VILLANOVA COLLEGE LIBRARY
Villanova, Pennsylvania

This book was donated
3-4-49
by
Rev. M. Sullivan, O.S.A.

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Lyrasis Members and Sloan Foundation

http://www.archive.org/details/actasanctorum19unse

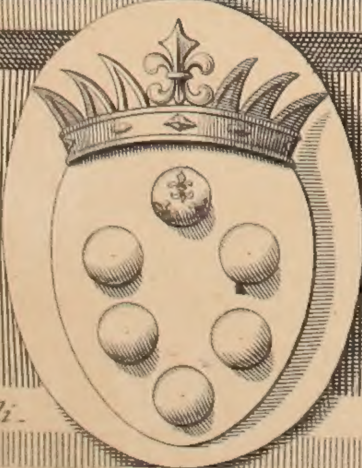
ACTA

SANCTORUM

PARISIIS. — EX TYPIS V. GOUPY, VIA GARANCIÈRE

A.46. AET.

COSMUS TERTIUS MAGNUS DUX HETRURIÆ VI

Anto. Domi. Gabbianus Deli. *Henricus Causé sculp.*

PARISIIS & ROMÆ, APVD VICTOREM PALME. M.DCCC.LXVI.

ACTA
SANCTORUM

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur

EX LATINIS ET GRÆCIS, ALIARUMQUE GENTIUM ANTIQUIS MONUMENTIS

COLLECTA, DIGESTA, ILLUSTRATA A

GODEFRIDO **HENSCHENIO** ET DANIELE **PAPEBROCHIO**,

E SOCIETATE JESU

EDITIO NOVISSIMA, CURANTE JOANNE CARNANDET

MAII TOMUS SEXTUS

QUO CONTINENTUR DIES XXV, XXVI, XXVII ET XXVIII

OPERAM ET STUDIUM CONFERENTIBUS

FRANCISCO **BAERTIO** ET CONRADO **IANNINGO**

EJUSDEM SOCIETATIS

PARISIIS ET ROMÆ

APUD VICTOREM PALMÉ, BIBLIOPOLAM

1866

SERENISSIMO

COSMO III

MAGNO HETRURIÆ DUCI.

SERENISSIME PRINCEPS

Vidimus Florentiam tuam, et, quam merito inter ceteras Italiæ urbes ipsa singularis titulo indigitetur BELLA, coram cognovimus. Sive enim viarum strata, nitorem, latitudinem; sive ædium, tam privatarum, quam publicarum majestatem; sive templorum amplitudinem, elegantiam, architecturam contemplaremur; sive ad largum Arni alveum, quatuor instratis operose pontibus commissum, oculos deflecteremus; seu denique urbis totius situm, inter asperos montes et fertiles campos, inter amœnas silvulas et limpidos aquarum rivulos, inter innumeras Nobilium villas per acclivia montium late spectabiles, circumspiceremus; mirabamur omnia, et omni ex parte BELLISSIMAM coacti sumus fateri Florentiam. Ita sane est. Nunc tamen SANCTISSIMAM quoque prædicare necessum habemus; dum in hocce unico de Actis Sanctorum Maji tomo, quatuor non amplius mensis dies complexo, tantam sola Florentia suppeditat Sanctorum copiam, ut nulla civitas alia majorem; tantam sancti ejus implent Actorum suorum prolixitate Tomi partem, quantam reliqui vix simul omnes. Illos inter, primo statim in limine ad diem XXV Maji occurrit, agmen aliorum ducens, jure quodammodo suo, utpote reliquis prior tempore, dignitate præstantior, singulari prærogativa electior, S. Zenobius, Florentinus Civis, Episcopus, Tutelaris. Occurrunt eodem die, Cives item Florentini, B. Claritus, Fundator monasterii, ab ejus nomine vulgo appellati, et S. Maria Magdalena de Pazzis, innocentissima Virgo, gentilium suorum in rebus adversis confugium, in mœstis solatium, iu desperatis auxilium. Succedit proxime S. Philippus Neriorum familiæ grande decus; et Congregationis Presbyterorum Oratorii, vitæ morumque exemplo illustrium, Institutor; et ipse Florentia oriundus. Sequitur S. Podius, ibidem dignitate Episcopali et merito conspicuus. Denique seriem claudit Maria Bagnesia, venerabilis Virgo Florentina, velut altera Schidamensis Liduina, cum diutinis multorum annorum iufirmitatibus conflictata. Quid porro de S. Ubaldesca, item Virgine; quid de B. Petro Solitario; quid de B. Herculano;

67349

culano; omnibus in Hetruria vitæ sanctimonia claris, dicam? Tui sunt ob natale solum, dominio tuo subjectum; ob ædificata in ditionibus tuis eorum templa ac altaria; ob singularem venerationem, qua Divos ipse, præsertim indigenas prosequeris: sed magis tui sunt ad similitudinem morum atque imitationem virtutum. Felix Florentia, jam non tantum BELLA, sed pariter etiam SANCTA, quæ tot bellissimis sanctorum hominum virtutibus olim floruisti! felicior etiam sanctiorque! quod easdem modo in Principe tuo Cosmo ejusque pientissima familia reflorescere, et subditis in exemplum quotidie proponi vides, tanto potentius stimulans ad imitationem sui, quanto major est auctoritas dantis; Emicuit enim in Zenobio tuo solicita caritas, nescio an erga animas aberrantium, an erga corpora indigentium major; quandoquidem his, relictam sibi a parentibus hæreditatem; illis se ipsum, vitæ pariter ac opum prodigus, amore Dei impendit. Emicat in Principe tuo eadem caritas, tam ingeniosa in adducendo ad Ecclesiam Romanam animas ab ea alienas, quam benefica in suppeditando corporibus necessaria ad vivendum. Vidimus, ipsi et loquentes audivimus ex illo conversorum genere nonnullos qui aut in militiam, aut in aliud obsequium Ducis adscripti, duplici præsertim lætabantur de causa; tum quod per ipsum prima sibi veræ Fidei lux affulsisset; tum quod per Ipsum honestam obtinuissent sustentationem quam alibi difficulter nacti fuissent, propter abjuratam hæresim non ausuri in patriam redire ad suos. Emicuit in B. Clarito studium ardens non minus alienæ, quam propriæ perfectionis, dum sacrosanctis conjugii legibus adstrictus, aliam sibi ab uxore conferri operam noluit procreandis liberis, quam ut conquisitas undique a se inopes puellas, piis colloquiis, salutaribus exemplis, prudenti rectione secum parturiret Christo, in coempta a se ære proprio, et adaptata sanctis earum ac religiosis exercitiis habitatione. Quam proprie conveniant hæc eadem Principi tuo, nihil attinet quoad alteram sui partem commemorare. Alteram probat Ambrosiana Principis villa, ostentans magnificum Franciscanæ familiæ, juxta normam reformatæ, cœnobium, recens ab eo excitatum, et accitis ex Hispania Patribus incoli jussum: quos etiam ne quid deficeret, quo Christus in iis parturiretur; extemplo mandavit coemenda, tum aliarum facultatum plurima, tum quotquot prodierunt hactenus de Actis Sanctorum volumina, eaque novo monasterio donavit, præclaram bibliothecam; ratus (ut ne dicam, experientiæ doctus) illa componendis moribus, alendæ caritati, pietati inflammandæ, parturiendis Christo animabus aptissima esse. Huc similiter facit ejusdem Principis vere prodiga, nisi cultui divino impenderetur, liberalitas, qua sacellum Laurentianum, ab integro fere seculo, quam lente tam sumptuose construi

trui

trui cœptum, pergit magno successu perficere; vario marmore, Pario, Lucullæo, Laconico, Porphyretico, et quo non? vestire conquisitis tota Europa pretiosis lapidibus distinguere; majorum statuis arte mirabili effigiatis et circum dispositis ornare; sicque in sacello non magno magnum mundo miraculum exhibere. Emicuit in S. Philippo ingens desiderium ornandi defendendique Ecclesiam per eruditorum scripta, dum auctor ipse Cæsari Baronio fuit, ac reluctantem compulit, ad exponendos atque illustrandos ejus Annales, numquam satis laudatos. Emicat idem desiderium in Principe tuo; hoc solum discrimine, quod ille suos ad tale studium applicuerit, pro auctoritate præcipiendo; hic vero alienos suavius eodem inclinet, spe præmii alliciendo. Scimus enim, et quibus, et per quos, et quam liberalis munificentia Scriptoribus nonnullis ab ipso collata sit in conpensationem laborum. Renovat Idem eximiam Philippi religionem, septem Urbis basilicas, devota visitatione populi notissimas, frequenter obire soliti; dum nullum fere diem præterire sinit, quo non aliquot ecclesias constanter invisat, nulla aeris cœlive intemperie præpediendus. Præter alias autem, notavimus, ut plurimum adiri tres, quarum una corpus S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis, marmoreo in sacello sub altari decorem conservat, et quidem, uti vidimus venerabundi, integerrimum hactenus. Altera, admirabilem salutatæ ab Angelo magnæ Virginis imaginem, totius Florentiæ imo et Italiæ concursu celeberrimam, religiose veneraturæ. Tertia denique illa est, in qua quovis die per anni circulum, Christus Dominus, in sanctissima Eucharistia expositus populo, adoratur. Neque tamen illa sacras visitandi ædes religio soli Principi propria est: quippe, quam preæunte Philippo didicerat Ipse, exemplo mox suo subditos docuit tam multos, ut merito quis possit dicere, Philippinæ devotionis tot imitatores Florentiæ nunc esse, quot incolæ numerantur. Quid porro de Mariæ Magdalenæ, quid de Bagnesiæ virtutibus dicam? Plurimæ illarum ita relucent in Principe, ut non in aulæ strepitu, sed in religiosa domo vitam traduxisse videatur; nisi aulam ipsam, istiusmodi domum appellare malis: certe ita moderate ordinateque in illa aguntur omnia, appellare ut possis. Sed illas virtutes, uti fere clam omnibus exercere mavult Ipse, ita putamus silentio prætereundas nunc quidem nobis esse, tametsi religiosissimarum quarumque notitiam nactis. Unum tamen, in quo Magdalenam æmulatur, quia publicum non est omittendum. Fatigabat illa continuis cœlum precibus, ut Christianum nomen latius latiusque indies propagaretur ac gloriosius de impietate triumpharet. At vero Princeps quid conatur efficacius, quam illud idem effectum dare? non modo preces sed et opes, et sanguinem liberaliter impendens? Nota loquimur, et

loquitur ipsa classis, cum multa nobilitate Hetrusca, tot jam continuis annis in succursum Venetorum contra perfidos Mahometi sectatores missa: loquitur insula S. Mauræ, prima gloriosæ expeditionis palæstra; ubi Christianorum quidem omnium, sed imprimis Tuscorum eluxit imperterrita virtus, per cædem et cadavera sua in locis paludosis viam sociis sternentium ad urbem: loquuntur civitates in Peloponeso, fortitudinem Hetruscam expertæ ac feliciter Religioni subactæ, Corona, Methone, Novarinum, aliæ. Quid plura? Ipsa Religio beneficium a Te sibi præstitum, Serenissime Princeps, agnoscere visa, remunerari conata est; cum Serenissimum Principem Franciscum, fratrem tuum, inter summos Ecclesiæ Patres adlegit; in glorioso Purpurei coloris amictu, quem dedit, adumbrans gloriam quam Tui profuso sanguine, sibi, Tibi, Religioni pepererunt. Respiciat modo (et respiciet) e cœlo Deus, quem respicit Lusitania, ambit Gallia, amat Hetruria, Serenissimum filium tuum, Principem Ferdinandum: respiciat; et votis paternis, ad perpetuitatem Serenissimæ sanctissimæque familiæ, obsecundet. Ita vovemus Antuerpiæ, anno Domini MDCLXXXVIII, VIII Kalend. Novembris, festo S. Miniatis Martyris, Florentiæ Tuæ Tutelaris.

SERENITATIS TUÆ

Clientes devotissimi

DANIEL **PAPEBROCHIUS**.
FRANCISCUS **BAERTIUS**.
CONRADUS **JANNINGUS**.

INDEX
SANCTORUM
TOMI SEXTI

A

B

C

D

M

INDEX CHRONOLOGICUS

SECULO

APPROBATIO

APPROBATIO ORDINARII

Legi diligenter partem ultimam de Actis Sanctorum Maji, collectam et illustratam opera et studio *P. Godefridi Henschenii* p. m. nec non successorum ejus *PP. Danielis Papebrochii, Francisci Baertii*, atque *Conradi Janningi*, Theologorum Societatis Jesu: quorum in postremis hisce duobus Tomis Sexto ac Septimo, nec non in Appendicibus ad Tomos priores, atque in Paralipomenis ad Conatum Chronico-historicum de Romanis Pontificibus, laboriosam industriam et eruditionem multiplicem, antehac pro modulo meo laudatam in primis tribus ejusdem mensis Tomis, nihil attinet iterum commendare pluribus; quando ipsa expectatio videndæ continuationis tanta ubique Regionum Christianarum est, ut præclarissimo simul et utilissimo operi sola sufficiat ad commendationem prolixam. Dico igitur, duos istos pari cum antegressis passu procedere; nihilque in iis repertum a me, quoad fidem aut mores, quo minus sint publica luce dignissimi. In quorum fidem præsentes propriæ manus subscriptione firmavi. Antuerpiæ MDCLXXXVIII, XII Martii.

ANTONIUS HOEFSLACH,
Ecclesiæ Cathedralis Canonicus Graduatus,
Episcopalis Seminarii Præses, Librorum Censor.

FACULTAS

R. P. Præpositi Provincialis Societatis Jesu Flandro-Belgicæ,

ET SUMMA PRIVILEGII CÆSAREI

Cum Acta Sanctorum, ad septem ultimos Maji dies spectantium, nec non Appendices ad priores ejusdem mensis dies, atque Paralipomena ad Conatum Chronico-historicum de Pontificibus Romanis, cura ac studio Godefridi Henschenii et Danielis Papebrochii, ac Sociorum ejus, tres dictæ Societatis Theologi legerint, Opusque laboriosum, eruditum, ac luce publica dignum judicarint; Ego infrascriptus, Societatis præfatæ per Flandro-Belgicam Præpositus Provincialis, potestate ad id mihi facta ab Adm. Reverendo Patre nostro Thyrso Gonzalez Præposito Generali, concedo Michaeli Knobbaert, Typographo Antuerpiensi, facultatem eadem Acta excudendi.

Cumque Sacræ Cæsareæ Majestatis decreto cautum sit, ne qui libri, a Societate JESU conscripti, in Provinciis Romano Imperio subjectis excudantur aut venales proponantur absque ejusdem Societatis consensu; hisce declaro, eumdem Typographum isto privilegio legitime frui. In quorum fidem hisce, officii mei sigillo munitis, manu mea subscripsi. Actum Antuerpiæ XVIII *Januarii, anno Domini* MDCLXXXVIII.

GUILIELMUS ARNHOUDTS.

SUMMA PRIVILEGII REGIS CATHOLICI

Carolus, Dei gratia Hispaniarum, Indiarumque, etc. Rex Catholicus, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, etc. Serenissimus Belgarum Princeps, diplomate suo sanxit, ne quis Acta Sanctorum mensis Maji, auctoribus Godefrido Henschenio et Daniele Papebrochio Societatis Jesu Sacerdotibus edita, præter voluntatem Michaelis Knobbari proximis novem annis ullo modo imprimat, aut alibi terrarum impressa in has nostræ Germaniæ Inferioris ditiones importet, venaliave habeat: qui secus faxit, confiscatione librorum et alia gravi pœna multabitur; uti latius patet in litteris datis Bruxellæ XXIII Junii MDCLXXIII.

Signat

LOYENS.

DANIELIS PAPEBROCHII

PROTESTATIO

ITERATA AD SEXTUM ET SEPTIMUM TOMUM MAJI

ET PRÆMONITIO

De Supplemento Generali, ad totum primum sacri Anni Semestre, faciendo post Junium absolutum.

URBANIANAM, circa Sanctorum Nomenclaturas, Vitas, Miracula, Constitutionem observare professus jam sæpius, reque ipsa adeo comprobatus, ut non desint qui me nimiæ hoc in genere severitatis arguendum putent; idem tamen rursus profiteor, non pro me solum, sed etiam pro Sociis, mihi jam collaborantibus et collaboraturis in hoc studio colligendi et illustrandi Sanctorum Acta; videlicet, nolle nos cuipiam, per hæc scripta nostra, religiosioris cultus adscriptum amplius, quam per Apostolicæ Sedis Decreta sacrosancta licet, neque aliam hic collectis fidem petere, quam pure humanam errorique obnoxiam, nisi quibus Auctoritas humana major, et ut talis per Ecclesiam Romanam agnita, suffragatur. Quod autem hinc consequens censuerunt Decessores nostri, BOLLANDUS atque HENSCHENIUS, ut erroribus quibuscumque et quacumque occasione sibi obrepentibus, in tanta rerum et historiam tam variarum multitudine, veniam et instructionem postularent a melius informatis, promitterentque correctionem, suo quamque tempore faciendam; id quam non in speciem dumtaxat, et postulaverim, et promiserim ipse, ii solum poterunt ignorare, qui Aprilem et Majum, totos a me recognitos, et magna ex parte compositos, numquam legerunt. Etenim sæpiuscule, tum in toto Aprili, tum in prioribus quinque Tomis Maji, tum denique in his duobus ultimis, anticipavi et anticipo tempus præstandæ correctionis, contra quam faciendum putabant Decessores nostri; contenti plerasque ejusmodi excipere adversariis, in spem faciendi aliquando SUPPLEMENTI GENERALIS, vel impressionis novæ totius operis, post medium scilicet aut integrum seculum absolvendi. Ego vero, considerans, quantum id excedat angustos vitæ terminos, uni homini sperandæ; nec volens totum illud, quod in jam editis addendum, mutandum, corrigendum vel tradiderunt ipsi, vel egomet observavi, vel alii denique suggesserunt, committere memoriæ, diligentiæ ac fidei posterorum; censui ejusmodi SUPPLEMENTUM conficiendum, mox atque absoluto Junio completum fuerit primum sacri Anni Semestre; simulque colligendos INDICES GENERALES pro Tomis omnibus, tunc ultra viginti quinque futuris; et prius etiam quam deni essent, præbentibus usum satis difficilem Indicum, per tot volumina dispersorum. Hoc consilium, ætati meæ vixdum sexagesimum annum trangressæ, et valetudini jam a decennio per Dei gratiam satis firmæ non improportionatum, insuper strenuorum duorum Sociorum fiducia fultum, atque ab HENSCHENIO antequam moreretur vehementer probatum, et ut exequerer sedulo commendatum, cum eo mortuo pluribus indicassem; unus inter alios repertus est REV. ADM. D. CLAUDIUS CASTELLANUS, ad Divæ Virginis Parisiis Canonicus, qui, non paucorum quorundam Sanctorum Vitas (uti jam fecerant aliqui) sibi sumeret ex causa peculiari recognoscendas; sed totum ab initio opus foliatim revolveret, et quidquid vel correctione vel illustratione egere judicabat, annotaret in chartam nobisque transmitteret, multum ipsi eo nomine obligatis. Equidem vix ausim sperare futuros multos, qui tantum sumere laboris velint; talemque ejus diligentiam exæquare, nedum superare contendant: non tamen fuerit improbum votum optantis, ut saltem in singulis Regionibus et Professionibus, Urbibus atque Cœtibus particularibus, inveniantur vel pauci, qui pro Sanctis ad se suosque propius attinentibus soliciti, suæ ergo illos obligationi faciant satis; eoque spectantia curent legere; et num quid addendum, demendum, vel mutandum, dispicere; nosque de singulis amanter fidenterque monere; neminem, qui id obsequii nobis præstiterit, absque grati animi professione dimissuros; nedum aliqui versuros vitio, quod se a nobis dissentire in re quapiam indicaverit; modo eo sit animo, ut ferre possit, quod ipso audito non in unam semper conveniamus sententiam, neque in suam interpretetur injuriam. Hoc si obtinuerimus, quanto præstantius, ad Dei Sanctorumque honorem, quanto ad historicam veritatem exactius evadet opus universum! Quam multi, aut inter Prætermissos relati, aut nec relati quidem, dignum suis meritis locum recipient; quo nunc carent, quia vel de iis nihildum innotuit nobis, vel defuit publici Cultus idonea confirmatio! Talis enim Cultus nisi ostendatur, non solet nobis esse satis, quod scriptor quispiam, aut etiam plures, vel populariter præsumpta ex pietate licentia, indulgeat cuipiam appellationem SANCTI vel BEATI. Multa etiam errata tali ratione emendabuntur haud dubie, in locis, temporibus, personis, ex incidenti commemoratis; quæ tot in libris non esse pauca, satis intelligimus ex numero deprehensorum per nos ipsos, jamque in adversaria relatorum. Eos tamen qui de hujusmodi non dignabuntur instruere, præmonitos velim, ne cum accipienda statim per litteras gratiarum actione (hanc enim numquam patiemur desiderari) expectent illico responsum ad singula. Fieri enim potest, ut non æque nobis probentur ipsorum omnia: et experientia docuit, ejusmodi ad singula respondendi sedulitatem alio non servire, quam ad emittendum funem contentionis, quem reciprocando magnum semper dispendium quietis et temporis, sæpe etiam amicitiæ fiat.

ACTA

ACTA SANCTORUM
MAJI
TOMUS SEXTUS.

Anno MDCLXXXV *coacti fuimus sistere impressionem Maji, lentius quam sperari Typographus fecerat progredientis; et Tomum ejus Quartum imminuere, die* XX *mensis ad Quintum translato, atque hunc cum die* XXIV *finire: quia scilicet pariter impressa pariterque prodituræ erat opinione prolixior Lucubratio circa Chronologiam Romanorum Pontificum, diu importuneque a viris eruditis postulata, quam tunc placuerat in limine Tomi utriusque bipartitam collocare. Quamquam enim pluribus postea visum sit convenientius fore, si Lucubrationis istius Partes geminæ, Apparatu prævio auctæ, simul cum totius mensis Propylæo, unum in volumen colligerentur; et hoc facto appareret, haud difficulter potuisse posteriorem hujus mensis Partem tribus Tomis absolvi, quemadmodum anno* LXXX *hujus seculi: non tamen jam amplius integrum erat resumere, prius conceptam, sed deinde mutatam dierum partitionem, sic ut Tomo Quarto restitueretur dies* XX, *Tomo autem Quinto adderentur dies* XXV *et* XXVI, *facturi ipsos pares prioribus, relicturi vero quinque postremos dies in unum Tomum sextum compingendos. Nempe jam cœpti erant venum exponi libri, et eorum evulgationem ulteriorem nova iterum mora injecta differri, donec duorum istorum dierum prolixissima Acta excusa haberetur, vel etiam totus majus absolveretur, intolerabile videbatur pridem aliquid promissæ continuationis expectantibus. Habebis ergo non jam tres secundæ Partis Tomos, æquales prioribus; sed omnino quatuor, mole nunc etiam quam illi fuerint magis castigata. Sic porro librorum numerus, pro ratione imminutæ molis singulorum actus, minime gravis, spero, accidet Bibliophilis; cum hac occasione locus detur adjiciendis Tomo ultimo Appendicibus ad omnes priores futurum quinque Tomos, quas alioqui oportuisset in generale Supplementum differre. His ergo fruere, et Deum mecum Sanctosque precare, ut cessantibus publicis privatisque calamitatibus, per quas iterata hæc mora sudantibus sub Majo prælis injecta fuit, celerius progredi faciant Junium, tanto minori Tomorum numero absolvendum, quanto materia minor sese ostendit; mihi vero concedant eatenus vivere, quo possim totum Semestre novo studio recognitum dare, dum ætas viresque adhuc permittunt eo spes extendere, non omnino improbas.*

VIGESIMA QUINTA DIES MAJI.

SANCTI QUI VIII KALENDAS JUNII COLUNTUR.

Sanctus URBANUS Romanus Pontifex.
S. Mamilianus, S. Joannes, S. Chromatius, S. Dionysius, — Presbyteri,
S. Martialis, S. Eunuchius, S. Lucianus, — Diaconi,
S. Anolinus Commentariensis,
S. Marmenia matrona,
S. Lucinia Virgo ejus filia,
Sancti XXII, item XLII, et quinque millia, — Martyres Romæ
S. Savinus, in carcere extinctus,
S. Passicrates seu Policrates,
S. Valentio,
Sancti II aut III, — Martyres Dorostori in Mœsia seu Bulgaria.
S. Sentiana.
S. Vincentius,
S. Sanctia, — Martyres Bleræ in Tuscia suburbicaria.
S. Juliana,
S. Vincentius,
S. Joannes,
S. Marius, — Martyres Gortynæ in Creta.
S. Eusebius, Martyr in Oriente.
S. Flavianus seu Fabianus,
S. Septimia seu Septinus vel Septimus, — Martyres in Africa
S. Saturninus,

S. Saturninus,
S. Saturus,
S. Timinus,
S. Tomunus,
S. Victorius,
S. Istialus,
S. Victoria,
S. Flavinus,
} Martyres Ephesi in Asia.

S. Eutropia, Martyr Alexandriæ.
S. Cœlestinus, Martyr apud Græcos.
S. Canio, Episcopus Afer et Martyr, Atellæ et Acheruntiæ in Italia
Sancti CLX Martyres Carthagine.
S. Maximus, S. Venerandus, } Martyres, in diœcesi Galliarum Ebroicensi.
S. Injuriosus, S. ejus uxor } Conjuges Virgines in Arvernia.
S. Dionysius, Episcopus Mediolanensis in Insubria.
S. Zenobius Episcopus Florentinus, in Hetruria.
S. Leo Abbas, in diœcesi Galliarum Trecenci.
S. Bonifacius Quartus, Pontifex Romanus.
S. Aldelmus, Episcopus Schireburnensis in Anglia.
S. Joannes Psychaita, Confessor apud Græcos.
S. Olbianus, apud Græcos.
S. Gennadius, Episcopus Asturicensis in Hispania.
S. Jejunius, Monachus S. Basilii in Calabria.
S. Gregorius Septimus, Pontifex Romanus.
S. Gerius, apud Montem Sanctum in Piceno.
B. Claritus, Fundator monasterii a se dicti, Florentiæ in Hetruria.
B. Jacobus Philippus, Ordinis Servorum B. Mariæ, Faventiæ in Æmilia.
S. Maria Magdalena de Pazzis, Ordinis Carmelitarum, Florentiæ in Hetruria.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctos Synesium et Theopomptum Martyres habere venerationem Romæ in ecclesia S. Blasii in Campitello, eorumque ibi Reliquias esse, *scribit Abbas Piazza in Sanctuario Romano. De iis egimus inter Prætermissos* XXI *Maji: ac diximus, illos esse qui sub nomine* Theopempti et Theonæ *coluntur* III Januarii.

Adelmus, *aliis* Adelelmus, *sive* Elesme, Abbas, *inscriptus est Menologio Bucelini. Nos* Vitam *ejus edidimus* XXX Januarii.

S. Calogerus Episcopus *memoratur in scriptis Additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Forsan est* Calocerus, Episcopus Ravennas, *relatus* XI Februarii.

S. Vitalina Virgo, Artonæ apud Arvernos, *memoratur a Jacobo Branche de Sanctis Arverniæ, citato Breviario Claromontano, anno* 1535 *Lugduni excuso. Acta ejus illustravimus ad diem* XXI Februar.

S. Milo, Archiepiscopus Beneventanus, *indicatur in scriptis Additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. De eo egimus* XXIII Februarii.

B. Bartholomæus ab Anglario, Ordinis Minorum Observantium, Empoli in Hetruria, *hoc die refertur in Martyrologio Franciscano: Vitam dedimus, et plus fortassis in supplemento dabimus* XVIII Mart.

S. Pancharius, Martyr Nicomediæ, *indicatur in Menologio Basilii Imp. Menæis, et Synaxario Græcorum, uti etiam, quando Acta martyrii explicuimus, ad diem* XIX Martii.

S. Mariæ Jacobi Translatio, Verulas in Hernicis, *a Martyrologio Romano hodie commemoratur: celebratur etiam in pluribus per Galliam, præsertim Narbonensem, Ecclesiis: et totum proprium habet in Ecclesia Arelatensi, ubi pro secundo Nocturno sumuntur Lectiones ex libro Hieronymi contra Helvidium, in hoc cum Henschenio consentientis quod eamdem esse putet cum ea, quam alii vocant* Mariam Cleophæ. *Ordo Carmelitanus, pro speciali sua erga Deiparam devotione, etiam consanguineas ejus colendas sibi censuerat et in antiquioribus Missalibus ac Breviariis suis notatum habebat,* Octavo Kal. Junii, Mariæ Jacobi et Salome Duplex, *cum Officio proprio toto; Daniel a Virgine Mariæ in Speculo indicare videtur, recentiori usu translatum festum esse ad* XXII *Maji: sed neque isto, neque alio ullo die invenimus quidquam in recentiori Breviario Ordinis anni* 1672 *: de* Salome *agit Romanum Martyrologium* XXII Octobris. *Nos de* Maria Cleophæ *potissimum egimus* IX Apr.

S. Maronis Martyris natalis, in territorio Reatino, *indicatur in MS. Vaticano S. Petri, Parisiensi S. Victoris, et alio Reginæ Sueciæ: et omisso loco in MSS. Casinensi, Altempsiano, et alio Vaticano S. Petri. Videtur* S. Maro Presbyter et Martyr *esse, quem cum aliis celebravimus ad diem* XV Aprilis.

SS. Sulpitius et Servilianus *indicantur in MS. Martyrologio Trevirensi S. Martini, aliis* Supplicius et Servilianus Martyres Romani, *relati etiam duobus proxime elapsis diebus. Acta eorum dedimus* XX Aprilis.

S. Euphrasii, e septem primis Episcopis a SS. Petro et Paulo in Hispaniam missis, translatio Reliquiarum, partim ad Regale S. Laurentii cœnobium in Escuriali, partim Uliturgim anno MDXCVI facta hoc die, *indicatur in Hagiologio Lusitano Cardosi, et explicatur a Tamayo Salazar in Martyrolog. Hispanico, quando et nos de eo egimus* XIV Januarii, *Uti de ejus aliorumque adventu in Hispaniam* XV Maji.

S. Secundus, Episcopus Confessor, *repertur in scriptis Additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. An Episcopus Abulensis? Colitur is* I et XV Maji.

S. Gerbertus Episcopus *proponitur in iisdem Additionibus, nobis hactenus incognitus.* S. Gerebernus Presbyter et Martyr, *cum* S. Dympna, *relatus est* XV Maji.

S. Desiderius Episcopus *indicatur in MS. Augustano S. Udalrici nec non in pervetusto Gellonensi, ac membranis Argentinæ repertis nuperque Augustæ vulgatus. Videtur esse aut* Lingonensis, *aut* Viennensis, *relati* XXIII Maji.

Memoria S. Marthæ, matris S. Simeonis in monte Mirabili, *recolitur in Menæis Chiffletianis cum elogio, Synopsin Vitæ complexo: quam pridie, cum* Vita Simeonis *filii ejus, edidimus* XXIV Maji.

Innocentius

Innocentius Martyr *refertur in MS. Parisiensi Labbæi*, et Macentius *dicitur in MS. Augustano S. Udalrici. Ast* Innocentius *appellatur a Petro de Natalibus, qui aliis est* Vincentius in Portu Romano, *relatus* xxiv Maji.

S. Marcelli depositio, *in apographo Corbeiensi Martyrologii Hieronymiani sub finem proponitur : at* S. Marcelli Confessoris depositio *legitur in apographis Lucensi et Blumiano. In MS. Trevirensi S. Maximini hoc modo traditur* : Alibi depositio S. Marcelli Episcopi. *In MS. Ecclesiæ Vaticanæ* : Alibi S. Marcelli Episcopi. *Difficile est conjectare, quisnam, ex pluribus hoc nomine Sanctis, esse possit. Additamentum Gallici antiquarii arbitramur, et forsan ab aliis ad alium diem relatum. Est* S. Marcellus *Episcopus Tungrensis ad* iv Septembris, *Parisiensis ad* i Novembris, *Diensis ad* v Aprilis : *et sic plures alii referuntur.*

S. Præcellii Martyris corpus adservatur in Collegio Societatis Jesu Ocaniensi in Castella nova, Roma acceptum : *de quo ex Pseudo-Dextro et conficto Luitprando varia congerit Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico ad hunc diem : quod indicasse forsan nimium est.*

SS. Manilion, Joannes, Martialis, Eunuchus, et Lucianus Diaconus, Martyres, *memorantur in præscriptis Additionibus Carthusiæ Bruxellensis. Nobis hæc classis Martyrum hactenus incognita : forsan alicubi coluntur, quod aliquæ Reliquiæ ibi asserventur.*

SS. Felix et Vincentius, Confessores et Sacerdotes, *colebantur olim in ecclesia ipsis dicata, ubi et corpora eorum requiescebant, prope urbem Atellam, inter Capuam et Neapolim : sed cum urbe hac simul dicta Ecclesia eversa est. Horum memoria servatur ad hunc diem in Actis* S. Canionis, *in dictorum Sanctorum cœmeterio sepulti.*

SS. Felix et Felix, Confessores, *habuerunt olim* basilicam cognomento Argentariam, *prope dictam Atellam, cujus memoria extat in dictis Actis* S. Canionis. *De iis nonnulla in Annotatis observantur.*

Amonius Atellæ in Campania *indicatur in MS. Richenaugiensi prope Constantiam in Suevia. Celebrantur præcedenti die* Sancti Atellani Elpidius Episcopus, Cyon Presbyter, et Elpicius Levita. *An iis adjungendus* Amonius, *an per errorem isti loco adjunctus, dubitamus.*

Lucianus Presbyter, cui corpus S. Stephani revelatum, *dicitur in nuper excogitato Chronico Maximi* xxv *Maji mortuus, et titulo* Sancti *honoratur, inscribiturque Martyrol. Hispanico Tamayi-Salazar. De cujus veneratione Ecclesiastica certiora monumenta expectamus. Hispanum autem fuisse, ut credamus, numquam movebit prætensi illius Maximi auctoritas, quæ nulla apud nos est.*

Mutius, ex latrone monachus ac dein Abbas; et Mutius, obedientia clarus; *referuntur a Petro de Natalibus, et hunc seculis Greveno, Witfordo, Maurolyco, Canisio, Ferrario. Prior aliis dicitur* Patermutius, *de quo Ruffinus in Vitis Patrum cap.* 9, *et Palladius cap.* 54. *De altero Cassianus lib.* 4 *Institutionum cap.* 27. *Non reperimus illis cultum Ecclesiasticum a Græcis aut Latinis tributum.*

Dunchadus Abbas Hiæ, filius Kinnfaladii, *memoratur in MS. Hibernico Tamlachtensi. Sub hoc Abbate S. Egbertus Presbyter venit in insulam Hiensem, et* Dunchadum *ejusque monachos ad legitimam celebrationem Paschæ perduxit, uti* 24 *Aprilis refertur in Vita S. Egberti num.* 9, *ubi annotavimus, eum* anno 717 *decessisse.*

Crumtherus Coel, sive Presbyter Coelius de Killmor, Mocholla, filia Damæ, Modomnocus, *indicantur in dicto MS. Tamlachtensi forsan sæpius alibi relati.*

VVoradus et Vinedbaldus, Sacerdotes; Verwaldus et Benegardus, Diaconi monasterii Sithivensis, se Deo devoverant a monasterio non recessuros. Hi a Danis diversis mactati cruciatibus martyrio coronantur, Sabbato Pentecostes anno dccclxi. *Ita Iperius in Chronico MS. Bertiniano Capitulo* 14 *in Hugone Abbate* 14. *Hos Menardus, Bucelinus et Saussayus referunt ad hunc diem, ac* beatos Martyres *appellant. Citatur a Menardo Molanus, qui eorum meminit in Chronico Sanctorum Belgii cap.* 12. *a quo appellantur* Wocardus et Winebaldus Presbyteri, Gerardus et Regenardus Diaconi. *Quia autem in* Profesto *seu* Sabbato Pentecostes *dicuntur occisi dicto anno* dccclxi, *referendi erant ad præcedentem diem* xxiv *Maji, tunc enim littera Dominicali E Pascha celebratum fuit* vi *Aprilis, et festum Pentecostes* xxv *Maji. Hæc autem sunt quæ de his scimus, quos nullis antiquioribus fastis ascriptos reperimus : nisi forte sint* Barctwardus et Dictwardus Martyres, *relati hoc die a Greveno in Auctario Usuardi, qui in MS. Florario dicuntur* beati Confessores.

Gilbertus, sub S. Bernardo monachus in Clara-valle, dein Abbas Suinsetensis in Comitatu Angliæ Lincolniensi, *cum titulo* Beati *memoratur ab Henriquez, Chalemoto, et Bucelino. Jongelinus de dicto monasterio indicat, ibidem floruisse* Gilbertum, *sed ab omni venerationis titulo abstinet.*

Egilhardus Abbas viii S. Cornelii ad Indam, *cum titulo* Beati, *adscribitur Fastis Agrippinensibus a Gelenio, et Theodoro Rhay, inter Animas illustres Juliæ, Cliviæ, Montium : fuit anno* 881 *Berchemi Cliviæ pago occisus a Normannis, suspicaturque Gelenius ab ejus nomine detortum vulgare nomen* Saint-Eulard, *inditum cuidam sacello ibidem in silva prope Bullendorf. Nullum ejus cultum in suomet Indensi prope Aquisgranum monasterio reperimus, quare de illo sacello, quis ibi Patronus et quo die colatur, certiorem petimus informationem. Meminit eorumdem Joannes Mabilio in Appendice ad seculum* iv *Benedictinum ubi agit de Martyribus Monachis seculi* ix : *sed fatetur nihil se reperisse de illius* Egilhardi *cultu, nisi in recentioribus nonnullis, iis scilicet quos jam nominavi.*

Catharina ab Angelis, ordinis Prædicatorum in monasterio sancti Spiritus Beneventi, erga sacratissimam Eucharistiam mire devota, *indicatur hoc die in Anno sancto ejusdem Ordinis.*

Ludovicus Frisen, Ordinis Minimorum, Lauduni mortuus, *inter Pios recensetur a Saussayo.*

Claudius Reignatus in Gallia anno 1510, Franciscus a Bajona in Corcyra anno 1595, Mentia a Mendosa in Hispania anno 1558, Ordinis Minorum, *indicantur in Martyrologio Francisc. Arturi;* et Mentia *etiam in ejus Gynecæo.*

Thomas a Jesu, Ordinis Discalceatorum, monasterii fundator Coloniæ, mortuus anno 1627, *ut* venerabilis *inscriptus est Fastis Coloniensibus Gelenii.*

S. Alphæus Apostolus *hodie notatur* in pace *quievisse in Synaxario Chiffletiano. Est pater SS. Matthæi et Jacobi Apostolorum : de quo agimus sequenti* xxvi Maji.

S. Therapon, Episcopus Cypri et Martyr, Constantinopolim translatus; et Thenapon, Episcopus Sardium et Martyr, *indicantur in Menologio in Basilii Imperatoris : de utroque agimus die sequenti* xxvi Maji.

S. Eleutherius Papa *memoratur ab Adone, Nothero, et in pluribus MSS. In Martyrologio Romano, cum solenni veneratione,* xxvi Maji.

S. Juvenalis, Episcopus Calari in Sardinia, *indicatur in Catalogo generali Ferrarii : in quo iterum, et in ejusdem Catalogo Sanctorum Italiæ, refertur ad diem*

diem xxviii Maji.

Egilhardus Abbas, Cornelii prope Aquisgranum a Normannis occisus, *ut* Martyr *relatus ad* viii *Kalendas Junii a Gelenio, ejusque exemplo a Theodoro Rhay; sed curavit nos moneri Gelenius, referendum ad* viii *Kalendas Julii, sive* xxiv Junii.

S. Goaris Presbyteri Translatio *inscripta est MS. Florario, Martyrologio Coloniæ et Lubecæ anno* 1490 *excuso, et Auctario Greveni. Dies natalis est* vi Julii.

S. Stephani Translationem, Constantinopoli Venetias, *celebrat Bellinus a Padua in editione Veneta anni* 1498 *et Parisiensi an.* 1521, *addens factam* ad monasterium S. Georgii majoris anno 1110. *Molanus in tribus editionibus idem habet. In prima editione anni* 1568 *videtur innuere, hanc Translationem esse* S. Stephani Junioris, *cum addit in margine : Lege* 20 *Novemb. additionem ex Eutropio. Agit autem eo die de* S. Stephano Juniore. *Sed in aliis editionibus istam annotationem omisit, et reposuit (brevius tamen)* 28 *Novembris, uti et Romanum aliaque Martyrologia. Canisius in secunda editione idem quoque habet, quod Bellinus et Molanus, et addit* : De quo plenius 20 Novembris. *At* 26 *Novembris agit de Stephano Juniore, itemque* 28 : *sed fortassis, diversos credidit. Maurolycus* 25 *Maji* : Item Translatio S. Stephani Martyris, ex Byzantio Venetias in cœnobium S. Georgii. *Galesinius* : Venetiis Translatio S. Stephani Martyris : cum illius Reliquiæ e Constantinopoli ad eam urbem asportatæ sunt in ecclesiam S. Georgii. *In Notat. ait diserte,* non Protomartyris *eam Translationem esse : et factam ait* anno mcx. *Ferrarius in Catal. Gener.* Venetiis Translatio S. Stephani Martyris ex Byzantio. *In Notat. ostendit de* Protomartyre *agi, cum quærat qui illic esse possit, qui Romæ sit in æde S. Laurentii. Habemus Acta Translationis ex codice MS. Reginæ Sueciæ, qui fuerat Pauli Rhamnusii et amicorum, in quibus vocatur* Protomartyr. *Habemus et alia* Acta Translationis S. Stephani Protomartyris Romam. *Quæ omnia poterunt excuti ad diem Inventionis aut Natalis ejusdem. Interim si quid certi possit suggeri, cum grati animi significatione proferemus. Seponimus illa saltem usque ad* iii Augusti.

S. Joannis Baptistæ et Præcursoris Inventio tertia Capitis *celebratur a Græcis in Menæis et Menologiis, itemque a Maronitis in suo Arabo-Ægyptio Martyrologio. Item a Molano in Auctario Usuardi. De ea agi poterit in festo Decollationis* xxix Augusti.

Nicetas, Martyr apud Gothos, *refertur apud Petrum de Natalibus lib.* 5 *cap.* 40 : *et secuti sunt Grevenus, Witfordus, Maurolycus, Canisius : quæ autem de ipso narrantur, sunt extracta ex Actis S. Nicetæ Martyris, dandis* xv Septembris.

Adiliæ, sororis S. Bavonis, *ad* viii Kalendas Junii *nomen reperit Molanus, in bibliotheca Præposituræ S. Bavonis Gandensis. Quibus lectis, asserit se* non dubitasse, quin B. Bavonis ecclesia olim S. Adiliæ memoriam in divino Officio celebraverit. Ceterum quo loco quiescat, et quæ ejus fuerit vita, nusquam reperire potuit; nisi sit S. Adilia Orpiensis : quam dubitationem, ex quarumdam Ecclesiarum Martyrologiis conceptam, ad ultimum diem Junii de S. Adilia acturus Molanus, a se proponendam pollicetur. *Molanum sequuntur Ferrarius, Saussayus et Fisen in Floribus Ecclesiæ Leodiensis, sed nihil lucis affundunt : nec nos modo afferre possumus. Si quid certi assequamur, poterit indicari ad Vitam* S. Adiliæ Orpiensis xxx Junii. *Aut ad Vitam* S. Bavonis i Octobris.

S. Francisci Translatio Assisii, ab ecclesia S. Georgii ad basilicam in ipsius honorem constructam, facta anno mccxxx, *celebratur in variis Martyrologiis, uti in aliquo MS.* acceptio Stigmatum. *De quibus omnibus agendum erit* iv Octobris.

S. Caprasius *memoratur in Kalendario Lucensi apud Florentinium ; et dicitur* Martyr in castro Gola, *in scriptis additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Nobis hactenus ignotus est, nisi sit Caprasius Martyr Agenni, referendus* xx Octobris.

S. Aurelius Episcopus, *eodem quo S. Dionysius, cujus Corpus Mediolanum reduxerat, die defunctus, eodem etiam refertur a Molano in Additionibus ad Usuardum anni* 1588, *allegaturque in Notis homilia S. Ambrosii in ejus funere ex Trithemio, sic exordiens,* Amisimus fratrem : *quæ Homilia utinam alicunde in lucem erumpat, pro die Translationis, quo is colitur Hirsaugiæ in Suevia* ix Novembris.

Demetrius, commilito S. Martini, *refertur a Corvasserio in Historia Episcoporum Cenomanensium a Pag.* 88 *ad* 95 : *sed de falsitate res tota suspecta est. Si aliquid possit solidi haberi, licebit illud cum S. Martino exhibere ad diem* xi Novembris.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS,

URBANO ROMANO PONTIFICE, MAXIMILIANO, JOANNE, CHROMATIO, DIONYSIO PRESB. MARTIALE, EUNUCHIO, LUCIANO DIACONIS, ANOLINO COMMENTARIENSI, MARMENIA MATRONA, LUCINIA VIRGINE EJUS FILIA, ALIIS XXII, ITEM XLII, ITEM QUINQUE MILLIBUS, ET SAVINO IN CARCERE EXTINCTO. ITEM ALIO SANCTO URBANO, ROMA CATALAUNUM IN GALLIAS TRANSLATO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. 1. Varia Acta martyrii : aliqua hic edita, reliqua omissa. Actorum Appendix.

ANNO CCXXX

Quamplurima *extant in pervetustis codicibus MSS. Acta martyrii* S. Urbani Papæ : *quibus inseruntur præclara certamina aliorum athletarum, in titulo præfixo nominatorum. Antonius Bosius, Juris utriusque Doctor, asserit se illa reperisse* in tribus antiquis egregiis manuscriptis exemplaribus bibliothecæ Vaticanæ, eaque cum *historia passionis S. Cæciliæ Virginis, et SS. Valeriani, Tiburtii*

Acta ex 3 MSS Vaticanis,

A *Tiburtii et Maximi, fideliter accurateque in lucem edidit Romæ, anno* MDC, *approbante Paulo Sfondrato S. R. E. titulo S. Cæciliæ Presbytero Cardinali. Hæc Acta nobis ita probantur, ut quod aliis hujus Pontificis Actis præpositum habemus, de hisce plane dicendum arbitremur; scilicet, ea fuisse* per Notarios Ecclesiæ Romanæ conscripta. *Floruit eo tempore* S. Anteros, *postmodum Pontifex Romanus, qui* gesta Martyrum diligenter a Notariis exquisivit, et in Ecclesia recondidit: *ob quam causam in Præfatione ad antiquos Catalogos Romanorum Pontificum, a nobis ante tomum primum mensis Aprilis editos, diximus videri priorem partem primi Catalogi a dicto S. Antero usque ad S. Urbanum collectam, et ab aliis postmodum suppletum, sub nomine S. Damasi passim citari, eo quod ab eo ad S. Hieronymum dicatur missus. Est autem summus consensus et horum Actorum, et elogii S. Urbano in dicto Catalogo dati, ut vere unus idemque Anterus possit haberi eorum collector et conservator.*

per Notarios conscripta hic eduntur:

2 *Proxime ad hæc Acta accedunt illa, quæ Capuæ extant in monasterio Sanctimonialium S. Joannis, charactere Longobardico exarata, quæ nobis bis descripta submisit D. Silvester Ayossa, Capuanus, Rector Ecclesiæ SS. Cosmæ et Damiani, studiis nostris addictissimus, cum suo avunculo Michaele Monacho, dum* B *viveret Canonico Cathedrali Capuæ et Sanctuarii Capuani auctore. Hæc Acta etiam prælo aptaveramus, potissimum quod ea quæ in Appendice adjunximus, pro maxima parte in illis etiam continerentur; postea tamen judicavimus ea posse omitti, et siquid in iis occurreret scitu dignum, ad Notas referri. Displicet in iis, quod* S. Urbanus *dicatur* Cathedram sortitus, imperantibus post Macrinum Marco Aurelio Antonio *(aliis* Antonino Heliogabalo) et Aurelio Alexandro, qui a matre Mammea est appellatus. *Nam ut priora Acta cum indicato Catalogo Pontificum habent, et infra constabit, sub solo* Aurelio Alexandro Mammeæ filio *Pontificalem Cathedram rexit. Non nulla etiam alia (ut nomen* sanctissimæ Trinitatis) *indicant, ipsa non fuisse composita ante seculum quartum, ut quam indulgentissime ætatem definiam.*

omittuntur alia ex MS. Capuano,

3 *Tertio loco possent succedere Acta majora, ut ea in Notis appellamus, quia ultra triginta paginas complent. Hæc habemus in magnis nostris voluminibus membraneis, quæ a mense Majo usque ad finem anni continuantur: eademque Romæ reperimus in bibliotheca Vaticana sub numero* 8 *et* 1195, *item in codice Ecclesiæ S. Cæciliæ, et alio Ecclesiæ Lateranensis: quæ* C *omnia, non absque magno labore, contulimus inter se, nec non cum Codicibus Duaci in collegio Societatis Jesu et in vicino monasterio Aquicinctino asservatis, ac denique cum MS. Belfortiano hinc inde contracto. Ea tamen modo non censemus danda, quia miscentur apocrypha varia, et statim sub initium ista leguntur:* Postquam B. Calixtus Episcopus, tempore Macrini Imperatoris, per triumphum martyrii migravit ad Christum, sanctissimus Urbanus, jam senex, Cathedram Romanæ Urbis infulamque suscepit. *Verum anno* CCXVII, *quo mense Aprili creatus est Imperator Macrinus, mortuo S. Zephyrino Papa VII Kalendas Septembris, successit S. Callistus; et sedit reliquo toto Imperio Macrini, ejusque successoris Heliogabali, martyrio coronatus sub M. Aurelio Alexandro, Mammeæ filio* XIV *Octobris anno* CCXXII, *cui tunc primum* S. Urbanus *subrogatus est, actu forsan Vicarius Callisti carceri inclusi. Perperam quoque in iisdem Actis ista deinde inseruntur:* Igitur Pontificatus sanctissimi Urbani; tempore Macrini et filii ejus, fore cœpit: quorum Imperium parvo tempore fuit. Post quos imperavit Antonius *(imo* Antoninus) cognomento Heliogabalus... cujus gubernaculum Imperii duobus extitit annis (*imo* annis tribus, mensibus novem, diebus quatuor) Hoc quoque mortuo, ab Urbe condita anno DCCCCLXXV, ab Incarnatione vero Domini nostri Jesu Christi CCXXX ac medio, Indictione III, successit huic in Imperio vicesimus quartus ab Augusto, Aurelius Severus Alexander Mammeæ. *Hæc ibi: ex quibus colligimus primo, Auctorem horum Actorum pluribus seculis post* S. Urbanum *vixisse, cum passim in usu esset scriptoribus tempora rerum gestarum ad Æram Christianam referre. Dein huic Æræ adjunxit* annos Urbis Conditæ, *cujus tunc usus erat abolitus, nec recte id præstitit, cum annus Christi* CCXXX *incidat in annum Urbis conditæ Varronianum* DCCCCLXXXIII: *fuissetque* Indictio, *non* III *hic adjuncta, sed* VIII. *Denique, quod maximum est mendum,* Alexander *cœpit regnare anno Christi* CCXXII, *Urbis conditæ anno* DCCCCLXXV, *Indictione* XV: *quo eodem anno jam diximus* S. Callisto successisse S. Urbanum: cui, *inquit idem horum Actorum Auctor,* successit in Episcopatu Anteros, vir venerabilis, natione Græcus: *in quo iterum plurimum fallitur, quia inter utrumque sedit* S. Pontianus, *natione Romanus, annis quinque, mensibus duobus, diebus septem. Consuli possunt quæ ante Tomum primum Actorum mensis Aprilis, in Commentario de antiquis Pontificibus deduximus. Præterea, quæ in antiquis Actis, per Notarios* E *Ecclesiæ Romanæ conscriptis, nitide et perlucide traduntur, sunt in hisce Actis majoribus exornata, variis amplificationibus et argumentis ex sacra Scriptura desumptis, quæ apud Gentiles et plane ignaros sacrarum litterarum frustra fuissent tam operose allegata.*

quorum aliqua menda notantur:

item Acta majora ex pluribus MSS.

4 *Quarto loco videntur numerari posse Acta, in codice satis vetusto Trevirensi monasterii S. Maximini reperta, et a nobis descripta, imo forsan ante jam allegata Acta majora olim composita. In his etiam* S. Callistus *memoratur tempore Macrini Imperatoris decessisse, et* Urbanus *Cathedram suscepisse; et absque ullius alterius Imperatoris mentione, indicantur Acta martyrii ejus. Non plane absimilia sunt Acta, quæ Joannes Ulimericus, Prior Canonicorum Regularium ad S. Martinum Lovanii, e suo MS. Codice transcripta ad nos olim misit, extantque in codice MS.* 81 *Reginæ Sueciæ, item in MS. Parisiensi Cardinalis Mazarini, et MS. Ultrajectino S. Salvatoris. In his autem Actis narratur sancti* Urbani *educatio in litterarum studiis, et quomodo fuerit ob pios mores ordinatus, ac dein quæ supr., de obitu S. Callisti, annis Urbis conditæ, et Æræ Christianæ insertis correximus, intrusa leguntur. Alia denique Acta martyrii reperimus in Archimonasterio Cisterciensi, in quibus ultimo relata plurimum exornantur, addita longa Præfatione ad lectorem et præposita Epistola Apologetica Stephani Abbatis S. Urbani ad Rogerium Episcopum Catalaunensem, in cujus diœcesi est Abbatia S. Urbani, uti infra dicetur. Fuerunt tres ibidem consequenter Episcopi Rogerii seculo Christi* XI. *Nos ipsi, aliqua spe ulterioris scientiæ assequendæ adducti, dicta Acta ibidem descripsimus, sed modo non judicamus molem operis augendam aut ipsorum additione, aut eorum quæ post cum ipsis, denuo Catalauni transcriptis, missa nobis sunt, initio ac fine eadem, sed tertia fere parte contractiora. Fortassis autem neutra sunt opus Abbatis Stephani; sed alia, quæ in Urbaniensi Codice tertio loco describuntur, in duplum amplificata, hoc principio,* Sanctorum, qui post Passionem ac Resurrectionem D. N. I. Christi sanctam atque Catholicam in sanguine suo fundarunt Ecclesiam, merita vel virtutes quoties annuus revoluti temporis nobis commendat excursus, toties profecto vitæ et sanctæ conversationis nobis debet innovari profectus: quia in illorum exemplis vel virtutibus invenire patenter possumus, unde..... ad meliorem vitam proficere valeamus; illorum maxime, quorum specialiter et præsentiæ corporali licet indigni assistimus, et fulciri infusa desuper gratia patrociniis non dubitamus. *Apparet* F

omittuntur etiam diversa Acta in variis MSS.

et quæ in Urbanensis Monasterii codice habentur triplicia,

hunc

A *hunc librum eo compositum, ut in Anniversario recitaretur: sed quia totus insumitur Actorum præfatorum substantiæ copiosius explicandæ, nec quidquam novæ lucis ad historiam confert, ipsum quoque omittimus; uti et ea quæ sunt a Bonino Mombritio ante ducentos annos edita, quibus (sicut in Urbaniensi Codice) plurima de Imperio Macrini Heliogabali et Alexandri, ad rem propositam non pertinentia, inseruntur. Demum alia Acta submisit nobis Joannes Gamansius noster ex MS. Passionali Bodecensis cœnobii Canonicorum Regularium in diœcesi Paderbornensi, sed hæc potius dici debent Sermo encomiasticus: in quo primo persecutiones usque ad Julianum apostatam indicantur; tum omnium genera virtutum, quibus Sanctus excellere potuit, referuntur, et nonnulla ex Actis S. Cæciliæ adferuntur. Omittimus recensere compendia, tam manuscripta, quam apud Bellovacensem, S. Antoninum, Petrum de Natalibus, et alios recentiores excusa.*

et quæ in editione Mombritii continentur

alioque.

5 *Porro Acta, quæ sola damus ut plane sincera, quantum possumus judicare, non finiebantur cum obitu* S. Urbani, *sed continuabantur cum Martyrio* S. Marmeniæ *et aliorum in titulo relatorum. Verum sicut in Actis SS. Praxedis et Pudentianæ vidimus, Collectores* B *Passionalium per anni cursum digestorum distraxisse ab invicem, quæ fuerant ab Auctore conjuncta, quod vellent suam singulis Legendam adscribere; sic etiam hic factum opinamur, idemque suadet utriusque partis similitudo quoad stylum. Volentes autem seorsim dare quæ erant de* S. Urbano, *ut idonea clausula finirentur Acta, acceperunt ex Catalogis Pontificalibus* VI *seculi, numerum sacrarum donationum ordinationumque, cum loco sepulturæ, et tempore vacantis Episcopatus, quæ longe melius hinc auferuntur. Pars autem illa ultima, quæ nobis tertium Caput dicetur, continet interitum* Carpasii Vicarii, *conversionem* SS. Marmeniæ uxoris et Luciniæ filiæ, *ac translationem corporum* S. Urbani et Sociorum Martyrum: *invenitur autem in Actis Majoribus ante relatis, et in MSS. ex Codice S. Maximini et a Joanne Ulimerio submissis. Caput hoc sequitur* Appendix, *ita dicta a nobis quod, licet ejusdem Auctoris omnino esse videatur, sequatur tamen Acta S. Urbani, per solennem clausulam hic demum finita; et hæc pars continet, primo martyrium* SS. Marmeniæ, Luciniæ et aliorum XII, *una cum obitu* S. Savini in carcere extincti: *eademque cum priori Capite continetur in memorato MS. Capuano Tertia autem pars superaddit certamen* XLII Martyrum, *sub Annitio Vicario decollatorum; simul autem pars* C *utraque cum tertio Capite extat Romæ in MS. codice sanctimonialium monasterii S. Laurentii in Panisperna, sub titulo* Legendæ S. Marmeniæ, *quod hujus sacrum corpus in dicto monasterio asservetur. Eamdem Legendam descripsimus ex apographo Antonii Gallonii Presbyteri Congregationis Oratorii, inserto collectioni de Vitis Sanctorum signatæ litteris C D, ipsamque Legendam Italice edidit idem Gallonius in Historia Sanctarum Virginum Romanarum, Romæ anno* MDXCI *excusa, sub titulo* S. Liciniæ Virginis Romanæ, quæ fuit S. Marmeniæ filia: *et illam Romæ nos contulimus cum codicibus MSS. Lateranensi et Vaticano. Aliqua præterea, a S. Urbano tempore Pontificatus sui gesta et scitu digna, continentur in Actis S. Cæciliæ Virginis et SS. Valeriani atque Tiburtii Martyrum, quæ habemus tum manuscripta ex variis antiquis codicibus, tum excusa per supra laudatum Antonium Bosium, edenda in opere nostro a posteris ad diem* XXII *Novembris, natalem ipsius S. Cæciliæ. Sicut autem ex illis nonnulla excerpta dedimus* XIV *Aprilis, illa scilicet quæ ad SS. Valerianum et Tiburtium spectant: ita etiam inde aliqua hic reliquis Actis S. Urbani præfigimus, suntque in ipsis fontibus Latinis certiora, quam quæ inde Græce translata, et ex Græco rursum Latina edita sunt a Lipomano et Surio.*

Actis primogeniis

hic additur Caput ultimum

cum Appendice ejusdem auctoris ex MSS.

et præfiguntur Excerpta ex Actis Latinis S. Cæciliæ.

D

§. II. Tempus Sedis S. Urbani, Cultus sacer ejus et sociorum, aliorumque variorum sepultura.

T*empus, quo Ecclesiam rexerunt* S. Urbanus, *ejusque decessor* S. Callistus *et successor* S. Pontianus, *supra attigimus, hic accuratius dilucidandum. Certiorem ad id nobis viam pandit Catalogus primus de Vitis Pontificum supra laudatus, in quo de* S. Callisto *ista habentur:* Callistus annos quinque, menses duos, dies decem. Fuit temporibus Macrini et Heliogabali, a Consulatu Antonini et Adventi usque Antonino III et Alexandro. *Ex his Consules priores,* Antoninus Diadumenianus Macrini filius et Adventus, *fuerunt anno* CCXVIII, *et posteriores* Imperator Antoninus Heliogabalus *et* M. Aurelius Severus Alexander *anno* CCXXII; *quando, extincto* IX *aut* X *Martii* Heliogabalo, *successit* Alexander: *sub quo* S. Callistus *martyrio coronatus est die* XXVIII *Septembris, sepultus* XIIII *Octobris; unde sursum ascendendo per annos* V, *menses* II, *dies* X, *pervenitur ad diem* XIX *Junii anni* CCXVII, *quem proxime excepit Consulatus* Antonini et Adventi: *qui ex stylo hujus Catalogi, ut alibi dictum, sumuntur ex primo integro anno, ut prior Consulatus relinquatur decessori, alioqui bis nominandus, scilicet in fine decessoris et initio successoris. Simili modo procedens ad* Urbanum, *Pontificatum ejus olim exorsus sum a Vicariatu, quem vivo adhuc* Callisto *suscepisset: et Episcopatus totius tempus finivi* XXV *Maji anni* CCXXX, *quia in prædicto Catalogo sic legebam:* Urbanus annos octo, menses undecim, dies duodecim. Fuit temporibus Alexandri, a Consulatu Maximi et Æliani, usque Agricola et Clementino: *nam duo hi postremi notant annum* CCXXX: *sub quibus si mortuus erat* Urbanus, *non poterat tempus tot annorum, mensium atque dierum haberi nisi inchoando a Junio anni* CCXXI.

Tempus Callisti decessoris

E

ipsiusque Urbani mortui an. 230,

7 *Verum postea Collega meus Papebrochius, seriem Chronologicam Romanorum Pontificum novo studio retexens, judicavit,* Urbani *Martyrium differri debere usque in annum* CCXXXI *post Consulatum* Agricolæ et Clementini. *Visus est enim ille sibi in prima Catalogi veteris parte observasse, quod ii Consules adscribuntur Pontificum mortibus, quorum annum illi vel pro majori parte expleverunt, vel non nisi paucis mensibus superaverunt: et sic* Urbanus *mortuus* XXV *Maji, ultimos Consules sibi adscriptos habuerit eos, post quorum Consulatum obiit; quia pars anni sequentis, quo adhuc in* F *ejus sententia ille vixisset, ad dimidium annum non accedit, tantum abest ut superet. Eligat Lector utram velit sententiam, et prout citius vel serius ordinatum* Urbanum *statuet, sic anno* CCXXX *vel* CCXXXI *mortuum intelligat: utrumlibet tenuerit, Consulum nominibus inhærendo, recedat necesse est a calculo Illustrissimi Cardinalis Baronii, alia ex causa longius abducti ab ea, quam ipsemet nobis commendat, Fastorum Consularium Regula; et differentis mortem* Urbani *usque ad annum* CCXXXIII.

vel 231.

8 *Acta infra danda referunt,* S. Urbanum cum Sociis decollatum et sepultum, octavo Kalendas Junias: *ad quem diem ejus solennitas inserta est libro Sacramentorum S. Gregorii Magni, ab Hugone Menardo accuratius edito, et in Oratione* Urbanus Martyr et Pontifex *appellatur. Quia tamen* in juventute, *sive (ut hoc tempore Pontifices loquuntur)* cum adhuc in minoribus esset, *dicitur in Actis* multoties Confessor effectus, *et in Actis S. Cæciliæ* bis Confessor factus, *imo et* septies damnatus et dijudicatus *in aliis Actis legitur; nomen* Confessoris *ei post martyrium adhæsit: atque hoc modo in Kalendario Romano nongentis annis antiquiore, et a Joanne Frontone Parisiis edito, legitur*

Cultus in fastis antiquis 25 *Maji,*

etiam sub titulo Confessoris.

A *tur :* Die xxv Maji S. Urbani, Confessoris atque Pontificis, via Appia. *Quo etiam modo ista apud Bedam in genuino Martyrologio leguntur :* viii *Kalendas Junii,* Romæ natale S. Urbani Papæ et Confessoris, cujus doctrina multi martyrio coronati sunt. *Quæ eadem apud Rabanum referuntur : ast ita aucta habentur apud Usuardum :* Romæ via Numentana, natale B. Urbani Papæ et Martyris, cujus doctrina, sub persecutione Alexandri, multi Martyres coronati sunt. *Addunt Ado et Notkerus,* via Numentana in Cœmeterio Prætextati. *Fuit hoc Cœmeterium* via Appia, *atque hanc Viam cum illo Cœmeterio optime conjungunt Acta* S. Urbani, *ejusque elogia in Catalogo Pontificum ex MS. Reginæ Sueciæ a nobis excuso, in Vitis eorumdem apud Anastasium Bibliothecarium, et in MSS. Gestis usque ad Martinum V deductis, item in antiquis Breviariis Romanis, tam MSS. quam excusis ante annos ducentos et deinceps. De* Cœmeterio Prætextati, via Appia *constituto, legendus Aringhus lib.* 3 *Romæ subterraneæ cap.* 26, *qui lib.* 4 *cap,* 19 *agit de via Numentana, ex diversa prorsus urbis parte quam Appia procurrente, deque loco* ad Nymphas *in ea sito, tamquam veterum Cœmeteriorum uno cap.* 20 *: ut videatur huc translatum olim fuisse corpus, cum etiam in Hie-* B *ronymiano Martyrologio legatur.* Via Numentana milliario octavo Natalis Urbani Episcopi.

sepultura prima in cœmeterio Prætextati via Appia.

9 *Eadem* via Appia in sepulcris Martyrum latere S. Urbanum *solitum, et sacra munia indefessum obiisse, infra ex Actis S. Cæciliæ constat. Aringhus lib.* 3 *Romæ subterraneæ cap.* 21 *scribit.* S. Urbanum, Martyrem Christi, ibi a fidelibus honorem promeruisse, ubi eumdem fidei causa labores, latebras, agones et innumera fere incommoda perpeti contigit. Ubi enim vivens, fidei causa ab urbe profugus, sedem elegerat; ibi, dicata in ejus honorem ecclesia, sepulturæ locum obtinuit... Hæc, *inquit,* in perexiguo quodam colle juxta celebrem fontem sita est, qui nunc vulgo Cafarella dicitur. Anterior quidem facies, quæ Orientem respicit, marmoris quatuor columnis affabre exornatur. Veneranda ejusdem antiquitas picturis, quæ ibi adhuc visuntur, satis conspicue comprobatur... præ ceteris Christi Domini quatuor clavis e cruce pendentis, cum Longino lancea latus aperiente, et milite spongiam aceto perfusam exporrigente : item B. Petri, Zacchæi, et Sanctorum Martyrum. *Quæ pluribus ibidem exponuntur. Imo* Statio ad S. Urbanum via Appia recensetur in MS. Vaticanæ bibliothecæ. Haud casu igitur, *inquit, sed* Deo plane disponente, S. Urbani ecclesia, Urbano C VIII Pont. Max. Ecclesiam regente, Urbi innotuit. Nam cum Sebastianus Belliardus, vir pius et sacræ antiquitati apprime deditus, locum, incultum quidem at sacris picturis conspicuum recolendumque, contemplatus aliquando fuisset, re cum aliis studiosis viris mature discussa, S. Urbani Ecclesiam olim extitisse deprehendit, quod cum Summo Pontifici renuntiatum esset, Eminentissimo Francisco Cardinali Barberino, S. R. E. Vicecancellario, imprimis adnitente, instaurandam ecclesiam, et debitum illi religionis cultum restituendum edixit. Quamobrem haud ulla interposita mora, antiqui parietes novis fulcimentis resarciti sunt... solennique ritu per Reverendissimum Jo. Baptistam Scannarolam, Sidoniorum Archiepiscopum, Benedictione impertita, erecto altari, festivo recurrente die xxv Maji, anno redempti orbis MDCXXXV, incruenti Sacrificii oblatione peracta, impertitis quoque ab Urbano VIII sacris Indulgentiarum thesauris, sacris de more ritibus coli cœpit. Quo item devotionis gratia Romanus certatim populus, ad tribuendum promeritum beato Pontifici ac Martyri Urbano honorem, quotannis confluit. *Hæc ibi. Eadem via Appia fuerunt ædes* Carpasii Vicarii (*cui executio de martyrio* S. Urbani et Sociorum *fuerat mandata*) extra, *aliis* juxta Palatium Vespasiani : D quod, *inquit idem Aringhus,* ipsemet Imperator (ut Cencius Camerarius, Nicolaus Signorilis, aliique asserunt) haud procul a Catacumbis obtinebat. *Dicti* Carpasii uxor, Marmenia *eo misere extincto ad fidem conversa, in suis ædibus translata* corpora S. Urbani et Sociorum *recondidit ; et tandem ipsa* Marmenia *ejusque* filia Lucinia, cum viginti duobus *martyrium passæ, ibidemque depositæ fuerunt ; ut infra num.* 12 *et* 13 *explicatur. De aliis Translationibus corporis* S. Urbani *mox agemus, ubi de Sociis in titulo propositis fuerit Actum.*

Ejus latebræ :

postea ecclesia S. Urbani,

innovata sub Urbano VIII

anno 1635.

AUCTORE G. H.

Socii S. Urbani in martyrio, Presbyteri 4, 3 Diaconi.

10 Socii, *cum S. Urbano passi censentur,* Presbyteri quatuor, Diaconi tres. *Ex Presbyteris nominantur in Actis duo,* Mamilianus et Joannes. *Ex his* Mamilianus, *infra eosdem marmoreos lapides, cum S. Urbano a Marmenia reconditus est. Alii duo Presbyteri sunt,* Chromatius *et* Dionysius; *et tres Diaconi ;* Martialis (*aliquibus* Martionalis) Eunuchius (*aliis* Mutius) *et* Lucianus : *qui omnes ab eadem* Marmenia, *in antro quadrato firmissimæ fabricæ, fuerunt sepulti :* ad quorum etiam venerabiles sepulturas multa patrari miracula *infra num.* 13 *indicatur. Ex Diaconis* Lucianus, fustibus diutissime cæsus; emisit spiritum, sepultus in crypta in cœmeterio Prætextati, xii Kalendas Junii, *ut Acta infra num.* 9 *habent. Acta majora assignant* xv Kalendas Junii, *adduntque* postea cum reliquis sepultum, E *et ideo cum istis eum veneramur. Hisce subjungitur in titulo* S. Anolinus Commentariensis, *sive* Carcerarius, a S. Urbano captivo baptizatus ac chrismate consignatus, ac dein ob fidei Christianæ professionem decollatus xii Kalendas Junii : *qui* ix Kal. Junii *inscriptus reperitur fastis Greveni, Maurolyci, Galesinii, Ferrarii : sed malumus eum cum* S. Urbano *hoc die commemorare, quia in hujus Actis num.* 5 *et* 6 *conversio ipsius et Martyrium narrantur.*

S. Anolinus Commentariensis,

Marmenia et Lucinia filia ac 22 alii,

11 *Sequuntur* SS. Marmenia matrona ejusque filia Luciana, *aliis* Lucina, *et* Licinia Virgo, *cum viginti* duobus domesticis occisæ, *et* (*uti Acta infra habent num.* 16) sancta Passio eorum tertio celebratur die ante Kalendas Junias : *in MS. autem Capuano* decollati, *dicuntur* quarto Kalendas Junias. *Antonius Gallonius, in Historia Sanctarum Virginum Romanarum supra etiam citata, tradit eas Romæ in monasterio sanctimonialium S. Laurentii in Panisperna coli, hoc die* xxv *Maji et corpus* S. Marmeniæ *ibidem summa cum veneratione asservari. Gallonium sequuntur Octavius Pancirolus, in Thesauro abscondito Urbis Romanæ, regione* 2, *ecclesia* 48; *et Ferrarius, in Indice* F *Catalogi Sanctorum Italiæ. An adhuc et ubi habeatur corpus* S. Luciniæ *seu* Lucinæ filiæ *non satis liquet. Memoratus Gallonius addubitat, num corpus ejus, una cum corpore* S. Marmeniæ *matris, adservetur apud S. Laurentium in Panisperna, quod fuerint eodem in loco corpora utriusque deposita : et hoc etiam innuit Abbas Piazza in Sanctuario Romano. Aliud sepulcrum suggerit sæpius jam laudatus Aringhus cap.* xi *dicti libri* 3 *num.* 17 *ubi cum de celebri ecclesia S. Sebastiani et altari in quo ejus sacræ Reliquiæ fuerant depositæ, actum fuisset, ista adduntur :* At vero juxta præmemoratum altare, sepulcrum quoddam in pavimento crate ferrea vallatum videre est, in quo insculptus ejuscemodi titulus, antiquitatem redolens, legitur. *HOC EST SEPVLCRVM SANCTÆ LVCINÆ VIRGINIS. Ac dein inter varias conjecturas etiam addit,* posse existimari jure merito, sepulchralem Titulum loqui de S. Lucina filia Marmeniæ : *quod nobis satis probatur, eo quod in vicinia vixerit, martyriumque passa ac sepulta fuerit. Omnibus denique adjungitur* S. Savinus, *qui cum* per duodecim annos ob confessionem Jesu Christi maceratus fuisset, migravit ad Christum, *et* reconditus in sarcophago, ubi sepulti erant cxxv Martyres : *quos in titulo seorsim non apposuimus*

S. Savinus,

A *suimus, quia possunt fuisse* ex quinque millibus, *quos* Almachius *in Actis num.* 3 *objecit* S. Urbano, per ejus fallaciam deceptos, periisse. *Verum respondit S. Urbanus*, non periisse, sed ad regna cœlestia feliciter migrasse. *Et quia dicuntur* fere quinque millia, *dicti* CXXV *possunt numerum complere, si forte aliqui defuissent : quamquam jam sæpius observavimus, dictam particulam* fere *in similibus locutionibus idem significare quod hæ particulæ*, circiter, plus minus, *aut* præter propter. *Denique adjunximus qui sub finem adjunguntur*, quadraginta et duo, et sub Annitio Vicario capitibus truncatis martyrium compleverunt, *tum*, ubi S. Cæcilia fuerat sepulta, fuerunt reconditi. *Quia autem corpus* S. Urbani, *cum corpore dictæ* S. Cæciliæ *inventum fuit, hic primo ponimus, quæ ille huic ejusque sponso Valeriano et hujus fratri Tiburtio præstitit, ex ipsorum Actis.*

AUCTORE G. H.

5000,

alii 42:

§ III Excerpta ex Variis, de rebus in Pontificatu gestis. Et corpore ad ecclesiam S. Cæciliæ translato.

B

S. Urbanus,

Cæcilia Valeriano sponso ait : Angelum Dei habeo amatorem, qui nimio zelo corpus meum custodit,.... Si permittas te purificari fonte perenni, et credas unum Deum esse in cœlis vivum et verum, poteris eum videre. Dicit ei Valerianus ; Et quis erit, qui me purificet, ut ego Angelum videam? Respondit ei Cæcilia : Est senior, qui novit purificare homines, ut mereantur videre Angelum Dei... Vade in tertium milliarium ab Urbe, via quæ Appia nuncupatur, illic invenies pauperes... qui ostendent sanctum senem Urbanum. Hunc tu dum videris indica ei omnia verba mea : et dum te purificaverit, induet te vestimentis novis et candidis : cum quibus mox, ut ingressus fueris istud cubiculum, videbis Angelum sanctum... Tunc Valerianus perrexit, et secundum ea signa, quæ acceperat, invenit S. Urbanum Episcopum, qui jam bis Confessor factus inter sepulcra Martyrum latitabat. Cui cum dixisset omnia verba Cæciliæ, gavisus est gaudio magno : et ponens genua sua in terra, expandit manus suas ad cœlum, et cum lacrymis dixit : Domine Jesu Christe, seminator casti consilii, suscipe seminum fructus, quos in Cæcilia seminasti : Domine Jesu Christe, Pastor bone, Cæcilia famula tua quasi apis argumentosa tibi deservit : nam sponsum, quem quasi leonem ferocem accepit, ad te Domine, quasi agnum mansuetissimum destinavit : iste huc, nisi crederet, non venisset. Aperi ergo, Domine, cordis ejus januam sermonibus tuis, ut te Creatorem suum esse cognoscens, renuntiet diabolo et pompis ejus et idolis ejus... Tunc S. Urbanus baptizavit eum, et edocens eum omnem fidei regulam, remisit eum ad Cæciliam diligenter instructum... Valerianus perduxit Tiburtium fratrem suum ad Papam Urbanum : cui cum narrasset universa, quæ fuerant dicta vel facta, gratias referens Deo, suscepit Tiburtium cum omni gaudio, et baptizans eum secum esse præcepit, quoadusque Albas deponeret. Quem perfectum doctrina sua per septem dies, Christo militem consecravit.....

latens in sepulcris Martyrum,

gratiis Deo actis

C

baptizat SS. Valerianum,

et Tiburtium :

13 Post hæc Almachius præcepit S. Cæciliam, quasi Valeriani conjugem, arctari : ut thura quoque poneret, cœpit impelli. Tunc dixit apparitoribus, qui eam hoc facere compellebant : Audite me, cives et fratres... Gloriosum est et valde optabile omnia pro Christi confessione perferre tormenta... qui centuplum reddit et vitam æternam... Creditis hæc, quæ dixi ? At illi dixerunt : Credimus, Christum filium Dei, verum Deum esse, qui talem possidet famulam. Dixit eis B. Cæcilia : Hic intra domum meam faciam venire, qui vos omnes faciat vitæ æternæ participes. Et ita Domino procurante completur. Tunc veniens Papa S. Urbanus baptizavit intra domum ejus amplius quam quadringentos promiscui sexus, conditionis, ætatis, inter quos unus clarissimus vir erat, nomine Gordianus : hic sub defensione sui nominis domum S. Cæciliæ suo nomine titulavit, ut in occulto ex illa die, ex qua baptisma Christi ibi celebratum est, Ecclesia Dominica fieret; ita ut etiam Papa Urbanus illic moraretur ; et licet occulte, quotidie tamen, redemptionis Christi ibi crescerent lucra, et Ecclesiæ innumerabiles talentorum thesauri, diabolo vero perpetua detrimenta..... Tunc Almachius Præfectus jussit eam in sua domo flammis balnearibus concremari. Cumque fuisset in calore balnei inclusa,... quasi in frigido loco illibata perstitit sanitate... Hoc cum audisset Almachius, misit qui eam in ipso balneo decollaret. Quam cum spiculator tertio ictu percussisset, caput ejus amputare non potuit... Per triduum autem, quod supervixit, non cessavit omnes, quos nutrierat et quos docuerat, in fide Domini confortare : quibus et divisit universa quæ habuit, et S. Urbano Papæ tradidit commendatos, cui et dixit : Adhuc triduanas mihi poposci inducias, ut et istos tuæ Beatitudini traderem quos nutrivi, et hanc domum meam in æternum Ecclesiæ nomini consecrares. Tunc S. Urbanus Papa, corpus ejus auferens cum Diaconibus, noctu sepelivit eam, inter collegas suos Episcopos et Martyres, ubi sancti Confessores sunt collocati. Domum autem ejus in æternum sanctam Ecclesiam suo nomine consecravit : in qua beneficia Domini exuberant ad memoriam B. Cæciliæ. *Hactenus excerpta ex Vita S. Cæciliæ, Virginis et Martyris.*

item a S. Cæcilia conversos 400 :

D

moratur in domo S. Cæciliæ :

suscipit ab ea sibi commendatos :

E

et sepulto corpore ecclesiam illi consecrat.

14 *Fuerunt postmodum conjuncta* corpora SS. Urbani Cæciliæ, Valeriani, Tiburtii, et aliorum Martyrum. *Porro ante seculum Christi octavum nihil, quod huc in re factum foret, alicubi extare meminimus. Tunc in Pontificem Romanum anno* DCCXXXI *creatus* S. Gregorius III, cœmeterium beatorum Martyrum Januarii, Urbani, Tiburtii, Valeriani et Maximi, et eorum tectum in ruinis positum, de novo perfecit ; *uti indicat Anastasius Bibliothecarius, qui et sequentia in Vita Adriani primi, anno* DCCLXXII *ad Pontificatum electi, habet :* Ecclesiam B. Tiburtii et Valeriani atque Maximi, seu basilicam S. Zenonis, una cum cœmeterio SS. Urbani Pontificis, Felicissimi et Agapiti, atque Januarii et Quirini Martyris, foris portam Appiam, uno cohærentes loco, quæ a priscis marcuerant temporibus, a novo restauravit. *Vitam S. Quirini Martyris dedimus* XXX *Martii, ac diximus*, sacrum ejus corpus via Appia in cœmeterio Prætextati sepultum. *Eodem modo* SS. Felicissimus et Agapitus Diaconi, et Januarius Subdiaconus S. Sixti Papæ II, decollati via Appia; et in cœmeterio Prætextati sepulti, *dicuntur in Actis Martyrii ad* VI *Augusti elucidandis. Hinc etiam* cœmeterium Prætextati, *dictum est* cœmeterium S. Sixti, *aut certe partes dicti cœmeterii, ab aliis Sanctis suam appellationem sunt sortitæ. Infra etiam in Actis num.* 18 *et ultimo*, quadraginta duo Martyres, sub Annitio Vicario decollati, a Polemio Presbytero sepulti sunt, ubi Christi Martyr sepulta erat Cæcilia. *Egimus autem* IV *Martii, de* nongentis et decem Martyribus Romanis, quorum corpora posita sunt in cœmeterio ad S. Cæciliam.

Cœmeterium S. Urbani et aliorum,

F

dictum Prætextati, et S. Sixti,

item ad S. Cæciliam.

15 *Floruit postmodum S. Paschalis I Papa, creatus anno* DCCCXVII, *ex recentiori calculo Collegæ mei Papebrochii, vita mortali functus anno* DCCCXXIV, XIV *Maji, ad quem diem ejus Acta recensuimus. Hic scripsit Epistolam de revelatione sibi facta a S. Cæcilia, ob quam, inquit*, properantes in cœmeterio S. Sixti *(alias* Prætextati) foris portam Appiam situm, corpus S. Cæciliæ, inter collegas Episcopos, in aureis indumentis

Corpus S. Urbani appositum

A dumentis cum venerabili sponso Valeriano reperimus, et honeste infra muros hujus Romanæ urbis induximus..... et Titulum in meliorem statum a novis fecimus restaurari : et ejusdem Virginis corpus, cum carissimo sponso atque Tiburtio et Maximo Martyribus, nec non Urbano et Lucio utrisque Pontificibus, sub sacro altari dedicantes collocavimus. *Hæc excerpsimus ex dicta epistola S. Paschalis, in cujus gestis eadem refert Anastasius Bibliothecarius. At nova inquisitio facta est anno* MDXCIX, *auctore Paulo Sfondrato, Tituli S. Cæciliæ Presbytero Cardinale; et inventa sunt* XX Octobris corpora SS. Cæciliæ, Valeriani, Tiburtii et Maximi. *Quibus elevatis,* recolens Cardinalis Sfondratus, Paschalem corpora etiam Beatorum Urbani et Lucii Pontificum in eadem ecclesia collocasse, ad ea perquirenda altius fodere jussit : statimque subter arcam marmoream, unde extractum fuerat S. Cæciliæ corpus, similis alia arca detecta est : in qua duorum Pontificum Urbani et Lucii corpora condita erant, proprio separatim velo circumvoluta. Præpostere tamen jacebant, ita ut primi caput ad dexteram, alterius ad sinistram vergeret aræ majoris. *Reposita vero hæc fuerunt a* B Clemente Papa VIII die XXII Novembris, *cum inscriptione incisa tabellæ argenteæ : et prædicti* Pontifices Urbanus et Lucius sub arca S. Cæciliæ, prout ante a S. Paschali factum, in alia similiter arca conditi sunt, *apposito hoc epitaphio. SVB HOC ALTARI REQVIESCVNT CORPORA SS. MARTYRVM CÆCILIÆ VIRGINIS, VALERIANI, TIBVRTII, MAXIMI SOCIOR. LVCII ET VRBANI PP. EISDEM SANCTIS MARTYRIBVS CONSECRATO. Acta* S. Lucii *dedimus* IV *Martii, et in iis latius hæc deduximus ex tractatu Antonii Bosii supra laudati, quæ hic noluimus repetere. Abbas Piazza in Sanctuario Romano addit,* in ecclesia S. Mariæ Majoris asservari brachium S. Urbani, et in Aracæli exponi ejus caput, et alias ejus Reliquias esse in æde S. Praxedis.

corpori S. Cæciliæ, a S. Paschali P.

et iterum an. 1599.

§. IV. De alicujus S. Urbani corpore et cultu Catalaunis in Gallia : et variarum sub eodem nomine Reliquiarum veneratione pluribus in locis.

Corpus alicujus S. Urbani in diœcesi Catalaunensi,

Quæ diximus de Corpore et Reliquiis S. Urbani *Romæ adservatis, adeo probantur Romanis, ut videatur* C *nefas apud illos vel minimum de ejus ibidem depositione dubitare : quod tamen in Gallia fieri, colligimus ex Andreæ Saussayi Martyrologio Gallicano, ubi ad hunc diem* XXV *Maji ista tradit :* Natalis S. Urbani Papæ et Martyris, cujus venerandum corpus, cum pretiosis exuviis Tiburtii Martyris, quem Christo sanctus ipse Pontifex progenuit, a Nicolao Papa hujus nominis primo Legatis Caroli Calvi eximio munere concessum, in Galliamque advectum, miraculis in via undique rutilans, ejusdem Imperatoris jussu in monasterio, quod in ejus honorem condiderat in Catalaunensi agro, honorifice collocatum est : ibique nunc usque quiescit, indita loco, ut pignoribus sanctitate, sic patrocinio nuncupatione. *Hæc ibi. Contigit hæc Translatio anno* DCCCLXIII, *juxta Chronicon Malleacense, in nova Bibliotheca Labbæi Tom.* 2 *pag.* 200 *: sed priori anno Romam e Gallia discesserant, qui sacrum illum thesaurum impetrarunt, uti scribit Hericus monachus lib.* 2 *de Miraculis S. Germani Episcopi Autissioderensis, cujus verba a nobis relata sunt* XIV *Aprilis, ad Acta SS. Valeriani, Tiburtii et Maximi in Analectis num.* 10. *Fuerunt autem reliquiæ Autissiodori honorifice susceptæ pridie Kalendarum Novembrium. At quod huc spectat,* anno DCCCLXV merito suæ religionis venerabilis Herchenraus, Catalaunorum Episcopus, ad cœnobium S. Germani D veniens, largitione Fratrum Reliquias pretiosi Papæ et Martyris Urbani obtinuit : eisque susceptis, monasterium in pago Partensi in ejus honore construxit : quo loco tanta tamque frequentia postmodum claruere miracula, ut si litteris universa mandarentur, suo per se possent suppeditare volumini. *Hæc ibi. Verum hæc de aliqua parte Reliquiarum S. Urbani dicta sunt : nam postmodum, teste eodem Herico,* a dextro latere corporis S. Germani, in crypta Autissiodori, ossa B. Urbani Papæ, cum capite Innocentii Martyris, eodem loculo composita sunt. *In Registro beneficiorum diœcesis Catalaunensis anno* MDCXLVIII *excuso, in Decanatu Januillani oppidi, primo loco exprimitur dicta* Abbatia S. Urbani, *et dein in eodem Decanatu assignatur* parochia S. Urbani, *et* capella S. Urbani e regione Burgi S. Urbani ; *uti in Decanatu Castri-Bussini* Præpositura S. Urbani, sita ad S. Germani-villam Ordinis Benedictini.

AUCTORE G. H.

cujus ossa nunc elevantur

17 *Hæc omnia cum singularem* S. Urbani Papæ *venerationem ista in diœcesi demonstrarent, occasione Reliquiarum alicujus* S. Urbani Martyris *illic depositarum, et miraculorum multitudo ab Herico monacho* E *indicata verosimile nobis faceret, aliqua eorum scripto fuisse mandata ; recurrimus per litteras ad R. P. Joannem Baptistam de Comitin, Catalaunensis nostri Collegii Rectorem, eo ipso tempore, quo* S. Urbani *Abbatia fuerat a Rege Christianissimo collata filio nobilissimi ipsique addictissimi viri, totius Campaniæ Præfecti (Intendentem nominant) Domini, inquam, Thomæ Hue de Miromenil. Hic enim factam filio suo adhuc puero gratiam, non ut plerique in profanos usus, sed ad ipsius concrediti sibi monasterii instaurationem ornatumque conversurus, nihil habuit prius, quam de capsa* S. Urbani *in majorem lucem educenda cogitare. Cumque ea in hunc finem esset reserata, inventus est opinione major thesaurus, involutus sudario serico ejus coloris quem sicca rosarum folia referunt, alterique interiori ac vetustiori jam fere consumpto ac lacero, videlicet,* ossa duo grandia integra, unumque etiam ex grandioribus, sed dimidium dumtaxat : caput, in quinque vel sex partes divisum : utraque scapula, costa dimidia una, dens unus, particulæ et fragmenta ossium complura. *His ergo exornandis intento Præfecto jam nominato, gratissimum accidit postulari Translationis ac Miraculorum monumenta : ideoque continuo jussit depromi MS. Codicem, quo illa, simulque triplicia* S. Urbani Papæ *Acta et S. Radegundis Vita, continebatur;* F *totumque per Notarios Regios suo sumptu curavit eleganter transcribi nobisque mitti. Hoc beneficium majus quam postulabatur, cum debita animi grati testificatione commemorandum hic fuit; simulque indicandum, in eadem Abbatia duas quoque alias capsas haberi, quarum una potiorem partem continet ex corpore* S. Manehildis, *cujus festum agitur* XIV *Octobris; altera, ex simili causa, vocatur* S. Sacerdotis, *nescio an Episcopi Lugdunensis, ejus qui Lutetiæ Parisiorum defunctus colitur* XII *Septembris : de quorum Actis et Translationibus quanto scimus minus, tanto magis cupimus et speramus informari.*

et Translatio ac miracula hic dantur :

18 *Interim insignis ille numerus sacrorum ossium ex corpore* S. Urbani *(cui forte pars ea quæ Autissiodori remansit haud multum cedere quoad numerum debet, ita ut simul sumpta ossa utraque integrum fere corpus constituere possint) certos non reddunt, alterius* Urbani, *quam ejus qui Ecclesiam Pontifex rexit, esse omnia; sicut et alterius* S. Tiburtii, *quam qui in Actis S. Cæciliæ nominatur, credimus esse corpus, quod pariter fuit Roma allatum; licet utrumque, ut vere illorum, exhibitum Pontifici, et Autissiodorensibus monachis traditum sit; fide quidem bona, (uti credere oportet) sed parum fundata, uti docuit posterior eorum quæ tunc tradi putabantur corporum inventio. Interim bonum*

sed velut ob solam homonymiam Papæ crediti

AUCTORE G. H.

A *fidem approbarunt miracula, quæ proinde ipsi* S. Urbano Papæ, *in quem devotio ferebatur venerantium istæc qualiacumque ossa, merito attribuuntur : maxime cum eum cultum sibi acceptum esse indicarit, apparens* habitu Pontificis, speciosa canitie, seque Urbanum confessus, *et sanatum gratias acturum mittens ad suum Sacellum. In hoc Sacellum ab ipsa principali ecclesia translatum esse corpus anno* MCXLI, *suadere videtur ea quam damus Miraculorum historia, cum ait, quod ibi* elegit sibi proprium Martyr domicilium, qui diutius quasi hospes fuerat intra monasterium, in sanctæ Trinitatis honore constructum. *Erat is locus ad Matronam fluvium, et pridem extabant istic* Statuæ, *id est, bases, supra quas collocabatur corpus* S. Urbani, exigente temporum ratione. *Cum autem ad has* statuas *præcipuus esset peregrinorum infirmorumque concursus, eisque superstrueretur denique sacellum ligneum; tot nova prioribus accessere prodigia, ut denique prædicto anno condita istic et dedicata sit Parochialis ecclesia, quæ etiamnum superest, sed corpore Sancto pridem privata. Illud enim iterum servatur in ipsa monasterii ecclesia, intra arcam (sicut scriptum est nobis) quatuor circiter pedes longam, duos latam, totidemque cum di-* B *midio altam, atque ex argento et ære inaurato in forma ecclesiæ constructam, cum imaginibus alte eleganterque laboratis, lapidibusque pretiosis, quorum olim majorem fuisse numerum credibile est.*

In propriam deinde ecclesiam translati

19 *Interim quod, pro manutenenda novissimæ inventionis apud Romanos fide, dicere cogimur contra Francos, diversa corpora constituendo; id ultro admittit Hieronymus Nicolinus, auctor Historiæ Theatinæ Italice editæ anno* 1657, *de eo cujus Corpus vel Reliquiæ anno* MCCXLIII *positæ sunt sub altari majori, in oppido Theatinæ diœcesis Buchianico, licet ex tali occasione* S. Urbanus Papa *ibi colatur Patronus : suadet autem alterum iis proprium colendum potius esse* XXIII *Novembris, quo reperitur inscriptus veteri Kalendario Ecclesiæ Theatinæ, qui fortassis ibi etiam Episcopus fuit. Colitur in Archidiœcesi Bohemiæ festum sub ritu semiduplici, et causa allegatur in MS. Martyrologio Pragensi, quia ejus* corporis partem magnam cum capite, Carolus Rex obtinuit in monasterio monialium S. Benedicti in Cressein, diœcesis Argentinensis ; et ejus tumbam decoratam, simul cum capite, donavit Ecclesiæ Pragensi. *Hoc factum fuisse* anno MCCCLIII *scribit Pezzina in Diario Pragensi, addens,* mandibulam superiorem cum tribus dentibus adhuc adhærere sacro capiti. *Tomo* I *Januarii, in Addendis ad diem secundum pag.* 1084, *diximus, tunc coli varios* C *Sanctos, quorum Reliquiæ a Carolo IV Imperatore Pragam allatæ fuerunt, atque inter eas refertur* S. Urbani Papæ Martyris caput et pars corporis, XXV Maji. *Verum quia* Romæ caput cum corpore S. Urbani *asservari dicitur in supra relata narratione, potius alterius* Martyris Urbani *esse censemus illud* caput cum parte corporis. *Dedimus etiam* IV *Februarii Vitam B. Rabani, ex Abbate Fuldensi Archiepiscopi Moguntini, auctore Rudolfo Presbytero Fuldensi ejus discipulo, a quo cap.* 3 *indicatur prima Reliquiarum Fuldam Translatio ad B. Rabanum, et num.* 15 *inter alias numeratur,* pars de ossibus Sanctorum Episcoporum Fabiani atque Urbani ; *ac dein cap.* 5 *num.* 27 *dicuntur* in ecclesiam S. Joannis Baptistæ, quæ Fulda quasi novem stadiis distat, cum hymnis et laudibus illatæ, et cineres sanctorum Martyrum Urbani et Quirini pariter depositi, singuli seorsim in singulis loculis inclusi, ubi orationibus eorum fideliter Deum deprecantibus beneficia præstantur. *Postea cap.* 6 *num.* 30 *dicitur* Theodorus, frater Deusdonæ, Roma detulisse Reliquias Urbani Papæ et Confessoris, cujus doctrina suo tempore multi coronati sunt martyrio, ossa quoque S. Cæciliæ Virginis, Tiburtii, Valeriani et Maximi, *et aliorum, in* D *quorum adventu sanati mutus unus, tres cæcæ, energumena una et alii, prout ibidem late omnia exposita sunt. Hæc accuratius deduximus, quod Fuldenses Monachi, et ex eorum relatu Bucelinus in Sacrario Benedictino, dicant, apud se haberi* gloriosissimi hujus Pontificis sacrum caput : *ejusque causa olim sub ritu Duplicis* 2 *classis celebrari Officium solitum, cum Vitæ illius auctor nusquam meminerit Capitis. Sicut autem ibi* S. Urbanus Papa *appellatur* Confessor ; *ita etiam nominari a Beda et Rabano in suis Martyrologiis supra diximus, ratione addita hujus nomenclaturæ.*

Alterius item corpus Theatæ,

Pragæ caput,

et alibi aliæ Reliquiæ, puta Fuldæ,

20 *Præterea aliquas* S. Urbani Papæ et Martyris *Reliquias haberi Cremonæ, in ecclesia S. Laurentii, quæ monachorum est Ordinis Benedictini, tradit Ludovicus Cantellus in Annalibus Cremonensibus anno* 1130 *et* 1462. *Aliquas etiam esse Bononiæ, in tribus diversis ecclesiis, asserit Masinus in Bononia perlustrata. Coloniæ etiam esse, in ecclesia S. Gereonis et apud Carthusianos scribit Gelenus : in Trevirensi ecclesia S. Matthiæ aliquas asservari, ad hujus Acta diximus* XXIV *Februarii, pag.* 453 : *et nostræ Societatis Collegium Monasterii Westphaliæ simile quid habere se credit in armario, super aram majorem locato. Particula insuper ex corpore* S. Urbani Papæ, *dono P.* E *Joannis Melandri, ad hanc Societatis ejusdem Professorum domum Antuerpiæ provenit, cum insignibus SS. Hygini et Soteris Pontificum Martyrumque reliquiis, sub attestatione (prout dictum est* XXII *Aprilis) Didaci de Campo, Pontificii Cubicularii intimi, signata Romæ* IV *Nonas Martii anno* MDXLV : *quæ simul omnes sub titulo Pontificum Martyrum servantur in pretiosa Hierotheca alba, insigniter ornata pancarpiis operis phrygionici, atque ære fusis inauratisque cornubus, statunculis, pedibusque. In urbe quoque Campaniæ Gallicanæ Trecensi est ecclesia* S. Urbani Papæ *Collegiata, ab Urbano Papa. Quarto natu Trecensi fundata, et dotata sacris Reliquiis, scilicet brachio* S. Urbani Papæ *et* cranio S. Danielis, *prout indicatur a Nicolao Des Guerrois de Sanctis Trecensibus ad annum* 1264, *num.* 6. *Esse etiam* de ossibus S. Urbani Papæ *Augustæ Vindelicorum in Basilica SS. Udalrici et Afræ, scribit Bernardus Hertfelder par.* 2, *hujus Basilicæ cap.* 40 *et* 50. *Sed nolumus hæc ulterius prosequi; veriti ne subinde nomen* Urbani *etiam loco alterius Sancti subrepserit. Ita Arnoldus Raissius in Hierogazophylacio Belgico pag.* 337 *ait,* Metropolitanam Ecclesiam S. Martini Ultrajecti possidere corpus S. Urbani Papæ et Martyris, quod Baldricus hujus Ecclesiæ Episcopus XV, anno Domini DCCCCLXVI ex Italia re- F tulit : *cum illud sit corpus S. Pontiani Martyris, Spoleto Ultrajectum translatum, de quo egimus* XIV *Januarii.*

Cremonæ.

Bononiæ Coloniæ, Treviris.

Antuerpiæ,

Trecis.

Ultrajecti corpus, non Urbani sed Pontiani.

ACTA MARTYRII

per Notarios Romanæ Ecclesiæ conscripta.

Ex tribus MSS. bibliothecæ Vaticanæ edita.

CAPUT I.

S. Urbani et Sociorum captivitas. Constantia inter verbera. S. Anolini conversio et Martyrium.

Urbanus Episcopus, natione Romanus, ex nobilissima prosapia ortus, cujus pater Pontianus dictus est, a B. Petro Apostolo octavus decimus Vicarius *a* [Christi] extitit. Præfuit autem temporibus *b* Alexandri : qui cum, commonitus, a *c* Mammea matre, clemens in Christianos esset; Almachius, Urbis *d* Præfectus, in eos tyrannidem exercebat. Hic apparitoribus suis præfecit quemdam crudelem virum, Carpasium nomine ;eique præcepit, ut cum omni

S. Urbanus Papa,

a b

c

d

A omni solicitudine quæreret, si forte reperiret Christianos absconditos. Quod cum diligenter faceret, B. Urbanum cum tribus Diaconibus, et *e* duobus Presbyteris, in quodam reperit antro *f* : et currens anxiando, hæc Præfecto sub festinantia nuntiavit. At ille, qui Christianorum genus delere cupiebat e terra, jussit ut eosdem Christi famulos suo conspectui celeriter præsentaret. Veniens itaque Carpasius, B. Urbanum, et ejus Clericos, ad Palatium Vespasiani deduxit, in quo Almachius morabatur. Quos Præfectus intuens, ut leo infremuit, et proloquens ait : Nonne iste est Urbanus seductor, qui jam *g* semel et iterum damnatus est, quem Christiani sibi Papam fecerunt? Cui B. Urbanus respondit : Ego seduco homines, ut viam iniquitatis relinquant, et ad viam veritatis deveniant. Præfectus dixit : O via veritatis, quæ nec Deos colit, nec Principes obtemperat! B. Urbanus respondit : Nec Deos tuos colo, nec Principes tuos timeo; fac quod facturus es. Carpasius autem ait ad Almachium, et ad populum circumstantem : Quid vobis videtur de sacrilegis istis? Almachius dixit; Ut ducantur *h* ad Pagum juxta templum Jovis, et ibidem custodiæ mancipentur.

imperante Alexandro Mammeæ filio, e f cum Sociis in antro latens, educitur ad Almachium P. V. g constans in fide carcere includitur : h

B

2 Quod cum a Carpasio fuisset impletum; audientes hoc Christiani venerunt nocte usque ad carcerem, et dantes munera Carcerario, nomine Anolino, intraverunt ad Sanctos. Quos cum vidissent, cœperunt altius gemere, et prostrati humo benedictionem a Summo Præsule deposcebant : qua suscepta, una cum Sanctis tota nocte in Dei laudibus vacaverunt : et cum jam dilucesceret, dantes invicem pacis osculum, beati Papæ se orationibus commendaverunt.

nocte accedentibus benedicit,

3 Post hæc misit Almachius Præfectus ad Carpasium Vicarium, ut Urbanum sacrilegum suo conspectui præsentaret; qui una cum Clero suo ejectus de carcere, Turcio Almachio præsentatur. Quos ille intuens ait : Deponite pertinaciam vestram, et sacrificate diis, quos adorant Imperatores; et recedite ab insania, qua estis infecti. Jam enim per fallaciam vestram fere quinque millia hominum decepti perierunt, de quorum miserabili interitu vos rei estis. B. Urbanus respondit : Non perierunt, ut tu miser existimas, sed ad regna cœlestia feliciter migraverunt. Almachius dixit : Hac vana spe inducta Cæcilia, cum sponso suo et cognato, omnem gloriam perdiderunt, et immensum tibi dimiserunt thesaurum, quem te nunc exhibere oportet. B. Urbanus respondit : Stulte, agnosce Creatorem, pro quo illi sua omnia pauperibus erogantes, mori exoptaverunt. Almachius dixit : Deponite contumaciam, ut possitis vivere; alioquin male perire habebitis. B. Urbanus dixit : Non pereunt, nisi qui vel fide vel opere suo displicent Creatori.

ad Almachium reductus, arguitur ut pluribus causa mortis, et ob thesaurum S. Cæciliæ datum pauperibus :

C

4 Almachius autem, conversus ad sanctos Presbyteros Joannem et Mamilianum, dixit : Numquid et vos eadem sentitis? At illi responderunt : Patris nostri monita per omnia sunt salubria, sed in malevolam animam non intrat sapientia. Almachius dixit : Ut video deteriores effecti estis, quam delirus senex Magister vester; sed miseri non erubescitis, qui totiens damnati proscriptionibus in impudentia perduratis? et iratus jussit eos *i* plumbatis cædi. Qui cum cæderentur, clamabant : Gratias tibi agimus, Domine. Porro Almachius cum furore vociferabat dicens : Isti ita arte magica imbuti sunt, ut nullo modo valeant nostris jussionibus obedire. B. Urbanus dixit ei : Immo tu miser diis tuis similis es effectus, aures habens, et non audiens; oculos, et non videns. Ad hæc iratus Almachius ait : In injuriam deorum os non timuisti procaciter aperire? Testor deos deasque, quia dignus es capitis subire sententiam. S. Urbanus dixit : Quam reverendi sunt dii tui, si gesta eorum recolas, facile deprehendes. Porro Deus noster creavit omnia, et nos suos famulos corroboravit dicens : Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Almachius dixit : Nequaquam; sed, cum sis senex, mortem reputas requiem; et ideo, quasi invidens juvenibus, facis ut alii amittant, quod te senectus cogit amittere. Ad hæc Joannes Presbyter respondit : Manifeste mentiris : Patri enim nostro, et in juventute Christus vivere fuit, et mori lucrum; multotiens quippe pro eo Confessor effectus, animam suam pro ejus ovibus posuit. Tunc Almachius jussit venire ad se Carpasium, et dixit ei : Audi Carpasi Urbanum sacrilegum, una cum Clero suo, in privata claude custodia, donec nostris obtemperet jussionibus. Quos Carpasius comprehendens, duxit ad carcerem juxta Pagum : At ubi ingressi sunt Sancti, psallebant dicentes, Domine refugium factus es nobis a generatione, et progenie.

cum Sociis, i plumbatis cæditur : Deos ridet :

D

ex MS. Vatic. Matth. 10, ut sæpe antea. Confessor pro fide,

5 Et quidam Christiani hoc cognito venerunt ad eos nocte, inter quos erant tres Tribuni, Favianus, Callistus, et Ammonius; et duo Presbyteri, Fortunatus et Justinus; qui dum venissent ad januam pulsantes steterunt. Ut autem audivit Martialis Diaconus, curavit nuntiare B. Urbano : quod ille audiens, rogavit Anolinum Carcerarium, ut eos ad se intrare permitteret. Mox ut ingressi sunt, corruentes ad pedes S. Urbani, cum fletu dixerunt : Ora pro nobis, Sanctissime Pater, quia tempus persecutionis imminet. Quibus ipse respondit : Nolite ex hoc flere, sed magis gaudete : per multas enim tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. Totam itaque noctem in hymnis et canticis transigentes, Dei misericordiam implorabant. Videns autem Anolinus cuncta quæ gerebantur, misit se ad pedes B. Urbani, cum lacrymis rogans, ut baptizaretur ab eo; quem B. Urbanus, jussit surgere, et ait ei; Vide, fili, si ex toto corde credis, ut remissionem percipias peccatorum? Respondit Anolinus, cum fletu dicens : Credo, Domine. Et baptizavit eum, ac chrismate consignavit. Et cum dies factus esset, Missarum solennia celebrantes, pane cœlesti refecti sunt.

Psal. 89. excipit nocte 3 Tribunos, et 2 Presbyteros :

E

Anolinum Commentariensem baptizat,

6 Audiens hæc Almachius, jussit iterum B. Urbanum, cum Clero suo, suis tribunalibus præsentari, cui et dixit : Sic adhuc in vesania tua perduras, ut non solum te ipsum ab errore non revoces; sed etiam alios errore studeas implicare? Nam et Anolinum Commentariensem nostrum tuis te audivimus contagiis infecisse. Ad hæc Anolinus ait : Infelix ego, qui præterito vitæ meæ tempore non agnovi Creatorem meum : verumtamen gratias ego ei, quia saltem in extremo dierum meorum, sui mihi cognitionem misericorditer tribuit. Almachius dixit : Hujus loquacitas, si repressa non fuerit, multis erit causa damnationis; et data sententia jussit, ut capite puniretur. Qui ductus ad templum Dianæ, cum sacrificare renueret, juxta templum decollatus est, xv Kalendas Junii.

F

qui decollatur 18 Maji.

ANNOTATA.

a *Apposuimus nomen* Christi, *claritatis causa, ne S.* Petri *habeatur* Vicarius, *quod nequit dici : quia tunc esset non* decimus-octavus, *sed* decimus septimus.

b *Hic est* M. Aurelius Alexander Severus, Mammeæ filius, *qui successit M. Aurelio Antonino Heliogabalo, per seditionem militarem occiso, mense Martio anni* 222. *Quo etiam anno S. Callistus Papa martyrio coronatus est* XIV *Octobris.*

c Mammea, *apud Eusebium lib.* 6 *Hist Eccl. cap.* 21, *dicitur* pia ac religiosa femina : quæ Origenis conspectu

A conspectu frui, et scientiam rerum divinarum certissimo experimento cognoscere concupivit. Igitur illa Antiochæ degens, misso militari satellitio, hominem accersit: qui apud eam aliquamdiu commoratus, innumera illi documenta exhibuit, ad Domini gloriam et ad divinæ illius prædicationis potentiam declarandam.

EX MS. VATIC.

d Ad Præfectum Urbis causarum civilium et criminalium spectabat cognitio. *Ita Dio lib* 25. *Hinc Ulpianus lib.* 1 *off. de Officio Præfecti Urbis*, Omnia, *inquit*, crimina Præfectura Urbis sibi vindicavit. *In MS. Capuano dicitur* Almachius, *præterea* Augustali fultus auctoritate: *cui non videtur Alexander Imperator ausus se opponere*:

e *Idem MS. Capuanum*, quatuor Presbyteros *assignat: sed forsan duo iis aliunde adjuncti fuerunt, et una martyrio coronati.*

f *Idem MS.* non longe ab Urbe occultatum. *Acta S. Cæciliæ;* tertio ab Urbe milliario, via Appia, inter sepulcra Martyrum latitabat: *et confirmant MSS. Mazarini, Ulimerii et Reginæ Succiæ.*

g *Eadem Acta S. Cæciliæ:* bis Confessor factus: *infra num.* 8 *dicitur*, in juventute multoties Con-

B fessor effectus. *In Actis majoribus*, usque septies examinatus et dijudicatus. *Hinc post martyrium etiam* Confessor *appellatus.*

h *Eadem Acta*: SS. Valerianus et Tiburtius ducti ad agrum Pagum, *ubi erat* statua Jovis: *et infra*, Locus igitur qui vocabatur Pagus, quarto milliario ab Urbe situs erat: in quo per templi januam transitus erat, ut omnis qui ingrederetur, si Jovi thura non poneret, puniretur.

i Plumbatæ, *quibus Martyres cædebantur, erant* glandes seu globuli plumbei, funiculis vel catenulis impacti, *uti in antiqua pictura Ecclesiæ S. Laurentii extra Urbis mœnia adhuc videri, testatur Bosius.*

k *MS. S. Maximi* Fabinus, Calixtus, Annina. *Ast Acta majora MSS.* Fabianus, Calixtus, Ammonius. *Videntur Tribuni militares fuisse, jam ante conversi, cum forte præessent custodiæ carcerum, ac vidissent constantiam Martyrum.*

l *MSS. Capuanum, S. Maximini, et Acta majora, addunt:* quem Fortunatus Presbyter de sacro fonte suscepit. *Dedimus* 18 *Februarii* Acta Martyrum Romanorum, Maximi Comitis rei privatæ, Claudii ejus fratris, et hujus uxoris Præpedignæ, atque horum filiorum Alexandri et Cutiæ: Claudium S. Gabinius Presbyter baptizavit et hujus frater S. Caius Papa chrismate linivit, et baptizavit uxorem et filios:

C tunc obtulit pro illis sacrificium, et consecravit corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi, et participavit omnibus mysterium Domini: *quibus similia in pluribus Actis Sanctorum leguntur.*

m *In Actis majoribus dicitur* martyrio coronatus XVII Kalendas Junii: *in MS. S. Maximini* XVI Kal. *in variis Martyrologiis refertur* XXIV Maji. *Nos ad hunc diem, cum* S. Urbano *et aliis Martyribus, illum proponimus.*

CAPUT II.

S. Urbani et Sociorum animosa professio fidei. Vis orationis, Verbera, Martyrium.

Rursum ab Almachio examinatus Papa,

Post hæc Turcius [Almachius] Præfectus jussit tribunal parari, ut nocte Christi famulos examinans opus ageret tenebrosum. Itaque aggrediens eos ait: Dicite miseri, quæ est insania vestra, ut mortem magis optetis, quam vitam? Cui Respondens Præsul dixit: Non moriuntur, qui patiuntur pro Christo, sed magis vitam percipiunt sempiternam. Præfectus dixit: Nulla ratione possum advertere, quomodo possit hoc fieri. B. Urbanus respondit: Quia carnalis homo non percipit, quæ Dei sunt. Almachius

D dixit: Præsto est superbæ vestræ responsionis remuneratio, quia in nostram et deorum injuriam debacchamini. Et præcepit Carpasio dicens: Ducite eos ad templum juxta Pagum, et vel sacrificent Deo magno Jovi, vel multiplicibus macerentur suppliciis. Venientes igitur ad templum Jovis juxta Pagum, ubi dicebatur *a* Locus trucidatorum, compellebantur ab apparitoribus, ut libamina diis imponerent. Illi autem irridentes, et expuentes in simulacrum, dicebant: Similes illis fiant qui faciunt ea et omnes qui confidunt in eis. Iratus autem Carpasius dixit ad Sanctos: Infelices, discedite ab hoc perverso dogmate, et adorate deos, et estote amici Principum. B. Urbanus respondit: Insensate canis, quasi sepulchrum patens guttur tuum fœtorem emanat: nobis enim nullo modo persuadere poteris, ut a caritate Christi aliquatenus separemur. Conversus Carpasius ad satellites, dixit: Quidnam esse dicitis, quod sacrilegi isti audaciores sunt pro maleficiis suis, quam aliquis miles pro defensione Reipublicæ? Sancti autem responderunt: Si vos pro reverentia lapidum sic nitimini, ut etiam vestris consanguineis non parcatis; quid nobis est agendum pro Deo vivo et vero, a quo conditi sumus? Carpasius ait: Præceptum Principum exequi nos oportet, ut videlicet, nisi sacrificetis, diversis macerati suppliciis capite puniamini. Respondentes Sancti dixerunt: Hoc est quod optamus. Carpasius dixit ad Clerum ejus: Princeps vester, pro senectute hebes effectus, mori desiderat; vos autem, ut prudentes, juventuti vestræ convenit providere. Sancti responderunt dicentes: A Patris nostri vestigiis nullatenus exorbitabinus.

a Carpasio ducitur ad templum Jovis. a

persistit cum suis in fide Christi:

E

8 Tunc Carpasius, pertractans secum de Sanctorum constantia, reduxit eos ad Almachium Urbis Præfectum, referens quod nec minis, nec precibus eos posset a primo revocare proposito. Tunc Præfectus, agitans caput, ait: Video eos ad hoc tendere, ut magis mori eligant, quam ab his superstitionibus suum animum revocare. Nunc ergo reducantur ad templum: et, si statim non sacrificaverint, non jam cum eis multiplicitate verborum, sed ensium ictibus disputetur. Ad hæc quidam Tarquinius, *b* cognomento Taurinus, dixit ad Præfectum: Si tu cum eis, o Princeps, ires ad templum, posses forsitan eorum sensus ad meliora convertere. Credit Præfectus hujus assertionibus, et præmittens cum satellitibus Sanctos, ipse militum ambitione stipatus subsequitur. Pergentes autem Sancti psallebant, In via testimoniorum tuorum, Domine, delectati sumus, sicut in omnibus divitiis. Et cum venissent ad Pagum, compellabantur a militibus sacrificare dæmoniis. Qui cum orassent, et in cordibus suis clamassent ad Dominum; elevans B. Urbanus vocem, et statuunculam Jovis intuens, dixit: Destruat te virtus Dei nostri. Et repente cecidit simulachrum; sed et sacerdotes, qui ministrabant ignem sacrificii, mortui *c* corruerunt.

iterum oblatus Almachio et cum eo reductus ad templum,

b

Psal. 118

F

dejicit statuam,

c

9 Tunc invasit timor Præfectum, et fugiens cum residuis, se recepit in Palatio Vespasiani, sæviens contra Sanctos: et facta de eis inquisitione, jussit eos suis Tribunalibus applicari; quibus cum indignatione locutus, ait: Quousque artem magicam sectamini? An putatis, quod de manibus meis eripi valeatis? Respondentes Sancti dixerunt: Potens est Dominus eripere nos de manibus tuis. Tunc Almachius jussit eos extensos in terra fustibus diutissime cædi: et cum cæderentur, et Deo gratias agerent unus de Diaconibus, erectis ad cœlum oculis, emisit spiritum. Sanctus vero Urbanus hortabatur ceteros, ne tormenta pavescerent momentanea. Almachius autem satellitibus suis ait: Plumbatis, et *d* scorpionibus eum cædite, quia fustes deridet. Et cum

fustibus cæsus socios animat:

d

A cum hoc ageretur, ministri diaboli jactaverunt corpus S. Luciani de tribunali ante conspectum Sanctorum; quod quidem nemo Christianorum, propter tyrannorum edictum, palam ausus est sepelire. Veniens igitur noctu Fortunatus Presbyter tulit corpus, et sepelivit in Crypta in Cœmeterio Prætextati *e* XII Kalendas Junii.

plumbatis et scorpionibus cæditur, et post S. Lucianum 21 Maji sepultum, *e*

10 Post diem autem tertium jussit Almachius apparitoribus suis, ut B. Urbanum cum Clero suo ad templum Dianæ ducerent; et, si sacrificare renuerent, tunc sine dilatione capite plecterentur. Cumque ducerentur, beatus Pontifex exhortabatur eos dicens: Ecce nos Dominus vocat, inquiens: Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos. Hactenus eum vidimus, quasi per speculum et in ænigmate: præsto autem est, ut videamus eum facie ad faciem. His et aliis verbis cum eos solicite commoneret, devenerunt ad templum, et dixerunt carnificibus Sancti: Facite quod facturi estis, quasi et nunc sprevissemus, quod multotiens nos sprevisse cognoscitis. Cum ergo et illi ad sacrificia hos impellerent, et isti omnimodo recusarent, ducti extra templum *f* B decollati sunt. Venientes autem supra nominati Tribuni, Favianus, Callistus, et Ammonius, cum quibusdam aliis Christianis, fleverunt fletu magno super Pastore suo, qui pro eis animam suam posuerat. *g* Sepelierunt autum eum cum suis sociis, in cœmeterio Prætextati via Appia, octavo Kalendas Junias.

cum aliis ducitur ad templum Dianæ,

Matt. 11

f

et cum iis decollatur *g*

ANNOTATA.

a *In eo loco trucidati sunt SS. Valerianus et Tiburtius. Quidni etiam plurimi ex quinque millibus supra indicatis.*

b *In Actis S. Cæciliæ appellatur* Assessor Præfecti; *qui huic judicanti assidebat, et consulebat eum, et ad eum causam decidendam remittebat, et sententiam ferendam dictabat: de quibus est titulus in Digestis.*

c *MSS. S. Maximini, Capuanum et MSS. Acta majora addunt, fuisse* numero viginti et duos.

d Scorpiones *erant nodosa et aculeata flagella, sæpius in Martyrum certamine adhibita.*

e *Acta majora cum MS. S. Maximini,* quinto decimo Kalendas Junii. Postea vero sepultus est cum reliquis, *ideo cum istis eum veneramur.*

f *MS. Capuanum:* Venientes ad locum, ubi decollandi erant, dantes sibi invicem pacis osculum; C et signo Crucis se munientes, quasi una voce dixerunt: Suscipe nos secundum eloquium tuum, ut vivamus, et ut ad regnum gloriæ tuæ te duce pervenire mereamur. Et his dictis, flectentes genua, decollati sunt. *At MSS. Acta majora,* decollati sunt quarto decimo Kalendas Junii, quorum corpora jacuerunt ante templum Dianæ diebus quinque. *In MS. S. Maximini eadem sunt, sed* decollati *dicuntur* VIII Kalendas Junii.

g *Passionalium, ut dixi, Collectores, volentes hic finire Passionem S. Urbani, ex Anastasio Bibliothecario vel Catalogis paulo antiquioribus, hæc adjunxerunt:* Sed et vasa sacra argentea ad ministerium altaris fecerat plurima, et patenas argenteas viginti quinque. Fecerat et Ordinationes quinque per mensem Decembrem, Presbyteros novem, Diaconos quinque, Episcopos per diversa loca octo...... Et cessavit Episcopatus ejus diebus triginta, cum gubernasset Ecclesiam annis octo, mensibus undecim, diebus duodecim, ad laudem Domini nostri Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, in secula seculorum, Amen.. *Ubi puncta notavi, ibi erant verba, quæ reliquimus in fine Capitis præcedentis, de sepultura, tamquam antiqui contextus: post hæc autem in MS. Capuano insuper addebantur* D *sequentia, quæ fortassis etiam ipsa originarii textus sunt:* Corpus autem B. Urbani Papæ et Martyris ibidem in superiori cœnaculo condiderunt, in hymnis et canticis; gratias agentes Deo. *Quæ fere eadem leguntur in Actis majoribus: in quibus, nominibus propriis appositis, indicantur* corpora SS. Joannis, Chromatii, Dionysii, Martialis, Eunuchii et Luciani: *quorum tres primi, una cum* S. Mamiliano, *fuerant Presbyteri; alii tres Diaconi, inter quos secundus* Eunuchius, *aliis dicitur* Mutius. *Quod autem hic dicitur cessavisse Episcopatus dies* XXX, *non placet Collegæ meo: quia putat successorem Fabianum fuisse dumtaxat ordinatum* XXI *Julii; ideoque maller legere,* et cessavit Episcopatus mensem I dies XXV.

EX MS. VATIC.

CAPUT III.

SS. Marmeniæ, Luciniæ, et aliorum conversio: corpora S. Urbani et sociorum translata.

His ita peractis abiit Carpasius Vicarius, ut thura diis imponeret, qui statim a dæmone arreptus est. Hoc dum nuntiatum fuisset Almachio, tremor invasit E eum, et jussit eum quantocius sibi præsentari. Cum autem a militibus introductus fuisset ante Almachium, cœpit dæmon acriter vexare eum, et quoscumque valebat attingere rabidis dentibus laniare; nihilominus confitens pœnas, quas Sanctis violentissime intulerat, et quod morti eos addixerat injuste, quia et Sanctorum veridica verba procaciter contempserat, et quod ineffabilem gloriam ob gloriosa certamina Sancti percipere meruerunt. Videns autem Almachius quod vera insana mente loqueretur, putavit illum Christianum fore, et jussit amoveri eum a se, tristis nimium, quia ejus maligno consilio immensa perpetrabat scelera. Dicebat enim diabolus per os Carpasii quidquid Almachius nefarie egit, et detegebat crimina Paganorum; prodebat interim [se] suosque complices, quomodo vel qualiter idololatræ effecti fuissent, quodque nihil eis idola præstare olim valerent; et prosequens aiebat, Nescitis quod Magister et Doctor Christianorum, vas electionis Apostolus Paulus dicat: Scimus, inquit, quia nihil est idolum: et quod nullus Deus, neque in cœlo neque in terra, nisi unus: et paululum procedens cominus inde, atque in tali famine permanens, suffocatus est a diabolo, a quo tenebatur, et mortuus est.

Carpasio a dæmone arrepto

et suffocato,

12 Hoc dum comperisset Judex, nuntiare curavit F uxori illius Carpasii. Audiens autem uxor Carpasii, nomine Marmenia, quod vir ejus tali interemptus nece fuisset; venit nocte ad beatos Fortunatum et Justinum Presbyteros, et misit se ad pedes eorum simul cum filia sua, nomine Lucinia, orantes et postulantes ut lavacro Christi regenerarentur. Gratias igitur agentes Deo Sancti Fortunatus et Justinus, qui vocat ea quæ non sunt tamquam ea quæ sunt, prædicantes eas ac docentes regulam salutis et viam præceptorum Christi, et Catechizantes illas, indixerunt eis *a* septemplex jejunium: quo finito, alter eorum baptizavit eas in nomine sanctæ Trinitatis, ut rite mos in Ecclesia extat. Post diem vero tertium veniens Fortunatus Presbyter in domum Marmeniæ, prædicabat ibi Christi fidei documenta: ad quæ audienda conveniebant multi Gentiles, et baptizabantur ab eo. Fortunatus autem Presbyter Christum filium Dei, Dominum nostrum, mundi Salvatorem, incessanter prædicare curabat; quin etiam vitæ æternæ gloriam, quam suis sequacibus est pollicitus, annuntiare satagebat: in quibus salutiferis verbis multi unanimiter confidebant, et baptizabantur, jam solidati in Christo cum omni fiducia. Tum credidere

uxor et filia baptizantur,

a

uti et alii plures,

Ex MS. Vatic. et omnes de domo Carpasii. Marmenia ducta ad corpus S. Urbani,

[A] credidere Christo universi, qui erant in domo Carpasii, et baptizati sunt, laudes Deo promentes.

13 Interea Marmenia, una cum sua nata, cœperunt rogare a S. Fortunato, de corporibus Sanctorum quid factum fuisset, vel qualiter sepulturæ tradita essent. Beatus vero Fortunatus indicavit eis quidquid actum fuerat de Sanctorum reliquiis, ut præmissum est, et dixit : Enixe postulo vestram beatitudinem, sanctissime Confessor Christi B. Fortunate, ut illuc usque properantes summa cum solicitudine reliquias requiramus Sanctorum, et ut digni sunt optime recondamus. Hoc dictum placuit Fortunato, et curavit auribus intimare S. Justini. Tunc surgentes Sancti, et venientes pariter cum Marmenia in Domino fideli, ad locum in quo sancta corpora erant humata, psallentes Domino et dicentes ; Tu mandasti mandata tua Domine custodiri nimis , et sequentia psalmi ; ut vidit B. Marmenia corpora Sanctorum, statim mœsta flebili modo cœpit plorare et dicere sic : O sancte et mirabilis Papa Urbane, suppliciter tuam deposco sanctitatem, quo Christum pro me depreceris, ut non me sinat in mea damnari iniquitate , et ne in gehennam demergar

invocat ejus patrocinium,

[B] pro meritorum qualitate. Eia benignissime Christi Athleta, rogo te, ut mea digneris percipere vota, et apud Deum impietas crudelissimi Carpasii in ultionem ne convertatur exoro. Multa talia dicens et vociferans, amare lugebat. Denique levaverunt inde cum magno honore glebas almas, et adduxerunt eas in domum Marmeniæ, quæ erat *b* extra palatium Vespasiani Augusti sita prope Columnas, in qua sepulcrum B. Marmenia miro jussit modo poni : quod etiam marmoreis tabulis ex omni [parte] conglutinans contexit parietem , in quo recondiderunt cum aromatibus corpus Beatissimi Urbani et Mamiliani Presbyteri, et desuper sacrum tumulum miro lapide operiri curaverunt : super quod ingens antrum fabricari fecerunt, quadratum et firmissimæ fabricæ : et in eo corpora Sanctorum Joannis, Chromati, Dionysii, Presbyterorum ; et Martialis, Eunuchii, et Luciani Diaconorum, in canticis, hymnis et laudibus, imponere studuerunt : ad quorum venerabiles sepulturas multa patrantur miracula usque in præsentem diem, ad honorem salvatoris nostri Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per æterna secula seculorum Amen *c*.

b ipsumque sepelit cum corporibus aliorum Martyrum in æde sua.

c

ANNOTATA.

a *MS. Capuanum*, septum dierum, *MSS. S. Ma-*
[C] *ximini et alia*, unius hebdomadæ.

b *MS Capuanum :* Juxta palatium Vespasiani. *Aringhus, lib.* 3 *Romæ subterraneæ cap.* 21 *num.* 5 , *late hæc transcribit, et citatis Cencio Camerario, Nicolao Signorili, aliisque, dictum Palatium asserit* haud procul a Catabumbis *fuisse, ubi jam est Ecclesia S. Sebastiani.*

c *Hic finiunt MS. Acta majora : sequens Appendix sub novo titulo habetur in MS. Vaticano* 1195.

APPENDIX

SS. Marmeniæ, Lucinæ, et aliorum Martyrium.

Adducta ad Almachium

Pervenerunt hæc tandem aliquando ad aures Almachii : qui illico jussit apparitoribus suis, ut Beatam ad se adducerent Marmeniam. Quæ cum ante eum præsentata fuisset coram omnibus, ita adorsus est loqui ad illam : Audivit enim nostra clementia, superstitiosa quædam deliramenta animum obligasse Marmeniæ, sed nequaquam valuimus credibilem præbere assensum. Profitere ergo Marmenia nunc, ut cunctorum aures valeant percipere veritatem, et

[D] quod tua propagatio dicat venustissima habeto secura, et noli ex hoc aliquam solicitudinem menti tribuere tuæ, *a* falsidicus rumor cito sopietur. Ad [a] hæc mulier alma respondit : Profecto nescio ad quod prætendas cum talibus verbis : aperi id melius, si vales de te, stabiliorem nullum omnino timeto, et tuam incassum pronuntia causam, et mea ad omnia demum percipito verba. Et Judex inquit : Ut enucleatius tibi pandam simpliciter, vacua cede respondere verba : Auditum fuit in nostro palatio , quod ad superstitiosa Christianorum dogmata accedere præsumpsisses, et contemnas nunc numina sacra : qui ad hæc respondere debeas ocius intimato. B. Marmenia dixit, Sanctorum merita testor , quia non debuisti dicere nisi falsa esse idola et vana. Et Judex : Ego, ait, sustinere jam nequeo a femina tam perversas locutiones. Marmenia dixit : Qui falsum dicet esse verum, o Judex, quid de eo dicant impia, edicta, si placet edicito. At Almanachius dixit : Ut minis coerceatur aut capite puniatur. Respondit Marmenia ; Ergo tu infelix capite puniendus eris, et acriter coarctandus, quia sermo tuus omnis est nefandus : quis enim ignorat eos

idola spernit :

[E] quos tu Deos asseris, lapideos et ligneos æneosque , miserrimos et nefandos, dum in hac superstitere [b] vita, omnino fuisse ? scilicet qui. [Sed] *b*, ne mea polluatur lingua, ultra nec memor ero illorum ridiculosa. Iratus Almachius dixit, Heu ! proh dolor ! qualiter vestris sermonibus ad injurias deorum pau- [c] latim *c* scandis infandas, femina vecors, hebetudinem vel jactantiam prodens animosam? Iterum ait : Per deos, quia non verita es me ad iracundiam incitare, faciam te celerius crinoso capite resecari. Mulier sancta respondit : Ut sciant ii omnes quia verissime Christiana sum, jube modo, o Judex, omnium pœnarum genera immanissime fieri, ut probatissima inveniar in fide Christi, veluti aurum per ignem, sicque adipisci valeam regnum ipsius Domini Salvatoris. Tunc Almachius Præfectus jussit eam in carcere trudi, talia dicens : Qui præcepta deridet Principum invictissimorum ita coarctari jubemus. Sancta vero Marmenia ovans et exultans pergebat ad carcerem ; et cum introiisset in eum, laudare Dominum cœpit ac dicere : Gloria Christe tibi sit , summi æternique Sermo Parentis, cum quo et cum Pneumate semper regnas, et per secula seculorum : qui cum essem indigna, me digne pro nomine tuo pati fecisti : obsecro te, ut mecum comitare digneretur usque in finem gratia tua, quatenus concul- [F] cato hoste maligno victrix ad te valeam pervenire.

et se Christianam fassa,

carceri includitur:

15 Audiens autem Lucinia filia ejus, quod genitrix ejus constanter egisset, cœpit erogare pauperibus omnia quæ habebat, maxime in sumptum Christianorum, quorum facultates sciebat in tali esse opere consumptas. Tunc sancti Fortunatus et Justinus universos admonebant quoscumque poterant Christianos : nuntiatumque est Almachio, quod Lucinia patrimonium suum universamque substantiam suam expendisset in orphanorum, viduarum, Christianorumque consolationem. [Qui] commovens caput, et furibunda ironiaque voce perstrepens, aiebat : Heu ! inquit, quænam est illa seductio nequam, [d] quæ numquam *d* ullum terrorem veretur, nullis flagris coercetur, et ut ita dicam omnium tormentorum genera ac si nihil sint opinatur? Nimirum seductio hæc instar est ignis, qui eo magis consumit quo plus crescendo invenerit. Hunc ignem illum dicimus esse, quamvis eum perdat sævissimus Judex, de quo Christus annuntiatione sancta, hoc est, in Evangelio, dicit : Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat? Mox rapidissimo cursu jussit Judex ministris suis, ut Sanctam Dei Luciniam, cum universis qui in domo ejus degebant, ad se

Lucinia filia distributo patrimonio,

Luc. 29, 49.
ad Almachium cum domesticis ducitur,

A *fidem omnes profitentur,* se præsentarent, quatenus durissima discussione abdicare eam nihilominus valuisset, una cum B. Marmenia. Qui cum ducti ante Almachium fuissent, torvo vultu inspiciens eos Judex insanus, Dicite, inquit, mihi cujus conditionis estis? aut quæ est professio vestra? Sancti ad hæc responderunt : Conditionem, inquiunt, nostram si quæris mortalem, scias nos famulos esse Dominæ nostræ hujus Marmeniæ : professionem autem nostram, annuente Domino, Christianam confitemur. Tunc ille : En, ait, et vos, ut video, omnes Christiani estis. Et Sancti; Est, dicunt, melius agnoscere, et profiteri viam quæ Christus est, et per quam ambulare ad patriam, hoc est in vitam æternam, debemus, quam numinibus vanis subdere colla aut vobis cedere, vestrisque assentire nefariis jussis.

16 Tunc Turcius Almachius indignatus, præcepit Tarquinio Taurino, ut absque iterata interrogatione eorum capita truncaret, et dixit : Numquam homines hujusmodi humiliantur, nisi durissimis pœnis seu per crudelissimam necem. *et verberati,* Mox Tarquinius duxit eos, jam acriter verberatos, ad idolum Martis, ut sacrificarent. Cujus libamina omnes dum contempsissent, *decollantur.* B accipere meruerunt palmam Martyrii : fuerunt namque, qui decollati sunt pro nomine Domini Jesu Christi, absque B. Marmenia et filia ejus Lucinia, fere viginti et duo : quorum sancta passio *f* tertio celebratur die ante Kal. Junias. Cognoverunt itaque Christiani, quomodo Sancti in perpetuum pro Christi amore pugnaverunt : et venerunt nocte cum Beatissimo Fortunato, et tulerunt corpora eorum cum hymnis et laudibus, et sepelierunt eos in loco, in quo sanctus erat sepultus Urbanus.

S Savinus per annos 12 incarceratus obit : In tempore quo hoc actum fuit, erat vitæ venerabilis per omnia sanctus, nomine Savinus, qui et ipse officium Sacerdotale gerebat : cum audivisset quod B. Marmenia, cum filia ac servis suis, processisset ad Dominum, nimium afflixit se, et migravit ad Christum : qui jam per duodecim annos [fuerat] maceratus in carcere, ob confessionem Jesu Christi Nazareni, filii Dei omnipotentis. At ubi sensit Taurinus, cum esset Carcerarius, quod S Savinus defunctus fuisset; fune illaqueavit illius pedes, et trahebat corpus ejus per terram, qui et in foro illud dimisit inhumatum. Deinde venit quidam Polycarpus *g* Presbyter nocte, et accepit corpus ejusdem sancti Savini, et recondidit in sarcophago, ubi sepulti erant centum *h* viginti quinque Martyres *i*.

C 18 Denique impiissimus Almachius, non sufferens animo, cœpit dona promittere plurima, si quis investigator ac proditor Christianorum extitisset, per qualecumque ingenium aut calliditatem ejusque auribus nuntiaret. *alii 42,* Unde factum est ut tertium post diem quidam legis Dei *k* zelator præmiique cupidus, nuntiasset ei quosdam Christianos sese reperisse, numero quadraginta et duos. Statimque gaudens aiebat : Reatus nempe Christianorum in omnibus sic perversus est, ut ante nostram excellentiam nullatenus diu valeat occultari. Fratres mei, non æstimetur omnino ad hujus infelicissimi animalisque Judicis notionem venisse Domini et Salvatoris nostri benignissima verba, dicentis : Nemo accendit lucernam et sub modio ponit, sed super candelabrum ut luceat cunctis : de eo namque convenienter per veridicum et sanctissimum Vatem factus est sermo divinus, quod scilicet vir insipiens non cognoscat, et stultus [non intelligat. Deinde mandavit] tyrannus *ab Annitio Vicario decollati,* cuidam Annitio Vicario, ut illuc usque adiret, et sine interrogatione eos ocius *l* abduceret. Qui mox processit alacer, ut impleret facinus quod jussum a Præfectoria extiterat feritate. Quam rem Sancti præscientes, armaverunt se signo Crucis Christi, expectantes intrepidi mortem, orationibus sanctis

D unanimiter. Ecce ministri diaboli accesserunt, et capita eorum absque mora truncare acceleraverunt. *EX MS VATIC.* Corpora vero eorum collegit Polemius Presbyter, et ubi Christi Martyr sepulta erat Cæcilia, illic ea *m* sepelivit. *I Januarii.* Passi sunt autem sancti Martyres Christi die Kal. Januariarum, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *MSS. Vaticanum et S. Laurentii,* quia (ut nosti proverbium) falsidicus rumor cito quiescere solet.

b *MS.* scilicet quia ne *etc. sed omnino puto aposiopesim esse, qualis Virgiliana illa :* Quos ego.

c *MS. Lateranense :* conscendis adinstar culmen montis, iterum ait.

d *Idem MS.* ullos heros.

e *Hæc parenthesis Auctoris primi esse potest, quod tamen nolim affirmare pro certo : et similis iterum occurrit infra num.* 18.

f *MS. Capuanum ait, quod* Promiscui sexus viginti et duo fuisse traduntur : *deinde dicit, quod eos Præfectus* decollari præcepit quarto Kalendas Junias. E *Verum executio potuit dilata fuisse in sequentem diem. At coli* S. Marmeniam *hoc* 25 *Maji testantur supra citati Gallonius, Pancirolus, Ferrarius.*

g *Colitur aliquis* S. Polycarpus Presbyter 23 *Februarii, dubium an hic memoratus an alius* 100 *annis junior. Utriusque memoriam collegit Bollandus, non ausus distinguere; agnoscens tamen, si unus idemque in Passione S. Marmeniæ qui in Actis S. Sebastiani nominatur, longævum supra morem communem fuisse : de quo mirum sit plura interim gesta non memorari. Nolim tam scrupulosus esse : et posteris Supplementum facturis suadeo, ut non vereantur magis duos* Polycarpos *facere, quam duas* Lucinas; *quarum altera fuit Apostolorum discipula, altera hoc seculo floruit, adhuc sub Diocletiano nota.*

h *An solum censendi* XXII, *quorum ante facta mentio? sed possunt alii Martyres fuisse.*

i *Idem MS. Capuanum addit :* Quorum omnium orationes et merita nos commendent Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit : *et finiunt Acta, desideratis reliquis.*

k Zelator *hic sumitur in deteriorem partem.*

l *Fortassis legendum,* judicaret, *vel,* capite abdicaret *: quædam enim hic obscuriora sunt; quare etiam opus fuit lineam fere totam supplere per* [ ]. F

m *Meminit horum sepulturæ Aringhus, citato lib.* 3, *cap.* 14, *in quo agit de Cœmeterio ad S. Cæciliam, citatque MS. codicem Lateranensem de Actis S. Urbani : unde confirmatur quod diximus, Appendicem hanc ad illa spectare.*

TRANSLATIO ET MIRACULA.

Ex MS. Abbatiæ S. Urbani diœc. Catalaun. communicata a Domino de Miromenil, Campaniæ Præfecto.

CAPUT I.

SS. Urbani ac Tiburtii Martyrum corpora Roma Autissiodorum, et alterum hinc ad Catalaunenses translatum. a

Igitur anno incarnati Dei octingentesimo sexagesimo secundo, Fratrum quidam Autissiodorensis *An 862 donantur Monachis Autissiodor.* Monasterii, mandatis pariter et epistolis Regiis instructi, Urbem Romam expetunt, cum orationis gratia, tum etiam quarumdam Ecclesiasticarum studio causarum : quas, Deo negotium procurante, et allegarunt strenue et efficaciter expleverunt. Prudentissimus

A dentissimus et maxima venerationis reverentia suscipiendus Nicolaus *b* Papa, Romanæ tum Cathedræ præsidens, vicem Apostolici culminis et dignitate et studio præferebat. Qui cum prænominatis legatariis ad cuncta quæ vellent per dies aliquot plenissime sui copiam fecisset, magna sui ministrorumque ejus gratia discessuris, Sanctorum Martyrum Urbani et Tiburtii Reliquias tradidit, et virtute pretiosas, et quantitate præcipuas. Sic Dei favore, et obtentu Regis Caroli *c*, quod alias vel laboriosissimum vel impossibile fuerat, facili negotio confecerunt.

b a Nicolao Papa, corpora Sanctorum. c

2 Quid pignoris, quid thesauri Romulea ferretur ab Urbe, virtutum consequentium crebritate cœptum est e vestigio declarari. Remotis superfluis, si qua referenda sunt, compendio fient gratiora. Urbe egressi, mansione prima in S. *d* Alexandri Ecclesiam devenerunt. Ibi cum pernoctarent, candela prolixæ longitudinis uno succensa capite, post paululum a parte alia flagrans, utrimque perluxisse visa est. Ingenti devotione complexi factum, duorum præcipuorum Sanctorum memoriis, geminis de cetero serviendum luminaribus, adverterunt. Exin illustris vir Lotharius, ejusdem comes expeditionis, febre correptus prævalida, candelam suo statui respondentem detulit : et ante sacras pernoctans Reliquias, in crastinum se omnimoda languoris molestia levatum sensit. Actum *e* Vulterris. Meginarius ejusdem Lotharii Presbyter, non multum post febre succensus violentissima, candela Sanctis adhibita, quam excellenter tam facile curatus est. Familiare deinceps omnibus effectum, irruentes sibi per totum iter imbecillitates, Sanctorum constanter imploratis patrociniis, declinare.

Vectores moventur duobus Sanctis d duos cereos accendere quidam ex comitatu liberantur a febribus. B *e*

3 Emensis Alpibus ad Sanctos *f* Agaunenses Martyres diverterunt. Ibi ab Huberto *g* Abbate famosissimo excepti quam familiariter, tanti fatigatione itineris, plena Viri benevolentia, ingenti Religiosorum affectu, larga denique totius liberalitatis indulgentia, [corpora] relevarunt. Dehinc oblatam sibi negotii opportunitatem intentatam linquere non sibi integrum fore arbitrantes, Sanctorum Agaunensium Reliquias a prænominato Principe poscendas decreverunt. Is Deo volente quod postulabatur excepit libentissime, quod et viris esset familiarissimus, et (utpote secularia meditans tantum) in Sanctorum largiendis patrociniis non satis avarus. Quamobrem sanctorum Corporum adscito Custode, pretiosi Martyris Mauricii amplectendam Reliquiarum *h* partem, cum venerando capite S. Innocentii, C Legionarii quondam ejus, incunctanter largiri præcepit. Id quamquam omnes ferrent ægerrime, obtinuit tamen jussio Principis indifferenter fieri quod volebat.

f g Agaunum appulsi ab Abbate impetrant caput S. Innocentii ex Legione Thebæa. h

4 Votorum compotes, iter repetunt, justis semper faventem dispositionibus impendio glorificantes Deum. Obsequiorum erga Sanctos splendor, signorumque frequentia, circumjectos passim populos spectaculo aggregabat. Cedentibus aliis, alii succedebant; dum et hos nova perceptorum beneficiorum gratia lætos in sua recedere, et illos percipiendorum spes alacriter impelleret properare. Publice famosus et famose publicus locus est; Orbam *i* vulgo cognominatur : eo cum venissent, puella infantula ejus loci, Osanna nomine, quam nativitas et mutam produxerat et contractam, auditis psallentium populorum vocibus, miris perveniendi ad Sanctos angebatur desideriis. Id quia verbis non poterat, gestu corporis et stridore faucium declarabat : aridis tamen nervis reptilem extorquens gradum, enisu quo potuit pervenit. Mox tantæ fidei remunerata fructu, ignotæ rectitudinis universis mirantibus recepit usum. Hinc sacris communicans, Sacerdotis jussu respondit, Amen. Ex eo pleni compos eloquii, ad D locum usque, qui Arlia dicitur, Sanctos prosecuta est.

Inter multa per iter miracula, i sanantur muta et contracta,

5 Dehinc in villam, cui *k* Botgalia nomen est, cum venissent; quidam ejus loci caducus a puero, adeo ut per dies singulos caducam non semel allisionem pateretur, raptim ad Sanctos cucurrit, feretrum vexit, triduo prosecutus, nihil demum mali passus est. Hinc ad Salinas ventum. Pater parvulum filium, contractione artuum imbecillem humeris vectitans, sub feretrum composuit. Paulo post cœpit erigi, et patrem anxie inclamare. Exciti omnes vocibus hinc inde concurrunt, incolumem inveniunt. Pater sub oculis omnium sanum recipiens filium, immensum lætus revexit ad propria. Actum in ecclesia Sancti Joannis Baptistæ vico publico.

k epilepticus, contractus,

6 Sartum-Morthaliæ *l* ingressos novæ hilaritatis afflavit abcessus : namque inter ventorum impetus et pluvias vehementes, duo cerei, sacrorum prævii pignorum, inextincto per diem totam lumine perdurarunt : ita Sanctorum gratia quibus deferebantur evidentius contutati, indefesso officio et imbres et flamina contempserunt. In villam Pagi *m* Amausensis, quæ Campus-Vellii dicitur, cum venissent; mulier ab ipso uteri materni progressu muta, fide plena cucurrit, precem fudit, effectum precis consecuta est : illico intima faucium negatæ dudum vocis concepere canorem, promptaque verborum affluentia diuturni damna silentii compensarunt : sic concessum beneficium exercitio sermonis exaggerans, Ararim usque prosecuta est, misertum sui psalmatis et affectu et vocibus collaudans Deum.

l luminaria a pluvia et ventis non extinguuntur : m loquela mutæ redditur : E

7 Hinc illis pagum Oscarensem *n* permeantibus, puella infans, honesto loco nata, quæ et ipsa patiebatur cognati detrimenta silentii, de sinu nutricis exsiliens, cursu rapidissimo ad Sanctos venit; amplexoque feretro, suos adesse Dominos, etiam atque etiam inexplebilis inclamabat : sic linguæ vinculo resoluto, laudes aggerans laudibus, ad castrum usque Divionem comes individua perduravit : pater ejus et mater iter agentibus postmodum competentia itineri munera destinarunt.

n item alteri :

8 Alisiensem *o* post hæc pertranseuntes Pagum, in villa quæ Fanum dicitur, noctem exigendam decreverunt. Ecclesia ejus loci, Beati *p* Germani solenni constat nomine : in hac pretiosa Sanctorum pignora collocarunt. Puella fere duodennis advenerat, quam deformitate damnabili colli cervicisque contractio humerum complexa turpabat. Hæc pervigilem in ecclesia noctem ducens, et præoptatæ saluti et absolutæ pulchritudini restituta, cœlum ipsum F votis et laudibus onerabat : auctores beneficii Autissiodorum prosecuta, salutaribus obsequiis integrum exegit annum. In villam *q* Pompeiacum dictam venientes, in ecclesia sancti Christophori nocturnæ stationis excubias peregerunt. Puer bene natus, Herimbertus nomine, immani febrium torquebatur accessu ; delatus a parentibus incommodum exuit, robustæ sospitatis optantibus gaudia cumulavit.

o sanatur colli distorsio, p q item febris.

9 Inde profectis solennis Autissiodori parabatur exceptio : quo tandem pridie Kalendarum Novembrium pervenerunt, multa gloria, ingenti pompa, inexplicabili rerum præstantia. Creverunt ex eo miracula visibiliter corporalia, invisibiliter spiritualia ; quoque magis subtilia, eo magis utilia ; indesinenter assidua, indubitanter proficua ; quanto perennius duratura, tanto certius profutura. Fulcoldus, ex cœnobio sancti Juliani *r* Clericus, quartano incommodo per anni fere spatium vexatus, ad Sanctos se humiliter contulit : mox fidei donatus præmio, sospitate reddita languorem excessit.

31 Octob. exceptis Autissiodori Sanctis, r sanatur febris quartana :

10 Non post multo colonus quidam familiæ S. Germani, ex rure cui *s* Sorgiactus vocabulum est, comperta

s

A comperta virtutum fama, eo gressum tendere animum induxit. *item paralysis,* Erat sane paralysis violentia totis artubus resolutus. Ea nocte, cujus postridie profectionem parabat, dormienti ei vir, habitu Pontificis, speciosa canitie spectatus, apparuit, seque *t* Urbanum confessus; *t apparente S. Urbano.* Ecce, inquit, sanus factus incommodum excessisti: verumtamen recta perge quo decreveras, ac pro salute recepta congrua memento vota persolvere. Jubentis edictum obedientia comes excepit: pergensque, ut imperatum erat, quod secum actum fuerat palam explicuit. Exinde multis locum expetentibus innumera præstitere, cunctis postremo rite supplicantibus indubitata rerum evidentia sese exhibuere præsentissimos: quodque gratum habeant honesta sibi in loco deferri servitia, plurimis expertum modis, una tantum eademque perbrevi admodum relatione constabit.

11 Beati Martyris Tiburtii anniversarius Passionis *v* dies advenerat, et pia Fratrum devotio nocturnis vigiliis officiosius insistebat: *v S. Tiburtius ibidem orare conspicitur.* inter hæc cuidam Fratrum in oratione secretius procumbenti, atque in divinæ contemplationis fastigium aliquatenus rapto, se videndum exhibuit ea formæ habitudine, ea pulchritudine vivente, qua expressius in suæ Passionis B textu describitur. Visus est autem ante loculum Reliquiarum suarum, libratis in aera gressibus, assistere; et expansis ad Orientem manibus, quarum una virgam ferebat auream, pro totius salute populi instantius supplicare. Is nobis hoc postmodum cum lacrymis referebat. Id mire gratum omnibus et præsenti et futuræ devotioni conduxit *x*.

12 Præterea anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo sexagesimo quinto *y*, merito suæ religionis venerabilis Erchenraus, Catalaunorum Episcopus, ad cœnobium S. Germani veniens, largitione Fratrum Reliquias, pretiosi Papæ et Martyris Urbani obtinuit *Corpus S. Urbani Catalaunum transfertur* [easque *z* susceptas Monasterio, in Pago Pertensi *α* nuper a se in honorem Sanctæ Trinitatis *β* fundato, intulit, et vetus nomen loci illius, Villare scilicet, penitus abolevit; et eum de S. Urbani nomine cognominari statuit: *ad monasterium nunc a se dictum* ut scilicet Sancti Martyris merita notiori nomine fierent notiora. Pro miraculorum ergo magnitudine, quibus Sanctum suum Dominus illustrabat, in ipso Translationis itinere, tam divitum quam pauperum multipliciter confluentium honorabatur oblatione. Inter turbas autem confluentium et offerentium, quidam Airicus, et uxor ejus Dodrada, municipes earumdem partium, tradiderunt ei alodium suum in *γ* Cableia situm, perpetuo C jure possidendum, ad usus sibi servituræ Congregationis, *et multis ubi miraculis claret.* et ad mercedem animarum suarum in requie Regni cœlestis. In loco autem illo, in quo ejusdem Martyris pignora habentur recondita], tanta tamque frequentia postmodum claruere miracula, ut si litteris universa mandarentur, suo per se possent suppeditare volumini.

ANNOTATA D. P.

a *Primum hoc caput verbotenus acceptum est ex Herici monachi Autissiodorensis lib. 2 de miraculis S. Germani, sub his titulis:*

Cap. xii Qualiter pignora Sanctorum ab urbe delata locus iste meruit.

xiii De patratis miraculis compendiosa relatio.

xiv De celebri exceptione Sanctorum.

b Nicolaus I *sedit ab anno* 858 *usque ad* 867.

c Carolus Calvus, *necdum Imperator, sed ab an.* 840 *regnans in Francia.*

d *Libenter intelligam, an intra primam ab urbe mansionem aliqua adhuc supersit sub nomine* S. Alexandri *ecclesia, quæ possit hic designata videri.*

e Vollaterræ *in Tuscia civitas Episcopalis, distat circiter sex Roma distat.*

f Agaunum, *vulgo* S. Mauritii, *ubi Thebæorum Legio, sub ipso Duce Christum professa, est condita, apud Sedunenses.* D EX MS.

g *Abbatum Agaunensium Catalogum nemo hactenus, quod sciam, edidit.*

h *Exiguam oportet fuisse de corpore S. Mauritii particulam, cum ejus deinceps nulla fiat mentio cap.* 15, *ubi de Translatione simul omnium Autissiodori facta.*

i *Guilielmus Baldesanus, Historiæ Thebæorum lib.* 2, *agit de hujus* S. Innocentii *et aliorum plurium inventione; corpusque anno* 1070 *in Coloniensem diœcesim translatum ait, cum antea caput ablatum esset Autissiodorum tempore Caroli Regis anno* 973: *eoque allegat nescio quam MS. Vitam S. Amoris:* Amatoris *scribere voluit aut debuit. Sed hic vixit seculo* 5, *et vitam scriptam seculo* 7 *dedimus* 1 *Maji: illa autem alia, quæcumque est, insigniter errare convincitur, vel ex sola Herrici ætate, seculo* 9 *scribentis; nec quisquam fuit seculo* 10 *Rex Franciæ Carolus.*

i* *Ita Labbæus: ecgraphum nobis missum* Orbem; *est autem quod vulgo dicitur* l'Orbe *in Helvetia, Antonino* Urba, *circumito Genevensi lacu distans a S. Mauritio leucis horariis circiter* 22, *versus confinia Comitatus Burgundici.*

k Botgalia, *Labbæo* Bottalia, *videtur esse quæ in topographica tabula Jansonii scribitur* Buaille *in prædicto Comitatu; Salinis, ad quas iter erat, quam Orbæ propinquior; in ipsa tamen ut apparet via: istic ergo etiam* Arbiam *quæras censeo.* E

l *Labbæo* Saltus Montiskattæ: *et quidem* Sartum *pro* saltu *notum est: videtur autem probatior Labbæi lectio, quia in tabula Atlantis Blaviani invenio* Montchard *notatum, duabus fere leucis ultra Salinas.*

m *Eidem Labbæo* Amansensis: *Alphabetum autem Francicum Duvallii notat* Amancæum *Comitatum in Burgundia, sed ad confinia Lotharingiæ, quare nequaquam huc spectare potest.*

n Pagum Oscarensem *transito Arari primum occurrisse in Ducatum Burgundiæ transeuntibus, intelligitur ex Gregorio Turoni, nominante* Castrum-Divionem super Oscaram fluvium, *vulgo* l'Ouche *dictum.*

o *Labbæus* Alexiensem pagum: *is vulgo dictus* l'Auxois, *aut etiam* l'Osoy, *nomen sortitur ab* Alesia *sive* Alexia, *intervallo leucarum* 7 *circiter supra Divionem sita.*

p *Blaviana tabula Altissiodorum versus euntibus, intervallo leucarum* 2, *exhibet vicum a* S. Germano *dictum, et una porro leuca vallem* Fain *nuncupatum; quæ haud dubie hic nominatur* Fanum, *melius quam Labbæo* Panthum. F

q Pompeiacum, *Labbæo* Pompeianis, *diversissimus locus a* Pompeiaco Castro *in Pago Aginnensi apud Aquitanos.*

r S. Juliani cœnobium *prope Altissiodorum, sanctimonialium Abbatiam nunc esse, ex Sammarthanis disco.*

s *Labbæo* Orgiacus, *utrum melius sit non definio, quia careo distincta Altissiodorensis pagi tabula; et nulli ex iis quos habeo ad manum Auctoribus nomen alterutrum exprimunt.*

t *Frustra sit qui ex hujusmodi apparitionibus certo putet definiri historicas, quæ nunc moventur, controversias. Nulla Sancti invidia vel æmulatione tanguntur: et in talibus se accommodant imbecillitati humanæ, scandalum passuræ, si præter opinionem vulgatam aliquid offeratur etiam per visum. Sed neque constat has Pontificalis habitus circumstantias ab ingenio Auctoris non esse. Manet tamen jam tunc eam assumptam credulitatem fuisse.*

v *Ubique* 14 *Aprilis, quando* Tiburtium *S. Cæciliæ levirum Ecclesia colit: hujus enim credebatur corpus id esse.*

x *Hic in Codice Urbaniensi novus habebatur titulus:* Octava lectio in die Translationis, *et plusculum addiderat*

A *derat Collector ultra textum Herici, quæ hic [ ] includemus.*

EX MS.

y *Extat in prædicto MS. (post Miracula hic deinde sequentia et triplicis Translationis Synopsim) carmen de Actis S. Urbani, distichorum* 37. *cujusdam monachi* Petri de Vetrinvilla (*uti in ultimo disticho, interjectione cognominis ultra metri leges aucto, se appellat) cujus penultimi et antepenultimi versus annum allati ad hoc Monasterium corporis, scilicet* 865 *hoc modo signant:*

Centenus quater et quater annus erat numeratus,
 Postquam Christus erat Virgine matre satus :
Bis decies trinos ac annos adjice quinos,
 Tunc locus iste tui cœpit honore frui.

z *Labbæus :* Eisque susceptis, monasterium in pago Pertensi ejus honori construxit : quo in loco tanta tamque frequentia etc : *at illud jam ante constructum erat.*

α *Pertensem in Galliis Pagum vulgo* le Partois, *diversum esse a* Perticensi *vulgo* la Perche, *qui etiam* Pertensis *dicitur, ostendit Hadrianus Valesius in notitia Galliarum; censetque nomen factum ab oppido* Pertes, *juxta S. Desiderium.*

β *Interim sant-Urbanenses Monachi multis titulis* B *probare se putant majorem antiquitatem, et Carolum Magnum, Carolum Calvum atque Lotharium, nec non Erchenraum, tamquam quatuor fundatores, quod scilicet locum successive auxerint, depictos ostentant infra Odeum.*

γ Cableia, *antiquis* Clapeia, *vulgo* Chablie, *in Vita S. Bernardi lib.* 4 Chableia, *locus Ternodorensis pagi in Lingonibus.*

CAPUT II.

De propria S. Urbani Capella ad Matronam post annum 1141 miraculis illustrata.

Fons totius bonitatis Deus, opportunitatis tempore consulere volens ecclesiæ sui Sanctissimi Martyris Urbani, sedenti in tristitia et mœrore pro suarum rerum temporalium attritione et diminutione ; abundantia suæ ubertatis, tam in spiritualibus quam in corporalibus, eam reficere voluit, et potare torrente suæ voluptatis ; decorando eam crebris miraculis, interventu prædicti Martyris. Hanc autem ubertatis abundantiam, et miraculorum crebram declarationem, quo tempore, vel sub quibus rectoribus fons ille distillaverit, paucis enuntiabo.

Ubi anno 1141 dedicata Parochia corpus Sanctum accepit

14 Anno Incarnati Verbi Dei millesimo centesimo C quadragesimo primo, regnante in Francia Rege *a* Ludovico, Catalaunensibus præsidente Gaufredo *b* Episcopo, sub Abbate *c* Petro ecclesiæ Sancti Urbani, facta est benedictio præsentis Parochiæ a Præsule prænominato. In qua benedictione, dum carpentarii vellent aptare Analogium *d* ad sermocinandum, de Auleolo *e* S. Urbani quod situm erat super Maternam *f*, ubi solebat poni corpus Urbani pretiosi Martyris *g* exigente ratione temporis, membratim disjunctum nullatenus redintegrare valuerunt. Nec mirum si ad aliud aptari non potuit, quod ad multorum multoties [salutem] glebam tulit corporis Martyris Christi. Ubi vero ad præstitutum locum relatum est, tanta facilitate singula membra suis locis convenerunt, ut mirarentur artifices, arte quorum primo illaqueari nequiverant : qua de re in magna locus ille veneratione habitus, miraculorum frequentia, ut postmodum ostendemus, excolitur divinitus.

sacellum ligneum steterat, quod ne alio transferretur miraculo cautum est :

quia locum a Sancto electum fuisse

15 Ut autem paulo altius incipiamus : dum locus ille nondum adeo celebris haberetur, ostentis quibusdam mirabilibus, quod dispositum ab æterno futurum erat tempore opportuno, quibus voluit personis Domini revelavit benigna miseratio. Nempe ut quodam non temerario ausu mihi verba ad loquendum assumam ; elegit sibi proprium Martyr domicilium, D qui diutius quasi hospes fuerat intra Sanctæ Trinitatis honore constructum Monasterium. Dum igitur plurium visus percepisset splendorem luminum, et quasi candelabrorum lucentium sæpissime, in testimonium futurorum, illic radiasse fulgorem ; *h* Jonvillensis quidam Giroardus, locum juxta matutino sub tempore transitum faciens, quæ dicturus sum se vidisse jurejurando retulit. Si quidem ex partibus summi rivi nebulam conscendere vidit, quæ, ut mos est, altiori divisa progressu, fulgore notabilis ipso, loci sæpe fati confinia illustrabat. Enimvero cum sæpius hac et illac oberrasset, quasi non ignorans ut quid devenisset, et quo tendere debuerat, reverendis *i* Statuis se infudit plenarie : postremo ad majorem evidentiam, globus ille luminis in candelabrorum ardentium distinctus est specimine. Is vero qui hæc viderat, revelatione Martyris admonitus, primum ad Basilicæ fundamentum lapidem apportavit. His inquam et similibus præsagiis locum electum et præelectum virtus Martyris commendavit, et ut celeberrimus habeatur, crebris hunc non cessat decorare miraculis. Horum quædam de fida relatione E didici ; quædam, quæ ipse oculis annotavi, scribens memoriæ posterorum destinavi.

h præsignatum fuerat cœlestibus luminibus,

i

propter statuas Sancti, agrorum affluxu famosas ;

k

16 Igitur dum carpentarii conducti materiam de silva collectam ibi cæderent, ut circum Statuas trabibus et *k* scedulis clausuram competentem locarent, vel desuper operirent, ne convenientes infirmi extrinseco molestarentur impedimento ; leprosorum quidam qui juxta morantur, quo trabium dolaturas ad ignem componendum colligeret, illuc perrexit, et asserem operi necessarium furto abstrahens fasciculo interposuit. Eo vero properante domum redire, virtus Martyris, ob incepti commendationem operis, furtum voluit publicare. Nam cum jam domum propinquaret, asser ille quodam assultu prosilivit, et longius ab eo qui portabat decidit ; quod divulgatum loco illi non incelebre fuit. Artifices vero qui, ut dictum est, quamdam trabium connexuram facere proposuerant, mutato consilio, ut Capella fieri deberet super Martyris Statuas decreverunt : ad quod accelerandum et fidelium parochianorum devotio censum suppeditavit, et operis acceleratio, nec non miraculorum executio, locum nobilitavit. Porro quanta febricitantium multitudo ibi restituta sospitati fuerit, nec occurrit memoriæ, nec si sciret hoc aliquis, ad scribendum sufficeret : cum etiam antequam loci ipsius fama crebresceret, plures illuc quasi fortuitu divertentes sanarentur illico. Quis cæcorum conventus, quis furiosorum (ut ita dicam) F confluxerit exercitus, non alicujus explicaret facundia.

adeo ut etiam asser unus ablatus reddendus fuerit :

17 Inter illos vero qui gratia recuperandi luminis convolabant, mulier quædam Uvatrinevili *l*, quæ adjacet Ecclesiæ S. Urbani, oculis ei visum non administrantibus, ad Capellam Martyris est adducta : moxque ut uni Statuarum oculos apposuit, lumine recepto, ductu non alterius propria repetiit. Iterum alia mulier, properans Martyris implorare præsidium, obtinuit ut oculorum nube depulsa potiretur visus acumine. Hujus nomen et unde fuerit ignoramus, ideo quia, mox ut illuminata est, sociis qui adduxerant urgentibus, acceleravit reditum nobis ignorantibus. Alii duo cæci, alter de *m* Muceio, cæcus a nativitate, alter de *n* Vendopere, obducta turbatus caligine, aliquamdiu ibi persistentes, læti facti redierunt, ad propria, recuperato videndi munere.

l Ibi illuminatur cæca :

m item cæci duo, n

18 Nec his contenta virtus gloriosi Martyris, aliis morborum generibus subveniendum statuit. Nam quidam Flammerecourtis indigena, sub annis adolescentiæ membris debilitatus omnibus, alterius adminiculo ad Sancti Capellam venerat ; ubi dum quodam

curantur, paralyticus,

A

dam quasi conamine sibi ipsi nititur subvenire, palmis ad Statuam nexis erigitur: et mox, cooperante Martyre, soluta nervorum nodositate gaudens domum regreditur. Non longe post alius quidam de Fronvili, quem cuncti noveramus diutius pedum caruisse officio, festinavit occurrere, ne expers tanti remanens præsidii, dilationis pœnas lueret. Denique

pedibus gradi nequiens,

ad pontem quem Materna subterfluit perveniens, inclamato sancti Urbani nomine, stetit erectus, et se sibi redditum divinitus intellexit; procedensque ulterius, Capellam ingreditur, ubi fusis lacrymis et precibus, et oblatione reddita, alacer remeavit ad propria. Mulier quædam membrorum contractione

contracta,

jam dudum inutilis habebatur, quæ hujus Patroni expetens auxilia, dum ibi paucis diebus commorata Sanctum Dei gemitibus exoraret, incolumitate potita, nobis præsentibus, laudum Deo reddidit præconia.

annis 15 lecto affixa,

19 Quædam materfamilias, Elisabeth de Bracheio nuncupata, cum membrorum officio adeo privaretur, ut nec a lecto quindecim annorum spatio surgere posset; auditis quæ per summum Præsulem Dominus operabatur miraculis, mente devota parari vehiculum jussit, quo ad templum Martyris Deum rogatura deferretur. Paratis igitur necessariis, ipsa

B

debilis vehiculo superponitur, et præ ægritudinis incommodo, vix unius leucæ potuit itineris ferre laborem. Remorata itaque apud villam Blecourt *o* nominatam, mane facto, iter quod cœperat perrexit, tanto utique majori desiderio, quanto ad pretiosi martyris Capellam propinquior reddebatur. Nec id frustra; nam mox ut sæpe fatum de longe locum videre potuit, ægritudinis sensit levamen, adeo ut quæ multorum manibus vehiculo superposita fuerat, freta solo Numine Christi descenderet; simulque gradus ecclesiæ conscendens, ac præ gaudio lacrymans, precis et oblationis libamina Domino solvit. Hebdomadis etiam integræ spatio ibi consistens, auctori sospitatis, quem in primis tacuerat, demum populorum stipata frequentia, grates egit, quod gestum fuerat manifestans singulis. Puella quædam

et alia privata gressu.

Dervensis *p* Monasterii adeo debilis habebatur, quod nequaquam pedum fungeretur officio. Hanc apprehendentes parentes, ad sanctum Dei Martyrem vehiculo detulerunt: videbantur siquidem forinsecus pedes nulla læsione infecti, sed debilitatis indicio dolor prodebatur interior. Igitur dum ex pretiosi Martyris Reliquiis signata fuisset, sanitate comite domum repetiit.

C

20 Quidam puer Unahecurt *q* dum Maternam qui subterfluit transiret, fortuito casu in flumen cecidit. Quod ubi nuntiatum est patri et matri, acceleratis cursibus, tota etiam villa confluente, ad locum perveniunt: sed absorptum puerum nusquam reperiunt. Tandem sanctum Dei Urbanum præcordiali-

Resuscitantur, puer in Matrona mersus,

bus exorantes precibus, et nomen ejus consonis conclamantes vocibus, in superficie Maternæ unda famulante vident corpus examine: quod domum delatum regrediente anima contremuit; et vivificatum non modicam parentibus lætitiam exhibuit. Sequenti autem sabbatho uterque parens eum ad Sanctum adduxerunt; et licet eis unicus esset, in Monachum obtulerunt. Processu temporis, cum alius capite verso

et alius in balneo;

parvulus in balneo foret submersus, matre tunc absente; ipse quidem ad illius villæ ecclesiam deportatus, parochianis sanctum Urbanum conclamantibus, vitæ restitutus est: quem genitor assumens, attulit ad sancti Martyris Oratorium, illic Deo reddens præconia cum gemitu et lacrymis, et quæ gesta fuerant nobis coram retulit.

21 Alius quidam a Castro *r* Ciresium dicto puerulus, infirmitate cogente ad extrema deveniens, non minimum parentibus, a quibus tenero diligebatur affectu, dolorem intulit. Denique matrinæ, pro

D

EX MS. item morbo defuncti pueri duo:

more ad eum sepeliendum convocatæ, candelam quantitati puerili respondentem in honore Martyris decreverunt facere; qua peracta, et cum invocatione Martyris accensa, puer resumpto spiritu, tantæ rei novitate parentes, et qui aderant jucundos reddidit omnes. Quædam de Summitonantia *s* mulier, unius anni filium habebat, qui correptus morbo, dum noctis medio jaceret in cunis, totus, ut qui vita discesserat, frigidus invenitur. Cui dum a genitoribus sepulturæ debita pararentur; præsentes qui aderant, cum maximis sanctum Dei invocantes gemitibus, impetraverunt, quatenus vita redeunte puer surgeret incolumis. Quod factum publice nuntiantes, et ad capellam puerum deferentes, vitæ Restitutori magnifice gratias reddiderunt. Puer quidam

Sanatur puer surdus;

auditu privatus, cui etiam linguæ deerat officium, fide non dubia gloriosi Martyris expetiit præsidia. Deductus igitur, et sub Martyris feretro quiescens, velut in extasi raptus, extra se quodammodo factus est. Postmodum rediens expergefactus, genitricem vocavit; et quæ in superno raptu vidisset, solutis linguæ vinculis retexuit. Hac de re mater non modico exhilarata gaudio, Fratribus qui affuerunt rei gestæ ordinem explicuit, et cum ipsis Opifici summo grates innumeras egit.

E

22 De valle Rodionis puer quidam, indigena villæ quæ Rocha dicitur, orbatus erat luminibus oculorum, qui ad Dei Martyrem cum parentum gemitu est adductus. Illic oblatione facta, Statuis pretiosi

Cæcus illuminatus,

Martyris se devote supposuit; et per noctis spatium dormiens; postero die non fraudatus lumine ad propria redibat. Eo vero in reditu Constituto, Rogerus, Sanctæ Mariæ Remensis Canonicus, fuit illi obvius: qui de tam mirifico opere ab eodem edoctus, quasi adhuc dubius, rei certius investigandæ gratia, vestis suæ manicam illi qui cæcus fuerat ostentavit: qua ille visa et cognita, iterum ab eodem Rogero ostensis habenis, utrum videret quod manu tenebat, interrogatur. Is autem habenas fræni se videre confitens, de agro proximo, ut calvas *t* segetum palmis deferat eo jubente perrexit. Quo facto, idem de equo quem sedebat descendit, et quasi in patrato opere Sanctum Dei præsentem cerneret, illum deosculans, cum lacrymis Deo præconia solvit.

Canonico Remensi probat in se factum miraculum.

Mimus quidam, reatus sui culpis exigentibus, unius oculi orbatus lumine, cum etiam alterum in quadam ægritudine amisisset, ad Martyris Capellam devenit; ubi fusis precibus et lacrymis, illius oculi quem morbus consumpserat, visum recepit. Unde Deo persolvens munera laudum, secundum morem sui officii, citharizando singulis beneficii collati sibi non tacebat gloriam.

Illuminatur cæcutiens.

F

ANNOTATA.

a Ludovicus VII *hic fuit*, Juvenis *dictus, filius Ludovici Crassi, cui successit anno* 1137.

b Gaufridus *Episcopus Catalaunensis, ex Abbate S. Medardi Suessionensis, ab anno* 1131, *usque ad* 1142, *quo obiit juxta Sammarthanos.*

c *Catalogum Abbatum S. Urbani adhuc requirimus. Post miracula autem colligitur notitia triplicis Translationis, Roma Antissiodorum* 862, *inde ad hoc monasterium; et* tertia *quæ* fuit 1141, sub Ludovico, etc.

d Analogium, *suggestus, pulpitum, sic primario dictum quia ex eo legebantur populo Scripturæ sacræ.*

e Auleolum, *diminutivum ab* Aula, *sacellum ligneum perquam exiguum, sed elegans (ut videtur) quod operæ pretium fuerit transferre ad ornatum claustralis ecclesiæ.*

f

Ex MS.

A f Materna, *vulgo* Marne, *antiquis* Matrona, *Catalaunos præterfluens.*

g *Fortassis quando pro avertenda siccitate vel pluvia per agros circumferebatur.*

h Jonvilla, *ad sinistram Matronæ ripam, media fere via inter Catalaunos et Lingones, et* 12 *circiter utrimque leucis.*

i Statuas *hic intelligit bases, vel lapideas, vel ligneas ex palis terræ infixis, supra quas hinc inde innitebatur allata illuc sancti corporis arca : eo loco ubi anno* 1141 *dedicata fuit insignis sub nomine S. Urbani* Parochia, *diversa utique ab ecclesia monasterii.*

k Scedulæ *hic sumuntur pro* tabulis, *notione hactenus alibi non lecta.*

l *Vix dubitarem quin idem sit locus, unde supra Petrus de* Vetrinville, *nisi infra num.* 35, *etiam de* Veterivilla *sanatus aliquis legeretur.*

m Muceium, *prope Drocas super Arvam fluvium, ostendit nobis ex litteris Gaufridi Ep. Carnutensis Valesius, ad nomen* Arva : *sed aliud hic indicatur, vix sesqui hora distans Jonvilla.*

n Vendopera *in Lingonibus, vulgo* Vendeuvre, *teste Valesio, adeoque non ita longe situm a monasterio*
B *S. Urbani, a quo Lingonum metropolis solum* 12 *leucis abest.*

o *In tabulis Companiæ 4 circiter leucis a loco S. Urbani invenio* Blecourt, *et una inde leuca locum* Brache *dictum.*

p Dervense monasterium, *vulgo* Monstier en Der, *et contracte* Montirandel, *in Pertensi pago haud longe ab amni* Vigera, *vulgo* la Voire, *ubi in vita S. Bernardi nominatur* Dervensis vasta solitudo.

q *Fortassis* Viniacourt, *ad dexteram Matronæ, mediæ fere via inter Jonvillam et Catalaunum.*

r Ciresium, *vulgo* Cirey, *Jonvilla ad meridiem distat circiter* 5 *leucis.*

s *Non vacat singula loca operosius perquirere ; quæ tamen uno tabulæ Companiensis inspectu se oculis obtulerint, non gravabor deinceps indicare.*

t Calvas segetum, *interpretor stipulas; nisi* Gerbas *id est, manipulos, scriptum fuisse putes.*

CAPUT III.

Captivi liberati ope S. Urbani, luminaria cœlitus accensa ,alia eodem loco miracula.

Juxta capellam Sancti captus a latronibus,

Militares quidam, patriæ hujus indigenæ, juxta C Martyris Capellam transitum facientes, juvenem captum et vinctum secum abducebant. Qui juvenis, dum violenter abstrahitur, locum celeberrimum de longe conspexit; et ex devotione trahens suspiria, humiliato capite loco quasi valedixit; et (ut credimus) orationis incensum Deo et Martyri fide mediante, quia præsens non potuit, absens direxit. Interim non fortuitu contigit, ut Monachus loci custos a Capella exiens, captivum qui ducebatur procul videret; ejusque misericordia motus, Reliquiis consignans, Martyris precibus commendaret. Quid plura? Abstrahitur miser, qui a prædonibus ducebatur : in convexa montis deveniens, ubi silva rarior habebatur, miro Dei opere hostiles manus evasit; si quidem silva illa rarissima præstare vix poterat latitandi suffugium, nisi summa protectio occultare voluisset miserum. Obeunt igitur prædones sedula locum circuitione : et quo præda, avide possessa et sub oculis elapsa, diffugisset, leni murmure sciscitantur. Is vero, qui (ut dictum est) solo Dei munimine occultatus fuerat, paucis elapsis diebus rediens, quæ in se gesta fuerant, palam omnibus cum jucundis referebat laudibus. Porro unus ex his qui prædictum juvenem vinclis adstrinxerant, morbo correptus est : venit et ipse Martyris auxilium rogaturus; quo adepto, in testimonium suæ sospitatis, taxatum D pretium Deo et Martyri promisit se redditurum quotannis.

et eminus signatus ejus Reliquiis.

eorum manus evadit, invisibilis ipsis factus :

ex iisdem æger unus sanatur.

Alius deprecante pro eo matre,

24 Adolescens quidam de Gunnancort *a*, dum a quodam Huberto milite de *b* Merelvilla captus fuisset; gravatus compedibus sub custodia tenebatur. Dumque unius mensis spatio resideret in vinculis, genitrix ipsius, audiens quæ per hujus Martyris merita Dominus operabatur miracula, nudipes, quadam prædicti juvenis comitata sorore, jam frequentia virtutum insignem locum expetiit. Nec fuit contenta semel exposcere Martyris præsidia : perseveravit ut quæreret, donec tertio adveniens potiretur optatis. Ea namque in Capella Martyris Domino medullatam lacrymarum hostiam offerente, prædictus Juvenis hoc modo vinclis absolvitur. Compedum cunei assultu quodam resilierunt : custodes nimio stupore perterriti, ne immunis abiret, facere nequiverunt : denique quibusdam malevolis eum insequentibus, ad fluvium venit; quem natando transiens, compedes, quas suæ solutionis indices deferebat, amisit: attamen perveniens usque ad Sancti Capellam, nobis et qui aderant cunctis, quæ gesta fuerant, Deum magnificando, retulit. E

solutis ultro vinculis liber evadit.

Tertius arcæ inclusus

25 Item alius quidam de Blesensi *c* Riveria extitit, qui de more in pascuis matutinali sub tempore armenta sui custodiebat parentis. Dumque sibi non providet, ecce quidam latrunculi properanter accurrerunt, ipsum vinclis et verberibus affecerunt, et ad quoddam oppidum ultra *d* Vizeliacum positum deduxerunt; ubi eum arctius vincientes, ne quo modo elaberetur, in arca obserata truserunt. Sed non ibi caruit divino præsidio : nam recordatus eorum quæ Dominus per hunc suum operaretur famulum, cum affectu suspirii nomen Martyris, illis subsannantibus, inclamabat. Nec mora, subsequens effectus declaravit, Deo quantum displiceat impia subsannatio, et quid possit pia fides et justi deprecatio. Eo enim conclamante, compago partis inferioris illius arcæ dissolvitur; ipse vero progrediens, a nemine disturbari potuit : et cum magnis rediens præconiis, quæ gesta fuerant propalabat singulis, tanti laudans virtutes Præsulis.

eadem dissoluta liberatur,

sanatur turpiter distortus vultum,

26 Vir quidam de Soudorum, paralysi percussus, tantam deformitatem vultus patiebatur, ut a quovis mortalium vix aspiceretur : quippe cujus os ad aurem flectebatur, cujus lingua quasi avulsa gutture extra oris clausuram prominebat, adeo ut nec cibum F sumeret, nec ad loquendum linguam labiis et palato recluderet. Hic in Sanctorum omnium Vigilia ad Sancti Capellam deductus, ipsa nocte ad unam Statuarum capite reclinato obdormivit. Verum circa galli cantum evigilans : Gratias, inquit, tibi Urbane, refero, qui me sanum reddidisti doloris mei incendio. Juvenis ex Blesensi villa, dum quadam die, æstivo labore fatigatus, somno indulsisset, venenati morsu animalis circa guttur tumoris læsionem suscepit. Quo infortunio genitores, quamvis fuissent vehementer exterriti, tamen hujus Martyris præsidio de restituenda salute non diffidentes, celebrium exhibitione virtutum insignem locum adierunt, deformem illum secum adducentes. Qui sacris consignatus Reliquiis, et in loco metuendo somnum percipiens sospitatis, expergefactus sensit virus pestiferum vim fervoris amisisse, et tumore jam laxato paulatim effluere. Itaque jam rediens, paucis diebus plenarie convaluit, et ad Sanctum redditurus gratias remeavit, nec tantæ rei gloriam occultari voluit, quam relatu multiplici referebat singulis. Is se nobis postmodum exhibuit cum honesta macie, quem primitus horrebamus deturpatum tumenti facie.

alius a serpente guttur admorsus.

Incendium restinguitur

27 Quadam feriarum Pentecostes, Fratribus apud Martyris Capellam, junctis plebium turmis, Missam celebrantibus,

A celebrantibus, affuit vir fidelis de Harecort *e*, qui tactus amore Martyris, quasdam sumpsit particulas e Statuis, quasi pro Reliquiis; secumque deferens, fretus fide, propria repetiit. Postera vero die, eo longe posito agriculturæ studio, eadem villa accensa, plures domus corruerunt incendio: at ubi domicilium ejus conflagrari cœpisse sibi nuntiatum est, properans accurrit; et (ut dixi) fidei constantia fretus, cum invocatione Martyris, particulas projecit in ignem. Mirum dictu! Obstupuit incendium, et quasi inundantiam recepisset fluminis, reflagrandi caruit virtute.

e — *injectis statuarum particulis.*

Candela a vento extincta cœlitus reaccenditur:

28 In Octavis hujus benignissimi Patroni, dum Missa in sæpe nominata celebraretur Capella, post Evangelium, quidam boni testimonii Juvenis de villa S. Urbani, candelam referens accensam, ad offerendam procedebat: quæ vento flante extincta est, moxque eo a Capella egresso ut eam reaccenderet, cunctis videntibus divinitus in manibus ejus accensa est. Hanc iterum referens obtulit, et in monimentum tanti miraculi ut servaretur obtinuit. Quædam sub Religionis habitu femina degens, a finibus Uvangionis Rivi progressa, duobus Clericis comitantibus, auxilium Dei Martyris requisivit: quæ B dum in Capella consistens oblationem facere voluisset, uni ex prænominatis candelam quam gerebat tradidit, ut eam ad lampadem infra Capellam pendentem accenderet; quod is quidem accelerans, extinctam illam reperit. Denique dum exiens deforis vellet accendere, illa ab oratione levato capite, et custode loci Monacho ibi assidente, igne subito lampadem vidit accensam. Hoc autem signum admirabile cum die Sabbathi accidisset, frequentiæ populorum quæ aderant, cunctipotenti et pretioso Martyri grates innumeras reddiderunt.

item lampas.

ANNOTATA.

a *Ipsum fortasse, quod, haud multum trans Mosam in finibus Lotharingiæ,* Gemancourt *et* Goyecourt, *scribunt tabulæ Jansonii;* Gonsancourt et Gesencourt *Blavianæ: quod ideo solum noto, ut appareat quam vanum sit solarum tabularum, adeo discrepantium indicio minora loca investigare.*

b *In Belsia prope Stampas* Merenvilla *est, hic forsitan indicata.*

c Blesensis Riveria, *nomen trahit a castro* Blaise, *medio fere spatio inter Jonvillam et Barrium; adeoque* C *diversissima est a Pago Blesensi, cujus capitalis vulgo* Blois *dicitur.*

d Vizeliacum, *vulgo* Veselay, *in pago Nivernensi ad confinia Burgundiæ, quod corpore S. Mariæ Magdalenæ gloriatur.*

e Harcourt, *titulo Comitatus insigne in Normannia oppidum, diœcesis Ebroicensis est: aliud, quod huc propius spectet, necdum inveni.*

CAPUT IV.

Alia miracula, invocato S. Urbano patrata.

a — *Post terrificum spectrum invasa a dæmone mulier,*

De Monasteriolo *a* mulier, dum cum viro noctu cubaret in lectulo, Mauros quosdam ad se venientes intuita, horrore nimio cœpit conturbari subito. Illi vero terribili cum tumultu propius accedentes, cunis jacentem puerum, ejusdem mulieris filium, rapere nitebantur. Quo dolore mater immoderatius exterrita, clamore jam non humili et illos abigere, et virum cœperat compellare. Qui consurgens ocius, nec illos videre potuit, et puerum cunis jacentem reperit: ne tamen nihil effecisse dæmonica videretur illusio, et illi sunt auditi, velut tauri mugientes in stabulo, et uxorem jam mentis [tenebat] captivatio. Hæc igitur Martyris ad Capellam deducitur: quam D ipsa nocte sæviens inimicus tantis afflixit cruciatibus, ut hinc posset percipi, non hoc ab illo vasculum possidendum diutius. Denique dum luce diei adveniente pene remansisset exanimis, quodam Fratre summo ibi diluculo Missam celebrante, vinum, in quo perfusæ fuerant Reliquiæ, in potum sumpsit: quo hausto, rediit ad propria sospes et incolumis.

Ex MS. — *in Capella Sancti liberatur:*

30 Alia mulier de *b* Ona filiam habebat unicam, cujus manuum digiti ita palmis inhærebant, ut nullatenus erigi possent: pedum quoque sic languebat debilitate, ut non sine alterius juvamine quoquam valeret incedere. Quam dum Parentes Sancto repræsentassent Cirico *c*, nec eorum precibus subvenisset, voverunt eam ad Sancti Capellam deducendam quantocius. Mirum dictu! Dum sequenti nocte dormiret, excitata matre, Surge [inquit] velocius, et me ad S. Urbanum deducito, cujus ope et auxilio jam membrorum utor officio. Quod factum patuit omnibus; et nos inde Deo grates læti reddidimus.

b — *curatur contracta digitis et pedibus dissoluta.* — *c*

31 Vir unus de *d* Taillancourt acutæ febris pulsabatur incommodo: ad quem hostis callidus, credens sibi patere decipiendi aditum, pro morbi valetudine venit, Æthiopis assumpta specie. Cumque æger hoc in visu miraretur et stuperet; hostis idem, E non oblitus propter quid venerat, sciscitatur an is norit, quis ipse sit; et suadet, ut accepto condigno munere, non diffidat in eum credere. Æger autem confortatus superno numine, enititur ut valeat se signare in Trino Nomine; et satagens hostem repellere, attestatur se in eum non velle credere. Tunc se spretum hostis graviter ferens, fuste sumpto videbatur mortem illi minitari, nec permittebatur nutu Dei propius accedere. Deinde anhelitu fœtido et spiritu letifero in ægrotantis faciem visus est insufflasse: et (ut rei exitus demonstravit) visio et flatus dæmonis effectu nocivo non caruit: nam idem æger mente captus, et dæmoni gravissimo ad vexandum traditus, hujus summi Præsulis deductus est ad Capellam. O miranda conditoris et amanda pietas ineffabilis! O examen judicii! altitudo consilii investigabilis. Potestas invincibilis hostem permittit vincere; ne sæviat in anima, sævire dat in corpore: et ut hinc magis clareant almi virtutes Præsulis, vel quid possit in Domino, notificetur populis. Nam mox ut introgressus est Martyris Oratorium, somno salubri premitur, et post somnum continuo curatur a dæmonio. Cumque Deo et Mar- F tyri pro tanto beneficio laudes vellet persolvere nostra devotio, alio superveniente miraculo, applaudendi crevit lætitia. Etenim puella de Rocha *e* interim cæca venerat, et signata Reliquiis jam videndi usum receperat. Pro utroque igitur Deum glorificantes, solenni cum tripudio læti diem exegimus. His et hujusmodi addita sunt et alia, quæ delevit oblivio, et scriptorum penuria.

d — *Æger a dæmone frustra sollicitatus,* — *ab eoque invasus,* — *liberatur* — *e* — *illuminatur cæca:*

32 De Mennes quædam mulier, palmis in pugnum contractis, et brachiis nervis rigentibus ad colli flexuram religatis, fama virtutum excita, locum celeberrimum festinabat adire. Cumque, viro comitante, cœptum iter ageret; quodam morbi latentis impulsu cœpit tota moleste tremere, et ut passa phrenesim capitis albas ore salivas spuere, interque manus viri procumbere. Nec, ut credo, id contigit absque divino numine, qui ut gloriosior appareat in munere, graviori quos diligit molestia affligi patitur. Tandem hæc a morbo liberata, cœpto itinere Capellam adiit: ubi pia devotio quid possit, patuit. Nempe dum per noctem ibi jacuisset, post somnum ad se rediens, et innexa Statuis, palmas cœpit extendere, et brachia a collo longius nervis solutis ducere. Sic factum est, ut utroque incommodo exuta, nobis coram quæ dicta sunt enarraret singula, Deo laudum

brachiis et digitis contracta, — *quin et phrenetica curatur,* — *item contractæ tres:*

A *EX MS.* dum persolvens munera. Ex eadem villa tres advenerunt postea mulieres, non multum dissimili contractione tabescentes: quæ non diu fraudatæ a desiderio suo, ad propria redierunt incolumes.

33 Die præcedente vigilias hujus benignissimi Patroni, quædam de *f* Sommivilla, cui nervorum nodositas omnium membrorum negaverat usum, Martyris almi precibus ut sibi mederetur obtinuit. *f* *item paralytica,* Sub eadem die, Adolescens quidam de Donlevent, cujus os mutum, cujus lingua faucibus prominens horrore nimio eum deformem fecerat, incolumitate potitus est. Et is quidem jam pene septem dies gustu potuque abstinuerat: *et mutus:* veniens autem ad sæpe fatum omni cultu reverentiæ dignissimum locum, dum ibi pernoctando suspiriis et gemitibus, quia voce non poterat, clamaret ad Dominum; Monachus loci tactu Reliquiarum vinum consecravit; quod ori languentis infusum, Deo volente, et vultus deformitatem abstulit, et linguæ vinculum solvit. Non multo post dum Fratres nostri Reliquias sacras circumquaque prædicando deferrent, rei gestæ miraculo iter ipsum declarare voluit Dei miseratio: quod et ipsum dum non piget memoriæ posterorum tradere, proposui B relatu veridico auribus audientium exhibere gratiam.

34 Igitur in villa cujus nomen Sejunni, mulier quædam curam rei familiaris agens, scalæ gradibus decidit, et membris omnibus debilitata per quinquennium lecto decubuit. *ex lapsu quinquennium debilitata,* Fratribus vero, qui, ut dictum est, Reliquias sacras circumferebant, villam eamdem ingredientibus; prædicta mulier, sonitu tintinnabulorum audito, quid hoc esset natam quæ assidebat consuluit. A qua edocta, Martyris Urbani pignora illic esse delata, petiit ut ipsius ductu Reliquiis sacris præsentaretur. Quo dum nata recusaret pergere, eo quod videlicet carere se diceret oblationis munere; *sanatur ad Reliquias.* ægra nitens baculo, quo potuit gressu pignoribus agebatur proxima. Sed non diu voto frustrata, in conspectu populi sospitati redditur, incessuque proprio domum jucunda rediit, quæ acclinis et incurva venerat appodiata baculo. Crescunt laudes atque vota populorum, ingens veneratio augmentatur erga cultum sacrorum Pignorum: id postea dum nobis fida relatio notificare potuit, non desides præconia persolvere studuimus pretioso Martyri.

35 Homo quidam Sancti Urbani de Veteri-Villa, captus a prædonibus de *g* Calvomonte, vinctus manus et pedes ducebatur in secretiorem silvam. *g* Cum-
C

D que ex proposito prædones illi, binis dormientibus, bini vigilare cœpissent, ne captivum eis fuga quolibet modo subriperet; *Captus a prædonibus liberatur,* nutu Dei factum est, ut pariter eis soporatis, capto manuum vincla solverentur, dum nomen Martyris inclamaret. Et ne hoc fortuitu factum quis crederet, per multam moram custodibus non expergefactis, pedes etiam solvit: et aufugiens die festo ejusdem Martyris, nobis coram populorum frequentia talia retulit. Vidimus tres mulieres, gravi incommodo vexatas, recepisse munera sospitatis ad Capellam pretiosi Martyris: *curantur membris impeditæ tres.* quarum prima utroque brachio arefacto facultatem operandi, vel ipsa brachia extendendi amiserat; altera quoque junior ætate, ex familia S. Urbani nata, pollicem manus, ut opinor, dextræ, habebat infixum, nihil operis inde potens agere; tertia denique, ipsa brachii ariditate debilitata, nec ad extendendum sufficiebat. Hæ ad Sancti Martyris Capellam diverso empore venientes, gavisæ sunt percepto salutis munere *h*. *h*

ANNOTATA.

E a *Alphabetum Duvallii quatuor* Monasterioli *nomine loca insignia nominat, vulgo* Monstreuil: *apud Pontivios, Pictones, Andegavos et Ebroicenses: idem duo* Monistrol *in Arvernia: puto tamen viciniorem aliquem locum hic notari.*

b Ona: *vereor ut recte scriptum sit nomen.*

c *Est hic vel* S. Quiricus *vel* S. Cyriacus; *sed quam procul a monasterio alteruter colatur, non definio.*

d Talliancourt, *oppidum in confiniis Lotharingiæ, inter Neuf-chastel et Vaucouleur, leucis circiter* 10 *distat a S. Urbani monasterio.*

e Roche 3 *leucis circiter distat a Monasterio versus Orientem.*

f Sommevillæ *oppidum, intra tertiam ab Jonvilla leucam, ad dextram Matronæ ripam, occurrit descendentibus ad fanum S. Desiderii.*

g Calvus-mons, *munitum ad Matronam oppidum, inter Jouvillam et Lingones.*

h *Subscriptum ecgrapho erat:* Collatum per nos Claudium Collesson et Claudium Roget, Notarios Regios atque Apostolicos, juratos et immatriculatos, Catalauni in Campania commorantes, cum originali suo in papyro scripto, sano et integro inscriptum. Quo facto d. originale redditum die 3 Aprilis anno Domini 1673. F

DE SS. PASICRATE SEU POLICRATE, VALENTIONE ET ALIIS II AUT III,

G.H.

MARTYRIBUS DOROSTORI IN MOESIA, SEU BULGARIA.

VIDE NOT. 1*** APP. TOM. VII MAJI

Ex Martyrologiis Latinis et Menæis Græcis.

XXV MAJI

Dorostoron, *aliis* Durostolon, *et sequiori ævo etiam* Rhodostolon *dictum (uti apud Curopalatem semper legi notat in Thesauro Geographico Ortelius) urbs olim Episcopalis Mœsiæ inferioris in hodierna Bulgaria, plures cœlo submisit Martyres, e quibus hoc die referuntur aliqui apud Usuardum, Adonem, Notkerum et alios cum hodierno Martyrologio Romano, his fere verbis:* *Memoria in Fastis Latinis,* Apud Mœsiam civitate Dorostoro sanctorum Martyrum Passicratis, Valentionis et aliorum duorum simul coronatorum. *In antiquis Hieronymiani Martyrologii apographis celebratur memoria* Policrati, *seu* Polecrati *aut* Polegrati, *et* aliorum quatuor coronatorum: *idque fere post Bleranos Martyres mox referendos: et nomen* Dorostori *seu* Dorostoli *post S. Urbanum Papam collocatur, instar Martyris, quod videtur transpositum, et* Policrati *seu* Passicrati *præferendum: reliqua autem quæ de* cœmeterio Prætextati *præponuntur, spectant ad* S. Urbanum, *uti ad hujus Vitam diximus. In titulo* Pasicratem, *non* Passicratem *scripsimus: ut nomen Græcum secundum Græcæ orthographiæ regulas exprimeretur, significat autem* Omnibus-dominantem.

b *Consarcinator Pseudo-Chronici Dextrini, quia reperit* Mœsiam *ab aliis* Mysiam *(addo in MSS. etiam* Messiam*) scribi, arbitratus est hic sibi dari libertatem aliquid fingendi.* *perperam Passicrates in Hispaniam transmissus:* *Cum enim apud Plinium ac Festum Avienum reperisset in Hispania Ulteriori* civitatem

Masiam

A Masiam *et Provinciam* Masiorum, *non dubitavit ibidem* Dorostorum *aliquod sibi fingere, et* supra *illud* locum Doratensem ; *atque ad annum* CLXVIII *dicit, quod ibi claruit* S. Pasycrates, mirabilis vir conversatione et omnibus operibus suis. *Quæ mox propugnarunt in suis ad Dextrum Commentariis Rudericus Carus et Franciscus Bivarius, atque in Martyrologio Hispanico Tamayus Salazar, qui retento* loco Doratensi, *maluit omittere* Dorostoron, *nimis evidenti fictione translatum in Hispaniam, et illi* Passicratem *suum relinquere, a quo diversus fuerit* Doratensis Pasycrates. *Cum illi probaverint ex antiquis monumentis sinceræ fidei, alium* Pasycratem *in Hispaniis vixisse, et in Ecclesiis Hispanicis venerationem legitimam habuisse, relinquemus ipsum illis: interim eo amandato certiora damus fundamenta pro hoc vero* Pasicrate *ejusque sociis.*

Cultus apud Græcos 24 Aprilis.

3 *Græci in Menologio Basilii Imperatoris, et alio Cardinalis Sirleti, item in antiquo Synaxario, quod Parisiis in collegio Claromontano Societatis Jesu adservatur, ceterisque Menæis tam manu exaratis quam typo cusis, illustria quædam, de* Pasicrate et Valen-B tione, *habent ad diem* XXIV *Aprilis, uti tunc inter Prætermissos diximus, et lectorem ad hunc* XXV *Maji remisimus : hic solum damus, quæ in Menæis excusis Græce habentur, præmissis duobus hisce distichis :*

Ὁ Πασικράτης ἤρατο τμηθεὶς κράτος,
Οὐαλεντίνῳ ἐκβαλὼν φόβον ξίφους.
Formidinem ensis eximens Valentino,
Capite refecto Pasicrates expiravit.

Certamen eorum deinde sic narratur.

Elogium ex Menæis impressis :

4 Οὗτοι ὑπῆρχον ἐν Ῥοδοστόλῳ τῆς Μυσίας ἐν λεγεῶνί τινι στρατευόμενοι Αὐλοξάνου Ὑπάρχοντος. Τὴν δὲ περὶ τὰ εἴδωλα πλάνην τῶν ανθρώπων βλέποντες, καὶ πάντας ἐπιτηχότας καὶ ὑποκρύπτοντας τοῖς τῶν κρατούντων θεσπίσμασι, παῤῥησίᾳ Χριστιανοὺς ἑαυτοὺς ἀνεκήρυξαν. Οὓς περισχόντες οἱ τοῖς εἰδώλοις προσκείμενοι, ἄγουσι πρὸς τὸν Ἡγεμόνα· παρ᾽ οὗ θῦσαι τοῖς εἰδώλοις καταναγκαζόμενοι, τοῦτο μὲν οὐ κατεδέξαντο· ὁ δὲ ἅγιος μᾶλλον Πασικράτης, ἀποδειχθέντος αὐτῷ τοῦ Ἀπόλλωνος προστεγγίσας, τοῦτον κατέπτυσε, προσειπὼν, ταύτην μᾶλλον προστήκειν αὐτῷ τὴν τιμήν. Προσδεθέντες οὖν ἁλύσεσι, τίθενται ἐν φρουρᾷ. Δῆλος δὲ ἦν ὁ ἅγιος Πασικράτης ἐπαγαλλόμενος τῷ δεσμῷ, καὶ οἷον ὁρμίσκον χρυσοῦν περιφέρων ταῖς ἅλυσιν ὡς ὄργανον οὔσαις τῶν ὑπὲρ χριστοῦ παθημάτων, δι᾽ ὧ σωθήσεσθαι οἴετο. Αὖθις παραστάντων αὐτῶν τῷ Ἡγεμόνι, προσῆλθε τῷ ἁγίῳ C Πασικράτει ὁ Παππιανὸς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, κλαίων ἅμα καὶ συμβουλεύων ἐπιβαλεῖν λιβανοτὸν τῷ βωμῷ, καὶ τῆς ἐπικειμένης ἀνάγκης ῥυσθῆναι· καὶ γὰρ ἔτυχεν αὐτὸς, ὑπεροψίᾳ τῶν κρειττόνων καὶ πόθῳ τῶν παρόντων, δέει δὲ τῶν ἀλγεινῶν, τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως ἀποστάς. Ὁ δὲ ἅγιος Πασικράτης ἀπώσατο αὐτὸν, ἀνάξιον τῆς συγγενείας εἰπὼν, καὶ μὴ δὲ ἱκανὸν κρῖναι πρὸς συμβολὴν, τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως ἀποστάντα. Ἐγγίσας δὲ τῷ βωμῷ προὔτεινε τὴν ἑαυτοῦ χεῖρα καίεσθαι, καὶ πρὸς τὸν Ἄρχοντα ἔλεγεν, ὡς ἡ μὲν σάρξ, ἡ δημουργηθεῖσα θνητὴ, εἴκει τῷ πυρὶ καὶ ὡς ὁρᾷς καταδαπανᾶται· ἡ δὲ ψυχὴ ὡς ἄϋλος καὶ ἀθάνατός τις οὖσα καὶ μὴ πεφυκυῖα τοῖς ὁρωμένοις κάμπτεσθαι πάθεσιν, ἀκλινὴς καὶ ἀνένδοτος ἔστηκεν, εἰς ζωὴν αἰώνιον συντηρουμένη. Ἐρωτηθέντος δὲ τοῦ Οὐαλεντίωνος καὶ συμφρονεῖν τῷ ἁγίῳ Πασικράτει εἰπόντος τὴν διὰ ξίφους ἀπόφασιν δέχοντο ἀμφότεροι· Ἔνθα συμπροπέμψασθαι φασὶ τὴν μητέρα τὸν ἅγιον Πασικράτην, καταῤῥύνουσαν καὶ ὑποσχεῖν τὸν αὐχένα τῷ ξίφει κελεύουσαν. Ὑπῆρχον δὲ, ὅτι τὴν κεφαλὴν ἀποτμήθησαν, ὁ μὲν ἅγιος Πασικράτης ἐτῶν δύο καὶ εἴκοσι, ὁ δὲ ἅγιος Οὐαλεντίων τριάκοντα. D

AUCTORE G. H.

5 *Hactenus Græca, quæ Latine sic redduntur :* Erant hi ex Rhodostolo Mysiæ oriundi, legionarii milites sub Præfecto provinciæ * Ausolano : qui impietatem mortalium idolis adsilientium intuiti, reliquis plerisque se præ metu e foro subducentibus et occulentibus, libere se palam Christianos professi sunt: quos ab idolorum cultoribus comprehensos, et ad Magistratum adductos, Prætor diis adolere cogebat. Quod uterque recusavit: atque Pasicrates quidem ostensum sibi Apollinis idolum accedens conspuit : et, Hic cultus, inquit, ipsum magis decet. Ergo catenis oneratum in caveam compingunt : quibus vinculis Pasicrates perinde triumphabat, atque si aureos torques gestaret, ut quæ essent instrumenta malorum, quæ pro Christo sustinebat, et per quæ se salutem certam consecuturum sperabat. Rursus autem adstantibus illis ad tribunal Præsidis, accessit ad Pasicratem Pappianus, germanus illius frater; et lacrymabundus suadebat fratri, uti thus idolo adoleret, et cederet ad tempus necessitati, quemadmodum et ipse fecisset. Frater enim ex meliorum et futurorum contemptu, ac præsentium bonorum desiderio, metuque suppliciorum, a Christi fide apostata defecerat. Quem S. Pasicrates execratus, suo sanguine et genere indignum proclamavit, nec idoneum, cujus consilium, cum a fide Christi nefarie desciverit, audiretur. Ergo accedens ad aram, manum in ignem injecit, et Præsidem ita alloquitur ; Caro quidem (ut vides) mortalis, et mortali conditione creata, igni cedit atque absumitur : sed anima, concretionis expers et immortalis, flecti non potest iis passionibus quæ sunt oculis subjectæ, perstatque immota, et nullis tormentis cedit, immortali vitæ desponsa et destinata. Cum autem Valentio, an cum Pasicrate sentiret, rogaretur, illeque constanter affirmaret, in utrumque sententia capitis pronuntiatur. Aiunt autem Pasicratem a matre, ut præiret admonitum, ferrumque constanter exciperet. Erat Pasicrates, cum securi feriretur, annorum viginti duorum ; Valentio, triginta.

* Sirletus Auloximo

ubi Pasicrates idolum conspuisse,

E

fratrem apostatam reprehendisse,

manum igni imposuisse,

et ambo capite plexi dicuntur

6 *Hæc Menæa : quæ eadem, sed aliquanto contractius, leguntur in Menologio Basilii Imperatoris, ubi Socius* Valentinus *appellatur, dicunturque* ambo summa cum lætitia capitibus plexi, coram Pasicratis genitrice, quæ æquo atque hilari animo filii martyrium excepit : *quod Græce sic legitur :* Ἀμφότεροι τὰς ἁγίας αὐτῶν κεφαλὰς χαίροντες ἀπετμήθησαν, τῆς μητρὸς Πασικράτους παρούσης καὶ προθυμοποιούσης αὐτὸν πρὸς τὸ μαρτύριον. *Demum* oriundi *dicuntur* ἐκ τῆς πόλεως Δοροστόλου τῆς Μακεδονίας, ex civitate Dorostolo in Macedonia, *quod hujus provinciæ Præsidi subesset Mœsia, adeoque et urbs* Dorostolum, *sive* Rhodostolum. F

DE SANCTIS MARTYRIBUS

SENTIANA, VINCENTIO, SANCTIA, JULIANA,

G. H. **BLERÆ IN TUSCIA SUBURBICARIA.**

ex Martyrologio S. Hieronymi.

XXV MAJI. Blera, *civitas Tuscorum mediterranea Ptolomæo, cujus incolæ* Blerani *Plinio,* Blerates *Straboni dicuntur, patria Sabiniani Pontificis, S. Gregorio Magno subrogati, nunc oppidulum est in* Tuscia Suburbicaria *seu* Patrimonio S. Petri, *inter Viterbium et mare Tyrrhenum. Huic civitati ad* XXV *Maji assignat Apographum Epternacense Martyrologii Hieronymiani aliquot Martyres hisce verbis:* Civitate Blera Sencianæ, Vincenti, et Scantæ, Policrati et aliorum quatuor. *Apographum Lucense ejusdem Martyrologii ita auspicatur hunc diem :* VIII Kalendas Junii, Insula Tusciæ, civitate Lera, natalis SS. Sentiani, Vincenti et Sanctæ. *Ubi MS. Blumianum loco* Sentiani *habet* Sentianæ. *Reliqua explicantur in MS. Corbeiensi Parisiis excuso, in quo ista leguntur :* In solo (*id est in ditione*) Tusciæ, civitate Blera, natalis SS. Sententiatæ, Vincentii et Sanctæ Julianæ : *et interposito S. Dionysio,* Polegrati et aliorum quatuor coronatorum, *uti et in Lucensi ac Blumiano, sed* Polecrati *scribitur. Nomen* Coronatorum *ad hos spectare, constat ex Usuardo, Adone et aliis; aut certe intrusum est loco* Gortunæ civitate, *ubi sequentes Martyres in apographo Epternacensi celebrantur, uti mox apparebit. Nomen* Sentianæ *inscriptum est MS. Parisiensi Labbæi; pro quo in MS. Augustano S. Udalrici legitur* Sentiati. *At* Vincentii et Sanctiæ *nomina recensentur in antiquo MS. Aquisgranensis ecclesiæ. Repræsentamus ergo in titulo* SS. Sentianam, Vincentium et Sanctiam, *cum* Juliana *ex MS. Corbeiensi adjuncta. At* Policratem *aliosque transmisimus in Mœsiam provinciam, et de iis supra egimus. Damus quidem infra Vitam* S. Senzii Presbyteri, *etiam Bleræ defuncti, sed seculo quinto, neque etiam martyrio coronati, ideoque a* Sentiana *et* Sanctia *ut diversum sejungimus; solumque notamus nomen* Sentii (*unde nomen* Sentianæ *derivatur, sicut a* Quinto Quintiana) *videri antiquitus Bleranis fuisse satis familiare, æque ac Romanis : a quibus tamen nolim deducere* Centios, *si quæ hodie Romæ aut in vicinia sunt familiæ ita appellatæ : quia* Centius, *per aphæresim primæ syllabæ, ex ævi posterioris usu usque nunc perseverante, idem est Italis, quod integre scriberetur* Crescentius *vel* Vincentius *aut* Decentius : *modernarum autem familiarum cognomina nihil credimus cum antiquissimis illis habere commune, præter sonum syllabarum, aliquando eumdem vel affinem.*

DE SS. VINCENTIO, JOANNE ET MARIO,

G. H. **MARTYRIBUS GORTYNÆ IN CRETA.**

Ex Martyrologio S. Hieronymi.

XXV MAJI. Gortyna *illustris quondam urbs Cretæ insulæ, fidem Christi primis temporibus amplexa est: quam S. Philippum, ejus urbis Episcopum, seculo Christi secundo contra Gentilium furorem et hæreticorum insidias egregie tutatum fuisse, diximus ad ejus Vitam* XI *Aprilis : Eamdem fidem sanguine effuso propugnasse* S. Cyrillum, *ejusdem urbis Episcopum in persecutione Decii, testantur Latini et Græci in sacris fastis ad diem* IX *Julii : et eidem hos Martyres assignat apographum Martyrologii Hieronymiani Epternacense ante mille prope annos exaratum; in quo ista leguntur,* Gortuna civitate, Vincenti, Joannis. *Eosdem, sed palæstra omissa, referunt apographa ejusdem Martyrologii Lucense et Blumianum, cum MS. Casinensi, his verbis.* Coronati, *vel* SS. Coronati *loco* Gortynæ, Vincentii, Joannis : *quibus nomen* Marii *additur in apographo Corbeiensi, Parisiis excuso.*

DE SANCTO EUSEBIO

G. H. **MARTYRE IN ORIENTE.**

Ex Martyrologio S. Hieronymi.

XXV MAJI. P*rogredimur cum quatuor antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis : in quibus hæc pauca leguntur:* In Oriente Eusebi, *sive* Eusebii. *Meminerunt ejusdem, sed absque* Orientis *mentione, MSS. Aquisgranense Ecclesiæ primariæ, Augustanum S. Udalrici, et Parisiense Labbæi.*

Est sæpius in hisce fastis nomen Orientis, *et quantum hactenus potuimus investigare, sumitur pro locis minus cognitis in ulteriori Asia, scilicet Armenia, Mesopotamia, Assyria, ac locis finitimis et limitaneis antiqui Imperii Romani in Oriente. Posteriores Græci, Constantinopoli atque in partibus Europæ,* ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς, *ab* Oriente, *per prioris syllabæ ipsis usitatissimam aphæresim,* Natoliam *dixerunt* minorem Asiam : *quod huc trahi non debet. Fuit quidem* S. Eusebius, Episcopus Vercellensis, *in exilium missus in partes Orientales, et plurima ibidem ab Arianis passus; sed post obitum Constantii Imperatoris ad suam Ecclesiam reversus, et Kalendis Augusti vita functus: ab hoc tamen nobis plane diversus censetur hic* Martyr Eusebius.

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS,

FLAVIANO SEU FABIANO, SEPTINO SEU SEPTIMO VEL SEPTIMIA.

D. P.

Ex Kalendario veteri Carthaginensi et Martyrologio S. Hieronymi.

ANNO CCLIX.

In Hieronymiano mutatis nonnihil nominibus relati;

Jam *ter consequenter allegata et numquam satis laudata Martyrologii Hieronymiani Apographa quatuor, Henschenio* τῷ Μακαρίτῃ, *varias Martyrum classes ex iisdem colligenti per mensem Majum distributas, hoc* VIII Kal. Junii *suggerebant memoriam recolendam, velut passorum* in Africa, Fabiani, Septini: *sub hac tamen diversitate, quod qui in antiquissimo Epternacensi, nec non et Lucensi MS.* Septinus *est, in Blumiano et Corbeiensi excuso vocetur* Septimus; *nec aliud illi addendum occurrebat; quam quod in Corbeiensi insuper inveniretur nomen* Julii: *itaque tres illos conjunctim proponendos statuerat.*

B

ex veteri Kalendario Carthaginensi

2 *Verum altero post Henschenii mortem anno, eruditissimus ac diligentissimus Pater Joannes Mabilio, tertium Analectorum suorum Tomum evulgans, protulit in lucem* antiquissimum Ecclesiæ Carthaginensis Kalendarium, felici casu *a se* repertum in quodam veterrimo Codice celebris monasterii Cluniacensis, continente B. Hieronymi commentarios in Isaiam; imo non in codice, sed codicis ligneo operculo, tineis ac vermibus corroso, affixum. Operculi pars antica Kalendarii principium, postica reliquum continebat, scriptura Romana, litteris majusculis, seculo septimo non inferioribus, exaratum: *de quo hæc insuper notat.* Antiquius Kalendarium, cum in eo nulli Sancti, nedum Fulgentius Episcopus, reperiantur, iis posteriores qui in Wandalorum persecutione sub Hunnerico Rege passi sunt. Qui tunc in Africa annuo cultu honorabantur Sancti, plerique erant populares: quidam tamen ex Italia et ex Hispania præter Apostolicos viros. Nullum Deiparæ festum, de qua nullus apud Augustinum tractatus seu sermo. Annus a XIII Kalend. Maji inquit, nempe post Pascha; desinit in XVII Kal. Martii. Nullum festum per totum Martium, id est per totam Quadragesimam. Titulus hoc modo conceptus: Hic continentur dies Nataliciorum Martyrum et Depositio-

C nes Episcoporum, quos Ecclesia Carthagenis anniversaria celebrant.

unde alii quidam hoc mense fuerant illustrandi,

3 *Hæc ego putarem ex mente auctoris, sic restituenda;* dies natalitii eorum...... quod Ecclesiæ Carthagenis anniversaria celebrant. *Sed lecta mihi serius sunt quam ut in quinque prioribus hujus mensis Tomis possem Kalendarii istius meminisse, quod alias factum oportuisset: primum ad* II Nonas Maji, *occasione* SS Marini et Jacobi, *inter alios Afros Martyres tali die relatorum ex prædicto Hieronymiano Martyrologio: deinde ad* V Idus Maji, *ubi occurrit alterius Africanæ turmæ primipilus* S. Majulus. *Qui autem in ecgraphis istius Martyrologii omnibus differtur ad* pridie Idus Maji, *dux totius Agminis* S. Secundianus, *hic nominatur ad* III Idus; *ast* pridie Idus *hic suggeritur, alibi nusquam inventa notitia,* Sanctæ Felicis, Cæcili et Comitum. *Confirmationem quoque ex hoc Kalendario accipere debuissent, quæ ad* XXII *diximus,* de SS. Casto et Æmilio, *hic* Emilio. *Sed nihil æque merebatur notari, quam quod* X Kal. Junias, *præscribatur memoria celebranda* Sanctorum Luci et Montani, *tertioque abinde die* VIII Kal. Junii, Sancti Flaviani et Septimiæ.

imprimis autem S. Flavianus

4 *Egerat Henschenius ad diem* XXIV *Februarii,* de SS. Montano, Lucio, Juliano, Flaviano, et Sociis Martyribus in Africa, *eorumque præstantissima Acta ibidem illustraverat Commentario prævio, quo docebat, S. Cypriano Carthaginensi Episcopo Martyrii palmam adepto in persecutione Valeriani et Gallieni,* XIV *Septembris anno* CCLVIII; *anno proxime sequenti ad idem bravium pervenisse plures ejus discipulos: quorum unus* E

tertio post SS. Montanum Lucium et Julianum die passus,

Flavianus, *in Actis narratur num.* 21 *sibi visus interrogare sanctum Antistitem, in visu apparentem,* an pati ictus doleret, *quia scilicet* Martyr futurus de passionis tolerantia consulebat. *Factus est autem Martyr (ut ibi pluries dicitur)* die tertio, *sive* post biduum, *vel* post crastinum *a passione sociorum prænominatorum, pulcherrimo et sæpius iterato perfunctus agone. Hujus dies quia in ipsis Actis non reperiebatur, uti nec indicium mensis vel anni, nec tamen dignum videbatur tam præclaros pugiles innominatos præteriri; eorum aliquis qui Martyrologium Usuardi varie auxerunt, aut forsitan primus Notkerus Balbulus, prædictum diem Februarii ipsis simul omnibus assignavit, quod hodieque servat Romanum Martyrologium.*

et ex veri Natalis ignorantia

5 *Interim eosdem ad* XXIII *et* XXV *Maji, revera pertinere, ex collatione Hieronymiani omnium antiquissimi Martyrologii et Kalendarii hujus, persuadeor; nequaquam existimans verosimile, quod eorum Natalitios dies anniversarie non celebraverit Carthaginensis Ecclesia, et Kalendario suo inscriptos non habuerit: esto in Hieronymiano constanter* Fabianus *dicatur, qui in Actis* Flavianus. *Quam enim facile vicina nomina alterentur, frequenti discimus experientia et usu veterum Martyrologiorum, Hieronymiani præsertim. Nolumus propterea tamen mutari diem cultus, jam semel a Romana Ecclesia, licet absque idoneo fundamento, stabilitum: sed hic dicta illuc transferenda decernimus, pro futuro mensis Februarii supplemento: quando huic diei relinquenda erit* S. Septimia, *alibi* Septimus *et* Septinus; *nihil cum* Flaviano *commune habens præter diem Martyrii, alio fortassis anno et alio loco, non tamen procul Carthagine, tolerati. Notandum porro est, quod in eodem Kalendario idem nomen recurrat, dum ad* III Kal. Augusti *notatur Natalis* Sanctarum Tuburbitanarum et Septimiæ: *in quem diem fortasse lucis aliquid adferet tempus futurum. Julium vero, ex unico Corbeiensi huc adductum, prætereo; quia ipsum eumdem credo cum Juliano, SS. Montani et Lucii socio, cum iisque in Hieronymianis omnibus concorditer relato ad* XXIII *Maji, quo revera passos illos tenemus.*

cum illis adscriptus 24 Februarii.

F

G. H.

DE SANCTIS MARTYRIBUS EPHESINIS,

SATURNINO, SATURO, TIMEO, TOMUNO, VICTORIO, ISTIALO, VICTORIA, FLAVINO.

Ex Martyrologio S. Hieronymi.

XXV MAJI.

Progredimur cum antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis, e quibus Blumianum ista habet: In Epheso Saturnini, Saturi, Timini, Tomuni, Victori, Stiali, Victoriæ, Flavini. *In aliis tribus apographis,* in Epheso Joannis Evangelistæ, *legitur: quod nomen honoris causa appositum arbitramur, quia eam civitatem sua habitatione, obitu, et veneratione honoravit. Quod autem ad Martyres spectat, ab omnibus antesignanus collocatur* Saturninus: *at* Saturus *deest Epternacensi et Corbeiensi: in hoc etiam deest* Timinus, *qui in Lucensi* Timidus *scribitur. Loco* Stiali *in Lucensi est* Sciali, *in aliis duobus* Istiali: *et pro* Flavini *est in jam dicto Corbeiensi* Flavii, *in Epternacensi vero* Fluini. *In MS. Aquisgranensi refertur* Secundinus, *an forsan loco* Saturnini, *non audemus conjicere: proponimus interim lectori ista omnia, ut usui sint cum eruentur certiora ex aliis monumentis.*

B E

D. P.

DE SANCTA EUTROPIA

MARTYRE ALEXANDRIÆ.

Ex MS. Synaxario Divionensi.

XXV MAJI.

Elogium ex MS. Chiffletiano.

Manu exaratum Synaxarium Græcum, quod Divione apud Petrum Franciscum Chiffletium Societatis Jesu reperimus, hanc Sanctam Martyrem sic nobis profert. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ *(scilicet* μηνὸς Μαΐου ΚΕ') μνήμη τῆς ἁγίας Εὐτροπίας. Αὕτη ὑπῆρχεν ἐπὶ Ἀπελλιανοῦ τοῦ Ἄρχοντος, καὶ κατασχεθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ τὸν Χριστὸν ὁμολογήσασα, διεβεβαίου τῷ τυράννῳ ὡς οὐ πεισθήσεται αὐτῷ. Ὅθεν κρεμασθεῖσα τὰς πλευρὰς ξέεται· καὶ λαμπάσι πυρὸς φλογισθεῖσα, καὶ τῷ τυράννῳ εἰποῦσα, Λίαν ἐστὶ ψυχρὸν τὸ παρά σου πῦρ, ἐναποτίθεται τῇ εἱρκτῇ. Καὶ τῇ ἑξῆς παραστᾶσα, καὶ τὰ εἴδωλα μυκτηρίσασα καὶ τὸν Ἄρχοντα, ἀπετμήθη τὴν κεφαλήν· καὶ οὕτω τελέσασα τὸ μαρτύριον, ἀπῆλθε πρὸς τὸν ποθούμενον Κύριον. *Quæ sic Latine reddes*: Eadem die XXV *Maji*, Memoria S. Eutropiæ. Erat hæc sub Præside Apelliano, et comprehensa ab ipso in urbe Alexandria, confitebatur Christum, affirmans tyranno quod persuaderi ab eo non posset illum ut negaret. Quare mandavit eam suspendi, et latera ejus radi: cum autem etiam ignitis lampadarum flammis esset ustulata, dixissetque tyranno: Valde frigidus est tuus ignis, conjecta est in carcerem: sequenti vero die ad tribunal reducta, cum idola ipsumque Præsidem irrideret, capite plexa est: et sic Martyrium complens, ad desideratum Dominum migravit.

DE SANCTO COELESTINO

MARTYRE APUD GRÆCOS.

G. H.

C F

Ex eodem MS. Synaxario.

XXV MAJI

Jam indicatum MS. Synaxarium Græcum etiam hunc nobis Martyrem suggerit, sed paucioribus his verbis Ὁ ἅγιος Μάρτυς Κελεστῖνος, σιδήρῳ τὰς πτέρνας περιπαρείς, τελειοῦται. Sanctus Martyr Cœlestinus, ferreis calcaribus trajectus, vitam finivit. *Quod in subjuncto disticho sic explicatur :*

Πτέρνας σιδήροις ἐμπαρεὶς Κελεστῖνος,
Τὸν πτερνοτήρην συντρίβει πατῶν ὄφιν.
Ferro trajectus per calces Cœlestinus,
Protrivit anguem calcibus intentum suis.

DE SANCTO CANIONE

D. P.

EPISCOPO AFRO CONFESSORE,

ACHERUNTIÆ IN LUCANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus corpore et ecclesia, Actisque suspectis, et compendiis inde sumptis.

XXV MAJI

Colitur Acheruntiæ, Patronus ob corpus eo translatum,

Acheruntia *civitas Basilicatæ, olim Lucaniæ antiquissima, et Archiepiscopali Sede exornata, quæ hodie* Cirenza *nuncupatur, ecclesiam Cathedralem habet* S. Canioni *dicatam, propter corpus ex ruinis Atellanæ urbis, inter Capuam et Neapolim quondam sitæ, translatum ab Acheruntinæ urbis Episcopo Leone hujus nominis secundo, sub annum Domini* DCCXCIX, *uti referunt Acta. Hæc ex veteri membranaceo*

A *branaceo libro, Longobardicis litteris conscripto, prout in Acheruntina Ecclesia leguntur, edidit Ferdinandus Ughellus tomo* VII *Italiæ sacræ, Lucaniæ et Apuliæ Episcopatus complexo; ubi ille ipso principio longam texens præfationem de Provinciæ istius metropoli sic describit prædictam Cathedralem ecclesiam.* Ea admodum illustris tribus alis distinguitur, et in medio dividitur ad modum crucis, a lateribus habens duos angulos, locum quoque subterraneum, cryptam seu sub confessionem vocant, in qua tria altaria : in quorum medio jacere dicunt corpus Divi tutelaris Canionis, ibi reconditum. Ejus translationis festus dies celebratur XI Martii, festivitatis vero XXV Maji : in qua die, quod mirum est dictu, ex lapideo loculo liquor pretiosus emanare solet, dulcis et omnibus infirmitatibus salutaris.... Asservatur in argentea pretiosa statua ejusdem insignis Reliquia, ad populorum confugium et devotionem. *Hactenus Ughellus, cui adstipulatur Nicolaus Palma, Archidiaconus et Vicarius Generalis Acheruntinus, sub Officii sui sigillo et manus propriæ subscriptione anno* MDCLXXXII *nobis missa; addens,* præter statuam istam haberi etiam argenteum brachium, cui nihilominus inclusa sit B pars aliqua corporis : neque solis duobus quæ dixit Ughellus festis annue celebrandis contentos Acheruntinos, Officium etiam facere de S. Canione sub ritu Semiduplicis die XXV cujusvis mensis. Tum vero præter altare majus, in quo servantur duæ jam dictæ S. Canionis lipsanothecæ, statua item argentea S. Oliverii Martyris, *Ughello* Livarii, *de quo agendum* XXVII *Novembris,* et brachium S. Antonii Abbatis argento inclusum. Duo ejusdem S. Canionis ibidem esse altaria ; unum in crypta sub choro, continens ipsius Sancti corpus; alterum in ecclesia ad dextrum latus sacristiæ, cum pulcherrima illius statua capsaque marmorea ; cujus operculum, firmissime cum ipsa ferruminatum, mensæ usum habet ad Missæ sacrificium, intus continens Pastoralem S. Canionis baculum, *de quo seorsim aliquid in Appendice post Acta dicendum.*

et liquorem emanantem.

Ejusdem duo ibidem altaria :

2 *Ipsa Acta, quæ Ughellus edidit, accepimus sub fidei publicæ attestatione signata hoc modo :* Nos infrascripti, Archidiaconus, Cantor, Canonici, Presbyteri, Capitulum et Clerus Metropolitanæ Ecclesiæ civitatis Acheruntiæ, fidem fecimus, supradictam Vitam, martyrium, gesta, et miracula gloriosi Martyris Divi Canionis Episcopi, cujus corpus requiescit sub altari majori dictæ Metropolitanæ Ecclesiæ, C fundatæ sub titulo ejusdem S. Canionis, extractam esse... a suo originali codice antiquo, in pergameno manuscripto litteris Longobardicis, continente vitam, mortem et gesta, non solum istius Sancti, sed multorum Sanctorum, quod conservatur in publico archivio dictæ Metropolitanæ Ecclesiæ : et in fidem hoc testimoniale, nostris propriis manibus signatum, et particulari sigillo munitum, fieri curavimus, in eadem civitate Acheruntiæ, die VI mensis Januarii MDCX. Ego Josephus Neritonus V. I. D. Archidiaconus Acheruntinus, affirmo ut supra. Abbas Lelius Potentia Cantor. *Dein octo Canonici, novem* Presbyteri *aut alii, tum denique* Notarius publicus *omnia et singula confirmat, cum sigillo apposito, quæ exactius danda non judicamus. Illud autem scriptum nobis Neapoli transmisit Antonius Beatillus noster, et quia deerat Prologus, hunc postea cum eisdem Actis, sed hinc inde imperfectis, submisit.*

Acta indidem accepta ex MS.

3 *Eadem Acta ante descripseramus ex veteri codice Trevirensi monasterii S. Maximini, sed contracta : quæ itidem, sed magis abbreviata, ex MS. Ultrajectino S. Salvatoris habemus. Aliquam etiam Vitam Italice edidit Paulus Regius, tomo primo de Sanctis Neapolitanis, sed non absque mendis : quia Episcopum Carthaginensem asserit fuisse Canionem, et inde ab* D *Angelo Acheruntiam portatum, cum Acta Atellam nominent : quem ultimum errorem Ferrarius transcripsit in Catalogo Sanctorum Italiæ. Meminit etiam* S. Canionis *idem Ferrarius in altero Catalogo generali, uti et Grevenus in Auctario Usuardi edito anno* MDXV *et* MDXXI. *Habemus denique aliquod MS. compendium Vitæ, divisum in Lectiones ad Matutinum recitari solitas cum variis Hymnis et hac Oratione.* Deus, qui Beatum Canionem, Pontificem et Martyrem tuum, virtute constantiæ in passione roborasti, quique illi tantam gratiam conferre dignatus es, ut synantico morbo laborantes ipsius precibus curarentur; concede propitius, ut qui tuam per ejus merita clementiam invocamus, ab omnibus animi et corporis languoribus liberemur. Per Dominum, *etc. Nos, omnibus istis compendiis omissis, solum omnium fontem damus,* Acta Acheruntina, *et quidem ut* suspecta, *fideique non magnæ, nisi quatenus de corporis translatione agunt. Quidquid enim Sanctus dicitur aut egisse tolerasse in vita, post decursum tot seculorum (scripta sunt enim Acta seculo ut minimum nono) haberi non potuit nisi ex incerta populari que traditione : stylus autem, quo illa scripta sunt, in orationes aliaque rhetorica or-* E *namenta exuberans, credere facit, Auctorem ex suo ingenio multas commentum circumstantias; et fortassis nihil omnino certi habuisse de rebus a Sancto gestis, vel tormentis toleratis in Africa.*

Compendia varia apud varios,

nihilo meliora quam Acta, quæ dantur ut suspecta,

4 *Præferunt illa* Diocletiani ac Maximiani annum secundum, *id est Christi annum* CCLXXXVI *quo gesta sint; ideoque conformiter omnia referuntur ad formam veterum Martyriorum sub Romanis Imperatoribus. Interim* S. Canionis *morientis animam, in cælos subvectam vidisse, et corpus in urbem intulisse, dicitur Sanctus* Elvidius, Helfidius, *vel* Elpidius. *Cum autem mortuus ac sepultus dicatur Sanctus* Canion *juxta Atellam; nemo hic commodius intelligi posset, quam Atellanus hujus nominis Episcopus, quo de egimus die præcedenti. Verum hic tempore Arcadii et Honorii, seculo verosimiliter quinto jam inchoato, Sedem illam primum obtinuit; adeoque non potuit vidisse persecutiones Christianorum sub Gentilibus; potuit autem attigisse tempora Wandalicæ persecutionis in Africa, sub qua Episcopi plurimi Sedibus suis propter fidei constantiam sunt pulsi a Regibus Arianis;* Quod-vult-Deus *videtur etiam Carthaginensis Episcopus,* qui cum maxima Clericorum turba navibus fractis impositus est : quos Dominus miseratione bonitatis suæ, prospera navigatione perducere dignatus est Campaniæ F civitatem, *uti scribit coævus testis Victor Vitensis. Eadem vel simili occasione ac modo, eodem appulsum S. Castrensem cum sociis censuit Bollandus noster ad diem* XI *Februarii : et Acta dedit ex pluribus MSS. inter se collatis, ab Auctore ut videtur coævo descripta : ubi num. 8, dum sanctos Confessores in navim putrefactam imponunt ministri, amaro iis illudentes sarcasmo, cujusque ordinem et ministerium digerunt : et* Ad intra, *inquiunt,* alterius partis detineat locum Marcus et Augustinus, Canion et Vindemius pariter cum iis recumbent.

dum seculo 3 adscribunt Sanctum,

qui propter nominatum in iis S. Elvidium

5 *Hæc tam certa notitia* Canionis *unius, ex Africa in Campaniam delati sub Wandalis intra cariosam navim; et ætas* Elpidii, *in ejus de quo hic agimus* Canionis *Actis qualibuscumque nominati; collata cum incertitudine et exigua fide ipsorum Actorum, vehementer nos inclinant, ut arbitremur, non nisi* Elpidium *unicum et unicum* Canionem *habendos pro Sanctis, eosque ad quintum seculum et Wandalorum tempora pertinere. Adeo ut, qui vera* S. Canionis *Patroni Acheruntini Acta volet discere, ex Actis* S. Castrensis *haurire ea debeat, quicum habuit communem carcerem, exiliumque, et refugii ac sepulturæ primæ locum in Campania. Tum autem nihil reliqui erit, quam ut Acta, Acheruntiæ scripta servataque, omnino credantur esse fabulosa, et hoc in-digna*

melius differretur ad seculum 5.

A *digna opere. Ne cui tamen nimis rigidus Censor videar,*
AUCTORE D. P. *volenti duos Caniones admittere, lubet ipsa integra Acta dare, qualia accepi; sub ista cautione, ut Apostoli sententia de iis præcedat, quæ in simili argumento placuit Gelasio Papæ,* Omnia probate, quod bonum est tenete : *pro majori tamen Lectoris commodo libertatem mihi sumam, revocandi violentas et importunas quasdam transpositiones verborum, ad ordinem constructionis facilioris.*

ACTA SUSPECTA

Ex pluribus MSS. Codicibus et Ughello.

PROLOGUS.

Postquam Deus et Dominus noster Jesus Christus, missum Verbum ab arce Patris, per uterum Mariæ semper virginis incarnatum, homo fieri dignatus est, et induit nostram mortalitatem, ut nos efficeret participes immortalitatis suæ; destructo quoque mortis imperio et devicto mundi principe, cum Sanctorum agmine et triumpho gloriæ, ad sedem redivit
B
Jo. 22, 32 Patris, juxta illud, Cum exaltatus fuero a terra omnia traham ad me ipsum; acsi patenter dicat, Omnia, id est, mea membra : omnia enim traxit,
Sicut cœlum ornatur stellis, qui de electis suis apud inferni claustra nullum reliquit. Catholicæ etenim fidei sacramenta, mysteriis evidentissimis et præconibus inclitis, declaravit. Sicut enim divinitas illius incomprehensibilis fatenda est, eo quod super omnia est et continet omnia; ut est
Is. 66, 1 illud, Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum; sic incomprehensibiliter omnia ordinando disponit, et disponendo ornat, et ornando beatificat, et beatificando glorificat. Cœlum namque coruscantibus ornatur stellis, quæ velut diverso distinguuntur lumine, sic diversorum curriculorum disponuntur officiis. Regnum itaque supernum, hu-
ita Ecclesia Sanctis, manis sensibus invisibile (nam oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quæ præparavit Deus diligentibus se) innumerabilium constat militia Sanctorum : nec secus Regnum cœlorum, quod est præsens Ecclesia (ipsa teste Veritate,
Luc. 17, 21 quæ ait, Regnum Dei intra vos est) ita mysterio dispositionis innumerabilium ornatur Sanctorum præconiis, et usque ad Martyrii coronam fidelibus testimoniis, ut supernæ contemplationi sanctarum
C animarum inhæreamus, juxta egregium Doctorem
Phil. 3, 20 qui ait, Nostra autem conversatio in cœlis est. Sanctorum siquidem corpora idcirco nobis veneranda
quorum corpora merito honorantur : magnificis exhibentur miraculis, ut dum eorum spiritus æterna perfrui beatitudine non ambigimus, attentius earum concives fieri, calcatis laqueis mundi, inhiemus : et quia membra Christi sunt, a Christi fidelibus veneranter recolendi sunt et reverendi. Quod non perpendens quidam hæreseos nefandæ auctor Vigilantius, asserit, nec Sanctorum corpora veneranda esse, nec eorum festivitates celebrius glorificandas. Quod etenim insanum caput aut eversum cerebrum, caput vel corpus testatur venerandum? Erunt, inquit Apostolus, duo in carne una : Sacramentum hoc magnum est, in Christo dico et Ecclesia. Spiritus denique Sanctorum æternitati dediti, cum transferuntur a gloria in gloriam, et cum corruptibile induerit incorruptionem, tunc erit perfectum membrum in corpore, et duo in carne una. Quemadmodum Joannes Apostolus, scimus, inquit,
1 Joa 3, 2 quia cum apparuerit similes ei erimus, et videbimus eum sicuti est.

2 De quorum Sanctorum numero sanctus Confes-
imprimis S. Canionis, sor et Martyr Christi, Canio celeberrimus, potissimis est laudibus honorandus; qui dum Dominum nostrum Jesum Christum in hoc mortali corpore D fideliter credidit, et imitatus super omnia perfecte dilexit, illius factus gloriæ particeps et nostræ salvationis adjutor et opifex, quotidie etiam nos prædicationibus ad suam æternitatem consortes vocat, testimonio Martyrii nos ornat, miraculis coruscat, defensor vigil nos [contra insidias] impiorum hostium visibilium et invisibilium tuetur, pietate paterna piissimus Patronus fovens et protegens. Idcirco *utpote Patroni.*
ejus virtutum opera, confessio cum constantia, Martyrii palma tanto magis et perfectius est attendenda, et devotius amplectenda, quanto excellentius eum in æterna dignitate, ab hoc in quo sumus corruptibili sublimatum detrimento, Angelorum consortem, Prophetarum socium, et Martyrum cohæredem, continuis ejus prodigiis credimus et confitemur; ut efficaces in stadio tirones, prævium sequentes ducem, consummato cursu bravium supernæ vocationis adipisci valeamus, et æternæ beatitudinis corona et gloria potiri mereamur.

CAPUT I.

S. Canio coram Carthaginensi Præfecto fidem Christi profitetur. E

Anno secundo impiissimorum Principum Diocletiani et *a* Maximiani cognomento Herculii, cum unus *a*
regeret Eoas provincias. alter Occiduas; et sævitia *Persecutione*
tyrannica. ad devastandas Ecclesias Christi. et affli- *mota,*
gendos et puniendos Christianos, fremendo promoveretur; unius conspirationis insania per universas provincias destinavere [edicta] hujusmodi continentiæ. *b* Quoniam Deorum beneficia in bello dimican- *b*
tes accepimus, et eorum auxilio trophea ex devictis hostibus sumpsimus ; hujus rei voto, quo cuncti salvi efficiamini, universos duximus admonendos, ut omnes homines utriusque sexus, vel Regiis fascibus sublimati, vel Clerici ecclesiarum atque Monachorum
c societates. renuntiantes religionibus propriis, deo- *c*
rum, idest, Apollinis, Dianæ et Minervæ *d*. sacrifi- *d*
ciis accingantur. Quod si quisquam hominum nostra *propter edi-*
jussa vel imperia, vel tanta numina crediderit ab- *ctum impe-*
nuenda, sacrilegii reus nostri judicii pœna plectatur. *riale,*
Et dum hæc præcepta, ab obsequentibus impiissimæ profanitati, delata per orbem fuissent, et venissent in civitatem *e* Julianam Regionis Africæ (ubi *e*
B. Canio Episcopus, in divinis laudibus perspicuus et sacris semper intentus dogmatibus, morabatur) F
edicti jura, a *f* Pigratio Præfecto illata, insani ru- *f*
moris undique perstrepebat opinio. et per triduum vox præconii crepitabat per nubila, et talis continentiæ clamor diffundebatur in auribus. ut omnes, quocumque loco constituti, præceptis Imperatorum conveniant, ad sacrificia Apollini, Dianæ et Minervæ celebranda.

4 Dum hæc ad B. Canionem Pontificem pervenis-
sent, immotus pervigil pastor super ovium lucrata- *Canio suos animat,*
rum custodia. verbi Dei dispensator fidelis et providus distributor, talentorum negotio argumentosus acquisitor, incessanter credentium exhortabatur animos, et confirmabat in Deum et in Jesum Christum filium ejus, hoc modo : O fratres et filii, in regnum acceptati Regis æterni, sursum * colla suspendite, ** an corda ?*
et Deum qui in cœlis regnat contemplamini : ipse enim est Rex Regum et Dominus dominantium, Jesus Christus Dominus noster, qui propter nos per Virginem incarnari dignatus est. et per crucis patibulum omnibus justis et in se credentibus cœlestia regna reseravit, ad quæ vos per me servum suum vocare voluit, et beatis Angelis consortes fieri. Isti enim Reges minimi sunt, viam veritatis et justitiæ,
quæ Christus est, ignorantes. Ipse est veritas, via, *ad illam salutis causa*
lux et vita : dii autem istorum sunt idola muta, *sustinendam :*
constantia

A constantia ex ligno et lapide et metallo, diabolicis infecta venenis letiferis, et se colentes deducunt ad inferni tartara: ubi lux numquam est, ubi vermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur, ubi fletus et stridor dentium. Hæc possident cultores dæmonum in æterna damnatione, cum principe eorum diabolo. Ipse utique colendus et confitendus est, qui est Deus verus de Deo vero, lumen ex lumine, creator et salvator totius generis humani, et perennis largitor gratiæ, et principis mundi qui est diabolus, conculcator. Non sunt quippe isti timendi, qui corpus solum occidere possunt : sed ille potius timendus est, qui potest et animam et corpus mittere in gehennam ; et pro quo si quis perdiderit animam suam, in vita æterna inveniet eam. Idem namque coram regibus et gentibus invicta fide confitendus est, qui in sancto Evangelio promisit dicens, Qui me confessus fuerit coram hominibus,
Mat. 10, 32 confitebor et ego eum coram Patre meo qui est in cœlis.

quare ad Præfectum Carthagin. delatus, 5 Hæc et his similia B. Canio Episcopus contestando, roborabat mentes credentium, et ad martyrii palmam atque cœlestem gloriam pertingere ardentissime desiderantium : jam enim cœlesti cul-
B turæ salutifera eminebant præconia ; jam verbum Christi, probatum in tenebris, prædicabatur super tecta ; jam lucerna Dei, de sub modio educta et super candelabrum posita, lucebat omnibus qui in domo, id est in Ecclesia Dei, fideliter congregati erant; jam ad sacrilega dæmonum sacrificia populorum numerus quantocius minuebatur, Christi autem fides et gratia diffundebatur. Interea ad Pigratium, Carthaginensis urbis Præfectum superbum, volitabat, quod in urbe Præfecturæ suæ Juliana, minime valerent jussa Imperatorum et Deorum sacrificia (execrante ea Canione Episcopo, et populos ab eorum libamine avertente) sed Christi nomen, cunctorum pene cordibus insertum, divulgata confessione ado-
quæritur randum seu colendum veraciter profiteretur. Quod audiens Præfectus Pigratius, concite direxit plurimam manum, ut ubicumque hujusmodi auctor culturæ Canio Episcopus inveniretur, ejus præsentiæ sine ulla dilationis mora deduceretur.

Hæc ubi dicta cohors juvenum insana capessit,
Ad præfatæ urbis properabat mœnia tendens :

quam magno perstrepente impetu ingressi, cœperunt furiosis querelis Canionem Episcopum quærere, Canionem Episcopum proclamare.

6 Is vero hoc audiens, divis bene fidus in armis,
C sese eis imperterritus offert, sese Christi cultorem et fidei doctorem, et Christianorum protectorem protestatur ac ductorem, et idolorum cultibus idoneum adversatorem. Hunc ergo sacrilega acies manibus
et adducitur. profanis comprehensum attingens, retro unde venerant perpete cursu repetunt Cartaginis arcem, et Pigratii præfecturam. At ubi impio a clientibus nuntiatum est, quod Canio Episcopus, Christianæ religionis professor ac diffamator et deorum culturæ contumax repugnator, ante januam a militibus comprehensus assisteret ; fallaci exultat gaudio, insano crispat cachinno, tandemque adversus veritatis oraculum probrosa insania dimicaturus egreditur. Nam cum multis vesaniæ æstuaret ignibus, et furorum nefandis vexaretur impietatibus, jussit sibi tribu-
g nalia g profanatica præparari ; vere profanatica ; et cathedram pestilentiæ sub qua semper fertur consilium impiorum et via peccatorum quæ ducit ad inferos, et justos ei abrenuntiantes ad perpetuam gloriam.

Ad tribunal consistens Canio, 7 Sedente eo pro tribunali introductus est B. Canio ; ingrediens autem, arcanum cordis muniebat, hæc instanter psallens, Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris et dolosi super me apertum est : sed tu Deus meus respice, et ne derelinquas me, D
neque discedas a me : intende in adjutorium meum, EX MSS
Domine virtus salutis meæ. Præfectus denique Pigratius his eum aggreditur affatibus : Quæ tibi religio, aut quæ sacrificii vota, vel quibus ea quotidianis persolvis cultibus ? S. Canio, repletus Spiritu sancto, constans aiebat : Ego Christianæ religionis devotum et inconvertibilem me assero cultorem, et mendacii idolorum vestrorum probatissimum contemptorem. Præfectus quoque subsequitur dicens : Hortor te consulere canis senectutis tuæ, ut secundum decreta invictissimorum Principum accedas et sacrifices diis. S. Canio respondit, Ego incessanter sacrifico et vota laudis persolvo Deo Patri omnipotenti, et Jesu Christo filio ejus, et Spiritui sancto : justissimum est *explodit dolorum vanitatem,* enim sacrificare Creatori non creaturæ, nec [adorare] ea quæ colitis idola, surda et muta, non videntia, diaboli fallacia infecta, suos cultores quod sunt efficientia, quibus illud poeticum aptandum est :

Lignee, ligna rogas, surdis clamare videris,
De mutis responsa petis

David enim Propheta de his dicit : Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum:
os habent, et non loquentur ; oculos habent, et non E
videbunt ; aures habent, et non audient ; nares habent, et non odorabunt ; manus habent, et non palpabunt ; pedes habent, et non ambulabunt ; non clamabunt in gutture suo. Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis.

8 Audiens hæc Præfectus, dixit : Ignoras, quia invictissimi Principes, Domini nostri jusserunt hujusmodi fidem non negantes graviter puniri? S. Canio respondit: Ego nec negavi, nec nego me esse servum *et objectæ mortis minas contemnit.* Christi, et sanctæ Deitatis ejus verissimum confessorem : mihi autem vivere Christus est, et mori lucrum. Ast ubi iniquus tantam in B. Canione invictæ fidei audivit constantiam, anxius undique sæviebat, et nesciebat ad quæ calliditatis argumenta contradicendo se posset convertere ; iterumque repetens pusillanimitatis vecordiam, aiebat : Desine quantocius ab hac pertinaciæ perfidia quam prædicas, et diis deabusque nostris sacrifica. Sanctus vero Canio, munitus scuto fidei et galea salutis, gladium spiritus objiciebat, dicens : Jam me sacrificatorem magni Dei et salvatoris Jesu Christi audisti, et me illi sacrificium constanter offerre et vota reddere, cui est propria divinitas et æternitas, per infinita secula seculorum.

ANNOTATA. F

a Annus secundus *communicati cum Maximiano Imperii, est Christi annus* 297, *quia tamen mentio fit decreti sævissimi, spectavit fortassis Auctor annum* 2 *persecutionis novissimæ, qui fuit Christianæ æræ* 304.

b Edictum *hoc ex suo capite finxit Auctor.*

c Monachorum *quoque* Societates *ex usu sui seculi dixit. Tales sub Diocletiano nullæ fuerunt, licet monachi tunc esse in Ægypto cœperint, juxta sui nominis primam notionem, id est* Solitarii Eremitæ, *aut etiam* Anachoretæ.

d *Non debebat* Jovis *aut* Herculis *oblivisci Auctor, a quorum altero Imperatorum alter sibi nomen sumpsit :* Jupiter *vero credebatur Romani Protector Imperii.*

e *Neque* Julianam, *neque* Tuscianam (*quæ est MS. Ultrajectini lectio*) *invenio in Africa ; cujus Notitia apud Carolum a S. Paulo* Tulanam *exhibet : interque eos, qui anno* 484 *ex tota Africa sub Hunerico convenerunt, nominatur* Pascasius Tulanensis *in Provincia Proconsulari, cujus caput Carthago. Hic potuit* Canioni, *jam ante sexennium ejecto cum S. Castrensi et sociis, successisse*

Ex MSS.

cessisse anno 438, vel etiam serius, si ea ejectio serius contigit, aut alius inter utrumque sedit.

f *Ughellus* Pigrasium *scripsit, item Regius et Ferrarius : MSS. pleraque per* y *habent* Pygrasium.

g Profanatica *quidem ubique lego : sed ne frigida sit ejusdem vocis iteratio, mallem legere,* Prosphonetica, *id est allocutoria.*

CAPUT II.

Variis tormentis tentatus S. Canio, omnibus invictus perstat.

Plumbatis cæsus,

Ergo ubi devinci se conspicit impius, iram
[Præfectus] pandit, furiis stimulatus iniquis :
(Si tamen ille queat Præfectus jure vocari,
Virtutum nullo qui sit prælatus honore)
In Sanctum sævum infrendens : furor arma ministrat

inertiæ. Expolians eum, plumbatis cædi præcepit. Cum autem cæderetur, respiciens in cœlum dicebat : Ad te, Domine, levavi animam meam, in te speravi, non confundar in æternum. Præco vociferatur dicens, Consenti Præfecto et sacrifica Diis. Subsequitur vox Præfecti incassis blandimentorum adulationibus: Sacrifica, homo, et consule venerandæ senectuti tuæ, et faciam te Sacerdotem templorum. B. Canio respondit, Væ tibi, miserrime, cui potius necessarium erat, ut diabolicis errorum exutus laqueis, Dominum Deum et salvatorem Jesum Christum agnosceres : miror enim vestræ impudicitiæ sacrilegium, ut veram viam salutis spernentes, delubra nullius sensus adorantes colatis. Pigratius vero, ferventiore succensus insaniæ rabie, jussit lateribus ejus lampades igneas applicari, et vehementissime eum urgeri ad sacrificandum diis. Sanctus autem agonotheta, factus in agonia gloriosi certaminis, belligere ad Præfectum aiebat : O miser, qui ignoras quod tormenta tua me Deo et Domino meo Jesu Christo gratissimam exhibent hostiam, tibi vero et tibi faventibus æternæ damnationis interitum minantur.

et latera lampadibus ustulatus,

10 Post hæc jubet eum detrudi in carcerem, et januas carceris consignari Cæsario : ubi orans sine cessatione, divinum auxilium in tanti certaminis prælio deposcebat, dicens : Deus ne elongeris a me. Deus in auxilium meum respice : nequando dicat inimicus meus, Prævalui adversus eum. Præfectus denique hæc suggestionis scripta impiis dirigit Augustis. Piissimi Principes, subvenite legibus vestris, et Canionem Christianorum Episcopum vestris conspectibus præsentate. Imperatores autem hanc rescripserunt licentiam Præfecto Pigratio, ut si Canio Episcopus in hac perseveraret confessione, haberet licentiam quali cum vellet pœna mulctari. Et cum hoc præceptum accepisset, misit eum in inferiorem carcerem. Beata autem fides quanto in interioribus putabatur occultari tenebris, tanto eminentior in gloriosa luce divinitatis exultabat, sicut scriptum est : Aurum probat fornax, et justos tentatio tribulationis. Inclusus ergo tenebris B. Canio, orabat dicens : Deus cœlorum, qui judicium inenarrabile decrevisti, per quem constat omnia secula, quem contremiscunt omnes potestates superorum et inferorum, respice in me et miserere mei, ut agonis hujus bellum immaculato calle perficere possim, et palmam cum Sanctis tuis victor comprehendere, et immarcessibilem gloriæ coronam.

per rescriptum Imperatoris relinquitur arbitrio Præfecti

post tenebras carceris toleratas,

11 Post tertium vero diem, publica confessione volens eum audiri, jubet illum sibi voce præconaria præsentari. Cumque fuisset adductus Jacinthus a Commentator, pronuntiabat, Canio Christianorum Episcopus, qui in carcere fuerat mancipatus, ecce nunc examinandus assistit. Pigratius dixit : Omnis senatus concio Canionem hortatur ut ab hac desistat perfidiæ pertinacia, et secundum invictissimorum Principum statuta accedat et sacrificet diis. Jacinthus Commentator ei dicebat : O homo, intellixisti quid tibi consulendo pia dixerit Præfectura. B. Canio respondit : Ego permansi et permaneo veræ fidei in Jesum Christum confessor, sicut ipse præcepit spondens fidelibus, Qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit. Præfectus furore percussus, prosequitur : Canionem sacrilegum, qui se testatur in hac usque in finem perseverare confessione, jubemus expoliari et burdillis *b* cædi. Cumque cæderetur fere una hora, non respondit ei aliquod verbum, Post hæc exclamavit ad Dominum, dicens : Domine Jesu Christe, ad adjuvandum me festina : et dum defecerit spiritus meus, Deus, ne derelinquas me : adsit mihi tuæ virtutis potestas, per quam tres pueros ab igne camini ardentis eduxisti.

a iterum sistitur ad tribunal

et fustigatur, Mat. 10,22

b

12 Hæc illo loquente, Pigratius suæ profanitatis oraculum sibi faventibus dicebat : Dicite ei, ut saltem nunc resipiscat, et suæ consulat senectuti. Sanctus ergo Canio ad hæc nihil respondebat, sed in suæ orationis persistebat instantia. Ast ubi impius Præfectus vidit, eum nec blandis demulceri posse sermonibus, nec spe promissorum flecti, nec minis tormentisque moveri ; ad austeriorem se iterum convertit amentiam ; et S. Canionem in catasta suspendi, et cingulis *c* vehementer cædi jubet. Tantum autem eum divina tuebatur potentia, ut nec torturam confractionis elevatus in catasta sentiret, nec flagrorum penitus injuria vexaretur : jam enim in eo non erat carnalis passibilitatis affectus nec ejus instantia, et sancti spiritus mirabili gratia in non sentiendo roborabatur. Cum vero carnifices tam ferocibus torturis nihil eum dolere vel sentire vidissent, acrius instimulabantur ejus membra miserabilibus laniare verberibus, ita ut multus cruor de ejus corpore dimanans decurreret.

in catasta suspensus,

c acdire cæsus,

13 Multitudo autem circumstantium, habentes viscera prædita pietate, flebant amarissime super Martyrem Christi : Spiritus quoque sanctus præveniens eorum illuminabat pectora, et videntes in agonotheta Dei beatissimam constantiam confessionis spe perennis gratiæ roborati, cœperunt Deum et Dominum nostrum Jesum Christum cognoscere, et apertis vocibus ejus gloriam confiteri.. Erant autem qui crediderunt viri *d* centum sexaginta : et clamabant ad B. Canionem et dicebant : Serve Dei excelsi, ora pro nobis Dominum Deum tuum, ut possimus et nos servi ejus esse. Ad horum voces nimio furore commotus Præfectus, et irarum inflammatus facibus, aiebat : Magicis, ut video, artibus vincimur, et deorum nostrorum numina Canionis evertuntur illusionibus. O milites, inquit, invictissimorum [Principum] parentes jussis, et deorum dearumque sacrificiis idonei, accingimini armis potentibus, et quanti hoc nomen vociferati sunt usque ad internecionem gladio perimite. Cum autem interficerentur, et cruentus ensis militum sancto grassaretur cruore, eorum beatæ voce sidera pulsabant attentius : it clamor ad cœlum, et Spiritus sancti donum cœlitus multiplicabatur in cordibus fidelium : una fides, et vox una consonans pro Christo morientium erat ; serve Dei excelsi, ora pro nobis ad Dominum Jesum Christum, ut illius efficiamur servi, et ejus gloriæ tecum in æternum consortes. Beatus itaque Canio positus in tormentis orabat : Domine Jesu Christe, Deus de Deo, dignare suscipere in æterna beatitudine servos et martyres tuos, pro tui nominis confessione morientes, quos fecisti per Spiritum sanctum agnoscere gloriam tui nominis. Nam [licet] sacra lectionis Evangeliorum testantur dogmata, Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto non posse intrare in regnum cœlorum ;

constantia sua convertit 160 de adstantibus

d

qui omnes gladio cæsi,

in suo sanguine baptizantur.

A cœlorum; nemo [tamen] dubitat eos Spiritu sancto esse renatos ab infidelitate ad fidem, et a peccatorum sordibus in gratiam remissionis fonte sacri sanguinis sui ablutos, Angelorum et omnium Sanctorum consortium et perennis gloriæ promereri coronam.

Jo. 3, 5.

Sanctus temporalia æternis postponenda demonstrat.

14 Pigratius denique Præfectus, infrendens et stridens dentibus, jussit deponi eum de catasta, et in eculeo suspendi, et virgis cædi et torqueri. Et dum torqueretur dicit ei Pigratius: O homo, assenti mihi et obtempera jussis invictissimorum Principum: desine ab hac magica pertinacia, et sacrifica diis deabusque nostris immortalibus, et multiplici auri et argenti pretiosarumque gemmarum fulgore pro certo ditaberis. Beatus autem Martyr et athleta Christi subridens ait: Vera fides habet, et sacræ testantur dogmata Scripturæ, quod quæ videntur, temporalia et peritura sunt ex sese; quæ autem Dei nostri Jesu Christi, invisibilia et immutabilia sunt; nullus denique oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt quæ præparavit Deus diligentibus se. Hæc autem super omnia sunt amanda, quia non sunt mutanda: quidquid enim corporeis oculis videmus et affectu diligimus B carnis, constat esse mutabile et ad nihilum redigendum. Sive enim parentes sunt, moriuntur; sive amici, mutantur; sive propinqui, non permanent: solus autem Deus, repertor orbis et conditor cœlorum est, cujus majestas æterna, cujus gloria non mutabilis, quem nisi quis super aurum et argentum et gemmas et omnem honorem mundi dilexerit, non videbit, neque ejus gloriam promerebitur. Et facta est vox *e* de cœlo dicens, Canio serve Dei, bene constans esto: quia in Campania erit tibi requies et vita per infinita secula seculorum.

e

Denique plumbo et resina liquatis perfusus vulnera,

15 Tunc Pigratius Præfectus jussit S. Canionem de eculeo deponi, et dicit ei: Consenti mihi et sacrifica diis, ut bene sit tibi: quia per salutem Deorum et piissimorum Principum, aut sacrificabis aut diversis te pœnis interficiam. B. Canio dixit: O miser et perfidorum crudelissime, fac quod facturus es: si considerares, quid tu ipse esses vel Principes tui, humiliaremini Deo et Jesu Christo filio ejus. Tunc Præfectus furore repletus, jussit eum sub voce præconaria, iterum plumbatis cædi, clamans et dicens: Deos deasque blasphemare noli. Post hæc jussit plumbum et resinam solvi, et super plagas dilaniatas perfundi. Sanctus quoque Canio, immotus in confessione Christi persistens, dicebat: Transeo per ignem et aquam, ut deducar in refrigerium. C Suscipiens ergo ad cœlum dicebat: Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, quia hostia tua effici merui, et me in numero servorum tuorum fidelium aggregare dignatus es. Contundebantur autem membra ejus vehementer, et miserabiliter dilaniabantur fustigatione verberum. Unus vero carnificum, crudelis impietatis minister, circumstantibus minando dicebat: Istius qui destruenda templa prædicat, qui deos nostros dæmonia appellat, omnes pariter deorum dominorumque nostrorum vindicemus injurias.

et sibi semper constans,

16 Ast ubi sacrilegi carnifices cessaverunt ejus vulnera ferventi plumbo resinaque profanaliter comburere, Præfectus his eum alloquitur dictis: Canio, quid dicis, vel ubi corpus tuum miserabile conspicis? Assenti mihi et sacrifica: non enim potes præcepta Imperatorum et conventum omnium deorum convincere. Beatus ergo miles Dei ad hæc nihil respondit. Præfectus dixit: Nihil respondes? B. Canio dixit: Ad nihilum nihil respondere oportet: tu autem, et idola tua, et dii dominique tui, nihil estis: ipsa enim nullius sensus [sunt], nec veræ virtutis nec salutis aliquid habent, sicut et omnes qui confidunt in eis: Deus autem altissimus credendus est, qui creavit omnia, qui per Filium suum Dominum nostrum Jesum Christum veram nobis salutis viam aperuit, et regna cœlorum largitus est fidelibus in se D credentibus: huic immolo, huic libamina grata persolvo, huic sacrifico sacrificium laudis et justitiæ, et reddo Altissimo vota mea quæ distinxerunt labia mea, et quæ locutum est os meum in tribulatione mea. Elevans autem oculos suos ad cœlum dicebat. Domine Jesu Christe, qui habitas in æterna gloria et regnas in secula seculorum disrumpere digneris vincula mea, ut tibi cum Sanctis tuis in gloria tua reddam hostiam et victimam laudis tuæ.

ex MSS. Deum laudat.

ANNOTATA.

a *MS. Trevir.* Jaquintus. *Ughello,* Hyacinthus. *Qui autem hic* Commentator, *melius vocaretur* Commentariensis: *si tamen scivit auctor* Commentaria *fuisse carceres publicos, quibus qui præerat sic dicebatur.*

b Bundillus *seu* bordillus, *idem quod* bacillus; *sicuti augmentative Itali* Bordone *vocant magnum baculum, peregrinantium ex voto tesseram. In MSS. Ultraject. et Trevir. est* virgis cædi.

c *Ita etiam Ughellus: prædicta duo MSS.* Ungulis. E

d *Idem numerus habetur in omnibus MSS. nos Martyrum turmas copiosas in Africa, ex Martyrologiis præsertim Hieronymiano, sæpe dedimus.*

e *Suspectæ mihi sunt semper illæ tam frequentes de cœlo voces, nec alibi fere quam in parum sinceris Martyrum Actis inveniendæ.*

CAPUT III.

S. Canio translatus ab Angelo in Campaniam, variis ibi claret miraculis.

Capite plectendus,

Tunc Pigratius, videns ex suis tormentis in ipso fidei augeri constantiam, et inexpugnabilem invictumque in Christi persistere confessione, jubet sibi afferri per Jacintum Commentariensem gesta Canionis Episcopi: cumque in præsenti lecta fuissent, dedit sententiam adversus eum, scribens ita: Canionem, resistentem et diis libamina non offerentem, vel Imperatorum præcepta contemnentem, gladio capite cædi jubemus. Traditur ergo viris iniquis vir sanctus: et cum duceretur ad decollandum, ministri iniquitatis exprobrabant, illudentes et dicentes ei: Quid tibi profecit hæc tua temeritas? Ecquid non potuit Christus tuus, in quem speras, eripere te de tormentis istis immanibus? Ut autem Deus glorificaret seipsum in Sancto suo, volens ostendere suam potentiam invasa iræ aptata in interitum, et reddere indignationem suam secundum duritiam cordis et cor impœnitens thesaurizantibus sibi iram, in die iræ et revelationis justi judicii Dei; factum est; dum talibus insaniæ lusibus Beatum deriderent Canionem, subito facta sunt tonitrua et pluviæ, grandines, et coruscationes, et terræmotus. Videntes vero milites Præfecti, de supernis potestatibus tam terribilem furoris iram dirumpere; alii semivivi fugientes, huc illuc latebant dispersi; alii, autem cadentes in faciem suam, miserabiliter expirabant. Angelus autem Dei apprehendit beatum famulum [Dei Canionem] Sacerdotem Christi, et eripuit eum de medio inimicorum ejus *a*; et ut adhuc, velut aurum igne passionis probabilem factum, multis lucidius lumen efficeretur in via salutis æternæ, quasi columbam Christi plaudentem, in *b* Atellam Campaniæ civitatem perduxit.

suborta horribili tempestate, F

a aufertur ab Angelo, b

cum magna Præfecti confusione.

18 Altera vero die, cum facti fama Carthaginensem crepitaret per urbem, undique clamor insurgit, undique tumultuantium populorum fremitus, undique questus querelarum adversus Pigratium erumpebant. Quod ille audiens, nimio confusionis hebefactus

EX MSS.

A factus horrore, anxiis undique coercebatur angustiis, et pansa manu frontem percutiebat, dicens : Qui dicturus sum populo huic vel Imperatoribus ? Christiani quippe instantissime Christianitatis suæ requirebant auctorem ; viduæ et pupilli patronum et Episcopum requirebant, dicentes : Redde nobis salutis nostræ legislatorem, redde piissimum patronum et animarum salvatorem. Pigratius etenim timore perterritus, ubi se nimiis circumseptum conspexit angustiis, irruente super eum populorum strepentium impetu, quid ageret vel quo se verteret nesciebat, et hæc tandem falso depromere cœpit ab ore ; Angelus, inquiens, eum in cœlo rapuit, et a quibusdam fertur, quod per pretium se redemit.

c Anginam curat, d

19 Præterea veniens B. Canio ante amphitheatrum *c* præfatæ urbis Atellæ, quod situm erat in suburbano ejusdem, habens juxta se fornicem opere marmoreo constantem ; ecce quidam *d* scinantico præditus morbo, ita ut etiam ad extremum vitæ jam deveniret, oblatus est ei, et ab offerentibus suppliciter rogatus est [Sanctus], ut ejus meritis et precibus sospitatem recipere posset. Sanctus autem Canio suspiciens in cœlum orabat, Domine Jesu Christe, Rex supernarum virtutum, qui me per Angelum tuum ad hanc civitatem traduxisti; custodi introitum meum, et super hunc infirmum, per hoc Crucis salutare signum, potentiæ tuæ ostende virtutem, ut cognoscant circumstantes quia tu es benedictus in secula, et verus Deus de Deo vero, qui creasti et gubernas in omnia. Tunc æger pristinæ sanitati est redditus, et videntes qui circumstabant miraculum factum, crediderunt *e* Deo, et glorificaverunt Jesum Christum filium ejus. Nec minus etiam, ut æterna beneficia posteris Deo attribuente in ejus introitus memoria darentur, iterum orabat dicens : Præsta Domine Jesu Christe, ut si quis scinantico depressus morbo istum arcum transierit, in virtute nominis tui incolumis recedat *f* ab hoc dolore. Et facta est illi vox de cœlo dicens : Canio, serve bone, omnia quæ petiisti accepisti. In eodem loco pro meritis quidem orationum et testimonio sanctæ fidei ejusque miraculi, beneficia curationum ab hac ægritudine permanent usque in hodiernum diem ; ita ut quiscumque hanc partiatur infirmitatem, et in loco *g* ipso advenerit confidens in Deo, precibus Canionis Martyris et Confessoris, sospes abscedat.

e singulari contra eam donatus gratia,

omnis generis miracula patrat.

20 Deinde vir Dei, divis semper bene fidus in armis, intrepidus civitatem Atellam ingreditur, et cœpit prædicare Regnum Dei, et evangelizare Jesum Christum verum esse Deum, et hunc certam omnibus dare salutem. Dilatabatur etiam ubique Dei virtus et gratia, in testimonio gloriæ nominis Christi : surdi reparabantur auditu, claudi ab infesta erigebantur debilitate, et variæ corporum infirmitates per invocationem nominis Christi corrigebantur : dæmonia quoque e multorum effugabantur corporibus ; sed et allati mortui, in virtute veræ salutis et vitæ, suscitabantur : leprosi mundabantur, paralytici curabantur, insignia quoque charismatum et virtutum in nomine Domini Jesu Christi operabantur : de quibus pauca ad memoriam reducere compendioso stylo censuimus, ut inclyti Martyris et Confessoris gloriosa magnificentur in virtutibus trophæa, adversus antiqui hostis molimina, et quanta in cœlis fulgeat redimitus perennis exultatione gloriæ monstretur. Multi vero audientes verba vitæ, et cernentes opera miraculorum a beatifico Antistite facta, Spiritu sancto compuncti, unanimiter Deum laudabant, dicentes ; Domine Jesu Christe, rerum omnium creator, sit nomen tuum benedictum in secula : et crediderunt in Domino animæ circiter sexaginta septem.

Novennio obsessum a dæmone,

21 Erat autem quidam homo, habens spiritum nequam. Hic audiens opinionem B. Canionis, et quia omnes ab infirmitatibus suis liberavit, et dæmonia etiam ab obsessis corporibus effugavit sacris exorcismis, rogabat obnixe ut ad beatum deduceretur Pontificem. Cumque adductus fuisset ubi beatus Episcopus verbum salutis prædicabat multitudini credentium, et audiens ex ore ejus tanta veritatis miracula egredi, cœpit pedibus ejus advolvi et indulgentiam petere de peccatis suis. Dicit ei B. Canio, Quid vis ut faciam tibi ? Ille autem cum lacrymis exclamavit, dicens : Rogo te, facias effugari a me spiritum nequam, quia ecce novem anni sunt, ex quibus datus sum ei in potestate ut me torqueat. Et cum audisset B. Canio Episcopus, quod obligatus esset a spiritu immundo, cœpit flere, et lacrymas fundere, et orare, dicens : Immunde spiritus, tibi dico in nomine Jesu Christi, recede ab hoc puero, quem Dominus plasmavit : ipse tibi contradicit, diabole, ut recedas ab eo, nec ulterius creaturam suam dilacerans aggredi præsumas. Et ecce diabolus apparuit nudus, et totum corpus plenus vulneribus, et ita vociferabatur dicens : Adjuro te, serve Dei, per ipsum qui nos religavit cum patre nostro, quando passus est pro mundi salute, ut mihi non auferatur de manibus meis : quia ecce jam novem anni sunt, ex quibus eum in mea accepi potestate. Tunc dicit ei B. Canio : Tibi dico, immunde spiritus, vade in profundum abyssi, et ibi relegatus esto usque ad consummationem seculi, ne quemquam lædere possis.

ab eodem, frustra lamentante,

et injuriam sibi fieri querente, liberat: g

22 Ad hæc diabolus vociferabatur, et diræ torvæque vocis mugitus in aera emittebat, dicens, O violentia, quam ab hoc sene decrepito patior ! O acquisitæ possessionis impie ereptor ! Non tibi sufficiebant ducenta *g* millia Africanorum, quæ mihi abstulisti ? insuper et spem meam mihi funditus abscidisti, et Deo tuo per baptismum offerens sanctificasti. Iterumque ad gemitus conversus repetebat dicens, O violentia ! o senecta nequissima ! jam ultra non suffero machinationes tuas, et insuper diuturnis corporum humanorum receptaculis avulsus, in inhabitabilibus latebris abyssi demergor. Pereat dies illa annorum ex numero, nec solis illustretur ex lumine, sed in maledictione obscuretur æternum, qua tu, omnis meæ virtutis et dominationis adversator perfidus, nasci permissus es : nam flumen lacrymarum tuarum velut torrens impegit domicilium meum infirmum, et spes mea dilapsa subruitur. Multitudo ergo circumstantium, audientes vehementem mugitum abeuntis maligni spiritus, et videntes virtutis miraculum quod per servum suum Domini operabatur potentia, attoniti stupentesque laudaverunt et confessi sunt nomen Domini nostri Jesu Christi : nam et puer ipse a diaboli vexatione et laqueis ereptus est, et cetera multitudo credentium numero centum baptizati sunt a beato Pontifice, confitentes et dicentes, Benedictus es, Domine Jesu Christe, Deus omnipotens ; et benedictum nomen majestatis gloriæ tuæ : tu enim es Deus unus et verus, quem miser hic mundus ignorat : nos autem credimus et cognoscimus, mundati unda sacri baptismatis, cum viam salutis æternæ per beatum famulum tuum Canionem cognoscere meruimus.

cæcæ viduæ visum reddit :

23 Tunc S. Canio, exultans speciali gaudio in Domino Jesu, dicebat : Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, qui congregasti numerum hunc fidelium animarum, ut laudet nomen tuum in atrio sancto tuo, et ordinent testamentum tuum super sacrificia laudis tuæ. Multiplicata crescat, et crescens multiplicetur Ecclesia sancta tua, in gloria regni tui, in secula seculorum. Præterea cum insignis opinio virtutis plurimæ in manu Sanctorum celeberrima divulgaretur fama ; vidua quædam nomine Eumenia, marito geminisque orbata liberis, multo tempore plorans,

A plorans, amissis oculis cæca facta fuerat: quæ audiens de miraculis sancti Antistitis, venit ad eum cum lacrymis, et ejus cum ingenti luctu et suspiriis advoluta pedibus, precabatur dicens : Adjuro te per Deum et Dominum Jesum Christum, ut facias me videre lumen cœli: quia quinquennium est, ab obitu mariti filiorumque meorum, quod in tenebris vivo et lumen cœli videre non possum. Beatus autem Canio, nihil hæsitans, sed fidei fretus munimine, elevans oculos suos ad cœlum, dixit : Dominus Jesus Christus, qui aperuit oculos cæci *h* Tobiæ Prophetæ, ipse te illuminet. Et facto Crucis signaculo in oculis ejus, eadem hora aperti sunt ; et vidit lumen, et cœpit clamare, dicens: Benedictus Dominus Jesus Christus, Deus æternus, qui me illuminavit per servum suum Canionem Episcopum : statimque baptizata est cum domo sua promiscui sexus numero decem, laudes et gratias agentes Domino Jesu Christo.

h domum ejus totam baptizat.

ANNOTATA.

a *Huic, ut vereor, fictioni occasionem dedisse potuit, quod, Angelo revera deferente, lacera Confessorum navis absque armamentis appulerit in Campaniam. Regius et Ferrarius, loco Atellæ,* Acheruntiam *nominant : sed male.*

B

b Atella, *eo fere loci, ubi nunc* Aversa *est, inter Capuam et Neapolim.*

c *Romanæ urbis ornamenta certatim imitari studebant Imperii urbes præcipuæ, apud quas ejusmodi* Amphitheatrorum *reliquias etiamnum videre est.*

d Scinanticus *morbus,* squinantia *aliis, Latine* Angina, *fauces occupans et præcludens.*

e *Gentiles pro suo conceptu hic inducit Auctor, quos non poteris agnoscere, si verus* S. Canio *sub Wandalis vixit.*

f *Hujusmodi postulationes Sanctorum, quibus gratiam petunt ad unius generis curationes perpetuas, ex successu confictas arbitramur.*

g *Hoc et quædam sequentia miracula, sola fortassis supersunt ex veris gestis veri Canionis, non scripto, sed per traditionem Atellanorum deducta ad notitiam posterorum.*

g 200 *Millia conversorum in Africa, absque teste hic numerari, quis dubitet ?*

h *Cum illuminatio* Tobiæ *incarnationem Verbi præcesserit, parum apte illa tribuitur* D. Jesu Christo.

C

CAPUT IV.

Obitus, sepultura, translatio S. Canionis Acheruntiam.

Quæsitus ad necem S. Canio

Audientes carnifices quod fiebat in eadem civitate in miraculis, mirabilius gestis in nomine Domini Jesu Christi, stridebant dentibus, et quærebant occidere eum. Cum autem nuntiatum fuisset beato Pontifici, quod a carnificibus ad occidendum quæreretur ; factum est, dum instanter eum quærerent, invenerunt eum curantem unum paralyticum in nomine Jesu. Dicebant ergo intra se, Nonne est ipse senex, de quo nobis dictum est quia deos deasque nostras deridet, et prædicat illum qui dicitur Christus ? et quærebant qualiter eum apprehendere possent. Sanctus vero Canio imitatus est Christum, cum Judæi tulerunt lapides ut jacerent in eum, ille autem abscondit se et exivit de templo, et transiens per medium illorum ibat, et cœpit fugere ante eos, secundum illud Evangelicum, Cum vos persecuti fuerint in una civitate fugite in aliam. Quidam autem dixit eis, Quem quæritis ? Et respondit unus carnificum, Illum senem qui Deos nostros deludit. Dicit illis : Ecce ante vos pergit. At illi hæc audientes, cœperunt celeriter sequi eum : videbatur enim a longe. Sanctus autem Canio, cum respiceret post tergum, vidit post se carnifices instanter currere. Sciens vero quod eum sequerentur, quia jam ei dictum fuerat quod ab eis quæreretur; ingressus est domum cujusdam anus, in qua erat minantis ruinæ veteris monumentum, ubi se beatus abscondit Pontifex. Mulieri vero stanti ante fores domus suæ appropinquantes carnifices dixerunt : Mulier, nonne vidisti hominem *a* tonsuratum, senem decrepitum, hic fugientem? Quæ ait ad eos, Vidi eum præpete gressu præterire. At illi inceptum iter inani prosecuti sunt tramite. Et ingressa ad eum mulier dixit : Ecce carnifices qui te persequebantur præterierunt : ne moreris autem egredi, ne forte revertentes te hic inveniant, et pariter nos igne cremabimur.

fugam capit,

Mat. 10, 23

D

Ex MSS.

a et insequentes deludit, primo sub veteri monumento,

25 Beatus autem Canio egressus monumentum, pervenit ad quemdam rubum, quem locum beatifica post hæc sepultura sacravit. Cœlitus vero divinum effecit Numen, ut aranea totum circa rubum *b* telam miræ texeret artis ingenio. Ast ubi ministri iniquitatis huc illucque discurrentes, et nimia discursus fatigati inertia, pervenerunt ad locum ubi Dei Sanctus latebat, divino septus numine; hæc intra se insano volebant murmure, dicentes, Videamus ne forte sub hoc se celasset rubo. Circumspicientes autem, videbant telam araneæ circumtectum locum et dicebant : Si ille homo hic introisset, telam hanc araneæ procul dubio dirupisset. Hoc divino nutu obcæcati et dubii effecti, voto frustrati sacrilego, retro unde venerant reversi sunt.

b dein de sub rubo et telis aranearum latens.

E

26 Beatus igitur Dei famulus Canio Episcopus, dum hujus mortalis habitaculi tæderet horrorem, et supernæ benedictionis gloriam anhelaret, venit in eo loco ubi *c* ad duarum basilicarum aditum usque in præsenti introitus patet, quo Sanctorum corpora, id est, Felicis ac Vincentii Confessorum et Sacerdotum celeberrimo recondebantur affectu, nec non duorum Confessorum Felicis et Felicis, felici semper pacis gratia sepultorum, in basilica cognomento Argentaria. Ibique in ipso devians itinere, fixis genibus, expansis manibus, inclinato capite, diutius Dominum Jesum Christum deprecabatur, ut ab hoc corporis mortalis ergastulo animam ejus eriperet, et in cœlestis beatitudinis gloria collocare dignaretur : ut adimpleretur illud Prophetæ, In deserto et in invio, sic in sancto apparui tibi, ut viderem virtutem tuam et gloriam tuam. Orans ergo dicebat : Ego Canio servus tuus de hoc loco non discedam, donec audias gemitum meum, et liberes me de seculi hujus sordibus, et in conspectu majestatis tuæ immaculatum spiritum meum præsentari jubeas. Te benedico, te glorifico, qui me ad hanc diem pervenire fecisti, ut accipiam partem in numero Sanctorum Martyrum fidelium tuorum. Nunc autem, quia jam tempus est ut ad te veniam, desiderans te videre, Domine Jesu Christe, in manus tuas commendo spiritum meum. His dictis, sanctum tradens spiritum, in pace obdormivit in Domino.

c Ad duas basilicas perveniens

Ps. 62, 3

moritur ut petierat.

F

27 Ac dum per multos dies jaceret corpus Sancti illæsum, nullo sciente Christianorum ; nutu Dei factum est, ut pervigil custos avis, super sanctum corpus pervolans, [illud] tueretur, ne a ferali contactu quiret fœdari. Venientes ergo quidam fidelium secus locum, audiverunt voces sicut millia millium dicentium: Ecce homo justus, verus Dei cultor, qui secutus est viam Domini, et partem habet cum eo in sempiternum. Cognoscentes denique Christiani de corpore Sancti per virtutem Dei, gratias agentes Deo, cum dignis funerum exequiis et hymnidicis laudibus, sepelierunt eum in cœmeterio SS. Felicis et Vincentii octavo Kalendas Junii. Beatus quoque Elvidius post aliquod tempus, sopita *d* jam persecutione

Angelico ad corpus cantu moniti cives illud sepeliunt :

d

A cutione in Christianos grassata populos, circa sextam noctis horam, vidit in visione Angelum Dei, ferentem animam sicut columbam, qui ait ad eum : Anima ista quam vides conservi nostri Canionis Martyris est : invenit enim locum apud omnipotentem Deum perpetuæ refectionis. Ubi Sanctus cognovit Elvidius *e* obitum beatissimi Martyris et Confessoris, venit ad locum, ubi a fidelibus sepultus est, una cum plebe Dei: [qua] insistente et ad perfectum adducente, ædificavit ecclesiam et *f* cubiculum supra corpus ejus, omni variarum specierum decoratum fulgore, sicut testimonium tituli in fronte ipsius cubiculi scriptum declarat.

Ex MSS. ipsum in urbem deinde transfert S. Elvidius.

28 Post plurima denique annorum curricula, cum labi [cœpisset] civitas, et divis dogmatibus devia, et tantæ virtutis decus irreverenter recolens, [eodem] privata extitit ; et salutis sibi [collatæ] ingrata, aliena [a Salvatore] permansit. Anno namque Incarnationis Domini septingentesimo nonagesimo nono, vir insignis Acherontiæ Sedis Leo *g* Pontifex, sancto suggerente spiritu Hierosolymam [proficisci, et] venerabile semper Passionis Domini nostri Jesu Christi oraculum, et sanctæ Resurrectionis ejus sepulcrum, B et gloriosissimæ Ascensionis salutiferum indicium videre cupiens, [ut] perennem plebi provideret Patronum et ubique in omnibus protectorem, præfatam quoque urbem Atellam petiit : et sublato sancti corporis thesauro, Evangelico negotiatori similis, ad Pontificatus sui eximiam Sedem transvexit, et construxit præcipui operis industria templum : et huic plurima administrans ornamenta, in honorem beatissimi Martyris et Confessoris, peractam dedicavit Basilicam.

Anno 799 Jerosolymas iturus Leo Ep. Acheruntinus

Atella corpus aufert,

29 Ipse vero Antistes, cum dictæ devotionis iter arripuisset, Dei providentia factum est, ut qui ejus fidei indicia in terrena Jerusalem videre cupivit ; in illa æterna Jerusalem, quæ est mater nostra (juxta illud Apostoli ubi dicitur, Illa autem quæ sursum est Jerusalem, libera est, quæ est mater nostra) eum qui est pax vera in sua meruit majestate videre, et cum Sanctis ejus gloriam possidere sempiternam. Defunctus vero et sepultus est in jam dicta Africæ regionis Juliana *h*, ubi beneficia divinæ salutis credentibus per ejus merita largiendo præbet Christi potentia, in miraculis virtutis insignibus. O mira omnipotentis Dei clementia ! o innerrabilis pietas ! o immensa dispensatio ! qui sic omnia dispensando gubernas et gubernando dispensas, ut in te sperantes numquam tuæ careant salutis munere : qui dum B. C Canionem, præfatæ urbis Julianæ Pontificem, ad confessionem tui nominis in Martyrii certamine [roborasti], et per Angelum tuum ad plurimorum salutem transtulisti, sicut dictum est, inenarrabili virtutis mysterio fecisti, ut qui ejus corpus in suo transtulit Pontificio, suæ prævidens plebis perennis opem salutis ; ipse in urbem Pontificatus ejus, gloriosis miraculis egregiæ virtutis signifer, et sine fine perpetuus salutis opifer, et semper pius Patronus *i* transferretur.

et ipse moritur Julianæ Gal. 4, 26

ibique colitur ut Patronus.

ANNOTATA.

a *Estne credibile, quod fervente persecutione Tonsuram sacram tam aperte prætulerint Ecclesiastici, ut ex ea cognosci possent?*

b *Quanto verosimilius de S. Felice Nolano legitur, quod eo intra duos parietes propinquos se abdente, aditus subito apparuerit telis aranearum obstructus? quis enim unquam vidit rubum vel spinetum sic totum obtextum ejusmodi telis?*

c *Harum Basilicarum et quatuor hic indicatorum Sanctorum memoria periit simul cum urbe Atella. In MS. Trevirensi ea sic narrantur* : Duarum basilicarum aditus nunc est, id est B. Felicis et Vincentii Sacerdotum, quorum depositio est, Vincentii x Kalendarum Aprilis, et Felicis x Kalendarum Maji. Sed et beatissimorum Confessorum, id est, Vincentii et Felicis requiescentium in basilica Argentarii, quorum natale unius celebratur sexto idus Augusti, alterius pridie Idus Februarii. *Quæ poterunt ad Prætermissos referri, donec aliunde quod optamus, confirmentur. Quamvis enim de suo tempore loquens Auctor fidem mereri videatur : tamen ea quam sibi videtur arrogasse fingendi licentia facit, ut nec in iis forsitan vere dixit audeamus ipsi credere.* D

d *Maxentio victo* 26 *Octobris an.* 312 *cessavit primum in Italia persecutio : sed si ad Wandalicam pertinet* Canio, *gratis hæc ficta sunt.*

e *Non potuit diu* Elpidium, *Episcopum Atellanum, latere facta a civibus suis sepultura, adeoque et obitus : ergo male consulta hæc sunt. Est tamen verosimile revelationem, si qua facta est, factam esse ipso articulo temporis quo* S. Canio *obiit.*

f Cubiculum *hic sumitur pro subterraneo oratorio, ad alicujus Sancti sepulcrum instructo, quod nunc passim* Confessio *appellatur. Hinc a Leone Papa I.* Constituti ex Clero Romano Custodes super corpora Apostolorum, vocantur Cubicularii *apud Anastasium.* E

g *Ughellus* Leonem II *appellat, et Episcopum factum ait anno* 776, *cui successerit* Rodulphus, *qui tempore Joannis Papæ VIII Grumento a Saracenis diruto, Acheruntiam transtulerit corpus* S. Liverii *seu* Laverii *Martyris. Hujus Acta habemus pro* 17 *Novembris : non item* S. Mariani, *cujus corpus anno* 1613, *inventum mirabiliter fuit et sub altari repositum : poterimus tamen de eo agere ad diem, quo colitur* 30 *Aprilis, in Supplemento illius mensis.*

h *Licet Jerusalem tunc esset sub Saracenis, frequentabatur tamen illa a peregrinis, æque aut magis quam nunc sub Turcis; mitius ibi Christianos tractantibus, eorumque religionem tolerantibus barbaris. Ast in Africa pejus actum est, et anno* 1054 *jam eo res venerat, ut Leo IX Epist.* 4, *doluerit,* ecclesiarum Africanarum decus ita conculcatum a Gentibus, ut tunc vix quinque invenirentur Episcopi : *qua de re vide egregium opus amici nostri D. Emanuelis a Schelstrate, Canonici et Cantoris in Cathedrali nostra Antuerpiensi, nunc autem et Vaticanæ Bibliothecæ Custodis, de Ecclesia Africana sub Primate Carthaginensi, Dissertat.* 4, *cap.* 7 *describentis interitum Africanæ Ecclesiæ, a seculo* 8 *per Saracenos* F *introductum, et huc usque continuatum. Utrum tam felix* Tulana *fuerit, ut usque ad an.* 799, *aliquem religionis cultum servarit, equidem nescio. Difficilius tamen capio quomodo Hierosolymas navigans* Leo, *illuc cursum instituerit, nisi tempestate coactus : cum ejusmodi peregrini soliti fuerint Africæ littora remis velisque fugere.*

i *Hoc etiam magis incredibile, quod tali loco ac tempore cultum Sancti invenerit* Leo, *qui nullum obtinuit in patria sua, adeo ut nec mortis quidem diem discere Acheruntini curaverint. Ut summum igitur ex comitibus itineris cognitum fuerit, eum quomodocumque appulsum Tulanam, ibidem a qualibuscumque Christianis sepultum esse. Cetera liberaliter pro suo ingenio adjecerit Auctor, vel hoc nomine dignus suspectior haberi, quod etiam in rebus suæ notitiæ propinquioribus præsumpserit uti fictione.*

APPENDIX.

De Baculo S. Canionis.

Ferdinandus *Ughellus, eo quem Commentarius prævius exhibet loco, istic ubi..... notavimus, hæc insuper habet, in finem reservata a nobis :* Prope sacrarium visitu

Baculus sub ara clausus,

A visitur locus, ubi asservatur simulacrum ejusdem Sancti in altari, compaginato ex candido marmore, vacuo tamen. In eo asservatur pedum Martyris, quod per foramen conspicitur et tangitur, aliquando vero per menses multos nec apparet nec tangi potest; quod ferunt, cum accidit, iram Dei propinquam annuntiare. *Idem novissime nobis confirmat Archidiaconus Nicolaus Palma, appellatque* Miraculum continuum : *et distinctius ipsam describens ait, foramen prædictum duos digitos simul ad tactum intromissos recipere, et esse in dextro latere capsæ : quod autem tangi et conspici modo possit, modo nequeat, inde fieri; quia subinde proxime ad foramen se admovet, subinde retroactum et in medio aere suspensum manet. Deinde allegat idem Archidiaconus, transcriptumque nobis mittit Carmen Alfonsi Costa Doctoris Medici, quod non gravabor attexere.*

vario motu mirabilis,

describitur carmine Alfonsi Casta :

31 Hic Sancti Baculus Canionis conditur : annis
Mille et quingentis millia multa facit.
Nunc foris apparet, tangis : modo inabditur arca,
Et manui tactum, quem dedit ante, negat.
Huc illuc excurrit : abit, redit : immanet, hæret :
Templi hujus lux est, lumen et urbis erit.
Redditur intactum ac incorruptibile. Mirum est :
B Cum ferri ad nihilum massa reducta foret.
De Sancti baculo quidam titubaverat Heros :
D Proh ! Statim evadit cæcus, et ire nequit.
Ad Sanctum supplex conversus adorat, et orat
Ut sibi restituat lumina : credit : habet.
Non possunt scribi calamo miracula tanta,
Quanta vigent : faciunt his ara et ut urna fidem.
Ora pro nobis, Martyr Canione, fac istam
Tutam urbem a noxis, a fame, labe, * cane.
In quibus ærumnis præsentibus angitur, esto
Præsto : ne prorsus diruta, lapsa cadat.
Defunctis requiem, vivisque precare salutem :
Atque tuam in cunctis, Sancte, precamur opem.
Quisquis es, ad Sanctum propera, et reverenter adora;
Ut votis compos, crimine mundus eas.
In terris tuus unus erit Protector : et orans,
In cœlum faciet prævius almus iter.
Ter, quater o felix, Acheruntia, digna Beatum
Hunc habuisse : diem ter venerare suum.
Alfonsus Medicus tibi carmina Costa dicavit :
Se, sua commendat : protege, sume, suos.

Miraculo incredulus, ideoque excæcatus visum credendo recipit :

* .i. peste

excitantur cives ad sui Patroni cultum.

E

DE SS. MAXIMO ET VENERANDO

FRATRIBUS, MARTYRIBUS IN DIOECESI EBROICENSI.

COMMENTARIUS HISTORICUS

De eorum cultu et inventione ; deque Legenda, sed fabulosa.

Cultus Sacer :

Breviarium Ebroicense, juxta decretum Concilii Tridentini per Claudium de Sanctes Episcopum Ebroicensem emendatum, et Parisiis anno MDLXXXVI excusum, exhibet ad hunc XXV Maii venerationem* Sanctorum Maximi et Venerandi Martyrum *sub ritu semiduplici, additis novem Lectionibus propriis, cum aliquot Antiphonis. Harum prima ad Vesperas est hujusmodi.*

Antiphonæ,

Ave fraterna Martyrum progenies :
Quam seculo geminam protulit una dies.
Avete Christi gloriosi Martyres,
C Quos æque passos æqua fovet requies.
Vos, qui supernam jam tenetis gloriam;
Nobis, precamur, impetrate veniam.

Altera Antiphona ad Laudes recitatur hujusmodi.

O quam jucunda Martyrum germanitas,
Quam vera consecravit Christi caritas!
O quam beata fovet illos requies,
Quos hic afflixit pœnarum congeries!
Per vos precamur, cœli luminaria,
Olivæ binæ, laudis sacrificia,
Æternæ lucis mereamur gaudia.

Oratio,

Et sequens ubique recitatur Oratio. Quæsumus omnipotens Deus, ut nos geminata lætitia hodiernæ festivitatis excipiat : quæ de beatorum Martyrum tuorum Maximi et Venerandi glorificatione procedit, quos eadem fides et passio fecit esse germanos : *quæ Oratio in Romano est* SS. Joannis et Pauli, 26 *Junii.*

Sepultura antiqua,

2 *Hæc de sacra eorum veneratione in urbe et diœcesi Ebroicensi, in qua ad Auturam fluvium alius Auream, postquam in illum defluxerit Itonus, est* Acineia *burgum, cum Præpositura Ordinis Benedictini, in qua olim deposita fuerunt corpora : quorum inventionis historiam ante multos annos reperimus in MS. codice Reginæ Sueciæ signato numero* 322. *Fuerat is olim D. Petavii, continebatque Chronica Eusebii, Hieronymi, Prosperi et Sigeberti : quod ultimum auctor qui vixit post annum* MCC, *dicit se accumulasse adjunctis Normannicis et Anglicis post Bedam et Aimoinum : et sic in Sigeberto aucto ista ad annum* DCCCCLXIV *habentur :* Hoc tempore, scilicet Ricardi Ducis Normannorum, qui tertius a Rollone avo ejus Normanniæ regebat Ducatum, quique propter ætatis diuturnitatem Vetuli sumpserat cognomen, piæ memoriæ Mainardo Abbate insistente in sacri monasterii Fontinellensis restauratione, vir quidam ex transmarinis partibus frequenti commonitus visione, in Gallias venit : et ad locum, F qui super Auturam fluvium situs, Acineia dicitur, intempestæ noctis silentio accessit : Sanctorum quoque Corpora Maximi et Venerandi Martyrum, ut ex revelatione didicerat, invenit, secumque secretius tulit, et ad portum Logiensem festinus descendit : ubi dato naulo cuidam nomine Amalberto, naviculam ingredi voluit : at divina retentus virtute, velut ebrius labare cœpit; iterque quod disposuerat, implere nullatenus valebat. Quod cum nauta ille cerneret, et novitate rei attonitus, paulo diutius aspectaret; tandem hominem percunctatus, quid sub involucro ferret; ad Fontinellæ monasterium, quod juxta erat, secum venire compulit : Abbatique et Fratribus illum offerens, quod actum fuerat expedivit. At ille deprehensum se intuens, spemque deferendi penitus non habens, sancta ossa involuta resexit, nomina et visionem cunctis palam exposuit : sicque amisso, quem per tot pericula quæsierat, cœlesti thesauro, tristis mœstusque vehementer, recessit. Quæ res cum Præfato Principi Normannorum innotuisset, et Fratres humiliter illi suggererent, ut, quid inde agere deberent, decerneret; vigilanter hoc decrevit, ut quo divino imperio et sua Sancti pervenerant electione, ibidem deinceps permanerent

corpora anno 964 inventa,

ad Fontanellense monasterium delata.

sua

A sua quoque auctoritate. Unde hactenus in Fontinellensi cœnobio ibidem Sancti cum debita habentur reverentia. *Hactenus dictum MS. Chronicon. Quæ postmodum excusa sunt a Luca Dacherio, tertio tomo Spicilegii in Appendice* 2 *ad Chronicon Fontanellense cap.* 5, *pag.* 256.

AUCTORE G. H.

3 *Qui vero status dictorum Reliquiarum hoc tempore sit, ita indicatur in relato supra Breviario Ebroicensi, atque in Lectione nona de hisce Sanctis, quæ ita recitari solet.* Ad horum Martyrum ac totius historiæ memoriam, in illo pago Achiniaco monasterium seu prioratus vetustissimus conspicitur, in quo illorum Capita ad venerationem servantur, et opitulantur variis Christianorum morbis et necessitatibus, qui devotionis causa illuc peregrinantur. Corpora vero in monasterio S. Wandregisili illuc translata retinentur. Pagus denique Achiniaco proximus, Silva impiorum seu finientium vocatur; ob impietatem illorum, qui de silva illa ex insidiis Sanctos adorti sunt; vel ab eorum fine et interitu, quem statim post consummatam contra Sanctos persecutionem pertulerunt : quos ultio divina noluit longius tantum scelus impune ferre. *Hæc ibi, et* pagus Achiniacus *dicitur supra* Acineia, *vulgo* Aquigny : *et quod ibi est* monasterium Fontanellense, *a fundatore dicitur* S. Wandregisili, *vulgo* S. Wandrille, *cujus Acta referentur ad diem* XXI *Julii. Ejus successor fuit S. Lantbertus, dein Archiepiscopus Lugdunensis : ad cujus Acta die* XIV *Aprilis deduximus accurate tempora ædificati Fontanellensis cœnobii.*

capita in Prioratu Achiniaco :

locus Martyrii Silva vicina.

B

4 *Hactenus relata, nobis satis certa videntur censenda; atque illis satisfactum esse, adeoque finis imponendus, nisi obstarent aliquæ narratiunculæ, omnino fabulosæ, hic rejiciendæ. Ex paucis adjungebantur in supra relato codice MS. Reginæ Sueciæ, ac pluribus referuntur in octo Lectionibus Breviarii Ebroicensis; plenissime autem describuntur in MS. per antiquo Aquiniacensi, quod Joannes Darde Societatis Jesu Sacerdos, ut scribit, multo labore extorsit : quia sæpius repulsam passus, sic institit qua precibus qua amicorum interventu et auctoritate, ut, quod bonus Procurator statuerat non commodare, tandem evicerit atque expugnarit, sponsore facto amicorum aliquo, qui in illo oppido auctoritate pollebat, de thesauro illo, uti æstimabat, post septem dies restituendo, In hoc ergo codice* Vita et martyrium SS. Maximi et Venerandi *sic incipit .* Anno siquidem Incarnationis Domini trecentesimo circiter et sexagesimo sexto, præsidente Sedi Romanæ sanctæ recordationis Papa Damaso, Rem vero publicam
C Valentiniano minore, cum Placidia matre strenue gubernante, Vitalio et Sabino tum in Formana civitate Italiæ Consulibus, repentinus Gentilium tumultus ejusdem Provinciæ in idolorum culturis exoritur. *Quæ ita abbreviata in MS. codice Reginæ Sueciæ leguntur* : Valentiniano juniore cum matre Placidia Rempublicam gubernante, Vitalio et Sabino in Formiana civitate Italiæ Consulibus, repentinus Gentilium tumultus ejusdem provinciæ in idolorum culturis exoritur. *Lectio prima Breviarii Ebroicensis sic incipit :* Anno Verbi incarnati circiter trecentesimo et sexagesimo sexto, tempore Damasi Papæ et Imperatoris Valentiniani, Maximus atque ejus frater Venerandus Brixiæ nati sunt. *In primo MS. postea dicuntur* de Brixia civitate oriundi, quæ vicina erat Formanæ urbi.

Legenda fabulosa,

ubi seculo 4 seu potius 5,

fingitur suscitata persecutio,

5 *Obsecro singula inspiciamus.* S. Damasus *ex nostro calculo creatus est dicto anno* CCCLXVI *sub finem mensis Septembris. At procul ab eo anno distat* Valentinianus junior, *qui cum matre sua* Placidia *cœpit imperare anno* CCCCXXV, *ubi post assignatum annum* CCCLXVI, *est intervallum annorum* LIX. *Nominat deinde Auctor* Formanam Brixiæ vicinam, *urbem in qua fuerit* Amphitheatrum *cum* cavea leonum. *Urbem* Brixiam *in Cisalpinis omnes novimus,* Formias *in Lotio; ab hac diversam* Formanam Brixiæ vicinam, *ut reperiamus vel per umbram, nihil propius occurrit quam* Verona; *cujus loco utrum* Formana *obrepserit nescimus; scimus autem satis vicinam esse Brixiæ, et in ea haberi celebre amphitheatrum, quod cum suis caveis anno* MDCLX *conspeximus. In hac Formana civitate dicto anno* CCCLXVI *dicuntur fuisse* Consules Vitellius et Sabinus. *ex Romanis satis sumpta nomina, in quibus* Vitellii *fuerunt Consules proximis a passione Christi annis, uti et* Sabini *sub Domitiano et Antonino Caracalla. Sed quam apte hæc in qualemcumque Formanam urbem transferantur, non quæro : progredior cum antiquo MS. ubi dicitur quod* pater eorum Magnus *sub* Laoditio et Maximo in Amphipoli provincia Martyrio coronatus est. *At quis ejus Martyrii meminit? et ubi est* Amphipholis provincia, *in qua Magnus Brixiensis fuerit coronatus?* Amphipolim *Macedoniæ urbem, alicubi forte nominatam reppererat Auctor; nescio an etiam* Maximum, *Martyrem Brixiensem Martyrologio Brixiano Fayni nuper adscriptum, ad* XII *Junii; sed pro eo tempore, quo passi sunt Sancti Faustinus et Jovita, sub Aureliano Præfecto et Adriano Imperatore; adeoque annis pluribus quam ducentis quadraginta ante annum supra notatum et Pontificatum Damasi.*

et ipsi nati Brixiæ,

D

E

6 *Postea a Pontifice Romano (qui in MS. Reginæ Sueciæ est* Damasus) *ordinatus est* Maximus, Episcopus; *et* Venerandus, Levita *sive* Archidiaconus. *Verum istæ dignitates in supra relatis non memorantur, et ideo in Titulo ipsos omisimus. Ab eodem Pontifice Evangelizandi gratia missi dicuntur Brixiam, unde orti fuerant; indeque excurrisse Formanam, ubi* idolum erat Vestorosii, id est Bacchi; *cui quod contradixissent, a* Vitatio Proconsule *capti sint et quæstioni subjecti, atque ad idolum adducti : quod eorum precibus terræ motu facto corruerit in pulverem. Tum narrantur in fornacem ardentem conjecti, sed accedente Angelo intacti ab igne permansisse; flamma consumptis cum Vitellio Proconsule circiter centum sexaginta, qui circumstabant Gentilibus, quorum nec corpora quidem colligi potuerint. Postea a* Sabino Principe, *quod Apollinem nollent odorare, rotis alligati feruntur membratim discindendi, sed dissolutis illico rotis incolumes evasisse. Deinde in amphitheatro objecti primum leænæ, postea leonibus triduana fame ad ferociam præparatis : sed hos ovibus mitiores Sanctorum linxisse pedes, et in ipsos venatores irruisse, quos momento devorarint.*

atque a Papa Damaso ordinati,

post varia a Proconsule Gentili illata supplicia,

7 *Inclusi tandem carceri Martyres, septem diebus absque cibo ullo aut potu perstiterint, sed ab Angelo educti, adscitis sociis* Etherio et Mario *in Gallias abierint : quo in itinere quatuor mortui suscitati sint, tres a nativitate cæci illuminati, duo claudi erecti, ac totidem leprosi mundati.* Burgundiam *porro (cœpit hæc sub initium seculi* V *nominari)* Burgundiam, *inquam ingressi, accessisse dicuntur ad* Germanum Episcopum Autissiodorensem, *tunc cum* S. Lupo Tricassinorum Episcopo ex Hibernia reversum *(quam profectionem anno* CCCCXLVI *imputant Beda lib.* 1 *cap.* 17, *Sigebertus et alii) cumque versus* Sequanam *tenderent, et* Proconsul Sabinus, *ex Italia progressus cum ducentis armatis viris eos persequeretur; per Sequanam miraculose divisum transivisse, media parte subsequentium virorum submersa : itaque in* Arboniacum pagum, *nemini quod sciam notum, devenisse. Verum a* Sabino *denique post triduum comprehensi in pago* Achiniaco, *cum duos energumenos a spiritibus furiosis liberassent, et triginta octo ex comitibus* Sabini *ad fidem Christi perduxissent, capite plexi asseruntur octavo Kalendas Junii, uti et triginta octo viri in sanguine suo baptismum adepti. At duo Martyres propria Capita detulissent ad cœmiterium, ubi ab Etherio et Mario fuissent sepulturæ traditi, qui etiam conscripserint hæc Acta, præposita ad* S. Germanum *Episcopum Autissiodorensem præfatione,* ut

ex Italia fugisse in Galliam.

F

ibique martyrium consummasse.

A *ut nihil desit quo minus ut certissima haberentur, tamquam ab oculatis testibus; et* qui illorum, *inquiunt*, usi fuistis familiaritate, quique illos vestra prosecuti estis benedictione, eorum certamina vestra evulgetis auctoritate.

8 *Jam rogamus eruditum lectorem, ut circumspiciat et perlustret seculum Christi quartum, maxime pacificum et in Christiana religione stabilitum, in quo Veronenses Episcopi, quotquot toto illo seculo præfuerunt, Sanctorum Catalogo sunt adscripti, nullus tamen illorum Martyrio coronatus. At si quæ* Formana *urbs, a Veronensi distincta, objiciatur; ea ex concavo Lunæ deducendæ foret, et prope Brixiam collocanda: sed et Brixiani Episcopi, qui dicto seculo floruerunt, etiam Sanctorum numero inserti sunt plerique, neque ullus sanguine effuso inter Martyres recensetur. Fuit præterea illud seculum scriptoribus præclarissimis exornatum, quorum nullus tam immanis persecutionis motæ meminit, quod tamen fecissent Socrates, Theodoretus, Sozomenus, qui historiam Ecclesiasticam istorum temporum scripserunt. Græci sunt, inquies: ergo nominentur ex Italis et Gallis ejusdem ævi scriptores illustriores, S. Eucherius Episcopus Lugdunensis; Claudianus Episcopus Viennensis, S. Sidonius, Episcopus Arvernensis,* B *S. Vincentius Monachus Lirinensis, S. Petrus Chrysologus Episcopus Ravennatum, S. Leo Papa, S. Hilarius Arelatensis, S. Prosper Aquitanus, Salvianus et Gennadius Episcopi Massilienses, aliique præter illos, qui Acta Sanctorum ejusdem seculi suo calamo exornarunt, absque ulla tunc temporis motæ persecutionis mentione. Præ omnibus cuivis sufficiat Constantius, in Vita S. Germani Episcopi Autissiodorensis, ubi variæ ejus legationes referuntur, atque etiam Ravennam ad Valentianum Imperatorem, atquo inter alia ista habet, quæ etiam Baronius inseruit suis Annalibus ad annum* 435 *num.* 19. Regebat Romanum Imperium Placidia Regina cum Valentiniano jam juvene, qui ita fidem Catholicam diligebant, ut cum omnibus imperarent, Dei famulis sublimi humilitate servirent. *Et hi permisissent publica auctoritate a suis Proconsulibus tam horrenda Dei famulis inferri supplicia? Quid autem Concilia Generalia, Ephesinum et Chalcedonense? quid varia particularia Romana, item Regiensia, Vasensia, Mediolanensia, Andegavensia, Arelatensia, Turonensia, Cabilonensia, et similia? nullisne ea decretis censuissent similes persecutiones reprimendas, vel instruendos Catholicos quomodo agere in iis deberent?*

Cum seculo 4 et 5 Veronæ et Brixiæ, nulli sciantur facti Martyres,

sed econtra pacata fuisse omnia sub Valentiniano et Placidia.

C 9 *Procul ergo ablegatis tam portentosis figmentis, dicamus, Martyrum istorum patriam ignorari; et eos non alio verosimiliter Titulo vocari* Martyres, *quam quod occisi a latronibus, adeoque cruenta morte defuncti, et deinde miraculis illustrati, meruerint ut* Sancti *honorari: nam hujusmodi omnibus Martyrii titulum pia majorum simplicitas adscripsit: eodem jure quo dixit* Confessores, *quotquot incruentum finem habuerunt et coluntur ut* Sancti. *Istorum autem multa habemus in hoc opere exempla, ac nominatim S. Evermarum prope Tungros, a latronibus occisum in nostra Brabantia, de quo egimus* I *Maji. Saussayus in Martyrologio Gallicano asserit,* illos superna virtute præditos capita decisa sustulisse, et velut devictæ per agonem suum impietatis gloriosa trophæa eum ad D locum deportasse, ubi demum a fidelibus, ad perpetuum sanctæ ipsorum memoriæ decus, basilica cum monasterio fuit constructa. *Ad hæc aliud nihil habemus dicere, quam, recepta semel per Galliam consuetudine, omnes eos Sanctos, qui capite minuti fuisse credebantur, exprimendi in statuis picturisve cum eodem capite intra manus ante pectus sublato; invaluisse popularem errorem, quo crediti sunt illi decisa capita post mortem sustulisse, et ad locum suæ venerationi dicatum deportasse. Potuit hoc semel iterumque revera contigisse; sed agnito semel illo, quod tam multos in errorem induxit, fallaci principio; de nullo Sancto potest prudenter credi, cujus Acta non sint omnino sincerissima, et ab omni interpolationis suspicione, propter Auctorum indubitabilem fidem, remotissima. Modus autem iste sic pingendi Martyres, collum sectos, in optima fundatur ratione: qua motus S. Joannes Chrysostomus, Homilia* XL *in SS. Juventinum et Maximum,* XXV *Januarii passos Antiochiæ:* Sicut milites, vulnera in præliis sibi inflicta Regis monstrantes, fidenter loquuntur; ita et illi, in manibus absecta capita gestantes et in medium afferentes, quæcumque voluerint apud Regem cœlorum impetrare possunt.

His addita gestatio resectorum capitum,

AUCTORE G. H.

imperite a picturis sumpta.

10 *Hisce sic deductis, reperimus mentionem horum* E *Martyrum factam a Roberto de Monte, in Accessionibus ad Sigebertum, una cum illius Appendice editis a Luca Dacherio post opera Guiberti Abbatis de Novigento: ubi is ad annum* DCCCCLXVI *primo profert historiam Translationis horum Martyrum ad Fontinellæ monasterium, contractam ex iis quæ nos supra num.* 2 *deduximus. Deinde ait:* Progeniem eorum, et patriam, et vitam, et passionem libet breviter intimare: *et sequitur* Vita SS. Maximi et Venerandi, *prout supra diximus nos reperisse in codice MS. Reginæ Sueciæ. Quæ cum ibi legi possint, neminem puto indignaturum nobis, quod istam tam male consutam farraginem referre prætermiserimus, cujus a nobis producta alius finis nullus esset, quam probare, (id quod heu! nimis multis exemplis quotidie discimus) medio ævo fuisse complures, quibus pulchrum ac licitum visum sit* pro pietate mentiri, *ut loquitur Harigerus Lobiensis Abbas in Gestis Pontificum Tungrensium etc.* cum non debeat pudere fateri nos nescire quæ nescimus. *Longe optabilius omnino fuisset, ut pro deperditis aut numquam scriptis veris Sanctorum plurimorum Vitis, nemo præsumpsisset supponere alias; quæ quanto distinctius et solicitius videntur suis usquequaque vestitæ temporum, locorum, ac personarum circumstantiis; tanto* F *evidentiores plerumque damnationis suæ notas circumferunt, ex quibus etiam a mediocriter eruditis hoc curioso seculo deprehendantur. Et hoc a nobis ingenue agnosci, nullis potest grave videri, nisi qui suas ipsi tenebras amant, suæ vel patriæ vel professionis conditione adstricti, ut clausis oculis prægressos sequantur; forte multis quidem ferenda, sed miseranda profecto; maxime cum iidem eo etiam se abripi sinunt, ut meliora sanioraque docentibus non irasci, existiment nefas; et in eosdem sibi licere credant, quidquid concitatus animus suggerit, ad diras et invectivas tunc fere proclivior, quando destitutum se invenit præsidio rationum.*

Eadem legi possunt apud Robertum de Monte.

DE

G.H.

DE SANCTIS DUOBUS AMANTIBUS,

INJURIOSO EJUSQUE UXORE,

CONJUGIBUS VIRGINIBUS IN ARVERNIA.

Ex S. Gregorio Turonensi.

CIRCA AN. D.

Post continentem diu vitam

Gregorius Episcopus Turonensis, *libro de Gloria Confessorum, cap.* XXXII *sub hoc titulo,* De duobus Amantibus, *elogium duorum Conjugum virginum hujusmodi profert :* Duos fuisse apud Arvernum, virum scilicet et puellam, refert antiquitas : qui conjuncti conjugio, non coitu, et in uno strato quiescentes, non sunt ab alterutro polluti in voluptate carnali. Post multos vero annos, cum eis esset latenter vita castissima ex consensu pari, vir tonsuratus ad Clericatum, puella vero religiosum induit vestimentum. Factum est autem, ut impletis diebus puella migraret a seculo : denique vir ejus præparata sepultura exhibuit corpusculum ad sepeliendum. Cumque eam sepulcro reconderet, arcanum quod inter eos convenerat, elevatis manibus ad cœlum pandit, dicens : Gratias tibi rerum omnium Artifex ago, quod sicut mihi eam commendare dignatus es, ita tibi reddidi ab omni voluptatis contagio impollutam. At illa subridens, ait: Sile, sile vir Dei, quia non est necesse, fatearis nostrum nemine interrogante secretum. Post hæc obtecta opertorio recessit. Non post multum vero tempus et ipse migravit a seculo, sepultusque est in loco suo. Erat autem in una quadam basilica; sed e diversis parietibus utrumque sepulcrum habebatur; et unum quidem ad Meridiem, alterum ad Aquilonem. Mane autem facto, inventa sunt pariter esse sepulcra, quæ utique hodie superdurant : idcirco nunc incolæ Duos-Amantes vocitant, et summo venerantur honore. *Hæc Gregorius in libro de Gloria Confessorum, qui est tertius liber Miraculorum : quo citato idem Gregorius, cum libro* I *Historiæ Francorum cap.* 41 *egisset de S. Nepotiano, Episcopo Claromontano apud Arvernos (quem Origines Claromontanæ obiisse notant die* II *Octobris circa annum* CCCLXXXVIII*) subjungit historiam duorum Amantium, latius deductam cap.* 42, *et virum appellat* Injuriosum, *ita scribens.*

religionis habitum sumunt :

B

in quo mortua illa mariti reprehendit loquacitatem,

sepulcra miraculose junguntur.

C

2 Per idem tempus Injuriosus quidam, de Senatoribus Arvernis, cum magnis opibus similem sibi in conjugio puellam expetiit, datoque arrhabone diem constituit nuptiarum. Erat autem uterque unicus patri suo. Adveniente vero die, celebrata nuptiarum solennitate, in uno strato ex more locantur. Sed puella graviter contristata, aversa ad parietem, amarissime flebat. Cui ille, Quid, inquit, turbaris? Indica quæso mihi. Illaque silente, adjecit : Obsecro te, per Jesum Christum Filium Dei, ut mihi quid doleas sapienter exponas. Tunc illa conversa ad eum ait : Si omnibus diebus vitæ meæ plangam, numquid tantæ erunt lacrymæ, ut queant abluere tam immensum pectoris mei dolorem? Statueram enim ut corpusculum meum immaculatum Christo a virili tactu servarem : sed væ mihi! quæ taliter ab eo relicta sum, ut quod optabam perficere non valerem : et quod ab initio ætatis meæ servavi, in hac novissima die, quam videre non debueram, perdidi. Ecce enim relicta ab immortali Christo, qui mihi dotem promittebat Paradisum, mortalis hominis sum sortita consortium : et pro rosis immarcescibilibus, arentium me rosarum, non ornat, sed deformat spolium : et cum debui super quadrifluo Agni flumine puritatis stolam induere; hæc mihi vestis onus exhibuit, non honorem. Sed quid amplius verba protrahimus? Infelix ego, quæ debui sorte mereri polos, hodie demergor in abyssos. O si mihi hæc futura erant, quare non dies vitæ meæ ipse fuit finis, qui fuit initium! O si ante introissem mortis januam, quam lactis acciperem alimenta! O si mihi dulcia nutricum oscula in funere fuissent expensa! Horrent enim terrenæ species, quia pro mundi vita transfixas manus suspicio Redemptoris : nec cerno diademata gemmis insignibus coruscantia, cum illam spineam miror mente coronam. Respuo longe lateque diffusa spatia terræ tuæ, quia amœnitatem concupisco Paradisi. Horrent tua solatia, cum Dominum residentem suspicio super astra.

Die nuptiarum deplorat illa sortem suam

ut Christo ante desponsata :

E

3 Talia cum magno fletu jactanti commotus pietate juvenis, ait : Unicos nos nobilissimi Arvernorum habuere parentes, et ad propagandam generationem conjungere voluerunt, ne recedentibus de mundo succederet heres extraneus. Cui illa : Nihil est mundus, nihil sunt divitiæ, nihil est pompa seculi istius, nihil est vita ipsa qua fruimur. Sed illa magis vita quærenda est, quæ morte terminante non clauditur, quæ labe ulla non solvitur, nec aliquo occasu finitur : ubi homo, in beatitudine æterna permanens, luce non occidente vivit : et quod majus est his omnibus, ipsius Domini præsentia, jugi perfruens contemplatione, in Angelico translatus statu, indissolubili lætitia gaudet. Ad hæc ille, Dulcissimis, inquit, eloquiis tuis æterna mihi vita tamquam magnum jubar illuxit : et ideo, si vis a carnali abstinere concupiscentia, particeps tuæ mentis efficiar. Illa respondit : Difficile est sexum virilem mulieribus ista præstare. Tamen, si feceris ut immaculati permaneamus in seculo, ego tibi partem tribuam dotis, quam promissam habeo a Sponso Domino meo Jesu Christo, cui me et famulam devovi esse et sponsam. Tunc ille, armatus Crucis vexillo, ait : Faciam quæ hortaris: et datis inter se dextris quieverunt. Multos postea in uno strato recumbentes annos, vixerunt cum castitate laudabili : quod postea in eorum transitu declaratum est. Nam cum impleto certamine puella migraret ad Christum, peracto vir funeris officio, cum puellam in sepulcrum deponeret, ait : Gratias tibi ago, æterne Domine noster, quia hunc thesaurum, sicut a te commendatum accepi, ita immaculatum pietati tuæ restituo. Ad hæc illa subridens, Quid, inquit, loqueris, quod non interrogaris? Illamque sepultam ipse non post multum insequitur. Porro cum utriusque sepulcrum e diversis parietibus collocatum fuisset, miraculi novitas, quæ eorum castitatem manifestaret, apparuit. Nam facto mane, cum ad locum populi accederent, invenerunt sepulcra pariter, quæ longe inter se distare reliquerant : scilicet ut quos tenet socios cœlum, sepultorum hic corporum non separet monumentum. Hos usque hodie Duos-Amantes vocitare loci incolæ voluerunt, meminimusque de his in libro Miraculorum. *Hactenus Gregorius Turonensis.*

non admisso conjugis solatio,

duxerat ad cœlibatum servandum;

F

viro deinde præmortua,

sed postea juncta per miraculum.

4 *Tractatum de Sanctis ecclesiis et monasteriis Claromontii*

corpora servantur in ecclesia S. Illidii et in altari S. Mariæ.

A *romontii libris duobus conscripsit Auctor anonymus circa annum* DCCCCL, *editum a Joanne Savarone : in quo lib.* 1, *cap.* XI *ista de Sepultura traduntur* : In ecclesia S. Illidii, altare S. Clementis, altare S. Mariæ ubi S. Illidius, et S. Desideratus, et S. Gallus, et S. Avolus, et S. Justus, et S. Injuriosus, et Scholastica in corpore quiescunt. *Fuit ista Ecclesia primum S. Clementis dicta, eo quod S. Illidius dexterum brachium hujus Pontificis sub arca altaris condidisset. Reliqui quatuor priores fuerunt Sancti Episcopi Claromontani, ex quibus coluntur*, Illidius, XII *Julii*; Gallus, I *Julii*, Desideratus, XI *Februarii*; Avoli *natalem necdum reperimus. At* S. Justus, *S. Illidii Archidiaconus fuit, cui sacer est dies* XXI *Octobris. Qui sequitur deinde* S. Injuriosus, *dicitur a Savarone* unus ex eis quos vulgus Duos-Amantes vocat, quique cum conjuge sua caste vixit, sine ulla pudicitiæ labe. *At quæ* D Scholastica *subjungitur, non fuerit ejus Sancta Sponsa, sub dubio relinquo : potuit id, licet Gregorio præteritum per majorum traditionem venisse ad posteros. Certe* S. Scholastica, *Soror S. Benedicti, istic neque sepulta fuit, nec quisquam dicitur illuc ejus Reliquias transtulisse. Diem n talem Jacobus Branche de Vitis Sanctorum Arverniæ ac Saussayus in Martyrologio Gallicano, hunc* XXV *Maji assignant, et longo utrumque ornant elogio, formato ex iis quæ attulimus : sed in eo non possumus non notare inconsiderantiam Saussayi, asserentis,* una eademque die defunctos, *et* uno eodemque tumulo sepultos. *Nam post Sponsam sepultam, ait Gregorius*, non post multum tempus ipse migravit ; *et ab initio procul dissita sepulcra, non fuerunt nisi per miraculum conjuncta.*

EX GREG. TURON.

Natalis 25 Maji.

DE S. DIONYSIO CONFESSORE,

D. P. B

EPISCOPO MEDIOLANI IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. E

§. 1. Concilium Mediolanense, concertatio cum Arianis, exilium sanctorum Dionysii, Eusebii et Luciferi.

ANTE AN. CCCLX

Cum sub Episcopo Dionysio,

Postquam *speciali Commentario explicui Chronologiam Episcoporum Mediolanensium, et ostendi* S. Protasium, *anno primum* CCCXXX *cœpisse sedere; habere autem non posse assignatos suo Episcopatui annos* XXII, *nisi ultra annum* CCCXLVII, *quo interfuit Synodo Sardicensi, vixerit usque ad annum* CCCLI ; *consequens fuit, neque inter ipsum et* S. Dionysium, *anno* CCCLV *exilio mulctatum, interjici posse* S. Eustorgium, *sed Protasio præponendum; neque eidem* S. Dionysio *relinqui posse annos* XIV, *sed sufficere quadriennium; nec denique convenienter dici, adscribendum eidem decennium actum in exilio; quia constat obiisse in eodem, prius saltem quam Julianus anno* CCCLXI *adeptus Imperium, exules Episcopos jussisset reverti ad Ecclesias suas : hoc enim fecit ipso statim exordio, clementiæ famam captare visus; reipsa autem hoc intendens, Catholicos fovendo et excitando contra Arianos ut Christianos inter se committeret, Ecclesiasque magis conturbaret, quas Ariani jam ubique* C *videbantur pacifice possidere. Imo in Vita hic danda num.* 25 *dicitur* præceptum ab Imperatore Constantio *fuisse*, ut Dionysius Episcopus omni cum honore Sedi suæ restitueretur ; *idque futurum fuisse*, nisi vir Dei votis exegisset, ut vitam in exilio poneret, ne regressus confusa infidelium *Arianorum* instituits studia plebis aut Cleri inveniret : *adeo ut potuerit multo etiam citius Sanctus obiisse.*

et Imp. Constantio,

2 *Episcopatum ergo inierit* S. Dionysius (*de quo nunc agere instituimus, quia hoc* XXV *Maji festum ejus agit Ecclesia Mediolanensis, incertum an ut hodie mortui, an vero ut tunc, relato ex Armenia corpore, in aliqua Mediolanensium ecclesiarum a S. Ambrosio depositi*) *Episcopatum, inquam, inierit* S. Dionysius, *quando mortuis fratribus victisque tyrannis, solus in Occidente æque ac Oriente rerum potiebatur Constantius Arianus : cui cuncta agenti ad arbitrium, Valentis atque Ursacii, Episcoporum Pannoniorum atque ad vomitum turpiter reversorum prima cura fuit evertere Athanasium ; quo prostrato, facilem sibi spondebat viam ad Arianismum pro Catholica fide stabiliendum. Itaque quod ejus auctoritate fulti Ariani agere cœperant Arelate, cogendo undequaque subscriptiones Episcoporum contra Athanasium; hoc pergebant urgere Mediolani, anno* CCCLV, *quo, ad Concilium universale celebrandum, omnes quidem tam Orientis quam Occidentis Episcopos convocari fecerant; malebant tamen solos Occidentales habere præsentes, quos rerum circa Athanasium in Oriente actarum et judicatarum ignorantia, aut notitia minor, fraudi opportuniores reddebat ; maxime quando eis exhiberetur ingens numerus suffragiorum, contra Athanasium ab Orientalibus extortorum.*

in concilio Mediolan. an. 355;

3 *Rem totam, uti Arelate et Mediolani acta est, Severus Sulpicius, Bituricensis in Gallia Episcopus, lib.* 2 *historiæ sacræ sic describit* : Ab hoc initio illecti Principis (*narraverat siquidem qua ratione Valens fidem fecerat Imperatori, quod victoriam de Magnentio ad Murciam ipsumque Imperium ejus meritis deberet*) extulere animos Ariani, potestate Regis usuri, ubi auctoritate parum valuissent. Igitur cum sententiam eorum, quam de Athanasio dederant, nostri non reciperent; edictum ad Imperatore proponitur, ut qui in damnationem Athanasii non subscriberent, in exilium pellerentur. Ceterum a nostris tum, apud Arelaten ac Buteras oppida Galliarum, Episcoporum F Concilia fuere. Petebatur ut prinsquam in Athanasium subscribere cogerentur, de fide potius disceptarent; et tum demum de re cognoscendum, cum de persona judicium constitisset. Sed Valens sociique prius Athanasii damnationem extorquere cupiebant, de fide certare non ausi.

post Arelatensem synodum,

4 Ab hoc partium conflictu agitur in exilium Paulinus, *Treverorum Episcopus*. Interea Mediolanum convenitur : ubi, dum aderat Imperator, eadem illa contentio nihil invicem relaxabat. Tum Eusebius Vercellensis et Lucifer a Calari Sardiniæ Episcopi, relegati. Ceterum Dionysius, Mediolanensium Sacerdos, in Athanasii damnationem se consentire subscripsit, dummodo de fide inter Episcopos quæreretur. Sed Valens et Ursacius ceterique, metu plebis, quæ Catholicam fidem egregio studio conservabat, non ausi piacula profiteri, intra palatium congregantur. Illinc epistolam sub Imperatoris nomine emittunt, omni pravitate refertam ; eo nimirum consilio, ut si eam æquis auribus populus accepisset, publica auctoritate cupita proferrent; sin aliter fuisset excepta, invidia esset in Rege, et ipsa venialis, quia etiam tum Catechumenus sacramentum fidei merito videretur potuisse nescire. Igitur lectam

Athanasii urgeretur damnatio,

A lectam in ecclesia epistolam populus aversatur : Dionysius, quia non esset assensus, urbe pellitur : statimque ejus in locum Episcopus subrogatur *Auxentius Arianus.*

AUCTORE D. P.

5 *Initium concertationis, in quo primas scribendi partes sibi sumpsit Dionysius, jure debitas, quia sub ejus jurisdictione res agebatur, hic accipe ex secundo Hilarii contra Constantium fragmento, potius quam libro.* Post Arelatensem Synodum, cum Paulinus Episcopus tantis illorum *Arianorum* sceleribus contraisset, venire Mediolanum *Eusebius* præcipitur, collecta jam illic malignantium synagoga. Decem diebus vetitus est ad ecclesiam accedere, dum adversus tam sanctum virum malitia se perversa consumit : * soporatis deinde consiliis omnibus, ubi libitum est, advocatur. Adest, una cum Romanis Clericis et Lucifero Sardiniæ Episcopo : conventus, ut in Athanasium subscriberet, ait, de Sacerdotali fide prius debere constare; compertos sibi, quosdam ex his qui adessent hæretica labe pollutos : expositam fidem apud Nicæam posuit in medio; spondens omnia se facturum quæ postularent, si pro fidei professione scripsissent. Dionysius Mediolanensis Episcopus chartam primus accepit : ubi profiteri B scribendo cœpit, Valens calamum et chartam e manibus ejus violenter extorsit, clamans non posse fieri ut aliquid inde gereretur. Res per clamorem multum deducta in conscientiam plebis est, gravis omnium * dolor ortus est, Impugnata est a Sacerdotibus fides. Verentes igitur illi populi judicium, e Dominico a Palatium transeunt.

et prius de fide agi vellent Episcopi Catholici,

* an. subornatis?

ab ecclesia in Palatium traducitur causa,

* an. Clamor ?

6 *Quod tamen priusquam fieret; et in ipsa adhuc intra ecclesiam concertatione; factum videtur ut aboleretur* Dionysii *subscriptio, in condemnationem Athanasii expressa jam ante, et prius forte expressa quam Mediolanum veniret Eusebius, prius saltem quam admitteretur ad Synodales in ecclesia consultationes. Abolita est autem, sicut Ambrosius, in festo S. Eusebii sermonem habens, hic verbis narrat.* Cum Arianorum detestanda perfidia totam cum universo mundo Italiam perturbasset, atque ejusdem pestilentiæ Sacerdotes simplicitatem S. Dionysii Martyriis captivassent, ita ut subscriptionis ejus vinculum retinerent, qua illum e manibus eorum sapientia liberavit? Sicut enim ait S. Paulus, Factus sum Judæis tamquam Judæus, ut Judæos lucrifacerem; ita Eusebius, hæreticis hæreticum se esse mentitus est, ut de hæresi filium liberaret. Dixit enim, se eorum consentire perfidiæ, hoc sibi placere quod illis; sed quod sibi filium C Dionysium in subscribendo præponerent, graviter se moveri. Vos enim, inquit qui dicitis, Filium Dei Patri Deo æqualem esse non posse, cur mihi filium prætulistis? Qua illi ratione permoti, statim S. Dionysii chirographum deleverunt, priorem locum subscribendi B. Eusebio deferentes. Quos ille increpans et irridens, ait, Neque ego me vestris sceleribus polluo, neque filium meum vobiscum participare permitto. Unde cum dicat Evangelium, in hac generatione prudentiores esse filios tenebrarum quam lucis; ecce hic ipse, tenebris prudentior filius lucis, repertus est. *Eadem multo prolixius atque cum pluribus circumstantiis narrantur in Vita ipsiusmet S. Eusebii, edita ab Ughello mox citando, ubi interim legi res potest, integre proferenda ad Kal. Augusti.*

prius tamen a S. Eusebio callide abo-letur

1 Cor. 9, *subscriptio S. Dionysii*

Luc. 16, 8

7 *Filius suum cur vocet* Dionysium *Eusebius, præter ætatis differentiam, ratio redditur in præcitata Vita, quod illum sacro baptismate tinxerit, ubique sicut Augustinum postea Ambrosius : sed hoc difficulter componitur cum eo, quod plerique recentiores volunt,* Dionysius *Mediolani ex Mediolanensibus parentibus natum. Quare, si ea ratio non subsistit (nec enim maximæ fidei ea Vita est) dicendum erit, vel quod Vercellensi adscriptus Clero* Dionysius *aliquot annis vixerit sub S.* D *Eusebii disciplina; vel denique quod inter comprovinciales Episcopos, qui* Dionysium *ordinaverunt, ætate et gradu primus fuerit idem S. Eusebius : his enim omnibus titulis moris est in Ecclesia vocari filium. Ferdinandus Ughellus Tom. 4 Italiæ sacræ asserit, ab Albensi apud Insubres Episcopatu ad vacantem Mediolani Sedem fuisse translatum Dionysium. Sed nimis alienum ab ejus temporis usu fuit, præsertim in Occidente nostro, ejusmodi translatio ab una Ecclesia ad alteram : et sponsalitio contractui similis censeatur Sacerdotalis Ordinatio, ut non minus absurdum videretur si Episcopus Ecclesiam commutaret, quam si vivente priori sponsa ad alia vota transiret vir quispiam. Quare malim innominatos censeri quotquot ante Lampadium, Romanæ Synodo subscribentem anno* CCCCXCVIII, *Albæ præfuerunt. Porro abstractus a factione Arianorum* Dionysius, *quomodo cum patre suo spirituali Eusebio contra eosdem decertaverit, in SS. Athanasii et Luciferi Actis satis jam dictum est, et plenius in Vita mox danda describitur.*

quem filium suum Eusebius nominat.

§. II. Relatio corporis S. Dionysii, tempore S. Ambrosii. E

Quod *ad exilium pertinet, et in eo finitam S.* Dionysii *vitam, Ambrosius in Epistola ad Vercellenses ita habet :* Pro fide *Eusebius* exilia dura præoptavit atque elegit, conjuncto sibi sanctæ memoriæ Dionysio, qui posthabuit Imperatoris amicitiam exilio voluntario. Itaque memorabiles viri, circumdati armis, vallati exercitu, cum raperentur de ecclesia, majore triumphabant de Imperio... Confessus est victum se esse, qui rogabat ut mutarent sententiam : sed illi validiorem calamum suum ferreis gladiis arbitrabantur... Non desiderarunt patrium sepulcrum, quibus reservabatur cœleste domicilium... Quocumque missi essent, locus deliciarum putabatur : neque enim illis quidquam deerat, quibus fides locuples abundabat. Locupletabant alios, ipsi inopes ad sumptum, opimi ad gratiam : tentabantur, sed non mortificabantur, in jejuniis, in laboribus, in custodiis, in vigiliis. Evaserunt de infirmitate fortes; non expectabant deliciarum illecebras, quos saginabat fames : non adurebat eos torrida æstas, quos refrigerabat æternæ spes gloriæ : non frangebant glacialis plagæ frigora, quibus fervent spiritu vernabat devotio : non verebantur vincula hominum, quos Jesus solverat : non desiderabant redimi a morte, qui præsumebant a F Christo resuscitari. Denique S. Dionysius exegit votis, ut in exilio vitam poneret; ne regressus, confusa institutis et usu infidelium studia plebis aut cleri inveniret : meruitque hanc gratiam, ut pacem Domini tranquillo affectu secum referret. Itaque ut S. Eusebius prior levavit vexillum confessionis; ita B. Dionysius, in exilii locis, propiori Martyribus titulo, vitam exhalavit.

In exilium cum Eusebio missus Dionysius

in illo moritur.

9 *Porro gloriosi, secundum ea quæ dabimus vitæ Acta, exilii locum,* S. Dionysius *habuit in Armenia, in cujus urbe aliqua Episcopus nominabatur Aurelius; qui etiam, ut fuerat a Sancto morituro rogatus, corpus ejus Mediolanum retulit, cum jam Episcopatum obtinuisset S. Ambrosius, adeoque post annum* CCCLXXIII. *Mortuus est iste Aurelius ipso anniversario* S. Dionysii *die, et prope eumdem a S. Ambrosio sepultus; ac deinde, tempore Ludovici Imperatoris, a Nottingo Vercellensi Episcopo, Hirsaugiensis monasterii fundatore, quædam Reliquiæ ejus translatæ sunt Hirsaugiam, uti habetur in vitæ Actis descriptis a Wilramo Eberesbergensi, et Willihelmo Hirsaugiensi Abbati post annum* MLXVIII *dicatis, ac* IX *Novembris quando colitur illustrandis.*

Unde Mediolanum relato corpore

exequias Ambrosius celebravit.

A 10 *Eadem deinde S. Aurelii Acta compendio referens Trithemius Spanheimensis Abbas, in Hirsaugiensis monasterii Chronico, scripto circa annum* MD, S. Dionysium *ait vita functum esse anno* CCCLXXIX; *Aurelium autem, triennio postquam ex Armenia discesserat, anno Domini* CCCLXXXIII. *Enorme hoc est, quoad* Dionysium, *Chronologiæ mendum, et fortassis sumptum ex tempore translati Mediolanum corporis, quod potuit fuisse annus* CCCLXXIX, *Ambrosii in suo illo Episcopatu sextus. Idem Trithemius de Ambrosio addit, quod Aurelii* exequias multis cum lacrymis prosecutus, illum sermonem insignem fecit ad populum, qui incipit, Amisimus Fratrem et Pastorem dulcissimum, imo præmisimus Advocatum: in quo laudes et præconia ipsius S. Aurelii magnis eloquentiæ viribus effert in cœlum.

Qui corpus in Italiam retulit S. Aurelius

11 *Utinam hic sermo, quem una cum Reliquiis delatum Hirsaugiam non dubitamus, adhuc alicubi inveniretur! verosimiliter ex eo disceremus aliqua etiam de* S. Dionysio: *utrum scilicet ipsius corpus ex Armenia allatum sit Mediolanum, an vero prius Cassani aliquandiu quieverit una cum ipso S. Aurelio. Deinde haberemus in eo accuratius forte expressum*
B *nomen urbis, in qua hic Episcopus vixit, iste exul obiit. MSS. Mediolanensia, ex iisque MS. Blauburense et* Boninus *Mombritius*, Arreicium *scribunt in Vita* S. Dionysii: *Hirsaugiensia, in Vita S. Aurelii aliaque Germanica, et ex iis Trithemius, atque ex Trithemio lectio Breviarii Mediolanensis anni* 1635, Rediciam; *cum antea in Breviario anni* 1539 *legeretur* Arretium. *Ast* Arretium *nullum est in Armenia, multo minus* Redicia, *quam nec in ullis quidem Episcopalium locorum catalogis, apud Carolum a S. Paulo, in Geographia sacra invenies, imo nec aliud nomen quod eo accedat. Quamvis autem affine aliquod inveniretur, quo adduci* Redicia *posset; præsumi tamen merito deberet, purius illud esse Mediolani quam Hirsaugiæ servatum. Cum igitur in prædicta Geographia sacra inveniam ex MSS. Vaticanis* Ariaratiam, *juxta Catalogum primum;* Ararasthiam, *juxta secundum;* Ararathiam, *juxta tertium ex MS. Regio; urbem Episcopalem in Armenia secunda seu minore; et hoc nomen ad* Arreicium *accedat propius; suadet ipse situs loci, ut credam ejusdem urbis Episcopum fuisse Aurelium, et inter successores ejus numerandum* Acacium Ararathiæ *Episcopum, pro tempore Chalcedonensis Concilii nominatum ab Evagrio lib.* 2 *cap.* 18.

Episcopus Ararathiæ fuit,

pro quo in antiquis Mrtgiis scribitur S. Basilius.

C 12 *Huic de Armenia sententiæ, et de Ararathia conjecturæ, imo toti de Aurelio relationi, haud levem scrupulum objiciunt Usuardus et Ado, nihil alter sciens de altero, et iisdem tamen uterque utens verbis, atque adeo ex eodem antiquiori fonte acceptis, dum* VIII *Julii aiunt;* Mediolani S. Dionysii Episcopi et Confessoris, qui ab Imperatore Constantio Arriano apud Cappadociam pro fide Catholica damnatur exilio, ibidem requievit. Reliquias corporis ejus per S. Basilium, præfatæ urbis Episcopum, receptas B. Ambrosius condigno honore condidit. *Eadem verba habes, non tantum apud auctorem Supposititii Bedæ, qui solum est extensio et contractio Adonis, consentientibus quoad sensum Maurolyco et Galesinio; sed etiam apud Notkerum: hic tamen addit:* Alii contendunt, quod in Armeniam apud Reditum civitatem exiliatus, ibidemque defunctus, per S. Aurelium, ejusdem urbis Episcopum, Mediolanum sit translatus: et quod idem Aurelius ibidem infirmatus ac mortuus, in eodem cum S. Dionysio monumento, sicut in vita condixerant, fuerit tumulatus. *Fuit Notkerus ad monasterium S. Galli in Helvetia monachus, Adonis synchronus; acceptoque ab eo Martyrologio plurimum usus, composuit suum circa annum* DCCCLXXI: *qui quod supra Adonem addidit, ab Hirsaugiensibus in Spirensi diœcesi monachis haud dubie acceperit, recenti adhuc novæ fundationis memoria et transvectarum anno* DCCCXXX *reliquiarum S. Aurelii, atque ab ultro citroque ex Germania commeantibus ipse viæ medius facile discere potuit, quæ Mediolani Hirsaugiæque dicebantur: non æque facile, inter diversas narrationes discernere, utra verosimilior esset.* D

tamquam auctor istius translationis.

fortassis consilio ejus inductus Aurelius est.

13 *Ego, dum considero epistolam S. Basilii, aditum Episcopatum B. Ambrosio gratulantis, facile adducor ut opiner, hac occasione usum Ambrosium postulasse auxilium ejus, ut* S. Dionysii *corpus, ex eo ubi tumulatum erat loco, civibus restituendum curaret, utpote cujus provinciæ vicina esset provincia Armeniæ. Basilium vero persuasisse Aurelio sibi noto, ut sese transferret in Italiam, et per Cappadociam necessario transiturum cum sancto corpore Neocæsareæ excepisse, atque commeatu juvisse, nec sine novis litteris dimisisse ad Ambrosium; quibus factum sit, ut cum tanta esset S. Basilii celebritas, corpus* S. Dionysii *missum ab eo diceretur, etiam absque mentione Aurelii, diu nusquam nisi apud Mediolanenses noti; indeque natam esse illam narrationis diversitatem. Hanc utroque conciliandi viam inierunt recognitores Mediolanensis Breviarii. Nam ubi in vetustioribus Breviariis sic legebatur:* Corpus autem ejus per Aurelium, sanctæ vitæ Episcopum, Mediolanensibus redditum est: a quibus E summa cum reverentia susceptum, venerabiliter in ecclesia sua tumulatum est: *ubi, inquam, ista legebantur, ipsi deinceps legi sic jusserunt:* Ejus corpus Mediolanum ad B. Ambrosium ab Aurelio Episcopo translatum est; cui piæ actioni officium quoque S. Basilii Magni accessisse traditur. *Idem quo ad sensum habet Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ.*

aut ex viliato fonte res ea inserta est Martyrologiis.

14 *Ceterum non sunt tam clara, quam prima forsan fronte apparent, verba Adonis et Usuardi. Quid enim est, quod, post nominatam* Cappadociam, *dicatur* Basilius, præfatæ urbis Episcopus? *Non est urbs Cappadocia, sed provincia; in eaque urbs Neocesarea, Basilii Sedes. Oportet igitur ut ex aliquo vitiato codice ista acceperint ambo; cum in originario textu sic forte legeretur* qui ab Imperatore Constantio, Ariatio apud Cappadociam.... damnatus exilio... Reliquias, per S. Aurelium præfatæ urbis Episcopum receptas etc. *Nihil sane videtur facilius quam ut ex* Ariatio, *contractius scripto pro* Ariarathio *vel* Ariarathia, *legeretur* Ariano, *præcedente Imperatoris Constantii nomine ansam ad sic legendum præbente, ac fere necessitatem iis qui* Ariatium *nullum noverant. Interim temerariæ mutationis indicium mansit in verbis* F præfatæ urbis; *et justa datur causa suspicandi, quod eadem temeritate subrogatum sit pro nomine* S. Aurelii *nomen* S. Basilii, *cujus forte in primigenia translationis istius historia nec minima quidem fiebat mentio.*

§. III. Cassanensium de corpore apud se primum deposito traditio.

Traditio Cassanensium de corpore S. Dionysii.

Ecclesia S. Dionysii, *cujus meminerunt antiqua Breviaria, non nisi post plura secula condita fuit, ut infra dicetur: itaque ejus mentio in recentioribus Breviariis prudentius omissa est: plus etiam mutandum censuit Ferrarius quando de S. Ambrosio ait, quod allatum ab Aurelio* S. Dionysii *corpus* primum in Cassani oppido, juxta Adduam flumen, honorifice sepelivit. *Est illud oppidum passuum millibus circiter quatuordecim, atque adeo diei fere unius moderato itinere, Mediolano dissitum; nec difficile conceptu est, quomodo Aurelius, emenso fere Hadriatico ad aliquem Venetorum portum appulsus, et vel adverso subnavigans Pado, vel terrestri itinere breviori rectum tenens iter Mediolanum versus, pervenerit Cassanum. Hac faciunt monumenta antiquitatum Cassanensium, per* Joannem

A *Joannem Antonium Castillionæum edita, nobis aliquamdiu frustra Mediolani quæsita, sed a Placido Puccinello in Zodiaco Mediolanensi pag. 197 ad marginem citata, una cum testimonio antiquarum picturarum, ex quibus habeatur, illic immotum stetisse Sancti corpus, non valentibus bobus porro movere carrum; hujusque miraculi fama excitum Ambrosium eodem accessisse, et aperta arca amplexum esse sacrum pignus; quod vicissim brachia prodigiose elevans, collum cari successoris strinxerit, et vel externa vel interna voce persuaserit Sancto ipsum deponere in veteri ædicula, quam olim ibi sub nomine S. Salvatoris S. Barnabas dedicarat. Atque hæc omnia dicuntur probari ex MSS. documentis ipsiusmet ecclesiæ* S. Dionysii *Mediolani: quod magnum debet censeri testimonium veritatis, a solis recentioribus Mediolanensibus scriptoribus negatæ: ideoque ipsa illa MSS. optaremus videre. Addit apud Puccinellum Castillionæus, quod corpus* S. Dionysii *manserit Cassani usque ad annum* MCXXIII, *quando intra urbem translatum fuerit ad ecclesiam, sub* SS. Dionysii *et* Aurelii *invocatione, ab Ariberto Archiepiscopo ædificatam: de qua fundatione pluribus infra.*

A UCTORE D. P.

16 *Hactenus scripseram, cum Mediolano accepi urbis hujus Antiquitates, a præcitato Castillionæo ex civitatis parœciis diligentissime collectas editasque anno* 1625, *et in iis parte* I, *Fasciculo* I, *pag.* 17. *reperi.* B Manuscriptum, olim veteri ferreæ capsulæ consignatum, et forte fortuna repertum, *ut ait*, in ipsa D. Dionysii æde; *cujus pars altera S. Barnabam spectat; altera, de* S. Dionysio *hæc habet*: A prædictis *Armeniæ* partibus cum ad hanc urbem corpus deduceretur, gloriosus Ambrosius, divina revelatione edoctus, quod Sanctissimi antecessoris sui Dionysii Corpus, ipsius studio et diligentia ac hortatu legatorumque Mediolanensium instantia, per B. Basilium Armeniæ Primatem transmitteretur; statutis die et hora, convocato et subsequente Clero, et populo Mediolanensi, ad Portum Adduæ fluminis qui alio nomine quam Cassanum tunc nominabatur cum processione solenni devenerunt. Nec mora: navis, sacrum corpus deferens, portui appropinquavit. Et ecce, cum Ambrosius reverenter et devote capsam in qua jacebat voluit amplecti, permissione divina corpus benedictum a capsa exurgens, Ambrosium fuit amplexatum, Ave, frater, proferendo. Deindeque a Portu usque ad locum, ubi nunc ecclesia S. Dionysii prope ripam portus in testimonium præmissorum est fabricata, pergentes, de fide C et Christi divinitate ad invicem contulerunt. O miraculum inauditum! o quanto præconio extollendum! Suspicante vero Ambrosio, quod dignissimus Pontifex Dionysius in humanitate, cognito tam mirabili Dei speculo, divina potentia permanere deberet; incunctanter exorsus est Præsul Dionysius ad Ambrosium: Corpus meum in Basilica Salvatoris et Prophetarum trades sepulturæ. His expletis in capsam rediens, quievit in pace. Admirantibus et stupentibus cunctis adstantibus, qui laudes immensas omnipotenti devotissime reddiderunt: et abinde citra appellatus est portus Cassani a Cassa, ob miraculum Dionysii Confessoris eximii, quod prædiximus, ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, fideique Catholicæ corroborationem.

quod illuc usque perlatum cum exciperet Ambrosius,

ab eodem assurgente est salutatus

17 Postremo gloriosus Ambrosius cum clero et populo, capsa cum tam pretioso thesauro supra currum imposita, versus urbem iter ceperunt; et cum juxta memoratam basilicam Salvatoris pervenerunt currus stetit adeo fixus, ut nec equi, calcaribus et aliis flagellis stimulati, ab immobilitate eum possent revocare. Spiritu sancto repletus Ambrosius Dionysii recordatus hortatus, indagatur si forsan ibidem locus esset Domino sacratus. Facta diligenti inquisitione, benedicta Salvatoris ecclesia, arboribus, hedera, et vepribus repleta, nutu Dei inventa D est: lectisque antiquis codicibus, illam esse basilicam, a S. Barnaba Apostolo et Pontifice Mediolanensi dedicatam, indubie cognoverunt: Ambrosius vero, laudibus Deo porrectis immensis, populos iis verbis exorsus est [affari]. Etenim dignum et justum est, ut is, qui pro fide certavit, in hac basilica quæ ex fidei fervore noviter extitit dedicata, digno condatur honore. Fama per urbem diffusa, ad stupendum miraculum populus undique confluit. Nec mora, ecclesia purgatur, et reparatur, et in parvo tempore decentius reficitur, et reædificatur. Igitur restaurata ecclesia, dignus Dei Sacerdos Ambrosius gloriosum Dionysii corpus celeberrima devotione, in Confessione dictæ basilicæ recondidit: et ultra titulum primi Pontificis Barnabæ, hanc sacrosanctam ædem, ad honorem Beatissimi Dionysii, et Confessorum omnium consecravit et dedicavit. Ad cujus sepulcrum mirabiliter multa infirmorum corpora sanitati fuerunt restituta, et continue Jesus Christus Dominus noster, qui in Sanctis suis mirabilis est, precibus sanctissimi Confessoris sui, languentibus medicinam præstat et infirmis salutem, qui vivit et regnat in secula seculorum benedictus. E

hic vero monitus miraculo subsistentis ad ecclesiam Salvatoris currus,

illud ibidem deposuerit,

deinde miraculis clarum.

18 *Sunt in hac narratione quædam quæ præfato Puccinello displicent, et exiguam ei videntur habere similitudinem veri: nam quomodo, inquit, S. Aurelius, qui dicitur ad* S. Dionysii *sepulcrum orare solitus quoad vixit, tam procul identidem excurrisset ab urbe, in qua vivebat, hospitio et familiaritate S. Ambrosii utens? Verum non video, quo fundamento dicatur Aurelius, Mediolani potius quam Cassani vitam egisse: quid enim ei cum urbis potentissimæ immenso strepitu, cui longe optabilius fuit, post dimissam curam redeundi ad suum Episcopatum, solitariam agere et quietam vitam? Eorum quæ traditione sola aut scripturis longo post intervallo confectis habentur, non sunt admodum scrupulose verificandæ circumstantiæ singulæ, sed nec temere neganda tota rei substantia: quam enim facile illis admiscetur fabulositatis aliquid, tam est temerarium audaci negatione contraire famæ antiquæ, et cujus nullum invenitur principium quod falsitatis merito suspectum habeas.*

Hæc traditio non est tam absimilis vero,

19 *Itaque ut Cassanensium traditiones reverenter indulgenterque suscipimus, quia nihil objicitur cur quoad substantiam veræ non fuerint; sic fidenter rejicimus nova illa figmenta, quæ sub nomine fragmentorum Luitprandi hoc primum seculo prodierunt in Hispania, quæque vel nude sufficiet transcripsisse, ad eorum confusionem, qui ista, sapientioribus Hispanis pridem explosa, adhuc tuentur ut omni acceptione dignissima. Sunt autem hæc, juxta editionem Madritensem anni* 1635. *num.* 135. Natalis Toletanus, ab exilio rediens, Mediolani moratur: pulso in exilium sanctissimo Dionysio, a Catholicis Mediolanensibus Episcopus eligitur, qui licet se gesserit ut Vicarius illius, rebus gestis præclare floruit; et in numero Sanctorum relatus fuisse dicitur. Obiit XIII mensis Maji anno CCCLIX, vir sanctus, pius, et doctus. *Tum num.* 136 *additur;* S. Episcopus Natalis Toletanus, post Mediolanensis, Vitalis Hispani filius fuit, nepos S. Natalis Confessoris Romani; successit S. Melantio Confessori: interfuit Concilio Arelatensi I, Romano sub Silvestro, et Nicæno: post fidei causa missus in exilium, reversus, Mediolani Episcopus eligitur, Sanctus moritur. *De vero S. Natali, Mediolanensi Episcopo, qui post annum* DCCXL *obiit, egimus ad dictum* XIII *Maji: de illius fictitio patre Vitali, prioribus similia, in eadem mendaciorum farragine legat qui volet num.* 137.

quam Pseudo-luitprandi figmenta. F

de S. Natali Dionysii exulantis Vicario.

§ IV

§ IV. De posteriori translatione corporis ad ecclesiam et monasterium S. Dionysii.

Corpus neque olim a S. Ambrosio,

Qui SS. Dionysium et Aurelium *intra ipsam Mediolanensem urbem sepultos a S. Ambrosio credunt, etiam censent ab eodem Sancto auctam ornatamque fuisse, antiquam ibidem S. Salvatoris ecclesiam, sub S. Mona ædificatam, aut saltem in titulum parochialem erectam, annis fere* CL *ante S. Ambrosium, et ad Ariberti Episcopi tempora ac seculum Christi* XI *superstitem. Sed tantam illius ecclesiæ vetustatem nescio qua ratione probaturos se sperent; et cum eam probaverint, habebunt adhuc oppositam sibi Cassanensium traditionem, de diuturniori* S. Dionysii *apud se requietione. Rursum Cassanenses, cum dicunt auctorem illius Mediolanum transferendi fuisse Aribertum, non omnem apud me fidem inveniunt. Nam et his repugnat Mediolanensium traditio, qua asserunt,* SS. Dionysii et Aurelii *corpora, ex veteri S. Salvatoris ecclesia, in novam ab Ariberto esse translata: quibus favet, quod ex translatione S. Aurelii Hirsaugiam, tempore Ludovici Imperatoris, appareat, seculo Christi* IX *aut citius, factum fuisse aliquid circa prædicta Sanctorum corpora.*

nec primum ab Ariberto illatum in urbem videtur:

21 *Itaque media utrimque conjectura placet, qua dicerentur illa Cassani mansisse immota usque ad Gothorum, Herulorum aut Longobardorum incursiones; tum Mediolanum allata, atque in ædem S. Salvatoris deposita fuisse. Ita facile capietur, quomodo Usuardus et Ado, nulla facta Cassani mentione solum nominent Mediolanum, velut locum cultus* S. Dionysii. *Item quomodo Nottingus, post annum* DCCCXIV *quo decessor Anterus invenitur Concilio Mantuano subscriptus, teste Ughello) factus Episcopus Vercellensis, acceperit reliquias S. Aurelii; quas deinde intulit Hirsaugiensi quod diximus monasterio, circa annum* DCCCXXX. *Dico Reliquias, licet* corpus *appellent Hirsaugienses, more olim usitatissimo: quin enim* S. Aurelii *corpus, saltem quoad partem notabilem, etiam Mediolani remanserit, dubitari non sinit erectum sub ejus æque ac* S. Dionysii *nomine monasterium, in cujus altari subterraneo conditus fuisse dicitur S. Aurelius. Forte etiam dies* IX *Novembris, quem* S. Aurelio *peculiariter proprium habent Mediolanenses et habebant olim Hirsaugienses, vel primæ vel secundæ translationis fuit: ita ut divisis, quæ utrique Sancto communia erant duobus festis, dies mortis* S. Dionysio *remanserit, dies translationis* S. Aurelio. *Sed* S. Dionysii *cultus auctus potius quam imminutus est; de* S. Aurelio *in veteribus Ambrosiani ritus Kalendariis nihil invenio præter nomen, cui primum sub S. Carolo Borromæo videtur accessisse honor Officii ecclesiastici, cum Lectione a Trithemio sumpta. Fuit is haud dubie celeberrimo festo apud Hirsaugienses cultus, sed eo loci nunc dominans hæresis cuncta abolevit, ac fere spem sustulit recuperandi ea monumenta, quæ Trithemio præluxerunt in hac materia.*

sed barbaricæ incursionis tempore,

cum corpore S. Aurelii, unde pars Hirsaugiam translata,

22 *Anno Christi* DCCCXXII *Mediolanensem Sedem obtinuit Angilbertus, quatuordecim dumtaxat mensium Antistes: qui quo zelo ferretur ad honoranda Sanctorum corpora ostenderet translatio S. Monæ, si hanc per eum factam certo constaret; et tunc, ad istam festivitatem invitatis vicinis Episcopis, credit posset Nottingus occasione usus impetravisse Reliquias supradictas. Sed uti de Angilberto certum non est, multis* sentientibus translationem S. Monæ adscribendam Ariberto; ita certum est ex decessoribus alios, ac nominatim Thomam Carolo Magno familiarem, devotum et magnificum in hoc genere fuisse: omnino autem tenere possumus, Angilberti tempore, allatas Cassano* S. Aurelii *reliquias, fuisse Mediolani; unde et de corpore* S. Dionysii *par fundatur præsumptio. Anno deinde* MXVIII *Aribertus seu Heribertus factus Archiepiscopus, dum suum conderet testamentum anno* MXXXIV, *inter pia legata, jubet* ad Abbatem et monachos de monasterio Sanctorum confessorum Dionysii et Aurelii, quod ego, *inquit,* noviter pro remedio animæ meæ ædificavi, *dari omni anno* solidos triginta. *Ex quo sumi conjectura potest, monasterium illud paucis ante annis fundatum fuisse, et circa idem tempus, ex veteri S. Salvatoris ecclesia, in novam hujus monasterii, translata esse Sanctorum prædictorum lipsana, ex quibus* S Dionysium *sub aram majorem conditum esse, scribit Puccinellus.*

cum illud jam esset Mediolani

AUCTORE D. P. Aribertus, conditor ecclesiæ et monasterii S. Dionysii,

23 *In eodem testamento jubet Aribertus, ut totus Ordo Ecclesiasticus et Monasticus* omni anno, die Veneris de secunda hebdomade Quadragesimæ, in Presbyterio sanctæ Mediolanensis ecclesiæ *congregati, accipiant sigillatim suæ quinque ecclesiæ ac monasterio attributam* benedictionem.... et statim cum receptam habuerint, cum processione omnes simul ambulare debeant ibi, ubi ego, *inquit,* corpus meum requiescere desidero. *Necdum ergo tunc locum suæ sepulturæ delegerat, delegit autem non diu post: siquidem anno* MXLV *die* XVII *Januarii defunctus, tumulum ibidem etiam nunc habet. Superest quoque ad cujusdam Crucifixi pedes, inter duos pedum clavos, ipsius effigies, in habitu Archiepiscopali stantis, et erecto in cœlum vultu offerentis suum illud* SS. Dionysii et Aurelii *monasterium sive templum, exurgente inter duas turres tholo spectabile, quod sinistra sustinet, dextera stringit: quam effigiem apud Ughellum videre est, fideliter expressam ex Joannis Antonii Castillionæi antiquitatibus Mediolanensibus pag.* 189, *ubi etiam Epitaphium lege.*

ibidem sepelitur an. 1045,

24 Corpus Ariberti, post decem menses integrum, cum summo vigore, ferulam dextera portante, oculis apertis, secundum Datium, videntibus universis repertum fuit: cujus sepulcrum a quatuor partibus ferro et plumbo sigillatum est. *Ipsum deinde (uti scribit idem qui priora apud Puccinellum)* ictu fulminis eversum est, die XXIII Augusti MCCCCIII, et reseratum: quod videntes monachi, ejus Reliquias in altare majus sustulerunt, *illud scilicet sub quo conditus erat* S. Dionysius. *Sed factum improbans Petrus Filiarqus Archiepiscopus, eodem anno prima Dominica Septembris referri eas ad sepulcrum jussit, in quo fuerant annis* CCCLVIII. *Anno deinde* MDXXXII, *cum civitatem Franci obsiderent; Germani, pro majori parte hæretici, in dicta* S. Dionysii *Abbatia suam habuere stationem; ex quorum manibus, magno pecuniarum impendio, Sanctorum corpora redimenda fuere. Denique* cum ecclesia, ab Abbate et monachis quibusdam, habitus fere Clericalis, qui eam habebant, temporum calamitate esset deserta; corpora translata sunt in ecclesiam majorem, Hyppolito II Estense Archiepiscopo, *intra annum* MCXX *et* MDL; et a Carolo deinde Cardinali et Archiepiscopo, *scilicet Borromæo, illo Sancto et circa Sanctorum Reliquias vigilantissimo,* nobis præsentibus et ministrantibus, *(inquit Carolus a Basilica Petri, postea Episcopus Novariensis, in Mediolanensium Episcoporum vitis)* diligentissime in subterraneo sacello cum aliis sacris Reliquiis recondita. *In quibus etiam fuisse aliquas* S. Aurelii *idem docet, nam et caput et alias quasdam ibidem se vidisse asserit. Huc ergo, in die festi* S. Dionysii, *uti et aliorum Sanctorum ibi conditorum anniversariis, convenit Basilicæ ipsius Clerus, et Missæ Sacrificium reliquumque divinum Officium istic solenniter celebrat: neque alibi extare creduntur Reliquiæ illius Sancti, sicut mihi scripsit anno* MDCLXXVI *vir eruditissimus Petrus Paulus Bosca, tunc Ambrosianæ Bibliothecæ Custos, postea vero Modoetiensis Archipresbyter creatus.*

post decem menses incorruptus

et an. 1403 ad altare delatus.

Sacra corpora ejusdem ecclesiæ anno 1520 ad cathedralem delata,

25 *Factam eam translationem anno* MDLXXVI *Puccinellus scribit, de ecclesia ipsa* S. Dionysii *hoc etiam addens;*

AUCTORE D. P. ipsa ecclesia an. 1535 restaurata et Servitis tradita.

A *addens; quod cum Antonius Leuva, Mediolanensis Gubernator, muniendæ civitati intentus, partem ejus destruxisset; is qui ipsam titulo Commendæ possidebat Joannes Salviatus, titulo Sanctorum Cosmæ et Damiani Diaconus Cardinalis, anno* MDXXXII *in manus Clementis VII eamdem resignavit ea conditione, ut traderetur religiosis Servitis (nam horum monasterium, Paradisus dictum, idem Leuva destruxerat) quod et factum est, ipseque Leuva ruinam reparavit, anno* MDXXXV, *et suam ibi sepulturam elegit. Denique anno* MDCXVIII *Petrus Aldobrandinus, titulo S. Nicolai in carcere Tulliano Diaconus Cardinalis, et monasterii Dionysiani Abbas Commendatarius, eamdem exornavit, qualis etiamnunc cernitur.*

S. Dionysii nomen et cultum servat.

26 *In hac ergo nunc quoque colitur* S. Dionysius, *insigni totius diei Officio, sed ritu Romano, uti et in aliis ecclesiis Regularium: Ambrosiano autem in Cathedrali et reliquis eumdem ritum tenentibus; pro quibus, præter orationes et hymnos proprios, notabilis est Præfationis ordinariæ interpolatio hujusmodi.* Dignum et justum est, æquum et salutare, nos tibi semper et ubique gratias agere, Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus [et confessionem sancti Sacerdotis tui Dionysii memorabilem non tacere: qui B nec hæreticis pravitatibus, nec seculi blandimentis, a sui status rectitudine potuit immutari: sed in utroque discrimine veritatis assertor, firmitatem tuæ fidei non reliquit. Et ideo debitæ pietatis obsequium exhibemus: quia potentiam tuam, Domine, cujus gloria talis extitit, in ejus solennitatibus prædicamus] per Christum *etc. Hymnum, qui incipit,* Regi polorum debitas Christo canamus gratias, *habes etiam in Puccinello, qui auctorem ejus nominat Beroldum. Extat præterea inter Hymnos, a S. Ennodio Ticinensi Episcopo compositos, Hymnus* XIII de S. Dionysio: *quem majoris antiquitatis prærogativa commendabilem, lege inter opera illius a Sirmondo edita. Vitam a tate S. Ambrosii compositam fuisse, verosimilis est conjectura; ast ea non extat nisi interpolata et aucta, qualem hic damus, opera prædicti Petri Pauli Bosca cum MS. Ambrosiano collatum.*

VITA

Ex Mombritio et MS. Mediolanensi ac Blaburensi.

PROLOGUS.

C Tanta prærogativa gratiæ, Pater *a* Sanctissime, mota sæpe cordis rura guttis rorantibus rigas, ut instar telluris redundantia, *b* sensim, omnium sublimi pullulent *c* flore virtutum. Quippe Pastorali fultus excellentia, et ut decuit corde manens semper devotus, miræ nobilitatis pandere præcipua Sanctorum merita cogis. Et quia agricola probatum terræ gremium et cultris attritum, semine complet, ut ex hoc ad horreum fructum centuplicatum reducat; haud aliter tuus quem aluerat favor, de sancti viri conversatione jusseras carpere indaginem. Quamobrem mea timidus de humilitate, tuis præsumptor de precibus, ad tam arduum callem avide verti pedem, sanctam invocans Trinitatem, ut ille adsit veritatis Spirator; quatenus et ego cœptum opusculum plenius meo prosequar stylo, et sacri cordis vestri auribus digne gesta edisseram. Ceterum, abjectis verborum ambagibus, narrandi sumamus exordium.

ANNOTATA.

a *Si verum est, quod ante hos 70 annos aliquis adscripsit Codici Ambrosianæ Bibliothecæ P. 246 in folio,* D Codex venerandus ob antiquitatem octingentorum annorum, *Vitæ hujus compilator vixit sub Thoma vel Angilberto, quorum alicui posset ea dedicata censeri, post corporis S. Dionysii translationem aut elevationem quamdam, seculo circiter* IX *ineunte curatam. Alias opinarer, ipsimet Ariberto, Dionysiani monasterii fundatori, hanc Vitam sic inscriptam fuisse: et hoc magis probat prælaudatus bibliothecæ Ambrosianæ Custos, existimans Codicem non esse sexcentis annis antiquiorem.*

b *In Mombritio et MS.* sensus: *sed in gratiam lectoris, curavi aliqua, quæ hic consequenter notabimus, emendare per conjecturam; insueta quidem alias licentia, sed condonanda in iis scriptis, quorum per se obscurior stylus, si insuper librariis mendis offuscetur, frangitur quantavis legentium patientia.*

c *Ita MS. Mombritius* florum proventu.

CAPUT I.

Arianorum perversa contra S. Athanasium studia.

Ecclesia pacem habente sub Constantino,

E Igitur cum sancta et universalis Christi sponsa, mater Ecclesia, diversis margaritarum ornata monilibus, nitide in toto orbe terrarum pieque fulgeret, et Christianæ fidei religiosa propago succresceret; cruentus ille tentator, pallido ab ore mortifera semper vomens venena, zelo sui livoris inflammatus, obducta tenebrosa caligine, intra Ecclesiæ sacrum gremium nixus est impugnare Christicolas. Jam enim roseo *a* cruore madefactus mundus, virtutum omnium gratia pullulabat: adeo ut omnium nationum augustissimus *b* Imperator, orthodoxæ fidei cultor existeret: qua *c* tranquillitate Ariana prorupit seditio. Horresco referens quantum *d* excreverit hujusmodi facinus, quod inter cetera hæc profano blasphemarent ore, Fuisse tempus, quando Filius cum Patre non fuerit; et tempus ei adscriberent, qui Auctor est temporum.

nata hæresis Ariana

Niceæ damnatur,

3 Hujus rei causa apud Nicæuam urbem Synodus congregatur venerabilium *e* Antistitum: inter quos Athanasius, tunc Alexandrinæ Ecclesiæ Diaconus, affuit: qui contra mortifera Arianæ sectæ venena, antidotum salutaris poculi fidelibus propinavit...... *f* Damnati interea Ariani, nihil contra sanam fidem palam ausi tractare, Ecclesiæ se gremio miscuerunt, servantes dirum sub pectore vulnus. F Itaque per Valentem et Ursatium, qui erant malitiæ errore *g* infecti, ad Regis amicitias pervenerunt: atque subornatis accusatoribus fictisque *h* criminibus, absentem Athanasium, jam tunc Episcopum, damnare aggressi sunt. Compulso demum Constantino Augusto, in Gallicis partibus Athanasius relegatur exilio.

Athanasius calumniam passus

a Sardicensi synodo restituitur:

4 Interea clauso Constantini novissimæ diei fine, [Imperium *i* ejus in tres filios dividitur: et horum primo Constantino a militibus interfecto, Constantius in Oriente regnat, in Occidente Constans]. Cui cum relatio missa esset ab Episcopis, qui tunc in Ægypto morabantur, [ex eaque intellexisset Imperator, Syrianum Ducem, pro inducendo Alexandriæ Gregorio], injuste Athanasium Episcopum, [quem junior Constantinus fecerat Alexandriam reduci, iterum] ab Ecclesia jecisse: mox apud Sardicam urbem Synodus congregatur; et abolita damnationis sententia, suæ redditur Athanasius Sedi. [Moritur deinde etiam Constans, cujus maxime respectu constringebantur hostes Athanasii, et solus Arianorum fautor] Constantius Imperii regimen suscipit.

5 Nacta ergo Ariani istiusmodi occasione, conspirant Sardicensis Concilii decreta subvertere, astutoque

A astutoque consilio miscent innoxium criminosis, et Photino atque *k* Marcello nectunt Athanasium sanctum: suadentes Imperatori, quatenus non putaret de Athanasio perperam judicasse, qui de Marcello atque Photino vera sensissent. Sed et occulto erroris dogmate Catholicis suggerebant nil prius *l* faciendum, quam ut Athanasium ab Ecclesia removerent.

k iterumque accusatus

l

m

6 Eo tempore *m* apud Mursiam contra Magnentium armis certatum est. Constantius, belli timore perculsus, intra quorumdam Martyrum Basilicam cum Valente moratus est: idem autem Valens Præsulares infulas eo in loco gerebat: qui callide per suos disposuerat, quatenus in alterutrum armis certantibus, ipse prius belli sciret eventum. Late enim armato milite campo repleto, acies hinc inde mucrone stabat corusco; et pugnantibus Romanis militibus, cessa victoria est. [Quod intelligens Valens, et Constantium] allocutus; Age nunc [inquit] semper victor, age nostri decus orbis, quatenus et nostra celebratur victoria, dum tua graviter de hostibus constat esse expleta. Cui Imperator, Quid hoc, inquit, est? At ille: Sidereus mihi ex im-B proviso affuit nuntius, pandens tuos permansisse victores. His delusus verbis Imperator: Libertas [inquit] cessa est Arianis: nam et ipse solitus erat asserere, non sua virtute exercitus, sed Valentis meritis, adversarios superasse.

apud Imperatorem Valenti obnoxium

n condemnatur, Episcopis subscribere coactis.

7 Data igitur de Athanasio sententia *n* est: cumque aliquanti non præberent assensum, edictum est ab Imperatore, ut qui in ejus damnatione se non subscriberent, exilio pellerentur. Nempe quibus fundamen spiritualis gratiæ inerat, maluerunt suos deserere cives suamque patriam, quam inauditum damnare virum, sacræ religioni omnimode aptum. Sed quid tam diu per singula divagamur, et non de viro sancto, cujus de miraculis, vestris animis quasdam epulas præparare studuimus, currit oratio? Interea non passus est inimicus navim tranquilli maris spatia pernatare: sed concussis fluentis, ventorum flaminibus hinc inde cincta, asseribus et compage dissoluta stridere; neque meridianum lumen, quod omni seculo specialiter prænitebat, absque umbra nubium usque ad mundi pervenire finem. Postquam vero Æolicis partibus suæ malitiæ semina severunt [Ursacius et Valens sociique], frumento lolium miscentes, Mediolanum pervenerunt: ibi Imperatore posito Sy-C nodus congregari jubetur.

ANNOTATA.

a *Martyrum sanguinem intelligit.*

b *Constantinus Magnus.*

c *Fortasse*, qua tranquillata.

d *Ita MS. Mediol. alii* exercuerit.

e *Additur* cohorte, *in Mombr. et Mediol. quod redundat, et melius abest in Blaburensi.*

f *Omitto parenthesim importunam contextui, et (ut nunc habetur) difficulter corrigibilem.* Quia flante Spiritu sancto, tensa jam vela, impolluto calle, opacas ac profundissimas oppositiones ipsorum lucidissimis potuimus veræ fidei assertionibus contraire. At quia totus pene mundus, de nomine emicat Regis, in quo sua manet stabilitate fundatus; et rejectis tenebris meridianum lumen resplendet; necessarium duximus cœpta prosequi. *Pergit deinde Auctor, verbis ex S. Severi Sulpitii lib. 2 historiæ sacræ sumptis, et in epitomen contractis, causam Athanasii prosequi.*

g *Alias*, cruore infecti: *et hi quidem columina factionis Arianæ fuerunt, post mortem utriusque Eusebii: non tamen Ariani aperuerunt sibi aditum ad Constantinum simulatione orthodoxæ professionis, sed Presbyter quidam clam Arianus, deinde uterque Eusebius, maxima apud Constantinum auctoritate pollentes, uti ex Socrate, Nicephoro, Sozomeno apparet.* D

EX MSS.

h *Mombr. et Blabur.* Proinde fictis criminibus.

i *Obscure hic loquentem Severum, nec satis clare distinguentem Constantinos duos, patrem et filium, obscuriorem contrahendo hic Auctor reddidit: cujus defectum quaterna parenthesi addita [ ] supplemus: et hujus paragraphi prima verba, post aliquot lineas rejecta, naturali suo loco restituimus.*

k Marcellum *Ancyranum, ut falso accusatum absolverat Synodus Sardicensis; sed hic deinde lapsus in hæresim, meruerat cum Photino Sirmiensi Episcopo damnari ab Ariani, sæpius super ea re ac denique Sirmii anno* 351 *congregatis.*

l *MSS. et Mombrit.* Satisfaciendum: *scripserat forte Auctor* nil prius aut potius faciendum.

m *Anno* 351, 18 *Septembris, pugnatum ad* Mursiam *est. Eutropius, Socrates, Sozomenus* Mursam *appellant. Fuit autem Castellum in Gallia, biduo fortassis dissitum Lugduno, ubi Magnentius seipsum interfecit.*

n *Factum id Arelate anno* 354.

E

CAPUT II.

Concertatio Catholicorum cum Arianis intra ecclesiam, præsente Dionysio.

Ad S. Dionysium Mediolani Episcopum

Eodem tempore sanctissimus vir, sæpe memorandus Episcopus Dionysius, apud Mediolanensem civitatem Pontificatus agebat officium: erat autem immunis a vitiis, conspicuus caritate, humilitate facilis, patientia atque benignitate mirabilis: flebat cum flentibus, gaudebat cum gaudentibus, aderat operantibus, opem ferebat miseris, alebat egentes, operiebat nudos. Tanta inerat ei humanitas, ut nihil in aliorum cognosceret actibus quod sibi non reputaret, sicut scripsit egregius gentium Magister 2 Cor. 11, 29 Paulus, dicens; Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror? Ita enim beati viri nomen enituit; ut, qui Sanctus ab omnibus habebatur, fere ut Apostolus haberetur.

conveniunt intra ecclesiam Episcopi

9 Advenientes quippe ex vicinis urbibus Episcopi et coadunati, intra ecclesiam resederunt: inter quos tres religiosi aderant viri, qui, quasi domus lapideo fundamine structa, quæ non turbatur ab undis, non movetur a ventis, ita inconcussi, Arianæ perfidiæ sectam nitebantur destruere. Et quid F mirum, si in his tribus Trinitatis gratia signabatur, cum per hoc fidelibus fructus sacræ fidei quotidiana doctrina largiretur? Erant autem hi, omni seculo digna memoria celebrandus Dionysius, Mediolanensis Antistes, Eusebius Vercellensis, et Lucifer a Caralis Sardiniæ Episcopus. His intra ecclesiam positis, cum ceteris qui aderant Episcopis (inter quos, cum Valente et Ursacio, pariter aderant Ariani) turba Catholicorum undique confluxerat. Tanta autem erat fidelibus firmitas, ut non solum viri sed etiam feminæ constantes permanerent, quasi in eis virilis sexus non femineus esset.

et plebis Catholicæ multitudo,

a quam ille animat ad constantiam,

10 Egressus est *a* itaque ad eos vir Dei Dionysius, silentium petens, ut de fide inter eos aliquid tractaretur. Tunc eum magna constantia Catholici viri hortari cœperunt, non prius fieri verbum, quam Ariani de ecclesia pellerentur. Quibus ejectis, ita exorsus est. Non vos, filii carissimi, cruenta concutiat Arianorum væsania; non lingua, quæ [in] divinis meditatur mandatis, tremefacta tabescat: nec succumbat *b* ampla cohors pravæ plebeculæ, quæ quotidie communita deperit; sed Evangelicis nexa compagibus, solide in Trinitatis unitate plantata permaneat. Jam enim post modicum tantam *b*

Christus

Ex MSS.

A Christus Dominus Ecclesiæ suæ tribuet pacem, ut non solum ab istis non impugnemini; verum etiam qui impugnare quiverint, ab his qui hostes probantur [recedentes], pro vobis cum *c* dimicaverint, victi succumbant.

et tumultuantem compescit.

11 His dictis intra velum receptus est: et cum vellet ceteris Episcopis qui erant sub velo intimare quæ gesserat, subito facta turbatio est, pro hoc quod quidam Frater, a Palatinis Comitibus vinctus, de ecclesia trahebatur. Quo agnito, summus Dei Sacerdos egressus ad liberandum hominem est, malens suam ponere animam, quam sibi commissam perdere ovem. Ad hæc commota plebs Catholica, sævire contra Arianos cœperunt: quibus Dionysius, venerandæ memoriæ Episcopus, sic placido effatus est ore: Non est pro divina religione armis certandum; sed dictante Spiritu sancto *d* docemur, mulcere placidis pectora dictis, et regere animos, summa pietate, furentes. Sic ait, et dicto citius placat sævientium iras.

S. Eusebius ad subscribendum sollicitatus

12 Post hæc Arianorum primi, videntes Dionysii constantiam fidei, et robur mentis, et fortitudinem spiritus, nil ei persuadere audentes, versi ad Eusebium sunt; quatenus, si possent, ejus mentem B ad damnationem Athanasii revocarent. Sed ille, cui cum seculo nihil, cui cum iniquitate nulla societas, qui pro justitia nullum fatigationis impedimentum, his verbis allocutus est eos: De fide nunc in ecclesia agimus: si dura depositis *e* corda, et caliginosam nubem a vestris projicitis mentibus, ut ad agnitionem nostræ fidei revertamini; statim percurrentes, ad eum locum, ubi Athanasius morari videtur, properemus: si reus est criminis, primus in eum damnationis sententiam fero. *id generose recusat;* Commota hac responsione plebs Arianorum, inquit: Aut da sententiam in Athanasium, aut nos in te damus sententiam. Quibus Eusebius sanctus: Vos pro fide non vultis subscribere; et mihi suadetis damnare fratrem meum sine causa? Qui accensi dementia, in plebem eum extrahere nitebantur, dantes supra eum sententiam.

Nicænam fidem cum Dionysio professus,

13 Hæc cum agerentur inter Eusebium et plebem; fideles omnes qui intra ecclesiam erant, hæreticos quosque expulerunt, his eos vocibus insequentes: Heretici exeant: Ariani exeant: perversorum dogmatum auctores recedant. Pax Dionysio, pax Eusebio, per quos Ecclesiæ salus præstatur. C Remota seditione, allatum volumen, Catholicæ fidei, apud Nicæam urbem promulgatæ, continens dogma, a Dionysio Præsule atque Eusebio subscriptum est: inter quos aderat quidam Episcopus, nomine *f* Germinius, qui se ab hac fide non recedere, asserebat. Cui responsum est, ut si defendere cuperet, scripti affirmatione probaret. Ita, inquit ille, vox mea mihi testis erit.

Lucifero intra Palatium detento.

14 Igitur fideles omnes Dionysium Eusebiumque petebant, quatenus et Lucifer a Calaris Sardiniæ Episcopus, intra ecclesiam, cum ipsis adesset. Quibus Dionysius sanctus. Lucifer, inquit, ut nobis patet, ab Arianis comprehensus, clauso tenetur [Palatio]: putant enim quod ei, abstruso a nobis periculosum aliquid ingerere possent; nescientes quod unus atque idem spiritus operatur in cunctis, et dividit cuique prout vult donum gratiæ suæ: quamvis enim nostris arceatur obtutibus, Christi Jesu præsentiam ei credimus non deesse. Tunc S. Dionysius thronum scandit Sacerdotalem, quatenus ab omnibus tractans audiretur. Et cœperunt se Ariani intra ecclesiam cum Catholicis miscere, ita ut Episcopi illorum *g* Tribunal conscenderent. Quo viso, Dionysius secessit ab illis: plebs quippe Catholica, non ferens tantam Arianorum instantiam, D compellebat eos exire ecclesiam; [dicens] non debere eos ecclesiæ gremio residere, qui maculoso crimine se suosque fœdarent; neque dignum esse intra sacras ædes persistere [illos], qui [aures] non accommodant fidei, quam Spiritu sancto dictante, ore editam Apostolico, universalis Ecclesia prædicat. Quibus expulsis, obseratis januis, Dionysium, ut Missam faceret, postulabant. *pellunt ab ecclesia Arianos Catholici*

in eaque cum Episcopis pervigilant;

15 Rite peractis divinis Sacramentis, plebs, immensas Deo gratias agens, dicebat: Jesu bone, scelerum indultor, tibi mortalis lingua laudes promit, tuos qui sic nitore circumdas, cultores sacros tuens a malis. Aiebant iterum: Hic maneamus, atque noctem pervigilem ducamus; ne forte fur ille sævus custodiam irrumpens, per noctis tenebras dilaceret quemquam. Factumque est ut tota nocte in hymnis et canticis Deo vacarent; quatenus superveniente luce, et ipsi luminis invenirentur cultores. Lucescente igitur die, advenit Germinius cum Eusebio *h* eunucho: cumque de Arianorum sævitia quædam improbe loqui voluissent, ita ut quæ illi sævissime agerent, iste digna putaret, et Germinius jam tribunal conscendens resideret; ingrate ferentes religiosi viri, a xisto *i* eum dejicientes, [abstraxerunt] cum eunucho, [et ita] ecclesia sunt ejecti: *ac mane regressos* E oportebat enim inutilia vasa non solum projici, sed etiam confracta et conculcanda derelinqui: nam

Qualis apes æstate nova per florea rura
Exercet sub sole labor, cum gentis adultæ
Educunt fœtus..... et agmine facto
Ignavum fucos pecus a præsepibus arcent:

haud aliter fervebat opus, crescebatque victoria, dum Christi athletæ viriliter pro fide certarent.

legendæque Luciferi epistolæ obstrepentes

16 Missa demum epistola est a Lucifero, Catholico Episcopo, ex Palatio, ubi tenebatur a Rege, Dionysioque et Eusebio porrecta, quam plebs ut sibi legeretur postulare cœpit. Facto itaque silentio, accersito Notario, ut legeretur imperatum est. Quo legente, Ariani non sunt passi audire, sentientes eam eorum præstare impedimentum errori: qui turbulenter strepere cœperunt, ut sibi et aliis auferrent copiam audiendi. Dum hæc Arianis facientibus mora tenderetur, Dionysius Episcopus dixit: Apertius datur intelligi, universos hos [hæretico] dogmati subjacere, eo quod fidem sacram continentem epistolam contemnunt audire. *iterum abigunt.* Cumque Phœbus, diei transacto cursu, visere nobis incognita, sibi cognita loca cœpisset, et horrentibus tenebris nox visa mortalibus esset; F fugatis de ecclesia Arianis, fidelibus lecta epistola est *k*.

ANNOTATA.

a *Scilicet, Episcopis intra velum, ut mox indicatur, consultantibus, in anteriori templi parte consistebat populus.*

b ampla. *an,* apostolica?

c *Videtur indicari schisma, inter Arianos et Semiarianos secutum: qui Semiariani pro ipsis Catholicis quodammodo dimicaverunt; sed quia ad unitatem Ecclesiæ redire neglexerunt, Arianis tandem succubuerunt.*

d *Mombrit. et MSS.* dica.

e *Abundat ibidem,* pectorum.

f Germinius, *Sirmiensis Episcopus, in Photini depositi locum subrogatus, qui deinde post annum* 364, *quando adhuc Arianis adnumerabatur, scripta confessione, quæ apud Hilarium in fragmentis extat, tantum non Catholicum se probavit.*

g *Intelligitur locus circa altare, Italis etiam hodie* Tribuna, *Græcis* τὸ ἱερὸν βῆμα.

h Eusebius, *Palatii Præpositus, totius Arianæ factionis*

A *ctionis columna, primus Ministrorum Constantii. a Juliano Apostata occidi posthæc jussus, Deo et hominibus debitas multorum scelerum pœnas dedit.*

i *Ita corrigo pro eo quod Membr. et MS. habent* Sistro.

k *Totum fere Caput et sequentis Capitis pars prima ac præcipua, videntur accepta ex aliqua antiquiori Vita Auctoris valde accurati. Similia potuit etiam scripsisse S. Hilarius, in libris ad Constantium aut in opere Historico, quorum fragmenta dumtaxat habentur.*

CAPUT III.

SS. Eusebii, Luciferi et Dionysii exilium: hujus in eo mors.

Transacta denique nocte, fulgido polo luciferi nitor *a* coruscans, [et solis] aurea lux mundo refulsit. Tunc Palatini Optimates aditus ecclesiæ impleruut: [quod *b* videns] S. Dionysius, insignis meritis et aptus copia fandi, egressus ad eos dixit: Non puto absque seditionis piaculo inconsueta vos occupasse loca: sed, quæso, Arianorum subversione, an vestri consilii astutia feceritis, intimate. Illi autem, conscii sibi talemque cognoscentes virum cui etiam arcana patescunt pectorum, silebant, et frigidæ linguæ *c* hærebant faucibus, arrectisque auribus stabant: hæretici vero, sui livoris infamiam sentientes, confusi foris ab ecclesia restiterunt. Post hæc venerunt eunuchi tres, sciscitantes Dionysium ceterosque Episcopos, quid vellent Imperatori suggerere: qui nihil se necessarium habere dixerunt, quam cum hæreticis de fide disceptandum, Luciferumque sibi copulandum.

Postridie reversos increpat Dionysius,

B

18 Redditus [ergo est] ecclesiæ Lucifer, et dimissus Palatio; [ideoque] gratias divino Regi plebs innumeras referebat. Tunc Dionysius, dignus Deo habitu et sanctitate, hæc turbis dixit: Ecce jam triduo in ecclesia commoramur, nemo tamen Arianorum ad disceptandum properare videtur, in tantum corde obtusi, ut neque nostram nobiscum defendant fidem, neque suam errantem abjiciant *d*. Missum quoque ab Imperatore est, Eusebium, Luciferumque atque Florentium accersendos: quibus ductis ad Palatium, Dionysius in ecclesia est relictus. Ubi cum corda fidelium superni roris rigaret pinguedine, et æternæ vitæ pabula eorum mentibus subministraret, Palatio exhiberi jubetur.

Catholicos animat:

C

19 Sed Dionysius, cui nec blanditiæ suasionem, nec terror timorem ingerere poterat, iturum se ad Palatium denegavit. dicens: Præsto sunt conspectui Regis Catholicæ fidei verissimi assertores, et Arianæ impietatis maledici obtrectatores; nemo tamen vestrum putet, quod in numero bellatorum celebretur victoria. Sic quippe Dominus in Evangelio promittit dicens: Cum statuti fueritis ante conspectum Principum, propter veritatem nominis mei, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Ego quidem, ut cernitis, plebem intra ecclesiam perseverantem relinquere nequaquam possum. Quo audito, hi qui missi fuerant ad Palatium sunt regressi. Cumque hoc renuntiassent Imperatori, ex Dei nutu dimissi Palatio Eusebius, Lucifer et Florentius, pariter cum plebe ad ecclesiam regressi sunt.

ad Palatium accedere renuit,

Mat. 10, 19

20 Positis autem in ecclesia agnitum consilium est, quatenus sequenti nocte raperentur de ecclesia, atque in exilium dirigerentur. Quas minas in nullo pertimescentes orthodoxi Episcopi, hymnis et laudibus consurgentes glorificabant Deum, dicentes, Tu es, Domine omnipotens, scrutator cordis, tu mentis inspector, tu tuorum defensor servorum: in te confidentes, non timemus quid faciat nobis homo. Hæc cum dicerent, facto impetu ab Eusebio eunucho, apprehensi sunt de fidelibus viris numero centum quadraginta et septem: cum quibus quidam de Sacerdotibus et Clero vincti, intra Thermas *e* Herculianas reclusi sunt: Florentius vero et Lucifer Episcopi, apud Tribunum Caium; Eusebius, Tribuno Galbioni custodiæ traditus est.

et in ecclesia perseverat:

D

EX MSS.

sociis Episcopis tribus in custodiam abductis,

21 Perseverante Dionysio intra ecclesiam, advenerunt Ariani simul cum Palatinis Comitibus; et ingressi domum Dei, cœperunt persuadere B. Dionysio, quatenus sententiam daret in Episcopos quos ceperant. Ille vero divino fretus auxilio, ita respondit: Ego magis compellor illis conjungi, qui pro religione fidei in custodia retinentur detrusi, quam maledico in eos ore sententiam dare. Hesterna et nudius tertius confusi, recedentes ab ecclesia, etiam invitati, ulterius non venistis. Sed tantum valet ferrea frons et cor lapide durius, ut soli confusi non erubescatis, solique approbetis quæ reprobant universi. At illi, verba ipsius quasi vana rejicientes, et bene opposita insana mente reproba sentientes, damnationis in eum sententiam applicant......*f*.

frustra ad eos damnandos sollicitatur:

22 [Tum quidam] Cæcilianus *g* nomine, sectæ Arianorum Episcopus, Tribunal conscendit, ut in populo faceret verbum. Quod cernentes religiosi viri, quamvis pauci inter plurimos, tantam non ferebant insaniam; [et] credentes non debere humano *h* uti auxilio, ubi divinum non deerat præsidium, eodem Cæciliano pulso, ecclesiam exire hæreticos compellebant. Sequenti igitur die ex more venerunt Ariani, deferentes secum plurimas oppositiones, quatenus veterani eorum callidissime possent persuadere Dionysio, orta contentione valedissime repugnanti: [sed] victi recesserunt. Quibus recedentibus, sanctus vir Dionysius Episcopus plebem ita est allocutus: Constantes estote, et preces ad Dominum fundite, ne forte ille zizaniorum sator, irrumpens ovile Dominicum, quemquam de gregibus cruento dilaniet ore. Stemus viriliter, non timentes hominem, qui potest corpus occidere, animam autem trucidare minime valet.

E

plebemque exemplo,

et verbis confirmans,

23 His dictis advenit Datianus, Decurio Castrensis, Dionysium Palatio accersendum: qui distulit ire. Sequenti autem die, primo diluculo, devenerunt Optimates, Dionysium Palatio exhibendum. Egressus autem ecclesia, dixit ad plebem: Ecce ego Regis præsentabor obtutibus, vos cum omni patientia divinis lectionibus cordis flectite aures: quidquid autem gestum fuerit, vobis renuntiabimus. Ingressus est [igitur] B. Dionysius Palatium, et advenientes Ariani altercari cœperunt. Cumque diu mora esset, et plebs intra ecclesiam posita, quid in Palatio ageretur, nesciret; accepto consilio, uti cum suo Pastore in defensione fidei perdurarent, perrexerunt ad Palatium. Erant ibidem tam viri quam mulieres, pro religione concertantes. Conglobati demum Ariani simul cum Valente insurgebant contra Dionysium Episcopum: quo viso mulieres religiosæ clamare cœperunt, dicentes, Ariani recedant, contemptores divinæ legis abjiciantur.

cogitur ad Palatium ire:

quo cum etiam plebs accurrisset,

24 Diu hæc agentes, egressus est Dionysius ad eos: et imperato silentio, dixit: Congruum Imperatori esse videtur, ut paucis transeuntibus diebus, facta iterum conventione, de fide agatur. Tunc inquiunt religiosi viri simul cum mulieribus: Huic præcepto libenter flectimus colla, suspensa tamen Valentis et Ursatii communione. [Deinde] regressus Dionysius in ecclesiam, thronum Sacerdotalem conscendit, divinæ lectiones legi cœperunt, ac post hæc Missarum solennia celebrata sunt: cumque omnes Corporis et Sanguinis Christi consecrationi participassent, et populus ab ecclesia dimitteretur; raptus Dionysius a Consulibus, atque hospitio *i* Castrensis reclusus,

tumultum compescit:

et ad ecclesiam remissus,

A reclusus, sicque per opaca noctis silentia exilio destinatus est, intrepidus carpens ignotum iter.

Ex MSS. noctu rapitur in exilium:

25 Deveniens autem provinciam Armeniam, civitate Arreicio, ita brevi atque angustissimo carcere clausus est, ut esset, sicut fama *k* comperimus, omni habitaculo *l* brevior. Ita autem sanctitatis ejus cumulus per totam Armeniam provinciam effloruit, ut nemo eum dubitaret Apostolorum esse consortem. *ubi miraculis clarescit,* Quisquis enim infirmorum eum visere potuisset, procul dubio sanus abibat; et plerique, ab eo benedictione mandata, convalescebant. Per idem tempus præceptum est ab Imperatore Constantio, ut S. Dionysius Episcopus omni cum honore suæ Sedi restitueretur. Denique vir Dei egregius exegit votis, ut in exilio vitam poneret; *et mori præoptat.* ne regressus, confusa institutis infidelium studia *m* plebis aut cleri inveniret: meruitque hanc gratiam, ut pacem *n* Domini tranquillo effectu secum referret, atque in exilii locis propiore Martyrii titulo vitam exhalaret.

26 Sed quid nos inertes tanta prærogativa Confessoris præcipui volumus facta rimari; cujus gesta mortalis fateor lingua nulla potest explicare? *o* Vigiliis et orationibus noctibus diebusque continuabat B opus, nullumque vacuum ab opere Dei tempus duxit, quo vel otio indulserit vel ab operatione cessaverit. *Pie defuncti corpus,* Videbantur in eo cuncta esse majora, quam verbis os posset effari. Cumque jam Dominus omnipotens Confessorem suum intra cœlestis regni gaudia collocare voluisset; defecto macie corpore, incurrente ægritudine, vitam finivit; et mutata luce spiritu cœlestia carpsit... *p* Sic ex Dei nutu, per Aurelium vitæ venerabilis Episcopum, *refertur in Italiam.* quamvis corpus exanime civibus redditum est: et quamvis viventi tanto viro communicare immeriti *q* fuimus, patronum defensoremque sentimus in æthere. Adveniens itaque *r* Mediolanum, summa cum veneratione susceptum et venerabiliter tumulatum est. In quo loco, meritis Sancti *s* viri sedule concurrentibus, multa exuberant beneficia, quæ ad laudem nominis sui Christus Jesus Dominus noster, meritis S. Dionysii, fidelibus quotidie præstat.

27 Ego enim *t* revera veniam flagito ab his quicumque legerint: et opto, ut æquo animo ferant, si aures eorum vitiosus forsitan sermo perculerit: quia regnum Dei, non in eloquentia, sed in fide constat: non enim mundo per oratores, sed per piscatores, salutem intulit Christus. Quæso etiam, Christi inclite *u* Sacerdos, ut mihi tuo famulo impetrandæ veniæ præstes effectum; C quatenus peccatorum meorum mole fugata, sit mihi præmium tartaream vitasse gehennam, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Mombr. et MSS.* Lucifer nitore coruscans.

b *Iidem*, Sanctus videlicet Dionysius.

c *Iidem* hærentes.

d Florentius, *inter eos qui Sardicensi Synodicæ ex Hispania post Hosium subcripserunt, nominatur apud Athanasium in Syllogo seu Apologia* 2: *apud Hilarium vero in fragmentis, inter subscribentes judicio Synodi jam dictæ tertio omnino loco legitur* Florentinus ab Spanis de Emerita: *quem omnino credimus hic adfuisse pro Hosio, gravem ætatem merito excusante; et primas inter suæ nationis Episcopos tenuisse. Utinam vero etiam tenuisset constantiam fidei, qualem hæc initia promittebant! Marcellinus et Faustinus in suo precum libello narrant, quia cum Hosio post lapsum communicarit, ab sua Episcopali Sede ter excussum, elatum denique esse mortuum. Quid si in ipso exilii adeundi articulo, adhuc Mediolani existens, defecerit; eoque* D *indignus habitus sit, quem scriptores alii tribus Confessoribus adnumerarent? deinde vero, postquam etiam Hosius lapsus esset, divinam passus sit ultionem, ut ejus sic puniti exemplo permotus Hosius ad pœnitentiam revocaretur?*

e *De his Ughellus initio Tomi* 4, *col.* 20, Thermæ, Maximiani Augusti ædificium, et templum Herculis, fuere ubi nunc est ædes S. Laurentii.

f *Omitto obscura hæc et depravata:* ut parcenti retroversi ingrati parcere ignorant. *In Mediolan. est*, Parcenti retroverti.

g *Cave hic magnum* Cæcilianum *intelligas, Carthaginis Episcopum, laudatum ab Athanasio, et Nicæni Concilii Patribus annumeratum a Gelasio Cyziceno: quem grandis sua ætas facile ab exhibenda tam procul præsentia sua potuit excusare: cujus tamen Sedis hic Episcopus fuerit non est facile nominare. quandoquidem inter septuaginta tres Arianos Episcopos, qui Pseudo-Sardicensi Synodicæ contra Athanasium et contra Synodi Sardicensis sententiam subscripsisse inveniuntur, apud Hilarium in fragmentis, nec unus quidem* Cæcilianus *nominetur, aut alio viciniori nomine, quam sit nomen* Sabiniani Episcopi a Chatimera, *urbe æque* E *ignoti nominis et de mendo suspecti, ut sunt ibidem nomina plurima mendosissime scripta.*

h *Forsitan*, niti.

i *Etiam apud Athanasium in epist. ad Solitarios* Hesychius Castrensis (*Græce* Καστρίσιος) *cum Musonio Comite, tamquam præcipuæ in Aula potestatis, nominantur. Notum est autem ipsam Principis Aulam sive Curiam* Castra *etiam dicta fuisse: cumque superius legatur* Datianus Decurio Castrensis; *omnino intelligendus videtur aliquis, sub potestate Præfecti Aulæ, sub se habentis plures decurias militares cum suis Decurionibus, qui per vices ibi custodias agebant.*

k *Hic modus loquendi videtur significare famam, e longinquo quidem loco, sed non a longo tempore seu per traditionem majorum, acceptam: quod auget hujus Vitæ auctoritatem, tamquam a coætaneorum scriptis haustæ quoad duo postrema capita.*

l *Ita MS. Mediol. cum alibi habeatur*, omni habitacula biternorum, *quod nullum sensum facit.*

m *Locum ex Ambrosio acceptum, et hic ita corruptum, ut legeretur*, pedibus (*in Mediolan.* Plebibus) aut Clericis, *ex ipso correximus, mirati, hæc tantum, et non plura Ambrosii de Dionysio loca, quæ in Commentario prævio dedimus num.* 8, *huic Vitæ inserta haberi.*

n *Omitto hæc verba*, et vexillum confessionis, *quia* F *hæc apud Ambrosium alio spectant. Videtur hic potius pax æterna intelligi, quam moriendo obtinuit Dionysius; quam temporaria illa, quam mortuus Ecclesiæ suæ videri potest meruisse.*

o *Vehementer suspicor, in antiquiori Vita, omissis intermediis quæ sub Ariberto adjecta videntur, cum superiori numero fuisse sic continuatum textum:* Benedictione mandata convalescebant. Vigiliis et orationibus etc. *apparet enim liquidiora sic esse omnia, et ita semel tantum narratur mors: quæ alias haud satis apte inculcatur bis.*

p *Notari.... quia existimo excidisse aliquid de legatione vel litteris Ambrosii pro recipiendo ex Armenia corpore; hoc enim indicat conjunctio*, Sic, *quæ tamen potest etiam referri ad mortem; et ita nihil deesset.*

q *Suspicari quis posset, hæc esse verba S. Ambrosii, desumpta ex sermone in funere S. Aurelii: ipse enim Dionysium numquam vidit, ast in populo multi supererant, qui viventis communione fruiti erant.*

r *Olim forte legebatur* Cassanum. *Nec est nobis nova ista mutatio nominis, sed sæpe alias deprehensa; quando is, cujus Vita denuo rescribitur aut interpolatur, alio in loco olim quievit, quam ubi a multis retro annis ipsum honorari novus scriptor invenit. Ita ad hunc quoque diem*

A *diem, in Vita S. Zentii Bleræ sepulti, notavimus scriptum nomen Spoleti, quo corpus translatum credebatur.*

s *Quid si legatur* S. Aurelii? *qui ibidem ad corpus vivere ac sepeliri voluit; ne alias* merita S. Dionysii *bis nominentur.*

t *Neque hæc satis cohærent cum præcedentibus, ut* D *rursum aliquid omissum videatur a festinis librariis.* EX MSS.

u *Sanctumne Dionysium, an Archiepiscopum cui Vitam inscripsit, alloquitur auctor? Credo potius quod S. Dionysium.*

DE SANCTO ZENOBIO

EPISCOPO FLORENTINO IN TUSCIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

De ejus cultu et Vita male S. Simpliciano tributa, antiqua tamen et a S. Antonino atque Laurentio Amalphitano rescripta: item alia duplici, a Joanne Aretino et Raphaele Volaterrano edita.

SEC. V.

Colitur 25 Maji,

Sanctus Zenobius, *urbis Florentinæ civis natus est, Episcopus mortuus, et hactenus Protector ac Patronus solenni ritu colitur* XXV *Maji: quo die* B *ad altare ejus suas defert oblationes Senatus, primas ea in functione gerentibus Nobilibus, prognatis ex Hieronyma gente. Nam, attestante Ferdinando Ughello in Archiepiscopis Florentinis,* constat Hieronymam gentem, ubique et semper, summæ dignitatis fuisse familiam, quæ præter cetera decora merito gloriari possit S. Zenobium habuisse alumnum; cujus sanctitatis radiis et patria Florentia Hieronymaque gens mirifice nobilitatur. *Ea nos optaremus, ad Gentis Hieronymæ decus, ex antiquis Actis posse stabilire; soliti alias flocci pendere adinventiones novas, et duorum ut summum seculorum adulatione firmatas, quibus antiqui omnes Italici Sancti inter familias, hoc tempore quidem nobiles, sed ante non multa secula ignotissimas plerasque, distribuuntur. Huc accedit quod Capitaneus Cosmus della Rena, in paucis talium scientissimus, probasse se existimaverit, duorum Synonymorum Episcoporum memorias confusas fuisse: et* S. Zenobium, *fundatorem ecclesiarum S. Michaelis in Passiniano et S. Gervasii in civitate Florentina, utramque intra veteres terminos diœcesis Fesulanæ, licet nunc ad Florentinam pertineant, spectare ad* S. Zenobium, *ejus nominis primum* Episcopum Fesulanum *sub finem seculi* IX; *quem præfatus Cosmus credidit ad Hierony-* C *mianam familiam pertinere, et consequenter hujus potius quam alterius esse annulum, qui seculo* XV *commodatus Ludovico XI Franciæ Regi, lepra laboranti, ab eodem, post obtentam sanitatis gratiam, remissus est aurea capsa donatus, et apud Hieronymos asservatur.*

velut ex gente Hieronyma natus

2 *Memoria S. Zenobii Florentini celebratur in hodierno Romano Martyrologio per hæc verba:* Florentiæ natalis S. Zenobii, ejusdem civitatis Episcopi, vitæ sanctitate et miraculorum gloria conspicui. *Similia ante Baronium in suis Martyrologiis scripserant Bellinus, Grevenus, Maurolycus, Molanus, Galesinius, ubique post Florentina Martyrologia, tam typis cusa quam manu exarata. Prima ejusdem Translatio recolitur* XXVI *Januarii, quemadmodum ibi inter prætermissos diximus. Ad explicandam autem singularem Florentini Cleri ac Populi erga hunc suum Sanctum Patronum venerationem, facit MS. vetus ecclesiæ istius, cui titulus,* Mores et consuetudines Canonicæ Florentinæ, *ubi sic legitur:* In festo S. Zenobii pulsamus Vesperas, Vigilias, et Matutinum quatuor vicibus, sicut in summis Festis. Ecclesia mundetur per totum, lampades abluantur, et ornetur ubique in ecclesia, præcipue subtus voltas, et in medio navis ecclesiæ: sedes pro Clericis ante voltas præparentur. In Vesperis vero, Vigilia, et Missa omnes Clerici de civitate debent interesse. Totum Officium, diurnum scilicet et nocturnum, ante ipsius altare hodie et per totam Octavam facimus. In mane vero, post dictam Missam populi, pulsentur omnes campanæ ad prædicationem Episcopalem, vel alterius si non adest Episcopus. E Facta prædicatione convenimus omnes in ecclesia S. Joannis, ibique dicimus Tertiam. Interim præparatur Episcopus cum sacris Ministris: quibus præparatis, Cruce præcedente, et cereis ad ultimum coram Episcopo ordinatis, procedimus de ecclesia S. Joannis in ecclesiam S. Reparatæ, ubi requiescit corpus Beatissimi Patris nostri Zenobii; ibique Missam dicimus, cantantes in Processione Responsorium, Jam non dicam vos servos, de Apostolicis, scilicet quia ipse fuit noster Apostolus. *Et hoc modo usque hodie duæ tunc Missæ cantantur: Senatus item Populusque, ad cereorum oblationem ex veteri instituto faciendam, die eodem procedit.*

solennissimo plane ritu

3 *Silvanus Razzius Abbas Camaldulensis, tomo* 1 *de Vitis Sanctorum Hetruscorum Italice editis pag.* 74, *profert* Vitam scriptam, *ut ait,* a S. Simpliciano, Episcopo Mediolanensi et successore S. Ambrosii. *Joannes Petrus Puricellus, multam se frustra operam posuisse, ut hujusmodi Vitam nancisceretur, scribit in sua Dissertatione Nazariana cap.* 49 *sub finem. Merebatur certe, ut magno studio requireretur, quæ tantum præseferebat auctoritatem, quantam conveniebat esse oculato testi, sic concludenti scriptionem suam.* Anno quinto F suæ dormitionis corpus ejus, *scilicet S. Zenobii,* a Basilica Ambrosiana *(ea scilicet, quam ejus rogatu S. Ambrosius Florentiæ consecrarat, sed quam vix credas sic appellatam tam cito fuisse)* translatum fuit die septima Februarii, ad majorem ecclesiam S. Salvatoris, ubi antea ipse sepeliverat Eugenium et Crescentium: ibique, juxta corpora ipsorum et aliorum Sanctorum, jacet honorifice collocatum. Facta sunt autem hæc, residente ipsa in civitate Andrea Episcopo, viro magnæ sanctitatis et honestatis. Et ego Simplicianus senex, servus Jesu Christi, vocatus Episcopus, quod oculis vidi et auribus audivi a Domino Ambrosio Episcopo Mediolanensi, antecessore meo, curavi scribere fideliter; ut tantorum virorum merita non maneant sub modio, sed supra candelabrum, ut luceant, ad laudem, gloriam et honorem D. N. Jesu Christi, cui est laus, gloria et honor, in secula seculorum. Amen. *Sed quanto clausula hæc fidentius Auctorem Episcopum et Ambrosii successorem facit, tanto minus meretur recipi. Sanctum enim Simplicianum ipsi S. Zenobio fuisse præmortuum, evidentissime docet Paulinus in Vita S. Ambrosii; ubi ista habet:* Defuncto eo, *S. Ambrosio,* non alius illi successit in Sacerdotio, nisi is, *Simplicianus,* quem ille bonum

Vita perperam supposita S. Simpliciano,

ante S. Zenobium mortuo.

AUCTORE D. P.

A bonum senem trina voce signaverat. Cui Simpliciano Venerius, quem supra memoravimus, successit : *ac deinde, descripto obitu ac funere S. Ambrosii, addit, quæ Laurentius Almalphitanus in Vita S. Zenobii num. 7 transcribit, his verbis :* Intra Tusciam vero civitate Florentia, ubi *NVNC VIR SANCTVS ZENOBIVS EPISCOPVS EST*, quia promiserat se sæpius visitaturum ; frequenter ad altare....... visus est orare, sicut ipso sancto viro Sacerdote Zenobio referente didicimus. *Hæc Paulinus, aperte ac diserte testatus,* S. Zenobium *post mortem S. Simpliciani aliquamdiu in vivis fuisse : proinde aliquis alius revera illius Vitam conscripsit, forte* Simplicius *aut etiam* Simplicianus *appellatus, et mox creditus Episcopus Mediolanensis, quasi illud nomen nulli alteri potuisset imponi.*

incertum quamdiu.

4 Interim cum S. Ambrosius, sicut docuimus post Catalogos Romanorum Pontificum ante Tomum 1 *Aprilis, obierit anno* CCCXCVIII, *et S. Simplicianus non multo plus quam biennio Episcopatum tenuerit, sequitur* S. Zenobium, *totius ut minimum seculi* IV *spatium vivendo transgressum fuisse, et seculum* V *inchoatum vidisse, incertum quousque. S. Antoninus Tit.* 10 *Cap.* 12 *defun-* B *ctum ait* tempore Innocentii I Papæ, anno scilicet ab incarnatione Domini CCCCXXIV. *Sed Innocentium constat anno* CCCCXVII *e vivis excessisse. Blasius Monachus id accidisse scribit,* anno Domini CCCCXXV, tempore Theodosii et Honorii Imperatorum. *Verum quia Theodosius senior obiit anno* CCCXCV, *rectius scripsisset,* Honorii et Theodosii, *intelligeretur* Junior; *sed neque sic salva essent omnia, obiit enim Honorius anno* CCCCXXIII. *Blasium nihilominus secutus Raphael Volaterranus in Vita adhuc inedita, scripsit, eum, quem legebat mortuum* ætatis suæ anno nonagesimo, *natum fuisse* VI Kalendas Februarii, salutis anno quinto et trigesimo supra trecentesimum. *Senior istis omnibus, Laurentius Archiepiscopus Amalphitanus, mortem S. Zenobii adscribit* Arcadii et Honorii temporibus, *quæ se extendunt usque ad an.* CCCCVIII, *quo Arcadius obiit. Et hoc secuti fuerunt illi, qui curaverunt a tempore immemorabili Florentiæ sculpendam inscriptionem, ab Ughello Col.* 25 *aliisque sic relatam, ut anno* XI *Imperatorum istorum, dies* XXVI *Januarii componatur cum Feria* V, *quæ omnia notant annum Christi* CCCCV, *habentem litteram Dominicalem* A. *Inscriptio tamen illa sic habet :* Anno ab incarnatione Domini CCCCVIII die XXVI Januarii, tempore Imperatorum Arcadii et Honorii anno XI, Feria V, dum de basilica S. Laurentii C ad majorem ecclesiam Florentinam corpus S. Zenobii Florentinorum Episcopi feretro portaretur, erat hoc in loco ulmus arbor, arida tunc existens; quam cum feretrum sancti corporis tetigisset, subito frondes ac flores miraculose produxit : in cujus miraculi memoriam, Christiani civesque Florentini, in loco sublatæ hinc arboris, hanc columnam cum Cruce in signo notabili erexerunt. *Econtrario Clemens Mazza, describens secundam Translationem corporis, factam anno* MCCCCXXXIX, *ait; quod* hinc usque ad primam, subductis accurate calculis, inveniendi sunt anni mille ac decem : *atque adeo in ejus sententia mortuus esset* S. Zenobius *anno* CCCCXXIV. *Certe nulla ratio cogit S. Zenobium, si vixit annis* LXXXX, *citius mortuum dicere : nam etiam sic fuisset quadragenarius, quando amicus ejus S. Ambrosius fuit creatus Episcopus, adeoque illi ætate par, qui potius multo junior deberet concipi, quando ab Ambrosio jam Episcopo fuit S. Damaso commendatus, etiamnum juvenis ut videtur. Quare valde propendeo, ut non diu ante annum* CCCCXXXX *mortuum fuisse* S. Zenobium *existimem; nam etiam sic totis* L *aut pluribus annis fuisse Episcopus potuisset.*

et verosimiliter annis multis:

est tamen scripta eodem aut sequenti seculo,

5 Ceterum, licet negemus, ab eodem qui S. Ambrosii Vitam scripsit Simpliciano, scriptam quoque esse Vitam S. Zenobii; *putamus tamen, eam scriptam esse eodem* D *quo hic obiit, vel saltem sequenti seculo : et causam id opinandi habemus, quod qui antiquiorem Vitam transcripserunt Antoninus et Blasius præmemorati, ut mox dicemus, agentes de* ecclesia Cathedrali, *ad quam quinto post Sancti obitum anno facta est Translatio corporis, a tunc suburbana* S. Laurentii ecclesia, *illam nominent ecclesiam* S. Salvatoris : *quod nomen cum ipsa ecclesia et civitate desiit, quando Italiæ populator Totilas sub annum* DXLV *omnia ibi solo æquari jussit, occiso etiam urbis Episcopo Mauritio. Quæ deinde a fundamentis nova extructa ecclesia est,* B. Joannis Baptistæ vel Reparatæ Martyris *nomen tulit; uti constat ex instrumento donationum illi factarum a Specioso Episcopo, anno* XII *Luitprandi Longobardorum Regis Indictione* VII, *qui fuit annus Christi* DCCXXIV, *uti apud Ughellum videre licet : quod autem ad* S. Joannem Baptistam *addita fuerit* S. Reparata, *suspicionem mihi præbet, auctorem novæ fabricæ fuisse Episcopum* Reparatum, *qui anno* DCLXXIX *interfuit Concilio sub Agathone Papa.*

et an. 1030 *credebatur omnino periisse,*

6 Verum cum hæc ipsa ecclesia, aut saltem ejus sacrarium, cum libris in eo contentis deflagrasset post annum æræ Christianæ millesimum, nullum sciebatur amplius superesse Florentiæ Vitæ illius antiquæ exem- E *plum; adeo ut, cum illuc deinde venisset Laurentius, Amalphitanus (ut dixi) Archiepiscopus, anno* MXXX *ordinatus a Joanne XX (de quo pluribus agendum nobis ante Vitam S. Gregorii VII hoc die num.* 13) *et Canonicorum rogatu rescribendam illam suscepisset, ut infra videbimus; necesse habuerit eorum inhærere, relatui, qui se legisse antea meminerant. Sic enim num.* 7 *interfatur :* Porro ne minoris esse videantur auctoritatis hæc, quæ a religiosissimis quibusdam didicimus, qui veridice asserebant hæc antiquitus fuisse descripta, sed incendio quod casu contigit esse consumpta etc. *Interim quæ plane amissa Florentiæ credebatur, alibi reservata et subsequentibus seculis est inventa, non æque feliciter, uti intelligi potest ex Prologo compilatoris cujusdam, ante Legendarium, quod in Bibliotheca Laurentiana reperimus, in membranis scriptam, Pluteo* XX : *quem Prologum, alias usui futurum, juvat hic intexere.*

quamdo eam ex auditu rescripsit Laurent. Amalphitan. Archiepisc.

Alius corruptam nactus,

7 Quodam die convitatus in Cathedrali ecclesia civitatis Florentiæ, ad prædicandum populo in vulgari solennitate Patris almi Zenobii, olim Antistitis nostri ; cum ejus Legenda non esset in compilatione nova, procuravi aliunde suscipere. Qua obtenta, sic erat, scriptorum (ut reor) vitio, corrupta, quod pauca poteram percipere ipsius (ut volebam) mirificæ sanctitatis. Tractus igitur ejus amore, qui mihi a F puerilibus fuit devotus præcipuus, decrevi ejus legendam scribere, nec non aliorum plurium; resecatis superfluis, corruptionibus submotis, aliquibus (non mutatis substantialibus) superadditis ad ornatum, quæ ipsius non dubitavi congruere sanctitati : quod, Deo prævio, labore peregi multiplici ; pro modulo scientiæ quidem meæ, præmittendo facta eorum, quorum corpora sepulta erant in ecclesia Florentina; non omissis pari passu, prout decuit meo judicio, Fesulanæ : additis etiam aliquibus Extravagantibus a compilatione tam nova quam antiqua, eorum visa inæstimabili Christi nomine probitate. Sume quisquis es avidus collectum ex diversis libris anxie, levi stylo narratum lucide, ad vitationem laboris ex his prædicare volentium, Christi caritas colligere quod coegit : corrigendo, absque detractionis vitio, corrigenda, siqua inspexeris, pro libito voluntatis.

innovavit, aliisque Legendis præposuit

8 Ut autem occurrat facilius quod exposcis, sub titulis infrascriptis reperies quod intendis

De S. Zenobio Ep. et Conf.
De S. Eugenio Confessore.

De

(uti patet ex earum elencho)

A De S. Joanne Gualberto Abb.
De S. Bernardo Ep. et Confess.
De S. Emundo Ep. et Confess.
De S. Galgano Confessore.
De S. Miniate Martyre.
De S. Romulo Ep. et Mart.
De S. Euphrosyno Ep. et Confess.
De S. Alexandro Ep. et Mart.
De S. Donato Ep. et Confess.
De S. Reparata V. et Mart.
De S. Octaviano Confessore.
De S. Fridiano Ep. et Confess.
De XI millibus Martyrum.
De S. Martiali Ep. et Confess.
De S. Andrea Confessore.
De S. Benigno Abbate.
De S. Virdiana Eremita seu Cellana, in castro Florentino.
De S. Lucensi.
De S. Fina.

nomine Blasius.

In calce libri subjungitur : Scriptum manu peccatoris cujusdam, nomine Blasii, indignissimi Sacerdotis et monachi : *quem ipsum licet æstimare eumdem, cujus est Prologus, totius Collectionis auctorem; et uno* B *saltem seculo post ultimo nominatos Sanctos vixisse, scilicet post* S. Lucensem, *cujus Vitam dedimus* XXVIII *Aprilis, mortui anno* MCCLX ; *et* S. Finam, *illustratam a nobis* XII *Martii, defunctam anno* MCCLIII. *Neque sane majorem seculo* XIV *ætatem indicant, quibus utitur, phrases.*

Sinceriorem dedit S. Antoninus,

9 *Feliciorne Blasio fuerit Petrus de Natalibus, scire non possumus; quia is Catalogo suo solum inseruit epitomen Vitæ, a se repertæ; Catalogum autem illum absolvit anno* MCCCLXXXII. *Felicior omnino videtur fuisse S. Antoninus, Florentinus Archiepiscopus; certe utilior publico fuit, nihil de substantia detrahens, et minus ingenio suo indulgens : quare eam Vitam, quam ipse suæ Summæ Historiali inseruit, primo loco hic damus : secundo vero loco, verbosiorem alteram licentiusque interpolatam, quam etiam invenimus in quadam antiquorum Officiorum collectione, apud Carolum Strozzium Senatorem sub numero* 691. *Ibi tam Vitæ historia quam pars posterior, continens translationem et miracula quædam recentiora, a S. Antonino non descripta, quia noluit antiquis nova adjungere, reperiebantur distinctæ in Lectiones pro utroque festo, Natalis scilicet et Translationis, interpositis Responsoriis, Hymnis, et Antiphonis propriis, metrice conceptis; quæ non descripsimus,* C *quia nihil novæ notitiæ conferre poterant ad historiam unde erant desumptæ. Interim ex hac totius hujus Vitæ partitione in Lectiones, ad usum chori (haud dubium quin Cathedralis) facta, intelligo, quod Canonici minus probaverint Vitam ab Amalphitano Archiepiscopo ex auditu solo scriptam; vel certe eatenus contenti fuerint, Officium pro festo* S. Zenobii *sumere de Communi Pontificis; nisi forte Responsoria, Hymni, et Antiphonæ antiquiores sint, et mutatis Lectionibus illæ permanserint immutatæ; uti contigisse in S. Wilhelmo, Ordinis a se dicti Patrono, animadvertit Henschenius ad* X *Februarii, et in aliis pluribus casibus. Dabimus tamen etiam tertiam Vitam illam, sequentes non ordinem ætatis, qua compositæ sunt singulæ; sed gradum auctoritatis cuique deferendæ. Nec inutilis (ut puto) erit ista trium Vitarum, ita dissimiliter scriptarum, inter se facta collatio : diriget enim judicium, de similibus etiam aliis ferendum. Habuimus autem tertiam istam ex insigni Legendario MS. Francisci Cardinalis Barberini, eamdemque reperimus Florentiæ apud Andream Cavalcantium, Nobilem Florentinum; et cum ea contulimus, ac simul cum editione Ughelli; qui ipsam Romæ habuisse se ait ex vetusto Codice sui cœnobii SS. Vincentii et Anastasii extra mœnia.*

post quam damus secundam,

et tertiam, utramque ex MSS.

10 *Quartam Vitam ex prioribus collegit Joannes* D *Tortellius, Aretinus Presbyter, tempore Concilii Florentini anno* MCCCCXXXVIII *celebrati, viginti annis prius quam S. Antoninus absolveret Summam suam, cujus pars altera historialis sinceriora (ut diximus) Acta complectitur. Edidit illam Laurentius Surius; et hanc editionem operose contuleramus cum membraneo Codice MS. prælaudati Senatoris Strozzii; non tamen hic putavimus recudendam, propterea quod possit apud Surium legi, ejusque compendium apud Ferrarium : satis erit ex ea sumpsisse historiam secundæ Translationis, factæ anno* MCCCXXXIX ; *et indicasse, quod Codici Strozziano inveniatur adscriptus publici Notarii manu hujusmodi Actus :* Rev. Pater Presbyter Joannes Pauli, Rector Parochialis ecclesiæ S. Michaelis Rindrorum de Florentia, componi et scribi fecit præsentem librum, et in ultimo suæ vitæ ipsum reliquit Laurentio de Vulterris et Canonico Vulterrano, toto tempore suæ vitæ et ad sui beneplacitum ; post mortem suam ipsum præsentari voluit sacristiæ majoris Ecclesiæ Florentinæ, et ibi perpetuis temporibus stari voluit : et sic præsentatus fuit dicto D. Laurentio per Lapum Martini, vice et nomine D. Joannis, Operario prædictæ ecclesiæ : et ad fidem omnium, Ego Nicolaus Rudi Nicolai, Notarii E et Civis Florentini, in dicto Opere Scriba PP. die VI Julii MCCCCXLIII. *Hoc autem instrumentum ideo hic apposui, quia occasione istiusmodi legati testamentarii factum videtur, ut Raphael Volaterranus* ad usum ecclesiæ Florentinæ, rogatu Decani et Capituli, anno MDXXI, *breviorem aliquam magisque Latinam S. Zenobii Vitam scriberet, quam adhuc ineditam exhibuit nobis prælaudatus Cavalcantius, nos autem non censuimus huic operi necessariam : hic tamen debuimus indicare, quia ex nota anni a nobis transsumpta, intelligitur, Raphaelem (cujus notissima extant opera, præsertim octo et triginta libri Commentariorum Urbanorum, inscripti Julio Papæ II) non solum initio seculi* XVI *vixisse, sed etiam ultra illius primos viginti annos ætatem propagasse; quod hactenus non puto innotuisse. Scribit etiam mihi Illustrissimus Magliabechius, extare quamdam ejusdem Sancti Episcopi Vitam hoc principio,* Cum in Florentina urbe Hieronymorum domus. *Scripsit eam Naldus Naldi, vir seculo* XV *ad finem vergente æstimatissimus a nitore styli, tam versu quam prosa; et ab æqualibus suis, Angelo Politiano Marsilioque Ficino, valde laudatus; cujus varia opera enumerat Bibliotheca Florentina Pocciantii, et complura MSS. poemata possidet idem Magliabechius; sed et hanc satis habemus indicasse Lectori, elegantiarum amanti.* F

AUCTORE D. P. *omittimus scriptam a Joanne Aretino,*

juxta autographum legatum an. 1443 ecclesiæ Flor.

cujus rogatu aliam postea scripsit Raphael Volaterran.

itemque Naldus Naldi.

11 *Et isti quidem omnes Latine scripserunt; Italice autem, præter Silvanum Razzium aliosque hoc seculo* XVII *plures, invenimus Vitam impressam Florentiæ anno* MCCCCLXXXVIII, *tredecim annis postquam fuerat composita : sic enim habet titulus ante Præfationem legendus.* Clemens Mazza, Plebanus et Theologus carissimo suo in Christo fratri Philippo Zenobii de Girolamis, civi Florentino, de vita sanctissimi Zenobii Episcopi Florentini, et ejusdem cum Philippo stipitis ac consortis (*Girolamus enim Italice scribitur, qui Latine Hieronymus*) anno Domini MCCCCLXXV. *Hæc Vita dividitur in tres partes. Prima capitum* XXVI, *ea complectitur, quæ mortalis adhuc Sanctus gessisset. Secunda, capitum* XIIII, *agit de prima Translatione et Successoribus : et ambæ verbotenus fere sumuntur ex Latina Joannis Aretini; sicut cognovimus, utrumque contextum ad invicem conferendo; solum in enumerandis Successoribus plenior est Clemens quam Joannes, quod nobis occasionem dedisset non inutilis Appendicis, nisi deprehendissimus supplementum istud purum putum esse figmentum, cui merito fidem abrogavit Ughellus, pro istic nominatis inveniens alios, eodem quo isti sedissent tempore, sedisse demonstratos. Tertia denique pars capitum* VIIII, *explicat historiam Translationis secundæ,*

Priorem Italice transtulit Clemens Mazza,

an. 1475,

AUCTORE D. P. cujus partem ultimam Latine reddimus.

A *secundæ, sub Eugenio IV : ad quam partem ille sic præfatur, ut excusatos velit priorum duarum partium errores, si quos incurrerit per imbecillitatem ingenii, aut veterum linguarum scripturarumque imperitiam; hic vero sibi credi petat ut testi oculato, quamvis tum adhuc puero. Ergo post narrationem Latinam, a Joanne Aretino sumptam, transferemus etiam alteram, acceptam a Clemente Mazza; atque ita speramus nihil omissum iri, quod a nobis magnopere possit desiderare lector, veritatis in suo fonte scrutandæ curiosus : maxime cum accedet novissima Translatio anni* MDCLXXXV, *descripta ab oculato teste et totius istius actionis participe, Illustriss. ac Reverendiss. Archidiacono Florentino Ludovico Strozzio, Caroli Senatoris filio : qui etiam tali occasione recudendam, cum sua quadam Præfatione, curavit Vitam a Clemente Mazza olim editam, sed absque divisione Partium, per Capita continua quinquaginta deductam; nec ab iis erroribus repurgatam, quorum causa minoris eam faciebat Vincentius Borghinus, Florentinarum rerum scientissimus, in opere de Ecclesia et Episcopis Florentinis, nobis necdum viso : quos etiam errores erudita ad nos epistola notavit Antonius Magliabechius. Addo ejusdem Translationis etiam meminisse eruditum Pre-* B *sbyterum Carolum Mazzi, in Italica Vitæ Zenobianæ epitome, quam nobiscum prælaudatus Magliabechius communicavit, suppresso Auctoris nomine recenter excusam.*

VITA ANTIQUA

a S. Antonino Archiep. Florent. modice interpolata.

ex ejus Summa Historiali Tit. x *Cap.* XII.

Parentibus nobilibus sed Gentilibus natus,

Lux mundi Zenobius, Pontifex Florentinus, luce divina illustratus, Ecclesiam irradiavit, præcipue in Tusciæ partibus, sanctitate vitæ, miraculorum gloria, nec non et doctrina; gemina scientia præditus, licet opuscula edita minime posteris reliquerit *a*. Hic igitur nobilibus parentibus, sed gentilibus ortus, patre Luciano, matre Sophia Florentina, duxit originem. Puerilibus autem annis litteris traditus, ad totius philosophiæ apicem, acuto ingenio et studio ingenti, tempore breviori pervenit. Cui progenitores cum puellam pulchram et nobilem desponsari procurassent, vigesimum ætatis suæ annum jam attingenti; carnales ipse renuens nuptias, animam suam C uni viro Christo desponsavit in fide, virginem castam, baptismum ab Episcopo civitatis Theodoro humiliter petens et devote suscipiens. Audientes illud parentes, furore repleti, cum comitiva suorum, Pontificem contumeliosis verbis aggrediuntur et minis. Sed adstante Zenobio, et jam divina gratia in eo mirabiliter operante, tanta sermonis suavitas in labiis ejus diffusa est, ut non solum consanguinei conceptam indignationem dimitterent, sed et relicto gentilitatis errore et ipsi Baptismi Sacramenta susciperent.

eosdem convertit baptizatus:

Clericus factus,

2 Zenobius vero, seculi vanitate contempta, totum se divinis mancipavit obsequiis. Clericus factus, [Episcopo autem adhærens, creatus est Canonicus ecclesiæ cathedralis :] et de virtute in virtutem mira celeritate progrediens, in Archidiaconum ipsius basilicæ est assumptus : factus omnibus sanctitatis speculum, et religionis exemplum. Erat enim in oratione assiduus, prædicationibus deditus, disputationibus hæreticorum et Arianorum venena propulsans, caritate diffusus, liberalis ad pauperes, et omni probitate conspicuus. Transiens autem beatissimus vir Ambrosius, *c* Mediolanensis Antistes, per Florentiam, Zenobium ipsum visitans, ut virum perfectum et doctissimum sibi intima et familiari quadam dilectione adstrinxit. D Nempe ad Urbem deveniens Ambrosius, Damaso Præsuli summo Zenobii sanctimoniam et sapientiam patefecit : quam ob rem Damasus eum ad se accersiri fecit, et secum manere constituit. Cum autem quadam die Damasus Papa ad ecclesiam S. Mariæ trans Tiberim proficisceretur, et cum eo Zenobius; oblatum sibi Præfecti filium, paralysi dissolutum, oratione sua Zenobius restituit sanitati. Certis autem ex causis a summo Pontifice Constantinopolim legatus directus, id cujus gratia missus fuerat, fideliter et solerter adimplens, remeavit ad Urbem.

et a S. Ambrosio commendatus S. Damaso,

paralyticum curat.

Episcopus postulatus a Florentinis,

3 Interea accidit ut Theodoro Episcopo Florentino de hac luce subtracto, de successore eligendo non modica controversia et contentio inter Catholicos et hæreticos oriretur : propter quod, ut civem, Damasus Zenobium destinavit ad sedandum tumultum. Eo autem appropinquante Florentiam, populus obviam egressus est, eum cum multo honore suscipiens. Quem associantes ad ecclesiam usque, clamare unanimiter omnes cœperunt, Zenobius sit noster Episcopus. Sed hoc omnino recusans, onus intelligens, ad eum qui misit illum regressus, nuntiat se nil agere posse. Magistratus autem et populus solennes oratores ad Damasum dirigunt, asserentes, E omnes unanimes Zenobium petere, nec ad alium declinari; obnixis precibus supplicantes, ut ipsum in Pastorem suum concedere dignaretur. Restitit primo summus Antistes, sanctissimum virum dolens a se separandum. Tandem importunis devictus precibus, exaudivit ad votum, Zenobium instituens Episcopum Florentinum : et licet invitum, quasi invitus ipse, Florentiam ad exequendum officium Pastorale transmittit : qui summo cum gaudio et veneratione susceptus, inthronizatur.

et ægre concessus,

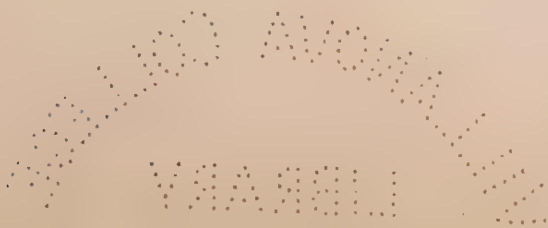
sanctissimam vitam instituit,

4 Non diminuit, sed adauxit indies vir sanctus virtutum opera sancta, gregem suum pascens verbo doctrinæ et sanctitatis exemplo; prædicationibus insistens et audientiæ Confessionis; hæreticos rationibus confutando, exhortationibus remissos ad bona opera excitando, discolos et pravos increpando, pauperibus ultra tenuitatem victus sui omnia largiendo. Carnem domabat abstinentia cibi et potus, quantum valetudo permitteret : cilicio tectus sub tunica, jejuniis et vigiliis inhærebat : orationi autem et contemplationi cum Maria intentus, ut aptius eis vacare valeret, cum sanctis viris Eugenio Archidiacono suo et Crescentio Subdiacono, in ec- F clesia S. Laurentii, quæ hinc extra muros, prope tamen erat, vitam quasi eremiticam servans manebat.

cum SS Eugenio et Crescentio:

peregrinæ mulieris filium resuscitat;

5 Ad divulgandam autem ejus miram sanctitatem, et doctrinæ veritatem comprobandam, multa miracula per eum, adhuc in carne positum, Dominus operari dignatus est : plures enim mortuos suscitavit. Nam cum quædam nobilis Domina Gallicana, ad limina Apostolorum visitanda pergeret, unicum filium secum ducens, debilitatum ex itinere; audita sancta viri fama, eum commendatum sibi fecit usque ad reversionem. Infirmatus autem adolescens, feria secunda post Pascha diem clausit extremum; quando tunc actu B Zenobius cum clero et populo processionaliter incedebant ad ecclesiam S. Petri [*d* majoris, sicut etiam nunc observatur : fertur enim ipsum Pontificem triduanam illam processionem post Pascha instituisse, ad Dei misericordiam implorandam erga indigne communicantes, et erga devote sumentes gratiam conservandam.] Sed et mater adolescentis, ea die ab Urbe veniens, Florentiam ingressa, percepit filium suum ad Dominum migrasse. Hæc autem, etsi animo consternata, fidei tamen magnanimitate suffulta, defunctum filii cadaver sumi fecit; et copiosa turba eam sequente, sibi compatiente

A compatiente, accedit ad locum, ubi audierat sanctum virum adesse. Quæ ad eum perveniens, qui jam de ecclesia S. Petri egressus, in via quæ dicitur Albizorum cum Clero procedebat, cadaver filii ad pedes Sancti deponit, vestes scindit, præ dolore crines divellit, lacrymis plena clamitat, filium sibi depositum unicum reddi, nec aliter reversuram ad suos. Cujus lacrymis Sanctus Dei permotus, oratione fusa, signo Crucis super eum expresso, a mortuis redivivum effectum, matri suæ assignavit : unde omnis clerus et populus, Deo gratias agens, immenso gaudio est refectus, in fide magis ac magis firmatus.

item juvenem Florentinum

6 Altera vice, cum visitaret Sanctus quamdam ecclesiam prope muros civitatis, cum Clericis suis; contigit cadaver cujusdam adolescentis nobilis deferri ad tumulum per viam illam. Quod cum Sanctus percepisset, viam voluit declinare, ne illis occurreret. Sed illis ad eum festinantibus, nequivit : ponentesque corpus exanime ad pedes ejus, rogabant, ut eum suscitare dignaretur, jam experti virtutem ejus ad opus illud. Et cum plurimum se excusasset a tanto opere, illis instanter deprecantibus, precibus eorum coactus, virtute orationis illum a mortuis suscitavit. B Addidit et tertium suscitare puerum, scilicet quinque annorum, quem prope ecclesiam Cathedralem, in via publica existentem, boves cum curru furentes, in ipsum irruentes, contriverant; quem mater lacrymosa in linteo colligens, Eugenio Diacono sancti viri attulit; ut ei offerens, suscitari ab ipso deprecaretur : quod et factum est. Cæcus quidam, ad portam templi eleemosynam petens, audita fama miraculorum ejus, fide indubia in via ad eum accessit, rogans ut ejus misereretur : et quia Gentilis erat, interrogavit eum B. Zenobius, an Christianus fieri vellet, lumine recepto. Quod annuente, pro eo oravit : et statim visum recepit.

et puerum a curru obtritum :

liberat alium, ex matris imprecatione dæmoniacum :

7 Quemdam puerum a dæmone obsessum (nam cum ipsum, febribus urentem, mater quadraginta vicibus in nocte vocitata ab eo potasset, et iterum potum peteret; attædiata mater potum obtulit, dicens cum ira, Bibe in nomine diaboli : et ex hinc dæmon illum invasit) oblatum autem Sancto, a vexatione oratione sua liberavit : ex quo, qui infideles erant, mater cum filio baptizati sunt. Cujusdam nobilis dominæ, viduæ et Gentilis, quinque filii erant, qui adulti effecti matrem *e* injuriis et contumeliis afficiebant non raro, usque etiam ad verbera. Cum autem una die ipsam acriter verberassent, irata illa C quam plurimum, eos maledixit sub his verbis, ut diabolus eos ita raperet, quod versi in rabiem dentibus suis brachia sua devorarent. Eos immediate ultio divina secuta est : nam arrepti a dæmoniis, et in rabiem versi, cœperunt sibi ipsis corrodere brachia. Quod mater aspiciens, lacrymis plena clamitabat adjutorium. Ad cujus clamorem excitati vicini, eos, ne sibi et aliis nocerent, catenis alligarunt. Demum mater adhuc Gentilis, ad Sanctum Dei refugium habuit, miseriam filiorum exponens : et facta oratione de mane usque ad tertiam, demum liberatos a dæmoniis, restituit sanitati : et eis cum matre, post instructionem fidei, baptismum tradidit.

e

item similes duos mutuo se laniantes.

Jubet ægrum Eugenium surgere,

8 Cum semel eum visitasset Ambrosius Mediolanensis Episcopus, familiaris ei a juventute factus; et Eugenius Diaconus ejus infirmus jaceret; audita morte cujusdam sui attinentis, sine animæ suæ decenti provisione, præ compassione aggravatus est valde ex languore. Solicitat Zenobium Ambrosius, ut providere casui non differat. Aquam igitur benedixit Zenobius, quam Eugenio mittens, imperat ut de lecto exurgat; et super mortuum, ad domum in qua jacebat, pergens, effundat; et cum eo veniens, sine mora conspectui suo se repræsentent. Quo facto, surrexit qui mortuus erat, et simul ante sanctum virum astiterunt : qui et multo tempore postea supervixit : Eugenius vero ad lectum rediens, ea infirmitate feliciter in Domino obdormivit. D

et mortuum amicum suscitare.

EX S. ANTONINO

ultimo suis vale dicto,

9 Postremo plenus dierum et operibus sanctis, obitum suum prænoscens, congregato clero et populo in ecclesia, decessum suum omnibus publicavit; admonens eos ad caritatem fraternam et mutuam pacem : de suo recessu contristatos, spe præstandi eis subsidii in cœlos ascendens, consolatus est : et inde ad domum reversus infirmatus, sumptis devotissime Ecclesiæ Sacramentis, psallentibus Clericis, anno ætatis nonagesimo, [tempore Innocentii primi *f* Papæ, anno scilicet ab Incarnatione CCCCXXIV, XXV Maji, anima illa sanctissima, resoluta a corpore, penetravit cœlestia regna.] Sepultus est autem eximio cum honore in ecclesia S. Laurentii, post mortem etiam non cessans miraculis Ecclesiam illustrare. Anno autem quinto a die sepulturæ ejus, successor ipsius Andreas corpus Sancti transferre disposuit ad ecclesiam cathedralem, Salvatori intitulatam. Quod ut honorificentius fieret, circumtanstibus, Episcopis convocatis ad hoc piissimum opus; cum Episcopi Pontificalibus induti sacrum corpus ab ecclesia S. Laurentii ad matricem deferrent; cum essent E ante portam S. Joannis Baptistæ *g* oratorii, quæ est ex parte septemtrionali, ubi tunc erat quædam ulmus frondibus sicca, quia hiems erat, scilicet XXVI Januarii; oppressi Episcopi a multitudine populi, feretrum ex devotione singulis tangere cupientibus, ceciderunt; et feretrum impulsum hinc inde in ulmum impegit : cujus tactu subito ulmus ipsa fronduit et floruit. Demum in ecclesiam deportatum, honorabiliter est collocatum : [caput *h* tamen a corpore separatum, argento coopertum, populo devoto frequentius ostenditur. Ulmo autem ex devotione per particulas scissa, loco ejus ad perpetuam rei memoriam columna *i* marmorea erecta est, Cruce etiam de marmore in culmine ejus posita, quæ ibi permanet usque in præsentem diem, ante præfatam portam ecclesiæ S. Joannis.]

f nonagenarius moritur.

In translatione corporis frondescit ulmus 16 Januarii,

h ubi nunc est columna cum cruce.

ANNOTATA.

a *Exordium hoc breve, putem ipsius S. Antonini additamentum esse : uti et alia loca nonnulla quæ [ ] discrevimus; in ceteris, ut stylus mutatus aliquantum sit, verba tamen antiqui textus plerumque retineri, præsumere licebit.*

b Canonici *appellatio, interpolationem manifestat.* F

c *Quæ hic et alibi deinceps annotare voluissem, inveniet Lector ad Vitam sequentem, prius paratam prælo, quam hanc recudendam et ceteris præferendam judicassem.*

d Majoris *cognomentum tunc addi cœperit, cum sub eodem vocabulo, in urbe seculo XI aucta, cœpit esse ecclesia alia : de triduanæ autem Processionis institutione non tacuisset Vita sequens, si tale quid in vetustis membranis Auctor invenisset; quare etiam hunc locum, ut noviter interpolatum, secerno a contextu.*

e *Ita corrigo, quod librarii errore legebatur expressum,* jejuniis.

f *Totus hic locus ab interpolatrice manu est; et, sicut jam dixi, cum anno Christi 424 male componitur Innocentius Papa; quia tunc Ecclesiæ præsidebat Bonifacius, Innocentii post intermedium Zosimum successor.*

g *Nunc quoque e regione hodiernæ Cathedralis ecclesiæ, consistit sancti Baptistæ ecclesia; vetusti ex marmore operis, forma octogona, ampla et trullata : ad quam omnes omnium parochiarum infantes baptizandi deferuntur. Creditur vulgo Romanorum veterum opus esse, Marti olim sacrum. Potuit certe hujus nominis fanum eo loci aliquando fuisse.*

h *Seu potius* Particula cranii, *ut infra apparebit ex Villanio*

EX MSS.

A *Villanio, tum vivente ac scribente cum illa separatio fieret anno 1330. Servatur autem jam inde ab anno 1430 ipsa hæc effigies capitis, intra æneam insignis operis capsam, insculptu mortuorum resuscitatorum miraculis, manu Laurentii Cionis vel Bartholucii Ghiberti illustrium artificum, cum hac Epigraphe,* Caput B. Zenobii Episcopi Florentini; in cujus honorem hæc arca insigni ornatu fabricata fuit.

i *Extat etiamnum ea columna, post restauratam forsitan urbem ætate Caroli Magni erecta, ut summum: cujus titulum præmisi ex Ughello.*

EADEM VITA

A Blasio Monacho Sacerdote post sec. XIII exornata

Ex MSS. Florentinis.

Proficit in studiis et virtutibus,

Zenobius, civitatis Florentinæ nobili prosapia ortus, patre videlicet Luciano matreque Sophia traxit originem. Hic puerilibus annis studiis litterarum traditus, adeo in eis profecit, quod ætatis suæ anno B vigesimo ei similis in provincia Tusciæ Grammatica, Dialectica, et Rhetorica nullus fuit: ab iis scilicet vitiis mundus, quibus genus id hominum implicari solet; tametsi conspiceret quamplurimos, irremediabili cordis dolore, vitiorum pergere nequiter per abrupta. Erat enim intellectu acutus, sermone distinctus, disputationibus altus, studio assiduus, moribus ornatus, et ultra quam dici potest cunctis inæstimabiliter gratiosus.

spreto conjugio baptizatur,

2 Quadam die igitur, dum ei sui progenitores quamdam pulcherrimam juvenculam nobilem magnis dotibus desponsassent; ad Theodorum tunc Florentinum Episcopum accessit; quod Deo servire velit, propere sibi exposuit; et ab ipso regenerari sacri fonte Baptismatis humili prece postulavit: quod ei assensit: et suo convocato Capitulo, ipsum honore maximo suis manibus baptizavit. Quod dum ad parentum notitiam devenisset, comitatu magno consanguineorum et amicorum concito, illuc pergunt: Episcopum et Zenobium quærunt: cum eo et Canonicis Cathedralibus, coadunatis præ gaudio, ipsum cernunt: in quos multa contumeliosa verba turpiter protulerunt. Quæ cum in præsentiarum protulissent Præsulis, obtenta licentia Zenobius surgit, in cœlum oculos erigit, signo Crucis se munit, C et per ejus os sic Spiritus sanctus locutus fuit, quod furore pater et mater deposito, ad pedes Episcopi se prosternunt, baptismum incontinenti sumunt, et benedicentes Zenobium cum suis summa lætitia redierunt.

parentes convertit:

ordinatus insistit prædicationi:

3 Præsul sanctus ipsum aliquo tempore secum affectu maximo tenuit, Clericum et Canonicum Cathedralem fecit, et statuto tempore ibidem in Subdiaconum ordinavit: qui sic perfecte vixit, quod Archidiacono viam carnis universæ ingresso, eum ad Archidiaconalem dignitatem promovit: et quidquid potuit suæ sibi dignitatis committere, non tardavit. Ex tunc vir Dei, prædicationibus et disputationibus contra hæreticos viriliter insistere cœpit, vitæ sanctitate quod prædicabat ostendere, largas eleemosynas servato sibi victu parcissimo pauperibus distribuere, nil de crastino cogitare, eruditus Evangelica veritate curavit.

a commendante Ambrosio, evocatur a Damaso:

4 Quæ cum ad notitiam almi *a* Ambrosii Præsulis Mediolanensis Episcopi devenissent, ad eum venit: summaque se sibi unione conjunxit, et quid invenerat et qualem, summo Pontifici referre Damaso mora deposita non neglexit. Qui confestim pro eo misit: et comperto quod nihil audierat respectu eorum, quæ in ipso probitatis vitæ ac scientiæ invenerat, renitentem plurimum in Cathedrali Romanæ matris ecclesia Diaconali officio decoravit: D quo in statu omni sanctitate suam vitam in omnibus duplicavit. Quod sic esse Deus omnipotens manifestis miraculis demonstravit. Nam dum quadam *b* die, cum Damaso Papa celebraturo, ad ecclesiam S. Mariæ trans Tyberim perrexisset; filius Præfecti, paralysi lecto detentus, pro ipso direxit, et sibi misereri multis precum lacrymis exoravit. Cujus cum excusationem gravatus renueret, orationi se dedit; manum cœpit; et facto signo Crucis super eo, sanus et hilaris surrexit. Quibusdam ex causis Constantinopolim Zenobius pro Legato dirigitur: vita et miraculis multis ejus sanctitas noscitur: et *c* completis rebus redire Romam per Summum Pontificem procuratur.

paralysim curat: b

c

Episcopus Florentinus electus

5 Interea Theodorus Florentinus Episcopus moritur: inter Catholicos et hæreticos de fienda electione lis magna nascitur: illuc ad sedandam ipsam tamquam civis dirigitur, honore magno recipitur; sed intolerabiliter affligitur, eo quod ab ingressu terræ usque ad locum quo descendit, a cunctis tam fidelibus quam aliis, Zenobius sit noster Episcopus, acclamatur. Qui cum precaminibus et rumoribus ut E assentiret insisterent, et ipse omnino renueret; videns se nihil posse, Romam rediit, et se nihil valere Antistiti nuntiavit. Florentini vero confestim Ambasciatores solennes Romam dirigunt, qui quod Summo Pontifici, se nullum præter Zenobium recepturos Antistitem, dicant, sibi omnino imponunt. Hic autem cum exspoliari a se matrem non esse dignum, licet pro filia, diceret; tamen assensu et rogationibus Cardinalium et aliorum Prælatorum instantia devictus, auditum præbuit; et ipso consecrato in Florentinorum Præsulem, eis, in afflictione maxima sua separatione permanens, destinavit *d*.

Romæ consecratur:

d

benevole exceptus sancte vivit:

6 A Florentinis summo gaudio excipitur, et per plures dies ab eis, quod summe gaudebant, signis evidentibus demonstratur. Ipse vero ad se acrius rediit, et totam suam vitam de bono in melius commutavit: nam vigiliis, orationibus, asperis ciliciis super nudo corpore, prædicationibus, confessionibus disputationibus, consiliis [insistebat], jejuniis continuis carnem domabat, et præter victum strictum suum et familiæ, totum superfluum, mora omni seposita, pauperibus erogabat. Ad quamdam ecclesiam parvam, versus partes Septemtrionales extra civitatem parumper, honori Levitæ dedicatam Laurentii F Martyris, cum suis intimis, Sanctis *e* Eugenio Diacono et Crescentio Subdiacono, quasi servans vitam eremiticam, habitabat: in cujus congregatione suus intimus Præsul Ambrosius pro magna parte temporis permanebat, et multa ibi per utrosque unius cordis et vitæ Deus miracula faciebat.

e

a S. Ambrosio invisitur:

puerum mortuum,

7 Ejus audita fama, quædam magna et nobilis Domina Gallicana, Romam magno apparatu pergens, eum visitavit; et summe ipsius ædificata sanctitate, quemdam suum debilitatum ex itinere filium, iter suum perficiens, commendavit. Secunda igitur feria Paschæ, cum ex more ad processionem cum Clero suo et populo ad ecclesiam S. Petri majoris perrexisset; Domina præfata rediit, et ad Episcopatum gaudiose consolari cum suo filio pergit: sed ipso absente tunc expirasse filium adinvenit. Patrem sanctum quærit, ubi sit novit, crines deponit, vestes scindit, in ulnis filii corpus sumit, et cum comitatu magno obviam pergit. Ut ei revertenti cum fletu irremediabili obviavit, ante pedes ejus corpus ponit, et sibi reddi vivum suum natum fletu dolorosissimo humiliter postulavit: allegans ad sui doloris augmentum, quod unicus, nobilis, ditissimus, amicis, et consanguineis altus, contra voluntatem illorum secum ductus; unde, nisi sibi restituat depositum

ad matris preces,

A tum penes se factum, numquam ad propria redibit, sed ibi in miseria perpetuo permanebit. Sanctus velut attonitus, Clerum et populum hinc inde prospicit, genuflectit versus partes Orientales, clausis manibus in cœlum oculos erigit, dulciter orando flere cœpit, super corpus signum Crucis fecit, et manus super caput ejus imposuit: et ab oratione surgens, puerum dulcissimum matri restituit. Populus totus Dominum laudando, Episcopum ad Episcopatum, præcedente ipso resuscitato, reduxit, et domum ad propria repatriavit. Domina vero aliquibus diebus cum Præsule stetit, et una cum puero et gente sua ingenti gaudio redire in Franciam procuravit.

resuscitat.

Patrimonium in pauperes distribuit:

8 Suis igitur genitoribus, quibus erat unicus, viam universæ carnis ingressis; cuncta patrimonia quæ possidebant vendidit, et pauperibus erogavit; salvo quod in possessionibus magnis, quas habebat jure patrimonii, apud Passinianum Comitatus Florentiæ et Fesulanæ diœcesis [ecclesiam] in honorem S. Salvatoris ædificari fecit *f*: sicut fecit Romæ Constantinus Imperator de palatio suo in Laterano *g*; et [Clericos ejus] ab omni onere patronatus perpetuo ut Deo vacarent libentius liberavit.

B

resuscitat alium adolescentem,

9 Die quadam cum a visitando quamdam ecclesiam prope muros civitatis, versus partes Septemtrionales, cum suis Clericis pedester incederet; multitudini civium, deferentium ad tumulum corpus cujusdam adolescentis multum honorabilis, obviavit: qui cum declinare eam vellet, nequivit; eo quod confestim ad pedes ejus corpus posuerunt, et ei facto circulo ex seipsis ne fugeret, et ut suum resuscitaret concivem, qui filium suscitavit viduæ alienigenæ, clamare cœperunt. Cujus excusationem dum non approbarent, genua versus Orientem flexit, ut omnes dicerent Kyrie eleison eis imponit; clausis manibus, in cælum erectis luminibus, Deum exoravit; atque concite surgens, secum qui erat mortuus sanissimus resurrexit, secum cum omni populo ivit, et ad propria revertens magno tempore supervixit.

item puerum a bobus contritum:

10 Cum puerulus quidam, annorum *h* puto quinque, in via prope Cathedralem ecclesiam resideret, auriga cum curru illac transiens, bobus subito versis in furiam, super infantulum irruerunt, et totum modo immedicabili oppresserunt. Quod genitrix dolorosa pernoscens, panno involutum ipsum accepit, ad Diaconem Eugenium attulit, et ut ipsum pro recuperanda vita sancto Patri offerret, cum fletu horribili supplicavit. Hic pie assensit, et Sancti pedibus cum multis exorationibus posuit. Qui confestim orationi se dedit, a qua surgens secum puer incolumis surgit. Eugenius ipsum sumit, et matri gaudiosissimæ resignavit.

C

cæcum illuminat:

11 Dum quidam cæcus, longo tempore petens eleemosynam, ad portam templi persisteret; auditis miraculis, quæ Deus per suum Episcopum faciebat, una dierum dum ingrederetur, ejus se pedibus advolvens, ut sibi misereretur, devotione ipsum maxima exoravit. Tunc Sanctus, si vellet fieri Christianus, lumine recepto, ab eo quæsivit. Libentissime, respondit: et his dictis super ipsius oculos Crucis signum apposuit; et confestim, restituto sibi perfecte visu, baptismum sumpsit; et Christo, toto quo vixit tempore, optime semper servire curavit.

alium lapsu conquassatum resuscitat.

12 Cum Præsul sanctus ultra *i* Alpes quamdam visitatum ecclesiam accederet, quosdam dire flentes quemdam suum consocium reperit: quomodo, et ad quid venirent petiit. Incaute, major inter eos respondit, pergens de rupe cum equo prorupit: [direxit autem eum] ad vos, Pater, Præsul Ambrosius, cum corporibus SS. Vitalis *k* et Agricolæ mittens: et ut ei misereatur, qui aliis fecit gratiam, multis eum perfusus lacrymis exoravit. Ubi sit, quærit: illuc accessit: totum conquassatum cum equo mortuum reperit: orationi se juxta exanimem dedit: a qua surgens, qui fuerat mortuus, sanissimus surgit: donum, quod sanctus Antistes miserat, avide suis manibus sumit: pluribus diebus secum fuit, et quando placuit ad dirigentem summo cum gaudio remeavit.

D

A. BLASIO EX MSS.

a dæmone obsessum liberat:

13 Domina quædam, cum quadraginta vicibus filio suo, infirmo graviter, una nocte potum dedisset; nec sic, casu aliquo potum petendo, quietari nocte ipsam permitteret; illa commota: Quater decies hac nocte tibi potum porrexi, asseruit: nunc diaboli nomine sume, qui te possideat, ex quo me quietari nulla ratione permittis. Sumpsit, et mox in eum dæmon ingressus eum crudelissime vexare cœpit. Ipsa vero quod dixerat more materno considerans, affligi cœpit; et licet Pagana, Sanctum adiit: et ejus provoluta pedibus, ut suæ succurreret miseriæ, sibi facto exposito, humiliter irremediabilibus doloribus flagitavit. Pietate motus, super deductum magna violentia infirmum oculos dirigit, orationi se dedit, et facto super eo signo Crucis dæmon discessit: et restitutus pristinæ sanitati, cum matre baptismum sumpsit, et incolumis domum rediit.

E

filios in matrem rebelles, et ideo in furorem actos,

14 Cum quædam Domina nobilis civitatis, quinque filios, viri solatio destituta, usque ad legitimam ætatem delicate nutrivisset; et ipsi una dierum eam et verbis contumeliosis, et, quod est gravius, verberibus afflixissent; ipsa genuflexit, dæmoni commendavit, et quod Deus in eos rabiem visibilem mittat, ita quod sibi corrodant brachia, multo fletu et doloribus exoravit: cujus exorationem Deus sine medio exaudivit. Ad rumorem vicinia confluit, ipsos catenis ligavit; non tamen sic cito, quin eorum quilibet sibi inter se usque ad cubitum sua brachia mordicus annullaret. Ad se mater rediit; et licet pagana sanctum Patrem adiit: et crine soluta, pro filiis catenatis, ad ejus præsentiam deductis, causa sui erroris exposita, misericordiam postulavit. Qui confestim ante imaginem Crucifixi se prosternit; adstante populi multitudine, a mane usque ad tertiam multis lacrymis orationi vacavit; fatigatus plurimum surgit, et facto signo Crucis super eis, concito effugatis dæmonibus, et sanitati pristinæ restitutos, eos cum sua matre baptizavit; et instructis, quomodo se regere deberent de cetero in omnibus, domum redire mandavit.

sanat et baptizat:

F

mortuum missa aqua benedicta resuscitat:

15 Die quadam, Eugenio Archidiacono suo graviter infirmo, adstante S. Ambrosio Præsule, quidam nova de morte sui consanguinei, sine aptatione aliqua suæ animæ, attulit: de quo sic affligi cœpit, quod ex hoc infirmitas inæstimabiliter valorem sumpsit. Quod cernens Præsul Ambrosius, S. Zenobio maxime afflicto, dixit, et quod ei provideret nuntiare non desinit. Tunc advocato servitore Zenobius, aquam benedixit, per eum Eugenio dirigit, et quod mora deposita surgat, ad mortuum pergat, super eum fundat, et ut secum ad eum veniat, suo sibi nomine imponat, præcipere non neglexit. Quo facto in instanti, qui fuerat mortuus, incolumis surgit; Sancti conspectui (ut fuerat præceptum) se præsentavit; gratiisque redditis domum rediit, et multo tempore supervixit. Eugenius vero, expleto mandato, quod sanus fecit, ad lectum reversus, ut in sua dicemus Legenda, paucis diebus interpositis, cœlica penetravit.

pie moritur:

15 Pastor sanctus, suum obitum imminere prænoscens, una dierum in Cathedrali ecclesia Clerum et populum congregavit; eos de concordia, in civitate inter se servanda, multum confortavit; suum eis decessum publicavit; et quod ex hoc non affligerentur (cum iret ad illum, erga quem multum eis proficeter.

A. BLASIO. EX MSS.

A proficeret) nuntiavit. Et his dictis eos Pontificaliter benedixit: et ad locellum, quo habitabat, labore multiplici reversus, ceteris postpositis, solum de cœlico transitu procuravit. Adstanti suo Capitulo, fletu pio psallente, vir sanctus summa devotione sacrosanctæ Matris Ecclesiæ *l* Sacramenta recepit; eis ecclesiam recommendavit; signoque Crucis se muniens, sursum erectis oculis, eorum brachiis caput reclinans, anima illa sancta carne deposita cœlica penetravit *m* [ætatis suæ anno nonagesimo, anno Domini 426, 8 Kalendas Junii, tempore Theodosii et Honorii Imperatorum]. Cujus corpus Clerus et populus devotione maxima, conditum aromatibus, juxta altare supradicti Levitæ S. Laurentii sepelierunt.

In translatione corporis

17 Anno igitur quinto a die suæ sepulturæ, Andreas successor ipsius in Episcopali dignitate, convocatis Collateralibus Episcopis, transferre ipsum in ecclesiam Cathedralem, in honore S. Salvatoris constructam, voluit; et die XXVI Januarii, ut proposuit, adimplevit. Cum autem Episcopi corpus sacrum humeris Pontificalibus præparati ferrent, oppressi a populo ceciderunt; et in casu quamdam ulmum, quæ in platea juxta ecclesiam S. Joannis Baptistæ erat, capsam cum corpore constrinxerunt: quæ ulmus, contacta sic a corpore sancto, confestim flores et folia emisit, et florida illo anno totaliter perduravit. Gentes siquidem, ob devotionem stirpando, supradictam arborem destruxerunt; sed Florentini, ne tanti miraculi deperiret memoria, inibi erigi columnam marmoream cum Cruce desuper posita fecerunt, et sic fore perpetuo decreverunt. Cum vero ad valvas ecclesiæ devenissent, nullo modo intromitti potuit. Quod Episcopus cum Clero et populo intuens, cunctis assentientibus devovit, se in ipsa ecclesia numerum duodecim Canonicorum positurum, qui ei deserviant, prout suæ competit dignitati. Quod cum omnes promissum confirmassent, Præsulis sanctum corpus tulerunt, et ubi nunc est in altari honore debito collocarunt: et ipsam diem, sicut Depositionis, in Officiis divinis celebrem ordinaverunt.

ulmus arida attactu florescit: B

et 12 Canonicatus fundantur.

ANNOTATA.

a *Illud contigisse sub initium Episcopatus* S. Ambrosii, *adeoque circa an.* 373 *indicat Joannes Aretinus.*

C b *Silvanus Razzius,* die Assumptionis Beatæ Mariæ, *sed ex sua conjectura.*

c *MS. Strozzianum,* repulsus: *ut MS. Florentinum,* Completis, *scilicet rebus: quod magis placet, et favent S. Antoninus, Joannes Aretinus et Razzius. Dicitur apud Joannem,* duos, a dæmonibus miserabiliter obsessos, coram omni populo sua oratione liberasse, et sic errorem et hæresim repressisse.

d *In MS. Strozz. alia manu insertum:* Cui etiam duo corpora Sanctorum Martyrum pro dono suæ ecclesiæ concessit, quæ in majori ecclesia S. Salvatoris collocavit: quorum nomina Abdon et Sennen. Recondita autem sunt in capsa plumbea, in altari majori ejusdem ecclesiæ. *Desunt hæc in MS. Florentino, sed eorumdem mentio fit apud Joannem Aretinum, Clementem, atque Mazzam. At Razzius nomina Martyrum non exprimit. Coluntur ipsi* 30 *Julii, Romani autem prætendunt se eorum corpora adhuc habere in ecclesia S. Marci, sed et varias in variis ecclesiis Reliquias: quare nihil obest, quo minus ex iis potuerit participasse et Zenobius.*

e *Sunt hi ambo Martyrologio Romano inscripti;* Eugenius, *ad* 17 *Novembris;* Crescentius, *ad* 19 *Aprilis, ad quem diem hujus Acta dedimus. Illa autem tunc parva et extra urbem* S. Laurentii *ecclesia, considerato veteris urbis situ, fuisse ea potuit, quæ nunc ampla et collegiata Magnorum Ducum sepulcris et bibliotheca illustratur: inclusa autem primum urbi fuit (teste Villanio) cum suo suburbio, an.* 1078. D

f *Joannes Aretinus addit:* Amplo ibidem constructo monasterio, duodenarium in eo numerum monachorum instituit: qui septi claustris, vitam sub Abbate cœnobiticam ducerent.

g *Delevi, velut a describentibus postmodum intrusam, parenthesim hanc.* Hodie sub honore S. Michaelis est magnum monasterium, sub Abbate monachorum Ordinis Vallis-Umbrosæ sub regula S. Benedicti. *Est ibidem corpus S. Joannis Gualberti, ubi et nos quoque illud venerati sumus, et ipse colitur* XII *Julii.*

h *Hic modus loquendi, per verbum puto, videtur innuere antiquiorem aliquem Auctorem, nec a S. Zenobii ætate remotum; a quo verbotenus acceptum hoc miraculum sit, et alia forte plura.*

i Ultra Alpes, *id est* Apenninum montem, *quem etiam* Alpes *appellant. Id enim nomen Italis genericum est,* Montes *significans.*

k SS. Vitalis et Agricola, *Bononiæ passi, coluntur 4 Novembris; et eorum corpora ibi adhuc servantur in ecclesia S. Stephani, sed non integra, variis iisque insignibus partibus alibi existentibus: quare nihil vetat aliquas etiam particulas a S. Ambrosio missas esse Florentiam.* E

l *Hæc phrasis notat Auctorem, medii, ut summum ævi.*

m *Deerant hæc in ecgrapho Strozziano, et egent correctione, quam supra dedimus.*

APPENDIX

Miracula post annum MCC *patrata.*

a Clericus post intermissam medicinam sanatur,

Cum quidam *a* Canonicus Cathedralis Ecclesiæ, in medicina Magister, quemdam sibi carissimum Clericum, gravi detentum infirmitate, haberet; eum B. Zenobio assidue commendabat: et licet hoc faceret, tamen a remediis medicinæ nullatenus desistebat. Quod cum sibi nihil prodesse conspiceret, omnia medicinalia dimisit, Deum solum cum B. Zenobio curare proposuit. Unde quadam nocte orationi ante altare B. Zenobii se dedit, et precibus humilibus ejus suffragium postulavit. Cui sanctus Præsul, Pontificalibus albissimis indutus, apparuit; et quod ipsius auxilium cum curis medicinalibus permixtum imploravit, redarguit; et quod eum sanaverit dum descenderet, nuntiavit. Qui confestim consurgens et domum rediens, ipsum perfecte sanatum, quem in extremis quasi laborantem dimiserat, adinvenit: de quo Deum laudans, ut acciderat publicavit. F

b apostema gutturis curatur,

19 Quidam Clericus *b*, nomine Claritus, serviens Ecclesiæ Cathedrali, qua Præsulis sancti corpus quiescit, die quadam apostema horribile in gula habebat, quod incidi deberet; Et [quia judicio] magistri Guidonis, summi medici de Aretio, sibi prædicebatur quod per naturam evadere non posset; ex more animæ suæ saluti providit, et nocte præcedenti diem fiendæ incisionis, ante altare se Præsulis almi prostravit, et sibi misereri suis meritis Dei clementiam imploravit. Fatigatus multo fletu in oratione, somno corripitur, et quod petiit sibi nullatenus denegatur. Nam subito ei gloriosus Pater apparuit in albissimis ornamentis, signum Crucis super ipsum fecit, et ut sanus surgeret imperavit. Qui excitatus incolumis surgit, factum exprimit. Deumque laudans in Sancto suo, tempore magno in Plebanatus officio ecclesiæ S. Joannis de Florentia sancte vixit, et ibidem suam vitam felici exitu terminavit.

20 Sacerdos quidam, nomine Lapus, sui altaris devotus

A *lumbis fractus sanatur :* devotus minister et servus, dum elevando quoddam lignum de ecclesia causa ordinandi suum festum, in renibus fractus, esset deductus ad lectum; ligatus a medicis, graviter affligi cœpit, eo quod in Vesperis Sancti, sic solennibus, esse nequivit. Noctem usque ad horam matutinalem in fletu et dolore multo deduxit : quare sibi Præsulis amore Christus gratiam non subtraxit : quia subito mirificis præparatus [ornamentis] Sanctus apparuit; utque surgat, et ad officiandum pergat cum aliis in ecclesiam, præcipere non neglexit. Qui statim incolumis surgit, in templo ad officiandum pergit, Clerum in admirationem inæstimabilem duxit, quæ acta fuerant exposuit, et quoad vixit ei fideliter deservivit.

c *maritus conciliatur uxori.* 21 Cum quædam Domina *c* pulcherrima, derelicta, contra Deum et justitiam, a viro suo fuisset, et in ejus odium in Angliam perrexisset; in festo B. Zenobii ob sui viri memoriam graviter flere cœpit, et in hoc fletu ipsius invocare misericordiam non postponit. Subito die ipsa et hora eadem, cor viri ejus amore constringitur, iter confestim arripitur, Florentiam absque ulla mora revertitur, et suæ conjugi amore inæstimabili conjungitur, et solennis fa- B milia utriusque sexus eorum sancta unione jucundatur. *Insuper in MS. Italico* *His miraculis, a Blasio Presbytero relatis, placet addere alia duo, ex veteri MS. Italico, reperto apud sæpe laudatum Carolum Strozzium Senatorem, in Codice* 1064, *signato litteris* H D.

tres oculati testes narrant, 22 Anno MCCCLXXXXIV, die XXX Junii, fecit S. Zenobius sequens miraculum, prout mihi illud narravit Ambrosius Pictoris, filius D. Santinæ de S. Joanne, et ipsum asseruit ut testis de visu. Duo autem juvenes honesti, illius socii, etiam majori constantia eadem duo miracula affirmaverunt, idque in capella S. Jacobi; ubi illos audivi ego Don Zenobius, qui et examinavi eos, audiente mecum Fr. Ludovico, quem tunc docebam cantare, et Fr. Laurentio Pictoris : sic autem referebat. Mulier de Porta Florentina, a malo dæmone insessa, a patre et matre aliisque consanguineis suis conducta fuit ad S. Zenobium. Hæc mox atque pervenit ad angulum Paleæ, et eminus conspexit ecclesiam S. Reparatæ, intellexit dæmonium quid ageretur; et mulier subito se prostravit *quod anno 1394 adducta energumena,* in terram, cum ululatu et indicibili alteratione totius personæ : nam aliorum vestes mordebat ac lacerabat, usque adeo ferox, ut duodecim homines constituendi fuerint, qui eam apprehensam violenter inducerent ad S. Zenobium. Ita ab illis protracta est in sacristiam S. Reparatæ, me semper præce- C dente, inquit Ambrosius, ut miraculum futurum viderem. Etenim firmiter proposueram veritatem rei meis ipse oculis contueri, propter multa miracula quæ celebrari antea audiveram : ideoque intenta semper in ipsam tenebam lumina. Dein prosequens *valde furiosa,* institutam narrationem ait : Statim atque inducta fuit in sacristiam, uni eorum qui ipsam attraxerat posita in dorso est, acsi fuisset mortua : verum quidquid agerent, numquam valebant eam sic disponere, ut capiti ejus imponi posset caput S. Zenobii; ideo eam deposuerunt in pedes. Sed licet viri omnino sedecim in hoc fatigarentur, et capillos ejus quadrifariam partitos totidem homines apprehendissent, non poterant efficere ut se in genua dimitteret : quantoque magis connitebantur, tanto illa rigidius stabat erecta.

23 Tandem tamen, ut melius potuit, adaptata cum esset, et caput S. Zenobii efferretur ex camerula, cui existenti in sacristia inclusum erat; mox ut ipsum vidit, tanta cum violentia se proripuit a manibus tenentium, ut omnes in terram prostraverit, hac illac disjectos; et male excipiebat quotquot audebant sibi appropinquare, vere dæmoniaca. Domita nihilominus aliquantulum, teneri se quadam-

tenus sivit, componique in modum, ut sacrum ca- D put superponi ei potuerit, interim dum Presbyteri *A BLASIO EX MSS. attactu sacri capitis fuerit liberata,* duo recitabant Orationes et Evangelia, atque lustrali aqua ipsam aspergebant, sicut in talibus fieri consuevit. Tum, inquit Ambrosius, ego eodem momento temporis ipsam fixius intuens, vidi quod, sacro cranio posito super caput ejus, statim mansueta reddita sit instar oviculæ : seque humi collocans quasi ad dormiendum, statim ut eam cooperuerunt soporata est : et post aliquantum somnum fuit experrecta, sana et salva, ad Dei honorem et S. Zenobii. Hoc autem, dixit, viderunt duo Presbyteri et duo Clerici, et nos ibidem adstantes eramus plures quam viginti seculares, superne vero per fenestras ascenderant plures quam centum, occupantes quemcumque angulum fabricæ ac procurrentium trabium, qui audiebant horribiles ululatus infirmæ; et omnes viso miraculo laudes et gratias dederunt Deo. Amen.

24 Dixit etiam, attestantibus sibi iisdem duobus sociis, aliud quoque miraculum paulo ante factum *item paulo ante energumenus,* fuisse hoc modo. Paucis diebus ante hoc miracu- E lum, cum illuc inductus esset energumenus, et adjuratus hostis ut excederet ex illa creatura, dicebat : Egrediar : egrediar omnino. Quando autem? Jam jam, respondebat; vel, Equidem nescio, vel, Egrediar tamen : et sic deridebat adjurantes, donec mandatum ei est, ut in signum sui egressus, unum de multis, qui ibi accensi stabant, cereis extingueret. Cum autem moras necteret, capiti ejus imposuerunt cranium S. Zenobii : et subito mansuefactus se reclinavit super terram, ac dormire cœpit. Eodemque tempore cereorum unus tam furiose extinctus fuit, ac si duodecim folles simul fuissent ad flatum ciendum adhibiti : atque ita etiam iste sanatus fuit, ad Dei sanctique Zenobii honorem. Sæpius autem paria atque etiam majora miracula contingunt per merita S. Zenobii : meminique mihi dictum a Sacrista, quod reddiderit loquelam puero muto : unde gloria Christo sit, et matri ejus Mariæ Virgini.

ANNOTATA.

a *Miraculum hoc in sequenti Vita dicitur factum ab oculis scriptoris, post annum* 1200.

b *Hoc et sequens miraculum dicitur a Joanne Aretino, patratum tempore Francisci de Cingulo, Episcopi ab anno* 1323 *ad* 1341. *Nos infra hoc die* Clariti *Vitam, tamquam Beati, dabimus : in hac autem res dici-* F *tur accidisse an.* 1318. *Porro idem Franciscus Aretinus, Jo. Aretino teste,* caput S. Zenobii de marmorea capsa extrahens, pulcherrime exornavit.

c *Hoc miraculum ab eodem Aretino refertur ad tempora Francisci Tudertini, qui sedit ab anno* 1343 *ad* 1356.

VITA TERTIA

a Laurentio Archiepiscopo Amalphitano, prout referri audierat, scripta seculo XI.

Ex MS. Codice Cardinalis Barberini, et editione Ughelli.

PROLOGUS.

Auctor stylo modesto, Hortatui vestræ dilectionis, amabiles Fratres, auditum mentis accommodans, ita virtutes et miracula communis Patris Zenobii proposui Christo duce dirigere, quatenus potius simplicium mentes ad profectum spiritus, quam sapientium cor ad acumen ingenii provocem. Cum sit enim numerosa populorum caterva, quæ minus insudat philosophicis studiis; et

A. LAUR. EP. AMAL. EX MSS.

A rarissimos esse constet, quibus cordi sit dialecticam perscrutari sublimitatem; oportet utique nos, qui plurimorum saluti consulimus, eis potius qui multi sunt, quam paucissimis providere. Eruditissimis ergo quibusque supplico, quatenus illius caritatis reminiscentes, quæ sua non quærere comprobatur, usitatis et quodammodo simplicibus utentem sermonibus me imparem patienter audiant, ut fraternæ comprobentur utilitatis amatores existere. Nulla vero sit cuiquam, deprecor, ambiguitas de miraculis sancti viri, quæ hic sunt fautore Domino describenda: quoniam partim illa didicimus a personis gravissimis, partim vero per omnem Tusciam hodieque rutilant, ut infideles hora claudere, et fideles ad laudem Christi cogant quodammodo reserare. Qualiter autem sacratissimis virtutibus unice viguerit, hinc maxime claret; quod semper existenti feliciter adhærens Divinitati; viva, ut ita dicam, miracula, per carnem suam humanitate mortuam demonstraret assidue. Argumentum igitur trahentes ab effectis, agnoscimus eum quondam virtutibus floruisse: qui nunc in cœlo degens, ariditatem nostrarum mentium miraculorum suorum lætifluis exhibitionibus B irrigat. Effectum namque est quod præcedens causa perficit, ut dies, quem solis ortus emittit. Cum ergo claritatem miraculorum ejus jugiter experti fuerimus, quid aliud nobis intelligi datur, nisi quod virtutum pennis ad æthera sublevatus, soli justitiæ feliciter sit conjunctus? Illius enim signorum vivax efficacia, virtutibus eum fuisse repletum non modicis, astruit. Virtutum vero possessio, vitiorum maculis indicat eum cunctis modis caruisse. Duo quippe inter se contraria (sicut aiunt) uni eidem subjecto simul inesse nequeunt. Sed prooemii satis est: itaque favente Domino vitam ejus enarrare aggredior.

profert miracula satis probata,

ad Zenobii sanctitatem demonstrandam.

CAPUT I.

S. Zenobii sancta adolescentia. Virtutes Episcopales.

Puer litteris et virtute imbuitur;

Zenobius, Florentinæ civitatis indigena, non solum carnis origine nobilis, sed etiam mentis ingenuitate clarissimus extitit. A puerilibus enim annis divino se famulatui mancipans, ita litterarum studiosissimus enituerat, ut, quam validissimus Christi miles esset futurus, in ipso quodammodo sui tirocinio demonstraret. Denique maturis moribus adorC nans adhuc acerbam ætatulam, de virtutibus ad virtutes insigniter ambulabat; ut non dubitares in Sion Deum deorum feliciter esse visurum, qui viam mandatorum divinorum tam celerrime decurrebat.

adolescens amore castitatis, Galat. 5, 17,

3 Cumque pueritiæ suæ decurso tempore pervenisset ad annos pubertatis, agnovit sagacissimus adolescens, non illo sui corporis tendere desideria, quo Christianus ardor properare cupiebat. Sicut enim egregius intonat prædicator, Caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem; et hæc sibi invicem adversantur. Videamus igitur, quid Christi miles contra istiusmodi conflictum peregerit; ut agnoscamus, eum in hujus vitæ stadio non in vacuo decurrisse. Tantis ergo carnem suam inediis subjecit spiritui, ut divino adjutus auxilio, a corpore suo non subjiceretur ut famulus, sed e diverso principaretur ut dominus. Castitati igitur dans operam, cum Job in debilitatibus fortissimo, dicere poterat, Statui in corde meo, ut ne cogitarem quidem de virgine. Noverat enim, jam divinis apprime litteris eruditus, pudicitiæ virtutem esse præ ceteris amplectendam: qua dilapsa virtutes reliquæ funditus extirpantur. Sed quia non valet igneus ardor extingui, cui lignorum pabula jugiter administrantur: et tunc venereus tumor salubri deprimitur medicamine, cum dapes ei subtrahuntur, mortiferum D calorem subministrantes; idcirco jejuniis et vigiliis artus suos congruentissime castigabat.

carnem inedia domat Job. 31, 1,

adjungit caritatem, Joa. 4. 16, 1 Cor. 6, 19,

4 Præterea virtus caritatis in eo sibi proprium quodammodo constituerat habitaculum, ita ut vere posses dicere; In hoc juvene, castitatis et geminæ dilectionis amatore, Deus utique requiescit. Cum enim Deiloquus Evangelista non abneget dicere, Deus caritas est; et, Qui manet in caritate, in Deo manet et Deus manet in eo; Paulus quoque veridice astruat, eos qui caste vivunt templum esse Spiritus sancti; constat utique beatissimum Zenobium, ejusmodi repletum virtutibus, Divinitatis habitaculum extitisse: præcipue cum tantæ mansuetudinis tantæque humilitatis, quam constat esse virtutum custodem, approbaretur, ut quam specialiter de ipso dictum esse videretur; Super quem requiescet spiritus meus, nisi super Zenobium, humilem et quietum, et trementem verba mea? Nobilitate siquidem carnis, qua dicitur præ ceteris enituisse, calcata, sic mentis ingenuitate pollebat, ut in cœlesti curia jam tunc esset aureis litteris insignitus. Quam vero liberalis in dandis eleemosynis, et quam pius pauperum hospes fuerit in Domino, breviloquio studens, omitto seriatim dicere; quia per collectivum, sicut aiunt, statum, prudens lector, in laude quam præmisimus caritatis, hoc valet pleniter intueri. Nec enim caritatem, qua Deus proximusque diligitur, habere putandus est, qui, ut Evangelistæ sermonibus utar, viderit fratrem suum necesse habere, et clauserit viscera sua ab eo. Probatio quippe dilectionis (ut Gregorius, Sedis suæ compar, mirabiliter edocet) operis est exhibitio.

mansuetudinem, humilitatem, Isa. 66, 2,

E *affectum erga pauperes.*

1 Joa. 3, 17

In Episcopum electus,

5 Talibus igitur virtutibus pollens, cum plurimo tempore minoribus esset contentus officiis, in ecclesia Florentina, defuncto ipsius loci Præsule, non solum a clero, sed etiam ab universo ejusdem civitatis populo, solenniter ad Pontificatus apicem est electus. Nec vero licuit ei reniti vel obsistere istiusmodi electioni: quoniam, ut præfatus sum, ita consensu et annisu omnium suorum concivium fuerat postulatus ad ejusdem Ecclesiæ gubernacula, ut palam daretur intelligi, divinitus eum ad ejusmodi fuisse officium invitatum. Videns itaque divinis jussionibus nec posse nec debere pertinaciter obluctari; Præsulatus quidem officium canonice sumpsit, sed humilitatis gratiam sibi familiarissimam non deseruit. Prodesse enim magis quam præesse cupiens, ita se F cunctis humillimum exhibebat, ut non esset ambiguum, quin assiduus auditum mentis Evangelicæ sententiæ commodaret, in qua videlicet dicitur: Discite a me quia mitis sum et humilis corde. Tanta vero dilectione clerum sibi commissum ac reliquum populum dulcifluus amplectebatur, ut quisquis eorum dæmoniacis aut humanis fluctuaret angustiis, ad illius solamen velut ad portum tranquillissimum festinaret. Quos ille dulciter suscipiens, ita divinarum Scripturarum solabatur eloquiis, ut gauderent istiusmodi Patrem cœlitus esse tributum, qui filiorum discriminibus mirifica dulcedine subveniret. Prolixo quippe, sicut præfatum est, tempore disciplinis insudans ecclesiasticis, sub aliorum regimine optime didicerat unicuique languori mentium congrua sermonis medicamina subrogare; meritoque præesse poterat, qui congruenter subesse didicerat.

et ordinatus, studet humilitati,

Matth. 11, 29. *et dilectioni erga Clerum et populum:*

a potentibus injuste afflictos juvat:

6 Si quando vero secularium potentia quemlibet sibi subjectorum injusto judicio comprimebat, non verebatur audacter illorum nequitiam redarguere: tamdiuque facta quadam commixtione severitatis et lenitatis insistebat; donec favente Domino plerumque revocaret ad viam justitiæ, quos per iniquitatum devia constabat incedere. Justus enim, quemadmodum Divina testatur auctoritas, tamquam leo confidens,

A fidens, absque terrore graditur : econtra vero quem
Prov. 28, 1 Lev. 26, 17, graviter conscientiæ reatus accusat, fugit nemine persequente. Sane juris Ecclesiastici prædia sibimet usurpantes, non materialibus gladiis hic Pater excellentissimus impugnabat, sed efficacis armis orationis viriliter expugnabat.

et oppressores juris Ecclesiastici corrigit :

Unde contigit ut divina potentia cernens insontis sui famuli patientiam, sic quosdam illorum severissima vindicta mulctaret, ut amaro subito morientes interitu, non solum privatos quosque, sed etiam Reges ad obsequium sancti viri quodammodo cogerent. Unde profecto contigit sacrosanctam Ecclesiam Florentinorum ab istiusmodi personis ceteris amplius esse ditatam : utpote qui visa Patris Zenobii sanctitate, compertaque divina severitate, quæ pro eo frequentissime pugnabat, non ei violenter auferre, sed offerre suppliciter Ecclesiæ necessaria procurabant. Denique Regia potestas, quæ in diebus illis Italiæ principabatur, in tanta se prosternebat humilitate vestigiis ejus adorabilibus; ut temporalis Imperator ad lamenta pœnitentiæ cum suis Magnatibus confugiens, æternum Imperatorem in eo venerabiliter adoraret.

Imperatoribus est in veneratione.

Nec immerito : ipse namque Christus Evangelica tuba intonuit inquiens: Qui vos honorat me honorat, et qui me spernit, spernit
B eum qui me misit : et per Prophetam, Qui vos, inquit, tangit, id est cum dedecore tractat, pupillam proculdubio tangit oculi mei. Quid plura? Sicut olim gau-
Luc. 10, 16 Zach. 2, 8 debat Roma, rerum maxima poetice dicta, de spoliis occisorum; sic exultabat Florentia de conversione multorum, per tantum Patrem in perpetuum victurorum. Unde jure poterat, inter ejus reliqua præconia, decantari.

Refloret magno felix Florentia Sancto.

7 Porro ne minoris esse videantur auctoritatis hæc, quæ, sicut prælibavimus, a religiosissimis quibusdam didicimus, qui veridice asserebant hæc quidem antiquitus fuisse descripta; sed incendio, quod casu contigit, esse consumpta; quid Paulinus Sanctus de Patre Zenobio referat, audiamus. *a* Inter reliquas enim virtutes atque miracula celeberrimi Patris Ambrosii subintulit, inquiens : In Tuscia etiam civitate Florentina, ubi nunc vir sanctus Zenobius Episcopus est; quia promiserat se, petentibus illis, illos sæpius visitaturum; frequenter ad altare quod est in basilica Ambrosiana, quæ ibidem ab ipso constituta est, visum orare, sancto viro Sacerdote Zenobio referente, didicimus. En Paulinus, qui tantæ pietatis extiterat, ut semetipsum barbaricæ genti servum pro filio cujusdam viduæ traderet, asserit nostrum Zenobium esse Sanctum.

Videt animam S. Ambrosii in ecclesia a se dedicata orantem,

Neve putaret aliquis, hoc eum transitorie dixisse, non pro veritatis
C assertione, contra posterorum dubietatem, et prius ait : In civitate Florentina ubi nunc vir sanctus Zenobius est; et post signanter addidit, Sancto viro Sacerdote Zenobio referente didicimus. Quis igitur audet hujus veridico testimonio reluctari, per cujus os ad laudem ejusdem nostri patroni Christus utique est locutus? Secundum illud videlicet quod egregius astruit prædicator ; An experimentum quæritis ejus qui in me loquitur Christus?

2 Cor. 13. 3

8 Præterea diligenter inspiciendum est, in quanto sanctitatis degebat culmine, qui merebatur animam sui Consacerdotis post carneum excessum spiritualibus oculis intueri. Oculis autem spiritualibus dixerim, non quod eum visu corporeo nequaquam viderit; sed quod intuitus ejus ita jam spiritualis esset effectus, ut merito posset electorum spiritus contemplari.

ipse totus spiritualis:

Scriptum quippe est : Beati mundo corde,
Matt. 5, 8, quoniam ipsi Deum videbunt. Deus autem spiritus est; non est ergo mirum si luce sanctitatis illustratus B. Zenobius, circumscriptum videre potuit spiritum, qui incircumscriptum feliciter est visurus, juxta illud quod scriptum est de electis : Regem in decore suo videbunt, id est in sua divinitate post mundi terminum propriis oculis feliciter sunt visuri, quem nunc per speculum in ænigmate contemplantur. D

A. LAUR. EP. AMAL. EX MSS. Isai. 33, 17

9 Nec prætereundum, quod sanctus vir Ambrosius, quemadmodum devote postulantibus Florentinis promiserat, non solum vivus eos frequenter visitare studuit, sed etiam mortuus. In qua profecto re magnis est Florentinorum populus laudibus extollendus, cujus ingens profecto devotio, non solum ante, sed etiam post mortem sancti viri remunerata est; dum frequenter apud eos et (ut credendum est) pro eis orare visus est, a quibus *b* olim invitatus non solum Florentiam venerat, sed eos etiam *c* resuscitatione cujusdam pueri mire lætificaverat.

a S. Ambrosio visitatur,

Inter hos nimirum populos ecclesiasticum Clerum arbitror ad fuisse, in quibus profecto renitebat ut sidus clarissimum noster Patronus Zenobius, licet tum temporis necdum esset Pontificali stemmate decoratus : maxime cum legamus ecclesiam *d*, quæ dicitur Ambrosiana, solenniter ab eodem Reverendissimo Pontifice Ambrosio fuisse dedicatam, cum totius Florentinæ plebis lætitia : unde datur conjici, ex tunc has geminas Ecclesiæ Dei columnas invicem sibi fuisse amicabili fœdere copulatas. Nec immerito : scriptum est enim, Omne animal diligit sibi simile : quod, utique, animal, de homine prædicatur. Præterea videndum, qualiter sanctitatem istius eximii Patris efficientia quoque miraculorum liquidius propalaverit.

et amicabili fœdere conjungitur. Eccli. 13, 19. E

ANNOTATA.

a *Quæ hic sub nomine S. Paulini habentur, referuntur cap. 26 Vitæ S. Ambrosii apud Surium : sed auctor Vitæ illius est* Paulinus Presbyter, *ipsius S. Ambrosii amanuensis; non autem* S. Paulinus Episcopus Nolanus, *uti cum hoc auctore scripserunt Sigebertus et Trithemius de Scriptoribus Ecclesiasticis. Colitur* S. Paulinus Nolanus 22 *Junii.*

b *Capite* 19 *Vitæ* Inventus a Florentinis, ad Tusciam usque descendit.

c *De hac resuscitatione ibidem agitur.*

d *Joannes Aretinus, citata hac Vita, addit* Ecclesiam S. Laurentii esse.

CAPUT II.

Duo mortui resuscitati. Alia miracula.

F Matrona quædam, orationis gratia Romam proficiscens, a Galliæ partibus audita laudabili fama beati famuli Dei, Zenobii; priusquam illo proficisceretur, ad eum venire studuit, ut tanti Patris benedictionibus frueretur. Cumque devotionem illius attendens admirabilis Pontifex, ad mundi contemptum atque cœlestis eam regni desiderium potius accendisset; illa vestigiis ejus prostrata rogare cœpit, ut esse memor illius in suis orationibus jugiter dignaretur.

Matronam proficiscentem Romam benigne excipit,

Præterea cum ad suum hospitium jam voti compos femina remeasset, suisque narraret, quantæ sanctitatis, quantæque facundiæ, nec non unicæ morigerationis esset Episcopus, cujus benedictionem optaverat; filius, ejus, qui cum ea quidem venerat, sed ob molestiam quam incurrerat in itinere, fessus in lectulo recumbebat; ad eum deductus, illius se precibus humillime commendavit. Tunc vir Dei, quem pietatis gratia virtutes inter reliquas commendabat, compassus illius infirmitati, non solum interiorem refectionem ei tribuit, sed etiam corporea liberalis alimenta largitus est. Verum quia languor illius paulatim invalescebat, veritus homo Dei, ne labor itineris,

ejus filium ægrum detinet:

A. LAUR. EP. AMAL. EX MSS.

A itineris, aut hujus omnimode attereret corpus, aut matris devotionem frangeret; secum misericorditer eumdem puerum detinere proposuit, donec illius genitrix ab Apostolorum liminibus remearet; quod et factum est. Igitur ea proficiscente Romam, tantam pietatis curam B. Zenobius erga prædictum languidum exhibuit, ut altera mater inventus esse videretur ad illius solatium. Sed quia divina providentia, sicut reor, constituerat, ut per ejus mortem, imo resurrectionem, beatissimus Pater amplius enitesceret; omnis humana refectio, quæ ut medicinalis cura sibi exhibebatur, non ei levamen sed gravedinem inferebat.

eumdem mortuum,

11 Interea ecclesiasticæ utilitatis exigente negotio, perrexit Venerabilis idem Pontifex ad templum, quod erat in honore S. Petri consecratum, non paucis se Clericis comitantibus. Ubi dum oratione præmissa, quæ videbantur congrua peregisset; ob sæpe nominatum infirmum, quem nimio febris ardore perustum reliquerat, cœpit gradu concito remeare. Et ecce videt illius genitricem, quæ ipso die reversa fuerat, sparsis miserabiliter capillis atque magnis ululatibus vociferantem, ad se venire; suique filioli
B jam exanime corpus infeliciter bajulare. Quo viso vir clementissimus gradum continuo sistit: addiscensque matrem una tantum hora post obitum filii remeasse, gemebundus efficitur. Mulier vero confestim pedibus advoluta, filii cadaver ante faciem ejus projicit, voceque lamentabili perstrepit, dicens: Unicum meum, quem tuæ sanctitati vivum commendaveram, vivum, deprecor, infelici matri restitue, non defunctum. Qui gregis tui non solum Pastor, sed etiam Pater es, fac me quæso matrum in numero computari. Nam nimis infelix appellari mater amplius non valeo, quæ uno eodemque momento pariter filium et matris vocabulum perdidi. Veniens ab Apostolorum Ecclesiis, qui prædicationis lumine cunctum orbem illustraverunt, qualiter amisso lumine, quod præ oculis diligebam, orbata, possum ad patriam remeare? His et istiusmodi lamentationibus eadem muliebriter quidem flente, sed viriliter in Domino confidente, cum non posset illam vir Domini suis a vestigiis repellere, sese lacrymosus illic in orationem dedit; tamdiuque vicinas sibi Divinitatis aures pulsavit humillimus, donec ambo pariter surgerent; defunctus scilicet ab acerba morte, et sanctus senior ab oratu. Jam vero quis oratoria facultate præpotens digne potest enarrare, quantum subito fuerit natum gaudium, non solum parenti ejus
C qui resuscitatus fuerat, sed etiam reliquis hujusmodi spectaculo assistentibus? cum scilicet uno eodemque fere tempore viderent propriis pedibus ambulantem, qui mortuus adductus fuerat manibus alienis. Quis itaque Deus magnus sicut Deus noster; qui nimirum suæ divinitati haud segniter famulantes, non solum in cœlis, sed etiam in terris glorificat; secundum illud scilicet, quod veridice, utpote summa veritas, est pollicitus; Ego glorificantes me glorificabo. Non est igitur infeliciter admirandum, quod tam efficax sui famuli deprecatio fuerit, ut subito valuerit exanime corpusculum visitare: cum profecto liqueat, eum ex illorum fuisse præcipuum numero, de quibus prophetice dicitur, Voluntatem timentium se fidelis in verbis suis clementissime faciet, orationes videlicet ipsorum mirabiliter audiens. Locum autem in quo contigit hoc insigne miraculum, ob id quod oraturus illic almificus Præsul genua sua flexerit, hodieque Florentini cives Geniculum vocitant: tantaque reverentia dignum judicant lapidem, quem sub ejus poplite contigerat esse, ut fœditatem illic non permittant vel a bestiis effici: maxime cum plerumque contigerit, illic eorum confringi vehicula, qui sine debita reverentia per locum illum non absque boum suorum damnitate transierant.

ad matris preces,

resuscitat:

magno omnium gaudio,

1 Reg. 2, 3

Psal. 144, 19

in loco Geniculum dicto.

12 Aliud quoque simillimum huic non supersedeo D
referre miraculum: quod eodem fecit itinere, sed non eisdem, ut ante nobis a quodam dictum est, utens vestigiis. Cum venerabilissimus idem Pontifex, matura jam confectus ætate, solis orationibus operam daret, ac propter hoc una cum suis Clericis etiam suburbanas ecclesias circuiret; quadam die, dum regrederetur ab ejusmodi studio, contigit eum reperisse quemdam defunctum, ante Florentinam portam, quæ sita est contra Aquilonem. Cumque paulisper substitisset, atque more suo cœpisset orationem Deo fundere pro illius animæ redemptione; diversi sexus et ætatis populi, qui illo convenerant, nutu quodam, nisi fallor, afflati divino, cœperunt prius mussitando dicere: Nonne Pater hic noster sanctissimus, quem constat jam reddidisse mortuum vitæ, posset hunc quoque juvenem suscitare, si nostra fides in hujusmodi postulatione minime vacillaret? Cum ergo peracta prece Pontifex abire cœpisset, omnium illorum corda quasi unum protinus sunt effecta; terræque prostrati, lacrymosisque vocibus defuncti resuscitationem poscentes, ita concluserunt illius iter, ut nullatenus posset ad Episcopium remeare. Tristissimus itaque Pater effectus, utpote vitium elationis tamquam pestem maximam fugiens; Cur, inquit, filii mei, tantum mihi ponderis imponitis, E
quantum fragilitas mentis meæ sufferre non potest? An ignoratis hæc et hujuscemodi miracula, non infimis et peccatoribus, quorum ego sum socius, sed viris apud Dominum summis et justissimis convenire? Cui populus e contra flebili voce suppliciter respondit: Qui puerum alienigenam clementer Domino largiente resuscitasti; debes quoque, Pater honestissime, propter hujus infelicis resurrectionem juvenis, cui tota sicut aspicis tua compatitur civitas, omnipotentissimæ supplicare Divinitati. Ad hæc Sanctus Dei aiebat; Non illud suæ fuisse virtutis, sed potius maternæ devotionis, quam fides adjuvit validissima. Populo autem pariter respondente, quod fides unius apud Clementissimum valuit obtinere, omnium profecto nostrum fidelibus petitionibus misericorditer concedetur; compulsus est almificus vir eorum annuere precibus. Præcepit itaque cunctæ multitudini, quæ aderat, tamdiu Kyrie eleyson, devotissime dicere, donec ipse surgeret ab oratione, quam dicebat illorum posse precibus adjuvari. Quid plura? Tamdiu situ jacuit humillimo, tamdiu lacrymosis petitionibus institit, F
tamdiu contemplationis penna sublevatus æthereo propitiavit Imperatori; donec plebs, visa illius qui mortuus fuerat subita oculorum apertione, non jam Kyrie eleyson, sed Deo gratias, Deo gratias, inclamaret. Lætissimus ergo protinus ad domum reversus est viventium, qui cum plurimorum mœstitia ducebatur ad tumulum defunctorum. Vellem præterea minores virtutes ejus, quæ nobis a quibusdam veridicis relatæ sunt, huic opusculo aggregare; nisi magnopere fastidio consulens audientium, ea quæ jam dicta sunt sufficere crederem: maxime cum prudens lector, argumentum trahens a majoribus, non ambigat, eum parva facere potuisse, quem constat auctore Domino insigniter patrasse perquam grandia.

Semper visitat ecclesias:

pro anima defuncti orat:

eumdemque a circumstantibus rogatus,

post longam tergiversationem,

resuscitat:

alia minora miracula facit.

CAPUT III.

Pius obitus. Miracula post mortem patrata.

Ad ejus ergo glorificatum obitum stylum vertimus, quem nimirum Deus omnipotens abstractum terris, Arcadii et Honorii temporibus, ad cœlorum gaudia revocavit. Plenus enim dierum, sicut Scriptura testatur, in senectute bona, cum se cerneret, invalescente

Gen. 25, 8

A invalescente languore, morti jam proximum effici; mœstissimum Clerum, et populum nihilominus lacrymosum, taliter allocutus est: Nolite, dilectissimi filii, nolite, deprecor, immoderata vos afficere tristitia: quandoquidem tempus est, ut viam patrum gradiens, ad bonum Dominum peracto festinem servitio. Quinimo gaudete, me patrem vestrum ad ipsum præcedere; cujus, in quantum potero, misericordiam pro vestris excessibus obsecrabo: admonitiones tantum meæ parvitatis in unitate concordiæ satagite custodire. His et talibus finitis alloquiis, eos Pontificaliter benedixit; sublevatis manibus ad cœlum, oravit; ac deinde semetipsum signans, ita lætus animam exhalavit, ut diceres ad patriam ridens animal ridendo redire. Corpus autem ejus sacratissimum, ipso die quo defunctus est, octavo scilicet Kalendas Junii, reconditum est in arca marmorea, et positum in ecclesia Sancti Laurentii juxta altare. Quod cum fuisset aliquot annorum circulis elapsis, ob infestationem quarumdam gentium, translatum in hanc *a* S. Reparatæ Basilicam, tantam Deus ob ejus meritum ostendit gratiam, ut quædam arbor, quam feretrum ejus cum adduceretur tetigerat, continuo floruisset. Nonne videtur, lector, hæc arbor et flores B virtutum B. Zenobii demonstrasse, et Florentinam civitatem indicasse, præ multis aliis urbibus ob ejus Reliquias variis gratiis reflorere? Lætabiliter itaque gaudeat Florentinus populus, et exultet in Domino: quia divinitus accipere meruit hanc gemmam pretiosissimam, excellentem cunctis terræ opibus.

Æger suos solatur

25 Maji obit et sepelitur:

a in translatione corporis sicca arbor reflorescit:

14 Nec illud est obliviosa prætermittendum segnitie, quod idem sacratissimum cadaver, ad præfatam usque portam septemtrionalem delatum, tamdiu se non permisit ullatenus ab eodem loco moveri, quamdiu Pontifex, qui tunc temporis huic præerat urbi, Deo polliceretur, non minus duodenario Clericorum numero ad ejusdem Sancti perpes obsequium deputare. Video fragilitatem mentis humanæ, quæ gaudere solet breviloquio, tot auditis miraculis posse lassescere: sed mihi curandum est, ne dum quasi providus humanam offensam refugio, divinam male sanus incurram. Unde disposui per quoddam quasi meditullium Christo duce deambulare, quatenus minora sileam; et majora, quæ post obitum suum patravit, studeam non segniter enarrare. C

ipsum immotum manet,

dum Clerus ejus obsequio deputetur,

15 Quidam *b* puer Italicus, aliquando magnarum febrium ardore perustus, in tantam sitis anxietatem devenerat, ut quadam nocte quaterdecies aquam biberet. Sed quia nimis accensæ febris eam constat esse naturam, ut quo amplius biberitis qui ab ea decoquitur, eo magis sitiat; idem puer anxius, genitricem suam graviter dormientem quinquies et sexies, non sine clamoris magnitudine, vocitavit. Cumque mulier lassabunda fuisset excitata, suo que dixisset filiolo; Quid vis? Cur tantum vociferaris! Ille, quasi necdum bibisset, aquam infeliciter postulavit. Denique nimio jam tædio mater illius obsessa, respondit dicens: Dabo tibi diabolum qui te præfocet. Numquid non sufficit ingluviei tuæ quater decies jam bibisse, meque nimis infelicem non sivisse saltem paululum requiescere? Igitur adhuc eodem inebriata furore, aquam illi porrexit, dicens: Bibe diabolum, qui te facit potum toties postulare. Nulla itaque in medio mora, continuo spiritus malignus introivit in puerum, eumque cœpit acerrime agitare. Quod ut aspexit eatenus procax mulier, in terram prostrata, luctu cœpit amarissimo lamentari; seque causam fuisse calamitatis, quæ puero contigit, veraciter attestari. Proposuit igitur ejus genitor variorum et medicaminum auxilia diligenter adhibere: quæ dum illi nec minimam quidem portiunculam incolumitatis, erogarent, D in summo discrimine positus, quid deberet amplius facere, non solum viros, sed etiam feminas consulebat. Unde contigit quamdam religiosam mulierem saluberrimum ei consilium præbere, dicendo: Ad Patris Zenobii sacratissimum tumulum si proprium deduxeris filium, ad effectum procul dubio tui poteris desiderii pervenire. Dum enim causa orationis nuper illo pervenissem, vidi quamdam Florentinam sic ab eo mirabiliter exauditam, ut ab oratione domum rediens, non solum filium suum, pro quo Sanctum postulaverat, sanitati redditum inveniret: sed etiam monile quoddam, sibi furto ablatum, in domo propria reperiret. Talibus ille compertis, urbem Florentinam una cum nato proprio festinanter adiit; ac religiosos Clericos, qui familiarius sæpe dicti Patris ecclesiæ serviebant, enixius obsecravit, ut miserrimum puerum, qui sponte nolebat ingredi, violenter usque ad altare S. Zenobii deducere dignareatur. Verum spiritus nequam in eo degens, cum formidaret ad Sanctum pertrahi, tantum ante fores repugnavit, tantum obstitit, tantum reluctatus est, ut decennis puer vix posset a quodam validissimo viro usque ad tribunal deduci. E Ubi dum pro eo in terra jacente fusa cum lacrymis esset oratio; subito venter illius ultra humanam normam intumescere visus est: ac deinde reversus ad statum pristinum, tantum putoris effudit, ut palam daretur intelligi, spiritum ab eo putentem meritis S. Zenobii fuisse effugatum. Sanissimus ergo surrexi puer a pavimento: et qui tribus jam elapsis diebus nihil cibi acceperat, manducare continuo postulavit, atque ad suam patriam cum patre lætissimo remeavit.

b febricitans puer ob sæpius petitum potum

imprecante matre a dæmone obsessus;

S. LAUR. EP. AMAL. EX MSS.

a patre, auditis miraculis moto,

defertur ad tumulum Sancti et liberatur:

16 Nec illud prætereundum videtur insigne miraculum, quod nostris quoque diebus ac nostris oculis fuisse constat exhibitum. Clericus enim quidam, multis aliis devotius eidem famulatum præbens Ecclesiæ, dum esset in ultimo sui languore servuli contristatus, accessit ad altare B. Zenobii, deprecans intimis sui cordis gemitibus, ut ejusdem Patris interventionibus illi sanitas perveniret. Sed quia bonum mentis humanæ desiderium, sicut ante nos multo sanctius et eloquentius dictum est, *c* solet dilationibus augmentari, atque augmentata F optata percipere; non est tum idem Clericus protinus exauditus. Verum quia non solum secularibus, sed etiam divinis litteris erat non mediocriter imbutus, ac per hoc sciens Evangelice dictum esse; Pulsate, et aperietur vobis; non destitit per dies undecim precibus aurem pulsare Tonantis; auxilium videlicet tanti Pontificis postulando, quem credebat esse Divinitatis auditui proximum. In quibus nimirum diebus undecim, oratum quidem pro eodem suo famulo pergebat Zenobii Patris ad aram; sed medicamen exterius, utpote medicinali peritus ante, competenter illi adhibere nullatenus omittebat. Cum vero cerneret eum, tot elapsis diebus, habilem quidem curationes admittere, sed languorem nullatenus amittere; statuit in corde suo medicinalia tunc temporis studia postponere, et tantummodo laudabilissimi Præsulis auxilium præstolari. Cum ecce die duodecimo Sanctus, ei per visionem apparens, ait: Diebus his præteritis idcirco puero tuo nequaquam sanitatis donum tribuere volui, ne videretur potius terrena quam cœlesti curatione salvatus. Nunc autem quia, sicut Psalmographus intonat Vates, stabiliter in vere Domino cogitatum tuum jactasti, scias te nuncupativi Domini vocabulum non amittere: sanabitur

languor servi orante hero

c

Luc. 11, 9

post intermissa alia medicamenta curatur.

Ps. 54, 23

A bitur enim cito citius idem tuus servus, quem tibi pretiosissimum arbitraris. Evigilans igitur sæpe fatus Clericus, quid sibi per somnium dictum fuerit multis hominibus fideliter nuntiavit, ac deinde famuli sui mirabillimam incolumitatem videre promeruit.

Laudatur gloria collata S. Zenobio

17 Libet interea mentis intuitum, ad videndam Sancti hujus gloriam, diligenter sustollere, qualiter terreno pretio cœlestia emeruit contemplari. Ecce enim qui carneis obluctando illecebris, omnipotenti Domino famulans, transitorium mundi gloriam declinavit; non tantum sideream feliciter possidet mansionem, sed etiam in terris exhibendo tam jucunda miracula, nimis magno fruitur et perfruetur honore. Beata plane possessio, quam non aufert hostilis iniquitas, sed inconcussam detinet immensa felicitas: cujus beatitudinem nulla diminutio mutilat, quia numquam illi ruinosus casus appropiat: cui semper arridet optata prosperitas, quia numquam horribilis ei dominatur adversitas. Multa quidem sunt et alia, quibus hic honorabilissimus Pater posset merito prædicari; sed mihi Laurentio, Melphitanæ Sedis immerito Archiepiscopo, qui hic exulans ejus B sensi præsidium, magis libuit hæc pauca describere, quam plurima non sine macrologiæ vitio fastidiosius excipienda narrare. Celebratur autem festivitas ejus octavo Kalendas Junii, ad laudem Domini nostri Jesu Christi, qui vivit et regnat cum Patre, in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

et Auctor Vitæ se prodit

ANNOTATA.

a Ecclesiam S. Salvatoris *nominant alii omnes Auctores, utique ex antiquiori Vita: hic vero Auctor usus est titulo* S. Reparatæ, *quo scilicet postea appellata est ecclesia eadem, et qui solus in usu ac notitia hominum erat cum ipse scriberet.*

b *Hoc miraculum in Vita priore et apud S. Antoninum asseritur vivo adhuc S. Zenobio patratum, a quo tam mater quam filius fuissent baptizati: nec miranda hæc diversitas cum hic ex solo auditu referat, quæ ex veteri scripto alius, ideoque gravior testis.*

c *Videtur alludere ad illud Gregorii Papæ Hom. 25. in Evang. de Magdalena ad sepulcrum Domini:* Actumque est ut desideria dilata crescerent, et crescentia caperent quod invenissent.

C

II ET III TRANSLATIO

Ex Jo. Villano et Jo. Aretino coævis.

Anno MCCCXXX, medio mense Januario, Archiepiscopus Pisanus, *Simon Salterellus, nobilis* Florentinus; et Episcopus Florentinus, *Franciscus de Silvestris Cingulanus;* item Episcopi, Fæsulanus, *Tedices de Aliottis;* ac Spoletinus, *Bartholomæus Bardus* ambo Florentini; cum Canonicis Florentinis, multisque Clericis ac Prælatis, fecerunt discooperiri altare S. Zenobii in cryptis S. Reparatæ, ut illius beatum corpus invenirent: quod prius quam ipsis succederet, ad decem ulnas terra in profundum excavanda fuit. Inventum est autem intra capsam, marmoreæ arcæ inclusam. Exinde autem sustulerunt pauxillum de cranio capitis, atque nobiliter collocari mandarunt intra caput argenteum, ad ipsius Sancti vultus similitudinem effigiatum, ut posset annuatim cum magna devotione ac solennitate monstrari populo, in die ejus festo: reliquum vero corpus devotissime reposuerunt in locum suum, cum hymnis et cantibus, ædis Cathedralis campanis omnibus per decem continuos dies noctesque fere jugiter sonantibus; Episcopis autem, Indulgentiam

Anno 1330 refosso corpore,

transfertur in caput argenteum particula cranii.

peccatorum largiendo, invitantibus populum ad sacras Reliquias visitandas. Cujus Translationis et Indulgentiæ causa, Florentini fere omnes, viri ac mulieres, parvi et magni, singulari cum religione nec sine muneribus, ad tale exercitium devote confluxerunt. *Ita Joannes Villanus, Chronicæ suæ Florentinæ in anno* MCCCXXXIII *desinentis lib.* 10 *et ult. cap.* 172 *expresse notans solum acceptum fuisse* aliquanto del teschio del capo, *ut originariis ejus verbis utar.* D

2 *Ludovicus Strozzius Archidiaconus Florentinus, in Præfatione ad Vitam S. Zenobii, a Clemente Massa editam ipsoque curante recusam, argumentum istud sic prosequitur:* Indictione II Mense Martio, anno MCCCCVIII, decretum communi consilio fuit, ut corpori S. Zenobii excitaretur honorificum sepulcrum, ipso interim alibi decenter locato. Post varios autem super ea re tractatus, tandem anno MCCCCXXVIII, cum nova S. Mariæ Floridæ Cathedralis majori ex parte perfecta jam esset, ad prioris illius decreti executionem, novum in hæc verba conceptum est: Capella quæ directe obversa est portæ, ecclesiam S. Joannis respicienti, intituletur nomine S. Zenobii: in eaque fiat altare concavum, sub quo reponatur corpus atque ossa intra arcam æneam vel marmoream, supra quam ex eadem materia ponatur statua Sancti, tres E cum dimidia ulnas alta: circumcirca vero ponatur opus craticulare, quod aspectum non impediat, et contactum prohibeat: in Translatione denique ipsius sancti corporis, fiat solennissima Processio, idque eadem die qua alias facta Translatio fuit, scilicet XXVI Januarii.

An. 1408 conditur novi sacelli fabricandi decretum,

et innovatur anno 1428,

3 Postmodum mutato consilio placuit, secundum deliberationem anno MCCCCXXXVIII scriptam, ut arca in qua est corpus S. Zenobii poneretur sub crypta prædictæ capellæ, ea in fronte quæ chorum respicit, et fiat fornix quam potest planissimus, ut tanto plus spatii sub eo servetur: in eademque crypta fiat fenestra, sub altari superiori, ad eamdem fere cum altari longitudinem, altitudinem vero sesquiulnæ circiter; idque duabus de causis, primum ut crypta habeat transpirationem, deinde ut per eam videri possint luminaria, posita ex devotione circum arcam corporis S. Zenobii. Altare superius sit marmoreum, positum supra quatuor columnas: supraque illud ponatur capsa ænea, designata a Laurentio Bartoluccii. Et post alia plura circa dispositionem altaris ordinatur, ut facies ejus anterior non sit historiata, sed litteris inscripta; habeatque ostiolum, F per quod immitti et extrahi possit caput S. Zenobii. Unde intelligitur, capsam illam æneam numquam fuisse fabricatam pro Corpore sancto, sed solum pro Capite recipiendo. Idem etiam evidentius constat ex Decreto anni MCCCCXL, quod sic habet: In arca ænea, ordinata pro cranio et capite S. Zenobii, scribantur intra coronale sertum hæ litteræ, *CAPVT BEATI ZENOBII FLORENTINI EPISCOPI, IN CVIVS HONOREM HÆC ARCA INSIGNI ORNATV FABRICATA FVIT:* itaque etiam hodie ibi sculptum legitur. Fuerat prædicta arca commissa anno MCCCCXXXII Laurentio Bartholi de Ghibertis, velut talium operum peritissimo artifici, ea conditione ut intra menses XLII absolutam daret: cumque conditionem non implevisset, ablata ab eo: sed deficiente qui cœptum laborem prosequeretur, eidem reddita fuit XVIII Aprilis, anno MCCCCXXXIX, cum obligatione finiendi opus intra menses X, quod et fecit. Equidem dicere nequeo quantum præcise pro illo pulcherrimo vase solutum fuerit; æs ipsum a lanificibus emptum fuisse scio, ex illo quod ipsis superabundabat pro statua S. Stephani, quam fabricaverat Orsanus-Michael. Scio etiam quod in Bibliotheca Strozziana inveniatur memoriale quoddam, quo indicatur arca illa stetisse florenis MCCCCXIV: sed

atque 1438 præscribitur forma altaris,

sub quo reponatur capsa ærea capitis,

pretiosa valde

A sed non distinguitur utrum pro sola arte tantum solutum sit, an vero pro arte et materia simul. Denique bonus quidam Sacerdos, Ecclesiæ nostræ Capellanus, Victorius de Ancisa, fundator puellarum quas Stabilitas nominant in via Scalæ; prædictam arcam inaurandam, pro sua erga Sanctum devotione, curavit anno MDXC, successu tam parum felici, ut de innovanda inauratione denuo cogitare oporteat.

et an. 1590 *inaurata.*

4 *His ita dispositis, tandem beatum corpus, ex loco in quo fuerat anno* MCCCCXXX *depositum, translatum subtus novam Capellam fuit anno post nono; quemadmodum in Vita apud Surium narrat oculatus testis Joannes Tortelli Aretinus, his verbis.* Anno ab Incarnatione Domini millesimo quadringentesimo trigesimo tertio, quando Eugenius Pontifex Maximus, Roma Florentiam venit, et Americus Archiepiscopus moritur, vacavitque Archiepiscopatus circiter duos annos. Nam summus Pontifex Eugenius, cum apud Florentiam degeret, voluit eo tempore hujuscemodi Ecclesiam regere, quam in plurimis reformavit. Et inter cetera, statuit pueros clericos triginta tres, qui in Missarum solenniis et Vesperis ecclesiæ quotidie deservirent, præessetque illis magister Presbyter et vir delectus, qui Grammatica eos atque B Musica institueret; et pro magistro centum aureos quotannis, et puerorum singulo novem dari ex reditibus quibusdam publicis ordinavit. Demum ad Archiepiscopatum promovit Joannem Vitellescum de Corneto, qui et titulum etiam Alexandrini Patriarchatus obtinebat, nec multo post in Romanæ Ecclesiæ Cardinalem assumpsit. Hujus tempore Præsulatus ab Domini incarnatione millesimo quadringentesimo trigesimo sexto, mense Martii, die Annuntiationis B. Mariæ Virginis, præfatus Eugenius sanctissimus Pontifex, basilicam novam magna celebritate consecravit : et sequenti anno, mense Octobri, idem Eugenius Ludovicum Patavinum cubicularium suum ad Archiepiscopatum promovit. Cujus tempore corpus B. Zenobii, ex loco, ob diversam novæ ecclesiæ dispositionem ignobiliori, ad digniorem aptioremque magno apparatu translatum fuit. Nam cum forma et dispositio magnificentissimi templi ad complementum redacta fuisset, et Eugenius Pontifex Concilium pro Græcorum unione celebraret; convenissetque Joannes Palæologus Græcorum Imperator, Demetrius Despotus ejus frater, Joseph Patriarcha Constantinopolitanus, magna Archiepiscoporum Græcorum et Latinorum atque Episcoporum multitudo; visum fuit Joanni Spi- C nello, Cathedralis ecclesiæ Præposito, viro clarissimo, Canonicisque et Civibus, eo potissimum tempore Translationem corporis beatissimi Zenobii celebrare, et convenienti illud ac præparato loco disponere.

Anno 1433

sub Eugenio Papa IV

nova basilica consecratur:

in quam durante Concilio

5 Statuto igitur die VI Kalendas Majas, ab Domini incarnatione anno millesimo quadringentesimo trigesimo nono, convenerunt in majori basilica Cardinales omnes, qui Curiam Eugenii sequentes, ad Concilium venerant : et ornatissime in medio ecclesiæ choro, variis tapetis et aulæis præparato, dexteram versus altare partem Cardinales insederunt. Post quos Patriarcha Hierosolymitanus, et Patriarcha Gradensis, aliaque ingens Archiepiscoporum et Episcoporum, Græcorumque et Latinorum multitudo, pulcherrimo ordine disposita, stabat. Ad sinistram vero sedebat primus Demetrius Despotus : post quem Legati diversorum Principum et Comitum, Protonotarii Latinæ Ecclesiæ, Nobilium Græcorum ac Latinorum multitudo non parva. Tunc Ludovicus Archiepiscopus, in veste Pontificia et mitra redimitus, cum sex aliis delectis Episcopis et Canonicis populoque innumerabili, ad antiquam procedens catacumbam, marmoream capsulam, in qua ossa erant beatissimi Zenobii, assumunt; D et suos humeros sex illi Pontifices subjicientes, consequente Ludovico Archiepiscopo, cum totius populi jubilo, organisque ac tibiis atque diversis musicorum generibus, Dei laudem per totam ecclesiam resonantibus, magna cum omnium devotione et reverentia, ornatissimo altari superimposuerunt. Et interim dum Missarum solennia celebrarentur, dignissimi omnes Florentinæ urbis cives, accensos cereos in manibus gestantes, incedentesque conspicuo atque amplissimo ordine, magna devotione venerari beatissimum Corpus adveniunt; atque omnium primi hi fuerunt, qui ex eadem progenie cum Zenobio in hac Florentina civitate perdurant, viri ut plurimum clarissimi ac nobilissimi, de Hieronymis hodierno tempore vocitati. Post hos civitatis Primores, amplissimo (ut solent) apparatu conveniunt, quos ceteri magistratus, nec non alii plerique cives præstantissimi subsequebantur. Demum peractis sacris, assumunt capsulam iidem illi, qui prius, Pontifices sacri : et sequentibus Archiepiscopo cum Canonicis ac innumerabili populo, in nova catacumba, apud primam ejus ecclesiæ capellam, ut hodierno tempore nominantur, suo nomine consecratam, magno cum honore locaverunt. Quo videlicet E in loco, post paucos admodum dies, marmoream capsam cum Reliquiis integris B. Podii Episcopi Florentini, soli Canonici cum Præposito et Presbyteris aliquibus, paucisque civibus, et me præsente, transtulerunt.

an. 1439 *27 Aprilis*

EX COÆVIS. magna cum pompa inferuntur corpora

SS. Zenobii et Podii Episcopp.

EADEM III TRANSLATIO

Ex Italico Clementis Mazzæ, æque oculati testis.

PROLOGUS.

In rebus antehac a me scriptis, dulcissime Philippe, si error aliquis fortassis irrepsit, accidere id potuit vel scripturarum vitio, vel idiomatis veteris quod secutus fui inscitia, vel etiam ex imbecillitate ingenii mei. Verum earum rerum, quas oculis meis, licet puerilibus, vidi, tam firmam habeo impressam memoriam, ut nullo modo possim de iis dubitare. Quæ igitur in tertio hoc meo tractatulo leges de nostro S. Zenobio, certa obsecro ac grata habeas, æque ac si ea propriis oculis vidisses; tam propter honorem ipsius Sancti, cujus gesta et miracula tanta fuerunt, ut mereantur non suppleri falsis addi- F tamentis; quam propter reverentiam mei et caritatem, qua feror erga te, dignus ne existimer superflua dicere.

Propterea certa esse quæ scribet.

Quot hic deinceps vides numeros, tot notantur in originali Italicorum Capitum tituli, hos autem consequenter exhibeo,

Divisio capitum.

I *Quomodo decreta fuerit secunda Translatio corporis S. Zenobii.*

II *Modus et ordo in ipsa servatus.*

III *De maxima prudentia Joannis Spinelli, aliorumque eam actionem dirigentium.*

IV *De secreta ratione observatæ in requirendo sancto corpore.*

V *Quomodo ipsum inventum sit, deque maximo miraculo foliorum ulmi, tanto tempore conservatorum.*

VI *Hic narratur modus factæ Translationis.*

VII *De ordine oblationis sub ea factæ S. Zenobio.*

VIII *Quomodo corpus delatum sit in capellam, quæ hodie nominatur S. Zenobii.*

XI *De Translatione corporis S. Podii Episcopi Florentini.*

X *De multis qui voluerunt sequi S. Zenobium in nomine, atque etiam quatenus potuerunt in opere.*

A

EX COÆVIS.

Novæ fabricæ molitio ab anno 1298 ;

7 *Sub his titulis deducta Capita prius quam Latine reddam, juvat ex Joanne Aretino dare, quæ ille habet de structura novæ Cathedralis : quoniam in hac celebrata Translatio est, et ab ejus absolutione narrationem suam exorditur Clemens. Dicit autem Joannes, quod sub* Francisco de Bagnoria, *ab Archipresbyteratu Florentino ad Episcopatum assumpto,* Præsulatus ejus anno secundo, videlicet ab Dominica Incarnatione MCCLXXXXVIII, jacta sunt fundamenta novæ Cathedralis ecclesiæ juxta ecclesiam S. Salvatoris (*ita scilicet olim dictam, cum primum in ea sepeliretur S. Zenobius, sed postea restauratam sub nomine S. Joannis Baptistæ et S. Reparatæ*) ut non solum intra se eam contineret, sed et initia templi admirandi de se ostentaret : quo nec minus, *inquit,* secutum est. Nam elevatis per tempora firmissimis muris, ubi ad revolutionem principalis rotundæque testudinis deventum est, non videbatur humano artificio posse compleri. Et cum multa in vanum excogitata fuissent remedia, solus Philippus quidam Brunellescus, civis Florentinus, id suo ingenio et architectoria arte potuit perficere. Nam imitatus antiquos, sine aliqua lignorum sive alterius materiæ

B

usque ad annum 1433.

structura, ingeniosissimis artificiis, quibus ingentes lapidum moles commode elevabat, ædificium perfecte ad complementum deduxit. *Fuerat autem* præfatus Brunelleschus fabricæ majoris ecclesiæ architector præfectus *(ut postea idem Joannes prosequitur)* in Episcopatu Aymerici Corsini, cujus *etiam* tempore Martinus Papa V, *a Constantiensi Concilio Florentiam veniens honorificeque susceptus,* Episcopalem Florentinam Sedem Archiepiscopalem esse statuit, designavitque ei Suffraganeos, Fæsulanum et Pistoriensem Episcopos ; et Brunellescus amplam illam testudinem pulcherrimo prosecutus est artificio, et ad complementum clausura firmissima perduxit, anno ab incarnatione Domini MCCCCXXXIII. *Transferendi vero sacri corporis causa fuit, quod licet nova hæc fabrica totius veteris ecclesiæ spatium compleeteretur ; locus tamen in quo illud jacebat,* ob diversam *nunc* dispositionem, ignobilior *esset,* digniorque et aptior *convenire videretur, in ipso novæ fabricæ umbilico, qualem antea occupaverat in veteri ecclesia.*

HISTORIA.

C

a

Post novæ fabricæ absolutionem,

Anno MCCCCXXXVII, in locum Joannis de Vitelleschis, successit Archiepiscopus D. Ludovicus *a* de Padua : cujus tempore Joannes Spinellinus, Præpositus Florentinus, homo dignissimus et totius Florentinæ Ecclesiæ in eum qui nunc cernitur et observatur modum reformator, videns perductam ad finem novæ Cathedralis fabricam, id est clausam cupulam usque ad initium laternæ (quæ laterna hodie spectatur cum admiratione omnium ; et ego, tamquam junior omnium Sacerdotum primum lapidem in fundamento posui, ex commissione D. Fr. Antonii *b* tunc Archiepiscopi Florentini : qui etiam dignatus est cum toto Capitulo scandere ipsius novi templi pinnaculum, ad impertiendam suam benedictionem inchoando operi ipsius laternæ) Præpositus, inquam, prælaudatus cœpit cogitare et tractare de secunda Translatione corporis S. Zenobii, ex loco antiquo ad novum situm, secundum dispositionem novæ ecclesiæ, ubi nunc esse cernitur. Ad cujus executionem propositi non solum consuluit prædictum Dominum Archiepiscopum, sed etiam Canonicos suos, et ecclesiæ ipsius venerabiles Sacerdotes ætate provectiores, nec non cives spectabiliores magisque grandævos : omnesque in eam venerunt sententiam, quod res peragenda esset die XXVI *c* Aprilis anni MCCCCXXXIX.

b

c

9 Aderant eo tempore in nostra civitate Pontifex Maximus Eugenius IV, cum dignissimo Collegio Cardinalium, Episcopisque et Archiepiscopis Latinis magno numero. Ex auctoritate etiam ipsius Pontificis ad Concilium vocata erat Ecclesia Orientalis, pro constituenda unione cum sancta Romana Ecclesia : cui mandato obtemperantes Joannes Palæologus Imperator Græcorum, et frater ejus Demetrius Despotus, et Joseph Patriarcha Constantinopolitanus, multique Episcopi et Archiepiscopi Græci, suam exhibuerunt præsentiam. Omnes autem, tam Græci quam Latini, atque ex aliis nationibus etiam plures, qui tunc reperiebantur in Curia Pontificis maximi, simul cum illo, die jam dicto, convenerunt in novam Basilicam Florentinam, atque ordinatissime consederunt in medio choro, qui eum in finem ornatus erat tapetiis et pannis pretiosissimis, laneis sericisque, argento et auro intextis : ita ut a parte dextera sederet tota Ecclesia Latina, ad sinistram tota Ecclesia Græca: in alio autem gradu erant Patriarcha *d* Gradensis et Demetrius Despotus : post quos sedebant Legati variorum Principum, Dominiorum et Communitatum, Latinique Protonotarii, et magna multitudo Nobilium, pulcherrima et pene divina ratione digestorum.

D

decernitur translatio facienda 26 Apr. 1439.

coram Patribus Concilii Florentini,

d

E

10 Fluxerant jam plures quam mille anni a prima Translatione, quando sacrum corpus reconditum fuerat et sepultum, in loco amplo ac subterraneo, templi umbilicum complexo, ad pedem suggesti ex quo hodie prædicatur ; qui locus totum fere illud spatium occupabat, quod nunc sedilia virorum atque mulierum, ad conciones congregatorum; quodque in præsentiarum servit dignissimæ sepulturæ Pontificum et Sacerdotum ipsius ecclesiæ. Interea vero temporis frequentes acciderant inundationes aquarum, fundum civitatis, etiam qua altior est, obtegentium, nedum ad humiliora et subterranea penetrantium. Verebantur ergo Joannes Spinellinus aliique circumspectiores Sacerdotes ecclesiæ, ne tali ex causa consumptum corpus sanctum, aut prorsus ex humiditate fracidum inveniretur, eoque casu populus gravissimum pateretur scandalum. Itaque re in deliberationem maturam adducta, decretum fuerat, ut ipsa quæ diem Translationi constitutum præcessura erat nocte, quam secretissime exploraretur veritas, atque de re tota qualis inventa fuisset referretur ad Pontificem, cujus deinde præcepto et consilio stare constituerant. Tunc præfatus Spinellinus, cum paucissimis Sacerdotibus, et aliquod magistri latomi, ex eorum numero qui ab *e* Operariis ecclesiæ conducti intendebant erectioni murorum ecclesiæ, magnæ prudentiæ et discretionis viri, armati necessariis ad eam rem instrumentis, nec non Ceroferarii et Sacerdotes quidam tædis instructi, convenerunt in cryptam : et quamvis omnium esset opinio, corpus S. Zenobii jacere sub altari, aut saltem intra *f* cryptam ; tamen quia in ipso cryptæ centro conspiciebatur lapis signatus littera S, quasi supposita pro voce Sanctus; ideo jusserunt Sacerdotes, ut prædicti magistri, quam possent reverentissime, tollerent lapidem.

sed prius explorandus status sancti corporis.

F

e

quod noctu aggressus Præpositus cum paucis,

f

11 Hoc facto, licet nihil manifestæ rei subtus appareret præter ipsam humum, judicarunt tamen omnino ibi fuisse sepulturam alicujus Sancti Episcopi, ex successoribus S. Zenobii in eadem crypta sepultis, puta Andreæ, Mauritii, aut *g* S. Podii : sed quod propter prædictam causam ejusmodi corpora fuerint prorsus consumpta : ideoque destiterunt ultra quærere in loco prædicto. Transeuntes ergo ad altare marmoreum, sub quo credebatur esse sacrum corpus ; post aliquas orationes a Sacerdotibus devote recitatas, accesserunt cum suis instrumentis magistri, multumque devote dissolverunt juncturas et

g

reperit arculam sub altari,

A et compages marmorum, donec posset manifeste videri interior cavitas ipsius altaris. Intra hanc vero cum conspexissent arculam marmoream; magna cum alacritate prosecuti demolitionem altaris, dictam arculam, reserarunt, invenerunique interius composita ossa, quæ quin S. Zenobii essent nullatenus dubitabant. O miraculum grande! o vim sanctitatis! o potentiam divinam, cui contradici nequit! Animum huc adverte, lector, et considera ultimum maximumque miraculum Sancti. Intra arculam prædictam inventa sunt ossa, desuper conspersa frondibus ac floribus illius nimi, quæ in prima corporis translatione mense Januario floruerat in instanti: qui flores et frondes gratulabunde ac festive decerpti, postea sic positi fuerant in dicta arcula; et annis mille ac decem *h* (si recte computum ineas, lector) conservati sunt in arcula illa imputres, illæsi, incorrupti, absque ulla macula vel defectu; cum tamen nihil levius folio sit. nihil ex natura sua corruptibilius. Ex illis autem tulerunt nocte illa Sacerdotes varii devotionis ergo, præsertim D. Joannes Spinellinus, et Presbyter Agnulus de Sena, atque Presbyter Julianus de Empolis. Deinde discedentes reliquerunt B in loco circa sanctum corpus, multum luminis usque mane; et se ad quietem capiendam composuerunt, usque in horam qua erat facienda translatio.

intraque eam ossa inspersa foliis,

h

post annos 1010 adhuc recentibus

12 Regrediens autem ad translationem ipsam, dico, quod facto die, cum omnia sic essent ordinata, sicut supra dictum est, Ludovicus Archiepiscopus indutus Pontificaliter, cum sex aliis ad id delectis Episcopis, et Canonicis aliisque Sacerdotibus, infinita propemodum populi multitudine ad spectaculum congregata, descendit in prædictam cryptam et sanctissimum cœmeterium: ubi post multa solennia cantica et orationes, prædicti sex Episcopi humeros supposuerunt sacræ arculæ. Quam cum in apertum eduxissent, fremebat aer templo inclusus confuso sono, tum populi clamantis magna voce, Ora pro nobis S. Zenobi; tum melodiæ resonantium, foris campanarum, intus musicorum instrumentorum omnis generis: talique in triumpho delatum fuit venerabile pignus super altare majus, eum in finem solenniter apparatum: ubi etiam decantata est Missa solennis. Dum autem cantaretur Missa prædicta, omnes qui aliquem magistratum vel alias publicum munus gerebant in civitate, processerunt ad reverentiam sancto corpori exhibendam, pompa perquam magnifica nec minori devotione; cum omnes fere C præ animi exultantis teneritudine lacrymarentur, et sua quique dona liberalissime obtulerunt.

Eadem arcula ab Episcopis reverenter elata,

et in summo altari posita,

13 Primi ad oblationem in hac solennitate translationis S. Zenobii accesserunt omnes, qui eo tempore vivebant, ex progenie et stirpe S. Zenobii. Vocantur hi hodie Hieronymi, homines semper clarissimi et nobiles, quamvis eo tempore alio vocabulo fuerint *i* cognominati, qui erant gentiles, sectatores tamen virtutum moralium. Postea sequebatur officium Magnificæ Dominationis, quæ licet triumphaliter instructa, tamen illa die præcedentiam detulit Hieronymorum familiæ; ut quæ totam nostram civitatem fide imbuit Christiana, eamque illuminavit per hunc suum tam gloriosum Sanctum, ac deinde per alios multos, qui postea ex eadem familia descenderunt. Dominationem secuti sunt alii officiales ac magistratus civitatis, secundum consuetum ordinem, ac denique grandis multitudo populi. Absoluta Missa et oblationibus, Pontifex cum Cardinalibus et Prælatis ceterisque Proceribus supra nominatis, tam ecclesiasticis quam secularibus, tam Latinis quam Græcis, devote accesserunt ad osculum arculæ, in qua requiescebat corpus S. Zenobii, et huic se commendabant. Deinde de altari majori sublata est arca a sex illis delectis Episcopis; neque minori cum jubilo, laudibus, canticis, quam allata fuerat, deportata est ad fundamentum illius capellæ, quæ medium D locum occupat inter capellas quinque, sitas in tribuna principali ecclesiæ, quæ capella hodie appellatur S. Zenobii; ubi sunt duo pulchra altaria ex purissimo marmore, unum superius, et alterum inferius. Inclusa est autem arca sub altari inferiori, ante quod, æque ac ante superius altare, ardent perpetuo luminaria multa, in honorem ipsius Sancti et benedictæ illius animæ, quæ stat parata in conspectu Dei ad intercedendum pro nobis, et pro statu ac conservatione nostræ civitatis. *k*

ad oblationem prior accedit familia Hieronyma,

i

deinde arcula collocatur,

Ex MSS.

sub ara sibi propria.

k

ANNOTATA.

a Ludovicus, *cognomento quidem ascititio* Scarampius *seu* Medianta *appellatus, sed hic solo patriæ nomine notatus, quia* obscuris ortus parentibus: *nec eo ævo moris erat aliis quam Nobilibus cognomina habere familiarum. Hic Legatus Pontificius Picininum, celeberrimum pro Mediolanensibus belli ducem, fuderat; eoque et Cardinalatum, et hunc Episcopatum commeritus, anno* 1440 *loco cessit, factus Gradensis Patriarcha.*

b *Est hic* S. Antoninus, *Archiepiscopus factus anno* 1446, *defunctus* 1459: *qui igitur pro anno* 1439 pueriles oculos *suos appellat in Prologo; eratque annorum saltem* 12 (*aliter enim non potuisset tam distincte omnium meminisse*) *junior autem omnium Sacerdotum, cum primus lapis laternæ poneretur, adeoque annorum* 24; *videtur huic ministerio admovisse manum circa annum* 1452; *et annorum* 47 *fuisse, cum hæc scriberet anno* 1475. E

c *Anno* 1439 *littera Domin.* D *dies* 26 *Aprilis cadebat in Dominicam* 3 *post Pascha, celebratum eo anno* 5 *Aprilis.*

d *Erat tunc* Patriarcha Gradensis, *Marcus Condelmerius, Eugenii Papæ prior affinis, penultimus eo titulo: nam mortuo ejus proximo successore Dominico, translatus Venetias Patriarchatus est.*

e Operam ecclesiæ *vocant Itali, quod Galli* Fabricam, *Officium scilicet Ædilitatis, ad sarta tecta et similes ecclesiarum necessitates.*

f Tumbam *semper hic auctor vocat, sed (ut apparet) latius sumpto tunc nomine.*

g S. Podius, *Episcopus Florentinus, colitur* 28 *Maji, quando de illo agemus.*

h *Si ab annis* 1439 *detrahas* 1010, *invenies ex hujus scriptoris calculo,* S. Zenobium *mortuum dici anno* 424, *ut supra dictum.* F

i *Ea nunc fere per Italiam invaluit credulitas, ut plerasque nobiles familias putent a Romanis temporibus accersendas; et pauci reperiuntur qui velint considerare, Romani nominis splendorem omnem sub Regibus Gothis ac Longobardis eo fuisse redactum, ut nihil illo esset abjectius; nec nobilis quisquam censeretur extra dominatricem gentem: hæc vero, cognomina nulla noverat. Propterea etiam ii qui antea ipsa habebant indigenæ, cognominibus omnino abstinuerunt per plura secula: ex quo capite impossibile fuit, conservari successionum genealogicarum memoriam extra familias Regias. Earum autem quæ hodie nobiles reputantur familiarum pleræque, originem et nomen acceperunt sub Imperatoribus Germanis seu Teutonicis: et puto paucas esse quæ ad Francorum, pauciores quæ ad Longobardorum, paucissimas vel nullas potius quæ ad Gothorum, nedum. Romanorum tempora, demonstrative possint citra fictionem pertingere. Equidem familiæ* Hieronymæ *detractum nihil velim. Donec tamen possit illam, quam prætendit, generationis seriem, per solida certaque documenta, gradatim et absque saltu pertexere usque ad* S. Zenobium, *seu* Florentinum, *seu* Fæsulanum, *annis fere quingentis juniorem priori* (*nam de hoc dubitari supra indicavi*) *licebit mihi opinari, unicum prætensionis*

A *nis illius fundamentum esse vetustam turrim, nunc intra Hieronymorum ædes spectabilem, quam Ugolinus Verinus, sub finem* XV *seculi Poeta nobilis, his versibus celebravit :*

Hieronymi quam prisca domus fuit, ardua turris
Condita sit testis, totos jam mille per annos;
Quam sacer Antistes Tuscæ Zenobius urbis,
Tam clara de stirpe satus, coluisse putatur.

In suo quisque sensu abundet, et valeat ejusmodi traditio eatenus ut eo in loco quem nunc Hieronymi possident, steterint S. Zenobii *paternæ vel Episcopales ædes : turrim ipsam censuerim valde antiquam fore, si fuerit seculo* XII, *inter motus Guelforum ac Gibellinorum, excitata ; sicut et aliæ per Tusciam plures, præsertim in civitate Senarum, usque hodie superstites.* Hieronyma familia, *an vel tunc nomen aliquod habuerit, nescio ; certe non invenitur inter illas, quas Florentinæ historiæ parens Joannes Villanius scribit fuisse celebres sub annum* MLXXVIII, *quando antea perparva civitas, non circuitu ampliata (sic ut præter alia etiam S. Laurentii ecclesiam suburbiumque complecteretur) et in suas regiones secundum ordinem ac nomina portarum divisa fuit.*

B k *Sequitur translatio* S. Podii : *et indicantur duo Episcopi Florentini, nominati* Zenobii : *quorum unus anno* DCCCII, *alter* DCCCCX *fuerint consecrati : sed neutrum horum agnoscit Ughellus, unicum vero potuit an.* MCLXI. *Duos etiam* Zenobios *Presbyteros Martyres indicat Mazza, utrumque Romano Martyrologio adscriptum, scilicet die* XX *(non* XXIV *ait ille) Februarii, et* XXIX *Octobris : opusculum autem finit cum Cantico, in laudem Sancti composito,* Zenobium Fesulanum *prænominatum, Sanctis quoque annumeratum fuisse, credidit Capitaneus Cosmus della Rena.*

INSPECTIO CORPORIS

Anno MDLXXXIV ex MS. Joannis Fabri.

eruta a Francisco Cionaccio Presb. Florent.

Archiepisc. Card. Florentinus postea Leo XI,

Cosmus *Minerbetti, Archidiaconus Florentinus, postea Episcopus Cortonensis, anno* MDCXV, *id est annis* XV *prius quam ad Infulas promoveretur, Magno Hetruriæ Duci Cosmo II Relationem scripsit de Reliquiis ecclesiæ Metropolitanæ Florentinæ. In hac, postquam egisset de prima tertiaque Translatione* S. Zenobii, *et loco ubi repositum fuit ejus sacrum corpus ;* In ipso, *inquit,* loco Cardinalis Florentinus, qui deinde fuit Leo Papa C XI, invenit corpus S. Zenobii, et alias duas parvas urnas, plenas ossibus, quæ esse SS. Andreæ et Mauritii Episcoporum Florentinorum præsumitur, quamquam id certo non sciatur, eo quod non sint adscripta nomina, sicut nomen S. Zenobii. *Relationem istam anno* MDCLXXXV *in lucem edidit, Notisque studiose illustravit, Franciscus Cionaccius Presbyter Florentinus jam alias nobis commemoratus, ob editam Vitam S. Humilianæ de Circulis* XIX *Maji : atque Annot.* 17 *et* 18 *indicat, illius* S. Andreæ *festum agi* XXVI *Februarii,* S. Mauritii *vero festum nullum aut memoriam fieri,* Sanctum *tamen appellari ab auctoribus pluribus quos recenset, adscribens ei* XXVIII *Junii, quando definire aliquid circa eum poterimus. Huc autem præcipue facit Annot.* 16, *ubi verbotenus refert Memoriam Inspectionis prætitulatæ, sumptam ex proprio MS. cujusdam Joannis Fabri, olim Fabricæ Metropolitanæ Ministri et Custodis sacrorum paramentorum; transcriptam in libro ipsius Fabricæ, cum aliis similibus monumentis usque ad annum* MDCXLIV *manu Vincentii Bruni, iisdem quibus Joannes officiis in dicta Ecclesia functi. Ea Memoria sic habet.*

ut refert oculatus testis,

15 Die XVII Octobris anno MDLXXXIV, persuasus a me Joanne Fabri Illustriss. et Reverendiss. Cardinalis Alexander de Medicis, Archiepiscopus Florentinus, visitavit in ecclesia S. Mariæ a flore dictæ, hora prima noctis altare sanctæ Crucis, quod a me cum fabris et minstris Operæ apertum fuerat, sublata scilicet craticula ænea. Intus erat capsa, longa ad mensuram altaris, ex ligno, operta vetusto panno, continens multum bombacis, siccosque flores, et schedam inscriptam nomine S. Sebastiani, absque ulla Reliquia. Ibidem etiam erat altera capsa, plena similiter bombace, olim panno rubeo cooperta : et ex latere ipsius capsæ erat capsella plumbea, ferruminata et religata, in qua repertæ sunt Reliquiæ Sanctorum Crescentii et Eugenii sociorum S. Zenobii, et SS. Abdonis atque Zennen Martyrum, et Pallium Archiepiscopale absque ullo nomine. Prædicta autem Visitatio facta est cum justo numero ardentium cereorum, quos partim manibus tenebant Presbyteri, partim candelabra ænea circum ac supra altare posita sustentabant. Cardinalis autem Antistes induebatur Pontificaliter, cum superhumerali, stola ac mitra, Canonici vero aliqui in suo habitu : perque ecclesiam totam accensæ erant lampades atque candelæ et faces coram Sanctissimo Sacramento, nec non formulæ flectendis genibus pro Archiepiscopo loco variis collocatæ. Absoluta visitatione prædicta, reposita est capsella plumbea prænominata in tabernaculum Crucis, atque a Cardinali signata sigillo Fabricæ : Capsæ vero ligneæ delatæ sunt ad aulam ejusdem Fabricæ, ubi hodiedum sunt, continentes totum bombacium capsulamque minorem ; quæ etiam clavis clausæ, repositæ fuerunt intra armarium munitum.

D *an.* 1584 *inspicit in altari S. Crucis,*

reliquias ibi conditas,

E

16 Clauso tabernaculo Crucis, itum est subtus capellam Sanctissimi Sacramenti, ubi eodem die apertæ erant duæ capsæ majores, quæ in ipsa capella sunt, una ex opposito alterius, e regione altaris S. Zenobii. Ibidem accensæ habebantur lampades et candelæ in altari; humi autem strati tapetes atque cussini pretiosissimi ; incensa etiam aromata fumigabant. Ibidem præfatus Cardinalis introspiciens capsam, quæ respicienti versus altare stabat ad manum dextram, invenit eam plenam terra : quæ istic posita creditur, quando translatum fuit corpus S. Zenobii, sublatum de loco qui postmodum Canonicorum sepulturæ cessit : ubi æstimantur sepulti multi Sancti, quorum ossa cum credantur resoluta in cineres, terræ permixtos, judicata est esse ipsa illa terra, quæ fuit reperta in capsa prædicta. Respiciendo deinde ad alterum latus, inventa sunt, panno antiquo operta, ossa omnia unius Episcopi, cum vetustissimi operis Cruce pectorali : notabanturque etiamnum reliquiæ tam Planetæ quam chirothecarum, sed nullum nomen inveniebatur : quapropter Cardinalis suis ipse manibus multum quæsivit, et quærendo ipsa ossa dissipavit, cum notabili detrimento sancti Corporis. Multi dicebant esse ossa S. Podii Episcopi Florentini : et in vita S. Zenobii, manuscripta in pergameno, qualis servatur in sacristia, videtur istud confirmari. Postea tentaverunt aperire arcam S. Zenobii, quæ inventa est tam apte posita, ut visum fuerit non esse movendam : itaque discessum est, et ego abstuli omnes claves, quibus prædicta capella recluditur.

et in sacello Ven. Sacramenti

capsam plenam terra, ex loco primæ sepulturæ,

F *alteramque ut creditur S. Podii,*

17 Deinde cum aliis de causis convenissem Illustrissimum, cœptumque esset quæri de corpore illo, cujus ossa integra videbantur reperta in arca præmemorata : suggessi eidem ut etiam juberet aperiri arcam S. Zenobii, videretque quid superesset : ipse autem respondit, quod gratissimum id habiturus esset, siquidem ita videretur Mag. Benedicto Uguccioni Operario. Hujus ergo consensu accepto, die III Novembris anni MDLXXXIV, ivi cum cæmentariis Fabricæ, et abstulimus incrustationem marmoris albi,

ac denique 3 Novembris arcam S. Zenobii.

A albi, perquam bene coagmentati ; attollentesque lapidem in quo celebratur, invenimus capsam, toti altari commensuratam, superne et inferne æqualiter compositam, et vinculis ferreis religatam, atque cæmento durissimo circumlitam : fractoque cæmento illo exposuimus arcam, et in ea reperimus arculam albi marmoris, inter duas quadratas capsulas, omnes uncinis ferreis clausas bene firmiter.

18 Post hæc cum ornata esset capella accensæque lampades omnes, etiam illæ quæ erant in tota ecclesia, omnisque locus aureo panno convestitus, atque instratus tapetibus, et in medio erectum altare cum pluribus sed minoribus cereis propter fumum, ad primam noctis horam venit Illustrissimus Cardinalis cum Episcopo Fesulano [Francisco Diacetio] atque Canonicis in habitu circiter duodecim, vestitus ipse Pontificaliter : cantatoque Hymno de Confessoribus, cui Cardinalis Orationem addidit de S. Zenobio, lignarii ac cæmentarii fabri sustulerunt operculum arcæ marmoreæ, quæ erat plena ossibus sancti Patris nostri, optime conservatis : ipsa tamen non B esse omnia, sed bonam eorum partem deficere, satis clare apparuit. Quod autem illa essent ossa S. Zenobii, certum fiebat ex eo, quod in utroque capite urnæ sint laterculi duo plumbei, his verbis exarati : *HOC CORPVS BEATI ZENOBII DE MEDIO ECCLESIÆ POSITVM EST, DIE XXVI APRILIS MCCCCXXXIX.* Postmodum aperta est capsula lateris dextri, in qua erant multa ossa absque nomine, quemadmodum et in altera : atque omnes repositæ fuerunt in priora sua loca, occlusæ et sigillatæ a Cardinali sigillo Fabricæ. Ipsa denique arca clausa similiter fuit, incensoque adolito devoto suffumigata, præsentibus ad omnia vice utraque, præter supra nominatos, Magnifico Mag. Benedicto Uguccioni, et Cancellario Fabricæ, atque meipso : omnia enim facta sunt interveniente me, ut supra, atque ex consilio meo et continua directione ; et ego claves, ut supra, mecum tuli.

inveniique ossa ut erant ibi posita an. 1439

IV TRANSLATIO

Ex MS. Italico Laurentii Strozzii, *Archidiaconi Florentini ac Testis oculati.*

Easdem Reliquias in publicum efferre volens Archiepiscopus anno 1685,

Ferre non poterat Pastoris nostri pientissimi, D. Jacobi Antonii Morigiæ, devotio erga S. Zenobium ardentissima, ut tam venerandi corporis thesaurus diutius remaneret sub crypta abditus. Quapropter, præhabita certissima notitia, ex priorum temporum C Actis, de indubitabili sacri corporis præsentia, et accedente Serenissimi Magni Ducis Cosmi III adhortatione pientissima, vocato in consilium D. Alexandro Segni Operario, modum diemque definivit inspectionis iterandæ, tertium nempe Septembris. Tunc apparato quam fieri potuit decentissime loco ; quem totum aureus per circuitum pannus, et super hunc pensilia ex argento crystalloque candelabra ornabant illustrabantque : clausa post Vespertinam psalmodiam ecclesia fuit, ad populi, alias turmatim affluxuri, strepitum tumultumque arcendum : et ego, tamquam Canonicus Archidiaconus, cum DD. Luca Tornaquinci atque Horatio Panciatichi, etiam Canonicis, processi ad Palatium Archiepiscopale, Illustrissimum adducturus. Cum hoc in rheda ejus revertimus ad eam portam ecclesiæ, quæ Canonicam respicit : ubi Archiepiscopum præstolabantur Vicarius Archiepiscopalis et Canonicus, D. Nicolaus Castellani ; D. Archipresbyter, Horatius Bardi ; duo DD. Canonici Curati, Robertus Medici atque Rogerius Minerbetti ; nec non D. Canonicus Vincentius Ricci, omnes in habitu sui Ordinis ; itemque D. Operarius, Alexander Segni, cum D. Provisore Palmerini Equite, aliisque Ministris et Officialibus Fabricæ, ac denique D. Senator Alexander Strozzi, et D. Guido Pecori, in eadem parochia commorantes, testes ad ejusmodi rogati atque vocati.

3 Septembris venit ad cryptam,

D *ex coævis.*

20 Hi omnes, adorato primum Sanctissimo Sacramento, descenderunt in cryptam ; ubi præter Ceremoniarios et Sacristanum aliosque venerabiles Sacerdotes et Clericos, præparati adstabant fabri, murarii, latomi, serarii, atque lignarii, et alii ad fabricæ opus adscripti, cæruleas chlamydes pro majori decore induti universi. Ibi genuflexus D. Archiepiscopus coram arca : quæ, sublata prius incrustatione marmorea et lapide aram formante, instrata erat holoserico operimento telaque aurea : post brevem secretamque orationem, exorsus est hymnum, Veni creator Spiritus ; eidemque absoluto subjunxit Orationes duas, Deus cui omne cor patet, et, Actiones nostras. Tum vero sessum se composuit aurata in sella ex una parte, ex altera Domini Canonici in scamno ligneo ad id parato decenterque instrato, una cum aliis Dominis ; ipsamque arcam oculis circumlustrans Cancellarius Borghigianus, bene occlusam vinculatamque esse pronuntiavit. Mox E Illustrissimus ac Reverendissimus Dominus malleolo, probe deargentato, paucis levibusque ictibus principium demolitioni dedit : quem mox secuti fabri, palis aliisque ferreis instrumentis, cœperunt auferre quatuor ferrea vincula, quibus firmata arcæ marmoreæ clausura erat. His intra tres horæ quadrantes ablatis, cœperunt viri valentes sex amoliri gravissimum istum lapidem, qui arcam operiebat ; detectæque sunt illæ tres urnæ, quas ibi relictas dictabat memoria anni MDLXXXIV ; unde universi in gratiarum actionem Deo ferendam effusi, vix amplius ferebant ulteriorem moram, quin finem pulcherrimæ actionis viderent.

apertaque marmorea arca,

repertam inibi minorem arculam

21 Sublato ablatoque operculo, apparuit, urnam trium mediam esse marmoream, atque in omne latus quadratam habere duas tertias latitudinis, ac tegi operculo, in orbem convexo, ad mediæ ulnæ altitudinem. Visus etiam continuo est ex una parte titulus plumbeus, grandium beneque formatorum characterum foras prominentium ; unde gliscente magis magisque desiderio conspiciendi thesauri intus contenti, solus is metus supererat, ne forte, diuturnitate temporis et humiditate loci, in cineres redactæ essent sacræ omnes Reliquiæ. Ex altero quoque latere paulatim retecta fuit lamina altera, priori similis : ac denique, laxatis duobus uncis ferreis, F sublatum etiam operculum est, patuitque urna, plena venerabilibus ossibus nostri S. Zenobii. Nec mora Pontificaliter indutus Archiepiscopus, sumensque thuribulum, adolevit incensum : moxque prostratus in genua, coram omnibus, tenerrimo sensu devotionis affectis, prorupit in preces animo ardenti effundendas : orando Sanctum, ut suam benedictionem dignaretur continuare supra communem omnium Pastorem, S. D. N. Innocentium Papam XI, supra Serenissimam familiam Medicæam, Clerum, Populum, ac patriam omnem ; nec non supra seipsum, ejusdem met gregis custodiæ destinatum, quem is per tot secula protexerat servaveratque : ac denique ipse per se exorsus est decantare hymnum, O Flos colende Præsulum : cui, post dictam a ceteris Antiphonam, Orationem quoque de Sancto subjecit.

reserari facit :

inventis sacris in ea ossibus Sancto preces fundit :

22 Aderat ibidem, istum in finem a Dominis Operariis ac Provisore diligenter præparata, capsula lignea, intus ac foris obducta panno sericeo, albo aureisque striis virgato, vas etiam æris inaurati : cumque consueto ritu utrumque Archiepiscopus dedicasset, cœpit suis ipse manibus singula ossa transferre in prædictam capsulam, instratam sericeo carmesin

et integra quidem in capsam ligneam,

A mesino panno, multa subtus bombace fulto; primum quidem grandiora, minora deinde, quæ ad plures duodenas numerabantur. His ita compositis, clausa est capsa clavi inaurata, sigillisque tam ipsius Illustrissimi quam Fabricæ obsignata, decussando supra ipsam seram duas tenias ex albo serico, in formam Crucis. Postea collecta fuerunt fragmenta omnia ab ipso etiam Archiepiscopo, Domini Canonicis adjuvantibus, cum iisque nonnullæ particulæ ossium adhærentes ei plumbo, quod ad ferruminanda capsæ vincula affusum fuerat, in ipsamque casu penetraverat. Simul autem omnia, chartæ involuta, collocata sunt in præmemoratum reliquiarium, una cum hujusmodi schedula, Fragmenta Reliquiarum corporis S. Zenobii, Episcopi Florentini : ipsumque similiter ut capsa duplici fuit sigillo obsignatum. Noluit deinde Illustrissimus progredi ad inspectionem aliarum duarum urnarum, sed mihi Archidiacono mandavit, ut eas simili ratione obsignarem ; sicut feci, eadem ambo insignia superimprimens duabus sericeis candidis vittis : quamquam vincula ferrea, pene corrosa essent a temporis vetustate.

EX CORVIS. fragmenta vero in æneum reliquiarium transfert, obsignataque

23 Toti denique actioni finis impositus, cantato B Te Deum laudamus : cui D. Archiepiscopus subjecit Orationem. Agimus tibi gratias. Rursus autem cantatus fuit Hymnus, O Flos colende Præsulum : itaque præmemorata capsa, quatuor Canonicis vicissim succollantibus, Archiepiscopo autem subsequente cum fragmentis inter manus : simulque omnia tunc reposita fuerunt in arcam æneam, quæ continet Caput ipsius Sancti, super altari Sanctissimi Sacramenti, consecrato in nomine S. Zenobii : ad laudem Dei, magnique illius Patris ac Pastoris gloriam : prout de his omnibus rogatus publicum instrumentum confecit Archiepiscopalis Cancellarius D. Laurentius, Borghigiani. Atque hic finis fuit Actionis totius, interim dum expectaretur dies, solenni expositioni destinata, quando splendidissimam processionem instituendam comitaturi erant Episcopi et Prælati Status nostri, congruenter ad eam venerationem, quam Populus Florentinus semper exhibuit corpori sui Sancti Patroni. *Hactenus Illustrissimus ac Reverendiss. Dominus Archidiaconus, ex cujus autographo Illustrissimus D. Antonius Magliabechius exemplar, propria sua manu transcriptum, mihi misit, cupiens vel sic habere partem in hoc Commentario, de Actis* S. Zenobii. *Eadem vero postea excusa vidimus ad calcem Præfationis supralaudatæ, nec non in* C *Commentariolo Cionaccii ad Relationem Minerbetti; unde etiam accipitur sequens Narratio Expositionis Solennis, factæ eodem anno mense Septembri.*

collocat intra arcam æream in altari V. S.

EXPOSITIO SOLENNIS

Italice descripta a Francisco Cionaccio.

Die festo S. Wenceslai Ducis Bohemiæ, XXVIII Septembris, mane sub horam Tertiæ, aperta fuit Metropolitana ecclesia nostra, magnificentissime exornata, pannis laneis sericeisque et aureis, aptissime digestis par parietes navium lateralium arcusque navis majoris, sic tamen ut non obtegerentur pilæ illæ majores e saxo quadrato, quæ amplissimos fornices ecclesiæ sustinent. Reliquiæ sancti nostri Episcopi Zenobii conspiciebantur, publicæ adorationi expositæ, clausæ intra crystallinam arcam, et collocatæ supra pulvinum rubri serici, cum variis ligulis quibus sericei flores interludebant, opere eleganter adornato per industrias manus Matrum Carmelitanarum Discalceatarum hujus civitatis. Ibidem inclusum etiam erat vasculum æneum, continens fragmenta sacrorum ossium : vetus autem argentea herma, habens in se partim sancti cranii, supra D ipsam capsam posita tollebatur in aera. Ista autem arca includebatur alteri majori, similiter crystallinæ et aureis radiis adornatæ, sustentatæque a quatuor Angelis, ex gypso formatis ad vivum, sed majori mensura quam humani sit corporis : qui Angeli volare videbantur super nubem, ex eadem materia factam, quasi demissam e cœlo in cuspidem pyramidis vastissimæ, cujus infima planta implebat quartam partem mediæ in hac grandi basilica navis, inter quatuor pilas proximas tholo : ipsa vero pyramis gradatim instructa erat ingenti numero candelabrorum argenteorum, cereorumque super eis ardentium.

28 Septembris ornata magnifice ecclesia, exhibetur arca erecta supra pyramidem luminosam,

25 Insistebat hæc pyramis proportionatæ sibi basi, cujus quatuor facies historiatæ, partem aliquam Vitæ repræsentabant, monochromate rubeo expressam, et titulo congruo explicatam. Ex quatuor ejusdem basis angulis prosiliebant quatuor cubi, ad sustinendos totidem altissimos obeliscos, quorum singula latera percurrebat, ab imo sursum prosiliens, duplici ordine palmes vitis inargentatæ, unde ardentes cereoli pari ordine ducti assurgebant. Ex arcubus etiam lateralibus utrimque E pendebant ceroferariæ coronæ argenteæ, luminibus plenæ lucem quaquaversum spargentibus. Majores his aliæ coronæ quatuor, grandibus instructæ facibus, illuminabant duplicem per circuitum tholi exedram ; totumque mediæ navis peribolum dispositæ faces illustrabant. Ornatissima etiam erant lateralium sacellorum altaria ; sed ipsum imprimis mediæ navis sacellum, quod majori portæ directe respondet, estque sanctissimo Sacramento dicatum : hoc enim damasceno rubro aureis teniis distincto operiebatur, et supra eum pannum pendebat effigies sancti Episcopi, aurato in limbo sic exaltata a terra, ut ipsi altari esset pro tabula. Quod quidem altare formam olim habuit arcæ, sicut et altare sanctæ Crucis sanctique Antonii : nunc vero stat elevatum supra quatuor pedes albi marmoris, subtusque habet capsam æris inaurati, dictam S. Zenobii, intra quam die tertio collocata fuit nova lipsanotheca, superius descripta.

inter cereos plurimos eleganter dispositos,

26 Tribus solennis hujus expositionis diebus, qui fuerunt tres ultimi dies Septembris, Officium per plures simul choros, tam mane quam per diem, solennissime celebratum fuit : et die quidem XXVIII, quando majori Missæ totus quadraginta octo virorum Senatus in habitu suo rubro interfuit, Pontificaliter sacrificavit Pisanus Archiepiscopus, D. Franciscus Pannocchieschius ex Comitibus d'Elci (nec enim Archiepiscopus noster adesse potuerat, ut proposuerat, arthriticis tum forte impeditus doloribus) et panegyricam orationem pronuntiavit D. Canonicus della Stuffa : secundo die Missam cecinit Episcopus Pistoriensis et Pratensis D. Gherardus Gherardi, et peroravit Canonicus Panciatichi : tertio denique die Pontificalibus functus est D. Archiepiscopus noster, Jacobus Antonius Morigia, aliquanto jam melius habens, et sub ipso Missæ sacrificio Sanctum eloquentissima dictione laudavit. Sub XXI horam diei primo datum fuit initium Processioni, plateis per quas transeundum erat pulcherrime adornatis.

Triduum solenne quomodo actum. F

27 Mota primum sunt vexilla duo, solita Processiones omnes solennes præcedere, Metropolitanæ videlicet ecclesiæ atque Abbatiæ Florentinæ : quæ mox ut in area ante Cathedralem prætensa comparuerunt, præcedere ipsa cœperunt quatuor Palatini tubicines in habitu holoserico rubro, quo etiam induebantur Præcones publici, omnes equis invecti, pedites autem post eos incedebant Commendatores Magistratuum. Vexilla sequebantur primum Mendicantium

Processio i die aucta :

A cantium Ordines, tum Canonici Scopetini, et Monachorum Benedictinorum Collegia; Clerus denique Prioratuum quinque, et ipsi Priores et Rectores parochialium ecclesiarum. His succedebat vexillum S. Zenobii, cujus auratas habenas tenebant fratres germani duo, Hieronymæ familiæ surculi unici, argentea induti veste, annorum XVIII unus, alter XIV. Succedebat Clerus Metropoliticus cum turba copiosa Sacellanorum: tum chorus musicorum aulicorum, hymnos Sancto canentium, et Domini Canonici, omnes ex prima nobilitate violaceis conspicui; Episcopi octo status Florentini, post quos ibat Archiepiscopus Pisanus, immediate præcedens baldacchinum, latera claudentibus, bipenniferis publicis. Porro a Cruce Collegiatæ S. Laurentii usque ad ipsas sanctas Reliquias, hinc inde tendebantur lineæ duæ faces accensas gestantium, primum Confratrum veteris Sodalitii Zenobiani plusquam ducentorum capitum, quibus mille alii miscebantur ex omni Nobilitate collecti, qui licet inscripti sodalitio non essent, convenerant tamen sancto civi suo honorem facturi. Capsa ejusdem sub baldacchino ferebatur, succollantibus per vices primum Episcopis intra
B ecclesiam, deinde Canonicis: sequebatur autem Serenissimus Magnus Dux Cosmus III, cum Serenis- D
simis filiis Principibus atque Fratre suo, ac denique universus Senatus, cum Magistratibus populoque propemodum infinito. Quæ pompa, sic per omnes præcipuas plateas ducta, ab hora XXI diei usque ad primam noctis tenuit, et in foro Olei post Archiepiscopatum, tam egrediensquam regrediens, salutata fuit explosione octoginta mortariolorum.

ex coævis.

28 Plebes, Confraternitates, atque Nobiles non defuerunt sibi, quin ad exemplum Serenissimorum Patronorum, duobus subsequentibus diebus, venirent visitatum Reliquias gloriosi Pastoris sui, alliciente omnes sacrarum Indulgentiarum thesauro, quem Summus hoc tempore regnans Pontifex liberaliter exposuerat. Crescente autem indies magis magisque concursu, magis etiam crevisset numerus undequaque advenientium vicinarum plebium ex agris oppidisque, si per integram Octavam continuata ea religio fuisset: sed Superiorum nostrorum incomparabili prudentiæ placuit, inhærere mystico trium dierum numero, ne imminens tempus musti ex doliis ad lagenas traducendi, impedimentum aliquod devotioni adferret. E

quare non ad octavam protracta devotio.

DE SANCTO SENZIO

PRESBYTERO, BLERÆ IN HETRURIA.

G II.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De cultu ejus Bleræ et Spoleti, socio S. Mamiliano, et Actis.

SEC. V.

Bleræ Ecclesia ejus ut Patroni.

Blera, *Ptolomæo et Straboni* Βλήρα, *urbs Hetruriæ, postmodum Episcopalis, nunc oppidum Sutrio et Viterbio urbibus vicinum, ab iisque ad* X *millia passuum distans, vulgo* Bieda *dictum, Pontifici Romano subest in patrimonio S. Petri. Hujus oppidi* Patronus *est* S. Senzius Presbyter, *qui in vicino monte vixit, et Bleranos veram Christi religionem docuit, ibidemque die* XXV *Maji ex hac vita decessit; ubi etiam colitur, basilica supra sepulcrum constructa. Vitam ejus reperimus Romæ in MS. Legendario Ecclesiæ Lateranensis, quam hic damus. Aliquam etiam descripsimus Florentiæ ex MS. co-*

Vita ex MSS.

C *dice* 773 *plutei* 34, *in monasterio S. Crucis Fratrum Minorum Conventualium S. Francisci, sed pluribus locis contractam, et propterea illam omittimus. Ipse sanctus Presbyter ibi, non* Senzius, *sed* Sentias *scribitur: et urbs* Blera, *civitas* Bladuana *appellatur.*

Reliquiæ juxta Spoletum

2 Corpus ejus asservari *suo tempore* Spoleti, in sacello proprio apud sanctimoniales Ordinis Servorum, *eumque* Sensiam *appellari, tradit Ferrarius in Catalogo generali: et in Catalogo Sanctorum Italiæ addit, ibidem* magna religione coli. *Istinc ergo ulteriorem notitiam petendam existimantes, didicimus ex nostro R. P. Dominico Antonio Pierantonii, non longe a mœnibus urbis versus Septemtrionem visi elegans templum, Sanctissimo Crucifixo dicatum ex loco, ubi olim creditur templum idolorum extitisse; quod diu quidem Sanctimonialium fuerit, sed his in urbem traductis nunc teneatur ab Augustinianis Discalceatis. Addebat ibi ex latere summi altaris, ad quod Epistola legitur, extare sacellum* SS. Concordii *atque* Sentii, *cum utriusque imagine*, et Sentii *quidem in habitu Diaconali: intra cavum vero parietis altari imminentis servari arcam ligneam, ferreis vinculis cinctam, cum capite prædicti Sancti, dimidia parte cranii, et ossibus quibusdam* S. Concordii, *ex Lucensi urbe il-*

in sacello SS. Concordii et Sentii.

luc translatis. Ast hic dignitate Presbyter, Spoleti passus dicitur, coliturque I *Januarii, nec scitur alio ablatus fuisse, ut revehi pars potuerit; neque Lucenses illum inter Patronos suos numerant. Solebat ante* S. Sentii *prædictas in æde Crucifixi apud Spoletum Reliquias perpetuo ardere lampas, nunc eis tantum occasionibus lucet, quibus oleum eo offertur a fidelibus, quo deinde contra morbos utantur. Ipso autem festo locum adit Magistratus civitatis, quæ tota Sancto illi devotissima est. Habemus, præter Vitam jam dictam, duplicem aliam; alteram ex MS. pervetusto Ecclesiæ prioris Cathedralis Spoletanæ, mutato contractoque* F
stylo transcriptam ab Adm. Illustri ac Reverendiss. D. Jacobo Philippo Leoncillo Patricio Spoletino, sed Capua nobis missam a D. Silvestro Ayossa Presbytero Capuano; alteram distinctam in novem Lectiones, ad Matutinam recitandas, quam apud Ludovicum Jacobillum Fulginii reperimus. Nulla in utraque fit mentio Bleræ, *in locum ejus substituta* urbe Spoleto, *quasi ibi obierit Sanctus: servatum tamen est nomen* Minionis, *qui fluvius procul abest a Spoleto, et prope Bleram originem habet, adeoque probat perperam mutatum esse in dictis MSS. nomen urbis, post corporis translationem. Esse eumdem Lucæ in veneratione asserit Ferrarius, et in Kalendario Lucensi apud Florentinium refertur* Sentius Episcopus; *de quo tamen nihil Franciottus in suo opere de Sanctis Lucensibus: sed bene de* S. Vincentio *Mevaniensi, ut putant Episcopo et Martyre, sub Archiepiscopatu-Spoletano: de quo suspicari quis posset, partem huc relatam Luca, et* Senzium *nomine abbreviato dici. Nec a tali conjectura multum absterret* Episcopi *titulus, illi Lucæ tributus; cum etiam in* S. Senzio *traditio Spoletinorum variet; et quem imago sua repræsentat Diaconum in tunicella rubra, Vita Presbyterum faciat.*

Hic in MSS. dicitur ibi obiisse.

2 *Qui in Vita refertur socius* S. Senzii *præcipuus,* S. Mamilianus, *proprium sibi diem natalem habet* XV *Septembris,*

S. Mamilianus Socius colitur 35 Septembris :

A *Septembris, quo danda esset aliqua ejus Vita, quam Romæ reperimus in bibliotheca Vaticana codice MS.* 6453 : *si tamen probentur, quæ ibi sunt superaddita hic relatis usque ad obitum* S. Mamiliani. *Tum etiam de tribus Monachis pariter nominatis inquiri poterit, num cultum aliquem habeant. Vocantur illi in MSS.* Convuldus, Istochius, Infans ; *quæ nomina vir dubitem esse corrupta, ex* Quodvult-Deus, Eustochius *et* Euphanius ; *sicut de ipso* Senzii *nomine jam insinuavi per apocopen primæ syllabæ factum a vulgo videri. Interim alius, a prædicto* Mamiliano Presbytero et Confessore *diversus, esset* S. Mamilianus *Episcopus Panormitanus, si fides hebenda Actis S. Nymphæ ; ubi sub Maximiano in dolium olei, subjectis flammis æstuantis, cum eadem S. Nympha injectus dicitur; sed divina virtute liberatus, ac post iter Romanum susceptum, Suanæ in ditione Senensi sancta morte clarificatus. Interim illi non satis distinguuntur. Hujus Mamiliani sacer cultus ab Octavio Cajetano refertur ad diem* XVI *Junii, a Rocho autem Pirro in Notitia Ecclesiæ Panormitanæ ad diem* XV *Septembris, quo S. Mamilianum Presbyterum referri diximus. S. Nympha Virgo et Martyr colitur* X *Novembris, quando res tota poterit examinari maturius. Alius denique est* S. Milianus

a quo diversi Mamilianus Ep. Panormitanus,

et S. Milianus Ep. Armenius,

B Episcopus Armenius, *qui profectus in Italia factus esset Lucanus Episcopus, ac sub Maximiano Imperatore Martyrio coronatus* XXVII *Januarii; cujus Acta Martyrii donavit nobis Ferdinandus Ughellus, desumpta ex Tomo* 2 *vetustissimi Lectionarii seu Passionarii pergameni Ecclesiæ Cathedralis Spoletanæ; hæc autem seponemus pro Appendice Januarii, tum latius discutienda. In illis per Lucanam urbem intelligi videtur Luca Etruriæ civitas, in qua post SS. Paulinum et Valerium, primo Christi seculo viventes, tertius assignatur S. Theodorus seu Theodonius aut Theodolus, anno* CCCXXIV *electus, ut locus possit esse dicto* Miliano *sub Maximiano Martyrium passo. Ea vero hic libentius suggerimus, ut si de hisce sanctis Episcopis,* Mamiliano Episcopo Parnormitano, *et* Miliano Armenio Episcopo Lucano, *aliqua certiora obtigerint, eis nobiscum communicatis cum gratiarum actione utamur.*

An in Actis per dracones intelligatur idololatria.

4 *Quæ infra in Actis dicuntur de dracone, a* S. Mamiliano *in cacumine montis Jovis occiso, et altero Bleræ a* S. Senzio *percusso, et in profundum maris projecto, ubi esset condemnatus usque in sempiternum diem; præbent occasionem inquirendi, num ea sint symbolice explicanda de victoria eorum de idololatria et hæresi subacta, uti latius de S. Georgio Megalo-*C *Martyre deduximus* XXIII *Aprilis* § III. *Nostra certe in hanc partem ut plurimum propendet sententia, exemplo Cardinalis Baronii et socii ejus eruditissimi viri P. Antonii Gallonii, cujus mentem plenius explicatam et confirmatam exemplis similibus invenimus ad calcem MS. Spoletini. Porro cum Auctor Vitæ non fuerit coævus, ac fateatur sub finem* innumeras virtutes operatum S. Senzium, quas propter inopiam scriptoris reperit scriptas, *potuit hæc sibi narrata ex aliqua traditione aut pictura habuisse, atque ita Vitæ inseruisse. Quod tamen lectoris judicio relinquimus.*

VITA

Ex MS. Legendario Ecclesiæ Lateranensis, cum aliis MSS. collato.

a

Tempore Constantii Imperatoris *a*, filii piissimi Constantini Imperatoris, qui videlicet Constantius relicta Catholica fide perversus est ab Arrio Presbytero in hæretica pravitate, et inde per totum orbem hæresis pullulavit. Illo itaque tempore maxima pars Episcoporum et Sacerdotum in impium dogma ceciderunt ; quia non recte Deo crediderunt, nec in fidem sanctæ Trinitatis stabiliter persti- D terunt. Idcirco Dominus respexit malitiam pravitatis illorum, quia Sacerdotes, qui positi erant curare vulnera languentium populorum, ipsi infirmabantur e fide, et periclitabantur, seducti et capti a laqueo perditionis. Nam utique illi debebant esse sal terræ, quod in eorum cordibus infatuatum erat, quia non custodiebant Evangelicam doctrinam, sed omnem pravitatem erroris in suis cordibus augmentabant. Ideo iratus est Dominus super eos, et excitavit Regem Guandalorum, Gensericum nomine, qui cœpit *b* Cartaginem cum suis militibus, et percussit eos ingenti plaga, et vulneravit multos, et in vinculis eos afflixit : fames et nuditas excrevit in Christianis, et non erat in eis ulla misericordia; et multi justi afflicti erant propter impietatem peccatorum, et multitudo populi Afrorum fugata est, propter gentium persecutionem, in Italiam secus littus Romanorum ; et de Tuscia ac Campania multi *c* transmeaverunt in Africanam regionem. Inter quos viri Religiosissimi Domini servi, Senzius et Mamilianus Presbyteri, cum tribus monachis, Covuldo, Istochio, et Infante, deportati sunt in Africam, cum propriis rebus.

Ariana hæresi prævalente,

b a Genserico Rege Wandalorum,

c transferuntur in Africam SS Senzius et Mamilianus, cum 3 monachis :

2 Attamen non cessantes operari opera Dei, no-E ctibus ac diebus hymnos et laudes Domino referebant, et impetebant Patrem Omnipotentem, ut liberaret eos de manu hostium pessimorum ; quia multa afflictione erant commoti, nec valebant sustinere eorum miseriam. Nutus Dei, qui non despicit sperantes in se, nec amovet misericordiam suam a se diligentibus, præparavit eis naviculam, ubi pariter in unum convenerunt, et flavit ventus *d* Metabolarius, et sternit æquora. Citiusque venerunt in portum Sardiniæ, qui appellatur Calaris *e*, et Plumbinos. Videntes eos habitatores loci ipsius, projecerunt se ad pedes eorum, ut benedictionem eis darent. Alii aurum, nonnulli argentum, alteri vestimenta afferentes volebant eos probare : illi autem contemnentes spernebant, nisi tantummodo alimoniam, unde possint per singulos dies reficere. Prædicaverunt eis jejunium et eleemosynas, et habere perfectam caritatem in se ipsis, et curabant infirmos ; et mirabantur habitatores loci illius in eorum doctrina, et conati sunt tenere eos per vim. Tunc illi sentientes talia, rogaverunt nautas qui ibidem erant, ut usque ad montem Jovis eos deportarent. Nocte præsenti fugerunt, et navigantes post biduum venerunt in *f* Turario, Et nautæ, qui cum ipsa nave venerant in Turario, ad locum ubi servi Dei desiderabant, F abierunt in viam suam. Illi autem remanentes, nec cor illorum nec vultus mutati sunt : sed habentes plenam fiduciam in domino, oraverunt pro eis. Et dum per dies plurimos in insula Turario morarentur, ibidem diebus ac noctibus incessanter Domino deprecabantur nihil aliud comedentes, nisi creaturam aquæ, vel quæ illi capiebant, ut aves, quæ ante eos procidebant per jussionem Dei. Nec mirum, si illi pasti fuerant absque pane in ipso monte, cum utique Deus in deserto de quinque panibus quinque hominum millia satiavit. O ineffabilem potentiam Dei ! Repulsi servi Domini, Senzius, et Mamilianus, et Istochius, et Covuldo, et Infans ab hominibus : sed non repulsi a suo Creatore ; qui dedit manna in deserto, et carnes deliciosas Israeliticis, et mandavit de rupe aquas suos servos nutrire ; ut complacuit Dei potentiæ.

d

e navigant in portum Sardiniæ Calaritanum,

f inde ad insulam Turarium

3 Aspicientes vero parvam naviculam, venientem ex partibus Barbariæ, quæ subjacet in potestate Sardiniæ, obsecraverunt obnixe Dominum, ut applicarent in loco, ubi servi Dei morabantur. Dei consilio, quasi pro frigida aqua, venerunt nautæ ad

pedes

ac post nautas cunctos

A pedes montis, qui appellatur Turarium : et invenerunt servos Domini nostri Jesu Christi orantes, et gaudentes in Domino, et salutati sunt, et petierunt ab eis benedictionem, et dederunt oscula sibi ad invicem. Et dixerunt servi Dei : Oramus vos, ut deportetis nos in montem Jovis. Illi autem subsannantes eos, noluerunt implere voluntatem servorum Domini, quia cognoscebant quod aliquid naulum non haberent, quod illis mercedem tribuerent, et abierunt dimittentes eos. Navicula vero dum prolongasset a Turario, validus ventus irruit in mare, et mare turbari cœpit fluctibus, ut putarent quod Charibdis glutiret eos. Cœperunt autem flere, quia videbant periculum mortis ante se, considerantes non posse de ipso periculo liberari. Unus autem ex eis recordatus est culpam, quam fecerant servis Dei, ne acquiescerent levare amicos Dei. Dixeruntque ad invicem, Eamus, et levemus servos Domini, et deducamus, ubi eorum voluntas desiderat, ne pereamus. Et placatum est mare, et festinantes reversi sunt ad montem Turarium. Et projicientes se ad pedes S. Senzii, culpæ quam fecerant misericordiam impetrabant; rogantes amicos Dei, ut in navi-

tempestate permotos,

B culam ascenderent eorum. Tunc carissimi Confessores Christi Senzius, et Mamilianus, cum tribus monachis suis, oratione facta ascenderunt naviculam ; et transmeantes tranquillo mari depositi sunt in montem Jovis. Acceperunt autem orationem a servis Dei nautæ, et abierunt iter quod æstimaverant, cum gloria benedicentes Dominum, quia cognoverant mirabilia ejus. Sanctus autem Senzius, et S. Mamilianus, cum ibidem depositi fuissent jubente Domino ubi prædestinati fuerant, gaudentes et benedicentes Dominum, qui non sprevit eorum orationes; cœperunt soli Deo vacare, laudantes eum diebus ac noctibus. Tunc servi Domini Senzius et Mamilianus Presbyteri, cum dictis tribus monachis, multam abstinentiam habebant, et innumera mirabilia in ipso monte Jovis, qui appellatur *g* Christi mons usque hactenus; seque triduanis et quatriduanis jejuniis exercebant. Vestimentis non aliis nisi tantummodo cilicinis utebantur, Dei laudem incessanter agebant, divinoque consilio placuit illis ut ibi habitarent.

in montem Jovis :

g

4 Et cum per multos dies jam ibi extiterant, et pro debilitate abstinentiæ numquam ascenderant in cacumen montis; unus ex eis, nomine Mamilianus, collegit suas vires, atque facta oratione ascendit,

C et vidit ibi iniquissimum draconem quasi trabem magnam : exibat flamma ex ore ejus, et sibilationes horrendæ, ignis etiam ex ejus oculis procedebat. Qui tremens in terram se projecit : confidens tamen in misericordia Dei, protinus erexit oculos, et palmas ad cœlos tetendit, immensam potestatem obsecrans ; Domine Deus omnipotens, qui conclusisti ora leonum, ne devorarent Danielem in lacu, ubi missus fuit ad perdendum ; conclude os draconis hujus, ut nec mihi nec aliis possit nocere. Et intrepidus accessit ad eum ; et percussit serpentem iniquum de baculo quem tenebat, et mortuus est draco. Tunc descendit celerius, indicavitque suis Fratribus quæ illi contigerant. Et colligentes unusquisque suas vires ascenderunt in cacumen montis, et tollentes exinde draconem servi Domini projecerunt eum in mare; quem quatuor paria boum, dum vivus fuisset, movere non possent. Exinde e spelunca, unde draco exiit, emanavit aqua frigidissima usque in hodiernum diem. Hæc audientes habitatores propinquæ insulæ, venerunt ad eos cum magna festinatione. Cognoscentes vero tantas virtutes, quæ fiebant per Dei famulos ; petebant orationes, deprecantes ut pro eis intercederent ad majestatem Dei. Alii deferebant languidos ad servos Dei : quocumque autem languore detenti erant, sani fiebant per orationes eorum.

ubi dracone occiso,

clarent miraculis.

D Et tunc omnes glorificantes Dominum, revertebantur salvi facti ad propria.

ex mss.

5 Non multo vero tempore ibidem demorantes, Mamiliano appropinquavit dies repausationis ejus in Domino. Et ita tradidit signum, ut cognoscerent omnes, quando eum Deus de hac vita reciperet; dicens : Cum videritis nubem ascendentem de cacumine montis velut fumum, scitote vos, quia de hoc mundo transmigrabo. Et tunc vicini insulæ ipsius exspectabant, quis eorum dignus fuisset signum ipsum videre, ut corpus servi Domini sepulturæ traderetur. Tunc præstante misericordia Dei, habitatores insulæ *i* Egiliensis, solicitati præ ceteris, primum omnium signum viderunt : et citius ad Christi montem se conjunxerunt præ omnibus, et cum omni festinatione levarunt corpus S. Mamiliani in navicula, benedicentes Dominum nostrum Jesum Christum. Porro cum deduceretur per æquora sanctissimi corpus, S. Senzius cum eisdem monachis mellifluas modulationes ante corpus Mamiliani Confessoris decantabant. Ambulans quoque navicula per liquida cœpit fluctuare, quia subito de supernis data est pluvia magna, ut etiam ceteræ naviculæ, quæ ad signum festinabant, quod prædixerat S. Mamilianus,

Corpus S. Mamiliani ibi mortui defertur in insulam Egilium,

i

E propter impetum pluviarum nesciebant, ubi ipsa navicula perrexerat. Et sic placuit Deo omnipotenti, ut naviculam, ubi corpus S. Mamiliani ferebatur, pluvia non tangeret. Psallendo et orando pervenerunt in Egilio monte, cum virtute Domini nostri Jesu Christi : et exierunt obviam habitatores loci illius, cum gloria magna suscipientes corpus S. Mamiliani, plus quam aurum et gemmas pretiosum, et sepelierunt illud : ubi mysteria et virtutes multas operatur usque in hodiernum diem. Tunc tres monachi sancti Mamiliani Istochius, Covuldo, et Infans, die noctuque ad corpus ejusdem laudes Domino deferentes, virtutes multas operabantur in Dei nomine : et per orationes ipsorum multi infirmi curabantur, qui a languoribus detenti erant. Depositi sunt autem in pace juxta tumulum B. Mamiliani, atque sepulti propinquo tempore, ex quo S. Mamilianus migravit ad Christum.

in qua etiam tres monachi sepulti.

6 Sanctus vero Senzius, reperta navicula, divino consilio petit littus Romanorum. Et dum depositus est de nave in parvulo portu, qui appellatur *k* Columnæ in finibus *l* Centum-cellæ : gratias egit Domino simul et nautæ. Non longe quidem erat vicus de ipso littore, in quem pergens Senzius, vidit habitatores ejus loci cruciari pro penuria aquæ. Itaque per semetipsum accepit rastrum, et fodit : et exiit aqua frigidissima usque in hodierum diem. Et dum quæreret locum B. Senzius Confessor Christi, qui ei placeret ad habitandum ; [tamquam] nutu Dei missus medicus, ut infirmos fidei qui vexabantur curaret a languoribus ; nesciens cœpit iter, et quo cum Angelus Dei ducit illuc vadit. Et tunc pervenit ad Bleranam civitatem, quam tenebat infirmitas draconis. Non longe autem a civitate Blerana, in ipso monte qui situs est juxta eam, qui appellatur *m* Olim nomine ; fecit Confessor Christi parvum refugium : et ibidem autem caligariam exercebat propter stipendia vitæ : et quidquid de suis artibus accipiebat, in aliam diem numquam reservabat ; sed ministrabat omnibus, prout cuique necesse videbat. O vere Christi Confessor, qui amisisti terrenas substantias, sed non perdidisti substantias æternales ! amisisti civitates terrenas, et adeptus es cœlestem Hierusalem ! O sublimis Sacerdos, qui te ipsum in Dei sacrificio tradidisti ! Nescientes Blerani cæci habebant juxta se lumen, per quod debebat illuminari; latere volebat lumen, nec poterat; latebat in sterquilinio gemma, sed non sordebat de stercore; putabat se celare, qui acquirere venerat Bleranos.

k

l

S. Senzius venit in vicum prope Centum-cellas;

ind e Bleram

m

ubi caligas conficit,

et Bleranos instruit :

A 7 Cum igitur B. Senzius multa beneficia Dei in ipso parvo refugio ostenderet, hymnis ac psalmodia et lectionibus, diebus ac noctibus, incessanter Domino vacabat (auxilio Dei protegente Bleranos, qui noluit eos frustrari a tali Patrono; sed ascendit lucernam, et posuit supra candelabrum, ut luceret omnibus qui in domo obscura erant) contigit ut opilio quidam, ante humile ejusdem servi Dei hospitium, cum grege ovium iter caperet. Vidit autem S. Senzius inter greges agnum elegantem, quem poposcit ut eum sibi concederet. Opilio vero respondit: Agnum quem postulas pro te, arietem gregum reservabo. Dumque post triduum opilio oves ad pastum deduxit, prædictus agnus, quem petierat. S. Senzius, cernente opilione a lupo sublatus est: quem adjuvante Domino ad pedes sancti viri Senzii projecit. Videns autem ipsum agnum B. Senzius, Domino gratias retulit, quia fecit mirabilia magna in servo suo: et enutrivit eum per integrum annum. Post completum vero annum factum est, ut opilio ille, qui agnum dare noluerat S. Senzio, ante hospitium ejus iter faciens, videret S. Senzium; cui improperium augurii conqueritur, dicens ad eum: Non bonam petitionem, sed malam habes; agnus ille, quem mihi B petiisti, cernentibus meis oculis raptus est a lupo. Dixit autem S. Senzius ad opilionem: Opilio, si tu videres agnum, quem tu dicis anno præterito esse a lupo sublatum, agnosceres characterem ejus, an non? Respondit autem opilio: Etiam sic puto ut agnoscam. Beatus vero Senzius ostendit ei agnum, jam arietem factum. Quem videns opilio cognovit characterem suum, et agnum. Tunc opilio prostratus est ad pedes sancti Confessoris Christi Senzii, deprecatus est ei veniam sibi donare, et pro ejus peccatis intercedere: verumtamen intellexerat, quia vir Dei erat.

Ex MSS.

agnum ab opilione negatum a lupo accipit:

et post annum ostendit opilioni.

8 Hanc autem primam virtutem operatus est S. Senzius in Blerana civitate. At habitatores ejusdem civitatis audientes, tota mente Christum confitebantur; et videntes virtutes sancti viri veniebant ad eum cum suis, qui ab infirmitate detinebantur, projicientes eos ad pedes S. Senzii. Sanctus autem Senzius invocabat Dominum Jesum Christum pro infirmis: et sani revertebantur in civitatem, collaudantes Dominum. Et dum tantas virtutes in Confessore Christi cognoscerent; omnes unanimiter eum deprecati sunt, ut expelleret draconem, qui sub muro civitatis erat, a cujus flatu plurimi peccatores morbo periclitabantur. Sanctus autem Senzius indixit C illis triduanum vel quatriduanum jejunium: intrepidusque veniens ad locum, ubi erat draco, flexit genua in terra, oculos et palmas ad cœlum tetendit, et oravit dicens; Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob, qui trinam invocationem, in his tribus Patriarchis vocasti; qui misisti verbum tuum de cœlo, ut mundum qui perditus erat restauraret; qui fecisti ut obsorberet charibdis Pharaonem cum suis superbis ministris; qui in deserta solitudine pastum dedisti Israeliticis, et de rupe manasti aquas, et lapideas tabulas scriptas lege absque stylo Moysi famulo tuo in monte Sina donasti, et solem stare ad Gabaon jussisti pugnante Josue; te invoco super hunc draconem, cujus flatus vexat quotidie habitatores civitatis Bleranæ. Exaudi me servum tuum, ut compescas eum a malitiis suis, et jubeas me deducere serpentem istum iniquitatis de loco isto, ut amplius non noceat habitatoribus Bleranæ civitatis. Cum hæc vero orasset, introivit intrepidus ad eum; et ligavit os ejus, et percussit eum de baculo, et excussit de crypta, ubi ille pessimus habitabat; et quasi asellum minabat ante se. Porro videntes talia mirabilia Dei omnes Blerani, cursu rapido sequebantur eum. Ille autem cum ferula exterminavit ipsum, et insecutus est, donec transmigraret ultra flumen, quod D appellatur *n* Minione; estque ad mare magnum, et persecutus est ipsum, et ibi eum alligavit in profundo abyssi in nomine Domini Jesu Christi, ibidemque est condemnatus usque in sempiternum diem.

Claret miraculis:

draconem amovet:

n

9 Et quia nonnulli adhuc ipso tempore alieni habebantur a fide, patefecit S. Senzius, quia Presbyteri fungebatur Ordine. Tunc fontem baptismatis construxit, eosque quos Paganos invenit, ad cultum Christianorum revocavit. O beatissime Sacerdos, non solum Confessor, sed et Martyr; quia duo sunt genera martyrii, unum in occulto, et alterum in publico; unum a ferro trucidatis, alterum a se ipso cruciatis. Destruxisti olim dracones; modo triumphas cum Bleranis. Gaude o civitas Blerana, tali Patrono, quæ aliquando flebas oppressa dracone. Occurrite omnes ad triumphum sancti Confessoris, ut habeatis gratiam Salvatoris. Multas et innumeras virtutes operatus est S. Senzius in vita sua et deinceps, quas minime reperimus scriptas propter inopiam scriptoris. Ego vero, lector, prout viribus potui, explicavi. Jubente Domino nostro Jesu Christo in pace vitæ munus implevit, sub die octavo Kalendas Junias, sepulchro traditus a viris E timoratis; et a quibusdam Basilica constructa est, in qua virtutes multas et beneficia operatur usque in hodiernum diem *o*; præstante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

convertit et baptizat Paganos.

Patronus civitatis Bleranæ,

moritur 25 Maji.

o

ANNOTATA.

a Constantinus *Magnus divisit Imperium in tres filios*, Constantinum, Constantem et Constantium, *sed prioribus duobus mortuis obtinuit ultimus totum Imperium: et sæpius, tamquam ab aliquo priorum prognatus esset, a posteris vocatur* nepos Constantini Magni: *quod hic correximus, et scripsimus*, filii.

b *Anno* 439, *uti constat ex Prospero, Idatio, Victore Uticensi, et aliis.*

c *Anno* 455, *quando* Gensericus *cepit Romam, et vastavit vicinas ditiones.*

d *Videtur a Græco* μεταβολῆ trajectio, *formatum hic esse adjectivum.*

e *Est notissima urbs* Calaris *ad mare Africanum: sed* Plumbini *nomen novimus in Tuscia, non in Sardinia.*

f *Quæ hæc insula* Turarium, *ad quam post* bidui na- F vigationem *venerunt, non satis constat. Est Antonino in Tabula itineraria circa Caralim et Cunicularium insulam* Ruraria insula, *nomine non multum abludente a* Turaria, *quo etiam modo scribitur, e sententia Cluverii. Hæc autem* Ruraria insula *Plinio et Ptolomæo* Firaria *dicitur, et* Caralitano promotorio *proxima censetur. Sed obstat* navigatio bidui *in Actis requisita, et reliquum dein cœptum iter maritimum. Hinc si conjectare licet, potius esset* Cap-raria, *primis litteris a* Tu-raria *discrepans, sita supra Corsicam versus Pisanam Hetruriæ ditionem.*

g Mons-Christi, *olim* Mons-Jovis *est insula ditionis Senensis, in qua est adhuc urbecula cum arce, ad quam ex Capraria insula facilis navigatio, sexaginta circiter milliarium Italicorum.*

h *An per draconem intelligi possit idololatria et hæresis debellata, supra quæsitum.*

i Egilium *insula, vulgo* Giglio, *propinqua ditioni Orbitelli, ubi est propugnaculum ad cohibendos piratas et Turcos.*

k *MS. Florentinum* portus columnæ, *quia scilicet talis ibi ad directionem nautarum erecta staret.*

l Centum-cellæ, *nunc* Civita-Vecchia,

m *In Vita MS. Spoletana,* Civanus *appellatur.*

n

A n Minio, *accolis* Mignone *fluvius, qui haud procul Bleda exortus prope Centum-cellas in mare defluit.*

o *In MS. Fulginiensi sub finem ista adduntur:* Quodam anno cum ad Sancti Natalitia multa undique convenisset turba: quidam homo cupiditate ductus, saccum panibus plenum furatus est ex basilica illius, et impositum humeris suis voluit occulte auferre. Prius autem quam egrederetur et ad fores templi perveniret, stetit immobilis, et gradum non potuit movere. Stabat autem miser confusus et oneratus aliorum munere. Introeuntes autem et exeuntes de ecclesia, nesciebant qualiter sic immobilis permaneret. Cumque cognovisset rem gestam, tenuerunt eum, ceteris aspicientibus et mirantibus. Audientes vero furto divinitus alligatum, timuerunt Deum et glorificaverunt, qui in sancti Confessoris et Sacerdotis sui Senziæ Natalitiis, talibus eos perlustravit miraculis. D AUCTORE G. H.

DE S. LEONE ABBATE,

IN DIOECESI GALLIARUM TRECENSI.

SYLLOGE HISTORICA.

G. H.

De ejus Vita cultu et miraculis.

SEC. VI.

B *Ab ejus nomine vocatus vicus.*

Mentuniacum, *vicus duobus ab urbe Trecensi leucis semotus, nunc a* S. Leone Abbate *nomen sortitus, vulgo ab ejus nomine* Saint-Lue *appellatur. Hoc in loco olim monasterium condiderat* S. Romanus, *primus ibidem Abbas, impetrata a Chlodoveo primo Rege Christiano Francorum confirmatione donationis quorumdam prædiorum: dicavitque SS. Gervasio et Protasio, quorum aliquæ Reliquiæ adhuc servantur. Sub hoc Abbate vixit monachus* S. Leo, *factus in monachorum regimine Abbas, Successor illius, anno* DXXX *creati Episcopi Remensis, uti latius ad ejus diem natalem* XXVIII *Februarii deduximus. Ceterum* cœnobium *illud* Mentuniacum *sive* S. Leonis, senis abhinc seculis aut incendio aut hostili irruptione ita funditus eversum et dirutum est, ut nulla prorsus ejus supersint vestigia, nec extent indicia extructi ibidem quondam ædificii, præter Crucem, quæ in eodem loco ob rei memoriam erecta manet. *Uti scribit Nicolaus Camuzatus, in Promptuario sacrarum Antiquitatum diœcesis Tricassinæ, ad* Historiam S. Leonis, *quam asserit* se eruisse ex Ecclesiæ Trecensis Breviario, relicta fusiori historia alia: quam ne publico daret id prohibuit, quod multis in locis manca et trunca esset, nec inter se periodi ullo nexu vinctæ cohærerent. *Hujus amplioris historiæ (quod dolemus, et pro Supplemento optamus concedi) ne quidem fragmenta potuimus obtinere: proinde compendium ex Camuzato accipe.*

Vitæ epitome apud Camuzatum,

C

2 Fuit vir beatissimus Leo Abbas in villa, cui vocabulum est Mentuniaco, Trecassinorum oppido, editus; parentibus quidem liberis, sed liberior mente, venerabilius coalescens ætate. Hic scholis traditus, mira celeritate Psalmorum scientiam est adeptus: et in omnibus et per omnia regularibus est dogmatibus eruditus. Igitur B. Romano, Mentuniaci cœnobii Abbate, in Episcopum Remensem electo, B. Leo ejus monasterii factus est Abbas: erat enim in castitate et abstinentia purissimus, in jejuniis et orationibus promptissimus apparebat: tantamque in se habuit caritatem, et benignitatem fidei, et puritatem mentis, ut virtutum ejus insignia in opere resplenderent. Nocte igitur quadam, dum in baptisterio, post munia peracta, jam corpusculum, in stratu vilissimo soporatum, quietem caperet; venerunt ad eum tres viri splendidi, claro fulgentes lumine, psallentes voce unanimi dulce carmen. Evigilans autem vir Dei, ad pedes eorum prosternitur, adorans eos; eorumque vestigia deosculans, voce sedula cum tremore et metu obnixius illos alloquitur, dicens: Unde estis? At illi dixerunt: Corrobora vires tuas, noli timere. Dixit autem unus ex eis: Ego sum Hilarius peccator, et isti sunt S. Martinus et B. Anianus. Quapropter fili, naves remique subversione fluctuum periclitantur, quos auxiliante Deo liberare venimus: unde et cum ad te tertia die reversi fuerimus, ad spiritalem locum nobiscum eris iturus: itaque ut certius credas, vir venerabilis Maurelius Presbyter, ab hac luce præreptus, migravit ad Dominum. Igitur secunda die primo diluculo surge, et, cum ea laude qua dignus est, sepeli eum in basilica S. Ursionis. Tunc ille pergens velociter, quod ei dictum fuerat fideliter adimplevit, et reversus est ad monasterium suum. Interea Sacerdotes, sicut prædixerant, venerunt: et dicunt ei: Assumus, vocati ad spiritale convivium. Veni nobiscum. Respondens autem B. Leo dixit: Rectum iter, Domini mei, pergere poteram, si vobiscum ad eumdem locum me præparassem. Deprecor igitur ut mihi triduo inducias tribuatis, ut, quod pollicitum habeo, adipisci merear mortiferum vestimentum. Quod autem petiit obtentum habuit. Mox vero vir egregius ad illustrem feminam nepotem suum direxit: Jussum tibi (ait) edisseram, domina: jam enim Pater noster, deserens mundi lumina, festinat ut lumen coruscum evocatus percipiat in futurum. Quamobrem obsecro, ut (quod devotio promiserat) vestimentum ei transmittas funerale. At illa respondens: Heu (ait) o Pater mi, stulta et mendax apparui, quoniam illius obitum tardius sperabam: ideo quod ævo gravis non erat, non illud paravi. Sed expecta obsecro tres tantum dies, et ego præparabo. Illa cum triduo retinuit: et expletum letalem habitum transmisit. At vero beatissimus Leo, recepto vestimento, migravit ad Dominum.

qua describitur ejus sanctitas,

et mors a Sanctis eidem prænuntiata

E *post sepultum S. Maurelium,*

et triduanas inducias.

F

3 *In Registro beneficiorum diœcesis Trescensis, ibidem anno* MDLXII *edito; et in Registro generali beneficiorum Archiepiscopatus Senonensis, et Episcopatuum Trecensis, Autissiodorensis et Nivernensis, Parisiis anno* MDCXLVIII *excuso, nominatur sub Decanatu Trecensi* Parochia S. Leonis, *cujus Patronus est Abbas monasterii Cellensis, at collatio spectat ad Episcopum, loci Dominum, ubi illustre ejus castrum visitur. In hac ecclesia* sacrum corpus S. Leonis reverentissime custoditur, et consecrata annuæ solemnitati dies in Trecensi diœcesi XXV Maji celebratur. *Ita Camuzatus, apud quem (sed mendo typographico) legitur* 23 Maji, *loco* 25 *quod σφάλμα, in numeros Arabicos seu cyfras facile irrepere solitum, decepit Saussayum in Martyrologio Gallicano. Ad hunc autem* XXV *Maji et Dominica proxime sequenti,* celebrari hoc festum magno occursu populorum, undique magno pietatis sensu affluentium ad dictam ecclesiam et sacrum ejus corpus, inclusum arcæ ligneæ inauratæ, et majori altari insertum

S. Leonis parochia

habet corpus in altari,

AUCTORE G. H. *colitur 25 Maji.*

A sertum, *testatur Nicolaus Des-Guerrois de Sanctis Trecensibus. Usuardus suo Martyrologio ad dictum* XXV *Maji inscripsit eum, his verbis ;* In pago Trecassino S. Leonis Confessoris. *Quæ eadem passim in variarum Ecclesiarum Martyrologiis MSS. et in hodierno Romano, atque apud Bellinum, Maurolycum, Galesinium, Canisium et alios leguntur. In MS. Adone Leodiensi cœnobii S. Laurentii, ista habentur :* In territorio Tricassino S. Leonis Confessoris et Monachi : qui adeo se divinis mancipavit obsequiis, ut etiam miracula per illum Dominus operari dignatus sit. *Aliqua ex his narrantur a Des-Guerrois, quæ placet hic ex Gallico dare, donec et hæc et alia plura ex originali Latino ad nos mittantur ; necdum enim in ea urbe potuimus aliquem invenire, qui similia curaret ; licet pluribus litteris illuc directis conati fuerimus excitare Trecensium diligentiam, quando de SS. Helena atque Mastidia agendum fuit* IV *et* VII *Maji. Textus porro Gallicus Latine redditus ita habet.*

4 Aliqui citharœdi, haud procul a vico S. Leonis, volentes suis cantionibus recreare homines, inde lucrum ad victum percepturi, attrahebant ad se eleemosynas, quæ melius fuissent in pauperes dispersæ. B Et ecce inventi sunt duo viri, qui ad cantum horum citharœdorum saltantes, mox in sese invicem cœperunt pugnis insurgere : tandemque unus alterum pugione læsit adeo in capite, ut pellicula cranii appareret. Captus hic, a Comite seu Prætore loci in carcerem conjicitur. Miser, qui victus cholera læserat alium, nocte sequenti in silentio e sua captivitate Deum precatus, ejusque per merita S. Leonis misericordiam implorans, vidit ante suos oculos Sanctum, instar Monachi raso capite ; a quo solutus est vinculis et catenis, et vidit portam carceris apertam. Initio ista ei quasi in somnio videbantur facta : sed mox plene evigilans, reperit omnia in veritate ita contigisse : et cum ingenti lætitia egressus, vincula sua mox detulit ad S. Leonem ; et agnoscens suum redemptorem, ei Deoque debitas egit gratias. Successit S. Leoni in regimine monasterii Mentuniaci venerabilis Baudemundus : qui ad honorem Dei desideravit ædificare magnificum templum, et inter alias ingenii sui industrias voluit transferre tumbam corporis S. Leonis : in eumque finem accessit ad S. Winebaudum Abbatem (*cujus Acta dedimus* VI *Aprilis*) ejusque religiosos monachos, ut vellent cohonestare sua præsentia hanc corporis S. Leonis transpositionem. Et ecce coram omnibus hoc mirabile factum est, ut sacrum corpus visum sit ultro se movisse, et in alium locum secessise. D

Captivus vinculis ultro solutis liberatur.

Tumba corporis ultro in alium locum secedit :

5 Bellum aliquod susceperat Rex Francorum Chlotharius, ut rebelles et seditiosos populos suo imperio subjugaret; quando aliqui insolentes milites, in ditione Trecensi agricolas ferociter vexabant, et passim loca sacra et profana ecclesiasque Deo et Sanctis sacratas violabant, spoliabant, ac succendebant. Quo tempore duo viri, ne a dictis nebulonibus spoliarentur aut captivi abducerentur, in fugam se conjecerunt, et cum persequentes aliter nequirent evitare, cucurrerunt in ecclesiam S. Leonis, portasque clauserunt, ut ibidem sub protectione divina salvi consisterent. Tunc illi milites cum alium vindicandi modum non reperirent, ecclesiam incenderunt et fugerunt. Cumque jam ignis passim omnia absumeret, duo illi viri ad S. Leonem fugerunt, sub ejus tumba se abscondentes : et, quod summe mirandum est, reliquis partibus ecclesiæ igni absumptis, ipsi salvi et incolumes servati fuerunt ab eo, qui tres pueros servavit in fornace Babylonis. E Quam eamdem virtutem in eis exercitam omnes asseverabant.

duo viri ut e manibus grassantium militum liberarentur,

incensa ecclesia sub tumba S. Leonis salvantur.

6 *Quia vero nonnulli per errorem hunc* S. Leonem Martyrem *appellarunt, in dicto MS. Adone, tamquam diversus, proponitur* Leo Martyr Trecis : *sed in hac urbe solum colitur dictus* S. Leo Confessor. *Eumdem Matryrologio suo Benedictino inscripsit Hugo Menardus, fassus tamen in Notis,* non ita certum esse an fuerit Benedictinus. *Opponit se illi dictus Carolus le Cointe in Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad an.* 535 *num.* 7. Satius, *inquit,* fuisset nomen expungere, quia S. Leo antiquior est B. Mauro, Ordinis Benedictini cis Alpes primo fundatore. *Menardus arbitratur eum* vixisse circa annum Domini quingentesimum sexagesimum : *sed an non fuerit ante dictum annum mortuus, dubitari posset : quia dicitur* non fuisse in morte ævo gravis. *Qui eum ad æternum gaudium evocarunt Sancti Episcopi, fuerunt Hilarius Pictaviensis cujus Acta dedimus* XIII *Januarii; S. Martinus Turonensis, et S. Anianus Aurelianensis; quorum ille* XI, *iste* XVII *Novembris coluntur.*

An Ordinis S. Benedicti?

C

DE SANCTO BONIFACIO IV

F

PONTIFICE ROMANO.

D. P.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

De Pantheo per eum dedicato, cultu, epitaphio, anno et die mortis, ac duplici Translatione corporis.

ANNO DCXV. *Elogium ex Anastasio Bibliothecario.*

Bonifacius, natione Marsorum, de civitate Valeria, ex patre Joanne Medico, sedit annos sex, menses octo, dies tredecim. Hujus temporibus fames, pestilentiæ, et inundationes aquarum gravissimæ fuerunt. Eodem tempore petiit a Phoca Principe templum, quod appellatur Pantheon : in quo fecit ecclesiam beatæ et gloriosissimæ Dei Genitricis Mariæ semper Virginis et omnium Martyrum Christi, et Reliquias in eo collocavit : in qua ecclesia Princeps multa dona obtulit. Hic domum suam monasterium fecit, quod et dicavit. Qui defunctus, sepultus est ad S. Petrum Apostolum die vigesima quinta mensis Maji. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrem, Diaconos * octo, Episcopos per diversa loca triginta quinque. *Hæc Anastasius Bibliothecarius in Vitis Pontificum Romanorum : et passim ex illo posteriores.*

* novem

2 *Quod autem spectat ad templum* Pantheon, *id, teste Plinio lib.* 36 *cap.* 15, Jovi Ultori ab Agrippa factum est, *genero Augusti, Pantheumque dictum, ut asserit Dio lib.* 53, quod in simulacris Martis et Veneris multas Deum imagines acciperet. *Sæpe ille instauratum est; primum ab Adriano, qui* Pantheum *vocavit, ut ait Spartianus; deinde ab Antonino Pio, qui* templum Agrippæ, *ut Capitolinus; denique etiam a Severo, ut scitur ex antiqua inscriptione. Quia vero templi*

Pantheon structum ab Agrippa,

instauratum a variis,

A *templi testitudo et tectum porticus tegulis ac tabulis æneis tegebatur, eas Constantium Græcorum Imperatorem Constantinopolim cum aliis Urbis ornamentis translulisse, scribit Anastasius Bibliothecarius in Vita S. Vitaliani Papæ, a nobis edita ad diem* XXVII *Januarii. Urbanus VIII duplici portam ornavit titulo, et quæ a se facta sunt exposuit his verbis* : Urbanus VIII Pont. Max. vetustas ænei lacunaris reliquias, in Vaticanas columnas et bellica tormenta conflavit, ut decora inutilia et ipsi prope famæ ignota, fierent in Vaticano templo, Apostolici sepulcri ornamenta; in Adriana arca, instrumenta publicæ securitatis; anno Domini MDCXXXII, Pontificatus IX. *Alter titulus, nostræ directioni magis subservit, et est hujusmodi.* Pantheon, ædificium toto terrarum orbe celeberrimum, ab Agrippa Augusti genero, impio Jovi et reliquis mendacibus diis, a Bonifacio IV Pontifice Deiparæ et triumphantibus Sanctis pie dicatum, Urbanus VIII Pontifex Max. binis ad campani æris usum turribus exornavit, et nova consignatione munivit, anno Domini MDCXXXII, Pontificatus IX. *Hæc ibi.*

ornatum duplici titulo ab Urbano VIII.

3 *Dedicatio hujus Ecclesiæ inscripta est antiquis Fastis sacris ad diem* XIII *Maji, et a Beda in genuino* B *Martyrologio his verbis,* III Idus Maji, Dedicatio S. Mariæ ad Martyres. *At pluribus explicatur apud Usuardum, Adonem, Notkerum, et posteriores cum hodierno Martyrologio Romano, in quo primo loco ista leguntur :* Tertio Idus Maji, Romæ dedicatio Ecclesiæ S. Mariæ ad Martyres, quam B. Bonifacius Papa quartus, expurgato deorum omnium veteri fano, quod Pantheon vocabatur, in honorem Beatæ semper Virginis Mariæ et omnium Martyrum dedicavit, tempore Phocæ Imperatoris. *Baronius in Notis, pluribus deducit destructionem templorum, ad Ethnicis pro falso deorum suorum cultu erectorum, ac dein ista subjungit :* Cur autem Pantheon templum intactum remanserit, ea fuit causa, quod Honorius Imperator, lege sancita, ejusmodi impetum Christianorum compescuit, hæc rescribens : Sicut sacrificia prohibemus, ita volumus publicorum operum monumenta servari etc. Lege XV de Paganis in Codice Theodosiano. *Inscripta erat lex Macrobio Præfecto Prætorio Hispaniarum, et Procliano Vicario quinque Provinciarum, Theodoro Consule anno* CCCXCIX. *Sed pergit Baronius :* Puto divina dispensatione factum, ut inter tot idolorum fana prostrata, et in anathema oblivionis eversa, Pantheon, velut insigne quoddam et perenne trophæum de expugnatis hostibus permaneret; ce- C deretque triumpho omnium Martyrum, qui omnium Gentilium deos Christi cruce subegerant. De ejus dedicatione per Bonifacium facta scribit Beda, de gestis Anglorum, lib. 2 cap. 4, et de sex ætatibus in Phoca Imperatore; Adeo Viennensis, in Chronico anno 604; Paulus Diaconus, de Gestis Longobardorum lib. 4 cap. 11; Marianus Scotus, in Chronico anno 610; Sigebertus anno 609, et alii. Legi in ejus Ecclesiæ codice manuscripto, templum illud dicatum in primis in honorem Dei Genitricis Mariæ, omniumque Sanctorum Martyrum et Confessorum : illataque illuc esse reperi duodetriginta curribus ossa Sanctorum Martyrum, e diversis Urbis cœmeteriis effossa, solenniterque comportata ac decentissime collocata. *Hæc Baronius : quibus additum velim, quod si ea Dedicatio facta est in Dominica, sicut fert usus ordinarius Ecclesiæ Romanæ; facta fuerit anno* DCXIII, *quo erat littera Dominicalis* G, *quia id alias numquam sub isto Pontificatu contigit : fuerit autem Dominica* IV *post Pascha, eo anno celebratum* XV *Aprilis. Eodem quoque die, dicta Sanctorum corpora fuisse translata, asseruit Ciaconius in Vita S. Bonifacii, et Pompeius Ugonius in Historia Stationum Romæ, Statione* LII *die Veneris in hebdomade Paschali, quæ tum habetur in dicto Ecclesia, passim jam* S. Maria Rotunda *appellata, ob ædificii formam, quam Bartholomæus Marlianus* D *exhibet in sua Urbis Romæ topographia lib.* 5, *cap.* 11, *et plures alii. Octavius Pancirolius, in thesauro abscondito Urbis Romæ regione* 4 *ecclesia* 18, *describit eamdem Ecclesiam, et meminit Corporum Sanctorum Martyrum a S. Bonifacio illatorum, uti et auctor novæ relationis inventorum venerabilium corporum* SS. Rasii et Anastasii Presbyterorum et Martyrum, *ultimo die Decembris anni* MDCLXXIV, *quo in Nativitate Christi Jubilæum anni sacri fuerat inceptum. Cum enim aliqua tunc reparatio fieret, circa altare majus dictæ Ecclesiæ Rotundæ; reperta fuit arca plumbea cum hac inscriptione :* Corpora Sanctorum Rasii et Anastasii, cum aliis Reliquiis, hic recondita a Bonifacio IV. *De quodam* S. Raso Episcopo, *Romæ deposito, egimus ad diem* XII *Martii pag.* 106 *: sed cum nuper inventus, non dicatur* Episcopus, *num unus idemque habendus, nos latet.*

dedicatur a S. Bonifacio 13 Maji,

illatis eo corporibus Sanctorum Martyrum :

AUCTORE D. P.

e quibus inventi anno 1674 SS. Rasius et Anastasius.

4 *In Ecclesia Vaticana, ubi sepultus est, celebratur* S. Bonifacii *hujus festum sub ritu duplici die hac* XXV *Maji, quod istic ejus corpus adhuc servetur; et recitantur omnia de Communi Confessoris Pontificis. In Missa legitur etiam* Credo. *Sacra ejusdem memoria inscripta est ad eumdem* XXV *Maji Martyrologio Bellini, secundum morem Ecclesiæ Romanæ anno* MCCCCXCVIII *excuso : et hunc secuti sunt Maurolycus Felicius, Galesinius,* E *Molanus, Canisius, cum hodierno Martyrologio Romano, in quo ista leguntur :* Romæ S. Bonifacii Papæ quarti, qui Pantheon in honorem S. Mariæ ad Martyres dedicavit. *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ pro elogio ei ponit, quod* eo Pontifice monasterium Luxoviense in Burgundia, et Bobiense in Italia extruitur. Ipse vero Bonifacius divino cultui deditus, domum propriam in cœnobium convertit, et prædia in monachorum usum multa attribuit. *At, cujus Ordinis fuerint hi monachi, non indicatur. Trithemius lib. 4 de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti cap.* 3 *asserit*, domum in monasterium sui Ordinis redactam : *et tam ibi, quam libro* 3 *cap.* 148 *addit, fuisse* monachum S. Sebastiani in Urbe : *eadem forte certitudine, qua ibidem ait,* Pantheon a Domitiano Imperatore constructum fuisse, et festum ejus agi VIII Kalendas Aprilis. *Correxerunt illum in ultimo puncto Wion Dorganius, Menardus, Bucelinus : qui eumdem cum Trithemio Benedictinum faciunt, sed referunt ejus* festum ad VIII Kalendas Junii. *Joannes Mabilio, Seculo secundo Benedictino rejicit ad Prætermissos addens :* An vero monachus ipse fuerit, non satis cla- F rum : *uti nec clara sunt reliqua quæ adjiciuntur a Trithemio et aliis.*

Colitur in Ecclesia Vaticana,

et refertur in Martyrologiis,

an recte etiam Benedictinus ?

5 *Romanum concilium ab eo celebratum anno* DCX *scribit Beda, lib.* 2 *Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum cap.* 4 *his verbis :* His temporibus venit Mellitus Londoniæ Episcopus Romam, de necessariis Ecclesiæ Anglorum causis cum Apostolico Papa Bonifacio tractaturus. Et cum idem Papa reverendissimus cogeret Synodum Episcoporum Italiæ, de vita monachorum et quiete ordinaturus; et ipse Mellitus inter eos assedit, anno octavo Imperii Phocatis Principis, Indictione decima tertia, tertia die Kalendarum Martiarum; ut quæque erant regulariter decreta, sua quoque auctoritate subscribens, confirmaret; ac Britanniam rediens, mandata et observanda deferret, una cum epistolis, quam idem Pontifex Deo dilecto Archiepiscopo Laurentio et Clero universo, similiter et Ethelberto Regi atque genti Anglorum, direxit. *Hæc ibi. Dedimus secunda Februarii, Acta* S. Laurentii; XXIV *ejusdem, Acta* S. Ethelberti; *et* XXIV *aprilis,* S. Melliti : *sed has* S. Bonifacii *epistolas non potuimus assequi.*

Concilium celebratum anno 610.

6 *Romanus Basilicæ Vaticanæ Canonicus, tempore Eugenii Papæ III, seculo* XII *ad medietatem perducto, ejusdem Basilicæ monumenta describens.* Bonifacio II

In epitaphio laudatur Sanctus,

Epitaphium

AUCTORE D. P.

A *Epitaphium attribuit, quod ætate Sergii Papæ III seculo XI credo fuisse compositum, cum variorum Pontificum sepulcra in Vaticano titulis et marmoribus ornarentur. Esse autem* Bonifacii *hujus* IV *recte animadvertit Manlius: qui eadem monumenta posterius collegit, allegaturque a Baronio in addendis ad primos octo tomos Annalium tomo* 9, *pro anno* 614. *Est illud hujusmodi apud Romanum, correctis mendis paucis, quæ ad marginem notavi, quæque verosimile est obrepsisse transcribenti, propter litterarum alicubi extritarum obscuritatem.*

Vita hominum brevis est, certa hanc determinat hora:
Sed vitæ æternæ * deinde paratur iter;
Quo non indecora aut rursum peritura * videntur:
Sed pulchrum atque decens, ac sine fine manens.
Dic igitur, quid, Mors, stimulis agitaris iniquis?
Quid fremis incassum? quid furibunda geris?
Commoda nulla tibi poterunt tua facta referre,
Nec prodesse potest impetus iste tibi.
Gregorii semper monita atque exempla magistri,
Vita, opere, ac dignis moribus iste sequens:
Quo * terrere putas, sunt hujus maxima vota,
Mittere ad astra animam, reddere corpus humo.
B Saucia multiplici siquidem * jam membra dolore,
Rursus in antiquo pulvere versa manent:
Quæ conjuncta animæ stabilito in corpore * surgent
Ad vitam æternam, te pereunte magis.
Sancta fides, * meritum vitæ, clementia Patris,
Spem certam hanc famulos jussit habere suos.

* idem
* videtur
ut S. Gregorii discipulus,
* terræ repulas.
* nam
* surgunt
* merito

Hic requiescit Bonifacius Papa junior qui sedit annos III, menses IIII, dies XII. Depositus est VIII Idus Maji, imperante Domino Eraclio, anno ejus...

7 *Cum legis laudatum* Bonifacium, *quia* Gregorii magistri monita atque exempla secutus est; *convinceris, non posse* Junioris *nomine intelligi* secundum, *annis sexaginta fere Gregorio præmortuum; sed* Juniorem *appellari, respectu immediati decessoris sui* Bonifacii III. *De quarto autem scribit prælaudatus Romanus, sepulturam ejus fuisse* intra ecclesiam B. Petri, juxta portam Ravennatum, *sic dictam, quia per eam intrabatur ab* urbe *(ut vocabant)* Ravennatum, *id est, a* Regione Urbis Transtiberina, *sicut notatur ad Veteres Pontificum Romanorum Catalogos, ante tomum* 1 *Aprilis sub elogio S. Callisti Papæ, qui dicitur* Romanus de Regione Urbe-Ravennatium. *Hoc ergo, ut ex antiquo loquendi usu, sic ex antiquo aliquo scripto de Pontificum sepulturis debuit habuisse Romanus: quem* C *qui edidit, et Annotationibus auxit Paulus de Angelis, eidem præposuit* Vestigium veteris D. Petri in Vaticano Basilicæ, nec non sacellorum atque oratoriorum sacrarumque ædicularum illi adjunctarum. *ubi transito vestibulo occurrunt tres portæ, in mediam basilicæ navem ducentes: quarum dextera seu meridionalis signatur num.* 133, *et in Indiculo appellatur* Porta Ravenniana, supra quam sunt appensa insignia et catena portus Smyrnæ a Sixto IV, *nunc in sacristia similiter pendens.*

sepultus juxta portam Ravennatum,

8 *Atque hæc de sepultura. Quod attinet ad tempus mortis, Romanus annum Imperatoris, obscure in lapide semitrito apparentem, et verosimiliter per litteras numerales sculptum, volens integre exprimere, scripsit* secundo: *Manlius, quia vidit hoc non subsistere, scripsit,* quinto: *uterque, ut apparet, per conjecturam; cum inter voces* secundo et quinto *nulla sit affinitas litterarum. Econtra numerales litteræ* II *et* U *(nam sic exprimebant inter numerandum ævo illo multi, potius quam* V*) facillimè inter se alterantur, et alteratæ fallunt. Teneamus ergo annum* quintum Heraclii, *a die* V *Octobris anni* DCXIII *inchoatum; et habebimus annum* DCXV, *quo mortuus sit* Bonifacius *die* IIII *Maji: unde retrogradiendo per annos* III, *menses* IIII, *dies* XII *(sic enim omnino legendum puto non* XII*) venietur ad* XXII *Augusti anni* DCIIII, *quo fuerit ordinatus* Bonifacius. D *Dico autem dies* XII *non* XII, *quia in Tractatu de hac materia speciali doceo, perpetuum ac fere inviolabilem consuetudinem Romanæ Ecclesiæ fuisse, ex Apostolica verosimiliter traditione, ut Ordinationes Pontificales in Dominica celebrarentur: hoc autem habetur per dies* XU, *qui ducunt ad* XXU *Augusti diem, anno* DCIIII *Dominicam; non dies* XII, *nec etiam* XIII, *quos pleraque Anastasiana exemplaria habent. Ob eamdem causam, itemque ob alias alibi melius elucentes, malumus, cum Canonico Romano tanto vetustiori, legere in Epitaphio nomen* Maji, *quam cum Manlio nomen mensis* Martii: *quia a die* IIII *Martii, neque per* XII, *neque per* XIII, *neque per* XU *dies, venire ad Dominicam retrogradiendo possumus. Quod etiam vox* Depositus, *hoc de quo agimus seculo, significabat idem quod* Mortuus, *apparet ex simili S. Gregorii Epitaphio, in quo dicitur etiam ipse* depositus quarto Idus Martii. *Mortuum autem esse Gregorium* XII *Martii, extra controversiam est. Verum, inquies, id si ita est, quomodo dicitur ab Anastasio* Bonifacius sepultus XXV Maji, *et tali etiam die colitur? Respondeo, quia tali die celebratæ ejus exequiæ sint a Successore* Deusdedit, *paucis ante diebus primum Electo, et sub hoc titulo Ecclesiam administrante; licet pro infelicitate illius seculi, non ordinato nisi post plures menses, quibus Imperatoris rescriptum expectandum fuit, videlicet sub initium sequentis anni* DCXVI. *Hanc rationem* E *distinguendi dies Obitus et Sepulturæ, atque a die Obitus per assignatos cuique Pontificatui terminos retrogradiendi ad diem Ordinationis, probaturum me spero, eaque verificaturum plerosque numeros annorum, mensium atque dierum descriptos apud Anastasium: quos alias impossibile esset inter se conciliare.*

obiit anno 615,
8 *Maji.*
Exequiæ celebratæ 25 *Maji.*

10 *Ex ea porro quam diximus sepultura, fuisse elevata ossa seculo* X *aut* XI, *atque in lapideam urnam aliam translata, persuadent istius, certe non majoris ætatis versus rhythmici, quos Romanus Canonicus supra laudatus seculo* XII *descripsit hoc tenore:*

Corpus sec. X *vel* XI *elevatum,*

Gregorio quartus jacet hic Bonifacius almus...
Cujus Natalis solennia qui celebratis
Primis Septembris fert hæc lux quarta Kalendis.

Inter medios quatuor versus, de Pantheo dedicato, vide in meis ad Conatum Chronico-historicum Paralipomenis; ubi ostendo eadem ratione assignari Bonifaciano Natali diem quartam a primis Kalendis, *id est* quartam mensis, *quo ipse Bonifacius* quartus *a* S. Gregorio *dicitur.* Natalem *autem dico appellari ab auctore, tanto post ætatem Sancti scribente, non in rigore, ut* F *sit dies Obitus aut Ordinationis, sed in significatione latius sumpta pro quocumque festo; quia tali forte die facta est prædicta Translatio.*

4 *Septembris,*

11 *Alia deinde Translatio facta est exeunte seculo* XIII, *cum dedicato ad prædictam Ravennianam portam Bonifaciano oratorio, quod usque ad Basilicæ veteris demolitionem superfuit,*

Octavus titulo hoc Bonifacius, ossa reperta
Hac locat erecta Bonifaci nominis ara.

sub annum 1298, *altari impositur, forsan* 25 *Maji.*

Hos enim versus, ut prioribus additos, recitat Ludovicus Jacob in Bibliotheca Pontificia, sed auctorem non indicat, nec locum ubi eos invenerit. An autem idem Bonifacius VIII, *abolito præmemorato ritu festi* IV *Septembris celebrandi, maluerit ipsum agi hac* XXV *Maji, vel quia tunc sepultum Anastasius notat, vel quia notatum ab Anastasio diem, anno* MCCXCVIII *Dominicum, ipse elegerit altari prædicto dedicando, non ausim divinando definire, quamdiu nomen in nullo antiquiori Martyrologio invenitur, quod Bellini ætatem præcesserit; qui tamen Bellinus, velut* ex usu Curiæ Romanæ, *sic impressit sub annum* MCCCCXCVIII, Eodem die sancti Bonifacii Papæ.

12 *Paulus Aringhus, Romæ subterraneæ lib.* 2 *cap.* 8, *agens de Pontificibus in Vaticana Basilica reconditis, postquam de præfatis seu Titulis seu Epitaphiis*

Novissima inventio ossium an. 1503.

A *phiis egisset*, Reseratum, *inquit*, *fuit* sanctissimi Pontificis Bonifacii sepulcrum anno MDCIII die XXI Octobris: ubi inventa sunt ejus ossa in duabus fictilibus ollis, et in vitreo quodam rotundo vase recondita. Quæ quidem omnia in novum translata sunt templum, ibidemque posita in arca cypressina et sarcophago marmoreo sub altari, quod est in abside meridiem versus, ejus memoria in plumbi lamina sic inscripta; Corpus S. Bonifacii Papæ Quarti, ex altari sito in Vaticana Basilica, inter portas Judicii et Ravennianam, a Bonifacio Octavo D ejus nomini dicato, ornato et dotato, in novum templum, Pauli V. Pont. Max. jussu honorifice translatum, hac sub ara ritu solenni collocavit Evangelista Pallottus, tit. S. Laurentii in Lucina Cardinalis Cusentinus, hujus Basilicæ Archipresbyter, anno MDCVI die XXII Januarii, primis Vesperis Cathedræ S. Petri, sedente Paulo Papa V anno primo.

AUCTORE D. P.

et translatio anno 1606.

DE SANCTO ALDELMO

EPISCOPO SCHIREBURNENSI,

EX ABBATE MALMESBURIENSI IN ANGLIA.

G. H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

B **De ejus monasterio, deque Vita quadruplici a Malmesburiensibus scripta, cura monasteriorum, et libris.** E

ANNO DCCIX.

Hunc fundatorem Malmesburiensem,

Malmesburiense monasterium *in Wiltonia, Saxoniæ Occidentalis apud Anglos provincia, in confiniis Glocestriensis Comitatus, suam originem, teste Cambdeno, debet* Maidulpho eremitæ. Inter cujus discipulos potissimum, *inquit*, floruit S. Aldhelmus, qui ope Leutherii Episcopi pulcherrimum construxit monasterium, eidemque primus præfuit: cujus viri memoria permanet, utpote in Sanctos relatus: et in ejus festo hic nundinæ sunt frequentes, militumque cohors scribi solet, ne discordia inter tot convenas orietur: dignusque sane est, cujus memoria in æternitatem vigeat, non solum sanctitatis, sed etiam doctrinæ nomine, ut ea tempora ferebant....... Hunc Aldhelmum, jam defunctum, in Tutelarem Sanctum sibi ascivit Athelstanus ille Magnus: qui eo nomine oppidum hoc maximis immunitatibus donavit, monasterium amplissimis donariis ditavit, in eo sepulturam sibi delegit, ejusque monumentum etiamnum ostendunt incolæ. Ab Athelstano jam inde monasterium longa opulentia clarum floruit, et inter alios magna eruditione viros produxit Guilielmum, qui hinc Malmesburiensis dictus, cujus eruditæ industriæ et ecclesiastica et politica Angliæ historia plurimum debet......... Monachi continenter et C ædibus et proventibus accessionem adjunxerunt, donec fatalis ille dies Angliæ monasteriis intonaret. Tunc reditus et congestæ tot annis opes (quæ fuerunt, ut majores habuerunt, vota fidelium, pretia peccatorum, et patrimonia pauperum) dissipatæ: communemque demolitionis sortem templum subiisset, nisi Pannarius........ redemisset: et in Parochialem Ecclesiam conversum, magna ex parte superest. *Hæc aliaque plura Cambdenus in Wiltoniæ descriptione: quibus addi possent varia ex Tomo primo monastici Anglicani, per Rogerum Dodsworth et Gulielmum Dugdale edito, qui faciem aquilonarem Malmesburiensis Ecclesiæ, prout nunc extat, sculptam in lamina exhibent. Laudatus Rex Athelstanus imperavit ab anno* DCCCCXXIV, *ad annum usque* DCCCCXL. *quo vita functus sepulturam in ecclesia Malmesburiensi obtinuit. Porro eumdem* Athelstanum, invocato Deo et S. Aldhelmo, occisis Constantino Rege Scotorum, aliisque Regibus quinque, Comitibus duodecim, *ceterisque, victorem fuisse scribit Malmesburiensis, lib. 2 de Gestis Regum Anglorum cap. 6.*

Patronum coluit Rex Athelstanus.

2 *Acta* Aldhelmi *duplicia damus, utraque ex MSS. codicibus bibliothecæ Cottonianæ a jam citato Dugdale eruta. Priora, Auctorem præferentia supra laudatum Willelmum Malmesburiensem, ipsemet se descripsisse homo grandævus, pro insigni sua de hoc nostro opere æstimatione, sub finem testatur :* Verum exemplar ab ectypo exaratum per me Willielmum Dugdale, principalem Regem Armorum Anglicanorum, nuncupatum Garter. *Scripta esse hæc Acta* anno MCXXV, *qui erat a* transitu S. Aldhelmi annus CCCCXXVI, *affirmat ipsemet Malmesburiensis sub finem, hanc scriptionem ante pollicitus, libro 2 de Gestis Pontificum Anglorum, titulo de Episcopis Schireburnensibus, his verbis :* Primus Sciraburniæ sedit Pater Aldhelmus, quem hic tantum loco ordinis nomino. Namque (quod ejus Vitam nusquam plene digestam reperi, spectantque ad eam quam plurima, quæ si celavero in posteros delinquo) cogitavi, annuente Deo, in extremo hujus opusculi libro, cum ejusmodi materia liberiori congredi otio. *Joannes Mabilio parte* I *Seculi tertii Benedictini, texens Elogium historicum ipsius Sancti, queritur se nullam ejus Vitam potuisse assequi. At nactus postea hanc a Malmesburiensi scriptam, edidit in Appendice primæ partis Seculi quarti, et quidem (ut præfatur) ex MS. codice bibliothecæ Cottonianæ, eodem verosimiliter unde et nos accepimus.* F

Vita Auctore Willelmo Malmesburiensi datur ex MS.

3 *Alteram Vitam procuravit nobis idem Dugdale, sed alterius manu, cui tamen sua ipse adscripsit :* Ex codice MS. in bibliotheca Cottoniana sub effigie Faustinæ, B 4 fol. 139. *De ipso Dugdale ejusque libris late egimus* XVI *Maji, ad Vitam S. Carantoci, quam dein etiam nobis transcripserat, satagente pro nobis apud eum Reverendo Patre Edoardo Mico alias Harvæo e Societate nostra, viro magna prudentia, doctrina atque omni virtutum genere prædito; qui hic Antuerpiæ in eadem domo Professorum nobiscum vixerat; sed jam assumptus a Reverendo Patre Provinciali Thoma Harcotto alias Witebret in socium, cum eodem in persecutione plusquam Diocletianæa, anno* MDCLXXVIII *a Parlamentariis Anglicanis excitata, abreptus in custodiam, sub prætextu chimericæ cujusdam conspirationis, ibidem hanc mortalem vitam cum æterna et feliciore commutavit; sicut et alius intimus noster amicus Thomas Montfordus, qui ex ædibus Ducis Eboracensis nunc Regis abreptus, eodem in carcere pientissime ex morbo decessit, vir integerrimus, nec minori doctrina quam virtute ornatus. Ipse vero Provincialis Harcottus, post longas ærumnas et vexationes iniquissimas, sequenti anno* MDCLXXIX *die* XX *Junii, glorioso martyrio est coronatus, ex fidei odio suspensus et dissectus ad Tiburnum nostra*

alia Vita ex MS. additur.

AUCTORE G. H.

A *prope Londinum, una cum quatuor aliis Societatis nostræ Sacerdotibus et indefessis Anglicanæ vineæ operariis, Antonio Turnero, Guilielmo Waringo, Joanne Gavano, et Joanne Fenwico; primitivæ Ecclesiæ spiritus tanta animi præsentia, vultus serenitate, hilaritate verborum referentibus, ut vel ex hæreticis multi faterentur, fieri non posse, quin innocentes illi essent, certique ea morte se transferri ad Deum, non judicem criminum, sed remuneratorem fidei constantissime servatæ. Alteram istam Vitam scripsit sub finem seculi undecimi aut initium sequentis, vir eruditus, qui se professione Monachum fuisse indicat in Prologo, et num.* 19 *accenset se Malmesburiensibus, in prima persona de illis et seipso scribens,* Nobis: *sub finem autem asserit, se novisse Fr. Hubertum satis infirmum, et in revelatione Reliquiarum sanatum. Interim quo nomine fuerit appellatus, non additur. Non putamus quod hanc Vitam Malmesburiensis habuerit, licet videatur aliquanto serius vixisse et scripsisse. Huic tamen antiquiorem postposuimus, quia argumentum assumptum prosecutus longius, res omnes usque ad Revelationem Reliquiarum exponit. Prælaudatus Willielmus Dugdale, in suo Cottoniano codice ante ipsam Vitam legens verba, initio*
B *cap.* 1 *posita, considerari jubet,* an forte non sit labor Egwini Wiccii, *id est Wigorniensis Episcopi supra memorati. Sed hoc cogitare vetat memoria rerum, etiam tribus et amplius seculis post Egwini obitum hic narratarum; et quod scriptor se Monachum Malmesburiensem probet, uti dictum est: fatebimur ergo nos ignorare (quod nec verosimiliter quidam possumus divinare) nomen Auctoris.*

Vitæ ab aliis etiam scriptæ indicantur.

4 *Extat tertia Vita apud Capgravium, cujus prior pars ex hac secunda Vita est in epitomen redacta, et deinde nonnulla alia adjiciuntur. Eadem nonnullis omissis referuntur apud Surium; nec non in Breviario Sarum anno* 1499, *et Sarisburiensi anno* 1557 *excuso: unde nonnulla in Annotatis observantur. In his dicitur S. Egwinus Episcopus Wigorniensis, qui sepulturæ præfuit, ejus Vitam conscripsisse: sed num ea aliquid differat a scripto ibidem addito ignoramus. Alius allegatur a Malmesburiensi num.* 3 Elfredus *sive* Alfredus, *Monachus, ut videtur, et Abbas Malmesburiensis, quasi is seculo decimo Vitam ejus scripsisset, ex quo nonnulla ibidem habentur. Præterea S. Osmundus, Episcopus Sarisburiensis, inter scriptores Vitæ censetur. Est is anno* 1099 *vita functus, ejusque mentio sub finem Vitæ secundæ habetur, et forsan inde arrepta occasio dicendi Vitam ab eo etiam fuisse exaratam. Hisce additur a Mabilione Eadmerus Monachus Cantuariensis, de*
C *quo latius egimus* XXI *Aprilis, ad Vitam S. Anselmi Archiepiscopi Cantuariensis: sed si aliquid de* S. Aldhelmo *scripsit Eadmerus iste, scripsit stylo longe cultiori, ut ejus opera legenti patescet. Porro* S. Aldhelmi *Episcopi Schireburnensis meminerunt scriptores Rerum Anglicanarum plerique, et post antiquos Harpsfeldius seculo* 7 *cap.* 19 *et sec.* 8 *cap.* 11; *Edouardus Maihew, in Trophæis Anglicanis ad diem* XXV *Maji; et Alfordus, in Annalibus Ecclesiæ Anglicanæ ab anno* 666, *quo statuit Abbatem creatum; ad annum* 709, *quo e vita hac migravit. Hic repertam in MS. registro Malmesburiensi Epistolam illius, ad annum* 705 *quo creatus est Episcopus Schireburnensis, num.* 18 *eamdem edidit: cujus pars hæc est.*

Creatus Episcopus et monasterii curam retinere rogatus,

5 Ego Aldhelmus, postquam me immeritum, nullisque prædignis moribus comprobatum, in Pontificatus officii Sedem divina gratia subinthronizasset; proposui arcano mentis meæ affectu, ut monasteriis meis, Maeldumesburgi, Froom, Bradamford, quibus jam dudum in Abbatis gradum constitutus, suffragante Domino regulariter præfui, religiosum Abbatem, quem sibi spontanea familiarum mearum optio consona voce elegissent, canonica creatione atque regulari sanctione constituisse. His voluntariis propositionibus meis pia monachorum meorum D restitit pertinacitas. Et cum hoc sedulo sæpius in conventu Fratrum meorum fiducialiter narrassem; nullus his votis meis placidissimum præbebat assensum, dicentes: Quamdiu vitali vegetaris spiritu, nobiscum præsentis vitæ stadio deputaris. Tuæ semper dominationis jugo humillime colla subdere non dedignamur; sed hoc supplici communique rogatu deprecamur, quod sub sacra Scripturarum testificatione, et favorabilium virorum claro consensu corrobores, ut nullus post obitum tuum, nec Regalis aviditas, nec Pontificalis auctoritas, vel aliquis ecclesiasticæ seu secularis dignitatis vir, sine nostræ voluntatis arbitrio in nobis sibi vindicet principatum. Huic debitæ monachorum meorum, maxime famulorum Dei, petitioni libentissime consensi....... cum optabili famosissimi Regis Ynii consensu, et reverendissimi Fratris et Coepiscopi mei Danielis, præsentatæ promissionis devoto nutu, decentissimam vernarum Domini postulationem sacræ Crucis signaculo confirmavi. Itidem idem venerandus Rex et prænominatus Pontifex pari devotionis manu subscripserunt...... Scripta est hujus confirmationis chartula ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi E
DCCV, Indictione III.

eorum libertati consulit.

6 *Hæc ibi. Ex his duo monasteria scilicet* From, ad honorem S. Joannis Baptistæ ad fluvium From; *et* Bradamfort, *aliis* Bradenum, postea a Danis destructa fuisse, *indicatur apud Capgravium. De aliis* S. Aldhelmi *scriptis infra agitur, et sunt pleraque in Bibliotheca Patrum recusa. Quanti ea fecerit S. Bonifacius adhuc Diaconus, indicat Epistola* 4 *his verbis:* Obsecro ut mihi Aldhelmi Episcopi aliqua opuscula, seu prosarum seu metrorum aut rythmicorum, dirigere digneris, ad consolationem peregrinationis meæ et ob memoriam ipsius beati Episcopi. *Factus est dein S. Bonifacius Sacerdos anno circiter* DCCXII, *Episcopus Romæ anno* DCCXXIII, *Martyr anno* DCCLV *die* V *Junii, quando varia ejus Acta dabuntur. Ipsius vero* S. Aldhelmi *sacra memoria, ad hunc* XXV *Maji, refertur in Martyrologio Romano et pluribus antiquis, manu exaratis atque excusis: Corporis etiam* Translatio *celebratur* XXXI *Martii, uti tunc indicatum: et* Absconsio, *facta a S. Dunstano* tertio Nonas Maji, *in* Martyrologiis testata *legitur infra, in secunda Vita num.* 23.

Libri ab eodem scripti:

memoria in fastis.

VITA

Auctore Willielmo Malmesburiensi.

Ex MS. Cottoniano eruta a Willielmo Dugdale.

F

CAPUT I.

Ortus, Studia, Libri editi.

Beatus Aldhelmus, Saxonica prosapia oriundus, primis imbuendus elementis, a Adriano Abbati S. Augustini traditur: quem in arce scientiæ stetisse, qui Angelorum b gesta perlegit, intelligit. Ibi pusio, Græcis et Latinis eruditior litteris, brevi mirandus ipsis enituit magistris. Cumque jam majusculus a Cantia in West-Saxones remeasset, religionis habitum in Meldunensi accepit cœnobio, quod situm est in civitate, quæ antiquo vocabulo Mealduberi, et nunc Mealmesberi vocatur. Id quidam Meldun, qui alio nomine vocatur Meildulf, natione Scotus, eruditione Philosophus, professione Monachus, fecerat: qui cum natali solo voluntarie carens, illuc devenisset: nemoris amœnitate, quod tunc temporis in immensum eo loci succreverat, captus eremeticam

a

b

A S. Adriano doctus,

et Malmesburii factus Monachus

A ticam vitam exercuit : deficientibusque necessariis, scholares in *c* disciplinatum accepit, ut ex eorum liberalitate tenuitatem victus corrigeret.

deinde ad Adrianum reversus, d

e

2 Illi, procedente tempore, Magistri sequaces, ex scholaribus monachi effecti, in Conventum non exiguum coaluere. Horum exemplo et consortio Aldhelmus *d* informatus ad studium, liberales artes plenitudini scientiæ adjecit : quas ut medullitus conbiberet *e*, iterum studuit Cantiæ ad pedes Adriani, qui erat fons litterarum, rivus artium ; donec valetudine cogente, repedaret domum. Itaque liberalium artium compos factus est, qui tanti contubernalis consortio functus fuit. Nec ipse sane suffragio laudum suarum defuit, et dixit, se primum omnium suæ gentis hominum fuisse, qui ad scientiam metrorum præsumpsit ingenium, impulit animum. Ista enim ejus erant verba in calce libri, quem fecit de Schematibus : Hæc (inquit) de metrorum generibus et schematibus, pro vilitate ingenii mei habes ; multum laboris est, nescio an fructuose collecta ; quamvis mihi conscius sim illud Virgilianum posse me jactare,

primus inter suos carmina edit :

Primus ego in patriam mecum (modo vita supersit), B
Aonio rediens deducam vertice Musas.

etiam patria lingua, f

3 Litteris itaque ad plenum instructus, nativæ quoque linguæ non negligebat carmina ; adeo ut (teste libro *f* Elfredi, de quo superius dixi) nulla unquam ætate par ei fuerit quisquam, poesim Anglicam posse facere, cantum componere, eadem apposite vel canere vel dicere. Denique commemorat Elfredus Carmen triviale, quod adhuc vulgo cantitatur, Aldhelmum fecisse : adjiciens causam, qua probet, rationabiliter tantum virum his quæ videantur frivola instituisse populum, eo tempore semibarbarum, parum divinis sermonibus intentum, statim cantatis Missis domos cursitare solitum. Ideo sanctum virum, super pontem qui rura et urbem continuat, abeuntibus se opposuisse obicem, quasi artem cantandi professum : eoque plus quam semel facto, plebis favorem et concursum emeritum. Hoc commento sensim inter ludicra, verbis Scripturarum insertis, cives ad sanitatem reduxisse ; qui, si severe et cum excommunicatione agendum putasset, profecto lusisset operam, profecisset nihil.

rogatur limare aliorum scripta:

4 Præconio itaque nobilis doctrinæ favorabilis quantum haberetur, indicio fuerunt Epistolæ amicorum ad eum missæ. Taceo de compatriotis, qui C certatim ad eum scripta sua emittebant, ejus judicii censuram subituri. Prætereo Scotos, tum maxime doctos, qui idem fecisse noscuntur ; quorum aliquos, non obscure litteratos, nominare possem maxime, Artwilum Regis Scotiæ filium. Hic, quidquid litterariæ artis elaborabat, quod non adeo exile erat, Aldhelmi committebat arbitrio, ut perfecti ingenii lima eraderetur scabredo Scotica. Ex ipso Francorum sinu, ad eum causa doctrinæ veniebatur. Ceterum non est narratu facile, quam efficax fuerit in exhortando amicos et discipulos : illos, ut illæsam fidem amicis exhiberent ; istos, ut teneros annos ad unguem divinæ præceptionis ducerent.

laudatur a Beda,

5 Veruntamen, ut narrationem repetam, summum culmen laudibus ejus litteraturæ imposuit Beda ; qui et provincia temporis, rem ut erat nosset ; et pro veritatis studio, mentiri nollet : qui, post enumerationem aliquorum librorum ejus, subintulit : Scripsit (inquit) et alia nonnulla, utpote vir undecumque doctissimus. Nam et sermone nitidus, et Scripturarum tam ecclesiasticarum quam secularium erat eruditione mirandus. Potestne quidquam hac laude sublimius dici ?

6 Postremo ipsum eumdem testem citabo ; quod, licet omnibus artibus studium numquam abnuerit ; D quibusdam tamen, potissimum apud Cantiam iterata mansione studens, animum impenderit. Sic enim Epistola ad *g* Heddam antecessorem, suum laborem dum exequitur, proprium commendat exercitium. Fateor, beatissime Præsul, me dudum decrevisse, si temporum volitans vicissitudo pateretur, vicinam optati Natalis Domini solennitatem, ibidem in consortio Fratrum tripudians celebrare ; et postmodum vita comite vestræ caritatis præsentia frui. Sed, quia diversis impedimentorum obstaculis retardati, quemadmodum lator præsentium viva voce promulgabit, illud perficere nequimus ; idcirco difficultatis veniam precor impendite. Neque enim parva temporum intervalla, in hoc lectionis studio protelanda sunt, ei duntaxat, qui sagacitate legendi successus, Legum Romanarum jura medullitus rimabitur, et cuncta Jurisconsultorum secreta imis præcordiis scrutabitur. Et quod his multo perplexius est, centena scilicet metrorum genera pedestri regula discernere, et musicæ cantilenæ modulamina recto syllabarum tramite lustrare : cujus rei studiosis lectoribus tanto inextricabilior obscuritas prætenditur, quanto variorum Doctorum numerositas reperitur. Sed de hi prolixo ambitu verborum disputare epistolaris angustia minime sinit ; quomodo videlicet ipsius metricæ artis clandestina instrumenta, litteris, syllabis, pedibus, Poeticis figuris, versibus, tonis, temporibusque conglomerantur ; Poetica quoque semiplenæ divisionis disciplina *h* ; hoc est acephalos, protilos, cum ceteris, qualiter varietur ; qui versus *i* monoschemi, qui pentoschemi, qui decaschemi, certa pedum mensura trutinentur : et qua ratione catalectici, brachycatalectici, seu hypercatalectici versus, sagaci argumentatione colligantur. Hæc, ut reor, et his similia, brevis temporis intercapedine apprehendi nequaquam possunt.

A. WILLEL. MALMESB. EX MSS.

g

studet jurisprudentiæ,

E

poesi, h

i

arithmeticæ ecclesiasticæ,

7 De ratione vero calculationis quid commemorandum ? cum tantæ supputationis imminens desperatio colla mentis oppresserit, ut omnem præteritum lectionis laborem parvipenderem, cujus me pridem secreta cubicula nosse credideram ; et ut sententia beati Hieronymi utar, dum se occasio obtulit, qui mihi prius videbar sciolus, rursus cœpi esse discipulus : sicque tandem superna gratia fretus, difficillima rerum argumenta, et calculi supputationes, quas partes numeri appellant, lectionis instantia reperi. Porro de Zodiaco et duodecim Signorum, quorum vertigine cœli involvuntur, ratione, F tacendum arbitror ; ne ars opaca et profunda, quæ longa explanandarum rerum ratione indiget, si vili interpretationis seriæ propalata fuerit, infametur et vilescat : præsertim cum Astrologicæ artis peritia, et perplexa Horoscopi computatio, elucubrata doctioris indagatione egeat.

et astrologiæ.

varios libros edit,

8 Talium artium voluptate impletus, ipse quoque ex sacratissimo pectoris penu, bonæ frugis libellos edidit ; ne numquam thesauros tamdiu congregatos recluderet, ne nihil unquam ex auditis reponeret. Et primum quidem ingenii periculum dedit in libro, quem ad Brittones, ut ad verum Pascha reverterentur, fecit : cujus doctrinam nescio quod infortunium usibus nostris *k* invidit, gaudio subtraxit. Est et liber ejus de Virginum laude, rhetorico compactus lepore, in quo virginitatis gloriam prædicat ; *l* et postea non difficilem esse priscorum cœlibatum *l* exemplificat. Ejusdem materiæ versibus Heroicis fecit alterum ; cui adjunxit alterum æque versificum de Pugna octo principalium vitiorum. Extat et codex ejus non ignobilis de Ænigmatibus, Poetæ *m* Symphrosii æmulus, centum titulis et versibus mille distinctus. Utriusque operis Præfationem, versibus

l

m

A. WILL. MALMES. EX MS.

A sibus recurrentibus ingeniose intexuit ; ut in illo de Virginum laude singulæ istius versus litteræ, *n*

n

Metrica tirones depromant carmina castos,

singulos versus Præfationis, a capite ad finem inchoarent ; eademque per numerum versuum effingerent. Porro, in illo de Ænigmatibus aliter commentus est, ut hic versus,

Aldelmus cecinit millenis versibus odas,

primas et ultimas singulorum in Proœmio versuum litteras et inchoaret et terminaret, ambasque extremitates easdem faceret. Ostendit quoque in his vir veteris litteraturæ ludum simul et artificium, dum res incuriosas comitaretur facundum et vigens eloquium. Præterea, ad quemdam *o* Alfridum Regem Northanimbrorum, probe (ut Beda narrat) litteris doctum, edidit librum hæc continentem capitula : De septenarii numeri dignitate, collecta ex veteris et novi Testamenti floribus et disciplinis Philosophorum ; De admonitione fraternæ caritatis ; De insensibilium rerum natura, quæ secundum metaphoram sermocinari figurantur ; De pedum regulis ; De Metaplasmo ; De Synalimpha *p* De Scansione et Eclipsi versuum ; De Metro alterna interrogatio et responsio. B

o lib. 4, c. 26

p

item epistolas et sermones.

9 Composuit et Epistolas multas, quarum plures non extant : partem quarumdam, quas habemus, antecessorum nostrorum detruncavit incuria. Sermones ejus minus infundunt hilaritatis, quam vellent hi rerum incuriosi. Verba trutinant judices importuni ; qui nesciunt, quod secundum mores gentium varientur modi dictaminum ; denique Græci involute, Romani splendide, Angli pompatice dictare solent. Id in omnibus antiquis chartis est animadvertere. Quantumvis quibusdam verbis abstrusis et ex Græco petitis delectetur, moderate tamen se agit Aldhelmus ; nec nisi perrara et necessaria verba ponit exotica. Allegat catholicos sensus sermo facundus, et violentissimas assertiones exornat color rhetoricus : quem si perfecte legeris, et ex acumine Græcum putabis, et ex nitore Romanum jurabis, et ex pompa Anglum intelliges.

ANNOTATA.

a S. Adriani *Acta dedimus* 9 *Januarii, ex Historia Bedæ, et Legenda Capgravii. Fuit is Abbas Cantuariæ ab anno circiter* 667, *ad annum* 709, *aut sequentem.*

b *Inter hæc gesta, primo loco censeri debet Historia Bedæ, qui lib.* 4, *cap.* 2 *ait.* Congregata discipulorum caterva, scientiæ salutaris quotidie flumina, in rigandis eorum cordibus emanasse ; ita ut etiam metricæ artis, astronomicæ et arithmeticæ ecclesiasticæ disciplina, inter sacrorum apicum volumina, contraderetur. C

c *Mabilio*, in discipulatum.

d Leutherius, *Episcopus Westsaxonum, in charta anno* 675 *data apud Malmesburiensem, lib.* 1 *de Gestis Regum Anglorum cap.* 2, *testatur ibidem*, Aldelmum a primo ævo infantiæ, atque ab ipso tirocinio rudimentorum, liberalibus litterarum studiis eruditum, et in gremio sanctæ matris Ecclesiæ nutritum, vitam duxisse.

e *In Monastico Anglicano, libro de Antiquitatibus Malmesburiæ, videtur hic primus accessus statui ad S. Adrianum, quod Leutherii chartæ in magis consonum sit.* Hinc fugiens, *inquit auctor*, ad pedes Hadriani Philosophi, Abbatis S. Augustini Cantuariensis, per aliquod tempus studuit, et sufficienter edoctus Meldunum repetiit : qui postea cum sociis suis sub Maildulfo monacho attonsus est, vivente Maildulfo post tonsionem ejus annos XIV. Id Castellum tunc fuit sub dominio Leutherii Episcopi Wintoniensis, qui dominabatur in tota West-Saxonia. Mortuo Maildulpho prædictus Episcopus dedit situm Malmesberiæ S. Aldhelmo. D

f Elfredus, *sive* Alfredus, *fuit* monachus *et* Abbas Malmesburiensis. *Hunc asserit Pirseus floruisse* anno 990, *et scripsisse* librum de S. Aldhelmo. *Verum non videtur extare, uti neque tractatus Wilelmi Malmesburiensis, in quo ista superius dixerat, respectu hujus Vitæ forsan substitutæ.*

g S. Hedda *Leutherio subrogatur circa annum* 677, *inscriptus Martyrologio Romano ad diem* 7 *Julii. Ad eum scripta Aldhelmi epistola non videtur adhuc integra potuisse reperiri.*

h *Erant isto seculo et sequentibus proximis carmina variis mysteriis involuta, ex quibus extant* S. Aldhelmi, *aut sub ejus nomine, monasticha* 199 *versuum, tetrasticha* 20, *pentasticha* 14, *Hexastica* 13, *alia septenis, novenis, denis et pluribus versibus : ita alia in primo et ultimo versu continent mysteria, alia aliquanto post initium et ante finem, et hi versus Acephali et Protili seu Proteli dicebantur, nam* τέλος *finem indicat.*

i *In nostro ectypo est* monoscenis, pentascenis, *et* decascenis, *sed ex Mabilione correxi et judico cum aspiratione atque per* m *proferendum, ita Versus* μονόσχημος *unius formæ dicentur, ut supra* monostichi. E

k *Continetur tota illa controversia in epistola* S. Aldhelmi *ad Gerontium, Britannorum Cornubiensium Regem, et ad Sacerdotes per Domnoniam sive Cornuvalliam conversantes. Extat autem ea epistola num.* 44, *inter Epistolas S. Bonifacii Archiepiscopi a Nicolao Serario erutas, et Moguntiæ anno* 1605 *excusas.*

l *Laudantur cap.* 10, *Elias, Helisæus, Daniel, tres Pueri in camino Babylonis servati : et cap.* 11 *Joannes Baptista, Joannes Evangelista, et Lucas ; deinde Clemens Romanus, Gregorius Nazianzenus, Paulus eremita, Hilarion, Joannes anachoreta, Benedictus, Malchus, Athanasius, Babylas, Comas et Damianus, Chrysanthus et Daria, Julianus Martyr, Amos anachoreta, Apollonius Archimandrita. Postea a cap.* 22, *laudantur Virgines præter Deiparam, Cæcilia, Agatha, Lucia, Justina, Agnes, Constantia, Thecla, Eulalia.*

m *Beda lib.* 5, *cap.* 19 *ait* in exemplum Sedulii, *quod latinæ originis nomen auctor hic voluit Græce reddere.*

n *Est Præfatio ad Maximam Abbatissam, extatque primo loco ante Carmen de laude Virginum, et inde apud Pitseum de Scriptoribus Angliæ, cum litteris majusculis sub initium et finem cujusque versus, uti hic indicatur.* F

o Alfridus *filius Oswii Regis, quicum regnavit et successit anno* 686, *mortuus anno* 705, *de quo egimus inter Prætermissos die* 14 *Martii.*

p Sinalimpha *corrupte pro* Synalœpha, *quæ est duarum syllabarum in unam commixtio, sive contractio* ; *ut* Virum *pro* Virorum ; Petisse *pro* Petivisse.

CAPUT II.

Res gestæ a S. Aldhelmo Abbate, dein Episcopo facto.

Veniente Aldhelmo ad locum prædictum, parva ibi admodum basilica visebatur, quam Meildulfum ædificasse antiquitas incertum fabulabatur. Erexit Aldhelmus augustiorem ecclesiam, in honorem Domini Salvatoris, et primorum Apostolorum Petri et Pauli. Quem promoventem his virtutum successibus et in altum nitentem, Leutherius West-Saxonum Episcopus conspicatus, ibidem eum in Presbyterum, postea in Abbatem erexit ; locique illius possessionem, qui sui juris esset, in Abbatis ditionem traduxit *a*. Abbas ergo constitutus, monachos ad votum inducere, famam in bonum ultra augere,

Ecclesiam erigit,

a suos instruit,

A augere, Dei præ omnibus gloriam velle : cumque industriæ Abbatis, favor concurreret Pontificis; tunc res monasterii in immensum augeri. Currebatur ad Aldhelmum totis semitis; his vitæ sanctimoniam, illis litterarum scientiam desiderantibus. Erat enim, quamvis (ut diximus) eruditione multiplex, tamen religione affabilis et simplex; qui adversantes obtineret dicendi fulmine, discentes mulceret nectareo docendi flumine; ad utrosque ex ejus ore flueret salsi leporis oratio, ut esset in singulis mirabilis, et in omnibus singularis. Eo factum est, ut Reges et Comites, *b* Merciorum *c* et West-Saxonum, religione viri, quam nobilitas commendabat generis, illecti, plura loco conferrent, quæ et ad monachorum stipem, et suarum animarum [salutem] proficerent.

b c acquirit possessiones:

11 Postquam ergo factus est monachus, sic eum vitam duxisse comperimus. Lectionibus frequenter, orationibus instanter incumbebat: ut (sicut ipse in quadam Epistola dixit) legens, Dominum loquentem audiret; orans, Dominum alloqueretur; tenuitate ultronea victualium pascens animum, nusquam a monasterio, nisi necessario progrediens; pecuniarum minime avidus, si quid dabatur, in usus utiles continuo annumerans. Jam vero, ut vim rebelli corpori consciscerct, fonti, qui proximus monasterio, se humero tenus immergebat. Ibi nec glacialem in hieme rigorem, nec æstate nebulas ex locis palustribus halantes curans, noctes durabat inoffensus: finis dumtaxat percantati Psalterii terminum imponebat labori. Fons ille, de nomine Sancti dictus, in valle cœnobii lenibus scatebris fluens, et visu est delectabilis, et potu suavis. In alia parte urbis fons Danielis dicitur; quia in eo Daniel cœlestes noctibus ducebat excubias, qui cum Aldhelmo Pontificales accepit infulas. Inter hæc præclara, hujus hominis continentiam describere pene verecundaretur oratio, nisi esset in facto gloriosæ victoriæ occasio. Si quando enim stimulo corporis admoneretur, non solum illecebræ denegabat effectum, sed alias insolitum reportabat triumphum. Neque tamen consortium *d* feminarum repudiabat, ut ceteri, qui ex opportunitate timent prolabi: immo vero vel assidens, vel cubitans, aliquam detinebat, quoad carnis tepescente lubrico, quieto et immoto discederet animo. Derideri se videbat diabolus, cernens adhærentem feminam, virumque alias avocato animo insistentem cantando Psalterio: et valefaciebat ille mulieri, salvo pudore, illæsa castitate. Residebat carnis incommodum, dolebat nequam spiritus de se agitari ludibrium. Assistunt veritati dictorum meorum, quantum cœlibatus amorem foverit, liber de Virginitate præclarus, qui et illius honorem definit, pulchritudinem ornat, perseverantiam coronat. Neque etiam fas est credi, sanctum virum aliter fecisse quam docuit, aliter vixisse quam dixit.

castitatis amore immergit se fonti:

B

d inter feminas integer:

C

12 At vero aliquot annorum intercurrente spatio, *e* Hedda, totius West-Saxoniæ Pontifex, apud Wintoniam Sedem habens, excessit mundo. Gratissimus fuit hic obitus Cœlestibus, quod, pro sanctitate præteritæ vitæ, numerum eorum ampliaret; luctuosus mortalis, quod vix parem possent invenire, qui tantæ diœceseos circuitum vellet regere. Quidquid enim *f* nunc quatuor Episcopi gubernant, unus tunc ille frænabat; rebelles auctoritate premens, supplices simplicitate demulcens. Synodali ergo consilio diœcesis, ultra modum protensa, in duas Sedes divisa; quarum altera *g* Sciréburniæ, altera esset Wintoniæ: in qua et impar fuit ea divisio, ut unus *h* duos tantum pagos, alter totum *i* regeret quidquid West-Saxonici tractus immensitas contineret. Singulis Sedibus suffecti Pontifices, pro scientiæ merito, et natalis sui confinio: Wintoniæ prælatus *k* Daniel, qui esset ejusdem regionis oriundus, et staterarum non egenus; Sciréburniam sortitus Aldhelmus, cui sapientiæ prærogativa, et ævi maturitas ad majus culmen aspiraret, tum etiam genitalis terræ caritas suffragaretur, quod ejus provinciæ indigena esset. Procedit ergo, ut creditur, agente Deo, universalis electio; ambiturque a beatissimo sene ut Episcopatum dignetur accipere. Omnis ætatis et ordinis conflatur sententia, dignum videri Præsulatu, *l* exacta jam ætate cernuum, litteris uberem, religione nulli disparem; sin vero natalium dignitatem considerandam putes (quam beatus Apostolus non prætermisit) quis eo nobilior, qui regalem prosapiam attingit linea? ejus famæ, ejus vitæ semper illum fuisse, de qua numquam, vel parum, sinistra jactata sit opinio. Suscipiunt igitur collegam Episcopi, patrem Clerici, patronum Laici: inde acclamantibus cunctis, reclamantibus nullis, *m* Berthwaldo primæ Sedis Archiepiscopo, pro more consecrandus deducitur. Is in veteris contubernii sodalem (nam et pariter litteris studuerant, pariterque viam religionis triverant) electionem factam gratiose complexus, favorem auxit: itaque non solum consecrationem indulsit, sed etiam multos dies secum retinuit, ejus consilio Archiepiscopatus curam allevians, causarum rationem examinans.

e post obitum S. Heddæ,

f

g

h

i

D

A WILLEL. MALMESB. EX MS.

Episcopus Sciréburnensis.

k

l

m

a Berthwaldo consecratur.

E

Maji T. VI

ANNOTATA.

a *Chartam hujus privilegii edidit* **Malmesburiensis** *lib. 2 de Gestis Regum Anglorum Cap. 2, his verbis*: Ego Leutherius, gratia divina Episcopus Pontificatus Saxoniæ gubernacula regens, rogatus sum ab Abbatibus (qui sub jure Parochiæ nostræ, cœnobiali monachorum agmini, pastorali solicitudine præesse noscuntur) uti terram illam, cui inditum est vocabulum Maildulfesburch, Aldelmo Presbytero, ad degendam regulariter vitam, conferri largirique dignaretur ... Quapropter, prædictorum Abbatum precibus annuens, ipsum locum, tam sibi quam successoribus suis, normam sanctæ Regulæ solerti devotione sequentibus, fraterna petitione coactus, ultroneus concedo. Actum publice juxta flumen Bladon, VIII Kalendas Septembris, anno Incarnationis DCLXXV. *Hæc ibi. Sed magis integrum habetur Tomo* I. *Monastici Anglicani pag.* 50, *et subscribunt Cunibertus et Headdi Abbates: Wynibertus et Hddi Presbyteri et alius Hedda. Vereor interim ne hic et alibi gratis ex conjectura intrusus sit* annus Incarnationis.

F

b *Ita Ethelredus* Rex Merciorum *S. Aldhelmo Abbatis ejusque cœnobio obtulit* XXX *cassatos et iterum* XV, *de quibus extant duæ chartæ in dicto Monastico pag.* 51, *et sunt signatæ anno* 680 *et* 681; *et præter Regem subsignant* Coenfrithus Comes, Theodorus Archiepiscopus *Cantuariensis,* Saxulphus Episcopus *Lichfeldensis, et* Bosel Episcopus *Wigorniensis.*

c *Cedwalla,* Rex Occidentalium, *obtulit* terram Kemele 132 cassatos: *et subscripsit* Hedda Episcopus.

d *Monet Mabilio sequentia caute legenda. Vide* 25 *Februarii similem de B. Roberto Arbriselio calumniam, sub nomine Goffridi Vindocinensis editam, et a Bollando refutatam Com. Pr. n.* 56; *nec dubitat, quin mendax fama S. Aldhelmo affinxerit ad laudem, quæ illi ad contumeliam.*

e *Mortuus est* S. Hedda *anno* 705, *die* 7 *Julii.*

f Nunc, *id est anno* 1105 *ut infra dicitur, erant Sedes Episcopales quatuor;* Wintoniæ, *in Hamptonia;* Sarisberiæ, *in Wiltonia;* Bathoniæ, *in Somersettensi;* Exoniæ, *in Devoniæ provincia.*

A g Sciruburnia, *nunc* Shepton, *oppidum Comitatus Somersettensis*, 15 *leucis in occasum distans a Sarisberia, quo Sedes fuit translata.*

h *Scilicet* Hamptoniam *et* Subreiensem *vulgo* Surhei.

i *Scilicet* Wiltoniam, Somersetiam, Dorsetiam, Devoniam, Bercheriam, *et* Conwalliam: *unde extractæ postmodum dictæ Sedes, Bathoniensis et Exoniensis.*

k Daniel *præfuit ab anno* 705 *ad annum* 744 : *tunc Episcopatu relicto monasterium ingressus, ibidem dicitur anno sequenti mortuus. Ita Alfordus, qui illum Indici Sanctorum Angliæ inscripsit, sed addit omissum in Fastis Anglicanis.*

l *Ita Mabilio, quæ Dugdale per interposita puncta ostendit se non potuisse legere, interposuitque*, excocta jam ætate serenum.

m *S. Berthwaldus Archiepiscopus Cantuariensis, ab anno* 693 *ad annum* 731, *quo mortuus est, et colitur* 9 *Januarii, quando de eo est actum.*

CAPUT III.

B

Obitus, sepultura, miracula S. Aldhelmi.

a

Tunc factum est, ut his diebus *a* Dorobernıam pergeret, quod est littus Cantuariæ ad XII millia proximum, audiens naves illic appulisse. Portus ibi, ut plerique maritimorum locorum, tam inquietus quam angustus; citissimus eo a Morinis transitus, paucorum admodum millium trajectu: quo fit, ut in illius spatii angustia inter se currentes et illidentes fluctus, nimia occursione pelagus exasperent; ibique maxime incurrat ratis periculum, ubi sperabatur periculorum effugium: jam vero in statione navibus receptis, tutissima quavis tempestate quies. Hæc ideo protuli, quia ad rem quam inferam attinet. Spatiabatur Sanctus juxta mare, intentusque oculos mercimoniis infigebat, si quid forte commodum Ecclesiastico usui attulissent nautæ, qui e Gallico sinu provecti, librorum quoque copiam apportassent. Conspicatusque librum, totius veteris et novi Testamenti seriem continentem, ad emendum intentus, a ceteris animum remisit. Cumque gnavus folia volveret, pretium effringeret: barbari cum nautica lascivia convitiis aggrediuntur, quod ita merces alineas depretiaretur, et attenuaret rerum non suarum valentiam: sua, si vellet, eventilaret: extranea, suo pretio relinqueret.

Irridentes volentem librum emere

C

14 Horum ille verborum contumaciam solo risu, nihil contra referens, dissolvit: postremo adhuc pretium libri percunctantem, loco cum ignominia deturbant, tensisque rudentibus longius a littore se removent. Sed non longe morata divina ultio injuriam Sancti acrius vindicavit: procella surgit, turbo sævit, densatur nubes, subducitur dies, pelagi caligo noctisque horror noctem inducit: congeminant terrorem, ventorum furor, stridor rudentium: antenna sævitiam tempestatis non patitur, latus navis hinc inde tundentibus fluctibus quassatur; defecit ars remigum, decidit peritia nautarum; et jam pessumibant, videbanturque in miserorum mortem omnia conspirasse elementa. Tum licet brutos animos intelligentia subiit, propter injuriam Sancti, cui convitiati fuerant, se luere pœnas. Exclamant igitur in planctum, et supplices tendunt ad sidera palmas; orant opem, pollicentur emendationem. Facile fuit beato Pontifici ut remitteret culpam, qui non doluerat contumeliam. Et primo quidem, porrecto contra sævientia flabra Crucis signo, non nihil tempestatis diminuit et mansuefecit: mox, cum ipse, scapha ascensa, virtute remigum periclitantes adisset; mutata in bonum omnia, tempestas tota quiescit, turbo conquiniscit; ventorum usus conversus, navem impellit ad littus; undæ, quæ ante minabantur exitium, nunc sensim allabantes pollicentur obsequium. Potiti ergo nautæ optata stationis arena, librum sponte offerunt; accipiat gratis, dignetur munus famulorum, quos ab ipsis mortis faucibus in siccum evexerit. Appendit ille mercedem, æqua lance in medium conferens; ne aut pauperes magno damno emungeret, aut supplicum preces repudiaret. Id *b* volumen adhuc Melduni visitur, antiquitatis venerandum præferens specimen.

a tempestate liberat,

precibus avertens,

nec tamen oblatum gratis recipit:

D

b

15 Intra B. Aldhelmus vicini finis non erat nescius: sordebant jam viro terrena, inhiabatque cœlestibus. Ducta itaque vita hominibus placida, Deo placita, post annos Episcopatus quatuor,

moritur in Villa Dulting,

Ad superos Superum socius cultorque recessit:
Alterat astra solo, mutat et arva polo.
Halitus alta subit, fovet artus hospita tellus,
Depositumque suum pascit uterque locus,
Impulerat Phœbus bis quina luce *c* Laconas,
Involucris mundi cum resolutus abit.

c

Villa est in agro Sumersetensi Dulting vocabulo, in qua hominem exuit; quam pridem Monachis dederat Glastoniensibus, usum fructuarium pactus. Domus obitus ejus conscia, in ecclesiam mutata fertur. In eadem ecclesia est lapis, cui Sanctus acclinis morbo decubuerat; cujus ablutione plures ægroti sanitatem iniisse noscuntur.

E

16 Tunc B. Egwino *d* Wigorniensi Episcopo, visio cœlestis affulgens, obitum sodalis innotuit; ut ad locum pergeret, præcepit. Ille doloris et amoris stimulis iter maturans, celeriter Dulting pervenit; depositoque pro animæ requie oratione, ut pro desiderio et præcepto Sancti Meldunum corpus promoveatur, jubet. Excipiunt interea Patronum Meldunenses, ingenti ploratu, reverenti affectu. Jungebatur amori veneratio, pugnabatque fides cum obsequio. Nescires quid eligeres; aut in parente affectum, aut in advocato gaudium; si lætarentur ad Dominum pro promisso Patrono, sed dolere cogebantur pro amisso vitæ solatio. Inter hos fluctus aliquot extractis diebus, tandem sepelitur in S. Michaelis ecclesia, ubi sibi vir sanctissimus olim sepulturam providerat. Excessit anno ab Incarnatione Domini septingesimo nono, *e* ante Bedam vicesimo quinto; postquam Abbas a Leutherio factus, quadragesimo quarto *f*; postquam Episcopus a Berthwaldo, quinto. Eodem anno Wilfridus *g* Episcopus decessit.

d

sepelitur Malmesburii

e

f

g

F

17 Cujusdam vici, non indigena, sed incola femina, lucis inops, postero anno, in solennitate Patris Aldhelmi, lumen, per duosdeviginti annos amissum, recepit. Causam cæcitatis, quam nescio, nolo contexere; cavens loquacitate me legentium fidem fallere. Hoc constat, quia cum ante Crucifixum staret, flavo crine in *h* terra soluto spectabilis, sed tenebris oculorum deformis, crebris punctionibus orbes vidui cœpere moveri. Quibus mulier irritata, primo leni fricatione cruorem emisit: sed cum majori pruritui atrociore unguium injuria satisfaceret, copiosiori profluente unda, postulata cruorem excepit concha: ita, expeditis obstaculis, concavitatem fenestrarum, serenum veracissimi intravit luminis. Tum affines qui adessent homines, et plausere miraculo, et usque nunc stipendiario sustentant commodo. Illa sanctioris habitus professa velamen, nullo fraudatur visus dispendio, nisi quam provectior ætas accepit senio. Vivit ad hunc quo ista scriptitamus annum, qui est ab Incarnatione Domini annus millesimus centesimus vigesimus quintus; a transitu sanctissimi Confessoris CCCCXXVI, in regno Henrici Regis XXV, *i* falsariorum qui monetam corruperant per totam Angliam detruncatione notabilis; propter eamdem proinde falsitatem,

Cæca illuminatur.

h

Vita hæc scripta anno 1121.

i

A tatem, annonæ caritate, et edaci fame, tum præterea indiscreta vulgi clade infamis; eminentissimorum virorum mortibus funestus: præsertim k Calixti Papæ, et quinti Henrici Imperatoris Alemanniæ, quibus nulli fuerint præstantiores in officiis utrisque; tonitribus et fulminibus per omnes menses infestus; imbrium continuatione, nullo pene intermisso die, æstivis etiam mensibus pluvius et luteus.

k

ANNOTATA.

a Doroberna, *Bedæ aliisque est Cantuaria hodierna, at* Dubris *est portus, vulgo* Douvre. *Interim Malmesburiensem passim sequuntur Angli.*

b In hujus principio anathema adscriptum, ne quis inde auferret, vidimus, inquit alia Vita. *Ita annotarat Dugdale.*

c Laconum *nomine intelligitur.* Signum Geminorum *quod ingressus Sol erat* 16 *Maji:* Castor *enim* et Pollux *ex Leda Lacedemonia et Jove nati finguntur.*

d S. Egwini *Acta illustrantur* XI *Januarii, ubi et aliæ ejus visiones proferuntur. Sedit circiter ab anno* 693 *ad* 720. *Annotarat Dugdale ex alio scriptum,* Egwinum
B tunc Romam properasse, *quod in sequenti Vita indicatur.*

e *Imo vicesimo sexto, nam S. Beda decessit anno* 735 *die* 26 *Maji, quo ejus Acta dabimus.*

f *Imo* trigesimo quarto, *uti legitur apud Capgravium et Surium: idque recte: nam creatum Abbatem anno* 675 *colligitur ex charta Leutherii Episcopi, ad istum annum data: annus autem* 44 *hic indicatus requirit annum* 665, *post quem Adrianus Abbas ante ejus Magister, adhuc degebat in Italia: quem anno* 668, 6 *Kalendas Junii, cum S. Theodoro Roma missum esse, et secundo post anno in Britannia ad functiones Abbatiales pervenisse, asserit Beda lib.* 4 *cap.* 1 *et* 2.

g S. Wilfridus. *Eboracensis Archiepiscopus, obiit et colitur, die* 24 *Aprilis, ad quem ejus Acta dedimus; alia antiquiora, Auctore Eddio Stephano Presbytero coævo, postmodum edidit Mabilio, in Appendice ad seculi quarti priorem partem.*

h In terra, *mallem legere,* In terga.

i *Henricus Huntindoniensis lib.* 7 *Historiarum.* Operæ pretium, *inquit,* auditu, quam severus Rex fuerit in pravos. Monetarios enim fere omnes totius Angliæ fecit ementulari, et manus dextras abscindi, quia monetam furtive corruperant. Iste est annus carissimus omnium nostri temporis, in quo onus equi frumentarium sex solidis.

C k Callistus II *mortuus erat* 12 *Decembris anni præcedentis* 1124, *nisi ab Adventu Domini annum ecclesiastico more auspiceris; at* Henricus *Imperator vita functus est die* 23 *aliis* 21 *Maji hujus anni* 1125. *Is præclare cœpit: sed postea sæpius excommunicatus, et subinde reconciliatus, nullum reliquit Imperii heredem.*

ALIA VITA

Auctore alio monacho Malmesburiensi.

Eruta ex bibliotheca Cottoniana.

PROLOGUS.

Triplici de causa Vitæ Sanctorum scribuntur:

Sanctorum Patrum pia certamina studiose recolentes, triplici ratione factum esse arbitramur, quod scriptores eorum, subsequentium utilitati servientes, ea summopere chartis commendarunt. Prima quidem et laudabilior extitit ceteris, ut Deus, qui pœnas fidelibus quocumque modo pro se illatas in eorum corporibus patitur, quique virtutem tolerantibus præstat, sua in majestate laudetur. Secunda vero, quatenus Sancti, qui tot sudores, jejunia, vigilias, opprobria, atque algores spontanee a semetipsis sive ab inimicis perpessi sunt, a posteris veræ fidei cultoribus magnifice celebrentur. Tertia autem subsequitur, ut nos illorum instrenui atque imbecilles successores, tanta eorum legendo vel audiendo victoriosissima gesta, mentis nostræ oculos sublevando, sequamur horum inoffensa vestigia.

D

A. WILLEL. MALMESB. EX MS.

ex miraculis vario modo, sed bona fide acceptis,

2 Unde nos fragiles idiotæ, qui nequaquam opera monachi sed tamen indigne portamus nomina, sanctissimi Aldelmi Præsulis ortum et vitam, miracula atque doctrinam, utcumque describere, fideliter tamen, aggredimur. Verumtamen non ea tantum quæ per eum, summo Opifice præstante, vidimus magnalia; sed et quæ curiose indagando, in multis reperimus barbarice atque latine paginis assignata; quorum aliquam partem Romana privilegia diversorumque Regum traditiones, sub multorum Præsulum Abbatumve testimonio inscripta, nostris adhuc testantur temporibus; nec non ea quæ a veridicis et regulariter monastico ordine degentibus, vel ab aliis diverso ordine catholice conversantibus, sæpe audivimus facta per merita servi sui, quæ ipsi aut corporeis oculis viderunt, aut a primoribus suis, jam in cœlesti gaudio ante divinæ conspectum E clementiæ congaudentibus, frequenter audierunt; qui se volumen ex virtutibus ejus lucido stylo dicebant legisse: sed Danorum tempore, cum adhuc Christi Ecclesiam persequerentur, perdidisse: qui omnia Deo nostro, illis ignoto, dedicata, aut pedibus conculcabant, aut ira superante rationem igne concremabant, seu quocumque modo poterant annullabant. Multa etiam suorum factorum in scrinio, non multum post obitum ejus facto, in quo beata ejus ossa servabantur, antiquiores Patres nostri argenteis laminis ad memoriam posterorum a primis Patribus assignata viderunt: et quia istud erat negligentia et vetustate jam pene consumptum, Præsul quidam cum aliis Deo famulantibus in aliud novitatis causa ad successorum memoriam, in quo adhuc videntur, eadem transtulit.

selecta tantum auctor profert,

3 Fuerunt quoque, post prima instituta sancti viri, sui loci familiares amatores, sicut Archipræsul Dunstanus, de cujus sanctitate non dubitatur, et alii quamplures Præsules, quorum sacra ossa in eadem requiescunt basilica: qui si hæc priorum relatu vera non crederent, illæsa usque ad nostram memoriam absque dubio non relinquerent. De quibus studiose plura dimisimus, et eorum quæ videbantur digna relatu, pro referentium auctoritate, partem decerpsimus: ea namque quæ nos ipsi in præsentia F sæpe vidimus, veram fidem præteritorum faciunt. Qua in re neminem nos accusare debere videmus: quia beatum Gregorium in Dialogorum libris itidem fecisse conspicimus: atque (sicut ipsemet retulit) Lucas quoque medicus, cujus laus per omnes Ecclesias (ut gentium Doctor ait) est in Evangelio; et Marcus, Alexandrinus Patriarcha et Petri discipulus, nequaquam scripsere visa; sed tantum audita, in Evangeliorum voluminibus. Non, quod absit, ut Col 4, 14, nos in minimo illis quoque æquiparemus, vel nostros illorumque relatores in animo conemur reddere similes; verumtamen, quod majoribus in tam maximo opere licuit, in minimo nobis infimis et tamen fidelibus licuisse fideliter opinamur. Alios quoque multos divinis paginis et scripturis idem hoc egisse reperimus: tres vero tantum, quos supra posuimus, fidei integritate catholicos, moribus et opere sanctissimos, imitari hac in re, quamvis longe incedendo, pro posse nostro cupimus.

CAPUT

A

CAPUT I.

Familia regia. Studia, monachatus, et Abbatis munus.

Ad sancti igitur Aldelmi genealogiam flectamus ingenium; et pro posse nobis a Deo dato, ex qua sit ortus propagine, explicemus. Hic itaque *a* Regia stirpe descendit, a clarissimis natus progenitoribus, orthodoxæque religionis verissimis indesinenter cultoribus: quibus tanto exitit in fide lucidior et opere divini cultus pretiosior, quantum rosa ex quibus oritur spinis, et flos lilii unde turgescit cespite proprio. Hujus siquidem præclaræ sobolis Anglorum Rex *b* Ina sapientissimus, fulgens vita et moribus, bellis strenuissimus et clarus virtutibus, quantum attinet ad regiam sublimitatem, fuit principium. Istius nomen Primatis multum eximium, secundo loco fratrem fuisse *c* Kenten, virum probum, sanctitate lautum, honestate magnificum, antiquissimis Anglicanæ linguæ schedulis sæpius ex interprete legendo audivimus. Qui Apostoli præcepta Pauli adimplere studens, virtute non modica Deum præ omnibus metuens, in uxoris castæ vivebat copula. Is equidem non idcirco uxoris intrabat cubiculum, quo carnis, ut moris est quorumdam, exercere cuperet desiderium; sed ut, quemadmodum Samuelem Anna, talem generaret filium, qui, ut Scriptura docet, tota animi virtute diligeret Dominum. Vota denique ejus Deus ex alto prospiciens, sicut de beatissimi Nicolai reverendis parentibus legitur, hunc sibi dedit filium, qualem hujus nostri opusculi vobis monstrabit intentio: quem tempore congrua fidelium assuetudine Deo in ecclesia per Sacerdotum manus devote obtulit, catechumenumque fieri postulavit: cui non absque divino nutu Aldelmum nomen imposuit. Aldenus etiam, ut aiunt barbarice, latine Senex interpretatur; inde Aldelmus quasi *d* Senex almus. Vere enim, etsi juvenis corpore, animo senili vivebat et laudabili opere.

a Natus patre Kentenio, Regis Inæ fratre, — *b* — *c* — B — Eph. 5, 33, — Mat. 22, 37, — *Aldelmus appellatur,* — *d*

5 Post hæc annis succedentibus puer ablactatur, et sacris litterarum studiis a genitore Christianissimo traditur. Qua in re futurorum præscius Deus illius tantopere aperuit ingenium, ut doctoris animus in seipso sæpe miraretur nimium, quod tam facile caperet, tam acute retineret memoriter, quæ sibi ostendebat per singulos dies. Mens namque ejus, cœlesti rore perfusa, hujus rei fuerat causa: quippe gratia Dei erat cum illo, illius scilicet, qui per propheticum dixit eloquium, Aperi os tuum et ego adimplebo illud dogmate meo. Trium quippe proprietate linguarum, non solum vulgaritate rerum, verum etiam litterarum dogmate, sanctissimus iste peritus exstitit. Miro denique modo gratia facundiæ omnia idiomata sciebat, et quasi Græcus natione, scriptis et verbis pronuntiabat. Mirum namque non fuerat, quia et sancti Spiritus gratia sibi in eo habitaculum fecerat, et illius linguæ binos Doctores apprime peritos præclarissimus Ina Rex, quem supra posuimus, ad confirmandam illius litteralem scientiam, ab Athenis conduxerat, Latinæ quoque scientiæ valde potatus rivulis, etiam proprietate partium aliquis eo melius nequaquam usus est post Virgilium: ita enim in Antiquariis suæ linguæ legitur. Prophetarum exempla, Davidis Psalmos, Salomonis tria volumina, Hebraicis litteris bene novit, et legem Moysaicam. Musicæ autem artis omnia instrumenta, quæ fidibus vel fistulis aut aliis varietatibus melodiæ fieri possunt, et memoria tenuit et in quotidiano usu habuit. Et ut paucis multa, et grandia parvis constringamus, ne ea quæ dicimus tædiosis vilescant, ut vir undicumque eruditissimus, plenus fuit scientia omnium rerum. D

studiis litterarum traditus, — C — Psal. 80, 11 — *notitiam 3 linguarum sacrarum,* — *et Musicæ acquirit.*

6 Sed quid moramur in parvis? Ad altiora stylum vertamus, ut quomodo iste sanctus vir a pueritia deguit ostendere valeamus; et qualiter in monastico habitu inter homines conversando, et Paulum cum Antonio eremitarum primos imitando vixerit, pro nostri parvitate ingenii ostendamus. Monachus siquidem in Meldunensi ecclesia effectus, quam Leutherius vir perfectus gubernabat suo studio: ita inter ceteros Dei famulos vir iste commorabatur; ut, quamquam hominum uteretur aspectibus, semper mente interesset civibus Angelorum. Hic autem præcepta transcendens regularia, tali modulo præsentis seculi fungebatur vita, quod omnia decora visu et auditu dulcia corde castissima vilipenderet, veluti perituras fœni quisquilias. Imitabatur hic religiosissimus Testamenti veteris justissimos Patres, in sua unumquemque animi sancta virtute: Abraham scilicet, in hospitalitatis reverendo studio, atque in perseverantia obedientiæ, quæ bonorum operum creditur perfectio: Jeremiam quoque, in solitariis degentem scrobibus, atque laudabili remotione a conspectu hominum: Job quoque, virum summa virtute laudabilem, in patientiæ fervore indesinenter assequitur, ne in eo (quod absit) fieri posset quod alicubi legitur; Omnis virtus est vidua, quam fortis non firmat patientia: in caritatis fervore David, belligeri Goliath (ut refert Scriptura) victorem typicum, quem sequitur iste, invidiæ superando vitium: in castitate utriusque substantiæ Joannem, carum Christo Apostolum, quem cognoverat quodammodo hac etiam pietate plus aliis eidem Domino complacuisse. Ceterum in veræ compassionis proposito, quem vir iste sanctissimus sequebatur, nisi ipsum rerum omnium factorem? qui pro totius generis humani delicto, amaræ mortis gustavit poculum ad tempus. Ista sub brevitate, non ad fastidium alicujus, sed ad ædificationem, ideo ita transcurrimus; quia sancto juvante spiritu ad alia multa, sed tamen ejusdem viri facta, narranda venire disponimus.

Monachus Malmesburii, — *imitatur virtutes sanctorum veterum,* — E — *et Christi Domini:*

7 Vir namque omnino Christo deditus, hoc sibi cum ceteris spontaneum inferebat martyrium, quatenus immensum triumphum sibi acquireret ex hoste nequissimo; si quando æstuantis incentiva sentiret libidinis, armatus toto corpore inexpugnabili lorica fidei, et caput ornatus galea justitiæ, spem accendens fervore cœlestis gloriæ, talem imponebat verecundiam spiritui, carnalis nequitiæ administratorio. Virginem siquidem *e*, secundum perituræ carnis spurcitiam admodum pulchram, in suo fecit castissimo stratu tamdiu secum quiescere, donec in cœlum spiritu intento totum Psalterium diceret ex ordine: nec sic ei in aliquo poterat malignus Spiritus obsistere. O virum longe laudabilem, qui æstuantis baratri, etsi interesset, nullatenus sensit voraginem! Hic namque illud est honorabile lignum, de quo * Salomonis verba testantur, quia secus aquarum fluenta plantatum ad sancti Spiritus honorem protulit indeficientem radicem; continet scilicet Angelorum virginitatem, et non metuit exterius æstum ab inimico sibi illatum, quia intrinsecus divino rore fuerat plenarie irrigatum. Hic etiam est vir ille magnificus, de quo Scriptura dicit, Beatus homo qui semper est pavidus. Ille vero præcepta secutus divina, lumbos suos castitate circumligavit eximia, tenens ardentes lucernas in manibus, intraturus cum Sponso ad nuptias spirituales atque cœlestes.

incentiva libidinis extinguit, — F — *e ante somnum legendo totum psalterium,* — * imo Davidis Ps 1, 3. — Prov. 28, 14, Luc. 12, 35

8 Quem Leutherius, Antistes laudabilis vita et moribus, cujus facit mentionem Beda venerabilis Presbyter in Anglorum historia Ecclesiastica, dignum considerans Sacerdotali officio, et per se rogando et alios fide Catholicos hortando, ad tantum Ordinem

Abbas constitutus,

A nem promovit. In quo vir Dei aliquamdiu victitans irreprehensibiliter ministerio, ab eodem Præsule Pater monachorum meruit constitui in prædicto *docet suos,* Meldunensi cœnobio. Quibus non sponte præpositus, quidquid assidue docebat pollenti eloquio, totum quasi bonus pastor opere competenti ad effectum perducebat, sedulo cupiens referre lucrum de talento sibi a Deo commisso. Eo tempore illius provinciæ populus, perversus opere, quamvis subditus fidei nostræ, ecclesiam non frequentabat, nec Sacerdotum satis curabat imperium : quem vir blandus verbis monens suavibus, et divina sæpe (ut locus inerat) eloquia retexens ; secularibus ad ecclesiam modeste convocatis, præceptis eos fœcundabat salutaribus. Qua in re Doctorem gentium imitabatur, qui rudibus lac primum præbuit, et postea fortes cibo solido pavit. Una itaque Sabbati ad eamdem 1 Cor. 3, 2 urbem, mercatorum ex diversis partibus multitudo congregabatur maxima : cui Pater iste, Apostolorum imitator, extra urbem veniebat obviam ; ac super *et exteros mercatores.* pontem stando tam diu divina subministrabat pabula, quo quidam eorum, per servi sui opus, divina concedente gratia, pro quibus venerant relinquentes ad B tempus mercimonia, ad sanctorum hunc sponte sequebantur sancta ovilia ; sicque in ecclesia persistendo, sancta reverenter auscultabant officia : post hæc, peracto pro quo venerant negotio, repedabant ad propria, animabus suis divino prius officio sagmatis.

ANNOTATA.

a *Malmesburiensis supra in altera Vita num.* 12. Quis eo nobilior, qui regalem prosapiam attingit linea : *et lib.* 2 *de Gestis Regum Anglorum cap.* 6 *asserit,* Aldhelmum, ex antiquis progenitoribus, consanguineum Athelstani Regis fuisse.

b Inæ *Regis Acta dedimus* 6 *Februarii, seculi Martyrologium Anglicanum, quod etiam sequitur Alfordus ; jam forte eum non tam secure inter Sanctos collocaremus.*

c *Malmesburiensis lib.* 1 *de Gestis Regum Anglorum, non audet* pro vero arrogare, Kentenum fuisse fratrem Inæ *Regis, licet, ut jam dictum,* regalem ejus prosapiam *agnoscat ; forsan* patruelem *potius admitteret.*

d Alden *quidem adjective* senem *notat ; sed ridiculum est hybridam vocem fingere ex Barbaro et Latino : dum compositione ex integro barbarica,* Aldhelm *sit* antiqua galea : *nam* helm *Anglice et Teutonice* galeam *significat ; et ita apud Capgravium et Surium ex* C *Breviario Sarisburiensi legimus ;* Aldhelmus, Latine posset dici Vetus-galea. *Auctor ne præconceptam semel amitteret onomatopœam : ubique omittit aspirationem mediam, quam hic constanter alii adhibent alioqui in compositis non necessariam, ut patet, in* Guilielmus, Anselmus, *aliisque.*

e *Obscurius id dixerat Vitæ alterius Auctor : quomodocumque tamen explicetur, exemplum est mirandum potius quam imitandum, quodque loco non suo hic relatum puto ; quomodo enim Monacho id credam fuisse permissum ?*

CAPUT II.

Acta Romæ, libri ab Aldelmo scripti.

Nunc autem in tanta persistentem boni operis perseverantia, Apostolicæ Sedis Summus Pontifex, magnæ sanctitatis vir *a* Sergius, asciverat ; *a Evocatus a Sergio Papa Romam,* quia etsi longe positum ampla terrarum spatia, scopulosi montes, scabrosæ valles separarent et æquora ; hæc tamen quæ dicimus, et multa quæ lapsa a memoria stylus non perarabit, de eo persæpe audierat. Mox vero ut Sanctus tanti Patris Romanæque Curiæ monita audivit, iter arripuit, quamvis ar- D arduum ; ingenti quidem refertus lætitia, quia successit *Ex MSS* ei causa Principum Apostolorum videre diu desiderata limina ; dolens vero, quod vel ad tempus corporeo termino tanta relinquebat Fratrum consortia. Ut autem vir pretiosissimus Romam venit, lætabundus properata obedientia, sine qua impossibile est alicujus animam unquam posse salvari, Apostolici viri honorifice receptus colloquio, et pro velle in omnibus illius propter inhabitantem gratiam Dei usus contubernio ; beneficio nostris temporibus inaudito decoratur a Deo, cui se devote dederat ; quo magis a tanto Pontifice omnique populo veneraretur. Vir quippe laudabilis, secum quocumque ibat, ut adimpleret sibi commissa officia, vestimenta Sacerdotalia deferebat. Quibus in Lateranensi Presbyterio ut Sacramenta offerret indutus, subsequens miraculum ostensum est omnibus. Juste et pie peracto Missæ officio, eodemque ministris suis porrigente Casulam, indubitanter ibi præsidente divinæ majestatis potentia, ita firmiter et constanter solis *ob Casulam radio solis appensam,* radio pependit, ac si alicujus solidæ materiei sustentaretur adminiculo : hæc autem in Meldunensi hactenus habetur ecclesia, in sanctitatis (ut decet) E magna reverentia. O vere novum magni Eliæ prodi- *comparatur Eliæ.* gium ! Illum, discipulo cernente, ad cœlum currus levavit igneus ; huic, multis mirantibus, in Romana Urbe solis servivit radius : ille, in remota cœli parte claro devectus est lumine ; istius indumenta Sacerdotis in simili pependere elemento. Sed absit ut istum Sancto æquiparemus Eliæ : ille enim Propheta magnificus adhuc vivit, quo contra filium iniquitatis dimicet, quin etiam moriendo et resurgendo divinum præcedat judicium ; hic vero sanctus Confessor, de percepto præmio ante Dei tribunal extat lætissimus, ubi sua pietate intercedat pro cunctis fidelibus : verumtamen, quamquam dispari merito, si fas est dicere verum, ambo valde placuere Deo.

10 *b* Post hæc sancto viro apud prædictum Papam *b Papam a calumnia liberat.* diu morante, divino ingerente Spiritu, rogatus est ab eo, ut quemdam baptizaret puerum : de cujus utique genitore in populo absque evidentiæ causa satis dubium : quia, ut moris est fere omnium gentium, plebs rumigerula, hunc genuisse Apostolicum æstimabat. Falso enim gens inscia hoc de tanto Antistite opinabatur, quia per vitæ meritum in registris suis aliisque scripturæ locis vir Apostolicus declaratur. F Cujus Patris voluntatibus S. Aldelmus obsecundans, puero, non nisi novem dierum spatium ut perhibetur gerente, fidelium more in ecclesia catechizato, coram astantibus turbis præcepit edicere, si pater ejus esset is qui vulgo dicebatur. Illico infans, quamquam nimium parvulus, remotis contra naturam linguæ obstrusionibus, fecit quod Abbas ille jusserat sanctissimus. Locutione enim sibi divinitus data, satisque intelligibili, ostendit omnibus non se esse genitum illius opere, quem vanus in hoc referebat populus. Mirum quippe nequaquam est, quia novitate caret : ille namque qui asinæ ruditatem humano eloquio fecit peritam, idem ipse istius linguam infantis ad religiosissimi viri jussus reddidit eruditam. O virum multa laude dignum, nimia refertum sanctitate ! qui tali usus discretionis studio, et patrem ab ignota sibi peccamine liberavit ; et seipsum, cujus meriti apud Deum existeret, tantæ urbis populo declaravit.

11 Vir iste litterarum scientia apprime, et inter primos eruditus, die quadam cum in regina urbium Apostolorum ecclesiam ingrederetur, ad laudem eorum memoria dignam, hos edidit versus.

Hic celebranda rudis florescit gloria templi,
Limpida quæ sacri signat vexilla triumphi :
Hic Petrus et Paulus tenebrosi lumina mundi,

Præcipue

A

EX MSS. Carmina in laudem SS. Petri et Pauli canit:

Præcipui Patres populi qui fræna gubernant,
Carminibus crebris alma venerantur in aula.
Claviger æthereus, portam qui pandis in æthra,
Candida cœlorum recludens regna Tonantis,
Exaudi clemens populorum vota precantum,
Marcida qui riguis humectant imbribus ora:
Suscipe singultus commissa piacla gementum,
Qui prece fragranti torrent peccamina vitæ.
Maximus en Doctor Paulus, vocitatus ab axe
Saulus, qui dictus mutato nomine Paulus.
Cum cuperes Christo prisco præponere ritus,
Post tenebras claram cœpisti cernere lucem:
Vocibus orantum nunc aures pande benignas,
Et tutor tremulis cum Petro porrige dextram,
Sacra frequentantes aulæ qui limina lustrant:
Quatenus hic scelerum detur indulgentia perpes,
Larga de pietate fluens, et fonte superno:
*Signis qui numquam populis torpescit in ævum.

** an dignis?*

21 Ut autem Monachorum norma Aldelmus, tanti viri, summæ Sedis Rectoris, benigne functus contubernio; et ut alter alterius, uti consuetudo est sanctorum Patrum, bene erat instructus colloquio; repedare ad propria, et ad prius statuit redire propositum. Tunc a sancto Papa, ad suorum posterorum utilitatem, uti sine inquietudine debita Dei servitia celebrare possent, hæc quæ infra leguntur cuquæsivit sancta donaria; non auri vel argenti aut cujusque metalli pondera, quia securus de crastino nullius nisi Dei quærebat adminiculum. Petiit ergo edictum, summi Patris auctoritate sancitum, quatenus monasteria, quæ Deo annuente solicita mente gubernabat, Meldunense scilicet, ubi intrhonizatus fuerat (quod Meldu sanctæ memoriæ, de cujus stirpe Sanctus iste descendit, condiderat) atque huic subditum aliud, in honore S. Joannis conditum super fluvium, qui dicitur From *c*, ab omni seculari servitio redderet absoluta, Episcoporumque cathedris, ordine, jussis, et synodis. Et si quando aliquo Ordine Ecclesiastico, vel etiam indigerent Presbytero, a quocumque vellent illum facerent ordinari, Catholico tamen existente Episcopo; si autem religiosum Abbatem obire contingeret, et ad alterius electionem ventum esset; illum quem religiosa congregatio servorum Dei eligeret omnium communi consilio, hunc e vestigio promovendum *d*. Jam tunc enim ambitio monachorum inoleverat: jam non ut pastor per ostium, sed ut fur aliunde volebat mercenarius intrare; ideoque divinæ rei provisor ista poscebat. Quæ tamen inhabitantium vitiis et ambitione quorumdam omnia mutata videntur: nam ad nihilum pene redacta religione, spretis Apostolorum adhortationibus, quæ ipso continentur privilegio, non solum in illo loco, verum etiam in multis locis Angliæ inhonestati et turpibus lucris servientes, sui et suarum rerum libertatem justo Dei judicio amiserunt, Sanctis etenim viris et omni honestate [præditis,] ut ipse Apostolicus in contextu suæ orationis ait, talis libertas debetur et conceditur. Nam si propriæ voluntati servientibus et terrenis commodis inhiantibus, tanta libertatis facultas tribueretur, decor vitæ et sanctitatis habitus non modice deturparetur.

monasteriis acquirit exemptionum privilegia

B C

13 Quæ libertatis scripta Sanctus iste ad prætitulata monasteria detulit, atque duobus tunc in Anglia Regibus ostendit, Inæ scilicet suo avunculo, Regi Saxonum; et Etheldredo, Regi Merciorum: quæ etiam iidem strenuissimi et Dei zelo repleti Reges sua auctoritate *e* sanciverunt, quia incorruptibili auctoritate Apostolica firmata cognoverunt: et cujuscumque modi exeditionis sive belli turbatio inter confines fieret, loca, supradicti Patris sanctitate et scientia reverenda, libera ab omni statuerunt fore servitio; et posteris suis itidem ea custodienda litteris, suis manibus impressis, reliquerunt. Sed occasio non tenendi succrevit: quia enim cereis figuris tantorum Patrum statuta non invenerunt assignata, ideo non custodienda (ut perhibent) amiserunt *f*. Quasi plus valeret ad probationem, perituræ ceræ impressio, quam Apostolica vel Regum jure servanda facta institutio. Nondum enim transmarina quorumdam liburnis vecta fuerat astutia, neque toto orbe quamquam transitura tantum adhuc debacchaverat avaritia: adhuc enim in mentibus multorum fidei regnabat integritas, nondum Deo dedita in tantum sibi affectabat humana cupiditas.

Regibus probata,

D

f a posteris neglecta.

14 Post hæc, revoluto aliquanti temporis curriculo, dum sanctus vir in Meldunensi ecclesia, et temporali pace, et Angelorum solatio frueretur; regnante Anglorum Rege *g* Osredo, anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo sexto, quidam Britonum nomine tenus Præsules *h* hæretizabant, de Paschali termino et de aliis *i* pluribus ecclesiasticæ orthodoxietatis institutionibus. Quare Saxonum Orientalis plagæ sancta Synodus, venerabilem Aldelmum Abbatem, et adhuc tantum Presbyterum, (nondum enim sanctus et vita et moribus in ordine ponebatur Pontificum) pro sanctitatis suæ reverentia rogavit, librum componere egregium, quo maligna, quæ tunc supra modum pullulabat, hæresis Britonum destrueretur. Quem Sanctus, ut erat sermone nitidus, sapientia refertus, et sanctitate conspicuus, argumentis plenus, et syllogismis præditus, liberalibus insuper scripturis et ecclesiasticis sententiis eruditissimus, et (ut Beda narrat) in omnibus prudentissimus, Israelitarum repletus institutionibus Ægyptiorumque, de hoc multis inventionibus et Sanctorum Patrum authenticis traditionibus, sed et carmine Pachomio *k* Abbati ab Angelis tradito, et aliorum religiosorum dogmate satis aperto, supradictis hæreticis transmisit, per quosdam domesticos fidei et satis ad hoc fideles ministros. Ipse vero solus in afflictione positus orabat assidue, ut Deus ab tantæ hæreseos implicatione mentis illos dignaretur eripere; sicque ad Dominicæ veræ fidei regulam, et ipsos Præsules, et innumeram populi revocavit multitudinem. Qua in re omnipotentis Dei magnam possumus considerare pietatis misericordiam, quæ sic Sanctos suos, ubi, et quando, et quomodo vult, plene justificat, ut per eos, etiam absentes corpore, tanta operetur virtutum insignia. Iste enim Sanctus iter illuc pedibus (haudquaquam fecerat, sed egregio enchiridione *l* monitos, sedulaque oratione sublevatos, ad veritatis reduxerat viam. Imitabatur iste, nimirum gratia Dei plenus, et in hoc facto Apostolum, qui Corinthios et Galatas, Colossenses etiam a Pseudo-Apostolis præventos, ad veræ fidei statum per Epistolas revocat. Apostolus siquidem et in hoc negotio Pater Aldelmus extitit: quia, sicut Petrus cum ceteris, sancto Spiritu monente, Paulum et Barnabam ad Dei opus segregavit; ita sancta Synodus ad supradicta negotia hunc eligendo admovit.

Britones in Paschate celebrando abberrantes,

E

rogatus a Synodo,

scripto libro

ad veritatem reducit:

F

15 Scripsit ergo Ænigmata, et De laude virginum geminato opere, prosa scilicet et carmine, librum eximium. Contexuit vero sextiformem libellum, novi ac veteris Testamenti floribus, et De septena supputatione, ex disciplinis collecta Philosophorum, pertinente ad septiforme donum Spiritus sancti. Scripsit et De admonitione fraternæ caritatis volumen unum. Ex insensibilium rerum natura, quæ secundum metaphoram sermocinari figurantur, composuit alterum. De pedum [etiam] regulis, metaplasmo sinalimpha, scansione, et eclipsi versuum; De metrica alterna interrogationis et responsionis vicissitudine, duabus litteris discreta *m*. Scripsit et alia nonnulla, utpote vir undicumque doctissimus: nam et sermone nitidus, et scripturarum (ut diximus

A ximus) tam liberalium quam ecclesiasticarum erat eruditione mirandus. Hæc de quodam antiquissimo codice, in ejusdem ecclesiæ armario reperto, in hujus opusculi volumine ponere dignum duximus.

ANNOTATA.

a Sergius *secundum Chronologiam Papebrochii, in Pontificem consecratus* 22 *Novembris, anni* 688; *mortuus* 18 *Augusti anni* 702. *inscriptus Martyrologio Romano et aliis antiquis. Baronius uno anno hunc Pontificatum prævertit.*

b *Hæc historia vocatur in dubium ab Alfordo in Annalibus Anglo-Saxonicis : ast habet eam Legenda Capgravii in Compendio Vitæ hinc extracto, et referunt eam Surius atque Baronius ad annum* 699 *num.* 2. *et cum illis Harpsfeldius, Mabilio, Oldoinus in Additionibus ad Ciaconium, aliique.*

c *Additur apud Capgravium,* ubi adhuc stat ecclesia in honore S. Joannis Baptistæ constructa : et apud Bradenum tertium construxit monasterium. Sed illa monasteria postea a Danis fuerunt deleta et
B destructa.

d *Quod in protectionem Apostolicæ Sedis Aldhelmi monasteria susceperit Sergius, libenter credam : an eadem ab Ordinariorum jurisdictione exemerit, posset rationabilius dubitari, deficiente ipsius privilegii textu. Tales tamen exemptiones, licet eo tempore rariores, non omnino inusitatas fuisse ostendit eruditissimus Mabilio libro* 1 *de Re diplomatica cap.* 3. *ex quibus corrigas quæ alibi forte in contrarium diximus.*

e *In Monastico Anglicano extant duæ chartæ Ethelredi Regis Merciorum, nullæ Regis Occidentalium Saxonum Inæ : sed aliquam ex MSS. monumentis Malmesburiensibus edidit Alfordus ad annum* 705 *num.* 20 *et* 21. *Alia charta Inæ Regis, consilio Aldhelmi Glastoniensibus monachis data, indicatur apud Usserium de Britannicarum Ecclesiarum primordiis pag.* 111. *Sed et has chartas suppositas esse, cap.* 10 *Propylæi demonstratum invenies, ante* 2 *Tomum Aprilis.*

f *Lepidum inventum, ne posset fictio manifesta teneri ; siquidem fictio est, quod non definio.*

g Osredus *Rex Northumbrorum factus anno* 705, *quo etiam anno creatus Episcopus S. Aldhelmus.*

h *De hac consuetudine potius quam hæresi Britonum, aliter celebrantium Pascha, egimus ad Vitam S. Colmanni Episcopi Lindisfarnensis* 18 *Februarii* §. 2.

i *Beda lib.* 5 *cap.* 19 *appellat* alia perplura Ecclesiasticæ castitati et paci contraria : *in quibus videC tur etiam fuisse quæstio de Tonsura, de qua pulchre Usserius, in Primordiis Britannicarum Ecclesiarum pag.* 921, *et Mabilio ante tom.* 3 *Actorum Benedictinorum* §. 1.

k *De regula,* S. Pachomio *per Angelum tradita, vide ejus Acta* 14 *Maji num.* 15.

l Enchiridion *vox Græca declinationis secundæ, per tertiam Latinorum hic flectitur, et latius hic sumitur pro libro quamvis amplo.*

m *Hæc sunt verba Bedæ loco præcitato lib.* 5, *cap.* 9.

CAPUT III.

Miracula patrata, Episcopatus, obitus, sepultura.

Vir autem sanctissimus, dum clari operis monasterium quoddam Meldun ad honorem Genitricis Dei fabricaret; hoc pro eo virgineus Natus, ad sui laudem suæque Genitricis honorem atque istius famam, declaravit mirabile factum. Denique cum ad templi hujus alta fastigia diversi machina instrumenti magnæ trabes levarentur, quædam earum a bipennigeris reperitur minima, quæ tamen ad longi- D
tudinem aliarum studiose ab eis fuerat resecata. *ex MSS.* Sed omnipotens Deus ideo hanc, ut sibi placuit, decurtavit, quatenus in hoc etiam servi sui meritum hominibus notificaret. Tunc opifices pernimium tristes, quia hæc participare secundo loco debebat initium, quid facerent dubii, ad sancti Patris hujus concurrunt consilium. *Trabem nimium curtam,* Quos ille, etsi mente anxius redderetur, de misericordia Dei confisus, benigne alloquitur : Eia fratres, ad ceterarum mensuram si lineata fuerit discite, deque beatæ Dei Genitricis auxilio devote confidite : quia quæ lacte virgo pavit hominem Deum, absque difficultate hujus laboris nostrum potest adimplere desiderium. Tunc audacter pergens ad stipitem, populum hortabatur, quo summo conamine trabem in superiora traherent, non hæsitantes de longitudine illius. Mox plebs suffulta tanti Patris auxilio, corde devoto Dominum interpellans, quam Pater jussit continuo trabem levat. Tum divina cooperante misericordia, pro famulatu servi sui, supportant eam jam longiorem *satis longam reddit.* ceteris, ad quarum mensuram prius fuerat incisa. E
In quo opere imitatus est *a* B. Donatum Aretinæ *a* Urbis Episcopum qui calicem vitreum, Paganorum impetu confractum sola oratione restauravit : Patrem quoque nostrum miræ sanctitatis virum Abbatem Benedictum, qui longe positus magnæ molis saxum pia prece amovit a loco, ubi quidam Fratres cœnobium fundare satagebant. Illo denique modo rerum Creator, sed typo dispari, hanc elongavit, quo Præsulis Israeliticæ plebis virgam virere fecit et fœcundavit. Illa vero partum intactæ Virginis præfiguravit : hæc certe sanctitatem tanti viri immensum crescere adstanti ecclesiæ prænotavit : illa fructus detulit et folia, hæc Patris Aldelmi quæ futura essent opera demonstravit. De istac autem re nunc ista sufficiant, quia transire animus cupit ad ejusdem alia.

17 Post hæc vero decurso non multi temporis spatio, Pater Berthoaldus, Cantuariorum Pontifex, vir reverendus vita et moribus, litterarum et ecclesiasticorum scientia valde eruditus, pro sanctitatis et virtutum hujus viri magnitudine, litterarumque liberalium et divinarum studiis et scientia, hunc secum si quiret sæpius habere cupiebat; quem directis legatis ad se causa consiliandi de rebus Ecclesiasticis venire rogavit. *Dubris ad mare existens.* Cui Sanctus, ut erat mitis, libenter obediens, venit ad eum, moratusque est quamdiu ipse voluit. Expletis ergo rite pro quibus ad eum venerat negotiis, ad castrum disposuit ire F
Dorobernia : quod ideo Deus fecit, ut longinquis quoque terrarum partibus hujus sancti virtutum merita ostenderet. Cum secus portum sedens equo pergeret, quamdam navem ad ripam maris *b* mercatores volebant appellere : sed nequaquam potuerunt donec iste vir admirabilis præciperet, etsi ternis vicibus hoc molirentur magno virium conamine. *b a nautis in applicanda navi laborantibus despectus,* Prius tamen illos modeste interrogavit, si quid deferrent, quod foret utile quotidiano usui ecclesiæ : quem illi more superborum spernentes, quia vili tegmine tegebatur, etiam eum conspicere dedignabantur. Ceterum ille Deus, pro cujus amore seipsum ita vilem habitu reddiderat, exaltavit illum (ut semper facit suos) in eorum præsentia. Expletis enim sæpe incassum multis conaminibus, tristes stabant et timidi, in inane lassatis viribus. Tunc ex eis quidam naucleras suos sic socios flendo alloquitur : Spero equidem indubitanterque credo, illum quem in littore cernitis virum esse Christianissimum, cui nos inflati superbia, nec etiam verbum fecimus : sic illius humilitate nostra retunditur superbia, illius probitate nostra conteritur pertinacia. Quid vero nunc agamus nescio, nisi ut corde puro deprecemur ipsius

A ipsius misericordiam, quatenus devotis suis precibus nobis placatus Deus concedat portus et littora. Inito mox consilio, sanctum virum consternatis mentibus suppliciter rogant, quod ad eos venire eisque opem ferre suis orationibus non differat, eorumque inspicere scapham, officioque suo, si quid utile fuerit, accipere non recuset. Tunc Dei famulus, non illectus promisso ab eis munere, sed quia caritate cogebatur eis præstare auxilium, sagenulam ascendit, et eos continuo non dedignatus adivit : statim autem ut Sanctus ille naviculam suo corpore ponderavit, turbatum prius mare, tranquillum ad navigandum se præbuit. Sic Deum in servo laudando nautica multitudo intravit portum cum lætitia.

Ex MSS. eosdem postea rogatus, juvat,

18 Mox illi offerunt Sancto volumen, veteri ac novo Testamento compactum : Sanctus vero oblationem non respuit, et suarum rerum majora eis munera præbuit, quamquam nollent : ne (quod absit) aliquis intelligeret, actum esse pretio quod eis summa ejus præbuerat devotio. Quo viso ejus prostrati pedibus, rogabant, ut eos Deo suis precibus commendaret. O virum caritate refertum, pietate plenum! qui B. Nicolai vestigia secutus, et B nautas periculo liberavit et quid Deus operaretur per suos adhuc in carne degentes fideles, alienigenis declaravit. Librum vero, bonitatis ope acquisitum, ad Meldunense cœnobium detulit; quem ibidem Fratres adhuc positum, ob tanti viri reverentiam, digne custodiunt. In hujus principio anathema scriptum, ne quis eum inde auferret, vidimus. Itaque vir iste Deo plenus in eodem loco vixit Abbas eximius, donec per Bertwaldi manus impositionem, canonice ad Episcopatus officium ductus est, quod hoc ordine vel causa gestum est.

et ab iis Sacra biblia accipit,

in monasterio postea adservata.

19 Tempore Osredi, præclari Anglorum Regis, Hedda sanctissimus Antistes, cujus vitam laudabilem Beda venerabilis Presbyter in Historia narrat Ecclesiastica, defunctus vita, cœlestem migravit ad gloriam. Cujus parochia præ circuitus sui magnitudine, quia ab uno gubernari non poterat, Ecclesiasticorum Patrum Regumque consilio divisa est in duas : cujus unam partem Daniel gubernavit, vir in multis strenuissimus; ad regimen vero alterius diœcesis, Primates Cleri et copiosa multitudo populi, quasi una voce concordes, juxta Canonum antiqua præcepta, sanctum hunc elegerunt Aldelmum : cui hoc summopere suffragabatur, quod vocatus renuebat, attractus quantum poterat resistebat. Pater quippe Deo amabilis, nec ambitione est attractus : sed in utro- C que servavit modum, nulla bonitate remota. Vere in eo fuerat, quod Apostolus gentium Timotheo dixerat in Epistola, Oportet Episcopum irreprehensibilem esse. In quo uno præcepto ab Apostolo dato omnia subsequentia continentur, quamvis pro intellectu singula non nominentur. Iste namque, ut de bonis Prælatis ait S. Gregorius, sicut præerat in honoris culmine, ita precedebat sibi subjectos in omnium bonitatum amplitudine. Quidquid enim ore prædicabat, prius opere sine elationis tumore præmonstrabat. Qui dum Episcopatum per annos quatuor strenuosissime rexisset, Episcopii officio, monasteriis, quæ providentia divinæ clementiæ ante id officii gubernaverat, Patres præponere voluit. Ceterum pia congregationum multitudo, sub pio Patre victitans feliciter, respuit eo superstite alium præter eum habere Patronum. Tunc vir sanctus, eorum benignissimam considerans voluntatem, ponendoque alium timens Ordinis collidere stabilitatem; Abbas, ut prius fuerat, eis remansit : atque Ina Rege consentiente, et Coepiscopo ejus Daniele testificante, ne aliquis Ecclesiasticæ dignitatis vel Secularis sublimis potentiæ, Abbatem, præter quem pia conventio Fratrum eligeret, ponere auderet, privilegium

lib. 5, c. 19

Electus in Episcopum,

1 Tim. 2

simul cogitur præesse monasterio :

sancivit cum anathemate : quod postea a totius Angliæ Synodo, eo id agente, laudatum, in Meldunensis ecclesiæ armario reposuit ratum : quod etiam usque hodie habetur; sed, ut superius dictum est, peccatis præpedientibus et Prælatorum pigritia ingruente, ad tempus nobis irritum esse noscitur. Is sane impeditior rebus secularibus, in Episcopio, ut mos est omnium (uti de B. Martino Turonensium Præsule legitur) haud postea tantum valuit in virtutibus, quantum prius valebat. Verumtamen merito ille sanctissimus vocatur, quamquam solitis non abundet virtutibus, quisquis devote sibi a Domino commissum implet officium in omnibus : quod hic fecit Pater justissimus. Sed his ita relatis, ad ejus gloriosum obitum referendum veniamus. D

20 In Episcopio siquidem bis bino peracto annorum circulo, carnis infirmitate gravatus, convocat gregem Monachorum, Catholicum Clerum, et ferme omnem populum : pacisque unitatem et caritatis vinculum prædicans, sine quibus nulla Deo placet Ecclesia, sicut bonus pastor oves suas Domino commendavit. Post hæc rogat familiares sibi et fide domesticos, quatenus in cœnobio Meldunensi, quod præ ceteris dilexerat, ejus humaretur corpusculum. E Sic facta Deo digna oratione, et divinis armatus Sacramentis, gloriosus migravit a seculo : quem Michael cum cœtu suscepit Angelico. Quo defuncto in Dunting villa, ad quam pro salute eorum quos sub Dei tutela gubernabat, perrexerat, ut pius Pastor parochiam suam circumiens; utraque congregatio fidelium primum inter se, modestum tamen, cœpit habere litigium, quo tanti Patroni corpus ad sepeliendum portaretur. Sed pars illa ratione prævaluit, ad quam idem se portari ad tumulandum præcepit. In eadem vero villa, in eo scilicet loco quo vitæ finem fecerat, lignea capella constructa fuerat : sed post ejus obitum ibidem de Glastonia quidam religiosus monachus, lapide inciso, quoddam fecit oratorium : quod cum ad illius honorem dedicare faceret : anus quædam, quæ multo tempore proprio lumine orbata fuerat, luminis recepit visum, atque ut juvencula cœpit videre. Eo autem tempore S. Egwinus, Wigorniensis Ecclesiæ Episcopus, vir quidem et ipse doctrina et opere probatissimus, Romam pergens orationis causa cum c compedum vinculo, divino (ut fas est credere) monitus alloquio, Meldunum Præsul venit, ut defuncto Pontifici debitum redderet d obsequium. Quo ut dignum fuerat tumulato, iter inceptum peregit Antistes ille sanctis- F simus : Romæque divina virtute soluta fuit illa catenarum circumligatio, sicut in ejus Vitæ legitur volumine. Iste vero, apud Deum omnium invocantium se advocatus, cœlesti in solio sublimatus, precibus assiduis supradicti loci gregem regit sibi devote subditum ; plurimaque per eum ibidem præstantur e beneficia, ad illius laudem, cui est honor et gloria per infinita secula seculorum. Amen f.

ager commendata caritate.

obit in Dunting villa,

cæcu lumen recipiente :

a S. Egwino Episcopo sepelitur

Clare' miraculis.

ANNOTATA.

a S. Donatus, *Episcopus urbis* Aretinæ, *non* Reatinæ (*uti per errorem erat scriptum*) *colitur* 7 *Augusti.*

b *Eadem, sed nonnullis circumstantiis aliter relatis, proponuntur in altera Vita et quidem verosimiliori forma.*

c *In Vita* XI *Januarii, dicitur hic* S. Egwinus *pedes vinculis adstrinxisse, clavi in fluvium abjecta; eamque miraculose recepisse, uti num.* 4 *et* 5 *legere est pag.* 708.

d *De hoc obsequio ista apud Capgravium et Surium leguntur :* Ejus autem obitum S. Egwinus, qui Vitam ejus conscripsit, divinitus cognovit, sicut ipse in quodam suo scripto testatur his fere verbis : Post duos

A duos annos Althelmus religiosus Episcopus migravit ad Dominum : quod ego per revelationem agnoscens, convocatis Fratribus, excessum venerandi Patris eis aperui : concitoque gradu ad locum, ubi sacrum corpus jacebat, quinquaginta fere miliibus ultra Meldunense monasterium positum, deveni, et ad sepulturam adduxi, honorificeque sepelivi : mandavique, ut quibuscumque locis sacrum corpus, dum abs-portaretur, quiesceret, sacræ Crucis signa statuerentur. Quæ quidem adhuc permanent, nec ullam vetustatis sensere injuriam, potestque ex iis unum etiamnum videri in cœnobio. *Dein additur apud Capgravium, quod omissum apud Surium*, Cum etiam in quadam valle, dum viveret, ad prædicandum pergeret, et sermonem ad plebem faceret; forte baculum fraxineum, quo utebatur, terræ fixit, et interim per Dei virtutem, miram in magnitudinem excrevisse, succo animatus, cortice indutus, foliorum et frondium decorem emisisse, dicitur.

e *Miraculum sequens, omissum in utraque Vita, narratur apud Capgravium et Surium his verbis :* Quodam tempore Roma secum attulit altare ex marmore candido, sex pedum crassitudine, quatuor longitudine, trium palmorum latitudine. Jam ad
B Alpes pervenerat, et jumentum illud ferens altare, ob itineris prærupta loca, cecidit : contritumque est jumentum, et altare in duas scissum partes. Id ut vidit vir sanctus, ad Deum preces fudit ; et cum benedictionem impertiisset, salus jumento reddita est ; et marmor, non directa linea ; sed flexuoso anfractu diruptum, redintegratum est : sed ita tamen, ut in miraculi memoriam, etiamnum rupturæ ejus vestigia appareant curiosius inspicienti. Fertur autem hoc altare marmoreum nunc esse in provincia Somersetana, in quodam Canonicorum, ut vocant, Prioratu. *Hæc suis verbis ita Surius, quæ diversa phrasi habet Capgravius : in hoc minus probandus, quod jumentum illud faciat* camelum. *Eodem credo modo quo in Vita S. Paterniani, Fanensis in Italia Episcopi.* Cameli *pro* Asinis, *in Piceni regione notissimis, inducuntur. Simili porro modo narratur 22 Junii in Vita S. Albini Martyris, quod dum corpus ejus Roma transferretur Coloniam, id in summis Alpibus lapsum sit cum equo, sed et cum hoc illæso servatum.*

f *In MS. additur :* Explicit vita S. Aldelmi Episcopi et Confessoris. Incipit Translatio ejusdem.

CAPUT IV.

C *Corpus S. Aldhelmi elevatum, et a S. Dunstano in tumulo lapideo collocatum. Persecutio Danica. Miracula facta.*

His igitur sub brevitate, etsi rusticiter, non tamen absque rei veritate, de vita sanctissimi Patris Aldelmi, incliti Confessoris et orthodoxi Præsulis, secundum nostri ingenioli parvitatem rite transcursis ; ad ea quæ per eum post illius obitum Dominus in eodem cœnobio dignatus est operari miracula veniamus. Tumulatus siquidem in ecclesia S. Michaelis Archangeli, illi ecclesiæ quam Pater fabricaverat contigua, jacuit usque ad tempus *a* Edwi, fratris Eadgari Regis, qui ante Eadgarum infantiæ suæ ignavia per devia quæque incedens, nulliusque probi viri consilio fruens, et regnum dissipando dimisit et ecclesiarum bona intestinis prædonibus distribuit. Iste quoque cœnobitas religiosos utriusque sexus a dominicis ovilibus segregavit, et lascivientes gulæque illecebris servientes, philargyriæque inhianter lucra sectantes, non mores canonicos ut deceret diligentes, sed secularia desideria turpiter impudenterque cupientes, utriusque generis Clericos in ecclesia collocavit. Misertus tamen omnipotens

a *Sub Edwio Rege,*

D Deus Meldunensi cœnobio, qui lucernam suam non diu latere sub modio, sed ut luceret omnibus erigere voluit super candelabrum : per Clericos tunc ibi commorantes, supradictis tamen dissimiles, tantum thesaurum, corpus scilicet illius, tam magnis adornatum virtutibus, levari fecit de sarcophago, et in locello honorifice collocari argenteo : ubi et quædam illius opera, de libro scilicet, et trabe, et puero, et casula, laminis auratis adhuc apparenti insculpta.

ex MSS. corpus S. Aldhelmi elevatur :

22 Requievere autem illius sanctissima ossa in supradicto feretro per aliquanti temporis spatium, quousque S. Dunstanus divina favente clementia Archipræsulatus Cantuariorum *b* suscepit infulam, et *c* Danorum super Anglos furere cœpit sævitia. Qui tanti viri audiens opera et perinde ejus crebra cernens miracula ; cœpit illud, posthabitis ceteris, excepto suo in quo inthronizatus, diligere cœnobium ; multaque ecclesiastico congrua servitio ibidem ponere de rebus propriis, quarum plura usque ad id temporis in cœnobio habentur : in uibus etiam anathemata illius, nequis ea eliminare ad ecclesiæ damnum auderet, metrice inscripta videntur. In organis scilicet, quæ ad tanti Patris honorem Archipræsul dederat, hæc sunt æneis litteris assignata carmina. E

b c quod S. Dunstanus qui multa dona obtulerat monasterio,

Organa do sancto Præsul Dunstanus Aldelmo,
Perdat hic æternum, qui vult hinc tollere, regnum.

In hydriola, quam, ut Ministris altaris lympham funderet, fabricari fecerat, hæc vidimus metrice scripta :

Hydriolam hanc fundi Dunstan mandaverat Archi-
Præsul, ut in templo sancto serviret Aldelmo.

In campanula, quæ aurata in refectorio majori mensæ præeminet, obrizeis figuris hoc impressum vidimus.

Elisiam cœli numquam contendat ad aulam,
Qui ferat hanc nolam Aldelmi de sede beati.

Sunt et alia ibi signa, quæ a B. Dunstano quadragenis libris empta fuere. Plura quoque dedit alia, quæ a nobis idcirco relinquuntur intacta, ne audientibus generent fastidia.

23 Tempore vero postmodum hujus reverendi Antistitis, gens Danorum perfida verique Dei adhuc inscia, cum multitudine classium insulam invasit Britanniæ. Cujus feritate longe perterrita gens Angliæ, sicut moris est timentium, summæ Trinitati assidue devota mente referebat hymmodiam, ut salvaret, quos redemerat, persistens in fide Catholica, de nimia crudelitate barbarorum : et Sanctorum suis in locis immota servaret beata corpora, quorum precibus plebs adjuta fidelis, ejusque imperio subdita, crudelium hostium calamitatis sarcinam posset evadere. Tunc supradictus Pontifex, iniquorum hostium cognoscens perversitatem, et in carioris metalli specie eorum spurcam cogitans aviditatem ; timensque ne auri argentive in feretro existentis illecti amore, tanti Patris Reliquias pollutis manibus contingerent, et tractatas fœde pejus relinquerent : vel (quod absit) si ecclesiæ ornatus tollerent, tantum thesaurum alicubi projicerent ; sanctissimum corpus reverenter traxit de feretro, et in tumulo lapideo sericis linteaminibus involutum collocavit. Hanc autem translationem, et, ut verius dicam, fidelem absconsionem sancti corporis, fecit tertio nonas Maji, ut multa testantur Martyrologia. Verumtamen Deus custos fidelium hoc peccatrici genti intulit improperium, per sui servi beati Aldelmi meritum. Cum per totius Angliæ regionem exercitus nefandorum hac illacque discurreret, *d* tandem ad Meldunense cœnobium pervenit, ubi indigenam populum, tanti Pontificis defensione confidentem, auri copiam detulisse audiverat. Qui, ut frendens leo per desertum discurrit, nullius feræ

metu Danorum, in tumulo lapideo collocat: d raptore Dano cæco effecto servatur monasterium,

A timens occursum, cæcus esuriei ardore, tamen quærit quid devoret: ecclesiam irrupit, ac usque ad sancta sanctorum vesanus accessit. Mox ut illorum quidam, accepto arcano, lapillos cupivit pretiosos trahere e feretro, amisso lumine divina ultione continuo cecidit in pavimentum. Tunc 'ementati hostes ceteri, omnia quæ in monasterio erant, quamquam nolentes, fecerunt relinqui (exceptis his quæ plebs provaga jam in officinis acceperat) atque viam inhianter profugi arripuere. Sic quippe Deus locum illum liberavit a rabie fraudatorum prece sui famuli: magni enim apud Deum extat iste Sanctus meriti, qui (ut diximus) populum sibi carum a timore tanti eruit periculi. *e* Hunc ergo et nos casto corde, pronis quoque exoremus vocibus, quatenus nos indignos vita et moribus, a peccatis expurgatos, apud Deum mente exaltatos, suis reddat precibus, quo cum eo post hanc vitam potiamur cœlica, Natum videndo sedere Patris ad dexteram, cui sit virtus honor et gloria cum Pneumate sancto per immensa secula.

24 Post hæc Danorum conventus, Deo odibilis, immanitate scelerum, et Christianæ fidei evacuatione, post varios eventus bellorum in diversis locis, B post castellorum destructionem ac multarum eversionem urbium, omni undique ultra modum devastata regione, tolerante Deo *f* ad tempus regnum habuit in sua perversa ditione. Quare attritis orthodoxitatis cultoribus, mendicitate opum corporumque multis tribulationibus, templa non frequentabantur assuetis ingressibus fidelium, nec monachorum vel sanctimonialium fidelium turma nocturnis sive diurnis utebatur synaxibus. Unde contigit Sancti corpus diu pausare in tumulo, ubi a S. Dunstano repositum fuerat, Pontifice virtutum congerie clarissimo: quod omnipotens Deus, quamquam vili lateret sub tegmine, magnis adornabat virtutibus. Sæpe enim et diversis temporibus multos utriusque sexus, variis possessos languoribus, liberavit: quæ, ut facultas fuerit, et exinde memoria succreverit, in suis locis ordinatius singula distribuentur; illa scilicet quæ per eum Deus fecit post destructam per prædicatores Danorum sævitiam, et post devictam per bellatores viros illorum invisam audaciam. Ea enim antiquorum memoria nulla tenuit, etsi magna forent quæ peregit Danorum inibi superstite perfidia: quia et bonorum virorum eo tempore magna fuit inopia; et malorum, peccatis exigentibus, innumerabilis copia. Quod et multis contigit Martyribus, quin etiam C et quibusdam discipulorum, quos ipse summus Pastor et Dominus præmisit per civitates ante prædicationis suæ adventum; quia tantæ persecutionis æstus ingruerat, quod nulli eorum licuit chartis commendare, actuum eorum sequentia. Apud Deum tamen eorum non minus extat meritum, aut inter homines auctoritas; quia frequenter vident, quæ per eos Deus ostendere dignatur haud minima facta, pro quibus prius non scripta fidei corde retinentur sine ambiguitate tradita. Et quia accedendum est ad istius Sancti facta, supradictorum utique nequaquam minima, quamquam a Deo post multorum sint ostensa annorum curricula, de isthac re nunc ista in præsenti sufficiant.

miracula varia patrantur.

25 Tempore multo postquam Danorum atque Norwagensium crudelissimi Reges devastavere Britanniam, nonnullas, ut moris est barbarorum hostium, pulchriores duxere virgunculas. Inter quas quædam valde nobilis, Helphildis nomine, cum captiva duceretur, cuidam Primatum pulchritudinis causa valde complacuit: qui legale, quod prius habuerat juxta gentis suæ morem, destituens conjugium, dum hac forte uteretur concubina, morte superveniente defunctus est. Hæc vero orbata illius consilio, remansit inter alienigenas media. Ad quam Danorum *g* Archimandrita, cupiens quod subsequitur efficere, quia carebat liberis, etsi uxore superstite, una tantum ingressus nocte, genuit filium. Quo cognito, Rex pietate motus, quia advena erat, et amore geniture quam in ea fecerat illectus, ut eam servaret, utque necessaria ei tribueret, uxoris iram caute metuens, cuidam Deum timenti commendavit Episcopo. Qui a Domino capere retributionem ambiens, dominique sui benevolentiam habere cupiens, usque quo puer ablactaretur eam liberaliter fecit custodiri. Ablactato denique infantulo Rex ille obiit: hæc vero nocte rapiens filium, fugæ petiit latibulum, Reginæ viventis adhuc incurrere timens periculum. Peracto hinc septennio auditum est a multis, eam non procul esse in remotis partibus: tunc pro ea Dani misere, quo filium reduceret ut paterno frueretur solio. Quod et factum est: verum tamen idem Regulus, anno et semis in culmine regni transacto, hac luce defunctus est. Tunc Helphildis, desolatam se morte nati considerans, et præteritorum ærumnam, et futurorum multam miseriam corde sæpe volutans, stabilivit si posset repedare ad propria, ubi per Sanctorum Deo cara merita, jam jamque ad nihilum terrena reputans, cœlestem posset acquirere gloriam. Venit igitur ad nativitatis solum Britanniam, atque trium villarum beneficium ex censu emit quem secum attulit. Hæc ergo in pacis quiete longissime deguit. Deique timorem cum Sanctorum reverentia in arcano cordis indesinenter habuit.

Helphildis apud Danos captiva, post filium Regi genitum et mortuum, reversa in Britanniam;

D

E

26 Verumtamen divino tacta verbere (eo scilitet quo servorum suorum, ut ad meliora proficiant, quemque novit affligere; uti patientissimum Job, ut eum in exemplum posteris poneret, ut seipsum quis foret quiret agnoscere, misericordia divina quondam carnaliter afflixit) membrorum enervationem, quam Græco vocabulo paralysim dicunt, per triennium passa est. Initium vero hujus passionis taliter sibi evenisse dicebat. Voverat, priusquam remearet a Dania, se numquam carnis comesturam alimoniam: quod illibate longe servaverat. Ceterum Sacerdotum quorumdam bonæ conversationis supplicata monitu, cum secum plures essent in convivio, ut semel tantum gustaret, eorum precibus vix invita acquievit: moxque divina eam percussit ultio supradictæ stimulo paralyseos. Miro equidem modo omnipotens Deus, diversa mentis intentione peccantes, dissimilis pœnæ gravat vinculo, F et in omnibus suis factis se justum Judicem et pium esse Dominum demonstrat. Ananiam namque et Saphiram, quia cordis livida intentione ceciderе, irrevocabili sententia ferire non distulit: hanc vero, quia invita et quadam caritatis specie peccavit, ad tempus corrigere voluit. Quibus exemplis quisque cavere debet, ut aut non voveat, aut post votum promissa persolvat, et qua intentione difficultatis quæ Deo obtulit postea non frangat. Hæc igitur Sanctimonialium amicta velamine, circumquaque in rhedæ vehiculo a suis satellitibus ad Sanctorum patrocinia se deducere faciebat, uti per eorum sancta suffragia illius reviviscerent mortua membra. Attamen, non ut eorum Deus omnipotens quos semper glorificat suorum fidelium sperneret orationem, sed quo famam servi sui Aldelmi sæpius ostendendo miracula faceret sublimiorem; illam in infirmitatis periculo tam diu misericorditer detinuit, quousque Meldunense cœnobium veniret sicut disposuerat. Denique cum ibidem in Sancti istius festivitatis Vigilia, devota mente Dei expectans per servi sui meritum consolationem, prostrata, quia stare nequibat, jaceret; dumque religiosa monachorum cohors, post solennes Matutinos, consueto more ad honorem sanctæ Mariæ Genitricis Redemptoris nostri hymnum decantaret

et in paralysin lapsa propter violatum abstinentiæ votum, apud S. Aldelmum sanatur.

A decantaret; divino mox tacta medicamine, sensit membra prius arida reviviscere : et propere sana surrexit; atque usque ad locum, quo sanctissimum corpus fuerat, sine ductore pervenit : quæ ab ipsa die quidquid potuit habere illius Salutiferi sui ecclesiæ contulit, atque inibi carne defuncta in pace quievit.

ANNOTATA.

a S. Dunstanus, *cujus infra mentio fit, ab Edwio Rege in exilium actus est : in cujus Vita priori, auctore Presbytero, istius scelera describuntur cap. 4. Ut in altera Vita Auctore Osberno cap.* 6, *relatis ad diem* 19 *Maji.*

b *Idem* Dunstanus *ad Archiepiscopatum anno* 959 *assumptus ab Eadgaro, post mortem Edwii Rege, mortuus est anno* 988.

c *Anno* 980, *quando Suanus Rex Daniæ invasit Angliam.*

d *Hæc videntur facta anno* 1003 *quando Wiltonia provincia a Suano devastata fuit.*

e *Quæ sequuntur videntur ex quodam Hymno accepta, cujus hæc fuerit clausula.*

B Hunc nos corde, pronis quoque exoremus vocibus,
Quatenus indignos vita et pollutos moribus
A peccatis expiatos suis reddat precibus,
Quo cum eo post hanc vitam potiamur cœlica,
Cui sit virtus, laus et honor per immensa secula.

f *Ab anno* 1017, *quando Canutus in Regem est coronatus ; usque ad annum* 1042, *quando Hardecanuto mortuo subrogatus est S. Edoardus.*

g Archimandritam *hic dici crederem, pro summo Sacrificulorum Danicorum Antistite. nisi idem mox appellaretur Rex : ergo imitatione quadam Homeri, qui* Rege *vocat* Pastores populorum, *usus videtur Auctor, sciens quod* Mandra (*ut dictum ad vitam S. Simeonis Stylitæ junioris*) *ovile significet, ex prima vocis notione.*

CAPUT V.

Energumenus, contractus, et cæcus sanati. Revelatio corporis.

Accidit autem postea, cum ibidem sacras in nocte Ascensionis Domini celebrarent vigilias, longe admirabile factum. Nam ejusdem parochiæ quidam rusticus, peccatis illius exigentibus, fuerat correp-
C tus a dæmonio. Quem consanguinitate propinqui, qui cernebant furore [agitari] et in Deum ejusque fideles blasphemias nonnullas spumanti ore projicere, atque in eos eorumque vicinos, saxa, ignem, arma, denique quæque furor ministraret insanus, capere; vinculis quidem ferreis manciparunt, ac sic sub solerti cura, in quantum illorum inurbanitas permittebat, die noctuque aliquantisper habuerunt. Tunc inito consilio, per quos noverant sapientiores, eumdem circumquaque ad ea loca, ubi audierant quorumdam Sanctorum corpora requiescere, ut fuerat vinculis astrictus, festini satagunt perducere. Verumtamen Conditor rerum, qui quotidie suo more exaltat humiles et deponit superbe tumentes, hanc gloriam famulo suo reservavit, humillimo Patri Aldelmo. Cum igitur ad ejus monasterium Melduni cum vesano venissent, monachos fraterna caritate inibi victitantes supplici voce alloquuntur, ut Dei precarentur clementiam, quatenus super hunc energumenum, per servi sui Aldelmi meritum, ostenderet assueta miracula. At monachi hoc eis salubre dedere responsum : Hodie Vigilia Ascensionis Redemptoris omnium est, qua carnem, de intemerata Virgine acceptam et mortis passione glorificatam, portavit ad cœlum, ubi Deus et homo, unus Christus, in dextera Dei sedens disjudicat, atque ani- D
marum languores sanat et corporum. Quapropter, carissimi Fratres, in ecclesia pernoctate, ac intento corde sacras excubias celebrate, et sine ambiguitate credite, quod ille qui eum in tantum sublimavit ut secum in cœlo gratulari faceret, ipse idem per eum quod quæritis demonstrabit. Astantibus ergo illis ante *a* Iconiam nostri Redemptoris nocturno officio, divina infirmum tetigit misericordia, pro famuli sui merito. Nam possessorem suæ fabricæ cum competenti sibi expulit contumelia; ita sanum reddens infirmum, acsi fœdi hospitis nulla eum unquam tetigisset molestia. Quo viso, omnes qui aderant, quique auditis lætitiæ vocibus advenerant, sonantibus signis, devotione cordis et sono vocis, sempiterni Regis laudarunt magnalia.

Energumenus furibundus, vinculis constrictus advehitur, ex MSS. et nocte Ascensionis liberatur.

28 Alio quoque tempore vir quidam æger, pedibus atque coxis adhæsis cruribus, tantillum sibi quod erat itineris vix solo reptando manibus peragebat : qui tandem labore defectus assiduo, quomodo Dei clementiam ut sui misereretur, cujus Sancti adminiculum postularet, curiosa mente sedulo secum volvebat. Tandem per totius provinciæ latitudinem fama volante cognovit, quoniam in oratorio, quod Christi *b* ecclesia Anglice vocatur, omnipotens Deus solitas operaretur virtutes, scilicet quod di- E
versorum oppressis languorum gravamine, ut pius humani generis restaurator, innumeras redderet sanitates. Illo igitur utcumque, quasi sine ullo vestigio, cœpit tendere gressum : ut sicut credulitatis fuerat compos, ita sanitatis quiret esse particeps. Consumpto denique aliquot dierum numero, etsi parvo itinere, vix equidem tandem ad Meldunense, quia in ipso ejus itinere situm est, devenit cœnobium. Mox ut veteranus idem monasterium ingressus est, sensit inesse sibi aliquod de membrorum torpore quasi lenitatis remedium. Pernoctavit igitur, mane die altero recessurus, quo eum compulerat intentio; nisi hic Deus, per sancti Confessoris sui meritum, suæ pietatis dignaretur præbere subsidium. Erat enim dies sabbati in vesperis, et infra supradicti Patris Octavas festivitatis. Mane autem jam facto, et solis fervore roborato, primaque Hora diei a congregatione Fratrum ibidem commorantium decantata; cum jam præpararetur processio in chorum, cum ceteris procedere volentibus, sequi ut potuit, venit infirmus : ubi tamdiu orando jacuit, donec more solito per claustrum officinasque pergeret, ac unde ierat remearet Fratrum congregatio. Can- F
tante autem monachorum caterva, et multitudine laicali astante; divina claudus mox attactus pietate, stupore magno quasi extra se factus, de loco in quo jacebat exiliit sanus, ac si nulla unquam corporis sui sensisset detrimenta : atque ad sanctissimi corporis tumbam accurrit, ut quantulascumque posset Deo in servo suo gratias referret. Quo viso, omnes qui intererant, Dei omnipotentis qui Sancti sui prece talia fecerat, laudarunt magnalia. Is vero qui sanitatis ita habitæ utebatur remedio, multis temporibus ad ejusdem Sancti laudem in eo deguit monasterio : et adhuc istic supersunt multi degentes in monastico habitu, qui eum prius et postea bene noverunt : quibus relatoribus nos ista scripsimus de eo, ad Redemptoris nostri gloriam atque Sancti ejus laudabilem memoriam.

Misere contractus, repens versus Ecclesiam Christi, pervenit Meldunum, et sanitatem adeptus ibidem permanet.

29 Inter alia nonnulla, quæ pro servi sui meritis omnipotens Deus patefecit reverenda opera, quoddam admirabile dictu, quod sequitur, ibi ostensum est miraculum. Tempore primi *c* Willelmi Anglorum strenuissimi Regis, atque Warrini Abbatis eamdem Ecclesiam regulari moderamine gubernantis. in quadam insula quæ Wichland *d* Anglice nuncupatur, quidam piscator morabatur, qui necessitatis

c sub Gulielmo Rege

EX MSS.

A sitatis suæ inopia coactus, quotidie per æquora piscando laborabat; et marinis periculis sæpe se ingerendo, manu et arte victum quærebat. Quadam vero die, eo per mare vagante, confestim ex adversa parte nebula quadam irruente, lumina oculorum, peccatis suis forsitan sic exigentibus, tali occasione amisit. Qui diu errans per devia æquorum, huc illucque alternantibus undis, tandem sociorum auxilio, qui in aliis naviculis erant, adjutus, ad littora usque pervenit: atque ductoris fretus adminiculo, ad consuetum rediit hospitiolum. *piscator cæcus factus,* Deinde cæcitatis hujus fama volans hac illacque per provinciam, amicorum frequentia, quorum auribus insonuit, curavit quam citius ad eum venire, interrogans qualiter insperatæ orbitatis sibi contigisset adversitas. Quibus, flebili voce exorsus, omne, quod sibi acciderat, ordine declaravit. Post hæc ab eis quærere cœpit, quid ageret, apud quem Sanctorum sperarent eum misericordiam inventurum. Sibi autem propinquorum mœsta congregatio sic respondisse fertur: Melius tibi, frater, consilium hujus rei dare nescimus, nisi ut quam citius festines ad Christi ecclesiæ limina in Occidentali parte, ubi divina miracula sæpius fiunt: sicut enim populari rumore fertur, ibi diversarum infir- *persuasus ab amicis adire ecclesiam Christi,* B mitatum genera evacuantur: quo in loco omnipotentis Dei clementiam piis precibus tam diu efflagites, præteritorum peccatorum satisfactionem instanter promittas, eleemosynis quibus poteris malefacta tua redimas, donec te divinæ potentiæ larga miseratio pristinæ sanitati incolumem reddat. His siquidem adhortationibus multoties ab amicis, quamvis rusticis, sapientibus tamen, bene monitus, ad monasterium, ubi diversi debiles convenerant, perrexit: qui tres annos illic infirmitate laborans degu *post 3 annos moræ* guit. Sed pius et misericors Pater, qui in momento quodcumque vult efficit, in tam longo tempore desiderium illius, misericorditer in eum operans, adimplere noluit. Præscius itaque quid futurum sit, cui etiam reservaret gloriam laudis suæ, sic etiam remorando sanitatis donum, de malo faciebat prius bonum. Postremo nocte una in cubili suo prostratus, per visum in somnis admonitus est, quod ad Meldunensem ecclesiam, ubi servi sui Aldelmi corpus quiescebat, gressum tenderet: ibique Deo juvante ac Sancti sui prece hoc exigente, amissum tamdiu lumen recuperaret. *cœlitus monitus Meldunum venit:* His dictis a Deo præmonitus, ad Meldunensem ecclesiam comite præeunte est adductus in crastino. Illic quidem sep- C tem continuis diebus, vigiliis et orationibus Dei misericordiam cum Sanctorum suorum suffragiis deprecatur, ut qui venerat peccatores salvos facere, ad prioris luminis statum eum dignaretur adducere. Sustentabatur interim Fratrum eleemosynis, qui sic desiderabat gratiam Domini. Septimo autem Dominico die, Redemptore nostro illi volente misericordiam præstare, atque fidelis sui famam etiam et in hoc propalare (ut sit vera illa sententia; Si quid petieritis Patrem in nomine meo, fiet vobis, istius *Joa. 14, 13* Sancti precibus atque suffragiis, aliorumque Sanctorum ibidem quiescentium, visum quem amiserat ita recepit. Dum in Dominica die monachi more solito per claustra ad processionem monasterii irent, atque ad introitum ecclesiæ canendo redissent; illo in medio templi ante Crucifixum in orationibus jacente, tanta Spiritus sancti gratia super eum descendit, ut cernentibus cunctis sanguis ex oculis ejus guttatim deflueret, et cadentibus squammis se jam videre clamaret. *et visum recepit.* Statimque consurgens, qui ante sine ductore ire nequiverat, ad sepulcrum Sancti solus venire festinat: qui diu ibi præ gaudio flendo prostratus, tandem consurgens illuc unde venerat est reversus. Hæc videntes omnes qui aderant, Deo laudes devote referebant, cui honor et D gloria in secula seculorum. Amen.

30 Superius serie lectionis retulimus, sacratissima ossa Patris nostri Aldelmi, propter Danorum perfidiam, a reverendo Antistite Dunstano Cantuariorum, infra marmoream tumbam honorifice, sericis indumentis, ligneis thecis, fuisse collocata; nunc autem quantum temporis inter utrorumque obitus Præsulum fuerit, quantumve post Dunstani dormitionem jacuere, qualiterve et a quibus sint elevata, referre curamus. *Chronotaxis vitæ S. Aldhelmi.* Fuerat vir iste a B. Eleutherio, Saxonum quarto Episcopo, Melduni, in ecclesia Apostolorum Petri et Pauli, Abbas ordinatus, anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo sexagesimo et circiter sexto; Episcopus vero, anno ejusdem veri Salvatoris in mundo secundum carnem nativitatis septingentesimo et quinto, a Blitwaldo successore Theodori, Cantuariorum Archipræsule, viro Ecclesiasticis rebus valente, bonorumque morum honestate longe prædito; defunctusque est, anno septingentesimo nono: qui secundum hanc supputationem conjuncti, fuerint quadraginta et tres: ex quibus quatuor, irrepræhensibiliter in Episcopio vixit, sicut supra dictum est: reliquis in Abbatis tantum ordine, non tamen unius tantum Abbatiæ, sed multarum Magister extitit. E Præcessit equidem istius in Christo Archiantistitis Dunstani *e* obitum annis ducentis septuaginta novem, et pausavere illius reverendæ Reliquiæ, in loco ubi a Dunstano fuerant positæ, post ejusdem Archipontificis migrationem, annis *f* nonaginta duobus, unde relevari hoc denique modo vidimus.

31 Præerat in eodem cœnobio Abbas Warinus, pluribus rebus vir eruditus et monatiscæ religiositatis doctrina præditus; qui vita et moribus pollentem Gregem sibi commissum regebat monasticis traditionibus. *Elevatio secunda facta an. 1080,* Qui aliquantisper de corpore dubitans sanctissimo, indicit fideli Congregationi triduanum agere jejunium, Psalmos devote locis congruis decantare, omnibusque modis ante divinæ conspectum clementiæ humiliari, quatenus omnipotentis Dei misericordia tanti Præsulis Reliquias reperirent. Glocestrensium etiam religiosa congregatio, quia huic caritatis conjuncta fuerat vinculo, jubente illi Patre Serbone, religione monastica reverendo, hoc idem fecit jejunium, in diebus sanctum diem Pentecostes præcedentibus. *post indictum jejunium,* Tertia vero die supradictæ solennitatis, facto cum reverentia matutinali Officio, ad sancti corporis ambo Abbates timore pleni venere tumulum. F Cum quibus duo Fratres, qui eis ad levandum lapidem præbuere auxilium: quorum alter Hubertus nomine, vir et ille miræ patientiæ, qui (ut nobis sæpius idem retulit) cujusdam infirmitatis gravabatur pondere, statim ut sensit sanctarum Reliquiarum fragrantiam, in terra cum ceteris fixis genibus Dei omnipotentis laudavit clementiam, quæ sic Sanctos suos glorificavit, ut et in cœlo a concivibus Angelicis spiritibus, et inter mortales honorentur corpora. Qui post orationis instantiam ut surrexit, bene sanum *g* se sensit, sicut nobis sæpius dixit; et nos ipsi cum multis testificamur, qui eum satis infirmum prius noveramus. Abbates autem recluserunt sarcophagum, et ita usque ad octavum diem, quo ejus futura erat festivitas, dimisere intactum. In die autem ejus festivitatis, ascito ab Abbate loci illius Diœcesis Osmundo *h* orthodoxo Episcopo, viro humilitate, sapientia et sanctitate honorando atque laudabili, et religioso Abbate Glocestrensi supradicto, cum multitudine Cleri et magno populo, Principum turba et catervis Militum, facta est ejus secunda revelatio, ex tumulo quo positus est, ab Archipræsule Dunstano; et in feretro aurato honoranda per Dei servos locatio: ubi ea die et deinceps, *a S. Osmundo Episcopo.*

A deinceps, beneficiis illius, et aliorum ibi requiescentium Sanctorum meritis, præstantur sanitatum dona multis, ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, qui vivit et regnat per omnia secula secu-rum. Amen.

ANNOTATA.

a Iconiam, *pro imagine, etiam alibi legimus : non item, quod mox sequitur, adhæsus, pro affixus.*

b *Ex sequenti miraculo intelligitur, quod ea ecclesia non solum habuerit adjunctum monasterium, sed etiam unius tantum diei itinere Melduno, id est, Malmesburia abfuerit.*

c Guilielmus *Normannus*, Conquestor, *regnavit ab anno* 1067 *ad annum* 1087. D

EX MSS.

d *An* Vectis *insula, hodie* Wight, *Hunthamtoniensi Comitatui objecta in mari Britannico.*

e *Mortuus est* S. Dunstanus *anno* 988, *et sic calculus iste exigit.*

f *Annus is est* 1080 *: quo anno festum Pentecostes, de quo infra, celebratum fuit* 31 *Maji : siquidem cyclo solis* 25, *lunæ* 17, *Pascha incidit in* 12 *Aprilis.*

g Benescium, *malui legere*, Bene sanum.

h S. Osmundus, *Episcopus Sarisburiensis, mortuus anno* 1099, *die* 4 *Decembris, a Calisto III Sanctis adscriptus.*

DE SANCTO GENNADIO

EX ABBATE ORDINIS S. BENEDICTI

D. P.

EPISC. ASTURICENSI IN HISPANIA, ET PLURIUM MONAST. FUNDATORE.

E

B

CAPUT I.

Tempus suscepti regiminis Abbatialis et Episcopalis. Testamentum Alphonsi Regis curatum.

circa DCCCXXV In monasterio montano S. Petri,

Inter monasteria plura, quæ S. Fructuosus Archiepiscopus Braccarensis per Hispaniam instituit et propria Regula informavit, seculo Christi* VII, *de quibus agitur in Vita ejus, a nobis illustrata* XVI *Aprilis num.* 5; *memoratur* monasterium Rufanense, in vastissima et arcta atque procul a seculo remota solitudine, in excelsorum montium finibus. *Id hodie ab Hispanis* San Pedro de Montes *appellatur : et in Testamento dotationis Regiæ, dicitur constructum* juxta rivulum qui dicitur Oza, sub monte Aquiliana, subtus castello antiquissimo Rufiano, in confinio Vergidense; *vulgus*, Vierzo *nominat. Qui* venerabilis locus, quamvis (*uti in eodem Regio Testamento loquitur* Ranulfus Episcopus Astoricensis Sedis, *cujus antiquius Testamentum istic verbotenus inseritur, sed absque debita distinctione*) quamvis, *inquam*, venerabilis locus, *esset* Domino dudum sanctificatus per manus B. Fructuosi, et ædificatus primo confessioni monachorum, *quia tamen* postea multis temporibus manebat desertus, Nos Ranulfus Episcopus Astoricensis ordinavimus, pro consecrationis officio

C Abbatem nomine Gennadium, dedimusque ei Regulam observationis sanctæ vitæ, cunctaque monastica illi præcepimus instrumenta. *Ne autem dubitari posset qualis illa Regula esset, idem Episcopus expressius loquitur, non sine ipsius Regulæ commendatione insigni:* Omnem, *inquiens*, doctrinam Deificam, constitutam in Regula B. Benedicti, quam ei (*Gennadio*) observandam tradidimus, cum cunctis sibi subjectis monachis retinendam injungimus..... sic quoque ut omnem sanctam a Patribus institutionem, et cunctæ beatitudinis excellentiam (*quibus videtur S. Fructuosi Regula denotari*) in eodem sub nuper erecto monasterio idem Abbas nomine Gennadius, cum sibi delegata plebe conservet, et in omni spirituali exercitio semper intentissimus extet; et ipsi monachi, regularia jussa complentes, sanctum ipsum monasterium bonis testimoniis ornent, et sibi lucrum æternæ vitæ pie vivendo augmentent.

sub regula S. Benedicti Abbas factus Gennadius ;

per instrumentum anni 898 :

2 *Totum testamentum legere qui volet, inveniet apud Prudentium de Sandoval, in opere de Fundationibus Benedictinorum in Hispania, part.* 3 *fol.* 20, *et ex ejusdem translatione Hispanica recusum apud Ægidium Davila in Theatro ecclesiæ Asturicensis lib.* 2 *cap.* 2 *in fine autem additur*, Facta chartula testamenti V (*fortassis* VIII *legendum*) Kalendas Maji, sub Æra DCCCCXXXVI, Luna XIV : *et sequuntur subsignationes hoc ordine,*

Sub Christi nomine Ranulphus, Dei Gratia Episcopus Astoricensis Sedis.

Ordonius Rex, confirmans hujus seriem testamenti.

Giloyra Regina, hoc testamentum confirmans.

deinde post Sanctium, Adefonsum, Scemam, Garseam, Ranemirum, Regios fratres aut filios, rursum subscribitur.

Hodoarius Dei gratia Episcopus confir.

Ordonius Rex : *non ille qui supra, hujus nominis secundus (hic enim anno* DCCCCXXIII *obiit) sed tertius anno* DCCCCL *regnare exorsus, quando prænominatus Hodoarius Episcopatum Asturicensem tenuit, post Ranulphum septimus. Iterumque subscribit, post alios sex variarum Sedium Episcopos* Gondisalvus *Hodoarii successor, quem confirmando sequuntur alii Episcopi duo, Magnates duodecim : tum Gondisalvi successor,* sub Christi nomine Notarius Episcopus Astoricensis confirm. *utique circa annum millesimum quando vixit* Sampyrus, *idem Episcopus et Ranemiri Regis Secretarius atque* generalis regni Notarius, *ut eum appellat Davila : qui eo hic nomine loco proprii utitur, nisi forte proprium, per solam litteram initialem scriptum, librariis excidit ; et sequuntur Magnates decem : ac denique ultimus*, sub Christi nomine Scemenus Episcopus Astoricensis Sedis, *cum Magnatibus tribus, qui post Godestum Sampyro successerat sub annum* MXV. F

sæpius postea innovatum,

3 *Placuit hæc ita minutim deducere, ut appareret prædictum Testamentum, a Ranulfo Episcopo et Ordonio Rege confectum, sæpius transcriptum renovatumque fuisse. Adeoque fidendum non esse numeris notantibus Æram* DCCCCXXXVI, *qui nobis esset annus* DCCCXCVIII, *quasi jam tum Rex fuerit Ordonius II, quem aliunde scimus anno dumtaxat Christi* DCCCCXIV *regnare cœpisse. Iidem etiam qui Ordonio III confirmandum prioris Ordonii Testamentum descripserunt, in unum textum conflaverunt instrumenta duo, Episcopale scilicet antea conditum, quo continebatur institutio Gennadii Abbatis ; et Regium, in quo verosimiliter ille non nominabatur, solumque exprimebantur donationes factæ monasterio, idque omissa nota Æræ, sub qua eæ donationes sunt factæ ; sicut nec ea exprimitur ad innovationes quatuor subsequentes.*

AUCTORE D. P.

fit Episcopus Asturicensis,

A *subsequentes. His autem positis, cum Ranulfus, qui Gennadium Abbatem instituit, inveniatur fuisse Episcopus jam inde ab anno* DCCCXC, *nihil obstat quo minus anno ejus octavo Abbas ordinatus fuerit* Gennadius. *Restat quærendum quando factus Episcopus. Ægidius Davila factum ait anno* DCCCXCIII, *et nititur testimonio inscriptionis antiquæ, quæ in prædicta ecclesia monasterii S. Petri spectatur ad latus portæ versus claustrum, hujus tenoris :* Insignis meritis B. Fructuosus, postquam Complutense condidit cœnobium, nomine S. Petri in hoc loco condidit Oratorium : post quem non impar meritis Valerius Sanctus opera ecclesiæ dilatavit : novissime Gennadius Presbyter cum duodecim Fratribus restauravit; æra DCCCCXXXIII Pontifex effectus, a fundamentis mirifice ut cernitur, denuo erexit. non oppressioni vulgi, sed largitate pretii, et sudore Fratrum hujus monasterii. Consecratum est hoc templum ab Episcopis quatuor, Gennadio Asturicense, Sabarico Dumiense, Frunimio Legionense, Dulcidio Salmanticense, sub æra novies centena, decies quina terna et quaterna, IX Kalendas Novembrium. *Si volumus credere lapidem hunc fuisse positum ipso anno Christi* DCCCCXIX, *quem notat Æra* DCCCCLVII, *in numero Æræ, qua Gennadius*

† an. 919 ecclesiam consecrat.

B *dicitur factus Episcopus, erratum fuisse oportet a transcribentibus, omissione unius ut minimum denarii; quo suppleto positaque Æra* DCCCCXLIII, *habebitur annus* DCCCCV, *quo Ranulfo mortuo ille successerit.*

4 *Hujus autem jam Episcopi perquam insignis memoria extat in quodam prædicti Regis Ordonii secundi Testamento, in Historia S. Jacobi, scripta per Maurum Castella Ferrerum lib. 4 pag.* 483, facta serie Testamenti sub die quod manet III Kalend...... discurrente Æra DCCCCLIII, *id est anno Christi* DCCCCXV, anno feliciter regni nostri I, commorantes in Dei nomine in civitate Zamora : *et subscriptum erat*, Ordonius Rex confirmo : *subscribit similiter* Geloyra Regina ; *et post similiter confirmantes Magnates novem atque tres testes*, Gennadius Episcopus Conf *tum confirmantes tres et totidem testes. Ita autem circa principium Rex Ordonius ait :* Dubium esse non potest, quod plerisque firmum manet atque notissimum, quod genitor noster bonæ memoriæ Dominus Adefonsus Rex, ad obitum veniens, ordinavit sub juramenti diffinitione, pro remissione peccatorum suorum, Patri Gennadio Episcopo quingentos auri nummos, Aulæ B. Jacobi Apostoli deferendos. Quam rem et genitrix nostra Domina Scemena Regina,

Idem fuerat anno 915

C ut completum fuisset, omnibus modis eidem Pontifici mente spontanea confirmavit. Ille vero hoc agere non valuit, quia germanus noster Donnus Garsea, apicem Regni accipiens, aditum eundi et redeundi ad eumdem locum sanctum jam dictus Episcopus minime habuit : nec talem hominem invenire potuit, per quem munusculum sibi commendatum ibi direxisset. Hac de causa eos penes se retinuit, usque dum post mortem Germani nostri, Nos divina procurante clementia parentum in solio locati, eosdem nummos supradicto Antistiti commendavimus. *Hæc ut intelligantur, sciendum, quod Aldephonsus Rex Legionis, propter res bello fortiter contra Mauros gestas cognomento Magnus, cum exhausto bellis ædificiisque ærario supplementum ex novis vectigalibus quæreret, adeo a se alienarit animos subditorum, ut quamvis seditionem compressisse ipso in exortu videretur, conjecto in vincula filio Garcia ; eadem tamen gravius exarserit paulo post; conspirantibusque cum matre filiis, et adjuvante Ferdinando Castellæ Comite, cujus filiam Garcias uxorem habebat;* coarctatus Rex regni regimine se privavit, et filium suum Garciam (licet invitus) regni constituit successorem, præsentibus filiis et potioribus regni sui. Post hæc orationis causa B. Jacobi limina visitavit : et rediens a filio suo Garcia,

a Rege Ordonio missus Compostellam,

ad ferendum eo legatum Regis Aldefonsi.

quem exaltaverat et qui jam tunc fratribus præminebat, petiit ut semel impeteret Saracenos. Et impetrato a filio quod petebat, movit exercitum contra Mauros; et eorum terris stragibus et incendiis devastatis, factus inclitus spoliis et captivis, victor civitati restituitur Zamorensi, et sicut principium sic finem regni victoriis adornavit : ibique proprio morbo coactus, felicem spiritum Creatori restituens, vitæ cursum feliciter consummavit, et sepultus est Asturicæ. D

5 *Hinc colligunt præcitati Maurus, Ægidius, aliique, pugnanti morientique Alphonso adfuisse Gennadium ; et extremæ voluntatis executorem, defuncti corpus sepulturæ mandasse. Porro Rodericus Archiepiscopus Toletanus, unde jam prolata accepimus, libro* 4, *cap* 20 *cœptam narrationem sic prosequitur :* Aldephonso defuncto Garsias filius ejus successit in regno, et regnavit annis tribus : *et cap.* 21, Post Garsiam Ordonius frater ejus regni gubernacula legitur suscepisse, quem Rex Aldephonsus Galleciæ præfecerat adhuc regnans. *Hæc Rodericus ; sed, nescio quo errore, ante et postea chronologiam sic prævertens, ut mors Alphonsi componatur cum Æra* DCCCCXXI, *id est anno Christi* DCCCXCIII. *Atqui ex Epistolis Joannis Papæ IX ad eumdem Alphonsum, et ex tempore Concilii Ovetensis an.* DCCCCI *celebrati, constat eam chronologiam non posse subsistere. Rectius ergo Mariana et alii dicunt, Alphonsum cessisse regno, bellum ultimum gessisse, et defunctum anno Christi* DCCCCX. *quæ esset Æra* DCCCCXLVIII : *atque hoc cum calculo a nobis posito optime convenit. Abdicati porro Episcopatus annum nobis suggerit Sandovallius, ex ipsius Gennadii sese abdicantis Testamento quod incipit .* Sub Genitoris ac Geniti procedentisque Spiritus sancti nomine Gennadius Christi servus (*cetera deinde ex ejusdem Sandovallii interpretatione Hispanica, dum textus originalis non suppetit, sic iterum redduntur Latinitati.*) Indignus quidem, sed tamen magna Dei misericordia Episcopus. Quandoquidem elongavi a gravi jugo Præsulatus, et seculis hujus maligni turbulentis negotiis, ut impenderem vitam contemplationi, cui diebus mihi superfuturis cupivi vacare, vivendo solitarie in secreto monte Silentii dicto, cum societate quorumdam monachorum Anachoretarum in hoc monte viventium ; ideo ad eorumdem sustentationem, propter laboriosam quam ducebant vitam, et ut in suis orationibus semper meminissent mei, promittendo promisi et confirmando dedi, omnibus monachis Eremitis hujus loci, Locum de Laguna dictum in termino Molinæ et territorio Asturicensi : eumque sic partitus sum, ut ejus medietas pertineat ad locum S. Jacobi de Pennalba, quæ est domus monasterialis, et reliquarum Reclusionum quæ ibi circum sunt propter salutem animarum, et ut vescantur monachi, quando diebus designatis insimul convenient : altera vero medietas ad hoc sit, ut portionibus æqualibus dividantur per eremitoria omnes fructus qui inde colligentur, impendanturque vestitui et sustentationi monachorum. Facta chartula Testamenti sub die Kalendarum Octobrium Æra DCCCCLVIII, *quæ notat annum Christi* DCCCCXX ; *ut plane videatur hoc ipso anno facta cessio, cui deinde post S. Gennadium subscripti leguntur Rex et Regina, cum duobus Episcopis atque Abbatibus sex, totidemque Conversis, et aliis Presbyteris atque Monachis Diaconibus ; sic tamen ut post Regem et Reginam cum Gennadio signantes, signasse etiam reperiantur Reges successores Alfonsus et Froyla, siculi, et Asturicenses sub illorum regimine Episcopi, Gennadii successores, Fortis atque Salomon.*

E

F

mortui an. 910,

et deposito Episcopatu secessit ad locum Silentii an. 920.

CAPUT

A

CAPUT II.

Monasteria condita et dotata a S. Gennadio.

S. Gennadius an. 915

Erravit Marietta, in Historia Sanctorum Hispaniæ lib. 5 cap. 80, cum credidit obitum S. Gennadii *referri posse ad annum circiter* DCCCCXVI. *Erravit etiam Ægidius Davila, in Theatro Ecclesiæ Asturicensis lib. 2 Cap. 1, qui sequentem annum absolute notavit. Utrumque vero exerrare fecit quoddam aliud S. Gennadii Testamentum, scriptum anno* DCCCCXV, *et ab iis sic intellectum, ac si causa mortis (et quidem paulo ante eam) factum esset; cum* Testamenti *nomen (ut jam supra sæpius) indeterminatum sit, ad significandum quamcumque voluntatem absolutam et irrevocabilem, publica auctoritate confirmatum. Ipsum integrum, et quidem Latine, exhibet Sandovallius : ex quo transcribere illud congruum censeo, quoniam, deficientibus vitæ Actis, horum locum ex parte supplet. Est autem, mutatis paucu- lis apicibus, quos transcribentium incuria videtur alterasse, hoc tenore descriptum :* Sanctissimis, gloriosissimis Dominis triumphatoribus, post Deum mihi Patronis, cœlorum Clavicularío, in arce Apostolatus constituto, electissimo Petro; æquali vocatione, Andreæ almifico; [per] Iberiæ terminos Jacobo clarissimo; atque hero Thomæ, asseclis Christi et ejus Martyribus, a constitutione mundi Deo notis Apostolis : cliens, servus vester Gennadius, pauper meritis, abundans sceleribus, indignus Episcopi [nomine]; firmissime teneo et indubitanter scio, quod vos, piissimi et strenui Patroni, ad unam Domini vocantis vocem, statim omnia quæ mundi sunt mundo reliquistis, indefesse adhærentes vestigiis Salvatoris; ut neque puncto quidem secederetis ab illo, etiam neque ad funus patris, semina divinæ sapientiæ haurientes, prædicatores egregii effecti, universum mundum lumine veritatis illustrastis; et quod ore docuistis, opere complevistis, et per effusionem sacratissimi cruoris vestri roborastis. Quid igitur ego miserrimus agam? Quod immeritus in hac vocatione accitus, neque opere neque prædicatione sum idoneus, illam comminantis Prophetæ, imo Domini vocem expavesco dicentis, Peccatori dixit Deus, Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? tu vero odisti disciplinam. Nam Vas electionis, Præceptor Gentium mirificus, qui supra cœlorum visibilia raptus sidera, verbo Domini pastus ac refectus [est], metuens nostri detrimentum, de se ipso dicebat, Ne forte aliis prædicans ipse reprobus efficiar. Conscientiæ meæ testimonio perterritus, et piaculorum pondere gravatus, patrocinium vestrum exopto humillimus, umbraculum culminis vestri expeto obnixus, defendi ac tueri interventu vestro fido intrepidus, nihil hæsitans, nihil dubitans, ut quidquid petieritis a Patre cœlesti fiat vobis. Et ideo dum Pastor pastorum apparuerit, dum in gloria majestatis advenerit, dum in conspectu ejus ignis præcesserit, cum in throno claritatis simul ac formidinis ad judicium sederit, et Vos et omnes Sancti cum eo sessuri supra thronos judicantes; quæso, ut ad optimum Regem pro me interpelletis, ut supereminеat misericordia judicium, et transferar a sinistrorum et hœdorum gregibus in dexteram, agni vellere indutus : et qui sessionis non mereor cathedram, adstare conspectibus divinitatis absque pavore meritis vestris valeam.

B Sanctos Apostolos deprecans,

Ps. 40, 17

C 1 Cor 9, 27

ut in die judicii pro se intercedant,

7 Cum adhuc sub Patre Apostolico, Abbate meo Arandiselo, in Ageo monasterio degerem; vita eremitarum delectatus, cum duodenis Fratribus et benedictione supradicti Arandiseli, ad S. Petri sanctam eremum perrexi : qui locus positus a B. Fructuoso et institutus [fuit] : post quem S. Valerius eum obtinuit : quantæ autem [in] vita sanctitatis fuerint, et quanta virtutum gratia et miraculorum emolumento enituerint, historiæ et vitarum eorum scripta declarant. Tum suprafatum loculum, in vetustatem reductum, pene oblivioni deditum, vepribus seu densissimis silvis opertum, atque magnis arboribus ex immensitate annorum adumbratum, auxiliante Domino cum Fratribus restauravi, ædificia instruxi, vineas et pomares plantavi, terras de squallido ejeci, horta et omnia quæ ad usum monasterii pertinent imposui. Sed æmulus virtutum, vitam nostram invidens, quasi, pro ædificatione multorum, mentes plurimorum excitans, ad Pontificatum Astoricæ [et] ad suburbia abstractus sum : in quo multis annis, involens et magis in principio perdurans quam spontanea mente, sed neque plene corporis [præsentia], ibidem commoravi. Omnem [autem] solicitudinem omnemque industriam circa prædictam eremum exercens, ecclesiam S. Petri, quam dudum restauraveram, miris ædificaminibus revolens ampliavi, et in melius ut potui erexi. Deinde autem in montibus illis aulam, nomine S. Andreæ, construxi; aliudque monasterium, ad ordinem monasticum inter vallum distendens, in memoriam S. Jacobi iterum construxi, quod vocatur Pennalba : inter utrumque vero, loco qui dicitur Silentium, in honorem S. Thomæ quartum oratorium fabricavi : et unicuique ecclesiæ donaria, munuscula, vel libros nunc offero segregatim; et ut nunc habeant per hoc testamentum disponere exopto, et Præsulum seu Principum præceptione affirmare decerno, atque seculis infinitis diu valitura persistere et permanere jubeo.

exponit qualiter constructo monasterio

D AUCTORE D. P.

factus Episcopus Asturicensis.

etiam alia tria loca erexerit.

E

8 Imprimis monasterium S. Petri [habeat] omnia quæ in circuitu ejus sunt, pomares et terras cunctaque per terminos suos. Item in Oza, villa quæ dicitur S. Maria de valle de Scalius cum tota sua hereditate : seu etiam alia ecclesia SS. Justi et Pastoris, terræ vineæ, pomares, horta, ex integro validitatibus præstitis, et adjacentes per terminos suos, ab integritate sint propria monasterii S. Petri, et nihil communionis ibidem habeant semper ceteræ ecclesiæ, quæ in supradicta eremo constructæ sunt, nisi forte unanimitatis gratia aliquid pro misericordia concessum fuerit. In thesauro denique memoratæ ecclesiæ S. Petri offero calicem cum patena, insuper Evangeliarium et coronas argenteas, signum, crucem, et lucernam ex ære : libros [etiam] ecclesiasticos, id est, Psalterium, Comitem, Antiphonarium, Manuale Orationum, Ordinarium, Passionarium, et Horarium. Ecclesiæ vero S. Andreæ omnes terras, quascumque habet per terminos suos, et pomares, vel quidquid ab hodierna die ibidem Fratres augmentare valuerint : similiter libros ecclesiasticos Psalterium, Comitem, Antiphonarium, Manuale Orationum, Ordinarium, Passionarium : vasa autem altaris, calicem argenteum cum patena et coronam, signum, crucem, et lucernam æream. Item monasterio S. Jacobi terras [et] pomares, quas per circuitum et terminos habet; libros, Psalterium, Comitem, Antiphonarium, Manuale Orationum, Ordinarium, Passionarium; in thesauro ecclesiæ calicem, coronam et super evangeliarium argenteum, lucernam et signum æreum. Item ecclesiæ S. Thomæ terras et pomares per terminos suos; libros, Psalterium; in thesauro ecclesiæ calicem, coronam, lucernam et signum æreum. Hæc omnia supra comprehensa, unaquæque sigillatim et separatim, locum proprium vindicent suum, neque unum cum altero communionem habeat, sed unaquæque ecclesia sibi vindicet quod segregatim offero.

deinde sua singulis assignat munera et libros.

F habendos privatim.

9 Restat autem (quia non in solo pane vivit homo,

A mo, sed omni verbo quod procedit de ore Dei) ut tradam ceteros libros divinos, id est, Bibliothecam totam, Moralia Job, Pentateuchum cum historia Ruth liber unus; sive etiam specialiter Doctorum, id est Vitas-Patrum, item Moralium, Ezechielem, item Ezechielem, Prosperum, Genera officiorum, Etymologiarum Cathaivanis, libri Trinitatis, liber Apringi, epistolæ Hieronymi; item Etymologiarum et Glossematum, liber Comitis, liber Regularum virorum illustrium. Hos omnes libros jubeo ut omnibus Fratribus in istis locis communes sint; nec quisquam eorum [aliquem] pro dominatione sibi vendicet; sed, sicut dixi, per partes et in commune possidentes videant legem Dei, et ad suprascriptas ecclesias percurrant : verbi gratia, ut quantum fuerint ex eis in S. Petro, alios tantos in S. Andrea, et alios tantos similiter in S. Jacobo; et mutuo [inter] eos disponent istos : quos qui legerint in uno monasterio, commutent eos cum alio; ita per singula loca discurrent, ut totos eos communiter habeant, et totos per ordinem legant. Ea dumtaxat ratione servata, ut nulli liceat ex his in alio loco transferre, donare, vendere, aut commutare : sed tantum in his

AUCTORE D. P. et alios habendos in communi,

cavens ne quid alienetur a quoquam,

B locis permaneant, et in hac eremo fundata sint : seu etiam si adhuc alia oratoria infra istis montibus adhuc constructa fuerint, habeant participationem in his specialibus libris. Si quis autem Frater vel Abbas, de his locis egressus, aliud monasterium in alio loco ædificare voluerit; non habeat potestatem asportare neque ejicere ex omnibus quæ in hoc testamento resonant, neque transferre de proprio loco ubi nunc illud confero : sed tantum in his locis, quæ fuerint de S. Petro usque ad Pennalbam, semper ea ibi consistere decerno, instituo et jubeo.

10 Si quis præruptor, Princeps vel Judex, Pontifex, Abbas, Presbyter, Monachus, Clericus seu Laicus, hoc votum meum infringere aut immutare voluerit, aut secus quam hæc scriptura continet agere disposuerit, in primis orbatus hac careat luce; ulcere pessimo divinitus ultus, a planta pedis usque ad verticem capitis, rivo vulnerum percurrente madefactus, [et] scaturiens vermibus, horror fiat omnium visibus; et in futuro cum impiis et sceleratis obrutus, tradatur flammis ultricibus : insuper [in] secularia damna mulctatus, coactus a Judice, conferat ipsi ecclesiæ quantum auferre conaverat per undecuplum; et hoc testamentum firmissimum vigorem retineat in perpetuum.

et contravenientibus graves pœnas imprecans.

Factum et confirmatum testamentum Æra

C DCCCCLIII

Sub Christi gratia Gennadius Episcopus in hunc testamentum, quod fieri volui, manu mea roboravi.

Ordonius Serenissimus Princeps confir.
Geloira Regina confir.
Ermigius Dei gratia Episcopus confir.
Didacus Dei gratia Episcopus confir.
Segeredus confir. Dulcidius confir.
Sarracinus qui Notarius.

11 *Æra prænotata, cum anno Christi* DCCCCXV *convenit, notatque annum a suscepto Abbatiæ regimine decimum septimum, decimum vero ab ordinatione Episcopali.* Anno autem sequenti aliud monasterium reædificavit, *inquit* § XI *Sandovallius*, quod antiquis temporibus S. Leocadiæ de Castanera dicebatur, quodque ipsemet in Testamento desuper confecto asserit primitus extructum fuisse a quibusdam sanctis et electis Patribus, Valentino et Moyse, Monachis et Abbatibus ibidem, qui istic vixerunt ardua nimis et Deo placita vita : post quorum sanctorum Patrum mortem, per negligentiam monachorum, monasterium perierit, utpote ab illis traditum Episcopo Indisclo, qui illud plane in usus suos convertit

Anno 916 restaurat monasterium S. Leocadiæ.

desolavitque : ipsum autem reædificandum suscepit D S. Gennadius VI Idus Januarii Æra DCCCCLIIII, præsentibus S. Attilano Episcopo Samorensi, et Fronimio, et aliis multis Abbatibus, ipsum Testamentum confirmantibus : ex quo etiam et ex alio Æræ DCCCCLXIII intelligitur, quod S. Gennadius tantopere habuerit cordi incrementum hujus loci, ut statim post abdicatum Episcopatum illuc se recipere cogitaverit, atque reipsa receperit. *Primum in priori, secundum in posteriori charta indicari potuit : quia constat ex tempore dedicatæ ecclesiæ S. Petri, quod* S. Gennadius *adhuc in Episcopatu fuerit anno post prioris Testamenti scriptionem tertio. Posterius Testamentum non ipsius* S. Gennadii, *sed Episcopi Fortis fuisse videtur : pertinet enim ad annum* DCCCCXXVII *et Sandovallius* § 15 *expresse dicit, post Æram* DCCCCLVIII, *id est post annum* DCCCCXX *nullam ulterius reperiri memoriam* S. Gennadii.

CAPUT III.

Tempus mortis, et dies cultus S. Gennadii.

E *Quod ad finem vitæ a sancto Præsule traductæ attinet, omnino videtur esse tenendum, quod antequam e vivis excederet Fortis, iisdem jam excesserat Gennadius. Si enim vixisset, non ita facile per mortem Episcopi hæsisset in loco Silentii interruptum opus novi monasterii a Forte inchoati. Hæsisse autem toto quo Novidius post Fortem sedit annorum plurium tempore, intelligitur ex quodam Testamento Episcopi Salomonis, condito sub annum* DCCCCXXXVII : *quod quia ad rem præsentem haud parum facit, ex Hispanica Sandovallii traductione, tantisper Latinum reddo; donec originarium contextum nobis mittat aliquis.* In nomine sanctissimæ et individuæ Trinitatis, ego Salomon, indignus Episcopus et minimus servorum Dei. Dubium nullum est, sed omnibus notorium, quod Domnus Gennadius, Domnus meus et Pater in Jesu Christo, fuit collocatus in gradu Sacerdotali et Sede Astoricense per Principem nostrum bonæ memoriæ Dominum Aldefonsum; et quod positus in hoc ordine isto loco fuit multis annis : ædificavitque monasterium in loco dicto Pennalba sub monte Aquilano, ubi olim, priusquam esset Episcopus, etiam ædificaverat aliud, ubi sunt Reliquiæ SS. Petri et Pauli. Præterea ædificavit alia multa monasteria et loca, quotquot hoc tempore ædificata videmus. Cum

Videtur Sanctus obiisse ante Fortem :

qui ipsi, dimisso Episcopatu monasteria a se condita repetenti,

F autem esset Episcopus visitavit dicta loca, et plenus Spiritu sancto, contemnens omne quod terrenum est, et æstimans quod verum atque æternum, renuntiavit (quemadmodum semper optaverat facere) Sedi et dignitati Episcopali; seque ad illa deserta recepit, eligens pro sua commoratione sancta ista monasteria quæ ædificaverat : in quibus fuit usque ad finem dierum suorum, regnante tunc temporis Domno Ordonio divinæ memoriæ. Qui videns gloriosam contentionem hujus sancti in vita monastica, et quod Sedes Asturicensis neminem habebat a quo gubernaretur; ex sententia et consensu ejusdem Domni Gennadii ordinavit, ut discipulus ejus Domnus Fortis esset Episcopus Asturicensis. Cum autem Domnus Fortis jam esset Episcopus Asturicensis, subiit illum desiderium grande fundandi aliquod monasterium prope Magistrum suum, in quo permaneret semper memoria sua ad remedium animæ suæ. Audiens vero hoc Dominus ac Magister ejus, plenus gaudio sanctificavit locum, qui dicitur Silentium, in quo fabricaretur monasterium quod fundare decreverat : et ad eum quo ipse mandavit modum, incepit opus Domnus Fortis : verum antequam posset absolvi, obiit. Tunc ego prænominatus Salomon

substitutus successor,

cœperat in loco Silentii monasterium struere.

A Salomon indignus fui electus loco illius Episcopus Asturicensis, per Principem nostrum Domnum Ranimirum. Videns ergo me positum loco Magistri mei, determinavi absolvere memoriam quam ille exorsus fuerat; et determinationem istam prosequens, congregatis Abbatibus et Monachis omnibus istorum locorum visum est, quod situs in quo fuerat inchoatum opus non erat congruus, esseque in aliam partem transferendus. Itaque ædificatum est ibi in vicinia, loco magis commodo, qui vocatur S. Jacobi Apostoli, ubi sepultum est corpus ejusdem S. Gennadii.

quod Salomon Ep. alio transtulit,

13 *Hactenus verba Testamenti sic intelligendi, ut utramque locum tam Silentii quam Pennalbæ, antea pro paucis eremitis ædificaverit S. Gennadius :* quod opus porro prosequens idem Salomon, *inquit Sandovallius,* statim absolvit : et in eo posuit multos sanctos Monachos confessores, pro quorum sustentatione et subsidio vitæ, ut ejusmodi cura eos non distrahat a contemplatione et vita spirituali, sub ordinatione piissimi Principis Ranimiri, et cum consensu omnium Clericorum sociorum suorum etc. dat eis locum et ecclesiam S. Columbæ, mense Februa-

anno 967,

B rio Æra DCCCCLXXV. *Ægidius Davila Episcopi Fortis memoriam reperiri ait pro anno Christi* DCCCCXXII, *putatque quod deposito Episcopatu etiam ipse ad monasterium se receperit : sed in hoc eum falli videtur ex prædictis patere. Obiit ergo Fortis inchoato eo in quod forsan (quando absolutum esset) cogitabat se recipere monasterio, et successorem accepit in Sede Episcopali Novidium : qui prosequendis sui decessoris cœptis nullam curam accommodans, longo quo sedit tempore, fortassis nec nomen quidem jam haberet in historia, nisi illius, sicut Davila ait, extaret* memoria in archivis Asturicensibus, per chartam referentem, quomodo mandaverit Ranimirus Rex Asturicæ congregari Episcopos, Abbates et Nobiles Regni sui, anno DCCCCXXXIV; et quod in magno illo conventu definitum decretumque fuerit, ut redderentur Ecclesiæ Asturicensi ejusque Episcopo Novidio, ecclesiæ quæ sunt Brigantiæ, Sanabriæ et Quirogæ, quæ ei ex ipso suo jure proprio et antiquo ablatæ fuerant, temporibus quibus ob barbarorum tempestatem et ingruentem persecutionem plurimæ ecclesiæ destructæ sunt

mortuo qui opus neglexerat Novidio.

14 *Antequam vero Novidius iste Episcopus fieret (quod videtur factus ante annum* DCCCCXXX) *mortuus S. Gennadius, pro suo ingenti desiderio multiplicandi monasteria,* etiam fundavit monasterium SS. Petri et Pauli de Castanera, in termino Vergidensi, con-

Gennadius aliis pluribus monasteriis conditis,

C stituto ibidem Abbate Domino Attillano. Licet enim talis fundationis annus ignoretur, fidem tamen de ea facit Hodarius Episcopus, in quadam scriptura Æræ DCCCCLXXXVIII. Distat autem monasterium istud quatuor leucis a monasterio S. Petri de Montibus, versus Menbibram circa fluvium Silum. *Ita Sandovallius : Ægidius autem numerat ex Yepez in diœcesi Asturicensi monasteria et eremitoria Regulæ Benedictinæ ad quadraginta octo,* quorum pro majori parte auctor fuerit S. Gennadius, implens deserta illa gente sancta, quæ suis orationibus frangeret Maurorum vires, majorem et meliorem Hispaniæ partem tunc obtinentium. *Inter ista tamen non invenitur* monasterium S. Michaelis, *quod fecerit Sanctus (ut ait Marietta),* paulo ante mortem, in quo et sepultus *jaceat. Nec mirum : jam enim audivimus Salomonem dicentem, quod S. Gennadii* corpus in monasterio S. Jacobi sepultum *sit : et certior, pro præsenti etiam tempore, testis Sandovallius § 14 sic loquitur.* Ex prænominatis monasteriis, quorum omnium caput fuit monasterium S. Petri, sola supersunt eremitoria; præterquam ex monasterio S. Jacobi de Pennalba, quod S. Gennadii appellat vulgus, quia ibi sepultus est fundator loci; est autem ecclesia parochialis

sepelitur in Pennalbensi,

D quorumdam rudium montanorum, et Dominus loci habet titulum Abbatis ac Dignitatis in ecclesia Asturicensi. Hic jacet corpus S. Gennadii, quod magna cum veneratione visitatur et adoratur a populis, qui aliquibus vicibus per annum, etiam ex locis remotissimis, peregrinationis causa eo adveniunt, Domino per frequentia miracula eorum devotionem comprobante. Est autem compositum intra arcam lapideam, modice extantem a terra, cui infossa est: de ipsa autem terra aufertur pulvis contra febres, et iisdem abactis reportatur, quo fit ut sanctum istud sepulcrum totum coopertum sit panniculis terra fartis. Pura est petra, nullisque exarata litteris, nec uspiam apparet ulla de anno vel die mortis memoria.

AUCTORE D. P.

et colitur contra febres.

15 *Hæc Sandovallius, sed ita ut interserat mentionem alicujus Translationis factæ a Salomone, ex loco ubi prius cœperat ædificari monasterium ad S. Jacobi : quod sane non est inverosimile : ut autem pariter translatum fuerit corpus Episcopi Fortis, oporteret eum istic sepeliri voluisse, quod nullo argumento adhuc probatum invenio, sed ex nuda præsumptione assertum. Idem deinde Sandovallius per meram conjecturam refert* S. Gennadii *mortem, inter Æram* DCCCCLVII *et* VIII, *id est inter annum* DCCCCXIX *et* XX. *Nobis nihil rationis apparet, ob quam credatur Sanctus statim a dedicata S.*

E *Petri ecclesia se abdicasse Episcopatu, multo minus cur eo abdicato dicatur mox obiisse; quin potius videtur inter monachos monachus vixisse saltem paucis annis, ut mors ejus inciderit circa annum* XXV *istius seculi; quo tamen nihilo segnior* Fortis *perrexit urgere opus cœpti ædificii, donec et ipse obiit, haud diu fortassis superstes Magistro. Interim ex dictis corruit Pseudo Juliani commentum, quod Tamayus atque Cardosus arripiunt, velut sacram anchoram in fluctuatione auctorum circa annum mortis, dum legunt in Adversariis num.* 504 Celebris est memoria S. Gennadii Episcopi Asturicensis sub Mauris, die XXV Maji anni DCCCCXVII. *Annos enim Christi, pro eo quo Julianus scripsisse debuisset ævo, nesciebat Hispania numerare. Nihilo magis audiri meretur idem fabulator, cum in iisdem Adversariis præsumit definire, quo loco fuerit* Ageum monasterium, *unde prodiit hic Sanctus, scribendo audacter num.* 509 S. Gennadius Lusitanus Bracarensis, monasterii Agen prope Bracaram. *Sitne an fuerit aliquod monasterium prope Bracaram,* Agen *dictum, quod fictioni huic occasionem dederit, equidem nescio; dubito autem an Sanctus in prælaudato Testamento voluerit proprium nomen monasterii indicare, et non dixerit appellative* Ageum, *loco* Agium monaste-

Videtur obiisse circa an. 925

F rium, *id est* Sanctum, *prout vocem illam sine aspiratione, qua Græce exprimitur* Ἅγιον, *in usu frequenti Latinorum ejus ævi scriptorum fuisse, satis constat. Quidquid ejus sit, graviori auctore mihi opus est, quam sit iste Pseudo Julianus, ut credam aut lucis usuram, aut disciplinæ monasticæ formam hausisse S. Gennadium extra regni Legionensis aut adjunctæ eidem Galleciæ fines.*

16 *Dies* XXV *Maji, sive is mortis fuerit, sive translationis alicujus ex ecclesia Asturicensi,* S. Gennadio *sacer jam pridem fuit; adeoque et in loco sepulturæ, quo magnam peregrinorum multitudinem affluere quotannis in die festo testatur Marietta. Docet hoc Tamayus ex antiquo Asturicensi Breviario MS. ubi pro isto die ejus indicatur Officium cum brevibus Lectionibus (quas utinam expressisset!) et hoc Hymno ad Vesperos et Matutinum :*

incertum an 25 Maji :

Nostrum canamus Præsulem Gennadium, qui ex montibus
Ruffianis compellitur hunc baculum percipere.
Vitam relinquens tacitam protractus est ad aulicam.
In qua nec ultra potuit consistere multoties.
Sic infulam dimittere constituit, situm amans
Antiqui cœnobii, inquirit ubi lauream.

quo inscribitur officium Breviario Asturic.

AUCTORE D. P.

A

ORATIO

Deus, qui præsentem diem honorabilem nobis in B. Gennadii Confessoris tui atque Pontificis, solennitate fecisti; da Ecclesiæ tuæ digne de tanto Patrono gaudere, ut apud misericordiam tuam exemplis ejus et meritis adjuvemur.

CAPUT IV.

Abbates et Sancti, successores Gennadii in monasterio Montano S. Petri, et Pennalbensi S. Jacobi.

Eodem loco sepultus ut sanctus, Urbanus Abbas.

Sandovallius, *præcipuarum quæ de* S. Gennadio *habentur notitiarum auctor, post descriptum, ut supra, sepulcrum* in eadem, *inquit*, capella, in qua tumulatus est S. Gennadius, ad aliud ecclesiæ latus invenitur arca lapidea, Gennadianæ similis : et in hac est corpus S. Urbani, Abbatis hujus monasterii tantæque sanctitatis, ut eodem quo sanctus Fundator sepulturæ honore dignus sit habitus, eodemque quo ille modo religiose cultus. Sciendum est autem, quod B intra hanc ecclesiam parochianorum nullus sepultus sit unquam, propter reverentiam loci. Intra parietem lateralem, cui adjunctum est sepulcrum S. Gennadii, aforis est fornix antiquus, duobus parvis arcubus media columna eos fulciente præstructus, sub eoque intra parietem excavatum grandis arca lapidea, cujus epigraphe litteris Gothicis scripta, et temporis vetustate consumpta, nihil amplius legendum exhibet quam tria hæc verba, *FAMVLUS DEI JANVARIVS* : nec videtur alius ibi depositus quam S. Fortis Episcopus Asturicencis discipulus S. Gennadii : siquidem accolæ venerantur corpus istic reclusum, tamquam Sancti. In eadem parte quæ respicit Septemtrionem, est alia petra intra fenestellam, cui aforis inscriptum ✝ *HIC PETRONATVS.* Significatque introrsum, non tamen intra corpus ecclesiæ, sepultum esse aliquem sic appellatum ; et quidem eum, qui dignus fuerit titulo eximiæ sanctitatis tali loco humari : neque enim nobilitatis titulo aliove simili id factum credi potest eo loci, ubi nulli circum nobiles, sed bubulci dumtaxat et rusticana gens.

Item Januarius,

Petronatus,

Stephanus,

18 In eadem parte, ad ingressum portæ unius, per quam ex porticu ecclesiam ambiente in illam intratur, ipso in limine jacet grandis lapis sepulcralis, et ad latus portæ est formosa petra, litteris satis C elegantibus ac fere ex integro Romanis sic inscripta :

Clauditur in Christo sub marmore Stephanus isto,
 Abbas egregius, moribus eximius,
Vir Domini Rectus, rectique tenore severus,
 Discretus, sapiens, sobrius, ac patiens;
Grandis honestatis, magnæque vir pietatis,
 Dum sibi posse fuit, vivere dum licuit :
Quem nobis clarum genuit gens Francigenarum,
 Rectorem juvenum, dogma decusque senum.
Gervasi festo cessit fragilique senectæ ·
 Virtus celsa Dei propitietur ei.
Annum centenum duc, septies addito denum,
 Mille quibus socies, quæ fuit Æra, scies.
III Kalendas Julii, obiit Stephanus MCLXX, Pelagius
 Fernandus jussit fieri, Petrusque notavit.

Franco,

19 In quadam fenestella porticuum, quibus dixi ambiri ecclesiam, ubi sepeliuntur parochiani, quæ est ad dextram illius portæ ubi sepultus est Stephanus, hujusmodi etiam in lapide scriptura cernitur, *STEPHANVS DEI FRANCO, QVANDO MIGRAVIT DE HOC SECVLO, ROGATE PRO EO. Hæc verba sic explicat Sandovallius, quasi ejusdem vel alterius* Stephani *Epitaphium sint. Vereor ego ut incorrupta sint omnia, et ne* Famulus *legendus sit, ubi* Franco *ponitur ;* Migrabit *autem, ubi legitur* Migravit : *ut sensus sit, Stephanum, in tempus mortis suæ, præparasse sepulturam sibi ipso in limine, sub istic posito lapide; et transeuntium preces cum mortuus fuerit postulare : aut potius, quod* Stephanus Abbas *decessori suo* famulo Dei Franco *memoriam istam posuerit.* Denique, *inquit Sandovallius,* in parte ecclesiæ meridionali aforis, ad pedem extremi parietis, cui intrinsecus adjacet sepultura S. Urbani, alia est sepultura infra porticum, solius parietis interjectu distincta ab illa quam dixi S. Urbani, sub grandi lapide his verbis inscripto, ✝ *HIC IACET VILIAS FAMVLVS DEI : OBIIT ÆRA MLXXX.* D

Vilias.

20 Hæc autem minutim referre volui, *inquit Sandovallius,* quia communi opinione indigenarum, sepulcra istic creduntur Sanctorum esse, famaque a majoribus accepta dicuntur septem omnino Sancti cum S. Gennadio fuisse sepulti. *Ita ille, cui, quoad* Urbanum, *de titulo sanctitatis indubitanter assentior; quippe cujus sepultura intra ecclesiam fuit. Fortem Episcopum aut in Pennalbæ sepultum esse, aut, si est, aforis fuisse positum, probatione solidiori videtur quam simplici præsumptione egere : cum vere ibi sepultus esse potuerit quidam, ut adhuc lapis loquitur,* Dei famulus Januarius, *qui, æque ac ceteri hic nominati, Abbas monasterii fuerit. Quod si verum est, dixerim, quod monasterium rexerint hoc fere ordine. Primo* Urbanus, *deinde* Vilias *defunctus anno* MXLII : *tum* Januarius, Petronatus, Franco, *ac* Stephanus, *mortuus anno* MCXLVIII, *ejusque successor* Pelagius Fernandez ; *cujus monumentum nemo ponere curaverit, collabente fortassis jam tum disciplina loci, ejusque proprietate ad Asturicense Capitulum devoluta. Sane si* S. Gennadii *successor* Fortis *Sancti titulum venerationemque Pennalbæ unquam habuisset, non video cur ecclesia Asturicensis, non æque hujus festum atque illius sumpsisset celebrandum. Abbates autem ipsius loci, specialis monumenti prærogativa donatos fuisse, præ vulgo Monachorum et Laicorum, per quam conveniens rationi est.* E

an omnes ut Sancti ?

et Abbates monasterii ?

21 *Simile quid in montano S. Petri cœnobio usu venisse videtur. Ibi enim, ut scribit idem Sandovallius,* in capella majori, post tabulam altaris, sub fornice quodam sunt quatuor arcæ, *inquit,* quas vidi et aperui, et intra earum singulas unius Sancti corpus conspexi. In harum una præsumitur esse corpus S. Valerii. Altera, ut prior, ex ligno est et inaurata, cum aliquibus historiis novi Testamenti, expressis penicillo et coloribus; in qua dicunt esse corpus S. Vincentii, Abbatis hujus monasterii post S. Gennadium, unius ex duodecim primis illius sociis. Tertia, obducta corio et circulis deargentatis vincta, varias habuit ipso in corio designatas picturas, quarum nihil amplius potest discerni : ossa vero intus posita tam sunt integra, ut ex ebore tornata videri possint, fragrantque odore non adscititio, sed proprio eoque suavissimo. Quarta denique lignea, figuras aliquot opere perquam vetusto pictas refert, Dominæ scilicet nostræ et Filii ejus; non tamen in eadem qua ceteræ æstimatione est. Continet autem recentioris notæ scripturam in pergameno, ex altera vetustioris seu Gothici characteris transsumptam, quæ dicit : Hæc sunt ossa cujusdam optimi viri eremitæ, qui vocabatur Alfonsus Petri, qui in hac montana vixit quadraginta annis, in maxima pœnitentia et perpetua a carnibus abstinentia. Hic habuit socium, qui se hoc nemore suspendit, et ibi sepultus est. Nemo hæc ossa hinc auferat. Iste autem sanctus Eremita videtur mihi ibidem vixisse, prius quam S. Gennadius in monasterii formam locum reduceret. F

In ecclesia S. Petri sunt post altare capsæ quatuor Sanctorum :

22 *Utinam, ut in posteriori, sic etiam in tribus prioribus inveniretur ejusmodi scriptura; securius enim progrederemur ad prænominatum* Valerium *adscribendum Sanctis ad* XXV *Februarii; quamvis de tali die non*

quorum unum esse S. Valerii satis dubium est :

A *non valde certos nos reddat Epitaphium, ignotum Sandovallio, et productum a Tamayo, atque sic finiente :*

Æra septingena, tribus additis ad tricena,
Mense Februario, die quo minus in Kalendario,
Si bene perpendas, numeratur quinto Kalendas
Sequentis mensis, anno octavo Egicanis.

Sicut enim nulla est in versibus forma styli seculo VII *usurpati, sic ex primo versu, quo dicitur,*

In hoc cœmeteri loco jacet corpus insigne Valeri

consequens foret seculo XII, *quo tale quid scribi potuisset (nec enim prius cœperunt epitaphia rythmice texi) adhuc in communi cœmeterio* Valerii *istius corpus tumulatum jacuisse : quod non fuisset, si ante tria secula publicum habuisset cultum ut Sanctus. Ad hunc tamen ei abjudicandum parum me movet consequentia illa : quia tam istud Epitaphium, quam plurima alia per Martyrologium Hispanicum sparsa, ex fide MS. apud Tamayum servati sub nomine auli Haly, suspectissimum mihi est recentis fictionis, adeoque ex eo non puto posse solidam aliquam consequentiam formari, non modo de cultu vel non cultu, sed neque de die vel anno mortis, qui juxta Æram ibi notatum esset* DCXCV *annus Christi, et* XXX *ab obitu S. Fructuosi; cujus cœpta promovisse quidem scitur Valerius iste; sed crebro de loco in locum migrare solitus, gratis supponitur obiisse et sepultus esse in monasterio S. Petri.* B

23 *Quin imo ex eo quod ejus opera MSS. serventur in Cerradensi, nunc Cisterciensium monachorum, cœnobio, suspicari quis posset, quod Auctor ibidem obierit. Ceterum si quis illa in lucem proferat, libenter ad* XVI *Aprilis, post Vitam S. Fructuosi, dabimus Vitam successoris* Valerii *propriis ejus verbis collectam, quæ nunc solum habemus interpretata ab aliis. Illa autem opera, vel edi in lucem, vel loca ex quibus Vita colligitur inde transcripta nobis mitti, tanto magis optamus, quanto lætantius simul accipiemus ejusdem* epistolam, Monachis Complutensibus directam, qua Vita B. Eucharíæ Sanctimonialis describitur; et Historiam sancti Abbatis Dodonæi, Historiamque et Revelationes ac Miracula SS. Maximi et Bonelli monachorum, *quorum omnium hactenus nullæ, nec apud nos nec apud Tamayum extat notitia : si autem scirem* Maximum et Bonellum *ipsius monasterii S. Petri inquilinos fuisse, inciperem fortassis cogitare, in dictis sine nomine certo arcis, eorum corpora contineri.* D

cum potuerit obiisse in Cerradensi monasterio ubi sunt ejus opera,

AUCTORE D. P. *a nobis optata.*

24 *Ceterum, ut a longiori digressione redeam ad* S. Gennadium, *operæ pretium fuerit ex Sandovallio discere, qualia fuerint antra, quibus ille Silentii nomen fecit, et suo incolatu venerabilitatem haud modicam contulit, unde etiam hodie nomen ab eo retinent, ut* S. Gennadii antra *dicantur.* Sunt illa numero quinque, intra vivam altissimi montis rupem, naturæ solius ductu cavata : ad quæ non nisi per angustam semitam, capris potius quam hominibus meabilem, sic ascenditur, ut necesse sit apprehendere arbusta, neque deorsum oculos inclinare, alias in vertiginem facile agendus. Supra ipsa antra assurgit rupes, adeo alta ut horrorem incutiat suspicientibus : eorum vero ostia solem respiciunt orientem; et ultra dimidiam hominis staturam non patentia, portarum simul ac fenestrarum præbent usum : introrsum vero satis amplo spatio ad moderatam altitudinem eriguntur, excavatis circumcirca ad sessionem lateribus longo tractu. Huc Sancti illorum temporum Monachi, et claustralis vitæ exercitiis inveterati, ad spiritualia certamina summo cum silentio obeunda se conferebant, Adventus Dominici et Quadragesimæ tempore; quo deinde paratiores redirent ad sacra Natalis Christi Resurrectionisque solennia, intra monasterium cum Fratribus celebranda. Hic grandes thesauros latere absconditos barbara agrestium accolarum turba sibi persuadet; recte, si sanctitatem intelligat, quam istic reliquerunt habitatores sui, per austerioris pœnitentiæ opera ibidem exercita : alios enim thesauros ibi frustra requiras.

Antra S. Gennadii in loco Silentii,

quales thesauros servent. E

DE S. JOANNE PSICHAITA,

CONFESSORE APUD GRÆCOS.

SYLLOGE HISTORICA.

D. P.

Elogia ex Synaxariis : cognomen Psichaitæ unde ei datum.

F

C

Celebrant hunc Christi Confessorem Græci hoc mense Majo; sed tot diversis diebus inscriptum eorum sacris Fastis, ut merito dubitari possit, cui potissimum diei debeat attribui. Inter antiquiores Fastos censemus Menologium Basilii Porphyrogeniti Imperatoris in quo ad XXV *Maji laudatur his verbis.* Joannes sanctus Pater noster, ab ineunte ætate Christum amore complexus, et Eliæ ac Joannis Præcursoris vivendi rationem imitatus, mundum reliquit : atque in lauram Psychaitæ abiens, monasticam vitam suscepit : adeoque rigido vitæ instituto seipsum addixit, ut donum a Deo acceperit et dæmones fugandi et morbos curandi. Cum autem Iconomachorum tempore solerter certaret, et orthodoxas doctrinas propugnaret; denuntiatus fuit tyranno imperanti, et ab eo evocatus mandatum accepit abnegandi sacrarum imaginum venerationem, hæresibus assentiendi, partique abominationis subscribendi. Verum is, parere jussis recusans, quin potius Imperatorem arguens, ipsumque compellans hæreticum, in exilium relegatus fuit; in quo cum ab impiis et iniquis Iconomachis plurima sibi illatas ærumnas constanter sustinuisset, vitam cum morte commutavit. *Hæc in Menologio Basilii Imperatoris, ad diem* XXV *Maji sub finem tomi primi Græce producta. At pridie, sive die* XXIV *Maji, celebratur memoria ejus in perantiquo MS. Græco Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod spectat ad collegium Claromontanum Societatis Jesu Parisiis, cum hujusmodi encomio.*

SUB ICONOMACHIS

Elogium ex Menol. Basilii Imp. 25 Maji,

et ex MS. Synaxario 24 Maji,

2 Οὗτος ὁ Μακάριος, Ἰωάννου καὶ Ἠλιοῦ ἐκ νηπίου τοὺς τρόπους μιμούμενος, ἄκρᾳ σκληραγωγίᾳ τὸν βίον ἑαυτοῦ ῥυθμίσας, τοὺς πολέμους τῶν δαιμόνων ἐνίκησεν ἀνδρικώτατα· ταῖς τῶν δακρύων πηγαῖς τὴν ψυχὴν προκαθαρθείς, καὶ παννύχοις στάσεσι τὸν Θεὸν ἱλασκόμενος· καὶ αἱμάδας προχέων δακρύων ποταμοὺς ἐξήρανε τῶν αἱρέσεων· τοῦ Χριστοῦ τὸ ὁμοίωμα προσκυνῶν ὡς σεβάσμιον, καὶ τῶν ἀσεβῶν τὰ βουλεύματα καταστρεψάμενος ἠρίστευσεν, ἐξορίας πικρὰς καὶ φυλακὰς καρτερῶς ὑπομείνας· καὶ νόμων προϊστάμενος καὶ πατρικῶν παραδόσεων, νόμων βασιλικῶν κατέπτυσεν· ὅθεν καὶ ἀθλήσας καρτερῶς, καὶ αὐτὸς τὸν ἴσον τοῖς ἁγίοις ἀγῶνα ὁμοίως καὶ τὸν στέφανον ἐκράτησε, νοσούντων σώματα καὶ ψυχὰς θεραπεύων, ὡς τῶν θαυμάτων τὴν χάριν ἐκ Θεοῦ δεξάμενος. Beatus hic, ab incunabulis Joannis Baptistæ et Eliæ vitam imitatus, rigido vivendi instituto assumpto, seipsum præclare exercuit, et hostiles dæmonum infestationes

A AUCTORE D. P. nes generosissime devicit; postquam jam ante lacrymarum fluentis animam purgasset, et totis noctibus assidua precum statione Deum sibi propitium reddidisset, et lacrymarum fontibus flumina hæreticorum exsiccasset. Sacram namque Christi imaginem ut venerandam honoravit, et de subversis impiorum consiliis triumphavit. Gravia et acerba exilia et carceres generose pertulit, dum Patrum constitutiones traditionesque propugnaret, et decreta Imperatoris conspueret et exploderet. Unde et fortiter decertando, par et ipse aliis Sanctis certamen subiit, et parem cum illis coronam reportavit; acceptoque a Deo curationum dono, multorum corpora et animas sanavit.

et in aliis die 23 et 26 item 7 et 28 Maji.

3 *Eadem fere referuntur ad diem* XXIII *Maji in MSS. Græcis Menæis Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ, et in altero codice Taurinensi Ducis Sabaudiæ, in cujus altero adscribitur ad diem* XXVI *mensis, uti in MSS. Divionensibus Petri Francisci Chiffletii ad diem Maji* XXIII; *addito disticho, quo ejus anima ad sinum Abrahæ, cum Lazaro paupere, ab Angelis delata eleganter innuitur, occasione nominis, a voce* ψιχὴ *id est* Mica *sumpti. Ipsum et qualemcumque interpretationem, liberiori, ut ista solemus reddere, metro accipe :*

B
Δέξαι σύνοικον Λάζαρε Ψυχαΐτην.
Ὃς τὸ πρὶν ἦρας καὶ τῆς τραπέζης ψίχας
Micarium accipe, Lazare, cohabitantem,
Qui sustulisse diceris micas mensæ.

Synaxaria quidem et Menæa, quotquot vidimus, non per I *sed per* Y *cognomen Sancti exprimunt : sed ea scribendi ratio, præterquam quod totam præfati Distichi* D *enervat elegantiam (nec enim inter* ψυχὴ anima *et* ψίχη mica *ulla est significationis proportio) erroris facile vel eo convincitur, quod nullus uspiam sciatur esse locus,* ψυχὴ *dictus, unde possit* Psychaitæ *nomen formatum dici : fuit autem in urbe regia (uti in sua Constantinopoli Christiana lib.* 2, *cap.* 16, *num.* 76 *docet Cangius) quidam locus* Psichæ *appellatus, usque non procul a Foro situs : sic enim suggerente eodem Cangio, reperio apud Leonem Grammaticum, quod ante Christophori Cæsaris mortem , quæ accidit anno* DCCCCXXXIII *mense Augusto,* contigit incendium ingens et horrendum in fori porticu, templo sanctissimæ Deiparæ vicino, adeo ut cereariorum et pellionum officinæ μέχρι τῶν ψιχῶν *(sic enim scribendum erat non* ψυχῶν, *et ita etiam habet Anonymus Combefisianus idem incendium narrans apud Cangium)* adeo, inquam, ut officinæ usque ad Psichas consumerentur. *Quin et* Micam auream *in regione secundo veteris Romæ statuit Publius Victor, unde ad novam Romam ejusdem nominis Græce redditi usus fluxisse potuit. Atque hæc eo dicta sint, ad intelligendum, quod alios nescíremus; Joannem, de quo agimus, fuisse Constantinopolitanæ urbis inquilinum, in* Psichis *prope forum Reclusum ac solitarie viventem, sicut alii per eamdem urbem plures faciebant, mediis in civitatibus eremum* E *sibi invenientes. Demum in Menæis excusis bis refertur cum eodem encomio jam ultimo relato, scilicet ad diem* VII *et* XXVIII *Maji. Utroque die, secundum consuetudinem, refertur apud Maximum Episcopum Cytherorum; at nullo horum vel prænominatorum dierum in Menologio Sirleti.*

Cognomen Psichaitæ,

sumptum a loco urbis CP. ubi morabatur.

NOT. 2 ..... APP. TOM. VII MAJI

DE SANCTO OLBIANO

APUD GRÆCOS.

ex MS. Synaxario Divionensi.

D*uos hujus nominis Sanctos hoc mense Majo celebrant Græci, alterum Episcopum Aneorum et Martyrem, die* XXIX; *alterum hoc* XXV *Maji, quo die indicatur in MSS. Menæis Divionensibus, in collegio Societatis Jesu apud Petrum Franciscum Chiffletium olim asservatis; in quibus hæc pauca referuntur :*

Ὁ ἅγιος Ὀλβιανὸς ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται,
Sanctus Olbianus in pace consummatur.

et deinde hoc distichon subjungitur :

Τὸν Ὀλβιανὸν, οὗ πανόλβιος βίος,
Λαβόντα καὶ πανολβίαν λῆξιν γράφω.
Quia Olbiano vita ter felix fuit,
Ter quoque felici morte resolutum dico.

Allusio fit ad nomen. Græcis enim βίος, Vita ; *et* ὄλβιος, Felix, fortunatus, dives, locuples *est.*

C F

DE SANCTO JEJUNIO

MONACHO ORDINIS S. BASILII IN CALABRIA.

G.H.

ex Italis scriptoribus recentioribus.

XXV M II

H*ieracium, vulgo* Gieraci, *urbs Magnæ olim Græciæ, nunc Calabriæ ulterioris, ab anno* CCCXXX *Episcopalis, cui unitus fuit Episcopatus Locrensis, ex cujus ruinis multum accrevit, et Græci quondam ritus et obedientiæ fuit usque ad annum* MCCCCLXVII; *quo abdicatis Græcorum ritibus, accepit ceremonias Ecclesiæ Romanæ.* Ex hac Hieracensi urbe fuisse B. Jejunium, Ordinis S. Basilii monachum, *ut Ferdinandus Ughellus, tomo* 9 *Italiæ sacræ in Hieracensibus Episcopis sub initium columnæ* 543. *Antonius Beatillus Societatis Jesu Sacerdos, in Sancti regni Neapolitani illustrandis diu versatus, de eodem Sancto ista ad nos scripsit :* S. Jejunii memoria habetur in Elogiis Episcoporum Hieracensium, quæ manuscripta apud me servantur, et potissimum in Vita Illustrissimi Fratris Joannis Tirsæi, ex Abbate S. Philippi Ordinis S. Basilii, a Clero electi Episcopi Hieracensis, et a Clemente V confirmati anno MCCCXII. Est et mons altissimus, lapidosus, ascensu difficilis juxta civitatem, sesquimille passus a castro distans Aquilonem versus : in hujus summitate adest ecclesia semidiruta, quæ dicitur S. Jejunii : quo etiam nomine mons ipse usque in hunc diem appellatur. *Hæc Beatillus. David Romæus in Indice Divorum, qui nati vel humati sunt in regno Neapolitano pag.* 404, *inter* Sanctos Hieracenses *recenset* S. Jejunium e societate Divi Basilii, *et coli ait* XIII Kalendas Junii. *Hieronymus Marafiottus Polistinensis lib.* 5 *Chronici Calabriæ folio* 307, *enumerat etiam Sanctos Calabriæ, atque inter illos nominat* S. Jejunium Confessorem Hieracensem.

Ferrarius,

Hieracii dicitur natus,

ecclesia et mons S. Jejunii,

Cultus 25 Maji.

A *Ferrarius, in Catalogo generali ad hunc diem;* Locris, *inquit,* in Magna Græcia S. Jejunii monachi, Ordinis S. Basilii, *et citat* tabulas Ecclesiæ Hieracensis, *ubi,* (*ut ait in Catalogo Sanctorum Italiæ*) magnam habet venerationem : eumque asserit mira vitæ sanctimonia effulsisse, ac videri circa tempora SS. Nili, D Fantini et aliorum floruisse. *Ex his* S. Nilus *vixit seculo Christi* x, *colitur que* xxvi *Septembris. At* Fantino *dies* xxxi *Julii sacer est, cujus tempora æque nobis incerta sunt, ac ætas* Jejunii.

Tempus vitæ.

NOT. 3***** APP. TOM. VII MAJI

DE S. GREGORIO SEPTIMO

PONTIFICE ROMANO.

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. I Laudatores et defensores defuncti, Vita a Paulo Bernriedensi scripta, Acta Pontificalia triplicia.

ANNO MLXXXV. *Tempus Sedis.*

Sanctissimus et generosissimus Pontifex Romanus* Gregorius septimus, *antea dictus* Hildebrandus, *defunctus* xxv *Maji anno* MLXXXV, *præfuit universæ Ecclesiæ annos duodecim, mensem unum,* B *et dies quatuor; scilicet inchoandos a die* xxii *Aprilis anni* MLXXIII; *uti evidenter liquet ex decreto electionis infra proponendo. Erraverunt enim, qui solum* xxv *die dicti mensis electum volunt, sumpta errandi occasione a Catalogis, in quibus decessoris, triduo ante istam electionem defuncti, obitus cum depositione confunditur. Hic plurimas in vita passus est persecutiones, et adhuc post mortem calumnias. Sed non defuerunt ejus innocentiæ, et pro Ecclesia Dei propugnandæ fortitudinis ac justitiæ acerrimi defensores : inter quos censeri possunt Cardinalis* Cæsar Baronius *et* Jacobus Gretserus : *ille quidem in Annalibus suis Ecclesiasticis, in quibus res ejus gestas per singulos annos deducit ex scriptoribus maxime coævis, et Conciliis sub eo habitis, atque Registro epistolarum ejus in undecim libros distincto : Gretserus vero Tomo* 2 *Defensionis Controversiarum Cardinalis Bellarmini, propugnans eum contra varios hujus temporis sectarios, potissimum libro* 4 *cap.* 13 : *ac dein illustri Apologia, in qua quinquaginta testes adducit, qui suis scriptis res gestas hujus* S. Gregorii *proponunt, et contra adversarios defendunt.*

Defensores ejus Baronius,

Gretserus, et ab eo prolati 50 *testes,*

2 *Horum primus est* S. Anselmus Episcopus *Lucensis, proximo post obitum sancti Pontificis anno vita functus : qui contra Guibertum Antipapam, pro defensione* Gregorii *legitimi Pontificis Romani, librum* C *scripsit. Secundus testis est auctor Vitæ dicti S. Anselmi, domesticus Presbyter Pœnitentiarius : quam Vitam nos ad diem ejus natalem* xviii *Martii illustravimus. Succedunt* Acta Vaticana *apud Baronium ad annum* MLXXIII, *et* Acta publica electionis *quæ infra proferuntur. Dein allegantur antiqui Historici seu Chronologi, inter quos est* Lambertus Schafnaburgensis, *de rebus gestis Germanorum, sed solum deductis ad annum* MLXXVII, *et Pontificatus* S. Gregorii *quartum : tum* Paulus Langius *in Chronico Citizensi, cum adductis testimoniis ex Annalibus Magdeburgensibus et Chronicis Turingensibus :* Marianus *etiam* Scotus, *ejusque Continuator* Dodechinus, *et ab hoc productus* Stephanus Episcopus Halberstatensis, *qui causam Gregorii fortissime contra Henricum Regem egit : deinde* S. Anselmus Archiepiscopus Cantuariensis, *cujus Acta dedimus* xxi *Aprilis :* Bertoldus Constantiensis *et* Paulus Bernriedensis, *de quibus mox agemus :* Domnizo Presbyter, *in Vita Comitissæ Mathildis, libris duobus carmine conscripta ;* Leo Ostiensis, *in Chronico Casinensi, ad annum* MLXXXVI *deducto;* Bruno, *in Historia belli Saxonici;* S. Gebehardus Archiepiscopus Salisburgensis, *et* S. Gebehardus Episcopus Constantiensis, *et qui eorum Vitas scripserunt, quas suo tempore dabimus* xvi *Junii et* xxvii *Augusti; denique, aliis omissis,* Bernaldus Presbyter Constantiensis, *cujus opuscula ex MS. Ratisbonensi edita sunt a dicto Gretsero, et fere spectant ad defensionem rerum a* S. Gregorio *gestarum : et maxime Apologeticus et Epistolæ ejus pro Decretis* S. Gregorii, *quas etiam erudite exposuit* Christianus Lupus *inter Synodorum generalium ac provincialium Decreta et Canones, integro libro seu* E *parte quinta. Subjunxit illis omnibus prælaudatus Gretserus* Gregorii VII *Vitam, electionem et res gestas, ex libro quarto Onuphrii Panvinii De varia creatione Summi Pontificis, et ex bibliotheca Bavarica. Istæc omnia apud illum videri possunt, edita Ingolstadii anno* MDCIX : *ubi is anno sequente vulgavit Apologiam pro Cardinale Baronio, in qua aliquot capita spectant controversiam in causa* S. Gregorii *motam; uti curiosus lector ibidem reperiet. Dignus etiam est qui legatur Franciscus d'Enghien, Ordinis Prædicatorum S. Theologiæ Licentiatus, edito novissime libro cui titulum fecit,* Auctoritas Sedis Apostolicæ pro Gregorio Papa VII vindicata adversus Natalem Alexandrum ejusdem Ordinis Doctorem Theologum, *inter selecta Historiæ Ecclesiasticæ Capita seculi* xi *parte* 3, *usque adeo suæ professionis oblitum, ubi de* Gregorio *agit, ut vel ea sola causa potuerit commeruisse gravissimam, qua libri ejus omnes fulminati sunt censuram Innocentii Papæ XI.*

in quibus S. Anselmus Lucensis.

Lambertus Schafnaburgensis,

Langius

S. Anselmus Cantuariensis,

Leo Ostiensis,

Bernaldus Presb. Constantiensis.

Panvinius,

Enguianus

3 *Nos, omnibus aliis omissis, damus hic primo loco Vitam* S. Gregorii *a Paulo Bernriedensi scriptam. Fuerat hic Paulus Canonicus Ecclesiæ Ratisponensis, sed ab Henrico IV in exilium actus, in cœnobio Bernried recens fundato habitum Ordinis Canonicorum Regularium suscepit, circa annum* MCXX, *ab Udalrico* F *Episcopo Passaviensi (qui rexit dictam Ecclesiam ab anno* MXCI, *usque ad annum* MCXXIV) *Presbyter consecratus, et elapsis ab hujus Episcopi obitu septem annis, absolvit hanc Vitam, circa annum* MCXXXI. *Gretserus, qui eamdem una cum Apologia pro Cardinale Baronio edidit arbitratur* Paulum, cum Romæ esset, familiarem fuisse Callisto II Papæ, *qui sedit a die* iv *Februarii anno* MCXIX, *usque ad* xii *Decembris anni* MCXXIV, *et confirmavit fundationem cœnobii Bernriedensis anno* MCXXII, *quando potuit hac de causa Paulus Romam profectus fuisse : qui infra num.* 11 *adducit* Callistum Papam narrare consuetum, quod Episcopus, simoniace electus, non valuerit recitare Gloria Patris et Filii et Spiritus sancti. *Ita deinde num.* 16 *ait,* Joannem Camerarium, olim Alexandri II Pontificis, narrare solitum, *quod precibus S. Alexandri febris ardens depulsa sit : atque ita hinc inde inserit varia miracula, tempore vitæ patrata: sed num.* 104, quæ ad sepulcrum ejus cœlitus facta, vel quæ fieri dicunt religiosiores quique Romani, illis qui viciniores sunt percensenda reservat. *Sub finem tamen num.* 114 *addit* superlatam narrationem duorum miraculorum, Salerni cœlitus patratorum. *Ex*

Datur primo Vita scripta a Paulo Bernriedensi,

auctore accurato

AUCTORE D. P.

A *Ex quibus colligimus summam ab Auctore adhibitam diligentiam, ut accurate omnia traderet: quod unusquisque etiam poterit colligere, si quæ addimus Annotata perspexerit, contuleritque cum reliquis Auctoribus, item epistolis Gregorii et Synodis tunc habitis. Etenim plane conveniunt omnia, maxime ubi de Simoniacis et Nicolaitis seu Clericis fornicariis agendum fuit. B. Petrus Damianus passim etiam illos Nicolaitas appellat quorum facta se odisse ait Christus in S. Joannis Apocalypsi cap. 2; et de quibus epistola S. Ignatii ad Trallenses, sed a posteris interpolata, hæc leguntur:* Fugite immundissimos falsi nominis Nicolaitas, amatores libidinis, malos calumniatores.

Huic supplendæ dantur Acta Pontificalia triplicia; ex Bertholdo Constantiensi,

4 *Ceterum in hisce Actis deest Præfatio, quam adfuisse innuunt prima verba. Omissa etiam a Paulo sunt, quæ in Berengarii damnatione a* S. Gregorio *peracta fuerunt; et paucioribus explicantur, quæ in obsidione Romana, ab Henrico sæpius resumpta, rebatu et secum digna acciderunt. Ad hæc historiam, non Chronicon texere intendens Auctor, non curavit temporum ordinem scrupulose servare; nec etiam quid quoque Pontificatus sui anno in celebratis Synodis egerit explicare. Congruum itaque duxi Acta Pontificalia triplicia subjungere: quorum prima colligemus ex Bertholdo Constantiensi:* B *qui ut infra habetur num.* 18 *ab Ottone Episcopo Ostiensi et Legato Sedis Apostolicæ, ac postmodum Summo Pontifice et Urbano II dicto, Presbyter creatus est anno* MLXXXIV *in festo S. Thomæ Apostoli, id est, quinque mensibus ante obitum S. Gregorii: qui et ipse singula sui temporis gesta annotavit, subjunxitque pro Appendice ad Chronicon Hermanni Contracti usque ad annum* MC. *Eodem tempore, nec minus certa, si non et certiori scientia, scripta sunt Acta quæ Centius Camerarius (idem, ut putat Ciacconius, qui anno* MCCXVI *creatus Pontifex, sumpsit nomen Honorii III) retulit in Codicem censuum Romanæ Ecclesiæ, prægrandi volumine asservatum in secreto Archivio Vaticano; cujus copiam favore D. Saraigæ, Archivium illud custodientis, nacti Patres nostri Joannes Franciscus Vannius et Conradus Janningus, cum eo contulerunt ipsa, jam antea ex Bibliothecæ Vaticanæ Codice descripta. Codicem istum, sæpe laudatum a Baronio, et Pontificum gesta a Leone IX auspicantem,* ordinavit et scribi fecit *(sicut præfert titulus)* ex diversis registris et libris Cameræ Apostolicæ Fr. Nicolaus Cardinalis Arragoniæ, *adeoque intra annum* MCCCLII *quo creatus, et* MCCCLXII *quo mortuus est. Fuit is Ordinis Prædicatorum insigne decus, sub nomine* Nicolai Rosselli *notus Ciaconio ejusque interpolatoribus; dictus autem* de Aragonia *a Patria. et* C *quia Provincialis Aragoniæ existens Regique Petro carissimus promotus ad Purpuram est. Tertia denique Acta, in multis etiam ampliora distinctioraque, nec multo recentiora aut forte etiam antiquiora secundis, transcribere placet ex nostro MS. de Vitis Pontificum, usque ad Martinum V deductis; licet pro majori parte accepta sint ex registro Epistolarum, continente Summaria singularum fere quas Gregorius Romæ celebravit Synodorum: quæ Summaria primus inde extraxit Baronius, Binius autem a Baronio accepit, et retulit in corpus Conciliorum. Erit fortassis post hæc aliquis, qui ex ipsis epistolis hujus S. Gregorii, sicut in Registro habentur plures quam trecentæ quinquaginta, minutias prosequatur et colligat singula hujus sancti Pontificis gesta; quemadmodum olim ex Epistolis S. Gregorii Magni fecit Joannes Diaconus, ad* XII *Martii ab Henschenio nostro illustratus: seu potius qualiter habemus S. Leonis atque Magni Acta, similiter ex Epistolis ejus collecta digestaque ab eruditissimo viro Paschasio Quesnel; nam nobis ad ejusmodi laborem otium modo non est. Fecit aliquid in eo genere Natalis Alexander, seculi* XI *parte* 1, *melius istic quam alibi de* Gregorio *meritus: fecit et Teutonica lingua, in suo Romanorum Pontificum Triumpho, noster Cornelius Hazartius, perpetuus in Belgio hæreticorum malleus, quorum circa hunc ceterosque Pontifices monstrosas calumnias dilucida confutatione redarguit.* D

libro Censuali Centii Camerarii,

et nostris MSS Vitis Pontificum.

Epistola Willelmi Abb. Metensis,

5 *Paragrapho huic de Scriptoribus,* Gregorii *Acta colligentibus, defendentibus, laudantibus, finem faciat insignis Epistola* Wilhelmi *Abbatis, in monasterio S. Arnulphi Metis post Warinum, jam quidem in primo Analectorum Mabillonis Tomo publici juris facta, digna tamen quæ hic recudatur; utpote manifestius explicans, quantas spes de eo conceperint boni omnes, audito electionis talis nuntio. Illa sic habet.* Domino venerabili et universali Papæ G. W. peccator, devotæ orationis affectum, et humilis servitutis effectum. Licet sapientia Dei, universa quæ per ipsam facta sunt, dispositione mirabili, et ordine imperturbabili moderetur; numquam tamen commodius consulit rebus humanis, quam cum eligens virum * de plebe, in populi eum sui caput constituit, in cujus nimirum vita et moribus, quo nitendum sit, plebs inferior valeat intueri. Quod quidem beneficium nostris Dominum concessisse temporibus, quisquis non invidet, videt; dum te, jam olim disciplinis ecclesiasticis eruditum, illius nunc Cathedræ fecit esse sessorem, a qua per orbem terrarum omnia virtutum E lumina diffunduntur: et ad quam, velut in circulo lineæ, ad illud medium, quod Centrum Geometrici vocant, universa convergunt. Tantus autem, ut nobis relatum est, totius populi in tua electione conspiravit assensus, ut nullus omnino ex tanta multitudine visus fuerit dissentire. Et unde quæso tanta unanimitas, tanta potuit esse concordia? nisi ex Spiritus illius instinctu, cujus olim aspiratione plebs primitiva credentium unum cor et unam animam habuisse describitur.

* *an* unum

gratulantis tam unanimem electionem,

quæ ne confirmetur frustra nituntur excommunicati aliquot Episcopi impedire,

6 Gratias ergo Deo, præcellentissime Pater, gratias Deo, qui sic tuæ favit electioni, ut non pateret Ecclesia schismati. Quisquis jam igitur tuo Sacerdotio adversatur, cujuslibet est meriti vel scientiæ videatur, ad illud cœleste ædificium non aspirat, quia, per tumoris vitium atque discordiæ, omnium pace membrorum se privat. Quod quidem neminem ausurum esse confidimus, nisi qui respectu miseræ conscientiæ, pondus tuæ sibi formidat imminere sententiæ. Unde et ille diabolus Vercellensis cum suis complicibus elaborat, ut tu in Sede non debeas confirmari; metuens miser, ne illo zelo tuo, quo in hostes Ecclesiæ exardescere soles, nunc ejus flagitia, ejus dedecora, ejus debeant probra damnari. Verum omnibus bonis eo ipso plus places, quo pessimis displices: quia non leve vel minimum testimonium est F probitatis, displicuisse filiis iniquitatis. *Hæc Willelmus Abbas, graphice depingens Vercellensem Gregorium, eo nomine indignum, Henrici Imperatoris in Italia Cancellarium; qui jam inde ab anno* MLXI *per Nicolaum Pontificem fuerat excommunicatus, una cum Mediolanensi, Taurinensi, Novariensi, Brixiensi, et Laudensi Episcopis: quia duobus ante annis conventum habuerant Fontaneti, in quo communi sententia statuerent, quod Clericis uxores habere liceret; qui tamen jussu Henrici Imperatoris, Gregorii electionem approbavit, calamo potius quam animo, uti vel ex hac Epistola liquet, quam Willelmus sic prosequitur.* Nunc ergo accingere gladio, tuo super femur tuum, potentissime; illo, inquam, gladio quem non prohibendum esse a sanguine Propheta proclamat, quemque devoratarum carnes Dominus salubriter pollicetur. Vides certe in Israelitica castra Amalechitas et Madianitas, ceterasque pestes pariter conspirasse. Magna solicitudine, grandi consilio, continuoque studio opus est, ut tot monstra et bestiæ possint vel jugulari vel subjugari. Nullius ergo in tu, nullius minis ab hoc spirituali conflictu sanctoque certamine retarderis, et Gedeonis illius in morem

ab illo exterminandi vel subjugandi

ad

A ad prælium processurus, lagunculæ ne timeas fractionem. Ecce te in sublimi et in specula positum oculi omnium vultusque suspiciunt; singuli magna de te audire desiderant; ex præteritis, colligentes, quid nunc in majori officio sis acturus, qui quondam positus in minori non sine gloria militasti. At ineptus ego, qui te admonere præsumam, currentemque nitar impellere: cum tu fervore mirabili majora moliaris, quam nostra suspicetur infirmitas; et aquilino more omnia inferiora transvolitans, in ipsius solis ardorem tuos infigere coneris obtutus.

§. II. De Translatione corporis, et cultu B. Gregorii VII.

An. 1577 inspectum ab Archiepiscopo corpus,

Marcus *Antonius Marsilius Columna, anno* MDLXXIV *Salernitanus Archiepiscopus salutatus, præter alia Episcopalis solicitudinis opera, quibus Prælaturæ suæ annos quatuordecim reddidit posteris memorabiles, librum conscripsit de vita et gestis ac translatione B. Matthæi Apostoli et Evangelistæ; necdum quidem nobis visum, cognitum tamen ex descriptione elegantissimæ Metropo-*

B *litanæ ipsius ecclesiæ, quam inde deprompsit Ferdinandus Ughelius, præmittitque Catalogo Salernitanorum Archiepiscoporum, tom. 7 Italiæ sacræ. Hic cum tribunam sive absidem templi descripsisset, ita loquitur:* Qui a dextris conficitur angulus in imo templi, illustris plane factus est, ob præclaram capellam vermiculati operis, quam Joannes de Procida Salernitanus erexit atque dotavit; tum ob plurium Prælatorum splendidissimas urnas, tum vero præcipue ob marmoreum tumulum, in quo Robertus Guiscardus, Gregorii VII summi optimique Pontificis corpus collocavit, quem ut Henrici IV Romanorumque perfidiæ subtraheret, quasi perfugium hospitio receperat: cujus non ipsi reliquias, nulla ex parte labefactatas Pontificiisque indumentis ornatas, hoc anno, qui est a tumulatione fere quingentesimus, propriis oculis inspeximus, propriisque manibus contrectavimus; locumque ipsum, vetustate pene collapsum, restituimus; et in sanctissimi ac generosi Pontificis honorem, pene delitescentem, hujusmodi monumentum ereximus, *(quale scilicet in marmorea tabula etiamnum spectatur, et a Ludovico Jacob in Bibliotheca Pontificia etiam recitatur)* Gregorio VII Soanensi Pont. Opt. Max. ecclesiasticæ libertatis vindici acerrimo, assertori constantissimo: qui dum Romani Pontificis auctoritatem, adversus Henrici perfidiam strenue

Adhuc integrum;

C tuetur, Salerni sancte decubuit. A. D. CIↃ XXC, v, VII Kal. Junii. M. Ant. Columna Marsilius, Bononiensis, Archiepiscopus Salernitanus, cum illius corpus, post quingentos circiter annos, sacris amictum et fere integrum, reperisset; ne tanti Pontificis sepulcrum memoria diutius careret, Gregorio XIII Bononiensi sedente, M. P. pridie Kal. Quintiles, A. D. CIↃ. IↃ. LXXVI.

et a morte miraculis clarum,

8 *Robertus Guiscardus, Normannici in Calabria atque Sicilia Ducatus, postea Regni, conditor, eodem quo* Gregorius *aut saltem altero post anno, mense Julio obiit; eique filius Rogerius successit, usque ad* MCI *superstes. Et huic forte melius adscriberetur marmorei sepulcri erectio: nam Ordericus Vitalis, seculi* XII *scriptor Historiæ Eccl. lib. 8 indicare videtur, alio loco prius conditum Sanctum fuisse. sic enim loquitur:* Defuncti Papæ corpus in Confessione B. Bartholomæi Apostoli tumulatum est, ubi meritis ejus fidei petentium, miraculorum copia divinitus ostensa. Nam leprosi de aqua unde corpus ejus ablutum fuerat, petierunt; qua consecuta fideliter loti sunt, et opitulante Deo protinus mundati; *itaque fortasis in translatione corporis ex loco primæ sepulturæ in ipsa Confessione, ad locum in quo ducentis fere post mortem*

D Gregorii *annis tumulum ejus reperit Joannes Prochita, celebratissimus ille Vesperarum Sicularum auctor. Hic vero nescio quam aliam potuerit habere causam ejus sacelli, ipso sepulcri loco, tam magnifice extruendi, quam peculiarem affectum ergo ibi sepultum Pontificem, junctum vulgari de ejusdem sanctitate et miraculis opinioni, quamvis ipsum sacellum S. Michaeli Archangelo, non autem* Gregorio *fuerit dedicatum. Nec nihil ad probandum ejusdem antiquum cultum facit, quod Anastasius Papa IV, annis haud multo pluribus quam sexaginta post* Gregorium, *picturis exornans absidem et altare Oratorii S. Nicolai in Urbe, prout ipsum ænea tabula expressum dedi in Appendice ad primam partem Chronicohistorici Conatus de Romanis Pontificibus,* Gregorium VII, *æque ac Sanctos alios ipsamque Deiparam, depingi fecerit cum titulo* Sancti *et diademate circum caput ducto. Sed ista Marsilio vel ignorata penitus vel dubia cum essent, prudenter titulo istiusmodi abstinuit, et Romanæ Sedis arbitrium sibi credidit expectandum. Hujus autem sententia, an et quomodo ei fuerit declarata, ignoro: unum video, quod præfatus Gregorius XIII elapso jam sexennio a memorata inventione, mortuoque Marsilio cum* emendato Kalendario.

AUCTORE D. P. intra sacellum S. Michaelis sub finem seculi 13 erectum;

Imago ut sancti Romæ in altari ab anno 1154

E Romanum quoque Martyrologium corrigi per viros eruditos curaret anno MDLXXXIIII, correctumque et multis locis auctum imprimi, *quale penes nos habemus exemplar; eidem post* S. Bonifacium IV, *permiserit inseri etiam* Gregorium VII *cum hoc elogio.* Salerni depositio B. Gregorii Papæ septimi, qui Alexandro secundo succedens, Ecclesiasticam libertatem a superbia Principum suo tempore vindicavit, et viriliter Pontificia auctoritate defendit. *Pro quibus, in ejusdem Martyrologii editione nova, Cæsaris Card. Baronii Annotationibus mox aucta, Sixto V probante scriptum fuit,* Salerni depositio B. Gregorii Papæ septimi, Ecclesiasticæ libertatis propugnatoris ac defensoris acerrimi: *eademque hactenus sic leguntur.*

nomen Rom martyrologio inscriptum an. 1584

9 *Ex hinc cœpit festum* B. Gregorii *a Canonicis Salernitatis celebrari, ipsius Sancti Pontificis memoriæ haud mediocriter obligatis, quod eos ornaverit titulo Cardinalitio, concesseritque mantello rubro ac mitra Damascena uti, privilegio per Lucium III postea confirmato. Manebat interim sacrum corpus, vel in ipso ubi illud Archiepiscopus Marsilius invenerat monumento vel inde exemptum servabatur in sacrario, quousque Romanus Pontifex annuisset sub altari condi. Id vero primum anno* MDXCV *esse factum, asserit auctor recentissimi marmoris, quod anno* MDCLXXXV *sub manu sculptoris versabatur, finem huic Paragrapho facturum.*

Corpus sub altari locatum caput argento inclausum an. 1595

F *Erat tunc Romanus Pontifex Clemens VIII, cujus rescriptum aliquod proferri optarem; erat etiam Salernitanus Archiepiscopus Marius Bologninus; qui si prædictam Translationem fecit, potuit etiam a reliquo Corpore separasse sacrum Caput, argenteo capiti includendum, pretiosæque ex ære inaurato gemmisque et lapidibus ornatæ statuæ imponendum; idque die* IV Maji, *quo die Translationem præmemoratam, annua celebritate colendam exinde suscepit Salernitana Ecclesia solita ipso die* IV *Maji, atque etiam die* XXV. *deferre ex sacrario prædictum Caput ad istud altare, cum pompa processionali, magnoque luminarium apparatu et populi concursu. Sunt tamen qui Translationis istius auctorem faciunt ipsum Archiepiscopum Marsilium: hic vero dicitur obiisse anno* MDLXXXII; *adeoque Martyrologii Gregoriani editionem præmemoratam ipsa Translatio præcessisset duobus annis: sed et istam præcesserant editiones Martyrologii duæ, quarum annos nobis indicare non curavit Baronius; utraque autem vel alterutra earum potuit* Gregorii VII *nomine aucta fuisse, prius quam Translationem faceret, si eam forte fecit. Marsilius.*

4 Maji æque ac 25 die festivo.

10 *His veluti gradibus paulatim provectus* B. Gregorii VII *cultus, denique ad celebritatem Officii Duplicis,*

A *cis, proprie de ipso agendi, erectus est, sub Joanne Bellarmino Bolognini successore. Ab hoc siquidem impetratum et ad notitiam usumque totius Cleri Salernitani imprimi jussum est Breve, anno* MDCX, *cujus exemplum, cum aliis nonnullis instructionibus huc spectantibus, ut manu et fide Notariali acciperem; fecit R. D. Nicolaus Lorianus, Salernitani Collegii nostri Rector anno* 1685. *Ipsum tale est.*

Pro quibus diebus petitum a Paulo V Officium

PAULUS PAPA QUINTUS

Ad perpetuam rei memoriam.

Domini nostri Jesu Christi, qui servos suos æternæ gloriæ præmio donat in cælis, vices quamquam immeriti in terris gerentes; ex injuncti nobis officii debito omnino tenemur procurare, ut eorumdem servorum Christi honos et veneratio in terris quoque promoveatur; ideoque fidelium votis, quæ peculiarem erga illos cultum respiciunt, libenter annuimus, prout in Domino conspicimus expedire. Sane nobis nuper fuit expositum, nomine Fratris Joannis Archiepiscopi Salernitani, ad dilectorum filiorum Decani et
B Capituli ecclesiæ, nec non totius Cleri Civitatis Salernitanæ, quod ipsi ex peculiari, quam erga Beatum Gregorium Papam VII cujus indignum successorem divina dignatio nos esse voluit, devotionis gerunt affectum, peculiari quoque ritu, die Natali ipsius, et illius Translationi sacro, de eodem Beato Gregorio sacrosanctum Missæ et alia divina Officia tenoris subsequentis recitare desiderant. *Officium duplex recitandum per Capitulum et Clerum Civitatis Salerni quotannis in die festo, et in die Translationis B. Gregorii Papæ VII. Omnia de Communi Confessoris Pontificis præter illa quæ ponuntur propria* ORATIO. Deus qui Beatum Gregorium, Confessorem tuum atque Pontificem, Sanctorum tuorum gloria sublimasti; concede propitius, ut qui peccatorum nostrorum pondere premimur, ejus apud te precibus sublevemur. Per Dominum etc *fit Commemoratio* S. Urbani Papæ et Martyris *in primis Vesperis, et in laudibus (dum occurrit, et in Matutino IX Lectio. Similiter in secundis Vesperis,* S. Eleutherii P. et M.

Cum Oratione,

11 *Ad Matutinum in primo Nocturno Lectiones de initio secundæ Epistolæ B. Petri Apostoli, prout habet Breviarium Romanum in feria sexta infra Octavam Ascensionis. In secundo Nocturno* LECTIO IV. Gregorius Papa VII, Soanæ in Etruria natus, doctrina, sanctitate, omnique virtutum genere cumprimis nobilis, mirifice universam Dei illustravit Ecclesiam; supremam vero Sacerdotis sui in terris dignitatem admirabiliter, qui est admirabilis in Sanctis suis Dominus, præmonstrare dignatus est. Nam cum parvulus, ad fabri ligna edolantis pedes, jam litterarum inscius, luderet; ex rejectis tamen segmentis illa Davidici elementa Oraculi; *Dominabitur a mari usque ad mare,* divinitus conformasse narratur. Is ab ineunte ætate Romæ honestis animum disciplinis excolens, in domo S. Petri est enutritus, tali nutritore dignus alumnus: ut cujus altissimam, Deo largiente, auctoritatem suscepturus aliquando erat, ipsius Apostolico in gremio educatus, Apostolicis illis, quas postea in gerendo summo Pontificatu exhibuit, virtutibus plenius imbueretur. Tu autem Domine etc.

et lectionibus propriis,

C *explicantibus ejus initia in monasterio,*

12 LECTIO V. Juvenis Ecclesiæ libertatem, a Laicis oppressam, ac depravatos Ecclesiasticorum mores vehementius dolens, in Cluniacensi Monasterio, ubi sub Regula S. Benedicti austerioris vitæ observantia eo tempore maxime vigebat; Monachi habitum induens, tanto pietatis ardore Divinæ Majestati deserviebat, ut a sanctis ejusdem Cœnobii Patribus Prior sit electus. Inde mox a S. Leone Papa nono, uia lucerna lucens et ardens in claustrorum angustiis latere non debebat; sed in Ecclesiæ altissimo vertice Dei jussu locanda erat, Romam adductus, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus ordinatus, eidem S. Leoni ac successoribus usque adeo carus fuit, ut nihil sine ipsius consilio gererent. A Victore Papa secundo legatus e latere in Galliam missus, Episcopum publice Simoniaca labe infectum, quia humanitus convinci non poterat, divinitus convicit; cum jussus Antistes, Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto palam pronuntiare, duabus quidem Divinis Personis facile pronuntiatis, tertiam, cujus donum Episcopatum pecuniis coemerat, proferre nullo modo valuisset. Tu autem. D

progressum per varios officiorum gradus,

12 LECTIO VI. Denique a Nicolao secundo Pontifice Archidiaconus Cardinalis, et ab Alexandro item secundo Cancellarius S. Romanæ Ecclesiæ creatus, eidem in summum Pontificatum succedere meruit. Ad tanti vero honoris apicem assumptus, jam forma gregis factus, quod verbo docuit, etiam exemplo demonstravit; ac fortis per omnia athleta, se pro muro domui Israel ponere non timuit. Henricum Germaniæ Regem quartum, Ecclesiæ infestum, Fidelium communione regnoque privans, subditos populos fide ei data liberavit. Cum postea ab iniqui Regis exercitu Romæ gravi obsidione premeretur; excitatum ab hostibus incendium signo Crucis extinxit; aliis quoque, tam vivus quam mortuus, miraculis clarus. Ex Apostolorum ætate nullus Pontificum fuisse traditur, qui majores pro Ecclesia Dei labores molestiasque pertulerit; aut qui pro ejus libertate acrius pugnaverit. Innumerabilia sunt, quæ vel fortiter sustinuit, vel multis coactis in Urbe Synodis sapienter constituit. De manu Henrici tandem a Roberto Guiscardo Duce Northmanno ereptus, Salernum veniens, ibidem octavo Kalendas Junii, cum præfuisset Ecclesiæ annos duodecim, mensem unum, dies tres, creatis compluribus Romæ atque alibi Cardinalibus et Episcopis, die Dominico migravit ad Dominum; ejusque sacrum Corpus in Cathedrali Basilica Salernitana est honorifice conditum. Tu autem etc. *In tertio Nocturno Lectiones de Homilia S. Leonis Papæ in Evangelium,* Venit Jesus in partes Cæsareæ Philippi, *quas habet Breviarium Romanum die* XXII *Februarii, in festo Cathedræ Antiochenæ S. Petri.*

et consummatas in Pontificatu virtutes.

E

14 *Missa dicitur, quæ ponitur in Missali Romano die* XI *Aprilis; in festo S. Leonis Papæ, præter Orationes.* ORATIO PRIMA. Deus qui B. Gregorium *etc. ut supra.* SECRETA. B. Gregorii Confessoris tui atque Pontificis, quæsumus Domine annua solennitas nos reddat acceptos; ut per hæc piæ placationis officia, et illum beata retributio comitetur et nobis gratiæ tuæ dona conciliet. Per Dominum. POSTCOM. Da quæsumus, Domine, fidelibus populis B. Confessoris tui atque Pontificis Gregorii semper veneratione lætari; et ejus perpetua supplicatione muniri. Per Dominum etc.

Missa etiam determinatur, F

15 Cumque tam Joannes Archiepiscopus quam Decanus et Capitulum ac Clerus prædicti nobis humiliter supplicari fecerint, ut de opportuna sibi in præmissis licentia providere benignitate Apostolica dignaremur: Nos, eorum laudabile desiderium in Domino plurimum commendantes, et eorum singulos a quibusvis excommunicationis, suspensionis, et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et pœnis, a jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, siquibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, et absolutos fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, de venerabilium Fratrum nostrorum S. R. Ecclesiæ Cardinalium, sacris Ritibus præfectorum, quibus rem examinandam

et una cum officio approbatur.

A examinandam et mature discutiendam commisimus consilio, eisdem et pro tempore existentibus. Archiepiscopo Salernitano, ac Decano et Capitulo Ecclesiæ, et Clero Civitatis Salernitanæ, ut Officium prædictum cum Missa de communi unius Pontificis, cum Orationibus et Lectionibus secundi Nocturni, propriis. Annis singulis, tam ejusdem B. Gregorii, quam ejus Translationis diebus festis sub ritu duplici recitare, libere et licite valeant, Apostolica auctoritate tenore præsentium, perpetuam licentiam et facultatem concedimus et impertimur: non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis; nec non D. Ecclesiæ, etiam juramenti, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, et consuetudinibus, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S. Marcum, sub Annulo Piscatoris, die XXVIII Julii, MDCIX, Pontificatus nostri anno V. *S. Cobellutius.*

an 1609:

17 Joannes Beltranus de Guevara, Miseratione Divina et Apostolica Sedis gratia Salernitanus Archiepiscopus, Regius Consiliarius, et in præsenti Neapolitano regno per sacram Regiam Majestatem Generalis Visitator. Inter alios cœlestes ac pene innumeros thesauros, quibus divinæ benignitati B Salernitanam Ecclesiam ditare atque illustrare placuit, haud postremo loco numerandum profecto videtur sancti Gregorii Papæ VII sacrum ac venerandum corpus: qui post tot labores, tot ærumnas atque persecutiones, pro Dei Ecclesia fortissime et constantissime invictissimo animo toleratas, tandem (divina sic disponente Providentia) in Salernitana civitate obdormivit in Domino; ut quam in corpore mortali, sua venerabili præsentia, ad tempus lætificaverat; etiam pretiosa morte, ad cœnam nuptiarum Agni vocatus, in perpetuum illustraret. Nos autem, quamvis indigni, in Salernitanæ Ecclesiæ regimine constituti, cum loca Divinæ Majestati dicata visitantes, in ipsa Cathedrali nostra Basilica monumentum memorati gloriosi Pontificis accurate perspiceremus, et debito Cœlitibus honore ac veneratione illum carere haud æquo pati animo possemus: ex Apostolica Sede diploma nobis haud segniter impetrandum esse consuimus, ut et congruus sancto Pontifici exhiberetur honos ab omnibus, et Salernitana civitas ex hoc in dies singulos magis magisque Dei promereretur clementiam, tam præclari Confessoris atque Pontificis Deoque cum primis accepti adjuta suffragiis. Ne illam quidem causam silentio prætereundam arbitramur, quam nulla unquam apud C vos vetustas, nulla unquam delere debebit oblivio: quod cum Salernitanum Capitulum (quemadmodum a Prædecessore nostro fel. mem. Marsilio litteris proditum est) ab eodem Beato Pontifice magnos consecutum sit honores, alacriter atque omni studio ad illius, ita bene de vobis meriti, cultum atque venerationem debetis incumbere. Hoc igitur tempore volentes, impetratum jam nuper a Sede Apostolica diploma pie et fideliter exequi, auctoritate qua fungimur mandamus atque præcipimus dilectis in Christo filiis, Capitulo et Clero civitatis nostræ Salernitanæ, ut quotannis, juxta commemorati diplomatis seriem, tam in Natalitiis S. Gregorii Papæ VII, celebrandis die XXV mensis Maji; quam in festo Translationis ejusdem, celebrando die IV mensis Maji: Missam et Officium proprium sub duplici ritu, nostro jussu typis excusa, posthac ad ipsius gloriosi Pontificis honorem cantare vel recitare teneantur. Si quis autem huic nostræ semper valituræ constitutioni parere contempserit, is quidem gravioris culpæ vinculo apud tremendum Dei omnipotentis Tribunal sese noverit illigatum. Datum Salerni, II Kal. Septembris, MDCX.

Eadem ab Archiep. Beltraminio, omnibus usurpanda promulgantur 1610.

18 *His non contentus Beltraminius, egregiam ex marmore statuam, quæ hodieque extat, sculpendam curavit, ipsoque in sacello collocandam; usus periti sculptoris manu, nescio an etiam vera effigie viventis* Gregorii, *qualis Salerni potuit fuisse conservata. Talis certe digna esset, quam hic vellemus æri incisam repræsentare, potius quam inventum J. B. de Cavelleriis, qui* Gregorium *proximosque decessores ac successores repræsentavit barba rasa, contra temporis illius morem: ex Anastasiana S. Nicolai in Urbe tabula, cujus alibi exhibitæ supra meminimus, cognoscendum. Beltraminio, ad Pacensem in Hispania Ecclesiam translato, successit anno* MDCXII *Lucius Cardinalis Sanseverinus: qui tertio sui Archiepiscopatus anno, suam quoque religionem erga* B. Gregorium *testatam fecit, hujusmodi titulo, sub antiquiori Marsilii tabula, in alia similiter marmorea:* Ego Lucius Sanseverinus, Archiepiscopus Salernitanus, altare hoc in honorem B. Gregorii Papæ VII consecravi; ejusque sacrum corpus in eo inclusi; præsentibus, annum unum; anniversaria deinceps consecrationis die, ipsum pie visitantibus, quadraginta dies veræ Indulgentiæ de Ecclesiæ more concessi. A. D. MDCXIV, die IV mensis Maji. *Novum hoc altare fuerit, quod iterandæ Translationi occasionem dedit: ea autem prudenter fuit in eumdem diem indicta quo prior, ne festa multiplicare opus foret.* E *Eadem occasione crederem fuisse a Soanensibus impetratum Brachium; nisi missæ mihi instructiones dicerent. Cardinalem Soanensem, Pauli V creatione sacro Collegio adscriptum, pio erga concivem Pontificem affectu motum cum Sede vacante Salerni resideret, ab eodem Paulo V impetrasse Pontificium Breve ad Capitulum Salernitanum, quo jubebantur Canonici, ad solatium civitatis Soanensis, ipsiusque* B. Gregorii *honorem, insignem aliquam ejus Reliquiam largiri. Hoc Breve, una cum commendatitiis Magni Hetruriæ Ducis litteris, aliisque ipsius Cardinalis, per duos Soanensium Legatos oblatum Capitulo, persuasisse dicitur, ut dextrum brachium iis donaretur, scriptumque esse ea de re Instrumentum Notariale, et in archivio Cathedralis servatum. Hæc cum vacante Salernitana Sede, Paulo autem quinto sedente, sic scribantur facta; oportet ut facta sint digresso in Hispaniam Beltraminio, Lucio autem necdum suffecto, id est anno* MDCXII: *sed quis tum fuerit inter Cardinales, cui Soana fuerit patria, discere non potui ex novo Ciacconio Oldoini, nullum ejusmodi nominantis inter sexaginta quos Paulus creavit: quare optarem ipsum Instrumentum videre, ex eoque dubii hujus solutionem petere.*

D AUCTORE D. P. *Erigitur Sancto statua marmorea, et an.* 1614 *novum altare consecratur.*

Brachium donatur Soanensibus.

F 19 *Quæ porro ipsius Sacelli jam toties memorati fortuna fuerit, ibidem post hac legitur in marmore, sequentibus verbis, per D. Fabricium Pintum dictatis, exarato.* Sacellum hoc Divo Michaeli Archangelo, Duci invictissimo, a strenuo Milite Joanne de Procida, Salernitano Patricio ac Patriæ ornamento, olim dicatum; anno MDXCV sacra Beatissimi Gregorii, non Magni, sed Pontificis plusquam Maximi, translata sub aram accepit ossa; ut in Archangeli tutela jaceret mortuus, qui Romæ dum viveret in arce S. Angeli a schismatico Imperatore Henrico se tutum reddidit: et Propugnatoris ecclesiasticæ libertatis reliquiæ, defensorem haberent illum, per quem a rebellantibus Deo spiritibus liberum se agnoscit cœlum ipsum. Tandem Eminentissimi Cardinalis Fabritii Sabelli munificentia, Salernitano Reverendissimo Capitulo sacelli jure donato, auctori Vesperi Siculi possessores successere Canonici; qui Cardinalitiis et nomine et insigniis ab eodem ornati Pontifice, Gregorii Septimi glorias perpetuo canent hic, non gloriosam de Gallis reportatam a Joanne victoriam. *Hæc Pintus; quæ sic intellecta, quasi usque ad Translationem prædictam, alibi quam ipso in Sacello jacuerit* Gregorii *corpus; non satis consona essent prælaudato certissimoque Marsilii testimonio; proinde accipienda*

Sacellum Capitulo traditur.

A cipienda sunt citra ejusmodi restrictionem. Miror porro nullam hic fieri mentionem nuper defuncti Archiepiscopi Gregorii Caraffæ, cujus æque memorabili munificentia idem Sacellum, ut mihi scribitur, nova undique pictura aureoque splendore exornatum resplendet: picturis autem illis præcipue repræsentatur honorifica Pontificis in Urbem exceptio, una cum Roberto Duce ipsam subeuntis, inter fidelis populi acclamationes festivas, Christi Vicarium suppliciter venerantis.

AUCTORE D. P.

§. III. De monachatu S. Gregorii VII, et tempore Prioratus Cluniacensis ab eo gesti.

Quæ de hoc argumento continent Lectiones supra memoratæ, suis mendis non carent: nam et habitum Cluniaci susceptum a Gregorio asserunt, et Priorem inibi electum videntur dicere, priusquam Romano Clero adscriberetur, quorum neutrum putamus cum veritate subsistere: quapropter digna videtur causa quæ hic accuratius examinetur. Vitæ auctor Paulus, Sancti hujus Pontificis primordia describens, num. 6 asserit quod in pueritia avunculo suo, Abbati monasterii S. Mariæ in Aventino monte, ad instructionem liberalis scientiæ et compositionem moralis disciplinæ, a parentibus commendatus... adolescentiam vero ingressus, profectus est in Franciam, domiturus ibi carnis petulantiam et molestia peregrinationis et instantia eruditionis; inde post aliquot annos Romam rediturus, moram fecit aliquantum temporis in aula Henrici III... Post hæc Romam reversus, cum studio perfectionis insisteret.... ingredi statuit in partes Germaniæ et Galliæ; cumque venisset ad Aquaspendentes, triplici visione prohibitus ultra pergere, sicque in Romanæ Ecclesiæ solatium revocatus.... Subdiaconus a Leone Papa IX ordinatus, monasterio S. Pauli miserabiliter desolato prælatus est. Hæc legens, Abbatem factum vides; sed Regularis, an Secularis seu Commendatorius, merito dubitabis, dum in prægressis nihil invenis unde intelligas Monachum revera fuisse. Monachum tamen expresse vocat, qui scire optime potuit, S. Bruno Episcopus Signiensis, in Vita S. Leonis prædicti, dum ait, In illis diebus erat ibi, scilicet Wormatiæ et anno MXLVII, cum Leo Pontifex coram Imperatore designaretur, Monachus quidam Romanus, nobilis indolis adolescens, Hildebrandus nomine, clari ingenii sanctæque religionis. Hunc igitur beatus Episcopus Bruno Tullensis, postea Leo dictus, vocavit ad se, et rogavit ut simul Romam rediret.

[Margin: Quod minus distincte habetur ex Vita propria, — B — distinctius legitur in Vita Leonis 9. — C]

21 Monachus ergo Hildebrandus fuit, et quidem Monachus Romanus; utique ejusdem monasterii, in quo fuerat puer educatus; nec nisi Monachus transiit in Franciam, nec aliter est in aula Henrici Imperatoris conversatus: proinde monasticorum Fastorum Auctores, Dorganius, Menardus, Bucelinus, merito illum adscripsere suis. Maxime cum Ottho Frisingensis dicat, eum Cluniaci Prioratus obedientiam administrasse, quando Leo Pontifex designabatur. Sed dubium est, quomodo id verum esse potuerit: si verum est, quod solum anno MXLVI transgressus est Alpes cum Gregorio VI; et adhuc erat adolescens, quando eum Wormatiæ secundo post anno invenit Bruno. Quid? An venerandi illi Patres, in tam grandi Abbatis sui S. Odilonis ætate, quantam habuit moriens anno MXLVIII exeunte, peregrinum adolescentem, paucis apud se mensibus versatum, Priorem sibi constituerint, et mox ad aulam Imperatoris miserint? Atqui et in aula aliquantum temporis actum scribit Paulus præcitatus, et aliquot annos in Francia traductos, priusquam Romam reverteretur. Difficilis nodus: sed qui videtur solvi posse, paulo laxius accipiendo nomen Adolescentis: et duplicem Hildebrandi profectionem trans Alpes distinguendo, sic ut circa annum MXX natus, postea ætatis XVI,

[Margin: Quin etiam Cluniac Prior fuisse Hildebrandus dicitur: — quod ut verum sit, oportet eum ibi annis aliquot vixisse]

D Christi MXXXVI, quando Romana Ecclesia fœdissimis agitabatur procellis, sub tyrannide potius quam Pontificatu Benedicti IX, migraverit Cluniacum adhuc tiro; et fortassis ex consilio avunculi sui, ne Romanæ urbis corruptissimis tunc moribus (ubi omnis pene Clerus aut Simoniacus erat aut concubinarius, aut etiam vitio utroque sordebat) inquinaretur ætas tenera, et primum accensi igniculi pietatis tam malis exemplis suffocarentur. Ibi ergo sex annos vel septem egerit sub optima S. Odilonis disciplina, donec jam satis notus atque probatus permissus est redire Romam, ad disciplinam Cluniacensem in avunculi monasterium inducendam; prius tamen occasione aliqua dederit se in aulam Imperatoris, ac tandem Romam venerit circa annum ætatis XXIV, Christi MXXXXIV. Hic vero cum pejori omnia in statu reperisset quam antea, duobus simul Papatum gerentibus, eo scilicet quem dixi Benedicto IX, et recens contra hunc a Romanis electo Silvestro III; iterum deseruerit Babylonicam istam confusionem, in Galliam vel Germaniam se recepturus: sed iis quas dixi visionibus ex itinere revocatus, et in Clerum Romanum sit adscriptus a Gregorio VI: qui sub idem tempus utrique Pseudopontifici persuaserat male invaso loco cedere, eoque commeritus fuerat ut ipse in eumdem eveheretur libera electione.

[Margin: prius quam Romæ Clericus fieret sub Gregorio 6,]

22 Certe Hildebrandus ipse, factus postea Gregorius VII, in Concilio Romano protestatur, dicens: Vos scitis, quia non libenter ad sacrum Ordinem accessi, et invitus ultra montes cum Domino meo Papa Gregorio abii: quibus verbis satis aperte significat se, priusquam secunda ac passim notiori vice Roma abiret, extractum e monasterio fuisse, ad ipsius Gregorii VI famulatum, et Romanæ Ecclesiæ Clero donatum. Quomodo autem cum ipso Gregorio rursum Alpes transierit, paucis hic videtur explicandum. Fuerat Gregorius VI, in tam præsenti necessitate Ecclesiæ, justoque metu, ne Benedictus mutata voluntate cessionem retractaret, non præhabito consensu Regis Henrici, hoc nomine Regis Germaniæ Tertii, Imperatoris Secundi, ordinatus Pontifex. Cumque maximam reformandæ Ecclesiæ spem bonis faceret, malis vero metum; ii qui sibi conscii erant Ecclesiarum dignitates Simoniace possidere, vel fornicarie inquinare; facile animum Henrici, se præteritum dolentis, eo flexerunt, ut, quando Romana Ecclesia jam dicebatur tres simul habere Pontifices, in Italiam ipse se conferret, tantum scandalum amoliturus in legitima Synodo Episcoporum. Non displicuit ea res Gregorio VI, nihil dubitanti, quin suam causam facile probaturus esset Regi, confirmandusque in Papatu. Sed longe opinione falsus est. Etenim convocata Sutrii Synodo, accusatus est ipse pecuniam dedisse Benedicto, adeoque incapax fuisse obtinendi Papatus. Hoc inopinato successu perculsus Gregorius, vidensque Episcopos ad Regis votum in sui damnationem depositionemque propensos; ultro cedens, eorum arbitrio se permisit; quamvis eo quod accusabatur facto, non commisisse Simoniam, sed solum injuriam avertisse ab Ecclesia; neque emisse a Benedicto dignitatem, sed eamdem ex merito a Clero Romano obtinuisse plusquam verosimiliter sustineant alii; unde et a S. Petro Damiano laudatur, et Ecclesiastici status reformationem ab eo habuisse principium agnoscunt Rudolfus Glaber, Ottho Frisingensis, aliique. Quo posito, sicut Joanni Gratiano (ita enim antea vocabatur) honori fuit Ecclesiam redemisse ab ea cui mancipata injuste erat servitute, et sustulisse schisma quo affligebatur; sic etiam verti laudi debet, quod videns suam promotionem displicere Principi Synodoque Episcoporum, licet non satis de causa informatis, renuntiare maluerit, quam a se constitutam pacem obtinendo dissolvere.

[Margin: E — quem in Synodo Sutrina an. 1046, — F — coactum Papatu cedere,]

23 Hoc autem in tota re maximi faciendum est Hildebrandi, licet adhuc juvenis, judicium; quod senior postea summæ auctoritatis suffragio confirmavit, probavitque quanta etiam juvenis constantia fuerit. Sic enim scribit

[Margin: secutus Hildebrandus,]

quia injuste vexatum credebat,

scribit Ottho prælaudatus : Hunc Gratianum, Alpes transcendentem, secutum fuisse tradunt Hildebrandum, qui postea summus Pontifex factus, ob ejus amorem, quia de Catalogo Pontificum semotus fuerat, se Gregorium septimum vocari voluit ; et sicut in Lucano habes,

Victrix causa Diis placuit, sed victa Catoni ;

ita et huic Hildebrando, qui semper in ecclesiastico rigore constantissimus fuit, causa ista, in qua sententia Principis et Episcoporum prævaluit, semper displicuit. *MS. nostrum de Gratiano prædicto agens, dicit, quod post abdicationem* ductus extitit in Cisalpinis partibus ; *utique ab Imperatore, novandarum rerum occasionem sic auferente iis, quibus intelligebat non plane probari factum. Hic si mendum nullum latet, dicendum erit, Gratianum et Hildebrandum ad aliquod Longobardicorum monasteriorum se recepisse, puta S. Salvatoris juxta Papiam ; quippe quod ante annos circiter sexaginta, ex Cluniacensis institutionis forma per S. Majolum reformatum, ubique celebrabatur fama severioris disciplinæ. In eo tamen diuturna mora eisdem fuisse non potuit : quia non placuit discedenti ex Italia Imperatori, cis Alpes relinqui Gratianum.*

cum eo secess Cluniacum ;

24 *Quo autem eum deduxit Hildebrandus?* In Gallias, *inquit ad an.* 1049 *Baronius*, profectus cum Gregorio VI, apud Cluniacenses, penes quos sciebat monasticam vigere observantiam, habitavit, monachus inter monachos degens. *Addo ego* et pridem notus hospes, atque omnibus pro merito eximiæ virtutis sapientiæque carissimus : *ad quas ejus prærogativas cum accederet gratia auctoritasque Gregorii, licet jam depositi, apud Cluniacenses monachos pro merito ingens ; mirum non fuerit, si eum S. Odilo Priorem constituerit, sustentaturum vigore adolescentiæ (qua tamen jam attigerat ætatis annum* XXVII) *senectutem suam, ipsique Gregorio majori cum potestate ministraturum necessaria. Interim contigit Romæ mori, non solum suffectum Gregorio Clementem, sed etiam Damasum, ambos ejus nominis secundos, omniaque misceri a Benedicto, iterum in Sedem Apostolicam regredi molıente : quare Romani optimum censuere, legatione missa rogare Regem, designaret ipse quem elegi a se Pontificem vellet. Hujus autem rei fama Cluniacum perlata, existimo Hildebrandum excurrisse ad Regem, cui jam pridem carus fuerat, si forte ei persuadere posset restituere Gregorium, quem non credebat citra injuriam aliquam loco motum, sciebatque eodem quo flagrabat ipse reformandæ Ecclesiæ zelo æstuare. Sed alium huic itineri exitum destinaverat Deus ; quia per talem occasionem venit in notitiam novi Pontificis, exeunte anno* MXLVII *designati ; qui hominem nactus, Romanæ urbis, vitia et corruptelas, non scientem minus, quam odientem, crediderit eum sibi consilio et auxilio utilissimum esse posse, si secum venire persuasisset.*

ac tunc primum ibi factus Prior,

an. 1047, Wormatia innotuit electo ibi Leoni 9,

cui persuasit dimissa Purpura more peregrini Romam ire :

25 *Ottho Frisingensis paulo aliter rem narrat, quasi per Gallias iter Romam tenens noviter designatus Pontifex, et Cluniacum transiens, ibi invenerit Hildebrandum Priorem : additque, quod hic illum* adiens, æmulatione Dei plenus, constanter de incepto redarguit ; illicitum esse inquiens, per manum laicam summum Pontificem ad gubernationem Ecclesiæ violenter intrare ; verum, si suis se credere velit consiliis, utrumque, et quod majestas Imperialis in ipso non exacerbetur, quodque libertas Ecclesiæ in electione Canonica renovetur, se pollicetur effecturum. Inclinatus ille, ad monitum ejus Purpuram deponit ; peregrinique habitum assumens, et ducens secum Hildebrandum, iter carpit. Igitur ad Urbem usque venientes, consilio Hildebrandi a Clero et Populo in summum Pontificem Bruno, *mox Leo dictus*, eligitur. *Nihil quidem de assumpta Purpura habet Vita Leonis, et quoad habitum peregrini, eum susceptum ait, post Natalem Domini Tulli celebratum. Nolim tamen propterea rejicere totam narrationem Auctoris tam antiqui, et uno solum seculo post rem gestam scribentis ; modo permittar excusare et corrigere leve erratum in loco, et quod ille Cluniaci factum ait, actum Wormatiæ credere. Profitetur in Romana Synodo supra citata* Gregorius VII, *quod qui* invitus ultra montes cum Domino suo Papa Gregorio VI abiit, magis invitus cum Domino suo Papa Leone ad specialem *Romani Cleri* ecclesiam rediit. *Credo autem non alia conditione consensisse in reditum, quam si Leo, consilio isti suo obsequens, Romam privatus ingredi decerneret, Cleri consensum liberum in sui Electionem requisiturus ; quamvis id fortassis non erat omnino necessarium, si per compromissum Romanorum ipsorum arbitrium eligendi Pontificis fuit Imperatori delatum, uti existimant aliqui contra mentem Baronii. MS. nostrum de Vitis Pontificum, de Leone agens ;* Hic a Deo, *inquit* electus Pontifex ad urbem devenit Romanam, secum deducens Hildebrandum, qui cum Papa Gregorio ad partes illas ierat... et ejusdem Hildebrandi consilio omnia in itinere et in hac civitate fecit.

AUCTORE D. P.

ibi eum libera electione assumendum pollicitus ;

et in hoc fretus auctoritate S. Odilonis Abbatis sui,

26 *Sed quærat hic fortassis aliquis, qua fiducia Hildebrandus, sesqui anno duntaxat in Curia Romana versatus cum Gregorio indeque jam alterum sesquiannum absens, potuerit tam efficax auxilium Leoni polliceri, ad obtinendum Cleri ac Populi Romani consensum, nedum reipsa exhibere. Si liceat aliquid divinare, dixerim id pollicitum Hildebrandum, non fiducia propriæ auctoritatis, quam scire debebat Romæ fore exiguam : sed alienæ, S. Odilonis, videlicet sui Abbatis, et magistri sui Laurentii Amalfitani Archiepiscopi : quos ambos tum Romæ esse sciebat, et pro egregiæ sanctitatis merito maxima ibidem pollere auctoritate ac gratia. Utrumque ex S. Odilonis Vita scimus. Quia cum hic Silviniaci in Gallia obiit, ultima die anni* MXLVIII *sub noctem, needum integer annus effluxerat quod Roma redierat. Laurentius autem (ut in eadem Vita habetur) eidem ibi ægrotanti per menses quinque maximo solatio fuerat, vir, S. Petro Damiani teste,* qui potens in litteris ac biglossus, Græce noverat et Latine ; et, quod longe præstantius est, laudabilis vitæ claritate pollebat, *mortuus ibidem Romæ proxima post mortem S. Odilonis Quadragesima : in cujus altera et antiquiori Vita per Liziardum, idem Laurentius appellatur* vir per omnia sanctissimus, in Scripturis utriusque linguæ facundissimus, istiusque Patris familiarissimus : quorum uterque animus conglutinabatur individui amoris spiritu. *Si interrogas, Ubi, et quando magistrum Laurentium habuerit Hildebrandus ; ex mendacissimo Bennonis ore disce certissimam veritatem. Accusat hic Gregorium sextum, quod* Laurentium Romæ agentem domi semper retinuit, in suo Archipresbyterio S. Joannis ante portam Latinam ; *nec dubium quin etiam in Lateranensi Patriarchio, cum esset Pontifex, domesticumque Clericum vel Secretarium haberet Hildebrandum. Hunc autem nesciremus fuisse Laurentii discipulum, nisi idem Benno, satanico furore contra illum actus, nos id docuisset ; dum Baronio teste (neque enim ipsum dignor inspicere) in illum declamat, ut* insignem magum, malorum omnium Benedicti IX complicem, doctorem et principem maleficiorum, qui et aruspicinam publice exerceret, magiamque et alia id genus vetita Romæ palam cunctis discere volentibus profitebatur : a quo et Hildebrandus ejus discipulus easdem magicas artes, legibus divinis et humanis improbatas, didicerit. *Horum igitur duorum et aliorum forsitan eximiorum virorum, Romæ tunc pariter commorantium, operam sibi in tanti momenti negotio procurando minime defuturam sperans Hildebrandus ; potuit quod pollicitus est, cum fiducia optimi successus, spondere Leoni. An autem Romam advenientes ibi adhuc S. Odilonem repererint, incertum mihi est ; Laurentium plane debuerunt invenisse.*

et Laurentii Archiep. Amalphitani

cujus fuerat discipulus.

AUCTORE D. P.

A 27 *Porro ad excusationem Otthonis Frisingensis, perperam Cluniaco attribuentis quod factum Wormatiæ erat, hoc etiam facit; quod minime dubitari possit, quin ex itinere, per Lotharingiam Burgundiamque instituto, Cluniacum deflexerint Leo et Hildebrandus. Secundo enim Arari commodissima Lugdunum via est : in cujus medio ad dexteram ripam est Cabilonensis civitas, et duabus inde ad Occidentem leucis Cluniacum : quo Leonem quidem invitare poterat tum sanctitas celeberrima loci, tum Gregorii Expontificis ibi alloquendi commoditas, a quo posset opportunissimis consiliis informari : ipsum vero Hildebrandum eodem trahere debebat necessitas abdicandi Prioratus, et statum monasterii constituendi, necdum ex Italia reverso Odilone Abbate. Quoto deinde Leonis Pontificis anno Hildebrandus præfectus sit monasterio S. Pauli regendo reformandoque, nullus explicat. Visionem ipsimet ea de re factam Paulus Bernriedensis refert num 8 : similem aliam Leoni oblatam sic describit MS. nostrum.* Postea, ad regendum. ecclesiam S. Pauli *Leo* tradidit *Hildebrando,* pro quadam visione quam viderat : videlicet quia B. Petrum in prædicta visione hilarem videbat. B. Paulum tristem et turbulentum erga se prospiciebat.

in transitu adeunt Cluniacum.

B

§. IV. Quomodo Ordini Vallumbrosano nuper adscriptus Sanctus hic sit.

id nunc insertum Rom. Martyrologio, et Off. proprio,

P*ræmissa, collatis undique Auctorum testimoniis, solum habere vel per conjecturam potui de* Gregorii VII *monachatu; donec, ante non multos annos, amicus noster Tiberius Petraccius, sui Vallumbrosani Ordinis tunc Procurator Generalis, nunc Abbas S. Michaelis Pistorii, obtinuit a Sacra Rituum Congregatione Decretum, signatum* XXI *Januarii* MDCLXXIII, *quo tum nonnulli Ordinis istius Sancti jubebantur Martyrologio Romano inscribi, tum ad elogium* Gregorii *nostri supra relatum expresse addi, quod fuit* Ordinis Vallisumbrosæ. *Postea* IV *Martii ejusdem anni, alterum emanavit Decretum, ad ejusdem Procuratoris instantiam, quo approbantur conceduntur que Lectiones propriæ de eisdem Sanctis, ac nominatim de* S. Gregorio Papa VII, *ubi dicitur.* quod cum a seculo alienus soli Deo servire cuperet, monasticam vitam professus, cœnobium S. Benedicti in patria sua extruxit, sub instituto Vallumbrosano. quod pridem amplexus fuerat. *Historiæ Vallumbrosanæ parens et eruderator diligentissimus Ambrosius Locatellus, centum abhinc annis,* Gregorii VII *sæpe meminit cum laude, tamquam suo Ordini optime affecti; ac nominatim cap. 63 eadem Italice referens, quæ in Vita mox allegandu exprimuntur Latine, de gestis in Synodo Romana sub Alexandro II; ubi plerique Prælati ipseque etiam S. Petrus Damiani obsistebant monachis, a S. Joanne missis ad Petrum Episcopum Florentinum Simoniæ accusandum; exprimuntur autem his verbis :* Interea surrexit in Concilio quidam vir egregius et excellentissimus, alter quasi Gamaliel, nomine scilicet Hildebrandus. Monachus et Archidiaconus Ecclesiæ Romanæ et Cardinalis : qui prius fuit Prior monasterii Cluniacensis Ordinis S. Benedicti, et qui post decessum Alexandri II Apostolica est dignitate præditus. Et quia placuit sibi ut fieret defensor causæ Christi, factus est postea Vicarius ejusdem Christi. hoc est Papa. et vocatus est Gregorius VII. Qui dum esset Cardinalis hanc controversiam prudenter audiens. et auctoritatem Canonum sapienter perpendens. Monachorum in universis adjutor et defensor nobiliter extitit : quos non pedetentim ratiocinando, sed aperte atque fortissime defendit, contra omnium opinionem.

scriptoribus Ordinis antea ignotum,

29 *Sed neque hic Auctor, neque ipsum aliosque sui Ordinis scriptores antiquiores præ oculis habens Locatellus præfatus, isto vel alio ubi res ferebat loco dixerunt uspiam, Ordinis Vallumbrosani monachum fuisse Hildebrandum. Solum cap. 67 invenio eumdem Locatellum narrare, quomodo idem Hildebrandus Florentiam veniens, cum prædicto Papa Alexandro, ad componendam discordiam inter monachos et Episcopum anno circiter* MLXIII ; *tentandam sibi proposuerit S. Joannis Gualberti patientiam, ad capiendum experimentum solidæ fucatæve sanctitatis, compositis ad injuriæ speciem verbis :* quorum tamen omnium (sicut ipsemet postea retulit) memoria ei exciderit, mox atque in Sancti conspectum venit. Quam adeo sibi, alioquin eloquenti, insolitam obmutescentiam pro miraculo accipiens Cardinalis , *inquit Locatellus,* pro indicio eam habuit Dei, sanctitatem viri comprobantis : eumque deinceps dilexit ut fratrem, et ex ea hora a lnumerari voluit filiis nostræ Religionis Vallumbrosanæ. *Ut vera hæc esse probarentur omnia, spiritualis tamen filiationis nomen. quo nonnullis religiosis Ordinibus adscribi se faciunt cujuscumque conditionis ac sexus fideles pii, adeo late se extendit, etiam ad laicos et conjugatos, ut ea sola ratio ægre videatur sufficere, ad aliquem Sanctum uni particulari Ordini adscribendam ut proprium : sic enim una eademque persona in multos posset Ordines distrahi, et contentionum fatuarum ansam præbere, certantibus partibus, utri plus juris in ipsam competat. Ad manum exempla sunt, sed nihil attinet ea nunc adducere : solum dico, quod si Petraccius aliud nullum habuit fundamentum suæ prætentionis quam dictum Locatelli testimonium, infirmum illud omnino habuit. Sed prius quam id demonstrem, exhibenda est quædam ipsius Hildebrandi jam Papæ Epistola, post mortem sancti Fundatoris scripta hoc tenore.*

videtur acceptum ex Locatello, narrante congressum Hildebrandi Card. cum S. Joanne Gualberto;

30 Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, Clericis. Monachis ac Religiosis Laicis, disciplinam Sanctæ recordationis Joannis Gualberti Abbatis imitantibus, salutem et Apostolicam benedictionem. Licet venerandæ memoriæ eumdem Joannem Patrem vestrum + corporeis oculis non viderimus : quia tamen fidei ejus puritas in Tusciæ partibus mirabiliter resplenduit. multo eum amore dileximus. Cujus sanctæ conversationis quamvis vos imitatores esse studiosos non ambigimus, ut vigor rectitudinis vestræ ad extirpandam de agro Dominico zizaniam solicitius invigilet attentiusque ferveat. paternæ vobis exhortationis verba impendimus. Vos itaque, dilectissimi. in quantum humana possibilitas permittet. vitam illius sequentes. et vere filios ejus et heredes simili vos conversatione probantes, viriliter agite et confortamini in Domino et in potentia virtutis ejus. Documenta sanctarum Scripturarum, quibus hæreticorum argumenta destruuntur, et fides sanctæ Ecclesiæ defenditur contra membra diaboli, mens vestra quotidie meditetur. et ea qua solet libertate in malorum confusione erigatur. Eos autem qui in vobis confidunt, et consilium Religionis vestræ sequi disponunt, more prædicti Patris vestri suscipite. et de iis quæ ad salutem eorum pertinere videntur sanctis exhortationibus instruite : ut non solum vestra. sed et vos sequentium circumpositi populi considerantes sancta opera. glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est. Nos autem ipsum amorem, quem Patri vestro et vobis olim impendimus, donec nostros spiritus rexerit artus, exhibere desideramus : et tanto quidem deinceps majori vos caritate fovebimus, quanto vos in divinis negotiis ferventiores esse probabimus; quibus non solum spirituale. sed et seculare, si necesse fuerit, auxilium, Deo adjuvante, ministrabimus. Vos igitur omnipotentem Dominum exorate. ut ipse vires et facultates nobis tribuat, quatenus suscepti regiminis importabile pondus possimus tolerare. et sanctam Ecclesiam in statum antiquæ religionis reducere. Valete.

quem non subsistere probat illius jam Papæ Epistola,

post mortem Joannis, quem viderit numquam, ad Vallumbrosanos scripta.

31 *Obiit S. Joannes Gualberti* XII *Julii, ipso quo Pontifex*

A *Pontifex electus* Gregorius *fuerat anno* MLXXII, *paucis diebus post Episcopalem seu Pontificalem ejus consecrationem, factam, sicut infra ostendemus, die* XXX *Junii : adeo ut hæc fuerit una ex primis Gregorii, jam Episcopum se scribentis, epistolis. Hanc autem nobis suggessit sancti Fundatoris vita, quam ex MS. Ecgrapho Ripolensis prope Florentiam Abbatiæ, apud Reverendiss. Abbatem Ascanium Tamburinum Florentiæ asservato, habemus beneficio Illustriss. D. Francisci Redii. Vitæ illius Auctor ita de seipso in Prologo loquitur ;* Rogante Reverendo in Christo Patre D. Bartholomæo Abbate monasterii S. Bartholomæi de Fossato, Ordinis Vallisumbrosæ et diœcesis Januensis, ego D. Andreas de S. Ambrosio, natione civis Januensis, et humilis Prior monasterii S. Matthæi diœcesis Januensis Ordinis S. Benedicti. . . . . . novissimus et tantillus inter tantos ejusdem B. Joannis discipulos, qui ejus gesta virtutes et signa descripsere, aggrediar in nomine Domini . . . . fabricare unicum opus de scriptis dictorum discipulorum, ac etiam de aliis gestis ejusdem B. Joannis, habitis ex archiviis majoris monasterii Vallisumbrosæ, mihi traditis Florentiæ anno Domini MCCCCXIX de mense B Septembris ; ac etiam ex aliis gestis, habitis ex scriniis dicti monasterii S. Bartholomæi de Fossato. . . . . .Sed ut dubitationis occasionem subtraham, per singula quæ describo, quibus mihi hæc auctoribus sint comperta, superius manifestavi et iterum manifesto, quia ex scriptis discipulorum suorum, quorum nomina sunt hæc : D. Acto, qui fuit Pistoriensis Episcopus : et D. Andreas, qui fuit Abbas monasterii S. Fidelis Strumensis ejusdem Ordinis Vallisumbrosæ.

prout illa habetur in Vita compilata anno 1418,

ex scriptis B. Andreæ et S. Attonis,

32 *Egimus de* B. Andrea *jam nominato die* X *Martii, et num.* 13. *doluimus præclarum ejus opus de Sancti Joannis Vita modo nuspiam reperiri. Sicut tamen S. Arialdi Martyris Vita, ab eodem conscripta, et a nobis danda* XXVIII *Junii, feliciter hoc seculo emersit in lucem ; ita speramus illum quoque alicunde proditurum e tenebris, prius quam sub manus nostras veniat Julius. Iste autem Andras, vivente adhuc Sancto Fundatore florebat, in expugnandis Simoniacis, B. Arialdi Martyris apud Mediolanenses adjutor fidelis, anno* MLX. S. Acto, *sicuti jam vidimus ad ejus Natalem* XXII *hujus mensis Maji, mortuus anno* MCLV, *et circa* MLXX *primum natus, nulla ratione potuit viventis sancti discipulis adnumerari : sed sua accepit ex illis, ac nominatim ex B. Theuzone, uno ex primis qui usque ad* C *annum* MXCV *dicitur citam propagasse, ac nonnulla de Vita Sancti Patris mandasse litteris. Hic vero Theuzo, prout ejus verba allegantur ex veteri traductione Italica anni* MCCLX *existente in archivio Vallumbrosano, non* Hildebrandum, *sed* Gregorium Cardinalem *nominat, cui res superius narrata usuvenerit : pro quo si* Hildebrandum *S. Atto constituit, ratus per anticipationem vocari* Gregorium, *ex propria id fecit conjectura, eaque minime solida : cum Gregorius Papa profiteatur, quod Sanctum* corporeis oculis non viderit *unquam. Alphonsus quidem Ciacconius, in Vitis Pontificum et Cardinalium, ejusque recognitores amplificatoresque Victorellus, Ughellus, Oldoinus, pro anno* MLXIII, *in quem incidisset congressus iste cum S. Joanne, nullum nobis exhibent* Cardinalem Gregorium. *Sed cum certum sit multos ab iis medio isto ævo prætermissos, quorum notitiam non fuerunt assecuti, quod vel sola supplementorum identidem adjunctorum copia probat ; nihil obest quo minus cogitemus, sub Alexandro Papa II. inter Cardinales revera fuisse* Gregorium *aliquem, necdum aliunde notum : quod centum post annis non discernens S. Atto, male supposuerit Hildebrandum Cardinalem, dictum in Pontificatu Gregorium.*

quorum prior fuit discipulus Sancti,

posterior sua sumpsit, ex ejusdem discipulo B. Theuzone :

hic vero non Hildebrando, sed Gregorio Card. congressum adscribit.

33 *Interim manifestam contradictionem, verborum Attonis et Locatelli, cum ipsiusmet* Gregorii *assertione, agnoscens Didacus de Franchis Ripolensis Abbas in* D *Historia S. Joannis Gualberti, sub annum* MDCXXXVIII *libris duodecim Italice vulgata ; alibi quidem, notatis ad utrumque marginem accurate locis verbisque Auctorum, fidem suam liberat ; in libro autem undecimo, tractans præcitatum argumentum et in extimo margine adnumerans Italica verba Theuzonis, ubi* Gregorii *meminit ; in altero, Latina verba Lectionum propriarum anno* MLCXXIV *editarum, in quibus* Hildebrandi *nomen exprimitur ; omittit omnia, ex quibus intelligi posset, in conspectum Sancti revera objurgatorem præmeditatum venisse. Imaginatur autem sibi Auctor iste, quod Cardinali, prærordinata verba recolenti privatim apud se, eorum exciderit memoria ; postea vero eundem petito alloquio frustratum esse eo quod Sanctus nemini se conspiciendum tunc temporis præberet, sed omnia per internuntios et litteras ageret. Quod sane pro eo rerum articulo, quo geri personaliter tam difficilia negotia debuissent, incredibile videtur, nullo id veterum asserente. Tum Auctor, interrupta quæ dixi S. Attonis verba Latina resumens, in margine paginæ* 429, *illo citato hæc habet :* Deinceps tantus inter utrumque firmatus est amor, quantus inter amicos carissimos et uterinos solet esset germanos.

Didacus de Franchis aliter conatur notum solvere.

E 34 *Hales fontem filiationis, a Locatello primum excogitatæ gratis, a Petraccio magis etiam gratis sic acceptæ, et in Lectiones Martyrologii Matutinique officii inductæ, quasi* Vallumbrosanum institutum pridem amplexus *tenuisset Hildebrandus. Quam autem* pridem ? *Audi iterum Lectiones :* Monasticam vitam professus, cœnobium S. Benedicti in patria sua extruxit sub instituto Vallumbrosano, quod pridem amplexus fuerat, deinde profectus in Galliam in monasterio Cluniacensi permansit. *Romæ ergo, adhuc totus juvenis ac pene puer, Vallumbrosanum institutum amplexus est Hildebrandus, ante annum* MXLVI, *si amplexus est unquam. Atqui nullum Vallumbrosani instituti monasterium eo seculo Roma habuit : quod autem nunc habet sub titulo S. Praxedis, primum Vallumbrosanum esse cœpit circa annum* MCLXX, *si recte tempus quadringentorum annorum subduxit Onuphrius Panvinus in libello de præcipuis Urbis ecclesiis edito sub annum* 1570. *De monasterio Soanensi (quod a tam juvene fundatum fuisse nemo prudenter crediderit) agens prælaudatus Didacus de Franchis lib* 8 *pag.* 253, *ad extremam Joannis ætatem refert acquisitionem loci suburbani de Calvello dicti, quem Eremitæ pauci tunc habitabant : et ubi ædificata paulatim Abbatia præ-* F *dicta, anno denique* MCCCCXCVI *intra civitatem translata est, reductis eodem Eremitis. Cum autem hujus loci meminit Didacus, non obliviscitur annotare, quod* Soana *sit* patria famosi monachi Hildebrandi : *addit et traditionem incolarum esse, (nam scripturas sub annum* MDL *incendio dicit periisse) quod sua præsentia locum aliquando dignatus sit ipse S. Joannes : et credemus de fundatore Hildebrando nil dicturum fuisse, si vel eminus quidpiam subolfecisset ?*

sed nec ipse nec Locatellus Soanensis Abbatiæ fundatorem facit Hildebrandum,

35 *Universim vero, quod ad Gregorium Papam VII, Vallumbrosanis Sanctis adnumerandum, attinet, præfatus Didacus lib.* 9 *page* 293 *aliam causam non assignat, quam* obsequii et gratitudinis, quia S. Joannem Gualbertum canonizavit, et primum Ordini Cardinalem dedit S. Petrum Igneum : eodam plane modo, quo Ordo Vallumbrosanus conservat honoratam memoriam Victoris Papæ II, similem ei quam retinet Beatorum suorum ; non pro cultu sanctitatis, sed pro obsequio gratitudinis : propterea quod primus ille fuerit, qui noviter natam Congregationem Apostolicis Privilegiis communivit. Sed hanc piam, *inquit ille*, et honestam consuetudinem non satis cognitam habentes extraneorum aliqui, vitio nobis inconsiderate vertunt ; attribuentes ipsam desiderio immodico augendi numerum illustrium apud nos personarum. *Bonæ sit animæ Scriptoris, candidissimi simul*

et tantum propter alia beneficia,

A mul et discretissimi; qui citra præjudicium veritatis, scivit mentem Ordinis, Gregorium et Victorem appellantis suos, sic explicare, ut eam nec ulterius extendi per ignorantiam patiatur, nec aliis obligationem inducat Vallumbrosani Ordinis titulum attribuendi iis, quos, quia consuetæ Professionis vinculo ipsi non fuisse adscriptos sciunt, absque ejusmodi titulo appellare malunt, propter periculum ambiguæ significationis in vulgo, titulum ejusmodi accepturo secundum magis obviam strictioremque notionem. Interim per illam tam sinceram Didaci confessionem, non solum intelligimus, quo sensu prædicta verba apponi Martyrologio et in Lectionibus recitari petierit Petraccius, et sacra Rituum Congregatio approbarit; sed habemus viam expeditam et commodam, ad explicandas innumeras tricas, nobis objectas sæpius sæpiusque objiciendas ab iis, qui dolent quod inhærentes communiori vocum in vulgo usurpatarum acceptioni, eos omnes Sanctos non proferamus sub titulo sui Ordinis, quos illi quæcumque ratione adscribendos ipsorum majores æstimaverunt; quosque in propriis cuique Ordini Officiis privatim sic tribui, indulget potius quam mandat Ecclesia. Sicut autem neque amicissimus nobis Petraccius, neque Vallumbrosani Monachi, quorum hospitio liberali nos olim usos caritateque mirabili adjutos grataanter meminimus, non succensebunt mihi, quia suam mentem hic explicui: sic opto ut alii quicumque Religiosi nos habeant excusatos, quoties absque sui Ordinis titulo
B agimus de aliquibus Sanctis de quibus ipsi, vel ex antiquo usu, vel ex recentiori Congregationis sacræ indulto, Officium recitant tamquam de suo quando titulus iste nobis minus certus exploratusque est. Quoniam vero non est ab omnibus speranda ea moderatio, qua Vallumbrosanos Patres hæc lecturos confidimus; conveniet ut talis omissionis causas subinde reticeamus, neque ad eas proferendas invitos velit cogere quisquam; ne postea quam eas protulerimus, sero pœniteat importunitatis male consultæ, velintque eam quæstionem numquam motam contra nos fuisse. Unum addiderim, quod, hisce jam ad prælum postulatis, venerit epistola Don Placidi Poltri Vallumbrosani, nescio quid novæ probationis pollicens, quod libenter in Appendice post Tomum 7 danda expendam, et quatenus potero etiam sequar: proinde dicta hactenus accipiantur citra præjudicium sententiæ, aliquando forte melius, quam nunc usque sit factum, comprobandæ.

Victore D. P. solo grati obsequii titulo Vallumbrosanis jungi fatetur. — quæ nec reprehendere volumus nec imitari debemus, — et eamdem excusationem etiam apud alios simili in casu prætendimus

§. V Stemma Sancti Genealogicum, ejusque ordinatio Episcopalis.

Superiori Paragrapho sæpe mihi memoratus Reverendiss.
C Abbas Petraccius, de suo Ordine simul ac S. Gregorio non solum mereri bene studuit, quod explicato jam sensu ipsum huic innexuerit, per additiones factas ad Romanæ Ecclesiæ Martyrologium et suæ Congregationis Breviarium, favente sibi in his omnibus, et difficultates magnas superare faciente Cardinali Bona, cujus judicio rem commiserat sacra Rituum Congregatio: sed omnes etiam ingenii atque studii sui nervos intendit, ut Sanctorum, noris Officiis ad ipsius instantiam donatorum genus, quam clarissimum fuisse, ostenderet; ipsosque inter se, non spirituali magis profectu similes, quam prosapia carnali conjunctos. Scrutatus ergo latebras archiviorum, stemma eorumdem genealogicum texuit quod ut huic loco insererem obnixis a me precibus rogavit; Florentinæ nobilitatis judicia explorare cupiens in nostro opere, interim dum suum luci parat Tractatum in quo productis veterum instrumentorum tabulis comprobetur veritas graduum singulorum, quoad affinitatum nexus et consanguinitatis progressus. Non erat nobis tam propinqua prælo dies XXV Maji, quam sibi persuadebat ista scribens Petraccius, vixdum inchoata annis ab hinc decem impressione primi Tomi; sed prius quam huc veniretur abunde fuit temporis, ut ille suum interim tractatum ederet. Hoc autem cum non fecerit; et
D eruditi Florentiæ viri, quibuscum schema prædictum communicavi, responderint plus eo sibi videri pollicitum Auctorem quam solide possit comprobare; nec ego consultum puto, locum ei dare in opere nostro, et sumptus facere in cælaturam genealogicæ arboris, parum firmis forsan radicibus nixæ.

Abbas Petraccius Ord. Vallumbrosani,

37 Liceat tamen verbo indicare prætensæ a Petraccio Genealogiæ seriem. Præsumit ille, Aldobrandescam gentem, in Hetruria nobilem, quæ nunc nominari desiit, deficientibus masculis, mulieribus autem in Ursinam et Sforziam familias innubentibus, ex Carolingico Francorum Regum stemmate fluxisse; in eademque Domo frequens nomen Hildebrandorum, indeque eo seculo quo cognomenta firmari in familiis nobilioribus cœperunt, Aldobrandescorum cognomen natum: pro anno autem DCCCCXLVIII producit quemdam Hildebrandum, Theuzonis filium qui Comes Soanensis simul et Tusciæ Marchio, genuerit Willam, matrem S. Joannis Gualberti Vallumbrosanorum Fundatoris; et Bonizonem, anno DCCCCLXXIX Comitem Pitilianensem ac Soanensem, patrem S. Gregorii Papæ VII: adeo ut consobrini inter se fuerint Sancti illi duo, Abbas et Pontifex. Ex eodem porro Bonizone Petraccius facit nasci Desiderium, Comitem Soanensem, a quo genitus sit S. Petrus Igneus ex Ordine Vallumbrosano Cardinalis, defunctus anno MLXXXVIII, die VIII Februarii; et Aldobranda, mater S. Bernardi, ex eodem Ordine Episcopi Parmensis et Cardinalis, defuncti anno MCXXXIII, die IX Decembris.
E Ita ille. Alia deinde schematis ejusdem parte, S. Gualberti paternum genus ducit a quodam Schiava, Comite Vallis-Pesciæ, ex Longobardorum Regibus orto; Bernardi vero Sancti, ex Ubertis; familia (ut Ricordanus aliique volunt) ab antiquis Romanis propagata, licet recentius nomen sit, tractum ab Uberto aliquo nominis ejus primo, qui seculo X vixerit. Penes assertores probatio sit istarum tam antiquarum originum: Petraccio incumbit documenta proferre, quibus Sanctorum Joannis Gualberti et Gregorii VII processio a Comitibus Soanensibus, et cognatio tam propinqua, probentur. Nam quidquid sit de sancto Abbate, quem nobili genere natum extra controversiam est; de Pontifice vereor ut Petraccius aliud fundamentum habuerit: ipsum ad Aldobrandescos trahendi, quam quia hi genus suum referunt ad Hildebrandos Soanæ Comites, Soanæ autem ille natus dicitur, et Hildebrandi nomen in baptismo tulit. Sed novum non est ea nomina, quæ Principibus familiaria sunt, inter eorumdem subditos, quantumvis ignobiles, frequentari intuitu suorum Dominorum, aut alia ex causa.

Fundatoris sui S. Joan. Gualberti Consobrinum facit Gregorium, et filium Comitis Soanensis, — patruum ac propatruum SS. Petri et Bernardi Cardinalium:

38 Cardinalis Baronius ad annum 1073 num. 15
F de Hildebrando jam electo Pontifice acturus, cum dixisset, quod alii Soanensem, alii Senensem fuisse tradunt, (quorum sententias facile conciliabit, cum auctore Fastorum Senensium, qui Senensi ditione Soanam contineri intelliget) humili loco natum asserit, parente fabro: quod ignominiæ, inquit, causa adversarios ei objecisse comperimus: cum ex hac parte magis laudandus esset, quod evidentiora in eo ex his elucescerent veri Apostolatus signa; siquidem Apostolus dicat; Videte vocationem vestram, Fratres, quoniam non multi potentes, non multi nobiles; sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat fortia, et ignobilia mundi et contemptibilia elegit Deus et ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret, ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus. Hæc Apostolus; cum alioqui superbe nimis respuat humanus fastus illum natalis titulum, quo Deus filium suum hominem factum voluit insignire, ut fabri filius diceretur. Addunt vero ista de fabri filio, quod cum puer luderet ad pedes patris, ligna dolantis; ex rejectaneis segmentis, cum nesciret litteras, casu elementa illa formarit, quibus simul conjunctis illud Davidicum exprimeretur oraculum. Dominabitur a mari usque

econtrario fabri filium facit, — 1 Cor. 1, 28 — idque et ad laudem vertit Baronius,

ad

Ps. 72, 8

ad mare: quo significaretur, manum pueri ductante Numine, ejus fore amplissimam in mundo auctoritatem. *Ita Baronius; sed nullum nominatim Auctorem vel in margine laudans: eadem vero in Lectionibus Officii proprii sic narrantur, ut generis ejus ignobilitati non suffragentur, dicuntur enim evenisse*, cum parvulus ad pedes fabri, ligna edolantis, jam litterarum inscius, luderet, *non* ad pedes patris fabri; *quin potius nobilitati minime vulgari favet, quod in MSS nostris Vitis Pontificum*, Nepos *Gregorii* Rusticus, Præfectus Septem soliis, *ad instar arcis munitæ domui, eamdem tenuisse dicatur contra obsidentem eam machinisque admotis quatientem Henricum Imperatorem; cujusmodi officium non videtur plebeio homini committendum fuisse. Taceo de* Avunculo Abbate monasterii S. Mariæ in Aventino, *de quo Vita num.* 6, *licet enim generis clarioris ratio non parvæ considerationis semper fuerit etiam in monasticarum Præfecturarum collatione; minus tamen inusitatum est ad eas provehi etiam infimo loco natos, quam stirps non dederit claritatem moribus, meritis, aut litteris conferentibus.*

Ordinatus est Gregorius non 2 Febr. an. 1074

40 *A primo* Gregorii *in terris Natali, transeo ad alterum sanctiorem in Cathedra, quem more institutoque majorum annue eum celebrasse dubitandum non est. Dubitari tamen potest, quo die eum celebraverit, eo quod Lambertus Schaffnaburgensis, illius ipsius temporis scriptor, ad annum* MLXXIII. *quo electus Pontifex Gregorius est, die (ut ex decreto habetur)* x Kalendas Maji; *dicit, quod Regis consensum præstolans, primum ordinatus fuit* anno sequenti in purificatione S. Mariæ. *Cum Acta Pontificalia apud Centium Camerarium asserant, quod* Rex, *mox* ut electionis veritatem cognovit, assensum præbuit: et Gregorium Vercellensem Episcopum, Italiæ regni Cancellarium ab urbem transmisit, quatenus auctoritate regia electionem ipsam confirmaret, et consecrationi ejus interesse studeret: quod sine dilatione factum est. Nam infra Octavam Pentecostes in Presbyterum Hildebrandus ordinatus est, et in Natali Apostolorum in Romanum Pontificem consecratus. *Pentecoste illius anni, qui Pascha habuit* XXXI *Martii, et litteram Dominicalem* F, *celebratum fuit* XIX *Maji: Natalis vero Apostolorum cecidit in Sabbatum. Videri autem posset ex peculiari electione ipsius sancti Pontificis assumptus is dies, cum alioqui soleret in Dominicis Pontificum consecratio fieri; quia meminerat, quod ipsum Apostolorum Princeps Petrus* ab infantia sub alis suis singulari quadam pietate nutrivit, et in gremio suæ clementiæ fovit: *uti antea ad Saxoniæ Principes scripserat. Dominicam tamen expectatam ex more fuisse, qua Commemoratio specialis S. Pauli agenda erat, continuato quodammodo festo Natalis Apostolorum, persuadet Epistola ejus* XII *in Registro, per quam* Gregorius, in Pontificem Romanum electus, Guilielmo Papiensi Episcopo salutem in Domino Jesu Christo *scripsit, ipsomet die* III Kalendas Julii, Indictione undecima. *Quod autem nec uno quidem die serius facta sit Consecratio, quam* XXX *Junii; probat sequens epistola, qua* data secundo Kalend. Julii, indictione *similiter* undecima, Gregorius, *jam non amplius* in Romanum Pontificem Electus, *sed (mutato de more stylo)* Episcopus, servus servorum Dei, Manassi Remensi Archiepiscopo salutem et Apostolicam benedictionem impertivit.

sed 30 Junii an. 1073,

a quo die etiam cœpit Pontificatus annos numerare.

41 *Non habuit hic Pontifex in usu id, quod Clementem Papam III cœpisse, et Cœlestinum Papam similiter III constanter videmus observasse, centum post hæc annis, ut sui Pontificatus annos adnumeraret subscribendis epistolis, saltem in Registro; nec aliarum extant exempla, quibus pleniori forma subscribentes S. R. E. Scriniarii sive Cancellarii, illum et alios temporis characteres apposuere: proinde non possumus ex iis demonstrare, quod idem* Gregorius *annorum suorum Pontificalium initium ducere sit solitus a* XXX *Junii. Credere tamen possumus, eum in hoc quoque secutum morem decessorum suorum; adeoque Pontificatui ejus, tunc primum inchoato cum cœpit esse Episcopus, solum adscribendos esse annos* XI, *menses* X, *dies* XXVI. *Hoc autem modo præcedentium omnium Pontificum spatia numeramus, in nostra de Pontificum Romanorum Chronologia tractatu, tandem nunc edito; simulque observamus Dominicam diem, ut Ordinationibus faciendis antiquitus præscriptam: et hac duplici regula expediendas speramus infinitas historiæ ecclesiasticæ difficultates, quæ Baronianam circa Pontifices chronologiam, ubi neutra regula tenetur, identidem perturbant implicantque.*

AUCTORE D. P.

Quæ pro longiori Ordinationis dilatione habet Lambertus Schaffnab.

42 *Dilatæ usque eo Ordinationis causam, non absque aliqua verisimilitudine, videtur præmemoratus Ottho Schafnaburgensis satis idoneam proponere, dum scribit, quod intellecta Gregorii electione, et* quo modo zelo Dei ferventissimus erat, Episcopi Galliarum protinus grandi scrupulo permoveri cœperunt, ne vir vehementis ingenii et acris erga Deum fidei, districtius eos pro negligentiis suis quandoque discuteret: atque ideo communibus omnes consiliis Regem adorti, orabant, ut electionem, quæ ejus injussu facta esset, irritam esse decerneret: asserentes, quod nisi impetum hominis prævenire maturaret, malum hoc non in alium magis quam in ipsum Regem redundaturum esset. Statimque Rex a latere suo Eberhardum Comitem misit, qui Romanos Proceres conveniens, causam ab eis sciscitaretur, quare, præter consuetudinem majorum, Rege inconsulto, Romanæ Ecclesiæ Pontificem ordinassent: ipsumque, si non idonee satisfecisset, illicite accepta dignitate abdicare se præciperet. Is veniens Romam benigne a prædicto viro susceptus est: cumque illi mandata Regis exposuisset, respondit, se, Deo teste, honoris hujus apicem numquam per ambitionem affectasse: sed electum se a Romanis, et violenter sibi impositam fuisse Ecclesiastici regiminis necessitatem: cogi tamen nullo modo potuisse, ut ordinari se permitteret, donec in electionem suam tam Regem quam Principes Teutonici Regni consensisse, certa legatione cognosceret: hac ratione distulisse adhuc Ordinationem suam et sine dubio dilaturum, donec sibi voluntatem Regis certus inde veniens nuntius intimaret. Hoc ubi Regi est nuntiatum, libenter suscepit satisfactionem: et lætissimo suffragio, ut ordinaretur, mandavit.

satis commode conciliantur cum veritate

43 *Nescio quam procul aut prope Roma tunc Rex abfuerit, adeoque nec definire possum, utrum intra decem illas hebdomades, quæ inter Electionem Ordinationemque fluxerunt, toties potuerint commeare nuntii, quoties opus est ut Gregorius expectaverit, donec post reditum prædicti Comitis novos a Rege nuntios acciperet. Sed neque id opus fuisse video: siquidem prælaudata ex Vaticano Archivio Acta habent, quod* altera die *ab Electione*, apud se ipsum solicita mente pertractans, ad quam grave periculum sit adductus, æstuare cœpit ex nimio dolore. Sed cum excusationem de relinquendo Papatu non invenisset, nuntios ad Regem Henricum celeriter destinavit, per quos et electionem super se factam aperuit, et ne assensum præberet attentius exoravit; quod si non faceret, certum sibi esset, quod graviores et manifestos ejus excessus nullatenus impunitos toleraret. *Rem ergo sic gestam existimo, ut* Gregorii *nuntios præcucurrerit (ut fit) fama Electionis, eamque secutæ vel mox secuturæ Ordinationis, eo quod Romanus populus dilationem nullam videretur pati velle (sicut ex responso* Gregorii *ad Comitem satis intelligitur) et Episcopis Gallicanis, qui tum forte ex Burgundia et Lotharingia in Regis Curia aderant, regiæ auctoritatis neglectum pro certo exaggerantibus, missus Comes sit; quo digresso supervenerint nuntii cum epistolis, falsi arguentes famam prædictam; ideoque non expectato Comitis reditu, missum mandatum*

ex Actis MSS. deducta.

AUCTORE D. P.

A *tum ad Vercellensem Episcopum, ut Ordinationi Pontificiæ curaret interesse : quod hic sine mora faciens, advenerit Romam decima post Electionem hebdomade, citius forte quam Comes ad Regem potuit rediisse. Atque hoc modo, etiamsi Rex fuisset in intima Germania, potuerunt esse facta omnia quæ utrimque narrantur. Unde autem Lambertus diem* Purificationis *acceperit, ignoro : errasse, certis documentis convici, quod satis est.*

VITA

Auctore Paulo Bernriedensi, Canonico Regulari.

CAPUT I.

Nomen Hildebrandi, et huic conformia ignis miracula circa ipsum ostensa. Acta usque ad annum 1052.

Hildebrandus nominatus, a

Igitur Gregorius septimus, super quem vere primi Gregorii requievit spiritus, natione Tuscus, *a* patrem habuit nomine Bonicum, et ipse Hiltebrandi sortitus est in baptismo vocabulum, non sine grandi B præsagio futurorum. Hiltebrandus *b* enim, Tentonicæ linguæ vernacula nuncupatione, Perustionem significat cupiditatis terrenæ, qualem Psalmista sibi divinitus impertiri precatur, dicens Psal. xxv Proba me, Domine, et tenta me ; ure renes meos et cor meum . Apte vero in baptismo datum est hoc nomen, dicente Joanne Baptista Marci I. Ego quidem vos baptizo in aqua in pœnitentiam ; qui autem venturus est post me, fortior est me, cujus non sum dignus calceamenta portare : ipse baptizabit in Spiritu sancto et igne. De hoc igne ipse Salvator ait Lucæ 12. Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut ardeat? Quoniam ergo vir iste ignito eloquio Domini repulsurus erat a domo Dei ignita jacula inimici, non incongrue prætulit incendium appellatione, quod exhibiturus erat ferventissima caritatis et veritatis attestatione.

variis in igne prodigiis

2 Habemus adhuc firmiores in eo divini fervoris præmonstrationes, ex quibus eum quondam Eliæ Prophetæ assimilavimus, cum forte Isidorum de ortu et obitu Prophetarum legeremus. Ibi enim, si memoria non fallit, caput Eliæ recens nati globo ignis traditur illustratum; ad præsignandum videlicet C divinæ æmulationis ardorem, quo tandem inflammandus erat contra prævaricationes pessimorum Regum, atque seductiones pseudoprophetarum. Simili modo ex Gregorii sive Hiltebrandi parvuli vestibus scintillæ ignis visæ sunt emicuisse, ad prænotandum sine dubio sancti zeli fervorem, quo et ipse igniendus erat contra gravissimas insolentias Henricianæ vesaniæ, et contra intolerabiles effrænationes Sacerdotalis incontinentiæ. Hanc autem scintillarum visionem sæpius ostensam, primitus in eo Cluniacensis monasterii Pater S. Majolus *c* fertur adnotasse, atque illud B. Joannis Baptistæ adaptasse, Iste puer magnus erit coràm Domino. Denique ut cunctas visiones ignis, quæ de eo comperimus, sine intermissione commemoremus; visa est etiam de ipsius capite quodam tempore flamma procedere, ad expressiorem similitudinem Eliæ, si ætatum fulcire mur cooperatione. Verum sicut illud propheticæ increpationis prodigium contigit in infantia ; ita illud Apostolicæ examinationis ostentum accidit in ætate perfecta.

mirabilis præsignatur;

anathema ab eo latum contemnens

3 Fuit et in hoc aliqua similitudo Eliæ, quod contemptus a quodam calumniatore, terribiliter vindicatus est cœlesti igne. Nam cum esset Archidiaconus antecessoris sui Alexandri; pauper quidam intolerabilem sustinens sibi hereditatis ablatæ injuriam, ab D iniquissimo et metuendæ potentiæ viro, flebilem querimoniam detulit Pontifici Romano. Verum hic, cum propterea sibi quoque damnum ab animo irreverenti et infrunito subeundum formidaret, et justa sententia misericordiam sublevare trepidaret; justus Hiltebrandus, quasi leo confidens, cum primum Pontificem ad exerendum ultionem excitare et confortare tentasset, sed eum a pusillanimitate spiritus nequaquam liberare prævaluisset; sibi vicem illam misericordiæ et veritatis committi postulavit. Qua protinus accepta, sententiam anathematis in prædonem dedit. At ille, vel non habens, vel erubescens habere videri timorem tanti judicii ; cum exinde tertia die solito [more] exultantis vel insultantis equestrem militiam inter commilitones ventilasset; subito fulminis ictu percussus, veluti durus Pharao, in stagno ignis ardentis submersus est.

fulmine prosternitur:

somniat sibi ex ore flammam prodire,

4 Interea vidit illud famosum somnium, Pontificalis excellentiæ et efficaciæ vaticinium, quod scilicet ex ore ejus ignis exiret, qui totum mundum igniret; haud dubium, quin ille ignis, quem Dominus, Jesus Christus misit in terram, et voluit vehementer accendi. Verum non sic impii interpretati sunt, neque sic malignantes experti sunt. Nam quia Spiritum E sanctum blasphemaverunt, eumque in servo suo arguentem de peccato, Infernalem titionem vocaverunt : justi Dei ultione, irremissibili delicto obligati, perpetuam miseriam malignæ appellationis inciderunt : et mirum in modum, quod piis erat salutiferum, impiis factum est mortiferum. Hic succedit miraculum, non solum Eliæ, sed etiam justi Abel, et sapientissimi Salomonis, nec non et aliorum Patrum exemplis gloriosum, quorum videlicet libaminibus illapsa est per speciem ignis gratia sancti Spiritus. Domino namque auctore sublimatus in specula Apostolorum Petri et Pauli, cum in universam terram produceret sonum eorum, et in fines orbis terræ disseminaret verba eorum; moderni Neronis, scilicet quarti Henrici Regis, cujus flagitiis et facinoribus omnis prædicatio veritatis, veluti ignis urens, intolerabilis erat, gravissimam contra se persecutionem commovit : ideoque necessitate compulsus fugere de civitate in civitatem, Christianissimæ Comitissæ Mathildis tutelam ad tempus expetiit. Cumque apud eam in pace factus esset locus ejus, et habitatio ejus in Sion, hoc est in specula divinæ contemplationis : recurrente temporum rota, F forte imminebat dies maxime dedita Pontificalibus officiis, quæ nuncupari solet Cœna Domini. Hanc ergo celebraturus, adiit Abbatiam, vocabulo *d* Nonantulam, sanctorum prædecessorum ejus Silvestri et Adriani patrociniis gloriosam. Ibi nempe sacrosanctis insistens ministeriis, cum jam consummaret sanctificationem Chrismatis, subito cœlitus inflammante benedictum liquorem clara specie ignis, conglorificatus est antiquis Patribus signo divinæ acceptionis,

quæ et sacrificanti allabitur,

et ad ejus preces extinguitur:

5 Sed jam congruum videtur, miracula de igne in mirabili extinctione ignis finire, quæ in Chronicis venerabilium virorum hac occasione legitur accidisse. Cum prædictus Henricus Romanæ civitatis mœnibus hostili manu assedisset, et ob hoc ignem quodam loco injecisset, ut populo a tutandis propugnaculis ad avertenda combustionis pericula converso, sine prohibitione irrumperet; intelligens hanc versutiam fortissimus in fide Christi Gregorius, signum Crucis appinxit; et, velut Tiberis inundantiam effunderet, incendium protinus extinxit, plebemque ad propugnacula defensanda redire præcepit.

aliquamdiu in monasteriis,

6 Nobis etiam redire placet ad commemorandam pueritiam ejus, in qua avunculo suo Abbati monasterii sanctæ Dei Genitricis Mariæ in Aventino monte, ad

A ad instructionem liberalis scientiæ et compositionem moralis disciplinæ, a parentibus commendatus, in brevi ostendit spectabiles flores utriusque nutrimenti. Jam vero adolescentiam ingressus, profectus est in Franciam, domiturus inibi carnis petulantiam et molestia peregrinationis et instantia eruditionis. Inde post aliquot annos Romam rediturus, occulta Dei præparatione, moram fecit aliquantum temporis in aula Henrici III; ut quia sublimandus erat in culmine Sacerdotii, profectus ejus manifestus fieret omnibus ex alta specula regni. Hinc ipse Imperator aiebat, numquam se audisse hominem, cum tanta fiducia Verbum Dei prædicantem. Probatissimi quoque Episcoporum, reipublicæ consulentium, admirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ejus.

tum in aula versatus

7 Post hæc Romam reversus, cum studio perfectionis insisteret, et accepta divinitus talenta intellectus atque operationis duplicare satageret, torpentes domesticos sensit inimicos, et illud veritatis elogium probavit; Nemo Propheta acceptus est in patria sua. Proinde parcere volens invidiæ, et majorem caritatis fructum quærere, ingredi statuit in B partes Germaniæ et Galliæ. Cumque venisset ad *f* Aquas pendentes, apparens ei in visione B. Petrus, qui jam ascensiones ejus in Cathedram suam disponebat, prodire eum ulterius prohibebat. Ipse autem fallacem existimans imaginem, a proposito itinere non reflexit. Item secundæ noctis similem visionem præterivit. Tum vero tertia nocte cum maximo terrore ingerens se facies Apostolica, graviter eum luiturum, si non reverteretur, intentavit; sicque eum in Romanæ Ecclesiæ solatium revocavit.

Romam redit,

Luc. 4

f

et discedere prohibetur.

8 In diebus illis, mortuo *g* Damaso secundo, successit nonus *h* Leo; qui, laudabilis viri prudentiam et sanctitatem ex corde veneratus et amplexatus, ejus per omnia consilia suscepit; et hæc eorum concordia plurimum in agro Dominico spinis erutis fructificavit. Interea Subdiaconus ab eodem Papa ordinatus, monasterio S. Pauli, miserabiliter desolato, prælatus est, tali primitus visione confortatus. Apparens ei B. Paulus in basilica sua stabat, ac palam manibus tenens stercora boum, de pavimento levabat, ac foras jactabat. Cumque spectator otiosus assisteret, increpabat eum Apostolus, quare non se adjuvaret: jussitque eum palam apprehendere, et fimum (sicut ipse faceret) ejicere. Latrunculis enim Campaniæ diripientibus subsidia alimoniæ, in tantum C languorem inciderat observantia sanctitatis et regulæ, ut et armenta, licenter ingredientia, domum orationis fœdarent; et mulieres, in refectorio necessaria ministrantes, famam paucissimorum, qui remanserant, monachorum dehonestarent. Eliminata igitur omni spurcitia, et recuperata victualium sufficientia, congregavit honestam multitudinem Regularium monachorum: quorum religione et disciplina venerabiliter usque hodie pollet locus iste.

Subdiaconus ordinatus,

g

h

monasterium S. Pauli reformat:

9 Denique tam singularem cœpit habere fiduciam super opitulationibus precum illorum, ut, si quando non liberaretur ab adversitatibus, certissimum ei signum fieret, alicujus delicti impedimentum esse inter eos: quo præsenti ipsius examinatione correcto, solito cursu liberationem ejus acceleratam ferebat oratio. Beatus plane Pater, beati filii, quos inter ignorantia et impunitas culpæ moram non potuit habere, sed exemplo quidem Josue prodita, in spiritu lenitatis, secundum Apostoli præceptum, castigata est. Si qui tamen, cujuslibet professionis fuerint, majores culpas, et maxime ad immunditiam vel sacrilegium pertinentes, apud S. Paulum committere præsumpserunt, mox in Apostolicæ reverentiæ (honorem) ab exterminatore perierunt. Sicut enim, *i* primi Gregorii tempore, B. Andreas Apostolus ultor exstitisse legitur sui sanctuarii; ita et in diebus D Hildebrandi ejusdemque Gregorii VII, B. Paulus Apostolus vindex enituit sui sanctificii, utroque scilicet Apostolo cooperante suo operario.

et arcana suorum delicta cognoscit.

Gal. 6

i

A. PAULO BERNRI

ANNOTATA.

a *MS. nostrum nomen patris rectius expressit*, Bonizonem *scribens, qui hic saltem* Bonizus vel Bonitus *non* Bonicus, *scribendus erat.*

b *Pro vario dialecto varie nomen hoc scribitur*, Hiltebrant, Hildebrand, Heldebrant, *et (suavioris pronuntiationis causa) etiam* Hellebrand: *quod postremum, quia varie accipi potest, inimicis Gregorii et maledicis occasionem dedit, ut infra num. 4 dicitur, interpretandi* Infernalem titionem: *quamvis* Helle, *non solum substantive* infernum, *ab* Hellen *in declive vergere, sed adjective etiam* Clarum *significet. Noster auctor, omissa prioris partis etymologia, in posteriori a* Branden, *urere, ardere sumpta, hic stetit* Perustionem *reddens: est autem* Brand, *ardor, incendium, titio.* Hilt *vero vel* Held, *significat* Heroem; *atque adeo* Hildebrandus *est* Ardor heroum *seu* heroicus: *vix autem in usu antiquo distinguitur a* Childebrando, *sicut nec* Childebertus *ab* E Hildeberto: *est tamen notionis differentia, quatenus* Childe *antiquis Francis Saxonibusque, et hodie adhuc Anglis, significat* infantem, filium, *etc. Itali fere sine aspiratione,* Ildebrandum *dicunt, quod recentior usus in* Aldobrandum *vertit. Porro quæ occasione ignei ardoris, ipso nomine significati, mox dicuntur de Elia, et apocryhis sumpta, poterunt ad ejus festum* **20 Julii** *accuratius expendi.*

c Majoli *Vitam damus* XI *Maji, ubi ostendimus obiisse illum anno* 994: *atqui anno* 1048 *Hildebrandus adhuc erat adolescens: itaque quod hic S. Majolo tribuitur, sub aliquo ejus discipulo vel successore S. Odilone dictum fuerit.*

d Nonantula *in confiniis agri Mutinensis et Bononiensis fundata a* S. Anselmo primo Abbate, *qui ditavit illum reliquiis* S. Silvestri, *ut dictum est ad S. Anselmi Vitam die* 3 *Martii. Ibidem etiam haberi corpus* Hadriani Papæ *non* I. *sed* III. *ostendi in Chronologia Pontificia.*

e *Meminit sequentis historia Beltholdus Constantiensis ad annum* 1082.

f Aqua-pendens *oppidum ditionis Pontificiæ in territorio Urbevetano.*

g Damasus II *creatus est die* 17 *Julii anno* 1048, F *et cum sedisset dies* 23 *extinctus est, ut creditur, veneno.*

h *Vitam* S. Leonis IX *dedimus* 19 *Aprilis. Annus autem tunc erat* 1048.

i *Hæc habentur in Vita* S. Gregorii, *a nobis* 12 *Martii illustrata, auctore Joanne Diacono lib.* 4 *num.* 96.

CAPUT II.

Miracula et gesta ante Papatum.

Interea spiritualis agricola, sanctus videlicet Leo IX Papa, considerans et admirans multum fructum palmitis hujus, eo quod ipse maneret in Christo, et Christus in ipso; dilatavit in eo mansionem Christi per impositionem Ordinis Levitici, et ut fructum plus afferret, Romanæ Ecclesiæ Archidiaconum instituit. Post hæc in partes Galliarum directus, ita creditum sibi Apostolicæ vicis exhibuit officium, ut merito cum Apostolo dicere posset 2 Cor. 2. Deo gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, et odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus Deo, in iis qui salvi fiunt, et in iis qui pereunt; aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam.

Factus Archidiaconus

et missus in Galliam,

A *a. Paulo Bernri Simoniacum Episcopum*

11 Primam sane odoris hujus fragrantiam Lugdunum, quæ prima sedes est Galliarum, synodali discussione suscepit. Nam sicut Papa Kalistus narrare consuevit, prima Concilii die, proclamatus est quidam Pseudo-episcopus de Simoniaca Pontificalis culminis ascensione; sed quia ad finem perduci non potuit probatio, in sequentem diem prolata est. Interim quid faceret sibi male conscius? Quo se verteret? Adamante duriorem judicis mentem nullo munere ausus est attentare, non dubitans se per hoc ardentissimum veritatis amatorem magis exasperare, quam placare. Data igitur pecunia, oppilavit ora tam accusatorum quam testium, et cooperante securitatis insolentia, tumidus crastinæ sessionis cognitori insultavit, dicens: Ubi sunt, qui me accusabant? nemo me condemnavit. Ad hæc zelotes Dei alto gemitu suspirans, et frixorium cordis sui super illis qui corrupti erant dedignativo gestu significans, ait ad corruptorem: Credis, o Episcope, Spiritum sanctum unius cum Patre et Filio esse substantiæ et deitatis? Quo respondente, Credo; Dic inquit, Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto. Cumque hunc Versiculum, ad commendandam sanctæ Trinitatis fidem a
B Nicænis Patribus hymnizando prolatum, et B. Hieronymo pro succentu *b* singulorum Psalmorum Damaso Papæ commendatum, fiducialiter adorsus fuisset; Gloria Patri et Filio, dicebat; sed, Spiritum sanctum nominare minime valebat. Secundo tentare admonitus, defecit in Filio. Tertio repetere permissus, obticuit in Patre. Tunc demum pedibus Apocrisiarii provolutus, Simoniacum se esse professus est. Qui mox. ut ab Episcopatu depositus est; Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto, clara voce personuit. Et his divinæ cognitionis indiciis feruntur nonnulli Pseudoepiscoporum compuncti, malas conscientias spontanea confessione prodidisse, et injuste acquisitas dignitates juste dimisisse.

convincit, jubens dicere Gloria.

b

12 Idem venerabilis Archidiaconus Synodum tenuit, cui Hugo *c* Cluniacensis Abbas interfuit: in qua Episcopum quemdam ordine judiciario deposuit. Inde simul ambo profecti ad flumen quoddam pervenientes transvadabant: Archidiaconus vero præcessit Abbatem. Transmisso igitur flumine, conversus retro respexit, et dixit: Cur talia de me cogitasti? Abbas vero respondit: Tune es Deus, qui cogitationes hominum te scire asseveras? Deus, inquit, non sum: sed tamen, quæ in animo volvebas audivi. Dixisti enim in corde tuo, me magis Episcopum illum
C causa jactantiæ, quam zelo Dei deposuisse. Perculsus Abbas conscientia: Rogo te, inquit, per caritatem Dei, ut edicas mihi, quomodo hoc sentire potuisti? Quia venientem te, inquit, per alveum fluminis respexi, et quasi filum tensum ab ore tuo usque ad aures meas: inde, hoc perpendisse te, sensi.

c Occultam S. Hugonis cogitationem redarguit,

13 Altera item die, cum ambo, Archidiaconus videlicet et prædictus Abbas Cluniacensis, ecclesiam quamdam ingressi fuissent; Camerarius Abbatis stans ad orationem, clam aliquos nummos e marsupio protulit, atque pro expensis tribuendos de manu in manum calculavit. Interrumpens autem orationem Archidiaconus vociferando: Exi diabole; ecclesiam enim relinquere coegit. Tum Abbas: Inhumane, inquit, agis, quod neque orationem nos complere permittis. Orationem. ait, monachi tui sciscitare, et cur id fecerim, poteris cognoscere. Requirens igitur Abbas, invenit, quod nummos computasset. Consequenter Archidiaconus intulit; Et ego teterrimum spiritum ante ipsum hoc idem simulare vidi.

et alterius in oratione distractionem.

14 Eodem itinere venerunt ad quamdam civitatem, multa mortalitate laborantem: in qua vidit Angelum Dei erecto gladio paratum ad occisionem. Unde, cum irent ad oratorium secundum consuetudinem, rogabat Abbatem, ut breviaret orationem, et quantocius relinqueret civitatem, alioquin omnes D perituri essent. Dicto parens Abbas velociter reversus est ad hospitium, et ecce reperit duos viæ socios repentina morte prostratos. Cumque festinantissime deseruissent locum pestilentiæ, Abbas jam potitus sciscitandi libertate, percunctatus est venerabilem Levitam, quid vidisset, quod tantam properationem indixisset: et, quod prædictum est, audivit.

Præmonet cavendam pestem.

15 Inter hæc, Romam proficiscens, cum audisset, mortuo Stephano Papa *d* Benedictum quemdam, ab iniquis et importunis hominibus, contra Canones in Apostolica Sede substitutum; magis ac celeravit iter suum: collectaque Synodo Episcoporum in Tuscia, Benedictum quidem sancti Spiritus judicio condemnavit; Gerhardum vero, Florentinæ civitatis venerabilem Episcopum, communi bonorum consensu electum, Apostolicæ Sedi inthronizavit, atque *e* Nicolaum II nominavit. Hoc autem post biennium defuncto, successit Alexander II.

d Invasorem curat a Papatu deponi.

e

16 Hujus Camerarius, nomine Joannes, narrare solebat factum in semetipso divinæ curationis miraculum, per venerabilem Hiltebrandum adhuc Archidiaconum. Nam cum idem Joannes apud Tusculanum nimis acri febrium dolore fatigaretur, E misso nuntio beatum virum rogavit obnixe, ne pigritaretur venire usque ad se. Nec mora, quia boni nuntii hominem esse cognovit, venire non renuit. At ille, nimio gaudio repletus in adventu ejus, traditis ei omnibus suis, commendavit etiam, humiliter implorans, ut communem Dominum pro se deprecari, ac religiosos homines in idipsum curaret adhortari. Tunc vir Dei, domestica pietate ab intimis visceribus commotus, ejectis omnibus, se diutissime in orationem cum lacrymis absque verborum strepitu dedit. Completa oratione, Comitissam, cum qua idem Joannes morabatur, vocavit; eamque ut refectionem, pullum videlicet gallinæ, infirmo pararet, hortatur. Cui renitenti, eo quod longa debilitate stomachum adeo infirmatum esse non ignoravit, ut etiam ante aliquot hebdomadas cibum percipere fastidierit; vir Dei respondet: Sine modo. Scias enim, quod tam festinanter non præparabitur, quomodo ipse desiderabit. Hoc ita res probavit. Nam sufficienter refectus, obdormivit soporatus, ac de omni illa validissima invaletudine sine mora convaluit.

Ægrum ad mortem.

subito sanandum spondet.

17 Iterum vir beatus ad Ecclesiarum directionem a Domino Papa destinatus, cum inter multa bona F opera quæ operatus est, Antistitem quemdam, falsis criminibus impetitum, a malignantium calumniis duce Spiritu veritatis eripuisset; Romam reversus, Basilicam Petri Apostoli, causa orationis et gratiarum actionis, ingressus est. Erat ei familiare diverticulum, ut ad B. Mariæ Dei Genitricis iconem, consistentem intra eamdem Basilicam, ante eam orando procideret, et plorando cor suum effunderet. Igitur cum hac vice secundum hanc consuetudinem facturus accessisset; vidit, quod dictu mirabile est, ipsam imaginem lacrymas stillare, et quasi dolorem suum pro aliqua dilecti sui molestia significare. Ipse autem repletus stupore et ecstasi, postquam satis in admirationem defixus est, lacrymis lacrymas ubertim reddidit: et supplicatione completa, Lateranense Palatium, salutaturus Domnum Papam, revisit. Qui mox perlati ad eum falsi rumoris excipiens indicium, quod videlicet pro muneribus prænotatum justificasset Episcopum, patenter dedit intelligi, quid in sacra imagine significasset similitudo condolendi. Verum cum sapientia, quæ lucebat in vultu ejus, rationem cœpisset reddere; erubescebant omnes, qui in præsentia erant, adversarii ejus: et juxta B. Hieronymum, falsus rumor cito opprimebatur, et mordax lingua cito confodiebatur:

Videt imaginem D. V.

illacrymantem columniæ in se jactatæ.

eaque discussa ridentem.

A batur: quippe vita ipsius voce et exemplo commendabatur. Inde cum prædicto more solito repeteret imaginem, converso miraculo, vidit eam arridere sibi tamquam triumphatori.

Sic Joannes quidam Anachoreta,

18 Ne autem hæc miracula, quamvis de sanctis, tamen de insensatis rebus, incredibilia videantur: ex probabilioribus Orthodoxorum Patrum scriptis fidem dare volumus, quædam ex his mutuantes exempla, quæ contra hujusmodi incredulitatem non putamus invalida. Sic enim legitur in Actionibus septimi universali Concilii, auctoritate primi Adriani Papæ collecti: *f* Narravit nobis Dionysius Presbyter Ecclesiæ Ascalonis, de Abbate Joanne Anachoreta, dicens: Quia hic magnus in præsenti generatione fuit homo, et ad statum suum Deo placentem hoc de eo miraculum asserebat: In specu, inquiens, senex sedebat in partibus Sochus, possessionis ab Hierosolymis milliariis *g* IX ferme distantis. Imaginem autem habebat senex in specu sanctæ et intemeratæ Dominæ nostræ, Dei Genitricis et semper Virginis Mariæ, habentem in ulnis Christum Dominum nostrum. Quotiescumque igitur volebat quoquam pergere, aut ad eremos longinquas, aut Hierosolymam ad adorandam sanctam Crucem et sancta loca, vel etiam in Sina monte oraturus, aut ad Martyres qui ab Hierosolymis multis spatiis aberant (erat enim amicus Martyrum oppido senex; nam, nunc quidem ad S. Joannem Ephesum, nunc vero ad S. Theodorum *h* Euchaitam, aut ad S. Theclam Seleuciam pergebat, vel ad S. Sergium *i* Araphani) præstruebat candelam et succendebat, sicuti habebat consuetudinem: et ad deprecationem stans, ut iter sibi dirigeretur; dicebat ad Dominam, in imaginem ejus attendens: Sancta Domina, Dei Genitrix, quoniam viam habeo longam ad ambulandum, multorum dierum spatium habentem, de candela tua curam habeto, et inextinguibilem eam secundum meum propositum custodi: ego enim adjutorium tuum comitem habens vadam. Et his ad imaginem dictis, abibat; et proposito intinere completo revertebatur, aliquando quidem mense uno, aliquando vero duobus vel tribus, nonnumquam quinque aut sex moratus: et sic inveniebat candelam ordinatam et ardentem, ut eam ad iter agendum egressurus sinebat: numquam illam aliquando a semetipsa extinctam vidit, neque a somno surgens, neque ab eremo rediens in speluncam.

narratur cereum coram ea accensum,

inconsumptum reperisse.

Sic S. Theodorus a peste convaluit miraculose

19 Item ex eisdem Actionibus ex Vita *k* S. Theo- C dori Archimandritæ, cum esset annorum quasi XII, facta est mortalitas ex bubone in illa villa, ita ut et ipse infirmaretur pene ad mortem. Porro detulerunt eum in oratoriam domum S. Joannis Baptistæ, quæ erat juxta villam, et straverunt eum ad introitum altaris. Porro supra illum in receptaculo Crucis stabat imago Salvatoris Jesu Christi. Cumque ex dolore bubonis cruciaretur, repente de imagine ceciderunt super eum roris guttæ; et statim, gratia Dei, a dolore convaluit, et sanus effectus est, et ivit domum suam. His exemplis, ad adstruendam fidem sufficere valentibus, ad nostræ narrationis ordinem redeamus.

Sanctus discit in visione Simoniacos,

20 Igitur venerabilis Hiltebrandus vidit visionem, Apostolicæ pietatis in proximo suscipiendæ præsignationem. Apparuit ei Simon Magus, tripudians et exultans in navi: et ipse sibi videbatur illum insilire, et colluctando pedibus subactum insolubilibus nexibus vincire. Quod navis Ecclesiam significet, rarus est qui ignoret: in qua nimirum Simon Magus, ante beati viri hujus Apostolatum, longe lateque per suos sequaces sacrilega venalitate luserat, libere scilicet et impudenter emens ac vendens ecclesiasticas dignitates. Quomodo autem per nhuc athletam Dei prostratus et alligatus sit, suo loco dicemus. Per idem tempus quidam Pisani per- D noctabant in Basilica B. Petri gratia orandi: cum ecce vident ipsum Principem Apostolorum in eadem domo sua, cum hoc prædestinato herede suo deambulantem, eique præcipientem, ut stercora diversorum jumentorum, quæ sparsim inibi jacere videbantur, in saccum, qui cominus haberi cernebatur, congereret, et dorso imposita egereret. Et quidem per hæc stercora, luxurias et spurcitias diversorum hominum, maxime autem Nicolaitarum, et quarti Henrici patroni eorum significari, in promptu est. Sed quomodo et portata, et exportata sint, suo tempore, Deo aspirante, demonstrabimus.

A. PAULO BERNRI. et concubinarios, a se coercendos.

ANNOTATA.

a *Cum S. Leoni IX successisset Victor II, creatus 13 Aprilis anno 1055, missum se in Gallias testatur ipse Hildebrandus apud Desiderium Abbatem Casinensem, dein Victorem II Papam lib.* 3 *Dialogorum, et apud Petrum Damiani Opusculo* 19 *cap.* 6, *apud quos sequens narratur historia, sed* Subdiaconus *appellatur. Verum infra apud Bertholdum num.* I *et apud Grutmundum Archiepiscopum Aversanum lib.* 3 *de Veritate* E *Corporis Christi in Eucharistia*, Archidiaconus *dicitur.*

b *De hoc succentu, a S. Hieronymo commendato, egimus in Annotatis ad Epistolas prævias utrique adscriptas, ante Catalogos veteres antiquorum Pontificum, editos ante tomum* I *Aprilis pag.* IV.

c *Acta varia* S. Hugonis *dedimus* 29 *Aprilis.*

d *Mortuo anno* 1054 S. Leone IX, *substitutus anno sequente* Victor II, *et huic anno* 1057 *vita functo successerat* Stephanus IX, *qui post octo circiter menses decessit e vivis. Hic, teste Leone Ostiensi lib.* 2 *Chronici Casinensis cap.* 100, *mandavit, ut nullus a suo obitu eligeretur Papa, nisi adesset Hildebrandus.*

e Nicolaus II *sedit a Januario anni* 1059 *fere usque ad Junium anni* 1061, *cui tunc successit* Alexander II, *a quo* Hildebrandum Cancellis Apostolorum præfectum *ait Malmesburiensis, lib.* 3 *de Gestis Regum Anglorum, pag.* 107 *ex editione Francofurtensi.*

f *Habentur hæc in Prato Spirituali seu lib.* 10 *de Vitis Patrum, auctore Joanne Moscho cap.* 180.

g *Ibidem* milliaribus fere viginti. *Scriptura variis locis* Socho *nominat, resque inter ipsum et* Azecha *factas narrat, est autem ad Euronotum versus Ægyptum.* F

h *Perperam impressum* Eucharetam. *Consule quæ de S. Theodoro diximus ad Vitam ejus die* 7 *Februarii* §. 2.

i *Imo* Saraphas, *uti dicetur ad ejus et S. Bacchi Vitam* 7 *Octobris. Consule notas Baronii ad dictum diem.*

k *Ex Actione* 4 *constat hunc esse* S. Theodorum Siceorum Abbatem; *cujus Acta valde illustria dedimus* 22 *Aprilis; sed ex sola versione Latina, curata per Lipomanum: in qua cum hoc miraculum desit, apparet nec ipsum Lipomanum, integrum Græcum textum habuisse, quem vel ideo magis optamus inveniri.*

CAPUT III.

Electio ad Papatum et hanc secuta visio columbæ: morbi divinitus Gregorio immissi et ablati, ægri sanati.

Edito Electionis decreto,

Nunc electionis ejus, post mortem Alexandri Papæ, legitimum ordinem, prout ipsi Electores ejus conscripserunt, proponamus. Regnante Domino nostro Jesu Christo, anno clementissimæ Incarnationis ejus MLXXIII, Indictione et Luna XI, decimo Kalend. Maji, feria secunda, die sepulturæ Domini Alexandri bonæ

A PAULO BERNRI.

A bonæ memoriæ secundi Papæ. Ne Sedes Apostolica diu lugeat proprio destituta Pastore, congregati in Basilica B. Petri ad Vincula, nos sanctæ Romanæ Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ Cardinales, Clerici, Acolythi, Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri; præsentibus venerabilibus Episcopis; Abbatibus, Clericis, et Monachis consentientibus; plurimis turbis utriusque sexus diversique ordinis acclamantibus; eligimus nobis in Pastorem et Summum Pontificem, virum religiosum, geminæ scientiæ prudentia pollentem, æquitatis et justitiæ præstantissimum amatorem, in adversis fortem, in prosperis temperatum, et juxta Apostoli dictum, bonis moribus ornatum, pudicum, modestum, sobrium, castum, hospitalem, domum suam bene regentem, in gremio hujus Matris Ecclesiæ a pueritia satis nobiliter educatum et doctum, atque pro vitæ merito in Archidiaconatus honorem usque hodie sublimatum, Hildebrandum videlicet Archidiaconum; quem amodo usque in sempiternum, et esse et dici Gregorium Papam et Apostolicum, volumus et approbamus. Placet vobis? Placet. Vultis eum? Volumus. Laudatis eum? Laudamus. Acta Romæ x, Kalend. Maji, Indictione xi.

Tim. 3, 2

22 Ipse quoque Gregorius de electione sua continuo has misit epistolas. Gregorius, in Romanum Pontificem electus, Desiderio Abbati Monasterii S. Benedicti montis Casini, salutem in Christo Jesu. Dominus noster Papa Alexander mortuus est: cujus mors super me cecidit, et omnia viscera mea concutiens, penitus conturbavit. Nam in morte quidem ejus Romanus populus contra morem ita quievit, et in manu nostra consilii fræna dimisit, ut evidenter appareret, ex Dei misericordia hoc provenisse. Unde accepto consilio hoc statuimus, ut post triduanum jejunium, post Litanias et multorum orationem, eleemosynis conditam, divino fulti auxilio statueremus quod melius de electione Romani Pontificis videretur. Sed subito, cum prædictus Dominus noster Papa in Ecclesia Salvatoris sepulturæ traderetur, ortus est magnus tumultus populi et fremitus, et in me quasi vesani insurrexerunt: ita ut cum Propheta possim dicere; Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me; Laboravi clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ; et, Timor et tremor venerunt super me, et contexerunt me tenebræ. Sed quia in lecto jacens valde fatigatus satis dictare nequeo, angustias meas enarrare supersedeo. Te igitur per omnipotentem Dominum rogo, ut suffraganeos Fratres et Filios, quos in Christo nutris, ad exorandum Deum pro me provoces, et ex vera caritate invites: quatenus oratio, quæ me liberare debuit, ne incurrerem periculum, saltem tueatur in periculo positum. Tu autem ipse quantocius ad nos venire non prætermittas, qui quantum Romana Ecclesia te indigeat, et in prudentia tua fiduciam habeat, non ignoras. Dominam *a* Agnetem Imperatricem, et *b* Rainaldum venerabilem Cumanum Episcopum ex nostra parte saluta: et quantum erga nos dilectionis habuerint, nunc ut ostendant, nostra vice fideliter obsecra. Data Romæ, ix Kal. Maji, Indictione undecima.

B *ipse de eadem scribit Abbati Casin*

Ps. 68 3 et 4

Ps. 54, 6

C *preces ejus implorans*

a b

23 Gregorius, in Romanum Pontificem electus, *c* Gottifredo Duci, salutem in Domino Jesu Christo. Grata nobis est lætitia tua, quam in litteris tuis de promotione nostra te habere cognovimus; non ut hoc aliqua causæ nostræ delectatio faciat, sed quod eam ex fonte sinceræ dilectionis et fideli mente derivatam esse, non dubitamus. Nostra enim promotio, quæ tibi ceterisque fidelibus piam de nobis existimationem et gaudium administrat, nobis interni doloris amaritudinem et nimiæ anxietatis angustias generat. Videmus enim, quanta nos solicitudo circumstat: sentimus, quam nos suscepti oneris sarcina gravat: sub quibus, dum nostræ infirmitatis conscientia tremit, anima nostra in Christo potius dissolutionis requiem, quam in tantis periculis vitam cupit. In tantum quippe commissi nobis officii consideratio nos solicitat, ut, nisi in orationibus spiritualium hominum, post Deum, aliqua fiducia nos sustentaret, curarum immensitate mens nostra succumberet. Peccatis enim facientibus, ita pene totus mundus in maligno est positus, ut omnes (et præcipue qui in Ecclesia Prælati sunt) eam potius conturbare, quam fideli devotione defendere vel celebrare contendant; et, dum suis aut lucris aut præsentis gloriæ desideriis inhiant, omnibus, quæ ad religionem et justitiam Dei pertinent, se velut hostes opponant. Quo magis nobis dolendum est, qui susceptum universalis Ecclesiæ regimen in tanta difficultate, nec rite administrare, nec tuto deserere possumus. Ceterum quia fidei et constantiæ virtutem (donante Deo) in te sitam esse cognovimus; omnem, quam oportet, in carissimo S. Petri filio, in te fiduciam habentes, animum tuum de nostra itidem constantissima dilectione, et erga honores tuos promptissima voluntate, nequaquam dubitare volumus. De Rege vero mentem nostram et desiderium plene cognoscere potes; quod, quantum in Domino sapimus, neminem de ejus præsenti ac futura gloria aut solicitiorem, aut copiosiori desiderio nobis præferri credimus. Est etiam hæc voluntas nostra, ut primum oblata nobis opportunitate, per nuntios nostros super his, quæ ad profectum Ecclesiæ et honorem Regiæ dignitatis suæ pertinere arbitramur, paterna eum dilectione et admonitione conveniamus. Quod si nos audierit, non aliter de ejus, quam de nostra salute gaudebimus: quam tunc certissime sibi lucrari poterit, si in tenenda justitia, nostris monitis et consiliis acquievit. Sin vero (quod non optamus) nobis odium pro dilectione; omnipotenti autem Deo, pro tanto honore sibi collato, dissimulando justitiam ejus, contemptum non ex æquo reddiderit; interminatio, qua dicitur, Maledictus homo, qui prohibet gladium suum a sanguine, super nos, Deo providente, non veniet. Neque enim liberum nobis est, alicujus personali gratia legem Dei postponere, aut a tramite rectitudinis pro humano favore recedere, dicente Apostolo: Si hominibus placere vellem, servus Dei non essem. Data Romæ, ii Non. Maji, Indictione xi.

c et Gottifredo Duci,

D *anxius propter Prælatorum pravitatem,*

E *et solicitus pro Rege adolescente.*

Hier 48, 10.

Gal. 1, 10

24 Post hæc, Pontificali benedictione confirmatus, quam acceptus sibi fuerit ad exemplum Evangelii Pater cœlestis ostendit, quoniam mysteria, quæ abscondit a sapientibus et prudentibus, revelavit parvulis. Nam duo rustici, non improbabili curiositate ducti, cum adventum novi Pontificis in Lateranam diœcesim comperissent, ad videndum eum mutuis cohortationibus instigati, ad ecclesiam properant. Quo cum pervenissent, invenerunt eum, juxta altare Missarum solennia celebrantem. Quem curiose inspicientes, omnes motus corporis et gestus ejus diligenti animadversione notarunt. Sed alter eorum velut in exstasin raptus, vidit columbam *d* de cœlo descendere, humeroque Gregorii dextero insidentem alis extensis caput ejus velare. Completo vero Canone, columba collum protendens, calici rostrum, ut sibi visum est, immisit: quo retracto, unde venerat, illico reversa est. Stupefactus igitur novo miraculo rusticus, atque post paululum ad se reversus, ad propria remeavit.

F *Qui sacrificanti columbam insistere viderat,*

d

25 Sequenti nocte tres viri, habitu decoro vultuque splendido, ei apparuerunt: quorum unus, vestitu succincto canicieque decenti, figuram Petri, ut in picturis videre solebat) sibi expressit: alius vultu splendidus, statura procerus, in admirationem simul et timorem convertit inspectorem; tertium, cujus

id revelare alio viso monitus,

A jus qualitatis esset, non adeo curiose quæsivit. Proinde affabilior horum trium, quis esset diu hæsitans, tandem canum illum sermone aggressus, quis ille major esset, vel quo censeretur nomine, sciscitatus est : a quo responsum, quod Sol vocaretur, accipiens, insuper ita increpatus est : Quare non annuntiasti Gregorio, quod heri vidisti ? Ille vero perterritus, nihil se vidisse testatur. Oblitusne es, inquit, quod columbam heri inter Missarum solennia requievisse super humerum ejus videris ? totamque visionem, ut viderat, sibi retexuit. Deinde præcepit ei, ut quantocius ad Gregorium iret, quia eadem die inde erat transiturus, atque ex ordine ei visionem recitaret. Mane facto rusticus, quid ageret dubitans, atque visionem illusionem esse secum pertractans, quemdam ejusdem loci religiosum virum adiit, et quid sibi visum fuisset intimavit. Id autem consilii accepit, quatenus Dominum obnixe deprecaretur, ut, si ex illo hæc visio fuisset, secundo ac tertio ei revelare dignaretur : quod ita rusticus devote peregit. Secunda igitur nocte item commonitus, obnixius precibus institit. Tertia vero nocte, cum iidem viri terribilius solito se ingessissent : præcepit ei unus, B ut, si vitam aliquamdiu vellent differre, ne dubitaret, quod jussus fuerat, Domino Apostolico denuntiare, ac subintulit : Si tu, cum prope fuerat, jussis nostris minime obtemperasti, necesse est, te post eum longius eundo laborare. Sed ille, certius adhuc aliquid ab his elicere gestiens, dixit : Ego quidem rusticus sum et indoctus, quid mihi in signum dabitur, ut a tali persona credatur ? Unus eorum, qui tantum solebat pro ceteris loqui, dicebat : Hæc dices Gregorio, quod etiam ipse verum esse cognoscit : quoniam accedens ad altare, quod eodem die cogitavit, apud omnipotentem Dominum impetrare meruit. Rusticus ad Gregorium perveniens, secretum ab eo petiit : et quæ itineris et laboris ejus causa extitisset, fideliter insinuavit. Ille vero benigne subridens, ac signum præcognoscens, rusticum, tantæ legationis nuntium, ad sua regredi cum Apostolica benedictione permisit.

itemque ac tertio,

tandem Gregorio ipsi indicat.

26 Alio quoque e tempore, cum maxima detineretur corporis infirmitate, quædam neptis sua ad eum visitandi gratia venerat, et qualiter se contineret, inquirebat. Tum ille, ut nepti super ægritudine sua animum levigaret, monilia ejusdem manu tenens, an nubere vellet, requisivit. Post. recepta sanitate. dum solitis orationibus incumberet, nec recordatione præteritorum malorum, nec spe futu- C rorum bonorum, aut desiderio, et ut breviter concludamus, nullo modo ad hoc, ut saltem unam lacrymulam exprimere valeret, pertingere potuit. Diu igitur mœsto animo revolvens, quid egisset, quo delicto Deum offendit, qua denique culpa datam sibi compunctionis gratiam perdidisset; tandem temperato mœrore, id consilii accepit, ut religiosos viros secum in jejuniis et orationibus supplicare Dominum deposceret; quatenus ei revelare dignaretur, pro qua noxa donum illi, quod pridem habuerit, sublatum sit. Quod congrua devotione peractum est. Completis itaque duarum hebdomadarum vigiliis, jejunio, et corporali disciplina, pius et velox auditor desiderium cordis tribuit ei. Nam cuidam innocenti et simplici viro Beata Dei Genitrix in visione apparuit, eique præcepit dicens : Vade, et dic Gregorio, quod cum ego illum in chorum (non dubium quin Virginum) elegerim, ipse e contrario aliter quam deberet egit. Novo autem permotus elogio Gregorius, magis hæsitare cœpit; intentiusque orare, ut apertius sibi Dei misericordia, quid esset, ostenderet. Iterum eidem, cui supra, sanctissima Virgo Maria mater Domini in somnis apparens, inquit : Hæc dices Gregorio; quoniam ipse contra gravitatem institutionis nostræ monilia tractavit neptis suæ : idcirco gra- D tiam, quam habuit, amisit. Sed nunc, quia pœnitentiam de peccato suo peregit, donum lacrymarum recipiet. Hinc admonemur illius dicti : Bonum est hominem, mulierem non tangere.

e

Amissam lacrymarum gratiam

multa prece recuperans,

discit id sibi accidisse quia neptis manum tetigerat,

A PAULO BERNRI.

1 Cor. 7.

27 Quadam æstate, quæ Romæ humanis corporibus valde contraria est, dum idem vir Dei maximis per integram hebdomadam æstuaret febribus; apparuit ei B. Dei Genitrix semper Virgo Maria; atque, ut indignationem ostenderet, ventrem ejus manu versa percutiens, recessit. Deinde per alteram septimanam adeo debilitatus est, ut respirare eum, qui exitum ejus præstolabantur, vix sentire possent. Finita hebdomada illa, rursus ad eum Beata Dei Genitrix, hora diei quasi sexta, accessit; qualiter se haberet, et si adhuc satis pœnarum luisse sibi videretur, ab eo sciscitatur. Cui ille respondit : Domina piissima, ut tibi videtur. Tum leni manu, quasi corpus ejus perungens, ab oculis ejus evanuit. Mox illo, vestimenta sua, quasi ad ecclesiam processurus esset, requirente; hi, qui aderant, præ nimia infirmitate minus sanum sentire æstimabant. At ille, nil mali se habere affirmans, extorquet ut E vestibus se induant, atque ad ecclesiam perducant. Quo facto, in tantum sanitate recepta convaluit, ut etiam sacra Missarum solennia publice in ecclesia Salvatoris sequenti die celebraret.

Deipara eidem febrim immittit

et aufert,

28 Inter hæc; quanta obedientia tanto viro exhibenda foret, Hermanno tunc temporis Cardinali, sed postmodum f Brixiensis Ecclesiæ Præsuli, divinitus ostensum est. Nam cum ab eo ad mensam quadam die vocatus non venisset, nocte insequenti, terribilis ei quædam species apparuit, eumque vehementer increpavit, dicens : Ut quid, miser, imitatus es contumaciam Datham et Abiron, supersedendo Gregorii ad convivium invitatione, sicut illi superbe respuerunt Moysi ad concilium vocationem ? An excidit tibi, quanta millia millium in inferno demersa sint propter unius Protoplasti inobedientiam ? Festina ergo ad satisfactionem, si evadere cupis debitam rebellibus damnationem. Itaque mox, ut opportunitas data est, provolutus est pedibus clementissimi Papæ : nec mora, veniam impetravit lacrymosa supplicatione.

inobediens Gregorio divinitus increpatur,

f

19 Nunc libet duo miracula sanctitatis per B. Gregorium divinitus facta breviter assignare : ne forte ingressis nobis silvam densioris historiæ excindant memoriæ. Quodam namque tempore, cum de more sacras manus ablueret, ipsa ablutionis F aqua, instar lactis facta, ægrum quemdam, eam fide recuperandæ sanitatis eam in usum sumentem, confestim ab ægritudine liberavit. Item, cum in comitatu gloriæ Mathildis delitesceret, et rabiem persecutionis, de qua posthac plenius dicturi sumus, declinaret; quadam die venerabilis g Hubaldus Mantuanus Episcopus indicavit ei, quod cocus ejus, nimia infirmitate prægravatus, de lectulo surgere non valeret. At ille, necessarii commutationem non habens officii, cum fide grano sinapis comparanda, transtulit montem infirmitatis, et crevit in validum gratia sospitatis. Eadem quippe hora, qua jubentis vocem audivit, surrexit, ac necessaria præparavit.

ægri duo ab eodem sanantur.

g

ANNOTATA.

a *Henrici quarti mater* Agnes Imperatrix, *eo parvulo post viri mortem gubernacula regni pacifice est moderata : sed postea Principum invidia, videns filii animum a se aversum, discessit in Italiam : et* per medium fere anni spatium, *ut loquitur Leo Ostiensis lib.* 3 *Chronici Casinensis cap.* 32, Casini commorata est, *ac proinde eam tunc ibi existentem salutat S. Gregorius.*

b *Videtur* Rainaldus, *tunc exul, Casini fuisse. Eum S. Gregorius*

A. PAULO BERNRI

A *S. Gregorius consolatur epistola* 20 *libri primi, anno sequenti data, in qua meminit dictæ* Agnetis Imperatricis. *Eidem epistolam libro* 6 *etiam scripsit Indictione* 2 *anno* 1079.

c Gottifredus *seu* Godefridus, *cognomento* Barbatus *seu* Senior, Lotharingiæ *et* Tusciæ Dux, *duas habuit uxores; primo* Dodam, *ex qua genuit* Godefridum Gibbosum, *et* B. Idam viduam, *Comitissam Boloniæ, cujus Vitam dedimus* 13 *Aprilis. Dein duxit anno* 1054 Beatricem, viduam Bonifacii Tusciæ Marchionis, *quæ eidem Bonifacio ante genuerat* Mathilddem Marchionissam *seu* Comitissam.

d *Aliquid simile eidem Gregorio postea Casini contigisse narrat Leo Ostiensis, lib.* 3 *Chronici Casinensis cap.* 54.

e *Anno scilicet sequenti* 1074 *ægrotavit, ac se a morte convaluisse indicat Beatrici ejusque filiæ Mathildi, epistola* 9 *libri* 2, *scripta* XVIII *Kalendas Novembris, qua dolet se* ex periculoso morbo emersisse, ac servatum ad solicitudinem pene naufragantis Ecclesiæ.

f Hermannus, *sive* Arimannus, *aut* Armanus, *favore Comitissæ Mathildis electus est Episcopus Brixiensis anno* 1096.

g Hubaldus *sive* Ubaldus, *creatus Episcopus Mantuanus anno* 1082, *sed ab Henrico Rege pulsus, etiam exul degebat cum S. Gregorio.* B

CAPUT IV.

Gregorii Decretales Epistolæ contra Simoniacos et fornicarios.

Sicuti visus fuerat stercora ab ecclesia agere, a

Jam tempus exigit, aliquot Decretales beati Præsulis Epistolas, contra Simoniacos et Nicolaitas *a* in Galliam atque Germaniam transmissas ponere, et subinde, quid sibi velit saccus ille stercoribus refertus, quem supra Pisanis visum commemoravimus, aliquam, ut promisimus, conjecturam facere. Denuntiatio quippe regularis judicii, prædictorum hæreticorum eisque faventium concutiens et coercens ignominiam, non absurde videtur comparari sacco stercora continenti; quem videlicet vir sanctus quodammodo portavit, dum Epistolas mittendo, conversionem eorum, quos notavit, diu patienter exspectavit: exportavit autem, quando pertinaces in errore, synodali consensu ab Ecclesia separavit. Harum igitur Epistolarum prima nobis occurrit, ad Ottonem Constantiensem Episcopum directa, quæ C ita se habet.

sic Ottoni Constantiensi scribens,

31 Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, dilecto in Christo fratri Ottoni, Constantiensi Episcopo, salutem et Apostolicam benedictionem. Instantia nuntiorum tuorum, festinanter redire volentium, non permisit nos fraternitati tuæ, quæ in Romana Synodo constituta sunt, seriatim intimare. Hæc tamen necessario tibi scribenda fore arbitrati sumus: Nos, juxta auctoritatem sanctorum Patrum in eadem Synodo sententiam dedisse, ut hi, qui per Simoniacam hæresim, hoc est, interventu pecuniæ, ad aliquem sacrorum Ordinum gradum et officium promoti sunt, nullum in sancta Ecclesia ulterius ministrandi locum habeant. Illi quoque, qui Ecclesias datione pecuniæ obtinent, omnino eas perdant: nec deinceps vendere vel emere alicui liceat. Sed nec illi, qui in crimine fornicationis jacent, Missas celebrare, aut secundum inferiores Ordines ministrare altari debeant. Statuimus etiam, ut, si ipsi contemptores fuerint nostrarum, imo sanctorum Patrum Constitutionum, populus nullo modo eorum officia recipiat: ut, qui pro amore Dei et officii dignitate non corriguntur, verecundia seculi et objurgatione populi resipiscant. Studeat igitur Fraternitas tua, se in his nobis cooperatricem exhibere, sicque crimina ista de Ecclesiis suis radicitus evellere, D quatenus boni pastoris meritum apud Deum valeas obtinere; et Romana Ecclesia de te, sicut de carissimo fratre, et studioso cooperatore, debeat gaudere.

indicat quid decreverit

contra Simoniacos et fornicarios:

ejusdem inobedientiam

32 Qua vero contumacia prænominatus Episcopus decretis salutaribus resultaverit, vel potius insultaverit, sequens Epistola prodit. Gregorius, servus servorum Dei, Ottoni Constantiensi Episcopo, salutem et Apostolicam benedictionem. Perlatum est ad Nos de Fraternitate tua, quod satis invitus et mœstus audivi, quodque si vel de extremo Christianæ plebis membro ad audientiam nostram deferretur, severiore districtioris disciplinæ censura esset procul dubio castigandum. Cum enim, Apostolica auctoritate et veridicis sanctorum Patrum sententiis incitati, ad eliminandam Simoniacam hæresim et præcipiendam Clericorum castitatem, pro nostri officii debito exarsimus; Moguntino Venerabili Archiepiscopo Confratri nostro, cui plures et late dispersi Suffraganei sunt, hoc obedientiæ munus injunximus, ut tam per se quam per coadjutores suos hoc Romanæ Ecclesiæ Decretum universo Clero studiosius inculcaret, et inviolabiliter tenendum proponeret; Tibi quoque, cui plurimus Constantiensis Episcopii Clerus et populus amplissime dilatatus, ob eamdem causam speciales litteras cudere, bulla nostra impressas, collibuit, quarum fultus auctoritate tutius animosiusque præceptis nostris obtemperares, et de sanctuario Domini Simoniacam hæresim et fœdam libidinosæ contagionis pollutionem expelleres. Apostolica namque B. Pauli præpollet auctoritas, qua fornicatores et adulteros cum ceteris sceleratis connumerans, diffinitam suæ jussionis sententiam subjicit, cum ejusmodi nec cibum capere. Præterea universus Ecclesiæ Catholicæ cœtus, aut virgines sunt, aut continentes, aut conjuges: quicumque ergo extra hos tres ordines reperitur, inter filios Ecclesiæ, sive intra Christianæ Religionis limites non numeratur: unde et Nos, si vel extremum laicum pellicatui adhærentem liquido cognoverimus, hunc velut præcisum membrum a Corpore dominico, a Sacramentis altaris, donec pœniteat, arceamus: quomodo ergo sanctorum Sacramentorum distributor vel minister esse debet, qui nulla ratione potest esse vel particeps? Sed illa Beati Papæ *b* Leonis nos impulit auctoritas, qui Subdiaconis ineundi connubii licentiam prorsus abstulit. Quod decretum B. Leonis posteriores sanctæ Romanæ Ecclesiæ Pontifices, maxime Doctor eximius *c* Gregorius, ita pro lege sanxerunt, ut deinceps tribus his Ordinibus Ecclesiasticis; Sacerdotibus, Levitis, et Subdiaconis, vincula conjugalia omnino sint prohibita. Cum autem hæc omnia tibi observanda, Pastorali providentia transmitteremus; tu, non sursum cor, sed deorsum in terra ponens, prædictis Ordinibus fræna libidinis (sicut accepimus) laxasti; ut qui mulierculis se junxerunt in flagitio persisterent, et qui necdum duxerunt tua interdicta non timerent. O impudentiam! o audaciam singularem! Videlicet Episcopum Sedis Apostolicæ decreta contemnere, præcepta sanctorum Patrum convellere, imo vero præceptis contraria ac fidei Christianæ repugnantia de sacratiore loco, et de Cathedra Pontificali subjectis ingerere. Quapropter tibi Apostolica auctoritate præcipimus, ut ad proximam Synodum nostram [prima] proximæ [Quadragesimæ] hebdomade te præsentem exhibeas, tam de hac inobedientia et Sedis Apostolicæ contemptu, quam de omnibus, quæ tibi objiciuntur, canonice responsurus *d*.

acriter objurgat:

E *ostendit turpitudinem pellicatus,*

1 Cor. 5

b

F *c*

et ipsum Romam citat:

d idem indicat Clero Constant.

33 Hic Clero et populo demandat, ne in obedienti Episcopo obediant. Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, Clericis et Laicis majoribus et minoribus, in Constantiensi Episcopatu consistentibus, Christianam

A Christianam legem diligentibus, salutem et Apostolicam benedictionem. Misimus Fratri nostro, Episcopo vestro Ottoni, litteras exhortatorias, per quas pro nostri necessitate officii Apostolica auctoritate injunximus illi, ut Simoniacam hæresim de Ecclesia penitus sua excluderet, et castitatem Clericorum prædicandam susciperet, et firmiter tenendam Episcopali vigilantia inculcaret. Nam sic eam nobis Evangelicæ et Apostolicæ litteræ, authenticarum Synodorum decreta, et eximiorum Doctorum præcepta insinuant, ut eam dissimulare et negligere, sine magno animæ nostræ et populi Christiani detrimento, non possimus. Sed Episcopus vester, ut nobis relatum est, quæ paterne suaseramus perficere non curavit : et ut non solum inobedientiæ, verum etiam rebellionis offensam contraheret, quemadmodum accepimus, palam Clericis suis, jussioni nostræ, immo Beati Petri, omnino contraria permisit ; ita ut qui mulierculas habuerant, retinerent; et qui non habebant, illicita temeritate subintroducerent. Quod, ut audivimus, moleste ferentes, secundam ei scripsimus Epistolam, indignationis ei

B nostræ motus ostendentes, et idem præceptum iterato acrius inculcantes : tum etiam ipsum ad Synodum Romanam quæ prima proximæ Quadragesimæ hebdomada futura est, advocavimus, ut pro se rationem reddat, et inobedientiæ causas, si rationabiles habuerit, in audientiam totius Conventus exponat. Hoc ideo, Fratres carissimi, vobis innotescimus, ut animæ vestræ saluti consulamus. Si enim Beato Petro et sanctæ Sedi Apostolicæ fronte aperta repugnans et contumax esse voluerit, liquido manifestum est, quod qui matrem vel patrem inhonorat, nullam a fidelibus patris et matris jure obedientiam exigere aut quærere debeat. Indignum est enim, ut qui magistro detrectat subesse, magister auditoribus postulet præesse. Quapropter omnibus, sicut prædiximus, majoribus atque minoribus Deo et B. Petro adhærentibus, Apostolica auctoritate præcipimus, si in obduratione sua persistere voluerit, nullam ei obedientiæ reverentiam exhibeatis, neque id animæ vestræ perniciem esse putetis. Nam si, ut toties jam prædiximus, præceptis Apostolicis voluerit esse contrarius, ab omni illius subjectionis jugo Beati Petri auctoritate absolvimus ita universos, ut cum Sacramenti obligatione quilibet ei fuerit obstrictus, quamdiu Deo omnipotenti et Sedi Apostolicæ rebellis extiterit, nulla ei fidelitatis exhibitione fiat obnoxius. Non enim cuilibet personæ contra Creatorem

et omnes ab ejus absolvit obedientia :

C suum, qui cunctis præponendus est, aliquis debet obedire : sed debemus contra Deum superbienti resistere, ut saltem hac necessitate coactus ad viam justitiæ addiscat redire. Quanti enim periculi quantæque a Christiana lege sit alienationis obedientiam, maxime Apostolicæ Sedi, non exhibere, ex dictis Beati Samuelis Prophetæ potestis cognoscere, quæ sanctissimus Papa Gregorius in ult. lib. Moralium procuravit exponere. Ut ea autem sint vobis in promptu, scripta transmisimus : quatenus indubitanter sciatis, Nos vobis novam non dicere, sed antiquam sanctorum Patrum doctrinam propalare. Hinc Samuel ait : Melior est obedientia quam victimæ, et auscultare magis quam offerre adipem arietum ; quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere ; obedientia quippe victimis jure præponitur, quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero propria voluntas mactatur. Tanto igitur quisque Deum citius placat, quanto ante ejus oculos, repressa arbitrii sui superbia, gladio præcepti se immolat. Quo contra ariolandi peccatum inobedientia dicitur, ut quanta sit virtus obedientiæ demonstretur. Ex adverso igitur melius ostenditur, quid de ejus laude

qui Rom. ecclesiæ rebellem se exhibebat.

Lib. 35, 10

1 Reg. 5

D sentiatur : si enim ariolandi peccatum est repugnare, et quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere, sola obedientia est quæ fidei meritum possidet ; sine qua quisque convincitur infidelis, etsi fidelis esse videatur.

. P.ULO BERNRI.

34 Ad Laicos, pro exequendis superioribus institutis. Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, Rodulfo Duci Sueviæ, atque Bertholdo Duci Carentano, salutem et Apostolicam benedictionem. « Scimus, quoniam prudentia vestra miserabilem Christianæ religionis desolationem perspicaci mente perpendit, quæ pro peccatis nostris in ea nunc extremitate est posita, ut infeliciora tempora nemo viventium viderit, nec a tempore B. Silvestri Patris nostri scripturarum traditione repererit. Verum hujus tanti mali nos caput et causa sumus, qui ad regendum populum prælati, et pro lucrandis animabus Episcopi vocati et constituti sumus. Ab eorum namque principatibus, velut a quibusdam initiis, subditorum bona vel mala veniunt, qui aut mundanas dignitates, aut magisterium spirituale susceperunt : qui dum nihil aliud, nisi gloriam et voluptates seculi quærunt, sine sua et populi confusione vivere nequeunt. Quoniam in malefactis prava sectantes de-

Ducibus Sueviæ et Carinthiæ e

queritur de Episcoporum inobedientia,

E sideria, et suæ auctoritatis jura per culpam ligant, et aliis peccandi per exemplum frena relaxant : neque enim per ignorantiam aut improvidi delinquunt, sed præsumptuosa obstinatione Spiritui sancto resistentes, divinas quas cognoverunt leges abjiciunt, et Apostolica decreta contemnunt. Sciunt namque Archiepiscopi et Episcopi terræ vestræ, quod et omnibus fidelibus notum esse debet, quoniam in sacris Canonibus prohibitum est, ut hi, qui per Simoniacam hæresim, hoc est, interventu pretii, ad aliquem sacrorum Ordinum gradum vel officium promoti sunt, nullum in sancta Ecclesia ulterius ministrandi locum habeant ; nec illi, qui in crimine fornicationis jacent, Missa celebrare, aut secundum inferiores Ordines ministrare altari debeant. Quæ cum eos sancta et Apostolica Mater Ecclesia, jam a tempore B. Leonis Papæ, sæpe in Conciliis tum per Legatos, tum per Epistolas, in commissis sibi plebibus, utpote ab antiquioribus neglecta renovare et observare commonuerit, rogaverit, et accepta per Petrum auctoritate jusserit ; adhuc tamen inobedientes (exceptis perpaucis) tam execrandam consuetudinem nulla studuerunt prohibitione decidere, nulla districtione punire : non attendentes quod scriptum est ; quasi ariolandi peccatum est repugnare, et quasi crimen idololatriæ nolle acquiescere.

tolerantium Simoniacos et fornicarios,

F Cum igitur illis Apostolica, imo sancti Spiritus mandata spernentibus, et scelera subditorum criminosa foventibus patientia, divina ministeria indigne tractari, populum seduci intelligimus ; alio quolibet modo contra hæc vigilare nos convenit, quibus cura Dominici gregis præ cunctis incumbit. Multo enim melius nobis videtur justitiam Dei vel novis reædificare consiliis, quam animas hominum una cum legibus deperire neglectis. Quapropter ad te, et ad omnes, de quorum fide et devotione confidimus, nunc convertimur ; rogantes vos, et Apostolica auctoritate admonentes, ut, quidquid Episcopi dehinc loquantur aut taceant, vos officium eorum, quos aut Simoniace promotos et ordinatos, aut in crimine fornicationis jacentes cognoveritis, nullatenus recipiatis : et hæc eadem, adstricti per obedientiam, tam in Curia Regis, quam per alia loca et conventus regni notificantes ac persuadentes, quantum potestis, tales sacrosanctis deservire mysteriis, etiam vi, si oportuerit, prohibeatis. Si qui autem contra vos, quasi istud officii vestri non esse, aliqui garrire incipiant ; hoc illis respondete, ut vestram et populi salutem non impedientes, de injuncta vobis obedientia, ad nos nobiscum disputaturi veniant.

eosque a sacris arceri jubet,

Quia

A Quia vero te, Rodulphe dico, Ducem et carissimum sancti Petri filium, ad religionis spiritum desideranter anhelare confidimus; unde nos consuluisti, quidquid nobis perfectius visum est, ad correctionem tuam tibi intimamus; ut quantumcumque pretii te pro disponendis in Ecclesia Clericis accepisse recordaris, aut in utilitates ejusdem Ecclesiæ, si attinere ei videtur, aut in usus pauperum expendas; ut nulla in te reprehensibilitatis macula remanente, inter electos regni cœlestis cives adscribi merearis. Datum Romæ, tertio Idus Januarii, Indictione decima tertia. *f*

a Paulo Bernri. et Simoniace accepta impendi ecclesiæ

f

35 Item ad Laicos pro iisdem institutis. Gregorius Episcopus, Servus servorum Dei, dilecto in Christo filio et nobilissimo Comiti Adelberto, et ejus uxori, salutem et Apostolicam benedictionem. Gratias Deo referimus, quod et laici et mulieres ad Dominum mentes erigunt, et cultum religionis libenter intellectu capiunt et tenere contendunt. Nam illi, qui propter lucrandas animas Episcopi vocati et constituti sunt, et subditos suos verbo et exemplo viam veritatis docere deberent, his temporibus seducti a diabolo, non solum legem Dei deserunt, sed B impugnare et omni conatu subvertere non desistunt. Quo minus mirandum est, si ipsi inferiores Ordines a delicto non prohibent, quorum aut ordinatio fuit hæretica, aut vita omni immunditia et facinoribus cooperta: qui, dum in semetipsis propria scelera nec corrigunt nec attendunt, subditorum quoque crimina, aut per negligentiam, aut timore propriæ conscientiæ, portant. De quibus recte per Prophetam dicitur: Obscurentur oculi eorum ne videant, et dorsum eorum semper incurva. Quapropter quidquid illi contra vos, imo contra justitiam garriant, et pro defendenda nequitia sua, vobis qui illiterati estis objiciant; vos in puritate et constantia fidei vestræ permanentes, quæ de Episcopis et Sacerdotibus Simoniacis aut in fornicatione jacentibus ab Apostolica sede accepistis, firmiter credite et tenete. Data Romæ VII Kal. Novemb. Indictione decima tertia.

Adelberti Comitis et ejus uxoris

obedientiam in hoc puncto laudat:

Ps. 68, 24

36 Ut nullus obediat Episcopis præfata statuta contemnentibus vel negligentibus. Gregorius, servus servorum Dei, omnibus Clericis et Laicis, in regno Teutonicorum constitutis, salutem et Apostolicam benedictionem. Audivimus, quod quidam Episcoporum apud vos commorantium, ut Sacerdotes et Diaconi et Subdiaconi mulieribus commisceantur, aut consentiant aut negligant; his præcipimus vos nullo C modo obedire, vel illorum præceptis consentire, sicut ipsi Apostolicæ Sedis præceptis non obediunt, neque auctoritati sanctorum Patrum consentiunt, testante divina Scriptura, facientes et consentientes par pœna complectitur. Omnipotens et misericors Deus, qui ultra spem, quia ultra meritum, miseretur et consolatur nos in omni tribulatione nostra, aperiat cor vestrum in lege, et confirmet vos in præceptis suis, ut auctoritate B. Petri a cunctis peccatis absolutos, vos ad cœleste regnum perducat regnaturos. Amen.

eamdemque universis inculcat,

37 Has Epistolas prosecuta est, ipso præsidente generalis Synodus; in qua, sicut gesta ipsius continent, sententia anathematis data est in omnes Simoniacos et Nicolaitas hæreticos, qui in erroris sui secta indurati, synodalibus Sanctorum Patrum definitionibus et Decretalibus eorum statutis scienter inobedientes, apostatarumque pertinacia eis recalcitrantes, studio et voluntate refragantur. Ecce saccus stercoribus plenus, eatenus arguendo, obsecrando, increpando cum omni patientia et doctrina portatus; sed ex tunc juxta ultione divini zeli exportatus, secundum ordinem quem suis ultoribus ipse Dominus per Ezechielem Prophetam ostendit, dicens: A sanctuario meo incipite. Clamor namque

Ita visum complevit de stercore

Sodomorum et Gomorrheorum usque ad ipsius Pon- D tificatum multiplicatus fuerat nimis: in eo scilicet, quod prædicti hæretici eorumque fautores, nimia peccandi libertate effrænati, peccatum suum sicut Sodoma prædicaverunt nec absconderunt: ideoque nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen incorruptionis, quasi Sodoma fuissemus, et quasi Gomorrha similes essemus.

Ezech. 9

Isa. 1, 9

39 Hac fama justificationis instigati Babenbergenses Clerici *g*, detulerunt ad aures ejus Simoniacum introitum Pseudo-episcopi sui, nomine Hermanni. At ille, contracta non minima pecunia pretiosi metalli et vestimenti copia, speravit Apostolicum rigorem muneribus emolliri posse: et approximans Romæ, exoravit venerabilem *h* Hermannum, Metensis Ecclesiæ Episcopum et Apostolicæ Sedis Legatum, qui tunc forte societatem itineris inciderat, uti se ad Dominum Papam præiret et intercederet. Quod cum attentasset, et humanæ placationis non parvam materiam affore designasset; vir justus, excutere manus suas ab omni munere solitus, ut erat in conclavi suo positus, Spiritu sancto se inflammante, respondit: Fac eum, si aliquam E fidelium communionem velit obtinere, in partes suas redire, et monasticæ regulæ districtum jugum pœnitendo subire: quoniam, propitius sit mihi Deus, si domum istam mihi impleret auro et argento, numquam, me consentiente, Episcopali fungetur officio. Hoc itaque modo et iste Simoniacus submotus est a Sacerdotio.

g nulla prece pretiove flexilis.

h

ANNOTATA.

a *Extat hæc epistola inserta Concilio primo, Romæ sub S. Gregorio habito anno* 1074, *in Apologetico capitulo* 1.

b S. Leo *epist.* 82 *ad Anastasium Episcopum Thessalonicensem cap.* 4, *et epist.* 90 *ad Rusticum Narbonensem cap.* 3.

c S. Gregorius *lib.* 3 *Regesti epist.* 34 *et etiam lib.* 1 *epist.* 42.

d Partes Henrici Regis fovet Otto, quapropter excommunicatus, in exilium missus anno 1074, et post duos annos in excommunicatione mortuus, et Basileæ sepultus. *Ita Chronicon Constantiense a Pistorio editum.*

e *Est epistola* 45 *libri* 2.

f *Anno* 1075.

g Hermanno Bambergensi *scripta est epistola* 84 F *libri* 1, *qua monuit eum. Verum quia judicio Sedis Apostolicæ se subtraxit, et Simoniace Ecclesiam invasit ejusque bona dilapidavit, cum Gregorius excommunicavit, et Sacerdotali officio privavit, ut scribit, ad Bambergenses, Segefridum Archiepiscopum Moguntinum, et Henricum Regem, et sunt Epistola prima, secunda, et tertia libri tertii. Fruschius ait, quod tandem monasterium Swartzachianum in Francia Orientali, id est Franconia, intraverit.*

h Hermanno Episcopo Metensi *commiserat S. Gregorius vices suas in causa Episcopi Bambergensis, ut dicitur citata epist.* 84 *lib.* 1. *Eidem scripsit epist.* 53. *lib.* 1. *epist.* 2. *et* 21. *lib.* 2, *epist.* 5. *lib.* 6 *et epist.* 21. *lib.* 8, *in quibus varia illi committit, et indicat auctoritatem Sedis Apostolicæ in excommunicando Henrico Rege.*

CAPUT V.

Conjuratio in vitam S. Gregorii. Comprehensio et liberatio.

Jam vero qualiter inimicorum fraudes, tentationes, pericula, detractiones, irrisiones, captiones, custodias

A dias propter nomen Domini; postremo, qualiter, Domini juvamine et sustentatione Apostolorumque comitante suffragio, Reges, Tyrannos, Duces, Principes, animarumque hominum captivatores, voratores; insuper lupos, Antichristi videlicet ministros, Archiepiscopos, Episcopos, et reliquos Ecclesiasticos pervasores fortissimus athleta Dei superavit, nequaquam silentio præterire dignum ducimus: quatenus tam præsentibus quam subsecuturis sit in exemplum, et populus sanctæ Ecclesiæ olim nostrum seculum fuisse cognoscat sub tanto talique Pastore prolapsum. Indecens enim et inconveniens esse videtur, tradere oblivioni Patris hujus laborem; cum etiam profanarum causarum memoria penes seculares, pro fortitudinis exemplo, fiat. Hujus quidem exemplum si tenaci memoriæ tradatur, fit sanctæ Ecclesiæ supplementum, Christi fidelium ornamentum, et in hæreseon profanarum veniet detrimentum. Hinc enim justorum [pugnæ] iterum prima sumpsere principia: hinc Ecclesiastica victoria et perpetuæ felicitatis quodammodo per filium hereditas [propagatur.]

Multa fortiter agens et patiens

40 Fuit itaque quidam vir in Urbe, perditionis B filius, omnium hominum sceleratissimus et iniquissimus; cujus quidem memoria aerem ipsum commaculat: cui pro dulcedine perjuria, fallaciæ, luxuriæ, traditio, homicidia, machinationes, susurrationes, conspirationes, fraudes, deceptiones, conventicula fuerant; et quidquid virtuti esse potest inimicum, sibi per omnia [licere] credebat; pater furum et socius perjurorum, clypeus fallacis et hasta mœchi, galea homicidarum et scutum traditionis, tegumentum machinationis, custos susurrationis, anxietas conspirationis, coloratio fraudis, risusque deceptionis, et crypta malæ conventionis: ad cujus confugium omnis hæreticus omnisque scelestus properabant: cujus ala velabat scandala, sub cujus umbra Leviathan ipse tortuosus coluber dulciter et suaviter quiescebat. Qui ad augmentum tanti commercii turres quamplures in Urbe construxerat: et posthabitis tam Dei quam hominis inimicitiis, quidquid ante suæ perversæ mentis oculos incentor malitiæ, diabolus videlicet, adduxerat, peragere satagebat. Levia quidem sibi et dulcia verba, sed in fine jacula et absynthium fuerant: qui ad sui destructionem quemdam suum compatrem occidit: in cujus domum, re nondum plene cognita, perrupit, quam C etiam destruxit: et peracto tanto scelere, in turrim, quam, vivente patre suo Stephano Urbis Præfecto, construxerat, se recepit. *a* Ad cujus facinus vindicandum vir Dei accensus, una cum adhuc vivente Papa Alexandro, maledictionis et anathematis eum vinculis alligavit. Ille ad augmentum suæ confusionis, cum quibusdam, quos sibi asciverat, Nicolao videlicet et Berthramo, ad perditionis filium, scilicet Henricum Regem, properavit: et communicato magnæ impietatis consilio, *b* Cadaloum Parmensem, hæreticum, Romam conductum, *c* hospitio recepit; et prælia multa, illius ob adjutorium, in Urbe commisit: cui solatium omnes hæretici Simoniaci pro posse impendebant, et per ipsum sanctam Ecclesiam confundere disponebant. Sed hæresiarcha tandem illo *d* mortuo, confusus iste, pactum se cum Domino Papa facere, et fidelitatem jurare spopondit. Quod et fecit: sed, quæ fides ei esse potuit, cui veritas numquam adhæsit? Stabat quidem, propter summi Sacerdotis potentiam, ut prædo ligatus: sed quas poterat fraudes animo tenus perpetrare non desinebat tartareus heres. Si quando eum venerabilis Pater Gregorius, ut a talibus pedem retraheret, hortabatur, in pejus quotidie suum vertebat pectus: sicque factum est, ut in ipsa turri, quam miræ magnitudinis supra pontem S. Petri construxerat, viros

per quemdam Romæ sceleratissimum,

et hinc excommunicatum,

tandemque in gratiam receptum

conspiratione inita,

sicarios poneret; qui ab omnibus introeuntibus et D exeuntibus, ex rebus, quæ ferebantur, prædam caperent.

40 Qua de causa Præfectus Urbis, *e* Cincius nomine, vir utique prudens, carus Deo, et hominibus, (qui non ut laicus, sed veluti fidelis monachus, Deo serviens justitiam excolebat in omnibus) quadam die eum cepit, et in carceris squalloribus tantum latronem, ut dignum fuerat, tradidit. Tandem interventu quorumdam Nobilium Romanorum, permittente hoc clementia Domini Papæ, peractis supra sancti Petri corpus sacramentis suæ meliorationis, datisque obsidibus et reddita turri, de qua confidebat, dimissus est. Tunc allatis arietibus, et machinis, ferreisque malleis, funditus est eversa: et sic Urbs aliquantisper quievit: et iniquorum factio, timore magno concussa, conticuit. Sed, quid miser faceret? Quousque potuit, iniquos, licet longe positos, tam per se quam per suos nuntios adiit. Ipse lustravit Apuliam, Lucaniam, *f* Ducem Guiscardum, et ceteros excommunicatos visitans; statuitque cum ipsis tempus opportunum, quomodo Dominum Papam caperet et occideret: Filium vero suum ad Guibertum hæreticum E Ravennatem *g* direxit, idem pactum compositurum: sicque ad Regem etiam suæ fallaciæ destinavit litteras, promittens eumdem Patrem regio conspectui repræsentandum. Compositis itaque hujusmodi demolitionibus, ad tempus quievit; expectans nimirum opportunitatem, ut eum caperet, et iniquorum populo ad necandum traderet. Sed Dominus omnipotens, qui captione sua mundum liberans diabolum captivavit, Patris istius captione et sanguine, Ecclesiæ statum in melius provexit: et filium iniquitatis non solum puero suo nocere prohibuit, sed etiam propiis rebus privavit.

e Isa. 33

41 Prolapso itaque fere anno, ministri diaboli tempus advenit. Nam instante festivitate Dominicæ Nativitatis, conspiratores suos, cum quibus conjuraverat, hortari cœpit, ut ad tantum flagitium mente prompti concurrerent, animumque aptarent: promittens eis ineffabilia, libertatem futuram, quæstum sine mensura, imitator per omnia fratris et magistri sui diaboli; qui solius morte Domini mundum sibi totum possidendum promittebat. Sed sicut scriptum est; dum capit, capitur; dum prædari incipit, præda sit; et dum ambit illicita quæ nondum possederat, perdidit acquisita quæ retinebat. Sic etiam iste, F minister utique illius, si corde deprehendisset se tantis rebus expoliandum, fortasse quoque pacto a tanti sceleris perpetratione, amore suarum rerum magis quam Dei, manum retraheret. Sed quoniam obcæcavit eum malitia sua, qua suffarcinatus incedebat, rem ad effectum perducere conatus est: non timens, imo postponens animæ suæ periculum, alter Judas, manus in Dominum suum et Christum Domini injecit. Præsente itaque tantæ festivitatis die, ad peragendum Vigiliarum obsequia Pontifex, ut mos est, ad B. Mariæ ecclesiam, quæ, ob tantarum devotionum merita, Major vocata est, cum parvo Clericorum et Laicorum numero properavit. Nam mos Urbis fuerat semper, in tantæ solennitatis excellentia, omnes ad eamdem ecclesiam confluere, totamque noctem illam hymnis et laudibus intentos pervigilem ducere. Sed, Domino disponente, ad evitandam tantam ecclesiam tanti Pastoris sanguine perfundi; ut ministri diaboli animus, inhians sui ad destructionem, quæ male voluerat perficere possit, populus tunc convenire prohibitus est. Die namque ipso Vigiliarum tantam æther aquarum inundationem profuderat, ut ipsum primi temporis imminere diluvium omnibus videretur. Vix enim aliquis domus suæ limen linquere, vicinique sibi juncti casam, si necessitas aliqua exigeret, intrare, ne

in nocte Nativitatis,

non obstante subito imbre,

A PAULO BERNRI.

A ne dum ecclesiam tam longe sitam, penetrare valebat. Loquebantur enim quodammodo mundi elementa futurum scelus, et inauditum facinus præsagiebant.

42 Sed quid plura? Adest nox, in qua tenebrarum filius lucis aggreditur ministrum. Missis itaque exploratoribus ad alios exquisitores venerunt : nam quamdam societatem, juxta eamdem ecclesiam ex ipsius vici habitatoribus sibi asciverant : et notantes omnia, ad notitiam scelesti illius miserant, quæ scrutati fuerant. Tunc ille legionem suam, loricis indutam, cum festinatione conduxit; ponens ita, ut post peractam sive de nece victoriam, seu de vivo portato triumphum, quemcumque equum quis habere posset, ascenderet : ne quis contra ipsos meditaretur insurgere. Ventum tandem ad ecclesiam est : Papa vero gloriosus in Præsepi positus Missam noctis primam, sicut docet religio, decantabat; corpusque, Dominicum tam ipse, quam Clerus ejus susceperat : reliqui vero qui aderant, eadem adhuc Sacramenta percipiebant; cum magnus subito clamor, magnus et ululatus ex improviso intonuit, et ecclesiam ipsam implevit. Tunc undique lustrantes B ecclesiam, evaginatis mucronibus percutientes quos poterant, ad locum Præsepii, quo Papa eximius residebat, convenerunt : percussisque ibidem aliquantis, ruptisque ostiolis illis, angulum brevem Præsepii æterni Regis et Matris truculentis manibus intraverunt. Tunc injecerunt in eum manus, et tenuerunt. Quorum unus educto gladio caput ejus abscindere voluit, sed tamen Domino volente non potuit. Percussum tamen in fronte, graviterque vulneratum, de Missa nondum finita violentis manibus abstraxerunt, cædentes et percutientes. Ille vero, ut agnus innocens et mansuetus, ad cœlum oculos erigens, nullum eis dedit responsum, non reclamavit, non reluctatus est, neque ut sibi in aliquo misererentur rogavit. Tandem, exutum Pallio et Casula seu Dalmatica et Tunica cum Camisia, relictis ei tantum amictu et stola, ut furem tractum, post dorsum cujusdam sacrilegi posuerunt. Ille vero, qui frontem gladio percusserat, arreptus a dæmonio, ante ejusdem ecclesiæ atrium diu volutatus est spumans, equusque ejus fugiens nequaquam ulterius inventus est.

dum ad Præsepe Missam facit, capitur, et vulneratus abducitur.

43 Tanti fama mali totam cito perculit Urbem. Quis unquam tanta flentium tantaque funebria narrare lamenta poterit? Sicut enim de Domini nostri Nativitate Urbs ceteris civitatibus altius congratulari C solita fuerat; sic modo commota, tristitiam sibi non modicam advenisse proclamabat. Expavit pariter hoc factum cœlum et terra, et ad tantum facinus vindicandum corda præparantur omnium. Tunc impletum est, quod dictum est per Prophetam : Dies festi vestri convertentur in lamentationem et luctum, et gaudium vestrum in planctum. Et illud : Plorans ploravit in nocte, et lacrymæ ejus in maxillis ejus : non est qui consoletur eam ex omnibus caris ejus. Tunc sancta Ecclesia Dei dicebat : Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum, et plorabo die ac nocte? Et illud : Audite, obsecro universi populi, et videte dolorem meum. Tunc, omnis maritus sumpsit lamentum; et quæ sedebant in thoro maritali, lugebant. Omnis itaque Clerus, Pastore percusso, huc illucque discurrebat, et cuncta pene altaria exuentes denudabant. Nihil alicubi, præter quod ante dictum fuerat, in ecclesiis divini Officii, illo die factum fuit. Elementa tamen ad tempus usque illud turbata, ne populum zelantem Domini zelum præpedirent, pacata monstrabantur. Terra vero aquam pene cunctam, quam nimia inundatione sustinuerat, absorbens, iterum quoddammodo siccum ad hoc omnibus ulciscendum ostendit.

Hinc populi planctus : Tob 2, Thren. 1, Hier. 9, *qui ad ultionem coiens,*

D Tota itaque nocte signis tubisque sonantibus, militibusque omnes aditus lustrantibus, ne aliquo portaretur extra Urbem ingenio, nullum usquam vestigium patuit : sane re dubia omnibusque ignorantibus, utrum vivus an mortuus esset, populo congregato in Capitolio, referentibus quibusdam innotuit, quod in quadam turri captus teneretur. Tunc omnes gentes tulere voces ad sidera.

44 Verum, ubi primum dies terris est reddita, omnes inter se hortantes populi innumerabiles ad domum Antichristi venerunt. Incepta itaque pugna est : sed primo congressu pars hostilis fugam arripuit, omnisque factio in eadem se turri conclusit. Tunc omni parte vallatæ ignis appositus est; allatisque machinis et arietibus, rumpitur murus, cunctaque inibi conclusa fit Domini populo præda. Nemo suum periculum vitabat, sed sui oblitus pro posse pugnabat. Porro quidam vir, cum quadam nobili matrona, Patrem Gregorium secutus est, qui ei solatium aliquantisper fuerant. Vir namque ille, tædio detractionis, et algore hibernalis noctis afflictum, allatis calefecit pellibus, pedesque ejus in sinu suo composuit. Matrona vero ipsa, fomento medicaminis sui, Patris nostri plagam, nimio sanguinis rosei E profluvio tabidam, deplorando mulcebat; omnesque illos Dei inimicos, homicidas sacrilegos acclamabat, altera nimirum Maria effecta. Nam quemadmodum illa flens sua delicta, Domini vestigia lacrymando perfuderat : sic ista omnium crimina perferens, lacrymis suis tantum Pastorem proluebat. Osculabatur illa pedes Domini Salvatoris, quo deinde tota caput ad usque perveniret : hæc autem Dei et Domini famuli primo baptismate munda, postremo pectoris ardore adusta, caput pectusque deosculans lacrymis rigabat. O memorabile pectus! O devotissimæ feminæ laudabile jecur! quantus tibi tunc caritatis ardor inhæserat? cum ante oculos tuos æterni Regis ministrum, iniquorum manibus male tractatum vulneratumque prospiceres; nec satanæ ministris, ex ore pudico sanctisque osculis, quæ pedibus manibusque et capiti tanti Patris feceras jam purgato, convitia digna et maledictionis jacula subtrahebas. Vere credibile est, animam tuam te pro Patris vita ponere velle, et tormenta potius inexistimabilia percurrere, quam Dominum captum et tam male tractatum videre. Pugnabat manibus omnium generosa virago, et immodicæ mercedis omnium particeps, quantum sibi accumulabat.

expugnat turrim, *ubi pia matrona ejus vulnus curabat,*

45 Verum, quanto istius animosa fides, tanto alterius mulieris linguosa perfidia. Nam, sicut olim F Dominicæ Passionis tempore, ancilla ostiaria Petrum terruerat; sic ista Vicarium ejus mordacibus opprobriis conturbabat : quæ quidem illius traditoris soror fuerat, et idcirco tanto Patri maledicere non formidabat. Alter vero, ejusdem traditoris minister et sequipeda, evaginatum gladium retinens, tanti viri caput ipso die se abscissurum, blasphemando asserebat. Cujus impietatis vindictam velocissimum Domini judicium non distulit. Nam lancea, a foris vibrata, guttur ejus diræ vocis venam obtruncans, ad terram morientem palpitantemque prostravit, sicque ad tartarum misit.

dum alii insultarent capto, *non impune.*

46 Traditor autem, jam jamque videns capiendam esse turrim, et sibi periculum mortis imminere, coactus procidit ad pedes beatissimi Papæ, dicens : Semper misericordiam, Pater, docuisti, docens perfecisti; errantesque convertens, conversos in fide solidasti; suscipe errantem, et ab iniquitatibus se convertentem; conversum solida, ne me desperationis profunditas absorbeat. Peccavi, erravi, tradidi, interfeci, sacrilegium perpetravi. Matris Regis enim thalamum corrupi, violentisque manibus, *h* tugurium et parvum secretarium Dei Filii violavi. Te Patrem, et

Traditor sibi metuens,[a] veniam orat, *h*

A et meum Dominum, ut parricida, perjuriis, sacrilegiis, manibus pollutis ex illius gremio attraxi. Suscipe, libera, tuere, misericordiam fer ; da remedium, consilium, suffragium : injunge pœnam, pone pœnitentiam carceris, exilium, patriæ diffugium; et Dei judicio in me justissime commotum, ex more, placa populum. Tuis me pollutum sanctis suscipe manibus : et hujus diei mihi pœnitenti concede spatium. Furcas mihi jure paratas corde conspicio, dignam pœnam intueor ; et idcirco corpore prostrato, corde demisso me potentiæ tuæ trado. Tunc Papa clementissimus, pio ut erat pectore, tanta supplicantem adorsus est : Video te felle amaritudinis obligatum, et tuæ mentis oculos tenebroso squalore contectos ; qui lumen veræ lucis, nobis tanto tempore laborantibus, cognoscere nequiverunt. Tu ipse nosti, quantis religiosis viris te commonuerim, quantisque per memetipsum patientissimis admonitionibus solicitaverim, quibus non solum non acquievisti, verum etiam in deteriora prorupisti : sed tamen adhuc janua tibi vitæ patet, tantum ut convertaris corde. Qui mox ad terram corruens, verum se reum miserumque confessus est, promittens omnia sibi injuncta

B *et impetrat.* incunctanter perficere. Tandem vir mitissimus, solita sibi pietate commotus, respondit : Quidquid mihi ex ipsa injuria irrogasti, paterne indulgeo. Quod autem in Deum et Matrem ejus, Apostolosque seu omnem Ecclesiam contraxisti, luendum fore pronuntio : ita ut primo Hierosolymam tendas, et postmodum, si vivus inde reversus fueris, nostris te manibus et consilio repræsentes, ut sic saltem modo aliquo gratiam tibi reconciliare omnipotentis Dei valeas. Et quemadmodum cunctis filiis Ecclesiæ, subversionis hactenus exemplar fuisti, ita de cetero conversionis fias. Hæc itaque cuncta, pro ut jussum est ut videbatur, explere libentissime spopondit : et sic, diei illius liberationem promeruit.

Papa liberatus, 47 Tandem Papa pius ad fenestram erectus, turbæ furenti expansis manibus, ut componeretur, et aliquanti majorum turrim ascenderent, innuit. Nonnulli vero, putantes, quod eos ad opus, quod inceperant, hortaretur, fortissimo impetu turrim scandunt. Et sic foras adductus est, turbis omnibus flentibus præ gaudio, et præ pietate clamantibus; cernebatur enim totus cruoris magnitudine respersus; et ideo nimio horrore perculsi, voces ad sidera proferebant. Facta igitur victoria, omnes una cum

C *ad ecclesiam redit,* Papa Gregorio ad Dei Genitricis ecclesiam, de qua nocte ipsa abstractus fuerat, gaudio non modico repleti conveniunt. Tunc Pater communis Missam, quam nocte, ministris diaboli præpedientibus, finire non potuerat, hora ipsa complevit; et cum tanta vitoria revertentibus, benedictionis Dominicæ gratiam dedit.

fugam capientibus inimicis. 48 Deinde, cibis summotenus degustatis, rursum conveniunt, adhuc plenius perscrutari omnes, qui inimico Dei se conjunxerant. Inventis autem illis, omnia bona ipsorum perdunt, et exterminio tradunt, nihil omnino linquentes præter personas, quæ fugæ præsidium ceperant. Verum dum apud præfatam ecclesiam populus pro Pastoris liberatione grates Deo redderet; iniquus ille Judas fugam cum uxore, filiis et fratribus arripuit; et, sic dimissis rebus suis, nudus evasit. Quidquid vero sui juris olim esse poterat, populus postea adveniens distraxit; turribus ac domibus subversis, præsidiis vero fisci titulo sociatis. Perditionis vero filius et Antichristi minister, ante mundi constitutionem damnatus, post suam evasionem, quidquid promiserat non solum minime persolvit; sed etiam quibusdam sui similibus profanis associatus, consilia malignitatis contra liberatorem suum dare, quoad vixit, non abhorruit.

D

A. PAULO BERNRI.

ANNOTATA.

a *In Gestis MSS. Pontificum usque ad Martinum Papam V deductis, appellatur* Centius Stephani; *Bertoldo* Cincius. *Nomen hic videtur silentio tectum, propter familiam, et Cincium Præfectum Urbis virum sanctissimum, uti infra patebit.*

b Cadalous *Episcopus Parmensis, novo schismate formato Pseudo-Papa constitutus est, assumpto Honorii II nomine,* 28 *Octobris anno* 1061.

c *In Gestis Romanorum Pontificum a Nicolao Aragonensi collectis apud Baronium an.* 1064, *num.* 34. Cencius, Præfecti filius, vir nequam et pessimus, eidem Cadaloo astitit ; eumque in castello S. Angeli recipiens, juramentum ipsi et defensionem præstitit.

d *Ibidem num.* 39 *idem Nicolaus Aragonensis :* Idem quoque Cadalous post paucos dies ex divino judicio pessimam mortem incurrit.

e Cinthius *D. Petro Damiano, qui lib.* 8 *epist.* 1 *et* 2 *eum laudat.*

f Robertus Guiscardus Northmannorum *Dux, excommunicatus fuit a S. Gregorio anno* 1074, *sed Ecclesiæ obediens anno* 1080 *absolutus : uti pluribus deducit Baronius, ad dictos annos.* E

g Guibertus Archiepiscopus Ravennatensis, *postea Antipapa, S. Gregorio semper infestus, adversarios fovit, et excommunicatus fuit.*

h Præsepe Domini, *a quo S. Gregorius abstractus fuerat, intelligitur.*

CAPUT VI.

Henrici IV identidem ad vomitum redeuntis perversitas contra jura Ecclesiæ.

His itaque præmissis, ad ea quæ cum Rege Henrico peracta sunt, veniamus; et innocentiam Gregorii Papæ ostendendo, mala, quæ pro bonis receperat, tam præsentibus quam etiam subsecuturis, prout possumus, indicemus. Nonnullos enim fore credimus, qui partim rei gestæ, partim auctoritatum sanctorum Patrum ac Decretalium ignorantia, contra suæ salutis periculum, Patrem communem reprehendere, infamare, et, quod omnino inspectante Deo malum est inexistimabile, maledictiones ingeminare, nequaquam timeant. Qui, si forte divina inspiratione commoti, magis amore cognoscendæ veritatis, quam superbæ procacitatis instinctu hoc agerent; veridicis et approbatis religiosisque viris interrogatis crederent. Habent enim religione pollentes Episcopos infinitos, et, ut e multis paucos enuntiemus, *a* Geraldum Ostiensem, qui ob vitæ meritum ab Apostolica Sede Gallicanis ex partibus assumptus, septimum inter Cardinales Episcopos thronum promeruit, qui ad ejusdem Regis causam investigandam ab Apostolica Sede est transmissus, et ad confirmandum suo prolatum ore testimonium, plurimos est labores, pericula, vincula, carceresque ipsa pro veritate expertus. Habent *b* Prænestinum, qui ad eumdem sufferendum laborem ab Urbe Roma missus est. Habetur insuper et *c* Petrus Albanensis, qui ad confirmandum contra Simoniacos veritatis testimonium, immanem rogum pertransiens nudis plantis, sicut in Registro Domini Alexandri II Papæ scriptum reperitur, illæsus exivit. Habentur etiam complures ex ultramontanis partibus, *d* Udo Trevirensis, et Hermannus Metensis, Altmannus Pattaviensis vel Lauriacensis, *e* Adelbero Wirzeburgensis, *f* Hugo Diensis, in cujus electione tantum lumen fertur cœlitus descendisse, ut diem vinceret, et corda omnium qui aderant, advenisse Spiritum sanctum, non dubitarent. Ad satisfaciendum etiam incredulis ceterorum

Gregorio contra Henricum attestantur, F *a sanctissimi Cardinales,* *b Episcopi,* *c* *d Principes viri,* *e* *f*

A. PAULO BERNRI

A rum ordinum viri conveniantur; Abbas videlicet *g* Cluniacensis, ejusdem Regis Pater in baptismate; et *h* Berinhardus Massiliensis, qui ob instantissimum fidei calorem, bis confessor factus, propter Dominum exilia compedesque est perpessus. *i* Rapoto. qui nimirum propter sanguinis nobilitatem et morum honestatem, in Regem a populo expetitus asseritur: *k* Adelbertus et Odalscalchus; quibus tam a Rege, quam etiam a Papa, res commissa fuerat.

ac feminæ.

50 Et, ut nullus sexus pertranseat, veniamus etiam ad honestas, et tam religione, quam etiam secularium rerum potentatibus locupletes mulieres; Reginam videlicet Agnetem, ejusdem iniquissimi Reges matrem. et vere Reginam; quæ, regali diademate dimisso, seculum istud deserens, Dei ejusque matris Apostolorumque ejus Petri et Pauli vestigiis inremissibiliter adhæsit: Beatricem insuper, ejusque nobilissimam prolem Mathildem; quæ, licet mundana cura Ducum officium. Italiam gubernando, gesserunt (ut Debbora nimirum effectæ. quæ judicans Israel, Jabin cum suis omnibus in torrentem Cison dispersit) iniquos multoties confusibiles contriverunt: quæ quidem inter Dominum Papam et B Regem mediatrices fuerunt, et regni statum componere et confirmare desideranti desiderio cupiebant. Horum omnium aliorumque probabilium totius conditionis testimoniis non acquiescere, nihil est aliud, quam Dei iram promereri, perpetuæque damnationis subire sententiam. His itaque ad tanti Patris innocentiam ostendendam commemoratis, illius Regis fraudes, machinationes, et interdum etiam in S. Petrum contumelias, nostræ schedulæ conjungentes, ne in erroris tenebrosi ignorantia scire volentes jacere permittamus, pro viribus cœpta sequamur.

l Patri succedens puer Henricus 4,

51 Tertio igitur Henrico *l* mortuo, quartus ille Henricus Rex, permittente Romano Pontifice Victore, qui tunc morienti præsens erat, hereditario jure, nimirum puer, successit. Sed (Salomone attestante, et dicente: Væ tibi terra, cujus Rex puer est. et cujus Principes mane comedunt) ad destructionem sui et totius regni, quidquid usquam sceleris esse potest, patravit. Cæco corde petulans Patrem non timuit, sed reddentibus cunctis testimonium pueritiæ imperfectæque ætati, lasciviam ejus Romani Pontifices supportarunt: existimantes illum virile scandere tempus, quo corrigi posset per se; non attendentes, quod scriptum est; Qui parcit virgæ, odit filium suum. Nutritur namque vitium: C et dum ramus tener non mundatur aut evellitur, in maturitatem veniens, manu vix aut ferro præciditur. Sic nimirum ille majorum ascendens currum, omnem Ecclesiam superbienti calcaneo supponere, calcandamque præbere, vilem ut ancillam, pro viribus conabatur. Quod scelus Romana Ecclesia non ferens, quæ caput totius Religionis et magistra est; et cui cunctos seculi potentes præ ceteris corrigere, vacillantesque consolidare proprium est, ipso Domino præcipiente Apostolo Petro; Et tu aliquando conversus, confirma fratres tuos; litteris eum convenire. et commonefacere et prædicare cœpit. Cujus collum Christi jugum ferre nescium, libertatis suæ arbitrio induratum, hac illacque avertendo diffugit; novo pectore nova versans consilia, tempus opportunum exspectavit, quo Romanam Ecclesiam, ut ceteras, sibi subjicere posset: ad quod postea. ut reipsa patuit, annisu quo valuit erectus est. Nam mortuo Nicolao II Papa, subintroductoque sanctæ memoriæ Alexandro, vesania suæ mentis arreptus, hæreticum Cadaloum, Parmensem male nominatum Episcopum, data per manum suam investitura in Papam erigere non formidavit. Verum, cedentibus omnibus, controversus Deo, quod deliberaverat, nequaquam ad effectum perducere potuit. Quo tempore D quantis sit paternis litteris commonitus, ejusdem Patris Alexandri *m* libri testantur.

Eccle. 10,

Prov. 13,

monita Ecclesiæ spernit,

Luc. 22,

et Cadaloum erehit.

m Ad Gregorii monita moveri visus,

52 Cui Pater Gregorius, postquam Domini voluntate, fugiens et renitens, succedere coactus est, ut decebat, paterna illum visitavit commonitione; orans et postulans, ut pro amore omnium Regis, etiam prosui status salute. pro animæ suæ remedio, ab actis, quibus oportebat tantum sanctæ Ecclesiæ filium et membrum abstinere, pedem retraheret; agnosceretque Regem Regum super se inspectorem, qui cordium consilia et tenebrarum abscondita cognoscens, unicuique secundum opera sua reddit; rogans etiam, ut consiliarios pessimos, qui magis sua quam eum diligebant, dimitteret: quoniam talium consiliis consentire, nihil aliud esse quam mortem acquirere, regnumque subvertere, et in fabulam cunctis gentibus fieri velle, significabat. Ad hoc Rex ipse parumper commotus, *n* litteras supplices, et magis (ut postea claruit) subdolas, emendationem promittentes, misit. Allatis itaque litteris, tota Ecclesia lætata est. sperans Sacerdotium et Regnum, Dei gratia coadunandum. ad purgandum omne quod in ipsa sparsim incumbebat sordidum. Tunc communi consilio definitum est, ut pro tanta causa, E tamque Deo digna ratione. Agnes mater ejus Augusta, una cum venerabilibus Episcopis. Ostiensi videlicet et Prænestino, e latere Domini Papæ missis, Regem cum Apostolicis litteris adiret, ut tanta promissione percognita, certum finem malæ rei hactenus commissæ, imponere vellet. Quam Rex ipse, cum memoratis Apostolicis nuntiis honorifice suscepit: reversusque ad cor, ut justum fuit, in omnibus Deo et S. Petro satisfecit. Quidquid etiam Legati sibi superposuerunt, humillima mente portare promisit in manibus eorum. de cetero se custodire, omnesque Simoniacos malosque consiliarios et excommunicatos a se procul repellere, et Dei Ecclesiam, secundum Canonicam institutionem, per consilium Papæ ordinandam componendamque dimittere. His aliisque causis determinatis, ad Apostolicum reversi sunt.

n coram legatis ante acta retractat;

relapsus, a matre in viam reducitur,

53 Rex quoque reversus est ad eadem volutabra, quibus involvi consuerat; credens nimirum magis suæ blandienti voluntati malisque consiliariis, quam sanæ religioni. Ad quod corrigendum mater ejus Augusta iterum a Sede Romana missa est: cum quo, tempore aliquo conversata, sanctæ Matris Ecclesiæ erga illum affectum omnem aperuit. Ille vero jactum verbi semen cordis agro recepit, sed, secun- F dum Evangelicam parabolam, dum mater serit, aliud cecidit secus viam, quod tam humanis gressibus conculcatum, quam a volucribus est raptum; aliud vero inter spinas, et ab exortis suffocatum, fructum ferre non valuit; aliud vero super lapidei cordis duritiam jactum, adustum solis ardore, radices habere non potuit. Per humanos quidem gressus, malorum hominum, quibus utebatur, consilia; per volucres vero. immundorum spirituum suggestiones; per spinas vero, divitias regiasque voluptates; per petram vero, duritiam cordis significari, intelligere quilibet sensatus poterit. Moram autem faciente Regina, suas iterum litteras Papa misit, ut instaret verbo et liberationi filii; ipsumque rogavit, ut quemadmodum in litteris sibi *p* olim missis continebatur, Legatorumque in manibus promissio et fides data ostenderat, sic se custodiret; et maxime a Simoniaca hæresi, qua insudabat, spiritum suum cohiberet; excommunicatos consiliarios, quos pro salute sua regnique statu Apostolica Sedes et Synodus juste damnaverat, procul abjiceret, ne in eamdem maledictionem incideret. Regina Romam revertens, filium ad Dei justitiam et honorem inclinatum fore

A fore asseruit : cui non multo post vacillanti blandientes et idoneæ litteræ *q* bis missæ sunt.

q

metu etiam rebellantium Saxonum,

54 Illo quidem tempore Saxones, quoniam videbant ab eo se nimium crudeliter tractari, unanimiter conspiraverunt, ut pro Rege illum amplius non haberent. Tunc coactus supplices ad Apostolicum litteras direxit, orans, ut suis orationibus commendatum susciperet ; quatenus eum de tam horrendo pavidoque judicio jam imminenti, suis meritis excelsi Regis dextræ eriperet ; iterum iterumque promittens, nil unquam amplius de ecclesiis Dei facere, quod sancti Canones reprehendere possent. Cujus precibus motus Papa, eisdem Saxonibus litteras et nuntios misit ; et circa ejusdem Regis radices fodiens, prædicationis suæ cophinos misit, exspectans scilicet, ut grossos ex ficu colligere posset. Sed, unde sumere humoris boni plenitudinem debuit, inde post marcidus aruit : et exspectata vitis ad pingues botros ferendum, labruscas viles et exiles portavit : et seges foliis pulchrioribus ornata, messis tempore nil aliud, quam infandæ permistionis lolium protulit. Monuit equidem Regem, interim se ab armis suspenderet, donec e Saxonum partibus nuntios haberet : Rex
B vero, non acquiescens litteris et commonitionibus Patris, terras Saxoniæ intravit ; ubi ex utraque parte, hominum peccatis exigentibus, multus humanus sanguis effusus est. *r* Regis tamen in manibus, justo Dei judicio, victoria data ; pro qua, sub manibus Domini humiliari debuit, tamquam ignitus et spiritu elationis inflatus, contra ipsum intumuit. Nam cuncta, quæ pridem per Matrem, per Episcopos, per Clericos, per communes nuntios et privatos, antea promiserat : postmodum, quia securus, in irritum duxit. Siquidem Ecclesias, quas in manibus Domini Papæ corrigendas sub juramento posuerat, non solum non dimisit ; verum etiam, contra decretales Patrum institutiones, quibusdam adulteris et Simoniacis sub investitura contradidit. Inter quos etiam *s* Gotefridum, propter Ecclesiæ Mediolanensis invasionem excommunicatum, ejusdem invasionis adulterio investivit : *t* Altono jam Papa morante, quem Archiepiscopum melior pars Cleri, et populi suum Dominum elegerant. Dedit etiam *u* Firmanam, et Spoletanam.....

r

quibus bello victis ad ingenium redit.

s

t

u

ANNOTATA.

a Geraldus, *seu* Gerardus *Ratisponensis, ex majori Priore Cluniacensi Episcopus Ostiensis factus anno* 1072, *Ciaconio dicitur* octavo loco *Cardinalis crea-*
C *tus. Hic anno* 1074 *ad Henricum IV Legatus est missus. Extant ad eum S. Gregorii epistola* 6 *et* 16 *libri primi.*

b Ubertus, *infra* Humbertus, *Episcopus Prænestinus, cum dicto Geraldo creatus Cardinalis, et ad Henricum IV missus.*

c B. Petrus Igneus, *Monachus Vallumbrosanus, S. Joannis Gualberti alumnus, a S. Gregorio anno* 1074 *Cardinalis Albanensis creatus, sancte obiit die* VIII *Januarii : quod autem hic dicitur contigit tempore Alexandri II, in causa Petri Simoniaci Episcopi Florentini, et legitur etiam in vita S. Joannis Gualberti.*

d *De* Udone *infra agitur : De* Hermanno *supra actum,* S. Altmanni *Vita danda est* 8 *Augusti. Ad hunc vero est epistola* 10 *libri* 9.

e Adelbero *cum S. Altmanno constantissime schismaticis restitit, et sæpius est in exilium pulsus, atque anno* 1090 *mortuus in Lambacensi cænobio, a parentibus condita.*

f Hugonis, Diensis *in Delphinatu Episcopi, Acta et legationes per Gallias, a S. Gregorio illi commissas, describit per* 8 *paginas Joannes Columbus in Episcopis Diensibus. Ad eumdem extant epistolæ S. Gregorii septem.*

g *Is est* S. Hugo Abbas, *cujus Acta dedimus* 29 D
Aprilis : et supra de eo agitur num. 12, 13 *et* 14. A PAULO
Extant quique S. Gregorii ad illum epistolæ. BERNRI.

h Bernardus, Abbas S. Victoris Massiliæ, *creatus an.* 1066, *defunctus an.* 1080, *a S. Gregorio cum* Bernardo Patavino *legatus ad Principes Imperii, et in Hispaniam propter dissidium Berengarii Comitis Barcinonensis. Extant epistolæ illius ad istum, et ad monachos Massilienses de eo : in quarum altera lib.* 6 *epist.* 15. *illos hortatur ut absentiam sui Abbatis æquo ferant animo, in altera lib.* 7, *ep.* 8 *dolet de obitu ejusdem Abbatis.*

i Rapoto *videtur esse* Comes Palatinus, *cujus obitum refert Urspergensis ad an.* 1099.

k Adelbertus *sive* Albertus Comes, *ad quem ejusque uxorem extat epistola* 11 *lib.* 2; *et huic similis Comes Imperii videtur fuisse* Odalscalcus. *De his tribus agit epistola* 10, *lib.* 3 *sub finem.*

l *Die* 5 *Octobris anno* 1056 *Borfeldiæ prope Herciniam silvam.*

m *Potissimum lib.* 2, *ep.* 30 *et* 31, *lib.* 3, *ep.* 3, 7 *et* 10.

n *Extant hæ litteræ apud Baronium an.* 1073 *num.* 49.

o *Lambertus Sfacnaburg. asserit,* Regem celebrata in Bamberga Paschali solemnitate, Nurenberg per- E
rexisse obviam Legatis Apostolicæ Sedis, *et tribus hic indicatis adduntur* Episcopus Curiensis et Episcopus Cumensis.

p *Est ea epistola* 85 *lib.* 1.

q *Sunt eæ* 30 *et* 31, *lib.* 1.

r *Monachus Herfeldensis, in Chronico historico Germaniæ, late hoc bellum describit, a pag.* 744 *tomo* 1 *Scriptorum illustrium Germaniæ excuso Basileæ anno* 1574. *Item Bruno monachus de Bello Saxonico tomo* 1 *Scriptorum Germanicarum Rerum per Freherum edito.*

s *S. Gregorius epistola* 15 *lib.* 1 *ad omnes Christi fideles in Lombardia, nuntiat se excommunicasse* Gotefredum, *quod simoniace Ecclesiam Mediolanensem occupaverit.*

t Altonus, *Ughello* Atho, *Clericus Ambrosani Collegii, electus* 1076, *de quo et perturbatione Ecclesiæ Mediolanensis legi potest Ughellus in Archiepisc. Mediolan. col.* 156.

u *S. Gregorius epist.* 15 *lib.* 3 *ad Henricum Regem* Contra statuta, *inquit,* Apostolicæ Sedis tradidisti Firmanam et Spoletanam Ecclesiam... quibusdam personis nobis etiam ignotis. *Firmanam Sedem accepit Grifforanus. Spoletanam quidam* natione Teuto- F
nus, *quos ambos S. Gregorius excommunicavit et de Sede deposuit. Consule Ughellum in dictis Episcopis tomo* 1 *et* 2 *Italiæ sacræ.*

CAPUT VII.

Synodus Romæ a Gregorio celebrata contra Henricianum conventiculum Moguntiæ actum.

Contra Gregorium promissa urgentem

His autem ad Apostolicam Sedem perlatis, Papa Gregorius non modicum conturbatus est. Cœpit interea agitari multis solicitudinibus : quoniam cuncta, quæ ad pacem provenire speraverat, verti in contraria perspiciebat. Tandem causas aliquas, sibi per quosdam Legatos secrete missas, quibusdam personis honestisque viris patefecit; ut perpenderent, quid super his statuendum foret. Tantis itaque promissionibus, imo simulationibus inspectis, omnes mirari cœperunt. Verum, ne Romana Sedes videretur aliquid injuste seu præcipitanter agere, definitum est; ut eidem Regi acriores litteræ scriberentur ; in quibus plene cognosceret, nullo timore amoreve justitiam dimittere posse Romanum Pastorem. Scripsit autem ad Beatricem ejusque filiam Mathildem, quæ

tunc

A. PAULO BERNRI.

tunc temporis Italiam totam præ ceteris gubernabant, ad eumdem Regem, ad invasorem Mediolanensem, ad Suffraganeos omnes.

Henricus conciliabulum agit.

56 Tunc Rex, gravi mœrore et timore correptus, hac illacque mente furibunda transcurrens, omnes suos nequam consiliarios advocavit : deductis in medium nonnullis seductoribus ante perversæ mentis oculos, qui plura, quibus humana mens falli solet, proposuerunt; regni honorem a Patre dimissum, liberum arbitrium, opes infinitas, militum abundantiam et fortitudinem, Episcopos, Duces, Tyrannos, et sub fidelitate Principes constrictos, superborum etiam colla suo jugo contrita, quæstum insuper Ecclesiarum suis manibus traditarum, et multa alia, quæ ut diximus, secularium mentes illiciunt : inter quos *a* Moguntinus fuit Archiepiscopus, et reliqui, qui sub ipso degebant Suffraganei. Facta vero tali conventione, statuerunt ut Imperialis constitutio, cunctos in suo regno manentes Episcopos, cursoribus ubique missis, ante suam præsentiam juberet assistere ; *b* et coadunatis omnibus, anathemati, quod Moguntinus hæreticus contra B. Petri Vicarium, imo in Dominum et Apostolum ejus componeret, subscriberent. Quod si forte motus aliqua reverentia quis eorum se subtrahere vellet, rebus omnibus et dignitate privatus, ut Regalis majestatis obnoxius, capitalem subiret sententiam Interea Legatis undique missis, *c* ab Urbe quidam Hugo, olim Cardinalis, tunc autem inter Episcopos hæreticos præcipuum caput (qui jam tertio ab Apostolica Sede damnatus fuerat, quia quosdam Simoniacos reconciliare præsumpserat) fictitiis suis litteris Archiepiscoporum, et Episcoporum personas repræsentans, advenit : laudans omnia, quæ super Dominum Papam composuerant ; projectis in medium aliis epistolis, sub omnium Cardinalium Senatusque ac populi nomine titulatis, quibus significabantur quædam proclamationes ad præsentiam regiam delatæ ; ubi etiam continebantur postulatio novi Pontificis, et abjectio legitimi Pastoris: subintulit etiam multas inimicitias, quas patiebatur a Nortmannis, a circumjacentibus Comitibus, ab ipsis etiam traditoribus in Urbe manentibus. Quibus visis Rex non modice lætatus, ad opus componendum fomentum desideratum accepit. Adductis itaque in medium *d* diabolicis Pontificibus, anathema super Dominum Papam, imo super seipsos protulerunt Missis etiam in Longobardiam et Marchiam a latere Regis tam nuntiis quam apicibus, visum est, ut facto anathemati subscriberent. Congregatis ergo omnibus Papiæ, ex præcepto Regis, et magis ex propria malevolentia et odio, ut res patuit, anathemati subscripserunt. Nam ad ostendendum malæ voluntatis cumulum, positis sacrosanctis Evangeliis, juramento firmaverunt, nullo modo se deinceps Gregorium pro Papa habituros, vel obedientiam exhibituros missisque nuntiis, idem ut alii facerent, effecerunt.

ubi adnitente Hugone Card.

abdicatur Gregorius :

quo Romæ Synodum celebrante

57 Scripsit autem idem Rex Romam litteras, omni injuria inhonestas, falsitateque repletas, præcipiens Domino Papæ, ut de Sede surgeret Ecclesiamque dimitteret : vocans eum perjurum, invasorem, et Regiæ dignitatis diminutorem, maxime Simoniacis Longobardiæ elaborantibus. Statuerunt etiam, ut non ante litteræ darentur et verba, quam Synodus, quæ congregata in Romana fuerat Ecclesia plenius hoc audire posset, quod etiam factum est. Nam et Papa Synodum faciente, quidam Parmensis Clericus, Domini Apostolici ad injuriam, cum eisdem litteris præsentare se non abhorruit ; et easdem blasphemias, in facie totius Ecclesiæ et conventus, proferre non formidavit. Per idem tempus, prodigium ad illius iniquitatis indicium et confirmationem futuræ rei, in Urbe juxta B. Petri Ecclesiam ortum est, quod omnium corda nimium in stuporem converterat : nemo enim aliquam significationem super ipsum dare et proferre digne convenienterque poterat. Siquidem gallina *e* ovum mirifico cælatum opere peperit, in quo duo mira insignita fuerant ; serpentis scilicet et scuti similitudo, nimio horrore tenebrosa. Serpens vero qui in triplicem ex eodem ovi cortice se sinuationem erexerat, vertice se sursum erigere velle ad summitatem ovi conabatur: caudam vero in partem tenebrarum illius extenderat. Sed dum ad ovi dignitatem tenderet, quodam ictu repercussus, ventre tenus caput reflexerat. *f* Scutea vero ejus non depicta, sed extra corticis ordinem posita, manu deprehendi ; et tractari, velut alia materialis res, poterat. Considerantibus autem omnibus, et mirantibus Episcopis, ceterisque qui in Synodo consederant ; nuntius ille Antichristi advenit.

post ovi portentosi exhibitionem.

Henrici missus depositionem infirmat.

58 Postquam vero, finito Hymno, facturus sermones exhortationis omnibus, Papa consederat; ille præcursor Antichristi, non tribuens honorem Deo, magisque diligens terrenum quam cœleste imperium, sic eumdem Papam alloquitur: Dominus meus Rex et Episcopi omnes Ultramontani et Italici, præcipiendo mandant, ut invasam Sedem B. Petri, et Romanam Ecclesiam amodo dimittas. Non est enim dignum, sine præcepto illorum et Imperiali dono, tantum honorem scandere. Et conversus, Clero Romano dixit : Vobis dicitur, Fratres, ut ad futuram Pentecostes solennitatem Regio conspectui vos repræsentetis, suscepturi de manibus Regis Papam et Patrem : quia hic, non Papa, sed lupus esse dignoscitur rapax. Ad cujus verba mox *g* Joannes Portuensis Episcopus, morum honestate et religione vir præclarus, facto impetu surgens, immensa voce clamavit, Capiatur. Tunc Præfectus, facto impetu, cum judicibus, militibus, et Romanis nobilibus, tantum impostorem, evaginatis in ipsa Ecclesia Salvatoris gladiis, ante Domini Papæ præsentiam interimere voluit: et fecisset, nisi pius Pater toto corpore se super eum projecisset, omnibus de ejus morte clamantibus.

Is ne occidatur impedit Papa,

ostendens in ejusmodi casibus

59 Tandem, vix impetrato silentio, Dominus Papa dixit : Nolite, filii, Ecclesiæ sanctæ Domini Dei nostri quietem in seditionem aliquam commovere. Oportet enim instare tempora, secundum divinarum Scripturarum seriem, periculosa : in quibus homines se ipsos amantes, cupidos, superbos, elatos, parentibus inobedientes esse, necesse est : ut, patientia filiorum Dei, exhibitio fidei nostræ multo pretiosior sit auro, quod per ignem probatur. Clamat nobis divinus sermo dicens: Necesse est, ut veniant scandala : væ autem homini illi, per quem scandalum venit. Et iterum, ad ostendendum nostræ qualitatis modum, qualiter ad inimicos nostros conversari debeamus, subjunctum est. Ecce, ego mitto vos, sicut agnos inter lupos. Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ. Nunc vero licet Antichristi præcursor in Ecclesiam surrexit, nos tamen multis a temporibus, tam a Domino quam a sanctis Patribus edocti, sic geminæ scientiæ munere gressus incedamus per pristinos, ut quemadmodum pii Patres serpentes [prudentiam simplicitate columbæ jungentes, hæreticos serpentina utentes[1] *h* astutia fugaverunt ; ita et nos mansuetudinem felle carentis alitis teneamus, et prudentiam serpentis non relinquamus. Utrumque enim mente gestare, non est vitium, sed dignæ discretionis arcanum. Non enim aliquem odio prosequi debemus, sed imprudentia fatuitateve legem Domini volentes infringere, subportare. Ecce enim acceptabile tempus adest ; ecce, iterum Dominus spiritualiter inter homines ambulat, clamans, et dicens : Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et reliqua.

2 Tim. 3

Mat. 18

Lucæ et Mat. 10

columbinam simplicitatem tenendam.

Math. 16

A 60 Ad viam ergo vitæ nos Dominum vocantem
et ad generose certandum pro Christo sequi oportet, si hereditatis æternæ fructum desideramus carpere. Per multas tribulationes, ut Doctor
Act. 14 noster docuit, oportet nos intrare in regnum Dei. Satis est, quod huc usque in pace viximus Ecclesiæ: nunc vero diu aridam messem. Sanctorum iterum sanguine convenit irrorari, ut fructus illius, longo tempore tabidus senio, recenti rore perfusus, in pristinum redeat decoris aspectum. Videmus pugnam diaboli in apertum prosilire campum, hactenus fuscis squalloribus adopertam: ideo nunc tirones Christi, doctas manus ad prælia gestantes, convenit obviare: quatenus Christi fides, quæ, eodem inficiente diabolo, toto pene terrarum orbe dispersa relictaque cernitur, cuncta, Domino Deo per nos pugnante, instauretur. Ad detrimentum nempe nostræ salutis, seculares quotidie propugnare conspicimus, qui nihil aliud quam gehennam acquirunt; si nos, quibus vivere Christus esse debet, et ejus etiam amore mori lucrum: quibus in retributione, post istam miseram et imaginariam vitam, felicitas præparatur æterna,
monet Patres, a Dei legibus et fide nostra orthodoxa, pedem, hosti cedendo, non retrahamus. Commoveat nos saltem vox Dominica, quæ dicit: qui me erubuerit, et ser-
B mones meos; hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua, et Patris, et sanctorum
Num 8 Angelorum. Terribile nobis videri debet, si tempore illo, a tanto tribunali sententiam nostris negligentiis diræ verecundiæ capiamus; quorum laboribus Judex omnium alios remunerare vult. Ideo enim domus suæ speculatores nos æterna Sapientia esse voluit, ut ipse postmodum venturus inhabitator mundam domum nostro studio habere possit. Ad quod scilicet opus egregium instare Domini Sacerdotes hortantur, cum in maturo tempore legibus Domini, senescentes post quinquagesimum annum, custodes vasorum Domini præcipiuntur fieri. Vasa
1 Cor. 3 quippe, ut B. Gregorius ait, nostra sunt corda, quibus ferimus cuncta, quæ cogitamus. Corda etiam Dei vivi templum esse, sacra testantur eloquia: quæ quidem tanto mundari convenit diligentius et ornari, quanto illorum inhabitatorem ceteris mundiorem esse dignoscimus. Scriptum quippe est:
1 Cor. 15 Mundus habitator mundam quærit domum. Et iterum: Evigilate justi, et nolite peccare. Et iterum: Ecce sto ad ostium, et pulso. Si quis audierit vocem
Apoc. 3 meam, et aperuerit mihi, intrabo ad illum, et cœnabo cum illo, et ipse mecum. Videmus jam, Fratres, si corda nostra erigere conemur intente, auctorem
C nostrum pulsare, nosque commonefacere, ut aperiamus illi, et claudamus ostium diabolo; et ejus satellitibus et complicibus pro viribus resistamus, in
quibus ad id data potestas, promptu habentes ulcisci, secundum Apostolum, omnem inobedientiam. Neque timendum est, etiamsi
2 Cor. 10 prævalere possint adversum nos: quoniam ideo illis potestas a justo traditur Judice, ut fiant nostræ probationis caminus, cito in cinerem et favillas consumendus, nosque vasa explorata perpetuo in Domini ministerium assumenda. Speramus sane, nec dubitamus, quod nulla tribulatio, persecutio, gladiusve, vincula, carceres, exilia, instantia, futura, poterunt nos separare a caritate, quæ est in Christo Jesu, et sanctis ejus legibus. Melius est enim mori pro legibus Domini, quam eorumdem persuasoribus et destructoribus terga vertendo Ecclesiæ [jura prodere]: quoniam non obviare talibus, Christi planissime est fidem negare.

et victoria præsagium in portentoso illo ovo 61 Videmus præ oculis et manibus signum antiqui serpentis; quod omnipotens Deus ideo vobis ostendit, ut cautos solicitosque redderet, et quid super filium superbiæ, extollentem se adversus hanc sanctam Ecclesiam Catholicam facere debeamus, insinuaret. Sancta quippe Scriptura, Fidem, sanctæque Ecclesiæ figuram ovi nomine designat; in qua quidem malos cum bonis permistos esse usque ad mundi terminum, nullus fidelium dubitat. Sed licet fraudibus deceptionibusque aliquandiu se occulere studeant, non semper latere, Domino revelante, possunt; ut, cum in apertum venientes emicarint, cunctis appareat fraus quæ latebat, et in cognitos sancta Dei Ecclesia ultionis gladium exerat. Rex iste, cujus figuram Deus mihi demonstrari et cognosci per serpentis similitudinem voluit, hactenus timens, suis subdolis verbis et nuntiis, velut in tenebrosæ noctis caligine latuit: qui modo foras saliens, quod corde gestabat, ostendit sufficienter ad condemnationem, quam passim per Dei Ecclesias commiserat. Nunc vero, ut cernitis, caput ad fidei nostræ fundamentum erigere cœperat, sicut scriptum est: Posuerunt in cœlum os suum, et lingua eorum transivit in terra. De quo Joannes Apostolus dicit; Et datum est ei os loquens magna, et blasphemias. Et illud; Et cauda ejus (Draconis) tertiam partem stellarum traxit. Non attendit miser, quid veritas ipsa dixit Magistro nostro et Principi Ecclesiæ: Super hanc, inquit, petram ædificabo Ecclesiam meam: et portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Nunc igitur, Fratres, convenit gladium ultionis exerere, et inimicum Dei et Ecclesiæ alligando percutere, ut percussum caput, quod ad Fidei fundamentum et omnium Ecclesiarum erectum esse dignoscitur, corruat: ut, quemadmodum in primo superbiæ suæ tempore ei dictum est; pectore et ventre repat. Nolite timere, ut ait Dominus, pusillus grex; quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum. Satis est, quod hucusque sustinuistis, bene convenienterque illam commonuistis, nunc vero cauteriatam conscientiam se habuisse cognoscat.

(Right margin: D; A. PAULO BERNRI.; Ps. 72, 19; Apoc. 13 et 12; Mat. 16, 12; E; Luc. 12, 32)

Decernitur excommunicandus Henricus 62 His atque aliis nonnullis peroratis, sancta et magna Synodus dixit: Tua, sanctissime Pater, censura, quem ad regendum nostri temporis seculum divina peperit clementia, contra blasphemum, invasorem, tyrannum, desertorem, talem sententiam proferat, quæ hunc conterat, et futuris seculis transgressionis cautelam conferat. Dignum quippe est jussis tuis obedire et obsecundare, ut possumus: neque facere cupimus animas nostras pretiosiores nobis. Libenter enim, si necesse est, mortem amplectemur, ut Patrum nostrorum vestigia relinquere non videamur. Cui enim non demus pro Dei nostri sanctis legibus illud, quod a nolentibus nobis auferatur? Gladium exere, judicium exerce; ut lætetur quilibet justus, cum viderit vindictam, manus suas lavet in sanguine peccatoris. F Tandem omnibus acclamantibus definitum est, ut honore Regio privaretur, et anathematis vinculis, tam prænominatus Rex, quam omnes assentanei sui colligarentur.

ANNOTATA.

a Ut feria secunda secundæ hebdomadæ in Quadragesima ad Synodum Romæ occurreret, de criminibus quæ objicerentur causam dicturus, alioquin sciret, absque omni procrastinatione, eodem die de corpore Ecclesiæ sanctæ Apostolico anathemate abscindendum esse. *Ita Lambertus ad an.* 1076: *econtra Pseudo-synodus Wormatiensis, de qua mox, indicta fuit in Dominicam Septuagesimæ.*

b *Hic est* Sigefredus, *qui præfuit Ecclesiæ Moguntinæ ab anno* 1059 *ad* 1084. *Ejus res gestas latissime deducit Serarius lib.* 5 *Rerum Moguntiacarum, a pag.* 742 *ad pag.* 788. *Infra nomen exprimitur, quando transivit ad partes Ruldolphi Regis.*

c Hugo cognomento Blancus, *inquit Lambertus, qui similia habet: et Domnizo in Vita Mathildis lib.* 1 *sic canit:*

Huc

A PAULO BERNRI.

Huc Hugo tunc falsus venit, qui dicitur Albus;
Offert hic multis Romanæ Presbyter Urbis :
Ter damnatus erat, pretio quia restituebat
Emptores Christi templorum, junctus et ipsis
Adversus Papam, fingens mala, lætificabat
Corda malignorum, Regis simul et sociorum.

d *Idem Domnizo ita prosequitur :*

Audax Antistes Moguntinus nimis ille,
Non Christum timuit, Papam quando maledixit.
Cuncti subscribunt : magis ipsi se maledicunt.

e *Idem Domnizo insinuat* ovum *quasi sculptum fuisse. Dum hæc imprimuntur, audimus ejus figuram extare, quam si acceperimus, Lector inveniet post Tomum* VII *in Appendicibus.*

f *Per* Scupeos *intelligit Gretserus pellem squammosam : Germanis enim* Schuppen, *squammæ dicuntur.*

g Joannes *alteri Joanni successit circa annum* 1066, *et S. Gregorio fidelissime adhæsit, ut nec Imperatoris minæ potentiaque illum avertere potuerint. Laudatur a Petro Ostiensi lib.* 4 *Chronici Casinensis cap.* 2, *et aliis.*

h *Lineam hanc ex conjectura suppleo, quoad genuina Pauli verba (nescio quo casu amissa inter manus typothetarum) accepto aliunde exemplari supplere liceat.*

CAPUT VIII.

Rex Henricus excommunicatur. Litteræ S. Gregorii ea de re, et ultionis mox secutæ exempla.

Gregorius protestatus quod Papatum non ambierit,

Accepta itaque fiducia, Dominus Papa, ex totius Synodi consensu et judicio, protulit anathema in hunc modum. Beate Petre Apostolorum Princeps, inclina, quæsumus, pias aures tuas nobis, et audi me servum tuum; quem ab infantia nutristi, et usque ad hunc diem de manu iniquorum liberasti, qui me pro tua fidelitate oderunt et odiunt. Tu mihi testis es, et Domina mea Mater Dei, et Beatus Paulus Frater tuus inter omnes Sanctos, quod tua sancta Romana Ecclesia me invitum ad sua gubernacula traxit, et ego non rapinam arbitratus sum ad Sedem tuam ascendere; potiusque volui vitam meam in peregrinatione finire, quam locum tuum, pro gloria mundi, seculari ingenio arripere. Et ideo ex tua gratia, non ex meis operibus credo, quod tibi placuit et placet, ut populus Christianus, tibi specialiter commissus, mihi obediat specialiter, pro vice tua mihi commissa : et mihi tua gratia est potestas data a Deo ligandi atque solvendi, in cœlo et in terra. Hac itaque fiducia fretus, pro Ecclesiæ tuæ honore et defensione, ex parte omnipotentis Dei Patris, et Filii, et Spiritus sancti, per tuam potestatem et auctoritatem, Henrico Regi, filio Henrici Imperatoris, qui contra tuam Ecclesiam inaudita superbia insurrexit, totius Regni Teutonicorum et Italiæ gubernacula contradico, et omnes Christianos a vinculo juramenti, quod sibi fecere vel facient, absolvo; et, ut nullus ei sicut Regi serviat, interdico. Dignum est enim, ut qui studet honorem Ecclesiæ tuæ imminuere, ipse honorem amittat quem videtur habere. Et quia sicut Christianus contempsit obedire, nec ad Dominum rediit quem dimisit, participando excommunicatis, et multas iniquitates faciendo; meaque monita, quæ pro sua salute sibi misi, te teste, spernendo; seque ab Ecclesia tua, tentans eam scindere, separando; vinculo eum anathematis vice tua alligo : et sic eum ex fiducia tua alligo, ut sciant gentes et comprobent, quia tu es Petrus, et super tuam petram Filius Dei vivi ædificavit Ecclesiam suam; et portæ inferi non prævalebunt adversus eam.

declarat Henricum regno privatum et excommunicatum :

Matth. 16

eaque de re scribit ad omnes fideles,

64 Post hæc misit ad diversos Epistolas, idem anathema et causas ejus manifestantes, ex quibus has duas interponere præsenti opusculo curavimus. Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, omnibus qui cupiunt annumerari inter oves quas Christus B. Petro commisit, salutem et Apostolicam benedictionem. Audistis, Fratres carissimi, novam et inauditam præsumptionem, audistis sceleratam schismaticorum, et nomen Domini in B. Petro blasphemantium, garrulitatem et audaciam : audistis superbiam, ad injuriam et contumeliam sanctæ et Apostolicæ Sedi illatam, qualem vestri Patres nec viderunt, nec audierunt unquam, nec scripturarum series aliquando a paganis vel hæreticis docet emersam : cujus mali, etsi aliquod unquam, post fundatam et propagatam fidem Christi, præcessisset exemplum; omnibus tamen fidelibus, pro tanto contemptu et conculcatione Apostolicæ, imo divinæ auctoritatis, dolendum foret et gemendum. Quapropter, si B. Petro claves regni cœlorum a Domino Deo nostro Jesu Christo traditas esse creditis, et vobis per manus ipsius ad æternæ vitæ gaudia introitum patere cupitis; cogitandum vobis est, quantum nunc de irrogata sibi injuria dolere debeatis. Nisi enim hic, ubi per discrimina tentationum vestra fides et corda probantur, socii passionum efficiamini; proculdubio non estis digni, ut participes futuræ consolationis, et filii regni, cœlestem coronam et gloriam sortiamini. Rogamus igitur caritatem vestram, ut instanter divinam misericordiam implorare studeatis; quatenus aut corda impiorum ad pœnitentiam vertat, aut reprimendo eorum nefanda consilia, quam insipientes et stulti sint, qui petram a Christo fundatam evertere et divina privilegia violare conantur, ostendat. Qualiter autem, aut pro quibus causis B. Petrus anathematis vinculo Regem alligaverit, in *a* chartula, quæ huic inclusa est, plene potestis cognoscere.

hortans ut remedium a Deo petant;

2 Cor. 1.

a

item ad Principes Teutonicos,

65 Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, omnibus Episcopis, Ducibus, Comitibus, ceterisque fidelibus in Regno Teutonicorum Christianam fidem defendentibus, salutem et Apostolicam benedictionem. Audivimus quosdam inter vos de excommunicatione, quam in Regem fecimus, dubitare; ac quærere, utrum juste excommunicatus sit, et si nostra sententia ea auctoritate, ea qua debuit deliberatione, progressa est. Quapropter, qualiter ad excommunicandum illum adducti simus, prout verius potuimus (teste conscientia nostra) oculis, et intellectibus omnium patefacere curavimus; non tam, ut singulas causas (quæ heu! nimium notæ sunt) quasi nostro clamore in publicum projiciamus; quam ut eorum opinioni satisfaciamus, qui putant nos spiritualem gladium temere et magis motu animi nostri, quam divino motu et justitiæ zelo, arripuisse. Cum adhuc in Diaconatus officio positi essemus, perlata ad nos de Regis actionibus sinistra et multum inhonesta fama, propter spem ac desiderium correctionis suæ, sæpe eum per litteras et nuntios suos admonuimus, ut a pravitate sua desisteret; et memor clarissimi generis ac dignitatis suæ, vitam moribus, quibus Regem et futurum (Deo donante) deceret Imperatorem, institueret. Postquam vero ad Pontificatus apicem, licet indigni, venimus; cum illius ætas pariter cresceret et iniquitas; intelligentes Deum omnipotentem districtius de manu nostra animam illius requisiturum; quanto nobis ad increpandum illum præ ceteris libertas data fuisset et auctoritas, multo solicitius eum modis omnibus, arguendo, obsecrando, increpando, ad emendationem vitæ suæ hortati sumus. Qui cum sæpe nobis devotas salutationes et litteras mitteret, excusans se, cum ex ætate, quod fluxa esset et fragilis; tum quod ab his

de sententiæ justitia dubios,

narrans quod sæpe Regem monuerit

A his, in quorum manibus Curia erat, multoties male sibi suasum atque consultum sit: monita nostra de die in diem se promptissime suscepturum verbis quidem promisit, ceterum re et exaggeratione culparum penitus conculcavit. Inter hæc quosdam familiares suos, quorum consiliis et machinationibus Episcopatus et multa monasteria, inductis per pretium lupis pro pastoribus, Simoniaca hæresi fœdaverat, ad pœnitentiam vocavimus; quatenus et bona Ecclesiarum, quæ per interventum tam scelerati commercii sacrilega manu susceperant, venerabilibus locis, ad quæ pertinerent, dum adhuc locus esset emendandi, redderent; et ipsi pro perpetrata iniquitate, per lamenta pœnitudinis, Deo satisfacerent. Quos, dum ad hæc exequenda datas inducias spernere, et in consueta nequitia pertinaciter stare cognovimus; sicut dignum erat, sacrilegos et ministros ac membra diaboli a communione et corpore totius Ecclesiæ separavimus; et Regem, ut eos a domo sua, a consiliis, et omni communione sua, sicut excommunicatos expelleret, admonuimus.

semper verba dantem,

excommunicatos foventem,

66 Interim vero aggravescente contra Regem Saxonum causa, cum vires et præsidia Regni ex maxima parte a se deficere velle videret; iterum B nobis direxit epistolam supplicem, et omni humilitate plenam: in qua omnipotenti Deo, et B. Petro ac nobis valde se culpabilem reddens, preces etiam obtulit, ut quod ex sua culpa in Ecclesiæ causis contra canonicam justitiam et decreta sanctorum Patrum factum esset, nostra Apostolica providentia et auctoritate corrigere studeremus: atque in ea suam nobis per omnia obedientiam, consensum, et fidele promisit adjutorium. Hoc idem etiam postea, a Confratribus et Legatis nostris, Humberto Prænestino Episcopo, et Geraldo Ostiensi Episcopo, quos ad illum misimus, ad pœnitentiam susceptus, in illorum manus per sanctas Stolas, quas in collo tenebant, repromittendo confirmavit. Deinde, post aliquod tempus, commisso cum Saxonibus prælio, Rex pro victoria, quam adeptus est, tales Deo grates et victimas obtulit, ut vota, quæ de emendatione sua fecerat, continuo frangeret; et nihil eorum quæ promiserat attendens, excommunicatos in suam familiaritatem et communionem reciperet, et Ecclesias in eam quam consueverat confusionem traheret. Qua de re gravi dolore percussi, quamquam post contempta cœlestis Regis beneficia, pene omnis spes correctionis ejus nobis, ablata sit; adhuc tamen animum ejus tentandum fore decrevimus, ma- C gis cupientes eum Apostolica mansuetudine audire, quam experiri severitatem. Itaque misimus ei Epistolas commonitorias, ut meminerit, quid et cui promiserit: ne credat se posse fallere Deum, cujus quanto prolixior est patientia, tanto severior est, cum judicare cœperit, ira; nec inhonoret Deum honorantem se, nec potentiam suam ad Dei contemptum et Apostolicam tentet extendere contumeliam, sciens, quod superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Præterea misimus ad eum tres religiosos viros, suos utique fideles, per quos eum secreto monuimus, ut pœnitentiam ageret de sceleribus suis: quæ quidem horrenda dictu sunt, pluribus autem nota, et in multis partibus divulgata; propter quæ eum excommunicari non solum usque ad dignam satisfactionem, sed ab omni honore Regni absque spe recuperationis debere destitui, divinarum et humanarum legum testatur auctoritas. Postremo [edeximus], nisi excommunicatos a sua participatione divideret, nos nihil aliud de eo judicare aut discernere posse, nisi ut separatus ab Ecclesia in excommunicatorum consortio foret, cum quibus potius quam cum Christo partem habere elegit. Sane, si nostra monita suscipere, et vitam suam corrigere vellet, Deum testem invocavimus et invo- D camus, quantum nos de ejus salute et honore gauderemus, et cum quanta caritate eum in gremium sanctæ Ecclesiæ amplecteremur; utpote eum, qui Princeps populi constitutus, et amplissimi Regni gubernacula tenens, Catholicæ pacis et justitiæ defensor esse deberet. Verum, quanti ipse aut scripta, aut per legatos missa nostra verba fecerit, ejus facta declarant.

et post Saxonicum bellum

magis insolescentem:

quare ex communicationem ei minatus sit

nisi promissa impleret:

A PAULO BERNRI.

67 Qui indigne ferens se a quoquam reprehendi aut corripi, non solum a perpetratis ad emendationem revocari non potuit, sed ampliori conscientiæ suæ furore arreptus, non prius cessavit, donec Episcopos pene omnes in Italia, in Teutonicis vero partibus quotquot potuit, circa fidem Christi naufragare fecit, dum eos debitam B. Petro et Apostolicæ Sedi obedientiam et honorem, in Domino nostro Jesu Christo concessum, abnegare subegit. Cum igitur iniquitatem ejus ad summum prodiisse vidimus, pro his causis, videlicet primum, quod ab eorum communione, qui pro sacrilegio et reatu Simoniacæ hæresis, excommunicati sunt, se abstinere noluit; deinde, quod pro criminosis actibus vitæ suæ pœnitentiam, non dico suscipere, sed nec promittere quasi voluit, mentita ea fide quam in manus Legatorum nostrorum promiserat; nec non, quod E corpus Christi, id est, unitatem sanctæ Ecclesiæ, scindere non expavit; pro his, inquam, culpis synodali judicio eum excommunicavimus; ut quem mites non potuimus, vel severi ad viam salutis (Deo adjuvante) revocare valeamus: aut, si, quod absit, nec districtionis quasi censuram pertimuerit, nostra saltem anima negligentiæ aut timoris discrimini non succumbat. Si quis igitur hanc sententiam injuste vel irrationabiliter prolatam esse putaverit, si talis est, ut sacris regulis intelligentiæ sensum præbere velit, nobiscum inde agat; et non, quid nos, sed divina auctoritas doceat, quid decernat, quid consona vox sanctorum Patrum judicet, patienter audiens acquiescat. Nos tamen non æstimamus quemquam fidelium, qui Ecclesiastica statuta noverit, hoc errore teneri, ut non hoc (etsi publice affirmare non audeat) vel in corde suo recte factum esse perhibeat. Quamquam etsi nos (quod Deus avertat) non satis gravi de causa aut minus ordinate, eum hujusmodi vinculo ligaverimus, sicut sancti Patres asserunt; non idcirco spernenda esset sententia, sed absolutio cum omni humilitate quærenda.

qui econtra schisma suscitans,

tandem excommunicari debuit:

quod bonis omnibus probatum iri Papa confidit,

68 Vos autem dilectissimi, qui justitiam Dei non pro Regia indignatione, non pro aliquo periculo de- F serere voluistis; fatuitatem eorum, qui de execratione et mendacio in consummationem [ruunt], parvi pendentes, viriliter state et confortamini in Domino; scientes quod illius partem defenditis, qui insuperabilis Rex et magnificus triumphator, judicaturus est vivos et mortuos, reddens unicuique secundum opus suum: de cujus multimoda retributione, et vos certi esse poteritis, si usque in finem fideles et inconcussi in ejus veritate persistiteritis. Propter quod et nos incessanter pro vobis rogamus Dominum, ut det vobis virtutem corroborari per Spiritum sanctum in nomine ejus, et convertat cor Regis ad pœnitentiam: ut et ipse aliquando cognoscat, nos et vos multo verius amare eum, quam qui nunc suis iniquitatibus obsequuntur et favent. Qui si, Deo inspirante, voluerit resipiscere; quidquid contra nos moliatur, semper tamen nos ad recipiendum eum in sanctam communionem, prout vestra caritas nobis consuluerit, paratos inveniet.

eosque hortatur ad constantiam.

69 Igitur post excommunicationem et depositionem Regis, Domini præeunte gratia, multi nobiles et mediocres, ad Deum toto corde conversi, præfatum Regem reliquerunt. Ipsi etiam, qui prius par-

Hinc multi Regem deserunt, etiam ex complicibus

tim

A. PAULO BERNRI.

A tim regalibus blanditiis, partim terroribus et minis contra Apostolicam Sedem conjuraverant, conversi postmodum, digno in Regem anathemati conscripserunt, mittentes supplices ad Apostolicam Sedem nuntios, *b* epithemium pœnitentiæ postulantes. Quibus misericordiæ discipulus, non quærens saturari pœnis reorum, gremium sanctæ Ecclesiæ aperuit; et ut in fide Domini solidarentur, consolatorias eis litteras misit. Nonnulli vero Episcoporum, gementes tantum facinus, ad Apostolicam Sedem discalceatis pedibus venerunt, tam diu inibi perdurantes, quo usque Dominus Papa misericordiæ manum et pietatis viscera, eis compatiens, aperiret.

Ultraject. Episcopus Missa coram eo facta; c ob blasphemias in Papam jactas, d post regii hospitii deflagrationem, desperabundus moritur: e

70 Interea Dominus magnum miraculum in Regis et omnium oculis fecit: quo cognito, multi eum reliquerunt. Nam post excommunicationis diem, *c* Paschalis diei solennitate, cum regio apparatu et comitatu pompaticæ multitudinis, ad Ecclesiam, divinitus sibi clausam, venire nequaquam abhorruit. Jussu itaque Regis quidam *d* Episcopus, si fas est, imo hæreticus et Simoniacus, ad Missæ se præparavit officium. Tandem perlecto Evangelio, ex more facturus popularem sermonem Pontifex idem, pulpitum conscendit. Parum autem de tractatu lo- B cutus Evangelico, statim se ad blasphemiam Papæ Gregorii cæco corde menteque vesana prorupit, quæ pro nimio sui horrore silentio præterire complacuit. Difficile est enim ut bene sibi conscientium probitatem, obtrectantium lingua non mordeat; et iniquorum evadat opprobria, cui est amica justitia. Verumtamen eadem blasphemia, qualis in oculis Domini fuerit, continuo sequens ultio, si perpendatur, innotescit. Nam Paschalis diei gaudio nondum finito, subito cœlum fragore intonuit, in quo ignis descendere cœlitus visus est; qui omnem illam ecclesiam, omnesque domos regali receptui præparatas, repente consumpsit, et lætitiam profanorum in mœrorem commutavit: Episcopum vero illum blasphemum, subito *e* percussum, divina ultio interemit. Sed antequam vitam penitus exhalaret, ministros suo exitio præparatos, quales essent, compulsus est dicere: Video me, inquit, igneis loris astrictum, tetris trahentibus imaginibus ex hac vita convelli: sed tamen ite, et dicite *f* Regi, ut flagitium, quod in Deum, et B. Petrum, ejusque Vicarium commisit, emendet; ne me præeuntem ad inferi loca sequatur; et hæc dicens, exspiravit. Hoc exemplo commoniti, hortamur et obsecramus omnem hominem, qui hæc scripta legerit, ut declinet de- C trahentium linguas, si mavult consortium habere cum Gregorio in resurrectione vitæ, quam cum detrahentibus supplicium subire. Nunc hic ad memoriam redit non minus terribilis damnatio Spirensis *g* Episcopi, qui eadem die, id est VI Kalendas Martii, imo eadem hora, subito quasi quodam invisibili telo percussus, apud Spiram infirmari cœpit, qua hora et causam ejus in Romana Synodo noster Gregorius Papa ventilare incepit. Idem quoque tertia die, id est IV Kalendas Martii, miserabiliter exspiravit, non imparem expertus efficaciam illius sententiæ, qua Petrus Apostolus Ananiam et Sapphiram damnavit.

f ut et Spirensis Episcopus g

ANNOTATA.

a *Hanc* Chartulam *fuisse credo, vel ipsam excommunicationis sententiam supra positam, vel eorum quæ in sequenti Epistola leguntur exemplar.*

b Epitimium, *Græce* ἐπιτίμιον, mulcta, pœna, castigatio: *sed fortassis* Epithemium *a* τίθημι *pono*, impositionem *hic significat.*

c Pascha *anno* 1076 *celebratum fuit* 27 *Martii, et quidem ab Henrico Rege Ultrajecti, quem exactis Paschalibus feriis inde discessisse, tradit Bruno in Chronico pag.* 795. D

d Wilhelmus Ultrajectinus, causam Regis contra bonum et æquum obstinate tuebatur, et studio partium Regis multa in injuriam Romani Pontificis, omnibus pene diebus solennibus, inter Missarum solennia, rabido ore declamabat, perjurum eum, adulterum, et pseudo-Apostolum appellans *etc. Ita Lambertus Scafnaburgensis, et ante citatus Bruno. At Langius in Chronico Citicensi.* Cum Rex, *inquit*, esset Trajecti, et excommunicatio Regis, a Romano Pontifice facta, præsentata fuisset..... Episcopus inter Missas sermonem faciens ad populum, derisorie, quod Rex excommunicatus esset, indicavit.

e *Hæc dicti Lambertus et Monachus Herveldensis ita referunt.* Repente gravissima ægritudine correptus..... miserabili ejulatu coram omnibus, qui aderant, vociferabatur: Justo Dei judicio se et præsentem vitam amisisse et æternam, quod Regi ad omnia, quæ perperam intendisset, operam suam summo annisu tribuisset; atque in spem gratiæ ejus Romano Pontifici, sanctissimo et Apostolicarum virtutum viro, graves contumelias, sciens et prudens, innocenti irrogasset. In hanc vocem, ut asserunt, sine communione, sine ulla satisfactione, expiravit. E

f *Langius ita exponit:* Hoc mitto Regi mandatum: quod ipse, et ego, et omnes iniquitati ejus faventes, sumus damnati in perpetuum..... Ecce dæmones lectum meum circumstant, quatenus me mox, ut expiravero, capiant. Itaque cum fuero e corpore eductus, rogo vos et omnes fideles, ne se fatigent pro me faciendo supplicationes. Hic igitur in desperatione defunctus, diu jacebat insepultus; donec Romam mittitur, et inde quæsito consilio, ne populus fœtore corrumperetur, Apostolico jussu sine commendationibus sepelitur. *Hæc Langius ex Chronicis Magdeburgensis Ecclesiæ.*

g Henricus Episcopus Spirensis, *a puero cum Henrico Rege educatus, ab illo ad Sedem illam promotus,* cum Thesauros Ecclesiæ puerili levitate dilapidasset, et prædia militibus in beneficium erogasset .... sensit repente parvulam sibi pustulam in collo excrescere; qua intumescente ante mediam noctem defunctus est. *Ita Lambertus, et priora Bruschius.*

CAPUT IX.

Henrici simulata pœnitentia, Principum conventus Ulmæ, Gregorii ad eos Legatio. F

A Principibus ad colloquium in Germaniam invitatus Gregorius, a

Cum igitur prædicti Regis conversionem jam diu et frustra Principes exspectarent, et statum Regni periculosius in dies disturbandum, imo sine capite jam penitus destituendum viderent; tandem zelo Dei armati, cum Legatis Apostolicæ Sedis *a* convenerunt, et eumdem, ut eorum consilio acquiesceret et resipisceret, satis fideliter rogaverunt: alioquin, se non ulterius communicare vel obedire, protestati sunt. Hac ille necessitate, simulate quidem, ut postmodum apparuit, se per omnia, et consiliis Principum et præceptis Apostolici Domini, obediturum promisit. Erat autem eorum consilium, ut Dominus Apostolicus ad generale colloquium Augustam in Purificatione S. Mariæ tunc proxima veniret: quatenus ibidem causa ejus in audientia totius Regni legitime determinari posset. Ipsi quoque Principes, missa legatione, Dominum Papam ad prædictum diem venire suppliciter rogaverunt; ad quod iter agendum, illum promptissimum, ut subscriptæ ejus litteræ testantur, invenerunt. Rex autem, contra promissionem suam, contra consilium Principum,

Rege frustra Romam præoptante,

A pum, hoc ab Apostolico per Legatos suos voluit extorquere, ne Augustam veniret, sed ut cum ad se Romam venire permitteret; ea utique intentione, ut tanto facilius Papam fallere posset, quanto pauciores Regni Principes, jam sæpius astutias ejus perpessi, discutiendæ ejus causæ interessent. Unde et Papa votis ejus non annuit, sed ut Principes rogaverant, ad condictum diem venire disposuit; et subsequentes Epistolas Principibus Regni, pro disponendo itinere suo, transmisit.

adfuturum se pollicetur,

72 Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, Comitibus, nec non majoribus atque minoribus in Regno Teutonicorum constitutis, salutem et Apostolicam benedictionem. Nos, indigni et inutiles Principis Apostolorum servi, statuimus ad vos, divina auxiliante clementia, venire: et postponentes pene omnium fidelium nostrorum auxilia, profectionem nostram maturare, ut VI Idus Januarii, velimus Mantuæ esse: ea quidem fide et desiderio, ut, fiducia probatæ fidei vestræ, quæque aspera, et, si necesse fuerit, ipsam sanguinis effusionem, pro libertate sanctæ Ecclesiæ et salute Imperii, pura et sincera B intentione subire non dubitemus. Vestri igitur studii sit, eos de susceptione et servitio nostro præponere, quos providentia vestra id posse, et nobis debere cognoverit; sit itaque studii vestri per partes vestras pacem firmare, ut intentionis nostræ propositum nihil possit impedire. Quot et quantas colluctationes cum nuntiis Regis habuerimus, et quibus rationibus dictis ejus obviaverimus, quidquid his litteris deesse videtur, latores earum plenius indicabunt: quibus sicut de his, quæ per eos B. Petro et nobis promisistis, indubitanter credimus; ita vos de his, quæ ex nostra vobis parte dixerint, credere volumus.

etiam cum periculo vitæ.

73 Gregorius, servus servorum Dei, omnibus Archiepiscopis, et Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Marchionibus, omnibusque Christianam et B. Petri fidem et doctrinam defendentibus et observantibus, salutem et Beatorum Apostolorum Petri et Pauli benedictionem, omniumque peccatorum absolutionem. Ego, qualiscumque Sacerdos, Apostolorum Principis servus, contra voluntatem et consilium Romanorum, confidens de misericordia omnipotentis Dei et de vestra fide Catholica, venio ad vos, paratus propter honorem Dei et salutem animarum vestrarum mortem subire, sicut Christus pro nobis C animam suam posuit. In hoc enim positi sumus, ut per multas tribulationes tendamus et perveniamus ad regnum Dei. Vos autem, Fratres mei carissimi et desideratissimi, summopere curate, ut vos possim Deo adjuvante adire, vobisque in omnibus prodesse. Benedicat vos, ex cujus gratia mihi dictum est ad corpus beati Petri, in die ordinationis meæ. Quodcumque benedixeris benedictum erit, et quodcumque solveris super terram erit solutum et in cœlis, etc.

Sed Rex obviam ei factus ad Canusium

74 Interea Rex, propriæ causæ diffidens, et idcirco audientiam totius Regni subterfugiens, furtive Italiam cum excommunicatis, contra præceptum Papæ et consilia Principum, intravit; et Apostolico ad prædictum diem Augustam tendenti, ante Purificationem S. Mariæ apud Canusium obviavit; ibique ante portam castri per triduum, deposito omni regio cultu, miserabiliter, utpote discalceatus et laneis vestibus indutus, persistens, non prius cum multo fletu Apostolicæ miserationis auxilium et consolationem implorare destitit, quam omnes qui aderant, et ad quos ille rumor pervenit, ad tantam pietatem et compassionis misericordiam movit, ut pro eo multis precibus et lacrymis intercedentes, omnes quidem insolitam Domini Papæ duritiam miraren-tur; nonnulli vero in eo, non Apostolicæ serenitatis D gravitatem, sed quasi tyrannicæ severitatis crudelitatem esse clamarent: denique instantia compunctionis ejus, et tanta omnium qui ibi aderant supplicatione Papa devictus, tandem eum, relaxato anathematis vinculo, in communionis gratiam, et sinum sanctæ Matris Ecclesiæ recepit: acceptis ab eo securitatibus, quarum etiam confirmationem per manus Abbatis Cluniacensis, et nobilium Comitissarum Mathildis et *b* Adalatæ, et aliorum Principum, Episcoporum et Laicorum, qui sibi ad hæc utiles visi sunt, in hunc modum suscepit.

A. PAULO BERNRI. absolutionem impetrat,

b

sub jurejurando

75 Ego Henricus Rex, de murmuratione et dissensione, quam nunc habent contra me Archiepiscopi, Episcopi, Duces et Comites, ceterique Principes Regni Teutonicorum et alii, qui eos in eadem dissensionis causa sequuntur, infra terminum, quem Dominus Papa constituerit, aut justitiam secundum judicium ejus, aut concordiam secundum consilium ejus faciam, nisi certum impedimentum mihi vel sibi obstiterit: quo transacto, ad idem peragendum paratus ero. Item, si idem Dominus Papa Gregorius ultra montes vel alias partes terrarum ire voluerit, securus erit ex mea parte, et eorum quos constringere potero, ab omni læsione vitæ et membrorum ejus seu captione, tam ipse quam qui in ejus conductu sive comitatu fuerint, in eundo, sive ibi morando, seu inde redeundo; neque aliud aliquod impedimentum habebit ex meo consensu, quod contra honorem suum sit; et si quis ei fecerit, cum bona fide, secundum posse meum, illum adjuvabo. E

per simulationem facto,

76 Rex, postquam communione recepta, sed quæstione Regni dilata, solutus ab Apostolico discessit; parum attendens quid ei in reconciliatione sua juramento promiserit, ad solitam nequitiam redire, et Simoniacorum suorum consiliis contra Papam assentire non expavit. Omnes enim Simoniaci eorumque socii, quorum tyrannidi ipse sanctam Matrem Ecclesiam subjugaverat, quorum etiam factione jam pridem Apostolicam Sedem deauctorizare tentaverat; ipsi, inquam, omnes ad eum reconciliatum recurrentes, non terrorem sed audaciam ab eo, pro perpetrata iniquitate acceperunt; quin etiam in damnatione Apostolici apud eum conjurandi locum invenerunt. Ipse vero ejusque complices, communionem utcumque idcirco festinaverant recipere; quia, juxta legem Teutonicorum, se prædiis et beneficiis privandos esse non dubitabant, si sub excommunicatione integrum annum permanerent: cujus adhuc unus mensis superfuit, dum ad reconciliationem redirent. Communionem itaque, non ut F se corrigerent, repetebant; sed, ut plurimos jam dudum ab illis anathemate separatos sibi resociarent; sicque tanto audacius, tanto crudelius, quanto cum pluribus solita tyrannide, sanctam Ecclesiam opprimere possent. Nam statim post reconciliationem, ut prædictum est, ad pristinum volutabrum redire, sed et Simoniacis, utpote sui similibus, contra Apostolicam Sedem assentire non dubitarunt.

ne ipse et complices damnum incurrerent:

eadem simulatione coronari petens,

c

77 Non multo post tamen Rex ab Apostolico jam Regni concessionem callide, ut communionem, elicere volebat. Missa enim legatione, humiliter ei supplicabat, ut vel eum semel apud S. Joannem in *c* Moytia, per Episcopos Papiensem et Mediolanensem, more priorum Regum, coronari permitteret: vel, si hoc nollet fieri per hujusmodi Episcopos, utpote excommunicatos, saltem hoc privilegium Apostolica auctoritate cuilibet Episcopo concederet exsequendum; ob hoc maxime appetens coronari, ut cum communione etiam Regnum a Romano Pontifice videretur recepisse. Sed Papa, calliditatem ejus jam satis expertus, nullo modo votis ejus voluit acquiescere: diligenter secum ipse reputans, se quidem eum pro

multis

A multis criminibus, et maxime pro inobedientia et contumacia Apostolicæ Sedi irrogata, a Regno deposuisse, omnesque ei juratos ab ejus dominio liberos reddidisse: et ob hoc, nullatenus eum, sicut nec alium, in Regem Principibus, utpote liberis hominibus, superponi debere, absque eorum electione. Nam et a toto Regno de tot ac tantis injuriis ac perfidiis erat inculpatus, ut de his eum necesse esset primitus expurgari (si tamen hoc aliquatenus posset fieri) et sic demum cum consensu totius Regni legitime coronari. Rex igitur ea vice quoque, simulata obedientia apud *d* Moytiam Regalia insignia non usurpavit: quæ tamen non multo post contra bannum Domini Papæ resumere, et interdicta Regni gubernacula usurpare non timuit.

A. PAULO BERNRI. non exauditur.

d

78 Interim transibat terminus, quem Rex coram Legatis Apostolicæ Sedis cum Principibus Regni ad Augustam in Purificatione S. Mariæ condixerat, ad quem jam Papa venire conceperat: et jam illuc pervenisset, si non idem Rex, contra commune decretum omnium ingressus Italiam, conducturos Apostolicum a conductu deterruisset: terminus, inquam, ubi coram Apostolico in audientia totius
B Regni canonice de criminibus illatis expurgari, si inculpabilis esset; expurgatus legitime in Regnum, cum consensu omnium, restitui posset: ad quem ipse venire contempsit, imo suæ causæ diffisus, non præsumpsit; et Papam, ne vel illuc veniret, fraudulenter in Longobardia præoccupavit.

Contra quem promissa non implentem,

79 Cum igitur Principes Regni terminum generali decreto statutum Regem subterfugisse, et se etiam hac vice, solita ejus perfidia, delusos animadvertissent; cumque ejus versutiam nec in ipsa reconciliatione vel postea cessasse, certissima relatione didicissent; mox in Suevia apud Ulmam, conventu facto, deliberaverunt; ne se deinceps ab illo ludificari vel potius pristina ejus calliditate periclitari permitterent; sed suæ saluti, in legitimi Principis electione, providerent. In eodem autem Conventu apud Ulmam, generalius Colloquium ad *e* Forechim IV Idus Martii, ad novi Regis electionem condixerunt: ad quod etiam Domini Apostolici consilium et auxilium sibi venire, missa legatione, postulaverunt. Quo audito, Papa ad id colloquium Legatos direxit, qui Principes rogarent, ut dispositionem Regni usque in adventum ejus differrent, si hoc sine periculo fieri posse sperarent. Noluit sane eis hoc ex definito præcipere, ne sibi jure imputari posset, si quod periculum status Regni ex illa dilatione
C incurrisset. Altera autem die post dimissionem legatorum, Manegoldus Comes, magnus amator veritatis, advenit; cujus relatione Papa de novo Rege constituendo certior factus, alium Legatum, Gregorium scilicet Romanæ Ecclesiæ Diaconum, ad Principes Regni destinavit: qui, eos Apostolica auctoritate adventum ejus præstolari compelleret: eo tamen primitus explorato, si Rex, qui adhuc in Longobardia morabatur, ab eodem Legato conventus, securitatem facere vellet, ut Domino Papæ transitum ad Teutonicas partes, pro ipsius causa determinanda, concederet. Quod si Rex nollet concedere, præcepit Papa, ut Legatus ad se rediret, nec Principes cum aliqua dilatione a providenda Regni necessitate suspenderet. Item eidem Legato præfatam legationem imponens Papa, dixit inter alia; se quasi pro indicio hujusmodi securitatem exegisse, cujus, inquam, securitatis exhibito, illum in Regnum restitui posse, præsagiret: sicuti, ejusdem securitatis denegatio, hoc eum non posse, ex divino indicio denotaret.

Ulmæ congregati Principes,

e

Papam ad se venire rogant:

hic Rege securitatem negante,

80 Inter hæc verba Papæ tres digiti ejus dextræ, usque ad medium, repente sanguinei apparuere: quos sanguine ex naribus profluente maculatos existimans,

pro se legatos illuc dirigit,

detergere cœpit: sed eos sanguineis notis nullatenus D
emaculare potuit. Hinc ipse et reliqui sapientes, qui hoc miraculum conspexerunt, aliquid magni per hæc signa portendi non dubitarunt. Erant autem ibi tunc præsentes prænominatus Comes Manegoldus, et venerabilis Presbyter Erkinbertus, cum aliis quam pluribus in oppido Canusii in capite Jejunii, quod eo anno contigit *f* in Kal. Martii. Percepta igitur legatione, statim Legatus ad Regem properavit, cum prædicto Comite: sed Rex securitate, quam Papa postulabat, facere contempsit: unde et ille Legatus ad Apostolicum redire non tardavit. At Comes ad proximum Forecheimense Colloquium venire acceleravit; quo et priores Legati jam pervenerant, qui una tantum die, priusquam præfatus [discederet] Comes, ab Apostolico missi fuerant. Hi autem erant Legati; Bernhardus, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Diaconus: item alter Bernhardus, Abbas religiosus de Massilia, fere sexcentorum monachorum Pater, qui etiam secum duxit egregium Doctorem quemdam, nomino *h* Christianum, postmodum Aversanæ civitatis Episcopum, cujus opus extat eximium contra Turonensem Berengarium.

f

g

h

E
81 Non indignum videtur hoc in loco paulisper orationis cursum retentare, et quam fidelem Apostolicæ institutionis sectatorem et propagatorem in Comite Manegoldo, non semel commemorato, Gregorius noster habuerit, declarare. Hic enim ex generosa et religiosa *i* B. Udalrici Augustensis Episcopi genealogia procreatus, et sapientissimo fratre suo, Herimanno videlicet Contracto, in omni observantia Christianæ religionis ad unguem informatus, virgo virginem sortitus est uxorem: duosque filios ex ea generatos in tanta disciplina usque ad juvenilem ætatem educavit, ut alterum eorum ad similem monogamiam perducens heredem sui relinqueret; alterum, in cœlibatu occisum, imo ipsius occisionis ejus [diem] longo locorum intervallo remotus, per spiritum mirabiliter agnoscens, fleret et gauderet: flevit enim propter acerbitatem inopinatæ mortis, et gavisus est propter impunitatem incontaminatæ juventutis. Hoc autem maximæ castificabat liberos, quod verax pater comminabatur eis exheredidationem, si quam, præter legitimam copulam, cum mulieribus perpetrasse detegerentur coinquinationem. Vir igitur Christianissimus, cum B. Gregorium Papam nimio affectu propter justificationes ejus diligeret, cumque sæpius propter alternas
F morum similitudines inviseret; quadam vice, in tantam Romæ positus infirmitatem incidit, ut, qui præsentes erant, vitam ejus desperarent. Cumque tristis nuntius Domino Papæ venisset, valde condolens, festinus ad eum venit: et pauxillum panis in scyphum confringens, meroque perfundens, ægro pro benedictione porrexit. At ille, protinus ut gustavit, recepit non solum delectationem comedendi, sed et virtutem cum incolumitate de lecto surgendi. Qui, cum ad propria remearet, et Apostolica statuta, maxime devitandis Officiis incontinentium Sacerdotum, non segniter ubique divulgaret, et in Clericis atque Ecclesiis ad se specialiter pertinentibus, hujusmodi abominationes minime toleraret; uxor cujusdam Presbyteri sub ejus ditione positi, malignans propter separationem mariti, hoc familiaribus suis audientibus se minabatur effecturam, ut qualem molestiam ipsa sustineret in separatione conjugis sui, talem et Comes sustineret in disjunctione conjugis suæ. Dixit, et eheu! permittente Deo tam pessimum facinus in Dominam peregit. Nam delectabiles cibos veneno infectos obtulit, eamque nihil mali suspicantem simulata benignitate decepit. Igitur Comes religiosus, adhuc in robusta ætate viduatus, nullis suorum adhortationibus

quo et Manegoldus Com. præcesserat,

i

summus amator castitatis,

a Gregorio miraculose sanatus,

nec ad secundas nuptias induci se passus:

A adhortationibus ad secundam copulam permoveri potuit: dicens, sibi pudendum et horrendum videri, si cum duabus uxoribus processurus esset ante tribunal Christi in die judicii. In tantum autem profecit per devotam obedientiam Papæ nostri Gregorii, ut ante finem suum, quem senex et plenus dierum attigit, quibusdam virtutum signis effulserit, et prophetiæ, quemadmodum in occisione filii patuit, [dono] venerabiliter claruerit. *k*

cui similis in fide erga Papam B. Cincius.

82 Huic beatæ recordationis Comiti non incongrue adjungitur memoria pretiosæ mortis B. Cincii. Urbis Romæ Præfecti, cujus et superius virtutes breviter descripsimus. Hunc etenim, propter fidem sæpe dicto et sæpe dicendo Papæ Gregorio exhibitam, Dominus noster Jesus Christus martyrio coronavit ejusque sepulchrum continuo viginti miraculis, in Synodo numeratis et probatis, illustravit. *l* Nam cum zelum Domini haberet, et exhiberet fidem secundum sanctam Apostolicæ institutionis formam, occisus est ab apparitoribus Henricianæ persecutionis.

ANNOTATA.

B

a *Convenerunt* Oppenhemii, *urbe tunc Imperiali, postea Palatino Rheni oppignorata, inter Moguntiam et Wormatiam, anno* 1077; *vel ut alii volunt convenerunt* Triburiæ, *e regione Oppenhemii, urbe olim celebri: nunc vilis est vicus, sed adhuc nomen retinens.*

b Adalaia, *sive* Adelasia *aut* Adalais, *Olrici Magnifredi Marchioni Secusiæ filia nupta anno* 1014 *Humberto Saxoni, inde Marchioni Secusiæ et Comiti Sabaudiæ Maurianæque, ob plurima Sedi Apostolicæ beneficia præstita filia S. Petri dicta, e vita excessit anno* 1080, *uti indicat Pignonius in Augusta Taurinorum.*

c *Additur in nostro MS.* Actum v Kal. Februarii Indictione xv.

d Modoetia, 10 *milliaribus Mediolano, distat; ubi etiam Imperatores solebant Coronam ferream accipere.*

e Forecheim, *munitissimum oppidum Episcopi Bambergensis, inter Bambergam et Norimbergam.*

f *Ita fuisse confirmat Pascha, dein celebratum* 16 *Aprilis, cyclo Lunæ* 14, *Solis* 22 *littera Dominicali* A.

g *De utroque* Bernardo *supra actum cap.* 6, *litt. h. In nostro MS. dicitur* Udo Trevirensis una missus.

h *Imo nomine* Guismundum *seu* Guitmundum, *qui* C *etiam Gallus, et monachus Lofredi in Normannia fuerat. Ejus opera extant in Bibliotheca Patrum. Consule Bellarminum de Scriptoribus Ecclesiasticis.*

i S. Udalricus *colitur* 4 *Julii, quando hæc poterunt discuti. Interim inspiciatur genealogia, quam ad calcem Vitæ adjecit Velserus, in editione Augustana anni* 1595.

k *Mirum est hunc nusquam inter Augustanos Sanctos nominatum inveniri; ac neque de loco sepulturæ vel die mortis quidquam legi.*

l *Utinam miracula illa extarent cum beatificationis decreto, itaque dies sui cultus viro restitui posset, tam digno inter Martyres honorari; aut saltem sciretur ubi sepultus sit.*

CAPUT X.

Conventus Forchemiensis, Rudolphi Regis electio, seditio a Simoniacis et Concubinariis excitata.

Forchemii collecti Principes,

Facto igitur conventu apud Forecheim, præfati Legati litteras Apostolicas in medium protulerunt: quam parum Dominus Papa de promissione Regis lætatus fuerit; cum adversarii Ecclesiæ plus audaciæ, quam terroris ex præsentia Regis acciperent. Ad hoc, aiebant, eum petere, ut novi Regis electionem D de qua audierat, in adventum ejus differrent, si hoc sine periculo fieri posse perpenderent. Peracta igitur legatione, Archiepiscopi, Episcopi, Duces, Marchiones, Comites majores atque minores, debitam reverentiam Legatis impendentes, per consessum singuli surrexerunt; et, quot contumeliis et quot periculis jam ab Henrico Rege affecti esent, vel se afficiendos fore non dubitarent, Legatis lamentari cœperunt: seque toties insidias ejus inter ipsa pacis oscula vix evasisse, ut nec juramento ejus deinceps aliquam fidem exhibere possent. Hoc quoque addentes, se tamdiu eum post depositionem tolerasse, non utique ut correctionem ejus, utpote penitus desperatam, exspectarent; sed ut quibusdam occasionem calumniandi auferrent, qui fortasse ei, si non tamdiu exspectaretur, correctionem interclusam fore conquererentur; totaque illa die cum hujusmodi querimoniis transacta, nec medietatem injuriarum sibi illatarum enumerare potuerunt.

A PAULO BERNRI.

coram legatis Apostolicis.

84 In crastinum vero iterum ad hospitia Legatorum convenientes, pro sua necessitate sublevanda, eos consuluerunt; suggerentes eis periculosissimum et irrevocabile schisma in toto Regno futurum, nisi E in eodem Conventu, ut deliberaverant, in alicujus novi capitis sublevatione confœderati, illud anticipare festinarent. Legati autem legationis suæ non immemores, satis compendiose ad hoc responderunt: sibi quidem optimum videri, si Regis constitutionem, juxta eorum legationem, in adventum Domini Papæ sine periculo differre possent: ceterum provisionem Regni non tam in eorum consilio, quam in Principum arbitrio sitam esse dixerunt, qui Rempublicam in manibus tenerent, ac totius Regni damnum sive proficuum optime prænossent. Itaque Principes Regni, de adventu Papæ incerti, sed de maxima dissensione eventura et periculo, si differrent, certissimi; accepta licentia a Legatis, apud Maguntinum Archiepiscopum convenerunt, et quid eis agendum esset, singulari diligentia invicem tractaverunt: considerantes quidem, se ad nullam dilationem ab Apostolico coactos, sed hoc in eorum arbitrio positum esse; nec alicui nisi sibi ipsis deinceps imputandum fore, si dilatio noceret. Insuper se nullius subjectionis exhibendæ Henrico Regi obnoxios, imo per Apostolici banni transgressionem damnandos, si aliquam subjectionem Regi deinceps exhiberent. Nam Papa, priusquam eum anathematizaret, ex parte omnipotentis Dei et S. Petri et sua, illi Regnum interdixit; F et omnes Christianos juramento, quod sibi fecissent vel facturi essent, absolvit; et, ut nullus ei, ut Regi serviret, interdixit: qui postea ab eo Communionem tantum, non Regnum, falsa correctionis promissione recuperavit.

accepta Regis eligendi potestate,

matura deliberatione præmissa,

85 Hoc igitur Principes Regni diligentissime perscrutati, se quidem a Regis Henrici potestate penitus, ut prædictum est, emancipatos, nec se illi plus, quam illum illis alicujus fidelitatis vel subjectionis [juramento] obnoxios; ut liberi homines, Rudolphum Ducem Suevorum, frustra multum renitentem, frustraque vel unius horæ inducias ad consulendum petentem, Regia dignitate sublimaverunt: virum sane in humilitate præcipuum, regio honori ætate et moribus idoneum; eique se debito fidelitatis sacramento subdiderunt. Qui utique Regnum, non ut proprium, sed pro dispositione sibi creditum reputans, omne hereditarium jus in eo repudiavit, et vel filio suo se hoc adoptaturum fore penitus abnegavit: justissime in arbitrio Principum esse decernens, ut post mortem ejus libere non magis filium ejus, quam alium eligerent, nisi quem ad id culminis ætate et morum gravitate dignum invenissent. Hunc igitur Rudolphum, legitime electum, Archiepiscopi Moguntinus et

eligunt Rudolphum Ducem Suevix:

A. PAULO BERNRI.

A et Magdeburgensis, cum eorum suffraganeis, Legatis Sedis Apostolicæ præsentibus et Regni Principibus, regali inunctione consecrarunt. Electus est autem ab Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, Comitibus majoribus atque minoribus, in Conventu apud Forcheim, anno Dominicæ incarnationis MLXXVII, anno IV venerabilis Papæ Gregorii in hoc nomine septimi, indictione XV, Idibus Martii. Postea die duodecimo apud Mogontiam consecratus est, id est VII Kal. Aprilis, ubi tunc medium Quadragesimæ occurrit. Die autem prædictæ electionis nix ac gelu resolvi cœperunt, quæ eo anno a festivitate omnium Sanctorum usque in illum diem terram Teutonicorum et Longobardiæ occupaverat: quod quidam sapientum ita interpretati sunt; Deum in legitimi Principis electione suam adstipulationem mundo denotasse, per insoliti frigoris depulsionem, et per clementioris aeris reparationem: præcipue, cum nullis hujusmodi promotio displicuerit, nisi illis tantum, qui se, sub legitimo Principe, Simoniacæ hæresi aliisque criminibus abrenuntiaturos fore non dubitabant: qui superiori Rege, non dico permittente, sed cooperante, sanctam Ecclesiam fœdare non cessaverant. Nulli sane Clerico, monacho, sive laico B hujus Principis promotio displicuit, nisi qui seipsum sub ejus auctoritate corrigendum fore timuit; nisi qui sanctam Ecclesiam juxta Canonicas sanctiones instituendam fore contabuit; nisi qui, intercluso Simoniacæ heresis mercimonio, divitias suas attenuari non dubitavit.

qui consecratus bonis omnibus approbantibus.

86 Nullus autem Rudolpho Regi ejusque Principibus perjurium poterit jure objicere. licet jam dudum deposito Regi juramentum fidelitatis fecissent. Illud enim juramentum tam diu observandum erat, quamdiu ipse Regno præerat. Postquam vero omnes Christiani eo sacramento a Papa soluti sunt, eo quidem deposito et anathematizato, non magis illi aliqua subjectio pro hujusmodi juramento debebatur, quam cuilibet Episcopo a subditis suis obeditur, postquam ille, etiam retenta communione, deponitur. Nemo autem, Romanum Pontificem Reges a Regno deponere posse, denegabit, quicumque decreta sanctissimi Papæ Gregorii non proscribenda judicabit. Ipse enim vir Apostolicus, cui Spiritus sanctus in aurem decernenda dictavit, in Apostolica Sede constitutus, irrefragabiliter decrevit, Reges a suis dignitatibus cadere, et participatione Dominici corporis et sanguinis carere, si præsumerent Sedis C Apostolicæ jussa contemnere. Si enim cœlestia et spiritualia Sedes B. Petri solvit et judicat, quanto magis terrena et secularia, juxta illud Apostoli: Nescitis, inquit, quoniam et Angelos judicabimus, quanto magis secularia? Sic utique auctoritate Stephani Papæ Hildericus Rex Francorum pro ignavia sua deponitur: eique deposito insuper et detonso, et in monasterium misso, Pipinus in Regnum surrogatur. Præterea, liberi homines Henricum eo pacto sibi proposuerunt in Regem, ut electores suos juste judicare, et regali providentia gubernare satageret. Quod pactum ille postea prævaricari et contemnere non cessavit; videlicet, quoslibet innoxios tyrannica crudelitate opprimendo, et omnes quos potuit Christianæ religioni repugnare constringendo. Ergo et absque Sedis Apostolicæ judicio, Principes eum pro Rege merito refutare possent, cum pactum adimplere contempserit, quod eis pro electione sua promiserat: quo non adimpleto, nec Rex esse poterat. Nam Rex nullatenus esse potest, qui subditos suos non regere, sed in errorem mittere studuerit. Quid plura? Nonne quilibet miles Domino suo fidelitatis juramento subjicitur eo pacto, ut et ille sibi non deneget, quod Dominus militi debebat? Si ergo Dominus militi debitum reddere contemnit, numquid

in locum depositi jure Henrici,

D non libere miles eum pro Domino deinceps recusat habere? Liberrime, inquam. Nec hujusmodi militem infidelitatis vel perjurii merito quis accusabit, cum totum adimpleverit, quod promisit; Domino suo, inquam, tam diu militando, quam diu ille fecit sibi quod Dominus militi debebat.

87 Igitur Rudolphus Rex, ubi in Regem sublevatus est, statim Apostolico, missa legatione, de sua promotione innotuit, eique debitum obsequium in Ecclesiasticis administrationibus promisit: multoque se promptiorem ad obediendum Sedi Apostolicæ, quam antecessor ejus exhibuit. Ipsa enim suæ consecrationis die, obediens banno Domini Papæ, officium cujusdam Diaconi Simoniaci recipere noluit, qui ea die ad legendum in Missa ante Regem jam sacris vestibus indutus processit: unde Sigefridus Mogontinus Archiepiscopus, amoto eo ab altaris ministerio, alium in ejus locum surrogavit. Hoc autem maximam invidiam Simoniacorum et incontinentium altaris ministrorum Regi conflavit; qui in ipsa sui promotione banno Apostolico obediens, se officia talium respuere per præfati Subdiaconi repulsam monstravit. Nullatenus enim dubitabant, se, sub tam legitimo Principe, aut officium deposituros, aut con- E cubinis et Ecclesiis Simoniace acquisitis abrenuntiaturos. Quapropter illius civitatis Clerici, eadem ipsa Regiæ consecrationis die, post prandium concives suos, vino et insania furentes, in Episcopum suum, et Regem, et reliquos Principes concitaverunt. Quidam enim puer ex civitate, nescimus si propria voluntate ductus, an ab aliquo persuasus, cuidam militi Archiepiscopi partem pretiosæ vestis furtive voluit detruncare: qui statim captus est a milite. Quo audito, Procurator civitatis eumdem per manus acceptum, liberum abire fecit, nulla tamen seditione commota. Clerici autem, audito hujusmodi rumore, captum fuisse puerum, quem tamen jam dimissum scirent, campanas compulsare, cives nutibus et probrosis adhortationibus ad seditionem excitare, vel potius compellere non timuerunt. Sed Rex jam finito prandio ad ecclesiam de palatio descendit, et Vesperas audire cœpit. Interim plebs furens, sanguinem Regis et reliquorum sitiens, ipsam ecclesiam et palatium irrumpere nititur: sed a Militibus Regis compescitur, licet inermibus: nam in diebus Quadragesimæ consuetudo erat sine armis procedere; sed et ipsa, si quæ habebant per civitatem in hospitiis dimissa, præ seditione civium acquirere non poterant. Finitis autem Vesperis, Rex, F cum Archiepiscopo et reliquis Principibus, in palatium de ecclesia regressus, cum populum furentem ab incepto nolle desistere: sed eos ipsam Quadragesimam diem Dominicam, cœmeterium ecclesiæ, imo ipsam eorum matricem ecclesiam furibunda seditione profanare; sicque cum multiplici sacrilegio in mortem suam, Episcoporum, suorumque omnium, nihil ab ipsis injuriatos, conspirasse vidisset: gladio accinctus, eorum insaniam compescere deliberavit. Sed Principes ejus, eum contra regium morem procedere non permiserunt. Ipsi autem ex præcepto ejus, mutuatis undecumque poterant armis, primum quidem ad supplicandum Deo ecclesiam ingressi, deinde Kyrie eleison in altum concinentes, per portam, quæ magis impugnabatur, exiliunt de ecclesia. Qui statim, licet paucissimi, maximam multitudinem hostium adeo in fugam verterunt, ut quidam eorum etiam se in Rhenum morituri præcipitarent: licet regii Milites parum eos ultra cœmeterium ecclesiæ insequerentur.

renuit Missam Simoniaci audire:

hinc exacerbati Clerici

seditionem concitant,

quæ facili negotio dissipatur.

CAPUT

A

CAPUT XI.

Gregorius Legatos, ad schisma Imperii ex compromisso tollendum, in Germaniam dirigit.

Gregorius in Synodo statuit legatos mittendos,

Anno ab incarnatione Domini MLXXVIII Indictione prima, cum uterque Rex, Henricus videlicet et Rudolphus, ab Apostolica Sede adjutorium requireret: Gregorius Papa septimus, generali Synodo præsidens, decrevit; Quoniam lis et perturbatio Regni, in maximum sanctæ Ecclesiæ periculum et detrimentum quotidie redundare cernitur; placet nobis elaborare pro viribus, quatenus idonei tam religione quam etiam scientia pollentes Nuntii, e latere Sedis Apostolicæ ad partes illas mittantur, qui omnes religiosos et justitiæ amatores, in Teutonici Regni partibus commorantes, Clericalis et Laicalis ordinis viros, et ad hoc opus idoneos, convocent: cum quibus (Domini gratia præeunte) aut finem et pacem juste componant: aut veritate percognita, cui parti justitia magis faveat, ad plenum addiscere valeant: quatenus pars injusta desistat; et Apostolica aucto-

B

quos nemo possit impedire;

ritate munita justitia, vigoris et auctoritatis robur obtineat. Verum, quoniam nonnullos, diabolico instinctu collectos, tyrannidis suæ facibus accensos, turpis lucri avaritiæ mancipatos, discordiam potius quam pacem fieri et videre desiderantes, fore non ignoramus; statuimus, ut nulla unquam persona alicujus potentiæ, sive Rex aut Archiepiscopus, Episcopus, Dux, Marchio, Comes, sive Miles, aliqua præsumptione temerariove ausu, fraude dolove, seu aliqua perturbatione, Legatis nostris obsistere et contraire, ne justitiam et finem componant, pertentet. Quicumque autem temerario ausu (quod non optamus) hujus nostræ constitutionis violator extiterit, Legatisque nostris prænominatis, ad hanc pacem componendam euntibus, fraudem opponere tentaverit, vinculo eum anathematis alligamus: et non solum in spiritu, verum etiam et in corpore, et omni prosperitate hujus vitæ, Apostolica potestate innodamus, et victoriam ejus in armis auferimus: ut sic saltem confundatur, et duplici confusione et contritione conteratur. Actum Romæ in Ecclesia Domini Salvatoris, V Nonas Martii, Indictione prima.

a idque Principibus significat per Breves,

89 *a* Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, Archiepiscopis, Episcopis, Clericis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, omnibusque majoribus atque

C

minoribus in Teutonico Regno constitutis, exceptis his qui Canonica excommunicatione tenentur, salutem et Apostolicam benedictionem. Notum vobis fieri volumus, Fratres carissimi, quod in ea Synodo, quam nuper Romæ celebravimus; inter multa alia, quæ de statu sanctæ Ecclesiæ (Deo cooperante) peregimus, de ruina et confusione nobilissimi Regni vestri diligenter tractantes, hoc salutiferum et opportunum pro reparatione pacis vestræ fore putavimus, ut religiosi Legati Apostolicæ Sedis ad partes vestras dirigantur, qui Archiepiscopos, Episcopos, et religiosos Clericos, nec non Laicos ad id idoneos, in loco qui utrique parti habilis et congruus sit, convenire commoneant: ut, aut pacem Deo auxiliante inter vos componant, aut cui parti justitia faveat veraciter addiscant. Nam in eadem Synodo definitum est, quod nos contra eam partem, quæ pacem fastu superbiæ refutaverit, et qui justitia non faverit, omni conamine omnibusque modis potestate beati Petri insurgamus. Et quia nonnullos de Regno vestro intelleximus magis jurgium et discordiam, quam pacem diligere; ex parte omnipotentis Dei et beatorum Apostolorum Petri et Pauli interdicimus, ut nullus sit, qui aliquo ingenio aut studio seu violentia impediat prædictos viros, ad restaurandam Regni

addito anathemate contra impedire volentes.

D

A. PAULO BERNRI.

vestri concordiam convenire, aut convenientes justum et legalem huic discordiæ finem imponere. Ad reprimenda etiam mala ingenia et illicitos conatus, judicio sancti Spiritus et auctoritate Apostolicæ Sedis, anathematizavimus et anathematizamus, si quicumque sive Rex, sive Archiepiscopus, sive Episcopus, sive Dux, sive Marchio, sive alicujus dignitatis vel ordinis persona sit, præsumpserit aliquo modo hanc salutiferam constitutionem perturbare: videlicet qui operam dederit, ne prædictus conventus fiat, aut concordia tantæ perturbationis. Adjecimus etiam eidem anathemati, ut quicumque hujus iniquitatis præsumptor fuerit, non solum in anima, sed etiam in corpore et in omnibus rebus suis, vindictam omnipotentis Dei sentiat; et in omni congressione belli nullas vires nullumque in vita sua triumphum obtineat; sed duplici contritione prostratus semper vilescat et confundatur, ut sic saltem ad pœnitentiam redire addiscat. Præsentium vero portitorem ab hoc vobis dirigimus, ut una cum venerabili Fratre nostro *b* Trevirensi Archiepiscopo, qui Henrico favet; et altero, qui utilis et religiosus ad hoc sit opus Episcopus ex parte Rodulphi, locum et tempus prædicti conventus statuant, quatenus Legati nostri,

E

quos præfati sumus, securius et certius ad vos venire; et quæ omnipotenti Deo placeant, ipso auxiliante, vobiscum valeant perficere. Datum Romæ, VII Idus Martii, Indictione prima.

Udonem Trevir. ad se revocat,

90 Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, Udoni, Trevirensi Archiepiscopo, salutem et Apostolicam benedictionem. Quanta nobis solicitudo quantaque tristitia sit de perturbatione, imo de dissidio Regni vestri, olim clarissimi et potentissimi, in communibus litteris, quas hoc in anno ad vos misimus, satis vobis declaratum esse putamus. Verum quia res de die in diem perniciosius implicari videtur, nobis quoque cura cum nimia anxietate altius in mente figitur. Proinde quidquid nobis super hac re ad præsens melius visum est, quod nostra providentia vel auctoritate intervenire potuisset, maturare curavimus: quod tua Fraternitas litteris, quibus illud singulariter scriptum est, plenius cognoscet. Rogamus igitur et admonemus prudentiam tuam, in qua multum confidimus, ut secundum tenorem earumdem litterarum, sine omni dilatione, de causa hac te intromittas; et omnibus tam minoribus quam majoribus, quoad potes, quid a nobis deliberatum, et qualiter tibi injunctum sit, notum facias: ut miserante Deo, et adjuvantibus his qui Dominum diligunt, tam feralis discordiæ furorem aut penitus compescere, et (quod maxime optamus) ad plenam pacem adducere possimus; aut, si illud peccatis impedientibus minime obvenire poterit, saltem nos, in tanto Fratrum nostrorum periculo, culpam

F

negligentiæ declinemus. Notificato autem consilio et decreto nostro, et requisitis utrimque responsionibus, ut eam certitudinem et consensum inveniatis, ne in mittendis legatis nobis dubitandum sit; ordinatis et confirmatis omnibus, quæ ad prosequendum hoc negotium, loco, tempore, vel ceteris convenientiis necessaria sunt; volumus, ut tu et Frater ille, qui tecum hujus rei mediator esse debuerit, confestim ad nos veniatis: quatenus cognitis securitatibus, et quæ spes pacis esse debeat, Legatos nostros tam sine periculo, quam sine desperatione fructus laboris et fatigationis eorum, vobiscum mittere valeamus. Nec durum tibi sit, Frater, subire, quod imponimus: quoniam ex quo in Ecclesia locum Sacerdotii et officium suscepisti, nihil Deo dignius aut animæ tuæ salubrius fecisti, quam si in hac re nequitiam diabolicæ fraudis elidere, et saluti tot millium hominum opitulante Deo consulere poteris. Et si hoc fatigationi tuæ pro voto non successerit;

cum socio Henricianæ partis iturum ad Comitia.

A successerit; tibi tamen apud illum certa manet retributio, apud quem non infectum reputabitur omne bonum, quod justa et perseveranti voluntate concipitur. Illud tamen a dilectione tua omnino nobis exhiberi volumus, ut etiamsi illum alium, quem hujus rei mediatorem te habere supra diximus, socium itineris habere non possis; tu tamen ad nos venire nullatenus prætermittas. Præcipimus etiam tibi ex auctoritate beati Petri, ut cui justitia favet, tu omnino faveas; et hoc idem facere Clericos et Laicos, quos poteris, ex parte nostra commoneas. Treuga etiam vobis provisa, usque ad quindecim dies post Conventus solutionem, illæsa servetur. Volumus autem, ut apud Regem diligenter procures, quatenus Legati nostri, qui in partibus illis sunt, Bernardus scilicet Diaconus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et Bernardus Massiliensis Abbas, si voluerint, licenter et secure ad nos redire valeant. Data Romæ, VII Idus Martii, Indictione prima.

A. PAULO BERNRI.

Jurato utrimque compromisso,

91 Anno ab incarnatione Domini MLXXVIII, Pontificatus vero Domini Gregorii septimi Papæ sexto, decimo tertio Kalendas Decembris, Indictione secunda, congregata est Synodus Romæ in ecclesia S. Salvatoris, in qua juraverunt legati Henrici et Rudolphi, quisque pro Domino suo, quod nullis dolis B colloquium Legatorum Sedis Apostolicæ, in Teutonico Regno habendum, impedient.

de ejus violatione accusatur Henricus.

92 Anno ab Incarnatione Domini MLXXIX, mense Februario, Indictione II, Pontificatus vero Domini Gregorii septimi Papæ VII, Legati Regis Rudolphi super Henricum proclamaverunt, quod nulli loco nullique personæ parcens, regionem transalpinam contereret et conculcaret, neminem debitus honor vel reverentia tueretur, et ceu vilia mancipia non modo Sacerdotes, sed etiam Episcopi et Archiepiscopi caperentur, vinculisque manciparentur, partimque jam trucidarentur. Decreverunt ergo quam plures Concilii, in illius tyrannidem gladium Apostolicum debere evaginari, sed distulit Apostolica mansuetudo, simul et illud attendens, quod *d* Petro Albanensi et Altmanno Battaviensi Episcopis de eodem negotio scribens, inter cetera dicit: Sic vos utrique parti communes, et ab omni suspicionis nævo, quantum in vobis est, cum divinæ gratiæ adjutorio exhibete immunes, ut justitiæ semper, et nullo modo partibus faveatis, sicut habeatis formam nostram: qui videlicet, postquam judicium tanti hujus negotii in manu B. Petri commissum est, C nihil aliud testibus vobis intendimus, nisi ut per justitiæ semitam incedamus. Ad nullam partem sinceritatem Apostolicæ discretionis infleximus, nullis promissionibus aut terroribus cessimus, nec aliud unquam, Deo protegente, acturos nos esse confidimus.

d nec tamen adhuc damnatur.

Jurato iterum compromisso

93 Porro legati Henrici Regis, qui prædictæ querelæ super eumdem prolatæ præsto fuerunt, secundum hunc tenorem juraverunt: Legati Domini mei Henrici Regis ad vos venient infra terminum Ascensionis Domini, exceptis legitimis *e* sonnis, id est, morte vel gravi infirmitate, vel captione absque dolo, qui legatos Romanæ Sedis secure ducent et reducent: et Dominus Rex obediens illis erit in omnibus secundum justitiam et judicium illorum: et hæc omnia servabit absque dolo, nisi quantum ex vestra jussione remanserit. Et hoc juramus ex præcepto Domini nostri Regis Henrici. Itidem legati Rudolphi Regis juraverunt, quod sequitur: Si colloquium ex præcepto vestro constitutum fuerit in partibus Teutonicis, loco et tempore a vobis definito, ante præsentiam vestram vel Legatorum vestrorum, Dominus noster Rex Rudolphus vel ipse veniet, vel Episcopos et fideles suos mittet; paratusque erit judicium, quod sancta Romana Ecclesia decreverit, de causa Regni subire; nulloque malo ingenio Conventum, a vobis sive a vestris Legatis constitutum, impediet: et postquam certum inde vestrum Nuntium videbit, de pace statuenda in Regno et confirmanda studebit, ut legatio vestra pervenire ad Regni pacem et concordiam possit. Hæc omnia observabuntur, in quantum ex vestra licentia remanserit, vel ex impedimento legitimo, scilicet morte vel gravi infirmitate vel captione, sine dolo. D

eadem denuo inculcat Gregorius, Matth. 5.

94 Posthæc rursus exiit edictum Apostolicæ benignitatis, quod idcirco ex abundanti ponimus, ut clarescat et sapientibus et insipientibus, principem fuisse Gregorium nostrum in illa beatitudine, de qua Dominus dicit; Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. *f* Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, omnibus Archiepiscopis et Episcopis, in Teutonico atque in Saxonico Regno commanentibus, cunctis etiam majoribus atque minoribus, qui non sunt excommunicati et obedire voluerunt, salutem et Apostolicam benedictionem. Quoniam ex lite et dissensione, quæ tamdiu inter vos est, maximum in sancta Ecclesia periculum, maximum undique inter vos detrimentum fieri cognoscimus; idcirco visum est nobis, visum est et Fratribus nostris in E Concilio congregatis, summo desiderio æstuare, summaque ope elaborare pro viribus, quatenus idonei Nuntii, tam religione quam scientia pollentes, e latere Apostolicæ Sedis ad partes vestras mitterentur; qui religiosos Episcopos, Laicos etiam pacis et justitiæ amatores, in partibus vestris commorantes, ad hoc opus idoneos, congregarent; qui (Domini gratia præeunte) die et loco ab illis statuto, tam ipsi quam quos ipsis adhuc jungere debemus, aut pacem componant; aut veritate præcognita, super illos qui sunt tanti dissidii causa, canonicam censuram exerceant. Verum quoniam nonnullos, diabolico instinctu confectos, et iniquitatis suæ facibus ignitos, cupiditateque inductos, discordiam potius quam pacem fieri et videre desiderantes, fore non ignoramus; statuimus in hac Synodo, ad eamdem formam sicut et in præterita, ut nulla unquam persona alicujus potentiæ vel dignitatis, sive magna sive parva, sive princeps sive subjectus, aliqua præsumptione præsumat Legatis nostris obsistere; et postquam ad vos pervenerint, de componenda pace contraire; nec postea contra interdictum illorum, alter in alterum audeat resurgere; sed usque ad diem ab illis statutum firmam pacem F omnes, sine ulla occasione et fraude, observent. Quicumque autem hæc nostra statuta ulla præsumptione violare tentaverit, anathematis eum vinculo ligamus; et non solum in spiritu, verum etiam in corpore, et in omni prosperitate hujus vitæ, Apostolica auctoritate innodamus, et victoriam in armis auferimus; ut sic saltem confundatur, et duplici contritione conteratur *g*.

f

contra obstituros unioni

g

ANNOTATA.

a *Est hæc Epistola* 15 *libri* 5.

b Udo Trevirensi Ecclesiæ *præfuit ab anno* 1068 *usque ad annum* 1077. *Ejus res gestas refert Brouerus lib.* 12 *Annalium Trevirensium, ubi docet ipsum a Schismate Henrici IV defecisse, et alios Schismaticos Episcopos ad saniora consilia retraxisse.*

c *Est hæc Epistola* 16 *lib.* 5. *Ad eumdem quoque sunt, Epistola* 81 *libri primi, et Epistola* 10 *libri* 2*; tum* 12 *libri* 3, *ad Udonem simul et Theodoricum Virdunensem, et Hermannum Metensem; demum alia* 7 *libri* 5, *ad ipsum et Suffraganeos.*

d *De* B. Petro Igneo *et* S. Altmanno *supra fuit actum.*

e *In nostro MS.* excepta matrice vi. *Est autem* Sonna,

A Sonna, Sunnis, Sunnia *apud Cangium in Glossario*, *Causa, quam quis prætendit, quo minus juri audiendo se sistat: de cujus vocis ambigua etymologia, multa vir ille eruditissimus, quæ apud eum legi possunt.*

f *Extat etiam apud eum Brunonem de Bello Saxonico Tomo* I *Collectionis Freherianæ pag.* 147.

g *Adduntur apud Brunonem duæ Epistolæ ad Rudolphum Regem.*

CAPUT XII.

Promulgata depositione Henrici et electione Rudolphi pie moritur Gregorius.

Gregorius auditis Rudolfi legatis,

Anno ab Incarnatione Domini MLXXX, Pontificatus vero Domini Gregorii Papæ septimi anno VII, Indictione tertia, celebravit ipse Papa Synodum Romæ, ubi interfuerunt Archiepiscopi et Episcopi diversarum Urbium, nec non et Abbatum, ac diversorum Ordinum Clericorum et Laicorum innumerabilis multitudo. Supervenerunt autem et Legati Rudolphi Regis et Principum Regni Teutonici, et B hujusmodi querimoniam protulerunt super tyrannidem Henrici: Nos, ex legatione Domini nostri Regis Rudolphi et Principum ejus, conquerimur Deo et S. Petro, vestræque Paternitati et cuncto huic sanctissimo Concilio, quod ille Henricus, quem vos Apostolica auctoritate deposuistis a Regno, id ipsum Regnum contra vestrum interdictum tyrannice invasit, omnia circumquaque ferro, præda, incendio devastavit: Archiepiscopos, Episcopos de Episcopatibus suis impia crudelitate expulit, et eorum Episcopatus suis fautoribus in beneficia distribuit. Per cujus etiam tyrannidem piæ memoriæ *a* Wernharius Magdeburgensis Archiepiscopus occisus est: Adelbertus Wormatiensis Episcopus adhuc ab eo contra Sedis Apostolicæ præceptum in captione cruciatur *b*: multa hominum millia ejus factione sunt occisa; quam plures ecclesiæ, ablatis Reliquiis, incensæ ac penitus destructæ. Innumerabilia quidem facinora sunt, quæ idem Henricus in Principes nostros perpetravit, eo quod sibi contra Sedis Apostolicæ decretum ut Regi obedire noluerunt: et colloquium, quod vos pro inquirenda justitia et pace componenda fieri decrevistis, ex culpa Henrici et fautorum ejus remansit. Quapropter vestram humiliter imploramus clementiam, ut nobis, imo sanctæ Dei Ecclesiæ, decretam sacrilego pervasori Ecclesiarum justitiam C faciatis. His et talibus excitatus viri Dei spiritus, sentiens et imminere diem, quem sibi in visione Beata Dei Genitrix, ad proferendam damnationis sententiam in eumdem adversarium Ecclesiæ, designaverat; et, ne ultra differret, præcipiendo interminaverat; gravi cum dolore et gemitu parturivit; et auscultante atque aspirante Concilio, tandem in hæc verba prorupit.

Henrici scelera exponentibus; *tandem ut erat a Deipara jussus,* *coram SS Petro ac Paulo protestatur,*

96 *c* B. Petre Princeps Apostolorum, et tu B. Paule Doctor gentium, dignamini quæso aures vestras ad me inclinare, meque clementer exaudire; quia veritatis estis discipuli et amatores; adjuvate, ut veritatem vobis dicam, omni remota falsitate, quam omnino detestamini; ut Fratres mei melius mihi acquiescant, et sciant et intelligant, quia ex vestra fiducia, post Dominum et Matrem ejus semper Virginem Mariam, pravis et iniquis resisto, vestris autem fidelibus auxilium præsto. Vos autem scitis, quia non libenter ad sacrum Ordinem accessi, et invitus ultra montes cum Domino Papa *d* Gregorio abii: sed magis invitus cum Domino meo Papa Leone ad vestram specialem Ecclesiam redii, in qua utcumque vobis deservivi: deinde, valde invitus, cum magno dolore et gemitu et planctu, in throno vestro valde indignus sum collocatus. Hæc ideo dico, quia ego non vos elegi, sed vos me elegistis, et gravissimum pondus vestræ Ecclesiæ super me posuistis. Et quia super montem excelsum me jussistis ascendere, et clamare, et annuntiare populo Dei scelera eorum, et filiis Ecclesiæ peccata eorum; membra diaboli cœperunt contra me insurgere, et usque ad sanguinem præsumpserunt in me manus suas injicere. Astiterunt Reges terræ, et Principes convenerunt; seculares et ecclesiastici, aulici et vulgares convenerunt in unum, adversus Dominum, et adversus vos Christos ejus, dicentes; Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum; et, ut me omnino morte vel exilio confunderent, multis modis conati sunt in me insurgere.

D *A. PAULO BERNRI. se injuncto ab eis munere fungentem*

Henrico regimen abstulisse

97 Inter quos specialiter Henricus, quem dicunt Regem, Henrici Imperatoris filius, contra vestram calcaneum erexit Ecclesiam, facta cum multis Ultramontanis et Italicis conspiratione, annitens, me dejiciendo, eam sibi subjugare. Cujus superbiæ vestra restitit auctoritas, eamque vestra destruxit potestas: qui confusus et humiliatus, ad me in Longobardiam veniens, absolutionem ab excommunicatione quæsivit. Quem ego videns humiliatum, E multis ab eo promissionibus acceptis de vitæ suæ emendatione, solam ei communionem reddidi; non tamen in Regno, a quo eum in Romana Synodo deposueram, instauravi; nec fidelitatem hominum, qui sibi juraverant vel erant juraturi, a qua omnes absolvi in eadem Synodo, ut sibi servaretur, præcepi. Et hæc ideo detinui, ut inter eum et Episcopos vel Principes ultramontanos, qui ei causa jussionis vestræ Ecclesiæ restiterant, justitiam facerem, vel pacem componerem, sicut ipse Henricus juramento per duos Episcopos mihi promisit. Prædicti autem Episcopi et Principes Ultramontani, audientes illum non servare quod mihi promiserat, quasi desperati ab eo, sine meo consilio, vobis testibus, elegerunt sibi Rudolphum Ducem in Regem: qui Rex Rudolphus; festinanter ad me misso nuntio, indicavit se coactum Regni gubernacula suscepisse, tamen sese paratum mihi omnibus modis obedire. Et ut hoc verius credatur, semper ex eo tempore eumdem sermonem mihi misit: adjiciens etiam, filio suo obside et fidelis sui Bertholdi filio, quod promittebat firmare. Interea Henricus cœpit me precari, ut illum contra prædictum Rudolphum adjuvarem. Cui respondi, me libenter facere, audita utriusque partis ratione, ut scirem cui justitia magis faveret. Ille autem putans suis viribus eum posse devincere, meam contempsit responsionem. Postquam autem persensit, se non posse, sicut speravit, agere; duo Episcopi, *e* Virdunensis videlicet et *f* Osenburgensis, de consentaneis suis Romam venerunt, et in Synodo ex parte Henrici, me ut ei justitiam facerem, rogaverunt; quod et nuntii Rudolphi fieri laudaverunt. Tandem, aspirante Deo, sicut credo, statui in eadem Synodo, in partibus Ultramontanis fieri colloquium, ut illic aut pax statueretur, aut cui plus justitia faveret, cognosceretur. Ego enim, sicut vos mihi testes estis, Patres et Domini mei, usque hodie nullam partem disposui adjuvare, nisi eam, cui plus justitia faveret. Et quia putabam, quod injustior pars colloquium nollet fieri, ubi justitia suum locum servaret; excommunicavi, et anathemate alligavi omnes personas, sive Regis sive Ducis aut Episcopi aut alicujus hominis, qui colloquium aliquo ingenio impediret ut non fieret.

quod cum Principes in Rudolphum transtulissent, F *spe pacis distulerit approbare,* *e f* *indicto pro ea colloquio:*

98 Prædictus autem Henricus cum suis fautoribus, non timens periculum inobedientiæ, quod est scelus idololatriæ, colloquium impediendo excommunicationem incurrit, et se ipsum anathematis vinculo

nunc autem disturbante illud Henrico,

A. PAULO BERNRI.

A culo alligavit, magnamque multitudinem Christianorum morti tradidit, et ecclesias fecit dissipari, et totum pene Teutonicorum Regnum desolationi dedit. Quapropter confidens de judicio et misericordia Dei, ejusque piissimæ Matris semper Virginis Mariæ, fultus vestra auctoritate, prædictum Henricum, *eum rursus declarat depositum,* quem dicunt Regem, omnesque fautores ejus excommunicationi subjicio et anathematis vinculo alligo: et iterum Regnum Teutonicorum et Italiæ, ex parte omnipotentis Dei et vestra, interdicens ei, omnem dignitatem et potestatem regiam illi tollo; et ut nullus ei Christianus sicut Regi obediat, interdico; omnesque qui ei juraverunt vel jurabunt de Regni dominatione, a juramenti promissione absolvo: ipse autem Henricus cum suis fautoribus in omni congressione belli nullas vires nullamque in vita sua victoriam obtineat. Ut autem Rudolphus *Rudolphum confirmat in regno,* Regnum Teutonicorum regat et defendat, quem Teutonici elegerunt sibi in Regem, ad vestram fidelitatem ex vestra parte dono, largior et concedo, omnibusque sibi fideliter adhærentibus absolutionem omnium peccatorum, veram benedictionem in hac vita et in futura, vestra fretus fiducia, largior. Sicut enim Henricus, pro sua superbia et inobedien- B tia et falsitate, a Regni dignitate juste abjicitur; ita Rudolpho, pro sua humilitate, obedientia, veritate, potestas et dignitas Regni conceditur.

99 Agite nunc quæso, Patres et Principes sanctissimi, ut omnis mundus intelligat et cognoscat; *et Apostolos ut ratum id habeant obtestatur.* quia, si potestis in cœlo ligare et solvere; potestis in terra imperia, regna, ducatus, principatus, marchias, comitatus, et omnium hominum possessiones pro meritis tollere unicuique et concedere. Vos enim Patriarchatus, Primatus, Archiepiscopatus, Episcopatus frequenter tulistis pravis et indignis, et religiosis viris dedistis. Si enim spiritualia judicatis, quid de secularibus vos posse credendum est? Addiscant nunc Reges et omnes seculi Principes, quanti vos estis, quid potestis, et timeant parvipendere jussionem Ecclesiæ vestræ; et in prædicto Henrico tam cito judicium vestrum exercete, ut omnes sciant, quia non fortuito, sed vestra potestate cadet et confundetur, utinam ad pœnitentiam, ut spiritus sit salvus in die Domini. Acta Romæ, Nonis Martii, Indictione III.

100 Igitur satanæ traditus infelix Henricus rabi- *Persecutionibus se purgatum intelligit,* doque dæmonum furori, magis ac magis ad summum iniquitatis conscendit; et legitimum Papam destitu- C tuere cupiens, auream statuam Simoniacis et Nicolaitis in Romana civitate, quam Babylonem Petrus et Joannes appellant, novus Nabuchodonosor, erexit; g Guibertum scilicet Ravennatem Episcopum, jam pridem a Gregorio nostro, propter incestum et alia flagitia sua, Synodali sententia damnatum. Proinde gravissima persecutione contra virum Dei commota, Salernum recessit: ibique supernæ medicationis absynthio per corporales ægritudines efficacissime purgatus, divinæ consolationis dulci responso meruit exhilarari, videlicet purgationes istas ei in perpetuum proficere et sufficere, nec eum ullam castigationem oportere post obitum timere: denique, in signum sempiternæ sospitatis, temporalem incolumitatem recepit; et, quod valde gloriosum *atque in fine Maji moriturum.* videri potest, circa Kalendas Januarii prænosse cœpit, dissolutionem corporis sui futuram circa Kal. Junii. Quibus cum appropinquasset, et ultimi doloris luctam inchoasset, astantibus ei Episcopis et Cardinalibus, eumque pro laboribus sanctæ conversationis et doctrinæ beatificantibus, respondit: Ego, Fratres mei dilectissimi, nullos labores meos alicujus momenti facio; in hoc uno solummodo confidens, quod semper dilexi justitiam, et odio habui iniquitatem. Item, cum anxietatem suam de statu suo post discessum ejus deplorarent; elevatis pius D Pater in cœlum oculis, et eodem porrectis instar ascensionis palmis. Illuc, inquit, ascendam, et obnixis precibus Deo propitio vos committam.

101 Præterea rogatus, ut in tanta fidelium perturbatione, sibi successorem et Ecclesiæ contra *Proponit Cardinalibus tres idoneos ad successionem,* prænominatum adulterum designaret ultorem, trium dedit optionem: videlicet Desiderii, Cardinalis et Abbatis Cœnobii Cassinensis; atque reverendissimorum Episcoporum, Ottonis Ostiensis, et Hugonis Lugdunensis. Verum quia Otto nondum a Germaniæ et Galliæ partibus redierat, ubi Apostolica legatione functus, venerabilem Gebehardum h Constantiensis Ecclesiæ Præsulem se præsente et favente consecraverat, et alia nonnulla ad stabilimentum Ecclesiæ pertinentia prudenter i ordinaverat; k Hugo quoque sua lustrans gubernacula procul aberat; interim suasit eligi vicinum Desiderium, *suadet eligi Abbatem Casinen.* licet brevissime victurum, non tamen absque typo victoriæ Victorem esse appellandum. Nam in diebus ejus, qui quatuor aptati sunt mensibus, famosam victoriam dedit Dominus Apostolicæ Sedis propugnatoribus de adversariis ipsius: per quam etiam Cathedram suam diu ab invasoribus detentam rece- E pit Wirzeburgensis Episcopus, nomine Adalbero, vir spectabilis natu, honorabilis vultu et actu, reduces habens venerandos Coepiscopos prædictum Gebehardum Constantiensem, et Heremannum Metensem, qui et ipsi pro fidelitate Gregorii nostri Sedes suas amiserant. Prædixerat eidem Desiderio Pater sanctus, quod non interfuturus esset migra- *eumque suæ morti non adfuturum prædicit:* tioni ipsius, quamvis ob hoc infirmantem invisisset, et cum eo usque in finem perseveraret, et sanctas exequias cum ceteris fidelibus celebraret; multumque eum attonitum tristemque reddiderat. Cumque hæreret in admiratione, quidnam impedimenti futurum esset, subito nuntiatur ei a Nortmannis facta circumvallatio cujusdam castelli suo monasterio subjecti: et compulsus necessitate succurrendi suis, abeundi licentiam accepit: sicque, licet invitus, explendæ Prophetiæ locum dedit.

102 Interea Pontifex beatus Gregorius super his, *fidelibus omnibus benedicit,* quos excommunicarat, requisitus, si quam dispensationem facere vellet, respondit: Præter Henricum Regem dictum, et Guibertum Apostolicæ Sedis invasorem, et omnes illas principales personas quæ aut consilio aut auxilio favent nequitiæ vel impietati illorum, omnes absolvo et benedico, quicumque me hanc habere specialem potestatem in vice F Apostolorum Petri et Pauli credunt indubitanter: præter hæc admonens eos de multis, et hoc dedit illis præceptum: Ex parte Dei omnipotentis, atque auctoritate Beatorum Petri et Pauli Apostolorum, præcipio vobis, ut neminem habeatis Romanum *et pie Salerni moritur,* Pontificem, nisi canonice electum, et sanctorum Patrum auctoritate electum et ordinatum. Ubi vero in extremo positus erat, ultima verba ejus hæc fuerunt: Dilexi justitiam, et odivi iniquitatem, propterea morior in exilio. Quo contra quidam venerabilis Episcopus respondisse narratur: Non potes, Domine, mori in exilio, qui in vice Christi et Apostolorum ejus divinitus accepisti gentes hereditatem, et possessionem terminos terræ. Itaque septiformi gratia plenus septimi Gregorii spiritus, qui mundum et principes ejus arguerat de peccato et de injustitia et de judicio, in fortitudine cœlestis cibi nuper accepti cœlestem viam arripiens, meritoque divini zeli, velut igneo curru, instar Eliæ subvectus, l Urbani prædecessoris sui, cujus ea die festivitas exstitit, *ac sepelitur.* omniumque beatorum lætitiam in cœlesti gloria cum Christo gaudentium excellenter amplavit; in terris vero peregrinantem Ecclesiam discessu suo non parvo mœrore consternavit. Corpus ejus sepulturæ

A turæ traditum est apud beatum Matthæum Evangelistam, de cujus nova inventione lætabundam scripserat ante paucos annos Epistolam. *m*

ANNOTATA.

a Werinharius, *sive* Wernerus; *aut* Wecel, cæsus anno 1078 die 7 Augusti ab Henrico IV, prope fluvium Unstrow, dum partes Romani Pontificis tueretur. *Ita Strenesdorfius in Primate Magdeburgensi*, juxta Annales MSS. *Ast in nostris Annalibus MSS. Anonymi Saxonis dicitur*, in fuga a vulgaribus hominibus occisus.

b Adelbertus, *post longum exilium restitutus, obiit anno* 1108, *die* 6 *Julii. Ita Bruschius. De restitutione sub sequenti Papa facta infra agitur.*

c *Hæc eadem habentur in Actis Concilii Romani.*

d *Iste est* Gregorius VI, *cujus iter refert Baronius ad an.* 1047.

e Theodoricus *Virdunensis præfuit ab an.* 1047 *ad an.* 1090.

f Bernardus Osnabrugensi Ecclesiæ *præfuit ab anno* 1068 *ad an.* 1088, *a Cratepolio plurimum laudatus.*

B g Guibertus, *ab Henrico Rege creatus Archiepiscopus anno* 1072, *fuit excommunicatus anno* 1078 *in Concilio Romano* IV *centum fere Episcoporum et aliis, et iterum anno* 1080 *in Concilio Romano* VII.

h *Fuerat* Constantiæ *summa perturbatio per annos sex, quod Henricus Rex suos Sacellanos Rupertum, dein Bertholdum ad gubernandum Episcopatum miserat: sed iis a Clero non acceptis*, Gebehardus *assumptus fuit.*

i Otto *postea creatus est Papa anno* 1088 *et* Urbanus *II appellatus.*

k *Hic est supra memoratus* Hugo *celebris Episcopus* Diensis, *et Legatus Gregorii VII per Gallias: qui ut majorem haberet auctoritatem, factus est anno* 1080 *Archiepiscopus Lugdunensis.*

l S. Urbani I Papæ et Martyris, *cujus Acta jam dedimus.*

m *Est hæc epistola* 8 *libri* 8 *ad Alphanum Episcopum Salernitanum.*

CAPUT XIII.

Exempla eorum qui Gregorii decretis obedientes vel inobedientes fuere, divinitus probata vel improbata.

C Consequenter hic introducendus videtur præcipuus virtutum ejus sectator et heres, beatus videlicet *a* Anselmus, Ecclesiæ Lucensis Antistes, qui ante omnia id studii semper habuit, ut imitaretur eum in omnibus, adeo ut discrepare ab illo prorsus nollet in aliquo: deinde, quidquid in ipso fuit, illius semper meritis attribuit. Gregorius namque, veluti fons erat; Anselmus quasi rivus fluebat, et arida irrigabat: ille, quasi caput, totum corpus gubernabat: iste, ceu manus studiosa, quod injunctum operabatur: ille, sicut sol illuminavit omnia; iste, velut splendor, declaravit singula. Olim Elias, ex mortalium cohabitatione transiturus, dimisit Elisæo pallium suum, Prophetici muneris instrumentum: similiter et Gregorius, ex hac mortali vita migraturus, transmisit Anselmo Pontificalis insigne potestatis, videlicet mitram capitis sui; hoc nimirum Deo cooperante, ut, sicut ille Prophetiæ per pallium hereditavit prærogativam, ita et iste Sacerdotalem per mitram obtineret eminentiam. Nempe eo usque processit similitudo, ut, sicut Elisæus per pallium Eliæ virtutum signa demonstraverat, ita et Anselmus per mitram Gregorii quædam magnalia exhibuerit. Nam, ut de pluribus unum magis divulgatum D proferamus, reverendus Mantuanæ Præsul Ecclesiæ Ubaldus, multis jam annis gravissime spleneticus, et toto corpore ulceratus præsertim in cruribus, sic ut vix quomodolibet stare posset, vix etiam jacere vel sedere; qui et multa in medicos erogaverat, nihilque profecerat; apposita eadem mitra ubi major ingruerat dolor, pristinæ redditus est sanitati. Libet ejusdem Anselmi de Psalmorum tractatibus paucas sententias excipere: et quam pium affectum erga sanctitatem magistri sui Gregorii habuerit, evidentius ostendere. Sic ergo loquitur in tractatu secundi Psalmi: Astiterunt Reges terræ, et Principes convenerunt in unum, adversus Dominum, et adversus Christum ejus. Reges terræ, membra videlicet ejus qui regnat super omnes filios superbiæ, non solum venerunt, sed et astiterunt, et exercitu suo Romanam Ecclesiam obsederunt; et principes Sacerdotum conspirantes convenerunt in unum, contra sanctum Petrum, et contra Vicarium ejus Gregorium, imo ipsum qui dixit; Qui vos tangit me tangit; qui vos spernit, me spernit; crucifigunt iterum filium Dei. Constat etenim, quia caput nostrum in E membris suis patitur, in membris infirmatur; sicut ipse Beato Petro dixit, Vado iterum Romam crucifigi. Nonne tibi videntur Principes Sacerdotum in domo Pilati colligere concilium, ut Christum morti tradant; cum tot falsos testes contra summum Pontificem Henricus adornavit, cum omnes clamant; Reus est mortis? Nonne iterum Barrabas eligitur, et Christus sub Pilato morti addicitur; cum Ravennas Guibertus eligitur, et Papa Gregorius reprobatur? Sic vivere latronem petunt, qui lege damnatur; et justum damnant, per quem omnes salvantur. Nonne tibi videtur iterum Pilatus manus suas lavisse, et dixisse: Mundus ego sum a sanguine hujus, nullam in eo causam invenio; quando simulata pœnitentia Henricus adoravit summum Pontificem, deinde falsis Episcopis suis dixit, Secundum legem vestram judicate eum? Amplius: Dirumpamus vincula eorum, etc. Opprimamus, inquiunt, virum justum, quoniam contrarius est operibus nostris. Si enim dimiserimus eum sic, venient Romani, et tollent nostrum locum et gentem. Item: Si Papa Gregorius vixerit, mittet contra nos prædicatores veritatis, qui discutientes vitam et actus nostros, eripient oves Christi de manibus nostris; et justi diripient spolia nostra, et dimittent Ecclesiam facientibus fructum in ea. Quantæ vero sanctitatis tractator iste fuerit, partim ex lectione sanctorum F gestorum ejus animadvertimus, partim ex relatione religiosorum Fratrum, qui se de longinquo ad sepulcrum ejus per revelationem invitatos venisse, et a gravibus atque diutinis languoribus absque mora liberatos fuisse, testati sunt, perpendimus.

104 Nunc operæ pretium arbitramur paucis demonstrare, qualiter vel gratia vel ira Dei, nostris, hoc est in Germanicis partibus commendaverit decreta Gregorii nostri contra avaritiam et luxuriam Simonis et Nicolai; quatenus et justi vigilantiores fiant, ad cavendum interdictæ communionis piaculum; et operarii iniquitatis formidolosiores effecti, summis pœnitentiæ conatibus enitantur, ad evadendum suæ prævaricationis supplicium. Nam ad sepulcrum ejus cœlitus facta, vel quæ fieri dicunt religiosiores quique Romani; nos illis, qui viciniores sunt, percensenda reservamus; quibus et personæ facilius innotescunt, in quibus vel facta vel fiunt. Ut ergo contra primam in Ecclesia Simonis pestem primum ponamus exemplum, reverendissimus Hirsaugiensis cœnobii Pater *c* Wilhelmus, cujus religionem scripta quoque Gregorii nostri venerabiliter acceptant, inter multos, qui specialem ejus medicinam

m

a
S. Anselmus Lucen. velut Eliseus Eliæ heres,

A. PAULO BERNRI. *per mitram Gregorii morbos curat,*

et super Psalmos scribens,

Luc. 10,

ejus in persecutionibus constantiam laudat.

Omissis quæ ad Gregorii corpus fiunt miraculis,

c
narratur correptio Simoniaci,

A. PAULO BERNAI.

A nam expetebant, recepit quemdam Presbyterum, Simoniacæ pravitatis lepra maculosum, humilitatis antidoto curandum. Sed eheu! vim faciente monachorum importunitate, quorum pessima consuetudo est de sacris Canonibus aut parum aut nihil curare, non compescuit eum ab illicita immaculati Agni immolatione. Unde contigit, ut ipse Salvator horrenda eum visione deterreret, cum forte post inchoatam Missam catechumenorum in proprio [stallo] resideret. Oppresso namque sopore apparuit, scissis vestibus, aspectu quasi leprosus; eique stupenti et admiranti, quem respiceret causa hujuscemodi apparitionis; Taliter, inquit, tu me tractasti: qui, cum te Simoniacum non nescires, ad conficienda Sacramenta Corporis et Sanguinis mei nihilominus accedere præsumpsisti. Inter hæc, urgente hora surgendi ad lectionem Evangelii, multi Fratrum innuerunt, ut excitaretur; sed prædictus Abbas altiori consideratione renuit, ne revelatio, si qua esset, impediretur: animadvertit enim non otiosum esse tam profundum illius temporis et loci soporem. Itaque ventum est ad Missam Sacramentorum, et tunc necessario expergefactus, celebrandi causa mysterii, manifestavit gravedinem et impossibilitatem suam, B acceptoque protinus ejusdem Missæ vicario, ex tunc in reliquum penitus cessavit a Sacerdotali officio.

ad altare accedere præsumentis;

105 Abhinc proferenda sunt exempla contra Nicolaitas, et eorum communicatores valentia. Felicis namque memoriæ Virgo Herluca, cui familiares erant visiones et revelationes Domini cum infirmitatibus Apostoli, fideli relatu nobis insinuavit; quod ipsa vice quadam, dum solitaria resedisset in cellula sua, subito viderat Dominum Jesum ad se introire, comitante beato Wicterpo Augustensis Ecclesiæ quondam Præsule; habitoque paulisper silentio, subsistere, et vulnera tantum sua cruore manantia ostendere. Cumque horripilasset a timore visionis insolitæ, affatus est eam Episcopus ita dicens: Abhorresne, Soror, a cruenta specie Salvatoris? Ait: Etiam Domine. Vis eum, inquit, taliter ulterius non videre? Respondit: Volo. Noli, inquit, ergo amodo Richardi Presbyteri Missas audire, qui debitam tanto officio castimoniam non vult custodire. Sic enim vocabatur Presbyter, qui illi ecclesiæ indignus præerat, juxta quam Virgo Deo dedita manebat. Et ex tunc eum publica vitatione confutatum, et exemplo suo plebem, ut idem faceret, animavit.

et visio B. Herlucæ de concubinario uno,

106 Illa quoque *e* visio non indigna commemoratione videtur, qua dilectus Deo et hominibus, C benedictæ memoriæ Adalbero Monachus, et ipse contumelias et terrores ab adversariis Gregorii nostri propter obedientiam decretorum ejus passus, eamdem Herlucam vidisse referebat de quodam Nicolaita, qui carnalibus desideriis inserviens ecclesiam illam contaminaverat, quæ est in loco qui dicitur Rota. In illa namque confinia, hoc est in confinio Noricorum et Alamannorum quos Lycus fluvius disterminat, non procul distabant mansiones ejusdem venerandi senis et beatæ Virginis, multumque se invicem in in Christo diligebant, quia excellentem Dei gratiam in se mutuo recognoscebant. Ita ergo dilectus de dilecta narrabat. Beata Herluca inter socias Virgines et viduas quadam die ex more sedebat, et operi manuum juxta consuetudinem suam diligenter incumbebat: cum ecce subito per fenestram prospiciens, miserabiliter lamentari cœpit et vociferari, dicens: Væ, væ! Melius homini illi erat, si natus non fuisset. Cumque nimis attonita quædam illustris femina, nomine Hadewiga, interrogasset eam quidnam vidisset, unde tantum commota fuisset? Mortuus est, inquit, infelix Presbyter illi de Rota, et anima ejus ab angelis sathanæ sublata portatur ad inferna: vidi enim eos prætereuntes cum

e alteroque,

D insultatione, et animam comitantem cum ejulatione, Illa optante hoc verum non esse, Mittatur, inquit, qui veritatem inquirat. Missus nuntius familiam lugentem invenit; et eadem hora comperit mortuum, qua beata Virgo spiritum ejus viderat a malignis spiritibus asportatum.

107 Interea super ipsas quoque uxores seu concubinas Nicolaitarum terribiliter desæviit divina ultio. Nam quædam illarum, in reprobum sensum traditæ, semetipsas incendio tradiderunt: aliquæ dum sanæ cubitum issent, mortuæ repertæ sunt in matutino, absque ullo præeuntis infirmitatis indicio: aliquarum etiam corpora, post evulsas animas, maligni spiritus rapientes, et in sua latibula reponentes, humana sepultura privaverunt. Porro incestuosis Missarum celebratoribus ita se manifestavit aliquoties ira Dei; quod, dum jam jamque communicare vellent, turbo vehemens irruit, calicemque subvertens Sanguinem effudit, Panem vero sanctum humanæ inventioni mirabiliter abripuit. Qualis vero Presbyter ille fuerit, qui sæpe dicti semperque dicendi Gregorii nostri casulam, sibi in pignore positam, tempore II *f* Gelasii Papæ ad Missam semel induere præsumpsit, non satis investigavimus: sed E hoc pro certo, Romanorum relatu, didicimus; quod illico scabiosus effectus, vix per dignos pœnitentiæ fructus evasit.

ac punitio ipsarum concubinarum.

Aliaque exempla.

108 Quanta vero gratia Dei subsecuta sit obedientes Gregorianæ institutioni, ostendit Religio quadrata, per Apostolicam Gregorii nostri *g* benedictionem venerabiliter in his regionibus inchoata et feliciter multiplicata, videlicet attonsorum Christi servorum, eique fideliter servientium Fratrum *h* barbatorum; Virginum singulari devotione jugiter inclusarum, itemque Virginum regulari moderatione introitus et exitus suos custodientium. Sane quadraturæ hujus sive quadrigæ quatuor præcipui rectores fuere; videlicet Canonicæ vitæ renovator eximius, Altmannus Episcopus de Patavia, et beatæ recordationis *i* Odalricus Prior de Cluniaco, venerandi Patres Wilhelmus de Hirsaugia, et Sigefridus de Sancti Salvatoris-Cella *k*

Ordinis monastici felix restauratio: g h k

109 Verum, quia Cluniaci mentionem modo repetivimus, ad commonitionem cœnobiis Præsidentium, libet ad memoriam revocare duas visiones, inibi Gregorio nostro factas; ut qui verbo et exemplo ejus hactenus projecerunt, amodo nihilominus et harum visionum contemplatione proficiant. Igitur F cum adhuc Legatus Apostolicus quadam vice Cluniacum venisset, et *l* Abbati Fratrum Capitulo præsidenti assedisset, sublevatus spiritu videre cœpit medium Jesum, modo se placide acclinantem eidem Abbati, recte judicanti: modo indignanter avertentem, cum forte minus invigilaret rectitudini: qui, postquam finito Capitulo eidem Patri secreto referebat, non parum cautionis in reliquum suggerebat. Item, cum divina revelatione præmonitus ex Apostolica auctoritate præcepisset, ut omnes qui ibidem vel homicidæ, vel adulteri, vel quolibet modo criminosi exstitissent, ab altaris officio secundum scita Canonum cessare deberent, et iidem protinus pavida confessione declarati fuissent; narrabat prædictus Abbas, se in somnis eosdem velut ab Angelo decollatos vidisse,

quædam SS. Gregorio et Hugoni Cluniac. communia l

110 In calce libri commemorare delectat plenæ dilectionis bigam, martyrii cruore perfusam: Burchardum videlicet Halberstatensem, et Theodomarum Juvavensem Episcopos, Gregoriani dogmatis assertores efficacissimos. Horum namque Burchardus, Annoni Coloniensi et Werenhario Magdeburgensi reverendissimis Archiepiscopis sanguine et religione proximus, postquam gravissimum Henricianæ persecutionis pondus laudabili constantia diu sustentaverat;

Martyrium Burchardi Halberstat.

A sustentaverat; tandem appropinquante supernæ retributionis die, videt sibi in visu noctis beatum Blasium Martyrem ac Pontificem assistere, et beatæ passionis socialem gloriam repromittere. Itaque furiosæ schismaticorum plebis *m* horribili circumdatione apud Goslariam coarctatus, et letaliter vulneratus, quamdiu supervixit cum admirabili alacritate præsentes admonuit, ut sibi et ab hæreticorum contagio caverent, et in obedientia Catholici Pontificis permanerent. Denique inter verba sanctæ exhortationis et orationis spiritum emittens, sepultus est in Memoria Apostolorum Petri et Pauli, quam ipse a fundamento construxerat et dedicaverat.

n et Theodomari Salisburgensis,

111 Porro *n* Theodomarus, naturæ præstantia et totius humilitatis et honestatis artificio præclarus, crebra fugiendi necessitate a Guibertinis et Henricianis tribulatus, et longa demum captione maceratus; postquam se vidit in suis terminis non posse fructificare, statuit Hierosolymam transmeare; atque inter eundum a Paganis interceptus, et pro inexpugnabili confessione nominis Christi membratim intercisus, supernam Hierusalem victor gloriosus intravit. Hic ordinaverat nostræ humilitatis ordinatorem, B reverendissimum scilicet Udalricum Lauriacensem sive Pataviensem Episcopus atque Apostolicæ Sedis Legatum, qui ante hoc *p* septennium, post multos agones, pro assertione Gregoriani dogmatis, cujus ad normam et electus et promotus fuerat legitime decertatos, obdormivit in Domino, anno ætatis suæ centesimo quinto, neminem, proh dolor! sui similem relinquens inter omnes Germaniarum Præsules. Nullum etenim videmus ita compositum moribus, honorabilem vultu, modestum habitu, auctoritate reverendum, semper habentem in gratia sale conditum sermonem, et opportunis undique responsis expeditum, et alias possidentem prærogativas, quas maluimus dissimulare, quam concitare inanem invidiam illum exæquare non valentium. Hoc tamen cum pace cunctorum putamus dicendum, quod nihil illius severitate jucundius, nihil erat jucunditate severius: et quod miræ abstinentiæ cum tanta alacritate moderabatur virtutem, ut nullam penitus redoleret ostentationem.

o

p Laus Udalrici Patav.

q cujus filia spiritualis,

112 Cujus specialis alumna, *q* Virgo Deo devota, vidit cœlestes visiones, et acepit donationes, ad commendationem Gregorianæ obedientiæ non ineptas, ideoque silentio minime prætereundas. Dilexerat C enim quemdam Presbyterum, eo quod caste vixisset, et a tam legitimo Pontifice, videlicet Odalrico, sacros Ordines accepisset; ejusque in divinis Officiis, etiam ipso tenore vocis, delectabilem suæ caritatis similitudinem attigisset. Unde contigit, ut quadam vice videretur ei sacra Mysteria celebrare, dextera divinæ majestatis desuper apparente, et canonice signa cum ipso faciente. Verum post excessum divini Præsulis, cum, peccatis exigentibus, posuisset Deus tenebras insipientiæ, et facta esset nox insolentiæ in ipsa pertransierunt omnes bestiæ silvæ, et catuli leonum rugientes ut raperent, et quærerent a Deo escam sibi, videlicet spiritus maligni: et, quod miserabile dictu est, Sacerdotem istum, eatenus integrum, morsu luxuriæ corruperunt: quod præfatæ Virgini sic assignatum est. Visus est ei denuo sacris Mysteriis insistere, dextera quidem Domini nihilo minus apparente; sed veluti languida dependente, ac nihil penitus conficiente. Et hæc quidem divinitus ostensa sunt Virgini.

Presbyteri sibi cari peccatum sub ejus Missa intelligit:

113 Ceterum aliquoties, cum incontinentium Sacerdotum Officia, juxta Gregorianam prohibitionem, corporaliter declinaret: ac per fidem et orationem illis intenderet, quibus corporalem præsentiam exhibere non potuit; mira Salvatoris largitate ejusdem suavitatis gustum sentire cœpit in ore, quem interdum, realiter communicando Catholicis, se gratulabatur sensisse ex manifesta Sacramentorum perceptione. Diligebat autem hanc Virginem præ ceteris Virginibus beatæ recordationis Antistes Odalricus, non magis propter suam indolem bonam, quam propter honorabilem sanctæ matris viduitatem, et materterarum ejus (quæ omnes illam maxime erudiebant) laudabilem virginitatem. De matre, cui nomen Helisæa, *r* breviter adjiciendum, quod in fervente obedientia Gregorii nostri multis virtutibus et prophetiæ spiritu præpollens, cum ad momentum transitus sui de hoc mundo benignis spiritibus se invisentibus, opportunam solitudinem procurasset, et in eorum glorioso præsidio ad Christum migrasset; e vestigio revertentes, quæ discesserant sorores, invenerunt eam, ad similitudinem Pauli primi Eremitæ, manibus ad Dominum expansis, instar supplicantis; quo nimirum pius Conditor in defuncta ostenderet, quam devote sibi dum viveret supplicasset.

et ea abstinens gratiam percipit Sacramenti.

D *A. PAULO BERNRIE.*

r Hujus mater sancte obit.

114 Hæc nobis scribentibus forte superlata est narratio duorum miraculorum, Salerni cœlitus patratorum, unum mox ut eodem beatus Gregorius recessisset. Nam cum primitus illic prædicare cœpisset, astans quidam rusticus maligna [mente] E cœpit intra se taliter dicere: En, auctor præliorum et seditionum, postquam totum commovit orbem, hanc inquietare venit Urbem. His ita cogitatis, dum etiam proloqui voluit, mutum se factum doluit. Cum vero necessitate compulsus accessit ad hominem Dei provolutusque pedibus ipsius, quibus signis potuit, peccasse se et pœnitere innotuit; ipso miserente et benedicente recepit loquelam, omnipotenti Deo famuloque ejus gratias relaturus. Postquam vero defunctus et sepultus est, nocturno silentio subintroierunt fures aperire sepulcrum volentes propter inducias Pontificales. Verum tantæ vehementiæ ventus obvius eis fuit, ut cunctæ lampades: quæ in crypta B. Matthæi ardebant, exstinguerentur: et ipsi cadentes in amentiam tam diu jacerent, quousque Cleri populique spectaculum fierent.

Blasphemiæ in Gregorium cogitatæ

et furti tentati pœna.

ANNOTATA.

a S. Anselmi *Episcopi Lucensis Vitam dedimus* 18 *Martii.*

b Ubaldus *creatus anno* 1082 *Episcopus, ab Henrico Rege de Sede pulsus,* F

c Wilhelmus *anno* 1091 *die* 5 *Julii mortuus, plurimum laudatur a Bertoldo Constantiensi, et a Trithemio in Chronico Hirsaugiensi.*

d *Vitas* S. Wicterpi Episcopi et B. Herlucæ Virginis *dedimus* 18 *Aprilis; et postremam quidem auctore eodem Paulo Bernriedensi: ubi num.* 22 *meminit hujus historiæ, a se in hac Vita descriptæ.*

e *Hæc visio ibidem repetitur num.* 24

f Gelasius II, *creatus anno* 1118, *præfuit uno solum anno.*

g *Confirmatur hoc ex epistola ejus* 24 *libri* 7 *ad dictum* Wilhelmum Abbatem Hirsaugiensem, *in qua approbat quod curam monasterii S. Salvatoris susceperit: et Trithemius de dicto Wilhelmo ait:* Ipse namque est, qui Ordinem nostrum in omnibus pene Teuthonici Regni Provinciis reformare studuit. *Vocatur a item* Religio quadrata, *Ordo ex quatuor generibus id est duplici utriusque sexus gradu, constitutus. Plura vide apud jam citatum Trithemium.*

h *Id est* Conversorum, *quorum usum idem Wilhelmus vel instituisse, vel abolitum renovasse dicitur a Trithemio; nam Clericis barbas radentibus, ipsi illas alebant causa distinctionis. Hos porro Germanus quidam Poetaster in Chronico Laurisheimensi tomo* 4 *Ill.*

scriptorum

A. PAULO BERNRIE.

A *scriptorum Germ. in Satyra quadam ad Henricum V sic explodit :*

Nunc quoque Barbati, qui sunt, attentius audi.
Sunt ergo Laici Miliensibus (*ita Monachos Hirsaugienses scurra iste appellare videtur, propterea quod panc ex milio communiter vescerentur*)
Sunt *inquit*, Laici Miliensibus associati,
Quos risus populi dedit hoc agnomine fungi,
Sunt quia prolixis barbis ad pectora pexis
Deformes.... facie austera et tonsi caput alte,
Cautius ancisis certoque tenore capillis : *id est non prolixis, haud tamen ad cutem tonsis, sicut illis quos ex re noster Paulus* Attonsos *vocat, quosque idem Poetaster sic subsannat, tenui dumtaxat capillorum brevium linea caput in modum coronæ cinctos,*
Hi per tonsuras grandes, grandesque cucullos,
Per caput abrasi, terra tenus et manicati.

Ceterum insignem utrorumque in monasteriis prælaudatis virtutem, dignior audiri Bertholdus, in Chronico ad annum 1083, *sic describit.* Eodem tempore in Regno Teutonicorum tria monasteria cum suis cellulis, regularibus disciplinis instituta, egregie pollebant : quippe cœnobium S. Blasii in Nigra-silva; et S. Aure-B lii, quod Hirsaugia dicitur; et S. Salvatoris, quod Schafhusen dicitur, id est, navium domus. Ad quæ monasteria mirabilis multitudo nobilium et prudentium virorum hac tempestate in brevi confugit, et depositis armis, Evangelicam perfectionem sub regulari disciplina exequi proposuit; tanto inquam numero, ut ipsa monasteriorum ædificia necessario ampliarint : eo quod non aliter in eis locum commanendi haberent. In his itaque monasteriis nec ipsa exteriora officia per seculares, sed per religiosos Fratres administrantur; et quanto nobiliores erant in seculo, tanto se contemptibilioribus officiis occupari desiderant, ut, qui quondam erant Comites et Marchiones in seculo, nunc in coquina et pristino Fratribus servire, et porcos eorum in campo pascere, pro summis computent deliciis. Ibi nempe et porcarii, et bubulci, præter habitum, iidem sunt qui monachi. Tanto autem caritatis ardore omnes fervent, ut quilibet eorum, non tam suum, quam alienum desideret profectum; et in exhibenda hospitalitate insudant tam mirabiliter, ac si se perdidisse æstiment, quidquid pauperibus Christi et hospitibus non erogaverint.

i *In Vita B. Herlucæ num.* 52 *appellatur* Udalricus, Cluniacensis attinentiæ apud Suevos Præpo-C situs.

k In villa Scaphusen et diœcesi Constantiensi, *ut dicitur in citata Gregorii epistola* 24 *libri* 7.

l *Is est* S. Hugo *Abbas, in cujus Vita auctore Raynaldo Abbate idem refertur,* 29 *Aprilis pag.* 649 *num.* 4, *et in alia Vita pag.* 656 *num.* 3

m *Bertoldus ista habet ad annum* 1088. In Saxonia piæ memoriæ Burchardus Halvestatensis Episcopus, in causa S. Petri firmissimus, heu! acciditur... Migravit autem ad Dominum VIII Idus Aprilis; *uti tunc inter Prætermissos diximus, et ad hunc diem rejecimus, si forte de ejus veneratione Ecclesiastica possemus aliquid intelligere.*

n S. Theodomarus, *sive* Diethmarus, *et potius* Thiemo, *Archiepiscopus* 29 *Salisburgensis seu Juvavensis, factus circa* 1088, *et cum Bavarorum Duce Welfone profectus in subsidium Christianorum, in Palestina rem Christianam recepta Hierosolyma restaurantium, incidit in manus Saracenorum; a quibus martyrio affectus est anno* 1101, *die* 28 *Septembris, quando ejus Acta erunt illustranda, quæ extant tomo* 4 *Antiquarum lectionum Canisii, et in Metropoli Salisburgensi Hundii a Gewoldo edita pag.* 58 *et seq.*

o Udalricus, *Successor S. Altmanni anno* 1091, *in dicta Metropoli dicitur obiisse anno* 1124

p *Ergo circa annum* 1131 *hæc scripsit auctor.*

q *Gretserus opinatur intelligi* B. Herlucam. : *sed malim intelligere aliam aliquam, dum hæc scriberentur adhuc viventem, ideoque non nominatam : alioqui non prætermisisset postea auctor in Vita Herlucæ meminisse matris et materterarum, de quibus infra, tanta sanctitate spectabilium.*

r *Idem Gretserus, non illius Virginis, sed ipsius Episcopi matrem hanc fuisse credidit : in quo putamus hallucinatum.*

ACTA PONTIFICALIA

Ex Chronico Bertoldi Constantiensis collecta.

CAPUT I.

Acta S. Gregorii usque ad annum MLXXXIII.

Anno MLVI Victor Papa, misso Hildebrando tunc Archidiacono, sed postea Apostolico, *a* Synodum Turonis generalem collegit : in qua Berengarius, Andegavensis Ecclesiæ Canonicus, a quo Berengariana hæresis denominatur, synodaliter et præsentialiter pro eadem hæresi examinatur. Qui cum se defendere non posset, hæresin suam coram omnibus anathematizavit et abjuravit, secundum formam, quam sancta et universalis Synodus Ephesina præscripsit. E

a Facit Berengarium abjurare hæresim,

2 Anno MLXI Anselmus Episcopus Lucensis Papa ordinatus, et Alexander vocatus, *b* satis strenue simoniacam hæresim destruxit, et ministris altaris cum conjugibus coire juxta Canonum statuta cum excommunicatione interdixit, ipsosque laicos Clericarum incontinentium Officia audire per bannum prohibuit : sicque Clericorum incontinentiam satis prudenter refrænavit. Hujus autem constitutionis maxime fuit Auctor Hildebrandus, tunc Romanæ ecclesiæ Archidiaconus, hæreticis maxime infestus.

cum Alexandro I agit contra Simoniacos et concubinarios :

3 Anno MLXXIII Romæ Alexander Papa decessit : pro quo venerabilis Hildebrandus, Romæ Ecclesiæ Archidiaconus, communi omnium consilio expetitur Papa constituendus. Quo audito ipse Archidiaconus, se viribus esse imparem tanto honori, imo oneri, reputans, inducias respondendi petiit : et sic fuga elapsus, aliquot dies ad Vincula S. Petri occultatus latuit. Sed tandem vix inventus, et ad Apostolicam Sedem vi perductus, Papa centesimus quinquagesimus nonus septimo Kalendas Maji ordinatur, F et Gregorius VII appellatur : cujus prudentia non solum in Italia, sed etiam in Teutonicis partibus, refrænata est Sacerdotum incontinentia : scilicet quod prædecessor ejus in Italia prohibuit, hoc ipse in tota Ecclesia Catholica prohibere studuit.

in Papam electus fugit

et coactus ordinatur,

4 Anno MLXXIV Legati Sedis Apostolicæ in Alemanniam ad Regem venere, pro ipsius Regis moribus corrigendis : in quorum manus se Rex ipse sub correctionis sponsione commisit, suumque auxilium Domino Apostolico ad deponendos Simoniacos firmissime promisit. Ipsi etiam Regis Consiliarii omnes, res Ecclesiarum injuste acquisitas se reddituros, coram ejusdem Legatis sub sacramento promisere, quippe qui easdem res a Simoniacis emerint, consilio suo eisdem indignos ad Ecclesiasticum honorem adjuvando. His ita dispositis Legati Sedis Apostolicæ redierunt.

Henricum et Consiliarios facit emendationem polliceri,

5 Anno MLXXV Hermannus Babenbergensis Episcopus, a Clericis suis pro Simoniaca hæresi accusatus, a Papa deponitur : cui Rudbertus substituitur. Gregorius Papa in prima hebdomade Quadragesimæ Synodum Romæ collegit : in qua causam Episcopi Spirensis, sed Simoniaci, examinavit : qui ipsa die, cum examinaretur causa Romæ, id est, VI Kalendas Martii, infirmatus est Spiræ; sed deinde IV Kalendas Martii

deponit Ep. Bambergen.

excommunicat Spirensem,

A Martii, miserabiliter expiravit, quando et a Gregorio Papa definitam suæ damnationis sententiam in Romana Synodo excepit. In eadem Synodo decretum est a Gregorio Papa, ut Clerici, aliquem sacrorum Ordinum gradum et officium pretio adepti, deinceps in Ecclesia non ministrent, nec Ecclesiam pretio acquisitam aliquis retineat, nec deinceps alicui Ecclesiam vendere et emere liceat. Deinde ut a Clericali officio cessent, quicumque se per incontinentiam reprehensibiles exhibent. Item ut populus Clericorum officia nullatenus recipiat, quos prædictas Apostolicas institutiones contemnere percipiat.

deponit Simoniacos

et fornicarios:

6 Anno MLXXVI Henricus Rex, per Simoniacam hæresim, sanctam Ecclesiam fœdare non cessavit : scilicet pro pretio Episcopatus, Abbatias et alia hujusmodi investiendo, et inter alia crimina etiam excommunicatis communicando. Cincius quidam, Romanus civis, Gregorium Papam, die Nativitatis Domini Missarum solennia celebrantem, comprehendit : quem ita comprehensum quidam ex militibus ejusdem Cincii occidere destinavit : sed cum gladium super caput ejus vibraret, nimio terrore correptus corruit, nec inceptum ictum explere potuit. Cincius autem Papam in turrim suam captum deduxit : quæ postea statim a Romanis penitus dilapidatur, et Papa prudenter eripitur, qui et suo captori vix a Romanis vitam impetravit. Cum autem Rex, jamdudum sæpe a Papa præmonitus, se corrigere nollet, et Papa in admonendo nihil proficeret; ad ultimum mandavit ei, quod in Romana Synodo proxima eum excommunicaturus esset, nisi resipisceret : quæ legatio in Octava Nativitatis Domini ad Regem pervenit. Unde Rex, in Septuagesima apud Wormatiam colloquio facto, et alio in Lombardia apud Placentiam, omnes quos potuit obedientiam prædicto Papæ exhibendam abjurare fecit : et missa legatione ad Romanam Synodum, quæ in proxima Quadragesima celebrata est, ipsum Apostolicum ab Apostolica Sede contumaciter jussit descendere. Sed missi ejus turpissime in Synodo tractati, vix a Romanis adjuvante Papa evaserunt. Ipsum autem Regem, Synodo judicante, fidelitate hominum, Regno, et communione privavit et omnes ei adjuratos juramento absolvit. Omnes Episcopos, qui Regi sponte contra Papam faverant, officio et communione privavit : reliquis autem, qui inviti eidem conspirationi intererant, usque ad festivitatem S. Petri inducias dedit..... Wilhelmus Trajectensis Episcopus, multa in Apostolicum convitiatus, subitanea morte absque Ecclesiastica communione, post Pascha mulctatur. Jam omnes pene Principes Regni a communione Henrici se sequestrarunt. Mense igitur Octobri colloquium apud Oppenheim a Principibus Regni colligitur, cui Legatio Sedis Apostolicæ interfuit. Ibi Henricus, in Purificatione S. Mariæ tunc proxima se præsentandum Domino Papæ apud Augustam firmissime promisit : nam et illuc Dominum Apostolicum ipse cum Principibus Regni invitavit.

captivus abducitur :

liberatur : B

Henricum Regem citat :

eumque regno et communione privat cum sibi adhærentibus : C

in Germaniam tendens

7 Anno MLXXVII Henricus Rex, propriæ causæ diffidens, et idcirco generalem auctoritatem subterfugiens, furtive Italiam contra Papæ præceptum et consilia Principum intravit : et Apostolico, ad condictum diem Augustam tendenti, ante Purificationem S. Mariæ Canusii obviavit : ubi et ab eo per inauditæ humiliationis simulationem, utcumque potuit, non Regni, sed communionis tantum concessionem vix demum extorsit : dato tamen prius sacramento, ut de objectis criminibus ad judicium Papæ satisfaceret; nec Papæ aut alicui ejus fideli usquam eunti et redeunti aliquam inferre molestiam consentiret. Hoc autem juramentum nec quindecim dies observavit, captis venerabilibus Episcopis Geraldo Ostiensi et Anselmo Lucensi. Unde et Papa missis Legatis, Principibus Regni declaravit, se parum profecisse in eo, quod illum in communionem receperit, cum Simoniaci et excommunicati non minus tunc foverentur ab eo quam primum. His ergo auditis, Principes Regni, generali Colloquio apud Forcheim tertio Idus Martii habito, egregium Rudolphum Ducem sibi in Regem sublimarunt : quem septimo Kalendas Aprilis, ubi eo anno medium Quadragesimæ occurrit, coronarunt. Maxima autem nix, quæ eo anno tamdiu totam terram obtexit, in electione novi Regis resolvi tandem cœpit. In die autem consecrationis ejus, per suggestionem Simoniacorum Clericorum, maxima seditio Moguntiæ orta est : ita ut etiam palatium irrumpere vellent, et religiosissimos Clericos et Monachos occidere. Sed dextra Dei Milites novi Principis, licet inermes, ita protexit, ut ne unum quidem ex suis perderent; ex adversariis autem plus quam centum, partim ferro partim aqua, necarentur. Quibus etiam pro homicidiis hujusmodi a Legatis Apostolicæ Sedis talis pœnitentia imposita est, ut singuli aut quadraginta dies jejunarent, aut quadraginta pauperes semel pascerent, nec tamen Ecclesiasticam communionem quasi homicidæ vitarent.

eumdem ficte pœnitentem, absolvit,

D

EX BERTHOLDO. *et iterum rebellem reprehendit,*

pro quo Rudolphus Rex creatur :

E

8 Rudolphus Rex, post consecrationem in Sueviam secedens, Regnum sibi subjugavit. Interim Henricus Longobardiæ morabatur : ad quem Cincius civis Romanus, secum ducens captum venerabilem Cumarum Episcopum, nomine Reginaldum, Papiam venit ; quippe remunerari volens ab Henrico, eo quod in servitium ejus modo hunc Episcopum, et in præterito anno Dominum Apostolicum captivaverat. Sed ibi subitanea morte præventus, debitam remunerationem accepit ; quam tot sacrilegiis promereri non timuit. Henricus, audita promotione Rudolphi, auxilium Papæ contra illum imploravit, licet supradictum Ostiensem Episcopum in captione adhuc teneri permiserit. Unde et Papa illi respondit, se non posse ejus interpellationi satisfacere, quamdiu apud illum S. Petrus in Legato suo ligatus teneretur. Frustrata ergo supplicatione sua, animum in tyrannidem convertit: nec jam Regnum per justitiam, sed per violentiam obtinere cogitavit. Rex autem Rudolphus apud Augustam gloriosissimum Pascha celebravit cum Legatis Apostolicæ Sedis : ex quibus unus, religiosissimus Abbas Bernhardus, Romam dirigitur : sed ab Udalrico Comite de Lentzburg, Henrici complice, captus et prædatus, annum pene dimidium in captivitate mansit : quem Cluniacensis Abbas de manibus Henrici vix demum eripuit . . . . Vercellensis *c* Episcopus, depositi Regis Cancellarius, cum omnibus suis sequacibus colloquium generale circa Kalendas Maji, in Runcalibus condixit : ut, si aliquo modo posset, Gregorium Papam deponeret : sed ipse ad eumdem terminum, absque Ecclesiastica communione, vitam simul et Episcopatum, heu ! miserabiliter deposuit, quo ille Papam nefaria præsumptione statuit deponere. Non multo post ejus interitum *d* Præfectus Romanæ Urbis, indefessus miles S. Petri contra schismaticos a quodam fautore Henrici crudeliter occiditur : ad cujus corpus in parvo tempore plusquam viginti miracula contigerunt, ut fidelium virorum relatione dedicimus. *e* Imbrico Augustensis Episcopus, qui in præterito Pascha Rudolpho Regi fidelitatem juravit, nil de perjurio curans, Henrico advenienti adhæsit : et apud illam quadam die Missam faciens, hanc sibi conditionem miser imposuit, ut sacræ Oblationis perceptio in judicium ei proveniret, si Dominus ejus Henricus Regnum sibi injuste usurparet. Post hanc temerariam perceptionem, parvo quod supravixit tempore usque ad mortem, numquam se sanum

Cincius subita morte punitur,

F

c ubi et Vercellensis Episcopus

d Præfectus Urbis occisus miraculis claret,

e divinitus puniti Episcopus Augustanus

A sanum de lecto levavit. Nam circa Kalendas Julii, absque Ecclesiastica communione defunctus est. *Ex Bertholdo. et Patriarcha Aquileiensis.* Item *f* Sigehardus, Aquileiensis Patriarcha, in auxilium Henrico contra bannum Apostolici armata manu veniens, in amentiam vertitur apud Ratisponam, et ex ipso itinere repentina morte intercipitur: sicque domum, non absque aliquibus suorum funeribus, in corpore et anima mortuus, reportabatur. . . . . .

9 Papa utrique Regi ex parte S. Petri præcepit, *S. Gregorius inducias indicit,* ut treugas ad invicem facerent, et adventum ejus ad Teutonicas partes pro dirimenda lite non impedirent, sed debitum consilium et auxilium ad hoc iter ei præberent. Legatis autem suis, qui adhuc in Teutonicis partibus morabantur, præcepit, ut ex duobus Regibus illum excommunicarent, qui prædictæ *et eas respuentem Henricum curat excommunicari,* legationi non obediret: obedientem vero, ex parte S. Petri in Regno confirmarent: quod et non multo post factum est; scilicet in die sequenti post festivitatem S. Martini Goslare, Henrico pro inobedientia iterum excommunicato, Rudolpho pro obedientia in Regnum sublimato. Nam Henricus prædictam legationem Papæ nec suscipere dignatus est, nec animum ad treugæ compositionem, sed ad tyrannidis crudelitatem intendit. B

10 Anno MLXXVIII Henricus iterum Apostolicæ Sedi de sua, quasi injusta, damnatione conqueritur unde Gregorius Papa, facto Concilio mense Martio *qui dein colloquium pro pace respuens* (in quo Concilio facta est exceptio quarumdam personarum de Henriciana excommunicatione, et hoc utique ad tempus, id est, uxorum, filiorum, servorum, et reliquorum, qui non scienter, saltem non libenter excommunicatis sociantur) idoneos Legatos iterum destinavit, qui facto generali Colloquio causam Regni juste determinarent; et omnes synodali sententia damnavit, quicumque impedirent, ne Colloquium fieret. Quod Rudolphus libentisime voluit fieri: Henricus autem, utcumque potuit, impedire non cessavit. Nam contra Apostolicum præceptum, maxima multitudine flagitiosorum adunata, procinctum in Saxoniam paravit: cui Rex Rudolphus apud Struvam cum exercitu obviavit, et illo fugato ipse campum victoriæ obtinuit VII Idus Augusti. *infeliciter pugnat.* Occubuit tamen ibi ex parte Rudolphi *g* Wecel venerabilis Magdeburgensis Episcopus, et Wormatiensis Episcopus, *h* captus est. Infinita autem multitudo utrimque occubuit, plures tamen et excellentiores ex parte Henrici. Facto autem alio Concilio Romæ X Kalendas Decembris, utriusque Regis Legati, licet C *Gregorius Romæ Synodum celebrat contra Berengarium* non eadem veritate, in Synodo juravere, quod Domini eorum non impedirent colloquium, pro causa Regni statuendum. Unde et Papa ea vice inter eos judicare non potuit, quamvis bene sciret, cui parti magis justitia faveret. In Synodo ista Berengarius Andegavensis Canonicus, ut ab hæresi sua resipisceret, synodaliter convenitur, eique induciæ usque ad proxime futuram Synodum dantur.

11 Anno MLXXIX Gregorius Papa Synodum Romæ mense Februario collegit; in qua Berengarius, jam tertio convictus, hæresim suam abjuravit et anathematizavit. In eadem Synodo Henricus Aquileiensis Patriarcha Papæ juravit, nulli se deinceps *et Clericos fornicarios;* communicaturum, quem sciret a Papa excommunicatum. In hac Synodo Papa *Presbyteros*, deinceps in fornicationem lapsos, absque spe recuperationis deposuit . . . . . Legati Regis Rudolphi super Henricum proclamaverunt, eo quod totum Regnum confundere et sanctam Ecclesiam conculcare non cessaret. Iterum ergo Papa Legatos suos, pro causa Regni determinanda, ad Teutonicas partes destinavit, videlicet venerabilem Petrum Albanensem Episcopum. *ubi Legati utriusque Regis auditi.* . . . . cum quo Udalricus Paduanus Episcopus in legationem destinatur. Legatus autem Henrici Legatos Papæ, priusquam abirent, in eadem Synodo jurejurando securos fecit de conductu et obedientia D Domini sui. Item Legatus Rudolphi de obedientia Domini sui juravit in Synodo. Legati ergo Sedis Apostolicæ in Teutonicam terram pervenientes, obedientiam Rudolphi et inobedientiam Henrici indubitanter probaverunt: quod et postea, cum redirent, Papæ viva voce protestati sunt.

12 Anno MLXXX Gregorius Papa Synodum Romæ *S. Gregorius Henricum deponit et excommunicat:* mense Martio collegit, ad quam de Teutonicis partibus prædictæ Sedis Apostolicæ Legati redierunt, et omnimodam Rudolphi obedientiam, et Henrici inobedientiam Domino Apostolico renuntiaverunt: unde ipse in fine Synodi Henricum deposuit, ipsumque cum omnibus suis fautoribus anathematizavit, et Rudolphum Apostolica auctoritate in regia dignitate confirmavit. Unde æmulus ejus congregata multitudine schismaticorum sive excommunicatorum, apud Brixinam legitimum Papam abjuravit; et Guibertum Ravennatem quondam Episcopum, sed jam *hic Antipapam creat,* triennio a Papa Gregorio irrecuperabiliter depositum et anathematizatum, sibi non in Papam, sed in hæresiarcham elegit. Deinde apud Moguntiam Conventu facto, eamdem ipsam electionem a quibuscumque potuit confirmari fecit. Jam autem medianE te Octobri, Henricus expeditionem in Saxoniam iterum parans, a militibus Rudolphi itinere unius diei fugatur, quamvis in eadem congressione Rudolphus Rex piæ memoriæ occubuerit. . . . . . His temporibus Henricus totam Italiam adeo conturbavit, ut nullus secure ad Limina Apostolorum posset ire, qui non prius abjuraret, quod ad Papam Gregorium diversurus non esset.

13 Anno MLXXXI Henricus, post obitum Regis Rudolphi, Veronam in Pascha venit: et inde ad *a quo Romæ obsessus Gregorius* invadendam Romam, cum suo non Apostolico, sed Apostata Guiberto, utpote Domini Apostolici non semel perjuro et anathematizato, profectus, sed mox regressus est. Eodem tempore Principes Regni Teutonicorum, scilicet Archiepiscopi, Episcopi, Duces, Marchiones et Comites, Conventu facto, Hermannum nobilem virum sibi in Regem elegerunt.

14. Anno MLXXXII Henricus in Italiam, assumpto aposta Guiberto, iterum Romam invasurus proficistur, advocata multitudine schismaticorum: ibique ea æstate moratus, pene incassum laboravit, quia eum nec hac vice Romani intrare permiserunt. Ignem quoque in domum S. Petri per quemdam traditorem F immittere voluit, sed Dei misericordia protegente non potuit: cogitavit enim ut de improviso portas irrumperet, si Romani derelictis propugnaculis ad *ignem sistit signo Crucis.* incendium restinguendum concurrerent: sed Dominus Apostolicus huic versutiæ obviavit. Nam primum viso incendio, omnes milites Romanos ad gubernacula defendenda transmisit; ipseque solus, fiducia S. Petri fretus, facto signo Crucis contra incendium, ignem ulterius progredi non permisit. Igitur Henricus, capto venerabili Episcopo *i* de Sutria aliisque nonnullis, suoque apostata Guiberto in Tiburtina urbe ad infestandos Romanos derelicto, ipse Longobardiam revertitur.

ANNOTATA.

a *Hujus Synodi meminerunt B. Lanfrancus libro contra Berengarium cap. 4, et Guitmundus lib. 3, qui etiam Gregorium tunc Archidiaconum fuisse ait.*

b *In Conciliis Romæ habitis anno* 1063 *et* 1065.

c *Gregorius anno* 1046 *factus Vercellensis Episcopus, modo vecors, ipsis Kalendis Maji periit. Consule Ughellum, et Franc. Augustinum ab Ecclesia, in Episcopis Pedemontanæ regionis.*

d

A d *Paulo num.* 40, Cincius ; *Petro Damiani*, Cinthius.

e Imbrico *Augustæ Vindelicorum creatus Episcopus ab Henrico IV anno* 1064, *mortuus* 3 *Augusti anno* 1077, *a Bruschio satis laudatus.*

f Sigehardus, *Ughello* Sigiardus *seu* Singifredus Germanus *præfuit ab anno* 1068, *ad* 1077.

g Wecel, *in priore Vita* Werinharius *cap.* 12 *littera* n.

h Adelbertus, *de quo ibidem actum littera* b.

i Bonizonem *alibi appellat ipse Bertholdus, ait autem de eo Ughellus Tomo* 2 *Italiæ sacræ, quod* floruit anno 1078, et post varia duraque exilia, a Catholicis Insubribus Placentinæ civitatis Præsul adlectus est ; demumque ab hæreticis captus, utroque orbatus oculo, ac ceteris membris per exquisita tormenta truncatus, nobilem martyrii palmam adeptus est anno 1089.

CAPUT II.

Res gestæ ultimis duobus annis, obitus, sepultura.

B *Guibertus Antipapa inthronizatur:*

Anno MLXXXIII iterum Henricus, cum multitudine schismaticorum sive excommunicatorum, ante Pentecosten, Romam impugnaturus aggreditur : sicque Guibertum Ravennatem, perjurum, depositum et anathematizatum, apud S. Petrum inthronizavit ; non per *a* Ostiensem, et Albanensem, et Portuensem Episcopos, qui hoc privilegium habent ut et Papam consecrent ; sed per *b* Mutinensem et Ariminensem Episcopos, utpote jam multis annis depositos et anathematizatos. Statim ergo juxta S. Petrum quemdam monticulum, nomine Palatiolum, in castellum [erexit] ; eique milites multos, ut impugnarent Romanos, imposuit, qui eum Transtiberinas urbis regiones nullo pacto intrare permittebant. Multi tamen ex Romanis consenserant, partim pretio inducti, partim multis promissionibus deducti, omnes autem æqualiter jam triennii impugnatione nimium fatigati. Quid plura ? Omnes pene Romani, præter Principem Salernitanum, hoc laudaverunt, ut Papa Gregorius Synodum in medio Novembri colligeret Romæ : cujus Synodi statuta de causa Regni, nec Henrico nec Romanis, imo nulli penitus liceret prævaricari. Henricus quoque ituris ad illam Synodum et redituris securitatem jurejurado fecit : unde et Papa omnes

C *milites Henrici Regis divinitus morte puniti.*

religiosos Episcopos et Abbates ad Synodum litteris suis vocavit. Reverso ergo Henrico Longobardiam, milites ejus, quos in castello prope S. Petrum dimisit, repentina mors fere omnes invasit. Inter quos et Udalricus Goscezelnin absque Ecclesiastica communione, heu miser ! interiit, auctor hujus schismatis et incensor conspirationis. Ex quadringentis autem militibus, qui in illo castello pro custodia dimissi sunt, vix triginta gladium S. Petri, ut aiunt, concessa vita evaserunt : ipsum autem castellum a Romanis penitus solo adæquatum est. Henricus ergo (Ravennate suo interim Ravennam transmisso) ad prædictam Synodum profectus est, quo et Legati Teutonicorum Principum ire debuerant ; sed ab Henrico in via apud *c* Forum-Cassii capti sunt circa festum S. Martini, licet omnibus Synodum illam petentibus securitatem juramento promiserit : unde et Romani multa contra Henricum murmurare cœperunt. Erant autem religiosissimi Monachi et Clerici, quos in captivitate fecit cruciari cum quibus et Ottonem venerandum Ostiensem Episcopum captivatum, videlicet ad ipsum ab Apostolica Sede transmissum : multi tamen ex Francigenis ad illam Synodum tam Episcopi quam Abbates pervenerunt.

Synodus Romæ colligitur :

Meliores autem Episcopi et Domino Apostolico magis necessarii, id est *d* Hugo Lugdunensis, Anselmus Lucensis, Reginaldus Cumanus, specialiter ab Henrico ad Synodum pervenire prohibiti sunt. Dominus tamen Papa Synodum tridus diebus solenniter celebravit ; et, ne Henricum iterum specialiter anathemizaret, vix a Synodo est exoratus : omnes tamen excommunicavit, quicumque aliquem, ad S. Petrum et Papam venientem, impedirent quoquo modo. D EX BERTHOLDO.

Romani agunt de coronando Rege :

16 Sed jam advenit terminus, ad quem Romani, nesciente Papa, hoc Henrico se effecturos juraverant, ut eum Gregorius Papa incoronaret, aut alius quem ipsi illo expulso eligerent. Quod juramentum, licet in præterita æstate factum fuerit, omnes tamen intimos Papæ usque ad terminum pene latuit. Adveniente ergo termino, Romani Papæ de juramento manifestaverunt, dicentes se hoc jurasse, non ut Papa solemniter regali unctione incoronaret, sed tantum simpliciter ut ei Coronam daret. Annuit ergo Papa eorum votis, ut eos a juramento absolveret, videlicet Henrico, si vellet cum justitia, sin autem cum maledictione, Coronam daret. Unde Romam mandaverunt, ut veniret ad accipiendam Coronam cum justitia si vellet ; sin autem, de Castello S. Angeli per virgam sibi demissam a Papa reciperet. Sed Henrico utrumque recusante, alium Legatum illi direxere, quod juraverint, nec se eo juramento detineri obnoxios : igitur Domino Papæ multo firmius, quam pridem, consilio et auxilio adhæsere. Henricus autem multo instantius, pro eis suæ parti applicandis, nunc minando, nunc promittendo laboravit ; multumque tempus circa Romam moratus, huic negotio invigilavit. Sed jam septennio totum Romanum Imperium civili bello nimio schismatis dissidio laboravit, aliis quidam Domino Apostolico, aliis autem Henrico faventibus, et ob hoc utrimque totum Regnum præda ferro et igne miserabiliter devastantibus. Paucissimi Catholici Episcopi ex parte Apostolici remanserunt : qui et, propriis Sedibus expulsi, suis Gregibus providere non permittebantur. Quapropter omnes pene religiosi, sive Clerici sive laici, in aliqua monasteriorum latibula hujusmodi mala declinaverunt : ne videlicet devastationem sanctæ Ecclesiæ cernerent, cui in nullo adminiculari possent : satius enim illis videbatur ut saltem seipsos delitescendo salvarent ; quam pro aliis incassum laborando, cum eisdem perirent.

E *sed Henrico non acceptante conditiones,*

omnia ferro et flamma vastantur:

F

17 Anno MLXXXIV Henricus in Romanorum finibus hiemavit, ibique Guibertum Ravennatem suum Romam venturum expectavit, ut ab eo apud S. Petrum incoronaretur, eo quod Gregorium Papam ad hoc flectere non posset, ut eum, nisi legitime reconciliatum, incoronare vellet. His temporibus Constantinopolitanus, maximam pecuniam Henrico quondam Regi transmiit, ut *e* Ruodbertum Wiscardum Ducem Calabræ et Apuliæ, conjuratum militem Domini Papæ, in ultionem ejusdem Regis, bello appeteret.... Sed Henricus acceptam pecuniam, non in procinctum contra Ruodbertum, quod juramento promisit ; sed ad conciliandum sibi vulgus Romanum expendit : cujus adjutorio Lateranense palatium feria quinta ante Palmas, cum suo Ravennate Guiberto, intravit. Nobiles autem Romani, propter admodum paucos, cum Domino Papa Gregorio tenuerunt, qui et quadraginta obsedes ei dederunt ; Papa autem in castellum S. Angeli se recepit, omnesque Tiberinos pontes et firmiores Romanorum munitiones in sua obtinuit potestate. In die Resurrectionis Dominicæ Henricus, ab hæresiarcha suo Ravennate, Coronam, non gloriæ, sed confusionis accepit... Erat enim ipse Ravennas Archiepiscopus, et omnimodam obedientiam

Ille cum suo Guiberto

Lateranense palatium occupat :

et ab eo coronatus,

EX BERTHOLDO.

A dientiam Romano Pontifici juravit, quam et nonnullo tempore fideliter executus est, sed non multo post spreto juramento, singulari contumelia contra Apostolicam Sedem erigitur : unde ab Apostolica Sede et ab Episcopis totius Ecclesiæ in Romana Synodo, post canonicas inducias, irrecuperabiliter deponitur et anathematizatur : nec hoc semel, nec in una Synodo, sed in omnibus Synodis, quotquot in sexennio Romæ celebratæ sunt... Quapropter et Henricus ab eodem incoronatus, damnationem ejus hereditasse non dubitatur; similiter et omnes, quicumque aliquid, quod a Domino Papa suscipiendum esset, a prædicto hæresiarcha quasi susceptum usurpaverunt. Morabatur autem Henricus in Lateranensi palatio cum Ravennate suo, nec a fidelibus Papæ per civitatem ad S. Petrum transire permittebatur : sed in ipsa Paschali hebdomada fideles aggreditur, in qua congressione quadraginta pene, inter mortuos et vulneratos perdidit (nam reliqui fugerunt) ex parte autem Domini Papæ nec unus cecidit.

a Roberto Guiscardo cogitur recedere.

18 Robertus Wiscardus, Dux Normannorum, in servitium S. Petri, post Kalendas Maji Romam armata manu invasit; fugatoque Henrico, totam Urbem, B Gregorio Papæ rebellem, penitus expoliavit, et majorem ejus partem igni comsumpsit, *f* eo quod Romani quemdam ejus militem vulneraverunt. Deinde acceptis obsidibus a Romanis, et in castello S. Angeli, quod domum Theodorici dicunt, reservatis. ipse ad recuperandam terram S. Petri reversurus, in brevi plurima castella et civitates Domino Papæ recuperavit. Henricus autem Ruodberto resistere non valens, ad partes Teutonicorum satis festinanter revertitur... Dominus autem Papa collecta Synodo, iterum sententiam anathematis in Guibertum hæresiarcham et Henricum et omnes eorum fautores promulgavit : quod et in festo S. Joannis Baptistæ præterito jam dudum Romæ fecit, cum Henricus adhuc ibi moraretur. Hanc sententiam Legati Sedis Apostolicæ, videlicet Petrus Albanensis Episcopus in Francia, Otto Ostiensis Episcopus in terra Teutonicorum usquequaque divulgarunt. Ostiensis quoque cum in Alemannia moraretur, sanctæ Constantiensi Ecclesiæ jam dudum viduatæ Catholicum Pastorem ordinavit, scilicet Gebehardum, Bertholdi Ducis filium... undecimo Kalendas Januarii Episcopum consecravit, quem pridie, id est in festo S. Thomæ, cum aliis Clericis Presbyterum fecit : inter quos et horum Chronicorum scriptorem in eadem solen- C nitate in Presbyterium ordinavit, eique postestatem ad suscipiendos pœnitentes ex Apostolica auctoritate concessit...

Iterum Gregorius excommunicat Regem

et Salerni moritur,

19 Anno MLXXXV, jam Deus omnipotens, famulum suum Gregorium Papam nolens diutius laborare, imo pro laboribus suis digne remunerare volens, de hujus vitæ ergastulo eum vocavit. Nam aliquanto tempore graviter corpore infirmatus, sed in defensione justitiæ usque ad mortem firmissimus, Salerni diem clausit extremum. De cujus obitu omnes religiosi utriusque sexus et maxime pauperes, doluerunt : erat enim Catholicæ religionis ferventissimus institutor, et Ecclesiasticæ libertatis strenuissimus defensor. Noluit sane ut Ecclesiasticus ordo manibus laicorum subjaceret, sed eisdem et morum sanctitate et ordinis dignitate præemineret. Quod illum latere non poterit, quicumque ejusdem Apostolici Registrum diligenter perlegerit. Postquam autem in gubernatione Sedis Apostolicæ, imo totius Ecclesiæ, duodecim annos et unum mensem legitime decertavit; tandem ex hac luce anno Incarnationis Dominicæ MLXXXV, Indictione VIII, VIII Kalendas Junii subtractus, supernæ vocationis βραβεῖον accepisse non dubitatur, sepultus Salerni in ecclesia S. Matthæi, quam ipse eodem anno dedicavit.

ac sepelitur.

D

ANNOTATA.

a *Hi erant* Otto *dein Urbanus II Papa,* B. Petrus Igneus, et Joannes *anno* 1066 *factus* Portuensis *Episcopus semper fidelissimus summis Pontificibus, et qui potissimum Urbanum II promovit : uti testatur Leo Ostiensis lib.* 4 *Chronici Casinensis cap.* 2.

b *Isti erant,* Herebertus *Mutinensis, creatus anno* 1054 *fato functus anno* 1094, et Obizzus, *electus anno* 1071.

c Forum-Cassii *Urbs olim Episcopalis, nunc vicus in Patrimonio S. Petri,* 7 *milliaribus Viterbo in Austrum distat.*

d *De his autem in priori Vita num.* 101 103, 122. *ubi nostra Annotata inspicienda.*

e *Robertus Guiscardus anno* 1080 *reconciliatus Papæ.*

f *Leo Ostiensis lib.* 3 *cap.* 53 *hanc incendii causam adfert :* Ex consilio, *inquit,* Cencii Romanorum Consulis ignem in Urbem immisit. Romani igitur re inopinata perculsi, ac in igne extinguendo dum essent intenti, Dux confestim cum exercitu ad arcem S. Angeli properans, Pontificemque inde abstrahens, Romam sine mora egressus, Papam Gregorium ad hoc monasterium usque deduxit : quem Apostolicum E usque ad ipsius exitum cum Episcopis et Cardinalibus, qui eum secuti fuerunt, sustentavit.

ALIA ACTA PONTIFICALIA

Ex Libro MS. censuali Centii Camerarii, postea Honorii III.

collata cum MS. Nicolai Cardinalis de Arragonia. a

CAPUT I.

Electio Gregorii ; Centii Romani et Guiberti Ravennatis machinationes punitæ ; Henrici ad depositionem Pontificis progressa insolentia castigata.

Gregorius VII, natione Tuscus, patria Suanensis, oppido Ronaco *b*, ex patre Bonito, sedit annis XII, mense uno, diebus quatuor. Defuncto Alexandro Papa, et in Lateranensi ecclesia honorifice tumulato, dum Hildebrandus Archidiaconus adhuc esset in ejus obsequiis occupatus, repente factus est in ipsa ecclesia maximus Cleri et Populi Romani concursus, clamantium et dicentium, Hildebrandum Archidiaconum Beatus Petrus elegit. Quo audito idem Archidiaconus expavit, et quasi extra se raptus cucurrit ad pulpitum, cupiens populum ipsum frementem *c* sedare et a sua intentione retrahere. Sed Hugo Candidus Cardinalis, ubi omnium vota in eumdem Archidiaconum convenisse indubitanter cognovit, citius percucurrit ad populum : et in hunc modum alloquitur, dicens . Ecce, carissimi Fratres, scitis et indubitanter cognoscitis: quod a diebus B. Leonis Papæ, hic Archidiaconus, tamquam vir prudens et probatus, hanc sacrosanctam Romanam Ecclesiam plurimum exaltavit, et civitatem istam ab imminentibus periculis liberavit : unde, quia idoniorem ad Ecclesiæ regimen et Urbis defensionem invenire nequimus, Nos Episcopi et Cardinales in nomine Domini, unanimiter ipsum nobis et vobis in Pastorem et Episcopum animarum vestrarum eligimus. Et continuo. *d* universitate Populi et Cleri acclamante, Dominum Gregorium Papam sanctus Petrus elegit, indutus rubea chlamyde (sicut moris est) et Papali

a

b Acclamatione populari postulatus, F

c

et inthronizatus,

d

e

A e mitra insignitus; invitus et mœrens, in Beati Petri cathedra fuit inthronizatus.

2 Altera autem die apud semetipsum solicita mente pertractans, ad quam grave periculum devenisset; æstuare cœpit, et nimis dolere: sed cum aliam excusationem de reliquendo Papatu non invenisset; nuntios ad regem Henricum celeriter destinavit, per quos et electionem de se factam ei aperuit, et ne assensum præberet ipsum attentius exoravit: quod si non faceret, certum sibi esset; quod graviores et manifestos ipsius excessus impunitos nullatenus toleraret. Rex vero, ubi electionis veritatem cognovit, electioni ejus assensum præbuit: et statim Gregorium Vercellensem Episcopum, Italici Regni Cancellarium, ad Urbem transmisit, quatenus auctoritate Regia electionem ipsam confirmaret, et consecrationi ejus interesse studeret: quod sine dilatione factum est: nam et infra octavas Pentecostes in Presbyterum est ordinatus, et in Natali Apostolorum in Romanum Pontificem consecratus. Percepta igitur Apostolicæ dignitatis plenitudine, eumdem Regem benigne ac paterne commonuit, ut Matri suæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ se devotum et B subjectum filium exhiberet, atque ab Episcopatuum et Ecclesiarum venditione omnino quiesceret: ad quod pium opus efficaciter prosequendum transmittere studuit matrem ipsius Agnetem f Imperatricem, una cum Gherardo Ostiensi, Uberto Prænestino, et R. g Cumano Episcopis: qui ejusdem Pontificis legatione suscepta usque in Bavariam transeuntes, ad Regis præsentiam pariter accesserunt. Receptis igitur affectuose Legatis ipsis, et digno cum honore tractatis, cum per dies plurimos Rex de sua emendatione sanctæ commonitionis verba mansuete ac patienter audiret; quinque nobiles viros familiares suos, ab Alexandro Papa excommunicatos vix a consortio et societate sua removit, Synodum vero in regione ipsa celebrari Legatis nequaquam permisit; allegans per b Lemarum Bremensem Episcopum, vices Romani Pontificis Maguntino Archiepiscopo in Germania, sicut in antiquis Ecclesiæ suæ privilegiis continetur, esse concessas. Cui Legati Sedis Apostolicæ sic responderunt: De Legationis officio Venerabilis Fratris certum tibi esse debet, quod neque auctoritas canonica neque mos ecclesiasticus habet, ut ultra obitum ejus qui dederat Romani Pontificis protendatur. Præterea, sicut in quodam primi Leonis Papæ Capitulo continetur, C Romanus Pontifex ita Episcopis i vices suas committit, ut in partem solicitudinis sint vocati, non in plenitudinem potestatis. Sed ut breviter ad finem hujus controversiæ veniamus Synodo, ac sagacitate disturbata, et eodem Bremensi pro inobedientia et rebellione ab officio Sacerdotali suspenso, Legati a Rege amplis muneribus honorati, cum ejus gratia et benigno responso, incolumes ad Urbem redierunt Romanam.

3 Evolutis autem paucis diebus, Hermannus Bambergensis Episcopus, qui pro susceptione k Pallii Romam venerat, convictus de Simonia in conspectu Gregorii Papæ, Episcopalis et Sacerdotalis officii depositionem incurrit, et in locum ejus per mandatum ejusdem Pontificis alius est subrogatus: de Constantiensi quoque l Antistite idem factum est. Interea nihil mali de Rege Henrico suspicans Gregorius Papa Romanus, generale Concilium convocavit, in quo Guibertus Ravennatensis, cum Episcoporum diversarum Provinciarum immensa multitudine, sedit. Præterea et egregia Comitissa Matildis, Aczo Marchio m, et Gisulfus Salernitanus Princeps eidem non defuere Consilio: sed inter cetera ipsius Concilii acta Normanni et Robertus Guiscardus excommunicati fuerunt. Soluto itaque

e — *jubente Henrico Imp. consecratur.* — *Missi ab eo ad Regem Legati,* — *f* — *g* — *Synodum quidem cogere prohibentur,* — *h* — *honorifice tamen remittuntur.* — *i* — *k* — *Ad Synodum veniens Guibertus Ravennas,* — *l* — *m*

D Concilio, et redeuntibus ad propria ceteris, qui fuerant convocati; Guibertus Ravennatensis cum Papa Gregorio, in dolo, utpote qui ad Papatum jam anhelabat, remansit. Et quoniam uniuscujusque proprium solet esse, ut qualis ipse fuerit, tales sibi et alios conjungi velit; quoscumque in Roma facinorosos et adversatos Pontifici reperit, muneribus vel promissis favorabiles sibi et juratos facere studuit: inter quos illum sceleratissimum virum Centium, Præfecti Stephani filium, de quo supra n fecimus mentionem, amicum et secretarium acquisivit, et cum eo contra Patrem suum nequiter se armavit. Hic inter alia, quæ impune fecerat mala, excelsam turrim supra pontem S. Petri construxerat, et a transeuntibus de novo o Pedatiam jugiter extorquebat. Hic, Deo et hominibus odiosus, in sacratissima nocte Nativitatis Domini, ipsum Christi Vicarium Dominum Gregorium Papam, Missarum solennia celebrantem, ab altari sanctæ Dei Genitricis, quod dicitur ad Præsepe, ausu sacrilego rapuit; et cum suis complicibus ad prædictam turrim violanter asportare præsumpsit. Unde universitas Romanorum in ira pro invasione sui Pontificis vehementer exarsit, et in eadem nocte ipsum in eadem turri districte obsedit. Mane autem facto Romani, et turrim funditus dexE truxerunt, et ipsum sacrilegum atrociter trucidassent, nisi eum boni Magistri discipulus beatus Pontifex ex mortis periculo liberasset. Quo facto, celebraturus cum Fratribus, et aliis Ecclesiæ fidelibus de more convivium, ad Lateranense palatium remeavit. In secunda vero die post Pascha, populus Romanus eumdem Centium cum omnibus suis complicibus in rebus propriis condemnavit, et in perpetuum ab urbe Romana exclusit.

4 Post hæc autem supradictus Guibertus licentiam revertendi Ravennam a Domino Gregorio dolose petivit, quatenus eum lædere opportunius posset, quem fraudulenter se diligere ostendebat. Nam ubi Ravennam devenit, postposito juramento quod in consecratione sua Alexandro Papæ ejusque successoribus fecerat, cum Theobaldo Mediolanensi, et aliis cervicosis Episcopis Lombardiæ conspiravit, atque adversus Pastorem suum occulte seditionem exercuit. Unde factum est, quod expeditio, quam Pontifex per Ducem Gotifredum ejusque uxorem illustrem Comitissam Matildam atque alios Nobiles, contra Normannos et ceteros Ecclesiæ hostes, de Lombardia excitaverat, in detrimentum Ecclesiæ disturbata est atque dirupta. Per Hugonem quoque F Candidum, Regem Henricum et Robertum Guiscardum contra eumdem Pontificem omnimodo studuit instigare, sicut vir apostaticus omni dolo et malitia plenus, qui jam secundo ad apostasiam redire nequaquam erubuit. Eodem tempore Dominus Gregorius circa mediam Quadragesimam Concilium celebravit, in quo sæpedictum Guibertum, quia vocatus venire contempsit, ab Episcopali officio tamquam perjurum suspendit, et eumdem Hugonem Candidum, secundum Apostoli dictum, Hæreticum hominem post primam et secundam commonitionem devita, perpetuo ab Ecclesia sequestravit. Sed cum ista in Italia fierent, Saxones contra Regem Henricum fortiter rebellarunt; ea videlicet occasione, quia eis onus importabile satagebat imponere: unde accidit quod Rex, in manu valida et multitudine gravi, Saxoniam ex improviso intravit: sed quoniam eos imparatos invasit, victoriam quamvis cruentissimam habuit. Quippe, sicut a prudentibus dicebatur, quinque millia virorum ex parte Regis in eodem bello ceciderunt: verumtamen quia eosdem Saxones sibi non potuit subjugare, Rex tamquam victoriosus in p Franciam remeavit. Statim immensa Episcoporum multitudine convocata, non egit gratias

clam se adjungit seditiosis, — *n* — *ex quibus postea Centius Pontificem capit, o* — *non impune.* — *Guibertus Ravennam regressus,* — *palam deficit,* — *Ideoque excommunicatur.* — Tit. 3, 10 — *Henricus victoria de Saxonibus elatus,* — *p*

EX MS. CENTII.

tias Deo pro adepta victoria, sed elevatum est cor ejus, et se super se nimis extollens, in tantam audaciam vesaniamque prorupit, ut Patrem suum Gregorium Papam, qui sedem Apostolicam per triennium in pace tenuerat, impiorum consilio abdicare præsumpsit, et ab Ecclesia quantum in eo fuit expellere operam et studium pro viribus *q* dedit. Decrevit etiam, firmiterque constituit, ut nullus deinceps Episcopus, vel Abbas, seu Dux, aut alia principalis persona, eidem Gregorio tamquam Papæ aliquatenus obedire deberet.

q præsumit Gregorium abdicare :

5 Ut autem hanc perniciosam dispositionem posset efficaciter adimplere, quemdam Rolandum Parmensem detestabilem Clericum, et alios execrabiles viros, cum litteris suis Romam transmisit, quatenus causam ipsam vivaciter et intrepide prosequerentur. Qui nefaria legatione suscepta, processerunt usque ad urbem : et venientes ad Pontificem tunc in Synodo residentem, in primis Regis litteras præsentarunt ; et consequenter per os ipsius Rolandi, cum nimio statu et contumacia, locuti sunt in hunc modum : Misit nos Dominus noster Henricus Rex, de consilio Episcoporum suorum et Principum, ut ea quæ noviter de fastu Ecclesiæ censuit et irrevocabiliter statuit vobis publice demonstremus, et efficaciter prosequamur. Inde est quod præcipimus, et ex auctoritate Regis præcipiendo mandamus tibi Gregorio, ut de Apostolica Sede sine mora descendas, et amodo de Papatu, sicut vitam tuam diligis, te nullatenus intromittas. Vobis autem Episcopis et Cardinalibus eodem modo injungimus, ut recepturi Pontificem ad ejusdem Regis præsentiam festinetis. Quibus blasphemiis auditis, contra eumdem Pontificis conviciatorem tota Synodus ita vehementer exarsit, quod nisi pia mansuetudo Beati Papæ Gregorii se objecisset, ipsum fideles Ecclesiæ cum lapidibus trucidassent. Die vero altera litteræ ab Episcopis Ultramontanis Pontifici sunt delatæ, in quibus confitebantur se errasse, et nimium deliquisse : postulabant quoque veniam, et omnem de cetero sibi obedientiam observare firmiter spoponderunt. Vix itaque sedato tumultu, Synodalis tractatus in tranquillitate processit : sed cum tempus jam instaret absolvendi Synodum, Pontifex habito cum centum et decem Episcopis utiliori consilio, in eumdem Regem, qui Ecclesiæ unitatem scindere attentavit, excommunicationis sententiam protulit, et usque ad condignam satisfactionem sententiam ipsam firmiter observari præcepit. Quod neque reprehensibile, nec novum ab aliquo æstimari debet : cum a sanctorum Patrum sanctionibus minime discreparet, et a pluribus Romanis Pontificibus hoc ipsum etiam pro minoribus causis reperiatur factum.

qua re ex ejus legatis audita,

merito excommunicatur et abdicatur ipse,

6 In Chalcedonensi namque Concilio, præsentibus *r* sexcentis Episcopis, de Dioscoro Alexandrino sic legitur : Quoniam secundum excessum priorem iniquitatem valde transcendit (præsumpserat enim excommunicationis sententiam supra sanctissimum Papam Leonem dictare) Anatolius Constantinopolicus Episcopus dixit, propter fidem non est damnandus Dioscorus, sed quia excommunicationem fecit Domino Archiepiscopo Leoni. Numquid ibi legitur inquisitionem factam fuisse, utrum juste, an injuste, Dioscorus excommunicatus fuisset? Non utique : sed ideo, quia cum esset inferior, conatus est majorem quibuslibet injuriis lacescere. In octava itaque Synodo inter cetera ita legitur : Definivimus neminem prorsus mundi potentum, quemquam eorum qui Patriarchalibus Sedibus præsunt inhonorare, aut a proprio throno expellere, sed omni honore ac reverentia dignos judicare; præcipue sanctissimum Papam senioris Romæ : sed nec quicumque contra Romanum Pontificem circumscriptiones ac verba complicare vel componere, quasi diffamatorum quorumdem criminum, quod nuper Photius, et multo ante Dioscorus fecit. Quisquis vero tanta jactantia, et audacia usus fuerit, ut secundum Photium et Dioscorum, in scriptis, vel sine scriptis, injurias quasdam contra Sedem primam S. Petri Principis Apostolorum moveat, æqualem et eamdem quam illi condemnationem accipiat *s* : si vero quis aliqua Dei potestate fruens vel potens, pellere tentaverit præfatum Apostolicæ Cathedræ Papam vel aliorum Patriarcharum quemquam, anathema sit. Præterea notissimum et indubitatum est, quod multi Romanorum Pontificum, etiam pro minoribus causis, nonnullos Imperatores et Reges, non solummodo excommunicaverunt, sed a Regno deposuerunt, et in eorum locis alios subrogarunt. Innocentius siquidem Papa Imperatorem Arcadium, magni Theodosii filium, pro eo quod Joannis Chrysostomi depositioni interfuit, quam Theophilus Alexandrinus una cum aliis Orientalibus Patriarchis consensu aliorum Episcoporum sine assensu Romani Pontificis dictaverat, excommunicavit, eorumque depositionem cassavit; mitissimus vero Imperator, mox ut factum cognovit, non rebellis extitit, sed veniam humiliter petiit et impetravit. Constantinus Papa Justinianum Imperatorem *t* Constantini filium, propter non decentem legatorum suorum susceptionem, excommunicavit : qui postmodum in Constantinopolitanæ urbis platea pedibus ejus cum regno prostratus, tamdiu petiit veniam donec impetravit. Anastasius *u* Papa Anastasium Imperatorem excommunicavit, qui proterve loquens de Papa, in ipso Palatio fulmine percussus interiit. Gregorius III Leonem Imperatorem, non solum excommunicavit sed etiam *x* Regno privavit. Stephanus Papa Carolum *y* Pipini Regis fratrem a Regno deposuit, et Pipinum in ejus loco substituit. Nicolaus quoque Romanus Pontifex duos Imperatores uno eodemque tempore excommunicavit; Michaelem videlicet Orientalem, propter Ignatium Constantinopolitanum Episcopum sine judicio Papæ a Sede sua dejectum; et Lotharium *z* Occidentalem, propter Gualdradæ pellicis suæ societatem. Beatus quoque Ambrosius, non Romanus, sed Mediolanensis Pontifex, Maximum Tyrannum et Theodosium Imperatorem ab Ecclesia pulsos excommunicavit, ut non ambiguum est. Quis ergo nisi mente captus ignorat, Regiam potestatem Pontificibus esse subjectam? et quis credat a subjectione Romani Pontificis se alienum esse, nisi qui exigentibus peccatis suis inter oves Christi non meruit numerari? Sed jam rei ordinem, quem incepimus, prosequamur.

r sicuti sæpe alias ab aliis Pontificibus alii.

ANNOTATA.

a Nicolaus Rossellus, *ex Ordine Prædicatorum assumptus,* de Aragonia *dictus, quia patria Tarraconensis perpetuo fere mansit apud Arragoniæ Regem Petrum : in hunc præmittit titulum :* De Gregorio Papa VII, qui cœpit anno Domini MLXXIII, regnante Henrico Imperatore hujus nominis III.

b *Nicolaus,* Ronaco : *MS. nostrum,* Raonaco : *ignobile id oppidum fuisse oportet in diœcesi Suanensi, cujus hodie nec nomen quidem in tabulis topographicis reperitur : quod ipsum haud modicum præjudicium affert generis nobilitati, a Comitibus Petilianensibus et Suanensibus accersitæ : non tamen eam peremptorie excludit : et infra ex MS. nostro adducemus aliquid, quod e converso eam affirmare possit.*

c *Nicolaus,* frequenter.

d *Hoc,* Continuo, *restringendum erit ad solam acclamationem populi; si verum est, quod* diebus aliquot occultatus latuit, *ut habet Bertholdus.*

e *Aliunde sciebam, Electo mox Purpuram injici solitam*

A *litam : de Mitra invenies in Actis S. Petri Cœlestini, descriptis a Card. S. Georgii lib.* 3, *v.* 165.

f *De hac Saxonicum MS. Chronicon, usque ad finem fere seculi* 12 *pertingens, ita habet :* Anno Domini MLXVIII Agnes Imperatrix, Mater Regis H. tædio affecta, vel potius divinitus compuncta, Ducatum Bavariæ deposuit; et Regni gubernacula penitus spernens pro Christo, Romam se contulit : ibique dignis pœnitentiæ fructibus mira inserviens humilitate, post aliquot annos in Domino migravit, *scilicet anno* 1077, *ut constat ex Epitaphio apud Baronium. Ex labore autem hujus legationis pro Sede Apostolica susceptæ intellige, quam ejus fuerit studiosa. Res ipsa adscribitur an.* 1074.

g *Cumanæ Ecclesiæ, ante finem seculi* 13 *extinctæ, vix sex Episcopos potuit nominare Ughellus tom.* 6 *Italiæ sacræ : habes hic quem iis addas pro anno* 1074 R. *puta* Rogerium, Robertum, Rolandum, *vel quid simile : aliorum nominum, similiter per initialem litteram scriptorum a Centio, facile fuit supplere defectum.*

h Leimarum Bavarum *vocat Albertus Stadensis, docetque Alberto suffectum anno* 1077 *annis* 30 *sedisse, obiisse* 1101, 17 *Kal. Junii, cui Humbertus successit.* B *Ejus excommunicationem confirmatam deinde legimus in Synodo Romana an.* 1075.

i *Capitulum istud necdum inveni.*

k *Bullam Leonis IX, Hartwico Bambergensi Pallium concedentis, intuitu Clementis II et S. Henrici Imperatoris ibidem quiescentium, dedimus in Chronologia Pontificia agentes de Clemente isto : quam tamen in Appendice ad ipsum Leonem fatemur non esse usquequaque sinceram. Veritas tamen facti ex hoc Centii loco confirmatur.*

l Otto *hic fuit, de quo Chronicon Constantiense editum a Pistorio ad annum* 1070, *quod Henricus, dum præciperet eum ordinari, dixerit :* Noluit Collegium Constantiense Præsulem idoneum, capiant igitur hunc stultum Ottonem in Episcopum.

m *Nicolao præteritus* Azo Marchio, *adfuisse videtur occasione incesti sui matrimonii cum Mathilde, non illa famosa Comitissa hic nominata, quæ tunc habebat maritum Godefridum Lotharingiæ Ducem, licet thoro ejus numquam usa ; sed sorore Guilielmi Episcopi Papiensis, in quarto gradu ipsum contingente.* n *Hinc etiam Alexandri præcedentis Acta ab eodem Auctore scripta fuisse.*

o *Nicolao* Pedagium : *de utraque voce vide Cangium.* C

p Francia *hic identidem dicitur pro* Franconia, *latius nomen hoc sumendo, sic ut etiam vicinium complectatur.*

q *Nicolaus minus recte,* pro victoribus.

r *In prima Actione nominantur* 360 *circiter, nec plures deinde est reperire : habita est autem Synodus illa anno* 451, *et damnati Dioscori causam subscribens Anatolius, ponit,* quod omnibus sanctorum Patrum regulis extitit inobediens, et tertio canonice vocatus noluit obtemperare.

s *In Chalcedonensi an.* 870 *Act.* 10 *Can.* 13 *sic legitur.* Si quis tanta efferatur audacia, quemadmodum Photius et Dioscorus, sive scripto sive sine scripto, insanias quasdam contra Cathedram Coryphæi Apostolorum Petri audeat jactare, eamdem atque illi sententiam damnationis subeat. *Cetera quæ hic allegantur, ut sequentia vel præcedentia, ubi inveniantur nescio.*

t *Ita recte Nicolaus; ubi in Centii libro perperam legitur,* Justinus Imperator Constantini filius, *qui nullus fuit, nedum tempore Constantini Papæ : hunc vero scimus an.* 710 *a Justiniano Rhinotmeta Constantinopolim evocatum, et ea quæ hic describitur humilitate receptum ; causam vero evocationis hujus non aliam putat fuisse Baronius, quam* ut finis poneretur controversiæ ob Canones, ad quintam et sextam Synodum superadditos. D EX MS. CENTII.

u Anastasius II, *hic scripsit quidem Anastasio Imperatori epistolam commonitoriam, quam vide apud Baronium anno* 497 : *sed qui eum excommunicavit Symmachus Papa fuit, ut habes apud eumdem Baronium ad an.* 502, *num.* 29.

x Gregorius III *Leonem Isauricum et omnes Iconomachos* anathemate obstrinxit, *inquit Zonaras,* et vectigalia quæ usque ad id tempus Imperio inde (*id est ex Italia*) pendebantur, inhibuit, inito cum Francis fœdere (*ut videre est apud Baronium ad an.* 726 *num.* 24) deserta Imperatoris obedientia, ob perversam ejus opinionem. *Cum ergo Otho Frisingensis ait,* Lego et relego Romanorum Regum et Imperatorum gesta, et nusquam invenio quemquam eorum ante hunc (*Henricum*) *a Romano Pontifice* vel excommunicatum vel Regno privatum, *ostendit se loqui de iis qui in Occidente regnarunt, non autem de Imperatoribus Græcis, quorum plures anathemate perculsos fuisse ob hæresim certum est.*

y *Sciens Nicolaus quod* Pipini *frater* Carolus, *seu potius* Carlomannus, *multo prius quam* Stephanus *Papa fuerit, factus sit Monachus Cassini, Zachariæ Papæ nomen hic substituit et Regem* Childerinum ; *volens credo* Chilpericum *intelligi, Merovingorum Regum ultimum, in cujus depositionem Zacharias consensisse ab aliquibus dicitur. Ad Carlomannum quod attinet, ex Anastasio Bibliothecario scimus, quod jam monachum, atque ab Aystulfo Longobardorum Rege missum in Franciam, ad fratrem ab auxilio Papæ ferendo alienandum, idque serio agentem, sicut male persuasus fuerat; de communi consilio Rex Pipinus et Papa Stephanus* in monasterio illic in Francia collocaverunt, juxta id quod se devoverat monachicam agere vitam : *atque hoc occasionem dare potuit Centio hallucinandi, quasi aliquid de Carlomanni depositione per Regem facta ibi legisset.* E

z *Hic confunditur* Lotharius Rex (*unde* Lotharii regnum, *postea Lotharingia*) *cum patre suo Imperatore Lothario ; et illi quidem excommunicatio sæpe intentata fuit, in Waldradam etiam personaliter lata ; ipse tamen eam simulata pœnitentia declinavit. Similiter contra Michaelem Balbum ultra minas non processit Nicolaus Papa, qui anno* 867 *vivere desiit.*

F

CAPUT II.

Henrici pervicacia, Rudolphi electio, irriti conatus Gregorii pro pace.

Interea ubi de Regis banno ad aures vulgi personuit, totus orbis Romanus nimio timore perterritus non mediocriter vacillavit : Italici namque Antistites et Episcopi Teutonici Regni super tanta dissensione in partes se diviserunt, et auctore Guiberto apud Papiam contumaces Episcopi Lombardiæ post Pascha convenerunt in unum : ibique, imitantes Photium et Dioscorum, Dominum Papam senioris Romæ ore sacrilego excommunicare instincta diabolico præsumpserunt. Quod factum attendentes Principes Regni, non mediocriter dubitare cœperunt, an excommunicationem ipsam contenere, an eam reverenter observare [deberent] : maxime cum in eorum lege contineatur, ut siquis infra annum in diem ab excommunicationis vinculo non fuerit absolutus, omni careat dignitatis honore. Unde ad eorum consultationem prudentes Episcopi hujusmodi dederunt responsum, quod, secundum statuta et exempla sanctorum Patrum, Romanus Pontifex a nemine judicari seu excommunicari ullatenus potest. Ideo

Schismaticis Gregorium abdicantibus.

Ex Ms. Centii. et Principibus pro Henrico intercedentibus,

A Ideo Principes ipsi (quoniam secundum malitiam instantis temporis melius nihil invenerunt) cum Rodulpho, Guelfone, ac Theodorico Ducibus, et aliis majoribus Regni juramento firmarunt, ut si Rex consilio eorum acquiescere vellet, operam suam efficaciter adhiberent, ut Gregorius Papa ultra montes veniret, et a vinculo excommunicationis eum absolveret. Quo facto Rex ore proprio juramentum præstitit, quod in adventu ipsius Pontificis absque malo ingenio ejus staret mandato : et consequenter Principes iterum juraverunt in hunc modum, ut si Rex quod juraverat observaret, ipsi cum eo in manu valida proficiscerentur ad urbem Romam; et recepta Imperialis Coronæ dignitate a Domino Gregorio Papa, descenderent cum exercitu in Apuliam et Calabriam contra Normannos, qui tunc adversabantur Apostolicæ Sedi; et terram ipsam, expulsis Normannis, Beato Petro et Ecclesiæ Romanæ restituerent. Quod si Rex hoc facere denegaret, ex tunc ipsi Principes eum neque pro Rege neque pro Domino habere deberent. Quibus rite completis et juramento firmatis, Archiepiscopum Treverensem miserunt Romam, quatenus ea quæ de sedanda discordia inter Ecclesiam et Imperium constituerant, Episcopis et Cardinalibus innotesceret, et propter hoc Romanum Pontificem usque ad civitatem Augustam secure conduceret. Sed quod fraudulenter Archiepiscopus *a* ipse, per velatam Regis astutiam, captus fuerit apud Placentiam, et postmodum vix liberatus, propter historiæ longitudinem prætermittimus scribere.

ab iis ad colloquium invitatus Papa,

B

a

Vercellas usque progreditur,

8 Venerabilis itaque Papa Gregorius, audita legatione tantorum Principum, licet tunc gravissima hiems instaret : ne tantum bonum, quod de pace sperabatur, per ipsius negligentiam remaneret, cum eodem Archiepiscopo ipsius itineris difficultatem assumpsit, et usque ad Vercellas processit. Eo autem nihil sinistre suspicante de Regis promissione, repente insonuit, quod ipse Rex velocissimo cursu jam transierat Alpes, et in occursu Pontificis hostiliter festinabat. Quod facinus inopinatum postquam Episcopus Vercellensis cognovit, licet Regis Cancellarius haberetur, Pontifici tamen rei veritatem fideliter intimavit. Quo audito et in veritate comperto, Pontifex statim avertit habenas, et ad tutissimum castrum Comitissæ Matildis, Beati Petri devotissimæ filiæ, quod dicitur Canusium, non segniter festinavit, et se in tuto cum Fratribus suis recepit.

sed comperto periculo Canusium se recipit :

C

Rex vero, perpetrati perjurii conscius, ubi reatum suum indubitanter publicatum cognovit, deposita ferocitate, tamquam vulpes callida, simplicitatem columbinam induit; et usque ad ipsum castrum, ut mereretur absolvi, Pontificem sequi non destitit : in quo loco super nivem et glaciem nudis pedibus per dies aliquot stetit, et absolutionis gratiam instantissime postulavit. Post multas itaque disceptationes et varia consilia, post satisfactionem et absolutionis gratiam, idem Pontifex inter Missarum solennia, Regi Hostiam Christi porrigens, dixit : Si corde bono accedis, et quod ore profiteris mihi observare disponis, hoc sacrum Corpus sit tibi, sicut Apostolis, ad salutem; alioquin indigne percipies illud sicut Judas, et judicium tibi absque dubio manducabis. Et statim ad osculum eum recepit, et post Missam cum ipso paterna caritate comedit : præterea excommunicatos qui cum Rege venerant fecit absolvi, et in pace omnes dimisit.

ibique supplicem Regem absolvit :

ast ejus simulatione detecta,

9 Decurso itaque instantis anni circulo, quamquam in facie Pontifici Rex devotus et obediens videretur, corde et opere, sicut rei effectus postmodum indicavit, contrarius sibi, et semper in insidiis efficaciter extitit. Nocturnis enim temporibus, cum Guiberto et Centio Romano, viro nequissimo, de quo mentionem fecimus superius, et aliis Ecclesiæ inimicis D familiariter loquebatur, et nefariis eorum consiliis favorem præstabat. Sed cum videret Papam Gregorium a Castro Canusii nullo modo posse divelli, Papiam moraturus perrexit, ubi eumdem Centium pessima morte defunctum invenit; cujus execrabile funus idem Guibertus cum ceteris excommunicatis pompatice et lamentabiliter celebravit. Eodem tempore, cum Rex Henricus in partibus Italiæ moraretur, Principes Regni apud Villam Forchem in unum pariter convenerunt, et Rodulphum egregium Ducem sibi in Regem unanimiter elegerunt, virum siquidem magni consilii, et in armis frequenter expertum, ac nimis illustrem. Quod ubi Rex Henricus audivit, non mediocriter commotus est, et in iracundiam vehementer exarsit. Verumtamen, sicut vir callidus et sagax, Dominum Papam Gregorium per nuntios suos blande et humiliter exoravit, quatenus eumdem Rodulphum mox excommunicationi subjiceret. Pontifex autem consilio habito, respondit se hoc libenter facturum, si Rodulphus a se vocatus rationem sui facti reddere nollet : non enim justum aut rationabile videbatur, ut priusquam conveniretur excommunicationis gladio puniri deberet. Hujus itaque E responsionis occasione adversus Pontificem maximam indignationem concepit; sed quia gravissima sibi negotia incumbebant, hoc prætermisso, in Franciam et Bavariam contra Rodulphum in manu valida festinavit : econtra Rodulphus, de justitia sua confidens, ad conflictum certaminis animositate maxima properavit. Quid plura? Horribili bello acriter utrimque commisso, cæsa sunt multa millia hominum hinc inde : sed quis eorum prævaluerit non habetur certum.

Principes Forchemii Rudolphum eligunt :

hinc inter partes bella enata,

10 Post hoc autem Dominus Gregorius regressus est cum honore ad urbem Romam, et illico Synodum convocavit; in qua interfuerunt Nuntii amborum Regum, quibus Pontifex districte præcepit, ne ipsi Reges ante adventum Legatorum suorum pugnare præsumerent; sed congruus locus ab Episcopis utriusque partis inveniretur, in quo ante ipsos Legatos rationes suas quæque pars secure valeat demonstrare. Quod verbum licet Nuntiis ipsis placuerit, impediente tamen humani generis inimico, disturbatum fuit; et iterum peccatis exigentibus inter eosdem Reges horribiliter est pugnatum, ubi maxima virorum fortium multitudo cecidit. Quæ causa dum devenit ad aures summi Pontificis, pro tanta occisione vehementer ingemuit : sed a pio quod cœperat opere nolens desistere, Synodum in proxima F Quadragesima iterum convocavit : in qua utriusque partis Nuntii venientes, juraverunt ore proprio, quod statutum ab Apostolica Sede colloquium per culpam ipsorum Regum nullatenus est disturbatum. Ideoque deliberato Consilio Pontifex ad partes illas Venerabiles viros Petrum Albaneum *b*, atque Odalricum *c* Paduanum Episcopos, et Aquilegicum Patriarcham *d*, pro sedando tantæ discordiæ malo, transmittere studuit : quibus in mandatis dedit, ut eosdem Reges a bellorum congressibus prohiberent, et convocata Synodo Episcopos et religiosos viros ad suam præsentiam juberent accedere. Qui accepto mandato transierunt ad Regem in Bavariam et ei consilium et voluntatem Patris sui Pontificis ostenderunt : sed apud ipsum efficere nullatenus potuerunt, quod in Regno suo pateretur Synodum celebrari, nisi Rodulphum Regem absque citatione, non confessum vel convictum; excommunicationis vinculo innodarent. Quod quia Legati facere non præsumpserunt, dolentes quod absque fructu eorum fatigatio remanebat, infecto negotio remearunt ad urbem Romam. Iterum autem inter eosdem Reges acriter est pugnatum, et multa millia hominum, maxime

cum magna utrimque cæde.

Causæ cognoscendæ missi Legati

b

c

d

nihil proficiunt.

A maxime Boemorum, cæsa sunt. Interea venerabilis Pontifex, receptis Nuntiis Roberti Guiscardi, egregii Normannorum Ducis, versus Apuliam post octavas Pentecostes iter arripuit, et cum ipso apud Aquinum colloquium habuit. Congrua itaque ab eo satisfactione suscepta, prius a vinculo excommunicationis eum absolvit, et consequenter fidelitatem et homagium ejus recepit. Postmodum vero jam assumptum in specialem Beati Petri Militem, de totius Apuliæ et Calabriæ Ducatu, per vexillum Sedis Apostolicæ, investivit.

Reconciliatur Robert. Guiscardi.

ANNOTATA.

a Udo, *quibusdam* Ado, *Trevirensis Archiepiscopus ab an.* 1067 *ad* 1078 : *meminit hujus legationis Browerus in Annal. Trevir. ad an.* 1077 *num.* 57, *sed ignoravit injuriam Udoni ea occasione factam.*

b *Hic est* S. Petrus Igneus, *ex Ordine Vallisumbrosæ, an.* 1074 *creatus Cardinalis Episcopus Albanensis.*

c Uldaricum *appellat Ughellus, qui ecclesiam Patavinam* B *rexit usque ad an.* 1098, *haud diu ante hanc Legationem creatus Episcopus.*

d Henricus, *mortuo miserabiliter schismatico Sigefrido suffectus, hoc ipso anno* 1077 : *alii* Sigehardum *appellant : Ughellus* Sigefrido *a* Sigehardum *non distinguit.*

CAPUT III.

Guiberti Antipapæ promotio : Henrici fuga ab Urbe : mors Gregorii.

Henricus Gregorio minatus Antipapam

Eodem quoque tempore Rex Henricus, in magna superbia elevatus, antedictum Leimarum Bremensem et Hermannum Bambergensem Antistitem, cervicosos viros, destinavit ad Urbem Romanam ; per quos nimis proterve mandavit Papæ Gregorio, ac si potestatem super eum haberet, quatenus Rodulphum sibi adversantem excommunicare nullatenus protelaret : quod si non faceret, ipse Papam *a* sibi acquireret, qui ecclesiastica censura sui hostis insolentiam coerceret. Venerabilis Papa, qui pro justitia sanguinem proprium fundere paratus erat, non ad procacitatem *b* verborum superbi Regis, sed ad mandata Judicis æterni respiciens, sæpe fatum Rodulphum, rationem justam prætendentem, anathe- C matizare, sicut non debuit, minime voluit : sed eumdem Regem frequenter commonitum, et a suis excessibus non resipiscentem, quoniam legatos Sedis Apostolicæ Concilium in terra dominationis suæ nequaquam celebrare permisit, tamquam inobedientem et rebellem iterato excommunicationi subjecit ; quibus ita peractis, Legati cum indignatione ad Regis præsentiam redierunt, ipsius animum ad deteriora, sicut viri Deo odibiles, instantius commoventes. Rex vero ubi se cognovit per sententiam Romani Pontificis a consortio fidelium segregatum, tristis effectus est : sed cum a diversis diversa darentur sibi consilia, in anxietatis dubio positus, quid potius eligeret ignorabat. Tandem perversorum Antistitum et impiorum Principum sententia prævalente, apud Brixiam generalem Curiam disposuit celebrare. Convenerunt itaque in loco ipso plurimi seditiosi et infames Episcopi, cum multitudine Clericorum et Principum, quatenus in jacturam Domini Gregorii Papæ possent aliquid mali ordinare vel statuere, ut inter Romanam Ecclesiam et Imperium discordia futuris temporibus fulciretur. Communicato itaque execrabili et detestando consilio, de consensu ipsius Regis, elegerunt in Romanum Pontificem, immo Antipapam, Guibertum Ravennatensem, virum manifeste perjurum, atque omni malitia et dolositate D plenum. Et quoniam plerumque contigit, ut peccatum sit pœna peccati, de superbiæ radice processit ad perjurium, de perjurio ad inobedientiam, de inobedientia ad excommunicationem cecidit, et de excommunicatione pervenit ad idololatriam. Hunc talem, sicut diximus, Rex Henricus adoravit pronus in terram ; qui etiam, suadente Dionysio Placentino Episcopo, jurasse asseritur, ut ab eo Imperii coronam acciperet. Quid plura? Ita peccatis exigentibus, omnes qui præsentes aderant mente excæcati sunt, non ut respicerent cœlum, sed ad ejus vestigia osculanda, heu! proh dolor! se pariter incurvarunt. Et his ita peractis, Rex in apertam hæresim lapsus, ad propria in Octavis Apostolorum regressus est ; Guibertus vero hæresiarcha, insignitus Papalibus insigniis, cum complicibus suis pompose intravit Italiam.

ideoque iterum excommunicatus,

ex MS Centii

in conciliabulo Brixiensi

electum Guibertum adorat.

12 Eodem tempore idem Rex, in maxima potentia et manu robusta, commissurus prælium cum Rege Rodulpho, contumaciter intravit Saxoniam ; cui ex adverso Rodulphus potenter occurrit : et atrocissimo hinc inde facto congressu, Henricus contumeliose terga vertit, atque in longum acerrime ab E hostibus persecutus, jam de vita diffidens, in quodam se castro recepit, ubi per septem dierum spatium latitavit. Rodulphus autem, sicut vir fortissimus et famosus, et in armorum exercitatione probatus, nequaquam fugit, sed victor et triumphator occubuit, quia eum sui non cognoscentes *c* exitialiter vulneraverant. Cum autem diutius requireretur a sociis suis, tandem super stragem et cadavera inimicorum, non sine planctu maximo, repertus est. Cujus mors postquam Henrico, latitanti et de fuga cogitanti nuntiata fuit ; mox in altum cornu suum erexit, et adversus Dominum Gregorium Papam contumelias et terrores procaciter loqui cœpit, credens detestabilia facta sua in mortem Rodulphi Domino placuisse. Post ubi vero hæc gesta sunt, evolutis paucis diebus, Henricus filius ejus cum exercitu illustris Comitissæ Matildis pugnavit : et quia, sicut fieri solet, varius est eventus belli, victoriam habuit. His igitur successibus provocatus derepente intravit Italiam, et post Pascha cum idolo quod erexerat Romam veniens, circa Pentecosten castrametatus est in prato Neronis. Sed quis tantorum prudentium virorum admirari non poterat Regis et Guiberti hæresiarchæ apertam insaniam, et impudentem stultitiam? Quamvis enim mentis ocu- F los perdiderint, visus tamen corporis non amiserant. An non videbant illam bestiam, quæ ab eis ducebatur, quam honorifice a Romanis suscipiebatur et venerabatur? Quippe pro laudibus exhibebant convitia, pro canticis ululatus, pro cereis lanceas, pro cœtibus Clericorum armatos. Ut autem in paucis plurima perstringamus, post agrorum vastationem, et multas cædes suorum civium, post varias clades atque miserias, quas perpessi sunt Romani, quia Pseudopapam recipere contempserunt ; Rex, concepta spe ac desiderio suo fraudatus : et in sua erubescentia confusus, in Lombardiam cum suo idolo remeavit, et Dominus Gregorius Papa in Apostolica Sede remansit intrepidus.

Cum Rodulpho pugnans vincitur quidem,

sed ejus morte intellecta audacior,

et victoria a filio relata,

Guibertum Romam ducit frustra, semel

13 Anno quoque secundo per Spoletanum Ducatum ad Urbem iterum redit, et per totum Quadragesimale tempus ipsam Romam cum multa hostilitate obsedit. Adveniente vero tempore Paschali, ut æstivum cauma vitaret, dispersit per circumpositas civitates exercitum, et ipse in Lombardiam cum paucis reverti studuit ; Guibertum vero apud Tiburtum dimisit, et exercitui suo præfecit : qui postposito Sacerdotio, per incumbentem æstatem agros et segetes Romanorum vastavit, et alia mala tamquam

iterumque,

vir

A vir sanguinum eisdem Romanis hostiliter intulit. Sic tertio quoque anno idem Rex ad obsidendam Romam reversus est: sed quia seipsum excommunicatum a Cluniacensi Abbate *d* atque aliis religiosis Deum timentibus pro certo haberi cognovit, ut eorum simplicitatem melius circumvenire posset, ad callida se argumenta convertit. Post captionem itaque Ostiensis Episcopi et aliorum multorum, quos præcepit absolutos dimitti; universis Romam visitare volentibus firmam securitatem dedit, quam juramento publice confirmavit; et ut popularem favorem omnino consequeretur et gratiam, in publico dixit, quod a Domino Gregorio Papa Imperialis coronæ dignitatem vellet accipere. Quod postquam populus Romanus cum religiosis viris audivit, non mediocriter lætati sunt omnes; et ad vestigia Pontificis lacrymabiliter accedentes, ipsum cum magna instantia exoraverunt, ut patriæ jam fere perditæ misereretur, et paterna clementia condoleret. Pontifex autem, qui pro justitia et ecclesiastica libertate tuenda, si rationabilis causa exigeret, mortem subire paratissimus existebat, constanter in hunc modum respondit: Ego versutias et calliditates Regis frequenter expertus sum: sed, si vult in iis in quibus

EX MS. CENTII. *Tertio anno simulans Rex se cum Gregorio rediturum in gratiam,*

licet satisfacere Ecclesiæ renueret, a Romanis recipitur;

B manifeste peccavit Deo et Ecclesiæ satisfacere, ipsum libenter absolvam, et Imperialem sibi coronam cum benedictione imponam; alioquin nec debeo, nec possum vos in hac parte ullatenus exaudire.

14 Quod verbum cum Rex remordente conscientia denegaret facere, et populus Pontifici per plures dies vehementer instaret, ut absque satisfactione Regem susciperet, et Pontifex ad eorum cæcas preces omnino permaneret immobilis; Rex paulatim cœpit popularem favorem pecunia et terrore sibi acquirere. Quod ut Pontifex manifeste cognovit, de constantia populi prorsus diffidens, in Castro Crescentii se cum Fratribus suis recepit. Rex itaque, quoniam populum Romanum ad voluntatem suam indubitanter attraxerat, Guibertum in Sede Apostolica violenter intrusit. Sed cum de Romana Ecclesia nullum Episcopum vel Cardinalem posset habere, a Bononiensi, et Mutinensi, atque Cerviensi *e* Pseudoepiscopis fecit eum, secundum consuetudinem Romanorum Pontificum, execrabiliter benedici: et in festo Paschatis ab eodem Guiberto Imperii coronam impudenter assumpsit: post modicum vero ad obsidionem Castri *f* Crescentii universos Romanos conduxit. Pontifex autem, sicut vir cautus et providus, jam diu Robertum Guiscardi, egregium Normannorum Ducem, solicitate studuerat, ut in manu valida contra illatam sibi violentiam, et potenter succurreret; quem ad ipsius deliberationem cum maximo exercitu celeriter venientem audivit. Quod ubi Rex Henricus in veritate cognovit, vehementer expavit, et illico ad ecclesiam S. Petri rediens, domo Capitolina et Leonina civitate destructa; vale faciens Romanis, cum eodem Guiberto, non sine multo rubore, aufugit. In sequenti die, antequam Senam Rex pervenisset, memoratus Robertus Dux, tamquam leo fortissimus, Romam violenter intravit, quam non per triennium, sicut Rex Henricus, sed una et eadem die in manu valida cepit; atque beatissimum Patrem et Dominum nostrum Papam, suffragantibus sibi sanctorum Apostolorum Petri et Pauli meritis, ab obsidione qua tenebatur potentissime liberavit. Sic itaque ipsam venerabilem civitatem velociter expugnatam, sicut gloriosus triumphator, per plurimos dies possedit, vendens plurimos ex ipsis perfidis civibus, qui Dominum et Pastorem suum perdiderant: quosdam vero mutilavit, et quosdam secum usque ad Calabriam captivos duxit: sed in ingressu ipsius Civitatis regionem Lateranensem *g* ad Colosseum ferro et flamma combussit. His igitur ita peractis Dux ad propria rediit, et Patrem D suum Gregorium Pontificem, in Lateranensi palatio sedentem cum Fratribus suis Episcopis et Cardinalibus, in pace dimisit, pertractantem Ecclesiæ negotia pro sui officii debito, de diversis mundi partibus emergentia.

et Guibertum coronari faciens ab eo vicissim coronatur.

C

sed adventu Rob. Guiscardi coactus ab obsidendo Gregorio desistere

urbem arbitrio victoris relinquit.

15 Hic liberavit ab illicita occupatione sexaginta Mansionariorum B. Petri ecclesiam, qui universa Oratoria seu ministeria ipsius ecclesiæ præter majus altare, quadam violentia detinebant; et cunctas oratorum advenientium oblationes in usus proprios redigebant. Erant autem Cives Romani, uxorati seu concubinarii, barba rasi et mitrati, mentientes oratoribus et præcipue multitudini rusticanæ Lombardorum, asserentes se Cardinales Presbyteros esse; quorum utique oblationibus receptis, indulgentiam eis et remissionem peccatorum ausu nefario impudenter præstabant. Hi occasione custodiendæ ecclesiæ; consurgentes intempestæ noctis silentio, infra et circa eamdem ecclesiam multa impune homicidia, rapinas, varia stupra, et diversa latrocinia exercebant; quos, sicut diximus, Beatus Pontifex ab eadem ecclesia non sine multa difficultate removit, et custodiæ curam honestis Clericis et Sacerdotibus commisit et tradidit. Hic ter quaterque vere Beatus E Pontifex, post diutinam in Urbe moram, descendit in Apuliam; et occurrente sibi jam dicto Duce Roberto Guiscardi, Salerni famosam civitatem gloriose intravit. Ibique, dum salutis monita concurrenti populo daret, repente in lectum ægritudinis decidens, in beata confessione, post modicum, diem feliciter clausit extremum. Ad cujus utique corpus, in B. Matthæi basilica honorifice tumulatum, mirabilis Deus multa miracula operari dignatus est.

Gregorius a Mansionariis purgat ecclesiam S. Petri

et Salerni moritur.

ANNOTATA.

a *Centius*, Papatum.

b *Idem*, Procacitatis verba.

c *Longe aliter alii de morte* Rodulphi: *quem ab Aquilifero Cæsareo (Godefridum Bullionium credunt fuisse nonnulli) transfixum, et ab alio superveniente dextera mutilatum volunt. Et de dextera quidam expresse Abbas Uspergensis et Auctor Vitæ Henrici sic meminerunt, ut hanc dicant ultionem fuisse fidei Henrico non servatæ: quin etiam Uspergensis ait, ipsummet in morte sua id agnovisse: quæ an fidem mereantur, scripta ab Henrici partiariis, merito dubites: uti et ea, quæ contra ipsum scripta sunt a partis melioris defensoribus, haudquaquam in omnibus certa sunt.* F

d S. Hugo Cluniacensis *hic fuit, cujus gratiam quam supplicibus litteris ambiverit simulate pœnitens Henricus, maxime cum cœpit filium sibi oppositum experiri, ostendimus* § 2 *ante S. Hugonis Acta* 29 *Aprilis. Erat autem ille tunc in Italia, visitque Cassinense monasterium, uti ad an.* 1083 *num.* 16 *Baronius docet.*

e *Erant hi*, Sigefridus *Bononiensis*, Heribertus *Mutinensis:* Cerviensis *nomen ignoratur, deficiente Episcoporum serie ab anno* 1069, *quando scitur quemdam* Bonum *vixisse, (qui forte usque huc superfuit) ad annum* 1101: *Blondus autem pro Cerviensi*, Tarvisinum *substituit, qui posset fuisse* Accelinus, *anno* 1082 *Ecclesiæ isti præsidens: ab his autem execrationem suam potius quam consecrationem accepit Guibertus, in Dominica Palmarum anno* 1084, *adeoque* 24 *Martii: nam Pascha celebratum fuit* 31 *ejusdem.*

f Moles Adriani *antiquitus, deinde* S. Angeli *sub Gregorio I dici cœpta, adjectisque postea munitionibus* Castrum; *et anno* 985 *ab eo qui postea ipsum novis operibus communivit*, Crescentio Numentano, *nomen diu tenuit, et ut apparet etiam hac ætate tenebat. Ospergensis*

A *gensis nominat* Castellum Crescentii, quod vulgo domus Theodorici dicitur.

g *Nicolao* Coliseum, *quod nomen hodieque in usu est, et erat cum scriberet Anastasius Bibliothecarius: ita autem dictum volunt Amphitheatrum illud maximum, quod a Vespasiano et Tito extructum esset juxta viam sacram, eo loci, qui jam a Neronis tempore nomen habebat ob immani* 120 *pedum Colosso, quem ille sibi erexerat.*

III. ACTA PONTIFICALIA

ex MS. nostro de Vitis Pontificum usque ad Martinum V deductis.

CAPUT I.

Acta primo hujus Pontificatus quinquennio. a.

a

Anno 3 Pontif. captus a Centio, a Romanis liberatur.

Hic præclarus et almificus Pontifex, iii anno sui Pontificatus, in Nocte Nativitatis Domini, apud S. Mariam Majorem ad Præsepe, dum Missam celebrabat, in confractione Dominici Corporis super altari, a quodam Centio Stephani captus fuit et per- B ductus in domum dicti Centii : quæ domus posita erat in loco, qui vocatur *b* Parrioni. Sed quia dies erat celeberrimus, omnes Romani in unum convenerunt, et ad prædictam domum capiendam perrexerunt, et Dominum Papam de tanta injuria liberaverunt. Liberatus itaque D. Papa, ad ecclesiam in qua captus fuit, indutis solennibus vestimentis ut mos erat reversus, Missam quam inceperat perfinivit: ad palatium denique coronatus, et cum omni laude Episcoporum atque Cardinalium et Procerum reversus, quidquid consuetudinis est celebravit. Romani, tantam injuriam ferre non valentes, domum Centii cum omnibus bonis devastarunt, et in terram contra D. Papæ voluntatem prostraverunt. Ipse vero qui malum et prædictum scelus commiserat, aufugit a manibus eorum, et Curiam Teutonici Regis requisivit. Quid vero mali commiserit, quas falsitates composuerit, quam discordiam inter Regnum et Sacerdotium fecerit, et ad ultimum suo instinctu usque in finem perduxerit, in sequentibus (prout melius potero) explicare curabo. Nunc pauco intervallo, quod prædictus Pontifex, interea dum ipse ivit, stetit, et rediit, operatus est, dicere pro posse studeam.

b

illo ad Regem transgresso.

C 2 Secundo anno sui Pontificatus, antequam istud factum fuisset, unde præfatus *c* malevolus occasionem acceperat, in Concilio, quod ipse Romæ a iii Kal. Martii usque ad ii Kal. prædicti mensis celebravit: quinque de familia Regis Teutonicorum, quorum consiliis ecclesiæ vendebantur, a liminibus Ecclesiæ separavit. *d* Ita ut, si abinde usque ad Kalendas Junii Romam non venirent et satisfacerent, excommunicati haberentur. Philippus *e* Rex Francorum, si Nuntiis Papæ ad Gallias ituris, de satisfactione et emendatione securitatem non fecerit, habeatur excommunicatus. Liemarum Bremensem Archiepiscopum, pro inobedientia superbiæ suæ, ab Episcopali officio suspendit, et a Corpore et Sanguine Domini interdixit. Guarnerium Strazburgensem ab Episcopali et Sacerdotali officio suspendit. Henricum Spirensem suspendit: Herimannum Bambergensem, si ante Pascha non venerit satisfacturus, similiter suspendit. Item in Longobardia Gulielmum Papiensem et Cunibertum Taurinensem suspendit. Dionysium Placentinum deposuit. Robertum Ducem Apuliæ jam anathematizatum, et Robertum de Loritello, invasores bonorum S. Petri, excommunicavit.

c

Causam sceleri dederat Synodus anni 2, in qua plures Episcopi excommunicati fuerant:

d

e

3 Tertio vero anno idem Papa Romæ in Basilica Salvatoris Synodum *f* celebravit, in qua Sigefridum D Maguntinum Archiepiscopum, qui conatus est Episcopos et Abbates Regni Teutonicorum a sancta Romana Ecclesia speciali Matre sua scindere, judicio sancti Spiritus et auctoritate Beatorum Apostolorum Petri et Pauli ab omni Episcopali officio suspendit, et a communione Corporis et Sanguinis Domini separavit, nisi forte mortis periculum ei supervenirel, ita tamen ut pœnitentia ductus resipisceret: ceteros vero qui ejus schismati consentiendo subscriberent, ab omni Episcopali officio suspendit. *g* Illos vero qui non sua sponte consenserunt usque ad festivitatem S. Petri toleravit, eo quidem respectu, ut si infra istum terminum idoneam, aut per se aut per nuntios suos, satisfactionem præsentiæ suæ non obtulerint, Episcopali deinceps officio priventur. Episcopos Longobardiæ, qui spreta Canonica et Apostolica auctoritate contra B. Petrum Apostolorum Principem [eique præstitum] sacramentum conspiraverunt, auctoritate ejusdem B. Petri ab omni Episcopali officio suspendit, et a communione Sanctæ Ecclesiæ separavit. Agathensem Episcopum Berengarium, quia Narbonensi Episcopo excommunicato, communicavit, et vices Episcopales E pro illo fecit, excommunicavit. Viennensem Episcopum Herimannum, juste depositum pro Simonia, perjuriis, sacrilegiis, apostasia, quia Viennensem Ecclesiam infestare non desistebat, excommunicavit: et Ecclesiis Romanensi et S. Isidori Lugdunensi, quousque eas occupaverit, divinum interdixit Officium. Desiderium et Romanensis Ecclesiæ Clericos, qui Regulares ab ea expulerunt et excommunicatis communicaverunt, inde donec satisfacerent excommunicavit. Abbatem S. Ægidii similiter et Comitem S. Ægidii, propter consanguineam; et Comitem Forensem, et Umbertum de Bello-joco, propter infestationes Lugdunensis Ecclesiæ; Possiensem Simoniacum *h* [et] homicidam Stephanum, scilicet a Legatis suis excommunicatum, et Pontium Gratianopolitanum quousque resipisceret excommunicavit: et ea quæ Diensis Episcopus in Episcopatu Diensi de decimis, et primitiis, et ecclesiis fecit, et cetera quæ in Legatione *i* Apostolica statuit, confirmavit.

Ex MS.

f

sicut et in altera anni 3, in qua etiam excommunicatus Rex,

g

h

i

4 Item Henricum, filium Henrici Imperatoris, in eadem Synodo in hunc modum excommunicavit. Beate Petre Apostolorum Princeps etc. *k*... Post F excommunicationem vero multum rogatus a quibusdam fuit ut pacem cum eo fecisset. Responsio [autem] illius talis erat : Cum eo nos pacem velle habere, si ipse cum Deo pacem [habere] studuerit : nam vestra fraternitas minime ignorat, quanto tempore sancta Ecclesia inauditas pravitates et diversas iniquitates Regis (et utinam Christiani veri!) sustinuit, et quantæ ruinæ quantæque calamitatis ipso auctore, hoste antiquo præcedente, [janua] patuit : cui nos paterna dilectione, et amore patris ac matris ejus ducti, adhuc in Diaconatu positi, admonitionis verba suavissima transmisimus, atque summopere et frequenter eum per viros religiosos revocare procuravimus. Illis autem qui dicebant Regem non posse excommunicari, sic respondebat. Quando Deus Ecclesiam suam Terbeato Petro commisit, dicens, Pasce oves meas, Reges excepit? Ubi Deus principaliter B. Petro dedit potestatem ligandi et solvendi in cœlo et in terra, nullum excepit, nihil ab ejus potestate subtraxit : nam qui se negat Ecclesiæ vinculo non posse alligari, restat ut neget se non posse ab ejus potestate absolvi : et qui hoc impudenter negat, se omnino a Christo sequestrat. Nunc qualiter est reversus prædictus Rex post excommunicationem ad D. Papæ obedientiam, et quid fecerit dicamus.

k

constantissime in hoc agente Gregorio,

A *Ex MS. qui tamen Canusii pœnitentem absolvit,*

5 Ad oppidum Canusii apud Longobardiam, in quo D. Papa erat cum paucis, Rex advenit : ibique per triduum ante portam castri... persistens... omnes ad compassionis misericordiam movit... Denique instantia compunctionis ejus et tanta omnium qui ibi aderant supplicatione devictus D. Papa, tandem eum, relaxato anathematis vinculo, in communionis gratiam et sinum Matris Ecclesiæ recepit, acceptis ab eo securitatibus quæ inferius scriptæ sunt.... Hoc est jusjurandum Henrici Regis Teutonicorum : Ego Henricus Rex. *ut supra in Vita, num.* 73 Actum Canusii v Kal. Februarii Indictione xv. *l* Dum vero in excommunicatione manebat, divortium quoddam inter Henricum Regem et Rodulfum de dignitate ortum est : quod videlicet divortium multi a D. Papa factum esse clamabant : sed nullo modo se illos offendisse *m* prædictus Pontifex profitebatur, imo utrique misit ut viam sibi præpararent, quatenus pro diffiniendo tanto negotio secure posset procedere : quia mallet millies, si posset, mori, quam sua occasione tot millia hominum morti traderentur.

et negat sua opera electum fuisse Rudolfum. l m

B n *Idem an. 5 Pontificatus, renovat excommunicationem in rebelles Episcopos strictam,*

6 Quinto anno *n* sui Pontificatus celebravit Romæ Synodum, ubi interfuerunt Archiepiscopi et Episcopi diversarum urbium fere numero centum, nec non et Abbatum ac diversorum Ordinum Clericorum et laicorum innumerabilis multitudo : in qua Apostolica auctoritate [multa quæ corrigenda erant correxit et quæ corroboranda firmavit. Inter cetera autem in fine Synodalis absolutionis Tedaldum, dictum Archiepiscopum Mediolanensem, et] Guibertum Ravennatem, inaudita superbia et hæresi adversus sanctam Ecclesiam Catholicam se extollentes, ab Episcopali et Sacerdotali officio suspendit : et olim jam factum anathema super ipsos renovavit, eo quod vocati ad Synodum venire *o* contempserunt. [Arnulphum Cremonensem, publice coram D. Papa convictum et confitentem se Simoniacum, ab omni Episcopali officio absque spe recuperationis deposuit, et usque ad condignam satisfactionem anathemate percussit]. Rolandum quoque Tarvisiensem, qui pro adipiscendo Episcopatus honore subdolus factus Legatus, inter Regnum et Sacerdotium schisma facere non abhorruit, [ut amodo et usque in seculum Episcopali careat dignitate, Apostolica censura censuit; et ut nullus successorum suæ consecrationi aliquo modo consentiat, modis omnibus prohibuit; et] perpetuo anathemate eum alligavit, nisi resipuerit et digne Deo satisfecerit. Ugonem Cardinalem tit. S. Clementis, tertio ab Apostolica Sede damnatum, eo quod aspirator et socius factus hæresis Caduli Parmensis Episcopi; [et iterum constitutus Legatus Apostolicæ Sedis, hæreticis et Simoniacis et ab Apostolica Sede damnatis se conjunxit; et tertio factus apostata et hæresiarcha, schismata et divisiones atque scissuras in Ecclesia Dei, tentans eam scindere, fecit; ab omni Sacerdotali officio privavit, et tam ab ingressu et honore prædictæ Ecclesiæ, quam omnium Ecclesiarum sub perpetua et irrevocabili sententia submovit, et] usque ad satisfactionem anathemate percussit. [Renovavit etiam excommunicationem a prædecessoribus factam super Gaufredum Archiepiscopum Narbonensem, et absque ulla recuperationis spe ab Episcopali Officio eum submovit.]... Expleto Concilio misit nuntios suos, videlicet Bernardum *q* Diaconum et Bernardum *r* Massiliensem Abbatem, cum Udone Treverensi Archiepiscopo, ad componendam pacem cum Rege Henrico et Rodulfo, quem Teutonici sibi Regem elegerant; præpitque eis ut stricte discernerent, quis ex duobus majorem haberet justitiam; et cuicumque justitia competeret, illi Regni gubernacula traderent : quia justior pars amplius de Deo confidere potest, et potestate B. Petri omnino erit adjuta.

o

C *imprimis contra Ugonem Card.*

q r *et legatos ad Regem mittit*

D

ANNOTATA.

a *Præmittitur decretum electionis, iisdem verbis quibus in Vita num.* 21, *cum hac dumtaxat varietate, quod ibi simpliciter electio facta dicatur* die sepulturæ Domini Alexandri; *hic vero* die III Sepulturæ. *Quia autem facilius fuit originali textui aliquid decedere per incuriam transcribentium, quam accedere; ideo non videtur id otiose prætermittendum : sed suspicior originaliter scriptum fuisse*, die III mortis et die sepulturæ.

b *Ecgraphum quidem nostrum* Parriam : *sed hujusmodi mendis ipsum scatet, elegantia majori quam accuratione transcriptum. Est autem* Parrione *nomen Regionis unius ex* 14, *in quas Urbs tota dividitur, simulque plateæ ab illa ducentis versus Pontem S. Angeli : atque ita facile conciliabuntur textus, in quibus vocatur* turris ad Pontem S. Petri, *quia per hunc itur ad Burgum S. Petri, seu Urbem quam vocant Leoninam.*

c *MSS. Vitæ Pontificum apud nos habent quidem* Maji : *sed Summarium Actorum, descriptum in Registro libri seu anni secundi, uti testatur Baronius, habet* Martii : *et merito. Nam Summarium istud, in quo notatur Dionysii depositio, continetur in epistola* 54, data Romæ v Nonas Martii Indictione XIII; *ipsumque summarium ponitur statim post Epistolam* 2, *datam* in Synodo, secunda Kalendas Martii. *Cum ergo sequens Pascha, ad quod infra citatur Hermannus Bambergensis, celebrandum fuerit* 5 *Aprilis; sequitur Synodum hanc cœpisse fer.* 3 *primæ Hebdomadæ Quadragesimalis in festo S. Matthiæ. Notatus autem in eodem Registro annus Christi* 1074, *indicat usque ad proximum Annuntiationis festum tunc adhuc Romanis cucurrisse suum annum, ex usu Florentinorum, quod et Baronius notavit.* E

d *Quæ sequuntur visum est ex Registro juxta Baronium hic adjungere, tamquam ex fonte, unde partem delibavit Auctor horum Actorum.*

e Philippum Franciæ Regem, *de Simonia apud se accusatum a Clero Matisconensi, jusserat Gregorius a Ruderico Cabullonensi Episcopo moneri per epistolam,* datam Piperni II Nonas Decembris Indict. XII, *adeoque tribus fere mensibus ante hanc Synodum.*

f *Hanc quoque Synodum esse in Quadragesima celebratam, cujus* I *Dominica incidit in* 15 *Februarii, persuadet nota anni* 1075 *adhuc usque ad Annuntiationem currentis, addita apud Baronium ex eodem (ut putamus) Registro; ubi non dubito quin in Summariis aliarum sequentium sub Gregorio Synodorum anni uniformiter incipiantur; licet Baronius, abhinc stylum mutans, annos notet velut a Kal. Januarii cœptos.* F

g *Ex eodem fonte rursus addo sequentia.*

h *Deerat conjunctio, quam supplemus : agitur enim (ut apparet) de Podiensi Episcopo, qui tunc erat Stephanus, adeoque de eodem.*

i *Legationis,* Hugoni Diensi *per Galliam commissæ, multa est mentio in epistolis Gregorii, sed omnes hoc anno posteriores sunt, ut videatur non diu ante cœpta fuisse.*

k *Eamdem ipsam formulam jam legisti in Vita num.* 63, *quare hic omittitur.*

l *Adeoque anno* 1077. *Datum omiserat Paulus : quem apparet hinc verbotenus descripsisse totum istum locum : quare eadem hic iterare nolentes, punctis signatis lectorem illuc remittimus.*

m Offendisse, *id est, in mutuam offensionem concitasse.*

n Annum 1078 *notant Acta Synodi apud Baronium, et ex lib.* 5 *epist.* 13 *constat indictam fuisse, pro* proxime venturæ Quadragesimæ hebdomada *prima, cujus Dominica eo anno, Pascha habente ad* 8 *Aprilis, incidere debebat in* 25 *Februarii.*

o *MS. nostrum præcitatum litt.* c *quia de Thedaldo tacuerat,*

A *tacuerat, omnia posuit in singulari : sed Epistolam Guiberto nominatim scriptam, ad omnes etiam Lombardiæ Episcopos etc. directam esse, habet titulus : et verosimiliter Thedaldo nominatim exemplar missum fuit, tamquam capiti Episcoporum Lombardiæ, sicut Guibertus erat Æmiliæ.*

p *Sequebantur hic quæ habet Paulus de mittendis ad pacem Legatis num.* 90; *et ante conclusionem, qua dicitur id totum* Actum Romæ, in ecclesia Domini Salvatoris v Nonas Martii, Indictione I, *alia quædam decreta leguntur apud Baronium, indeque in Collectione Conciliorum, quæ satis est ibi posse inveniri.*

q Bernardum Diaconum *Papiensem, a Nicolao II creatum Cardinalem ait Lambertus Schaffnaburgensis, aliqui ab ipsomet Gregorio primum volunt esse promotum.*

r *Hunc quoque Abbatem S. Victoris Gregorius Cardinalem creaverat : qui a Bertholdo Constantiensi laudatur ut* vir omni caritate plenius, *et obiit anno* 1079.

CAPUT II.

B *Plures Synodi reliquo Gregorii Pontificatu ab eo habitæ.*

an Guillelmi An 1078 acceptat donationem factam S. Petro :

Anno sexto Pontificatus Gregorii, mense Novembri die XVII, Indictione II, Marro, * Guilleri filius, habitator in Ducatu Spoletano, pro redemptione animæ suæ et parentum suorum, obtulit B. Petro et super altare ejus omnia quæ ei pertinebant de castro quod vocatur Moricida, posita inter Muricem et Clarignanum, quod conquisitum habebat per concambiationem a Liraldo et Hugone, nepotibus Ugonis filii Ascari, in plebe de *a* Luzano, reservato usu fructu diebus vitæ suæ et Brutuli sui filii et filiorum Brutuli, si masculi fuerint de legitimo matrimonio procreati. Eodem vero anno [III Kal. Decembris, Synodus] celebrata est ab eodem Pontifice, in qua inter cetera excommunicatus est Constantinopolitanus *b* Imperator. Juraverunt quoque in eadem Synodo Legati Henrici et Rodulfi, quisque pro Domino suo, quod nullis dolis Colloquium Legatorum Sedis Apostolicæ in Teutonico Regno habendum impedient. Multa etiam alia sunt ab eodem in eadem Synodo constituta, *c* quæ longum est enarrare. Renovavit autem et anathema factum super Guibertum Ravennatem, et civibus majoribus omnibus atque minoribus nuntiavit, eum esse excommunicatum et destructorem Ecclesiæ Ravennatis.

Synodum celebrat mense Decembri,

C

An. 1079 in Synodo discussa controversia de Eucharistia,

8 Altero quidem anno *d*, Pontificatus ejusdem VI, mense Februario Indictione II, celebrata est Synodus Romæ, ad honorem Dei et ædificationem Ecclesiæ, in basilica sancti Salvatoris; in qua omnes Archiepiscopi, Episcopi, Religiosæ personæ, congregatæ sunt ut sanctam Synodum celebrarent. Omnibus igitur congregatis, habitus est sermo, de Corpore et Sanguine D. N. Jesu Christi, multis hæc, nonnullis illa, prius sentientibus. Maxima siquidem pars, panem et vinum, per sacræ orationis verba et Sacerdotis consecrationem, Spiritu sancto invisibiliter operante, converti substantialiter in Corpus Dominicum, de Virgine natum, quod et in cruce pependit; et in sanguinem, qui de ejus latere militis effusus est lancea, asserebat, atque auctoritatibus orthodoxorum Patrum, tam Græcorum quam Latinorum, modis omnibus defendebat : quidam vero, nimia cæcitate perculsi, figuram tantum; [et substantiale illud corpus in dextera Patris sedens esse], se et alios decipientes, quibusdam cavillationibus conabantur adstruere. Verum ubi cœpit res agi, prius etiam quam tertia die ventum fuerit in Synodum, defecit contra veritatem niti pars altera. Nempe sancti Spiritus ignis, emolumenta palearum consumens, e fulgore suo falsam lucem diverberando obtenebrans, noctis caliginem vertit in lucem. Denique Berengarius, hujus erroris magister, post longo tempore dogmatizatam impietatem, errasse se coram Concilio frequenti confessus, veniamque postulans et orans, eam ex Apostalica clementia meruit, juravitque sicut in consequentibus continetur. D EX MS.

excipit retractationem Berengarii,

9 Ego Berengarius, corde credo et ore confiteor, panem et vinum, quæ ponuntur in altari, per mysterium sacræ orationis et verba nostri Redemptoris, substantialiter converti in veram et propriam ac vivificatricem carnem et sanguinem D. N. Jesu Christi : et post consecrationem esse verum Christi corpus, quod natum est de Virgine, et quod pro salute mundi oblatum in cruce pependit, et quod sedet ad dexteram Patris; et verum Sanguinem Christi, qui de latere ejus effusus est; non tantum per signum et virtutem Sacramenti, sed in proprietate naturæ et veritate substantiæ, sicut in hoc brevi continetur, et ego legi, et vos intelligitis. Sic credo, nec contra hanc fidem ulterius docebo : sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia. Tunc D. Papa præcepit Berengario, ex auctoritate Dei omnipotentis et sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, ut de Corpore et Sanguine Domini numquam ulterius cum aliquo disputare, vel aliquem docere præsumeret; excepto causa reducendi ad hanc fidem eos, qui per ejus doctrinam ab ea recesserant. E

et juramenta Legatorum Henrici et Rudolfi,

10 His itaque pie et feliciter actis, inter multas proclamationes conquesti sunt Legati Regis Rodulphi super Henrico, quod, nulli loco, nulli personæ parcens, * religionem Transalpinam contereret et conculcaret : neminem debitus ordo, honor aut reverentia tueretur ; et uti vilia mancipia, non modo Sacerdotes et Clerici, verum etiam Archiepiscopi et Episcopi caperentur, vinculisque manciparentur, partimque trucidarentur. Decreverunt ergo quam plures Concilii, in illius tyrannidem gladium Apostolicum debere evaginari : sed distulit Apostolica mansuetudo. Juraverunt igitur Legati Henrici Regis illud, quod in sequentibus scriptum reperitur : Legati Domini mei ad vos venient infra terminum *e* Ascensionis Domini, excepta majori vi, id est morte vel gravi infirmitate vel captione absque dolo, qui Legatos Romanæ Ecclesiæ secure ducent, et reducent : et Dominus Rex erit obediens illis, secundum justitiam et judicium illorum : et hæc omnia absque dolo, nisi quantum ex jussione vestra remanserit. Et hæc juro ex præcepto Domini mei Regis Henrici. Itidemque Rodulfi quod sequitur : Si Colloquium ex vestro præcepto constitutum fuerit in partibus Teutonicis, loco et tempore a Vobis definito, ante præsentiam vestram vel Legatorum vestrorum, Dominus noster Rex Rodulfus vel ipse veniet, vel Episcopos et fideles suos mittet : paratusque erit judicium de causa Regni subire, nulloque malo ingenio Conventum a Vobis sive Legatis vestris constitutum impediet : et postquam inde certum vestrum nuntium videbit, de pace in Regno statuenda et confirmanda, studebit ut legatio vestra provenire ad pacem Regni et concordiam possit. Hæc omnia observabuntur, nisi quantum ex vestra licentia remanserit, vel ex impedimento legitimo, scilicet morte vel gravi infirmitate vel captione sine dolo *f*.

* *forte regionem,*

e de recipienda definitione Concilii ad hoc cogendi.

F

In Synodo anni 7 Pontific. prohibentur investituræ laicales,

11 Septimo quoque anno sui Pontificatus idem Pontifex Romæ celebravit Synodum, in qua interfuerunt Archiepiscopi et Episcopi diversarum urbium, nec non et Abbatum ac diversorum ordinum Clericorum et laicorum innumerabilis multitudo : in qua Apostolica constituta corroborans, multa quæ corrigenda erant correxit, et quæ corroboranda firmavit. Inter cetera namque in fine Synodalis absolutionis

EX MS.

A absolutionis hæc annexuit, et perpetuæ memoriæ posteris scribenda mandavit, ita dicendo : Patrum sanctorum statuta sequentes, sicut in prioribus Conciliis, quæ Deo miserante celebravimus, de ordinatione ecclesiasticarum dignitatum statuimus, ita et nunc Apostolica auctoritate decernimus ac confirmamus, ut si quis deinceps Episcopatum vel Abbatiam de manu alicujus laicæ personæ susceperit, nullatenus inter Episcopos vel Abbates habeatur, nec ulla ei ut Episcopo seu Abbati audientia concedatur : insuper ei gratiam S. Petri et introitum ecclesiæ interdicimus, quousque locum, quem sub crimine tam ambitionis quam inobedientiæ, quod est scelus idololatriæ, cepit, resipiscendo non deserit. Similiter etiam de inferioribus ecclesiasticis dignitatibus constituimus. Item siquis Imperatorum, Regum, Ducum, Marchionum, Comitum, vel quarumlibet secularium potestatum aut personarum investituram Episcopatus vel alicujus ecclesiasticæ dignitatis dare præsumpserit, ejusdem sententiæ vinculo se obstrictum esse sentiat. [Insuper etiam nisi resipiscat, et Ecclesiæ propriam libertatem dimittat, divinæ animadversionis ultionem in hac præsenti vita, tam in corpore quam in ceteris rebus B suis sentiat, ut in adventu Domini spiritus salvus fiat.

12 Item sententiam depositionis et excommunicationis, jam plerumque datam in Theodaldum Mediolanensem dictum Archiepiscopum, et Guibertum Ravennatem, et Rolandum Tarvisiensem confirmamus et corroboramus ; et Petrum olim * Rodonensem Episcopum, nunc autem Narbonensis Ecclesiæ invasorem, pari sententia damnamus. Item si quis Normannorum terras S. Petri, videlicet illam partem Firmanæ Marchiæ quæ nondum pervasa est, et Ducatum Spoletanum et Campaniam, nec non Maritimas atque Sabinum et Comitatum Tiburtinum, nec non monasterium S. Benedicti montis-Cassini et terras sibi pertinentes, insuper et Beneventum invadere vel deprædari præsumpserit, gratiam S. Petri et introitum ecclesiæ ei usque ad satisfactionem interdicimus. Verumtamen si quis illorum adversus habitatores harum terrarum aliquam justam causam habuerit, prius a Nobis, vel Rectoribus seu Ministris inibi constitutis, justitiam requirat : quæ si ei denegata fuerit, concedimus ut pro recuperatione suarum rerum de terra illa accipiat ; non tamen ultra modum neque more prædonum, sed ut decet C Christianum, et eum qui sua magis quærit recipere quam aliena diripere, et qui timet gratiam Dei amittere et maledictionem B. Petri incurrere. *g*....

*. i. Ruthenen.

prospicitur paci cum Normannis tenenda :

13 In octavo sui Pontificatus anno, Episcopis per Principatus Apuliæ et Calabriæ constitutis, inter cetera verba, in quadam Epistola, *h* malignitates Regis Henrici et Guilberti Ravennatis Archiepiscopi, *in jam dicta Synodo excommunicatorum*, denuntiavit. Primum namque malitiam, quam super ipsum D. Papam Alexandrum per Cadulum Parmensem facere conatus est, innotuit ; et quod Deus, qui superbis resistit, humilibus dat gratiam, superbiam eorum in foveam, quam aliis paraverant, cadere pro suis sceleribus juste permiserit, nuntiavit. Guibertum vero, Romanæ Ecclesiæ perjurum, Ravennatis Ecclesiæ devastatorem, Antichristum et hæresiarcham, pro nefandissimis suis sceleribus, designavit. Omnibus vero Episcopis et Ravennatis Ecclesiæ Suffraganeis, et omnibus majoribus et minoribus ejusdem civitatis, ac per totam Marchiam nec non totum Ducatum, sine spe recuperationis damnatum atque depositum, notificavit : quorum almificus Præsul auxilio fretus, sicut B. Petrus B. Apollinarem transmisit ad prædicandum : sic ipse, qui licet indignus vicem ejus gerebat, Archiepiscopum *i* ibi ad hominum animas Deo lucrifaciendas, et hæresim prædicti Guiberti destruendam, D mittere curavit. Eodem vero anno, Romæ in Basilica S. Salvatoris, celebrata est ab eodem Pontifice *k* Synodus : in qua inter cetera [sententiam depositionis Archiepiscoporum Arelatensis et Narbonensis, atque excommunicationis per Legatos Apostolicæ Sedis promulgatam D. Papa, his qui aderant collaudantibus, firmavit]. Henricum quoque dictum Regem et omnes fautores ejus, qui in prædicta excommunicatione animum induraverant, iterum excommunicavit et anathematizavit ; item Ildimundum et Landum Campaninos tyrannos, omnesque adjutores eorum. Præterea suspendit ab officio quosdam Episcopos, qui ad Concilium invitati, neque ipsi neque nuntii eorum pro ipsis venerunt.

g

h

An. 8, expenduntur et puniuntur scelera Guiberti Antipapæ,

i

et in alia Synodo,

k

anathemate priora nominatim instaurantur.

14 Anno duodecimo Pontificatus ejusdem D. Gregorii, ab Incarnatione Domini MLXXXIII, XII Kalendas Decembris, præsidente eodem Apostolico, celebrata est tribus diebus in Lateranensi basilica Synodus, in qua fuerunt Archiepiscopi, Episcopi, et Abbates Campaniæ, et de Principatibus Calabriæ atque Apuliæ, paucique Gallicani : nam plurimos perfidia Henrici tyranni iter revertere compulit : qui Ostiensem *l* Episcopum, de Legatione Apostolica E redeuntem, contra fas et juramenti fidem, capi jussit sive permisit. Tres autem Synodos Quadragesimales *m* ejusdem Henrici persecutio præpedivit : qui semel B. Paulum, bis B. Petrum aggressus, demum post multum fusum sanguinem, non tam suorum fortitudine quam negligentia civium, portas et muros surripuit. Romanum siquidem vulgus, pars videlicet copiosior civitatis, biennali bello fatigatum, acri inedia laborabat ; cum nec ipsis ad vicina oppida vel castra liceret, nec jurati Henrici ad urbem vellent negotiatum venire : multi autem fame adacti urbem reliquerant : proinde ceteri, bello remissius attenti, rem ex animo minus gerebant, et a custodiis prout cuique libebat sine timore negligentius aberant.

An. 1084 multi Synodo defuerunt

l

m

propter Henrici tyrannidem :

15 Hæc super Henrici tyrannide, quia se occasio præbuit, perstrinxisse sufficiat. [Ceterum Dominus Apostolicus in eadem Synodo, de fidei forma et Christianæ religionis conversatione, sed et de robore animique constantia, ad præsentem pressuram necessaria, ore non humano sed Angelico patenter edisserens, die tertia totum fere Conventum in gemitus et lacrymas compulit : sicque Concilium, Apostolica benedictione lætificatum, in pace dimisit]. F Tres autem vices Henricus, ut dictum est, Romam venerat. Sed unum est quod cum silentio præterire non oportet : in ultima namque secum Guibertum Raventinatem, jam multoties damnatum et depositum, deduxit : et invasorem super D. Gregorium Papam præposuit. Sed quid diabolus et Antichristus, Romæ et in omnibus ejus finibus est operatus, longum est narrare. In castro namque S. Angeli, se cum paucis Dominus Papa reclusit, quoniam aliter Romæ remanere non poterat. Romani vero malam, quam habuerunt a principio, consuetudinem perficere ut prius cœperunt : castrum undique muris observaverunt, ita quod nulli fas esset introeundi vel redeundi. Rex Capitolium ascendit, domos omnes Corsorum evertit, Romam ut propriam domum cœpit habere. Dehinc *n* Septem-solia, in quibus Rusticus *o* nepos prædicti Præsulis considebat, obsidens, cum multis machinationibus attentavit, quibus quam plurimas columnas subvertit. Cui nuntius advenit, si non de obsidione exurgeret, a Roberto Guichardi Duce Apuliæ expulsus esset, et de ejus manibus nemo eum liberare posset : quoniam prædictus Dux fidelis et devotus erat B. Petri et præfati Pontificis, et dignum erat ut filius patrem de tanta captione eriperet.

qui bis Urbem aggressus, tertio eam capit,

n o

sed a Roberto, Guiscardi fugatus

A 16 Rex vero, accepto cum suis consilio, Romanos omnes sic allocutus est : Patres et filii, vobis coronam Imperii et Regni gubernacula manibus vestris et potestati committo, animamque meam in vestram curam trado. Quoniam mihi operæ pretium in Longobardiam vertere iter, promitto vobis quod si unquam rediero, totum meipsum et omnia quæ habeo et habere potero modis omnibus tradam. Sed pius et clemens Dominus, qui novit omnium cogitationes, diu per eum non est passus Ecclesiam suam vexari : qui ad hanc civitatem ultra non est reversus. Robertus Guichardi, Romæ appropinquans diebus his ad liberandum D. Papam, primitus non intravit : sed diu non stetit, donec intravit ; aditum namque per portam Flamineam habuit. Romani audito eum intrasse, bellum erexerunt : sed nihil ei facere potuerunt, imo ipse cum suis totam Regionem illam, in qua ecclesiæ S. Silvestri et S. Laurentii in Lucina sitæ sunt, penitus destruxit et fere ad nihilum redegit. Dehinc ivit ad castrum S. Angeli, D. Papam ab eo abstraxit, secumque Lateranum deduxit : omnesque Romanos deprædari cœpit et expoliare, atque (quod injuriosum est nuntiare) mulieres dehonestare, regionesque illas circa Lateranum et Colisseum positas igne comburere *p*.

ipsam deserit;

Robertus urbe et castro potitus,

B

p Gregorium inde abducit.

17 Eodem anno per totum orbem magna fames fuit, quod exinde multi homines mortui sunt, et sol *q* eclipsim passus est : terra mota est, castrum S. Angeli *r* captum est. Dux vero Apuliæ secum D. Papam deducens, apud Salernum dimisit : ibique amabilis Deo vir Catholicus, et contra hæreticorum arma defensor Ecclesiæ, liberator pauperum, captivorum consolator, orphanorum miserator, vitam finivit, atque Deo animam reddidit octavo Kalendas Junii.

q

r

ANNOTATA.

a Luigianum *Spoleto versus Marchiam distat* 5 *p. m. et hinc intervallo* 2 *aut* 3 *milliarium, secundum tabulam topographicam Umbriæ*, C. Moro, *id est*, Castellum Mauri ; *et* Can-Moro, *id est*, Campus-Mauri, *quæ videntur huc facere, licet nomina* Muricis *et* Clarignani *modo non reperiantur.*

b Nicephorus Botoniates, *tyrannice sibi Imperium vendicans, Michaelem cum conjuge et filio in Blachernis captos in monasterium relegarat : erat autem Michael Ducas Romanæ Ecclesiæ communioni adhærens.*

C c *Inveniuntur adhuc Tituli* 33 *Capitulorum, decreta vero iis respondentia* 12 *dumtaxat supersunt.*

d *Anno* 1079 : *nam prior Synodus pertinet ad an.* 1078.

e *Ascensio Domini, eo anno quo celebratum est Pascha* 24 *Martii, incidit in diem* 2 *Maji.*

f *Addit Labbeus, eodem* anno IV Nonas Maji, *alterum Concilium, in quo coram quatuor Episcopis, pluribus Cardinalibus, Abbatibus, et Archipresbyteris deliberatum sit,* Utrum bona ecclesiarum possint poni in pignore pro pecunia colligenda, ad resistendum Guiberto Archiepiscopo Ravennati, Romanam Sedem invadere conanti.

g *Sequebatur in MS. nostro ex Vitiis Pontificum* excommunicatio Regis Henrici...... Acta Romæ Nonis Martii Indictione III : *plane sicut eam impressam habes in Vita num.* 96 *et seqq. et omnia simul cum duobus Capitulis hic omissis, de falsa pœnitentia et de electione Pontificum reperiuntur impressa apud Baronium ad an.* 1080 : *nam quod in Registro unde accepta sunt notetur annus* 1079, *oritur a ratione prænotata anni Florentini usque ad Annuntiationem protrahendi : cumque Pascha anni* 1080 *bissextilis celebratum sit* 12 *Aprilis, intelligitur etiam hæc Synodus prima hebdomade Quadragesimæ convenisse, post Dominicam quæ cadebat in* 29 *Februarii.*

D

EX MS.

h *Hæc est lib.* 8 *Epist.* 5 data Cicani XII Kalendas Augusti.

i *Ejusdem libri Epist.* 14 *scripta* omnibus Episcopis, Abbatibus, Comitibus atque Militibus, in parochia Ravennati atque Pentapoli, nec non et in Marchia Firmana et in Ducatu Spoletino, commorantibus ; illis videlicet qui B. Petrum diligunt, neque vinculis excommunicationis tenentur. *Et his solis* salutem et Apostolicam benedictionem *impertiens, data* II Idus Decembris, *commendat iis* Ravennatem Archiepiscopum R. quem post longas et innumeras pervasorum occupationes, nuperrime, sicut olim a B. Petro Apollinarem, ita hunc Ravennas ab ecclesia Romana meruit accipere. *Baronius* Richardum *legit, et* magnæ æstimationis virum *appellat : neque minus possumus de eo credere, etsi nihil uspiam ab eo actum inveniamus.*

E

k *Si hæc æque ac aliæ Quadragesimalis fuit, quod præsumere licet, coacta fuerit post primam Dominicam, cadentem anno* 1081 *in diem* 21 *Februarii, quando Pascha fuit* 4 *Aprilis.*

l Otho Castillionæus *hic fuit, postea Papa* Urbanus II.

m *Annorum scilicet* 1082, 1083, 1084.

n *Ciacconius, in Vita Gregorii IX, creatum ait* prope Septizonium, in Diaconia S. Luciæ in Septisolio, *Alexander Donatus eam esse censet quæ nunc dicitur* S. Luciæ in Silice, *et in Esquiliis sitam fuisse ait : est autem verosimile* Septisolium *corrupte dictum a plebe, pro* Septizonio.

o *Præfectura hæc fuit, ut apparet, militaris ; proinde a nobilitate muneris quod gessit nepos, argumentum duci posset ad nobilitatem ipsiusmet Gregorii patrui vel avunculi, in favorem Petraccii eamdem adstruentis.*

p *Hic ex Bertholdo ponendum esset, quomodo Romæ in festo S. Joannis Baptistæ, puta* 24 *Junii, cum ibi Henricus adhuc moraretur, Gregorius anathema in eum et Guibertum renovavit : quod iterum post Regis discessum fecit in Synodo, collecta mense Decembri, ut credimus ; siquidem, ut ait Paulus num.* 100, circa Kalendas Januarii prænosse cœpit dissolutionem corporis sui. *Potuit tamen etiam initio sequentis Quadragesimæ habita Synodus fuisse post* 9 *Martii, cum Pascha agendum esset* 20 *Aprilis. Cum autem Bertholdus priorem anathematismi renovationem tam expresse dicit factam Romæ ; videtur indicare, Synodum hanc ibi factam non esse, sed alibi, puta in Monte Casino, prius quam Salernum deduceretur Pontifex.*

F

q *Hanc eclipsim nemo alius historicus adnotavit, unde ejus accuratius definiendæ occasio defuit Calvisio in Opere chronologico, omnium quas reperit eclipseon calculos subducere solito, ex astronomicis præceptis.*

r *An a Romanis seditiosis, post Gregorii discessum vel decessum, Guiberto faventibus? Ita suspicor : residebat enim tunc Romæ Guibertus.*

G.H.

DE SANCTO GERIO

APUD MONTEM-SANCTUM IN PICENO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus cultu, vita, ætate.

Sæc. XIII.

Mons-Sanctus *oppidum est Piceni amplum, Laureto ac Recineto proximum ad quinque circiter millia passuum, quod extructum putatur ex ruderibus urbis* Potentiæ, *a Cicerone, Mela, Plinio, aliisque memoratæ, ubi et fluvius etiamnum* Potentia *appellatur. Huic oppido Protector adscribitur* S. Gerius, *de quo Philippus Ferrarius in Catalogo generali ad hunc* XXV *Maji.* Apud Montem-Sanctum in Piceno S. Gerii Confessoris, *quem et* Egirium *vocari ait in Indice tam Alphabetico quam*

Ecclesia dicata.

B

Chorographico. Dein in Notis dicit, se de illo agere ex monumentis ejus loci, quæ inde accepit, sigillo ejus oppidi obsignata; *atque* Extare non longe Ecclesiam illi dicatam, quæ est Fratrum Servorum. *Ea monumenta sunt ibi in charta pergamena antiquo charactere, quæ nobis Laureto submisit Henricus Lindanus, tum ibi ac dein Romæ Pœnitentiarius, postea in Daniam missus fidei promovendæ causa, et Hafniæ inter labores Apostolicos vita functus. Citatus ante Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiæ, horum Actorum edidit compendium, annotatque* Acta hujus Sancti in aliquibus,

Vita scripta.

uti minus verisimilibus, censura egere. *Sunt ea conscripta a quodam Fratre Matthæo Masio, Ordinis Eremitarum S. Augustini, et quidem* ex relatione antiquorum ac quibusdam Scripturis, *sed iis forsan non admodum vetustis. Extant eadem in Archivio Archiepiscopatus Firmani, quorum copia inde extracta fuit Romæ asservata, in Bibliotheca Congregationis Oratorii S. Mariæ in Vallicella. Ego quod censuram magnopere mereatur nihil in iis reperio, solum doleo* S. Liberii *Anconæ Patroni Vitam, de qua nobis agendum ad* XXVII *Maji, tam esse fabulosam, ut ex hisce Actis illustrari potius debeat ejus memoria, quam illa ex ipsis lumen accipere possit. Quantum tamen per conjecturam assequimur, vixit* Gerius *seculo* XIII, *quando*

C

necdum ex toto amissa erat Terra sancta, et adhuc frequentes ex Occidente in Orientem commeabant peregrini: obiit autem circa annum MCCLXX. *Nomen* Gerii *per aphæresim primæ syllabæ, Italis usitatissimam, a nomine* Rogerii *sumptum esse dixerim; econtra fratri ejus auctum nomen videtur, additione initialis vocalis, quod loco* Fernandi *scribitur* Effernandus sive Effrendus: *utrumque autem Occitaniæ notum, et illo quo dixi seculo fuit estque hodie satis familiare: certe ad multo antiquiora secula, ad quæ aliqui S. Liberium referunt, non potest* Gerius *ipsi coævus aspirare. Ecclesia porro S. Gerii exigua, uno milliari distat a*

Processio die 25 Maji.

Monte-Sancto, ad quem Clerus omnis et Religiosi dicti oppidi solennem instituunt processionem die XXV *Maji. Fuit autem illa, sicut scribit Ferrarius, aliquando* Fratrum Servorum; *sed horum Conventus propter Innocentii X Constitutionem dissolutus est, quia congruum monasticis functionibus et disciplinis numerum alere non poterat: itaque manet ibi nunc simplex Beneficium, quod qui tenet Sacerdos obligatur in eadem ecclesiola sacrificare ad commoditatem accolarum Dominicis omnibus festisque diebus, uti nuper nobis scripsit R. P. Joannes Maria a Turre Laureti nostrorum Pœnitentiariorum Rector, addens, quod illuc est* quotannis magnus concursus populi, eo confugientis quoties aut morbis aut aliis incommodis vexatur, unde plurima etiam ibi cernuntur anathemata, eaque ut plurimum a pauperibus allata.

VITA

Auctore Matthæo Masio, Ordinis Eremitarum S. Augustini.

Ex MS. codice Montis-Sancti.

E

Prologus.

Dilecto in Christo filio, Venerabili Viro Presbytero Martino, Priori ecclesiæ S. Pauli de Monte-Sancto; nec non egregio Physico, Magistro Petro de Monte-Sancto, Frater Matthæus Masi, S. Mariæ in Georgio, minimus repetitorum Grammaticæ, Ordinis Eremitarum S. Augustini de Monte-Sancto, seipsum cum promptitudine famulandi. Vestra mihi Caritas sedulo affatu munuscula prætulit, ut studio, quod memoriæ stylo commendaveram, B. Gerii Confessoris, nostrique montis incolæ et Patroni Legendam, juxta mei grossitiem intellectus, relevare deberem: ne vita ejus, quæ tot virtutibus floruit, postquam morte et miraculis claret, in absconso lateat, et fiat quasi penitus aliena prædicationibus. Sed quia omnium habere memoriam, et in nullo peccare, non humanum, sed potius divinum sit censendum (quoniam memoria in hominis potestate non est) erubesco loqui; tacere me pudet. Sit igitur ille talium reserator, qui dixit, Dilata os tuum, et implebo illud. Detque me pædagogum minimum id reserare per suæ sacratissimæ Majestatis gratiam: sitque ipsius B. Gerii ad laudem; vobis, mihi, cunctis etiam proficiat ad salutem. Legendam enim ejusdem B. Gerii, prout ab antiquis recollegi, et eam in quibusdam comperi scripturis, hac serie vobis denotare curavi. Ut vestra devotio ad eumdem

F

affectu potius augeatur: posterique ex prædecessoribus sumant exempla, discantque amare Deum mirabilem in Sanctis suis, quem peto humillime mihi fieri præmium pro labore.

a oriundus Lunello,

2 Gerius ex nobili prosapia Francigenarum, de gente Comitum de *a* Lunello, extitit oriundus. Hic germanum suum, nomine Effrendum sive Effernandum, Christi sectatorem secutus est, castitate, abstinentia, jejuniis, et disciplina tam spirituali quam corporali. Hi duo fratres, cum essent amore Christi incensi; cupiebant nobilitatem et potentiam paternam spernere, et Christo devotissimo corde integre famulari. Et tum volentes deserta loca commodius pervolare, in quibus Dei servitia possent secreto perficere, venerunt ad quemdam pontem miræ

cum fratre in caverna pontis degit:

structuræ super quodam flumine, in quo duæ cavernæ erant, una videlicet ad dexteram partem pontis, altera vero ad sinistram. Cum autem temporum intemperies et aquarum inundatio superasset pontem, quod transeuntes jam quiescebant, nec transire potuissent si [qui cum] voto transeundi adfuissent; per dies multos viri Dei fame percussi, quasi ad ultimum finem inediæ pervenerunt: et qui jam

aquarum

A aquarum inundatio aliqualiter cessaverat, cœperunt foras respicere, si eis commoditas exeundi ad petendam eleemosynam adfuisset: et ecce serpentes magnitudinis miræ, supernatantes aquam, panes duos suo ore ferebant. Cumque viri Dei eos intuerentur, gratias Deo agentes spectabant finem aditus serpentum. Et ecce appropinquantes cavernis, a se mutuo dividentes, unus ad Effernandum, et alius ad Gerium accedens, unicuique panem porrexit: quem quilibet suscipiens, et in Dei laudem prorumpens, refectionem accepit.

panem a serpentibus accipiunt:

3 Cessante autem aquarum inundatione, Sancti Dei ad castrum, quod prope per unam leugam a ponte distabat, accesserunt; ubi adhibito Sacerdote plenam Confessionem fecerunt, atque miracula narravere. Sacerdos autem, justitiam virorum Dei considerans, multis tale miraculum propalavit; ad cujus nutum multæ gentes seculares ad visitandum Sanctos Dei properabant. Ipsi vero, timentes mundi gloria vana maculari, per modicum tempus inde recesserunt; factoque proposito de visitando sepulcrum Domini et alia ultramarina limina, ad partes Italiæ navigio pervenere, de partibus Provinciæ recedentes. Cum autem mare Tyrrhenum navigarent, contigit ex procella navem naufragio pene B submergi; ita ut de salute desperationis jam signa fecissent. Tunc Sancti Dei, Gerius et Effrendus, in oratione procidentes, salutem postulabant a Salvatore cunctorum. Cum sic naufragio perire timerent, ecce tunc in navis medio nubecula parva, ut vestigium hominis apparuit: et facta est salubris tranquillitas in mari, ita ut nec apparerent signa alicujus procellæ. Appropinquantes autem *b* Corneti littoribus Sancti Dei Effrendus et Gerius, versus Apostolorum Petri et Pauli limina properabant: et ecce per nemus circa Viterbium errantes, ursam eis obviam suscipiunt, quæ semper præcedens per loca amœna, ad milliaria tria usque prope Romam produxit. Viri autem Dei hoc cernentes, in Dei amore ferventius fortificati sunt: et ingredientes Urbem, limina Sanctorum per dies multos devotissime perquirentes et visitantes, contigit, ut a quodam viro sanctæ vitæ audirent, *c* Beatum Liberium Anconæ morari, qui vitæ sanctitate pollebat. Ad quem viri Dei anhelantes ab Urbe recedunt, nec sacculum, neque peram portantes, juxta Salvatoris edictum: et dum ad Spoletanam civitatem pergerent, audierunt B. Liberii voluntatem esse ad ultra marina loca C pergere, et Salvatoris nostri nativitatis et passionis terminos visitare.

tempestatem maris precibus sedant.

b Ursa iter dirigente veniunt Romam:

c ad S. Liberium pergunt:

4 Quo audito Sancti Dei cœperunt gressus suos velocius solicitare, ne tam sancti viri consortia negligerent. Et per *d* Tolentinum descendentes, B. Gerius cœpit infirmitate capitis aliqualiter gravari, quod fratri suo Effernando sive Effrendo referens, adhuc fortius gravabatur. Venientesque ad locum, qui dicebatur Collumbario, ubi rus sive villa aliquantum habitantium sub paleariis seu casinis, cum dies inclinata esset, ibi pernoctantes manserunt, ab habitantibus in caritate suscepti. Ecce noctis in medio infirmitas plus solito Gerium gravat: qui in oratione pervigilans, se totum Domino commendabat. Et ecce lux quædam de cœlo super corpus ejus, in tantum emicuit, ut tota domus sive casina comburi timeretur. Mane autem facto, volentes Sancti Dei pergere ad B. Liberium, surrexerunt, gratias Deo agentes. Beatus igitur Gerius capillos pectine percurabat, capillosque excerptos pectione in quadam columna palearia reposuit, sicque dimisit: et quia prædestinaverat Salvator Gerium diem claudere extremum, ut terra sancti Petri, quæ nunc Mons-Sanctus vocatur, thesauro Reliquiarum B. Gerii gauderet; tum appropinquantes flumini, quod dicitur Potentia, et in loco, quod communiter dicitur la Volta di Marigniano, quia inde ibant ad D castrum Montis-Ursi; Gerius nimia oppressus et gravatus infirmitate (unde nec die illo sumpsit cibum, quem nec sumere voluisset) terram *e* lectitavit: a qua surgere non potens, nec per Effrendum sive Effernandum fratrem auxilio juvari, fratris sui consortio per diem illum gavisus est, usque sequenti mane. Cum autem frater ejus Effrendus ad auxilia postulanda ad castrum Ursi accederet, et ad fratrem reverteretur; compertum a seculo jam migrasse. Quem levare volentes, ita immobilem maxima gravitate comperiunt, ut non hominem, sed montem magnum fuisse testarentur. Post cujus transitum campanæ S. Stephani *f* Abbatiæ S. Petri, ubi nunc plebs est Montis-Sancti, a semetipsis pulsabant indeficienter.

d S. Gerius æger

luce cœlesti emicat,

prope montem Sanctum

Ex MS.

moritur, campanis ultro sonantibus:

5 Ad vocem illorum de Castro-Ursi sive Montis-Ursi, *g* Communales Recanati descendunt, volentes corpus B. Gerii portare, quod omnino immobile se fecit. Accurrentes etiam Clerus et populus terræ S. Petri, sanctum pignus recipere et asportare satagebant, et sic contentio erat inter utrosque. Et dum sic contentio ageretur, facta est vox pueri junioris, Super quadrigam ponatur corpus istud, et adhibitis juvencis indomitis et impollutis, quo pergere voluerint, sinantur; et sine rumore et dissidio E permittantur. Tunc omnes in oratione se ponentes, vocem pueri exaudierunt: et collocato corpore super quadrigam, adhibitis juvencis, animalia usque villam Columbariam dirigunt gressus suos. Verumtamen, sicut relatu plurimorum auditum est, casina illa in qua hospitati sunt Sancti Dei viri, per spatium trium horarum cremata est, et sola columna cum capillis B. Gerii illæsa remansit. Unde factum est, ut juvenci apud columnam illam persistentes, inde non recesserint: et sic sanctum corpus collocatum est; Beatus autem Efferendus suam peregrinationem perficiens, laudabilem in Christo vitam finivit apud Insulam Rhodianam.

g contentio de corpore,

miraculo dirimitur.

ANNOTATA.

a Lunellum, *oppidum est Galliæ Narbonensis inter Nemausum et Montem-Pessulanum, cujus est in diœcesi, media via ab utroque quatuor leucis distans, ubi olim fuisse celebrem Judæorum Universitatem, ex Benjamino Tudulensi et Aria Montano, ostendit Guilielmus Catellus libro 2 Historiæ Occitaniæ pag.* 351. *Hinc intitulatur* Vita B. Gerii de Comitibus Lunelli.

F

b Cornetum *seu* Coranetum, *Urbs Hetruriæ in Patrimonio S. Petri ad Martam flumen, haud procul ab ora littorali.*

c *Colitur* S. Liberius *Anconæ* 27 *Maji, sed Acta ejus meris fabulis repleta sunt: ut nihil inde de tempore quo vixerit concludi possit, et hinc potius deducamus utrumque seculo* XII *floruisse.*

d Tolentinum, *Urbs Piceni seu Marchiæ Anconitanæ. distat* X *M. P. Macerata, ubi requiescit corpus* S. Nicolai de Tolentino, *et ipsi ibidem celebravimus Missam anno* 1659.

e Terram lectitavit, *id est,* in terram se prostravit, *seu* terram pro lecto habuit; *mirabili nec adhuc alteri usurpata (quod sciam) phrasi.*

f *Utinam sciri queat quo tempore dicta Abbatia fuerit constructa, inde posset ratio temporis confirmari: unum scitur. Abbatiam S. Stephani olim in Monte sancto-fuisse, cujus possessiones omnes cesserint ecclesiæ Parochiali; superesse etiam adhuc quamdam S. Petri ædiculam, cum annexo sibi beneficio simplici. Datur igitur occasio suspicandi, Monachos, qui prius ad S. Petri fuerunt, transiisse ad recentiorem sub nomine S. Stephani ecclesiam, ubi etiam tandem defecerint.*

g Commune *Italis appellatur Communitas incolarum alicujus loci seu parochiæ: unde hic* Communales *dicuntur.*

DE

DE BEATO CLARITO

D. P.

FUNDATORE MONASTERII S. MARIÆ REGINÆ CŒLI VULGO CLARITI SUB REGULA S. AUGUSTINI,

FLORENTIÆ IN HETRURIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Fundatione monasterii, Vita serius scripta, et ad hunc diem relata propter S. Zenobium.

MCCXLVIII

Fundati monasterii ætas, situs et incrementa.

In campo S. Salvii prope Florentiam et vico S. Martini ecclesia est, quam Bartholomæus Episcopus Florentinus, anno MCCLXXXVII creatus, in quodam instrumento vocat S. Martinum antiquum S. Bartholomæi ad Gignorium. *Hanc fuisse antiquitus S. Michaeli Archangelo dedicatam, prius multo quam Florentia haberet Episcopos, Gignoriensium et* B *Riesolanorum accolarum traditio narrat; et in confirmationem allegant priscum usum celebrandi quotannis in ecclesia festum S. Michaelis ut Patroni; erectamque ibidem Societatem, sub nomine Capitaneorum Horti S. Michaelis. Est autem verosimile satis, quod ipsa fuerit loco illi parochialis, quousque Monachi Benedictini, novum S. Martini monasterium in vicino extruxerunt. Porro eadem S. Bartholomæi, olim (ut volunt) S. Michaelis ecclesia, Sanctimonialibus quibusdam Benedictinis tradita, tandem transiit in jus earum Monacharum, quas* B. Claritus, *de quo agere instituo, fundavit circa annum* MCCCXLII *in ædibus hortisque, sibi ad eum usum concessis, a prædictis Capitaneis Horti S. Michaelis. Eosdem autem nunc obtinet* monasterium, *a suo fundatore usitatius* Clariti *nuncupatum, ex institutione vero Episcopali* monasterium S. Mariæ Reginæ-cœli *dictum, sub Regula S. Augustini.*

Fundatoris obitus, vita,

2 *Hæc de monasterii illius origine pluribus copiose deducit, ex ipsius loci antiquis monumentis, D. Antonius Maria Vincentii Raconisii, Presbyter Florentinus, ipsarum Sanctimonialium ab anno* MDCXX *ad* XXXIX *et ultra Confessarius; idem qui anno* MDCXXVI *exeunte, Monasterio S. Mariæ Angelorum datus a Card. Francisco Barberino similiter Confessarius, ex prioris Confessarii Vincentii Puccini ampliori opere, formatisque ad canonizationem S. Mariæ Magdalenæ Pazziæ Processibus, novam ejus Vitam scripsit, et sub Puccini nomine edidit sæpius cusam et recusam, sicut mox infra apparebit. Hic omnia scrutatus accuratissime, ut contexeret aliquam Beati Fundatoris Vitam, quam reperimus apud Illustriss. Senatorem Carolum Strozzium, in Collectione ejusmodi scripturarum notata SS. folio* 207. *Fatetur vero Auctor, annum et diem quo Beatus iste obiit præcise, ignorari; mortem tamen ex conjectura refert ad tempus magnæ illius ex pestilentia mortalitatis, quæ civitatem Florentinam afflixit anno* MCCCXLVIII; *quo etiam obiit Senis B. Bartholomæa Ordinis Servorum devota, et a nobis commemorata* XIX *Maji. Magna*

cultus,

autem debuit eo anno fuisse confusio rerum, quando per eam factum est, ut Sanctimonialibus illis partim emortuis partim dilapsis, nemo curaverit memoriæ mandare Acta vitæ benefici Conditoris, aut saltem diem obitualem; licet sacri corporis depositum, postquam elevatum de terra est (quod non absque plurium præcedentium miraculorum splendore factum credo) semper venerationem eam habuerit, quam sequens relatio demonstrabit, absque determinatione ullius certæ diei. Itaque eum assumimus, qui S. Zenobio Florentino Episcopo sacer est: quia huic specialiter devotum fuisse B. Claritum *legitur in Appendice, ab auctore seculi* XIV *addita ad Vitam ejusdem S. Zenobii, seculo* XIII *exornatam a Basilio Sacerdote et Monacho Florentino.*

3 *Jubet ipsa Appendicis prædictæ verba hic transcribere.* Quidam Clericus, nomine Claritus, serviens Ecclesiæ Cathedrali, qua Præsulis sancti corpus quiescit, die quadam apostema horribile in gula habebat, quod incidi deberet: et quia judicio Magistri Guidonis, summi medici de Aritio, sibi prædicebatur quod per naturam evadere non posset, ex more animæ suæ saluti providit: et nocte præcedente diem fiendæ incisionis, ante altare se Præsulis almi prostravit, et sibi misereri suis meritis Dei clementiam impetravit. Fatigatus multo fletu in oratione, somno arripitur, et quod petiit sibi nullatenus denegatur. Nam subito ei gloriosus Pater apparuit in albissimis ornamentis, signum Crucis super ipsum fecit, et ut sanus surgeret imperavit. Qui excitatus incolumis surgit; Deumque laudans in sancto suo, tempore magno in ecclesia S. Joannis de Florentia sancte vixit, et ibidem suam vitam felici exitu terminavit. *Similia refert Joannes Aretinus apud Surium, in Vita sub annum* MCCCCXXXVIII *scripta; remque factam ait tempore Francisci de Cingulo, Episcopi Florentini ab anno* MCCCXXIII *ad* MCCCXLI; *cui potius adhibuerim in hoc fidem, quam Antonio Mariæ hujus seculi scriptori, notanti annum* 1318; *ubi facile potuit erratum esse in zyfra, vel ab ecgraphi Strozziani scriptore, vel etiam a me transcribente, et* 18 *pro* 28 *obrepsisse. Mirum est quod non solum Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, sed etiam Silvanus Razzius in opere de Sanctis et Beatis Tusciæ, illius omiserit facere mentionem. Verum hoc accidisse crediderim, quia nulladum Vita collecta erat cum illi scribebant.* F

sanitas eidem a S. Zenobio reddita.

E

circa 1328.

VITA

Ex Italico Antonii Mariæ. Raconesii Confessarii ipsius Monasterii anno 1653.

Juxta ecgraphum Caroli Strozzi Senatoris.

Ministrans in ecclesia S. Joannis ad corpus S. Zenobii,

Natus est Claritus circa annum MCCC, in civitate Florentina, ex honorata familia, cui de Voglia, id est a Voluntate, Desiderio, seu Cupidine, cognomentum; quæ familia in republica Florentina etiam dominata est, uti in Prioristis civitatis hujus videre licet. Fuit autem a prima juventute devotissimus S. Zenobio Episcopo Florentino, (et sicuti in hujus Vita legitur) diu in habitu Clericali servivit ad illius sepulcrum; quo etiam in servitio cum anno MCCCXVIII ei obvenisset apostema in gutture, nocte præcedente diem faciendæ sectioni destinatum a medico, dum in oratione perstaret apud ipsum sepulcrum, apparuit ei B. Zenobius in habitu Pontificali candido, suaque benedictione ipsum instantanee sanavit, cum magno stupore omnium qui noverant eum. Fuit

post vitam sibi ab eo apparente servatam,

A Fuit autem miraculum istud valde celebre per totam civitatem : continuavitque Claritus cœptum ministerium in prædicta S. Joannis ecclesia.

2 Interim ipse qui nullosdum susceperat sacros Ordines, et ultimus erat familiæ suæ, a consanguineis persuasus fuit uxorem ducere. Non tamen propterea quidquam remisit de sancta sua simplicitate : sed perrexit in illo suo humili abjectoque vivendi instituto, mente fovens primum pietatis propositum, plenum zeli erga salutem animarum. Multum autem desiderans adducere et consecrare Deo quam plurimas posset castas animas, cœpit exerceri in congregandis puellis, quæ vellent virginitatem suam dedicare Creatori. Hoc ille faciebat non solum Florentiæ, sed etiam Fæsulis, tunc adhuc satis bene habitatis : et ejusmodi plures utrobique jam collectas habens, Florentinarum quidem custodiam uxori suæ D. Nicolosiæ commisit; Fæsulanarum vero D. Constantiæ, quondam Dulcis Dolcibene : et utrisque, tamquam solicitus atque amantissimus pater, vitæ subsidia procurabat.

etiam uxoratus sancte vivit :

Virgines Florentiæ et Fæsulis colligit,

3 Anno MCCCXLII a Societate Horti S. Michaelis (hodie Capitanei ejusdem Horti dicuntur) acquisivit domos aliquas cum horto iis adjuncto, juxta portam B Faventinam, nunc S. Galli dictam : quas ad usum formamque monasterii reduxit sub clausura : atque ex auctoritate Episcopi (Angelus Acciajolus hic fuit VI Kal. Julii ejusdem anni institutus) appellavit S. Mariæ Reginæ cœli. Ipso autem eodem anno illuc introduxit adunavitque omnes, quas Florentiæ Fæsulisque adsciverat, et Sanctimoniales effecit, dans eis habitum et Regulam S. Augustini, quam hodieque observant. Simul cum illis de consensu Episcopi Monachæ factæ sunt, D. Nicolosia uxor Clariti, et D. Constantia Dolcibene, quæ etiam prima loci Abbatissa est constituta. Ex hinc, magis quam antea ad seculi suique ipsius contemptum se exercens Claritus, assumpsit habitum coloris cinerei tendentis ad nigredinem, absque collari et cingulo, cum largis manicis : atque in vili ista veste dedit se totum servitio monasterii et ecclesiæ ejus, ministrans Missis et aliud quodcumque humilis caritatis obsequium ad illius commodum præstans. Adeo gratum habuit Deus illum dimittentis se animi religiosum famulatum, ut id etiam voluerit visibiliter demonstrare. Ergo cum aliquando ministraret sacrificio Missæ, visus est ei splendidus radius, progrediens ab Hostia sacrosancta, et pectus suum percutiens.

quibus an. 1342 fundum comparat,

et monasterium ordinat,

ipse in humili habitu eis ministrans.

4 Necesse autem habebant prædictæ Monachæ, C præ nimia paupertate, sæpe egredi monasterio, ad victum mendicatu conquirendum per civitatem : qua re vehementer tristabatur angebaturque Claritus, qui maluisset eas pro voto suo intendere solis spiritualibus rebus et devotionis. Ergo ferventes dedit ad Deum preces, ut pauperculo gregi suo dignaretur sufficere tantum substantiæ temporalis, quantum tolerandæ citra mendicitatem vitæ esset satis. Qua in oratione dum perseverat, mane quodam cum speciali fervore assistens Missæ, cui serviebat in prædicta ecclesia, vidit quod, Sacerdote Hostiam supra calicem efferente, atque dicente. Per ipsum, et in ipso, et cum ipso est tibi Deo Patri Omnipotenti omnis honor et gloria; videt, inquam ab Hostia sacra egredi quasdam spicas triticeas, et calicem vino supereffluere : atque interiori auditu cognovit, implendum esse orationis suæ votum, nec unquam prædictis Sanctimonialibus defutura alimenta : ideoque in hujus visionis memoriam et pignus prænuntiatæ deinceps abundantiæ, ipsis pro insigni sive tessera dedit sacram Hostiam, cum pluribus spicis, supra calicem vino exundantem : quæ tessera usque nunc in usu illis est.

Futuræ aliquando ibidem abundantiæ indicium impetrat,

5 Neque vana omnino visio fuit; quia non multis annis post, cum nescio quo casu extinctum esset D antiquissimum monasterium Sanctimonialium Benedictinarum, quæ Eremitæ dicebantur, extra Florentiam in loco Gignorii, ad duo passuum millia ultra portam hodie sanctæ Crucis dictam, sub titulo S. Bartholomæi, juris Patronatus ex fundatione dotationeque nobilissimæ familiæ Baroncellorum, quæ ipsissima est cum illustrissima gente Bandinorum; ipsum cum omnibus attinentibus possessionibus, auctoritate Florentini Episcopi, unitum et incorporatum fuit monasterio S. Mariæ Reginæ cœlorum, sive Clariti : quod deinde plures Pontifices approbaverunt. Atque ita impleta fuit divina promissio, per prædictam visionem facta Clarito : qui tamen eo vivus lætatus non est, quia primum perfecta est paulo post illius mortem. Hujus vero nec dies nec annus notatur; sed quantum, ex collatione antiquiorum inter se monumentorum possumus divinando assequi, accidit ea anno MCCCXLVIII, tempore magnæ illius mortalitatis, quæ Florentiæ grassata est, superstite adhuc prædicto Angelo Episcopo usque ad annum MCCCLVII.

EX MS. ANT. RACONISII ipso successu comprobatum

paulo post ejus mortem.

6 Mansit nihilominus apud omnes communis de Clariti sanctitate opinio, et cum ejusmodi titulo nuncupatus reperitur in aliquibus scripturis publicorum contractuum, etiam ipso vivente conclusorum in commodum monasterii : et hoc licet fundatum E esset sub titulo S. Mariæ Reginæ-cœli, semper tamen et passim vocatur monasterium Clari. Omni etiam tempore, sicuti ab immemorabili traditum est, in antiquis ac recentibus libris nuncupatus fuit, et nuncupatur Beatus. Sepultus etiam fuit in prædicta ecclesia, in sepulcro peculiari atque distincto a ceteris : ex quo deinde elevata ossa, ibidem, a tempore similiter immemorabili, reperiuntur collocata, supra altare majus ad pedem tabernaculi, complectentis antiquum ac devotum Crucifixum, existentem in dicta ecclesia post ciborium sanctissimi Sacramenti, intra capsam duplici clave firmatam, sub custodia ipsarummet Monacharum. Eadem ossa a Reverendiss. D. Angelo Cattaneo de Diacetto, Episcopo Fæsulano, fuerunt recognita (utique intra annos MDLXVI et MDLXXIV, quibus sedit) et a Leone Papa XI, dum adhuc esset Alexander Cardinalis de Medices Archiepiscopus Florentinus (quod desiit esse factus Pontifex anno sui Archiepiscopatus XXIX, Christi MDCV) fuerunt reverenter visitata, tamquam ossa Sancti et servi Dei; quando cum titulo Legati a Latere destinatus in Franciam transitum habuit F Florentia, id est anno Domini MDLXXXIII, pro sancienda pace inter Henricum IV Galliæ et Philippum II Hispaniæ, Reges.

Sepultus in monasterio passim Clariti dicto,

cum titulo et veneratione Beati.

Ossa super altari

7 Affirmant Monachæ, idque per antiquam præcedentium traditionem habere se dicunt, quod quoties ipsarum aliqua moritura est, una ex earumdem numero audiat paulo ante sonum quemdam ossium commotorum intra capsam, tamquam si ea per aliquem succuteretur. Admirabile etiam istud est, quod sexaginta abhinc annis, cum quidam earum Confessarius, Mag. Claudius Galbini nuncupatus, ad ipsarum instantiam capsam aperuisset, ipsa ossa eisdem exhibiturus; idque fecisset, et eadem ut antea fuerant vellet componere; sive quia displicuit actus ille, plus curiositatis habens quam religionis; sive quia minus reverenter exercebatur; non potuit id omnino facere : et capsa, quæ antea commodissime illa simul omnia capiebat, nimium angusta tunc visa est, in quacumque parte sacra ossa verterentur. Qua re consternatus atque perterritus Capellanus, æque ac Monachæ quotquot aderant (et harum aliquæ etiamnunc vivunt factumque testantur) provolvuntur in genua, ardenterque et humiliter postulant ignosci sibi istam qualemcumque culpam : ac tum

motu suo prænotant monialium mortes

nec impune contrectari se sinunt,

A tum primum reponi facile ossa potuerunt. Remansit tamen in omnibus diuturnus pavor, et quidem tam grandis in Capellano, ut gravem inde contraxerit infirmitatem, quæ ei multis mensibus duravit. Quapropter nullus deinceps, nec ipsi quos supra nominavi Prælati, ausi sunt a dicta capsa eximere ossa veneranda. Nec videtur reticendum, quod similiter ex traditione habetur, inter gratias per Claritum monasterio impetratas hanc esse non minimam, quod nulla ibi unquam extincta sit morte subitanea, a trecentis fere annis quibus monasterium stetit : idque affirmant esse verissimum, quia nulla extat memoria in contrarium præsentis aut præteriti temporis. Unde tamen in ipsis nasci non debet noxia securitas, quasi humanis ejusmodi casibus vita ipsarum non sit obnoxia ; sed oportet eas discere, quam efficax sit oratio servorum Dei, qua placatur, non alligatur divina justitia.

Ex MS. It. Ant. Raconisii.

et præservant monachas a subitanea morte.

8 Ego Antonius Maria Vincentii Riconesii, Sacerdos Florentinus, et annis ab hinc quinque Confessarius Sanctimonialium Clariti, fidem facio omnia suprascripta fuisse et esse vera : et quod vitam quidem Clariti atque fundationem monasterii desumpserim ex scripturis publicis, memoriis antiquis, et libris ipsius monasterii : cetera autem post B mortem secuta audiverim ex Sanctimonialibus, affirmantibus ea partim se ipsas vidisse, partim ex majorum traditione habuisse, sicuti supra dictum est. Atque in eorum fidem conscripsi et compilavi hunc discursum de vita Beati, manuque propria subsignavi, hoc die XIII Aprilis anni MDCXXV.

Qua fide hæc scripta an. 1625

9 Porro ad certiorem suprascriptorum confirmationem adjungitur, quod B. Clariti visio anno MDLXII novo sit argumento comprobata ; quando Pius Papa IV, ad priores monasterii possessiones reditusque, adjunxit monasterio Clariti parochialem ecclesiam S. Andreæ Aivolensis, in diœcesi Pistoriensi, cum omnibus suis bonis. Motio quoque admirabilis ossium B. Clariti, quando moritura est aliqua filiarum ejus, manifestatur per memoriale, inscriptum ephemeridibus monasterii, in hæc verba. Memoria, quomodo die XVI Decembris, anno MDCXXXVIII, circa XII nocturnam, simul erant in choro Mater Francisca Capponi et Soror Constantia Capponi ; audiveruntque cum magno suo solatio, cui tamen formidinis etiam aliquid suberat, strepitum commotorum inter se ossium B. Clariti per vices quinque : statimque mihi, qui hæc scribo, C narrarunt magna cum consternatione ; eo quod scirent hanc esse præsagitionem totidem funerum, e monasterio mox efferendorum, datam a sancto Fundatore, ad hoc ut simul omnes nos in horam illam tremendam paremus, nescientes quales e nobis sonus iste deposceret. Verum brevi cœpit præmonitionis salutaris apparere effectus : nam eodem anno sequentis Januarii die XVI, circa horam XII, una ex sanctimonialibus nostris gravi febre correpta est, et quarto post die expiravit : die XXX ejusdem mensis hora VIII, obiit Adm. Rev. Mater Soror Diamante Jucundi, Abbatissa monasterii ; eademque nocte hora XI, alia Monacha transiit ad vitam meliorem : alia quoque defuncta est die VI Februarii, et quinta, VI Martii. Atque hic stetit mortalitas, cum totidem Matres mortuæ essent, quoties signum dederat noster beatus Fundator : quod ad Dei gloriam ipsiusque Beati notatum fuit, ut magis constet de veritate eorum quæ in illius Vita scripta sunt.

cum Appendice anni 1639

de morte quinque Sororum prænuntiata.

10 *Hactenus Antonius Maria, Decembrem cum sequenti Januario intra eumdem annum* MDCXXXVIII *conjungens, utique Florentinorum more ultra communis anni initium ad menses tres eum solitorum protrahere : quo fit ut hæc Appendix debeat scripta censeri anno* MDCXXXIX. *Idem Auctor etiam scripsit miracula facta ad præmemoratum num. 6 Crucifixum, quorum etiam indicium præbent frequentia circum anathemata, appensa a Florentinis civibus, multum devote illuc occurrere solitis. Quæ eorum devotio, cum ipsum quoque* B. Claritum *attingere quadamtenus videatur (utpote quem in eodem altari sub ipsius Crucifixi pedibus venerantur fideles) congruum censui eorumdem ecgraphum, quod eodem in codice continebatur a folio* 191 *ad* 201, *petere ab Illustrissimi Senatoris Strozzii filiis, paternarum virtutum æque ac librorum hæredibus. Interim ad ipsius* B. Clariti *honorem, notatam hic velim quamdam meam cognationem circa ipsius conjugium; quod quidem ex consilio consanguineorum, propagari stirpem cupientium, contractum fuisse dicitur; sed nullum uspiam extat vestigium liberorum ex eo procreatorum. Potuit hoc quidem ob alterutrius conjugis sterilitem accidisse ; vehementer tamen suspicor, honestiorem longeque sanctiorem aliam causam subesse ; continentiam scilicet utriusque virginalem, ex consensu mutuo post celebratas nuptias; quam Deus compensaverit tam læto tot spiritualium filiarum proventu; ipsi vero pro majori merito arcanam occultamque habuerint usque ad mortem, in supremo judicii die gloriosius revelandum. Sed hoc, ut suspicio est mera, sic accipi velim.* D

Miracula ad Crucifixum videntur etiam B. Clarito accepta referri posse.

E

MIRACULA

Ad Crucifixum Clariti patrata

Ex MSS. ejusdem A. M. Raconisii.

Sancta et miraculosa imago Jesu Crucifixi, supra altare majus nostræ ecclesiæ, sub nomine S. Mariæ Reginæ-cœli, in maxima veneratione habita fuit a tota nostra civitate Florentina, jam inde a principio suæ ibidem collocationis, quemadmodum ex antiqua traditione habetur. Idem videtur in libris nostræ sacristiæ, unde constat de magno ad illum concursu ab anno MCCCCLXXVIII, per continuas Missas, eleemosynas, candelas, copiamque maximam imaginum cerearum, quas Sacristanæ pro tempore existentes ad magnam summam librarum vendunt ; sicut etiam vendunt cereorum magnam quantitatem, præter eos qui continuo arserunt et ardent ; ut tacitus præteream imagines chartaceas, quæ fuerunt semper ingenti numero, etiam factæ ad humanam staturam, et quidem personarum grandioris conditionis.

Crucifixus is toti civitati in magna veneratione habitus,

12 Anno MDXXIV arsit dormitorium unum, simulque periit capsa grandis scripturarum circa miracula Crucifixi prædicti, et modum ac tempus quo fuit huc allatus : qui modus miraculosissimus extitit, quemadmodum referunt seniores nostræ Matres, seque accepisse dicunt a majoribus suis per traditionem istorum temporum et lectionem scripturarum, ante prædictum incendium a se visarum. Secundum hanc dicemus, quod Sanctissimus Crucifixus huc allatus fuit, tempore quo procedebant Sodalitates quæ Alborum nominabantur : quarum una ipsum vesperi deposuit in nostra ecclesia, sequenti mane auferendam. Vigilarunt ad eum Monachæ nostræ noctem totam, coram ipsa imagine in oratione persistentes : tantam enim spirabat, uti etiam nunc spirat, devotionem, ut voluissent illam apud se in perpetuum remanere. Mane rediit Sodalitas, suum receptura Crucifixum : volensque efferre illum ab ecclesia, non potuit : singulis enim vicibus, quibus id conabantur, crescebat*. Videntes ergo non esse id sibi possibile, dixerunt Sanctimonialibus, quod quando eum istic cogebantur relinquere, volebant recipere ejus pretium ; valere autem triginta scutis. Responderunt Monachæ nostræ, quod pro sua paupertate tantos F

de quo vetera scripta, anno 1524 incendio absumpta,

huc allatus et miraculose retentus putatur,

* pondere an mensura?

A tantos sumptus facere nequibant: ac denique cogitaverunt exponere capsulam eum in finem. Ecce autem minori quam trium horarum spatio in capsam illam collatæ eleemosynæ, æquaverunt summam postulatam; et ea tradita Sodalitati præfatæ, mansit Sanctimonialibus nostris pretiosus iste thesaurus. Annus, quo id factum, nequit præcise definiri, propter amissionem scripturarum: sed ex conjecturis bene fundatis habemus, fuisse annum circiter MCCCCLX, quod divina Majestas monasterio nostro indulsit tam insignem gratiam: quandoquidem infrascriptum in Monacha sanata miraculum, quod primum fuisse dicitur, contigit anno MCCCCLXII; apparetque in ephemeridibus nostris, quod anno MCCCCLXIII Monachæ nostræ expenderint scuta CLXXVI ad instruendum tabernaculum Crucifixi, cum tribus sculptis statuis, quæ hodie ad illius basin videntur in eodem tabernaculo supra majus altare: deinde anno MCCCCLXXV Carolus Diaccettus reduxit in formam meliorem capellam, exornando pretiosis lapidibus et auro ipsum tabernaculum, additis etiam insignibus suis, uti hodiedum videtur. Miraculum porro supradictum hic apponemus, eo præcise tenore, quo illud descripserunt Monachæ istorum B temporum, quemque prænotato incendio non periisse adscribimus speciali Dei gratiæ.

circa annum 1460.

13 Notum sit vobis, qui scire desideratis, quomodo una ex Sanctimonialibus nostris, annorum quatuordecim, patiebatur a quadriennio infirmitatem quamdam, nulli medicorum unquam notam, tam atrocem tamen, ut ejus violentia pluribus quam quatuordecim vicibus lapsa sit in morbum caducum. Hæc cum ultima vice fuisset eodem correpta, contracta fuit et paralytica remansit toto uno latere, ab humero ad pedem; adeoque intumuit, ut dissuendæ ipsi vestes suæ fuerint. Ita jacenti in lecto sub horam Nonæ, cum mensæ accumberent Sorores, aderant Novitiæ duæ, eo quod crederetur esse periculum mortis. Interim visa est sibi aliquantulum dormire posse; dormienti autem, licet perparum, audita est vox dicens, Quidnam est tibi, filia, quod adeo affligaris, ut noctu diuque non cesses a planctu? Ipsa autem loquenti sibi voci respondit; Ego vero quomodo non plangerem, cui diu noctuque nulla obvenit quies? Ad hæc vox illa. Est vobis, inquit, præstantissimus medicus. Ast illa, intelligens Judæum quemdam baptizatum, et peritia medendi celeberrimum, qui diu ipsam curaverat, replicavit; Et iste et ceteri omnes spem pro me totam amiserunt. Rursum vox illa, Est unus præstantior omnibus, videlicet Crucifixus, quem quia tu aliæque sæpe optastis facere miraculum aliquod, ideo te vult sanare. Scito igitur quod in te facere illud velit: verumtamen dicito Dominæ Abbatissæ et ceteris omnibus, ut curent faciendam imaginem ad eum modum quo nunc es contracta; statimque pes male affectus sic ipsi retractus est, ut digiti ejus infigerentur lateri: addiditque vox illa, Ipse quidem absque ullo voto sanare te posset: sed fieri id vult, tibi aliisque peccatoribus ad exemplum.

Primum autem miraculum fuit in monacha paralytica et contracta,

quæ cælesti voce jussa sanitatem a Crucifixo sperare,

14 Hoc in statu jacenti advenit Monacharum una, visura quomodo se haberet: reperitque infirmam in extasi positam, et cœpit alloqui eam ac dicere, Quomodo habes, Soror mea? nihilne desideras? Cui infirma, quamvis maximo cum labore, eo quod linguam haberet palato adhærentem; Voca, inquit, ad me Dominam et ceteras omnes. Vocavit illa Abbatissam cum toto conventu Sororum, quæ accesserunt ad lectum infirmæ, et dixit Domina: Ecce, filia mea, sumus hic omnino omnes; dic fidenter quid potissimum velis. Tum infirma Monacha exposuit illis, qualem vocem, et quid dicentem sibi audiverit. Nec mora, Abbatissa cum Sororibus universis processit ad Crucifixum, et coram eo ipsam infirmam D pariter commendarunt, ut in ea id operaretur Deus, quod saluti animæ convenientius nosset: factaque oratione redierunt ad lectum, dicentes; Bono animo esto, fecimus quidquid voluisti: acquiesce divinæ voluntati. Habebat autem pedes manusque affixas pectori. Illis vero ad sua uniuscujusque officia regressis, post decimam horæ partem venit alia Monacha, videre quomodo haberet infirma: reperitque manibus liberis utentem, et caput sibi concinnantem. Nec mora: vocat Abbatissam videre quid ageretur. Infirma autem, quæ a die Jovis usque ad diem Martis, manserat absque cibo, potu, et somno; petiit vestes quas indueret, seque, acsi nihil mali unquam tulisset, de lecto elevavit, ac cibum postulavit, tota jucunda et hilaris, maxima cum admiratione intuentium, nam qui non vidisset credere vix potuisset. Testis tamen adhibitus fuit D. Franciscus Guelfi, tunc noster Confessarius. Actum XVIII Maji MCCCCLXII. Atque ita finitur prædicta narratio, quomodo a Monialibus istorum temporum scripta fuit: per traditionem vero habemus, Monachæ isti nomen fuisse Alexandræ: et ex libris nostris apparet, eam cui id nominis tunc erat, E fuisse ex Bartolinis.

post orationem ad illum a toto conventu factam,

EX MS.

subito convaluit an. 1462.

15 Alia vetusta miracula non possumus in particulari narrare, propter supradictum incendium: solum scimus fuisse multa, quorum memoriam conservabat maximus votivorum donariorum numerus, in iisque plures ad justam hominis altitudinem, quorum pars tempore consumpta est, pars ex cera facta vendita fuit ante annum MD, quemadmodum etiam postea, ac nominatim anno MDLXXX, quando anathemata istæc omnia sublata fuerunt: quia illis tam plena ecclesia erat, ut vix in illam daretur ingressus. Pro majori igitur ecclesiæ ipsius commodo, sublata sunt omnia, præsertim cum multum corrupta injuriis temporum apparerent; et quæ erant cerea, sunt consumpta; quamvis illis multo magis illustrabatur ecclesia, quam alio quolibet ornamento: unde etiam Papa Leo XI, tunc Archiepiscopus Florentinus, idemque Crucifixo devotissimus et specialis protector monasterii nostri, rem intelligens, ostendit sibi eam valde displicuisse.

aliorum multitudo colligitur ex multitudine anathematum.

16 Medicea autem familia tota eidem Crucifixo nostro perquam addicta semper fuit; ex eaque illi voto se obstrinxerunt Serenissimi complures; videlicet Dux Alexander, et Magni Duces Cosmus atque Franciscus iis nominibus primi, sua Celsitudo Joanna, Laurentius de Medicis Senior, aliæque magnæ conditionis personæ, quas difficile sit propter vetu- F statem recensere omnes. Quantum ad argentea anathemata attinet, mandatum fuit Sanctimonialibus, obsidionis tempore omnia vendere, prout fecerunt. Inter tabulas usque hodie videtur una, facta a Bernardo Tempi, qua dicitur, quod anno MDXXII veniens ex Oriente, inciderit in naves Maurorum Turcicorum, captusque et Tunetum in Barbariam deductus sit, ubi tunc pestis grassabatur: venditus autem in servitutem, vovit se nostro Crucifixo, et liberatus est. Circa annum vero MDLXX corripuit ignis cortinam quæ operiebat Crucifixum, mane in Dominica Palmarum, quando solent altaria cooperta haberi: sed ardente cortina tota, neque Crucifixus, neque obtentum ei velum quidquam læsa sunt: solum, ad majorem evidentiam miraculi, apparuerunt in velo aliqua foramina, velut acu facta; unde clare apparebat flammam attigisse velum, ipsumque comburendum fuisse, nisi divinitus illa impedita fuisset; adeoque notum hoc miraculum fuit universæ civitati, ut Dominus Vicarius venerit, ipsum per se cogniturus.

Medicæa familia illi devota.

Voto ad ipsum facto liberatur captivus Tuneti,

cohibetur vis ignis illam adusturis

17 Inter alias gratias, quas præstat noster Crucifixus,

A cifixus, notissima una et specialis est, quod ipsi se commendantibus liberos concedat : idque constat exemplis pluribus, tam veteribus quam modernis, quarum quædam ad nostram deducta notitiam subnectemus. Inter alia habetur quod Illustriss. D. Bernardettus de Medicis, frater Leonis XI, liberis carens et devotissimus Crucifixo, mane quodam accersivit Abbatissam ; asseruitque, Crucifixum ipsa nocte præterita sibi locutum, atque dixisse, nasciturum ei filium : uti reapse natus est unus post menses novem, quem solebat nominare filium Crucifixi et Juliæ, uxoris ipsius Bernardetti et filiæ Ducis Alexandri ; quæ similiter illi devotissima erat, fassa per litteras suas, quod magnas gratias per eumdem Crucifixum receperit. Eodem modo devotissima ipsi erat, D. Maria, mater Magni Ducis Cosmi ; cum tota sua Serenissima familia ; quemadmodum hujus erga illum religio apparet comprobata et continuata in libris nostris, usque ad prima tempora, quibus allatus ad nos est : quando uxor Comitis Varini de Medicis, devota fuit Crucifixi et hujus loci protectrix, usque eo ut ei educandas commiserit duas filias suas. Plura non reperiuntur notata ex iis quæ multa contigerunt, ante et post dictum annum MDXXIV, quando arserunt scripturæ, usque B ad hæc nostra tempora, nisi pauca infrascripta sic relata.

Ex MS. optata proles impetratur pluribus, tum olim,

18 D. Violantes Adimarii, Bartolis innupta, non habebat liberos ; devota autem Crucifixo fuit per sororem suam, Monacham nostram ; et nata est D. Magdalena ; hodie uxor, Illustrissimi D. Alexandri Nigri. D. Lucretia Nicolini, innupta Martiniis, nullos pariebat liberos masculos ; devota fuit, et obtinuit gratiam. D. Comitissa Martelli in Bandinis, devota fuit, et peperit filium. D. Eques Salvetti desiderabat prolem masculam ; pro ejus uxore votum factum fuit, et filium habuit. Domina Felix Poltri, in Catancis, desiderabat masculum etiam ipsa ; commendata fuit Crucifixo, et voti compos effecta est. D. Isabella Neretti, in Casaliis, optabat filios ; commendavit se Crucifixo, et habuit quod volebat. Ut autem alios taceam, pie erga eumdem Crucifixum affectos, D. Archiepiscopus Marci Medices, ab anno MDXXIII usque ad XXX quo obiit, quotidie ferme celebrabat Missam ante altari nostri Crucifixi.

tum recentiori memoria.

19 Agamus porro etiam de miraculis aliis, quorum habetur notitia. Anno MDCXV, Margaritæ, ex C familia de Lignaria, quondam uxori pistoris ad S. Frigidianum, in oculos defluens catarrhus brevi omnem lucis usuram sustulit. Adhibuit illa medicinas multas : sed frustra omnes. Die quodam monita est ab una Monacharum ad S. Ursulam, visitare tredecim Crucifixos, offerendo et accendendo ad singulos candelam unam ; ultimus autem esset noster, ad quem dici etiam faceret Missam. Executa illa consilium ad unguem, cum devotione quam maxima potuit, venit ad nostram ecclesiam, ducta ad manum (jam enim undecim annis cæca fuerat) et quando Sacerdos consecrabat, invenit ipsa inter manus suæ digitos Crucifixum, ex Corona sua precatoria pendentem ; cœpitque primum ipsos suos digitos videre, deinde manus, proficiente continuo visione ; adeo ut denique per seipsam reverterit domum suam absque duce, manseritque perfecte videns. Verum D quidem est quod hujusmodi gratiam solum receperit in oculo dextero, sinistro in tenebris permanente : sed adeo perfecta in dextero erat visiva facultas, ut ad quidvis operis ipsi sufficeret ; mansitque Crucifixo perquam devota. Hoc vero non solum oblata occasione demonstrat, sed etiam alios ad exercitium similis pietatis conatur adducere : cum autem anno MDCXXX mense Majo, eidem devotioni vacaret, ejusque causam ab ipsa quæremus ; prædictum miraculum eo quo scriptum est modo declaravit, coram tribus Sanctimonialibus nostris.

Annis 11 cæca voto ad Crucifixum impleto dexteri oculi lucem recipit

20 Anno MDCXXXI mense Julio, D. Capitaneus Pagni in arce inferiori infirmabatur fluxu sanguinis ; cumque post omnia humana remedia frustra adhibita, de vita ejus medici desperarent, monitus fuit votum facere Crucifixo : quod fecit, et ad stuporem medicorum recuperavit integram sanitatem. Venit ergo Missam auditurus, pulchrum cereum obtulit Crucifixo, et septem feriis sextis misit famulas suas duas, quæ illum nudipedes visitarent. Anno MDCXXXV die Veneris sancto, venit inter visitantes Crucifixum devota quædam mulier, et Sacristanæ consignavit eleemosynam pro Missa, quemadmodum in usu plurium frequenti est. Quæsivit ex ea Sacristana, num E quam gratiam retulisset. Respondit illa, Quascumque postulo, ideoque a multis annis usum habeo istius devotionis : gratiæ autem quas postulo plerumque sunt conversiones animarum. Itaque his præteritis annis petii conversionem unius animæ, quæ modo ducit vitam sanctam ; nunc vero satago pro alterius cujusdam peccatoris conversione. Neque ista solum, sed aliæ multæ devotæ mulieres, eadem intentione, ad Crucifixum occurrunt : atque haud multi sunt anni, quod una magnæ conditionis commendavit animam quamdam sibi propinquam, curatis multis Missis ad altare Crucifixi, ipsique prospiciens de oleo et cera, coram ipso arsuris longo tempore : obtinuit autem postulatam conversionem, cum magna admiratione, exempta e vivis ea quæ ipsam impediebat.

Curatur fluxus sanguinis, impetratur plurium peccatorum conversio.

21 Præsenti hoc anno MDCXXXIX venit pia mulier, commendatura filiam quam habebat, pauperem ac dote destitutam, sæpiusque oravit ut ipsi prospiceretur : quod et factum est, non sine ejus stupore. Cum enim nullam ad id diligentiam humanam fecisset, pulsatum est ad ejus ostium, adfuitque qui dotem sufficientem polliceretur a persona fide digna ; qua- F propter venit actura Crucifixo gratias, et Missam celebrandam curavit. D. Maria Gherardi, Quaratesiis innupta, nullos masculos pariebat : oblata cum voto fuit Crucifixo : obtenta autem gratia quinque Feriis sextis visitavit Crucifixum, et hoc die XVII Junii MDCXXXIX votum complevit. Atque hic finis sit præsentis Tractatus. *Nempe annus iste habebat litteram Dominicalem B. atque adeo* XVII *Junii cum Feria* VI *concurrebat. Apparet autem, ex ipsa talis et præcedentium annorum nota Auctorem duobus simul Monacharum cœnobiis fuisse a confessionibus : nam anno* MDCXXV *addita etiam ei cura fuerat monasterii S. Mariæ Angelorum, sicut præfabimur ante Vitam S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis ; et nihilominus isti de quo hic agimus perrexit a Confessionibus esse, ac diu fuit.*

et pauperculæ dos insperata, alterique proles mascula.

DE

DE B. JACOBO-PHILIPPO PRESBYT.

ORDINIS SERVORUM B. MARIÆ, FAVENTIÆ IN ÆMILIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS,

De Vita statim a morte scripta, familia et cultu.

A MCCCCLXXXIII

Acta scripta ab Eq. Nicolao Borghesio,

Nicolaus Borghesius, Eques Senensis, vir doctus et pius, a quo scriptam Vitam Catharinæ Senensis laudavimus die XXX Aprilis, eodem etiam stylo excoluit tres Beatos Ordinis Servorum S. Mariæ, videlicet BB. Joacchimum et Franciscum *Senenses, et hunc de quo agere instituimus* B. Jacobum Philippum *Illorum Vitas, ut ipse eas scripsit, frustra desideravimus ad* XVI *Aprilis et Maji : hujus* Jacobi-Philippi *Vitam, æque frustra fortassis requireremus, nisi Archangelus Gianius Florentinus, auctor Annalium sui Ordinis, eorumdem Centuriæ* 3 *ante annos non multos Bononiensibus typis excusæ ipsam inseruisset; unde ut eam haberem descriptam, dum ipse liber adhuc expectatur, fecit Fr. Franciscus Locatellus de Faventia, in patrio Servorum B. V. Mariæ Conventu Prior anno* MDCLXXVIII; *se suumque Ordinem professus æternæ gratitudinis debito nobis obstrictum, pro opera quam illustrandis BB. Joacchimi et Peregrini Actis navavimus in Aprili.* B

ipso obitus anno.

2 *Obierat* B. Jacobus-Philippus *Faventiæ anno* MCCCCLXXXIII, *in festo sanctissimæ Trinitatis, adeoque* XXV *Maji : nam illius anni Pascha Cyclo Solis* 8, *Lunæ* 2, *litt. Dominicali E, cadens in diem* XXX *Martii, Pentecosten referebat* XVIII *Maji, cujus Octava est prædicta Dominica : qua festum ipsius annue celebrari, scribit Julius Cæsar Tunducius, in Historia Faventina. Est autem perquam notabile, quod ejusmodi cultus cœperit statim a morte : quo contigit, ut mox ad sepulcrum appenderetur in tabula Synopsis Vitæ et miraculorum, quam inde nobis a Locatello descriptam primo loco damus. Eodem anno Faventiam adveniens Nicolaus, voti pro recuperata mentis tranquillitate solvendi causa, dedit precibus rogantis se Prioris, ut eadem et plura quæ successive contigerant, suo stylo colligeret. Civitas autem Faventina suam erga Beatum gratitudinem noluit hærere in ipso solo colendo : sed ejus causa Patri quoque ejus* Missurino qu. Oliverii della Cella, *in fortuna tenui gravato inutili familia, imprimisque tribus nobilibus filiabus, ad eas honestius collocandas sustinendamque commodius familiam, magnas concessit immunitates, intuitu talis filii, paucis post obitum ejus mensibus, die* XXIV *Augusti : cujus Instrumenti ecgraphum prædictus Locatellus exoravit ab humanitate Illustriss. Comitis Bernardini Azurini de Comitibus*, I. V. *Doctoris excellentissimi et Academici Philoponi. Quod Instrumentum, quia non parum ad rem nostram facit, post Miracula exhibeo.*

ex tabella ad sepulcrum appensa quæ etiam datur C

cum privilegio familiæ Beati concesso.

Continuatio cultus.

3 *Sequetur deinde* Appendix de variis primi a morte cultus documentis, *Notarii publici Natalis Lauræ manu transmissis, fidem pro eo ut tali faciente, sigillumque Faventinæ civitatis apponente, Alexandro Mabucellio, Notario et Cancellario Faventino, de mandato Dominorum Antianorum, die* XV *Junii anno* MDCLXXVIII. *Porro testis continuati cultus per duo consequenter secula, ipse cum Magistro meo Henschenio fui, anno* MDCLX *die* XVII *Novembris, quando transeuntes Faventia etiam Servorum templum lustravimus, et clausum in altari corpus adoravimus; nulla tunc ampliori notitia relata, quia qui dare eam potuissent et voluissent, tunc omnes aberant a conventu. Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiæ elogium huic Sancto texens,* Ibidus Maji *obiisse eum scripsit, facili lapsu diem* 15 *pro* 25 *supponens, aut legens in suis adversariis : verus enim dies patet ex dictis : et ipse errorem recognovit correxitque in altero Catalogo generali Sanctorum qui in Romano Martyrologio non sunt, ubi ad* XXV *scribit* : Faventiæ B. Jacobi Ordinis Servorum, *et in Notis allegat* Tabulas ecclesiæ Servorum Faventiæ, *sicut antea allegaverat* Monumenta cœnobii, *utique ea ipsa quæ nos proferimus.*

VITA ET MIRACULA XI,

Ex veteri tabula in sacrario affixa. E

Beatus Jacobus-Philippus de Faventia, cujus memoria in benedictione est, nonum ætatis et trigesimum annum agens, e terris a Domino vocatus die XXV Maji, lætus meruit secreta scandere cœli : sic enim pientissimus Deus mercedem reddit laborantibus in vinea sua, veluti fecit vir iste sanctus, qui non circa undecimam, sed circa primam diei horam ad operandum accessit. A pueritia namque sua dum nonum ageret annum ad Ordinem Servorum B. Mariæ receptus, in omni timore Domino servire cœpit, et, usque ad trigesimum nonum (quo tempore diem clausit) constanter contra [omnige]nas mundi tentationes ac dæmonis laqueos perseveravit; et ut lignum plantatum secus decursus aquarum, fructum attulit, non trigesimum, neque sexagesimum, sed centesimum. Hic Dei ami[cus assiduis je]juniis, et orationibus continuis vacabat, quod vix caro ossibus adhærebat : et ex ore ipsius non nisi pientissima verba emanare intelligebantur. Pœnitentiæ Sacramentum quotidie exercebat [devote : diutur]nisque suspiriis et lacrymis piacula abstergere conabatur, ut seipsum verum, atque idoneum Christi templum præpararet : et a venialibus ita se cavebat, quod plerumque per quatuor dies [nec minima quidem ten]tatio inordinata posset in corde ejus reperiri. Præceptum Domini de correptione fraterna semper ante oculos sibi proposuit : [et correptus] a Fratre, non semel tantum, sed decies et vigesies, maxima cum hum[ilitate ignosci sibi] petebat. Vino raro usum fuisse affirmant, carnem vero numquam manducasse asseverant, qui ipsius vitam contexunt : imo [virtutes de] scribunt. Addunt insuper eum tanto timore correptum sacrifi[cium Missæ quotidie ob] tulisse, quod non solum lacrymarum copia ex ipsius oculis proflueret, sed etiam omnibus membris contrem[isceret. Septenario] dono spiritus almi almus vir iste plenus fuit. Erat ei timor [Domini perpetuo socia]tus in corde, in ore, et in opere; qui tamquam scopa purgabat cor a duplicitate, os a falsitate, opera a vanitate. Et quia parum prodest per spiritum timoris mala vitare, nisi alia adsint [per quæ possis et bona facere; a pi]entissimo Patre reliquis etiam fuit exornatus. Habuit namque Spiritum pietatis, per quem bona agere didicit; spiritum Scientiæ, per quem discretionem in omnibus habere demons[trabatur; Spiritum sapien]tiæ : per, quem intus afficiebatur; Spiritum consilii, per quem nihil præcipitanter egit; Spiritum denique fortitudinis, per quem

Anno 9 æt. adjunctus Ordini,

Vitam pie austereque instituit : F

et septiformi spiritus gratia donatus,

se

A se ipsum contra omnia mundi adversa præmunivit: [et ideo post hanc vitam fuit ejus] felix obitus tot illustratus miraculis. Confestim enim quod gloriosum corpus in ecclesia fuit delatum, nonnulli infirmi, ipsum fideliter tangentes, a variis languoribus curati, pristinæ [sanitati fuerunt resti] tuti, veluti Civitatis Faventiæ publici annotarunt scriptores : horum autem hæc pauca recensentur.

EX VET. TABULA. statim a morte claret miraculis:

quorum undecim his describuntur.

I. Ginevra, Gasparis Zucharini uxor, civis Faventini, pœna inenarrabili pedis dextri per tres annos aggravata, ad corpus gloriosum se deferens, confestim omnem in dol[orem semotum sensit.]

II. Paulus Faventinus, de Nobili gente Cavina, eodem die cruribus contractus, ægrotoque corpore nixus ligneis substentaculis, ad Beati cineres se recepit, et misericordiam [clamans, suffragium im] plorans, reliquias tangit, et continuo liber surgit.

III. His miraculis divulgatis undique confluunt populi, suos infirmos deferentes : inter quos asportatur Franciscus Aluptavus ex Granajolo oppido [Faventino, qui ita diu tumidis cruribus turgidoque corpore fuerat], ut vix loco se movere posset : voto tamen suscepto, sacrisque cineribus tactis, illico sanitati restituitur, ligneasque scipiones ad perpetuam

B memoriam [in æde Servorum suspendendos curavit].

IV. Philippi de Spadis Vallis-Amonis filius (Julianus nuncupatus) oculo sinistro obcæcatus, ad venerabile defertur corpus : cujus dextera illico quod oculo [fuit adjuncta, subito cuncta labes ab oculis cecidit].

V. Menghinus Ravaglienus ex apoplexiæ morbo sinistri lateris robur amiserat, pariterque in morbum inciderat hernicum, quo non solum intestino dolore, sed [vitæ tædio afficiebatur : sed ad gloriosum corpus accedens, convalescit.

VI. Domina Ellena, vidua sexagenaria de Pasulinis, tumidis cruribus turgidoque corpore, cum vehementer afficeretur, et ipsa [voto suscepto læta discedit].

VII. Melchior puer, tresdecim annos agens, cum pedem sinistrum pervolutum retortumque pluresgessisset annos, tanti viri meritis [liber evasit].

VIII. Antonia septennis, filia Ugolini de Marchettis ex Castello Granajolo, et ipsa eodem modo laborabat; sed eodem modo voto, [suscepto, eodem etiam modo sanitati pristinæ donatur].

IX. Ursula Antoniæ mater, ab aspero fistulæ morbo, quem per octo jam annos passa fuerat in brachio sinistro, hujusmodi infi[rmitatem amplius non patitur].

C X. Puella quædam (cui nomen Gentilis erat) tredecim annos surda ac muta vixerat; ac parentes [Luchinus scilicet, et Ginevra Vexanenses de Forolivio, eam ad beatum corpus perducunt : quo facto illico] Deo laudes dare cœpit, qui meritis beati Patris a tali ac tanta infirmitate ipsam curaverat.

XI. Gisola Lughensis femina, annorum sex et quadraginta, morbo hernico cum diu languisset, ad sacrum accedit corpus, [et fusis precibus sanitati donatur, per merita et intercessionem B. Ja[cobi Philippi : cujus corpus, honorifice reconditum in ecclesia Servorum civitatis Faventiæ, adhuc mirac[ulis claret : et quotquot ex vi]cinis locis accurrunt infirmi, a languoribus variis curantur.

VITA ET MIRACULA

Auctore Nicolao Borghesio Senensi, ipso quo Beatus obiit anno scripta.

ex 2 parte Annalium Angeli Gianii.

PROLOGUS GIANII.

Non parvo aut mediocri ornamento Ordini nostro fuisse hoc tempore Jacobum-Philippum de Faventia, D multa illius probatissimæ et innocentissimæ vitæ argumenta declarant; quæ eo veriora probantur, quo a laudatissimo nobilique scriptore Nicolao Borghesio, aurato Equite Senensi, non perfunctorie aut fortuito, sed opportuno Miraculo, quod ex meritis et intercessione hujus beati Patris in seipsum anno MCCCCLXXXVIII expertus fuerat, cuncta diligentissime referentibus qui aderant Fratribus, omniumque Faventinorum comprobante fama, collegit. Is enim cum quodam pernicioso morbo Senis laboraret, devotione beati Viri permotus, Faventiam voti causa ad ejus tumulum peregrinatus, argenteam sui obtulit imaginem; cui etiam carmen hoc pro rei veritate, supposuit,

Corde laborabam, genio stimulatus iniquo,
Quod vitio stomachi cresceret atra bilis :
Huc mox confugi supplex; numenque precantis,
Dive, tuum, vacuæ non rediere preces.

Nicolaus voto facto a morbo liberatus Beati gesta scribit.

Hanc itaque occasionem nactus P. Taddeus Aretinus, ejusdem loci Prior, Nicolaum, quem eleganti facundia præditum noverat, obnixe rogavit, ut B. Jacobi-Philippi vitam et miracula, antequam a contubernio Faventiæ discederet, ne tanti viri memoria E excideret, simul componere dignaretur. Quod et libentissime præstitit, sic ejus gesta ab exordio enarrans.

VITÆ HISTORIA.

Jacobus Philippus, ex bonis, mediocris tamen fortunæ parentibus, Faventiæ nascitur. Patri Misserinus de Bertonis de Cella Montis-clari, matri nomen Dominica, seu Lucretia fuit. Hic Andreas dicebatur, antequam dicatus esset religioni qui cum biennis morbo comitiali seu epileptico laboraret, votum suscepit pater, si liberaretur, religioni se filium destinaturum. Andreas ab initio pueritiæ templa ultro divina frequentare cœpit : nec voluptatibus, nec ludis delectabatur, quibus pueri oblectari solent. Natura fuit subtimidus, et taciturnus in primis, solitudinisque percupidus. Dum erat novem circiter annos natus, pater, ut votum persolveret, eum religioni Servorum Beatæ Mariæ Virginis anno MCCCCLIII addixit; qui spiritu et nomine renatus, postea F. Jacobus-Philippus vocatus est. Initiatus jam puer obedientia præstabat, et observatione mandatorum singulari : adulta deinde ætate jejuniis ac vigiliis sese F exercuit : Evangelicas vero auditiones sacramque Paginam omni studio prosequebatur, quia tantisper refici videbatur. Dum gesta Patrum et sanctorum virorum exempla, castitatis, observantiæ, humilitatis lectitabat adolescens, tantum litteraturæ comparavit, ut Christianorum probatorumque Latinorum libros plane recteque intelligere posset. Ecclesiæ suique Ordinis ritus et ceremonias divinorumque Officiorum observationes callebat imprimis, eorumque omnium studiosissimus extitit.

Ex patris voto

religioni addictus novennis,

Sanctorum exemplis et studijs delectatur :

3 Aliquibus functus est officiis, quæ Fratrum omnium gratia ministravit : erat enim natura facilis, mansuetus, et qui libens honestis aliorum desideriis obsequeretur. Animo perturbari aut irasci visus est numquam. Aliorum in se maledicta, si qua fuissent, æquissimo animo perferebat : ipse maledicebat nemini, cujus lingua in omni ætate parcissima fuit; non modo turpium, sed otiosorum quoque verborum expers. Si quid interdum inter se confabulantes obscœnum forte audivisset, vultu illico obnubilari, brevique monitu discessuque suo castigabat errantes. Postquam Sacerdotali dignitate potitus fuit, qui devotiore animo majoreque reverentia, profluentibus lacrymis sacrificaret, inventus est nemo; ut qui Crucis

varia officia obit ;

A cis mysterium, dum Hostiam præ manibus haberet, altius contemplaretur. Otii fuit inimicissimus, quod id malorum omnium diceret sentinam. Inter canendum, celebrandaque in choro divina Officia, cum ceteris Fratribus conveniebat; ceterum in cella modo orando, modo legendo tempus impendebat: interdum tamen aliquo vel intexendi vel figurandi ministerio mentis onus sublevare consuevit: ita ut numquam aliqua re occupatus non esset. Deambulacris utebatur solus plerumque: et meditabundus vultuque demisso incedebat. Cum cetera sacra volumina tum B. Hieronymi libros cupide perlegebat, præcipueque de Hieronymi transitu sive obitu frequentabat *a* opusculum. Jam jam sola cœlestia meditabatur, atque cœlesti magis substantia, quam esca corporali pascebatur: siquidem semel fere comedebat in die, et parvo vilique cibo contentus erat: vocatus tamen a Superiore, quæ communiter parata fuerant, edebat. Verum sexta feria, in Dominicæ passionis memoriam, secundum sui Ordinis instituta, cum cilicio herbarum tantum cibo vescebatur et aqua.

et Sacerdote dignas virtutes exercet:

a

imprimis temperantiam,

4 Nihil ægre magis tolerare videbatur quam se laudantium ora: hac in re singularis ætate nostra fuisse visus est, qui opera sua spiritualia summasque virtutes, quoad posset, absconderet. Bonus licet ac rectus ab omnibus haberetur, longe tamen in minore pretio, quam apud Deum, apud homines fuit: abjectus enim et contemptus inter mortales esse voluit, Salvatoris exemplo; atque in occulto nihil optabat magis, quam patri et auctori suo Deo quoquo modo placere, nostrique Redemptoris viam sequi. Idcirco omne suum studium ad incorruptibiles divitias transtulerat, mentemque sic in cœlestibus solidaverat, ut ad perennis vitæ gaudia tantum anhelaret. Vivens adhuc sanavit Jacobum Monium, Faventinum civem, a fistula post tergum, qua diu laboraverat; illum ter Cruce signans, et Jacobo mandans ut Deo gratias ageret, et id quod factum esset nulli unquam manifestaret. Jacobus tamen, post mortem Beati, rem ut contigisset narravit: et suam statuam pro voto posuit, quæ adhuc ibi conservatur.

et humilitatem B

Crucis signo infirmum sanat.

5 Cum adesset extrema dies, adversa capitur valetudine, quam vultu magisque verbis indicabat. Cumque, ut valeret, rogaretur; Bene semper pro voluntate Divina, responsum dabat. Abfuit ab eo homine, tum in perferenda morte, tum in ceteris rebus omnibus, impatientia vel querela. Non decumbebat, sed ultro citroque spatiabatur ægrotus. Pridie quam decederet, ad decantandum in ecclesia Matutinum cum ceteris Confratribus interfuit, quin etiam mane inedius rem divinam celebraverat. Erat ei familiaris admodum Fr. Simon, ex Matthiola familia civis Faventinus, vir permodestus et rectus, qui cubiculum cum eo commune per plures annos habuerat. Fr. Jacobus-Philippus Fr. Simonem ad se vocat, aliquot ante dies quam e vita discederet; cui secreto visa communicat, in choro habita per quietem: quibus monstrata sibi fuisse dicit perpetua damnatorum supplicia apud inferos; subinde eorum cruciatus, quorum non sine spe futuræ vitæ peccata purgantur, postea salutis æternæ gaudia, et cœlestis regni gloriam ante oculos habuisse. Vesperi singulos seorsum, pridie quam migraret, Confratres adit: veniam petit supplex, atque precatur, ut inter crastinas rei divinæ orationes pro animæ suæ salute velint orare apud Deum, quam credere se dicebat ex corporis vinculis cito discessuram.

Extremum ægrotanti,

C

ostenditur damnatorum, purgantium et Beatorum retributio;

6 Postero die extremoque, cum adhuc de celebranda a se Missa cogitaret, prohibitus propter adversam valetudinem, præsertim a Fr. Clemente, quem loco patris semper observaverat: jacuit in lecto aliquantisper, divinum et consuetum Officium legens, et Christum crucifixum prope se tenens, quem persæpe osculabatur. Interea linqui animo visus est. Deposuerat jam librum, quem præ manibus habebat: capite nutat, et contremiscit aliquantulum. Confrater Simon, qui per cubiculum deambulabat, id animadvertens, continuo accurrit: orationesque animæ commendatitias vix absolverat, cum vir sanctus nonum et trigesimum agens annum, mortem cum æterna vita mutavit, parentibus adhuc superstitibus et lugentibus, hora nona in festo sanctissimæ Trinitatis, octavo Kal. Junii, anni MCCCLXXXIII. Hic vero cum in cubiculo a Fratribus lavaretur de more, et jam in morbo vitæque asperitate dum viveret corpus haberet scabiosum et maculatum, protinus ab omni macula et scabie mundatum repertum, omnes Fratres in admirationem rapuit. Dum vero post honorabile funus ipsum tumulare de more vellent, Faventinus populus, audita luculenta de ipsius laudibus per quemdam Patrem oratione, pleno ore protestatus fuit, beatum virum humandum non esse, dum confluentes infirmi ex tempore sanarentur. Quare corpus ejus, communi omnium consensu, plures dies in feretro reservatur; donec Galeottus, Princeps Faventiæ, ex gente Manfreda, fama Beati commotus, ad eum visendum se confert: et certior de singulis factus, statuit omni honore affici gloriosum corpus, et apud aram sacelli sui ponendum venerandumque mandavit. Tantis interea illustratur miraculis, ut universa civitas Faventina attestari possit, nullum fuisse mœrentem, qui de gratia sua et benedictione valetudinem non reciperet.

D *PER NIC. BORGHES. EX GIAN.*

et in Domino requiescit:

miraculis usque illustratus tumulatur.

E

ANNOTATA.

a Opusculum de transitu seu obitu B. Hieronymi, *etiam apud nos, MS. extat, sub nomine Eusebii discipuli ejus: quod licet, ut* plenum erroribus confertumque mendaciis, *merito reprobet Card. Baronius, jureque ad calcem operum Sancti Doctoris rejectum ab eorum editoribus fuerit; ea tamen ætate qua Beatus noster vixit, non mirum si piis hominibus placuit, tanta quantam præfert specie pietatis.*

EPILOGUS GIANII.

Hæc Borghesius. De hoc quoque Beato cecinit aliquando, qui eum noverat, Gasparinus Venetus, inter sua Poemata de Beatorum gloria.

Quem tulit, et puerum fovit Faventia, ad aras,
Nunc eadem supplex fert sua vota, tuas.
Te modo, qui vitæ poteras vitare venenum,
Et curas hominum spernere solicitas,
Vel pia Religio supremis inserit astris,
Vel potius Pietas Religiosa beat.

Gasparini Veneti Epigramma de B. Jac. Philippo,

F

Beati Jacobi Faventini imaginem Aretii, ubi plurimum fuerat diversatus, ad vivum retulit P. Bartholomæus Camaldulensis, nunc Abbas S. Clementis de Aretio: qui non modo in conscribendis et Phrygio opere ornandis libris pro choro, sed etiam in arte pictoria [eximius], inter summos artifices illorum temporum a Georgio Vasario in [libro] de claris Pictoribus recensetur. Alia quoque ipsius imago perantiqua habetur Papiæ in ecclesia nostra S. Primi, sub qua hæc sequuntur verba: Hoc opus fecit fieri D. Joannes Ambrosius de Podio, qui voto facto B. Jacobo-Philippo de Faventia liberatus fuit a mortali infirmitate, MCCCCXCVI, die IX Septembris. Augustinus de Vapria pingebat, MCCCCXCVIII die IV Aprilis *a*.

ejusdem imago Aretii

et Papiæ

a

7 Erat Beatus ille altiori statura prominens, adeo macie confectus, ut pelle tantum et ossibus constare videretur: angusta, sed oblonga facie; erecto collo, naso longiusculo, reconditis oculis, digitis manuum

festum Faventiæ 25 Maji

EX ANN. GIANII

A manuum protensis, et notabiliter pallidus. Sic, qui illum probe novit, Borghesius lineamenta descripsit. Sunt qui ei parvam Crucem in manu apponunt, cum chartula, in qua legas, Dominus illuminatio mea. Ejus annua commemoratio in illa ecclesia, solenni populorum frequentia ad ejus tumulum, XXV Maji *b* percelebris habetur, et panis benedictus ad ejus honorem populo dispensatur.

familia civitate et immunitate donata:

8 Eodem quoque anno, quo decessit beatus Pater, Communitas Faventina Misserinum ejus genitorem inter suos cives cum tota Bertonum familia conscribi unanimi omnium consensu jussit : et cum pater jam tres nubiles filias haberet, quæ B. Jacobi Philippi sorores erant, tenuisque ad eas locandas esset domestica facultas ; statuerunt ex *c* Senatusconsulto, ut Misserinus, intuitu ipsius filii, nuper Beati, ab omnibus gravaminibus et oneribus realibus et personalibus esset immunis : et hoc favorabili plausibilique omnium acclamatione, sub die XXIV Augusti, tertio vix elapso mense ab ejusdem Beati depositione. Ipse quoque Galeottus secundus, *d* Faventiæ Princeps, sicut antea mandaverat, ut beatum illud corpus in proprio Manfredæ familiæ B sacello collocaretur, ita postea Bertonæ ipsius familiæ omnia sua jura illius sacelli, ad honorem B. Jacobi-Philippi, sponte et munifica liberalitate cessit et donavit. Cum autem ipsius Corpus, miraculis clarum, Fratres ab initio deposuissent in quadam sepultura, quæ erat in sacello S. Joannis, ibique stetisset usque ad annum MCCCCXCV ; visum postea fuit, ob frequentiam populorum, ut ex voto et devotione Galeotti Manfredi, in quadam arca a parte dextera ejusdem sacelli conderetur. Cumque ibi quievisset usque ad annum MDXCIV, Bertona tandem familia, communi affinium stipe (quod indicant ibi apposita verba) lapideum ei sarcophagum dicavit : quod et pro ara ejusdem sacelli inservire statuerunt : et in ipsum ejus corpus solenni translatione recondi curarunt. Illud vero concurrenti tunc populo maximæ admirationi fuit, quod flores, jamdiu super ejus corpus a piis fidelibus ante centum annos effusi, postmodum perinde recentes inventi sunt, ac si eadem die, cum proprio colore et odore, collecti fuissent *e*.

corpus translatum an. 1495 et 1594

ANNOTATA.

a *Eadem referuntur in Centuria Annalium Ordinis : necdum nobis visa lib. 3 cap 9 et 10 : primo tamen loco ibi notatur, quod imago* Ferrariæ, in columna ecclesiæ Cathedralis, usque ad annum 1675 depicta visebatur, in manibus parvam Crucem coloris rubei deferens ; et superiori in parte columnæ ejusdem inscriptum nomen legebatur, cum titulo Beati.

C b *Julius Cæsar Tonduccius in Historia Faventina, similiter necdum huc perlata, pag.* 37 *dicit,* Festum annue celebratur in Dominica Trinitatis, *quæ tunc cum Beatus obiit in* 25 *Maji cadebat.*

c *Istud Senatus-consultum infra exhibetur.*

d *De hoc* Galeotto *Principe Faventino plura nos docebit Tonduccii historia. Interim suppono diversum esse ab hujus temporis et nominis Mirandulæ Domino, fratre illius famosi Joannis Pici Mirandulani, cui ex filio Ludovico nepos quoque Galeottus fuit, in ordine Mirandulæ Dominorum secundus.*

e Colitur nunc idem corpus et visitur per ferream cratem, die festo ejusdem Beati sub altari, plane integrum et incorruptum : ibique extenditur super marmoreum tumulum, intra capsam ligneam undique deauratam, cum crystallinis fenestris a parte exteriori, habitu Ordinis indutum. *Ita in Epistola Locatellus.*

D

PROLOGUS GIANII

Ad miracula a Borghesio collecta.

Viventis miracula jussa a Beato sileri,

Profunda humilitas et modesta taciturnitas hujus famuli Dei, multis recolendis et memoria dignis miraculis cum viveret perpetratis, hos nostros, quo minus recenseantur privant Annales ; cum pro usu haberet, ut quas mœrentibus gratias impetrasset perpetuum eisdem silentium imponeret. Id proculdubio testatus fuit post ejus mortem Joannes ille Antonius Monus, cui post sanatam signo Crucis fistulam (ut supra dicebatur) ne cuiquam revelaret unquam sub gravi interminatione præceperat. Is vero post mortem ipsius alia consimili ægritudine pressus, priorem quæ contigisset in vita, revelavit ; pro altera vero, propria apposita imagine, tale etiam supposuit monumentum. D. O. M.

uti Jo. Ant. Monus testatur ;

Joannes Antonius Monus, trilustri ac immedicabili morbo æger (Jacobus-Philippus pater oranti cum hic apparuisset pro salute illius) effigiem hanc ad sepulcrum B. Jacobi-Philippi posuit, animumque mox E composuit.

alia post mortem a Borghesio scripta.

Verum ut singula, *inquit Gianius*, quæ statim post ejus obitum, et per subsequentes dies ex illius intercessione advenerunt, eadem serie, qua ab ipso Nicolao Borghesio conscripta fuerunt, perlegi possint ; nos ea, et magnitudine, et numero numquam amplius edita, sic complecti ab exordio duximus. *Ita Gianius. Nos qui miracula prima, ex eadem quam Borghesius fideliter transcripsit tabula, supra exhibuimus, continuationem illorum ab eodem additam satis habemus exhibere, servato numero quo insigniuntur a Gianio : qui in Annotatis dicit, Borghesii MS. integrum inveniri in Bibliotheca Servorum S. Antonii de Pisis, nonnulla etiam se didicisse ex publicis Monumentis civitatis Faventinæ apud* D. *Bernardinum de Azzurinis, Notarium et rerum antiquarum illius civitatis diligentem assertorem.*

CONTINUATIO MIRACULORUM

Eodem quo Beatus obiit anno patratorum.

Sanantur, puer claudus,

Puer Hieronymus, annos natus tredecim, Ravennas (nam claudus erat insigniter, in partem dexte- F ram curtiori crure deflectens, quapropter gressus ejus majorem in modum deformis esse videbatur) habuit assensum non sine magna devotione ad B. Jacobi-Philippi sepulcrum, utque liberaretur suppliciter obsecravit. Nec primo, nec altero die gratiam consecutus est : ipse propterea nihilo sequius tertio oravit die, quinimo multo clamore, plurimis lacrymis instabat magis, ut quod petierat impetraret. Victus B. Jacobus-Philippus pueri miseratione, postulatis tandem obsecutus est. Salvum itaque puerum fecit, rectumque paribus fecit cruribus. Data est ab omnibus Deo gloria, non sine lacrymarum copia : puerque lætus in patriam suam reditum habuit.

mulier muta,

XIII. Rengarda, ex Massa Ferrariensi, Angelo Ghermaglio nupta, morbo ejusmodi generis ægrotavit, ut loquendi facultatem penitus amitteret ; itaque novem perpetuos menses verbum ullum facere non potuit. Fulgente magis indies B. Jacobi Philippi miraculorum splendore, mulier in spem adducta est, si ad sacrum corpus deferatur, salva ut fieret et loquendi compos. Perducta igitur ad Beati sepulcrum, adhibita ingenti reverentia, supplicavit ex intimis animi cordisque medullis, ut loquendi facultatem recuperaret. Tunc B. Jacobus-Philippus devotissimæ feminæ pristinam loquendi facultatem restituit. Quæ statim expeditam in conspectu omnium orationem

A nem habuit : postea summas agens Deo Sanctoque gratias, suam domum lætabunda pedem retulit.

puella enervis, XIV. Sancta, Nicolai Romandioli Foroliviensis filia, perplexis totius corporis nervis præpedita languebat : a genitrice ad Beati corpus delata, salva liberaque facta est ; post preces adhibitas, laudans Dei Majestatem, mox in patriam rediit.

alia utroque latere paralytica, XV. Magdalena, de patre Benedicto Foroliviensi genita, ubi primum nata est, utroque latere debilis atque manca esse perspicitur ; permittente jam ætate gradiendi, quoque pene impos : quæ ægritudo perduravit ad tertium usque decimum suæ ætatis annum. Mater ejus, Dominica Ostentis, miraculis B. Jacobi-Philippi divinitus micantibus compulsa, decrevit tali calamitate languentem filiam ad Beati monumentum perferre : quæ postquam perducta est ante sacras Reliquias, aliquantisper illic commorata, gratiæ particeps non erat. Iteratis deinde precibus, nec votum assequebatur. Quapropter cum abire decrevisset, et domum reverti cœpisset ; inter vias devotissimo corde cereum simulacrum Beato devovit, si ad suos rediens sana fieret. Post hoc animi propositum meliuscula statim facta est : et antequam ad proprios lares pervenisset, liberata penitus fuit. B Voti deinde suscepti memor ad sacrum corpus se retulit, votumque magno cum gaudio persolvit, glorificans Deum, et Beato meritas agens gratias.

energumena, XVI. Jacoba de Rombellis, ex Castello Granarolo, spiritu occupata maligno, non parum vexabatur. Trahitur ad beatum corpus, quæ post frequentatas orationes mundata est malo dæmone, qui antea ceteris adjurationibus ejici non potuerat ; sed Beati Jacobi-Philippi meritis discedere opportuit ab ea, quæ magna cum fide Divi opem imploraverat. Laudata infinita Dei bonitas ab ingenti turba fuit : feminaque, excusso dæmone mentis compos, magno animi gaudio domum rediit.

epilepticus, XVII. Matthias, Joannis filius, ex pago Faventini agri, [valetudine] turbata comitiali morbo, quem caducum dicunt, laboraverat diu. Hic magna cum reverentia et spe ad venerabile corpus accessit : devotam supplicationem adhibuit : illico sanatus est, ut qui postea numquam ejusmodi morbo sopiretur : ac data Deo gloria, lætus reversus est in patriam.

herniosus, XVIII. Sanus Sabbatinus, ex Sancto Georgio Vallis-Hamonis, quinque annorum puer, infirmus morbo hernico, commendatur Sancto : statimque incolumis factus est. Propinqui, summopere Deum collaudantes, et agentes Beato Jacobo-Philippo gratias, pue- C rum bene valentem domum reduxerunt.

apoplectica XIX. Joannina vidua, quæ Stephano de Marradio ditionis Florentinæ nupserat, apoplexiæ morbo vires dextri lateris omnes perdiderat ; domi manens, dum tanta Divi Jacobi-Philippi miracula splendescere indies magis pleno omnium ore cognovit, devotissime Beato sese commendat ; votique se ream facit, si gratia sua resanescat. Hoc statim facto, tali morbo soluta est : accepti tanti beneficii memor subito ingressa est iter ; et ad venerabile corpus profecta, debitas agit gratias ; susceptoque voto cumulate satisfecit.

herniosa ; XX. Mulier annorum circiter quadraginta quinque cui Pax nomen erat, ex Russio Faventini agri castello, de gente Bellona, hernico morbo per quatuordecim annos ægrotaverat, ita ut esset inutilis, nec domi quidquam agere posset, quod ad muliebre officium pertineret. Hæc venit cupide ad venerabile Beati corpus : gratiam postulat suppliciter ; quam pro suo desiderio consecuta, Mariæ Virgini Beatoque simul justas gratias agit, ad suosque contenta rediit.

item herniosus XXI. Eodem morbo gravatus Stephani filius, ex Foro-Cornelii, quam Imolam dicunt, territorio, summa voluntate ac spe ad Beati monumentum sese D contulit, obsecravit devotissime, ut integra valetudo *EX MSS.* sibi restituatur : quam statim consecutus, ante oculos omnium qui aderant, collaudata æterni Dei largitate, domum incolumis inde digressus est.

furiosus, XXII. Jacobus Bartholomæi filius in pago territorii Imolensis Mazzollano, captus mente per multos annos fuit, qui furore frequenter agitatus multa dicebat absurda, de se deque aliis male cogitans ; quapropter astringi vinculis et compedibus sæpe illum oportebat. Hic, non sine magno suorum labore, ad sacrum corpus conductus est. Qui postquam ingressus est ecclesiam, magna voce clamans variis modis insaniebat, quem ligari necesse fuit, ne sibi aut ceteris perniciem inferret. Qui primum ante Mariæ Virginis altare oblatus, post frequentatas deinde supplicationes, rediit tandem ad sese, prorsusque resipuit. Bonæ igitur mentis compos, ante ora adstantium omnium his verbis usus est : Me insanientem vidistis, vidistis furibundum ; modo per summam B. Mariæ Virginis clementiam, et per Jacobi-Philippi merita, furore deposito sanus penitus factus sum, liberoque arbitrio fungi possum, quod petieram ; ab omnibus Deus magnificetur, qui supra merita semper de humano genere bene meritus est. E

cæcutiens unus XXIII. Jacobus, filius Petri Ravennatis, obtusa oculorum acie gravabatur. Profectus ad sacrum corpus suppliciter Beato sese commendavit : meritus gratiam, liberis nitidisque oculis in patriam rediit, glorificato Deo.

et alter, XXIV. Baptista Joannis Tonii, ex Valle-Hamonis oculum alterum macula sex annos obductum gesserat, quo nil fere videbat. Venit ad Jacobi-Philippi sepulcrum, implorat opem, oculus statim labe mundatur, et suo plane utitur officio. Quam quidem rem sentiens ipse Baptista, Beato summas agit gratias, lætusque discessit.

manu contracta, XXV. Teresina, quæ Missiroli Faventini uxor fuerat, contracta in pugnum sinistra manu premebatur, quæ explicari nisi vi non poterat. Accessum habet ad venerabile Corpus, manus suæ libertatem orat supplex, quam ex sua devotione sine mora consequitur : Mariæ Virgini Beatoque gratias egit, expeditaque manu domum rediit.

pede languida XXVI. Nicolosa, Baptistæ filia, ex oppido Oriolosicco de Valle-Sancterni, languido retortoque dextero pede nata est, cujus vitio et dolore præpedita ægre vivebat. Magna cum spe petit Beati sepulcrum, humiliter sese commendat ; gratiam comparat, sanato pede ; postquam Deum magnificavit, hi- F laris domum revertitur.

herniosi tres, XXVII. Thomas, Petri Gratiani filius, Cutignolæ ortus ; Primus, Jacobi Renaldi filius ; Christophorus Joannis Muliani filius, Ravennatis agri. Hi tres morbo hernico laborantes, diversis quidem diebus ad sacrum Divi Jacobi-Philippi corpus sese receperunt, suppliciter pro se quisque gratiam petens. Omnes voti compotes facti sunt, dataque Deo gloria ad sedes suas reverterunt.

contracta, XXVIII. Galitia, Alexandri Phalisamphari Faventini filia, invalido contractoque corpore languens, ad venerabile corpus perlata, penitus liberata est, ob Beati Jacobi-Philippi merita, cui gratias egit.

digitis 2 manca. XXIX Tarsia atque Andrea sorores, Silvestri filiæ, ex Castello Bugnesio territorii Faventini, accesserunt ambæ ad lucidum corpus ; diversis quidem morbis ægrotantes. Tarsia, ex vi quartanæ febris duobus exinanitis in manu digitis ; Andrea, magno dexteræ mammæ tormento premebatur. Supplices oraverunt Beatum pro integra valetudine, quam facile consecutæ fuerunt : mox bene valentes, actis gratiis, reversæ in patriam.

A *PER NIC. BORGES. EX GIAN. Puella cæca,* XXX. Joanna, Sebastiani tubicinis filia, in Lugo territorii Ferrariensis, ob variolum amiserat lumen oculorum. Pro impetranda luce venit ad B. Jacobi-Philippi corpus; accurata supplicatione facta, obtinet gratiam. Illuminata igitur, actis Beato gratiis, magno cum gaudio revertitur in patrium solum.

puer cocles, XXXI. Dominicus, Magnani filius, ex Sarago in agro Faventino, oculo sinistro cæcus erat. Iter habet ad venerabile corpus, devote supplicat, cito postulata consequitur: B. Mariæ Virgini simulque Beato Jacobo-Philippo justas agit gratias: atque oculis ambobus æque videntibus, magna cum lætitia, revertitur ad suos.

crure debilis unus XXXII. Betuccius, Joannis Imolensis filius, incola Bagnacavalli, cum languido contractoque crure quindecim ægrotasset annos, ad B. Jacobi-Philippi corpus, ferrato scipione suffultus, ægre sese duxit. Oravit suppliciter pro desiderata gratia, quam deinde consecutus, summis laudibus Dei bonitatem Beatique merita prosecutus est, sanatoque crure reversus est in patriam.

et alter, XXXIII. Sanctes, Stephani Macharini filius, ex Felice pago agri Faventini, pari cruris unius imbecil-B litate laboraverat. Hic ad lucidum Beati corpus venit, qui postquam magna cum reverentia B. Jacobum-Philippum precatus est, liberatus omnino fuit. Ita benedicens Deum, debitasque Beato gratias agens, ad suos rediit.

puella cocles; XXXIII. Adamantes nomine, puella Thomæ Meluxandi, ex Bagnacavallo, obducto altero cæcatoque oculo notata, dum B. Jacobi-Philippi optat opem, obvoluta genibus ante monumentum, consequitur gratiam quam quæsierat: quæ glorificans Deum, oculum vitio liberatum domum retulit.

brachio infirma una, XXXV. Joanna, Ludovici Gharaguini filia, ex Lugo; cum uno brachio ita infirmo ac debili ægrotaret, ut levare illud non posset; venit magna spe freta ad nitidum B. Jacobi-Philippi corpus; brachiique liberationem petens, voti compos facta est. Quæ justas Deo Beatoque gratias agens, læta deinde domum repetiit.

alia crure; XXXVI. Altera nomine Joanna, simili in crure morbo infirmatur; refugit ad gloriosum corpus, supplicationibusque diligenter adhibitis, ex voto resanescit: deditque gloriam Deo, lætaque domum revertitur.

brachiis et crure contractus, XXXVII. Thaddeus, Dominici filius, ex Oriolosicco de Valle-Sancterni, cum ambobus brachiis, dextroque crure, contractis et invalidis ægrotaret; sperans auxilium a B. Jacobo-Philippo, supplex ac-C cedit ad monumentum: ac ante discessum habet gratiam, qua suo voto potiatur; non tamen gratiarum oblitus, quas Deo Sanctoque debebat.

herniosi duo, XXXVIII. Benedictus pene infans, a matre Gentile perlatus ad gloriosum corpus; Octavianus Manfredi filius, ex Castronovo profectus, ad sacras Reliquias; ambo, cum morbo hernico languerent, recuperantes valetudinem, laudato Deo, domum reversi sunt.

cæcus sexennio, XXXIX. Antonius Pasquini filius, ex Plebe agri Vallis-Hamonis, cum sex annos captus oculis fuisset, confugiens ad beatum corpus, illuminatus est ante ora adstantium omnium: Mariam Virginem Beatumque Jacobum-Philippum non sine lacrymarum copia laudat.

alia triennio, XXXX. Catharina, Andrioli Sytonii Foroliviensis filia, tertium agens annum, clausis oculis læsisque palpebris, perfertur a genitrice sua non sine magna devotione ac spe, ad gloriosum corpus. Postulata suppliciter gratia sine mora conceditur, in conspectu hominum duorum millium vel eo amplius, glorificantium summam Dei bonitatem, Beatoque agentium debitas gratias.

XXXXI. Antonia, Philippi Rustici filia, ex Bagnacavallo, manu dextera tres jam annos manca impe- D ditaque fuerat. Perducta ad Beati Jacobi-Philippi corpus gratiam, quam optaverat, penitus consecuta, glorificans Deum, læto animo revertitur. *pueri pes recurvus,*

manu manca, XLII. Petrus-Antonius, Marchionis Maizotti filius, ex Lugo, quartum jam et decimum annum, pedem alterum recurvum languidumque gerebat, quem nulla ex parte præter pollicem digitum movebat. Ad Beati corpus accedit, supplexque sese commendat: gratiam, quam petierat consecutus, libero pede lætus domum revertitur, actis Beato gratiis.

puella cardiaca, XLIII. Dina puella, Gori Barbiani Ravennatis filia, malo cardiaco graviter laborabat. Ducta ad venerabile corpus, cor ejus a premente dolore liberatum est; Deique nomen simul glorificatum fuit ab omnibus qui adstabant.

pedem inversum habens, XLIV. Gregorius, Matthæi Lionelli filius, de Varnello, cum dextro pede plano terram calcare non posset anterioris partis vitio; refugiens ad Beati corpus, gratiamque suppliciter postulans, voto potitur suo, æquato liberatoque pede. Inde lætus discessit, postquam justas Beato gratias egit.

et crus altero brevius, XLV. Gutia puella, Georgii arcis Ferratianæ Præ- E fecti filia, cum sinistrum crus tribus vel eo amplius digitis dextro crure curtius haberet; postquam venit ad gloriosum corpus, suppliciterque sese commendavit; extensum est sinistrum crus, alterique cruri æquale factum, admiratione omnium qui adstabant, æternam Dei potestatem simul laudantium.

paralytica, XLVI. Forlivesa, Blasii filia, ex agri Foroliviensis villa Grappa, morbo paralytico laborabat. Veniens ad corpus B. Jacobi-Philippi, devoteque supplicans, nacta penitus est quod vehementer optaverat: utpote enim membra contremiscere desierunt; duroque morbo liberata, quieta deinde redierunt. Post actas gratias obtulit imaginem B. Jacobo-Philippo, in argumentum acceptæ gratiæ.

in crure dolens, XLVII. Jacobus, Nigrini filius, ex Solero Castello, pœnam cum in crure sex menses habuisset non mediocrem, quam levare nullo modo poterat; duci sese ad sacras Reliquias [petit]; quamque suppliciter gratiam postulat, statim consequitur: sic diutino cruris languore liberatus, postquam Deo Sanctoque justas egit gratias lætus reversus est.

pedibus obliquis impeditus, XLVIII. Franciscus, Dominici tonsoris filius, ex Terdotio Florentinorum castello, pedibus obliquis impeditus erat, quippe quorum digiti in posteriorem partem reflexi fuerant. Hic perrexit ad venerabile B. Jacobi-Philippi corpus, supplexque precatus est ut liberis efficiatur expeditisque pedibus. Quam gratiam, ex Dei summa bonitate, per Beati intercessionem nactus, in patriam contentus reversus est, F ante actis Deo Sanctoque gratiis.

altero pede recurva, XLIX. Magdalena puella, Xantis Passantei neptis, ex Granarolo, cum pede altero recurvo nata est, quo habere gressum non poterat. Ad gloriosum corpus perlata, statim fuit, atque gradiendi officio functa est ante oculos omnium adstantium, Majestatem æterni Dei simul collaudantium.

manu contracta, L. Baptista, Marci Bucchini Faventini filia, contracta implicataque manu languens erat. Supplex perrexit ad Beati Reliquias, adhibuitque diligentissimas preces: mox postulatam nanciscitur gratiam, ante oculos ingentis turbæ, Dei summam bonitatem collaudantis, atque pariter justas B. Jacobo-Philippo agentis gratias.

Minorita herniosus: LI. Nicolaus Theutonicus, Ordinis Fratrum Minorum; morbo hernico viginti annos delanguerat. Cognitis tot B. Jacobi-Philippi miraculis, devotissimo animo monumentum ejus petit, suppliciter orat, assequitur tandem votum; laudans Deum dignas Sancto gratias egit, morbique subligacula relinquit ante Beati monumentum.

LII

A *liberatus a plaustro oppressus,* LII. Joannes Andreas, Nicolai Faventini Casalensis filius, quatuordecim annos natus, in via ab onerato plaustro supprimitur. In discrimine positus sese Jacobo-Philippo commendat. Evasit illico, et divinitus quidem : quippe qui tanta mole conteri extinguique debuerit, vivus tamen ac pene intactus excessit e curru. Liberatus igitur a manifesta morte, Beato ceream imaginem obtulit, in accepti tanti muneris testimonium.

lapsus in puteum. LIII. Dominicus, Antonii Mulionis Faventini filius, quartum et decimum annum agens, forte in puteum profundum concidit, imaque petit alta obrutus aqua. Dum ruit, ei venit in mentem B. Jacobus-Philippus, cui se ex animo commendavit. Ex fundo ad summam putei evasit aquam; unde porrecto fune liber extractus est. Qui rem hanc viderant, omnes majorem in modum Dei misericordiam collaudarunt, et justas Beato egerunt gratias.

Cæsenæ captivus; LIV. Blasius tabellio, ex Civitate Castelli oriundus in arce Cæsenæ asservabatur. Cum ei omnis spes exeundi penitus sublata foret, ob multas in se paratas insidias Beato Jacobo-Philippo se commendavit, votumque suscepit, quod nequaquam frustra B factum est : siquidem suæ liberationis mira statim occasio secuta fuit. Cum enim compede solutum per se alterum pedem arcis Præfecto ostendisset, causamque narrasset; custos Arcis, divinitus quidem (veluti credibile est) Blasium protinus ipsum eduxit ex eo loco. Inde votivam tabulam, profectus Faventiam, Beato obtulit, cui simul maximas egit gratias.

LV. Honufria, Joannis filia, ex territorio Faventino, sextum decimum agens annum, nondum locata viro, longo tempore decubuerat; nec morbi ratio, quo erat implicata, satis unquam dignosci potuit; ex communi tamen multorum opinione fascinata putabatur. Hæc B. Jacobo-Philippo, tot miraculis jam fulgenti, se majorem in modum commendavit. Voto Divus aspiravit suo, illamque sine mora salvam fecit. Quæ mox confirmata, ad ejus monumentum contendit, beneficiique memor, immortales Deo Sanctoque gratias egit.

curatur crure contractus, LVI. Guidonus, ex Butrio Bononiensis agri, dextro crure contracto atque recurvo, decem jam annos vixerat. Ad sacras Reliquias devotus confugit, ubi aliquot commoratus est dies. Cujus crus ita rectificatum est, ut indies paulatim sese commodiorem C sentiret. Quem per scalas ipse vidi sine adjumento descendentem, cum antea sine scipione iter habere non posset. Actis Deo Sanctoque gratiis, suis pedibus in patriam rediit.

alius digitis : LVII Augustinus, faber ferrarius, ex Montecchio ditionis Ferrariensis, manus reflexis perplexisque digitis impeditas ambas diu gesserat. Supplex ad B. Jacobi sepulcrum venit, illic aliquot dies moram trahit, demum expeditis manibus in patriam lætus revertitur, post actas Deo Sanctoque gratias.

mundantur energumeni : LVIII. Occupatos immundis spiritibus Jacobus Philippus, cœlesti potitus patria, præcipue liberavit liberatque quotidie, ut qui patientia atque virtute sua falsas diaboli insidias longe dicitur superasse. Virginalis simul ætatis pene omnes, variis affectos languoribus, incolumes effecit : quippe qui pariter virginitatis gloria polluerit inter mortales.

sanatur grave vulnus capitis, LIX. Laurentio Lucensi, telæ sericæ textori; filius erat Michael, decimum et septimum agens mensem. Qui cum pro parvulorum more gradi tentaret, in terram sæpius prolapsus, tenellum caput graviter infregit : cujus vulnus ita magnum erat, ut omnes medici ejus salutem penitus desperaverint. Deploratum jam puerulum B. Jacobo-Philippo pater commendavit vovitque : statim febris remissa est, filiolusque deinceps omnino liberatus. Reus voti pater Faventiam profectus, cereum simulacrum Beati obtulit monumento, justasque gratias egit. D *PER NIC. BORGHES. EX GIAN.*

morbus incurabilis, LX. Joannes Georgii, ex Valle Hamonis, gravi acutoque morbo laborabat, qui a medicis nec satis cognosci, nec curari unquam potuit. Hic igitur desperatus ab omnibus, in B. Jacobi-Philippi patrocinium omnem suam spem rejecit, vovitque simul. Ex quo subito factus commodior, demum inexplicabili morbo penitus liberatus est. Voti suscepti meritique memor, Faventiam mox se contulit; integram veramque sui imaginem B. Jacobi-Philippi obtulit sacello.

fractura humeri. LXI. Comes Palatinus Joannes, alterum humerum fractum diu gesserat : cui cum nullo pacto ars medica subvenire potuisset, B. Jacobi-Philippi supplex opem imploravit; votumque vovit, si liberaretur, se cum duodecim librarum cereo nudum ad ejus monumentum usque ex propriis laribus perrecturum : quo proposito gratiam nactus est. Aliquot in voto persolvendo dies negligens fuit. Interea dum equo veheretur, equus repente prosternitur in terram, sentitque statim luxatas jam ægrotantis humeri costas, quia in veterem et quidem graviorem morbum reciderat. Magnam deinde ingratitudinis errorisque E sui pœnitentiam agens, idem vovit denuo : rursum per Beati intercessionem sanatus est. Non impiger, cum cereo perquam magno, nudus ad aram Jacobi-Philippi contendit : itineris autem spatium fuit sexdecim circiter milia passuum : promissis igitur factis, actisque gratiis, hilaris rediit in patriam.

APPENDIX GIANII.

Nic. Burgensius molesta ægritudine solvitur. Nicolaus Burgensius Eques, is qui B. Jacobi-Philippi vitam simul atque miracula memoriæ prodidit, atra bile maloque genio vexabatur. Adductus in spem salutis futuræ, pro suscepto voto Faventiam petit, commendat se Beato suppliciter pro recuperanda salute. Vacuus gratia aliquot dies illic remoratur : cumque diversaretur apud ædem S. Mariæ de Servis, ubi verus ille Dei Servus habitaverat, suasus ab ejus ecclesiæ Priore, de ejus sancti viri vita mirisque cœlitus signis, veluti supra dictum est, memoriam condidit. Postea discessit inde, non liberatus, sed commodior : Senas vero Patriam suam reversus, perinde statim convaluit, ut talem gratiam F tantoque petitam, de B. Jacobi-Philippi meritis atque precibus, accepisse manifesto perpexerit. Ad meritas igitur agendas gratias Faventiam pedester reversus est. Ceterum magnæ huic præclarissimo Scriptori habendæ gratiæ, cujus studio et devotione tot et tanta, de hoc beatissimo viro Jacobo-Philippo, æternæ memoriæ commendata sunt, ut in posterum major ei semper devotio adhibenda sit, ab iis maxime qui in suis necessitatibus ejus sibi intercessionem propitiam fore sperare possunt.

INSTRUMENTUM IMMUNITATIS,

Concessæ Patri ipsius Beati illiusque posteris.

Ex 100 Consiliariis collecti Deputati, Die XXIV Augusti, festivitatis Divi Bartholomæi Apostoli, Indictione prima, sedente Sixto Quarto Pontifice maximo, congregati spectabiles viri cives Faventini, de numero centum Consiliariorum Consilii civitatis Faventinæ, ad sonum campanæ grossæ, in camera terrena solita DD. Antianorum, sita in Palatio Dominorum de Manfredis, juxta plateam et officium *a* Bolletarum, ut moris est pro tractandis infrascriptis negotiis, quorum nomina sunt infrascripta, videlicet. *a*

E

A Ex Quarterio Portæ Pontis : D. Bartholomæus de Pasiis, D. Papinianus de Alficellis, Franciscus Bettini, Joannes Baptista Magistri Michaelis, Ser-Cæsar Caffarellus, Matthæus Laca, Ser-Gaspar de Captolis, Ser-Nicolaus Roberti Casalii, Joannes de Pasiis, Favazzolus Zampauli, Philippus Baggiolinus, Bartholomæus Albicellus, Carolus de Viacana, Joannes Ser-Philippi, Gaspar Zuccarini, Ser-Jacobus Cittadini, Ser-Nicolaus D. Bernardi Casalii, Gaspar Marci a Tumbis.

Ex Quarterio Portæ Ravegnanæ, D. Melchior Tondutius, Andreas Benedicti Emigliani, Joannes Ramffaldus, Ser-Baldassar Fortunerius, Ser-Albertus de Pecininis, Thomas Maghrius, Ser-Guido Boccabuva, Mag. Franciscus del Laderchio, Baptista Mag. Dominici Rubei, Lodovicus Marci Ser-Severii, Ser-Zucculus de Zucculis, Nicolaus Mag. Antonii Ser-Severii, Joannes de Lazzana, Thomas Ser-Pauli-Joannis Amaducii, Christophorus Joannis Climatori, Jacobus Simonis Cristaldi, Severinus Mag. Ludovici, Franciscus a Cabibis.

Ex Quarterio Portæ Imolensis Mag. Alexander B de Zucculis, D. Taddæus de Viarana, D. Petrus Ser Antonii Ser-Amatorii, Galeottus Caranola, Zattonus de Zanellis, Guido de Frimpopulo, Ser Zanfranciscus Milcetta, Jacobus Monii, Jacobus Azzurinus, Simon de Zucculis, Ugutio de Feazolis, Ludovicus Nicolutius, Contes Scaletta, Nicolaus Paganellus, Averardus Zanellus, Ser-Paulus de Viarana, Christophorus Severolus.

Ex Quarterio Portæ Montanariæ. Mag. Mangolinus Medicus, D. Alexander Monardo, Ser Antonius Paganutius, Lappus Severolus, Riccius Arminus, Ser-Padouanus Ser Juliani, Ser-Daniel Bante, Ser-Matthæus Monardo, Alexander Severolus, Antonius Fazolini, Bernardus Ser-Nicolai Cenni, Habbrazzus Ponii, Jacobus Picininus, Petrus Ser-Juliani de Cavina, Ser-Benedictus Jacobini, Thomas Severolus. Porrecta fuit supplicatio per Missirinum qu. Oliverii della Cella Capellæ S. Vitalis, tenoris infrascripti videlicet.

audiunt supplicationem Misserini, pro se suisque posteris:

2 Magnificæ Dominationi vestræ exponitur pro parte vestri devoti oratoris Misserini della Cella, dicens et humiliter narrans, qualiter ipse fuit et est gravatus inutili familia, et maxime tribus filiabus nubilibus, nec multas habet facultates : et ut eas honestius collocare possit, et se et familiam suam commode et cum honore alere et sustentare possit, C ac etiam ut ipse et posteri ejus fructum aliquem temporalem ab hac magnifica Communitate recipiant, propter venerandum germen ex se procreatum, quale fuit novellus Beatus, Jacobus-Philippus, Ordinis Servorum gloriosissimæ Virginis Mariæ, qui paucis anteactis mensibus in civitate nostra Faventiæ decessit ; ac etiam ut ipse Beatus Jacobus-Philippus, ipsius Supplicantis qu. filius, valeat pro tali munere, patri suo ob ejus amorem impartito, justissimas pro Faventino Populo, immortali, maximo, optimoque Deo ac gloriosissimæ Virgini Mariæ preces fundere, devote a Magnifica Dominatione vestra petit, quatenus ex vestra benignitate et gratia dignari velint ipsum Supplicantem, ejusque de cetero posteros et descendentes per lineam masculinam, in perpetuum immunem et exemptum, ac immunes et exemptos facere, de et ab omnibus et singulis oneribus, collectis, angariis, tam realibus quam personalibus, et seu mixtis, ordinariis, vel extraordinariis, venientibus in civitate nostra Faventina pro tempore ; et maxime etiam cum Illustris Dominus noster, D. Gabellottus de Manfredis Faventinus, per ejusdem gratissimum rescriptum immunitatis ejusdem id libentissime concessit : propter quod munus ipse Supplicans et posteri ejus perpetuo vestris Magnificis Dominationibus erunt debitores : D quas Altissimus etc.

cui assentiendum censet Prior Antianorum,

3 Qua supplicatione visa et lecta per me Hieronymum Notarium infrascriptum, et intellecta per omnes Cives et Consiliarios præmissos, ut supra Congregatos ; tunc D. Taddæus de Viarana Legum Doctor, Prior Magnificorum DD. Antianorum præsentis mensis, surgens ex loco ubi sedebat, postea sedens, indicto prius silentio per publicum Præconem communis Faventini, sono tubæ præmisso, sic orsus est ac inquit : Spectabiles Concives de præsenti Consilio, audivistis et intellexistis quidquid præfatus Missirinus, concivis noster dilectus, narravit et supplicavit ac petiit a vobis ; sed quia est statutum inveteratum, et moris est semper hujus almi Consilii, quidquid tractandum esset in Consilio generali civitatis Faventiæ, id semper deberet proponi per Magnificos Dominos Antianos ; et quia ego sum in præsentiarum unus ex numero præfatorum Magnific. DD. Antianorum, ac etiam inter ipsos (licet indignus) Prior, cui semper primæ partes in dicendo concessæ fuerunt, et ut quisquam nostrum meam super hac petitione d. Missirini sententiam attendat : Ego, Spectabilis Civis, novi diu Missirinum ipsum, virum utique optimum, moribus honestis E decoratum : qui cum suis virtutibus semper et laudabili anteacta vita favorem quemlibet meruerit, cum maxime in præsentiarum, ut ipse in precibus exposuit, ex se procreato novello Beato, Jacobo-Philippo, hujusmodi nostræ civitatis sempiterno non dubio favore. Verum etiam etsi res petita per ipsum Missirinum ad concedendum et ardua et difficilis esse videatur : tamen intuitu Beati novelli, Jacobi-Philippi, ut suæ sanctitatis memores esse dicamur, ipsi Missirino præsentem hanc petitam immunitatem, ejusque posteris concedere et impartiri dubitare non debemus ; ut pro tali munere, ob ejus etiam amorem et venerationem parenti suo collato, incessanter apud optimum Deum et beatam semper gloriosissimam Virginem Mariam preces fundere dignetur : et ita ego laudo, consulo et approbo, de voluntate et licentia ceterorum meorum collegarum Antianorum, exemptionem et immunitatem ipsam Missirino præfato suisque descendentibus per rectam lineam masculinam concedendam in perpetuum fore et esse. Si quis vero vestrum, quibus liberum ad dicendum patet arbitrium, super hanc sententiam et consultationem aliquid addere, vel detrahere velit, vel eam impugnare (quod potest et conceditur) F ascendat pergolum *b* seu aringheriam *c* consuetam, suamque declaret de hac re sententiam.

intuitu Beati ejus filii:

bc

omnibusque in eamdem sententiam euntibus,

4 Deinde præfatus D. Taddæus Prior, sedens et silens, iterum indicto silentio per d. publ. Præconem, sono tubæ præmisso, omnes unanimiter et concorditer supra scripti DD. Consiliarii assurgentes, acclamarunt, Fiat, fiat. Concedatur, concedatur. Libentissime. Quibus silentibus, iterum indicto silentio per præfatum publ. Præconem, iterum præfatus D. Taddæus sic inquit : Spectabiles Cives, videat quisque vestrum omnium, ipsum Missirinum, ejus postulationem, et maxime ob reverentiam novelli Beati, Jacobi-Philippi ; et quia statutum nostrum declarat, quamlibet concessionem et deliberationem, agitatam et tractatam, statuendam et decernendam per Consilium generale Civitatis Faventinæ, debere poni ad partitum, per fabas albas et nigras ; et si plures datæ et redditæ fuerint fabæ albæ quam nigræ, partitum obtentum esse intelligatur ; ideo ut res ipsa suo pristino more municipali procedat, mihi videtur, rem, petitionem, et concessionem ipsam poni debere ad partitum et fabas, ut statuto satis fiat. Tunc his auditis, omnes assurgentes Consiliarii ubi sedebant, una voce protulerunt et dixerunt :

nec suffragia petenda clamantibus,

A runt : Nequaquam, nequaquam ponatur ad fabas : sed fiat, fiat : concedatur, concedatur; et libentissime, prout petitum fuit per ipsum Missirinum : et pro juridico, proposito, et obtento partito habeatur, teneatur, et intelligatur esse : et super hac concessione, et de hoc, per Notarium nostrum publicum fiat Instrumentum. Et ita, his visis, præfatus D. Taddæus Prior ceterique Magistri DD. Antiani mandaverunt mihi Hieronymo Notario suprasc. in præsenti, ut si de præfatis essem rogatus, publicumque conficerem Instrumentum, ad perpetuam rei sic gestæ memoriam : illudque d. Missirino, sicut desideravit, traderetur; cum quo doceret imposterum de perpetua sibi suisque descendentibus concessa immunitate. Præmissa Acta fuerunt in d. Consilio generali in Palatio.

conficitur de ea re publ. Instrumentum.

5 Ego Hieronymus, filius Mag. Menghi de Moncinis, civis et Notarius Faventinus, et nunc Notarius Reformationum suprascriptorum DD. Antianorum et Consilii Civitatis prædictæ. ✝

Et ego Bernardinus, qu. Augustini de Azzurinis, Civis et Notarius Faventinus suprascript. Instrumentum Consilii præfati manu propria copiavi, prout B extat in quadam copia, existente in meis scripturis, de verbo ad verbum, die Dominica, ultima mensis Februarii, MDCX de sero, in studio meo, ad præsentiam Ser-Fenzoli Lagavini, unici Testis tantum, sedente Paulo Quinto Pontifice Maximo. *Idem deinde Notarius affirmat, quod* miracula undecim, in ordine posita, facta et illustrata a suprascript. Beato novello, Jacobo Philippo de Bertonis de Cella Montis Clari, filio supradicti Missirini, post ejus mortem; quæ in compendio Vitæ suæ a se Bernardino Azzurino notata, non fuerunt aliter registrata, ex oblivione a se omissa et relicta, *contineri in eodem libro* folio 60, *ex quo transcripserat Instrumentum præmissum. De hoc autem libro in authentica copia, scribi curata* anno ab sanctissima Christi nativitate MDCLXXVII, Indict. XV, die vero quinta mensis Novembris, sedente S. D. N. Innocentio, div. provid. Papa XI, anno ejus Pontificatus II, *affirmat* Bernardinus Lama Faventinus, publicus Auct. Apost. Notarius, *ipsam a se fuisse extractam,* prout jacet de verbo ad verbum fol. 185, ex libro memoriarum antiquarum, scripto per bonæ mem. D. Bernardinum Seniorem de Azzurinis, cartonibus rubris cooperto, armis seu insignis claræ mem. D. Cardinalis de S. Georgio olim Episcopi Faventini in altero ex cartonibus C signato, modo existente in studio scripturarum antiquarum Illustriss. D. Comitis Bernardini Junioris Azzurini de Comitibus.. I. V. D. Nobilis Faventini.

ANNOTATA.

a Bolettæ, *id est,* Globuli : Officium *autem* Bolettarum *hic dicitur ipse locus, in quo ad consultationes publicas convenitur, determinandas per occulta suffragia* Bolettarum.

b Pergolum, *alias* Pergamum, *suggestus dicitur.*

c *Idem hic* Aringheria *nominatur, ab* Aringa *allocutione, Francis* Harangue, *unde Italis* Aringare, *Francis* Haranguer, *pro concione dicere. Origo Teutonica est ab allocutionibus militaribus Ducum : cum* Har *vel* Her *exercitum significet, unde* Har-rang, *ordo exercitus, acies.*

d *Sic etiam in Gloria posthuma B. Ambrosii Senensis num.* 20 *dicitur res agi inter Consiliarios Senenses,* facto diligenti partito et scrutinio ad Bussulos et Pallottos, *id est ad urnam et calculos albos vel nigros, pro affirmatione vel negatione.*

D

APPENDIX

De variis primi a morte cultus documentis.

Die Dominica sanctissimæ Trinitatis (*uti ex prædicto libro fol.* 60 *transcripsit præfatus Notarius Bernardinus Lama*) viginti quinque mensis Maji, Beatus Jacobus-Philippus, olim Missirini de Bertonis della Cella Montis clari, Comitatus Faventini Ordinis S. Mariæ Servorum de Faventia, qui Andreas ad seculum vocabatur, ante horam vespertinam, ex hac vita nostra mundana transivit, et oculos suos clausit, ætatis suæ annorum triginta novem, cum magno dolore patris et matris ipsius tunc viventium, et aliorum ejus parentum circumstantium; vivendo semper in d. Religione pie, devote et stricte, jejunando, orando, psallendo, contemplando, et meditando passionem D. N. Jesu Christi, corpus suum macerando et disciplinando, carnem et vinum numquam comedendo et bibendo, nisi in convivio sanctissimæ Eucharistiæ; sed vivendo quotidie de pane et aqua. Numquam fuit visus ridere, nec loqui de verbis E otiosis et vanis, nec aliquam personam decipere, dum ipse officium Prioris in suo monasterio gessit, nec antea nec postea. Numquam sanctissimum Sacrificium Altaris celebravit [sine magna copia lacrymarum], se dicendo esse indignum magni et altissimi ministerii.

Post vitam sanctissime actam,

2 Multa miracula in vita sua fecit, et præsertim cum signo sanctissimæ Crucis per tres vices sanavit Jacobum Monium, Civem Faventinum, de morbo unius fistulæ veteris a tergo : cui Jacobo Monio, amico et confidentissimo, commisit expresse, non debere loqui cum aliqua persona de hac re; sed dare gloriam omnipotenti Deo, ac beatæ Mariæ semper Virgini. Recepta autem gratia ipse Jacobus Monius, post mortem d. Beati vovit ad d. Beatum, et posuit imaginem suam di *a* rilevo in una fenestra, in sacello, ubi adest corpus d. B. Jacobi-Philippi sub altare in sacello prædicto, in cophino *b* marmoreo in terra. Et multa alia miracula fecit post ejus mortem, quæ non sunt scripta et notata in præsenti memoria, prout omnibus est notum. Et in die suæ peregrinationis ad aliam vitam, Fratres d. Ordinis S. Mariæ Servorum in d. civitate Faventiæ, in F eorum ecclesia, cum magno honore et apparatu, ac magno concursu utriusque sexus, festinant : et in signum sanctitatis suæ d. Fratres benedicunt quosdam panes parvos, factos a d. Fratribus et parentibus ipsius Beati, chiamato il pane del Beato Giacomo-Philippo : et indifferenter donant et distribuunt omnibus, existentibus in d. ecclesia post Vesperas, cum magno rumore populi, volentis habere de illo pane, attenta magna fide et devotione, quam habent in d. panem, propter sanctitatem d. B. Jacobi-Philippi et ejus memoriæ.

et miracula in vita ac post mortem patrata

festum ejus agitur cum benedictione panum :

3 Et pro majori devotione, exaltatione, et gloria d. Beati, ac pro honore et reputatione civitatis nostræ Faventinæ, et agnationis ejusdem Beati, omnes homines de agnatione et parentela d. B. Jacobi-Philippi, tam divites quam pauperes, existentes et habitantes tam in civitate Faventiæ quam in ejus territorio vel alibi, se convenerunt insimul modo et forma prout in Instrumento superinde facto, scripto et signato per me Bernardinum azzurinum, Notarium publicum Faventinum ac scribam præsentis memoriæ, sub die XXV mensis Februarii, anni MDLXXXVI, quod extat in *c* filcia d. anni, in quo Instrumento dicti de Bertonis multa ad id necessaria ordinarunt, pro gloria et honore omnipotentis Dei et beatæ semper Virginis Mariæ ac B. Jacobi-Philippi, quod Instrumentum fuit per me Notarium copiatum in publicam formam,

et parentela ejus omni cultum promovente

A formam, et traditum dictis de Bertonis. Corpus ipsius Beati de anno MDXIV, decima quinta mensis Aprilis, fuit *d* translatum de pariete d. sacelli, ubi fuit positum de anno MCCCCXCVII a suprad. Jacobo Monio, in cophino marmoreo, in terra subtus altare in d. cophino : quod sacellum tempore antiquo erat de Dominis Manfredis Civitatis Faventinæ : et in translatione corporis d. Beati fuit a Fratribus S. Mariæ Servorum discoopertus d. B. Jacobus-Philippus. In quo cophino super d. Corpore, super uno velamine albo tamquam nix, ego vidi multas violas coloris *e* gialli virides, quæ ab omnibus tunc præsentibus judicabantur esse de recenti ablatæ ab ejus planta : et de eis habui unam *f* ramam, datam mihi ab uno ex dictis Fratribus.

Ex MSS. — *d corpus transfertur altera vice* — *e supra quod positi flores, recentes inveniuntur.* — *f*

4 *Hactenus senior ille Azzurinus, subdens memoriam immunitatis concessæ Misserino ejusque posteris, cum copia Instrumenti apud se existentis : quam memoriam hic superfluum foret repetere. Pergit deinde Notarius Lama, atque ex quodam folio, existente inter antiquas scripturas præfati D. Comitis Azzurini, vulgari lingua conscripto, extrahit sequentes notulas : quas operæ pretium erit Latinas facere, ut continuatio cultus, ab ipso* B *die mortis cœpti, appareat evidentius. Ita ergo habet.*

Ex libro rationum Procuratoris Conventus

Anno MCCCCLXXXIII Fr. Zanellus, de Faventia cœpit exercere officium Procuratoris, in suo Conventu RR. PP. Servorum de Faventia, dum Prior d. Conventus esset Venerab. Fr. Taddæus de Aretio, quemadmodum apparet ex libro Rationum, scripto illius manu, qui dicitur R.

anni 1483 habetur

Anno MCCCCLXXXIII, die XXIV Maji, cum infirmari cœpisset P. Fr. Jacobus-Philippus de Faventia, emit pro

Die XXV Fr. Jacobus-Philippus obiit, eodem pullos duos solidis IV.

quod statim a morte cœpit in ordine coli ut Beatus,

Die XXVIII dedit Fr. Matthæo, proficiscenti Cæsenam et Ariminum, pro Fratribus istic ad honorandum B. Jacobum-Philippum solidos XI cum dimidio.

Die I Junii dedit Mag. Leonardo Scaletta, pro pictura *g* B. Jacobi Philippi, ea scilicet quæ est supra altare, et pro *h* spaleria supra asserem, solidos XXI.

g — *h*

Eodem die notat advenisse Fratres peregrinos, ideoque ultra dimensum ordinarium, ad honorandas dd. Fratres, qui veniebant ut visitarent B. Jacobum-Philippum, expensos a se solidos XXI et unum denarium : deinde notat alios X solidos a se expensos in carnem, eo quod provisio jam facta non suffecisset.

Die XV dedit Mag. Evangelistæ et Joanni Barolotta solidos....... I, ad faciendam collationem, quan- C do venit processio ex Castro-caro.

Die XXII Julii, ad depingendam capsam, intra quam servatur *i* cappa B. Jacobi-Philippi, expendit solidos XI; et pro virgulis *k* atque claviculis pro dicta capsa solidos II, universim solidos XIII.

pingi effigies, — *i* — *k*

Dicto die dedit in ova et lactis *l* recocti caseolum, ad prandium Fratris scribentis B. Jacobi miracula, mittenda *m* P. Generali, solidos II.

l — *m*

XXVII Julii in effigiem B. Jacobi, quæ Romam ad P. Generalem erat mittenda, solidos III.

5 Anno MCCCCLXXXIV, XI die Maji, dedit tubicini Castelli Franci, qui publicavit Bannum *n* ad honorandum Beatum, solidum I.

n

Eadem XI Maji ingressus est in officium Procuratoris quidam Fr. Thomas de Faventia; qui notat, quod XX die ejusdem mensis, expendit, ad *o* insalatam eorum qui faciebant festum B. Jacobi, denarios IV.

o

Die XXII, quæ fuit sabbatum et Vigilia B. Jacobi, scribit se expendisse in res varias ad eamdem Vigiliam, tam a Conventu, quam ab externis qui ad festum Beati concurrerant, celebrandam; nec non pro die sequenti XXIII, quæ erat ipsum festum Beati atque sanctissimæ Trinitatis, Dominica quarta Maji.

Vigilia et festum agi

Quamvis enim mortuus fuerit XXV die mensis, quia D tamen mors ea contigit in prædicta sanctissimæ Trinitatis Dominica; ideo nulla habita ratione numeri dierum ipsius mensis, celebrari cœptum est festum die Trinitatis; idque semper exinde est observatum, observaturque in hodiernum usque diem.

Dominica Trinitatis

6 Supradictus Fr. Zanellus de Faventia, in rationibus acceptorum pro d. Conventu, meminit infrascriptarum partium.

I Junii, recepit ex *p* Banco B. Jacobi XXI sol. VII denarios.

p

XVI Ejusdem ex cassa B. Jacobi-Philippi sumpsit XXIV sol. X denarios, quos dederant Guido et Zattonus.

Eodem die accepit a Guidone et Zattono Ducatos sex auri *q* Veneti, ut in asseres emendos expenderet : fuerunt autem ipsi Ducati sumpti ex cassa B. Jacobi-Philippi : postea autem, inquit, recepi a Priore solidos XXX, similiter sumptos ex d. cassa.

q

Die XI Augusti recepi a Terdoza solidos X, pro lampade quam posuit B. Jacobo a nobis emptam : quæ et votum fecit fovendi eamdam lampadem anno E uno.

ac lampas ali ad sepulcrum.

Die XXI Augusti, accepi a Mag. Paulo, qui stipem corrogabat ad honorem B. Jacobi, pro Dei amore, solidos XV.

ANNOTATA.

a *Sculptura* di rilevo *Italis, Francis* de relief, *ea dicitur, quæ figuras sibi insculptas extollit supra planitiem ipsius lapidis, opere anaglypho.*

b Cophinum, *pro arca lapidea usurpari, hactenus non vidi. In charta autem mox citanda sæpius dicitur* Sarcophagus marmoreus, insculptus cum imagine D. Annuntiatæ.

c Fila, Filza, Fileia, *unum idemque Italis significant, scilicet continuationem, sive (ut barbare loquar) infilationem plurium actionum seu rerum ejusdem generis : hic autem intelligitur Ephemeris actuum publicorum.*

d *Monumentum Translationis hujus est inscriptio, quæ hodie a parte dextera sacelli visitur, tenoris sequentis* : D. O. M. Lapideum sepulcrum, in quo conditum est corpus Beati Jacobi-Philippi Faventini de Bertonis, Ordinis Servorum, a dextro latere hujus sacelli, cui affixum erat, impensa Matthæi, Joannis Baptistæ, ac ejus fratris Marci et Fratrum; Antonii Mariæ et Fratrum : Vincentii et Fratris; Antonii et Fratris, et omnium aliorum de Bertonis a F Cella, non solum sub altare translatum est; sed etiam sacellum hoc, olim Bertonæ familiæ a Manfredis dono datum, in honorem Dei ac ejusdem Beati, sic ut se habet exornatum est MDXCIII die XV Aprilis. *Huic porro inscriptioni a parte sinistra respondet altera Joannis Antonii Moni, in Prologo ad miracula superius a Gianio recitata. De ornatu autem ipsius sacelli in charta particulari sic accepimus* : Familia Bertona sacellum ad meliorem et illustriorem formam reduxit, et manu Joannis Baptistæ Berluccii depingi curavit, statuens in medio sepulcrum Beati supra terram depositum, taliter quod modo pro altari ejusdem capellæ inseruit.

e Giallus color, *Teutonibus* Gheel, *flavus est; flavas autem violas non gignit tellus, sed purpureas : probabile igitur est* violarum *nomen etiam latius sumi a Faventinis.*

f Rama *Italis*, Ramus *vel* Ramusculus.

g Facta fuit ea pictura supra tabulam ligneam, cum imagine Christi atque beatæ Virginis, cum imagine pariter S. Joannis Evangelistæ ex una parte, et ex altera B. Jacobi-Philippi, circum caput ejus radiantibus ubique fulgoribus : quæ imago taliter

A liter etiam nunc in Capitulo visitur et adoratur : ibi enim fuit sacellum S. Joannis Evangelistæ, quod nunc servit pro Capitulo Fratrum, ac pro congregando Collegio Dominorum Jurisperitorum ac Notariorum Faventinæ civitatis. *Ita in d. charta, ubi pictor nominatur* Leonardus de Scalettis.

h Spaleria, *Italice* Spalliera : *quidquid ad murum expanditur, ad* Spallas, *id est, humeros reclinandum.*

i *In prædicta charta appellatur* Scapulare, *diciturque clausi* capsula, eleganti arte deaurata, *et ipsum,* sæpe ad ægrotantes deferri, maxima cum devotione et miraculorum eventu.

k *Italice*, Ferlette et accuzzette, *diminutivæ voces a* ferula *et* acu.

l *Italice uno verbo* Ricotta, *quæ vox etiam ad exteros transiit, cum usu ipsius edulii.*

m *Hujus nomen docebunt Annales continuati cum venerint.* D

n Bannus, *mandatum publicum, scilicet de instituenda ad corpus Beati processione, cujus supra facta mentio.*

o Insalata *proprie est edulium ex crudis herbulis, sale et aceto oleoque infusis, a quibus Itali et aliæ plures nationes auspicantur cœnam; ipsum autem nomen hic sumi videtur pro* Cænula, *sive (uti supra scribitur)* Collatione, *sic dicta, quia ad illam conferantur quæ sunt reliqua in penu, absque recenti coctura.*

p Bancum, *mox* Cassa *scribitur, accipiturque pro gazophylacio seu arca nummaria.*

q Aurum Venetum, *vel quia Venetiis cusum, vel quia per Venetos ex Hungaria allatum : nunc fere* Ducatos Hungaricos *appellamus.*

DE S. MARIA MAGD. DE PAZZIS,

B

ORDINIS S. MARIÆ DE MONTE CARMELO,

NOT. 4 APP. TOM. VII MAJI

FLORENTIÆ IN HETRURIA.

E

D.P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Vitis Sanctæ, scriptis a Vincentio Puccino et Virgilio Cepario Confessariis ipsius, earumque editionibus et auctorum fide.

ANNO MDCVII.

Duo ex eisdem Urbe et Ordine Canonizati hoc seculo:

Veterum Carmelitarum florentissimus Ordo duos habet Sanctos, solennibus hujus ævi ceremoniis Canonizatos; ambos natos Florentiæ, ambos ibidem quiescentes corpore et miraculis claros; videlicet S. Andream Corsinum, *ad Episcopalem Ecclesiæ Fæsulanæ Sedem assumptum; et* S. Mariam Magdalenam de Pazzis, *in monasterio S. Mariæ Angelorum variis perfunctam muneribus.* Andream, *mortuum anno* MCCCLXXIII, *Eugenius Papa IV in Beatorum numerum adlegit* MCCCCXXXIX. *Urbanus Papa VIII canonizavit* MDCXXIX. *Alexander porro VII* MDCLXVI *decrevit Officium sub ritu Semiduplicis pro die* IV *Februarii ad libitum celebrandum ab iis qui Romano utuntur Breviario.* Magdalenam, *anno* MDCVII *translatam in cælos, idem Urbanus* Beatam *vocandam censuit* MDCXXVI, *anno autem* MDCLXIX *in Album Sanctorum retulit Clemens Papa IX, Clemens vero X anno* MDCLXX

Andreas Corsinus Ep. Fæsulanus,

C *approbavit simile Officium proprium, a cunctis qui ad Breviarii prædicti recitationem tenentur, ex præcepto peragendum sub ritu item Semiduplici. Prioris Vitam, a Petro Andrea de Castaneis Carmelita, annis post ejus obitum* LXXX *vel primum scriptam vel interpolatam, ad* XXX *Januarii illustrare conatus Henschenius noster, necesse habuit anachronismos quosdam notare et corrigere, excusando ruditatem seculi, in rebus narrandis parum accurati; et infelicitatem Ordinis, haud satis explicatas habentis historias suas. Posteriori ne contingeret idem, propria præsentis seculi accuratio fecit, et duorum qui Sanctæ a Confessionibus fuerunt diligentia. Hæc nobis de ejus gestis virtutibusque genuinam historiam texuit; quarum una cum alteri pro supplemento sit, necesse judicavi utramque ex Italica lingua Latinam facere, eo promptius quod occasione data libenter ostendam, nostram brevitatem de aliis quibusdam Beatis Ordinis non aliunde proficisci, quam ex idoneæ et operi huic dignæ materiæ defectu. Duplici isti tractatui subjungam tertium, de miraculis post mortem deque translationibus corporis, ex variis auctoribus monumentisque collectum, sub titulo* Gloriæ postumæ.

et M. Magdalena.

2 *Regebat prædictum S. Mariæ monasterium et Monacharum ordinariis Confessionibus audientis præerat, cum illud ingressa est anno* MDLXXXII Catharina de Pazzis, *mutato deinde nomine* Soror Maria Magdalena, *D. Augustinus Campi, summæ vir probitatis et prudentiæ; sub quo cum de iis quæ Virgini præter ordinem accidebant, identidem multa scripta fuissent a deputatis ei officio sociabus; ejusdem D. Augustini anno* MDXCI *vita functi successor D. Franciscus Benvenuti, metuens in re tanti momenti decipi, ad eadem totamque Sanctæ conscientiam secum cognoscendam, invitavit Collegii nostri Florentini Rectorem P. Nicolaum Fabrini, ipsimet divinitus eam in rem promissum pridem. Ex eo tempore Societatis nostræ Sacerdotes, qui jam inde ab anno* MDLI *cœperant monasterii illius Virgines permissu S. Ignatii curare; tum ipsi tum aliis ibidem Virginibus, in sacra Confessione extraordinarie audiendis constanter fuerunt adhibiti; in eoque caritatis officio hodiedum perseverant, maximo cum ipsarum solatio et fructu : quæ et S. P. N. Ignatii exercitia spiritualia sub eorumdem directione quotannis obeunt, exemplo ipsius sanctæ Matris, ea primum in scipsa expertæ, sub R. P. Virgilio Cepario.*

Hujus Confessarii ex Clero,

extraordinarii ex Societate Jesu.

F

3 *Ordinariorum ultimus, per annos (ut ipse profitetur) duos, fuit* D. Vincentius Puccinus, *mortuo sub annum* MDCV *D. Francisco Benvenuti. Hic ex sua, et ex earum quas regebat Sanctimonialium certissima oculataque scientia, atque ex iis quæ ipsa vivente litteris consignata repererat, historiam Vitæ composuit ipsamque vulgavit anno* MDCIX *in duas digestam Partes : quarum prima totus vitæ decursus usque ad obitum continetur; secunda, favores quidam præcipui, eidem in suis raptibus divinitus concessi. Stylo usus est nativo minimeque fucato, et ipsis authenticorum monumentorum verbis qua licuit inhæsit tam scrupulose, ut quæ in suis extasibus Sancta Latinis forte verbis expresserat, ea Latinis etiam dederit, quippe vel a modice peritis (quales fere Sanctimoniales sunt) commode intelligenda : a quo exemplo ne discederem, primam Partem integre, secundam ultra dimidium Latinam faciens, eadem verba ego quoque diverso charactere exprimenda curavi. Id ipsum omnino*

Ordinariorum ultimus Vinc. Puccinus,

Acta certissima prior edidit 6 partibus,

A *omnino fecisse etiam video Mag. Ludovicum Brochandum, qui anno* MDCLXX *bipartitam istam Puccini Historiam Gallico sermone perquam eleganti reddidit, nihil de aliis Partibus post editis solicitus : credo quia istas putabat abunde sufficere ad informandum intellectum eo de sanctitate* Magdalenæ *conceptu, qui æstimationem conciliaret et imitationem suaderet. Accesserant tamen in secunda Vitæ editione, duobus post priorem annis, quatuor Partes aliæ, ejusdem cum secunda argumenti : quæ jam simul sex Partes iterum, cum nonnullo miraculorum post mortem auctario, recusæ sunt, eodem Puccino curante sub annum* MDCXXI. *Sed has novissimas quatuor Partes, æque ac dimidium secundæ, licet alioqui pulcherrimas, quia parum ad historiam faciunt, et spirituali instructioni potius deserviunt, asceticis scriptoribus relinquo Latine reddendas.*

quæ deinde contracta in continua Capita 151,

4 *Perrexit deinde idem Puccinus monasterium regere, et pro obtinenda Beatificatione sanctæ suæ Filiæ, ad reliquarum solatium, tam strenue laboravit, ut uno ante suam mortem anno negotium ad finem perductum viderit. Puccino defuncto die* III *Octobris; Franciscus Cardinalis Barberinus, cujus ex Carolo Patruo, Urbani VIII fratre neptes duæ, Soror Innocentia et* B *Sor. Maria-Gratia, Monasterium S. Mariæ Angelorum, sua ornabant præsentia, Gubernatoris titulum et officium sibi retinens, Confessarium statuit* adm. Rev. D. Antonium Mariam Raconisium; *eodem munere laudabiliter fungentem in alio S. Mariæ, Reginæ-cœli nuncupato monasterio, quod vulgo Clariti dicitur a Beato suo Fundatore, cujus etiam Vitam idem collegit, qualis hoc ipse die jam jam data est. Considerans autem prælaudatus Cardinalis, nihil haberi aliud quam istud grande sex Partium opus, unde ipsius Beatæ notitia vulgo daretur, eo quod distracta essent omnia primæ editionis exemplaria; eidem Raconisio demandavit novam Vitam componendam ex Puccini libris novisque notitiis, quas Processus pro Canonizatione formati subministrare poterant, idque meliori quam prius factum erat ordine, ac forma breviori. Fecit ille quod imperaverat Cardinalis, nomen tamen suum supprimens, sub nomine Puccini solius voluit prodire novam illam lucubrationem, per continua* CLI *Capita, citra ullam librorum distinctionem, deductam : itaque impressa primum Florentiæ est anno* MDCXXVIII, *atque mox anno sequenti Romæ, cum Dedicatoria, Urbano Pontifici a Neptibus prænominatis directa, quarum haud dubie precibus multum inclinatus ille fuerat ad* Beatam *declarandam* Magdalenam. *Hanc ego Vitam conferens cum Puccini opere genuino, puncta quædam noviter addita excerpam, et Latinæ prioris Vitæ versioni admiscebo, additis initio ac fine uncis [ ] includenda ad distinctionem. Post Beatificationem, progressum lentius in negotio est : interimque devotio publica erga jam Beatam promota vehementer per exteras regiones, ac nominatim in urbe Neapolitana; ubi illius causæ studiosissimus D. Gaspar de Roomer, Antuerpiensis Mercator, idemque opulentissimus, præter ingentes pecuniarias summas in rem adeo piam collatas, fecit ut anno* MDCXL *eadem Vita sumptu suo recuderetur, plane secundum priora exempla. Ab hac autem editione (cujus exemplar hic Antuerpiæ vidi apud RR. PP. Carmelitas) præsumere licet, non differre alias duas posteriores, similiter Neapoli curatas sequentibus annis* MDCXLVI *et* LII. *Nihil certe ab illis differt versio Hispanica, quam anno* MDCXLVIII *Romæ imprimendam curavit Joannes de Lezana, Historiographus Ordinis, ejusque Congregationis quam Indicis appellant tunc Consultor, et in Collegio Sapientiæ Romanæ Cathedraticus; nec enim quidquam in re mutavit, solum versionem suam interpolavit* Annotationibus XXXI, *quas judicavit* necessarias personis de oratione tractantibus, ad res mysticas et obscuras in libro isto.

a Vinc Raconisio, servato tamen Puccini nomine,

[illegible]

5 *Porro quia vel ex Puccini duobus aut sex libris, primo indicatis; vel ex Vita ejusdem Puccini nomen præferente, revera tamen composita a Raconisio, ceteri post ipsos scriptores omnes, suas vel Vitas vel Vitæ Summaria acceperunt; superfluum fuerit, ex omnibus fere nationibus longa serie recensere eorum nomina, qui sua quique lingua Sanctam honoraverunt. Qui volet, habet Speculum Carmelitanum Danielis a Virgine Maria, ubi ex Summario Canonizationis accurate singuli enumerantur. Illaudatum tamen præterire nequeo Laurentium Mariam Brancaccium, strictioris observantiæ Carmelitam, qui Neapoli anno* MDCXLIII *Italice publicavit, et Gaspari de Roomer præmemorato dedicavit,* Opera B. Mariæ Magdalenæ de Pazzis, in quinque partes distributa : *placuit enim ei* Opera *appellare, non quia ipsa libros scripserit, sed quia doctrina multiplex, accepta ex ore* Magdalenæ *ad cœlestia raptæ, visa est plurium opusculorum formam posse suscipere, si ea, quæ sparsim habentur in majori Vita per Puccinum edita, eique postea adjunctis Partibus, apto digererentur ordine, quemadmodum ipse fecit. Quapropter non gravabor, Synopsim lucubrationis istius, saltem per Titulos suos exhibere, postquam Latine dedero quæ ex Puccini impressis nostrum in opus convertenda censui.*

D *Alterutra aliis omnibus de Sancta scripturis præluxerunt :*

et priora libro cui titulus Opera.

6 *Proxime post Puccinum locandus nobis venit* Virgilius Ceparius *supranominatus, idem qui antea B. Aloysii nostri Vitam scripserat. Agebat hic Romæ, cum annuente Urbano VIII Beatorum numero rite adscriberetur* Maria Magdalena, *et Monasterii sanctissimæ Trinitatis Matres, quæ audiebant multa narrantem ex propria scientia, Puccino vel ignorata, vel prætertita, optabant ab ejus elegantissimo stylo et insigni spiritualium rerum intelligentia novam videre Vitam, quæ, castigata prolixioris operis mole, tanto plenior esset virtutum exemplis, quanto in revelationibus strictior. Sed cum eadem cogitatio eodem tempore Matribus Florentinis venisset, factum est ut dum hæc vita excudebatur Romæ, altera a Raconisio concinnata imprimeretur Florentiæ, nescio an satis concordi Auctorum vel Sanctimonialium sententia. Certe fuit in ea re aliquid quod Cardinali Barberino displiceret, formidanti fortassis ne duo de eodem argumento scriptores, alicubi sibi invenirentur contrarii, aut alter alterius luci officeret. Utcumque se res habuit, suppressa est, jam usque ad Caput* LVIII *impressa, Ceparii lucubratio; mansitque imperfectum opus inter manus venerabilium istarum Romæ Matrum, ac pene traditum est oblivioni; donec occasione solennis Canonizationis lectus ac visus pluribus Ceparii labor, apparuit dignus qui publicæ luci non subtraheretur diutius. Commendatus est igitur R. P. Josepho Fotio, nostræ item Societatis Sacerdoti, absolvendus, additis ultimis* XV *Capitulis, et Romæ prodiit anno* MDCLXIX *Clementi IX dedicatus. Eumsi cum editis a Puccino et Raconisio Vitis conferas, omnino judicabis, adeo nihil illis officere, ut multum roboris addat eisdem testimonio suo, plurima autem suppleat ab illis prætertita minimeque negligenda. Atque his dumtaxat Latine reddendis exurget secunda quam damus Vita, nihil eorum quæ illi dixerunt iteratura, nisi quatenus ad Historiæ contextum necesse erit, uno alterove verbo ista attingi, velut jam data in priori Vita, et istic requirenda.*

E *Aliam Vitam an.* 1626 *scripsit Virgilius Ceparius,*

et hanc an. 1669 *edidit Jos. Fotius,*

F *unde excerpta dantur.*

7 *Alia Latina si quis desideret, habet impressam Francofurti anno* MDCLXX Vitam seraphicæ Virginis S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis, Florentinæ, Ordinis Carmelitarum antiquæ observantiæ Regularis, in tres distinctam libros, extractam et concinnatam ex vita per ejus Confessarium scripta, nec non ex Processibus et Relationibus, coram summo Pontifice formatis, per P. Fr. Patritium a S. Jacobo, Ordinis Carmelitarum Provinciæ Alemanniæ inferioris; cui accessit Brevis relatio quorumdam miraculorum, meritis et intercessione Sanctæ post solennem ejus Canonizationem patratorum; et documenta seu monita, quæ Sancta diversis dedit

Indicantur, alia Francofurti.

Religiosis

A Religiosis dum vixit, edita antea Italice per D. Joannem Antonium Solazzi de Vetralla. *Similiter in Speculo Carmelitano R. P. Danielis prælaudati inveniet lector, primo* Vitam, ex Actis Canonizationis atque ex Secretaria Congregationis Sacrorum Rituum, justa exemplar Romæ impressum : *deinde alteram prolixiorem Capitum* 13, ex R. D. Vincentii Puccini opere de Vita et divinis illustrationibus ipsius Sanctæ, contractam, digestam, et Latinitate donatam per Rev. adm. P. Leonem a S. Joanne, Provincialem Turoniæ, exinde Assistentem Generalem Ordinis, Regis Christianissimi Concionatorem ordinarium ; *tertio Tractatum insignem, cui titulus*, Canonizatio et eam concernentia antecedenter, comitanter, et subsequenter. *Denique* ; Miracula ex Canonizationis Informatione et Summario Romæ impressis, atque *ex supradicta Brevi Relatione; cum* Exercitio devotionis quinque Feriis sextis, in memoriam quinque singularium favorum præstitorum Sanctæ, devotissimæ mysteriis Passionis Christi, sexta feria peractæ. *Et huic Exercitio addi potuissent* Litaniæ, *in honorem ejusdem Sanctæ compositæ, atque in fine libri a Fr. Patritio editi impressæ, sane perquam bene accommodatæ ad fovendam devotionem fidelium, modo* B *earum usus approbetur ab iis, quorum interest recognoscere precationum formulas Catholico populo proponendas.*

et Antuerpiæ impressa,

8 *Fortassis etiam operæ pretium esset legere, quæ habet noster Nicolaus Lancicius, in opusculo de Præstantia Instituti Societatis lib.* 2 *ad finem cap.* 4. *nisi omnia habuisset ex ore P. Virgilii, quem præstat in suomet libro loquentem audire. De hoc libro, quoniam adeo sero in publicam lucem venit, non est mirum tacere Patres Carmelitas. Mirum potius, ab iis, quibus ignotum esse non potuit, quod monasterium S. Mariæ Angelorum, sub Ordinarii Florentini jurisdictione positum, ordinarios Confessarios non habeat alios quam ex Clero seculari assumptos, id ubique dissimularint; cumque Puccini saltem scripta legerint, mirum est etiam ab iisdem aut nullam aut perquam jejunam fieri mentionem Patrum Societatis, quorum consiliis, non solum directa fuit ad amplectendum Carmelitarum institutum, sed etiam præcipue adjuta in spiritu; cum aliis Religiosis viris aut nullum aut rarum commercium habens, uti nec habent ceteræ istius monasterii Sanctimoniales. Ut enim c.* 57 *scribit Ceparius*, ad crates earum ordinarie non accedunt Religiosi, cujuscumque sint Ordinis, *atque adeo nec Carmelitæ*, nisi forte frater aut proximus consanguineus alicujus Monachæ, idque C non nisi cum licentia, prævie in scripto obtenta. *De* Maria *autem* Magdalena *nusquam invenimus, quod vel semet in vita sua cum aliquo Religioso Carmelita fuerit collocuta, nisi cum Sanctis Angelo Martyre et Alberto Siculo, jam beatis in cælo.*

in quibus dissimulatur quales fuerint Confessarii Sanctæ.

9 *Quod ipsummet Puccinum attinet, de eo interrogatus Illustrissimus Antonius Magliabechius, paterno amico, hoc elogium simplici candore texuit, per epistolam datam* VIII *Julii* MDCLXXXI. Monasterio Angelorum plus quam viginti annis servivit gratis ; cumque Urbani Papæ VIII, anno MDCXXIII ad Pontificatum evecti, pedes deosculaturus, Romam esset profectus, quia illum nonnulla consanguinitate attingebat ; ante altare Apostolorum dicitur votum fecisse, nulla unquam ecclesiastica bona admissurum se titulo beneficii. Profusissimus in eleemosynis erga pauperes, hos eosdem moriens instituit heredes ex asse ; nisi quod partem modicam legavit monasterio Angelorum, in cujus ecclesia sepultus quiescit. Morienti extrema, quæ tali articulo exigi a Sacerdote possunt, officia exhibuit R. P. Cosmus de Pazzis, vicem rependens operæ quam ipse morienti Mariæ Magdalenæ præstiterat, præter cujus Vitam scripsit etiam edliditque tractatum eruditum de Proprietate et

Elogium Puccini viri optimi,

privilegio Regularium . Denique vir fuit vitæ probitate, doctrina, prudentiaque conspicuus; in quo nihil potuisset desiderari, si non plusculum fidei adhibuisset cuidam suæ pœnitenti, magnæ ut ipse opinabatur sanctimoniæ, quæ illi dixerat, quod in pœnis purgatorii vidisset animam Venerabilis Hippolyti Galantini, ejus qui Congregationem S. Francisci de Doctrina Christiana Florentiæ fundavit ; vir tam notæ sanctitatis, ut mortui anno MDCXIX die XX Martii causa, in ordine ad Canonizationem serio in Romana Rota agatur, ad instantiam, non solum Congregationis suæ, sed etiam Magnorum Ducum totiusque populi Florentini. Hinc cum Vincentius elabi e manibus suis sivisset scriptum aliquod, quo communis illa opinio famaque infirmari videbatur ; Ruspolo cuidam, poete satyrico ac petulanti, occasionem dedit duabus odis ipsum acerbissime perstringendi : et alienavit a se plurium optimorum virorum animos, atque in his etiam patris mei Marci, hominis communi Florentinorum æstimatione sancti, et cujus precibus fere soleo acceptum referre quidquid boni indignus a Deo consequor. Vivens enim Hippolytus virtutis ergo sic eum coluerat, ut per multos annos consueverit quotidie vesperi convenire, de rebus spiritualibus velut cum amicorum E intimo tractaturus. Hujus inter ipsos amicitiæ plures apud me supersunt memoriæ, et inter alias nocturna laternula, qua per tenebras veniebat ad nos devotos suos, piis alloquiis inflammandos. Sensit igitur graviter pater meus, ut debebat, injuriam, amici sui memoriæ factam ab amico etiam Puccino, quem alias æstimabat virum undequaque integerrimum. *Nempe optimus quandoque viris obrepit aliquid imbecillitatis humanæ, dum bono zelo agi se credunt : quod hic nolui dissimulare, ne forte apud imperitos æstimatores rerum obesset aliquando* Venerabili Hippolyto, *laus impensa* Vincentio : *quem crediderim vel ante mortem retractasse quæ minus prudenter scripserat; vel excusare potuisse, allegando exempla S. Paschasii Diaconi, ultimo Maji mensis die ex S. Gregorio Magno in Martyrologio Romano relati; et S. Vitalinæ Virginis, ex S. Gregorio Turonensi* XXI *Februarii ; quos legimus aliquammultis diebus a divina et beatifica visione suspensos, dum interim miraculis minime obscuris eorum sanctitas declarabatur a Deo. Et huc referri potest quod in nostræ hujus sanctæ Vita* 2, *cap.* 9 *prolixe narratur de Sorore Maria Benedicta Vectoris.* R. P. Cosmus de Pazzis, *qui Puccino morienti adstitisse dicitur, Collegio Florentino præfuit aliquoties Rector : eique raræ virtutis exempla plurima* F *de se reliquit, et ipsius memoria ibidem in benedictione manet; tum propter alia egregia merita, tum propter suppellectilem sacram, insigni argentea statua Gentilis suæ Sanctæ auctam.*

D

AUCTORE D. P.

licet circa Ven. Hippolytum Galantinum,

aliquid humanum passi.

10 *Porro ad totius* Pazziæ *familiæ, ex qua* S. Magdalena *prodiit, decus pertinet, quod tom.* 3 *Italiæ sacræ col.* 113 *refert Ferdinandus Ughellus in Episcopo Rainerio, qui sub annum* MXCVIII Hetruscæ nobilitatis florem accendit, ut Crucem indueret et ad Terram sanctam e Saracenorum manibus eripiendam, cum Godefrido Bullonio pervolaret. Retulerunt, *inquit Ughellus*, eam gloriam Florentini, ut ex iis omnium generosissimus in Hierosolymæ mœnia primus assiliret irrumperetque. Is fuit e Pazziorum nobilissima familia lectissimus Miles, a Godefrido murali corona ornatus quam cum sacro igne in patriam retulit, et in S. Blasii templo, ut pulcherrimum monumentum, ad suam æternitati conservandam gloriam, collocavit solenni pompa. Hactenus autem Pazziorum familia, singulis annis Sabbato sancto, concinentibus triumphum Christi Sacerdotibus, novum ignem, attrito eo lapide Hierosolymitano, qui vulgo ignis sacer dicitur, religiose accendit ; eumque in Metropolitanam

Pazziæ familiæ,

A litanam ædem solenni tripudio vetustissimoque ritu traducit, ad commendandam strenui invictique militis memoriam, qui morem illum in patriam induxit. Meminit facti Villanus in Historiis; et Varinus lib. 3 Pazziam familiam Pactiique Militis virtutem, et ritum illum hisce carminibus laudat : *AUCTORE D. P.*

laus ab anno 1098,

Pactia progenies, Thuscis e montibus orta,
Antiqua atque potens, castellaque plurima rexit
Sub ditione sua : cujus de sanguine Miles,
Sub Duce Gofredo, conscendit mœnia Sion
Primus : et hinc causa est trivio quod lampas in [illo
Sacra accendatur, priscum quæ servat honorem.

11 *Nescio an Militi illi proprium nomen* Pactius *fuerit (quod mollior nunc pronuntiatio in* Pazzium *deflexit) ab indeque nata posteritas cognomen sumpserit, siculi pleræque nobilium in Italia familiarum a nomine alicujus ex progenitoribus proprio cognomen assumpserunt ; cum* X *ac* XI *sedulo ad nomen cujusque proprium cœpisset ab aliquibus addi nomen patris. Hoc scio quod talis mos primum in Tuscia cœpit ætate illa : idque intelligere licet ex Donatione Comitissæ Matildæ, apud Ughellum consequenter proposita, in qua Causidici,* B *Notarii, Clericique præsentes solo notantur nomine; Testes vero, laici cum addito cujus filii essent. Alias in omnibus quæ antea et postea idem Ughellus producit instrumentis Notarialibus, usque ad seculum* XII, *nomina, præsertim Ecclesiasticorum, plane nuda exprimuntur, cum solo cujusque gradus vel officii titulo. Auget hoc difficultatem ad nobiles hujus temporis familias tam alte subducendas, quam prætendunt sibi deberi ; faciteque ut gratulandum iis existimemus, quandocumque ex satis solida traditione suam possunt antiquitatem probare, uti videntur probare* Pazzii, *ex illo ab immemorabili possesso jure sacri ignis eliciendi, quantumcumque alias novum fortassis sit nomen* Pazziorum. *Cum autem hæc scribo, nihil moror cujusdam procacis libellatoris præfidentiam, omnes undecumque scriptores ecclesiasticos et profanos convocantis, ut meam in historia infantiam rideant. Satis illum castigavit vir eruditus ac nobilis, et vulgo etiam ridiculum fecit, quod in quæstione de usu cognominum. Notarialibus actis aliisque similibus instrumentis subscribendorum, a seculo* VII *usque ad* X, *ab omnibus antiquariæ rei peritis negato, in argumentum ejus asserendi assumat vetera Romanarum familiarum cognomenta, una cum Imperio Romano abolita, aliaque etiam minus ad rem facientia. Verum istis omissis exhibeamus promissa Acta.*

licet cognomen recentius.

12 *Ipsius* S. Mariæ Magdalenæ, *variæ circumferuntur* C *effigies æri incisæ : præ quibus optari possit alia ad viventis similitudinem expressa propius quam ad ingenium pictoris : et talem nobis Sanctimonialis misere, monochromate rubro notatam, qua optime vultum referri putant, extrema fere ætate; cum, robustam alias firmisque ossibus subnixam corporis habitudinem, extenuassent pœnitentiarum rigor et morborum frequentia. Excepta siquidem ista est, ex imagine, quam, Sancta jam mortua et in feretrum composita, sed ultra communem modum formosa, devotionemque suavissimam spectantibus afflante, pinxit Eques Cruadus. Ea quam longe certiora ipsius referat lineamenta, quæ aliis multo delicatiorem exprimentibus, apparebit evidenter, instituta collatione cum illa, quam ista monasterium ingrediente Sanctes Titi pinxit, ponenda ad num. 37 Vitæ per Ceparium scriptæ.*

Effigies genuina Sanctæ statim a morte.

Vera Effigies
S. MARIÆ MAGD. DE PAZZIS
mortuæ A.D. 1607 Ætatis 42.

VITA

Ex Italico adm. R. D. Vincentii Puccini,

Gubernatoris monasterii, et Confessarii ipsius Sanctæ.

PROŒMIUM.

Quamquam nihil opus habeat celebrari in terris quisquis ab hac vita egrediens maximarum pretiosissimarumque virtutum post se relinquit odorem, eo quod a remuneratore Deo inæstimabili atque æterna mercede cumuletur in cœlis ; convenit nihilominus ut talium memoria floreat etiam in mundo, quatenus honorari videamus merita probitatis, eoque excitemur ad studium imitandi exempla. Hæc me consideratio movit ad mandandam prælo vitam Sororis Mariæ Magdalenæ de Pazzis, Monachæ cœnobii S. Mariæ Angelorum in vico S. Frigidiani Florentiæ : quam quicumque leget, existimo quod F ad conspectum tam sanctorum actuum tamque mirabilium operum, multo deinceps generosius applicabit animum ad veram æternamque vitam consequendam. Eodem etiam me impulerunt stimuli, cunctabundo subditi a personis religiosis atque præcipuæ in hac urbe nobilitatis viris, qui singulari desiderio ferebantur ad eam Historiam concupiscendam, moti fama tam eximiæ sanctitatis.

Vita hæc scripta ad exemplum,

2 Ut autem eorum quæ scribere aggredior aliqua in principio notitia lectori detur, eaque certiori judicio æstimari possint, noto imprimis ; quod cum Soror Maria Magdalena facta esset Monacha, ac multis experimentis certissimo constaret ipsam ultra communem modum præbere de se eximiæ sanctitatis signa, raptamque in extases cum Deo sæpe loqui de sublimissimis notitiis ab eo sibi communicatis ; Superiores ejus, futurorum præsagitatione minime vana inducti, quibusdam Sanctimonialibus commendarint, ut ejus omnes actiones observarent, minutimque adnotarent quidquid illa in suis raptibus diceret. Deo enim ita volente loquebatur illa, spiritu rapta, in persona aut sua, aut Patris æterni, aut incarnati Verbi, aut sanctissimæ Virginis aliorumque, sic ut distincte intelligerentur singula. Postmodum

ex certissimis documentis,

A modum vero in virtute sanctæ obedientiæ imperatum eidem est, ut duabus venerandis Matribus, ad hoc designatis, accuratam rationem redderet secretarum omnium notionum, quas sibi largiebatur Dominus, cunctorumque motuum exteriorum: quibus illa sic constricta, quamvis cum multa animi sui humillimi afflictione, singula constanter et fideliter ad mortem usque retulit. Hoc igitur modo devenimus in cognitionem totius ejus vitæ: propterea quod quidquid dicebat faciebatque extatice sublevata, accurate relatum ab ea prædictis Matribus scripto fuerit perquam diligenter consignatum; itaque impleta grandia volumina quatuor, ex quibus scitu digniora in hanc Historiam traducta sunt. Alia ipsius acta sancta, a nativitate usque ad ingressum in monasterium, intellexerunt Sanctimoniales ejus sociæ ex quadam ipsius amita seu matertera, ex matre ejusdem, atque ex aliis consanguineis; quin ex ipsiusmet ore nonnulla industrie elicita collectaque fuerunt.

ab ore ipsiusmet Sanctæ acceptis,

3 Illa autem prædicta quatuor volumina, quibus totum præsentis scriptionis argumentum aliæque res infinitæ continentur, fuerunt recognita ab adm. B Rev. Domino Francisco Benevenuto, Canonico Pœnitentiario ecclesiæ Cathedralis Florentinæ, ipsiusque monasterii per annos quatuordecim Gubernatoris et Confessarii; ab eoque temporibus variis subjecta judicio plurium ex Societate Jesu Patrum, quos inter fuerunt P. Nicolaus Fabrinius et P. Virgilius Ceparius, Collegii Florentini subinde Rectores, P. Michael Hieronymus, aliique: quorum auditis sententiis, manu propria signavit libros istos D. Franciscus, omnibus eximiam animæ illius benedictæ sanctitatem comprobantibus. Idem præterea Patres, qui eam de peccatis confitentem, tamquam ad id extra ordinem vocati, aliquando audiebant, videbantur non posse satiari appellando eam singularem Dei famulam: et P. Octavius Gondius, ex eadem Societate Jesu, pro magna opinione sanctitatis quam de ea conceperat, non præsumebat aures confitenti dare nisi de genibus; affirmabatque ab ea se numquam recedere, nisi aliquo lumine collustratum in mente. Ego vero, qui duobus annis eam gubernavi eidemque Sacramenta ministravi, plane diserteque contestor, quod in ea tantas virtutes repererim, ut Angelicum potius quam humanum spiritum corpori ejus inclusum judicarem. Ad certiorem porro fidem omnium in hac Historia referendorum C certissime possum asseverare, quod cum bona Dei famula, sub ultimum mortalis vitæ finem, seipsam sanctissime præparabat ad spiritum suum Jesu suo tradendum in manus; confessa mihi sit magna cum sinceritate, omnia, quæ vel in raptu vel privatim dixerat contuleratque cum prædictis duabus Matribus, pure processisse ex operatione Spiritus sancti, absque ulla proprii respectus mixtura. Similiter confessa humillime est, quemadmodum loco suo annotabo, quod in omnibus aliis actionibus suis secuta semper sit consilium directionemque suorum Patrum spiritualium.

et in 4 volumina digestis:

quæ a Patribus Societatis recognita,

ipsamet moriens confirmavit.

4 Quod ad Historiæ ordinem pertinet, placuit bifariam eam dividere, ita ut pars prima contineat vitæ totius cursum mortemque Sororis Mariæ Magdalenæ; secunda vero exhibeat raptus, notitias, gratias, dona specialia divinitus ipsi concessa, quemadmodum in secundæ illius Patris Prooemio dicetur commodius. Quod si in hujus narrationis decursu, non appareat ille ornatus sermonis, quem aliqui forsan desiderarent; habeatur ratio ipsius operis, quod a me potius devotam simplicitatem, quam alium cultum exteriorem ullum requirere videbatur. Satis enimvero mihi est, atque ad spirituale meum solatium abunde satis, quod potuerim D hanc publicam occasionem cunctis dare, ad Divinam Majestatem alieno exemplo studiosius ardentiusque honorandam, et Sanctorum ejus virtutes imitandas: quod si obtinuero, reddatur gratiarum actio Deo, tamquam boni omnis largitori.

Dividitur Vita in partes duas.

EX ITAL. VINCEN. PUCCIN.

5 Ut porro Historiæ quam scripsimus veritas cunctis pateret evidentius, Reverendiss. D. Petrus Nicolini, Vicarius generalis Florentinus, rogatus a monasterii Gubernatore, ad ipsummet locum personaliter sese transtulit, cum Cancellario Archiepiscopali, die XIV Aprilis, anni MDCIX; et vocatis in suam præsentiam Sanctimonialibus omnibus, quæ suis ipsæ oculis viderant actiones Sor. Mariæ Magdalenæ in præsenti opere adnotatas, minutissime eas interrogavit super singulorum factorum veritate. Omnes autem, plures quam sexaginta, solitæ quotidie mane sacram Communionem suscipere, juratæ affirmarunt, meram ac puram veritatem in hoc libro contineri circa vitam venerabilis famulæ Dei: quin etiam multæ viva voce addiderunt, longe plura quam scripta sunt a se visa fuisse. Itaque Capitulis singulis sigillatim subscripserunt eæ, quæ mirabilibus in unoquoque eorum notatis interfuere: atque ex hujusmodi subscriptionibus volumen bene E spissum collectum est: et coram D. Vicario, monasterii Gubernatore, et Testibus quatuor ad id vocatis, scriptum est in forma authentica Instrumentum, a Mag. Euphrosyno Milanesio Cancellario Archiepiscopali: quod Instrumentum, una cum volumine subscriptionum prædicto, ad perpetuam memoriam conservatur in monasterio: utriusque vero transsumptum authenticum, ab eodem Cancellario signatum, repositum est in archivio Archiepiscopatus; scilicet ad amoliendam quantulæcumque dubitationis occasionem, circa magnalia Dei in dilecta ejus sponsa Sorore Maria Magdalena.

Capitum singulorum veritati attestatur juratæ Monachæ.

PARS PRIMA

Totius vitæ a nativitate usque ad obitum seriem continens.

Vitam hanc partiturus in Capita grandiora, nostrique operis instituto proportionata magis, congruum duxi originariæ partitionis titulos singulis Partibus præmittere, secundum numeros Romanis litteris in margine appictos, sicut alias factum sæpe: quidam enim putant hoc etiam pertinere ad fidem undequaque liberandam. F *Sunt ergo primæ Partis Tituli hi.*

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI

A viii. Significat ei Dominus tertio, voluntatis suæ esse, ut solum panem edat et aquam bibat. Probatur circa hoc a Superioribus; et cum eorum venia incipit divinum beneplacitum adimplere.

ix. Monet eam Pater æternus de quibusdam exercitiis spiritualibus, quæ ipsam vult usurpare : prædicitque probationem quinquennalem de ea sumendam, promittens antea eidem infundendum Spiritum sanctum.

x. Quomodo ter fuerit vocata a Deo, ab eoque acceperit viginti regulas observandas.

xi. Magni excessus amoris ejus in contemplatione Jesu Christi.

xii. Alii excessus amorosi, quos eructabat cor ejus erga illum.

xiii. De quodam examine conscientiæ, quod fecit coram Deo in raptu : ex quo mentis ejus puritas singularis intelligitur.

xiv. Manet in ecstasi diebus et noctibus octo, loquens de rebus altissimis : et quovis mane ad horam Tertiarum recipit sub variis formis Spiritum sanctum.

xv. Ingreditur in lacum leonum, id est, in conflictum cum dæmonibus : et intelligit quod debeat B pati pro salute animarum.

xvi. De quinque tentationibus, quæ per annos quinque ipsam fatigarunt. Certo signo divinitus sibi dato cognoscit, se non esse illusam : et quinque horis percutitur a diabolis.

xvii. Liberat puellam energumenam.

xviii. In raptu loquitur cum Cardinali Archiepiscopo Florentino, qui fuit postea Leo Papa XI; a quo valde firma in spiritu reperitur.

xix. Prædicit Cardinali Archiepiscopo Florentino quod sit futurus Papa : alias autem prævidet paucis solum diebus Pontificatu fruiturum.

xx. Quantum fuerit resignata in Deum, et quomodo Jesus tertium ei se ostenderit turbatum, ac postea benignum. Item quomodo quamdam pueri Jesu statuam tertio obtulerit Patri æterno.

xxi. Intelligit a Deo, quod velit ipsam incedere discalceatam et humiliter vestitam : quod totum exequitur, et in gremio statuæ cujusdam Marianæ observare promittit; probatur autem a Superioribus.

xxii. In raptu sanat quamdam Monasterii Conversam infirmam.

xxiii. Dæmon multum eam affligit in parte exteriori, et postea ei apparet in forma horribilissimæ C bestiæ.

xxiv. Post novam a Superioribus probationem, cognita evidentibus signis Dei voluntate, conceditur ei ut calceamenta dimittat.

xxv. De tentationibus quas passa est contra fidem aliisque multis in ariditate spiritus.

xxvi. Dæmon eam affligit tentationibus impuris : et de remediis quibus contra eas utebatur. Beata Virgo operit eam velo candido, unde non amplius illis impugnatur : dæmon autem in specie duarum Monacharum conatur eam decipere.

xxvii. Videt Jesum ea forma, qua Pilatus eum monstravit populo Judaico. Conceditur ei fasciculus Myrrhæ Passionis ejus, et Jesus in brachiis quemadmodum natus est.

xxviii. De visione suorum defectuum quam ei dedit Deus, et de magna delectatione quam recepit ex actu quodam humiliationis.

xxiv. Ostendit ei Deus gloriam S. Augustini, qui ei assistit in dicendo Officio.

xxx. Tentatur ut pro fructu animarum egrediatur e Religione : deinde provocatur ad superbiam et æstimationem sui : deque remediis quibus usa est ne superaretur.

xxxi. Quia vicerat tentationem dimittendi habitus Religiosi, interius induta fuit eodem habitu, et postea Dominici corporis Communionem accipit. D

xxxii. Signo sanctæ Crucis restaurat vasculum vini corrupti, de quo bibens Monacha quædam infirma sanatur.

xxxiii. Videt animam cujusdam Monachæ, liberatam e Purgatorio scandere in cœlum.

xxxiv. Multum vexatur tentatione gulæ.

xxxv. Provocatur ad desperationem : et de auxiliis per Deum Sanctosque ei submissis ac remediis quibus utebatur.

xxxvi. De variis mortificationibus et actibus humilitatis, quos exercebat ad vincendas tentationes.

xxxvii. Resistit aliis tentationibus dæmonum, et eos sæpius a se fugat.

xxxviii. Monacham quamdam a morbo contagioso liberat, et Conversam toto latere contractam sanat.

xxxix. Videt animam cujusdam Monachæ euntem ad Paradisum, alteramque in Purgatorio cruciatam modo singulari.

xl. Post quinquennium suæ probationis a devotis suis Sanctis educitur e lacu leonum, id est, liberatur a tentationibus dæmonum, atque a Deo infinitis remuneratur. E

xli. In præmium spectrorum diabolicorum, tempore probationis toleratorum, ostendit ei se Jesus tribus modis, promittens quod deinceps fruitura sit præsentia sua.

xlii. Precibus suis a Deo impetrat Confessario suo spatium vitæ productioris.

xliii. Videt animam matris suæ ascendere in cœlum, et bonum quemdam Sacerdotem qui fruebatur æterna beatitudine.

xliv. De modo vivendi ejus ab initio suæ probationis usque ad horam mortis.

xlv. Sanat Sororem quamdam moribundam ab incurabili plaga, et aliam liberat a lepra.

xlvi. Prædicit futura multa.

xlvii. Tanto patiendi amore flagrat, ut paciscatur cum Deo, quod nolit ullum gustum spiritualem.

xlviii. Apparet in visione cuidam Monachæ, sanans eam a fistula. Eadem postea aliquamdiu in ipsius lecto decumbens, liberatur a gravissimo morbo.

xlix. Habet visionem de puella, quæ debebat fieri Monacha. F

l. De zelo quo ferebatur erga salutem animarum.

li. Orationibus a Deo obtinet multarum animarum conversionem a statu peccati.

lii. De caritate qua utebatur erga proximos.

liii. Videt animas duorum peccatorum, in morte sua ad inferos damnatorum deferri.

liv. Eligitur Magistra Juniorum, easque mirabiliter exercet ad profectum in spiritu.

lv. De zelo ejus erga honorem Dei et odio peccati.

lvi. De magna ejus humilitate.

lvii. Quomodo in raptu exerceret opera manualia, pingeret et alia multa faceret, absque luce elementari.

lviii. De magna puritate mentis ejus.

lix. Desiderat semper implere divinam voluntatem, et sermones de ea institutos audiens sæpe alienatur a sensibus.

lx. De accenso zelo religiosæ observantiæ.

lxi. Quam perfecte observaret votum obedientiæ.

lxii. Quam diligenter observaret votum paupertatis.

A LXIII. Quam mirabiliter custodierit votum castitatis.

LXIV. Videt gloriam qua fruebatur in cœlo quædam monasterii sui Monialis.

LXV. Electa Magistra Novitiarum optimis monitis eas instruit.

LXVI. Alia monita quæ Novitiis dabat.

LXVII. Solo aspectu in aliorum animis contritionem excitat.

LXVIII. Multis in rebus spiritum suum Propheticum ostendit.

LXIX. Videt in estasi, inter alios Sanctos Paradisi, B. Aloysium Gonzagam Societatis Jesu.

LXX. Pristinæ bonitati reddit vasculum vini corrupti. Monacham unam liberat doloribus calculi, et alias duas a gravibus morbis.

LXXI. Graviter infirmata non dimittit vitæ institutæ rigorem; spuit copiosum sanguinem, ideoque curandæ sanitati intendit : sed postea sanata redit ad suum officium.

LXXII. Dicit ei in ecstasi Dominus, quod usque ad mortem debeat multa pati. Eligitur a Sanctimonialibus Supprior, et paulo post in morbum recidit.

B LXXIII. Gravi laborans infirmitate, singulari cum patientia eam sustinet.

LXXIV. De magna ejus inter morbi cruciatus tolerantia : et quomodo receperit Sacramentum extremæ Unctionis.

LXXV. Præparata ad mortem, sancte Spiritum reddit in manus dilecti sui Jesu.

LXXVI. Videndi corporis causa magna multitudo concurrit ad exequias : illud deinde cum magna devotione sepelitur

CAPUT I.

Nativitas Sanctæ et pueritia, vocatio et ingressus ad monasterium.

Mirabilem semper in Sanctis suis monstravit se Deus, identidemque adhuc monstrat, ut quovis seculo inveniantur aliqui, quorum actiones cum virtute conjunctæ fidem hominibus faciant infinitæ bonitatis et providentiæ suæ, ipsosque ad eas cum admiratione considerandas et cum laudatione prædicandas invitent. Nostris autem temporibus hisce singulariter sese ostendit mirabilem in Sor. Maria Magdalena, vera Domini Jesu famula ; quia non solum C illam in religioso collocavit statu, ut esset virtutum omnium lucidissimum speculum ; sed etiam in ea voluit quemdam divinæ suæ potentiæ ac benignitatis radium splendescere, altissima mysteria eidem revelando, participemque ipsam faciendo in terris ineffabilium quæ Sanctis largitur bonorum in cœlis. Quia tamen opera illius, monasterio inclusæ, paucis fuere conspicua ; vita atque mors ejus simpliciter describetur ; ut, quemadmodum optabat illa, possint omnes in istud speculum respiciendo inflammari cœlesti illo igne, qui in purissimo ejus pectore continenter ardebat.

Nobiliter nata anno 1566

7 Nata est Soror Maria Magdalena Florentiæ, die II Aprilis, anno MDLXVI, ex D. Camillo Gerii de Pazzis et D. Maria Laurentii Buondelmonte, familiis antiquitate et amplitudine clarissimis. Appellata est autem Catharina, non sine mysterio, adeo similis fuit S. Catharinæ Senensi, suæ speciali Patronæ. Affirmavit mater, quod utero eam gestans, nihil doloris sensit, imo nec pondus nec gravedinem : quodque in ejusdem infantia nihil passa sit earum molestiarum, quas solent nutricibus et curatricibus suis infantes exhibere : sed semper oblectata fuerit ejus in obediendo promptitudine et alacritate vultus. Non delectabatur ullis ludis jocisque puellaribus, omnibus tamen affabilis erat ; summam voluptatem D capiens, siquando de rebus spiritualibus sermones institutos audiebat, mundana vero colloquia dextere declinans. Quoties in congressum ecclesiasticæ alicujus personæ veniebat, interrogabat eam de rebus ad animæ salutem pertinentibus, ac specialiter de sublimi sanctissimæ Trinitatis mysterio, cui supra modum afficiebatur. Unde, cum aliquando in manus ejus venisset S. Athanasii Symbolum ; non solum cupidissime ipsum legit, sed veluti rem pretiosissimam, miro cum gaudio, ad matrem detulit. Atque ex his pueriliis ætatis actibus dabatur intelligi, qualis per Dei adjutorium futura maturioribus in annis esset.

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI. in pueritia præbet futuræ sanctitatis indicia,

CAP. II

pauperes pascit,

8 Septennis cœpit specimina præbere suæ pientissimæ indolis : quippe quæ partem cibi, puellis ad scholas itantibus in matutinam postmeridianamque refectiunculam dari soliti, distribuebat in captivos aliosque pauperes : multumque delectabatur occasionem nacta pueros alios docendi Pater noster, Ave Maria, Credo, et alias similes precatiunculas. Huic autem sancto exercitio majori cum otio ac libertate vacabat ruri, omni cum patientia et caritate erudiens egenas rusticellas. Idque tam serio tamque impense faciebat, ut cum aliquando redeundum in urbem E esset, cœperit effuse plorare, eo quod non posset continuare instructionem, ut aiebat, filiæ sui cujusdam agricolæ, quam ad solatium ejus oportuit ea de causa assumere et adducere Florentiam. Admirabile porro est et vix credibile, quantam in tenella ista ætate curam gesserit servandi puritatem cordis ; cogitationes suas usque eo constringens, ut numquam non spectarent Dei famulatum atque honorem.

coætaneas instruit,

orationi mentali assuescit,

9 Vixdum intellectus ejus cœperat per rationis usum primum posse elevari in Deum, quin etiam illum cœpit in oratione defigere, eaque mentali, cui plurimum addicta erit ; usum praximque ejus edocta a suo Confessario P. Andrea Rossio Societatis Jesu. Ad hanc ut pararet sese, legebat aliquid ex libello P. Gasparis Loarte ejusdem Societatis : deinde magno cum sensu cœlestium rerum prostrata in terram, devote recitabat Antiphonam, *Veni sancte Spiritus* ; additoque, *Confiteor* elevabat mentem ad cogitationes sublimiores, nullis terrenis curis distractam, sed in id unum intentam, quomodo scilicet posset invenire accessum ad statum religiosum. Tam sapide autem hoc faciebat, ut spatium dimidiæ horæ, definitum a Confessario, sæpe ad integram horam pro- F rogaret. Siquando solam domi se esse credebat, recipiebat ipsa sese ad loca ædium secretiora, ibique laxabat fræna amorosis affectibus, quos æternæ vitæ desiderium accendebat. Unde contigit, ut cum aliquando requireretur diutius a domesticis, inventa sit tandem post lectum quemdam, tota contemplationi divinorum immersa, et veluti transformata in Deum, ut nec sentiret nec audiret quidquam. Sæpe autem divina præsentia animum ejus stimulabat, erudiebatque interius ad evangelicæ perfectionis studium : quod fiebat ut rerum cœlestium cognitioni illustrata divinitus, si forte verba audiret Christianum hominem haud satis decentia, nec ad honorem divinæ majestatis facientia, tantum ex eis dolorem conciperet, ut aliquando noctem unam integram transegerit plangendo suspirandoque, aliorum tamen defectus magna cum caritate excusando.

dolet peccata hominum,

CAP. III

afficitur Ven. Eucharistiæ,

10 Præterea tam grandi desiderio ferebatur erga Jesum, speciebus panis in Sacramento velatum, ut matrem aliasve devotas personas videns ad illius Communionem accedere, quam posset proxime eisdem se jungeret : ac veluti odore percipiens eum quem desiderabat suavissimum animarum cibum, non poterat ab eadem matre recedere, quam sciebat illo esse pastam. Mox ergo ac decimum ætatis suæ annum

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI — *ad eamque decennio admissa*

A annum attigit, cœpit de licentia Confessarii sui quandoque communicare etiam ipsa; tantam subinde dulcedinem devotionis exinde percipiens, ut tota funderetur in lacrymas: cum vero aliqua occasione prohibebatur eo quo cupiebat accedere, inconsolabilem omnino patiebatur dolorem. Fuit cum semel die Jovis sancto, contemplans summum illum amorem, quem Jesus benedictus exhibuit nobis, seipsum largiens in sanctissimo Sacramento: nec minus sollicita mente considerans, qua tandem re posset amori tanto referre vicem gratitudinis; admirabili quodam affectu seipsam obtulit Jesu Christo, sub voto perpetuæ virginitatis, ipso præcise tempore quo decimum suum annum explebat.

virginitatem vovet;

11 Eodem tempore nullis aliis oblectabatur colloquiis, quam quæ essent de cœlestibus rebus; nec aliud intendebat animo, quam quomodo se redderet Sponso divino conformem. Ideo recusabat lectorum mollitiem, cubabatque frequenter supra grossos saccos; et in ædium latebris abdita, flagellabat tenellum corpus. Semel etiam acceptis clam spinosis mali aurei ramusculis, eos capiti arcte circumligavit, totamque noctem transegit cum immodico cruciatu, B gaudens vel sic imitari Jesum, spinis pungentibus coronatum. Quia autem ubicumque regnat divinus amor, magis magisque accenditur patiendi cupido, ideo devota hæc puella in aliis aliisque mortificationis actibus sese identidem exercebat, modo scilicet in sumptione cibi, nihil aliud accipiens idque parce, quam quod necessarium erat; modo per obedientiæ subjectionem, alicui ex infimo paternæ domus famulitio exhibendum; modo aliis rationibus, humano sensui plane contrariis, novas ac novas excogitans praxes placendi supremo Domino suo.

corpusculum pœnitentiis macerat.

CAP. IV an. ætat. 14 collocata in monasterio

12 Annum ætatis agens decimum quartum, a parentibus, quos oportuit ex officio Cortonam abire, suadente R. P. Petro Blanca, Rectore Collegii Societatis Jesu, tradita est custodienda in monasterio S. Joannis minoris Florentiæ: sed ea conditione adjecta, ut omni festivo die licitum ei foret accedere ad communionem Corporis Christi: procurante idipsum prædicto Patre, qui spiritum et perfectionem singularem puellæ norat, quantumque desideraret frequentare sanctissimum istud Sacramentum. Hoc ergo cum libenter pollicitæ essent Reverendæ istæ Matres, ingressa est monasterium prædictum: et aliquanto tempore ibidem mansit, cum satisfactione non modica earumdem Matrum, propter vivum veræ C probitatis exemplum, quod omnibus dabat. Non defuerunt tamen interea impedimenta varia, frequentandis ut cupiebat Sacramentis objecta: sed illa, in sancto proposito indies ferventior, nihilo idcirco remissius satagebat proficere in divino servitio. Ergo incredibili cum ardore prosequens exercitia mentalis orationis, sæpe continuis quatuor horis fruebatur dulcedine cogitationum cœlestium: et in die sanctissimæ Ascensionis Domini nostri, dum in secreto quodam monasterii loco devote orabat, dedit ei bonorum cœlestium Largitor tam vivam divinæ suæ bonitatis cognitionem, ut ægre posset sustinere excessum lætitiæ ac jubili quem sentiebat. Porro Matres illæ Reverendæ, motæ insignibus virtutibus ejus, vehementer optabant ut habitum suæ Religionis assumeret, ipsamque id magna cum instantia rogabant, exaggerantes utilitatem quam esset monasterio allatura: quare ad cordium verum illuminatorem Deum fervidas preces fundebat, ut faceret ipsam eligere locum, qui magis ipsius divinæ Majestati placeret, atque ex honore ejus foret.

religiosæ vitæ desiderium concipit:

atque ex duobus monasteriis sibi propositis,

13 Interim Cortona reversi parentes, domum reduxere filiam; paternoque et materno affectu ducti, ut fieri sæpe solet, variis modis cœperunt sanctum ejus propositum interturbare, eo maxime quod nullam præter eam feminini sexus prolem haberent. D Sed ipsa, cum Dei adjutorio superatis impedimentis omnibus, et magis quam alias unquam affectans imitari Verbum incarnatum in statu Religionis, generose definiteque eis dixit, quod potius pateretur sibi resecari caput quam non fieret Religiosa. Hoc audito, parentes ad Patris ipsius spiritualis arbitrium rem totam detulerunt: qui eidem sapienter suasit eligere monasterium, non minus devotum, quam observantia regulari præstans; quo etiam ipsa per se propendebat. Cum igitur illis proposuisset Pater monasterium S. Mariæ Angelorum in S. Frigidiani Ordinis Carmelitani, et venerandum conventum a Crucula dictum Ordinis S. Dominici, quo magis ferebatur, eo quod hujus conventus Virgines nullo unquam tempore conspiciendas se dabant; tandem tamen prioris monasterii infinitas fere laudes audiens, maximeque a frequentia sacræ Communionis, quotidie mane ibidem solitæ usurpari; illuc ad dies quindecim decrevit ingredi: quod etiam, obtenta desuper licentia, hilariter fecit in Vigilia Assumptionis Marianæ; optimumque ibidem dedit sui ipsius specimen. Considerato interea omni domesticæ disciplinæ ordine, cum locus supra modum placeret, E neque dubitaret ipsa quin eo vocaretur a Domino, multum doluit quod inde egredi cogeretur a parentibus, qui ipsam adhuc tres menses domi suæ detinuerunt.

electo Carmelitano,

14 Denique stimulante semper magis ac magis Deo, ut habitum Religionis assumeret, Sabbato ante Dominicam Adventus anno MDLXXXII ingressa est monasterium, divino cultui æternum mancipanda. Obtenta autem ejus ad habitum recipiendæ licentia, ibidem recepta est, VIII Decembris anni ejusdem, in festo Deiparæ conceptæ, cum maxima Sororum omnium satisfactione et lætitia. Postmodum die XXX Januarii, ardenti cum desiderio bonorum cœlestium et curarum terrenarum contemptu, sumpsit habitum Carmelitanæ Religionis in prædicto monasterio, per manus Patris Confessarii D. Augustini Campi de Pontremoli, eximiæ bonitatis et morum laudatissimorum Sacerdotis. Ipso autem puncto temporis, quo ei in manus dabat Crucifixum, cantantibus Sanctimonialibus ista Pauli verba *Mihi absit gloriari nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi*, etc. dici non potest, quomodo illa interius uniri se senserit benedicto Jesu; tanta suavitate spiritus superfusa, ut, sicut dicebat ipsa, non recordaretur F simile quid unquam sese expertam fuisse. Itaque commodi omnis mundani oblita, et in sancto proposito quam maxime confirmata, cœlesti suo Sponso protestata est, quod, præter ipsum Crucifixum, alium neminem vellet desiderare; nec quidquam concupiscere, nisi ut anima sua quam optime ad Dei servitium formaretur. Vestita autem sacro habitu, se tamquam mortuam cum summa humilitate tradidit Magistræ, orans et obsecrans, ut semper ipsam humiliare dignaretur et mortificare, seque ejus voluntati opponere, in omni actione eam erudiendo. Vivum enimvero exemplum, proponendum iis, qui cupiunt proficere in virtute: quandoquidem, citra istiusmodi resignationem, in vita spirituali procedi nequeat.

post aliquod ejus experimentum:

an. 1583 habitum ibi suscipit.

CAPUT II.

Religiosa Professio, eamque secuti raptus, nec non abstinentia in pane et aqua.

CAP. V Peracto tirocinii anno

Consecuta Maria Magdalena quod tanto tempore concupierat, devote atque ferventer sanctæ obedientiæ jugo sese subjecit; novitiarum Institutrici adeo perfecte atque humiliter apta, ut non videretur esse novitia

A novitia sed veterana. Conversando cum sociabus, conditione et gradu cunctis se æstimabat inferiorem; et quamvis ab aliis judicaretur vitam sanctam ducere, sibi tamen ipsi satisfaciebat numquam, sed accusabat sese veluti otiosam et peccatricem coram omnibus. Præterea tenero compassionis affectu sufferebat defectus alienos, et omnium voluntati se commodabat gratiose, læta semper ac hilaris vultu, nec ullo unquam casu turbari visa; quod tribuendum erat orationi ejus, per quam tam arctam cum Deo unionem sibi acquisiverat, ut continua ejus præsentia mens sancta frueretur. Dulcedine verborum suorum, quorum tamen parcissima erat, alienis in cordibus accendebat desiderium serviendi Deo. Multum studii collocabat in mortificanda propria voluntate, suisque virtutibus occultandis; intentum semper habens oculum ad sequendum ordinem communem Novitiarum, idque agendum in quo plus humiliationis mortificationisque inesset. Per harum virtutum semitam tendebat ad perfectionem majorem, maximo desiderio flagrans, ut cœlesti Sponso suo uniretur per vinculum sanctæ Professionis. Quare cum tempus B advenisset velum sacrum septem Novitiis imponendi, solenni Professione nuncupata; gravissimo fuit dolore constricta, quod etiam ipsa non posset similem de se oblationem facere æterno Deo. Sed cum ei promisissent Matres, quod voto ejus faciendum esset satis in fine anni, consolationis aliquid accepit.

Professionem differre volentibus Matribus,

16 Transacto tirocinii anno, iterum rogavit Matres magno cum affectu, ut per eas sibi liceret obligare se Deo trium solennium votorum Professione; sed responsum accepit, tantisper expectandum ei esse, donec id facere posset cum aliis Novitiis, quæ haud ita longe a fine curriculi sui aberant. Ad quod humillime reposuit illa; Non equidem cum aliis profitebor, sed necessitate urgente compellemini, non sine gravi vestra molestia, permittere ut Professionem emittam ante illas. Nec minus quam prædixerat accidit. Vix enim mensis præterierat, cum invasit eam ardentissima febris, vehementi tussi variisque doloribus conjuncta, quibus adducta est in periculum vitæ adeo grande, ut præcipui quatuor urbis medici faterentur, ignotum prorsus sibi morbum esse: eorumque unus D. Jacobus Tronconi, qui illam perrexit visitare, sæpius pronuntiavit, quod quantocumque adhibito studio illius originem indagare nequiverit, aut qualitatem ejusmodi infirmitatis dignoscere: proinde relinquendam Deo, C quandoquidem ars humana hic frustanea erat. Non tamen ideo desitum est ab adhibendis opportunis remediis: quæ omnia effectu caruerunt, morbo interim per vices incrementum capiente. [Cumque * post octiduum infirmitatis alia aliaque accessissent symptomata, quibus bis terve in die redeuntibus torquebatur, decrevit modicum adhibendum in cervice cauterium; quod symptomatis illis aliquali remedio fuit, non item tussi atque catarrho, tantum indies incrementum capientibus ut non nisi ægerrime cibum capere modicissimum posset. Post hunc autem sumptum, tam mane quam vesperi, tanto cum impetu recrudescebat malum, ut cum hinc quidem provocaretur ad vomitum, inde evomere nihil posset propter angustias pectoris, ipsum disrumpi videretur; unde præ dolorum magnitudine cogebatur mugitus emittere lamentabiles, et procul etiam non sine compassione exaudiendos.

morbo corripitur ignoto medicis,

* Cap. 16

quibus curationem desperantibus,

17 Prænominatus medicus, qui sæpius eam interea revisebat, non satis capere se posse dicebat, quod ei non rumperetur vena pectoralis, propter frequentiam tussis, quater aut quinies per horas singulas redeuntis. Ita multis diebus cruciata continuis renum pectorisque doloribus, non poterat jacere; mox enim atque incumbebat disrumpi videbatur. D Ergo diu noctuque perseverabat residens supra lectum vestita: nam neque insistere pedibus valebat, et erectæ magis aggravabatur tussis. Totis continuis quadraginta diebus sic processit malum usque ad XX Maji, quando novum ei symptoma advenit, ut, quantumvis parum cibi vel etiam potus sumeret, pene linqueretur animo. Nequibat ergo quidquam fere alimenti sumere, adeoque deficiebat tota; cumque nihilominus vitam traheret, mandaverunt medici ut ei præberetur aqua, quam Tettuccii vocant. Obedire volens illa, maxima cum molestia sua, ipsam sumere cœpit: sed duabus dumtaxat vicibus mane delibata exigua illius quantitate, judicatum est ea potius abstinendum, Deoque committendam infirmitatem esse, quæ sic duravit usque ad principium sequentis Julii.] Sed dum caro infirmabatur, convalescebat egregie spiritus: unde aliquando interrogata a Sororibus, quid cogitaret inter cruciatus tam acerbos; illa digitos in vicinum lecto Crucifixum intendens, illico respondit, Inspicio quantum mea causa passus sit visceralis et incomprehensibilis amor, qui meam novit debilitatem; talique aspectu E me conforto, quia omnes dolores et cruciatus, quos electi Dei pertulerunt, transierunt per illam sanctissimam Humanitatem, ubi dulces facti sunt ut nobis prodesse possint. Itaque sponsa Jesu, quamvis corpore afflicta, mente tamen adeo videbatur læta ac jucunda esse, quasi cœlestes delicias degustaret in hac vita.

post trimestre in maximis cruciatibus peractum,

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

18 Cum ergo de longiori ejus vita desperarent medici, decreverunt Matres, ut Professionem tantopere a se cupitam faceret: introductusque ad eam est Confessarius suus. Qui licet vetaret eam de lecto surgere, videns illam tantopere afflictam; ipsa tamen, fiduciam in Deo repositam habens, rogavit Sorores, facultatem ad id nacta, ut [in chorum] ad altare quoddam Deiparæ Virginis se deportarent, ubi lectulus ad ejusmodi ceremoniam aptatus erat. Quo facto, die XXVII Maji anni MDLXXXIV, in festo sanctissimæ Trinitatis, primo mane [post suscepta Confessionis et Eucharistiæ Sacramenta, de manibus Patris Confessarii] inter ejusdem manus coram Sanctimonialibus omnibus, nuncupavit solennem Professionem, cum devotione et fervore animi quantam nemo potest imaginando definire. Delata deinde inter Sororum brachia ad infirmariam, curatrices suas rogavit, ut tantisper secederent; obductisque F lecto cortinis, egrederentur de cubiculo, quoniam volebat aliquantum requiescere. Paruerunt illæ: sed cum jam integra transiisset hora, neque motus ullus extra cubiculum perciperetur, ne tussis quidem tantopere ipsam solita gravare; expectatione incerta suspensæ, ad cubiculum regressæ sunt; apertisque cortinis invenerunt eam placide in Deo quiescentem, utpote a sensibus raptam ad contemplandum divina. Facies ejus pulchra atque venusta apparebat, rubicundæ et inflammatæ genæ, oculi firmiter defixi in Crucifixum; neque jam videbatur esse Soror Maria Magdalena, macilenta illa et pallida, sed demissus e Paradiso Angelus. Interim significantur omnia Matri Priorissæ: quare, cum aliis Matribus Sororibusque, illico se ad ipsam contulit; et sigillatim ingressæ in cameram, testes fuerunt operis admirandi, quod in famula sua faciebat Deus. Atque hæ primæ fuerunt vices, quibus visa est rapi extra sensus, id quod ei per duas continuas horas duravit. Neque minoris admirationis fuit, quod diebus quadraginta subsequentibus est factum: omni enim tempore matutino, post susceptum cibum Angelorum, in Deum absorpta remanebat.

conceditur ei facultas profitendi in lecto:

Hoc facto 27 Maji 1584 rapitur in ecstasim,

19 Quanto * porro diutius trahebatur et gravius invalescebat infirmitas, certiusque cognoscebatur thesaurus

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

** Cap. 21 et post dies 40 extremum debilis.*

A thesaurus absconditus in Magdalena, tantum crescebat metus Monachorum ne illam amitterent; decreverunt igitur communi consilio sanitati ejus a Deo poscere deprecando. Erat inter eas Soror quædam laica, nomine Dorothea, quæ sciens quam sæpe soleret Magdalena visitare corpus Venerabilis Matris Sor. Mariæ Bagnesiæ Florentinæ, in loco Capituli intra lapideam arcam devote asservatum, quadam Feria VI vesperi votum fecit pro Sor. Maria Magdalena, quod scilicet quam primum liceret dictum corpus tertio visitaret, dicendo singulis vicibus ter Pater et Ave: addebat vero ipsa Sor. Dorothea quod tribus Feriis tertiis (nam tali Feria Sor. Maria obierat) jejunatura esset, curaturaque tres Missas dicendas in honorem sanctissimæ Trinitatis. Votum istud illa nemini, nec ipsi quidem Beatæ, patefecerat; nihilominus earum Pater Confessarius, D. Augustinus, sabbato sequenti ingressus monasterium, ad Sacramenta Beatæ infirmæ ministranda, dixit ei; optare se, ut quamprimum posset, simul cum Sorore Dorothea et Sorore Veronica, altera ipsius monasterii Novitia, visitaret corpus Venerab. Matris Sor. Mariæ Bagnesiæ. Ad hæc Confessarii verba, sensit

facto pro se voto de visitando sepulchro Ven. Mariæ Bagnesiæ,

B ægra (quemadmodum postea Infirmariæ retulit) subito cessare catarrhum, tolli tussim, abstergi dolorem omnem pectoris atque laterum, nec non totum aliud malum; magnaque cum alacritate respondit; Imo, Pater, per Dei gratiam ire potero: non tamen ei dixit sanatam se esse; sed ipso digresso, ad Infirmariam ait: Scito quia sana sum, neque tussim aut aliud incommodum ultra patiar, sed absque fastidio prandium sumam. Admirata Infirmaria, eo magis quod reapse non audiret amplius tussientem; non tamen fidem habebat ejus verbis, quoad vidit sapide ac sine fastidio prandentem. Interim advenit Confessarius, imperavitque Sorori Dorotheæ, ut una cum Sor. Veronica Sor. Mariam Magdalenam duceret ad sepulcrum Sor. Mariæ Bagnesiæ. Tum vero obstupefacta Sor. Dorothea, quia idem ipsum cogitaverat Pater Confessarius, quod suo in animo clam versabatur, eidem indicavit votum pridie vesperi a se factum, et ipso illo mane renovatum; nihil autem sciens de obtenta gratia, magna cum fiducia ejus impetrandæ, sumpta ex tam felici concursu, una cum prædicta Novitia accessit ad Sor. Mariam Magdalenam, et sanam reperit. Ergo de lecto consurgens, simul cum ipsis, pedibus accessit quo volebat: et tribus integris horis, a decima octava usque

subito convalescit et votum implet.

C ad vigesimam primam, ante sepulcrum in oratione perseveravit; inde ad infirmariæ locum regressa, placidissime dormivit tota nocte, magna cum admiratione Sanctimonialium, quæ ad usque auroram diei istius viderant in periculo vitæ constitutam.]

CAP. VI Educenda ex novitiatu

20 Sic mirabiliter reddita sanitati dilecta Jesu filia, maximum novitiatui totique monasterio gaudium attulit. Videntes autem Superiores, quod particulari quadam ratione duceretur a Deo, atque de die in diem magis proficeret ad acquisitionem virtutis eminentis; deliberarunt de ea educenda e novitiatu, quamvis recentius professa, collocandaque seorsim in loco ubi commodius posset Domino deservire. Hoc illa cum audivit, ut erat aliena ab omni singularitate, vehementer indoluit; statimque ad Superiores accessit, instantissime supplicans, ne se abjunctam vellent ab aliis novitiis, quæ præ cunctis imperfecta maxime omnium egebat instructione. Placuit Majoribus deprecatio plena sanctæ humilitatis; quare assensum ei præbuerunt. Consecuta autem quod petierat, atque sub Magistræ directione confirmata, dici non potest quanto cum spiritus fervore sacris contemplationibus sese tradiderit. Quod si primo sui novitiatus anno eximiæ sanctitatis præluxit exemplo, multo id magis fecit hoc tempore,

petit et impetrat ibi relinqui

vires omnes alteri nulli rei impendens, quam ut acquireret ea bona, per quæ redditur anima accepta D
Deo. Semper meditabatur, quomodo posset alias inflammare in Dei amore, socias suas exhortans ad exequendum Dei famulatum cum humilitate ac mentis puritate. Ab ore ejus nulla unquam verba nisi sancta prodiebantur; excusabat suaviter alienos defectus, omniaque in bonum finem flectebat. Numquam nisi interrogata loquebatur citra necessitatem, et modicum id quod proferebat gratia et caritate condiebatur. Dum ergo magis magisque effervesceret ad opera sancta, frequenter in ecstasim rapiebatur; perveneratque ad tam sublimem perfectionis gradum, ut nulla omnino res disturbare posset intimam ejus cum Deo unionem. Quando vero divinæ Majestati placebat eam suis restituere sensibus, mox revertebatur ad novitias suas; cum iisque tam humiliter placideque versabatur, ut non videretur ipsa esse, quam paulo ante viderant tam sublimiter cœlestium rerum participatione frui.

ecstases crebras patitur,

21 Porro Superiores, considerantes magnalia Dei in hac germana famula sua, quandoquidem quotidie mane post sanctissimam Communionem eam videbant in mentis excessu ad sublimes notiones elevatam; mandarunt ei in virtute obedientiæ, ne sineret ejusmodi thesauros deperire; sed quæcumque Deus sibi manifestabat, communicaret cum Reverend. Matre Sor. Evangelista Jucundi Magistra sua, et Sor. Mariæ Magdalena Mori. Harum duarum prima etiamnunc vivit, multæ prudentiæ nec minoris virtutis Monacha et sanctitatis non vulgaris: quæ propriæ manus subscriptione jurato affirmavit, ipsam se oculis suis vidisse, quæ de Sor. Maria Magdalena referuntur in hac historia, præter alias plures Sanctimoniales, quæ idem ipsum asseverarunt hodieque asseverant. Narrabat ergo Sor. Maria Magdalena prædictis Matribus gratias et intelligentias, quæ sibi communicabantur a Deo in raptibus suis; et quamvis summopere desideraret manere abjecta et vilis in oculis alienis, omni tamen affectui suo prætulit semper obedientiam: gaudebat etiam vel sic fieri certior, an nulla hic lateret diabolica deceptio, consulto desuper Confessario, quæ securam ipsam esse jussit. Pro evidentiori autem veritatis testimonio Adm. Reverend. D. Franciscus Benvenuti, Gubernator et Confessarius monasterii, atque Pœnitentiarius ecclesiæ Cathedralis Florentinæ, propria manu subsignavit volumina quatuor, a Sanctimonialibus conscripta, quibus continentur devotissimæ et subtilissimæ cognitiones. Et hæc ab eodem data sunt recognoscenda Patribus Societatis Jesu: quorum judicio compertum fuit, nihil in eis contineri fidei Catholicæ ullatenus contrarium; sed raræ perfectionis præcepta, digna quæ in notitiam omnium adducerentur, ad omnes magis exstimulandos in studio cœlestium rerum.

quas jubetur cum duabus Monachis communicare, E

a quibus scriptas approbaverunt Patres Societatis, F

22 Porro * ut specimen aliquod earum rerum hic præbeatur, placet duas dumtaxat abstractionum ejusmodi mentalium phases, ipsis quibus eas dictavit verbis, exponere. Nesciebam, inquit, vivane an mortua, extra an intra corpus essem; sed solum videbam Deum, in seipso gloriosum, seipsum amare, seipsum intime cognoscere, solumque seipsum infinite comprehendere; amare autem creaturas purissimo et infinito amore; atque in unione unius individuæ Trinitatis, unum subsistere Deum amoris infiniti, summæ, incomprehensibilis, et inscrutabilis bonitatis. Itaque sic in Deo posita, nihil mei ipsius sentiebam, solumque me in ipso videbam; non me, sed ipsum Deum intuens, quantum scilicet intueri eum potest creatura, adhuc mortali carne circumdata, quando bene est disposita et divino amore inflammata. Mansi autem in ista consideratione quasi hora

** Cap 18 ipsa earum modum semel*

A hora una, quemadmodum postea deprehendi, regressa ad sensus pristinos. Quid in ista abstractione degustaverim, non possim ullis verbis exprimere; quia propter meam imbecillitatem comprehendere nequivi, id quod mihi tunc datum est videre et intelligere. Cognovi postea, quod definito extremi judicii die decreverat Deus exaltare nostra corpora ad tantam sublimitatem, ut nequirem id unquam enarrare aut etiam plene comprehendere: ideoque interius mihi sensi dici hæc verba S. Pauli, *Quia oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Dominus diligentibus se.* In hac consideratione permansi aliquanto temporis spatio, quo recogitavi magnum amorem, quo Deus fertur erga creaturas: quas omnes Jesu commendavi, et ad sensus meos redii. Alia vice, post similes raptus, quid intellexerit, retulit hujusmodi verbis: Vidi quod unitivus amor me conjunxerit et univerit Jesu, dans mihi intelligere magnitudinem et puritatem talis amoris, quantum ejus capax eram; licet videre me tunc faceret rem adeo grandem, ut totam comprehendere nullatenus possem; dicente mihi Jesu, quod tali modo se mihi vellet cognoscendum præbere, ut semper eum amare possem et amando numquam

iterumque declarante.

B satiari. Intellexi etiam quod ipsum amorem sic vellet cordi meo impressum, ut semper ejus recordando diligerem ipsum; quodque ejusmodi abstractiones mihi largiebatur, ut anima mea divinæ suæ Majestati perfectius uniretur. Subjunxit præterea, quod vellet, me instar turturis continuo gemere, sibique condolere, quod adeo parum amabatur et cognoscebatur a creaturis. Cognovi insuper quod omnes illæ animæ, quæ participes sunt sanguines Jesu, id est, quæ patiuntur aliquid in hoc mundo, sint leves et pulchræ in conspectu suæ divinæ Majestatis · et quod si anima posset cognoscere, in quanta magnitudine consistat dum amat Deum, præ dulcedine colliquesceret tota; econtrario in pulverem contereretur, si cognosceret suam deformitatem, dum amore divino privata permanet. Itaque more meo commendavi postea Jesu creaturas omnes.]

CAP. VII *Videt gloriam Sor. Mariæ Bagnesiæ;*

23 Consueverat Sor. Maria Magdalena, ut supra dictum est, frequenter visitare corpus Ven. Matris Sor. Mariæ Bagnesiæ Florentinæ; ibidemque ad animam illam sanctam, cui devotissima erat, dirigere preces suas ardentes. Hinc merita est sæpe eamdem videre in Paradiso: ac nominatim die XI Julii anni MDLXXXIV, vidit eam pulcherrimo modo, quem obe-

C dientiæ imperio adstricta his verbis exposuit. Vidi in Paradiso pulcherrimum thronum lucis incomprehensibilis, in quo sedebat beata Mater Sor. Maria Bagnesia, tota resplendens et plena singularis majestatis: et intellexi thronum istum esse ipsius virginitatem et puritatem, quæ præcipuo ipsi ornamento erat. Vidi etiam, quod prædictus thronus totus ornabatur monilibus pretiosis: atque hæc erant omnes eæ animæ, quas ad Deo serviendum induxerat, quæ circumcirca ad modum chori ipsam stipantes, maximam ei pulchritudinem conciliabant. Hæc est relatio, quam Sor. Maria Magdalena de re ista fecit: quantæ autem sanctitatis fuerit præd. Mater Sor. Maria Bagnesia, videre unusquisque poterit ex vita quam scripsit P. Fr. Alexander Capoccius Dominicanus, magnæ sanctitatis Religiosus, quam etiam referunt Pater Abbas D. Silvanus Razzius Camaldulensis parte 2. de Sanctis Tuscanis, et P. Fr. Seraphinus Razzius Dominicanus, illius frater, ambo doctrina et virtute conspicui.

C. P. VIII

24 Die XXI Maji anni MDLXXXV, cum benedicta hæc Virgo occuparetur in exercitiis monasterii, sentiretque cor suum a Deo moveri, secessit ad dormitorium novitiatus: ibique mox dejecta violenter in terram, mansit spatio haud modico temporis

velut mortua; deinde protulit sequentia verba, D Domine, quid a me vis? An forte exteriora pro interioribus? Intellexit autem (quemadmodum præd. Matribus ex obedientia retulit) quod Deus cupiebat ipsam in victu tenere modum singularem, utendo solum pane et aqua præterquam diebus festis, quibus usura esset cibis Quadragesimalibus, in satisfactionem grandium delictorum, quæ contra Deum committuntur a suis creaturis. Vidit postea præmium, dandum iis, qui propter Dei amorem privant sese consolationibus terrenis, ideoque dixit; O quam jucundus et amœnus est locus! sed magna etiam sunt opera, quæ præstare debent cupidi eo ingrediendi. Quod si hoc sufficeret, pro salute tuarum creaturarum; viverem mille annis hoc quo nunc modo, meque eo crederem gloriosam. Verbum tuum jubet me requirere cruciatum aliquem pro tuis creaturis. Vin, hoc esse contentus? Sit hic ipse. Vere potens es, Deus meus, nisi enim vocasses me et dejecisses in terram non respondissem tibi. Attamen fiat semper voluntas tua, quia malo mori potius quam summam puritatem tuam offendere in aliquo. Equidem me totam tibi volo permittere, scio enim quod mihi unitæ tecum nullus poterit esse molestus. Hanc igitur mihi gratiam facito, Jesu mi, ut continuo maneam derelicta beneplacito tuo. Die Jovis subsequenti, inter Officium, cum una ex Sororibus recitandum, fuit iterum allisa terræ: subitoque in extasim rapta, defixis in cœlum oculis, exclamavit, *Adsum, Adsum, Adsum*: et in persona Patris æterni subjunxit, Voco te, ut respondeas vocationi et petitioni meæ, quemadmodum tibi jam demonstravi. Ipsa vero eodem instanti respondit: Sane magnus et potens es. Mansit deinde contemplationi isti immersa per dimidiam horam et amplius; apparebatque ipsam multum pati, et sic terminatus est raptus.

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI. *vocatur ad singularem in victu abstinentiam, semel,*

E

iterum.

25 Die sequenti, interim dum more solito agebat cum novitiis, magno rursus impetu est humi prostrata; ubi aliquamdiu absque loquela mansit: tum dixit in persona Patris æterni: *Crastina die nihil gustabis nisi panem et aquam; et si hoc non facias retraham abs te oculos meos*; si autem feceris id quod monstravi tibi, implens voluntatem meam ac Verbi mei, quod tanto cum amore se dedit et dat tibi, complacebit mihi in te, sicut complacuit hactenus bene: si autem vis ut opus tuum mihi sit acceptum, cura ut sit voluntarium. Externum hoc opus, quod exigo a te, erit menti tuæ pro speculo. Neque timeas quæ faciet contra te adversarius tuus: nec enim permittam ut prævaleat adversum te. Dabo F spiritui tuo Angelos qui custodiant eum. Mater Unigeniti mei erit custos tua, ut non amittas impressionem passionis Verbi mei, quam tuo in corde sculpsi. Secura esto, quod dæmon inimicus tuus non cognoscet desideria tua, et ego implebo quidquid desideraveris. Postea siluit aliquantum: deinde in sua persona, tota in Deum resignata, dixit: Non moriar, sed adimplebo opera tua: atque his dictis rediit a raptu. Consideravit postea intra se, quid æternus Pater sibi imperasset. Videns autem quia aliter non posset servare modum vitæ singularem, sibi a Deo præscriptum, decrevit absque mora Superioribus suis indicare rem totam. Cumque hoc humillime ipsa fecisset, responsum ab eisdem accepit (eo quod vehementer metuebant latentem hic aliquam dæmonis fraudem) ut sese committeret obedientiæ; quod autem ad victum attinet, eo vesceretur quod in vita communi ordinabatur; nolle ut aliqua teneat particularem vivendi modum. Neque sane absque maturo consilio sic responderunt; decreverunt enim progressum rei expectare; probe intelligentes, quod si ea esset Dei voluntas, hanc manifesto aliquo indicio declararet. Et vero sicut cogitaverant, ita

tertio.

Illam post aliquantum probationem

24 evenit,

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

A evenit. Cum enim sequenti die adesset hora prandendi, et huic Dei famulæ appositi essent communes cum aliis Sororibus cibi; ipsa constricta per obedientiam, quam supra omnes alias virtutes habebat in pretio, voluit ex eis manducare : sed numquam ei possibile fuit vel unicam buccellam deglutire; quidquid enim masticaverat et introsumere conabatur, cogebatur foras ejicere per vomitum. Sæpius sæpiusque tentata res a Superioribus est, nec unquam succedere eis ex voto potuit : quare Pater Confessarius, cum Matre Priorissa inito consilio, potestatem ipsi fecit eam vitam tenendi, quam ab ea exigebat supremus omnium Dominus, affirmans quod certissimo jam novisset, eam Dei voluntatem esse, non illusionem diaboli. Ergo in festo S. Zenobii Episcopi Florentini, die XXV Maji anno MDLXXXV, cœpit in nomine Domini manducare panem et bibere aquam, præterquam Dominicis, quando manducabat cibos Quadragesimales, sicut Dominus jusserat. Et quamvis ægre eam haberet, quod contra communem usum singulariter vivere cogeretur; animo tamen læto id agebat, sciens talem esse Dei voluntatem.

Superiores ei permittunt.

B

CAPUT III.

Regula vivendi Sanctæ data a Christo, et vehementia amoris ejus.

CAP. IX Accepta divinitus vitæ forma,

Hoc etiam tempore, more solito rapta fuit, die XXVI ejusdem mensis et anni, ad contemplationem cœlestium; in eaque perstitit duabus horis absque loquela. Reversa autem ad sensus suos, solitoque adstricta per obedientiam, ut narraret quid interim intellexisset a Deo : cum profunda humilitate et magno animi dolore dixit : quod æternus Pater dedisset sibi tenendam formam vitæ, qua uteretur, confirmans præceptum de corpore sustentando dumtaxat pane et aqua : quodque volebat ut non ultra quinque horas dormiret, utque id faceret ordinarie supra saccum stramineum; permittens tamen, ut aliquando uteretur lanea culcitra. Volebat insuper ut verba sua essent mansueta, veracia, justa : intellectum ut haberet veluti mortuum, nihil unquam investigando earum rerum quæ ad ipsam aut alias pertinerent : memoriam, omnium oblitam, præterquam beneficiorum ab illo receptorum; voluntatem, nihil terrenum desiderantem, sed solum divinæ majestatis beneplacitum; potentias denique omnes, in Dei providentia

C fixas, ipsamque inter ejus brachia quasi mortuam. Dixit etiam ei Dominus, quod volebat ipsam instar Danielis ingredi in lacum leonum, id est, in multitudinem horrendissimarum tentationum, quæ ei essent per continuum quinquennium duraturæ : quodque ab hostibus infernalibus esset supra modum affligenda et fatiganda; denique quod instar auri deberet poni in fornace dolorum et cruciatuum corporis atque animi, unde purgatior rediret ad Dei conspectum. Intellexit postea, quod in hanc tribulationem, velut in lacum, immittenda esset proxima solennitate Spiritus sancti : ab ipsoque Domino certificata fuit, quod de omnibus esset relatura victoriam : eo quod Verbum ipsam vellet in lacu custodire. Virgo autem sanctissima, S. Augustinus, S. Angelus Carmelita, S. Catharina Senensis, speciales Patroni sui, ei essent portaturi refectionem cibi spiritualis, accipientes eum ab humanitate Verbi, cujus virtute reficienda esset, nec a tentationibus unquam superanda. Promisit etiam illi Pater æternus, quod ante suam probationem infusurus ei esset Spiritum sanctum, ut hoc scuto interius communita, generose iniret prælium contra dæmones. Denique monstravit ei lacum leonum, id est, tentationum ac tribulationum, quas passura esset post receptum

intelligit se quinque annis probandam,

velut in lacu leonum :

D Spiritum sanctum. Ad istum vero aspectum subito impalluit, ostendens maximum terrorem conceptum a formis spurcissimis dæmonum, in similitudinem horribilium bestiarum quas videbat : læto tamen animo offerebat se æterno Patri, ad quemcumque cruciatum et pœnam sustinendam.

27 Non multum abinde fluxit temporis, quod iterum post sacram Communionem sensit se vocari a Jesu suo per hæc verba : Veni, sponsa mea : ego enim sum qui te ex mea mente eduxi, posuique in utero materno, atque ibi mihi in te complacuit. Ad hanc vocationem subito ipsa se movit : cœpitque per monasterium quærere inflammato vultu Jesum suum. Interim denuo audivit se vocantem hoc modo. Veni; ego sum qui te extraxi de utero materno, mihique univi, in te mihi complacens. Denuo igitur majori cum zelo cœpit quærere Jesum. Prius autem quam consisteret, vox cœlestis tertio ipsam appellavit, dicens; Veni electa mea : volo enim tibi dare Regulam, et modum ponere passionibus tuis, in omne tempus vitæ tuæ, usque dum te deducam ad me fruendum in terra viventium. His auditis facta est subito immobilis, absorptaque in extasim : in qua datæ ei sunt a Verbo æterno viginti regulæ, quas deberet omni vita servare, ad magis proficiendum in perfecta virtute : quas regulas in ipsius Verbi persona sic expressit. Ego sponsus animæ tuæ, Verbum æterni Patris mei, regulam tibi do in ipso eodem actu amoris, quem concessi tibi, faciens te participem magnalium puritatis meæ. Dilecta mihi Dilecto tuo, nota meam ac tuam regulam : meam, quia ipsam tibi do; tuam, quia debes illam servare. E

CAP. X a Jesu, ipsam tertio vocante,

I. Requiro a te, ut in omni actione tua, interna et externa, semper respicias in puritatem illam, quam te feci intelligere : cogita autem, quod omnia opera ac verba tua debeant esse ultima.

audit viginti Regulas sibi servandas.

II. Curabis, pro posse tuo et gratia quam tibi daturus sum, ut habeas tot oculos, quot animas tibi sum concessurus.

III. Numquam dabis consilium vel mandatum ullum, licet id tibi liceat, quin prius mihi in Cruce pendenti ipsum notum feceris.

IV. Non notabis aliquem defectum ullius mortalis creaturæ, nisi prius cognoveris ipsum saltem esse istius creaturæ.

V. Verba tua sint sincera, veracia, gravia, atque ab omni adulatione remota : semper autem me adduces in exemplum operum, quæ debent facere creaturæ. F

VI. Noli committere ut tibi, cum æqualibus conversanti, comitas superet gravitatem, aut gravitas excedat mansuetudinem et humilitatem.

VII Fiant omnia opera tua cum tanta mansuetudine atque humilitate, ut videantur esse magnes ad trahendum animas versus me; et cum tanta prudentia, ut sint pro regula membris meis, id est, animis religiosis et proximis tuis.

VIII. Noctu diuque esto sitibunda, tamquam cervus ad aquam, id est, exercendam semper caritatem erga membra mea; æstimans debilitatem et lassitudinem corporis tui, sicut terram ex qua plasmata es.

IX. Conaberis, quantum tibi concessero, esse cibus famelicis, potus sitibundis, vestis nudis, hortus incarceratis, et refrigerium afflictis.

X. Cum iis quos relinquo in mari hujus mundi, esto prudens sicut serpens; et cum electis meis, simplex sicut columba; illos timens, tamquam faciem draconis; hos vero amans, tamquam templum Spiritus sancti.

XI. Esto domina passionum tuarum, gratiam istam a me postulans, qui sum Dominus omnium creaturarum.

A xii. Condescendes creaturis meis, sicut ego conversans in mundo utebar summa caritate; habens semper in auribus hanc sententiam Apostoli mei, Quis infirmatur, et ego non infirmor?

xiii. Non privabis quemquam re ulla, quam dare potueris requisita: neque privabis aliquam creaturam re ulla ipsi concessa, nisi prius in mente tua habuerit, quod ego sum scrutator cordium, et quod te debeam judicare cum potestate et Majestate.

xiv. Tanti æstimabilis Regulam tuam et Constitutiones ejus una cum votis, quanti volo ut æstimes meipsum; satagens insuper ut in omnium cordibus insculpas amorem vocationis, ad quam eos vocavi, et Religionis.

xv. Vehementer desiderabis omnibus subjici, et alicui præferri exhorresces.

*. i. Confessario.

xvi. Non credes refrigerium, quietem, et solatium alibi constitutum esse, quam in contemptu et humilitate.

xvii. In dies illo desines efficere ut creaturæ cognoscant desideria tua et voluntates meas, nisi quantum ego tibi dedero et * Christus meus.

xviii. Perseverabis in continua oblatione omnis B desiderii tui atque operis, simul cum membris meis, intra me.

xix. Ab ea hora qua discessi a matre mea purissima, id est ab hora vigesima secunda, usque ad illam qua receptura me es, manebis in continua oblatione Passionis meæ, tui ipsius, et creaturarum mearum facienda æterno Patri meo: idque tibi serviat ad præparationem pro sacramentali receptione mei: atque intra diem ac noctem Corpus et Sanguinem meum visitabis triginta tribus vicibus.

xx. Ultima regula sit, ut in omni tam externa quam interna actione, quam tibi permittam, transformeris in me.

Post hæc conticuit aliquanto tempore: postea in persona Verbi prosequens addidit; Hæc est Regula, quam Dilectus animæ tuæ tibi dedit in actu amoris. Itaque acceptabis eam, et quæ ibidem continentur conservabis in corde tuo, ut eam effectui mancipes, nisi quando caritas vel obedientia impedirent visitationem corporis ac sanguinis Domini. Atque his actis experrecta est a raptu, in quo perceptas regulas quam accurate observaverit, ex progressu vitæ ejus intelligi poterit, ipsa certissimo id probante.

28 Non adeo grandis est vapor ardentis fornacis, ut aliquando major non fuerit flamma, quam ex C corde ejus prorumpere faciebat ardentissimus ignis divini amoris. Itaque cum in raptibus suis aliquando defixisset purissimum suum intellectum in contemplationem illius infiniti amoris, qui Deum movit, ut pro homine, vilissima creatura, tantum faceret; non poterat se continere quin exclamaret, O amor! o amor! o Deus, qui amas creaturas amore puro! O Deus amoris! o Deus amoris! O Domine, noli amplius amare, noli amplius amare. Nimius est, o Jesu mi amor, quem habes erga creaturam tam vilem et humilem. Quadam autem vice, cum simili modo rapta esset, sumpto in manum Crucifixo, cœpit currere per conventum; et eructando amorosa colloquia cum Verbo divino intensosque affectus, exclamare, O amor! o amor! o amor! Hoc autem faciebat suaviter subridens, vultuque tam pleno lætitiæ, ut cunctis in eam intuentibus mirabilem affunderet consolationem. Defigebat illa nunc oculos in cœlum, nunc deprimebat in Crucifixum, nunc eumdem pectori apprimebat suo, et stringebat brachiis cum fervore excessivo; interim vero replicabat identidem, O amor! o amor! Numquam cessabo, Deus mi, te appellare amorem, jubilum cordis mei, spem et confortationem animæ meæ. Deinde ad Sorores, quæ ipsam sequebantur, conversa dicebat: Nonne scitis,

CAP. XI *In raptu declarat vehementiam amoris sui,*

o caræ Sorores, quod Jesus meus non sit aliud D quam amor? imo fatuus sit præ amore? Fatuum præ amore te dico, Jesu mi, et semper dicam. Totus amabilis et jucundus es, totus recreativus et confortativus, totus nutritivus et unitivus. Tu es pœna et refrigerium, fatigatio et quies, mors et vita simul: denique quid non est in te? Tu es sapiens et jucundus, altus et immensus, admirabilis et indicibilis, inexcogitabilis et incomprehensibilis. Detinebat continuo oculos in latus Crucifixi intentos, in quo videbatur mirabilia intueri; unde perquam prolixe loquebatur de summo amore, quo fertur Deus erga genus humanum, atque de altissimis mysteriis, quæ pro redemptione nostra operari voluit incarnatum Verbum. Alias exclamabat. O amor! o amor! Conversaque ad cœlum dicebat, Da mihi, Domine mi, vocem tam robustam, ut te amorem esse dicens, exaudiar ab Oriente in Occidentem, atque per omnes mundi partes usque ad infernum, ut cognoscaris et honoreris tamquam verus amor. O amor, solus tu penetra et transi, frange et liga, rege et guberna omnia. Tu es cœlum et terra, ignis et aer, sanguis et aqua, Deus et homo. Quis autem possit vel cogitando comprehendere vel loquendo E explicare magnitudinem tuam, cum sis æternus et infinitus? In hujusmodi amoris excessibus transigebat aliquando dies integros, ut videretur ad Angelicam quamdam vitam proxime accedere, et cœlestibus deliciis pasci. In iisdem actibus sermo ejus tam devotus erat et inflammatus, tam plenus compassione erga Jesum suum in cruce pendentem, ut non tantum nomine, sed ipso opere videretur referre Magdalenam illam, quæ stabat dolorosa supra montem Calvariæ, cum Verbum incarnatum spiritum suum redderet æterno Patri.

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

eumque cupit omnibus innotescere;

29 Quandoque cœlesti ardore stimulata, currebat velociter versus chorum, ubi supra coronam muralem prostabat Crucifixus; eoque ascendens incredibili cum agilitate, refigebat eum a Cruce, et sessum concedens tenebat in gremio: sublatisque e capite velamentis tergebat sudorem ac sanguinem, quem sibi spargere videbatur dilectus. Sponsus suus: idque faciebat cum tanto fervore spiritus, ut præsentes Monachæ formidarent, ne pectus, impar sustinendo tanti amoris incendio, disrumperetur. Est porro perquam mirabile dictu, quod cum postea Sorores accepissent velamenta illa et lineos pannos, quibus usa fuerat ad devota istæc obsequia Crucifixo exhibenda; eos invenerint tam plenos sudore et adeo madidos, ut videretur revera F mortuum Jesum habuisse inter brachia, ea omnino forma qua erat, quando inter dirissimos crucis dolores patiebatur mortem pro humana salute. Exuberabat quotidie magis ac magis cœlestis ardor dilectæ Sponsæ Jesu; et internus calor aliquando sic excedebat modum, ut sæpe media hieme nequiret pectoralia lanea sustinere: quin etiam necesse haberet laxare tunicam, quo liberius foras erumpere possent amorosa istæc incendia. Multoties etiam cogebatur bibere frigidissimam aquam magna in copia, eique brachia sua immergere; quin et vultum suum eadem conspergere, ipsamque immittere in sinum, dicendo, quod videretur sibi ardere atque consumi: suspiciensque in cœlum replicabat crebro, Non possum amplius tantam flammam sustinere. Et sane, nisi superhumano auxilio fuisset refocillata, fieri non poterat, ut servaretur in vivis. Inter istos autem affectus amorosos, singularier admirandus dici potest is, quem ostendit die Inventionis sanctæ Crucis. Cum enim tali die mane communicasset, stetit per horam integram immobilis quasi turris, prolixe disserens de excellentia et nobilitate Crucis Jesu sui, cum ardentissimo mentis fervore. Deinde defixa in

tergit sudorem Cruxifixi,

CAP. XII *refrigerio externo opus habet,*

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

de amore sublimiter sentit,

A in contemplatione Verbi incarnati, supra illam confixi, cœpit exclamare: O amor! o amor! quam parum nosceris et amaris! Si non invenias, ubi requiescas; veni, o amor, totus in me, quia bene te excipiam. O animæ ab amore creatæ, cur non amatis amorem? Et quid est amor, nisi Deus? Deus caritas est. O amor! tu me destruis et consumis; tu me facis mori, et tamen vivo. Sentio dolorem dum me facis intelligere quam parum ameris et cognoscaris. Interim faciebat gestus adeo pios, ut indicibilem devotionem excitaret omnibus sibi adstantibus, modo brachia extendens, nunc manus complodens: neque poterat satiari dicendo, Venite, animæ, ad amandum amorem meum: venite ad amandum Deum vestrum.

ad eumque socias Monachas invitat:

30 Quam autem ardens esset amorosa illa flamma, quæ purissimum ejus cor adurebat, poterat ex vultu cognosci, qui ipsimet igni videbatur simillimus: unde cogebatur aliquando, confecto ex capitis sui pannis flabello, ventulum sibi facere ad mitigandum tam grande incendium. Quin etiam in medio ejusmodi affectu currebat sæpe per conventum et hortum, dicendo se quærere animas quæ cognoscerent et amarent amorem. Quod si tum forte B alicui Sororum occurreret, manu ipsam apprehendebat; fortiterque adstringens, dicebat ei, O anima, amasne amorem? Quomodo vivere potes? Numquid sentis consumi te et amore mori? Cum autem bono temporis spatio sic ambulasset, arripiebat funes campanarum, easque pulsans, alta voce clamabat: Venite, animæ, ad amandum; venite ad amandum amorem, a quo tantopere amamini. Dictu autem incredibile est, quantopere ejusmodi effectis Spiritus, animæ præsentium eis Monacharum accenderentur ad devotionem, simul et raperentur in admirationem. Supra omnes autem amorosos ejus excessus, quorum numerus propemodum infinitus erat, mirabile fuit, quod in raptu quodam aliquando sic ostendit. Transegerat diem integrum in contemplatione cœlestium, tantoque cum fervore locuta fuerat de divino amore, ut videretur esse Angelicus spiritus, e cœlo dimissus ad exprimenda illius magnalia. Unde supra modum defatigata atque extreme debilis, cum vellet restaurare vitales spiritus, sumpsit in manus Crucifixum et sacris ejus plagis os applicans, visa fuit a Monachis glutire quidpiam, eo plane modo quo solemus quando delectabilem aliquem cibum gustamus. Postea ejusmodi verba protulit, ex quibus C clare dabatur intelligi, quod suaviter pascebatur in vulneribus Jesu: redivitque a raptu cum tanta spiritus plenitudine et sic cumulata gaudio, ut appareret eam cœlesti manna refectam esse.

solatium ex latere Crucifixi fugit.

CAPUT IV.

Examen conscientiæ in ecstasi factum: quinquennalis probatio, post præparatorios ad eam raptus.

CAP. XIII

Coram Deo conscientiam in raptu examinans,

Quam diligens fuerit in examinanda conscientia, et quam intentum teneret mentis oculum in qualemcumque vel minimum nævum, quo posset cor suum inquinari; intelligi poterit ex quodam examine, quod aliquando coram Deo audita est facere. Cœpit igitur provoluta in genua recitare Psalmos, *Domine quid multiplicati sunt?* etc, *Qui habitat in adjutorio* etc: quibus absolutis dixit: O Jesu mi! quænam fuit prima quam habui hodie cogitatio? Doleo quod non fuit de te; sed timui ne hora tardior esset vocandis sponsis tuis ad laudandum te; neque fuit de offerendo me tibi, teque honorando. Postea, o Jesu mi, abivi in chorum, ut offerrem me tibi: sed non resignavi me totam et D per omnia in tua voluntate. O Deus benignissime, quam ego misericordiam potero expectare a te, quæ non me totam dimisi in te? Fac mihi misericordiam, Domine mi, quamvis non merear, sed potius mille infernos. Postea, quando veni ad laudes tuas, plus molestiæ accepi ex eis quas videbam deficere in aliqua ceremoniarum parte et inclinationibus præscriptis, quam curæ ut honorarem te, tibique laudes meas offerrem, in unionem earum quas offerunt tibi beati Spiritus. Æquum est sane ut a te petam misericordiam, o magne Deus, quia in eo quod ad te atque ad laudes tuas pertinet tam multos commisi defectus. Cum autem accessi ad communicandum Corpori et Sanguini tuo, quo debebam possibilem omnem affectum deferre, doleo quod non habuerim intentionem faciendi hoc in memoriam Passionis tuæ, sicuti jussisti; neque cogitavi de unienda tecum anima mea, sed cogitavi quid facere possem, ad cordis mei quietem comparandam. Audivi quidem primo verbum tuum, sed magis cogitabam an verum esset quod nos simus (sicut nos fecistis dicere per Christum tuum) servi inutiles; neque cogitavi amorem quo me prosequeris. Verumtamen, Domine mi, aliud mihi non superest, quam ut efflagitem misericordiam. E

per omnes diei totius actiones,

32 Quando ivi ad Sanguinem tuum recipiendum in sacramento Pœnitentiæ, magis consideravi quid deberem dicere Christo tuo ad pacandum cor meum, quam quale beneficium istic mihi facias, lavans animam meam in sanguine tuo: neque satis fiduciæ habui in te, quod mihi dares auxilium et gratiam ad componendum cor meum. O Deus meus, Ecqua fuerunt prima quæ hodie protuli verba? Reprehensionis verba fuerunt (hoc autem dicebat, quia, cum esset pædagoga, novitiam quamdam corripuerat et modus meus loquendi, parum mansuetus et suavis, fuit causa quod illius cor inquietatum fuerit: pejus autem fuit, quod etiam defecerit ibi caritas: quia, quando vidi ejus cor in quietatum, non sategi ut illud quietum redderem, ut per hoc tecum uniretur. Ecce, Domine mi, quem fructum referam ex tanta tua unione atque ex lumine quod mihi donas; quodque si dares alteri alicui creaturæ, magis exinde tibi grata foret: ego vero misera et infelix nullum inde fructum capio, quandoquidem caream caritate erga Sponsas tuas. Ignosce mihi per tuam obsecro Passionem. Porro cum accessi ad loquendum cum ista creatura (dicebat hoc, quia iverat ad cratem, locutura cuidam suæ amitæ, et fuerat in ecstasim rapta) doleo quod commiserim magnam hypocrisim, faciens me reputari id quod non sum: quamvis enim creaturis tuis fecerim signum, non tamen commerui ut me intelligerent. Monstrabam quod haberem animam tecum unitam, et tamen tu scis quam sæpe fuerit evagata a te: monstrabam quod essem vera religiosa, tu autem nosti qualis sim. Peto misericordiam Deus meus pro hypocrisi ista grandi, et offero sanguinem tuum, pro me cum tanto amore fusum. F

etiam minimos defectus notat,

33 Inde ivi ad dandum corpori meo necessarium cibum, sed quam intentionem habui honorandi te? quandoquidem non sum recordata ut offerrem tibi tot et tot pauperes, qui forsan multo tempore steterunt pulsantes ostia, ad quærendam buccellam panis quam nemo eis dabat. Mihi vero miseræ ac miserabili, absque ullo meo labore, et quod est pejus absque ullo merito meo, provisum fuit a religione de eo quod opus est corpori sustentando. Neque solum in hoc te offendi, sed etiam in eo quod tot verborum causa fuerim isti tuæ Sponsæ, licet scirem quod eo loci non erat licitum loqui. Ecce, Domine mi, invenio in omnibus actionibus

et graviter se redarguit,

A nibus meis quod offenderim te: quomodo igitur potero comparere ante faciem tuam, ad petendum a te dona tua et gratias, atque ad alias creaturas tibi commendandas, quæ ipsa sic te offendi, ut indigna sim cui misericordiam præstes? Sed amor tuus, qui se movit ut venires in terras, et sanguinem tuum funderes, etiam te moveat ad miserendum animæ meæ. Postea quando non ivi ad laudandum te simul cum aliis Sponsis tuis, solum per culpam meam id factum est: quia quando anima illa mihi dixit ut non irem, statim consensi non ire. O Jesu mi, si illa me rogasset ut aliquam caritatem facerem, non ita cito ei annuissem. O Domine mi, quomodo possum sperare quod illuc ventura sim, ubi semper laudabo te cum beatis Spiritibus, quandoquidem neglexi laudare te cum tuis Sponsis? Offero tibi sanguinem tuum, ut eo interveniente mihi facias misericordiam. In isto vero opere, quod feci, quam intentionem habui honorandi te, mi Domine? quandoquidem magis dolui de amisso tempore, quod donando te mihi sustulisti (indicat nempe tempus quo fuerat alienata a sensibus) quam dolui quod non obtulerim animam meam tibi. Feci B quidem signum virgunculis tuis ut silentium tenerent, sed non consideravi quanto magis obligarer tenere animam meam tibi conjunctam.

ac misericordiam humiliter petit,

34 Quando autem invocandus fuit Spiritus sanctus, mens mea adeo longe evagabatur a te, ut in memoriam mihi non venerit modus, qui mihi esset in eo tenendus, adeo ut illæ quæ breviori tempore quam ego in Religione fuerunt, sint me prudentiores. Ecce, o Jesu mi, quomodo in omnibus operibus meis deliqui? qua ratione potero coram tua bonitate apparere, quæ tantopere te offendi? Denuo offero tibi sanguinem tuum, qnia illo mediante solum exspecto indulgentiam. Quantum porro deliqui faciens istud aliud opus, ut non sustinerem modicum laborem in formando gressu? Deliqui, inquam, omittens quod facere obligabar: et rogavi alias ut pro me facerent caritatem, et interim non feci ipsam animæ meæ. Magis solicita fui, ne meipsam fatigarem, quam ut te non elongarem a me. In omnibus operationibus meis invenio defectum. o Deus meus! Sed tu dissimulans tantas offensas, per tuam solam bonitatem denuo me traxisti ad te, ubi tantum luminis mihi das, ut si illud alteri alicui animæ dares, plus inde fructus faceret quam faciam ego, misera et miserabilis. Accessi postea ad restaurandum corpus cibo, et non sum recordata tot pauperculorum qui non habent quid edant, et tu, Domine mi, C tam large mihi providisti. Denuo offero tibi sanguinem tuum pro tot offensionibus quas commisi. Heu mihi, Domine mi! Jam tenebræ ingruunt, et ego nullum opus feci absque tua offensa. Quid ego faciam? O Deus meus! Si tantum hodie offendi te, nolo prioribus addere offensam ultimam, quæ esset non confidere in te et in misericordia tua. Scio, Domine, quod non merear veniam: sed sanguis, quem fudisti pro me, facit me sperare in te, quod mihi ignosces. Hoc examine facto et raptu eodem nihilominus durante, contulit se ad secretum in monasterio locum, ubi atrocibus flagellis maceravit carnem suam: atque ita ad se rediit, postquam Deo benedicto commendasset omnes creaturas, et pro iis obtulisset sanguinem Jesu Christi.

tamquam nihil bene operata.

CAP. XIV Rapta in Vigilia Pentecostes,

35 Inter omnes ecstases hujus dilectæ Sponsæ Jesu Christi admirabilior illa fuit, qua rapta extitit in Vigilia Pentecostes, anno MDLXXXV: in hac enim perstitit per octo continuos dies, scilicet a prædicta Vigilia usque ad festum sanctissimæ Trinitatis; solum ad duas horas per diem in se rediens, ad satisfaciendum Officiis sacris, et necessitati vitæ, modico pane et aqua ac modicissimo somno sustentandæ. Interim, quovis matutino tempore, recepit D Spiritum sanctum sub variis formis, videlicet ignis, fluminis, columbæ, columnæ, nebulæ, venti, et linguarum ardentium: et tunc fiebat tam læta et resplendens, tamque sublimiter loquebatur de mysteriis magis reconditis, ut miraculo similis res videretur. Quin etiam loquens in persona æterni Patris, vel Christi ejus, vel sua ipsius, mutabat sic vocem, ut etiamsi verba non intelligerentur, cognosci potuisset per ejus linguam personas varias loqui. Tam multæ etiam fuerunt cognitiones, quas in illo raptu communicavit illi Dominus, ut notatæ a Monachis, sicut ab illa prolatæ fuerunt, justum volumen compleant, unde formata est accessio tertiæ Partis ad hanc ejus Vitam.

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI

usque ad Dominicam Trinitatis,

36 Verumtamen ut aliquod specimen supradictæ ecstaseos demus, dico quod in Vigilia Spiritus sancti, quæ isto anno incidit in VIII Junii, vocata fuit a Patre æterno, per hasce voces: Veni, sponsa mea, quies et stimulus spiritus mei. Ad quæ verba statim extra se rapta respondit: *Ecce venio: venio cito: cito venio:* et post quamdam sine loquela moram, cœpit loqui in persona Verbi hominem induti. Scito quod E usque ad diem, cujus celebratis hic in mundo festum, quoque tam intrinsece te ligasti mecum, et ego tam copiose me dedi tibi (intelligebat diem Professionis, quam anno superiori fecerat in festo sanctissimæ Trinitatis) mecum manebis unita tam stricte, ut particeps futura sis divitiarum cœlestium. Scito etiam quod inde per quinquennium, sicut tibi alias dixi, privabo te sensu gratiæ meæ, non tamen ipsa gratia, quæ semper manebit tecum. Ejusmodi privatio tibi continget ex beneplacito Patris mei, ad exhilarandum Angelos et beatos illos Spiritus, qui consistunt ante thronum sanctissimæ Trinitatis, in exemplum mortalium creaturarum, atque ad augendam pœnam damnatorum et confusionem dæmonum, refrigerium etiam animarum in Purgatorio, et tuam ipsius consolationem.

intelligit se quinquennio probandam,

37 Volo insuper tecum agere sicut dux generosus, qui prius quam militem aliquem suum exaltet, multipliciter probat: sic et ego, priusquam te exaltem in conspectu Patris mei, probare te cupio. Curabis igitur, ut habeas in te cognitionem tui non esse, semperque obsecundes internæ inspirationi quam tibi daturus sum, eamdem effectui mancipando sicuti fecisti usque nunc. Quamvis autem id feceris studiose, deinceps tamen multo solicitius debebis hoc F facere. Curato ut serves, interim documenta omnia, quæ tibi dedi, idque cum omni sinceritate: reprehendes etiam defectus alienos, semper dicendo omnem veritatem. Dico tibi insuper, quod si fueris attenta, omni sexta feria, ad eam horam qua ego exspiravi, recipies spiritum, quem ego commendavi Patri æterno; quod licet sensu perceptura non es, fiet tamen semper tibi. Sicut enim creatura non potest vivere absque corde, sic ego non potero esse absque te, quotiescumque venies in cognitionem tui non esse. Quamdiu autem ejusmodi cognitio erit in te, esto certa quod semper eris unita mecum, et pax mea tecum manebit, quamvis tibi videberis esse in continuo agone: quia durante privatione illa, qua te volo exercere, egredientur ab inferno leones multi, teque venient oppugnatum, et magna molestia afficient: neque solum exterius, sed multo majori cum impetu interius conabuntur te oppugnare. Verumtamen non permittam eis ut te possint prosternere: semper instructa eris gratia mea, sicuti es modo: imo quanto illi vehementius te aggredientur, tanto abundabit magis gratiosum auxilium meum in te, quamvis absque ullo ejus sensu vel gustu.

subtractione omnis sensibilis gratiæ:

ad quod paratæ auxilium suum promittit Christus,

38 Ad quæ illa prompta voluntate respondit, *Sufficit mihi gratia tua.* Postea cum aliquantulum siluisset

EX IT. L. VINCEN. PUCCINI.

A set magno cum effectu et copia verborum prosecuta est sermonem Verbi incarnati, dicens, Non omittent ii, quos tibi in subsidium dedi (Sancti scilicet speciales Patroni) deferre tibi pabulum spirituale, et sub umbra puritatis meæ velociter curres, nullum extra eam motum, nullum opus faciens: quamvis hoc quoque fiet a te absque ullo vel minimo sensu gratiæ. Contra quinque graves tentationes, a quibus molestius impugnaberis, armabo te donis jam tecum communicatis. Ad primum assultum sumes puritatem; ad secundum, meum ac tuum cor; ad tertium, stigmata mea tibi impressa; ad quartum, coronam spineam a me acceptam; ad quintum, grande desiderium salutis creaturarum mearum quod habes. Veniant licet dæmonia omnia contra te, ad te perterrefaciendam, tamen nil timeas: quemadmodum enim numquam desinit illorum invidia, sic numquam desinam conservare in te gratiam meam. Tu vero numquam omittas referre ea quæ tecum communicabo, notiones scilicet illas sublimes quas ei volebat concedere. Post hujusmodi verba, monstrans illa se percepisse divina monita, subjunxit in persona sua: O Verbum unigenitum, o Verbum incarnatum et homo factum, quis poterit exequi opera tua magna? B Tibi pusilla sunt, sed maxima mihi.

quo vincat omnes tentationes.

39 Huic cogitationi tantisper tacite immorata, cum se porro videret spiritu divino impleri, prosecuta est dicens. Quis unquam tantis assultibus resistere poterit, nisi qui totus fuerit transformatus in te, Deus meus, cæcus in vivendo se, verax in loquendo de te et de tuis creaturis? Quis cum his ita conversabitur, ut non ponat scandalum vel impedimentum amori tuo? Utique mansueti, pacifici, et patientes. Post hæc et alia plura cœlestia colloquia, quæ sicuti supra dixi, annotata sunt in libro seorsim, in persona Verbi unigeniti adjecit: Nolit metuere, carissima filia, quia semper ero tecum: et privatio illa, quam placuit mihi facere, erit clarum indicium et certissimum testimonium grandium donorum ac gratiarum tibi a me concessarum, nec non medium quo deducaris ad majorem perfectionem. Si te videris circumdatam gravissimis certaminibus, ita ut nescias quam in partem te vertere, existimans quod non sim tecum; scito in veritate quod numquam deserturus te sim. Ipsa vero respondit, *Sufficit mihi gratia tua, et in excessu mentis meæ non movebor in æternum.* Itaque humiliando se in conspectu Dei, post multos alios longosque discursus, tradidit se voluntati Dei, dicens: Omnia possum C in te.

CAP. XV *Ostenduntur ei dæmones,*

40 Eodem in raptu eodemque festo Spiritus sancti, in sublimitate spiritus ducta fuit ad conspiciendum lacum leonum, in quem brevi mittenda erat: quod manifeste agnitum fuit ex verbis ejus, ex eoque quod impallescens movebatur in modum qui cunctis commiserationem ciebat. Videbat scilicet infinitam quasi multitudinem dæmoniorum, dirissimas tentationes minitantium; audiebat velut rugitus horribiles leonum ferocissimorum: ideoque præ anxietate prostrata in genua, proferebat verba dolorosa, et quæ adstantibus cunctis excutiebant lacrymas. Sed quia cum vehementia extraordinaria loquebatur, non potuit nisi perparum in principio notari quid hoc esset. Principium autem hujusmodi erat. Invito cœlum et terram atque habitatores ejus in auxilium meum. Tunc ad Deum se vertens; Ubi est, inquit, o Deus meus, sol gratiæ tuæ? Mihi quidem obscuratus videtur, subtractaque penitus bonitas tua. Nunc derelicta sum, sicut corpus quod nullum membrorum suorum potest movere, et sicut truncus sterilis: quia gratiam tuam subtractam mihi esse audiens, juvare me nequeo. Postea fuit ei dictum a Deo, quod quia non valebat aliter juvare proximos, vellet ut juvaret eos tolerando labores et dolores D istos: ideoque subjunxit; Acerbissimam pœnam mihi adferent maledicti hæretici: nec enim in tali actu aliter eos possum nominare, qui licet semel receperint spiritum tuum, non tamen ambulaverunt in eo. Ad hæc tam multæ superbæ Sponsæ tibique rebelles incitabunt contra me ferocissimos istos leones, ut mihi dolorem et cruciatum augeant. Quod si saltem, o Verbum, ad te reverterentur infelices istæ animæ, beatam me crederem, et millies consentirem ut ad me cruciandam venirent dæmones.

41 Ergo circumdatam me video crudelibus hisce spectris, nec continere me possum audiens horrendos eorum rugitus, quin etiam voce sublata exclamem: quod si prohibear id facere exteriori sono, non potero cohiberi, quin saltem interius tantum clamem donec exaudiar. Vellent, o Jesu mi, spiritus isti diabolici prosternere fidem, destruere humilitatem, conculcare puritatem; et loco voluntatis resignatæ in te, cordi meo immittere aliam perversam: neque admiror, quod hoc exequi non valentes, revertantur contra me cum tanta violentia rabieque, quod satagant excitare tam ingentem strepitum, ut non percipiam sensum desuper mihi infusum a Deo. Accidit mihi plane sicut ei qui mortem expectat, cui E non minor est dolor videre gladium quo caput sibi auferri debet, quam ipsummet crudeliter moriendo experiri. Optime video, Domine mi, quod si remitteres potentiam manus tuæ, illi me vita privarent: vere enim optarent mihi eruere viscera, et ideo tanto cum impetu procurrunt in me. Sed Sponsus meus spiritum atque cor suum in me posuit, cum omnibus aliis donis; deinde exposuit me huic probationi et tentationi, volens ut ego patiar pro creaturis, quatenus se convertant ad eum. Recordor utique, o Verbum, umbræ cujusdam a te mihi datæ, ad quam debeo confugere aliquantulo tempore, ut non sentiam tam horribiles rugitus et terribiles voces, neque videam adeo terrificos aspectus dæmonum. O Verbum æternum, tu me induxisti in lacum tam spatiosum, ut nesciam in quam partem vertere me possim, ubi non videam et audiam tot ferocissimas bestias, quæ ore hianti veniunt ut deglutiant me. Quid igitur faciam? Optimum erit si me levem supra meipsam, faciensque de necessitate virtutem, honorari me ex illis ipsis æstimem, atque in tormentis meis glorier. *Redime me a calumniantibus me. Generatio mea ablata est, et convoluta est a me. Oportet me* F *gloriari in variis tentationibus. Timor et tremor venerunt super me, et contexerunt me tenebræ: æstimata sum tamquam mortuus a corde.* Expande supra me, Domine, dexteram tuam et corrobora me. Atque in hunc modum plura alia successive dixit, quæ scripta ubi supra. Intellexit etiam in isto raptu, quod usque ad diem sanctissimæ Trinitatis subtrahendus sibi non esset sensus divinæ gratiæ, sed econtra magis a Spiritus sancto confortanda foret, ad pugnam spiritualem quæ imminebat.

a quibus tentanda,

Deum invocat.

CAP. XVI *Probationem hanc ingressa* 16 *Junii* 1585,

42 Postquam supremus omnium Dominus veram hanc famulam suam tam efficacibus notionibus præmunierat, tantisque ditaverat gratiis, emergens a raptu illo, qui diebus et noctibus octo continuis ei duraverat: in die sanctissimæ Trinitatis, XVI Junii MDLXXXV, subtractus est ei sensus gustusque gratiæ interioris: atque ex tunc cœperunt horribilia dæmoniorum spectra et crudeles tentationes taliter ipsam exagitare, ut cuicumque et quantumcumque sanctæ creaturæ terrorem et formidinem incutere debuissent. Et quemadmodum receperat a Deo quinque singularia dona, scilicet stigmata in anima et spineam coronam, desponsationem cum Jesu et cor ipsius, atque participationem puritatis divinæ; sic etiam ex adverso intellexerat quinque gravissimis tentationibus

A nibus impugnandam se esse. Ac primo circa fidem passura erat multa certamina, secundo in tentatione superbiæ, tertio in motibus sensus: præter quæ involvenda erat tantæ obfuscationi mentis, ut pluries potuisset in desperationem cadere, nisi vigilantissimam solicitudinem adhibuisset: denique inordinatus gulæ appetitus supra modum debebat eam impugnare, cum infinitis aliis tentationibus. Propterea dicebat sæpe, non videri remansisse tentationem aliquam in inferno, quam non esset experta; et cujus causa, propter excessivam ejus feritatem, non sit passa dolores quasi intolerabiles. Inter hæc tamen atrocissimus et supra quam æstimari possit dirus erat dolor, quem sustinebat ex formidabili aspectu dæmonum, qui ipsi continuo se offerebant sub diversis figuris, ostendentes ei infandam multitudinem scelerum humanorum. Omni præterea hora insonabant ejus auribus ululatus horribiles et blasphemiæ nefandæ, auditumque sic occupabant aliquando, ut ægre intendere posset Sanctimonialium sermonibus. Neque hic furor stetit, modo enim dæmones eam deturbabant de scalis; modo ab iisdem, velut a venenatis serpentibus admorsa, patiebatur cruciatus enormes. Cum autem vellet corpori quietem noctu
B indulgere, dici non potest quot modis eam exercerent, per quatuor vel quinque continuas horas.

an. 1586 accipit inducias a 20 Julii ad Octobrem.

43 Hunc in modum multi transierunt menses, usque dum ad decimum quartum perveniret; quando in die S. Margaretæ anno MDLXXXVI, ad celebranda divina Officia in choro assistens, rapta in spiritu, intellexit quod Jesus benedictus volebat, usque ad mensem Octobrem proximum, sublevare aliquantulum tentationes ejus. Itaque interea temporis, intellectu sublimibus cogitationibus occupato, sæpius fuit alienata a sensibus, et donis cœlestibus locupletata: [ac specialiter mense Augusto, quando una in extasi perseveravit quatuor diebus quatuorque continuis noctibus, nec nisi duabus quotidie horis revertebatur ad sensus, pro explendo divino Officio, et modico pane cum aqua sumendo. Cœpit ei ista ecstasis a die XI mensis prænominati usque ad XV: sed altissimis divinarum rerum notionibus fruens, parum admodum loquebatur: solumque exterius videbatur tota absorpta in contemplatione mysteriorum celsissimorum.] Affligebatur nihilominus timore grandi, ne esset hæc nova aliqua fraus dæmonis. Quare ut securam eam redderet Deus, quod ex sua voluntate id ei accideret, citra ullam
C illusionem; dum quadam vice per mentis excessum in eo erat tranformata, demonstravit ei clare veritatem facti; eique in signum dedit, quod vellet ut diebus continuis quindecim absque ullo materiali cibio miraculose sustentaretur, præterquam Dominicis et feriis duabus quintis, intra prædictum temporis spatium obvenientibus; quibus permittebat, ut modico pane et aqua exigua reficeretur, Dominicis autem. Quadragesimali cibo. Id quod ipsa, præhabita tamen Superiorum licentia, accurate complevit: omnes autem deliciæ suæ erant in sacro Angelorum cibo, quem quotidie mane sumebat cum ineffabili devotione. Verumtamen ultra molestias, quæ naturaliter comitantur jejunium, fuit eodem tempore dirissimis pulsata tentationibus. Quin etiam vice quadam sacco suo incumbens, fuit per horas quinque continuas crudelem in modum a dæmonibus raptata et fustigata. Fuit insuper cum sibi videbatur secari membratim, aut tam graviter percuti ut cogeretur proferre dolorosas illas voces, quibus usum legimus S. Antonium, quando similiter verberabatur a diabolis; Domine mi, ubi es? Sed postmodum molestiis liberata, a Deo cœlestibus donis largiter fuit remunerata

** Cap. 48 et extasi quatriduana fruitur.*

D
EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

CAPUT V.

Miracula probationis tempore patrata per Sanctam, et favores aliqui eidem tunc concessi.

C. XVII

Usque adeo sibi placuit Dominus, potentiam suam ostendens admirabilem in hac dilecta famula sua, ut non solum divinis suis muneribus ditatam fecerit apparere in terris, velut spiritum Angelicum; sed voluerit etiam in ea demonstrare magnitudinem suam, ea per ipsam operando, quæ vires humanæ naturæ excedunt. Apparuit hoc in multis miraculis, quæ adhuc vivens operata est, quæque velut specimina raræ sanctitatis notata reperientur in hac historia, secundum ordinem temporum quibus acciderunt. Primum eorum hujusmodi fuit. Filia cujusdam Nobilis Florentini, nomine Catharina, multum affligebatur a spiritu maligno, corpus ejus possidente. Hanc die quodam anni MDLXXXVI ad Dei famulam duxit mater sua. Dumque colloquuntur, cœpit more consueto eam dæmon affligere, rabiemque suam usque eo intendere, ut præ dolore mul- E tam per os spumam misella emitteret, et jam jamque videretur suffocanda. Verum mox atque Maria Magdalena imperavit spiritui malo, in virtute Dei, ut statim discederet; liberata est puella, neque deinceps ejusmodi quidquam passa fuit.

Energumenam liberat.

45 Intellexerat a Jesu suo dilecta hæc anima, quod quando Cardinalis Archiepiscopus Florentinus veniret ad monasterium, pro eligenda nova Superiore, deberet cum eo loqui de rebus momenti maximi. Id cum ad cognitionem Confessarii ac Priorissæ pervenisset, metuentes ne Cardinalis id moleste ferret, cogitaverunt dextre præcavere ne ipsi loqui illa posset. Sed non est consilium, quamvis sapiens, contra Dominum: resque plane aliter ac putabant accidit. Cum enim Sor. Maria Magdalena, die XXIX Septembris anni MDLXXXVI, quo ipso venturus erat Cardinalis, iret ad Communionem suscipiendam; rapta fuit eo præcise loco, ubi facienda electio Priorissæ erat; ibique a Spiritu Dei tam immobiliter fixa, ut impossibile fuerit eam alio transferre. Ipsam ergo post undecim horas, quibus istic manserat, ibidem reperit Cardinalis: cui subito cœpit, durante adhuc extasi, totum id dicere, quod ei fuerat a Domino demandatum: ipse vero, more suo, benignissime et cum maxima ejus satisfactione re- F spondit. Cantato deinde Hymno, *Veni creator Spiritus*, ad sensus suos reversa ab extasi, simul cum aliis, ad dandum suffragium pro novæ Priorissæ electione, accessit. Ceremonia finita voluit D. Archiepiscopus iterum loqui cum ea: quod et fecit valde familiariter atque prolixe, de eis rebus tractans, quas paulo ante ab ipsa dum esset in raptu intellexerat. Ipsa vero cum eo, tamquam vero suo Superiore agens, humillime ac reverentissime respondit omnibus ejus interrogationibus, magnaque cum fiducia alia multa cum eo contulit: adeo ut Archiepiscopus discesserit perquam bene contentus, postquam, coram Matre Priorissa et aliis pluribus Monachis, laudasset summopere indolem et virtutem istius Religiosæ.

C. XVIII Archiepiscopo Florentino arcana monita dat in extasi sua,

46 Inter alia, de quibus cum D. Cardinale Archiepiscopo, uti jam narravimus, locuta est; etiam ei dixit ex incidenti, quod perventurus esset ad summum in Ecclesia gradum. Id quod impletum fuit anno MDCV, per mortem Clementis VIII, quando electus est Pontifex. Neque istud solum prævidit, sed etiam in quodam raptu dixit, quod brevissimo tempore præfuturus esset Ecclesiæ Dei. Cum enim transiret Florentia, cum titulo Legati Apostolici ad Regem

C. XIX eique prædicit Papatum sed brevem.

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

A Regem Franciæ, hæc verba protulit : Christus hic, magnum habet in præsenti honorem, ad supremum tamen perveniet : sed non diu in eo consistet : mox enim atque eum amplecti volet, disparebit ab eo gloria ejus. Quam autem clare hoc fuerit verificandum, ipso patuit successu : nec enim nisi dies viginti sex gubernavit rempublicam Christianam, Leo XI dictus.

CAP. XX

intelligit a se exigi expoliationem omnis propriæ voluntatis,

47 Die quadam colloquens cum Sanctimonialium una, humiliter ei dixit, quod aliud nihil desiderabat a Domino, nisi ut a se tollat voluntatem propriam : quia cognoscebat, quod propter ingenii sui vivacitatem; non proficiebat quantum optabat in iis virtutibus, quæ maxime faciunt animam gratam Deo. Vix pauca hæc dixerat, cum oculis conversis in cœlum rapta est in ecstasim, monstratumque ei a Jesu est, quantum noceat animæ sequi propriæ voluntatis arbitrium, maxime in religiosis, qui per obedientiæ votum ipsam consecraverunt Deo. Ideo intellexit, quod nollet Jesus ut se unquam sineret a propria voluntate supplantari. Hoc audito, subito apprehendit manum Priorissæ, ibidem cum multis Sanctimonialibus præsentis, secumque deduxit in
B oratorium : ubi ferventes preces effudit ad beatam Virginem, supplicans ut illam dignaretur illuminare ad explendam Dei voluntatem. Postea conversa ad Priorissam, cujus adhuc tenebat manum, magno cum affectu multisque lacrymis oravit ipsam, ut allaborare vellet diligenter, quatenus expoliaretur propria omni voluntate. Denique tertium prostrata in terram, quasi veniam petens, rediit a raptu.

In quo vel modice deficiens cernit Christum semel,

48 Die postero, cum aliis Sororibus omnibus intenta sanctis quibusdam exercitiis, iterum in ecstasim rapta fuit, magnaque cum violentia dejecta in terram ubi visa est statim præ terrore expallescere, ita ut clare appareret, non absque mysterio hoc ei accidisse. Et vere visus ei tunc Jesus fuit, vultu turbato supra consuetum modum, eo quod cuidam ejus voluntati restitisset aliquatenus. Ex eodem intellexit, quod ejus actiones deberent esse singulares, eo quod volebat eam evehere ad majorem gradum perfectionis religiosæ. Ipsa vero, grandi desiderio mota ne talis appareret, aliquantulam in animo repugnantiam admisit ; malens quemvis laborem quantumlibet durum potius sustinere, quam inter alias habere notam vitæ singularis. Propterea denuo ei se ostendit Christus turbatum, addens se velle, ut tam exterius quam interius ei placeret, nec sibi in

iterum,

C ulla re obsisteret. Post prandium rursus in ecstasim, rapta, multa intellexit ex Verbo incarnato ; ac nominatim, quod tempore vitæ suæ deberet sustinere magnos labores, ut fieret magis accepta æterno Patri. Fuit etiam illuminata circa multas res alias spectantes ordinem monasterii, de quibus minutim contulit cum Matre Priorissa. Non multis diebus post, dimittens Sorores cum quibus tunc erat, ad Chorum se contulit ; ibique a sensibus alienata decidit in terram, decussatis in crucem ante pectus brachiis, eo quod videret Jesum Christum, vultu turbato jam tertium sibi apparentem : quare exemplo S. Pauli dixit, Domine, quid me vis facere? Dicito quid placeat tibi, et fient omnia : tantummodo oculi tui super me sint clari, nec irato vultu me amplius intuearis. Subjunxit deinde etiam alia verba, plena maximæ humilitatis.

tertium irato vultu,

deinde serenato per ejus subjectionem:

49 Cumque tacuisset aliquamdiu, convertit se ad quamdam imaginem beatissimæ Virginis, hilari vultu dicens, O Maria ! Video tandem purissimos splendidissimosque oculos Sponsi mei, qui me jam non turbide intuentur. Sed dicito quæso, o Jesu mi ! quid ego potui tam brevi tempore facere, quo merita sim adeo dulcem et suavem aspectum ? Vix autem hoc dixerat, cum audivit cœlesti quadam voce sibi nominari Conformitatem voluntatis : unde didicit, D
quod quia tam humiliter se resignaverat divinæ voluntati, merita fuit serenatum videre sui Jesu vultum. In hoc spiritus fervore abiit ad Chorum in capellam beatæ Virginis, apertisque cratibus altaris, sustulit candelabra mirabili cum agilitate : deinde supra altare scandens fervidas preces porrexit Dei Matri, ut sibi concederet filium suum, qui simul cum ipsa ibi erat ex marmore sculptus. Acceptoque orationis exauditæ signo, sumpsit intra brachia sua devotam istam imaginem : eamque nonnullis suis ornamentis expolians, Nudum, inquit, te volo, Jesu mi, quia non possem te cum infinitis tuis virtutibus et perfectionibus sustinere : volo humanitatem tuam nudam, nudam.

et accepta Jesuli imagine,

ipsam tertio offert Patri æterno,

50 Ivit postea cum dicta imagine in tribus illis locis, in quibus Jesus se illi turbatum ostenderat : eodemque modo, quo solet Hostiam Sacerdos offerre, sublevavit paulatim et cum mirabili reverentia sacram imaginem, æterno Patri eam offerens, et in primo loco dicens : *Offero tibi, sancte Pater, filium tuum, quem ab æterno genuisti, et mihi in terram misisti.* Progrediens inde versus secundum locum, ait : E
Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus : dilectus meus candidus et rubicundus. Cum vero pervenisset quo intendebat, fecit eumdem actum quem in primo loco, dicens : *Offero tibi, æterne Pater, filium tuum, quem ab æterno in sinu tenuisti, et in sapientia tua generasti, et propter miseriam meam et misericordiam in terram misisti.* Denique in tertio loco, iisdem denuo ceremoniis utens, dixit : *Offero tibi filium tuum, æterne Pater, quem post resurrectionem ejus ad te attraxisti, et ad dexteram tuam collocasti.* Oblationibus istis factis, redivit in Chorum ; consensoque altari beatæ Virginis, dedit puerum Jesum deosculandum Sororibus omnibus, quæ ad spectaculum tam devotum accurrerant ; uni caput sacratæ imaginis porrigens, alteri manus, alteri pedes, prout regebatur a Spiritu sancto. Atque hac adeo devota actione taliter accendit Sororum animos, ad devotionem admirationemque, ut nulla non funderetur in lacrymas, præ cordis teneritudine. Atque ita demum restituta sibi est a raptu, in quo tribus horis continuis manserat.

et sororibus osculandam porrigit.

C. XXI

51 Die v Julii anno MDLXXXVII, postquam Sororibus ad mensam ministraverat, cum se ad Novitiarum dormitorium conferret, adhuc sub earum Magistræ potestate constituta, fuit subito in Deum rapta, F
paucisque prolatis verbis, æque subito sese elevavit in pedes, tanta cum gravitate et claritate vultus, ut Angelo similior quam homini videretur. Deinde caligas sibi calceosque detrahens, seque in cellam transferens, omnia sustulit ab altariolo, quantumcumque exigua, excepto Crucifixo : in lecto autem aliud non dimisit, quam culcitram, saccum, et asserem loco plumarii. Inde abiens ad armarium, in quo servantur tunicæ Sororum, maxime vilem pannosamque accepit : et in conclave vicinum se abdens, ipsam induit. Tum taliter vestitam se videns, in terram sese prostravit celeriter; et oculis in cœlum defixis cum incredibili devotione recitavit, Te Deum. Præterea vestibus suis prioribus in fascem convolutis, ad Priorissam cunctas detulit, perseverante adhuc eodem raptu ; et ad Chorum digressa saliensque supra altare Beatæ Virginis scripsit in ejusdem gremio, allato cum in finem calamario et chartæ foliculo, hæc verba. Ego, Soror Maria Magdalena, facio Professionem, et promitto Deo ejusque purissimæ matri Virgini Mariæ, S. Catharinæ Senensi, et Seraphico Francisco, una cum tota Curia cœlesti, Obedientiam, Castitatem, et Paupertatem, eo modo quem Deus me nunc facit intelligere et cognoscere ; cum firmo proposito numquam dimittendi ejusmodi paupertatem

In raptu se discalceans,

Vovet specialem paupertatem

A paupertatem, nisi præhabito vero lumine sciam hoc ei placere, sicuti nunc comprehendo quod ipse sit is qui vult ut illam sic observem. Itaque, confisa de illius auxilio et misericordia, facio istam professionem, *in manu puritatis Mariæ.* Mirabile autem fuit, quod istam professionem faciens, semper teneret sinistram suam intra manus imaginis sanctissimæ Virginis [ac deinde * inquit : Si mihi dictum fuerit, quod adinvenio novam Regulam; respondebo, non esse hoc innovare quidquam, sed perficere Regulam, et quod omnes sic deberent facere]. Præterea tanto cum spiritu loquebatur de paupertate, ut omnes in ejus amorem accenderet.

52 Postea denuo conversa ad Beatam Virginem, verbis ultra quam credi possit affectuosis, eam oravit, ut ipsam susciperet continuo protegendam, adjuvandamque ad exequendum quantum sibi Dominus tunc indicaverat velle. His dictis rediit ad locum, unde in raptu vocata fuerat, dixitque; *agimus tibi Deo gratias* etc. Tum accedens ad Matrem Priorissam, in fervore spiritus sese ad illius pedes prostravit, oravitque ne ipsam impediret eam vitam tenere, quam Dominus ei dictaverat. Cui Priorissa

sed obedientia cogente,

B sapienter respondit, quod oporteret omnia manifestare Confessario : quodque secundum consilium ejus actura in hoc esset. Hic vero mox ut rem intellexit, vocans ad se Sponsam Christi, ejusque obedientiam experiri volens, mandavit ut calceaturam et solita vestimenta resumeret. Suscepit illa promptissime mandatum, et in amarum prorupit planctum, metuens ne forsan fuerit diabolica illusione decepta, quia Confessarii voluntatem non invenerat desiderio suo conformem : acquievit tamen, atque in secretum cubiculum recedens, fecit quod sibi erat imperatum. Verum sequenti mane solatus eam plene est Dominus in sancta Communione, quia indicavit ei, quod Pater spiritualis voluerit eam dumtaxat probare, quodque sibi grata fuisset illa prompta obedientia. Itaque novo spiritus fervore stimulata, iterum ad vestiarium ivit, sublatamque inde tunicam vilissimam induit : tum respiciens in cœlum adhuc extatica dixit, Eia Jesu mi, nunc quando tecum sum, obediam tibi; quando vero ero inferius, obediam ipsis. Vidit Mater Priorissa vestes illas accipientem, quæ ægre admodum dicere ei hæc verba potuit : Soror Maria Magdalena, da mihi per obedientiam vestes istas, neque eas induito : ipsa vero dimissa a raptu suo, prompte et obedienter eas reddidit.

vestitum communem resumit.

C

c xxii
Cap 53
Sanat Sororem contractam moribundam :

53 [Eodem anno erat in monasterio Religiosa Conversa. Soror Fides Dominici de Lignaria nuncupata, tota contracta et inflata a capite ad pedes, sic ut sinistrum latus plusquam palmo brevius ei esset quam dexterum; neque poterat ullum membrorum movere, nequidem caput aut manus, interim acerbissimos toto corpore patiens cruciatus. Cum ergo pluribus mensibus sic decubuisset lecto affixa, depositaque a medicis moritura cito crederetur; cœpit mense Julio divinitus inspirari, ut in meritis Sororis Magdalenæ magnam recuperandæ valetudinis fiduciam collocaret, ipsamque ad se accersivit. Noluit tamen tunc ire bona Mater, sed præsagiens gratiam impetrandam, respondit : Dicite Sorori Fidei, hodie tempus non esse : sed habeat patientiam, quia cras sub horam Vesperarum ad ipsam veniam. Erat is dies xiii Julii, quando in oratorio Novitiarum existens Magdalena, genuflexa ante imaginem Virginis, erexit se in pedes : ipsamque imaginem accipiens inter brachia, cum eadem perrexit ubi jacebat infirma; et imaginem supra lectum posuit, seque in orationem dedit. Vix autem imaginem posuerat supra lectum, cum infirma, quæ antea nequiverat movere manus, ipsam apprehen-

D dit.] Tunc Sor. Maria Magdalena, formavit supra ipsam signum Crucis, cum illa imagine sanctissimæ Virginis, quam secum attulerat : factaque brevi oratione, oculos in cœlum reflexit ac dixit, Fiat voluntas tua, Deus meus. His verbis prolatis cessaverunt dolores infirmæ Sororis; quæ integre liberata ab isto morbo, post sumptum cibum surrexit de lecto, et prompte ad sua exercitia rediit, prout ipsa adhuc vivens cum juramento testatur.

Ex ital. Vincen. Puccini.

dæmonem, opprimere volentem,

54 Interea quærebat dæmon subtilissimas tentationes, quibus pacem mentis ejus conturbaret : omnique artificio id agebat, ut persuaderet quod gratiæ ipsi a Deo factæ solum essent illusiones et diabolicæ fraudes. Neque contentus interius eam sic impetere, etiam cœpit exterius eam affligere, xix Julii anni MDLXXXVII; idque tam crudeliter, ut quisquis videbat eam, ad compassionem moveretur. Nam cum aliquando sub noctem se cubitum contulisset, advenit ei pectoris gutturisque angustia tanta, ut vultu notabiliter deformato, ipso instanti putaretur suffocanda. Quare coacta verbis pressuram testari, proferebat voces languidas et vix intelligibiles, dicens, Morior, morior : sum suffocata. Et quamvis eam solarentur Matres, crescebat tamen in ea dolor, et ab afflicto ejus corpore erumpebant pustulæ maximæ. Cum autem per tres horas sic laborasset, aliquantum quietis sumpsit fatigata. Non tamen omnino abstitit dæmon, sed paulo post ei apparuit sub specie horribilis bestiæ, quasi ipsam jamjam devoraturæ. Illa vero mittebat lapides in ipsum, dicens, Recede, bestia, nec mihi appropinqua. Recede, inquam, in nomine Jesu; ita, si possum, impero tibi. Interim apparebat ex tam horribili visu prorsus conterrita : et nisi ipsa sese animasset, sciens hoc sibi evenire ad majorem Dei gloriam, potuisset formidare, ne vel solus hic terror vitam auferret. Duabus horis infernale hoc monstrum ipsam sic vexavit : deinde placuit Domino eamdem liberare, multasque concedere gratias, per quas ad nova certamina promptior instructiorque accederet.

E

post luctam 3 horarum pellit;

iterumque post duas.

c. xxiv
Denuo instans pro facultate calceos dimittendi,

55 Volens porro Dominus ut dilecta sua Sponsa, quemadmodum supra jam dictum est, viveret discalceata abjecteque vestita; inspiravit ei die vii Augusti anno MDLXXXVII, ut maximo cum affectu diceret Confessario suo : O Pater, in custodiam animæ mihi date a Jesu meo, rogo te, ab eodem Jesu stimulata, permitte, ut ad meum usum solum habeam tunicam unam, ad similitudinem Sponsi mei et Apostolorum ejus : dico enim tibi, Pater benignissime, quod ita velit Jesus, non ego. Nihilominus Confessarius, ut certius cognosceret quod ea esset Dei voluntas, mandavit ut porro communem ceteris vestiendi rationem teneret. Cui illa prompte obediens, sensit advenire sibi maximum in plantis pedum dolorem, ita ut eis nequiret insistere. Confortante autem ipsam Priorissa, ut vim sibi faceret et ambularet; eo devenit ut manibus ac genibus nixa cogeretur reptare, et ad Communionem accipiendam esset brachiis Monacharum portanda : neque tamen vel sic Confessarius judicavit, tempus esse ad dandam ei postulatam facultatem. Tandem cruciatu incrementum majus majusque capiente, Priorissa cum aliis Sanctimonialibus venit ad ipsam, et facta oratione dixit : Soror Maria Magdalana, si judicas hoc esse a Deo ipsiusque voluntatem, dico tibi ex parte Patris spiritualis, ut te discalcees, et ambules sicut nos. Res mira! Statim atque sibi calceos caligasque detraxit, tamquam compedes gressum impedientes, liberatam se omni dolore sensit, cœpitque ambulare : abiens autem in Chorum ad agendas gratias Beatæ Virgini, ab ea hora atque deinceps cœpit expedite peragere consuetas monasterii functiones.

F

cum alias gradi non posset, eamdem impetrat.

A

CAPUT VI.

Aliæ graves tentationes, variis divinis favoribus interpolatæ.

cap. XXV Novis dæmonum aggressionibus pulsatur,

Quanto autem plures ex conflictibus prædictis referebat victorias, tanto magis instabat dæmon, novisque tentationibus illam premebat; unde dicebat sæpe, Equidem nescio quid demum sim, creaturane rationalis an insensata? quia nihil aliud boni in me deprehendo, præterquam modicum bonæ voluntatis non offendendi Deum. Facta sum receptaculum iniquitatis, occasio omnis mali omniumque peccatorum quibus Deus offenditur : ita ut aliquando obstupescam, quomodo Jesus et creaturæ ejus me sustineant. Per hanc ariditatem spiritus fiebat, ut tædio ei essent omnia exercitia Religionis; ita ut quandoque neque ad refectorium, neque ad chorum adeundum se posset compellere : quando autem relevabatur tentatio, tam copiosæ erant lacrymæ, tam alta suspiria et profundus dolor exinde procedens, ut unusquisque judicare posset ipsam grave aliquod

maxime contra fidem de Deo,

B peccatum commisisse. Præterea supra modum tentabatur contra fidem : quia dæmon conabatur ei persuadere, nullum esse Deum, nec adorandam sanctissimam Eucharistiam. Quin etiam aliquando vehementissime laborandum ipsi erat ut eam sumeret; quia accedens ad fenestellam causa communicandi, manebat veluti privata sensibus, videbaturque sibi videre dæmonem, quasi ipsam interfecturum. Insuper menti ejus ingerebatur, quod alia vita nulla esset, adeoque frustra tantum laboraret et fatigaret se. Eoque subinde crescebat languor spiritualis, ut grave ei esset vel solum videre imagines et picturas sacras. Impellebat etiam sæpe illam dæmon ut blasphemaret Deum et Sanctos; idque potissimum quando cum Sororibus erat in Choro, divinis Officiis decantandis intenta : tali enim tempore in horas singulas sentiebat sibi in aurem inspirari blasphemas voces, audiebatque ululatus enormes, multumque exuperantes cantum Sororum, adeo ut difficillimum ipsi esset ejusmodi obligationi facere satis. Unde præ dolore suffusa lacrymis copiosis, convertebatur aliquando ad ipsas Monachas, dicens, Orate pro me Jesum, ut ne pro laudibus ejus blasphemias proferam.

et Eucharistia:

57 Et certe Sorores omnes ad compassionem movebantur, videntes animam adeo sanctam tantopere

C affligi spiritu in exercitio devotionis. Ideo sæpe cogebatur Confessarius soli ipsi seorsim sacram Communionem ministrare, ut facilius vinceret tentationes virtute præsentis Sacramenti. Sed illa vixdum erat cœlesti cibo confortata, quin iterum crudelius impeti se sentiret, conatus suos eo intendente dæmone, ut ipsa crederet se amisisse divinam gratiam, adeoque supervacaneam ipsi esse Communionem : unde afflicta incredibiliter, aliud non poterat cogitare, quam quomodo tam dura certamina sustinendo vinceret. Inter hæc venit ei in mentem uti remedio, quod ipsam docuerat contra tentationes Beata Virgo; scilicet, ut ad Matrem Priorissam accedens eam

sed obedientiæ præcepto adhibito vincit omnes.

oraret quam posset ferventissime, ut in virtute obedientiæ mandaret, numquam deliberare de dimittenda Communione vel exercitiis monasterii; utque vivendi modum præscriptum a Deo accuratissime observaret. In quo ut ei satisfaceret Mater Priorissa, totum id ei sub obedientiæ præcepto imposuit. Dici autem non potest, quanta cum devotione et humilitate responderet ad singulas impositæ sibi obedientiæ particulas. *Benedictus Deus*, et addebat, Quantum cum adjutorio Jesu mei potero, conabor facere quidquid mandasti. Adeoque gratum fuit Deo solenne istud subjectæ voluntatis sacrificium, ut D postea illam sustulerit ad varios raptus, per quos inter medias tentationes cor ejus exhilaratum serenatumque fuit.

cap XXVI Superatis carnis tentationibus,

58 Die VIII Septembris ejusdem anni MDLXXXVII fuit oppugnata continuis dæmonum apparitionibus, et dirissime tentata in materia castitatis per oblectamenta sensuum. Memor ergo quid in simili occasione fecerit S. Benedictus, abiit in apothecam lignariam, lectisque ibi spinis et acutis assulis, super eas nudam se volutavit tamdiu, donec incendium diabolicum restingueretur. Aliquando se flagellabat disciplina ferrea, cingebatque corpus horribili cingulo, quod ipsa sibi texuerat ex rudi cannabe, cum clavis acutis, carnem lancinantibus. Sed cum illud Magistra ejus invenisset, vetuit ne ipso uteretur, aut alia quacumque ejusmodi mortificatione absque expressa licentia : quod Magistræ mandatum deinceps accuratissime servavit; earum loco adhibens ardentes orationes pro impetrando Dei adjutorio, specialemque fiduciam reponens in beatissima Virgine : quam [die XVII Septembris] deprecanti cum lacrymarum abundantia, ut faceret eam superare tentationes carnis, absque ulla virginitatis suæ ma- E

candido velo donatur a B. Virgine

cula; apparuit Regina cœlorum circumdata gloria, eamque certam reddidit, quod in conflictu tam molesto numquam offenderit divinam Majestatem; imo quia animose certaverat, retulerit semper amplam victoriam. Quare candidissimo velo ipsam cooperuit : quæ continuo sese sensit interius stringi atque ligari, in signum quod numquam deinceps esset impugnanda per tentationes carnis : sicut etiam contigit : quia posthac toto vitæ suæ tempore numquam hac in parte fatigata fuit, sed neque sensit imaginationem illam impuram.

Febri continua laborans varie vexatur a dæmone,

59 Eodem die supervenit ipsi ardens febris, cum dolore capitis atque renum, et hæc ei duravit per dies viginti : sed propterea numquam dimisit exercitia monasterii, quin potius magis accensa fuit ad studium orationis, supra modum consuetum frequentandæ. Unde aliquando rapta in mentis excessum, a Jesu benedicto didicit, morbum suum non procedere ex aliqua causa naturali, sed ex divina voluntate, ad ejus majorem gloriam ipsiusque probationem. Tantum ei bonum invidens dæmon, indignatusque quod vincere virginem nequiret, modo deturbabat illam de scalis præcipitem, modo cadere faciebat in Choro aut aliis locis : sed Dei famula, omnia pro amore Jesu patiens, nihil inde lædebatur in aliqua sui corporis parte, imo animosior semper F assurgebat ad ulteriores pugnas. Præterea in suis devotis orationibus, quas fundebat ad Deum, sæpe sentiebat admorderi se quasi a serpentibus venenatis : quandoque videbatur sibi secari membratim : et tunc præ vehementia cruciatus labebatur in terram, nec inde movere se poterat nisi post aliquod temporis spatium. Durante autem continua illa febri, cum pane dumtaxat vesceretur et aqua, tantum debilitata est, ut quotidie crederetur defectura : quare ex majorum imperio jussa fuit per tres hebdomadas cibos sumere aptiores viribus corporis restaurandis, carne excepta : postea vero, jam aliquantum robustior, sine mora se retulit ad priorem victus præscripti rationem.

tentaturque ad relaxandam vitæ austeritatem

60 Ab hac austeritate vitæ ut eam abducerent dæmones, non cessarunt eam novis tentationibus affligendo; injiciebant ejus menti perplexam ambiguitatem circa id quod discalceata incederet, et una solum tunica hieme æque ac æstate uteretur, an id scilicet esset secundum Dei voluntatem. Ut autem facilius ei persuaderent non esse, apparuerunt sub specie duram Monacharum, quarum altera nigris, albis altera erat induta, eique dicebant; nequaquam acceptum

A acceptum Deo esse ejus modum vivendi, imo ipsum illo sic offendi, ut si obstinaret ultra animum, esset illius gratiam amissura; unde multum confusa remansit. Sed re cum Matre Priorissa communicata, factaque ferventi oratione, reddita est secura quod ea fuerit diabolica illusio, ad ipsam a vita inchoata retrahendum. Magis autem certiusque hoc didicit ab ipsomet Deo in Vigilia Sanctorum Simonis et Judæ, rapta in ecstasim, in qua etiam multas alias divinas consolationes accepit : [quibus animata non modo nihil remisit de suo in pane et aqua jejunio, deque austeritatibus aliis; sed easdem etiam magis intendit, non obstante quæ tempore hujus tentationis ipsi supervenit febri ardente cum gravissimo dolore capitis; totos viginti dies sic traducens. Erat autem ad mortis usque horam in eodem pœnitentiæ rigore perseveratura, nisi per obedientiam ipsi fuisset a Patre Confessario ac Matre Priorissa demandatum, ut aliquantulum meliori cibo restauraret vires, qui tamen cibus perquam modicus nec nisi quadragesimalis fuit : post dies vero paucos ad consuetam austeritatem revertit.

Cap. 17

sed frustra :

61 Nihil ergo priori fraude perfecisse se videns dæmon, ad aliam se convertit, quo famæ sanctitatis ejus inter Monachas detraheret aliquid. Eo enim tempore quo solis pane et aqua vescebatur, ipsa ad sumendam Eucharistiam in Capitulo existente, assumpsit ejusmet effigiem; et inspectante quadam Religiosa, quæ forte tunc per culinam monasterii transibat, eadem in forma accessit ad lebetem foco appositum, et raptam inde carnem fingebat manducare. Hinc Religiosa ista multum scandalizata, non potuit occultum tenere quod viderat, rata se Magdalenam vidisse; vulgataque mox fama per monasterium, magna confusione ipsam replevit : sed intento suo frustratus fuit dæmon, per eas quæ Magdalenam viderant cum aliis in Capitulo communicantem. Simili astu usus alia vice, per noctem ivit in cameram quamdam, indeque nonnulla edulia abstulit : quod cum esset Sanctæ imputatum, placide tulit, neque verbo excusavit se. Deprehensa nihilominus diabolica versutia est, testante Novitia quadam, Beatam nocte tota fuisse in oratorio Novitiarum simul cum ipsa; quod eademmet confirmavit, desuper a Confessario interrogata.]

B

quare dæmon ejus specie assumpta abstinentiæ famam tentat minuere.

c. xxvii

62 Non est silentio prætereundus singularis quidam favor, quem Deus fecit benedictæ illi animæ, Jovis præcedente Carnis-privium, quem vulgus Berlingaccium appellat, quique anno MDLXXXVIII cadebat in v Februarii. Fiebat tunc in monasterio devota supplicatio, ad placandam divinam justitiam, ne de tot offensis, quibus tali die irritatur, debitam sumeret ultionem; cum illa in extasim rapta, vidit cœlestem suum Sponsum, eo plane modo quo fuit a Pilato monstratus Judæis, cum hisce verbis, *Ecce homo.* Qua visione subito accensa desiderio quidpiam patiendi, dixit : O Jesu mi, quare ego non possum exponi omnibus istis molestiis, ludibriis, et indignitatibus, quibus te video affici a proditoribus hisce, qui te populo ostentant? Quare non possum a capite tuo auferre pungentem istam coronam, quæ te affligit, ipsamque imponere capiti meo, quandoquidem pro me ipsam feras, tantosque dolores et cruciatus patiaris? Post quæ verba vidit, quod Jesus, satisfacturus desiderio ejus, porrigebat ei, sicut olim S. Bernardo, fasciculum myrrhæ, id est Passionis suæ : quapropter oravit affectuose prædictum Sanctum, ut ipsam præpararet ad eum digne excipiendum, ac mentem ejus Christi sanguine purificaret. Deinde sigillatim nominavit omnia Dominicæ Passionis instrumenta, et brachia tendens demonstrabat se donum istud acceptare; junctisque ante pectus in crucis formam manibus, dixit, *Fasciculus myrrhæ Dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur.* Tum concidit in terram toto corpore tremens, monstrabatque se ultra modum cruciari : quia (sicut postea retulit obedientia urgente) eo ipso instanti non solum interius, sed etiam exterius perferebat tormenta acerbissima. Intellexit autem eodem tempore, quod dilectus suus Jesus ei gratiam fecisset, ut haberet arma efficacia ad resistendum communibus inimicis, qui tunc eam crudelius impugnabant. Neque hic steterunt favores cœlestes : quia cum dedisset ei Deus fasciculum myrrhæ, id est donum mœroris ac doloris, voluit reficere eam a pœnis quas toleraverat ipsum recipiens, remunerando eam incomparabili gaudio. Cum enim diu desiderasset videre Jesum talem, qualis prodiit ex purissimo utero Mariæ, non solum cupidini ejus factum est satis, sed etiam concessum ut infantulum Jesum aliquanto tempore teneret inter brachia. Est autem impossibile dictu, quantam tunc lætitiam præferret in vultu; et quomodo verbis affectu plenissimis, profundissimæque humilitatis actibus blandita sit cœlesti parvulo, reverentissime excepto : quare id relinquimus piæ contemplationi spirituum devotorum, qui hæc lecturi sunt. Sufficit dicere, quod grandibus istis gratiis roborata, melius deinceps potuerit resistere diabolicis tentationibus. Hæ tamen crescebant indies, cum dæmon satageret, modo ut accenderet in ea desiderium honorum et dignitatum mundanarum, modo ut in desperationem ipsam præcipitaret, simulque persuaderet ne vellet frustra fatigari, seque citra utilitatem exerceret in vita religiosa. Unde fiebat ut in omni actione sua crederet offendi a se Deum : ante cujus imaginem cum aliquando transiret, extraordinaria devotione pressa, in terram corruit, præ affectus commoti teneritudine; atque in duarum horarum raptu demonstravit ei Dominus, omnes culpas atque defectus, quos in omni vita unquam commiserat. Quæ visio fecit ipsam effuse plangere, atque dicere : Libenter irem in infernum, Deus meus, si modo per hoc effici posset ut nunquam te offenderim. Sed non ideo cessarunt tentationes : et illa econtrario non cessabat excogitare novos modos ad communem adversarium debellandum. Itaque aliquando rogavit Matrem Priorissam, ut pro majori sua mortificatione post tergum sibi religarentur manus : tantumque Deo placuit actus hic humilitatis, ut statim eam sublevarit in extasim, et per hebdomadem integram divino spiritu confortaverit.

C

Recipit fasciculum Myrrhæ, 1. Passionis Dominicæ,

D

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

cum sensu ipsorum dolorum ejus,

amplectitur Jesum infantem :

E

c. xxviii

totius vitæ culpas videt et plangit.

F

63 Tantis vero bonis invidens diabolus, sæpius ei apparebat sub formis diversis, modo ostentans illi voluptates mundanas, modo humilem et abjectum videri faciens eum, qui adeo sublimis et nobilis est religiosum statum; imprimis autem cruciabat eam circa paupertatem. Cum enim, ut jam dictum, unicam duntaxat tunicam gestaret, non poterat perferre adeo magnam perfectionem. Sed Matres, timentes ne sic tenuiter leviterque vestita ægre posset sustinere hiberna frigora, nec tamen volentes mutationem imperando ipsam conturbare, deliberarunt quo modo Mater Priorissa incommodo isti dextre occurreret. Itaque in nocte S. Joannis Evangelistæ post Matutinum, fecit illam Priorissa venire ad medium Chorum, et dixit, quod volens eam magis in paupertate perficere, jubebat ut se veste propria spoliaret, indueretque aliam sibi pro Dei amore dandam, si aliæ Matres Sororesque in id consentirent. His autem consentientibus et lacrymantibus ad conspectum exempli tam sancti, Mater Priorissa jussit eam exui, et indui tunica alterius Sororis; dicens, quod hanc ei dabat pro amore Jesu, volens ut ipsa uteretur, donec eam repeteret. Hoc facto infracta vehementer est diabolica tentatio circa materiam

Tentata contra paupertatem

per obedientiam liberatur.

paupertatis

A paupertatis, et ipsa pariter sensit tantum gaudium spirituale, ut rapta in extasim videretur sibi participare deliciis animarum in cœlo beatarum, et æternæ gloriæ vestimento decoratarum. Præterea vivas accepit cognitiones, quibus intelligeret, quanti æstimandæ sint quantumque amandæ virtutes humilitatis et paupertatis, per quas fiunt animæ felices in cœlis, et hominibus super terram honorabiles.

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

64 Eodem anno MDLXXXVIII in Vigilia S. Augustini, cum occuparetur in negotiis monasterii, et in honorem illius Sancti una cum Sororibus aliquibus recitasset tot Psalmos, quot sunt nominis ipsius litteræ; rapta in extasim, cœpit magno cum affectu orare Deum, ut sibi ostenderet gloriam istius Sancti, et per illius intercessionem concederet Sororibus monasterii gratiam aliquam. Neque vanæ fuerunt preces, quia statim vidit (sicut ex ejus verbis postea intellectum est) quod Dominus per illius Sancti merita, multa spiritualia dona illi communicabat. Vesperi autem, posita in Choro post Completorium, dum caneretur Salve Regina, vidit S. Augustinum, gloria æterna circumdatum: quare fixis in cœlum oculis, et plena divino lumine, cœpit prædictum Sanctum alloqui, cum admirabili spiritus fervore tantaque verborum energia, ut ea annotare impossibile Monialibus fuerit. Ast nocte sequenti, Matutinos Psalmos cum aliis recitans, quando ad eorum medium perventum erat, ad partem secedens, denuo fuit alienata a sensibus: et simili rursus modo S. Augustinus ei apparuit, qui cum ea absolvit Officium inchoatum; quemadmodum satis intelligebatur, ex eo quod versum unum diceret ipsa, taceretque ad alterum, dum scilicet ipsum pronuntiari audiebat a Sancto. Eodem tempore audivit etiam melodiam Angelicam, ideoque dixit, Quam alii sunt hi cantus ab iis quos hic in terra consuevimus audire! Finito Officio cœpit orare Jesum verbis devotissimis, ut vellet venire ipsique se unire in sanctissimo Sacramento: perseveransque in raptu, ivit ad percipiendam loco solito Communionem una cum aliis; ac genibus flexa mansit donec veniret Confessarius, Sacram Eucharistiam præbiturus Sanctimonialibus: itaque communicavit necdum absoluta a raptu: in quo usque adeo fuit inflammata divino amore, ut videretur præ teneritudine animi colliquescere, proferens verba tam ardentia et affectuosa, ut cor quantumlibet obduratum emollire potuissent. Atque ita nox ista peracta est in contemplationibus devotis.

C. XXIX Videt S. Augustinum in gloria

B

et cum eo Officium recitans audit cantus Angelicos.

C

65 Quamvis videret hostis humani generis frustra se laborare, ut Sponsam Christi abduceret a sua sancta vita; non tamen desinebat renovatis identidem pugnis ipsam lacessere et exercere. Quia sub majoris boni prætextu cœpit ei suadere, quod animo longe quietiori servitura esset Deo, si deposita veste religiosa, ad auxilium pereuntium in mundo animarum, ad hunc reverteretur. Sed indies firmiorem in proposito sancto reperiens, aggressus est illam denuo sub horribilium specierum varietate terrere, comminando multas injurias ei se illaturum, si suæ suggestioni malignæ non consentiret. Verum illa, nihil aut minas aut injurias curans, semperque in Dei servitio ferventior, ut se eximeret a tentatione dimittendi habitum, die quodam sumpsit claves monasterii, easque collocavit intra manus Crucifixi, ut ostenderet, quod ipsi soli obedire vellet in servanda clausura. Postea in nocte S. Andreæ, decantans cum aliis Sororibus Matutinum, impulsa gravi tentatione ut ipsa se læderet, ivit in Refectorium, cultrumque accepit: quem durante ecstasi ad Chorum ferens, ascendit altare Beatæ Virginis, atque ei cultrum dedit in manus, ad obtinendam victoriam de ejusmodi tentatione; deinde ipsum conculcavit pedibus in vilipendium tentationis. Alias ad eumdem in effectum jussit se in cella ligari per Matrem Priorissam: et in præmium tantæ humilitatis, vocavit eam Deus ad intellectiones divinas, nec parum ad novas pugnas roboravit. Cum tamen ideo non cessarent impulsus diabolici, modo ad superbiam, modo ad habitum abjiciendum: currebat subito ad Priorissam, et coram Sororibus aliis, fune collum adstricta manusque ligata, petebat humili prece vestem religiosam sibi relinqui: quibus mortificationis et humilitationis actibus victrix remanebat. Verum vix unam tentationem superaverat, quin aliæ graviores succederent. Solicitata aliquando ne obediret Superioribus jussa est a Matre Priorissa coram aliis vovere perpetuam obedientiam.

C. XXX Superat tentationem dimittendi habitum,

et seipsam necandi,

D

66 Quandoque Missæ sacrificium audiens atrociter cruciata fuit a dæmonibus, hac illac illam jactantibus et raptantibus magno cum impetu, sub oculis ipsarum Monacharum, quibus magnæ erat compassioni. Ut vero magis proficeret in exercitio virtutis, applicavit se vilioribus et abjectioribus culinæ ministeriis: neque Sanctimonialibus, solum, sed etiam Conversis subjectam se obedientemque exhibebat, in earum auxilium ligna, carbones, aquam apportando, nusquam sibi parcens, velut si fuisset contemptissima persona monasterii. Additur autem quod eo tempore incedebat discalceata et viliter vestita, sicut ei Dominus imperaverat: ita ut dici nequeat quomodo istiusmodi exercitiis sit mortificata. Serviverat aliquando Sororibus ad mensam, et singulorum pedes erat deosculata; cum alienata a sensibus, in præmium istius actus, accepit a Jesu suo osculum, meruitque videre Sanctos Joannem Evangelistam et Catharinam Senensem, qui catenis arctissimis religabant dæmones. Itaque triennium totum perseveravit, continuo pugnans, ac vincens humilitate superbiam.

aut obedientiam violandi,

E

humilitatis variæ actibus,

CAPUT VII.

Similium tentationum et admixtorum eis favorum prosecutio.

Superata etiam cum Dei adjutorio tentatione dimittendi habitum, accensa fuit desiderio interius ipsum induendi: eaque super re calidas ad Deum preces effundens, cum die v Augusti anno MDLXXXVIII legeret Vitam S. Didaci, cui perquam devota erat, fuit alienata a sensibus: cognitumque ex ejus verbis est, quod prædictus Sanctus ei monstrabat habitum candidum et pulcrum, acceptum ex latere Filii Dei. Itaque cœpit duplicare preces cœlesti Sponso suo, ut illum ipsi concederet; et sigillatim nominabat Sanctos suos Patronos, denuo supplicans Salvatori, ut quoniam is erat dies S. Alberti Advocati sui, totam interius vellet vestire, ut majori cum fervore posset Sanctum istum imitari. Effectum suum habuere tam incensæ preces: dum enim oculos ad Jesum Christum Crucifixum flectit, vidit ex ejus latere prodire pretiosissimam tunicam, e manu dextra scapulare, cingulum e sinistra, ex capite spinis coronato velum candidum, et ex plaga collo inflicta dum crucem gestaret pallium luminosum atque resplendens. Tum spiritu divino impulsa, insiliit supra altariolum, in quo stabat Crucifixus; dumque eam fixis oculis intuetur, ex gestibus illius cognoverunt Monachæ præsentes, quod interius vestiebatur sacra illa tunica. Postea magno cum affectu amoris osculata est vulnus lateris, ex qua vestis prodierat: atque ex singulis plagis Crucifixi recepit singula supradicta. Coronam porro, cereum et crucifixum, quæ solent porrigi a Sacerdote religiosum habitum suscipientibus, exhibuit ei Regina cœli: id enim clarissime indicabant verba quæ tunc proferebat; et quia osculabatur

C. XXXI

F

Accepto ex vulneribus Christi habitu interno,

sicut externus solet a Religiosis suscipi,

A batur imaginem quamdam sanctissimæ Virginis, eodem prorsus modo quo antea fuerat osculata imaginem Crucifixi. Notabile etiam fuit, quod non omiserit vel minimam ceremoniam, præscriptam in susceptione istiusmodi habitus; solum reticuit Versus, qui tunc cantari solent; quantum tamen poterat conjectando percipi, audiebat eos cantari ab Angelis in paradiso; dicebat enim : O quam vere hoc dicitis : alii profecto sunt hi cantus quam qui fiunt in terris.

Communionem sumit de manu Domini.

68 Postea Communionem Dominici corporis de manu ipsius Jesu accepit, quia non potuerat illo mane propter continuos raptus communicare cum ceteris Sororibus : dixit autem, *Confiteor. Domine non sum digna, etc.* videruntque præsentes Monachæ quod os aperiret, omniaque faceret quæ faciunt communicantes. Deinde cumulata gaudio incredibili, cum affectu devotionis, dixit : *Dilectus meus candidus et rubicundus, Speciosus forma præ filiis hominum, electus ex millibus. Diffusa est gratia in labiis tuis. Collocavit se in anima mea. Dilata cor meum, ut inducat omnem creaturam ad communionem Corporis et Sanguinis tui. Quam bonus Israel Deus!* Sumptoque Cru-
B cifixo dedit eum Monachis deosculandum : tum commendata Salvatori salute creaturarum, et actis de dono tam singulari gratiis, rediit ad suos sensus a raptu, in quo continuas tres horas egerat.

c. XXXII Integritati reddit vinum corruptum,

69 Eodem anno, cum circa finem mensis prædicti corruptum esset in monasterio vasculum vini, tunc minime eo loco affluentis, et defectu pecuniarum haud facile comparabilis, unde varia Monachis nascebantur incommoda ; Sorori Mariæ Magdalenæ ad id vocatæ injunctum per obedientiam fuit a Matre Priorissa, Sor. Evangelista Jucundi, ut facta ferventi oratione restaurationem illius vini peteret a Deo, ne damno afficeretur monasterium. Tunc Dei famula statim in preces se dedit : deinde in extasim rapta, processit velociter versus locum ubi solent reponi vinaria vascula. Vix autem supra vinum expresserat signum Crucis, quin illud ad priorem saporem rediit, itaque provisum est necessitati monasterii ad tempus aliquod. Eodem instanti ægrotabat Monacharum una, dicta Soror Maria Angela Santucci, vehementi dysenteria laborans, adeo ut de ejus salute non parum medici dubitarent. Sed miraculum suprascriptum intelligens, petiit aliquantum istius vini ; eoque cum fide magna hausto, statim sensit alleviari malum : et paulo post se reperit ex integro sanam, cum grandi stupore Sororum alia-
C rum. Ipsa autem etiam nunc vivens, miraculum in se factum jurejurando testatur.

cujus haustu dysenterica sanatur.

c. XXXIII Videt animam e purgatorio liberatam,

70 Die III Februarii anno MDLXXXIX, in extasim raptæ concessum fuit a Deo, videre animam unius ex Sororibus monasterii, quæ postquam diebus sedecim fuisset in Purgatorio, ferebatur in cœlum circumamicta æterna gloria : intellexitque eam tribus de causis tamdiu exclusam a Paradiso fuisse. Primum, quia cum esset in opere manuum perquam solers, diebus festivis tribus fecerat reculas aliquas absque necessitate. Secundo, quia senior in Religione existens, aliquando ex certis humanis respectibus omiserat communicare cum Superioribus inspirationes, sibi immissas a Deo, pro bono statu monasterii. Tertio, quia nimium amans consanguineorum suorum fuerat. Indicatæ etiam ipsi fuerunt tres ejus virtutes, propter quas abbreviatæ fuerant pœnæ. Scilicet solicita cura, quam semper habuerat ad conservandam puritatem et simplicitatem Religionis; secunda caritas, omnibus Sororibus promiscue impensa ; tertia, quod rem quamlibet verteret in bonum finem. Videbat ergo quod felix illa anima, dives meritis, ad fruitionem summi boni ferebatur inter Angelum suum Custodem et S. Miniatum Martyrem,

deferri ad cœlum.

quem eo anno Patronum sibi legerat : mirabiliter D
autem exhilarata Maria Magdalena tam nobilis objecti visione, videbatur non posse contineri, quin ipsam sequeretur, desiderans frui dilecto suo Sponso Jesu Christo.

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI

c. XXXIV Tentatur vitio gulæ.

71 Interea dæmon, de voluntate impugnandi eam nihil remittens, horribilem tentationem gulæ eidem excitavit. Quamquam autem adeo vile peccatum prorsus contrarium esset inclinationi ejus naturali, multoque magis proposito quod habebat utendi solo pane et aqua ; non tamen potuit evitare, quominus gravissime instigaretur, nunc ut cibum otiose sumeret, nunc ut ejusmodi fercula desideraret, quæ licet reclusa in armariis, visibiliter offerebantur ante oculos ejus. Cum enim transiret per loca, ubi repositi cibi corporei erant, subito videbat coram se aperiri apothecas ; itaque facta sumendi quod vellet potestate, supra modum se tentari sentiebat. Sed quanto peccatum illud credebat esse sordidius indecentiusque, tanto magis humiliabatur ex tali tentatione ; solita dicere alicui Sororum, quod Deus non posset illam dæmonibus tradere exercendam in re magis sibi molesta, quam erat sibi tentatio gulæ. Et tamen, inquiebat, cogor deglutire buccellas illas, amaras simul et dulces : dulces, quia miscentur cum Dei permissione ; amaras, propter confusionem pœnamque quam afferunt. Comedens quandoque pomum quodpiam, eo die quo licitum erat vesci Quadragesimalibus cibis, afficiebatur tantenere contemplando in ejus speciositate divinam providentiam et liberalitatem Creatoris, ut saporem ejus non perciperet gustando. Per talia autem exercitia, atque imprimis per cognitionem infirmitatis propriæ, quia hanc pugnam movebat res tam vilis quam est appetitus ciborum, humiliando se magis coram Deo, vincebat diabolicas suggestiones.

et vincit

c. XXXV ad desperationem impulsa,

72 Non tamen ullatenus hæ remittebantur. Hostis enim infernalis, eximiam ejus constantiam videns, cœpit ipsam arcem per desperationem impetere vehementissime ; suggerens ei quod esset damnata, quodque propter gravia peccata sua deseruisset eam Deus. Aliquando subjiciens, quod coram Deo numquam esset repertura misericordiam, usque eo cœptum prælium urgebat, ut incitaret ad mortem propriis manibus consciscendam, sive immerso in guttur cultro, sive per laqueum collo injectum. Sed ipsa in ejusmodi actibus, sicut postea retulit Priorissæ, cum lacrymis copiosis vovebat Deo, quod illum numquam vellet offendere : neque omittebat Dominus in ejusmodi conflictu favoribus cœlestibus eam E
corroborare. Ergo in die S. Thomæ Aquinatis rapta extra sensus, vidit gloriam illius, æterna luce in Paradiso cincti: ab eoque (ut narravit per obedientiam compulsa) suavissimo quodam et mirum in modum odorifero liquore uncta fuerunt ei sensuum organa, ipsumque cor, ut eo confortata non vinceretur ab inimicis. In eodem raptu ex glorioso isto Sancto didicit, quod ariditas spiritus ejus multum adhuc esset augenda ; quod difficulter credere poterat, eo quod videretur esse summa.

videt gloriam S. Thomæ Aquin.

Contra obedientiam solicitata,

73 Paulo autem post cœperunt eam denuo pulsare tentationes, tantaque cum violentia ipsam premere, ut cum aliquid ei mandaret Priorissa, sæpe cogeretur verbis recusare obedientiam, licet animus esset ad eam exequendam promptissimus; mox autem atque ea pronuntiaverat, protestabatur Deo cum lacrymis, quod mori mallet quam non obedire Superioribus suis. Itaque inter manus Matris Priorissæ renovabat prompte suam Professionem: et Dominus ad celeriorem ejus in virtute progressum, Superioribus inspirabat, ut pœnitentias ejus mortificationesque geminarent : quod illa excipiebat et exequabatur lætissimo vultu, non sine exemplo sanctitatis præclaræ

EX ITAL. VINC. PUCCINI.

A præclaræ. Tum vero rapiebatur in ecstasim, et ad certamen spirituale inungebatur : quod tum alias sæpe, tum potissimum in festo Annuntiationis anni ipsius contigit ; quando alienata a sensibus, pene sex horas continuas locuta est de Verbo incarnato, tam sublimi modo, ut quisquis eam audivisset, fuerit in admirationem rapiendus. Præterea videbat aliquando plurium Sanctorum gloriam in Paradiso, ac nominatim S. Didaci sui specialis Patroni, a quo sæpe confirmata et instructa fuit ad victoriam, de diabolicis instigationibus referendam. Non ideo tamen minus augebatur in ea ariditas spiritus, neque in medio suarum tentationum pro remedio surpsit recurrere ad Matrem Priorissam, eique omnia communicare : sed dæmon conturbans eam faciebat ut sæpe aberraret a via, credensque se ad Priorissam ire, alio in loco inveniret. Præterea quando se conferebat ad Capitulum, ibi publice accusatura suos defectus, taliter agitabatur aliquando blasphemiis horribilibus dæmoniorum, ut iis in suas aures resonantibus ægerrime illuc posset pertingere. Sed per actus humilitatis ac reverentiæ superabat fraudes diabolicas, et plus luminis spiritualis recipiebat a

confirmatur a S. Didaco.

B Deo.

C. XXXVI et variis mortificationibus exercita,

74 Sæpe osculabatur pedes Sororum omnium, et aliquando manibus post tergum ligatis petebat a singulis sigillatim veniam defectuum. Alias coram Matre Priorissa aut alia quapiam Sorore dabatur ei disciplina ; et sæpe existens in refectorio elata voce appellabatur a Superiore, jubebaturque circumire cum sportella, et a Sororibus bucellam panis pro Dei amore emendicare : deinde vero mandabatur ei ut sederet humi, itaque comederet panem acceptum. Alias prosternebatur in terram, et super ipsam transibant omnes Sanctimoniales: quin etiam semel in Choro existens, jussa est ad lignum quoddam manibus retroversis ligari. Ipsa vero tam hilari animo excipiebat omnes istas mortificationes, ut cum ei tunc venisset in mentem, quomodo Jesus esset flagellatus ad columnam; fuerit statim in spiritu rapta, et tam sublimia sit locuta in ecstasi ista, ut audientes summopere mirarentur.

insigni humilitate victrix evadit.

75 Altera vice reducta in Chorum, accepit funem valde crassum, quo manus sibi retro constrinxit ; tum oculos sibi velari fecit, seque vinciri ad crates altaris, ut transeuntes istac Monachæ moverentur ad risum, ipsamque vili penderent. Verum longe aliter

C evenit : illæ enim cum vidissent tam lacrymabile spectaculum, nulla fuit quæ non senserit se ad devotionem accendi : cumque interrogata esset a Priorissa, quare id fecisset ; respondit, ut fieret magis humilis magisque prompta ad obediendum. Postea eamdem cum lacrymis effusis oravit, dignaretur Sanctimonialibus imperare, ut, cum ipsa ad altare illud erat accessura propter quamdam devotionem, illæ ad magis ipsam humiliandam dicerent hæc verba : Soror Maria Magdalena, hoc tibi accidit propter defectus tuos : et quia nimium vis agere more tuo Fecit quod rogabatur Mater Priorissa: et Sor. Maria Magdalena tanta cum humilitate singulas petebat veniam, ut emolliret omnium animos. Post horam vero quam in his egerat, dissoluta fuit a Priorissa cum fructu exempli optimi. Interim defixerat oculos in quamdam imaginem sanctissimæ Virginis, fuitque alienata a sensibus, et intellexit a Domino, quod iste humilitatis actus per quam gratus ei fuerit. Ideo multitudo dæmoniorum confusa circumdedit eam cum fremitu et ululatu tam horribili, ut non modicam ipsi molestiam eo facto attulerit.

C. XXXVII Horribili specie a dæmonibus invasa

76 Ad cumulum vero majorem afflictionis, non diu post apparuit diabolus aspectu terribili, dum orationi vacabat. Unde stupefacta conterritaque supra modum impalluit, et Sanctum Archangelum Michaelem de cœlo in suum auxilium advocans, dicebat ; D
O Verbum ! o Verbum : *In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.* Post quæ verba profunde suspiravit ; versaque ad dæmonem dixit ei, Quid me vis, o bestia horribilis ? *O bone Jesu*, in aspectu meorum peccatorum quæ intueor meorumque adversariorum, videor mihi experiri infernum. Sed vos, o dæmones, si me diglutieritis, cogemini etiam me evomere. Dum autem visione tam horrifica affligebatur, facta est facies ejus livida tota, et præ angustia erumpebat sudor copiose distillans. Deinde cum impetu fuit allisa in terram, et crudeliter raptata: modo enim per caput affligebatur solo, modo corpore toto præcipitabatur ; unde vultus ejus inflatus est, ut diebus pluribus fuerit curanda. Ipsa tamen divinæ voluntati se conformans, subjunxit : Quando pro arbitrio tuo me cruciaveris, o tremenda bestia, quid tandem eviceris ? *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo.* Deinde sede in pedes erigens, atque ad quoddam altare reclinans, denuo violentissime prostrata est : sed ipsa ad cœleste auxilium recurrens, *Exurgat*, inquit, *Deus, et dissipentur inimici ejus.* Vertens autem se ad dæmones, addidit : Modo non potestis amplius facere, E
quam vobis Sponsus meus permittat. Non nego quin fortis sis, o bestia horribilis, quodque ego per me infirma ac debilis: sed adest mihi Dominus meus, infinities fortior validiorque quam tu. Non recogitatis, stulti et ignari, quod sim cum Jesu meo? neque mihi nocere possitis, non intelligitis quod pugnis toties repetitis gloriosius me faciatis triumphare.

direque raptata,

77 Inde, sumpta in manus disciplina, paulatim a se abegit dæmones per duas vices. Nam primum, ab illis se videns circumdatam, humi se posuit, ad dexteram et sinistram partem percutiens disciplina, idque mira cum agilitate ac celeritate : deinde per totum oratorium obambulans, in quo tunc erat, percutiebat parietes et scamna, ut in hoc videretur similis filio Dei, quando expulit vendentes e templo. Vidit postea multos istorum dæmonum recessisse in varias monasterii partes, ad alias quoque Sorores tentandas; sed in Capitulum intrare non potuerant, propter actus humiles ac reverentes qui ibi exercentur. Videbat ergo aliquos in loco ubi Sorores communicant, et Dei verbum audiunt : qui multum laborabant, ad inquietanda corda earum cogitationibus terrenis, quibus impedirentur cognoscere unionem istam mirabilem, qua in hujus cœlestis cibi F
sumptione eis sese jungebat Deus. Aliquos intuebatur in ergasterio, qui Sorores impellebant ad segniter laborandum, et absque zelo sublevandi paupertatem domesticam. Alii in refectorio tenebant Monachas, ut parum devotæ nec attentæ ad lectionem cibum sumerent. Accidit etiam ut ipsa alio die in ecstasim rapta, cum divinæ laudes canebantur in Choro, multitudo dæmonum staret ante ostium, parata ad ingressum. Jamque unus eorum penetraverat intro ad tentandas Christi sponsas : cum bona Mater, fervore spiritus accensa, quasi volans ingressa est Chorum; manuque Crucem apprehendens, cum ea expulit malignos omnes spiritus. Sed quamvis omni fere hora multos videbat per conventum, intentos ad Sanctimoniales abducendas a semita Paradisi; multo nihilominus plures Angeli ostendebantur ei a Domino, qui ipsas confortabant ut generose resisterent tentationibus.

accepta disciplina eos abigit,

videtque dispersos per conventum ad alias tentandas.

78 Sor. Barbara Bassi, Monacha professa, pluribus annis laboraverat toto corpore, contagioso quodam morbo ; unde in cibo capiendo multum patiebatur incommodi, nam etiam ipsæ medicinæ graves accidebant : adeo ut medici perparum vitæ eidem promitterent, eo quod ipsius malum paulatim carnes consumeret. Pluries illa se commendaverat orationibus

C. XXXVIII Sanat leprosam,

A orationibus Sor. Mariæ Magdalenæ, quæ anno MDLXXXIX die quodam ad ipsam visitandam accedens, tanta caritate incendi cœpit, ut lingua manus ac brachia male affecta lingeret: deinde cum dixisset infirmæ, ut confideret Deo et Beatæ Virgini, quoniam cito sananda erat, ab ea discessit. Res mira! Intra paucos dies mundata fuit a morbo suo, adeo perfecte, ut nec vestigium quidem in ejus carne appareret. Eodem tempore erat in monasterio Conversa, nomine Sor. Pax Columbini. Huic totum unum latus doloribus excessivis ita emortuum erat, ut absque ullo deinceps sensu caro ei potuisset per hora discindi. Quare humanum auxilium desperans, rogavit Sor. Mariam Magdalenam, ut pro amore Dei signare se vellet. Aliquantulum ei præ humilitate restitit bona Mater; tandemque fortiori caritatis ardore stimulata, tertio eam signavit signo sanctæ Crucis. Dici autem non potest quam cito post ejusmodi signaculum liberam se a morbo Soror ista senserit, statim ab obeunda monasterii ministeria se accingens: ipsaque hodiedum superstes clarum huic miraculo testimonium præbet.

et alterius emortuum latus

79 Eodem anno die v Junii ad meliorem vitam B transiit quædam ejusdem monasterii Professa, cui ægrotanti Sor. Maria Magdalena multa eximiæ caritatis obsequia impenderat, et corpus adhuc in ecclesia stabat: quando illa cum Sororibus aliis intenta communibus exercitiis, divinitus mota abiit ad crates Capituli, unde demortuæ Sororis funus videri poterat. Vix eo pervenerat, quin rapta in ecstasim est, viditque felicem ejus animam ad Paradisi gaudia sublevari: quare in hac voces prorupit: Vale, Soror: vale, anima beata. Tu vadis in Paradisum instar purissimæ columbæ, nos autem hic relinquis. O quam gloriosa et formosa es! Quis poterit pulchritudinem tuam explicare? Quam brevi tempore fuisti in flammis istis! Necdum sepulturæ traditum est corpus tuum, et jam nunc anima ad gloriam subvolat. Nunc clare cognoscis, id quod cum adhuc simul essemus in mundo dicebam tibi, quod nihil tibi videreris esse passa, respectu ejus gloriæ, quam Jesus tibi repositam habebat in Paradiso. Interea manifestavit ei Dominus, quod anima ista, quia in hac vita multum fuerat perpessa, et maximi fecerat Indulgentias sacras, tamquam merita Jesu Christi, solis quindecim horis manserat in purgatorio. Jam vero corpus sepultum erat, cum sibi restituta a raptu Maria Magdalena, dixit, eodem momento quo id fiebat, animam quoque fuisse C receptam in cœlos.

C. XXXIX Videt animam mortuæ Sororis in cœlum ferri,

80 Circa idem tempus, dum oraret coram sanctissimo Sacramento, conspiciendam ei se præbuit alterius ex eodem monasterio Sororis anima, quæ pro defectibus suis detinebatur in purgatorio. Videbat autem illam (sicut retulit) vestitam pallio flammeo, subtus vero indutam veste candida, adorare magna cum reverentia cibum Angelorum: postea intellexit, quod flamma illa, quæ ipsam undequaque circumdabat, et in qua debebat una hora quotidie stare in templo adorans sanctissimum Sacramentum, fuerat ei data in pœnam, eo quod sæpius neglexisset sacram Communionem. Sed quod candida vestis, multam consolationem ipsi adferens, concessa ipsi erat in præmium suæ virginitatis et puritatis semper servatæ. Postea vidit ipsam purificatam subvolare in cœlum, anno eodem MDLXXXIX.

itemque alteram in Purgatorio.

D

CAPUT VIII.

Favores expleto Probationis quinquennio cœlitus accepti: vitæ per reliquam ætatem forma.

Jam ferme transacti erant anni quinque, quibus Sor. Maria Magdalena tam dire oppugnata fuit tentationibus infernalium inimicorum: (cum in die Resurrectionis Dominicæ, XXII Aprilis anni MDXC, in oratorio Novitiarum, quarum tunc pædagoga erat, precibus incumbens, alienata a sensibus est; intellexitque Deum a se exigere, ut quinquaginta dierum jejunium inchoaret usque ad Pentecosten, prædictum quinquennium completuram, in supplementum defectuum, toto illo tempore inter ferendas tentationes afflictionesque admissorum, decem dies computando pro annis singulis. Præhabita ergo Superiorum licentia, instituit quotidianum in pane et aqua jejunium: et quamvis ordinarium ejus stratum aliud non esset quam durus saccus palea fartus, quietem tamen super ipsum nequaquam sumebat, nisi semel in hebdomade per noctem diei Dominicæ; ceteris noctibus incumbebat nudo pavimento E intra oratorium prædictum ad horas pauculas, habens penes se defuncti cranium, crucem et horologium arenarium. Deinde ad consueta sibi mortificationis ac pœnitentiæ exercitia, omni fere die addebat rigidam disciplinam, diuturna flagellatione, ad quam gravi catena ferrea utebatur, carnem suam macerans. Ita illa exequebatur ad unguem divinam voluntatem, non propter peccata ex delectatione noxia malitiave commissa, sed propter defectus minimos, remissioris inter tormenta subinde tantillum amoris erga Deum et animarum salutem; ad confusionem illorum, qui grandibus onerati sceleribus, pœnitentiam omnem, quantumvis exiguam, intolerabilem arbitrantur.

cap. XL

cap. 56 Sub finem quinquennalis tentationis,

post expiatos quinquagenai pœnitentia defectus,

82 His peractis, placuit Sponso ejus Jesu finem ponere tantis ejus laboribus, victricemque etiam in hac vita præmio incomparabili remunerare. Itaque ipsa nocte admirandæ solemnitatis Spiritus sancti, die X Junii anni MDXC, in Choro cum aliis Religiosis divina Officia celebrans, inchoato hymno, Te Deum laudamus, stetit alienata a sensibus, absque loquela, usque dum Matutinum totum absolveretur. Postea vultus ejus mirum in modum cœpit clarescere: et ex verbis quæ proferebat manifeste patuit, quod ipsa hora conciperet animo cœlestes ardores Spiritus F sancti: cujus virtute fuerunt facultates animæ ejus prorsus purificatæ; multasque sententias de Scripturis sacris cum singulari devotione pronuntiavit, præsentibus Sanctis quibus singulariter devota erat. Qui mox eam eduxerunt e lacu leonum, id est, liberarunt eam ab afflictionibus, quibus velut in lacum immersa fuerat totis quinque annis, ad suam probationem; abstuleruntque dæmonibus omnem facultatem imposterum eam oppugnandi. Quare plena divinæ dulcedinis dixit, *Eripuit me de manibus inimicorum meorum, et ipsi confusi sunt. Transivi per ignem et aquam, et eduxisti me in refrigerium.* Habent ferocissimæ belluæ istæ (dæmones intelligebat) rhapsodia quædam temere collecta, cum quibus sperabant reverti ad Principem suum, ex eisque narrare grandia lucra relata contra me, sed Patroni mei ipsa eis eripiunt lacerantque, quia omnia mihi jam sunt purgata in sanguine Dei mei; et ex eo ipso, in quose aliquid lucratos credebant, magis cruciantur: revertuntur enim absque ulla victoria. Quis autem capiet, o Domine mi, quomodo id quod mihi peccatum esse videbatur, peccatum non sit, sed jubilus et gloria animæ?

in nocte Pentecostes,

ab iisdem liberatur.

83

EX ITAL. VINCEN PUCCINI.

A 83 Vix ea dixerat, cum adhuc in ecstasi perseverans, convertit sese ad Priorissam et Magistram, quæ prope aberant: eisque manus stringens, cum inæstimabili jubilo ait; Venit et transiit (tempus scilicet probationis) nunc ergo juvate me ad agendas gratias et Deum glorificandum. Postea ad sensus suos revertit; sed ægre corpus restauraverat modico pane et aqua, quin iterum rapta in ecstasin est. Tunc conspexit grandem lucem, et in medio ejus Sanctorum devotorum suorum cohortem sic ordinatam, ut in septem paria divisi pulcherrimam formarent processionem. Erant hi (nam omnes sigillatim nominabat) S. Thomas Aquinas, S. Agnes, S. Joannes Evangelista, S. Maria Magdalena, S. Joannes Baptista, S. Catharina Virgo Martyr, S. Stephanus, S. Catharina Senensis, S. Franciscus, S. Clara, S. Augustinus, S. Angelus Carmelita Martyr, S. Michael Archangelus, et suus Angelus Custos: quos deinde vidit simul omnes accedere ad Patrem æternum, atque ex ejus sinu accipere mirabilia quædam dona ad ipsam exornandam: significabantque, quod a cœlesti Sponso suo mittebantur ad ipsam, in præmium afflictionum toleratarum quinquennio præteritæ B jam probationis. Unde gaudio cumulata dixit; Videtur mihi, Domine mi, quod me velis remunerari pro ipsis (ut ita loquar) peccatis meis: etenim aliud nihil nihil fecisse videor quam offendere te. Verum nota tibi sunt omnia.

A Patronis suis 14 visitata,

84 Deinde clare significavit, quod devoti sui Sancti ad ipsam veniebant, cum diceret: O Advocati mei, quantum mihi favetis! Itaque bini ac bini, quemadmodum ex ejus sermone colligebatur, ditabant eam variis e Paradiso allatis donis. Etenim unus imponebat capiti ejus coronam pulcherrimam, luce æterna cinctam; alius, torque aurea pectus ornabat: candidissima eam veste totam amiciebat tertius: quidam armillis pretiosissimis manus induebant: annulos quidam pretii incomparabilis digitis inserebant: erant denique qui gemmis præstantissimis cœlestibusque gazis totam reddebant fulgentissimam. Ipsa interim cum maxima admiratione contemplabatur Sanctorum istorum inexplicabilem pulchritudinem, seque ab iis stipatam circumquaque inveniens, modo in hanc, modo in istam partem convertebatur: nec tamen satiari poterat inspiciendo vultus singulorum, divina luce radiantes. Unde eos quandoque alloquens dicebat: Vellem vos omnes simul uno oculi jactu videre, sed non possum: si enim ad dexteram me converto, non video eos C qui mihi ad sinistram assistunt: si ad sinistram, privor conspectu eorum qui stant ad dexteram: et interim cuperem sic intueri uniuscujusque pulchritudinem, ut a nemine oculos removerem. Ostendit post hæc verbis suis, quod iidem Sancti incipiebant jubilare Domino, in hymnis et canticis atque tripudiis, propter victorias. Sponsæ ejus tempore probationis concessas. Erat igitur visu mirabile, quomodo etiam ipsa, magno cum decore ac majestate, tripudiando subsiliendoque daret lætitiæ suæ signa. Tum cœpit loqui sigillatim cum singulis qui aderant Sanctis, ipsosque nominatim appellando etiam nominare cœlestis musicæ instrumenta, quæ ferebant manibus: eratque vultus ejus jucundus ac splendidus.

cœlestibus donis ornatur,

et delectatur specie eorum

victoriæ suæ applaudentium.

85 Postea, universam illam divinam cohortem simul alloquens, dixit: Volo ire ad omnia ea loca, ubi meus adversarius mihi conatus est nocere, ut ipsum et omnes ejus astutias ibi confundam. Itaque primum abiit ad eam monasterii partem, in qua amplius oppugnata fuerat; eoque perveniens, cantando tripudiandoque insultabat Satanæ: atque in principio eum alloquens, cœpit dicere, In vestrum despectum, festum agam in die Domini, vos autem D anteipsum irridebo et prosternar pedibus ejus. Statimque se dimittebat in genua, et mox erigens sese dicebat: De eo quod mihi hic accidit, coram Deo, ad vestrum supplicium augendum, gloriabor indeque conficiam capiti meo coronam, atque ante ipsum humiliabor. Vos vero monstra infernalia, ululate et clamate quantum placet, quia anima mea non pluris vos æstimat quam papiliones, neque aliud jam curat quam de tam grandi munere Deo gratias agere. Deinde ad alia monasterii loca se contulit, ibique suavi voce cantabat, *Quis nos separabit a caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an fames?* Alias subjungebat, *Omnia arbitrata sum ut stercora, ut Christum lucrifaciam. Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo?* Denique velociter adiit altare Beatæ Virginis, eique magna cum devotione dixit: O Maria purissima, offero tibi, non solum puritatem istam et innocentiam quam recepi cum me tibi consecravi; sed insuper augmentum majoris puriorisque ornatus, quem nunc acquisivi. Recipe igitur me, Maria, atque in te conserva. Tum vero reversa est ab ecstasi: et quamvis donis tam singularibus ditatam se nosset, tamen cum profundissima humilitate sese inclinavit Sororibus, quæ maximo numero istuc accurrerant: sicque ad communes monasterii occupationes se retulit. E

Obiens loca in quibus magis vexata fuerat,

insultat dæmonibus,

seque commendat D. Virgini.

86 Neque hic finis divinarum gratiarum: sequenti enim die lunæ, secundo Pentecostes, post sanctissimam Communionem rapta in ecstasin, intellexit quod Jesus eam volebat magno quodam dono præmiare. Id est quod deinceps præ oculis habitura esset Dei præsentiam valde sublimem, pro eo quod fuerat horrendo dæmonum aspectu cruciata. Cœpitque exinde videre dilectum suum Sponsum: unde ipso illo instanti repleta fuit lætitia ineffabili, in eumque oculos defigens dixit: O Sponse mi (abhinc enim sic a me appellabere) non est tam horribilis conspectus dæmonum, quin multo delectabilior tuus sit: es enim, sicut inquit Propheta, *Speciosus forma præ filiis hominum.* Quemadmodum nullo non loco occurrebant spectra terrifica spirituum istorum malignorum: ita nunc semper ambulans sive stans, loquens aut aliud quidvis agens, videbo te, Dilecte mi. Et sicut illi, non solum visui meo mentali, sed sæpe etiam corporali ingerebant sese sub formis diversis: ita tu quoque, non solum menti meæ te offeres præsentem, sed etiam oculis hisce carneis conspicuum te facies, ad me recreandam et exhilarandam. Tunc interrogavit eam Dominus, qua in specie cuperet ipsum intueri; ipsaque respondit: Sicuti unus es Deus in tribus Personis, ita satis habebo tribus modis videre te: scilicet qualis fuisti cum morabaris in Ægypto, id est tempore infantiæ tuæ: deinde qualem te mater tua in templo perdidit; denique quando patiebaris. Vix hæc dixerat, cum ardens ejus desiderium fuit adimpletum. Mox enim se ei conspiciendum infantem Christus exhibuit, unde superabundans lætitiam dicebat: Ecce parvulum meum, talem præcise qualis erat ætatis anno tertio vel quarto. O quam mirabilis ea res est! adeo parvus et tamen Deus. Sed ipsa parvitas tua me facit nosse magnitudinem tuam. O magnitudo! o parvitas Dei mei! Numquam satiabor conspectu tuo. O parvule, o magne Deus! quam pulcher es et quam amabilis! F

C XLI

Pro dæmonum spectris toleratis,

donatur visibili conspectu Jesu sui,

primum pueri

87 Postea Jesum vidit in sua adolescentia; unde majori gaudio perfusa, subjunxit: Ecce Sponsus meus, qui modo tam pusillum ostendebat se mihi, nunc comparet velut duodennis, vultu tam specioso et tam mirabili, ut mansueta gravitas in eo reluceat. O mi Deus, quam mihi diligendus es! quam suavis gustanti te! Postea transiit ad oratorium, ubi coram altari sanctissimæ Virginis prostrata in terram, intenso

tum adolescentis,

A intenso cum affectu eam oravit, ut vivas divini amoris flammas diffunderet in cordibus singularum istius loci Monacharum. Nec irritæ ceciderunt preces tam ferventes: mox enim intellexit, quod Deus propter eas concesserit monasterio multas singulares gratias: unde tota læta rediit a raptu suo. Verum vix tenui cibo refecerat corpus, quando iterum fuit alienata a sensibus, accensaque desiderio videndi filium Dei, etiam tertio modo quem postulaverat. Apparentem ergo sibi Jesum in ista specie, ipsa attentis oculis intuens, Jesu mi, inquit, in hac florida ætate conspiciam te, nunc laborantem, nunc fatigatum pro me: videbo te, inquam, in tam pulchra, tam gratiosa ætate, in qua teipsum dereliquisti et tolerasti sacratissimam passionem: placebit autem satis, cum te aspiciam, qualem modo demonstras, sedere ad fontem, ubi eras interrogans atque illuminans. Alios multos sermones habuit cum dilecto Domino suo, quando eum vidit in triplici forma prædicta. Præterea in isto triduo Pentecostes, quod pro majori parte egit in ecstasin rapta, communicata eidem fuerunt multa secreta cœlestia, et de magnalibus Dei loquebatur tam sublimiter, ut omnem humanum B intellectum transcenderet. Sed talia brevitatis causa prætermittuntur.

denique jam viri, ut erat cum moreretur.

c. XLII

Confessario vitam longiorem obtinet.

88 Anno MDXC, cum Dom. Augustinus, monasterii Confessarius graviter infirmus, moriturus credebatur, utpote jam inunctus Oleo sancto; hæc famula Dei dedit se tam ferventi orationi, quatenus pro Religionis suæ bono vellet ei Dominus vitam producere; ut prædictus D. Augustinus, annos septuaginta septem natus, brevi recuperaverit tantas vires, quantis opus fuit ut dimisso lecto, in proxima solennitate Corporis Domini, auditis Monacharum omnium Confessionibus, easdem reficeret sacra Communione, cum magno ipsarum gaudio. Talis autem prolongatio vitæ multum in eo auxit humilitatem, promptitudinemque ad curandum monastereii commodum spirituale: de eoque miraculo plenam fidem faciunt omnes illæ Monachæ, quæ casui prædicto intervenerunt.

c. XLIII

Videt beatas animas matris suæ,

89 Eodem anno MDXC mense Septembris, voluit Jesus benedictus maxima quadam consolatione afficere suam dilectam Sponsam, propter tædia quæ in sua probatione pertulerat. Raptæ enim in ecstasin ostendit animam suæ matris, quæ quindecim diebus ante excesserat e vita: quæ splendore cœlesti circumfusa scandebat in Paradisum, Sanctis suis devotis C comitata: ab eaque data sunt ipsi monita tria, scilicet ut conaretur in sancta humilitate proficere quam maxime posset, ut esset vera observatrix obedientiæ, et in omni negotio prudentiam adhiberet. Post monita autem tam sancta filiæ relicta, sustulit se felix mater ejus a conspectu, abiens ad summi boni fruitionem in cœlo. Haud diu post simili modo vidit animam venerandi cujusdam Sacerdotis, qui pro amore Dei impenderat se exercitiis spiritualibus, et jam fruebatur patria cœlesti locuples in gloria. Ipsa vero, his mediis magis magisque proficiens in virtutibus, magis etiam accendebatur desiderio verorum bonorum acquirendorum.

et pii cujusdam Sacerdotis.

c. XLIV

Post vitam severissime actam in pane et aqua,

90 Cum generosa hæc præliatrix Domini decertare deberet cum variis tentationibus; elegit sibi vitam, ita dirigente ipsam Deo, plenam mortificatione ac pœnitentia: quia totis quinque annis probationis suæ, non aliud nutrimentum sibi indulsit quam panem et aquam. Deinde per tres continuos annos, ex cœlesti monitu, ambulavit discalceata et pedibus nudis, quamvis præ teneritudine carnis suæ delicatæ id facere non posset, absque extremo dolore tempore hiemali: et tamen, sicut dictum est, pro sua majori mortificatione, occupabatur exercitiis vilibus et humilibus, in quibus oportebat eam adhibere aquam, et multa facere sub pluvia et nive, nihil id D curando; et modo per hortum; modo per alia monasterii loca sic ambulando. Hinc rigente quandoque frigore findebantur ei carnes, adeo ut sanguinem copiosum funderent, in iisque livores atroces conspiciebantur. Ergo compatientes ei Sorores tibias ejus subinde obligabant fasciis; sed ipsa læto vultu, ejusmodi obsequia neutiquam ambiens, dicebat: Sinite me pati pro peccatis meis, ita enim desiderat Jesus meus. Portabat vilem resartamque tunicam, æque in asperrima anni tempestate quam aliis: unde sic quandoque tremebat præ frigore, ut ægre vocem posset ad loquendum formare. Præterea, quando solet corpus somno refici, ipsa ut plurimum oratione mentisque excessibus occupabatur: si quam autem partem quietis capere voluisset, id faciebat fere semper vestita, cubans supra durum saccum aut nudam tellurem. Brevissimus porro erat ei somnus: quia meus illa solita nocturnis horis sæpe in Deum transformari per divinas contemplationes, ægre poterat induci ad quietem prolixiorem corpori quamvis fatigato indulgendam; utque se magis ad vigilandum exerceret, non solum probationis suæ E tempore, sed in omni vitæ suæ cursu, quamdiu sana erat, muneris sui esse voluit excitare Sorores ad Officium matutinum. Sæpe etiam in horrore nocturno audiebatur suspirare et plangere amare, aut asperis flagellis affligere carnem; his tamen pœnitentiis, Dei gratia adjuvante, robustiorem se fieri experiebatur.

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

ac summa frigoris tolerantia,

stratique duritie,

91 Expletis quinque annis jam dictæ probationis, specialiter fuit illuminata a Domino, ut sciret voluntatem ejus esse, quatenus reduceret se ad usum communem monasterii, socculis calceisque resumptis: quod prompte executa est: caligis tamen abstinuit semper, præterquam duobus annis convalescentiæ suæ ex gravi quodam morbo. Post eamdem probationem cœpit etiam, ex divino monitu, pro Quadragesimalibus cibis, usurpare escas monasterio communes; et diebus Jovis vinum bibere: aliis vero diebus per viginti continuos menses perrexit pane et aqua vesci. Scilicet Superiores, videntes eam per hujusmodi austeritates deficere indies, timentesque ne cito amitterent speculum virtutis tam singularis; mandaverant ei per sanctam obedientiam, ut a Deo ferventer exoraret gratiam vivendi secundum communem usum: quod cum illa fecisset, meruit super ea re divinam voluntatem cognoscere, quæ erat, F ut se penitus resignaret obedientiæ Superiorum. Itaque mandatum ei fuit ut cibis communibus uteretur, in quo illa more suo promptissime obedivit. Fuit autem in hoc singulari ædificationi monasterio toti, quia comedebat parcissime, et eligebat sibi fercula magis vilia, quasi hæc ei melius saperent. Non tamen propterea cessavit, pro vestitu, tunica uti maxime abjecta totius monasterii, præterquam duobus prædictæ convalescentiæ annis: neque desiit cubare in sacco farto stramentis tempore reliquo vitæ suæ. Sed quando cœpit infirmari eo morbo ex quo decessit, per obedientiam constricta fuit ægro corpori subjicere culcitram. Invalescente autem morbo, cum jam non amplius posset de cubili surgere, ultro petiit sterni sibi lectum plumeum cum lodicibus lineis; non pro solatio corporis sui, quemadmodum nonnullis Sororibus secreto exposuit, sed ne singularis videretur, utque æstimaretur similis aliis. Atque in hoc clare apparuit divina providentia: quia corpus ejus sic paulatim extenuatum est, ut supra saccum palearium aut culcitram lana fartam non potuisset diu vitam servare. In tam laudabili vitæ instituto bona illa Mater perseveravit usque ad mortem, per quam (ut pie credere licet) transiit ad vitam æternam, cumulata meritis atque operibus sanctis.

jubetur resumere calceos,

et cibis communibus vesci,

CAPUT

A

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

CAPUT IX.

Curationes miraculosæ, futura prædicta, zelus ingens animarum.

C. XLV.

Sanat Sororem moribundam,

Anno MDXCI, XXXI Decembris, inter orandum alienata a sensibus, quando ad Communionem eundum erat, communicantibus ceteris tempus transiit, absque eo quod aliqua animadverteret ipsam defuisse, quod antea numquam ei acciderat. Sed Dominus, qui divina sua providentia disponit viam famulorum suorum, fecit ut sensibus restituta Communionem posset accipere, una cum Sor. Cherubina de Rabatta, Monacha graviter infirma ex plaga incurabili. Hinc sensit ægra fidem in se excitari, quod, interveniente ipsius sanctitate, posset consequi sanitatem; sicut etiam evenit. Vix enim Corpus Domini sumpserat Sor. Maria Magdalena, quin fuit alienata a sensibus; accedensque ad lectum decumbentis, fixis in eam oculis dixit, Memineris Soror mecum postulare sanitatem. Quibus auditis, illa, quæ ad ultimum transitum jam se parabat, in Dei voluntatem se resignavit,
B in eoque omnem fiduciam posuit. Interim bona Dei famula, plagam infirmæ ter signans, post brevem orationem discessit. Res mira! Subito cessavit dolor ille enormis quo cruciabatur ægra, et plurimum imminuta est febris; paulatimque ita convaluit quæ fuerat deposita, ut venientes Medicus atque Chirurgus, attoniti mutatione adeo insperata, unanimiter affirmaverint, sanitatem istam divinæ virtutis opus esse, procedens per merita dilectæ ipsius Sponsæ.

aliamque leprosam,

Eodem anno Soror Maria Benigna Orlandini, Monacha professa, quæ graviter periclitabatur ex morbo quodam contagioso, lepra a medicis judicato, auresque et caput aliasque corporis partes occupante cum molestia incredibili, eo se redactam videns, sæpius sese commendavit orationibus benedictæ istius animæ. Cum ergo quodam mane post Communionem esset rapta in ecstasim Soror Maria Magdalena, ad illam accessit; sublatisque de capite ejus velamentis, ipsum auresque cœpit propria sua lingua lambere, qua parte gravius erat malum, tanta cum caritate, ut placuerit Deo sanitatem infirmæ brevi reddere: quæ etiam nunc vivit, et fidem claram miraculo facit.

Cap. 115

Infirmis speciali caritate ministrat,

93 [Simili caritate ministrabat aliis quibuscumque infirmis Sororibus in monasterio, audita aliquando dicere, quod licet in suo statu contentissima viveret, creditura tamen esset favorem specialem acce-
C pisse, si Deus fecisset ipsam alicujus nosocomii famulam; et addebat. Vellem infirmis istis omne possibile obsequium præstare: video enim quod inepta sim, nec merear animas adducere ad amorem Creatoris sui, vel aliquid excellentioris operis facere, et ideo gratum habebo vel corporibus ministrare. Itaque præter officia caritatis, quæ communiter omnibus impendebat ægris, aliquas sibi sumpsit specialiter ac veluti ex obligatione curandas: in quibus fuerunt Conversæ duæ, altera Sor. Caritas, altera Sor. Matthæa nuncupata, Sor. Caritas, cæca et hectica, multis annis lecto decubuit: cui beata hæc Mater pro famula se mancipans, sternebat lectum, lavabat pannos, et aliud quantumcumque vile ministerium exhibebat: rogata autem a Superiore, cur tanta cum diligentia isti serviret; respondit, apparuisse sibi Dominum Jesum in specie pauperculi, et dixisse, quod, si vellet rem aliquam gratam ipsi facere, ministraret ei in ista sua sponsa. Sor. Matthæa plagam habebat in crure, scaturientem vermibus, adeo putridam ac fœtidam, ut opus esset ipsam teneri in camera separata ab aliis. Huic beata Mater, super alia multa obsequia caritatis, serviebat in cu-

præsertim Conversis duabus.

randa mundandaque a vermibus et pure plaga ista; D
atque per excessum caritatis et humilitatis, nec non ad mortificationem majorem sui ipsius, sæpius eidem plagæ os suum applicuit; idque ipsa Matthæa, haud sine lacrymis teneritudinis atque confusionis, narravit Matri Priorissæ, Sor. Evangelistæ de Jucundo.]

Prædicit novum Confessarium 14 annis victurum,

94 Eodem ipso anno, quo D. Cardinalis Archiepiscopus Florentinus monasterio præfecit Gubernatorem D. Franciscum Benvenuti, Pœnitentiarium et Canonicum Florentinum; intellexit hæc Dei famula, quod munus istud gesturus esset præcise dimidia parte ejus temporis, quo ipsum tenuerat prior Confessarius, annorum scilicet viginti octo Itaque revera accidit: cum enim officium suum magna cum prudentia administrasset annis quatuordecim, ad meliorem vitam transiit anno MDCV, optimo virtutis suæ exemplo cunctis relicto, pro sua erga monasterium devotione ibidem sepultus, ut magis participaret orationibus sanctarum istarum Matrum. Paulo postea prædixit Sor. Maria Magdalena, quod Dominus puellam quamdam appellaret, ut fieret in monasterio isto Religiosa; quæ si non obtemperaret vocationi suæ, multas molestias passura esset in E
seculo: et si mater sua id dissuaderet, graviter etiam castigaretur a Deo. Porro accidit ut puella neglexerit executioni mandare vocationem talem, ideoque vivit multis tribulationibus pressa; mater vero, quæ pusillanimem fecerat, punita fuit horribili cancro, qui totum corpus paulatim corrodens, vitam ejus inter dolores gravissimos miserabiliter conclusit.

et pœnam neglectæ vocationis.

C XLVII

Incredibili patiendi dolore incensa,

95 Post quinquennium sæpedictæ probationis, quo tam gravia tamque molesta certamina sustinuerat, mansit velut generosus præliator, qui præteritorum oblitus, ut Domino suo placeat, audacter se offert ad novas expeditiones. Nam et ipsa ab exercitio patiendi adeo roboratam animatamque sese sensit, ut omnibus quæ toleraverat post tergum positis, egerit cum Deo, ne posthac aliquam spiritualem delectationem sibi daret: idque tam ardenter petiit, ut tandem obtinuerit. Et quoniam idem Dominus ipsi promiserat, quod, in vicem molestiarum a diabolicis spectris ei allatarum, fruitura esset visione suæ divinæ præsentiæ; hoc ipsum tamen ei accidit absque interno gustu, sed tantum (ut aiebat) ad refocillationem laborum præteritorum. Atque id clare apparuit, quando haud diu post rapta in ecstasin, Domino vivum aliquem sensum suæ præsentiæ danti, dixit, Ah! quare Deus meus violas pactum, quod F
inisti mecum? quandoquidem pro tuo amore renuntiavi omni solatio, quod imposterum habere possem. Quin imo tanto patiendi desiderio tenebatur, ut optaret non ita cito mori, quia in cœlo nihil patiendum occurret. Cumque aliquando in secretioribus monasterii locis clam oraret, in manu habens bene crassum cereum, ex quo decidebant guttæ inflammatæ; permittebat eas cadere in nudam suam carnem, supra brachia et tibias, ita ut ægre posset ex dolore incedere; idque longo tempore in usu habuit, pro Dei amore semper aliquid pati volens. Similiter asperrima hieme, cum forte ningeret, ad hortum ipsa se conferebat nudipes, et genua ibi flectens in oratione perseverabat; quin etiam semel contigit ut integro die sic ibi maneret. Aliud sane non cogitabat, aliud non exercebat, quam actus mortificationis et humilitatis, semper novas patiendi rationes adinveniens: et ideo, nudis pedibus incedere, pane et aqua vesci, gestare cilicia, disciplinis ferratis uti, solummodo erat ei in votis et pretio.

renuntiat omni spirituali solatio.

C. XLIX.

Ægram monacham sanat pro ea orando,

96 Anno MDXCII, cum Sor. Cherubina de Rabatta, cujus superius facta est mentio, de novo ægrotaret, patiens fistulam in oculo, quæ magnum ei adferebat cruciatum

A cruciatum; seque commendasset Beatæ Virgini, ut ab ea virtutem patientiæ impetraret; nocte quadam sensit sibi vultum in momento stringi, viditque Sor. Mariam Magdalenam in habitu regali, supplicantem Sanctissimæ Virgini et devotis suis Sanctis, ut ab æterno Patre sanitatem infirmæ orando obtinerent. Post hanc apparitionem sensit sibi aperiri oculum, in quo laborabat, quique jam sex continuis diebus clausus erat: eodemque instanti tantum sensit cruciatum, ut animo defecerit: sed paulo post sibi reddita, invenit se integre et miraculose sanatam esse. Mane autem facto, cum sanctæ Matri rem totam narraret, interrogaretque utrum præcedenti nocte fuisset apud se; respondit illa, quod corporaliter quidem apud eam non fuerat, sed quod noctu intra quintam et sextam horam, sanitatem ejus enixe commendaverat Deo. Unde agnitum est, successum istum attribuendum esse ejusmodi orationi, quandoquidem ipso illo tempore acciderit. Non multum abinde temporis fluxit, cum Monacha prædicta, iterum ægra, extremam Unctionem suscepit, omni hora vitæ finem præstolans. Interim visa est hujusmodi vocem interius audire: Si sana vis esse, ingredere
B lectum Sor. Mariæ Magdalenæ. Re igitur collata cum Confessario, qui tunc erat R. D. Franciscus Benvenuti, de ipsius consensu inter brachia Sororum deportata fuit in lectum bonæ Matris. Rem miram! Vix dimidio quadrante horæ istic fuerat, quin se omnino liberam a morbo sentiens, surrexit per sese; Deoque egit gratias, dignato sibi eam gratiam facere per dilectæ Sponsæ merita. Atque hunc successum Sanctimonialium multæ, adhuc viventes, juratæ affirmant.

iterumque in suo lecto positam.

C. XLIX. Intelligens monasterio destinari quamdam,

97 Eodem anno MDXCII, in raptu vidit die quodam columbam candidissimam, similem ei quæ ex Noetica arca emissa, requirebat ubi quiesceret pes suus. Intellexit in ea repræsentari sibi puellam aliquam, status religiosi capescendi cupidam, ad locum vero indeterminatam. Hæc cum dirigente Deo venisset ad monasterium Angelorum, inspectura an ordo illius domus sibi placeret; ipso quo ingressa est momento, intellexit Maria Magdalena, quod illa esset columba sibi ostensa. Vidit etiam Angelum custodem istius animæ, qui manu gestabat scalam, nusquam eam applicans, propter indefinitam puellæ voluntatem. Paulo post audivit Dominum dicentem Angelo, Hic defigito scalam istam, quia hic ipsam elegi. Quare conversa Maria Magdalena ad puellam, quæ
C usque ipsam pervenerat, ei dixit: Vestra scala hic fixa est, ut per eam in Paradisum ducaris. Quod dixi, intellige, nec prætermitte quin hoc monasterium eligas, ut fias Religiosa; siquidem voluntatem Dei cupis explere. Egressa deinde monasterio puella, tam graviter oppugnata fuit a genitoribus et consanguineis suis, ut vespere quodam sola existens in camera, decreverit ire ad patrem suum, ejusque voluntati seipsam permittere. Verum in ipso egrediendi de camera conatu, retroagi se mirabiliter sensit, ut nec passum quidem unum posset promovere: quantumcumque autem adlaboraret, proficere nihil valuit. Tandem agnoscens tentationem esse, mutavit propositum, atque ex prælio isto mansit dæmonum victrix, interventu orationum Sor. Mariæ Magdalenæ: quæ ipso eodem tempore rapta in spiritu, videbat quod puella illa columbæ instar de manibus suis erat avolatura, ideoque salutem ejus cum suspiriis lacrymisque petebat. Cum autem de hoc facto certiores fieri Monachæ cuperent, sequenti mane puellam accersiverunt, interrogaruntque quid ipsi vespere præcedenti accidisset: quæ rem narravit, eo plane modo, quo Sor. Mariæ Magdalenæ fuerat revelata.

id ei indicat,

vacillantemque confirmat.

98 Singularis hic spiritus adeo ardenti erga salutem alienam caritate flagrabat, ut id exprimi nulla ratione possit. Quare cum aliquando ei Dominus ostendisset animam in sua gratia constitutam, adeo recreata est spectaculo illo, ut desiderio animas adducendi ad Deum propemodum consumeretur. Ideo optabat ut multas earum sibi daret Deus, et in fervore spiritus dicebat: O si mihi liceret ire in Indias vel inter Turcas, caperem parvulas eorum; tantoque cum affectu docerem eas legis Christianæ mysteria, ut quantuscumque labor, in ea re ponendus, maximo mihi solatio foret. Quia autem hoc non poterat executioni mandare, [quoties mane adunabat Sorores suæ curæ commissas, ad opus manuale vel aliud ministerium cœnobiale, tota in conversionem Indorum intenta, dicebat illis; Offeramus Deo hunc in finem quidquid hodie facturæ sumus; vel, Postulemus a Deo tot animas, quot passus faciemus per monasterium; vel, Tot petamus, quot verba sumus in divino Officio recitaturæ. Si vero suendum erat, Postulemus tam multas quot puncta acu fixuræ sumus. Si lavandum, tot peti jubebat, quot vicibus essent manus mersuræ in aquam: ac denique ex quolibet exercitio sumebat occasionem ejusmodi petitiones suggerendi. Dolor ipsius cordi maximus erat audire hæreses sic multiplicatas; et hæreticos appellabat maledictos et dæmones incarnatos; item venenatas linguas, quæ verbis venenatis et actionibus pejoribus conarentur vestem Christi sanctamque Ecclesiam dilacerare. Considerans autem eorum depravatas opiniones, et stragem quam propriis atque alienis animabus ingerunt; Oporteret, inquit, ut animæ nostræ turturum instar forent, semper gemebundæ, propter illorum cæcitatem. Nec minus sentiebat frigentem inter Catholicos caritatem, quam quodam in raptu deplorans ait: Quid ei fides prodest, in quo nihil operatur ad bonum aliorum? Sparge, Sparge illam o Verbum; vivat et ardeat in cordibus fidelium, accensa in fornace cordis tui; ut fides sit conformis operibus. Heu me! quam multi a fide nunfragantur! O Christianitas! tot in locis deficiens propter hæreses. Sed quare? Quia extincta est caritas. Fides tua assimulatur soli, hic occidenti et istic orienti: quod autem signum solis hujus occidentis? utique umbræ peccatorum].

D *EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.*

Ingenti animarum zelo succensa,

Cap. 97 salutem Indorum curat et hæreticos execratur,

E

99 Ut autem a Deo impetraret animarum peccantium reductionem ad illum, nunc in ipso mediæ noctis horrore asperas faciebat disciplinas, carnem cingens pungenti cilicio; nunc in secretioribus monasterii angulis orabat solitaria; nunc humillimis actibus supplicabat suæ divinæ Majestati, ut suavi fulmine amoris sui penetraret corda indurata peccatorum, eaque converteret ad pœnitentiam. Præcipue tamen diebus antecineralibus, quando Dei bonitas magis offenditur, duplicabat similia exercitia, totas quandoque noctes insumens lacrymis et continuo planctui: sæpeque audiebatur dicere; Oro, o Jesu mi, ut mihi tot animas concedas, quot passus hodie formatura sum. Alias ejusmodi flammis magis incensa, dimittebat inceptum exercitium, prostrataque in genua cum lacrymis et suspiriis petebat conversionem peccatorum. Alias arripiebat manu Crucifixum, et postquam ei se totam obtulisset, eructabat hæc verba: Tu Domine, mori voluisti in cruce et sanguinem dare pro peccatoribus: vellem et ego, Deus meus, dare proprium sanguinem meum, vitamque profundere ut illi converterentur. Ideo exhortabatur Sorores, ad quemcumque laborem pro animarum reductione tolerandum: et quia Jesus aliquando ei ostenderat in raptu, quam fœda sit anima, quæ vivit tenebris peccatorum immersa; dicebat, talium deformitatem haud absimilem esse spirituum infernalium. Libenter autem, ut aiebat, fuisset spoliata donis omnibus divinitus acceptis, ut ea concederet proximis;

orat ferventer pro peccatoribus,

F

et opera caritatis præfert quibusvis raptibus.

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

A ximis; sufficere sibi existimans bonam voluntatem amandi Deum et ipsi serviendi. Quare sæpe subtrahebat sese suavibus cum Deo colloquiis, ut Sororibus esset adjumento : quia (sicuti sæpe testabatur) pluris faciebat alias juvare posse, quam mentis excessus qualescumque potuisset habere. Quia in istis, inquiebat, juvor a Deo : in his vero ipsummet juvo. Ita vero semper intendebat in id quod spirituale habent creaturæ, ut non alio quam animarum nomine eas appellaret; utpote aliud in iis non considerans, quam communionem earum cum Deo, et quod sint factæ ad similitudinem ejus.

C. LI

Solicita maxime pro Sacerdotibus in statu peccati positis,

100 Majora porro signa zeli erga alienam salutem apparebant, quando erat in oratione accensa istiusmodi desideriis : unde semel incepit dicere : Video mundum hodie adductum in pejorem quam unquam fuit statum : quia non amplius invenitur vel amor, vel caritas, vel dilectio. Invideo avibus cœli, quæ possunt quolibet volare, et vocem suam suavem ubique promere, cantus suos absque requie innovantes. O Verbum! quam vellem etiam quaquaversum pergere, et unicuique insonare vocem meam, ut amorem istum ponerem in cordibus omnium tuarum B creaturarum. Post hæc indicavit suis verbis, quod videret quemdam Sacerdotem, procul a via Dei exerrantem : quare incepit divinæ suæ Majestati tanto cum spiritu verbisque et cum tam affectuosis ac copiosis lacrymis supplicare, ut meruerit eum videre in bono statu : unde supra quam dici potest exhilarata, prorupit in has voces : Tandem, o Verbum, video fructum mearum precum. Non tamen hac una anima satiatus est ardor caritatis suæ, sed magis accensus. Quare eo non contenta, cœpit rogare Deum pro conversione etiam aliorum Sacerdotum, quos videbat peccatis variis inquinatos : idque fecit, rationibus tam devotis utens, ut viderentur quodammodo convincere Deum, ad infundendum peccatricibus istis animabus divinum lumen, interim dum morabantur in tenebris peccatorum. Dicebat aliquando; Vides, Domine, quam necessariæ tibi sint animæ istæ : si enim eæ quæ sunt lux mundi, manent in tenebris, quanto magis aliæ creaturæ? et si illi qui sunt sal terræ, fiant insipidi ad nihilum valeant, quomodo alios condire poterunt, o mi Jesu? quomodo etiam poterunt docere viam quæ ducit ad te, si ipsimet via contraria ambulent? Offerebat deinde se Domino ad sufferendas omnes pœnas, quas animæ istæ merebantur, tantum ut absisterent ab operibus C malis, dicebatque ex affectu viscerali : Infunde, Jesu mi, infunde sanguinem tuum in ipsos : quia si ego deberem pati omnes pœnas Purgatorii, ut illi salvarentur, leves mihi forent. Sume obsecro vindictam de me, et quoscumque placuerit internos externosque dolores ingere; pati enim nequeo ut tanta sit ignorantia, ubi est abundantia tam copiosa. O miseram et infelicem me! quia omnem pœnam non possum in me derivare. Ulciscere, o Verbum! in persona mea ingratitudinem tantam, tantam cæcitatem et ignorantiam. Denique ostendens se impetrasse talium peccatorum conversionem, dixit cum jubilo, Revertuntur igitur ad te tamquam oves aberrantes, quia omnes animæ felices atque beatæ in ipsarum adventum festive sese præparant. His et similibus caritatis affectibus infinities divinam Majestatem precabatur pro salute proximorum, et ferventium suarum orationum colligebat fructus exoptatos : quia sæpe beneficio cœlesti videbat ejusmodi animas, ipsa intercedente illuminatas a Deo, redire ad eum in corde contrito et spiritu humiliato.

plurium impetrat conversionem.

C. LII

Infirmis magna caritate ministrat,

101 Si tantus fuit zelus quo ferbuit erga æternam salutem alienam; non minor fuit caritas quam exercebat erga proximos, in eorum temporalibus, quoad corpus aut spiritum necessitatibus. Quare satagebat ut iis sese impenderet, maxime quando aliqua in D monasterio infirmabatur : et ideo sæpe dicebat infirmariis, quod non erat occupata, neque sciebat orare aut mentem in Deo fixam tenere; indicare volens, gratum sibi futurum, si in ministerio infirmarum vellent opera sua uti. Cum autem huic ejus desiderio fiebat satis, summa in id vigilantia incumbebat. Quod si illarum alicui aggravabatur malum, sublevabat illam bona Mater, nunc supra brachia sua eam tenendo, nunc cibum aut alia quæcumque possibilia obsequia exhibendo. Inter alia vero memorabile fuit, quod vice quadam fecit. Conversarum una multo tempore infirma fuerat, effracta pectoris vena, indeque enormes sustinebat dolores. Id cum vidisset Soror Maria Magdalena, ministerium ejus in se suscepit, annoque transacto mortua est infirma : sed dici non potest, quantum in hoc ultimo ejus transitu ipsa laboraverit : decem enim continuis noctibus perseveravit in ejus custodia absque ulla omnino requie.

potissime moribundis,

102 Paulo post alia Conversa accepit plagam incurabilem et supra modum fœtentem. Rogavit Sor. Maria Magdalena ut hujus quoque cura demandare- E tur tibi, et quod rogavit obtinuit. Tunc vero propriis manibus voluit medicari vulneri, et scaturientes inde vermes diligenter auferre; quin etiam aliquando admovebat ei os suum, quasi exquisitum aliquem cibum liguriens. Non desinebat autem amantissimis verbis animare infirmam ad ferenda patienter omnia, affirmans quod mercedem copiosissimam receptura erat in Paradiso. Quando postea tales transierant ad alteram vitam, exhibebat corporibus obsequia omnia, mortuis impendi solita prinsquam sepeliantur. Addebat continuas orationes pro animabus earum; totaque nocte nullum somnum capiens, occupabatur ferventi oratione, ut illæ quam primum frui possent æterna gloria. Curabat etiam ad eumdem finem, ut Sorores aliæ multiplicarent preces; ipsaque se offerebat promptissimo animo ad sustinendas pœnas, earum defectibus reservatas; et ut sibi hoc concederetur ferventer orabat, nec raro etiam impetrabat; pluribus sæpe diebus ea de causa graves cruciatus immittente Domino : quibus patienter toleratis, ostendebantur ei postea illæ ipsæ animæ, cœlestium bonorum fruitionem adeuntes.

oratque pro defunctis,

et aliquarum pœnas in se suscipit :

C. LIII

videt etiam animas aliquas damnatas.

103 Die XXII Decembris anni MDXCIV, vidit in excessu mentis animam cujusdam peccatoris, quæ eo ipso momento transiverat ab hac vita, et damnata erat ad pœnas æternas. Intellexit præterea, quod homo F iste non modo duxerat perversam atque spurcissimam vitam, sed ideo præcipue erat infernalibus flammis addictus, quia nullo in pretio habuerat thesauros Ecclesiæ, vilipendendo Indulgentias et alias quascumque gratias, profuse impendi fidelibus solitas. Circa idem tempus vidit alteram animam, undique flammis circumdatam, et æternis pœnis inferni adjudicatam a divina justitia. Unde toto vultu afflicta et pallida, plus quam dici possit, cum lacrymis et suspiriis ad eam se convertit, dixitque; Ergo factus es titio infernalis? adeoque cito deliciæ tuæ in pœnas acerbas ac sempiternas sunt conversæ? Tum respiciens cœlum : O Deus, inquit, quam parum mundani homines res istas intelligunt! Tantaque fuit cordis ejus eo casu angustia, ut parum abesset, quin animo linqueretur. Hæ autem visiones (uti ipsamet per obedientiam constricta retulit) ipsi ostendebatur a Deo, ut ipsæ aliæque istius monasterii Virgines magis inflammarentur ad zelum animarum; et divinæ justitiæ, in hunc finem, crebras orationes pœnitentiasque offerrent.

CAPUT

A

CAPUT X.

Magisterium Juniorum gestum a Sancta, ejus zelus, humilitas, unio cum Deo et mentis puritas.

C. LIV *Facta Magistra juniorum,*

Anno MDXCV, communi Sanctimonialium voto electa fuit juniorum Magistra; quas quali cum zelo ad religiosam perfectionem manuduxerit, ægre posset ad plenum explicari : quia per relucentes in ipsa virtutes dirigebantur illæ facile ad Evangelicæ margaritæ acquisitionem. In hoc autem regimine dedit semper opportuna remedia aptaque consilia, secundum uniuscujusque indigentiam, cum etiam occultiores animorum cogitationes pervideret. Manifeste hoc patuit, quando cuidam puellæ semel dixit; Si taces ore, taceas etiam corde ; et quod cogitas mihi dicere, tene sub silentio. Item cum alteri a se petituræ facultatem ad quædam exercitia ex respectu humano, prius quam verbum loqueretur, ait ; Quando venis pro obtinenda licentia aliqua, venito cum

sedulo eas mortificat,

B

pura intentione et ferventi desiderio : non enim ejusmodi sacrificia per se æstimat Deus, sed intentionem respicit cum qua fiunt. Satagebat etiam magna cum diligentia, ut filias suas spirituales confirmaret in vera virtute, præsertim mortificationis : quare cum discederent ab oratione aliisque devotis exercitiis, ipsas vocabat ad se, deque suis defectibus corripiebat. Quas autem viderat in aliqua actione bona affici gustu spirituali, præ aliis mortificabat solicitius, dicens in iis non reperiri virtutem ullam, eo quod minima quaque re ad impatientiam moverentur. Hinc fiebat, ut quandoque aliqua, spiritualium rerum minus perita, ad ejusmodi verba commoveretur : quam ipsa amanter corripiens, dicebat, Scito, filia, quod quando egrederis ab oratione, parata esse debeas ad quasvis reprehensiones et displicentias jure injuriaque excipiendas ; adeoque firma et stabilis in Deo manere, ut nulla res possit conturbare quietem animi tui : atque hic erit verus fructus orationis ac gustus spiritualis.

105 Ut autem ad ista eas exerceret, erudiretque non subsistere in sapore quodam interno, surgentibus illis ab oratione, modo earum aliquam reprehendebat, modo alteri vivacioris ingenii injungebat quampiam mortificationem, vel disciplinam coram sodali faciendam, volens omnes firma jacere humilitatis fundamenta. Earum porro quas videbat orationis studio impense affici, modo aliquam dormitum

maxime orationi magis addictas

C

dimittebat, modo haurire jubebat aquam : alteri vero injungebat exercitium quodpiam contrarium ejus voluntati, ut assuescerent proprium arbitrium vincere, seque subjicere alterius potestati. Curabat quam studiosissime ut cognoscerent, quanti debeant æstimari tria vota, quibus se Deo benedicto in Religione adstrinxerant : imprimis vero exhortabatur eas ad obedientiam, monens ut obedirent vultu hilari et simplici mente ; scientes quod non obedirent vili creaturæ, sed Deo ; neque hominibus suas voluntates tradiderint, sed Jesu Christo. Quod si molestiam aliquam, inquiebat, sentitis in vestra voluntate frangenda ; ostenditis parum in Dei amore vos profecisse, quia non vultis laborare in ea re, qua ipsum potestis plurimum honorare, vosmetipsas abnegando. Dolete, subjungebat, et diem istum perditum reputate, quo non alicubi vos ipsas viceritis. Hunc in modum abducebat illas a suis appetitibus, tantaque cum suavitate verborum flectebat ad faciendum aliquid contrarium ipsarum propensioni, quod omnis labor hac in parte occurrens magnam earum cordibus consolationem adferret.

accendit in eis studium obedientiæ,

106 Præterea stimulabat illas verbis efficacissimis ad observantiam paupertatis, et minimæ cujusque rei expropriationem : solita frequentare verba ejus Sancti, qui dicebat, Omne quod Religioso cuipiam deest in hac vita, magna cum usura dandum in altera. Injungebat eisdem, ut quolibet die suam unaquæque examinaret conscientiam, dispiceretque utrum vel minimam reculam haberet, cui superflue afficeretur ; et quidquid ejusmodi reperiret, eo statim sese pro vero Dei amore privaret. Hinc cum quæpiam ad illam detulisset precatorium Sertum, sibi perquam gratum ; primo quidem eo ipsam privavit ; deinde reddidit, sed hoc pacto ut quovis vespere ad se referret : quo exercitio sic profecit puella, ut optime didicerit nihil habere ut proprium, sed ut mutuo acceptum a Religione. Alias, animadvertit esse quamdam nimis affectam erga librum, in quem manu sua descripserat aliqua ad spiritum attinentia : ut ergo eam coram Deo redderet puriorem, mandavit ipsum igni imponere. Eadem ex causa jubebat aliquando, ut vestes inter se commutarent : et Scitote, inquiebat, filiolæ, quod non possitis diu in semita Evangelicæ perfectionis consistere, nisi prius assueveritis quovis die millies renuntiare commodis vestris : quia exercitatio animæ in hac vita omnis in amando et odiendo consistit, in amando scilicet quantum potest Deo, et odiendo seipso : in hoc enim sita est tota perfectio.

D

EX LIT. L VINCEN. PUCCINI *et paupertatis*

omni proprietate exutæ ;

E

107 Suadebat ut omni cum diligentia custodirent pacem interiorem, et in hoc plurimum laborabat. Volebat ut zelantissimæ essent divini cultus ; et sæpe inculcabat, ut in omni actione sua præsentem Deum haberent ante oculos. Curabat etiam ut in suis spiritualibus filiabus accenderet intensum illum animarum zelum, quo ardebat ipsa ; atque ideo solebat identidem dicere Scitote, quod deberemus nos vehementer humiliare, quia forsan per nostram negligentiam multæ animæ descenderunt in infernum, quæ fruerentur æterna gloria, si fuissemus ferventes in Dominico sanguine pro eis offerendo. Mandabat junioribus suis, ut si qua earum de proximo locuta esset cum modica caritate, vesperi non præsumeret cum aliis intrare oratorium : sed consisteret ad portam usque dum annuisset, et pœnitentiam imposuisset ; quæ fere erat, ut prostrata in terram sineret sibi os a singulis conculcari. Tum monebat, ut quando una vellet loqui de altera, prius consideraret eam esse sponsam Verbi, templum Spiritus sancti, sororem Angelorum : atque ita loqueretur cum ea reverentia, quæ ejusmodi titulis debebatur. Volebat omnino, ut quoties Religio indulgebat recreationem aliquam, filiæ suæ eam caperent hilariter ; quinimo pro viribus hoc agebat, ut tali tempore nullum reciperent tædium, quo deinde ad cœlestia bona requirenda magis accenderentur. His aliisque salutiferis documentis instruens commissas sibi adolescentulas, perfuncta suo munere sic est, ut ab omnibus passim Monachis nominaretur Regula bene vivendi.

idem animarum zelum

et fugam detractionis

F

108 Zelus divini honoris tantus in ea ardebat, ut (quemadmodum fatebatur ipsamet) millies optasset pro eo mori die quolibet : quapropter aliquando lacrymans dicebat, Magnum quid atque ut verum fatear incomprehensibile mihi videtur, quod adeo paucæ sint animæ, quæ Dei honorem magni ut par est faciant. Specialiter autem quando considerabat, quam exigua passim diligentia adferatur in frequentando sanctissimo Sacramento altaris, videbatur sibi cultro punctim configi, atque dicebat : Certa equidem sum, quod vel unica Communio, facta cum vero spiritu et sensu, apta sit animam perducere ad grandem vitæ perfectionem. Alias cœlestibus hujusmodi cogitationibus intenta, appellabat ad se Sororum aliquam, eique insusurrabat,

[illegible] LV *Zelo divini honoris ardens.*

commendat devotam communionem

Oremus

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI

A Oremus Dominum, Soror, ut nobis verum lumen largiatur, ne simus tam frigidæ ac veluti congelatæ in ejus servitio, et potissimum in participando cibo vitæ : qui cum sit totus flamma amoris, obligemus obsecro Jesum nostrum, orando ut huic loco semper provideat Pastorem, zelosum divini honoris, idoneeque illuminatum ut nos digne recipiat ad Mensam sacrosanctam. Habuit præterea ardentissimum zelum in recitandis divinis Officiis : ideoque, cum procedebat ad Chorum, sentiebat tale mentis jubilum, ut videretur ire ad convivium splendidum. Curabat etiam ut laudes illæ Deo persolverentur devote ac reverenter : quod si quampiam observabat plus solito in eis properare, maximam inde recipiebat molestiam : sæpe dicens Sanctimonialibus, non audere se divinas laudes accelerare sicut exteriora monasterii exercitia. Offensam Dei ita sentiebat, tantumque ex ea hauriebat dolorem, ut quandoque nominari audiens peccatum mortale, præ molestia quam inde sentiebat, ægre posset se continere, quin alta voce exclamaret, dando signum displicentiæ singularis. Deinde funditus penetrans deformitatem peccati, tantum ejus horrorem conceperat, quod non B videbatur ei fieri posse, ut inveniretur Christianus, qui animo deliberato vellet Deum offendere. Quindecim autem dies prius quam moreretur, Abeo, inquit, ex hac vita, et necdum possum capere, quomodo creatura aliqua possit consentire ad culpam mortalem, contra Creatorem suum committendam : unde clarissime apparebat, quam esset illuminata a Deo, et quantum zelaret ejus honorem.

et attentam Officii recitationem,

ac peccati horrorem.

C. LVI *Mira humilitas ejus.*

109 Fuit etiam hæc Dei famula clarum exemplum perfectæ humilitatis : tam demisse enim sentiebat de se, ut se ad nihil utilem esse crederet, ideoque fatebatur videri quandoque sibi a Superiore dici, Apage hinc, quia digna non es quæ vivas inter sponsas Christi : et tunc se versus Priorissam flectebat, quasi quæ grande aliquod delictum commiserat. Subinde in genua ante eam se dimittebat coram Sororibus, supplicans ut sibi indicaret defectus suos. Magis autem humilis sensus ejus erat, quando sumendum erat sanctissimum Sacramentum altaris : in hoc enim actu sæpe metuebat, ne subtus se terra dehisceret ad ipsam absorbendam ; dicebatque frequenter amare plangens : Ego vilissima creatura, plena peccatis, audeo recipere Regem gloriæ. C Atque in hoc timore oculos in cœlum vertens, adjungebat : O Domine, adjuva me, et miserere mei. Postea ferventi cum affectu orabat Sorores, ut Deum pro se deprecarentur, quatenus divina justitia ipsam non præcipitaret ad inferos. Quandoque etiam oportebat ut Confessarius blandis verbis animum ei faceret ad fidendum divinæ misericordiæ. Æstimatio vero, quam animo conceperat, de virtute aliarum Sororum, tanta erat, ut aliquando oscularetur terram quam calcaverant, credens sibi per ipsarum orationes impetratum spatium pœnitentiæ : quare etiam quærebat occasiones ipsas juvandi in suis exercitiis, in remunerationem aliquam, ut aiebat, talis beneficii. Quando præerat aliis Superior, alicui suarum subditarum semper se humiliabat singularius ; deinde per obedientiam injungebat, ut ei pro suo arbitrio injungeret rigidam pœnitentiam : quin etiam frequenter jubebat ab earum aliqua se flagellari, injungendo tamen eidem silentium de ea re tenendum apud alias. Illæ vero vehementer mirabantur actus adeo humiles : maxime cum etiam juberet ut eædem sibi vesperi dicerent aliquem istius diei defectum, pro eo ab iisdem pœnitentiam postulans.

et vilissima de se opinio :

110 Contigit, cum esset Magistra Novitiarum, ut Religioso habitu donaretur quædam devota puella : quam paucas post dies ad se accersens, aperuit D ei aliquas suas tentationes, cum humilitate tanta tantisque cum lacrymis, ut videretur grandia peccata commisisse, atque addebat : Hoc tibi dico, filia, ut scias qualem Magistram habeas : quia nisi Dominus me vocasset ad Religionem, fuissem claudenda in perpetuum carcerem, aut vitam non finivissem nisi per justitiam publicam. Tum subjungebat : Ora igitur Deum pro me, ut mihi gratiam faciat, quatenus tandem salva fiam. Semper usque ad mortem voluit habere Sororem sibi determinatam, apud quam se accusaret de suis defectibus, ut coram Deo magis humiliaretur : econtra virtutes suas quantum poterat occultabat, nec nisi ægerrime ferebat quando de iis aliquid cogebatur manifestare. Numquam se excusabat de aliquo errore : et quando peccator aliquis orationibus ejus commendabatur, solebat cum maxima humilitate respondere, si Deus manum suam a me tolleret, nullum esset tam grave tamque enorme peccatum, quod non committerem. Quando audiebat graves aliorum excessus, examinabat ipsa etiam minimas suas culpas ; comparationemque instituens, judicabat suas esse multo majores illis, E propter continuas gratias acceptas a Deo. Ideo recipiebat se ad secretiora loca monasterii, ibique amaris cum lacrymis asperisque pœnitentiis affligebat suam carnem. Interrogata aliquando dextere ab una Sororum, utrum tot gratiæ divinitus concessæ, quandoque non dedissent ei occasionem vanæ alicujus complacentiæ ; respondit, quod nemo possit arrogare sibi gloriam ex eo quod suum non est ; quomodo igitur vis ut mihi complaceam in favoribus istis, qui toti a Deo sunt ? Atque hujusmodi cogitationibus nutriebat in se virtutem sanctæ humilitatis.

111 Unio qua jungebatur Deo tam erat arcta, ut quando faciebat exercitia monasterii, sæpe contingeret devotam hanc Matrem alienari a sensibus, oculisque in cœlum defixis remanere extaticam. Quare cum sueret, aurum scinderet, vel in charta devotas imagines pingeret, etiam sic occupata rapiebatur quidem, non tamen dimittebat cœptum opus ; sed illud in raptu prosequebatur, etiam ad plures horas. Monachæ autem, experiri volentes an corporeis oculis tunc uteretur, quandoque hos ei obvelabant aut fenestras claudebant : et illa, tota absorpta in Deum, prosequebatur exercitium suum, pergebat suere, vel opera manuum pulcherrima facere : qualia sunt superpellicea tria pulcherrimis F operibus ornata, plurimæque imagines, quas fere totas sic fecit, nullo corporali lumine utens. Accidit etiam eidem, in communibus functionibus occupatæ, ut etiam panem faceret pro victu Sanctimonialium ; cumque haberet manus immersas massæ, audivit pulsari ad sacram Communionem : unde elevata supra se remansit in ecstasi, accensaque desiderio uniendi se Deo per sanctissimum Sacramentum, nudis ut erat brachiis, cum ipsa massa farinacea in manibus, accessit ad locum, cum aliis Monachis Cibum divinum sumptura, et nequaquam animadvertit, quod haberet manus in ejusmodi opere occupatas. Similiter, licet esset una cum aliis in refectorio, ad partem appositi sibi edulii capiendam : si audiebat signum eundi ad Confessarium, ita rapta, currebat illuc cum fuscinula et cibo ipso in manibus ; neque id se facere resciens, absolvebat cum Confessario id cujus causa volebat agere cum eo ; sic ut præsentes vehementer obstupescerent, quemadmodum in hanc horam superstites ex iis plures juratæ attestantur.

C. LVII *Unio cum Deo per ecstases crebras*

etiam inter opera manualia :

112 Quanta esset mentis suæ puritas, in omni vita sua clarissimis signis patuit : quia nihil magis desideravit unquam quam per hanc virtutem Deo grata

C. LVIII *mentis puritas*

A grata effici. Hinc quoties dabatur occasio, vivis rationibus inflammabat Sorores ad exquirendam cœlestem hanc gemmam: monebatque ut illuc semper intenderent in omni opere, quatenus ipsosmet defectus suos in virtutes Deo caras mutarent. Et subjungebat, O puritas, quanta nobis magnalia in vita altera revelabis, penitus ignorata a creaturis, sed non ab iis qui te requirunt. Apparebunt enim tunc magni exempli personæ, quæ in mundo credebantur multis inferiores, et quarum vel nomen solum excitabat risum; sed quia thesauro isto divites erant, aliis eodem carentibus, hos viliores esse monstrabit, istas vero exaltabit. Sæpe etiam cum lacrymis suspiriisque copiosis solebat dicere. Ad libram puritatis, Sorores meæ, vult Deus in vita altera metiri præmium. Præterea, præ magna æstimatione istius virtutis, crebro ingeminabat: Si crederem, quod unico solo verbo, ad alium finem quam Dei honorem prolato, in quo tamen nulla esset ejus offensa, possem evadere Seraphim, numquam vellem illud proferre. Unde, si contigerat aliquando ipsam ex respectu humani cujusdam finis opus aliquod inchoasse, mox atque id animadvertebat dimittebat ipsum; neque illud prius prosequebatur, B quam ad puriorem finem sibi propositum id retulisset. Mirabatur vero, si vel minimus motus aut oculi nictus ab animabus Deo consecratis non referretur in sublimem illam Dei puritatem. Quadam vice inter Sorores constituta, Ideo, inquit, deficimus in agendo cum puritate, quia non habemus Dei amorem. Cumque Sororum una ipsam interrogasset, quomodo virtutem hanc posset acquirere; Si quæras, inquit, in omni negotio non facere voluntatem tuam, eligens semper pati potius quam gaudere, invenies denique te fecisse opus omnino purum, quia nullus proprii commodi respectus intervenerit: via autem ad talem puritatem perquam secura et Deo grata est via patientiæ. Alia quoque plura monita sæpe dabat Sororibus circa eamdem virtutem, quæ evidenter declarabant purissimam ejus mentem.

et recta intentio omnibus commendata.

CAPUT XI.

Zelus divinæ voluntatis implendæ, servandæ Regulæ, paupertatis et castitatis tuendæ.

C. LIX *Divinæ voluntati implendæ intentissima,*

Mirabilis etiam semper fuit cupiditas ejus ad implendam Dei voluntatem: nullam enim gratiam magis instanter petebat a Deo, ut referebat ipsa, C quam ut in fine vitæ constituta posset adimplevisse omne ipsius beneplacitum: sæpiusque in cœlum oculos defigens, dicebat, O Domine, tu nosti quod jam inde ab infantia mea desideraverim tibi placere: et modo, si scirem quod voluntas tua sit, ut in infernum descendam, ultro me præcipitarem in illas flammas, ad nutum tuum exequendum. Quandoque fatebatur Sororibus, quod non crederet in toto mundo posse inveniri adversitatem aut tribulationem tam grandem, quam non libenter sustineret, solummodo considerando eam ex divina voluntate procedere. Ideoque sæpius iterare solebat: Non sentitis quantam dulcedinem contineat vel nuda hæc vox, Voluntas Dei? Duxisset sibi notabili vitio, pro se aliisque postulare quidpiam a Deo instantius quam per simplices preces; dicere solita, Gaudeo et glorior faciendo Dei voluntatem, non autem si ille faciat meam: ideoque, magis ipsi obligor, quando me non exaudit, quam dum postulata concedit. Unumquemque hortabatur ad studium hujus virtutis: Quia si desideratis, inquiebat, cito pertingere ad magnam perfectionem, necesse est ut curetis omnia opera vestra facere ad complendam voluntatem Majestatis divinæ: hæc enim intentio sancta virtutem habet ea sanctificandi. Doloribus autem pressa, di- D cebat: O Sorores, quanta damna incurremus, quia negotium istud non intelligitur.

EX IT. 4. VINCEN. PUCCINI. *et vel nominata fertur in ecstasi.*

114 Præterea tanta cum promptitudine exequebatur Dei voluntatem, ut vel ad solam illius cogitationem raperetur in ecstasin. Itaque inter alias plures vices contigit, quod a Sorore quadam audiens dici de alia, quod magno teneretur desiderio exequendi divinam voluntatem; Recte, inquit illa, et jure meritissimo; quia facere voluntatem Dei res est amabilissima: atque in hisce verbis suaviter est alienata a sensibus, cœpitque circuire conventum, exhortando Sorores ad dicendum secum, quod divina voluntas sit amabilissima. Cumque id temporis omnes fere cubitum concessissent, fecit tamen ut cito egrederentur ex dormitorio ad sacellum Beatæ Virginis, ibique pariter affirmarent, quod Dei voluntas sit amabilissima, protestarenturque se velle eam integre exequi. Ideo quovis mense in locum aliquem secretum se abdebat, ibique minutim considerabat utrum observasset illas viginti regulas, quas ei divinitus datas enumeravimus supra: eique actioni totum unum diem insumebat, ac deinde ferrea disciplina per horam integram se flagellabat, quia visa sibi fuerat negligentior in adimplenda voluntate divina. E

C. LX *Ordinis religiosi amans,*

115 Nihilo minori affectu ferebatur erga sanctam Religionem: quam si vel in re minima lædi videbat, continuo citra ullum humanum respectum manifestabat Superioribus, ferventerque rogabat venerabiliores monasterii Matres, ut cura vigilantissima intenderent in omne præceptum sanctæ Religionis; Quia, si vel tantillum, ut aiebat, sanctorum institutorum violaretur, offendebatur non tam ipsa Religio, quam pupilla divini oculi, utpote quæ domus Dei sit, ab eoque summopere dilecta. Dicebat insuper de Regula sancta, quod mallet quodlibet tormentum sustinere, quam minimam etiam ordinationem infractam aspicere: idque ipso opere demonstrabat, quoties obeundum erat quodpiam communium exercitiorum monasterii, quantumlibet abjectum. Tunc enim zelosa hæc Mater evigilabat sæpe media nocte, ut illud per se impleret; atque ita Sorores, quibus id erat commissum, satisfacere possent ordini consueto domus. Itaque interrogata aliquando, quamobrem tantum laboraret; respondebat, id se facere ad tempus anticipandum, ne qua turbaretur domesticus ordo. Toto autem vitæ suæ cursu perseveravit in tam sancto labore, præcipue causa majoris humilitatis, quando erat Superior aliarum.

commendat valde Regulas,

imprimis silentium.

116 Inter Regulas vero maximi æstimabat sanctum silentium: sæpiusque dicebat, fieri non posse F ut aliqua religiosa anima gustaret res cœlestes, cui dulce non saperet silentium: sed aiebat fore ut semper in afflictione ac tribulatione viveret, eo quod multa mala committantur ab iis, qui nesciunt linguam refrænare. Ideo semper optabat intensiori affectu, ut Religio reduceretur ad illam vitæ perfectionem, in qua fuerat constituta a Sanctis: et inter Sorores agens, solebat dicere, Si intime comprehenderemus animæ nostræ dignitatem, ex strictissima unione quam cum Deo benedicto contraxit, mediantibus solennibus votis; sicut puella rusticana, a potentissimo Rege assumpta ad statum Regalem, indignatur cum aliquis mentionem inducit primæ suæ vilitatis; ita indignaremur cogitationibus nostris, ad res mundanas mentem trahentibus; considerantesque, nos esse factas sponsas Regis universorum, ad voluntates nostras applicandas rebus minime terrenis aut corruptibilibus, sancta quadam superbia efferremur ad contemplationem sempiternarum divitiarum in cœlo. Magnam sane animæ nostræ injuriam facimus; dum eam in hisce abjectis ac vilibus

et dedignatur terrena cogitare,

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI. C. LXI *Obedientiam præponit rebus omnibus ;*

A vilibus occupamus; quandoquidem apta sit, cogitando ascendere ad cœlestes beatorum spirituum habitationes in Paradiso.

117 Qui perfecte observat sanctam obedientiam, teste S. Gregorio, in possessionem aliarum omnium virtutum inducitur : quidquid autem devota Mater nostra per eam acquisivit, declarat quantum ipsa floruerit in jam dicta virtute. Numquam illa vel palam vel occulte id agebat, ut Superiorum voluntates, ad suam flecteret; sed velle suum, cum eorum velle plene conformabat : et quidquid faciebant, recte factum judicabat. Unde cum aliquando ei diceretur futurum, ut sæpius propter negotia religionis ab oratione impediretur, atque a secreta conversatione cum Deo; respondit se credere, quod magis gratum esset Deo, quantulumcumque Religionis exercitium, quam contemplatio etiam sublimissima. Hinc fiebat, ut cum ad Deum rapta erat, si forte Mater Priorissa ei diceret, Sor. Maria Magdalena, veni statim ad tale vel tale exercitium; illa subito redderetur sensibus suis, et prompte exequebatur mandatum sanctæ obedientiæ. Quare humiliare magis magisque se cupiens, nec illa quidem, quæ sibi divinitus noverat esse imperata, exequi sciebat, nisi cum bona venia Superiorum : et sicuti supra dictum est, maluit aliquando diebus multis reptare per terram, quam vel in minimo repugnare impositæ sibi obedientiæ. Numquam intuebatur personam imperantis, sed agnoscebat in ea Christum Dominum nostrum : neque alia de causa (ut sæpe fassa est) exequebatur Superiorum jussa, nisi quia credebat ab auctoritate divina proficisci. Optabat etiam ut victum, somnumque, et aliam quamlibet necessariam operationem posset facere ex obedientia actuali : tantumque resignata erat ad omnem Majorum suorum nutum, ut nec minimam actionem voluisset inchoare, nisi ab ipsis ad eam impulsa. Diem veluti perditum reputabat, quo non subjecisset suam voluntatem Sororum alicui : et ut ejusmodi occasionem non amitteret, maxima cum humilitate obediebat etiam subditis suis. Colloquens autem hac de re cum quadam, dixit; Si desideras brevi tempore et clam locupletari multis virtutibus, ne dimittas bonum istud et salutare exercitium, quod efficacissimum esse existimo, ad mortem sibi ipsi, animæ vero vitam adfererendam.

aliter ; e divinitus quidem imperata exequens. B

C. LXII *Paupertatis zelatrix eximia,*

118 Zelosa supra modum fuit paupertatis sanctæ : et prius etiam quam Monacha fieret, solebat dicere, Omnia arbitror ut stercora et pulverem ut Christum lucrifaciam. Quantum autem eadem virtute se excoluerit, postquam ingressa est Religionem, ubi illa floret, nequit exprimi verbis. Dolebat sæpe C quod de rebus necessariis prospiceretur sibi a monasterio, effuseque plorabat, dicens, Moriar absque eo quod observaverim sanctam paupertatem : ideoque semper videbatur sibi præ aliis aliquid possidere. Quare cum Superiores viderent adeo incensum desiderium, cohibebant sese a deliciis aliquibus ei faciendis, ne dolore eam afficerent, solitam supra modum lætari, quando aliquid eam deficiebat. Cum igitur die quodam accumbenti ad mensam, per oblivionem inservientis, non esset appositus panis, gratissimum hoc ei accidit; eoque non postulato de mensa surrexit, optime contenta : sed per obedientiam constricta a Priorissa, ut lætitiæ istius extraordinariæ causam ediceret; magna cum humilitate respondit, oblectatam se fuisse plus quam alias in vita, quia non habuerat panem ad mensam. E contrario; summe dolebat, cum aliqua Sororum penes se servabat aliquid superflui : dicebatque, non bene convenire votum paupertatis et superfluitatem particularem : ideo sæpe lustrabat suam cellam, diligenter considerans num aliquid ibi esset minus necessarium. Accidit autem ut die quodam a Priorissa D fuerit ei data particula panni ad vestes resarciendas; postea autem videns quod eo non egeret, scrupulo sibi duxit ipsam habere; ideoque ipsam ad Priorissam referens, cum lacrymis se accusavit, gratias Deo agens, quod indulsisset sibi spatium ea de re pœnitendi.

gaudet eam aliquo defectu experiri,

119 Aliquando, solito magis accensa amore paupertatis, respiciebat in cœlum, dicebatque, O Deus meus! quare tantum me stimulas, ut propter te pauper esse velim? quandoquidem vides mihi non permitti, ut ostiatim mendicem panem, quod mihi gratissimum esset : imo nihil in vita mihi posset jucundius accidere, quam si, Jesu mi, gratiam mihi facias, ut nuda moriar supra crucem, sicuti pro me mortuus ipse es. Sororibus autem aliquando dicebat, Obsecro vos, quid rependere possemus, si Dominus noster faceret nobis hanc gratiam, ut cibum sumpturis nihil daretur præter modicum panis? et cubitum ituris lectus deesset? necesse autem habentibus mutare vestem, hæc quoque deficeret? Equidem, inquiebat, fateor vobis, quod qui hanc gratiam mihi faceret, E ei me crederem totum sanguinem debere. Ah! Comprehendamus intime nobilem istam virtutem, quia eam possidenti Deus ipse præmium erit. Alias transferebat se ad pauperiora loca monasterii, cum Crucifixo in manu; ibique supra nudam humum se prosternens in genua, oculis in cœlum sublatis, lacrymans atque suspirans dicebat Domino : O beatam me, si quantum opus est corpori huic, deesset mihi : imo pro recreatione obtingerent injuriæ atque opprobria amore tui, o Jesu mi. Tum vero crederem me aliquo modo pauperem. Atque ex hoc sanctæ paupertatis zelo crescebat in illa amor Crucifixi.

optatque omnium egentissima vivere

120 Castitatis ejus candor adeo excellens fuit, ut non vestita carne, sed spiritus Angelicus esse videretur. Et propter hanc virtutem plurima a Deo dona obtinuit : inter quæ numerandum venit, quod tempore suæ probationis, uti dictum est supra, Regina cœlorum ei contulit, quando apparens ei operuit ipsam candidissimo velo, promisitque quod in vita sua numquam deinceps passura esset motum aliquem carnalem. Hujus autem doni clarissima patuerunt indicia, quando in extremo vitæ suæ articulo, facie serena dixit, quod Deo gratias ageret, quod numquam in vita sua cognoverit, quid esset actus castitati contrarius, nec recordabatur unquam se delectatam fuisse nisi in Deo benedicto : et quod ideo nihil sentiret, afferens majorem quietem sibi, quam istud. Inter maximos autem cruciatus replicabat, Tu scis, Domine mi, quod aliud quam te non F desideravit cor meum. Existimabat gravem esse defectum de consanguineis aut rebus secularibus loqui : quia, sicut aiebat, videbatur ei, quod nullo modo deceat Religiosam, solenni voto castitatis Deo sacratam, admittere vel minimum cogitatum in corde, aut verbum aliquod ore proferre, contrarium tali Professioni. Itaque interrumpebat sermones de rebus mundanis institutos, eosque deflectebat ad res cœlestes : tam dextere tamen id agebat, ut aliena verba numquam præscinderet, aut se turbatam indicaret. Aliquando conspiciebatur maximo cum affectu deosculari parietes monasterii; et interrogata cur id faceret, Numquid, aiebat, Sorores meæ, jure id agere possum, quandoquidem sancti muri isti me separant a mundo infelici, mihique servant securum thesaurum quem possideo, et quo mediante accenditur anima mea ad amandum Jesum, ut eo perfecte fruar in Patria? Alias dicebat, Si seculares homines capere possent, quantæ sint deliciæ, quas expectant in altera vita ii qui virginitatem servant usque ad mortem, tamquam cervi siticulosi concurrerent

A rerent ad asperrimas quasque Religiones, ut in iis clausi intactos ac puros se conservarent: quanto enim densiori sepe circumdatur vinea; tanto magis secura est.

maximi facit clausuram,

121 Quamvis autem tam sublimiter sentiret de virtute ista, essetque a Deo sæpius reddita certior, quod semper intacta servaretur: erat tamen semper timida, ne adeo grandem thesaurum amitteret. Ideo quantum poterat fugiebat crates monasterii, et secularium quantumcumque bonorum ac sanctorum colloquia; idemque aliis Religiosis suadebat, dicens, Mementote vos esse consecratas Deo, neque fieri posse ut Monacha unquam ad crates accedat, quin majori quam istic mansit tempore indigeat ad recuperandam internam pacem, quam ante habuerat: quia sermones secularium facile obumbrant, pulvereque aspergunt lilium castitatis. Cum ergo videbat Sororum aliquam, hilari vultu euntem ad locutorium; gratiose ei dicebat in aurem, Necdum tota es nostra: Monacharum enim S. Mariæ Angelorum est, tristari potius quam lætari, quando vocantur ad crates. Econtrario, quando deprehendebat omnes abhorrere ab ejusmodi alloquiis; summopere delectabatur, cognoscebatque hunc esse fructum particularem sanctissimi Sacramenti; sæpiusque dicebat, B quod mallet totidem horas in Purgatorio, quam in locutorio agere cum secularibus: imo tantum ejus loci horrorem conceperat, ut illac aliquando ex necessitate transiens, diceret, Ab hoc loco Sponsæ Christi nihil referunt boni; sed conturbationem pro requie, et tentationum incrementum potius quam levamentum. Et hæc omnia procedebant ab æstimatione honorifica sanctæ virginitatis. Anno MDXCVIII die XXIX Octobris, cum ad alteram vitam transisset Monacha, magnum post se relinquens odorem sanctitatis; devota Mater morti ejus præsens, vidit multitudinem copiosam Angelorum, quæ ipsam cingebat, animam conductura in Paradisum. Postea vero, cum pro eadem consueta suffragia fierent; famula Dei ipsam conspexit in cœlesti gloria fruentem summo bono, vestitamque pallio aureo in præmium suæ ardentis caritatis. Præterea, quia Monacha illa semper processerat egeratque cum proximo perquam suaviter gratioseque, conspexit ab ore Salvatoris in os ejus transfundi suavissimum quemdam liquorem, unde immensam percipiebat dulcedinem. Exultabat in hac visione Sor. Maria Magdalena, tum quia Sorori isti familiarissima fuerat, C tum quia videbat ipsam exaltatam in gloria, supra omnes, ut aiebat, istius monasterii Religiosas. Præterea intellexit, quod solum quinque horis in Purgatorio fuerit, propter levissimum unum defectum, quod scilicet affligebatur, quando videbat proximum sua causa turbatum. Quare tam hilariter incipiebat sermocinari de ea deque gloria ejus, ut tota solvi in jubilum amoris videretur. Cum ergo ei magna cum fide commendasset et se et suas Sorores alias, rediit a raptu.

horret accessum ad locutorium,

C. LXIV Videt sororem in cœlo gloriosam.

CAPUT XII.

Magistra Novitiarum facta eas egregie instruit, futura prædicit, videt gloriam B. Aloysii Gonzagæ, morbos curat.

C. LXV Facta magistra novitiarum,

Eodem anno MDXCVIII, communibus suffragiis Monachorum facta est Magistra Novitiarum, et officium istud auspicata est Octobri mense summa cum vigilantia exercere. Curabat autem, ut quæ venturæ essent ad Religionem, desiderio plus quam ordinario eo ferrentur: ideoque sæpe illas tentabat; et si inveniebat vivaci ardore eas stimulari, exponebat eis statuta Ordinis atque dicebat, Considerate, o filiæ, quod quæ cupit Religiosa fieri in nostro D Conventu, numquam debeat facere voluntatem propriam, sed omnia contraria appetitui suo. Tentabat easdem etiam mortificationibus variis circa judicium proprium: et sic aliquando duabus puellis, annorum octodecim aut viginti, præcepit publice legere alphabetum, quod parvuli discere consueverunt. Ut autem experiretur qualem de seipsis opinionem haberent, addidit, Hæ sunt, quas mundus credit magno cum affectu venire ad serviendum Deo: o quantum errat Jubens deinde ut a Novitiis omnibus veniam peterent, insigniter humiliatas mortificavit. Quandoque aliquam ad se vocabat, dicebatque; Puella hæc existimabat magnam nobis obvenisse fortunam, quia ipsam accepimus in nostro monasterio; sed ego ei dico, quod grandis ei felicitas fuerit receptam esse in numerum nostrum. His igitur aliisque modis tentabat accedentes ad Dei famulatum. Quando autem receptæ erant, suscipiebat eas cum affectu singulari magnaque affabilitate sua tantopere eas animabat ad divinum obsequium, ut intra paucos dies redderet observantissimas ordinis Religiosi. Deinde confirmatas in proposito videns, mirabili cum suavitate inducebat eas ad desiderium mortificationum despectumque sui, continuas pro ipsis preces ad Deum E fundens.

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

explorat eas quæ petebant recipi:

receptas optimis monitis informat,

123 Subinde vocatis ad se aiebat, Filiolæ, sufficiat vobis Deus, neque jam amplius aut parentes vestros aut rem aliquam terrenam curetis: affirmo enim vobis, quod in eo reperturæ sitis omnes verum bonum et complementum cujuscumque justi desiderii. Alias ipsis insinuabat, qucd defectui earum cuicumque compati posset, nisi quando male loquerentur de proximo. Exhortabatur eas, ut neque publice neque privatim sermonem haberent de mundo, sed suas ipsæ cogitationes examinarent sæpe: unde eas aliquando ex improviso interrogans, Ubinam, aiebat, modo cor tuum est? ecquid cogitas? et juxta responsum sibi datum reddebat monitum salutare, amanter eas orans, ut omni cum sinceritate manifestarent cogitationes suas, etiam occultissimas. Simul addebat: Si vultis, filiolæ, ad magnam perfectionem cito pertingere, pro magistro sumite Crucifixum: attendite aures ad verba ejus, quia continuo vobis loquitur ad cor, maxime postquam recepistis sanctissimum Sacramentum. Ideo solebat sæpe eas interrogare, Quidnam vobis hoc mane dixit Jesus ad cor? nam a teneris annis meis maximæ utilitatis fructum ea res mihi attulit. Et vero F tanti faciebat frequentiam hujus Sacramenti, ut pati non posset quod aliqua sponte se eo privaret, dicens, Nescin, quid id sit, quo hodie mane te ipsa fraudasti? aut ignoras, quod sanctissimum hoc Sacramentum sit medium efficacissimum obtinendæ perfectionis? quodque, si hoc bono uti scires, brevi implereris amore divino? Recordare quod Deus sit caritas immensa, seque velit animabus communicare per amorem, mediante isto amoroso cibo. Cave ne eum sumas ex consuetudine, sed cum actuali semper devotione accede. Interrogata vero aliquando, quid oporteret in sacra Communione cogitate; Sufficit, inquiebat, si aliquatenus comprehendatis Deum esse quem estis recepturæ: postquam autem communicaveritis, offerte Domino omnia opera et exercitia spiritualia, quæ isto die facturæ estis, in præparationem diei sequentis. Dicebat insuper, quod aptissimum tempus, ad profectum in vita spirituali faciendum sit post Communionem; ideoque nolebat ut Novitiæ suæ ita cito a sacra Mensa transirent ad exercitia communia domus.

hortatur ad devotam Communionem,

124 Præterea sæpe inculcabat eis, ut in Confessione diligentes essent, vitamque præteritam minutissime examinarent; monebatque ut adhiberent verba

C. LXVI solicitam Confessionem,

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

A verba confusionem testantia, quo Sacramentum esset divinæ Majestati acceptius. Ideoque cum ad Confessionem ituræ facultatem postulabant, Mementote, inquiebat, filiæ, quod eatis vos lavaturæ in sanguine Christi. Volebat autem ut tertio in die facerent examen conscientiæ; non tam, quemadmodum aiebat, ut possent bene confiteri; quam ut de medio tollerent eos defectus, qui impediunt profectum spiritualem. Commendabat sæpius Officium divinum, affirmans hanc unam esse ex præcipuis earum obligationibus, proinde oportere ut animum integre alienarent ab omni cura terrena. Quare, priusquam ad Chorum irent, vocabat eas ad se, dicens: Filiolæ, usque modo fecistis exercitia humana, conversantes sermocinantesque cum creaturis; nunc autem oportet vos munia divina obire, agentes cum ipsomet Deo: verum sæpe id leviter cogitatur, minoris facientibus nobis divinum cultum quam exercitia nostra. Insuper, prius quam inchoarent laudes divinas, volebat ut exercerent crebros actus humilitatis, credendo se indignas tam nobili munere: quandoque vero dicebat alicui. Credin te dignam, quæ in tam sancta societate consistens officio tam Angelico fungaris? Si hoc tibi persuades, in magno B sane errore versaris: ego autem tibi mando, ut statim e Choro abeas et coram sanctissimo Sacramento prostrata, majorem quam habes cordis puritatem postules ad divinas laudes celebrandas. Monebat identidem, ut quoties ad Gloria Patri inclinabant caput, offerrent sanctissimæ Trinitati vitam propriam, martyrio consummandam. Notatumque est sæpius, quod ipsa tales actus exercens impallesceret affligereturque, sic ut absque horrore vix conspici posset; videbatur enim quasi carnifici pro fide Christi caput porrigere, quemadmodum ex obedientia Superioribus manifestavit. Considerabat deinde, quomodo Novitiæ suæ psallerent, an starent compositæ, an oculis demissis? tamque suaviter agebat cum iisdem, ut simul et timeretur et amaretur: Curabat etiam sic partiri omnia, ut fastidium nullum iis crearetur: quia, ut inquiebat, non moratur Deus in corde inquieto.

attentam orationem,

et psalmodiam,

125 Siquando earum aliqua diabolicis tentationibus fatigabatur interius, cito id ipsa animadvertebat: ultroque eam accersens ad se, animos ei addebat tam dextere, ut cor quamvis afflictum solari ejus verba possent. Sicubi autem videbat opus esse, utebatur pœnis severis, et pro majori Dei gloria C nolebat in re ulla manere convicta, et consueverat dicere; Volo videre, quis amplius possit, an Deus, qui mihi quamvis indignæ præsens est; vel adversarius, qui tentando sperat animam istam dimovere a bono. Ut autem Novitiæ suæ zelosæ essent erga sanctam obedientiam, utebatur solicita ac vigili cura; imo propterea sæpe imperabat eis quædam minime consentanea rationi, considerans quid agerent aut responderent. Quare cum aliquando una quereretur ei, quod difficulter posset orare; Vade, inquit, in horto ad istam arborem, ut ab ea id discas: et sedulo, quid illa dicat, ausculta. Statim autem paruit Novitia: nec dictu facile est, quantum illa se postea senserit accendi ad orationem, totas in ea noctes insumere cupiens. Alias, videns alteram multum tentatam, nodosum quo utebatur funiculum ei dedit, ut eo se cingeret: et mox tentatio omnis evanuit. Aliis vero Novitiis dicebat, ut in obedientia ponerent omnem fiduciam quæcumque dona cœlestia consequendi: et animadvertens eas quandoque affligi, quare vos, inquiebat, non rejicitis in obedientiam tamquam mortuæ? Nisi enim hoc feceritis, numquam poterit vobis sapere Dei famulatus. Hortabatur etiam, ut voluntatem suam in sacrificium Domino offerrent, promittens quod inde essent relaturæ solatium magnum: neque permittebat, ut plus quam semel iterumque replicarent quidpiam contra obedientiam, sic enim amitti meritum ejus affirmabat. Si autem, addebat, desideratis adimplere voluntatem divinam: cavete ne voluntatem Superioris trahatis in vestrum judicium; sed conamini simpliciter exequi ejus mandatum, sic enim ad magnam perfectionem pervenietis. Denique sic instruxit subditas suas in piis exercitiis vitæ vere religiosæ, ut quæ hodie vivunt confiteantur, tunc jecisse fundamentum solidæ spiritualitatis. [Ad quod multum proderat experientia crebra illuminantis eam et internas cogitationes pervidere facientis Spiritus. Nam cum Novitia quædam occultam quinque mensibus tentationem tenuisset, ipsa hanc eidem detexit ac reprehendit, monuitque imposterum nihil ejusmodi abditum tenere. Solitæ erant Novitiæ propter Chori angustias foris consistere: harum una cum die quodam ingenti desiderio teneretur recitandi cum Monialibus in Choro Officii, nec id prodere auderet; Beata Mater in spiritu hoc cognoscens, surrexit de loco suo; ad eamque pergens Chorum ingredi jussit, multum mirantem, quomodo id piæ Matri in mentem venisset quod tantopere E optabat.]

tentationum revelationem,

obedientiam cæcam

et constantem.

D

Cap. 112 *Occultas cogitationes cognoscit.*

126 Pulcher et mirabilis fuit casus, qui accidit eodem anno MDXCIX, cum Mater Sor. Maria Magdalena erat Magistra Novitiarum. Scilicet quod cum una earum vocata esset ad crates monasterii a suo quodam fratre, non valde commendabili a probitate morum; ipsa, juxta usum monasterii, eidem illuc ire permissæ sociam se junxit, velut ejus Superior. Vix autem ad crates pervenerat, quin juvenis sorore salutata, quasi actus in furias, sese proripuit, nec vale nec alio verbo sorori dicto: unde hæc admiratione confusa, dolebat de tam subito et inurbano fratris discessu. Veniente deinde paulo post matre interrogavit eam, numquid ipsi de tali actu frater dixisset; quæ respondit, non potuisse juvenem perferre præsentiam istius Matris, quæ cum ipsa venerat: quia accepto unico oculorum ejus nictu, subito se sensit tanta interius verecundia repleri, ut extraordinaria inquietudine actus, fuerit compulsus discedere. Exinde porro mutato vivendi modo, nil nisi optima exempla de se dedit. Et vero vim hanc habebat aspectus purissimus Sor. Mariæ Magdalenæ, divinitus sibi inditam; quod (sicut testantur Monachæ, quæ sub regimine ejus vixerunt) alleviabat quamcumque molestiam, propter nescio quid F divini fulgoris inde absistentis; et econtra ab eadem reprehensæ vel admonitæ, ex ejus obtutu corripiebantur tremore ac pœnitentia. Ipsa vero, quia solo visu tam alte penetrabat aliorum animos, clare cognoscens eorum præsentem statum; vocata ad crates, in aliorum colloquio magnam mentis aversionem, in aliorum consolationem sentiebat: adeo ut ex ejus vultu vere Angelico vita ejus Angelica cognosci potuerit.

C. LXVII *Solo aspectu confundit juvenem lascivum*

et aliorum statum internum pervidet.

127 Anno MDC, more suo quadam vice in ecstasim rapta, vidit R. P. Rectorem Societatis Jesu (qui tunc erat P. Virgilius Ceparius) circa medium horæ secundæ nocturnæ loquentem cum suis quibusdam Patribus. Mirabile autem fuit, quod (sicut ipsa postea ex obedientia retulit) audivit distincte omnem qui inter eos agitabatur sermonem. Idque ita fuisse postero die compertum est, quando prædictus Pater, velut Confessarius monasterii extraordinarius, venit ad audiendas Monacharum Confessiones; ipsaque, verita, ne qua subesset illusio, eidem rem totam ex ordine et minutim narravit. Quod idem Pater Jesuita, etiamnunc vivens, diserte testatur. Variis etiam temporibus præscivit, diversas puellas in suo monasterio postea recipiendas, et quam devote in eo

C. LXVIII *absentium sermones audit,*

illæ

A illæ victuræ essent: deque ea re cum aliis conferens, addebat, quod Deus destinarat horto huic plantas, quæ essent laturæ fructum. Particularius tamen circa hoc ipsum tempus ab iisdem interrogata, utrum crederet quod puella quædam, tunc in monasterio existens, ibidem futura esset Religiosa; respondit, id se certo scire, quia ita sibi Dominus revelaverat. Multam quidem difficultatem in hoc passa est puella ista: nihilominus animum obfirmans, superatisque impedimentis, habitum religiosum assumpsit.

prænoscit vocandas ad monasterium,

cap. 73

Prædicit homicidium secretum, occultum mansurum;

128 [Inter testes examinatos in Processu informativo ad Beatificationem, coram D. Archiepiscopo Florentino, fuit matrona Nobilis Mutinensis, nomine Elisabetha Meliorini, vitæ admodum exemplaris, annorum LXIV, multumque devota B. Mariæ Magdalenæ; quæ jurata asseruit, quod in civitate Florentina patratum fuerit secreto homicidium, inter personas perquam caras sibi. Prius autem quam letaliter saucius unus moreretur, ivit ad beatam Matrem, commendatura ipsi prædictum casum, ut spatium pœnitentiæ læso impetraret, factumque occultum Magistratui maneret. Cum ergo vocata illa ad crates venisset, antequam matrona præfata loqui B cœpisset, rapta in ecstasim Magdalena, vidit causam et finem adventus illius, atque hæc verba protulit; Elisabeth, nihil metue, quia sanctissima Virgo chlamyde sua istud peccatum cooperuit: et sanguis Jesu Christi ipsum lavit et condonavit: dicito autem illis (iis scilicet apud quos cædes facta erat) ut perseverent in fide, humilitate et caritate, quia res tota composita est. Abiit Elisabeth perquam exhilarata: et omnia evenerunt sicut Beata prædixerat. Nam qui læsus fuerat spatium pœnitentiæ nactus, et reconciliatus adversario obiit; nec unquam ad Magistratus notitiam delata res, inter consanguineos utriusque partis sine difficultate composita fuit. Eadem in eodem examine testatur, quod cum sibi a quibusdam confidentibus suis narratus esset casus valde abominabilis, qui contigerat in devota quadam personarum spiritualium congregatione, sic tamen ut delinquens nequiret ad emendationem deprehendi; recurrit illa ad Matrem Mariam Magdalenam, eidem rem commendatura. Ipsa autem vocata ad crates, similiter mox ut venit in ecstasim abiit: et prius quam verbum ab Elisabetha audivisset, conturbata vehementer, ingentem vultu confusionem præ se tuC lit, exclamavitque, enormes abominationes se videre, et sentire intolerabilium peccatorum fœtorem; futurum autem ut Deus rem totam revelaret, utque ipsa (scilicet Elisabetha) sciret quæ esset persona, isto crimine inquinata; atque de remedio prospiceretur. Obstupuit ad hæc Elisabetha, et admirata spiritum famulæ Dei, gratias egit ei quod sua ipsi secreta sic revelaret: multum autem confirmata fuit in opinione sanctitatis ejus, quando vidit paulo post delinquentem revelari, et scandali periculum cum pace aboleri, sicut Beata prædixerat.

enorme flagitium in religione detegendum et corrigendum,

periculum itineranti obventurum,

129 Cum inter Ferrariæ Ducem atque Ecclesiam discordiæ gliscerent, eadem nobilis matrona, cupiens rem compositam videre, sicut in eodem Processu declarat, vovit pro impetranda pace visitare Deiparam, quæ apud Regium-Lepidi in Lombardia colitur. Hac de peregrinatione consilia conferenti secum, Mater Maria Magdalena, ad crates prædictas alienata a sensibus, dixit: In reditu vide ut caute procedas, quia Malatasca (sic appellabat dæmonem) malum tibi cudit; monuitque ut Sanctorum Reliquias, et imaginem S. Hyacinthi devoti sui secum portaret. Fecit quod jussa erat Elisabetha: cumque regrediens venisset ad montes Bononienses, qui eam portabat equus, præter solitum pavefactus nulla apparente ex causa, cœpit tam effuso cursu ferri, ut retineri haudquaquam valens, sedentem post tergum excusD serit. Quæ cum stapedi inhærentem pedem expedire nequiret, per saxa et rupes raptabatur tam miserum in modum, ut comitum nemo dubitaret, quin reperienda esset tota lacera, ac forsan mortua. Verum inventa est per Dei gratiam prorsus illæsa: et recordata ejus quod prædixerat Beata, Deo et Sanctis ejus gratias egit, quorum Reliquias secum gestabat admonitu ipsius beatæ Matris, cujus etiam interventui vitam servatam retulit. Insuper juravit, quod die quadam necesse habens Florentia Mutinam patriam suam proficisci, cum intentione non amplius Florentiam revertendi, dixit ei Beata: Ibitis et redibitis. Consignavit sese Elisabetha in manus Domini, et abiit, nesciens quæ causa posset sibi reditum persuadere. Uno autem post anno, de mandato Serenissimæ Dominæ Magnæ Ducissæ Hetruriæ, revocata fuit Florentiam a D. Irenæa Pica Salviati, Sorore Ducissæ Mirandulanæ, ut assisteret ei in ophthalmia quam patiebatur. Rediens autem, reperit quod D. Irenææ jam oculus unus prorsus excæsus, alius ruptus quoque erat et niger instar carbonis, adeo ut omnino nihil videret, neque spem haberet recuperandi visus. Itaque rogante prædicta Domina, accessit ad Mariam Magdalenam: quæ jussit ut infirma commendaret sese S. Francisco, et viE sitaret imaginem Annuntiatæ; ambæ autem, in honorem S. Francisci, per annum griseis vestirentur; ita futurum ut D. Irenæa pristinam videndi facultatem recuperaret. Rediit Elisabetha, et quid mandatum sibi esset retulit; quod ambæ cum cœpissent executioni mandare, intra paucos dies restitutus Irenææ uterque oculus est, et acceptam gratiam adscripserunt orationibus Matris Mariæ Magdalenæ.

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

ejusdemque reditum Florentiam

et cæcæ matronæ curationem,

cap. 72

Prænuntiat variarum Sororum mortem

130 Non raro etiam Sororum suarum mortes prædixit. Nam cum in monasterio esset juvencula quædam ex familia Gian-filiazzorum, nomine Sor. Maria Catharina, mox Professionem emissura, et plena fruens sanitate; prædixit Beata, non nisi modico tempore supervicturam Professioni factæ. Exitum prædictio habuit sexto post mense, quando illa ad alteram vitam transiit. Triduo autem post mortem ejus, cum pro ea deprecaretur Sancta, in ecstasi posita, vidit a pœnis purgatorii liberatam in cœlum scandere; eodemque tempore intellexit aliam Novitiam, Sor. Mariam Innocentiam Dati, tunc F recte valentem, cito morituram; sicut reipsa mox infirmata, atque intra paucos dies defuncta est. Cum alia ejusdem monasterii juvencula, Soror Maria Benedicta Victoria non graviter infirmaretur; prævidit Beata aggravandum morbum, indeque morituram illam: idque indicatum volens Sorori ejus, ibidem etiam Monachæ, Quid, inquit, diceres, si Soror tua moreretur? Ad quam interrogationem cum illa conturbaretur, subjunxit eadem Beata: Ne id ægre feras, sed divinæ te voluntati conforma: quod sane faciendum ei fuit, quia uno ab inde mense Sor. Maria Benedicta obiit. Alteri prædixit, quod absque Sacramentis esset moritura. Quæ nuntio isto consternata, rem ad Priorissam detulit; hæc vero ei suasit, ut se ad ejusmodi mortem pararet; nec frustra, quia die quodam rupta vena pectoralis, ipsam intra paucas horas suo in sanguine suffocavit, nec potuit Ecclesiæ Sacramenta recipere. Dum autem extrema infirmitate laboraret Beata, oravit eam Sor. Maria Magdalena Berti, ut si contingeret ipsam hinc a Deo evocari, se quoque vellet triduo post accipere: quia credebat non posse supervivere, præ magna qua illam prosequebatur caritate. Aderat Sor. Alexandra de Beccuto Infirmaria, juvenis ac vegeta: quæ audita excipiens verba; Ea, inquit, Mater, hanc ei præsta gratiam, ut tecum ipsam

Ducas

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

A ducas in Paradisum. Tum subridens Beata, atque ad Bertiam conversa; Non propter te veniam, ait, sed propter Sor. Alexandram. Utque prædixerat factum est; nam uno post hanc prædictionem anno obiit Beata, atque post bimestre exhinc actum, etiam Sor. Alexandra vitam clausit.] Signanter autem eodem tempore, de quadam Sanctimoniali loquens cum Matre Priorissa, dixit hæc verba: Animum adverte, Mater, quia Soror hæc brevi morietur. Obstupuit ad hæc Mater Priorissa, eo quod Soror ista tunc optima valetudine utebatur: sed ægre transierant octo dies, cum gravi infirmata est morbo, et septimo ejus die finem vivendi fecit.

atque etiam suam,

131 Suam quoque ipsa mortem prædixit; quia in gravioribus suis malis audiens medicos de ea sananda desperare, sæpe dicebat Priorissæ, Secura esto, Mater, quia non moriar tam cito. Præterea, uno anno ante mortem suam, cum urgerent medici ut sine mora susciperet extremam Unctionem; absolute, quamvis humiliter respondit, necdum adesse tempus. [Anno autem MDCVII die XXV Aprilis obiit quædam Sanctimonialis ipsius monasterii. Sor. Ursula Vivioli nuncupata; quæ ut expiravit, Sororum

cap. 73 ejusque diem,

B aliquæ nuntium mox tulerunt Beatæ, tum præ gravi infirmitate decumbenti: quæ respondit: Et ego sequenti mense hac die moriar. Tunc illarum una, recordata quod eo anno festum Ascensionis cadebat in XXIV Maji, et credens quod Sancta eo die morituram se diceret, Nollem inquit, isto die mori; erit enim festum Ascensionis. Ast Beata, in die Ascensionis, reposuit etiamnum hic ero: itaque contigit, obiit enim postridie Ascensionis, id est die XXV Maji, ipso præcise termino mensis unius decursi ab obitu Ursulæ præsignato.] Paucis vero diebus priusquam obiret, prædixit quod Soror quædam brevi ipsam esset secutura: rogataque ut pro ejus sanitate recuperanda oraret, dixit divinæ voluntatis esse, ut moreretur: quod etiam die sexto post mortem Sor. Mariæ Magdalenæ evenit. [Novitiæ isti, cujus occulto ingrediendi Chorum desiderio satisfecisse piam Matrem supra dictum est, contigerant vices, una earum noctium, quæ infirmæ fuerunt ultimæ, vigilandi apud ipsam. Ibat illa animo reluctanti, quia metuebat apud morientem manere sola; id ipsum tamen prodere non audebat, humano respectu impedita. Sed ægra intranti ad se dixit, Soror Angela Catharina (hoc enim nomen erat) veni confidenter, quia quando ego moriar, Monachæ omnes præsentes aderunt; sicut et factum est.] Simili prophetiæ spi-

et alia quædam adjuncta. cap. 112

C ritu alia quoque multa prævidit, ad bonum statum monasterii spectantia: quæ tamen prætermittuntur, ne nimis prolixa evadat narratio.

C. LXIX videt gloriam B. Aloysii Gonzagæ,

132 Die IV Aprilis anni ejusdem, raptæ in spiritu concessum fuit videre in Paradiso gloriam B. Aloysii Gonzagæ ex Societate Jesu. Attonita autem ad conspectum tam eximii objecti, cœpit interpolatim loqui in hunc modum, quem lineæ hic ad spatia sermoni interposita signatæ, denotant. O qualem gloriam possidet Aloysius, filius Ignatii! numquam id credidissem, nisi Jesus meus ostendisset mihi.—— Videtur mihi quodammodo, nulla major gloria esse in cœlo, ea quam video habere Aloysium. —— Dico quod Aloysius est Sanctus—— Habemus in ecclesia nostra Sanctos (eos intelligebat, quorum ibi Ossa seu Reliquiæ erant) qui non sunt donati tanta gloria—— Vellem ut possem ire per totum mundum, et dicere quod Aloysius, filius Ignatii, est Sanctus: et vellem ut ejus gloriam omnibus possem ostendere, quatenus in eo glorificetur Deus—— Tantam gloriam habet, quia interius operabatur.—— Quis unquam explicare poterit valorem et virtutem actuum internorum? Nulla est comparatio extrinseci ad intrinsecum—— Aloysius hic infra in mundo

propter excellentiam actuum ejus interiorum

constitutus, habuit os apertum ad intuitum Verbi. D Dicere volebat, quod Beatus iste amabat inspirationes interiores, quas Verbum ingerebat cordi ejus: et quantum poterat, conabatur easdem executioni mandare—— Aloysius fuit Martyr incognitus; qui enim te amat, Deus meus, adeo magnum te cognoscit et infinite amabilem, quod grande martyrium ei sit videre, quod non te amet, quantum vellet amare; et quod a creaturis non ameris, sed offendaris—— Ultro etiam se Martyrem fecit—— O quantum amavit in terris! et ideo nunc fruitur Deo in cœlis, per amoris plenitudinem.—— Sagittabat cor Verbi, quando erat mortalis: nunc cum est in cœlis, sagittæ istæ requiescunt in ejus corde, quia nunc intelligit et fruitur actibus amoris et unionis (sagittis scilicet modo dictis) in quibus se exercebat.—— Vidit deinde quod iste Sanctus pro iis perquam ferventer orabat, qui eum in terra spiritualiter juverant: unde dixit; Ego quoque volo excogitare modum lucrandi animas, ut siqua earum Paradisum obtineat, oret pro me; sicut Aloysius orat pro iis, quos habuit in hoc mundo adjutores. Atque hic loqui desiit.

133 Cum autem Rev. Patres Societatis Jesu intellexissent quod Mater Sor. Maria Magdalena in raptu habuisset tam grande indicium de sanctitate istius eorum Beati, instare postularunt a monasterio, eorum quæ superius relata sunt descriptum exemplar; quod eis promptissime expeditum fuit, quia isti Patres ipsum monasterium in rebus spiritualibus semper multum juverunt. Utque majori cum auctoritate res tota haberetur approbata, curarunt a testibus fide dignis eam confirmari, ac debite examinari. Quare ad eorum preces Illustriss. D. Alexander Marci Medices, nunc Archiepiscopus Florentinus, anno MDCVI die XV Aprilis, accessit ad monasterium; illudque ingressus. prædictam devotam Matrem, quæ propter morbum non poterat se levare de lecto, minutim interrogavit supra istud factum, coram Patre Gubernatore monasterii, et duobus Presbyteris quos secum adduxerat, ac D. Nicolao Rogetti Romanæ Rotæ Notario. Et bona Mater, semper cum profunda humilitate et reverentia respondebat ad interrogationes singulas; affirmans verum esse id, quod, sicut dictum est, locuta erat in raptu de gloria B. Aloysii. Verum dici non potest, quantam cordis amaritudinem exinde senserit; non enim expectaverat de talibus rebus se interrogandam: neque inveniebatur modus ad eam consolandam, tantum horrebat quod laudes suæ evulgabantur, totaque doloris plena dicebat: Fierine potest, ut vilis creatura, qualis ego sum, debeat notari et scribi in libris, atque per ora hominum appellari? Tandem ut aliqua ratione contentaretur, necesse fuit ut ei diceret Confessarius, quod istud contigisset per voluntatem suæ divinæ Majestatis, ut gloria sua in isto Beato magis resplenderet.

E *idque coram Archiepiscopo rite testatur.*

F

134 Anno MDCII accidit casus, alter jam supra relato similis. Cum corruptum esset vini vasculum, recurrerunt monachæ ad Sor. Mariam Magdalenam. Quare mane quodam, post Communionem, accessit ubi erat vasculum istud: factaque oratione, ad naturalem suam bonitatem vinum rediit: sicut cum juramento testantur Monachæ, quæ miraculo præsentes adfuerant. Eodem anno Sor. Maria Ginori, Monacha professa, acerbis calculi doloribus cruciabatur, quos jam triennio toleraverat: peculiariter autem quadam vice, sex continuis diebus ac noctibus nullam requiem capiens, videbatur sibi accedere ad ultimam vitæ metam, quia cruciatum tam excessivum ferre ultra non poterat. Sed visitata a Sor. Maria Magdalena, ad eam se convertens, dixit: Mater mea, obsecro roga Dominum, ut pœnas has mitiget

C. LXX Vinum corruptum corrigit,

calculum sanat,

A mitiget, ut eas possim patienter tolerare; vereor enim valde, ne me ad desperationem adducant. His auditis, statim ad orationem se composuit benedicta Mater, et subito soporari visa est infirma; experrecta autem, omnino sanam ac liberam sese invenit, per ferventem famulæ Dei orationem, ut suo ipsamet ore cum juramento hodiedum testatur. Alias accidit ut Soror Maria Magdalena Mori, ischiade laborans, quæ menses octodecim ipsam excruciaverat, ita ut surgere de lecto non posset; dum Sor. Maria Magdalena quodam die Veneris esset rapta in ecstasim, inter meditanda Dominicæ passionis mysteria commoveri se interius senserit, quod si ad ejus præsentiam se conferret, a suo morbo liberaretur. Itaque a Sanctimonialibus adducta est coram devota Matre, adhuc in raptu posita: ipsaque ante eam in genua se collocans, fecit sibi tangi latus, in quo cruciabatur: et mox, ab omni dolore liberatam se sensit, dispulsamque infirmitatem, quam reliquo deinceps vitæ suæ tempore numquam amplius passa est: uti fidem faciunt multæ adhuc superstites Monachæ. Similiter cum Soror Maria Catharina Chelli per duos annos fuisset sub cura medicorum, propter horribilem plagam in brachio dextero, quæ tribus B patens locis etiam ossis particulam cum pure ejecerat; die quodam plus quam solitis doloribus aggravata, recurrit ad Matrem Sor. Evangelistam Jacundi, ut se juvaret. Quæ illi, divinitus inspirata, respondit, ut pro auxilio adiret Sor. Mariam Magdalenam. Quod cum fecisset illa, detractis brachio fasciis, etiam peniculos vulnerarios exemit; et mox dolores cessaverunt, ac brevi sanitas integra successit, non sine admiratione magna medicorum qui infirmam curaverunt. Ea Monacha nunc quoque vivit, et simul cum aliis tunc præsentibus fidem miraculo facit. Præter has aliasque gratias, suo loco relatas, plura miracula in monasterio suis meritis est operata, quæ brevitatis ergo dimittuntur. Sufficiet dicere, quod ibidem nulla Monacha fuerit, quæ non receperit per ejus orationes singularissima aliqua a Deo beneficia. Quæ autem nunc supersunt in vivis, omnes cum juramento affirmant et testantur magnalia, quæ fecit Dominus in sua dilecta Sponsa.

item ischiadem

et plagam in brachio.

135 Vix in officio Magistræ Novitiarum consuetum tempus expleverat, et pro aliis tribus annis in eo fuerat confirmata, cum anno MDCII continuus ei catarrhus advenit, vehementi tussi conjunctus, quæ sic eam cœpit fatigare, ut brevi viribus exhausta sit. Ipsa tamen parvi id faciens, noluit unquam disce-C dere ab institutæ vitæ rigore, sed potius plures asperioresque pœnitentias faciebat, formidans ne diaboli ea esset astutia, volentis ipsam a proposita severitate dimovere; ideoque dicebat, O quam necessarium est attendere sibi, eo quod sensus humanus adeo piger ac pusillanimis sit, ut somnolentiam in bene agendo existimet esse debilitatem atque infirmitatem, quatenus requiem aliquam sibi indulgeat. Ad se vero conversa subjungebat, Bene te novi, nec faciam unquam voluntatem tuam, sed divinæ voluntati obsecundabo. Interim quotidie aggrabatur malum, et anno MDCIII mense Aprilis rupta est ei pectoralis vena, ut multam sanguinis copiam per os evomeret. [Non tamen id cuiquam manifestavit, formidans alicui novam de se curam injicere. Verum die sequenti, Novitiam unam ad crates comitata, rediit ad sanguinis vomitum; quem occultare non valens, jussa fuit per obedientiam cubitum concedere, et nonnihil remedii adhibere. Huic mandato illa quidem tunc paruit, sed post modicam paucorum dierum quietem ad consueta redivit exercitia, ulteriori omni remedio abstinens,] et judicans quod omnem indispositionis naturalis difficultatem posset cœlesti favore superare, quamvis ipsamet aliquando diceret.

C. LXXI Confirmata in officio Magistræ

gravi catarrho excicetur,

rupta pectorali vena sanguinem vomit.
4 ap. 188.

Sæpe cogitatione suspensa dubito, utrum sim eadem D quæ antehac: quia antea videbar mihi animo determinato quidlibet facile sustinere posse; nunc autem quanto majorem conatum adhibeo, tanto magis debilis prostrataque appareo.

EX IT. L. VINCEN. PUCCINI.

136 Non tamen audebant Superiores, postquam in ea viderant tanta prodigia, eidem injungere per obedientiam, ut vel lectum ingrederetur, vel aliquid de nimio vitæ rigore remitteret; quamvis non desinerent eam rogare: sed ipsa contra affectuosis precibus miscebat amaras lacrymas ad Deum, ne permitteret ipsam infirmam videri, licet esset. [Mense Julio sequenti iterum cœpit sanguinem vomere]; eoque adducta est, ut cibum amplius non admitteret, et absque magna lassitudine non posset ad duos passus procedere: quare tunc demum compulsa est a Superioribus lecto se dare. Paruit illa citra moram ullam (tanti faciebat obedientiam,) sed quia supra modum metuebat, sicut dixi, ne diabolicæ fraudis versutia hæc esset, maximo cum dolore sumebat necessarias refectiones. Atque in hoc statu mansit usque ad secundum Augusti singulari E cum patientia: quando incrudescente magis tussi, rursus copiosum sanguinem evomuit, unde existimabant medici in ipso suffocandam: et in hoc tam gravi periculo perseveravit usque ad festum S. Laurentii, cum nullum sistendo cruori remedium inveniretur. Stabant eo tempore circum ejus lectum Sorores, plenæ luctus; sed ipsa cunctis addebat animos, firmiter asserens se non morituram, antequam explesset officium Magistræ Novitiarum: quod et factum est. Nam paulo post aliquantum alleviata a morbo, circa festum Sanctorum omnium, resumpsit regimen istud cum incredibili lætitia monasterii. Redibat quidem ei subinde sanguineus vomitus, sed nihili id faciebat; afflictisque propterea Novitiis dicebat, ne metuerent, certam enim esse se, quod, licet vas integrum sanguinis quotidie evomeret, officii tamen sui tempus absolveret. Quin etiam, licet tam male constituta, obtinuit a Superioribus, ut inchoare sibi liceret Quadragesimale jejunium anni MDCIV, ipsumque prosecuta est usque ad sabbatum ante Dominicam Passionis: quando, superveniente nova eructatione copiosioris sanguinis, illud interrupit ex obedientia; sic tamen ut cum lacrymis diceret, se propter peccata sua dignam non fuisse, ut cum aliis ageret Quadragesimam: quam post octiduum resumpsit, atque ad finem perduxit. F

atque extremum debilitata morituram se negat,

et convalescit quadamtenus,

atque cum aliis Quadragesimam agit.

CAPUT XIII.

Extremus morbus et obitus Sanctæ.

In festo S. Joannis Baptistæ anno MDCIV rapta in ecstasim (fuit autem ultimus hic raptus, qui Sanctimonialibus innotuit) intellexit a Deo, quod deinceps usque ad mortem continuo esset ægrotatura: unde hilari vultu dixit, O Jesu mi! Visne ut efficiar sicut infantula, imo visne ut renascar? Totaque admirabunda subjungebat, O quam pusilla fieri debeo! sic ut propter parvitatem istam amplius me non cognoscant hæ animæ meæ. Dicere volens, sicut postea ex obedientia retulit, quod propter morbum actura esset vitam adeo dissimilem priori, ut videretur renasci ad novam crucem sufferendam. Hoc autem omnino contigit: quia tanta exinde laboravit spiritus ariditate, ut Deus ipsam videretur dereliquisse. Ipsa tamen magis incensa ad faciendam Dei voluntatem, promptam se offerebat ad qualemcumque laborem, ac deinde sensibus suis est reddita. Interea absolvit alterum officii sui triennium. Quia autem mutandæ erant Officiales, metuens illa ne ad aliud aliquod munus eligeretur, [suboluerat enim hoc

C. LXXII An. 1604 de reliquo vitæ suæ statu edocta,

eligitur Superior:

A hoc agi, ut, postulata dispensatione in defectu ætatis, Priorissa fieret]; humiliter indicavit gratum sibi fore, si habita debilitatis suæ extremæ ratione, quietem nonnullam nancisci posset: et maxime propter morbum quo continuo atterebatur: dicebat autem istud, non pro aliquo solatio corporis, sed ut effugeret prælationem. In unum tamen coactæ Monacæ, considerata eximia virtute istius animæ benedictæ, Suppriorem Monasterii ipsam elegerunt mense Octobri ejusdem anni. Admisit illa impositum sibi munus, sed magno cum dolore, ineptam se credens ad tanti deinde exolutionem; nihilominus, ut erat tota in Dei voluntatem resignata; cito composuit animum, deditque muneri gerendo initium cum singulari exemplo. Sed ægre octo dies transierant, quando Deo benedicto placuit febrim eidem immittere, et dolorem capitis adeo vehementem, ut cogeretur in lectum se dare; quantumvis ipsa adhuc inveniebat modum, quo posset omni mane audire Missam, et refici cibo Angelorum: inde revertens ad cellam, adeo remanebat debilis atque afflicta, ut præ imbecillitate linquenda animo crederetur. Vincebat tamen infirmitatem ingens devotio

et febri correpta lectoque affixa,

B erga hoc cœleste Convivium, qua stimulante eidem incommodo sese exponebat quotidie, adeo ut quandoque eodem tempore extraordinaria febri corriperetur, imo dolores acerbissimos usque ad mortem propterea indies sustinebat: qui cum præ nimia extenuatione non posset corpus sustinere, nisi tertia quaque hora per diem cibaretur, omnem illam molestiam sustinebat patienter præ desiderio communicandi. Cumque aliquando moneretur a Sororibus, ut tali de causa desineret quotidie accedere ad Mensam sacram, quatenus corpus posset melius confortare; bona Mater respondebat: Si vobis videtur quod propter meam indignitatem non debeam communicare, libenter eo bono privabor; quod si aliis de causis movemini ad hoc mihi suadendum, nisi id ipsum mihi a Confessario mandetur per obedientiam, numquam faciam quod suadetis, etiamsi propterea mori deberem: certo enim mihi persuadeo, quod absque auxilio hujus sanctissimæ Communionis non possem tolerare dolores continuæ infirmitatis, et tantam spiritus desolationem: quia sentio quod post receptionem istius vitalis Cibi, novum accipiam vigorem ad resistendum tentationibus meis.

quotidie tamen surgit ad Communionem,

138 Interim magnopere eam affligebat, quod cogebatur permanere in lecto; eo quod naturaliter

C perquam actuosa, magnam inde recipiebat mortificationem: solebatque dicere, quod Deus non potuerit ei immittere pœnam, a qua abhorreret magis natura sua, quam istam. Sed quia certo sciebat hanc esse Dei voluntatem, dici non potest quam alacriter perferret angustias etiam maximas. Octo diebus prius quam eam morbus invaderet, audiens in Refectorio legi Vitam alicujus Sancti, qui pro Deo multum toleraverat; tantum ad patiendum incensa fuit, ut denuo ferventissime se obtulerit ad quamcumque ei placibilem occasionem, oblita afflictionum præteritarum. Cum enim aliquando Soror una diceret; Mater, numquid grandis crux tibi videntur esse ea, quæ tolerasti quinquennio tuæ probationis; statim respondit, quod eatenus numquam acceperit tale tempus, quod esset puræ ac meræ patientiæ; qui etiam in illo quinquennio gustaverat aliquam suavitatem cœlestem, quæ dulcorabat qualemcumque pœnam. Sed quod modo a Deo postulo, inquiebat, est, ut mihi concedat purum pati, quod nulli gustui spirituali admixtum sit: et, per fiduciam quam habeo in divina bonitate, spero, quod ante mortem obtentura sim talem gratiam: scio enim quod pretiosæ illæ deliciæ gustuum internorum, quæ tanti æstimantur, in patria cœlesti locum non

patienter tolerat morbi molestias

et optat omni solatio privari:

D habeant. Non remansit suo effectu frustratum tam incensum desiderium patiendi; eo enim redacta fuit sancta Mater, ut in hac infirmitatis suæ cruce similis quodammodo facta sit suo Jesu, quando affligebatur intensissimis suæ crucifixionis doloribus. Quamvis autem ad ejus obsequium adessent Sorores promptæ, nihil tamen solatii hinc accipiebat; dicens aliquando, se non habere alterius rei capax pectus quam molestiarum; et omne id, quod sibi olim solatio erat, mutatum esse in dolorem ac pœnam.

c. LXXIII

quo impetrato,

139 Crescebant ejus labores et periculum vitæ augebatur in dies; in ipsa tamen non decrescebat desiderium semper amplius patiendi: unde inter medios cruciatus, oculos identidem torquens versus cœlum, gratias agebat Deo, quod in vivis eam conservasset usque ad tempus illud, ut pro sua voluntate gustaret merum pati ex amore ejus. Aliquando considerans omnia sua membra, continuis tormentis afflicta, dicebat: Scio quod tales ac tantæ sint culpæ meæ, ut majus supplicium quam istud merear. Præterea duobus continuis annis, die ac nocte sic afflicta fuit dolore dentium, ut quandoque cogeretur

E erumpere in lamenta, cum nullum inveniretur ei sublevandæ remedium. Tantus autem erat cruciatus iste, ut dentes comprimere non posset: et coacta cibum sumere, etiam lacrymari cogebatur præ vehementia tormenti. Idem dolor consumpsit ei corrositque omnem gingivam, usque adeo, ut ipsi tandem dentes sigillatim singuli ei exciderint præ dolore. Siquando ipsi obveniebat rei alicujus appetitus, notabilem existimasset defectum illum signo aliquo manifestare: et quia nobilis quædam matrona, ipsi et monasterio devotissima, caritate impellente, miserat cibos aliquos delectabiles, quibus afflicta Mater posset quadamtenus refocillari; ipsa id intelligens, non exiguo scrupulo angi cœpit, atque gustare eos noluit. Sed quia nihil jam amplius inveniebatur, quod nutrire eam posset; suasit ei Pater spiritualis, ut eos experiretur, omni omnino scrupulo liberam eam esse jubens. Acquievit igitur, molestiam tamen magnam est passa in sumendis ejusmodi cibis: sæpiusque dicebat, infirmitatis tempore aliud nihil esse curandum, quam ut semper splenderet sancta paupertas. Ideo, quanto exquisitius apparata erant fercula, unde eam vesci opportebat, tanto plus afflictionis ac pœnæ eidem afferebant, mentem semper fixam tenenti in Vitam Jesu Christi, qui nostræ salutis causa omnem gustum solatiumque repudia-

affligitur etiam dolore dentium,

et cibi sumendi difficultate,

F vit. Dolores etiam capitis eam magis magisque quotidie, sed maxime feria sexta, cruciabant: tali enim die, post receptam olim a Domino coronam spineam (sicut in secunda parte videbitur) dolores semper maximos patiebatur.

item capitis dolore

140 Præterea de hora in horam sentiebat sibi corpus transfigi veluti jaculis quibusdam, pœna valde atroci: et cauterium, quod medici jusserant fieri, ad morbum ejus utcumque levandum, crudeliter eam affligebat: nam pro solatio, quod ferre debebat, adferebat tædium et molestias incredibiles. Quare multoties oculos ad Cruxifixum convertens, aiebat, Domine mi, nisi tu mihi auxilium et robur dederis, non potest meum corpus perferre tantos cruciatus. Multum etiam molestiæ adferebat ei cogitatio, qua metuebat, ne Deum offenderet per voces expressivas sensus, ad quas aliquando cogebat dolor: ideoque orabat Sorores, pro se Deum precarentur, ut tantas molestias perpeti posset absque ulla vel minima ejus offensa. Cogitatio autem ista tam vehementer eam premebat, ut sæpe cum profunda humilitate Gubernatori monasterii diceret, Credisne, Pater, quod salvari possim? Cumque ille obstupescens responderet, Cur istud interrogas? subjungebat bona Mater,

et metu in his offendi Deum.

A ter, Magna sane res est, Pater mi quod creatura, quæ nihil boni fecit in vita sua, debeat comparere coram suprema Dei puritate: iterumque quærebat, Credisne, Pater, futurum ut salver? In hoc autem maxime resplendebat humilitas ejus, quæ tam sancte vixerat, et tam singularibus donis fuerat a Deo locupletata.

C. LXXIV *interim officium exercet ut potest,*

141 Quia petierat Deo merum pati, si quando aliquid accidebat ei quod vel umbram solatii habere videbatur, multum metuebat, ne in eo Deum offenderet, et ne propterea deberet pœnas æternas sustinere. Cumque ei aliquando dictum esset a suo Patre spirituali, quod ante mortem verosimiliter perceptura esset multam consolationem; Hoc, inquit, a Domino meo non peto, sed solum patientiam ad bene sustinendos dolores: quibus sic atrociter afflicta, non desinebat pro posse exercere officium Supprioris, Sororibus ad se venientibus opportuna consilia suggerendo. [Quando autem illo se abdicavit, servavit tamen curam juniorum ad dictum officium pertinentem; multaque cum caritate exercuit, etiam in lecto eas instruendo corrigendoque. Mirabile autem erat, quod ab ea recederet nulla absque summa satisfa- B ctione: mirabilius vero, quod ipsa tantopere afflicta cum esset, sui tamen tota oblita videretur, cum alteri erat impendendum solatium. Hoc cum esset ab aliquibus animadversum, cœperunt in remedium dolorum ejus alienas ei miserias repræsentare: tunc enim suas ipsa reprimens lacrymas gemitusque, conabatur sereniori apparere vultu, donec solatium querentibus attulisset.] Augebantur interim dolores ejus et labores quotidie: et modo in pectore sentiebat veluti novaculam membra dissecantem; modo in capite quasi malleorum ictus, aliasque infinitas pœnas. Quare si non ita prompte se prius obtulisset ad patiendum, neque tam vivacem habuisset notitiam ejus dignitatis, quam affert tolerantia pro amore Jesu; potuissent haud dubie tantæ molestiæ, ultra quam credi possit majores, exprimere ab ea verba aliqua impatientiæ. Erat autem dignum imprimis commiserationis spectaculum, videre corpus ita consumptum, ut ossa in lecto facerent quasi fossas grandes, neque posset a Monachis sublevari quin cruciatus intolerabiles pateretur. Interim notare erat summam ejus puritatem, cum Sororibus ejusmodi obsequia sibi exhibentibus diceret; Creditisne, quod hi contactus motusque, quos facitis ad me sublevandam, aliquatenus efficiant virginitati aut C pudicitiæ? Id si credatis, vim ipsa mihi faciam, ut absque auxilio vestro me moveam, aut certe manebo in eodem semper loco. Signum profecto evidens, quod, sicut Confessario fassa erat, nihil unquam scivisset aux experta esset contrarium castitati.

aliasque solatur,

cap. 140

licet mirabiliter extenuata,

et sæpe morti proxima videretur.

142 Ignorabant medici, neque causam poterant excogitare, quæ sic constitutum corpus tamdiu posset conservare, tantisque cruciatibus par efficere: ipsæque Monachæ omnino admirabundæ sæpenumero dicebant, impossibile esse ut octo diebus superesset. Transibant tamen illi, et hebdomadæ, et menses; ita ut humana prudentia maneret confusa, remque miraculo duceret: cum eo redacta illa jam esset, ut ægre auderent ad eam visitandam intrare Monachæ, præ horrore spectaculi tam lacrymabilis: quando autem intrabant, non poterant continere planctum, amittebant loquelam, nec audebant oculos in eam defigere, et sæpe abibant verbo nullo prolato. Pater Gubernator, qui omni mane ferebat ei sanctissimam Communionem, haud raro eam fixe considerabat; vehementer dubitans an ad trajiciendam Hostiam sacram satis virium haberet, et metuens ne in illo ipso actu tam devoto vita eam deficeret. Nihilominus subinde vigorem aliquem resumebat, et volebat quotidie audire sacra Officia; quibus, dum ea ante lectum suum a duabus Monachis D recitabantur, attentissima erat, pronuntians etiam ipsa Versiculos nonnullos. [Quotidie autem offerebat Deo sanguinem Jesu Christi, orabatque pro peccatoribus, pro animabus purgatorii, personisque afflictis, et aliis quibuscumque sibi commendatis necessitatibus. Cumque aliquando intellexisset, in quodam monasterio institutum fuisse, ut Monachæ, in Choro collectæ ante venerabile Sacramentum, sigillatim omnes a Deo veniam poscerent delictorum suorum; voluit idem in suo monasterio ad praxim deduci, nec abesse a tali actu sustinuit; sed se quoque in grabato illuc deferri mandans, ubi vices suæ venerant, tota tremens et verbis maximæ humiliationis utens, de genibus veniam postulabat Deum, orabatque ut sui in morte misereretur: deinde conversa ad Monachas, itidem genuflexa ignosci sibi petebat deteriora exempla et scandala a se data; ita ut omnes commoveret ad planctum].

EX ITAL. VINCEN. PUCCIN. cap. 140 *quando etiam coram V. S. veniam petiit erratorum*

143 Tandem post annos quinque tam gravium infirmitatum, monita est a medicis suscipere extremam Unctionem: judicabant enim quod ultra duos vel tres dies vivere non posset. Ipsa vero, tamquam vicinæ mortis præsaga, eorum voluntati prompte se tradidit, cum magna humilitate se præparans ad sanctum illud Sacramentum suscipiendum. [Eo die mane, qui erat XIII Maji, communicaverat de manibus Confessarii]: cui etiam magno cum fervore commendavit monasterium; promittens ei, quod si in Paradisum reciperetur, Deum esset instanter precatura pro ipso, et pro omnibus Sanctimonialibus, ut brevi se mutuo reviderent in regno cœlorum. Rogavit deinde Priorissam, ut Sorores omnes juberet adunari coram se: a quibus petiit veniam defectuum et mali exempli dati, exhortans eas ut se conservarent Christo Jesu sponsas veras. [Inter alia vero magnæ ædificationis verba, agebat ipsis gratias, quod ipsam in sua communitate sustinuissent, tali loco indignam se fuisse affirmans; sperare tamen, quod per merita piarum Sororum, jam translatarum in vitam alteram, jungenda esset ipsarum numero, impetrata suorum delictorum indulgentia. Postea se multum humiliavit erga Matrem Sor. Evangelistam de Jucundo, sub cujus cura semper vixerat; gratias ei agens pro laboribus sui causa susceptis, et veniam postulans defectuum erga ipsam commissorum; pro ipsius longiori vita se quoque oraturam in cœlis pollicita, utque ad commune monasterii bonum faceret eam Deus attingere ætatem sui sancti Patroni; quemadmodum factum vidimus; nam quæ tunc annorum erat LXXIII, usque ad XCII vixit, pie defuncta primum anno MDCXXVI. Tria deinde Sanctimonialibus monita dedit. Primum, ut Regulæ et Constitutionum servandarum zelo magno ardentes, quidlibet potius tolerare eligerent quam relaxationem earum permittere, idque in delectu Superiorum præcipue intenderent. Alterum, ut in omni re quærerent amarentque paupertatem ac simplicitatem religiosam; sibique ignoscerent, si singulari suo victus ac vestitus modo, molestiæ quidquam eis dederat, quia talis fuerat Dei voluntas. Tertium, ut invicem caritate conjunctæ cor unum essent et anima una; ita ut singulæ magis alterius bono lætarentur quam proprio, firmiter persuasæ, alias aptiora esse quam sint ipsæ, divinæ gloriæ instrumenta. Denique cum cantari sibi fecisset Nicænum Symbolum, Præfationem de Trinitate, et Symbolum S. Athanasii] recepit a Patre Spirituali extremam Unctionem: quo in actu respondit ipsamet ad Versiculos et ad Letanias, nec unquam abduxit oculos a conspectu Crucifixi, quem continuo tenebat manu. Tunc aliud nihil audire erat quam suspiria et singultus Sororum, circum lectum optimæ Matris prostratarum et inconsolabiliter

an. 1607, Maji 13, extrema Unctione munienda, cap. 143

cap. 141 *Magistræ suæ longiorem vitam prædicit,*

F *et tria monita Sororibus dat:*

affirmat tamen sibi adhuc dies aliquos superesse.

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

A solabiliter plangentium. Postquam autem Sacramentum prædictum excepit, præ consolatione quam inde hausit toto vultu serenata est, videbanturque ab ea dolores omnes quasi penitus recessisse. Unde conversa ad Confessarium, dixit: Intelligo, Pater, quod proposueris cras visitare Patres Eremitas Montis-Senarii: dico tibi ut vadas securus, neque de me formides quidquam, rediens enim me vivam reperies: interim rogo, ut eorum orationibus me commendes: quia multum fiduciæ in iis habeo collocatum, ut Dominus concedat mihi gratiam, qua valeam salvari. Cum autem respondisset Gubernator, quod propter graves illius infirmitates iturus eo non esset; rursum ei dixit: Vade audacter, quia vivam me reperies. Sumpta igitur fiducia abiit quo statuerat, et post tres dies ipsam eodem in statu reperit.

C. LXXV

Inter summos dolores,

144 Oleo extremæ Unctionis, ut jam dictum, suscepto, tredecim diebus illis quibus supravixit, multum fuit fatigata a doloribus, adeo ut ad eam sepeliendam convenire decernerent; et paucæ illæ carnes, quæ supra infirma ossa remanserant, præ cruciatuum magnitudine copiosum sudorem stillabant continuo, quo non solum lodices, sed ipsa etiam culcitra humectabatur; adeo ut necessarium esset deputare Sorores duas, quæ jugiter assistentes cum pannis lineis eamdem siccarent. Ipsa nihilominus, saluti animæ suæ intenta tota, solum cogitabat, quibus novis modis salutem suam assecurans, gratam se redderet divinæ Majestati.

singulis bene consulit,

145 [Multum autum se commendabat Sororum orationibus, quæ non negligebant, una post aliam, ipsi valedicere ac valedicendo commendare singulæ pia sua desideria, et hanc vel illam gratiam postulare. Quod aliqui attentius considerantes, dicebant, videri sibi hanc Dei famulam, in isto pauperrimo cubili suo, esse instar magnæ cujusdam Reginæ, intra paucos dies ad Sponsi sui regnum abituræ: et ipsa omnibus pollicebatur longe majus auxilium de cœlo, quam potuerat eis ferre in terra, atque dicebat: Si ego, dum vixi, pro uniuscujusque vestrum perfectione majori libenter vitam impendissem, solum propter amorem quo vos sciebam diligi a Jesu; quanto id magis faciam, si per Dei misericordiam consecuta fuero paradisum. Multæ in genua provolutæ petebant veniam tædiorum, ipsi per suos defectus creatorum: aliæ accedebant, consilia et lumen postulaturæ: et ipsa singulas excipiens benigne, opportuna cuique monita et solatia dabat: nec

et cuidam injuriam facienti gratias agit.

C alius sermo audiebatur ex ore ejus, quam de Deo, de morte, de paradiso, de perfectione Evangelica, de ordine religioso, dilectione, atque observantia. Fuit tamen inter hæc persona quædam, etiam in tali articulo, non reformidans valde gravi injuria ipsam afficere, paucis ante mortem diebus: quod illa animo tam constansi excepit, ut singulari cum demonstratione benevolentiæ ipsam personam dimitteret. Hoc vero admiranti cuidam discipularum, dixit: Feci hoc, Soror, ut pro accepto beneficio gratam me exhiberem (beneficium reputans, quod injuria fuerat) subjunxitque: Gaudeo enimvero, quod non prius mortua fuerim, quam istud patiendum mihi obveniret.

Profitetur ex obedientia egisse omnia:

146 Quamquam de veritate revelationum suarum plusquam moraliter esset certa; sicut tamen humilitas ejus faciebat, ut semper versaretur in sancto timore, nequid diabolicæ illusionis subesset; ita ultimis istis diebus solicite interrogavit Patrem Confessarium, an crederet deceptam se fuisse. Hic vero cum respondisset, Si obedientiæ ductum secuta es, omnino secura debes manere, decipi te nequaquam potuisse; subjecit illa: Equidem non recordor me aliquid unquam fecisse citra obedientiam, sed ab hac per Superiores simpliciter semper duci me sivi; et in aliis meis quibuscumque rebus aliud nihil in D mente habui quam præsentem Deum. Longe ab ea erat omnis metus mortis; ideoque Sorores de hac cum illa loquebantur liberrime, æque ac de alia re qualibet: quin etiam apparebat oblectari ipsam illius mentione facienda, et desiderio proximæ dissolutionis ardere. Quæ autem ipsi ultima illa nocte astiterunt, affirmant, quod in ejus vultu legere sibi videbantur evidentissima tranquillitatis internæ signa; quemadmodum etiam Patri Confessario testata pridie fuerat hisce verbis; Noveris, Pater, quod nulla nihi pars corporis sit non plena doloribus, sed quod in corde sentiam magnam pacem. Iisdem ultimis diebus, quamvis pejus haberet quam alias unquam, omne tamen corporale solatium, etiam a medicis ordinatum, recusavit; dicens, Jesus in cruce solatium nullum habuit; itaque imitari ipsum cupiebat, moriens, non solum quoad corpus, sed etiam quoad spiritum desolata. Ut tamen parum aliquid devotionis saltem exterioris persentisceret, faciebat sibi ab adstantibus Sororibus, per eosdem dies noctesque, recitari Letanias, Psalmos Pœnitentiales, Athanasianum Symbolum, aliasque devotas preces. Suscepto autem sacro Oleo, noluit unquam, paucis quibus supervixit E diebus, Communione Dominici corporis privari.]

seque in pace degere,

quamquam extremo desolatam

24 Maji se mori intelligens,

147 Die xxiv Maji anni MDCVII, in festo Adscensionis Dominicæ, super eam, jam ferme voce destitutam, recitatæ sunt Commendationes animæ, inter planctus et suspiria Sororum, mœsta corona ipsam circumdantium. Tum conversa ad Confessarium quæsivit, quandonam sibi dari Viaticum posset: cumque ei responsum esset, desiderio ejus faciendum satis post mediam noctem; in illo molesto, sed glorioso statu, cœpit loqui tanto cum spiritu de rebus cœlestibus, ut dissolvi videretur in jubilum amoris. Media nocte redivit ad illam Pater; eique, quod antea factum non erat, in forma Viatici porrexit sacram Communionem, coram omnibus Sanctimonialibus. Adepta igitur quod concupierat, videbatur lætari, et cum summo animæ solatio vigorem resumere. Verum jam appropinquabat terminus fragilis hujus vitæ, aspiranti ad coronam illam, quæ semel obtenta numquam amittitur. Vocatus ergo Confessarius est, ad horam post solis occasum duodecimam, ut morti ejus præsens adesset: itaque transactæ sunt horæ duæ, usque ad decimam quartam, in psalmis et hymnis, eo quod omnino amiserat loquendi facultatem. Sed cum necesse Gubernatori esset accedere ad Missam celebrandam et Monachis præbendam Communionem, abiit inde: F dum autem sese præparat ad Sacrificium, monetur quod Mater sancta reddat Deo extremum spiritum. Hærebat ergo Confessarius, dubius animo; eoque turbato non satis discernebat intra se, utrum esset convenientius; si enim ad moribundam accederet, non poterat Missam facere et communicare Sorores. Sed divina providentia ei suggessit, ut dici juberet per sanctam obedientiam, quod differret mortem, donec Sacro peracto cœlestem Cibum cunctis dedisset.

petit accipitque Viaticum,

postero die expiratura,

jubetur Confessarium expectare,

148 Incredibile dictu! mox atque mandatum ejusmodi delatum ad eam est, visa est tota evigilare ac confortari: et quæ per multas jam horas verbum nullum protulerat, suaviter subridens, læta et clara voce dixit, *Benedictus Deus.* Petensque sibi aliquid stillati dari quos vires restauraret, ad quasdam Sorores præsentes se vertit, et [Mariæ Pacificæ de Tobalia] dixit: Gratias ago Deo, quod usque ad finem me reliquerit desolatam et absque gustu. Satis mihi solatii est in ipsius beneplacito: et denuo ipsi offero qualemcumque consolationem spiritualem, tantum ut salver. Dum ejusmodi affectus nutriret, reversus est ad eam Pater cum Sororibus omnibus: quæ

A quæ circum lectum fusæ in genua, dolentes ac lacrymosæ, hymnos et psalmos recitabant, ut anima illa sancta, inter medias Dei laudes, tantopere ab ea dilectas, reciperetur ad patriam cœlestem. Hora decima octava ejusdem diei, qui erat feria sexta, qua ipsa hora Jesus Christus Dominus noster majores pœnas in cruce toleraverat, illa in cruce tam crudelium dolorum, licet cum summa quiete mentis et minimo motu corporis, mortalem hanc vitam clausit, XXV Maji MDCVII, in festo S. Zenobii Episcopi Florentini. Facies et caro ejus, longa pœnitentia et infirmitate pallens, mutata mox ab obitu, specie in candorem prorsus Angelicum versa; ac specialiter vultus, miro decore resplendens; devotionem aspirabat intuentibus; talisque remansit dum supra terram stetit. Tantum vero aberat ut horrorem, qualem solent cadavera mortuorum, incuteret alicui; ut potius spiritu confortari se testarentur adstantes, quemadmodum fieret in sacrarum Reliquiarum conspectu. Anima vero ejus sancta, instar columbæ candidæ, divina luce circumdata, et choris Angelorum comitata, subvolavit, quemadmodum par est credere, ad sinum Dei, æternum victura.

ac denique moritur an. ætat. 42.

B Obiit autem Mater Soror Maria Magdalena annos nata quadraginta unum, menses duos, dies viginti quatuor; actis in Religione annis viginti quatuor, mensibus tribus, diebus viginti quinque.

149 Eia anima beata, nunc cum læta degis in felicissimo isto hospitio caritatis et regno amoris, funde obsecro ardentes preces ad supremum Numen pro filiabus monasterii tui. Tu multos labores graviaque incommoda pertulisti, ut eis cum immensa caritate monstrares viam veræ salutis. Quod si tantus fuit amor tuus in hac misera ac fragili vita; nunc quando ad cœlestem transiisti et ardentiori caritate inflammaris, quanto credemus ardore incensam in isto felicissimo regno, cum is adeo grandis in te fuerit inter humanas passiones affectusque terrenos? Ad hujus rei certificationem alia nulla desideratur probatio, quam ut experiantur tuum sanctum auxilium, accipientes per tuas preces robur et vires ad acquirendas eas virtutes, quæ maxime conducunt ad æternam coronam. Ne permittas unquam ut infernalis serpens veneno discordiæ conturbet earum proposita sancta, aut in hac sancta domo obedientiam, quæ pacis est mater, infringat. Fac ut hæ tuæ Sorores, Deo sacratæ, quantum fieri potest, magis fiant zelosæ pro observantia religiosa;

Invocatur ab auctore,

pro bono statu monasterii,

C aliudque nihil animo intendant, quam ut executioni mandent tot salutifera monita et mandata, quæ acceperunt a suis Superioribus. Confirma eas rogo in tam inscenso affectu erga puritatem conscientiæ et munditiam interiorem, ut malint potius vitam exponere mille mortibus, quam impuris desideriis animam maculare. Accende in animis Superiorum ipsis præpositarum ardentem amorem sanctæ paupertatis, ut non permittant proprietatem rei vel minimæ irrepere, itaque magis vigeat communis vitæ observantia, et sit inter illas semper, sicut inter Apostolos olim, *una fides et unum cor*: quin nec sibi ipsis afficiantur amore supervacaneo, sed intentæ sint semper ad obsecundandum inviolabiliter divinæ voluntati, atque ad mortificandum sensus proprios, acquirentes sibi in hac vita cumulum perfectarum virtutum. Neque porro multis verbis utar, ut pro me quoque, in hac valle lacrymarum constituto, orare velis æternum Deum; fidens promissioni quam mihi tanta cum caritate fecisti sæpius, cum tibi in extremo morbo tuo sanctissima Sacramenta ministrarem. Nunc ergo, o anima beata, recreati omnes suavi aura orationum tuarum, speramus a Deo misericordiam perveniendi post hanc brevem peregrinationem ad montem excelsum Paradisi; ubi æterno lumine cincta, vivis læta et jucunda, supra quam ullus humanus cogitatus, magnitudine rei victus, possit comprehendere.

et singularum Sororum profectu spirituali.

D *EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.*

150 Sorores porro, videntes caram adeo Matrem vita destitutam, repletæ dolore ultra quam dici potest, fundebantur in lacrymas supra beatum illud corpus. Stabant ex una partæ Novitiæ, Juniores religiosæ ex altera, quas gubernaverat; nec non eæ quæ sub cura ipsius, Supprioris officium tenentis, fuerant: aliæ vero Matres omnes simul cingebant sanctum cadaver, piis devotisque contemplationibus occupatæ. Atque in hoc tam mœsto spectaculo modo ferventia suspiria, modo miserabiles singultus audiebantur, ita ut nemo eas videns continere lacrymas potuisset. [Mixtus tamen hic dolor erat spirituali solatio: et, quemadmodum collatis postea inter se sensibus singulæ protestatæ sunt, nihil una sciens de alia, unaquæque sibi videbatur interesse potius devotæ cuipiam festivitati quam hominis mortalis obitui. Quod vero mirabilius est, etiam illæ, quæ viventi minus credulæ fuerant, et quadamtenus alieniori ab ipsa animo, ipso transitus felicis instanti, totas se interius mutari mirabantur, nec dubitabant Sanctam ac Beatam prædicare.

C LXXVI Ad corpus a Sororibus lamentatum,

Cap. 142,

E Neque poterant satiari piæ Sanctimoniales inspiciendo et odorando identidem sacro corpore, nihil mortale præseferente: adeo ut post consueta exequiarum officia, secundum consuetudinem per soluta, cum jam cadaver floribus conspersum compositumque staret in loco Capitulari, toto die XXV et sequenti nocte, numquam deficerent quæ continuandis psalmis hymnisque intenderent: fuerunt etiam quæ ad mediam usque noctem loco immotæ persisterent, quædam quæ totam illam ibi agerent pervigilem.] Ad horam autem vigesimam secundam, ante crates ecclesiæ, quæ conspectum præbent in Capitulum, coram omnibus Sanctimonialibus habitus fuit a Patre Gubernatore sermo spiritualis in laudem famulæ Dei, tot illius virtutes extollens, quot ab ea acquisitæ in terris cœlestem coronam promeruerunt.

et postero die in ecclesia expositum,

151 Die postero mane expositum fuit sanctum corpus in ecclesia, ad quod, vulgata jam per urbem fama aliqua mortis, multitudo populi numerosa confluxit: certatimque omnes satagebant pro devotione nancisci aliquos de floribus supra corpus sparsis, vestimenta osculari, sandapilam contingere, voce alta clamantes, Soror Maria Magdalena, beata et sancta; neque inde avelli poterant, cupientes frui conspectu faciei tam devotæ. Quare necesse erat, ad faciendum satis pii populi desiderio, identidem cooperire lectum novis ac novis floribus: sed et ad

maximo concursu facto,

F custodiam ipsius corporis collocandæ fuerunt aliquæ personæ, ne forte populus decerperet aliquid, ut simili in casu sæpe contigit. Quia autem, propter magnum concursum plebis, ægre finiri potuerant Officia sacra, a primo mane usque ad decimamquintam diei ecclesia mansit aperta, dans omnibus liberam facultatem videndi sanctam Matrem. Tandem cum seditio aliqua metueretur, clausa illa quidem est; sed non desierunt continuis ictibus pulsari fores, ab iis qui instantissime petebant admitti ad ejusdem conspectus beneficium. Quare iterum sub vesperam hora vigesima secunda, portarum una aperta fuit, luminaque accensa, ut satisfieret devotioni populari, usque ad horam vigesimam quartam. Tum clausa iterum ecclesia est, et benedictum illud corpus intra capsam compositum, vestitum tunica, scapulari, et pallio byssinis, ad eorum durabilitatem majorem contra tinearum edacitatem: hora vero secunda noctis, datum est sepulturæ post aram majorem, cum omni quæ talem Dei famulam decebat reverentia.

ipsum ægre sub noctem sepelitur.

152 [Altero post mortem anno, consideravit Monasterii

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI. Cap 144

An. 1608 17 Maji exhumatum corpus

A nasterii Gubernator, quam continuus toto illo tempore fuisset populi ad ecclesiam concursus, propter constantem sanctitatis et miraculorum, ad Magdalenæ invocationem patratorum, famam; locum autem, in quo sepultum corpus fuerat, humidissimum esse; propterea quod proximus parieti, decidentibus e tecto ecclesiæ stillicidiis semper madenti; et propter aquæ puteum, solis duabus ulnis abinde semotum; moverique se sensit, ut defunctam decentiori magisque sicco in loco ponendam curaret. Obtenta ergo ab Archiepiscopo Florentino licentia, die XXVII Maji MDCVIII, qui erat ipsius depositionis præcise anniversarius, exhumari sarcophagum fecit. Quo aperto, inventum est totum cadaver incorruptum, ad magnum Sanctimonialium stuporem; optime scientium, neque intestinorum aliquid exemptum fuisse, neque balsami vel aromatum quidpiam adhibitum ad corruptionem arcendam. Insuper sarcophagus totus humidus erat, ipsaque vestimenta: et inceratus pannus desuper tensus, totus fracidus tollebatur per partes: nihil tamen fœtoris percipiebatur, sed odorem suavem spirabant membra, undequaque illæsa, nisi quod facies atque pedes nigre-

integrum transfertur in monasterium.

B dinis quidpiam contraxissent, et nasi labrique inferioris extremitates in cineres abiisse viderentur. Accurrerunt processionaliter, ad sacrum depositum excipiendum, Religiosæ, circa portam clausuræ: ipsoque in sarcophago detulerunt intra monasterium: ubi reperientes membra omnia, non solum integra, sed etiam tractabilia, novis ea vestibus ex serico confectis induerunt, atque in aliam capsam decentiorem transtulerunt: donec arcam conficerent, qualem convenientiorem judicassent. Translationem hanc, a priori sarcophago in capsam aliam, octavo post die secutum est prodigium aliud. Cœpit enim de sub genibus deorsum stillare corpus liquorum oleaceum suavissimi odoris, qui pannos olei instar tingens, eisdem similem fragrantiam communicabat. Hunc liquorem cum aliter colligere Sanctimoniales nescirent, supponebant tibiis defunctæ pannos, quos sic humectos devotis personis distribuebant, petentibus aliquas ejus Reliquias. Tenuit autem stillatio illa annos omnino duodecim, id est ab anno MDCVIII usque ad MDCXX, posteaque cessavit; corpore eamdem integritatem servante, et suavissimum membris omnibus odorem fundente; maxime autem circa orificium stomachi, unde ea exhalat suaveolentia, quæ humanæ nulli potest comparari.

et octiduo post incipit odoriferum liquorem stillare per annos 12,

C Ita testantur Medici, qui in formandis Processibus, tam informativis quam remissorialibus, sacrum pignus inspexerunt sæpius; primum anno MDCXII, quando adhuc scaturiebat prædictus liquor; deinde anno MDCXXV: omnibusque accurate examinatis jurarunt, incorruptum esse et absque indicio ullius aperturæ; affirmantes insuper, tam integritatem illam, quam liquorem et odorem, effectus esse causæ altioris ac supernaturalis: quod eorum judicium, post diligentem Romanæ Rotæ disquisitionem, Illustrissimorum Cardinalium Congregatio sacris Ritibus præposita approbavit.]

miraculo id factum testantur medici anno 1612 et 25,

153 [Porro a primo post sepulturam die, cœpit ecclesia monasterii devotissime a Florentinis frequentari: multique eo accedebant orationis causa, seque defunctæ commendabant, tamquam Beatæ et Sanctæ. Eodem tempore cœperunt solicitari Matres pro Reliquiis earum rerum, quæ usibus viventis servierant: atque ita deinceps perrexit ecclesia prædicta a multis visitari ipsius causa; nec solum a Florentinis, sed etiam ex locis urbibusque vicinis. Præcipua tamen in veneratione fuit estque Lucensibus, propter multas easque miraculosas gratias, quas intercessioni illius acceptas quotidie referunt. Hinc sæpe accidit, ut eorum multi catervatim ad

Cap. 149 *Continuatur frequentia visitantium sepulcrum,*

D prædictam ecclesiam accesserint; quidam etiam, pro majori devotione, detractis sibi ad portam civitatis Florentinæ calceis, nudipedes: et tam ipsi quam alii semper cupidissime expetebant aliquid Reliquiarum ejus. Pluris etiam eodem miserunt multitudinem magnam Rosariorum et Coronarum, sacro corpori admovendarum: et, sicut quidam ipsorum referunt, putabantur in eorum loco paucæ domus esse, in quibus non haberetur aliqua Beatæ ejusdem imago. Videntes ergo Monachæ tantum in populo devotionis fervorem, cœperunt anno MDCIX peculiari cum religione celebrare anniversarium sui transitus diem, cum magno concursu civium accolarumque. Hic concursus exinde incrementum continuum sumpsit, cum interventu Serenissimorum Principum: qui non solum illo die, sed alias sæpe advenerunt, honoraturi sanctum corpus: prout etiam fecit, Florentia transiens, Ferdinandus Mantuæ Dux: qui semel vidisse non contentus, etiam altera vice rediit. Similiter in aliquibus monasteriis, puta in S. Dominici Lucæ, et apud quasdam Carmelitanas in Monte-ferrato, ea fuit erga Sor. Mariam Magdalenam devotio, ut, multis etiam ante

et reliquias poscentium,

Natalis incipit celebrari,

E Beatificationem annis, Natalem ejus festivius agerent. Eodemque circiter tempore, a nonnullis Sanctimonialibus Bruxellis actum est, de erigendo ipsi altari: eodemque se per votum obligavit Joannes Baptista Magnani, sculptor Parmæ anno MDCX. Præcedenti illum anno prodiit in lucem Florentiæ excusa Vita Sanctæ Matris: citoque distractis exemplaribus, eadem rursus anno MDCXI subjecta fuit prælo, cum additamento multarum ecstaseon; ac rursum anno MDCXXI, sequente semper expeditissima distractione. Hac Vita mediante, dilatata fuit per complures populos ac nationes devotio erga Magdalenam: ideo recusa illa fuit Papiæ, et ab Anglo Catholico Equite D. Tobia Matthæi in linguam Anglicanam traducta excusaque in Belgio. Ipsam etiam in Hispanicam linguam traduxit P. Fr. Marcus de Guadalaxara, Sacerdos Camelita Discalceatus Cæsar-augustæ in Aragonia, Chronologus suæ Regiæ Majestatis. Ita publicavit et manifestavit Deus sanctitatem humilis suæ ancillæ, quæ tantopere semper studuit humanis oculis manere ignota: unde alia formari conclusio nequit, quam ista Salvatoris, Qui se humiliat, exaltabitur.]

et Vita cudi atque recudi.

F

PARS SECUNDA

Continens singulares quosdam favores, dilectæ famulæ suæ a Jesu Christo concessos.

PROŒMIUM.

Hactenus, in prima operis hujus parte, descripsimus Vitam mortemque Venerandæ Matris Sor. Mariæ Magdalenæ de Pazzis: sed quia, sicut alibi jam indicavimus, placuit omittere aliquas ejus ecstases; quæ, utpote nonnihil prolixiores, tædium parere lectori potuissent; visum est eas in hac secunda Parte recolligere, velut quæ contineant præcipuos quosdam favores, quos huic benedictæ animæ Deus fecit dum viveret. Præterea, cum eæ particularem lectoris attentionem requirant, sejunctæ a Vita videbantur posse facilius legi, quando non interrumperent cursum historiæ, strictius diductæ. Non tamen idcirco neglectus a nobis hic est ordo temporum, quibus singula contigerunt: ut, quamvis relata extra locum suum, commode tamen referri illuc possint, securiorque reddatur lector de historica veritate. Hunc autem etiam monitum velim, quod lineæ, hinc inde interpositæ a typothetis, denotent

Hujus partis argumentum.

A denotent spatium temporis, quod verbis suis identidem interponebat Sor. Maria Magdalena. De cetero certi sumus, quod sicut ex contentis in prima Parte unusquisque in se sentiet accendi vivos igniculos devotionis ; sic etiam legens hanc secundam, magis inflammabitur ad laudandum Deum, erga servos suos tam liberalem, atque ad ei famulandum per actiones magis puras et sanctas. Ipse ad utrumque nobis adjutor sit.

DISTRIBUTIO CAPITUM.

De raptibus, quos habuit quotidie mane per dies quadraginta, post suam Professionem, recepto sanctissimo Sacramento.

II In ecstasi sermocinatur de incarnatione Verbi et puritate Beatæ Virginis : in eodemque devotionis fervore, apparens ei S. Augustinus, cordi ejus litteris inscribit, *Verbum Caro factum est.*

III. Participat ei Jesus Christus pœnas, quas sustinuit expirans in cruce.

IV. Meditanti Passionem Domini imprimuntur a Jesu in anima sacra stigmata, communicanturque B eidem in eodem raptu etiam alii excessus spiritus.

V. In ecstasi horarum viginti sex, particeps fit pœnarum sanctissimæ Passionis.

VI. Ostensa sibi a Domino gravitate peccatorum populi, vehementer affligitur : deinde coram S. Augustino, et S. Catharina Senensi, desponsatur Jesu Christo, et variis dotibus locupletatur.

VII. Dominus, raptæ per horas quatuor, ejus capiti imponit coronam spineam, coram Beata Virgine et aliis Sanctis devotis suis ; variasque intelligentias ei communicat.

VIII. Permanet in ecstasi horis quadraginta, in memoriam humanitatis Christi, totidem horis in sepulcro conditæ. Recipit etiam in suo pectore cor ipsius Jesu, quem postea videt resuscitatum, et Completorium recitat cum Sanctis suis devotis.

IX. Revelantur ei a Jesu quatuor præcipua media ad consequendam puritatem : quæ deinde ipsi ab eodem conceditur, cum variis intelligentiis, coram Sanctis suis devotis.

X. Videt Jesum cum Beata Virgine et Apostolis colloquentem, ac deinde ad cœlos gloriose conscendentem.

XI. De quadam extasi, per tres dies noctesque continuata, in qua multa ei indicata.

C XII. Apparet ei Beata Virgo, media inter S. Angelum Carmelitam et B. Ignatium Fundatorem Societatis Jesu : a quibus duobus Sanctis eidem communicantur quædam notitiæ circa humilitatem et paupertatem.

XIII. Ostendit ei Dominus Deus diversitatem pœnarum Purgatorii, in quibus videt animam sui fratris, comitatam devotis suis Sanctis.

XIV. De magna devotione quam habuit erga beatissimam Virginem ; deque notitia quadam ipsi communicata in Vigilia Assumptionis ejus.

XV. Videt Religionem in forma pulcherrimæ Virginis : et circa eam subtiles quasdam notitias accipit, nec non circa gustus quos inde percipiunt perfecti Religiosi.

XVI. Exercitium spirituale, quod omni mane faciebat, cum oblatione sui ipsius.

XVII. Actus humiliationis, quos exercebat ad obtinendam puritatem internam.

XVIII. Actus interni amoris divini, quibus ferebatur in Deum.

CAPUT I. D

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI

Raptus dierum quadraginta post Professionem nuncupatam.

Supra quam credi potest difficile foret, referre omnes intelligentias, quæ huic devotæ Matri fuerunt 154
communicatæ a Deo, spatio dierum quadraginta, C. I
Professionem ejus subsequentium, quibus illa jacuit *Ægra in lecto decumbens,*
infirma in lecto, ex morbo Medicis parum noto. Quia tamen non convenit rem totam silentio præterire, quædam magis particularia ac notabilia indicabimus. Ægrotabat ipsa diebus istis adeo graviter, ut videretur hora qualibet educenda e vivis : inter medios autem dolores tantos, debilis corpore, sed mente vegetior ac magis accensa divino amore, non omittebat dare signa sanctitatis. Etenim aliquando, licet debilitata malo, egrediebatur de lecto velocitate incredibili ; procurrensque alacriter ad *surgit ad altariolum suum,* altariolum in cubiculo positum, accipiebat inde Crucifixum, refixumque a cruce amplexabatur bra- E chiis, atque nunc hac nunc illac per cubiculum obambulans, dicebat, Amor, Amor, amate a nemine, neque cognite Tum sociarum aliquam manu accipiens, Veni, inquiebat, curre mecum ad vocandum Amorem etiam tu : comitare me, quia numquam satiabor exclamando, *Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Videbatur quandoque suaviter subridens, et cum lætitia haud modica aiebat ; Eia Jesu mi, da mihi vocem, quæ per omnes mundi partes exaudiatur, ut amor ille ab omnibus æqualiter ametur et æstimetur : sed pessimum istud venenum amoris proprii tollit tam altam cognitionem, quia est contrarius amori divino. Te solum volo, et non alium amorem. Quis unquam cogitare vel enarrare poterit magnitudinem tuam ? æternus es, infinitus, incommutabilis.

155 Interim stabat, oculis defixis in Crucifixum ; *laudat amorem Crucifixi,* quem manu tenebat : seque nonnumquam ad Sorores convertens, ostendebat eis vulnera ipsius, dicens ; Videte, quanto amore Jesus noster nos amaverit. Si creaturæ possent hunc amorem cognoscere, et quam graviter a se offendatur, potius eligerent mille infernos cum multo pluribus dæmonibus, quam ibi nunc sint. O Amor ! grandis es et omni laude dignus : sed quia per se sufficit te laudare. Si omnes hominum linguæ et Angelorum, omnes item stellæ cœli et minutissimæ arenæ maris, nec F non plantæ telluris, aquæ guttulæ, et volucres aeris fierent linguæ ad te laudandum, nullo modo sufficerent. Interim requisita a Sororibus, nullamne pateretur molestiam, loquendo cum tanta affectus vehementia, tota hilaris et jucunda respondebat ; Quomodo vultis ut patiar aliquid, o Sorores meæ, quando ago cum meo Amore, quem tantopere desidero ? An nescitis quod amor molestiam nullam sentiat ? Deinde reflexa ad Crucifixum, quem continuo tenebat manu, sæpius ei commendavit omnes *eique omnes creaturas commendat.* creaturas, maxime Judæos, hæreticos et infideles : idque cum tam ardenti caritate, ut videretur tamquam cera ante ignem dissolvi, beneficio illius flammæ, quæ in ejus pectore continuo ardebat. Unde, vice quadam inter alias, sic loqui cœpit : O Amor ! o Amor ! Te peto a te ipso pro creaturis, ut facias ne quid ament præter te. Fac, o Jesu mi ! ut illi qui tanto cum desiderio te expectant (Judæos intelligebat) liberentur a suo isto errore, quandoquidem semel jam veneris. Fac obsecro, o Jesu mi ! ut cognoscant vanam et fallacem esse expectationem suam. Præterea illi qui a te desciverunt, hæretici inquam, fac ut redeant ad te velut oves errantes, teque ut pastorem suum revereantur et ament. Fac denique,

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

A denique, ut omnes qui non credunt in te, redeant ad te, o Amor! quandoquidem etiam ipsi sint creaturæ tuæ. O Amor! Si anima aliqua posset videre quid sit sine te, non una, sed mille mortibus extingueretur.

Contemplans Passionem Domini

156 Tempore illo accidit ei semel, ut cum Crucifixo in manu transigeret totas sedecim horas continuas, in contemplanda Passione Domini: nec unquam oculos ab eo retraxit, aspectu illo perspiciens dolores et pœnas, quas pro salute nostra sustinuit. Incipiens ergo a consideratione Judæ, euntis ad tradendum Jesum suum, prolixum sermonem texuit, vivaciter repræsentans ejus perfidiam. Vidit postea Dominum in horto sudare sanguinem inter maximas angustias; eodemque sanguine vultum ejus inquinatum aspiciens, proferebat verba compassionem testantia, et lacrymas apta elicere. Vidit quomodo tradebatur a Juda per osculum pacis, et a Judæis comprehensus ligabatur. In tali autem conspectu, et contra Judæos et cum suo Jesu loquebatur, tam apposite illorum impietatem detestans, et amorem Sponsi sui extollens, ut aliud cogitari de ea non posset, quam quod Spiritus sanctus loquebatur per os

videt gesta in horto,

B ejus. Quando autem Jesum suum, comprehensum ligatumque, conspexit duci ad Pontificem Judæorum crudeliterque raptari; tota anxia solutaque in lacrymas, interimque Crucifixum quem tenebat intuens, dixit: Heu me! quot injurias faciunt amori meo impii Judæi, dum eum ducunt ad Pontificem suum! O Maria, O Magdalena, si vidissetis ista, certa sum, quod fuissetis veluti duæ leænæ ferocissimæ, quæ orbatæ suis catulis hac illac plane furiosæ discurrunt, lacerantes ac discerpentes obvios quosque. Dein ad Pontifices conversa, tanta cum verborum energia ipsos reprehendebat expertesque misericordiæ appellabat, ut satis appareret, quod magnus amor quo ferebatur erga Sponsum, sic eam loqui faciebat: maxime cum etiam allegaret sacras Scripturas modo perquam mirabili.

coram Caipha,

et apud Pilatum.

157 Quando postea, in eadem contemplatione, vidit Jesum suum, ligatum ad columnam et duris plagis percussum, dici non potest quomodo se pati interius monstrabat, quam tenero affectu loqueretur cum Jesu suo; contra vero quantum indignationis exprimeret contra Judæos; non valens aliquando remanere in lecto, propter grandem quem sentiebat dolorem: qui magis etiam ei crevit, quando ostendebat se videre Sponsum coronatum spinis, exhibi-

C tumque Hebraico populo cum his verbis, *Ecce homo.* Cum autem cernebat quod portabat crucem ad montem Calvariæ, quodque ei ibi configeretur cum omni vituperio; tum sane ejus oculi dici poterant duo fontes lacrymarum: unde lectum ejus, jam reductæ ad sensus, inveniebant Monachæ omnino madentem, quasi haud modico temporis spatio fuisset pleno lacui immersus. Quodque mirabilius erat, usque ad laneam culcitram humor penetraverat: ipsa vero tam pallida vultu, tamque plena dolore mansit, quod eodem accedente gravitate morbi, metuerent Sorores, ne cito vita deficeret. Dixit etiam ipsa post raptum, quod Jesus ei se ostendisset ipsomet modo quo passus est, ad satisfaciendum magno ejus desiderio, quo semper cupiverat, non minus de pœnis ejus, quam de gaudiis cœlestibus participare.

Accepta Communione,

158 Alias, post receptum sanctissimum Sacramentum, fuit rapta in ecstasim: a qua sibi reddita, Monachis ad hoc destinatis ex obedientia retulit, quomodo visa sibi sit, mediante cœlesti Cibo, uniri ac transformari in et cum Deo benedicto, ineffabili quodam modo: quia nihil magis sentiebat quam si fuisset mortua: quod ut melius intelligi possit, notabitur hic ipsis iis verbis quibus id retulit, dicens: Nesciebam, mortua essem an viva, in corpore vel D in anima, in cœlo vel in terra: sed solum videbam Deum, totum in seipsogloriosum, semetipsum amare pure, cognoscere integre, sui ipsius esse infinite capacem; creaturas omnes sincere diligere amore infinito; esse unionem quamdam in Trinitate; unam individuam Trinitatem, unum Deum infiniti amoris et bonitatis, summe incomprehensibilem et inscrutabilem; sic ut ego, quia eram in Deo, non sentirem quidquam mei ipsius; sed solum me videbam in ipso, non videndo me sed ipsum Deum; quantum tamen mysteriorum divinorum capax est creatura, mortali adhuc carne vestita, bene disposita inflammataque amore divino. Mansi autem in ista consideratione unam circiter horam, sicut postea intellexi quando ad sensus meos redii. Illud autem quod in ista mentis abstractione gustavi, nullis unquam possem verbis exprimere; quia non potui propter fragilitatem capere id quod mihi monstrabatur, intelligendumque et gustandum dabatur. Intellexi tamen bene, quod definito judicii universalis die, vellet Deus corpora nostra exaltare ad tantam sublimitatem dignitatemque, ut impossibile sit me E vobis id explicare, aut ipsammet comprehendere: ideoque videbar mihi interius audire hæc S. Pauli verba, *Quia oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se.* Cumque huic considerationi aliquanto temporis spatio essem immorata, expendissemque magnum illum amorem, quo Deus fertur erga creaturas (quas proinde eidem omnes commendavi) redii ad sensus.

intuetur mirabilem sui unionem cum Deo:

159 Alias, post sanctissimam Communionem, more suo rapta fuit in Deum, sed nihil unquam locuta; quare constricta ab obedientia, hæc ipsissima verba dictavit. Vidi eo tempore, quod amor unitivus me sibi conjungeret uniretque cum Jesu, faciens me cognoscere magnitudinem et puritatem amoris ejus, in quantum ego capax eram: quamvis tum fecerit videre me rem tam magnam, ut integre capere eam nullatenus possem, dicente mihi Jesu, quod mihi volebat seipsum taliter cognoscendum dare, ut semper ipsum amare possem, nec tamen unquam satiari amando. Intellexi etiam quod hoc volebat cordi meo sic imprimere, ut recordando semper eum amarem; et quod dabat mihi istam mentis abstractionem, ut anima se melius posset unire Deo. Ostendit deinde res multas futuras, dixitque mihi hæc ipsa verba F pertinentia ad amorem, Ut amor tibi magis sculpatur in corde. Subjunxit deinde nihil loquendo, quod volebat ut instar mœstæ turturis semper gemam, doleamque quod parum cognoscatur ameturque a creaturis. Intellexi etiam, quod omnes illæ animæ, quæ participes sunt sanguinis Jesu Christi, id est quæ pro ejus amore aliquid patiuntur in mundo, sint venustæ et speciosæ in conspectu Dei: et quod, si anima aliqua posset nosse, quam magna sit quando amat Deum, liquesceret præ dulcedine. Contra vero, si nosset suam deformitatem, quando est privata amore divino; converteretur in pulverem, aut si quid eo minus ac vilius est. Tum vero, more consueto, commendavi Jesu creaturas omnes, finitusque est raptus.

intelligit amoris divini dignitatem.

160 Transactis quadraginta diebus post Professionem, cessarunt illi continui raptus, quemadmodum tempore eo currente ei indicaverat Jesus futurum. Erat autem visu mirabile, qualiter illa statim ac sumpserat illum sanctissimum Cibum vitæ, rapi se sentiret a Jesu suo, ad eum omnino modum quo ferrum trahitur ad magnetem. Manebat oculis in Crucifixum conjectis, quem ante lectum habebat: adeoque immobilis, ut cum aliquando adstantes Monachæ tentassent illam tangere, nihil tamen ipsa commoveretur;

tempore raptuum istorum plane alienata a sensibus,

A commoveretur; et quamvis tangi se sentiret, non tamen poterat id aliquatenus monstrare, propter arctum amoris nexum, quo adstringebatur dilecto suo Sponso Jesu. Fuit etiam prorsus mirabile, quam doctas et devotas sacrarum Scripturarum declarationes protulerit istis quadraginta diebus, adeo ut quodammodo videretur ex magnis Ecclesiæ Dei Theologis esse : quod sane alteri nulli causæ adscribi poterat, quam supremæ sapientiæ, quæ ipsam sic faciebat sermocinari.

CAPUT II.

Sanctæ cordi inscribitur, Verbum caro factum, et animæ imprimuntur stigmata Crucifixi.

161 c. II *Contemplans mysterium incarnationis*

In Vigilia sanctissimæ Annuntiationis anno MDLXXXV, cum hæc benedicta anima contemplaretur mysterium Verbi incarnati, juxta hæc, *Verbum caro factum est;* subito in ecstasim rapta fuit, et mansit sic ab hora istius diei vigesima secunda, usque ad nonam noctis sequentis. In principio autem vultu B læto atque jucundo, defixis in cœlum oculis, cœpit loqui in hunc modum. Mensura Verbi est sinus Patris æterni; nunc Verbum factum est parvum, et parvus Mariæ uterus factus est magnus. Quomodo igitur, o Verbum, non dimittent se ad te sublimes muri, quandoquidem magnitudo tua inscrutabilis est, et parvitas tua incomprehensibilis? Pulchra et formosa es, o Maria, et omni gratia plena, per eum quem debes continere. —— Non opus est amplius figuris, Esaia, quia hæ impletæ sunt in ventre virginali. —— Voluntas Patris te traxit de sinu suo, o Verbum! teque conclusit in utero Mariæ : et ipsa me lætam in hoc carcere retinet. —— Verum, si non viderem te tantopere offendi, essem contenta : nunc istæ offensæ et impedimenta cogunt me desiderare dissolutionem a corpore. —— Si autem mihi monstras, quod eas debeam pati, fac ut nihil me separet a te. —— Revertere, anima mea, revertere in uterum virginalem, ubi deficit intellectus omnis et affectus nutritur. —— *Virtus Altissimi obumbrabit tibi, et gratia Sponsi consolabitur nos.* ——

comparat officia Mariæ erga filium cum suis ipsi exhibendis,

162 Plena es gratia, Virgo sanctissima : et benedictus est fructus ventris tui. —— Magnificat te nunc Sponsus virginitatis nostræ. —— Tu appellabis eum Jesum, et nos Alpha et Omega : tu dabis ei lac, nos sanguinem, si non actu, saltem affectu : tu stringes eum fasciis, nos pectore : tu omne ei C obsequium exhibebis, nos pro eo dimittemus omnia : tu ex ore ejus audies tot tristia verba, nos attendemus ad internas inspirationes : tu videbis ei aperiri latus, nos ibi nidificabimus : tu mortuum tenebis inter brachia, nos Deum et hominem in corde nostro. —— Tu pones eum in sepulcrum, et nos in pectora creaturarum, offerentes eum sinui Patris æterni. —— Tu prima videbis resuscitatum, Virgines autem ab eo primæ recipient prœmium. —— Tu aspicies ascendentem in cœlos, et nos in serena tranquillaque æternitate. —— Tu recipies Spiritum sanctum una cum Apostolis, nos eum recipiemus, quia sumus templum ejus et corona Sanctissimæ Trinitatis, laudantes et gratias agentes ac benedicentes incomprehensibilem, inscrutabilem, et summe incogitabilem Trinitatem. —— Tu offeres dilecto filio lac tuum, nos offeremus sanguinem ejus æterno Patri. —— Tu remoraberis ultionem peccatoris, quia Verbum in tuo purissimo, immaculato, immarcessibili, et virginali ventre assumpsit carnem, lac et sanguinem : nos amore supplentes defectum et prompta voluntate, hanc offeremus coæternæ, incomprehensibili, coæquali, inscrutabili, et incogitabili Trinitati. —— Tu attrahis eum in terram radiis D puritatis tuæ : nos repellimus eum a nobis flammis sensualitatis nostræ, et resecamus cultro amoris proprii. —— O quantum in te, Maria, sibi complacet Verbum, propter tuam magnam caritatem! in nobis autem sibi complacet, propter caritatem suam. ——

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

exoratque consensum ejusdem :

163 Euge, Maria, responde nuntio cœlesti. Thronus Sanctissimæ Trinitatis tuum istum consensum expectat. —— O Maria! o Maria! ne tardes dicere, *Ecce Ancilla Domini,* quia omnes Angelorum chori tuum responsum expectant. —— O Maria, præbe nunc tandem consensum tuum. O Spiritus sancte, tu ei cooperans assumes purissimum illum sanguinem Mariæ, formabisque pulchrum et rubicundum corpus Jesu, non paulatim ut homines sed momento temporis organizatum operatione tua. —— Tu es consolatio Paradisi, o Virgo sanctissima, scutum nostrum, fortitudo debilium, denique (id quod maxime nostra refert, spes nostra tu es. —— O quam sublimis est humanitas nostra! in Verbo videlicet. Ecce in visione et unione divina superabit Angelos, et restaurabit quod dæmon iniquus serpens dissipa- E vit. *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio.* O Maria! tu fuisti a principio, cum eo qui est sine principio : ideoque justum erat, ut intra te conciperes eum, qui nec principium habet nec finem.

a S. Augustino apparente

164 His dictis, bono temporis spatio absque sermone hæsit, in altissima contemplatione defixa ; et (sicuti post raptum ex obedientia retulit meditans hæc, *Verbum caro factum est ;* divini amoris stimulis supra modum impulsa, sessum se contulit : corpusque suum aptans, manibus ac brachiis designabat locum cordis, ut S. Augustinus, qui sibi apparuerat, inscriberet ei desiderata sibi verba. Quare ad eum conversa dixit, Sanguis, id est attramentarium, apertus est, ne tardes, o Augustine. Et in hoc mentis excessu sæpe cogebatur dicere, propter divinum quem sentiebat æstum, Non amplius amoris : non amplius amoris, o Jesu mi. Fierine potest, ut cum tu fueris tanta passus, ego necdum passa quidquam sim? —— O Jesu mi! quis gratus esse poterit amori tanto? Magnas res fecerunt Sancti. —— O Jesu mi! utinam possem dare vitam meam : fac saltem ut contemnar et vilipendar, sed absque tua offensa. —— Si haberem mille vitas, omnes expenderem pro te. —— Omnia nihil sunt respectu bonitatis tuæ. Felix anima, quæ tecum unita est! Felix qui pascitur et nutritur de te. Extra te non invenitur F quies in re ulla : sed in te vera quies est. —— Quanto magis te invenio, mi Jesu, tanto majori siti æstuo ad te requirendum. Postea ad S. Augustinum se vertens, dixit : Tu scripsisti sublimitatem Verbi in mea humilitate. Joannes notum ipsum fecit mundo; tu, Augustine, fecisti ex parte notum mihi. Nec minor gratia fuit, quod hæc vox, *Verbum,* scripta ab eo sit litteris aureis ; et litteris sanguineis, *Caro factum est :* idque non sine mysterio : quia, sicut aiebat, aurum denotabat divinitatem, sanguis humanitatem Christi. Præterea ex eodem Sancto intellexit, quod in signum, quod vere haberet scripta in corde verba ista, semper habitura esset coram se memoriam magni Mysterii Verbi incarnati.

inscribitur cordi ejus Verbum caro factum est :

laudat Mariæ puritatem :

165 Postquam autem tam grande donum suscepit, manens nihilominus in eadem contemplatione, vertit se ad supremam puritatem Mariæ, prorupitque in hæc verba. O Maria, oculi tui evibrant splendorem puritatis. O puritas! o puritas! Puritas est exercitata et possessa humilitas. —— Numquam fuit nec erit humilitas absque puritate, nec puritas absque humilitate. —— Tu genuisti eum qui tibi dedit notitiam puritatis, quique eam creavit, estque remuneraturus,

A remuneraturus. —— Beati mundo corde! Puritas est res tam digna, tam grandis, et incomprehensibilis, ut creatura eam nec capere nec intelligere possit. O puritas inenarrabilis! quantum opus est esse mundum ac purum, ad te recipiendum! O Verbum quomodo scrutaris desideria, affectus, et proposita nostra, priusquam uniantur spiritui puritatis! —— Credunt tamen mundani isti et sensuales, quod cum suis immundis sensualitatibus et iniquitatibus pertingere possint ad illum purissimum et divinum spiritum. —— Magis errant quam olim dæmon, quando voluit se æquiparare Deo. ——

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

166 O Verbum! quam admirabilis es in Patre, mirabilis in Spiritu sancto, mirabilis in teipso, mirabilis in omni operatione tua! —— Mirabilis es in Patre, placando iram (si tamen ira in eo est) quam contra nos haberet. —— Quid autem mirabilius, quam placari Patrem eo ipso, quod posset excitare iram, videlicet sanguine? —— Mirabilius porro est nobis considerantibus, quod is qui est infinitus et adeo magnus ac potens, qui continet in se omnia, permittat se offendi a re tam humili ac vili quam est creatura; ac deinde tam facile placetur, per humiliatio-

miratur magnalia Verbi divini

B nem ab eadem creatura factam. Hoc autem grande et admirabile opus per te, O Verbum, efficitur, mediante sanguine tuo, apud Patrem æternum. Quis vero hoc intelligat? Solus is qui experitur: et experitur, cui per tuam bonitatem conceditur id intelligere. —— Mirabilis es, o Verbum, in Spiritu sancto, faciens ut hic se infundat in animam, quo mediante illa fundamentaliter unitur Deo, gustat Deum, nec in alio delectatur quam in Deo. —— Mirabilis es insuper, o Verbum in te ipso: mirabilis, inquam, es in te ipso, in descensu tui ipsius in nos, mirabilis in comprehendendo teipsum, in possidendo teipsum, et in relinquendo nobis teipsum. —— Negant hoc tuum admirabile esse, qui nolunt confiteri magnitudinem tuam, nec timent judicia tua, unice intenti ut peccent continuo absque timore vel verecundia ulla. —— Sed econtra electi tui confitentur illud admirabile esse, quia noverunt quod nihil moveatur absque providentia et voluntate tua divina, quæ dat nobis omnia quæ habemus bona, nec respicit peccata nostra, pro quibus mereremur infinitas pœnas. —— O magna electorum tuorum gloria! Est autem pœna intolerabilis amantis animæ, quod illius gloriæ non possit unumquemque capacem facere. O admirabilis essentia Verbi, a paucis cognita, et paucio-

ejusque essentiam.

C res qui se confiteantur nacta? —— Est illa sicut mare, quod in se recipiens omnium fluviorum aquas, facit eos desinere et nomen amittere: ideoque non amplius Fluvii nominantur, sed Mare, quod generat margaritas pretiosas et pisces, qui suo in ventre continent uniones ac lapides inæstimabilis valoris. In mari essentiæ tuæ, o Deus meus! navigamus continuo, cum magno periculo naufragii ipsis sub undis faciendi, quia earum ductum non sequimur; non satis bene cognitam habentes tuam essentiam, qui nos salvare vis, sed nos ipsi per peccata indignos nos reddimus salute nobis sic oblata. Hæ aliæque infinitæ, quæ brevitatis causa prætermittuntur, fuerunt notitiæ admirabiles, favoresque pretiosi, quos in istis ecstasibus a Domino recepit vera ejus famula.

167 Die Jovis vesperi in hebdomada Passionis, qui dies anno MDLXXXV cum die XI Aprilis concurrit, interim dum sanctis suis cogitationibus pasceret animum, accensa fuit desiderio vehementi experiendi in seipsa tristitiam et lassitudinem, quam Dei filius passus est, cum pro salute humana in monte Calvario fuit crucifixus. Nec vana fuit cupido tam pia; ipsa enim eadem nocte et parte sequentis diei Veneris, invasa fuit, non solum in parte interiori, sed etiam in exteriori, doloribus acerbis et excessivis. D

C. III *Cupiens experiri dolores morientis Jesu.*

Quapropter, ipso mane prædictæ diei Veneris, apparuit vultus ejus velut emortuus: eratque ipsa tam debilis et afflicta, ut ultra non posset sustinere, videreturque jamjam expiratura. Magis autem creverunt tormenta, quando circa vigesimam secundam horam mansit alienata a sensibus, elevataque ad amaras quidem, felices tamen contemplationes sacratissimæ Passionis, quam sustinuit Redemptor universi. Profecto quanti fuerint cruciatus, quos isto tempore toleravit, dici nulla ratione potest. Cum autem adeo terribiliter affligeretur, stillabant a facie ejus præ nimia anxietate guttæ sudoris bene magnæ, et ex oculis manabant copiosissimæ lacrymæ; ab ore autem egrediebatur spuma continua, cum tremendo catarrho, tantaque angustia et pectoris inflatione, ut videretur crepatura. Ergo quæ præsentes adstabant Sorores accurrerunt, vestesque a pectore removerunt, ut posset commodius respirare. Verum ipsa tota immersa in mari amarissimo Passionis Dominicæ, nihil inde solatii accipiebat, sed potius augmentum pœnæ, quæ oculos habentem defixos in cœlum cogebat in hujusmodi verba erumpere: O Jesu mi, nequeo tam multum tuarum pœnarum communicare. Atque inter hos dolores immensos, sicut E postea retulit, vidit Jesum exspirantem in cruce: et intellexit, quomodo voluerit expirare, ut spiritum suum immitteret in creaturas; sed videns quam pauci eum essent recepturi, id est, quam pauci s profutura esset Passio sua, sensit dolorem tam enormem, ut multo fuerit major eo quem faciebat separatio animæ a suo corpore. Immersa igitur notitiæ tam dolorosæ, facta est etiam ipsa doloris tam magni particeps: atque hinc, sicut postea referebat, processerunt pœnæ illæ atque angustiæ, quas, uti diximus, in illa mentis elevatione est passa.

usque ad mortem coarctatur.

168 Magna etiam et mirabilia fuerunt, quæ in ea operatus est Dominus die Lunæ sancto, ejusdem mensis et anni; quando existentem in horto cum aliis Sanctimonialibus vocavit his verbis: *Veni et vide operationes animæ, quas ego facio inter me et ipsam, quod nemo intelligere potest, nisi qui mundus est corde.* Ad quam vocem parum abfuit quin raperetur in ecstasim: subito enim reclinata ad vicinum sibi lignum, fixit oculos in cœlum, eodemque instanti apparuit vultus ejus inflammatus et devotione incensus, uti solebat ei in raptu accidere. Id quod animadvertentes Sorores accurrerunt, eamque in aliquod conclave induxerunt: quo ut pervenit, statim sese in genua provolvit; defixoque in Crucifixum obtutu, F eam plane posituram corporis assumpsit, in qua S. Franciscus accepit sacra stigmata. Tum tota transformata in Deum, petiit a Jesu ingredi in considerationem plagarum humanitatis suæ, quandoquidem audita fuerit magno cum spiritu quinquies dicere. *Absconde me in vulneribus humanitatis tuæ.* Et quoties hoc repetiit, toties magis accensa in spiritu; composuit sensus suos omnes cum sensibus mortui Jesu; idque tam ordinate tamque decore, ut cunctis admirationi esset.

C. IV *Feria 2 hebdomadæ sanctæ,*

sensus suos sensibus Jesu

169 Cœpit ergo splendentissimos oculos suos oculis Jesu admovere, et postea sensus alios, exprimendo hæc verba. *Oculi mei maneant in oculis misericordiæ tuæ, aures meæ in auribus tuis, ut intelligant et comprehendant vocem Sponsi mei. Os meum in ore tuo, ut os meum loquatur quod Sponsus mecum loquitur. Pectus meum in pectore tuo, dilecte mi. Manus meæ non in manibus tuis, sed in caverna Sponsi mei, ut sint participes cooperationis ejus. Venter meus in ventre tuo, ut præsens sit et particeps cooperationis et ordinationis, quam operatur caritas in cella vinaria.* Post hæc verba stetit aliquantum quieta et meditabunda, deinde subjunxit: Nihil foret, o Jesu mi! collocasse

et potentias potentiis ejus jungens,

A collocasse omnia membra mea in te si non satagerem interne ad ea retinenda in te! Tum Patrem æternum alloquens dixit : *Memoria mea in memoria suavitatis sanguinis Verbi tui, pro redemptione omnium credentium. Intellectus meus, non in intelligentia æqualitatis tuæ, sed in intelligentia descendentiæ Verbi tui. Voluntas mea in voluntate Verbi tui, ut voluntas mea sit conformis voluntati Verbi tui, quæ est tam conformis voluntati tuæ, summe Pater, quam est æqualis æternitati Trinitatis tuæ.*

170 Cum igitur etiam potentias suas omnes in Crucifixo collocasset cum actibus ac gestibus devotissimis, habuit mirabilem intelligentiam supra Passionem Domini, sicut infra notabitur. Incipiens enim fixe adspicere in faciem dilecti sui Jesu pendentis in cruce, vidit ab ea decurrere magna in copia sanguineas guttas usque in terram; quare magno cum stupore dicebat, Dominus meus sudat sanguinem. O Amor! Numquid sufficit quod toto ex corpore tuo scaturiat sanguis, nisi etiam hunc ex oculis vice lacrymarum fundas? O Amor! utinam saltem ego terra illa fuissem, quæ sanguinem istum excepit. O Amor, fac saltem ut eum excipiant creaturæ tuæ. O Amor! non possum diutius te conspicere sic afflictum, dicamque sicut dixit olim Propheta, *Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* O Amor, quare tantum te percutiunt creaturæ? Quid fecisti? quid deest tibi, Amor? Deestne sapientia, deestne bonitas, deestne misericordia, deestne pietas? an forsitan deest ipse amor? O quomodo percutiunt illi caput? Sed bene video, Jesu mi! quod non permittas me penetrari a magnis illis quos pertulisti cruciatibus, quia nullo modo possem tolerare. O Amor, multo plures sunt sagittæ, quas jaculatis in corda creaturarum tuarum, quam sint plagæ, quas tibi nunc infligunt. O Amor, tu voluisti spinis coronari, ut Sponsas tuas coronares gloria Paradisi. O Amor, quis potius meretur habere coronam istam pungentem, Amor, an Amans? Ego illam mereor o Jesu mi; da eam mihi, da eam mihi. Non jam potest, o Amor! dici de te, sicut dictum est de me (volebat dicere quando fecit Professionem) *induit me Dominus cyclade auro texta.* Corona tua non fuit olim aurea, sed spinea : quid autem fieri poterit, ut hæc pœna levior tibi efficiatur? Opus est habere in animo magnam puritatem et magnam humilitatem. Necdum satiantur percutientes faciem illam sanctam, in quam desiderant Angeli prospicere : quandoquidem adhuc eam sic undique lanient. ——— O Amor, quam non potes jam dicere, quod deliciæ tuæ sint esse cum filiis hominum; sed opprobria et pœnæ.

videt crudelem ejus Passionem :

B

C

171 Stetit in hac contemplatione aliquamdiu quieta, et postea emisit vocem supra modum dolorosam, conjunctam terrori et mœstis lacrymis, dicens; Pilatus istam injustam sententiam protulit : qui debet judicare omnes creaturas, nunc se patitur judicari. Nunc contenti estis, Judæi. Satiate, satiate vos, quia non amplius satiabimini. O Amor, tu non cognosceris, sed derelinqueris. Fac Amor, ut semper tecum sim et numquam te deseram. O Amor, fac ut sim crucifixa tecum, et te moriente qui vita es, moriar etiam ego. Postea effuse plangens subjunxit, O Deus, Amor meus exuitur vestibus. Heu me! quis dolor? extenditur crux supra terram, et Amor meus ultro se nudat. Exaggerabat deinde planctum, et solito altius extollebat vocem, tremebatque modo tam doloroso, ut tota videretur commiseratione diffluere, atque dicebat : Heu me! saltem paulatim figerent clavos. Video, occiditur innocens. Heu me! heu me! non possum amplius sustinere. Heu me! Amor! heu me! Nolite tantum trahere, o Judæi. Saltem foramina illa aliquantum viciniora sibi invicem fecissetis. Heu me! Amor, non possum amplius : da mihi vires ad sufferendam pœnam quam sentio. O Amor, confige me in te, et numquam te dimittam, aut tu ipse configere in me. Inter hos excessus passionum, dilectus ejus Sponsus impressit in ejus animam sacra sua stigmata, per quinque lucidos et igni similes radios : qui medias manus, pedes, ac latus sic penetrarunt, ut ibidem vivaciter insculptum reliquerint vestigium sui. Hoc autem ut melius intelligatur, transcribam propria ipsius, id finito raptu referentis, verba.

eique compatiens

D

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

recipit sacra quinque stigmata,

172 Conversa ad Jesum dicebam, Jesu mi, jure merito dicere possum, *Tristis est anima mea usque ad mortem.* Cumque internis et externis doloribus fuissem per duas horas afflicta, contemplando sanctissimam Passionem, vidi quod Dominus mihi daret sacras plagas suas : quia mittebat mihi certos radios ad pedes, manus, ac latus dextrum, qui videbantur esse ignei, figebanturque in medio, ubi sunt plagarum loca, sit ut ibi suum sigillum relinquerent. Postea recessit a me subito dolor et pœna omnis, imo sentiebam me valde contentam, quod in me viderem stigmata Domini mei, quæ etiam nunc videre mihi videor, quamvis exterius non appareant, hoc enim gratissimum mihi est. Videbam postea, quod amor unitivus me uniret cum Jesu; totaque unita ei, nihil aliud sciebam agere, quam me immergere ipsius bonitati, et amori quem Deus habet erga animam meam. Mansi autem in hac mentis abstractione usque ad quintam horam noctis : sed quod tunc gustavi non possem vel modice explicare. Hæc omnia; ut scripta sunt, ipsamet retulit; referendo autem demonstrabat tantum amorem erga Crucifixum, propter unionem qua ipsi adstricta erat, ut oculos in eum defigens, oscularetur pedes, manus, et latus; videreturque ad singula oscula, quæ sacræ sui Redemptoris imagini imprimebat, præ affectus teneritudine deficere. Atque inter hæc ab extasi rediit, postquam quinque continuas horas in ea perseverasset : quo tempore numquam oculos avertit a Crucifixo, quem manibus tenebat, ita ut verificari de illa posset verbum hoc, *Dilectus meus mihi et ego illi.*

sicut ipsamet postea narravit.

E

CAPUT III.

Participat omnibus ex ordine tormentis Dominicæ Passionis.

Sacræ istæ plagæ, impressæ in anima, maximum in ea accenderunt desiderium participandi pœnis, quas pro nobis in sua passione tulerat Dominus noster : qui volens ei quadamtenus satisfacere, sustulit ipsam in spiritu die Jovis sancto, XVIII Aprilis anni prædicti MDLXXXV. Hoc in raptu, absque ullo ad sensus regressu, mansit totis viginti sex horis : quibus ei a Domino communicata fuit tanta participatio sanctissimæ Passionis, ut non solum in anima, sed etiam in corpore toleraverit pœnas et cruciatus incredibiles, quemadmodum apparebat ex gestibus ejus et per verba quæ proferebat. Quamvis autem difficillimum sit hoc explicare ei qui tam tristi spectaculo præsens non adfuerit, aliquid tamen hic exponam, sicut tunc notatum fuit. Tempore illo ivit ad diversa conclavia monasterii, in unoquoque ordinate contemplans mysteria Passionis sui Sponsi. Et primo vidit euntem illum ad suam sanctissimam Matrem, prius quam accederet ad patiendum; atque prostratum ad sanctos ejus pedes benedictionem ultimam postulare; idemque vicissim facientem Mariam : et in hac contemplatione incepit loqui, dicens: O Maria! tanto tempore hoc desiderasti, eris tamen instar turturis quæ comparem amisit. O mœstam disjunctionem!

F

173

C V

Die Jovis sancto anni 1583

videt Christum

valedicentem matri,

A disjunctionem! Da Domine benedictionem, quam dedit Isaac dilecto filio suo Jacob, non in fertilitate terræ, sed in fructibus Divinitatis tuæ.

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI. *in cœnaculo vestes exuentem,*

174 Deinde, ascendens ad conclave aliud altius, ostendebat hunc esse sibi Montem Sion, ubi Jesus cum Apostolis fecit ultimam cœnam: et tunc adeo splendens atque hilaris factus est vultus ejus, ut admirationi cunctis esset. Dumque tacuisset aliquanto tempore, sic fari cœpit: *Desiderio desideravi* ——— *Adimpleantur Scripturæ* ——— *Mirabilis Deus in operatione humanitatis suæ* ——— *Eructavit cor meum humilitatem* ——— *Fundavit eam in humilitate abjectionis.* ——— O humilitas quam imitari nemo, admirari possunt omnes ——— Quomodo non dimittebant se cœli, et non exaltabatur terra ad tantam humilitatem? ——— Exuisti te vestibus tuis, Jesu mi; quod si non exuisses te magnitudine tam grandi, non potuisses unquam exercere humilitatem tantam. ——— O Humilitas, quæ exaltas id quod non est, et deprimis id quod est. Etenim exaltas hominem, qui nihil est; et deprimis Deum, qui est omnia. O humilitas! quam victoriosa es, et exaltans te pertingis usque ad thronum sanctissimæ
B Trinitatis: quia veritas dixit, *qui se humiliat exaltabitur, et qui se exaltat humiliabitur.* ——— O humilitas! quomodo producis, et mamillis tuis alis puritatem cum sinceritate, et sinceritatem cum puritate? ——— Tu veluti mater lactas pauperes spiritu, et adducis sub umbram Verbi; amplecteris ignorantes, et adducis ad sponsam Ecclesiam; nutris pusillanimes, coronas Virgines, das palmam Martyribus, et diadema Christis tuis in cœlo; præbes saturitatem visionis tuæ Eremitis ac denique Sanctis omnibus, et in hujus vitæ peregrinatione patientes reddis atque constantes.

lavantem pedes,

175 Vidit deinde quod Jesus fundebat aquam in pelvim, ad lavandos pedes discipulorum suorum, unde dicebat: Sume et mitte aquam ad lavandum pedes, Jesu mi, cui se inclinant et reverentiam exhibent res omnes creatæ. ——— *Non lavabis mihi pedes in æternum* ——— O Petre, non intelligis rem. Quoties volumus non docere infinitam sapientiam, nostraque judicia judiciis ejus comparare? ——— *Si non lavero te, non habebis partem mecum* ——— Sed tu Joannes: num taces? ——— Qui penetrat omnia, tenet silentium, seque intromittit in bonitatem divinam. Postea, ostendens se loqui cum Juda, dixit: O proditor, proditor, tu pejor es
C dæmone. His dictis prosequens meditationem suam, juxta Evangelium Joannis, ad hæc verba, *Ego sum via, veritas et vita,* cœpit dicere: O vita vitalis, dulcis, amabilis et semper delectabilis? O dulcis veritas! veritas, quæ verificatura es omnem tuam veritatem, et confutatura omne nostrum mendacium. Veritas, quæ penetras corda habentium humilitatem. ——— Vita, quæ das vitam: Veritas, quæ manifestas Verbum ——— O Via, quæ dirigis cæcos! Via, in qua semitæ multæ ad nutriendas animas, ad oblectanda corpora, ad illuminandum intellectum, ad satiandam voluntatem, ad mortificandam memoriam. ——— Sed ad nutriendam animam oportet fieri turturem, ad delectandum corpus mutari in columbam, ad satiandam voluntatem evadere aquilam, ad illuminandum intellectum esse cervum velocissimum. Turtur deducit ad gemitum et ad planctum, columba ad cavernam ibique nidificat, cum aquila pertingit homo ad essentiam Divinitatis, et cervus procedit ad æternitatem. ——— O semitas amœnas! O vias dulces! ——— Gloriosa dicta sunt de civitate Dei, sed magis gloriosa dicuntur de operibus tuis, o Verbum.

audit dicentem quod sit via, veritas et vita;

176 Post hæc aliaque verba, vidit quomodo Jesus, relictis in horto discipulis, recessit ad orandum
D Patrem æternum; ideoque prosequebatur sermonem dicendo; Jure merito dicere potuisti, Jesu mi, *Tristis est anima mea usque ad mortem* ——— *Vigilate et orate, ne intretis in tentationem.* Tunc ostendit, quod videret Jesum in horto sudare sanguinem: unde tantus dolor ipsam incessit, ut identidem in terram laberetur velut mortua: et eructans suspiria ferventissima, subjunxit, O Deus, quid tantum pati voluisti pro tuis electis? ——— O Jesu mi, qui tantum pati voluisti in horto pro peccatoribus, *Transeat, transeat a te calix iste.* Paulo post, videns eum confortatum ab Angelo; voce, tam lamentabili ut emollire etiam petram potuisset, dixit; Heu me! Consolator Angelorum consolatur ab Angelo, et desiderat ut pœna acceleretur. O Jesu mi! sudasti sudorem sanguineum. Quare nequeo ligare omnes omnium creaturarum voluntates, atque ad te pertrahere? Si eas tibi sic possem tradere, solatii aliquid nacta mihi viderer. Videns postea traditorem Judam, venientem cum turbis ad capiendum Jesum, mœstissima dixit: Heu me! Appropinquat traditor: ecce traditorem. Ostendensque (sicut ex sequentibus
E verbis dabatur intelligi) quod videret Jesum a turbis comprehensum, et a Juda traditum, subjunxit: O Jesu mi! Stabo hic ego, tota afflicta, videns te tradi et comprehendi. *Amice, ad quid venisti?* ——— Verum, o Deus, quid agis, Amicum eum vocans? Scilicet creaturas doces, ut etiam ipsæ ament offendentes se. Per osculum pacis ostendisti, quantum diligeres pacem: et docuisti ut etiam nos amaremus et quæreremus illam: quandoquidem adhuc manens in Paradiso, prius quam venires in terram, effecisti quod *justitia et pax osculatæ sunt.* ——— Beati igitur pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.

contemplatur orantem in horto,

traditum a Juda,

177 Postea in persona Jesu dixit, *Quem quæritis? ego sum:* et in persona Judæorum tertio dixit, *Jesum Nazarenum.* Cum ergo sic tribus vicibus offendissent sanctissimam Trinitatem, addidit in persona Jesu, *Venistis ad me sicut ad latronem.* Hoc dicto ostendit se conspicere, quomodo Petrus amputaverit auriculam Malcho, dixit enim: O Petre, tu velles omnem nostram salutem impedire, atque etiam tuam. ——— Quam multi educunt gladium odii; qui nunc quidem non impediunt Passionem tuam, o Deus meus, sed fructum illius. Videns autem Jesum ligatum, dicebat, Heu me! ligatur is, qui colligat omnia, illuditur sapientia, offenditur bonitas. Magna enimvero patientia, quod ejusmodi homines circum te toleres, tamque parum tibi convenientes: sed nihilo minor ea quoque est, qua
F nos supportas. Ligant illi manus tuas, et nos ligamus operationes tuas. ——— O quantam reverentiam mererentur manus istæ? *Et procidentes adoraverunt manus Domini, dicentes, istæ sunt dignæ accipere potentiam, in omni loco dominationis Patris ejus.* Ostendens deinde quod videbat Jesum a turbis deduci ad Annam, Pontificem Judæorum, dixit ministris: Quid timetis; ne vos tempus deficiat? Quid tam celeriter illum ducitis? Vidit postea alapam, Jesu suo inflictam coram Pontifice Anna, et voce lacrymabili dixit: Heu me! in faciem illam, in quam desiderant Angeli respicere? ——— *Faciem tuam illumina super servos tuos:* non sufficiunt eis lacrymæ; etiam maxillam præbere volunt. ——— O quam decoloratus est vultus, paulo ante tam rubicundus! ——— *Et obscurata est facies virginis, et obscurata est facies Sponsi.* ——— *Faciem non averti ab increpantibus et conspuentibus in me. Et procidentes adoraverunt faciem ejus dicentes, Ista est digna accipere splendorem divinitatis suæ.*

comprehensum a Judæis,

ductum ad Annam,

alapa cæsum,

178 Sed, o Petre, an non recordaris promissorum factorum Magistro tuo? quandoquidem non una tantum vice, sed trina eum negas. ——— Sed, heu me!

negatum a Petro,

A me! etiam nos eum negamus. —— Numquid non negamus potentiam, quando nos excusamus non posse operari bene, nimis excusando nostram fragilitatem! Numquid non negamus sapientiam, magnitudinem, divitias ejus, quando nimium afficimur transitoriis rebus hujus mundi? —— Sed quando Verbum attollit divinos suos oculos, penetrat interna et dat cognitionem. O oculos, qui respectu suo faciunt cœlum gloriosum et terram trementem. —— O Petre, quam merito potes adorare oculos Jesu mei! *Et procidentes adoraverunt oculos Sponsi mei, dicentes, Isti sunt digni accipere visionem divinitatis et æternitatis suæ.* Videns deinde Jesum illusum, et pro fatuo habitum coram Pilato, cum gemitibus et suspiriis multis dixit: Heu me! Fatuumne appellant eum, qui est sapientia Patris æterni? O nequam! vos dicitis quia malefactor est, et in hoc magis notam facitis iniquitatem vestram. Ipse est summa bonitas, vos autem malitia et iniquitate pleni. Eodem modo peccant murmuratores. —— *Pone Domine custodiam ori meo, et ostium circumstantiæ labiis meis; ut non declinet cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.*

pro fatuo habitum,

179 Post hæc aliquantum conticescens, vidit Jesum duci ad Herodem: itaque velut ipsummet Herodem alloquens, dicebat: O quam infeliciter lætaris —— Desideravisti videre eum ad illudendum ei —— Sic faciunt illi qui lætantur in bono, et postea ipso opere illud condemnant, *Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me* —— *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei.* Tu vis ei illudere, et illudendo magis declaras innocentiam ejus. Modico tempore interjecto, facta est pallida et mœsta in vultu ultra consuetum modum, intellexitque (sicut postea retulit) quod sicut Joseph positus fuit in cisterna veteri a malevolis fratribus: sic et Jesus, in domo Pilati, missus est a ministris Judæorum in talem locum: et ipsa in ista contemplatione poni cum istic vidit, ostendendo per signa manifesta se quoque ibidem esse collocatam cum Jesu: quia subito se permisit cadere in terram, seque pariter constringendo dixit, Ecce, ecce Jesum meum, ecce Sponsum in cisterna. Hoc vero ab eadem magis confirmatum est post dies paucos in alia actione: quia, cum una sodalium ambulans per conventum, vidit in quodam vase aguellum, qui totus in se collectus ibidem quiescebat: unde rememorata ejus quod illo priori tempore viderat, magno cum sensu spiritus dixit, Simili plane modo jacebat Jesus in cisterna quadam in domo Pilati. Mansit igitur meditabunda, quasi cum Jesu esset in cisterna, sesquihoram circiter, humi cubans et sic collecta.

B

spretum ab Herode,

positum in cisterna domus Pilati,

C

180 Deinde elevata in genua, vidit Dominum a Judæis derisum consputumque, et dixit: O Jesu mi! Permisisti pilos barbæ tuæ evelli, ut nos ornares splendoribus divinitatis tuæ. O Jesu mi! Permisisti conspui tibi faciem, ut ornares Sponsam tuam, et rubicundam efficeres tuo sanguine. Hoc tempore, præ excessu doloris quem patiebatur, videns Jesum spretum a Judæis, frequentes gemitus mœstaque suspiria emittebat: et ipsa postea Monachis retulit, quod aliquando præ nimio dolore, quem in parte exteriori æque ac interiori sentiebat, non poterat vocem in verba formare, imo vix respirare; ostendens mœrorem suum magis actibus quam verbis, quæ tamen ipsa erant plena compassionis et mirabiliter devota. Manens igitur in contemplatione dilectissimi sui Jesu sic spreti, dicebat, O Jesu mi! tu permisisti depilari tibi caput, ut nobis conferres merendi facultatem, ac deinde posses nos remunerari pro actione meritoria qualibet, quantumvis exigua: sicuti promisisti nobis dicens, *Vestri capilli capitis omnes numerati sunt* —— Deinde in persona Pilati loquens, dixit: *Non invenio in eo causam* —— Si impeccabilis est, credo etiam ego quod non sit reus culpæ. —— O Jesu mi! Tu pateris te coæquari Barrabæ, et tamen es ille, *qui vivificat et mortificat.* —— Tu te pateris postponi ei, qui est plenus malitia et ignorantia, cum sis *Deus deorum et Dominus dominantium.* —— Scio quod velis satiare populum: sed tamen nullo modo satiabis eum.

derisum a ministris,

D

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

Barrabbæ postpositum,

181 Videndo deinde Dominum nostrum flagellari ad columnam, ipsa quoque ad columnam se acclinans prono capite, oculisque in terram dejectis, facta est particeps earum pœnarum, quas benedictus Jesus tunc sustinuit: quia modo in unam, modo in alteram partem se torquens, evidentibus indiciis demonstrabat magnos se dolores sustinere. Cumque in tali afflictione plus quam integram horam hæsisset, cum affectu tanto et fervore quantus explicari sermone nequit, pronuntiavit hæc verba; Ad columnam, manibus post tergum ductis; ligatus est Jesus meus. *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores iniquitatem.* O! nisi virtus tua te sustinuisset, ad primos ictus fuisses mortuus. —— *Flagellatus sum tota die, et castigatio mea in matutinis.* —— Tu es domus illa, in qua Divinitas requiescit, et conclavia sunt plagæ —— *Considerabam a dexteris et videbam, et non erat qui cognosceret me.* —— Invenietur, o Jesu mi, qui mutetur ad percutiendum te per vices, sed amor vicissitudinem nescit. —— *Flagellaverunt corpus tuum ut confortarentur* —— Recte potuisti dicere, *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut liberem de flagellis corpus Ecclesiæ meæ,* —— Non habent numerum misericordiæ tuæ, nec fere etiam numerum habent plagæ tuæ: effice autem ut numerum quoque non habeant bona opera nostra ac desideria devota. —— O Maria, si vidisses illum, quem tanto cum affectu lactasti mamillis tuis, ante ipsum mortua fuisses: et si animæ nostræ id comprehenderent, disrumperentur præ amore. O proditores, non vultis eum aspicere, quia non habetis amorem nec compassionem.

flagellatum,

E

182 Interea creverunt in ea supra fidem omnem dolores, quando conspexit crudas illas spinas, quæ coronaturæ erant dilectum Dominum suum. Itaque in terram concidit velut mortua, et deinde assurgens dixit. Præparant spinas crudeles, ad formandam coronam Sponsi mei. —— Inveniuntur spinæ ei, qui nobis se in cibum donat —— Coronaverunt Sponsum meum acutissimis spinis, eum nempe qui coronat animas jucunditate et gloria. —— Heu me! Ponunt arundinem in manum Jesu mei loco sceptri, *et percusserunt caput ejus arundine.* —— Sanctum est istud divinum caput: veniet autem tempus, quo isti conculcabuntur: quia pedes Domini nostri conculcabunt proditores istos. —— Volunt abscondere lucem, sed ipse videt, ubi alii numquam videre possunt. Idem faciunt qui non confidunt in te, o Verbum, et dicunt quod Deus non curat creaturas. —— Vos cum confitemini Regem Judæorum. Sane Rex est, non Judæorum tantum, sed cœli et terræ, abyssi et inferni, et omnium rerum quæ sunt.—— O filiæ Sion, egredimini modo, et videte Regem vestrum coronatum diademate, quo coronavit eum mater sua Synagoga, in die desponsationis suæ. —— Sed, heu me! *Ecce homo.* Ecce homo ille, qui fecit ut homo esset Deus. *Ecce homo.* Homo qui operatur omnia, quæ operatur Divinitas. —— *Ecce Rex vester.* Quid facitis ingrati? Dixistis. *Benedictus qui venit in nomine Domini:* et nunc dicitis, *Crucifige, crucifige eum.* —— Nunc impletur, quod olim dixit ipsa Veritas! *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me.*

coronatum spinis,

F

monstratum populo,

183 His dictis transtulit se ad aliud conclave; ubi inclinata in genua, hujusmodi orationem direxit ad

morti adjudicatum,

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

A ad Patrem æternum. Pater, noli considerare cogitationes impiorum istorum, sed attende ad salutem humani generis. Pater, accepta angustias et pœnas Verbi tui, in solatium et confirmationem electorum ejus. Hac oratione finita mansit aliquamdiu absque loquela : deinde ad Pilatum conversa, dixit : Tu dicis, quod non invenis in eo culpam, unde possis contra eum ferre sententiam, et tamen condemnas eum ad mortem. Tunc cœpit effuse lacrymari, et emisso grandi suspirio, cum intueretur quod Pilatus decrevisset ferre sententiam contra Jesum, denuo prostrata in terram, hoc modo oravit. O Pater æterne, saltem hic sanguis pro tam multis non effundatur frustra. Et sic aliquantulum consistens surrexit in pedes, junctisque ad pectus manibus, dixit : Ecce, ecce, data est sententia contra Jesum meum, et illi magna cum celeritate crucem apparant ei, qui nobis præparat gloriam. Tum significavit, tam gestibus quam compositione totius corporis, quod in humeros crucem sumeret : et cœpit pedetentim scalas descendere : perveniens autem ad medium earum, cecidit cum maximo cruciatu. Sed cito se relevans, et usque ad pedem scalarum perveniens, per quamdam porticum transiit oculis demissis, vultu mœsto, adeoque livido et pallido, ut corporis mortui speciem præferret, suspiria dolorosa emittens. Deinde ivit in hortum, eumque circuivit totum, ac versus Capitulum iter intendit per alia conclavia : denique pervenit ad Oratorium, ubi demissa in genua, et in modum columnæ solidissimæ facta immobilis, oravit spatio dimidiæ horæ ; notatumque a Sanctimonialibus est, quod orando crucemque portando plus quam sesquihoram consumpserit : quo toto tempore aliud non dixit, quam sequentia verba, *Tamquam ovis ad occisionem ductus est, et non aperuit os suum.* In horto dixit, *Filiæ Jerusalem nolite flere super me, sed super vos ipsas.* Post orationem vero dimidiæ horæ, Patri æterno directam, subjunxit, *Pater, offero tibi istam operationem redemptionis pro omni creatura.*

cruce gravatum,

eique affixum,

184 Postea se extendit in terra, et brachia sic porrexit ut appareret quod se aptaret supra crucem Jesu, et quod configeretur ei pes uterque : isto enim tempore eos concutiebat, monstrabatque quod pateretur acerbissimos dolores, dando suspiria et mugitus miserabiles. Paulo post idem fecit, ostendens sibi configi sinistram manum, ac denique dexteram : quia apparebant brachia ejus tam rigida, ut videretur reapse crucifixa : et Monachæ ibidem præsentes affirmant, quod sæpius tangentes carnem ejus, duram invenerint instar ligni. Hoc ergo modo mediam circiter horam humi protensa jacuit, deinde mirabiliter erecta in pedes, absque ulla genuum flexione aut motu brachiorum expansorum, veluti crucifixa, adnixa ad parietem diu sic stetit ; atque per intervalla temporum valde ordinate pronuntiavit septem verba, quæ Jesus locutus est in cruce, tanto cum spiritu ac devotione ut esset auditu mirabile. Affirmant autem Monachæ, quod videntes eam tanta passam et taliter transfiguratam, plures ipsarum dubitaverint utrum non esset mortua, volueríntque propriis manibus experiri num adhuc spiraret : quandoquidem brachia ejus et collum atque alia membra omnia ita obriguerant, ut mortuæ aut statuæ simillima esset. Sic ergo stans, et proferens verbum ultimum, *Consummatum est*, addidit : Expletum est opus redemptionis, consummatum opus communicationis, et finitum opus reunionis. Denique paulo post ait : *Et inclinato capite emisit spiritum.* Ac subito, quasi revera mortua, dimittens brachia, caput, et corpus totum, fuisset gravi casu vehementer afflicta, nisi accurrentes quæ aderant Monachæ ipsam inter brachia excepissent.

ac denique mortuum :

D

atque ita sibi restituitur a raptu horarum 26.

185 Ipsa vero mox sensibus suis est reddita, et facies ejus ita serenata, ut eis qui paulo ante velut mortuam viderant, tota alia videretur. Fuit autem admiratione dignum, quod eadem ipsa hora redierit ab ecstasi, qua, die Veneris præterito ante Dominicam Passionis, experrecta fuerat ab eo raptu, in quo Dominus ipsam fecerat participem pœnarum, quas est passus, (sicuti superius est dictum) quando in cruce emisit divinum suum spiritum. Ipsa vero affirmavit duabus sæpe dictis Matribus, quibus per obedientiam referebat intelligentias sibi immissas divinitus ; quod Jesus antea voluerit ei communicare pœnam mortis suæ, quæ fuit mirum in modum gravis, quia hanc non potuisset tolerare, postquam fuisset debilitata tot aliis sanctissimæ Passionis cruciatibus. Referebat præterea, quod cum ibat de uno conclavi in aliud, videret semper præsentem Jesum suum : et fiebat particeps molestiarum quas ille toleravit, quantum sustinere poterat humana infirmitas.

E

CAPUT IV.

Sponsali annulo Christo desponsa, etiam Corona ejus spinea per visum donatur.

C. VI *in Vigilia S. Catharinæ Senensis,*

Non multis post diebus, benedicta hæc anima, insigni pignore certior est reddita, quantum sibi complaceret Deus in ejus famulatu : quia in Vigilia S. Catharinæ Senensis anno MDLXXXV, rapta in ecstasim, miro quodam modo accepit annulum aureum desponsationis suæ. Sed antea monstratæ ei fuerunt, per tres continuas horas multæ gravesque offensæ, quas Deo faciunt creaturæ suæ, infinitæque blasphemiæ, iniquitates et peccata, quæ committuntur in mundo. Quo visu affecta dolore incredibili, identidem proferebat hæc verba : *Circumdederunt me dolores mortis, dolores inferni circumdederunt me : comedit me dolor inferni pro multitudine iniquitatum nostrarum.* Unde præ cruciatu quem sentiebat, eructabat ferventia suspiria et amaros planctus, sternebatque se humi, et alios mœstos gestus faciendo dicebat : O Domine non possum amplius : quod si peccatores nolint tam multa peccata auferre a se, obsecro, aufer a me iniquitatum tantarum F conspectum, quia non possum amplius sustinere. ——— O magnam infelicitatem ! *Respiciunt vanitatem, et cadunt in iniquitatem ——— respiciunt elevationem, et cadunt in profundum abyssi.* ——— *Non habitabit in domo tua, qui blasphemat nomen tuum.* ——— *Comedi ego iniquitatem eorum. Dolores inferni circumdederunt me.* Hunc in modum lamentans, et quantum apparebat maximo mentis dolore aggravata, post aliquod spatium temporis, profundum emisit suspirium, et cum vehementia exclamavit, dicens : *O bone Jesu ! relaxabo me in liberalitate tua.* ——— O Deus ! fac me mori morte vivente, ut effectui mandem opera tua. ——— O Jesu mi ! *omnes declinaverunt a te, et non cognoverunt te, et noluerunt te intelligere ut bene agerent.* ——— Verumtamen cognoscent te, *quia mors depascet eos.* ——— O Domine ! monstrasti nobis plagas tuas, manus et latus, ut non simus increduli, sed fideles. ——— O ingratitudo ! quam est abominabilis in creatura !

ostensis sibi peccatis mundi,

ea vehementer plangit :

187 Hoc dicto aliquantum tacuit et planxit amare, nimioque dolore fatigata concidit in terram velut mortua, ac dixit : O mors, quæ vitam donas ! morior vivendo. Erat autem tunc adeo afflicta, ut intuentes quoscumque moveret ad compassionem : sed in medio ejusmodi pœnarum dicebat ; O gloriosa pœna !

A pœna! gloriosa simul et pœnosa : volens utique significare, quod ipsa qua affligebatur passio, gloriam ipsi pariebat, eo quod patiebatur pro Dei amore, quatenus condonaret peccata creaturis ; tantumque desiderabat pro alienis peccatis dolere ac pœnitere ; ut sæpe ingeminaret, O pœna, quæ me recreas ! o recreatio, quæ pœnam adfers ! Post quæ verba cœpit lamentari et plangere, fremere dolenter et tremere toto corpore, ut esset res visu audituque miserabilis. In hac autem angustia mansit horam unam cum dimidia ; sed postea serenato vultu, oculisque apertis et instar duarum stellarum fulgentibus, monstravit quod videret Jesum, splendoribus circumdatum, cum eo munere quod volebat ipsi dare, in præmium lacrymarum effusarum et dolorum toleratorum pro peccatis populi ; ideo dixit, *Non coronabitur nisi qui legitime certaverit.* —— O Jesu ! manus tuæ sunt decoratæ et plenæ annulis, ad desponsandam Sponsam tuam. —— Idque etiam hodie in die ejus quam tibi despondisti : intelligebat autem S. Catharinam Senensem ; cujus (ut dixi) tunc dies agebatur.

quare apparens Jesus

B 188 Tunc, quantum percipi ex verbis ejus potuit, interrogavit eam Jesus suus, utrum vellet palam fieri quod eam sibi despondisset ; sciens quantopere ipsa cuperet, ut gratiæ sibi concessæ occultæ manerent coram creaturis ; ideo respondit : Tu tamen mihi promisisti, Jesu mi, quod sicuti absconditus ipse fuisti, sic debeam esse etiam ego. Nihilominus fiat voluntas tua. —— Sed quis intelliget pretium et pulchritudinem annuli, quo me tibi vis desponsare ? Ego autem tacebo de illius pulchritudine, et contemplando solum me applico Donatori. —— Quando Sponsæ recipiunt Sponsum, petunt ab eo gratiam aliquam : petam et ego, Jesu mi : petam autem creaturis tuis augmentum bonorum et luminum spiritualium ; et præcipue Sponsis tuis, ut tibi servent promissa quæ fecerunt. O bone Jesu ? Totum te ornatum video annulis illis, quos in manibus ac latere gestas : sed da mihi, obsecro ex iis quos habes in latere. —— Dumtaxat res una, o Deus meus ! deest mihi, quod non existimem me dignam ista gratia : sed sanguis tuus defectum hunc suppleat. —— Offero ergo tibi, sanguinem incarnati Verbi tui : hunc offero tibi, o Pater æterne ; offero eum tibi, o Spiritus sancte ; quod si deficit adhuc aliquid, offero etiam tibi, o Maria, ut eum præsentes æternæ Trinitati, ad supplendos omnes defectus qui fuerint in anima mea, C et in satisfactionem culparum quæ fuerint in meo corpore. Sic aliquantum manens, claro signo indicavit, quod esset a Jesu desponsata : quandoquidem protenso dextero brachio manum porrexit, ejusdemque dexteræ manus digitum annularem extulit ; et paulo post dixit ; Catharina et Augustinus manum tenebunt (erant hi duo Sancti, tamquam Patroni ejus, præsentes sponsalitio) ad eosdemque conversa dixit : Permittite Sponso meo, ut annulum det ipse. Cum ergo eam Dominus modo tam mirabili despondisset sibi ; ipsa, jubilo et lætitia plena, dixit : *Desponsavit me dulcedine suavitatis et liberalitatis et amoris sui, in unione sanctissimæ Trinitatis.*

cum annulo sponsalitio,

eum digito ipsius inserit :

189 Post quæ verba dimisit digitum, et retraxit ad se manum : eamque cum altera in modum crucis supra pectus decussans, ostendensque mirabiliter contentam se esse eo quod acceperat dono, convertit se ad S. Catharinam, et ait : O Catharina, tu conservasti bene sponsalitium istud munus, ego vero quomodo ipsum servabo ? —— Utar eo, tamquam lucidissimo speculo, in quod continuo respiciens detegam immensam liberalitatem, suavitatem et dulcedinem amoris Jesu mei, quo animam meam sibi despondit. Videbo in me Dominum, et ego morabor in eo : eritque ille crucifixus in me, et ego in D eo crucifixa, sicut dicebat ejus dilectus Apostolus ; *Vivo ego, jam non ego ; vivit vero in me Christus.* Ex hujus annuli visu traxi grande desiderium honoris divini, et continuum zelum adducendi ad eum animas ; videns quantum ipse eas amaverit, et quantum gaudeat dum eas potest conducere ad ipsum : quod non solum orationibus curandum est, sed etiam verbis et operibus, etiamsi opus esset dare sanguinem et vitam impendere, sicut fecit Sponsus meus. Videbo deinde intra istud lucidissimum speculum, Dominum meum requiescentem in ventre Mariæ, tamquam in amœna grataque valle puritatis ; de eoque egredientem, ad facienda tot mirabilia ac stupenda opera, quæ ipsi Angeli obstupescunt.

quæ proponit illum habere pro speculo,

190 Accipiam etiam a Sponso meo prototypon operandi : quod si non possim ipsum propter meam fragilitatem imitari, saltem gratias agam ei, qui omnia ista mirabilia voluit facere pro meo amore. —— Hinc accipiam regulam, quomodo debeam in via virtutis progredi et operari. —— Ab ejus profunda humilitate discam, quomodo me debeam humiliare, et omni in re dimittere ; et ex hac dimissione potero venire in cognitionem vilitatis meæ. E —— Ab ejus obedientia discam, ut nolim amplius aliquid facere secundum voluntatem meam, alterius voluntati semper me aptando. —— Ab ejus caritate discam, quomodo debeam amare proximum meum. In isto speculo videbo etiam visceralem amorem, quem ostendere nobis voluit, relinquendo seipsum in sanctissimo Sacramento, ut secum nos semper possit unire, et donum istud tam copiose communicare mihi miseræ ac miserabili. Hinc vero hauriam continuam gratiarum actionem, pro amabilitate Jesu versus me et omnes alias creaturas ; itemque gratiarum actionem, pro omnibus suis donis et beneficiis, cum Sacramentum istud sit compendium amoris quem erga nos gessit, et omnium eorum quæ pro nobis fecit in sua vita, passione ac morte. Videbo ibi etiam sanguinem, quem ipse effudit ad faciendum nobis balneum, in quo possint continuo lavari animæ nostræ a culpis, quas omni momento committimus : quoque possimus insuper ornari, ut omnino formosæ appareamus in suo conspectu. —— Hauriam inde pariter continuam memoriam eorum, quæ pro me, indigna creatura, pati voluit Jesus meus. Et ideo totam me vestiam et operiam pretiosissimo ejus sanguine, conjungendo ei omnes cogitationes meas, verba et opera, ut ei fiant F magis grata acceptaque. —

ex quo sumat formam operandi,

stimulos ad gratias agendas,

191 Præterea in isto annulo potero semper videre, velut in speculo, amorem illum quo Dominus meus ivit ad parandam nobis gloriam : quæ gloria rursus in ipsum Dominum redundat, quia animæ nostræ addunt incarnato Verbo maximum ornamentum. Voluit autem præcedere, ut quando postea nos veniemus ad fruendum præfata gloria, inveniremur digni eo qui ipsam præparavit, qui tam grandis tamque magnificus est, imo Dominus ipsiusmet gloriæ. Sicut enim stellæ sunt in cœlo, eique dant ornatum et splendorem mirabilem ; sic animæ Beatorum in Paradiso, collocatæ in amplitudine gloriæ, et unitæ Verbo, eidem dant maximum decorem et fulgorem, faciendo magis resplendere ipsius gloriam, eo quod monstret suam liberalitatem erga eas, quas tantopere exaltavit et sibi univit. Unaquæque autem animarum istarum particulariter posita est et consolationem accipit in aliquo sensu Verbi incarnati, alia humilius, alia excelsius, secundum cujusque merita. Aliquæ enim positæ sunt in pectore, aliæ in fronte, aliæ in ore, aliæ in manibus, aliæ in pedibus, aliæ denique in ejus divino corde. ——

notitiam gloriæ in cœlo paratæ,

In

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

A In latere sunt Virgines Sponsæ ejus, pro quibus ipsum specialiter est fabricatum, et præ aliis Sanctis peculiarem ornatum Verbo conciliant. Postea aliarum beatarum animarum quælibet, secundum cujusque meritum: magis minusque ipsum ornant, residentes in illo æterno Domino, prout in terra meruerunt. Et quemadmodum stellæ atque planetæ in cœlo motu suo varios causant effectus, unde creaturæ terrestres magnam oblectationem utilitatemque percipiunt; sic etiam animæ beatæ, amanter unitæ Verbo, movent ipsum ad quamdam complacentiam, quæ inde in totum Paradisum redundat, unde in ipsis nascitur gaudium et lætitia inenarrabilis ac major quædam gloria: per quam rursus Verbum, præter alias causas, movetur ad sibi continuo complacendum in eis, earumque causa miserandum creaturis in terra versantibus. ——

et viarum quibus animæ trahuntur ad Deum,

192 Ex illo hauriam continuam resignationem mei in dilectum meum Dominum, talemque ut omnes actiones quas faciam, non ego faciam, sed Jesus meus, qui me faciet operari. —— Videbo insuper in speculo isto, quem modum tenuerit ad animas perducendas ad se, ad visionem inquam et fruitionem B sui: et quod, quam varia sunt opera et merita cujusque, tam etiam varii sint modi ac viæ quas tenet ad ducendas illas: licet denique omnium una sit via, scilicet via amoris. Prophetas traxit amore quodam secreto, ducens eos per viam fidei in ipsum Verbum, ipsis promissum ad salutem creaturarum; quod licet ab iisdem cognosceretur per viam revelationum, nihilominus habebant pro certo per donum prophetiæ, id quod aliis cum respectu ad talem lucem potuit dici incognitum. —— Apostolos traxit per viam amoris robusti, cum eos confortasset exemplis et verbis. —— Martyres, mediante amore ardenti, quem Verbum incarnatum effuderat, dans eis tantum fervorem, ut non formidarent nec dubitarent sanguinem vitamque ipsam dare pro ejus amore. —— Confessores, per amorem quietum: quia in omnibus tentationibus, tribulationibus, molestiis quietabantur in Deo. —— Virgines, per amorem purum, purificans eas sanguine suo. —— Ab eodem etiam accipiam ardens desiderium ambulandi ad Sponsum meum, ut cito possim pervenire ad visionem ac fruitionem ejus. —— Video pariter in illo speculo puritatem Virginis Mariæ, et recordabor donorum quæ mihi contulit Sponsus meus.

Deoque gratias agit pro donis sibi factis.

193 Postquam tam sublimiter tamque prolixe C sermocinata fuerat, tacuit tempore aliquanto: deinde facta est facies ejus omnino læta, oculique ad miraculum splendidi: et tertio verba hæc repetiit. *Eructavit cor meum verbum bonum: non cor meum, sed latus tuum.* —— *Conserva me Domine, quoniam innocentia regeneravit me in sanguine tuo.* —— Dixisti mihi, Jesu mi, quod non debeam contemnere desideria, et velis orari: exaudi ergo miseram me ac miserabilem, ut habeam memoriam, intellectum, voluntatem, desiderium, affectum, intentionem, omnia denique resignata in te. —— Quas autem potero tibi reddere actiones gratiarum pro dono mihi dato? —— Solus ad hoc sufficiet sanguis tuus: et omnes guttulæ ejus quas sparsisti, erunt totidem linguæ quæ tibi gratias referant; interim offero tibi totidem guttas sanguinis, a me fundendi cum simili amoris ardore. His dictis a raptu ad sensus suos rediit, post continuas novem horas, vultu læto et gaudio plena, ut inde etiam cognosceretur, quam grandia dona isto tempore ei fuerant facta a Jesu benedicto.

c. VII *In Vigilia S. Angeli Carm.*

194 Quarto die Maji anno MDLXXXV, existens in Choro cum aliis Monachis, sensit in spiritu vocari se a Domino per hasce voces; Veni Sponsa Unigeniti mei: quia Verbum vult in te opere ipso comple- D re promissionem veritatis suæ, locupletando te donis suis, quemadmodum intelligendo videbis, et gustabis experiendo. Audita ejusmodi vocatione, statim petiit licentiam a Priorissa, seque contulit ad Oratorium: ubi collocata in genua, aliquamdiu mansit absque loquela, deinde dixit: *Ancilla sum Patris, Sponsa Filii, et templum Spiritus sancti.* Tum rapta in ecstasin vidit, quod Jesus volebat capiti ejus imponere coronam spineam Passionis suæ; unde vivos amoris affectus de pectore eructans, prorupit in hæc verba: Quis unquam Rex a proprio capite sumpsit coronam, imponendam capiti Sponsæ suæ, ad Reginam eam faciendam? Quamvis autem ad ludibrium fuerit tibi, o Jesu mi, spinea corona imposita, eamque receperis cum dolore, cruciatu et contemptu; non vis tamen ut idem mihi accidat, quia ipsam mihi das ad consolationem, unionem, et exaltationem. —— Sed, o Verbum, intellexi diebus hisce, quod sint quatuor qui sustinent coronam tuam. An Sponsa tua destituitur amicis, quod ipse illam portes? —— Non —— Quinam ergo erunt, qui tenebunt coronam, quam mihi dare vis?

ipso aliisque tribus Sanctis assistentibus,

195 Eodem tempore ostendit ei dilectus Sponsus suus, quod volebat ut coronationi suæ præsentes essent; iidem qui desponsationi adfuerant, scilicet E gloriosa Virgo, S. Catharina Senensis, et S. Augustinus: et quia eo vespere Vigilia erat S. Angeli Carmelitæ, voluit Deus, ut hic etiam præsens adesset, maxime quia erat ejus Patronus specialis. Propterea subjunxit: O Domine, quare in priori actione solum tres adfuerunt, nunc autem quatuor? —— Tu, o Jesu mi, ipsam mihi pones in caput, quamvis eam daturus non sis cum sensu exteriori. —— Assistentes erunt, Maria, Catharina, Augustinus, et Angelus. Sed oportet ut ad accipiendum tam grande donum, tota sim purificata: unde autem hujusmodi purificationem petam? Recurram ad consuetum refugium meum, ad tuum, inquam sanguinem, qui purificat, et pœnam omnem relevat, omnemque adfert consolationem. Quia vero non scio utrum odio vel amore digna sim, convertor ad eos qui debent coronam collocare, orans ut pro me sanguinem istum offerant. Stabunt igitur, unus a dextris, alius a sinistris; et alii duo juxta te, Jesu mi, ad uniendam attrahendamque creaturam versus creatorem, sponsam versus sponsum. Hoc dicto sinistrum latus indigitavit, dicens, Ab hac parte stabunt Augustinus et Angelus; et indigetando dextrum, subjunxit; ab hac Maria et Catharina. Momentoque temporis tota hilaris et jucunda facta, prosecuta sermonem cœptum est, dicens: *Domini est* F *terra et plenitudo ejus, orbis terrarum et universi qui habitant in ea. Omnia quæcumque voluit fecit Dominus in cœlo et in terra, et in Sponsa sua, ut coronet eam corona sua spinea, quæ pro regeneratione generis humani posita fuit super caput suum.*

accipit coronam spineam:

196 Tum, sicut illa post raptum narravit, dixit ei Jesus, quod volebat quidem capiti ejus imponere coronam spineam sine sensu pœnæ et doloris, sed quod venturis temporibus illius causa esset toleratura gravissimos cruciatus; quemadmodum reapse contigit: siquidem toto vitæ suæ cursu deinceps passa est intensissimum dolorem capitis, præsertim feria quavis sexta, adeo ut vel solum audire loquentes molestiam ipsi crearet. Hac de re monita a dilecto Domino suo, cœpit denuo loqui, et ait: Potero ergo cantare canticum meum. *Suavis Deus, suavis Verbum in communicatione sanguinis tui: suavis etiam Pater, qui fecit ut Christus pro nobis sanguinem suum traderet.* Deinde sustulit utramque manum, et evidentibus signis monstravit se suscipere prædictam coronam, dicens, *Descendat super me corona, quæ fuit posita super caput Sponsi mei, in derisum, opprobrium,*

A *brium, improperium et dolorem.* Post hæc exhilarata supra modum, iterum manus sustulit, ponens illas modo supra caput, modo supra frontem; imprimendoque digitos, sic ut ostenderet, quod altius altiusque coronam infigeret: et inter hos tam devotos gestus dicebat; *Collocavit super caput sponsæ suæ coronam spineam Sponsus meus, quæ posita fuit super caput suum pro regeneratione humana*; cœpitque de hac sua corona valde sublimiter sermocinari in hunc modum: in hac corona repræsentatur unitas essentiæ magni Dei, puritas Mariæ, continua assistentia Angelorum, fides Patriarcharum, spiritus et illuminatio Prophetarum, caritas Apostolorum, patientia Martyrum, lumen et sapientia Doctorum, vigilantia et continentia Confessorum, candor et pulchritudo Virginum, inter quas est una coronata, videlicet S. Catharina Senensis. Similiter in hac corona video castitatem et sanctitatem Viduarum, honestatemque Conjugatarum. —— *Et distillaverunt guttæ sanguinis a facie tua, quæ ornaverunt faciem sponsæ.*

de cujus aculeis sublimiter disserit,

197 Quamvis autem hæc corona attulit dolorem Sponso, dat tamen refrigerium sponsæ: et quanto B acutiores fuerunt spinæ ad sacrum caput tuum transfigendum, tanto plus solatii sponsæ tuæ afferent. —— Non omnes spinæ coronæ hujus pupugerunt sacrum caput Sponsi, aliquæ enim foris extabant: has autem, Sponse mi, reservasti electis tuis, ut et ipsi participes possent fieri pœnarum tuarum, eorumque dolor unitus tuo meritum atque pretium acciperet. —— Spinæ illæ, quæ tuum caput non transfixerunt sed foris manserunt, partim a dextris partim a sinistris, ita te volente pendebant, ut possent obvenire electis tuis secundum locum quem obtinebunt. Nec fuerunt omnes fixæ in capite, quia, si omnes tibi habere voluisses, non potuissent electi tui earum esse participes, et sic privati quadamtenus remansissent iis thesauris, qui divino capiti tuo includuntur: quæ autem caput penetrarunt, fecerunt illas aperturas, per quas animæ possent intueri secretos thesauros sapientiæ tuæ ibi reconditos. Ne autem deesset locus, in quo possent eædem animæ manere cum pace et quiete, relicta sunt spatia inter spinam et spinam. Voluisti etiam ut prædictarum spinarum pars erigeretur versus cœlum, ad ornamentum et gloriam beatarum istarum animarum, quæ istic debebant collocari. Et quamvis Sponsæ tuæ, quæ tibi debet esse conformis, solum impressæ sunt eæ quæ caput tuum pupugerunt, ni-C hilominus omnium facta est particeps. Quapropter corona prædicta facta est ei gloria, consolatio, ac fruitio: quia sicuti affirmat sanctus Apostolus, Caritas omnia facit esse communia, *Omnia sperat, omnia suffert, omnia sustinet* ——

deque plagis majoribus per eam factis.

198 Nunc oculi mei, o Jesu mi, digni facti sunt videre delicatissimum, pulcherrimum, et divinum caput tuum; ut in illud cum aliis dilectis animabus tuis possim intendere et intelligere magnam tuam bonitatem. — — O pulchra et pretiosa corona! quæ capillos Verbi incarnati tetigisti, quæ tincta es illius sanguine, quæ penetrasti cerebrum Jesu mei cum tanto cruciatu et dolore. O Sponse mi! quam formosus es cum ista corona! O Sponse pulcherrime! o amor! o dulcedo animæ meæ! Spinea hæc corona, inter alias aperturas, in tuo divino capite fecit sex dignissimas cavernas: et quamvis ferme absque numero fuerint puncturæ spinarum, quæ caput tuum innocentissimum tranfixerunt; nihilominus videbantur in eo sex maxima foramina instar cavernarum: quarum tres erant in parte anteriori, id est, una in tua pulcherrima fronte, altera ad dexteram, tertia ad sinistram: tres item retro, una in medio capite, aliæ duæ hinc et inde; sic ut divinum tuum caput instar diadematis circuirent. In contemplatione ista Passionis Jesu Christi diu permansit, D adeoque sublimiter sermocinata est de cavernis illis, quas meditabatur factas a corona spinea in sacrato capite Domini sui, ut qui auribus propriis non audivit, nequeat id comprehendere. Exuberabat enim in ejus sermone devotio singularis, cum multitudine pulcherrimorum conceptuum, et verborum copia cum ardore amoris erga Sponsum suum. Cumque sublimibus istis cogitationibus immorata fuisset horis quatuor, rediit a raptu, decorata pretioso munere spineæ coronæ.

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

CAPUT V.

Inter contemplationes de Christi sepultura et resurrectione, cor ejus accipit, ac postea donum summæ puritatis.

12 Maji contemplans Domini sepulturam,

Tam arcta unione summo Deo adstringebatur benedicta illa anima, ut ei proprium esse videretur quasi semper alienari a sensibus, et cum divina Majestate de altissimis mysteriis colloqui. Etenim eo- E dem anno MDLXXXV. XII Maji, rapta in spiritu ad commemorationem humanitatis Christi, horis quadraginta conditæ in sepulcro, totidem horis mansit sublevata ad cœlestium magnalium contemplationem; revertens ad usum sensuum pro tempore non longiori, quam opus erat recitando divino Officio, et cibo parcissime ad corporis restaurationem sumendo. Cœpit autem in ejusmodi raptu, post breve silentium, ita sermocinari. O Verbum æternum, quod sub terra, in sepulcro inquam tuo, horis quadraginta mansisti, eodemque tempore versabaris in sinu Patris, et in limbo atque sub terra, nunc te cum admiratione imitabor. In hac consideratione se posuit in genua, manibus junctis oculisque demissis, ostendens se videre præsentem Jesum, e cruce depositum; unde in persona beatæ Virginis, dixit: *Adoro filium meum et unigenitum tuum. Offero tibi, Pater, pro omni creatura sanguinem, quem effudit ipse unigenitus filius tuus pro redemptione humana.* Post aliquantam moram in hac devota contemplatione expandit brachia, et clare ostendit se recipere Jesum Christum de cruce depositum, tam gestibus et actibus devotis quos exercuit, quam verbis quæ proferebat, dicens, *Date mihi filium meum et sponsum meum. Qui fuit consolatio mea, hac hora est afflictio mea, et contristatus est me.*

repræsentat sibi Virginem,

F

quæ depositum a cruce sinu excipit,

200 Dato autem signo quod eum recepisset, dici non potest cum quanto fervore spiritus cœperit obsequia sua exhibere mortuo Jesu: ostendens quod panno lineo, quem in manibus habebat, abstergeret sanguinem illius sanctissimi corporis: et in spectaculo tam lacrymabili eos actus exterius usurpabat, qui clare demonstrarent ingentem animi ejus dolorem. Deinde, quasi latus Jesu considerans, dixit: Quare non ingrediuntur omnes in hoc latus tam apertum, atque in tam grandem cavernam amoris? Deinde in pedes sese erexit, et junctis manibus cœlum suspiciens, in persona Beatæ Virginis dixit. O Pater æterne, offero tibi sanguinem unigeniti filii tui pro genere humano. O fili mi, scivi equidem, quando te portabam in utero, quod in hoc statu visura te essem: deinde magno cum amore te lactavi; nunc autem cum nihilo minori te aspicio. Si possem os meum tenere supra tuum, sicut ipse tuum tenuisti super ubera mea, sane perquam libenter id facerem. Ego te nutrivi lacte, tu vero vis omnes nutrire sanguine. O quam libenter meum dedissem cum tuo! O veritas Patri æterni, o unigenite ac primogenite mi, o Verbum Patris, sponse ac fili mi, æqualitas Patris et humanitas mea! Dicent mihi, Ecce matrem unius crucifixi. O Joannes, tu requievisti

EX ITAL. VINCEN PUCCINI.

A visti supra pectus ejus, et ille nunc reclinatur supra tuum. O Magdalena, tu idem obsequium osculando pedes exhibes, quod antea: sed ego non possum idem facere eum lactando, nutriendo, fasciis involvendo, et vivum osculando, audiendoque loquentem Amorem meum.

ad sepulcrum deducit.

201 Post hujusmodi voces lento passu cœpit progredi, quasi cum aliis Mariis sanctoque Joanne Evangelista procedens ad sepeliendum corpus sui benedicti Jesu. Hunc in finem, modo per unum, modo per alterum conclave ibat, cum gravitate et modestia mirabili; et sic lustravit varia monasterii loca. Perveniens autem ad Chorum, istic se dimisit in genua, manuque protensa dixit: Date mihi adhuc semel Jesum meum inter brachia, priusquam deponatis intra sepulcrum. Et ostendens quod eum recepisset, sic est prosecuta: Unus es in essentia, et unicus ad transfigendum cor meum. Atque post aliquam moram, iterum in persona Virginis beatæ subjunxit: Eia accipite illum. Jam locus opprobrii efficitur Paradisus. Cur non possem invitare creaturas omnes, ut veniant facturæ exequias Creatori suo? Invitabo Angelos, Venite, o Angeli, ad sepeliendum filium meum et Deum vestrum. Inclinent B se elementa omnia, laudent et cantent aves omnes cum jubilo: quia tandem finitum est opus illud incomprehensibile redemptionis, factum a te Verbo, filio meo.

in eoque deponit.

202 Paulo post, tota mœsta et afflicta, oculos defixit in terram, quasi sepulcrum introspiciens: deinde cum ardentissimo suspirio dixit: Quare huc non possum ingredi tecum, o Domine mi? Quia autem hoc mihi non conceditur, tu saltem ingredere in me —— Non jam amplius dici poterit; *Exultate filiæ Sion*, sed, *Plorate*. Possetque dici quod virgines sint decoloratæ, nec habeant ruborem in vultu, quodque Sacerdotes plangant; quandoquidem tu, qui summus Sacerdos es, non solum plangas, sed mortuus et sepultus sis: ego autem, quæ virgo et mater tua existo, decolorata sum, postquam vultus meus non amplius fruitur jucundissimo et delectabili tuo aspectu. —— Gloriabar et credebam quod Virgines me sequi vellent, præ desiderio habendi sponsum immortalem: et nunc te video extensum in terra. Credebam quod possent gloriari, habentes sponsum formosum ac speciosum præ cunctis filiis hominum: et ecce non est in te species neque decor. Tu corona es Virginum, et interim spinis coronaris —— Nunc dici poterit, esse plus quam C unum Paradisum: quia ubicumque est essentia tua, ibi est Paradisus. Paradisus igitur est sepulcrum, Paradisus est limbus. —— O sponse, o fili mi! Quantopere humiliare te voluisti pro vili creatura, concludendo te primum in ventre meo, et postea in sepulcro? Euge, recludite unigenitum meum. Interea in pedes sese erexit, et prosequens dixit: Quomodo potero hinc unquam recedere, absque sponso et filio meo? Sed quid loquor? Num deficiam in fide, non credens quod idem in sepulcro sit et mecum? Numquam sane. His dictis tenuit suave silentium, faciens devotissimos et lamentabiles gestus; deinde admiratione plena, dixit: Magnus est Deus noster, Magnus est Deus noster. Tu infinitus es, o Verbum, et creaturis imcomprehensibilis. Diu autem in tali admiratione perseverans, videbatur dolore consumi; eo quod, sicut postea retulit, videbat, quantum scilicet capere ipsa poterat, Dei magnitudinem, atque ex adverso malitiam et iniquitatem creaturarum. Hinc fiebat, ut in hac contemplatione uteretur semper verbis exaggeratione et admiratione plenis, propter ea quæ videbat, supra quam credere homo possit mirabilia. Dicebat enim, Heu me! Vivens morior —— Utinam saltem possem ad tui amorem creaturas adducere, Jesu mi. Aliaque similia eru- D ctans loquebatur cum tanta celeritate, citra interruptionem aliquam, ut notari scripto nullatenus possent. Et tunc promisit ei Dominus, dare cor suum, quemadmodum olim S. Catharinæ Senensi, sicut postea retulit.

Recitato cum SS. Angelo et Catharina Completorio,

203 Deinde cum diu esset locuta, de magno illo gaudio, quod, descendente Jesu ad limbum, perceperunt beatæ animæ ibidem detentæ; vidit venientes ad se S Angelum Carmelitam et S. Catharinam Senensem, speciales Patronos suos: et subito initium dedit cantando Completorio, *Jube Domine benedicere*. Tacuit autem ad Benedictionem, moxque subjunxit, *Fratres sobrii estote*. Tum sola semel dixit, *Confiteor*, totumque Completorium, alternos Versus pronuntiando subticendoque: adeo ut ex modo recitandi, et ex verbis quæ deinde protulit, appareret, quod in dicendo Completorii officio adjuta fuisset a prædictis Sanctis. Finito porro Officio, dixit: Ah! nolite discedere, oportet enim ut ad alia quoque facienda maneatis. Et subito cœpit invocare Sanctissimam Virginem, ipsosque illos Sanctos, dicens; *Ora pro nobis sancta Dei Genitrix. Ora pro nobis sancte Pater Angele. Ora pro nobis sancta Mater Catharina*. Quia enim videbat dilectum Sponsum, E volentem ei dare cor suum, sicut paucas ante horas promiserat; invitabat Sanctos illos suos devotos, ut se juvarent ad illud digne recipiendum. Nec mora, Jesum suum profunda cum humilitate alloquens, dicebat. O Jesu mi amabo te, fac ut nemo cognoscat quod des mihi cor tuum. Post quas voces in momento visa est facies ejus clarescere, et supra quam æstimare quis possit hilarescere. Sic ergo inflammata eo amore quem Jesus suus sibi monstrabat, præ dulcedine colliquescebat: et aperiens brachia, seque versus Sponsum suum elevans, recepit cor ejus.

cor Jesu accipit,

pro eoque agit gratias.

204 Ornata autem favore tam inæstimabili, contraxit brachia supra pectus, ea in formam crucis decussans; tantamque ostendebat lætitiam, ut quasi respirare non amplius valens, videretur abitura ex hac misera vita. Denique bono temporis spatio sic transacto, cœpit in persona dilecti sui Sponsi his verbis uti: *Collocavi cor meum in anima Sponsæ meæ*; deinde in persona Patris æterni dicere, *Sponsa unigeniti mei, quidquid vis a me pete*. Ac tandem in sua persona subjunxit, O Pater æterne, non audeo petere a te quidquam, solum rogo augmentum bonitatis in nobis omnibus, et offero omnes creaturas, pro quibus omni hora omnique momento libenter sufferrem martyrium, et si possibile foret mille mortes. O felicem fortunatamque me, si gratia, quam tantopere cupio, concederetur! Post tam ardentes preces Patri æterno porrectas, vertens se ad Sponsum, tamquam grata pro accepto beneficio, cœpit eum laudare et gratias agendo dicere, *Benedic anima mea Domino, et omnia quæ intra me sunt nomini sancto ejus*. F

Vidit Mariam expectantem filium redivivum

205 Servato post hæc aliquamdiu silentio, cœpit contemplari resurgentem Jesum; totaque hilaris et amore incensa, dicebat, O Maria, quanta cum animæquitate præstolabaris resurrecturum filium tuum! quot nomina excogitabas ad eum salutandum, cum diceres, *Exurge gloria mea, exurge psalterium et cithara, exurge psalterium*. Hoc tam bene pulsato per illas puras aptasque manus tuas. recte poteras, o Maria, eum cum fide expectare, quem fide conceperas. —— Psalterium hoc erat, velut Davidicum, decem chordarum: *In Psalterio decachordo psallam tibi, et adorabo ad templum sanctum tuum*. Quis autem laudandus erat? Laudanda erat humilitas tua. divinitas tua, Pater tuus, O Verbum. Decem chordarum erat hoc psalterium; quas in cruce extendens, demonstrasti,

A monstrasti, quomodo tangi adducique deberent, et istud deberent creaturæ omnes cum anxio desiderio inspicere atque mirari. —— Priores duæ chordæ sunt manus dextera atque sinistra, acutissimis clavis terebratæ; quinta latus, adeo amplum ut ex eo formentur chordæ duæ, ipsum scilicet latus et cor; aliæ duæ apparent in disjunctione sacrorum membrorum suorum: sumito deinde alias duas in sacro ac spinoso capite, et habebitur perfectus numerus, *In decachordo psallam tibi.* ——

et suos cum ea affectus miscens.

206 Verum amplectendo filium tuum, Maria, volebas pulsare et saltare, faciens sonum dulcem et harmonicum, qui magnam animæ tuæ ferebat jucunditatem. —— *In decachordo psallam tibi.* Sono isto incantasti omnes Angelicos spiritus, creaturasque universas, quotquot in cœlo et sub terra sunt. O quanta erat fides tua, o Maria! Tu ad dexteram sinistramque respiciens, videbas an appareret gloriosus Jesus tuus. Sciebas potentissimum esse, et quot dum aliquis a sepulcro revertebatur plorans, ipse erat ipsi eodem tempore apparere vivus et gloriosus, cum sit ubique. Resurgat igitur cito fortis iste armatus, et confusionem adducat armatis illis omnibus qui sepulcrum custodiunt. Iverunt Joannes et Magdalena B ad sepulcrum, ut invenirent Magistrum suum: sed ille triumphabundus jam resurrexerat. Docent autem nos, quod, quando Dominus discedit a nobis cum gratia sua, debeamus ipsum velut mortui cum magno desiderio requirere, et cum ardentissimis suspiriis penetrare usque ad dexteram Patris, numquam subsistentes donec invenerimus eum. Debemus etiam voce interna appellare eum, jaculantes amoris arcu velut continuas sagittas versus eum: ipse enim capi se sinit instar aviculæ, quæ icta cadit in terram. Æquum profecto est ut creatura contenta sit suo nihilo; et quandoquidem Verbum æternum moveri se sinit unico suspirio aut voce interna; modo hæc directa vibretur ad sinum Patris aut dexteram ejus; quanto magis convenit ut anima se moveri sinat interna voce Verbi æterni? O Maria, momentum omne videri tibi debuit annus, quando expectabas dilectum filium. Ah! veni, Verbum, veni ad Mariam et ad me, veni Sponse mi.

excipit resurgentem,

207 Talia elocuta, monstravit quod videret Jesum suum resuscitatum, vultuque hilari dixit, Omnes videntes eum admirati sunt in splendore gloriæ ejus. Mox autem cum suo Jesu loquens, ait: Ubinam sunt plagæ? ubi vibices? ubi sputa, opprobria, injuriæ, C contumeliæ? Qui deest huic sacratissimo corpori? O quam pulcher es, mi sponse Jesu! Voluisti primum apparere Mariæ, quia te conceperat, quia virgo erat, quia fidem servaverat, quia maximo cum desiderio te expectaverat, quia fuit humillima omnium creaturarum. Voluisti præterea primum apparere Mariæ, ut ei primæ participares gloriam tuam: et ita qui primus a te vult visitari, Domine, oportet ut cum Maria te conceperit, sed cum dolore atque angustia: oportet ut te continuo parturierit, per operationem suam assiduam. Qui vult ascendere ad sublimitatem unionis tuæ, oportet ut habeat fidem: et quidem talem, quæ præ certitudine quasi fides non sit. Sed quando anima eo devenit ut sui oblita uniatur Creatori, prima participat unionem, et prima in fide confirmatur. Cumque Deus sit bonum optimum, infinitum, immensum, inscrutabile, quanto magis hoc anima credit, tanto magis participat bonitati ejus. Et quis non vellet satis credere, ut secum intimius uniretur? Oportet etiam ut qui vult primus visitari, non solum corpore sed etiam anima virgo sit, utque nihil impediat puritatem cordis: et sic fiet, ut prior consoletur talis anima, obtineatque primitias Verbi. Prima consolata fuit sancta Virgo, propter humilitatem, quia traxit in terram

declarans quid ei opus sit

Verbum de cœlo: accelerat enim humilitas, o Verbum, tuum adventum: mox enim atque animam virtute ista ornatam vides, continere te nequis quin ipsam visites. O Deus! quam pulcher es! quantum das animæ, quæ primum a te visitanda est! Donas ei visionem, unionem, et fruitionem tui, omniumque eorum quæ ad te pertinent in cœlo et in terra. O Deus! Totus divinus es, neque jam amplius ullo dolore aut pœna affligeris. Mater tua merito prima consolata fuit, quia erat conformis tuæ voluntati. Sic etiam anima, quæ vult consolari, habeat istam conformitatem voluntatis: quot autem magis particeps sit hujus virtutis, facit ut prior particeps fiat tui ipsius, accipiens visionem tuam, fruitionem tuam, et glorificationem tuam. Post has tam sublimes notitias et favores adeo singulares, rediit anima ista devota a raptu, in quo fuerat, sicut supra dictum est, horis continuis quadraginta. D

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI. qui cupit a Deo visitari.

Mense Junio rapta

208 Volens Deus exaltare dilectam Sponsam suam ad intelligentiam divinorum secretorum, voluit simul eam donare pretiosissimo munere puritatis, sine qua humanus intellectus est cæcus. Hoc autem contigit eodem anno MDLXXXV mense Junio, E in quodam raptu horarum quinque: in cujus principio multum fuit afflicta. Postea facta est facies ejus splendidissima instar solis: et inter affectus spiritus sublevati, intellexit a Jesu suo conditiones, requisitas ad acquirendam puritatem: dicebatque; Quatuor res sunt, Deus meus, per quas anima potest puritatem istam acquirere. —— Expone igitur eas, Domine mi. Tum in ipsius Domini persona sermonem prosequens, Primo, inquit, necesse est ut anima, quæ cupit obtinere et possidere istam puritatem, sit omnino mortua et extra se posita: ut non habeat intellectum, aut scientiam, aut voluntatem aliquam; sed omne ejus intelligere, scire, ac velle sit in me repositum. Oportet ut in omnibus et per omnia amittat essentiam suam, assumendo quantum potest essentiam meam. Oportet ut non habeat notitiam vel intelligentiam alicujus rei, sed tamquam extra se posita et mortua sibi ipsi, vivat mihi soli, qui sum Creator et Deus ejus. Hujusmodi autem qui sunt, nominantur terrestres Angeli, propter magnam puritatem suam: possident enim hanc modo perfectissimo et sublimissimo, quo potest a vobis viatoribus possideri.

intelligit conditiones puritatis acquirendæ,

209 Secundum, quod ad istam puritatem requiritur, est, ut anima curet habere omnes cogitatus, affectus et desideria perquam bene purificata, directaque ad me, Deum ac Creatorem suum: neque F permittat ad cor aut mentem suam ingredi cogitationem aliquam, qua possit maculari. Curet etiam de medio tollere omnem imaginationem terrestrium atque humilium rerum, quæ ipsam possent a me separare, vel cordi aut menti maculam ullam inferre, fugiendo peccatum omne, etiam levissimum. Hi autem sunt de quibus dicitur, *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Tertium est munditia et puritas corporalis, sancta inquam virginitas, quo in statu posui omnes Religiosas, castitatis voto mihi obstrictas. Debent autem eam solicitissime conservare, curando ut custodiant eam velut pretiosum thesaurum. Hac enim ratione fiunt valde idoneæ ad recipiendam puritatem meam; quia ipsa virginitas facit eas mihi similes, et per eamdem quodammodo redeunt ad statum pristinum innocentiæ, in qua ipsas creavi; et recuperant illud primum ac purum esse, quod ipsis dedi. Quartum et ultimum, quod requiritur ad puritatem meam obtinendam, est sancta humilitas, adeo mihi grata, ut alia nulla virtus placitura mihi esset in anima quæ non haberet humilitatem: quæ est mater puritatis, sicut puritas vicissim est mater humilitatis. Hæc humilitas adeo

quarum quarta et præcipua est humilitas,

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

A adeo utilis est animæ eam possidenti, ut efficiat ipsam quoque possidere puritatem, quamvis etiam amisisset virginitatem; licet virginitas, sicut dixi, medium efficacissimum sit ad puritatem obtinendam. Etenim in inferno multæ erunt virgines, sed animæ humiles numquam poterunt eo pertrahi. Itaque puritas mediante humilitate acquiritur, conservatur, et retinetur: eademque mediante recuperari potest amissa.

Eamdem sibi dari petit coram suis Patronis,

210 Hæc cum esset locuta in persona Jesu Christi, vidit quod ipse ei volebat hanc sanctam virtutem concedere; unde intelligi datur, quod ipsa haberet omnes prædictas conditiones, ad puritatem obtinendam requisitas. Itaque dicebat: O puritas, infunde te mihi cito, et (si fieri potest) communica te aliis omnibus creaturis. Verum ad omne demum, quod a te, o Verbum, procedit, convenit adesse eos, qui prioribus omnibus adstitere præsentes: veniant ergo cum exultatione et jubilo. Tum, velut eos exceptura, cœpit singulos invocare dicens, Aurora Maria per suam humilitatem non dedignetur venire, veraxque Augustinus, mundus Angelus, et amans Catharina. In hac mentis elevatione intellexit, quod cum illa B mentis puritate in parte interiori debebat operari; et prosequens, dicebat, Intellectus humilis, mortuus, et vivificans, nihil intendit, nihil quærit; et quærens Deum, quærit omnia: unde sibi ipsi mortuus vivet, illustratus videbit, et mortuo suo lumine illustrabit alios intellectus, cupientes nosse puritatem istam. —— Quidquid intelligi potest extra hanc puritatem videbitur ei esse magna ignorantia; et gloriosus ei cruciatus erit, quod ista puritas non cognoscatur. —— Voluntas ejus tota submergeretur in Verbo illo incarnato, infallibili veritate. —— Videbit Deum, et extra ipsum Deum videbit nihil —— Respicite proximum, et requiescet in illa puritate quam videt non intelligi —— Memoria tota fœcunda erit, etiam in summa ariditate spiritus —— Anima, quæ talem puritatem possidet, non cogitat nisi puritatem: non vult alterius meminisse quam puritatis: nihil gustat, nihil vult, nihil amat nisi puritatem. — —

ipsamque laudat,

et docet quid eam offendere possit;

211 Puritatem istam offendit etiam minimus gradus voluntatis propriæ —— Offendit eam quilibet affectus inordinatus possidendi aliquantum de terreno, pulvere —— Offendit eam verbum unicum minus consideratum: damnat illa omnem respectum animæ supra suum esse, quod est verum non esse. C —— Horret ejusmodi puritas omnem gustum, omnem sensum, omnem imaginationem quæ est extra Deum. —— Tam munda est hæc puritas, ut nolit quod anima habeat ullum velle, sapere, aut intelligere; sed exigit ut omne ejus velle, sapere et intelligere sit in Deo. —— Facilius est creare cœlum et terram, quam cum seipso possidere puritatem: et difficilius est folium arboris non aliquando moveri, quam non possideri puritatem ab ea anima, quæ sibi est mortua. —— Felix igitur et gloriosa est anima illa, quæ, moritur sibi: quia in momento accipit ipsam puritatem. Hic cum aliquantum substitisset, manibusque ante pectus decussatis erecta esset in pedes; monstravit quod reciperet puritatem istam sub specie vestis candidæ, dicens, Accipio puritatem ab eo qui me accipit; illa me vestio et animam meam, et ipsa numquam separabitur a me. —— Sed quis eam conservabit? Non sane creatura aliqua, quæ intelligat se aliquot esse habere. Opus ergo est, o Verbum, ut tu te transformes in anima, ipsamque conserves in ea, confirmes atque stabilias. Deinde diu substitit, contemplans magnum illud quod receperat donum; neque omisit ferventissimas gratias Domino agere, sæpius hæc verba iterans, *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit*

Deoque pro eadem sibi data gratias agit.

D *mihi?* Aliud cum facere nequeat fragilitas mea, totam me derelinquam tibi, o Jesu mi. Atque ita restituta suis sensibus, a raptu ad exercitia monasterii communia redit.

CAPUT VI.

Contemplatio Dominicæ Ascensionis, et alia quatuor dierum ecstasis.

Cum singularis hic spiritus sæpius vidisset et cum Jesu suo participasset pœnas ac dolores ejus; æquum erat ut eum aliquando videret gloriosum ac lætum: et hoc ei accidit ipsomet anno MDLXXXV in Vigilia Ascensionis. Existens enim cum quadam sodali sua, et simul cum ea legens Evangelium istius diei: quando venerunt ad hæc verba, *Pater, clarifica filium tuum*, sensit se vocari a Patre æterno in hunc modum. Missa in sanguinem Verbi mei, veni in congregationem Unigeniti mei ac Sponsi tui, Mariæ Matris ejus, et dilectorum Apostolorum suorum. Ad hanc vocationem alacriter se commovit: ingressaque conclave quoddam monasterii, illico E rapta in spiritu fuit; itaque permansit tota nocte sequenti. Cum autem in principio diu tacuisset, cœpit sic loqui: O felicem congregationem vestram, Apostoli sancti, in qua tu nominatim, o Joannes, alternis colloquens interrogas et audis. —— Ubi Jesus est, ibi est Paradisus: æquum est igitur ut hoc in loco, ubi invenitur Jesus, sint etiam Angeli. Videns deinde multitudinem horum infinitam, descendentem de cœlo, ad comitatum præstandum Creatori suo gloriose triumphanti, dixit, —— O magnam multitudinem spirituum tam clarorum ac splendidorum! quis eos poterit numerare? —— In suos quique Choros et Hierarchias partiti descendunt. O quantum apparatum instruunt Verbo! —— O quam dulcis umbra!

212 C. X *In Vigilio Ascensionis rapta,*

ipso die videt ascensurum Jesum

217 Paulo post ingressa est ad contemplandum colloquium, quod habuit Jesus cum sua sanctissima Matre, antequam ascenderet ad cœlum, dicens, O Verbum, quod est illud colloquium quod habes cum Maria? Tu relinquis Mariam, separatam a te quoad corpus: sed postea confortasti eam, non tamen quia confortatione egebat: nam licet manebat vestita mortali carne, tamen adeo conformis erat voluntati tuæ, ut contentas fuisset æternum remanere super terram, si talis fuisset voluntas tua —— Confortasti eam, ut confortaret voluntates Apostolorum, et lactaret Virgines —— Mansit adeo confortata, ut F quicumque nunc in eam respicit, confortetur in omni sua molestia, tribulatione, ac pœna, et maneat victor cunctarum tentationum: ut qui non invenit misericordiam, seque cernit præ infirmitate deficere, recurrat ad Mariam, quæ tota fortis ac potens est. Qui versatur in perpetuo duello, recurrat ad Mariam, quæ est mare pacificum. Qui suffocatur ab hujus mundi voluptatibus, recurrat ad Mariam, quæ est mare amarum. Qui possidetur a dæmone, recurrat ad Mariam, quæ est mater humilitatis: nulla enim res magis fugat dæmonia quam humilitas. —— Recurrat igitur unusquisque ad Mariam. —— Grandia et mirabilia sunt secreta, quæ cum Maria communicat dulcis Sponsus meus —— Magnus est Deus noster —— O Maria, colloquium quod habuisti cum filio tuo, quando ibat ad patiendum, fuit conformitatis; alterum in resurrectione, fuit gaudii; sed hoc ultimum fuit magis gloriosum.

confortare matrem,

ut ipsa sit refugium omnium

214 Verumtamen qua in re colloquium hoc maxime te delectabat, o Maria? An quia verbum erat Sponsus Virginum, qui has pro sua corona elegit? Imo vero. Quia tu eras Virgo, et ipsum Verbum tanto Virginitatis amore captum erat, ut æquum fuerit

præsertim Virginum;

A fuerit hoc ultimum gaudium de Virginibus fuisse. —— Hæ sunt, quæ potentiam suam manifestant, derelinquendo omnia; liberalitatem, derelinquendo semetipsas; sapientiam, derelinquendo genitores; opulentiam, derelinquendo creaturas; dum nolunt amare, sed nec audire nomen alterius quam hujus sui Sponsi. — O quantum amavit Verbum hanc Virginitatem, quando eam in seipso coronavit! In restaurando homine demonstravit, quam ea cordi sibi esset; quandoquidem in cruce patiens, ipsam ei commendavit qui Virgo erat. —— Tantum splendorem addit Virginibus Verbum, ut attrahat eas ad cor suum et uniat secum; atque ad fulgorem Virginitatis sol obscuretur, quia lumen hujus respectu illius ægre videtur lucere. —— Quando ivisti, o Verbum, ad passionem, mansit Maria tota dolens: quando resurrexisti, tota confidens; quando ascendisti in cœlum, tota admirans, —— Sic etiam anima, Sponsa tua, quando visitas eam tribulationibus, manet tota dolens, sed non impatiens; dolet, non de pœna, sed de suo demerito. —— Mansit Maria confidens in resurrectione, sic et anima confidit per gratiam quam recepit, et dicere potest, B *Omnia possum in eo qui me confortat. Nunc cujusvis manus pugnet contra me.* Qando autem anima est in cœlo, jam neque dolet, neque confidit, sed admiratur: quando enim gustat Deum per colloquium mutuum, miratur ipsum Deum ejusque magnitudinem neque potest cessare dicendo —— O magnus Deus! O admirabilis Deus!

deinde confirmare Apostolos,

215 Confirmasti deinde, Jesu mi, et stabilivisti in hoc colloquio Apostolos tuos, quia debebant esse columnæ Ecclesiæ, et sapientia tua exhortatus es eos. —— In passione tua dedisti eis exemplum, ad demonstrandum, quod servi tui et fideles amatores debent in patiendo prælucere exemplo; multi enim sciunt dicere et non facere. —— O beatum, felicem, et gloriosum, qui tui amore patitur, o Verbum! Plus est enim (si fas est dicere) pati pro tuo amore, quam possidere te: quia te possessum possumus perdere, sed quod patimur pro amore tui scribitur in libro vitæ et numquam amittitur. —— In resurrectione tua dedisti eis pacem: quia statim atque resuscitatus es, facta est pax inter creaturam ac Deum. —— In corde ubi est pax, est etiam Paradisus: quia tu ibi es. Ipsa autem pax refugit offendere quemquam, nec loquitur de proximo nisi quantum id facit ad tuum honorem. Cor pacificum C et humile semper respicit unionem. In hoc colloquio Ascensionis das ei solatium, promittens Spiritum sanctum, doces et monstras modum recipiendi ipsum, dicisque quod facturi sint res magnas pro nomine tuo; denique polliceris eis teipsum, dicens, quod cum eis es usque ad consummationem seculi: promissio profecto talis, qualem creatura nulla implere potest, cum hæc nihil suum habeat, nequidem seipsum. —— Res alias tu commodas nobis, sed teipsum donas. Potes a me auferre vitam meam, sed teipsum auferre mihi non potes: quia veritas es, et veraciter dixisti, quod velis semper esse mecum. —— O Verbum, o Sponse mi! quam parum cognosceris, amaris et possideris? Postquam sic fuerat sermocinata, et cum incredibili spiritus fervore omnes creaturas Deo pro more suo commendasset, rediit a raptu.

in cœlum ascendere,

216 Mirabile autem fuit, quod præcise pro tanto tempore sibi reddita est, quanto opus erat ad sumendum cibum Angelorum. Vix enim communicaverat, cum secedens ad contemplandam gloriam Verbi ascendentis in cœlum, vocata fuit ad videndum ejus gloriosum triumphum per hæc verba: Veni, columba mea, videre humanitatem Sponsi tui ascendentem ad dexteram Patris sui æterni. Ergo in spiritu rapta, vidit quod Jesus suus ascendebat ad D cœlum, in comitatu quasi infinito cohortium Angelicarum; cœpitque dicere; Sigillatim per choros quique suos accipiunt trophæa et insignia ipsius Verbi. —— Maria videt ad cœlum pertingere humanitatem ex se sumptam, formatam ex purissimo suo sanguine, et lacte suo nutritam —— Maria videt multitudinem Angelorum, pulchrumque ac numerosum comitatum sanctorum Patrum: quos inter eminet Joannes Baptista, quem ipsa fecit exultare in utero matris, laudata illo mediante. —— Multi prophetaverant de Verbo, sed non credo quod aliquis comprehenderit gloriam, quam captu humano subliminiorem possidet. —— O David, cur modo non renovas cantiones et prophetias? quod si eas reapse in cœlis renovas, quare eas nobis non facis innotescere? O Verbum, quare tecum non assumis Sponsas? Assume eas obsecro. Sicut autem Maria et Apostoli expectarunt Spiritum sanctum in cœnaculo, sic et ipsæ eum expectabunt: quia similiter concedetur eis, et ab eis non recedet.

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI

227 Post ejusmodi verba, agilitate maxima se E erexit in pedes: oculisque in cœlum sublatis, eodem tollens etiam brachia, videbatur illuc velle volare, et Sponsum in cœlos ascendentem imitari. Eodem momento temporis facies ejus sic splendere et tam plena majestatis videri cœpit, ut omnes se intuentes ad magnam excitaret devotionem: et deinde ostendens, quod videret Verbum incarnatum intrare in cœlum, læta atque hilaris tota dicebat, O Deus meus! o Jesu mi! Ergone vadis et discedis a nobis? O quantum ibi gaudium erit! Nos autem, o Maria, hic in terra manemus. O purissimi Angeli, accipite etiam nos; si enim ipse Dominus vester est, est et Sponsus noster. —— O Verbum æternum, o sapientia infinita! Quid tibi fecit creatura, pro qua fecisti tam multa, et nunc in cœlum scandis pro majori ejus gloria? Dic, inquam, quid fecit tibi, quod tantum eam ames? Quid ei donas, et quid vicissim exigis? Amas tantum, ut teipsum ei dones, qui es omnia, et extra quem nihil est: exigis ab ea omne ipsius velle et sapere, quia hoc tibi dando dat omne quod habet. —— O sapientia infinita! o bonitas summa! O amor! o amor! paucis cognite, paucioribus amate, paucissimis possesse. O amor incarnate, Verbum homo factum! o sapientia æterna! o ingratitudo nostra, omnis mali causa! O puritas parum nota et parum desiderata! —— O Sponse mi, o Sponse mi! F Nunc, quando cum tua humanitate in cœlo resides ad dexteram Patris, *cor mundum crea in me Deus, et Spiritum rectum innova in visceribus meis.* Post hæc verba rediit a raptu, seque exercitiis monasterii reddidit, interno gaudio tota impleta, cum admiratione cunctarum Monacharum.

ibique recipi

ad dexteram Patris.

218 Inter alios autem ejus raptus perquam notabilis fuit etiam is, quem est passa die XI Augusti anno MDLXXXVI, qui quatuor diebus et totidem continuis noctibus ipsi duravit, demptis duabus quotidie horis, quibus restituebatur sensui suo naturali, ad modicissimum cibum sumendum. In hoc cœpit dulciter coram Deo queri, quod eam vellet ita loqui ut ab aliis posset exaudiri, dicens, Ah Verbum amorosum! Dic obsecro, quare tam multa mihi secreto contulisti, et nunc vis ut manifestem? Deinde cum magno spiritus fervore, adeo ut aliquando videretur deficere præ dulcedine, O bene! inquiebat, quod ipse id facias: video enim quod ægre adduci possem ad talia manifestanda; tu autem nosti infirmitatem meam. —— Præterea hoc facis, ut facilius tibi credant quando loqueris in me. —— Præterea ut eis ostendas bonum suum. Posses quidem et alia via idem efficere, sed hæc tibi placuit. —— O Deus adeo grandis ut intelligi nequeas, et tu te subjicis alicui

C. XI An. 1586 rapta diebus quatuor,

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI. *a creaturis*

A alicui exiguæ creaturæ, Deus meus ? —— O quam varii sunt qui requirunt te ? et quam varia possent esse responsa, a te danda iisdem ? Vellem equidem pro omnibus veritatem respondere, sed de me ipsa dicere nequeo quod quæram veritatem, alioqui opera mea essent alia. —— O quam multis possent mutari nomina, qui non appellarentur veritas, sed vanitas ! —— O veritas infallibilis ! non potes tibi ipsi deesse : sed nec potes deesse animæ ad veritatem aspiranti, *quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum.* —— Tu, Verbum incarnatum, es sicuti cervus sitibundus : et talis etiam est creatura, quæ voluntatem tuam intelligit. —— O Deus ! qui non experitur, nec intelligere potest ; qui autem revera sitit, recurrit semper ad fontem, et miratur eos quos videt non sitire. Sed quomodo potest anima desistere a quærenda perfectione aliarum animarum, quas, ut sic loquar, plus quam seipsam amat?

sicut Christus eas desideranter quæsivit,

219 Qui comprehenderet, quanti sit anima vel unica, non miraretur, quod semper revertatur ad intelligendum et volendum operationem tuam. —— Tam anxiam sitim habuit Verbum incarnatum in B requirenda creatura sua, quia semper respiciebat ad causam quæ ipsum movit, ut veniret ipsam requisitum : illa autem fuit solus amor : neque transiit unquam vel minimum spatium ejus temporis, quo nobiscum in terra vixit, quin noctu diuque laboraverit pro creaturis ad se reducendis, perficiendoque opere suo. —— *Respice in faciem Christi tui.* Hic tuus respectus est instar solis, qui calefacit et fœcundat. Sic et anima, quam respicis, facit voluntatem tuam fructificare in corde suo : neque invenitur cor adeo gelidum, quod intima caritate tua non incalescat, quando aspicitur a divinis et sanctis oculis tuis. —— Gratum et grande, grande et gratum est opus tuum. —— Grandia et mirabilia opera sunt, quæ continentur in opere tuo, Deus meus. Juvant verba, et penetrat sanguis tuus, Jesu mi —— Deus bonitatis summæ, potentiæ incredibilis, sapientiæ ineffabilis ! Deus æternus, Salvator nostrorum cordium, substantia essentiæ tuæ. Ah ! dicito mihi, quantum amaveris creaturam creatam a te ? quantum ames ? et quantum amabis ? Tantum eam amasti, ut ei dederis esse, crearis, et recrearis. Qui vero seipsum amat, nescit se a Deo esse amatum : neque multum curat amari, qui non procedit cum Deo et creaturis in omni sinceritate absque ulla simulatione. —— Non curat a Deo redamari et C glorificari is, qui non acquiescit rebus omnibus ; non solum iis quas facit Deus, sed etiam iis quas videt fieri a creaturis, quamvis in eis esset tanta confusio quanta est in inferno : oportet enim omni rei acquiescere : sic anima reddit se aptam, ut ametur glorificeturque a Deo. ——

ei vehementer amavit,

deplorat humanam cæcitatem

220 *O bone Jesu!* Oculi nostri sunt cæci et offuscati, nec videmus lumen : et quomodo poterimus evadere tot laqueos ? Oportet oculum habere purum, ut quis non capiatur ; et esse fortem, ut non superetur. Itaque da lumen Deus meus. —— Cæcitas nostra nascitur ab humore, cadente supra pupillam oculi nostri : et hæc superfluitas humoris nascitur ab intimo quodam amore rerum terrenarum ; si tamen appellandus est amor, et non potius odium, quod nos privat amore. —— Talis etiam superfluitas est, vel a natura, vel a complacentia circa spirituales gustus, vel a sapientia scientiaque acquisita. —— Superfluitas naturæ non est aliud, quam appetitus et desiderium proprii commodi. — Superfluitas complacentiæ in gustibus spiritualibus, fit ex desiderio unionis gustusque in rebus ejusmodi, ibi sistendo : qui tale desiderium habet, non est perfectus, quia affigit se donis, non donatori. ——

ex triplici superfluitate natam,

Superfluitas sapientiæ et scientiæ humanæ aliorumque donorum acquisitorum, est maledicta illa vana gloria. Hi tres humores sunt instar pani crassi, incumbentis pupillæ oculari intellectus nostri, qui facit ut non cognoscamus Deum. —— Quare, nisi per ignem istum urentem, qui ardet in pectore divino, decoquantur humores illi, mediante humanitate Verbi ; numquam tolletur a cordibus nostris cæcitas ista, quæ omnibus creaturis est communis, et contra quam aliud nullum est remedium, quam caritas tua, Deus meus, et sanguis tuus, Jesu mi. In hoc raptu, præter ea quæ dicta sunt, multa alia locuta est Sancta, præsertim quam necessario debeant religiosi Ordines reformari, propterea quod multum desciverunt ab observantia religiosa. Eaque de causa, adhuc in raptu posita, dictavit plures Epistolas ad varios Ecclesiæ Prælatos, Dei spiritu plenas, quibus necessitatem istam magnam esse demonstrat. D

et optat Ordines religiosos reformari.

CAPUT VII.

A Sanctis Ignatio et Angelo instructa circa humilitatem et paupertatem, videt pœnas Purgatorii, ac fratris sui in eo detenti. E

Tertia Dominica Adventus anni MDXCIV, XVIII Decembris, rapta in ecstasin, vidit Sanctissimam Virginem, mediam inter S. Angelum Martyrem Carmelitam et B. Ignatium fundatorem Societatis Jesu ; intellexitque hos Sanctos ab illa delectos, ut cum ipsa tractarent de paupertate et humilitate. Quare ipsa in persona B. Ignatii cœpit de humilitate in hunc modum sermocinari. Ego Ignatius, electus sum a matre Sponsi tui, ut tecum agam de humilitate. Audi igitur verba mea —— Humilitas infundi debet, sicut oleum in lucernam, in novas plantas Religionis : et quemadmodum oleum totum vas occupat cui infunditur, sic humilitas et vera cognitio debent taliter occupare potentias animæ, ut sive ad dexteram sive ad sinistram se vertant, aliud non inveniant quam humilitatem et mansuetudinem. Et quemadmodum ellychnium nequit ardere absque oleo ; sic novellæ plantæ non dabunt in Religione splendorem sanctitatis et perfectionis, si non detur eis omni tempore notitia talis humilitatis, et si in ea non sint exercitatæ atque probatæ ; docendo eas quam necessaria sit veræ Religiosæ virtus ista, quæ aliud non est, quam continua cognitio sui ipsius, et perpetuum F gaudium in iis rebus quæ possunt inducere vilem æstimationem sui, usque dum novella planta habeat bene ordinatas omnes animæ suæ potentias. Sed curandum est, ut Novitia in humiliationibus, quæ nunc ad eum finem adhibentur, maneat firma ac stabilis, sæpe ei commemorando, quod ad hoc dumtaxat Habitum sumpserit. Ut autem nullam hic partem habeat dæmon, debet Novitiarum cultrix artificio quodam sancto uti ; ut scilicet volens deprimere judicium aut voluntatem earum, si quam in iis repugnantiam vel impatientiam notet, hanc quidem sciat severe castigare, et exaggerare culpam, quanvis in se nimimam ; interim tamen, dum oleum mortificationis infundit, paratum habeat ex alia parte balsamum suave, ostendens quantopere Deus hujusmodi actionibus glorificetur, quantosque fructus exinde percipiant ; ita ut inducantur in amorem ipsius humilitatis, et præter ipsam nil velint et ambiant. 221

221 c. XII An 1594

a S. Ignatio discit humilitatem

Novitiis instillandam,

222 Humilitas exterior debet apparere in omni verbo, gestu, et opere, et quemadmodum prohibentur in seculo verba blasphemiæ, sic vetari debent ea omnia in Religione, quæ non sapiunt humilitatem : gestus

sic ut exterius etiam appareat

A gestus item ei contrarii, sicut in seculo actiones honori et famæ repugnantes; opera denique facta absque humilitate, sicut Rex aliquis detestaretur quod filius suus assumeret habitum agazonis. In Superioribus autem ejusmodi debet esse humilitas, ut propter exempla de seipsis data, necesse non habeant actus humilitatis miscere reprehensionibus et adhortationibus suis. Unaquæque Sponsa, Religiosa inquam, talis esse debet, ut possit transplantari, valeantque Superiores transferre fructus magis dulces et pretiosos, modo in valles, modo in montes, nec desistant etiam minus æstimatos hac illacque traducere. Debent Sponsæ in ædificio spiritualis perfectionis esse sicut petræ, quæ adhibitæ fuerunt ad fabricam templi Salomonici, in quibus non est auditus ictus mallei. Quæcumque vero in ipsa adaptatione os aperuerint, deferantur ad fontem, ibique inebrientur actibus amoris et severitatis, ut nequeant ipsum amplius aperire, sed tamquam ebriæ infundantur suavi somno.——Iis qui tali humiliationi repugnarent, detur in manus Sponsus suus crucifixus, ostendendo quod hunc debeant imitari. Verum usque ad

B mortem remittendum numquam est istud humilitatis exercitium : et qui animarum curam gerit, non pigritetur ipsas in hac virtute exercere, quamdiu caro et ossa corpori uniuntur. Hæc est enim scala quædam tot graduum, ut numquam finiatur numerus graduum conscendendorum : et necesse est eosdem gradus identidem remetiri, multiplicando ipsos actus. Animæ, quæ ista humilitate carent, non possunt egredi extra seipsas : quia consurgunt in eis millenæ et millenæ passiones, multæque curiositates in quibus occupentur. Quemadmodum Verbum incarnatum fecit Apostolos fieri piscatores hominum, etiam Sponsas suas esse voluit prædatrices animarum. Atque hactenus satis te pavi humilitate, nunc te dimitto ut vadas accipere cibum paupertatis.

ejusque actus habendos pro scala ad cœlum.

223 Ita sermonem finivit S. Ignatius, quem excipiens ipsa, in persona S. Angeli sic fata est. Ego Angelus, gestans habitum genitricis Dei Mariæ, quæ est gloria mea et corona mea, dico Sponsis prælectis, quod Jesu Sponsa, ipsa scilicet paupertas, debeat esse earum nutrix, et quod novellis Sponsis debeant dari munera. Sicut enim Sponsæ terrestres tanto feliciores se reputant, quanto pluribus donis monilibusque abundant; ita perquam felix et perfecta Sponsa illa erit, cui ab aliis omnibus Sponsis dabuntur exempla paupertatis. Annulus ejus esse debet omnimoda expoliatio rerum cunctarum : sicut

a S. Angelo paupertatem

C autem annulus est rotundus, sic nihil ipsi remaneat, cui hæreat affixa, sed nuda nudum Christum sequatur. Qui regendam eam suscipit, curare debet ut nihil audiat, nihil videat, nihil amet nisi paupertatem : quæ autem eam non amaverit, irrideatur velut temulenta : ipsa enim paupertas debet esse thesaurus vester, cibus vester, et requies vestra. Sicut autem die quolibet cibum sumitis, sic numquam debet transire dies quo non agatur de paupertate cum Sponsis novellis, nunc eam laudando et magnificando, nunc ipsas exhortando animandoque ad illam amandam, nunc experiendo an revera jam ament. Curetur ut filii, id est opera earum, non nisi paupertate vestiantur. Hanc paupertatem debetis vehementer amare in victu, efficere ut splendeat in vestitu, magnificare et extollere in omni loco. Tantum debet amari, ut ipsa sumptio ciborum atque vestium, præ lacrymis amarescat, et paupertas non moriatur nisi cum Sponsa. Tantum amat Deus paupertatem; ut animæ eam possidenti non possit non dare seipsum et regnum suum. Anima possidens paupertatem, usurpat sibi coronam Martyrum. Hujusmodi autem præcepta infundi in animas debent per canalem aureum, id est, per pectus plenum caritate, in suavitate spiritus et harmonia verborum.

iisdem commendandam,

224 His duabus virtutibus tamquam balsamo conditæ debent esse animæ, quæ veniunt ad habitaculum Mariæ, ut possint conservare innocentiam, quam simul cum Habitu induerunt. Sicut autem ad imbuendum quidpiam balsamo propriis manibus utimur, sic non debemus rem unam dicere, et facere alteram. In harum duarum virtutum exercitio practicatur perfecta obedientia, quæ est primum nostrum votum. Animæ quæ possident humilitatem confundunt infernum, et potestatem habent gestandi in manibus caput Holofernis. Tales animas facit Verbum civitati suæ propugnacula. Qui amat humilitatem et paupertatem, non perdit verba dolendo de re quapiam. Qui possidet paupertatem, semper cogitat pauperem Christum; tantique facit corpus suum, quanti Rex æstimat telas aranearum. Hujusmodi animabus blandietur Maria; has eadem pectori suo adstringet, et lacte nutriet; quod si in finem usque perseverent, faciet ut possideant Verbum usque ad consummationem seculi. Verum hoc age, ut non solum amore virtutis hujus satieris, sed exercitio : numquam enim satiatur famelicus bene aptata mensa, si non adsit ciborum copia. Humilitas exerceri debet cum gravitate, et paupertas cum hilaritate. Post hæc in sua persona loquens, subjunxit : Væ nobis, nisi afficiamur humilitati et paupertati, quam Verbum prædicavit, exaltavit, et amavit : hoc enim est quod a nobis requiritur. Gratia, laus, et magnificentia tibi sit, Deus virtutum; qui dignatus es per Sanctos, Mariam, Ignatium, et Angelum, dare ancillæ tuæ notitiam hujus alti atque sublimis exercitii. Post hæc autem verba suaviter conticuit, ac denique a raptu regressa est.

D *EX ITAL. VINCEN. PUCCINI. et utriusque virtutis necessitatem,*

pro quo favore gratias agit Deo.

E

225 Quadam vice existens in Choro, ad orandum pro anima cujusdam sui fratris defuncti; die XIV Junii MDLXXXVII, vidit an mam ejus atrociter cruciatam in Purgatorio : quare plena compassionis, cœpit effuse plangere ac lamentari, ac deinde dixit, O miserum, sed et beatum te! o anima pœnosa et gloriosa! Graves sunt hæ pœnæ, et tamen tolerantur. O utinam aliquis eas comprehenderet!——Cum hic esses, nolebas auscultare me, nunc autem desideras vehementer ut audiam te——O miser! quid igitur a me velles? Et aliquamdiu quieta cœpit numerare usque ad centesimum septimum numerum, certoque indicavit peti ab anima fratris, ut totidem vicibus pro se communicaret; unde subjunxit, Id quod petis, possum tibi quotidie mane præstare.——Sed o quanto tempore opus erit ad ejusmodi debitum expungendum! Beatum tamen me, si eo venirem ubi nunc es, aut si creaturæ nullæ descenderent magis infra.——O Deus infinitæ bonitatis! magis amas creaturas, magisque desideras eas ad te adducere, quam ipsæ venire ad te.——Subleva, o juste ac misericors Deus, pœnam ejus, qui olim parvulus te quandoque laudavit. Respice, obsecro, bonitatem tuam, et utere misericordia erga eum.——O justissime Deus, si non fecit quidquid gratum erat tibi; non tamen contempsit eos qui exequuntur beneplacitum tuum. Verum est, quod operatus est aliquid contra te; non tamen ejusmodi opus laudavit.——Verum est, quod simul mecum non laudavit bonitatem tuam; cognoscebat tamen, conveniens esse ut laudareris. Perrexit deinde pro illa anima prolixe orare : et postquam dixisset Psalmos, *Laudate pueri Dominum, omnes gentes, Laudate pueri Dominum*, et, *Laudate Dominum de cœlis*, cum *Requiem*, rediit a raptu. Tum cœlesti ardore stimulata, confestim abiit ad Matrem Priorissam, atque ad ejus pedes prostrata, cum lacrymis copiosis dixit; O Mater, vere magnæ sunt pœnæ illæ, quas in Purgatorio patiuntur animæ : numquam sane tantas credidissem, nisi circa eas fuissem aliquantum illuminata.

C. XIII

An. 1597 videt animam fratris in Purgatorio

pro eaque suscipit 107 communicare,

F

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

A ta. Tum eam solata est Priorissa, cui ipsa acquievit.

solatium accipit ex secutura eas pœnas gloria,

226 Sed die sequenti, cum mentem in ejusmodi contemplatione defixam teneret; in eadem tam tenere affici cœpit, ut cum ceteris Sororibus omnibus occupata in opere monasterii, rapta sit in ecstasin; in qua ipsi denuo est ostensa atrocitas talium pœnarum. Quare cum lacrymis et suspiriis ad cœlum conversa, Non sufficit mihi, inquiebat, animus ad vivendum in terra, agendumque cum creaturis post hujusmodi visionem. Post quæ verba ostendit, dolorem suum nonnihil a Domino mitigari, ostensione illius gloriæ quæ pœnas istas secutura erat: unde aspectu læta hilarisque effecta respectu æternæ felicitatis, subjunxit: Nolo vos amplius vocare pœnas atroces, sed gloriosas, quandoquidem ducitis animas ad tam felicem gloriam. Cumque in hac contemplatione horam expendisset, rediit a raptu. Die vero sequenti, existens sub vesperam cum multis aliis Sanctimonialibus in horto, discessit inde: alienataque a sensibus, iterum vidit, sicut postea retulit, in Purgatorio animam fratris, cujus propter preces ejus abbreviatum erat tempus et pœna alleviata. Sed hoc non contenta, propter ardens desiderium salvandi animas, cœpit de novo affectuosas orationes porrigere Beatæ Virgini aliisque Sanctis, ut anima illa omnino absolveretur a tam gravi cruciatu, dixitque: O Deus! quantum deberemus orare pro miseris illis animabus, quæ vel jam expectant ut veniant ad te, vel periclitantur ne separentur abs te. Post hæc verba, visa est tota in admirationem trahi, propter id quod videbat, et ait: Totum circuuibo. Purgatorium scilicet, quod ei monstrari debebat; id quod non solum cognitum est ex actibus ejus, sed etiam ex iis quæ Sanctimonialibus retulit.

et tempore ad suas preces abbreviato.

B

Circuit in spiritu purgatorium,

227 Cœpit igitur, in raptu permanens, totum hortum in quo tunc erat circuire, qui sane magnus est; atque ita duas horas solidas transegit. Subsistebat autem aliquando, intenta considerandis particularibus pœnis cujusque vitii; complodebat manus, ex affectu commiserationis; impallescebat vultu; ambulabat corpore inclinato, propter molestiam quam hujusmodi visio adferebat; talia denique horroris signa faciebat, ut vel ipse ejus aspectus terrorem incuteret. Ut autem eorum quæ vidit, quæque dixit, devoto lectori specimen aliquod detur: cœpit primum mœsta voce sic exclamare, Compassio! Compassio! misericordia! Descende, o sanguis, et libera animas istas. O misellæ! Vos tantum patimini, et tamen estis contentæ ac lætæ. Tormenta omnia a sanctis Martyribus tolerata, horum respectu, sunt instar horti amœnissimi. Beatam me existimabo, si non descendero adhuc inferius. Videbat etiam quomodo cruciabantur Religiosi: unde cum aliquantum esset progressa, substitit, et grande suspirium emittens, dixit; O Deus bone! etiam Religiosi in his pœnis? Ah! Non tamen explicabat pœnam quam patiebantur, sed præ horrore ad passus fere singulos suspirabat. Vidit deinde pœnas ignorantibus inflictas, iisque qui in flore ætatis vita privantur; videbanturque ei respectu earum, quas tolerabant alii, perquam leves: quia igne duntaxat et glacie cruciabantur. Vidit insuper quod tales animæ habebant præsentem Angelum custodem, et ejus aspectu plurimum confortabantur: sicut econtrario multum affligebantur conspectu dæmoniorum.

C

ibique videt pœnas religiosorum.

ignorantium,

inter quos frater ejus.

228 Sub hæc autem requirens quo in loco esset anima fratris sui: Ubinam, inquiebat est anima illa, tantum mihi dilecta, tantumque conjuncta? Visa autem ea, dixit: O misella! tu tantum pateris, et tamen lætaris: tu ardes, et contenta es. Verum felix et beata es ex parte altera, quoniam istæ pœnæ conducturæ te sunt ad tam grandem et inenarrabilem gloriam. Beatam me, si non deberem pati amplius! Eia, remane istic, et absolve purgationem culparum tuarum. Posthæc aliquousque progressa, monstravit videre se pœnas multo majores, et dixit; O quam horrendus est locus iste, plenus dæmoniis terribilibus et deformibus, nec non cruciatibus intolerabilibus? Quinam obsecro sunt tam severe torti? acutissimis enim cultris transfiguntur de parte in partem, et deinde crudelissime conciduntur. Post raptum vero narravit, quod animæ istæ, quæ in cruciatu tam acerbo morabantur, erant animæ hypocritarum; subjungendo, quod qui propius ad infernum sunt, sicut isti, magis etiam participant de stridore dentium ibidem tolerando. Procedens ulterius, vidit magnam multitudinem animarum, gravi pondere oppressarum, ac veluti sub eo contritarum; intellexitque animas esse inobedientium atque impatientium. Erant antem visu mirabiles actiones ejus, interim dum ipsas intueretur. Modo enim inclinabat caput pene usque ad terram, nunc in illam partem figebat obtutum, nunc humeros præ compassione attrahebat. Semel etiam incredibili terrore consternata, cœpit e cœlo auxilium inclamare: deinde cum aliquantum silens adstitisset plena admirationis et stuporis, vidit pœnas mendacium: iisque visis atrocissimis, cœpit elata voce sic sermocinari. Etiam mendaces prope infernum consistunt, ac multum cruciantur: in os eis funditur liquefactum plumbum, simulque videntur ardere et tremere.

D

hypocritarum,

impatientium.

mendacium,

E

229 Vidit insuper torqueri eos qui ex humana fragilitate peccarant, et dixit: Heu me! Credebam quod vos, qui per fragilitatem peccavistis, essetis in loco ignorantium: quamvis autem respectu aliorum perparum patiamini, nihilominus estis in ardenti flamma. Conspiciens deinde avaros ait: Qui olim in terra non potuerunt satiari opibus, nunc tormentis satiantur: liquefiunt scilicet instar plumbi, nec tamen hic finitur eorum pœna: quia integritati priori redditi, dantur bestiis devorandi. Inde transiit ad impuros atque immundos, et hos vidit positos in loco supra modum fœtenti, ad eosque conversa, O immundi, inquit, ecce locum vestrum. Sed valde parum hic immorata, superbosque et ambitiosos respiciens, inquiebat. Ecce eos qui volebant in mundo ministrari et coronari, nunc autem in hac tam obscura nocte affliguntur. Deinde cogitationem reflexit ad ingratos, atrociter cruciatos; et Hunc, inquit, locum mereri mihi videor, Domine mi, quia ingratitudo siccat fontem pietatis: hic autem videbat animas, in profundissimo lacu quasi soluti plumbi submersas. Denique monstratæ sunt ei animæ eorum, qui nullo speciali vitio singularius tenebantur, sed in omnibus erant aliquatenus rei: et ideo videbat eos participare de pœnis omnium, sed minus intensis quam ii quorum propria ipsa vitia erant.

ex fragilitate lapsorum,

avarorum,

impudicorum,

superborum,

ingratorum,

F

230 Visis in hunc modum Purgatorii pœnis, ad tertiam noctis horam exivit de horto, et in raptu perseverans, rogavit Dominum, ne amplius sibi ostenderet tantas pœnas, quia ad eas ultra videndas deficiebat animus. Sermonem tamen cum Jesu suo prosequens, dixit: Dic obsecro, Domine, quare hujusmodi spectaculum mihi hoc vespere objecisti? cum numquam antea tantum luminis circa id habuerim, multo minus comprehenderim. An forte ut satisfaceres desiderio meo, cupiens scire ubinam maneret anima fratris mei? An vero ut majori cum fervore orem pro animabus istis? Imo, imo. Hæc est causa, et insuper ut melius cognoscant puritatem tuam, magisque oderim id quod tanto odio prosequebatur Sponsa tua Catharina, peccatum scilicet virtuti contrarium. Cumque denuo illi indicasset Jesus suus tempus, post quod volebat animam fratris ejus ad se vocare; dixit illa, Fiat id quando placuerit tibi, Domine. Ast o felicem te, frater dilecte!

denique intelligit fratrem cito liberandum,

A lecte! quia cito aderit liberatio tua: quamvis autem magnæ et ineffabiles sint pœnæ tuæ, non tamen sunt condignæ ad futuram inenarrabilem et incomprehensibilem gloriam, quæ tibi est præparata in cœlo. Post hæc intellexit quod magno auxilio animabus illis esset, pro earum refrigerio sumi sanctissimum Sacramentum Altaris, et interrogans Jesum, qua præcautione esset utendum ad evadendum pœnas tam atroces, dixit alta voce. Oportet in omnibus et per omnia seipsum exuere et induere te, Domine mi. Oportet ambulare cum pura et sincera intentione: et væ illis qui habent aliam quam tibi serviendi teque honorandi, o Jesu mi, vel salutem animæ suæ curandi.

et animas frequenti Communione juvari

231 Denique obtulit sanguinem Agni immaculati pro animabus Purgatorii, rediitque a raptu adeo fatigata, ut quamvis nollet, fuerit tamen a Sororibus ad quietem aliquam capiendam deducta. Constricta autem per obedientiam retulit, quod viderit pœnas illas comitata Angelo suo Custode, S. Catharina Senensi, et S. Augustino devotis suis: quia absque præsenti illorum auxilio ægre potuisset sustinere conspectum animarum, in Purgatorio cruciatarum. Fuerat autem dignum commiseratione spectaculum B videre gestus quos faciebat: quamvis interrogata a duabus Monachis, quibuscum sua conferebat, an reapse aliquid tolerasset ex iis pœnis: dixit, quod non aliter, quam quomodo patitur qui videt alium patientem. Dici autem non potest quanto cum spiritu et fervore referret talia, ut qui audirent propriis oculis omnia videre sibi viderentur; nec esset ulla quæ non commoveretur ad lacrymas, præ compassione; quæque non accenderetur, magis ad animas istas fundendis Deo precibus sublevandas.

præsentibus ad ista Angelo Custode et SS. Augustino ac Catharina Senensi.

Hactenus visum est operæ majoris, atque ad historiam plus conferentis esse, quæ inveniebamus Italice scripta, Latine reddere: ejusdem tamen spiritus et devotionis sunt exercitia, contemplationesque et actus, quinque aliis capitibus supra notatis contenta; sed brevitatis studio hic prætermissa. Quo studio etiam cogimur intactas dimittere quatuor alias Partes, post primarum duarum evulgationem contextas; maxime quia P. Virgilius Ceparius, in Vita post hanc danda, præcipua quædam puncta, secundum virtutes ipsius Sanctæ digesta, attigit, multis peculiaribus actionibus ea illustrans, adeoque ad formam historiæ convenientius procedens. Interim reliquarum in Puccini opere Partium C *Synopsim accipe.*

SYNOPSIS

Tertiæ, quartæ, quintæ et sextæ Partis,

Ex earum Procemiis et Capitum Indiculis collecta.

232 Magna devotio quam excitavit in populo Vita venerandæ Matris Sor. Mariæ Magdalenæ de Pazzis, mensibus abhinc aliquot ex prælo emissa in publicam lucem: et magna admiratio, quam unicuique attulerunt actiones illæ stupendæ, quas in ipsa operata est bonitas divina; nec non universalis plausus, quem ubique locorum, quo penetravit tantæ sanctitatis odor, extitisse cognovi; movit me ad tertiam, quartam, quintam et sextam Partem Vitæ illi adjungendam; eodem præsertim accedentibus stimulis, quos mihi subjecerunt personæ multæ religiosæ, Prælati, Nobiles, Toparchæ ac Principes: unde certum videor mihi sumere argumentum, divinæ voluntatis esse, ut gloria sua majori cum splendore appareat mundo per hanc dilectam Sponsam suam, veluti per lucidum speculum veræ sanctitatis. Ut autem devotus lector habebat notitiam aliquam hujus tertiæ Partis, ex prima ad memoriam reducendum ei est, quod Sor. Maria Magdalena anno MDLXXXV, dierum et noctium octo fere continuam ecstasim passa, modicissimis liberi temporis spatiis interjectis, percepit a Deo altissimas quasdam notitias: de quibus sic loquebatur, ut notari potuerint a Sanctimonialibus, ad ejusmodi effectum ipsi assidue assistentibus. Ex hinc, tamquam ex re mirabili formatum est Caput XIV et XV primæ Partis (*utrumque comprehensum Capite* IV *hujus nostræ distributionis*) sed quia sermocinationes ipsæ adeo prolixæ erant, ut impleverint grande unum volumen, omissæ ibidem sunt, ne filum historiæ nimis produceretur; et solum specimen quoddam earumdem est exhibitum, paucis comprehendendo substantiam facti. In hac igitur tertia Parte, tamquam opportuno magis loco, exponimus successum integrum istorum mirabilium raptuum, ut, qui rebus spiritualibus qua par est devotione afficiuntur, sapidius gustare valeant sublimes illos conceptus, quos eidem revelando suggessit Deus.

Quid auctorem moverit ad has partes compilandas,

D EX ITAL VINCEN. PUCCIN.

Tertia continet notitias acceptas in octiduano raptu,

233 In his autem relucebat pura atque mera Spiritus sancti operatio: quia præter alias consideratione admiratione dignas, imprimis mirabile erat et omnem naturæ ordinem transcendens, quod virguncula, sexu fragilis, neque studiis imbuta supra quam communiter Monachæ conveniat, sermocinari audiebatur de excelsissimis doctrinis, adeoque dilucide exponere subtilissima quæque Theologiæ capita, loquendo tam fundate, tamque conformibus Theologorum usui terminis utendo, ac si multos annos fuisset versata in scholis. Est autem difficile, ut qui rem oculis suis non vidit, concipere possit aut imaginando efformare sibi ideam eorum mirabilium, quæ accidebant. Sor. Mariæ Magdalenæ, quando adeo alte in ipsum Deum elevata ac veluti transformata, colloquiis ejus revelationibusque fruebatur. Solum ad aliqualem explicationem dici potest, quod sermonem formabat, modo in persona Patris Æterni, modo in persona Verbi, aut sui ipsius: itaque variabat gestum ac vocem, nunc ad majestatem, nunc ad submissionem eam componens, prout argumentum exigebat, ut conceptum ejus sublimitatemque cogitationum clare exprimeret. Quandoque sermoni suo interponebat spatium temporis (quod interjectu lineolarum placuit exprimere per typos) et tunc ostendebat ejusmodi notitias a se intime degustari: eratque sic immersa contemplationis suæ profundo, ut ejus corpus videretur spiritu destitutum, cum esset quandoque immobilis tota, cœlestibusque rebus quasi inseparabiliter affixa. F

sublimitate argumenti mirabiles, E

et modo quo explicabantur

234 *Argumenta singulorum raptuum sequens Titulorum indiculus collecta exhibet.*

Dies I. Ab æterno Patre præmonetur de sua futura probatione, in qua passura sit multas tentationes, et instruitur quomodo in iis se gerere debeat. Intelligit etiam causam adventus Spiritus sancti in terras.

Nox. I. Videt sub pulchra figura Spiritum sanctum in sublimitate gloriæ: prolixeque sermocinatur de operationibus ejus in anima, et quomodo hæc se disponere debeat ad ipsum digne recipiendum.

D. II. Loquitur cum pulcherrimis sensibus supra verba currentis Evangelii, *Si quis diligit me sermonem meum servabit. Pacem relinquo vobis etc.*; instituens super iis colloquia mirabilia cum Patre æterno, a quo eidem dantur multa monita circa suam probationem: ipsa vero postea habet multas pulchras visiones et intelligentias de Spiritu sancto.

N. II. Communicantur ei multæ intelligentiæ circa verba currentis Evangelii, *Lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem:* ubi

A ubi sublimiter ratiocinatur de Deo, qui summa lux est, et de tenebris diffusis in anima per peccatum. Deinde loquitur de amore, quem nobis ostendit Verbum incarnatum, et quomodo debeat amari proximus.

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

D. III. Habet pulcherrimas intelligentias de operationibus, quas facit Spiritus sanctus : et de veritate, quæ est ipse Deus, sub figura Maris magni.

N. III. Habet multas intelligentias super verba currentis Evangelii, *Amen, amen dico vobis; qui non intrat per ostium in ovile ovium, ille fur est et latro etc.*

D. IV. Loquitur mirabiliter de mediis efficacibus uniendi animam cum Deo. Communicantur deinde ei sublimes intelligentiæ, circa mirabiles operationes quas Deus facit in cœlo et in terra, sub figura duodecim canalium, per quos earum manifestatio derivatur.

N. IV. Habet intelligentiam et visionem mirabilem super verba currentis Evangelii, *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me traxerit eum etc.*

D. V. Nihil habuit particulariter notandum.

B N. V. Super verba currentis Evangelii, *Convocatis Jesus duodecim Apostolis etc.* habet pulcherrimas intelligentias. Postea sermocinatur de quinque gradibus gratitudinis, quam Deus ostendit creaturis et creatura ipsi Deo; deque amoribus quibusdam, quos animabus conferunt Angeli.

D. VI. De intelligentia quadam habita in ecstasi circa excellentiam Verbi incarnati, sub similitudinibus ventorum, arborum, et quorumdam insignium amorum, quos animæ Beatorum impetrant creaturis.

N. VI. Habet pulchram quamdam visionem, et simul mysterium ejus explicat, applicando ipsum Verbo incarnato.

D. VII. Mirabiliter comparat operationes Jesu Christi in cruce, cum iis quas exercuit in utero Matris, quasque operatur in sinu Patris.

N. VII. In intelligentiis, per raptum sibi communicatis, pulcherrime comparat opera quæ fecit Deus in Testamento antiquo et novo, cum operationibus animæ ad perfectionem deductæ.

D. VIII. Communicantur ei a Deo pulchræ intelligentiæ, de operibus quæ debet exercere anima, ut sit imitatrix Christi; applicando eas actionibus passionis, mortis, resurrectionis, et Ascensionis in C cœlum.

N. VIII. Sermocinatur in ecstasi mirabiliter juxta Evangelium currens de sanctissima Trinitate, cujus comparationem instituit cum anima ejusque potentiis; deinde de desponsatione spirituali, quam facit Deus cum anima justa.

Pars 4 continet doctrinas de moribus et perfectione Religiosa.

235 Quarta pars continet intelligentias et sensus spirituales, quos Deus in ecstasi communicavit dilectæ suæ Sponsæ, quique a Sanctimonialibus fuerunt fideliter notati et collecti, interim dum illa, Deo id permittente, loquebatur clara et intelligibili voce. Quamvis autem sermones illi ecstatici comprehendant diversas materias, nec sequantur ordinem temporum hactenus observatum, utpote temporibus variis prolati; visum est tamen eos in hac parte colligere, quia omnes spectant ad spiritualem informationem morum statusque religiosi. Cum autem eorum argumentum non sit adeo sublime et elevatum, habent majorem dulcedinem affectus et facilitatem intellectus. Per hujus autem Partis deductionem elucescit maximus zelus, quo bona hæc Mater afficiebatur erga statum religiosum, loquens de eo cum magno fervore spiritus, suggerensque subtilia atque utilia documenta ad conservationem religiosæ observantiæ. Elucescit etiam magnus ejusdem zelus erga salutem proximi, magnaque perfectio sancti- D tatis, tamquam in speculo exhibens omnes eas virtutes, quæ gemmarum fulgentium instar ornant animam puram et candidam, eamdemque Sponsam Jesu Christi.

236 *Tituli Capitum sunt hi.*

CAPUT I. Pulcherrime explicat hæc verba, *Ego sum Pastor bonus etc.* et officia boni Pastoris applicat operationibus, quas facit Deus cum animabus electis.

II. Ex his verbis Prophetæ, *Confessio et pulchritudo in conspectu ejus*, elicit devota documenta, qualiter homines debeant confiteri Deum, et quomodo id faciant Spiritus beati. Deinde quot modis animæ se possint reddere formosas in conspectu divino : denique pulchras intelligentias habet super hæc verba, *Vado parare vobis locum.*

III. Pulchre declarat verba Evangelii, *Simile est regnum cælorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo.* Postea videt Jesum cum latere aperto : quo animæ, velut cervi sitibundi ad fontem, bibituræ accurrunt.

IV. Intelligit, quod verbum Christi ultimum in cruce, *Consummatum est*, possit vere dici de anima E quæ recepit sanctissimum Sacramentum Altaris : insuper pulchre explicat hunc locum, *Visitasti terram et inebriasti eam.*

V. Pie discurrit supra hæc verba Canticorum, *Introduxit me Rex in cellam vinariam;* pulcherrime declarans, quomodo per tres gradus trium virtutum possit anima adscendere ad cavernam amorosi lateris Jesu Christi.

VI Videt S. Didacum Ordinis S. Francisci, devotum suum, ornatum particulari gloria in Paradiso, propter constantem observantiam votorum religiosorum, aliasque peculiares virtutes in quibus resplenduit; ad ejusque imitationem accenditur desiderio ardenti.

VII. Intelligit reciprocam complacentiam Dei in anima, et animæ in Deo.

VIII. Agit de complacentia, quam habet Deus in unione cum anima justa, propter hujus similitudinem cum eo.

IX Devote comparat sanctos Innocentes cum bonis Religiosis, quoad puritatem et martyrium.

X. Explicat tres particulares virtutes S. Joannis Evangelistæ, scilicet puritatem, humilitatem et amorem, docens quomodo debeant esse in Religiosis.

XI. Intelligit puritatem animæ, ex comparatione F cum fluvio ejusque effectibus.

XII. Colloquitur cum Patre æterno, qui ei ostendit malitiam hominum. Agit deinde de suavi osculo, quod Sponsus cœlestis diversis modis dat animabus : circa quas ostendit diversos excessus affectuosi amoris.

XIII. Videt in ecstasi, per pulchras similitudines, status Religiosos : eorumque mysteria multa particularia explicat.

XIV. Dantur ei intelligendæ petitiones quinque, quæ fieri debent Deo ad conservandam veram observantiam in Religionibus.

XV. In ecstasi loquitur de laude S. Agnetis, multa ejus dicta mirabiliter explicans.

XVI. Proponit media aliquot ad digne recipiendum Spiritum sanctum in ejus festo.

XVII. Exprimit affectuosos sensus cum pueruło Jesu, Maria infantula, et Christo crucifixo.

XVIII. Videt aliquot figuras cœlestes, unde elicit varias notitias documenta spiritualia.

XIX. De superbia aliisque vitiis capitalibus cum magna detestatione ratiocinatur, ostenditque virtutes eis directæ oppositas. Agit deinde de defectibus, qui præcipue committuntur a Religiosis, eorumque remediis.

A xx. Videt in ecstasi Sponsum suum Jesum, spinis coronatum : interim intelligit quod Dei spiritus velit deserere creaturas, et ipsa ferventer orat primo Spiritum sanctum, deinde Patrem æternum, ut ipsarum misereantur.

xxi. Devote sermocinatur de puritate et simplicitate, quam in anima Religiosa desiderat Sponsus, et de mediis acquirendi duas istas virtutes.

xxii. Intelligit in ecstasi, quod in Religionibus particulariter debeant observari novem regulæ, ad obtinendum a Deo novem gratias singulares, et cognoscit virtutes aliquas, quæ maxime requiruntur in statu Religioso.

xxiii. Offert divinæ Majestati sanguinem effusum a Verbo incarnato pro omni statu hominum, exindeque videt multas animas cœlitus illuminatas converti ad Deum : sed a dæmone variis tentationibus vehementer agitatur. Videt denique beatam Virginem aspectu pulcherrimo, et cum dulci affectu multa ex illa discit.

xxiv Affectuose orat Jesum, ut in cordibus Sponsarum suarum sculpat amabilissimum nomen suum.

xxv Ex mysterio sanctissimi Sacramenti Altaris elicit cogitationes devotas. Postea videt quomodo B Verbum incarnatum requiescat in anima et in Ecclesia.

xxvi. Comparat incarnationem Verbi cum ejus passione, et de utroque argumento pulchrum sermonem instituit.

xxvii. Sermocinatur de cœlesti plausu Beatorum ante thronum Dei ; deinde de votis religiosis, quæ tamquam viæ securæ deducunt animam ad Majestatem divinam. Intelligit ordinationem admirabilem quam facit divinus amor in desponsatione animæ, sub figura ædificii spiritualis. Denique videt pulchritudinem Sponsi cœlestis, ad quem evibrat amorosos affectus.

xxviii. Intelligit quod latus Verbi sit veluti fons aquæ et sanguinis, ex quo anima se potest purificare et ornare.

xxix. In visione quam habet de Beata Virgine, conspicit eam sub figura dulcis liquoris, conclusi in puro vase amoris divini ; de quo mirabilia mysteria intelligit, nosque docet, quæ media adhiberi et quæ impedimenta debeant removeri ad eum acquirendum.

xxx. Monita et documenta spiritualia, quæ dabat ad consequendam perfectionem religiosam. Alias C enumerat sex virtutes ad eamdem necessarias.

xxxi. Ad exercendam gratitudinem pro beneficiis, quæ quotidie largitur divina Majestas, duos modos tradit, vere pulchros et notabiles.

xxxii. Intelligentiæ ejus et affectuosæ exclamationes circa Religiosos, et specialiter circa observantiam voti paupertatis.

xxxiii. Documenta discipulis data circa perfectionem status Religiosi.

xxxiv. Sub forma prælii videt colluctationem humilitatis cum vana gloria ; caritatis cum amore proprio ; amoris Dei et proximi cum amore vitioso : et videt virtutes sanctas manere victrices vitiorum, per efficaces rationes, tamquam per incussos ictus.

Pars 5 habet raptus trium noctium.

237 Quintæ partis argumentum ut capias, Lector, Sciendum est, quod Sor. Maria Magdalena fuit aliquando vocata per Deum ad ecstaticas contemplationes, in quibus cognovit, quod divinæ Majestati placeret ipsam, tribus consequentibus noctibus, sigillatim probari a totidem Personis sanctissimæ Trinitatis. Prima igitur nocte fuit probata a Spiritu sancto, permittente, ut a nequam spiritu oppugnaretur variis tentationibus et illusionibus diabolicis : sed bona Mater in hisce tentationibus servavit animum semper invictum et constantem, adeo ut meruerit remunerari dulcissimis præmiis spiritualibus. D

quibus fuit probata a Spiritu sancto,

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

Siquidem sublevata fuit a Spiritu sancto ad intelligendas mirabiles communicationes intuendaque objecta divina : unde cœlestibus splendoribus tam sublimiter illustrata, totam istam noctem consumpsit in cogitationibus ecstaticis et mirabilibus discursibus de operationibus Spiritus sancti, quæ adjuverunt opera Verbi incarnati, facta dum inter nos mortales viveret mortalis adhuc homo Deus. Secunda nocte placuit Verbo divino, secundæ in sanctissima Trinitate Personæ, experiri illam in abjectione et annihilatione sui ipsius. Itaque ab ipso principio raptus hujus fecit actus profundissimæ humiliationis : et humillimis verbis patefaciendo quam demisse sentiret de se ipsa, declarabat se esse umbram puram, imo nihilum merum in conspectu Sponsi sui Verbi : ideoque ab hoc ipso fuit elevata ad cognitiones vere cœlestes, communicatique eidem sunt altissimi conceptus de proprietatibus ipsius Verbi divini, quas mirabiliter nocte ista explicuit sermonibus suis. Denique nocte ultima fuit probata a Patre æterno in dimissione suæ voluntatis : et propterea abstracta a sensibus, cum affectu devotionis et spiritus incredibilis, ostendebat quod totam se resignaret conformaretque voluntati Patris æterni. Postea E sublevata fuit ad cœlestes intelligentias, cœpitque cum Patre æterno sermocinari in forma dialogi, nunc in hujus, nunc in sua ipsius persona loquendo et interea explicando doctrinas mirabiles et conceptus, quos dici nequeat, alia quam Spiritus sancti opera, per divinam communicationem fuisse dictatos.

a Verbo,

et a Patre æterno

Ejus verba quo modo tunc descripta.

238 Hæ autem probationes et ratiocinationes, explicatæ a devota Matre spatio trium noctium, argumentum sunt hujus quintæ Partis ; sunt autem, sicuti supra indicatum est (interim dum ipsa in ecstasi posita nihil eorum, quæ circa se ab aliis agebantur, sciret vel perciperet) diligentissime descriptæ ipsismet piæ Matris verbis, a Sororibus ad hoc intentis semperque ei præsentibus : quod si aliquando, propter vehementiam et celeritatem sermonis, una sola nequiret scribendo cuncta et singula assequi, supplebat alia eodem tempore, et sic id in quo deficiebat una reparabat altera. Adeo ut labore constanti Matrum monasterii, ex variis scripturis compilati insimul fuerint discursus devoti Sor. Mariæ Magdalenæ. Ipsæ autem ad hoc stimulabantur per obedientiam Confessariorum suorum, solicitorum ne perirent tam nobiles intelligentiæ, et tam F sublimium doctrinarum opes, quas permittebat suprema Majestas per suam dilectam famulam revelari.

Pars 6 continet reliqua documenta,

239 Sextæ Partis argumentum aliud non est, quam reliquiæ earum intelligentiarum, quæ visæ fuerunt opportunius inserendæ his additamentis ad Vitam Sor. Mariæ Magdalenæ. Circa quas et modum quo sunt exceptæ, descriptæ, collectæ, revocanda in memoriam sunt, quæ jam ante Partes priores monuimus ; atque hic solum addendum occurrit, quod nonnumquam tanta erat Spiritus in ea loquentis vehementia, ut quantumcumque agiles ad scribendum, et ad mutuos defectus supplendos intentæ Sorores, cogerentur multa prætermittere ad rei substantiam pertinentia. Inde contigit in prædictis scripturis relinqui materias aliquas sic interruptas, ut ex iis aliquis contextus ordinatus formari nequiverit : de quibus proinde nihil potuit ad prælum dari. Sciendum est insuper, prætermissas esse scripturas quasdam, per modum epistolarum dictatas a sancta Matre in ecstasim rapta, secundum lumen quod Spiritus sanctus eidem tunc communicabat : directæ sunt autem ad præcipuos aliquot Prælatos Ecclesiæ et personas religiosas : quæ etiam ipsæ in unum

cur omissa aliqua,

sicut et epistolæ ejus.

A unum volumen diligenter collectæ a Sanctimonialibus. et penes eas asservatæ, fortassis aliquando in lucem dabuntur, si quidem id Deo placitum fuerit.

EX ITAL. VINCEN. PUCCINI.

340 *Nunc Titulos accipe.*

Caput i. Contemplatur Sor. Maria Magdalena totam Vitam Jesu Christi, et ex singulis actionibus ejus deducit mirabiles sensus.

ii. Intelligit a Jesu benedicto, quod velit ei indulgere participationem totius sacratissimæ passionis : quam consequenter meditando exprimit pulchros atque devotos sensus, et in omni mysterio graves dolores sustinet.

iii. Dantur ei a Patre æterno monita quædam, in ordine ad recipiendum apparatius et dignius sanctissimum Sacramentum cum quo deinde pie colloquens, intelligit operationes Verbi incarnati post suam glorificationem in sinu Patris ; et quomodo primum descenderit ad Limbum, pro liberandis inde animabus sanctorum Patrum antiquorum.

Quomodo prædicta omnia rite fuerint approbata,

241 *Porro ad certiorem fidem prædictorum omnium faciendam, Auctor non tantum curavit omnia denuo authenticanda testimonio Sanctimonialium, rebus singulis* B *cum gerebantur præsentium coram prænominato* Petro Nicolai. Vicario Generali Florentino, *idem iterum confirmante per suæ manus subscriptionem die* vi *Aprilis* mdcx ; *sed obtinuit etiam ad eadem typis vulganda Archiepiscopalem facultatem sigillatim pro singulis quatuor ultimis Partibus, paulo aliter expressam quam factum fuerat in duabus primis. Nam ad has requisitus solum fuerat consensus Reverendissimi Vicarii prænominati, et* R. P. Fr. Alexandri Ferrini Florentini, Vicarii Generalis sacræ Inquisitionis; *quorum prior commiserat operis revidendi curam* adm. Rev. Domino Francisco Bonciano Archidiacono Florentino; *posterior sententiam petiit* P. Emmanueiis Ximenez Societatis Jesu. *tamquam* Consultoris sacri Officii : *et ex horum approbatione uterque anno* mdcviii *mense Januario expediverat licentiam imprimendi. Pro quatuor autem Partibus ultimis recursum est immediate ad ipsum* Archiepiscopum, Alexandrum de Medices, *qui recognitionem tertiæ, quintæque, ac sextæ Partis commisit* P. Claudio Seripando Societatis Jesu; *quartæ vero, prædicto* P. Emmanueli Ximenez. *Ad eumdem effectum nomine sacri Officii, pro omnibus quatuor Partibus, per* adm. Rev. P. Fr. Cornelium Florentinum Inquisitorem, *deputatus est* P. Ignatius del Nente Dominicanus, Lector Theologiæ ad S. Marcum ; *qui* C *testatus fuit,* opus esse purissimum ac vere ecstaticum, unde lector discat cognoscere veritatem et amplecti virtutem.

ac nominatim a P. Claudio Seripando S.J.

242 *Prænominatus porro* P. Claudius Seripandus, *scripsit paulo prolixius ante Partem* iii, die viii Martii anno mdcix, *in hæc verba,* inveni eam cumulatum altissimis doctrinis, et admirabilibus divinarum rerum intelligentiis ; ut aliud dicere nequeam, quam. Digitus Dei hic est. Est enim opus Spiritus sancti, qui animabus perpurgatis ita sese communicat, ut momento temporis discant, quod annis multis non potuisset comprehendi in scholis. Itaque imprimendum librum censeo, maxime, quia adjunguntur declarationes aliquæ de modo loquendi benedictæ istius animæ. per quas ejus altissimi conceptus et lumina melius intelligantur a personis minus eruditis, lecturis eumdem librum. *Quintæ denique Sextæque Partis approbationem,* xvi Septembris anni mdcx, *sic scripsit idem P. Seripandus.* Inveni tam plenas doctrina, non solum sublimi, sed etiam utili animabus, desiderantibus et sitientibus amorem divinum. ut (quemadmodum dixi ante aliam Partem, jussu Illustrissimæ suæ Dominationis alias a me recognitam) agnoscam in rebus omnibus, ad hanc Sanctam animam pertinentibus, speciales favores ac lumina Spiritus sancti ; cui placuit ipsi infundere thesauros gratiæ suæ, eamque participem facere illius lucis, D qua instructi piscatores, ignorantes ac rudes, facti sunt magistri totius mundi.

OPERA
S. MARIÆ MAGD. DE PAZZIS
Præfatio Collectoris.

243 *Etsi ipsa scripserit nihil,*

Miraberis, Lector, titulum Libri quia numquam audiveris, nostram B. Mariam Magdalenam de Pazzis. licet theatrum ipsa fuerit stupendorum Dei operum. librum vel tractatus aliquos spirituales composuisse : sed mirari desines, cum intellexeris consilium meum, teque de nonnullis præmonuero, uti facere aggredior. Fuit a D. Vincentio Puccini, Gubernatore et Confessario Venerabilis monasterii S. Mariæ Angelorum Florentiæ, in quo vixit et obiit nostra Beata, non solum Vita ipsius diligentissime scripta; sed etiam a pluribus Sanctimonialibus, eodem jubente, minutissime notatum, quidquid eidem Beatæ contigit circa raptus et ecstases ; quæ, præterquam quod innumeræ propemodum extiterint, fuerunt etiam maxime admirabiles ac inauditæ : continent- E que doctrinas, perquam sublimes et copiosas, unde longissimis Tractatibus scribendis haberi materia possit. Verum, cum eæ sic scripto exciperentur, quomodo indies occurrebant, mansit materies omnis indivisa indigestaque : cum justo dolore personarum devotarum, quæ gratum haberent ipsas illas doctrinas insimul junctas coordinatasque reperire, ad hauriendum inde commodius fructum, quem tanta earumdem sublimitas profunditasque pollicentur.

ex ejus tamen ore accepta sunt,

244 Hunc ego laborem, non exiguum sane, mihi sumpsi, rescissa omni historica narratione, colligendo ea sola, quæ intellectum instruunt, atque in partes quinque distribuendo. In Prima collocavi sublimes ac devotissimas contemplationes, quas habuit Sancta circa mysteria fidei nostræ; in Secunda, doctrinas morales supra virtutes varias, præsertim statum religiosum concernentes; in Tertia, diversos ac plurimos ejus sensus ad aliqua Evangeliorum ac Scripturarum loca, apta moribus dirigendis ; in Quarta, plures altissimasque considerationes, circa Divinas Perfectiones; in Quinta, velut pretiosa cœlestis doctrinæ fragmenta colligam, devotissimas quasdam ejusdem Beatæ Exclamationes. Sacrilegum autem existimavi verbum vel unicum de meo adjungere : quidquid enim hoc in libro leges, sumptum est ex F grandi volumine, quod scripsit Puccinus prædictus ; et in margine accurate notantur loca, unde eorum quodlibet acceptum fuit. Sed nec idioma alteravi uspiam, nisi in paucis quibusdam vocabulis, ita Florentinæ civitati propriis, ut alibi facile intelligenda non sint : quæ tamen pauca et rarissima sunt.

quæ hic colliguntur,

divisa in 5 partes,

245 Quamquam autem talem instituerim dictorum doctrinarumque Beatæ partitionem, non tamen potui sic dividere materias, quin aliquando (licet haud frequenter) mixtim procedant : ita v. g. inter contemplationes divinarum perfectionum continget inveniri documenta moralia, et inter hæc notitias quasdam sublimiore Divinitatis : sed hæc uti ab ipsa Beata fuerunt gratiose sic dicta factaque, ita non poterunt displicere. Denique ut meus tibi labor gratior accidat, magisque reverearis doctrinam ; scito nihil in hoc libro contineri nisi quod Beata dixit, rapta in Deum atque extra usum sensuum posita, omnia proinde cœlestis esse doctrinæ : quin etiam sæpe per os Sanctæ loqui ipsum Deum in propria persona. Magna igitur cum humilitate cordis ad legendum te præpara (hanc enim dispositionem doctrina cœlestis, ut intelligatur, requirit) neque metiri velis divinæ altitudinem sapientiæ : et eminentiam bonitatis, cum abjectione humana. Nam leges

verbis iisdem, quibus prolata sunt,

inter divinas ejus ecstases ;

A leges profundissimas res, et miraberis quomodo a virgine ætatis non magnæ (siquidem in flore juventutis obiit) tanta sublimitas divinæ scientiæ intelligi potuerit, et referri verbis. Verum ubi Spiritus sanctus magister est, nulla tam excelsa est doctrina, quæ non facile comprehendatur.

quarum tamen auctoritas, ut privata est,

246 *Hactenus Laurentius Maria Brancaccius, operis Collector, Lectorem instruens. Hunc tamen ne monitum ultimum offenderet, præmuniendum ille censuit Monitiuncula nova, altera in pagina aliisque typis sic subjecta* : Insuper monendus mihi, Lector, es, hoc in libro ceteris Beatæ revelationibus paucas aliquas insertas reperiri, quæ tangant argumenta in scholis Theologicis solita controverti, adeoque adversentur nonnullorum Doctorum opinionibus, sicuti ab aliis haud minus celebribus approbantur. Nihil hoc te offendat : revelationes enim particulares, quales hoc in libro continentur, sicuti rem revelatam non trahunt ultra limites atque confinia probabilitatis, nec aliam ipsis certitudinem conferunt quam est probabilium opinionum; ita nec contrariis opinionibus suam probabilitatem tollunt, aut ipsis quidquam præjudicant. Hic communis Theologorum est sensus.

ita non officit contrariæ probabili sententiæ :

B Securus ergo lege, fructum cape, et vive feliciter. *Fuit autem ipse Brancaccius sacræ Theologiæ Magister, proinde hæc ejus Admonitio, communi Theologorum innixa sensui, vehementer favet conclusioni, in favorem historicorum, contra quosdam plus æquo iis severos, per subsequens Parergon formandæ, cum res Theologicæ tanto altioris ordinis quam historicæ sint, et a minori ad majus validum semper ducatur argumentum. Quia porro hic placet, collectis in unum libri titulis, operis Synopsim eam subjungere, quæ adjunctas sibi alio charactere habeat locorum singulorum citationes; in iisque video non solum* Partes, *in quas dividitur opus Puccini, sed subinde etiam* Libros *notari; addere hic velim, utramque vocem idem denotare Brancaccio, quem, in hoc sibi ipsi (nescio qua de causa) difformem, præsumo corrigere, et ubique* P, *id est* Partem *scribere. Huic litteræ alibi quidem jungetur littera* C, *notatura* Caput ; *quando autem citanda Pars 3, aut 5 erit, usurpabo litteras* d *et* n, *quia partes illæ non in* Capita, *sed in* Dies Noctesque *dividuntur, sicut videre est num. 334.*

sunt autem omnia ex opere Puccini notatis in margine locis.

SYNOPSIS OPERUM.

C PARS I. De Contemplationibus, super mysteriis principalibus nostræ fidei, et de vita, passione, resurrectione Christi, adventu Spiritus sancti, etc.

CAP. I. Comparat opera creationis operationibus Animæ; eaque mystice exponens, elicit varia puncta et gradus perfectionis. *Majoris vitæ Parte* 3, *nocte* 7.

II. Prosequitur eamdem materiam, tractando in particulari de creatione hominis, aliisque operibus veteris Testamenti, quæ applicat modo ei quo utitur Deus in Animabus ad perfectionem adducendis. *Ibid.*

III. Applicat operationes Verbi incarnati, ab ipsa Incarnatione usque ad Passionem, ei quod Deus operatur in Anima. *Ibid.*

IV. De operationibus Verbi incarnati a Passione usque ad Ascensionem; quas mystice exponens, docet quomodo eas imitari debeamus : ubi etiam demonstrat, Animam esse epitomen operum divinorum. *P.* 3. *d.* 8.

V. De unitate Essentiæ et Trinitatis divinarum Personarum, utrumque applicando mystice Animabus. *Ibid.*

VI. Prosequitur eamdem materiam, altissime applicando Animæ ejusque potentiis mirabilia sanctissimæ et individuæ Trinitatis atque operationum ejus. *P.* 3 *n.* 8. D

VII. Postquam sublimiter ratiocinata est de pretio Veritatis, tractat hæc verba Christi, *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra*, applicando ea Animæ; atque concludit in desponsatione, quam facit Christus cum Animabus; deque renovatione Votorum, quam laudat velut utilissimam ad perfectionem. *Ibid.*

VIII. Incipit contemplari mysteria totius vitæ Christi, eliciendo aliqua documenta moralia perquam utilia ad perfectionem, ab Incarnatione usque ad fugam in Ægyptum. *P.* 6 *c.* 1.

IX. A Fuga usque ad Baptismum. *Ibid.*

X. A Baptismo usque ad Missionem Discipulorum. *Ibid.*

XI. De institutione sanctiss. Sacramenti. *Ibid.*

XII. De vale dicto sanctissimæ Matri. *P.* 6 *c.* 2.

XIII. De verbis Christi ad Patrem, ante initium Passionis, *Clarifica me Pater etc.* ubi intelligit altissima mysteria et devotissime contemplatur. *Ibid.*

XIV. De oratione in horto. *Ibid.*

XV. De captivitate Salvatoris, et præsentatione ad varia tribunalia. *P.* 6, *c.* 1 *et* 2.

XVI. De flagellatione Christi. *Ibid.* E

XVII. De spinea corona. *P.* 6, *c.* 1 *et P.* 2 *c.* 7.

XVIII. De reliqua passione. *P.* 6, *c.* 2.

XIX. De Christi refixione et sepultura loquitur in persona Virginis. *P.* 2, *c.* 8.

XX. De resurrectione Salvatoris. *Ibid.*

XXI. Instruitur a Patre æterno, de eo quod egit Christi anima separata a corpore, et de virtute sanguinis Dominici. *P.* 6, *c.* 3.

XXII. Pulchri, devoti, et altissimi sensus, quos inveniebat. *Ibid.*

XXIII. Prosequitur eamdem materiam, facitque eam Pater æternus intelligere operationes admirandas Verbi, post mundi redemptionem. *Ibid.*

XXIV. Prosequitur ad ipsum, simulque a Patre æterno indicantur ei varii ac mirabiles Verbi et Patris respectus ad invicem; tractat autem ipsa sublimiter de puritate divina. *Ibid.*

XXV. Quomodo Verbum divinum denuo univerit animæ sanctissimam carnem, et Limbum visitaverit. *Ibid.*

XXVI. De ascensione Salvatoris. *P.* 2, *c.* 10.

XXVII. De causis adventus Spiritus sancti, mirandisque ejus effectibus. *P.* 3, *d.* 1 *et n.* 1.

XXVIII. Continuatur eadem materia, eodem sublimissimo stylo. *Ibid.* F

XXIX. De mirabilibus operationibus Spirit ussancti in Animabus, quibus sese infundit. *P.* 3, *d.* 3.

XXX. Instruitur Beata ab ipso æterno Verbo, de iis quæ impediunt effectus Spiritus sancti : tractat etiam de eo quod divinus hic Spiritus operatur in variis Animabus. *P.* 3, *n.* 1.

XXXI. Format devotissimum parallelum inter ventrem purissimæ Virginis atque Crucem : et ostendit, quomodo Virgo exhibuerit Verbo incarnato amorosa obsequia, opposita injuriis ac pœnis quas tulit in sua Passione. *P.* 4, *c.* 26.

XXXII. Considerationes de Assumptione sanctissimæ Virginis, directæ ad morum reformationem. *P.* 2, *c.* 14.

XXXIII. Appendix ad meditationes et contemplationes de mysteriis vitæ Christi, mystice explicatis ad morum correctionem, ab Incarnatione usque ad lotionem pedum. *P.* 5. *n.* 1.

XXXIV. A lotione Pedum usque ad finem......

PARS II. Doctrinæ morales circa perfectionem religiosam.

CAP. I. Quomodo Verbum incarnatum sit speculum ejus quod imitari debemus. *P.* 4, *c.* 18.

A II. Quomodo idem sit liber diversarum cogitationum : fitque pulchra comparatio inter Cœlum et Religionem. *Ibid.*

III. Videt Religionem in forma pulcherrimæ Virginis, unde docet quid agere debeat Religiosus, primo loquens in persona ipsius Religionis, deinde in propria. *P.* 2, *c.* 15.

IV. Novem regulæ a Religiosis observandæ. *P.*4, *c.* 22.

V. De quibusdam virtutibus Religioso necessariis, puta simplicitate, obedientia, caritate; nec recipiendum quempiam nisi vero spiritu Religionis adductum; unde facit digressionem ad latus Christi. *P.* 4, *c.* 23.

VI. Qualiter per observationem trium Votorum eatur in cœlum, et quantum ii, qui obligantur per ejusmodi vias ambulare, infeliciter devient. Describit mysticam fabricam et convivium divini Amoris, quod exhibetur Animabus Christo desponsis. *P.* 4, *c.* 23.

VII. De regulis ad acquirendam perfectionem, et duobus modis monstrandæ Deo gratitudinis pro receptis beneficiis. Agit etiam de aliquibus modis multum proficiendi in obedientia, et de gratiis quæ per
B hanc obtinentur a Deo. *P.* 4, *c.* 30.

VIII. Alia documenta ad Vota Religiosorum spectantia, et doctrinam maximi momenti complectentia. *P.* 4, *c.* 31.

IX. Alia circa perfectionem religiosam valde notabilia, quibus totus illius progressus continetur. *P.* 4, *c.* 32.

X. Videt conflictum Humilitatis et Vanæ-gloriæ, et illuminatur a S. Catharina ad eum intelligendum. *P.* 4, *c.* 33.

XI. Sancta eadem docet Beatam, quomodo debeat habere Humilitatem, matrem, sponsam, et sororem.

XII. Eadem Sancta monstrat confligentes inter se Caritatem et Amorem proprium. *Ibid.*

XIII. Amor Dei et proximi cum Amore sensuali certat. *Ibid.*

XIV. SS. Angelus et Ignatius de Loyola docent ipsam virtutes Humilitatis et Paupertatis. *P.* 2, *c.* 12.

XV. De quatuor rebus, necessariis ad puritatem acquirendam, primum ab ipsomet Salvatore instruitur; deinde in propria persona agit de pretio et effectibus ejusdem puritatis. *P.* 2, *c.* 9.

XVI. De humilitate, puritate, et amore. Comparatur Anima pura flumini : et fit digressio ad pu-
C ritatem sanctissimæ Virginis et Christi Domini, in festo S. Joannis Evangelistæ. *P.* 4, *c.* 10, 11 *et* 6.

Appendix resumit tractatum de humilitate, paupertate, caritate et oratione, in quadam visione quam habuit beata Mater de gloria S. Didaci in festo Canonizationis ejus. *P.* 4, *c.* 6.

XVII. Quinque petitiones, faciendæ Deo pro conservatione Ordinum Religiosorum : intelligit autem, sub similitudine fructuum variorum, varios status Religionis. *P.* 4, *c.* 13 *et* 14.

XVIII. De prudentia terrena mundi et vera servorum Dei; item de superbia aliisque vitiis, ac remediis ipsorum. *P.* 4, *c.* 18 *et* 19.

XIX. De vitiis quæ solent ordinarie inveniri in Religionibus, atque de remediis ipsorum; deque simplicitate et puritate, atque impedimentis istarum virtutum. *P.* 4, *c.* 19 *et* 21.

XX. Præparatio Beatæ in adventum Spiritus sancti. *P.* 4, *c.* 16.

XXI. Præparatio ad S. Communionem, præscripta a Patre æterno. *P.* 6, *c.* 3.

XXII. Exercitia spiritualia Beatæ pro quovis tempore matutino. *P.* 2, *c.* 16.

XXIII. Actus humiliationis et amoris Dei, a Beata exerciti. *P.* 2, *c.* 17 *et* 18.

XXIV. Viginti Regulæ, datæ a Domino Beatæ, D
ad obtinendam sanctitatem. *P.* 1, *c.* 10.

PARS III. Contemplationes et sensus devotissimi atque sublimes, supra quædam Evangeliorum et Scripturarum aliarum loca.

CAP. I. Super hæc verba Psalmi XLI, *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum*, tractat de incomparabili siti, qua Christus nostram salutem desideravit. *P.* 2, *c.* 11.

II. In hæc verba Evangelii, *Si quis diligit me sermonem meum servabit*, sublimiter discurrit de efficacia verbi Dei, primo in persona propria, tum Patris æterni; ubi etiam excellenter tractat de incarnatione secundæ Personæ, et variis statibus servorum Dei. *P.* 3, *d.* 2.

III. Ad hæc Joannis, *Pacem meam do vobis*, discurrit in persona Patris æterni sublimiter de divina pace, et ea quam dedit Verbum sanctissimæ Virgini, Angelisque et toti humano generi; deque effectibus Incarnationis. *Ibid.*

IV. Super eadem verba, tractat de pace quam dedit Dominus, diversa ab ea quam dat Mundus, deque effectibus Spiritus sancti. *Ibid.* E

V. Admirandi sensus super verba Evangelii, *Lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem*, deque effectibus gratiæ in Anima et operationibus Verbi. *P.* 5, *n.* 2.

VI. Super hæc Apocalypseos, *Ecce nova facio omnia*, de mirandis Dei effectibus in omni creatura rationali, tam cœlesti quam terrestri; et specialiter de effectibus respectuum Verbi in Animabus justis. *P.* 3 *d.* 3.

VII. Super istud Evangelii, *Qui non intrat per ostium in ovile ovium etc.* de variis Christi ovilibus, et quomodo ejus sacratissima vulnera sint ostium, per quæ intratur ad Patrem et ad cor Filii : quantaque bona nobis per Christum obveniant *P.* 3. *n.* 3.

VIII. Prosecutio ejusdem argumenti, de variis pascuis Verbi divini, intra ejus sacras plagas requirendis; deque commodis Incarnationis. *Ibid.*

IX. In hæc verba, *Ego sum pastor bonus*, pulcherrimos sensus percipit; et officia pastoris adaptat operationibus Verbi in Animabus. *P.* 4. *c.* 1.

X. Exponit istud Psalmi, *Confessio et pulchritudo in conspectu ejus :* tractat de conditionibus sub quibus debemus confiteri Deo, de divina pulchritudine, deque iis rebus quæ animas nostras in conspectu ejus F
formosas reddunt. *P.* 4 *c.* 2.

XI. Declarat locum Evangelii, *Vado parare vobis locum etc.* et docet quomodo Christus nobis paret modum aquirendi cœlum; agit item de damnis superbiæ, et commodis animarum, *P.* 4. *c.* 2.

XII. Explicat Evangelium, *Simile est regnum cœlorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo etc.* ubi per bonum semen, intelligit verbum Dei; et per zizania, amorem proprium. *P.* 4 *c.* 2.

XIII. Applicat hæc verba Christi in Cruce, *Consummatum est*, Animæ quæ recepit sanctissimum Sacramentum : et super hæc verba Psalmi, *Visitasti terram et inebriasti eam*, agit de inebriatione divini Amoris. *P.* 4. *c.* 4.

XIV. De tribus gradibus quibus ascenditur ad latus Christi, humilitate scilicet, justitia, et amore; de quibus virtutibus præclara dicit, explicans hæc verba caritatis, *Introduxit me in cellam vinariam.* *P.* 4 *c.* 5.

XV. Comparat bonos Religiosos Innocentibus, in puritate et martyrio, super hæc verba quæ canit Ecclesia in festo Innocentium, *Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati etc.* *P.* 4, *c.* 9.

XVI. Super alia verba, quæ canit Ecclesia in festo S. Agnetis, *Quem cum tetigero casta sum etc.* docet quomodo

A quomodo gustus sensusque Divinitatis faciant Animas robustas et invictas. *P.* 4. *c.* 15.

PARS IV. Contemplationes profundissimæ supra perfectiones Divinas.

CAP. I. De natura Veritatis divinæ, ipsoque Deo et Verbo incarnato, sub symbolo maris; discurrit etiam de conditionibus Amoris divini, et variis modis quærendi Deum. *P.* 3. *d.* 3.

II. Incipit tractare de variis proprietatibus Verbi divini sub diversis symbolis, eliciendo inde doctrinas morales magnæ utilitatis. *P.* 5. *n.* 2.

III. De aliis proprietatibus Verbi, ac sigillatim de scientia et potentia. *Ibid.*

IV. De æternitate et impassibilitate Verbi, stylo eodem. *Ibid.*

V. Terminat hunc tractatum cum octava et nona proprietate Verbi, unione scilicet et communicatione, de quibus altissime et utilissime agit. *Ibid.*

VI. Edocetur a Patre æterno per longissimum colloquium de multis secretis divinis, ac primo quomodo Deus miserit Filium in mundum ad docendum veritatem, et quomodo amor proprius impediat receptionem doctrinæ divinæ. *P*, 5. *n.* 2.

VII. Quomodo, per victoriam amoris proprii et B per sinceritatem, Anima fiat capax (quantum quidem ratio creaturæ patitur) æqualitatis divinæ. *Ibid.*

VIII. Docet eam Pater æternus, in quo consistat æqualitas divinarum Personarum, et quomodo per studium religiosæ paupertatis faciamus obsequium Deo: ostenditque ardens desiderium ut in pectora fidelium infundat caritatem. *Ibid.*

IX. Declarat illi Pater æternus pretium et virtutem caritatis divinæ, et quinam ei recipiendæ ineptos se reddant. *Ibid.*

X. Explicat ei Pater æternus divitias suæ divinæ misericordiæ, agitque de divina veritate et sapientia, docens quinam oderint ipsam veritatem. *Ibid.*

XI. Intelligit ex ipso Deo grandia bona et fructus pacis. *Ibid.*

XII. De justitia divina, exercita in Christo: ac primo super illa verba, *Consummatum est*, revelantur ei magna documenta secretaque divina, præsertim quomodo Deus semper ostenderit tantum se amare genus humanum, quia Verbum ex eo sumpturum erat carnem: et quomodo ipsum Verbum perfecte satisfecerit divinæ justitiæ, et ad quanto majorem gloriam per hoc elevetur homo. C *Ibid.*

XIII. Intelligit et explicat res perquam sublimes de communicatione beatissimæ Trinitatis, et complacentia divinarum Personarum in se et creaturis. *Ibid.*

XIV. Quam gratæ sint divinæ Majestati laudes, quas ei dant justi: et qualiter diversimode illa ab homine laudetur. *Ibid.*

XV. Docet eam Pater æternus, quomodo Christus sit via; et quinam per eamdem ambulent, qui currant, qui volent. *Ibid.*

XVI. Qualiter medium offendendi inimicum infernalem, seque ipsum defendendi, sit cognitio sui ipsius atque Dei: et ipsa Beata hanc doctrinam reducit in praxim, agnoscendo suam humilitatem, et altissime discurrendo de perfectionibus Dei. *Ibid.*

XVII. De prudentia, quam Deus communicat Animæ, dando ei gratiam abnegandi seipsam: deque fidelissima infidelitate, id est, cognitione Dei tam certa, ut videatur fides non esse. *Ibid.*

XVIII. Divinis doctrinis instruit eam æternus Pater, de divitiis voluntariæ paupertatis. *Ibid.*

XIX. De variis effectibus divinæ gratiæ, quam nobis Christus promeruit. *Ibid.*

XX. De suavibus osculis, quibus cœlestis Sponsus dissuaviatur Animam, id est osculis pacis et unionis. D *P.* 4. *c.* 12.

XXI. Primo in persona Verbi, ac deinde in propria agit de malitia hominum, quantum ea provocetur indignatio Dei, et qualiter placetur. *Ibid.*

XXII. Datur ei intelligendus, in ipso festo Nativitatis sanctissimæ Virginis, Amor divinus, sub similitudine pretiosi liquoris: agitque de effectibus ejusdem Amoris, et mediis ipsum acquirendi: retegit autem multas subtilitates amoris proprii. *P.* 4. *c.* 28.

XXIII. De variis modis, quibus Deus sese unit Animæ. *P.* 3, *d.* 4.

XXIV. Sub symbolo duodecim canalium sermocinatur de variis operationibus Verbi, partim in persona Patris æterni, partim in propria. *Ibid.*

XXV. Exponit easdem opiniones anagogice, in quantum significant id quod agitur in cœlo. *Ibid.*

XXVI. Quomodo Christus sit Agnus et Pastor: et qualiter Animæ justæ idem competat, respectu ipsiusmet Christi. *P.* 3, *n.* 5.

XXVII. De quinque gradibus veluti gratitudinis Dei erga Creaturam, et totidem aliis Creaturæ erga E Deum *Ibid.*

XXVIII. De amore, quem erga homines gerunt et communicant Angeli. *Ibid.*

XXIX. Sub symbolo diversarum arborum, tractat de operationibus et communicationibus Divinis erga hominem. *P.* 3, *d.* 6.

XXX. De diversis speciebus amoris, quas beati Spiritus impetrant hominibus, præsertim Prophetis et Virginibus sacris. *Ibid.*

XXXI. Comparat operationes Christi in cruce, cum iis quas exercuit in utero Sanctissimæ Virginis, quasque exercet in sinu Patris *P.* 3, *d.* 7.

XXXII. De complacentia Dei in Anima, et Animæ in Deo. *P.* 4, *c.* 7 *et* 8.

PARS V. Fragmenta varia, veluti Exclamationes, perquam devotæ et aptæ excitare devotionem.

EXCLAM. I. Orat Beata Spiritum divinum, ut se non subtrahat Animabus nostris; et æternum Patrem, ut ignoscat culpis nostris. *P.* 4, *c.* 20.

II. Facit divinæ Majestati varias oblationes omnium statuum Ecclesiæ. *P.* 4, *c.* 24.

III. Orat Jsum ut suum sanctissimum Nomen insculpat cordibus Sponsarum suarum. *P.* 4, *c.* 25.

IV. De mirabilibus sanctissimi Sacramenti. *Ibid.*

V. De modo quo Deus requiescit in Anima justa. F *Ibid.*

VI. Quomodo Deus requiescat in sancta Ecclesia. *Ibid.*

VII. De pulchritudine Christi, Sponsi Animarum. *P.* 4, *c.* 28.

VIII. Quomodo latus Christi sit fons ad ablutionem Animarum. *Ibid.*

IX. Qualiter omnia reperiantur in Christo: gratias agit Deo, et admiratur opera ejus. *P.* 4, *c.* 9.

X. Affectuosi sensus, cum puero Jesu, Virgine infantula, et Crucifixo. *P.* 4, *c.* 17.

XI. Qualiter Chistus sit via, veritas, et vita. *P.* 2, *c.* 5.

XII De puritate sanctissimæ Virginis, et mirabilibus Verbi divini. *P.* 2. *c.* 2.

XIII. De septem verbis Christi. Offert ipsimet sanguinem ejus, seque resignat divinæ voluntati ad probationem, quam voluerit de ipsa sumere. *P.* 3, *d.* 7.

PARERGON.

A

PARERGON

De Sanctarum ecstaticarum, secundum species naturaliter præhabitas durante raptu quandoque motarum, dictis factisque, ad historicarum quæstionum decisiones non transferendis.

B. M. Magdalena Crucifixionem exprimit

M*odus quo se habuit Sancta, circa crucifixionis formam, expressam in raptu viginti sex horarum, juxta narrata num.* 184, *quam est conformis nostri ævi picturis, tam est contrarius illis quæ, velut a Deipara Divæ Birgittæ revelata, leguntur in libris Revelationum ejus, totius Ecclesiæ judicio approbatis post severum examen gravissimorum Theologorum. Explicandum igitur hoc loco mihi existimo, quomodo raptus utriusque Sanctæ, vere supernaturales ac divini in substantia fuerint, et tamen, secundum species naturaliter præhabitas in suis circumstantiis regulati, potuerint involvisse, non solum incertitudinis aliquid, sed etiam erroris; quem amoliri quoniam nihil intererat* B *finis a Spiritu sancto intenti, siverit Sanctas sic agi et agere, sicut extra raptum per se actæ fuissent : hoc enim facturum me promisi die* XX *Maji, ad vitam B. Columbæ Reatinæ, cui adhuc decenni legitur num.* 11 *apparuisse* cum leone S. Hieronymus, et leo qui cum S. Hieronymo fuerat apud ipsam tota nocte mansisse. *Concludam ergo hoc Parergo, in talibus nihil esse præsidii ad quæstiones pure historicas, seu sacræ illæ seu profanæ sint, prudenter dirimendas : proinde nihil ipsis Sanctis detrahi, cum talium veritas, citra ullum ad ipsas respectum, vocatur in controversiam, aliunde probanda vel infirmanda.*

tamquam cruce humo strata facta clavis tribus,

2 *Tales autem quæstiones procul dubio sunt eæ, quibus inter Auctores disceptatur, crucemne jam ante humi fixam probeque firmatam ascenderit Christus, ut ei affigeretur; an eidem super humum stratæ affixus prius, pariter deinde cum ipsa fuerit a militibus elevatus : item uno clavo pes simul uterque, an seorsim singuli singulis clavis confixi fuerint; aliaque similia, quæ libens prætereo, ut non egrediar circumstantias, in eo quem supra legimus raptu notandas; ubi clare dicitur, quod Sancta* se extendit in terra, et brachia sic porrexit, ut appareret quod se aptaret supra crucem; et quod configeretur ei pes uterque; deinde sinistra, ac denique dextera; *et sic* postea mirabili- C ter erecta, velut crucifixa, ad parietem stetit. *De pedibus autem, quod insimul clavo uno figi eos sibi fuerit in eodem raptu imaginata, clarius apparebit infra ex alio raptu, relato in Vita per Ceparium scripta num.* 219, *ubi Christi plagas totidem ait esse fornaces; et pedum plagam* (*tamquam unicam, quia unico clavo factam*) *primam appellat; secundam, sinistræ manus; tertiam, dexteræ; et quartam, sacri lateris.*

quem numerum etiam B. Baptista Verana notat

3 *Hoc vero quod, in secunda ista Vita, Magdalena explicat, loquens in sua propria persona; id B. Baptista Verana* (*cujus revelationes explicabimus* XXXI *Maji*) *ex Christi sibi loquentis ore, num.* 58 *sic exprimit :* Fui confixus tribus clavis in cruce, ut tu etiam totidem crucifigereris, videlicet paupertate, obedientia, et castitate. *Et B. Gerandeschæ Pisanæ, cujus Vitam dabo* XXIX *Maji, num.* 56, *spectandi exhibentur pedes Christi, unico clavo perforati. Offertur insuper nobis in eamdem sententiam, cor illud admirabile B. Claræ a Cruce, annis pluribus quam sexaginta ante S. Birgittam, mortuæ in Montefalconis anno* MCCCVIII : *in quo discisso instrumenta Passionis* (*divino indubie miraculo*) *expressa fuerunt, eo modo, quo ad ejus natalem* XVII *Augusti, explicabitur, et hic in imagine videre licet.*

et exprimit cor B. Claræ de Monte Falconis.

Cum Clara pectus explicat.
Fulget Crucis mysterium

4 *Interim ex lib.* 4 *Revelationum S. Birgittæ jam laudato, cap.* 70, *audi verba Deiparæ, passionem filii exponentis per ordinem, et crucifixionem hoc tenore :* Ecce malleus et quatuor clavi acuti in promptu sunt.... erat autem crux fixa, et brachia ejus elevata, ita ut nodus crucis inter scapulas esset, nec ullum capiti reclinatorium crux præbebat, et tabula tituli utrique brachio super caput eminenti affixa E erat. Ad crucem igitur jussus dorsum vertit; et manum postulatus, primo dexteram extendit; et inde alia manus, ad reliquum cornu non attingens, distenditur; et pedes similiter ad foramina sua distenduntur; cancellatique, et quasi infra a tibiis distincti, duobus clavis ad crucis stipitem per solidum os, sicut et manus erant, configuntur.

Brigita in crucem adscendisse Christum ait,

5 *Libro autem 7 cap.* 15, *de visione passionis Domini quam vidit in Hierusalem, in ecclesia sancti sepulcri, in capella Montis Calvariæ ;* Dominus *inquit*, ad me conversus, dixit : Attende tu, quia in isto foramine petræ infixus fuit pes Crucis meæ, tempore passionis. Et statim vidi, qualiter ibi crux ejus a Judæis figebatur, et firmabatur fortiter in foramine petræ montis cum lignis, confixis cum malleo validissime circumquaque, ut crux solidius staret. Cum igitur crux ita solide confirmata esset ibidem, statim adaptabantur tabulæ ligneæ in circuitu stipitis Crucis, per modum graduum, usque ad locum ubi pedes ejus crucifigi debebant : ut possent per illos gradus tabularum, tam ipse quam crucifixores, ascendere, et super tabulas illas aptiori modo stare ad crucifigendum eum. Post hoc autem ascenderunt illi per illos gradus, ducentes eum cum irrisione et vituperio maximo. Qui gratanter ascendens..... cum esset F jam super tabulas illas, non coactus, sed statim voluntarie, extendit brachium suum, et aperta sua dextera manu posuit eam in cruce; quam illi sævi tortores immaniter crucifixerunt, perforantes eam clavo per illam partem qua os solidius erat. Tunc etiam trahentes cum fune vehementer manum ejus sinistram, cruci affixerunt eam simili modo. Deinde extenso corpore ultra modum, junctos pedes affixerunt in cruce duobus clavis : et in tantum extenderunt illa gloriosa membra in cruce tamque vehementer, quod quasi omnes venæ et nervi ejus rumpebantur.

eidemque formam habenti furcatam,

quatuor clavis esse affixum.

6 *His consonant quæ habentur, ut a Deipara dicta S. Birgittæ, lib.* 1 *cap.* 10, *in quem locum Consalvus Durantus, Episcopus Feretranus, erudite probat quatuor omnino clavis crucifixum Dominum fuisse : quam sententiam pluribus expendit Jacobus Bosius in opere de Triumphanti Cruce lib.* 1 *cap.* 15 : *sed de tibiarum vel pedum supra se invicem decussatione superius asserta, fatetur rem sibi perquam difficilem esse conceptu. De modo quo crucifixus est Dominus nullum alteruter verbum habet, quo confirmet Birgittæ sententiam ; secundum se quidem et secluso vulgaris opinionis præjudicio perquam verosimilem, eo tamen mirandam magis, quod*

Ut facile hic eorum numerus,

a

A *a nemine tam distincte antea traditus, non videatur Sanctæ fuisse objectus per præhabitas communiter species. Idem dixerim de forma crucis, non rectangula* †, *uti ex perpetua Ecclesiæ traditione videtur constare; non etiam simpliciter commissa, ut* T; *sed furcata, ut* Y; *quod licet commodum sit pro affigenda superne tabula longa atque ut minimum quadrupedali, quali inscriptum fuisse titulum sciri potest ex eo quod Romæ superest illius fragmento; nemini tamen eatenus in mentem venerat talem affirmare, neque ullus postea sequi voluit.*

ita difficile probatur talis forma crucis.

7 *Ego in istis omnibus nullam partem probare aut reprobare præ aliis intendo: unum dico, si ista omnia fuerint acta, dicta, visa in vera ac supernaturali ecstasi (uti absque ipsarum partium gravi injuria nequit dubitari) profecto jam constat, ex ipsa sententiarum tam contrariarum incompatibilitate, quod etiam talibus multum interveniat a natura, divinitus non impedita quo minus secundum præhabitas species agat. Et hoc Virgilius Ceparius noster, in sequenti Vita num. 48, distincte sic exponit:* Excessus amoris, *in quibus talia acta per Sanctam ipse dixerat,* perquam diversi erant ab ecstasibus matutinis. In his enim manebat quieta et immobilis, nihil videns, nihil sentiens...... sed quando loquebatur aut respondebat in raptu, signum erat animam non esse totam retroactam; et quod concurrentibus speciebus præhabitis movebatur phantasia, per quam sic loquebatur et discurrebat: phantasia enim est quæ linguam ad loquendum movet. Amor etiam divinus cor ejus inflammans, et accensos spiritus ad caput mittens, faciebat ipsam habere eas vires, quibus velut bene robusta ac sana surgebat de lecto, discurrebat per cellam, aliasque actiones faciebat, ad quas ejusmodi vires requiruntur; licet nec tunc quidem, cum movebatur et loquebatur, sentiebat et respondebat, distraheretur a suo dilecto amore.

Ex ista vero contrarietate apparet,

in tali raptu quædam processisse ex præhabitis speciebus,

B

8 *Et hæc cum quadam proportione applicari debent etiam illi miraculosæ efformationi instrumentorum passionis Christi in corde* S. Claræ; *de qua Cornelius Curtius Augustinianus, in libello de Clavis Dominicis (quatuor autem fuisse, et rationibus, et auctoritatibus, et imaginibus multis probat)* Illa, *inquit,* Passionis totius imago ex pio sanctæ Virginis phantasmate generata est; ita ut in corde, quasi tabula, venis quasi lineamentis, omnia hæc simulacra cogitatio artificiosa deduceret; et sanguine pro colorum requisita varietate temperato, hoc miraculum depingeret. *Tunc subjungit, qui suis oculis omnia inspexisse testatur, ejusdem cujus Clara Ordinis scriptor præfatus:*

C An quia Diva illa talem de Crucifixo meditationem instituit, statues talem quoque crucifixionem fuisse? Non arbitror, si sensu tantum communi non cares. Hæc instrumenta, non ad Christi Passionem demonstrandam, sed ad ferventem Claræ amorem posteris declarandum celata sunt. *Cur autem illa Claræ phantasmata, idem qui iis ad miraculum uti dignatus est Deus, non etiam curavit aptare et corrigere ad normam sibi notæ veritatis? Credo, quia id nihil ad spiritualem fructum, miraculo illo intentum faciebat. Quinimo in* Vita S. Coletæ VI *Martii num.* 68 *observasse memini, Deum, humanæ curiositatis inutilia sæpe scrutinia declinantem, quandoque nolle sic præhabitos errores tollere, nisi quatenus forte incommodant potiori quod ab ita errantibus requirit bono. Cum enim illa, eorum qui virginitatem coluerant Sanctorum amantior, S. Annam Deiparæ matrem vix aut numquam invocaret, quod pluribus successive viris nupsisse crederet, talem opinionem non modo non exemit Deus; sed permittendo ut illi appareret S. Anna in glorioso comitatu earum, quas ex priori marito filias fuisse multi præsertim ex Franciscanis docebant, satis habuit eam ad ipsius quam coli volebat venerationem incitare ejusmodi visione; etsi id ipsa aliter posset accipere, sicut defacto accepit; dedocta quidem errorem suum, quatenus devotioni oberat; in* D *eodem tamen, quatenus ad bonum animæ erat indifferens potius confirmata. Simili modo* S. Hieronymus. B. Columbæ *(ut supra dixi) non nisi* cum leone *adstitit; licet hic acceptus sit a S. Gerasimo, propter aliquam nominis affinitatem. Adeo enim invaluit vulgaris iste error, ut jam non aliter pingi consueverit Sanctus; opusque habeat eidem se aptare, si velit absque alio sui indicio ex habitu comitatuque cognosci. Et credo quod* S. Jacobus, *Hispaniarum Patronus, sine peregrinationis insignibus, manto, burdone, cucurbita, conchiliisque per visionem conspectus alicui, non agnosceretur citra novam revelationem. Nec tamen sic apparentes Sancti dicendi sunt approbare errorem ejus, qui sibi persuaderet, vel* Hieronymum *cum viveret sic comitatum, vel* Jacobum *sic indutum processisse. Gratis autem se torqueret, qui inveterato isti, licet in errore fundato usui reformando vellet importune insistere, dum citra noxam pietatis tolerari potest: sed præstat explicationem aliquam non incongruam comminisci, quæ, quod alias per errorem est cœptum, faciat cum veritate consistere: uti fit cum dicimus* S. Hieronymo *Leonem appingi, quia tamquam Leo contra hæreticos rugiat in scriptis suis,* E S. Jacobo *sua conchilia etc. ut intelligatur esse is, qui in Callaico littore, istis frequenti, colitur peregrinatione celeberrima, ceteris adjunctis indicata.*

quibus etiam erroneis naturam potuit permisisse Deus,

quando is error non officiebat intento per eum bono,

AUCTORE D. P.

aut alias poterat aptari veritati.

9 *Majoris momenti, et in re, quæ fidei proxima nunc esse pie creditur, præjudicii haud levis, est famosa illa Appendicula, inter Orationes, sub nomine* S. Catharinæ Senensis *editas, subjuncta Orationi* XVI: *quam Appendiculam licet magna argumenta suadeant ipsius Sanctæ non esse; præ reverentia tamen religiosissimorum virorum eam pro legitima sustinentium, ita recipiunt alii, ut negent quidquam ea effici posse contra fidem immaculatæ Conceptionis. Inter hos Joannes Baptista de Lezana, Carmeliticorum auctorum ex recentioribus facile primus, in Apologetico ejusdem mysterii cap.* 14. *sic loquitur:* Non ea, quæ in orationibus Sanctarum habentur, ipsis factas revelationes indicant; sed ea quæ vel ipsæ credunt, vel existimant ita esse. Quod idem de B. Catharina dici potest: nimirum, quod ab aliquibus edocta, Virginem sanctissimam originalem labem contraxisse existimaret. *Illuminatissimus autem circa ejusmodi P. Nicolaus Lancicius, noster, planius respondet, Tom.* 2 *Opusculorum suorum pag.* 49: Si vere oratio illa fuit facta a S. Catharina, id F eam dixisse, non Deo revelante, sed ex proprio spiritu et sensu, tamquam quæ fuit illa spiritualis Patrum Dominicanorum, a quibus hanc sententiam edocta fuerat. Sciendum autem est, *inquit,* quando personæ aliquæ piæ, abstractæ a sensibus, aliquid loquuntur, sæpe eas loqui ex proprio sensu, et aliquando hallucinari. Hoc nimis certum est, et sciunt talium rerum periti, et constat ex his[illegible] ecclesiasticis authenticis; et ego possem nominare quasdam, ex Sedis Apostolicæ decretis relatas in numerum Sanctarum, quarum dicta et scripta in raptibus et ex raptibus derivata legi, magnis hallucinationibus respersa, ideoque non permissa imprimi. *Exempla deinde idem auctor ponit ex ipsis jam impressis S. Catharinæ prædictæ Orationibus variis, quæ videri apud ipsum possunt. Certe non aliud magis desperatam ferme hoc seculo Romæ fecit causam Venerab. Joannæ a Cruce, cujus inter Prætermissas meminimus III Maji, quam quod severioribus quibusdam Theologis omnino improbentur aliqua, in iis scriptis notata, quæ tamen habentur excepta ab ejus discipula quadam, ad hoc ipsum officium litteras edocta divinitus, cum eas alias ignoraret.*

Agnoscunt hoc in S. Catharina Senensi,

qui circa Conceptionem Virginis hallucinatam fatentur.

idque sæpe contingere loquentibus in raptu

10 *In iis quæ ex S. Mariæ Magdalenæ revelationibus Puccinus edidit, nihil hactenus notatum scio, quod displiceret Theologis: historicis tamen consultum hic oportuit, ne quis eos cogere velit, ut pari certitudine qua illa*

Proinde non magni faciendum

illa

AUCTORE D. P.

A *illa quæ mores et fidem spectant, suntque omni acceptione dignissima, etiam alia amplectantur, quomodocumque istic invenienda, et certioris probationis egentia, quam sit persuasio et apprehensio vehemens quarumdam præjudicatorum opinionum. Tale est quod dicitur Magdalena in Vigilia S. Augustini, rapta cum esset, sic allocuta Verbum æternum.* Tuus servus et meus advocatus Augustinus te vocat antiquam et novam Veritatem. Id ipse dicit de te : sed ita dicam de ipsa....... mea Sancta Regula. Est quippe mihi Veritas, quia præscribit mihi modum perveniendi ad te, veritatem infallibilem. Est Antiqua, quia fuit facta et ordinata sub lege antiqua ante tuam incarnationem: et quamvis nondum veneras in mundum, nihilo minus isti antiqui Patres vivebant in magna perfectione, illam magna cum exactitudine servantes. Id faciebant in tuo lumine o Verbum, expectantes cum ardentissimo desiderio tuum adventum in carne. Etiam est Nova, quia post tuum adventum fuit observata cum perfectione et rigore, et adhuc in hoc seculo reperiuntur, qui eam magna cum rectitudine et simplicitate custodiunt.

quod de sua Regula dicitur sic locuta Magdalena.

11 *Libenter præsumpsero, hæc, licet apud Puccinum aliosque hactenus a me visos Vitæ scriptores non extantia, uti afferuntur, ita legi in magnis illis quatuor voluminibus, de quibus num. 3. in Proœmio actum, et ex Italico Latine reddita fideliter esse. Quamvis enim ejusmodi præsumptioni non multum faveat illa libertas, qua Zelatores ardentiores prætensæ antiquitatis usos dolemus in principalioribus quibusdam sui Ordinis monumentis ; quæ jam alias docuimus, nec prorsus diffiteri defensores eorum possunt, nonnullis locis studiose alterata interpolataque fuisse, si non integre supposita aliqua : nolo tamen exceptione istiusmodi uti; nolo quærere, cur auctores Vitæ, satis solicite colligentes loca, quibus suam Religiosi status æstimationem explicuit Sancta, istum adeo opportunum notare prætermiserint; nolo denique suspicari, loqui Sanctam de Regula scripta. Error hic quidem fuisset crassus et patens nobis, quibus constat hanc ab Alberto datam seculo* XIII, *sed qui æque facile cadere in Magdalenam potuit, seniorum suarum traditione qualicumque sic informatam, quasi ipse Elias talem Regulam discipulis suis dictaverit ; quam potuit Carmelitis Italis persuaderi tempore S. Antonini, eoque senioris Philippi Bergomensis,* cappam ex Syrico cum quibusdam largis virgis, scilicet albis et griseis circulatam (*qui Ordini ex Syria in Europam transeunti peculiaris fuit*) *ab ipso gestatam* more Eliæ Prophetæ.

B

Creditur autem sic locuta,

et locuta de Regula aliqua non scripta,

C *Fuerit Magdalena* (*quando sic vis*) *imaginata sibi antiquissimam Regulam aliquam, non scripto, sed simplici institutione vel exemplo traditam, quæ ab Elia ad Christum, et inde usque ad tempora Alberti jugiter perseverans in Carmelo, ac demum in compendium scripto redacta sit. Numquam tamen apud prudentem historicum talis imaginatio personæ quantumcumque Sanctæ, præsertim muliebris et historiarum ignaræ, efficere poterit, ut ista credat esse revelata divinitus ; magis quam quæ de maculata Deiparæ Conceptione elocuta fertur æque Sancta, Catharina Senensis : quæ etiam hæc verbis suis dicitur pondus addidisse hac clausula,* Tu scis, Domine, quia hæc est veritas, *cum ista simpliciter in suo loqueretur sensu, nihil addens quod sublimioris notitiæ fidem exigeret.*

sed non creditur ita locuta ex revelatione,

12 *Nihilo plus apud peritos rerum æstimatores valebit, sicubi forte Sancta Mater Theresia suos hortetur,* semper oculos conjicere in stirpem et propaginem Sanctorum illorum Prophetarum *vel* Patrum, a qua *vel* a quibus descendisse *Carmelitas antiqua ipsorum persuasio fuit, propiorem verioremque originem ignotam habentium ; et de eo ipso, a quo Regulam acceperant, incertis sententiis ad hoc usque seculum fluctuantium, suusne an extraneus, Bethleemitanusne Episcopus an Hierolymitanus Patriarcha, Gallus an Italus fuerit ; seculo* XII *an* XIII *floruerit ; sicca an cruenta morte obierit ; sicut alibi ostensum est, et ex parte agnoscit ipsemet Generalis Stratius in Epistola ad Aubertum Miræum quæ habetur in Tractatu de Patriarchis num.* 218 *producta integre. Frustra quærunt illi, in suis quibusdam Antuerpiæ defensis Thesibus,* cur dilectus Teresiæ Sponsus, cujus toties visionibus ei licuit frui, et a quo tot divinis illustrationibus meruit honorari, velum ab ejus oculis non amovit ? *aut* numquid infelix foret, quæ fabulosam successionem hæreditariam suis inculcaret ? *Ad veram felicitatem infelicitatemve cujusquam ista non facit, seu vera seu falsa; sicuti nec facit ad majorem minoremve Ordinis, Sanctitatem cujus solius apud Deum Sanctosque in cœlis æstimatio est, fueritne Elias ejus Institutor atque Fundator, tot seculis ante Christum, eo modo quo Sancti Dominicus et Franciscus suorum Ordinum Institutores ac Fundatores adhuc in terris viventes fuerunt ; an solum* XIII *seculo Christianæ æræ, per revelationem factam cuidam Monacho Calabro, jussum in montem Carmelum se conferre, ibique in sancto illo Propheticæ habitationis loco socios quosdam colligere aggresso ; sicut ob similem revelationem Deipara Virgo sola agnoscitur Ordinis Servitarum Institutrix atque Fundatrix. Quod autem in causa immaculatæ Conceptionis responderent Patres Carmelitæ, de duobus Christo ac Virgini dilectissimis Sanctis,* Bernardo Clara-vallensi *et* Catharina Senensi, *illius veritatem numquam clare edoctis ; id sibi de* S. Teresia *responsum accipiant, absque ulla vel minima ejus injuria, circa Ordinis originem.*

uti nec S. Theresia :

D

quia ipsa ista in re sequi vulgatam Ordinis opinionem

nihil nocere poterat.

E

13 Habeatis hoc pro conclusione verissima, Pater mi (*inquiebat Confessario suo Senensis in Vita num.* 84) quod nihil, quod pertinet ad viam salutis, docuit me unquam aliquis homo vel mulier ; sed præcise ipse Dominus et Magister, Sponsus pretiosus et superdulcissimus animæ meæ, Dominus Jesus Christus, vel per suam inspirationem, vel per claram apparitionem loquens mihi, sicut ego modo loquor vobiscum. *Non sic præcise loqui potuerunt Sanctæ* Teresia *ac* Magdalena : *contra libenter professæ sunt, quantum anima sua deberet magisterio nostræ minimæ Societatis, ex qua designati eisdem divinitus Patres, cur non fuerint moti, vel suopte ingenio vel superiori instinctu, ut scrupulum eis suscitarent, circa creditam vulgo antiquitatem Ordinis, non magis rationabiliter a me quæsieris ; quam alius tibi, de Magistro Raymundo Capuano ejusque Spirituali filia S. Catharina Senensi, similem moveret quæstionem. Quod si homini licet ad divini secreta consilii per conjecturam eniti ; optima cum ratione possumus suspicari, Deum prædictas Sanctas in suis illis undecumque acceptis opinionibus voluisse relinqui, quia contraria iis scientia, clam quidem habita, profuisset nihil ; palam autem enuntiata, gravissime conturbasset utrumque Ordinem ; unde plurimum impeditus fuisset fructus spiritualis, quem per ipsas Deus faciebat ac porro facere intendebat.*

Nempe instruebantur divinitus in rebus ad salutem spectantibus,

in aliis damnose scivissent contraria opinioni communi :

F

14 *Turpiter quidem is Prædicator adularetur imperitæ plebeculæ, qui ad captandam illius gratiam magnifice pro concione extolleret et studiose inculcaret vulgares quasdam traditiunculas de antiquitatibus patriis, profanis aut sacris, quibus nec ipsemet fidem revera haberet, nec haberi a viris cordatis et eruditis sciret. Meo tamen judicio longe ineptior deque majori indiscretione notandus foret, qui a Virginibus Sanctimonialibus vel Carmelitanis vel aliis invitatus, ad earum vel confessiones audiendas vel panegyres sermones exornandas, inciperet iis movere quæstiones litigiosas et ingratas, de receptis in Ordine suo opinionibus apud alios non ita probatis ; ex importuno ejusmodi zelo nullum alium fructum relaturus, quam alienationem animorum a se, conturbationem Conventus religiosi, et quandoque integræ civitatis scandalum ; improbaturis factum etiam illis, qui alioqui vera dicere et sentire crederent. Multa*

neque nunc talia sunt inculcanda indoctis.

A *ta non solum innoxie, sed etiam utiliter, disputantur in scholis aut ventilantur in libris, quæ non convenit coram mulieribus agitari aut venditari popello.*

ALIA VITA

a P. Virgilio Cepario Societ. Jesu

Sanctæ ipsius Confessario secundario Italice cœpta imprimi an. 1626,

a P. Josepho Fozio etiam S. J.

edita et absoluta Romæ 1669.

PRÆFATIO POSTERIORIS.

Pridem inchoatum ab alio opus an. 1626.

Hanc vitam, ab anno MDCXXVI adductam ad prælum, cum jam impressum haberetur Caput LVII, nescio quæ causa stitit, ne porro absolveretur; fortassis quod eodem tempore publicaretur alia, per Puccinum scripta. Mansit ergo imperfectum opus B Romæ, inter manus Matrum sanctissimæ Incarnationis, quas monasterium S. Mariæ Angelorum, velut nobilem felicis suæ plantæ surculum, almæ Urbi misit. Illæ autem, considerantes quam certa ex scientia processisset Auctor, Pater scilicet Virgilius Ceparius, Sancta familiarissime usus, uti ex historiæ progressu apparebit; existimarunt, rem publice utilem facturas se, si ipsam tandem in lucem proferendam denuo subjicerent prælo, prout fecerunt occasione solennis Canonizationis. Non tamen insignem aliquem historicum, uti congruum videbatur, sibi quærendum judicarunt, a l conscribenda quæ deerant Capita : sed satis habuerunt invenisse humilem ipsius Sanctæ devotum, a quo hanc opellam postularent. Feci ego quod rogabar promptissime, et adjunxi miracula multa, dimissis aliis multo pluribus, quæ ad æstimationem excellentiæ incomparabilis, in anima hac Seraphica relucentis, lectorum animis ingerendam servirent. Fuit autem P. Virgilius in scribendo accuratus, rerumque etiam minutiorum observans, quod devotis animabus solet placere vehementer. Equidem non negaverim, ipsam vitam esse admirabilem supra modum : non ideo tamen minus utilem futuram confido, si quis attentum ei animum applicuerit. Etenim inspersa est tam C pulchris luminibus doctrinæ salutaris ad instructionem mentium, perfectioni et sanctitati consequendæ serio addictarum; continet etiam tam rara exempla exercitiaque et axiomata virtutum solidarum; denique tanta distinguitur varietate adinventionum divinarum, quibus cœlestis Sponsus selectiores quasdam animas, modo blandus demulcet, modo severus exercet; ut non possint inde non hauriri præcepta vitæ, quam maxime proficua; cum intelligetur ipsa Sancta tantis de cœlo fuisse cumulata favoribus, vivaque et mortua tot cœlestibus donis et gratia miraculorum adornata : unde excitabitur spiritus ad magnificandam Dei majestatem, mirificantis Sanctos suos, pro Ecclesiæ totius communi utilitate. Valete. Romæ anno MDCLXIX. XXVII Aprilis.

ab isto editur anno 1669.

TITULI CAPITUM.

Genus et natales S. Mariæ Magdalenæ.

II. Propensio ad eleemosynas largiendas, sermonesque de Deo audiendos.

III. Quam devota extiterit erga sanctissimam Trinitatem, et venerabile Sacramentum Eucharistiæ a teneris annis.

IV. Quomodo ipsa per se orationi atque recessui D mentem applicarit, et vana spectacula declinarit.

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

V. Quam ista in ætate temperans in cibo, divinique honoris studiosa fuerit : quamque solicite instruxerit coætaneas in primis fidei rudimentis.

VI. Decennis prima vice communicat; et voto perpetuæ virginitatis se obstringit.

VII. Crescente ætate in virtute proficit, videtque destinata bonis suis operibus præmia.

VIII. A parentibus collocatur in monasterio S. Joannis asservanda.

IX. Testimonium Monacharum S. Joannis, de vita quam inter ipsas duxit.

X. Educta de monasterio, medicis curanda committitur.

XII. Indicat patri desiderium monasticæ vitæ, et industrie conatur maternum animum ad consensum flectere.

XIII. Matris suæ consensum impetrat.

XIV. Quæ monasteria ipsi placuerint, et quo modo elegerit experiri cœnobium S. Mariæ Angelorum, de quo plenior notitia datur.

XV. Experimenti causa ingreditur monasterium E S. Mariæ Angelorum, et qualiter in eo se gesserit.

XVI. Domum regressa variis virtutum exemplis prælucet, ac denique revertitur ad monasterium, non amplius egressura.

XVII. Quanta cum præparatione habitum Religionis assumpserit, et nomen mutaverit.

XVIII. Exempla virtutum in Novitiatu data.

XIX. Optat religiosa Professione ante tempus adstringi : et de amoris ejus excessu quodam.

XX. Differtur Professio ejus, ut alias expectet : quam tamen præcidit solam se facturam, quod et contingit.

XXI. Quadraginta diebus continuis mane, post sumptam Communionem in lecto, manet rapta in ecstasim.

XXII. Notitiæ quædam, in istis matutinalibus raptibus eidem communicatæ.

XXIII. Alii excessus amoris, quos iisdem quadraginta diebus post Vesperas pertulit.

XXIV. De eo excessu, in quo totam Domini Passionem decurrit.

XXV. A suis infirmitatibus convalescit per orationes Monacharum.

XXVI. Rogat ut sibi liceat manere inter Novitias : F et magis quam unquam antea intendit virtutum exercitio.

XXVII. Quid in novitiatu cuidam Conversæ acciderit circa ipsam.

XXVIII. De innumeris ejus per omnem vitam ecstasibus, et quomodo in iis se haberet.

XXIX. De variis circumstantiis et modis istarum ecstaseon.

XXX. Quomodo certificata fuerit ipsas esse a Deo, non autem illusioni diabolicæ vel causæ alicui naturali adscribendas.

XXXI. Prophetico spiritu futura prædicit.

XXXII. Quomodo longe posita et absentia cognorit.

XXXIII. Videt cogitationes occultas, resque secretas.

XXXIV. Videt multarum animarum statum in Paradiso, Purgatorio, et Inferno.

XXXV. De aliis favoribus, quos divinitus accepit in suis raptibus sancta hæc Virgo.

XXXVI. De variis miraculis, quæ vivens operata est.

XXXVII. Mandat ei Deus ut panem solum comedat et aquam bibat : quod post experimentum a Superioribus sumptum exequitur.

XXXVIII.

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

D

CAPUT I.

Prima Sanctæ ætas, et pietatis exercitia ante annum decimum.

Seraphica Virgo S. Maria Magdalena de Pazzis, filia fuit D. Camilli Gerii de Pazzis, et D. Mariæ Laurentii Bondelmonte, familiis utrimque clarissimis, non amplitudine minus quam vetustate. Nata est Florentiæ benedictionis hæc filia die ii Aprilis, anno mdlxvi. sub meridiem hora xviii diei ; et sequenti die baptizata in oratorio S. Joannis Baptistæ (quod toti civitati commune baptisterium est) suscipientibus D. Pandolfo Strozzi, et D. Flammetta Minerbetti, accipit nomen Catharinæ. Narrabat mater, quod ipsa gravida laborem nullum senserit ; sed nec in ea educanda molestiam : quia semper fuit obedientissima matri, imo et quibuscumque domesticis, difficilis nemini : utpote indolem nacta mansuetam et placidam, atque ad omnem voluntatem gubernantium flexilem. In annis puerilibus non delectabatur ludis jocisque, in quibus ætas illa tota esse solet : sed tantam morum maturitatem præferebat, ut, quamvis benigna et amabilis esset, eidem tamen adjungere sese metuerent coætaneæ, ex reverentia quam ingerebat modesta vultus ipsius compositio. E

Nata 1566 2 Aprilis.

indole placidissima ;

2 Parvula cum mitteretur ad scholas, in loco Paupertinarum quas vocant Monacharum, et pro more puerorum jentaculum atque merendam secum ferret in corbe ; manus abstinebat, donec transiret per carceres publicos ; unde captivos inclamantes audiens et eleemosynam postulantes, pro Dei amore porrigebat illis quidquid ferebat, magna cum animi sui voluptate. Cum autem domi esset, mire delectabatur porrigendo eleemosynam pauperibus eamdem requirentibus, non sine oblectatione parentum, lætanter intuentium filiolam adeo pronam ad opera misericordiæ. Ad sextum septimumve annum ætatis progressa, cœpit capi sermonibus institutis de Deo et vita æterna ; atque avide se applicare iis quibus eos esse familiares didicerat. Quia autem ejusmodi sæpissime miscebantur inter ipsius matrem et quamdam hujus amitam, D. Margaritam Panciatici inter Bondelmontios nuptam, multum devotas et Sacramentorum frequentationi impense addictas ; ideo Catharina, mox atque convenisse illas sentiebat, festinabat iis sese adjungere, et attentione prorsus singulari ipsis auscultabat. Quod si mater F ei diceret, Vade tantisper ambulatum, filia : surgens illa obediebat prompte, sed paulo post revertebatur, auditura quæ dicerentur ; atque e latere assidens videbatur abinde non posse divelli. Rationem autem reddebat jam facta grandior, quia audiens de Deo colloquentes, sentiebat cor suum multa cum devotione interna suaviter commoveri ; quamvis propter ætatis imbecillitatem sæpe non intelligeret ea quæ dicebantur. Dicebat tamen mater ejus, quod Catharina, quantumvis parvula, quandoque tam altas quæstiones ipsi movebat de Deo, ut cogeretur ei silentium indicere, quia illæ longe excedebant capacitatem ipsius interrogantis.

C ii

parvula captivis benefacit,

piis colloquiis avide intendit:

3 In eadem puerili ætate cor suum impelli, non minus dulciter quam vehementer, sentiebat in amorem sanctissimæ Trinitatis : cumque incideret in personas religiosas aut devotas, solebat varia ex iis quærere ad animæ salutem pertinentia : studiosius tamen doceri cupiebat circa mysterium prædictum. Contigit autem aliquando eam revolvendo libellum, in quo descriptum erat Divæ Virginis Officium, invenire ibidem Symbolum S. Athanasii, in quo sublime istud arcanum explicatur ; et voluptate incredibili

C iii

exardescit in amorem S. Trinitatis,

A dibili perfusa, eo interius rapi se sentiens, maxima cum animi voluptate ipsum totum legit, quamvis contextum ejus non intelligeret : et quasi de invento thesauro gratulabunda accurrit ad matrem, ut ipsum ei ostenderet : unde facile erat assequi conjectando, quod animam ejus specialiter sibi elegerat Dominus.

et Eucharistiæ :

Fervebat etiam in eadem ætatula grandi desiderio sanctissimi Eucharistiæ sacramenti, videbanturque ei mille anni, quibus pertingeret ad annos illius suscipiendi capaces. Deus enim animæ ejus impresserat vivam cognitionem æstimationemque grandem divini illius Cibi. Et ideo, quoties Domina mater ejus communicabat (quod faciebat, ut dictum est, sæpe) toto eo die circa ipsam versabatur filia ; ipsique quam proxime posset se applicans, ad latus ac supra vestes sedebat, nec volebat ab ea separari. Quærenti autem cum admiratione matri, quid ei esset, cur ita ageret respondebat : Quia Jesum sapis, mater, Jesum redoles : percipiebat enim odorem ipsius divinissimi Sacramenti, quod eo mane mater sumpserat. Præterea præ amore, quo afficiebatur erga hunc panem Angelorum, cum necdum degustare ipsum per ætatem posset sicuti voluisset, cupiebat saltem videre B alios communicantes ; ideoque rogabat matrem, ut etiam minoribus festis comitari eam posset ad S. Joannis (quæ est ecclesia Patrum Societatis Jesu, ubi mater et familia omnis Confessionis et Communionis sacramenta solebant obire) ibique ad ternas quaternasque horas dulci isti spectaculo intendebat, domumque revertebatur consolationis plenissima.

C IV orationis exercitio se tradit docente nemine :

4 Admiratione profecto dignum est, quomodo intra septimum et octavum annum, priusquam libros ullos legisset, aut humana cujusquam instructione præveniretur, interius dumtaxat a Spiritu sancto mota, applicare se cœperit exercitio orationis, seque sentiret eodem trahi etsi orandi modum ignoraret. Ergo ultro captabat solitudinem, consortia fugiebat, loquebatur parce, idque prudenter, silentio plurimum delectabatur, quo melius sese uniret Deo. Quæ cum mater, singulas ejus actiones considerans, miraretur ; et hanc unicam feminei sexus prolem haberet : eamdem tot naturæ ac gratiæ donis cumulatam intuens, non solum amabat illam, sed etiam propter virtutum excellentiam reverebatur quodammodo. Si domum ejus veniebant consanguineæ aut

a spectaculis profanis abstinens,

aliæ matronæ nobiles, accersereturque ipsa a matre ; continuo aderat, sed mox expediens sese recurrebat ad recessum suum. Erant autem parentum ædes ad plateam quam Cursus appellant : cum ergo circa festum S. Joannis aliisque temporibus publicæ decursiones ad pallium, ut aiunt, celebrarentur, et multæ Dominæ eo confluerent ; numquam persuaderi potuit ut spectandi causa ad fenestram accederet ; sed urbane subtrahebat se illis, recipiebatque sese

invenitur reducta ad preces :

ad secretiora domus cubicula ; ubi posita in oratione, cordi sui affectus pandebat Deo, et multos divinæ gratiæ suscipiebat favores. Signanter autem vice quadam, cum diem integrum latuisset post ostium aliquod a nemine observata, dici non potest quantum ibi consolationis perceperit. Alias de mandato matris requisita a famulis, inventa denique est post lectum quemdam, tota mente sic absorpta in Deum, ut neque vocantes se audire, nec videre præsentes posset, nec omnino membrum ullum movere.

postea explicat quo instinctu id egerit.

5 Variæ puellæ istius temporis, quæ meminerunt se ad spectandos Cursus in domum illam ductas fuisse a matribus suis, affirmant ; quod, cum ipsis ibi refectiuncula præberetur, numquam aderat Catharina, nec egrediebatur camerula sua ; requisita autem, vel non reperiebatur, vel inveniebatur orationi intendere genuflexa. Grandior deinde facta, cum interrogaretur quo instinctu id faceret, nulliusdum edocta magisterio ; respondit ab interno affectu moveri trahique se eo solitam ; et quia modum orandi D nesciebat, cœpisse inclinari in genua cum intentione quærendi Deum, ad faciendam pure voluntatem ejus ; itaque eum reperire consuevisse. Quia autem necdum instructa nesciebat qua ratione mentem colligeret, ipsamque orationi affigeret ; humiliabat sese et affligebat in conspectu Dei, eo se indignam reputans ; sæpe etiam lacrymabatur : et per hujusmodi affectiones atque humiliationes sui ipsius, totam se divinæ voluntati consignans, citra solicitudinem anxietatemve, quietabatur animo et confortabatur. Quamvis autem inter istæc principia, sæpius sentiret mentem aridam et gustu spirituali destitutam ; perseverabat tamen in oratione toto quod sibi præstituerat tempore, ac denique consolatam se contentamque sentiebat.

EX ITAL. VIRGILII. CEPARII.

C. V Studet sobrietati,

6 Orationibus suis bona hæc puella jungebat alia virtutum opera : ac primum sobria quam quæ maxime, vix tantum sumebat in mensa communi, quantum sustentando corpori erat satis. Cum autem inferebantur fructus, quorum puerilis ætas solet appetentissima esse, surgebat ab accubitu : per diem vero omnino nihil degustabat, nec minimum quidem fructum humectandi palati causa. Imo ruri degens, ubi domesticæ mulieres pro merenda sumebant cucumeres E aliaque in hortis provenientia ; quantumcumque invitata ad similem refectionem, ac pene etiam coacta ab aliis, numquam iis volebat condescendere. In prandio porro cœnave, dimissis delicatioribus ferculis

recusat refici ante Missam,

quæque magis blandiebantur gustui, solum viliora delibabat ; idque tam parce, ut sæpe diceret mater, nescire se unde filia sua aleretur. Die quodam festo, cum esset in villa, et mane plueret ; ecclesia autem, quo eundum ad Missam familiæ erat, distaret longius ; mandarant parentes ut prius ei daretur jentaculum, ac deinde equo imponeretur vehenda : quo audito cœpit Catharina amare plangere, per Deum rogans ne id facere cogeretur, ac dicens, videri contra reverentiam futurum, si ante Missam auditam tentaret ; neque decere ut accederet ad alloquendum Jesum cum ista equitaturæ commoditate : proinde necesse fuit illius in hoc cedere voluntati.

peccatis alienis tristatur,

7 Divini honoris jam tunc zelantissima, intimo afficiebatur dolore, si aliquem forsitan blasphemantem audiret, aut alia ratione offendentem videret ; neque poterat lacrymas continere. Igitur, cum vice quadam nonnulla verba, contra proximum et cum F Dei offensa prolata, audivisset ; tantopere id sensit, ut totam illam noctem insomnis traduxerit, effusa in planctum. Eodem zelo mota erga Dei honorem et proximi salutem, quoties dabatur occasio, docebat parvulos Pater, Ave, Credo : ductaque in suburbanum a parentibus (quemadmodum Florentinæ nobilitati in usu est, solitæ quotannis menses aliquot in

instruit in fide coætaneas,

villis agere, invitante eo hortorum palatiorumque urbi circumjectorum amœnitate) congregabat Catharina decem aut duodecim puellos puellasque ex rusticana sobole, quos doctrinæ Christianæ ac fidei principiis imbueret ; utque eos alliceret dociliores que faceret, cum licentia matris, pueris quidem largiebatur eleemosynam ; puellis vero distribuebat sudaria, semicinctia, aliasque res similes : tanto autem cum affectu et patientia huic caritatis operi impendebat sese, ut omnibus admirationi esset. Cumque redeundum esset plorare incipiens, interrogataque a matre quid fleret : Fleo, inquit, quia non potero amplius doctrinam Christianam docere pauperculas illas. Quapropter necesse fuit unam earum, Mariam nomine, pro ipsius solatio Florentiam deducere, docendam a Catharina : quæ hac occasione pluribus annis ad domesticum famulitium morata Florentiæ, non pauca docuit circa Catharinam digna memoratu. Observatum est etiam, quod ibidem in villa venien-

in parvulis Jesum contemplatur.

EX IT.AL. VIRGILII CEPARII.

A tes ad se parvulos doctrinæ causa, magna cum teneritudine animi amplexabatur, illisque blandiebatur: quærentibus autem cur id faceret, respondebat, quia repræsentant mihi Jesum istius ætatis puerulum, et propter innocentiam ac puritatem ipsorum. Mansit autem hic ei erga illos affectus quamdiu vixit, quoties videre ipsi contingebat infantes, figebatque obtutum in eos, et magna cum affabilitate alloquebatur, Jesum in eis contemplari solita, et considerans quod Deum numquam offendissent, eisque optans ut in ea animi innocentia conservarentur.

C. VI Novennis ad meditandum instruitur,

8 Regressam in civitatem, cum jam ageret ætatis annum nonum, videns matris ejus confessarius P. Andreas Rossius Societatis Jesu, tantopere orationi addictam, et mentalis etiam exercitationis capacem, dedit illi meditationes de Christi Passione, a P. Gaspare Loarte ejusdem Societatis compositas; dicens, Lege in hoc libro, filia, meditationis puncta, et genuflexa recita hymnum, Veni creator Spiritus, atque hujus auxilio invocato dic, Confiteor: tum, cum vivæ devotionis affectu, incipe ruminare puncta quæ legeris, et Deo te gubernandam relinque: nec pluribus ad instructionem ejus opus fuit. Amplexa ergo B cum magna devotione traditum sibi præceptum, et certa ad amussim illud exequi, omni die mane quam citissime surgens, prosternebatur in terram, multaque cum recollectione sensuum dabat initium meditationi; et in contemplandis Passionis mysteriis liquescens, tota in Jesum suum absorbebatur, magnoque incendebatur desiderio ejus imitandi, ac pro eo patiendi, qui tanta passus pro ipsa fuerat. Ex quo autem mandatum istud acceperat a Confessario, numquam omisit horam integram mane impendere exercitio isti: atque hinc progressa paulatim, elevata fuit ad mentis excessus raptusque sublimissimos, de quibus agetur inferius. Confessa est autem ipsa, quod inter orandum nullam patiebatur evagationem mentis distractionemve: nisi quod, quia ab infantia semper ardentissime desideraverat fieri Monacha, Deoque servire in statu religioso, hoc ipsum perdiu identidem obversabatur menti, dormienti vero etiam recurrebat in somnis. Cum ergo ad orationem se componebat, conabatur ad illam in Monachæ speciem conformari, faciendo sibi scapulare et velando caput, gaudebatque eo in statu videre se: atque hinc subinde ei nascebatur distractionis quidpiam. De cetero, quamvis nonnumquam sub dio ad solem aut pluviam orationi vacaret, nihil inde C incommodi patiebatur, quod mentem ad se traheret.

soloque desiderio monasterii inter orandum distrahitur:

et amore patiendi accensa,

9 Erat in ea tam grande desiderium meditandi divina, ut summo mane de lecto surgeret: et quia sic orans sæpe deprehendebatur a famula quadam nomine Angelica, rogabat eam pro Dei amore, ne significaret matri, quod tali hora orantem invenisset, impedimentum inde sibi objiciendum metuens. Neque contenta orare ipsa, conabatur famulas quoque ad id inducere; ideoque ad everrendam domum, lectos componendos, aliaque servilia ministeria libenter accedebat, quo ipsis citius expeditis præstaret otium tempusque orandi secum. Fructus autem quem ex meditanda Salvatoris Passione capiebat, erat sitis ardens inflammatumque desiderium aliquid patiendi amore Verbi incarnati. Quare hiberno tempore deprecabatur ancillam, suo ministerio privatim adjunctam, ne lectum sibi calefaceret, hoc tamen matri non revelaret, quandoque autem in loco abdito sese flagellabat. Semel etiam sertum quasi spineum ex aculeatis aurantiorum ramusculis texens, illud capiti suo vesperi sic adstrinxit, ut præ cruciatu dormire tota nocte nequiverit, tantum ut imitaretur Jesum coronatum spinis. Ex iisdem vero ramusculis cingulum sibi intorserat, quod nudæ suæ carni circumdabat, et ab ancillis inventum aliquando

variis modis corpusculum vexat.

est, abditum infra culcitras; atque his et aliis pluribus modis curabat affligere et mortificare suum corpus. Solebat etiam frequenter removere culcitras, et super stramineum saccum nudum dormire: aliquando autem genuflexa in terram caput dumtaxat acclinabat lecto, neque se extendebat. Quibus de rebus monita mater, voluit ut deinceps secum dormiret; dicens, quod si dimitteret solam, totas illa noctes impenderet orationi et pœnitentiis. D

CAPUT II.

Prima ejus Communio, et cœlitus in ista ætatula collata dona Sesquianni mora in monasterio S. Joannis.

Jam fere compleverat annum ætatis decimum, quando Confessarius ejus P. Andreas Rossius, considerans quam ardenter hæc puella jam inde ab infantia concupiverat sanctissimi Sacramenti communionem, censuit hanc illi non differendam diutius; sed, præmissa congrua instructione, percipiendam ei præcepit. Verbis exprimi nullis potest, quanta E hinc ei lætitia nata sit, qualesque Deo egerit pro tanto beneficio gratias. Jam se totius mundi æstimabat felicissimam, nec aliud per eos dies loquebatur quam de venerabili isto mysterio. Multis ergo orationibus, pœnitentiisque, et aliis extraordinariis exercitiis præparata, anno Domini MDLXXIII die XXV Martii, qui Verbi incarnationi sacer est, in ecclesia S. Joannini Societatis Jesu sacræ mensæ primum accubuit: et post receptum divinum istum Hospitem, cum quanta potuit reverentia et devotione, subito sensit impleri se tanto gaudio et lætitia interiori, propter unionem incarnati Verbi cum anima sua, ut postea dicere solita fuerit, nihil in omni vita sensisse se usque adeo deliciosum. Unde illecta dulcedine tanta, sensit deinceps incredibilem divinæ istius escæ famem, ac desiderium ejus quam creberrime usurpandæ. Cum autem hujus desiderii vehementiam manifestasset Confessario suo, sciens ille quam pura esset anima ejus, quantumque in ea sibi complaceret Deus; permisit ut octavo quoque die exinde communicare posset. Numerabat ergo dies et horas per hebdomadem currentem, præstolans cupientissime diem sacræ Communionis; tantoque exinde gustu spirituali afficiebatur, ut funderetur in lacrymas.

C. VII Decennis communicare jussa

id facit in festo Annuntiationis,

ac deinceps octavo quoque die,

11 Non multis diebus post, id est die XIX Aprilis ejusdem anni, cum jam ingressa esset annum ætatis F undecimum, ipsa Feria quinta Cœnæ Domini, in eadem ecclesia Patrum Societatis, expendens amorem quem Dominus Jesus Christus demonstravit hominibus, iis se relinquens usque ad finem mundi in sacratissimo Eucharistiæ Sacramento, futurum animarum cibum et robur; accensa vehementi desiderio vicissim aliquid offerendi eidem gratitudinis ergo; nec reperiens quidquam intra se, quod gratius esse posset Deo quam virginitas sua; hanc ei magno animo obtulit, seque per votum castitatis perpetuæ Jesu suo consecravit. Quam autem accepta fuerit hæc oblatio, postea eidem declaratum in visu est: quo vidit, ipso emissi istius voti die, digito suo insertum fuisse annulum desponsationis numquam solubilis cum suprema Dei majestate.

et in Cœna Domini virginitatem vovet.

12 Proficiebat quotidie Catharina in virtute; idque unum spectabat, ut Sponso suo conformis fieret quam maxime, eidemque perfectissimo amore uniretur. Igitur quascumque intuebatur creaturas; cœlum, terram, campos, in scalam, per quam mente ascenderet ad Creatorem, convertebat, et in fomitem accendendi magis magisque amoris: cujus flammas quantumcumque celare cupiebat; prodebant nihilominus ipsæ se, per signa exteriora verborum

C. VIII A creaturis in Deum reflecti assuescens,

A borum et operum. Notabile autem imprimis est, quod intra annum duodecimum ac decimum tertium ætatis constituta, cum forte esset in suburbano cum matre, et per amœnum quoddam pratum deambularet, in die S. Andreæ Apostoli; mente in Deum sublevata (sive id serenitas auræ cœlique conspectus; seu loci viridantis apricique pulchritudo fecit) a divino suo Sponso improvisa amoris sui sagitta sic est percussa, ut nequiens dissimulare quod erat, excesserit a seipsa velut mortua, nihil vel loqui vel moveri valens. Ea res, ut insolita matri, sic formidolosa accidit: cœpitque cogitare malum aliquod corporale id esse, ac domum deductæ studuit applicare remedia quædam. Verum his nihil proficientibus, animadvertit, non corporis, sed animi affectionem illam fuisse: et admirationis plena cœptis destitit. Nolens autem contristare filiam, tum quidem dissimulavit; post annos vero aliquot, cum jam ingressa monasterium esset; Matri Priorissæ narravit rem totam. Quin et ipsamet anno MDXCVIII mense Septembri, in raptu quodam similem amoris divini incursum patiens; testata est ejusdem illum rationis fuisse, cum exclamaret: O amor, id quod nunc B me facis pati, simile est ei quod me fecisti sentire in illius festo. qui sic amavit Crucem, quando necdum eram tibi in Religione consecrata; et mater mea credebat morbum aliquem corporalem id esse.

festo S. Andreæ primam ecstasim patitur,

qualem rursus postea anno 1598

13 Quam autem grati essent Deo virtutum actus, quos benedicta hæc puella exercebat in ista sua puerili ætate; intellectum simili modo fuit in raptu, quem passa est in die Circumcisionis primo Januarii anni MDXC: quando alienata a sensibus, magno cum jubilo cœpit enumerare pretiosa quædam dona, sibi a Domino Jesu collata in ista pusilla ætate, quæque sibi videbat in paradiso reposita. Quædam enim eorum clara et intelligibili voce exprimens, dicebat, videre se, quod pro illo zelo inflammatæ caritatis, quo nocte supradicta deploravit factam Deo et proximo offensam sibi in cœlis destinatus esset ornatus similis vesti rubicundæ ac rutilanti: et pro actibus temperantiæ atque mortificationis, quibus sese privaverat esu fructuum aliorumque ciborum delicatorum aut gustui suavium, videbat præparatam sibi mensam argenteam, pretiosissimis ac sapidissimis ferculis cumulatam: pro solicita illa diligentia, qua illæsam servaverat pudicitiam virginalem, ipsamque Deo per votum consecraverat, monstrabatur ei a Je- C su suo per armillarum argentearum et pretiosissimis gemmis distinctarum. Atque ita pro aliis operibus bonis ab ea factis, multa alia speciosa dona, quæ longum esset enumerare singula, eidem exhibebantur; ipsa plurimum admirante, quantum exterius apparebat, quod pro operibus a se tam parvi æstimatis, tam liberalis apud Deum esset deposita retributio. Unde possumus intelligere, quanti faciat Deus etiam minimas quasque actiones, in statu gratiæ ex sui amore factas. quantaque eis merces maneat; ut moneamur, in omnem occasionem exercendæ virtutis animum habere intentum, ne nos quotidie prætereant infiniti actus, quibus acquirere nobis possemus incomparabilem thesaurum in cœlis.

cum prius an. 1590 vidisset

dona sibi parata pro operibus bonis in pueritia factis:

14 Annum decimum quartum jam agebat Catharina, quando pater ejus D. Camillus necesse habuit Florentia discedere ad regimen oppidi Cortonensis: qui cum secum duceret totam familiam, de consilio R. P. Petri Blanca Rectoris Collegii Societatis Jesu, qui ut P. Andreæ Rossio in præfectura Collegii successerat, ita a Camillo assumptus fuerat in patrem familiæ spiritualem, decrevit filiam in aliquo monasterio asservandam collocare. Et quia cognatam habebat in venerabili cœnobio S. Joannis Equitissarum (sic enim appellantur, quia induuntur habitu Equitum S. Joannis, quos hodie Melitenses appellant, et regimini Ordinis istius subjiciuntur) D eidem, nominatæ Sorori Silvagiæ Morelli, filiam commendavit. Graviter hanc separationem carissimæ sibi natæ sentiebat mater: filia vero, quamquam summopere amaret matrem, haud ægre tamen ferebat ab illa dividi, sperans exinde liberius vacaturam se orationibus ac devotionibus suis. *Quo autem pacto, antea per Confessarium constituto, inducta illuc sit, et alia eodem spectantia vide in Vita priori num.* II.

C. IX committitur An. at. 14 monialibus S. Joannis:

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

15 Ut tamen melius intelligatur, quomodo istic se gesserit Catharina; placet strictim referre ea, quæ in Processu juratæ deposuerunt venerandæ istius loci Matres, videlicet Sor. Silvagia Morelli magistra ejus, Sor. Diamante Mazzinghi, et Sor. Faustina Strozzi, ita testatæ. Anno MDLXXX, Catharina, filia D. Camilli de Pazzis, annorum quatuordecim puella, collocata in hoc monasterio fuit, eo quod pater ejus a magno Hetruriæ Duce ad regimen Cortonense amandaretur: fuitque nobiscum mensibus circiter quindecim, quo toto tempore optimi exempli omnibus fuit. Erat perquam devota et dedita orationi mentali, cui constanter impendebat quotidie horas duas mane, et unam vesperi: habebatque E nihilominus varia per diem tempora, quibus ad orationem se recipiebat. Cum vero lectulus ejus esset in cella magistræ suæ, inde noctu clam ipsa ad orandum egrediebatur. Omni sabbato percurrebat Evangelium sequentis Dominicæ, indeque seligebat sibi duo vel tria puncta, in argumentum meditationum totius istius hebdomadæ. Sæpius nobiscum veniebat ad Chorum divinaque officia, etiam nocturna: quando autem venire prohibebatur a magistra, nihilominus ad orationem surgebat, in eaque persistebat usque ad tempus Missæ: adeo vero tenere afficiebatur erga Deum, ut sæpius abstraheretur a sensibus. Quare cum aliquando solam in cella reperiens una ex nostris, diceret, Tune hic sola es Catharina? subito respondit; Ah! quomodo sola? indicatum volens, quod licet nulla nostrum adesset: tamen cum Deo agens, sola non maneret, sed bene comitata.

C. X quæ postea testatæ sunt,

quomodo mensibus 15 inter eas vixerit,

16 Dum orabat in Choro, ita defixa et immobilis assistebat, ac si statua fuisset: vultu autem immutabatur, et instar rosæ rubescens accendebatur, oculis clare rutilantibus instar lucidissimarum stellarum. Apparebat in eodem ejus vultu Angelicum quid, quod omnium nostrum in ipsam convertebat intuitus. Videntes vero in ea tantam devotionem modestiamque supra consuetudinem aliarum, præ F suavi admiratione tenebamus ut plurimum oculos in eam defixos, nec satiabamur admirando ejus virtutes: imo optavissemus illius consortio jugiter frui, quia conversatio ejus Angelica adeo erat amabilis, ut ipsam videre continuo, ipsam alloqui, agere cum ipsa nemini tædium attulisset unquam. Ideo optabamus summopere, ut apud nos fieret Religiosa. Licet enim juvencula esset, sperabamus tamen quod per ipsam monasterium nostrum reduci posset ad perfectam observantiam vitæ communis, id quod in nobis valde requirebat illa: doluimusque, ac dolemus, et semper dolebimus, quod nobiscum non manserit.

eximia virtutis omnis specimina

17 Multum temporis impendebat legendis libris spiritualibus, præsertim Evangeliorum, Meditationumque ac Enchiridii et Soliloquiorum S. Augustini, aliorumque similium argumentorum. Hortabatur nos bona puella ad sæpius iterandum sacram Communionem: et quia ipsa frequentius communicabat quam nos, exemplo suo nec minus verbis multas permovit, ut frequentioris Communionis licentiam a Superioribus postularent, saltem pro omni Dominico ac festo die: itaque per ipsam inductus est crebrior inter nos Sacramentorum usus, quomodo hodieque servatur. Numquam conversabatur

et frequentem communionem ipsis persuadens,

Catharina

EX ITAL. VIRGILII CEPARII. usumque orationis:

A Catharina cum puellis secularibus, quæ apud nos erant ad custodiam collocatæ: sed ordinaria ejus conversatio erat cum infirmis Monialibus, quas visitabat frequenter, eisque modo libros spirituales prælegebat, modo amanter suggerebat sermones cogitationesque de rebus divinis. Agebat etiam libenter cum illis, quas videbat dispositas ut ad orationis usum, frequentiam sacræ Communionis, vitam recollectam et spiritualem induci se sinerent. Ex ejus ore nullum unquam auditum verbum otiosum aut vanum: nullus in ea observatus motus gestusve, sapiens levitatem: quin potius, inimica omnis vanitatis, tanta utebatur vestitus modestia, ut nec minimum quidem capitis ornatum admitteret, cujus alioqui tam studiosa esse solet puellaris indoles.

obediens in omnibus

18 Numquam notata fuit irasci, aut etiam quidpiam dolenter ferre, nisi forte cum infirmam jubebat magistra aut ovum aut aliud quidpiam viribus restaurandis sumere: tunc enim vix poterat cavere, quin demonstraret quam grave sibi esset delicias aliquas facere corpori: obediebat nihilominus, et quidquid jussa erat exequebatur prompte. Quidcumque videbat vel dici audiebat de proximo, in meliorem sumebat partem: quod si alienum defectum narraret quæpiam, excusabat defendebatque ut melius poterat. Amica silentii et solitudinis, loquebatur, parce et semper de Deo, singularique cum modestia et reverentia erga omnes. Præ summa humilitate libenter verrebat domum, sternebat lectos, aliaque ministeria abjecta obibat: plus factura, si plus sibi per magistram licuisset. Quin et indignam se reputabat quæ inter nos maneret, ac nobiscum loqueretur: et versaretur: tum quia de se quam demississime sentiebat, tum quia maximi æstimabat statum religiosum, per quem dicebat nos esse sponsas Jesu: se vero nequaquam, quia necdum erat religiosa, licet fieri optaret. Somnum capiebat supra saccum stramineum; quin et illo magnam partem privabat sese ut orationi vacaret, eidem tribus quatuorve horis continuis intenta. Vescebatur cibo perquam modico, jejunabat sæpe, sæpe corpus flagellabat: adeoque per istæc omnia debilitatus est vigor corporis ejus, ut ipsamet fateretur, fuenti sibi aliquando vires deesse ad trahendam acum. Interrogata vero, cur ipsa sese ita sponte extenuasset, respondebat: Non pro destruenda complexione naturali, sed ut aptior essem orationi et unioni cum Deo.

humilisque, B

et corpus pœnitentiis macerans.

Ut ibi velit Religiosa fieri

19 Denique in omni virtute singulariter excellebat, omnesque ejus actiones et gestus exemplo nobis erant et admirationi universis: quia videbamus, non esse ipsam ex ordinario genere creaturarum, sed bonitatis tam eximiæ, ut similem ei puellam vidisse numquam sciamus. Dicebamus ergo inter nos; Hæc erit altera S. Gertrudis vel S. Catharina Senensis: et Monacharum quædam jam tunc illam reverebantur ut Sanctam: adeo ut, licet cuperent cum ea frequentius loqui, præ reverentia tamen qua ipsam prosequebantur eidem se jungere non auderent. Multæ nostrum instíterunt apud eam ut nobiscum remanere vellet, et Monacha fieri: nec enim patiebamur cogitationem de ea quandoque amittenda, et sperabamus futuram aliquando monasterii nostri summam felicitatem: quapropter promittebamus ei, quod si maneret, reduceremus nos omnes ad strictiorem observantiam perfectionemque regularem, atque ad vitam magis in commune agendam. Verum illa respondebat, oremus Deum ut se illuminaret, et quod erat melius inspiraret; se quoque eumdem in finem oraturam. Ad se quod attinebat, eo ingredi malle, ubi ejusmodi observantiam non introducendam speraret, sed reperiret introductam: quia se præ cunctis infirmam fragilemque agnoscens, securiorem viam debebat eligere, neque certum bonum pro incerto dimittere. Itaque dignæ non fuimus, quæ eam retineremus, sed abiit a nobis. Hunc animorum motum et tantæ ædificationis exemplum apud illas Reverendas Matres, optime dispositas inclinatasque ad virtutem, reliquit puella secularis, nec plures quam quindecim annos nata.

C

frustra sollicitatur.

D

CAPUT III.

Pro obtinendo ingressu in monasterium cum parentibus et cum Confessario deliberat Sancta.

Expleto gubernationis Cortonensis tempore, rediit cum familia Florentiam Camillus, et Catharinam reduci ex monasterio jussit. Mater autem, quæ nihil unquam fecit libentius, pro ea reducenda veniens, vix tenuit spiritum, cum filiam ita exhaustam debilitatamque invenit. Accersitis ergo continuo medicis commendata, communi eorum judicio ducta in villam est, ubi, post dierum aliquot restaurationem et quietem, in aqua chalybem sumeret. Credibile non est quantum eo tempore familiæ toti amabilem se redderet, morum suavissimorum bonitate. Ambiebant eam certatim omnes, loquentem de Deo, et narrantem quidquid ædificationis bonæ in monasterio viderat. Quia autem omni die mane, post sumptum chalybem, prodibat in campos, deambulationis et exercitii causa, prout moris est: comitabantur eam assidue sui fratres, qui multum ejus consuetudine delectabantur; præter mulieres alias, quæ semper ipsi adesse, semper cum ea loqui voluissent. Verum illa, ne mens sua distraheretur, rogabat ut aliquantum pone sequerentur; ipsa vero præcedebat sola, nunc Rosarium aliasque preces vocales recitans, nunc cogitationibus in cœlum defixis meditationem postea instituendam disponens ac præparans: quam etiam instituebat, mox ac domum redierat reducta in cameram, neque ullus unquam præsumpsit illam interturbare. Ita sub oculis matris, et aeris purioris beneficio, medicinis etiam conferentibus aliquid, amissam sanitatem majori ex parte recuperavit Catharina: expletoque curationis tempore, in civitatem rediit.

c. XI Medicorum judicio ducta in villam,

E *optima domesticis exempla præbet*

et convalescit

21 Jam inde a teneris pueritiæ annis magnum desiderium foverat illa consecrandi se Deo in aliqua religione, de eoque die noctuque cogitabat, ut dictum est; sed metuens ne parentes sui aliud animo designatum haberent, formidabat eis manifestare propositum suum. Postquam vero reversa de monasterio jam attigerat ætatis annum decimum sextum, deprehendit illos de ipsa matrimonio jungenda deliberare. Ergo reformidans ne cui obligarent fidem suam, rem eis totam aperire decrevit: et post imploratam opem divinam, nacta occasionem commodam, ita patrem allocuta fertur: Si de me, care pater, aliud cogitas quam quod pridem Jesu meo promisi; scito citius me ferro daturam resecandum caput, quam alium Sponsum recipiam aut omittam ingredi Religionem. Obstupuit ad hæc verba, tam asseveranter prolata, pater; et coram filia solutus in lacrymas, nihil reponere responsi potuit: tamen, ut erat timens Deum, noluit ei molestus esse, neque ultra de ea viro jungenda tractavit. Interim non defuit alia persona, quæ illius exerceret patientiam et constantiam, verbis injurioris irridendo modum ejus vivendi, spiritualem reductumque a seculo. Quam illa mortificationem humiliter excipiens, nihil respondit; sed regressa in cameram, ibique coram beatæ Virginis imagine genuflexa, pro injuriante oravit, Deoque egit gratias pro oblata sibi tolerantiæ occasione: quo in actu indulsit ei Dominus consolationem plenissimam.

c. XII æt. an. 16 intelligens se matrimonio destinari, F

declarat ad id numquam se consensuram,

et acceptam ideo injuriam fert patienter.

A *Ut matris animum inflectat.* 22 Restabat expugnanda mater: quæ cum tenerrimo affectu hanc filiam diligeret, in eadem sibi plurimum complacens, lateri suo semper habere conjunctam, cum ea colloqui et versari, prudentibus ejus responsis atque sermonibus frui, in partem præcipuæ felicitatis ducebat, et ex omni ejus actu aut motu novam capiebat diligendi materiam. Quia autem modis omnibus tam perfectam inveniebat, sperabat, si eam elocaret in mundo, successum optimum: et quia unica ei erat feminei sexus, difficillimum apparebat ipsam ab ea mente dimovere. Deo nihilominus confisa Catharina, cogitabat quo modo expugnaret illam, et desideratum exprimeret consensum. Ac primo, quamvis eam summopere diligeret, vim tamen sibi astute intulit, ne amoris sui erga ipsam singularis indicia daret ulla: sed dextere ab ejus præsentia subtrahere sese cœpit, ejusque congressum, et loca ubi esse sciret, declinare: adeo ut sæpius quereretur mater, numquam se filia fruitam esse, quia ipsa sui copiam non faciebat. Præterea cavebat, ne quantum illa cupiebat obsequeretur ei, ad recreationes mundanas ducenti; et multo magis ne satisfaceret ornando corpus, pro illius ævi more, ac vestes pretiosas nobilesque et gradui suo conformes induendo; sed habitus ejus tam erat simplex, ut passim a matribus proponeretur aliis puellis, vanitati nimium deditis, in exemplar. B

ipsi modeste se subtrahit,

23 Fecerat ei mater ipso illo tempore vestem albam pulcherrimam, quam induere coacta Catharina, amare lacrymata est; existimans, nequaquam convenire cuipiam, quæ Deo dicare sese in monasterio cupit, indui vestibus quibus placere possit humanis oculis. Deducta autem eodem die a matre ad crates conventus, ubi in custodia fuerat; cum una illarum Matrum inde sumeret occasionem suspicandi quod cito esset nuptui tradenda, eaque de re tamquam illi grata loqui cœpisset: ipsa, quæ alia omnia cogitabat, tantam ex istiusmodi verbis molestiam hausit, ut pene deficiens animo casura in terram fuerit, si non consanguinea ejus assistens lateri ipsam sustinuisset. Præterea quoties eam mater accersebat, et loquentem audire cupiens interrogabat de meditatione sua aut aliis spiritualibus rebus; non amplius ei ut solita erat placidam se, sed mœstam maleque contentam monstrabat; non loquebatur, non capiebat cum gustu cibum: quantoque plus ei blandiebatur genitrix, tanto illa se subtrahebat magis, nec ostendebat ullo signo ejusmodi officia sibi grata accidere. Denique, licet moribus cultissima, amabilissima, ac placidissima esset; cum matre tamen agebat subrustice, idque de industria; ut paulatim obtunderet maternum affectum, quo videbat aut impediri aut in longum differri posse desiderium suum. C

recusat speciosas vestes,

et alieniorem ab ea animum simulat:

c. XIII *quibus illa paulatim mota,*

24 Deus porro, qui numquam destituit sperantes in se, sibique cupientes in statu religioso famulari; dignatus est consolari Catharinam, eamque juvare, ut cito videret fructum piæ suæ industriæ, in expugnando paulatim matris affectu. Etenim D. Maria, considerans vitam filiæ spiritualem et a mundo alienam, quam istæc ab infantia sua duxerat, quantumque dedita esset orationi ac frequenti communioni, quodque in ea nec minimum quidem rerum mundanarum gustum deprehendisset unquam, sed aversum semper animum a deliciis recreationibusque secularibus; cœpit cogitare quod eam sibi elegisset Deus, et remordente paululum conscientia subvereri offendendum illum, si voluntati ejus se opponeret vehementius. Timebat etiam, adeo mœstam maleque contentam videns, ne se ita perseveraret, malum aliquod gravius incurreret, nisi modum invenisset illam consolandi. Pugnante ergo hinc conscientiæ scrupulo, inde filiæ amore; decrevit rem totam deferre ad Confessarium suum P. Petrum Blanca. Noverat hic certissime propositum Catharinæ, quodque nulla unquam posset ratione induci ut alium a Jesu Sponsum admitteret, sed omnino decretum haberet divinæ obsequi vocationi: proinde affirmabat, ipsam non alia de causa mutasse modum agendi cum matre, nisi quia videbat a pio suo desiderio alienam, et hanc unicam esse tristitiæ occasionem. Denique concludebat affirmando, peccaturam, si a Dei famulatu vellet eam per vim divertere, ut mundo traderet: ideoque hortabatur, ut vinceret affectum, filiaque se sponte privaret, reddendo ipsam Deo, quam aliter solari ac lætificare non posset. D

suasu Confessarii

25 Tum vero domum reversa genitrix, seductam Catharinam interrogat, quid demum ipsa statuisset de se: et intelligens in proposito firmam manere; Quandoquidem, inquit, ita vis, volo et ego, neque impedimento ero quo minus id agas quod tibi inspirat Deus. Hic nullis verbis explicari potest, quantam, ad hujusmodi declarationem matris, lætitiam animo ceperit Catharina. Actis ergo quam poterat affectuosissime gratiis, matrem in loco lacrymantem relinquens, tota hilaris in cubiculum rediit; ibique prostrata in genua, Deo cœpit pro obtenta victoria quam prolixissimas agere gratias; seque divinæ ejus majestati in famulam perpetuam dedicavit, cum firma resolutione serviendi et amandi tam bonum Dominum toto cordis affectu: neque aliud exinde cogitare potuit, nisi ut quam citissime expedita a seculo attingeret portum desideriorum suorum. Profuit autem tam lætus successus etiam corpori, adeo ut ad nativum colorem reducto vultu, tantum novarum acquisierit virium, ac si numquam infirmata fuisset. Verum, licet omnibus hilaris appareret et amabilis, coram matre tamen parcius aliquantum, ne amori ejus novos stimulos adderet, augeretque dolorem in ipsa dimittenda. E

filiæ desiderio annuit:

quæ exinde hilarior, tota sanatur.

26 Porro parentes, qui, suadente Patre Rectore Societatis Jesu, animum induxerant ad consensum filiæ suæ præbendum, ejusdem etiam arbitrio relictum voluerunt delectum monasterii, quod, ex multis conventibus quos observantiæ regularis tenaces habet Florentia, esset proposito adolescentulæ aptissimum. Varios hic iis laudavit, tandem tamen conclusit, quod, attenta puellæ propensione, existimabat monasterium Cruculæ Ordinis Dominicani, vel aliud S. Mariæ Angelorum Ordinis Carmelitici magis conforme futurum desideriis ejus. Confessa est autem Catharina, erga tria potissimum loca se affectam fuisse. Primum erat monasterium S. Claræ, in quo summopere ei placebat paupertas rigida et nihil proprium habens, rudisque et abjectus habitus ac vivendi modus, in quibus multum credebat esse præsidii ad mundi contemptum veramque humilitatem Sanctimonialium animis ingerendam. Ad monasterium Cruculæ eo potissimum trahebatur, quia semel ingressæ Virgines, nulli postea seculari faciem suam videndam præbent: quod plurimi faciebat, tamquam medium servandæ recollectionis interiori convenientissimum, atque ad animam a consanguineis abstractam Deo propius uniendam. Verum quia multum laudari a Patre Rectore audiebat monasterium S. Mariæ Angelorum, non tantum propter perfectissimam vitæ communis observantiam et studium speciale perfectionis internæ; sed etiam quia ibi quotidie mane communiter a Religiosis suscipitur sanctissimum Altaris sacramentum; decrevit illuc experiundi causa ingredi. F

c. XIV *Ex tribus ad quæ propendebat monasteriis,*

de Confessarii consilio eligit Carmelitanum

27 Fuit monasterium istud fundatum a quatuor nobilibus Florentinis, videlicet Innocentia Bartoli, Sara Lapaccini vidua, Magdalena Saræ filia virgine, et Anna Davanzati. Hæ Spiritus sancti impulsu speciali, et ex affectu devotionis erga sanctissimam Virginem

quod anno 1450 fundari cœptum,

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

A Virginem Dei matrem, ipso Assumptionis die xv Augusti anno MCCCCL publice sumpserunt habitum Carmelitarum, in ecclesia istius Ordinis, S. Frigidiano Lucensi Episcopo dedicata : eo autem indutæ propriis in domibus ducebant vitam perquam exemplarem, sub nomine Sororum Virginis Mariæ. Didita mox per urbem rei novæ fama plures alias virgines permovit, ut eumdem habitum postularent, et anno MCCCCLIII, eadem in ecclesia eodemque Assumptionis die, duæ item virgines, una ex Philipporum, altera et Chellinorum familia, vestitæ pari modo sunt : quæ cum Sorore Innocentia simul habitare cœperunt, in domo ipsis donata, prope prædictam Patrum Carmelitarum ecclesiam. Brevi autem sic crevit earum numerus, ut jam formam monasterii dicta domus haberet, quod deinde eodem in loco fabricatum fuit. Cœperunt illæ vivere sub Regula Carmelitana, et regimine unius quam Priorissam nominabant : fueruntque in hodiernam usque diem servatæ in sancta unione, vitæque communis strictissima observantia, absque ullo cujuscumque generis reditu proprio. Nam quidquid infertur, in commune deponitur ærarium, unde Superior providet omnibus

permanebat in rigida vitæ communis observantia ;

B necessitatibus tam communibus quam singularibus, ac ministeriis seu officiis ; quibus præpositæ Monachæ præter operam nihil de suo conferunt, sed monasterium suppeditat sumptus : quæ vero inter eas privatæ officio sunt, nihil emere aut vendere, non negotiari, non donare, non recipere quidquam per se possunt, aut ulla ratione tractare pecuniam : sed omni solicitudine liberæ, nihil cogitare debent de re quapiam, sibi vel sanis vel infirmis ad victum vestitumque necessaria.

anno 1620 subjectum Ordinario,

28 Locus hic Ordinarii regimini et curæ subjectus fuit anno MDXX, a Leone Papa X, per Breve speciale : eaque dispositio novam obtinuit firmitatem per aliud Breve Pii Papæ V anno MDLXVII. Constitutiones earum, post Concilium Tridentinum reformatæ, confirmatæ sunt a Pio Papa IV anno MDLXIV, et a Paulo Papa V anno MDCX magis restrictæ, atque ad arctiorem observantiam ipsismet postulantibus reductæ. Hodie vero hunc modum tenent. Novitiæ post annum Probationis Professionem faciunt, post quam triennium adhuc remanent in eodem novitiatu sub cura Magistræ Novitiarum. A Novitiatu ad Juvenatum transeunt, ibique alterum triennium ducunt sub cura Magistræ Juniorum, non agentes cum aliis sanctimonialibus communiter, aut

et propria sibi statuta servans,

C iis loquentes absque expressa facultate ; sed habentes proprium dormitorium atque oratorium, in quo varias devotiones mortificationesque exercent. A Juvenatu traducuntur ad Suprajuvenatum, ibique tres item annos manent sub cura Suppriorissæ, quæ specialis earum Magistra est : atque ita decem ut minimum continuos annos vivunt sub custodia specialium Magistrarum. Adolescentulas ad custodiam educationemque non recipiunt, scientes quanta inde distractio religioni et periculum observantiæ laxandæ nascatur. Vivunt omnes, modo perquam extraordinario reductæ a conversatione et visitatione secularium ad crates ; et quia nihil ipsis commune cum mundo est, attendunt officiis et exercitiis suis quiete intra monasterium ; orationi frequentique Communioni, et acquirendæ religiosæ perfectioni intentæ.

tunc autem valde florens

29 Hac ratione conservatus fuit semper locus in magna observantia, totique civitati venerabilis mansit, florens numero nobilissimarum Virginum ex præcipuis quibusque familiis Florentinis. Hodie vero ibidem sunt neptes duæ, ejus qui modo Ecclesiæ universali præsidet, Urbani Papæ VIII, filiæ D. Caroli Barberini ejus fratris et D. Constantiæ Magalotti, Cognatæ ipsius Sanctitatis : quæ ultro elegerunt illuc ingredi, attractæ fama religiosæ ac rigidæ ibidem observantiæ. Numerantur in eo ad octoginta D Monachæ, tam Conversæ quam Velatæ, magno cum splendore religiosæ vitæ, sub optimo regimine tam temporali quam spirituali ; quia Archiepiscopi Florentini curarunt ei semper præficere Gubernatores zelosos et exemplares.

sub directione Societatis Jesu,

30 Multa etiam subsidia spiritualia idem locus a nostra Jesu Societate accepit. Etenim cum S. Ignatius anno MDLI, rogatu Principum Florentinorum Cosmi de Medicis et uxoris Eleonoræ de Toleto, Collegium desiderantium, Pisis Florentiam misisset P. Jacobum Laynez, Roma vero ac Patavio alios Patres ; nec illi haberent adhuc comparatum sibi locum, domunculam conductam acceperunt circa hoc monasterium. Defecerat autem eidem per istud tempus Confessarius suus ordinarius : quare, curante Nobili Domina Marietta Gondi, Sanctimonialibus illis pie affecta, rogati fuerunt Patres earum audiendis Confessionibus tantisper operam commodare. Hoc vero ipsi eo fecerunt libentius, quod et earum ecclesia utebantur ad Confessionum Prædicationumque ac aliarum functionum exercitium, et libenter conferebant aliquid ad promovendum Matrum ipsarum spiritum. Quia vero erant omnes magnæ perfectionis viri, magnum in monasterio fervorem excitarunt ; et observantiam regularem, quam optime constitutam repererunt, magis magisque confirmarunt, per usum orationis frequentisque Communionis et spiritum mortificationis : idque non obiter, sed morose : siquidem ad annum usque MDLII in pio istoc opere perseverarunt. Quia tamen Societas, ex sui instituti propria ratione, abstinet a cura Monacharum, scrupulo sibi ducebant boni isti Patres tamdiu retinere occupationem istiusmodi : sed Sor. Dianora et Sor. Victoria Contugi, quæ habebant patrem tunc temporis medicum Julii Papæ III, eo mediante impetrarunt a sua Sanctitate, ut Patres cœpta prosequerentur, quemadmodum fecerunt de consensu S. Ignatii usque ad annum MDLIII. Tunc assignatus Societati est locus, quo hodieque situm est Collegium, juxta ecclesiam S. Joannis, quæ quia parvula erat S. Joannini dicebatur. Huc immigrantes Patres, desisterunt ordinarias Matrum Confessiones audire : quæ tamen semper erga Societatem gratæ beneque affectæ manserunt ; et vicissim Societas eas libenter fovet, subministrandis quoties opus est Confessariis extraordinariis, et concionatoribus ad pias exhortationes. Ex hac igitur causa P. Petrus Blanca Rector plenissime potuit informare Catharinam de conditionibus prædicti monasterii. F

antea quidem ordinaria, — E — extraordinaria vero ab an. 1553.

CAPUT IV.

Primus secundusque ingressus Sanctæ in monasterium : et susceptio Habitus.

cap. XV Ad experimentum ingressa illuc an. 1582,

Determinato jam monasterio, et facultate ab Archiepiscopo obtenta, ingressa illuc Catharina est in habitu seculari, in Vigilia Assumptionis anno MDLXXXII, transactis ætatis suæ annis sedecim, quatuor item mensibus cum dimidio. Solent puellæ, quæ illuc experimenti causa intrant, ordinarie ibi manere ad decem dumtaxat vel quindecim dies : quo tempore vivunt sub regimine et cura duarum Monacharum, quæ ab officio assistendi puellis extraneis Forestariæ dicuntur : et earum una ætate junior, alteraque provectior eo deputari consuevit. Ambæ magna cum caritate et assiduitate iis serviunt, iisque assistunt diu noctuque, observantes interim singularum naturam, mores ac spiritum ; inquirentesque studiose quam idoneæ sint ad religionem, et quam firmam habeant voluntatem totas se Deo consecrandi.

A di. Eædem illas identidem deducunt ad Novitiatum, ibique Magistræ Novitiarum relinquunt, informandas circa ordinem, officia, exercitiaque monasterii : et hæc ipsa in omnem illarum actionem motumque intendit, ut possit simul cum Forestariis sub omni sinceritate referre Superioribus, quid in singulis observarit. Sed longo tempore opus non fuit, ut co-

omnibus probatur,

gnoscerent, Catharinam non esse puellam ordinariam, quæ ipsis potius cælestis Spiritus quam mulier terrena videbatur esse : notabant enim in omni verbo ejus, gestu et actione resplendere puritatem atque modestiam Angelicam; et nihil ab ea agi absque gratia singulari. Erat siquidem mansuetissima ac placidissima, humilis, obediens, caritate plena : numquam nisi interrogata loquebatur, et ostendebat magnum desiderium vitæ religiosæ, multo cum affectu de ea loquens.

animo semper collecta,

32 Quam absolutum porro sui ipsius haberet dominium, demonstravit die quodam, quando a Forestariis ad commune Monacharum ergasterium ducta, juxta alias ad suendum consederat. Dum enim tacitæ omnes intendunt operi, auditur ingens ex lapsu rerum quarumdam fragor; adeo ut cunctæ tali novi- B tate attonitæ surgerent, sola Catharina mansit immobilis, non caput sustulit, non oculos vertit, non intermisit opus; sed tamquam absorpta in Deum sedebat, uni labori intenta, cum maxima admiratione omnium : quia ejusmodi subitis casibus non videntur cohiberi posse primi isti motus, nisi quis vel a

etiam in subitis casibus,

natura moderatissimus sit, vel a virtute mortificatus valde, vel denique in seriam quamdam cogitationem profunde fixus. Sæpius se recipiebat in Chorum orationis causa, sicut testatur Sacristana istius temporis; quæ crebro ipsam ibi inveniebat. Alia autem puella nobilis, quæ eodem quo ipsa die experimenti causa ingressa monasterium erat, deponit, quod omni mane, quando ipsæ surgebant e lecto, inveniebant Catharinam in oratione jam positam, in qua

in oratione præsertim,

ultra horam perseverabat. Eadem cum aliis animadvertit, quod eodem in situ corporis, quem assumpserat orationem exorsura, perseverabat usque ad illius finem : quia mox ac se reclinarat in genua, videbatur immobilis effecta, et neque capitis, neque oculorum alterius ullius membri motus in ipsa notari poterat : quod adolescentula illa perquam difficile esse existimans, sæpe de industria post ipsam se collocabat, multumque mirabatur et ædificabatur tam pio spectaculo.

cui tamen obedientiam præfert,

C 33 Mater Sor. Evangelista Jucundi, quæ postea Sanctæ Magistra fuit, aliquando ei dixit : Filia, si Monacha effici vis, non poteris facere orationes omnes quas solebas in seculo : oportebit enim te vacare communibus, quibus Novitiæ ceteræ, exercitiis. Cui Catharina modeste reverenterque respondit, Scio, Mater, quod omnia, quæ fiunt in religione ex obedientia, oratio sint : eoque tam sapienti dicto mire satisfecit interroganti. Denique, seculari licet in habitu, præferebat indicia virtutis et perfectionis ordinaria majoris . quapropter optabant omnes ut isto in loco sacrum vestitum assumeret. Ipsa quoque vice versa tantopere complacebat sibi in domus totius ordine, et in modo vivendi istic stabilito, tantum etiam ædificabatur Monacharum illarum probitate ac bonitate, ut sibi videretur esse in Paradiso; diceretque merito appellari S. Mariæ Angelorum locum eum, qui sub patrocinio Deiparæ constitutus erat, et Angelis similes habebat incolas; adeo ut

atque post 10 dies redit ad suos :

desiderasset inde numquam egredi statimque vestiri. Sed obediendum parentibus et consuetudini fuit, et post decimum diem volens nolens domum reducta est.

cap. XVI

34 Sperabat Catharina fieri posse, ut quam primum et absque mora reverteretur ad monasterium : sed ea spes ipsam fefellit. Necesse enim fuit trime- D stre adhuc integrum domi paternæ agere, ut genitoribus suis plene satisfaceret : qui cum ægerrime ab hac tam cara sibi filia abjungerentur, moras identidem nectebant ex moris, quibus hunc passum declinabant, licet ipsa non minus industrie quam frequenter eos ad hoc stimularet. Non est autem dictu facile quam sapienter virtuoseque eo tempore se gereret. Primum enim inimica omnis vanitatis ac fastus, numquam pretiosius indui voluit, nedum caput more puellari ornare : sed simplici suo habitu cultuque corporis constanter

EX LIT. VIRGILII CEPARII. apud quos ad 3 menses retenta

usa est. Imo die quodam jam Religiosa, loquens cum adolescentula proba ac nobili, quæ in eodem monasterio Habitum sumpserat, Equidem, inquit, capere nequeo, quomodo virgines, quæ cupiunt serio religiosæ fieri ac sponsæ Christi, delectari possint speciosis vestibus, monilibusque, aut aliis ornamentis secularibus; vel pati ut facies sibi aquis medicatis lavetur, et caput cincinnis fasciisque coronetur ; nedum qua fronte, in eum modum comptæ, audeant

recusat seculariter ornari,

publice apparere. Reponente autem altera, credendum non esse, quod id faciant causa placendi humanis oculis; sed solum ad quamdam satisfactionem propriam, uti sibi accidisse simpliciter fatebatur in E die vestitionis suæ; non multa verba subintulit Catharina ; sed modesto cum gestu subridens, indicavit, grandem sibi defectum videri, in actione tam sancta et gravi, siqua delectetur ejusmodi vanitate, etiam tunc cum ipsam se profitetur contemnere. Quod ita juvenem illam, alioqui optimam , pupugit; ut in se regressa penitusque confusa, velut de gravi culpa, veniam a Deo postulaverit.

nec probat id fieri ab ingressuris monasterium:

35 Præterea numquam induci Catharina potuit, ut ad vana curiosaque spectacula vel loca profana duci se pateretur : ut summum comes ibat matri ad ecclesias, atque ad valefaciendum suis per diversa monasteria consanguineis. De cetero manebat domi, neque curabat inde egredi, nisi ad revisendas Matres Conventus a se delecti, et stimulandam ea occasione matrem pro expediendo ingressu. Tum vero, ne spiritus elangueseeret, nihil consuetarum suarum orationum unquam dimisit in domo paterna, nihil de frequentia Sacramentorum : conabaturque ut plurimum manere sola, seque occupare aut libris spiritualibus legendis, aut Officio recitando, aut aliis vocalibus mentalibusve devotionis exercitiis. Quando-

domi se continet,

que autem accersita a matre, ut videret apparatum qui fiebat pro illius ingressu; atque ut diceret, numquid aliud desideraret vel ipsa pro se, vel donandum F Sanctimonialibus; omnia permittebat matri, neque ostendebat aliquam circa rem ullam in particulari solicitudinem. Denique præparatis omnibus pro desiderio matris, post petitam de genibus utriusque parentis benedictionem, magna cum teneritudine et planctu totius familiæ, exivit domo, numquam reditura, 1 Decembris anni MDLXXXII, id est sabbato ante Dominicam primam Adventus : fuitque a matre aliisque matronis amicis et consanguineis deducta ad monasterium, in quod tanta cum animi devotione, tantaque æstimatione loci (sicut ipsa postmodum fidenter dixit) ingressa est, ut indignam se crederet quæ fieret vilis scopa everrendo pavimento, adeo ipsa de se humiliter, de domo Dei sublimiter sentiebat. Hoc facto, dum mater plorat jacturam quam se rebatur fecisse in filia; matronæ duæ nobiles, sevocatæ in partem Priorissæ dixerunt, ut magnam curam haberet puellæ istius : Credimus enim, inquiebant, ipsam quodammodo dici posse numquam hactenus peccavisse.

piis intenta exercitiis :

denique 1 Decembris 1582 monasterium ingressa,

36 Remansit Catharina in monasterio plena gaudio, considerans beneficium Dei educentis ipsam de hoc seculo nequam, et ad religionem recipientis : neque poterat satiari gratias eidem cum laude et benedictione

cap. XVII cum maximo solatio suo,

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

A benedictione referendo, seque ad ejus servitium tota animi propensione offerendo. E contrario mater domum revertebatur mœsta, velut si pretiosissimum aliquod monile amisisset : et ab obviam sibi facta D. Magdalena Strozzi interrogata, quid factum esset ipsius Angelo, prorupit in lacrymas, responditque ; Non decet id a matre dici : est enim velut Seraphim isto in loco, et jubilat præ lætitia, adepta id quod concupiverat tam ardenter. Ex adverso Monachæ, lætæ de acquisitione talis puellæ, considerabant eam velut Angelum delapsum de cœlo, in eaque sibi complacebant valde, quia morum ejus suavitas et plena reverentiæ conversatio omnium corda rapiebat. Congregatæ ergo in Capitulum die octava Decembris, in festo Conceptionis immaculatæ, eodem anno MDLXXXII, communibus suffragiis ipsam ad Habitum recipiendum susceperunt.

recipitur ad habitum 8 Decemb.

37 Interim mater, quæ filiam amplius domi visuram se non sperabat voluit ejus saltem effigiem conservare ; et prius quam monastico indueretur vestitu ad cœnobium misit indumenta quædam, in quibus volebat ipsam depingi. Incredibile autem est B quantum eo nuntio consternata afflictaque fuerit Catharina : ut enim ab omni vanitate alienissima erat, soluta in planctus ; Fierine, inquit, potest, ut creaturæ tam vilis, qualis sum ego, ex modico pulvere lutoque compositæ, remanere debeat memoria in mundo? Ego de mundo egressa sum, numquam reditura, ut nemo videre me posset in istis secularibus pannis : nunc autem volunt, ut in hunc modum istuc redeam. Denique induci non potuit ut acquiesceret ; donec Confessarius suus P. Petrus Blanca nuntiari ei jussit, Conveniens videri, ut hac in parte parentibus suis morem gereret : et Mater Priorissa mandavit, ut destinatas ad hoc sibi vestes indueret. Quibus illa humiliter quidem obedivit : sed, quoniam perpetuo lacrymabatur, dum eam pingebat famosus in arte Sanctes Titi ; non potuit sic exprimere naturalem vultus illius hilaritatem, quin eam mœroris nebula quodammodo offuscaret.

dolenter fert quod matre petente,

jubeatur sui imaginem pingendam permittere.

Philippus Baldinuccius, inter Notitias Professorum artis pictoriæ, post Cimabuam clarorum, ad Decennium VII *seculi* XVI, *habet istius Sanctis Encomium ; interque effigies ab illo elaboratas etiam meminit S. Mariæ* D *Magdalenæ, ejus penicillo expressæ, verbis acceptis ex Vita a Raconisio edita sub nomine Puccini cap.* XIII : *additque illam ipsam picturam, in die ejusdem Sanctæ festo, quotannis exponi supra portum ecclesiæ S. Mariæ Angelorum : unde eamdem, quatenus opus erat, delineatam accipe, beneficio DD. Magliabechii et Benvenuti; atque considera, quam ea sit ex vultu vere lacrymabundo expressa.*

38 Appropinquante postea die, quo habitum Religionis acceptura erat ; secunda vespera, prius quam id fieret, indulgeri sibi petiit, pro gratia singulari, ut liceret, toto subsequenti die, ac deinde mane ante vestitionem, manere solitarie : quod facile obtinuit. Perseveravit ergo toto eo tempore in oratorio Novitiarum, recogitans quomodo cum Jesu desponsanda esset, quantumque sibi privilegium foret eo esse electam ; quantam etiam cordis puritatem adferre deberet ipsa ad hujusmodi oblationem sui ; et quid porro agere, ut tanto responderet amori ; quomodo denique institueret vitam. Dum talibus affectibus et cogitationibus occupatur, veniebant ad crates monasterii personæ variæ, submissæ domo cum diversis rebus ad vestitionem necessariis, quemadmodum tali in casu consuevit fieri. E Rotaria autem, ignara recessus in quem se receperat, ibat ut appellaret eam. Sed bona virgo mœsta quod quietem suam disturbari sentiret, accessit ad Matrem Magistram ; oravitque instanter, ut vellet eo die respondere pro se, et quidquid conveniebat facere : dicens, non videri sibi hunc essem diem, qui posset consumi ad crates ; quando postero mane debebat se dedicare Deo ; sed potius cum hoc agendum sibi, semotæ a turbis. Annuit tam honestæ petitioni Magistra : et Catharina toto illo die solitaria mansit, cum Sponso suo in oratione agens ; neque volens earum rerum quidquam videre, quæ a parentibus sibi et Monachis in diem sequentem mittebantur.

Pridie vestitionis petit sola relinqui,

et Magistram exorat ut pro se respondeat ad crates.

39 Denique die XXX Januarii anni MDLXXXIII ; decimo sexto ætatis anno necdum completo, in Dominica mane multa cum devotione communicavit ex manibus Rev. D. Augustini Campi de Pontremoli, qui monasterii Confessarius ordinarius erat ; ab eodemque suscepit habitum Religionis Carmelitanæ, una cum nomine Sororis Mariæ Magdalenæ, loco ejus quo antea vocabatur Catharina. Hoc in actu adeo fuit elevata in Deum absorptaque, ut Conversæ quæ ipsi detrahebant vestes seculares, eam vix auderent contingere, ne interturbarent tam sanctam quietem. Tantum etiam devotionis et compunctionis quibusdam secularibus, spectaculo huic præsentibus, F eadem actio attulit ; ut toto illo mane aliud non facerent quam lacrymis indulgere. Inter has puella quædam, audiens quanto cum affectu pronuntiaret verba, quibus mundo renuntians omnem ejus pompam et vanitatem abdicabat ; ideo se commoveri sensit, ut Sanctam intueri videretur. Etenim non inveniens in semet animum, adeo solutum ab amore parentum et aliarum creaturarum, tam vivo exemplo stimulata, voluisset etiam ipsa de mundo egredi posse, et Religionis habitum cum illa sumere. Cum vero Sacerdos, qui ipsam vestiebat, in manus ei dabat Crucifixum, Monachæque cantarent ex Apostolo Paulo, Mihi absit gloriari nisi in Cruce D. N. Jesu Christi ; nova hæc ejus sponsa interius sensit animam suam uniri cum Jesu, tantamque in corde dulcedinem spiritus (sicut postea dixit) quod nihil simile unquam expertam se recordaretur. Et tunc omnis rei terrenæ obliviscens, fecit Deo perfectam sui oblationem : sueque divino Sponso est protestata, quod aliud deinceps desiderare nollet, quam ipsum Crucifixum : nec aliud curare, quam ut anima sua, ipsi semper unita

An. 1583, 30 Januar. Communicata

habitum accipit et nomen M. Magdalenæ,

seque Deo absolute tradit :

A unita, ad ejus famulatum perfectissime instrueretur.

40 Peracta vestitione, cum profunda humilitate, oravit Patrem Confessarium et Matrem Priorissam, ne sibi post hac unquam injungerent, ut indueretur habitu seculari, sive ad aliquam repræsentationem, sive occasione cujuscumque festivitatis inter Monachas usitatæ : quod ei promissum et servatum fuit. Interrogata autem quare id postularet, respondit, Quia tantopere desideravi Habitum religiosum, ut numquam patienter visura meipsam sim in alia veste. Eodem vespere nova Christi sponsa provolvit se ad genua suæ Magistræ Sor. Victoriæ Contugi ; et brachiis ante pectus decussatis magnaque cum humilitate ei dixit ; quod seipsam tradebat et consignabat manibus ejus, tamquam corpus mortuum, ut quidquid luberet placeretque de ipsa faceret : promittens numquam se transgressuram illius mandatum seu voluntatem : rogabatque ferventer ut ipsam studiose humiliaret mortificaretque, omni ejus voluntati se opponens. Diebus autem consecutis, perseveravit in tanta lætitia, devotione et gustu spirituali, ut præ Dei amore consumi tota videretur : nec paucæ confessæ sunt, in eumdem amorem accendi se solitas B solo illius aspectu.

petit ne ullo casu jubeatur seculariter indui,

Magistræ regendam se offerens.

CAPUT V.

Tirocinium Sanctæ, ejusque Professio; et hanc secuta, post dierum 40 raptus morbosque, miraculosa sanitas, cum continuatione noviliatus.

41 Consecuta, quem tantopere desideraverat, Magdalena Habitum sacræ Religionis, devotionis fervorisque plenissima, exorsa est in tirocinio tam rara virtutis exempla præbere, ut non solum Novitiæ multum ex ea ædificarentur, sed etiam Monachæ admirarentur ejus singularem bonitatem ac perfectionem. Quin et Magistra Novitiarum, magnæ probitatis Religiosa, dixit aliquando : Soror Maria Magdalena magis meretur esse magistra mea quam discipula : et ego ipsa, cognitam habens virtutem et capacitatem ejus, libenter me illi ut discipula subjicerem. Quamvis autem ante susceptum Habitum esset addictissima orationi ; eo tamen suscepto hoc solatio se libenter privavit, ne esset in aliquo singularis, sed semper cum aliis Novitiis adesset communibus exercitiis Religionis. Igitur si quando Magistra, sciens quantum ad orationem propenderet, ejus illi facultatem faciebat, interim dum ceteræ manum operi at- C tendebant ; recusabat ipsa eamdem admittere, hilariterque dicebat ; Non parum fuerit, si bene oravero iis horis, quæ mihi ad hoc sunt a Religione constitutæ ; adeo amabat communem vitam, plurisque faciebat in anima quapiam subjectionem, obedientiæ regulari et formæ vivendi consuetæ præstandam, quam qualemcumque contemplationem. Connovitiis autem suis dicebat, libentius implendas ordinationes communes omnibus, quam voluntariæ devotionis exercitia particularia, licet alias bona et sancta : Quia, inquiebat, facientes ea quæ sunt communia nobisque ordinata in Religione, sive a regula, sive ex consuetudine, sive per mandatum Superiorum ; certæ sumus, de puncto in punctum, quod faciamus rem meritoriam, Deo gratam, ejusque voluntati conformem ; non item cum facimus devotiones particulares pro nostro delectu. Verum tamen est, quod nosset invenire tempus ad orandum, an plius quam a Religione præscribatur : quia quidquid liberi habebat spatii, quod Novitiis pro libitu expendere licet, impendebat orationi : imo, cum venia Superiorum, tollebat de somno, quod illi daret, sed propterea numquam voluisset abesse a communibus exercitiis.

In novitiatu cunctis exemplum facta,

elucet studio vitæ communis,

eam privatis devotionibus præferens ;

42 Ad hæc autem promptissima erat, nec non ad D exequendum quidquid mandabatur, etiamsi mandata quandoque eam proprie non attingerent. Non movebat passum, non aliud quidquam agebat, nisi ex imperio aut permissu Magistræ : quia maximi faciens obedientiam, erat in ejus observatione vigilantissima. Ad exercitia viliora et humiliora monasterii manus prima mittebat ipsa, scopando, lavando, purgando ; idque ut seipsam in eo deprimeret, quam viliorem cunctis Novitiis existimabat. Omnes se meliores reputans, ab omnibus discere aliquid cupiebat ; et in minimis quoque rebus ne exerraret consilium petens, rogabat ut comitari se vellent et agenda præmonstrare, atque monere cum periculum viderent deficiendi in aliquo. Merenda cum dabatur, sumebat eam sicut Novitiæ aliæ, ne esset singularis ; sed clam deinde porrigebat Rotariæ, pauperibus pro Dei amore largiendam. Solicita ne cui causam præberet mœroris, si Novitiarum aliquam tristem videbat, dicebat ei ; Serena animum tuum, Soror, quia Deus non infundit gratiam suam pectoribus mœstis. Supra modum compatiebatur defectibus alienis ; et erga omnes expandens viscera caritatis, aptabat se uniuscujusque voluntati ; quamtumque E citra imperfectionem poterat condescendens, amabilem se reddebat universis.

EX ITAL. VIRGILII CEPARII excellit etiam promptitudine ad omnia,

et subjectione erga omnes,

43 Zelantissima observantiæ regularis, non solum in se, sed et in aliis promovendæ, orabat Novitias, ut Ordinationes semper in mente versarent, ne forte memoriæ defectu laberentur in aliquo ; et ipsa faciebat illas earum recordari. De rebus divinis facile et cum gustu loquebatur : quod si qua sermonem induxisset de rebus, non quidem malis, sed indifferentibus ; videbatur ad eum sermonem quasi stupida neque sensata satis ; statim autem atque resumebatur sermo de Deo, reviviscebat quodammodo et excitabatur. Certe ipsa induxit Novitias, ut non nisi de Deo loquerentur ; idque adeo exacte inter ipsas servabatur, ut inconcinnum quodammodo censuissent, de rebus quotidie occurrentibus loqui. Tantum autem desiderabant, non solum Novitiæ, sed etiam seculares puellæ, quæ primi experimenti causa illuc recipiebantur, loqui cum ipsa ; ut industrie adniterentur venire in ejus congressum. Quia vere instar solis lucebat in monasterio ; et juvenculæ quædam conscientiæ sibi duxissent vesperi concedere cubitum, nisi prius eam salutassent, et salubre monitum aliquod postulassent, quod ipsa eis dabat magna cum F sinceritate. Tanto autem in pretio ejus dicta habebantur, ut plures mox atque in cellam redierant, arrepto calamo annotarent audita, ne a memoria elaberentur. Sermone suo reddebat facilem viam virtutis, suæque conversationis dulcedine et verborum efficacia trahebat corda ad amandum Deum, et voluntates ad ejus obsequium inclinabat atque ad mundi contemptum : adeo ut vel solus ejus conspectus videretur illicium esse ad bene agendum. Et ideo pleræque earum quæ experiundæ vitæ monasticæ causa deponebantur in isto monasterio, ipsum quoque eligebant sibi, ad eam inibi perpetuo ducendam.

tum zelo observantiæ regularis

et inducendi colloquia pia.

44 Hisce virtutibus instructa hæc bona Novitia, et ad majorem quotidie perfectionem proficiens, summopere desiderabat cœlesti suo Sponso arctius uniri per vinculum sanctæ Professionis. Cum ergo jam transegisset octo suæ probationis menses, tempusque adesset qua septem Novitiæ aliæ illam essent nuncupaturæ ; ipsa, quæ intelligebat quantum in eo actu anima obstringatur Deo, non potuit se cohibere, quin una cum ipsis optaret profiteri posse, et hoc suum desiderium Superioribus indicaret. Intelligens autem id sibi sperandum non esse ante finitum integrum annum probationis, tanto est affecta mœrore,

C. XIX Post 8 menses Novitiatus profiteri cupiens,

 quod

A quod fuerit in novitiatu inventa effuse lacrymans: causam vero planctus interrogata, respondit verbis singultu interruptis. Magna res est posse cum Deo jungi arctius per Professionem, eaque privari. Objicientibus autem Concilii Tridentini decretum, vetantis annum probationis contrahi, et pollicentibus eo expleto sine mora obtenturam quod volebat, acquievit. Cum vero septem istæ virgines de more in Novitiatu remanerent, vix audebat Sor. Maria Magdalena cum iis amplius agere, præ summa humilitate; indignam se judicans illarum consortio, quæ tali nodo adstringebantur Christo.

EX ITAL. VIRGILII CEPARII. dolet se ad finem anni differri:

45 Circa finem anni MDLXXXIII tempore Adventus, cum quodam vespere simul omnes Novitiæ consuetam in suo sacello orationem fecissent, digressis illis sola ibi remansit Maria Magdalena: et paulo post lacrymari incipiens, atque erumpens in voces planctu interruptas, aliaque magnæ angustiæ indicia dans; videbatur non posse in gradu consistere, sed extendens sese diffibulansque et vestes laxans, ita agebat ac si cordi, exilire de pectore cupienti, viam faceret: quæque alias fere solebat pallere, tunc vultu flammeo rubicunda, sibique ipsi dissimilis, magno cum affectu dicebat! O amor, quantopere offenderis!
B non agnosceris, non amaris. Accurrerat ad rem sibi novam Sor. Evangelista Jucundi, recenter constituta Novitiarum Magistra; ipsamque reducens ad cellam, coegit ut se in lectum componeret: illa vero replicabat, Fierine potest ut ego lectum hunc conscendam, quando tantopere offenditur Deus? O amor! Conscendam equidem, sed intuitu solius obedientiæ. Necdum hactenus notatum in ea quidquam ejusmodi excessuum fuerat; sed superveniens quæ advocata fuerat Mater Priorissa, recordata est una cum Magistra Novitiarum, quod Domina Maria, mater Mariæ Magdalenæ, sibi narrasset, similem excessum amoris, qui supervenerat filiæ in villa existenti, ut supra dictum est: indeque cœperunt arbitrari, minime id esse malum aliquod corporale... Videntes autem quod nequiret manere conclusa, ut commodius respirare posset, aperuerunt cortinas lecti, et omnes ipsius cubiculi fenestras. Post duas fere horas rediit in statum pristinum, remanentibus iis, quæ rem noverant admiratione repletis et consolatione, nec parum confirmatis in opinione concepta de illius sanctitate.

circa quem patitur aliquid eatenus insolitum,

quod ecstasim esse Monachæ intelligunt.

C. XX Professa 1584 27 Maji,

46 *Expleto probationis anno, dilata quidem ejus Professio fuit, propter alias quæ simul eam facturæ erant; sed nihilominus eo qui supervenit morbo coactæ Matres*
C *sunt permittere, ut eam seorsim faceret die XXII Maji anni MDLXXXIV, octodecim annis ætatis et duobus mensibus necdum integre completis, prout a Puccino plene narratur num.* 15 *et seqq.* Reducta deinde in lectulum suum, Sor. Barbaram Bassi et Sor. Ludovicam Laudominem Rustici, Infirmarias, rogavit, ut clausis cortinis solam se dimitterent, dicens se velle aliquantulum requiescere. Cumque horam unam sic mansisset, admiratæ Infirmariæ quod non audirent tussientem, accesserunt pedetentim, visuræ an requiesceret: apertisque cortinis viderunt incumbentem sinistro lateri, manibus junctis, oculisque apertis atque flammantibus, defixisque in Crucifixum ex pariete suspensum. Etenim rapta in ecstasim nullum edebat motum, ac nec oculi quidem nictabant vel semel; vultus autem, alias pallidus ac macilentus ex morbo, factus erat rubicundus ac plenus, tamquam cœlestis cujusdam Angeli. Attonitæ ad spectaculum Infirmariæ, cursim accersiverunt Matrem Priorissam, et Magistram Novitiarum, aliasque ex ordine Monachas: quæ una post alteram intraverunt, raptamque viderunt, ipsa nihil eorum quæ circa se agebantur sentiente, unde et laudes dederunt Deo. Post duas vero horas ad solitam febrim tussimque rediit, prioremque pallorem et maciem resumpsit.
D Atque hic primus fuit raptus, quem coram aliis passa in monasterio est. Quod autem admirationem auxit, fuit illius iteratio per totos quadraginta dies, statim post sumptum Eucharistiæ Sacramentum: quando is per duas plerumque durabat horas cum prædicta vultus mutatione. Porro quia in ecstasibus istis nec sentiebat quidquam, nec movebatur, aut loquebatur unde veniri posset in cognitionem aliquam earum rerum, quas ipsi tunc cognoscendas dabat Altissimus; quæsivit ex Confessario Magistra Novitiarum quid agere deberet. Ipse vero (haud dubium quin inspiratus divinitus, ne laterent res adeo scitu dignæ) præscripsit, ut nomine suo et in virtute obedientiæ imperarent illi, ut quidquid deinceps in omni vita sua ac specialiter in suis raptibus revelaret sibi Deus, id referret duabus Matribus, quarum una fuit ipsa Magistra Sor. Evangelista Jucundi et altera Sor. Maria Magdalena Mori, ambæ religione graves et virtute excellentes: ipsisque commisit, ut quæ referret scripto mandarent, maturius deinde examinanda.

C. XXI

iterum rapta invenitur,

et sic quotidie post Communionem per dies 40.

Jussu Confessarii

E
47 Imperium executa Magistra est, quod magna cum effusione lacrymarum sancta virgo excepit, dolens suarum rerum rationem haberi aliquam: ut tamen obedientissima erat, victo quocumque propriæ voluntatis renisu (licet non sine rubore, maxime cum revelanda erant aliqua unde cognosci poterat virtus sua, privilegiaque sibi concessa divinitus) sincere referebat singula quæ sibi acciderant alienatæ a mente, et ipsæ cuncta describebant fideliter. Quia autem Magistra Novitiarum, ratione officii et aliter impedita, semper nequibat ad scribendum assistere; substituit sibi Sor. Mariam Pacificam de Touaglia, quæ sub cura sua erat, et in Novitiatu socia Mariæ Magdalenæ, nota etiam eidem et amica in seculo. Atque hæc postea fuit diligens secretaria omnium raptuum excessuumque et actionum notabiliorum hujus sanctæ Matris: suaque manu notavit pleraque eorum, quæ hodie inveniuntur scripta de illa, quæque mihi ante annos viginti octo Florentiæ exhibita fuerunt recognoscenda a D. Francisco Benvenuti Canonico et Pœnitentiario ecclesiæ Cathedralis, Gubernatoreque et Confessario monasterii, integris quatuor voluminibus descripta, plenis raptuum ecstasiumque, visionum ac revelationum ipsius Sanctæ, haud alia fere manu quam istius reverendæ Matris.

revelat acta in istis raptibus:

F
48 Non est quidem intentionis meæ scribere raptus et visiones quos habuit Sor. Maria Magdalena, tam Novitiatus sui tempore, quam per reliquam vitam; maxime cum talia summo cum judicio collegit D. Vincentius Puccini, qui modo est Gubernator et Confessarius monasterii, grandi edito volumine, quod Vitæ ipsius Sanctæ subjungitur: juvat tamen aliqua ad specimen delibare, in eorum gratiam qui librum istum fortassis non habent. *Hactenus Auctor, qui exhinc incipit scribere relata a Puccino num.* 158. *Deinde cum dixisset, non solum mane post Communionem, sed etiam post Vesperas similia passam illis quadraginta diebus, narrat aliqua invenienda apud eumdem Puccinum num.* 154 *et* 155. *Nec non consequenter ecstasim, per Dominicæ Passionis mysteria ductam, uti eam Puccinus habet num.* 167, *conjungendam iis quæ idem Puccinus antea scripserat num.* 156 *et* 157, *ac denique concludens sic prosequitur historiam Vitæ.* Hi autem excessus amoris, perquam diversi erant ab ecstasibus matutinis. In his enim manebat quieta et immobilis, nihil videns, nihil sentiens, quia anima tota intenta operationi internæ non concurrebat ad operationes sensuum externorum: sed quando loquebatur aut respondebat in raptu, signum erat animam non

C. XXII qualia ex parte edita sunt a Puccino,

C. XXIII

C. XXIV

Alio autem modo etiam Vesperi rapiebatur,

A non esse totam retroactam; et quod concurrentibus speciebus præhabitis movebatur phantasia, per quam sic loquebatur et discurrebat: phantasia enim est quæ linguam ad loquendum movet. Amor etiam divinus, cor ejus inflammans, et accensos spiritus ad caput mittens, faciebat ipsam habere eas vires, quibus velut bene robusta ac sana surgebat de lecto, discurrebat per cellam, aliasque actiones faciebat, ad quas ejusmodi vires requiruntur; licet nec tunc quidem cum movebatur et loquebatur, sentiebat et respondebat, distraheretur a suo dilecto amore: atque ad hunc gradum pervenerat anno ætatis suæ decimo octavo.

mire tunc robusta;

49 Quamvis autem, dum esset in raptu aut illis amorosis excessibus, haberet vultum Angelicum vividumque, et oculos claros ac scintillantes, ac si nihil mali pateretur in corpore; regressa tamen ad sensus, et cessante illo amoris æstu, sentiebat iterum et febrim et tussim ceterosque dolores. Unde factum est, ut transactis illis quadraginta diebus, partim propter ipsam infirmitatem, partim propter commotionem vehementiorem, adeo remanserit debilitata atque exhausta viribus, ut Monachæ, metuentes ipsam perdere, nescirent quid consilii potissimum caperent ad eam refocillandam. Itaque diffidentes humanis remediis, decreverunt communibus precibus exorandum pro ejus sanitate Deum. Fuit inter alias Soror quædam Conversa, quæ considerans quam devota esset Sor. Maria Magdalena erga Venerabilem Matrem Sor. Mariam Bagnesiam, cujus corpus in Capitulo monasterii reverenter servatur, eidem votum pro ipsa fecit. Et ecce Magdalena, licet ipso die quo votum fiebat, omnesque Monachæ pro ea orabant, infirma quam quæ maxime; sequenti tamen die miraculose sana, ad stuporem non minus quam consolationem universarum, surrexit de lecto ab omni malo libera. Mandavit autem ei Priorissa sub obedientia, ut diebus nihilominus aliquot maneret in infirmaria; ubi aliis infirmis ministrans, sub vesperam ibat ad Novitiatum, ad consuetas cum aliis Novitiis orationes: deinde XI Julii vidit animam prædictæ Matris Bagnesiæ in sublimi gloria collocatam.

c. XXV cessante vero raptu

B *extreme debilis,*

precibus monacharum conservatur.

50 Valetudine, sicut jam dictum est, reddita, ne ex Novitiatu educeretur deprecata, mansit in eo usque ad finem Septembris anni MDLXXXVI, id est annos universim tres et menses octo, quo tempore et plus quam antea se dedit virtutum omnium exercitio, exactissima ad observandum etiam in minimis quibusque rebus Novitiatus ordinem: libentius tamen versabatur cum Novitiis simplicioribus inferiorisque conditionis, quam cum aliis, et semper locum ultimum occupabat. Orationi faciendæ tempus tollebat somno; cum autem non haberet facultatem ideo surgendi de lecto, aut contrahendo corpore aut alio modo tantisper supra lectum flectebat genua, subitoque in extasim rapta, ad horas quandoque integras sic permanebat. Sæpius autem contigit quod mane surgentes Novitiæ, et animadvertentes quod ipsa neque surgeret neque motum aliquem faceret, ibant cum Magistra ad lectum ejus, sublatisque cortinis reperiebant ecstaticam. Majori vero admiratione dignum erat, quod etiam post tot horas in raptu traductas, quando sibi reddebatur, adeo familiariter et humiliter agebat cum omnibus, ut non videretur esse eadem, quæ paulo ante fruita erat tam arcto divinitatis complexu: quin potius, si quod humile exercitium faciendum occurrebat, prima eidem admovebat manus. Interim cogitabat semper, quomodo posset alias in Dei amorem inflammare; sociasque hortabatur, ad prosequendum Dei famulatum cum humilitate et cordis puritate.

c. XXVI Relinquitur in Novitiatu usque ad Septembrem an. 1586;

C

noctu orans frequenter rapitur;

51 Inveniebat rationes ac formas mortificationis occultas, quas aliæ notare non possent: ne autem deesset sui vincendi continua materia, studiose celabat inclinationes, appetitus ac desideria propria; et quidquid naturaliter sibi gratum erat, id sibi grave esse ac molestum simulabat; et contra gratum atque suave, unde genius suus abhorrebat magis; idque eo fine, ut Superiores atque aliæ Monachæ, quæ ipsi cupiebant gratificari, credentes eidem obsequi, servirent ad desideratam ab ea mortificationem, hæc præ illis imperando vel exigendo: unde fiebat ut illuc sæpius applicaretur quod per se abhorrebat, nec impenderetur aliis rebus, secundum ipsius appetitum futuris: atque hac arte obtinebat, ut esset in perpetuo mortificationis exercitio, magno cum animi sui solatio. [Neque hoc innotuisset cuiquam mortalium, nisi ipsa, idem exercitium docendo Novitias, fecisset ut Superiores id intelligentes, animadvertissent, ipsammet idem reapse facere.] Solebat autem dicere, curandum nobis esse, ut ex nobismetipsis semper habeamus in usu creaturarum mortificationem aliquam occultam, occasionemque tolerandi ignotam ceteris, in qua quotidie probari possimus. Et tali via pervenerat ad eum perfectionis gradum, ut res nulla tollere aut perturbare posset unionem, quam habebat cum Deo assiduam. Aliæ vero Monachæ, coram oculis suis jugiter habentes quæ dabat de se omnium virtutum exempla, talem de ejus sanctitate conceperant opinionem, ut jam tum illam considerarent tamquam Cœlitum unam, et terram quam pedibus presserat reverenter oscularentur.

D *EX ITAL. VIRGILII CEPARII. studet occultæ mortificationi.*

E

52 Porro dum sic in Novitiatu manebat Magdalena, vestita fuit Soror quædam Conversa, recens rure adducta, mireque simplex et inculta: cui sæpe dicebat Confessarius, Cura, filia, ut crebro agas cum ista Novitia sanctula: et nomen requirenti inculcabat nomen Sor. Mariæ Magdalenæ. Verum illa, ut erat ingenio tardo, neque Monachas neque Novitias satis poterat nominatim discernere: cupiens tamen cognoscere sibi tantopere commendatam, quærebat ex Novitiis quænam esset inter illas Monacha illa sanctula; illæ vero, voluptatulam aliquam ex ejus simplicitate captantes, verba dabant, et æque ac ante incertam dimittebant interrogatricem curiosam. Quamvis autem non raro contingeret eam agere cum ipsamet Maria Magdalena, et in ipsius aspectu conversationeque experiri quidpiam diversum ab aliis; non audebat tamen firmiter statuere apud se, quod illa esset quam quærebat. Contigit porro quodam tempore matutino, cum esset Conversa illa in Choro Missam audiens, ubi etiam erat Sor. Maria Magdalena, quod videret grandem lucem circum ipsam, quæ diffusa totum late Chorum implebat; intraque eamdem lucem pulcherrimum infantulum, quam formosum in vita sua numquam viderat, multis modis blandientem Sorori Magdalenæ. Quo visu attonita vehementerque commota, nec satis discernere sciens quid id rei esset, profugit de Choro tamquam ecstatica: et obviam facta duabus Monachis, interrogantibus unde sic esset conturbata, narravit totam visionem; cœpitque apud se cogitare, infantulum istum fuisse Dominum Jesum, qui suæ condescendens rusticitati, ejusmodi apparitione voluisset ipsi monstrare Monacham illam sanctulam, cujus notitiam non potuerat ex Novitiis obtinere. Alias, cum ipsi panem pinsenti adesset Magdalena, vidit eadem Conversa eumdem puerulum ad illius latus; indeque formavit conjecturam, quod Jesus semper assisteret omnibus quæ agebat. Denique vice alia existens in Choro ad Salve-Regina, quod decantatur post Completorium, vidit sculptam Deiparæ iconem elevata manu benedicere Sorori Magdalenæ; et

c. XXVII Conversa quædam magnæ simplicitatis,

cupiens nosse laudatam sibi Mariam Magdalenam,

F

viso cum ea Jesu ipsam esse discit:

A et intellexit Jesum atque ejus Matrem talia sibi monstrare, ut nosset et magni faceret Magdalenam, ipsique crederet, prout semper magna cum reverentia fecit.

EX ITAL. VIRGILII CEPARII

illa vero eamdem fidenter utitur

53 Ipsa e contrario, cognoscens magnam simplicitatem ac bonitatem istius Conversæ, multum ei fidebat, atque per illam mittebat Rotariis merendam suam dandam pauperibus, cujus loco colligebat absinthium ex horto, masticabatque ad sentiendam istam amaritudinem. Sæpius etiam eidem Conversæ subripiebat succidos pannos ac semicinctia sordidata, quibus in culina usa fuerat; lotaque et complicata decenter, restituebat. Idem faciebat quoties ipsi Conversæ injunctum erat lavare pannos Novitiarum, quos ablutos cum redderet, rogabat ipsam ne cui diceret: et hoc observabat illa, licet perquam invita, quia sic rogata fuerat. Similiter, cum eadem Conversa coquinam administrabat, exorabat ipsam Magdalena, ut sibi jusculum pararet ex pura et simplici aqua: quod eadem fidelissime exequebatur: et quando Magistra Novitiarum imperabat ei, ut Sor. Mariæ Magdalenæ jusculum diligentius coctum apponeret, eo quod esset infirma; ipsa mittebat segmenta panis in scutellam, et hanc re- B plebat aqua calida sine sale, itaque faciebat ei inferri ad mensam. Quamvis autem nonnullo subinde scrupulo tangeretur propterea: quia tamen ipsi promiserat secreti fidem, et maxime quia credebat etiam arcana multa eidem revelari, prodi metuens, non audebat cuiquam id indicare: nec prius ex ore ejus cognita ista fuerunt, quam in Processibus adjurata fuit revelare quæ nosset.

ad suas occultas morficationes.

CAPUT VI.

Ecstases Magdalenæ et quomodo in iis se haberet certaque fieret non esse illusiones.

C. XXVIII *Non solum ab an. 1584 ad 1587*

Raptus et ecstases hujus sanctæ Matris, quatenus quidem in scriptis reperiuntur, pro majori parte contigerunt existenti in Novitiatu, intra decimum nonum, octavum, decimum et vigesimum ætatis annum aut paulo ulterius, id est, ab anno MDLXXXIV ad MDLXXXVII. Nihilominus certum est per omnem reliquam vitam iis abundasse, quemadmodum vel ex libris colligi potest, qui editi prælo sunt. Toties autem rapta in ecstasim fuit, ut impossibile sit rationem inire; videaturque dici posse, quod potior pars vitæ, ab ea C in Religione traductæ, fuerit quasi continua ecstasis. Non enim tunc solum rapiebatur, quando de proposito se ad orandum componebat, aut divinis assistebat Officiis, vel communicabat, aut alio exercitio spirituali occupabatur; sed sæpe etiam cum laborabat manibus, pinsebat panem, everrebat domum, pannos lavabat, aut aliud similis operis agebat. Signanter inter lavandum pannos vice quadam sic rapta fuit, ut manentibus in aqua brachiis (persistebat enim tali casu immobilis) illa propter ejus temporis frigus congelata, necesse fuerit dissolvendæ glaciei, brachiisque citra læsionem eximendis, aquam calidam affundere. Quandoque comedens manebat in ecstasi, elevatis in aerem brachiis, dum vel buccellam vel cyathum admoveret ori: unde intelligimus nullam externam occupationem suffecisse ad impediendum cordis ejus internam unionem cum Deo, aut abstrahendam mentem ab actuali contemplatione divinorum mysteriorum. Nonnumquam vel solum Dei, aut Jesu, aut Amoris nomen audiens; vel florem, aut plantam, aut reculam etiam vilissimam intuens, exinde attollebatur in ecstasim: et Novitiæ quæ id sciebant, sæpe de industria subinde ei monstrabant flores, vel de eorum loquebantur pulchritudine, ut

aut inter orandum dumtaxat,

sed etiam alias sæpe patiebatur ecstases,

euntem extra se viderent, quod eis succedebat frequenter. D

quæ initio solitæ describi a Monachis,

55 Quia vero ejusmodi raptus subinde diuturni erant, durabantque non solum horas sed et dies integros (qualis signanter is fuit quem anno MDLXXXV, per octo dies noctesque continuas, id est, per totam Octavam Pentecostes est passa) et tunc celeriter loquebatur, sic ut una Soror sola non posset cuncta ejus dicta scribendo assequi; ideo adhibebantur tunc duæ ad scribendum, ut vices mutarent si esset necesse, et earum quælibet habebat duas sibi assistentes, quæ scribenda suggererent, ea ratione ut una scriberet periodum primam ac supra notaret numerum primum: altera interim audiendo intenta postea scriberet periodum secundam, et signaret desuper secundum numerum: tertia demque scriberet tertiam, sub numero tertio. Tum vero scriptionem iterabat, prima sub numero quarto; secunda, sub quinto; et tertia, sub sexto; et ita consequenter, donec finito raptu colligerentur in unam scripturam omnia secundum numeros supranotatos, quæ denique ipsimet prælegebantur: et ipsa, obedientiæ præcepto adstricta, diligenter auscultans, aut bene scripta confirmabat, aut corrige- E bat si quid perperam erat intellectum: atque in hunc modum descripti habentur sermones quos habuit in raptu. Verum, quoniam hi raptus erant tam frequentes, nec semper poterant præsentes adesse quæ dicta exciperent, perierunt multa scitu lectuque dignissima; quin etiam intermissa paulatim fuit scribendi cura, ita ut vix quidquam notaretur amplius, quamvis per omnem vitam (uti dictum est) multa notari potuissent a Matribus, si singulis attendere valuissent.

postea ob frequentiam notarii desierunt

C. XXIX *In his mutato mirabiliter vultu,*

56 Istæ autem ecstases non erant semper modi unius, sed varii. Nam primo quidem illa mutabat aspectum faciei, sic ut quæ ordinarie pallida videbatur et emaciata per assiduas castigationes corporis, appareret candida et rubicunda ac plena facie, oculis instar duorum siderum rutilantibus, atque ut plurimum elevatis fixisque, ut non appareret quam in partem intenderentur. Tum vero resplendebat in vultu gratia quædam plenissima majestatis, sic ut Monachæ ea intuenda satiari non possent, ipseque aspectus excitaret in anima aspicientium devotionem piosque et castos affectus: quod si quis assisteret culpa peccati maculatus, præ pudore atque confusione non fuisset ausus in ejus præsentia permanere. Quanto vero sublimiores E erant ejus contemplationes de Deo attributisque divinis, tanto apparebat lætior festiviorque, cum modesta tamen atque benigna gravitate. Quandoque etiam inflammabatur aspectu toto, quod erat signum amoris divini intra pectus æstuantis. Præterea quo excelsior erat profundiorve contemplatio, et quam ei Deus communicabat intelligentia, tanto magis figebatur immobilis in loco, nec semel quidem reducendo palpebram; imo nec poterat moveri a quoquam. Quod si aliquando tentabant Monachæ attollere ejus brachium manumve reducere, deficiebant in conatu, æque ac si fuisset lapidea statua; tantoque magis videbatur aggravari, quanto contentius quis nitebatur: quemadmodum coram oculis meis vice quadam Monachæ, ad meam certificationem, id tentaverunt hunc atque inde, et nec leviter quidem ut nutaret potuerunt efficere. Non sentiebat illa tunc quidquam, quantavis adhiberetur violentia; postea tamen reducta ad sensus, dolebat ea parte vel membro, cui vis facta erat. In contemplationibus mœstis (ut cum ei repræsentabantur peccata quibus divina majestas offenditur, aut Passio Christi, vel animæ purgandæ damnatæve, aut dæmonum fœditas vel triste quidpiam, fiebat mœsta, afflicta

pro oratione objecti, nunc hilaris,

nunc mœsta, adstat immobilis et nihil sentiens:

A afflicta et tremula, proferebatque voces plenas doloris, et eos gestus faciebat qui compassionem moverent.

loquitur etiam aptissime discurrens,

57 Sæpius in suis illis raptibus loquebatur lente, et proferebat ea quæ Deus ipsam intelligere faciebat, atque explicabat dona et gratias quas idem impertiebatur animæ suæ. Disserebat etiam in iisdem valde sublimiter de rebus spiritualibus ac divinis, et declarabat cum profundo sensu loca Scripturæ sacræ per verba idonea, plena succo et lumine divino : erantque hujusmodi sermones apte colligati inter se, et finis initio gratiose respondebat. Frequenter Latine loquebatur, non solum proferens loca et sententias Scripturarum; sed proprios etiam discursus formans : quod vehementer mirabantur Monachæ, et quotquot sciebant certo, numquam ipsam didicisse Latinam linguam dum esset in seculo, quin imo parum admodum legere scivisse cum ingrederetur Religionem, ita ut necesse fuerit eam doceri; quamquam ne sic quidem legebat correcte; et extra raptum non potuisset vel unicam Latinam sententiam emendate referre. Extra eumdem raptum sermo ejus perquam simplex erat, B neque aliud fere solebat legere quam Breviarium et Evangelia. In iisdem ecstasibus loquebatur aliquando in forma dialogi, modo cum æterno Patre, modo cum Verbo incarnato, aut cum Spiritu Sancto, Deipara Virgine, vel aliis Sanctis; atque in ipsorum persona interrogabat respondebatque, aut in persona propria, prout res exigebat. Nec erat difficile distinguere in cujus persona loqueretur (præterquam quod ipsa id confirmabat Matribus raptu finito) mutabat enim vocem : et in persona quidem æterni Patris utebatur sono majestuoso ac gravi, dabatque verbis suis emphasim quamdam, quam mente concipere, qui auribus suis non perceperit ipse, potest nemo : in persona vero Verbi aut Spiritus sancti adhibebat tonum, gravem quidem etiam ipsum ac majestuosum, sed magis dulcem : itaque variebat vocem, secundum varietatem personarum in ipsa loquentium. Cum vero loquebatur in persona propria, vox ejus submissa ægre audiebatur, proferebaturque modo tam humili ac si annihilare seipsam voluisset.

et verba Latina admiscens,

idque sæpe in modum dialogi:

et velut procul posita a terra.

58 Præterea quando erat in raptibus prædictis, agebat ac si longissime abforet ab hoc mundo : et si tunc volebat Deus ut loqueretur alicui, contenta utebatur voce, tamquam ad procul existentem; sæpe etiam dicebat intra se, Distat tam magno intervallo C ut exaudire me nequeat. Expertus id ipse quadam vice sum, cum tali modo raptam ad me vocari, et ex obedientia venire jussi. Paruit illa venitque, et loquens mihi interrogavit aliquid : ad quod cum responderem, nec illa me intelligeret, dixit, quasi Deo se excusans : Nimium distamus ab invicem; istic inferne non audiunt me. Unde inferebam, quod ipsa sibi tunc videretur esse in cælo, et ego procul positus in terra. Alias plus minusque percipiebat nos, prout magis minusque abstracta erat : vocem tamen Superioris suæ intelligebat semper, quoties ab ea appellabatur, ipsique obediebat.

Interim quandoque movetur celerrime,

59 Aliis vicibus rapta, non solum se movebat, sed etiam ibat per varia loca : sicuti quando binis vicibus data ei fuit participatio quædam Passionis Christi : qua in ecstasi tam ad vivum exprimebat patientem Dominum per singulas partes, ac si ipsamet eadem omnia fuisset realiter passa. Fuit etiam cum, celerrimo passu transiens de loco in locum, ascendebat et descendebat per scalas, agilitate tanta, ut volare potius quam pedibus terram contingere videretur : et secura inferebat sese in loca periculosa. Sicut in festo repertæ Crucis die III Maji MDXCII, quanto discurrens per Chorum, absque scalis alioque humano subsidio, ascendit super coronidem ecclesiæ, altam ulnis quindecim et latam solum tertia parte ulnæ : ubi omnino intrepide consistens, Crucifixum sumpsit; clavisque extractis depositum recepit gremio, et adstrinxit pectori : cum eoque descendens osculandum eum dedit Sanctimonialibus, et sumpto capitis sui velo cœpit abstergere, acsi madentem sudore vidisset : quæ res cuivis potuisset capitis vertiginem adducere. Cum autem aliquando Deus illam faciebat intelligere, gustare, et videre sublimius aliquid de sua divina essentia; non valens continere intra se ineffabile quo afficiebatur gaudium, edebat gestus motusque admirandos, subsiliens atque tripudians dexterrime, ac si Angelicus spiritus fuisset. Circumferebatur etiam per cellam in qua erat, et modo se humi sternebat adorans coram throno sanctissimæ Trinitatis, modo firmabat pedem, et tam fixe cœlum intuebatur, ut credi posset velle abscedere a terra, attracta jucunditate spiritualium divinorumque objectorum. Quandoque subridens suaviter, magna cum gravitate proferebat verba aliqua : quandoque aurem gratiose porrigens, auscultabat cantibus et harmoniæ cœlesti : multaque alia mirabilia in ejus raptibus eveniebant, quæ impossibile esset referre singula, aut explicare ei qui præsens non viderit.

D

ET ITAL. VIRGILII CEPARII. etiam per loca periculosa,

et exilit præ gaudio:

E

C. XXX semper tamen delnti in istis metuens

60 Ceterum in vita spirituali ac religiosa nihil concipi periculosius potest quam raptus, extases, visiones, ac revelationes : non solum quia diabolus, fallere volens, transfigurat sese in Angelum lucis : sed etiam quia sæpe non sunt aliud quam effectus naturales vehementioris imaginationis apprehensionisque, nati ex humorum redundantia aut intensione affectuum. Et idcirco majus etiam periculum est in feminis, quæ abundant humoribus, reguntur affectibus, et vehementiori imaginationi facilius fidem adhibent quam viri; qui cum doctiores sint, certiori cum ratiocinio procedunt. Verumtamen quia de hac materia diffuse scripsi in 2 parte tractatus mei de divina præsentia cap. 20 et 21, quem legere quivis poterit, hic aliud non dicam, quam quod beata hæc puella, præ sua profundissima humilitate, semper maxime timebat ne illuderetur sibi, sæpe etiam delusam se suspicabatur, plangebatque et deprecabatur Deum; interrogabat etiam suos Patres spirituales, quemadmodum me quoque interrogavit sæpius sæpiusque cum lacrymis, an non crederem illam deludi; multaque super eo requirebat ad sui securitatem majorem. Poterat quidem, ad persuadendum cuicumque, istas non esse illusiones, sufficere ipsa quam ducebat vita; utpote tam pura atque innocens, ut nec minimus quidem in ea defectus observari valeret : et quantum in ea magis cumulabantur dona gratiæque divinæ, tanto videbatur humilius agere, seque deprimere studiosius ex vere demissa æstimatione sui. Nihilominus dignatus est pius Dominus, tam ipsi quam aliis quibuscumque, auferre quodlibet circa ista dubium, modo non uno.

refert se ad judicium Confessarii.

F

et sicut ei promissum erat ante quinquennium,

61 Ac primum in raptu, quem habuit anno MDLXXXV, per octiduum Pentecostale continuum, sicut infra dicetur, fecit illam Dominus intelligere, quod vellet ipsam probare per annos quinque tentationibus variis : quibus transactis promisit ei missurum se Patrem Societatis Jesu, et quemdam alium (qui cujus foret professionis tunc non intellexit) qui ambo securam illam certamque redderent circa ecstases ac raptus suos, sensaque spiritualia ac divina dona, nec non circa tentationes ipsas, et animam ejus plene consolarentur. Annis autem istis quinque transactis, defunctus est Confessarius monasterii D. Augustinus Campi anno MDXCI, et constitutus fuit Confessarius Rectorque Ordinarius Rev. D. Franciscus

A ciscus Benvenuti, Canonicus et Pœnitentiarius Cathedralis Florentinæ: quicum Sor. Maria Magdalena communicavit totum vitæ suæ ordinem: et ipse insuper omne id legit, quod de illa eatenus scriptum fuerat. Quamvis autem approbaret omnia; dicens tamen quod nollet suo unius judicio fidere in tanti momenti negotio, adduxit anno MDXCII pro Confessario extraordinario dicti loci P. Nicolaum Fabrini, Rectorem Collegii Societatis Jesu; iterumque eumdem accersivit anno MDXCIII: et tunc Sor. Maria Magdalena in raptu quodam intellexit per revelationem, hunc ipsum Patrem Rectorem, esse Patrem illum Societatis Jesu, qui ad solatium animæ suæ promissus ei erat ab anno MDLXXXV: quapropter, sicut omnem vitam suam manifestaverat novo Confessario ac Gubernatori, sic etiam jussa est cum hoc conferre singula: hos enim duos illos esse, qui securam reddere illam deberent. Retulit ergo Priorissæ et Confessario quidquid sibi fuerat revelatum mandatumque divinitus, et de eorum licentia totum internum animæ suæ statum aperuit prædicto Patri Rectori; cui etiam ipse Gubernator legenda dedit quatuor volumina raptuum et luminum quæ habuerat. Legit ille, et morose expendit singula; tandemque pronuntiavit, nullam omnino subesse deceptionem; sed ecstases et intelligentias illas universas a Deo profectas, atque pro talibus habendas. Loquens autem de ea cum Priorissa et Confessario, multas adjunxit laudes benedictæ istius animæ: itaque verificatum atque completum fuit, quod ei tot annis antea promissum erat.

ET IT'L. VIRGILII CEPARII. sic expleta probatione accepit directorem ex Societate, per quem Deus eam securam reddidit.

B

62 Aliud signum dedit ei Deus anno MDLXXXVI in duobus raptibus, quorum unus XVI die Augusti, alius die XXV mensis ejusdem illi obtigit: videlicet quod ad ipsius aliorumque certificationem, voluerit Deus, ut infra terminum dierum quindecim continuorum ter dumtaxat cibum sumeret. Cadebat in ipsam diem XXV Augusti dies Dominica, quando refecta cibo est, debebatque usque ad alteram post quindecim dies Dominicam duntaxat ter refici, videlicet utroque die Jovis et Dominica intercurrente. Hac autem Dominica voluit eam vesci quadragesimalibus cibis, diebus vero Jovis sub vesperam pauxillum panis ac vini sumere, ceteris omnibus abstinere quocumque edulii genere. Manifestavit illa Patri Confessario Matrique Priorissæ divinum mandatum: qui ei dederunt experiendi licentiam ipsa eadem Dominica; atque ita diebus Lunæ, Martis, Mercurii usque ad diem Jovis vesperi incibata perseveravit, sub Ave Maria vero modicum panis sumpsit et vini bibit: rursum Veneris et Sabbati nihil sumpsit, atque in Dominica usurpavit quadragesimales cibos: tum Lunæ, Martis, Mercurii iterum nec comedit nec bibit quidquam; sed die Jovis, uti antea, sub vesperam delibavit aliquid panis vinique, atque aliud nihil usque ad Dominicam, præscriptum abstinentiæ jam dictæ terminum. Numquam totis illis quindecim diebus, extra præfatas horas, vel unicam guttulam aquæ sumpsit: et tamen prosequebatur semper consueta Religionis exercitia, ne tantillum quidem propterea languidior, sed vultu præquam alias bene habito, quod merito visum omnibus est speciem quamdam habere miraculi. Cum autem accumbebant mensæ, ipsa vel ministrabat, vel manebat in Novitiatu intenta labori: quando vero Novitias videbat ad refectorium abscedere, dicebat, Ego propter peccata mea indigna sum, quæd istud sicut aliæ faciam. Denique aliis quoque rationibus pluribus, sicut infra dicetur, cognosci potuit eam a Dei spiritu duci.

Ad eumdem finem imperata sibi quatriduana jejunia.

C

de Superiorum licentia continuat diebus 15.

D

CAPUT VII.

Propheticus Magdalenæ spiritus, prædicendis futuris probatus.

Dedit Dominus etiam huic benedictæ filiæ suæ lumen ad præscienda futura: qua de re pauca hic referam probata in Processibus: impossibile enim esset cuncta prosequi. *Ac primo narrat Auctor gesta anno* MDLXXXVI, *coram Alexandro de Medices Archiepiscopo Florentino, postea Leone Papa XI, sicut referuntur a Puccino num.* 45 *et* 46 *: deinde subjungit, quod* anno MDXC, in raptu constituta, coram pluribus Sanctimonialibus prædixit, videre se venturam ex longinquis partibus puellam, quæ ibi Monacha fieret. Hoc audito conturbatæ sunt illæ, nec enim libenter excipiebant peregrinas: monuit tamen eas Magdalena ne formidarent, futuram enim amatricem paupertatis, contemptricem sui, valdeque illuminandam divinitus. Ex hinc anni quinque transierant, cum anno MDXCV venit Florentiam, ac deinde ad monasterium, filia D. Roderici Ximenez Lusitana: dixitque Magnalena, hanc esse puellam, cujus adventum prædixerat ante quinquennium. Post mensem autem Habitu religioso donata, dicta est Sor. Catharina Angelica Ximenez; et in die vestitionis ejus abrepta in ecstasim Magdalena, prædixit multa exterius interiusque ei eventura, nec non tentationes quas esset perlatura Soror illa: in qua ut fuerunt verificatæ prædictiones ipsius Sanctæ, quoad externa; sic interius sibi provenisse singula, quæ fuerant prænuntiata de se, testata est eadem. Sor. Catharina Angelica.

cap. XXXI

Prædicit adventum peregrinæ Novitiæ,

E

64 Anno MDXCI Dominus Cardinalis de Medices præfatus, gubernando monasterio S. Mariæ Angelorum præfecit jam antea nominatum D. Franciscum Benvenuti. Accepit is injunctum sibi munus, cum proposito non administrandi Sanctimonialibus per se, sed per alios, Pœnitentiæ atque Eucharistiæ sacramenta. Hoc cum notum jam esset, et Sor. Maria Magdalena elevata in ecstasim; prædixit perstiturum in eo regimine dimidium tantum, quantum in eo fuerat prædecessor suus, et continuo utrumque Sacramentum ipsis administraturum, ad Confessiones autem extraordinarias et prædicationes advocaturum Patres Societatis Jesu: totumque factum est sicut prædixerat. Mutata enim mente, ministravit eis indesinenter, Patres Societatis in auxilium sumpsit, magnoque cum affectu quoad vixit (vixit autem annis postea quatuordecim) impendit se singulis, ad perfectionem religiosam promovendis: idque vidit sancta Mater datum ei fuisse, ad intercessionem sui decessoris. *Sequitur eodem anno ingressus in monasterium* Leonoræ Carlini, *cujus historiam vide apud Puccinum num.* 97*; et adde, visionem, quam de ipsa, vehementer tentata jamque egressum parante, habuit Magdalena, oblatam fuisse Sanctæ existenti* in refectorio mense Januario, quando fuit audita ter exclamare, non sine interposita mora, Tene, Tene illam, Jesu, ne elabatur: denique consentientibus tandem parentibus vestita, dicta est Sor. Angela Catharina.

et quid facturus sit novus Confessarius,

F

novit occultam tentationem alterius

65 Anno MDXC, cum Sor. Maria Gratia Gondi, tunc Pædagoga Novitiarum, valens ac sana esset, dixit Magistræ earumdem Magdalena, scito quia Pædagoga vestra infra paucos dies morietur. Quod licet Magistræ grave accideret, maxime quia integra adhuc sanitate fruebatur: factum est tamen ut infra sex vel octo dies infirmaretur Soror illa, neque pluribus diebus post moreretur. Juvencula quædam nobilis, anno MDXCIV, volebat fieri in hoc monasterio Religiosa, sed obstabat mater: quod intelligens Magdalena

et imminentem mortem quarumdam,

A Magdalena, in raptu et extra raptum dixit, quod, nisi mater sineret filiam divinæ obsequi vocationi, brevi moreretur, et illa Monacha fieret: quod eodem anno impletum fuit, vivitque etiamnum in monasterio puella. Sanctimonialem etiam quamdam monuit Magdalena, esset parata, futurum enim ut absque Sacramentis moreretur: quod cum illa conturbata Priorissæ narrasset, die quodam rupta est illi pectoralis vena, tantaque profluxit copia sanguinis ut ipso die extincta sit absque Sacramentis.

item aliarum quatuor,

66 Anno prædicto MDXCIV, cum Monacha quædam ipsius loci obiisset, rapta in ecstasim fuit sancta Mater, uti consueverat semper, quoties moriebatur aliqua: et vidit animam ferri in paradisum addiditque, videre etiam se quatuor columnas monasterii trementes nutantesque; intelligebat autem quatuor Matres, in regimine et consilio præcipuas, quæ omnes Priorissæ munere sanctæ erant, et cito morituræ præsignabantur: alteri vero, quæ etiam gubernabat, videlicet Sorori Evangelistæ, dixit, Tua vero columna remanebit: ita affirmo. Mortuæ sunt autem illæ quatuor infra breve tempus, una post aliam: et Sor. Evangelista postea supervixit plus quam triginta annis, nec ante nonagesimum secun-B dum ætatis defuncta est.

et longam alterius vitam.

designat morti suæ præsentes futuras;

67 Septennio priusquam moreretur ipsa sancta Mater, cum esset Magistra Novitiarum, et cum aliquibus earum die quodam loqueretur; dixit nonnullis, eas nominatim appellans, vos meæ morti præsentes eritis, nonnullas autem innominatas prætervit. In his præteritam se videns Soror quædam, cui nomen erat Elisabeth, pro certo habuit se prius morituram, et dixit: Mater Magistra, adesto mihi morienti: cui Magdalena: Equidem adhuc in vivis ero, adesse tamen tibi non potero. Mortuæ sunt igitur eæ omnes quas nominaverat: cumque etiam moreretur Sor. Elisabeth, lecto detinebatur sancta Mater, gravissime infirma, nec assistere ei potuit, sicut prædixerat: ceteræ vero omnes ipsiusmet felici obdormitioni, secundum ejusdem prædictionem, interfuerunt præsentes.

puellam alieniori animo a monasterio

68 Anno MDXCVIII, Maria de Bertis virgo ingressa est monasterium, non ut ibi esset Religiosa, sed ut faceret satis cuidam materteræ suæ de Medicis, quæ id optabat; quamvis puellæ animus, ab hoc loco alienus, fixum haberet ingredi monasterium S. Catharinæ, in quo educata suum quoque collocaverat affectum. Die autem quodam, cum in ecstasi esset sancta Mater, interrogavit puella, num crederet,
C quod istic esset futura Monacha. Non credo, reposuit Magdalena, sed certo scio, inter nos futuram te. Impossibile id existimabat puella, propter magnam quam a loco sentiebat aversionem: Sancta autem Mater, velut si ejus cogitationes intueretur; Jesus, inquit, rorem suum immittet cordibus, eaque mollificabit, et omnem difficultatem superabis. Postquam ergo egressa est de monasterio puella, dixit sancta Mater, quod si Angelus sibi dixisset contrarium, pro dæmonio eum esset habitura. Nec minus evenit: Puella enim, quæ nullo modo huc inclinabatur, egressa foras mutavit animum, superavit difficultates, et regressa assumpsit nomen Mariæ Magdalenæ.

ibi tamen Monacham futuram.

eique accessuram aliam,

69 Habebat hæc ad S. Catharinæ sociam quamdam, innocentissimam juvenculam, quæ a quarto ætatis anno istic fuerat educata, et prorsus ignorabat mundum: quare cum audiebat nominari campos, interrogabat qua forma facti essent; et legens in Vitis Patrum laudes eremi, summoque ejus desiderio accensa, credebat quod egressa monasterii januam ante fores esset solitudinem repertura. Nomen ei erat Francisca Sommai; et Sor. Maria Magdalena Berthi optabat eam habere apud se, multumque commendabat ipsam precibus sanctæ Matris: quare D
una dierum, qua raptam in ecstasi vidit, interrogavit, an crederet quod D. Francisca Sommai hic deberet Monacha fieri, cui respondit sic perseverans Sancta, Jesus eam monstravit mihi nostro Habitu indutam. Alias rogantibus ipsam quibusdam Novitiis, ut oraret Deum, quatenus etiam illa adjungeretur ad numerum suum; Non dubito, inquit, quin D. Francisca futura sit hoc loco Monacha, imo hoc ipsum vobis affirmo pro certo; non erit tamen in vestra societate. Itaque præcise contigit. Post annos duos cuncta ex S. Catharinæ monasterio Catharina, ad experimentum locata hic fuit: et principio quidem, majorem affectans vitæ austeritatem pœnitentiarumque rigorem, aliquamdiu hæsit, ambigua consilii capiendi; donec sancta Mater in raptu dixit: Etiam huic columbæ præscindentur alæ. Etenim sequenti mox die sanctæ Parasceves, multo lumine cœlitus recepto, decrevit remanere: sed quando vestita est, illæ quæ ipsius societatem optaverant jam erant ex Novitiatu egressæ, sicut sancta Mater prædixerat, et ipsa vocata fuit Sor. Maria Sommai.

EX ITAL. VIRGILII CEPARII. serius tamen quam optabant aliquæ

70 Sor. Maria Vincentia Dati septem annorum spatio manserat in monasterio semper infirma, ac E
sæpe fuerat sub cura medicorum, et ab anno MDXCII ad XCIV, octodecim mensibus laboraverat febri, sic ut pessime ei augurarentur medici. Ea cum se precibus sanctæ Matris commendasset, et hæc pro ipsa post Communionem orasset, vocatæ ad se dixit: Confide, Soror, qui Dominus Jesus vult tibi reddere sanitatem; factaque iterum aliquantula oratione, consignavit eam Cruce, et ait: Convalesces paulatim, adeo ut sanitas tua credenda sit naturaliter restituta, id enim dumtaxat impetravi tibi: insuper autem dico, quod multis adhuc annis vives in Religione bene sana, et poteris omnem ejus ordinem sequi ac laborare cum ceteris. Plane autem sicut prædixerat evenit; trium mensium spatio pedetentim revaluit, totisque sedecim annis integra sanitate fruita vitam communem egit, cum magno animi sui solatio.

ægram lente convalituram. diuque victuram:

nasciture prolis fortunam:

71 Domina quædam ejusdem orationibus se commendavit, cupiens obtinere liberos, et ipsa affirmavit pro certo futurum ut feminam pareret: quæ quoniam orationi danda esset; omnino debere eam consecrari Deo in sancta Religione: sin aliter faceret, tam matri quam filiæ multas obventuras molestias. Nata est ergo et crevit filia: sed mandati sibi a Sancta dati negligens mater, elocavit filiam F
cuidam Marchioni: qui paulo post suo Principi rebellis, capitis pœnam subiit: et mater cum filia in multa afflictione remansit. *Huic non valde absimile est quod sequitur de matre, cancro immisso punienda, referturque a Puccino num. 94.* Infirma quædam, sanctæ vitæ Monacha, ingenti flagrans desiderio recipiendi sanctissimi Sacramenti, eum in finem se commendavit orationibus Sanctæ: quæ ipsam monuit, animum adverteret ad eam horam qua communicaturæ essent Sorores aliæ, futurum enim ut illam tunc etiam solaretur Jesus: hoc autem ita contigit. De manibus Sacerdotis disparuit Hostiarum una, diligenterque requisita inveniri non potuit: postea vero confessa infirma est, ipsum Dominum, singulari favore usum erga se, eamdem attulisse, seque Communionem sensibiliter accepisse, sicut ei sancta Mater promiserat.

Communionem cœlitus dandam ægræ.

Reginæ in Franciam discessuræ,

72 Anno MDC, cum Serenissima Principissa Maria de Medicis declarata esset Regina Franciæ, et mense Octobri in Cathedrali Florentina solenniter celebrata ejus desponsatio, nomine Henrici Regis IV, assistente Cardinali Petro Aldobrandino Legato, ceremoniæ illius ministro; prius quam discederet in Franciam, visitare voluit Sororem Mariam Magdalenam

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

A Magdalenam, ducens secum Magnam Ducissam, et Ducissam Mantuanam sororem suam natu majorem, atque Ducissam Bracciani: quæ omnes tres, licet potuissent de licentia Pontificis cum sua Majestate ingredi monasterium, manserunt tamen ante crates, et sola Regina introgressa est. Reducta autem in partem cum Sor. Maria Magdalena, rogavit ipsam ut sibi a Deo, suarum orationum interventu, obtineret tres gratias; primam, ne regnum temporale esset sibi causa amittendi æterni, hujus enim potius quam subiret periculum acceptando regnum, eligeret vitam omnem agere mendicando ostiatim; oraret ergo ne sublimitas illa excidere ipsam faceret Dei gratia; secundam, ut amaret ipsam Rex sponsus suus; tertiam, ut ei filios masculos pareret. Mater vero Sancta vicissim tres gratias ab eadem petiit: primam, ut procuraret apud Majestatem suam Societatis Jesu restitutionem, hoc enim unum e præcipuis bonis esse, quæ posset facere ad Dei obsequium, et publicam regni Francici utilitatem; alteram, ut conaretur hæresin extirpare, et regnum reducere in statum, in quo fuerat tempore sancti Regis Ludovici; tertiam, ut esset amatrix pauperum: addiditque, si B hæc faceret, certam esse se, quod obtineret ipsi a Deo quidquid desiderat, ac nominatim liberos masculos; eamque exhortabatur ad illos Christiane educandos. Postquam autem discesserat, sæpius eo anno dixit futurum ut Regina prolem masculam pareret, et quidem plures una: cum vero nativitas primogeniti nuntiaretur, jussit ut Novitiæ omnes in gratiarum actionem recitarent Te Deum, et addidit, Hoc non sufficit: oportet etiam petere secundum, et credo quod impetrabimus, cumque in finem continuas faciebat orationes, ad eamdem intentionem applicans quidquid agebat diebus sabbatinis. Nec voto suo frustrata est: id vero totum facere se dicebat, ne florentissimum regnum prolaberetur in manus hæreticorum.

tres gratias promittit,

tres vicissim ab ea petens;

prædicitque nascituram ei prolem:

73 Cum Professionem Sor. Maria Gianfigliazzi, sancta Mater in raptu dixit, cito morituram, atque post sex ab inde menses obiit. Tertio autem post obitum ejus die, vidit Sancta animam efferri in Paradisum; et quod alia Novitia, Sor. Maria Innocentia Dati moreretur, quæ tunc sana erat; et infra breve tempus etiam ipsa obiit. Commendati erant Sororum precibus infirmi duo, D. Philippus Caccia et alius quidam: Philippum moriturum dixit, convaliturum alterum, sicut contigit. Modicum infirmaC batur Sor. Benedicta Vectori, et sancta Mater sorori ejus etiam Monachæ ait; Quid diceres si soror tua moreretur? Turbata est illa ad hoc verbum. Sancta autem Mater, Noli, inquit, affligi, sed divinæ voluntati te conforma: et uno post mense illa decessit.

item aliorum mortem aut sanitatem,

74 Suam quoque ipsius mortem prædixit sæpius et tempus ejus. Anno MDCVI graviter infirmata cum esset, suadebant Medici Priorissæ, ut sacro Oleo muniendam curaret. Id cum ipsimet retulisset Priorissa, respondit: Secura esto, Mater, neque enim tam cito moriar, necdum enim tempus meum advenit: itaque fuit, quia integrum postea annum supervixit. Præterea, cum adhuc sana esset, sæpius eidem Priorissæ dixit, se prius illa morituram, quamvis Priorissa totis triginta ætatis annis ipsam superaret. Uno autem circiter anno prius quam moreretur, ad lectum ejus, visitationis impendendæ causa, accesserumt Sor. Maria Magdalena Berti et Sor. Maria Sommaia, dixitque ei Bertia, Post mortem tuam non possum vivere, rogo igitur ut die tertio venias, meque hinc auferas. Aderat et audiebat hæc Sor. Alexandra Beccuti, quæ ministrabat infirmæ: et risus causa dixit Ah! Mater, adimple desiderium ejus, et tecum eam deduc in Paradisum. D Tum sancta Mater, hilari vultu ad duas istas conversa, Modeste, inquit; non veniam propter vos, sed bene propter Sororem Alexandram. In risum accepta verba sunt, Alexandra enim tunc valentissima ac robustissima erat: mortuam tamen sanctam Matrem, intra duos cum dimidio menses, secuta est.

atque etiam obitum suum,

75 Anno MDCVII cum defuncta esset Sor. Ursula Vivuoli die XXV Aprilis, mortis ejus nuntium ad sanctam Matrem attulerunt Monachæ: quibus respondit. Et ego hoc ipso die post mensem moriar. Cui una illarum, Nollem, inquit, tali die, erit enim dies Ascensionis. Ipsa vero: Quod, inquit, ad diem Ascensionis attinet, adhuc superero. Factumque est: nam Ascensio in XXIV diem mensis cadebat, et ipsa obiit die XXV Maji anni ejusdem, præcise uno mense post Ursulam. *Similiter XIII Maji, dicentibus medicis intra biduum triduumve morituram, Confessario Monasterii Vincentio Puccino in Montem-Senarium ituro dixit, iret secure, rediturum tempori ut morituræ adesset, sicut adfuit et narrat ipse num.* 143. Huc autem redacta cum esset, infirmabatur eodem in monasterio Sor. Maria Victoria Ridolfi, rogabatque pro ea Mater Priorissa, ut longiorem ei vitam E precando impetraret; sed respondit, divinæ acquiescendum voluntati, per quam mori ea debebat: itaque obiit sexto post mortem ipsius Mariæ Magdalenæ die. Ceterum finis nullus esset, si omnes prædictiones ejus, vero eventu confirmatæ, forent scribendæ.

et ejus diem.

CAPUT VIII.

Cognoscendis occultis et penetrandis secretis cordium clarescit Magdalena.

Præterea gratiam habebat hæc Sancta, absentia æque ac si præsentia fuissent intuendi. Sic in raptu quodam obiisse dixit D. Petrum Franciscum Santucci ipsamet hora, atque esse salvatum per merita Christi et intercessionem S. Francisci, cui solebat se quotidie commendare. Nihil ea de re sciebat filia ejus Sor. Maria Angela, ibidem Monacha: statim autem domum mittens qui requireret quid esset, verum esse quod illa dixerat intellexit. Anno MDLXXXVI ecstasim patiens in aula Novitiarum, dictavit epistolam ad Sor. Catharinam Ricci, in Pratensi S. Vincentii monasterio, magnæ sanctitatis Virginem, Sorore Constantia Morelli ipsam epistolam scribente. F Missa deinde est epistola Pratum, decem millibus passuum distans Florentia, deferente ipsam monasterii famulo. In eodem autem raptu perseverans sancta Mater, vidit epistolam porrigi Sorori Catharinæ, et hanc scribentem respondere; oculis autem sic defixis, quasi ipsam quæ scribebatur epistolam legeret, conturbata in vultu est; verbisque monstravit, quod secundum voluntatem suam non erat responsum. Postea vidit, quomodo Sor. Catharina epistolam traderet famulo reddendam: et finito raptu narravit Matribus, quomodo omnia supradicta vidisset. Regressus autem famulus, et interrogatus de hora qua epistolam Prati tradiderat responsumque acceperat; ea retulit, quæ cum prædictis collata monstrarunt, singula vidisse sanctam Matrem, ipsa qua gerebantur hora; neque id rescriptum fuisse, quod Sancta scire cupiebat.

c. XXXII Novit mortem absentis;

videt quid sibi Prati rescribatur:

77 Anno MDXCI, cum sancta Mater vesperi in refectorio collatiunculam sumeret cum aliis Matribus tunc jejunantibus, celeriter surrexit de mensa: accedensque ad locum ubi Mater Priorissa sedebat, dixit, Anima illa jam migrat. Nesciebatur omnino de qua sermo esset, secutæque abeuntes sunt aliæ Monachæ

quodque Sororum una animam agat,

A Monachæ : et invenerunt quod Conversa quædam, dicta Sor. Maria Focardi, quæ vulnus in crure habebat, et eo die surgens de lecto laboraverat absque ullo vicinæ mortis indicio, agebat animam : pro qua cum dictæ essent Commendationes solitæ, paulo post expiravit. Dum esset Novitiarum Pædagoga, die quodam cum earumdem Magistra Sorore Evangelista colloquens, petiit abeundi licentiam, requirendique Novitias duas, quæ in conclavibus quibusdam valde remotis non bene loquebantur : reperitque eas narrantes quosdam defectus proximi, leves tamen, et acriter eas reprehendit.

et novitiæ duæ clam loquantur:

78 Vice quadam accumbens mensæ, cum levasset furcinulam cum buccella ori imponenda, cognovit in spiritu adesse in ecclesia Patrem Confessarium : et cupiens illi loqui, sic ut erat alienata a sensibus, cum ipsa furcinula in manu surrexit, ad eumque accessit. Alias etiam sæpius contigit, quod in locis longe ab ecclesia remotis ecstasim patiens, diceret adstantibus Patrem Confessarium in ecclesia esse et audire Monacharum quarumdam Confessiones. Video autem, inquiebat, Christi sanguinem descendentem de cœlo supra animas illas, et volo ire etiam B ipsa ad illum excipiendum : ibatque ad Confessionem, sequentibus ipsam eumdem in finem aliis, et reipsa invenientibus Confessarium in ecclesia, audiendis Sororibus occupatum. Alias videbat Confessarium domo sua egredientem venientemque ad monasterium, et hoc ceteris indicabat : quæ paulo post, illum intelligebant adesse.

Item quod Confessarius adsit in ecclesia,

79 Anno MDC vespere ante Corpus Domini, circa primam horam noctis, sancta Mater, tunc Magistra Novitiarum vocavit ad se Sor. Mariam Magdalenam Berti Novitiam ; quæ, antequam monasterium ingrederetur, fuerat pœnitens Patris Rectoris Societatis Jesu ad S. Joanninum : et volens eam exhilarare, dixit : Quid putas nunc facit P. Rector ? Respondit illa, Jam credo orat. Imo scito, inquit, sancta Mater, quod hac ipsa hora colloquatur cum quibusdam Patribus suis : addidit autem, qua de re : et Video, inquit, Spiritum sanctum suggerentem ei verba quæ profert. Postridie vero venit P. Rector pro audiendis Confessionibus extraordinariis, invenitque sanctam Matrem raptam : cum qua ad se reversa collocutus, confirmavit, vera esse quæ viderat illa dixeratque vespere præcedente.

et quid auctor domi loquatur inter suos.

C 80 Præterea singulari Dei dono penetrabat eadem sancta Mater secreta cordium, et occultas cogitationes manifestabat, iis præsertim Monachis quæ curæ suæ erant commissæ : idque plurimis evenisse, poterit ex sequentibus casibus intelligi. Dum Novitia quædam cum ipsa divinum Officium recitaret, interius pulsata fuit abnormibus valde cogitationibus et tentationibus, ita tamen ut nullum exterius signum perturbationis ullius daret. Cognovit nihilominus, quid in animo illius versaretur, sancta Mater ; oculosque in adolescentulam defigens, dixit : Absoluto hoc Officio oportebit Capitulum instituere. Eoque ut dixerat convocato, fecit eam publice humiliari : et revelatæ ibi cogitationes ac tentationes, sub ipsum talis humiliationis actum, evanuerunt. Alia vice, cum eadem Novitia similiter cum sancta Matre Officium recitaret, infra Octavam Sanctorum omnium, sub istas Venerabilis Bedæ Lectiones, in quibus agitur de gloria Paradisi, accensa fuit intenso desiderio cœlestis patriæ, ubi secura viveret extra periculum offendendi Deum : sancta vero Mater, interiori ejus desiderio respondens, ait : Nondum tempus est : primum hic oportet pati, ac deinde gloriam istam consequi.

c. XXXIII Occultas novitiæ cogitationes inspicit,

81 Puella quædam in Choro ad Completorium pulsata fuit gravissimis tentationibus contra vota religiosa, adeo ut aliud non ageret quam Deum rogare, ne sineret se illis consentire. Interim sanctæ Matri, quæ tunc Hebdomariæ munus obibat, incumbebat, dum cantaretur Salve, cunctas aqua benedicta aspergere. Cum ergo ad hanc quoque veniens ei benedixisset, dissipatæ sunt omnes istæ tentationum nebulæ, et puella in magna pace ac tranquillitate remansit. Quod illa admirata, extra Chorum interrogavit sanctam Matrem, utrum ipsi Deus cor suum manifestasset ; et respondit illa : Imo cor tuum manifestavit Jesus ; cumque benedicerem tibi, imperavi tentationibus ut recederent, itaque factum est. D

tentationes aqua benedicta fugat;

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

82 Cum die quodam simul collectæ in ergasterio Monachæ labore cuipiam intenderent, monstratum divinitus sanctæ Matri fuit, quod juvencula quædam istic præsens, quæ erat sub cura sua, habebat in animo defectum unum, perquam displicentem divinæ Majestati ; et Angelum quidem illius custodem omni nisu conantem eumdem extirpare instar plantæ juniperi, contra vero dæmones duos satagere ut infelicem surculum conservarent. Hoc viso accensa sancto zelo Mater surrexit, et brachio arreptam puellam deduxit in oratorium Novitiarum : ubi rapta in ecstasim cœpit illam strenue percutere, ac dicere ; Abite, nigelli, et dimitte hanc animam ; dæmones utique intelligens et increpans. At juvencula, utpote adhuc nova in Religione et parum admodum mortificata, adeoque plus satis commota, pro eo quod se humiliare debuisset, cœpit præ indignatione flere ; Mater vero Sancta perrexit ingeminare verbera, donec illi Dominus ipsius defectus cognitionem immisit ; de quo salubriter compuncta, emendationem in futurum promisit. Cum alia puella totum diem lacrymando egisset ignota ex causa, vesperi, ea qua erat decumbendum hora, omnes juniores ad se vocavit sancta Mater, et dixit : Venite, Sorores, volo experiri, an dæmon non sit dimissurus hanc animam : dicite, Miserere, sumptaque disciplina percutere eam instituit, quoad illæ absolverent Psalmum : eoque finito rediit misellæ tranquillitas pristina. Alia Novitia totos quinque Menses tentationem celaverat, quam nolebat aperire : accersivit eam ad se pia Mater, et quidquid in corde ejus agitabatur elocuta, quamvis nullo id cujusquam indicio cognovisset, monuit nihil deinceps celare, quod secum non communicaret. E

et a duabus puellis dæmones,

ipsis dominantes.

83 Sorori Mariæ Bagnesiæ adhuc Novitiæ commendaverat Sancta per certum tempus quotidie haurire tres situlas aquæ, haustasque denuo in puteum refundere. Fecit illa ex obedientia quod fuerat imperatum : una tamen dierum cum aquam hausisset, subiit ipsam cogitatio suggerens ; melius utique facturam, si haustam aquam infunderet alveolo, servituram horto irrigando ; prosecuta nihilominus cœptum est, et refusa in eumdem puteum aqua abiit ad Sanctam. Hæc interrogans eam, Fecistin', inquit, obedientiam ? Ipsa vero affirmante, addidit ; Melius utique fuisset aquam istam alveolo infundere : numquid verum est ? Confusa est Novitia, audiens propalari cogitationem tam occultam, et confessa veritatem. Tum Mater, Disce porro cæcam exercere obedientiam, citra humanæ prudentiæ consilium : eique injunxit per alios quindecim dies idem facere quotidie, sicut et fecit. Eadem aliquando accinxerat se fune multis nodis intexto, eumque supra se habuit biduum triduumve, nemini quidquam dicens. Tertia autem nocte media, cum dormiret, adfuit lecto sancta Mater ; eamque a somno excitans, dixit, Vide quid agas, Soror, nec enim Dei voluntatem facis. Nesciens altera, quid dicere vellet, interrogavit, In quo ? Et illa : In isto quo accincta es fune, et deponere ipsum jussit. Cui obediens Maria, confusa et mirata est, unde hoc Sanctæ innotuisset. F

Cognoscit quid prater obedientiam suggerat humana prudentia,

et pœnitentiam occultam impedit ;

A

EX ITAL. VIRGILII CEPARII. *detegit intentiones minus rectas,*

84 Decreverat quædam non communicare, nullum tamen propositi talis indicium dederat : accessit tamen ad illam sancta Mater, dixitque, Communicato hoc mane. Alia accedens ipsam petiit mortificationem aliquam, non ex animo, sed ex humano quopiam respectu. Negavit ergo quod petebatur sancta Mater, et addidit, Deus non curat hujusmodi sacrificia, sed puritatem intentionis et cordis. Altera similiter venit petitura veniam alicujus defectus commissi, idque consilio alieno, non autem quod revera deliquisse se crederet. Hoc vero cognoscens sancta Mater, non acceptavit humiliationem ejus : unde compuncta adolescentula, agnovit errorem ; et ex interni luminis illapsu serio humiliatam aspiciens Sancta, benigne consolatam dimisit. Fuit quæ exterius decenter composita, revera autem interius distracta, prædicationi intererat : et huic dixit Sancta, Nugaris sub prædicatione : quod verum esse animadvertit illa, et admirata est. Quædam voluit ipsam accedere, cum intentione se excusandi de aliquo quod coram aliis contigerat : sed propositum illius intuens Sancta : Eia, inquit, Soror, si lingua tacet ; taceat etiam cor tuum : et quod mihi vis dicere, contine intra te. Penetravit aliquando in secretum contemptum cujusdam Novitiæ erga alteram valde simplicem, eique dixit ; Soror, si Novitia talis non habet omnes externas gratias, quas tibi habere videris, *Ipse fecit nos, et non ipsi nos :* tantæque efficaciæ fuerunt hæc verba, ut contemptum converterint in amorem.

B

occultum defectum castigat,

85 Novitia quædam ibat in Chorum, interius conturbata atque inquieta, ejus tamen rei nullum exterius indicium dabat : sensit autem Sancta appellari se, responditque, Ave Maria. Cui Novitia, Mater Magistra, nemo vocat te. Ipsa vero innuit ut sequeretur se, et abductæ dixit, quod S. Catharina mandasset sibi, ne illam sineret Chorum ingredi, priusquam exegisset pœnam cujusdam occulti defectus, objurgatæque disciplinam dedit ; ac vidit per istam pœnitentiam expunctum manere defectum commissum, et Novitia cum quiete Chorum intravit. Soror quædam Conversa ægrotans, concupivit aliquid ægre conveniens ; dixitque intra se, si Soror Maria Magdalena sciret me tale quid appetere, mitteret illud mihi, facile enim habere ipsum potest. Et ecce, modico elapso intervallo, a Sancta similiter ægrotante adfuit Monacha, ferens id quod appetebat Conversa. Monachæ cuidam in raptu dixit : Vult tibi ! o Anima, Jesus facere gratiam, quam ipsum petis : habebat autem illa quamdam internam molestiam, cui defectus aliquis suberat, sed nemini ipsam indicarat. Paucos post dies inveniens illam Sancta per domum, seorsim vocatæ dixit, quid illa requireret a Deo ; Sed tu ipsa, inquit, gratiæ ponis impedimentum : itaque erat. Sequenti mane post Communionem iterum eam studiose se vocat, eique tradens quoddam suum cilicium ; Hoc, inquit, per duas tresve horas induere ; et Dei nomine polliceor tibi, quod res ista non amplius erit tibi molesta. Paruit illa : et promissum effectum experta est.

implet internum desiderium infirmæ:

C

tentatæ succurrit, suo cilicio ei dato ;

86 Aliquando consolari volens afflictam juvenculam, ipsam cum alia Magistra vocavit ad se : cumque tres simul in conclavi essent, veniens altera istius Magistræ discipula, et loqui huic volens, nec valens audientiam obtinere , cum nonnulla impatientia dixit intra se ; Isti non sufficit Magistra sua, quin nobis etiam tollat nostram ; sed impatientiæ nullum indicium dedit. Exivit nihilominus ad illam Sancta, inventæque dixit ; Soror, quando affligeris aut tentaberis tu, ego te juvabo, etsi non sim Magistra tua : ad quam vocem confusa illa, veniam postulavit. Non capiebat Chorus Novitias ad Officium recitandum, proinde foris illæ manebant. Sororem tamen Angelam Catharinam desiderium subiit Chorum intrandi : et e loco suo progrediens Sancta , manu puellam arripuit dicens, Ingredere, Sor. Angela-Catharina. Et erubescens illa, fecit ut jubebatur. Eadem constituta ad agendas vigilias circa Sanctam, ipsa qua moriebatur nocte, timebat ne tali in articulo inveniretur sola : quod illa cognoscens, vocatæ ad se dixit : Sor. Angela-Catharina, veni audacter : quando enim moriar, omnes Monachæ aderunt. Atque hæc breviter collecta sufficiant , ad demonstrandum quod Sancta penetraverit cordium secreta : si quis autem audiat loquentes Monachas, quæ sub illius obedientia fuerunt, aut in ejusdem societate vixerunt, exemplis quam plurimis aliis idem accipiet confirmatum.

impatientiam internam videt :

D

et pium alterius desiderium prævenit.

CAPUT IX.

Animarum vita functarum status sæpissime cognitus a Sancta : favores divini alii, nec non gratia curationum.

E

C. XXXIV *Videt gloriam B. Aloysii,*

Inter multas prærogativas, quibus placuit divinæ bonitati decorare Sponsam hanc suam, haud minima fuit, quod fecerit eam sæpius videre statum diversarum animarum post hanc vitam. Imprimis autem commemorandum videtur, quomodo anno MDC die IV Aprilis conspexerit gloriam B. Aloysii Gonzagæ. *Sed hoc Puccinus plenissime retulit num.* 132 *et* 133 : *uti etiam retulerat num.* 89, *id quod hic sequitur de anima matris mortuæ anno* MDXC : *ac tertio, num.* 79, *simile alterum de Monacha, cui infirmæ multam caritatem Sancta impenderet, solum quindecim horis purgatorium passa, idque anno* MDLXXXIX. *Post quæ in hunc modum progreditur auctor noster :*

Anno 1598 *vocatus auctor,*

89 In autumno anni MDXCVIII, cum accessissem ad monasterium, extraordinarias Sanctimonialium Confessiones auditurus : monitus a sancta Matre atque ab aliis fui, quod juvenis quædam Religiosa, Sor. Maria Benedicta Vectori nuncupata, cupiebat conferre mecum de toto interiori animæ suæ statu : rogabantque ut eadem audirem studiose, ac juberem indicare mihi omnes suas virtutes gratiasque : sciebant enim esse animam valde caram Deo, et cœlestibus charismatis cumulatam, in eo nominatim, quod quidquid per orationem a Deo peteret solita esset impetrare. Expectavi ergo venturam cum desiderio. Veniens autem non indicavit principio nomen suum : sed ex insigni conscientiæ ejus teneritudine cognovi, quantum esset illuminata divinitus, et suspicatus sum ipsam esse quæ mihi fuerat commendata. Absoluta Confessione, proposuit mihi circiter duodecim aut quindecim dubia spiritualia practica, magnæ subtilitatis et perfectionis : quibus cum ego satisfecissem, interrogavi illam, essetne parata aperire cor suum mihi, atque cum omni sinceritate edicere quidquid Deus operabatur in anima sua : dixitque alacriter, paratam se esse. Inveni ergo perquam addictam esse contemptui sui ipsius, adeo ut nisi prohibita fuisset, voluisset multa agere unde perquam imperfecta nulliusque judicii videri potuisset. Atque hoc nomine sancte invidebat Divo Alexio, qui sciverat occultam vitam contemptamque ducere. Omnium minimam credebat sese, et submittebat omnibus etiam Novitiis. Magnopere dolebat se amari singulariter a sua Magistra, id quod non nisi merito ejus fiebat : et quia ipsam aliis proponebat in exemplum, cœperat abstinere ab exteriori bonorum operum exercitio, ne sanctior aliis appareret. Excellebat in ea tantopere obedientia cæce prompta, ut in imperando illi quidquam circumspectione magna opus esset. Ad mortificandam et vincendam

F

ad juvenculæ Religiosæ confessionem.

introspicit magnam ejus sanctitatem.

A cendam agilitatem voluntatis suæ, tantam sibi vim intulerat, ut vires corporis, præsertim capitis, vehementer debilitarit : brevique consecuta erat, tam integrum passionum suarum omnium appetituumque dominium, ut esset in cunctis mortificatissima : verbo dicam, erat nomine et re Benedicta.

et discit quomodo petita omnia a Deo impetraret.

90 Interrogavi expresse eam, utrum verum esset, quod impetraret a Deo quidquid eum orando postularet ; responditque sub distinctione : videlicet, quod quando petebat gratias vel spirituales vel alias pro seipsa, continuo eam exaudiebat Dominus et implebat ipsius desiderium, et nominabat mihi aliquas ; puta donum continuæ præsentiæ Dei, virtutem humilitatis, et similes : sed quando intercedebat pro aliis personis, dicebat, modo se exaudiri, modo non. Et inter alia mihi dixit : Rogavi ut aliqua infirmitas tolleretur a quadam mea consanguinea et transferretur in me ; et desiderii facta sum compos : postea talem gratiam pro tali persona petii, et non obtinui : variisque similibus exemplis certum me reddidit, ita esse uti dicebat. Denique recessi consolatissimus : benedixique Deum, quod invenirentur animæ tam exquisitæ bonitatis perB fectionisque, in quibus ipse sibi complacere posset.

Eadem paulo post mortua,

Postea sub finem Octobris, quodam die Veneris mane, eo tempore quo in Collegio instituebatur ordinaria Meditatio, vocor ad portam a famulo monasterii, misso ad me a Matre Priorissa, ut sacrificarem pro anima juvenculæ illius, jam mortuæ. Quomodo, inquam, Mortuæ ? et cur de ejus infirmitate nihil mihi significavit Priorissa ? Respondit, defuisse tempus, quia invaserat eam febris, et citissime extinxerat die Jovis sub horam secundam noctis. Regressus in cubiculum, et, pro magna quæ mihi manserat æstimatione virtutis ejus, mox dimissus in genua, meipsum ejus precibus commendavi : deinde descendi ad ecclesiam, oblaturus pro ea Missæ sacrificium.

Sancta quæ animam viderat ab Angelis excipi,

91 Astiterat huic Christi sponsæ jugiter sancta Mater, tum quia id consueverat facere infirmis omnibus, tum quia specialiter eam amabat valdeque probabat illius spiritum. Dum autem in isto extremo articulo circa lectum staret, vidit multitudinem Angelorum circumdantium ipsam, et expectantium magno cum jubilo egressuram animam, ut eamdem conducerent in locum salutis, et sisterent sanctissimæ Trinitati, sicut et fecerunt. Videbat autem ipsam animam, in forma columbæ capite deaurato, ab illis C deduci, sed nihil eorum quæ videbat manifestavit tunc temporis. Postquam ergo expiravit, mansit ibidem ad custodiam corporis sancta Mater, una cum Sor. Maria Pacifica del Touaglia : quæ transactis jam horis integris tribus post obitum prædictum, dixit sanctæ Matri : Quid opinabimur de anima istius Sororis ? in Paradisone esse, an in Purgatorio ?

negat ei optandam requiem:

Nec in Paradiso, inquit illa, nec in Purgatorio. Exhorruit ad hæc verba Sor. Maria Pacifica, quia eorum significationem non capiebat, nihil tamen ulterius tunc interrogavit. Inde post horas duas iterum dixit, Vin', recitemus Officium pro Sorore ista ? Recitemus, reposuit Sancta : et cœperunt dicere Psalmos vespertinos : in fine autem primi Psalmi excidit Mariæ Pacificæ ut diceret, *Gloria Patri et Filio* : seque ipsam corrigens, Erravi, inquit : *Requiem æternam*. Subsumens vero sancta Mater, Noli, inquit, dicere quod erraveris : non enim existimo quod anima illa indigeat requie. Nec hoc quo tenderet satis intelligebat altera : non ausa est tamen interrogare quidquam.

92 Sabbato mane, cum exequiæ fierent pro anima defunctæ, Sanctimonialibus in Choro congregatis cumque ad Missam *Sanctus* caneretur ; exiit a sese sancta Mater in ecstasim, et vidit animam istam in cœlesti gloria, vestitam stola aurea, quam recepe- D

EX ITAL. VIRGILII CEPARII. deinde in raptu videt ejus gloriam grandem,

rat in præmium suæ ardentis caritatis : et quod singuli manuum ejus digiti plusquam unum annulum habebant ; corona autem ejus multum pretio superabat eam, quam gestabat altera magnæ perfectionis Monacha, ante annos aliquot ibidem mortua : hæc enim quidquid patiebatur, pati se noverat ; illa vero tenebatur tam flagranti desiderio patiendi, ut nihil sibi pati videretur. Illa præterea, quia semper locuta de proximo fuerat in meliorem partem, cum eoque processerat in magna suavitate, dulcedine, et compassione, in præmium hujus virtutis accipiebat suavissimum liquorem, qui de ore Jesu prosiliens ori ejus infundebatur. Videbat denique quod in gloria superabat magnam multitudinem Virginum, etiam monasterii sui, et intrepide figebat obtutum in humanitatem ac divinitatem Verbi : unde cumulata gaudio ex spectaculo tam festivo, postquam notabili temporis spatio in raptu fuerat, admirans et contemplans gloriam istius benedictæ animæ, cœpit exclamare, et paulatim verba hæc efferre.

E

propter actuum internorum excellentiam:

93 Felicem te ! quæ scivisti portare thesaurum absconditum—— O rem magnam ! esse in singularibus singularem, et tamen communem reputari ! — Parum habuisset Verbum quod remuneraretur, si solum debuisset opera externa considerare : breve enim fuit tempus quo potuit operari. Verum, o Dei bonitatem, quæ omnem etiam cogitationem, desiderium, voluntatemque præmio suo prosequitur ! Quidquid illa non desideravit in terris, dimisit propter magnam istam voluntatis conformitatem, quam semper habuit cum voluntate tua, Deus meus : cetera omnia desideravit. —— Magna fuit et continua operatio tua, et a paucis in praxi usurpata : quia opera fere interna fuerunt —— O magnitudo operum internorum, tam parum intellecta ! —— Pluris valet actus unus internus, quam anni mille exercitiorum externorum. Dubium nullum est, quin pluris valeat petra una pretiosa, quam nummus aureus : sed si hujus major appareat massa, quid remedii erit ? —— O columbula mea, aurato capite ! Quando hic inferius eras nobiscum super terram, sive ambulabas, sive manducabas, sive operaberis, semper manebas unita Deo. —— Non miror igitur, Deus meus, quod tam cito eam vocaveris ad te, nec enim æquum erat ut creatura, tam bene correspondens unioni tuæ, diutius in hoc carcere detineretur. Sed o Jesu mi ! Si tantopere dilecta tibi erat anima ista, cur istis horis tenuisti eam privatam tua visione ? —— (Nempe horis quinque ea caruerat, non

et discit cur horis 5 fuerit Dei visione privata.

F

quidem patiens in Purgatorio, sicut aliæ patiuntur ; sed in aliqua ejus secreta parte degens, ubi citra pœnam simpliciter arcebatur a conspectu et fruitione Dei (et subjunxit —— Nempe, quia plusculum anxia fuit, quando proximo sui causa aliqua obveniebat molestia, quod illa nimium sentiens, ad momentum temporis suspendebatur ab actuali cum Deo unione. Afflictio enim ista nascebatur ex amore proprio, ideoque ad eam expurgendam opus fuit ista quinque horarum expectatione.——

Iterum laudat ejus victoriam de diabolo,

94 Illi qui nobis causa sunt, Jesu, offendendi te, ipsi erant scala qua ascenderet ad te, quia neque malitia neque odium eorum nocere ei potuit —— Dæmones scilicet intelligebat, qui de benedicta ista anima numquam retulerant victoriam, neque per suggestas interius tentationes neque per infestationes quasdam quibus permittente Deo corpus ejus exterius affligebant : quia ipsa, per suam magnam humilitatem perfectamque obedientiam, superabat omnia citra ullum suum damnum : sed cuncta ei cooperabantur in bonum. Alias vero iterum suspensa in Deum, denuo sic locuta est de eadem —— Beatus

A tus venter, qui te portavit; et beata Religio Carmelitana, quæ te aliquanto possedit tempore. — — Nunc in patria non incedis dimisso capite, sicuti faciebas cum eras nobiscum, sed graderis tripudiabunda, et deliciis affluens per medios cœlestium choros —— Gratias ago Deo meo, quod mihi concesserit ut tibi nonnihil auxilii præstarem, ad consequendam eam gloriam, qua tam copiosa nunc frueris. Ora eum ut pro aliis quoque mihi det oculos, quales dedit pro te: ora etiam eum ut mihi concedat illam fiduciam, quam mihi tantopere solebas suadere. —— Non indiges amplius gratia amandi statuta et ordines Religionis, impetra illam columbulis meis (Novitias intelligens, quarum tunc erat Magistra) et intercede pro omnibus, ut eo loco habeant invicem, quo tu habebas omnes. His dictis tenuit aliquamdiu silentium, et postea a raptu suo rediit, in quo duabus circiter horis fuerat. *Hæc autem hic integre explicanda fuerunt, quia brevissime dumtaxat exponuntur a Puccino num.* 121. *Ast num.* 70 *totidem fere verbis leges, quod hic sequebatur, de altera ob tres levissimos defectus, diebus sedecim a Paradiso exclusa.*

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

et petit ut pro se aliisque oret.

B 95 Sed et animas, Purgatorii pœnis addictas, solebat videre: quemadmodum sequentibus probatur exemplis, atque imprimis matronæ cujusdam, quam viditcruciari, quia dum vixerat impedimento fuerat filiæ, ne sicut optabat ingrederetur in monasterium, quod mortua matre ingressa est: *item fratris ipsius, cujus ab ea anno* MDLXXXVII *inter purgatorii flammas conspecti, Puccinus meminit num.* 225: *item Religiosæ istius cujus animam coram venerabili Sacramento aspexit anno* MDLXXXIX, *de qua idem agit num.* 80. Ipsa vero aliquando coram eodem Venerabili existens in raptu, dum juxta monasterium duo rei transibant extremo afficiendi supplicio, audita est pro illis orare: eodemque raptu durante dixit, illorum unum, qui mortem acceptabat in satisfactionem pro suis peccatis, seque totum conformabat divinæ voluntati, tantopere per illum actum placere Deo, quod esset directa iturus in Paradisum: alterius vero animam, cujus non erat tam perfecta dispositio, ad tempus breve futuram in Purgatorio. Tam bona autem utriusque præparatio ad mortem, merito attributa fuit orationibus hujus sanctæ Matris, quia in prædicta ecstasi magno cum affectu pro eisdem obtulit passionem et sanguinem Jesu Christi; et paulo post dixit, utrumque consecutum fuisse æternam salutem. Testati vero sunt qui adfuerant seculares,
C pientissime obiisse utrumque; unum tamen præ altero emicuisse. Denique et damnatorum animas vidit, sicut patet exemplo peccatoris, anno MDXCIII ab ea in inferno visi, *ut legitur num.* 103 *apud Puccinum.*

Videt animas in Purgatorio:

item duos reos salvari

pro quibus oraverat.

96 In iisdem suis raptibus multos alios singulares favores retulit divinitus Sancta Mater, quos nec enumerare omnes possibile est, neque convenit sic tacitos præteriri quin indicentur aliqui. *Percurrit ergo breviter integro capite Auctor quæ diffusius leguntur apud Puccinum, partim in prima Parte num.* 35 *et seqq. num.* 62 *et seqq. ac num.* 64 *et seqq. partim in secunda a num.* 161 *usque ad* 164; *ac denique quæ cum SS. Ignatio et Angelo acta referuntur in eadem* 2 *Parte num.* 221 *ad* 225, *Denique concludit Caput istud Auctor multa accumulans in hunc modum.*

CAP. XXXV *Alii favores Sanctæ collati a Deo.*

97 Revelata sunt ei, existenti in suis raptibus, multa utilissima cuicumque personæ Religiosæ documenta, sive is vir sive mulier fuerit: atque in particulari exercitium quoddam matutinum cum sui oblatione faciendum, sicut faciebat ipsa: quatuor media ad acquirendam animæ puritatem: quinque petitiones, quotidie proponendæ Deo ad conservationem Religiosæ observantiæ: novem regulæ observandæ

et intelligentiæ concessæ in raptibus,

D in Religione, ad obtinendas semper majores gratias: quæ virtutes requirantur in statu religioso: documenta ad acquirendam perfectionem tradenda discipulis: actus amoris Dei: modus monstrandi Deo affectum gratum pro beneficiis quotidianis: intelligentiæ et exclamationes circa observantiam religiosorum votorum, præsertim paupertatis: aliæque multæ instructiones, similes illis, et dignæ quæ ab omni anima religiosa, perfectionis cupida, diligenter perlegantur. Præter hæc autem, quæ jam in veniuntur impressa, dictavit in raptibus epistolas varias, ad summum Pontificem, ad Collegium Cardinalium, ad Cardinalem de Medicis Archiepiscopum Florentinum, postea Leonem Papam XI, ad Patres Societatis Jesu aliosque in quibus loquitur de reformatione Ecclesiæ, declaratque zelum ac spiritum quem ipsi communicabat Deus, ad gloriam suam, ad publicum et commune sanctæ Ecclesiæ bonum, ad animarum auxilium ac reformationem Ordinum religiosorum: quæ omnes epistolæ servantur manu scriptæ in monasterio, cum pluribus rebus aliis necdum luci datis.

(in quibus etiam plures epistolas dictat)

E 98 Dignatus est etiam fideli famulæ suæ Deus communicare gratiam miraculorum, quorum plurima facta sunt, non solum Florentiæ sed etiam Lucæ, Parmæque et aliis in locis, quemadmodum legitur in Processibus: ego vero ea solum describam, quæ fuerunt subjecta examini, primum Romanæ Rotæ, deinde Congregationis Rituum; et utrobique sunt approbata, ut vera ordinemque naturæ citra dubium excedentia. *Tale est quod posita in extasi, etiam fenestris clausis oculisque velatis, prosequeretur subtilissima quæque manuum opera, ut narrat Puccinus num.* III: *tum quod idem habet num.* 53. *et contigit anno* MDLXXXVII, *postquam vocanti se infirmæ Sorori,* quæ sic contracta jacebat, ut latus sinistrum esset palmo uno brevius altero, jussisset responderi, quod postero die ad horam vespertinam visitatura illam esset, agens ipsa tunc annum ætatis XXI. *Idem num.* 45 *narrat quod sequitur, sed absque præcipuis quibusdam circumstantiis, quare istud hic integre explicandum videtur.*

C. XXXVI *nec non gratia curationum*

variis casibus probata.

99 D. Catharina Spini, filia D. Caroli Sini Nobilis Florentini, a demonæ possidebatur. Hæc anno MDLXXXVIII die quodam cum Domina matre sua accessit ad monasterium, causa visitandi Sor. Mariam Magdalenam, nonnulla affinitate conjunctam sibi. Dum autem simul colloquuntur ad crates, rapta in extasim Sancta est: et subito malignus spiritus cœpit graviter cruciare Catharinam, inflando guttur, F ejectando spumam, concutiendo corpus totum, ululando, volutando per terram, aliaque moris sui agendo. Quod videns etiam in extasi Sancta, advocari jussit D. Augustinum Campi, Confessarium Monacharum, qui tunc in ecclesia aderat; venientemque rogavit, ut imperaret dæmoni egressum de corpore illo. Ipse vero, qui perspectam habebat Sor. Mariæ Magdalenæ sanctitatem, respondit: Ego autem per sanctam obedientiam tibi mando, ut ipsamet id dæmoni imperes. Tunc illa, imperiose ac veluti potestatem habens, In Dei nomine tibi impero, inquit, ut egrediaris; et signum Crucis super Catharinam expressit. Subito autem ut verbum protulit ac signum fecit, detumuit gula, cessavit spuma, cessavit etiam inordinatio reliqua: et exinde libera Catharina nihil mali deinceps passa est. *Sequitur deinde de* Sor. Barbara Bassi, *quod apud Puccinum vide num.* 78, *aliudque ibidem de* Sor. Pace Columbini. *Tum istud de* Sor. Maria Benigna Orlandini *leprosa,* anno MDXCI die XXIX Aprilis *curata, ut legitur num.* 92. *Similiter, quæ Sorori* Cherubinæ Rabatti *eodem et sequenti anno evenerunt, et inveniuntur num.* 92 *et* 96: *nec non* de longiori vita Confessarii

Anno 1578 *energumenam liberat Sancta,*

et alias plurium morbos curat.

A Confessario impetrata, *sicut habetur num.* 88 ; *et* vino corrupto in doliis ac bis integritati suæ restituto *num.* 69 *et* 134 : *ac denique curationes* Sor. Mariæ Magdalenæ Mori *et* Sor. Catharinæ Ginori, *factæ anno* MDXCII, *ac* Sor. Mariæ Catharinæ Chelli, *facta anno* MDXCV die XXV *Maji, et velata omnes eodem num.* 134 : *quibus insuper accedit istud a Puccino præteritum.*

Ad mortem ægra an. 1592

100 Prænominata Soror Cherubina Rabatta, anno MDXCII, lecto infirma decumbebat mortique vicina, propter duas grandes plagas in renibus adjunctamque febrim : jamque de mandato medici sacro Oleo procurata erat, quando interius sibi dici sensit, Si vis sanari, intra in lectum Sor. Mariæ Magdalenæ. Scilicet solebat hæc erga infirmas, præsertim moribundas, caritate magna uti ; quam ut etiam Sorori Cherubinæ exhiberet, in latere ipsius cellulæ straverat sibi saccum pallearium, in eoque dormiebat. Inspirationem ergo istam Confessario indicavit ægra ; impetrataque ab eo facultate, coram Matre Priorissa et Monachis, fuit ab infirmariis supra prædictum saccum collocata. Vix autem octavam horæ partem ibi manserat, quin omni malo soluta ac libera, suis ipsa pedibus rediret ad lectum ; indeque etiam mane sequenti surgens, processit in Chorum ad Officium cum aliis persolvendum, cum quibus etiam continuavit cetera exercitia monasterii.

convalescit in strato Sanctæ ;

B

quam etiam seniores reverebantur,

101 Propter istos et alios similes eventus, et propter eximiam quæ in Sor. Maria Magdalena elucebat virtutem, Monachæ, non minus seniores quam juniores, summopere illam amabant æstimabantque ; nec non in omni quasi necessitate corporali ac spirituali, auxilii et consilii causa recurrebant ad ipsam : Superiores quoque, in ordinariis extraordinariisque negotiis monasterii, luminis et directionis ergo, eamdem adhibebant : eratque commune loci istius refugium atque solatium. Non enim considerabant exiguam ejus ætatem, necdum ultra novemdecim aut viginti annos progressam, quodque adhuc in Novitiatu inter Novitias manebat, quia bonas illas Matres nulla invidiæ alteriusve humanæ passionis considerationisve excæcabat caligo, neque calumniabantur quos videbant raptus : sed allectæ exemplo vitæ quam ducebat, et religiosæ observantiæ quam præferebat perfectissimam, operibus item quæ faciebat mirandis, sinebant se duci quocumque voluisset ipsa, eique auscultabant, credebant et obediebant, acsi fuisset senior universis omniumque Superior. *Narrantur post hæc quæ spectant ad abstinentiam, stratique ac vestium duritiem divinitus præscriptam, relata per Puccinum num.* 24 *et* 55 : *et subjungitur prolixa historia quinquennalis probationis a num.* 56 *ad* 88.

propter virtutem et prudentiam.

C

c. XXXVII et seqq.

CAPUT X.

Officia per Beatam administrata. Juniorum ac Novitiarum magisterium.

102 c. XLIII *Primum Forestaria,*

Virtus Sororis Mariæ Magdalenæ tam nota erat, ut vix expleto tempore Novitiatus cœperit ad officia regiminis adhiberi, ac deinde semper aliquod munus gesserit. Ac primo die XXX Septembris anni MDLXXXVI (quo die a Novitiatu ad Junioratum transiit, eratque annorum viginti cum dimidio) ad tres annos facta est Forestaria, simul cum alia seniori Monacha : quæ tamen occupatio ei continua non fuit, eo quod non adessent semper puellæ extraneæ, ad ejusmodi experimentum sui receptæ. Anno MDLXXXIX die IV Octobris educta ex Junioratu, facta est Pædagoga seu Manuductrix Novitiarum, in consortio Sororis Evangelistæ Jucundi, electæ earumdem

tum Pædagoga Magdalena,

D Magistræ. Agebat annum ultimum quinquennalis suæ probationis Sancta, quando ad illud munus electa fuit : quod non absque timore suscepit, considerans impositam sibi obligationem juvandi teneras istas plantas, eo tempore quod pro seipsa necesse habebat depugnare assidue : acceptavit tamen ipsum lubenter, quia socia futura erat Sororis Evangelistæ, quam antea ipsamet habuerat Novitiarum Magistram. Sperabat enim, quod ex occasione officii sæpius tractatura cum illa, multum proficeret ex ejus religiosis exemplis, quam habebat in magna opinione sanctitatis. Et vero videtur, quod Deus elegerit bonam istam Matrem, in ducem et magistram S. Mariæ Magdalenæ : etenim curam illius ex mandato Superiorum gessit, a Novitiatu usque ad diem mortis : et ipsa ei referebat quidquid secum communicabat Deus per ecstasim, magnumque ab ea solatium auxiliumque accepit, tempore probationis suæ et tentationis.

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

103 Fuit Sor. Evangelista dotata a Deo virtutibus multis, et a Sancta nominabatur Pellicanus Religionis, propter viscera caritatis, quibus desiderabat cunctas juvare et confortare : et quia sæpe ei monstrata fuerat sub symbolo Pellicani, extinctos pullos sanguine suo revocantis ad vitam. Quadam etiam vice, in festo Spiritus sancti, vidit quod Sor. Evangelista inter alias tam copiose reciperet dona Spiritus sancti, ut cogeretur exclamare, Ah! quam multum recipit Pellicanus iste. Alias videns Beatissimam Virginem, ipsi specialiter blandientem ; intellexit id esse propter quasdam virtutes in ipsa excellentes, ac nominatim quia multum zelabatur honorem Dei, conservationemque Religionis et observantiæ regularis ; et quia procedebat cum magna simplicitate, eratque valde humilis et sui ipsius contemptrix. Huc autem faciebat, quod de ipsa dicere solebat Sor. Maria Magdalena, tantumdem futurum, si aliquis ipsam, Sanctam ; ac si Stultam nominasset : quia neque extollebatur laudibus, neque injuriis movebatur. Ad discretionem prudentiamque singularem, quibus erat a natura instructa, accedebat donum tam eximii luminis atque intelligentiæ spiritualis, ut P. Bernadinus Rosignolius Societatis Jesu, dum Collegium Florentinum Provincialis visitaret, dixerit mihi, quod visus sibi esset loqui cum altero S. Bernardo ; tantam in ea devotionem rerumque spiritualium notitiam invenerat. Ob has causas sexies electa fuit Novitiarum Magistra, et septies totius monasterii Superior : eaque officia excercens magna cum discretione ac caritate, pervenit usque ad annum XCII ætatis : et quamvis ultimos vitæ annos in lecto ægra egerit propter arthritidem, et lingua impeditiori balbutiret, numquam tamen destiterunt Monachæ, ipsæque Officiales et Superiores, ad ipsam consilii causa recurrere. Quanta autem fuerit de ejus virtute passim opinio Florentinorum, vel ex hoc solo satis intelligi potest, quod ad ejus infirmæ lectum, visitationis impendendæ ergo, accesserint aliquoties Serenissimæ suæ Celsitudines, et post mortem eodem redierint, una cum populo ad funus accurrente.

eximiæ sanctitatis Religiosa

E

sexies ad officium istud electa

F

104 Tali ergo respectu Pædagogæ officium libenter suscepit Sor. Maria Magdalena : cujus conversatio cum Novitiis, plena benignitatis, caritatis et affabilitatis, videbatur potius sororis ac sociæ quam magistræ esse : idque curare se dicebat, ut ea ratione ipsas traheret ad Dei amorem : Cum enim, inquiebat, ab eo simus creati cum amore et per amorem, per eamdem viam facilius nos ei donamus ac reddimus. Non omittebat tamen suo loco ac tempore admonere subditas, atque corrigere de suis defectibus ; maximæ cum obtinuisset, sicuti diximus,

Novitias ad Dei amorem incitat

EX ITAL. VIRGILII CEPARII. postea eligitur Sacristana,

A diximus, gratiam secreta cordium penetrandi. Triennium in tali officio egit, cum tanto profectu Novitiarum, ut facile appareret, ejusmodi electionem divinitus inspiratam fuisse. Primo die Octobris MDXCII, constituta fuit Sacristana, una cum aliis duabus Sororibus ipsa senioribus, magnaque devotione etiam istud munus obivit: quia commissam sibi videbat curam rerum sacrarum, et immediate subservientium sanctissimo Altaris Sacramento: et hoc tempore contigit, ipsam superpelliceum unum integrum inter ecstases suas facere, absque ullo lumine corporali, ut dictum est.

Magistra Juniorum,

105 Anno deinde MDXCV, cum jam trigesimum annum suæ ætatis ageret, die VI Octobris, declarata fuit Magistra Juniorum: et hoc etiam munus triennio exercuit, simul cum officio primæ Forestariæ: magno zelo et efficaci procurans, ut suæ curæ commissas proveheret in religiosa perfectione, probando, illuminando, ac dirigendo eas ad solidas virtutes; non solum verbis, sed etiam operibus atque exemplis, exercens easdem ad externam internamque mortificationem, contemptumque sui, secundum varias inclinationes cujusque, et lumen sibi divinitus datum. Expleto denique hoc triennio, B constituta est, communi Capituli totius consensu, anno MDXCVIII die II Octobris, Magistra Novitiarum: et post triennium, cum renovarentur Officiales, die V Octobris anni MDCI, in eodem gradu confirmata perstitit usque ad MDCIV, quando fuit electa Supprorissa: atque hoc ultimum officium est, quod ante mortem suam gessit.

tum Novitiarum, et Supriorissa.

In istarum regimine æquali erga omnes caritate,

106 Porro in regimine Juniorum atque Novitiarum ita se gessit, ut possit omnibus tali curæ præpositis servire pro exemplari. Diligebat tenerrime omnes et singulas absque partialitate, in eoque vincens amorem matris erga filias, dicebat; Mater vestra semel vos peperit mundo, ego millies ac millies Deo, nec sine pœna: quidquid enim intelligo vobis dolori et afflictioni esse, magis sentio quam vos ipsæ. Vigili semper cura iisdem intendens, laceros earum pannos resarciebat, sublevabat labores; quod si ægrotaret aliqua, vel auxilio quovis alio spirituali aut corporali egebat, omni possibili obsequio ei succurrens, diu noctuque assistebat. Hinc infirmæ cuidam Novitiæ dixit: O si possem tuos istos dolores auferre et transferre in meipsam, quam libenter id facerem! Etenim tu certa es quod Dei facias voluntatem, quia ipse tibi incommodum istud immittit: ego vero non ita C secura sum, dum cilicium gesto, disciplinam facio, aut illam ultroneam pœnitentiam subeo. Conabatur autem eis bene imprimere meritum, quod acquiritur tolerando: Quia hic patiendum est, inquiebat, in cœlo nihil patiendum occurret. Mandabat quoque discipulis suis, ut quoties res ita posceret, accederent ad se quam liberrime, etiam media nocte; totis enim noctibus cum ipsis se futuram, quando opus esset. Imo cum ipsamet esset infirma, non parcebat corpori suo, quatenus ipsis succurreret; cumque illam rogarent discipulæ, ut ad quietem se reciperet, dicebat; Usque mane apud vos stabo, filiolæ, erecta in pedes, si opus erit: et confido in Deo, quod hoc mihi non oberit. Simili ex causa dimisisset etiam libens orationem, ad ipsas animandas consolandasque. De se ipsa vero sentiebat tam demisse, ut illarum profectui impedimentum se adferre crederet: et sæpe audiebatur dicere, O si aliam Magistram haberetis, quanto proficeretis amplius quam facitis modo.

totam se impendit singulis

maxime ægris:

vocationes advenientium explorat:

107 Cum experimenti causa ad monasterium recipiebantur puellæ, attente considerabat utrum idoneæ essent Religioni, et quam vera ac solida earum vocatio esset: variis etiam modis easdem tentabat atque probabat, et indicabat eis omnem D ordinem monasterii difficultatesque Religionis: ut ne queri possent ignorasse quidpiam, aut remanentes oneri essent ac damno. Inveniens autem in eis aliquam reluctantiam, libere dicebat: Si vobis non placet noster hic modus vivendi, potestis alium locum eligere: nos volumus formam, quam videtis, tenere. Erat quidem bona Mater multæ compassionis, quando tamen agebatur de observantia religiosa, inflexibilem se rigidamque præbebat: nec ullo nobilitatis, divitiarum, aut cujuscumque alterius considerationis respectu movebatur, quin libere sensum suum e liceret. Cum vero aliqua assumptura erat Habitum religiosum; incipiebat, multis diebus ante, ceterarum orationibus eam commendare: et ipsa applicabat orationes, Communiones ac pœnitentias suas, ad impetrandum lumen a Deo et gratiam, qua cognoscerent intimeque penetrarent dignitatem status Religiosi. Noctem deinde totam ante vestitionis actum exigebat in oratione, nec tantillum quidem lecto incumbens; id quod jam adeo notum erat Novitiis omnibus, ut tunc solerent super illum varias res collocare, certæ quod ipsa non esset lecto usura.

pro vestiendis aut professuris multum orat:

E

iisdem inculcat amorem suæ vocationis,

108 Postea non satiabatur imprimendo Novitiarum animis amorem Religionis: conabatur eas suaviter amanterque affectas reddere, erga omnem ordinem consuetudinesque monasterii, et dicebat: Veniunt virgines istæ de mundo, relinquentes patrem ac matrem et omnia seculi commoda; oportet igitur ut hic inveniant, qui cum amore eas inducat, ad labores Religionis libenter amplectendos. Addebatque: Filiolæ, vos dimisistis unam matrem, et invenistis multas; vos dimisistis sorores paucas, et reperistis magnum numerum earum quæ vos amabunt longe aliter quam consanguineæ: amabunt enim vos in Deo et in caritate, quæ omnem naturæ et carnis amorem plurimum superat. Conabatur etiam ut sibi eas devinciret: primisque mensibus eis blandiebatur et condescendebat plurimum, ut induceret eis oblivionem mundi ac domus paternæ, et affectum earum ad Religionem transferret. Volebat etiam ut fruerentur alacriter relaxationibus iis, quas ipsis Ordo indulgebat, et curabat ne quid eas tunc conturbaret. Volebat etiam ut Novitiæ gratæ essent Sororibus, quarum suffragiis receptæ fuerant, atque dicebat: Filiolæ, estote gratæ, imprimis Deo, deinde omnibus istis Matribus ac Sororibus: per ipsas enim obtinuistis pretiosissimum donum, quod Deus electis suis potest post baptismum conferre, id est, ingressum in Religionem: obligamini autem titulo gratitudinis ad omnes amandum et omnibus serviendum, reputantes vos indignas earum consortio. G

gratitudinem erga seniores quæ ipsas receperunt,

mutuam inter se caritatem,

109 Cupiebat insuper ut Novitiæ invicem sese amarent in Domino, tamquam si uno patre eademque matre forent genitæ; nullaque ut esset inter ipsas differentia, sed considerarent, quod sociæ atque connovitiæ suæ sint filiæ æterni Patris, Sponsæ Jesu Christi, templa Spiritus sancti, et Sorores Angelorum. Cum sibi invicem per domum occurrerent, salutare docebat invicem cum jubilo cordis, ac si tum primum se viderent; iisque uti verbis, quæ Dei amorem excitarent. Cum autem simul essent in Novitiatu vel alibi congregatæ, æstimare jubebat se esse in choro Angelorum, quos virginitas puritasque Sororum refert: nec præteribat fere dies, quin inculcaret ipsis istud Joannis Apostoli ad discipulos suos, Filiolæ, diligite alterutrim, quia præceptum Jesu est. Addebat insuper, si vobis ipsis desideratis unum gradum gratiæ, petite duos; et pro vestris Sororibus, tres; credentes ipsas ad illos recipiendos aptiores esse vobis, ab iisque majorem quam a vobis proventuram Deo gloriam: ita fiet ut disponamini

A disponamini etiam ipsæ ad recipiendas easdem gratias, et purificetis intentionem ab omni specie proprii commodi et æstimationis : debetis enim in vobis et pro vobis majorem, quæ haberi potest, perfectionem quærere. Ut autem illuc pervenirent brevi, dicebat eis, Magistram sumerent Crucifixum, ejusque monitis aurem attentam præberent : quia continuo loquitur ad cor, maxime post receptionem sanctissimi Sacramenti. Date, inquiebat, vos orationi : conversatio enim cum Deo per illam facit, ut homo aliud non curet quam Deum. Solus hic vobis sufficiat, de parentibus autem vel alia quacumque re terrena nolite solicitæ esse : quia affirmo vobis, quod in ipso invenietis omnia, et desideriorum vestrorum satisfactionem plenissimam. Apertum habete cor et cogitationes vestras, etiam secretissimas, et non decipiemini ab inimico.

unionem cum Deo,

110 Multum solicita erat, ut Novitiæ assuescerent afficerenturque Officio debite recitando; quia hæc una est ex præcipuis Monacharum obligationibus, per quam recognoscitur, honoratur, et adoratur divina Majestas. Ideoque prius quam Chorum ingrederentur, seorsim ad se vocatis dicebat : Filiolæ, B considerate quod usque modo obiveritis exercitia humana, tractantes cum creaturis ; nunc vero accedatis ad functionem Angelicam, acturæ cum Creatore : quæ res momenti tanti est, ut ipsi beati spiritus, quorum puritas admiranda est, non præsumant id agere absque timore et tremore : quanto magis nos indignissimæ creaturæ pavere debemus, comparituræ ante conspectum summæ Deitatis? Propterea volebat, ut prius quam inchoabatur Officium elicerent actum humilitatis, reputantes se indignas ad obeundum munus Angelorum ; docebatque easdem laudes offerre in unionem istarum, quas in cœlesti patria Deo concinunt Beati isti spiritus : licet enim fieri nequeat ut laudes nostræ pertingant ad puritatem earum quas ipsi dant Deo, nobis tamen non interdicitur desiderium honorandi ipsum tam sublimi modo. Præferebat autem præsentiam in Choro ad Officii divini recitationem, cuilibet alteri devotioni, orationi, meditationi privatæ : quod si qua eo prætextu petebat dispensari a Choro, dicebat : Viderer te decipere, filia, si id tibi id permitterem : quia existimans magis te honoraturam Deum eique placituram in isto privato exercitio, deprehenderes te consecutam minus : nam respectu Officii insimul in Choro cum aliis Monachabus persolvendi, alia omnis oratio est exigui meriti. Valde solicite considerabat C quam attente psallerent in Choro Novitiæ, quam compositæ assisterent, quam demissis oculis, aliaque similia. Die quadam, cum bis terve innuisset cuidam ut egrederetur, et illa se non moveret, elata tandem coram omnibus voce, egredi ipsam jussit : idque quia videbat non esse attentam Officio, et dæmonem saltantem tripudiantemque in Choro, quia nutui Magistræ non parebat mente distracta; nolebat autem ut ab inimico vinceretur. Alias experiendi causa vocavit ad se quamdam, dixitque : Num digna tibi videris, quæ inter has Dei famulas psallas? et abire mandavit, deinde, quid hac occasione cogitasset, requisivit.

accurationem in Officio divino,

rebus aliis omnibus postponendo,

111 Docebat Novitias facere omnia opera sua, majora et minora, externa et interna, cum pura intentione placendi Deo et ad divinæ suæ majestatis gloriam : dicebatque, quod qui taliter faceret omnia, et singulos quosque motus, usque ad unum, ut sic dicam, nictum oculi, post mortem recta ascenderet in Paradisum, ne viso quidem Purgatorio. Inculcabat autem hanc intentionis puritatem identidem, sæpeque ex improviso nunc unam, nunc alteram interrogabat, qua intentione hoc vel istud fecisset. Quod si temere operantem aliquam invenisset, dicebat : An non cernis quod operis hujus meritum D perdas? Videns vero quasdam languide et absque affectione operantes, aiebat; Tales animæ volunt a Religione portari, non portare ipsæ Religionem. Ut porro opera essent gratiora Deo, monebat unienda operibus quæ Jesus faciebat in terra, dicens : Opera nostra bona instar plumbi sunt, quæ unita operibus Christi convertuntur in purissimum aurum. Magnopere etiam curandum sibi existimabat, ut discipulæ suæ cor suum haberent in Deo fixum, et sæpe interrogabat, Ubi modo est cor tuum? in quo nunc occupatur? quid cogitat? Quoties hodie Deo egisti gratias, quod ad Religionem te vocaverit, quodque se hodie tibi in Eucharistia donaverit? Quid cordi tuo dixit Jesus, cum eum recepisti? aliaque similia. Fuit cui imperavit, ut quotidie diceret sibi, quoties eo die fuisset Dei recordata; alia, quæ fuisset sibi prima cogitatio mane cum expergisceretur. His autem similibusque inventis assuefaciebat illas habere cor occupatum in Deo, attendere voci ejus internæ, Dei præsentiam ante oculos tenere, conversari cum illo, et aperto semper pectore ambulare; dicens, a teneris expertam fuisse se, quantum præsidii esset in ejusmodi artibus.

puritatem intentionis,

exercitio unionis cum [illegible]

occupationem jugem cordis cum Deo,

112 Dicebat præterea, Deum a suis creaturis re- E quirere veram mortem, sine qua nihil effici apud eum posset : eam vero quæ aggreditur servire Deo, aliud non habere quod agat, quam ut mille modis et quovis momento sibi ipsi mortem adferat : hoc autem sic declarabat. Vita carnis nostræ, delectatio sensualitatis est, mors vero, omnis sensualis delectationis privatio, per jejunia, vigilias, asperitates. Vita judicii et arbitrii proprii est, disponere de se ipsa rebusque suis pro placito suo; mors vero, submittere ipsum omni hora voluntati et judicio alieno per obedientiam. Similiter mortificatur appetitus æstimationis propriæ, continuando actus veræ humilitatis et contemptus proprii, seque occultando ab oculis humanis. Errat autem qui credit, ad hujusmodi mortem, adeo necessariam cuicumque volenti servire Deo, posse perveniri per viam manantem lacte et melle internæ externæque dulcedinis. Nequit enim fieri, ut non sentiat magnum dolorem, qui vere moritur ut in se vivat Jesus. Dicebat denique, dignam nullam esse quæ Dei famula vocaretur, si in hoc famulatu non patitur nec laborat; errare autem, si qua huc accedat sub spe consolationum F et gustuum internorum : eo quod in his revera non inveniatur Deus, sed in vera virtute, cujus proprius locus est in tædio, labore atque angustia ; istos vero gustus solum esse æstimandos, qui efficiunt animam generosiorem ad laborandum pro Deo, indurantque ad patientiam, cum desiderio illum honorandi et implendi omnem ejus voluntatem. Itaque non multum fidebat animabus illis, quæ per omnem vitam sulcaverant mare tranquillum dulcedinis, in eaque sibi videbantur perfectionem aliquam consecutæ : negabat enim veram esse virtutem, quæ non esset probata adversis, tribulationibusve et tentationibus, sive a Deo, sive a creatura, seu denique a diabolo immissis. Et, si inveniebat Novitiam semper quietam et nihil difficultatis experientem, aiebat : Vereor ne finem tuum habeas collocatum in componendo exteriori homine, non autem in ordinando interno.

et continuam sui mortificationem,

ac desiderium multa patiendi.

CAPUT XI.

Eximiæ discretionis spiritus in regimine Juniorum ac Novitiarum.

Pro insigni quo divinitus donata erat lumine, et gratia penetrandi secreta cordium, cognoscebat Sancta

EX ITAL. VIRGILII CEPARII

Omnium ingeniis mire se aptans

A Sancta naturales omnes inclinationes filiarum suarum : et cum prudentia plusquam humana dirigebat illas, cujusque capacitati se adaptans, magisque capaci imponebat amplius. Admiratione vero dignum erat, quod quam diversa erant commissa sibi ingenia, tam diversis utebatur modis in cujusque regimine : eratque ei quasi proprium corda tangere, et dignoscere genium uniuscujusque, atque ita omnes ad perfectionem provehere. secundum naturam suam, et in solidis virtutibus radicare. Uno jactu oculi trahebat animos, excitabat, illuminabat, et ad operandum efficaciter permovebat. Eodem tempore unam severe intuens, faciebat erubescere oculosque demittere; ad aliam vero se convertens hilari atque amœno vultu, mœstam et pusillanimem serenabat. Quasdam pro minimo quoque defectu acribus reprehendebat verbis, in aliis eosdem defectus vel etiam graviores aut tolerabat tacite, aut suaviter dumtaxat redarguebat. Quarumdam dissimulabat errata, quasi ea non notasset; tacebat cum quibusdam; nonnullarum per tempus aliquod declinabat alloquium, cum aliis aliter se gerebat : cum omnibus autem hac pollebat gratia, ut ad indignationem provocaret neminem, sed faterentur singulæ B ejus modum procedendi specialiter sibi fuisse utilem.

alias aliter atque aliter regit :

easdem studiose humiliat,

114 Eo spectabat solicite, ut in suis filiabus reprimeret æstimationem propriam, easque in vera humilitate fundaret : ideoque exercebat eas mortificationibus variis, privatis ac publicis : nec nisi duobus verbis erat opus, ut aliquam venire faceret in cognitionem suorum defectuum. Quandoque Novitiarum unam vocabat in medium, dicebatque : Puella hæc credit, magnum nobis obvenisse bonum, quod ipsam habeamus in monasterio nostro : dico autem vobis, ipsam esse fortunatam, quod illam recepimus in numerum nostrum. Si videbat aliquam complacere sibi in actione quapiam quasi bene gesta, subito inveniebat detegebatque in ea mille defectus; ut, quæ exinde vana gloria pulsabatur, erubesceret ipsam sic egisse. Si quæ majori ingenio judicioque aut aliis talentis naturalibus erant dotatæ, eas ut in humilitate conservaret et longe ab omni humana complacentia, adhibebat raro, et studiose ostendebat parvi illas se facere, atque in ipsis suis actionibus confundebat : ita tamen ut non appareret, humiliandi eas causa id solum fieri; sed ratione convincebat, illa quæ reprehendebat opera, vere digna esse contemptu, sit ut oculos intellectus ipsis aperiret, illuminaretque, ad defectus agnoscendos C quos notabat. Si vero necesse esset earumdem opera uti alicubi, ubi dexteritas prudentiaque pateret; ita rem moderabatur, ut inde potius haberent occasionem se humiliandi quam complacentiæ humanæ. Ea enim valebat gratia sancta hæc Mater, ut filias suas exerceret ad opera virtutis, iis quos ipsæmet ignorabant nec capiebant modis.

et varie mortificat.

115 Imponebat etiam iisdem varias pœnitentias, et exercitia vilia facienda in refectorio inter Novitias aut Juniores. Mandabat verbi causa ut quædam mensas circuiret, nihil religiosi habitus præter scapulare ferens; ut alia recens habitum nacta, sericea in veste serviret mensæ, aut omnium pedes oscularetur, ac reprehenderetur publice iis verbis, ex quibus judicare posset se pro stulta haberi. Quandoque, ut unam aliquam, in superbiæ affectus proclivem, humiliaret; mandabat Novitiis cunctis, ut defectus ejus enarrarent sigillatim. talesque exercebat in officiis infimis et abjectis. Fuit cum nobilis quædam puella, annorum novemdecim et insignium talentorum, experiundi causa ingressa monasterium, diceret, de se ipsa præsumens; Volo reipsa, non autem nomine tenus, esse Monacha. Dissimulavit tunc quidem auditum a se verbum bona Mater : sed

Nobilis Novitia occultam superbiam agnoscit :

cum iterum alia occasione audivisset, quod nollet D facere uti consueverant aliæ in suscipiendo Habitu : censuit id silentio non esse prætereundum, sed reprehendens eam, cito fecit cognoscere, ex quo spiritu procederent ista, sæpiusque dicebat : Hæc sunt, quas mundus existimat tantum spiritus, tantum luminis habere. Interim vertebat in eam oculos cum tali majestate, ut illa interius totam compungi se sentiret. Cumque nonnemo præsentium ipsam niteretur excusare, nullam excusationem admisit : sed in partem vocatæ multa cum caritate ostendit errorem suum, et veram docuit humilitatem, jussitque ut veniam ab omnibus Novitiis peteret; et quoties deinde offerebat sese illius reprehendendæ occasio, eadem quæ prius dixerat verba illi revocabat in memoriam, ut inde humiliaretur.

et præsumptionem ejus domat

116 Eidem, priusquam Habitum assumeret, exciderat dicere, quod multum secum luctata fuisset in hoc monasterio eligendo, quia in eo non exercebantur graviores pœnitentiæ, nec tanta erat occasio patiendi. Animadvertit præsumptionem sancta Mater, quam ut ab ejus corde extirparet, cœpit cum eadem severius agere, ex improviso vocatam disciplina castigare, pro minimo incongruo verbo reprehendere acriter, Novitiis aliis objurgandam præbere, E sic quasi non jussæ sed proprio id arbitrio facerent, et variis similibus modis exercere. Cumque illa ad vivum aliquando tacta illacrymaretur, dicebat Magistra. Recordare, Soror, quantum luctata tecum ipsa sis ut locum hunc eligeres, in quo non fiunt pœnitentiæ : perseveravitque tamdiu divexando eam, donec tandem agnosceret quod nimium de se præsumpserat; postea vero sæpe ipsam consolabatur dicens, Oportet Soror, ut prius seipsam in se destruat, quæ Deo desiderat conformari : unicoque ejusmodi verbo omnem ab ea mœstitiam repellebat. Fuit etiam cum duorum triumve mensium spatio ab eadem se prorsus alienam monstraret, quasi nec ferre ejus præsentiam posset : tandemque prorumpenti in planctum, ostendit ex Dei voluntate pro ejus utilitate sic egisse se : itaque confirmatam pristinæ restituit tranquillitati. Contra cum simplicioribus minusque generosis longe aliter agebat, ostendens quod eas majoris faceret, itaque addebat animos et sibi lucrabatur.

simulato ejus neglectu :

117 Non solum autem mortificabat in Novitiis suis propriæ æstimationis affectum, sed etiam judicium ac voluntatem. Hunc in finem unam quando- F que in Choro psallentem vocabat ad se, dicens : Vade et numera mihi laterculos pavimenti in Novitiatu aut tigna contabulationis : alteram mittebat in hortum ad formicas colligendas, aut quidpiam simile imperabat : postea vero requirebat, quibus cogitationibus tali in actu pulsatæ fuissent, et quem inde fructum retulissent. Si quampiam videbat plusculum addictam orationi, quo tempore hæc facienda erat, ablegabat dormitum vel haustum aquam, aut aliud denique imperabat conveniens domandæ propriæ voluntati : e contrario externis actionibus nimis intentas revocabat ad occupationes internas, subtractisque operum ejusmodi occasionibus jubebat orationi vacare. Cuidam etiam mandavit, ut quotidie ad hortum iret, ibique curaret aliquid discere ex herbis et plantis, rationemque iniret documentorum sic perceptorum : tantusque obedientiæ istius fructus extitit, ut cum postea exercitium istud dimittere jussa est, dure id acceperit, propter copiam pulcherrimorum luminum in eo sibi communicatorum.

ipsamque et alias

exercet ad cæcam obedientiam.

118 Docebat prædictas mortificationes, reprehensionesque faciebat cum tanta caritate, ut inde accenderentur Novitiæ ad eam amore majori reverentiaque prosequendam; et quæ redarguebatur, dicebat

A dicebat : Hæc vere mihi mater est : accurrissentque per spinas et tribulos ad audiendas ejus instructiones, quæ illuminabant, accendebant, et corroborabant animam, ac si per os ejus cœlestis spiritus locutus esset. Videbant in ejus oculis divinum quidpiam relucere, quod ipsa in reprehensione eas consolabatur, sanctumque timorem earum cordibus insinuabat; cum simul severam et placidam, majestuosam et humilem se exhiberet. Similiter et ex vultu ejus emicabat spiritus caritatis ac benignitatis, cum quo sic sua temperabat verba, ut videretur reprehendendo exterius alias, ipsamet interius tremere. Nullam mortificationem præsumpsisset unquam alicui imponere, quam prius in seipsa non fuisset experta : neque imperabat quidpiam, de quo non deliberasset coram Crucifixo. Quandoque, videns defectum aliquem, non reprehendebat statim, sed expectabat donec cubitum concessisset rea : ac tum primum accersebat ad se, jussamque de genibus assistere increpabat, quod ausa fuisset lectum ingredi, seque ad somnum comparare, prius quam se pro culpa humiliasset. Non solebat autem corrigere aut reprehendere quampiam, nisi sedato et composito, si quis

CAP. XLV Omnibus tamen amabilem se reddit:

reprehensionibus captat tempus idoneum,

B sibi obrepserat, animi motus. Si qua responsum dabat ex perturbatione minus commodum, benigne ac placide in illam oculos defigebat, neque tunc addebat verbum, sed accepto tempore corrigebat. Cum ergo Novitia quædam ex passione quapiam aversionem ab ipsa concepisset, dimisit illam, usque dum suum ultro recognosceret errorem ; tunc autem ei dixit. Tu vis me, et ego te, quia te mihi dedit Deus : et sic contentam reddidit.

119 Numquam in alia defectum aliquem reprehendebat, quin prius considerasset, utrum idem non inveniretur in se : seque semper æstimabat et reputabat imperfectiorem atque in virtute inferiorem ea ipsa quam reprehendebat : et ideo sæpenumero, post impensam alicui correctionem, ibat ad Matrem Priorissam, ut se coram ipsa humiliaret, seque accusaret de eo quod fecerat, utpote reprehensibilem magis; excusabat tamen quod caritatis impulsu ex sui officii munere processisset : si autem videretur deliquisse, veniam pœnitentiamque postulabat. Postquam Novitiæ ab ea de aliquo defectu monitæ fuerant, volebat ut omni vesperi venirent ad se, rationem redditturæ quoties isto die relapsæ fuissent. Quod si aliqua omnino verecunda accederet ex conscientia crebrioris relapsus; Apage hinc, aiebat, nolo

seipsam interius humilians;

C tecum tempus perdere, quæ adeo parum proficis ex admonitionibus meis. Deinde quando minus id cogitabat illa, jubebat ipsam vocari ad se, et audiebat patienter defectus, quibus antea noluerat aurem præbere; interrogans insuper, quales cogitationes versasset animo sic repulsa. Fuit autem cum sic abactam prius sineret indormiscere, ac deinde jussam excitari a somno et rursum coram se humiliari, dimitteret. Fuit etiam cum Novitiam, quæ ultro cubitum iverat, accessit ipsa, reprehensamque jussit surgere atque ad oratorium misit, ubi denuo eam reprehendit, mandavitque ut istic pernoctaret pavimento incumbens. Post aliquantulam vero moram rediit ad ipsam, interrogavitque, num vere ex animo doluisset de culpa, et quid interea cogitasset. Cumque totum edixisset, magno cum amore monuit, necessarium esse in Religione, ut quis se assuefaciat magnam fidem habere in obedientia, neque superfluam corporis sui curam assumere.

et increpationum fructum explorans,

120 Si videbat aliquam melancholicam, reprehendebat eam dicens, Tu non amas Deum : ut quid tristaris? Melius faceres cogitando de animæ alicujus salute, et qua ratione eam possis ex unguibus diaboli liberare atque lucrari Deo : et docebat eam ad eum finem faciendam precatiunculam aliquam,

docet pro animarum salute precari,

D offerendo v. g. pro ea sanguinem Jesu Christi, addens, Confide, quia impetrabis. Etenim unam ex causis, ob quas de mundo nos tulit Deus, dicebat esse ut Ecclesiæ auxilio simus ad conversionem peccatorum. Dicebat etiam Novitiis suis, si possetis videre pulchritudinem unius animæ quæ est in statu gratiæ, tanto ejus amore caperemini, ut aliud quam animas a Deo petere nesciretis : Contra vero si conspiceretis aliquam in peccato mortali, continuo, plangeretis, et præ ipso dæmone abominaremini peccatum, et semper oraretis pro conversione peccatorum. Et quia plerumque solita erat, quando aliqua vestiebatur vel professionem faciebat, elevari in raptum, et speciem animæ istius intueri : ideo magis magisque accendebatur in ipsa animarum zelus, quem filiabus suis conabatur inspirare.

EX ITAL. VIRGILII CEPARII

121 Correctionibus autem faciendis et mortificationibus injungendis ut plurimum eligebat tempus, immediate subsequens orationem aut pium quodpiam exercitium : quod si aliqua aut nimis nova aut minus mortificata commovebatur, dicebat ei; Scito, filia, quod quando recedis ab oratione, debeas recipere increpationes et mortificationes, jure vel injuria impositas; adeoque stabilis esse in Deo, ut nihil

orationi subjungendam mortificationem,

E conturbare possit animæ tuæ quietem, vel fructum precationis impedire. Eodem tempore injungebat etiam pœnitentias, puta faciendi disciplinam coram aliis et similia quædam, insuperque dicebat, Dolere debetis et existimare perditum diem illum, quo nulla in re vos ipsas pro Dei amore mortificastis. Magni autem faciebat pœnitentias, nec semper concedebat postulatas, sed dicebat aliquando, Non es ea digna. Aliquando magnas petenti concedebat parvas, jubebatque unum Pater et Ave recitare; aliis vero segnioribus ac tepidioribus manum porrigebat ad eas excitandas. Quandoque pœnitentiam quamdam injungebat faciendam, et paulo prius quam esset facienda eamdem prohibebat.

122 Exercebat solicite filias suas ad obedientiam et hanc præstare eas volebat hilari vultu ac simplici animo, non tamquam creaturæ, sed tamquam Deo : mandabatque ne rem quantumcumque minimam facerent absque licentia sua; aut, si ipsa ad manum non esset, alterius Novitiæ ad hoc a se designatæ; aut, uti dicebat aliquando, cujuscumque Novitiæ, ut in omni actione et opere exercitium obedientiæ interveniat. Sic quædam, quæ magnam animi repugnantiam in obediendo sentiebat, vim sibi faciens seque ipsam superans, in facultate petenda quoad res minimas, paulatim assuefecit se, ut

in omnibus spectandam obedientiam,

F facile obediret iis quæ obligationis gravioris erant. Sæpe autem monebat, ut datis sibi Superioribus obedirent, etiamsi essent Sorores tantum Conversæ, et imperarentur contraria genio, captivando in omnibus judicium proprium, et credendo Dei voluntatem esse quod mandabatur. Profecto, inquiebat, donec vos ipsas tamquam mortuas dederitis in manus obedientiæ, numquam gustabitis quid sit servire Deo. Offerte Deo in sacrificium voluntatem vestram, quod summæ vobis jucunditati erit. Si vultis adimplere voluntatem Dei, nolite voluntatem Superiorum ad vestra desideria persuadendo trahere : sed curate, quod volent illæ, simpliciter exequi, et sic perfectionem consequimini. Si repugnantiam sentitis in frangenda voluntate vestra, monstratis vos parum amare Deum : quia in re in qua potestis eum summopere honorare, qualis est abnegatio vestri pro Dei amore, non vultis laborare.

123 Intravit in monasterium experimentii causa puella quædam, numquam antea nota sanctæ Matri, quæ primo die tanta cum caritate ac familiaritate tractare illam cœpit, acsi fuissent educatæ simul, unde statim illa capta fuit. Secundo die, revelavit illi

eamque industrie obtinet a sibi obstrictis:

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

A illi cogitationes aliquas ipsius, additis salutaribus circa eas consiliis : quapropter eadem credidit, Angelum se Custodem invenisse, eique manifestavit totum interiorem animæ suæ statum, magnæque felicitati duxit ejus curæ commissam se fuisse. Postea, mane quodam ante consuetam horam, surrexit de lecto, et ferventer petiit licentiam eundi una cum Sanctimonialibus ad Matutinum in Chorum : cui respondit sancta Mater, ituram se ad Matrem Priorissam, petituramque pro ipsa facultatem. Iens autem rediensque ; Obtinui eam, dixit; nihilominus redi ad lectum. Paruit puella, postquam vero ingressa lectum fuit, reversa ad eam Sancta ; Feci id, inquit, ut experirer quam sis obediens : nunc ergo surge, et in Chorum nobiscum veni.

duritiam novitiæ intractabilis,

124 Quando Novitia aliqua reluctabatur mortificationi aut pœnitentiæ sibi impositæ, incipiebat bona Mater eamdem coram ipsa facere, ut illam confunderet humiliaretque : hoc autem si non sufficiebat, ipsa se coram eadem flexisset in genua, orans ut sibi diceret, qua in re posset subvenire ipsius animæ : idque dicebat cum tantis lacrymis, ut petras quodammodo emollivisset. Quia vero cognovit aliquando, Novitiæ cujusdam duritiam et obsti- B nationem esse opus diabolicæ tentationis, arrepta in manum disciplina, magno cum zelo et vigore, cœpit eam flagellare, dicens; Volo videre uter plus possit, Deus an dæmon, qui cor Sororis hujus invasit : neque cessabo, priusquam videro, utrius major potentia sit. Itaque perrexit verberans illam, usque dum emollito corde humiliata, multis cum lacrymis cœpit veniam postulare a sancta Matre et ab altera quæ præsens aderat ; et sic victus tentator recessit. Solebat autem dicere : Dæmon, filiolæ, multas vobis tentationes ingerit, quia sub cura mea estis ; meque odio habet tanto, ut vellet mihi semper creare molestiam si posset : quod autem contra me non prævalet, facere nititur contra vos. Multæ tamen fuerunt, quæ eo ipso sentiebant dissipari suas tentationes, quod eidem se sisterent, vel ad illam accederent propius.

agnoscit a dæmone esse :

verba Volo et Nolo exterminat :

125 In duobus porro defectibus rigidam semper et implacabilem se monstrabat . alias indulgentissima mater, et pro iis infallibiliter injungebat pœnitentiam severam ; si videlicet Novitia aliqua dixisset, Nolo, aut Volo, et, si de alienis defectibus, quantumvis levissimis, locuta esset. Monebat autem de proximo loquendum parcissime, etiam bene ; Quia inquiebat, a bono inchoantes, ordinarie tan- C dem finimus in malo. Monebat etiam, ut si omnino loquendum de alia erat, nihil absente persona diceretur, quod præsente illa dictum non fuisset; addebatque, si cognosceret aliquam, quæ numquam male locuta esset de proximo, dignam judicaret quæ viva canonizaretur. Cum vero una quæpiam incurrerat in vitium detractionis, etiam levis; non permittebat ordinarie eam vesperi ingredi in oratorium, nisi prius ad se vocatæ pœnitentiam injunxisset ; quæ fere erat, lingua formare crucem supra terram, si exigua erat culpa; si vero gravior, faciebat ipsam jacere supinam, mandabatque ut aliæ os ejus conculcarent, vel ut singulæ tres ictus disciplinæ ejusdem ori incuterent. Et similis pœnitentia constituta fere erat, dicenti, Volo aut Nolo ; quo fiebat ut ab iis sibi omnes caverent, et duo istæc vitia quasi penitus eliminata essent ab illo Novitiatu.

detractionem severe castigat :

laudat recipr cam communicatio nem donorum Dei :

126 Non placebant ei personæ, quæ solum sibi ipsis bonæ erant : sed dicebat, Quæ solum pro se bona est, nec pro se bona est, nec pro aliis. Quare multum amabat personas, communicativas ejus quod habebant boni, et aiebat ; Si tu non facias fructum cum gratia quam tibi facit Deus, faciet forsan alia cuicum eam communicabis. Die quadam, cum Novitiæ aliquot convenissent de certa inter se devo- D tione; puella alia, ad Novitiatum acceptata, voluit una cum iis ipsam facere. Cumque illæ noluissent. intelligens id beata Mater, acriter ipsas reprehendit, dicens, eam non fuisse devotionem, sed amorem proprium, quia non extendebatur ad caritatem proximi, et bonam pœnitentiam cunctis injunxit. Nolebat ut Novitiæ rei ullatenus adhærescerent cuicumque sed omni mense examinarent se singulæ, num erga quidpiam nimis afficerentur, eoque se privarent. Dicebat enim : Quidquid Religiosis defuerit in hac vita, magno cum fœnore restituetur in altera. Quia ergo deprehendit esse unam, quæ affectu adhærescebat cuidam spiritualium exercitiorum libello, quem sibi manu sua descripserat ipsa, mandavit ut eum projiceret in ignem. Eumdem in finem jubebat ut inter se commutarent sæpe vestem, et alias res ad usum concessas, ne eis affigerent animum : et cujusdam amorem nimis magnum deprehendens erga corollam suam precatoriam, ipsam subtulit, atque post sex primum menses eidem sic reddidit; ut vellet eam quovis vespere referri ad se : idque tamdiu fieri ab ea voluit, quoad didicisset nihil aliter habere, quam veluti commodatum a Religione.

docet nulli rei cor affigere,

127 Habebat semper occupatas Novitias, volebatque ut ter quotidie facerent examen conscientiæ, sibique diebus singulis faterentur suas culpas, bis autem ab se invicem peterent veniam; prima vice de malo exemplo dato, secunda, de exiguo inter se amore : si qua autem tentabatur, ei volebat indies sola loqui : quod si opus esset, secum illam tenebat etiam noctu. Quandoque nocte media accersebat aliquam, et secum facere orationem jubebat, ut eam fervori spirituali assuefaceret, atque in Dei amore accenderet ; aut si afflicta erat, consolaretur. Omni mane proponebat eisdem puncta meditandi, quibus intentas esse volebat per diem : si qua vero nesciebat meditari, ut doceret et assuefaceret illam, meditabatur ipsa cum ea, intelligibiliter pronuntians id quod meditabatur : contingebatque subinde rapi in ecstasim, et de punctis illis pulcherrimos sensus eruere. Diem Jovis appellabat diem Amoris, propter institutionem Venerabilis Sacramenti : diem Veneris, diem Desponsationis, quia Christus tunc sibi Ecclesiam et animas nostras despondit: interrogabat autem tunc filias suas, utrum considerassent, quid tali die Jesus fecerit pro nobis. Ad crates locuturas cum consanguineis, docebat modum habendi mentem semper defixam in Deo, eoque ut anniterentur F mandabat.

E

sæpe conscientiam examinare,

utiliter meditari,

128 Silentii a Regula præscripti exactissima observatrix ipsa, volebat illud ab aliis rigide observari; dicens, quod impossibile sit religiosam animam, quæ non delectatur silentio, gustare res divinas. Si qua Novitiarum ipsum violasset, ultra severam quam injungebat pœnitentiam, sumebat in se obligationem tacendi eo tempore quo fas erat loqui : Quia volo inquiebat, ut plenam mensuram Religio habeat. Silentii autem tempore suadebat considerare opera, quæ Jesus silenter est operatus. id est ab anno ætatis duodecimo usque ad trigesimum. Dicebat etiam, quod opera in silentio facta multum placebant Deo, ea scilicet quæ non valde prodeunt in conspectum hominum ; atque utilius et securius esse grandia facere quæ appareant minima, quam facere opera apparentiæ magnæ. Diebus tamen solennioribus appropinquantibus, notabilis erat ejus attentio et interior recollectio inter loquendum, cum incremento pœnitentiarum et orationum : hortabaturque filias suas, ut idem facerent exemplo suo : ideoque, per octo vel decem dies præcedentes, ad consuetum orationis pensum addebat horam unam. Denique, quando Novitiæ appropinquabant tempori faciendæ Professionis, multis

tenere silentium,

præsertim circa festa majora.

A multis diebus quin et hebdomadis ante, incipiebat easdem instruere circa gravitatem et dignitatem votorum, quæ debebant nuncupare. Insuper persuadens sibi, quod non satis illis explicuisset rem tanti momenti; vespera Professionis diem prægrediente, profunda cum humilitate et de genibus petebat veniam a professuris, de sua hac in parte non satis magna diligentia. Possem his etiam multa alia addere, ad Novitiarum Juniorumque instructionem ab ipsa dicta factaque, nisi ea in sequentibus Capitibus locum non minus aptum inventura essent.

CAPUT XII.

Quanti fecerit Sancta Religionem statumque religiosum, et quo zelo studuerit ejus perfectionem promovere.

cap. XLVI Sublimiter de statu religioso sentiens,

Maximi semper S. Maria Magdalena Religionem fecit statumque religiosum: et solebat eum appellare pupillam oculi divini, Paradisum deliciarum, Paradisum terrestrem, quandoque etiam cœlestem patriam: de eoque formabat sublimes conceptus, quos B intra extraque raptus suos explicabat verbis; sæpius audita dicere, quod non solum non invideret cuicumque Monarchæ aut Regi sublimitatem suam; sed neque Angelis ac Seraphinis ipsis: Quia, inquiebat, religiosus status profitetur imitationem Verbi incarnati, per observantiam trium votorum, quod nec Regibus aut Monarchis, nec Angelis aut Seraphinis est concessum. In omnibus religiosis personis repræsentabat sibi Deum, honorabatque Sacerdotes et nominabat Christos, Sanctimoniales vero Sponsas Verbi. Cum de hoc argumento vel loquebatur ipsa vel loquentes alios audiebat, sæpius ferebatur in ecstasim, multosque præclaros sensus eodem spectantes habuit, pulcherrimis similitudinibus explicans suis perfectionem et dignitatem talis status, viasque demonstrans ad eamdem perfectionem consequendam. Nolebat ad Religionem recipi puellas, quæ non viderentur ad eam trahi a Spiritu sancto. Æstimabat multum vocationis beneficium, et filias suas exhortabatur ut ejus magnitudinem conarentur animo comprehendere, eique correspondere per studium perfectionis; dicens, quod post Baptismum maxima ea esset gratia, quam conferre in animam aliquam Deus posset.

ejus amorem suis inculcat:

130 Hortabatur omnes ut amarent Religionem C quasi matrem; Quod, inquiebat tum fit, quando ei obeditur, et observantur Regulæ ac Constitutiones: quamvis res in eis ordinatæ sint minimæ, quia sunt ordinatæ a Spiritu sancto. Tam frequenter autem filiabus suis inculcabat hæc verba, Amate Religionem, ut alicui tædiosum visum sit toties idem audire: et interrogata, quare tam frequenter id faceret: respondit, Quia parum juvat habere margaritam pretiosam, si non cognoscat quis ejus pretium; quod autem non cognoscitur, nec amatur, nec æstimatur. Vos estis vocatæ ut serviatis Deo, cui servire regnare est; atque ut incipiatis jam nunc in terris facere, quod æternum facturæ estis in cœlis, laudando eum in perpetuum. Jubilabat præ lætitia, quoties audiebat quod aliqua persona volebat fieri religiosa, maxime in aliquo Ordine in quo vigebat observantia. Hoc autem contingebat ei propter claram notitiam, quam ei infuderat Deus de status istius dignitate. Quandoque, de suo monasterio loquens, dicebat Novitiis, Amate meam Religionem, Amate meam Religionem: et interrogata cur appellaret Suam, respondebat, Quia Deus eam mihi donavit, et vult ut eam custodiam atque conservem: ideo ipne desidero ut pulchra et immaculata appareat in conspectu ejus. Quandoque vero rapiebatur in eum excessum amo-

ipsos monasterii parietes diligit:

ris, ut laudaret ipsos parietes monasterii: qui licet D tunc veteres essent, dicebat tamen, Loca hæc quidem ruinosa sunt, sed o quam pulchra! o quam cara! Quia nempe separabant illam a mundo, nec sinebant videre quidpiam quod mentem ejus posset avertere a Deo. Dicebat etiam, quod aliquibus non sapiat dulce jugum Religionis, eo fieri quod in ipsa se negligenter exerceant. Cuidam etiam dixit, orationem jaculatoriam optimam sæpeque usurpandam, esse versiculum hunc Davidicum; *Elegi abjectus esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum.* Convocatis quadam die Monachabus ad ligna comportanda: Existimate, inquit, vos portare crucem Jesu: erantque tam suavia tamque penetrantia hæc ejus verba, ut quemcumque laborem dulcem redderent.

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

studet religiosæ simplicitati servandæ:

131 Volebat, ut in rebus ad Religionem spectantibus servaretur simplicitas: et quia una quæpiam ex Sororibus icunculas aliquas nimium ornaverat, reprehendit eam, nec voluit efferri e monasterio. Alias cum quædam ad usus sacristiæ elaborasset aliquid nimis curiosum, ipsa in ecstasim rapta illud laceravit. Invigilabat præterea, ne consuetudines monasterii quidquam læderentur in victu aut vestitu; neve sub habitu religioso vanitatis aliquid reciperetur. E Cum ergo monasterium adhuc modicum ac tenuiter dotatum esset, apponebat cibos grossiores ac viles nec valde salubres. Miranti autem cuidam Novitiæ, quomodo Religiosæ sic habitæ sufficere possent tantis laboribus; respondit sancta Mater: Hi cibi sanctificati sunt a Religione, et Deus eis impertitur virtutem æque sustentandi corpora, quam si essent meliores: quando autem aliter vesci nos volet, providebit etiam de mediis eo necessariis, quemadmodum postea contigit. Tolerare non poterat, quod res quantumcumque viles ac simplices in Religione contemnerentur, quoad victum, vestitum, commorationem et cetera: Quin potius, inquiebat, quanto res aliquæ sunt viliores, tanto eas æstimare, amare, et quærere magis debemus, quia sumus professæ paupertatem, et pauperes nihil parvi faciunt, scientes sibi non convenire pretiosa. Idque ipsa perfecte observabat, æstimando magni res abjectas et viles, quæ sibi a Religione fuissent attributæ

nec res viles contemni patitur:

non vult debilitatem ad exercitia ordinis adscribi naturæ,

132 Quando infirmabatur aliqua, nolebat id attribui disciplinæ strictiori aut exercitiis Religionis: sed infirmitatem aiebat de manibus ac voluntate Dei excipiendam. Quin etiam cum aliqua non satis valida erat, propter debilitatem suam vel aliam causam, ad exercitium præscriptum a Regula vel F quapiam ordinatione Religionis; nolebat audire verbum, Non possum: sed dicere jubebat, Propter peccata mea non mereor ut tale quid valeam facere: itaque ipsamet loquebatur quoties usus ferebat. Nolebat etiam ut aliqua præseferret fatigationem aut tædium post exercitia Religionis: et ita cuidam suæ magis familiari, oppido lassatæ, dixit: Quid, an existimas obligari tibi Religionem, quia tuo labore utitur? deberes potius in ipsa lassitudine jubilare præ lætitia. Æstimabat statuta quælibet Religionis, utcumque exigua, velut ordinata a Spiritu sancto, et ut talia volebat æstimari ab aliis: dicebatque, debere singulas ea observare, ac si soli sibi comparata fuissent. Cum autem omnium esset ipsa observantissima, et in omnibus promptissime exerceretur: licet quandoque Mater Priorissa eximiam illam haberi vellet, attentis laboribus quos sustinebat ex caritate, ratione Sororum infirmarum aut etiam sanarum, et ordinariarum necessitatum monasterii; ac diceret ut ad quietem se conferret, dum aliæ ad communia exercitia conveniebant; non destitit unquam iis intervenire, neque ostendit se defessam: quod si per

nec fatigationem ostendi:

A per infirmitatem aut occupationes sibi ab obedientia impositas, prohiberetur, moleste id ferebat.

Ex Ital. Virgilii Cepari. commendat rigorem observantiæ,

133 Non solum observantissima erat ipsa, sed zelosissima etiam ut et ceteræ essent observantes instituti modique vivendi; et dicebat, quod debebant esse promptæ ad vitam exponendam sanguinemque fundendum potius, quam vel minimam Regulæ relaxationem permitterent. Ut autem securior esset, quod in suo monasterio perpetuandus esset rigor observantiæ regularis; exegit a multis promissionem quod permansuræ essent firmæ, ne quod detrimentum pateretur disciplina. Dicebat etiam, quod quæ habebant cognitionem perfectionis quæ est in statu religioso, debebant cum morerentur superstitibus aliis testamento relinquere eamdem observantiam, ita enim futurum ut inviolata perseveraret. Ut aliæ Monachæ possent per otium interesse communibus functionibus refectorii, chori, ergasterii, recreationis et aliis, ipsa in se suscipiebat agenda, quibus sciebat impediendas; eoque de nocte vigilans, dormientibus ipsis laborabat, ut mane confecta reperirent: postea vero, quando Sororum aliqua a communitate aberat, vel ipsa accedebat illam, amicæ correptionis causa, vel indicabat Superiori ut B defectus emendaretur. Docebat præterea, nec minimam quidem religiosarum ordinationum partem postponendam esse, non solum alicui proprio commodo, sed nec orationi devotionive privatæ, quantumvis alias bonæ: Quia, inquiebat, in iis quæ communiter fiunt ob omnibus, certæ sumus nos facere voluntatem Dei; in aliis quæ arbitrio nostro facimus, non item: cum his subesse tentatio et illusio diabolica possit. Ideo non credebat illis, quæ anxiæ satagunt solitariæ manere, et multas ac longas orationes facere præter usum communem, iisque privatæ contristantur, nihil curantes quod communibus occupationibus desint, modo proprio suo gustui satisfaciant.

et communia privatis longe præfert.

Solicita circa chorum,

134 Præcipue autem solicita erat circa functiones Chori, quibus intererat semper, sicut dictum est, nisi aut morbo aut aliter per obedientiam prohiberetur accedere. Quod si ex tali causa necesse habuisset abesse a Choro, libenter recitabat Officium cum socia: Quia, inquiebat, ego parum spiritus habeo, participo autem fervori et devotioni Sororis mecum recitantis. Earum una, quibus ad id sæpius utebatur, animadvertit quadam vice, quod inclinans caput ad Gloria Patri in fine Psalmi, impallesceret, et vultus ejus tamquam moribundæ sudore erumpente madesceret, licet mensis tunc esset December, C adeo ut ægre posset verba exprimere. Interrogavit ergo, num male haberet. Illa vero respondit: Non: sed Confessarius meus Jesuita, antequam fierem Monacha, docuit me, ut quando Psalmos recitans caput inclinarem ad Gloria Patri, vitam offerrem sanctissimæ Trinitati, tamquam pro confessione fidei martyrium patiens, caput carnifici porrigerem rescindendum. Id paulo attentius modo feci: ideoque impallui, sicut vidisti. Idem etiam filias suas docuit, adeoque assueta erat huic actui, ut cum aliquando caput sibi tondens ad pulsum Ave-Maria in genua se dimisisset, rapta in ecstasim similem actum fecerit, inclinato capite in hæc verba prorumpens. Ah! non venit: moratur nimium: ecce cervicem promptissimam: intelligens scilicet quod nimium tardabat lictor auferre sibi caput; et adstantibus cognoscendum relinquens, quod ejusmodi oblationem sui tunc faciebat Deo.

ad Gloria Patri, Deo se victimam offert,

cervice protensa.

Ad signum Officii cum jubilo advolat,

135 Cum audiebat signum dari ad divinum Officium, tota excitabatur, accendens in seipsa desiderium laudandi Deum, adeo ut ipso in vultu appareret internum mentis jubilum quo efferebatur: statim autem atque ejusmodi signum audiebat, dimittebat quidquid habebat præ manibus, volebatque ut idem D facerent Novitiæ suæ, quibus, dicebat: Signum istud, Dei nos appellantis vox est: non cunctemur audire eum, et voluntatem ejus exequi. Audiens aliquando pulsari ad Vesperas, dixit Novitiæ cuidam, O Soror, quid tandem boni fecimus ego aut tu, quo fuerimus meritæ admitti ad ipsum laudandum in societate Matrum atque Sororum tam sancta? Hujusmodi autem verbis docebat illas obedientiam simul et observantiam, atque ut cuncta, quæ agenda erant, agerent cum prævia consideratione. Ut vero ad Chorum irent cum majori recollectione, devotione et reverentia, dicebat; considerandum iis esse, quod in Choro starent coram sanctissima Trinitate, tanto honore indignæ; et quod ad singula verba conveniret prosterni in terram, cum actuali adoratione divinæ Majestatis. Ipsa porro in Choro aderat cum modestia prorsus Angelica et ardore Seraphico: et quamvis haberet male, tamen surgebat de lecto, ibatque ad Matutinum et Horas alias: quando autem non potuit amplius surgere, faciebat sibi officium recitari ad lectum ab aliquot Sororibus.

attentionemque ibi servandam docet:

136 Non solum vero ipsa diligens erat ad officia E Chori, sed etiam zelosa ut eadem nec prætermitterentur, nec aliter quam decentissimo modo persolverentur. Quod si animadverteret ea præcipitari, vehementer id sentiebat, dicebatque: Non audeo divina Officia expedire sicut exercitia alia vel negotia monasterii: malebatque ea dici absque solicitudine et festinatione. Die autem quodam inter psallendum surrexit de loco suo, accedensque ad Priorissam, cum humilitate non minori quam zelo, dixit: An forte ita festinatur, quia agendum est aliquid magis ad gloriam Dei faciens? Quibus verbis admonita illa, notavit defectum; et ut corrigeretur, curavit. Quod si præ modesta verecundia non audebat quidquam dicere, petebat licentiam abeundi a Choro; utique sustinere nequiens, quod Officium tanta cum festinatione percurreretur. Quadam vice cuidam Matri sic festinanti præsumpsit dicere: Mater, si ita præcipitare Officium vis, egredere de Choro. Denique instabat et satagebat, ut Officium recitaretur morose attenteque: et pro insigni quo id curabat zelo, quod aliis propter exilitatem domus visum vix fuisset notatu dignum, ipsi apparebat defectus gravis: et quia auctoritatem magnam habebat, eo rem adduxit quo voluit. Quamvis autem nullam vocem ad psallendum haberet, nihilominus dicebat Lectiones cantabatque quam magna poterat contentione, ac si sola debuisset Chorum regere et F sustinere. Fuit inter ceteras una, talento canendi et Chorum regendi prædita, quæ quia infirma erat abstinebat eo Officio, non sine sensu sanctæ Matris. Cui cum aliquando excusaret se, dicens, quod non videretur amplius perseverare posse in regimine Chori, respondit illa: Ast ego oravi pro te, ut id possis adhuc facere annis triginta. Fuerat hæc ab annis quatuordecim infirma, neque spem convalescentiæ habebat ullam ex medicorum judicio; nihilo minus multis abhinc annis sanam se reperit, cantatque et Chorum regit optime, per gratiam, ut credit, a sancta Matre impetratam sibi.

curat ne præcipitetur psalmodia,

et cuidam ad chorum regendum aptæ sanitatem impetrat:

137 Per eamdem sanctam Matrem etiam Regulæ et Constitutiones monasterii reductæ sunt ad rigorem perfectionemque majorem, quam prius erant, adjunctæque iisdem ordinationes optimæ. Etenim sæpius in suis raptibus intelligebat, divinæ voluntatis esse: ut dictæ Regulæ perficerentur; multaque particularia puncta designavit, quæ Deus volebat iis addi; fecitque ea consignari scripto, et in fine vitæ ipsum scriptum accepit tradiditque D. Vincentio Puccini, Gubernatori et Confessario monasterii, dicens, quod, quoniam ipsa non inveniebatur digna tam

Constitutiones reformari facit,

A tam sanctum opus exequi, vellet ipse laborem sumere rescribendi Regulam et inserendi articulos istos. Post mortem ergo ejus fuerunt rescriptæ Regulæ et Constitutiones, de consensu Capituli; adjunctisque quæ illa reliquerat, missæ Romam anno MDCIX; quas cum recognovisset P. Vicarius Generalis Carmelitarum Discalceatorum, Paulus Papa V confirmavit speciali Brevi: hodieque per Dei gratiam in majori veneratione habentur, perfecteque observantur, cum solatio et satisfactione omnium Sanctimonialium istius loci. Non in solo proprio loco sistebat se zelus hujus famulæ Dei, sed ad omnes universim Religiones extendebat se, optabatque videre cunctas ad primum vigorem rigoremque et observantiam instituti reductas, in quibus fuerant a suis Fundatoribus institutæ. Ideo sæpius in suis raptibus id petebat a Deo, affectu inexplicabili: seque, ut eam gratiam impetraret, promptam offerebat ad sustinendas quascumque placuisset sibi immittere pœnas. Videbatur autem in eo desiderio prorsus consumi; et cum nesciret se ab aliis audiri, dicebat, quod libenter stulta reputata fuisset eo fine, ut per mundum quaquaversum discurrens, conferret aliquid, ad religiosos Ordines in formam primigeniam restituendos.

sicut nunc servantur.

optat Ordines reduci ad primum spiritum,

B

12 ejus documenta ad acquirendam perfectionem.

138 Dedit autem sancta Mater documenta spiritualia pulcherrima, ad acquirendam perfectionem religiosam, ac sigillatim sequentia.

I Debet Religiosa in obedientia esse alacris, humilis, simplex, et velox cum perseverantia; cogitando vocem Superioris quidpiam imperantis esse vocem Dei, seque indignam æstimando cui mandatum obedientiæ innotescat, ejusque exequendi facultas obtingat: quando tamen non dubitatur de offendendo Deo, Regula, aut anima sua.

II. In occasionibus patiendi debet esse alacris et fortis: cogitando eam esse viam regiam per quam itur ad cœlum, et hanc vitam momentaneam esse; hilariter etiam considerando lucrum, quod affert patientia; quamque nobile sit, in ea exerceri ad imitationem Verbi incarnati.

III. In humiliationibus, mortificationibus, ac reprehensionibus debet Religiosa se monstrare hilarem et quietam, non excusando se, quamvis non commisisset culpam de qua arguitur; et cogitando quod humilitas sit porta, per quam intratur in cœlum: illiusque exercitio ex nonnulla parte dissolvatur magnum istud debitum, quod ipsa tanta sua iniquitate contraxit.

C IV. In caritate ostendat se lætam ac promptam: quia per illam ipsi Deo exhibetur obsequium in membris suis, quæ sumus nos: et quia, quod uni ex minimis suis ceeaturis fit, ipse sibi factum reputat.

V. In oratione sit humilis, fervens et resignata atque perseverans cum reverentia; considerans se consistere coram Deo præsente, coram quo tremunt virtutes cœlorum.

VI. In conversatione appareat alacris, mansueta, humilis, patiens, prudens, taciturna; cogitando, Matres Sororesque omnes esse totidem terrestres Angelos, ornatas Dei imagine et sponsas ejus; et recordando, quod in terris adhuc degens dixerit: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.*

VII. In verbis debet Religiosa esse humilis, modesta, et cum opus fuerit etiam hilaris; commemorando verba Jesu dicentis, *De omni verbo otioso etc.* itemque scriptum esse, *Sermo virginis, tamquam sermo Dei, rarus et prudens.* Anniti etiam eo debet, ut numquam loquatur nisi præmissis considerationibus hisce tribus, an scilicet ex gloria Dei pura sit, an ex proximi utilitate, an ex præsenti necessitate ut ipsa hic et nunc loquatur.

D VIII. In silentio strictissima sit: quidquid enim silentii tempore præter necessitatem dicitur, raro est absque defectu.

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

IX. In operibus spiritualibus Religiosa sit fervens, non quærendo æstimationem propriam, sitque conformis divinæ voluntati: exterius vero non habeat rationem sui corporis aut laboris faciendi, cum humilitate et resignatione in Superiorem.

X. Ad omnem motum operationemque, tam internam quam externam, debet mentis oculum impense et amanter convertere in Deum; petendo auxilium, imo rogando eum ut operetur ipsemet, loquatur, et cogitet in nobis; offerendo etiam actiones nostras ad gloriam ejus, in unionem illarum quas exercuit Verbum incarnatum.

XI. Debet Religiosa considerare, quod Religio sit locus sacer, et repræsentet collegium Apostolicum.

XII. Agnoscere debet in Sororibus singulis Dei imaginem; videndo autem aliquam, quæ appareat vilis et imperfecta, cogitare, quod habeat donum aliquod internum, propter quod Deus sibi in illa complaceat.

E

XIII. In distribuendis officiis Religionis numquam debet haberi ratio nobilitatis carnalis aut alterius rei vanæ; sed spiritus dumtaxat luminisque, quod deprehenditur in creaturis, conveniens officio injungendo.

XIV. Quando Novitiæ intrant ad Religionem, curandum est ut earum menti alte imprimatur hæc consideratio, quanti momenti res sit Dei cultus, et quomodo præ ceteris omnibus studiose debeant agi opera eo spectantia; quantaque cum reverentia ac gratitudine recipienda sint sanctissima Sacramenta Confessionis et Communionis.

XV. Eædem instrui debent ad exercitia spiritualia, verbisque et exemplis animari ad veras solidasque virtutes acquirendas: danda etiam illis est clara notitia de dignitate vocationis, ad quam divinitus appellatæ sunt, docerique debent Regulas et Constitutiones Religionis.

XVI. Debet Religiosa satagere, ut bene instruatur circa praxim eorum omnium quæ concernunt obligationem Regulæ et Constitutionum; observando et faciendo pœnitentias præscriptas pro ratione defectuum commissorum; caveat autem ne in suo vivendi modo deflectat ad aliquod extremum, sed accurate servet Regulam, quæ est via recta. F

XVII. Debet Religiosa, conformiter ad uniuscujusque officium, in quo reperitur, curare ut singulis provideatur in sua necessitate, absque alio respectu vel consideratione.

XVIII. Debet Religiosa æstimare, quod sibi servanda est Regula, non considerando utrum hæc vel illa ipsam accurate observet.

139 Alias enumeravit sex virtutes, veræ Religiosæ necessarias, et dixit:

6 virtutes Religiosis necessariæ.

I. In suis exercitiis internis externisve numquam Religiosa seipsam quærat aut proprium commodum: et in obsequiis proximo exhibendis nullam rationem habeat sui corporis.

II. Habeat mentem tam bonam, ut ex omni eo quod videt in proximo trahat aliquid boni, etiam ex ipso malo.

III. Sentiat et loquatur de proximo, sicut alios vellet de se sentire et loqui.

IV. Habeat intimam dilectionem et caritatem erga omnes Sorores.

V. Sit reducta, considerata, et circumspecta in loquendo.

VI. Habeat semper internam cognitionem suorum defectuum et beneficiorum quæ sibi fecit Deus; judicans se cum iis exiguum fructum facere; et cogitans

EX ITAL. VIRGILII CEPARII

A gitans semper, aliam multo gratiorem futuram.

CAPUT XIII.

De intenso Mariæ Magdalenæ amore erga Deum et Jesum sponsum suum.

C. XLVII Mentem semper habet occupatam cum Deo

Humanam omnem fidem excedit amor, quem sancta hæc puella fovebat erga Deum benedictum, et suum dilectum sponsum Jesum Christum : quem etiam in omnibus suis verbis et actionibus, atque in omni occasione monstrabat. Ac primo mentem semper habebat, cum Deo unitam occupatamque cogitationibus sanctis, de Deo aut propter Deum : quoties autem ex improviso vel a Matre Priorissa vel ab aliis interrogabatur, quid cogitaret ; prompte respondebat, quod actiones suas offerebat ad Dei gloriam, vel eas uniebat cum actionibus Verbi incarnati super terram ; sive quod gaudebat de attributis divinis, aut de modo quo Deus se communicat creaturis, vel simile quidpiam. Hujusmodi autem cogitationes ei non impediebant qualecumque externum exercitium : omnis enim operatio ejus ordinarie B conjuncta erat cum tali mentis abstractione, ut videretur actionibus externis commodare solum corpus, et anima (ut dici solet) magis esset ubi amabat quam ubi animabat. Dicam amplius. Adeo mens ejus semper uniebatur Deo, ut dormiens quoque et subinde somnians, res pulcherrimas de Deo diceret ; et Novitiæ etiam media hieme de lecto surgerent ad illam audiendam. Denique eo jam pervenerat, ut ipsamet cuidam suæ Novitiæ dixerit : Perinde est, sive mihi dicatur. Vade ad orationem in Chorum, seu, Vade ad quodvis exercitium distractivum : nec ullam in alterutro sentio differentiam : quinimo, si dicerem tibi, quod Deum in hoc magis quam in isto reperiam, crederem me tibi dicere veritatem.

etiam inter externa opera,

et in somno.

Tres pausas tempore mensæ

141 Occupabatur præterea sæpe mens ejus in operibus et mysteriis Verbi incarnati, etiam cum mensæ accumbebat in refectorio, et corpus cibo reficiebat. Quia autem ex usu monasterii illius tempore mensæ fiunt tres pausæ, quibus cessat Lectrix legere, et interquiescit aliquantulum, aliæ autem sæpe faciunt devotionis aliquid aut publicæ mortificationis; hæc Dei famula tribus istis vicibus assueverat tribus piis actionibus diversis. In prima pausa, tenebat conjunctas manus : et adorabat Jesum, in honorem illius reverentiæ quam sacra ejus humanitas deferebat Divinitati, priusquam inciperet manducare C cibum operum, id est, laborare pro salute animarum ; itemque in honorem adorationis illius, quam exercuit Virgo Maria, quando vidit natum in stabulo et positum in præsepio. In secunda pausa, tenebat apertas manus, extremis digitorum articulis supra mensam positis, et cogitabat quantum delectabatur Jesus cum prædicabat, et dabat animæ suæ redemptionem animarum nostrarum in cibum : hæ enim erant illius cibus. Ad tertiam pausam, manus decussabat in crucem, et considerabat Jesum super lignum crucis, finito opere redemptionis instar saturi, nullumque cibum alium appetentis : quamvis enim novos mundos creasset, et infinita mirabilia fecisset, in nullo tamen tantum sibi complacuisset, quantum in isto opere. Simili porro modo tenebat mentem unitam Deo et occupatam cogitationibus sanctis, circa mysteria redemptionis nostræ, in suis aliis omnibus per diem actionibus.

apte impendit.

Cupit Dei voluntatem perfecte impleri,

142 Et quia proprium amanti est, idem velle quod persona amata, semper ardentissime optavit, in se et in proximo perfecte exequi divinam voluntatem : et hoc præcipuum ejus desiderium erat, quod ab infantia jugiter foverat, ac prima quam a Deo petivit, gratia fuit, ut moriens voluntatem illam absolutissime implevisset. De hoc etiam magno cum sensu D loquebatur : ac sæpius dixit, quod numquam aggressa esset aliquid agere, nisi credidisset id divinæ voluntati esse conforme ; quin potius, si aliqua actione inchoata cogitasset eam non esse conformem isti voluntati, neque ordinatum a Deo : ipso instanti eam intermisisset, quantumvis ipsa vita id luere debuisset ; contra vero numquam intermisisset facere aliquid, utcumque exiguum, dum cogitasset id ex Dei voluntate esse. Neque optabat vel requirebat aliam gratiam a Deo quam istam : imo credidisset notabilem defectum fore, si præter illam, aliam aliquam gratiam poposcisset a Deo. Dicebat enim ; Gaudium meum est in eo situm ut faciam Dei voluntatem, non vero ut meam ipse : nec minus obligor Deo quando non exaudit me, quam dum largitur id quod peto. Existimabat quoque tam grande bonum esse perfectionem voluntatis divinæ, ut diceret ; Si ex una parte viderem Paradisum, ex altera Infernum ; et intelligerem velle Deum ut ego arderem in istis flammis ; ultro meipsam in illas jacularer. E

ipsumque ejus nomen amat,

143 Tam suave auribus ejus erat nomen divinæ voluntatis, ut quoties pœnam aliquam, infirmitatem, adversitatem, vel laborem sustinebat, si vel ipsa sibi vel aliæ ei suggerebant, Dei voluntas est ut hoc vel istud patiaris ; continuo exhilarabatur tota, et ipsum pati fiebat ei leve. Dicebat autem, signum esse amantis Deum, cum quis desiderat facere ejus voluntatem : auditaque hac voce, Voluntas Dei statim rapiebatur in ecstatim, et Sororibus aiebat ; Non percipitis, quantum dulcedinis contineat hæc etiam nuda vox, Dei voluntas ? Contigit autem quodam vespere, cum Sanctimoniales concedebant cubitum, ut ecstatica ipsa iret per monasterium, magno cum affectu dicens, Dei voluntatem amabilem esse, aliasque invitabat ad hoc etiam confitendum. Quapropter egressæ illæ de suis cellulis, eamque sequentes usque ad capellam Dominæ nostræ, omnes una voce ad ejus exemplum cœperunt confiteri, quod Domini voluntas amabilis sit. Unde ipsa maximam voluptatem capiens, exhortabatur universas ad hanc virtutem : et, Si desideratis, inquiebat, brevi ad magnam perfectionem attingere, oportet ut omnes actiones vestras eo dirigere studeatis, ut Dei voluntas adimpleatur : hæc enim intentio virtutem habet sanctificandi opera nostra.

ut rem suavissimam.

Omnia ad Dei gloriam facit

144 Alius amoris effectus est, quod oderit aliquis, quidquid amato novit displicere. Hinc illud in Maria Magdalena odium peccati, *explicatum a Puccino num.* 108. Ipsa vero ex contrario, non solum F totis viribus quærebat gloriam Dei, eoque seipsam et omnes suas actiones etiam minimas usque ad nictum oculi dirigebat ; sed insuper, modo omni sibi possibili, procurabat ut glorificaretur in aliis. Ideo sæpius commonefaciebat Sorores, ut opera sua offerrent et facerent ad Dei gloriam ; voluissetque mundum universum percurrere, excitando omnes animas ut darent gloriam Deo ; quam tantopere desiderabat, ut die quolibet optasset millies pro eadem vitam ponere. Quandoque autem ejulans dicebat, mirari se neque capere posse, quomodo tanta sit in mundo eorum raritas, qui vere gloriam Dei quærunt. Propterea etiam tenere amabat Religiosos illos, quos noverat eam sincere procurare : et filias suas assuefaciebat ad zelum honoris Dei, atque ut ei semper uniri niterentur ad ipsum glorificandum. Cumque nonnullæ ei dicerent, hanc continuam unionem homini in hac vita esse impossibilem ; Actualis continua unio, inquiebat, semper cogitando de Deo, reservatur pro patria ; sed ei sic uniri, ut intentio semper feratur in ipsum, nequaquam est impossibile. Si enim laboramus circa creaturas, pro utilitate animæ et corporis, idque non alio fine quam ut sua detur

et facienda docet,

in eoque consistere jugem unionem cum Deo.

A detur Deo gloria, alias nequaquam operaturæ ; negari non potest, quin ea ratione maneamus unitæ cum Deo : si autem laboramus pro Religione, ideo quia Religio ad Deum pertinet, et quidquid agimus ad hoc agimus ut ei placeamus, ipsumque glorificemus ; certum est quod eidem adhæreamus. Itaque studebat invenire varios modos, quibus alias accenderet in Dei amorem, et alliceret ad quærendam quacumque via Dei gloriam.

Ex tollit ejus amorem

145 Indubitabilem porro hujus affectus fidem faciunt inexplicabiles excessus, in quibus circa ipsum amorem versabatur, inflammato enim subito vultu oculisque, exclamabat : O amor ! o Deus qui diligis creaturas amore puro ! O Deus amoris ! o Domine mi ! Satis est Jesu, satis est : modum enim excedit amor quo creaturas prosequeris, estque nimius, non quidem magnitudini tuæ, sed vilitati et abjectioni nostræ. Cur tantum mihi usquequaque indignæ amorem impendis, Deus ? Subinde cum Crucifixo in manu currebat per domum, agilitate Angelica potius quam humana, exclamans : Amor, Amor, Amor ; numquam desinam, Deus meus, appellare te Amorem, jubilum cordis mei spes et robur animæ meæ. Sanctimonialibus autem ipsam sequen- B tibus dicebat, An nescitis, caræ Sorores, quod Jesus meus aliud non sit quam amor, imo stultus præ amore ? Et oculos in Crucifixum figens aiebat, Dico te stultum præ amore, o Jesu, et semper dicam : itaque prosequebatur prout suus sibi suggerebat affectus. Optabat habere vocem, quæ ab Oriente usque in Occidentem audiretur, atque per omnes mundi partes usque in ipsum infernum, ut Deus cognosceretur et honoraretur tamquam verus amor : et in hujusmodi excessibus aliquando ei dies transibat integra ; occurrentesque per domum Sorores apprehendebat manu, et interrogabat an amarent Amorem : quod si amare se respondebant aut velle amare ; exultabat gaudio. Quandoque arripiebat campanarios funes, eosque trahens acciebat Animas, ut venirent ad amandum Amorem ; et considerans, quam parum amaretur, dicebat : O Amor, si non invenis ubi quiescas, veni totus in me. Subinde vero, illius abundantiam sustinere non valens, subjungebat : Non possum ferre tantum amorem, retine eum tibi.

qui totus amor est ;

eodem mirabiliter æstuans ipsa,

146 Tum vero, nimio æstu divinæ illius flammæ aduri sibi viscera sentiens, non habebat requiem ; sed discerpebat sibi vestes, evellebat radicitus her- C bas in horto, et quidquid manibus offerebatur dissipabat : media etiam hieme subinde ferre nequiens lanea indumenta, diffibulabat tunicam eamque laxabat. Tale autem amoris incendium supervenit ei singulariter in festo inventæ Crucis, anno MDXCII, cum ageret ætatis annum XXVI : quando mane, suscepta venerabili Eucharistia, postquam mansisset una hora immobilis in raptu, diutius locuta est de excellentia sanctæ Crucis, ac deinde cœpit exclamare. O Amor ! o Amor ! o Amor ! O animæ, ab Amore creatæ, cur non amatis Amorem ! Quid autem est Amor, nisi Deus ? *Deus caritas est.* Tu me consumis, o Amor ! tu mori me facis, et tamen vivo. His vocibus addebat gestus motusque devotos, rursusque exclamans, Venite, inquiebat, o animæ, ad amandum Amorem : venite ad amandum Deum nostrum. Quia autem accendi sibi nimium faciem sentiebat, ventulum sibi faciebat velo suo ; et accurrens ad puteum, magnam copiam frigidæ hausit : eique immergens brachia, et vultum aspergens, ac sinum implens ; non videbatur posse mitigare internum quo consumebatur incendium. Denique, ut supra dixi, mira cum agilitate ascendens cornicem ecclesiæ, acceptum inde Crucifixum detulit in locum Capituli, et a mane usque in vesperam ad pedes ejus stetit, amplexa eumdem et cibi sumendi immemor : D quo tempore pulcherrimos deprompsit conceptus, de Dei amore et mysterio Crucis : sæpius autem labia admovens lateri Crucifixi, sugebat deglutiebatque veluti liquorem quemdam ab inde promanantem.

an. 1592 videtur quodammodo consumi

inter amplexus crucis

LX ITAL. VIRGILII CEPARII.

Amoris interni actus 12.

147 Monstrabat præterea variis signis grandem amorem, quo ferebatur in Deum : solebatque exprimere conceptis verbis internos ejusdem amoris actus, quos ad publicum commodum visum est hic apponere, et sunt hujusmodi.

I. Gaudere et complacere sibi in divinis attributis, id est, potentia, sapientia, bonitate, et amore infinito, quo Deus seipsum et omnes creaturas diligit.

II. Velle Deo omne bonum, gloriam et honorem, quem in seipso habet et æternum habebit.

III. Gaudere de reciproca illa communicatione, quam inter se habent tres divinæ Personæ.

IV. Gaudere quod Deus adeo magnus et infinitus sit, ut comprehendi nequeat a creaturis.

V. Gaudere de infinito illo amore, quo Deus seipsum diligit, dilexit, et diliget in æternum ; et gratulari quod omnes creaturæ nec ipsi beati spiritus valeant eum tantum amare, quantum dignus est : E divinæque ipsius majestati gratias agere, quia seipsam amat infinite.

VI. Gaudere de omnibus infinitarum istarum gratiarum thesauris, quos æternus Pater donavit et communicavit humanitati Verbi ; ac nominatim de gratia faciendi miracula, et creaturarum corda trahendi ad se.

VII. Gaudere, quod Pater nos creaturas dederit incarnato Verbo in hereditatem, deque eo quod ipsum Verbum sibi in hac hereditate complaceat, atque in animis justorum.

VIII. Gaudere de amore, quo Verbum incarnatum prosecutum est virginitatem.

IX. Offerre se ipsum Deo in gratiarum actionem, pro omni gloria, honore, et beatitudine, quam possidet nobisque communicabit, proque omnibus donis et gratiis collatis in creaturas.

X. Dicere Domino ; Si ego hoc momento possem tibi dare omnem gloriam, honorem et laudem, quam simul nunc tibi dant omnes beati in cœlo et justi in terra, libenter id facerem : quoniam autem id non possum ; accipe quæso benevolam meum erga Majestatem tuam affectum.

XI. Offerre seipsum Deo, et velle in se omnes eas perfectiones colligere in quibus ipse sibi complacet, F ut eas habeamus quomodo vult ipse.

XII. Inclinare voluntatem ad amandam creaturam, solum quia eam amat Deus : et congaudere amori quo eam prosequitur : dato autem casu impossibili quo ipsemet Deus vellet ut creatura aliqua nos offenderet affligeretque, optare tamen ut illa habeat omnem perfectionem et gloriam Seraphinorum, etiam si illam esset impensura ad nostram offensam ; pactum cum Deo ineundo, de non volendo alio quam quod vult ipse.

CAPUT XIV.

De ingenti desiderio sanctæ Communionis atque ut aliæ digne communicarent.

C XLVIII Ut possit quotidie communicare

Tam ardens erga Deum et Jesum Christum filium 148 ejus amor, accendebat in ipsa desiderium ingens eo fruendi, in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, eique se uniendi : quamquam sustinere etiam possimus, quod amor tam intensus fuerit in ea ipsius sacræ Communionis effectus. Jam supra dictum est, quod ab infantia, quando ob defectum ætatis necdum poterat communicare ipsa, gaudebat alios communicantes

EX ITAL. VIRGILII CEPARII

A communicantes aspicere. Ingressa deinde monasterium, per totam vitam suam ordinarie communicavit quotidie, nisi cum forte sumendis medicamentis impediretur : ut autem hoc facere posset, haud parum tolerabat. Etenim cum infirmabatur, adeo ipsam debilitaverat febris, ut ægre se posset in pedes erigere : et tamen præ desiderio istius cœlestis cibi, surgebat accedebatque ad Communionem cum aliis quovis mane, licet distaret non parum locus, et conscendendæ tres scalæ essent ut eo accederet : neque prius facere id cessavit quam tandem vidit necessarium esse ut inter brachia adduceretur, quia tunc consensit menere in lecto ibique communicabat : nec id tamen absque summa difficultate. Cum enim non posset vesperi simul tantum nutrimenti capere, quantum sustinendæ vitæ necessarium erat; oportebat eam ternis quibusque horis cibari : quod si plus temporis interponeretur, vehementer exhaustam se sentiebat, et expergiscens vehementi corripiebatur tussi. Nihilominus, ne sacra Communione privaretur, incommodum istud omni nocte tolerabat, donec mane adesset Sacerdos qui ipsam ei deferret. Quod si aliqua illam hortabatur

etiam ægra adrepit per scalas

et jejuna manet,

B ut leniendi cruciatus causa quidpiam cibi caperet, respondebat : Nimis egeo isto auxilio spirituali : amplius quam istud debeo propter Jesum facere, eique modicam hanc tolerantiam in præparationem offero, et quamdiu potero volo pro eo pati. Quamvis enim nec minimum quidem gustum amplius ex Communione percipiam, quia ipsum mihi Jesus meus subtraxit : recipio tamen pacem et quietem cordis, imo aliam nullam quietem reperio in hac mea infirmitate. Dicebat autem, notabilem se experiri differentiam, quando propter medicamenta sumenda cogebatur Communionem dimittere : quia communicans videbatur sibi vires roburque suscipere, ad tolerandos dolores et molestias morbi ; alias vero experiebatur quamdam defectionem animæ, adeo ut semel præ desiderio prædicto mane quodam syncopen passa sit.

atque inde vires sumit.

149 Quando vero erat sana, vix poterat expectare consuetam Communionis horam ; tantoque ejus tenebatur desiderio, ut aliquando inadvertenter præveniret ordinem solitum observari, ipsasque Superiores et Matres seniores præcurreret. Sæpius etiam præ nimio desiderio rapiebatur in ecstasim ; itaque rapta accedebat. Quod si in aliquo remotiori loco exercitiis monasterii manualibus occupabatur, dato ad Communionem signo, subito se illuc confe-

Ad signum Communionis

C rebat ; quandoque præ festinatione obliviscens dimittere quod habebat in manibus. Ita vice quadam accidit occupatam illam pinsendo pane dictum signum audire, quod tamen aliæ propter loci distantiam non audiebant ; itaque, ut erat nudatis brachiis et duas farinæ massas manibus tenens, communicavit : quia cum tunc etiam esset in ecstasi, impossibile fuit Monachis ipsas de manibus ejus tollere. Alias in ecstasim rapta, ad illud signum restituebatur sensibus ; sumpta vero Communione mox retrahebatur in ecstasim : ordinarie autem post Communionem in ipso raptu perseverabat, habebatque pulcherrimos sensus circa hoc divinissimum Sacramentum.

etiam ecstatica accurrit :

150 Solebat de eo loqui cum tanto affectu, ut audientes omnes inflammaret. Accidit die quodam ut pejuscule habens Pater Confessarius, ad solitam Communionis horam venire tardaret : quare Magistra Novitiarum, scilicet Soror Evangelista, rata Patrem eo mane non venturum, mandavit ei jentaculum sumere quo indigebat. Hæsit nonnihil attonita bona filia, ostendens necdum se Communionem desperare, tandem tamen obedivit. Vix jentaculum sumpserat, cum ecce advenit Confessarius, et

valde sentit se ea privatam :

signum datur. Tum vero Sor. Maria Magdalena, D considerans quod fecerat jacturam irreparabilem tam cari pignoris, prorupit in planctum, ipsamque Magistram suam ad similes commovit lacrymas. Tantum autem desiderium ejus nascebatur ex clara cognitione et intenso amore divini istius cibi, quemadmodum ex sequenti casu colligi potest. Dabat illa aliquando Exercitia S. Ignatii cuidam filiæ suæ ; et cum illa fecisset meditationem de institutione sanctissimi Sacramenti, inter referendum successum dixit, hæsisse se in considerando amore, quo ipsum Christus instituit, nec ultra se progressam fuisse. Pluribus opus non fuit Magdalenæ ut abiret in ecstasim, sæpius hæc verba replicans : Quando subsistitur in amore, non est possibile porro pergere, sed in eo oportet manere.

151 Tertio dedit in raptu signum, quod de manu ipsius Jesu Communionem excepisset. Primum die Jovis sancto anno MDLXXXV, quando participavit Passioni Domini Jesu Christi, ætatis anno XIX, cum adhuc esset in Novitiatu : totam enim historiam Passionis percurrens, cum pervenisset ad contemplationem cœnæ, in qua Sacramentum istud Christus instituit; composuit se in actum communicantis E magna cum devotione, os aperuit, iterumque clausit, ac manibus pectus suum stringens indicium dedit interni gustus, atque hæc verba protulit : *Dilectus meus, candidus et rubicundus, collocavit se in anima mea. Dilata cor meum, ut inducat omnem creaturam ad communionem corporis et sanguinis tui* : post raptum autem pro more retulit suis Præfectis, quod a suo Jesu Communionem accepit. Secunda vice idem factum est die VII Augusti, in festo S. Alberti Carmelitæ, quando induta habitum qui egrediebatur de vulneribus Salvatoris, dixit : *Domine non sum digna.* Os aperuit, recollecta mansit, colloquium cum suo Jesu instituit, ac deinde quid accidisset retulit. Tertium denique in die Jovis sancto anno MDXCII, quando iterum participavit Passioni Christi, et omnia acta sunt sicut prius.

illam ab ipso Jesu ter accipit :

152 Præparabat autem se ad sanctam Communionem cum maxima devotione et humilitate : adeoque profunde penetrabat magnalia divini istius cibi propriamque miseriam et vilitatem, ut illuc accedens, formidaret ne terra dehiscens absorberet vivam, dicebatque : Nisi cogitarem sanguinem quem Christus pro me fudit, non auderem isti divinæ mensæ appropinquare. Fructus autem, quem pro se hauriebat ex hujus cœlestis cibi continuo usu, erat F strictissima unio cum Deo, et perfectissimus amor suæ Majestatis. Per diem vero frequentissime accedebat ad idem sanctissimum Sacramentum visitandum et honorandum, eidemque cum omni cordis affectu adstabat. Quando contingebat ut ipsas Sacramentales species videre posset, aut eæ per domum illi fiebant obviam ad infirmas deferendæ, aliave occasione quapiam ; jubilabat, nec poterat se loco continere, quin accederet quam proxime licebat, quamvis in hoc alias latere conaretur. Die autem quadam uni ex suis familiaribus dixit, O Soror, si scires quantum gaudium intra me habeam, etiam tu gauderes et jubilares. Oranti deinde ut tanti gaudii causam sibi indicaret, respondit : Pater noster Confessarius vult integrum unum diem exponere sanctissimum Sacramentum discoopertum super altari : neque se capiebat præ lætitia.

et digne præparat,

Eucharistiam identidem adorat :

153 Quamvis omni die communicaret, transacto tamen octiduo intra quod non habuerat opportunitatem confitendi, licet nullius culpæ stimulo angeretur, tamen pro reverentia Sacramenti ausa non fuisset ipsum accedere priusquam se reconciliasset : Nimis enim magna, inquiebat, res est Deum suscipere. Consuetudo monasterii istius habet, ut quando Religiosæ

utitur frequenter Confessione,

A Religiosæ propter aliquod impedimentum communicare nequeunt, sive quia ipsarum Confessarius infirmatur, sive alia ex causa, communicent omnes spiritualiter : eumque in finem, dato consueto signo ad Communionem, conveniunt universæ, simulque per mediam horam orant. Tali occasione cum esset in raptu, dixit *Confiteor*, et *Domine non sum digna*, videns sacram Communionem a S. Alberto Carmelita sibi porrigi, et fecit omnia quæ solebat in eo actu facere : finitoque raptu narravit, vidisse prædictum Sanctum, qui cum sacro Ciborio circumiens, singulis sororibus Communionem impertiebatur.

et Communione spirituali:

154 Caritas ejus eo etiam se extendebat, ut impensa desideraret, alias quoque Religiosas, præsertim in monasterio suo, famam magnam concipere sanctissimi illius Sacramenti, tam pro Dei gloria quam pro animarum propriarum salute. Ideoque sæpius visa est lacrymari, quando sciebat aliquam sponte omisisse Communionem; et si poterat accedebat ad illam, erroremque monstrabat, et suadebat illius frequentem usum, dicens : Nescis, Soror, B quanto bono privata hoc mane fueris non communicando : exponebatque grandia quæ communicando acquiruntur bona, et injuriam quæ fit amori Jesu per ejusmodi omissionem. Orabat instanter Deum, aliasque idem secum petere hortabatur, ut dignaretur isti monasterio continuare ad mundi usque finem gratiam frequentis Communionis, et ejusmodi Gubernatores Confessariosque concedere quibus ea res cordi foret : existimabat enim, abstractionem istam a commercio cum secularibus, quam in sua Congregatione videbat, esse fructum sanctissimi Sacramenti; sæpiusque affirmabat ita se credere, nec absque eo illam tam caram sibi alienationem a mundo diu istic conservandam esse. Die quodam festo S. Augustini XXVIII Augusti, absoluta Communione Sororum, remanserant duæ non communicatæ, et jam finitæ erant omnes Missæ; cum beata Mater in raptu posita, accessit ad cratem pulsavitque. Accurrit Confessarius, et illa rogat, ut etiam duabus istis facere velit caritatem porrigendi ipsis Communionem, sicut fecit: ipsa vero ad suam ecstasim rediit. Alias, cum die Jovis quædam non communicasset, quem diem appellabat illa, uti dictum est, diem Amoris; occurrens ei Magdalena, dixit : Tu hodie mane non recepisti Amorem.

in aliis similem famem accendit

et cavet ne qua expers ejus sit.

155 Quærebant ex ea filiæ suæ modum præparandi se ad Communionem, illa vero dixit : Sufficit C attente considerare beneque apprehendere, id quod recipitur esse Deum ; eoque accedere cum puritate cordis, humilitate et memoria Passionis, sicut ipse mandavit nobis. Dicebat etiam, Usque ad Vesperas expendite tempus in gratiarum actionem pro Communione recepta; a Vesperis vero usque mane in præparatione pro recipienda ; et cogitate unam Communionem disponere ad alteram. Offerte etiam in apparatum omnes diei totius actiones, faciendo illas ex affectu gratitudinis et amoris ac desiderio placendi Deo. Optate universum mundum juvare, accendendo in omnibus creaturis famem sanctissimi Sacramenti. Cogitate, vos accedere ad actionem omnium maximam, quæ fieri possit; videlicet ad recipiendum magnum Deum ; et mementote, quod, cum sitis dignæ demergi in profundum inferni, Jesus vobis faciat tantam misericordiam, ut seipsum vobis præbeat in isto Sacramento. Qua puritate deceret nitere cor vestrum, recepturum omnis puritatis fontem? Si aliquid querelæ vobis est cum alia Sorore, curate ut ante Communionem sentiatis in vobis internam dulcedinem versus omnes ; et quando eam non sentietis, rogate Jesum ut illam vobis donet : quod si sentiatis promptam voluntatem sanguinem et vitam impendendi Sorori isti, modo ea esset Dei voluntas; dico vobis, accedite libere ad communicandum.

Docet modum se præparandi ab una Communione ad aliam,

D
EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

156 Aliquando, ad excitandam devotionem in suis Novitiis versus sanctissimum Sacramentum, dicebat illis : Animulæ meæ, adhuc tot horæ supersunt antequam Jesum recipiatis, præparate ei corda vestra. Alias interrogabat illas; Quot horæ supersunt ad Jesum recipiendum? quia tempus istud deberet nobis videri annus integer. Dicebat etiam, quod una Communio bene facta, sufficit ad faciendam animam quamlibet sanctam : et ideo non apparere ejusmodi fructum, quia non penetratur magnitudo rei quam facit quisquis communicat. Vice quadam genua flexit in medio Novitiarum, junctisque ante pectus in crucem manibus, magno cum affectu protulit hæc verba : O Sorores! si comprehenderemus, quomodo eo instanti, quo species Sacramentales perseverant, Verbum divinum operetur intra nos idem, quod operatur in sinu Patris æterni, ubi Verbum est in Patre, et Pater in Verbo, et in utroque inseparabiliter Spiritus sanctus; in recipiendo Verbo, reciperemus totam sanctissimam Trinitatem. O si istud cognosceremus! o si penetraremus! non accederemus eo E tam imparatæ ac veluti casu, neque sineremus obrepere nobis adeo futiles excusationes occasionesque : sed prius quam dimitteremus Communionem, attente consideraremus quid hoc sit. Vix autem credibile est, quantam energiam haberent ejusmodi verba, tanto cum affectu prolata, in istis optime dispositis juvenculis.

et desiderium ejus in novitiis acuit :

157 Post Communionem nolebat continuo accedi ad exercitia monasterii; sed aliquantulum temporis dari jubebat fruendo, laudando, et gratias agendo tanto hospiti, quem intra pectus suum receperant; excitandisque affectibus amorosis, et commendandis ei necessatibus, tam propriis uniuscujusque quam publicis Ecclesiæ universæ : et dicebat hoc esse tempus, quo discendum a Deo esset, quomodo ipsi serviendum sit secundum ejus voluntatem : qui autem Jesum doctorem habet, aliis libris magisterioque non indiget. Tempus illud est omnium quod habemus pretiosissimum, maximeque opportunum ad tractandum cum Deo, eique dandum occasionem purgandi, illuminandi, sanctificandi animas nostras, earumque appetitui satisfaciendi : nec aliud efficacius medium acquirendæ perfectionis potest excogitari. Hæc et alia similia præcepta dabat suis pro sancta Communione, acceperatque divinitus gratiam F videndi Jesum intra pectora Sororum sub variis formis, modo ut infantem, modo ut puerum annorum duodecim, vel triginta aut triginta trium annorum virum : in aliis videbat eumdem patientem, aut crucifixum, secundum cogitationes, desideria, perfectionem, et capacitatem cujusque Religiosæ. Fuit cum existens in consortio aliarum, oculos per omnes vertit, et postea cuidam sociæ suæ dixit : O quantum amorem sentio erga omnes Sorores, considerans illas ut custodias sanctissimi Sacramenti, quod toties recipiunt, atque intra se absconditum gestant. Quodiam die Paschæ, mensæ assidens in refectorio, habebat vultum adeo hilarem et jucundum, ut videretur lætitia diffluere : quod animadvertens quædam sua Novitia quæ ipsi ministrabat, fidenter accedens interrogavit, unde lætitia ista procederet. Illa autem respondit, Ex pulchritudine divinæ præsentiæ : video enim Jesum requiescentem in pectoribus cunctarum Sororum. Interroganti porro in qua forma reposuit, In omnibus video resuscitatum et gloriosum, qualem hodie repræsentat Ecclesia. Atque hoc dicto dimisit prandium, raptaque in ecstasim aliquamdiu sic mansit, devotum colloquium cum Jesu instituens.

docet quid post eamdem agendum,

et Jesum intra pectora communicantium videt.

A

EX ITAL. VIRGILII CEPARII

CAPUT XV.

De eximia Sanctæ caritate erga proximum et zelo pro animarum salute; item erga novitias, Conversas et infirmas.

158 Maximus in hac Dei famula fuit amor caritatis erga proximum, et zelus erga ejus salutem : ideoque omnes corporis et animi vires libenter conferebat in ejus corporale vel spirituale auxilium; usque eo ut illa causa omni commodo privari, et quemcumque laborem esset parata subire : dicebat vero amare se proximum, quia factus erat ad Dei imaginem, amabatque eum Jesus et sanguine suo redemerat. Ut autem prætermittam ea, quæ egit puerili ætate atque extra monasterium; in Religione ita zelata est salutem animarum, ut diceret se quodammodo invidere aviculis cœli, quæ volare possunt quocumque : quia citra professionis suæ præjudicium voluisset mundum universum pervolare ad convertendas animas; et quandoque aiebat : Vellem proficisci posse ad infideles usque in Indias et accipere parvulos Indorum filios, eosque docere fidei nostræ principia, ut Jesus animas illas haberet, et ipsæ possiderent Jesum : tantumque erat hoc desiderium, ut etiam dormiens somniansque loqueretur de Indorum conversione. Cum ergo super mensam audiebat prælegi litteras et relationes ex Indiis aut Japonia, et quod aliqui Patres Societatis Jesu erant pro Jesu martyrizati; videbatur liquefieri, totaque accendi et inflammari desiderio existendi in partibus istis, cooperandique in conversionem animarum, ac vitam exponendi ad martyrium pro Dei ipsarumque amore. Audiens vero in Novitiatu legi Vitam S. Francisci Xaverii, et quot ille animas infidelium istorum converterit ad Deum ac baptizaverit, dicebat : Postulemus etiam aliquam ex iis animam, et pro ea offeramus quidquid faciemus hodie : quin imo petamus tot animas, quot movebimus passus, aut verba inter Officium divinum pronuntiabimus, vel quoties inter lavandum manus immergemus aquæ, aut suentes acum ducemus per puncta : atque in hunc modum suarum filiarum exacuebat zelum.

Cap. XLIX Ingenti animarum zelo ardens.

B

eum etiam in aliis accendit :

159 Dixit aliquando, Si Dominus noster interrogasset me, sicut interrogavit S. Thomam Aquinatem, quam mercedem peterem; respondissem, Salutem animarum. Nec fere, ut ita loquar, transibat hora, qua non diceret verbum aliquod, ad indicandum istud suum ardentissimum desiderium. Inventa est aliquando effuse plorans : et lacrymarum causam interrogata, respondit, Quia videor mihi otiosa, et nihil agere pro Dei obsequio atque animarum salute. Sæpe dicebat, cum S. Catharina Senensi, quod Jesus querebatur, se neminem habere qui iræ suæ se opponens oraret pro peccatoribus : et subjungebat, Debebimus reddere rationem Deo tot animarum quæ modo in inferno ardent : nam si ego et vos fuissemus ferventes ad orandum pro ipsis, offerendumque sanguinem Jesu Christi, commendando eas instanter Deo; placatus illis forsitan fuisset Deus, nec modo in tormentis istis versarentur. Dicebat etiam, quod si voluntas Dei foret, libenter pro animarum salute maneret in inferno, modo ibi non odisset Deum nec ipsum blasphemaret. Hic autem zelus ex eo in ipsa nascebatur, quia sæpius illa Jesus monstrabat pulchritudinem animæ, quæ est in statu gratiæ; et deformitatem ejus, quæ est in peccato mortali : ideoque lugebat et deplorabat Dei offensas, atque ordinarie orabat pro animarum salute et conversione peccatorum. Sæpius etiam in suis raptibus supplicabat Deo, ut eum in finem permitteretur pati tormenta, dolores, infirmitates : nec

queritur se parum conferre ad earum salutem.

C

parata quidlibet pro ea pati :

raro exaudiri solitam, apparebat ex eorum, pro quibus oraverat, peccatorum conversione. Commendavit aliquando ei Confessarius suus hujusmodi duos, et illa pluribus mensibus pro iis orationes suas ac pœnitentias obtulit : postea autem Confessarius Sorori Evangelistæ dixit, Sororis Mariæ Magdalenæ orationes fuisse exauditas, quia duo isti conversi fuerant, et ad bonam frugem reducti. D

160 Gratum ei fuisset et volupe, gratia omni gustuque spirituali privari ac donis divinis, pro auxilio animarum et conversione peccatorum, dummodo (sicut aiebat) relinqueretur sibi gratia amandi Deum et honorandi, ipsique serviendi atque adjuvandi animas. Quadam autem vice in excessu mentis dixit; Domine, si digneris mihi concedere animas quas a te peto; dicam etiam quod parata sim, non pervenire ad gloriam et felicitatem quam mihi præparasti. Sororibus vero suis, inquiebat; Non sinamus nos vinci a secularibus : quis scit utrum multæ animæ non remanserint expertes conversionis, quia non fuimus diligentes atque ferventes in orando pro ipsis? Neque vero solum de operibus malis debebimus reddere rationem; sed etiam de bonis, quæ facere potuimus et neglеximus. Sæpe inculcabat Novitiis suis, ut offerrent Deo sanguinem Christi pro peccatoribus : et parum ipsi videbatur, quinquagies uno die id facere. Surgebat media quandoque nocte, et tunc coram sanctissimo Sacramento lacrymis suis habenas laxans, conversionem peccatorum postulabat : et quia sciebat, tempore Carnisprivii gravius offendi Deum a peccatoribus in seculo quam aliis temporibus; imperabat tunc Novitiis singulis faciendam disciplinam, et recitandos septem Psalmos pœnitentiales. Cum autem consuevisset noctu excitare Monchas ad Matutinum, noctu ipsius diei Jovis (ut vocant) Crassi, Florentini diem Berlingaccii nominant, pacto cum aliis quibusdam Sororibus inito, loco campanulæ stata hora pulsandæ, cum illis circuivit totum conventum et cellas omnes, flagellando se pro peccatoribus. Sicut autem ipsa quotidie excogitabat nova ac nova media pro illorum conversione, ita etiam ea docebat alias.

et quocumque bono carere :

ferventer ad finem eumdem orat,

E

seque flagellat,

161 In Quadragesima, quando meretrices conduci solent ad audiendam concionem de Magdalena, perquam solicite commendabat eas Monacharum precibus, et dicebat, Commendo vobis sorores meas. Interrogans autem una, quas sorores intelligeret, idque audiens; admirata est magnam illius humilitatem, quæ cum haberet animam adeo puram, meretricibus se adnumerabat. Pro illis autem aliisque similibus rigidissimas assumebat pœnitentias; ustulabatque sibi carnes ardenti cera, quam stillare faciebat ex trilibri candela, adeo ut guttæ cereæ sanguini permixtæ in ipsa tunica remanerent. Gestabat pro iisdem sæpe cilicium, noctem in oratione ducebat pervigilem, forcipibus membra sua stringebat donec sanguis erumperet, ferrea catena se verberabat : et quia in hujusmodi actu copiosum fundebat sanguinem, ne hic in terram cadens notari posset, aut insternebat pavimentum ceruleo panno, aut ipsum aqua abluebat, tunicellæ tamen interiores remanebant cruentatæ. Arrepto aliquando in manus Crucifixo, dixit : Tu Domine, voluisti mori in cruce, et totum tuum sanguinem donare peccatoribus : ego quoque, Deus meus, vellem meum similiter profundere et vita privari, ut illi converterentur. In raptu quodam ostendit aliquando videre se Sacerdotem, procul a via salutis abductum : tantumque oravit pro eo, ut cito meruerit ipsum videre in meliori statu : cœpitque etiam pro aliis Sacerdotibus orare, quos æque ac illum videbat peccatis maculatos, dicens, O Domine, si illi qui sunt lux mundi, versantur in tenebris, quanto magis aliæ creaturæ? Si illi

nominatim pro meretricibus,

F

diversimode pro iis se crucians :

impetrat mali Sacerdotis conversionem :

A illi qui sunt sal terræ, infatuantur, quomodo poterunt, o Jesu mi, condire alios? quomodo iis ostendent viam perveniendi ad te, si ipsimet gradiantur contrario itinere? Adeoque instanter supplicavit, ut etiam hos ostenderit se reductos videre ad pœnitentiam. Denique magno cum zelo sæpe commendabat totam sanctam Ecclesiam, et illius caput summum Pontificem, ejusque solebat ordinarie in suis raptibus meminisse. Et quadam vice in festo Pentecostes ecstasim patiens, interrogavit Sororem quamdam ibi præsentem, num eo die summum Pontificem et Ecclesiam Domino commendasset. Illa autem negante, cum stupore et zelo magno dixit, Egregiam vero sponsam, quæ non quotidie orat pro Dei Ecclesia : addens et alia, quæ ipsam satis compunctam reddiderunt.

orat pro Ecclesia et pro Papa.

162 Ille autem caritatis zelus, qui erga extraneos tam fervens erat, multo etiam mirabilius fervebat domi erga Matres ac Sorores monasterii sui, quibus omnibus conabatur citra discrimen personarum ædificationi, auxilio, et solatio esse : unde communiter appellabatur Mater caritatis, et Caritas monasterii : eratque ea caritas pura atque sincera, citra respectum commodi alicujus proprii ; cum in iis non consideraret personas, sed animas : unde nec alio B fere nomine quam Animæ appellabat filias suas. Anno MDXCIII die XXIV Augusti in raptu, quasdam Regulas observandas accepit a Jesu, quarum una jubebat, ut esset sitibunda sicut cervus ad aquas, ad exercendam caritatem erga membra sua, id est rationales creaturas ; et sui corporis debilitatem ac fatigationem non pluris faceret, quam lutum quod pedibus conculcatur. Hanc illa regulam observavit tam rigide, ut esset mater simul ac famula communis totius monasterii, in omni cujuscumque necessitate, corporali aut spirituali, sive ea Monacha seu Conversa foret. Quando exercitio aliquo vel arte opus erat in monasterio, et paucæ supererant in ea versatæ ; ipsa, ne obsequio necessario privaretur Communitas, discere illam satagebat. Si videbat afflictam Religiosam aliquam, ipsa ex compassione rapiebatur in ecstasim, et Deiparam pro illa deprecabatur. Quin etiam alienis afflictionibus magis quam propriis afficiebatur : unde quoties animadvertebat quampiam, aliquid interius exteriusve patientem, cum esset infirma ; statim oblita doloris proprii, ad illam consolandam juvandamque accingebatur.

cap. I. Jussa divinitus esse sitibunda ad caritatis exercitia,

ea cupidissime impendit Sororibus tentatis aut afflictis,

163 Durante quinquennio suæ probationis afflictissima, nec non inter acerbos ultimi sui morbi C cruciatus, nihil reperiebat efficacius, ad leniendum proprii doloris sensum, quam recordari afflictionum alienarum. Sæpius totis noctibus, erecta in pedes stetit, ad mœstas tentatasque consolandas : et si jejunam aliquam talem inveniebat, propriis manibus inferebat ori cibum, ipsaque sumebat ex eodem ad illam animandam, suavibus verbis de Paradisi gloria ipsam erigens ad æquanimitatem, summamque accipiens voluptatem si alias reddebat consolatas. Oportebat autem providere, nec ipsa præsente fieret sermo de aliqua proximi aut Religionis necessitate : quia statim omni commodo privasset seipsam ut alteri commodaret ; plurisque faciebat indigentibus succurrere ; quam tempus ducere in oratione aut gustibus spiritualibus. Unde cum vice quadam factura esset exercitia S. Ignatii, ea intermisit ; causamque rogata, respondit, Dimisi Deum propter Deum ; idque ut juvaret Sororem quampiam, cui aliquid molestiæ advenerat. Ut autem hanc suam caritatem operiret, dicebat, ineptam se ad orandum esse, ideoque oportere ut in externis actionibus occuparetur.

quasi omnium mater ac famula,

164 Tria porro erant personarum genera, erga quas prolixior caritas ejus emicabat ; Novitiæ scilicet, Conversæ, atque infirmæ. Novitiis erat instar dilectæ matris, quæ caram sobolem viscerali amore complectitur, tamquam si ipsa singulas genuisset : D ad ipsamque recurrentes in suis tentationibus et tribulationibus, signo sanctæ Crucis supra earum pectus impresso, sæpius liberabat. In his una, quæ in seculo pauper fuerat, timebat præmio voluntariæ paupertatis excludi, quia nihil dimiserat, sibique videbat prospectum esse de cunctis necessariis. Ipsa vero ei dixit : Quoties ejusmodi cogitatione pulsaberis, protestare coram Deo, quod si possedisses omnes mundi thesauros, aut Imperatrix fuisses, omnibus omnino pro ejus amore te abdicasses ; addens, ut deinceps ad se rediret, cum eadem recurreret cogitatio. Redivit illa nescio quoties, ultima autem vice orantem reperit ; et ipsa surgens, facta ei super pectus Cruce, tentationem dissipavit.

præsertim Novitiis,

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

ad eas consolandas,

165 Duodecim annis, quibus Pædagoga et Magistra Juniorum atque Novitiarum fuit, filias illas suas incredibili cum zelo et caritate erudivit, nulli parcens labori : cum autem esset Superior, sciretque se circa solenniora festa frequentiores ac diuturniores raptus pati ; eosdem præveniens, distribuebat subditis officia varia, maxime in subsidium Novitiarum et infirmarum, certis horis obeunda ; hora autem appropinquante, etiam in raptu earum recordabatur, curabatque ut quod mandaverat executioni daretur. E Si contingebat Novitiam aliquam infirmari, tanta eis præstabat tamque assidua obsequia, ut etiam illæ quæ recens venerant ex domo paterna, et ex ulnis (ut ita loquar) atque amplexibus suarum matrum, dicerent, illa longe majora et teneriora esse, quam istic experiri potuissent. Aderat noctu vigilantissima ; et, si vel minimum audiebat suspirium, erecta in pedes recurrebat ad lectum ægrotantis : propriis etiam manibus inserebat ori cibos, alacritate vultus tanta, ut recipere, non facere obsequium videretur. Numquam de ore ejus verbum ullum prodibat in præjudicium proximi : sed alienos defectus imperfectionesque semper excusabat, præsertim coram Novitiis, ut ad idem faciendum ipsas assuefaceret ; dicebatque, proximum, si in sermonem adducatur, tam facile lædi, quam vitrum frangitur, si percutiatur. Numquam intermisit aliquod caritatis opus, quod credebat esse in sua potestate ; et perditum æstimabat diem, quo erga aliquam non exercuisset eamdem virtutem, quo videbatur satiari non posse.

maxime cum ægrotabant ;

166 Obsequia ea quæ Conversis præstabat circa ipsarum officia et in illarum societate, numerum superant : fatigabat enim corpus suum, tantumque faciebat sola quantum Conversæ quatuor, aut eo amplius. F Sex continuis annis Conversam unam noctu juvit interere panem ; primaque ipsa surgebat de somno, et opus inchoabat : et, tamquam si ipsamet una Conversarum fuisset, factum panem inferebat tabulis, magnoque cum labore ponebat in furno, quamvis esset perquam delicatæ complexionis : ac fere semper erat cum Conversis, non tantum ad panem pinsendum, sed etiam ad lotrinam aliaque servitia. Cum lavandi erant panni, convehebat ligna, implebatque caldariam : et prius quam Conversæ noctu surgens, accendebat ignem, calefaciebat lixivium, incipiebatque lavare : hujus autem assiduitate operis os unum in collo manus dislocatum ipsi erat, atque in contrariam partem conversum. Alias noctu exequebatur servitia Conversarum, et quinque ac sex horas impendebat mundandis earum pannis, ne videretur per diem id faciens : cumque esset Novitiarum Pædagoga, mittebat eas per domum, conquisituras sordidatos pannos quos noctu mundaret. In iis officiis in quibus habebat socias, ea semper sumebat sibi quæ majoris erant laboris, lavando, purgando, scopando, hauriendo aquam ; et volebat sæpe ipsa per se facere omnia, ut alias sublevaret ; dici autem vere poterat, nullam earum esse, cui particulariter non

item Conversis, earum labores sublevans,

et opera noctu prævertens.

A non commodaret in aliquo, aliasque attrahebat exemplo suo ad similem caritatem. Cum vero noctu Conversas laborantes juvabat, monebat ut interrumperent laborem et interquiescerent, ipsa vero alacriter continuabat opus : rogata autem ut parceret sibi, dicebat se carnem asininam habere, cui labor proficeret, non noceret; et nihilominus inutilis sibi videbatur ac pene otiosa, dicens, quod non oporteat requiem indulgere asello, sed diu noctuque tenere oneratum.

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

Excitatricem matutinam annis 15 agit,

167 Susceperat cum Conversarum una excitatricis matutinæ Officium, per vices hebdomadatim exercendum : contigit autem illam infirmari, et Sor. Maria Magdalena ipsam rogavit ut solam se sineret eo officio fungi; Quandoquidem, inquiebat, alias etiam non dormio : itaque totis quindecim annis sola Monachas omnes ad Matutinum excitare perrexit. Si qua Conversarum ostendebat se nolle, ut vel illa faceret servitium aliquod, vel facientem juvaret; Noli, dicebat, Soror auferre mihi meritum hujus operis : sine, me hoc agere, postea etiam ipsa aliquid facies pro me : melius enim est si una laboremus pro alia, quam si pro nobis ipsis agamus quidpiam : pro nobis B enim ipsis nostroque commodo laborantes, possumus servire amori proprio; non æque dum laboramus pro aliis. Cum vero, propter alias officii sui occupationes, nequibat interesse laboribus Conversarum; dicebat sibi ipsi, Pauperculæ istæ tantum laboraverunt, volo ut opere finito quiescere possint; ibatque et componebat earum lectulos, everrebatque cellas; unde illæ ad tantæ caritatis excessum remanebant confusæ. Quamvis autem tam familiariter mansuetque versabatur inter illas ad communes labores; conversationi tamen suæ addebat aliquid gravitatis ac majestatis tantæ, ut non possent inde occasionem sumere confidentiæ nimiæ; sed omnes eam sic revererentur, ut ipsa præsente nulla fuisset ausa verbum otiosum proferre.

et aliarum lectos componit.

Infirmariæ munus optat

168 Inexplicabilis porro caritas erat, qua utebatur erga infirmas, videbaturque Infirmariis invidere: dicebat enim nullo officio se functuram libentius, ideoque magno cum gustu de eo loquebatur, audita subinde dicere, Utinam essem ego Infirmaria, possem hoc vel istud facere, et moribundas sic vel sic juvare, quod modo non licet mihi prout vellem, incompatibilibus officii mei functionibus distentæ. Infirmabatur ipsamet aliquando et dixit : Equidem Dei voluntatem libenter exequor: sed si voluisset C me esse famulam alicujus nosocomii, o quantam viderer gratiam recepisse! Exhiberem infirmis illis omnia obsequia mihi possibilia : cum enim videam, nec dignam me nec expertam satis ad dirigendas animas eisque insinuandam Dei notitiam, in quo alias versarer libentius, ut minimum inservirem corporibus. Si aliqua Conversarum infirma, media hieme debebat ante auroram sumere quotidie decoctum præscriptum; offerebat ipsa se ut hoc ei ferret, quiescentibus interim Infirmariis, ne incommodum ea causa frigusque paterentur. Si aliqua gravius ægrotabat, prima visitabat illam : et Magistra Novitiarum existens, tam frequenter ad illam ibat redibatque, ut appareret eam caritate ardere, et nullam corporis sui rationem habere ut illi commodaret. Prævidebat præveniebatque necessitates infirmarum, ne nimia de se cura angerentur; agebatque cum Superioribus ut iis prospiceretur. Si sciebat cuipiam deesse aliquid quod ipsa habebat, eo se privabat libenter ut alteri illud cederet : sin autem id non haberet, requirebat solicite. Cum cruciari ægras videbat, Quam vellem, inquiebat, suffurari tibi dolores istos! Grossioris enim complexionis cum sim, minus eos sentirem. Procurabat autem ut ipsis suppeteret quidquid lenire tormenta posset : et valde lætabantur Monachæ eam in suis morbis habere assistentem, propter solatium quod percipiebant, videntes Beatam istam obeuntem humiliora quæque et sordidiora infirmariæ ministeria. D

ægrisque diligentissime servit :

169 Studebat ut convalescentibus excogitaret ea quæ ipsis ad gustum essent : et si qua bellaria sibi offerrentur, continuo recordabatur earum: petitaque prius pro iis licentia ne erubescerent, ipsis deferebat ultro : alias efficiebat caute ut ipsæmet ignorarent unde ejusmodi deliciæ venirent, ne gratiæ sibi ob illas haberentur. Quin etiam adhuc infirma privabat se multis, ad solatium vel commodum suum oblatis, ut ea impertiretur aliis : utque eas induceret ad acceptandum, ostendebat ea sibi aut non sapere aut non convenire. Erat autem admiratione dignum, quomodo mentem jugiter cum Deo unitam tenens, posset habere curam minutissimarum etiam rerum, proximo utilium : et quandoque dimissa a raptu, statim ad ejusmodi cogitationes tota transferebatur. Servivit aliquando Sorori cuidam hecticæ et cæcæ, cui nomen Caritas, anno integro tamquam famula, everrens cellam, lectum componens, pannos eluens, aliaque ministeria ipsi præstans. Cum autem illa ad finem vitæ pervenisset, totius ultimis decem diebus ac noctibus ei vigilantissime adstitit, numquam vestes exuens: interrogata vero a Priorissa, cur ei tam singulari cura ministraret; respondit, quod Jesus apparuerat ei in forma pauperculi, et dixerat, quod si rem gratam sibi facere vellet, ipsi in hac sua sponsa ministraret. Alias Decembri mense, Monachæ cuidam, quæ Sor. Barbara Bassi dicebatur, diebus ac noctibus quindecim ministravit, numquam vestes exuens, aut lecto decumbens, sed modicum somnum super sella capiens. Similiter ministravit Conversæ cuidam Sor. Mattheæ, cui computrescens tibia vermibus scatebat, tantus autem exinde procreabatur fœtor, et puris abominabilis copia talis procedebat, ut ne aliis infirmis molestiam pareret, seorsim in altero cubiculo habenda esset Sor. vero Maria Magdalena mundabat ejus plagas, educebat vermes saniemque, tanto cum affectu, ut etiam os suum applicaret exulceratæ vomicæ, sicuti infirma Priorissæ retulit, et ipsamet eidem confessa est, per obedientiam interrogata. Denique, quotquot aliæ suo tempore adductæ ad infirmariam fuerunt Monachæ aut Conversæ, omnes singularem ejus caritatem sunt expertæ.

convalescentibus curat opportuna solatiola.

Cæcæ servit anno integro :

E

moribundæ 15 noctibus continuis adest :

ulcera cujusdam lambit.

170 Neque solum corporalia eis præstabat obsequia, sed multa etiam spiritualia, confortans eas adhortansque ad patientiam, aut libros spirituales prælegens : quod si per occupationes suas id facere non poterat per se, submittebat eis aut socias suas aut Novitiam aliquam. Quare optabant singulæ, ut hæc Dei famula sibi præsens assisteret in hora sui transitus ; id quod faciebat libentissime, moribundis Passionem prælegens, de Deo loquens, devotionis actus varios suggerens : quando autem ipsa, lecto ultimæ infirmitatis decumbens, non poterat amplius per se accedere, faciebat se ad moribundas portari, dicens : Quandoquidem necdum venit Sponsus ut me abducat, volo adesse saltem aliis quas assumpturus ad se venit. Manebat apud mortuarum corpora usque dum mandarentur sepulturæ ; oransque pro illis fere semper, rapiebatur in ecstasim, sicut dictum est: et quando earum animas videbat esse in Purgatorio, offerebat se ad patiendum aliquid pro iis liberandis. Hoc vero eidem sæpe contingebat, sentiebatque carnes suas veluti lacerari a canibus, aut a serpentibus rodi ; et jejunabat pro eis, disciplinas atque alias pœnitentias faciens. Videbat etiam pœnas quas patiebantur, et culpas quibus eas commeritæ fuerant : postea autem exire liberas et in cœlum ferri, earumque ibi gloriam, et virtutes, quibus ipsam sibi comparaverant.

F

Spiritualia quoque solatia curat :

multa pro mortuis patitur.

A paraverant. Neque tantum sic videbat animas Monacharum suarum, sed etiam sæpe consanguineorum aliarumque personarum, quæ ejus orationibus commendabantur.

CAPUT XVI.

Quoddam Matutinum exercitium Sanctæ, cum oblatione sui ipsius, et quinque petitiones pro Ordinibus Religiosis faciendæ.

cap. LI Puritatem conscientiæ testatur auctor ut Confessarius.

Quam magna huic Dei famulæ adfuerit conscientiæ puritas, possem amplissimis verbis testari, utpote qui cum ea sæpissime de eadem tractaverim, et tribus continuis annis fuerim ei a confessionibus extraordinariis, dum Collegium Florentinum Rector gubernarem : præterquam quod D. Franciscus Benvenutus, qui tunc erat Gubernator et Confessarius monasterii, et ejusdem temporis Priorissa Mater Evangelista Jucundi, cui singulas actiones suas ex obedientia referebat Magdalena, mecum conferebant de omnibus quæ ipsi contingebant. Ut tamen appareat magis mentis illius puritas, quantoque in lu- B mine ipsa videret et quasi anatomizaret omnes suas cogitationes, affectus, verba, actiones et intentiones, apponam hic examen conscientiæ, quod anno MDXCII die VI Aprilis fecit in raptu ; unde cetera æstimare per se prudens Lector valeat. *Sed hoc jam ante fecerat Puccinus : ex quo legendum illud dedimus num.* 31 *et seqq. Quod deinde hic sequitur Caput de vivendi Regulis, eidem in raptu datis* XXIV Augusti anno MDXCIII, *ibidem exhibuimus num.* 27. *Transeo igitur ad Exercitium Matutinum a Puccino relatum parte* 2 *cap.* 16, *et istic brevitatis causa prætermissum.*

cap. LII

cap. LIII

172 Ex ardenti desiderio, quo tenebatur Sor. Maria Magdalena, ut magis magisque incenderetur divino amore, atque ad vitæ religiosæ perfectionem proficeret, composuit sibi notavitque exercitium spirituale, quod omni mane recitabat divinæ Majestati cum affectu inexplicabili. Ex quo quia lector capere poterit haud exiguum commodum, placuit ipsum hic inserere, eadem cum simplicitate qua scripsit illa, estque hujusmodi.

Exercitium matutinum sibi componit,

quod incipiens ab adoratione S. Trinitatis

173 Primum, tertio te consignans, dices: *Benedicta sit sancta Trinitas etc.* deinde facies examen conscientiæ, offerendo sanguinem Verbi. Postea adorabis Patrem æternum, eumque confiteberis esse Deum, offerendo te per talem confessionem ad dan- C dam ei vitam et sanguinem. Similiter adorando Verbum et Spiritum sanctum idem facies, orans unamquamque trium Personarum, ut velint in te complere divinam suam voluntatem. Postea adorabis Verbum incarnatum, confitens totum esse Deum et totum hominem, et offerens vitam et sanguinem præbendum pro tali confessione et veritate. Postea adorabis unitatem sanctissimæ Trinitatis, cum actu reverentiæ, faciens eamdem tui ipsius oblationem. Post hæc renovabis tuam Professionem, cum quanta poteris puritate et simplicitate affectus, promittens insuper te futuram perfectam observatricem Regulæ et Constitutionum tuarum. Denique consecrabis te sanctissimæ Trinitati, faciens perfectam oblationem et holocaustum tui ipsius; committensque omnes cogitationes, intentiones, verba et opera, exteriora atque interiora, divinæ puritati ; eamque rogans ut in te perfecte impleat suum divinum atque amabile propositum, propter quod creavit te; et te vocavit ad perfectiorem Religionis statum.

cum sui oblatione

gaudet de infinitate Dei,

174 Deinde reflecteris supra teipsam, cognoscendo te nihil esse : et elevans postea mentem tuam in Deum, gaudebis de ejus infinitis perfectionibus, et quod solus sit inscrutabilis, nec intelligibilis aut comprehensibilis ab aliqua creatura; gaudendo quod omnes creaturæ, quæ sunt in cœlo et in terra, nec D non quidquid existit eum glorificet, laudet, atque magnificet : gaudendo etiam de ipsius infinitate ; et quod creaturæ, facientes quantum possunt, nihil faciunt suæ magnitudini comparabile: quodque sit Deus qualis est. Cognoscendo insuper ipsum esse summum bonum, infinite amabile per seipsum, desiderabis amare ipsum cum ea perfectione, cum qua eum amant omnes Beati ; et cum ea qua ipsum amaverunt, amant, et in æternum amabunt omnes creaturæ atque Beati simul ; imo et cum divina illa perfectione qua amat seipsum, amavit et in æternum amabit: gratiasque agendo suæ divinæ Majestati, quod amando seipsam suppleat debitum quo nos ipsi obstringimur. Denuo vero adorando sanctissimam Trinitatem, offeres ipsi omnes suas perfectiones; deinde perfectionem, plenitudinem gratiæ, et merita Verbi incarnati, Deiparæ Virginis, et Beatorum atque Electorum omnium; desiderando posse pati et agere quidquid creaturæ omnes patientur et agent, ad ejus gloriam et honorem: desiderando etiam ut toto tempore vitæ tuæ, ac nominatim hoc die præsenti, possis exaltare, laudare, magnificare, et honorare ipsum, quantum exultant eam, laudant, magnificant, et honorant simul omnes creaturæ omnesque Beati ; et tantum quantum facit ipsemet per actum amoris. E

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

desiderat eum perfectissime amare.

175 Iterum adorando sanctissimam Trinitatem, cum amoris actu quantum omnino poteris intensissimo, gratias ages divinæ suæ Majestati, de bono quod possidet ; gaudens de eo atque in eo tibi complacens : eodemque modo gratias ipsi ages pro gratia collata humanitati Verbi, beatissimæ Virgini Mariæ et omnibus Sanctis, quæque recepturi sunt omnes Electi, et quam eis concessit antehac concedetque in futurum. Postea gratias ei ages, quia te creavit ad imaginem et similitudinem suam, redemit sanguine Unigeniti sui, te sibi despondit et consecravit, quodque se tibi quotidie donet, atque de omni gratia suique communicatione qua se tibi continuo impendit, reflectendo illam in ipsum indeque gaudendo, non quia te muneratam et locupletatam vides tam magnis donis, sed quia his mediantibus majorem habebis facultatem eidem serviendi et eum honorandi, offerendo Verbum incarnatum cum sanguine ejus æterno Patri, in gratiarum actionem pro tanta misericordia. Hic vero accendes in te fervorem spiritus, et desiderium te uniendi isti amabilissimo Deo, quem cognovisti et cognoscis tam grandem tamque immensum esse ; sciens et viva fide credens, quod F per infinitam suam potentiam ac liberalitatem se velit unire creaturæ ; et ex opposito tuam aspiciens vilitatem, humiliaberis in teipsa.

gratias agit pro beneficiis,

176 Postea converteris ad Patrem æternum eumque rogabis, ut tibi donare velit divinum suum Verbum; cumque ipsum donaverit tibi, recludes in corde tuo, ibique ei te in ejus unione dimittes, in unionem ejus actus, quo ipse animam suam dimisit in cruce, quando videlicet expiravit. Ipsumque Verbum sic induta, resignabis voluntatem tuam in manus æterni Patris, dicendo *Fiat voluntas tua*, idque in unione resignationis illius, quam exercuit Verbum in horto. Deinde rogabis, ut tibi concedat atque in te confirmet suum æternum velle, offerendo te ipsi in filiam; tum a Verbo petes amorem, offerens te illi in sponsam : et a Spiritu sancto humilitatem, offerens te illi in discipulam. Postmodum offeres Verbum, et teipsam in Verbo, æterno Patri cum omnibus suis divinis perfectionibus, anima et humanitate, cogitationibus, verbis et operibus, una cum fasciculo myrrhæ Passionis suæ et pretioso sanguine: intendens hanc oblationem facere in divino templo id est corde ipsius Verbi, in unionem illius oblationis quam fecit super terram nobiscum conversans. Hanc autem oblationem

petit ejus voluntatem implere,

seque iterum Deo offert.

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

A oblationem facies pro toto triumphante, militante et patiente Ecclesia; desiderando offerre istam hostiam cum majori quam unquam fuit oblata affectu, aut offerenda posthac sit a creaturis universis. Et quia æternus Pater in ista oblatione vehementer sibi complacet, in hac ipsa ejus complacentia conquiesces; ibique suscipies crucem simul cum Verbo, intendens procedere, ipsum sequendo usque ad mortem.

facit protestationes

177 His factis facies, coram Deo, patre, sponso, ac magistro tuo, protestationes sequentes.

Primo, eligendi altissimam humilitatem.

II. Adorandi et confitendi unitatem sanctissimæ Trinitatis pro iis qui ipsam non adorant.

III. Exaltandi paupertatem in rebus omnibus.

IV. Favendi quam maxime posset afflictis et tribulatis.

V. Ædificandi omnia opera, exteriora et interiora, in plagis Christi.

VI. Præbendi te refugium omnium imperfectionum, quæ committuntur in habitaculo Mariæ.

VII. Elongandi te ab omni re mundana, quin etiam a te ipsa, quantum distat cœlum a terra.

VIII. Gaudendi contemptu et confusione, sicut Deus gaudet de seipso.

B IX. Gaudendi quod sis a Deo deque paupertate spiritus: ac potius extrema quæque patiendi, quam impediendi proximum ne fruatur Deo.

X. Condolendi Deo de offensis factis ejus divinæ Majestati.

convertit se ad Deiparam,

178 Finito hoc exercitio, cum Deo tuo ibis ad sanctissimam Virginem, eamque adorabis ea quæ ipsi convenit adoratione: deinde eam orabis, ut te una secum faciat matrem, filiam, et sponsam magni Dei: matrem, mediante conformitate et uniformitate voluntatis tuæ cum voluntate Dei; filiam, per purum et rectum amorem; sponsam, per fidelitatem in observandis promissionibus ipsi factis. Offeres postea eidem totum habitaculum suum (monasterium intelligebat) orans ut ipsum custodiat eo amore, quo ipsa custodit Verbum incarnatum, suamque puritatem et virginitatem; ac denique hanc ei protestationem facies, dicens: Mater purissima, Mater mea amabilissima, protestor quod malim potius esse in inferno, quam non semper zelari observantiam et perfectionem, tam in meipsa quam in toto habitaculo tuo; id est, in omnibus filiabus tuis, quæ in eo nunc sunt, aut in futurum erunt: et dices tertio Salutationem Angelicam, eo quo tibi placuerit loco.

Angelum custodem et Sanctos.

C Postmodum offeres te Angelo tuo custodi, orans ut semper te custodiat: eique protestaberis, quod velis correspondere internis inspirationibus et illuminationibus divinis. Denique devotis tuis Sanctis, et toti cœlesti Jerusalem protestaberis, quod velis honorare ac revereri festa atque reliquias eorum, atque imprimis solidas verasque eorumdem virtutes imitari.

Pro conservanda observantia in Religione discit

179 Erat sancta Mater more suo in ecstasi, quando significavit ei Deus, quod in omni Religione deberent divinæ Majestati suæ fieri quinque petitiones, ut in eis semper in vigore perseveraret observantia, nec deficerent a primo instituto suæ religiosæ Regulæ. Cœpit ergo in hoc suo raptu cum affectuosa exclamatione sic loqui: O Jesu dulcis sponse, quomodo hodie deformatam video antiquam pulchritudinem observantiæ religiosæ! quam relaxatam video firmitatem trium istorum nodorum, quibuscum anima religiosa tecum stricte colligatur! —— Ah! quantum deficit obedientia! quomodo paupertas horrori facta est! quam exiguo in pretio habetur speciosa illa castitatis gemma! —— Recte pro tua bonitate me facis intelligere petitiones quinque, quæ tibi faciendæ sunt ad conservationem veræ observantiæ in Religionibus.

faciendas petitiones 5,

I. Ut in Religione semper conservetur caritas et D unio tecum, o Deus meus! et cum proximo nostro.

II. Ut in ea semper perfecte observetur votum sanctæ obedientiæ.

III. Ut concedas, Deus meus, cuilibet Religioni Superiorem talem, qui sit vir (sicut de David dicitur) secundum cor tuum, ut non deficiat simplicitas sanctæ observantiæ sub eo.

IV. Ut rigida observatio sanctæ paupertatis in sua perfectione remaneat.

V. Ut continuo a te, o dulcis Sponse mi, petatur gratia, per quam Religiosi omnes, qui veniunt ad tuum famulatum, claro in lumine intelligant et perfectæ comprehendant, quanti momenti sit abnegatio propriæ voluntatis, et observatio etiam minimæ cujusque Regulæ.

maxime necessarias.

180 O quam necessarium est, Deus meus, ut hæc a te petantur! quam etiam necessarium est, ut hæ gratiæ a te concedantur sanctis habitaculis tuis, ut tuus divinus famulatus in vigore perseveret. —— Verum nisi a te postulentur cum puro affectu et sollicita anxietate, non vis eas concedere: non, non —— Faciam ergo ego has petitiones, Deus meus, omnium nomine, ut ista tam pretiosa dona impertiaris E animabus tuis —— Sed heu me! quod in eorum cordibus non inveniatur dispositio congrua ad illa excipienda, sed omne donum invenit suum impedimentum quo minus communicetur —— Si vis infundere, o Verbum, in animabus religiosis caritatem et unionem tuam, aliquantum ibi regnat voluntas propria, et non remittitur tota in obedientiam, quo fit ut communicatio tam eximii doni intercipiatur. —— Si vis infundere obedientiam, Ah! quam obest non credere quod Deus loquatur et operetur in Superioribus. —— Respectus humanus est causa, cur aliquando non eligantur Superiores secundum cor Dei et illuminationem Spiritus sancti. —— Sensualitas propria opponit se observantiæ regulari. —— Utinam omnes, prius quam veniant ad Religionem, cogitarent ad quid se obliget Religiosus: et quanti referat observare quod promittitur. Hoc si fieret, o quam bene observaretur abnegatio sui ipsius et rigor Regulæ! Hæc cum dixisset, cum maximo ardore atque zelo religioso, ad sensus suos rediit et evigilavit a raptu.

CAPUT XVII.

De profunda humilitate S. Mariæ Magdalenæ. F

Inter multas Christianas virtutes, quæ Deo gratam et hominibus amabilem reddiderunt hanc sanctam 181 Virginem, fuit humilitas profundissima, agendo cum Deo et creaturis, quam demonstrabat in omni suo modo loquendi tractandique. Etenim demississime sentiens de seipsa, credebat se esse vilissimam, abjectissimam, ignorantissimamque totius monasterii, ac maximam peccatricem mundi; adeo ut diceret, mirari se, quod Deus et Angeli atque Sancti ipsam tolerarent supra terram; unde et metuebat ne hæc dehisceret vivamque absorberet, et sæpe cuidam familiari suæ dixit: Quid diceres, si modo videres aperiri terram, meque deglutiri ab ea? Idque non per ceremoniam, sed ex vero sensu humilitatis dicebat. Quoties ergo videbat Matrem Priorissam, trepidabat metu ne a monasterio expelleretur, sibique diceretur: Apage ab hoc loco sancto, quia indigna es manere in sodalitate tot Sponsarum Christi. Cumque a Superiore advocabatur, continuo eidem se provolvebat ad genua, expectans de aliquo suo defectu corrigi ac reprehendi. Timebat etiam in Chorum ire cum aliis ad recitandum divinum Officium, existimans se indignam quæ staret in conspectu

cap. LIV Humillime sentiens de seipsa

ceteris imperfectiorem se æstimat:

A spectu Dei, ad laudandam ejus divinam Majestatem, in societate istarum Matrum atque Sororum, quas omnes reputabat sanctas: earumque tam vivarum quam mortuarum virtutes adeo extollebat, ut magnam cunctis opinionem ingereret de illis; ac deinde supra se reflectens animum, humiliabat se in comparatione ipsarum, velut iniquam plenamque defectuum et peccatorum: suasque imperfectiones et culpas semper exaggerabat; nec videbatur ullus esse defectus in creaturis, qui non inveniretur in ipsa; ideoque mereri se non putabat ut inter alias appareret.

suas culpas in visu recognoscit,

182 Chorum intrans tremebat, dicebatque: Grande enim vero miraculum, quod ego debeam comparere coram summa ista puritate. Et aliquando videbatur audire vocem dicentem: Tollatur iniquitas de medio Sanctarum, impedit enim quominus earum orationes intrent sicut incensum in conspectum Dei. In Choro autem adstabat cum multa submissione oculisque dejectis, et cogitabat, ceteras tunc posse recordari defectuum ipsius, nimiamque indignitatem cognoscere. In quodam duarum horarum raptu monstravit illi Deus omnes culpas et defectus, etiam levissimos, tota sua vita commissos, prorupitque in B lamentum, dicens: Libenter irem ad infernum, si per hoc facere possem ut te non offenderim, Deus meus. Agnoscebat se obligatissimam Sororibus, quæ ipsam receperant ad monasterium: visaque aliquando est clam deosculari terram, quam suis calcaverant pedibus: quod si in ipsis vidisset defectum aliquem, excusasset continuo aut dixisset, Ego fecissem deterius. Rogata ut oraret pro aliquo peccatore respondebat: Ego oro pro aliis, sed avertat Deus nec pejor ipsis sim. Alias cum humilitate dicebat, si Deus auferret a me manum suam, nullum foret peccatum tam grave tamque enorme quod non committerem. Osculabatur parietes monasterii dicens, Si mansissem extra hosce parietes in seculo, tanta crimina admisissem, ut mori me oportuisset manu carnificis; proinde merito ipsos exosculor. Suos autem defectus tantopere exaggerabat, ut qui eam non cognovisset, degenerem dissolutamque Religiosam esse existimasset.

et credit quod in seculo pessima fuisset.

Ut opinionem Novitiæ de se minuat,

183 Anno MDCII, ingressa monasterium istud est puellas nobilis, annorum novemdecim: quæ ut erat optima, judiciosa et prudens, cito agnovit singularem bonitatem, sanctitatem, et perfectionem suæ Magistræ; vehementerque illam amabat et æstimabat. Id quod animadvertens Sor. Maria Magdalena, C quærebat occasionem, ut hanc illi de se opinionem tolleret, fidemque faceret culparum atque defectuum suorum. Ergo a Priorissa petiit facultatem manifestandi Novitiæ isti, pro sua confusione, tentationes quas fuerat passa tempore quinquennalis suæ probationis: sed hæc facultas ei negata tunc fuit. Aliquot deinde diebus post stimulata eodem desiderio, idem proposuit Patri Gubernatori et Confessario, qui potestatem istud agendi fecit. Proinde inveniens prædictam Novitiam, in loco semoto a frequentia, profunda cum humilitate ante ipsam in genua se provolvit; erumpensque in planctum, gemitus, et suspiria, sic loqui cœpit: Cupio, Soror, te intelligere, qualem habeas Magistram; ut accrescat tibi meritum ex obedientia, q.am mihi pro officio debes, qualiscumque demum sim; quamque oro ut mihi deferre pergas, non attendens ad ea quæ tibi dictura nunc sum.

cum venia Confessarii

narrat ei præteritas suas tentationes.

184 Scito igitur, me fuisse scandalum et offendiculum hujus sanctæ Religionis: et eam seorsim abducens, cœpit enumerare, tamquam gravissimas culpas, omnes quas passa erat tentationes: et quia, exempli causa, fuerat pulsata cogitationibus gulæ, dicebat se fuisse gulosam. et tamen æstimatam fuisse in pane et aqua jejunare: quia autem sug- D gestum ei fuerat, ut auferret aliquid, se nominabat furacem; atque ita circa alias tentationes infidelitatis, superbiæ, sensualitatis, apostasiæ, ac desperationis; semper effuse lacrymans, acsi non tentationes eæ, sed vera ac realia peccata fuissent: et subjunxit, Si ego in seculo mansissem, certo certius, propter tot enormia crimina quæ commisi, vitam finivissem per manum justitiæ; et si fuissem in aliquo monasterio, in quo non viget tanta caritas, fuissem ad vitam reliquam inclusa carceri: hæ vero sanctæ Sorores ac Matres mihi compassæ, tanta cum patientia me tolerarunt. O quantum earum singulis hoc nomine obligor! O quantum ab iis misericordiam sum consecuta! Quia autem occasione aliqua celaverat veritatem, et ex virtute reticuerat; dicebat se fuisse impostricem et mendacem; sæpius iterans, Vide, Soror, qualem Magistram habeas; roga Deum pro me, ut mihi faciat misericordiam; neque in infernum, quem mererer, me detrudat. Stabatque tota tremebunda et pavida, acsi reapse foret rea gravissimorum quorumque criminum.

EX ITAL. VIRGILII. CEPARII.

tamquam veras culpas:

185 Ad hæc obstupefacta Novitia, cogitabat, quod, si illa tunc fuerit magna peccatrix, Deus per E suam misericordiam et propter hunc actum quem faciebat, effecturus ipsam esset magnam Sanctam: tanta enim contritio erat, ut ipsam quoque Novitiam provocaret ad lacrymas. Et hæc tunc quidem conturbata fuit, adeoque serio apprehendit res sibi dictas pro gravibus culpis, ut pene crederet vere fuisse ab illa commissas, atque ab istis transiisse ad hanc quam modo in ipsa mirabatur sanctitatem. Sed voluit Deus ut Novitia ista intelligeret, hunc fuisse excessum humilitatis. Itaque vehementi inquietudine commotam se sentienti inspiravit, ut ad Chorum iret, seque coram sanctissimo Sacramento prosterneret, prout fecit et dixit: Domine, fuerit ista qualiscumque, nunc certe est singularis famula Majestatis tuæ, et ego pro tali semper eam habebo ac reverebor. Hoc autem dicenti evanuit inquies omnis interior, ac veluti discussa nebula comprehendit, quod Magistra sua ideo solum sic se humiliasset, ut ab ipsa crederetur magna esse peccatrix. Postea vero cum aliis Sanctimonialibus agens, intellexit ipsam revera habuisse tentationes istiusmodi, sed de omnibus victoriam gloriosam retulisse; unde sic accrevit in ipsa æstimatio prior, ut quoties sanctam Matrem videbat, reverentiam eidem tamquam rei sacræ haF beret. Illa interim persuasisse se Novitiæ rata, sæpius ei dicebat: Recordare mei, Soror, tu enim necessitatem meam nosti: quod si in memoriam ei veniebat quidpiam suorum defectuum quod non explicuerat, subito coram ea se humilians id quoque exponebat. Sæpius etiam juxta illam laborans, et mota ingenti contritionis affectu, dicebat: Nosti Soror, quanta peccata commiserim: ora Deum ut mei misereatur, et hanc erga me caritatem exerce. Dissimulaverat semper Novitia, tamquam si omnia credidisset; tandem tamen convincere eam volens, aliquando respondit: Ut offendatur Deus opus est mala voluntate. Ipsa vero nihil titubans; Ah! inquit, istud non: quia cor meum semper desideravit honorare Deum, quamvis reperiam quod ipsum offenderim: semper etiam amavi Jesum, quia omne bonum in me contulit. Atque ita coacta fuit Sancta fateri, quid in ipsa re fuerit.

illa nihilominus vel hinc æstimans Sanctam,

pergit ipsam venerari,

ac tandem deprehendit nihil peccasse.

186 Alia vice culpam suam dixit, quod sine licentia manducasset, seipsam accusando ut sensualem et gulosam: postea autem cognitum fuit, quod massam pineorum nucleorum zaccharo conditorum partiens, aliis distribuendam, nucleos duos in gremium suum delapsos imposuisset ori ac manducasset

Ipsa rem levissimam ut gravem apprehendit:

EX ITAL. VIRGILII. CEPARII.

A set, idque gravissimum rebatur errorem. Quod si sermo esset de trangressionibus Regularum imperfectionibusque et defectibus; ita loquebatur sancta Mater, acsi habuisset omnes in summo gradu. Et tamen, cum aliquando Sororum unam rogasset, ut si ipsam amabat, diceret sibi quoscumque in ea notasset defectus; et illa intentos sedulo haberet oculos super ipsam, in refectorio omnibusque locis et exercitiis ubi videre eam poterat; non potuit tamen vel minimum defectum in ea notare, vel ex ejus ore verbum aliquod otiosum audire; cum e contrario cuicumque se videnti et audienti devotionem ingereret, et stimulos adderet ad virtutem. Sæpius quoque de genibus orabat Sorores, ut suos sibi defectus indicarent; cumque subinde nonnullæ, ut ei hanc satisfactionem darent, aliquid redarguerent, quod tamen remotum a culpa erat; ipsa, tamquam vere in eo rea, credebat illis, seque vehementer humiliabat, et quod defectum non animadverteret exiguo lumini suo imputabat.

defectus suos audire cupit;

187 Adeo autem sincere credebat se magnam peccatricem, ut morti propinqua post sacri Olei susceptionem diceret, se credere quod Deus ipsam auferebat de mundo, ut non cogeretur eidem grande B aliquod flagellum immittere propter sua peccata. Interrogata vero ab una filiarum suarum, quomodo tam abjecte sentiret de se, cui tot tamque singularia dona Deus contulerat; respondit eidem, Miror tuam in hoc exiguam capacitatem: scias ergo, quod nisi tot favoribus prævenisset me Deus, atque ita conservasset, præcipitassem me in gravissima quæque crimina quibus sua Majestas potest offendi. Vobis non ita fecit, quia obeditis voci illius, et absque istis specialibus donis eidem famulamini; ideoque vobis omnibus miserabilior sum. Cum autem diceret se timere, ne ipsam terra absorberet; et Matres istæ interrogarent, an sic vere sentiret; respondebat, Vere ita, et merito: si enim non feci peccata quæ gratiam Dei auferunt, ideo non feci quia Deus eorum occasionem mihi abstulit meque cohibuit: quod si aliæ habuissent eadem beneficia et media ad bene operandum quæ ego, non offendissent illum, sed honorassent multo magis quam ego. Et hoc dicens incipiebat flexis genibus magna cum humilitate accusare seipsam de præteritis tentationibus, et concludens aiebat: Vide, an non merito sic debeam sentire.

magnam peccatricem vere se credit.

C 188 Aliquando ab una Novitiarum jubebat suos defectus sibi dici: et postea genuflexa ejus pedes osculabatur, rogabatque ut os ipsi suum conculcaret, aut disciplinam daret: aliquando etiam id eis imperabat sub obedientia, et postea imponebat silentium. Sæpius autem cum se a Novitiis flagellari faceret, eis dicebat, Pulsate fortiter, ne dæmon rideat. Quadam etiam nocte vocans Conversam unam; Veni, inquit, ut facias obedientiam Jesu: jussitque se ab ea per mediam horam catenulis ferreis flagellari, identidem admonens ut valide percuteret. Cum esset Magistra Juniorum, quadam vice se supinam prostravit humi, voluitque ut calceo quæque suo os ei percuterent; quod omnes illas commovit ad lacrymas, viso tantæ humilitatis exemplo. Per aliquantum temporis in more posuit, Novitiam quamdam adire quotidie, seque coram ipsa humiliando culpam suorum defectuum dicere, et impositam sibi ab ea pœnitentiam suscipiebat. Novem etiam continuis annis humiliavit se cuidam sociæ magis familiari, accusans se de iis actionibus quibus rebatur aliquem defectum subfuisse (quamvis illa confiteatur nullum se agnoscere potuisse) et veniam ab illa postulabat, petebatque pœnitentiam; atque in particulari dicebat, se multas pati tentationes: quapropter, si amabat ipsam et juvare volebat, necessarium esse ut ipsi D daret disciplinam, et acribus verbis mortificaret. Voluit autem usque ad mortem habere aliquam, cui se accusaret de erratis, et a qua moneretur humiliareturque. Quod si aliquam audiebat dicentem, mihi sufficit Crucifixus; subjiciebat ipsa, Difficulter adducor ad Crucifixum, nisi me humiliem creaturis.

a suis novitiis flagellari se mandat:

et quotidie alteri culpas suas dicit.

189 Interrogata aliquando ab una Sororum, utrum tot gratiæ acceptæ a Deo numquam ei dedissent occasionem alicujus vanæ complacentiæ, respondit; Nescin', quod nemo debeat gloriari de eo quod suum non est? quomodo igitur vis, ut, in iis quæ dantur a Deo, mihi complaceam, cum ista sint Dei? Alias, cum Sor. Maria Pacifica ipsi prælegeret aliquos ejus raptus et notitias divinitus concessas, ut recognosceret numquid inter scribendum erratum esset, interrogavit eam, num talia audiens sentiret aliquem motum superbiæ. Cui illa, Non magis, inquit, ex eo quod mihi legisti, quam si mihi legisses alium quemcumque librum: solum agnosco habuisse intra me ejusmodi sensus, quales legisti. Alias, cum ad manus ejus venissent quaterni aliquot, in quibus prædicta Soror scripserat nonnulla spectantia ad vitam suam, omnes combussit: quapropter graviter reprehensa a Matre Priorissa, humiliavit se, non solum apud E illam, sed etiam apud eam quæ scripserat. Interrogata autem, an id fecisset, quia senserat in se motum superbiæ aut vanæ gloriæ; respondit quod non: sed, quia non habebat mandatum ullum obedientiæ quo id prohibebatur facere, obligationis suæ censuisse quod fecit, adducto alterius personæ spiritualis exemplo quæ idem fecerat. Cum vero id Confessarius intellexit, sub obedientia cavit ne amplius tale quid faceret: atque ita istarum rerum porro nihil attigit

Fatetur se non tentari vana gloria,

scripta tamen de se comburit,

CAPUT XVIII.

Alia exempla et documenta humilitatis, relicta a Sancta.

Non solum non ambiebat in Religione officia, sed iis se reputabat indignam, et lacrymabatur cum ea sibi imponebantur, itaque verbis et exemplis humilitatem docebat. Eo fine aliquando interrogavit Novitiam quamdam, utrum libenter foret Monacha, sic ut non haberet vocem in Capitulo. Cumque illa respondisset, quod non, quia voluisset esse Monacha sicut aliæ; subintulit sancta Mater, Ego autem esF sem libenter in gradu isto humili et abjecto: imo locum ac vocem meam libenter cederem alteri, quam crederem eis usuram melius. Virtutes porro suas occultabat, prætexendo cuncta se agere, non per actum virtutis, sed ex habitu naturali: delectabaturque exemplis eorum Sanctorum, qui in Conventibus et Communitatibus occultam duxerant vitam, aut pro stultis haberi se fecerant, eosque voluisset si potuisset imitari. Neque tantum, cum sensibus suis naturalibus præsens erat, sed etiam in raptu, sæpe hanc gratiam postulabat a Deo, ut liceret sibi latere creaturas, nec vellet manifestari dona quæ faciebat ipsi: et nisi Deus propalasset modum quo cum illa agebat, numquam ipsa quidquam de rebus suis internis evulgasset. Quapropter vehementer ei displicebat, quod conspiciebatur rapta in ecstasim: cumque ab ea incipiebat redire ad sensus suos, solebat Mater Priorissa ablegare præsentes Monachas, ut ejus verecundiæ modestiæque consuleret.

Libenter fuisset sine voce in Capitulo;

optat occultam plane vitam ducere:

191 Quando faciebat actum aliquem virtuosum cum suis Novitiis, ordinarie eis imponebat silentium. Nolebat scire res futuras, et in raptibus dicebat, Domine, habeas eas tibi, neque me consciam facias. Quod si Deus nihilominus ipsas ei revelabat, loquendo tamen cum secularibus, nullo indicio significabat

deprecatur scientiam futurorum,

A ficabat se scire ejusmodi quidquam. Eo tempore quo discalceata incedebat, si puellæ seculares veniebant ad monasterium experimenti causa, assumebat calceos absque soleis ut pedes sui non conspicerentur nudi. Si requirebat ut supra ægram signum Crucis formaret, vel a Priorissa jubebatur pro negotiis monasterii aut aliqua persona externa orare, fere semper assumebat sibi sociam quæ secum id faceret, ne scilicet adscriberetur sibi miraculum si quod contingeret. Tam humiliter sentiebat de seipsa, ut videretur sibi nihil recte agere : ideoque post omnem actionem petebat sibi indulgeri a Deo, quos in ea forte commiserat, defectus. Ex hoc autem timore, qui semper comitabatur operantem, ad quascumque præsentes, etiam Novitiam (si aliæ nullæ aderant) convertebat se dicens, Videturne, Sorores, quod bene egerim? Obsecro vos, indicate id mihi. Cumque res ponderet aliqua, videri sibi quod imperfectionis aliquid tali actioni subesse potuerit; statim credebat, et caput inclinabat tamquam culpabilis; idque etiam in operibus maxime laudabilibus et perfectis, quales esse optime sciebant Monachæ; sed, vel experiendi vel placendi causa, ita contemptim quandoque respondebant.

virtutes suas conatur tegere :

B 192 Tolerare non poterat dæmon, quod propter excessum humilitatis alienum consilium semper præferebat suo. Cum ergo aliquando, faciens exercitia S. Ignatii, aliam Monacham consuluisset circa Meditationem Christi orantis in horto; supra tectum cameræ fragor tantus auditus fuit, ac si nulla tegula mansisset integra, secundum judicium Monachæ istius : quæ cum consternata dixisset, O Soror Maria, quid rei est illud? ipsa ridere incepit, et dixit, Quid esse credis? Vidit autem postea, nec unam quidem tegulam loco motam esse, sed opus fuisse dæmonis, cui iste humilitatis actus displicebat. Quando reprehendebat Novitiam aliquam, et reprehensa se submittens confitebatur statim erratum; mox bona Mater subjiciebat; Ego pejus fecissem, ne conturberis: aut monstrabat eodem se defectu, vel etiam graviori laborare. Quod si videbat exerceri a quapiam virtutis actum, ipsa se humilians dicebat, Non potuissem ego sic facere. Pro magno illo zelo, quo Dei honorem procurabat, acerbe aliquando reprehendebat defectus, aut eos volebat a Superiore castigari : sed si tunc alia quæcumque Soror, etiam Conversa, dixisset : Mater, hæc severitas fortassis non bene cedet, subjiciebat se illico et humiliabat, dicens : Erravi; et sic quietabatur.

humilianti se obstrepit dæmon,

ipsa alieno judicio cedit:

C 193 Fugiebat quantum poterat colloquia Magnatum, dicebatque indignam se esse quæ nominaretur super terra, aut a similibus cognosceretur. Hinc die quadam vocata ad crates a Ducissa Braccianensi, cum ea agere cupienti, id sibi nuntianti dixit; O! si Domina Ducissa Bracciani sciret, quod Sor. Maria Magdalena sit abominatio monasterii, caveret vel nominare eam, nedum faceret appellari. Alias cum juberetur accedere ad crates, quia expectabat illam Serenissima Ducissa Mantuana; cœpit plorare, nec solatium poterat accipere, dicens; Nescio quare ego ire debeam, ut loquar cum personis similibus, quæ sum Monacha sicut aliæ. Alias Serenissima Princeps Maria de Medicis, prius quam fieret Regina Franciæ, epistolam ei scripsit, consilia aliqua et documenta spiritualia postulans : qua epistola recepta, contristata valde illa, et lacrymata est. Quia autem videbat Priorissam optare ut responderet, dixit, Mater Priorissa, tu vis ut æstimer quod non sum, et ut vadam ad infernum propter meam superbiam : quando autem eo descendero, personæ istæ inde me non eruent. Quia autem eadem Principissa scribebat, quod intendebat ad ipsam visitandam venire; ipsa, in eo quod ad epistolam dedit responso, rogavit ne veniret, promittens quod nihilominus oraret pro illa. Postquam autem prædicta Principissa facta est Regina Franciæ: et, pridie quam Florentia discederet, omnino vellet ipsam alloqui: ipsa, non valens visitationem excusare, misit rogatum ut veniret sola : quod et fecit, sola ingressa monasterium, uti superius dictum est.

horret congressus Principum feminarum :

D *EX ITAL. VIRGILII CEPARII*

194 Major ejus delectatio erat conversari cum infimæ conditionis personis atque pauperculis : et sicut aliud sibi nil deberi credebat quam quod domi vilissimum erat, sic in victu et vestitu, officiis et exercitiis, humillima semper sectabatur et vilissima. Sæpius manducabat reliquias ciborum, quæ in scutellis referebantur a mensa; utebaturque scutella cujusdam infirmæ, nauseam ciere apta. Pauperrime vestiebatur, ut dictum est. Libenter occupabatur in ministerio culinæ et in coqua juvanda, infima quæque sibi arrogans : finito autem ministerio petebat ab ea veniam defectuum. Proderat autem monasterio quod illa sæpe ministrabat in culina, quia faciebat annonam crescere. Cumque ea tempestate esset monasterium tenuiter dotatum, nec semper victus pro numero sufficeret, Conversa officio isti præposita sæpius se commendabat Sorori Mariæ Magdalenæ, rogans ut oraret Jesum, quatenus augeret provisionem sibi datam, cui multum deerat ad sufficientiam : et illa respondebat, ut Deo fideret. Deinde eadem Conversa, sumpta fiducia, experiebatur inter distribuendum crescere cibum præparatum; neque tantum sufficere, sed etiam abundare. Sic esuriali quodam die anni MDLXXXVII vel VIII, non erat in monasterio quod in prandium proponeretur, nisi paucæ quædam haleces, vix medietati Sanctimonialium sufficientes; et erat tempestas talis, qua nihil poterat aforis accersi. Recurrit ergo obsonatrix ad preces Sororis Mariæ Magdalenæ, et ipsa voluit sociam precationis habere coquam; dicens, Dicamus singulæ unum Pater noster et Ave Maria Angelis nostris Custodibus, ut inspirent D. Lapo del Tonaglia, patri Sororis Mariæ Pacificæ, mittere nobis tot haleces quot opus habemus. Itaque fecerunt; et intra horam, non obstante pessima illa aura, adfuit aliquis ex parte D. Lapi, dono adferens sportellam halecum : et sic necessitati isti prospectum fuit.

Sectatur vilissima.

Culinæ ministrans E

supplet defectum paratæ annonæ.

F 195 Alia plurima scribi possent de illius maxima humilitate : sed sufficit dicere, quod fuerit speculum humilitatis et contemptus sui ipsius; ita ut vel solus ejus aspectus compunctionem devotionemque cieret. Reliquit autem etiam scripto quosdam humiliationis actus, in raptu sibi monstratos, in quibus frequenter exercitabatur, hac forma.

9 Actus humilitatis ab ea descripti directique

I. Ibis ad chorum Angelorum, eosque rogabis, ut offerant coram throno sanctissimæ Trinitatis sanguinem Verbi incarnati, petendo ab eis veram spiritus humilitatem : et tu, anima mea, tantum te humiliabis, ut existimes te similem esse dæmoniis, propter tuam superbiam et ingratitudinem.

ad Angelos,

II. Ibis ad chorum Archangelorum, et rogabis ut supra : et tu, anima, sitiens altissimæ puritatis, ipsam ab eis petens, sic te humiliabis, ut te reputes indignam quæ recipias aureolam virginitatis ac Deo pure servias.

Archangelos,

III. Accedes ad chorum Principatuum, rogans ut offerant sanguinem Verbi incarnati Verbi Patri æterno, petendo ab eis perfectissimam obedientiam, et subjectionem erga Dei voluntatem, et erga omnes creaturas propter amorem Creatoris : conaberis autem ad eum humiliationis gradum pertingere, ut agnoscas indignam te esse, cui aliqua obedientia imponatur, et quæ obedientibus adnumereris.

Principatus,

IV. Perges ad chorum Potestatum, et petes ut offerant

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

Potestates,

A offerant sanguinem Verbi incarnati sicut superius: et tu, anima, facta mancipium tuorum appetituum sensualium, requires gratiam ad eos undequaque refrænandos: et quantum poteris contendes eo usque humiliare te, ut credas quod non merearis numerari in hoc sancto collegio, tuasque laudes unire laudibus sponsarum Jesu: et quid amplius? ut easdem libenter audias dicere tibi contumelias et opprobria.

Virtutes,

v. Chorum Virtutum deprecaberis ut supra: et tu, anima, omni virtute privata, petes ab eis firmitatem, stabilitatem, et constantiam in faciendo bono: teque eatenus humiliabis, ut te existimes omni gratia et dono cœlesti indignam; indignam etiam quæ possis juvare proximum per obsequia caritatis, et participare bonis omnium fidelium.

Dominationes,

vi. Choro Dominationum supplicabis, ut faciant oblationem prædictam: et tu, anima mea, postulans ab eis perfectum dominium internarum tuarum passionum et affectuum terrenorum, humiliabis temetipsam, reputando te indignam quæ possideas paupertatem spiritus, aut aliam quampiam virtutem.

Thronos,

vii. Recurres ad Thronos, qui ibunt ad amorosa B brachia Verbi incarnati, ibique te offerent: tu vero, anima mea, tantum te deprimes, ut æstimes te indignam sicut revera es, cui toties se Sponsus tuus uniat in sanctissimo Sacramento, per quod tanto cum affectu sensum venit in medio cordis tui.

Cherubinos,

viii. Ibis ad chorum Cherubinorum, qui te offerent purissimis oculis amorosi Verbi incarnati: tu autem, anima mea, prosequeris humiliationes tuas, petens ab eis lucem, ut in teipsa cognoscas divinam voluntatem, gratias quas a Domino omni momento recipis, et mala quæ eisdem reponis; censendo te indignam omni lumine et inspiratione cœlesti; indignam etiam quæ a divina misericordia conserveris; et dignissimam, quia tam parum divinæ luci correspondes, quæ derelicta a Deo dimittaris in tenebris et erroribus tuis.

et Seraphinos.

ix. Ad chorum Seraphinorum adibis, qui te offerent dulcissimo, piissimo, et amorosissimo cordi Verbi incarnati: et tu, anima, petens ab eis puritatem divini amoris, quo ardeas in illis caritatis flammis, quibus ipsi æternaliter flagrant, continuabis exercitium tuum; adniterisque eo humiliationis pertingere, ut te indignam intelligas, quam Deus usque B modo conservaverit et tolerarit, non detrudendo te subtus flammas infernales, propter frigus glaciati cordis tui, respectu tam incensæ erga te caritatis Dei. Restringensque te intra centrum vilitatis et humilitatis tuæ, agnosces quod inter omnes creaturas sola propter ingratitudinem tuam indigna sis divina cura, providentia, et amore, quo prosequitur omnes illas. Teque ipsam horrori habens, tamquam ultra quam credi potest abominabilem, supplicabis, per intercessionem purissimorum istorum et amore ardentium Spirituum, ut cum Isaia purgeris atque munderis. Quid porro amplius? Ut flammis tribulationum purgeris, quatenus ab anima tua tollatur omnis rubigo tuorum defectuum, neque posthac sis usquequaque indigna purissimo isto amore.

CAPUT XIX.

De virtutibus et votis obedientiæ ac paupertatis, a Sancta servatis et commendatis.

Cap. LV per omnem quidem vitam,

196 Tria bonorum naturalium genera habet homo, quibus Religiosi pro Dei amore expoliant se in sua professione; bona scilicet externa, quibus renuntiat per votum paupertatis; bona et delicias corporis, quæ abdicantur voto castitatis; bona animi, quorum supremum atque potissimum est voluntas, faciens hominem sui esse arbitrii, aliisque omnibus bonis ad libitum uti, et hac illum privat obedientia. Quia autem bona animi multo excellentiora sunt bonis corporis, nedum bonis externis, ideo obedientia virtutum moralium omnium prima censetur. In hac vero fuit Sor. Maria Magdalena excellentissima, quæ non solum semper et perfecte obedivit mandatis Legis, Ecclesiæ, et Religionis, nullum eorum unquam visa transgredi quoad vixit: sed etiam in domo parentum teneriorique ætate, obedientissima fuit ad omnem parentum suorum nutum. Posita deinde in monasterio S. Joannis, numquam præsumpsit contradicere iis Matribus, quarum curæ fuit demandata: sed ad nutum etiam minimum, nedum imperium, conata est semper promptissimam se exhibere. Imprimis tamen hæc ejus virtus eluxit in Religione, ubi in persona Superiorum Jesum Christum agnoscens, numquam vel clam vel palam quæsivit horum voluntatem inclinare ad suam: sed contra, satagens idem omnino cum iis judicare atque sentire, non videbatur sibi explere obedientiam, uti solebat dicere, faciendo quod mandatum erat; nisi suum prius captivasset intellectum in favorem mandati, quamvis id esset de rebus alias suo sensui repugnantibus.

sed in Religione præsertim obedientissima,

197 Quantam porro vim obedientiæ virtus supra spiritum ejus haberet, vel maxime ex eo patuit, quod nec illa quidem quæ sibi in raptu imperaverat Dominus præsumebat exequi, nisi accedente Superiorum assensu (*uti de jejunio in pane et aqua, deque excalceatione habes apud Puccinum num.* 24 *et seqq. ac num.* 55) quando etiam sic rapta, audita est Deo dicere: Domine, quando sum tecum, obediam tibi; et quando cum ipsis, obediam ipsis: quod sibi gratum fuisse dignatus est ille demonstrare. Propterea, ipsius raptus tempore, recordabatur eorum quæ antea sibi mandata fuerant, eaque exequebatur. Ita cum D. Franciscus Benvenuti sæpe dictus intellexisset, quomodo sic rapta ascendisset in coronidem ecclesiæ; et, timens ne forte caderet imperavisset, ut eo, modo id non amplius faceret: sed, si omnino illuc scandere oporteret, scalas adhiberet; et die quodam simili impetu, ad illuc ascendendum et amplectendum de more Crucifixum, ferretur; retroegit sese et humi substitit, defixisque in Crucifixum aliquamdiu oculis, tandem dixit: Opus est quærere instrumentum, o Verbum: itaque in ipsa ecstasi ad pomarium abiit, scalas attulit, et quo invitabatur sic demum ascendit. Similiter, cum anno MDLXXXVI monasterium ingressus, pro electione Priorissæ, Archiepiscopus Cardinalis, postea Leo V, intellexisset egisse illam totos quindecim dies, quibus solum ter pasta fuerat; illeque vetuisset, ne posthac ultra viginti quatuor horas jejuna maneret; sexto post anno, videlicet MDXCII, cum die Jovis sancto pateretur eam ecstasim, in qua totam repræsentavit Passionem Dominicam, ab hora XVIII ipsius diei; cum jam adveniret eadem hora sequenti die Veneris, dixit expresse, O Verbum, abbrevia tempus, propter obedientiam. Et sic paulo ante expletas viginti quatuor horas ad sensus rediit, ac paululum aquæ et panis sumpsit. Si quid porro jam raptæ injungeret Superior, id prompte (licet insensibilis ad alia) faciebat. Ita die quodam Assumptæ Deiparæ, in contemplationem altissimam abrepta, vocante Priorissa ad sensus suos rediit, ut mensæ ministraret: et licet tam abstracta etiam tum foret, ut vix sensuum compos et identidem alienanda ab iis videretur; absolvit tamen ministerium suum, ac tum demum ad ecstasim priorem rediit.

etiam dum esset in ecstasi;

interdicto sine scalis ascensu abstinet,

nec ultra 24 horas jejunium ducit.

198 Tanti æstimabat sancta hæc Mater obedientiæ meritum, ut non esset contenta subjici soli Superiori,

Etiam æqualibus se subjicit,

A Superiori, sed ultro se subjiceret æqualibus ac sociabus. Harum una fuit Sor. Maria Pacifica del Touaglia, cui tantopere se obstrinxerat, ut ad omnes fere actiones suas ejus licentiam postularet, etiamque ad necessarias vel a Regula præscriptas; ipsa vero absente, idem faciebat cum aliis, imo sæpe cum ipsis suis subditis: nec quidquam operis inchoabat, nisi obedientia impellente. Diem quoque eum perditum existimasset, quo non subjecisset alicui voluntatem suam: et hæc erat una ex occasionibus, quibus submittebat se suis inferioribus, defectu scilicet aliarum. Infirma, cum præ desiderio patiendi nollet aliquod medicamentum vel delicatiorem cibum sumere, qui posset ei refrigerium aliquod vel solamen mali adferre; statim atque ei dicebatur ut ipsum per obedientiam sumeret, prompte suscipiebat. Pluris autem faciebat opera exigua et levia per obedientiam facta, quam alia licet maximæ perfectionis, ut sunt contemplationes sublimes, et quæcumque demum exerceri sponte possent. Ideo etiam vitam cœnobiticam in congregatione præferebat eremiticæ in solitudine. Licet enim status anachoreticus et solitarius maximæ fit perfectionis, B aiebat tamen libentius se victuram in communitate, quia in hac continua adest occasio moriendi sibimet ipsi, per mortificationem propriæ voluntatis.

et ideo cœnobiticam eremiticæ præfert:

199 Magnum insuper præferebat zelum, ut aliæ Sorores æstimarent virtutem obedientiæ, miroque cum affectu eas ad illam exhortabatur, præsertim sibi subditas; ostendendo magnitudinem et perfectionem hujus virtutis, quantumque ea placeat Deo: ac varios modos eam acquirendi verbis exemplisque monstrabat. Dixit etiam cuidam, Si cupis in brevi atque secreto multis virtutibus locupletari, ne dimittas bonum et salutare exercitium obedientiæ: nam ad inferendam sibi ipsi mortem, animam vero vivificandam, multum efficax illud esse sentio. Alias dixit, quod obedientia requirat, non habere voluntatem in re ulla, quantumvis sancta; reverentiam deferre Superioribus, cæcam se reddere, parere simpliciter tam æqualibus et inferioribus quam Superioribus: esse autem amorem proprium, non obedire, quando Superiores vetant austeritatem et spontaneas pœnitentias. Denique dicebat, virtutem, quæ Christum exaltavit, fuisse obedientiam, quia obedivit usque ad mortem crucis. Porro de resignatione propriæ voluntatis in voluntatem Dei et Superiorum, leguntur varia monita ab ea data, imprimis sequentia.

Obedientiam maximi faciendam docet,

et quid ea exigat.

C *2 Monita circa eamdem:*

I. Potest anima ex parte aliqua respondere magnæ obligationi quam habet erga Deum, si faciat perfectum sui ipsius holocaustum divinæ Majestati, remittendo se libere in divinum ejus beneplacitum, ubicumque eam velit, in cœlo, vel in terra, vel etiam in inferno (quamvis hoc ultimum Deus numquam possit ab anima justa exigere) sentiatque ex omnibus æqualem complacentiam, tantum ut adimpleatur in se altissima illa Dei voluntas.

II. Anima illa, quæ quotidie recipit sanctissimum Sacramentum, deberet esse tam indifferens et resignata in Dei voluntate et obedientia, ut non posset cognoscere et intelligere quidquam esse ex suo gustu.

200 Alias dicebat, quod anima religiosa, multum fructum facere in suo statu cupiens, debeat cordi suo alte impressum habere, quod Superior teneat locum Dei; quodque omne quod ipsi dicit et ordinat Superior, dixerit et ordinaverit Deus: Sic enim, inquiebat, talis anima vehementer proficiet in virtutibus solidis, et quinque singulares gratias a Deo sibi communicatas habebit.

et fructus 5 percipiendi ab eo qui in Superiore Deum agnoscit.

I. Quod mediante ejus fide Deus se magis communicabit, tam ipsi Superiori quam subdito, istiusmodi vivam apprehensionem habenti.

II. Quod omne præceptum obedientiæ ipsi erit D æqualiter gratum, sive prosperum illud sive contrarium sit.

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

III. Quod semper inveniet cor suum quietum et tranquillum, sentietque interius magnam dulcedinem et satisfactionem.

IV. Quod erit magis aptus ad Dei Ecclesiam orationibus sui juvandam: quia Jesus exaudit orationes obedientium: cum autem tales animæ obedientissimæ sint, promptius exaudientur in eo quod postulabunt.

V. Quod ex ejusmodi religiosis animis Deus sibi coronam faciat: sicut enim corona demonstrat Regis majestatem, sic illæ Deum honorant et glorificant in omni suo opere.

201 Videbatur novus Franciscus Assisias sub ejus persona in mundum redivisse, tam erat amatrix paupertatis: *qua de re etsi magna sint quæ Puccinus indicavit num.* 118 *et sequ. restant tamen dicenda plura.* Etenim cella ejus ipsissima redolebat paupertatem: quippe in qua nihil esset videre præter saccum stramine fartum pro lecto, et Crucifixum in oratorio, ut habent ceteræ omnes Monachæ, atque Evangeliorum librum. De Crucifixo autem audita E est aliquando in raptu dicere, O Verbum incarnatum, si tua imago me debeat privare vel minima particula cœlestis gloriæ, statim eam a me abdicabo. Hoc studio aliquando cellulam eamdem perlustrans, cum reperisset in ea duo quaternaria acicularum, quibus omnino indigent Monachæ, unum sufficere sibi rata alterum alio detulit. In victu optabat vilissima quæque: et eo consilio subinde petebat, pro quadam paupercula, scutellam reliquiarum mensalium a coqua, eleemosynæ nomine; ipsa vero illa paupercula erat, cui impendi illas volebat. Hinc mire lætabatur, siquando aliquid sibi in mensa defuisset, ut patuit anno MDC, quando sine pane pransa surrexit tam hilaris, ut insolitum quod inde perceperat gaudium ipso vultu prodiderit. Similiter quoad vestitum se habuit: nec erat facile auferre ei, vel asperrima in hieme, tritas nimium lacerasque jam vestes, nisi substitutis quas aliæ jam portaverant; idque per industriam aliquam, qualem anno MDLXXXVIII excogitavit Priorissa, trementem præ frigore videns. Die enim XXVII Decembris, in nocte S. Joannis Evangelistæ, vocatæ in Choro coram omnibus fere Sanctimonialibus dixit, quod eam volebat assuefacere sanctæ paupertati, propria quam erat induta veste ipsam expoliando: pro qua eleemosynæ nomine daret ipsi alteram, si Matribus ac Sororibus concedenda vestis videretur. Petens ergo a singulis an placeret, illisque cum effusione lacrymarum ad tale exemplum erumpentium annuentibus; jussit ut exueret se tunica sua, pro eaque ab altera Sorore acciperet, quam ipsa istic sibi pro Dei amore detrahebat, eaque uteretur donec illa reposceret. Hoc ergo facto contentissima illa vestem induit, arcendo frigori aptiorem, ac deinceps gestavit.

C. LVI Paupertatis studiosissima,

mensæ reliquias sibi petit:

et ut vestem mutet,

ea ipsi pro eleemosyna datur: F

202 Hunc erga sanctam paupertatem affectum ut plantaret in animis subditarum suarum, studiose cavebat, ne cui rei animum affigerent. Ergo circuibat sæpe Novitiarum altariola, auferens inde quidquid superfluitatem aut vanitatem redoleret. Ita earum uni duos Angelos abstulit, quos in charta pinxerat, eo tantum quia limbi eorum modico auro illiti erant: si quam vero inclinatam videret erga vestes novas, jubebat ut veteribus indueretur. Cumque vidisset aliquando unam, quæ abstinebat ab usu cujusdam nigri veli, sibi a Religione concessi, quia non erat ex voto ipsius; tam acriter eam corripuit bona Mater, ut hanc ei phantasiam exemerit; deinde imperavit ut per certum tempus quotidie ad Novitiatum veniret, ipsamque oraret pro Dei amore, ut

ad eamdem virtutem Novitias exercet,

A ut sibi concederentur vela magis vilia atque detrita. Si animadverteret queri aliquam de cibis male conditis, cuique non essent in pretio simplicia quæque et abjecta Religionis; corripiebat eam, dicens; Recordare quod paupertatem profitearis; pauperes autem dum mendicant, satis invenisse se putant dum residui panis fragmen accipiunt. Dicebat etiam quod paupertas debeat esse nota omnium operum religiosorum, quemadmodum seculares rebus iis, quas cognosci volunt ad se spectare, sua faciunt insignia imprimi. Quin etiam, licet infirmis vellet deesse nihil; in victu tamen, habitatione, et aliis rebus illarum usui deputatis, optabat relucere differentiam inter ægram religiosam ac secularem: quod et ipsa in suis infirmitatibus probavit, per exempla valde perfecta et ad persuasionem efficacia.

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

203 In ecstasi quadam, quam passa est die quinta hebdomadæ Pentecostalis, anno MDLXXXV, de religiosa paupertate loquens, Jesu suo dixit: Felicissimi illi, qui vere sequuntur te, nihil transitorium possidentes: merces enim eorum eris tu, qui es opulentia super omnem opulentiam, thesaurus supra omnem thesaurum, ipsiusque paradisi divitiæ infinitæ. Sed quis Paradisum emet? aut ubi invenitur pecunia ipsi æquiparabilis? quod dari poterit pretium tanti boni? O, quis credat? Nihilum, Nihilum. Satis est propter Deum possidere nihil, nihil in hoc mundo concupiscere, nihil aliud velle quam Deum, *Dominus pars hereditatis meæ*; dicam amplius, nec ipsum quidem Deum velle nisi propter Deum. O altissima! o ditissima paupertas! Hoc modo habent in manibus pretium, quo cœlum comparetur, illi qui vere sunt pauperes: thesauri enim isti ementur summa paupertate: quantoque magis pauper est anima, tanto plus ei infundit Deus thesauros suos, quibus comparatur Paradisus. Ah! Quis non diliget paupertatem illam, quæ tantorum nobis bonorum a Deo conferendorum occasio est? *Beati pauperes spiritu etc. Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum, concupiscit et deficit anima mea*, in desiderio, inquam, possidendi cœli, in desiderio possidendæ paupertatis tuæ: quia cum hac vis ut cœlum emam; hanc statuisti esse condignum pretium regni tam magni.

et de ea sublimiter loquitur.

B

204 Audiens quod aliqui Religiosi, parum observantes, quibus parce providebat Religio, ita gloriarentur de sua velut ceteris majori paupertate, ut tamen dolere se indicarent, quod victui ac vestitui suo aliisque commoditatibus deesset non parum; quibus si suus abundaret Ordo, melius vestiti incederent, nec toties jejunarent; exclamavit cum singultu et suspiriis, O cæcitatem creaturarum! O statum religiosum parum notum! O miseriam grandem, quod ipsum malum cupiat vero bono palliari, ad animarum multarum ruinam! Credent decepti illi invenire meritum operum suorum, et invenient damnationem æternam, quia inter paupertatis incommoda habuerint voluntariam proprietatem. Solebat etiam dicere, quasi certam esse observantis Religiosi salutem, licet in victu ac vestitu nihil ei desit, sed cuncta suppeditentur a Religione suoque Superiore: e contrario vero desperatam haberi posse salutem illius, qui voluntarie proprietarius, concupiscit laute vesci, licet viliter vestiatur; et cum hoc suo paupere vestitu conatur os obstruere conscientiæ suæ, atque seipsum decipit: quia enim non habet voluntatem sese penitus expropriandi, nullum est cœlum pro illo. Dominica quadam die, cum Vesperæ in Choro canebantur, monstravit ei Deus magnum numerum religiosarum animarum, quæ instar fulgurum præcipitabantur ad infernum; intellexitque ideo nominatim damnatas, quia non observaverant votum paupertatis. Et exclamans, inter alia etiam hæc dixit: O paupertas! o paupertas religiosa! quam parum cognosceris et observaris! O! si illa cognosceretur, non invenirentur cellæ plenæ ornatu: tamquam venenum horrori foret pecunia, ad proprium arbitrium expendenda; et tot aliæ vanitates, nimium dedecentes religiosam paupertatem, procul exularent a sacris claustris. O Jesu mi, quantum per istam maledictam proprietatem deformata est pulchritudo religiosæ paupertatis! O quot et quot animæ religiosæ ardent in inferno, quia sanctam paupertatem non æstimarunt nec observarunt!

Dolet incommodis religiosæ paupertatis,

jungi voluntariam proprietatem,

ob quam multi damnentur:

D

205 Alias dixit: Capere nequeo nec intelligere, quomodo Religiosi, qui tribus solennibus votis dedicaverunt se Deo, inter se non observent communionem rerum, sed nitantur per suam proprietatem evertere pulchrum illum vitæ perfectioris ordinem. O maledicta proprietas! secum ferens tot excusationes et adinventiones, per quas fit ut quod vitium et defectus est, sæpe videatur esse virtus. Alias ait: O Sorores, nescio quomodo Religiosi possint salva conscientia habere reditus particulares: cum autem illis sustineri debent officia monasteriorum et onera specialia, sæpe contingit Religiosos magis quam ipsos seculares esse affixos rebus mundanis. O Jesu mi, fac me sustinere quemlibet cruciatum, modo tot sponsæ tibi consecratæ inducant animum ad observantiam vitæ communis: facis enim ut magno meo cum dolore videam, multas istarum misellarum ad infernum descendere. O felices Religiosos! exclamavit alias, tantum honoratos a Deo, ut ipsemet velit esse eorum hereditas, quia propter suum amorem solenni voto res omnes alias dimiserunt. O divitem paupertatem! quæ possessores facis summi boni: contra vero, Væ illis Religiosis, qui per actum proprietarium retinent sibi quidpiam, cum eo negotiando, æque ac si nullam hujusmodi obligationem haberent. Hei me! sic enim abrenuntiant portioni suæ quæ est Deus, volentes et possidentes aliquid extra ipsum, contra promissionem ei factam. Utinam vero in hora mortis, quando ad discussionem venietur, non abnegentur ab ipsomet Deo, atque ab eodem summo bono suo æternum separentur. O miseri Religiosi, adeo excæcati in suo statu! O simplicitas! o paupertas! tantum collapsæ in Religionibus; tam parum cognitæ et observatæ ab iis qui vos profitentur. Novit Deus, utrum extremo in examine hujusmodi cæcitas habitura sit excusationem: ubi non solum defectus, sed multa etiam quæ nobis videntur esse virtutes, vitia et peccata fuisse deprehendentur.

nec capit quomodo ea excusetur,

E

et multis ideo male ominatur.

F

206 Rapta aliquando in ecstasim sancta Mater, vidit animam cujusdam Religiosæ, quæ ex hoc mundo ad alteram vitam transierat cum opinione sanctitatis, quia revera vitam laudabilissime traduxerat. Videbat autem illam circumquaque vestitam gloria, unde nec poterat satiari aspectu pulchritudinis tantæ: sed oculos ad ejusdem manus convertens, solas eas obscuras vidit, et omni decore destitutas. Datumque est ei intelligere, id a divina Majestate sic permitti; quia anima illa, cum adhuc viveret, multa dona fecerat personis secularibus, eo quod ex natura esset benevola ac liberalis: quapropter sic exclamavit: O quantum defectus istiusmodi displicet divinis oculis! quandoquidem animam istam, felicem alias, privavit luce ista suprema, quam habuisset, si ipse in ea non fuisset repertus.

Videt animam alias beatam, sed magna gloria ideo privatam,

CAPUT

A

CAPUT XX.

Eximia castitas Sanctæ, et media eam conservandi, fugaque a colloquio et commercio cum secularibus.

cap. LVII Moriens fatetur eatenus nescisse se quid sit peccatum contra castitatem,

207 Quæ voto perpetuæ virginitatis anno ætatis decimo se obstrinxerat, et ipsum solennis Professionis sigillo postea confirmarat, omni deinceps vita illud ita servavit, ut moriens sit professa, usque tunc numquam scivisse se quid sit actus contrarius castitati, aut quomodo ea maculetur. Hoc vero tanto fuit admirabilius, quod duobus primis suæ probationis annis gravissime fuerit tentata ex parte sensus. Nempe (sicut postea moriens retulit) numquam intellexit, quid dæmon, primis iis quos ingerebat, quosque citissime repellebat ipsa, motibus intenderet : et quia mentem habebat ab omni re sensibili alienissimam totamque occupatam in Deo, non comprehendebat qualis esset ea tentatio, sed, Pugnabam, inquit, cum inimico ignoto. Postquam autem die XVII Septembris anni MDLXXXVIII a beatissima, ad B quam confugerat, Virgine velum istud candidum acceperat (*de quo Puccinus num.* 158) insensibilitatem quamdam hac in parte obtinuit : qua cum etiam S. Thomam Aquinatem donatum intellexisset, post heroicum illum actum per quem ab Angelis cingi meruit, ipsi semper devotissima fuit.

vel solus aspectus ejus inspirat amorem puritatis,

208 Quotquot illam cognoverunt, affirmant, quod omnes ejus aspectus et gestus spirabant quiddam illius puritatis, quam corde et corpore circumferebat : verba autem quibus cœlestem hanc margaritam exaltabat, inducebant animos ad ipsius decorem concupiscendum : ultroque fatebatur, a teneris annis fuisse sibi divinitus impressum singularem amorem castimoniæ. Ipsum quoque corpus odoris aliquid exspirabat, quod quæ experiebantur Monachæ non poterant similitudine aliqua explicare. Tribus tamen ultimis vitæ ejus annis specialius notatum fuit, quod cum jaceret in quodam infirmariæ cubiculo, per se male olente; quamdiu tamen ipsa in eo decubuit, nihil ingrati odoris perceptum ibi aliquando sit; sed suavis illa, quæ antea ex ejus corpore absistere sentiebatur fragrantia, nullo artificio, nullis aromatis rebusve aliis odoriferis procurata. *immundis intolerabilis :* Porro expertæ Monachæ, quod non possent in ejus præsentia quiete consistere, si quam vel levissimam labeculam contraxerant, sed magna verecundia C suffundi se solitas : priusquam ad conspectum ejus venirent, reflexa supra seipsas cogitatione, examinabant conscientias suas. Sicut autem peccatis maculati non poterant coram ea consistere, sic et ipsa multum patiebatur, quando in eorum cogebatur venire præsentiam : ideoque, licet semper illibenter accedebat ad crates, longe tamen illibentius eo ibat, quando adesse sciebat personas parum timoratas. E contrario personis afflictis tentatisve maximo solatio erat ejus conspectus, omnem formidinem ab eorum animis pellens. *ab aliis tentationes fugat,* Sunt etiam quæ affirment, quod tentationibus pulsatæ conabantur ei appropinquare, et vel externam vestem leviter contingere, eoque se liberas sentiebant. Aliæ deponunt, quod vel solum existentes in loco ubi erat ; aliæ, quod ipsam eminus aspicientes, vel de ipsa tantummodo cogitantes, expertæ sint in seipsis effectus admirandos, dum serenaretur eis animus quietabatur cor, et omnis tentationum molestia recedebat, subeuntibus in earum locum cogitationibus castis et affectibus piis.

ferasque mansuefacit

209 Nec mirum quod religiosæ personæ, quæ ipsam pro Sancta habebant, norantque eximiam mentis ejus puritatem, et quomodo in omnibus suis externis et internis actibus semper manebat unita cum D Deo, ex illius aspectu, contactu, aut conversatione ejusmodi mutationes experiebantur : quando etiam ipsæ silvestres feræ illa præsente suam deponebant ferociam, eique subjiciebantur. *EX ITAL. VIRGILII CEPARII,* Liburno missus erat capreolus vivus, uni Sororum donandus : qui inductus in monasterium, effectus est adeo furiosus, ut malum aliquod ab eo timeretur : nec poterant Monachæ quantavis adhibita diligentia eum capere, sed magis magisque ferociebat : et ingressus aulam, in qua omnes erant, universas conterruit. *duabus vicibus* Accessit illuc eodem tempore Sor. Maria Magdalena, et ivit ad bestiam ; quæ statim ad ejus prostrata pedes, facta est mansueta atque tractabilis, et capi se, quoque volebat illa duci permisit. Alias, dum mensæ accumbebant Monachæ, per apertam (nescio qua occasione) monasterii portam ingressus molossus, seque conclusum videns, hac illac discurrere furibundus cœpit ; veniensque in refectorium, terrorem cunctis intulit. Surrexit autem de mensa Sor. Maria Magdalena, eique approximans, apprehendit per aurem : ille vero, instar agni mansuefactus, perduci se sivit ab ea usque ad portam, et abiit. Postea interrogata quomodo non timuisset ; Quia, inquit, una bestia haud E incommode aliam ducit.

Gaudet sermonibus de puritate ;

210 Desiderabat vehementer Sanctimoniales omnes inducere ad amorem puritatis, et quando veniebat in locum ubi de ea sermo erat, ipsa lætitiis omnibus exultans dicebat, Quam libenter hic manerem, ubi ejusmodi sermo miscetur ! Sentiebat autem singularem affectum erga personas puritatem istam professas, licet alioqui imperfectiores, quam erga conjugatas aut viduas quantumvis sanctas ; dicebatque, quod pro virtute illa in seipsa augenda, libenter tolerasset quemcumque cruciatum : quia ad culmen ejus pertingere desiderabat, quatenus eo potest perveniri in hac vita. *virgines specialiter honorat.* Eadem ex causa singulari honore ac reverentia prosequebatur quascumque virgines. Accidit aliquando, in Choro cum Sanctimonialibus assistere puellam quamdam, recens ingressam monasterium et secularibus vestibus adhuc indutam : quæ videns ingredientem Sororem Mariam Magdalenam, et tam profunde se inclinantem singulis ac si earum famula fuisset, existimavit hunc honorem ab illa haberi vestitui religioso, quo induebantur. Cum vero coram se positam vidisset similiter inclinari, suspicata est, secularem eam ceremoniam esse : sed interrogando postea Novitias, ex illis didicit, bonam Matrem actu isto reveritam in ea fuisse F virginitatem ipsius.

Talem servabant,

211 Quamvis autem Deipara certam eam reddidisset, quod in virtute castitatis semper esset conservanda, omni tamen cautela utebatur ad ejus custodiam, semper timida ne tam pretiosam gemmam amitteret, per quam jus obtinebat sequendi in Paradiso Agnum quocumque ierit. Media autem, quibus illam tuebatur, hæc erant.

quotidiana Communio.

I. Si non impediebatur necessitate sumendæ alicujus medicinæ aut similis rei, ordinario communicabat quovis mane.

abstractio a creaturis,

II. Dixit prius quam moreretur, quod semper habuerit magnum amorem erga creaturas rationales, tantum ut adimpleret præceptum dilectionis nobis relictum a Jesu, et quia hic tantum eas amavit : sed quod extra hanc dilectionem numquam sensisset vel minimam adhæsionem erga creaturam aliquam, neque permisisset ut aliæ creaturæ ipsam amassent amore inordinato : quod si vidisset quamdam ex sibi subjectis nimis erga se affici, continuo mortificasset eam, sategissetque ad illius animum ab illo vinculo expediendum.

sermo de solis divinis,

III. De nulla re alia loquebatur quam de Deo et rebus spiritualibus, de mundo vero rebusque mundanis sermonem omnem horrebat : nec volebat ut

filiæ

A filiæ suæ spirituales de mundo deve parentibus suis loquerentur; dicens, magnum defectum sibi videri, quod personæ Deo consecratæ per solenne votum castitatis, admitterent in cor suam vel minimam cogitationem aut verbum proferrent, non conveniens ipsarum professioni. Multo minus sustinuisset sermones induci de matrimoniis, affinitatibus, prægnantibus, parturientibus, aliisque similibus, quos sermones ipsa scandalosos existimasset, nec ullatenus tolerasset.

EX ITAL. VIRGILII CEP. RII.

IV. Neminem tangebat, nec tangi volebat ab ulla, citra maximam necessitatem : et in ultima trium annorum infirmitate eo redacta, ut per se in lecto moveri non posset, sed de latere in latus transferenda a Sororibus esset, dicebat : Si creditis, Sorores, quod hujusmodi contactus possit officere castitati, relinquite me ut sum : libenter enim sustinebo tormentum istud, atque in hoc uno latere computrescam.

cautela cujuscumque contactus,

V. Subterfugiebat, quantum poterat, accessum ad crates ut loqueretur secularibus. Dico, secularibus : quia ad crates illas ordinarie non accedunt Religiosi, cujuscumque sint Ordinis, nisi forte frater aut B proximus consanguineus alicujus Monachæ, idque raro, nec nisi cum licentia prævia et scripto obtenta. Quando autem ad crates vocabatur, plangebat; oportebatque eam illuc per obedientiam adducere : inter eundum vero solebat Novitiis suis dicere, Orate pro me, quia appellor ad crates ; et alicui mandatum relinquebat, ut quæsito prætextu cito requireret ipsam. Dicebat etiam, quod eo tempore libentius fuisset in Purgatorio, quam ad cratem cum secularibus : adeoque abhorrebat locum istum, ut grave ac molestum ipsi accideret vel solum istac transire; unde aiebat, Christi Sponsas aliud non referre quam inquietudinem, perturbationem et tentationes. Ordinarie autem solebat appellare Locum distractionis : et quando audiebat per domum nominari Locutorium; Ego, inquiebat, non Locutorium, sed Purgatorium dicerem. Exhortabatur ergo Sorores omnes refugere a cratibus, dicens : Recordamini, Sorores, quod sitis consecratæ Deo, nec unquam a cratibus redire Monacha possit, quin postea necesse habeat multum temporis impendere, ut redeat ad illam internam pacem in qua prius fuerat : quia sermones et colloquia secularium plerumque relinquunt aliquid pulveris, et quandoque offuscant candidum lilium castitatis. Si ergo videbat C aliquam hilari vultu ad Locutorium accedere, dicebat, Apparet Soror, quod necdum integre nostra sis : proprium enim Monacharum S. Mariæ Angelorum est, tristari, non lætari, quando vocantur ad crates. Contra, videns communiter in plerisque aversionem a cratibus, exhilarabatur, existimabatque hunc esse fructum quotidianæ Communionis.

fuga colloquiorum cum secularibus

et horror loci eo destinati,

VI. Non habuit unquam commercium aut correspondentiam cum personis secularibus aut religiosis extra monasterium, nec communionem per litteras cum personis mundanis : magnamque sentiebat repugnantiam, si quando cogebatur accipere vel scribere Epistolas : dicens non convenire, ut Sponsa Jesu Christi scribat aut accipiat litteras a secularibus ; quia per horum litteras renovatur in mente memoria rerum mundanarum. Quando autem ab illis Epistola aliqua veniebat, qua ipsam orabant ut pro negotio aliquo Deum vellet orare; Mater Priorissa, quæ scilicet noverat quantum fastidii molestiæque inde hauriret, ordinarie illam supprimebat, neque dabat aut legebat ipsi, neque ipsas commendationes in particulari renuntiabat; sed Monachis omnibus simul existentibus, præsente etiam Sorore Magdalena, in genere commendabat ut orarent pro ejusmodi negotiis; certa, quod illa, ut erat obedientissima, id esset factura accurate; itaque seculares habituros intentum suum, nec minus Magdalenam quod optabat, manentem abditam et reductam a seculo, quærentemque placere soli Deo procul a commercio creaturarum. Hinc paucissimæ illius inveniuntur Epistolæ : et ipsæ illæ paucæ, non nisi per obedientiam scriptæ sunt, sicut dixi de ea quam scripsit Principissæ Mariæ, Franciæ Reginæ. Scripsit ei aliquando D. Ludovicus Capponi consanguineus suus Epistolam, qua petebat ejus orationes in quadam sua afflictione. Judicavit Priorissa tradendam Epistolam, et ipsa oravit ut fuerat rogata : sed Epistolæ non respondit. Quia autem Dominus iste responsum cupiebat, necesse fuit ut Pater Confessarius sub obedientia id ei imperaret : et sic respondit, consolans eum. Ille magno suo cum solatio acceptam Epistolam deinceps velut Reliquiam in honore habuit; nec enim eatenus visa erat ulla ejus ad aliquem secularem Epistola. D

atque commercii litterarii cum eisdem.

Solis quandoque religiosis scribit,

211 Porro modus stylusque scribentis simplex erat ac spiritualis, absque ullis ceremoniis, quemadmodum æstimari potest ex sequenti breviculo. Scriptum mihi a Superioribus meis Roma fuerat, ut susciperem regimen nostri Collegii Florentini anno MDXCVIII : hærebam autem dubius quid mihi esset faciendum, quippe qui satis notam haberem imperfectionem meam, et quam parum aptus essem ejusmodi oneri. Rogavi ergo illam ut vellet orare, ac postea mihi diceret quæ sibi Dominus inspiraret. Fecit quod rogaveram, et postea cœpit mihi oretenus responsum dare : sed ego, qui desiderabam scriptum ab ea responsum habere, oravi ut litteris consignare vellet quæ mihi dicebat, ut eorum numquam oblivisci possem. Quod obsequenter annuens, manu propria conscripsit chartam, quam pro Reliquia penes me servo; tenorem autem ejus verbatim hic referam, ut omnibus in regimine constitutis usui esse possit. E

stylo simplici ac pio,

cujus specimen exhibet :

JESUS. MARIA.

Reverende in Christo Pater. Ut obedientiam vestram impleam, scribo modicum istud, quod mihi in mentem venit circa quæstionem vestram, videlicet.

epistola ad auctorem.

I. Ut suscipias onus regiminis cum illo amore, quo Dominus noster acceptavit crucem. F

II. Ut maneas in illo cum illo amore et animi serenitate, qua mansit in cruce sua Dominus noster.

III. Ut in eo aliud non quæras quam quod quæsivit Dominus manens in cruce, videlicet pati, amare, dare gloriam Patri suo, et orare pro crucifixoribus.

Si aliud quidpiam tibi dixi, oblita sum : quia, ut nosti, nullam habeo memoriam. Benedicite.

Ora Deum pro me, ut illuminet animam meam, pro re quadam particulari, quæ mihi adfert dubietatem et fastidium. Jesus te repleat zelo suo.

Hactenus Vita, composita impressaque a Virgilio Cepario, *quando* Beatarum *numero primum adscribebatur* Maria Magdalena, *anno* MDCXXVI : *quæ sequuntur Capita adjunxit* Josephus Fotius, *post solennem Canonizationem ejusdem; et, cum priori* Ceparii *labore, primum vulgavit anno* MDCLXIX.

CAPUT XXI.

De oratione et contemplatione Sanctæ, nonnullisque sensis et affectibus sub ea ipsi communicatis.

Jam inde a teneris annis cœpit usurpare et diligere 212

meditationem

cap. LVIII A pueritia addicta orationi,

meditationem mysteriorum vitæ, passionis, et mortis sui amantissimi Redemptoris, sicuti supra dictum est : tantaque erat consolatio quam inde hauriebat, ut commoditatem captans ad continuandum exercitium istud, tam in domo paterna quam in monasterio S. Joannis, industrie exquireret secretiores angulos. ubi non impediretur; manebatque ibi intra se reducta, per ternas quaternasve horas, fere ipsa non sentiens moram temporis tanti. Quia autem parcissimum cibum capiebat, reprehensa ab ea quæ illius gerebat curam, respondit, Plus comedendo impedirem mihi orationem, quæ magis substantialis est cibus. Et revera id ipsa experiebatur : orabat enim tanto cum animæ suæ fructu, quantum monstrabat exolutio ejus ab omni vanitate, et mortificatio suæ universæ voluntatis, etiam in rebus licitis; atque ardens desiderium crescendi in perfectione et recollectione internarum omnium animæ potentiarum ac sensuum corporis : adeo ut operans et laborans maneret semper cum Domino suo; qui postquam eam extraxit de mundo, non multum operis habuit in ea, mox atque religioso habitu fuit induta, ad gradum altissimæ contemplationis sublevanda.

indeque ad sublimem contemplationem evecta,

etiam ægra recitari sibi Officium cupit :

213 Recitabat Officium magna cum reverentia et devotione; et excepto infirmitatis tempore numquam desiderari se patiebatur in Choro diu noctuve, nisi forte ea hora ipsam aliter occupasset obedientia. Quando autem propter infirmitatem nequibat ad Chorum accedere, neque ipsum Officium recitare, faciebat illud sibi recitari ab aliis; recitantesque audiebat quam devotissime, pectus suum in fine percutiens, atque dicens, *Deus propitius esto mihi peccatori :* hæc pars mea est, neque mereor amplius dicere. Quidquid ab exercitiis communibus temporis supererat, noctesque integras impendebat orationi, aut (ut verius dicam) contemplationi altissimæ, conjunctæ extaticis raptibus adeo frequentibus, jam inde a suo Novitiatu, nec sine maxima sua mortificatione apparentibus, ut aliam gratiam nec desideraret nec peteret amplius, quam eos non habere, sed nihilominus manere unita Deo. in ipsis exterioribus occupationibus et laboribus distractivis.

optans sine ecstasibus Deo unita manere :

id impetrat an. 1593.

214 Visus est autem Jesus, die IX Junii anno MDXC, inclinari ad ejus preces super hoc exaudiendas, quia aliter non convenisset pro majori ejus honore et gloria atque animarum salute. Die autem VII Martii anno MDXCIII, rapta in ecstasim, secundum omnes animæ potentias et corporis sensus recepit novum robur Spiritus sancti, concedente illi Domino idem lumen eamdemque unionem secum, quovis loco ac tempore secundum naturam ageretur, atque cum inveniebatur abstracta a sensibus. Itaque sensit inflammatam esse voluntatem suam igne Spiritus sancti, ut posset eumdem actum amoris Dei et proximi continuare, quando in ecstasi erat. Deinde infudit se intellectui ejus, ad instar splendentis radii, ut idem lumen haberet : indeque per modum rapidi fluminis inundavit memoriam, fœcundando eam ut semper recordari posset Verbi incarnati, eorumque quæ *in divinis* operantur tres divinæ Personæ. Animadvertit denique, quod Dei gratia instar novaculæ radebat sibi crines, id est, desideria et cogitationes, renovando eas ut essent deinceps omnes cœlestes. puræ. et amorosæ. Imo sensit, quod Deus in specie sonoræ vocis se communicabat sensibus suis, ut audire posset illam vocem, Honor Deo et gloria; unde intellexit, quidquid videret, audiret, loqueretur ac operaretur, id totum futurum ad Dei honorem et gloriam.

sedem sibi capiente Verbo in corde ejus,

215 Tunc etiam vidit quod Dei Filius æternus, de throno suo descendens, in ætate annorum duodecim, in cor ipsius venit, istic semper mansurus : et quemadmodum ipse inter Doctores interrogabat eos, non docendus, sed docturus; ita in corde ejus manens, volebat ipsam continuo interrogare, id est docere, dando ei cognitionem viæ suæ majestatisque et bonitatis : deinde desiderabat ut illa ipsum interrogaret vicissim, id est, ut diligenter et accurate scrutaretur ipsius opera, et qualis Dei voluntas esset tam circa ipsam quam circa proximum. Quoties autem aliquod horum donorum recipiebat, sentiebat pœnam in corpore, atque exclamans magna voce dicebat. O Verbum, o Verbum, recordare quod sim creatura mortalis, et quod fragile vasculum tolerare nequeat violentiam tantam. Cum Deus sic eam implevisset suis donis, faciebat aquilam semper volantem, id est, super alas contemplationis tenebat, defixam intuendis fruendisque perfectionibus et veritatibus divinis : ex quo visu sic remanebat absorpta, inter mirabiles delicias ejus qui ipsam probabat. tantumque accensa in amore Dei et creaturarum capacium divinæ electionis, ut videretur tota sibimetipsi mortua et inflammata desideriis sanctis, ac zelo ardenti trahendi omnes animas, si possibile fuisset, ad cognitionem et amorem Domini sui; qui non videbatur unquam satiari perficiendo et purificando sanctam istam animam, per suos gratiosos influxus.

EX ITAL. VIRGILII CEPARII.

Anno 1599 infunditur ei donum perseverantiæ

216 Deus denique die x Junii anno MDXCIX, infundi ei fecit tam efficax donum perseverandi in gratia, tantumque roboris in potentiis animæ et sensibus corporis, mediante S. Angelo Carmelita, ut in posterum iis aliter non uteretur quam ad Dei honorem et proximorum utilitatem. Videbat autem quod Sanctus pretioso quodam et odorifero unguento ungebat sensus suos, primum oculos, deinde aures, os, manus ac pedes : finita vero unctione exteriori pergebat ad animam : ac voluntati quidem imprimebat duo signa, Primum, esse semper conformem divinæ voluntati in rebus omnibus, et voluntati omnium creaturarum, cui non subesset Dei offensa; Secundum, non mutari vultu, nisi in casu necessariæ reprehensionis, ut possit intelligi, quo casu satis est, si cor non mutetur. Deinde purificabat memoriam, inscribendo ei septem monita. I. *Pacem relinquo vobis, pacem meum do vobis* II. *Regnum meum non est de hoc mundo.* III. *Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus ejus.* IV. *Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, et soror, et mater est.* V. *Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus et demergatur in profundum maris.* VI. *Pater, si possibile est, transeat a me calix iste.* VII. *Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt.* Intellectui inseruit tria specula, I. Dei puritatem, ut ejus amore teneretur; II, Communicationem ipsius Dei, ad imitandum communicando se proximo; III, Caritatem omnium Beatorum, et varias virtutes cunctarum suarum Matrum atque Sororum, ut prompta atque parata sit impendere eis omnem vitam, scientiam ac potentiam suam. Deinde purificavit cor ejus, in eoque collocavit tres petras, I. ut ibi requiesceret Verbum simul cum salute proximi; II; ut ibi requiesceret Spiritus sanctus cum complacentia omnium Electorum; III, ut ibi requiesceret Pater et salus sua propria. Lavavit post hæc animam ejus sanguine Jesu, eaque sic lota dixit ipsa, *Lavi animam meam in sanguine Sponsi mei,* ita ut futura sit alba instar liliorum. et rubicunda instar rosarum : et posuit in eadem lucernam, id est, cognitionem propriæ nullitatis atque abjectionis. Inde purificans concupiscibilem facultatem, tria ei desideria indidit, I, salutis animarum, non solum fidelium, sed etiam infidelium : II, desiderium paupertatis; III, desiderium ut unaquæque creatura diligat alium

purificans sensus externos,

potentias animæ,

et cor ejus.

A aliam. Denique purificavit intentionem, mandans ut per eam continuo requiesceret sub umbra juniperi, id est, Passione Jesu: quia, sicut juniperus tacta pungit, sic meditatio Passionis generat compunctionem et compassionem: ipsa vero umbra non est alia, quam dare honorem et gloriam Deo. *Non quæro gloriam meam.*

EX ITAL. VIRGILII CEPARII

facit exercitia S. Ignatii,

217 Non tamen, quia sic fruebatur illustrationibus et instructionibus divinis, recusabat directionem Patrum suorum spiritualium, quoad exercitium orationis ac contemplationis, idoneum reformandæ vitæ et moribus sanctificandis. Anno igitur prædicto MDXCIX, cum vidisset gloriam S. Joannis Evangelistæ et S. Ignatii Confessoris, de cujus spiritu multa mirabilia dixit; voluit mense Novembri cum tribus aliis Matribus facere exercitia ejusdem S. Ignatii, directore utens P. Virgilio Cepario, ejus qui hanc historiam pro majori parte scripsit. Fecit autem illa maxima sua cum consolatione, sublimemque de ipsis conceptum formavit; et dum vixit sæpius eadem dedit Sororibus, docens eas, quomodo in praxim deducenda essent lumina et inspirationes, quas inter ea Dominus communicabat. Atque hinc postea invaluit usus in isto venerabili monasterio, faciendi
B quotannis prædicta Exercitia spiritualia, cum profectu non exiguo et incremento in spiritu ac studio orationis.

CAP. IIX *Simplici intuitu divinorum contemplando utitur,*

218 Porro contemplatio et oratio sublimior, quæ potest exerceri super terram, sive ea passiva sit et infusa animæ, acceptanti intra se operationem divinam; sive activa et acquisita auxilio gratiæ, labori et industriæ humanæ se jungentis; non est aliud quam attentus simplicissimusque intuitus perfectionum divinarum, veritatumque et mysteriorum, causantium affectus amoris, gratitudinis, zeli, contritionisque, et mille aliorum similium motuum; aut vero unius solius motus, tenentis animam defixam in eodem attento, simplici, atque affectuoso intuitu. Hoc vero exercitium, quod in multis animis fuit et est paucarum dumtaxat horarum (dicente Bernardo, *Rara hora, brevis mora*) in Sancta nostra fuit continuum: quia qualiscumque res ei serviebat, ut mentem immobiliter affectuoseque defigeret in Deum, ejusque perfectiones vel attributa, dulcissimo sub silentio, contuenda: nisi quod aliquando, non advertens ipsa, vocibus bene articulatis exprimebat sensus et affectus, quos in anima sua percipiebat: quorum specimina quædam magis utilia huc conferre placet.

vocibus articulatis visa exprimens:

C
219 Anno MDLXXXIV die V Januarii, rapta a spiritu ad contemplandam beatissimam Virginem, cum filio unigenito inter brachia, exangui ac mortuo, sacras ejus plagas affectu pleno compassionis consideravit, et dixit: Plagas pedum, manuum atque lateris quatuor ardentes esse fornaces: nam utriusque pedis plaga unicam ei fornacem repræsentabat. In prima earum, pedum videlicet, immittitur ferrum, ut emolliatur. Peccatores obdurati sunt instar rigidi ferri, quod tamen fornaci immissum emollitur ad quidlibet inde fabricandum. Ita cum peccatores intrant in plagam sanctorum pedum Jesu, mollescit durities cordis eorum, liquescuntque in lacrymas veræ contritionis propter culpas commissas, ut de iis jam possit disponere Deus in quoscumque voluerit usus. In secunda fornace, manus scilicet sinistræ, coquuntur saxa, ad conficiendam calcem in usum fabricæ; suntque peccatores conversi, qui augent ædificium Sanctæ Ecclesiæ, sicut fecerunt Paulus et Magdalena; quorum conversio adeo magnam utilitatem Ecclesiæ attulit. In tertia fornace, quæ est manus dexteræ, formantur vitra, id est, Virgines. Quamvis enim vitrum non sit tam utile atque aliæ multæ res majoris valoris, servit

sic an. 1584 vulnera Christi, 4 fornacibus comparat:

tamen ad ornatum, et oculis gratum spectaculum D
præbet; sic etiam Virgines, licet non adferant Ecclesiæ emolumentum quantum Martyres, Confessores, et Doctores; negari tamen haud potest, quin Ecclesiæ magno ornatui sint, multumque in eis sibi complaceat Verbum divinum. Quarta fornax sacri lateris est, in quam mittitur aurum: et in hanc fornacem omnes illi intrant, qui sunt in caritate conjuncti Verbo per fidem et amorem. Hic autem subjunxit: Ad duos fines utimur auro, ad ornatum scilicet et ad compagem gemmarum. Ad ornatum eo usus est Rex Salomon, quando *fecit sibi Rex Salomon de lignis Libani reclinatorium aureum, adscensum purpureum media caritate constravit.* Servit etiam aurum ad compagem pretiosarum gemmarum, quæ nisi eo inclusæ essent facile perderentur, et minus eluceret earum pulchritudo ac pretium: sic omnes virtutes, nisi colligentur in caritate, periclitantur ne pereant; et ex caritate exercitæ, gratiores sunt Deo, et magis faciunt ad ædificationem proximi.

220 Eodem anno MDLXXXIV die XXII Januarii, sublevata in altissimam contemplationem mysterii sanctissimæ Trinitatis, ipsaque ejus admirabilitate attonita, replicabat: Incomprehensibilis Deus, æterna est magnitudo tua et ineffabilis tua bonitas. Video, E
et videndo mihi complaceo, tres Personas influere unam in alteram divinos suos influxus, modo indicibili et inscrutabili. O incomprehensibilis Deus; mirabilissime et æterne! quamvis immensus et inscrutabilis sis, es etiam indicibiliter bonus, quia per bonitatem tuam communicas creaturæ, firmatæ in cognitione suæ nullitatis, cognitionem aliquam tuæ æternæ essentiæ. Quantumcumque tamen admirabilis ea communicatio sit, dici tamen potest cum veritate, quod purum nihil sit, respectu ejus communicationis quæ inter Deum et creaturam intercedit. Influunt tres divinæ Personæ divinos suos influxus in omnes Beatos Paradisi, et ipsi Beati refluunt in Patrem, Filium, ac Spiritum sanctum, cum laude et gratiarum actione, magnificando, benedicendo et exaltando sanctissimam Trinitatem continuo et incessanter. Influunt etiam tres divinæ Personæ in creaturas omnes, quotquot in mundo sunt; et Verbum incarnatum reinfluit mittendo dona ac gratias creaturis, quatenus per eas sic disponantur, ut tota sanctissima Trinitas in iis sibi complacere possit. Video Patrem, qui aspirat salutem creaturis; observo Filium, respirantem in ipsis creaturis: Spiritum vero sanctum inspirantem iisdem. Aspiratio quam facit Pater, est quasi desiderium quo ardet, cupiens salutem creaturarum; respiratio F
quam facit Filius, est ejusdem requies in anima, dum eam divino Patris aspectu dignam efficit: inspiratio Spiritus sancti, est illuminatio quam inspirat, ut possit anima progredi de virtute in virtutem, donec videatur *Deus deorum in Sion.* Et hæc est continua operatio sanctissimæ Trinitatis in creaturis.

explicat mysterium SS. Trinitatis, ad intra,

et ad extra operantis:

221 Dicebat etiam, quod sanctissima Trinitas specialiori modo influit in Religiosos eosdem divinos influxus. Sed eos, inquiebat, recipiunt tam differenter, ut nequeam satis id admirari. In hac autem admiratione suspensæ subito monstravit Deus Religiosam quamdam, ipsi incognitam, quæ istos influxus non recipiebat, iisdem indignam se reddens; eo quod volebat perseverare in peccato mortali, unde etiam stipata erat maxima dæmonum multitudine, multis catenis ligatam eam tenentium. Plena illa ad hoc spectaculum ingenti terrore, non desinebat lacrymari et plangere: cumque sic staret cogitatione defixa in animam prædictam, subito eamdem vidit in profundum inferni miserabiliter detrudi, una cum spiritibus omnibus infernalibus. Hanc adeo horrendam

videt Religiosam in peccato obstinatam damnari.

A horrendam visionem pati nequiens, emisit clamorem tam validum, ut quasi per totum monasterium audita fuerit, atque dicebat: Anima religiosa? Ah! numquam credere potuissem, quod obstinata voluntate in peccato mortali, non tantum vivere, sed etiam mori voluisset. Alias de mysterio sanctissimæ Trinitatis dixit: O quam pulcher circulus est sanctissima Trinitas, inscrutabilis, incomprehensibilis! In hoc circulo Speculum est, Liber, et Fons. Speculum intueri debeo, studere in Libro, lavari Fonte. Speculum est Verbum incarnatum; Liber in Patre et in ejus pectore, Fons in Spiritu sancto.

CAPUT XXII.

Devoti sensus S. Mariæ Magdalenæ supra mysterium sepulturæ Christi, et Assumptionis Deiparæ Virginis.

c. LX An. 1585 rapta ad horas 40

Anno MDLXXXV die XII Maji, rapta in ecstasim per horas continuas quadraginta, in memoria horarum quadraginta quibus sanctissima Christi humanitas mansit in sepulcro; præter affectus varios ac devotissimos, considerando, modo corpus collocatum in sepulcro, modo animam reclinatam in sinu æterni Patris; audita est etiam in persona Virginis dicere: *Adoro filium meum et unigenitum tuum. Offero tibi pro omni creatura sanguinem, quem effudit ipse unigenitus filius tuus, pro redemptione humana.* Et postea, *Date mihi filium meum et sponsum meum, qui fuit consolatio mea, et hac hora est afflictio mea; consolatus et contristatus est me.* Ostendebat se considerare totum corpus Jesu de parte in partem, osculabaturque plagas, et latus intuendo, dicebat; Quare non intrant omnes in latus tam apertum, atque in tam profundam cavernam amoris? Cumque videretur sibi eum videre sepultum: Nunc, inquiebat, recte diceretur, quod plus quam unus Paradisus sit: ubi enim est essentia tua, ibi et Paradisus est. Paradisus ergo est in sepulcro, Paradisus in limbo, Paradisus in purgatorio: et quid amplius? Paradisus in inferno. Ac paulo post: Quam multi, quam multi, o Verbum, o Sponse, te volunt clausum sepulcro tenere; non audendo, imo timendo confiteri nomen tuum in conspectu creaturarum! Alii vero, querentes quod nullum donum a te accipiant, conclusum te tenent: et alii propter commodum proprium te amittunt.

videtur sibi sepulturæ Christi interesse:

223 Hic vero cum aliquantum silentium tenuisset, in persona Virginis advocavit Magdalenam, Petrum, Joannem et Jacobum, ut ingrederentur sepulcrum, et obsequia sua Domino redderent. Laudabat etiam devotionem atque amorem Josephi et Nicodemi, cum quibus sepelierant Jesum. Vos, inquit postea omnes alloquens, hic insimul colloquium facietis cum filio meo; et ego mente comitabor eum in quocumque fuerit loco: si in sinu Patris, in sinu ejus; si in limbo, in limbo; si in sepulcro, ego quoque in sepulcro ero. Tunc loqui desinens, largo temporis spatio monstrabat se stare admirabundam, quia videbat animam Verbi reclinare se in sinum Patris cum sua Divinitate, et paulo post dixit: *Vidi animam Verbi collocare spiritum suum in essentia Divinitatis.* Cumque æternus Pater ostendisset ei exaltationem et glorificationem Verbi incarnati, datam ei propter humiliationem suam; ipsa, demonstrans se audire et videre res magnas, cum maxima admiratione et complacentia, rursus post longum silentium in hæc verba prorupit: *Et conduxit me in locum magnum et altum*, circumdatam a dextris et a sinistris sonitu tubarum, citharæ et psalterii, aliorumque instrumentorum musicorum, quorum suavis sonus est inenarrabilis, dulcedo incomprehensibilis, melodia inexcogitabilis. *Vidi animam Verbi quiescere, collocari, et dilatari in sinu Patris.* Tunc ad silentium se admirabunda recepit; intellexitque fructus, quos consequebatur natura humana et angelica ex passione Verbi incarnati; infelicemque sortem angelorum apostatarum et hominum criminosorum, contra quos extollens vocem, Ite, inquit, ululate, clamate quantum vultis: *Et collocavit eos in inferno, et sublimavit humanitatem nostram in confusione ejus. Vidi glorificationem meam, et omnis creaturæ in ipso.*

et receptioni animæ in sinum Patris:

EX ITAL. JOSEPHI FOTII.

224 Deinde prosecuta sermonem addidit: Tu nimium infinitus et nimium magnus es, ideoque intelligi non potes; a me scilicet, quæ sum plena ignorantiæ et cæcitatis; imo etiam in genere ab universis: ita, ita. Intelligeris tamen postea: sed, o quando? Quando dissolvetur illud, quod modo per conformitatem quidem, sed non per complacentiam unitum est? Ah! quomodo mors vita est, et vita mors, nempe per conformitatem, ei qui amplius te cognoscit. Qui amplius te cognoscit, amplius etiam patitur, eo quod non teneat te. Hic vero cœpit ratiocinari de quinque speciebus conformitatis. Prima per ignorantiam habetur, estque illa, quæ lumine privata, nec cognoscens Dei magnitudinem aut animæ dignitatem, committit peccatum, et postea se obvolvit ficta quadam humilitate, quæ ad nihilum valet. Secunda est per naturam, et hæc durabilitate caret, propter instabilitatem naturæ nostræ. Tertia conformitas existit per gratiam, atque hæc est humilis proceditque a Deo, utilis quoque est sibi et proximo. Quarta nascitur ex admiratione, estque permanens, humilis, et gratia plena. Ultima fit per amorem, estque sublimitas conformitatis, nascens ex intima cognitione magnitudinis divinæ, procedensque ex pura voluntate. Hæc autem conformitas non est obvoluta, sed pura, simplex, et sincera, placetque sanctissimæ Trinitati, sibique et proximis utilissima est. Animæ sic conformatæ per amorem tanti est Paradisus, quanti Infernus; et tanti Infernus quanti Paradisus; tanti cœlum, quanti terra; tanti natura humana, quanti Angelica; tanti ipsa creatura rationalis, quanti bestia; tanti lux, quanti tenebræ. Etenim per intimam istam Dei cognitionem nihil novit, derelinquens se veluti mortuam inter manus Dei: hoc autem procedit ex intimo illo et ardenti amore, quo fertur in Deum. O conformitas sublimis! quæ simul unit res tam contrarias, estque vestimentum nuptiale caritatis, qua fœcundata anima tamquam vitis generat illum suavem fructum uvæ, unde exprimitur vinum, Deum ipsum inebrians. O desiderium anxium! quod instar torcularis suaviter exprimit fructus ipsius animæ, in salutem proximorum, Dei honorem, et propriam utilitatem.

cujus magnalia intelligere cupiens, optat mori:

exponit 5 species conformitatis,

225 Hic rursum silentium aliquamdiu tenuit, inter signa admirationis, propter exiguum numerum electorum, respectu longe maximæ multitudinis reproborum, quos videre se dicebat: numeravitque varios ordines Sanctorum innumerabilium et Spirituum beatorum, Verbum divinum festive circumdantium: et detestans culpas atque peccata mundi, replicabat: O si vitam dare possem, ut auferrentur tot iniquitates! Etiamsi tolerandus mihi esset Infernus, cujus in præsentiarum videor partem tolerare, putaretur is mihi Paradisus esse, modo de medio tollerentur Infernus æque ac Paradisus. Ardebat rubus Moysis, nec consumebatur: ast ego consumor et non ardeo. O Verbum! Non amplius sint peccata, non amplius peccata. *O bone Jesu,* quomodo tibi hodie in me complaceo, qui te non cognosco, non intelligo, non amo? Hic vero, gestibus ostendens totam se consumi, Jesu mi, aiebat, nescio an intendas ut corpus meum hoc modo destruatur: nescio utrum sim in cœlo an in terra, in inferno an in abysso. *O bone Jesu! o bone Jesu! Si*

peccata humani generis detestatur,

EX ITAL. JOSEPHI POTII.

liquescit amore Jesu.

A *ascendero in cœlum, tu illic es: si descendero in infernum, ades, o bone Jesu! o bone Jesu!* Totus amor es: sed purus amor, *o bone Jesu!* Jesu mi, nec te, nec me intelligo. Utrum in te sim, tu nosti. Utrum sim in terra nescio, an in cœlo, tu scis: utrum in purgatorio, non. In Inferno? Audebo dicere, quod ex eo tam multum participem, ut nesciam ubi vel quid sim. Nihil sum, et sum res infinita, quatenus procedo a te qui infinitus es: omnes enim creaturæ infinitæ sunt, quatenus a te infinito procedunt, sed quoad suum esse sunt nihilum. Quia autem sunt infinitæ, intelligunt res infinitas; comprehendunt amorem tuum, qui est infinitus; amant te, qui es infinitus; possident te, qui es infinitus. Utrum sim, an non sim, utrum intelligam, vel non intelligam, tu nosti; possemque cum Apostolo tuo dicere. *Sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit.* Non curo ut hoc intelligam vel sciam. Tu totus misericordia, totus justitia es. *Bone Jesu! bone Jesu! Benedicam Dominum in omni tempore.* Veni, Verbum, Veni. *Venies autem ad me cum exultatione.* O Sponse amantissime supra omnem favum dulcissimi mellis, quantum, quantum cunctaris venire ad me; venire, inquam, per præsentiam tuam, nam per essentiam B jam te habeo. Convertantur oculi potentiæ tuæ et respiciant creaturam, peccatis tantopere deformatam, sicut novit cui id intelligere dedisti, quique tormentum sustinuit hujusmodi visionis. Magis equidem eos miror qui offendunt potentiam, sapientiam et bonitatem, quam eos qui te amant.

Videt Christum ad limbum descendere,

226 Paulo post ostendit signa lætitiæ et jubili, videns æternum Verbum triumphaliter ad Limbum cum anima sua descendere, ad consolandas imo glorificandas animas illas: et exorsa beatissimam Virginem alloqui, *in psalterio,* inquiebat, *psallam tibi et adorabo ad templum sanctum tuum.* Templum eras, o Maria, et templum erat filius tuus. Tu videbas te in ipso, et ipsum in proximis. Tu eras pulcherrimum templum, in quo fieri debebat digna ista oblatio, quia non fueras sanctificata, sed immaculate concepta. Et postea: *Vidi thronum Dei altum et elevatum, sedentem in eo Mariam, matrem Jesu,* circumdatam liliis et stipatam quatuor Angelis. Quæ glorificatio poterit dari Mariæ propter vocationem tam eximiam, factam ab ipsomet Verbo, et propter fidem adeo firmam ac stabilem? Hic subjunxit de affectu, quo expectabat filium reducem C a Limbo et resuscitatum. Tum loquens de mulieribus, egressis ad visendum corpus mortuum ubi non erat; Docent, inquiebat, nos, quod quando Verbum recessit a nobis; ipsumque, quasi mortuum esset, non sentimus; non debeamus stare, sed illud cum magno desiderio requirere, et cum ardentibus suspiriis pergere usque ad sinum Patris, non subsistendo, donec inveniamus eum; neque desistere vocibus internis emittendis, quibus eum advocemus; aut a jaciendis balista amoris jaculis in ipsum Verbum, quasi in avem, donec in terram decidens capi se sinat, suaque potentia impotentem se faciat.

et inde reducem expectari a matre,

tum animas Patrum sanguine ejus vestitas exire.

227 Denique a Limbo regrediens, O felices, inquit, animæ, quæ licet præsentes non fueritis quando Verbum sanguinem suum effudit; nihilominus communicastis efficaciæ illius, vobisque aptastis et consuistis vestimentum sanguineum, quod mox ut induistis, non potuistis vel unicum momentum in isto loco remanere. Ita si anima se redderet idoneam participando prædicto sanguini, impossibile foret ut non salvaretur: omnes autem illum susciperemus, nisi ipsi nos faceremus incapaces. Quis te deduxit in terram, o Verbum? Amor. Quis te reduxit in cœlum? Sanguis. Quis te fecit ad nos descendere, nisi essentia tua, quæ in sui communicatione consistit? Quis te ascendere fecit in Paradisum, nisi pœnæ et plagæ tuæ? Quis unquam poterit non esse D ei gratus, pro tantis tamque infinitis beneficiis ipsius? Amor ipsum de cœlo traxit in terram; Sanguis a nobis abstrahit de terra in cœlum. Hic porro fecit signum quod videret Jesum resuscitatum, et dixit; *Omnes videntes eum mirati sunt in splendore gloriæ ejus.* Ubi vulnera, ubi verbera, ubi sputa?

In nocte Assumptionis Mariæ

228 Valde notabiles etiam nec minus devotæ fuerant cogitationes et affectus, quibus sese occupavit in nocte Assumptionis beatissimæ Virginis anno..... Postquam enim orasset omnes Angelorum choros, ut impetrarent sibi a Domino veniam suorum defectuum, quatenus disponeretur ad conscendendum in cœlos cum Virgine; visa est sibi videre, ut ait, ipsos Angelicos Choros donis onustos turmatim progredi ad sepulcrum, in quo jacebat sacrosancta arca corporis Mariani, ut illam sibi assumerent: quia autem non poterant augere ejus gloriam, utpote perfectam et consummatam, quod illi facere voluissent, fecerunt animabus fidelioribus, ut possent simul cum ipsa assumi. Ecce autem Angelos properantes ad sacram humanitatem Verbi, ut ex illius roseis plagis educant varia ornamenta ad ornandas nostras animas: quæ utinam dispositæ essent ad recipiendum omnem illum ornatum, varias virtutes E significantem, quem illis ipsi dare vellent: sic enim in nobis tantum sibi complaceret Virgo, ut oculos in nos jugiter defixos teneret. Vadunt autem Archangeli ad roseam plagam manus dexteræ, seque onerant pulcherrimis collaribus, distribuendis in eos qui caput suum non inclinant ad faciendam propriam voluntatem. Throni, ex sinistra manu tollunt pretiosas armillas, significantes quod solum debeamus operari ut Deus honoretur: quia hoc ei promisimus et hoc ei placet. Dominationes, ex vulneribus sanctissimorum pedum sumunt inaures, denotantes continuam attentionem, quam debemus adhibere internis inspirationibus Spiritus sancti ad eas executioni mandandas. Chorus Principatuum, a spinoso capite. Verbi trahunt auream coronam caritatis, quæ ipse Deus est, quia *Deus caritas est.* Potestates, ex sacri lateris caverna promunt signum sponsis adeo carum, et sine quo non possent Sponsæ appellari; annulum videlicet, de quo dicitur, *Sponsabo te mihi in fide.* Quid autem facient tres alii Chori? Eia, ornabunt nos insigniis Passionis Verbi, ut ipsum quoque sibi complacere in nobis. F

videt Angelos ornare comites ejus animas

ornatu sumpto in vulneribus Christi:

petitque interius et exterius reformari,

229 Hic dixit, videre se Angelos tripudiantes atque festive circumcingentes locum ubi requiescebat corpus Virginis, quod appellari potest alter Paradisus, quia in eo requieverat ipse Deus. Cumque ei videretur Virgo jam sublevata, oravit illam ut interius exteriusque renovare se dignaretur, et hoc sufficere sibi aiebat. Tum sensit ingentem cruciatum, adeo ut diceret, O Maria, vereor ne anima mea dissolvatur a corpore sicut tua. Videns autem paulo post Virginem esse assumptam, et audiens suavissima cantica Angelorum: O quam suaves, inquit, cantus; colliquescere me faciunt; sed nequeo eos perfecte intelligere, nedum exprimere: substantia interim talis est: Assumamus eam, quæ assumpsit Deum in se. Assumamus eam, quæ assumpsit in se omnes generis humani miserias. Assumamus eam, quæ assumpsit in se omnes virtutes. Hic autem totaliter in admirationem absorpta, novies replicavit Responsorium, *Sancta et immaculata Virginitas.* Deinde subjunxit: Sanctissima Trinitas nominavit illam novies Sanctam, quia sublimavit et exaltavit eam supra novem Choros Angelorum. O rem mirabilem et stupendam, quod Pater æternus, qui utique Deus est, tanto cum amore ad se trahat pauperculam creaturam, qualis erat Maria; et cum eodem amore, quo misit Verbum ad exequendum opus redemptionis,

et ipsam assumi videt,

A nis, attrahat ad se quoque rem redemptam. Idem amor qui movit Verbum, ut seipsum sibi quadamtenus detraheret, movit ipsum ut trahat Mariam ad se. Non magis promptus fuit Spiritus sanctus ut descenderet in Mariam, formaturus in ea Verbo corpusculum humanum; quam ut Mariam assumeret in cœlum, quod sine ea non videbatur perfectum, deficiente ei ornatu suo præcipuo. Sancti necdum erant, ut sic loquar, plene glorificati, quamdiu defuit Paradiso Maria; quia per ipsam receperunt fructum glorificationis suæ.

230 Quid amplius dicam? Ipse Deus non videbatur satis frui gloria sua, cum sit adeo sui communicativus, quia non inveniebatur in Paradiso ulla creatura tam pura, ut posset esse capax ejusdem gloriæ participandæ. Erat ibi quidem humanitas Verbi, sed ipse erat Deus et homo, adeoque seipso gloriosus: oculos ergo in Mariam defigens Pater æternus, complacebat sibi in ejus maxima puritate, quia ipsa ex eo Verbum traxerat, et angusto ventre suo concluserat. Verum si tantopere tibi in ea complacebas o Deus, quare tamdiu ipsam detinuisti in terra? Complacebas tibi eam habere in terra, sicut

quodque tamdiu in terris manserit,

B complacebas tibi habere eam in mente tua, quando creasti eam. Quia sicut tenendo eam in te, videbas fructum ex ea prodituram; tuum, inquam, Verbum, quod ex purissimo ejus sanguine debebat carnem assumere; ita postea tenendo eam in terra, respiciebas fructum productum ex ea; quia conspiciens humanitatem Verbi, sedentem ad dexteram tuam, videbas quodammodo carnem Mariæ, utpote ex ea assumptam. Tu vero Maria, quomodo potuit tibi placere tamdiu in terra remanere, post ascensionem dulcissimi et amabilissimi filii tui? Nempe, sicut complacuisti tibi conformando te voluntati Patris, ut ille penderet in cruce, sic eidem conformabaris, ut absque illo esses in terra. Conformasti te ad rem tam difficilem, quam erat videre Filium æterni Patris adeo probrosa pati, considerans maximum fructum ex tali passione processurum, qui fructus nos eramus, destinati ad replendas sedes vacuas in Paradiso: et in hoc tantum tibi complacuisti, ut si expediens fuisset, etiam te ipsam, o Maria, dedisses. Ecce jam elevata est super nubes Maria, neque videtur amplius, sed solum splendoris aliquid ab ea relictum. Hic porro cum obtulisset multas creaturas sanctissimæ Virgini, a raptu ad sensus communes rediit, relinquens nobis

ut se conformaret voluntati Dei.

C exempla suæ tam piæ ac sanctæ contemplationis.

CAPUT XXIII.

Patiendi desiderium insatiabile in Magdalena: extremus ejus morbus, obitus, sepultura, miracula

231 Non fuit inimicus, quem gravius odisset Sancta, quam amorem proprium et propriam carnem: cui se jam inde a prima pueritia contrariam declaravit, recusans extra tempora prandii aut cœnæ cibum sumere, dimittens fercula delicata, in stramineo sacco dormiens, noctu ad disciplinam surgens, spinosis virgis circumdans tempora Sed quæ tam male tractavit corpus in domo paterna, sub eorum oculis qui illam observabant ne exorbitaret: quando se conspexit in alio statu ac domo pœnitentiæ, numquam potuit satiari asperitate vitæ inchoatæ. Non fuit autem minima pœnitentiarum ejus, quod nulli fatigationi parceret in iis laboribus, qui vel ab obedientia sibi injuncti, vel ad proximi auxilium ultro erant ab ea assumpti, quamvis corpus jejuniis aliisque castigationibus fractum ægre sustineret. Ultra quinquennium istud, quod totum in pane et aqua

cap. LXI In suum corpus severissima,

traduxit, nisi quod hebdomadatim ter vinum gustaret, omnis ejus vita continuum jejunium videri potuit..... Hoc non contenta addebat flagellationes tam rigidas, ut audientes Monachæ ad Superiorem accurrerent, quatenus obedientiæ præcepto adhibito ipsam coerceri juberet. Cingebat carnem asperis ciliciis, præter cingulum, ex clavis et aliis ferramentis confectum, quo utebatur. Ut vero implacabili in se odio obsequeretur, modo pectus saxo percutiebat, modo brachia et crura stillanti cera ustulabat, vel admotis urticis; quandoque etiam forcipibus carnes stringebat usque ad sanguinis expressionem. Adde his tolerantiam hiberni frigoris, sub una tunica et pedibus per triennium nudis: quibus quando inducebat calceos, non raro inserebat aculeatas juniperi baccas. Adde somnum, non nisi vigiliis interruptum cruciabilemque, etiam in nuda humo, per noctes continuas quinquaginta, vestibus non nisi raro detractis, ut promptior vel ad infirmas accurreret, vel Sorores ad matutinale Officium excitaret, sicut annis omnino quindecim fecit. Talem vero vivendi formam vix intermisit, nisi coacta gravissimis morbis, quos nequiret dissimulare. D

EX ITAL. JOSEPHI FOTII. non contenta illud multimodis vexare,

232 Nihilominus majoris tolerantiæ desiderio incensa, cœpit postulare a Deo, ut purum ac merum pati concederet sibi. Cujus beneficii spem in raptu anni MDCII accepisse sibi divinitus visa, accessit tota hilaris ad Matrem Sor. Evangelistam Jucundi, mulierem magnæ experientiæ atque virtutis; suamolim in Novitiatu Magistram, quam plurimi faciebat et solebat Sanctam Sanctoream nuncupare; significans ei quod Deus sibi concessurus videbatur nudum pati; proindeque rogavit, ne ipsa, cujus preces multum apud Deum posse credebat, vellet deprecando intercedere, sibique tantum bonum impedire: quod cum illa promisisset, securior jam ad Chorum abiit, Deo actura gratias. Quos ergo deinceps habuit raptus, sine gustu omni spirituali fuerunt: quia autem in uno eorum aliquid denuo sibi visa est regustare prioris dulcedinis, audita fuit in querelas prorumpere atque dicere, Ah! mi Deus, quare violas pactum mecum initum? Et preces easdem sæpe replicans, fuit in ultimo raptu vitæ suæ, anno MDCIII certior reddita, quod Deus annuerat ejus desiderio; cum ultima gravissima infirmitate conjuncturus extremam spiritus ariditatem et desolationem, ad quam jam inde ab anno MDXC, post quinquennium probationis supra dictæ, sese animose obtulerat. Hinc cogebatur, ut vel tantillum devotionis excitaret, conquirere media nonnulla: et sic videbatur modo cum rosario in manibus coram venerabili Sacramento, modo vocalium orationum libellos volutans, modo Passionis Dominicæ historiam aut Sanctorum Vitas legens, præsertim post Communionem. In quibus omnibus aliisque ordinariis exercitiis experiens insolitam repugnantiam sensitivæ partis, aliquando cuidam amicæ dixit: Vere, Soror, oportet valde laborare, et animam quæ Deum degustaverit perquam amantem esse tolerantiæ, ut eodem modo operetur tempore ariditatis, quo operabatur divinis consolationibus affluens.

E *cap. LXII optat sibi concedi purum pati,*

et impetrat an. 1604.

F

233 Jam anno MDCII febrium cum tussi cœperat sustinere, et sequenti MDCIII vena pectoralis ei rupta erat; nihilominus contra medicorum judicium vitam protraxerat usque ad Septembrim anni MDCIV: quando absoluto Novitiarum magisterio, electa Suppriorissa fuit: sed post octo dies, quibus magno cum zelo multa ordinaverat ad meliorem observantiam, denuo febri correpta lectoque affixa per obedientiam est. *Dolorum varietatem gravitatemque quos exinde pertulit, totumque extremi morbi ordinem habes extremo capite Vitæ a Puccino descriptæ; quæ propterea strictius hic auctor prosequitur: sed neque*

Extremum decumbens,

c. LXIII

EX ITAL. JOSEPHI FOTII. *commendat exercitium patientiæ,*

A *que sic retexenda puto : sufficit ex eo hic dicere, quod* Discipularum una, videns eam tantum pati, dixit, Mater Magistra, res enimvero magna est, quod Deus quotidie novam patiendi materiam tibi largiatur. Cui illa : Atqui hoc meum desiderium fuit jam inde a juventute : et hanc gratiam, specialiter postquam communicaveram peti a me solitam, æstimo maximi. Etenim exercitium patientiæ est tam nobile, ut Verbum, reperiens se in sinu Patris in deliciis Paradisi bonis omnibus affluere, quia tamen ibi deerat patientiæ stola, ut hunc quoque ornatum pararet sibi, descenderit in terram : erat autem Deus, nec falli poterat.

et dolores monet a Dei voluntate non separandos :

234 Fuit, quæ adeo cruciari ipsam videns, dixit : Mater, non sufficit mihi animus ad videndum quod Deus te faciat tantum pati. Turbavit illam vox, adeo dissona a conformitate cum Dei voluntate ; ostenditque ægrius sibi fecisse defectum, verbis istis admixtum, quam ipsa quibus affligebatur mala : ideoque perquam serio ei dixit : Soror, quoties te videris tribulationibus pressam, cave vigilanter ne eas extrahas de suo fonte, quæ est voluntas Dei, alioqui magno et importabili oneri tibi erunt. Pulchrum sane monitum pro illis animabus, quæ, dum B versantur in hac vita, desiderant multum proficere. Monstrabat etiam quod ei compateretur Sor. Maria Pacifica del Touaglia, cui dixit infirma : Ego acquiesco ei in quo sibi placet Deus, et ex animo illi offero omnem gustum consolationemque spiritualem, modo queam salvari. Ad quæ verba non potuit altera tenere lacrymas : majorem autem compunctionem cunctis attulit, quando ita serio interrogavit Confessarium, utrum ipsam salvandam crederet. Et tamen paucis diebus antea dixerat (uti testatur Sor. Maria Innocentia Dati) Non potuissem aliter operari quam hactenus operata sum, quia in omnibus actionibus meis (quantum equidem scio) aliud nihil intendi, quam Dei honorem et gloriam : id quod modo magnam cordi meo quietem adfert.

moritur in actu obedientiæ,

235 Inter hæc ad vitæ finem tendens, sacro Viatico munita fuit, nocte sequente diem XXIV Maji hora septima post solis occasum. Interque sacros hymnos, ad moribundæ solatium, recitatum est symbolum S. Athanasii : cumque hora XIV, ad Sacrum faciendum et Sanctimonialibus Communionem impertiendam, digressus Confessarius, per Sacristanam Priorissæ Sor. Evangelistæ Jucundi mandasset, ut suo ei nomine sub obedientia præciperet C vivere, usque dum absolutis mysteriis ad eam reverteretur ; vitam protraxit usque ad horam XVIII, quando obiit XXV Maji anno MDCVII, cum in Religione transegisset annos XXIV, menses V, dies XXV. Ea autem defuncta, non solum miraculo fuit vultus, antea pallidus et emaciatus, moxque in juvenilem plenitudinem ac florulentiam restitutus : sed etiam, quod una ex ibidem adstantibus Monachis, quæ usque ad id tempus alieniore ab ipsa animo, raptibus ac virtutibus ejus fidem nullam adhibuerat ; subito compuncta, senserit sibi firmam inspirari persuasionem de obtenta ab eadem cœlesti gloria.

non sine signis acquisitæ mox gloriæ.

C. LXIV *Convertitur ad ejus aspectum peccator ;*

236 Finitis postero die XXVI Maji, ad corpus in ecclesia expositum, officiis, semotoque ut melius fieri potuerat populo, portis jam clausis, remanserunt nihilominus aliqui, interque eos P. Claudius Siripandus Societatis Jesu, ac juvenis quidam vitæ admodum lubricæ et dissolutæ, qui vidit subito vultum Sanctæ a se averti in latus alterum. Quem obstupefactum, et mutato colore conturbati animi signum edentem, aspiciens Pater ; eumdem accessit, et Vide, inquit, Adolescens, ne forsitan Sancta non sustinuerit conspici oculis tuis, qui vitam adeo scandalosam ducis. Cui ille, jam compunctus et contritus, Ita est, inquit, Pater : sed ego finem licentiæ faciam, uti ipse videbis. Nec minus quam D promiserat fecit : post paucos enim dies ad eumdem Sacerdotem revertens, generali Confessione totius vitæ delicta exposuit, magno cum doloris sensu et serio emendationis proposito ; nec ita multo post idem obiit, cum spe æternæ salutis non modica.

Reliquiæ cupide postulantur :

Cœperunt deinde inquietari Sanctimoniales supplicationibus postulantium devotionis ergo aliquid ex iis rebus, quæ in defunctæ usu fuissent : quibus recusarunt illæ satisfacere, usque dum D. Archiepiscopus Alexander Marci de Medicis, pro magna quam conceperat opinione de sanctitate Mariæ Magdalenæ, permisit ut illorum devotioni satisfieret ; itaque distributa sunt varia, quæ deinceps valde auxerunt communem erga ipsam venerationem, propter miracula quæ mediantibus illis operatus est Dominus.

C. LXV *fit concursus ad sepulcrum,*

237 Fuit deinde ad locum sepulturæ undique accurrentium devotio tanta, ut peregrinorum non pauci ad ipsum portarum civitatis ingressum ponerent calceos, non nisi nudis pedibus eo accedere præsumentes. Ad incrementum vero fervoris istius multum contulit sparsa fama de incorruptione corporis, agnita anno MDCVIII die XXVII Maji ; quando illud placuit exhumare, quia loco, ubi sepulturæ E datum fuerat, proximus erat puteus ; et a suggrundiis tecti ecclesiæ stillans aqua jugiter eumdem locum humectabat. Inventa est autem capsa humida tota et incerati lini pannus, qui corpus involvebat plane fracidus, adeo ut abiret in frusta, humida quoque erant vestimenta cetera : ipsum tamen corpus incorruptum apparuit, nisi quod facies ac pedes fuscum colorem induerant, nasique et labii inferioris extremitas nonnihil videretur consumpta. Accedente deinde Domini Archiepiscopi licentia, idem corpus palpabile atque tractabile, velut si tum primum expirasset, receptum intra monasterium est ; sericisque indutum a Sanctimonialibus, collocatum in camera, jam tum conversa in oratorium, ubi annis quinque infirma jacuerat. Stuporem auxit octiduo post suavissimi odoris liquor, stillare animadversus ex sacro corpore a genibus deorsum ; fuitque exceptus suppositis pannis, qui exinde manserunt velut oleo odorato tincti, suntque in varias personas distributi. Cœpit enim stillare hic liquor a principio Junii MDCVIII, nec destitit, ante finem Junii anni MDCXX : quando cessante stillatione prædicta, mansit tamen, hodieque permanet suavis odor, in Processibus legitime comprobatus. Hoc F autem miraculum occasionem dedit anno proximo MDCIX festivius recolendi diem obitus, et hic deinceps in veneratione fidelium mansit. *Quæ vivens Sancta patravit miracula curationum, alibi deducta jam sunt : quæ autem patravit post mortem, speciali mox Tractatu referentur ; suntque in Vita a Fotio edita postremorum fere capitum, hic omissorum, argumentum.*

maxime post annum 1608 invento corpore incorrupto,

et stillante exinde liquore

C. LXVI ET SEQ.

Post beatificationem C. LXXI

238 *Ad eumdem quoque Tractatum differimus Beatificationem anno* MDCXXVI *celebratam, et hanc secuta mirabilia : quibus* cum Sanctæ nomen, non solum per Europam, sed etiam extra eam longe lateque claresceret ; ex omni parte incredibili cum instantia requisitæ fuerunt Monachæ S. Mariæ Angelorum, ut de Reliquiis ejus communicarent aliquid : unde factum est, ut illæ tandem, pro Dei Sanctæque gloria, spoliatæ remanserint omnibus quas habebant ejus vestibus, velis, aliisque rebus ad ejus usum aliquando spectantibus : ex quibus per partes dissectis missum est in multas civitates Franciæ, Hispaniæ et Belgii, Ulissiponam, Viennam, Oenipontum ; in Angliam, Hiberniam, et Poloniam ; in Indias Orientales et Occidentales ; in Congum et Angolam ; in Siciliam, Marchiam, et Romandiolam ; Romam, Neapolim, Venetias, Bononiam, Parmam, Mutinam, Mantuam, Mediolanum, Genuam, Lucam, aliasque

cœpta toto orbe coli ;

A aliasque plures Italiæ civitates: et in multis prædictorum locorum fabricatæ sunt capellæ erectaque altaria, crescente semper ad ea devotione populari, quemadmodum probant appensa ubique anathemata, et oblata donaria in memoriam acceptorum beneficiorum; quod sicuti venerationem Sanctæ apud omnes auxit, ita etiam incendit desiderium videndi eam magis glorificatam: [*quin etiam anno* MDCXXIV *sacrum cadaver, quod catenus servatum fuerat in capsa mere lignea, licet inaurata; in decentiorem aliam transpositum fuit, cujus latera specularibus crystallis instructa pie venerantium oculos non excluderent; et in hac jacuit usque ad annum* MDCLIX.]

sed imprimis Florentiæ,

239 Quod si ubique locorum, in quibus Reliquiarum est aliquid, ita factum est; multo magis in ea civitate, ubi habetur illius venerabile corpus, quod nunc servatur in capella Dominorum Nasorum, ubi primum appensa videbatur imago S. Bernardi. Placuit autem prædictis Dominis capellæ Patronis, anno MDCXXIX, ut ejus loco ibidem exponeretur depicta imago Sanctæ, genibus flexis brachiisque protensis suscipientis a beatissima Virgine velum: ipsumque altare fuit marmoribus exornatum: cui magis etiam condecorando D. Lutozzus Nasi, ultiB mus familiæ anno MDCLXVII, tria millia scutorum testamento legavit. Sub jam dicto marmoreo altari repositum sacrum depositum est, intra capsam, lucidissimis crystallis, per quatuor latera fundumque et operculum fastigiatum intra limbos inauratos dispositis, ornatam pulcherrimo artificio: ipsa vero capsa insistit basi, cubitum unum altæ, et undique inauratæ, cum sculptura florum eleganter protractorum, suisque lemniscis et fasciolis illigatorum; quæ res pulcherrima visu est; nec minus pavimentum, cui basis imponitur, marmoribus exquisitis elaboratum totum.

ubi nunc jacet in nova capsa,

constructa an. 1659,

240 Anno autem MDCLIX, quando constructa fuit nova illa capsa, formæ et elegantiæ majoris, ex munificentia D. Joannis Vai Pratensis, propter gratiam acceptam; fuit etiam sacrum corpus indutum novis vestibus, ad formam habitus Carmelitani, sed materia ditiori confectis: subtus scilicet ex filis aureis nigro serico, superius ex argenteis serico albo intextis, faciem nihilominus nudam æque ac pedes manusque relinquentibus. Coronam argenteam habet in capite Sancta, cujus postea digitis inserti sunt quatuor pretiosissimi annuli. et manibus viridis ex argento picto ramus liliorum, eodem metallo candentium; supra pectus vero habet Sancta C Crucifixum aureum, ad hoc donatum a D. Commendatore Fr. Joanne Francisco Ricasoli. Medalia etiam aurea est ad pedes, missa ab Urbano Papa VIII, cum mandato ut istic collocaretur. Extra capsam, ad partem quæ intra monasterium clauditur, videre est appensam crucem auream grandem magni valoris, itemque cor aureum, cui inscripta leguntur hæc verba: *Signum cordis Ferdinandi Ducis Mantuæ VI et Montis-ferrati IV, Beatæ Mariæ Magdalenæ de Pazzis dicatum.* Circumcirca capsam pendent decem argenteæ lampades exiguæ, quæ semper ardentes reddunt corpus sacrum spectabile; præter undecim similiter argenteas, appensas intra extraque capellam, a diversis ipsius Sanctæ devotis: intra quas duæ habent formam cordis. una vero earum inaurata est, donumque Serenissimi Nicolai Francisci Lotaringiæ Ducis, cum annuo reditu ut ardeat semper. Anathemata porro argentea alia, formæ ac magnitudinis diversæ, extra intraque capellam (ut verbis Processus anno MDCLXIII Florentiæ fabricati utar) *vix dinumerari possunt.* Et ex illo deinceps tempore plurima alia accesserunt, crescente magis magisque veneratione. cum fama sanctitatis et miraculorum.

ad quam plures lampades,

et multa anathemata.

D

GLORIA POSTUMA

Ex variis auctoribus et monumentis collecta.

PRÆFATIO COLLECTORIS D. P.

Colliguntur hæc, partim ex Vincentio Puccino,

Mirabilis in Sanctis suis Deus, non solum viventem inter nos Mariam Magdalenam eximiis decoravit miraculis, quæ jam dedimus in præcedenti historia. fidei certissimæ testimoniis roborata: sed prolixius etiam id fecit post mortem. Hæc autem trifariam partiri placet, sic ut prima sint, quæ tribus primis ab obitu annis acciderunt, suntque ab Auctore Vitæ consignata post tertiam et sextam partem, itemque post ultimam anni MDCXX *editionem. Secunda et tertia erunt, quæ ante solennem Canonizationis actum contigerunt; ultima, quæ eam secuta sunt usque in hodiernam diem. Prima dabimus ex originali Italico Vincentii Puccini, cujus auctoritas potior nobis est alio quantumcumque majoris ponderis nomine, cum ab ipso hauserint ceteri quæ ad Romani Pontificis tribunal detulere. Secundi generis miracula non ex Romanis Processibus, sed immediate ex Florentinis auctoritate ordinaria confectis colligere in* E *animo mihi fuit si eos nancisci potuissem: nihil enim dubitabam, quin ea gratiora habiturus esset lector, curiosus veritatis ex ipso præsentium testium ore immediate discendæ, quam si acciperet ab aliis decimata, alterata, et in compendium redacta. Sed hanc qualem cumque gloriam, Sanctæ suæ ex ejusmodi collectione proventuram, illi ipsi subtraxerunt, quorum maxime intererat talia nobis communicare; etiam postquam Romæ jam factus esset ad eum finem labor et sumptus non exiguus, ut quod de S. Angelo Carmelita feci, etiam possem facere de S. Maria Magdalena de Pazzis. Viderint illi, quomodo Deo et Sanctæ ipsisque suis Romæ Superioribus reddant rationem conditæ sub modio lucis; pergemus nos etiam de invitis mereri bene, et ad sui Ordinis ornatum conferre quidquid salva veritate poterimus. Tertii generis miracula, quamvis magis authentice dari possent, quam ea nunc habentur Summatim edita; nolumus tamen, iis quorum interest, praescribere formam, qua debeant ipsi Sanctæ suæ decora efferre in lucem: erimus ergo illis contenti, sicuti jam habentur impressa, partim in Vitis post Beatificationem editis Romæ, una sub nomine Puccini, altera sub nomine Ceparii nostri; partim apud R. P. Patritium a S. Jacobo, ex Romano recentiori prototypo; iisdemque addemus quæ Reverendissima ipsius monasterii* F *Priorissa Soror Evangelista de Corde Mariæ, suis suarumque Sanctimonialium manibus, humanissime transcripsit, selecta de plus quam centum quadraginta gratiis, post eamdem Canonizationem usque nunc ferme Florentiæ factis; cum historia expositi solenniter corporis anno* MDCLXXVI *pro pluvia impetranda. Hisce accedet solennior translatio, facta an.* MDCLXXXV, *ad pretiosissimi marmoris et operis capellam, quæ sub artificum manibus per octennium fuit et æri incisa exhibetur: atque ita finis dabitur huic tractatui, quem, exemplo jam alias usitato, placet* Gloriam Postumam *nominare.*

partim ex postea editis,

adduntur quædam facta post Canonizationem.

CAPUT I.

Miracula post mortem, impressa Italice ad calcem Partis 2, et cum aliis nonnullis recusa post Vitam anno 1629 impressam.

Expositum cadaver in ecclesia

Post mortem Sor. Mariæ Magdalenæ, dum ex omni vico civitatis concurrebat populus ad ejus sanctum corpus videndum, voluit Dominus ut sanctitas ejus inciperet miraculis comprobari, quorum primum hoc fuit. Venerat illuc eadem de causa quidam Societatis Jesu Sacerdos, motus mirabilibus iis, quæ de

A de ipsa tum Florentiæ tum alibi audierat : et postquam cum magno animæ suæ solatio, in sacristia ubi corpus grabato impositum stabat, aspectu ejus fruitus fuisset; observassetque qualiter in facie, pallida ac mortua, resplendebant vivi colores sanctitatis, et vitæ æternæ ab ejus anima jam adeptæ pignora, cum quadam vivacitate oculorum, aliquatenus apertorum et plane serenorum, qualia numquam conspexerat in ulla mortua vel moribunda; egressus est de sacristia, locum facturus aliis. Cum ecce ad plurium satisfactionem, eodem aspectu frui cupientium, ex angustiori illo loco elatum est corpus ad ecclesiam. Hic ille vidit vultum conversum ad sacristiam, versus latus ubi sunt crates monasterii; moxque in ictu oculi revolutum ad latus alterum. Miratur factum, et forsan interna quadam inspiratione impulsus, attente consideravit, num quis ibi fuisset a quo processerat motus ille; et manifeste cognovit, neminem ibi stetisse, qui vel caput vel grabatum attigerat. Dumque in eo hæret cogitabundus, animadvertit ab altero latere personam stantem, cujus animam sciebat totam esse immersam cœno carnalium voluptatum; cujus conspectum quodammodo fugerat castissima Virgo. Sed B et eadem res ab ipsamet persona notata, præter admirationem, excitavit in ea pœnitentiam priorum delictorum, cum proposito vitæ melioris; prout diffuse manu sua propria scripsit Pater prædictus.

EX VARIIS.

ab homine impuro faciem avertit.

3 Domina Maria de Rovais in Rubeis, sedecim mensibus ægrotaverat, neque de lecto se moverat; sed nec movere sese ullatenus per se ipsam poterat: eoque adducta fuerat longo illo morbo, ut neque aeris conspectum, neque candorem parietis inoffensa sustineret; et adhibita a medicis omnis generis remedia nihil ei profuerant, defeceratque spes tota recuperandæ sanitatis. Accidit autem die XXX Maji anni MDCVII, Rev. D. Georgium Ciari, Priorem S. Simeonis Florentiæ et suum Patrem spiritualem, flores aliquos, qui contigerant corpus Sor. Mariæ Magdalenæ, utpote conscium eximiæ sanctitatis ejus, ad ipsam ferre, suadendo ut eos cum devotione susciperet : quod debita cum fide faciens, eos sibi imposuit. Mirum dictu! Nocte sequenti surrexit per seipsam de lecto, et Dominica proxima accessit ad ecclesiam S. Simeonis, prorsus libera ac sana, stupentibus omnibus qui ægram noverant. Quodque est mirabilius, intra paucos dies domo sua, totis mille passibus distante a monasterio, huc ac- C cessit, pedibus suis ambulans; ingressaque in ecclesiam, sensit sibi restaurari vires, ac sanitatem mirabiliter confirmari. Ibi ergo, post obita pie Confessionis et Communionis sacramenta, ore suo proprio fecit certissimam fidem miraculo, simul cum supradicto D. Georgio Patre spirituali suisque consanguineis, ad usus monasterii donans libras ceræ albæ quadraginta, in signum gratitudinis pro beneficio, a Dei famula sibi concesso.

Attactu floris ab eodem sumpti

sanatur incurabiliter ægra,

4 [Annis postea quatuor elapsis, id est MDCXI, eadem D. Maria ægrotare cœpit Majo mense; totamque æstatem febribus aliisque molestis symptomatis gravata, adeo debilis facta est, ut medici nulla ei auderent applicare remedia: quapropter extra vitæ spem posita, die XXVI Octobris, accepit a præfato D. Georgio Ciari plumis fartum sacculum, quo Beata solebat uti supra stomachum, contra graves ejus quos patiebatur dolores. Vix autem ipsum sinui suo admoverat, cum toto corpore diffundi sensit confortativum quemdam calorem : ac primo caput roborari, tum cetera membra; adeo ut febribus libera, ipsaque hora de lecto surgens, convocatam ad se familiam pariter jusserit Te Deum cantare, mirantibus omnibus ad subitationem tam miraculosæ curationis : et ipsa pedibus suis primo mane ad ecclesiam venit, gratias actura. Impetraverat eadem D. D Maria a Monialibus S. Mariæ Angelorum, ut inter eas reciperetur quædam filia sua; et postea reciderat in febrem, sic ut de lecto surgere nullatenus posset, ideoque differebatur puellæ vestitio : quæ cum ita per duos menses matris convalescentiam præstolata esset, renuntiari fecit ei, quod omnino cupiebat sacro habitu indui. Ast mater, Oret ergo B. Mariam Magdalenam, ut me sanet. Hoc intellecto misit ei filia tunicellam sericeam, qua Beatæ corpus aliquamdiu post mortem indutum fuerat: Maria vero ipsam cum fide suscipiens, eodemque vespere induens, subito convaluit; ac mane sequenti ivit ad monasterium, desiderio filiæ factura satis; utraque gratias agente, pro reddita miraculo sanitate. Tertium denique in eosdem relapsæ morbos, duobusque aut tribus mensibus jam lectum tenenti, missum est velum, quo vivens Beata fuerat usa; cum quo signum Crucis formari sibi supra pectus faciens, a præsente dum adferebatur Parocho, ipso momento convaluit.

eademque liberatur a diuturna febri contacta parte habitus semel,

iterum,

ac tertium:

5 Magdalena Petri Rondoni, ex Derelictis quas Abandonatas Ceppi Florentini vulgo nuncupant, sex E annorum spatio febribus et stomachi dolore tanto afflictabatur, ut præ ciborum nausea non nisi difficillime comedere aliquid aut bibere posset, atque ad odorem cujuscumque refectionis, etiam vini, sentiret magna cum violentia sibi vomitum cieri. His malis in pessimum statum deductæ nihil proderant quæcumque applicata remedia: quando acceptam particulam habitus istius beatæ Matris ipsa sibi cum fide imposuit, addito voto visitandi ecclesiam ejus, ibique Sacramenta suscipiendi, et dies aliquot in suum honorem jejunandi : nec mora, dispulso omni malo, cœpit edere ac bibere, et sana mansit. Catharina Antonii Tosi, Abandonatorum S. Catharinæ Florentinæ similiter una, excessivis doloribus stomachi per annos duodecim continuos gravabatur, qui sæpe nec diurnam ei quietem neque nocturnam concedebant, tantumque affligebant, ut testetur ipsa pene ad desperationem se iis adductam, qua cogebatur amaras in lacrymas diffluere : jamque consumpta tota, nec nisi pellem atque ossa habens, detinebatur quasi assidue in lecto. Huic vero datum etiam frustillum est de vestibus Beatæ : quod cum sibi fideliter applicuisset, statim sopita fuit et evigilans omnino sanam se reperit : nec tale quidquam amplius passa est.] *Hæc prioribus in editione Romana addens ejus curator, notat in titulo Capitis* 145 *utraque fuisse a Congregatione rituum suscepta et* F *approbata ut miracula, sequentia vero, quæ ipsi constituunt caput* 146 *et a Puccino referuntur, esse quidem in Processibus testata pleraque non tamen a Romana Rota in censum miraculorum recepta fuisse, videlicet hæc.*

curantur puellæ duæ ab inveterato stomachi dolore :

6 Margarita, filia Dominæ Cosæ Laurentii Casati, octodecim annis tulerat dolores in dextero corporis sui latere; deque salute ejus desperantibus medicis, receperat sanctissimum Sacramentum cum extrema Unctione. Præterea manserat in agone diebus octo, reputabaturque jam mortua. Verum, Deo volente, positum supra eam fuit aliquid de habitu Sor. Mariæ Magdalenæ; statimque recessit morbus, et plane libera ac sana remansit, sicut ipsamet testata est. Joannes, filius D. Petri Francisci Rinuccini, decennis puer, jacebat graviter infirmus in lecto, tantoque in periculo vitæ, ut vespere quodam fuerit a medicis domesticisque depositus : quare D. Virginia Ridolfi, mater ejus, supra modum afflicta, viva cum fide accurrit ad Matrem Sor. Mariam Magdalenam, cui fuerat familiaris ac devota cum viveret; visaque sibi est audire interius, quod per illius intercessionem liberandus esset filius suus.

particula habitus moribunda puella,

item puer.

Itaque

A Itaque imposuit ei particulam vestis, votum faciens Deo et sanctæ Matri. quod si ei salutem impetraret, faceret eum anno uno gestare habitum Carmelitarum, ferretque anathema ad sepulcrum. Hæc vesperi acciderant, quando mane inventus a medicis est puer ita persanatus, ut admirantes dicerent, non posse tam citam convalescentiam alteri causæ, quam gratiæ divinæ tribui. Impleto autem voto, mater et filius miraculum confirmaverunt. P. Antonius Menesius, Concionator Societatis Jesu, periculoso ac satis molesto morbo correptus, insuper tanto capitis dolore tenebatur, ut nullam partem quietis caperet; quando a nobili quadam matrona missa ei fuit calantica, ex iis quibus usa erat Mater Sor. Maria Magdalena : quare in ejus sanctitate plurimum confidens, cum maxime vis doloris urgeret, ipsam capiti suo devote imposuit. Res mira ! Vix hoc fecerat, cum unico instanti liberum sese sensit ab omni cruciatu, et febrem usque eo imminutam, ut brevi recuperaverit sanitatem : et miraculosi hujus successus fidem publicam fecit.

Altera quadam reliquia admota curatur dolor capitis,

7 Sor. Maria Magdalena Berti, ipsius monasterii Professa in quo vixerat Soror Maria Magdalena, graviter infirma sputo sanguinis et febri ardenti, B magis magisque gravata fuit, sic ut aliæ Religiosæ ipsique medici multum metuerent ne cito ab hac vita transiret. Jamque Pater spiritualis monasterii jusserat eam facere aliquos actus humilitatis, ab illis Sanctimonialibus usitatos in casu mortis. Sed mane quodam, post Communionem in lecto acceptam, spes eam incessit valetudinis recuperandæ, per merita Sor. Mariæ Magdalenæ ; quare eumdem Patrem Spiritualem rogavit, ut se signaret cum aliqua ejus Reliquia. Quo facto melius habere cœpit, ac brevi de lecto surrexit, rediitque ad exercitia solita monasterii, cum admiratione cunctarum Monacharum, quæ omnes testatæ sunt rem prodigiosam. Thomas Fiaschi genu dextero laborabat, ex concurrentibus illuc humoribus valde inflato, quod ei diu noctuque dolores incredibiles pariebat, absque ullius solatii intercapedine : dixeratque ei medicus, quod res ea adhuc diebus aliquot durare deberet. Hunc quidam amicorum visens, dedit ei folium Gelsominii floris, qui attigerat corpus Sor. Mariæ Magdalenæ. Ille vero eo recepto, magna cum fide se commendavit precibus famulæ Dei, et subito alleviatum se sensit a doloribus suis. Cum autem venisset medicus, definiturus remedia applicanda infirmæ parti, C pro dissolutione humorum ibi collectorum ; præter omnem expectationem, contraque prædictionem suam, apertam invenit : unde clare innotuit, quod Deus per merita Sor. Mariæ Magdalenæ voluisset illi gratiam sanitatis concedere, prout ipsemet attestatus est. Philippus filius Clarissimi D. Pauli Ricasoli ægrotabat ex catarrho cum febri ardente, et in pectore patiebatur dolores acerbissimos ; remediisque nil proficientibus timebatur vitæ ejus. Interim prædicto D. Paulo patri infirmi missa est crucula Sor. Mariæ Magdalenæ, quæ supra pectus pueruli posita, ipso die sanitatem eidem reddidit ; eumque sua mater in urbem duxit, neque amplius tale quid passus est : quemadmodum postea certa fide testari voluit prænominatus Paulus.

sputum sanguinis letale,

genu tumefactum.

et gravis catarrhus,

8 Lucretia Andreæ Pezzini, annorum vigintiquinque virgo, annis circiter novem possessa a diabolo, ab eo totis septem hebdomadis sic fuerat incurvata, ut terram pene contingeret ore : quamvis autem quatuor aut pluribus vicibus exorcismos Ecclesiæ consuetos experta erat, nihil tamen auxilii ab iisdem retulerat : sed die quodam, ferventi cum fide osculata flores aliquos et particulam ex habitu Sor. Mariæ Magdalenæ, subito elevata est in pedes ; atque octavo post die malignus spiritus, qui eam ante afflixerat, non valens ferre virtutem sanctarum istarum Reliquiarum, ab eadem recessit. Ipsa vero cum D matre et sororibus tribus, in gratiarum actionem venit ad visitandum corpus sanctum Feriis sextis continuis septem, confitendo ac communicando quavis vice, et dictum miraculum ore proprio sæpius confirmaverunt. Domina Maria de Bardis inter Arrighos nupta, nocte quadam tanto dolore per totum corpus oppressa fuit, ut ex omnibus ipsius membris magna copia sudoris stillaret. Advocati subito medici multa quidem adhibuerunt remedia ; sed his nihil proficientibus, multum illi metuebant ne intra horas duas expiraret : credebant enim dolores esse colicos, ex calculosa obstructione procedentes. Interim nobili cuidam Matronæ, ibidem præsenti, venit in mentem, adhibere quam habebat Reliquiam Ven. Matris Sor. Mariæ Magdalenæ. Qua de re cum monuisset infirmam, et hæc votum fecisset adeundi sepulcri cum argenteo anathemate duabusque ex cera candelis : imposuit pectori ejus particulam habitus, et florem unum tactu sancti corporis consecratum. Nec mora, sensit infirma sic paulatim diminui cruciatum, ut somnum denique capere potuerit ; a quo experrecta, plane liberam sese sensit, E cum admiratione medicorum et præsentium omnium.

liberatur energumena,

EX VARIIS.

convalescit moribunda,

9 Horatius, filius Joannis Baptistæ quondam Antonii Persiani, annorum circiter trium puerulus, quatuor continuis mensibus vexatus fuerat ardentissima febri, cui hydropisis admixta erat : neque aliud ei videbatur superesse, quam pellis ossa cooperiens ; imo cum jam amplius nihil deglutire posset. tribus diebus et quatuor noctibus nullo alio cibo, quam modico stillato refectus, qualibet hora moriturus credebatur. Tum genitores ejus, confisi meritis Sor. Mariæ Magdalenæ curaverunt habere aliquam ejus Reliquiam ; portataque ad eos est particula habitus ; quæ mox atque domum allata fuit, puerulus, qui in cunis quibusdam jacebat moribundus, subito lætanti vultu matrem inclamavit, dicens Mater, sanus sum. Evidentius autem patuit miraculum, quando prædicta Reliquia corpori ejus imposita fuit : siquidem ad ejus contactum liber a febri vigorem resumpsit, et cœpit ambulare per domum, quasi nihil unquam mali passus. Et hoc testificatur Joannes Baptista, pater sanati pueri.

item puer moribundus.

10 Magister Simon Cisti, Frater Conventualis in sanctæ Crucis Florentiæ, Ordinis Minorum S. Francisci, quodam die mensis Octobris, mane in jentaculum sumpserat venenatos quosdam fungos : qui F ei post modicam quietem attulerunt alienationem a sensibus, tuberibus duobus ad caput, totidem aliis circa nates procedentibus ; interim multam spumam ejiciebat per os, nec poterat quemquam advocare in auxilium, quia etiam loquela ei præpediebatur. Contigit autem ut ad ejus cellam, in qua sic solus jacebat miser Pater, veniret tali articulo temporis discipulus ejus Magister Leonardus de Vacchia ; qui moribundum inveniens, mox curavit ea adferri remedia quæ credebat proficere posse. Sed ipse Magister Simon, videns adeo vicinum morti se esse, magisque in divino quam humano subsidio fidens, recordatus est Sor. Mariæ Magdalenæ, erga quam magna fide et devotione afficiebatur. Vocemque ut melius potuit formans, rogavit ut peterentur flores aliqui et particula habitus a D. Georgio Ciari, Priore S. Simeonis Florentiæ ; obtentasque Reliquias sibi ipsi imposuit, devote promittens, quod si periculum præsens evaderet, visitatum iret corpus sanctum, atque in ipsius monasterii ecclesia Missam celebraret. Patuit autem mox miraculum evidens : cœpit enim continuo melius habere, atque a mortis periculo erutus, brevi liberatus fuit omni incommodo

Servatur periclitans ex esu fungorum.

Ex variis, et 3 annis apostema patiens.

A modo, ad stuporem uniuscujusque : et fidem miraculo in se patrato fecit. Soror Humilitas Cini, Conversa in monasterio S. Clementis Florentiæ, propter apostema quod annis jam triginta in corpore toleraverat, ægre poterat se commovere. Hæc supra se sumpsit particulam sæpedicti habitus, seque Sorori Mariæ Magdalenæ ferventer commendavit. Paucis autem diebus post, prædictam Reliquiam penes se habens cum summa fide, sensit veluti petram cadere, et evanescere humorem illum, qui causa fuerat apostematis. Quare agnoscens miraculum, a Dei famula in se patratum, testata id ipsum est, cum admiratione Monachorum, in monasterio isto degentium.

Horum fides publica.

11 Supradicta omnia miracula, et plura alia hic omissa, quæ Dominus Deus voluit Florentiæ patrare, per merita Matris Sor. Mariæ Magdalenæ, ab iis in quorum gratiam patrabantur, coram testibus fide dignis, deposita rite fuerunt, et propriarum manuum subscriptionibus roborata : de quibus etiam a Notario publico facta est fides et scriptura authentica, ad magis affirmandam veritatem eorumdem. Eadem cum præfatis attestationibus et subscriptionibus de- B scripta sunt etiam in libro, de quo supra, continente subscriptiones Sanctimonialium : eorumdemque (sicut et aliarum rerum omnium, ad præsens opus pertinentium) exemplar Notariale repositum est in Archivio Archiepiscopatus Florentini. Atque ex his successibus, velut certis pignoribus obtentæ a Sor. Maria beatitudinis æternæ, intelligi potest, quod quæ in terris vivens tam accenso zelo curabat auxilium proximorum, nunc dilecto Sponso (ut confidere licet) fruens in cœlo, impetratura sit gratias infinitas iis, qui devota cum fide recurrent ad ejus merita imploranda apud divinam majestatem, a cujus gloria infinita profluit omnis gloria servorum ejus electorum.

CAPUT II.

Alia miracula, ad finem Partis VI a Puccino relata.

Invocata S. Maria Magdalena sanatur dolor pectoris,

12 Hieronymus Mariotti, qu. Pauli Pagliazzii de Valle-Arni, quatuor mensibus conflictatus cum gravi febri, gravius malum patiebatur in pectore : quare deductus est Florentiam ad hospitale S. Mariæ-novæ, ubi a medicis ablata est spes convalescendi. Sed cum C datum esset frustulum de habitu Sor. Mariæ Magdalenæ, idque ipse devote acceptasset, eidem secum magna fide commendavit. Dies erat Mercurii cum hoc agebatur, et eodem die cœpit melius habere, sic ut sequenti sabbato fuerit ex integro liber ac sanus. Fuitque successus hic miraculosus indicatus Matribus monasterii, a D. Camilla, matre ipsius Hieronymi, et a D. Cassandra Martelli, velut totius rei conscia. Ipsa autem die qua corpus Sor. Mariæ Magdalenæ post mortem prostitit spectandum in ecclesia, mulier quædam epileptica, non valens præ multitudine confluentis populi ad ipsum usque pervenire, flexit genua ante imaginem Deiparæ Virginis, stantem supra portam ecclesiæ jam dictæ, devote supplicans, ut sibi per famulæ Dei merita salutem obtineret : et mox exaudita fuit, nihilque simile deinceps passa.

epilepsia,

dolor capitis,

13 D. Elisabetha, uxor Clementis Tinctoris, acutissimos capitis dolores patiens, sic ut nullam caperet partem quietis ; vertici suo imposuit unum ex floribus, qui corpus beatæ Matris tetigerant, et subito sana fuit. Filiolus D. Ugolini Bonsi, natus menses viginti, ardentissima febri laborabat, et præ magnitudine æstus non poterat vel ad momentum quiescere : nam et in pectore ingentem patiebatur dolorem ; ideoque salus ejus habebatur a medicis des- D perata. Sed statim atque ejusmodi flos unus pectori ejus impositus fuit, extinctus est febrilis ardor, resedit molestia, et caro pueri facta est vegeta ac succulenta, cum magna admiratione medicorum et aliorum consciorum. D. Julius Ruccellai, maculosa ac pestilenti febre adductus ad extremum vitæ terminum, secundum judicium medicorum ; mox atque impositum ei fuit aliquid de habitu prædicto, convalescere cœpit et brevi ex toto liber fuit. Catharina, filia Antonii Tossi, supra modum gravabatur doloribus capitis stomachique ; stomachi autem dolor per octo continuos annos ipsam afflixerat ; nec profuerant quamvis multa adhibita medicamenta, sed malum magis exacerbarant. Desperato ergo ab his auxilio, convertit se ad intercessionem Sor. Mariæ Magdalenæ ferventi prece implorandam ; nec abiit sesquihora, quin omni dolore tam liberam se sensit, quam est modo, tota sana et vegeta.

ardens febris

peticciæ,

dolor stomachi ;

solvitur difficilis partus,

14 D. Ginevra Busini, uxor D. Petri-Philippi Uguccionii, periclitabatur inter gravissimos dolores partus, quando commendavit se venerandæ Matri, E vovens visitare corpus ejus, argenteumque anathema offerre : deinde signata frustulo habitus sæpe dicti, subito feliciterque peperit : et voti reddendi causa ad monasterium veniens, rem totam distincte ibidem narravit Matribus. Religiosus quidam, graviter, sed falso accusatus, jussus fuerat a Summo Pontifice, cui causa innotuerat, severissime castigari. Hic innocentiæ suæ præsidium in sancte Matris intercessione quæsivit et reperit, vovens tertio visitare ejus corpus, atque ad illud appendere anathema ex argento. Res mira! Subito patefacta est veritas, et Religiosus ille declaratus innocens, confusionem omnem molestiamque evasit. D. Hyppolita Chelli in Barbadoris, oculo uno per tres menses fuerat infirmata, sic ut nec aerem intueri, nec caput attollere posset præ doloris vehementia, adhibitis autem remediis opportunis nihilque proficientibus, præscripta eidem a medicis est prolixæ ac diuturnæ curationis forma, eo quod ægre admodum sanandam appareret. Qua denuntiatione perculsa, contulit sese ut melius potuit ad Sor. Mariæ Magdalenæ monasterium ; et quam ibi habebat Sororem Monacham obnixe rogavit, ut efficeret quatenus Religiosæ pro ipsa invocarent beatam suam Matrem in cujus meritis spem magnam salutis habebat repositam. Factum eadem vespera quod rogaverat est, eademque vespera alleviatam se sensit Matrona illa nobilis, atque intra dies F paucos omnino liberatam.

dissipatur calumnia.

Sanatur oculus pessime affectus

crus vulneratum,

15 Margarita, filia Thomæ Sarti de Ponte-Sevæ, in paxillum clitellarium tibiam unam infeliciter fixerat ; nulloque sanguine effluente, sed circum vulnus coagulato, dirissimis cruciabatur doloribus, quibus continuo accessit gravissima febris. Facto autem cum fide voto Sor. Mariæ Magdalenæ, cessavit febris ac dolor omnis : et ipsa rem ut acciderat est attestata, argenteam tibiam ad sepulcrum ferens. D. Antonius Valderama, febri aliisque accidentibus afflictus mense Octobri anni MDCVII, gravius adhuc patiebatur in crure ; recordatus autem quod D. Francisca a Suares habebat fasciolas aliquas, factas ex sudario Sor. Mariæ Magdalenæ, fecit iisdem circumligari crus suum, multa cum devotione rogans sanctam illam animam, ut pro sua salute intercederet : et subito evanuit dolor, meliusque habere se sensit, usque eo ut, si prohibitus non fuisset, vellet statim e lecto discedere. In hujus autem beneficii testimonium, voluit idem D. Antonius extare propriæ manus scripturam. Bernardinus Cerboni, toto decennio doloribus calculi et arenarum gravatus, cum doloribus in vesica continuis et urinæ reddendæ molestiis, principio Decembris anni MDCLIX cœperat de

alterum dolore plenum,

item calculi cruciatus.

A de vita formidare. Sed cum moveri se diceret fama sanctitatis et miraculorum Sor. Mariæ Magdalenæ, mater et uxor ejus collo ipsius appenderunt particulam habitus sæpe dicti, et eumdem quam ferventissime venerandæ Matri commendarunt. Nec diu dilata fuit desiderata gratia, siquidem mitigari mox cœpti dolores, et intra horæ unius spatium plane sunt dissipati, sic ut tenue dumtaxat indicium sui veluti ad memoriam servandam reliquerint; prout ipsemet per propriæ manus scripturam affirmavit, cereos duos adferens ad sepulcrum, quibus mater atque uxor ejus duo parvula ex argento anathemata addiderunt.

Impetratur gratia diu optata: 16 D. Laura Cavalcanti, legens Vitam impressam Sor. Mariæ Magdalenæ, interius inspirari se sensit ut rogaret Dei famulam, quatenus per merita sua dignaretur intercedere apud majestatem divinam, pro adimplenda quadam interiori gratia, quam annis continuis novem postulaverat perquam ardenti desiderio, et pro qua frustra intercessores adhibuerat varios alios Sanctos. Ferventior autem oratio fuit, quia meminerat se præsentem adfuisse in ecclesia, cum Sor. Maria Magdalena habitu Religioso indue-B batur. Hanc precationem bis fecit, et desideratam gratiam tam plene obtinuit, ut Confessarius re intellecta miraculo imputandam putaverit. Ita nobilis illa Matrona ab urbe Roma scripsit ad Monachas, perquam minute: gratiam tamen ipsam non expressit, eo quod ad internum animæ suæ statum pertinere ipsam affirmaret. *sanantur, paralysis,* Sebastianus Dominici Fabri de plebe a Sco dicta, brachium habuit, quodam malo sic impeditum, ut movere ipsum non posset; adeoque increvit morbus, ut tote illo latere quasi paralyticus sit effectus. Nullum ei remedium inveniebant medici: cum ergo fama Sor. Mariæ Magdalenæ ad ipsum pervenisset, concepta erga eam fiducia, vovit effigiem suam, pictam in tabula, sepulcro ejus offerendam: et voto nuncupato statim convaluit, propria manu sua testimonium veritatis signans.

fluxus sanguinis, 17 Soror Camilla Blondi, Monacha venerandi monasterii S. Martini Florentiæ, fluxum sanguinis passa fuerat duobus mensibus: quæ corpus sibi accingens cordula, ad corpus Mariæ Magdalenæ admota, statim convaluit. Sor. Maria Dati, ejusdem monasterii Sanctimonialis, ex gradibus delapsa ad altitudinem quinque ulnarum, notabiliter offendit patellam pedis dexteri, sic ut hæc ei in partes dissi-C lierit, ipsaque inter Sororum manus fuerit portanda ad cellam. *spasmus in genu,* Malo remedium fecit chirurgus non prorsus infeliciter, sed remansit ei ipso in loco spasmus tam atrox, ut noctu diuque ejulare cogeretur. Recurrens ergo ad intercessionem Sor. Mariæ Magdalenæ, quasdam ejus Reliquias sibi applicuit: citoque gratiam consecuta, sensit remissiores dolores, et brevi prorsus libera fuit.

quartana, 18 D. Elisabetha Bonvisi, uxor D. Benedicti de Nobilibus Lucensis, cum febri quartana per multos menses graviter conflictata, et intolerabili quam illa causabat siti capitisque dolore; acrius se urgeri sentiens, jubebat sibi legi aliquid de Vita impressa Sor. Mariæ Magdalenæ, indeque sumebat robur ac solatium spirituale, ac denique magnam erga illam devotionem concepit. Accidit autem anno MDCIX die XVII Martii, ut more suo piæ isti lectioni audiendæ intendens, senserit per miracula quæ occurrebant interius se commoveri ad contritionem de peccatis suis, adeo sensibilem, ut tota in lacrymas solveretur. Hinc vehemens eam incessit desiderium habendi penes se aliquid Reliquiarum ejus, obtentasque ab alia Matrona nobili devote habuit, et intra paucas horas evidenter sensit melius sibi esse: nam ipsa vespera comedit melius solito, dormivit præter

morem quiete nocte illa, et die sequenti, quo vehementiorem pati debebat paroxysmum liberatam D se sensit: tum etiam alia accidentia dissipata sunt, *ex variis* quibus afficiebatur. D. Antonius Bonvisi, ipsius D. Elisabethæ pater, tamquam omnium conscius, suo et illius nomine rem totam manus propriæ signatura firmavit in testimonium veritatis: quod idem fecit XXXI Martii anno MDCX Mag. Bernardus Vecoli, medicus Lucensis, qui supradictam matronam tempore morbi curaverat, et singula minutissime noverat.

19 Femina quædam mechanica, dicta Maria Margareta, senio et morbo amens effecta, suadentibus Confessionem respondebat omnino nihil, sed sæpius monita rogataque tacebat pertinaciter. *delirium impediens confessionem,* Tum puellæ cuidam venit in mentem, ponere super eam frustillum ex habitu Sor. Mariæ Magdalenæ: quo facto sanæ menti reddita, jussit vocari Confessarium: cui non solum de peccatis confessa est, sed etiam Sacramentorum omnium capax inventa, quæ devote suscepit, cum maximo familiæ totius solatio, die VIII Maji MDCIX. Alexandra, Joannis Baptistæ Guidi de Mugello, puella annorum quindecim, a malignis spiritibus insessa, sæpius fuit exorcizata a P. Fr. E Vincentio de Burgo S. Laurentii, Ordinis Minorum *liberatur energumena.* Conventualium S. Fransccisci. Tandem cum inter exorcismos solitos idem Pater super eam posuisset aliquid de lodice, veste et calantica Matris Sor. Mariæ Magdalenæ, respondit dæmon a duobus se expelli, scilicet a S. Francisco et Sorore Maria Magdalena de Pazzis. Exclamansque et ejulans in illo corpore, Non possum, non possum amplius sustinere; aduror, aduror; dimisit puellam omnino liberam. Res autem contigit in Burgo S. Laurentii de Mugello, in ecclesia S. Francisci, die III Novembris MDCIX; et prædictus Pater Fr. Vincentius ore proprio testatus rem est Gubernatori monasterii.

20 Catharina Baptista Manocci de Septimiano, puella et famula D. Catharinæ del Turco-Gucci, sto-*Curantur, languor stomachi cum dolore lateris,* machum adeo habebat remissum ac debilem, ut cibum quem sumpserat reddere brevi cogeretur: deinde in latere sinistro patiebatur cruciatum, qui numquam dimittebat eam, sed aliquando sic exasperabatur, ut loqui non posset aut somnum capere, viveretque afflictissima. Octo continuis annis duraverat ei hoc malum, et quamvis varia medicamenta experta fuerat, nullum inde auxilium retulerat. Vovit ergo decies quinies visitare corpus Sor. Mariæ F Magdalenæ, et mox habere se melius sensit; remittenteque se magis dolore, denique libera omnino fuit. Accidit autem hoc Florentiæ die XXV Julii anno MDCX: resque testata deinde est a R. D. *letalia vulnera.* Matthæo Vestri, Capellano ecclesiæ S. Laurentii Florentiæ et Confessario ipsius puellæ, qui omnium conscius manu sua eamdem descripsit. Antonius Mattii, famulus Oratoris Lucensis Florentiæ, contendens cum altero ejusdem Oratoris famulo, duobus locis vulneratus fuit, scilicet in musculo brachii dexteri et in latere: et ex hoc spirabat ei vehemens status, quasi ex folle, interim dum sanguinem vomebat ore: unde judicabant medici non posse hominem vivere ad sequentem diem. Sed cum vulneribus ejus imposita essent paucula filamenta, extracta de lodice Sor. Mariæ Magdalenæ, ipseque eidem se devote commendasset; brevissimo tempore, ad medicorum stuporem, consolidatæ sunt plagæ, quæ credebantur letales; et in gravi illo casu non sensit infirmus dolorem vel minimum. Res autem contigit Florentiæ XXIII Maji MDCX, hora secunda noctis.

febris tertiana, 21 D. Thomas Jucundi a febri tertiana lecto affixus, ipso quo paroxysmum sibi jamjam ingruere sensit die, se commendavit Sor. Mariæ Magdalenæ, et subito fuit morbo liberatus. Cum autem ex eo

A sibi remansisset dolor capitis, hoc quoque solutus fuit mox atque se signavit floribus, qui præcedenti die corpus illius attigerant : atque id totum manus suæ scriptura firmavit. D. Maria del Garbo, multos annos afflicta gravissimo capitis dolore, et varias frustra medicinas experta, illo semper incrementum sumente, vovit Sor. Mariæ Magdalenæ ad ejus sepulcrum ferre anathema argenteum : subitoque liberata fuit. Eadem, in uno digitorum malum ferens, quod pini nominant, et dolores spasmaticos inde obvenientes evadere cupiens, iterum votum fecit cum eodem successu ; et utrumque beneficium manu sua confirmavit. D. Petrus Albi Romanus, quem gravissima febris lecto affixerat, dubitantibus de salute medicis et malo augescente, accepit Reliquias aliquas Sor. Mariæ Magdalenæ : quas sibimet imponens, devotas ad eamdem orationes adhibente uxore ejus, sensit se velut a catena solvi, liberarique a febri et quovis alio malo ; sic ut venientes medici summopere obstupuerint : credebant tamen fore ut vicibus adhuc aliquot febris rediret, sed in hoc opinione sua prorsus falsi fuerunt : et ipse D. B Petrus propriæ manus scripturam dedit, fidem certam faciens veritati. *Atque hoc ultimum refertur iterum in editione Romana cap. 147, sed dicitur Curatus Parochiæ accersitus ad Viaticum infirmo præbendum, rogatusque ab illius uxore D. Lucretia Ghiccizzani, ut Reliquiam (erat hæc unum ex velis Beatæ) marito applicaret : quod et fecerit commendans ipsum Beatæ, eo qui jam relatus est successu.* Aliæ porro multæ gratiæ et miracula, quæ successu temporis facta sunt ac fiunt, per merita et intercessionem hujus venerandæ Matris, hic omittuntur, ne ultra modum liber excrescat.

Ex variis. — dolor capitis. — malum digiti, — et febris mortalis.

CAPUT III.

Expositio sacri corporis tertio post obitum anno adhuc integri, et miracula quædam posterius a Puccino collecta, et in Romanam editionem ex ipso et Processibus relata.

Fluxerant anni circiter duo ab obitu Sanctæ Matris, quando Vita ejus admirabilis, plena exemplis sanctis et favorum cœlestium deliciis, producta in lucem, sparsit odorem sanctitatis ejus, non solum in populis Florentinæ ditioni subjectis, sed etiam in C locis remotioribus, quo penetrare potuerat vel fama nominis, vel notitia operis illius. Contigit porro ut Illustrissimus Dominus Cardinalis Gonzaga, Mantuæ commorans, tum Vitæ illius lectione, tum miraculorum quæ patrabantur identidem celebritate, moveri se senserit ad singularem devotionem erga Sor. Mariam Magdalenam : quare primum curavit ut Florentia acciperet imaginem illius, penicillo expressam ad viventis similitudinem, et partem habitus ejus. Deinde Romam proficiscens, cum advenisset Florentiam, mansit ibi diebus aliquot : intra quos vehementiori devotione accensus erga beatam Matrem, sategit, ut cum bona Archiepiscopi, Florentini venia, videre posset ejus benedictum corpus. Ergo de licentia expressa ejusdem D. Archiepiscopi, factus fuit suggestus sublimis in ecclesia monasterii, supraque eum collocata arca, speciose ac pretiose ornata, qualis tam sanctum depositum decebat. Habebat illa formam capsæ, foris egregio opere sculpta ex ligno atque inaurata, in cujus summitate consistebant Angeli duo, similiter ex ligno inaurato facti ; quorum unus manu tenebat coronam, insigne victoriarum contra dæmones relatarum ; alter lilium candidum, symbolum eximiæ puritatis. Intus omnia vestiebantur plumbo æque deaurato, in eoque jacebat sacrum cadaver, conspicuum volentibus videre D per crates inauratas. Fuerat hæc arca fabricata ex eleemosynis quarumdam personarum, Matri Mariæ Magdalenæ devotissimarum ; tantusque ardor plurium erat ad sumptus conferendos, præ desiderio honorandi istud beatum corpus, ut necesse fuerit varias pecuniarum oblatarum summas recusare : nam nisi editum fama fuisset, nulla amplius opus esse pecunia ; certum est quod arca, nunc lignea, potuisset solide aurea fabricari.

Moto Card. Gonzaga lectione Vitæ, — et desiderante corpus videre. — exponitur arca, qua id claudebatur,

23 Sic nobiliter collocata arca stabat in ecclesia, continens corpus illud adeo integrum et incorruptum, quod miraculo id esse attribuendum medici censuerint ; eo magis, quod ipsum cum sepeliretur nequaquam apertum fuerat, vel aliqua ratione alia diuturniori ejus conservationi consultum. Spirabat nihilominus odorem suavissimum : quia humor quidam optime redolens stillabat ex sanctis illis membris, humectans vestes quibus operiebatur. Erant hæ quoad colorem conformes ordinario vestitui Religionis ac monasterii, ex serico tamen, ut minus facile corrumpi possent, eædemque floribus conspargebantur : sed difficile fuit tantam horum postea subministrare copiam, quæ satisfaceret desiderio populi eos undique petentis. E Mirum imprimis visu spectaculum erat ipsum corpus benedictum. quod licet mortuum et omni vitali sensu privatum, speciem tamen retinebat majestate plenissimam, adeo ut intuentium animis sensum imprimeret compunctionis et devotioni. Supra arcam stabat exposita imago Sor. Mariæ Magdalenæ, ad vivum expressa, et multis circumquaque anathematis argenteis adornata, quæ fuerant a devotis personis ablata, in testimonium gratitudinis pro beneficiis reportatis.

adhuc integrum.

24 Hoc apparatu, quam potuit fieri silentissime et vix ullo externorum conscio, expositum in ecclesia fuit sacrum corpus, ut desiderio Illustrissimi Cardinalis fieret satis. Venit ergo ad diem præstitutam, estque vix credibile dictu, quantam erga benedictas illas Reliquias demonstraverit devotionis teneritudinem, dono ferens argenteam lampadem, quæ coram ipsis jugiter arderet : quia confitebatur se multas gratias spiritualesque favores divinitus accepisse, per merita hujus venerandæ Matris. Voluit postea loqui Sanctimonialibus illis, quæ ipsa vivente præsentes fuerant sanctis ejus actionibus : multumque delectatus audiendis tantis mirabilibus, ostendit plenissime satisfactum sibi esse, novaque devotioni suæ priori incrementa accessisse versus F famulam Dei, quam vetuit in locum priorem reponi, priusquam vice altera. ante suum Florentia abitum, ipsam visitasset. Interim sparsa hujus successus fama tantam continuo excivit populi multitudinem, ut fuerit depositum sacrum adhibitis custodibus muniendum, ne qua parte forsan violaretur, aut detractis vestibus nudaretur. Crescente quotidie numero affluentium, plena euntium ac redeuntium semper erat platea ante monasterium ; nec in ea aliud audiebatur, quam voces exclamantium et devote invocantium beatam Matrem Sor. Mariam Magdalenam. Multæ etiam mulieres, a spiritibus malignis insessæ, adducebantur ad sacrum sepulcrum : ibidemque a religiosis personis auctoritate Sacerdotali constricti dæmones, magno cum stridoro et horribili ululatu confitebantur, ipsam esse Beatam et Sanctam : cujus ne conspectum sustinerent, avertebant oculos vultumque totum, et capite ac pedibus impingebant in feretrum : sed concurrentis populi strepitus et compressio impediverunt, ne sacris exorcismis urgerentur ad egressum, quem jam eorum aliqui videbantur polliceri.

Ad illam Cardinalis offert lampadem, — accurrit populus, — adducuntur energumenæ,

25 Denique Serenissimus Magnus Dux ac Dominus noster Cosmus venire etiam ipse voluit, magna cum

A cum devotione, in comitatu suo ducens Illustriss. Card. Gonzagam, et Excellentiss. D. Franciscum suum ipsius fratrem : nec non Illustriss. D. Abbatem Ursinum, cum Dominis Fratribus suis, aliisque multis nobilibus et aulicis ; qui omnes devoto illo visu spiritualiter pasti, inclinatione corporis religiosa beatam Matrem venerabantur, gaudebantque participare ex floribus supra corpus sparsis, gratias agentes Deo pro magna sua bonitate, quam magis magisque indies ostendit circa Sanctos suos. Postea, propter ingentem concursum multitudinis, opus fuit ad depositum relinquere Ducales Satellites ; alioqui timendum erat, ne plures in ipsa compressione suffocarentur, aliaque incommoda evenirent. Exhinc ordinatius omnia acta sunt : mansitque expositum corpus sanctum biduo toto, ad satisfaciendum devotioni populi, vota sua offerentis gratiasque petentis. Cumque nihil remissior fieret concursus ; ad Illustrissimum Archiepiscopum recurrerunt Monachæ, facultatemque impetrarunt sacrum depositum referendi in locum suum intra monasterium : atque ita et suggestus et reliquus omnis apparatus sublatus ab ecclesia est, ad quam tamen non desierunt pluribus postea diebus convenire multi, dolentes quod optato conspectu privati discedere cogerentur. Mensibus aliquot antea, Serenissima Domina Maria Magdalena, Archiducissa Austriæ et Magna Ducissa Hetruriæ, visitans monasterium, voluerat inspicere ipsum venerandum corpus : quod cum dono pretioso ornasset, demonstravit singularem erga hanc sanctam Matrem devotionem.

accedit Magnus Dux aliique Proceres,

et tandem arca sua reponitur.

B

26 *Hactenus primariæ Vitæ auctor Puccinus : qui deinde anno* MDCXXI *ad calcem tertiæ editionis etiam addidit sequentia, in editionem Romanam postmodum eodem fere tenore relata cap.* 146, *consequenter ad ea quæ supra Cap.* I *retulimus.* Dominus Fabius Seralii, nobilis Florentinus, anno MDCXII gravem infirmitatem, quam Ponderum vulgus nominat, cum febri continua intensisque doloribus patiens, nec non continuum fluxum sanguinis ; quia moriturus credebatur, extremis jam muniebatur Sacramentis ; quando sumpto in manus Breviario, quo consueverat uti Sor. Magdalena dum viveret, commendans se eidem, votum fecit ejus ecclesiam quotidie per annum integrum visitandi, si valetudinem recuperaret : et subito melius habere incipiens, judicatus est mortis discrimen evasisse. Agnellus Dominici del Piano, operam suam locans in fundis Illustriss. ac Reverendiss. D. Cardinalis Barberini, anno MDCXII, excessivi cujusdam laboris causa, in maniam tam vehementem incidit, ut domesticorum cognosceret neminem, vinculisque esset constringendus. Cum autem in tam misero statu totis tredecim diebus mansisset, uxor sua super eum posuit particulam habitus prædictæ Matris, vovitque argenteum anathema, ferendum sepulcro, si maritus compos mentis redderetur : qui mox levius furere cœpit, et intra triduum plena ratione est usus. D. Antonius, filius Illustriss. D. Bernardi Minutoli, pro Republica Lucensi apud Regem Catholicum Oratoris Matriti, ætatis suæ anno XV, Christi MDCXII, cum patre suo ibidem Matriti existens, infirmatus est depositusque a medicis. Quare pater ejus velum Matris Magdalenæ, quod penes se habebat, supra eum posuit ; vovens quod, si puer sanaretur, deduceret eum ad ipsius Reliquias visitandas, mox atque in Italiam rediissent : et sanum intra dies paucos habuit.

An. 1612 sanantur, Nobilis moribundus,

C

rusticus maniacus,

filius Legati Lucensis Matriti,

27 D. Maria, uxor Raphaelis Pera Lucensis, gravissimis febribus et pleuritide laborans ad desperationem medicorum ; post collata ei extrema Sacramenta, commendata fuit intercessioni sanctæ Matris, a Matribus monasterii S. Dominici ejusdem civitatis : mox autem atque ad eam allati sunt flores, ex contactu sacri corporis venerabiles, quos prædictæ reverendæ Matres submiserant ; subito sic relevata est, ut intra tres dies fuerit tam perfecte sana, ac si nihil morbi fuisset passa, cum justa omnium admiratione. Sor. Anna Lippi, ibidem Monacha, viginti mensium continuo spatio sustinuerat quatuor febres quartanas, cum inflatione aliisque malis : sed postridie transitus beatæ Matris, ipsi se commendavit, et sumptis nonnullis ex floribus jam dictis miraculose convaluit. In eodem monasterio S. Dominici, vasis cujusdam vinum sic erat corruptum, ut potabile amplius non esset : quapropter illæ reverendæ Matres recurrerunt, ad intercessionem hujus bonæ Matris, injectisque vasi nonnullis flosculis qualium jam meminimus, subito ad pristinam bonitatem reversum esse miratæ sunt. Cum autem post aliquantum tempus exhaustum vas illud esset, præter modicissimam in fundo quantitatem, quæ acida facta ; mulier Lucensis, graves febres patiens mortique vicina, eo aceto se lavit ; et abluit pestilentes maculas, quæ jam eruperant toto corpore, ac cito sana ex integro fuit. Eadem, eodem aceto usa, contra vehementem quem patiebatur dolorem capitis, remedium acceleratum sensit ; intraque unius horæ spatius integram habuit sanitatem Lucensis quidam, cruciabiliter arthriticus, eodem aceto tinctus, statim doloribus caruit ; et puella ibidem Lucæ, omnino cæca ex catarrho, visum recepit eodem aceto oculos perfricans. [Atque de his quatuor, *inquit Curator editionis Romanæ,* habetur attestatio plurium Lucensium in scripto, ad Monachas S. Mariæ Angelorum.]

mulier pleuritica,

D

ex variis.

et Monacha quartanaria,

vinum corruptum restauratur,

E

et aceto in vase residuo plures sanantur.

28 Anno MDCXV die XVIII Augusti. Soror. Virginia Magnani Parmensis, ex Sodalitate S. Ursulæ Parmæ, ad extremum vitæ articulum deducta Sacramentisque procurata, a Sororibus prædictæ Sodalitatis commendabatur intercessioni Matris Magdalenæ ; adeoque melius statim habere se sensit, ut diceret videri se sibi quasi a morte redivisse ad vitam : quemadmodum etiam verum erat : nam intra quatriduum sana assurrexit de lecto. Dominicus, filius Sebastiani Fabri, in planitie die Sco 'nuncupata, infirmitate quæ veneficio imputabatur sic exaruerat, ut sola jam pellis ossa operiret, nec quidquam amplius posset comedere. Pater suus eum pluribus Sanctis devoverat, tandemque etiam recordatus Matris Magdalenæ, per ejus intercessionem filio petere cœpit sanitatem, cum voto quod sibi restitutum mitteret ad Domum Lauretanam : deinde duos ex floribus, qui corpus dictæ Matris attigerant, comedendos filio tradidit : et subito consanatus adolescens, quarto post die Lauretum profectus est. Anno MDCXVI, cum Monachæ quædam Benedictinæ Bruxellis in Belgio, legerent librum de Vita sanctæ Matris, istic ex Italica lingua Anglice redditum, a D. Tobia Matthæi Equite Anglo, eodemque Catholico ; incensæ fuerunt tanto religiosioris observantiæ desiderio, ut omnino reformatum cuperent monasterium suum. Sed tam piis desideriis obstabat pars Monacharum alia : quarum pervicaciam ut Deus edomaret, priores illæ voverant Matri Magdalenæ altare, sub ejus nomine erigendum intra monasterium suum : quo voto facto conversi subito sunt adversantium animi, magnaque cum tranquillitate et pace processit reformatio in pluribus punctis, et altare communi concensu est extructum.

An. 1615 curantur, moribunda Monacha,

et puer maleficiatus,

F

1616 impetratur reformatio monasterii.

29 Anno MDCXVII Serenissimus D. Ferdinandus Dux Mantuæ, febri et molesta cordis palpitatione afflictus, nec quietis partem ullam capiens ; vovit, si malo illo liberaretur, mittere ad sepulcrum illius cor aureum : moxque liberatus obligationem contracta

1617 sanatur Dux Mantuæ,

EX VARIIS.

et cephalalgia puerperæ,

vinumque restauratur.

A tractam solvit, votivo anathemati verba hæc inscribi jubens : Signum cordis Ferdinandi, Ducis Mantuæ sexti, et Montis-ferrati quarti, beatæ Virgini Mariæ Magdalenæ de Pazzis dicatum. Eodem anno D. Virginia Jucundi, uxor Benedicti Serbaldesi civis Florentini, die xx Augusti, in partu laborans, cum diuturno atque intolerabili capitis cruciatu, eidem imposuit flores aliquos qui corpus sanctum tetigerant, statimque depulsus dolor omnis fuit. Sebastianus Dominici Fabri, ex parœcia a Sco nuncupata, idem cujus filium curatum supra diximus, vas habat vini corrupti : et sciens quod simile vas in suo monasterio restauraverat Mater Magdalena, accepit librum Vitæ ejus : accedensque ad vas illud, brevem ibidem orationem cum libro fecit, ac deinde vinum restauratum invenit.

1618 De aqua ubi Magdalena laverat brachia,

30 Antonius Dominici Partiliani Lucensis, mense Decembris anno MDCXVIII. derelictus a medicis propter fluxum quam patiebatur et malum pectoris, recepit extremam Unctionem : deinde commendavit se Matri Magdalenæ, ut quemadmodum multis concivium suorum varias gratias, ita sibi etiam sanitatem conferret. Sic oranti apparuit illa, et tertio ei B dixit : Si vis sanari, aquam de fonte meo bibito. Mane ergo facto, misit ad monasterium S. Mariæ Angelorum in burgo S. Frigidiani, ut aquam prædictam impetraret. Monachæ autem, nescientes quem fontem ille diceret, miserunt de puteo in quo solita illa erat lavare brachia, extaticos æstus refrigerare volens, quemadmodum in Vita narratum est. Æger vero ut acceptam bibit, melius habuit : intra biduum autem, cunctis admirantibus, sanus apparuit. [Occasione hujus sic impetratæ gratiæ, sparsa est fama istius aquæ, cœptumque concurri ad monasterium, pro ea infirmis obtinenda : quod in hodiernum diem, *inquit Curator editionis Romanæ*, in usu servatur, plurimis per eam obtentis gratiis, non solum Florentiæ sed etiam Lucæ, unde ad Monachas S. Mariæ Angelorum perscriptæ sunt gratiæ sequentes duæ.] Reverenda quædam Monacha, in eadem civitate Lucensi et monasterio S. Dominici, sex mensibus febres passa cum excessu melancholici humoris, ita ut fere insensata videretur, neque de lecto se posset levare, cum devotione bibit ex eadem aqua; statimque sic convaluit, ut postridie potuerit de lecto surgere, et communia Religionis suæ exercitia obire cum aliis, quasi nihil unquam incommodi passa. Alia ejusdem civitatis Monacha Ordinis Jesuatorum, calculo diebus continuis quatuor C gravabatur, unde creber ei vomitus veniebat cum fastidio cujuscumque cibi, eo quod sumptum retinere requiret : sed mox ac bibit de eadem aqua vomitus doloresque cessarunt, nec aliis medicinis ei opus fuit.

devote bibentes sanitatem recipiunt.

1619 Panormi, promisso anathemate ad sepulcrum mittendo,

31 Anno MDCXIX Panormi in Abbatia S. Mariæ Martoranæ, Monialis nomine Sor. Elisabeth Crispo, ad ultimum vitæ terminum adducta erat, prægravante hydrope quo diu liberaverat : votum tamen fecit Matri Mariæ Magdalenæ, de argenteo anathemate ad ejus sepulcrum mittendo, si redderetur sanitati : quam etiam sine mora obtinuit, detumescente paulatim corpore et symptomatis cessantibus. Hujus Soror Cæcilia Crispo, Correctrix monasterii quod ibidem Panormi habetur sub nomine Educantium, quatuor annis laboraverat malo medicis incognito, quod plerique tamen suspicabantur esse cancrum prorsus incurabilem. Sed desperatis humanis remediis, prædicta ejus Soror Elisabeth vovit aliud anathema argenteum mittere pro sorore : eique obtinuit sanitatem. D. Franciscus Gelusus, Confessarius supra nominati monasterii Martoranæ Panormi, graves sæpe capitis dolores ac spasmos patiebatur : ab eadem vero Elisabeth, simili voto liberatus est. Eodem in monasterio Sanctimonialis erat Sor. Angelica-Maria D nuncupata, quæ gravissimas patiebatur febres, cum dolore stomachi et syncope cordis, neque spes remedii ulla erat. Mori ergo se sentiens, vovit anathema argenteum tarorum quindecim, et statim emersit a periculo instantis mortis, recteque convaluit. In eadem Panormitana civitate et in monasterio S. Mariæ a Pietate dictæ, erat Monacha penitus excæcata : multisque remediis tentatis, et factis ad varios Sanctos votis, non potuerat visum recuperare. Tandem fiduciam obtinendæ gratiæ cœpit collocare in Matre Maria Magdalena, ideoque rogavit prædictam Sororem Elisabetham Crispo, pro se votum ut faceret de anathemate tarorum quindecim, mittendo ad sepulcrum : eodemque vespere, quo votum hæc fecit, illa visum recepit. [Et omnes istæ quinque gratiæ, Panormo ad sepulcrum Beatæ sunt missæ, sub publicæ fidei auctoritate.] Pasithea Matthæi Lucensis, famula Monacharum S. Dominici Lucæ, mensem quartum affixa lecto jacuit cum tantis tibiarum doloribus, ut pedem solo figere non posset absque intensissimo cruciatu. Cumque nullum malo isti inveniret solatium, vovit quod ad sepulcrum Magdalenæ portaret argenteas tibias duas : E statimque recepta sanitate, cessarunt dolores. Verum cum animi dubia hæreret, qua ratione compleret prædictum votum, propter difficultatem eundi usque Florentiam : recruduerunt eædem, quibus antea cruciabatur, pœnæ; ideoque confirmavit votum prius, et sana mox iterum reddita, ipsum generose adimplevit.

varii curantur a desperatis morbis :

item famula Lucensis monasterii.

CAPUT IV.

Miracula ex Processibus, a Curatore editionis Romanæ collecta Cap. 141, et alia ex Lucensi civitate allata cap. 148.

32 *Curantur Myrmecia,*

Andreas Bindi, Sacerdos Florentinus, Curatus ecclesiæ S. Frigidiani Florentiæ, contagiosum quoddam malum verrucarum pungentium (Formicationem Plinius, Myrmeciam Græci appellant) in una tibiarum tulerat annis multis, neque variis adhibitis remediis curare illud potuerat, sed indies pejus habebat. Hic ipso sepulturæ die rogatus cum aliis Sacerdotibus corpus Beatæ portare, et inter gestandum ei se commendans, subito levamen sensit, citoque integre curatum se fuisse cum juramento testatus est in primo Processu. D. Antonius Valderama Hispanus, Florentiæ commorans, gravi febri aliisque symptomatis gravatus, cum acutissimo cruris F unius dolore, obvolvi ipsum sibi fecit fascia, ex sudario Beatæ confecta; subitoque cessasse dolores sensit, et se paulo post ex integro curatum, in primo Processu testatus est. Bernardinus Cerbonii de Colle, civis Florentinus, calculi et arenarum cruciatus per decennium passus, iisque sæpissime recurrentibus, vice quadam ad extremum vitæ periculum deductus videbatur, quando impositus ei fuit habitus Beatæ; cui se commendans, gavisus fuit mox dolores mitigari, et intra horam iisdem se liberatum : nec unquam postea eos recurrentes passus, etiam hanc gratiam recepisse, una cum aliis testibus, in primo Processu asseruit jurejurando.

crus male affectum,

dolores calculi,

letale vulnus.

33 Antonius Matthæi Lucensis, famulus D. Alexandri Lamberti, Legati Reipublicæ ad Magnum Hetruriæ Ducem, in quadam cum alio ejusdem familiæ rixa, vulneratus fuit in pulpa brachii dexteri atque in latere : et lateris quidem vulnus follis instar spirabat, ita ut læsa crederentur intestina, nam etiam patiens sæpe per os eructabat sanguinem : quapropter medici atque chirurgi, ad curandum eum accersitis, cum formidarent ne sibi moreretur inter

A inter manus, has ei noluerunt admovere, nisi prius confesso de peccatis. Interim Domina uxor Legati, filamentis, ad vulnerarios peniculos componendos præparatis, fila pauca admiscuit ex lodice B. Mariæ Magdalenæ de Pazzis: qua ejus fide et intercessione Beatæ Matris factum creditur, ut vulneratus ille, non solum non moreretur, sed nec dolorem quidem plagarum ullum sentiret, aut febricitare inciperet, atque intra paucos dies convalesceret; prout ipsemet cum prædictis Dominis suis testatus est, in primo secundoque Processu. Idem D. Legatus, cum Domina uxore sua, iisdem in Processibus affirmavit, quod diebus aliquot passus dolores maximo in brachio dextero, ortos ex parvula quadam punctura nigra, cujus nec occasionem noverat, nec remedium poterat invenire, tandem eos sensit converti in spasmum. Sed Domina uxor ejus, fascias dissolvens, brachio illi obvolutas, eisdem reponendis supposuit inscio viro frustillum ex lodice prædicta, commendans conjugem Beatæ Magdalenæ. Mox autem Legatus, cessare omnem dolorem sentiens, quæsivit ab uxore, quid brachio applicasset; neque enim se quidquam mali sentire amplius. Illa vero fatente B quod erat, ambo conversi sunt ad agendas suæ liberatrici gratias, viro ab omni pœna exinde soluto. Idem testantur, quod D. Laurentia Cenami, innupta Lambertis, mater ipsiusmet Legati, annorum octoginta, jam pridem tantum asthmatica ut suffocanda aliquando crederetur; cum in aqua sumpsisset parum pulveris ex floribus qui sacrum corpus tetigerant, subito fuerit relevata, et deinceps sana.

brachii cruciatus,

inveteratum asthma,

34 Alexandra filia Capitanei Francisci Puccini, uxor Andreæ Sapiti, pestilentibus pustulis conspersa corpus, moritura putabatur, ideoque extremum inuncta jacebat; quia comedere nihil valens, in horas singulas expectabatur spiritum extremum datura. Interim consanguineus suus D. Alexander Puccini, chartulam, pauculas Beatæ Reliquias obvolventem, collo ægræ appendit: cumque ipsa, omni jam fere sensuum usu privata, loqui amplius non posset; jussit eam Beatæ commendari a circumstantibus, ad ejus transitum congregatis: ipsa vero, dictis Reliquiis mediantibus, paulatim cœpit restitui sibi; atque intra dies paucos sana egressa de lecto, una cum marito rem actam affirmavit, in primo secundoque Processu. Stella, vidua qu. Taddei Corradi, annorum circiter LXX, lateris dolores acutissimos multis diebus toleraverat, nec iis levandis remedium ullum humanum reperiebatur; quare suscepto Via- C tico jam sese ad mortem obeundam paraverat: quando, cum fiducia in meritis B. Magdalenæ collocata, loco dolenti imposuit pulvillum, quo ipsa utebatur ad dolores stomachi sui: moxque alleviata indormivit; et paulo post expergefacta, liberatam se professa est in utroque Processu. Augustinus Francisci Cortellini, duorum annorum infans, in periculo vitæ constitutus, nullius remedii sibi applicandi capax erat, dum ardentissima febre consumebatur. Ita cum jacuisset dies aliquot, mater ejus Elisabeth ad intercessionem Beatæ accurrit, et a Monachis S. Mariæ Angelorum velum quoddam exoravit: quod ubi superposuit parvulo, liberatus a febri dixit, Mater sanus sum; nec male postea habuit, idque utroque in Processu testimoniis firmatum idoneis fuit. Pater Don Vincentius Maccanti, Sacerdos Theatinus, Mutinæ laborans tertiana gravissima, quæ ei jam quindecim dies duraverat, nec remedium inveniens, commendavit se intercessioni Beatæ: ipsaque hora appropinquante qua sibi debebat febris recurrere, cœpit illius gloriam meditando considerare. In hac cogitatione obdormiscenti sibi, vidit apparere B. Mariam Magdalenam, cum S. Nicolao Episcopo, suo speciali Patrono; simulque ex ore Beatæ audire hæc verba, Faciamus D ei integram gratiam. Quibus sic dictis, injecit ipsi cooperiendo pallium suum: et æger plenus jubilo evigilavit, nec ultra sensit recursum febrilem, licet omni postea medicina abstinuerit, sicut in Processu priori deposuit.

pestilentes pustulæ,

dolores lateris,

ardens febris,

gravis tertiana,

EX VARIIS.

35 Domina Maria de Garba in Rubeis, nobilis vidua Florentina, multis annis cephalalgia laboraverat: a qua facto B. Magdalenæ voto liberata fuit, tunc et deinceps. Eidem in uno digitorum morbus venit, quem Pinum appellant: unde cum dolores veluti spasmaticos multis diebus pateretur absque ullo remedio, aliud votum ipsi Beatæ nuncupavit: similiterque subito liberata, utramque gratiam, una cum adjunctis sibi testibus, declaravit in Processu remissoriali. Antonia Jacobi Julianetti de Sarperia, puella ex Derelictis Cippi Florentini, gravissimo morbo ad extremum deducta, et sacro Oleo inuncta fuit. Verum non placuit Deo ipsam ex hac vita subducere, mansitque mensibus pluribus obnoxia symptomatis epilepticis, adeo diris, ut non modo non restitui sibi, sed nec erigere caput posset. Subito enim atque illud tentabat vel tantillum elevare in lecto, corripiebatur fœdo isto morbo, cum tremore E atque convulsione oris, divaricantibus se oculis, et spumante per labra saliva: quibus cessantibus manebat aliquantulum velut alienata a sensu. Huic Priorissa loci superimposuit aliquam Reliquiam B. Mariæ Magdalenæ, statimque cœpit et restitui sibi et citra difficultatem erigi: die autem sequenti surrexit de lecto, molestiis omnibus accidentibus libera: ipsaque, cum aliis ejusdem loci puellis, testatur acceptam gratiam in remissoriali Processu.

cephalalgia,

Pini malum,

epilepsia,

36 Alexandra vidua, Priorissa Derelictarum S. Catharinæ, in extremo vitæ articulo posita, ab alumnis suis deplorabatur ut mortua: talem enim medici mox futuram pronuntiaverant, propter angustias pectoris. Huic dum extrema Unctio ministratur, puellarum istarum una votum fecit B. Mariæ Magdalenæ, implendum si convalesceret infirma: qua imposita sibi ejus Reliquia surrexit a lecto, cessantibus febribus; atque intra biduum triduumve pristinæ reddita sanitati, id ipsum cum juramento testata est in remissoriali Processu, attestantibus sibi pluribus aliis. D. Joannes Baptista Rubei, Nobilis Florentinus, per duos continuos menses palpitatione cordis F detentus, ad singulas pene horas linquebatur animo, cum symptomatis sudoris gelidi, sic ut mori videretur: ipsoque in corde patiebatur jugem dolorem, nihil proficientibus medicinis. Die ergo quodam decrevit preces aliquas in honorem Beatæ recitare, et ad sepulcrum ferre anathema argenteum. Facto voto, subito cessavit cardalgia, cum palpitatione aliisque accidentibus, quæ numquam reverterunt: quemadmodum et ipse et alii cum ipso pariter contestati sunt, in Processu Remissoriali examinati. Alias memorata Maria Rovai Rubei, præter miracula supra relata, in Processu Remissoriali affirmavit, quod in prædio suo mense Octobri existens, ibique in febrim lapsa, ac nihilominus proxima festivitate Sanctorum omnium desiderans communicare; cum tergiversaretur Parochus ea de causa venire domum ipsius, satis remotam ab ecclesia; ipsa, in festo S. Simonis Apostoli vesperi, appendit sibi aliquam Beatæ Matris Reliquiam: statimque sensit abactam febrim, quæ sibi a festo S. Francisci usque in illam horam duraverat: redditasque sibi vires ipso instanti experta, surrexit de lecto; atque sequenti mane pedes adivit ecclesiam, spatio plus quam unius milliaris via ardua confragosaque distantem, Laurentius, filius Pauli Rubei et prædictæ Mariæ, puer trimulus, pati cœperat spinas ventosas, quæ brachium pedemque sic exederant,

angustia pectoris.

palpitatio cordis,

febris Communionem impediens.

ex variis. *spinæ ventosæ*

A derant, ut latus quinque vel sex plagis in directum apertis hiaret, atque assulæ ab ipso osse decederent; ac denique, nullo per annos quinque reperto remedio, multis frustra adhibitis, de rescindendo pede cogitaretur : sed mater ad intercessionem Beatæ recurrens, plagisque applicans nonnullos ex floribus, qui sacrum corpus attigerant, vidit illas coire intra paucos dies, testificata ut supra.

Adjutæ puerperæ.

37 Aliæ insuper multæ gratiæ in prædictis Processibus continentur, ac præcipue mulierum in periculo partus constitutarum, et adhibitis Reliquiis Beatæ per ejus invocationem feliciter liberatarum, quæ brevitatis causa prætermittuntur. Insuper inveniuntur aliæ plurimæ, a Sanctimonialibus monasterii ipsius collectæ dietim, prout relatæ fuerunt a variis personis ad crates venientibus, et sua ad sepulcrum anathemata receptique beneficii testimonia deferentibus, quas habent notatas in libro memorialium ad id comparato : et quando in Processu remissoriali visitatum fuit corpus, numerata circa sepulcrum fuerunt anathemata sexcenta viginti sex, quorum quingenta sexaginta septem argentea erant, quinquaginta novem depicta in charta seu tabella. Sequuntur porro etiam gratiæ; ad invocationem Beatæ istius factæ in civitate Lucensi, et examinatæ in Processu Remissoriali, ibidem formato ad instantiam Monacharum S. Mariæ Angelorum : qui Processus approbatus non fuit, quia non erat debita auctoritate formatus. Quia tamen illæ ibi reperiuntur, sub juramento plurium testium descriptæ, eæ hic referuntur; Lectorisque arbitrio definiendum relinquitur quam ipsis fidem habere velit.

Numerus anathematum.

B

Lucæ ad invocationem Beatæ

curantur, mentis inquietudo,

38 Rev. D. Joannes Pierotti, Sacerdos Lucensis, adeo mente conturbatus erat, ut (quemadmodum ipsemet testatur) nullam noctu diuve requiem capere posset : patiebatur etiam nescio quid circa cor atque per omnia membra, quod ipsum non sinebat quidpiam pacate agere; memoria insuper ita fugerat, ut quid de hora in horam ageret ignoraret, et inter recitandum Officium Canonicum eumdem Psalmum decies ac duodecies iteraret, ac denique dubitaret legissetne eum an non : siquidem autem comedere vellet, suffocari sibi eo transmittendo videbatur : adeo ut nesciret, quo tandem modo vivere posset, non ambigeret tamen quin hæ omnes illusiones a diabolo essent. Post multa jejunia, orationes et vota, tandem sibi post Missam inspirari sensit, ut se commendaret B. Mariæ Magdalenæ de Pazzis Florentinæ; votumque fecit de visitando ejus corpore,
C cum oblatione argentei calicis : et statim sibi visus est quasi aquæ rivo perlui, discutique omnem phantasticam illusionem, et serena exinde mente mansit; suoque se voto personaliter exolvens, calicem obtulit ad sepulcrum Beatæ Matris, et miraculum in Processu testatus est. Soror Hilaria Jannuccii, Monacha in S. Claræ Lucæ, variis infirmitatibus per anni spatium attrita, jamque continua febri laborans, cum debilitate ac dissolutione capitis atque stomachi maxima; tantumque exhausta viribus, ut præter manus nihil posset movere, itaque affixa diu lecto; cum incurabilis æstimaretur a medicis, credebatur cito moritura. Hoc in statu consistens, fuit per Matrem Abbatissam monasterii sui contacta frustillo veli unius, ex iis quæ Beatæ fuerant : subitoque sic confortata est, ut de lecto surgens secuta sit vestigia Abbatissæ, referentis prædictam Reliquiam ad Priorem S. Joannis Lucensis, a quo talem in finem commodatam acceperat; attonitis ad spectaculum tam inexpectatum Sanctimonialibus universis, atque præ lætitia simul cum Hilaria ad Chorum concurrentibus : ubi pulsatis campanis, Te Deum concinuerunt. Miraculo huic non solum ipsamet sanata

febris continua,

Monacha aliæque plures attestatæ sunt, sed etiam D Vicarius Domini Lucensis Episcopi et Prior S. Joannis, qui tum temporis alia quapiam ex causa stabant ad crates monasterii; ac denique medicus, qui infirmam curaverat.

et quidem duplex,

30 Soror Anna Lippi, Monacha in venerando monasterio S. Dominici Lucæ, integro anno collucta cum duplici continua febri, omniumque membrorum dolore et jugi sudore, non amplius surgere de lecto poterat; operam in ea omnem ludentibus medicis, deque ejus vita desperantibus. Hæc mane quodam, postquam in lecto communicasset, petiit sibi a Patre Confessario dari pauxillum ex aqua, cui immissus erat pulvis, confectus ex floribus qui tetigerant corpus B. Magdalenæ, eidem ex animo se commendans. Aqua tali sumpta, sicut ipsa testatur, visa est sibi collocata in balneo intolerabilium cruciatuum; in quibus ad meridiem usque perseverans, nec unquam cessans Beatam invocare, ipsa meridiana hora sensit totam febrim in momento fugisse; seque sic corroboratam, ut de lecto surgens firmissime suis insisteret pedibus, nulloque fulcimento egeret. Sequenti mane, cum Monacharum ceterarum admiratione, ivit in Chorum : ubi simul omnes Te E Deum gratanter decantaverunt; et postea eædem, cum ipsa et medico, miraculi testes juratæ, omnes comparuerunt.

hemiplexia,

40 Dum pro sic curata Sor. Anna Lippi cantaretur Te Deum in gratiarum actionem, Mater Sor. Maria-Benigna Lamberti, ibidem Monacha, annis quatuor privata usu ac sensu lateris dextri, nisi quod continuo sibi videretur in eo quasi rasuram limæ persentiscere; toto etiam corpore tam tremula, ut absque subaxillaribus ambulare non posset, nec sine adminiculo quopiam se commovere; ideoque derelicta a medicis, multa ac diuturna remedia frustra expertis; accensa etiam ipsa in fiduciam est, quod eadem intercessione mediante sanitatem posset recuperare; rogavitque Sorores ut pro se quoque orarent. Id dum faciunt, ipsa per se imposuit lateri quamdam, quæ penes ipsam erat, Beatæ Reliquiam : statimque sensit toto corpore tremorem tantum, ut omnia lateris istius ossa, mota compagibus suis, dissolvi viderentur. Hinc deliquium patiens, atque post dimidiam horam ad se revertens, latus ægrum sibi persanatum cognovit : atque per seipsam assurgens, sed tamen velut alienata a sensibus, processit pedes; sine adminiculo quidem, ast ita debilis et imbecilla, ut sensibus attonitis non redderetur F sibi : quare a Sororibus arrepta atque ad lectum suum deducta fuit, ubi totum diem mansit quasi in deliquio. Tandem vero regressa ad se, eodem die, sine furcillis aut baculo, revertit ad exercitia sua; et denique de seipsa, deque Sorore Anna, quidquid actum fuit una cum aliis testata est, attestante iisdem etiam medico ipsarum ordinario.

plagæ toto corpore sparsæ,

41 Soror Leonida Trenta, Monacha professa S. Claræ Lucensis, per annos triginta continuos, toto suo corpore plagas plurimas tulerat, causatas ex salso quodam humore, qui quacumque descendebat, rodebat atque excoriabat membra; nec potuerat a malo tam molesto ullis mediis adhibitis liberari. Jamque nec dormire nec comedere valebat, et quasi juge martyrium tolerabat; quia tam panni quibus induebatur, quam lintea quibus incumbebat, adhærescebant ejus carnibus pellemque abstrahebant : accesserat autem sub brachio sinistro accidens aliud, quod magnam ipsi creabat molestiam. Infelix hæc sic infirma, præsens adfuerat miraculo, patrato in persona Sor. Hilariæ Jannuccii, mediante Reliquia B. Mariæ Magdalenæ, voluitque etiam ipsa illam deosculari; sed quasi in extasim rapta, præ stupore tanti prodigii quod habebat præ oculis in Sorore Hilaria,

A Hilaria, non animadvertit in seipsa virtutem prædictæ Reliquiæ. Verum sub noctem cubitum concedens, et volens consuetam curationem adhibere, tum plagis suis, tum illi sub brachio accidenti, uti omne vespere in more habebat: consolidatas illas, totamque carnem suam ita mundam lævemque reperit, ac si nihil passa mali fuisset : eoque exinde libera, fidem miraculo una cum contestibus per se fecit.

42 Sorori Magdalenæ Franciotti, Monachæ professæ S. Georgii Lucensis, ex lapsu sic læsus mansit pes totus sinister, ut illum movere nusquam posset, et in eo pateretur acutissimos dolores. Cumque diebus viginti mansisset affixa lecto, nihil ex applicatis remediis auxilii ferens, recurrit ad intercessionem beatæ Matris. Mane autem quodam, postquam esset sacra Communione in lecto refecta, circumstantes Novitiæ simul omnes votum voverunt, quod, si Soror ista sua convalesceret, in honorem istius Beatæ tot recitarent Psalteria, quot litteræ continentur in nomine Mariæ Magdalenæ, totidemque horis tenerent silentium. Votum tale nuncupantibus illis, infirma oravit Confessarium, ut Crucis B signum sibi supra pedem dolentem formaret, cum frustulo ex linteo quodam Beatæ. Hoc facto, sensit subito, tum illum pedem, tum latus istud totum tremore pervadi, cum majori quam unquam antea dolore : et his intra octavam horæ partem cessantibus, sanam se credens, surrexit de lecto, atque ad officia sua explenda citra impedimentum ullum abiit, et simul cum Novitiis ac Monachis gratias Deo et Beatæ retulit; deinde, cum aliis multis prædictoque Patre Confessario et medico, veritatem miraculi juramento affirmavit. Soror Georgia Mariani Marcii de Casolis, Conversa ejusdem monasterii S. Georgii, simili ex casu distorserat pedem, et spasmum in eo patiebatur : sed facto voto sanata fuit, rem ut supra attestans.

pes distortus

43 Soror Flavia Arnolfini, Monacha professa in monasterio S. Justinæ Lucæ, præcipiti lapsu sic offendit sinistrum latus, ut omnes ejus nervi se contraxerint, vehementia tanta tamque dolorifica, ut nec nimimum quidem contactum paterentur, nec moveri ipsa in lecto ratione ulla posset : adhibiti autem medici adeo profecerant nihil, ut nocuerint potius, spasmumque auxerint medicaminibus suis. Cum ergo intolerabile malum videretur, monita ad intercessionem Beatæ recurrere, unam Monacharum rogavit, adferret sibi aliquam ejus quam ipsam habere sciebat Reliquiam. Hoc illa dum facit, quanto C plus appropinquabat infirmæ, tanto ipsa magis sibi dolores relevari sentiebat; Reliquia vero tandem allata, cessavit omnis cruciatus movendique se facultatem recepit Flavia, et sana de lecto surrexit: atque una cum omnibus ibi præsentibus provoluta in genua, alacriter hymnum Te Deum concinuit : fuitque ab ea aliisque, nec non a curante ipsam chirurgo, fides miraculo facta. Soror Ludovica Franciotti, Monacha in S. Josephi Lucæ, viginti et uno annis catarrho quodam valde dolorifico cruciata fuerat in lateribus, cruribus, manibusque, nec nisi bene fulta poterat vel genuflectere vel inclinare aut erigere corpus, manusque et genua semper tumefacta habebat. Ut autem contacta fuit particula veli quod Beata gestaverat, tanto terrore corripi sese sensit, ut pene alienata a sensibus syncopen pateretur; a qua dimissa sanam sese, absque dolore, absque tumore, absque impedimento ullo mirata, libere manus pedesque agitabat, acsi nihil illis passa fuisset ; et una cum iis quæ præsentes fuerant Sanctimonialibus, atque cum curante ipsam Medico, rei veritatem comprobavit attestatione sua.

latus contractum,

catarrhus inveteratus,

44 Soror Maria Electa Orsucci, Monacha in eodem S. Josephi cœnobio, multis annis morbida, tandem affixa lecto fuit maximis cum doloribus, natis ex abscessu quodam in dextero latere; unde etiam ortæ febres acutissimæ nec minimam quidem ipsi indulgebant quietem, quando jacere nullo modo poterat, sed cogebatur diu noctuque sedere in lecto, et febres bis in die recurrebant: laborantibus autem frustra medicis, et malum exasperantibus potius quam levantibus, ad mortis articulum deducta erat. Hoc in statu recurrit ad intercessionem B. Mariæ Magdalenæ : et mane quodam, postquam communicasset, cum firma recuperandæ sanitatis spe, appendit sibi quam habebat Beatæ Reliquiam : quo facto statim irruit in eam vehemens tremor cum syncope, ad quartam horæ partem durante; eaque cessante plene corroboratam sese sentiens, per seipsam surrexit de lecto, et integram unam horam oravit de genibus ante altariolum, cum stupore Sanctimonialium, Deo gratias agens pro valetudine recepta. Ita biduum valenter egerat per domum obambulans et res suas agens; quando dictum ei est a persona, quam credebat prudentem, ne fideret repentinæ isti sanitati; fieri enim posse, ut illa parum vera ac certa sit; proinde ne poneret omnem medicinam. E Credidit infelix tam asseveranter monenti, cœpitque animo fluctuare, metuens recidivum malum : quapropter permisit Deus, ut in pœnam modicæ suæ fidei, ambæ febres iidemque quos prius tulerat dolores ei reverterentur : sed simul eamdem interius illuminans, ostendensque culpam quæ sic meruerat castigari, fecit ut denuo ad Beatam recurreret : quæ postquam alia vice communicasset; seque signari cum eadem Reliquia petiisset, subito relevata iterum fuit, atque ut prius rediit ad consueta exercitia Religionis, Deo gratias ferens : totumque hunc successum, una cum contestibus ac nominatim cum medico suo, in publicas tabulas referri fecit.

D *ex variis. apostema cum febribus,*

in pœnam diffidentiæ recurrentibus;

45 Domina Elisabetha Bonvisia, familiæ Nobilium Lucensium innupta, octo mensibus febrim tulerat, cum intensissimo capitis dolore, et tanto ciborum fastidio, ut nihil nisi reluctante stomacho posset recipere. Hæc beatæ Vitam legi audiens, et magna erga ipsam devotione accensa, cupivit adipisci aliquam ejus Reliquiam; et nacta modicum de linteo ejus, cum suo ipsum collo alligasset, subitam recepit sanitatem, quam tam diuturna medicamina conferre non potuerant. Eadem, eadem Reliquia mediante, alia quoque vice sanitatem recepit. Insuper filius Cæsar, qui occasione variolarum oculum unum squamma obductum gerebat, eumdemque imminutum plus quam alterum; statim ac mater, remediis humanis frustra tentatis, oculum Cruce signavit cum prædicta Reliquia, et vovit eumdem habitu Carmelitano per annum unum induere, cœpit melius habere, oculo paulatim in statum pristinum redeunte. Atque hæ gratiæ, non solum ab ipsa D. Elisabetha testatæ sunt, sed etiam a medicis ad curam vocatis. Soror Isabella Gian-Pauli, Monacha ad S. Claræ Lucæ, testatur quod aliquoties quartanæ recursum passa, fuerit liberata, adhibita simili Reliquia Et Soror Pacifica Collodi affirmavit, quod ex quadam stomachi indispositione continuo patiens cruciatus; his aliquando sic invalescentibus ut se crederet morituram, restituta sibi ipsi fuerit, mox ac Monacha alia tale quid ipsi admoverat : eodem autem vespere cum rediisset sibi dolor, idemque factum esset, iterum cessavit dolor, nec amplius rediit. Soror Apollonia Masarossa ibidem, ex rheumate quodam ferebat oculum totum opertum sanguine : quem ipsa contingi fecit tali Reliquia, et mundatus continuo oculus apparuit. Omnia hæc prænominatis tribus attestantibus cum juramento constant : uti etiam, quod Soror Francisca Barsotti, in eodem, ubi Monachæ

febris octimestris,

F *oculus squamma obductus,*

quartana,

dolor stomachi

oculus sanguine opertus

A

EX VITIS.

nachæ illæ erant. monasterio S. Claræ Conversa, cum brachium haberet concurrentibus in illud humoribus putridis tumidum totum, ac specialiter cubitum circa manum, unde tuber pendebat pomi simile; ideoque nullas eo in brachio vires ferens, nec sine difficultate ipsum movere valens, cum continuis sex mensibus illud sic tulisset; visis tot gratiis, quas isto in monasterio obtinuerant aliæ, per intercessionem beatæ Matris. ejusdem Reliquia mediante; eidem se per dies plures commendavit, brachiumque sibi tangi fecit, et eodem instantanee restituto deinceps usa est, absque impendimento.

inutile ac tumens brachium,

46 *Istæc omnia, ut Beatificationem* Magdalenæ *præcesserunt, sic etiam præcessisse videntur pauca quædam, in novissima ejus Vita, Latine collecta per Fr. Patricium a S. Jacobo lib. 3 cap. 4 et seqq. absque nota temporis sic relata.* Catharina de Tassis, duodenni stomachi dolore dire exagitata, et cruciatu capitis cum vertigine et febri succedentibus prope jam moritura, particulam ejusdem vestis stomacho admovit, et somno statim correpta est: mox expergefacta, se ab omni doloris et ægritudinis molestia liberam

B

reperit et exemptam. Elisabetha Corradi, malignæ victima febris, vix fuerat venerata extensum super corpus suum velum, quo vivens usa fuerat Sor. Maria Magdalena, quando se sanam esse exclamavit; postque mediæ horæ somnum, qualem binis diebus et noctibus integris continui prohibuerant dolores, surrexit vegeta, medicis rem miraculo adscribentibus. Thomam Pallini convellebant excessivi per duos annos dolores stomachi, inque varios quotidie compellebant ejulatus, salutem omnibus desperantibus medicis: velum itaque prædictum quam devotissime infirmo admovit stomacho, tanta optati successus efficacia, ut confestim dolorum lenimen, et infra dies octo omnimodam consecutus fuerit sanitatem. Alexandra Castellani, letali consumpta pectoris malo, usuque linguæ destituta, ulteriorem vitam despondentibus medicis, horam præstolabatur extremam: cui dum circumstantium pietas fasciam imponit beatæ Matris, mox somno correpta, postque trinæ circiter orationis Dominicæ spatium expergefacta, sanitatem viresque pristinas, recuperavit; stupentibus medicis et Confessario, quorum hic infirmam Sacramentis extremis munierat, illi spe ulterioris vitæ ægram exuerant. Margarita Jacobi Clari, uxor Vincentii Brocchi, sculptoris Florentini,

febris maligna

stomachi dolores,

item aliæ moribundæ duæ:

C

continuo trium mensium fœtuerat profluvio, et tandem ad extremum vitæ marginem devoluta, ad ecclesiam S. Mariæ Angelorum, ut corpus sanctæ Virginis veneraretur præsens, deduci petiit cum spe firma sanitatis obtinendæ. Necdum infirma attigerat extremam plateæ partem quæ ad ecclesiam ducit, quando in momento se sanam lætata, residuum viæ absque adminiculo perfecit, non ut sanitatem recuperaret, sed ut pro obtenta dignas retribueret gratias.

sanatur palpitatio cordis,

47 Joannes Baptista Rossi, continauis gitatus doloribus et palpitatione cordis vehementi, naturalibus nihil proficientibus remediis, extremos inter cruciatus, afflictissimum frequenter extremæ compassionis exhibebat spectaculum. Cor itaque argenteum sanctæ Virgini promisit, nec non aliquas devotiones. Neque sanare distulit Thaumaturga, dum e vestigio cliens sensit disparuisse, nec unquam posthac similes rediisse dolores. Catharinam, Antonii Tostii prolem, octo annorum spatio continui quodammodo convulserant capitis stomachique dolores, nullis sanabiles remediis naturalibus: itaque Mariæ Magdalenæ suffragia imploravit, quæ intra unius et mediæ horæ spatium feliciter experta est, exulantibus doloribus omnibus. Cassianus Domi-

cephalalgia,

D

nici grave unius brachii malum sanctæ Virginis patrocinio commendavit, ab humanis penitus derelitus atque depositus remediis. Votum offerendi imaginem ad sepulcrum ejusdem nuncuparat, subitoque cum omnium stupore vincula rupit immedicabilis mali. Maria de Rossiis, pertinaces duodecim annorum dolores in capite patiens, plurima temporis sumptuumque jactura tormentum auxisse, neutiquam lenisse videbatur: cui, dum anno MDCXII ingemisceret inconsolabiliter, Sor Mariæ Magdalenæ unum caput argenteum, et aliquot quotidie orationes Dominicas, nec non salutationes Angelicas vovit; eodemque instanti, quo votum emisit, dolor omnis remisit, penitusque evanuit. Eadem anno MDCXV ferocissimos manibus brachiisque dolores et tumores passa, sanctæ Virginis sepulcrum vicibus septem invisere, manumque argenteam dedicare vovit: vixdum votum emiserat, quando se totam sanam obstupuit et incolumem. Magdalena Stella, anno MDCXVII pertinacissimorum lateris dolorum furiis pene exanimata, ut prædictum parti infirmæ applicuit pulvinum, mox mitigato dolore, prius requiem, exinde perfectam obtinuit incolumitatem.

brachii malum,

cruciatus capitis,

brachii,

et lateris.

E

CAPUT V.

Beatificatio facta anno MDCXXVI, *et eam secuta multiplicatio olei atque miracula ex usu ejusdem.*

Ab Urbano VIII editum

Increbrescente sanctitatis, venerationis, et miraculorum fama, eorumdemque continuatione, Processus informativi Florentiæ, Lucæ, et Parmæ annis MDCX *et* MDCXI, *juxta decretum felicis recordationis Pauli V, auctoritate ordinaria facti sunt: qui denique ad Urbani VIII Pontificis maximi judicium prolati, rem eo adduxerunt ut Beata fuerit canonice nuncupata. Quæ hac in re acta sint minutius deducunt Patricius a S. Jacobo et Daniel a Virgine Maria, apud quos legi possunt: ipsius Urbani Breve subjicio, priusquam ad miracula, Beatificationis solennitatem secuta progrediar.*

beatificationi decretum,

URBANUS PAPA VIII ad perpetuam rei memoriam. In Sede Principis Apostolorum, nullis licet nostris suffragantibus meritis, a Domino constituti, piis fidelium votis, quibus virtutum Dominus in servis et ancillis honorificatur, libentissime annuimus, eaque favoribus prosequimur opportunis, prout in Domino conspicimus expedire. Sane pro parte dilecti filii, nobilis adolescentis, Ferdinandi Etruriæ sibi subjec-

F

tæ magni Ducis, dilectarum in Christo filiarum, nobilium mulierum, Mariæ Magdalenæ Archiducissæ Austriæ, et Christiernæ a Lotharingia, Etruriæ similiter sibi subjectæ Magnarum Ducissarum Viduarum, nec non Priorissæ ac Monialium Monasterii S. Mariæ Angelorum, nuncupatis in Burgo S. Frigidiani Civitatis Florentiæ, nobis nuper expositum fuit, quod bonæ mem. Ancilla Dei Maria Magdalena de Pazzis, Florentina, Monialis dicti Monasterii, multis eximiis virtutum et gratiarum ac miraculorum donis a Domino illustrata fuit. Quapropter Ferdinandus Magnus Dux, et Maria Magdalena Archiducissa, nec non Christierna magna Ducissa vidua, ac Priorissa et Moniales prædictæ, nobis humiliter supplicari fecerunt, ut, donec Canonizationis honor dictæ Ancillæ Dei Mariæ Magdalenæ, ob ejus excellentia merita, divina spirante gratia, ab Apostolica Sede decernatur; eadem Ancilla Dei Maria Magdalena, Beata nuncupari, atque Officium et Missa de ea, ut infra, recitari, et celebrari possit. Quare nos, re prius per venerabiles Fratres nostros, S. R. E. Cardinales sacris Ritibus præpositos, quibus eam examinandam mandavimus, mature discussa; de eorumdem Cardinalium consilio, hujusmodi supplicationibus inclinati, ut ipsa Ancilla Dei Maria Magdalena

cum Indulto Officii et Missæ,

A lena, imposterum Beata nuncupari, Officiumque et Missa de ea, tamquam de communi Virginis non Martyris, juxta Rubricas Missalis et Breviarii Romani, in omnibus et singulis Civitatis Florentinæ Ecclesiis, et hic Romæ pro præsenti anno dumtaxat, in ecclesia S. Joannis Baptistæ, nationis Florentinorum, in qua Beatificationis hujusmodi solennitas celebrabitur, in ejusdem Ancillæ Dei Mariæ Magdalenæ obitus, seu alia subsequenti non impedita die, a quibusvis Clericis et Presbyteris, tam secularibus quam regularibus, recitari et celebrari respective possit et valeat, Apostolica auctoritate tenore præsentium, perpetuo concedimus et indulgemus....... Datum Romæ.... VIII Maji MDCXXVI, Pontificatus nostri anno III. *Ubi restrictio*, pro præsenti anno dumtaxat, *intelligenda est Urbem Romanam attingere solum, non item Florentinam, cujus ecclesiis ea gratia* perpetuo *conceditur.*

etiam ad ordinem Carmelitanum extenso,

Nescio cur neque inter supplicantes, ab Urbano enumeratos, compareant Generales aliique Superiores et Fratres Ordinis B. Mariæ de Monte Carmelo: *neque in Annalibus Ordinis, ad annum usque* MDXV *a Lezana deductis, ulla fiat mentio Monasterii veteris S.* B *Mariæ Angelorum in Burgo S. Frigidiani, jam inde ab anno* MCCCCL *memorabilis, quo primæ illius inquilinæ Virgines, in ecclesia Patrum Carmelitarum Florentiæ, Ordinis istius habitum assumpserunt; ejusdem regimini subjectæ usque ad annum* MDXX. *Fortassis Carmelitæ post hanc mutationem desierunt illas habere pro suis, licet eamdem Regulam professis. Quidquid causæ subsit, certum est eosdem Patres, omnem, si quis tunc fuit, defectum egregie supplevisse, postquam Beatificatione peracta, urgeri porro Canonizatio cœpit, monasterio in alium jam locum translato, novamque claritatem per novellam istam Beatam adepto. Exinde enim pro tam sancto negotio, velut imprimis ad se spectante, multum operæ impensæque contulerunt. Ac statim quidem effecerunt instantius supplicando, ut idem qui* Magdalenam *beatificaverat Pontifex*, anno MDCXXVI, die XXIII Aprilis, *per expressum Breve declararet*, dictam. B. Mariam Magdalenam de Pazzis, dicti ordinis B. Mariæ de Monte Carmelo Monialem, dum ipsa vixit, fuisse; quodque in omnibus monasteriis, locis et ecclesiis d. Ordinis. in die qua supra, singulis annis ab omnibus utriusque sexus d. Ordinis Religiosis Officium et Missa; et a confluentibus ad ecclesias d. Ordinis, in alma Urbe, et in civitate Florentina existentes, Missa dumtaxat..... in futurum recitari et celebrari, libere pariter et licite, respective possint et valeant. C *Neque hic stetit Pontificis erga cultum novæ Beatæ propensio: siquidem* anno MDCXXVIII die XVIII Januarii, Ferdinandi Magni Ducis ac Priorissæ et Monialium *Florentinarum* supplicationibus, denuo humiliter porrectis, inclinatus, *statuit*, quod in omnibus et quibuscumque ecclesiis, tam in diœcesi Florentina quam in universa ditione temporali præfati Magni Ducis Ferdinandi existentibus... Officium et Missa recitari et celebrari possint.

et ad omnes status Florentini ecclesias,

Pro festo beatificationis serviturum oleum,

50 *Decreta porro (ut supra dictum est) Beatificatione, contigit miraculum perquam memorabile, quod ex Processu Florentino verbotenus six exprimendum duxit Patricius.* Die XXIII Maji anno MDCXXVI, quo parabatur festum B. Mariæ Magdalenæ de Pazzis, in ecclesia monasterii S. Mariæ Angelorum Florentiæ celebrandum, Moniales in altari majori prædictæ ecclesiæ, molem ex tabulis constantem fabricarant, variis picturis et nubibus ornatam, gloriam Paradisi indicantem, in cujus medio existebat imago d. Beatæ. Et ut nubes per reflexum luminum oculis intuentium enitescerent, ac universæ moli splenderent, plus quam sexaginta lampades ibi accensæ fuerant, pro quibus enutriendis magna opus erat olei copia. Quidam ergo urceus ex creta, mensuræ circiter ca-

Maji T. VI

dorum trium olei, existens in mansione nuncupata D d. Monasterii, in quo erat aliquantulum oleum, non excedens mensuram decem œnophororum, fæculentum et (ut dicitur) amurca; ex suo cum in lucernis exponeretur, ardendo strepitabat, malumque odorem reddebat; absque ulla humana ope, quoad fieri potest, mirabiliter plenus repertus est usque ad summum, oleo claro et puro, quod absque ullo strepitu et malo odore arsit; ex quo eodem die per duas Conversas dicti Monasterii haustum fuit tantum oleum, quod implevit septem vel octo œnophoros. Et cum per quatuor vel quinque tunc subsequentes dies, ipsæmet duæ Conversæ ex eodem urceo haurirent oleum, pro ornamento apparatus festi dictæ Beatæ; quotiescumque dictum oleum hauriebant, videbant illud crescere et redire ad eam mensuram, ad quam prima die, post mirabilem impletionem prædictam, reliquerant. Et cum spatio quindecim dierum, a dicta die XXIII Maji proxime subsequentium, causa et occasione dicti festi et pro usu totius monasterii, ex eodem urceo hausta, et consumpta fuerit in lucernis, tanta quantitas olei, quæ implevit quinquaginta œnophoros; tamen absque alia infusione, adhuc in eodemmet urceo remansit tantum olei, quod cadum E integrum, seu sexdecim œnophoros implevit. Ex quo facti successu concludentissime probatum est in dicto Processu, tria fuisse miracula.

ex variis modicum et fæculentum,

excrescit et di clare ardet,

51 *Huic porro non absimile fuit, quod in eodem Processu octodecim post annos gestum sic narratur.* Cum anno MDCLIV, ob summam sterilitatem, in civitate Florentina oleum valde incaruisset, ita ut Moniales prædictæ, ob deficientiam pecuniarum, illud emere non valerent; et pro usu prædicti monasterii, nempe lampadibus enutriendis, officinis et condimentis coquinæ, reperirentur duo cadi cum dimidio, in quodam urceo mensuræ trium cadorum, circa finem Mensis Augusti, prædicti anni; Soror Caritas Monialis Conversa (quæ vices Sororis Reparatæ, tunc Valetudinariæ, curæ distributionis prædicti olei præpositæ, supplebat) et Soror Obedientia, item Conversa, fiducia plenæ, dum ceteræ Moniales ad suas cellas recesserant, sumpto tantillo olei, anno MDCXXVI ut supra multiplicati, unxerunt fundum cyathi, apposita retro prædictum urceum imagine papyracea prædictæ Beatæ; cui enixe ambæ sese commendarunt, eam deprecantes, dignaretur intercedere apud Dominum, ut ex oleo prædicto suppleretur necessitatibus Conventus, usque ad novi receptionem, absque ullo signo apparente. Cumque re sic permanen- F te, quolibet mense ad minus, pro rebus necessariis prædicti Conventus insumerentur quinque cadi; mirabiliter factum est, ut ex prædicto urceo semipleno magna quantitas desumpta fuerit, ita ut duraverit usque ad medietatem sequentis mensis Decembris; quod ad rationem quinque cadorum pro quolibet mense, incipiendo a fine Augusti, multiplicatum fuerit ad quantitatem quindecim cadorum et amplius: quod tunc ab omnibus communiter, et postea palam et publice, miraculose factum fuisse precibus prædictæ Beatæ, existimatum est. Hucusque processus Florentinus. In hujus itaque olei virtute, cui, successu temporis deficienti, aliud profanum admixtum fuit, plurima (inter quæ principaliora circumferuntur sequentia) patrata sunt miracula. Cum Soror Angela Maria de Crucifixo, annum octavum agens, ruri cum suis parentibus maneret; prolapsaque in humum esset, et os e genu sese de suo loco movisset, illudque tacuisset; præ nimio dolore coacta fuit in lecto per aliquot hebdomadas decumbere; elapsoque integro mense a parentibus Florentiam adducta, judicio chirurgi difficilis curationis existimata fuit, imo medici voto unanimi censuerunt, progressu temporis malum in deterius protrahi. Anno autem

eodem inunctus cyathus ad aliud oleum promendum,

ipsum etiam facit mirabiliter augeri.

Ob genu pridem loco motum ac tumens,

40 decimo

ex variis.

A decimo septimo suæ ætatis, gravius afflicta fuit, occasione cujusdum fluxionis, ita ut genu flectere minime potuerit, per spatium octodecim mensium. Et licet a peritis plurima remedia illi adhibita fuerint, nihilominus prædictæ fluxioni mederi haud potuit, quin semper magno cruciatu ibidem afficeretur: ita ut non nisi cum magna difficultate illud aliquantulum flectere posset; donec elapsis quatuordecim annis, nova fluxione oppressa, maximis cruciatibus affecta fuerit: ita ut continuo in lecto jacere cogeretur, nec se tangi etiam leniter pateretur.

an. 1663 optans ad sepulcrum duci,

52 *Hactenus Patricius, sed reliquæ historiæ filum, nec non pleraque huc adducta ab eodem miracula succinctiori stylo percurrens: quapropter placet ex Josepho Fozio nostro, cap.* 69 *eamdem materiam prosequente, eadem pertexere. Sic ergo de præsenti infirma (quam* Angelam Mariam Anselmi *nominat) narrationem hic cœptam continuat:* Ultimus iste doloris accessus; qui eam lecto affixerat, contigit anno MDCLXIII initio Maji: quo inter cruciatus jam dictos ad finem decurrente, appropinquabat festivitas Sanctæ: quando dimissis, quæ frustra adhibita fuerant, chirurgorum remediis, die prædicti mensis XXIII, desiderare se B ostendit (quod et antea sæpius requisierat) ut ad ipsius sanctæ sepulcrum deduceretur, quo ab ea vel tolerantiam vel sanitatem impetraret. Cupiebant quidem tam Superior quam Infirmariæ consolationem hanc ei dare; sed hæsitabant, jam alias expertæ omni motu augeri dolores ejus, affluentibus ad partem affectam copiosius humoribus. Tandem tamen tentaverunt eam de lecto extrahere quomodocumque: et imponentes eam sellæ, super rotulas trusili, atque offensam partem in sublime elatam sustinentes, promovere cœperunt: quod eis maximo cum labore successit. Infirma vero magnos animos præ se ferens dicebat, quod libenter quoscumque cruciatus sustineret, ut ad concupitum Sanctæ suæ conspectum adduceretur. Sumpto in hunc modum experimento, rursus eam in lecto composuerunt Infirmariæ, decretum habentes ipsam quo volebat deducere mane ipsius festi. Sequenti die XXIV Maji eademque Vigilia festi prædicti, communicavit ægra in lecto, ut se disponeret ad gratiam desideratam consequendam: deinde oravit Sor. Mariam Minimam Strozzi, ut partem læsam ungere vellet oleo Sanctæ, cujus illa ampullam penes se habebat. Sed C hæc non rediit ante tertiam horam noctis, quando eam non amplius expectabat infirma, et Infirmariæ omnes recesserant; tunc una cum decumbente brevem faciens orationem, genu male affectum unxit et abiit. Vix tantum effluxerat temporis, quantulo semel Credo diceretur, quando ægra in parte offensa sentire cœpit calorem modicum accendi, qui eam suaviter demulcebat: applicataque ad eam manu (nam et bullire quidpiam videbatur, fortius initio, sed postea remissius) detumescere quoque genu sensit: et intra tertiam horæ partem vidit, quod ab annis septemdecim non viderat, expeditum illud ad quemlibet motum. Erexit ergo se supra lectum, et circiter horam unam genuflexa mansit, gratiis Sanctæ agendis intenta: erat enim omnino sanata, et citra difficultatem ullam complicabat extendebatque genu suum: quare etiam de adeundo statim sepulcro cogitavit, sed cohibuit sese, memorata Constitutionis, vetantis extra consuetas horas noctu per Conventum ambulare.

inungitur oleo Sanctæ

et sanatur:

quæ de miraculo dubia, relabitur,

53 Formato igitur proposito, quod primo mane illuc accederet, cubitum se collocavit: sed somnum nequiens instaurare, et de eo quod sibi acciderat cogitans, cœpit ambigere an naturale oleum ejusmodi effectum habere non posset. Cui tentationi succumbens, et muliebri victa curiositate; accepit aliquid olei ex lampade, quam ante lectum positam D habebat, genuque eo unxit. Verum ecce pœna, exiguæ fidei debita, mox adfuit, recurrente inflatione, cum iisdem omnibus, quibus fuerat exercita, doloribus atque impotentia motus. Vix explicuerim quanta hinc illi confusio remorsusque conscientiæ. Spargebat lacrymas copiosas, et metuens ne reliquam deinde vitam hoc in statu traducere cogeretur, noctem illam maxima cum anxietate transegit, quia gratiam tantopere desideratam momento amiserat. Mane facto adsunt Infirmariæ, interrogantque an in eadem adhuc mente persistat, velitque deduci ad visitandum corpus Sanctum: quod cum affirmasset, cœpit reviviscere fiducia erga Sanctam: petitaque interno actu venia, duabus tribusve olei sanctioris guttis denuo suum genu inunxit; renovarique in se sensit temperatum illum quem prius calorem cum ebullitione, et sublato rursum tumore expeditum sicut antea genu ad motum: adeo ut a supervenientibus interim Infirmariis, a quibus deportanda fuerat, adjuta ad vestes induendas, cum stupore omnium descenderit per seipsam de lecto: et opis nullius indigens, nihil etiam debilitatis sentiens, ambulare cœpit usque ad capellam; ubi ante sacrum corpus flexo genu prostrata, nullique adnixa fulcimento, tres E consequentes Missas audivit. Post meridiem quoque totis Vesperis in pedes erecta adstitit, admirantibus non solum Sanctimonialibus omnibus, sed etiam medicis atque chirurgis, sub quorum cura toties et tam diu fuerat. Omnes vero affirmaverunt miraculosam fuisse curationem, tum quia instantanea fuit; tum quia contrarius effectus apparuit olei benedicti et non benedicti; tum denique quia laboriosus motus, ab infirmaria ad capellam Sanctæ, malum exasperasse debuerat, nedum imminuisse: nunc autem integra fruitur sanitate, habilis ad quodcumque Conventus sui ministerium.

sed iterata unctione denuo sanatur,

et sepulcrum adit.

54 *Hoc miraculo præmisso, quod pro sui magnitudine primum locum videbatur mereri, alia nonnulla sic prosequitur Fozius.* Anno MDCXLVIII, subita et acutissima febri cum pleuritide invasus Petrus Caravita, Regius Neapoli Consiliarius, ægre poterat respirare; cumque accessisset marcidi sanguinis copiosus vomitus, habebatur a medicis desperatus: quando uxor ejus D. Portia ad Conventum Patrum Carmelitarum (S. Mariæ de Vita dictum) misit qui accerserent P. Fr. Albertum Calaccium; instanterque F rogavit, ut infirmum ungeret oleo Sanctæ, istic ubi magis pungebat dolor. Paruit ille, præmissaque brevi oratione et invocato Sanctæ nomine, ægrum unxit: qui sine mora sanum esse se dixit, descendensque de lecto ut sanus cum reliqua familia accessit ad cœnam: et gratus pro accepto beneficio ad capellam Beatæ, in prædicta ecclesia S. Mariæ de Vita, lampadem argenteam appendendam donavit. Eodem anno Joannes Salgradus Matriti jacebat depositus a medicis. Audiit hoc Vincentius Carlini, qui Florentia in Hispaniam deportaverat lagenulam olei miraculosi: accedensque ad infirmum et Sanctam invocans, eodem unxit. Ille vero somnum mox oculis cepit, deinde tantum sibi restitutus apparuit, ut medici judicaverint miraculo rem adscribendam, eo certiori, quod paucissimos intra dies plene sanus fuit. Hujus rei fama sparsa cum esset, et filius Ludovici Florentini sic crepuisset, ut chirurgus vitam ei salvaturus castrare eum præsumpserit, deinde curationem desperans omnino deseruerit; confidens pueri mater quod desperatum a chirurgo remedium posset accipere ab oleo miraculoso Sanctæ, prædictum Vincentium Carlinum adiit, guttulas aliquot impetravit, iisque partes offensas inungens subito melius habere filium gavisa est: qui brevissimo tempore liber ab omni malo apparuit.

An. 1643 eodem oleo sanantur, sanguinem vomens,

et moribundus.

curatur hernia,

55

A 55 Gabriel Antonii Ciori, homo rusticus, octo mensium spatio sic lecto affixus fuit, ut præter sinistram manum movere posset nihil. Hic cum a Conversa quadam monasterii pauxillum olei prædicti accepisset, et R. D. Bartholomæum Francisci Durantis, Rectorem ecclesiæ S. Juliani Casciæ, ubi habitabat, rogasset, ut ipso eum inungeret Sanctæque commendaret; subito melius habere cœpit, brevique convaluit totus, sicut prædictus Rector affirmat. Anno MDCLVIII D. Venantius Mutius, Plebanus S. Victorini in castro Ploraco territorii Camerinensis, maligna et periculosa, ut credebatur, febri correptus, recurrit ad intercessionem Sanctæ, ungens sese oleo ejus. Vix autem effluxerat tempus quo semel Miserere recitaretur, quando eum dimisit febris, cum stupore medicorum qui eum visitarunt: perfecteque sanatus, misit ad monasterium fidem authenticam collatæ sibi gratiæ.

8 mensium paralysis

periculosa febris,

56 Paulæ, filiæ Francisci et Catharinæ Verdi, anno MDCLX ad pectus excrevit tuberculus: quod malum quia nullius momenti esse judicabat mater, spatio octodecim mensium occultum habuit, nec medicorum ulli ostendit. Verum cum jam ad magnitudinem nucis excrevisset, inspiciens ipsum chirurgus, B glandem esse judicavit; jussitque ut imponeretur ei lamella plumbea, quod eam haud parum decrescere fecit. Post aliquot vero dies crepans, cœpit ejicere materiam quamdam instar calcis: quare idem chirurgus præcepit matri applicandum cerotum cum unguento rosaceo. Paruit mater, executa præceptum per annos duos, sed pessimo successu: crescens enim malum factum est plaga grandis, ad cujus aspectum non poterat non exhorrescere mater. Quare remedium ei facere volens Calderinus, chirurgorum Princeps, eidem quater applicuit pilulas tres, ignis (ut vocavit) mortui; quas primis vicibus, cum effectum nonnullum habuissent, feliciter extraxit: quarta autem vice ex tribus unam tantum educere valuit, unde intumuit pectus, et malum sic auctum est cum excessivo cruciatu, ut de vita actum chirurgus opinaretur, et spasmo crederet puellam immorituram. Tunc ejus mater Catharina, commendans ipsam Sanctæ, partem offensam unxit oleo ipsius: subitoque detumuit pectus, egrediente multo pure cum particula ossis et pillula prædicta, sed plaga tota aperta remanente: quæ etiam magis exasperata fuit applicito nescio quo unguento. Suasum ergo ei est, ut denuo recurreret ad Sanctam, quærendo pauxillum C olei sui. Paruit illa, unctaque per dies aliquot plaga, tota coiit, et sanata est puella.

desperata vomica in pectore

et igne mortuo male curata.

57 Anno MDCLX mense Augusto, inventa est omnis annona frumentaria, quæ erat in monasterio S. Mariæ Angelorum, tam vetus quam nova, sic accensa et corrupta, ut varii generis vermes ex ea scaturirent, copia tanta, quod grana omnia dissolvenda in pulverem brevique nulla futura prævidrentur, quemadmodum jam nunc multis sextariis acciderat, nihil proficiente quacumque in remedium adhibita diligentia. Ergo prudenti consilio, ad Sanctam, cujus efficacem intercessionem toties expertæ fuerant, recurrerunt Matres: et granarium ingressæ, saccos omnes signaverunt cum ejus imagine, facientes super singulos crucem oleo prædicto; rogantesque Sanctam enixis precibus, ne sineret totum istud frumentum corrumpi. Non fuerunt in vacuum missæ preces: deferbuit noxius ille calor, desierunt scaturire vermes, et futuræ inopiæ prospectum ea ratione est.

Eodem oleo restauratur annona monasterii corrupta,

58 Eodem anno universum monasterii vinum deperierat, ducentorum circiter barilium, mutato colore et sapore. Superior, duabus aliis Matribus adhibitis, oleum Sanctæ in vasa immisit, tres guttulas in singula; pristinoque vigori restituit vinum universum. Anno autem MDCLXXIX Augusto mense, corrupti fuerunt viginti circiter flascones vini: quod Priorissa intelligens, et pro ea quæ erat anno isto vini caritate defectum futurum reformidans, inspirari se sensit ut opem Sanctæ invocaret, et aliquid aquæ de ejus puteo affunderet vino sic corrupto. Petita ergo illius aquæ phiala, et Novitiarum Magistra accersita, cum ea in caveam descendit. Hæc vero, cui Mariæ-Catharinæ nomen, longum opus futurum dixit, si reducto singulorum flasconum probe obturatorum epistomio, sigillatim instillanda iis aqua esset: quare Priorissa aspergillum sumens, satis habuit illos conspergere. Ex ipsa autem hora nihil amplius vitii deprehensum in vino toto est, sed quovis alio melius semper ac melius gustantibus sapuit. Quadam porro die Sor. Teresia Victoria accessit ad Sor. Victoriam Electam, Cellerariam, accuratius intelligere cupiens qua ratione restauratum fuisset vinum: et hæc in caveam ducens interrogantem, monstravit ei flasconem unum, seorsim positum, in quo bulliebat vinum: seposuerat autem eum causa faciendi acetum. Sed cum ipsum Sorori Teresiæ Victoriæ monstraret, nihilominus bonum vinum reperit continere; et magna cum admiratione gratias Sanctæ egit. Simile miraculum decem annis antea simili in casu experta est Sor. Maria Helena Felicai, Camerariæ officium exercens in monasterio Pauperinarum, quæ dolium vini integrum sic corruptum dolebat, ut nec famuli quidem eo uti vellent. Recordata enim quod Sancta ipsa, dum viveret, vini dolium corruptum restituit; invocata ea, olei sui guttas tres etiam ipsa dolio isti infudit, die X Aprilis anno MDCLXIX. Postera autem die vinum bonitati pristinæ restitutum reperit, atque in gratiarum actionem Missam dicendam apud S. Mariam Angelorum curavit, attestans veritatem facti, sicut Moniales eam scripto signarunt.

D *ex vario.*

E

59 Huc etiam referri potest ac debet, quod in jam dicto S. Mariæ Angelorum monasterio, anno MDCLXIII et IV, factum est, restauratis quæ computruerant ovis plurimis. Habebat Dispensatrix, primum quidem sub finem Martii, posteriori autem anno sub finem Aprilis, ad mille ducenta ova in usus victumque communitatis; quando sub finem Maji, animadvertit bonam earum partem esse corruptam, cum foris sordida ac nigra apparerent, non sine fœtore: unde cum summo suo dolore coacta fuit multa abjicere. Solicita porro de ceteris omnibus, ad locum se contulit ubi ova servabantur, et gossypio quod oleo Sanctæ intinxerat unxit eadem, prout jacebant. Post aliquot F deinde dies regressa ad sumenda ova, a coquinariis Sororibus postulata, invenit omnia clara et transparentia discussa nigredine, cum admiratione coquarum; quæ factum conjectatæ, non omiserunt reddere gratias Sanctæ, quæ fecerat ut ova bona per totum Majum Juniumque haberent. Quin etiam earum quædam, conservata donataque externis, instrumenta fuerunt nonnullorum miraculorum, quæ Deo placuit per illa operari.

et ova putrefacta bis,

60 Sor. Maria Magdalena Gondi, excessivis doloribus per dies multos cruciata, nullo invento quo sublevaretur remedio, uncta a D. Bonaccursio Episcopo Collensi fratre suo oleo Sanctæ, statim quidem sublevari se sensit, non tamen integre sanata est: quare Episcopus mittens ei unum ex ovis prædictis, mandavit ut illud sub foco torreret. Fuerant quidem elapsi multi menses a restauratione prænarrata: ipsum tamen ovum, coctum ac deinde apertum, adeo integrum est inventum, ac si primum illud gallina edidisset. Postquam autem illud infirma sumpsit, cessantibus plane doloribus, integram recepit sanitatem: quare in agnitionem acceptæ gratiæ, ad sepulcrum Sanctæ portari se fecit, et Missam coram se celebrari. D. Francisci Dei, in pessimum reducta

quibus usæ ægræ duæ sanantur.

EX VARIIS

A reducta statum, ob maximam dierum quadraginta debilitatem, cum unum ovorum prædictorum accepisset a P. M. Fr. Marsilio Ronconi Carmelita, idque sorbendum coqui sibi jussisset, et cum devotione ac fide sumpsisset, perfectæ sanatam se sensit: atque in gratiarum actionem mandavit, ut medicamenta omnia, curando malo suo comparata, pro Dei amore distribuerentur: et ipsa ad sacrum curatricis suæ depositum venerandum accessit.

Supradicto oleo curatur erisipelas,

61 Anno MDCLXV, Magdalenæ Francisci Clari, annorum novemdecim puellæ, advenit erisipelas in capite, quæ illud enormiter inflavit: superveniente autem febri, etiam oculi sic intumuerunt, ut cogeretur perpetuo clausos tenere, nullam interim quietis partem diu noctuque capiens: adeo ut medici aliique existimarent, inde vel morituram vel cæcam remansuram. Ergo ipsa se commendavit Sanctæ. interim dum Antonius Tornai, monasterii famulus (factorem appellant) oculos eosdem oleo mirabiliter multiplicato inunxit: et subito recessit febris, cessaverunt dolores, detumentesque oculi cœperunt aperiri: quibus deinceps optime vidit, cum non exigua B admiratione cunctorum, quia visu privatam opinabantur: ipsa vero veniens ad sepulcrum, Missam ibi celebrari fecit. Anno MDCLXIV, Sor. Angela Cæcilia Nardi, in monasterio Montis-Domini Florentiæ, malum in pectore sensit, quod medicis videbatur periculosum, propter conjunctos dolores aliaque symptomata: vix tamen induci potuit biennio toto, ut semel saltem sumeret simplicem purgationem, omne aliud remedium unctionemve recusans: solum autem magnis precibus postulabat pauxillum de oleo Sanctæ, cujus beneficio confidebat certam sanitatem se consecuturam. Vesperi ergo quodam, quo sævius solito cruciabatur, eo fecit tumorem pectori adnatum ungi a Matre Abbatissa; quo facto tolerabilior redditus dolor est. Secundo autem vespere prorsus cessavit, tertio vero etiam evanuit tumor, remanente dumtaxat parva verrucula instar lentis. Viso eo obstupuit medicus, et iis quæ fuerant acta auditis, suasit, ut si votum aliquod nuncupaverat, ipso sese exolveret quam primum, eo quod magnam gratiam et naturali ordine sublimiorem receperat. Ergo Missam unam coram sancto corpore dici fecit, addita oblatione decem librarum ceræ.

et periculosus tumor pectoris:

oleo lampadis ante sepulcrum pendulæ sanati varii.

62 Sed et oleum lampadis ante sepulcrum ardentis, sanitatem quam plurimis contulit. Paulus Matteozzi, quem medicorum industria desperatum destituerat, oleo tali delibutus vicibus binis, prima C quidem dulcem quietem, secunda autem omnimodam consecutus est a febri et quocumque corporali incommodo liberationem. Anno MDCLIX, Magdalena Boddi, secundum latus immobilis, ut affectam pertem eodem oleo inunxit, mox motum optatamque induxit sanitatem. Anno MDCLX, Ginevra Bartolozzi, gravissimis agitata febrium æstibus, idem oleum summa cum religione et fide adhibuit: quando omni subito alleviato dolore, febrique fugata, postridie ecclesiam adiit, confessura et communicatura. Eamdem gratiam, per dictum oleum sibi præstitam, simili gratitudinis signo, altero post sanationem die, compensavit Thomas Simon Chiari, anno MDCLIX. Anno MDCLXIII, eamdem a dicto oleo incolumitatem consecutus est Antonius Franciscus Fuorasassi, quando in virtute dicti liquoris, duas plagas stupuit sanatas, chirurgi Vincentii Giannini judicio letales. Elisabetha Antonii Spaziani, excessivis duorum annorum agitata doloribus, perque tres dies et noctes continuos, absque ullo quietis intervallo, excruciata; eodem oleo se inungi fecit; moxque in uno quasi momento omnibus exempta angustiis, ipsamet sanctæ Virgini argenteum detulit, quod promiserat, anathema, anno MDCLXIII. Constantia quoque Lucæ Misuri, anno MDCLXIV, febri ac stomachi dolore, nec non dysenteria, in eum erat redacta statum, ut desperatam haberent medici. Huic Domina Flos Schianchini attulit aliquid de oleo lampadis sæpe dictæ: qua postquam unxit infirmam, cessavit febris, simulque vomitus et dysenteria, statimque sanata fuit ægra. Verum cum illa acceptam gratiam non referret Sanctæ, sed alteri Patrono cui devota se commendaverat, paulo post gravissimis correpta doloribus est in uno humerorum et ventre: qui cum ei per quindecim dies durassent absque remedio, inspirata divinitus, requisivit quod sibi remanserat olei pauxillum: eoque se inungens, veluti ventulum sensit, humero ventrique afflatum; cessaruntque cruciatus, et audivit sibi dici: Agnosce, quæ fuerit Sancta, unde gratiam accepisti. Quare postulata ab eadem venia, gratias ei multas retulit, miraculum in se factum divulgans. D

CAPUT VI.

Translatio sacri corporis et monasterii, a veteri ad eum quem nunc obtinent locum, illiusque adhuc incorrupti status usque ad annum 1663. E

Ob loci prioris angustias,

63 *De prætitulatis instrui postulanti mihi, Sanctimoniales sæpe dictæ ex suo archivio subministrarunt documenta sequentia, Italice conscripta:* Anno MDCXXVII, revertens a sua legatione Hispanica Eminentissimus D. Franciscus Card. Barberinus, Urbani VIII nepos, atque Florentia transiens, dignatus est per seipsum visitare monasterium S. Mariæ Angelorum in Burgo S. Frigidiani, ubi duas habebat sorores. Animadvertens autem quam difficulter eo in loco complerentur obligationes statutorum et regulæ, propter multarum ibi Religiosarum exiguam sanitatem, imprimis RR. Matrum Innocentiæ atque Mariæ-Gratiæ sororum suarum; nihil prius curavit, ut Romam advenit, quam Pontifici patruo indicare conditionem satis afflictam Religiosarum: eo quod locus, Arno flumini ejusque crebris exundationibus subjectus, et valde angustus, parum idoneus esset prosequendo cursui observationum monasticarum. His auditis existimavit Sanctitas sua prospiciendum sibi esse, ut sublatis impedimentis imperturbata semper vigere observantia posset; curavitque conficiendum instrumentum commutationis, cum loco quem Pictorum vocant, eratque Cisterciensium Patrum. Id quod totum proprio Motu peregit, nulla interveniente F Monachorum Monacharumve supplicatione motus: sed matura proprii judicii deliberatione, atque ex plenitudine potestatis Apostolicæ, ratam firmamque voluit haberi in perpetuum commutationem prædictam, per Breve speciale. *Expedito Brevi, et apparatu necessario recipiendis novis hospitibus in loco Patrum Cisterciensium facto (quæ inter totus fere sequens annus* MDCXXVIII *effluxit) prius quam transportaretur ex uno in alterum locum totus viventium tunc Sanctimonialium Conventus, placuit eodem sub nocturno silentio transferre ossa Venerab. Matris Sororis Mariæ Bagnesiæ, una cum ossibus omnium priorum Matrum, ad S. Frigidiani in Christo defunctarum. Factum hoc de consensu D. Alexandri Marci Medicis, Archiepiscopi Florentini. Et corpus quidem Venerabilis Mariæ translatum intra propriam arcam est; exuviæ vero ceterarum omnium Matrum, ex communi sepultura sublatæ, grandibus inclusæ capsis fuerunt: ac simul cum illo, deducentibus Patre Confessario D. Antonio-Maria Raconisio et Sacellano Rudulfo Mini, Psalmosque Officii mortualis per plateas recitantibus, absque majori cereorum numero quam qui præcise necessarius erat, ad novum monasterium deportatæ; simul etiam positæ in loco*

facta cum Cisterciensibus permutatione,

anno 1628 2 Decemb. transferuntur ossa defunctarum:

A *loco subterraneo, in quo facienda erat communis Religiosarum post hac moriturarum sepultura. Quarto post die secuta est translatio corporis* B. Mariæ Magdalenæ, *eo modo ac forma quam descriptam Italice servant Monachæ ad memoriam posterorum, quamque Latinam reddimus hoc tenore.*

die 6 Dec. recognoscitur corpus Beatæ,

64 Die VII Decembris MDCXXVIII facta est translatio corporis beatæ Matris Mariæ Magdalenæ de Pazzis, juxta pacta conventa ipsius commutationis, quibus inter alia cavebatur, ut Religiosæ auferre secum possent corpus suæ beatæ Matris. Facta est autem Translatio secrete, sicut faciendam decreverat Illustriss. D. Nuntius. Die enim VI sub horam XXIV, venit ipse ad ecclesiam S. Mariæ Angelorum, cum Illustriss. D. Vicario atque Illustriss. et Reverendiss. D. Antonio Magalotti, Dominisque Petro Carnesicco et Cambio Anselmio Locumtenentibus suis, præsentibus D. Laurentio Capponi Præposito Metropolitanæ ecclesiæ, D. Horatio Quartesio Archidiacono, D. Petro Strozzio Archipresbytero, D. Julio Riccii Canonico; et Dominis Raphaele Medici, Vincentio Picti, Ludovico Altoviti, atque Silvestro Aldobrandini, Senatoribus hujus civitatis,
B
tamquam testibus; nec non Michaele Stili et Zenobio Pelli, Notario et Cancellario D. Nuntii. Erat in medio Presbyterii collocatum corpus Beatæ in sua consueta crystallina arca, duabus clavibus, obserata, collocata intra aliam ligneam atque portatilem; quæ etiam firmabatur duabus clavibus, atque sex vinculis ferreis circumductis: desuper vero insternebatur tapes sericeus, eleganti acu varie exornatus: ardentibus circumcirca cereis. Cumque omnes sacrum depositum adoravissent, R. P. Confessarius monasterii D. Antonius Maria Raconisius claves prædictarum capsarum tradidit Illustriss. D. Nuntio. Quo ipsas capsas aperiente, conspectum fuit corpus Beatæ, solito habitu suæ Religionis indutum, sed sericeo variisque floribus consperso. Cunctis autem rursus adorantibus, prædictum sanctum Corpus susceptum ab Illustrissimo fuit, conducendum ad novum monasterium: qui arcas ipsas iterum clausas fecit senis in locis sigillari proprio suo sigillo, ad majorem cautelam. Tum eodem in loco beatum Corpus relinquens, prædictis DD. Carnesicco et Anselmio Locum-tenentibus suis secreto intimavit, qua hora facerent transferri prædictum Corpus ad novum monasterium ipsismet assistentibus, et in securo loco reponerent postea consignandum. Cumque prædictus Notarius suæ Illustriss. Dominationis de ipso
C
Corpore, ejusque ornamentis, clavibus et sigillis, accuratam fecisset descriptionem; discesserunt omnes, relictis in ecclesia Rev. Raconisio et Marco Casinio, ut personaliter assisterent custodiæ prædicti Corporis, usque ad horam decretæ Translationis, servando penes se claves prædictarum arcarum. Ad horam decimam diei VII venerunt in ecclesiam Domini Carnesiccus et Anselmius, Vicesgerentes Illustriss. Dominationis suæ, cum Notario et Cancellario atque supranominatis Dominis Canonicis, eorumque numero superadditis Dominis Machiavello, Arriguccio, Bamberino, aliisque pluribus Sacerdotibus et secularibus ad quadraginta. Adorato deinde sanctissimo, præfati Notarius et Cancellarius inspexerunt capsam atque sigilla, et RR. Raconisius et Casinus juraverunt ipsam eamdem esse, quodque ad ejus custodiam tota nocte vigilavissent. Tum prænominati Domini capsam acceperunt, eamque manibus extulerunt de ecclesia, in comitatu viginti quinque aut triginta facularum ardentium, singulis certatim sese ingerentibus ad sacrum pignus bajulandum, multisque per plateas adjungentibus se pompæ, ita ut facularum delatarum numerus centesimum excederet. Fuit autem mirabilis omnium in

a D. Nuntio Apostolico,

et transferendum suscipitur;

transfertur autem die 7,

hac deductione devotio atque taciturnitas. Sub medium circiter duodecimæ perventum est ad novum monasterium; ingredientesque per portam claustralem præcipuam, detulerunt capsam in oratorium, novitiorum Cisterciensium usibus olim deputatum; et ibi supra tapetem collocaverunt; iterumque sacra Corporis veneratione et recognitione perfuncti, coram præfatis Notario et Cancellario claudi jusserunt valvas fenestrarum, ipsiusque oratorii ostium, imponentes ei proprium D. Nuntii sigillum sex in locis: ubi etiam asser fuit affixus, ad cautelam, ne sigilla corrumpi possent. Denique custodiæ sancti Corporis coram prædictis provisum est, deputatis ad eum finem Juliano et Sanctio Romanellis, qui diu noctuque istic assisterent, quoad usque Sanctimoniales venirent. D

EX VARIIS. majori cum devotione quam pompa

65 *Venerunt illæ sequenti mox die, ex vi Apostolici Brevis, quod* Breve, *ut executioni mandaretur*, commissum fuerat D. Alfonso Episcopo Anglanensi Nuntio Apostolico apud Serenissimum Magnum Ducem, eique impositum, ut Religiosas, extractas de veteri ad S. Frigidianum Monasterio, traduceret ad novum, in comitatu plurium grandævarum Matronarum, die VIII Decembris anno MDCXXVIII, cum ea qua Christi sponsas decet modestia faciem velo opertas, intraque conclusas rhedas, die Immaculatæ Conceptioni sacra. Venit ergo una cum Dominis Canonicis eorumque Vicariis atque Notario et Cancellario Assistentibusque sibi Illustriss. ac Reverendiss. D. Antonio Magalotto et Rev. D. Antonio Maria ipsarum Religiosarum Confessario; coram Serenissimis Maria Magdalena Archiducissa Austriæ et Magna Ducissa Hetruriæ, atque D. Christierna a Lotharingia et Sereniss. Principissa Anna, in ecclesia expectantibus; D. Nuntius Florentinus prædictus, accersiri jussit Rev. Matrem Priorissam Sor. Mariam Gratiam de Pazzis, neptem ipsius Beatæ, præcepitque ut traderet sibi album omnium Monacharum velatarum, Novitiarum non professarum, atque Conversarum: quo recepto mandavit omnes ad sonitum campanulæ convocari in conclave, proximum portæ claustrali. Ibi collectis omnibus, indutis cappas albas, faciesque velo nigro grossiori opertis, adductis etiam quam proxime rhedis; Illustrissima sua Dominatio nominatim evocabat Religiosas singulas, et quæ ipsarum comitatui erant designatæ Matronas nobiles, primam rhedam pariter ingressuras. Singulæ autem, ut se nominari audiebant, supra limen portæ genua flectentes, petebant benedictionem a Matre Priorissa; deinde egressæ clausuram, etiam ab Illustriss. sua Dominatione, atque a Patre Antonio Maria Raconisio benedici sibi postulabant. Ingressæ rhedam, recta vectæ sunt ad novum monasterium, eodemque ordine processum est, donec ad unam omnes essent translatæ. Cum vero ad portam loci pervenissent, fuerunt ab Illustriss. sua Dominatione, coram DD. Canonicis Carnesecco et Anselmo atque Notariis prædictis, deducentibus Serenissimis Celsitudinibus, suis per portam clausuræ intromissæ; iveruntque ad Capellam B. Mariæ Magdalenæ, quæ ipsis pro Choro esse debebat, eo quod super altari, foris in ecclesia existenti, collocatum esset venerabile Sacramentum: nec enim adhuc constructum erat altare majus, Chorusque retro ipsum aptatus. Hujus introductionis vigore, tradidit illis Illustriss. Dominatio sua possessionem monasterii, sub perpetua clausura tenendi, imposito nomine S. Mariæ Angelorum, quo porro esset appellandum ab omnibus. Voluit postea, ut Mater Priorissa consignaret illi sub juramento Religiosas omnes: quo facto inventus est idem ille numerus, qui fuerat ex altero monasterio extractus. Tum ipse Nuntius aliique omnes, quotquot huic actioni interfuerant,

die 8 Dec. ex vi Brevis Apostolici,

E

traducendæ ad novum monasterium Virgines,

F

nominatim evocatæ rhedis imponuntur:

EX VARIIS.

et translatæ, officium vespertinum ordiuntur in capella Beatæ,

A fuerant, recesserunt : relictæque sibi Sanctimoniales, ante omnia se contulerunt ad capellam Beatæ, Dominum collaudaturæ : decantatisque Vesperis et Completorio, Deum omnis boni largitorem deveneratæ sunt. *Posthæc* XIII Decembris, D. Nuntius, cum DD. Laurentio Capponi atque Horatio Quaratesio, eorumque Vices gerentibus Carnesicco et Anselmio Cancellario atque Notario, aliisque Dominis Secularibus et Regularibus, transferens se ad monasterium, introgressus est; venitque ad oratorium, ubi stabat corpus B. Mariæ Magdalenæ de Pazzis; et invenit ostium clausum, sigillatum atque confixum eo quod illud dimiserat modo. Sublatis deinde sigillis, produxit quas penes se habebat claves capsarum; et reperit Corpus in capsa sua crystallina, modo ac forma jam descriptis. Recognoscens autem ipsum idem esse, coram prædictis Dominis atque Notariis denuo claudi capsas mandavit, claves vero restituit Matri Priorissæ, Mariæ Gratiæ prænominatæ, Nepti hujus Beatæ istic præsenti. Denique eidem, tamquam omnes suas Religiosas repræsentanti, consignavit Illustrissimus custodiam jam dicti beati Corporis, acceptanti illam, promittentique fidelem ejus servandi curam; sicut patet ex Instrumentis, ipso die post ejusmodi ceremoniam rogatis subscriptisque : atque ita Illustriss. sua Dominatio, cum toto suo comitatu, discessit : de quo laus Deo et Beatæ ejus famulæ perennis sit.

B

adduntur deinde ædes novæ,

66 *His ita gestis non contenta optimorum Patronorum liberalitas, cœpit etiam dare operam, ut quæ plateam spectabant ædes novæ a fundamentis exurgerent, ipsique ecclesiæ novus adderetur cultus : et fuerunt intra decennium omnia ad eam quæ nunc cernitur perfectionem adducta : quod quibus auctoribus factum sit ut posteritas disceret, in pariete exteriori seu facie monasterii positum est ex candido ac grandi marmore Urbani VIII elegantissimum scutum, cum subjecto Titulo :* Urbano VIII, Pontifici Maximo, qui monasterium hoc, ex angustiore loco translatum, in ampliorem formam cultumque meliorem suis impensis restituit : et Carolo Barberino, Ereti Duci, fratri ejus Germano : et Francisco S. R. E. Cardinali Vicecancellario ; atque Thadæo Præfecto Urbis, Caroli filiis, Urbani nepotibus ; qui tantæ pietatis auspicia secuti, idem monasterium multis beneficiorum præsidiis communiverunt, æternum grati animi monumentum Virgines Sanctimoniales P. *id est, Posuerunt. Similis ex marmore Titulus, interiori in facie templi supra januam positus, Francisci Cardinalis liberalitatem specialiter commendat, hisce verbis :* Francisco Cardinali Barberino, S. R. E. Vicecancellario, quod Virginibus Deo Beatæque Virgini Mariæ Angelorum sacris, ex vico S. Frigidiani humili augustoque loco translatis, emerit et amplificaverit hoc Cœnobium, ut aptiore Parthenone constructo, Innocentia et Maria Gratia ipsius sorores, ceteræque Moniales Divinæ Majestati famularentur ; eædem Moniales beneficentissimo largitori posuere, anno Salutis MDCXXXIX.

appositis Titulis

C

an 1639

Corpus ab an. 1607 adhuc integrum

67 *Hunc quoque rem, ex præcitato Processu Florentino, ita refert jam sæpe citatus Patricius lib.* 3 *Cap.* 13. Cum anno MDCVII die XXV Maji, secuto obitu S. Mariæ Magdalenæ, ecclesiasticæ sepulturæ traditum corpus fuisset in monasterii choro, retro altare majus Monialium Carmelitarum, humiditati obnoxium, tam ob contiguitatem cujusdam putei, quam stillicidii illic se effundentis; ab eo postmodum extractum illud ac reconditum in quadam capsa crystallina, in altari ipsi Sanctæ dicato, in Conventu S. Mariæ Angelorum, Florentiæ, a dexteris altaris majoris subtus chorum, in quo Moniales consueverunt recitare ac decantare Officium divinum ; servatur porro et conspicitur incorruptum et palpabile, pannis holosericis indutum, ad usum D Monialium Carmelitarum ; etiamsi a die obitus illius, elapsi numerentur anni sexaginta et amplius. Quod factum primo comprobatum fuit a Judicibus remissorialibus, qui XIII Septembris anno MDCLXIII ad sacrum tumulum accedentes, et aperta capsa sepulcrali crystallina, per quam relucebat corpus ibi repositum, viderunt dictum pignus vestitum ex lamina argentea, alba et nigra, nempe cappa ex lamina nigra, et cum velaminibus albis et nigris, juxta habitum aliarum Monialium dicti monasterii. Faciem habebat detectam et nigram, pedes fuscos et nudos, manus minus fuscas, nudas, et super pectus expansas; et cum dextera careat digito annulari, quem dixerunt Moniales fuisse sectum et traditum fel. record. Urbano VIII sic ipso jubente, loco naturalis insitus est aureus digitus. Dictum porro digitum ab eodem Urbano VIII dono accepere, hodieque possident Carmelitanæ Monasterii S. Incarnationis, Romæ in Monte-Cavallo. *Suavem totum corpus spirabat odorem, et quamvis vestimenta redolerent eo, magis tamen membra corporis fragrabant.* Et Illustrissimi Reverendissimi Domini Judices prædicti, Subpromotores, medici ac testes experti id sunt, *odorando manus vel pedes, aut faciem, ut supra dictum est* detectas et nudas. Et omnes uno ore confessi sunt, fragrantiam sentire, et a corpore et membris ejus bene olentibus provenire ; et præcipue ex ore. Omnes pariter sunt experti, dum premeretur manus circa pulsum, carnem esse mollem et flexibilem seu palpabilem, ita ut pressa elevaretur, quod quidem magna admiratione præcipue dictorum medicorum recognoverunt. In genu etiam supra vestem tacto, sentiebatur pellem post pressum elevari. Corpus, causa honestatis et decentiæ, non fuit aliter detectum, nisi paulisper supra pedes et circa manum : et visum fuit, carnes esse minus fuscas et magis candere.

inventum fuit anno 1663 etiam palpabile,

E

et ex eo suavis odor perceptus

68 *Hactenus Processus Florentinus, Miraculo primo : cui secundum, de perenni fragrantia et odore suavissimo manante e corpore et vestibus Beatæ, ita subjungitur :* Defunctæ S. Mariæ Magdalenæ corpus sepultum in loco humido, et, ut superius dictum, postea effossum, inque monasterium S. Mariæ Angelorum delatum, compertum fuit, non solum incorruptum et palpabile, ac odorem mirificum et suavissimum spirans usque ad præsentem diem ; sed, quod mirabilius est, e capsa in qua reconditum jacet, ac ex indumentis quibus tegitur, idem odor præsentitur : quam magis membra corporis redolere, præcipue vero ex ejus ore afflari omnes sunt experti, ut patet ex dicta visitatione Apostolica et depositione testium, qui pluries dictum sacrum corpus pertractarunt, vestibusque spoliarunt; unanimiter contestantes, quod, quando aperitur capsa, in qua reconditum visitur corpus S. Mariæ Magdalenæ, odor prædictus diffundat se per cellas contiguas; et post contactum illius, odor etiam per aliquod temporis spatium conservatur in manibus et vestibus Monialium illud tangentium, quæ deinde sæpissime illum percipiunt, licet capsa obseretur. Eædem Moniales non modo deponunt istud de certa scientia, quia viderunt corpus prædictum, tetigerunt, ac odorem perceperunt ; sed etiam quia ab aliis Monialibus magis antiquis audiverunt, similem fragrantiam e corpore, capsa, et indumentis dictæ Sanctæ semper exhalasse. Quæ optime coarctant negativam, quod scilicet nec in capsa prædicta, nec circa eam, flores, pulveres, aquæ odoriferæ, aut quodpiam aliud genus odoris, unquam apponantur seu deferantur, imo id expresse vetitum esse, ne quidquam circumcirca apponatur, quod sapiat odorem. Sed, quod admiratione dignum est, absterso cum lixivio quodam

Idem odor, etiam ex capsa et vestibus emanat.

F

A quodam panniculo ad usum Monialium, vulgo saggolo dicto, et supra dictum corpus existente, quod consuevit deferri ad infirmos, odorem primævum servavit, et inter ceteros pannos lineos, ex fragrantia ab ee manante, discernitur.

CAPUT VII.

Miracula post Beatificationem patrata usque ad annum 1661.

69 *Curatur monialis amens,* His *præmissis, quæ restant ante Canonizationem miracula, quatenus ea Patricius suggerit, servato temporum ordine recenseamus, tribus continenter Capitulis.* Mense Octobri anno MDCXXIV, Soror Daria Teri Monialis, in tantam phrenesim ac furorem inciderat, ut dementiæ agitationem, gestis, sermonibus : ac incessu multifariam demonstraret, quare ligatis manibus, eam in quadam cella incluserunt. Cumque medicorum judicio, sanitatis nulla spes superesset, utpote frustra adhibitis illi per septem et amplius menses humanis remediis ; Soror Catharina ejus germana, die XXVI Maji, quo festum publicæ veneB rationis, eidem Sanctæ a Sede Apostolica indultæ, erat celebrandum ; ad illius intercessionem sese convertens, statutoque prius, per totum vitæ suæ curriculum, pervigilio suæ festivitatis, in pane et aqua jejunaturam fore ; celebratisque coram sepulcro prædictæ Sanctæ aliquot Missis ; sanitatem sororis enixe commendavit. Quare expletis Vesperis rediens ad dictam Sororem, eam invenit sanam et incolu*fœtida scabies,* mem, præque gaudio amare flentem : quæ numquam imposterum fuit relapsa. *Ita, de visu et certa scientia, attestantur tres contestes.* Antonium Antonii Gatti Santini, anno MDCXXXIII fœtentis infirmitatis horror pessimis secundum corpus operuerat crustis. Is, quæ incassum humana applicaverat industria, a sancta Virgine supplex emendicavit remedia, vovens sepulcrum ejus sua se veneraturum præsentia, et gratitudinis mnemosyno unum Missæ sacrificium se legi facturum. Deinde hymnum sanctis Virginibus sacrum exorsus et orationem, vix hanc finierat, quando vires restaurari, fœtorem dissipari, crustas fœtidas exsiccari et decidere, pristinumque pedibus inflatis restitui sensit statum.

atthritis. 70 Anno MDCXXXIV Antonium Leonem, Cancellarium civitatis Foroliviensis in Romania, gravissimi per totam vitam contorquebant dolores articuC lares, imaginabilibus quibuscumque frustra adhibitis remediis. Cujusdam igitur Patris Carmelitæ Confessarii sui hortatu, angustias suas letales sanctæ Virginis Patrocinio commendavit : quam ut invocarat, dolorum lenimen perfectamque sanitatis gratiam sibi conciliavit. Memor ergo beneficii, imaginem sanctæ Virginis, in ecclesia Carmelitarum *cultus excæcatus,* Foroliviensium, in perpetuum suspendit. Anno MDCXL Donna Magdalena Angela Gorina, Florentina annorum septemdecim ob guttam serenam, quam per biennium passa fuerat in oculo dextero, videndi facultatem amiserat. Deperdita igitur a medicis spe, humanis remediis visum unquam recuperandi, voto emisso S. Mariæ Magdalenæ, cujus velum ad cellam illius delatum fuerat, in pervigilio festivitatis illius jejunandi cum pane et aqua, statim primævam facultatem visivam recuperavit. Quam operationem miraculosam fuisse, in Processu Florentino, modus evicit et qualitas sanationis ; præsertim cum ultra instantaneitatem, sanatio undique fuerit perfecta, nullo postea præcedentis morbi signo remanente in *febris trimestris,* oculis, et perfectione visionis recuperatæ jugiter perseverante. Laurentius Passerini, continuam passus trium mensium febrim, desperatis remediis humanis, velum sanctæ Virginis petiit ; obtentumque afflicto applicavit corpori, anno MDCXLIV mense D Martii ; infraque triplicis circiter orationis Domi- *EX VARIIS.* nicæ spatium, dolores sensit remittere, mitigari æstus, quarto die integram consecutus valetudinem.

71 Soror Maria Catharina Rinuccini, anno *et alia pestilens,* MDCXLVIII, a die ultima Aprilis, per totam vigesimam secundam Maji, laborans febri maligna cum petecchiis ; quæ illa tempestate Florentiæ ob intemperiem aeris communiter regnabant ; cum inflammatione pulmonum ac dolore capitis vehementissimo cruciaretur, ita ut viribus destituta, languens ac morti proxima, amissa quasi facultate loquendi, ob inflammationem linguæ, somnolentiaque ac delirio affecta cerneretur ; acceptis sanctissimis Eucharistiæ et extremæ Unctionis sacramentis, a Medicis absque spe salutis derelicta fuit. Tunc Mater Priorissa applicuit ei pulvinum, quo Sancta fuerat usa, nihil sentiente infirma : quæ tamen dormire cœpit, visaque sibi est in somnis signari a Sancta ex parte *applicito Sanctæ pulvino.* cordis ; dicentemque audire, Sanata es, surge : et quia appropinquat festum meum, vade atque commenda te coram corpore meo. Evigilavit ad hæc Maria Catharina, seque alleviatam sentiens, cum E ante extraordinaria torpedine ac veluti pondere quodam oppressa jacuisset, nec brachium quidem attollere prævalens ; dixit Sorori, ad sui custodiam appositæ : Soror, sanata sum : voca Matrem Priorissam, ut cum ejus licentia possim surgere. Audivit relationem Priorissa non sine sensu devotionis, licentiam tamen postulatam negavit, quamvis integris viribus se esse illa diceret ; donec rediissent mane medici, eamque cum suo stupore prorsus sanam conspexissent. Tum vero permissa surgere, exercitia monasterii deinceps continuavit, agnoscens gratiam a Sancta acceptam.

72 Iisdem quibus ista Florentiæ gerebantur annis MDCXLVII et VIII, fervebant Neapoli seditiosæ rebellionis tumultus, inter quos Gaspar de Roomer, *Neapolitanus mercator* mercator Belga, ad Castellum novum se receperat, vitæ suæ quærens securitatem : quando interius commoveri se sensit, ut, turbato quamvis mari, in unam navium suarum se reciperet. Factum id non sine gravi periculo, fiduciam præstante quam supra se habebat Sanctæ Reliquia : et celocem, quam conscenderat, usque ad navim, S. Petri Majoris dictam, per medias procellas labore maximo promoverunt navicularii, magnis promissis ad tentandum, quod alias horrebant, discrimen animati. Ceterum licet nautæ majoris navis emissis funibus voluissent F celocem ad se adducere, non tamen id patiebatur mare, nihil levius minitans, quam collisionem utriusque navigii, futuram ut minimum exitialem celoci in partes confringendæ. Suadebatur ergo regressus *tempestuoso mari miraculose servatur,* ad terram : sed Gaspar, visa post navim cymba, valido rudente ad justum spatium religata a navi, sciensque firmam ac robustam esse ; salvum se futurum credidit, si illam saltem adipisci posset. Item autem periculum indicantibus nautis et redire jubentibus, persistens in consilio et in Sancta positam fiduciam habens, ad illam converti remos jussit, seque erexit in pedes, scapham in transitu quem meditabantur apprehensurus manibus, ad signum quod se daturum promittebat is, qui clavum ipsius celocis regebat. Dictum, factum : Sanctam invocans prosiluit ad scapham, eamque manibus apprehendit ; cum ecce decumanus fluctus scapham in altitudinem horrendam erexit, eademque concus- *qui manens in urbe fuerat occidendus,* sione se intra scapham super unum transtrorum sedere reperit : oculos autem ad celocem convertens, vidit ipsam eadem unda ventoque vehementiori retroactam, quantum jacere balista posset. Tum vero in se recollectus, totus gratias egit Sanctæ, per quam credebat se salvatum : et quamvis

EX VARIIS. vis in eo postea ex cymba ad navim adducendo nihil minus fuerit laboratum ab epibatis, vacuus tamen a timore fuit. Lacrymatus est eo suscepto Capitaneus navis; et, tamquam uno instanti amissum receptumque a mortuis, amplexi omnes sunt. Ipse vero dedit gloriam Sanctæ, a qua inspiratum sibi fuisse credidit, ut per vitæ periculum tantum egrederetur de castello: postea enim intellexit, nonnullos, ante portam ejus in quo morabatur conclavis transeuntes, eo die ex vicinis domibus, castello ipso altioribus, trajectos a populo sclopis fuisse; inter quos facile venire potuisset, propter frequentem necessitatem per istam portam egrediendi et ingrediendi.

idem sanatur a peste. 73 Idem Gaspar de Roomer, pro singularissima gratia per Sanctam accepta etiam habuit, anno MDCLXI liberatum se fuisse a peste, qua fuerat contactus in villa sua Pausilypi die XVI Julii. Cum enim simul et ardentissimam febrim intra viscera conceptam sentiret, et pestiferum carbunculum in inguine; periculo tam præsenti conterritus, se prostravit in genua ante Crucifixum, ad cujus pedes erat imago Sanctæ, Florentia ad eum missa, quæ imago illius corpus contigerat. Facta autem devota oratione, iconculam istam applicuit plagæ, cum aliis nonnullis ejusdem Sanctæ Reliquiis; præter quas nihil consueti tali casu medicaminis usurpare voluit, fiduciam omnem in sancta sua Protectrice collocatam habens. Nec sane frustra: etenim cessavit mox febris; ipsaque conceptæ pestis index macula intra paucas horas sic evanuit, ut exinde magis magisque fuerit in priori fiducia confirmatus; multisque deinceps aliis maximi momenti occasionibus Sanctæ opem expertus. *Hic est ille Gaspar de Roomer, civis Antuerpiensis, qui sua in patria fundavit dotavitque insigne illud sacellum marmoreum S. Josephi, apud Canonissas Regulares, vulgo Falcontinas, de quo meminimus ad istius Sancti festum XIX Martii: qui idem tot nominibus huic Sanctæ obligatus, magnificam gratitudinem suam exhibuit Neapoli, multa scutorum millia impendens Canonizationi ejusdem, maximo cum splendore celebrandæ, præter ea quæ liberaliter contulerat ad negotium Romæ promovendum.*

Applicita Reliquia Sanctæ sanatur cruciatus intolerabilis: 74 Anno MDCLII Tomasia Petri Pallini cœpit excessivis doloribus cruciari, qui ab orificio stomachi sumentes initium, per totum corpus se diffundebant, adeo ut per venas ejus ignis quidam videretur discurrere; puncturasque acerrimas sentiret, quarum vehementia ejulare ipsam cogebat, volutarique per terram, ac pene de statu mentis exire. Erat autem hoc ei tormentum quotidianum, quandoque etiam uno die sæpius iterabatur; et sic duravit biennio integro, nihil proficientibus ullis quæ applicabantur remediis: itaque derelicta fuit a medicis, persuasis dolores colicos et matricarios esse, quibus miscerentur lumbrici, intestina corrodentes. In hoc statu derelictæ, post aliquot menses absque usu medicamentorum transactos, frater ejus Thomas Pallini attulit velum Sanctæ: quod misella accipiens, magna cum veneratione applicuit dolenti stomacho, Sanctamque rogavit ut optatam sanitatem sibi largiretur. Nec mora: cœpit habere melius, et intra dies octo remansit omnino libera, nec ejusmodi cruciatus umquam postea sensit.

item tria apostemata dolorifica, 75 Non minus singularis fuit gratia, quam fecit Sancta anno MDCLV cuidam Antonio Ricci de Campis, tres continuos annos ferenti tria apostemata in pectore, quibus nullum potuerat inveniri quod prodesset remedium: dolores autem tanti erant, ut neque jacere ad momentum quietus, neque super pedes posset consistere: quare cum nullam partem quietis caperet, de vita ejus desperabant medici. Tunc uxor ejus Margarita, tam labore continuo quam cura familiæ supra modum fatigata, accessit ad monasterium, solatium quæsitura a Sor. Martha Conversa, sua consobrina; cui exposuit mariti malum, ut ipsum Sanctæ commendaret. Illa vero suas orationes promittens, etiam ipsam hortabatur devotionem concipere erga eamdem; deditque ei particulam habitus, a Sancta dum viveret gestati. Thesaurum accepisse rata Margarita, domum revertit, magna cum fiducia obtinendæ marito sanitatis. Nec frustra: mox enim ut applicita ei Reliquia fuit, mitigatis doloribus cœpit dormire, viditque consolidari sibi plagas, adeo ut intra octo dies totus sanus Florentiam venerit. Sanctæ sacellum et corpus visitaturus: ubi cum tres Missas in gratiarum actionem dici curasset, fidem successus miraculosi, a tribus testibus subsignatam, Matribus reliquit, nec ultra male habuit usque ad hunc annum MDCLXIX. Non hic stetit munificentia Sanctæ. Cum enim Margarita prædictam Reliquiam, in formam amuleti consuisset, ut ipsam gestare supra se Antonius posset; eadem post tempus aliquod ipsi elapsa est: qui nullam requirendi diligentiam prætermittens, propter dolorem jacturæ talis, omnemque frustra scrutatus angulum; non tamen spem dimisit ejus recuperandæ per ipsam Sanctam. Mane ergo quodam post tres hebdomades, dum Antonius in agro jentaculum aliquibus rusticis præberet, fecit ei videre Sancta venientem eminus canem suum; et hic recta accurrens ad dominum, ei ante pedes posuit amuletum amissum: quod Antonius mox flexus in genua de terra sustulit, infinitas gratias Sanctæ agens. *ipsaque Reliquia amissa miraculose recipitur.*

76 Anno MDCLX Teresa Marmorai, Landinorum familiæ innupta, ardentissima tenebatur febri, quæ deinde abiit in quartanam, sed talem, ut liberam numquam dimitteret, quin novæ febris recursus inveniret adhuc luctantem cum priori. Multa quidem medicamina sumpserat, sed nullo fructu; eratque tanta jam ejus debilitas, ut pedibus consistere omnino nequiret, unde et afflictissima erat, maxime cum denuo in illam incurrisset ardentior febris, delirio juncta. Tam male habentem inveniens quædam amita sua, suasit ad Sanctæ intercessionem recurrere: ideoque maritus infirmæ, Christophorus Landini, die III Januarii MDCLXI, post menses quinque infirmitatis prædictæ, ivit ut velum Sanctæ mutuo acciperet; simulque attulit ampullam olei, ad Sanctæ interventionem multiplicati. Mox autem ac pedes in cameram intulit cum Reliquiis, sublevari infirma cœpit: sumptoque pauxillo olei, supra se sacrum velum extendit, expectans donec se remitteret febris: quod ita fecit, ut numquam redierit amplius; pristinoque vigori reddita mulier, pedibus accessit ad sacrum corpus, et de accepto beneficio gratias egit. *Febris delirio juncta curatur*

CAPUT VIII.

Miracula ab anno 1661 usque ad 1669.

Anno MDCLXI R. P. Franciscum Socci, Rectorem Ecclesiæ S. Andreæ, maligna invasit oppressitque febris; quamque supplex a S. Maria Magdalena sanitatis gratiam postulavit, duorum dierum spatio, perfectam ab ejusdem velo impetravit. Camillus Bonchristiani, anno eodem excessivis duorum annorum cruciatibus, in variis totius corporis membris exhaustus doloribus, præsertim autem pectoris, ubi enatus tumor ad quantitatem dimidii ovi, causabat ei acutissimos cruciatus; inter eos crebrum cogebatur emovere sanguinem, frustra quibuscumque humanis applicitis remediis. Librum igitur, in quo Vita sanctæ Virginis impressa erat, quemque uxor sua nuper legere cœperat, una cum gratiis in varios collatis, supposuit 77 *Sanatur maligna febris.*

A supposuit capitis pulvinari summo cum pietatis affectu, ardentibusque precibus votum adjecit; in cujus virtute devotionis, postridie sanus e lecto prosiliit, vitam et vigorem medicis stupentibus consecutus.

et sanguinis vomitus.

78 Eodem item anno MDCLXI domi sola remanserat Margarita, annorum trium puella, filia Antonii Coccii, agricolæ monasterii S. Mariæ Angelorum in Campis : quæ cum vespere quodam discurreret per aliquem ipsius domus angiportum, adeo arctum ut ægre duo simul illac possent transire; bos furiosus, elapsus e stabulo, per eumdem angiportum cucurrit in domum, mansitque inter pedes ejus infantula. Currebat post bestiam villici famulus, vidensque eminus parvulam inter ejus pedes, mortuam credidit, nec enim aderat qui subsidium ferret. Quare, cum accedens propius, non solum illæsam, sed nec in minimo territam vidit, vehementer obstupuit : apprehensamque manu ad patrem deduxit, monens eum ut gratias Deo redderet pro successu, quem ex ordine narrabat ut contigerat. Tunc pater filiolam interrogans; Et quis inquit, liberavit te a furiosa bestia, quæ supervenit tibi? Illa vero incunctanter respondit : Sancta per manum me apprehendit, dixitque, Transi hac, faciens me per latus transire inter pedes bovis. Cui pater, Cujus vero coloris habitum induta erat? nigri an albi? [Nigri, inquit filia, et habebat] velum nigrum in capite. Tum ille, probare volens filiam : Imo candidum, inquit, ejus velum erat. Ast illa, Nequaquam, sed erat nigrum, sicut habet superius in camera, ubi dico Ave-Maria. Quod autem majori admirationi fuit, sæpius idem jussa narrare parvula, numquam vel in minima circumstantia variavit aut sibi contradixit, quantumcumque objectæ ei fuerint quæstiones non raro in contrarium : sed sibi semper constitit usque ad annum MDCLXIII, quando die XXV Septembris, deducta Florentiam est a parentibus, ad reddendas gratias liberatrici suæ; quæ gratam ejus innocentiam habens, novo eam istic affecit beneficio.

Puella trimula a bove furioso conterenda,

a Sancta apparente servatur :

B

79 Fuerat in ecclesia S. Mariæ Angelorum cum matre sua, ad Missam audiendam in capella ipsius Sanctæ; et postea ducta ad crates locutorii, Ah, inquit, vidi in ecclesia Sanctam. Multæ, replicant Matres, ibi pictæ sunt; qualis est illa quam vidisti? Respondit illa, Omnes sunt supra altare : sed pulchrior omnibus est quam vidi ad cratem, sicut ista [ostendens imaginem appensam in ipso locutorio] : sed illa quam vidi ad cratem etiam formosior est : C ipsa vero Sancta jacet sub altari, nigro alboque vestita, habens in capite velum album, ac super eo nigrum; habet etiam in capite coronam argenteam, totam gemmis conspersam : verum corona illa non est sicuti est meæ imaginis, quam habeo in crumena, sed alta; imponebatque manus capiti suo, ac circumducens, volebat formam coronæ, quam viderat, declarare. Ut autem securiores essent Matres, quod revera Sancta eidem se conspiciendam præbuisset, dixerunt; Male vidisti, erat supra mensam altaris, non subtus. Quibus illa : Est quidem una picta supra altare, sed quam subtus vidi, pulchrior est. Interrogata de situ corporis; Jacet, inquit, manibus hoc modo compositis; et præcise ostendit modum, quo Sancta eas habet. Omnibus vero postea requirentibus, quid aut quomodo vidisset, idem semper absque varietate dixit. Digressa postmodum a monasterio cum filia mater, questa ei est dicens : Si vidisti Sanctam, quare non dixisti mihi, et ego quoque eam vidissem? Cui parvula, Oculos, inquit, magnos habes, exiguos ego : ideo deorsum ego videbam, tu sursum. Interrogata quam alta erat Sancta; Sicut nutrix mea, inquit; sed nigella est, manus autem magis candidæ : dixitque mihi ut sim bona, et ego respondi quod esse velim. Porro neque mater neque de familia illa quispiam unquam viderat corpus Sanctæ, adeoque a nemine poterat didicisse puella, quomodo jaceret sub altari, tunc undequaque clauso. Proinde dubitari non potuit, quin Sancta ipsi se ostenderit, sicuti sub altari jacet. Mane autem sequenti cum matre ad ecclesiam regressa puella, denuo dixit, eadem se quæ die præcedenti vidisse.

eadem quinquennis clauso sepulcro videt corpus Sanctæ,

et statum ejus ac situm accurate describit.

D

EX VARIIS.

80 Anno MDCLXII febri maligna correptus fuit D. Dominicus Frederici : et quia de vita actum dicebant medici, uxor ejus recedens cœperat ut mortuum plangere : quando sub horam XXIV allatum est velum Sanctæ, intraque duas ab inde horas fuit tam liber a febri, ut quæ ipsum custodiebat mulier ad uxorem cucurrerit, dicens, Eia Domina, quem mortuum luges, est absque febri. Ipse vero receptam sanitatem Sanctæ deberi agnoscens, eadem ipsa hebdomade venit ad visitandum corpus : auditaque ibi Missa et Communione suscepta, argenteum anathema ad sepulcrum reliquit. Joannes quoque Poggiali, asthmate aggravatus et ardentissima febri, post plura remedia absque fructu applicata, jussus a medicis est disponere domui suæ, et extrema Sacramenta suscipere, quia naturaliter vivere diu non poterat. E Hujus matri allata est particula ex habitu Sanctæ : quæ mox ut attigit infirmum, alleviata est febris; et ille intra sex horas liber a morbo, omnibus qui eum in priori statu viderant admirationi fuit, nec tale quid ultra passus est.

Sanantur moribundi,

81 Alexander, Petri Lapini filius, trium annorum puerulus, anno eodem ex sublimibus scalis prolapsus, in letale corruit malum. Miserrimum sobolis statum sanctæ Virgini commendavit Francisca, carnalis infirmi mater, audita ad eum finem Missa in capella Sanctæ; domumque regressa, inter brachia ipsum accepit, dicens : Bono animo esto, parvule, magnæ Sanctæ te commendavi, quæ te sanabit : et hoc dicto puerum humi deposuit. Tunc liberrimo uti cœpit gressu, hinc inde digrediens per ædes paternas puerulus, qui a sex mensium curriculo nec pedem potuerat promovere : cui beneficio grata mater, in altari Sanctæ Missam dici fecit. Anna, Peregrini Viti conjux, infelici cruciabatur partu, vitam desperantibus omnibus. Anno prædicto agonizantem maritus intercessioni sanctæ Virginis commendavit instantissime, nec multo post felicem mulier enixa est fœtum : et ille, in agnitionem beneficii, eleemosynam ceræ laboratæ atque oleum misit, quæ in honorem Sanctæ consumerentur. Denique anno eodem, dextrum Luciæ Francisci Cambii filiæ oculum F improvisus graviter offenderat, perque solidos quatuor menses occluserat, catharrus. Tormentum continuum, puncturas acerbissimas, jugesque lacrymas, omnibus possibilibus lenire gestiit remediis humanis; sed desperatam proclamabant medici puellam : cujus sanitatem sperare, et cælitus a S. Maria Magdalena implorare non dubitavit Catharina mater, firmiter statuens; septem vicibus corpus sanctæ Virginis invisere. Tertius ergo a devotione inchoata agebatur dies, quando filia perfectum oculorum recuperavit usum, sola oculis adhibita aqua benedicta, quam mater attulerat ex ecclesia S. Mariæ Angelorum.

servantur periclitantes a lapsu,

puerperio,

catharrho oculari,

82 Anno MDCLXIII seu IV, D. Dominicus, filius Petri Caravitæ Consiliarii Regii, egressus fuit Neapoli, quoddam suum casale invisurus cum duobus fratribus suis, D. Hyacintho et D. Prospero, ac consobrino D. Joanne Caravita, nec non duobus juvenibus Equitibus amicis suis, D. Leonardo Mauri et D. Manilio Grisolia. Transito autem ponte Magdalenæ, jubens descendere rhedarium officio ejus fungi ipse cœpit et rhedam agere : unde egressi D. Prosper

Rhedæ ab equis raptatæ implicitus,

EX VARIIS.

A Prosper et D. Leonardus, cum eo venissent ubi est capella Abbatis Joannis Ambrosani, ambulabant post rhedam ludibundi, ac virgis digladiantes inter se. Hos ut melius videret Dominicus, in pedes sese erexit e sella : sed fallente eum pede sinistro, supra rotam in pectus corruit, unamque tibiarum subtus axem implicuit. Equi vero ut laxatas sibi senserunt habenas, quæ a manibus Dominici in brachium defluxerant, fugam arripuerunt. Tum vero de rheda exilierunt amici atque fratres, ut lapsum juvarent; eaque ipsa de causa effusius currentes equi, longo mox intervallo reliquerunt post se illos qui auxilium ferre volebant. Agnovit ergo Dominicus periculum in quo versabatur; et, cum voce non posset, corde invocabat Sanctam, suæ totius familiæ protectricem, Mariam Magdalenam : quæ, mox ut fuit invocata, adesse visa est in habitu Carmelitano, ac dicere, Ne dubites, vade hilaris. Hæc autem verba, licet præcipiti cursu ferrentur equi, timorem ab eo omnem pepulere, cum ea continuo sentiret sibi replicari. Quando tamen vidit portam prædii transvectum se, iterum invocavit Sanctam; et interius sibi audivit mandari, ut erigeret ac retrotraheret brachium dexterum, cui equorum habenæ innexæ erant. Hoc facto, absque alia violentia, steterunt equi, potentiori virtute retenti, et ipse supra rotam se erigens desilivit in terram, seque excalceatum reperit, vestesque plane laceratas; aliud tamen in corpore suo læsionis nihil, quam quod unius genu pellis leviter perstricta esset, et in brachio nonnullum, licet exiguum, sensum doloris servaret. Talem cum viderunt fratres amicique et rhedarius, præ admiratione hæserunt attoniti, quod non membris omnibus esset confractus : auditoque successu, simul omnes gratias egerunt Sanctæ. Ipse vero Dominicus regressus urbem, ad perpetuam rei memoriam, jussit historiam totam depingi super telam; eamque misit appendendam in capella Sanctæ, intra ecclesiam Patrum Carmelitarum S. Mariæ de Vita.

apparente Sancta

B *illæsus evadit.*

83 Anno MDCLXI, bene videns cubitum vesperi concesserat Magdalena Victoria, vidua Marci Fraxinelli, sed mane surrexerat cæca; adhibitisque remediis multis absque fructu, talis permansit usque in annum MDCLXIV, judicantibus medicis incurabile esse malum, quod insuper aggravabant intensi dolores. Cœperat tamen illa a biennio fiduciam collocare in Sancta, et quotidie jusserat se deduci ante sepulcrum ejus, Missæ ibidem audiendæ causa. Ipso ergo ejusdem Sanctæ festo, in anno prædicto, interfuit panegyri ad Sanctæ honorem pronuntiatæ; et accepit unum ex iis floribus, qui supra ejusdem corpus jacuerant; eumque fideliter ac devote oculis suis applicans, subito tantum videre cœpit, ut absque duce potuerit reverti domum : postera autem die perfecte videns, rediit ad agendas Sanctæ gratias. Anno quoque MDCLXVI similis floris virtutem experta est Catharina, filia Dominici Poggialis, quæ subita correpta hemiplexia, brachii ac manus dexteræ usum amiserat; in lingua etiam sic contacta erat, ut nullum intelligibile verbum effari posset. Vivebat afflictissima illius mater, quia medici propter rigorem hiemis (Januarius enim mensis erat) nolebant ægram vel visitare, nedum autem ei applicare remedia; puella vero jugiter lamentabatur, metuens ne talis maneret omni reliqua vita sua. Recurrerunt ergo ambæ ad Sanctam, et petierunt aliquid de oleo ejus : sed hujus vice missa est rosa sericea, quæ corpus illius attigerat. Recepit eam magna cum fide infirma, seque cum eadem signari petiit : ipso autem contactu primo cessavit dolor brachii, solutumque est vinculum impeditæ eatenus linguæ, sic ut jam recte loqueretur : tertio vero die perfecte sana, venit ad sepulcrum, ibique in rei memoriam obtulit argenteum anathema.

Tactu floris e corpore sumpti illuminatur cæca,

C

sanatur hemiplectica,

84 Anno MDCLXVII extra intraque Florentiam personuit fama periculosæ infirmitatis, in quam inciderat D. Marchio Lucas de Albicis; cui postquam non profuissent applicata remedia, salutem attulit velum Sanctæ, a P. Fr. Carolo Pistoriensi Capucino fronti ejus impositum, cum illius invocatione devota. Continuo enim cibum absque fastidio sumpsit, et somnum cepit : a quo experrectus, ab omni febri liberatum se sensit : remque authentico scripto consignari voluit, quæ ab ipso et a tota civitate habita fuerat pro evidenti miraculo. D

et tactu veli moribundus.

85 Sequenti anno MDCLXVIII mense Februarii, Catharina Nelli, Villanis innupta, specialem Sanctæ experta est protectionem. Hæc cum filio suo, ex humorum melancholicorum redundantia mente capto, quodam mane assidens mensæ, ab eodem, in subitas furias acto, batillo ferreo tam duriter icta in caput est, ut manubrium inter percutientis manus frangeretur. Inde scipionem arripiens infelix, geminavit ictus; quos misera mater, absque ullius auxilio tum forte sola derelicta, effugere quidem cupiebat; sed insequens filius adeo ursit, ut per scalas quasdam præcipitem egerit. Tunc illa de vita sua actum credidit : Sanctæ nihilominus se commendans, ut pervenit ad planitiem quamdam in medio scalarum, ubi ingressus erat in quoddam conclave, ipsum ingredi cogitavit, et in eo salvari : statimque audivit vocem distincte dicentis : Siste, et dimitte illam. Obstupuit ad ea verba matrona, certo sciens neminem domi adesse. Ut ergo melius potuit conversa retrorsum, vidit Sanctam, alba in nebula et Ordinis sui habitu conspicuam; phreneticum vero, elato quasi ad percutiendum brachio, oculis in eamdem defixis adstare attonitum : itaque manibus illius subducta in tutum sese locum recepit, Sanctæ acceptum referens, quod non fuerit occisa. Erat tamen perquam male habita, et letalibus quatuor vulneribus rupto cranio saucia : ad quam curandam convenientes medici chirurgique, casum habuerunt pro desperato. Bona matrona nihilominus non desperavit, sed quotidie invocabat Sanctam : quæ toto curationis tempore semper ab ea febrim arcuit, et dolores mitigavit, curamque sic promovit ut præter spem omnem infra paucos dies consolidatæ plagæ sanam dimiserint : quæ idcirco multas Missas fecit in illius honorem celebrari, atque ad memoriam rei pulchrum argenteum anathema obtulit.

Matrona a filio phrenetico letaliter sauciata,

E

Sancta apparente salvatur.

86 *Hactenus P. Fotius, penultimis Capitibus Vitæ, ipso Canonizationis anno editæ, et pridie quam illa solenniter perageretur, id est XXVII Aprilis anni MDCLXIX Clementi Papæ IX oblatæ, a Priorissa et Sanctimonialibus Monasterii sanctissimæ Incarnationis Romæ : ad cujus Vitæ calcem vacaturas alias paginas nonnullas impleri voluit auctor instrumento authentico, scripto manu Sor. Mariæ Gratiæ (Barberinæ, nisi fallor) de qua ut Urbani VIII nepte, actum alibi; præterita tamen (quod miramur) anni ac diei nota illa, quibus vel ipsum conscripsit vel Notarius in formam legitimam transtulit, vel denique fidei Subpromotor Michael Lapius revisum approbavit : quæ tamen omnia sub ipsam libri editionem facta fuisse vehementer suspicor, ex modo et loco quo inveniuntur impressa. Tenor ipsius instrumenti, ex Italico Latine redditi, hic est.*

F

Neptis Urbani PP. VIII testatur,

JESU. MARIA.

87 In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Ne continuem, quod multis annis præteritis feci, ingratitudinem meam, in eaque moriar; decrevi obedire pluribus Patribus Spiritualibus et Confessariis meis, qui mihi suaserunt mandaveruntque, ut scriberem successum gratiarum, quas mihi contulit Beata Mater Maria Magdalena de Pazzis. Harum una

duodennem se et moribundam,

A una fuit, quod cum annos nata undecim vel duodecim adeo graviter ægrotarem, ut Viatico Dominici corporis munitæ proximum diem conspiciendum negarent desperantes de vita medici; nihil jam nisi ultimum spiritum a me reddendum momentis singulis expectabat, quæ præsens aderat, Excellentissima Domina mater mea. Ego vero, supra me habens tunicam, qua fuerat corpus sacrum beatæ Matris indutum, dum ei me commendo; rogoque ut mihi vitæ spatium impetraret, quo possem implere jam conceptum vitæ religiosæ desiderium; ipsam coram adstantem vidi, cum pulcherrimo lilio in manibus, dicentemque quod petitum tempus habitura essem, tam istis quam aliis piis votis complendis. Intelligebant autem omnes Sanctam, distincte respondentem ad singula, quæ mihi interius obversabantur, dubia; et declarantem quas habitura essem difficultates: puta, quod propposituri essent parentes me reducere Romam, et similia alia, quibus desiderium istud meum posset tardari. Sigillatim vero dixit, Non morieris, sed Monacha fies, in hac religione et monasterio: monuitque ut, unica illa re excepta, in ceteris satisfacerem voluntati meorum, quia Deus volebat per eos benefacere Religioni. B Multa præterea alia addidit, variis annis et temporibus postea subsecuta; ac denique subjunxit, ut me curarem cubitum componi, dormiremque ut feci etc.

sanatam a Sancta apparente,

et varia ipsi prædicente;

88 Anno porro MDCXXVI, quo beatificata fuit beata Mater Maria Magdalena, diu fuerat (anni quantum memini tres) quod respirandi tanta difficultate laborabam, ut cum illa me occuparet, pluribus consequenter diebus ac noctibus requiescere non possem, neque stare aut jacere: motus etiam omnis noxius erat: et cum dormiebam, tam copiosum rheuma defluebat ex capite, ut me suffocandam sæpius formidarem. Plurima adhibita mihi fuerant remedia, sed irrito successu. Interim vero expectabatur Breve Beatificationis; et Suppriorissa, veniens a sancto corpore, mihi mandavit, ut ab ea peterem sanitatem. Obsecuta ego imperio sum: sed nihilominus cœpi diebus aliquot continuis iterum indispositione ista fatigari. Jamque advenerat expectatum Breve; cum tali modo affectam me videns, et solitaria existens, sumpsi prædictam Reliquiam Beatæ, meoque gutturi ipsam applicans renovavi supplicationem priorem, rogans etiam ut requiescere possem. Ad hoc vero me componens, iterum coram me adstan- C tem Beatam vidi instar solis fulgere: quæ me instruebat circa rem quamdam, me privatim concernentem; dicebatque, quod me sanabat. Cumque ego timerem, ne somnium id esset; dixit, non esse, faciens me videre apparatum nubium, factum pro expositione sacri sui corporis in ecclesia, ad majorem Beatificationis solennitatem. Videbar autem videre luminaria, quibus machina ista collustrari debebat, quasi extincta: cumque conturbarer propter eam negligentiam assistentium, expresse dixit: quod ipsa hoc mihi monstrabat, in signum quod non somniabam, quodque me revera sanabat. Addebat multiplicandum oleum, Deo id facturo in confirmationem ejus quod suus Vicarius in terris faciebat. Et hoc mihi contigit aliquot diebus prius quam de oleo multiplicato sermo fieret in monasterio, aut ego quidquam scirem. Et super conscientia mea affirmo, verum esse quidquid dico.

jamque Religiosam,

simili ratione restitutam a catharro.

Ego Soror Maria-Gratia, cum juramento, affirmo quidquid supra, manu propria.

D

CAPUT IX.

Solennis Canonizatio Sanctæ, eamque secuta miracula.

Peracta insignis hæc actio est a Romano tunc Pontifice Clemente IX, anno MDCLXIX *die* XXVIII *Aprilis, in Basilica Vaticana. De ea multa essent a nobis hic dicenda, nisi notam peculiari tractatu optimoque ordine deductam haberemus, duplici in opere Romæ excuso: cujus operis bene prolixam Epitomen texuit, et Speculo Carmelitano inseruit R. P. Daniel a Virgine Maria, per Capita quinque, quorum hic sufficiet titulos exhibuisse.*

De Canonizatione peracta anno 1669.

Tractatus insignis insertus Speculo Carmelitano.

Caput I. Sanctitatis et miraculorum fama publica, ante et post obitum, jugiter crescens usque ad Beatificationem, et exinde quaquaversum magis magisque gliscens, permovet Principes ad postulandam Canonizationem, et summum Pontificem ac Cardinales ut ad eam procedant.

II. Consistorium secretum, præsentibus Clemente IX summo Pontifice et Eminentissimis Dominis Cardinalibus, habitum die XVIII Martii anno MDCLXIX, in causa Canonizationis B. Petri de Alcantara et B. Mariæ Magdalenæ de Pazzis.

E

III. Consistorium publicum, habendum die XXI ejusdem anni denuntiatum, et eodem die celebratum.

IV. Consistorium denuntiatum, pro die VIII Aprilis, et ea ipsa habitum in causa Canonizationis ejusdem: et suffragia, sententiæ, judicia Eminentissimorum Dominorum Cardinalium ac Illustrissimorum aliorum Præsulum, de sanctitate atque heroicis virtutibus B. Mariæ Magdalenæ de Pazzis:

V. Canonizationis ordo, modus, ceremoniæ, quibus peracta.

90 *His explicatis addi poterat, quomodo proxime seculo anno compositum, atque a sacra Rituum congregatione approbatum fuerit, die* XIII *Septembris* Officium *totum* proprium, *cum novis Antiphonis, Hymnis, Lectionibus, Responsoriis, atque Capitulis, die festo atque per totam Octavam, recitandum a Fratribus et Monialibus totius Ordinis Carmelitarum quale accepimus impressum Romæ et Florentiæ, pulcrum sane atque devotum. Eo tamen omisso, quia usum in solo Ordine habet, transit P. Daniel in Speculo prælaudato ad alterum ejusdem Congregationis Decretum, de Officio, pro Ecclesia universali juxta Romani Breviarii usum* F *composito, cum formula commemorationis annuæ, Romano Martyrologio inserendæ, his verbis.* Florentiæ, S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis, Ordinis beatissimæ Mariæ Virginis de Monte Carmelo, quam plurimis Dei donis, vitæque innocentia ac miraculorum gloria illustrem, Clemens Nonus Sanctarum Virginum numero adscripsit. *Decretum autem hoc emanavit auctoritate* Clementis X, *successoris immediati, die* XXIX Novembris MDCLXX. *Sed cum formula prænotata justo prolixior videretur Romani Martyrologii Recognitoribus, anno post quarto brevior hæc substituta nunc legitur:* Florentiæ, S. Mariæ Magdalenæ Virginis, Ordinis Carmelitarum, Vita et sanctitate illustris. *Eodem tempore institutum Florentiæ primum est peculiaris devotionis erga Sanctam exercitium, per quinque sextas Ferias, in memoriam totidem singularium beneficiorum, Sanctæ eidem præstitorum, de quo prælaudatus P. Daniel sic scribit.* Dei inspiratione, hæc devotionis praxis initium habuisse videtur. Prima enim sexta feria post solennitatem Canonizationis, plus quam trecentæ personæ, sine ullo proprio inter se condicto seu communicatione, sed ex instinctu quodam interiori, convenerunt ad ecclesiam, ubi requiescit corpus S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis, communicantes, confitentes

Decreta circa Officium, an. 1670.

Devotio 5 sextarum Feriarum,

A confitentes, et alia pietatis exercitia præstantes. Motivum fuit, Sanctæ hujus Virginis pietas erga Feriam sextam et mysteria Passionis Christi ea die peracta... et quod ipsa illa die a Christo et Deipara recepit singulares favores. Hæc autem devotio Florentia Romam quoque traducta fuit, et inibi Italico sermone explicata, probata, et typis publicata; ac deinde per alias Europæ regiones propagata et frequentata, ob singulares gratias, variis illa mediante collatas. *Ipsa devotio exercetur hoc ordine.* Prima sexta Feria recolitur Stigmatum sacrorum receptio; II, est in venerationem spiritualis Desponsationis Christi, cum annulo ipsam subarrhantis; III, in memoriam favoris a Christo ei præstiti concessione Coronæ spineæ; IV, in honorem gratiæ ei præstitæ a Christo, ipsi cor suum communicante: V, commemoratio victoriæ de spiritibus immundis obtentæ meritis B. V. Mariæ, illam, in testimonium purissimæ castitatis ab omni labe impuritatis, velo candidissimo circumdantis. *Hactenus, ut existimo, prædicta Devotio inoffenso currebat profectu utentium; cum P. Mag. Fr. Andreas Mastelloni Carmelita libellum de ea, compositum a D. Joanne Antonio Solazzi de Vetralla, ipsum (nisi fallor) qui Romæ fuerat approbatus, non solum curavit anno* MDCLXXIII *recudendum Neapoli, typis Joannis Francisci Pacii; sed eidem insuper, lingua similiter Italica, addidit* Auctarium Exercitii actionis gratiarum, directæ ad tres divinas Personas, propter favores prænominatæ Sanctæ factos: *quæ sic aucta editio meruit damnari ac prohiberi, eo sacræ Congregationis ab Indice cognominatæ decreto, quod anno* MDLXXX *prodiit, signatum die* XXVI *Septembris; et cujus non potui non meminisse hoc loco, ne citra discrimen commendasse videar probata improbataque. In ipso porro monasterio Angelorum triplex agitur ipsius Sanctæ festivitas: prima, die* II Aprilis, *quo in hanc mortalem lucem nata est, quod sane rarum est, et (si Deiparam Baptistamque excipias) exemplo caret in sacris; quamvis in civili usu sit, ejusmodi Natales celebrari, mutua gratulatione atque muneribus: tum* XXVIII *ejusdem* Aprilis, *quod eo die, ut supra dixi, canonizata sit Sancta: ac denique* XXV Maji, *quando denata terris, cœlo felicius nata fuit.*

EX VARIIS.

et libellus de ea imprudenter auctus.

Festivitas triplex.

91 *Transeo ad Miracula, ac primo exhibeo* brevem Relationem quorumdam, meritis et intercessione S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis post solennem ejus Canonizationem patratorum, *quam* Josephus Fotius Societatis Jesu, ex Commissione P. Fr. Hyacinthi C Libelli Sacri Palatii Apostolici Magistri legit, et impressione dignam censuit, ad augendam fidelium devotionem erga Sanctam et omnipotentis Dei existimationem. Romæ x Julii MDCLXX. *Dabit hanc, cum Appendicula haud contemnenda, sæpe nominatus Patricius a S. Jacobo post Vitam Latinam; apud quem etiam Latine inveniri poterunt* Documenta et monita, quæ S. Maria Magdalena de Pazzis diversis dedit Religiosis dum vixit, nulli non ad perfectionem propriamque salutem anhelanti utilissima, edita in lucem idiomate Italico per præfatum Joannem Antonium Solazzi de Vetralla. *Relatio autem prædicta talis est.* Paucos ante dies, benevole Lector, in quodam trium quaternionum codicillo, aliquot hic Romæ impressa fuere Italice, quæ meritis atque intercessione S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis, a proximo ejusdem canonizationis tempore, patrata sunt miracula; quibus Deus cultum venerationemque publicam, eidem Seraphicæ Virgini a Christi Vicario nuper indultam, veluti totidem authenticis dignatus est insignire et confirmare sigillis. Quia igitur opera Dei revelare et confiteri honorificum est, partium mearum esse duxi, eadem cum pauculis aliis, ad majorem Dei et Sanctæ nostræ gloriam, in calce Opusculi hujus adjicere, ne solis Italicarum angustiarum constringerentur limitibus, aut longis tem- D porum circumducta ambagibus, obliviosæ ætatis tandem attererentur injuriis. Pervolvens itaque illa, mirabilem in Sponsa sua venerare Deum, et consolatricis afflictorum piissimæ, S. Mariæ Magdalenæ, tu pariter implora subsidium, nec dimitte eam nisi benedixerit tibi. Contigerunt equidem et alia diversis in locis, notanter autem Florentiæ et in Galliis: de quibus quoniam nonnisi superficialiter usque modo meminerunt litteræ, ad sequentia dumtaxat me accingo recensenda; ratus ea sufficienti omnibus argumento futura, ut sanctæ ejus Thaumaturgæ in multiplicandis prodigiis efficaciam obstupescentes, ac celerem opem, eamdem suis quoque in necessitatibus invocent, colant, venerentur.

Relatio miraculorum factorum post Canonizationem

ex impresso Italico Romano.

92 Primum itaque, quod a tempore Canonizationis S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis meritis ejusdem contigisse novimus miraculum, solenne singulariter illustravit Octavarium, quod Romæ quarta post Canonizationem septimana, in Seraphicæ Matris suæ honorem, quam festivissime exorsæ sunt XXV Maji, Moniales sanctissimæ Incarnationis; quas, antiquam Carmelitanam observantiam regularem profi- E tentes, vulgus in urbe Barberinas intitulat; aut propter binas felicis memoriæ Urbani VIII Neptes, Carmelitani instituti Moniales professas, Romanique monasterii in Monte Quirinali sanctissimæ Incarnationis institutrices; aut vero propter magnificentiam, qua summus Pontifex Urbanus et Eminentissimus Cardinalis Barberinus dictum monasterium fabricamque erexerunt et consummarunt. Ut autem ad nostrum deveniamus intentum; Angelam Persiani tanta adversæ valetudinis contorserat violentia ut veluti a sensibus alienata, extremum jam spiritum trahere censeretur judicio omnium. Ab humanis igitur ad divinas confugiens suppetias decubua, Seraphicæ Virgini sese commendavit, ejusque imploravit opem die XXIV Maji. Nec mora: nam veluti in momento, in ictu oculi, Sanctam sibi visa est intueri præsentem, hasque distinctissime auribus insonare voces: Sana es, o Angela, Dominica proxima (quæ erat XXVI Maji) Missæ sacrificio assistes. Sponsioni optatissimus, contra omnem tam domesticorum quam medicorum expectationem, correspondit eventus; et infirma pristinæ restituta incolumitati, in monasterio sanctissimæ Incarnationis, in honorem, inque altari F S. Mariæ Magdalenæ Missam celebrari fecit, gratitudinis holocaustum ob recuperatæ beneficium sanitatis.

In monasterio Barberinarum Romæ,

moribunda Soror subito sanatur.

93 Longe maxima eodem anno Florentinorum erga Sanctam conterraneam eminuit devotio, quando post translatum cum numerosissimo Cardinalis Medices, Magni Ducis Florentiæ, aliorumque cujusvis status et conditionis hominum comitatu (processione, ex Patrum Carmelitarum Ecclesia II Junii, ad dictam S. Mariæ Angelorum directa) Sanctæ vexillum, delatum; et virgineum corpus usque modo penitus incorruptum, integrum, atque odoriferum, ad majorem devotorum consolationem, Christique fidelium excitandam pietatem, publico prospectui expositum fuit per dies quindecim continuos. In sublimi igitur rari pretii et majestatis abside, super tres statuas inargentatas, trium votorum religiosorum expressivas, quæ fulcri loco erant, Balthasar Franceschini (a patrio solo Volterranus nuncupatus) sacrum collocarat pignus, urnæ inclusum, politissimis pellucidæ crystallis, aureas inter corollas compactis secretisque. Qui vero angustam nimis structuram enormis deformabat defectus, eum, ad majorem Virginis gloriam, non prius Dominus innotescere voluit, quam omne, quod ab humano ingenio

Corpus Sanctæ in ecclesia sic expositum,

A nio industriaque expectari posset remedium, desperaretur. Causabat eum apparatus arcæ inferior, qui, septem brachiorum altitudinem a terra habens, liberiorem sacri depositi impediebat prospectum. Defectum subito advertit Architectus ipsemet, simulque eum et populi devotioni summe invisum et penitus irremediabilem vidit. Interim concursus populi agglomeratus est ingens, tantum magnificentiæ et fastuoso applaudentis apparatui, quam, quod Reliquia sacra minus perfecte oculis pateret circumstantium, lamentantis. Et reliquos quidem inter, qui vario undequaque conatu, imprimis autem tubis opticis, obstaculum illudere, sacrumque corpus clare et distincte intueri allaborarunt, singulariter eminuit Sacerdos quidam Balatrensis, qui toto illo triduo, ante et post meridiem, iterum iterumque reversus, semper, an sacrum corpus perfecte videre posset, tentarat; sed frustraneo usque et nullo molimine; sicuti et complures alii. Hanc autem universalem tridui mœstitiam stupendo lætificavit successu Virgo Seraphica, quando die quarto corpus suum, arcæ inclusum, vi quadam impenetrabili ad fidelium solatium elevavit, sublimavit, versusque B populum convertit. Cujus prodigii fama vix divulgata immensum nimis hominum conglomeravit cœtum, præsertim vero eorum, qui primitus tot tantasque, ut expeditam sacri pignoris contemplandi nanciscerentur copiam, multiplicarant adinventiones ac methodos: qui omnes ex eo tempore usque ad quindecim dierum terminum, quibus corpus expositum mansit, ipsum viderunt distinctissime, nihil posthac apparatu, qui arcam ambiebat, impediente. Dumque a venerandis Matribus, quæ corpus intra arcam composuerant, illud variis in locis ligatum, et majoris cautelæ ergo binis clavis senisque cochleis constrictum fuisse audirent; nec non a Sacerdotibus, Titulatis, aliisque Nobilibus, qui continua et indefessa successione diu noctuque sacrum corpus custodierant, intelligerent, arcam a priori loco numquam remotam fuisse aut elevatam; imo ne quidem scalas illi, eo quod per modum insularis ambitus theatrum fabricatum esset, applicari posse; omnes elevationem conversionemque illam corporis sacri, veluti prodigiosam et supernaturali factam virtute canonizarunt indubitanter: certi, Virginem sanctam, quantum in suorum civium sibi complaceret obsequiis, hoc facto indigitare voluisse. Præ reliquis tamen singularissimam hanc gratiam maximi fecit atque veneratus est ipsemet Volterranus, qui C defectum illum sciverat irremediabilem fuisse humanitus, illis rerum positis circumstantiis.

ut propter circumjectum ornatum videri vix posset,

elevata per miraculum arca spectabile redditur.

94 Eodem hoc tempore longe benignissimam liberalissimamque Virgo Seraphica suo se exhibuit Florentino Parthenoni, dum in dictæ solennitatis decursu, farinam miraculose multiplicavit in arcis farinaceis, quemadmodum in festivitate Beatificationis oleum adauxerat in urceis. Imminente igitur solennitatis tempore ingens diversarum, religiosa illarum Monialium munificentia excipiendarum tractandarumque, expectabatur personarum varietas et quantitas. Quem in finem Mater Priorissa Quæstrici seu Procuratrici, ut varias faceret provisiones, præcepit: singulariter autem, ut magnam, tam subtilioris, ad conficiendas intritas; quam ordinariæ, pro pane usuque omnium operariorum et ceterorum concurrentium, compararet quantitatem farinæ. Mandato indilate paritura Quæstrix, sexto Maji, undecim moli curavit modios, et viginti duos tam subtilis quam rudioris grani sextarios, qui viginti quatuor conficiunt rubeos mensuræ Romanæ. Quæ licet bona quantitas foret; nihilominus dum quindecim dierum protracta solennitate, præter omnem spem populum multiplicari augmentarique videret

Farina ad solennitatem comparata,

per dies 15 non imminuitur,

Quæstrix, pane pastuque monastico reficiendum, D farinam timuit defecturam; ideoque festivitate terminata, Sorori Conversæ, quam administrandæ cellæ habebat adjutricem, ut, ubi farina de novo molenda reponenda esset, disponeret, insinuavit. Cui Conversa, nullum capiendæ farinæ novæ locum superesse respondit; siquidem arcæ seu cistæ, in quibus farina conservari assueverat, adhuc plenæ essent. Ad quam Procuratrix: Quomodo plenæ, si tanta in panibus et intritis absumpta est farina? Abiit igitur ad cellam seu locum farinæ asservandæ destinatum, arcasque intuens repletas, obstupuit Quæstrix, moxque Priorissæ quod factum fuerat intimavit; quæ vocatam ad se Conversam, qualiter, post tantam farinæ consumptionem, arcæ farinaceæ plenæ remansissent, interrogavit. Quæ, qualiter farina imminuta non fuisset, se ignorare respondit: hocque dumtaxat sese advertisse, quod, dum farinam extraheret, nulla apparuisset loci concavitas, prout alias fieri solebat; quodque toto eo tempore numquam scalas applicuisset, quemadmodum alias deficiente farina facere consueverat; imo subjunxit, quod, dum ex residua in eodem conclavi extra arcas E contenta farina aliquid desumpsisset, numquam aut deficere aut imminui visa fuisset. His itaque aliisque sufficientibus præmissis diligentiis et inquisitionibus, ut rei gestæ innotuit veritas, Priorissa, gratiis Deo sanctæque Matri actis, prodigium omnibus manifestavit Sororibus, ut debitas Deo et Sanctæ referrent gratiarum actiones. Quapropter omnes ad sanctæ Virginis corpus abeuntes, Te Deum laudamus, cum aliis orationibus cecinerunt solenniter.

95 Miraculum hoc non vulgare exstitit, cum tanta farinæ ordinariæ esset absumptio, ut pistor trium septimanarum spatio, pro populo quem alebat monasterium, sex grani modios se coxisse, sancte attestatus sit. Et exinde per totum mensem Junium, cum eadem continuaretur in monasterii usum consumptio, residuam farinam post diligentissimas inquisitiones molitor ut vidit, septem asseruit superesse modios, et sextarios viginti duos: unde evidens est prodigiose multiplicatam fuisse farinam, Sanctamque monasterium in solennitate ista, eoque convolantes ex pietate et devotione populos, miraculose alere voluisse. Hac autem ex farina postquam per totum mensem Julium Matres victitassent, tandem Priorissa conveniens judicavit residuum minime absumi, sed ad Dei Sanctæque Virginis gloriam devotas inter personas dispensari debere; F præsertim cum multi de prodigioso eventu certificati, a molitore et pistore dictam farinam sæpe sæpius magnis cum instantiis petiissent. Qua in re dum Moniales nimium graderentur scrupulose, non pauci in mense Julio, quando ex eadem farina panis conficiebatur, secreto abeuntes ad pistorem, monastico pani alium furtive supposuere; eumque variis impertientes infirmis, alimentum simul et efficax sanitatis experti sunt contulisse remedium. Quapropter Eminentissimus Nerli Archiepiscopus, juridice discusso miraculo, ut multiplicatam farinam Moniales libere distribuerent, indulsit. Quantam vero ille prodigiosus virginei corporis motus tam incolarum quam exterorum acciverit turbam, paucis non explicaverim. Vix namque ecclesia ad duas tresve noctis horas claudi poterat; quæque per totum diem innumero scatuerat populo, circa vesperam iterum replebatur; insuper per dies illos plus quam ducentæ plerumque celebrabantur quotidie Missæ; accrescentibus indies eleemosynis illarum, in honorem Sanctæ inque altari ejus celebrandarum. Vota argentea et tabulæ votivæ numerum excessere quadringentarum, ita ut intra tres aut quatuor septimanas plurima favorum receptorum gratiarumque inclarescerent

et totum insuper mensem durat,

ac deinde pro Reliquiis distribuitur.

Offertur ingens numerus Missarum et anathematum.

EX VARIIS.

A inclarescerent testimonia: de quibus si plena et sufficiens foret notitia, efficaciter indubie exstimularet illa audientem aut legentem, ut Dominum, qui in Sancta sua adeo gloriosus apparere voluit, glorificaret. Ideoque, ut in principio asserui, illas dumtaxat in medium adducam subjiciamque gratias, de quibus plena, vera, et fidelis facta est informatio.

Monialis paralytica annis 19,

96 Sororem Angelam Catharinam Ulivieri, Florentiæ Monialem in monasterio S. Annæ in prato, per annos continuos novemdecim, in lecto decubuam afflixerat et exhauserat paralysis, ea nervorum contractione in latere dextero, ut digitis quatuor brevius esset sinistro. Tanta capitis laborabat gravedine, distillatione, ac rheumatismo, ut nec visitantis sermonem audire, aut manuum motum sufferre posset. Hac igitur in extrema angustia insignem aliquam Seraphicæ Virginis concupiscere cœpit Reliquiam, secreto confidens, se in Canonizationis ejus solennitate, illius meritis et intercessione, desperatam recuperaturam sanitatem. Infirmæ desiderium intelligens Infirmaria, Dominum Bentivoglio, ut aliquam a Matribus monasterii S. Mariæ Angelorum Reliquiam S. Mariæ Magdalenæ petere B et procurare dignaretur, obtestata est; subitoque maxima cum caritate, vela virginei capitis ad Matrem Abbatissam monasterii S. Annæ transmisere rogatæ Moniales. Consignatas Reliquias magna cum reverentia excepit Abbatissa, et processionaliter ad infirmæ cubiculum seu valetudinarium deferens, præmissa brevi oratione eas applicuit paralyticæ. Et ecce mox ingens decumbentem concutere tremitus, et paulo post exsanguis et mortua veluti eam alterare forma; interim dum Reliquiis sacris pars corporis signaretur attracta, e vestigio nonnihil sibi restituta, e lecto ad sanctissimæ Virginis altare deduci petiit; stupentibus Monialibus omnibus, dum erectam viderent in pedibus, quæ novemdecim annis impotens decubuerat in grabato. Ad lectum postea reducta consedit, et discooperto crure, multus in eo livor seu nigredo apparuit, ita ut totum crus veluti virgis cæsum dixisses; deinde paulatim vivum carnis colorem reassumere, gradatimque per venas sanguis discurrere visus est. Qua miraculosa operatione dum attonitæ hærent Moniales, signum datur pro recitandis in Choro Horis, quo indilate se contulere Sorores, paucis dumtaxat apud infirmam remanentibus. Horas inchoant, finiuntque congregatæ: subque Officii terminum Sacristanæ præcepit Abbatissa, ut Sanctæ afferret vela, ut illa Moniales C omnes juxta votum devotionemque suam revereri possent, exinde ad infirmam reportanda. Abit Sacristina, et Abbatissæ insinuat voluntatem: qua intellecta, una earum quæ apud infirmam remanserant, ad eam conversa, inquit: Soror Angela Catharina, tui erit muneris vela ad Chorum deferre. Cui prompte paralytica: Libenter illa ego per me ipsam portabo; dumque surgeret, non spernendam in se advertit morbi diminutionem. Ducunt, reguntque gradientem Sorores duæ: vixque paucos promoverat infirma gressus, quando ad Sorores conversa, exclamat: Sorores meæ, ego vado, ego vado: veraciter ego vado: moxque sine ullius gradiens adminiculo, notabilem ægritudinis experta est imminutionem, pedes expedite portans et corpus. Postquam autem propter nimiam debilitatem bina vice requievisset, tandem cum sacris in manu velis ad Chorum accedens, omnes implevit stupore. Hinc infirma solicitante, in gratiarum actionem hymnus Te Deum laudamus inchoatus: quo durante valetudinariam genuflexam ingens invasit tremitus, qui pariter cum hymno Te Deum terminatus fuit; ideoque novo exultans jubilo Catharina, Cantica intonavit, Benedictus et Magnificat, sonantibus campanis.

allatis ad se velis Sanctæ erecta in pedes,

ea defert ipsamet ad Ecclesiam.

Quæ inter lætitiæ communis signa, tantis, quæ convaluerat, se repletam fuisse protestata est consolationibus, ut in Paradiso sibi visa fuerit demorari. D Terminata gratiarum actione, nulla adjuvante, suam repetiit cellam, perfecte sana. Dumque medicus XV Maji, cum Vicario Generali, Catharinam scalas descendentem videret, ait: Ingentis hoc miraculi est opus, gratias Deo et Sanctæ, lateris enim dexteri usum penitus amiserat.

CAPUT X.

Eorumdem Miraculorum prosecutio.

Teresia, filia Vincentii Mariotti et Angelæ Rosselæ, nata anno MDCLX, apertis palpebris lucem oculorum sanguine protendebat maculatam, quod signum peritæ nutrici periculum prognosticabat cæcitatis. Interim magna cum solicitudine educatur infantula, principaliter dum ad colorem sanguineum, priusquam ablactaretur, alius quidam color, veluti cinereus, accederet; qui identidem usque ad nonum ætatis annum, cum continuo visus detrimento, invalescebat. Quæ vero visum totaliter necdum amiserat, E lectioni laborique beneplacito applicata fuit, beneficio suffulta et adjuta perspiciliorum, quæ patruus puellæ procurarat. In lectura inque labore juvenculam mirifice promovit perfecitque spiritus vivacitas, cum maxima semper genitorum afflictione, dum teneræ ætati illi invisa esse adverterent remedia; nescientes quoniam mali illius medela, ad manifestandam S. Mariæ Magdalenæ gloriam, reservata esset. Die XXIX Maji R. Hippolytus Tonelli, Sacellanus et Cathedralis Florentinæ Ecclesiæ Confessor, finitis Vesperis ad Sacristiam se conferens, omnibus Sacerdotibus, inibi congregatis, imaginem dedit sanctæ Virginis; quos inter et R. Carolus Mariotti, Teresiæ patruus, opportunissime aderat; qui domum reversus, donum sibi oblatum impertiit cognatæ. Quod ut Teresia vidit, importunis matrem ursit solicitationibus, ut sibi imaginem concederet, sese statum suum afflictum nimis S. Mariæ Magdalenæ recommendaturam. Votis filiæ annuit mater, desideriisque compos puella, mille osculis iconem demulcere cœpit et basiis, easque se signare multoties. Finita cœna, dum suas solitas expleret devotiones, aliquot superaddidit orationes Dominicas et Salutationes Angelicas in honorem sanctæ Virginis, supplicans, ut optatam sibi concederet gratiam. Exinde ad lectum se conferens, imagine pectori superposita, F obdormivit: summoque mane expergefacta, postquam suas devotiones easdemque in honorem Sanctæ absolvisset preces, tempore destinato cum sorore sua ad scholam ducitur ab ancilla domestica. Ubi pro more ad lectionem laboremque se reaccingens Teresia, perspiciliis ultra se indigere negavit: unde domum redux, tota festiva et hilaris, ad patruum, qui dicta perspicilia adolescentulæ dederat, accedens, inquit, Domine patrue, ecce vestra vobis restituo perspicilia, siquidem sine illis non modo lego et laboro, sed etiam caput erectum, quantumque necesse est, sustineo elevatum S. Maria Magdalena me sanavit. Dic obsecro patri meo, ut pro tanta gratia aliquod nomine meo sanctæ Virgini consecret votum. Præ gaudio itaque omnibus exilientibus domesticis, oculorum maculas evanuisse compertum fuit, parentesque puellæ gratitudinis mnemosynon obtulere Virgini Seraphicæ.

97 *Maculæ, oculis cæcitatem allaturæ,*

applicita ejus imagine evanescunt.

98 Anna Constantia, filia Dominici Fortini, octodecim annorum puella, crudeli torquebatur plaga in majori pedis dexteri digito: quod malum medici et chirurgi omnes, postquam plurima inaniter applicuissent remedia, penitus judicabant incurabile. Quatuor

Sanatur plaga pedis incurabilis

A Quatuor ex plaga extractæ fuerant particulæ ossis, neque medici aut chirurgi ipsam adversi casus originem causamque unquam penetrare potuerant. Hæc inter puellæ mater, miraculum inaudiens supra memoratum, quod in monasterio contigerat S. Annæ in prato, ad Moniales se confert querula, quare se quoque velorum participem non fecissent, probe scientes afflictissimum filiæ statum. Culpam oblivioni attribuere Matres: quæ, ut mœstam consolarentur parentem, aliquam gossipii partem oleo Sanctæ inunctam, ei consignarunt, dicendo, ut cum illa ungeret infirmam. Magna cum fide paruit Catharina mater, quando stupendum in modum subito remittere cœpit plaga, ita ut quarto Junii, post inchoatam Canonizationis solennitatem, mater filiam sanam ad visitandum Virginis sanctæ corpus conduxerit. Ast dum in ecclesia moraretur cum genetrice filia, quæ convaluisse videbatur; tanto hæc opprimi cœpit dolore, tamque monstruose pes infirmus inflari, ut omnibus astantibus compassionis dolorisque sensus ingereret vehementes. Domum ergo conducta, seu delata, totam sequentem noctem ululatibus potius quam stridoribus, ob dolores excessivos, inquietavit. Die IX Junii, qui solennitatis Florentinæ ultimus B erat, tempore Vesperarum ad ecclesiam redit Catharina mater, supplicatura Sanctæ, ut, si filiam a malo liberare nollet, pedem ad minus in eo restitueret statu, ut incedere posset. Talibus usque ad noctem immorans precibus, insuper, si filia convalesceret, votum appromisit argenteum. Et ecce domum redeunti matri obvia procedit filia, dicens: Mater mea, benedictus Deus, ego nec tumorem, nec ullum amplius patior dolorem. Inquisivit, vidit, stupuitque Catharina plagam penitus solidatam. Unde postridie, scilicet X Julii, Annam Constantiam ad ecclesiam sanctæ Virginis, ubi in gratiarum actionem communicavit, conduxit. Et die XXIX ejusdem mensis, insigne ex argento detulere votum, grati animi tesseram, pro obtentæ sanitatis beneficio.

uncta illius oleo,

votoque innovato idem pes detumescit.

99 Soror Maria Paula, Conversa in Monasterio S. Nicolai in prato, anno MDCLIX atrocem in brachio sinistro, in ea parte quæ inter cubitum arteriarumque pulsum mediat, experiri cœpit dolorem, adeoque intensum, ut usque ad humerum inclementer desæviens, nec laborare sineret, nec quiescere. Partem infectam patiens oleo inunxit S. Dominci. Dumque, post multorum dierum decursum, tormentum non imminui sentiret; manibus peritiæque se consi- C gnavit Nicolai Calderini; qui monasterii chirurgus, post multa emplastra, unctiones, et balnea applicata, dum frustra inaniterque se mederi advertit brachium, cum indicibili patientis cruciatu, magnanimiter nihilominus sanitatis recuperandæ gratia tolerato, incidere illud statuit. Incisura tempore multo, ut tumor remitteret, peccansque materia extraheretur, aperta mansit, Nicolao Calderini quotidie infirmam invisente et medicante: qui omni tandem adhibita industria et arte, incisionem quidem solidavit, ast dolorem neutiquam imminuit, qui torquens semper æqualiter persistebat. Quapropter malo indies ingravescente, postquam infirma per annos quatuor diversas diversorum medicorum et chirurgorum expertissimorum explorasset curas, nominatim autem Doctoris Palei, qui medicum agebat monasterii; et Jacobi Pratesini, chirurgi civitatis, et medici Raphaelis, et famosissimi chirurgi Odoardi Calderini, nec non Antonii Calderini (qui dicti Odoardi frater, et ipse chirurgiam profitebatur) item Joannis Veneti expertissimi Anatomistæ: tandem Antonius Calderini, dum sub Quadragesimæ exordium, S. Mariam Magdalenam, Sanctarum Virginum catalogo per Clementem IX adscribendam inaudiret: fiducia plenus, in Vigilia S. Mariæ Magdalenæ se jejunaturum spopondit, quatuor Missas in die festivitatis D ejus legi procuraturum, sepulchrumque virgineum voto exornaturum argenteo, si vulnus plagamque sanaret. Die itaque Veneris sancto, infirma unam e Sororibus, ut quoddam plagæ ossiculum, quod egressum minabatur, extraheret, solicitavit. Ast illa debilioris complexionis, cum simile quid attentare abhorreret, Calderinum chirurgum accersiri fecit: qui post multiplicem conatum tandem tres ossis eduxit particulas, ita tamen ut plaga sicuti primitus aperta maneret. Die XXIV Maji, dum Monialis, dictæ Sorori Mariæ Paulæ assistens, quamdam Sanctæ iconem in Choro deferendam solennitatis causa exornaret: infirma iterum plagæ statum contemplata est, reperitque os quidem discoopertum, sed carne petitus nudatum. Die XXV, dum Missæ legerentur, iterum plagam considerare statuit; dumque ligamina solveret, eam penitus occlusam reperit. Brachium suæ exhibuit Sorori, quæ evidentissimum obstupescens favorem, mox Deo Sanctæque gratias egit; ita tamen ut convalescenti silentium imponeret, usque dum aliquot transactis diebus, perfectæ recuperatæ sanitatis omnimoda haberetur certitudo. Quo tem- E pore et deinceps tota caro nativum suum rubeum reassumpsit colorem: ita ut hodie, qui septimus est dies Septembris, nihil præter cicatricis vestigium supersit; ipsaque Maria Paula Conversa, optima fruens valetudine, brachio manuque utatur absque difficultate ulla. Quam veluti miraculosam et prodigiosam gratiam examinarunt, judicarunt, deprædicarunt, ipse Vicarius in Spiritualibus, Senator Ruccellai, Pater Provincialis Carmelitarum, P. Confessarius, cum medicis et chirurgis.

Brachii insanabilis plaga

ad votum chirurgi qui eam inciderat,

EX VARIIS.

restituta subito carne obducitur.

100 Soror Maria Seraphina, Monialis in monasterio Porticus, in urbe Florentina, per annum integrum, continuo insorduerat sanguinis profluvio; ita ut omnem fastidiens cibum, in eas reducta esset angustias, ut præ virium imbecillitate se nullatenus erigere posset; cunctis, iisque magnis, frustra applicatis medicinis. Audita igitur S. Mariæ Magdalenæ Canonizatione, sese ejus commendavit protectioni. Hinc R. Mariottus Guidotti, Confessarius, sanctum Virginis velum procurans, die XXIV Maji, in Vigilia festi sanctæ Virginis, ipsum super infirmæ caput applicavit. Moxque veluti in momento, quemadmodum et ipsa infirma et Mater Abbatissa attestantur, fluxus cessavit sanguinis, appetitum recuperavit infirma: et exinde pristinis paulatim redeuntibus viribus, favorem Sanctæ cum maxima experta et prosecuta est gratitudine. F

Sistitur fluxus sanguinis.

101 Per quatuor circiter annos et dimidium, Parmæ in mortali contabuerat grabato Domina Corona Scotti; adeoque penitus mediam inferiorem corporis amiserat partem, ut dum, infirmam e lecto elevando, brachia ab auxiliatrice manu sustinerentur, pedes veluti mortui penderent et exangues: quod paralysis malum febris anxit continua, cruciatu ferociens nimio. Hoc inter extremæ mœstitiæ spectaculum, XXX Maji, ad infirmam littera defertur, ad eam scripta per Marchionissam Malæspinæ, in qua miraculum recensebatur, quod meritis S. Mariæ Magdalenæ circa Monialem S. Annæ in prato contigerat: in cujus Epistolæ fine, eadem subjungebat Domina, se hujusmodi ad infirmam scribere, ut et ipsa Sanctæ sese recommendaret. Consilium acceptavit Domina Corona, cujus consensum ut intellexit Serenissima Parmensis, illico per Comitissam Juliam Mariam Prati, quam acquisiverat, decumbenti misit Reliquiam Virginis Seraphicæ. Quam ut advenisse didicit infirma, maximam obtinendæ sanitatis concepit fiduciam: subitoque P. Joannem Andream Spinolam Societatis Jesu, Confessarium suum ad se vocatum, ita alloquitur: Pater

Parmensis matrona paralytica

intellecto Sanctæ miraculo,

A ter, ecce Reliquiam S. Mariæ Magdalenæ, mihi a Serenissima Parmensi transmissam; optarem, ut Reverentia vestra me cum ea signaret, licentiamque daret votum emittendi, ut, si perfectæ sanitatis gratiam Seraphica Virgo mihi indulserit, ego per annum integrum colore albo et ravido (qualis est Sanctæ habitus) me vestire: et ut primum vires permiserint, Florentiam me conferre possim, ad sanctum ejus sepulchrum visitandum. Votum approbavit Confessarius, omnibusque domesticis convocatis, ut tria Pater noster et Ave Maria, et totidem Gloria Patri recitarent, imposuit; ipsaque infirma ita Sanctam invocavit tenerrime: S. Maria Magdalena, si ita voluntas est et major Dei gloria, majusque animæ meæ bonum, impetra mihi sanitatem: sin minus, patienter acquiesco. Tunc Pater Spinola Reliquiam sancti habitus assumens, eadem infirmæ pedes signare cœpit, extensos penitusque immobiles: et subito infirma eos veluti manu quadam elevari sensit, ideoque motu proprio se moveri posse rata, pedes absque ulla erexit difficultate. Quibus neutiquam acquiescens Confessarius, tibias et genua signare perrexit: quo finito, libere Corona B Scotti in hæc prorupit verba: Detis mihi vestes meas, quoniam me convaluisse experior, propriisque pedibus me gradi posse confido. Vestes attulere ancillæ; indutaque, ad sacellum motu se proprio contulit, nonnisi exile propter corporis debilitatem admittens adminiculum; adeoque expedite gradiens de reliquo, quasi nullo unquam laborasset malo. Qui eventus incredibili omnes, maxime vero domesticos, qui Dominæ suæ per tot annos veluti emortuo servierant trunco, replevit stupore; præterquam quod Doctor Zanarai medicus infirmam exili offenderit colluctantem cum febri, quæ indies imminuta, intra exile spatium infirmam destituit, perfectissimæ restitutam sanitati. Serenissima Parmensis miraculum hoc Eminentissimo Cardinadi Leopoldo intimavit, qui ejusdem relationem Monialibus S. Mariæ Angelorum, ut Deo, cui Seraphicam Virginem adeo glorificare complacuit, debitas redderent gratiarum actiones, communicavit.

ex votis. *ejus Reliquiis signata in pedes erigitur:*

102 Julia Caroli Bondini, uxor Juliani Bogi, per tres continuos annos adeo lecto adhæserat affixa, ut propter excessivam corporis debilitatem, ne pedem quidem erigere posset. Altera itaque die Julii, solemnitatem Canonizationis S. Mariæ Magdalenæ inchoatam esse inaudiens, ecclesiam S. Mariæ Angelorum, ut corpus virgineum inviseret, adire statuit. C Ast in itinere constituta, quamtumvis, alieno suffulta et adjuta subsidio, progredi nequivit; unde paucos post gressus humi concidens, mortua reputata jam spiritum credebatur trahere extremum. Quo tempore dum processio Vexilli (de quo egimus in Miraculo secundo) instituta esset, mulier infirma imaginem Sanctæ intuita, tanto confestim se sensit animari vigore atque fortitudine, ut in pedes erecta, dixerit liberrime: Sana sum, laus Deo et Sanctæ: moxque supplicationem, ex eo loco usque ad ecclesiam S. Mariæ Angelorum, devotissime prosecuta, debitas ibi pro recuperata sanitate gratias egit. Ingentem nihilominus dolorem acerbissimumque manuum sensit superstitem æstum, ita ut nullatenus in quemcunque eas usum adhibere posset: cujus mali qualitatem dum numquam medici penetrare possent, et consequenter nec ulla applicare efficacia remedia. Julia primæ particeps gratiæ, alteram petere pie præsumpsit. Quapropter ad monasterium S. Mariæ Angelorum deducta, Sorores, ut velo S. Mariæ Magdalenæ manus suas signare dignarentur, rogavit instantissime. Ast, sive negotiorum moles, sive aliud quodcumque obstiterit impedimentum, incassum obtestata est infirma. Portaria nihilominus, ne supplicem penitus dimitteret afflictam, particulam veli, quod apud se cum viva fide retineret, impertiit. Vix Julia impetrarat donum, quando ad D ecclesiam et ante altare sanctæ Virginis reversa, velo illo suas signavit manus: et e vestigio remisisse sensit ardorem, omnem evanuisse cruciatum, subitoque propriis se ipsam adjuvit manibus, quod usque ad tempus illud sæpius quidem, ast semper tentaverat inaniter. Postridie igitur Julia cum matre sua ad ecclesiam accedens, in honorem Sanctæ communicavit.

mulier diu lecto affixa *subitoque sanata,* *manuum usum recipit:* *attactu veli*

103 Sanctes Scopetus lateris sinistri tantam, ex quodam præcipitio, debilitatem contraxerat et mutilationem, ut vix incedere posset, aut ne vix quidem sine fulcris, per duos annos et menses, omnibus inaniter adhibitis remediis. Quarto igitur Junii, qui Florentinæ tertius erat festi Canonizationis S. Mariæ Magdalenæ dies, ut ut potuit ad ecclesiam Sanctæ repere cœpit; ubi aliquali adjutus ope, ante corpus virgineum genu flexus oravit submississime. Qua in oratione dum aliquid temporis transegisset, ecce vobis, quasi in ictu oculi, fulcra lignea, quibus innitebatur, deserere statuit; tantum in se expertus robur, ut in pedes se erigere præsumeret. E Quod ut feliciter se attentasse advertit, omnia humana sprevit adminicula, libereque gradiens, coram numeroso exclamavit populo: Miraculum, miraculum. Tibi gratia, Sancta benedicta. Fulcris itaque ad sepulchrum relictis, eodem ipso mane in honorem Sanctæ, quæ tantum sibi favorem impertierat, confessus est et communicavit. Lucia Fedi Senensis, hospitem agens apud Sebastianum Conti Florentinum, per tres annos continuos tantam experta fuerat spirandi difficultatem, ut nulla unquam, quantumvis varia, illi profuerint medicamina aut remedia. Quinto igitur die Junii, ad expositum Sanctæ corpus sese transtulit; ubi postquam Sanctæ cum viva fide se recommendasset, obstupuit attonita, qualiter in momento omnis asthmatis et respirandi evanuerit difficultas. Quia vero integram necdum sibi illico promittere audebat incolumitatem, exhorruit animitus, ne forsitan induciæ forent, caro nimis et enormi postmodum dolore recompensandæ. Ast liberalissima in favoribus Sancta, clientulam ab omni penitus redemerat malo. Stephanus Francisci Centelli, faber lignarius in Prato, annos agens duodecim, lucem oculi sinistri ex quadam macula, quam trium annorum infantulo reliquerant pustulæ, penitus amiserat. Illis itaque diebus, quibus festa Canonizationnis sanctæ Virginis peragebantur, mater F Stephani, opera Nicolai Gianni tantillum impetrarat gossipii, quod sanctæ Virginis corpus attigerat. Reliquiam mulier, magna cum devotione fideque, sicut et filius ejus, acceptavit; atque ea, post recitantam Antiphonam Salve Regina, cæcum filii oculum attigit. Nec mora, siquidem vix oculum tetigerat gossipium, quando in eodem velut momento, macula, quæ annis novem oculum excæcaverat, penitus evanuit.

gradiendi facultas redditur, *sanatur asthmatica,* *illuminatur oculus extinctus:*

104 Pandolphum, Silvii Spannochi Senensis filium, ætatis annorum XV, febris invaserat maligna, eo progressu, ut paucos intra dies medici assistentes sanitatem desponderint infirmo. Qui ad Sanctam confugiens, insignem, si convalesceret, in honorem ipsius se facturum promisit eleemosynam, illiusque corpus sacrum visitaturum. Et ecce quasi in ictu oculi, promptissimum Sanctæ expertus subsidium, et a malo præcipitoso perfectissime liber, pristinam redemit incolumitatem. Quapropter certam ad Sanctæ sepulchrum (in cujus sacello magnam etiam Missarum quantitatem, veluti totidem sacrosancta anathemata celebrari fecit) quæ gratias debitas ageret, ablegavit personam. Martham Tiberii Grassi,

sanantur, maligna febris,

A xxvii Septembris tempore nocturno, tam copiosus et malignus invaserat fluxus catarrhi, ut jamjam sibi exspirare videretur. Consilium accepit, ut sanctæ Virgini sese recommendaret. Filia igitur infirmæ rosam conservabat, quæ Sanctum corpus contigerat; quæ ad matrem decubuam accedens, unicum floris folium ori materno imposuit; subitoque omnis evanuit infirmitas, et postridie ad ecclesiam S. Mariæ Angelorum abiit mater, debitas sanctæ liberatrici actura gratias. Agnina, duodecim annorum puella, filia Aureliæ Serpi, in Octobri tam importuno fuerat exagitata catarrho, ut penitus inflammatis oculis omnibusque decedentibus palpebris, præsentissimos intuentibus ingereret compassionis sensus. Exile quid ad oculorum unctionem adhibuit olei S. Mariæ Magdalenæ: et intra dies paucos, palpebris naturalem statum suum repetentibus, omnes implevit stupore, quotquot ei in tam miserabili condoluerant statu.

catarrhique periculosi, in gutture

et oculis.

105 Magdalena Hippolyta, Hieronymi Bambicai, per viginti tres annos a dæmonibus obsessa, a variis Sacerdotibus per quinque annos continuos inani semper effectu fuerat exorcizata: nec quisquam, B quid misera intra temporis illius decursum sustinuerit, sibi imaginabitur, nisi obstinatam infernalis contra hominem spiritus cognoverit rabiem. Corpus itaque cecidit crudeliter, stomachum implevit angoribus, acerbissimis vitam cruciatibus, extremis caput doloribus; ut nihil de ululatibus et horrendis loquar stridoribus: a sacris eam abstrahebat Confessionibus, nec ullum ei permittebat cibum, nisi prius a Sacerdote benedictus esset. P. Frater Donatus Maria Ricci, Ordinis Prædicatorum, Pater ejusdem spiritualis, postquam varias infirmæ, in honorem sanctissimæ Virginis suique Patriarchæ S. Dominici, præscripsisset implerique curasset devotiones; oleo sancti Patriarchæ eam inunxit; quod quidem plagas sanavit, ast nequaquam spiritum expulit malignum. Cum igitur Octava S. Mariæ Magdalenæ celebraretur, obsessam die Martis, qui quartus erat mensis Junii, ut sanctum corpus expositum quotidie inviseret, obligavit. Paruit pœnitens; quæ vix ecclesiam ingressa, horribili stridorum ululatuumque fragore omnia susque deque eversura timebatur. Velum, quod miseræ applicaretur, petitum fuit; sed nullo in diebus illis effectu; post quos obsessa quietior quidem, non tamem libera penitus, angebatur. Quapropter dictus Pater Ricci, ut habi- C tum Sanctæ in ejusdem honorem assumeret, consuluit; vixque comparuerat habitus, quando dæmon se a Sancta, ut exiret, compelli protestatus est publice; ipso faustissimo correspondente exitu. Nam xv Augusti, in festo Assumptionis Beatæ Virginis, habitum Sanctæ induens, totaliter ab omni spiritu maligno libera evasit et immunis; ita ut ex eo tempore quasi renata, et quemcumque absque omni difficultate aggredi laborem, et sancta frequentare Sacramenta, et suas explere posset devotiones. Quam gratiam voto solenni, ad sepulcrum Sanctæ appenso, et frequenti visitatione recognovit, et professa est coram universis.

Annis 30 energumena,

liberatur assumpto habitu Sanctæ.

106 Postquam solennitatem Octavæ in ecclesia S. Mariæ Angelorum terminassent Moniales, Patres quoque Carmelitani, Florentiam incolentes, suam concluserunt honorare sanctam Sororem, quemadmodum multo cum applausu et solennitate, a die xiv Junii usque ad xxiv ejusdem mensis, præstiterunt magnifice. Quo fine vexillum Sanctæ a Monialibus mutuum accepere, finita solennitate restituendum. Quod ut Moniales Monasterii S. Claræ, non longe a conventu Carmelitarum dissitæ, intellexere; Patribus supplicarunt, ut vexillum Sanctæ translaturi, in pauperis cujusdam infirmæ solatium, parthenonem earum transire dignarentur. Soror hæc D erat Maria Archangela Fiesolini, quam duorum mensium continuorum spatio sæva adusserat febris, aliis sociata accidentibus; quæ infirmam tanto replebant sudore, ut hic lectum ipsum corrumperet, et illa tempore longe quasi mortua reputaretur a pluribus. Exinde nonnihil sibi restituta, tantam capitis patiebatur debilitatem, ut nec in cubili ambulantem, nec sustinere posset loquentem. Nulla ei vel minima quies morbi alleviabat inclementiam; dumque mala insolescerent atrocius, tam extraordinarios stomachi patiebatur impetus, ut omnia veluti evomitura, extremo angeretur conatu, ast inefficaci; e lecto præceps prosilitura, nisi detenta fuisset violentius. Nullo reficiebatur cibo, nulla ei proderant medicamina, maximamque Monialibus tribulationem causabat et fastidium. Semper tamen plenam erga S. Mariam Magdalenam fovens fiduciam, diversis ejus intellectis favoribus, aliquam sanctæ Virginis Reliquiam exposcere cœpit; se ipsam Sanctæ recommendans, et aliis ut se recommendarent supplicans; præsertim autem cuidem sorori seculari, quam ut corpus Sanctæ suo nomine inviseret fuerat E obtestata Ut primum a Matre Abbatissa, vexillum Sanctæ compariturum didicit; pridie Confessione præmissa, magna cum fide se eidem recommendavit. Die xxiii Julii vexillum ad infirmariam delatum fuit, et Pater Confessarius assistens, ipsum super infirmæ lectum explicavit; diversas cum omnibus Monialibus pro infirma fundens orationes. Post hæc cœnavit decubua tempore solito: horaque illa, qua malum ferocire solebat truculencius, aliqualem experta est infirma afflictionem; ast invocato confestim Sanctæ auxilio, omnem elisit dolorem; imo tantam experta est fortitudinem, ut vestes quibus indueretur petierit, se penitus (qualiter et in re erat) sanatam rata. Vestita obambulare cœpit: sanamque se advertens, per Sororem, Matri Abbatissæ, tunc in refectorio cum reliquis Monialibus cœnanti, suam, meritis et gratia S. Mariæ Magdalenæ obtentam, intimavit sanitatem; omnesque Sorores simul in Choro congregatæ Te Deum laudamus cecinere. Et ad singulos Versus, novas vires novamque fortitudinen sibi accedere existimabat, ita ut finito Hymno ad circumstantes dixerit: Ecce me jam penitus sanam et incolumem. Postridieque in gratiarum actionem, omnibus astantibus Sororibus, Missa decantata est in honorem S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis.

Monialis febri et gravibus accidentibus afflicta,

ex variis

illato ad se vexillo Sanctæ,

convalescit.

107 Bertum de Berto Ferri, in coxa dextera, quis F nescio, offenderat catarrhus seu fluxus, ut solo fulcrorum adminiculo, multis variisque absque ullo effectu adhibitis remediis, incedere posset. Quare in mense Augusti corpus Sanctæ invisit: de cujus oleo ut ampullam obtinuit, quam Elisabetha Leonii a Matribus S. Mariæ Angelorum acceperat; ille domum reversus, ipsum cum devotione et fide applicavit; subitoque tantam expertus est mali diminutionem, ut paucos intra dies libere gradiens absque sustentaculo vel minimo, utrumque fulcrum, quousque ad tempus illud usus fuerat, per eamdem Elisabetham, veluti bina obtenti favoris anathemata, suspendi curarit in ecclesia S. Mariæ Angelorum. Neque minus gloriosam S. Maria Magdalena reddidit solennitatem, quam Romæ in ejus honorem natio Florentina in ecclesia instituit S. Joannis Florentinorum. Nobilem quemdam, gravi exhaustum infirmitate et quasi a medicis desperatum, invisit amicus; eidem, ut in præsenti S. Mariæ Magdalenæ festivitate aliquod ei votum faceret, persuasurus. Instantiam iterum iterumque repudiavit infirmus, qui nimium tandem importuno amico respondit: Ego Vitam legi Sanctæ illius, semper ipsa se aliosque voluntati commisit divinæ, et ego sanitatem peterem? Ad quem

Sanantur claudus,

periculose febricitans,

A quem indilate amicus; Forsitan hæc Dei voluntas erit, ut media S. Mariæ Magdalenæ intercessione sanitatem recuperes. Quo responso veluti enervatus infirmus, Sanctam invocavit, votumque vovit; vixque devotionis elicuerat actum, quando et a febri et ab omni corporis se sensit liberum imbecillitate. Gratiam agnovit cliens, corque argenteum perbelle expolitum, inque tabula collocatum, ad altare detulit sanctæ Virginis, voto satisfacturus. Sacrista ecclesiæ S. Joannis Nationis Florentinæ, ubi dicta celebrabatur festivitas, R. P. Franciscus Spenter, origine Germanus, gravissima laborarat infirmitate, quæ ipsum sinistræ auris destituerat auditu, multis iisque secundum se efficacibus, ast inaniter semper, applicatis remediis. Hic tempore festivitatis illius, ut ad S. Mariam Magdalenam confugeret, se stimulari sensit interius; inspirationique obtemperaturus, pauxillum accepit gossipii, in oleo lampadis, quæ ante sanctæ Virginis altare ardebat, intincti, eoque sinistram bis unxit auriculam; paucosque intra dies ab omni immunis malo, promptissimam recognovit deprædicavitque Sanctæ gratiam et opem.

Ex variis

et surdaster.

108 Gloriosa imprimis illa mihi videtur S. Mariæ Magdalenæ attestatio, quam aliqui Patres Sacerdotes dictæ domus et ecclesiæ S. Joannis perhibent, B unanimiter asserentes, varias sibi obtigisse personas, quæ in visitando altari Virginis Seraphicæ, vehementes expertæ fuerant impulsus mutandæ vitæ, remediumque multis porrigendi culpis sacrilegis, quas in Confessionibus præteritis incurrerant voluntarie. Quæ gratiæ tanto majoris faciendæ sunt, quanto difficilius a corde extorquentur humano, quod usu suæ malæ libertatis in obstinatione pertinax, et difficultates quas in salutis æternæ semita experitur exhorrens, Deo se mancipare recusat. *Hactenus Fr. Patricius, in genere punctum istud attigisse contentus, quia ejus naturæ est, ut non soleat nominatis personis explicari : lubet tamen ad dictorum confirmationem ex ipsius monasterii Manuscriptis Italicis addere aliquid, eo mirabilius, quod nec de Sancta quidem cogitantibus talis obvenerit gratia, ad solam Reliquiarum, quantumvis occultarum, præsentiam. Res ita habet.* Sacerdos quidam Reliquiam Sanctæ ferebat ad infirmum sub veste abditam, nemine conscio; cum obviam habuit duas personas, quæ, subsistente ut fit ad earum alloquium Sacerdote, tam vehementi se compungi contritione senserunt, ut abducto in partem confiteri de peccatis voluerint. Hoc vero C dum insolito facerent affectu, et tam ipsæ quam Sacerdos audiens mirarentur adeo improvisum gratiæ divinæ allapsum, cum integra cordis ac voluntatis mutatione, horrore offensarum adversus Deum commissarum, et melioris vitæ firmissimo proposito; incidit Sacerdoti cogitare, quod hæc forte agerentur virtute Reliquiæ, quam gestabat; ipsamque eis ostendit, mox persuasis ut crederent, ab illis sibi afflatum spiritum illum tam novæ tamque salutaris compunctionis.

Peccatores ad ejus altare,

vel reliquias conversi.

CAPUT XI.

Alia quædam miracula a Patricio prænominato collecta.

109 In oppido quodam, cui nomen Turris Annuntiatæ (locus est, duodecim ab urbe Neapolitana numerans milliaria Italica) Andræana Jordani, uxor Blasii Senensis, utero ferens, continuum quinque mensium passa fuerat sanguinis fluxum, ea virium imminutione, ut instante partus tempore, præ nimia imbecillitate, infelix præpediretur eniti fœtum : ideoque omnibus de vita ejus desperantibus medicis, jam quasi exanimata agonizare cœpit, suam Deo commendans animam. Infausta perterritus tragœdia D maritus, quod ab humano subsidio exspectari advertit inaniter, a S. Maria Magdalena de Pazzis, viva cum fide petere et extorquere præsumpsit. Quare ad ejus intercessionem confugiens, imaginem chartaceam sanctæ Virginis, quam domi habebat, in præsentia multorum qui aderant, super conjugem jam moribundam cum magna statuit fiducia, in hæc alta voce prorumpens verba : Ego teneo firmiter, quod Sancta ista gloriosa ei gratiam impetrabit a Domino. Fideique correspondit meritum et exitus faustissimus : vix enim dictam imaginem super infirmam posuerat, quando indilate melius habere, se per lectum movere, et signa edere cœpit urgentis partus. Quapropter a lecto ad sedem delata, filium masculum vivum subito peperit feliciter; postque dies paucos e lecto surrexit sana et incolumis, universali cum stupore totius populi; qui tam evidenti permotus miraculo, non vulgarem ex eo tempore, erga dictam gloriosam Sanctam, concepit devotionem; et maritus beneficium insigni reveritus est voto, quo Neapoli ecclesiam S. Mariæ de Vita, Patrum Carmelitarum de observantia, honoravit.

Curatur gravidæ mulieris fluxus,

eique felix partus datur.

110 Ipso eo die, quo propter Canonizationem S. E Mariæ Magdalenæ de Pazzis, solennis per urbem Neapolitanam indicta et instituta fuerat processio, hæc ex conventu majori Carmelitarum egressa, per suburbium Virginum directa fuit, ut ad ecclesiam S. Mariæ de Vita, ubi solennis Octava quam festivissime celebranda erat, accederet. Parochus itaque ecclesiæ Virginum, statuam Sanctæ, quæ ante ecclesiam ejus transitura erat, honoraturus, sedecim circiter annorum juveni imposuit, ut campanas sonaturus campanile ascenderet. Abit solicitus puer, satis facturus mandato. Vix campanile conscenderat, quando uno fallente pede, ad triginta passus corruit deorsum; quo perveniens, miraculose super terram stetit erectus in pedibus, absque damno minimo. Quodque magis miraculum auxit, circumstantia erat loci : cadens namque juvenis, naturaliter in profundam montis excavati foveam, quæ campanili immediate subjecta erat, prolabi debuisset, cum omnimoda ossium confractione; ast, patrocinante S. Maria Magdalena, quam juvenis ille ipso in casu invocavit, in alium cecidit locum, ad decem aut duodecim palmos a præcipitio illo in distantia habentem. Ita Patribus Carmelitanis S. Mariæ in Vita retulere Sacerdotes, dictam parochiam incolentes, utpote oculati testes. Idem Eminentissimus F Cardinalis Indicus Caraccioli, Archiepiscopus Neapolitanus, iisdem Patribus testificatus est, et insuper Romam ad Eminentissimum Cardinalem Rospigliosium transcripsit.

Ex turri lapsus servatur incolumis.

111 In eodem suburbio Virginum, uxor Vincentii Pagani nobilis Neapolitani, graviter decubua, malo premebatur medicis incognito, per quinque mensium spatium continuæ associato febri. Tandem igitur mali se prodidit qualitas, interius nempe apostema in pectore conclusum; quando scilicet, ex ore et naribus, ingentem saniei sanguine permixtæ evomere cœpit quantitatem, cum tanto ciborum fastidio, ut nec cibum sumere nec retinere posset : unde medici paucos ipsi residuos vitæ spondebant dies. Hæc inter, dum infirma juxta palatium suum statuam S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis processionaliter deferri inaudisset; domesticis, ut se per brachia ad fenestram deferrent, præcepit. Quibus obtemperantibus, ut ad destinatum locum, famulitio bajulo suffulta, pervenit infirma; maxima cum devotione lacrymisque multis se recommendavit Sanctæ, ut suam sibi a Deo impetraret salutem. Et ecce prodigium; vix namque dicta pertransierat processio, quando lectum repetiit ægra absque febri, insuper

Sanatur febri et apostemate laborans.

A super a sputo sanguinis et saniei, quod per os et nasum emittebat, immunis et cibum affectans; postque dies paucos resumptis viribus, lectum deseruit sana. Quapropter Vincentius, maritus ejus, ad ecclesiam se contulit Carmelitarum de Vita, ut tantum beneficium, meritis Sanctæ collatum, debitis prosequeretur gratiis, votumque offerret.

febrim cum sanguinis fluxu patiens,

112 Dux Telesanus, D. Antonius Ceva Grimaldi, consilio medicorum Neapolim se contulerat, ut beneficio novi aeris a febris continuæ, quæ ipsum integro quasi anno tribularat, convalesceret infirmitate: sed malo in pejus incrudescente, tam copiosum tandem sanguinis fluxum passus est per nares, ut de vita ejus plurimum dubitarent medici; præsertim cum multa diversaque pro sistendo sanguine adhibita remedia, omni viderent destitui efficacia, nec proficere quidpiam. Æger igitur totalem virium suarum sentiens diminutionem, absque ullo mali medicamine, ad conventum Carmelitarum de Vita quempiam destinavit, qui Patres eos suo nomine rogaret, ut aliquas de S. Maria Magdalena sibi deferrent Reliquias; quæ postmodum infirmo applicatæ fuere, et inter alias quidem velum Sanctæ. Quod ut capiti
B ejus impositum fuit, omnis indilate sopitus stetit sanguinis fluxus, cum astantium stupore, magnoque ipsius Ducis convalescentis solatio : qui postridie in eo se reperit sanitatis recuperatæ viriumque statu, ut ipsemet ecclesiam de Vita, sanctæ Virgini gratias acturus invisens, pro beneficio recepto, in eleemosynam obtulerit scuta viginti. Hieronymum Carminianum, Equitem Neapolitanum, plateæ Toletanæ incolam, tam ferox ex improviso invaserat accidens, ut unanimi medicorum sententia filius mortis denuntiaretur; quique vel maxime malum illud augebat cruciatus, impotentia erat quiescendi in lecto. Nullam itaque sibi humanam profuturam intelligens medicinam, ad patrocinium confugit S. Mariæ Magdalenæ, aliquas ejus petendo Reliquias; quæ ut corpus infirmi attigerunt, sanitatem impertiri cœperunt. Mox enim se movere, et absque fastidio ullo in lecto jacere, commodeque se extendere infirmus; magis magisque per dies singulos ita convalescens, ut integram tandem consecutus sanitatem, in grati animi beneficium, se obligaverit coram multis Nobilibus, omni studio industriaque promoturum, ut sanctam Virginem Neapolis sibi eligat in Patronam.

et infirmus ad mortem,

C 113 Victoria Simonis, Neapolitana puella, in monasterio Charitatis, quod in eadem piatea Toletana situatum est, educanda, quamdam S. Mariæ Magdalenæ chartaceam dono acceperat imaginem; quam quia eodem die ad cellæ suæ parietem affigere non poterat, sub vesperam, cum alia quadam pariter juvencula socia sua decubitura, ex tenero devotionis quo in Sanctam ferebatur affectu, imaginem illam super pulvinar, in quo caput quiescebat, deposuit, sicque obdormivit. Sed eheu; quod incuriæ non extinxerant lumen, flammam concepit; protinusque invalescens, ipsum in quo filiæ illæ dormiebant corripuit lectum : quando miraculose a somno expergefacta Victoria; cellamque igne ardentem exhorrescens, suam quoque excitavit sociam; ambæque e cubili egressæ, suis reliquas etiam Moniales omnes expergefecerunt stridoribus. Quæ ignis grassantis incendium, toti iminens monasterio, dum cohibere non possent, gentem forinsecus vocant in auxilium, quæ subito diversis cum instrumentis, ut ignem extingueret, sicuti et de facto extinxit, accurrit numerosissima. Quod autem stuporem meretur, tum expergefactio fuit Victoriæ, quæ subitanea quadam et occulta conquassatione se a somno sensit excitari, tum auxilium opportunissimum, siquidem casus circa dimidium noctis successerat; mane itaque

A Nocturno incendio

liberatis periclitantibus,

facto ad cameram suam reversa Victoria, totam suppellectilem, singulariter autem lectum, ubi dormierat, igne reperit absumptum, præter unicam illam imaginem chartaceam S. Mariæ Magdalenæ, quam tot inter cineres sanam, integram, et ab omni ignis læsione invenit immunem. Unde tam ipsa, quam reliquæ omnes Moniales, non modo binas illas adolescentulas, sed totum etiam Monasterium, suffragantibus Seraphicæ Virginis meritis, a flamma et incendio liberatum fuisse agnovere; quam proinde in suam susceperunt Protectricem, in ecclesia sua sacellum sanctæ Virginis erecturæ; præterquam quod pro tanta gratia, in ecclesia de Vita, tabulam offerent seu picturam, in qua totus repræsentabitur casus commemoratus. Interim magna cum veneratione et devotione chartaceam illam imaginem, miraculose inter flammas illæsam intactamque conservatam, solicite custodiunt. D

EX VARIIS.

imago Sanctæ intacta invenitur.

114 Claudia Nicolai Antonii Antuerpiensis, Neapolim incolens, post gravissimam, quam annis octo exantlarat, febris continuæ infirmitatem, tantam viscerum stomachique pati cœperat corruptionem, ut ex ore ejus intolerabilis se proderet fœtor, se ad E loca etiam insinuans remota, ea cum molestia, ut proprii etiam parentes, amici, domestici, Confessarius, imo nec ipsi medici, propter intolerabilem graveolentiam, accedere præsumerent. Desolata itaque et derelicta ab omnibus, dum processio S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis per eam civitatis partem transiret, admonita infirma tantam concepit fidem, ut in virtute ejus se e lecto erigens, quamdam adierit fenestram; ubi sanctæ Virgini votum nuncupans, subito se sanam reperit, et ab omni liberam fœtore, cum maxima totius familiæ admiratione et lætitia. In cujus favoris recognitionem puella illa, cum omnibus amicis suis, ecclesiam de Vita Patrum Carmelitarum invisit, quando in eadem ecclesia Octonarium solennis Canonizationis celebrabatur, inque animi grati symbolon, cum insigni Missarum ceræque quantitate, suum explevit votum.

Intolerabilis ex ore fœtor infirmæ curatur,

115 Priorissæ Conservatorii, Romæ in hospitali sancti Spiritus, cui nomen Victoria Gasparrini, parva vitrea donata fuerat ampullula, in qua duæ tresve olei illius miraculosi, quod Florentiæ in festo Beatificationis S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis multiplicatum fuerat, asservabantur guttulæ. Donum, maxima cum satisfactione exceptum, puellis suis, quibus educandis præest, detulit exhibendum. Quarum una, ætatis annorum triginta, rem adeo exilem F tantillumque videns olei, subrisit dicendo : Pater Generalis Carmelitarum (ab eo namque processerat donum) ingens sane in unica olei guttula, et minima ista phiala, impertiit xenium. Interim ampullam reverenter observans Priorissa, eam in pyxide serico vestita reposuit; multisque præterlapsis diebus, eamdem ipsam Priorissam in sinistra corporis parte dolor invasit, qui ab inguine usque ad pedem discurrens, tantum creabat molestiæ et afflictionis, ut non modo non stare aut sedere posset, sed nec in lecto jacere; indiesque magis ingravescente dolore, semper difficilius stare pedibus et longe difficillime incedere. Igitur XXIX Maji, dum insolitus urgeret cruciatus, lecto se committere coacta fuit; ubi post aliquantulum temporis, afflictam corporis partem, velut insensibilem, præ dolore sensit evanescere. Quas inter angustias ampullulæ dictæ memor, eam in præsentia trium puellarum (scilicet Bibianæ annorum XXXII, Tobiæ annorum XXIV, et Margaritæ annorum XXV) sibi allatam, sinistra apprehendit manu, dextra ligamen, quo cooperta erat, solvens; utque ad ceram quæ orificium immediate claudebat pervenit, ceram acu elevavit. Qua vix sublata, exilis illa

Paucæ olei miraculosi guttæ

novo miraculo exuberantes

A illa olei quantitas bullire cœpit, eo cum incremento, ut foras prorumpens, tenentis unxerit manum. Quo tam Priorissa quam assistentibus puellis attonitis successu, patiens, ampulla in dexteram assumpta, sinistra, quam oleum perfuderat, partem inunxit offensam. Dumque manu dextera ampullam teneret, et istam oleo madefactam reperit. Ne igitur prodigiosus liquor, qui secundam hanc unxerat manum, deperiret; puellis advocatis, frontem, fauces, et pectus unxit. Quo facto dictam reclusit ampullulam, in qua eadem quæ prius visa fuit remanere olei quantitas; unde cera, novaque et duplicata eam cooperiens charta, fortique constrictam ligamine, in dicta reposuit pyxide in domo sua. Nocte sequenti, dictæ Priorissæ dolor pristinus nonnihil intulit afflictionis; quare altero die iterum assumpsit ampullulam, quam ita reperit plenam, ut ex oleo redundante lacera videretur charta, et secundum aliquam partem ipsa pyxis, in qua conservabatur, madefacta. Soluto itaque fune, et quanto placuit partem offensam inungens oleo, iterum cera et charta obductam in priori collocavit repositorio; hodieque ampulla majorem, quam primitus habuit, notatur continere olei quantitatem. Ita sancte attestantur, inque Dei B et Seraphicæ Virginis majorem gloriam et honorem profitentur, dicta Priorissa et commemoratæ puellæ.

ex variis.

ingentes dolores sanant.

116 Soror Maria a S. Josepho, Monialis Ordinis Beatissimæ Virginis Mariæ de Monte Carmelo, in Monasterio dicto de Bethleem, Ploermeli in Britannia minori, phthisi per annos plures infecta et a medicis deposita, postquam in hebdomada Passionis anno MDCLXIX Viatico et extrema Unctione, tamquam morti proxima, munita fuisset; interius ad implorandam S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis, tunc proxime Sanctorum fastis adscribendæ, opem mota fuit; statuitque duobus novendiis preces aliquas in ipsius honorem persolvere, quod et fecit. Nocte igitur, Sanctæ ipsius festum immediate præcedente, tam acuti dolores ac debilitas infirmam opprimere cœpere, ut ad oratorium novitiatus in dormitorio extructum, eidem Sanctæ consecratum, et in quo exposita est ejus imago, se deportari posse omnino diffideret. Nihilominus in sede rotatili, non sine ingenti difficultate et periculo expirandi in via, eo deducta fuit. Quo cum pervenisset, dum quædam a Sororibus preces recitarentur, pectus, tamquam apposito sibi interius aliquo corroborativo, sibi sensit C convalescere: tibiasque, prius debilissimas, consolidari. Quare statim e sede exiliens, velum Sanctæ in altari expositum accessit deosculatura, et exinde ad infirmatorium omni absque difficultate reversa est; et appetitu recuperato, perfecte sanata. Soror Angelica a S. Philippo, Monialis ejusdem ordinis et monasterii, importuna nervorum contractione pridem afflicta, et a duobus annis lecto jugiter affixa, die festo S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis, cum Confessarii sui licentia, in ejusdem honorem novenam instituerat, ut ipsius meritis et intercessione aut totalem recuperaret sanitatem, aut saltem aliena absque ope (si ita Deo placitum foret) ad Chorum progredi, ibique Missam audire, et Sacramenta percipere posset. In ipsa igitur Ascensionis Domini nostri solennitate (quæ intra dictum novendium occurrebat) dum ex Choro, ad quem in sede volubili seu rotatili deducta fuerat, ad lectum reportata fuisset; pectus suum (quod usque modo debilissimum fuerat) nonnihil meliorari experta, an se erigere posset, attentavit. Conatumque sentiens optatum, vestes sibi dari petiit, quibus induta ad Chorum processit; ubi, postquam Sanctæ Reliquias venerata fuisset, hymno Te Deum laudamus in gratiarum actionem a Communitate cantato, reversa est sana,

In Armoricis convalescit moribunda,

item contracta,

nulliusque indiga opis. Illustrissimus ac reverendissimus Dominus Episcopus Veneti in Britannia minori, molesta in uno crure laborabat fistula; a quo importuno malo ut sese redimeret, paulo post solennitatem Paschalem hujus currentis anni, novenam inchoavit in honorem S. Mariæ Magdalenæ; desideriique compos effectus, priorem obtinuit integerrimam corporis incolumitatem. Cum igitur Sancta hæc tam corporali quam spirituali animarum benignissime medeatur faveatque sanitati, tamque apud Deum ejusdem pro clientibus efficax sit intercessio, ut ex præsentibus, veluti ex ungue leonem, dilucide cognoscis, Lector benevole; tu quoque eamdem, tuis in adversitatibus morbisque, præsertim vero animæ, invocare non differas. D

et Episcopus æger.

CAPUT XII.

Gratiæ quædam miraculosæ, ex MSS. Italicis ipsius monasterii a Sanctimonialibus collectæ et transmissæ: ac primum factæ anno 1669.

E

Anno MDCLXIX mense Junio, Sor. Maria Thecla Neri, in conventu Sanctissimæ Annuntiatæ, miraculose liberata est ab infirmitate, quæ totis quatuor annis eam sic detinuerat affixam lecto, ut in eo vel de eo non plus moveri posset quam juvabatur a duabus Sororibus, hoc caritatis obsequium ei præstantibus. Rem scripsit nobis, qui partem aliquam in ea habuit, Angelus de Monte-claro Presbyter, ex Burgo S. Joannis, Florentiæ ad Boream sito, neque multo plus quam XIII milliaribus distante, in hæc verba. Cum D. Philippus Franci hoc in loco, propter quædam sua negotia ageret, et Sor. Maria Thecla intellexisset, habere eum de oleo Sanctæ, quo sanabantur quotquot ungebat infirmos; rogavit Matrem Abbatissam, efficeret, ut etiam illa caritas impenderetur sibi. Accersitum ergo me rogare hæc cœpit, ut solatium istud procurarem infirmæ. Nec difficile fuit de Philippo, ad benefaciendum promptissimo, persuadere quod cupiebam. Ivit continuo ad Annuntiatæ ecclesiam, dumque in ea preces aliquas fundit, infirma collocata in sella, inter duarum monacharum brachia, deportata ad craticulam est: ubi ipsi Philippus frontem inunxit facto signo Crucis, jubens ut firmiter confideret se sanandam: deinde mihi oleum ipsum dedit, tradendum D. Abbatissæ, ut ipsa eas corporis partes liniret, quas dolore sibi infirma F dicebat. Atque ecce surrexit continuo illa, et per gradus ad Chorum ascendit una cum Sanctimonialibus omnibus, præ animi teneritudine collacrymantibus, atque Te Deum canentibus. Paulo post iterum ab Abbatissa accersitus sum, jussaque ad crates comparere Maria-Thecla coram me ambulavit, tam expedite ac si numquam fuisset infirma: quod cum viderim non sine lacrymis, volui etiam vobis statim perscribere, ut et ipsæ Deum collaudetis. 117

Annis 4 paralytica

oleo Sanctæ curatur;

118 Eodem anno Prati erat Stephanus, Francisci Gentilis lignarii Pratensis filius, qui ante novem annos solum triennis, oculi sinistri visum amiserat, per obductum ei a variolis panum. Interim celebrata Florentiæ festivitas Canonizationis, occasio fuit ut pueri mater, per eos ipsos dies D. Hieremia Ganni acciperet aliquid de gossipio, quod fuerat sacro Corpori admotum. Hoc ergo applicitura filio, una cum ipso devote ac fidenter Salve Regina pronuntiavit, tum extincto oculo gossipium istud admovit: et subito ei visus rediit, quo tam diu caruerat. Magdalena Sarti, apud Petrum Cocchi in conducto habitans, syncopas et deliquia pene continua patiebatur integro fere anno: nec ullum inveniebatur ei remedium, quin

gossipio, oculus novennio cæcatus;

A quin etiam signis haud obscuris apparebat, obsidentis vel circumsidentis spiritus maligni effectus eos esse. Die autem quodam eo reductæ, ut jamjam expiratura crederetur, assidebat Presbyter, dubius an viveret, possetque ei extrema Unctio impendi. Interim filia ejus Faustina venit ad monasterium nostrum, et commodari sibi petiit velum Sanctæ : quod mox ac capiti ejus imposuit Presbyter, subito ad se rediit, nec deinceps tale quid passa est; cum anni jam sex præteriissent, quando id quod contigerat scribebatur.

velo. frequens syncope, curatur :

aqua fontis ejus, febris maligna :

119 Maria Nicolai Barbassi, commorans Francisco Chiare, torquendi serici opificium exercenti, circa XXVIII Julii, febri tam maligna fuit correpta, cum dolore stomachi, ut nono morbi die de vita ejus actum judicans Dominus Campelli, propter prostratas omnino vires, Viatico eam muniri mandaverit. Hoc cum factum esset, quædam ejus amica præbuit de fonte Sanctæ haustam aquam; et Maria, mox atque ipsam cum fide bibit, liberata a febri, redeuntem postridie medicum stupore complevit : atque in gratiarum actionem mandavit ad Sanctæ altare dicendam Missam, cum oblatione votivæ ceræ. Retulit nobis B D. Cosmus Pandolfini, quod XXVIII Julii, tanta oppressus debilitate, ut erigere se nequiret; sub horam XXIV senserit algorem extremum, cui nec a calore cubiculi tam satis intenso, nec a pannis injectis solatium reperiebat : in eoque statu mansit horis quatuor, principiumque gravioris mali id forte judicavit; quia aliquo abhinc tempore, simili prorsus initio, incurrerat malignam febrem. Hoc in statu quam devotissime potuit commendavit se Sanctæ, sensitque mox cum superveniente sudore dissipari malum : et circa auroram indormiscens, paulo post surrexit sanus, adeoque robustus, ut ad omnes functiones suas mox se applicuerit, cum magna domesticorum et ipsiusmet admiratione, hanc gratiam Sanctæ acceptam referentium fide neutiquam dubia.

sola invocatione, dissipatur initium gravis morbi.

34 mensibus infirma

120 Ginevra Salvini, apud Stephanum Peripi frænarium commorans, narravit nobis, quod per menses triginta quatuor passa sit gravissima symptomata palpitationis ac suffocationis cardiacæ, cum tumore gutturis fauces præcludente, sic ut difficillimum ei esset aut cibum sumere aut spiritum reciprocare : causam autem referebant periti in catarrhum, copiose stillantem ex capite; in quo etiam capite dirissimos dolores cum nervorum attractione sentiebat. Multis porro medicinis tam purgativis C quam aliis frustra adhibitis, præscripsit ei medicus pulveris Peruani, quem Chinam-chinam vocant sumptionem. Cumque eo usa esset diebus sedecim, usque adeo aggravatum fuit malum, ut non modo non assurgere de lecto, sed nec caput quidem posset attollere, accedente insuper gravi melancholia et cibi fastidio : quare circa XX Julii, desperans de vita ei servanda medicus (nam etiam pulsus deficere cœperat) jussit eam extremis Sacramentis muniri. Tunc quædam ejus amita accessit D. Philippum Franci, rogavitque ut dignaretur ire, ac neptem suam visitare : hic vero ut vidit et intellexit mali gravitatem, opus esse dixit, ut requireretur velum sanctæ Matris. Ivit ergo ad monasterium ipsumque accepit, deinde ad infirmam rediens reperit loquela destitutam; nihilominus ei dixit : Gratiam tibi fecit Sancta, et sanata es : surge. Et jussit eam attolli ac sessum locari supra lectum suum; velumque capiti ejus imponens, iterum mandavit surgeret, abiret, res suas ageret. Cum vero infirma, quæ experiebatur quod nec caput quidem posset attollere, multo minus auderet de lecto surgere; increpuit eam D. Philippus, clamans quod factam sibi gratiam repudiaret : et Surge, inquit; ac circumstantibus, Ferte ei vestes suas : rursumque infirmæ : Surge, et agnosce gratanter factum D tibi favorem. Tum illa se vestiens, pedes pavimento fixit : magnoque cum stupore suo, quæ consistere prius nequiverat, accessit ad culinam curandam. Admirati sunt etiam vicini omnes, spirantem, loquentem, operantem videntes. Postridie veniens medicus, eamque videns erectam in pedes, primum quidem miratus est : deinde dixit, eum esse effectum adstringentis medicinæ quam ei præscripserat : nesciebat enim quid factum esset : sed vicini domesticique reposuerunt, dicentes : Non tua medicamina, sed velum S. Mariæ Magdalenæ, sanitatem ei contulit.

ac tandem a medico deposita,

imposito sibi velo Sanctæ servatur :

EX VARIIS.

121 Uxor Domini Legati Lucensis apud Serenissimos nostros, retulit nobis varias gratias, a Sancta factas domesticis suis : Die enim, inquit, XVIII Junii, hujus præsentis anni MDCLXIX, juveni cuidam meo vehementissima advenit febris; quæ cum in simplicem tertianam ei conversa esset, nec ulla medicorum diligentia pelli posset, asserentibus illis crebrius adhuc redituram; suasum ipsi est, ut quo tempore febrilem expectabat paroxysmum, recurreret ad opem Sanctæ implorandam, de cujus velo particulam ei dabant. Fecit juvenis devote quod suggestum sibi E erat, et neque tunc neque deinceps febrem passus est. Die vero II Augusti, alius juvenis, natione Francus, vehementi et acuta febri cum intensissimo capitis dolore correptus est : quæ primum frigore, dein calore grandi eum torquens, neque diu neque noctu aliquam ei requiem indulgebat. Accersitus medicus applicuit quidquid sibi ars sua ad remedium suggerebat, sed frustra : imo ad quartum quintumque diem morbi, ultra magnam debilitatem prostratarum virium, vexari cœpit vehementi tussi atque angustia pectoris; adeo ut non minus medicus quam ipse infirmus judicarent, clarum hoc indicium esse dispositionis pessimæ. Cum autem nihil interea remitteret febris, adeoque vix ulla spes salutis superesset, monitus æger est, fieri posse ut sanaretur, si cum vera fide invocaret Sanctam : quod ille fecit, maxime ad exhortationem boni cujusdam Sacerdotis, qui oleo per Sanctam multiplicato ipsum inunxit decimo die morbi. Sub horam autem XXI ejusdem diei venit medicus, et ægrum valde relevatum reperit ac fere absque febri : mane vero regrediens, liberum a febri omnino esse pronuntiavit, et solum modica tussis, angustiaque etiam minor superat; ac porro bene habens, gratiam a Sancta acceptam recognovit. F

ejusdem particula sanatur febricitans ;

et alius a graviori febre, unctus oleo.

122 Simon, filius Francisci Torricelli sartoris, annos quatuor vel quinque natus, ex terreo suggestu, plus quam duodecim ulnas alto, decidit in petram quamdam subjectæ curtis, adeo graviter, ut tempus dexterum ingenti pateret vulnere, duos digitos profundo. Accurrit excita Mater Apollonia Ricci, filiumque expertem sensus suoque sanguini innatantem reperit. Tum eum accipiens, magna cum fide Sanctam invocavit, ac dixit : S. Maria Magdalena, adjuva me, et filio meo vitam redde : atque inter hæc deficiens ipsa, velut exanimis corruit. Interim quidam ex officina adveniens, acceptum puerum, nec ullius sensus signa dantem, deposuit in lectum, ubi vulneri albumen ovi imposuit. Tertia post inde hora rediit ad sensus suos puer, matremque inclamans, Mater, ait, non sum mortuus : sanavit enim me Monacha quædam, albis fuscisque vestita, ea scilicet, cui vesperi Ave-Maria recito. Mane sequenti reversus chirurgus ad vulnus curandum, eique inserendos peniculos aliquot lineos propter profunditatem, sublato albumine invenit solidatum vulnus, nullumque aliud ejus vestigium quam modicum ruborem pro mensura plagæ : quod admirati tam ipse, quam pater et magister pueri, qui causa compassionis

Puer ex alto lapsu et letaliter saucius

Sancta apparente resurgit :

A sionis ad casum accurrerant, puerumque antea viderant velut mortuum; agnoverunt haud dubium illud esse miraculum Sanctæ. Mater autem adduxit filium ad ejus capellam, votumque argenteum obtulit, addens quod Habitu sui ordinis vestiret eum toto anno. Ad confirmationem autem majorem, puer ipse cum nono post die vidisset Religiosas alterius habitus, dixit matri, quod illæ non erant vestitæ sicut ea quæ ipsum sanaverat, quia hæc albis et fuscis induebatur.

EX VARIIS.

puella similiter labens

123 Catharina Angela, annorum sex puella, filia Joannis Baptistæ Pentolarii, anno MDCLXIX die IV Augusti, per quamdam fenestram domus, plus quam sedecim ulnas altam, cadebat: quam per aera ferri videns mater, S. Mariam Magdalenam et S. * Antonium Patavinum invocavit, rogans ut salvam sibi filiam vellent. Accurrit qui in platea rem spectabat populus, nihil dubitans, considerata altitudine loci, quin vel extinctam vel corpore toto contritam puella invenienda esset; invenerunt autem lapsam quidem in faciem supra pavimentum saxeum, sed nec lividum uspiam nec læsum vultum, nedum aliud ullum membrum: et manibus apprehensam,
B clamantes Miraculum, sursum adduxerunt matri, filiæ infortunium, imo suum, plangenti. Quæ mox ut illam sanam vidit, converso in gaudium luctu, sanctis Advocatis suis egit gratias; quas ipso etiam opere redditura, continuata quinque feriarum sextarum devotione instituit Sanctam honorare, filiolam quoque huc secum ducens.

servatur illæsa

Monialis moribunda

124 Sor. Maria Seraphina, annos nata septemdecim, et Religionem in monasterio S. Francisci hujus urbis professa, quadam letalis apoplexiæ specie subito correpta jacebat, non linguæ solum, sed omnium sensuum usu destituta. Tertia circiter noctis hora erat, cum id ei accidit; non tamen omiserunt accersere continuo Doctorem suum Medicum, D. Petrum Franciscum Porcellini: qui viso ægræ statu, deficiente etiam pulsu, spem nullam vitæ ei producendæ habuit, jussitque ad sepulturam apparari omnia. Itaque superveniens etiam Confessarius, confestim ei Unctionem sacram ministravit, et Commendationes animæ, velut jamjam expiraturæ, cœpit recitare. Adhibita nihilominus remedia omnia possibilia sunt, tam vesicatoria quam alia, quibus ad sensus revocaretur. Illa nil istis juvabitur, toto tamen die sequenti sic perstitit, usque dum allatum applicatumque ei est velum sanctæ Matris: ad cujus
C contactum statim sensus redeuntis signum dedit ægra, et loquentes potuit intelligere, non tamen loqui ipsa. Ergo Pater Confessarius os caputque ejus inunxit oleo, per Sanctam multiplicato: et redeunte sibi voce, dixit illi infirma, vidisse Sanctam in habitu propriæ Religionis, quæ brachium ipsius sinistrum elevans, protulerit verba quædam; quorum tamen non recordabatur, sicuti nec meminerat ullius eorum quæ facta sibi erant toto infirmitatis tempore. Rediit autem subito ad pristinam sanitatem, cum magna admiratione devotaque lætitia piarum istarum Matrum, quæ simul gratias egerunt Sanctæ pro tali beneficio.

velo et oleo applicito convalescit.

CAPUT XIII.

Gratiæ anno MDCLXX invocata Sancta miraculose obtentæ.

125 Quintius Vectoris Firmanus, sed a pueritia Florentiæ habitans, filium habebat dissolutissimum, et in omne vitiorum genus effusum, nomine Joannem Franciscum. Cum hoc rediens Certaldo anno MDCLXX, et ecclesiam nostram transiens, rogare eum cœpit, intraret secum, ad visitandam pariter Sanctam: sed ille abruptim respondit, Nolo: causam autem inter- D
rogatus, aliam non reddebat, quam, Quia nolo. Iterum ergo rogavit Quintius, saltem ad Annuntiatam sequeretur se, ibique unum Ave-Maria recitaret: quod ille quidem persuaderi sibi sivit, sed vix genua flexerat, quando surrexit abiturus. Quæsivit ex eo pater, quo tam subito discedere vellet: sed ille aliud non reposuit, quam omnino eundum sibi esse ad negotia sua. Indoluit ad tantam filii obstinationem bonus pater, venitque ad ecclesiam monasterii nostri, et cœpit intimo ex affectu orare pro illius salute, sanctam Matrem his verbis appellans: S. Maria Magdalena, trado et consigno tibi hunc meum filium, ut tuus deinceps sit: tu adjuva et serva animam ejus. Si emendatus salvetur, honori tuo cedet: si damnatus pereat, reddenda pro eo tibi ratio erit. Tibi eum do: tu curam ejus age. His dictis egressus ab ecclesia, perrexit filium Sanctæ commendare, præsertim quotidie mane, plures consequenter Missas in ecclesia nostra audiens: interim dum ille prosequebatur male institutum profligatissimæ vitæ cursum, cum magno senis patris dolore, rapiens pecuniam quam ex diurno stipendio is refe- E
rebat domum, totasque noctes foris agens.

Juvenis profligatissimæ vitæ

a patre commendatus Sanctæ

126 Sic utrique vix mensis effluxerat, cum miser ille, inspirante Deo et sancta Matre, venit ad ecclesiam nostram, in qua etiam erat pater suus; et huic appropians quidam interrogavit, Nihilne sciret de filio suo, aut ubi esset. Nihil se scire respondentem Quintium, iterum interrogavit amicus; an gratum foret si eum ipsi indicaret; et annuenti, monstravit retrusum in sacelli unius angulo, atque orationi insistentem. Sed pater veritus ne ei crearet molestiam, vidisse dissimulavit, et ad aliam quamdam capellam se recepit. Exinde cœpit curiosius filium observare, deprehenditque eum sæpius ad ecclesiam venire Sanctæ visitandæ causa, et suscepisse devotionem quinque sextarum feriarum cum Confessione et Communione agendarum: quod cum valde patrem oblectaret, gaudebat etiam domi longe alium videre quam fuerat: redibat enim ad horam vigesimam quartam, et cœna sumpta recipiebat se in cubiculum, ubi ante grandem Christi imaginem, tribus aut quatuor horis prostratus, in oratione perseverabat. Agnoscit mox Quintius ejus opus id esse, cui filium commendaverat; eoque fidentius orare perrexit, ut quod Sancta cœperat consummaret. Interim XV Augusti, ipso Assumptæ Deiparæ die, infirmari cœpit Quintius, duplici quotidie paroxysmo violentiam fe- F
bris experiens, quæ ei usque ad finem Septembris duravit, filio ad paterna obsequia assiduam et indefessam operam conferente. Cum autem videretur sibi ad extremam imbecillitatem adductus, animi æque ac corporis, ad caram sibi Sanctam accurrit, rogans ut sibi a Deo vel vitam vel mortem impetraret. Tum vero hæc duabus aliis Sanctis comitata apparuit, Sancta videlicet Maria Magdalena et S. Rosa, interrogavitque, ecquam e tribus Patronam optaret. Ipso vero S. Mariam Magdalenam nominante, ait hæc, Post triduum a febri liberaberis. Et nos; inquiebant aliæ duæ, erimus tuæ protectrices: itaque disparuerunt.

uno post mense invenitur coram ea orans,

et totus mutatus ac deditus pietati:

atque post ministerium sesquimestre ægro patri exhibitum,

127 Cum ergo patrem post tres dies sanum videret filius, sumpto simul prandio dixit, quod oppido fatigatus laboribus, in ejus ægrotantis ministerio exantlatis, foras egredi vellet ad captandum liberiorem aerem. Annuit id ei libens pater, sed interrogans, quo ire cogitaret, responsum accepit, fore ut sciret. Mane vero sequenti discessit adolescens versus Castellum Francum superius, ubi habebat sororem Monacham, nomine Hippolytam: quam cum brevi alloquio salutasset, statimque valediceret; rogavit illa ut prandium vellet apud se sumere. Sed ipse,

Cortonam abiens de via ei scribit,

A ipse, urgens causatus negotium, negavit se posse. Petiit autem confestim sibi commodari folium chartæ : quo allato, scripsit patri, benedictionem ejus postulans ; addensque quod ibat Cortonam, ingressurus ibi Ordinem Cappucinorum ; et rogans, ne intra annum sibi scriberet, alioquin futurum ut epistolam combureret : et hæc obsignata reliquit sorori, mandans ut quam securissima via mitteret litteras suas patri, non tamen nisi post tres aut quatuor dies. Recepit illa id se facturam : sed quia malum aliquod formidabat, maxime quia sciebat quod aliquem læserat, a quo fuerat affectus injuria; instanter oravit ut terminum et causam itineris tam festinati indicaret sibi. Et ipse Cortonam, inquit, cum Domino quodam negotium grave expediturus, quod brevi scies ; itaque discessit. Metuebat vehementer Hippolyta, quia anteactam fratris vitam noverat : acquievit tamen, et post condictos dies patri misit commendatam sibi epistolam. Qui filii consilio gavisus, post actas S. Mariæ Magdalenæ gratias, illi aliud nihil rescripsit, quam pauca hæc verba : Mando tibi benedictionem meam : nec plura addidit, ut morem ei gereret. Postea vero intellectum est, quod facta ibidem professione, Patribus illis optimam de B se spem faciat felicissimi exitus.

et fit Capucinus.

128 D. Joanna, filia D. Francisci Bracciolini, Florentiæ commorantis, annorum viginti octo virgo, exposuit nobis, quomodo hoc anno MDCLXX * exeunte mense Martio, subitus eam dolor invasit sub mamilla sinistra, cum inflammatione tam vehementi, ut aduri sibi videretur : in medio autem inflammationis illius apparuit rubra macula, paulo grandior obolo, unde pus manabat magno cum dolore : si enim alicubi adhærebat indusio, ipsum sic agglutinabat carni, ut attractum sequeretur etiam pellis. Cumque varia in remedium acciperet consilia, nec iis uti vellet amore verecundiæ (timebat enim ne si alicui malum monstraret, tradenda esset manibus chirurgi, quibus potius quam sustineret se tangi, mori malebat) tertio post die gravioribus doloribus lancinata, commendavit se Sanctæ, cum magno affectu multisque lacrymis; et sumpto oleo ex lucerna (quamvis soror sua D. Blanca id dissuaderet, asserens pejus inde habituram) eodem se inunxit, dicens : Sancta mea, volo inungi oleo tuo ; ideoque, si mihi feceris gratiam sanitatis, mox atque potero accedam tuam ecclesiam, et illud ibi postulabo. Postquam ergo locum doloris ita unxit, corioque C operuit, in iisdem doloribus usque ad noctem perseveravit. Quando iterum se Sanctæ commendans, soporata est ; et mane facto experrecta, perfecte se liberatam sensit, nullo prioris mali remanente vestigio ; et una cum supranominata sorore sua D. Blanca, quæ partem affectam viderat, affirmavit non nisi miraculo divino se fuisse sanatam.

**. i. l. 671*

Periculosus sub mamilla obscessus,

præ verecundia occultatus

Sancta invocata disparet.

129 Sor. Maria Dei, inter eas Sanctimoniales professa quas Stabilitas nuncupant, annorum circiter quadraginta quinque, cœpit grandem in pede atque genu cruciatum sentire, ita ut genu inflectere aut eo niti nullo modo posset. Hoc ei cum integrum mensem durasset, nec ulla adhibita remedia prodessent; exeunte mense Prælata sua dixit, quod ipsam vellet ad medicum ducere. Cui Sor. Maria instanter supplicavit, ut eo consilio supersederet, donec transisset festum Sanctæ nostræ, quod una cum tota civitate monasterium istud colit : eoque jam præsente, genu prædictum unxit oleo lampadis, ante Sanctam ardentis ; et statim absque dolore se demisit in genua, quod toto mense elapso facere non potuerat : cœpitque ambulare per monasterium, publicando omnibus gratiam acceptam.

Curantur subito genu ac pede dolens,

130 Thomas Quirini, a puero in Pistoriensi districtu commoratus, cum forte Florentiæ esset die xxv Augusti propter sua negotia, et domum cujus- D dam accessisset ; subito sensit incurrisse in se quinque viros, qui a parte posteriori eum vulneraverunt, inter scapulam ac spinam dorsi, quintamque et sextam costam thoracis. Ille in terram corruens, magno cum affectu commendavit se Sanctæ, auxilium sibi ferri postulans : indeque vires sibi additas sentiens, elevavit se in genua, atque unum ex istis quinque percussit : qui videntes non esse mortuum, fugam arripuerunt. Fratres autem ex Societate Misericordiæ sublatum eum tulerunt ad hospitale S. Mariæ-novæ : ubi commissus Mag. Antonio Calderini, ejusdem hospitalis chirurgo, curationem quidem opportunam suscepit, sed solatii ex ea nihil, quin potius impossibilis omnibus videbatur sanitas. Duo enim vulnera acceperat in ejusdem lateris brachio, supra cubitum bis transfixo : et intra illos triginta dies, quibus continuata curatio fuit, putrefactum sanguinem carnemque expuebat. Omnia autem accidentia illa, passim letalia judicata, cœperunt diminui ; et decimo quinto post die venit ad nostram ecclesiam, portans in gratiarum actionem indusium, in quo apparebat vulneris letalis incisura, ante ac retro : chirurgus autem prænominatus manu propria scripsit amplam totius miraculi relationem, in testimonium veritatis. E

Ex variis pluribus vulneribus letaliter saucius,

131 Joannes-Carolus, filius Jacobi Tarioletti, sub quintam horam noctis mediam libram pulveris nitrii purioris in lance stannea siccandam posuit supra foculum, eam istic relinquens, per horæ quadrantem : postea vero versare eam cœpit. Et ecce ex fundo lancis liquefacti stanni tantum decidit in foculum, quantus est orbis unius nummi argentei septem librarum, quem plastram nominamus : simulque cadens et accensus pulvis, luculenta cum flamma surrexit in vultum Joannis-Caroli, ut totius faciei cutis instar membranæ adusta fuerit. Margarita ejus mater, videns filium totum ustulatum, et quod capilli ejus omnes instar fuliginis excidissent ; convertit ad Sanctum preces, ut tali in articulo ipsi succurreret : tum filium interrogavit, qualiter haberent oculi : qui respondit, eos extincta luce omnino periisse. Tum illa denuo versa ad Sanctam, oravit, ut quæ tot gratias sibi fecerat hactenus, novam hanc adderet, efficiendo ne membris impeditus remaneret. Addidit suas preces etiam ipse : cui præterquam quod erat ablata videndi facultas, ipsius liquefacti stanni guttæ tres in oculi sinistri cavitatem se ingesserant, duæ etiam in ipsum oculum, plures autem in varias partes faciei, quam omnes inde exemit chirurgus Valmorius. Præterea ustulatum ei erat F brachium sinistrum a manu usque ad cubitum, ita ut nervi omnes conspicerentur : et tamen, per intercessionem Sanctæ, nulla in parte remansit impeditus ex eo casu : qui, nisi grande miraculum intervenisset, poterat quatuordecim personis necandis suffecisse. Amplius autem est et mirabilius, quod cum Joannes Carolus in pera sua haberet alteram pulveris libram, ambustaque sibi essent thorax, subucula, et indusium; ad peram tamen, in qua pulvis erat, non pervenit ignis, quemadmodum testantur qui viderunt.

tormentario pulvere fœde ustulatus faciem,

ac brachium.

132 D. Joannes Evangelista Diociajuti, civis Florentinus, maligna correptus febri aliisque accidentibus, gravissime tamen torquebatur doloribus colicis, et auris unius. Cumque ad decimum usque diem aggravescens continuo malum, ejus curandi spem omnem medicis Porcelliniis sustulisset, propter virium omnino exhaustarum defectum ; ille qui sæpius se commendaverat Sanctæ, oleoque ipsius inungi fecerat, ipso vespere diei decimæ, post medicorum discessum, cum nonnihil dormitaret, audivit vocem dicentem sibi : Sanatus es ab omni infirmitate : et hanc

Febri et colica æger ad mortem.

EX VARIIS A hanc gratiam a beatissima Virgine Maria impetravit tibi Sancta : tertiumque ei vox eadem replicavit, Plane sanus es. Ipse vero experrectus absque dolore, et viribus pristinis restitutus, tantum sensit internum gaudium, ut eo foras erumpente in risum solveretur. Delirium id esse credebant circumstantes, et quid rideret interrogarunt : quibus ipse narravit factum. Cumque eodem die recurrere ei febris deberet, nec minimam quidem motionem sensit : et redeuntes medicos sequenti mane hilari atque expedita voce salutans, in magnam traxit admirationem ; quando insuper explorando cognoverunt, febrim prorsus evanuisse : auditoque eventu, singulari Dei gratiæ eum adscribendum, affirmando asseverarunt.

CAPUT XIV.

Alia gratiæ, postremis decem annis notatæ.

Monacha septuagenaria major, ANNO MDCLXXI Sorori Antoninæ, Sanctimoniali nostræ, inflammatus atque intumescens pes, intensissimos dolores et usque ad cor penetrantes faciebat, B præsertim ex medio pedis digito : accessit deinde ad palpitationes cordis etiam febris tam vehemens, ut qui eam visitabat Doctor Innocentius Valentini, et qui curabat chirurgus Dominicus Rossi, male ominantes dicerent, quod res non careret periculo grandi, eo quod partes illas deficeret calor naturalis ; quodque medius ille digitus, qui instar carbonis factus erat niger, separandus ultro esset, sicut etiam una circiter septimana post accidit. Minuebatur aliquando et rursum augebatur cruciatus : cœpitque ei dolere etiam pes dexter, et digiti omnes manus sinistræ ; quapropter de vita ejus actum illi dicebant, cujus ut summum quatuor dies superesse definiebat, chirurgus. *ex gangrena proxime moritura,* Minutus est ei nihilominus sanguis, et alia quædam remedia adhibita : sed cunctis nihil proficientibus, viribus autem jam exhaustis, et doloribus magis magisque ingravescentibus, cœpit ægra se parare ad mortem, per susceptionem Sacramentorum Pœnitentiæ et Communionis. Quarto porro die Januarii visus est ei intolerabilis omnino cruciatus, et ingravata fuit febris : quod indicatum volens uni ex Matribus, eam ad se venire rogavit : hæc vero orationum suarum auxilium rogata, consilium dedit ut velum Sanctæ adferretur. Dum hoc quæritur, prædicta Mater exhortabatur infirmam, ut magna cum C fide se commendaret Sanctæ, seque a Superiore signari peteret : quibus illa efficaciter mota ad sperandam gratiam desideratam, mox atque allatum fuit velum, sensit abscedere dolorem pedis, atque suavi quodam calore subeunte restaurari vires, et cor exhilarari, febre etiam evanescente. Cum ergo post horas aliquot venisset Superior, ut infirmam *velo Sanctæ signata, subito sanatur.* velo prædicto signaret ; invenit eam omnino sanam. Postera die sanam etiam eamdem et absque febri invenit medicus, pedemque vidit restitutum in statum naturalem, cum magna sua admiratione atque stupore : agnovit ergo verum esse ac perfectum miraculum, sanctæ Matri adscribendum. Supervenit deinde etiam chirurgus, pedemque contrectans et considerans, admiratus etiam ipse est, quod tam bonus, naturalis, ac temperatus calor in eo jam sentiebatur : dixitque omnino præter ordinem naturæ id esse, tum quia gangræna jam ægram tenebat, tum quia complexio ejus delicata ac tenera, cum gravi septuaginta duorum annorum ætate conjuncta, ipsiusque hibernæ tempestatis frigidiori ratione, spem nullam relinquebat felicis curationis. Aiebant vero, duas personas similiter effectas se curandas frustra suscepisse, sed ambas mortuas fuisse. Porro in die Epiphaniæ mane, Soror Antonina venit ad Chorum D cum Communitate, mansitque ibi genibus flexa ad Missas aliasque devotiones, tanta cum facilitate, ut sibi videretur non tantum ad sanitatem, sed etiam ad juventutem rediisse : quapropter omnes reddidimus Deo et Sanctæ gratias.

134 Anno MDCLXXIII, die II Aprilis, quo recolimus *Alia mensibus 20 ægra,* sanctæ Matris nostræ nativitatem in terris, ipsumque diem ejus honori impendimus ; Sor. Maria de S. Dominico, dicta in seculo Cavalcanti, vigesimum mensem se inveniens lecto detentam febri quadam putrida, atque a principio Septembris ultimo præteriti usque ad diem istum gravius quam ante passa, quia febri accesserat dolor capitis perquam acutus, nocturnam diurnamque quietem fere omnem impediens ; timebat ne denique in hecticam transiret febris : jam enim mensibus abhinc aliquot sæpius sanguinem vomuerat, et sublato cibi appetitu nihil excogitare poterat quod saperet ; unde non sine maxima difficultate capiebat perquam modicum cibum, et gravi insuper tædio ac melancholia affligebatur. Venerat ei principio mensis Martii magnam desiderium petendæ sanitatis per intercessionem Sanctissimæ Virginis Mariæ, ideoque ad eam gratiam pluribus ante festum Annuntiationis diebus se paraverat : sed videns se non fuisse exauditam, reduxerat se ad omnimodam in Dei voluntate indifferentiam, neque E de sanitate petenda cogitabat amplius, nisi biduo ante eum quem dixi Matris nostræ natalem, quando iterum accendi sopitum desiderium sensit. Grandi ergo cum devotione convalescentiæ gratiam petiit a Sancta, rogavitque ut ejus velum sibi tali die adferretur : die autem primo Aprilis et quasi Vigilia dicti Natalis, accepit tabellam, in qua depicta Sancta erat, eamque *concepta spe uncta oleo Sanctæ,* lecto suo appendit. Visa porro est imago illa, tam ipsi infirmæ quam aliis considerantibus, solito hilariorem vultum referre. Noctu vero cum ipsam supra lectisternium locasset, et capiti suo imposuisset partem habitus olim a Magdalena gestati, atque oleo miraculose multiplicato inuncta sæpius ei se commendaret ; melius quam consueverat noctem illam transegit.

135 Mane accedens Sor. Innocentia Infirmaria, ex ea quæsivit, quomodo ei esset, Cui illa, Melius, inquit. Tum Infirmaria requisivit, an vellet surgere, atque ad Communionem accedere. Ast ægra, Non *post sumptam Communionem,* ausim, inquit : præsumptuosum enim videtur gratiam petere per miraculum, quæ possit paulatim exspectari. Communionem ergo recepit in lecto, post quam sibi intus sensit dici : Surge : sana es. Cumque nihilominus timeret, et idem sibi diceretur ; F in eo quasi conflictu mansit spatio unius Miserere. Sola tunc erat in infirmaria, propterea quod Infirmariæ ad sacram Communionem abierant : tentavit ergo an surgere posset, dicens : Si nequeam pedibus meis insistere itaque manere, revertar ad lectum ; neque enim assuevi adhuc. Id autem dicebat, quia diebus aliquot antea idem frustra tentaverat, stare nequiens ; imo cum sellæ insidens per se voluisset *impulsa interius ad surgendum,* accipere focariam ollulam, solus ille motus adeo ipsam fatigaverat, ut deliquium patiens continuo fuerit in lectum reponenda. Nihilominus nunc, sumpto surgendi consilio, quo videbatur externa admonitione impelli, descendit de lecto ; et rectam se stare posse sentiens, transiit ad altariolum quod ibi erat, ac genuflexa Deo Sanctæque egit gratias ; deinde etiam de genibus Matutinum et Horas recitavit, pridem omissum Officium resumens. Jacebat in ejusdem cubiculi angulo infirma alia, quæ cuncta audiens, interrogavit, quid ageret ; illa vero respondit, se esse sanatam, ipsamque adivit. Interim tertiæ cuidam infirmæ, longius in alio cubiculo positæ, necessitas aliqua supervenit : cujus indicio accepto, quia nondum redierant Infirmariæ ; ipsa, ultro citroque jam libere

A libere commeans, illuc abiit : qua visa, dixit alia ista infirma, Noli fatigari. quæ ipsa ægra satis es. Ast illa, Non sum. inquit, quia sanitatis gratiam mihi contulit Sancta. Sub hæc redeuntibus Infirmariis narraverunt ægræ quæ acciderant ; advocataque Superior, duxit secum Sor. Mariam ad capellam Sanctæ, satis remotam ab infirmaria, nec nisi per trium scalarum descensum adeundam : quo perveniens illa, nullo sustentaculo usa, sed nec minimum fatigata, plus quam unam Missam de genibus audivit : mansit deinde in Choro cum Communitate, et ceteris diei illius devotionibus interfuit ; addidit autem, quod intus in anima motum sentiret, numquam antea expertum, ad vitam renovandam, et per solidarum virtutum exercitium tendendum ad veram perfectionem. Doctor vero Valentinius fidem fecit, quod ejusmodi curatio fieri non potuerit absque miraculo.

paret et alteri ægræ ministrat,

plene sana.

136 Sor. Angela Teresia, Religiosa nostra, eodem anno, die xx Decembris. totam noctem insomnem duxerat, occasione cujusdam insolitæ ac gravis melancholiæ, cujus neque causam noverat, neque occasionem ex parte sua ullam. Mane autem circa horam octavam surgens, ut iret ad communis lotrinæ B exercitium ; prius quam ei se accingeret, voluit ire et commendare se Sanctæ : metuebat enim, propter eam quam noctu passa erat afflictionem, ne grande aliquod incommodum eo die sibi tolerandum objiceretur. Ivit ergo, et clausam capellam reperiens, aforis ante ostium genua flexit, orans ut sibi adesset Sancta auxiliareturque, in quocumque superventuro casu. Inde ad caveam se contulit, in qua panni lavabantur : sedensque supra grandem lapidem, quo claudebatur os putei, una cum lapide et parte pavimenti subsedit in puteum. tam celeriter, ut labentem nemo viderit, sed ex oculis subito raptam animadverterint omnes. Erat puteus profundus tres ulnas, latus quatuor, et plenus usque ad pavimentum uno palmo excepto. Narrat autem illa, quod labi se sentiens, statim dixerit, conversa ad Sanctam, Sancta Mater, adjuva me : jam tempus est. Nec plura permisit influens per os aqua copiosa. Ergo moriendum sibi esse existimans, occupabatur internæ contritionis actu eliciendo, maxime circa quædam particularia quæ ipsam affligebant, et bis descendit ad fundum. Cumque tertium immergenda esset. visa est sibi retineri et sublevari in aere, ne denuo fundum peteret ; ac circuire quærendo aliquid quod apprehenderet ad emergendum. Soror Joanna Antonia de C S. Maria a Victoria, Conversa, quæ ei fere ad latus sederat, videratque disparuisse, et audiebat magnum aquæ strepitum ; accepto lumine ut exploraret quid id esset, puteum inspiciens, nihil vidit nisi extremos tres digitos unius manus, voluitque ei auxilium porrigere ; sed non potuit, deficiente sub pedibus pavimento ; totaque exterrita oculis etiam obtenebrata est. Sor. Maria-Geltruda a Spiritu sancto, etiam ipsa vidit extremitates trium digitorum, super aquam palpitantium atque hac illac se gyrantium, voluitque manum ejus apprehendere : sed ea sibi elapsa est, ac fundum (ut illa sentiebat) petiit. Sor. Angela-Victoria de Plagis S. Francisci, quæ longius abstiterat intervallo septem ulnarum, accurrit etiam ipsa in auxilium ; cumque nec digitos quidem videret, cœpit immisso in aquam brachio requirere demersam ; seque humi eumdem in finem sternens, tandem pugnum illius apprehendit : petitoque auxilio plurium quæ mox accurrerant Sororum, extraxit de puteo, instar cadaveris pridem sepulti luridam sordidatamque, quia in puteum istum omnes culinæ et lotrinæ sordes, totiusque monasterii immunditiæ derivabantur. Tum vero extra eum locum delata est repurganda, aliisque vestibus induenda : quo facto,

Tertio, præsaga sibi alicujus periculi,

Sanctam in omnem casum invocat,

mox in puteum lapsa sustineri se sentit,

donec ab aliis extrahatur,

D volebant eam ad infirmariam ducere ad quiescendum : sed illa voluit prius ire ad gratias Sanctæ agendas, ivitque suis pedibus nec ullius auxilii indigens ; ubi ab omnibus Religiosis cantatum Te Deum est, in gratiarum actionem, cum singulari consolatione universarum.

EX VARIIS. bene sana.

137 Anno MDCLXXIX, Sor. Gabrielæ, Conversæ monasterii nostri, die XVI Augusti, dolere incipiens pollex manus sinistræ, totum mox brachium dolore corripuit, ut nec noctu quidem posset quiescere. Accersitus chirurgus applicuit varia, quæ sibi ars sua suggerebat, remedia ; quibus non obstantibus quinque fere menses cruciatus duravit. Rursum vero, mense Aprilis hujus anni MDCLXXX, idem dolor digitum eumdem invasit, eratque in osse ipso intensissimus, similiterque per brachium totum diffundebatur, et quietem necessariam impedi[illegible]ursus advocatus chirurgus, cum neque malum, quod esset, scire ; neque remedium, quod applicaret conveniens, excogitare se fateretur ; mandavit nihilominus ex ovi albumine emplastrum apponi, si forte tantillum mitigaretur dolor : dixitque, formidolosæ consequentiæ accidens istud videri. Tantum autem abfuit, ut albuminis applicatione quidquam lenire- E tur cruciatus, ut augeretur magis ; proinde, cum ferre diutius infirma non posset, auferendum a digito cataplasma fuit. Decimo circiter ab inde die. inspirari sibi sensit fidem magnam erga sanctam Matrem, spemque recipiendæ ejus interventu sanitatis. Itaque vesperi sub horam tertiam accessit ad sepulcrum Sanctæ, in eademque capella inventam Religiosarum unam oravit, ut pro se Sanctam deprecaretur, quia non dubitabat quin esset per eam sananda. Tunc digitum immersit in lampadem ante Corpus ardentem ; et interea quædam in illius honorem facienda proponens, post unum Miserere illum inde extraxit. Fatebatur autem doluisse eum sibi, dum tenebatur in lampade ; statim vero atque inde extractus est, omnem cruciatum abiisse. Digitum ergo fasciis obvolvit, cubitum concessit, totamque illam noctem dormivit numquam expergiscens. Fasciam deinde postero mane resolvens, vidit cum magna sua admiratione prorsus sanatum digitum, sed unguento quodam oblitum, odoris tam vehementis, ut similem numquam expertam se meminerit, quia videbatur terrenum omnem odorem superare : moxque ad gratias Sanctæ agendas abiit.

Soror Conversa, pollicem incurabiliter dolens,

eo in lampadem Sanctæ immisso sanatur.

F 38 Anno MDCLXXXI die XXVIII Martii, D. Catharina, filia Lucæ Aremannati et Angelicæ Saccerini, annos circiter viginti nata, de camera sua egrediens, decidit per saxeas scalas graduum viginti ; perveniens autem ad octavum a fine substitit, et caput impegit in ostium nuceum ad tempus sinistrum : ita quidem ut exterius nulla appareret ruptura, ipsa tamen jaceret velut mortua, multumque per os atque aures sanguinem emitteret : atque hoc modo mansit totis viginti horis loquelæ expers, judicabaturque a medicis certo certius moritura. Sed cum implorato sanctæ Matris auxilio hujus velum ipsi impositum esset, brevi sana apparuit absque læsione ulla, et in monumentum gratitudinis tabellam attulit, in qua casus ipse exprimebatur. Postea Catharina alia. mensium triginta duorum infantula, filia Francisci Cecchi Florentini, die VIII Aprilis, adeo infeliciter in focum cecidit, ut toto vultu adusto humanæ formæ nullam amplius speciem præ se ferret. Sed amita, magna cum fide spem auxilii referendi collocans in Sancta Matre, ambustæ faciei oculos unxit modico oleo illius quod habebat, et continuo parvula manibus plaudens exclamavit, Video te, amita mea, vide. Nec tardarunt amita atque mater illius confestim gratias referre Sanctæ in ecclesia nostra :

Sanatur puella elapsu graviter læsa,

et infantula faciem ambusta.

EX VARIIS.

A nostra : festinatæ autem gratitudinis fructus fuit, quod intra octo dies sanata facies nullum ambustionis signum retinuerit, sicut puellæ pater Franciscus manu sua subscribens affirmavit.

Novitia, scalis ruptis ex alto lapsa,

139 Eodem anno Sor. Maria Anna a S. Carolo, Novitia nostra, alias Paganelli, annorum octodecim, cum scalas quasdam inscendisset, ruptis infeliciter per medium scalis, decidit, absque eo quod posset juvari, cum solæ tres personæ præsentes essent, duæ satis remotæ, et tertia quæ scalas tenebat. Sed illa inter cadendum ad Sanctam cor suum vertit, clamavitque : Adjuva me, Sancta mea : idem etiam fecerunt aliæ. Altitudo, unde decidit, erat ulnarum octo : itaque lapsa, a sensibus alienata mansit, neque motus neque loquelæ compos. Accurrunt ad tumultum excitæ Sorores, velum Sanctæ adferunt, ipsumque capiti ejus applicantes, hortantur ut firmam in Sanctam concipiat fiduciam. Observarunt aliquæ, quod in ipsa applicatione veli se commoverit puella, licet vocem non redderet, neque rediret ad usum rationis : sed neque ad sensum rediit, nisi post unam circiter horam. In aliud conclave remotius abstulerunt eam interim, ubi exutam vestibus et in lecto collocatam visitavit Dominicus Cloin chirurgus, qui nulla in parte offensam reperiens, nisi quod digitus annularis dexteræ manus perstrictus in summa cute apparuerit, non dubitavit miraculo factum attribuere, attenta loci sublimitate tanta, ut inde nemo videretur cadere posse, citra mortem in ipso lapsu incurrendam. Ipsa autem Soror Anna dicebat, nihil mali se sentire, et solum turbatam aliquantulum esse : quapropter Mater Priorissa, cum omnibus Religiosis, Sanctæ gratias egerunt, Te Deum laudamus concinentes.

ut ad se rediit illæsa apparuit.

B

CAPUT XV.

De expositione Corporis facta anno MDCLXXVI, *et continuatione cultus usque ad nuperam Translationem.*

Post 4 mensium siccitatem

Post Canonizationem ab aliis descriptam, iterum Corpus sanctum fuit in ecclesia nostra exteriori expositum anno MDCLXXVI, die XXV Maji, hac quam describere aggredimur occasione. Illo quem notavimus anno, per totam Serenissimi Magni-Ducis dominationem maxima fuit siccitas, quatuor integris mensibus absque pluvia præterlapsis, cum maximo agrorum damno speratæque messis : eo quod fruges, vixdum ad spicas perductæ, præmatura siccitate flavescerent : adeo autem tenues spicæ essent, ut quibusdam in locis vix decem aut duodecim grana singulæ haberent : unde merito formidabatur grandis annonæ caritas proxime affutura, præsertim pauperibus, Deo peccatis nostris jure irato. Hujusmodi ergo flagellum ditionibus suis imminere cognoscens Magnus-Dux, decrevit recurrendum esse ad Deum per merita sanctæ Matris nostræ, in quam fertur speciali devotionis affectu : ideoque mandavit, sacrum ejus Corpus in ecclesia nostra exteriori exponi. Electus eo fuit dies XXV Maji, festo ejus dicatus : edictumque prodiit, ut omnis Clerus cunctique Magistratus processionaliter comparerent, tali ritu qualis solet in sanctorum Corporum expositionibus hic servari : utque tres continui dies quibus expositum staret, festivi haberentur ; itaque facilius ex omni parte confluere posset accolarum multitudo, ad gratiam desideratam a Sancta petendam deprecatione communi.

C

Magnus Dux Sanctæ corpus exponi jubet :

quem in finem apparato in media ecclesia suggestu,

141 Die XXIV Maji sub vesperam adfuerunt ministri suæ Celsitudinis Serenissimæ, cujus impensis agenda erant omnia, ad ecclesiam prædictæ expositioni aptandam : et operi manus illico admoventes, suggestum fecerunt in modum theatri, octo ulnas altum, cum suis circumcirca marmorea variegatione depictis gradibus, capacibus ducentorum candelabrorum argenteorum, in quibus triduo illo totidem arderent faculæ, trium librarum singulæ, et intortitia Veneta : fuitque pondus ceræ, ea occasione consumptæ, ter mille octingentæ circiter libræ. Supra suggestum istum, eo quo capsa collocanda erat loco, strata erat culcitra holeserici rubri, cum sua circumcirca frangia ; eique imminebat desuper umbella, cum dependentibus per latera laciniis ex serico albo, et frangiis auratis. Ecclesiam consueta vestiebant tapetia, ex serico phrygionici operis perquam pretiosa ; circum coronidem vero, sicut alias in eodem festo, ordinate disposita visebantur argentea vasa, floribus omnigenis speciose instructa ; qualia etiam in capellis omnibus visebantur, ea præsertim quæ Sanctæ est propria, et speciali ornatu nitebat.

D

illud 25 Maji elatum a monialibus ad portam claustri

142 Ipso die natali Sanctæ, post absolutum templi apparatum, dato ad id signo, convenerunt omnes Religiosæ ad capellam ipsius : ibique inchoato Psalmo, Eructavit, cœpit processio ab Acolythis ante Cruxifixum gradientibus, per claustrum versus portam Sacristiæ : quæ etiam multis facibus et numero floriferorum ex argento vasorum ornata erat. Præcedebant sacrum depositum Religiosæ omnes binæ ac binæ, manibus facem ferentes singulæ, et faciem velo obtectæ, seque in lineam disposuerunt e regione portæ ; agmen claudentibus Matribus majoribus, super humeros suos portantibus sacri Corporis capsam, coopertam carmesino rubro, argenteæ texturæ varietate distincto. Ad hujus adventum, omnes in genua adorabundæ subsederunt : eæ vero quæ arcam portabant, applicuerunt se portæ, ubi expectabantur a genuflexis Sacerdotibus, qui eam porro deferrent ad locum in ecclesia paratum. Erant hi Illustriss. D. Decanus Riccius, Gubernator noster, in habitu dignitatis suæ, Illustriss. ac Reverendis. D. Alexander Strozzius Electus Episcopus Aretinus et Illustriss. ac Reverendis. D. Eques Bonacursius : tum Reu. adm. D. Ignatius Conti Confessarius noster, R. D. Cosmus Padolfinus Procurator noster, et R. D. Franciscus Baldi. Hi sacrum depositum suis exceperunt humeris, comitati duodecim aliis Presbyteris tædiferis, multisque Dominis propria devotione advocatis, Agentibusque suæ Celsitudinis : progressique in ecclesiam, venerabile depositum suo loco intra capsam crystallinam deposuerunt, sonantibus interim campanis et organis.

E

excipiunt Sacerdotes :

F

Clerus et Magistratus eodem processionaliter accedunt,

143 Fuerant jam antea præmoniti Magistratus omnes, ut interessent processioni pro necessitate publica faciendæ, convenerantque in metropolitanam ecclesiam : et hora diei decima tertia movit pompa ordinata Cleri, aucta Collegiis Canonicorum S. Laurentii, S. Joannis, et S. Petri ; quam claudebant Diaconus cum Subdiacono, Dalmatica et Tunicella induti, supra speciosum feretrum portantes caput et mitram S. Zenobii, pone sequente Presbytero Officiante, in Cappa-pluviali ut vocant. Per viam canebantur Litaniæ Sanctorum, ad pluviam impetrandam : cumque ad ecclesiam nostram perventum est, Cantores intonaverunt Psalmum, Laudate Dominum, quoniam bonus est psalmus : et subjuncta convenienti ad finem intentum Collecta, Illustriss. D. Altoviti, Episcopus Fæsulanus, Missam dixit ad supradescriptum altare : qua finita iidem cantores intonaverunt Hymnum de Sancta : et rediit unde venerat processio, cum capite et mitra S. Zenobii. Istis digressis venit in ecclesiam Illustriss. et Reverendiss. D. Josephus Cajetani de Aragona, Archiepiscopus Neocæsareensis et Apostolicus Nuntius, cum facultate

nec non Apostolicus Nuntius.

A facultate Legati a Latere apud Sereniss. Magnum-Ducem Hetruriæ: hic clausis ecclesiæ valvis ad idem altare sacrificavit. Quando autem reseratæ postea portæ fuerunt, ad omne periculum scandali aut incommodi cujuscumque cavendum; adfuerunt die noctuque Nobiles, ex familiaribus et benevolis monasterio, ad id rogati a Matre Priorissa; qui invicem sibi per intervalla horarum octo succedere jussi sunt, atque hoc solum curare, ne capsa Sanctæ contingeretur, cum periculo frangendi crystallos, et ut ceteris eodem precatum accedentibus essent sua pietate ad exemplum.

Post Vesperas et panigyrim de Sancta,

144 Post meridiem decantatæ a nobis fuerunt solennes Vesperæ: quas excepit R. P. Vencius e Societate Jesu, eleganti ac valde pia parænesi diffuse explicans effectus admirabiles divinæ gratiæ, infusæ in animam sanctæ Matris nostræ; et quomodo hæc illi perfecte respondens, meruerit copiam cœlestium donorum atque favorum, in ipsam idcirco cumulatorum a Domino: deinde digressus ad præsentem expositionem Corporis, ejusque causam, exhortari omnes cœpit ad divinam Majestatem, peccatis nostris

continuatur tota nocte oratio:

B offensam, supplicationibus placandam, pro impetranda eorum remissione, emendatione vitæ, et gratia pluviæ desideratæ. Vesperi sub primam noctis horam clausa ecclesia fuit, appositusque ad custodiam Nobilis abstersam a pulvere capsam cooperuit, et extinctis candelis ceteris viginti relictæ sunt quæ perpetim arderent, commode distributæ et bene observatæ, ne qua absistens inde scint illa quidquam noceret. Pervigilavit autem ibidem, una cum Nobili a nobis deputato, publicorum operum Præfectus unus, duobus stipatus sclopetariis; par etiam ex nobis unum semper adfuit, intentum sacro Corpori venerando, pluviæque a Deo expetendæ per merita nostræ hujus sanctæ Matris. Sic transacta nocte, mane diei XXVI, hora octava, aperta ecclesia fuit populo, jam conferto in platea, aditumque ad sacri depositi venerationem præstolanti. Fuit autem die toto concursus ingens, non tantum Florentinorum civium sed ex diœcesi universa: sæpeque tam densa erat multitudo in platea, ut ægre pateret accessus ad ecclesiam. Præterea nulla fere transibat hora, quin aliqua Sodalitas veniret in corpore, tam earum quæ intra quam quæ extra urbem sunt, occasione visitandarum ecclesiarum ad lucrandum Jubilæum, quod a S. D. N. Clemente Papa X Eminentissimus Cardinalis Nerlius, Archiepiscopus noster, impetra-

26 Maji accurrit undique populus,

C verat: qui omnes eadem commoditate usi, quidam etiam iterato propterea venientes, visitabant pariter ecclesiam nostram, expositumque in ea Sanctæ corpus. Venerunt etiam processionaliter Regularium claustralium conventus aliquot. Multitudo tamen populi et sodalitiorum advenientium nullam pariebat confusionem. Cum enim commodissimo situ locatum staret theatrum, et discreta sclopetariorum solicitudo intenderet servando ab omnibus ordini, utque in gyrum irent omnes, itaque ingredientibus non impingerentur egredientes; nullus omnino strepitus audiebatur impellentium invicem repellentiumque, sed maximum servabatur tota ecclesia silentium, cum quiete, quæ devotionem cunctis cumpunctionemque aspirabat. Numerus Sacerdotum, qui eo die causa sacrificandi accesserunt ad ecclesiam nostram, sedecim supra centum fuit: nec pauciores numerati sunt consequenti deinde biduo. Advenit etiam Serenissimus Magnus Dux cum Principibus, et Sereniss. Magna Ducissa cum Principissa: a nobis vero consuetum Officium quam solennissime est decantatum.

veniunt Sodalitates et Religiosi Ordines,

denique et Magni Duces:

28 Maji continuatur devotio usque meridiem

145 Quamvis autem solum fuisset constitutum publicatumque, quod triduo corpus Sanctæ expositum staret: tamen quia Magnus Dux foris aberat, productus est terminus, et in quartum diem, XXVIII mensis, dilata est ejus repositio. Quod cum innotuisset, nihilo minor, imo major, hoc die quam præcedentibus fuit concursus Prælatorum et Sacerdotum, apud nos sacrificare volentium. Ipso autem mane Serenissimus in urbem rediit, et caram sibi Sanctam visitatum venit. Sub meridiem, clausa ecclesia, comparuit D. Decanus cum aliis DD. Canonicis in suo habitu, et alii Sacerdotes in superpelliceis, faces ex Veneta cera confectas præferentes. Depositaque ab expertis e suggestu arca usque ad pedem graduum, tradita est D. Decano, Gubernatori nostro et aliis, qui eam in basi humiliori collocarunt, adorandam aliquanto adhuc spatio temporis, a se aliisque in ecclesia relictis; quorum unusquisque satagebat, ut vel corollas precatorias suas, vel florum ad id paratorum manipulos admoveri arcæ eidem facerent Tum inchoato Hymno de Virginibus, delatum processionaliter fuit sacrum pignus versus monasterium, succollantibus D. Vicario Florentino, D. Decano, D. Vicario Castellani, D. Canonico Tornaquinci. quos comitabantur alii Sacerdotes ad viginti, multique E Domini ac Dominæ, et omnibus Agentibus Ducalibus qui prius adfuerant; nobis autem, in habitu nostro et palliis albis velataque facie, præstolantibus de genu ad portam interiorem nostrum thesaurum: quo recepto Superior intonavit Hymnum Te Deum laudamus; arcaque in suum locum reposita, subjunxit consuetam pro gratiarum actione Collectam.

D *EX VARIIS.*

quando in locum suum relato corpore

146 Porro exaudibilem se præbuit misericors Deus precibus populorum, ipsi per Sanctæ suæ merita supplicantium. Primo enim quo illius corpus expositum est die, cœlum eatenus innube obduci cœpit, obductumque mansit toto die, pluviam tamen necdum dedit: sed noctu ea decidit in quibusdam quidem campestribus locis copiosa valde, alibi vero et Florentiæ intra: civitatem modica et placida nec diuturna, finem autem habuit cum initio diei; quasi vellet Sancta supplicum orationes sic exaudire, ut tamen non impediretur eorum devotio, nec prohiberentur ad corpus suum venerandum accedere. Secundus, tertius, ac quartus dies eodem modo acti sunt, cœlo nunc nubilo, nunc sereno. Isto autem quarto die, postquam in locum suum reducta erat Sancta: ministri Ducales, quorum mandato fabri qui composuerant, dissolverunt machinam in ecclesia erectam, cuncta in monasterium referri fecerunt: ipsius porro conventus ministri, sequenti die XXIX, ecclesiæ F ornamenta deposuere. Vix ad nos intro receptæ erant grandiores partes, quæ non nisi per plateam patenterque transferri poterant, cum subito pluvia cœpit decidere; veluti si expectasset Sancta, ne quid rerum suarum corrumperetur. Tunc etiam cum ingentis tonitrui fragore sagitta fulminea domum Blasii Vestrii intravit, per unam fenestrarum, eo loco ubi multi simul prandebant; iisque consternatis quidem, sed tamen Sanctam invocantibus, sine noxa exiit per aliam fenestram. Qui agnoscentes impensam sibi protectionem, venerunt subito acturi gratias: deinde vero casum, in tabula expressum, attulerunt, capellæque appenderunt, in perpetuam rei memoriam.

et omni apparatu submoto,

29 Maji post innoxium culmen,

147 Porro una cum fulmine illo decidit copiosissimus imber, sed absque turbine aut vento: qui cum tota nocte ac die sequenti duraret, clamabant omnes una voce, hanc gratiam sibi esse impetratam a Sancta, adeo id temporis necessariam, pro avertenda quæ timebatur annonæ caritate. Ipso vespere venit Magnus Dux in ecclesiam nostram, acturus pro votis exautitis gratias: eamdemque ob causam maxima hominum multitudo confluxit. Eodem vespere Religiosæ omnes, collectæ in capellam Sanctæ, concinuerunt Hymnum Te Deum laudamus, cum Collecta pro

imber decidit copiosissimus:

pro quo mox actæ solennes gratiæ:

A 155 *Habes autem in hoc schemate duplicem novæ Capellæ conspectum; alterum directum in altare, qualis ingredientibus ecclesiam objicitur; unius duorum laterum alterum, cum utriusque partis ichnographia; in qua videre est partem vestigii cancellorum, quibus ad paucos pedes elevatis, uti arcetur promiscui vulgi ingressus sic non impeditur prospectus, vel ab ipso introitu ecclesiæ amœnus; sed tanto semper gratior oculis, quanto propius accedenti interiorem omnem ornatum distinctius contingit intueri. Accepi insuper accuratam operis totius descriptionem, divisam in Capita omnino septemdecim, quorum hi sunt tituli.*

EX VARIIS. *et accuratior descriptio prætermittitur.*

- I. Diversitas marmorum, et quibus compositum opus totum est.
- II. Enumeratio ornatuum, ex ære inaurato factorum.
- III. Picturæ ipsius sanctæ Capellæ.
- IV. Forma et figura ejusdem.
- V. De primo et secundo plintho basium.
- VI. De sepimento columnari.
- VII. De pavimento capellæ.
- VIII. De initio ipsius pavimenti.
- IX De ornamento quadrato pavimenti.
- B X. De diaphragmate medium pavimentum intersecante.
- XI. De anteriori medietate pavimenti.
- XII. De posteriori medietate pavimenti.
- XIII. De altari sanctæ Capellæ.
- XIV. De fornice, sub quo ipsum incorruptum sanctæ Virginis corpus requiescit.
- XV. De sancto Corpore ejusque arca, et variis eo spectantibus.
- XVI. De ovali supra aram fenestra, alioque fornice ad expositiones solennes sacri corporis facto.
- XVII. De basi et ornamentis aliis ejusdem ovalis fenestræ.

156 *Hæc omnia ut describuntur sic minutius velle transscribere, inutilis laboris et omnino fastidiosi opus foret: quæ enim non potuerunt cœlo exprimi in tabella et subjici absentium oculis, quomodo subjicientur verbis intellectui, oculorum ope destituto? Satis erit pauca et potiora de multis excerpere. Ac primo indicatum lectori velim, bases epistyliaque columnarum, lemniscos, pancarpia, similesque ornatus omnes, ex ære fusos atque inauratos esse. Simili etiam metallo fusas inauratasque sex grandes laminas, quarum quadratæ duæ exornant basem columnæ, totam altaris machinam mediam utrimque stipantis; ovales quatuor venustant spatium, pro-* C *currens sub basibus columnarum, et laterales portulas complexum. Portularum dextera sive ad latus Evangelii, quæ inaurata crate munitur, ingressum præbet ad locum Capitularem Sanctimonialium; ubi illæ, numquam egredientes de claustro, sacrum habitum suscipiunt, religiosa vota nuncupant, defunctarumque suarum exequias celebrant: sinistra, numquam tota aperiri potest, fenestellam dumtaxat inauratam habens, per quam communicantibus sacra Eucharistia præbetur.*

Quantus in ea ex ære inaurato ornatus;

157 *Supra priorem conspicitur insignis tabula, in qua excellenti suo penicillo Lucas Jordanus repræsentavit sponsalitium Sanctæ cum Jesu Christo, sedente in throno stipato Angelis, annulumque ipsi inserente in digitum, assistentibus ut testibus SS. Augustino et Catharina Senensi. Supra alteram pictor idem exhibuit Deiparam, insidentem nubibus, et offerentem Sanctæ parvulum quem gremio tenet. Sed grandior istis tabula altaris, ab ipsius Cyri manu est, in qua assumpta ad cœlum Deipara Magdalenæ collum ornat gemmato torque, ex quo monilis instar pendet cor unigeniti filii Dei. Aliis adhuc faciendis picturis ipsa in calce vacat locus, sicut et latera trium grandium fenestrarum. Harum duæ ex lateribus sacellum illuminant, tertia supra altare caret lumine, propter ædificium Chori post altare educti. Similiter ex quatuor fenestris ovalibus, in coro-* D *nide tholum rotundum sustinente, tres dumtaxat lumen trajiciunt; quod fenestræ octo in laternula octogona copiosum satis deorsum mittunt. Triangularia etiam quatuor spatia, inter quatuor arcus tholum sustinentes, restant exornanda pictura eleganti, secundum præscriptam ab Architecto ideam, de qua proinde nihildum dici potest. Ast laminæ, quas supra dixi inaurato ex ære positas in parietibus, infra columnas, ad latera portularum et altaris, jam perfectæ habentur; et opere anaglypho sic circumducuntur, ut quæ prima ingredientibus occurrit ad portulam Capitularem, ostendat Sanctam, de manu gloriossimæ Virginis recipientem velum puritatis; alia, eamdem prædicentem Cardinali Medicæo summum Pontificatum, ac brevem in eo vitam. Ex altero latere prima lamina se offert, in qua Salvator præbet Dilectæ suæ fasciculum myrrhæ, collectum ex instrumentis suæ Passionis; secunda vero, mirabilem illum octo dierum raptum exprimit, in quo coram Sanctissima Trinitate, durante Pentecostali Octava, septiformem Spiritus gratiam Sancta excepit, sicut in ejus Vita narratur. Similiter in ea quæ juxta altare est ad cornu Evangelii laminæ ovalis, Virgo cernitur rapta in extasim, ad conspectum apparentis sibi Crucifixi, sustentante ipsam Angelo; ad cornu* E *autem Epistolæ alia, in qua rapta pari modo Sanctæ præbet Salvator corpus suum, Eucharistice sumendum.*

quod argumentum picturarum;

et anaglyphorum:

158 *Jam vero altare sic constructum est, ut quinque gradibus elevatum emineat supra Capellæ pavimentum; quod ipsum duplici gradu altius quam reliquæ ecclesiæ solum, habet sub se sacellum marmoreum fornicatum tantæ altitudinis, quanta est ab imo ecclesiæ solo ad lapidem altaris. Sacellum hoc, extra ecclesiam versus Chorum Sanctimonialium solo ecclesiæ coæquatum, totum patet; profundum, quam latus est capellæ paries eique adhærens altare, atque pro hujus mensura latum: intra ecclesiam vero transmittit oculos aspicientium, per frontale ex ære inaurato curatum quod altari pro pallio est, habetque post se sacri corporis arcam, in eadem cum gradibus altaris altitudine elevatam, super basim eleganter sculptam ex ligno pariter inaurato. Eadem arca, in diebus solennis expositionis inde sumpta cum sua basi, componitur intra alium fornicem, pari modo in pariete supra altare excavatum marmoreumque, sic ut ipsa respondeat ovali illi crati, quam in imagine cernis supra altare, quæ alias tota obtegitur tabernaculo Venerabilis Sacramenti, ideo ex materia lignea, sed marmoris instar depicta, elaborato, ut auferri possit, et conspectus arcæ per cratem haberi diebus illis, quibus (ut dixi) Sanctæ corpus spectandum universis* F *exhibetur. Tunc, enim Eucharistica hierotheca extollitur inter manus Angelorum duorum, qui pro tempore lignei, aliquando etiam marmorei vel potius argentei erunt. Et hactenus ad quadraginta millia ducatorum expensa sunt; quod autem plenæ totius operis perfectioni deest, speratur a liberalitate devotarum ipsi Sanctæ personarum, ad Dei ipsiusque majorem gloriam: restant enim non solum incrustationes, tam tholi, in octo partes opere plastico secti, quam subtus patentium inter arcus angulorum; sed etiam quatuor grandes ex inaurato ære statuæ, ponendæ inter columnas octo amborum laterum; et alia plura, quæ nostra in tabula non omnia exhibentur; et ultra jam conceptam ideam forsan adjicientur alia.*

quæ forma altaris,

et loci pro expositione solenni.

159 Cunctis autem eatenus extructis, definitum est tempus diesque solennis translationis faciendæ; in quem diem apparuit tota ecclesia eo quo solet quotannis modo pulcherrime vestita pretiosi operis phrygionici tapetibus, Monacharum opera elaboratis, per intercurrentes inter sena utrimque sacella pilas usque ad coronidem supremam. Ipsa vero sacella omnia similiter convestita erant rubri flavique serici, perpendiculariter et alternis dispositi, peristromatis: sic ut nusquam paries appareret, sed contextus

Ad transferendum eo Corpus insigniter ornatur ecclesia tota,

textus

A textus pulcherrime uniformis. Eadem ratione ex cupula, quatenus adhuc picturam præstolatur, picturæ loco defluebat sericus pannus rubeus, inter candorem costarum limborumque plasticorum tanta amœnitate ductus in varias figuras, tela candida intercurrente, ut nihil videretur desiderari. Idem factum est principalibus angulis illis, quatuor inter arcus tholum sustinentes, quos etiamnum extare rudes diximus. Taceo altarium singulorum ornatum speciosissimum; taceo aureorum argenteorumque liliorum ramos, supra unumquemque lateralem arcum argenteis ex vasis emergentes, et utrimque ad epistylia defluos: taceo organum musicum, plenum ejusdem metalli vasis floribusque. Præ omnibus intuentium oculos rapiebat altare, majoribus minoribusque ex argento candelabris instructissimum, quibus impositi congruæ cuique magnitudinis cerei accensique, lumen dabant veluti stellarum in varias figuras dispositarum, atque imprimis circum ovalem super altare cratem, cui liliis rosisque coronatæ, ampliorem circumducere coronam stellarum videbantur. Intercolumnia denique, quatuor statuis adhuc deficientibus vacua, impleverunt grandia quatuor æris inaurati vasa, emergentibus alte liliis argenteis instructa.

et altare novum;

B 160 Super gradus, ad altare ducentes, substernebatur sacrificantium pedibus ingens ex rubro holoserico operimentum, phrygio opere affabre illusum, et sparsis per totum campum frondibus, floribus, fructibusque, quos sedula piarum filiarum manus elaborarant; expressis ad quatuor angulos totidem quasi sitibundis cervis, qui cursim exilientes ad fontem, in operis umbelico expressum, ipsa textricum videbantur exprimere corda, suavissimo virtutum maternarum odore attracta ad fontem aquarum viventium, Sponsum suum. Supra quod idem stratum ad cornu Evangelii erigebatur thronus Archiepiscopalis Antistiti nostro Sacris operaturo: et ad cornu Epistolæ credentia, quam vocant, seu mensa sacrificalis, omni supellectili ad divinum ministerium ex auro argentove instructa. Exhinc per utrumque latus sedilia protendebantur, usque ad sepimentum columnare, pro Canonicis ceterisque operanti sacris Antistiti ministraturis, aut suam alias præsentiam exhibituris. At vero, intra proxima duo a Capella principali sacella, erigebantur spatiosi suggestus duo, capiendo choro gemino musicorum, magno numero invitatorum. Nihil dico de sacristia, omnique vasorum ac vestium sacrarum ibidem exposito C apparatu, quem ad solennem privatasque Missas fuisse tam splendidum copiosumque, haud ægre concipies, quantum requirebat tale festum; numerusque Sacerdotum, qui præsciebatur toto tempore futurus tantus, si non major, quantum successive capere altaria duodena non possent.

aliaque ad Missam Pontificalem necessaria, magnifice præparantur.

161 Etiam porticus adhærens ecclesiæ panno erat vestita tota, usque ad ipsas columnas; et supra pannum illum ducebantur varii coloris telæ, abiegnis ramis permixtæ; quæ telæ in parietibus et columnis circumducebantur eo ingenio, ut una cum quatuor ilicibus vivis ante ipsam porticum consitis, et tunc lætius viriditantibus, speciem formarent topiarii operis aut amœnissimi horti. Inter frondes autem errantesque varia forma telas, dispositæ erant pictæ tabulæ, exprimentes specimina illustriora omnis generis miraculorum, ad invocationem Sanctæ patratorum. Similes telæ a suggrundiis tecti ad capitella usque columnarum, festino modo variegatæ, pendebant. Similis erat ornatus fornicis, media ex porticu ad ecclesiam porrectæ; cujus porta ut magnificentius occurreret intrantibus, placuit auferre vestibulum, ante ipsam existens, valvarumque principalium prospectum impediens. Nec cedebat apparatui isti ornatus majoris portæ, supra quam conspiciebatur picta cum aureis radiis Sancta, velut intrantibus bene precari volens; nec minus speciosæ videbantur portulæ duæ laterales, quarum una ducit ad Monacharum locutorium, ut appellant; altera ad capellam S. Philippi: supra quas etiam appensæ erant grandes tabulæ duæ, repræsentantes Christum Servatorem, hinc orantem in horto, inde suæ crucis ad calvariam bajulum. D

Porticus item, ex v..rus. et introitus ecclesiæ.

CAPUT XVII.

Translatio Corporis ad novam Capellam; et triduana ad illud, populari conspectui expositum, festivitas.

Expositioni sacri Corporis in nova capella, ante sæpe dictas crates, designata erat dies ultima Maji, eademque feria quinta hebdomadæ, Dominicæ sacra Ascensioni; pro eoque et biduo sequenti impetrata, ad fidelium devotionem magis accendendam, plenaria Indulgentia. Pridie autem festi Serenissima Ducissa Mater, ut fuit semper zelantissima pro augendo Sanctæ nostræ honore, et erga ejus filias affectu plane materno, mane sub horam duodecimam venit E ad monasterium, cum Serenissima nepte sua, et comitatu aulico matronarum atque nobilium: ipsumque cum matronis prædictis ac paucis primæ notæ puellis ingressa, excepta fuit non sine mutua gratulatione a Matre Priorissa atque religiosis omnibus. Tum vero cum eadem sua nepte, ingressa antiquum sacellum, ubi adhuc quiescebat depositum sacrum, ante illud sese in genua posuit; jussaque aperiri capsa, prolixam fudit orationem. Deinde suis ipsa manibus tollens byssum, capiti ac faciei instratam, sumpsit sibi coronam veterem, et pro ea sancto vertici imposuit novam, conspersam gemmis et quatuor scutorum millibus æstimatam. Monitus deinde a Matre Priorissa Serenissimus Magnus Dux, futurum ut eodem die veniret Illustrissimus et Reverendiss. D. Archiepiscopus, ad ipsam translationem executioni mandandam; viderique futuram rem publici exempli, atque ad honorem Sanctæ congrui, si suam ipse præsentiam exhiberet, libenter annuit.

Die 30 Maji adest Ducissa Mater cum nepte, et novam Sanctæ coronam imponit.

163 Venit ergo sub die xxii Archiepiscopus, D. Jacobus Antonius Morigia, solenni in habitu, Cardinalitio scilicet, Archiepiscopis Florentinis ad tales functiones concesso, cum septem primoribus suæ ecclesiæ Metropolitanæ Illustrissimis Canonicis: videlicet D. Bartholomæo Medici, Præposito et F monasterii nostri Gubernatore; D. Abbate Ludovico Strozzi, Archidiacono; D. Horatio Bardi, Archipresbytero; Ludovico de Verrazzana, Vice-decano; Andrea Quarantesio et Luca Tornaquincio, tamquam futuris testibus hujus actionis, omnibus in habitu suis gradus, qui ex antiquo usu Episcopalis eisdem est. Sequebantur autem et Presbyteri domestici ejus, tres necnon Camerarius cum ministris duobus, et cum Præposito Patrum Bernabitarum S. Frigidiani Pisis; Presbyteri ex Clero Metropolitico quatuor, cum Rev. D. Hyacintho Marini Ceremoniarum Magistro; atque cum Rev. D. Josepho Gerardi, Religiosarum Confessario, alii earumdem Capellani duo, Clericusque unus et Cancellarius. Hoc in comitatu exceptus a Priorissa ac Religiosis, et progressus ad vetus sacellum Archiepiscopus, dum sacrum cadaver reverenter ac genuflexus adorat, supervenit eisdem Serenissimus Magnus Dux, nec non Serenissimi Principes, Joannes Gasto filius ejus, atque Franciscus frater, cum cunctis aulæ Proceribus: ex quibus Dux secum ipse induxit Illustrissimos Marchiones duos, Franciscum Ricardi et Clementem Vitelli;

Sub vesperam venit Archiepiscopus cum præcipuis et Clero, et Magnus Dux cum aliquot Proceribus.

EX VARIIS.

A Vitelli; Principes autem singuli singulos, pariter Illustrissimos, D. Manfredum Macinghi, Filius; D.Comitem Elcitanum. Frater. Sed et ingressi pariter sunt Monasterialis Fabricæ Præfecti Illustrissimi tres (Operarios vocant) Prior Franciscus Maria Covoni, Philippus Franceschi, et Comes Philippus Bentivolius.

qui una cum Religiosis,

164 His pariter in Sacellum ab Archiepiscopo reseratum ingressis, et sacrum Corpus ab eodem suffumigatum veneratis, Mater Priorissa et Matres quædam aliæ sustulerunt crystallinum arcæ operculum; iteratoque per Archiepiscopum incenso, et per ceteros actu adorationis devotæ: cœperunt Religiosæ, ibidem cum cereis ardentibus congregatæ, intonare hymnum Sanctæ proprium, *Pange, Carmeli speciose vertex, etc*: Tum prælato Crucifixo cum cerostatis, processionaliter gradiebantur versus Chorum, singulæ genua coram Sancta flectentes, et

sacri corporis arcam deducunt,

Archiepiscopo ac Magno Duci profunde sese inclinantes; interim dum ex Dominis Canonicis ac Presbyteris quidam acceptam arcam imposuerunt feretro, instrato ornatoque ad eum finem. Subsequebatur Religiosas Illustrissimus in Pluviali, inter medios duos Canonicos, atque post hos illi qui feretrum gestabant; tum Sacerdotes alii, cereis B ardentibus instructi: ac denique Serenissimus Magnus Dux, cum Principibus et Proceribus prænominatis pompam claudens. Jam ad ultima Chori sedilia sacræ Virgines constiterant, quando veneratæ transeuntem Archiepiscopum cum sacro Corpore genuflectione profunda, et capitis inclinatione

ponendam supra interius altare,

Magnum Ducem, viderunt arcam collocari supra altare, quod intra Chorum exteriori altari respondet; ascendentibus illuc Presbyteris et supra auratam basim collocantibus ipsam, ex opposito ovalis cratis, per quam a stantibus foris in ecclesia posset videri. Iidem porrectas a præsentibus, tam ecclesiasticis quam laicis, corollas precatorias multas sacro corpori admoverunt, prius quam imposito operculo arca clauderetur. Tum Cantores insonuerunt Antiphonam, *Veni Sponsa Christi*, additoque Versiculo subjunxit Illustrissimus Orationem, *Deus Virginitatis amator*, eamdem sic leviter

pariterque discedunt.

mutatam concludens; *ut qui ejus hodie Translationem solenniter facimus, eamdem puritate et caritate imitemur.* Post hæc, data benedictione cum Indulgentia, ad ostium clausuræ progressus, a Priorissa et Matribus discretis extra Chorum præstolantibus, cum brevi C gratiarum actione dimissus est; uti et Magnus Dux, dicens habere ipsas grande exemplum quod imitarentur, rogansque ut Dei omnipotentis iram precibus suis averterent, quibus et se et filios commendabat; assistente jugiter, quoad foras omnes essent egressi, ad clausuræ januam Archiepiscopo.

Die 31 in festo Ascensionis reducitur velum arcæ prætensum,

165 Ita finitus est dies Ascensionis Dominicæ, festum prægrediens ac penultimus Maji: ultimusque idemque etiam populo festivissimus, ratione proprii sibi mysterii, initium novæ solennitati, totum triduum duraturæ, dedit. Ea durante, ne tumultum pareret turba incondita affluentium ad tam pium spectaculum, quaternos et quaternos ex suo satellitio assistere, ante sepimentum Capellæ, Magnus Dux jussit, repulsuros et coercituros impetum inconsultum: similique consilio ad capita platearum, versus Ecclesiam Angelorum ducentium, repagula poni voluit, impeditura accessum rhedarum concurrentium mutuoque impingentium, quarum occasione rixantibus (ut facile fit) inter sese aurigis, scandalum aliquod provenire posset, devotionemque popularem turbare. Ipsa festivitate Dominicæ Ascensionis, sub horam diei decimam, sacrificante in Capella Illustriss. ac Reverendiss. D. Gherardo Gherardi, Episcopo Pistoriensi, reductum est quod ovali crati intrinsecus obtendebatur velum: e B

ante illud sacrificante Episcopo Pistoriensi.

pius Antistes Sanctæ civis suæ, cui se devotissimum semper professus erat, et cujus causa venerat, incorruptum Corpus intuitus est: actisque pro tali favore gratiis, totum fere tam ante quam postmeridianum tempus transegit genuflexus, in ea parte Capellæ unde conspicere ipsum poterat.

Hunc sequuntur Canonici multi.

166 Multi etiam ex Metropolitanæ ædis Canonicis eodem in altari per hoc triduum sacrificarunt, magna cum consolatione animæ suæ; nec non ex Canonicis S. Laurentii aliqui, itemque extranei nonnulli ex Fæsulanorum et Figlinensium Canonicorum Collegiis; ita ut nobilium Sacerdotum multitudine exclusi Presbyteri conditionis inferioris, locum ad eamdem aram nequirent impetrare, quamvis a primo solis ortu usque post meridiem gratiam illam præstolarentur, quia ad hoc ex longinquo advenerant: quod si pauci aliqui admittebantur, id non fiebat nisi ad maximam Domnorum quorumdam Canonicorum Majorum instantiam, suas ipsis vices ex compassione ce-

ceteris ferme a Capella exclusis;

dentium. Reliquorum multi, desperato ad sacrificandum accessu, assumebant superpellicia, et offerebant se sacrificantibus ministros; alii vero, qui forte transitum per cancellos impetraverant a Satellitibus, E alias quosvis indiscriminatim arcentibus, etiam Presbyteros atque omnium Ordinum Religiosos, transitum exorarant, raptim etiam ipsi superpelliceo induebantur, ut ad altaris ministerium pertinere crediti, facultatem haberent virginei depositi ex loco propinquiori contemplandi, atque eo obtento contentissimi discedebant, post mille gratiarum actiones erga eos a quibus ad piam istam fraudem exequendam adjuti fuerant. Missarum vero, in

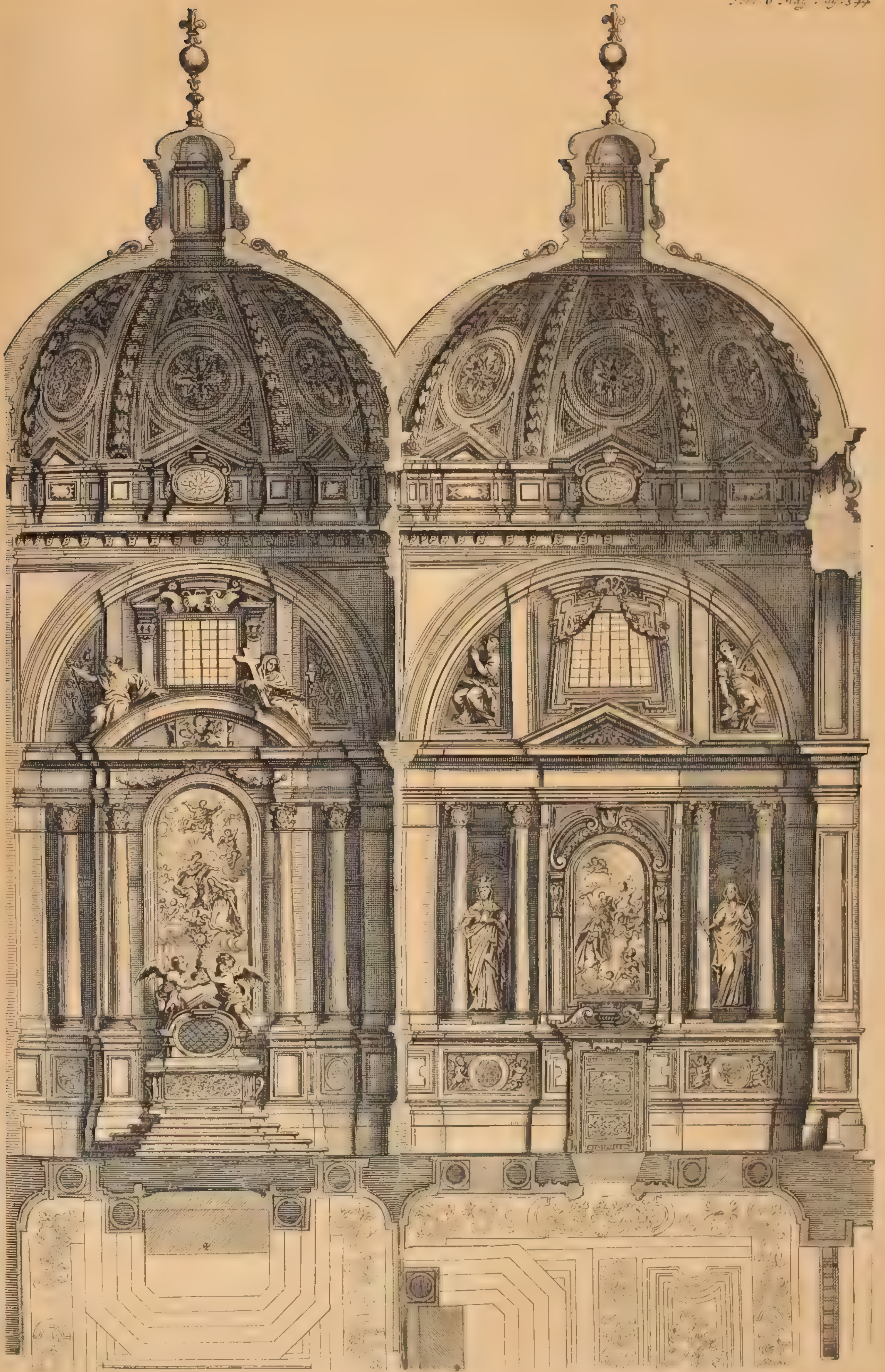
et plurimis per sacella 12 facientibus Missas,

ecclesia nostra, per triduum hoc ex mera devotione factarum (nam eorum qui eleemosynam recipiebant Sacerdotum major numerus fuit) ea habita est ratio, ut crescente quotidie numero, primo die triginta, secundo quinquaginta, tertio sex supra centum censitæ sint: universim autem ferme quingentæ, nullo altarium unquam vel ad momentum vacuo. Nempe succedebant invicem sibi citra interruptionem Sacrificia: ad quæ cum prius reciperentur qui priores se obtulerant, contigit ut quam plurimi foraneorum Presbyterorum longius venientium, videntes recipi se non posse præventos ab aliis, cogerentur adorato sacro Corpore ac alias viciniores ecclesias transire, ibique facere devotioni suæ aut obligationi susceptæ satis.

F

cum maximo undique concursu populi.

167 Affluxus populi grandis semper fuit, venientibus aliquibus ad trecenta passuum millia: et quamvis primo die magnus, major tamen fuit secundo: tertio autem tantus, ut quavis hora plenissimum templum totam tamen multitudinem non caperet, et qui in eo erant præ constipatione nimia propemodum suffocarentur. Quin etiam atrium porticusque, capax alias multi populi, opplebantur exspectantibus ingrediendi commoditatem; et quæ huc ducunt viæ pene factæ erant impermeabiles: adeo ut turbis undique affluentibus præ singulari devotione erga Sanctam, et templum ejus velut inundantibus, aptari potuerit illud Psalmi, Fluminis impetus lætificat civitatem Dei, sanctificavit tabernaculum suum Altissimus. Paucæ tamen fuerunt laicorum Sodalitates, quæ processionaliter advenerunt: quia non nisi sero rescitum fuit, quo præcise die inchoanda, et quamdiu esset duratura festivitas, exposito venerabili Corpore. Hinc multæ ac devotæ populorum circumvicinorum querelæ, defuisse sibi tempus præparandi pompam, quam alioqui missuri huc fuissent. Cumque multi tam accolæ quam incolæ civitatis Florentinæ persuasum haberent, omnino fore ut saltem per Dominicam immediate sequentem exposita maneret Sancta: secunda hæc fuit querelarum

A querelarum causa, quod etiam ista spe fraudatos se viderent: quibus duabus causis etiam accedebat tertia, quod, cum loco inaccessibili staret arca, non multis contigerit eamdem propinquius intueri; fatebantur tamen, etiam eminus visam, magnæ sibi consolationi fuisse.

Primo die sacrum summum Archiepiscopus,

168 Non vacavit mysterio, quod Feria quinta, eaque Dominicæ Ascensioni sacra, cœpta fuerit tota festivitas. Fuit enim ipsi Sanctæ cara admodum Feria illa, propter memoriam institutæ in ea Eucharistiæ, cujus ab infantia semper fuit esurientissima; deinde quia tali die in vesperum vergente, cœperunt ipsi angores et passiones, quas cum patiente Jesu ab horto Gethsemanes usque ad crucifixionem pertulit: tertio, quia toto Ascensionis die solita erat, rapta a sensibus mente, cum Sponso suo quotannis conversari in cœlo. Isto autem die Pontificaliter in sancta Capella sacrificavit, post absolutam Nonam, Illustriss. ac Reverendiss. Archiepiscopus noster, assistentibus sibi quatuor Canonicis, sub excellentissima vocum instrumentorumque symphonia. Vesperas vero solennissime decantatas, Officium faciente Illustriss. D. Archidiacono, B secuta est panegyrica in laudem Sanctæ oratio, quam R. P. Fr. Albertus Salvi, ex Conventu Dominicanorum S. Marci, pronuntiavit. Sequenti die prædictus D. Archidiaconus, eadem hora et cum simili musica, ad aram fecit, et Vesperas cecinit; post easque ad populum dixit R. P. Fr. Antonius Philippus Scholarum piarum S. Mariæ de Ricciis. Tantumdem fecit tertio die adm. R. P. Fr. Franciscus Bruschi Lucensis, Carmelita ad S. Mariæ Majoris, Officium ante ac post-meridianum faciente Illustriss. D. Archipresbytero. Totis denique tribus illis noctibus, quibus sic elevata super altare et discooperta arca stetit, ad eamdem vigilarunt complures Presbyteri Equitesque, quos nihil opus est singulos nominatim recensere.

Vesperas Archidiaconus, sequente panegyri, alii aliis duobus fecerunt et dixerunt.

Sub finem exorta tempestate,

169 Ita quidem tres illi dies acti festivissime sunt, inter continuatas modulationes hymnorum canticorumque sacrorum, cum universali applausu populi: sed grandi cum planctu terminati. Paulo enim antequam, adducto post cratem velo, subducenda oculis arca erat; diabolus, velut exultabundus de fine devotioni populari imponendo, tantam ex improviso concivit ventorum, fulgurum, ac tonitruum tempestatem, grandini mixtam, ut subvertendus mundus videretur: quod turbine per crates vehementius sæviente, cum omnes pene quotquot ante C illas ardebant candelæ momento extinctæ essent, adducta inexpectato fuit cortina. Tum vero populus, ipso procellæ tam horribilis aliapsu subito satis superque consternatus, sublata etiam aspectu eo in quo servari se a noxa credebat, cœpit ubertim plangere, ac Dei misericordiam vociferando invocare, auxilium etiam Sanctæ deposcere: increscebantque suspiria et clamores, pro modo inhorrescentis magis magisque aeris. Hinc motæ ad commiserationem Sanctimoniales, congruum putaverunt retrahere cortinam: eoque facto statim ventus imberque cessarunt, quibus intra horæ quadrantem effusa aqua fluminum instar fecerat undare vias. Unde per easdem, dilapsa cito aqua meabiles, revertentes populi, gratias agebant suæ Sanctæ liberatrici, collaudantes Deum, in suis Sanctis atque in hac sua Sponsa dilectissima laudabilem.

cum obductum corpori velum esset, eo reducto illa cessarit.

Indicitur quotannis recolenda hæc Translatio,

170 Porro cum Archiepiscopus noster Roma acceperit facultatem, pro Translationibus sanctorum Corporum in sua diœcesi faciendis, instituendi commemorationis annuæ Officium: publicari jussit, ut per annos deinceps singulos celebraretur die XXXI Maji Officium Translationis S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis, sub ritu Semiduplicis per civitatem ac D diœcesim totam; sub ritu autem Duplicis Majoris ab ejus Sanctimonialibus, quæ illo anno diem illum occupatum habentes solennissimo Ascensionis Dominicæ Officio, novum istud transtulerunt in diem VIII Junii. Quando autem idem faciendum fuit per civitatem, multi tam Canonici quam Presbyteri alii advenerunt, causa Missæ apud nos de Translatione dicendæ. In ipsa quoque civitate fuerunt hac occasione impressæ laudes variæ, tam ipsius Sanctæ quam Serenissimi Magni Ducis: ad instantiam quoque Petri Francisci Fraxinetti et Bonaventuræ de Telia, subjecti prælo sunt proprii Hymni de Sancta, cum salutatione, *Ave Virgo Florentina*, ad augmentum popularis devotionis: iisque duodennis Teliæ filius, ingenii præcocis adolescentulus, Franciscus-Gregorius-Pius nuncupatus, addidit devotorum valde affectuum tributum erga eamdem Sanctam, et Serenissimo juventutis Florentinæ Principi, Joanni Gastoni, cum eleganti elegia Latina gratum munus obtulit. Denique in nostra Sacristia venientibus ad eam Dominis, ecclesiasticis ac secularibus, distributus est magnus numerus orationum poematumque, in honorem Sanctæ Neapoli impressorum, quæ omnibus gratissima acciderunt.

EX VARIIS. et laudes Sanctæ versu ac prosa vulgantur.

CAPUT XVIII. E

Mirabilia, festivitatem jam descriptam prægressa et secuta.

Non prætermisit divina bonitas gloriosam nostram Matrem, hac etiam occasione, variis honorificare prodigiis; in quibus enarrandis ut ab ipso monasterii loco exordiar, primum sit, quod admirabilis ille ac plane cœlestis odor, qui ex capsa quamvis obserata sentitur identidem sese diffundere, quoties magnam aliquam gratiam pia Mater filiabus suis impendere parat, vel quidpiam singulare ad ipsius honorem accidit; quique etiam sæpe a sacrificantibus Presbyteris Sacroque ministrantibus in capella ecclesiaque percipitur, nec non a secularibus ipsi carioribus occasione varia; odor inquam ille, hoc anno MDCLXXXV, a die festo XXV Maji usque ad diem ultimum Translationis atque etiam postea, crevit indies; sic ut cum pedem imponerent limini, ecclesiam ingressuri, Magnates aliqui, testati sint, eum percepisse maximum ac suavissimum; et cui nullus comparari eorum possit, qui ex aromatis aliisque naturaliter suaveolentibus rebus, etiam pigmentaria arte temperatis, procederet.

Cœlestis odor alias sæpe, sed maxime hac occasione perceptus a multis.

F 172 Crevit ejusdem prodigii admiratio, ubi innotuit prægressum in monasterio aliud de sanata multiplicataque farina; res autem sic acta est. Die XII Aprilis decem grani modios comminuerat in farinam mola, in usum monasterii, cui adhuc medius superaerat farinæ modius, jam inde a Februario mense commolitæ. Die autem X Maji ingressa farinariam apothecam Sor. Maria Josepha Conversa, Sororis Promæ-condæ adjutrix, ut acceptam inde farinam subigeret in massam ad panes coquendos, simulque videret numquid uspiam damni existeret; dum per omnes quatuor alveos circumit, quibus annona prædicta servatur; in uno eorum reperit farinam omnino incaluisse, ebulliisse, atque induruisse instar cæmenti; adeo ut palo ligneo nequiens illam commovere, ligone ferreo necesse habuerit armare manus, ad evacuandum alveum; quod agenti intolerabilis afflatus est fœtor; exhausto autem quod intus erat, adeo fervere sensit ejusdem alvei fundum, ut ei nequiret insistere pedibus. Inspexit alveos alios, sed in iis non nisi leve corruptionis initium reperit ad suprema alveorum labra; excepto quod etiam dimidius ille modius, de quo supra, colorem saporemque

Farina exæstuando corrupta et indurata,

A saporemque mutaverat, amisso candore in rubedinem subflavam tendens, uti corrupta dum efferbuit farina solet: quare etiam huic commovendæ adhibendus ferreus cuneus fuit.

EX VARIIS.

ad Sanctæ invocationem sanata,

173 Hæsit ad insperatam novitatem attonita Soror illa; licet enim commissam suæ curæ annonam diligenter observasset, eatenus tamen vitium nullum notarat. Dum autem in eo articulo rerum deprehensa, auxilium implorat Sanctæ; superveniens Promaconda Sor. Maria-Gratia, similiter est affecta. Roganti autem ipsam Conversæ, ut ex multiplicata tempore Canonizationis farinula, corruptæ farinæ aspergere aliquid vellet; excusavit illa se, jussitque, ut cui remedium hoc inspiraverat Deus, ipsamet exequeretur: atque mox aliam Conversam accivit in auxilium ejus. Illa ergo, suggestionem Spiritus secuta, conspersit (ut dixi) farinam sic corruptam, et quinies Pater ac Ave recitavit, signavitque eamdem cum imagine Sanctæ, dicens; Sancta mea, sana illam, imo et multiplica si tibi placuerit. Hinc digressa, post modicum rediit; viditque ex farina prodire multitudinem grandium ac nigrorum vermium, quales nec in frumento nec in farina unquam visi erant, eosque collectos foras extulit. Iterum B vero ac mox regressa, vidit reliquos per parietem subrepere, et per fenestram exire omnes; farinam vero ad naturalem suum candorem reverti, ac dissolvi massulas coagmentatas: quapropter actis sanctæ Matri gratiis abivit, relatura Sorori Gratiæ quod acciderat, testem habens Matrem. Camerariam cum duabus Conversis. Semel autem priusquam sanaretur farina, in confecto antea pane, corruptionis aliquid fuerat observatum: sed postea panis semper candidissimus ac sapidissimus exinde prodiit. Cum autem prima vice minor farinæ quantitas mactræ imposita ideo esset, ut posset eodem mane panis confectus haberi; reversæ ad pistrinum Sorores, primum odoris miraculosi fragrantiam toto loco diffusam senserunt, deinde subactam jam massam longe majorem quam reliquerant invenerunt.

egressis ultro vermibus,

et multiplicata invenitur;

prout, præmisso examine facti,

174 Hæc ut acta erant a Matre Priorissa edoctus D. Gubernator, rem ad Archiepiscopum detulit; qui continuo mandavit, ut Sorores, quæ farinam tractaverant, examinarentur. Venit ergo XXV Julii Illustriss. Præpositus, monasterii Gubernator; et quid in mandatis ferret exponens Matri Priorissæ, accersivit Matrem Gratiam, Conversamque ejus adjutricem Josepham: et comperiens convenientia plane illarum testimonia esse, quod compererat Archie- C piscopo exposuit. Hic nihilominus etiam ipse per se cuncta explorare voluit, et XXV Augusti apud nos comparuit; cum Vicario suo D. Nicolai Castellani atque Præposito prædicto, nec non Illustriss. D. Luca Tornaquinci ac R. D. Josepho Gherardi Confessario, tribusque Presbyteris suis domesticis et Cancellario: cum quibus ingressus in penum, ascendit ubi solet farina servari, et ubi ea sanata ac multiplicata fuerat; auditisque et expensis relationibus consciarum facti, tam ipsam farinam, quam panem exinde confectum videre voluit (pauxillum enim servaverant Monachæ in eventum ejusmodi) plenenque certificati omnes de veritate facti, accepta panis particula, abierunt tum quidem, quia vesper erat; sed die sequenti reverterunt; et auditis iterum duabus Conversis, quæ miraculum viderant, nec non aliis quæ in transferenda farina jam sanata easdem juverant, etiam illuc se transtulit Archiepiscopus; nec prius egressus de monasterio est, quam factum Cancellarius authentice conscripsisset. Similiter inita ratio cum Cameraria est, ut sciretur quanta facta fuerit multiplicatio; dictumque, ad duorum modiorum quantitatem; et hoc ipsum fuit eidem scripto adnotatum. Hujus rei notitia per

etiam Archiepiscopus affirmavit.

monasterium sparsa, non prius cessarunt singulæ D de farina illa poscere aliquid, devotis amicis communicandum, quam exhausta esset pars omnis reliqua, quæ necdum conversa fuerat in monasterii usum.

Quinquennalis catarrhus,

175 Sor. Maria de S. Dominico, alias Cavalcanti, ab anno MDCLXXXI passa catarrhum erat, ex capite in fauces, perquam molestum, non sine febri et dolore grandi, usque ad Majum sequentem; quando imminui ille et intermittere cœpit, numquam tamen omnino dissipari potuit, medicinis adeo nihil proficientibus, ut etiam nocerent purgantia rejecta per vomitum, et stomachum sic debilitantia, ut nec aquam quidem vel puram vel stillatam retinere infirma posset. Ita mansit usque ad annum MDCLXXXIII, nullum ultra consilium ut in re desperata capiente medico monasterii Doctore Valentinio: qui autem eidem sequenti anno successit medicus novus D. Carolus Braccii, cum et ipse eamdem purgare instituisset adhibita Tettucci et Ticoncellæ aqua, nec vomitus illos avertere posset, audissetque quid Valentinio usu venisset, non fuit ausus prosequi cœptam curationem mali (ut apparebat) periculosi, et modo cum febri modo cum aliis symptomatis tam diu jam durantis; nec quidquam cooperante natura, E adeo ut vel modicum casciæ præbitum vehementer affligeret cruciaretque. Hoc autem ultimo anno accessit tanta inflatio stomachi, ut etiam labra retraherentur, neque cibo vesci absque dolore et incommodo Maria posset: sub vesperam tamen etiam extra stomachum apparebat tumor, sursum subrepens; adeo ut chirurgus Dominicus Rubeus diceret, periculum esse, ne ad cor ipsum pervadens malum adferret mortem. Per medium quoque corpus apparuit quoddam veluti cingulum, latum circiter digito uno, et respirationem præpediens in tantum, ut quandoque nec loqui posset nec Officium recitare; et videbatur extrorsum attolli caro; atque ita tota illi hiems acta est, multo cum labore et febre sæpius recurrente.

ideque relicta stomachi dissolutio totalis

ac denique inflatio suffocans,

Sanctam sæpius invocatam,

176 Solebat illa, recurrentibus per annum variis S. Mariæ Magdalenæ festis, ipsi se commendare et sanitatem reposcere; hoc autem specialius fecit II Aprilis anni MDCLXXXV, sumens aliquid de multiplicata farina, oleoque ejusdem Sanctæ inungens sese; credid itque certo obtinendam gratiam concupitam, sed frustra. Venit deinde principale festum die XXV Maji, in cujus Vigilia pessime habuit ægra ab inflatione stomachi, cum maxima angustia intumescens; non tamen quidquam de fiducia recuperandæ per Sanctam valetudinis remisit, sed ipso vespere iterum oleo illius sese unxit, et per noctem tenuit supra se calanticam suam, quæ in usu viventi Magdalenæ F fuerat, eidem ex animo sese commendans; atque ita demum exaudita fuit. Etenim mane sensit detumescere paulatim stomachum; et unctionem priorem prosecuta in partibus male affectis, applicansque jam dictam calanticam, pedetentim cœpit ad sanitatem proficere: atque intra octo dies, qui a festo prædicto ad Translationem fluxerunt, liberata fuit ab omni incommodo, tot annis tolerato, procedenteque (ut judicabat medicus) ex viscerali quadam indispositione, restringente vitales omnes partes, nec quidquam alimoniæ recte transmittente. Et tamen Dominica, triduum Translationis sequente, prorsus sana apparuit atque valida, nihilque ullius molestiæ sentiens. Quæ autem prius nequibat insistere pedibus, nunc ad omnia religionis exercitia concurrit absque fatigatione, et cibos communes cum omni facilitate suscipit.

tandem tota tollitur.

Puer, læso per lapsum capite periclitans,

177 Filius Illustriss. atque Clariss. viri D. Senatoris Philippi de Verazzana, annum ætatis quartum vel quintum agens, nomine Andreas, casu ex vehiculo

A vehiculo quodam cecidit supra extantem petram, et tempus dexterum supra aurem læsit: unde cum dolorem maximum pateretur, adhibita sunt opportuna remedia, quibus curari malum visum est; et per quinque dies nihil magnopere querebatur. Quinto autem die corripuit eum gravissima febris; cum intenso dolore capitis: et erisipelate totum vultum occupante, intumuit in modum monstrosum caput; sic ut inflatio etiam guttur ejus stringeret, et per dies omnino undecim trajicere nihil puer posset, sed magno cum labore ingererentur ei paucæ guttulæ aquæ stillatæ aut decoctæ carnis. Erat febris vehemens æstusque excessivus; quare medici, licet nihil boni augurantes, propter teneritudinem ætatis cibique defectum, bis tamen ei venam aperuerunt. Interim avia pueri, D. Lavinia Ruccellari, videns nepotem tanto in periculo, qui jam etiam in letargum deciderat; primo die Junii, Feria sexta et die Translationis secunda, ad honorem S. Mariæ Magdalenæ Communionem sumpsit in ejus ecclesia, vovens anathema argenteum pro salute pueri, quem ungere intendebat multiplicato quondam miraculose oleo. Post hæc regressa domum, repertum eodem in statu Andream, ut voverat, unxit: ille vero mox oculos sustulit, et ex minoris fraterculi manu scriblitam rapiens manducare cœpit; cunctis ad rem tam insperatam mirantibus in eo, quem sæpius ut aliquid manducaret rogatum numquam potuerant ad id inducere. Petiit deinde sibi panem dari, attuleruntque panem intritum ovo, interim dum caput ei detumescit et cessat febris: quem deinde Dominica die adduxerunt ad Sanctam, votum pro se anathema ferentem manibus; et tota familia gratias egit, pro curatione tam mira, ejus intercedentibus meritis impetrata.

Sanctæ commendatus inunctusque,

B *subito sanatur et cibum sumit:*

178 Hoc eodem anno, ad quem etiam omnia sequentia pertinent, D. Joannes Baptista Georgii habebat quindecim mensium filiolum, cui nomen Carolus-Maria. Is febri gravi continuaque correptus cum aliis periculosis symptomatis, extra spem curationis esse judicabatur a peritissimis duobus medicis, propter imbecillitatem ætatis, et quia ad primum incursum febrium desierat mammam sugere, atque in somnolentiam prolapsus erat. Non ideo tamen spem deposuit mater, D. Catharina Ginetti; sed meritis S. Mariæ Magdalenæ freta, ejus oleo quod penes se habebat inunxit infantem, recitans interim quinies Pater et Ave. Ecce autem aperuit oculos puer: et qui per decem continuos dies nec guttulam quidem lactis sugere potuerat, sub initium diei undecimæ attraxit illud copiose. Quapropter parentes, gratanter agnoscentes cujus id beneficium esset, voverunt, quod puerum toto uno anno vestitum haberent habitu Carmelitico; mater vero fidem fecit miraculosi eventus attestatione authentica.

curatur item alius a desperata febri.

C

179 Sub finem Aprilis, R. P. D. Justus Cavalli, Abbas Congregationis Camaldulensis, annum LXVIII ætatis agens, correptus fuit gravissima febri, cum dolore pectoris tam vehementi, ut intra paucos a morbo inchoato dies derelictus a medicis, ex eorum consilio susceperit extrema Sacramenta. Tum vero ad patrocinium S. Mariæ Magdalenæ recurrens, accersito D. Jacobo Bistacchi, Rectore S. Mariæ in Campulis, rogavit eum, ut quam multos poterat invenire Presbyteros conduceret, ad Missam in Sanctæ honorem celebrandam. Quo facto, ex duabus quæ illi solebant recurrere febribus, una ipso die cessavit; altera declinare etiam cœpit, postquam ambæ eidem ad quinquaginta duos dies durassent. Ipse autem perfecta sanitate nunc gaudet, ac propria manu sua fidem beneficii accepti scripsit, attestante sibi Doctore Francisco Guiduccio, qui infirmitati adstiterat; quique similiter nomen suum subscripit, agnoscens etiam se, in acceptis a Sancta Matre beneficiis referre vitam, ejus intercessione servatam. Ipse vero Pater Abbas peracta Translatione venit per sese, ad celebrandam in gratiarum actionem Missam; et quidquid de ipso narratum est, scripto manus suæ firmatum tradidit.

Camaldulensis Abbas,

curatis in Sanctæ honorem pluribus missis,

D

EX VARIIS. *a febri letali sanatum se testatur:*

180 Quinta Julii, Dionora, quondam uxor Juliani Juliantini Figulensis, in Castello-franco superiori, apud familiam Baldorum conditionem nacta, cum febribus atque doloribus colicis per menses duos laborasset citra ullum remedium, accepit Florentia de oleo lampadis ardentis ante corpus Sanctæ; quo inungens sese, febrim doloresque expulit, seque manu propria affirmavit agnoscere gratiam a sancta Matre acceptam. Venit deinde ipsamet Florentiam, actura liberatrici suæ gratias, iterumque testata rei veritatem est, addens, quod licet vetuisset comburi gossipium, quo usa fuerat ad unctionem prædictam; factum tamen sit incuria domesticorum, ut lucernæ impositum pro ellychnio fuerit: sed cum accendi diu non potuisset, tandem agnitum esse, quod Deus isti suæ omnipotentiæ instrumento parcitum omnino vellet, plura forsitan eodem mediante futuris temporibus operaturus.

item vidua,

usa ad sui unctionem gossipio quod postea uri non potuit:

E

181 Die XXIV Septembris anni hujus MDCLXXXV, retulit nobis R. P. Fr. Josephus Maria Torilerius Parmensis, Carmelita Congregationis Mantuanæ, quod VIII Decembris anni MDCLXXX, constituto sibi in procinctu discedendi Parma Bononiam, ad exercendum Magisterium Professorum in Conventu S. Luciæ, sub nonam noctis horam supervenerit vomitus vehentissimus sanguinis, qui usque in mane duravit; quando de strato surrexit atque ad P. Priorem accessit, coram quo renovatus ei vomitus est. Remissus ergo ab eo in Cameram est, ubi usque post meridiem, et tota nocte usque mane, nec non sequenti die, erumpentem similiter sanguinem conati sunt medici cohibere remediis variis. Sed in iis spem nullam habens Pater, identidem recurrebat ad S. Mariam Magdalenam: tandemque delibavit pauxillum farinæ, anno MDCLXIX ad festum Canonizationis mirabiliter multiplicatæ; assistentibus sibi Sacerdotibus nonnullis, eo quod in horas singulas expiraturus crederetur, prostratus in lecto. Sed placuit Deo, ut sumpta farinula illa subito cessaret malum, nullo febrilis ardoris vestigio remanente: id quod miraculo adscribendum judicarunt Domini Doctores, Volpara Bononiensis et Marcellus Malpigi, ad ejus curam convocati: verum erat tantopere extenuatus viribus, ut spirantis cadaveris imaginem prætenderet. Tum accersitum P. Priorem rogavit infirmus, ut cum ejus licentia posset sese obligare voto, pedibus eundi Florentiam ad corpus curatricis suæ visitandum, et anno uno in pane et aqua jejunandi omnibus feriis quartis. Quod cum annuisset Prior, et ille fecisset; liberatus est illico ab omni molestia, nulloque deinceps alio remedio adhibito perrexit integra sanitate frui. Sed quia iidem medici negabant facultatem pedestris itineris assumendi, coactus fuit usque modo votum suum differre per annos quinque: post quos, postque factam corporis Translationem novissimam, prædicto die huc advenit, acceptam a Sancta professurus gratiam, et sacris ad ejus altare operaturus; ac virtutis in se patratæ testimonium propria manu exaratum reliquit.

sistitur gustata farina olias miraculose aucta,

F *et mox emisso voto pristinis viribus redditur æger.*

182 *Hactenus, ipso anno* MDCLXXXV *a Sanctimonialibus conscripta, Relatio, mihique transmissa per Reverendiss. tunc monasterii Priorissam* Franciscam Teresiam; *cui ut idem cum antecedenti Priorissa spiritus, ad honorem sanctæ Matris fervens, sic idem haud abs re indictum cognomentum* a Corde-Mariæ. *Huic gratiam debitam relaturus, postrema hæc tria Capita, ad*

Qua fide hæc dictata

EX VARIIS.

et quo animo tam prolixe de Sancta hic actum sit.

A *ad duplicem Vitam, et satis alias per se prolixum de postuma Sanctæ gloria commentarium, ideo etiam adjunxi libentius, ut ex tot tamque prolixis de hac una Sancta tractatibus, quos omnes ex Italico ipsemet verti et propria manu exaravi, intelligat Carmelitanus Ordo, quam numquam parcus futurus sim, in exornandis Sanctorum suorum Actis, quoties ea ex congruæ antiquitatis auctoritatisque monumentis colligere potero. Quod enim Magister meus Henschenius professus jam pridem fuit, ego quoque profiteor ac profitebor semper, nullam mihi esse difficultatem, in novis Carmelitici* D *instituti Sanctis (qui utinam centeni ac centeni Ecclesiæ fastis adderentur) quantovis impendio sumptus, temporis, ac laboris prolixius exornandis; tantum de veteribus, certo, dubio, aut nullo (quod nobis quidem demonstrari valeat) jure adscriptis, nemo aliquid amplius cogat dicere, quam ratio patitur, semel instituta passimque probata operis nostri, uno eodemque stylo, qua fieri potest, deducendi.*

VIGESIMA SEXTA DIES MAJI.

SANCTI QUI VII KALENDAS JUNII COLUNTUR.

Sanctus Alphæus, pater SS. Matthiæ et Jacobi Apostolorum, Capharnai in Galilæa.

S. Carpus, ex LXX Discipulis, Episcopus Berœæ.

S. Quadratus, Episcopus Atheniensis, scriptor Ecclesiasticus.

S. Symmetrius,
Sancti XXII, } Martyres Romæ.

S. Eleutherius Ponfifex Romanus.

S. Priscus,
S. Cottus,
SS. plurimi, } Martyres Cociaci in agro Autissiodorensi.

S. Abercius,
S. Helena, } Martyres apud Græcos.

S. Eraclius,
S. Paulus, seu Paulinus.
S. Mindina, seu Mondinus,
S. Jocundus, } Martyres.

S. Paulus,
S. Anteon,
S. Quadratus,
S. Rufinus,,
S. Rufinus,
S. Valeria,
S. Magnus, } Martyres in Africa.

S. Felicissimus,
S. Heraclius,
S. Paulinus,
S. Menedina,
S. Saturus,
S. Victorius,
S. Saturninus,
S. Maronus,
S. Saturus alter,
S. Fortunatus,
S. Theomedon, } Martyres Tuderti in Italia.

S. Memorius Confessor, Petracoriæ in Aquitania.

S. Pardus, Episcopus in Polopenneso, Patronus Larini in Italia.

S. Augustinus, Episcopus Cantuariensis in Anglia.

S. Godo, Abbas in diœcesi Galliarum Trecensi.

S. Bobolinus, Episcopus Viennensis in Gallia.

S. Berengarius, Monachus in urbe S. Papuli, in Gallia.

S. Guinizo,
S. Januarius, } Monachi Casinenses.

S. Lambertus, Episcopus Venciensis in Gallia.

S. Philippus Nerius, fundator Congregationis Oratorii Romæ.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancti Hildephonsi, Episcopi Toletani Translatio, *indicatur a Marietta, Tamayo, et Ferrario. De ea actum est ad Vitam ipsius Sancti.* XXIII Januarii.

Suffredus Episcopus *refertur in scriptis Additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Forsan est* S. Sigfridus Episcopus Vexione in Suecia, *a nobis relatus* XV Februarii.

S. Milburgæ, Abbatissæ *in Anglia*, Translatio *celebratur in Martyrologio Anglicano secundæ editionis Acta ejus dedimus.* XXIII Februarii.

S, Santinus Doctor *memoratur in scriptis Additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum, de quo inter Prætermissos ex eisdem scriptis egimus.* XVI Martii.

B. Ambrosius Senensis, Ordinis Prædicatorum, *indicatur in scriptis Additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Acta ejus varia illustravimus ad diem* XX Martii,

S. Theodorus, Episcopus Cæsaraugustanus, Martyr cum Sociis, *refertur in Kalendario, ad Chronicon Dextri sub finem a Bivario apposito. Quæ eadem verba in dicto Kalendario leguntur ad diem, quando de eo egimus,* XXVI Martii.

SS. Marcellinus Papa, *ejusque in Martyrio socii,* Claudius, Cyrinus, *et* Antonius. *memorantur a Rabano. De iis egimus.* XXVI Aprilis.

Blancha, Virgo Regia, Ordinis S. Francisci, *indicatur in Menologio Laherii. De ea egimus inter Prætermissos* XXVI Aprilis.

S. Philippi Apostoli certamen *refertur in Martyrologio Arabo-Ægyptio, per Gratium Simonium Maronitam, nunc Archiepiscopum Tripolitanum in Syria, Latine nobis redditum, qui de eo egimus* I Maji.

Mater Ascelinæ Virginis, Ordinis Cisterciensis, *licet anonyma, tamen ut* Beata *refertur in Gynecæo sacro Arturi. Omnia de ipsa* Ascelina, *ut fabulosa, reprobavimus inter Prætermissos ad diem* XVIII Maji.

SS. Felix et Silvanus Martyres *referuntur in antiquo MS. Casinensi. Videtur esse ex Martyribus Syris, relatis* XXIV Maji.

Davidis Regis depositio *indicatur a Dempstero in Menologio Scotico. Consule dicta inter Prætermissos* XXIV Maji.

S. Joannes Psichaita Confessor, ab Inconomachis plurima passus, *hoc die refertur in M. Græco Taurinensi Ducis Sabaudiæ. De eo jam egimus die præcedenti* XXV Maji.

S. Theodoræ Martyris Receptio *ex Romanis Cœmeteriis recolitur in ecclesia Assumptionis Parisiis, indicaturque in Kalendario Spirituali istius civitatis impresso pro anno* 1686.

S. Favianus Martyr. *Viennæ in Austria colitur Officio ecclesiastico a Patribus S. Mariæ de Monte Carm lo*

melo, ob ejus insignes quas possident Reliquias : nec aliud habent quod de eo suggerunt.

S. Theodorus Martyr *indicatur in Kalendario antiqui Breviarii et Missalis Ecclesiæ Mediolanensis, omissus in Kalendario recentioris Breviarii. Ast quis ille sit inter varios* Theodoros Martyres *non liquet.*

B. Berina, Virgo et Martyr, *indicatur in scriptis Additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum, nobis hactenus incognita.*

Colmanus Stellan de Tirdaglas *refertur in Martyrologio Tamlachtensi. Quem Colganus* XX *Januarii, ad Vitam S. Moluggæ in Notis num.* 10 *appellat* S. Colmanum Stellanum Abbatem de Tyrdaglass in Momonia juxta flumen Sionna, qui obiit anno DCXX.V, XVI Maji, *quem ad Vitam S. Colmani vulgo Macduach ad diem* III *Februarii num.* 2 *asserit* obiisse anno DCXXV. *Nec plura de eo potuimus nancisci.*

Becanus de Cluain-aird *indicatur in dicto MS. Tamlachtensi. A Colgano* 16 *Martii, in Notis ad Vitam S. Abbani num.* 22 *appellatur* Mo-Becoc, *et ob eo monasterium* Cluain aird *cognominatur* Mo-Becoc, *situm in* regione Breogain, ad Aquilonarem plagam montis Crott, in regione Muscraigi constructum a S. Abbano, *ut ibidem in hujus Vita cap.* 20 *refertur.*

Odunaldus, Abbas Mailrosensis in Scotia, ab Angelo contra tremorem mortis confortatus, *ut* Sanctus *memoratur a Camerario in Menologio Scotico.*

Probus, Presbyter Monguntinus, apud S. Albanum inclusus, insigni sanctimonia *hoc die obiit, de quo agit Ferrarius lib.* 4 *Rerum Moguntiacarum pag.* 653 : *sed fatetur nullo in ecclesia Moguntina cultu honorari, quare etiam Mabilio, solius religionis causa* Beatum *a se appellari ait, licet quidam etiam* Sanctum *vocent. Nobis satis est ad seculi Benedictini* 4 *partem* 2 *remittere Lectorem, ubi inveniet Probi illius Acta ex variis collecta, cum conjectura minime futili, quod ipse sit a cujus stylo habetur antiquior Vita S. Patricii, inter opera Bedæ relata.*

Adrianus, Monachus Fuldensis, *ut* Sanctus *indicatur in MS. Kalendario Benedictino, de quo apud alios Martyrologos, etiam Benedictinos, altum silentium.*

Benedictus XII Papa, Avenione anno MCCCXLII sepultus, *cum titulo* beatæ memoriæ *indicatur in Kalendario Cisterciensi Divione excuso.*

Rolandus, Ordinis Cisterciensis, a S. Bernardo in Lusitaniam missus, *ut* Beatus *indicatur ab Henriquez, Bucelino, Cardoso. Omittitur a Chalemotto et Tamayo : nec ullum indicium cultus profertur a Cardoso.*

Agnes Henriquesia, Burgis in Hispania, Abbatissa Ordinis Cisterciensis, mortua an. 1599, cujus corpus anno 1612 incorruptum est inventum. *Ac proinde tamquam* Beatificata *memoratur in Gynecæo, sacro Arturi du Monstier.*

Anna senior et Anna junior, Sorores Virgines Basileenses, *laudantur a Joanne Nyder lib.* 2 *Formicarii cap.* 6, *eaque de causa cum titulo* Beatæ *inscribuntur Gynecæo Sacro Arturi du Monstier.*

Joanna a S. Stephano, sanctimonialis Ordinis S. Dominici, in monasterio S. Catherinæ Senensis in oppido Toro, dono orationis et elevationis in Deum exornata, *laudatur a Joanne Recluc sive de S. Maria Tomo* 2 *lib.* 1 *cap.* 8, *in Anno autem sancto Ordinis Prædicatorum refertur hoc die.*

Guilielmus Sanmucus *seu* Sanwicus, *in Acie bene ordinata Sanctorum ac Beatorum Carmelitarum, refertur cum titulo* Beati : *in Notis MSS. vocatur* Tholosanus, et post actam in Carmelo sanctissime vitam, deinde in Europam redux, dicitur obiisse hoc die ac coli in Kalendariis. *Ea Kalendaria quæ sint nescio, et nescivisse videtur R. P. Daniel a Virgine Maria, quidquid in hoc genere alicujus momenti esse credidit colligens ante Tomum* 2 *Speculi Carmelitani. Edoctus, libenter majorem eorum rationem habebo.*

Electus Bremæ, anno 1249 ⎫ Or-
Liberatus de Civitella, anno 1480 ⎪ di-
Franciscus a Turre in India Occidua, an. 1550 ⎬ nis
Vincentius a Venaco in Corsica, anno 1570 ⎪ Mi-
Magdalena a Constantio Neapoli, an. 1622, ⎭ no-
rum, *inscripti Martyrologio Franciscano Arturi et* Magdalena *etiam Gynecæo.*

Julianus Adamus Salernitanus, pro Christi fide a Turcis palo transfixus, coronam promeruit. *Ita Octavius Cajetanus in suo Martyrologio Siculo, citatis Actis Martyrii, quæ inter Vitas Sanctorum Siculorum non edidit. Omittit etiam eum in indice Siculorum Sanctorum. Meminit ejusdem Ferrarius in Catalogo generali. Sed titulus* Sancti *aut* Beati *a neutro additur.*

S. Therapon Presbyter Martyr in Lydia. ⎫ *in*
S. Therapon Hiero-Mart. ex Cypro translatus CP. ⎭ *aliquibus Synaxariis hoc die, alibi, et melius, referuntur sequenti* XXVII Maji.

S. Zacharias, Episcopus Viennensis, Martyr, *memoratur in hodierno Martyrologio Romano : ubi citatur Beda, sed supposititius ; quem etiam sequuntur Molanus, Galesinius, Canisius. Verum colitur officio solenni in Ecclesia Viennensi, sequenti die* XXVII Maji.

S. Hildevertus *traditur* hoc die mortuus *a Vincentio Bellovacensi, et Petro de Natalibus : ac nunc* coli *dicitur a Trithemio, et hoc sequuntur recentiores, relati sequenti die, qui in Actis dicitur* migrasse ad Christum, *et colitur a Meldensibus* XXVII Maji

S. Beda Presbyter, Monachus in Anglia, *hoc quidem die obiit pridie Ascensionis : sed quia obiit post Vesperas festi, inscribitur Romano Martyrologio, quando de eo agimus,* XXVII Maji.

S. Odo, Archiepiscopus Cantuariensis, *refertur in MS. Martyrologio quod Romæ in bibliotheca Ducis Altempsii servatur : ab aliis ad diem* IV Junii.

S. Timotheus, Episcopus Prusæ Martyr, *refertur in MSS. Menæis Græcis Divione asservatis, ab aliis* X Junii.

S. Bobo *seu* Bobolinus, primus Archiepiscopus Viennensis, *a Nicolao Chorier dicitur hoc* XXVI Maji mortuus, eique hic dies in Ecclesia Viennensi consecratus. *Verum hæc de Boboleno secundo accipienda esse infra docemus. et* S. Bobo *colitur* XIV Junii.

S. Zacharias, Episcopus Lugdunensis, *indicatur a Ghinio in Natalibus Sanctorum Canonicorum. A Saussayo adjungitur S. Irenæo, cui successit, ad diem* XXVIII Junii.

S. Jacobus Apostolus, frater S. Joannis Evangelistæ jussu Herodis decollatus, *inscriptus est Martyrologio sub nomine Bedæ vulgato. Celebris ejus veneratio incidit in* XXV Julii.

S. Zacharias in Britanniis, ejusdem gentis Episcopus et Confessor, *memoratur in MS. Florario, Martyrologio Coloniæ et Lubecæ anno* 1490 *excuso, et in Auctario Greveni ad Usuardum. Verum non reperitur in Fastis Anglicanis hujus nominis Episcopus. Est forsan alterius loci, aut regionis, cui* in Britanniis *perperam adjunctum sit. Westmonasteriensis ad annum* 618 *refert* S. Zachariam, Patriarcham Hierosolymitanum, expulsum. *Sed num hic intelligendus sit quis dicet? Colitur is* XXIII Augusti.

S. Elpidius, Episcopus Afer, *memoratur in Kalendario Capuano tertio et quarto apud Michaelem Monachum, qui asserit pag.* 70, *hoc die eum* coli in Ecclesia

clesia Casapulli ; *censetque eum esse ex iis Episcopis Afris, qui coluntur etiam in Martyrologio Romano* I Septembris.

S. Benedictæ, Virginis et Martyris, Translatio *celebratur sub ritu duplici in monasterio Origniaco diœcesis Laudunensis. Acta hujus Martyris plane eadem sunt, quæ* S. Saturninæ Virginis et Martyris, *mutatis solum nominibus, et hæc a nobis* XX *Maji edita sunt. At festum primarium* S. Benedictæ *celebratur* VIII Octobris.

B. Aquilinus, Ubiorum Antistes, qui SS. Ursulam et Socias sepelivit ; et SS. Linoldus Diaconus, et Clematius illustris Patricius, qui B. Aquilino in sepeliendis sanctis Virginibus auxilio fuerunt, *referuntur a Gelenio in Fastis Agrippinensibus. Aliqua horum Acta a se collecta submisit nobis Coloniæ Hermannus Crombach, de quo illi gratias amplissimas habemus. Verum quia Hermannus Greven in Additionibus ad Usuardum, et Canisius* Aquilinum *solum cum titulo* beatæ memoriæ *referunt ad* 16 *Maji, malumus omnia seponere, ut ad Acta S. Ursulæ, ubi cunctas simul difficultates historiam Ursulanam concernentes examinabimus, referantur* XXI Octobris

Henricus, a S. Bernardo conversus ad monasticam vitam, et dein Archiepiscopus Remensis, *cum titulo* Beati *memoratur ab Henriquez, Chalemoto, et Bucelino. Sammarthani tradunt obiisse anno* MCLXXV, *Novembris* XIII, *et humatum esse Remis in ecclesia sanctæ Virginis, cujus uti benefactoris anniversarium ibi et Parisiis commemoratur die* XVII Kalendas Decembris, *id est* XV Novembris.

S. Catharinæ Virginis Martyris inventio *recolitur Parisiis in ecclesia sua cognomen habente a* Cultura, *vulgo de* la Couture. *Dies ejus est* XXV Novembris.

S. Saturnini, Episcopi et Martyris, consecratio basilicæ Tolosæ, facta ab Urbano II Pontifice, *celebratur hoc die, testante Saussayo : poterit ejus rei fieri mentio ad Vitam* S. Saturnini XXIX Novembris.

Fugatius et Damianus, a S. Eleutherio Papa missi in Britanniam, *cum illo relati a Wilsono in Martyrologio Anglicano anni* 1608, *in quo recuso ad* XXIII *Maji inseruntur. Verum neutro die reperimus ullam eorum mentionem in aliis Fastis. Quia vero missi dicuntur ad S. Lucium Regem, poterit de iis agi ad hujus Vitam* III Decembris.

Emerita, soror S. Lucii Regis, fratrem Evangelii prædicationi intentum secuta, *memoratur in Menologio Scotico Dempsteri. Hanc postridie S. Lucii coli tradit ex Breviario antiquo Curiensi Murerus, id est,* IV Decembris.

DE SANCTO ALPHÆO

PATRE SS. MATTHÆI ET JACOBI APOSTOLORUM

CAPHARNAI IN GALILÆA.

D. P.

Ejus genus, conditio, patria, et cultus apud Græcos.

XXVI MAJI.

Hi duo Apostoli frares dicti,

Primo hujus mensis die tres Jacobos *Apostolos distinxit Magister noster Henschenius, tum aliis adjunctis pluribus, tum etiam cognominibus diversos ; quorum unus,* Frater Domini *dictus, patrem habuerit* Cleopham ; *alter* Frater Joannis, *fuerit filius* Zebedæi ; *tertius denique,* Alphæi *cognominetur, ab Alphæo genitore, a quo etiam progenitus sit Apostolus et Evangelista* Matthæus, *dicente Marco,* vidit Levi filium Alphæi, sedentem in Telonio : *quod sequuntur Theodoretus Episcopus Cypri et* C *Joannes Chrysostomus, ibidem num.* 2 *allegati ab Henschenio, Græcorumque Synaxaria ad* IX *Octobris, quo* Jacobum ; *et* XVI *Novembris, quo celebrant* Matthæum. *Consentit his libellus de Apostolis et Discipulis Domini, nobis ex Vaticano sine auctoris nomine descriptus, a multis passim, sed falso, attributus Hippolyto Martyri de* Matthæo *quidem, ut seniore, sic scribens* Ματθαῖος ὁ καὶ Λευΐς, καὶ ἀδελφὸς Ἰακώβου τοῦ Ἀλφαίου Matthæus, qui et Levis, frater Jacobi filii Alphæi : *deinde de* Jacobo, *ut juniore.* Ἰάκωβος Ἀλφαίου ὁ καὶ ἀδελφὸς Ματθαίου· ἀμφότεροι γὰρ τὸν Ἀλφαῖον ἔχον πατέρα. Jacobus Alphæi, qui et frater Matthæi : ambo enim patrem habuerunt Alphæum. *Hinc Theodoretus ambos* Capharnaitas, *Chrysostomus ambos* Publicanos *facit ; quod utrumque eorum patri* Alphæo *verosimiliter etiam competit.*

patre Alphæo publicano Capharnai

2 *Hunc autem Sanctis adscriptum invenio (et quidem cum titulo* Apostoli, *omnibus Christi, imo et Apostolorum discipulis apud Græcos communi) primum in Synaxariis Claromontano et Chiffletiano, deinde in Menæis excusis. Et hæc quidem ad* XXVI *Maji hoc solum habent* Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Ἀλφαίου. Eadem die S. Apostoli Alphæi, *Claromontanum addit,* ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. *Verum puto intercidisse verba quædam, locumque sic integre legendum esse :* τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Ἀλφαίου, [πατρὸς τῶν Ἀποστόλων Ματθαίου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ καὶ Ἰακώβου τοῦ] ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου, Apostoli Alphæi [patris Apostolorum Matthæi Evangelistæ, et Jacobi] fratris Domini. *Sed ita auctorem sua memoria fefellerit : duos* Jacobos *confundendo, vel alterum sumendo pro altero. Chiffletianum Synaxarium (in hoc Menæis accuratius, quod singulis Sanctis, absque ulla fere exceptione, Distichon unum accinendum præscribat, sæpe in Menæis neglectum) cum dixisset die præcedenti* XXV *Maji,* ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος Ἀλφαῖος ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται. S. Apostolus Alphæus in pace requiescit : *nos versus subjungit.* F

Hujus cultus in Synaxariis Græcis,

Θεοῦ Λόγου τὸ θεῖον Ἀλφαῖον στόμα
Τάφος καλύπτει, πικρὸν ἐγχανὸν στόμα.
Verbi divini divinum os Alphæum,
Os triste pandens, humo condit sepulcrum.

3 *Ista ne de alio* Alphæo, *quam prædictorum Apostolorum patre, intelligantur, facit primum usus Græcorum,* Apostolorum *nomine in ampliori sua significatione eos solos dignantium, quos in Evangeliis Christi vel Epistolis Apostolorum inveniunt nominatos : alius autem nullus ibi nominatur* Alphæus. *Idem suadet in Claromontano addita memoria* filiorum, *licet suppressis vel male expressis eorum nominibus. Quia vero is dicitur* requievisse in pace, *verosimile fit, haud multis post Christi mortem divisionemque Apostolorum annis fuisse superstitem, nec persecutionis a Gentilibus illatæ tempora attigisse. Supervixisse autem Christo* Alphæum, *ejusque fidem prædicasse (puta in Capharnao locisque vicinis ad mare Galilææ seu lacum Genezareth) nemo quidem vetustiorum scriptorum dixit ; id tamen ex aliqua Orientalium traditione debuerunt Græci*

cum titulo Apostoli, ut videatur Christo supervixisse.

AUCTORE D. P.

Non item Zebedæus pater Joannis et Jacobi,

A ci habuisse. Etenim Apostolum vocant, et colunt ut Sanctum, non item Zebedæum, patrem Joannis et Jacobi. Hunc vero cum nemo dubitaverit in Christum credidisse, considerans quam facile ad unam Christi vocem passus sit filios a se discedere; nescio quæ alia fingi possit diversitatis istius causa, quam quod Zebedæus mortuus erat ante Christum, ideoque non potuit collaborare Evangelio, et mereri Apostoli nomen.

quorum mater Christum secuta est Vidua.

4 Hoc porro ulterius videtur posse probari ex uxore, Christum filiosque sequente, uti patet ex Matthæi XXVII, ubi versu LVI, inter mulieres, quæ secutæ erant Jesum a Galilæa, ministrantes ei, nominatur Mater filiorum Zebedæi: neque enim vivente marito Christum sequi convenienter potuisset; sicuti nec Apostolorum quisquam vivente uxore vocatus ad ejusdem sequelam legitur; nolente scilicet in hoc Christo obloquii causam præbere Judæis, quasi minus observaret legem de non solvendo matrimonio a se latam; quamvis alias indicasset futurum, ut aliqui propter regnum cælorum, non solum patrem et matrem, fratres et sorores, sed etiam uxores dimitterent: quod ultimum ex Apostolorum doctrina sic intellexit Ecclesia, ut fieri non posset, nisi vel uxor consentiret vel adultera inveniretur, vel nollet viro ad fidem converso absque injuria Creatoris cohabitare. Ast inquies, Joanna, Uxor Chuzæ Procuratoris Herodis, de qua XXIV Maji, utique maritata, evincit, ejusmodi mulieres non universim fuisse a Christi sequela et ministerio exclusas. Respondeo, hujus alium a ceteris fuisse conditionem, ex parte Mariti, qui ratione Officii vel aulam sequens, vel in negotiis sui Regis plerumque domo absens, præsumi potest liberiorem reliquisse uxori qua vellet progrediendi potestatem (maxime si liberis illa carebat) post tantum acceptum beneficium, quantum erat liberatio a dæmonio vel infirmitate; quam causam sequendi Christum assignat Lucas Cap. VIII. Et tum quidem intra Galilæam prædicabat Christus: Capite autem XXIV, ubi iterum illa commemoratur, potuit et altera fuisse Christum usque Hierosolymas sequendi ratio, quod istic cum Rege esset maritus suus. Adde quod hæc erat Matrona nobilis, quæ per multiplex quod habebat famulitium, suæ cuicumque obligationi circa curas familiares poterat facere abunde satis: non item pauperis piscatoris uxor, senem domi maritum habens, nec alium qui debita ejus necessitatibus præstaret obsequia.

Patria Capharnaum olim clarum,

5 Porro Capharnaum, ubi putamus aut semper aut præcipue Alphæum vixisse, creditur ætate Christi totius Galilææ Metropolis et præclari nominis emporium fuisse, dicente de ea Christo Matthæi XI, Numquid usque in
C cœlum exaltaberis? Sed impletum paulatim in ea est quod sequitur, Usque in infernum descendes. Quippe quæ usque ad ætatem Hieronymi, ut scribit in libro de locis Hebraicis, oppidum erat; quando illam vidit S. Arculphus, apud Adamnanum de locis sanctis lib. 2 cap. 22, Murum amplius non habebat. Ætate autem Brocardi, ex ordine Prædicatorum scriptoris, non erat nisi viculus humilis, vix septem habens casas piscatorum. Has ipsas nescio an postea reperit ex eodem Ordine Bonifacius, libro de perenni cultu Terræ sanctæ, asserens, quod eam difficile invenire poteris, quia sabulo ruinæ ejus copertæ sunt. Quare pro signo, quo inveniri possit, ponit duas palmas: quas scribit Quaresmius lib. 7 cap. 8, peregr. 3, ibi solas inveniri, et miserabile diversorium, in quod se viatores recipiunt, multasque ruinas. Atque hæc tanta desolatio, verosimiliter statim cum Judææ excidio cæpta, causa fuerit cur in Orientali Ecclesia et monasteriis Palestinæ, ex quorum usu habentur Menæa, tam exilia supersint vestigia cultus, olim S. Alphæo delati.

nunc prorsus desolata.

In Synaxario Divionensi ad hunc diem, S. Abercius Martyr filius S. Alphæi Apostoli appellatur, proinde etiam soror ejus S. Helena Alphæi filia esset dicenda: sed putamus aliquem errorem subesse, idque infra plenius dicemus. D

6 His jam prælo paratis, ab eruditissimo viro Claudio Castellano, metropolitanæ ecclesiæ D. Virginis Canonico Parisiis, operis nostri promovendi studiosissimo, moneor, Eruditorum aliquos existimare, quod omnis necessitas constituendi tres Jacobos Apostolos, de medio tolli possit, asserendo Alphæi et Cleophæ unum esse personam, imo et nomen idem, secundum variam pronuntiationem mutationemque punctorum vocalium, manentibus iisdem litteris; quemadmodum Cludoechus, Clodovæus, Hludovicus, Ludovicus, Lodoicus, Aloysius nomen unum sunt, hodierno usu Francis, Clouis et Louys. Equidem facile concipio, quomodo hujus Regis nomen a sua originaria duritie, vetustis Francicis nominibus propria, paulatim deflexum lævigatumque fuerit; et quod scribenti ad ipsum Anastasio Papæ II adhuc Cludoechus erat; uno post seculo, cum scriberet Gregorius Turonensis, Clodovæus aut Hludovicus sit pronuntiatum, denique initialem consonantem vel aspirationem amiserit; si tamem absque illa, uti præsumitur, revera unum nomen est. Sed quod uno eodemque tempore, quo Alphæi et Cleophæ nomina scripta sunt, non solum ab Evangelistis variis, E
sed etiam ab eodem, scilicet Luca, unum nomen tam diversimode enuntiatum fuerit, ægre potest apud me fidem invenire. Quid, quod nec eædem consonantes inveniantur? Num juxta Syriacam versionem Alphæus, scribitur Chalphai, per unam gutturalium, quales cum liquidis connecti initio alicujus syllabæ, (ut concipiantur aliqui pro Chalpai pronuntiasse Chlapai) nec Hebraicæ nec Syriacæ linguæ proprietas tolerat. Cleophas autem in eadem Syriaca versione, scribitur per diversissimam plane consonantem, Kleioupha. Itaque longe tolerabilius diceretur, si omnino necesse foret unum hominem facere, quod sicut Levi, etiam Matthæus; Saulus, Paulus, Nathanael, Bartholomæus, cognominantur; cognomento quadamtenus Græcanico libentius inter Gentes usi, quam prænomine Hebraico; sic etiam Cleophas, cognomentum similiter Græcanicum Alphæi tulerit. Verum sic vel non fuerit idem vocandus Apostolus, quasi qui Christo mortuo cum Apostolis fidem prædicaverit; vel uxor ejus Maria, non fuerit vidua Christum secuta: quorum utrumque libenter tenuero, ob congruentias prænotatas.

Non potest dici Cleophas et Alphæus idem nomen esse,

7 Neque suspicari quis velit quod Maria, Jacobi et Joseph mater dicta ab uno Evangelistarum, alibi autem Maria Cleophæ, huic jam aliunde filium Symeonem habenti (eum qui secundus postea fuit Hierosolymorum Episcopus, annis facile quatuordecim senior ipso Christo) genuerit Apostolos Simonem et Judam, secundis F
autem cum Alphæo nuptiis facta sit Jacobi et Joseph mater. Nam rationi repugnat, ut hæc apud Joannem, a defuncto marito potius nominetur Maria Cleophæ, quam a posteriori vivente Maria Alphæi. Maneat igitur, ut longe verosimilius, Alphæum, patrem Matthæi et Jacobi, genere Capharnaitam, neque consanguineum neque affinem Christi fuisse: sicut fuit Cleophas, natus ex stirpe Juda et familia David: adeoque et patres et filios recte distingui a Græcis. Neque me dimovet locus Pauli ad Gal. 1, dicentis quod in suis istis initiis, de quibus agit, Aliorum Apostolorum vidit neminem, nisi Petrum et Jacobum fratrem Domini, quod non possit nisi de Majoribus Apostolis intelligi; nam et ego sic intelligo: sed uti Paulum ipsum, licet non unum ex duodecim, Majoribus adscribo; sic et Jacobum fratrem Domini, licet nec ipse ex duodecim fuerit.

aut mater Jacobi primo Cleophæ dein Alphæo nupsisse.

DE

DE SANCTO CARPO

EX LXXII DISCIPULIS, EPISCOPO BEROEÆ.

D.P.

SYTLOGE HISTORICA.

Elogia ex Græcis, Episcopatus, Laureola: an idem qui Cretensis Presbyter, a Dionysio ad Demophilum laudatus?

SEC. I

Mentio S. Carpi apud S. Paulum.

Troas, *regio est Asiæ, contigua Mysiæ et Phrygiæ, cujus caput olim fuit Ilium et Troja Poetarum fabulis decantatissima. In hac postea ab Alexandro Magno* Troas *urbs constructa est, paucis milliaribus a veteris Trojæ ruderibus in Austrum, in ora littorali maris Ægæi; dein Episcopali Sede exornata sub Archiepiscopo Cyziceno. Verbis ejus meminit S. Paulus Apostolus Epistola secunda ad Timotheum capite quarto, ubi versu* XIII *ista huic indicat :* Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum,

B

Memoria in fastis.

veniens affer tecum, et libros, maxime autem membranas. *Qui ibi indicatur* Carpus, *in magna veneratione est apud Orientales ad hunc* XXVI *Maji : quo die in Martyrologio Arabo-Ægyptiaco (quod nobis Latinum fecit Gratia Simonius, collegii Maronitarum Romæ olim alumnus) celebratur* memoria S. Carpi Discipuli. *Verum in pervetusto MS. Menologio Græco, ex bibliotheca Friderici Lindebrogii accepto, appellatur* Sanctus Apostolus Carpus, *uti etiam in Typico Hierosolymitano S. Sabæ.*

Elogium ex Menologio Basilii Imp.

2 *In Menelogio Basilii Porphyrogennetæ Imperatoris de eo texitur elogium, quod Græcum habes cum reliquo mense Majo post primum hujus mensis tomum. Latine autem sic sonat :* Fuit hic inter septuaginta Discipulos et Apostolos ab ipsomet Christo annumeratus : qui Magno Paulo in prædicatione ministrans, sacrasque ipsius epistolas ad illos, quibus eas mittebat, deferens, multos ex Ethnicis ad Christi fidem adduxit : ac fulgore Paracleti habens mentem illustratam, tamquam cœleste sidus ab Oriente exurgens, universum terrarum orbem divinis illuminavit documentis. Porro cum magna quotidie miracula patraret, et iniquissimos spiritus ejiceret, imo urbes et populos ad Christi fidem traduceret; multas ab infidelibus ærumnas illatas sustulit. Verum virili

C

animo cujuscumque certaminis potitus felici successu. Principum iratum animum non formidavit. Quapropter cum Deum in suis membris glorificasset, ab ipso est gloriose magnificatus ; atque in pace decedens, in Dei manus tradidit spiritum. *Hæc ibi : quibus similia, de vita et obitu in pace, referuntur in Menæis excusis.*

ubi dicitur in pace decessisse.

Aliud ex MS. Synaxario,

3 *Sed in Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod spectat ad Collegium Claronomontanum Societatis Jesu Parisiis* Episcopus *et* Martyr *habetur : Cujus Elogium, licet sub initium fere idem sit hic repetimus ; et primo quidem sicut Græce legitur :* Οὗτος ὁ τοῦ Κυρίου Ἀπόστολος, τοῖς ἑβδομήκοντα Μαθηταῖς καὶ Ἀποστόλοις ἀπὸ τοῦ Κυρίου συναριθμηθεὶς, καὶ τῷ μεγάλῳ Παύλῳ διακονῶν ἐν τῷ κηρύγματι, καὶ τὰς θείας αὐτοῦ ἐπιστολὰς τοῖς πρὸς οὓς ἐπέμποντο διαπορθμεύων, πολλοὺς τῶν ἑλλήνων τὴν τριάδα σέβειν ἐδίδαξε· ὅθεν καὶ θεία ἐλλάμψει τοῦ παρακλήτου καταυγασθεὶς τὴν διάνοιαν, ὥσπερ ἄδυτος ἀστὴρ, ἐξ ἀνατολῶν ὁρμήσας, πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ταῖς θείαις αὐτοῦ διδασκαλίαις πατεφώτισε. θαυμάσια μέγιστα καθεκάστην τελῶν. Ὕστερον ὑπὸ τοῦ μεγάλου διδασκάλου καὶ κήρυκος τῆς ἀληθείας Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Θρακῇ Βεροίας προὐχειρίσθη, ὅθεν τοὺς Ἰουδαίους ἐλέγξας, καὶ διδάξας ὅτι ὁ παρ' αὐτῶν σταυρωθεὶς Χριστὸς θεός ἐστιν ἀληθινὸς καὶ ποιητὴς τῶν ἁπάντων, θυμῷ συσχεθέντες ὑπ' αὐτῶν ὠμῶς καὶ ἀνιλεῶς ἀνῃρέθη, παραδοὺς τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ψυχὴν εἰς χεῖρας κυρίου, θαυματουργῶν καθεκάστην ἐν τοῖς αὐτοῦ λειψάνοις, πάθη παντοῖα καθαίρων, καὶ ἀκάθαρτα πνεύματα ἀποδιώκων. *Hæc ibi, quæ Latine sic sonant :* Hic Apostolus Domini, septuaginta discipulis et Apostolis ab ipso Domino adscriptus, et Magno Paulo in prædicatione subserviens, sacras ejus epistolas ad eos quibus missæ erant deportavit : ac simul multos Paganorum sanctissimam Trinitatem venerari docuit. Proinde velut di-

E

vina luce perfusus, et mente a Spiritu sancto illustratus, velut sidus numquam occidens, in Oriente exortum, totum mundum cœlesti doctrina illuminavit, et in singulos dies maxima miracula patravit. Tandem a magno doctore et præcone veritatis Episcopus urbis Berœæ in Thracia ordinatur. Unde cum Judæos argueret, et doceret, Christum, ab illis cruci affixum, esse verum Deum et universorum Creatorem; ab iis furore commotis, et nulla misericordia usis, crudeliter occisus, tradidit sanctam animam suam in manus Domini. Per cujus Reliquias quotidie miracula patrantur, omnisque generis morbi curantur, et impuri spiritus fugantur.

ubi dicitur Martyr obiisse:

Martyr etiam videtur in Officio haberi,

4 *Aliquanto amplius videtur extundi posse ex Disticho, quod pro more ante Elogium ponitur, et est hujusmodi, cum allusione ad nomen, dum acuitur in fine* fructum *significante.*

Κάρπος ἐνέγκων καρποὺς δεκτοὺς Κυρίῳ,
Φέρει καθορᾷν τὴν τελευτὴν ὡς τρύγην.
Carpus placentes offerens fructus Deo;
Mortis despectum tritici portat loco.

Plus etiam quadamtenus asserit Sticharium similare tertium ante Canonem, sic sonans : Θυσίαν ἀναίμακτον Θεῷ θύων, τελεώτατα ὑπὲρ αὐτοῦ Μάρτυς τέθυσας καὶ προσήνεξας νοετῇ τραπέζῃ θυμα εὐωδέστατον. Incruentum

F

sacrificium Deo immolans, pro eodem immolatus es ipse perfectus Martyr, in odorem suavissimum divinæ oblatus mensæ.

et Episcopus Beroeæ, urbis Thraciæ.

5 *Urbs ejus Episcopalis,* Βεροία *Græce scripta, quæ in Menæis post elogium de S. Carpo in Stropha tertia Odes* VII Βεῤῥοία *scribitur, diciturque eum* Episcopum optimum a Domino sortita, habuisse diligentem in omnibus Episcopalibus exercitiis. *In Synopsi Septuaginta discipulorum, quæ S. Dorotheo Episcopo et Martyri affingitur,* quinquagesimus octavus est Carpus, cujus recordatur Paulus, *et hic, inquit auctor,* Berhoeæ, quæ in Thracia est, Episcopus fuit. *In alio Catalogo sub Hippolyti nomine citari solito, 62 loco est* Carpus Episcopus Βιῤῥύας τῆς Θράκης. *An* Birrhya, *quæ aliis* Bysia, *urbs Episcopalis Thraciæ Mediterraneæ sub Heraclea metropoli in provincia Europa? In antiquæ Græciæ Macedonia, a Jansonio parte 5 Atlantis edita, p. 35 tres urbes* Berrhoeæ *indicantur :* prima in Syria, altera in Emathia provincia Macedoniæ, tertia in Thracia sive Mœsia : *illa scilicet quæ ab Irene Imperatrice Irenopolis est dicta. Adverti etiam provinciam Macedoniæ Thessalonicensem, Thraciæ proximam, subinde huic a posterioribus*

an in Macedonia antiqua sitæ,

A *posterioribus adscribi, ubi* Beroea, *celebris peregrinatione et prædicatione S. Pauli, memoratur Actorum cap.* XVII, *eaque postmodum Episcopali dignitate ornata fuit sub Archiepiscopatu Thessalonicensi.*

6 *At major difficultas est in Martyrio illi adscribendo, cum in elogio Basilii Imperatoris dicatur* τελειωθεὶς ἐν εἰρήνῃ; in pace decessisse; *in Menæis vero excusis* ἀναπαυσάμενος τὸν γλυκύτατον ὕπνον, dulcissimo Somno requievisse. *S. Joseph Hymnographus Canonem hoc die recitandum composuit sub hac acrostiche :*

Τὸν κλεινὸν αἰνῶ Κάρπον ἐνθέῳ πόθῳ. ΙΩΣΗΦ.

Divino amore nobilem Carpum cano. JOSEPH.

et in Canone Josephi Hymnographi.

In hoc Canone cum undique accersantur encomiorum ac laudum tituli, a fervore prædicationis, illustratione spiritus, multiplicitate fructus veluti, etc. non fit expressa mentio Martyrii : dicitur tamen Strophe III *Odes* II Ἵνα, Κάρπε, τὸ σωτήριον κήρυγμα τῇ κτίσει, ὡς Ἱεράρχης θλίψεις, ἔνδοξε. Ut salutarem prædicationem creaturæ annuntiares, o gloriose Carpe, Multas persecutiones et tribulationes sustinuisti : *et Odes* VII *Strophe* II, Θυμὸν Ἀρχόντων, Σοφὲ, μὴ δειλιάσας ὅλως, συντόμως ἐχώρεις πρὸς ἀθλήσεως ἐπίπονα σκάμματα. Indignationem Praesidum nihil omnino reformidans, o Sapiens, sine mora cucurristi ad stadium certami-
B nis. *Denique Odes* IX *Strophe* III *laudatur* S. Carpus, *ut* Συνόμιλος τῶν Ἀγγέλων, Ἀποστόλων, καὶ Μαρτύρων, θαυμαστῶς ἐν εὐσεβείᾳ τελειωθέντων, Socius Angelorum, Apostolorum, et Martyrum, in pietatis cultu mirabiliter consummatorum. *Quæ omnia cum nihil certæ notitiæ adferant, et expressioris significationis abstinentia magnum pro negativa præjudicium fundet, in præsenti casu; arbitrio Lectoris dimittimus velitne Confessorem an Martyrem credere* S. Carpum.

7 *In Epistola ad Demophilum, octava inter eas quæ S. Dionysio Areopagitæ tribuuntur, nominatur* Carpus Presbyter, ad quem in Creta divertit Dionysius. *Hunc S. Maximus in scholiis super ipsam Epistolam, nosterque Corderius in Annotationibus, et Raderus lib. 3 Viridarii, faciunt eumdem cum ipso de quo agimus, Pauli discipulo : Benedictus vero Justinianus in Pauli epistolam* II *ad Timotheum diversos censet : quod tanto certius tenebitur, quanto verosimilius fuerit quod ejusmodi Epistolæ non sint Dionysii Areopagitæ, sed alterius longe posterioris Dionysii. Ut autem ipsius Areopagitæ, essent, titulus* Presbyteri et Cretense domicilium *sufficere videntur, ne Carpus iste Apostolus fuisse credatur, in prædicatione Evangelii quaquaversum Pauli more vel cum ipsomet Paulo oberrans, qui Troade primum ac deinde Berœæ consedit. Quia tamen*
C *multæ ædificationis est ea quæ a Dionysio qualicumque narratur visio Carpi Cretensis, quisquis demum hic fuerit, lubens eam ex Corderii nostri versione transcripsero.*

Melius distinguetur a Presbytero Cretensi,

8 Cum aliquando in Cretam venissem, S. Carpus me hospitio accepit, vir si quis alius, ob insignem mentis puritatem, ad Dei contemplationem aptissimus : neque enim sacros mysteriorum ritus auspicabantur, nisi prius ipsi inter præparatorias orationes sacra quædam et propitia visio apparuisset. Ipsum ergo (uti referebat) infidelis quispiam contristaverat aliquando, tristitiæque causa erat, quod ille ab ecclesia quemdam ad infidelitatis errorem seduxisset, cum adhuc celebritatis, quæ ab Hilaritate nomen accepit, dies agerentur. Cum autem pro utrisque benevole Deus fuisset exorandus, ut auxilio salutari alterum quidem ab errore converteret, alterum vero bonitate superaret; neque desistendum fuisset ab eorum per totam vitam admonitione, donec tandem ad divinam cognitionem promoverentur; tumque demum illis quæ ambigua videbantur et obscura patescerent, et ab iis quæ præter rationem temerarie commiserant resipiscere legitima veritate cogerentur; nescio quo pacto, cum id illi antea D
numquam evenisset, tum vehementi quadam indignatione et amaritudine concepta obdormierat : vesper enim erat. Circa mediam vero noctem, quo tempore ad divinos hymnos evigilare consueverat, experrectus quidem surgit, cum somnos parum quietos, crebroque interruptos nec absque perturbatione cepisset : stans tamen ad divina colloquia non satis religiose tristabatur, graviterque ferebat; iniquum esse dicens, impios adhuc homines rectasque Domini vias pervertentes vivere. Et hæc dicens, precabatur Deum, ut semel amborum vitam fulgetro quopiam immisericorditer abrumperet. His dictis repente se vidisse referebat, domum in qua consistebat primum conquassatam a summo vertice, bifariamque divisam; et quemdam ante se ingentis luminis rogum : eumque (sub dio enim jam locus ille videbatur) e cœlo ad se usque delatum : cœlum autem ipsum apertum, et in cœli cardine Jesum, innumeris illi humana specie Angelis adstantibus. Atque ista quidem sursum conspexisse, miratumque fuisse : porro deorsum respectando Carpus se vidisse asserebat, ipsum quoque pavimentum instar vastæ cujusdam tenebricosissimæque voraginis diffissum, illosque viros (quos diris devoverat) ante se ad os voraginis trementes stare ac miserabiles. E
tamquam jam jamque præ pedum lubricitate collapsuros : inferne autem e voragine serpentes emergere cernebat, circa tam labiles illorum pedes, modo quidem in gyrum actos, et implicitos simul pertrahentes, modo quoque dentibus et caudis incendentes ac demulcentes, omnibusque modis eos in voraginem præcipites dare molientes : fuisse autem et viros quosdam in medio, qui adversus eos una cum serpentibus impetum facerent, exagitando una et impellendo atque feriendo : visos autem esse viros illos lapsui appropinquare, partim quidem invitos, partim vero sponte, a malo ita sensim coactos, et simul persuasos.

de quo Dionysius ep. 8 narrat.

quod offensus duobus infidelibus,

iisque vindictam imprecans,

9 Referebat autem Carpus se, dum inferiora respiceret, fuisse delectatum, superiora negligendo. Cum vero graviter et indigne ferret illos necdum cecidisse, atque ad hanc rem sæpe frustra incubuisset, indignatum iis et imprecatum esse. Et cum, vix tandem revocatis ad superna luminibus, vidisset quidem denuo, sicut prius, cœlum, Jesum vero miseratum quod fiebat, desuper cœlesti throno descendisse; atque ad ipsos accedentem, benignam iis manum porrexisse; Angelosque una opem conferentes, alterum virorum ex altera parte retinuisse; Jesumque ipsi Carpo dixisse, Manu jam extensa per- F
cute me, siquidem adhuc paratus sum denuo pro hominibus salvandis pati, illudque libentissime, ne demum alii homines peccent. Ceterum considera, num tibi expediat hanc istiusmodi hiatus et cum serpentibus mansionem, Dei ac bonorum clementissimorumque Angelorum consortio præferre. Hæc sunt quæ ego cum audiverim, vera esse credo. *S. Maximus in suis ad hanc Epistolam Scholiis notat.* Idololatris dies fuisse, quos Hilarios vocabant; eosque vel privatos, ut eum quis uxorem duxerat; vel publicos, ut cum Rex inauguratus erat : per quos dies nemini licebat quidquam lugubre gestare, sed spectacula sacrificiaque celebrabantur. *Addit Corderius ex Macrobio, quod* Hilaria antiqui diem æquinoctii verni appellabant. *Sed quid hæc ad Christianos? Suspicor ergo etiam hos suos habuisse* Hilarios dies, *octo scilicet post susceptum baptismum, quibus albati incedebant in signum lætitiæ, et intra quos neophytum illum a fide recens suscepta abstractum, tam ægre ferebat* Carpus *iste, dignus fortassis postea factus qui etiam ipse inter Sanctos commemoretur.*

viderit quasi lapsuros in ignem,

quibus manum porrigebat Christus.

Tempus Hilariorum.

DE

DE SANCTO QUADRATO

EPISCOPO ATHENIENSI, SCRIPTORE ECCLESIASTICO.

G.H.

SYLLOGE HISTORICA.

De ejus doctrina, Episcopatu, confessione, cultu, distinguendisque ab eo Magnesiensi et Philadelphiensi ejusdem nominis Episcopis.

CIRCA AN. CXX *Illustris prophetiæ gratia,*

Prima eaque antiquissima S. Quadrati *memoria extat apud Eusebium in ejus Historia Ecclesiastica : qui libro tertio, cum capite* 36 *egisset de S. Ignatii Episcopi Antiocheni martyrio et epistolis, capite sequenti* 37 *ita scribit :* Eadem tempestate, *sub Trajano imperatore*, floruit etiam Quadratus : qui cum Philippi filiabus prophetica gratia illustris fuisse commemoratur. Præter hos alii quoque complures eodem tempore viguerunt, inter Apostolorum successores principem obtinentes lo-
B cum. Qui, utpote discipuli tantorum virorum admirabiles plane ac divini, Ecclesias quarum fundamenta variis in locis Apostoli prius jecerant, ædificando perfecerunt : prædicationem Evangelii magis ac magis promoventes, et salutaria regni cœlestis semina per universum terrarum orbem late spargentes. Siquidem plerique ex illius temporis discipulis, quorum animos ardentioris philosophiæ desiderio verbum divinum incenderat, Servatoris nostri præceptum jam ante expleverant, divisis inter egentes facultatibus suis. Deinde relicta patria peregre proficiscentes, munus obibant Evangelistarum; iis, qui fidei sermonem nondum audivissent, Christum prædicare et sacrorum Evangeliorum libros tradere satagentes. *Hæc ibi studiosius quæ num ad* S. Quadratum *etiam spectent, ex infra dicendis constabit. De filiabus Philippi nonnulla jam diximus ad Vitam S. Philippi Apostoli* I *Maji. Acta S. Ignatii dedimus* I *die Februarii. At Trajanus mortuus est* X *Augusti anni* CXVII.

orationem apologeticam offert Hadriano Imp.

2 *Idem Eusebius lib.* 4 *cap.* 3 *ista de ipso* S. Quadrato *iterum.* Cum Trajanus per viginti annos demptis sex mensibus Principatum tenuisset, Ælius Hadrianus suscepit Imperium. Huic Quadratus obtulit Orationem, quam pro defensione Religionis
C nostræ idcirco conscripserat, quod quidam malevoli homines, vexare nostros atque incessere conabantur. Extat hodieque apud plerosque ex Fratribus hæc oratio, quam nos etiam habemus : ex qua et ingenium ejus viri et rectam Apostolicæ fidei doctrinam perspicue licet cognoscere. Porro idem Scriptor suam ipsius antiquitatem satis declarat his verbis : Servatoris autem, inquit, nostri opera semper conspicua erant, quippe quæ vera essent : ii scilicet qui morbis liberati, aut qui ex morte ad vitam revocati fuerant. Qui quidem non solum dum sanabantur, aut dum ad vitam revocabantur, conspecti sunt ab omnibus, sed secuto deinceps tempore. Nec solum quamdiu in terris moratus est Servator noster, verum etiam post ejus discessum diu superstites fuerunt : adeo ut nonnulli eorum etiam ad nostra usque tempora pervenerint. Hæc de Quadrato. *Ita Eusebius, quem describit Georgius Syncellus in Chronographia, ambo absque mentione ullius Episcopalis dignitatis : et præter relatum fragmentum nihil de dicta Oratione Apologetica S. Quadrati reperitur.*

3 *Denique idem Eusebius lib.* 4 *suæ Historiæ Ecclesiasticæ late prosequitur, quæ sub M. Aurelio Antonino et L. Ælio Vero, ab anno* CLX, *ad annum* CLXXX *imperantibus, contigerunt, et cap.* 23 *ista habet :* Primum quidem de Dionysio dicendum est, qui Corinthiorum Ecclesiæ Episcopatum gessit...... et ad diversas Ecclesias, varias Epistolas scripsit....... Harum altera est ad Athenienses scripta, excitans ad fidem et ad vitam ex præcepto Evangelii tradu- *Episcopus Atheniensis fidei ardorem renovat :*
cendam. Qua in re negligentiam arguit Atheniensium : quippe qui a fide propemodum descivissent, ex quo Publius eorum Episcopus in persecutionibus tunc temporis excitatis martyrium subierat. Meminit etiam Quadrati, qui post martyrium Publii Episcopus Atheniensium est constitutus, ejusque labore E
et industria cives denuo in Ecclesiam convenisse, et redivivum fidei ardorem in illis reparatum esse testatur. *Hæc ibi de* S. Dionysio, *cujus reliqua Acta dedimus* XIII *Aprilis, uti* S. Publii *Episcopi et Martyris* XXI *Januarii.*

4 *S. Hieronymus hactenus dicta de uno eodemque Quadrato intelligenda asserit : idque potuit scire ex Tabulis Ecclesiæ Atheniensis. Nam Epistola* 84 *ad Magnum Oratorem Romanum, rationem reddit, quare subinde secularium litterarum exempla adferat; et quorum exemplo id faciat, late ostendit.* Curram, *inquit*, per singulos. Quadratus, Apostolorum discipulus, et *persecutionem sedat :*
Atheniensis Pontifex Ecclesiæ, nonne Adriano Principi, Eleusinæ sacra invisenti, librum pro nostra religione tradidit; et tantæ admirationi omnibus fuit, ut persecutionem gravissimam illius excellens sedaret ingenium? *Idem eadem confirmat libro de Scriptoribus Ecclesiasticis cap.* 19 *his verbis :* Quadratus, Apostolorum discipulus, Publio Athenarum Episcopo ob Christi fidem martyrio conorato, in locum ejus substituitur : et Ecclesiam grandi terrore dispersam fide et industria sua congregat. Cumque Hadrianus Athenis exegisset hiemem, invisens Eleusina; et omnibus pene Græciæ sacris initiatus, dedisset occasionem his, qui Christianos oderant, absque præcepto Imperatoris vexare credentes; F
porrexit ei librum, pro religione nostra compositum, *videt a Christo sanatos et resuscitatos.*
valde utilem, plenumque rationis et fidei, et Apostolica doctrina dignum : in quo et antiquitatem suæ ætatis ostendens, ait plurimos a se visos, qui sub Domino variis in Judæa oppressi calamitatibus sanati fuerant, et qui a mortuis resurrexerant. *Hæc S. Hieronymus, a quo indicata Eleusina sacra, in Honorem Cereris ob acceptas fruges celebrari solita, ab Eleusine oppido Atticæ dicta fuerunt. Ex Hieronymo Honorius Augustodunensis libro de Scriptoribus cap.* 20 *hæc excerpsit :* Quadratus, Apostolorum discipulus, Athenarum Episcopus, scripsit librum pro Christiana religione, valde utilem, Apostolica doctrina dignum.

5 *Hujus porro sancti Episcopi sacra memoria inscripta est passim Martyrologiis manu exaratis et prælo cusis ad præsentem diem* XXVI *Maji, in quibus Ado ista* *Memoria in Martyrologiis,*
habet : Apud Athenas B. Quadrati Episcopi, discipuli Apostolorum. *Iisdem verbis relatis ista Usuardus addit :* Qui persecutione Hadriani Ecclesiam, grandi terrore dispersam, fide et industria sua congregavit. Etiam librum pro Christianæ religionis defensione

sione

AUCTORE G. H.

A sione edidit, plenum fidei, et Apostolica doctrina dignum. *Quæ etiam in hodierno Martyrologio leguntur, additurque eum* Imperatori dictum librum porrexisse. *Plura ex S. Hieronymo descripsit Notkerus; seculi recentiores. At qui Martyrologium sub mentito Bedæ nomine edidit, ista singularia habet:* Apud Athenas B. Quadrati Episcopi, discipuli Apostolorum. Hic firmavit, ut nulla esca a Christianis repudiaretur, quæ rationalis et humana est : *quod S. Eleutherio Papæ adscribunt Catalogi.*

Vita ab Halloix amplificata omittitur

6 *Denum Petrus Halloix, seculo primo Antiquorum Patrum et Scriptorum inseruit satis longam Vitam* S. Quadrati, *in septem capita eam distinguens, sub hisce titulis;* Caput I. Patria, ætas, educatio, studia. Caput II. Provectio ad sacros honores, et in eorum functione primi labores. Caput III. Accessus ad urbem Athenas, et oneris Episcopalis susceptio. Caput IV. Pro Christianis, quos Gentilium vexabat persecutio, librum Hadriano Imperatori offert, et pacem Ecclesiis impetrat. Caput V. Postremi labores, et dignus vita anteacta excessus, et post mortem honores. Caput VI. Scripta ejus et fragmentum unicum. *Hæc late deducuntur, sumpto fere fundamento ex iis quæ nos ex antiquis Scriptoribus protulimus :*
B *proinde lectorem, qui similibus amplificationibus delectatur, ad præfatum librum remittimus : ubi et reperiet longas notationes. Ultimo Capite* VII *ex Menæis Græcorum proponitur* martyrium S. Quadrati, *quasi esset istius de quo hic agimus : et illud elogium ex die* XXI *Septembris adducitur :* Eadem die memoria S. Quadrati Apostoli. Hic vir antiquus et multiscius Athenis atque Magnesiæ Domini Verbum annuntiavit, multosque suis illustratos documentis ad lucem cognitionis Dei adduxit. Unde et Athenis procul a grege suo persecutorum injuria depellitur, dein prius saxis appetitus, et igne probatus, pœnisque aliis, tandem sub Ælio Hadriano Martyrii palmam reportat.

Perperam Martyr et Magnesiæ Apostolus habetur :

7 *Verum ea ad alium pertinent* Quadratum : *cujus Acta martyrii in antiquo Menologio Basilii Porphyrogennetæ Imperatoris ita referuntur ad dictum* XXI *Septembris.* Eadem die certamen Sancti Hiero-Martyris et Apostoli Quadrati, Episcopi Magnesiæ, et sociorum ejus. Quadratus divinus Hiero-Martyr, Apostolus Christi et Episcopus Magnesiæ, floruit Decio et Valeriano Imperatoribus. Hic cum audisset Decium Cæsareæ commorari, profectus Magnesia Nicomediam, ut conventos a se, qui in vinculis essent, Sanctos adhortaretur ad subeundum egregia animi
C alacritate pro Christi nomine Martyrium, cognoscitur Christianus a Nicomediæ Proconsule : ad cujus tribunal productus cum reliquis Martyribus, cum primus idolorum imposturas coargueret, ceteris gravissime cæsis, atque iterum in carcerem detrusis, Cæsaream ad Decium adducitur. A quo cum nulla arte posset adduci, ut Christum abjuraret, per varia tormenta quæstioni subjectus, atque ab omnibus divino beneficio ereptus, tandem in caminum injicitur vehementer accensum : sed et inde incolumis egressus, capitis damnatus morte occubuit. *Hactenus Menologium Basilii Imperatoris, ex translatione Petri Arcudii et editione Ughelli Tomo* 6 *Italiæ sacræ, sed perperam ad diem* XX *Septembris collocatum, propter errorem inceptum ad diem* XVI *Septembris, qui in autographo Græco est dies* XVII *; et quia hic error continuatur usque ad diem* XXX, *ideo duo Elogia, ad illum ultimum mensis diem spectantia, in duos dies dividuntur a translatore Latino. His obiter notatis, ad S. Quadratum Magnesiæ Episcopum revertamur, de quo in Menæis Canon unus habetur ad diem sequentem* XXII *Septembris, ex eoque Petrus Halloix excerpsit elogia* XXXI, *eaque Latine simul et Græce edidit, tamquam* S. Quadratum *Episcopum Atheniensem attinentia, quamvis in illis nulla fiat Athenarum mentio imo de Magnesia elogio* XXIX *ista habeantur :* Tuarum Reliquiarum capsam, velut divinam arcam, obtinet Magnesia, o Quadrate, et ex ea cunctam haurit desiderio utilitatem. Cœlorum autem tabernacula, quæ tuam possident animam, simul cum omnibus Sanctis exultant. D

est junior Quadratus Magnesiæ Episcopus an. 250.

21 Septembris martyrio coronatus,

Magnesiæ ob Reliquias clarus,

8 *At contra* S. Quadratus, *de quo hoc die agimus,* Athenas ad prædicandum verbum missus, postquam eidem urbi pluribus annis evangelizavit, clarus doctrina et vita, sancto fine quievit, ibidemque humatus jacet. *Ita Petrus de Natalibus lib.* 5 *Catalogi cap.* 47. *Præterea in citatis elogiis nulla etiam mentio fit libri aut orationis apologeticæ oblatæ Hadriano Imperatori : cujus tamen valde honorifice meminit Nicephorus Callistus, illiusque virtutem deprædicat, sed usus fere verbis Eusebii, absque ulla mentione Martyrii : nos autem contra ex S. Hieronymo etiam diximus,* excellenti hujus Quadrati ingenio persecutionem gravissimam fuisse sedatam. *Interim, quia Apostoli titulum Magnesiensi Martyri videmus attributum, credimus ambos* Quadratos *a compilatoribus Synaxariorum in unam personam esse conflatos; cum is qui tantopere laudatur ab Eusebio, nullum in fastis Græcis nomen haberet, nedum diem certum cultus. Hoc vero mihi occasionem daret suspicandi, non Athenis, ubi Episcopus fuerat; sed peregre mortuum eum esse, itaque in oblivionem venisse etiam Atheniensibus suis; nisi viderem etiam* Publium, *non solum Episcopatu, sed etiam Martyrio commendatum, in iisdem Græcorum Fastis inhonoratum præteriri. Quare non alia occurrit talis omissionis causa, quam quod Atheniensis Ecclesiæ festa propria, ignota fuerint Synaxariorum auctoribus, deficientibus Actis Sanctorum, annua alias memoria dignissimorum, unde dies mortis eorum disceretur. Quomodo vero eum certius Latini didicerint quam Græci, vel utrum viris tantis pro suo arbitratu diem elegerit aliquis, equidem non divino.* E

uti alter Athenis,

9 *Porro licet Eusebius, ex Dionysii Corinthii Epistola, tam clare doceat,* Quadratum *Athenis fuisse Episcopum ; inventi tamen sunt qui illum amandarent, non quidem* Magnesiam, *sed ad alteram bidui itinere remotam urbem* Philadelphiam. *Est autem* Magnesia *Cariæ urbs, ab Epheso dissita* XXV *milliaribus in ortum, altero milliari a Mæandro fluvio : et hinc versus Septemtrionem, est urbs Lydiæ* Philadelphia *ad Caystrum fluvium, a Magnesia circiter* LX *milliaribus distans, ad cujus Episcopum, sub titulo* Angeli Philadelphiæ Ecclesiæ, *dirigitur Epistola sexta Christi Domini in Apocalypsi S. Joannis cap.* 3 *versu* 7 *et sequentibus. Petrus Halloix Capite* 2 *Vitæ* S. Quadrati *hanc Epistolam profert, explicatque, et* S. Quadrato *scriptam asserit; in Notationibus vero adducit ita sentientes,* Petrum Aureolum, Nicolaum Liranum, *et* Brondum ; *imo ait,* se nullum reperisse, qui alium nominaret Philadelphiæ tunc Angelum, quam S. Quadratum. *Joannes de la Haye in suis Bibliis Maximis Tomo* 17 *pag.* 741 *addit* expositores communiter dicere, quod iste fuit Quadratus. *At contra Gregorius Ferrarius in Commentariis suis super Apocalypsim, explicans hanc sextam Epistolam, pag.* 183 *opponit,* cum ex S. Hieronymo et aliis S. Quadratus, Episcopus fuerit Atheniensis, non Philadelphius : merito Alcazar. Pierius et alii negant esse hunc Episcopum : qui proinde incertus ignotusque remansit. *Quibus et nos assentimur, vehementer addubitantes, an is qui hodie colitur* S. Quadratus, *unquam in Asia fuerit.* F

qui non fuit Episcopus Philadelphiæ.

sed alius ab utroque diversus

10 *Finieram : sed aurem vellicat Zegerus Pauli Carmelita, in Notis ad Vitam S. Thelesphori Papæ a se composita, ne obliviscar suo Eliano ac Prophetico Ordini accensere* Quadratum, *facem ad hoc præferente Eusebio, tum loco præcitato libro* 3 *cap.* 37, *tum libro* 5 *cap.* 16 ; *ubi ex opere cujusdam Miltiadis contra Montanistas*

An Carmelita,

tanistas, novi Testamenti Prophetas enumerat, Agabum. Silam. Philippi filias, Aramiam Philadelphensem. Quadratum. *Hic Zegerus, se et suos palpans; Et* illi, *inquit,* non idcirco tantum Prophetæ appellantur, quod prophetiæ dono seu spiritu præditi fuerint, sed quam maxime quod Prophetici Ordinis sectatores extiterint, cujus Professores olim Prophetarum filii. . et idcirco iidem qui supra Agabus, Judas, Silas, et alii quidam a Palæonydoro et Didaco de Coria, in Annalibus suis, expresse inter Eliani seu Prophetici Ordinis viros recensentur. *Lezana in Annalibus ad an.* 128 *hæc refert, ut* pie præmeditata, etsi non certa. *Non ibi hærent alii, sed R. P. Philippus a Visitatione, in sua Acie bene ordinata, Sanctis Ordinis Carmelitarum absolute et citra scrupulum accenset* Quadratum, *allegans in Notis MSS. Marianum Scotum atque Lezanam. Lezanæ judicium jam audivimus, agnoscentis hæc omnia solius piæ meditationis inventa esse, nulliusque vetusti, qualem res exigeret, Auctoris testimonio suffulta : allegat tamen Marianum Scotum lib.* 2 *Chron. æt.* 6 *quasi in illum sensum accipiendus sit, cum ait,* Inter eosdem *Prophetas* floruit vir æque insignis Quadratus, qui una cum Philippi filiabus in prophetica gratia celeberrimus fuisse perhibetur. *Laboravi, sed frustra, in iis quos habeo Mariani editionibus verba ista requirens. Demus tamen apud eum inveniri : expresse ea agunt de* Prophetica gratia, *qua effulserit Quadratus; non de aliquo* Prophetico Ordine, *nec nomine quidem tenus apud antiquos noto, ad eum sensum quo ipsum nobis obtrudunt Patres Carmelitæ.*

11 *Sed necdum satis. Piæ illi suorum meditationi aliquid suprameditans Philippus a Visitatione*, Ex-Philosopho, *inquit*, et Eliotarum Magistro, factus Atheniensis Episcopus, totam Ecclesiam firmavit cum S. Thelesphoro, suo primum discipulo. *Ita in floccos bene magnos coagmentantur delapsæ altius per inane tenuissimæ nives.* Telesphorus, *anno* CXXVI *factus Romanus Episcopus est*, ex Anachoreta (*sic habet Catalogus Pontificius*) *ergo Carmelita.* Natione Græcus; *ergo* Atheniensis, Quadrati *discipulus.* Quadratus *ille* Propheta *fuit, ergo etiam Carmelita : omnes enim numerati ab Eusebio dicuntur* Prophetæ, non tam quia erant gratia prophetica præditi, quam quia erant Ordinis Prophetici sectatores : *hic autem erat Ordo Carmelitarum. Estne in toto hoc progressu vel unica propositio, quæ cum altera nexum congruum habeat? Si non est; quis nobis jure succenseat? quod, non speculantes phantasmata, sed antiquorum scriptorum colligentes testimonia, nec ultra quam hæc evincant asserentes quidpiam, cautius nobis progrediendum credamus, quoties ea nobis offeruntur, quæ vix per multas inconsequentes præmissas elici potuerunt a meditabundis Palæonydoro et Coria, et post hos ab aliis, prægressos sine discussione secutis; atque hoc solum agentibus, ut majorum qualiacumque dicta aliqua verisimilitudine vestirent, quamdiu adferebatur nemo qui contrarium positive dixerit : quasi scriptores veteres refutare potuerint, aliter quam silentio suo, id, quod multis post seculis excogitaturi erant recentiores.*

AUCTORE G. H. *et S. Telesphori Papæ magister?*

DE S. SYMMETRIO

ET ALIIS XXII MARTYRIBUS ROMÆ.

G. H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Eorum Martyrium et cultus : Corpus Symmetrii an Ledernaci? Acta fabulosa.

CIRCA AN. CLIX.

Historia martyrii :

Antiquissima horum Martyrum memoria reperitur in Vita SS. Pudentianæ et Praxedis Virginum, quæ a S. Pastore habetur conscripta, a nobis ad XIX *Maji elucidata. In hac cum esset indicata Dedicatio Ecclesiæ, in thermis S. Novati fratris S. Praxedis extructæ, a Pio Pontifice Romano peracta; ista subjunguntur :* Post annos duos et dies decem et octo, facta est persecutio magna Christianorum, ut traherentur ad idolorum culturam, et multi martyrio coronati sunt. Virgo Domini Praxedis fervens in Spiritu sancto, multos Christianos occultabat, quos et cibo pascebat et verbo Spiritus sancti. Tunc divulgatum est Antonino Imperatori, eo quod conventus fieret in Titulo Praxedis : et misit et tenuit multos, inter quos etiam tenuit Symmetrium Presbyterum, cum aliis viginti et duobus : quos sine interrogatione gladio puniri præcepit in eodem Titulo; quorum corpora noctu B. Praxedis collegit et sepelivit in cœmeterio Priscillæ, sub die septimo Kalendarum Juniarum. Tunc afflictione contristata B. Praxedis ingemuit, et oravit ad Dominum, ut transiret ex hoc mundo : cujus orationes et lacrymæ ad Dominum Jesum Christum pervenerunt. Nam post dies * triginta et quatuor, post martyrium Sanctorum supradictorum et coronam, migravit ad Dominum Virgo sancta, die duodecima Kalendarum Augusti : cujus corpus ego Pastor Presbyter sepelivi, juxta patrem suum, in cœmeterio Priscillæ via Salaria. *Hæc in nostris variis MSS. et apud Mombritium leguntur. At Paulus Aringhus lib.* 1 *Romæ subterraneæ cap.* 15 *num.* 6, *et lib.* 4 *cap.* 28 *num.* 4, *allegat MS. codicem Vaticanum in quo ista leguntur :* Quorum corpora noctu B. Praxedis colligens, sanguinem quoque spongia, quæ hactenus extat, de pavimento exhauriens, sepelivit juxta patrem suum et sororem, in cœmeterio Priscillæ.

* imo quinquaginta.

2 *Elevatæ postea atque in varias ecclesias distributæ Reliquiæ sunt : unde Abbas Piazza in Sanctuario Romano asserit*, in ecclesia S. Silvestri in campo Martio asservari magnam partem corporis S. Symmetrii, partem vero esse in ecclesia Sanctorum Quatuor coronatorum. *Eadem affirmat Octavius Pancirolius, in Thesauris absconditis urbis Romæ, ubi de utroque ecclesia agit. Ad tempus Martyrii quod attinet, in hodierno Romano Martyrologio dicuntur illi Martyres* passi sub Antonino Pio : *cui assertioni licet videatur repugnare* magna persecutio Christianorum *indicata in Actis; ostendimus tamen ad diem* XIX *Maji facile eam componi posse cum moderatione qua plerumque usus Antoninus est; adeoque nihil obesse, quo minus res tota acta sit, ipsaque S. Praxedis mortua, circa annum* CLIX : *nec ibi dicta necesse habemus iterum hic retexere. Apud Usuardum sola ista leguntur :* Romæ Sanctorum Martyrum Simmitrii Presbyteri, et aliorum XXII. *Quibus ista adduntur apud Adonem :* Quos Antoninus Imperator gladio pro Christo puniri fecit : quorum corpora noctu B. Praxedis collegit, et sepelivit in cœmeterio Priscillæ sub die VII Kalendas Junii : *Similia habent Notkerus, et auctor Martyrologii sub nomine Bedæ excusi, et passim recentiores cum Petro*

Reliquiæ ubi?

Tempus martyrii.

Nomen in Fastis sacris.

A *Petro de Natalibus lib. 5, Catalogi cap. 58 ac pluribus MSS.*

Aliquod Corpus Ledernaci.

3 *Et hæc sunt quæ de* S. Symmetrio *ejusque sociis Martyribus Romanis certiora habentur. Interim in primaria monasterii Stabulensis hereditate est parochia* Ledernacum, *vulgo* Lierneus, *diœcesis Leodiensis, sed ditioni Luxemburgensi inserta : ibi Patronus primarius habetur* S. Symmetrius Presbyter et Martyr, *sub cujus invocatione est dicta ecclesia fundata : idque, ut ferunt, a Papoleno secundo Abbate Stabulensi, et S. Remacli successore, qui dicti* Symmetrii corpus *Romæ cum auctoritate summi Pontificis eruit, et in dicta ecclesia collocavit, ubi sacræ hæ Reliquiæ sunt argenteæ capsæ inclusæ, et ab immemorabili tempore fuerunt publico in honore adservatæ, atque in aliquibus solennitatibus publica processione circumlatæ. Primarium autem Sancti festum ibi tum magna veneratione celebratur hoc* XXVI *Maji, quo nomen ejus est Martyrologio Romano insertum. Fit prætera mentio loci et Martyrii in libro secundo Miraculorum S. Remacli, per Nodgerum conscripto, ubi ista habet :* Fiscus Ledernacus nostro monasterio addictus est : in eo est ecclesia S. Symmetrii et aliorum, virtutibus illustris. Decretum autem fuit, *teste Chappeavillo in Notationibus* B *ad cap.* 14 *Harigeri de Gestis Episcoporum Tungrensium,* ut prædicta villa se filiam Stabulensis Ecclesiæ recognosceret, sub censu unius esterlini ex qualibet domo persolvendi ; et ut sarcophagum Martyris annue nona die Maji Stabuletum cum hymnis et processione, in indicium filialis subjectionis, deferrent. *Meminerunt ejusdem Translationis Miræus in Fastis Belgicis, Fisen in Floribus Ecclesiæ Leodiensis. Saussayus in Martyrologio Gallicano, et Gelenius in Fastis Coloniensibus, qui iterum ipsam attingunt die* IX *Maji, aliquas autem* S. Symmetrii Reliquias esse in Ubiis, *addit Gelenius, quapropter etiam* IX *Maji refertur in Catalogo generali Ferrarii.*

Vita ex MSS. duplex, quia fabulosa, omittitur :

4 *Duplicem nos Vitam* S. Symmetrii *nacti sumus a Gamansio et Crusio Societatis nostræ Sacerdotibus, Aschaffenburgo et Colonia submissam ; qualem etiam* inter MSS. codices monasterii Stabulensis et Ecclesiæ Ledernacensis *reperit Chappeavillus, et* diligenter perlustravit. *Habuit etiam illas Vitas Christophorus Browerus, et idem quod Chappeavillus de iis judicavit, multis conspersas esse fabulis : nec noster alius de iis est sensus. Narrant enim* S. Symmetrium a S. Materno in infantia resuscitatum, eaque occasione Albanam ejus matrem cum prole fidei Sacramenta suscepisse, cui nomen dederit Symmetrius sextus C Comes Salmensis, *Albanæ frater. Prior pars desumpta est ex Vita S. Valerii, Episcopi Trevirensis, ad* XXIX *Januarii illustrata ; in qua capite* 3 *dicitur* S. Eucharius, filium Albanæ matronæ mortuum resuscitasse, eamque cum suis baptizasse et domum ejus ecclesiam consecrasse : *ubi tunc annotavimus inter fabulas recensendum, quod* S. Symmetrius *feratur* hujus Albanæ filius, *et* non a S. Euchario, sed a Materno suscitatus. *At pro secunda parte observat Browerus, quomodo* crescente Martyris Ladernacum translati fama, proclive creditu fuit, honoris causa vicinorum Salmæ Comitum quempiam a Martyre potius nomen adscivisse, quam a Comitibus obvenisse Martyri : *quod alii, ut dictis Comitibus abblandirentur, inverterunt. Dicitur deinde* S. Symmetrius, *post S. Materni obitum, traditus magisterio Naviti, secundi Tungrorum Episcopi ; ac dein narratur iter ejus jam Clerici ordinati Romam, ubi a S. Pio Papa Presbyter ordinatus, sub Antonino Martyrium fecerit, sicut legitur in Actis S. Praxedis. His ita male consultis, scripti a Gamansio nobis missi Auctor queritur in Prologo, Sanctum honore* debito caruisse in Villa de Lierneux, dum quis, qualis, quantus foret incolis regionis esset incognitum : *sed* tandem, *inquit,* infra urbem Romanam..... partim in Archivis Apostolicis, partim in D Gestis Pontificum Tungrensium et Leodiensium, repertus est liber vitæ et passionis ejus : in quo ejusdem gloriosi Symmetrii genus ac patria, martyrii palma et causa, nec non ejusdem sacratissimæ glebæ translatio..... plenarie repeririuntur descripta *Sed his non movemur, quia novimus qualiter ista potuerint in Archivis Gestisque prædictis reperta fuisse.*

5 *Alterum MS. incipiens a missione S. Materni et* anno Incarnationis centesimo primo, *fere iisdem ubique progreditur verbis, quibus Auctor prior, exorsus a S. Petri Romam adventu : in titulo autem dicitur* Vita hæc, integra fide deprompta ex illustrissimorum Comitum Salmensium genealogica serie MS. *quæ series qualis sit, disce ex* vetustis *(ut prætenditur)* carminibus, olim repertis in Abbatia Stabulensi, *hoc tenore :*

Edita progenies Tungrorum sanguine Regum,
Wernere, o nostri gloria prima soli ;
Versibus his Divi memorantur facta Symetri,
Arx quo Salmensis nobilitata fuit.
Hic paucis Comitum genus et fundamina castri
Accipe, Salmensi prima locata solo.
Inter Tongrenses a nono Rege Colongo
Illud constructum nobile surgit opus : E
Oblatum accepit germanus, nomine Salmon,
A quo Salmensis terra vocata fuit.
Suscipit imperii tunc sceptra Richarius, hujus
Gnatus successit Martialis soli honos :
Quartus Mansuetus regnat, quintus Julianus ;
Deinde Symetrius his regna relicta capit.
Tempore quo quædam matrona, Albana vocata,
Huic Comiti claro sanguine juncta fuit :
Cui solobes fuerat, quam primo sustulit ævo
Atropos, ob cujus funera mœsta parens
Ingemit, et subito Divum venerata Maternum
Poscit opem : puero vita calorque redit.
Sacrato toties qui fonte Symetrio, ab isto,
Primo Christicola Principe, nomen habet.
Tunc convertit iter Romanæ ad limina Sedis
Post sex ætatis lustra peracta suæ.
Hunc ubi crudelis cæde impius Antoninus
Enecat, et cœli spiritus alta petit :
In Stabulaus cujus Baboleno supplice corpus,
Pontifice, allatum, non renuente, fuit.
Post Landernaci feretro splendente locatum
Quæ, Stabulensis erat portio, terra, soli.

consonant versus de Genealogia Comitum Salmensium,

neque sincerior est historia Translationis.

6 *Quam non sit novum illustrium familiarum origines exornare fabulis, sæpius vidimus : neque hoc diffitetur, qui nunc Principatum Salmensem obtinet Excellentissimus Cæsarei Principis Josephi Institutor, nobis nonnulla familiaritate conjunctus, et aliquando* F *dignatus in nostri studii Musæo scrutari viam, qua debeat ad Regium Caroli magni stirpem majores suos adducere; nihil solicitus de fabulosis Tungrorum Regibus, ante non multa secula primum excogitatis. Nec majorem ætatem sapit stylus prædictorum carminum, eoque persuadent* Wernerum *illum, cui inscribuntur, ipsum esse quem Hieronymus Henninges, in suo opere Genealogico Tom. 4 pag.* 386, *natum docet ex Joanne Salmæ et Rifferscheti Comite, atque Elisabetha Wilhelmi Comitis Hennebergici filia, anno* MDXXXVIII *matrimonio junctis. Ut ut sit, fabulosa sunt omnia. Sed neque multo melius compaginata est historia Translationis Roma Ledernacum, ex traditione quadam populari post ejusmodi Vitas consequenter descripta ; dum in ea dicitur* Honorius *Papa, audita fama* S. Remacli, *abdicato sub annum* DCLII *Episcopatu monasteria Stabulense ac Malmundariense regentis, misisse Roma* S. Babolenum, *ex monasterio S. Andreæ ad clivum Scauri, cum potestate visitandi omnia Austrasiæ monasteria, Regulam S. Benedicti profitentia : qui suo illo Visitatoris perfunctus munere, factaque Pontifici relatione*

A *tione, petierit licentiam Stabulaum remeandi, eoque deferendi corpus* S. Symmetrii : *hoc autem allato non diu post obiisse S. Remaclum, et in regendis monasteriis successisse prædictum Bobolenum, qui ædificata Ledernacensi ecclesia, et a S. Lamberto Episcopo consecrata illuc intulerit prædictum sacrum corpus anno* DCLXII.

Honorii Papatum cum Prælatura S. Remacli conjungens

7 *Nolim equidem Auctori talis narrationis moveri litem de chronologia SS. Lamberti atque Remacli, et hunc primum ordinatum dicere anno* DCLXXVII, *istum se abdicasse anno* DCLX *: solus ad totam fabulam evertendam sufficit* Papa Honorius, *quo nomine Primus obiit anno* DCXXXIX, *Secundus primum est Pontifex electus anno* MCXXIV. *Videntur tamen respexisse ad hunc Secundum Honorium Ledernacenses, eorumque Pastor Paschasius Rouval : qui Honorium Papam, cujus cum consensu Reliquiæ transmissæ sint, circa annum millesimum quinquagesimum secundum rexisse Ecclesiam indicavit, per litteras datas anno* MDCLXXI *P. Philippo Schonville, Societatis nostræ in ditione Luxemburgensi Missionario : sedit enim Honorius iste usque ad annum* MCXXX. *Ita dum unus evitatur error, alius non minus abnormis incurritur. Etenim Notgerus Leodiensis Episcopus, qui* (*ut vidimus*) S. Symmetrii *Ledernacum allati meminit, obiit anno* MVII, *adeoque* CXVII *annis ci-* B *tius quam Honorius II ad S. Petri cathedram promoveretur. Neque tamen interim negavero istud quod Ledernacenses venerantur corpus, esse alicujus* S. Symmetrii *Romæ passi, aut* (*si vis*) *etiam hujus ipsius de quo in Actis S. Praxedis, vel alicujus ex ista societate Martyrum viginti duorum. Patiar etiam illud allatum dici a Baboleno, permittente Pontifice Romano; modo is fuerit Vitalianus, qui ab anno* DCLXXI *Ecclesiam gubernavit. Qua de re plura dici poterunt ad diem Natalem* S. Babolem XXVI *Junii. Interim ut stylus geniusque Auctoris insulsi cognoscatur melius, qualemcumque Translationis historiam hic subjungimus.*

TRANSLATIO CORPORIS

Roma Ledernacum in Belgio Diœc. Leod. per traditionem fabulis mixtam accepta.

Ex duobus MSS. Codicibus.

ad S. Remaclum ex Episcopo Abbatem Stabulen. et Malmundariensem,

Restat deinceps, qualiter nobilis thesaurus iste, videlicet corpus gloriosi Martyris Symmetrii, ad locum ubi nunc requiescit pervenerit, explanare. Siquidem inclitus Confessor Remaclus, posquam Tungrensi Ecclesiæ præsedisset feliciter annorum septem *a* curriculis, pertæsus curarum ac laborum, C quæ Pastorale comitantur officium; juxta Psalmographi vocem, elongavit fugiens, manere volens in solitudine, et in cordis puritate, soli Domino tranquille deservire. Igitur consensu Sigiberti *b* Regis Francorum et Palatinorum Procerum, renuntians Episcopatui, factus est Pater duorum monasteriorum, Stabulensis videlicet et Malmundariensis; quæ præfatus Rex in ipsa Ardennæ foresta, sub regula S. Patris Benedicti *c* et in honorem S. Petri, cum solenni dotatione construxit, in usum famulorum Christi, quos inibi divinitus aggregavit. Facta sunt hæc circa annum Domini sexcentesimum quinquagesimum *d* secundum.

Roma missus a Papa S. Babolenus,

2 Cumque fama sanctitatis ejus et confratrum per omnium ora crebresceret, pervenit tandem ad aures Beatissimi Papæ *e* Honorii, qui sacrosanctam Romanam Ecclesiam ea tempestate gubernabat, et super profectu religionis maximo gratulabatur, affectu. Est autem intra muros urbis Romæ monasterium egregium, juxta ecclesiam Beatorum Martyrum Cosmæ et Damiani ad Clivum Scauri, quod Beatus Papa Gregorius et Doctor præcipuus in proprio domate construxit, in honorem B. Andreæ Apostoli; in quo ipse idem habitum *f* monasterii suscepit. D In quo monasterio erat quidam magnus, qua religione, qua scientia vir, Professor *g* sacræ Theologiæ, Babolenus videlicet, Papomoleus nomine, id temporis totius Ordinis S. Benedicti per totum *h* orbem a sancta Sede Apostolico deputatus Pater et visitator. Hunc, inquam, evocatum e monasterio venerabilis Papa Honorius ad partes Galliæ et Germaniæ destinavit, gratia visitandi singula monasteria, quæ sub Regula sanctissimi Patris Benedicti fuerant dedicata.

ab eodem excipitur,

3 Cumque idem Ordinis Magister, visitatis plerisque monasteriis, Stabuletum devenisset; viso primario ejus Abbate sanctissimo Remaclo, et excellentissima religione quæ tunc ibidem irrefragabiliter et inconcusse viguit, et per annos fere ducentos, scilicet ad rabiem usque Nortmannorum, *i* absque diminutione perseveravit; confestim in Monachum se recipi a S. Remaclo petiit, et obtinuit. Qui sanctus Remaclus eum Gubernatorem Malmundariensis cœnobii non multos post dies in partem sibi substituit : quod is etiam aliquantum temporis spatium sub regulari disciplina solertissime gubernavit.

et præficitur Malmundario,

unde Romam regressus,

4 Non multo post, idem venerabilis vir Babolenus a sanctissimo Patre suo Remaclo licentiam petiit E redeundi Romam, ut summo Pontifici Honorio, quod vidisset et invenisset in legatione sibi demandata, plene ac plane renuntiaret. Annuens ejusdem justæ petitioni sanctus Vir, permisit eum cum benedictione ad primum monasterium repedare. Explicitis ad plenum, in præsentia summi Pontificis causis omnibus, quæ sibi in ipso legationis itinere contigerant; Papa Honorius vere fortunatum et felicem Babolenum Fratrum reputavit, qui in præsenti mundo vitam adeptus tranquillam, in futuro gloriam et mercedem perceptus esset sempiternam. Adjecit una, ut postularet quod justum esset, id sibi denegatum non iri. Petivit ergo, ut Apostolico sigillo decerneretur, monasterium Stabulense primarium *k* et præcipuum esse debere, inter cetera ejus Ordinis Cœnobia, quæ in Regno Austrasiæ erant ædificata. Cui Pontifex assensum lubenter præbuit, et Apostolicis privilegiis copiose roboravit : quem deinceps publica voluntas Regum et Ducum Austrasiæ consecuta fuit.

impetrat Corpus S. Symmetrii,

5 Vir Sanctus intelligens se repulsam hac in prece nequaquam fuisse passum, majora ausus est postulare. Videlicet ut nonnulla Sanctorum corpora, quæ in Urbe Roma in subterraneis locis et cryptis occultata modica devotione colebantur, ad monasterium Stabulense liceret asportare, ob loci ejus exal- F tationem et divini cultus ampliationem. Auditis his precibus Papa, quoniam dignum videbatur ejus voluntati non contradicere, replicuit, ut demptis sanctissimis corporibus Apostolorum Petri et Pauli, quorum meritis Urbs consistit salva, acciperet quæcumque placuissent Sanctorum corpora, et secum in suam Provinciam deferret. *l* Ipse autem honorabilis vir Babolenus, solicitissimus talium explorator, utpote qui plene per revelationem et experientiam et scripturam sacram agnoverat, quibus in locis Sanctorum corpora tumulata forent, quo martyrii genere vitam terminassent, aut de quibus regionibus oriundi fuissent, ex cœmeterio S. Priscillæ vel ex titulo Beatæ Virginis Praxedis auferens corpus B. Symmetrii, et multorum aliorum Martyrum reliquias sibi admodum notas, secum ad Stabulense cœnobium asportavit, vivente adhuc Beato Patre Remaclo. Qui super transmisso incomparabili thesauro immensas gratiarum actiones, cum interno cordis suspirio, retulit omnium creatori Domino, qui terræ ipsius indigenam, post tot temporum

curricula

A curricula, ad propriam de qua natus esset remisisset patriam, ad ejus sempiternam tutelam.

et factus Abbas Stabulensis, 6 Aliquanto post emenso tempore, venerabili viro Baboleno, per ordinationem et voluntatem Beati Patris Remacli, ut præfatum est, assumpto in regimine Malmundariensis cœnobii, Beatus idem Remaclus in senectute bona *m* decessit fideliter e seculo : cui ex omnium Patrum assensu et decreto sæpe dictus Babolenus substitutus est, ad utriusque monasterii gubernaculum : cui feliciter et solerter institit per non parvum temporis *n* spatium. Nec multo post sui cordis aperiens desiderium, ex auro et argento compactum jussit fieri feretrum, in quo gloriosum collocavit Martyrem Symmetrium. *illud in Lierneux transfert* Adiens vero villam de Lierneux, monasterii Stabulensis hereditatem primariam et perpetuam, Parochialem jussit ædificari Ecclesiam. Quam beatissimus Christi Martyr Lambertus propriis manibus, in honorem Sanctorum Andreæ Apostoli et Martyris Symmetrii, solenniter dedicavit, sacrasque Reliquias honore congruo illic locavit, multisque indulgentiis et prædiis prædictum locum ditavit, anno Domini *o* sexcentesimo sexagesimo secundo. *unde quotannis Stabuletum refertur.* Fuitque consentientibus incolis decretum, ut ex illo die in posterum prædicta Villa, se filiam Stabulensis Ecclesiæ recognosceret, sub censu capitali unius Esterlini *p* argentei, de qualibet domo infallibiliter persolvendi, B atque singulis annis nona die Maji B. Symmetrii sarcophagum ad monasterium Stabulense cum hymnis et processionibus, per spatium duorum milliarium, in indicium subjectionis filialis deferendi; qui celebratis inibi Missarum solenniis, et expletis divinis obsequiis, ad propria cuncti cum gaudio remearent, ad laudem et gloriam Domini Nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto potestas, honor et imperium, per infinita secula seculorum.

NOTÆ ET CENSURÆ. D. P.

a *Colitur* S. Remaclus 3 *Septembris, et sedit juxta indicem Chronologicum Henschenii, ad Diatribam de Episcopis Trajectensibus, ab anno* 650 *ad* 660 *: adeoque annis decem.*

b S. Sigebertus *Austrasiæ Rex, cujus Acta illustrata* 1 *Februarii, regnavit ab anno* 638 *ad* 663.

c *De horum monasteriorum fundatione prolixe actum* §. 3 *in Analectis ad Vitam jam dicti S. Sigeberti, productis fundationis tabulis aliisque Privilegiis absque ulla Benedictinæ regulæ mentione; imo dicit Rex se ea monasteria* C *constituisse* juxta Patrum traditionem: *et* qualiter ibidem secundum ordinem et monita antiquorum Patrum conversari debeant. *Qualibus verbis sæpe alias vidimus, adjunctum nomen* S. Benedicti, *non tamen hic.*

d *Imo* 660, *ut jam dictum.*

e *Imo Papæ* Vitaliani.

f *Leguntur hæc in Vita* S. Gregorii, *per Joannem* D *Diaconum num.* 6, *sed hoc monasterium sub Regula Benedictina fundatum fuisse, non potuimus tam certo quam optabamus probare Comm. prævii* §. 3.

g Professorem sacræ Theologiæ, *quis, nisi hoc vel superiori ut summum seculo, scripsit?*

h *Præpropera hæc Benedictini Ordinis propagatio multis non placet : difficile certe est demonstrare in Belgio monasterium, quod sub eo primo conditum fuerit tempore Merovingorum Regum : minus etiam verosimile est, ætate illa notum fuisse officium Visitatoris Apostolici, ad omnia monasteria alicujus regni vel provinciæ.*

i *Gamansianus auctor,* Danorum et Frisorum. *Irruptio autem* Normannorum *in Arduennam, a Miræo in Chronico Belgico, refertur ad annum* 892.

k *Si hunc Primatui comminiscendo causam dedit Privilegium aliquod, sub nomine Papæ Honorii asservatum in monasterio Stabulensi, debuit id (nisi prorsus supposititium est) fuisse Honorii II, adeoque non potuit ab Austrasiæ Regibus confirmari. Interim si id ita est, appuret unde* Honorii *nomen huic obrepserit narrationi. Quod autem ad Primatum illum attinet, solum Malmundariense monasterium spectare is potest : et Malmundarienses* E *sæpius nisi sunt a Stabulensibus se abjungere, ac nominatim* Theodorus Abbas *sub annum* 1067 validis tribulationum procellis agitatus fuit, dum iterum Malmundarienses, a Stabulensibus defectionem tentant. *Ita Bucelinus Germaniæ Sacræ tom.* 2 *pag.* 280, *qui deinde in Cunone, Abbate quarto post Theodoricum, docet, quomodo hic anno* 1128 *a Frederico Archiepiscopo Coloniensi obtinuit definiri*, ut Malmundarium eo subjectionis jure Stabulensi ecclesiæ obediat, quo jure omnes cellæ vel præpositurae suis cœnobiis subesse videntur : *et hanc sententiam potuit Honorius II, tum sedens, confirmasse.*

l *Hactenus MS. Gamansianum, vix pauculis verbis nec usquam in sensu differens ab altero, quod prosequimur MS.*

m *Fisen, in Floribus Ecclesiæ Leodiensis, mortem* S. Remacli *refert ad annum* 675.

n *Idem putat* S. Babolenum *ad* 685 *supervixisse.*

o *Si vere Ecclesia illa consecrata fuit a S. Lamberto, scribendus erit potius annus* 682; *siquidem is primum creatus Episcopus fuit an.* 677, *ut ostenditur in Diatriba præcitata.*

p Esterlinus argenteus, *quid Leodiensibus et Coloniensibus sit explicat Hocsemius apud Cangium, dicens in Adolpho a Marca Leodiensi Episcopo.* In provincia Coloniensi unciam 20 Sterlingos ponderare, Sterlingum 36 vel circiter hordei grossi sive speltæ F grana, 8 vero uncias marcam adæquare. *Porro de vocis hujus origine et etymo plurima idem eruditissimus Cangius in Glossario ad scriptores mediæ et infimæ Latinitatis, quem adeas censeo.*

DE SANCTO ELEUTHERIO

G. II.

PONTIFICE ROMANO.

SYLLOGE HISTORICA.

De tempore Sedis, Actis in Pontificatu, et Laureola.

ANNO CLXXXV. *Patria Nicopolis,* Eleutherius Sanctus. *Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Pontifex decimus quartus fuit* natione Græcus, patre Abundio, *aliquibus* Abundantio, *progenitus* in oppido Nicopoli, *ut antiqui passim testantur. Est* Nicopolis *ad ostium Ambracii sinus in Epiro, a Cæsare Augusto, post victos navali pugna Antonium et Cleopatram condita, quæ ex reliquarum urbium ruinis aucta, postmodum in urbem magnam et metropolitanam excrevit. In antiquiore Catalogo Pontificum Romanorum tempus Sedis ejus, post aliquem hiatum,* ita

Tempus Sedis sub Aurelio Antonino,

A *ita signatur :* Fuit temporibus Antonini et Commodi, a Consulatu Veri et Erenniani, usque Paterno et Bradua. *Prior Imperator est Marcus Aurelius Antoninus, cognomento Philosophus, qui, postquam Lucius Ælius Verus ejus gener et in consortem Imperii adoptatus, anno Imperii* LX, *Christi* CLXIX *apoplexia esset extinctus, solus regnabat, Consulibus hic signatis* Septimo Severo, *aliis* Vero, et Herenniano, *anno Christi* CLXXI, *quando Soteri Pontifici vita functo* XXII *Aprilis (ad quem diem de eo et anno mortis egimus) successit* S Eleutherius, *ex calculo Collegæ mei Papebrochii ordinatus, die* III *Junii in Dominica. Sub hujus Pontificatu decessit Sirmii in Pannonia memoratus* Antoninus Philosophus, *die* XVI *Martii anno Christi* CLXXX, *cui tunc successit filius ejus* L. Ælius Aurelius Commodus. *Hoc imperante supra indicati Consules fuerunt* Paternus, *aliis* Triarius Maternus *et* M. Atilius Metilius Bradua *anno* CLXXXV, *quos ultimo anno vitæ suæ Consules habuit* S. Eleutherius, *defunctus secundum Hieronymianum Martyrologium* VI *Septembris : sic enim* VIII Idus *legitur,* Romæ Via Salaria Natalis S. Eleutheri Episcopi. *Ita autem sederit* Eleutherius *annos* XIV *menses* III *dies* VI ; Consulibus autem Imperatore Commodo V et M. Aurelio Glabrione, *id est anno* CLXXXV *successerit* S. Victor, *ordinatus ex calculo supra laudato die* XI *Septembris, post Interpontificium unius anni et dierum quatuor.*

ab anno 171

et L. Ælio Aurelio Commodo

usque ad annum 185.

B

Successor anno 186 ordinatus:

2 *Hæc ratio temporis confirmatur in altero Catalogo Romanorum Pontificum ex Codice MS. Christinæ Reginæ Sueciæ, alibi a nobis edito, item in Vitis Pontificum apud Anastasium bibliothecarium et Luitprandum, et MS. Gestis Pontificum ad Martinum Quintum deductis, atque in Breviariis Romanis manuscriptis et excusis anno* 1479, 1490, *et* 1524 *quæ penes nos habemus; ubique enim dicitur fuisse* temporibus Antonini et Commodi usque ad Paternum et Braduam, *aut corrupte* Patrianum et Barduam. *Quod si displiceat tam diuturna integri anni vacatio, nulla satis congrua ejus apparente ratione, tempore satis tranquillo et persecutione cessante; possent quidem cum prædicto secundo Catalogo, Anastasio, et ceteris prænotatis,* anni XV *dari atque ita solis* IV *diebus vacasse Sedes; sed prior Catalogus dicetur præter suum stylum attribuisse Consules anni* CLXXXVI *attribuisse* Victori, *qui minorem illius partem obtinuit præterito, qui nonum illius anni mensem attigit,* Eleutherio. *Censet ergo Collega meus, in ipsa illa qua tunc Ecclesia fruebatur pace, nonnulla ambitionis æmulationisque zizania succrevisse, per quæ factum sit, ut plebs Romana minus patienter tulerit tres consequenter externos Pontifices, Romanumque optare cœperit ; Clero e contrario liberam electionem volente, et in* Victorem *Archidiaconum suum, licet* Afrum, *propenso. Potuit hic etiam citius electus, vel morbo gravi, vel alia aliqua ignota nobis causa, impeditus fuisse quo minus statim ordinaretur.*

C

factæ 3 ordinationes:

3 *Inter actiones suas dicitur* S. Eleutherius fecisse ordinationes tres per mensem Decembrem, et consecrasse Presbyteros undecim, aut duodecim, Diaconos septem *vel* octo, Episcopos per diversa loca numero quindecim. *At singulare illud est, quod* acceperit epistolam a Lucio Britanniæ Rege, ut Christianus fieret per ejus mandatum ; *quod confirmat Beda lib.* 1. *Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum cap* 4. *his verbis :* Cum Eleutherius vir sanctus Pontificatui Romanæ Ecclesiæ præesset, misit ad eum Lucius Britannorum Rex epistolam, obsecrans ut per ejus mandatum Christianus efficeretur. Et mox effectum piæ postulationis consecutus est, susceptamque fidem Britanni usque in tempora Diocletiani Principis inviolatam integramque quieta pace servabant. *Colitur Lucius* III *Decembris, quando erit occasio reliqua ejus Acta discutiendi. Interim videri possunt Scriptores rerum Anglicanarum cum Baronio,*

adjuta conversio Britanniæ:

D *in Annalibus et Notis ad Martyrologium, in quibus explicat, quomodo* S. Eleutherius *oppugnavit hæresim Montanistarum et aliorum, qui a quibusdam cibis, velut a malo genio conditis, abstinebant : quod in Catalogo ex MS. Reginæ Sueciæ ita paucis indicatur :* Et ita obtinuit, ut nullus cibus repudiaretur a Christianis, maxime fidelibus, quem Deus creavit, qui tamen rationabiles sunt : *aut, sicut Anastasius explicat, ut* nulla esca usualis repudiaretur, quæ tandem rationalis et humana est.

AUCTORE G. H. hæreses oppugnatæ:

4 Quo tempore agebatur annus decimus septimus Imperii Antonini Veri, tunc vehementior mota est persecutio in Gallia, in qua duæ præ ceteris insignes præstantesque urbium matres celebrantur, Lugdunum et Vienna. *Ita Eusebius lib.* 5 *Historiæ Ecclesiasticæ in Prœmio et cap.* 1. *Annus hic erat Christi* CLXXVII, *quando Lugduni passi sunt Photinus Episcopus et alii, die secunda Junii. Erat etiam annus septimus Pontificatus* S. Eleutherii *inchoatus, cujus virtutes notæ erant Lugdunensibus Christianis. Quare ut verbis Eusebii cap.* 5 *relatis utamur,* iidem Martyres Irenæum, qui tunc temporis adhuc Presbyter Lugdunensis erat Ecclesiæ, supradicto Eleutherio per litteras commendarunt, eum testimonio suo non mediocriter ornantes, sicut ipsorum verba declarant, quæ sic se habent : Te per omnia ac perpetuo optamus in Deo valere Eleuthere. Has litteras ut ad te perferret, fratrem et collegam nostrum hortati sumus. Quem quidem ut commendatum habeas rogamus, utpote æmulatorem testamenti Christi. Quod si nobis compertum esset, locum cuiquam conferre justitiam, eum tamquam Presbyterum Ecclesiæ (hunc enim Gradum obtinet) tibi imprimis commendassemus. Ceterum quid opus est expressum in supradicta epistola catalogum Martyrum hic recensere, quorum alii securi percussi, alii feris objecti, alii in carcere exanimati sunt ? Quid item opus est referre numerum Confessorum, qui postea superfuerunt ? *Hæc enim* quicumque voluerit, cuncta poterit plenissime cognoscere ex ipsius epistolæ lectione, quam quidem nos in Passionibus Martyrum a nobis collectis integram inseruimus. *Horum Martyrum nomina ex Adone et aliis danda erunt die secunda Junii, quando Acta martyrii ex Eusebio et aliis illustrabuntur; uti etiam* XXVIII *die ejusdem Junii in Actis S. Irenæi. Hic sufficit observasse, qua reverentia Sancti isti Christiani Lugdunenses* S. Eleutherius *Pontificem Romanum coluerint, cui omnia in Ecclesia sua peracta indicarunt.*

S. Irenæus ad eum Lugduno missus,

E

cum catalogo Martyrum et Confessorum.

F

5 Sepultum fuisse S. Eleutherium juxta corpus B. Petri Apostoli in Vaticano VII Kalendas Junii, *legitur in citato MS. Catalogo, et apud Anastasium in codicibus excusis et manu exaratis, item in Pontificali Romano et MSS. Gestis Pontificum usque ad Martinum V deductis : sed Collegæ mei Dissertatio* IV *ad Romanorum Pontificum Catalogum ostendit, qui Anastasio eumque secutis dicitur* sepulturæ dies, *diem esse Translationis, ex loco primæ sepulturæ (quem* via salaria *fuisse scimus ex Martyrologio Hieronymiano) factæ ad Vaticanum, in plena Ecclesiæ pace sub Constantino Imperatore. Corpus ibidem adhuc servari testantur Romani in Ordine divini Officii, quotannis pro usu sacrosanctæ Basilicæ Vaticanæ excudi solito, ubi præscribitur Officium sub ritu duplicis, et Credo in sacrificio Missæ recitatur, ac præter unicam Lectionem propriam, quæ in hodierno Breviario Romano extat, omnia dicuntur de Communi unius Pontificis et Martyris. Addit Abbas Piazza aliquas Reliquias esse in ecclesia S. Annæ de Funariis. Hoc tamen non obest, quo minus quæ nunc Trojæ in Apulia coluntur Reliquiæ, Tibure allatæ, anno* MCV, *ipsius quoque sint potius, quam* S. Eleutherii *Æcanensis Episcopi, uti nobis videri diximus* XVIII *Aprilis, ipsam Translationis historiam daturi* XIX *Novembris,* *occasione*

Corpus et cultus in ecclesiam Vaticanam:

A *occasione S. Pontiani. De* S. Eleutherii *Papæ martyrio nulla apud antiquos mentio invenitur, imo, ut in Lectione citata habetur,* Commodo Imperatore summa pace et quiete fruebatur Ecclesia Dei, ac per orbem terrarum, maxime Romæ, fides propagabatur. *Interim Petrus de Natalibus lib.* 5 *cap.* 46 *asserit,* tempore Commodi Imperatoris martyrio passum. *Bellinus de Padua, in Martyrologio secundum morem Romanæ curiæ anno* 1496 *excuso,* S. Eleutherium Papam et Martyrem *celebrat* XXVI *Maji; et hoc, secuti sunt Maurolycus, Molanus, Galesinius, aliique cum hodierno Romano. At pridie seu* XXV *Maji ejus venerationem proponunt Ado, Notkerus, et Auctor Martyrologii sub nomine Bedæ suppositi, absque mentione* martyrii. *Item die* XXIV *Maji mentio* S. Eleuterii Papæ *fit a Maurolyco et Felicio, et* XX *Februarii in MS. Martyrologio Bruxellensi Ecclesiæ S. Gudilæ. In MS. Florario Sanctorum ad diem* VI *Decembris recolitur expresse memoria* S. Eleutherii Episcopi et Confessoris Romæ. *Sed num de Sancto hoc Pontifice sint ista intelligenda, nescimus.*

AUCTORE G. H. *martyrium ab aliquibus assertum.*

6 *In Vita S. Feliciani, Episcopi Fulginatis in Umbria et Martyris, a nobis ex MSS. edita ad* XXIV *Januarii, leguntur hæc :* Cum vidisset S. Eleutherius D Episcopus urbis Romæ sublime propositum S. Feliciani, et quod dignum cupiebat se effectum, ut ipse Sacerdotium mereretur ; præcepit S. Eleutherius, urbis Romæ Episcopus, Victori Archidiacono, ut inter suos scholares eum reciperet, et seculi habitum recusaret. Regressus ad patriam..... a civibus suis in Clero adscitus subrogatur Episcopus : et deductus ad urbem Romam, jam S. Eleutherio Episcopo ad Christum transito, S. Victore Archidiacono Episcopo facto, dum vidisset Felicianum ad se post tempora longa venisse, gavisus est valde. *Ejusdem S. Feliciani Acta adjunximus ex lectionibus antiquorum Breviariorum, usurpatorum in Ecclesiis Hamburgensi et Mindensi, ubi in lectione ultima sic habentur :* In Episcopum electus est Romamque profectus, ut a sancto Episcopo Eleutherio consecraretur. Qui cum Romam veniret, reperit eumdem Pontificem de seculo migrasse ad Dominum, locoque ejus Victorem Archidiaconum constitutum. *Hæc ibi, citra ullum martyrii* a S. Eleutherio *tolerati indicium, quod ante Petri præfati ætatem nemini forsitan venit in mentem asserere.*

S. Felicianus in studiis adjutus.

B E

DE SS. PRISCO ET COTTO,

ALIISQUE PLURIMIS MARTYRIBUS,

COCIACI IN AGRO AUTISSIODORENSI.

G.H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Actis Passionis et Translationis, cultu et Reliquiis eorumdem.

SUB AURELIANO *Acta ex variis MSS.*

Acta *horum Martyrum damus ex pervetustis codicibus Germanicis, Trevirensi S. Maximini et Paderbornensi, monasterii Bodecensis, item Gallicanis Parisiensi S. Victoris et Meldensi monasterii Jotrensis ad Matronam fluvium ; ac potissimum ex antiquo Breviario ipsius Ecclesiæ Autissiodorensis, per Petrum le Venier ejusdem Ecclesiæ Pœnitentiarium nobis donato : ubi in sex Lectiones, quæ ad Matutinum solebant recitari, sunt divisa ; quale Breviarium nos quoque habemus excusum an.* MDLXXI. *Addimus* Chartam Joannis Baillet, Episcopi Autissiodorensis, de Translatione corporis C S. Cotti Martyris, ab ipso facta anno MCCCCLXXX : *quam Chartam communicavit cum MS. Jotrensi Georgius Viola Monachus S. Germani : et tam hujus quam dicti Pœnitentiarii humanitatem experti fuimus, cum anno* MDCLXII *Autissiodori essemus. Aliqua ex his Actis leguntur cap.* 1 *Historiæ Episcoporum Autissiodorensium, apud Philippum Labbe in nova Bibliotheca.*

2 *Memoriam eorumdem Martyrum celebrant passim Martyrologia omnia, etiam apographa quatuor Hieronymiana, hisce fere verbis :* In territorio Autissiodoriensi loco Quociaco, passio S. Prisci Martyris, cum sociis suis innumera multitudine. *Usuardus, Ado, Notkerus, aliique hoc eos modo indicant :* In territorio Autissiodorensi, passio S. Prisci Martyris cum ingenti multitudine. *Additur alibi,* Christi fidelium. *In MSS. Martyrologiis Corbeiensi et Teruanensi istud Elogium habetur.* VII Kalendas Junii. Autissiodoro loco Cottiaco, passio S. Prisci cum sociis suis, cum innumera Martyrum multitudine, tempore Aureliani Imperatoris, sub Alexandro Præside : qui cum Christum negare cogerentur et idolis sacrificare, atque illi nequaquam acquiescerent, sed magis Dominum Christum libera voce proclamarent : a gladiatoribus mox interfecti, atque in puteum jactati sunt. Unus autem ex commilitonibus, Cottus nomine, arrepto capite S. Prisci fugam petiit : sed insequentibus eum Paganis, et ipse vitam pretiosa morte finivit. Latuit autem caput Martyris Prisci usque ad tempora B. Germani Episcopi, quod ei miris modis mox ut revelare voluit omnipotens Dominus, idem sacratissimus Pontifex locum de more consecrans, populis colendum tribuit. Sed corpus B. Cotti Martyris, post multorum circulos temporum, B. Desiderio Episcopo a Domino revelatum est, atque F ab eo honorifice traditum sepulturæ, non longe a capite S. Prisci, sub die XIV Kalendas Februarii. *Hæc ibi: quorum prior pars, usque ad necem* S. Cotti, *leguntur etiam in MS. Leodiensi S. Laurentii, et alio Reginæ Sueciæ. Ex Episcopis ibi nominatis* S. Germanus *successit S. Amatori anno* CCCCXVIII *mortuo, uti ad hujus Vitam Kalendis Maji diximus. Alter est* S. Desiderius, *qui floruit sub initium seculi* VII, *et colitur* XXVII *Octobris.*

Memoria in Fastis antiquis.

Elogium ex MSS. de Martyrio

et inventione S. Prisci

et S. Cotti.

3 *Sequentem porro Notitiam descripsimus ipsi Autissiodori ex autographo memorati D. Georgii Violæ.* Cociacus locus, nunc est parœcialis ecclesia in Archidiaconatu majori Autissiodorensi : in cujus ecclesiæ sacrario multæ sociorum S. Prisci Reliquiæ etiamnum asservantur ; nullique in hujus basilicæ Choro sepultura datur, ob singularem Martyrum reverentiam ; cum ibi cisterna fuerit, in qua primum reconditi fuere. Aliquæ Reliquiæ Sanctorum Martyrum sociorum S. Prisci, quæ remanserant extra capsam anno MCCCCLXVI, in translatione facta per Petrum Autissiodorensem Episcopum, donatæ sunt Fratri Stephano Magistri Joannis, Ordinis Fratrum Prædicatorum, per D. Joannem Robinelli Presbyterum

Reliquiæ Martyrum Cociaci,

Autissiodori,

A terum, Rectorem Ecclesiæ Parochialis de Sanctis in Puisaya, ut reponantur in ecclesia conventus Autissiodorensis prædictorum Fratrum. Quasdam SS. Prisci et Cotti reliquias aliquando vidimus in Ecclesia Cathedrali Parisiensi : S. Prisci etiam apud Tociacum, in territorio Autissiodorensi. *Hactenus MS. Georgii Violæ prælaudati.*

Parisiis.

NOT. 5**** APP. TOM. VII MAII

ACTA

Ex variis MSS. et Breviario Autissiodor.

CAPUT I.

Martyrium S. Prisci et sociorum.

In *a* diebus Aureliani Imperatoris, idolorum decrescente cultura, et Christianæ religionis dogmate meliori successu provecto, ita persequentium furor exarsit, ut ipsi quoque Imperatores, suorum scelerum satellitibus minime confidentes, singularum provinciarum penetralia peragrarent. Eodem quippe tempore Aurelianus Imperator, vir crudelissimus, Romana urbe relicta, in partes Galliæ successerat : B qui veniens in civitatem *b* Senonis, ferocitatis suæ comites, ad investigandos per omnem Galliam Christianos, transmisit. Egressi igitur a conspectu Imperatoris funesti satellites, circuibant urbes et castella, nec non et *c* latibula silvarum : ut et suorum criminum singuli potirentur effectu, pagos quoque sibi indaganda solicitudine diviserunt. Tum demum pagus Autissiodorensis in sortem impiissimi Alexandri, sacri lateris Protectoris *d*, obvenit. Ibat igitur truculentus; et spumigeris rictibus apro similis, venabula fugienti venatoris, in sanctos Dei Martyres sæviebat. Cumque venisset ad locum, qui *e* Cociacus vocatur, reperit Christianum, *f* Priscum nomine, cum immensa multitudine ejusdem *g* religionis psallentem : quorum agmina ferocissimo cursu irrumpens, ait : Quæ vos *h* seditio in hoc loco glomeratim consistere compulit? aut cujus religionis estis vos? *i* cur non timetis profiteri? Cui sanctissima multitudo respondit : Nos non seditio, sed reverendissima ad hunc locum devexit religio : Christo enim nostrarum libamina precum deferimus congregati, qui dispersionem nostram sanguine suo redimendo conjunxit. Alexander respondit : Undenam in vobis talis ac tanta confidentia audacter incessit, ut coram Imperialibus Missis Christianos vos esse C profiteamini? Sancti viri dixerunt : Ille nos misericordiæ suæ gratia corroborat, qui Imperatoribus et Regibus vestris vitale præsidium præstat. Alexander respondit : Ergo sectæ nostræ estis vos : nam Imperatores et Reges, vel nos subjectos eorum, nullus alius vivificat, quam Jupiter cœlorum rector et conditor. Congeries Christiana respondit : Falleris, infelix, qui temulentum ac luxuriosum hominem posse vitam largiri contendis? Nonne ipse est Jupiter, sororis incestator, qui petulante lascivia in varias formas animalium est commutatus? Alexander iracundia commotus, dixit : Vos nefandi et nescio cujus Crucifixi seducti mendaciis, summum Jovem blasphematis, totius mundi salvatorem? Religiosa ac felix turba respondit : Illum tu salvatorem testaris, qui ob turpitudinis causam alienas sub simulatione imbrium irrupit tegulas. Alexander dixit : Per salutem Imperatoris, omnes vos sacrilegi estis, et debetis hinc *k* in cruciatum abripi. Viri sancti dixerunt ; Quis sacrilegium nefario ore committit? Nos, qui verum Deum, veraciter visibilium atque invisibilium confitemur conditorem? aut tu, qui execrabilem Deum asseris Jovem? Alexander respondit : Diu vos patientia mea estis abusi : propterea aut

a Aureliano Imperatore in Galias profecto,

ab Alexandro Protectore Autissiodorum misso,

Christiani capti ibi fidem profitentur.

Jovem abominantur:

confitemini Jovem Deum omnipotentem libationibus D vestris, aut Imperatoris præceptio illico vos devastabit. Omnes unica voce dixerunt : Fac quod tibi præceptum est, nam nos non dimittimus Creatorem, ut deserviamus (quod nefas est) creaturæ.

EX MSS.

2 Hoc audiens impiissimus Alexander, dixit Prisco : His et tu consentis? Priscus respondit *l* ; Jube ad modicum satellites foras secedere, et consilio accepto cum Fratribus istis statim debeo super hoc tibi respondere. Hoc autem non ideo dixit, ut timeret passionem ; sed ut Fratres consolaretur et roboraret ad majorem tolerandæ adversitatis constantiam. Alexander, vana spe delusus, jussit Imperiales satellites egredi ; æstimans ut Priscus, qui princeps et magister illius sanctæ multitudinis erat, evadendi viam quæreret, et sacrificiis consentiret. Exclusis igitur omnibus, ait Priscus : Ecce, Fratres, ecce Dominus noster Jesus Christus, Crucis vexilla circumferens, et in medio nostrum deambulans dicit : Qui mihi ministrat, me sequatur. Hæc cum dixisset, omnes et singuli concorditer responderunt : Salutare tuum consilium, Pater, amplectimur : et libenter Dei voluntatem in nobis impleri desideramus. Post hæc Alexander ingreditur, et cum strepitu irrumpens, turbam satellitum vultu, verbis, et minacibus E gladiis horrificam multitudini Sanctorum circumfundit. Interrogatus ab Alexandro Priscus ; Quid tractasset, quidve circa salutem suam agere deliberasset, respondit : Quid te verbis protraherem? Sicut unum Deum colimus, ita et pro eo omnes unanimiter interfici festinamus. Tunc Alexander in S. Priscum gladio animadverti præcepit : nec non ceteros eadem sententia puniens, Priscum in puteum præcipitari jussit.

S. Priscus corroborat alios,

et cum illis occiditur.

3 Mox unus de superstitibus, nomine *m* Cottus, caput Prisci clam rapiens, devia silvarum appetiit. Quo cognito persecutores, vicinorum locorum latibula indagantes, in stadiis fere triginta cum B. Prisci Martyris capite fugitivum deprehenderunt, non longe a civitate Autissiodorensi, juxta *n* stratam Vestrensem : ubi eum interfecerunt : ibique a Christianis tam ille quam caput reverendissimi Prisci cum hilaritate sepultus est. Sanctorum vero Martyrum, qui cum B. Prisco uno die interfecti sunt, Christiani corpora furtim subducta, in cisterna non procul a puteo, in quo corpus ejus præcipitatum fuerat, humaverunt *o*.

S. Cottus post caput illius ablatum interficitur.

ANNOTATA. F

a *Breviarium Autissiodorense, et MS. Jotrense.* In diebus illis.

b *MS. idem,* Senonam ; *Historia Autissiodorensis,* Senonicensem.

c *Idem MS. Jotrense.* latebrosa.

d *Additur in Historia Autissiod.* Vocabatur eo tempore sacri lateris Protector, cujus erat officium custodiendi Imperatorem, ne ab aliquo quoquomodo vulnerari subito potuisset. Plurimi etiam Christianorum ex diversis civitatibus, præceptum Domini sequentes, ubi ait ; Cum vos persecuti fuerint in una civitate fugite in aliam, relinquentes proprias sedes, ad pagum Autissiodorensem se contulerunt, eo quod esset eo tempore, ex maxima sui parte, nimia silvarum opacus densitate. Quod minime latuit Alexandrum, sacri lateris Protectorem.

e *MSS. S. Maximini et Bodec.* Codiciatus ; *supra,* Quociacus ; *Historia Episc. Autissiod.* Totiacus, *Breviar.* Tociacus : *estque etiamnum* parœcialis ecclesia in Archidiaconatu majori Autissiodorensi. *Ita Viola.*

f *Additur in Breviario et Historia Autiss.* maxima nobilitate pollentem, multisque ibidem cohortibus præminentem

A præeminentem : qui cum pluribus a Vesuntionensi civitate advenerat.

g *MS. Jotrense*: professionis.

h *MS. Bodec.* seductio.

i *Breviar.* ne cunctemini confiteri.

k *MSS. Bod. et S. Maxim.* cruciatu acerbissimo consumi.

l *Hæc omnia, de secessu petito et in illo actis, desunt in Breviario et in MSS. Bodec. et S. Maxim. usque ad illa verba*, sicut unum Deum.

m Cottus, *aliis* Codcus, Cotus, Quodcujus.

n *Breviar.* stratam Vesocisim. *MSS. Bodec. et S. Max.* viam tritam Vescentem *aut* Vestensem.

o *Hic desinit MS. Jotrense.*

CAPUT II.

Reliquiæ Sanctorum honoratæ. Templum S. Prisci erectum, desolatum, et restitutum.

a Templum tempore Vandalorum desolatum.

Latuerunt igitur gloriosorum Sanctorum memoriæ usque ad tempus beatissimi *a* Germani Episcopi. Quo Præsule Deus, in cujus conspectu fuerunt clariores, volens per eorum quoque patrocinium subvenire, omnibus *b* declaravit. Caput autem Prisci B Martyris miris modis revelavit Christianis: quem idem Antistes, locum de more consecrans, colendum populis tradidit. Post non multa vero annorum curricula, irruentibus *c* Vandalis, Gallia est pene tota depopulata. Tunc vero locus ille sacer infrequentatus cultoribus remansit. Erat autem in convalle basilica, in qua Porcarius quidam vir nobilissimus ejusdem agri dominus, quadam die aprum cum clamore sequens, ad eamdem vallem delatus, inscius atque ignarus sacratissimi loci, inspicit locum desertum, tegulas vero adhuc ipsius novas: qui reversus in domum suam, præcepit ab alumnis suis illud tegumen, de loco illo quasi privato ac desolato, auferri et suis tectis imponi. Servi vero dictis domini parentes, celeriter solariis ejusdem allatas tegulas *d* accommodant. Altera vero die Porcarius venatui indulgens, in pede fuit offensione quadam læsus, ita ut febrium calore inopinato exustus, desperationem vitæ haberet. Post mærores autem nimios, quos dolor vulneris et ignis febrium ingerebant, luminibus ejus sopor irrepsit : et ecce vir aspectu terribilis, et nivea stola circumdatus, ante eum in loco refulsit : cujus visione obstupefactus conticuit. Tunc ille reverendissimus vir jacentem C aggressus est : Cur habitaculum meum, quod est in tuo agro, destruxisti; et mansiones privatas, quod nefas est, ex tegulis ejusdem habitaculi reparasti? Porcarius autem, licet timore perterritus, respondit : Domine, tu quis es, qui me harum rerum ignarum alloqueris? Respondit Priscus : Ego sum Priscus, humilis Dei famulus : in quem culpam admisisti, templum meum destruens, et domicilium tuum avide restaurans : et ut scias, ob hoc tibi hæc tristitia accidit, et læsio pedis successit. Cui Porcarius, sumptis jam viribus, precatorie respondit : Parce, quæso, Domine, mihi : ignorans hoc feci. Ego enim, non quasi sacrilegus de sacrario tuo tegulas abstuli, sed existimans veterem locum, olim habitatoribus viduatum, instrumenta ipsius tecti inferri jussi. Puto enim, Domine, non esse crimen, quod per ignorantiam a quolibet admittitur. Verum quia dignatus es ignarum famulum tuum, ostendendo quis sis, consolari, et quod sis Martyr omnipotentis Dei revelare; non solum illas restituam, verum etiam plura super adjiciendo locum collaudabilem atque solennem omnibus reddam. Tantum deprecor, ut hanc a me ægritudinem, qua me opprimens vulnus morbusque affecit, illico amoveri præcipias. Vir Dei respondit : Nisi feceris quod nunc D promittis, auferam animam tuam a te. Facto igitur mane, Porcarius, famulos suos evocans, ait : Quidquid de illo loco in valle sito abstulistis, celeriter restituite: et quemadmodum compositus fuerat locus, diligentissime exornate : quoniam non peccatorum, sed habitaculum est venerabilium Martyrum. Ipse vero cetera quæ opus erant ad reædificandam basilicam fieri imperavit; et continuato ardore divinitatis incensus, ædificationi indulsit, recepta jam pristina membrorum sanitate. Et ignorans quod semel sacrificatum aboleri non potest, iterum Sacerdote accersito basilicam, quam in meliorem statum reduxerat, ab eo consecrari rogavit : et tantæ frequentationis eidem loco venerabili solennitatem accommodavit, omnibus vitæ suæ temporibus, ut concursum ibidem constitueret facultatibus propriis. Hæc autem omnia operata est in Sanctis suis sancta et individua Trinitas, cujus mandatum factus agnoscit mundus, cujus proventu cuncta subsistunt, et Martyrum gratiæ coronantur. Acta autem sunt hæc in Gallicana provincia, regnante fide catholica, sub die septimo Kal. Junii.

b

c

d

Ob tegulas ablatas Porcarius in morbum lapsus,

a S. Prisco monitus,

ecclesiam restituit,

et curat dedicari.

ANNOTATA.

E

a *Post an.* 418, *ut dictum est.*

b *MSS. Bodec. et S. Maxim.* eorum memoriam depalavit.

c *Imo exorsi Gallias ingredi ab anno* 406, *paulatim interiora depopulati sunt.*

d *MSS. citata*, aptaverunt.

Charta *a* Joannis Baillet Episcopi Autissiodor. ex bibliotheca nobilis Viri D. de la Chasse, Senatoris Autissiodorensis.

a

De translatione corporis S. Cotti, ab ipso Episcopo facta.

Universis præsentes litteras inspecturis, Joannes, Dei et sanctæ Sedis Apostolicæ gratia Autissiodorensis Episcopus, ad futuram rei memoriam. Licet Sanctorum animæ humanis non indigeant laudibus, cum requiescant in cœlis, ubi immarcessibilem æternæ gloriæ coronam de manu Domini percipere meruerunt; Nos tamen, qui in hujus mundi naufragio periculose navigamus, ipsorum Reliquias in terris nimis honorare non possumus, ut ipsorum precibus F et meritis hujusmodi coronæ participes effici mereamur. Accedentes igitur ad ecclesiam parochialem B. Prisci, nostræ diœcesis Autissiodorensis, ad debitum visitationis inpendendum officium, Stephanus Regnaudus, incola dicti loci, nobis devote et humiliter supplicavit, ut reliquias S. Cotti, in præfata ecclesia in quadam capsa lapidea, retro majus altare ipsius ecclesiæ quiescentes, de ipsa capsa in quamdam aliam novam ligneam, quam ad dictas transferendum Reliquias fecit honorifice fieri, transferre vellemus : ut ibidem, ad dicti Sancti majorem excellentiam, honorificentius requiescerent, et devotio populi ad Sanctum ejusdem ferventius et propensius augeretur. Nos autem hujusmodi supplicationi zelo devotionis inducti benigne annuentes, et ipsum Regnaudum in devotione sua confovere volentes; quia comperimus et audivimus quam plura miracula, per intercessionem S. Cotti facta, et quamdam litteram antiquam valde, in petra desuper ipsa capsa lapidea in muro sculptam, quam vidimus et legi fecimus, in effectu continentem : HIC REQUIESCIT SANCTUS COTTVS, QVI CVM CAPITE S. PRISCI MARTYRIS SVSCEPIT MARTYRIVM; nec non plura alia, nos et animum nostrum moventia ad hæc. Idcirco ad Translationem hujusmodi procedere

Episcopus in visitatione,

propter miracula audita,

A dere cupientes, dictam antiquam capsam lapideam in nostra præsentia. Pontificalibus ornamentis ornati, jussimus et fecimus aperiri : in qua honorabiles Reliquias dicti S. Cotti, videlicet caput corporis, et ossa per particulas, sicut pie credimus, invenimus; et dictas Reliquias a dicta antiqua capsa lapidea, in dictam novam ligneam, manu propria transtulimus, præsentium die datæ. Assistentibus nobis et præsentibus Dominis, *b* Hugone, Abbate S. Germani, Ordinis S. Benedicti ; *c* Joanne, Abbate S. Mariani prope Autissiodorum, Ordinis Præmonstratensis ; et *d* Joanne, Abbate S. Petri Autissiodorensis, Ordinis S. Augustini. Solennitatem quoque; hujusmodi Translationis indiximus et ordinavimus, in dicta parochiali ecclesia perpetuo celebrandam annis singulis, die datæ præsentium ; ut dicti S. Cotti et omnium aliorum Sanctorum meritis et intercessionibus adjuti, præfatam coronam assequi valeamus. In cujus rei testimonium sigillum nostrum oblongum præsentibus litteris, una cum signo et subscriptione Magistri Radulfi Chef-de-Ville, Presbyteri, Notarii publici, Secretarii nostri, duximus apponendum. Has D autem litteras in præfata capsa lignea cum dictis Reliquiis includi fecimus, Datum et Actum in præfata ecclesia S. Prisci, anno Domini MCCCCLXXX, die XIX Novembris, præsentibus Venerabilibus viris Magistris, Stephano Naudet, Curato dicti loci; Joanne Odry, Officiali nostro Autissiod. Edmundo Boileeni, Presbytero Ecclesiæ nostræ; Canonicis, Joanne Lanceaulmo, Michaele Rebot; Presbyteris, Nicolao Odry et Petro Gral, Curiæ nostræ Autissiod. Notariis, cum pluribus aliis testibus ibidem affluentibus.

reliquias S. Cotti transfert.

b c d coram 3 Abbatibus,

EX MSS. an. 1480 19 Nov.

ANNOTATA.

a Joannes Baillet *fuit* 91 *Episcopus Autissiodor. et sedit ab anno* 1478, *usque ad anno* 1513.

b Hugo Tyard 48 *Abbas, præfuit ab anno* 1453 *usque ad annum* 1488.

c Joannes de Verandar *dicitur electus anno* 1471.

c Joannes de Baugis, *Abbas* 20, *indicatur hoc anno* 480 *præfuisse.*

B

DE SS. ABERCIO ET HELENA

E

GERMANIS MARTYRIBUS.

Ex Synaxario Divionensi et aliis. An Alphæo patre nati?

Nomen in fastis.

M*enæa Græcorum excusa , et Menologium a Sirleto editum, cum Maximo Episcopo Cytherorum, nominant hoc* XXVI *Maji* , Sanctos Martyres Abercium et Helenam, *nullo addito Elogio. MS. Synaxarium Claromontanum ad hunc etiam* XXVI *Maji eos refert, sed pro* Abercio *nominat* Abenium. *In MS. Divionensi Græco sic legitur* Ὁ ἁγιὸς Ἀβέρκιος, ὁ τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Ἀλφαίου υἱὸς, ἐν μελισσῶνι γυμνὸς ἁπλωθεὶς καὶ δακνώμενος, ὑπ' αὐτῶν τελεῖουται : S. Abercius, filius Alphæi Apostoli, nudus in apiario expositus et ab apibus compunctus, ab iisdem occiditur. *Additur distichon , quod in separatione filiorum, male (ut alibi dictum fusius) cohærentium sic vitiatum fuit ut legi nequiverit. Deinde dicitur* Ἡ ἁγία Ἑλένη ἡ ἀδέλφὴ αὐτου λιθοβοληθεῖσα, S. Helena, soror ejus, lapidata ; *cum hoc disticho :*

Genus Martyrii.

Σὸς Χριστονύμφη κόσμος Ἑλένη λίθοι,
C Δι' ὧνπερ ὤφθης εὐπρεπὴς ἐν Κυρίῳ.
O sponsa Christi, mundus est, lapides, tuus :
Quibus videris optime ornata in Deo.

Ferrarius , nescio unde allegatis Græcorum tabulis (neque enim Græca ulla originalia ad suum Catalogum texendum adhibuisse, aut omnino Græce videtur scivisse) retulit eos ad XXIV *Maji. Invenimus etiam in Synaxario Combefisiano, apud Patres Prædicatores strictioris observantiæ Parisiis, eosdem Martyres, relatos ad diem* XX, *et alibi ad* XXVII *Maji. Quod autem* S. Abercius *vocetur in Divionensi filius* Alphæi Apostoli, *vereor ne inde sit , quod in plerisque (ut supra dictum est) Synaxariis, hic inveniatur laudatus, tamquam* pater Apostolorum Jacobi et Matthæi, *alibi vero ipse* et filii ejus, *non expressis nominibus, commemorentur ; et deinde subjungatur memoria horum Martyrum, quos potuit Divionensis Synaxarii collector pro filiis accepisse. Certe non audemus, ex hujus unius MS. fide, asserere eorum cum prædictis Apostolis germanitatem, omnibus aliis scriptoribus ignoratam.*

An pater Alphæus?

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS

ERACLIO, PAULO SEU PAULINO, MINDINA SEU MUNDINO, JOCUNDO.

Ex Martyrologio S. Hieronymi et aliis.

XXVI MAJI.

D*iem quartum Maji omnia antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa ab his sanctis Martyribus auspicantur : et Corbeiense Parisiis excusum istis verbis :* VII Kalendas Junii Natalis SS. Eraclii, Pauli, Mindinæ, Jocundi. *Eadem in alio MS. Corbeiensi needum excuso leguntur : At* Jocundo *omisso, reliqua habentur in apographis Lucensi et Blumiano. Nulla istic indicatur palæstra Martyrii : sed MS. Epternatense videtur supplere defectum cum hac nominum varietate.* In Africa, Eracli, Paulini, Mundini. *Sequuntur MSS. Richenoviense et Rhinoviense hoc modo :* In Africa Eracli, Pauli, *pro quo in Aquisgranensi nomen* Paulini *habetur :* Heracli *est in MS. Labbæano, etiam cum palæstra* Africa. *Interim de ea potest controverti, quod in aliis apographis tribus non habeatur, et mox indicentur alii Martyres* in Africa *passi, quibus potuissent conjungi. Hoc ergo lectori, volumus sic nude proponere, si forsan aliunde lumen possit affundere. Interim sequentium martyrum Afrorum* Paulus *antesignanus agnoscitur : alios autem tres vel quatuor ad tertium ordinem mox proferendum reduceremus, nisi in antiquis Martyrologiis ab illis separarentur.*

An passi in Africa?

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

G. H.

PAULO, ANTEONE, QUADRATO, RUFINO, VALERIA, MAGNO.

Ex eodem Martyrologio et aliis.

XXVI MAJI.

Antiquum *MS. Reginæ Sueciæ, propositum ab Holstenio in Animadversis ad Martyrologium Romanum, de his Sanctis sic habet :* In Africa Pauli, Quadrati, cum aliis tribus. *Omnium nomina exprimuntur in vetustis Martyrologii Hieronymiani apographis, et in Lucensi istis verbis :* In Africa item Pauli, Anteon, Quadrati, Rufini, Valeriæ. *Particula* item *est respectu* Pauli, *in præcedenti turma relati, et deest in MSS. Epternacensi ac Blumiano; in quibus loco* Anteon, *scribitur* Ateonis et Ansimi. *In codice Corbeiensi Parisiis excuso additur* Magnus, *qui aliis deest. MSS. Casinense et Altempsianum sic legi jubent :* In Africa Pauli, Rufinæ, et B Valeriæ. *At melius MS. Trevirense S. Maximini :* In Africa Rufini et Valeriæ. *Et, palæstra omissa, nomen* Ruffini *est in MS. Parisiensi Labbæi, atque Auctario Greveni ad Usuardum : cui additur* Valeri *loco* Valeriæ *in MS. Aquisgranensi. In apographo Lucensi ad* XXI *Maji referuntur iidem* Paulus, Anteon, Quadratus, *et perperam* Autissiodoro *adscribuntur.*

2 S. Quadrati *memoria post Usuardum, Adonem, Notkerum, aliosque recentiores, ita inserta est Martyrologio Romano :* In Africa S. Quadrati Martyris, in cujus solennitate S. Augustinus sermonem habuit. *Addit Baronius ejus Sermonis* mentionem fieri in Indiculo Possidii. *Utinam hic prodeat aliquando,* sicut prodiit *sermo de* SS. Perpetua et Felicitate, *datus ad* VII *Martii.* E

DE SANCTIS MARTYRIBUS TUDERTINIS

G. H.

FELICISSIMO, HERACLIO, PAULINO, MENEDINA, SATURO, VICTORIO, SATURNINO, MARINO, ITEM SATURO, FORTUNATO, ET THEOMEDO.

Cultus ex Martyrologiis, tempus Passionis.

XXVI MAJI.

Memoria omnium in antiquis fastis.

Tuder *et posterioribus* Tudertum, *urbs antiqua, aliis Umbriæ, aliis Hetruriæ seu Tusciæ annumerata, vulgo* Todi *dicta, plures toto anno profert Martyres; et inter illos ad hunc diem illustrem turmam, quam quatuor antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa indicant. Vetustissimum Epternacense his verbis utitur :* In Tuder Tusciæ, Felicissimæ, Eracli, Paulini, Meridiæ, Saturi, Victuri, Saturnini, Marini, item Saturnini, Furtunati et Theomæ. *Aliqua scripturæ varietas est in aliis : et* C *codices Corbeiensis atque Lucensis loco* Felicissimæ *habent* Felicissimi *et tam in his quam etiam in MS. Blumiano loco* Meridiæ *est* Menedinæ *: ita etiam loco* Victuri, Marini, Saturnini, Secundi, Furtunati et Theomæ, *in plerisque legitur* Victori, Maurini, Saturi, Fortunati *et* Thomedi. *MSS. Rhinoviense et Richenoviense ista habent :* In Tuder, *seu* Tuderto, Felicissimi *et* Mindiniæ. *MSS. Augustanum S. Udalrici et Parisiense Labbæi, omissa palæstra, referunt nomina* Felicissimæ, Pauli, Victuri, Saturi. *Meminit etiam* Victoris *in suo Auctario ad Usuardum Grevenus.*

Trium primorum apud Usuardum Adonem et alios.

2 *Celeberrima permansit memoria trium primorum Martyrum, quos suo Martyrologio ita inscripsit Usuardus :* Tuder Tusciæ natalis Sanctorum Felicissimi, Eraclii, Paulini. *Eadem habent Ado, Notkerus, et alii recentiores cum hodierno Martyrologio Romano : ubi Secundus fere* Heraclius *appellatur, et civitas sæpius* Tudertum. *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, ex Officiis Ecclesiæ Tudertinæ, Romæ approbatis, hoc eorum Elogium edidit :* Felicissimus, Heraclius, et Paulinus, cives Tudertini, sub Diocletiano et Maximiano martyrio coronati sunt. Cum enim persecutione fervescente, Christum prædicare hi non desisterent, comprehensi sunt, ac post diversa tormentorum genera tandem martyrii palmam F consecuti sunt. Quorum corpora extra urbem in ecclesia S. Stephani Protomartyris sepulta ex antiqua traditione creduntur. *Hæc ibi, quæ fere eadem habent Joannes Baptista de Sanctis Tudertinis, et Ludovicus Jacobillus de Sanctis Umbriæ ; qui addit,* Festum illorum celebrari, sub ritu duplici, ac magno populi Tudertini accursu. *Horum trium Martyrum meminit Baronius in Annalibus ad annum* CCCIII, *numero* CXXI. *Masinus in Bononia perlustrata ad hunc diem tradit, aliquas S.* Felicissimi *reliquias in ecclesia Servitarum asservari : sed an hujus Tudertini non asserit.* Sanctorum Martyrum Felicissimi et Heraclii *memoria etiam celebratur in vetusto MS. Casinensi, sed ad diem* XXVIII *Maji, quod huc referendum arbitramur.*

Tempus martyrii.

DE

DE S. MEMORIO CONFESSORE

PETRACORICÆ IN AQUITANIA.

D. P.

COMMENTARIUS CRITICUS.

De ejus ætate, laureola, cultu : an ipse unus ex Innocentibus?

XXVI Maji. Nomen et titulus Confessoris ex Martyrologiis :

Notitiam *Passionis* S. Sicharii, *ad diem hujus mensis* II, *primam ac certiorem, licet brevissimam, accepimus ex Usuardi Martyrologiis, ad Aquitanicarum Ecclesiarum usum auctis : et nunc ex similiter interpolati Usuardi exemplari, sane antiquo, quod in Ducis Altempsii bibliotheca Romæ invenimus, primum in Gallia deinde in Britannia auctum, discimus titulum, sub quo antiquius cultus fuit, hic de quo agere instituimus Sanctus. Nam ad* VII *Kalendas Junii, ita ibidem legitur :* Petragoricas S. Memorii Confessoris. *Consentit Adonis Martyrologium, non quidem ut ab ipso scriptum est, sed ut* B *pro Ecclesia Tolonensi amplificatum habetur inter MSS. Reginæ Sueciæ ; Tolonensibus, quæ dixi, additamentis manu recentiori additis, ad vetustiorem scripturam membranei codicis, qui olim Brixiensis ecclesiæ fuerat. In hoc siquidem sic dicitur :* Ipso die, *scilicet* XXVI *Maji*, B. Memorii Confessoris, quem B. Frontonius, cum esset in Ægypto, Domino revelante reperit.

non videtur corpus ex Ægypto allatum :

2 *Colitur* S. Fronto, *primus Petracoricensium Episcopus, die* XXV *Octobris ; ad quem diem examinabimus, rectene hic idem esse credatur cum illo sancto Eremi Nitriensis Abbate, de quo egimus die* XIV *Aprilis. Interim censeo in hujus identitatis suppositione, seu vera seu falsa, certe non multorum seculorum assensu firmata, niti, quod* B. Memorii *corpus reperisse Sanctus in Ægypto dicatur ; prout etiam in Petracoricensi veteri Breviario (unde verisimiliter additio posterior atque recentior accepta fuit) testatur Joannes du Puy, in libro quem scripsit de Statu ecclesiæ Petracoricensis pag.* 195. *Sed hic, licet identitatem præfatam tueatur, miratur tamen majorum simplicitatem, qui corpus* S. Memorii *credere potuerint ex Ægypto allatum.*

ejus in ecclesia S. Frontonis, frequens cultus :

Creditur illud requiescere in S. Frontonis ecclesia, olim Abbatiali, sed pridem conversa in Collegiatam ac nuper in Cathedralem, traductis eo Canonicis ex æde S. Stephani. Colitur autem ejus ibi festum tanto cum po- C *puli undique accurrentis affluxu, ut D. Armandus Girard Canonicus Sarlatensis, qui librum prædictum cum suis propriis additionibus donavit nobis, manu sua testari et recentius per Epistolam confirmare potuerit, singulis annis ad processionem tunc instituendam advenire plus quam quatuor millia extraneorum.*

sed confusus cum cultu unius ex Innocentibus,

3 *Licet autem non aliter notus antiquis fuerit* Memorius *hic, in ipsa Gallia et diœcesi Petracoricensi verosimiliter vita functus, quam cum titulo* Confessoris ; *a seculis tamen aliquot cœpit coli ut* Martyr, *et quidem velut unus ex Innocentibus ab Herode occisis. Hinc cogor credere, ignotum prorsus esse sepulturæ locum, confusionemque personæ ac nominis inde natum, quod in eadem ecclesia pridem haberetur corpusculum unius ex Innocentibus. Tali enim corpusculo solo apparente* E *istic, ubi* S. Memorius *ab antiquo celebrabatur ; cœptum sit credi, ejus istud esse ; et quidem eo proclivius, quod jam existimaretur, Brantolmiæ ex eodem Innocentium numero haberi alterum. De isto Innocente circumfertur in Petracoricensi plebe absurdius aliquid, scilicet ipsum esse Herodis filiolum, quem pater jusserit occidi cum ceteris, ne forte vel hic esset Messias a Judæis expectatus, a stella designatus, a Magis quæsitus.*

cui nomen Memorii casu factum sit.

4 *Sed ut hanc de Herodis filio fabellam merito omnes eruditi explodunt ; ita qui noverit,* S. Memorium *celebrem Trecis in Gallia* Martyrem et Levitam, *cujus et sociorum Passio* VII *die Septembris recolitur, adeoque intelliget usitatum Galliæ nomen id esse, mirabitur conjecturam Joannis præfati, qua suspicatur* Memorii *nomen casu natum, et anonymo puero inditum esse, ex inscriptione sepulcri, altaris aut lipsanothecæ, quæ notabatur* Memoriæ Martyris Innocentis. *Quamvis enim eum nunc talem colant Petracoricenses, et ad Officii Lectiones assumpserint homiliam S. Joannis Chrysostomi de Innocentibus, cetera de communi unius Martyris facientes ; non tamen dubitaverim antiquiori cultui postponere usum recentiorem, et suadere, ut capsam, quæ* S. Memorii *esse dicitur, scrutentur curiosius ; inventuri forsitan aliquid scitu dignum ; et saltem, si solum corpus infantile appareat, evidenter cognituri, hoc non esse ejus quem sui majores pro* Confessore *habuerint.* F

DE SANCTO PARDO EPISCOPO

PATRONO LARINI IN ITALIA.

G. H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus ecclesia et cultu in ea. Actisque MSS.

XXVI Maji. Larini Ecclesia Cathedralis dicata.

Larinum, *seu* Alarinum, *urbs olim Ferentanorum, ab antiquis scriptoribus multum celebrata, in hodierno Comitatu regni Neapolitani Molisino, in confinio Capitanatæ-provinciæ prope Frentonem amnem, nunc* Latina *appellatur, et licet parva sit, proprio tamen gaudet Episcopatu. Cathedralis Ecclesia, amplæ ex quadrato lapide structuræ,* S. Pardo Episcopo *dedicata est, ubi sacrum ejus corpus asservatur. Ferrarius in Catalogo generali ad hunc diem* XXVI *Maji, ita ipsius meminit :* Larini in Frentanis S. Pardi Episcopi, urbis Patroni. *Ughellus Tomo 8 Italiæ sacræ, ubi agit de Archiepiscopis Beneventanis eorumque Suffraganeis, inter quos sunt Episcopi Larinenses, columna* 435 *ista habet.* Pardus iste non fuit Larini Episcopus, ut Ferrarius scribit, sed cujusdam civitatis in Peloponneso Antistes, qui cum a sua Sede expulsus fuisset, Romam venit ad Pontificem Maximum : a quo oblatum in

Italia

EX MSS. ibi corpus adservatur

A Italia alterum Episcopatum, quietis gratia et amore solitudinis illum recusavit, et in eremum secessit propre Luceriam civitatem Apuliæ : ubi tanta vitæ sanctitate ea in solitudine vivit, ut Sanctus post obitum habitus sit : et Larinates, quibus corpus S. Primiani detractum fuerat, profecti in saltum Luceriæ invenerunt corpus S. Pardi. Quod cum abstulissent, Larinum deportavere, et in ecclesia condidere, quam in honorem ejus dedicaverunt : cujus Translationis diem celebrant XXVI Maji, veluti civitatis ac diœcesis Patroni : inventionis vero diem XVII Octobris. Acta ipsius MSS. hæc habent. *Ita Ughellus.*

et colitur 26 Maji et 17 Octobris.

2 *Acta illa ipsemet, quantum recordari possumus, nobis Romæ donavit, descripta ex MS. Bovinensi. Est autem Bovinum, cum indicata ab Ughello Luceria, in provincia Capitanata,* XIV *millibus passuum ab ea dissita versus Meridiem, prope confinia Principatus ulterioris. Eadem Acta, sed absque Prologo et non nihil contracta, describi nobis curavimus ex codice MS. bibliothecæ Vaticanæ, quod ad primi MS. correctionem aliquando necessariam profuit. Sunt autem illa non valde antiqua, sed seculo primum* X *aut etiam serius, ex traditione forsan populari composita. Prologus justo*
B *verbosior est : Auctor in eo se* Radoynum Levitam *appellat, scilicet Ecclesiæ Larinensis. Carthusianorum Bruxellensium supplementa ad Grevenum indicant* S. Pardi *Translationem die sequenti* XXVII *Maji, ac dein* XVII *Octobris, quo supra dicitur Inventionis memoria celebrari, ista leguntur:* In civitate Alaruiensi S. Pardi Episcopi et Confessoris.

Vita MS.

VITA

Auctore Radoyno Levita Ecclesiæ Larinensis.

Ex codicibus MSS. Bovinensi et Vaticano.

PROLOGUS.

Acta scribit ad imitationem Sancti.

Ad Salvatoris magnificentiam laudemque totius Ecclesiæ, operæ pretium credimus fore, si triumphos Confessorum atque Pontificum Christi, et coronas certaminum annotamus. Ast si antiquæ oblivioni vetustas silentio deprimatur, non dubium est eos [non] carere culpa invidiæ, qui acceptum munus Dominici talenti, non ad utilitatem Christianorum
C fidelium, sed seculari studio torpente lingua impartiri maluerunt : cum Gentiles Poetæ, inani studio dediti, priscorum infidelium facta virorum, figmentis suorum carminum, toto orbe diffamare studuerint : cum accuratius foret illustribus viris, celeberrimum agonem istius Beatissimi Pontificis ad memoriam ducere, et mentes fidelium exemplo illius certaminis pia devotione solidare. Dum autem felicitates istius sanctissimi Pardi Confessoris atque Pontificis releguntur, corda audientium, despectis secularibus negotiis, toto commune amore cœlestis patriæ inardescunt, et illuc festinare desiderant, ubi remuneratoris certaminum sine fine regna percipient. Ad hæc mihi placuit scribere omnibus spiritualibus Fratribus, audientibus vel videntibus palmam istius faustissimi Agonistæ, qualiter agonizaverit contra omnia carnalia vitia, et quam acerrime contra suum palæstritem diabolum luctaverit : ut glorificent Dominum misericordemque Patrem, qui sibi adhærentibus victricia arma confert, et salvos facit sperantes in se.

et gloriam Dei :

2 Nunc autem Divino fretus nutu, sanctissimis vestris orationibus adjutus, istius sanctissimi Patris Pardi, Confessoris atque Pontificis, vitam et meritum enucleatius exarare aggrediar : ut haurientes D corporalibus auribus ejus sanctissima facta, internorum viscera referta dulcedine, mellito gutture indesinenter eructent. Sed quod iste Confessor atque Pontifex sanctus Pardus peregre profectus sit, in fine istius opusculi historialiter enarramus. Cumque hic sanctus intelligendo et operando aliis prædicasset, quasi duplicatum de negotio lucrum reduxit. Servus vero qui geminata talenta retulit, a Domino laudatur, atque ad æternam remunerationem reducitur, cum ei voce Domini dicitur, Euge serve bone et fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Sed tunc fidelis servus supra multa constituitur : quando devitata omnis corruptionis molestia, de æternis gaudiis in illa cœlesti sede gloriatur. Tunc ad Domini sui gaudium perfecte intromittitur, quando in æterna illa patria assumptus atque Angelorum cœtibus admixtus, sic interius gaudet de munere, ut non sit jam quod exterius doleat de corruptione. Nam et de pigro scriptum est, Tollite ei talentum, et date ei qui decem talenta habet. Ubi etiam mox sententia subinfertur, qua dicitur : Omni enim habenti dabitur, et abundabit; ei autem qui non habet, et quod videtur habere auferetur ab eo.

Matth. 25

exemplo servi boni Evangelici.

3 Unde necesse est, Fratres mei, ut supra omne E quod agitis, erga caritatis custodiam vigiletis. Vera autem caritas est [et inimicum amare propter Dominum *a*] et amicum diligere in Domino : quia qui non habet caritatem, omne bonum amittet. Hic autem venerabilis vir atque omnium ore canendus, in quo et vera confessio fuit in verbis, et triumphus in virtute sanctitatis, tantæ caritatis et sanctitatis extitit, ut.... *b* dum æmuli sui eum expellere conarentur, propter suam sanctissimam prædicationem, et propter divinum semen quod anxie cupiebat serere in mentibus eorum, et spinas impietatis evellere. Et cum sponte cessisset odiis iniquissimæ suæ plebis; ut eam lucraretur Dominus per se, ad tempus locum dedit iræ, ut ora balbutientium canum obstruerentur, et in tempore ipse cum fructu veniret. Sed minime ei concessum est : eo quod plures præsciti essent ad interitum perditionis. Sed nunc, qua occasione vel quibus precibus istius sanctissimi viri Confessoris et Episcopi Pardi vitam comere exorsus sum, evidenter audite.

admirans Sancti caritatem,

4 Cum quietus essem ego Radoynus peccator, et indignus Levita in Dei servitio, nullis ventorum flatibus præpeditus; sed contemplative divinis præ- F cinctus orationibus; cominus astitit ante me quædam Christi famula, Mirata nomine, obsecrans cum lacrymis, provoluta pedibus, caputque solo inhærens, ut istius clarissimi viri actus exararem ; ut et præsentibus gaudium foret, et futuris accommodaret paradisiacum quæstum. Sed dum me ineruditum conspicerem, *c* auribus audiens, voces illius in penetralibus cordis haud inhærere *d* sivi, propter importabile pondus; et quia istius sanctissimi Pardi merita, etiamsi adesset Maronis profusa loquacitas, nunquam valeret exponere vel seriatim comere : sed victus precibus et lacrymis ipsius clarissimæ mulieris, non causa temeritatis aut jactantiæ, adjutus precibus istius Confessoris sanctissimi Pardi, exorsus sum edere ea quæ de tanto clarissimo viro, mihi possibilia, et vestræ memoriæ accommodata fuere, ut ad ædificationem animarum omnibus proficuum et notissimum esset.

et incitatus a Mirata matrona.

ANNOTATA.

a *Ut hæc verba addidi ad explendum sensum, ita expunxi sequentia, eumdem interturbantia : nam*

b *In ecgrapho legebatur.* Ut sua infensa plebs diabolico

A bolico virus infecta dum æmulatur.

c *Item hæc*, et divinarum harundinum vera sciturus nescium, *ubi forte legendum* veraciter nescium; *sed quid substitues loco* harundinum? *reliqua facilius fuit reducere ad sensum aliquem.*

d *Ecgraphum*, sed penetrabilium corda haud inhærentes.

HISTORIA
VITÆ ET TRANSLATIONIS.

a
Expulsus venit Romam,

Hic autem prædictus Pontifex venerandus Pardus, fuit *a* de civitate Poliponissu: et quia suæ diœceseos omnes cultores per abrupta currebant, propriam sequentes voluntatem, cœpit eos alloqui, et divinæ sermone prædicationis eos confundere, quatenus a pestifero errore [eos] auferre potuisset. Illi autem ægre ferentes suam prædicationem, nequitius et cum dedecore expulerunt eum de suo Episcopatu; Judaico more dicentes; Nolumus hunc regnare super nos. Et quanto plus verba veritatis attentus prædicabat, tanto plus corda pravorum hominum, more nitri, ad pejus scaturiebant: unde
B et Salomon ait; Qui mittit acetum in nitro, sic est
Prov. 25, 20 qui cantat carmina cordi pessimo. Expulsus autem de civitate, cum aliquantis Clericis, venit Romam cum magno mœrore ad Apostolicum, qui illis diebus præerat ipsius Cathedræ. Quem ipse venerabilis Papa *b* cum Clericis suis honorifice suscipiens ac blande consolans, sufficientia sibi jussit accomodari stipendia et hospitia, insuper et locum habere in urbe; per Spiritum sanctum cognoscens, quam magnæ virtutis esset vir ille qui adventaverat.

ubi exceptus a Papa

6 Sed postquam ejus fatigata membra refocillata sunt, et aliquantisper recepere vires, casus et gesta suarum ovium cum luctu magno retulit, in auribus summi Pontificis: ut consuleret ei Beatus Papa, quid inde faceret de suo Episcopatu, vel qualiter extra suam parochiam quamvis invitus degendo peregrinaretur. Cui præfatus Papa ait; Noli, fili, dies tuos mœrore consumere: sed habeto nostrum solamen: in proximo enim Dominus nobis et tibi dabit suum consilium. Post non multos vero dies, cives sui ad limina Apostolorum venientes, indagare studuerunt si suus Pastor illic advenisset: quem anxie in urbe et in suburbanis quærentes, jam belluina feritate deposita, repererunt eum divinis orationibus vacare, et apud Papam in Urbe morari. Ad quem cum magno luctu et instantia precum ac-

nec permissus redire,

C cedentes, oppido deprecabantur, ut ad propriam Sedem reverteretur. Quorum preces, quia senio et valetudine fatigabantur, flocci pendens, summi Pontificis et sancti Concilii roboratus consilio, licentiam dedit eis alium inthronizare in sua Sede, ut se, vestigiis summi Pontificis adjunctum, in urbe linquerent commansurum. Quam jussionem quamvis cum mœrore suscipientes, accepto consilio elegerunt Pontificem, et sic ad propria cum ingenti tristitia repedaverunt.

7 Hic autem prædictus Pontifex Beatus Pardus, postquam sui cives regressi sunt ad propria expetivit a Papa, ut sibi locum annueret commanendi Apuliæ, ubi et suas calamitates lugubri officio defleret instantius. Quam petitionem summus Pontifex cum gaudio perficiens, et quia locum invenerat suum implendi desiderium, sodales etiam cum petitione attribuit. At ille compos voti effectus, stipatus magnis catervis et sanctissimis turmis, venit Apuliam. Inveniensque ibi locum aptum sui desiderii, applicuit in suburbano opulentissimo *c* Luceriæ. In quod ingressus, miræ magnitudinis et pulchritudinis ædificare jussit duas ecclesias, hærentes muro civi-

D tatis: in quibus Deo servivit tempora plura, et erga quas parvissimam et arctissimam cellulam sibi fieri præcepit, in qua per plures annos degens, afflictus multis vigiliis et inediis simulque orationibus, Deo animam reddidit.

A. RADOYNO EX MS.
Luceriæ pie moritur.

8 Post cujus excessum meritis accolarum permisit Omnipotens flagellari eos plagis maximis, etiam et totam Apuliam depopulari. Quia *d* tunc egressus Imperator Augustus Constantinus de sua urbe cum magno exercitu, transfretavit maria: veniensque *e* Tarantum, lata arva implevit suo exercitu. Concite autem inde surgens cum suo apparatu, totam Apuliam vastavit, atque prædatus est. Inde Luceriam adiens acerrime dimicari jussit, et diversas machinas opponi, quam diu caperetur. Captam vero usque ad solum jussit prosterni, et ea exusta igni, omnem populum, qui prius non fugerat, in captivitatem mitti. Alacer autem Augustus redditus de victoria, suorum insatiatus adhuc scelere, præcepit amoveri castra, et ocius erga mœnia olim ditissimæ [urbis] Beneventi castra metari, in qua Romuwaldus Princeps, cum sanctissimo Sacerdote *f* Barbato, et paucis ac validissimis Longobardis morabatur. Qua circumsepta prædonibus et innumerabili exercitu, novas machinas apponi præcepit, ut dolo aut virtute caperetur. Sed Dominus omnipotens, meritis et orationibus Beati Barbati, enervavit vires militum: et sic demum Augustus vanus et vacuus recessit, tantum acceptis obsidibus inde pervolat; Neapolimque ingressus, et velivolum mare appetens, suos adiit fines.

Hac eversa a Græcis,

9 Lucerinus autem Episcopus, qui antequam caperetur sua diœcesis latenter fugerat cum suis Clericis in aliquam partem Apuliæ, condidit oppidum nomine *g* Lesinam, in quo et moratus est per annos non exiguos. Sed postquam Dominus permisit flagellari Ausoniam barbarorum gladiis, sunt ingressi *h* Agareni, et late eam depopulantes magno cum impetu venerunt Larinum: quam destruentes, habitatores ipsius gladiis occiderunt. Post hæc vero, quia habitatoribus carebat ipsa depopulata civitas, ierunt habitatores de oppido Lesinæ, illucque furtim tulerunt duo corpora *i* Sanctorum Primiani et Firmiani, ibi quiescentium, et duxerunt Lesinam: cum autem homines Larinenses hac illucque discurrerent per agros, invenerunt sepulcra Sanctorum effossa, et Corpora ablata. In magno itaque mœrore positi, et diutius lamentantes, suis indicant concivibus: quibus adunatis solicitius consulunt, et per plura loca indagantur, ut Sanctorum pignora, a quibus piratis sint delata, in lucem perduceret Dominus omnipotens.

et a Saracenis Larino, Larinenses pro amissis Reliquiis

10 Quo comperto quod homines de oppido Lesinæ rapuissent, omnes se in armis præparantes, properarunt Luceriam: quam circumientes, pervenerunt ad sepulcrum S. Pardi Confessoris et Episcopi: quod effodientes, repererunt sanctum corpus intactum, minus tantum uno pollice. Quod cum gaudio elevantes, dignis linteaminibus involutum, ac thymiamatibus præcedentibus, et facul is coruscantibus, cum hymnis et canticis, itinere arrepto, cœperunt properare Larinum. Sed antequam propinquassent portæ civitatis, vectores ipsius sancti pignoris substiterunt, non valentes incedere, divina clementia talia operante. Cumque omnes qui ad sancti corporis obsequium confluxerant, hoc [cernentes] tenerentur attoniti de tanto miraculo; cœperunt flere, et solotenus conquiniscentes, et ubertim genas madefacientes, prostrati ante sanctum Corpus, has voces cum prece et magnis promissionibus emittebant. O sanctissime Præsul, Beate Parde, qui et cæcos videre fecisti et surdos audire, claudosque ambulare, paralyticos contractare, juvenes, nervorum [dissolutione] laborantes, in pris-

F *inveniunt corpus S. Pardi, et Larinum ferunt,*

A. RADOYNO EX MS. non sine miraculo.

A tinum sanos reduxisti, obsessos ab immundis spiritibus, non solum prece, sed interdum etiam potestate sanasti; adesto nunc afflictis reliquiis Larinensium, et concede ut infra mœnia istius civitatis intromissum, te mereamur habere Protectorem et defensorem, non solum corporum sed etiam animarum: ut sicut reliquæ civitates tripudiant et extolluntur in suis sanctis Protectoribus, sic et nos gaudeamus, te habentes Gubernatorem. Ad has preces et lacrymas B. Pardus Confessor et Pontifex divino munere motus, et gressus reddidit hominum, et prosperum iter eundi ad civitatem: ut et ipsi gauderent se exauditos, et ipse ibi quiesceret in loco sibi a Domino præparato. Tunc omnes vectores et obsequitores ipsius sancti pignoris, elevantes illud cum hymnis et canticis, et omni cum honore, introduxerunt in Larinensium civitatem corpus B. Pardi Episcopi: et posuerunt eum in ecclesia sanctæ Genitricis Dei et Virginis Mariæ, usque quo sibi dignam fabricarent ecclesiam, in qua poneretur: in qua non post multos dies positus est: et omnipotens Dominus suis fidelibus multa beneficia præstat per eum, usque in hodiernum diem.

11 Tempore autem quodam, quo Dominus permisit B flagellari Italos pro suis iniquitatibus flagellis Paganorum; ingressi Ungari Hesperiam, omnes Christicolas, quotquot obvios habuerunt, ut hostes secundum suum posse necaverunt; et mœnia subvertentes urbium munitissimarum ac depopulantes provincias pervenerunt Larinum; quam graviter oppugnantes, deprædati sunt usque ad internecionem. Sed cum vellent reverti cum spoliis et captivis in sua castra; orantibus civibus ad tumulum beatissimi Pardi Episcopi, ut et eos liberaret et captivos solveret; tantam confusionem contulit eis, ut tremebundi l fugerint in suis tentoriis: et homines, ac bestias, et universa spolia relinquentes, quasi magna militum manu cogerentur, sic ocius fugiebant. Captivi vero ad civitatem reversi, jam soluti glorificabant Dominum, et S. Pardum Confessorem et Episcopum, cujus precibus ab hostium manibus liberari merebantur.

l Fugantur Ungari ope S. Pardi semel,

12 Alio autem tempore impetum facientes Ungari ceperunt ipsam civitatem, et expoliantes eam venerunt ad ecclesiam, ubi tumulatus erat B. Pardus Episcopus: erga cujus tumulum latebant, quidam Guido Presbyter, cum quadam vetula ac parvo puerulo; et expoliantes dictam ecclesiam omnibus

iterumque:

bonis sic cæcati sunt meritis B. Pardi Episcopi, D ut nec viderent, neque contingerent latitantes. Post non multos annos quædam cæca venit ad sepulcrum ejus, misericordiam petens, ut lumen reciperet, et statim eo operante consecuta est lumen. O quanti cæci, quanti dæmoniaci, quanti paralytici susceperunt sanitatem ad sepulcrum ejus, et usque hodie suscipiunt, humiliter et devote petentes! Fuit enim hic Pastor pius et misericors, humilis et benignus, nullum spernens, omnibus tribuebat, omnibus indulgebat, animabat trepidos.

alia multa miracula fiunt.

ANNOTATA.

a *Imo de* civitate aliqua in Peloponneso. *Uti etiam exposuit Ughellus. MS. Vaticanum* Relicta ecclesia sua Peloponisi.

b *Incertum bis erat nomen* Cornelii, *qui unicus fuit anno* 252: *sed multo serius videtur* Pardus *vixisse, seculo* 5 *aut* 6.

c Luceria, *vulgo* Lucera, *urbs Capitanatæ Episcopalis, a Larino circiter* 30 *M. P. dissita versus meridiem.*

d *Sub finem anni* 662: *sed intelligendus* Constans, *aliis etiam* Constantinus *dictus, Imperatoris Heraclii ex filio Constantino, noverca fraude occiso, nepos. In Vatic. scribitur* Constantius. E

e Tarentum, *vulgo* Taranto, *urbs celebris Magnæ olim Græciæ, in provincia seu Terra Hydruntina, ad Sinum Tarentinum in peninsula sita.*

f *Colitur* S. Barbatus 19 *Februarii, ante cujus Vitam* §. 2 *hæc late deduximus, potissimum ex Paulo Diacono, quæ ibi videri possunt.*

g Lesina *urbs, etiam postea Episcopalis, ad radices montis Gargani Aquilonaris, ab aliis dicitur condita a Christianis piscatoribus Lesinæ insulæ Dalmatiæ, forte adjuvante Episcopo Lucerino, a cujus urbe distat circiter* 20 *M. P. in eadem Capitanata.*

g Agarenos *seu* Saracenos *circa annum* 840 *et sequentes dominatos in istis ditionibus, scribit Leo Ostiensis lib.* 1 *Chronici Casinensis cap.* 27 *et seqq.*

i *De hisce Sanctis nihil hactenus potuimus assequi, gratias acturi iis, qui aliquid certi suggesserint.*

k Ungarorum *incursiones, quæ hic duplices indicantur, videntur contigisse anno* 937, *apud Ostiensem lib.* 1 *cap.* 55, *et aliis ejus seculi annis.*

l *Similem eorum fugam, a Marsis et Pelignis illatam, scribit Ostiensis dicto loco.*

C F

NOT. 5***** APP. TOM. VII MAII.

D. P.

DE SANCTO AUGUSTINO

EPISCOPO CANTUARIENSI IN ANGLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Vita et Translatione, scriptis a Gocelino Monacho; ac duplicis festi celebritate.

ANNO DCVIII

Memoria in Fastis.

Celebris est S. Augustini *memoria passim in omnibus Martyrologiis, post ejus obitum editis. Venerabilis Beda in Martyrologio genuino, de eo ista habet.* VII Kalendas Junii, in Britannia, depositio S. Augustini, primi Anglorum Episcopi. *Eadem habet Rabanus. Ast Usuardus ita scribit*: In Britanniis S. Augustini Episcopi et Confessoris, qui missus a beato Papa Gregorio, primum genti Anglorum Christi Evangelium prædicavit. *Addunt Ado et Notkerus*, Atque illic virtutibus et miraculis gloriosus in Christo quievit. *Sequuntur passim recentiores cum Martyrologio Romano. Res gestas ipsius illustravit Venerabilis Beda lib.* 1 *Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum cap.* 23 *et sequentibus, et lib.* 2 *cap.* 2 *et* 3, *unde collectam Vitam invenies apud Surium. Breviorem aliam edidit in sua Legenda Capgravius, cui quædam in fine addidit de corporis Translatione. Habemus etiam Compendia aliqua MSS. Universim autem secuti sunt Bedam omnes Auctores Rerum Anglicanarum, antiquiores æque ac recentiores. Inter illos eminet Gocelinus, sicut ipse nomen suum scribit, aliis* Goscelinus *aut* Gotzelinus, *qui* innumeras Sanctorum Vitas stylo extulit, vel informiter editas emptius emendavit, post Bedam secundus in laudibus Sanctorum Angliæ enarrandis, *uti ex lib.* 4 *Malmesburiensis de Gestis Regum Anglorum cap.* 1 *deduximus die* III *Februarii, ad Vitam* S.

Vita auctore Gocelino.

A *S. Wereburgæ Virginis, filiæ Regum Merciorum, quam Vitam idem Gocelinus composuit: ubi de hoc scriptore, qui circa annum* MLXXX *et sequentes floruit, late egimus, iterum de eo acturi* X *die Junii ad Vitam S. Ivonis Persæ. Hic ergo Auctor ante Monachus Rameseiensis, tunc Cantuariensis ad S. Augustini, hujus Vitam duplici edidit opusculo, Majore scilicet et Minore, ut in sequenti Prologo indicatur. Nos Majus opusculum damus cum libro Miraculorum, ubi quæ de* S. Augustino *a Beda scripta sunt, passim hujus verbis referuntur. Damus autem illa, prout jam inde ab anno* MDCLXVIII *impressa leguntur, inter Acta Sanctorum Benedictinorum tomo* 1, *a Joanne Mabilione edita; ejusdemque beneficio subjungimus prædicti Gocelini ineditum hactenus opus* ad Venerabilem Cantuariensem Archiepiscopum Anselmum, de Translatione S. Augustini Anglorum Apostoli et Sociorum ejus, *scriptum septimo ab ipsa Translatione anno Christi* MXCVII. *Dividitur illud in duos libros, quorum prior proprie agit* de S. Augustino, *secundus* de Sociis, *id est Episcopis, Regibus, Abbatibus, in eadem ecclesia contumulatis, et ante ipsum translatis in novam ecclesiam, anno* MXCI, *biennio citius quam Archiepiscopus fieret S. Anselmus, cui inscribitur historia, magnum lumen rebus et Sanctis* B *Anglicanis datura, præsertim in secundo libro: qui licet ad alios ut plurimum pertineat, non fuit tamen a primo separandus. Ejusdem Gocelini Minus opusculum de* S. Augustino, *tacito Auctoris nomine, reperitur in Appendice ad opera B. Lanfranci Cantuariensis Archiepiscopi, a Luca Acherio edita, et ibidem legi potest. Aliqua inde observamus in Annotatis.*

cum miraculis et Translatione.

2 *Quo anno ex hac mortali vita ad Christum migrarit* S. Augustinus, *non satis liquet inter Auctores. Beda solum notat eum* defunctum septimo Kalendas Junias; *addit Wigorniensis,* feria tertia, *qui characteres conveniunt in annum bissextilem* DCVIII *litteris Dominicalibus GF: ad quem annum etiam obitum ejus retulerunt Westmonasteriensis et Sigebertus. Et hanc chronologiam ex tempore successorum Laurentii et Melliti probavimus latius, ad Vitam S. Laurentii die secunda Februarii num.* 10. *In monastici Anglicani tomo* 1 *pag.* 90 *profertur fundatio Eliensis cœnobii in agro Cantabrigensi, et ex Historia Eliensis ecclesiæ in bibliotheca Cottoniana adservata, ista scribuntur:* In primitiva Ecclesia nascentis fidei et Christianitatis, B. Augustinus ecclesiam ibi fabricavit in honore semper Virginis Mariæ, anno ab Incarnatione Domini DCVII, adventus sui in Angliam anno XI, cujus C operis Rex Ethelbrithus primus fundator extitit. *Unde constat S. Augustinum dicto anno adhuc vixisse. De monachatu ejus aliorumque primorum Angliæ Apostolorum multi multa, quæ hic non vacat referre et expendere omnia. Officiunt nobis pauca illa, quæ in favorem Benedictinorum deduximus ante Vitam S. Gregorii num.* II, *ex auctoritate SS. Aldelmi atque Wilfridi, quæ nihil attinet hic retexere; quia nullam evidentis prorsus demonstrationis vim continent: et ideo ab omni particularis Regulæ expressione abstinemus in titulo, uti passim in aliis primorum septem seculorum Monachis. Eo tamen nolumus præjudicatum Benedictinis, maxima cum verosimilitudine ac propemodum evidentia* Augustinum *inter suos numerantibus. Iisdem etiam novum miroque ad rem nostram faciens accedit adminiculum, ex vetustissimis Letaniis Anglicanis, quas tom.* 2 *Veterum Analectorum producit Mabilio, atque ante finem seculi* VII *fuisse usitatas probat, ex defectu Sanctorum seculo illo posteriorum, quamvis alias apud Anglos celeberrimorum. Ibi enim inter Confessores nullus ex omnibus Monasticæ vitæ institutoribus nominandus præscribitur, præter* S. Benedictum; *et hic quidem bis; prærogativa nulli alteri istic concessa, quam* S. Stephano, *sicuti ter nominari jubetur* S. Maria: *evidenti pene indicio,* D *quod vel* S. Augustinus, *vel instituti ab eo in Anglia Monachi istarum Letaniarum collectores, unicum illum agnoverint sui monachatus auctorem. Quoniam autem facta est mentio Letaniarum, placeat etiam intelligere, decreto Cloveshoviensis Concilii anno* DCCXLVII *celebrati, sancitum fuisse,* ut dies depositionis S. Augustini Archiepiscopi, ab ecclesiasticis et monasterialibus feriatus haberetur, *ejusque nomen* in Letaniæ decantatione post S. Gregorii, *tamquam Angliæ Apostoli,* vocationem semper diceretur.

Obitus anno 608.

Monachatus,

cultus festivior.

AUCTORE D. P.

4 *Wilhelmus Thorn, Augustiniensis Monachus, in Chronico monasterii sui, ab adventu Augustini usque ad annum* MCCCLXXXXVII *perducto. Cap.* 8 §. 3, *quæ ad Translationem Sancti pertinent sic paucis complectitur, nulla habita aliorum antea vel simul translatorum ratione.* Anno Domini MLXXXXI, Wydo, hanc Ecclesiam dignitate Pastorali gubernans, ecclesiam suam, quam prædecessor suus Scotlandus, morte prohibente ad summum perficere non potuit, feliciter consummavit, et de transferendis Sanctis efficaciter elaboravit. Igitur anno quo supra, VIII Idus Septembris, transtulit corpus B. Augustini, de loco ubi per quingentos annos jacuerat, et posuit omnia ossa majora ipsius Sancti et caput in quadam saxea tumba, ferro et plumbo peroptime sigillata, cujus superscriptio talis erat. E

Inclitus Anglorum Præsul, pius et decus altum,
Hic Augustinus requiescit corpore Sanctus.

Pergit deinde narrare, quomodo metu barbarorum, sæpe in partes Cantiæ irrumpentium, idem Abbas sequenti nocte pleraque ossa sacri corporis, tumbæ exempta, in vicino loco abdiderit: quæ ibidem latuerunt usque ad annum MCCXXI, *quo rursum inventa translataque sunt, prout plenius explicat Cap.* 2 §. 2: *quæ omnia Gocelinus partim ignoraverit, quia habebantur arcana; partim scire non potuerit, quia necdum facta, ponentur autem infra per modum Appendicis ad calcem libri primi. Hic ex Cap.* 9. § 3, *tamquam ad festum Translationis pertinens, noto, quod Rex Wilhelmus II anno* MXCII, concessit monasterio habere Feriam in Translatione S. Augustini, ita quod duraret per quinque dies, scilicet per duos dies ante festum, et duos dies post: et quod ecclesia S. Augustini habeat medio tempore omnes consuetudines, quas Rex habet per civitatem Cantuariæ. Istam Feriam Monachi tenuerunt usque ad tempora Edwardi filii Regis Henrici, quo tempore illam Feriam omnino dimiserunt, propter jurgia et lites et etiam pugnas, quæ in cœmeterio eorum frequenter fiebant.

Festum Translationis 6 Septembris,

cum nundinis dierum 5.

5 *Amplius est, quod anno* MCCCLVI *Innocentius Papa VI, sicut idem Wilhelmus Thorn scribit, inter cetera privilegia monasterio concessa, Archiepiscopo (ut reor Cantuariensi) mandavit, ut festivitatem S. Augustini* F dupliciter celebrari faceret, *hujusmodi verbis*: Decens et congruum reputamus, ut gloriosus confessor B. Augustinus, qui olim missus per Sedem Apostolicam ad gentes Anglorum, nondum tunc baptismatis unda renatas, eas de infidelitatis tenebris ad lucem Catholicæ fidei per prædicationis ministerium evocavit, primusque in Anglia erexit Ecclesiam, specialiter in illis partibus honoretur: ex hoc namque ibidem populorum crescet devotio; ac ille, qui glorificatur in Sanctorum consilio, benignus preces respiciet devotorum. Ut igitur ipsius Confessoris festivitas in dictis partibus, quibus, sicut accepimus, vix aut minus in regno Angliæ celebriter colitur, solennius et devotius veneretur; Fraternitati vestræ, de qua specialem in Domino fiduciam gerimus, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus festivitatem Confessoris ejusdem, in omnibus Ecclesiis dicti regni exemptis, facias auctoritate nostra perpetuis futuris temporibus sub duplici Officio solenniter celebrari; et

Festum Natalis jubetur dupliciter celebrari an. 1356.

A et nihilominus in dicta festivitate cessari a mechanicis et aliis operibus, interdictis in festis duplicibus, de more, consuetudine seu observantia Ecclesiarum earumdem.

VITA

Auctore Gocelino Monacho.

Ex editione Parisina Joannis Mabilionis.

PROLOGUS.

Dominis carissimis et Paternæ dilectionis filiis ecclesiæ Sancti Augustini, cum suo reverendo Monasteriarcha, ille abjectissimus nec recolendus, tamen omnium amicus sincerus, in Domino salutem. Decreveram hanc historiam, velut divæ sponsæ et maternæ Ecclesiæ filiam perpulchram, non prius de thalamo suo producere *, quam suis ornamentis, redimiculis ac monilibus composita, sine nota posset procedere. Verum vestra imperatrice dilectione moræ impatiente et acrius impellente, tandem B exoptatam exhibere specie compellimur pudorosa, dum adeo nequeamus formosa : multæ enim rerum turbæ propositam nobis elegantiam et volucrem accessum sustulere. Quam vero vera quæ scripsimus comprobentur, tempora, loca, personæ, quando, ubi, et in quibus facta noscuntur; antiqua etiam et moderna scripta et vestra, præsentium quoque oculi, inificiabiliter testantur. Quod autem de veteribus nova fecimus, vel recenter facta recenti stylo propagamus, nemo vetustatis accola indignetur novitati, ne forte Deo semper nova creanti videatur indignari : quia Deus Abraham, Deus est Augustini; et antiquorum signorum operator eadem hodie in modernis et hodiernis Sanctis suis operatur, cui clamat Propheta: Innova signa et immuta mirabilia; creat novos cœlos, et sedens in throno nova facit omnia. Si antiqui Patres non suscepissent quæ tunc habebantur nova, nulla nobis modo essent vetusta. Sed Judæi et ceteri increduli, sanctæ novitatis ac veritatis inimici, malunt permanere in tenebris vetustatis et erroris sui, quam luce novæ gratiæ illustrari. Hoc etiam sub ipsa gratia videntur imitari, qui rancore vetusti usus aggravati, refugiunt novis Dei miraculis in melius renovari. Plerique etiam hominum, quod spernunt, credere renuunt; quod amant, ultro credentes appetunt. Nemo autem qualemcumque vel minimum C contemnat veritatis præconem : nam sicut mendacium nullius auctoritate potest esse verum, ita veritas suam per se habet in quolibet auctoritatem. Quæ autem per visum vel in somnis mandata, vera probantur ex rerum consequentia : utpote legimus ægros per somnum ad Sanctorum busta salutis gratia jussos venire, et obedientes sospitatem ibi recepisse. Qui hanc veri evidentiam mavult velut somnia vana deridere, quam attendere; poterit et Joseph et Danielem aliosque Prophetas, ipsumque Joseph in Evangelio et alienigenam Nabuchodonosor, qui divina mysteria conspexere, velut somniatores abnuere. Sunt etiam qui inepte indignantur, cum in vilibus personis facta Sanctarum miracula recitantur, quasi probrosa sint talium * nomina vel memoria : cum nullum verbum fiat propter eos; sed propter ipsorum in Deo gloriam, qui mira in minimis facit, omnia enarrentur. Nam omnium Dominus Lazarum mendicum ex nomine proferre non dedignatur : denique nec Herodes, nec proditor Judas, nec Cyphas in Evangelio nominarentur, nisi propter Dominum vel suos quibus insidiabantur. Hæc nos propter diversorum controversiam proferre noverint

* al. procedere.

Historiæ veritas ex circumstantiis dignoscenda,

non ob novam scriptionem despicienda,

Eccl. 36, 6

* memoria *vel* nomina,

aut ob miracula in vilioribus patrata.

benevolæ animæ; ne cum obloquentibus incipiant D quod diligunt fastidire, et quod verius cognoverunt infirmius credere : Corrumpunt enim sensus bonos colloquia mala. Fecimus autem de eadem materia duos codices, majorem et minorem : quatenus minor amicabiliter obtemperet amicis exteris tædiosis, major uberius redundet domesticis filiis desideriosis. Verumtamen quædam habet major, quædam minor, quæ non habet uterque liber : et alter alia, alia alter sapit condimenta. Item eadem gesta aliter ibi, aliter hic sunt dicta, ut alter alterius ope egeat et gratia. De Ulysse facundo ait Poeta :

Ille referre aliter sæpe solebat idem.

Hæc piis amicis pie alludendo et pie commendando, oramus et præsentes et posteros memores esse affectus nostri et servitii devoti, quamvis ingrati. *Hactenus Prologus, in quo voces duas per conjecturam correximus; eamdem libertatem deinceps sumpturi in sequentibus : ita tamen ut addito *, notetur in Margine ea lectio, quam correctionis egere putabimus. Similiter deficientia quandoque ad integrandum sensum verba, a nobis addimus, sed inter [ ], tantisper valitura, donec facta collatione cum aliis* E *MSS. quæ necdum videre licuit, integritas originalis suggeratur ab aliquo, qui voluerit eo labore de Sancto atque de nostro hoc opere, mereri bene. Mabilio partitionem Auctoris in marginem transtulit et titulos Capitulorum initio collegit. Idem hic servatur per numeros, inducta solum divisione Capitum nova, nostroque instituto ad servandam uniformitatem idonea, quod similiter fiet in libro primo de Translatione.*

Auctoris duæ de S. Augustino lucubrationes.

DIVISIO CAPITUM.

A honore, quæ omnem feminam perpetuo excludit, constituunt.

xii. Matrona cum cereo hanc tentans intrare, ante limen in ipsa vetita meta ruptis intestinis interiit, cunctasque sui sexus acrius exterruit.

xiii. Miraculum auditum ab ipso Andegavensi Episcopo, qui hanc ecclesiam reædificatam dedicavit : qualiter in dedicatione funditus conculcatæ segetes ac penitus desperatæ, omnibus aliis uberiores extiterint in messe.

xiv. Augustinus cum sociis, post diversa terrarum discrimina, applicuit Britanniam, ad mansionem perpetuam Divinitatis præordinatam.

xv. Tanetus insula Christum in Sanctis suis suscepit prima : felix tellus, fœcunditate sua tot Deiferorum advenarum felicissima.

xvi. Æthelbertus, Rex Anglorum Regum tertius, sed Christicola primus, uxore Christiana clementior, optimum æternæ salutis nuntium ab Augustino suscipit; sed non facile acquiescit, ut ex difficultate Sanctis gloria accrescat. Venit in Tanetum audire advenas, Dominicæ Crucis vexilliferos et præcones.

B xvii. Augustinus exponit Regi optimum nuntium quod attulerit, videlicet, mundi Conditorem et Redemptorem humano generi regnum cœlorum aperuisse, et de terrigenis cœlestes indigenas fecisse; et homines ita dilexisse, ut homo fieri, atque insuper, post innumera Divinitatis suæ miracula et ostenta, pro hominum [amore] morte crucis mori voluerit, et suos Legatos ad convertendas nationes omnibus tormentis invincibiles inextinguibiliter accenderit : quoque ipsi, tali caritatis flamma stimulante, advenerint.

xviii. Rex Ethelberthus laudat quidem æternæ beatitudinis promissa, et colligit Sanctos pro illorum benevolentia : sed nescit adhuc vetusti erroris tenebras exuere et indui luce nova.

xix. Regis clementia, immo Dei providentia, sancti advenæ, cum elato Dominicæ Crucis vexillo et canoris precibus, in perpetuam habitationem Doroberniæ ingressi, vivebant Angelice, ut peregrini mundi, et indigenæ cœli, et coheredes sibi gliscentes regni Dei.

xx. In Orientali Doroberniæ ecclesia B. Martini, olim a Romanis Christianis condita, fidus Reginæ custos Beatus præsul Letardus agebat divina Officia, quæ sacratissimus Augustinus cum suo choro irradiabat Apostolica vita et doctrina, et signorum, qua

C plures convertit affluentia.

xxi. Victus Rex, per dulcia æternæ felicitatis blandimenta et irrefragabilia virtutum exempla, subjicitur Christo fide devota.

xxii. Rex de excelso humillimus, de Principe puer Ecclesiasticus, baptizatur in summæ Trinitatis confessione et nomine, repletur candida Christi columba, fit de veteri idololatra novus Christicola. Hinc Augustinus Deo canit, cum suprema chorea, gaudens sua vota sic prosperata.

xxiii. Gloriatur Rex fraternitate nova de Ducum et plebium combaptizatorum turba, nec jam suum regnum æstimat quod administrabat, sed totum cum subjectis sibi Regibus et populis in dulcem Christi ditionem transferre ac dilatare decertat; episcopia, monasteria, ecclesias, tamquam Dominica castella, regaliter ædificat.

xxiv. Augustinus præbens se electioni Apostolicæ et Ecclesiasticæ, nimirum Assumptioni Dominicæ, ab Arelatensi Archipræsule consecratur in primitivum Patriarcham Angliæ, perpetuamque benedictionem refert Doroberniæ.

xxv. Mittit Augustinus Romam nuntiare B. Gregorio, Regem et populum Anglorum cultum Christi suscepisse, se Episcopum factum esse, jamque multæ messi operarios deesse. Cui Papa remittit Apostolicum Pallium, et plurima Doctorum auxilia, et diversarum interrogationum responsa. D AUCT. GOCELINO.

xxvi. Epistola B. Gregorii Papæ de misso Pallio, de jure Lundoniensis Episcopi, de Eboraci Metropolitano, et de Augustini ditione super omnes Sacerdotes Britanniæ.

xxvii. Item ejusdem per Mellitum ad Augustinum epistola, ut destruantur idola, et fana bene constructa aqua benedicta ad Divina purgentur Officia; nec diabolo animalia fideles immolent, sed ad laudem Dei in esum suum animalia occidant, et donatori omnium gratias referant.

xxviii. Item ipse Papa, auditis tot tamque assiduis Augustini miraculis, sicut gaudens in gloriam Dei exclamat, sic timens humanæ imbecillitati ne insolescat, virum virtutum missa epistola attemperat.

xxix. Item ipse B. Gregorius, Ethelberti Regis susceptæ Christianitati congaudens, hortatur eum dulci epistola hanc gratiam solicite servare, et hanc in subditos sibi populos ocius extendere, fana evertere; subjectos exhortando, terrendo, corrigendo; E ædificare [ecclesias] exemplo Constantini piissimi Imperatoris, qui abjectis idolis Romam cum gentium populis tota mente secum ad Christum convertit; simul monet, ut Augustino obediat, quatenus illum Deus pro ipso orantem citius exaudiat.

xxx. Venerabilem quoque Reginam Bertam idem præcellentissimus Illustrator Ecclesiarum gratifice laudat epistolari serie, tam pro Regis conversione, quam pro pia erga B. Augustinum suosque consortes procuratione: hortaturque hæc famosa merita attentius augere.

xxxi. Hos epistolarum Gregorianæ dulcedinis favos B. Augustinus, omnium virtutum gradibus sideream scalam transcendendo, colligens; hos quoque Rex et Regina, pro suo affectu et capacitate, haurientes, nitebantur Apostolicis documentis obsequi, ut post pereuntia regna mererentur cœlestia consequi.

xxxii. Britones, Anglorum debellantium reliquias, ab Ecclesiastica regula diffidentes, convocatos Regis ope Augustinus, tota paterni affectus instantia, decertabat ad legitimam omnium concordiam adsciscere : sed difficillimum est irrationabiliter rationi repugnantes corrigere. F

xxxiii. Causidicus Domini, advocato in medium cæco; In hoc, inquit, ostendat Dominus rerum, cujus partis dogma sit verum. Proponit cæcum Britonibus curandum; illis recusantibus, signo Crucis cæcum illuminat Augustinus : victi Britones petunt inducias, dum suos consulant et synodus iteretur.

xxxiv. Consulti Britonum Pontifices [respondent], ut Augustinum advenientibus assurgentem, tamquam mitem et humilem corde, reciperent; residentem vero, ut superbum et ferocem, repudiarent. Venere, et sedentem sibique non assurgentem indignanter respuere. Quos ille adhuc clementius cupiens lucrari, proponit tria servanda, ceteris modo data tolerantia; ut Pascha suo tempore sicut omnes Ecclesiæ celebrarent, ut Baptismi sacramenta Ecclesiastico ordine peragerent, et Anglis una secum Evangelizando fratres et concives Regni Dei acquirerent. Sed illis omnia repudiantibus, prædicit ab his perituros, quos nollent habere salvos.

xxxv. Hanc præconis Domini prophetiam Rex Anglorum Æthelfridus immaniter exegit, qui Britones bello delevit; et de eorum Monachis, contra ipsum acrius oratione pugnantibus, mille ducentos extinxit.

AUCT. GOCELINO.

A XXXVI. Post Britonibus incorrigibilibus prædicta mala, Augustinus omnium saluti intentus, Eboracam Metropolim adit; in itinere hominem paralysi et cæcitate destitutum erigit, et Christianum * facit.

* fecit

XXXVII. Quod in die Natalis Domini plusquam decem millia credentium, absque parvulorum ac mulierum infinito numero, in fluvio Sioalira baptizavit.

XXXVIII. Ubi intransvadabile profundum non solum incolumes transierunt, verum etiam omnes infirmi sanitatem receperunt: ubi et in memoria B. Augustini condita ecclesia multa fidelibus præstantur beneficia.

XXXIX. De epistola B. Gregorii Papæ ad S. Eulogium Patriarcham missa, in qua gloriatur in Domino de Anglorum conversione, per Augustinum facta: et quod ipse, et qui cum eo missi sunt, Apostolorum virtutes et signa imitari videantur; et de decem millibus vel amplius uno die baptizatis.

XL. Regrediens feliciter ab Eboraco, occurrit ægro, fœdo candore lepræ tabescenti, lacrymabili querimonia paternam ipsius clementiam mussitanti: qui clamosa pietate audit cum Domino clamosum B tacitis murmuris desiderium, et in virtute dicentis in Evangelio, Mundare, sancta * fide hunc luridum reddit mundissimum.

* acta

XLI. Augustinus, omnibus bonis desiderabilis, solis inimicis lucis odibilis, indomabiles Sanctorum injuriatores æterno opprobrio in spiritu Eliæ deformat, qui supplices ægros jugiter salute reformat.

XLII. Additur huic mulctæ aliud in alia incorrigibilium gente judicium, ut videlicet novo et inexperto prius huic orbi [morbo] omnes a minimo usque ad maximum fulfureo flagrarent incendio, donec ab impietatis scoria, conflati in massam fidei pretiosam, purgarentur; et inextinguibilis pœna solo Baptismate Christi, Augustino succurrente, extingueretur; et hæc clades ab hac patria perpetuo eliminatur.

XLIII Augustinus ejusque socii, a præmemoratis repugnatoribus digressi, gravi exæstuant siti; sed ipsum Ducem Dominus sua apparitione et allocutione confortat, ut pro quocumque fideliter petierit impetraturum se esse firmiter credat.

XLIV. Vates Domini in loco, ubi fons vitæ apparuit, baculum fixit, et sitientibus largifluum et variis morbidis salutiferum produxit: locum a cernendo Deum Cernel appellavit, ibique Ecclesiam in C memoriam tantæ revelationis Domino Salvatori condidit, ubi etiam Monasterium in honore principis Apostolorum Petri constructum excellit.

XLV. Parochiano Sacerdoti Cernelli, morbo in mortem anhelanti, Augustinus noctu apparens, jubet ad præfatum fontem suo nomine vulgatum pergat, ibique quinquagesimum Psalmum tertio cum trina ablutione corporis concinat: qui surgens vires eundi recipit, jussis obediens sanus redit, mane Sacerdotalia officia populo exolvit.

XLVI. Augustinus, peragrata ex parte Britannia, ad perpetuam mansionem suam Dorobernìam regreditur, et ut solis sui recursus omnium gaudio recipitur.

XLVII. Juvenem gressibus, auditu, et loquela damnatum pius curator redintegrat; rursumque solita insolentia abusum sanitate, et priori repercussum debilitate, rursum Patris benignitas triplici salute restaurat.

XLVIII. Legitur ut B. Martyri Livino in baptizando affuerit, ut cœlestis splendor super baptizatum affulserit, dextra divina signo Crucis ter illum benedixerit: tum ut jussu et ductu Angelico super longi maris undas, quasi florido prato, pedibus ad Augustinum venerit, et ab eo totius perfectionis documenta acceperit; quem apud se quinquennio detentum, Sacerdotem Domino consecrat; donatumque liberaliter Sacerdotalibus insigniis, et de discipulo magistrum Gentis suæ, relegat. D

XLIX. Attestatio Veturnosi, quem tertia progenies sua hodietenus durans asserit B. Augustinum vidisse, et de lubrico ac nebulosissimo Christianum modestum ab ejus baptisterio resurrexisse; ipsum vero jugi turba vallante innumerabilia signa patrasse. Referebat etiam modernus superstes, ab antiquo avo relatum sancti Patris formam et personam patriciam, staturam proceram; ipsumque nudis pedibus patrias lustrando, callos in plantis attraxisse

L. Jam æternis amoribus totus saucius, jam a terrenis tumultibus in requiem Domini absorptus, vim faciebat cœlo, crebris precum, suspiriorum, et lacrymarum pulsibus. Tandem intelligens ex Spiritus sancti responso suum exauditum desiderium, B. Laurentium, Apostolicis virtutibus præclarum, suorumque comitum præcipuum, Rege cum confluo populo immensum congratulante, ordinat cum omni solenni gaudio sibi successorem, ut quondam Apostolorum Princeps Petrus Clementem, videlicet ob novellæ informationis necessitatem. E

LI. Jam melliflue exhortato Rege et Ecclesia ac populo, ut perseverent in fide et amore Christi, relinquens omnibus perpetuæ dilectionis pignora, præsente Rege et Pontifice Laurentio, inter omnium lacrymosa examina, vallante eum cœlesti chorea, transit ad æterna Domini solennia: quos infimi laudatores prosequamur, non exequialibus planctibus, sed triumphalibus cantibus.

LII. In Monasterio quod condidit, a S. Laurentio dedicato, reconditur pretiosissimum sui corporis margaritum cum jubilo.

LIII. Quam pulchre Roma, Ecclesiarum parens, tanta pignora edidit, qui totius Britannici Oceani patres et institutores eminent: quanto odore suavitatis et splendore gloriæ, unus amor et unum cubiculum simul astringit; qui, distincti per diversas mundi nationes, singuli patroni singulis populis solariter prælucerent.

CAPUT I.

Res gestæ usque ad ingressum. Miracula in Gallia patrata.

Potentissimus Triumphator mundialis tyranni, omnia trahens ad seipsum in Crucis examine, habens per olim præscripti nominis insignia, Velociter spolia detrahe, festina prædari; universa captivi prædonis spolia suis ducibus victoribus distribuit; Petrus arcem rerum Romam comprehendit. Paulus procinctu belli omnia subegit, Andreæ Achaia, Joanni Asia, Matthæo Æthiopia, Thomæ et Bartholomæo contigit vastissima a solis ortu India: et ne per singula prolonger, tandem summus Dominicarum nuptiarum præcentor Gregorius, orbem terræ Apostolicis alis amplexus est; Augustinus vero, cui hæc corona gemmis æthereis texitur, alterum Britannici Oceani orbem suo Apostolatu præcinxit. Felix Roma, quæ, post primos theoricæ fidei Principes, tam principales Ecclesiæ edidit Consules. Hæc olim præpollens Augustali monarchia, deinde bellorum turbinibus pene submersa remansit, ut gigneret hæc duo magna mundi luminaria, alterum quod præesset diei, alterum quod præesset in diem vertendæ nocti. Gregorius, in filiis lucis præluxit Christiano orbi, velut sol diei: Augustinus, tenebrosum Gentilitatis orbem et nocturnum chaos Oceani illustravit lampade lunari, atque aurora succedente vertit in solarem

F Isa. 18. 1

A S. Gregorio mittitur

A solarem meridiem Christi. Hanc obstinatam mundi zonam, armis gentium ac dæmonum septam, Augustinus invadit animosius, quam quondam * Centopolim montem Hebron Caleph magnanimus. Hæc est in Christo portio tua, hæc hereditas, hæc cœlo translata patria. O stella Romæ nativa, et noster in hac plaga Patriarcha! Hanc Domino acquisisti; acquisisti Domino, et ipse possedisti. Quidquid pietatis hæc terra germinat, quidquid florificat, quidquid fructificat, tu cultor, tu sator, tu plantator es; totum in Domino tuum est. Quidquid etiam Sanctorum protulit; tu institutor, tu primicerius, tu princeps es; omnia te respiciunt, te comitantur, te coronant, quæ Domino allaborasti: labores manuum tuarum manducabis, beatus es et bene tibi erit. Te Reges, Proceres, Patres, Gensque sequitur: te protectorem concinunt et protopatrem.

* *an.* Gigantopolim?

2 Sed qua laude attollam hunc Augustiniensem mundum? Quidam terrenus terrenis est paradisus; quidquid opum ubivis habetur, aut hic nascitur, aut confluis undique nationibus circumfusa Amphitrite invehitur. Credas maximum orbem divitias suas ac delicias, quæ particulatim in suis partibus prærogat, hic pariter aut invenisse aut thesaurizasse. B Regnum est Imperiale, Romanis Cæsaribus Augustaliter regnatum, qui se tam hic quam Romæ gloriabantur rerum habere solium. Tellus copiosa, omnium sationum et plantationum fœcunda; ubertim procreans non solum patriæ assueta, sed adeo Græciæ vel remotiorum * [regionum] plantaria. Patet amplissime uberrimis agris, vernantibus pratis, diffusis campis, pinguibus pascuis, gregibus lactifluis, equis et armentis bellicis. Irrigant crebrescentes fontium scaturigines, rivuli salientes, flumina insignia et famosa, lacus et stagna piscibus et avibus ac navali commeatu assidua, urbibus et populis accommoda. Frondent luci et nemora, campestria et montana, glande et fructibus silvestribus plena, diversis venatibus opulenta. Sunt et silvæ castaneæ, divitum epulis acceptæ: vineta * quoque non solum Gallicis et Italicis, sed etiam Albanis, Argolicis et Puniceis, arvis respondent * uberrimis. Sunt hic fontes salinarum, sunt et fontes calidi, calidique fluvii, balneis calidis exstructi. Quid dicam maris divitias, quæ non solum navalibus mercibus, verum etiam innumeris piscium generibus hoc regnum et replent et decorant? inter quæ diversa ac magna natatilia capiuntur passim, delphini et vituli marini, atque insuper C montuosæ balenæ. Rubent conchilia super Indicas ac Sidonias tincturas; et decorem suum, dum alia omnia vetustate mutant aut minuunt, hæc tenacius illustrant, nec sole nec imbre violant. Inest conchis ornamentorum pretium, unionum scilicet gemmantes orbiculi, candore splendidi, et margaritarum multicolora decora. Rubent aliæ, aliæ virent, hæ purpureo, hæ hyacinthino, hæ prasino colore vestiuntur: sed major harum candicat multitudo. His aurificum ingenia inter præclaros lapides aurea Ecclesiæ adornant monilia: ipsos etiam æquat aut superat aurea Anglicarum virginum textura, quæ Regia et Pontificalia insignia, intincto murice coccoque bis tincto flammantia, splendidis unionibus et margaritis cum præcellentibus gemmis prætexto auro instellant, et pretiosa stemmata artificii mixtura amplius irradiant. Uniones tantum Hesperia, Britannia, et Eoa-India sororisant. Hæc etiam gagatem prodige gignit lapidem, eo pretiosiorem quo aliis seculis rariorem: hic [autem] est gemmea nigredine fulgidus: invenitur quoque purpureus, cereus, albidus, viridis: ardet igni admotus: ubi confricatus incaluit, levem materiam attahit ut adamas ferrum; ubi * incenditur, serpentes fugantur. Venis nihilominus metallorum æris, ferri, plumbi, stanni, argenti et auri divites massæ eviscerantur. Mirere et D rupes et scopulos aerios, templaque passim et mœnia de saxosis montibus operosa, et quodam nativo marmore decorata.

in Britanniam,
fœcundam regionem rerum omnium,
* remotioris horum
* vinetis
* respondebit
etiam gemmarum,
* intenditur
AUC. GOCELINO.

3 Hoc ergo tam speciosi et opulenti orbis ingens domicilium, prodiga manus Domini dilecto suo Augustino præparavit; qui quondam, ubi mundum condidit et omnem ejus ornatum perfecit, conditum tandem hominem amicum, cui hæc paraverat, introduxit. Beatus igitur Augustinus dimisit dulcem alumnam et augustam matrem Romam, amplectens pro patria peregrinationem longinquam et periculosam; ut de frementibus nationibus in patientia fructum ferret, et hereditatem sempiternam Christo acquireret. Exivit de Senatoria cognatione sua cum Patriarcha Abraham, et veniens in terram a Deo provisam factus est in gentem magnam. Multiplicatus est ut stellæ cœli, in Sanctorum multitudine sequaci, et gentium populo fideli. Bene itaque in tot filios dilectionis excrevit, qui pro alienigenis animam ponere venit. Alii fortiter, iste et fortiter et feliciter vicit, qui martiali animo incruentum martyrium tulit. Bene etiam, qui omnia reliquit, et E cœli regnum obtinuit, et hic omnia [in] centuplum recepit; cujus angelica caritas et generosissima liberalitas, quæ omnibus largissima et sibimetipsi erat parcissima, hoc abundantissimum regnum, superbis Augustis pomposum, calcato appetitu fecit omnibus beneficiosum. Felix paupertas, quæ tam multos ditavit! beata abstinentia, quæ semper indeficientem familiam pascit! Quo se arctavit, nos amplificamur: quod jejunavit, nos epulamur: immo ipse in suis heredibus omnia possidet et exaltatur. Sed dum ista scribimus, hoc maritimum Elysium revirescente mundo floruit: et inter Paschalia floreta, splendidi Augustini sidereo Natalitio instante, omni decore arrisit. Juvat ergo ad præsignati ipsius adventus seriem recurrere, ac demum de innumeris ejus virtutibus aliqua retexere.

illi committendam,

4 Viderat insignis legifer Domini Gregorius, venales Romæ pueros, crine rutilo et forma eximia gratiosos; utque erat visceribus caritatis in omnes diffusus, percunctatur ardenter nomina gentis, provinciæ, ac Regis illorum. Audit quod incolæ Angli, provincia *a* Deira, Rex Alle vocitaretur: sed omnes paganismo obsequerentur. Ingemuit benigna anima, flores, paradiso Dei tam congruos, tetris dæmonum aris addictos: sed mox, uti Propheticus interpres, adgaudens nominum auspiciis: Bene, inquit, Angli: Angelica facie nitidi: bene Deiri, de ira Dei eruendi! bene quoque Rex dicitur Alle, cujus * F terræ cantetur Alleluia. Invasit ergo iter ad Anglos convertendos: sed populi Romani factione, immo Spiritu Domini Jesu omnia provide dictante, retractus est: videlicet alii amico hanc gratiam servante Domino. At ubi Apostolatum Romæ suscepit, unde gravius ab intentione sua præpeditus exstitit, inde potentius consilium invenit: quod enim per se non potuit, per splendidam lucernam suam et armigeram dexteram Augustinum explevit. Hunc invenit secundum cor suum, unicum in Domino sancti desiderii sui remedium, virum omnium virtutum, ad Dominica bella paratum, per ardua et fortia coronæ avidum; ut turrim David munitum, in qua clypeus et hasta omnisque armatura fortium, atque ad omnia comptum; vas scientiæ Dei Evangelicum, vas electionis Domini aureum. Mirabatur generosum animum sua attentiorem exhortatione; ut videretur non tam sequi velle ad palmam, quam præcurrere.

a occasione Anglorum juvenum Romæ visorum,
* terra
eligitur:

5 Collecto itaque Angelico eruditorum Christi præconum contubernio, qui comites, adjutores, et cooperatores Evangelici existerent duci Augustino:

potsquam

AUCT. GOCELINO.

et cum sociis 40 discedit Roma

A postquam omnes ad propositum opus accepit promptos et unanimes, incessabiles totius bonæ voluntatis auctori immolat grates. Nec mora, exhortatos diligentissime et armatos ad fructiferam gloriæ patientiam, omnibus * bene provisis quæ mundi peregrinis competerent, Deo et Angelis pacis commendat, et in viam perpetuæ salutis destinat. Longum est exponere, sed pium est recolere, tam sanctæ tamque dulces animæ Beatorum Gregorii atque Augustini sanctorumque Fratrum, a maternis visceribus monasterialis ecclesiæ avulsorum, quæ spicula vulneratæ caritatis in separatione corporali senserint, quas imprecationes beatæ restitutionis, quæ suspiria, quas lacrymas invicem reddiderint: cum se ultra dilectam patriam, immo mutuos aspectus tam desiderabilium Patrum ac sociorum, in hoc exilio visuros non sperarent; et ad tam longinquam, tam externam barbariem, tamque incerta vitæ discrimina transmigrarent. Sic quondam arcam Domini ferentes vaccæ, et post fœtus abstractos mugiebant, et tamen a recta viæ linea nusquam declinabant. Sancti namque euntes ibant et flebant transeundo ad vitæ patriam, mittentes in lacrymis semina virtutum: venientes autem venient in resurrectione, B cum exultatione portantes manipulos lætitiæ de luctu et morte. Annus tunc erat ab Incarnatione Domini *b* sexcentesimus, Principatus autem Mauritii ab Augusto quinquagesimi quarti annus quartus decimus, ex quo vero Angli Brittanniam invaserant annus circiter centesimus quinquagesimus, ordinationis autem beati Gregorii Papæ quartus; cum ipse Romanorum Pontificum gemma illustrissima, hæc siderea Augustino præfulgente Anglis misit luminaria. Tot Dominicæ Legationis manipulares ad quadraginta numerantur, quaterno scilicet denario legis et Evangelii, quatuor animalia imitantes. Tot olim Legifer ad considerandam terram repromissionis miserat exploratores; sed illi, præter duos, perfidi: isti, erant fideles: illi, filii alieni Domino sunt mentiti; isti, filii adoptionis, adhæserunt veritati. Procedebant ut oves ad victimam, grande scilicet spectaculum, *mundo, Angelis et hominibus spectabiles: aeriis potestatibus, ut acies ordinata, terribiles.

* pene

b *anno* 599,

* mundi.

6 Jam eminus a cognata domo excesserant aliquot dierum itinere, alacres viam mandatorum Domini percurrere: at vero dicente veritate, Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma; et, Sine me nihil potestis facere; docendi erant ex humana imbecillitate, non de se præsumendo, sed in Deo sperando, viriliter agere: et in ipso, qui vicit mundum, vincere. In Deo, inquit Psalmista, faciemus virtutem. Dei itaque athletæ, immemores constantiæ suæ, surripiuntur vaniloqua hominum fama, fallacia Dæmonum ventilata. Nuntiatur quod Gens quam peterent immanior belluis existeret, quod crudelitatem epulis præferret, quod sanguinem innocentum sitiret, quod Christianam fidem abhorreret, quod salutis doctoribus tantum suppliciis et cædibus responderet. Sanctos quidem sine causa plecti posse; hostes autem veritatis nec ratione nec signis flecti. Hinc ergo desperantes talium saluti et suo profectui, Præpositum suum reniti non valentem Augustinum, ad B. Gregorium fecere Legatum: quem Anglis, si Christum susciperent, dederat Episcopum; orantes humillime per ipsum, quatenus eos absolveret a tam periculoso et infructuoso apud ignotas linguas dispendio laborum, et placidum ad sua annueret reditum. Tales enim adhuc erant invalidi, et ad Dominicam quidem expeditionem prompti, sed inexercitati; sicut quondam Discipuli Domini, volentes, sed non valentes illum ad passionem sequi, interim condebantur sub asylo, donec induerentur

Marc. 26, 41, etc.
Joa. 15, 5

Ps. 59, 14
fidem a proposito deterriti,

virtute ex alto; visa vero ipsius Resurrectionis et D Ascensionis gloria, ita sunt animati et Spiritus Parachti capaces effecti, ut passionum ipsius participio plus gauderent, quam timerent illum ad æthera subsequi. Poterat tunc magnanimi Gregorii caritas, quasi de frustrato incepto et de ludibriis dæmonum insultantium, perturbari; nisi speraret in nomine Domini, in quo sua cœpta credebat feliciter perfici. Repletus ergo spiritu virtutis, mittit per ducem Augustinum Christi peregrinis hanc Epistolam paternæ exhortationis, suadens et ipsi obtemperare, viamque et opus cœptum, usque ad palmam et coronam gloriæ, in Dei adjutorio fidenter perficere.

7 Gregorius, servus servorum Dei, servis Domini nostri. Quia melius fuerat bona non incipere, quam ab his quæ cœpta sunt cogitatione retrorsum redire: summo studio, dilectissimi filii, oportet ut opus bonum, quod auxiliante Domino cœpistis, impleatis. Nec ergo labor vos, nec maledicorum hominum linguæ deterreant; sed omni instantia omnique fervore, quæ inchoastis, Deo auctore peragite; scientes quod laborem magnum major æternæ retributionis gloria sequitur. Remeanti autem Augustino Præposito vestro, quem et Abbatem vobis constituimus, in omnibus humiliter obedite; scientes hoc vestris animabus per omnia profuturum, quidquid a vobis fuerit in ejus admonitione completum. E Omnipotens Deus sua vos gratia protegat, et vestri laboris fructum in æterna me patria videre concedat: quatenus etsi vobiscum laborare nequeo, simul in gaudio retributionis inveniar, quia laborare scilicet volo. Deus vos incolumes custodiat, dilectissimi filii. Data die decima Kalendarum Augustarum, imperante Domino nostro Mauritio Tiberio piissimo Augusto, anno decimo quarto, post Consulatum ejusdem Domini nostri anno decimo tertio, Indictione decima quarta.

S. Gregorii Epistola confirmantur,

8 Arelatensi quoque Archipræsuli *c* Ætherio, ut Augustino ejusque sociis Christi Legatis in Britanniam necessaria solatia provideret, ita scripsit, secundum nomen suum omnibus vigilans, Gregorius; Reverentissimo et sanctissimo fratri Ætherio Coepiscopo Gregorius servus servorum Dei. Licet apud Sacerdotes, habentes Deo placitam caritatem, religiosi viri nullius commendatione indigeant; quia tamen aptum scribendi se tempus ingessit, Fraternitati vestræ nostra mittere scripta curavimus, insinuantes latorem præsentium Augustinum, servum Dei, de cujus certi sumus studio, cum aliis servis F Dei illuc nos pro utilitate animarum auxiliante Deo direxisse: quem necesse est ut Sacerdotali studio Sanctitas vestra adjuvet, et sua ei solatia præbere festinet. Cui etiam ut promptiores ad suffragandum possitis existere, causam vobis injunximus subtiliter indicare; scientes quod ea cognita, tota vos propter Deum devotione ad solatiandum, quia et res exigit, commodetis. Candidum præterea Presbyterum, communem filium, quem ad gubernationem patrimonioli Ecclesiæ nostræ transmisimus, Caritati vestræ in omnibus commendamus. Deus te incolumem custodiat, Reverentissime Frater. Data die decima Kalendarum Augustarum, imperante Domino nostro Mauritio Tiberio piissimo Augusto, anno quarto decimo, post Consulatum ejusdem Domini nostri anno tertiodecimo, Indictione quartadecima.

c *et Arelatensi Episc. commendantur:* L. 5 Ep. 52

9 Hæc igitur Apostolica documenta referente et altius intentante sociis Augustino, ita sunt confirmati; ut fortius quam cœperant cœpta percurrere intrepide gauderent, et more optimorum militum acrius post fugam victoriam extorquerent. Ibant ergo cum cœlestibus animalibus ante facies suas, et non revertebantur cum incederent. Jam eis Dux suus magnanimus Gregoriano ore dicere videbatur

Augustinus cum sociis iter prosequitur,

Augustinus

A Augustinus : Cum jucunditate exibitis, et cum gaudio, deducemini : nam et montes Reges et colles Duces vobis exilient, expectantes vos suscipere cum gaudio O immensum gaudium, quo, licet per aspera et acerba, itur ad interminabile regnum, cum indeficienti copia meritorum et dulci fructu quæsitorum Deo filiorum! Hæc intelligentes Sancti festinabant per adversa et prospera, per plana et dumosa, transire ad vera præmia ; ad omnia patientes, usque ad mortem facti obedientes. Inter tot autem virtutum merita semper B. Augustinum comitabantur miraculorum lumina : ex quibus innumeris in Andegavensi, opima Galliæ provincia, celeberrimum est quod ibi tunc peregrinus exhibuit : pro quo ejus honori ecclesia consecrata nullam unquam feminarum admittit. Unde multi honoratissimi viri Andegavensium, venientes Cantuariam ad S. Augustinum, vehementer admirabantur, hic, ubi corporaliter requiescit, tam licite et libere omnes feminas intrare, quam ibi nullam hujus licentiæ gratiam consequi posse. Quibus mirantibus respondebatur a Fratribus ; illas videlicet, quæ Sanctum expulerunt, merito a sua ecclesia repelli : istas vero, quæ hunc susceperunt ultro, ab ipso debere recipi. Jam olim B quippe plurimi illius Gentis nobiles et clari Proceres, simulque ecclesiasticæ dignitatis reverendi Patres, in Anglia, et maxime apud ipsum suum (ut gloriantur) Patronum Augustinum, frequentes horum, quæ apud ipsos gessit, constantissimi celebrantur assertores. Hi omnes suis successibus beatificabant Angliam, et maxime Apostolicam Doroberniam, in summi Augustini prærogativa et in ipsa corporali ejus præsentia, tamquam corporali vita; cujus apud ipsos esset tam indelebilis memoria, et frequentia miracula, vel scripta, vel scriptis evidentiora. Hic ergo referamus ex publica notitia, quæ ibi suæ præsentiæ reliquit signa.

per Andegavensem provinciam :

10 Agens sane Dominicam legationem, ut prænotatum est, a Roma in Angliam, in Andegavensi Provincia *d* Pontem * Sai nuncupatum, milliari tractu super Ligerim fluvium lapideo opere productum, cum illo sancto choro transiit sociorum. Quibus adjacenti villæ Sai ejusdem nominis conantibus succedere, incolæ hostilitatem pro hospitalitate restituere; et tot homines peregrinos, pedestri incessu et habitu humiles, quasi tot lupos et ignota monstra repulere. At vero mulierculæ simul glomeratæ, tanta non modo irreverentia, sed insania, C ululatu, despectu, subsannatione, derisione in Sanctos Dei sunt debacchatæ, ut viri indemnes vel innoxii, quodammodo in eadem viderentur comparatione. Nec suffecerat ejecisse, sed longius inculcantes trahebant, impellebant, lacessebant, abigentes ludibriosa importunitate. Stabat juxta ulmus ampla et umbrosa, lassis viatoribus ad pausam accommoda : sub hac Sancti volentes ipsa nocte requiescere, non poterant a mulierum, velut tot canum, infestatione. Unam vero ceteris impudentius Sancti vestigiis incumbentem, dum ipse elato baculo, velut ad bestiam et rapidam lupam pugnans, conaretur abigere, subito baculus, novo Dei gratiæ signo, de manu ejus velut ab arcu excussa sagitta evolavit, et in spatio fere trium stadiorum humi affixus substitit : moxque cum beato contubernio subsecutus (sensit enim Divino spiritu ad nutum Domini se eo vocari) accurrit, et baculum, immo cum baculo fontis æstum extraxit, qui protinus copiosa scatebra erupit : quo Dei famuli, immensas gratias reddentes suo largitori, a gravi siti relevati et suaviter sunt refecti, ibique nocte ipsa quievere in laudibus Divinis devotissimi. Tum etiam Altissimi clementia, impatiens filios lucis suæ ac diei, tetræ noctis et nudi aeris injuriam pati ; subito lucem de summo cœlo suo, solare jubar vincentem, super eos effudit; D tectoque carentes tota ipsa nocte superno splendore obtexit, quasi sic orasset voce Prophetica ipsa Ecclesia sub divo relicta : Fac mecum, Domine, signum in bonum, ut videant qui oderunt me et confundantur; quoniam tu, Domine, adjuvisti me et consolatus es me. Viderunt itaque omnes finitimi tam immensum radium, a cœli vertice usque ad Sanctos directum : ut ad confusionem suam pernoscerent, quantos cœli cives suis hospitiis extrusissent. Ipse autem sacratissimus Dux secus fontem illum ita baculo scripsit in terra : *e* Hic hospitium habuit servus servorum Dei Augustinus, quem misit ad convertendos Anglos beatus Papa Gregorius.

* pontum *d*

ubi repulsus a feminis,

projecto baculo fontem elicit,

AUCT. GOCELINO.

Ps. 58, 17

11 Jam lucis crepusculo imminente, ad destinatum locum anhelantes, per Andegavensem civitatem iter accelerant; et hesternos contemptores suos, nunc appetitores ac de copia inopes, Dei nimirum zelo volente, sua salutifera præsentia vacuant. Mane itaque vicini ad locum, ubi tantum lucis miraculum conspexerant, undique accurrunt; gravi gemitu ac luctu ablatos repetunt : tum novi fontis beneficia contuentes, acriori mœrore sui reatus contabescunt. Heu nos miseros! aiebant, quomodo tantum bonum, quod ultro in manibus habuimus, E impia abjectione nostra perdidimus, nec a tantis Angelis saltem benedici meruimus! Discentes ergo ex prælata scriptura nomen B. Augustini optatum, et legationis officium, accensique frequentia miraculorum ; quantocius juxta ipsum fontem ecclesiam condiderunt, ac in nomine ipsius B. Augustini consecrari fecerunt; ubi vero litteræ ipsius descriptionis inventæ sunt, altare constituerunt; ubi illud perpetuum, ut præmonstravimus, durat miraculum, quod ipsam ecclesiam intrare aut de fonte aquam haurire nulla unquam potest feminarum : *f* ut nimirum sciat mundus, quantum hoc genus offenderit Deum in injuria servorum suorum.

et ab incolis ecclesiam positam habet,

quam femina nulla,

impune ingreditur.

12 Quædam illustris matrona cum magno cereo huc tentabat ingredi, quasi modo Sanctus suæ adularetur potentiæ ac muneri; et absterrentibus qui aderant respondit, se in Sanctum non peccasse, sed velle se eum honorare : urgetque propositum audaciæ. Vix ergo vetitam metam et sacrum limen attigerat, cum repente ruptis intestinis, et effervescentibus in terram alvi secretis, corruit infelix et interiit; forasque extracta mortua, credere omnes terribiliter docebat, quod nulli crediderat. Tali repulsa ita omnes feminæ sunt eruditæ; ut plus aperta quam clausa ostia abhorreant contingere. Ne * tamen ibi feminæ usquequaque sancti Patris gratia F viderentur desolatæ; incolæ * diutina miseratione [moti] pro foribus ecclesiæ receptaculum illis congruum ædificavere ; ubi convenire, orare, oblationes suas et vota persolvere, sacrisque mysteriis possent succedere.

* tantum,

* divina,

13 Ecce autem dum hæc et antiqua fama, et recenti clarissimorum virorum Andegavensium assertione essent comprobata; accidit Reverendissimum ac prudentissimum Andegavorum *g* Pontificem, ad desideratissimum Patronum Augustinum venire, et quasi tam antiquum suæ patriæ hospitem magna eum devotione revisere. Is etiam suprascripta miracula non modo a Fratribus audire, verum ultro referre attentus erat; eodemque modo quo scripta sunt, fixa astipulatione, velut ex lectione, exponebat. Addidit etiam novum miraculum, velut hesternum, in sui declaratum præsentia, cum tali scilicet tanti Patris favore et gratia. O vos, inquit, felices, quibus æterna B. Augustini contigit præsentia ! nec nos adeo sumus infelices, quibus perpetuo beata ipsius remansit memoria. Nostra quidem patria ante

A vos illum agnovit, et prius Andegavia quam Anglia signipotentem vidit : at nos, fateor, in majoribus nostris abjecimus præsentem ; sed supernis signis territi, satisfactione persecuti sumus abeuntem : quem cum jam non meruissemus nec manu nec visu contingere, cœpimus eum condita in ipsius honore ecclesia retinere. Quid audientiam vestram a miraculo ibi declarato verborum ambage morer? Crescente plebis devotione erga tantum Parentem, suis supplicibus semper exaudibilem, semper præstabilem ; cœpere illam ipsius reconciliatricem ecclesiam præcelsius restaurare, ejusque patrocinia sibi arctius amicare. Hanc itaque ego mense Majo, die scilicet Depositionis tanti Patris, magnis utriusque sexus votis, in ipsius, cujus prius erat, dedicavi memoria, confluente multitudine plebium innumera. Eminebant in circuitu condensæ agrorum segetes, jam messi proximantes, jam in spicas et aristas adolescentes. Populus ut fluvius undique irruens non attendebat annonam, nec cujuscumque foret messionem : conculcabatur et conterebatur, velut in area, labor hominum et boum, confundebatur spes sationum et frugum : jam vero non tam flagellata et contrita videbatur stipula frugifera, quam scopata

B et nudata area. Quid ergo? Valedixerunt omnes illius anni opibus, valedixerunt et Augustino, alias quam [amiserant obventuras] sibi sperantes in ipsius largitionibus. Sed tandem desperatis in rebus mirabilior virtus [apparuit], Augustini meritis non fallentibus : tanta quippe segetum copia eodem mense ad messem emicuit in tota illa vastatione, ut nulla terrarum illius provinciæ huic se posset æquare, vel ubertate frugum, vel altitudine. His mirabilibus populi attoniti, tantis B. Augustinum præconiis gaudent efferre, ut credant et prædicent, eum quidquid velit a Domino ubivis gentium posse impetrare, et quidquid fideliter petitur posse præstare. Hæc memoratus Episcopus, tota patria teste, propalans gratificis auditoribus, dignam certitudinem dabat omnibus, quam sancte credenda sunt antiqua signa, in tam novellis declarationibus.

AUC. GOCELINO.

Ibidem in novæ Ecclesiæ dedicatione segetes conculcatas,

copiosius revixisse testatur Episcopus.

14 Jam post Latium, post Italiam, post Gallias, post tot montana, campestria, nemorosa, fluviosaque terrarum et gentium discrimina, tandem Deifer, pacifer, salutifer Augustinus, cum beato contubernio, felici cursu applicuit Britanniam, ad mansionem scilicet et quietem perpetuam, divinitus sibi prærordinatam. Via Justorum recta facta est, et

C iter Sanctorum præparatum, et deduxit eos Dominus Deus noster via mirabili ad certum locum.

Appellit in Britanniam Sanctus.

ANNOTATA.

a Deiri *pars Nordhumbrorum, uti et* Bernicii, *subinde sub propriis Regibus fuere. Ibi* Alle *dicitur Rex fuisse ab anno* 559 *usque annum* 589. *Consuli potest Vita S. Gregorii* 12 *Martii ex MSS. edita cap.* 3 *et nostra ibidem Annotata.*

b *Imo solum erat annus* 596 *Æræ communis, atque ille erat Mauricii* 14, *Gregorii Papæ quartus, quin et Indictio* XIV, *infra in epistola S. Gregorii etiam citata. Apud Bedam lib.* 1 *cap.* 23 *omittitur annus Christi.*

c *Fuit inter socios hujus missionis S. Laurentius, et S. Augustini in Episcopatu Cantuariensi Successor, cujus Vitam illustravimus ad diem* 2 *Februarii, ostendimusque invisisse eum in Gallia hoc ordine Episcopos,* S. Serenum Massiliensem, Protasium Aquensem, Virgilium Arelatensem, S. Desiderium Viennensem, Ætherium Lugdunensem, *perperam hic Areiatensi Sedi tributum :* S. Siagrium Augustodunensem : *de quibus consuli possunt ibidem annotata.*

d Pons-Say *vulgo* le Pont de Cé, *alias* Pons-Cæsaris. *Ita Mabilio.*

e *Totam hujus miraculi historiam, uti et inscriptionem, etiam nunc singulis annis legi in ecclesia, prope Andegavos S. Augustino consecrata, indicat idem Mabilio : verum arbitratur veri magis simile esse, quod inscriptio ab incolis dictata sit. In Registro beneficiorum hujus diœcesis appellatur* Prioratus Parochialis Canonicorum, *scilicet Canonicorum S. Augustini, Abbatiæ omnium Sanctorum Andegavensi subjectus : ecclesia autem ista vulgo appellatur* Saint Outin. D

f *Hoc tempore gaudere feminas ingressu ecclesiæ et usu fontis adhuc permanentis, observat dictus Mabilio : additque ex epistola sui confratris Alexandri Fournereau quod* fons hic memoratus parieti ecclesiæ ad Austrum posito est inclusus, cujus aquæ sanitatis causa ab infirmis frequentantur.

g *Gocelinus in codice Minore* Guiffridum *appellat. Cujus nominis duo fuerunt : prior præfuit ab anno* 1081, *usque ad an.* 1093, *et* Turonensis *cognominatur ad distinctionem Successoris, iidem* Guiffridi, *et* de Meduana *cognominati, qui cathedram cessit Rainaldo, consecrato* 12 *Januarii anni* 1102. *Quis horum intelligatur, nescimus conjicere. Quidni autem post novæ ecclesiæ dedicationem statim cessaverit illa muliebris sexus exclusio?*

CAPUT II.

E

Ingressus in Angliam. Conversio S. Æthelredi Regis. Lætitia S. Gregorii Magni.

Habet Regia Cantia insulam prægrandem et celeberrimam Tanetum, capacem amplitudine sexcentarum familiarum : januam et sinum pandit transmarinis frequentiis, tellus uberrima et opulenta, atque camera Cantiæ accommoda. Fluvius *a* Wantsume, a tribus stadiis latus; hanc a continenti terra discriminans fecit insulam : is utrumque caput in mare protendens, duobus tantum ostiis transvadatur. Hæc ergo insula Christum in Sanctis suis prima *b* suscepit, felix tellus sua fœcunditate, sed felicissima tot b Deiferorum advenarum, immo tot civium supernorum hospitio! Hinc interim novus Pater Angliæ cum sancto collegio a marina salsugine refovetur.

In Taneto insula exceptus Augustinus,

16 Regnabat tunc Anglis Rex *c* Æthelbertus, c Anglorum Regum tertius, sed futurus jam Christicola primus. Hic supernæ electionis providentia, præ ceteris antecessoribus, aliis etiam Regibus præsidens, imperium usque ad Humbram vastissimum fluvium porrexerat, qui scilicet Meridianas ac Boreales Anglorum gentes interluvio disterminat. Huic F regaliter præsidenti in metropoli Cantuariæ Legatus Domini Augustinus, per Legatos et quos ab affinibus transmarinis B. Gregorii hortatu assumpserat interpretes, mandat se, sui suæque gentis amore et gratia, a Roma venisse ; et nuntium sibi optimum atque omni acceptatione dignissimum afferre, qui suscipientibus sempiterna gaudia et infinita, cum sempiterno Deo cœlestis regni secula, fide protestetur indubitantissima. Talia Rex placido animo percipiens, præcepit eos in ipsa qua recepti sunt insula residere, eisque exhiberi quæ vitæ usus postularet, quousque petractaret, quomodo ipsos disponeret : jam enim ubique coruscans Christianitas illi innotuerat, maxime quia Regia conjunx illi erat ex Francis Regibus, Christianissima *d* Berta nuncupata, d quam eo sacramento a parentibus obtinuerat, quatenus Christianam Religionem semper intemeratam sibi cum suis comitibus servare permitteret. Sanctissimus enim Præsul Letardus datus est comes et custos Reginæ fidelissimus, qui eam piis monitis et exemplis, inter damnosos paganitatis usus, jugiter in Christi cultu corroboraret. Hæc ergo Regem, quamvis avitis adhuc tenebris oberrantem, fecere Christicolis

indicat Regi per legatos suum adventum :

A sticolis clementiorem : et quasi jam ipse media sui corporis parte christum coleret, viam Christi bajulis patefecit, donec et ipse intraret. Veniens itaque Rex ad insulam die opportuno, et residens cum Optimatum cœtu sub dio, ad suam audientiam accersit Augustinum cum suo conventiculo : fallebat enim adhuc Regem augurationis error, velut nocturnum Nicodemum, verentem, ne si in aliquod tectum sibi supervenirent, si quid incantationis aut maleficii scirent, convictum eum seducerent. Sed quantum lux a tenebris, distabat talis mens ab innocentibus ac rectis : attollebant potius vexilla Dominica, quibus exterminarent præstigia dæmoniaca. Venere ergo, non erubescentes, sed eminenter afferentes triumphatoris mundi Crucem argenteam, et imaginem Domini Salvatoris, formose atque aurose in tabula depictam. Canebant simul letanias, quibus caderent adversaria Dei mœnia Jericho; orantes contrito corde pro sua ipsorumque, quos Deo acquirere venerant, perpetua salute.

ab hoc ad audientiam vocatus

17 Residentibus eis jussu Regio, Augustinus primum ore intonat Evangelico; ad tuam, o Rex, totiusque hujus Regni perpetuam pacem huc ingressi, optimum nuntium sempiternæ lætitiæ, ut pridem B mandavimus, afferimus tibi : si susceperis, hic et in æterno regno æternaliter beatificaberis. Jam enim mundi Conditor et idem Redemptor humano generi regnum cœlorum aperuit, et de terrenis cœlestes indigenas fecit. Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum, sicut ipse Unigenitus testatur, pro mundo daret; ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam. Tam enim infinita caritate idem Dei filius homines dilexit quos fecit, ut non solum homo inter homines fieri; verum etiam mortem, mortem autem Crucis, pro hominibus dignaretur pati. Sic namque placuit ejus ineffabili clementiæ, ut diabolum captivatorem nostrum, non in suæ Divinitatis majestate, sed in nostræ carnis infirmitate elideret; et nos debitam prædam, per indebitam crucis pœnam, a faucibus impiissimi tyranni erueret. Cujus incarnata Divinitas innumeris virtutum claruit ostentis, omni debilitate curata, omni virtute patrata : cœlo, sideribus, terra, mari, inferno se omnium Deum et Dominum ostendit; ventos et mare imperio sedavit, fluctus maris quasi solidum campum calcavit : tandem mori ut homo pro hominibus dignatus, in triduo a morte sicut Deus surrexit; et solem, qui in sui conditoris nece obtenebratus est, suo splendore clarius illustravit. C Surrexit, inquam, ut nos resuscitaret : ascendit ad cœlos, ut illuc nos triumphantes aggreget. Inde judex omnium seculorum veniet, ut credentes in regno suo damnatis incredulis perpetuo collocet. Ne ergo, o præcellentissime Regnator, superstitiosos nos judices, quod a Roma in tuos fines tuæ tuorumque salutis gratia laboravimus devenire, et ignotis Gentibus quasi ingrata beneficia subrogare. Noveris, piissime, magnæ caritatis necessitate urgente id nos intendisse. Desideramus enim, super omnem mundi appetitum et gloriam, quamplurimos in regno Dei nostri concives habere: et qui in sanctorum Angelorum consortium possint proficere, ne pereant, totis nisibus certamus prospicere. Hanc quippe benevolentiam Christi nostri benignitas, de inæstimabili dulcedine Spiritus sui, omnibus suæ veritatis præconibus ubique infudit, ut propriis necessitatibus postpositis in omnium Gentium salutem exardescant, et quaslibet nationes, ut parentes et filios, ut fratres et cognatos habeant; et omnes una Dei dilectione amplexos, ad infinita omnium gaudiorum ac solennitatum secula pertrahere satagant. Tales Regis signiferi, cum innumeris miraculis facti testes Dei, per gladios, per ignes, per belluas, per omnia tormentorum et mortium genera mundum Salvatori D suo invictissime subdiderunt. Jam olim Roma, jam Græcia, jam Reges et Principes terræ, jam Insulæ gentium, Propheticis invitationibus attractæ, cum ipso orbe terrarum gaudent Regum Dominum adorare et illi in perpetuum servire, per quem et cum quo perenniter valeant regnare. Tali etiam affectu hodiernus Pater totius Christianitatis Gregorius, vestram salvationem ardentissime sitiens, nec pœnarum, nec mortis timore prohiberetur ad vos venire, si posset (quod non potest) tot commissarum animarum curam deserere. Quapropter nos in sua vice misit, ut viam æternæ lucis et januam vobis pandamus regni cœlestis : quo, si contemptis idolis dæmoniacis per Christum intrare non renuitis, certissima fide semper regnetis.

Joa. 3. 16

explicat mysterium Incarnationis,

et desiderium procurandi salutem æternam omnium ;

AUCT. GOCELINO.

18 Hæc et his similia salutifero Augustino disserente, ejus suffraganei : prout Dominus dedit, pleraque addidere. At Rex, ab inolito errore non facile extricabilis, respondit ut æger, favens quidem medicis, sed necdum patiens curationis : Pulchra quidem et ad quamdam gloriam infinitam sunt invitatoria quæ suggeritis dicta et promissa : sed E quoniam nova habentur et hactenus incognita, non mihi competit his animum subdere, et majorum ritus per totam Angliam eatenus servatos deserere. Attamen benevolentiæ vestræ, qua de longinquo (ut video) ad nos venire, nostræque saluti, prout, nostis verius ac melius, certastis consulere, nos nequaquam infesti, sed nec ingrati voluimus existere : magis vero optamus benigna vos hospitalitate fovere, et vitæ subsidia sufficienter præbere : sed et hoc permittimus vobis, ut quoscumque potestis in vestram fidem et professionem prædicando et hortando assumatis. Rex ergo tam clemens Christicolis in paganitate, quis digne memoret quam est dilata, ut ex difficultate B. Augustino cresceret corona, et ex insperata salute major Ecclesiæ Dei nasceretur lætitia.

acceptaque fidem prædicandi potestate,

19 Igitur Regis benevolentia, immo Dei providentia, in Metropolitana civitate Dorobherniæ conceditur Sanctis locus habitationis congruæ, et promissa stipendia corporalis alimoniæ, et indulgentia prædicationis optatæ. Itaque appropinquans possidendæ civitati pacifer Augustinus, cum beato Sanctorum choro, elato ex more Crucis Domini argenteæ triumphali vexillo, cum imagine vivifica ipsius sempiterni Regis Jesu Christi, invocat suppliciter super eam Salvatoris salvatricem clementiam : tum hanc letanialem Antiphonam dulcimode intonat; et, eum excipiente primitiva Anglorum nutrice Ecclesia, con- F sona modulatione ac devotione decantat : Deprecamur te, Domine, in omni misericordia tua, ut auferatur furor tuus et ira tua a civitate ista, et a domo sancta tua, quoniam peccavimus. Bene autem addiderant, Quoniam peccavimus, qui, ex Christi caritate, aliena peccata, quasi propria, venerant documentis, precibus, et fletibus abluere. Hic interim, non tam exterorum cura, quam dispensatione divina in pace compositi, accinguntur attentius ad fructum regni Dei. Vivebant non modo ut exules Oceani, sed prorsus ut peregrini totius mundi : adeo nil terrenæ, nil secularis illecebræ appetebant, ut non tam eos terrigenas quam cœligenas obstupesceres. Voluptates, delicias, divitias, honores, et quidquid obstaret cœlos adeuntibus funditus absciderant ; jejunia, vigilias, orationes, eleemosynas, cum castimonia et omni sanctimonia assiduabant. Arma Christi ad virtutem pacifica, in acies vero scelerum bellicosa robustissime exercebant; debellantes omnem perfidiam ; ad omnem injuriam prætendentes pro thorace omnem patientiam; ad pericula, ad supplicia, ad ipsam quoque mortem ferendam invictissimam constantiam

Dorobherniam cum suis migrat

ubi in magna abstinentia et sanctitate vivit :

A stantiam; ad indigentes vulneratam clementiam; *AUC. GOCELINO* ad omnes homines et ad ipsos adversarios caritatem viscerеam. Liberi et expediti a terrena sarcina, ut pennata animalia volabant ad æthera; immo vero *Philip. 3. 20* dicente Apostolo, Nostra conversatio in cœlis est, nisi quod adhuc amore gentium salvandarum terras incolebant, jam mente in cœlis habitabant.

20 Ante adventum autem Anglorum possederant Romani quadringentis circiter annis Britanniam, id est a tempore Caii Cæsaris usque ad Maximum Imperatorem: qui rapta purpura contra Gratianum et Valentinianum Augustos, euntibus bellis, ipsum Oceanum Romanis præsidiis exhausit. Residua vero ecclesia *e* B. Martini, olim ab ipsis Romanis *e Ecclesiam B. Martino olim dicatam, et a S. Letardo excultam,* Christianis condita tunc illustrabat Cantiam, quæ hactenus manet assiduis ministris officiosa, per dimidium fere stadium distans Orientalis ab authentica Christi ecclesia. In hac beatus Præsul Letardus, velut Apostolicorum Legatorum præcursor aut janitor, primo divinis officiis et sacramentis Reginæ Christianæ, ut fidelis paranymphus, cum suis Clericis obsequebatur; et ut cervus post serpentum virus intendens sitit ad fontes aquarum; ita inimi- *B* cis fidei venenosis Paganorum ritibus exæstuans, ad ipsam ecclesiam, tamquam ad vitæ fontem, cum ipsa alumna Regina rapiebatur, * quando Romani ** quo* magistri, velut aurum argento prælucentes, ibidem quæ Dei sunt agebant. Nam hos Christi peregrinos, inter alienigenas solitarios, in his cœlestibus advenis Dei gratia visitavit; visitavit et plebem suam per ipsos credituram, ut et Regina non solum licenter Christum coleret, verum etiam per tantos eruditores fidelis infidelem conjugem salvaret. In hoc itaque oratorio Augustinus cum suo choro quotidiana *pro sacris ministeriis accipit:* Domini ministeria celebrabat; et in psalmis, hymnis, precibus, atque in voce tubæ, quibus castra diaboli interirent, noctes et dies laudes Domini attollebat. Interea tam splendida Sanctorum merita ingens signorum et mandatorum Dei commendabat gratia; nec dissimulare, nec reticere imperatoria Christi præconia poterant: illum canticis, illum prædicationum tonitruis, et signorum coruscationibus magis ac magis personabant. Curabant vicissim omnes debiles et languidos, vel ad se delatos vel a se visitatos; adeo aut nullus, aut rarus in grege Augustini habebatur, qui non gratia sanitatum polleret, ut non minus miraculis quam prædicationibus tenebras Gentilium illustrarent. Mulcebant stupidos hominum sensus hæc perennis lætitiæ promissa; ver- *C* berabant rigidos tanta fulgura, ut Domino canitur *Ps 76, 19.* a Psalmista: Illuxerunt corruscationes tuæ orbi terræ: commota est et contremuit terra. Clamabant trepidæ plebes: Dii de supernis sedibus descendentes conversantur inter homines Sic et quondam Gentes admiratæ Dei Apostolos terrena transcendentes, dicebant: Isti sunt sancti Dii terræ. Nec mentiebantur suo errore, Psalmista testante: Dii *Ps. 46, 10.* fortes terræ vehementer elevati sunt. Hactenus itaque indomita colla suave jugum Domini amabiliter subiere, suscepere fœcunda arva in perpetuos fructus vitæ semina, credidere plurimi, et regenerati in Christo fiunt ex alienigenis filii adoptionis Dei.

21 Omnibus ergo intentus summi Regis Armiger *ad fidem Christianam convertit Regem,* Augustinus, ad ipsum maxime summum regni caput machinam intendit salutis: ut subversa arce profanitatis, arcem sideream attollat sanctitatis, et cum Rege suo Salvatori succumbat subjectus orbis: Ipsum per Reginæ ambitus, per legatarios monitus, per opportunos accessus, per dulcia æternæ felicitatis blandimenta, per omnia virtutum exempla et ostenta, per vigilata ad Deum Ecclesiæ precamina, Redemptori suo acquirere certavit; certavit, et in Domino vicit, et obtinuit. Ingens elephas terræ, et enormis cetus pelagi captus est triumphaliter Apo- *D* stolica sagena. Captus enim æterna dulcedine, eruditus irrefragabili veritate, illuminatus tam sancta et mirifica divinæ institutionis claritate, abdicata avita Gentilitate cum mortis auctore, ultro se mancipat Auctoris vitæ. Eamus, inquit, et nos ad magnum Principen Regum, ad amplissimum datorem regnorum, non solum temporalium, verum etiam æternorum: nec pudeat nos saltem venisse postremos, quos merito pudeat sicut in regno, sic et in fide non fuisse primos. Sequamur tandem, quos decebat præcessisse; maxime cum eum Regem petamus qui non personæ vel ordinis pensat dignitatem, sed animæ devotionem.

22 Talia prolocutus, volebat substrata Regalitate adorare famulum Christi, per quem in Christi famu- *et summo omnium accursu baptizat·* latum et adoptionem mereretur regenerari. Quem salutis minister paternis visceribus excipiens, hortatur ut pristinos errores abstinentia, indulgentia, eleemosynis ac fletibus diluat, ceterisque piis operibus faciem ejus qui baptizat in Spiritu sancto præveniat. Iste indulget omnibus ut sibi indulgeatur, et humanis beneficiis ad beneficia superna præparatur: patent carceres, laxantur vincula, liberantur captivi, et cum amicis Regis epulantur pauperes et *E* rei. Non potest nec eget exponi, quanto gaudio exultaverit in salutem Gentis hactenus anhela B. Augustini anima, quæ gratiarum Deo immolaverit libamina. Jam videt suum prosperatum desiderium, terram suam dedisse fructum suum, omnes labores et dolores ac difficultates partuum suorum perpetuum sibi peperisse gaudium, cum in ipso Rege converso totum Dominico jugo ambiret Oceanum. Illuxit ergo dies, Anglis et Angelis solennissimus, quo Deo devotus Rex Æthelbertus, profanatis idolis ac diis patriis, nasceretur Christianus. Convenit non modo Regia Principum Curia et tota Cantia, verum etiam frequentissima Anglia, videre præcellentissimum regni Dominum adventiciorum servorum Christi substratum vestigiis, et quasi ultimum mancipium eorum in omnibus deservire imperiis; ut quem extera regna armis formidarent, inermes pauperes verbo alligarent. Ornatur ecclesia, decorantur baptisteria, consecratur Jordanici et Paradisiaci fluminis urna. Interrogatus ab Augustino fidem, an credat in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, ceteraque quæ veritas exigit Catholica; fidelis confessor Domini, toto corde et ore, Credo, respondit ad omnia. In hac ergo Trinitatis confessione et nomine baptizatur et regeneratur Rex Angligena: factus est de veteri idololatra novus Christicola, de tetra nocte sui orbis lampas matutina. Baptizat noster Sil- *F* vester nostrum Constantinum, cum inclita turba *item alios Duces, Optimates et subditos ad 10 millia:* Ducum et Optimatum atque copiosa plebe credentium. Ad vocem autem ministri Dei aperti sunt cœli, et Dominus Jesus columbam suam, quam quondam sibi in Jordane Pater de cœlis testificatus filium misit, huic adoptivo suo infudit. Illa descendit splendido candore, et requievit in * suscepto simplici puri- ** susceptore* tate, quasi modo genito infante. Hinc novella Ecclesia, post Dominicum primogenitum ac unigenitum Christum, gaudebat psallere amplexa recentem natum: Puer natus est nobis, filius datus est nobis. Sic directus est Spiritus Domini in nostro David, a die illo et in perpetuum; eumdemque Salomonem, in lucem populi sui, Dei sapientia illustravit. In solo autem priore David decem millia computantur: et in nostro solo Principe ampla Britannia Christo mancipatur. Cum ergo in uno peccatore correcto Salvator testetur Angelos gaudere; haud absurde credimus, ipsa superna agmina, in hoc salvato Capite, tunc consono jubilo proclamasse; Gloria Domino mundi, quia factum est et Regnum Anglorum Domini nostri Jesu Christi.

23

A *Res divinas mirifice promoveri a Rege gaudet :*

23 Exinde ergo Evangelicus Sanctorum alumnus, et Augustini præceptoris adjutor robustissimus, jam non suum regnum æstimat quod administrabat: verum ejus, cui se cum omnibus suis dediderat; ipsi [se] potius subjicere ac dilatare anhelat, qui omnia mundi regna suo nutu justissime dispensat: subjectos etiam sibi Reges et populos, non vi sed benevolentia, ut a sanctis Doctoribus didicerat, in dulcem Christi ditionem transferre decertat. Tanta quoque erat caritas in sancto ac Deo amabili Rege, ut credentes in Redemptorem, jam non clientum vice pensaret, sed tamquam fratres et concives perpetuos regni Dei magna congratulatione ac dilectione adstringeret. Tunc episcopia et monasteria, tamquam Dominica castella, quibus Dominicum regnum teneatur, liberaliter ac regaliter passim machinatur. In Metropoli sua Salvatoris basilicam, Augustino suo condendam et possidendam, opitulantissime determinat. In ejusdem vero suburbio monasterium Regale et Apostolicum sublimat, quod Antistitum et Regum corpora in diem vivificæ resurrectionis custodiat. Condidit et *f* Rhoffi Suffraganeam, et Lundoniæ Pontificalem Hierarchiam, aliisque locis opportunis ecclesias ac cœnobia.

B *consecratur Episcopus*

24 Ante omnia autem jam electissimum a summo Papa Gregorio Augustinum, cum tota patria, instat consecrari sibi Apostolum. At ille, qui tanto peregrinationis discrimine tantorum quæsierat salutem, pro quibus non fugeret mortem, non abnuit principalem perferre laborem. Ad Arelatensem Archipræsulem *g* Ætherium, ordinandus ab eo, transit mare, obediens scilicet electioni Apostolicæ et petitioni Ecclesiasticæ, immo vero assumptioni Dominicæ. Prævenerant etiam eum Gregorianæ Epistolæ, semper pro eo et pro amatis Anglis vigilantissimæ. Hic igitur primitivus Angliæ Patriarcha consecratur, et cum Apostolicis insigniis in sempiternam benedictionem suæ hereditati regreditur, ac paratæ Sedi Doroberniæ inthronizatur.

S. Gregorium de Regis conversione certum facit :

25 Tunc vero inter omnes docendarum gentium solicitudines scelus deputabat ignaviæ, si B. Gregorii animæ, sancto desiderio suspensæ, tanta gaudia Dominici lucri tardaret nuntiare. Mittitur ergo Romam sacratissimus Laurentius, tunc Presbyter, deinde B. Augustini successor eximius; et *h* Petrus dignus monasteriali Prælatione Monachus, qui Augustinensi monasterio post Abbas præluxit primus, ut etiam hic mutuæ congratulationis nuntius graviter in plurimos excresceret fructus. Augustinus, C qui in multa lætabatur messe, anxie queritur de operariorum paucitate: ad hoc de diversis quæstionibus consulit divinum Magistrum, unde reformet labantem Ecclesiam et rudem populum. At vir sanctorum desideriorum Gregorius, *ab hoc præ gaudio exultante* ubi Regem Britanniæ consecratum Christo didicit cum suo orbe, ad populos turmatim confluentes baptizantium manus deficere, fœcundis arvis cultores tantum ac semina rarescere, publicam famem audiendi verbum Domini multis doctoribus egere; quanto gaudio Altissimum benedixerit, quanta flagrantia mentis et vocis, ut hæc incrementa lætitiæ perpetuo roborarentur, imprecatus sit, quis digne retulerit? Te, inquit, Domine, auctorem salutis omnium, te mirabilem et gloriosum in Sanctis tuis et in cunctis tuis miserationibus, ut fragiles laudatores per omnia magnificamus. Ecce enim, per humilem legatum tuum Augustinum, quondam timidus, jam substratus Sanctorum pedibus servit Oceanus; et barbara lingua Britanniæ jam in suis laudibus Hebræum Alleluia cœpit resonare. Suscipe, Sator beneficiorum, fructus gratiæ sempiternæ, quam in ipsius uberrimo plantasti pectore; suscipe advenam et pupillum tuum cum loquentibus fratribus suis, cum D quibus relicta domo, patria, cognatione, abnegato seipso, assumpta cruce, secutus est te. Potens es *MS. cr. gocelino.* et ipsum multiplicare in gentem magnam, post antiquum auditorem tuum Patriarcham; omnes autem difficultates et angustias Sanctorum tuum, Domine, semper est temperare, et in infinitum lucrum transferre gaudiorum. Hos affectus paternæ caritatis sanctissimus Papa Deo aromatizans, addit orare Dominum messis, ut consilium suum dirigat, * quo idoneos operarios in messem suam * mittat. *accipit alios petitos operarios, * quos * mittit* Igitur aspirante superna providentia, destinantur cum prænominatis Legatis, Laurentio et Petro, eximii virtutum viri, Mellitus, Justus, Paulinus, Rufinianus, ceu quatuor Evangeliorum præcones. Hos comitatur non rudis turba Evangelicorum ministrorum et cooperatorum, qui terribili acie diripiant castra dæmonum. *ornamenta Ecclesiastica et sacras Reliquias,* Quidquid enim visum est opportunum in cultu et ministerio Ecclesiæ, in vasis sacris, in paramentis altarium, in ornamentis ecclesiarum, in sacerdotalibus induviis, in pretiosis sanctorum Apostolorum et Martyrum Reliquiis, in codicibus plurimis, in qualibet rerum divinarum elegantia, *k* prorsus aggessit præclaris generalis litteralis Gregorii vigilantia. Ad hoc præmissarum quæstionum ac interrogationum lucide exposita misit responsa, quæ hic aut dilata aut prætermissa, E plene reperies in Beda. Super hæc omnia additur hæc Apostolicæ prærogativæ Epistola. *L. 12 Ep. 15*

26 Reverentissimo et sanctissimo Fratri Augustino Coepiscopo Gregorius, servus servorum Dei. Cum certum sit, pro omnipotente Deo laborantibus ineffabilia æterni Regni præmia reservari; nobis tamen eis necesse est honorum beneficia tribuere, ut spiritalis operis studio ex remuneratione velint* multiplicius insudare. ** Valeant usum Pallii et potestatem constituendi Episcopatus :* Et quia nova Anglorum Ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam, eodem Domino largiente et te laborante, perducta est; usum tibi Pallii in ea ad sola Missarum solennia agenda concedimus, ita ut per loca singula duodecim Episcopos ordines, qui tuæ subjaceant ditioni: quatenus Lundoniensis *l* civitatis Episcopus semper in posterum a Synodo propria debeat consecrari, atque honoris Pallium ab hac sancta et Apostolica, cui Deo auctore deservio, Sede percipiat. Ad Eboracam vero civitatem te volumus Episcopum mittere, quem ipse* judicaveris ordinari: ** indicaveris* ita dumtaxat, ut si eadem civitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque duodecim Episcopos ordinet, et Metropolitani perfruatur honore; quia ei quoque, si vita comes fuerit, Pallium tribuere Domino favente disponimus: F quem tamen tuæ Fraternitatis volumus dispositioni subjacere. Post obitum vero tuum ita Episcopis, quos ordinaverit, præsit, ut Lundoniensis Episcopi nullo modo subjaceat ditioni: sit vero inter Lundinæ et Eboracæ civitatis Episcopos imposterum honoris ista distinctio, ut ipse prior habeatur qui prius fuerit ordinatus. Communi autem consilio et concordi actione quæque sunt pro Christi zelo agenda disponant unanimiter, recte sentiant, et ea quæ senserint non sibimet discrepando perficiant. Tua vero Fraternitas non solum eos Episcopos, quos ordinaverit; neque hos tantummodo, qui per Eboracæ Episcopum fuerint ordinati; sed etiam omnes Britanniæ Sacerdotes habeat, Deo et Domino nostro Jesu Christo auctore, subjectos: quatenus ex lingua et vita tuæ Sanctitatis et recte credendi et bene vivendi formam percipiant; atque officium suum fide ac moribus exequentes ad cœlestia, cum Dominus voluerit, regna pertingant. Deus te incolumem custodiat, Reverentissime Frater. Data die decima Kalendarum Juliarum, imperante Domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno nono decimo, post Consulatum ejusdem Domini anno octavodecimo, Indictione quarta *m*.

A 27 Jam onustum Apostolicis opibus Dominicum contubernium longius excesserat, nec animus Gregorii euntes prosequi cessat, quia caritas infinita finire nescit obsequia. Iterum de Augustino suo, iterum de suis Anglis unicas curas renovat; unde et hanc Epistolam præmemorato venerabili Mellito destinat. Dilectissimo filio Mellito Abbati, Gregorius, servus servorum Dei. Post discessionem congregationis nostræ, quæ tecum est, valde sumus suspensi redditi, quia nihil de prosperitate vestri itineris audisse nos contigit. Cum ergo Deus omnipotens vos ad Reverentissimum virum Fratrem nostrum Augustinum Episcopum perduxerit, dicite ei, quid diu mecum de causa Anglorum cogitans tractavi; videlicet, quia fana idolorum destrui in eadem gente minime debeant; sed ipsa quæ in eis sunt idola destruantur, aqua benedicta in eisdem fanis aspergatur, altaria construantur, Reliquiæ componantur. Quia si fana eadem bene constructa sunt, necesse est ut a cultu dæmonum in obsequia * veri Dei debeant commutari ut dum gens ipsa eadem fana sua non videt destrui, de corde errorem deponat; et Deum verum cognoscens et adorans, ad loca quæ consuevit familiarius concurrat. Et quia boves solent in sacrificio dæmonum multos

B occidere, debet etiam eis de re hac aliqua solennitas immutari; ut die Dedicationis vel Natalitiis sanctorum Martyrum, quorum illic Reliquiæ ponuntur, tabernacula sibi circa easdem ecclesias, quæ ex fanis commutatæ sunt, de ramis arborum faciant, et religiosis conviviis solennitatem celebrent: nec diabolo jam animalia immolent, sed ad laudem Dei in esum suum animalia occidant, et Donatori omnium de satietate sua gratias referant; ut dum eis aliqua exterius gaudia reservantur, ad interiora gaudia consentire facilius valeant. Nam duris mentibus simul omnia abscindere impossibile esse non dubium est: quia et is qui summum locum ascendere nititur, gradibus vel passibus, non autem saltibus, elevatur. Sic Israelitico populo in Ægypto Dominus se quidem innotuit: sed tamen eis sacrificiorum usum, quem diabolo solebant exhibere, in cultu proprio reservavit: ut eis in suo sacrificio animalia immolare præciperet; quatenus cor mutantes aliud de sacrificio amitterent, aliud retinerent; ut etsi ipsa essent animalia quæ offerre consueverant, vero tamen Deo hæc et non idolis immolantes, jam sacrificia ipsa non essent. Hæc igitur Dilectionem tuam prædicto Fratri necesse est dicere, ut ipse in præsenti

C illic positus perpendat qualiter omnia debeat dispensare. Deus te incolumem custodiat, dilectissime Fili. Data die quintodecimo Kalendarum * Augustarum, imperante Domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno nono decimo, post Consulatum ejusdem Domini anno octavodecimo, Indictione quarta.

Mellito etiam, L. 9 Ep. 71

et ejectis idolis consecrandi ecclesias.

* viri

* *al.* Juliarum

ANNOTATA.

a *Bedæ* Wantsumu, *nunc* Stoure *dicitur.*

b *Apud Willelmum Thorne in Chronico dicitur*, S. Augustinum de navi descendentem, pedem petræ quasi luto impressisse, eamque in capella ibi fundata honorifice collocatam.

c S. Æthelberti *Regis Acta illustravimus ad* 24 *Februarii: quibus ex lib.* 2 *Translationis S. Augustini cap.* 4 *addenda aliqua erunt ad confirmationem cultus.*

d Berta *S. Gregorio lib.* 9 *Epist.* 59 Aldiberga, *filia non Chlotharii primi, ut Mabilio ait, sed Chariberti Regis Parisiorum, uti ex Gregorio Turonensi et aliis deduximus ad Vitam S. Letardi, quam dedimus cum Vita dicti* Æthelberti *Regis ad diem* 24 *Februarii, quod diem natalem ignoraremus. Verum postea didicimus ex MS. Romano Ducis Altempsii, et alio antiquo* D *nostro, diem natalem et cultui sacrum esse* VII *Maji, uti ad hunc diem diximus. Ejusdem miracula quædam habentur infra lib.* 2 *Translationis S. Augustini cap.* 5.

e *Eadem habet Beda, ex quibus liquet antiquus cultus* S. Martini, *mortui anno* 397 *: scilicet* 60 *solum annis, antequam Hengistus occuparet Cantium anno* 457, *uti referunt Florentius Wigorniensis et alii.*

f *Hæc contigerunt anno* 604, *quo* S. Justus *creatus est Roffensis Episcopus,* et S. Mellitus *Londinensis. Hujus Vitam dedimus* 24 *Aprilis, de S. Justo agendum erit* 10 *Novembris.*

g *Imo* Vigilium, *ut ante diximus, nisi Ætherius Lugdunensis sit substituendus.*

h S. Petri *Abbatis Acta dedimus* 6 *Januarii.*

i *Ex his* S. Paulinus, *postea Eboracensis Archiepiscopus creatus, colitur* 10 *Octobris.*

k *In monasterio Aldinghoffensi Paderbornæ duplex portatilis ara instar arculæ servatur, et utraque creditur ex ea supellectile sacra esse, quam S. Gregorius Augustino misit: utrique a pia posteritate additus argenteorum bractearum et lapidum pretiosorum ornatus, utrique variæ inclusæ Sanctorum reliquiæ, utrique versibus leoninis conscripti margines: unius autem notabilis inscriptio sic habet:*

E
Præ cunctis aris hæc Gregoriana vocaris,
A quo sacraris, gens petit Angla, daris:
Post huc portaris, hic ossibus associaris,
Cum quibus esse faris vis meritique paris.

l *Erat notissima, uti etiamnum est urbs Londinensis, cui designarat Sedem Archiepiscopalem, verum sedulitate S. Æthelberti Regis, et civium caritate captus S. Augustinus,* Cantuariam *elegit, et ibi Sedes Archiepiscopalis cum Sedis Apostolicæ approbatione permansit.*

m *Is est annus Christi* 601.

CAPUT III.

Miracula patrata. Epistolæ S Gregorii Papæ. Acta cum Britonibus Christianis.

Tunc etiam auditis tot tamque assiduis B. Augustini miraculis, sicut gaudens in laudem Dei exclamitat, ita timens humanæ imbecillitati ne insolescat, hac illum Epistola attemperat: Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis, quia granum frumenti cadens in terra mortuum est, ne solum regnaret in cœlo, cujus morte vivimus, cujus infirmitate roboramur, cujus passione eximimur, cujus amore in Britannia fratres quærimus quos ignorabamus, cujus munere quos nescientes quærebamus invenimus. Quis autem narrare sufficiat quanta hic lætitia in omnium corde fidelium fuerit exorta, quod gens Anglorum, operante Omnipotentis gratia et tua Fraternitate laborante, expulsis errorum tenebris tantæ fidei luce perfusa est; quod mente integerrima jam calcat idola, quibus prius vesano timore subjacebat; quod omnipotenti Deo puro corde substernitur; quod a pravi operis lapsibus sanctæ prædicationis regula ligatur; quod præceptis divinis animo subjacet et intellectu sublevatur; quod usque ad terram se in oratione humiliat, ne mente jaceat in terra; cujus hoc opus est, nisi ejus qui ait; Pater meus usque modo operatur et ego operor? qui ut mundum ostenderet, non sapientia hominum, sed sua se virtute convertere: prædicatores suos, quos in mundum misit, sine litteris elegit; hæc etiam modo faciens, quia in Anglorum gente fortia dignatus est per infirmos operari. Sed est in isto dono cœlesti, Frater carissime, quod cum magno gaudio vehementissime debeat formidari. Scio enim quod omnipotens Deus per dilectionem tuam in gente, quam eligi voluit, magna miracula

Miracula patrat Sanctus. L. 9 Ep. 58

F

Joan. 3, 17

A cula ostendit : unde necesse est, ut de eodem dono cœlesti et timendo gaudeas, et gaudendo pertimescas. Gaudeas videlicet, quia Anglorum animæ per exteriora miracula ad interiorem gratiam pertrahuntur : pertimescas vero, ne inter signa quæ fiunt, infirmus animus in sui præsumptionem se levet ; et unde foris in honore extollitur, inde per inanem gloriam intus cadat. Meminisse etenim debemus, quod discipuli cum gaudio a prædicatione redeuntes, cum cœlesti Magistro dicerent ; Domine, in tuo nomine etiam dæmonia nobis subjecta sunt ; protinus audierunt ; Nolite gaudere super hoc, sed potius gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cœlo. In privata etenim et temporali lætitia mentem posuerant, qui de miraculis gaudebant : sed de privata ad communem, de temporali ad æternam lætitiam revocantur, quibus dicitur ; In hoc gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cœlo. Non enim electi omnes miracula faciunt, sed tamen eorum nomina in cœlo tenentur adscripta. Veritatis etenim discipulis esse gaudium non debet, nisi de eo bono quod commune cum omnibus habent, et in quo finem lætitiæ non habent. Restat itaque, Frater carissime, ut inter ea, quæ operante Deo exterius facis, semper te interius subtiliter judices ac subtiliter intelligas, et temetipsum quis sis, et quanta in eadem gente sit gratia, pro cujus conversione etiam faciendorum signorum dona percepisti. Et siquando te Creatori nostro, seu per linguam seu per opera reminisceris deliquisse, semper hæc ad memoriam revoces, ut surgentem cordis gloriam memoria reatus premat ; et quidquid de faciendis signis acceperis vel accepisti, hæc non tibi sed illis deputes donata, pro quorum tibi salute collata sunt. Occurrit autem menti ista cogitanti, quid de uno Dei famulo actum sit etiam egregie electo. Certe dum Moyses Dei populum ex Ægypto educeret, mira (sicut tua Fraternitas novit) signa in Ægypto operatus est. In Sina monte quadraginta diebus ac noctibus jejunans Legis tabulas accepit; inter coruscos * et tonitruos, pertimescente omni populo, omnipotentis Dei servitio solus, familiari etiam collocutione conjunctus est ; Rubrum mare aperuit, in itinere ducem habuit nubis columnam, esurienti populo manna de cœlo deposuit, carnes desiderantibus usque ad satietatem nimiam in eremo per miraculum ministravit : sed cum jam sitis tempore ad petram ventum fuisset, diffisus est ; seque de eadem aquam educere posse dubitavit, quam jubente Domino largis utique fluentis aperuit. Quanta autem post hæc per triginta et octo annos in deserto fecerit, quis enumerare, quis investigare sufficiat ? Quoties res dubia animum pulsasset, recurrens ad Tabernaculum secreto Dominum requirebat, atque de ea protinus Deo loquente docebatur. Iratum Dominum populo placabat suæ precis interventione ; surgentes in superbia atque in discordia dissidentes dehiscentis terræ * hiatu absorbebat, victoriis premebat hostes, signa monstrabat civibus : sed cum jam repromissionis terram fuisset ventum, vocatus in montem est, et quam culpam ante triginta et octo annos (ut dixi) fecerat audivit, quia de educenda aqua dubitavit ; et propter hoc, quia terram repromissionis intrare non posset, agnovit. Qua in re considerandum nobis est, quam timendum sit omnipotentis Dei judicium, qui per illum famulum tot signa faciebat, cujus culpam tam longo tempore adhuc servabat in cogitatione. Si igitur, Frater carissime, et illum agnoscimus post signa pro culpa mortuum, quem ab Omnipotente novimus præcipue electum ; quanto nos debemus metu contremiscere, qui necdum adhuc novimus si electi sumus ? De reproborum vero miraculis quid dicere debeo, cum tua bene Fraternitas noverit, quod in Evangelio Veritas dicit : Multi venient D in die illa dicentes mihi, Domine in tuo nomine prophetavimus, et in tuo nomine dæmonia ejecimus, et in tuo nomine virtutes multas fecimus ; sed dico illis, nescio qui estis, recedite a me omnes operarii iniquitatis. Valde ergo premendus est animus inter signa et miracula, ne fortasse in iis gloriam propriam quærat, et privato suæ exaltationis gaudio exultet. Per signa enim animarum lucra quærenda sunt, et illius gloria, cujus virtute ipsa eadem signa geruntur. Unum vero signum Dominus nobis ostendit, de quo et vehementer gaudere et electionis in nobis gloriam possumus agnoscere, dicens : In hoc scietur quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem. Quod signum Propheta requirebat cum diceret : Fac mecum, Domine, signum in bono, ut videant qui me oderunt et confundantur. Hæc autem dico, quia auditoris mei animum in humilitate sternere cupio. Sed ipsa humilitas tua habeat fiduciam suam : nam peccator ego certissima spe teneo, quia, per omnipotentis Creatoris ac Redemptoris nostri Dei Domini Jesu Christi gratiam, jam peccata tua dimissa sunt. Et ideirco electus es, ut per te dimittantur aliena : nec habebis luctum de quolibet reatu imposterum, qui de multorum conversione gaudium conaris facere in E cœlo. Idem vero Conditor et Redemptor noster, cum de pœnitentia hominis loqueretur, ait : Ita dico vobis, majus gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem justis, quibus non opus erit pœnitentia. Etsi de uno pœnitente grande fit gaudium in cœlo ; quale gaudium credimus factum de tanto populo, a suo errore converso, qui ad fidem veniens, mala, quæ egit, pœnitendo damnavit ? In hoc itaque cœli et Angelorum gaudio repetamus ipsas quas præmisimus voces Angelorum : dicamus igitur, dicamus omnes : Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

et monetur a S. Gregorio ne intumescat :

Luc. 10, 17

B

exemplo Moysis, post tot miracula,

* et tonitrua

diffidentiam passi,

C

* hiatus

et ideo terram promissionis non ingressi.

AUCT. GOCELINO. Matth. 7

Joan. 13, 35

Ps. 85, 17

Luc. 15, 7

29 Regis quoque Æthelberti almæ fidei idem Papa congaudens, hoc ordine cum piis xeniis scripsit. Propter hoc omnipotens Deus bonos quosque ad populorum regimina perducit ; ut per eos omnibus, quibus prælati fuerint, dona suæ pietatis impendat. Quod in Anglorum gente factum cognovimus, cui vestra Gloria ideirco est præposita, ut per bona quæ vobis concessa sunt, etiam subjectæ vobis genti superna beneficia præstarentur. Et ideo, Gloriose Fili, eam quam accepisti divinitus gratiam solicita mente custodi, Christianam fidem in populis tibi subditis extendere festina, zelum rectitudinis tuæ in eorum conversione multiplica, idolorum F cultus insequere, fanorum ædificia everte ; subditorum mores in magna vitæ munditia exhortando, terrendo, blandiendo, corrigendo, et boni operis exempla monstrando ædifica ; ut illum retributorem invenias in cœlo, cujus nomen atque cognitionem dilataveris in terra. Ipse enim vestræ Gloriæ nomen etiam posteris gloriosius reddet, cujus vos honorem quæritis et servatis in gentibus. Sic etenim Constantinus, quondam piissimus Imperator, Romanam Rempublicam a perversis idolorum cultibus revocans, omnipotenti Deo Domino nostro Jesu Christo secum subdidit, seque cum subjectis populis tota ad eum mente convertit. Unde factum est ut antiquorum Principum nomen suis vir ille laudibus vinceret, et tanto in opinione præcessores suos, quanto et in bono opere superaret. Et nunc itaque vestra Gloria cognitionem unius Dei, Patris et Filii et Spiritus sancti, Regibus ac populis sibimet subjectis festinet infundere ; ut et antiquos gentis suæ Reges laudibus ac meritis transeat ; et quanto in subjectis suis etiam aliena peccata deterserit, tanto etiam

A S. Gregorio ... litteris L. 9 Ep. 60

A etiam de peccatis propriis ante omnipotentis Dei terribile examen securior fiat. Reverentissimus autem Frater noster Augustinus, in monasterii regula edoctus, sacræ Scripturæ scientia repletus, bonis auctore Deo operibus præditus, quæque vos admonet libenter audite, devote peragite, studiose in memoria reservate : quia si vos eum, in eo quod pro omnipotenti Deo loquitur, auditis ; idem omnipotens Deus hunc pro vobis orantem celerius exaudiet; si autem (quod absit) verba ejus postponitis, quomodo eum omnipotens Deus poterit audire pro vobis, quem vos negligitis audire pro Deo ? Tota igitur mente cum eo vos in fervore fidei stringite, atque annisum illius virtute quam vobis Divinitas tribuit adjuvate, ut regni sui vos ipse faciat esse participes, cujus vos fidem in regno vestro recipi facitis et custodiri. Præterea scire vestram Gloriam volumus, quia sicut in Scriptura sacra ex verbis Domini omnipotentis agnoscimus, præsentis mundi jam terminus juxta est, et Sanctorum regnum venturum est, quod nullo unquam poterit fine terminari. Appropinquante autem eodem mundi termino, multa imminent, quæ antea non fuerunt ; tot videlicet immutationes aeris, terroresque de cœlo, et contra ordinem tempo-
B rum tempestates, bella, fames, pestilentiæ, terræmotus per loca : quæ tamen non omnia nostris diebus ventura sunt, sed post nostros dies subsequentur. Vos itaque, si qua ex his evenire in terra vestra cognoscitis, nullo modo vestrum animum perturbetis : quia idcirco hæc signa de fine seculi præmittuntur, ut de animabus nostris debeamus esse soliciti, de mortis hora suspecti, et venturo Judici in bonis actibus inveniamur esse præparati. Hæc nunc, Gloriose Fili, paucis locutus sum, ut cum Christiana fides in regno vestro excreverit, nostra quoque apud vos locutio latior excrescat ; et tanto amplius loqui libeat, quanto se in mente nostra gaudia de gentis vestræ perfecta conversione multiplicant. Parva autem xenia transmisi, quæ vobis parva non erunt, cum a vobis ex B. Petri Apostoli fuerint benedictione suscepta. Omnipotens itaque Deus in vobis gratiam suam, quam cœpit, perficiat ; atque vitam vestram et hic per multorum annorum curricula extendat, et post longa tempora in cœlestis vos patriæ congregatione suscipiat. Incolumem Excellentiam vestram gratia superna custodiat, Domine Fili. Data die decima Kalendarum Juliarum, imperante Domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno nono-decimo, post Consulatus ejusdem Domini
C anno octavo-decimo, Indictione quarta.

commendatur Regi ut vir eruditus et Sanctus,

30 Venerabilem nihilominus Reginam Bertam, ipse præcellentissimus Illustrator Ecclesiarum gratifice laudat hac epistolari serie, tam pro Regis conversione, quam propria erga B. Augustinum suosque consortes procuratione, hortaturque hæc famosa merita attentius augere. Qui post terrenam potestatem cœlestis Regni gloriam cupit acquirere, ad faciendum lucrum Creatori suo debet enixius laborare; ut ad ea quæ desiderat operationis suæ gradibus possit ascendere. sicut vos fecisse gaudemus. Remeantes igitur dilectissimus Filius noster Laurentius Presbyter et Petrus Monachus, qualis erga Reverentissimum Fratrem et Coepiscopum nostrum Augustinum Gloria vestra extiterit, quantaque illi solatia vel qualem caritatem impenderit, retulerunt : et omnipotentem Deum benediximus, qui conversionem gentis Anglorum mercedi vestræ dignatus est propitius reservare. Nam sicut per recordandæ memoriæ Helenam, matrem piissimi Constantini Imperatoris, ad Christianam fidem corda Romanorum accendit ; ita et per Gloriæ vestræ studium in Anglorum gente ejus misericordiam confidimus operari. Et quidem jam dudum gloriosi Filii nostri, conjugis vestri, animos prudentiæ vestræ bono, sicut D revera Christianæ, debuistis inflectere, ut pro regni et animæ suæ salute fidem quam colitis sequeretur; quatenus et de eo et per eum, de totius gentis conversione, digna vobis in cœlestibus gaudiis retributio nasceretur. Nam postquam, sicut diximus, et recta fide Gloria vestra munita, et litteris docta est, hoc vobis nec tardum nec debuit esse difficile. Et quoniam Deo volente aptum nunc tempus est, agite ut divina gratia cooperante cum augmento possitis quod neglectum est reparare. Itaque mentem gloriosi conjugis vestri in dilectionem Christianæ fidei adhortatione assidua roborate, vestra illi solicitudo augmentum in Deo amoris infundat ; atque ita animos ejus etiam pro subjectæ sibi gentis plenissima conversione succendat, ut et magnum omnipotenti Deo devotionis vestræ studio sacrificium offeratis, et ea quæ de vobis narrata sunt, et crescant, et vera esse modis omnibus approbentur. Quia bona vestra non solum jam apud Romanos, qui pro vita vestra fortius oraverunt, sed etiam per diversa loca et usque ad Constantinopolim ad Serenissimum Principem pervenerunt. Unde ut, sicut nobis de Christianitatis vestræ solatiis lætitia facta est, ita quoque de perfecta operatione vestra Ange- E lis fiat gaudium in cœlis ; sic vos in adjutorium supradicti Reverentissimi Fratris et Coepiscopi nostri, et servorum Dei quos illuc misimus, in conversione gentis vestræ devote ac totis viribus exhibete ; ut et hic feliciter cum glorioso Filio nostro conjuge vestro regnetis, et post longa annorum tempora futuræ quoque gaudia vitæ, quæ finem habere nesciunt, capiatis. Oramus autem omnipotentem Deum, ut Gloriæ vestræ cor et ad operanda quæ diximus gratiæ suæ igne succendat, et æternæ mercedis fructum vobis de placita sibi operatione concedat.

item Reginæ,

L. 9 Ep. 59

quæ excitatur ad mariti conversionem accelerandam.

31 Hos mellifluos florigeri Gregorii favos, hæc Apostolicæ et Romanæ allactationis nutrimenta, quam pia aviditate desideriosa Augustini flagrantia hauserit, pauper sensus nec capere nec expedire sufficit. In hac divina paternarum litterarum armatura jamdudum emeritus agonista * Dei se oblectabat ; in hoc limpidissimo speculo, ante oculos elegantissimi Regis sui, decorem et ornatus suos consulebat ; in hac statera, quid vergeret, quid superaret de pretio suo, librabat. Cui cum sancta conscientia tot virtutum præconiis responderet, omnia ad emolumentum gratiarum reponebat in sinum Largitoris bonorum : nec verebatur ne suo triumpho obrueretur, qui non sibi, sed Auctori suo innitebatur. Non labem timebat, quem timor Domini Sanctus posse- F derat, quem supra firmam petram fundatum nec gloria nec ignominia flectebat, qui non in se sed in Domino stabat : nec Petrum præsumptione labilem sed fide stabilem, Paulumque in infirmitatibus gloriantem ob Christi virtutem, æmulabatur ad claritatem interminabilem. Postremo quid jactare deberet, qui omnem typum jactantiæ eliserat, qui egestatem et vilitatem pro gloria appetebat, cujus architecturæ fundamenta tanta humilitatis altitudine sunt depressa ac molibus suis solidata, ut dum turris ejus auro mundo et omni lapide pretioso constructa in cœlum assurgeret, omnium tempestatum ictus immota et illæsa rideret ? Rex quoque Æthelbertus tantum Apostolicis summi Gregorii resultabat exhortationibus, quantum se novit gratiarum debitorem in Christo redemptus, quod de æterna perditione filius adoptionis Dei esset effectus. Quem nisi quia Regia potentia dilatandi regni Christi summopere habebatur necessarius, credimus servire quam imperare maluisse monasticis institutionibus, atque coronæ regni coronam præponere Petri. Verum, quod tunc non permittebatur fieri officio, apparet nunc

Augustinus ex his litteris multum proficit,

* Deum,

cum Rege,

A nunc fuisse animo. Sed et Bertæ Christianissimæ *et Regina,* Reginæ non est postponenda devotio, quam tantus Papa similiter dignam censuit præmissæ epistolæ favore et apologetico. Nam erat janua luci pervia, per quam splendidus Domini paranymphus Augustinus, verum solem Christum Regii animi infudit penetralibus.

32 Cum ergo hic Dei amicus claviger esset fidissimus cordis Regii (ejus scilicet Regis, cujus cor in manu Domini) *de Britonum conversione agit,* diffusa caritate et dilatata mente extendens affectum in omnium salutem, egit apud ipsum obedientissimum Principem, ut * Pontifices Britonum, ab Ecclesiastica regula * exorbitantes, *(* Pontificum exorbitantium)* ad suum convenirent colloquium : nam ab his Britannis hæc patria ante Anglos est antiquitus appellata, quæ et ab olim Christo erat initiata. Anno quippe incarnati Verbi centesimo quinquagesimo sexto, Marco Antonio Vero ab Augusto quarto-decimo cum fratre Aurelio Commodo regnante, Rex horum Britonum *a* Lucius S. Eleutherium tunc temporis Papam per epistolam suppliciter expetiit, et gratanter obtinuit, quatenus fideles doctores destinaret, qui se ac gentem suam in Christo regenerarent. Nec defecere Britanni a susceptæ pietatis integritate, usque in tempestatem persecutionis Diocletiani et Maximiani, qua plures sunt passione coronati. Sed et deinceps in fide Dominica perseveravere, adeo ut *ipsisque ad se vocatis,* nec hæresi cederent Pelagianæ, sed per accersitos Episcopos Gallorum, convictos perfidos et hostes, profligarent a se. Verumtamen luxu tandem et arrogantia corrupti, dum vitiis malunt subjici quam jugo Domini, gladio Gentilium deleti, * et paucis reliquis *(* in paucis reliquiis.)* pene a tota patria propulsi, in silvestria et sterilia loca sunt coarctati. His ergo Apostolicus Legatus Domini Augustinus cupiens mederi, Anglosque et ipsos unam gentem unumque corpus efficere Christi ; convocatis illustrioribus gentis, cœpit insistere omni suadela paternæ dulcedinis, omnibus visceribus caritatis, quatenus omnem Christo adversariam dissensionem abdicantes, Deum pacis admitterent, et una secum Deo filios adoptionis sibique coheredes cœlestis regni acquirerent. Instabat etiam obnixis precibus et monitis, ut Dominicum *b* Pascha *(Pascha cum Romanis celebrandum inculcat,)* communi totius orbis usu et concordia suo tempore celebrarent, relicto scilicet errore, quo a quartadecima luna usque ad vigesimam hæc festa usurpabant, quo ambitu octoginta quatuor anni calculantur : præterea in multis aliis ab Ecclesiastica regula deviantes, resipiscere postulantur. B At Britanni quo mitius petuntur, eo ferocius renituntur: et cum suas observationes omnibus aliis præstantiores esse * glossentur, *(* grassentur)* nulla rationis modestia flectuntur. Autorisabant suas ceremonias, non solum a S. Eleutherio Papa primo institutore suo, ab ipsa pene infantia Ecclesiæ, * dictatas; *(* dicatas.)* verum a sanctis Patribus suis, Dei amicis et Apostolorum sequacibus, hactenus observatas, quas non deberent mutare propter novos dogmatistas. Quid ad hæc eruditissimi Augustini prudentia responderit, mens perspicax non pertinax colligat : Sancti Patres vestri, si hæc Apostolica scita, quæ ferimus, jam omni mundo suscepta, sanctiora esse comprobassent, ultro obedissent, et ignorantias suas atque irregulares observantias correxissent : alioquin non Sancti, sed sanctitatis rebelles apparerent. Et quidem Apostoli Domini in primordio fidei hoc unum opus ubique exercebant, ut omnes gentes in Salvatorem mundi credere, et æternam vitam in ipso sperare docerent. Sic non mortalibus armis, sed in omni patientia et signorum ac sanctorum operum indiciis omnem mundum Christi subjecere vestigiis. Interea non poterant Lunares cyclos publice tradere, ne cœlestia promissa terrenis solicitationibus offuscarent, et evacuata Cruce Christi inaniter cucurrissent. Pauci D aut rari tunc de Pascha disputabant, maxime cum *AUCT. GOCELINO* totius mundi rabies omnem animam Christo credentem puniret. At ubi subjugatis Christo Regibus et Tyrannis Ecclesia regnare cœpit, tunc publice Conciliis habitis de Pascha et de ceteris Ecclesiasticis *secundum constitutiones Conciliorum :* Sacramentis decreta Apostolica quærebantur ; et quæ antea neglecta erant, vel diversis in locis diversis modis agebantur, quidquid ad unius fidei integritatem poscebatur, unius Ecclesiæ incude informabatur. Huic ergo regulari Christianitatis communicet unitati, quisquis a Christo non vult abscindi. His omnibus Britanni repugnare magis quam acquiescere certant. Vix unquam crediderim, præconem Dei Augustinum a quoquam Paganorum majori fatigatum verborum ambage : adeo nihil sævius est domestico hoste vel civili irrationabilitate : nam hoc est ad bestias pugnare, vel intestina bella ferre.

23 Sed assecla Domini, post Christum et Apostolos doctus vincere patientia ; *ut miraculo veritas discernatur,* omnia studet experiri, ut vel divino cedant examini, qui Dominicæ resistunt legationi. A Deo, inquit, pacis et veritatis, qui habitare facit unanimes in domo, doceri postulemus evidentis signi indicio, quorum sanctior sit sententia, quæ in hac controversia tenenda sit linea. E Quærite in aliquo ægro vel debili veritatis experientiam, qui coram admissus probet in nomine Domini curatoris sui assertionem veram. Hanc propositionem omnibus approbantibus, et ipsis rebellibus licet invitis, venit ad manum quidam ex Anglis, cujus oculis extincta erant gaudia lucis. Credo Dei nutu inventus est Angligena, ne Britonibus (si de suis esset) extuberarent supercilia. Horum ergo Sacerdotibus primitus ingeritur cæcus curandus, ut his deficientibus verus testis veritatis et verus clareret medicus. Omni itaque temeritate confusa, Augustinus humilis flectit genua ; orans suum compertissimum Auditorem et illustrissimum mundi Illuminatorem, ut cæco reddat lumina, quo in fide et *cæcum illuminat,* spirituali gratia multorum illuminentur pectora. Tunc homini signo Crucis imposito, cum hoc fidei verbo, In hoc signo ostendat Dominus rerum, cujus dogma sit verum ; cæcus reseratis palpebris illuminatur, et post longam noctem sereno die infunditur. Ab omni populo laus Domino acclamatur, et fidus testis Dei ac verax veri dogmatis assertor Augustinus celebratur : ipsi etiam Britones, tanta luce obruti, favent modo ; et vera esse attestantur ejus prædicamenta, tanto signo declarata : sed non posse sine suorum Majorum consultu et assensu patrias F leges abjicere. Hinc petitæ et datæ induciæ, dum Synodus iteraretur, et pluribus convenientibus quid sequendum esset tractaretur. Hæc acta memorantur in loco ubi usque hodie lingua Anglorum Augustineac, id est Robur Augustini, in confinio *c* Wicciorum et Occidentalium Saxonum appellatur, ubi contigua est maxima Britonum provincia.

34 Septem ergo Britonum Pontifices, cum pluribus eruditissimis viris, maxime de nobilissimo ipsorum monasterio, quod *d* Bancornaburhe Anglice appellatur, cui tunc Abbas Dinoot præerat, ad consilium ituri, quemdam, anachoretica vita apud ipsos insignem, virum sanctum ac prudentem, adeuntes *et consilio Eremitæ,* et rei ordinem exponentes consulunt, an Augustini doctrinam sectando patrias observationes abdicarent. Quibus ille, Dei, inquit, famulum si cognovistis, sectamini. Nos vero, aiunt, unde cognoscemus? Tum ille, Audite, inquit, et discite a Domino præcipiente : Tollite jugum meum super vos, et discite a *Matth. 11, 29* me quia mitis sum et humilis corde. Ex miti ergo et humili corde cognoscibile vobis erit, Augustinum jugum Domini ferre, et ferentibus condescendere. Si vero ferociam vel contumaciam prætenderit, quomodo

A modo eum Dei hominem vel de Deo esse constabit? Illis autem hujus intelligentiæ exemplum poscentibus: Sinite, ait, illum primitus Synodum intrare, si vobis supervenientibus assurrexerit, ut Dei famulo reverenter obaudite; si vero residendo vos socio honore, cum sitis numeriosiores, excipere contempserit, et ipse vobis contemptibilis sit.

AUGT. GOCELINO.

permittitur primus Synodum ingredi,

35 His ad interitum suum armis præcincti, dum coram adveniunt, Augustinum in Episcopali sella residentem, nec sibi prorsus assurgentem offendunt. Tum vero ira, indignatio, despectus, repudium, lites, contentiones inhorruere, nec barbarus furor mitigari poterat ulla Patris mansuetudine: nec solum patiebantur hunc audire, verum etiam omnia ejus prædicamenta refutare conati sunt et refellere. Quos vir Domini omnibus modis adhuc certans lucrari, de multis, quibus adversabantur Ecclesiæ universali, tria proposuit observanda, ut cetera tolerari possent contraria; videlicet ut Pascha suo tempore sicut omnes Ecclesiæ celebrarent, ut Baptismi Sacramenta Ecclesiastico ordine peragerent, et Anglis una secum evangelizando fratres et concives regni Dei acquirerent. Adversarii vero omnia B abjiciunt, nec solum se ejus mandatis vel precibus obtemperare nolle, sed nec Episcopum eum habere velle asserunt. Qui enim, aiebant, advenientibus nobis dedignatus est assurgere; quanto magis nos opprimet si subdamur ditioni suæ? Liquet ergo quam miti et humili corde jugum Christi tulerit ille Domini fidelis et prudens Vicarius, qui assidebat; et quam dura cervice ac tumido corde se jugo Domini rebellare prodiderint, qui astabant. Nec vero in sessione vel assurrectione, sed in mansuetudine ac dilectione fraterna cognoscitur homo Dei, cum et sedens clementissimus, et stans sævissimus possit reperiri: præterea indecens haberetur sanctioni Ecclesiasticæ, ut tam feros et erroneos inflaret assurgendo, quos potius corrigeret increpando. Tandem vero Dominicus armiger, super incorrigibiles vibrans gladium Domini, hanc sensentiam promulgat spiritu et ore prophetali: Si, inquit, non acquiescitur monenti, credite interminanti: quia quos repudiati habere pacificos fratres, habebitis sævissimos hostes: et quibus invidetis societatem regni Dei, ab hac vita et regno ipsis debellantibus eritis auferendi. Sic rebelles veritati, veriloquum vatem tandem sunt experti. e Postremo namque tempore, assumpto jam ad Dominum Augustino, armipotens Angelorum Rex Æthelfridus, cum ingenti copia civitatem Legionum invadit quæ, ab Anglis * Legacestra, a Britonibus autem rectius Carlezion nuncupatur. C Convenerat ibi grandis cœtus Britannorum et Sacerdotum et Monachorum, ad orandum contra Regis impetum: de monasterio autem Bancor tantus erat numerus, ut in septem turmas distinctus, in nulla portione minus trecentis hominibus haberetur, qui omnes labore manuum victitabant: quorum summa ultra duo millia censebatur. Hi omnes, orationum et triduani jejunii armis contra hostem militabant: quos in tutiore loco compositos ubi Rex vidit, et causam perpendit; Proh! inquit, contra nos isti inermi dextra, sed armata oratione pugnant, atque in nos Deum suum omni pugna acerbius exagitant: hanc perniciosiorem aciem primum miles disjice, et ad internecionem dele. His defensor erat cui nomen Broithmailus, qui hoste irruente fugiens, relictos inermes, quos defensaret, gladiis exposuit. Ex oratoribus mille ducenti cæsi, quinquaginta tantum fuga erepti referuntur: tum ceteras perfidæ militiæ copias justa victoris delevit immanitas. Sic ergo perversi senserunt in pœna sua Augustinum, longe post triumphata sidera fuisse veridicum, cujus adhuc in corpore positi contempserant vaticinium: D quod scilicet debellarentur ab Anglis hostibus, cum quibus in Christo pacem nollent fratribus.

tria ab illis petit,

quibus sibi negatis excidium prædicit,

quod ab Æthelfrido tulerunt.

* Lega Astra.

ANNOTATA.

a *Coluntur* S. Lucius 3 *Decemb. et* S. Eleutherius Papa *hac* 26 *Maji: ad cujus Vitam hæc latius exponuntur.*

b *De hac controversia passim Beda et alii agunt, et nos in variis Actis: uti* S. Colmani *Episcopi Lindisfarnensis* 18 *Februarii,* S. Wilfridi *Archiepiscopi Eboracensis* 24 *Aprilis, et aliorum.*

c *Quia* Wiccii *dicebantur illi Cornaviorum agri, qui ad Wigorniensem provinciam spectant, hinc Alfordo ad an.* 604 *num.* 3 *videtur* Augustineac, *jam dici contracte* Ausric, *pro* Augustinsric, *id est Augustini ditio, sitæ in margine Wigorniæ versus Heresfordiam.*

d Banchor *seu* Bangor *fuit celeberrimum amplissimumque monasterium, ad Devam flumen sive æstuarium maris Hibernici, in Flintensi Comitatu ad fines Cestriæ, cujus modo vix ulla rudera extant. De eo egimus* 29 *Januarii ad vitam S. Gildæ Sapientis* §. 2 *Appellatur autem* Bancornaburg *Bedæ, ad distinctionem celeberrimi monasterii Hiberniæ, etiam* Banchor *seu* Beanchor *dicti, in quo sub S. Comgallo tria millia Monachorum fuisse traditur* 13 *Martii in Vita S.* E *Mochæmoci seu Pulcherii Abbatis num.* 14 *Consule ibidem nostra Annotata.*

e *Chronologus Anglo-Saxonicus hoc bellum refert ad annum* 607.

f Caerlegio *aliis, ubi Sedes olim Archiepiscopalis, fuit ad Iscam sive Oscam fluvium: verum ea dignitas ad Meneviam translata fuit sub S. Davide, ut* 1 *Martii* §. 1 *ad hujus Vitam deduximus.*

CAPUT III.

Prædicatio et conversio per regnum. Varia miracula.

Ubi ergo ille veritatis vates hæc mala implacabilibus prædixit Britonibus, ad Eboracam civitatem, ut omnium solicitus, est profectus. Totum iter ejus hoc satagebat quod mansio, ut ubique viam rectam et plebem perfectam pararet Domino. Ibat semper pedes absque vehiculo, patiens laborum, [qui] ut verus assecla sanctorum Apostolorum, nihil secum tulerat in hac mundi via, de cupiditate mundana. Liber et expeditus per mandatorum Dei semitas currebat ad cœlestia, trahens secum sequacia agmina. Vallabant æthereum Ducem auxiliaria sanctorum Fratrum collegia, cum credentium turba; et F quo longius procedebat, eo ampliori sequentia, ut ignis vires acquirit eundo, crescebat. Quis enim non anhelanter concurreret ad tam pia consortia, nihil de mundo præter hominum etiam persequentium salutem desiderantia, ad tam certa cœlestium gaudiorum promissa? quibus fidem dabant et sanctæ conversationis exempla, et divina signorum gratia, et unanimitas pro veritate mori parata. Igitur circa fines Eboracas, juxta iter quo Seminiverbius Domini tendebat, homo, toto corpore paralyticus, et ipsorum oculorum lumine destitutus ac mendicus, accubabat: qui ad strepitum prætereuntis populi viæ auctorem percunctando edoctus, crebris in Sanctum fertur clamoribus: Sancte, inquit, Augustine, famosæ pietatis tuæ largitate, huic homini, rerum et salutis indigo, succurre. Ad hæc clementissimus Pater, memor Domini cæcum in Evangelio curantis, ad languidum accessit; et voce Domini Clavigeri Petri, quem ut patrinum institutorem tota devotione æmulabatur, dixit: Argentum et aurum non est mihi, quod autem habeo hoc tibi do; surge

Sanctus Eboracum abiens,

Paralyticum cæcum sanat:

A surge sanus in nomine Domini Jesu Christi. Vix elocutus erat, et infirmus, qui se hactenus movere non poterat, tanta verbi potentia curatus exiliit, simulque resilientibus oculorum palpebris clarum diem hausit; credensque gratifice in quem Augustinus docuit Salvatorem, cum pleno corporis vigore feliciorem animæ suscepit salutem. *Act. 3, 6*

In Natali Domini 10000 hominum baptizantur in fluvio,

37 Sic præco Domini, et in processione, et in Eboracensi civitate, et ubicumque devenit, quod doctrina intonabat, multiplicibus signorum coruscationibus confirmabat: gaudensque successu, sicut qui lætantur in messe, et sicut exultant victores capta præda, copiosos populos Christo undique acquirebat; adeo scilicet, ut in illa Natalis Domini die, omnium cœlorum concentibus celebrata, plusquam decem millia Anglorum, absque parvulorum ac mulierum infinito numero, in fluvio, qui *a* Siraríos Anglice dicitur, renascerentur sacri Baptismatis lavacro, velut uno Ecclesiæ partu et utero. Qui ad imperium Divini præceptoris, tamquam ad vocem Angeli de cœlo clamantis, omnes pariter bini et bini, minacem fluminis profunditatem acsi solidum campum ingrediuntur; ibique in vera fide et confessione B summæ Trinitatis invicem, alter ab altero, aquam duce Apostolico benedicente, baptizantur. O quanta solennitas! quantum gaudium quam jocundum spectaculum civium cœlestium ac terrestrium! cum capacissimi alvei sinus tantæ multitudini non sufficere videretur, totque turmarum et agminum generatio quasi una proles unius parentis alvo effunderetur, tanta progenies in cœlum de profundo gurgitis nasceretur! Quantis natorum luminibus tunc omnium nascentium dies et gloria illuxit nativitas Christi! quanta lætitia omnes Angeli Dei, qui gaudent super uno pœnitente, tunc exultabant super tanto divinæ messis germine, canentes in nato Salvatore, Gloria Deo in altissimis, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

a bsque ullius damno,

38 Cum quibus omnibus, id est supernis civibus, adeo beatissimus Papa Gregorius congratulabatur in Spiritu sancto, ut de tam præclaro fidelium numero, sancto Dei amico, pariter congratulaturo, epistolam mitteret Alexandrino Patriarchæ Eulogio. Hoc etiam gaudium præclaro exaggeratur miraculo; quod in tanta irruentium turbarum pressura, in tam diverso sexus et ætatum atque infirmorum discrimine, cum omnes per illud intransvadabile profundum transirent, nullus omnino periit, nullus se arctatum vel læsum planxit: sed omnes renatos in C Christo, et ut greges tonsarum ascendentes de lavacro, manus Domini in ulteriorem ripam transmisit, ut omnes unum haberent et Christi et proprium in Christo natale. Parum dixi, nullum ibi læsum; omnes ægroti, sicut animarum, ita et corporum molestias in aqua deposuere; et cum salute utriusque hominis, ut populus Israel de rubro mari vel de medio Jordanis cum cœlesti tripudio candidati exercitus processere. Stat hactenus in eodem loco ecclesia, in hujus præclari Baptistæ Augustini honore et nomine condita ac dedicata, quæ tantæ salutis frequentes turbas curando celeberrima præstat indicia. Sed et de supradicta Papæ Gregorii ad Eulogium epistola hæc subjicimus fidei gratia. *L. 7 Ep. 30*

imo sanitate corporibus collata:

39 Gratias omnipotenti Domino agimus, quia impletum in vobis videmus esse quod scriptum est: Ubi plurimæ segetes, ibi manifesta fortitudo boum. Si enim bos fortis aratrum linguæ in terra cordis audientium non traxisset, tanta fidelium seges minime surrexisset. Quoniam vero in bonis quæ agitis scio quod aliis congaudetis, vestræ vobis gratiæ vicem reddo, et non dissimilia nuntio. Quia dum gens Anglorum, in mundi angulo posita, in cultu lignorum ac lapidum perfida nunc usque remaneret; ex vestræ mihi orationis adjutorio placuit, ut ad eam D monasterii mei Monachum, religiosum ac Deo dignum Augustinum, in prædicatione transmittere auctore Deo debuissem. Qui data a me licentia a *b* Germaniarum Episcopis Episcopus factus, cum eorum quoque solatiis ad prædictam gentem in fine mundi perductus est. Et jam nunc de ejus salute et opere ad nos scripta pervenerunt, quia tantis miraculis, vel ipse, vel ii qui cum eo transmissi sunt, in eadem gente coruscant, ut Apostolorum virtutes in signis quæ exhibent imitari videantur. In solennitate autem Dominicæ Nativitatis, quæ hac *c* prima Indictione transacta est, plusquam decem millia Angli ab eodem nuntiata sunt Fratres et Coepiscopo nostro baptizati. Quod idcirco narravi, ut cognoscatis, quid in Alexandrino populo loquendo, et quid in mundi finibus agitis orando. Vestræ enim orationes sunt in eo loco ubi non estis: quorum operationes sanctæ monstrantur in eo loco ubi estis.

Prov. 14, 4 quæ omnia cum lætitia S. Gregorii indicantur Eulogio Alexandrino

Aug. Gocelino.

et Francorum Episcopis,

De his etiam quæ Francorum Episcopis scripsit idem Papa mellifluus, hæc pauca excipimus. Sicut ignis aura flante fit grandior, ita bonæ mentis studia commendatione proficiunt. Quia igitur Redemptoris nostri gratia cooperante, tanta de Anglorum E gente ad Christianæ fidei gratiam multitudo convertitur, ut Reverentissimus Frater et Coepiscopus noster Augustinus, eos qui secum sunt ad hoc opus exequendum, per diversa loca asserat non posse sufficere; aliquantos ad eum Monachos, cum dilectissimis et communibus filiis Laurentio Presbytero et Mellito Abbate, prævidimus transmittendos. Et ideo Fraternitas vestra eis caritatem, quam decet, exhibeat. Quæ etiam Regi Francorum Lothario, de Sanctorum susceptione, quæ Reginæ Brunichildæ, de ipsorum ubique notis miraculis, gratificis scriptis suggesserit, quam dulce esset retexere, et avida manu tot margaritas et favos legere? Sed obtemperandum est vel desidiose vel fastidiose audienti, cum pleraque reperiantur in Registro ipsius beatissimi Papæ Gregorii. *L. 9 Ep. 52*

Regi ac Reginæ.

Augustinus leprosum curat,

40 Igitur, ut superius iter repetamus, tandem Evangelus Domini Augustinus, egrediens ab Eboraca cum sanctorum sociorum et assiduarum virtutum comitatu, obviam excepit quemdam leprosum ulcerosa ac purulenta fœditate deformatum. Inclamitat miser miserabilibus questibus ultroneæ salutis bajulum Augustinum. Quid dixi, Inclamitat? cui pestifer morbus vocem ademerat, cui sibilus pro loquela, cui taratara pro clamore erat. Non in- F diguit indice curator benevolus, non multa prece opus habuit miserator compatientissimus: angustiam languidi sentiebat, quam videbat; et ut ærumnoso salutem operaretur, caritas Christi urgebat. Quid celerem largitatem sermonum ambage moremur? Accessit supplex morbidus, eique prodigus benedictionis Pontifex benedixit, sicque Christi præsentia animatus dixit; In Domini Salvatoris nomine, mundare ab omni lepræ tuæ illuvie. Dixit: et continuo omnis calamitas putridi humoris ut nubes aufugit; cutisque munda, absorpta prorsus immunditia, totum hominem vestivit. Non tam cito mundatus est Naaman Syrus, quem antea septies lavari in Jordane jusserat curator Elisæus. Verum Augustinus in verbo ejus, qui dixit in Evangelio, Mundare, velocitate prævaluit. O beatam et locupletem in Christo Apostolici prædicatoris pauperiem, omnibus terræ opibus ditiorem! O thesaurum opulentissimum! ubi non aurum avidis mortalibus, verum incomparabilis auro gratuita animarum et corporum effunditur salus. An Crœsi vel Darii infinitis opibus sospitas mercari posset languentibus? Attollitur ergo de tanto signo admirantis populi clamor in cœlum, et undique concurritur ad baptismum vivificum. *Marc. 1, 41.*

A 41 Sic operatus Dominicus negotiator in itinere, in Occidentalem ab Aquilonari plaga divertit; non tam viatoris, quam venatoris aut aucupis morem gerens; non tam festinans ad propria, quam expetens Dominica lucra; illic tendens retia, qua proveniret divina captura. Cumque Provinciam quæ Dorsete appellatur, attigisset; et ubique ut Angelus Domini reciperetur, simulque auditorum fide quos pasceret pasceretur; incidit in quamdam villam, velut in tartaream Plutonis sedem. Ibi plebs impia, tenebris suis excæcata, et divinam lucem exosa, non solum audire nequibat vivifica documenta, verum tota ludibriorum et opprobriorum tempestate in Sanctos Dei debacchata, longe proturbat eos ab omni possessione sua; nec manu pepercisse creditur effrænis audacia. At Dei nuntius, juxta Dominicum præceptum et Apostolorum exemplum, excusso etiam pulvere pedum in eos, dignam suis meritis sententiam (non maledicentis voto, qui omnium salutem optabat; sed divino judicio et Eliæ typo) atrocibus injecit, quatenus Sanctorum contemptores, tam in ipsis quam in omnibus posteris suis, debita pœna redargueret, qui vitæ mandata repulissent. Fama est, illos effulminandos, prominentes marinorum B piscium caudas Sanctis appendisse; et illis quidem gloriam sempiternam peperisse, in se vero ignominiam perennem retorsisse, ut hoc dedecus degeneranti generi, non innocenti et generosæ imputetur patriæ.

AUG. GOCELINO. ex quadam villa cum ludibrio pulsus,

pulverem pedum excutit:

42 Hic etiam correptionis argumentum consequenter subnectendum videtur, quod in alia incredulorum gente ea tempestate salutifer Augustinus operatus recitatur. Ille quoque populus, inveterata profanitate dæmonibus incorporatus, tenebrarum [amore] amicos lucis exosus, qui in infidelitate sua diceret Deo: Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus, pactum cum morte fecimus; Angelicum Doctorem, Angelica conversatione et signorum fulminibus doctrinam veram probantem, non solum repudiabant, verum etiam aut gladiis excidere, aut ignibus vitæ latores vivos exurere ardebant. Quidquid benignus prædicator credentibus pollicebatur, illi expuebant; quidquid prophetico typo comminabatur, illi subsannabant. Quid in tam desperabilibus tunc faciat illa Deo amabilis, omnium salutem parturiens anima, quæ se etiam pro talibus dare vellet in caritate perpetua? et quid tantæ fidei impossibile et tam forti dilectione erit invincibile? Itaque confugiens ad inexhaustam Christi clementiam, orat ut C illam ollam mundialis petulantiæ ac diabolicæ culturæ, qualem Propheta vidit a facie Aquilonis ferventem, in virga ferrea tamquam vas figuli conterat; aut illam massam sua fornace in melius excoquat, et perditione dignos correptione redimat. Protinus insitato supplicio corripitur universa illa conspiratio perversorum, ut sola vexatio auditui det intellectum. Ardent omnes *d* igni invisibili; non sicut quartanis febribus aut aliis morborum incendiis æstuantes, sed, mirum dictu et miserabile visu! exusta cute et crudescentibus carnibus, sanguinolenta vestigia et femora exesa ostendebantur. In tota vero illa furiosa plebe, ut nemo erat qui resipisceret, sic nemo erat qui evaderet. Ætas et sexus, senes et lactantes, parentes et liberi, una omnes pœnæ sententia plectebantur: ubique clamor, gemitus, et ululatus cruciatuum jactabatur. Tunc demum redeuntes prævaricatores ad cor, intellexerunt quid illis cœlestia promissa contemnentibus propheticus Augustinus sit comminatus. Qui simul conglobati, ad illum quem spreverant concurrunt, ad illum quem repulerant refugiunt; ejus vestigiis, cujus preces et monita riserant, luctuosi succumbunt; lavacrum salutare, quod expugnaverant, efflagitant; mutatoque

alibi pejus exceptus,

Isa. 28, 15

Jerem. 1.

d injuriosis igne sacro punitis,

cor docile impetrat,

ardore pœnali in ardorem fidei, omnes implorant se D in Christo renasci. Hæc mutatio dexteræ Excelsi, nec possunt jam esse increduli Augustino promittenti, quia in Baptismo regenerarentur mentis et corporis saluti. Fit ergo ingens solennitas cœligenis et terrigenis, ubi tot millia renatorum junguntur civibus supernis: utque hoc tripudium detersa nube dolorum serenius effulgeat, ille putidas carnes devorans pestifer ignis, omnibus aquis inextinguibilis, omnibus artibus immedicabilis, solo baptismate, Augustino interveniente, in universis ibi baptizatis extinguitur. Ab illa quoque die hæc pestis, quæ in aliis terris nonnumquam grassatur, Augustino patrocinante a tota hac patria exterminatur. Poterant tunc illi, Dei liberti gratifice clamare: Nisi Dominus nos liberasset per Augustinum, aut Ausgustinus per Dominum, quasi Sodoma vel Gomorrha fuissemus, aut Eliæ ignibus cum quinquagenariis hostibus merito perissemus.

et baptizatis sanitatem corporum:

43 Ab hoc ergo similis furiæ justæque correptionis diverticulo, ut superiorem viam peragendam repetamus, sanctissimi Dei veredarii Augustinus ejusque socii, a supramemoratis injuriatoribus suis quinque milliariis, per loca solitaria in terra deserta et inaquosa egressi, gravi siti et æstu sub divo consedere defessi. Spes moribundis una salutis, in Deo et Augustini sui meritis. Ille, non tam E pro se, quam pro Fratribus æstuans, ad beneficum Dominum suum, in omni petitione semper expertum, fecit cum omnibus orationis confugium. Oranti itaque Dominus Jesus, compatiens Martyri suo (Martyrem enim et sine passione facit animus paratus martyrio: hujusque martyrium erat, inter insecutores patiens et benigna conversatio) ineffabili clementia hic se ostendere est dignatus, sicque eum familiari allocutione est consolatus: Confortare, mi bone serve et fidelis, et viriliter age: quia tecum sum Dominus Deus tuus, in omni tua affectione; et aures meæ ad preces tuas, quatenus semper pro quibuscumque petieris, obtineas. Tibi enim janua patet æternæ vitæ, ubi mecum gaudebis sine fine. Tanta Dominicæ visionis et allocutionis charismata tota præcordiorum B. Augustinus ebibens flagrantia, oblitus corporeæ sitis, magis ac magis sitiebat gustatam dulcedinem, suisque lacrymis gratanter occurrentem uberioribus fletibus prosequebatur abeuntem.

siti et æstu afflictus cum suis,

Christo apparente,

44 Adorans vero ibidem, sentiensque illi loco ubi steterunt pedes Domini superna beneficia redundare; nec illam terram pati ariditatem, in qua apparuit Fons vitæ: illico itineris baculum ibidem F affixit. Nec mora, purissimus fons velut icta vena exsiliit, qui omnes ubertim refecit, et tam miraculo quam salute exhilaravit; atque exinde usque in perpetuum, in amnes et rivulos derivatus, hæc loca habitabilia ac populosissima fecit. Ipse vero divinus Pater, tam beatæ contemplationis compos, ad æternam tantæ gratiæ memoriam, locum a cernendo Deum Cernhel appellavit. Quod nomen ex Latino Hebræoque confectum (nam ut prima syllaba a cernendo, Visum, ita sequens, Hel, Deum sonat) indelebiliter sibi inolevit. Ad hoc etiam Ecclesia in nomine Domini Salvatoris, quod se ibidem revelare dignatus est, construitur et consecratur: ac deinde *e* monasterium, jam olim in honore B. Petri Apostoli ædificiis et rerum opulentia sublimatum, conspicuo impræsentiarum cœtu pollet Monachorum. Fons autem ille sacer, Augustini administratoris nomine celebratur; non solum potantibus præbens aquæ usum, sed etiam diversorum morborum credentibus remedium: unde nuper gesti miraculi hic damus indicium, quod ibi ac per ipsam provinciam late habetur celeberrimum.

fontem obtinet,

Ecclesia ibidem cum monasterio structa.

e

A

Parocho ægro apparet Sanctus, et ad fontem sanat.

45 Est Cerneliensi Abbati eruditissimo Presbyter Parochianus, qui populo Divina officia in ipso monasterio agere est solitus. Hunc languor ad extrema perductum, Monachicum poscere compulit habitum. Appositum est ejus capiti sacræ professionis indumentum, qui tunc demum ad hoc confugeret, cum mors instaret; hoc est, tunc Dei armaturam arriperet, cum hostis invaderet. Nox erat, et fessum ægrum somnus captabat. Adstat trepido benignus Augustinus, ipso habitu et virga Pontificali conspicuus. Nec vero diu remedia tali denegat, qui forte adhuc seculari animo degebat; invitans illum ad bravii cumulum, qui gratis et ingratis administrat solem suum, et aversos sæpe revocat beneficio magis quam supplicio. Refovet anxium pius consolator tali alloquio : Surge, ait, ed ad fontem S. Augustini accede, ibique quinquagesimum Psalmum trino repetitu concine, et invocatione auxilii ipsius Augustini tertio in eodem fonte corpus tuum ablue : ita optata vita et sanitate potiere. Ne qua vero præpediaris ambiguitate, ipsum scias tibi adesse et hæc suadere, per quem debeas revalescere. Inter ista moribundus erigitur, raptoque baculo mirantibus cunctis egreditur. Videbatur tunc vigilibus suis, illum imminentis leti præsagio ita oberrare : malunt

B

tamen subsequi, et quo tendat observare, quam prohibere. Ille ad sacrum fontem veniens, tertio in ejus amne abluitur, tertio quinquagesimus Psalmus cum implorato Augustini suffragio decantatur; et ante expletum precum holocaustum, æger se miratur subita sanitate de interitu revocatum. Nempe quod antiquus fecerat septena lavatione in leproso, hoc noster Elisæus summæ Trinitatis confessor exhibuit trina Baptismatis forma morituro. Regressus ergo, jam non languidus, sed totus sospes ad lectulum, suaviter requievit; et ipso lucis crepusculo monasterium subiit, populoque ex more Matutinas decantavit. Stupor ingens et extasis Abbatem et Fratres ac plebem corripit, cum lætitia et gratiarum effusione; ut cujus exequias præstolabantur excipere, alacrem et incolumem viderent solitum officium exhibere. Ille etiam populo exposuit publica voce, qualiter per S. Augustinum sanatus sit tam propere.

Dorobernix Sedem figit.

46 Igitur Angelicus Domini Legatus Augustinus, ut iter ejus terminemus, post longa terræ spatia et ex magna parte pererratam Britanniam, post innumera virtutum et documentorum salutaria solatia, ad perpetuam sedem et mansionem suam Dorobernniam, cum illo beatissimo sociorum comitatu, re-

C

greditur : ubi ut omnium genitor et lucifer, ac solis sui desideratissimus recursus, omnium favore et gaudio excipitur.

Contractum, surdum et mutum sanat;

47 Inter frequentantes tam potentem curatorem debilium turbas, advenit juvenis, genibus nitens pro pedibus, utpote gravi utrorumque pedum contractione tortuosus, simul etiam auditu et loquela defunctus; oculis tantum via patebat, sed viam informis gressus negabat; quæ peteret videbat, sed qua peteret interventrix lingua defecerat : angustias suas mutus tacebat; quod scire juvaret, surdus non audiebat; tot vitæ officiis carentem, sive semivivum sive semimortuum dixerim, nota miserabilis est. Verum miserator Augustinus hanc miseriam pia prece absolvit, et in Trinitatis gratia triplicem calamitatem triplici curatione abegit. Diriguntur gressus, absolvitur lingua, reserantur aures, triformis æger triformi sospitate gratulatur. It, currit, loquitur, audit inoffense, plane, clare. Verumtamen homo lubricus, tanta vanitate et insolentia, accepta incolumitate abusus est, ut vim fecisse Deo videatur Augustinus, qui tam indisciplinatum saluti donandum expetierit. Nam ut cetera vitia levitatis et scurrilitatis ipsius taceamus, ad ecclesiam veniens tanta garrulitate et lascivia plebem afficiebat, ut

D

AUCT. GOCELINO. Inque eadem mala ob insolentiam relapsum,

omnes sua improbitate scandalizaret; dum nec reverentiam sancto loco ageret, nec ullius increpationi acquiesceret. Sic intemperatum divina animadversio prioribus vinculis gravius adstrinxit, et ablata salute quæ erat indomito ad perniciem, repetitis majori dolore induviis domuit : videlicet os stulti ebulliens stultitiam, et aures intentas ad fabulas omnemque lasciviam, pedes quoque currentes ad præcipitium, ænea clave obstruxit, et ad continentiam retorsit. Arctatus itaque acrioribus cruciatibus, ad cœlestem medicum ab amicis et cognatis attrahitur;

restaurat per pœnitentiam.

Sanctique vestigiis inhærens, quod obstructis verbis nequibat, diris suspiriis deplangit : lacrymans et ejulans veniam poscit, sospitatem indebitam præsumpta clementia repetit. Vulnerantur altius paterna viscera aliena miseria, et cum misericordiæ Judice luctatur misericordia, qua sola solet vinci miseratrix justitia. Inter reum et Deum obstat causidicus mediator : hinc puniendum increpat, illinc salvandum intentat. Confunditur scelestus de culpa, corrigitur pœnitentia; ut correctus induatur justitia, justificatus potiatur justi Salvatoris gratia. Sic interveniens Augustinus prævaluit victoria, extorsit cum Jacob benedictionem, cum Moyse propitiationem, et raptam a Domino victor misero reportavit denuo sospitatem. Ille et gressibus et eloquio et au-

E

ditione reformatus ad integrum, cessat ulterius aliena ope duci, cessat digitis loqui, desuescunt et alii quibus surdo satisfaciant signa doceri; sensu quoque sanior redditus, desinit a ventositate priori (quod utilius est corporea salute) Patris scilicet Augustini eruditione, correptione, prece, ac salvatione.

ANNOTATA.

a *Urbs* Eberacum *est ad* Urum *fluvium, vulgo* Ouse, *in quem alius minor ibidem influit* Fossa *jam dicta, et videtur hic* Suarios *dici. In minori Vita* Sualavi.

b *Imo* Galliarum : *sed propter Francos, ex Germania oriundos, Gallia sub Germania continebatur.*

c *Scilicet anno* 598, *sed videntur hæc de Cantuariensium conversione potius intelligenda.*

d *De hoc igne sacro egimus* 17 *Januarii ad Miracula S. Antonii* § 1.

e *De hoc* monasterio Cerneliensi *consule Monasticum Anglicanum pag.* 253 *et sequenti. Datur ibi charta fundationis, factæ anno* 987, *cum sub initium esset cœnobiolum trium Monachorum.*

CAPUT V.

F

S. Livinus baptizatus et instructus. S. Augustini obitus et sepultura.

Profectus in Scotiam,

Jam vero inter tot virtutum insignia, quis digne efferat tanti Doctoris præconia, per quem non tantum efferatiores suave Christi jugum suscipiunt, verum etiam sancti et signipotentes viri, etiam Angelico monitu, ad eum mirabili veniunt via erudiendi? Res est non capitulari arctitudine commendanda, sed plana et lucida sententia exponenda. Legimus in *a* Vita beatissimi Pontificis a et Martyris Livini, fideli sanctorum sociorum suorum commendatione descripta, qualiter ipse Dominicorum negotiorum dispensator fidelissimus Augustinus, ad religiosum Regem *b* Scotiæ Colomannum omnium saluti consulens venerit, et B. Livi- b num tunc puerum cum S. Menalchio Pontifice baptizaverit, utque Rex et Regina regnique Optimates illum a fonte susceperint. Tunc insuper baptizatum solaris splendoris columna coram omnibus alluxit, et in splendore aurea sole micantior dextra apparens

AUCT. GOCELINO.

S. Livinium baptizat: cumque cum Sociis Angelo Duce [b] *super mare ambulando, ad se venientem instruit*

A rens ter puerum signo Crucis benedixit, atque vox cœlica in hæc verba sonuit: Dilectus Deo et hominibus, cujus memoria in benedictione est. Hinc præclarus Augustinus Dominum glorificavit, et cunctis glorificandi documentum dedit. Interea sanctis vitæ incrementis adolescens ille, suus et ævo et merito filiolus, adeo dilectus erat Regi et omnibus, ut miro affectu ac precibus eum retinere tentarent. Cui timenti retiacula mundi et hoc super anxie fluctuanti, Angelus lucis affulsit; propinque eum nomine salutans, Ave, inquit, Frater Livine, desine tribulari, et audi quo debeas consolari. Vade hinc ad Anglorum Pontificem Augustinum, et ab eo percipe totius sanctæ institutionis documentum, per quem Deo provehente summam attingas virtutum. Ast Domini Confessor festinans Angelicis jussibus obtemperare, expetita Regis dimissione et ruptis fautorum suorum retinaculis ceu telis araneæ, cum tribus beatis discipulis Foilano, Helia et Kyliano (qui etiam describendis ipsius gestis probatissimi auctores claruere) ultro contendit ad mare, quo posset ad desideratissimum Patrem Augustinum transnavigare. Sed occurrit Angelus Domini in itinere, B juvenili decore, splendida facie, gratiosus incessu, dulcis affamine; Confide, ait, Frater, quia Dominus me tibi misit ducem et custodem inseparabilem in omni via tua. Tu modo incunctanter sequere me: quia ad illum tui profectus doctorem quem petis, favente Domino, perducam te successibus prosperis. Agnoscens ergo prudens Livinus spiritum veritatis hæc sibi dicentem, prosequitur fiducialiter cum præfatis discipulis præcedentem, et illud mare magnum ac spatiosum siccis pariter transeunt vestigiis. Videbatur autem tam sacratissimo Livino quam beatis sociis suis, toto illo itinere, quo pedestri incessu vasti gurgitis fluctus acsi solidam aream calcabant, quod per prata vel campestria vireta, rosis ac liliis omnique herbarum ac florum pulcherrima varietate vernantia, transirent. Ubi vero sidereus Dux sequaces suos tuto littore feliciter exposuit, cum indicibili jubare et ampla lucis coruscatione, ipsis intuentibus, cœlos repetiit; ut hoc splendore videretur dicere: Huc me, filii lucis, spretis mundi tenebris, sequi properate. Quis itaque hæc tam florida ac fulgida miracula gloriosi Augustini meritis dubitat vel adscribere vel communicare, ut Augustinum quærentibus unda vireret, pontus floreret, fluctus vernaret; et ipse gurges, sub pedibus Evangelizatorem pacis petentium, se ut C solidum campum exhiberet? Venit ergo, cum prænominatis tribus sanctæ Trinitatis Confessoribus, desideriosus Livinus ad desiderabilem Patrem Augustinum; venit Angelico ductu velut ad alterum Angelum, de florido itinere ad florigerum paradisum, de via maris ad fontem mellifluum, de perniciosis opibus ad incorruptibilium divitiarum thesaurarium, cui de cubiculo veri Regis infinitam opulentiam rerum et immarcessibilem pulchritudinem specierum depromat omnium. O quam festivum ortum est gaudium tam præcelso Doctori Sanctorum, ubi talem sibi divinitus destinatum excepit discipulum, quem Spiritu sancto præsciverat venturum, qui dignus erat magister aliorum! Sed generosa indoles Livini, a tam divinitus inspirato mavult discere humiliter, quod postea doceat fiducialiter. Audit illum, qui in cœlo posuit os suum, Angelico ore disputantem de infinita multitudine et gloriosa supernarum Virtutum, de præcellentissima Apostolicæ sublimitatis hierarchia, de innumerabili exercitu et triumphali Martyrum palma, de candidissima Confessorum ac Virginum corona; omnem mundi pœnam non esse condignam ad tanta præmia; nihil comparari, nihil appretiari posse ad illam pulchritudinem; D ad illam dignitatem, ad illam indeficientem solennitatem et gaudia, omni genere laborum, omni fragrantia virtutum, nunc esse currendum. Ad illud sempiternæ beatitudinis bravium, ducebat avidissimum æmulum per omnia floreta sacrarum Scripturarum; pandebat ei æraria et cellaria Christi et Ecclesiæ, in deliciis et oblectationibus Dominicarum gazarum ac vitam spirantium aromatum, in sempiterna caritate et claritate Sanctorum. His aliisque plurimis exhortationibus Dux inclitus Dominicorum castrorum armabat athletam Christi fortissimum, accendebat ardentissimum: jamque secundum præducis Angeli pollicitationem ad Apostolicæ conversationis evexit perfectionem, ut et palmam attingeret Martyrialem. Itaque per quinquennium et menses tres secum detentum, sanctissimis exemplis ac instrumentis in omni sanctitate provectum, ævo tenerum sed religiosa maturitate grandævum, tandem consecrat Sacerdotem Christo electissimum. Dat etiam liberalissimus *c* catigeta in ipsa dilecti discipuli ordinatione dulcissimum pignus et memoriale perpetuæ dilectionis suæ. Casulam videlicet purpuream, gloriosi martyrii præsagam, auro et gemmis instar meritorum prætextam: addit Stolam et Orarium, similiter aurea ac pretiosarum gemmarum sideribus decorata insignia. Jamque imprecatus sibi omnia E bona, et mutua orationum suffragia, non sine mutuis lacrymis, remittit eum Regi ac genti suæ desideratissimum eruditorem, cum præmemoratis sanctis comitibus suis. Denique sicut apes mellifluum florem, et sicut cervi aquæ fontem, sic Augustinum appetebant undique cœlestia mellificantem.

Sacerdotem consecrat et dimittit: [c]

49 Erat quidam veteranus, qui asserebat avum suum per S. Augustinum baptizatum fuisse, et hoc avum patri suo, patremque sibi tali modo retulisse. Cum essem, aiebat, adolescentulus, et vidissem ad illum novum et inauditum nostræ salutis Protodoctorem Augustinum, quasi ad quemdam Angelum, concurrentia populorum agmina; ego, cui vanitas corona, cui gaudium stultitia, cui deliciæ erant ridicula, mira sensus hebetudine deridebam omnia, velut phantasmata, omnesque errare præter me meosque coerroneos magna credebam ineptia. Cum vero audissem illum omnia debilium ac moribundorum curare corpora, ampliori incredulus cachinnabam vesania. Concepi tandem dolositatem lasciviæ meæ, et ut uter ventosus veni illum quasi sycophantam videre, aut seminiverbium audire; ad hoc videlicet, ut aliquam stropham raperem ab ejus ore vel curatione, unde possem meis similibus risum movere. Cumque me pressanti turbæ, ut insidiosus et latrunculus, immersissem, ejusque paternum ac F reverendum intuitum oculis notassem; protinus ingenti confusus terrore dirigui, ut videretur in eo divina quædam animadversio impuritati meæ indignari. At ille sancto Dei Spiritu plenus (ut claruit hactenus) invisum quasi notissimum respexit: missoque ministro, Illum, inquiens, adolescentem adduc mihi; me sibi de medio plebis præcepit adduci. Tum vero altius intendens quod sine indice innotuerim illi, tanto stupore contremui, acsi cum exerta machæra quæstorem ac punitorem vidissem sceleris mei. Continuo ad tanti vatis clementiam confugi, ac substratus sacros pedes adstrinxi. Ibi omnem ventositatis tumorem quasi compuncta vesica emisi, omnes sordes fluxæ levitatis evomui, totum me tam benigni Patris præceptis ac documentis dedidi. Ille placide increpatum et instructum paternis ulnis amplexus, credentem in Christum me baptizavit, atque in filios filiorum *d* producta longævitate benedixit. Hæc et his plura præfatus vetulus, ab avo suo patri audita, et a patre sibi narrata, repræsentabat audientibus fidei assertione, quasi ab alio seculo cognita.

irrisorem adolescentem ad se vocatum emendat, et instructum baptizat: [d]

A cognita. Intimabat autem a parentibus sibi insinuatam ipsius B. Augustini formam et personam patriciam, staturam proceram et arduam, adeo ut a scapulis populo supereminerct, et Saulem proceritate, non atrocitate, exhiberet. Facies amabilis et reverenda, frons mediante coma suis columnis resultabat fenestrata. Signa vero et sanitates, quæ in populo frequentantium cœtuque debilium assiduabat, nullum enarrare nec enumerare posse adstruebat. Memorabatur jugiter pedestri incessu, sæpius discalceatus, provincias Apostolica devotione lustrasse, et callos genuum fratris Domini Jacobi in plantis attraxisse : plures quoque sanctorum comitum ejus easdem virtutes vel imitari vel æquiparare solitos asserebat. Hinc itaque, cum caritas omnia probabilia credat, et cum ultro credimus quod amamus, quod vero non credimus odisse nos vel spernere probamus ; perpendant filii dilectionis et non alieni, quod ea quæ Sancti gesserunt in vita, vel per scripta, vel per longævos seniores, vel per famam (quæ est lex historiæ) a generatione in generationem propagatam, Deo propalante ad notitiam Scripturarum sanctarum potuerint pervenire, quæ et qualia non est injuria credere. Jam post flumina B et feras repulsas gloriosi Augustini palmarium explicemus.

fuit Sanctus statura procera.

Miraculis clarus

50 Jamdudum vero ille supernus incola, percussus illa, quæ fortis est ut mors, superni amoris plaga, abhorrebat omnia terrena oblectamenta sicut vitæ detrimenta ; et mundanam gloriam sicut vincula, sicut ergastula, sicut supplicia ; quæ tamen cum ipsa morte dulce esset pro Salvatore pati omnia. Solo itaque corpore ligatus in terra, immo sola gignendorum et informandorum Deo filiorum paterna astrictus cura, de reliquo totus conversabatur in illa æterna patria ; tota mente, tota anima, jugi ac violenta instantia captabat cœlestia. Quæ precum incensa, quæ sanctorum desideriorum lamenta, quam inenarrabilia mittebat cœlo suspiria ? Quis, inquit, dabit mihi pennas sicut columbæ et volabo et requiescam? Et. Quando veniam et apparebo ante faciem Dei mei. Concupivit et defecit anima mea in atria Domini. Sic irrequietis clamoribus præoccupabat faciem Domini, et vim faciebat cœlo, crebris pulsatibus rogans admitti, cupiens dissolvi et cum Christo esse. Tandem vero intelligens ex Spiritus sancti responso exauditum suum desiderium, ut veniat ad ipsum omnibus rectis corde desideratum ; cœpit parentalibus visceribus anxie pertimescere, ne post se lactea natæ vel nascentis Ecclesiæ infantia, orbata Pastore, luporum dilapidaretur invasione. Hinc B. Laurentium, Apostolicæ sanctitatis virum, Apostolicis signis præclarum, suorumque comitum præcipuum, dicente sibi Domino in spiritu ; Hunc mihi unge in Sacerdotem electum, perspicaci animo cum superno instinctu intendit pro se ordinandum. Refert hæc ad Clerum, ad Regem, ad populum : placet omnibus, favent omnes, simul benedicunt et expetunt. Rege itaque cum confluo populo immensum congratulante, ordinat cum omni solenni gaudio Laurentium sibi successorem ; ut quondam Apostolorum Princeps Petrus Clementem, ob supradictam videlicet novellæ informationis necessitatem : quod tamen exemplum nulli imposterum debet esse præsumendum. Nemo rite hoc fecit post Petrum, nemo incompetenter faciat post Augustinum. Nam unus Christus, una Ecclesia, unus Episcopus, nec dividitur unus et unitas. Consecratum ergo destinat ad omnia promptissimum, ut Paulus Timotheum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi ; ut discurrat, festinet : instet opportune, importune ; arguat, obsecret, in omni patientia et doctrina. Ipse vero

anhelat ad cœlestem gloriam,

S. Laurentium ordinat successorem :

D theoricus contemplator, ut mundi opprimentis perfuga, ut passer solitarius in tecto, gaudebat nimium, ruptis rerum retinaculis, pennis æterni amoris ad Dominum evolare, in optima parte Mariæ requiescere, soli Deo vacare, revelata facie gloriæ Domini assistere, ejusque perpetua pasci dulcedine. Tunc demum se vivere ac regnare, tunc primum se cœpisse servire Deo credebat. Numquam tamen defecit Dominica lucra augere, in conveniendo populos in unum, et ipsos Reges ut serviant Domino : nusquam deerat, ubi Divina postulabat. Nunc, ut aquila, ad superna volabat ; nunc, Dominica poscente, pascua ima revisebat.

AUG. GOCELINO soli Deo vacat :

51 Quid longa tergiversatione exitum præsentis lucis dare formidat oratio ? Tandem victoriosissimus Athleta Domini, in omni sanctitate et meritorum perfectione excurso vitæ stadio, pervenit ad bravium ac diu desiderata æterni Regni præmia. Jam pulsanti per ægritudinem Domino aperuit, cum inenarrabili tripudio et aromatico gratiarum sacrificio. Tum magnanimo paternæ dilectionis affectu exhortabatur, tam Regem et Principes, quam Clerum et populum, servire Domino in timore ; et profanatis dæmonicorum sacrificiorum sordibus, in fide Christi divinitus sibi tradita immobiliter perseverare ; et E uni Deo vivo et vero, fide et amore, perpetuo adhærere ; ejusque mandata, per inunctum Pontificem ac Dominicos ministros, diligenter observare. Venit ergo finis mundialium procellarum, et illuxit aurora æternarum lætitiarum : et benedicto Rege, et confirmata in Christo primitiva suæ genituræ Ecclesia, relinquens omnibus perpetuæ dilectionis pignora beatæque vitæ documenta, inter sanctorum sociorum discipulorumque lacrymosa examina, stante B. Laurentio cum populosa frequentia, deposita sarcina carnis assumitur in cœlum, cum supernarum virtutum triumpho et gloria, cum inæstimabili omnium occursu et receptu sempiternaque lætitia. O quanto solennio adornatur et coronatur tunc omne cœlum, videlicet ad tam præclari civis adventum. Ambiunt æthereæ turmæ victorem palmigerum, invitant Apostoli in suas sedes socium Apostolicum, vallant purpurata castra Martyrum martyrialem signiferum, amplectuntur insignem Hierarcham splendentia agmina Confessorum et venerabilis turba Sacerdotum, cantant dulcibus hymnis candentes chori Virginum ducem virgineum ; utque usu mortali loquamur illa ineffabilia sacramenta supernorum concentuum, tunc illa magna Jerusalem magni Regis civitas simul vidit populos et tribus suas, simul in Augustini triumpho personantes Domino gratias et laudes indefessas. Quos F omnes nos infimi, licet tam indigni quam impares laudatores, prosequamur ut possumus, non exequialibus planctibus, sed his triumphalibus cantibus : Regnas Augustine, Augustis seculi nomine et dignitate sublimior, qui auxisti rem Christi publicam, et Romanæ Ecclesiæ adjecisti Britanniam, melius quam Cæsar Augustus Romanis opibus Alexandriam. Te Reges et Principes et Senatus Anglorum, et turba gentium comitantur in cœlum ; te Angeli et Archangeli triumphantem deducunt, Throni et Dominationes excipiunt, te coronat Rex Regum.

æger dat monita Regi et aliis :

sancte obit,

et coronatur in cœlo:

52 Pretiosissimam vero ejus corporis margaritam, in ipso Apostolico et Regali monasterio, quod ipse Deo auctore condiderat, prælectissimus Laurentius, facta magnifica dedicatione, cum devotissimo Rege Æthelberto et confluis Angliæ populis, recondidit in Aquilonali videlicet ejusdem sacræ aulæ porticu, ubi in æterna memoria cœlestis regni depositum thesaurizavit.

sepelitur in monasterio,

53 Sed dum festinamus tam piam historiam finire, adhuc obstinate tenemur, et hujus Angelici loci

AUCT. GOCELINO.

** dulce est ubi sepulti etiam alii plures Sancti.*

A loci gratiosa dulcedine et Sanctorum caritatis infinito charismate, quod sedet saturos, saturet desiderios, dulciter * recolere, qualiter illam porticum tot primorum Eruditorum Britanniæ, immo tot Angelorum Dei, cælestia implevreint mausolæa. In quibus gratanter est animadvertendum, quam generosa pignora universalis Mater Roma ediderit, quæ ipsi Britannico Oceano Patres et institutores existerent: quos dum unus amor uno cubiculo simul astringeret, singulos Patronos sigillatim distinctos plures nationes propriis radiis præclaros haberent. Horum præcellentissimus Augustinus, Laurentium ejus templi dedicatorem, sibi successorem (ut præmonstratum est) creavit: Mellitum Lundoniæ, Justum Roffensi Ecclesiæ Episcopos ordinavit; quos uterque propter Christum exiliatus, tertius Mellitus, quartus Justus successor excepit. His *e* Honorius, et ipse Romanæ informationis honor decorosus, annexus quintus. Sextus Deusdedit ordine, sed primus flos gentis Anglicæ, in Romanorum Patrum transiit conscriptionem: cujus primitiis ex Anglia nihil gratius habuere Doroberniæ Romana principia. Septimus quoque Theodorus, Romanæ præcellentiæ subsecutor egregius, almo Augustino a dextro con- B sepultus est latere, una tantum monasterialis alvi maceria interstite, quia nondum amplificata porticus omnes nequierat suscipere: qua postea dilatata, his sanctis consortibus adjungitur omnibus amandus seculis Adrianus, ejusdem monasterii Abbas clementissimus; qui ab Apostolico Romæ electissimus in Archipræsulem Doroberniæ, ipsum beatum Theodorum adduxit pro se, cum quo Anglos fecit docibiles Dei tam Græca quam Latina eruditione. Item candidissimum ex Anglis lilium Regia Christi virgo Mildretha, suo candore gratissime illustrat splendida tantorum Patrum ornamenta. Horum igitur omnium auctor beatissimus Papa Gregorius, habens altare medium velut patricium solium, ipsamque servans Deo dicatam porticum, æterna dilectione circumplectitur, non tam funera consepultorum, quam triclinia convivantium filiorum: ante omnes vero sibi astringit Augustinum, ut suæ institutionis primicerium, suæ parturitionis primogenitum, et vita et ordine primum. Ceteri quoque filii, qui Protoparentes Ecclesiastici sunt Angliæ, accumbunt sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ suæ. In authentica vero præeminentissimi Augustini tumba Epitaphium scriptum est hujusmodi: Hic requiescit C Dominus Augustinus, Dorobernensis Archiepiscopus primus, qui olim huc a B. Gregorio Romanæ urbis Pontifice directus, et a Deo operatione miraculorum suffultus, Æthelbertum Regem ac gentem illius ab idolorum cultu ad Christi fidem perduxit, et completis in pace diebus officii sui defunctus est, septimo Kalendas Junias, eodem Rege regnante. De his quoque septem primis Anglicæ Ecclesiæ columnis, Tarpeia de rupe Romæ excisis, hi versus substituuntur.

et altare est S. Gregorii.

Additi versus de septem Episcopis,

Septem Primates sunt Anglis et Protopatres,
Septem Rectores septemque per æthra triones;
Septem sunt stellæ, has tenet unius area cellæ;
Septem cisternæ vitæ, septemque lucernæ;
Et septem palmæ regni, septemque coronæ.
Quin oculi septem, quibus hunc Christus videt or- [bem,
Ut currit mundus septem per secla diebus.

Horum tituli, suo ordine superscripti, sunt hi.

Dux Augustinus præcellit in ordine primus.
Lauriger et mundus, Laurenti sede secundus.
Tertius est gratus Mellitus, melligeratus.
Quartus adest Justus, dulces dans nomine gustus.
Quintus Honorius, Ecclesiæ vigor extat honorque.
Deusdedit est sextus, cui dat sua munera Christus.
Theodorus juxta fert sabbata septimus alma. D
His septem Ducibus viget Anglia totque diebus.
Additur octavus Monachorum dux Adrianus:
Anglorum stella Mildretha refert sua mella.
Octo Patres Romæ, reliqui comitantur honore
Ex Anglis nati, meritis horum sociati.
Hinc manat divis Evangelii via rivis:
Hi sunt Brithwoaldus, Tatwinus, vosque Nothelme,
Et jam Berta, Patres primos Proceres imitantes,
Tot simul Ecclesiæ cingunt frontem pietate.

aliisque Sanctis ibidem consepultis.

De innumeris vero signis, quæ in hoc requietionis suæ dormitorio, vel ubivis gentium aut locorum, B. Augustinus pro fide petentium exhibuit, aliquanta quæ fidelium oculis probata sunt, sequens libellus enarrabit, Deo nos in veritate sua dirigente, qui per omnia secula regnans, semper in Sanctis se mirabilem ostendit.

ANNOTATA.

a *Hæc illustranda erunt* 12 *Novembris, scripta a S. Bonifacio Archiepiscopo Moguntinensi.*

b *Id est Hiberniæ hodiernæ, quæ tunc Scotia dicebatur.*

c Catigeta *Papiæ est* Doctor, aut Rhetor. *Græce* καθηγητὴς, *perperam impressum* Catigera. E

d *In Vita minore hæc accuratius ita explicantur*: Affirmabat enim eumdem avum ultra centum annos vixisse, ipsamque longævitatis benedictionem in patrem suum descendisse, in se etiam centenarios progenitorum annos longe excrevisse.

e *Coluntur sequentes*, Honorius 30 *Septembris*, Deusdedit 30 *Junii* Theodorus 19 *Septembris*, Adrianus 9 *Januarii* Mildretha 13 *Julii*.

f *Præfuerunt Ecclesiæ Cantuariensi Archiepiscopi*, Brithwaldus *ab anno* 693 *usque ad annum* 730, *cui successit* Tatwinus, *mortuus anno* 734, *ad* 30 *Julii Martyrologio Anglicano inscriptus. Successit* Nothelmus *et vixit ad annum usque* 739. *Hic in tabella veteris altaris S. Augustini etiam* Sanctus *habetur, ejusque ibidem mausoleum inter alios Sanctos extat.*

APPENDIX

Ex Chronico Joannis Bromtoni.

De mortuis, ad evictionem Decimarum et Excommunicationis vim probandam, suscitatis.

Inter decem Scriptores Angliæ, anno MDCLII *Londini excusos, sextum locum tenet Jornalensis Abbatis* Joannis Bromtoni *Chronicon, ab ingressu S. Augustini in Angliam perductum usque ad Ricardi Regis mortem, seu annum* MCXCIX. *Hic inter alia rem mirabilem minimeque contemnendam narrat, ut a vetustiori Auctore scriptam; quem utinam nobis indicasset! eo enim plus fidei haberet, quo ille esset antiquior. Nunc in Auctoris ignoti fide quidquid est refero: cui an et quatenus credi possit, si lente de re tam insigni Beda et hoc Vitæ auctore Gocelino, Lectori æstimandum relinquo: ipsa narratio sic habet.* F

Decimas solvere recusantem correcturus Augustinus,

De isto S. Augustino legitur, quod cum in Comitatu Oxoniæ, in villa quæ dicitur Cumpton, ad prædicandum semel venisset; accessit ad eum Presbyter ejusdem villæ, dicens: Pater, sciatis, quod Miles, hujus fundi Dominus, sæpe a me monitus, non vult ex iis quæ sibi Deus dedit decimas persolvere: et Excommunicationis sententiam ei comminatus, magis eum reperi obstinatum. Quod audiens S. Augustinus, Militi ad se vocato dixit: Quid hoc, fili, audio de te? Cur decimas tuas Deo et Ecclesiæ non reddis? Nescis quia decimæ non sunt tuæ, sed Dei? Cui

A Cui Miles iratus respondit : Quis terram coluit aut seminavit? nonne ego? Sciant omnes, quia ejus erit decimus manipulus, cujus sunt et novem. Cui Augustinus : Noli, fili, ita loqui : scias enim quod, si juxta fidelium consuetudinem non decimaveris, excommunicabo te. Et conversus ad altare ut celebraret, coram omni populo dixit, Præcipio ne aliquis excommunicatus Missæ intersit. Quo dicto, in ipso introitu ecclesiæ cadaver sepultum se erigens, cœmeteriumque egrediens, quamdiu S. Augustinus Missam celebravit, immobile ibi stabat. Quo viso fideles ibi præsentes, fere extra se positi, venientes ad B. Augustinum referunt ei factum. Quibus ait : Nolite pavere : sed Crux cum aqua benedicta nos præcedat, et videamus quid hoc est. Procedens autem Augustinus cum populo, venit cum eis ad ingressum cœmeterii : vidensque cadaver dixit : Præcipio tibi in nomine Domini, ut indices mihi, quis sis. Cui respondit mortuus : Cum ex parte Dei juberes, ne aliquis excommunicatus Missæ interesset; Angeli Dei, qui itineris tui assidue comites existunt, ejecerunt me de loco ubi sepultus fueram; dicentes, quod amicus Dei Augustinus carnes fœtentes projici de ecclesia Dei jussit. Ego enim tempore Britonum,

ea de causa excommunicatum, ideoque visum de ecclesia egredi, suscitat :

B antequam gentilium Anglorum furor hanc vastasset regionem, hujus villæ patronus fui : et licet sæpius ab hujus ecclesiæ Presbytero monitus, decimas meas numquam dedi : tandem ab eo excommunicatus mortuus sum, et inferno detrusus. Quo audito ipse Sanctus et omnes qui aderant multum fleverunt. Et dixit Augustinus : Scis locum ubi sepultus fuit Presbyter, qui te excommunicavit? Quo respondente, in hoc eodem cœmeterio requiescit; Præcede nos, dixit Augustinus, et locum nobis ostende. Præcessit defunctus, et venit ad locum quemdam prope ecclesiam, ubi nullius sepulturæ signum apparebat : et sequente se Augustino et populo toto, dixit : Ecce locus, hic fodite, et Presbyteri ossa invenietis. Ex præcepto igitur B. Augustini foderunt, et in profundo ossa pauca invenerunt, præ temporis diuturnitate in ariditatem conversa. Quærente Augustino, si hæc essent ossa Presbyteri, respondit defunctus; Etiam. Tunc Augustinus, orans diutius, dixit; Ut sciant omnes, quia mors et vita in manibus Dei sunt, cui nihil est impossibile, in ejus nomine surge : opus enim de te habemus. Quo dicto videbant omnes præsentes pulverem pulveri uniri, et ossa nervis compaginari, et ipsum surgere. Quo ante Augustinum stante, dixit Augustinus : Cognoscis

et ab eo qui illum excommunicarat similiter resuscitato,

C istum, Frater? Respondit : Novi, Pater : et utinam non nossem ! Cui Augustinus : Tu eum excommunicasti? Cui respondit; Utique, et merito : in omnibus enim ecclesiæ semper extitit decimarum retentor, et multorum flagitiorum usque ad diem ultimum patrator. Cui Augustinus. Nosti, Frater, quia misericors est Deus : unde et vos misereri oportet creaturæ et imagini Dei, quæ ejus sanguine redempta tamdiu pœnas inferni sustinuit. Tunc tradidit illi flagellum : et flexis ante illum genibus, absolutione flebiliter petita mortuus commissa mortuo relaxavit. Quo absoluto præcepit Augustinus, ut ad sepulchrum rediret et diem præstolaretur ultimum. Qui statim ad sepulcrum reversus, in cinerem mox est resolutus. Tunc ait Augustinus Presbytero, Quanto tempore hic jacuisti? Qui respondit; Centum quinquaginta annis et eo amplius. Et ille; Quomodo, inquit, huc usque fecisti? Respondit, Bene, et in æternæ vitæ deliciis. Et Augustinus; Visne, ait, ut orem Dominum, quatenus ad nos revertaris, et animas a diabolo deceptas nobiscum prædicando ad suum Creatorem reducas. Absit, ait, a te, Pater, quod me a quiete mea perturbatum ad laboriosam seculi vitam facias reverti. Tunc, Augustinus Presbytero dixit : Vade, carissime, et quiesce in pace : simulque ora pro me, et universa Ecclesia sancta Dei. Qui mox sepulcrum intrans, cinis effectus est. Tunc vocato ad se Militi Augustinus dixit : Quid est, fili? adhuc non vis decimas tuas Deo reddere? Tremefactus autem Miles procidit ad pedes ejus flens, et reatum suum confitens, et veniam petens : relictisque omnibus et coma deposita, S. Augustinum omnibus diebus vitæ suæ secutus est, et in omni sanctitate diem clausit extremum, et æternæ felicitatis gaudium intravit.

facit absolvi,

post annos 150 a morte;

D

Usum ab Excommunicatione absolvendi etiam mortuos ætate S. Gregorii adhuc viguisse, constat ex ejus Vita lib. 2 num. 45 : apud Græcos autem idem usus etiamnum obtinet, quibus experientia compertum est, in Excommunicatione mortuorum corpora non dissolvi, sed fœde intumescere, usque dum fuerit super eos Absolutionis pronuntiata formula. Sed hæc animabus dumtaxat prodesse potest, quarum exitus in statu gratiæ fuerit, manentibus Excommunicationis ecclesiasticæ vinculis, impedientibusque ne aut cœlesti gloria, aut communione precum ac meritorum perfruantur. Quod si cum reatu æternæ damnationis obierint ii qui fuerant excommunicati, animis quidem eorum prodesse absolutio non potest, sed ut summum corporibus quatenus humo contineri

usus talis absolutionis antiquus,

E *et communi sorte dissolvi valeant, nisi forte alicui damnationis debitæ sententiam suspenderit Deus, ex prævisis Sanctorum orationibus meritisque, ut resuscitato daret spatium pœnitentiæ; cujus extraordinariæ clementiæ aliqua, sed rara, habentur exempla. Vide Goar in Euchologium pag. 688 et seqq. et cum allegato loco ex Vita S. Gregorii, apud nos legendo XII Martii, confer hanc formulam Euchologii, ab ipso qui Excommunicationem tulit, aut alio ejus personam sustinente, legendam de scripto super mortuo :* Contigit quidem humilitatem nostram, excommunicationem ferre in devotissimum N. propter indecens facinus quoddam, qualia plura humanæ naturæ nascuntur. Quandoquidem vero, iis modis, quos novit Dominus qui cuncta antequam fiant agnoscit, commune debitum exolvit ille, procellam Excommunicationis secum devolvens; præsenti diplomate in sancto Spiritu a tali Excommunicatione illum liberamus, ut et in futuro solutus existat, cum Christianis omnibus Domini visionem percepturus, et cum benedicta Patris benedictam et beatam Christi vocem auditurus; *videlicet si capax illius boni sit. Hæc autem aliaque similia, excusata explicataque in rectum sensum, vide apud prædictum Goar, atque exemplis firmata. Ceterum phrasi illa de carnibus fœtentibus, ab ecclesia projici jussis, usus est in simili casu S. Gregorius lib. 2 Dialog. cap. 52, ubi inducit idem jubentem Brixiæ S. Faustinum, respectu excommunicati unius.* F

et forma.

MIRACULA

Auctore eodem Gocelino Monacho.

Ex eadem editione Mabilionis.

De raptore pallii tumbæ S. Augustini, ab ipsa rapina mirabiliter redarguto et emendato; sociisque ejus barbaris, illius exemplo conversis : et de ipsius temporali felicitate.

II. De contracto miserabiliter deformato et mirabiliter reformato, S. Augustino cum duobus sociis sibi vigilanti glorifice apparente, eumque curari jubente.

III. De divite moriente, ad vitam convalescente, venerando Pontifice eum visitante.

IV. De quodam Principe, qui cum S. Augustinum blasphemasset, terra dehiscente et tartareo cane in eum

AUCT. GOCELINO.

A cum terribiliter irrumpente, in barathrum absorptus est.

v. De mari sedato, et supplice Rege a periculo liberato.

vi. De aura congrua, nautis poscentibus reddita; et [trabe], trium pedum spatio divinitus adaucta.

vii. De naufrago, inter fluctus conservato.

viii. De navi, ceteris ratibus submersis, a tempestate salvata.

ix. De alia navi, a periculo potenter eruta.

x. De tempestate sedata, ventisque versa vice postulatis et celeriter acceptis.

xi. De navi a naufragis tutata, eo quod nautæ festivitatem S. Augustini celebrarent.

xii. De puella muta, loquendi officio restituta.

xiii De alia puella a nativitate muta, eloquio donata.

xiv. De podagrico curato.

xv. De quodam claudo et manco, ab utraque deformitate reformato.

xvi. De quodam vincto, potenti virtute soluto.

xvii. Qualiter et in qua necessitate B. Augustinus festivitati suæ epulas procuraverit.

xviii. De cæco illuminato.

B xix. De violatore sepulcri ejus, a seipso punito.

xx. De cujusdam matronæ irreverentia, statim correpta et cito remissa.

xxi. De quodam, ad inclamationem S. Augustini, a prædonum et avium importunitate liberato.

xxii. De divite defuncto, qui post obitum in visu apparens conjugi suæ, calicem argenteum ad quietem animæ suæ B. Augustino fieri mandavit.

xxiii. De alio divite, cui sanctus Antistes * gemina vice apparens, calicem argenteum suo monasterio procurare jussit.

** gemma vitæ.*

xxiv. De cæco nato illuminato.

xxv. De circulo ferreo, mirabiliter longe dissiliente, in gloriosi Præsulis gemina apparitione.

xxvi. De duobus miseris, uno cæco, altero claudo, utroque restaurato.

xxvii. De eodem contracto, insolescendo cæcato, et resipiscendo illuminato.

xxviii. De alio contracto erecto.

xxix. De matrona, quæ imaginem sancti Augustini deridebat, ab eo emendata; ipso Reverendo Pontifice iterata vice ei apparente, primo castigante, secundo propitiante, suamque imaginem restaurari jubente.

C *Et hæc quidem genuina partitio est: sed adeo inæqualia facit Capita, ut horum numeros in margine adnotasse contenti, malimus aliter partiri paragraphos.*

CAPUT I.

Injurii puniti: contractus et moribundus sanati: adjuti periclitantes in mari.

cap. I

Cum Danorum adhuc Paganorum exercitus *a* Doroberniam obsideret, omnibus in urbem compulsis, exterius B. Augustini monasterium, speculativum scilicet * urbis præsidium, videbatur hostili prædæ expositum, quod erat tantum supernæ providentiæ relictum. Protinus irrumpunt adversarii, tamquam ad spolium; et sepulcralem Sanctorum porticum, sancta ut profana habentes, invadunt. Quorum unus pallium haud ignobile, quo S. Augustini tegebatur monumentum (quia filii paternæ dilectionis, nec in fuga vel manu hostili, Sanctum relinquere poterant inornatum, quem præsumerent cœlitus protegendum) furtim sibi præripuit, et sub ascella complicatum abscondit. Igitur post ceteros ad alia inhiante gressu, mirum dictu! prædo a præda tenetur, fur a furto arguitur. Pallium adhæret inextricabiliter rapacibus unguibus, adhæret pro cute clandestino lateri; ab hoc tenetur, quod se tenere gloriabatur: jamque palam omnibus confiteri compellitur, quod clam cudere arbitrabatur. D

** vobis*

Danus furatus tegumentum sepulcri,

2 Cum hoc itaque Sanctum Domini repetunt ad satisfactionem, in quem irruerant ad direptionem: fiunt interventores, qui fuerant persecutores. Pollicitus ergo cum uberrimis lacrymis se Christianum fore si solveretur. larga Augustini indulgentia continuo absolvitur, et liber liberatum spolium super Sancti tumulum reponere, ut prius fuerat, gratulatur. Ad tantum Christi vel Christi famuli miraculum diriguere stupida barbarorum pectora, majorique Dei mirificentia lapidosa durities inhumanorum hominum in insolitos rivos defluxit lacrymarum. Nec solum Christi potentiam ac sui Augustini prædicant, sed ultro cum ipso socio, quem duplici miraculo justitiæ et indulgentiæ divinæ et ligatum et resolutum videbant, ad Christianitatis Baptismum convolant. Crescunt de hoc fonte beneficentiæ flumina, dum totum exercitum cœlesti nectare irrigat hæc fama, et plurimi transeunt in Christianitatis Sacramenta. Sic Dominus, qui tenebras in lucem et noctem in diem vertit, ex hostibus fratres fecit; et ab Anglis, quos venerant expugnare, capiuntur a diabolica captivitate divina libertate, et pro præda capiunt contubernium immortalitatis æternæ: omnibus E autem et fideli et incredulo reveretur Augustini manus experta, et benedicitur paternitas prodiga. Unde ne hoc quidem prætereatur, quod præfatus suus prædator, post susceptam Christianitatem, de mediocri Milite dives emicuit et potens, et tota sua progenies hactenus divitiis accrescens.

convertitur cum sociis,

et baptizatur, cum plurimis de exercitu.

3 Vir Saxonicus, vocabulo Leodegarius monstruosa tortione toto corpore a nativitate erat contractus. Quid virum dixi, qui manibus nitens pro pedibus similior erat reptili quam homini? Suræ et crura coxis inolita, carne et cute coaluerant una. Calcanei ex talibus arctabantur infixi, pedes eminebant supini, genua ad pectus inflectebantur, quibus homo acclinis humi innitebatur. Sic miser per terram tractilis, iter legebat manuum scabellulis, aut (ut ita dixerim) manibus scabellatis; mutato scilicet usu, in morem natantis vel reptantis, manus et lacerti gressus captabant, poplites fallentibus vestigiis suppeditabant. Conglobatus erat ericius cum jaceret, *curvatum videbatur reptile cum prodiret. Ecce Adam Dei imago, cum per ambitionem, non per gratiam, appetit similis esse Deo, comparatus est non modo jumentis et quadrupedibus, verumetiam lutosis reptilibus. Verumtamen in Christo jam resolidatus, quod perdidit per vanitatem, assequi poterit per F virtutem. Sed hæc describendo piis intentamus: quatenus de majori mortalium miseria majora Dei in Sanctis suis laudentur mirabilia. Hic igitur homo tam impos sui, qui nusquam poterat sine tormento progredi, ad magnam confusionem sospitum et fortium, quos piget etiam Ecclesiam adire, in sua debilitate orandi gratia magnam partem pervagatus est orbis terræ, mirabile et miserabile, improperabile et erubescibile factus exemplum humanæ inertiæ. Transivit terras et flumina, superavit aeria Alpium juga, adiit Romam et Romana confinia; postque tot Sanctorum quæsita suffragia, ut et maris transcenderet iram, translatus est in Angliam. Qua circuita patria, venit contiguum Londoniæ West-Monasterium.

cap II

Contractus membris conglobatis reptans,

** curatum*

post visitata varia Sanctuaria

4 Ibi demum post tot labores invenit salutis documentum, ubi tantopere quæsitum obtineret remedium: ibi ad cœlorum Clavigeri Petri præsidium noctu pervigilanti, et tandem ambigue obdormitanti, lucidus nuntius clara reluxit specie, cum blando affamine. Rogat, quid ceteris dormientibus hic vigilando

Angliam adit.

A lando expostulet. Refert ille, se petere quatenus et animæ et corporis sui vincula solvantur beati Petri Apostoli clave. Respondet consolator, ibi nequaquam hunc sanandum; sed oportere illum progredi ad primum Angliæ eruditorem Augustinum, illic demum alias ubivis Sanctorum inconcessam salutem adepturum. Ad hæc advena, conquerens se nec Sanctum nec locum nosse ad quem destinabatur, a divino indice docetur, ut urbem proximam Lundoniam ingrediens, viam quæ ducit Cantuariam a viatoribus percunctetur, ubi ei salus promissa et salutifer Sanctus inveniatur. Secutus ergo debilis viatores indices, venit ad Grenewic villam, Tamense fluvio irriguam, B. Ælfegi Martyrio sacratam : inde eleemosynaria navi transvectus, manualibus scabellulis ingreditur Cantuariam. Hunc oberrantem diverticulis, et quo se reciperet quæritantem oculis, quædam benigna matrona respiciens, ignotum advenam percunctata, et audita universa ejus a nativitate ærumna, maximeque adventus sui causa, miserata miserum colligit et fovet hospitali clementia. Congaudens etiam de salute sibi cœlitus promissa, adducit illum ad sancti Patris suffragia, dato quod ibi offerat lu-

cœlesti monitu missus ad S. Augustinum,

B mine. Admissus ergo intra Sancta sanctorum ipsa poscente, tres noctes ibi pervigilat in prece, eo scilicet attentior quo sanitatis certior.

ibi cereo oblato a S. Augustino Laurentio et Mellito visitatus,

5 Jam tertia aurora imminente videt vigilator lucrum suæ imminere perseverantiæ : adveniunt sibi conspicabiliter tres Angelicæ claritatis et principalis eminentiæ Patres, superno splendore (ut referebat) radiantes. Horum medius statura et auctoritate præcellebat : nitebat cæsaries, non arte, sed gratia calamistrata, cœlesti nive dealbata, patriarchaliter liliosa ; frons speculativa Dominicæ cruci patebat, quam media coma pro columna formose fenestrabat ; aspectus ejus dulcis et amabilis, qui fulgore suo fundebat gaudia lucis. Tum auri splendorem longe transgrediens insula, byssumque et coccum, ceteraque ornamenta, Salomonis gloriam vincentia, ultra nitorem mortalem sua præbebant lumina. Crucis vero labarum *, quod signifer Domini coruscanti dextera extulerat, quo victrices Augustorum aquilas elideret, ineffabili splendore rutilabat. At dexter lateralis mediocri statura condecens erat, oculorum sideribus flammabat, facie candebat, plano crine purpurabat. Sinister autem lateralis, Evangelicum Zachæum referebat statura, cujus pusillitas sublevante Crucis arbore non solum Chri-

* barbarum

C stum videre, sed et in domum suam meruit suscipere ; rosas et lilia prætendebat facie, et totus modus corporis gratiosissime sua condecebat habitudine : omnium vero cultus et indumenta supra intellectum humanum gloriosa et multimoda varietate fulminabant. Laterales cum medio eunte ibant, cum stante stabant. Approximantes autem misero, eos trepide respicienti, pariter substitere. Tunc qui medius præstabat, socio lævæ talia irrogat : I, Frater, et ab hoc peregrino nos inclamante, quid postulet, sciscitare. It nuntius, et refert, debilem advenam, beatum patrem Augustinum requisisse, et in Dei misericordia hunc orare, quatenus eum dignetur a nativa contractione curare. Interrupit etiam æger, suæ salutis avidus, legatarias preces, hos emittens clamores : Ad te, Pater clementissime, divino jussu veni ; in te, post tot Sanctos requisitos, restat salus hujus destituti, sicut cœlesti oraculo didici.

inter magnos dolores erectus sanatur,

6 Tunc ille mediatione præcipuus, quem ipsum Augustinum fuisse et suo nomine declarare hactenus dissimulavimus, utrisque lateralibus (quorum dexterum Laurentium, sinistrum Mellitum extitisse, fideliter credimus) benigno respectu et paternis hæc suggerit adhortationibus : Ite, carissimi, ite ; eumque solutis nativis nervorum nexibus in statum suum erigite. Protinus dexter comes debilem a capite D utrisque palmis adstringit, sinister vero talos innatos ex talibus, ceu robur arboris, a suo nodo extrahit et evellit, atque intortos poplites in directum ostendit. Sanguis vero uberrimus disrupta carne profluxit : quæ sanitas ob hoc forsitan facta est acerbe, cum posset a Sanctis fieri mitissime : ut æger ab animæ et peccatorum sanaretur debilitate, et ex difficultate disceret ingratus non esse. Clamabat ergo inter angustias curationis, ubi inveteratus morbus expavit virtutem novæ medicationis : Miseremini, inquit, miseremini, Domini mei, parcite contorto et fragili. Adhuc vociferabatur, et jam toto corpore extentus terræ sospes agebatur. Nec mora in statum suum erigitur, pleneque vigoratus ipsos tres æthereos Hierarchas, mirabile visu ! singulos tumulos suos subiisse conspicatur. A tanto autem pavore quo clamaverat excitati et exterriti ecclesiæ custodes ac ministri, lectulis exturbantur, ad Sanctorum sacrarium cursim raptantur, mirantur virum adstantem procerum, quem antea miserabantur reptantem per humum. Exponit ordine mirabile sacramentum totius visionis et curationis suæ : indicat manu et voce tumbam B. Augustini, qua ipsum medium ; et tumbam sacrati Laurenti, qua dextrum ; E tumbamque almi Melliti, qua sinistrum memoratorum Principum clare viderat subintrare ; omnimoda scilicet astipulans assertione, cuncta quæ referebat manifeste se audisse et vidisse : cruor etiam in pavimento abundanter effusus, cum cruentatis artubus, tanti miraculi fidem et divinorum operum laudem addebat propensius.

AUCT. GOCELINO.

et accurrentibus omnia narrat.

7 Quia noster Augustinus et noster Abraham, multorum, immo omnium, se poscentium pater est ; multis signorum apparet argumentis, et in hac elucet serie. Civis Eboracensis urbis opulentissimus languebat ad mortem : medietas corporis a cingulo vergens, tota jam habebatur defuncta ; in pectore tantum extremus halitus palpitabat. Jam confesso, uncto, et communicato finis expectabatur ; jamque sine voce et sensu jacens, circumsedentibus amicis et plangente domo, migrare putabatur. Interea moribundus sidereum virum, Pontificali excellentia redimitum, assistentem sibi contemplatur, qui se aurosa virga clementer a latere tactum excitabat, dicens : Surge ocius, et sequere me. Negante languido surgendi facultatem ; Prætende, inquit, manum tuam, et me ducem comitare. Mox Angelicus dux, data dextra apprehendens erexit ægrum : ductoque comite in quoddam suum hippodromum, tale protulit consolationis antidotum : Infirmitas hæc non erit tibi ad mortem, quia superna miseratione meo F suffragio annuente, jam nunc de ægritudine redibis ad sospitatem plenam, de funere ad vitam ; votum autem tuum, quo summos Apostolos te visitaturum orandi gratia vovisti, matura diligenter exequi, gratias agendo semper Deo, tuæ incolumitatis auctori. Postquam exoratis Sanctorum patrociniis in Angliam recurreris, et Cantuariæ approximaveris, præclarorum Apostolorum monasterium, quod ab Oriente ipsi urbi imminet, supplex ingredere : Sanctorumque inibi feliciter quiescentium expetitis piis suffragiis, nuntia meis Monachis ibidem Deo famulantibus, quomodo vitæ et sanitati de interitu, meo interventu, sis restitutus. Nam ipse sum Augustinus, totius Anglicæ gentis Pater affectuosus, omnes vos in Christo parturiens genitivis visceribus, quem quondam sacratissimus Papa Gregorius cum multis adjutoribus in salutem omnium vestrum destinavit.

cap. III. Eboracensis civis moribundus

a S. Augustino apparente sanatur

8 Inter hæc læta nuntia æger evigilat, jamque vivaciores oculorum acies in assidentes vibrat, flentes amicos rediviva voce in gaudia revocat, intimat certissime se jam redditum vitæ, et ab universali Angliæ

AUC. GOCELINO: et Romam adire,

A Angliæ Patrono Augustino, interventore veracique indice sibi apparente, id collatum et cognitum sibi fuisse. Obstupentibus ergo omnibus et congratulantibus de ægro tam desperato, Deumque benedicentibus in tam salutifero medico, vir fidelis jam restitutus pristino vigori, Eia, inquit, tempus urget me tanti præceptoris jussa ac mea promissa exequi, quatenus B. Petrum Romæ requiram, ac post repetitam patriam, ad suum monasterium et familiam, sua mandata de facto in me miraculo referam. Qui ubi hæc vota exegit, et paternam Augustini affectionem ipsius domesticogregi exposuit, omnes unanimi devotione gratias fuderunt Domino, pro tam grato pii Patris facto et nuntio. Vir autem ille, in signum suæ curationis, quatuor argenteos imposuit quatuor sui monumenti angulis.

deinde Cantuariæ omnia narrare jubetur.

9 Armis et religione illustris Rex Angliæ *b* Ethelstanus, contra exterosGentium impetusclassem navalis exercitus in portu Sandowic collegerat, et ad hanc conducendam ibat : verum summi Ducis et Patroni sui Augustini prius opem et benedictionem expetere prudenter elegit, per quem se prosperius acturum haud inaniter credidit ; nam ipse hunc præcipuum Patremegregie dilexit, ejusque ecclesiam

b *cap. IV. Princeps irascens Regi ad S. Augustinum accurrenti,*

B regiis opibus ac privilegiis more optimorum antecessorum suorum provexit *c*. Cum paucis ergo huc ad orationem Rex divertens, a venerabili Abbate Ælfontho violenta quæsiti Patroni caritate detinetur. Cui devote prandenti, unus suorum Principum, cum furiosa ironia irruens, Pulchre, inquit, Rex tot gentium, ad unius nescio cujus transmarini mortui declinavit sepulcrum : et relictis tot legionibus, sine duce oberrantibus, ad Regni et Optimatum suorum injuriam, despicabili hic accubitu pastinatur : nos belli procinctu occupamur, et belliger noster clandestinis epulis pro armis accingitur. Optabat contra Regis prudentia vecordem temperare, cujus sic obviat Sancti defensor vesaniæ. Iste quem calumniaris externum advenam, omnium nostrum, quos late ambit Oceanus, divus genitor est, omnesque hujus orbis filii a nullo terreno parente præclarius, quam ab ejus generositate sumus generosi. Nemo hujus mundi nobis propinquior extitit, nemo plus contulit, quam qui se ipsum dedit, et animam suam propter Christum ponere venit. Hic gratuitus pater ingratorum, et ultroneus miserator tenebrarum nostrarum, amplissimam natalitiæ Romæ gloriam propter nos, non propter nostra reliquit ; et ab illo mundi vertice ad hunc nostrum angulum declinavit,

c

frustra a Rege de blasphemia objurgatus,

C atque perpetua caritate ad perpetuam salutem nostram nobiscum perpetuo manere elegit ; exemplo scilicet mundi Salvatoris, qui de æterna cœlorum gloria ad infimum seculum nostrum descendit, ut nos ad suæ celsitudinis claritatem erigeret. Et nos, ob tanta Dei suorumque æmulorum beneficia, repulsas reddimus et opprobria? Desine ergo infelix arrogantia blasphemare, et nobiscum potius benedictione et caritate paterna participare : nam quisquis tam verum Parentem contempserit, in æternum degener erit. Hæ itaque interminationes recte in caput decidere contemptoris.

10 Memoratus itaque Princeps, spreta sancti caritate, spreto Rege et ejus licentia, cum omnium prece, ascenso equo ad exercitum festinat sæva indignatione. Qui veniens ad locum, Ciolum nominatum, non longe a monasterio ad Orientem situm, irruente ira Dei, videt cum suis comitibus vasto hiata terram dehiscere, canem immensæ enormitatis et infernalis nigredinis exsilire, atque in se terribili rictu irruere. Hoc igitur monstro exterritus equus in terga erigitur ; et impius sessor excussus, fracta cervice superbiæ, in infernum demergitur, et barathri offa efficitur. Dominus autem justus concidet

terra dehiscente absorbetur.

cervices peccatorum : confundantur et convertantur D retrorsum omnes qui oderunt Sion. Sic Dei ultione peracta, canis qui videbatur evanuit ; nam tali hoste perire debuit, qui contra sanctum Domini Augustinum tam sæve oblatrare non timuit. Adeo autem res properata est, ut adhuc discumbenti Regi factum nuntiaretur. Qui contremiscens et ingemiscens; Jure, inquit, incurrit maledictionem, qui Sancti respuit benedictionem : jure tartarum hereditavit, qui Patriarcham nostrum ab hac sua patria bruto supercilio exheredavit.

11 Quid etiam in mari possit, qui ubique terrarum vel locorum credentibus succurrit, quis digne memorabit? In Translatione Deo dilectæ Virginis *d* Mildrethæ satis exposuimus, de *e* Cnuti Regis Danorum tempestuoso periculo ad tam mirifici Patris invocationem sedato, quod et in hac mensa avido convivæ apponimus, eodem quidem sensu, licet alio verborum apparatu. Is ergo de expugnatore Pater Angliæ, de vastatore ecclesiarum constructor factus est egregius. Hæc mutatio dexteræ Excelsi, qui de tenebris lucem, de tribulatione reddit exultationem. Ille, erga Sanctos patriæ ac Dei ministros cum esset devotus, præcelso Augustino tamquam Sanctorum parenti deditus erat attentius, illi se com- E mendabat obnixius. Igitur Romam proficiscens ad Apostolorum suffragia, hunc sibi Apostolicum ducem ac patronum in omnibus visendo suppliciter requisivit, et muneribus ac votis adjunxit : quo fretus ibat feliciter ac prospere, acceptissimus tam Principibus ac plebibus ipsique Imperatori, quam Clero et Sacerdotibus ipsique Romanæ monarchiæ Præsuli. Grande erat spectaculum gratumque miraculum populis et nationibus, quod Rex quatuor Regnorum sublimium, iret, ferro quidem inermis, sed Apostolica fide armatus, ut Apostolicus Domini peregrinus. Non illum a cœpto deterruerat avidum regnandi hominum genus, cujus vacua regna ambirent circumhabitantes gentes, velut obsidione cingentes. Auctus ergo quæsitorum Sanctorum præsidiis cum Apostolica benedictione, tandemque redux ad Anglicum mare, excipitur gaudenter suorum occurrentium classe.

cap. V Cnutus Rex pius, d e

peregrinatus Romam,

12 Prospero itaque vento jam medium pelagi nautæ transierant, jam sua Anglia oculis patebat ; cum repente versa serenitas in severitatem, omnium procellarum et turbinum evomuit furorem. Pontus a fundo evertitur, undarum montibus ad æthera grassatur ; hic terra inter fluctus aperitur, illic cœlum fluctuoso vertice pulsatur, pendulis ratibus patula charybdis intentatur. Quantus hic omnium F tremor et terror, ubi omnem spem effugii ac remedii obruit irruens mortis horror! Cœlum undique, et undique pontus, undique expugnans ventus et fluctus: naves in mari, et mare in navibus. Contra hunc Martem nil agit lorica et clypeus, hasta et gladius ; hic bellator nullam veretur multitudinem ; non Xerxem Regem, cujus exercitui terra defuit, cujus classibus mare defecit ; omnes uno hiatu, tamquam unum virum una machæra, devoraret. Quid hic dices Regnorum Monarcha? Numquam in terretri acie vel in placidioris undæ certamine talem incurristi quæstionem. Ubi nunc regna tua, quæ avidis aspectibus oblata, jam pene amisisti cum vita? Eruant te modo in quibus confidebas, si Augustino adjutore, tuis copiis fretus, non indigeas. Quinimmo nisi ipse succurrerit, jam omnia perdidisti, jam cum omnibus peristi. Tum vero Rex, tot fremitus tempestatum, stridorem rudentum, rugitum procellarum, ictus turbinum, clamorem nautarum, jam pene exanimis, tali voce interrupit, dicens ; Quæ est hæc ira, sanctissime Pater Augustine, vel quod scelus meum, ut in tuo patrocinio ubique confisum, jam longo itinere

in reditu prope Angliam a tempestate periclitans,

invocat S. Augustinum,

A nere pene exacto, in conspectum mei Regni perductum, hic tandem tradas ad interitum? et in hac abysso tot fluctibus obruas, tot periculorum montibus interimas? Si puniendus eram, saltem in tantis terrarum spatiis vel vilissimo loco humanam conciliasses sepulturam, dummodo non traderer in hanc vastissimam lacunam, et in prædam marinis belluis devorandam. In quem Sanctorum jam audebit confidere, qui me audierit in tui fiducia periisse?

13 Hæc elevatis oculis et manibus proclamans, apertis thesauris suis auream laminam extraxit, et hac totam Regiam navim suam capaci longitudine circumcinxit: addidit et decentissimum pallium cum aliis festivis opibus, atque hæc ornamenta interventori Augustino cum his precibus ac votis prætendit: Succurre, inquit, Pater clementissime, in Christi nomine, tuaque sancta intercessione ab hoc me erue letali discrimine, quatenus hæc et alia nostræ devotionis munuscula mereamur beatæ dormitionis tuæ templo exhibere. Adhuc Augustinum ore versabat, et jam omnis furor pelagi in summam tranquillitatem versus erat; acsi subitus sol condensas tenebras a toto cœlo profliget, aut seditiosus tumultus

et liberatus dona offert:

B Imperatore superveniente mox conquiescat. Ipsi nautæ jam remis sudantes optabant ventos, quos inhiantes gaudebant depositos, quos letaliter expaverant efferatos: jam quærunt adjutores, quos extimuerant perditores. Hanc mutationem dexteræ Excelsi, per Augustinum aut in Augustino advenisse, novit fidelis Rex cum lætissima gratiarum actione longius celebrare. Ubi tandem, salvis omnibus rebus et sociis, optatum littus contigit, ad liberatorem Augustinum rapidis equis cum omnibus venit, dona promissa et promissis addita gratantissime obtulit, tamque prædicato Patris miraculo quam sui præsentia totam patriam lætificavit.

cap. VI Egelwius Abbas ventum diu ex pectatum impetrat,

14 Retulimus pium interventorem, tempestates tranquillantem; referimus et auram navigationi poscentibus reddentem. Romam et triumphosos Christi urbis Consules Petrum et Paulum inviserat Egelwius, Abbas devotus monasterii quod f Ethelingey dicitur: sed in reditu, maris tempestatibus ventorumque repulsus, per totas sex septimanas a patria arcetur. Pecunia in cibos effusa, equi et ipsa vestimenta vendita, afficiebant esurientes trepida penuria. Tandem Abbas, consilio Monachi sui Withgari, ætate et prudentia provecti, animatur:

C ut qui transmarinorum Sanctorum ducatu et interventu bene prosperati essent, jam Sanctorum suæ patriæ auxilia, quo ad sua transducerentur, affatim implorarent. Summum itaque Sanctorum Angliæ Patronorum Principem Augustinum supplex Abbas precibus specialiter efflagitat: hisque se votis obligat, quod si se de instanti periculo eripiat, si beati templi sui turrim videre et ad sua se salvum pervenire concedat, ibi prorsus Augustinianam turrim a fundamentis erigere satagat. In hac pollicitatione obdormitanti, forma navis in qua veheretur celeri æstu adventare sibi eminus cernitur, et in ea vir Præsularis excellentiæ et formositatis sidereæ, indutus habitu Clericali, nitidissimo podere, qui dexteræ manicæ ventilatione navigare volentes invitat ad se: quem beatum Augustinum fuisse fides renuit dubitare. Nec citius somniator evigilans oculos aperuit, vel socio visionem retexere cœpit, quam læto nuntio gubernator venit, auram optimam obsequentibus ventis instare dixit, ad navim æstuantes impulit. Ita in Angliam appulsi prospere, ad suum ductorem Augustinum in gratiarum actione accessere. Hic hospes Abbas cum suis ab Augustinensi Abbate, ut decebat tanti Patris dispensatorem, non solum benigne suscipitur, sed et perditarum rerum largo impendio refovetur.

post votum struendæ turris:

15 Insulanus itaque Pater prænominatæ Ethelingey, in suum cœnobium lætanter acceptus, memor voti, Augustinensem turrim a fundamentis erigit, trabes sex ad hanc difficulter expetiit, septimam autem diu negatam tandem pro amore redditoris Augustini dari obtinuit. Cujus sufficientiæ cum frequenti ᵃ metitione avidus auctor pedem et semis deesse semper videret, sine qua opus deficeret; jam prandentes operarios Abbas anxius prævenit, et studio amantis Mariæ, quæ iterum atque iterum in vacuum Domini monumentum respexit, iterum metiri per se jam notam ligni quantitatem contendit. Forsitan, inquit, aliquo solatio Augustinus aderit. Res tam mira quam inusitata! Apparuit trabi trium pedum spatium excrevisse, hoc est tantum jam illi superesse, quantum ante claruerat defuisse. Interea regressum artificem iterum orat Abbas ligni attentare longitudinem. At ille motus, Non si, inquit, millies mensus fuero, plus erit quam fuerit. Mensus ergo, superantem Abbatis modum coæquavit, nimiaque admiratione velut in ecstasi positus obstupuit. Sed cum hujus signiferæ trabis superstitem partem pararet obsidere, et ceteris conformare: Absit, ait Abbas, ut hæc injuria fiat largifluæ Augustini mirificentiæ, absit ut quidquam minuatur suæ beneficentiæ; promineant potius utroque latere et utrisque cornibus Augustiniana augmenta; vincat mortalem compositionem cœlestis prærogativa. Sit formosa deformitas, sit continua inæqualitas, dum hinc in perpetuum clarescat gratiosa Augustini potestas. Nunc igitur hos mirificum lignum, in turrito tecto ordinem exspatians ceterorum; lucide eloquitur indelebile Augustini signum.

D *AUCT. GOCELINO. quæ dum fabricatur,*

a mentione

trabs justo brevior, subito longior invenitur.

E

ANNOTATA.

a *Erat tunc* S. Elphegus Archiepiscopus Cantuariensis, *in cujus Vita hæc Danorum incursio explicatur ad* 19 *Aprilis: eamdem autem referunt ad annum* 1011 *Florentius Wigorniensis et alii.*

b Ethelstanus *cœpit regnare anno* 924, *ut passim Auctores tradunt; aut, secundum Chronologum Anglo-Saxonicum, anno sequente. Inter bella, quæ feliciter absolvit victor, præcipuum fuit contra Aulanum Norwegum Dublinii et insularum Hibernicarum Regem Paganum et Constantinum Regem Scotiæ, peractum anno* 937. *Mortuus is est* 27 *Octobris anni* 940 *aut* 941.

c *Eodem modo fuit addictus venerationi* S. Cuthberti, *uti dictum* 20 *Martii, in Historia Translationis ejus num.* 36.

F

d Rex Cnutus *iturus Romam vovit Deo et S. Augustino (si gratia Dei et B. Augustini Patroni sui adjutorio redux fuerit) corpus S. Mildethræ ad monasterium S. Augustini transferendum. Quod et factum est. Consule Chronicon Willielmi Thorne de Rebus Gestis Abbatum monasterii S. Augustini.*

e Cnutus *sive* Canutus *in Regem electus est anno* 1015, *mortuus* 12 *Novembris anni* 1035.

f Ethelingey, *id est, nobilium insula, in Somersetensi agro, ab Elfredo Rege munita anno* 887, *et anno sequenti exornata monasterio ibidem constructo. Consule Asserum de Rebus gestis Elfredi, Dunelmensem, Bromtonum et alios.*

CAPUT II.

Alii naufragi aut periclitantes, a morte et tempestatibus liberati.

Post tanta superati pelagi signa, quis non miretur naufragum inter fluctus servatum, navi submersa? Res ita provenit. Erat vir in curia S. Augustini

AUCT. GOCELINO. cap. VII *Elfnothus naufragus in mediis fluctibus incolumis servatur.*

A gustini a pueritia enutritus, studio Augustinensis Abbatis *a* Wlfrici inter præcipuos Lundoniæ sublimatus, nomine Elfnothus. Hic cum apud primum ex Normannis Angliæ Regem *b* Wilielmum in Normannia moraretur, tandem Regio nutu ascensa navi in Angliam regreditur. Jam medium æquoris sulcante carina, oborta tempestas immaniter attollit freta. Hic non longa expositione eget mortalis jactura. Rudentes rumpuntur, velum scinditur, malus frangitur, navis subvertitur, cum omnibus rebus ac hominibus in profundum demergitur. Solus Elfnothus, quem [in curia] B. Augustini nutritum diximus, inclamato jugiter tanti Patris nomine et subventione, nudus rerum ad malum se proripuit; ibique quasi mortis depositum declinis insedit, vel pendulus amplexo ligno inhæsit. Sic superstitem tota gurgitum indignatio prosequitur: ille nunc procellis obruitur, nunc emergens rejicitur, nunc excussus malo antennæ incumbit vel tabulæ, vel quidquid fractæ navis fluctivagus arripere potuit. Ita miser per duos dies et noctes luctatus cum * marina rabie, in tam continua morte, te, Pater Augustine, invocando expertus est custodem vitæ. Distuleras B quippe palam succurrere, qui juvabas occulte, ut ille exerceretur in fide; et (quod præcelsius est) ad majorem Christi gloriam proficeret, quod in tantis periculis turbinum, frigoris, famisque durasset, quam si continuo liberatus esset: simul etiam remorata salus gratior rediret. Tertio itaque die cum Christo resurgente serenitas reluxit, et Augustino duce navis ex Normannia supervenit; cujus nautæ miserati pereuntem, intra illud suum navale asylum suscepere, et ad destinatum littus perduxere. Videmus hic, ut minora magnis comparemus, magni Pauli tertio naufragantis virtutem nostrum Augustinum in suo naufrago exercentem, et laudem Domino dedicantem. Veniens ergo naufragus ad suum Pastorem et liberatorem Augustinum, cum gratiarum devotione, ubi Domno Abbati *c* Scollando cunctisque Fratribus suos eventus exposuit, omnes in magnam tanti miraculi celebritatem accendit: pro suorum vero sociorum interitu ultroneas omnium orationes obtinuit.

* maxima

cap. VIII *Deferens lapides pro ædificio S. Augustini,*

17 Ecce sicut unum, de una navi cum suis nautis absorpta, salvatum retulimus; ita alio tempore unam ejusdem Patris ministram navim, omnibus aliis demersis exportatam, referimus: neque enim minore miraculo habemus inter bellantia freta servatos, quam quos primitus diximus sedatis fluctuum C bellis ereptos. Igitur sub primo ex Normannis Anglorum Rege Willelmo supramemorato, negotiatores ex Anglia, quindecim navibus Normanniam Catomensi foro appulsi, ubi peractis mercimoniis parabant regredi, convehendis lapidibus ad Regis palatium West-Monasterii a Regio exactore sunt addicti. Præerat huic officio vir probus Vitalis nomine, qui a Domno Abbate Scollando suscepta fraternitate, in convectione lapidum ad S. Augustini monasteriale ædificium se præbebat efficacissimum. Itaque uni ex prædictis quindecim navium magistris fidissimo persuasit, uti se in hujus perpetui apud Deum remuneratoris sacrosanctum ministerium donaret, unde sibi præsens ac perpetua merces accresceret. Mox ultro obtemperanti dat litteras sigillatas ad Abbatem prænominatum, de conventione navis ac lapidum, juxta modum ceterorum.

18 Tandem rebus compositis, sereno diluculo, omnes quindecim naves in judicium maris emittuntur. Heu cæca futuri mens hominum et fallax vultus Sirenarum! Est vulgare proverbium, Ad vesperum lauda matutinum; lauda navigantis felicitatem, sed cum pervenerit ad portum. Vela dabant læti, et aspirante favonio alacriter currebant. Jam tertia D pars captati æquoris excursa videbatur, cum mox tanto fremitu furentibus Austris Nereus inhorruit, ut Æolum totum spiritum procellarum effudisse crederes. Quid humanam calamitatem retexere longius certem? Quis vero occulta, sed semper justa, non fortuita, Dei judicia discutere audeat? De quindecim expositis navibus, quatuordecim in brevi sunt absorptæ, cum hominibus et lapidibus cunctisque sarcinis suis, non parcente turbine ipsis Regiis ædificiis. Alias fluctus obruerat, alias rapiens vortex deglutiverat, hos atque illos dehiscens pontus sepeliebat. Misereatur miseris illa, quæ in miseria superabundanter compatitur misericordia, quæ in tribulatione dimittit fidelibus omnia peccata: Beati mortui qui in Domino moriuntur.

aliis 14 navibus tempestate demersis,

19 Sola vero supererat navis illa quintadecima, quæ Augustino rectore grandia sanctuarii Dei gestabat saxa, ad bases, ad columnas, ad capitella et epistylia. Tremebat vectrix miseranda ad suam quæsturam, expectans quasi damnata judicialem absumptorum sententiam, non respiciens Augustini defensoris præsentiam: tot enim hujus solitariæ ratis pupilli pertulere turbulenta excidia, quot sociorum videre naufragia. Cumque ad Deum ac Dei famulum Augustinum inter tanta clamarent discrimina, adhuc fortiori ictu impulsi sunt, ut fortius E clamarent, et perseverante terrore attentius in oratione perseverarent; donec eo mirabilius quo desperabilius evasissent. Denique flatus vehemens, velut hostis indignans et formidantium clamorem, et in hanc efferatus solam superstitem, acri impetu arietat; velum cum antennis ad ipsum malum excussum in mare præcipitat, navim dissipat, et pene ad eversionem inclinat. Aucto timore augetur vociferatio ad Deum Sanctumque suum Augustinum, ut Dominus imperio, servus obsequio subveniat. Alii lapides ejicere et navim alleviare parant: quos fidelis et prudens gubernator increpitans: Quo, inquit, insani subsidia nostra ejicitis? An non perpenditis, quia nisi his opibus templi Dei et procuratoris sui Augustini suffulti essemus, aut cum primis, aut cum mediis, aut cum postremis intereuntibus interiissemus? Quin vero credamus, his sacris oneribus non magis leviari quam premi, magis efferri quam mergi; tantum nos liberare dignetur superna Clementia, per tanti Patroni suffragia. Si autem nostris sceleribus exigentibus hic sumus sententiati, numquam diffidamus, hanc tribulationem animabus nostris perpetuam salutem operari; dum quasi pro reverentia Dei et Sancti sui hæc pertulerimus, qui F ejectis lapidibus forsitan evadere possemus et noluerimus, ne per damna ecclesiæ incertum vitæ lucrum quæreremus. Nunc, o fidissima pectora, sanctissimum Patronum nostrum et Apostolum, nos maxime ipsius ministri, in communi periculo communi jugiter [oratione] inclamemus: nunc, inquam, per hunc Deo juvante insurgite, et damna navis atque cursus nostri pro tempore et copia reparate.

vehementer concussa etiam ipsius navi,

nolente gubernatore lapides ejicere,

50 Sic omnes confortati exaudientissimum Patrem inclamitant cum spe, qui ante clamaverant pro timore. Illico undosam navim exhauriunt, mare in mare rejiciunt, rimas detritæ ratis stupa occludunt, et ubi grandius foramen violentior ictus egerat, complicatos pannos aut aliquem * assidentem vestitum, qui undis resisteret, infigunt. Promptiores velum de ponto intra navim attrahere properant, chordis, contis, et palis longis intentant, et ad ventorum vesaniam temperant: sicque mira Dei providentia Sanctique sui diligentia, per aspera et incerta, per longa et continua tempestatum ac mortium discrimina huc et illuc pervagati, tandem in portum, quem Angli Brembre appellant, salvi cum omnibus suis

mirabiliter adducitur ad portum:

A *ibique allisa in partes dissilit,* suis sunt appulsi. Tum vero indubitanter agnovere, quam fidum de cœlo habuerint rectorem, qui eos probare periculis, non punire voluerit. Testis est ipsa carina, quæ quasi pro suis nautis, quos advexerat, ibidem est tradita. Nam ad evidentius miraculum suffragiorum Augustini, non citius omnes incolumes sunt egressi, quam illa a fine ad finem fissa, in geminas partes dissiluit. Ac ne quid damni inficeret tanti Custodis præconium, omnes lapides quos *salvis vectoribus lapidibusque,* attulerat, illæsos deposuit gremio arenarum. Ad quos evehendos ductor navis aliam navim pretio acquisivit, et in illa omnes composuit : inde Cantuariam cum nautis veniens, præclaro Abbati Scollando litteras superius de conventione susceptas depromit; dequ suis casibus, quam mirabiliter per advocatum Augustinium emerserit, tam ipsi quam cunctis Fratribus lætanter et lacrymanter exposuit. Fiunt Deo ab omnibus gratiarum libamina cum solenni tripudio, videlicet de tanti Patris miraculo, in tam desperatorum remedio. At memorabilis Abbas altius compatiens et congaudens, ultro dat pretium lapidum ex litteris comprobatum, ac superaddit aliquot * solidos in pignus gratiarum. Nauclerus haud ignavus animi, nec immemor beneficiorum, totam recepti quæstus ac pecuniæ medietatem Deo obtulit, ad ipsum Interventorem præstantissimum, gratias affatim reddens pro sui ereptione, orans atque ab omnibus orari poscens lacrymose pro submersorum amicorum perpetua requie.

* solidorum

cap. IX Alia navis jam jam mergenda,

21 Simile ejusdem Patris miraculum huic subnectimus, eo scilicet brevius quo similius. Superiori tempore, navis, a Normannia placido mari immissa, petebat Angliam grata favente aura. Jam terra ab aspectu relicta, infestissimis flatibus unda sævit agitata. Ratis solivaga vastissima undique expugnatur procella, velut urbs infinito exercitu obsessa : solvitur fragilis cymba, tamquam omni ariete et machina conquassata. Quid enim agat imbellis unica ad universa bellorum jacula, quam et impetebant aer et maria? Undique hiantibus rimis, ut capta et distracta, cedit irruentibus undis. Clamor pereuntium fertur ad sidera, non jam pro vita desperata (quid enim speraretur jam morte inflicta?) sed ut miseris animabus indulgendo subveniret inexhausta Salvatoris misericordia, per piissimi amici sui quem invocabant Augustini patrocinia. Quid ultra? Jam ad summas tabulas pontus intrinsecus ascenderat, jam malum et velum furiosa tempestas longe in fluctus expulerat, jam finis et conclamata videban-
C tur omnia. Sed mirabile dictu! Deo, sui famuli quem petebant gratia, miserante, navim unda quæ ad interitum possidebat, ipsa quodammodo sicut bellua Jonam deducebat; fluctus intus accrescens captivos suos absorbere parabat, et navis exarmata suis telis ac velis ibat, nec attendens minantem voraginem cursum tenebat. Adeo miro modo gradiebatur vel jactabatur, acsi ipso pondere aquarum quo mergeretur, potius a mersione servaretur.

invocato Sancto

22 Cum ergo tam longa et continua morte, immo tot mortibus quot turbinum ictibus, fluctuantes morerentur; tandem reluxit oculis Apostolica Augustini tellus, et tunc moribundis cœpit ægre redire vitalis spiritus. Tunc post letæas noctes lucifer canduit splendidus : sed his, quos terror merserat et naufraga dux ferebat, adhuc erat nubilus. Jam tantum de desperatione et certa morte ad incertam salutem incipiunt respirare : quique hactenus præ timore clamaverant, jam inter spem et timorem clamare gestiebant : Deus mirificator almi Augustini, qui nos per tanta miracula hucusque adduxisti, per ipsius merita nos de debito exitio ad portum salutis
d perducere dignare. Talia jugiter vociferantes, *d* Wincenesey contra mortalem spem pervenere, ibique de navi quasi de ceto Jonæ, aut lacu Danielis, aut spelunca Lazari, exiere. Continuo vero, quantum experti sint ductorem Augustinum, ad ejus requiem currentes monstravere : ibique oblatis votis et luminaribus, de quanta eos eduxerit internecie, cunctis monasterii Dei ministris clara fide rerum exposuere : ad quem desiderabilem tanto amore in gratiarum relatione festinarant, ut madentia adhuc de mari vestimenta in argumentum veri exhiberent, quæ etiam ante Sancti visitationem mutare noluissent. Sed hic propositam brevitatem rei sublimitas excessit, et currente rota de urceo instituto amphora exivit. D

AUCT. GOCELINO.

d salva appellit.

cap. X. Tempestas alia sedatur, aura secundiore.

23 Verum hic rursus liberat clamantes sedata tempestate, qui ante eduxit naufragantes tempestate ipsa perseverante. Præclarus inter Fratres senior, hujus miraculi assertor et testis eo certior extat, quo in se et sociis factum irrefragabiliter comprobat. Hunc ergo memorabilis Abbas Scollandus, in ædificio Augustalis monasterii ardentissimus, videns in hac arte, sicut in aliis bonis, ingenii gnarum *e* recidendis et evehendis de trans mari saxis fecit magistrum. Nec vero iste minus fervens ad obsequen-
E dum, ascensa rata fertur in *f* Marchiam, Flandriæ villam, fœcundam lapidum. Ibi præsectis basibus, columnis, et capitellis grandibus, justo onere navale vehiculum impletur. Sed quid unquam antiquus livor imperturbatum reliquit? Elatis jam velis et hilariter illis euntibus, repente ventorum vis effunditur, montibus et vallibus suis trux pelagus evolvitur, navis ictibus quassatur, fluctibus obruitur. Tunc Patris Anglorum famulus, numquam tali claustro coarctatus, foris pelagi, intus animi altis agebatur fluctibus. Sed respirans ad notum Parentem, in hunc erumpit, atque omnes erumpere in hunc persuadet clamorem : Inclite Pater totius Angliæ Augustine, hic in tua servitute periclitantes nos erue, ut ad Domini cum templum labores nostros te duce mereamur perferre. Ad hanc precem ita omnes immanitas turbinum conquievit, ut navis quasi in sicco vel ejecta anchora videretur immobilis, tamquam vasta trieris. Tunc manibus et brachiis innitentes, pro periculo laborem suscepere.

Insidunt transtris, et verrunt cærula remis.

Cœpere rursum ventos poscere; moxque a benigno exauditi adjutore, amplos veli sinus expandere; totoque ac felici cursu in optatum portum suum, cantantes celeuma, applicuere. Hæc vero signorum gaudia, ubi memoratus Frater tunc junior, nunc venerabilior, Domno Abbati Scollando retulit; ille F elevatis manibus, in benedictionem Dominicam, congaudentibus Fratrum choris, erupit.

cap. XI Navigantes Constantinopoli Venetias Græci et Angli,

24 Tanta tanti Præsidis insignia, quibus noster relucet Oceanus et maria, quam sunt ubique potentia, etiam Græcorum experta late prædicant æquora. In illo Pelasgo pelago et navigio, quo hæc quæ memorabimus claruere, affuere ex nostris Fratribus viri fidei probatissimæ; qui nobis constantissima assertione jurando vera probavere, et adhuc superstites probant tali narratione. Circa Pentecostem, aiunt, de Regia urbe Constantinopoleos Venetiam navigaturi, mare intravimus. Fuimus in navi centum quinquaginta viri, cum turba generis et ordinis diversi, Græci et Angli, Clerici et Laici, plerique eruditissimi. Ingens trieris nostra pleno vento et velo currebat, et ut magni maris specula caput tollebat. Interea vis ventorum acrius justo intumuit, et fluctus qui molosam puppim æquis viribus ducebant, indomito bello frangere aut absorbere parabant. Periclitamur ergo, cum tanta moles nec modico vento procedere, nec nimio durare, nec portum nisi temperato posset subire. Non ferebamus tempestatem

A pestatem a tergo impellentem, quanto minus in facie repellentem? Depositis velis, ejectis anchoris, vim sæviendi subduximus furentibus auris; verum graviter oppugnabamur tergiversantibus et allidentibus undis. Itaque per plures dies diutino vitæ dispendio tenebamur captivi, velut exitiali judicio aut judiciali exitio proscripti.

AUC. GOCELINO. tempestate suborta,

25 Inter hæc, fausta ac desiderabilis primi institutoris nostri in Christo Augustini festivitas imminebat, quæ solet festa Pentecostes, secundum Paschales Cyclos, aut prævenire aut succedere aut intervenire. Tunc et mœrore et gaudio, speque metuque agebamur trepidi : mœrore, quia incommodus erat locus paternæ festivitati; gaudio, quod per hanc illustraremur præsentia paternali; spe, quod hanc celebrando possemus liberari: metu, ne natione diversi dissentiremus a salute communi. Suggessimus ergo nauclero et ceteræ multitudini Augustini clarum nomen et meritum, atque instans solennium, quem dudum Apocrisiarius Constantinopoli et Apostolicus Romæ, convertendis Anglorum gentibus dedit Apostolum, virum Apostolicarum virtutum, tam in vita quam post vitæ bravium signorum potentissimum, cunctisque poscentibus succurrentissimum : quibus si unanimi voto placeret festivum
B ipsius triumphum celebrare, nos de nota ejus bonitate auderemus spondere, quia optatæ auræ potiremur prosperitate. Omnibus ergo tam Sacerdotibus quam ceteris conspirantibus in Augustini præconium, venit cum Dominica votivum ipsius solennium ; utque eramus inibi grandis chorus Sacerdotum et Clericorum, Vesperas et tota nocte vigilatas egimus Laudes; et Christum in Sancto suo glorificantes, ejusque interventu cum timore et fiducia salvari poscentes, omnia tunc nobiscum pio Patri sollennisabant, omnia Dominico militi militabant. Navis erat, ecclesia; malus, Sion specula; crux, antennæ; carbasa, aulea; prora, ara; Sacerdos, proreta; gubernator, Hierarcha; remiges, Clerici; rudentes, pro cymbalis et organis; ventosi sibili, pro follibus et fistulis. In circuitu ingens maris atrium et infinita turba fluctuum respondebant psallentibus crebris allisionibus undarum. Cantabat aquosa Ecclesia; Benedicite maria et flumina Domino, benedicite cete et omnia quæ moventur in aquis Domino; et eadem reddebant aquæ cum superno choro : omnia adeo personabant solennem Christum Christique solennem famulum Augustinum.

celebrant festum diem S. Augustini,

C 26 Post nocturnales Laudes pene in lucem celebratas, requiescentibus ceteris, Nauclerus pervigil, dum notat sidera, dum explorat aera, videt illico sentitque quid valuerit Augustini quæsisse suffragia. Nam eotenus repugnantia flumina, hujus gratia in auram gratissimam conversa, facta sunt navigationi nostræ prorsus auxiliaria. Læto itaque clamore et canora testitudine omnes excitat, et quasi piratica vis irruat, gaudia tamquam prælia intimat. Surgite, ait, ocius, o socii : adest nobis Deus in Augustini sui festivitate, adest et Augustinus festinus in Dei sui directione : bene ejus hodie festa celebramus, cujus interventu non solum a mortis terrore liberamur, verum etiam optato vento et cursu ad optatum littus dirigimur. Hic est gubernator, hic ductor et navigator : ipse impellit, regit, vehit, præcedit et succedit. Nunc ergo festinemus divina Mysteria in ejus veneratione explere, tantoque duce securi feliciter enavigare. Ad hæc læta hortamina tota turba, tensis palmis in gratiarum libamina, Augustinum tollit ad æthera, quem se invenisse novum adjutorem triumphant inter tanta pericula. Statimque, sicut qui hostem fugiens ad domesticum Patronum currat, festivam Missam cum celso jubilo in ipsius honore concinimus, ejusque merita actori Domino D
immolamus.

27 Sed inter hæc Signifer Domini signum dat suæ præsentiæ, fidem exterorum novellam erga se veniens divo ventilabro discutere, et in Deo attentiorem facere. Nam cum sacrum Evangelium legeretur, tantus spiritus turbinis mare et navim impulit, ut Sacerdos, nisi viri robustissimi hinc inde a lateribus hunc sustentassent, Dominicis Sacramentis conficiendis nequaquam assistere posset. Exacto vero salutari Mysterio tanta temperies rediit, ut opportuniorem optare nescirem ad propositum locum, videlicet ad velificandum, excurrendum, portumque inoffense subeundum. Currebamus ergo obsequentibus ventis gaudentes et alacres, Deique mirabilia in tam mirifico Sancto suo magnificantes, pollicentibus omnibus toto affectu se ejus festa quotannis perpetuo celebraturos, nomenque ipsius et virtutum insignia ubique declaraturos. At princeps navis tam festivum se inter tam festini adjutoris festa exhibuit, ut non solum solennibus ejus laudibus devote congauderet, sed etiam epulis et vino largifluo convivas suos exhilararet. Jam vero felici cursu diei ad vesperum exacto, Angli de noto Patrono fiducialius præsumentes, suadebant sociis, de auræ incertitudine dubitantibus et ad portum nitentibus, quod si irreflexa fide cœptum iter tenerent, E
ipsam auram usque ad destinatum locum perseverantem haberent. Sed aliorum sententia prævaluit, ut magis portum subiremus, et diutino labore tabescentia membra quiete reficeremus. Ubi vero post solis occasum portui successimus, mirabile dictu! ipsa dialis tranquillitas abiit, et prior tempestas adversantibus ventis recurrit : ut videlicet doceret Augustinus, tamdiu prosperitatem affuisse, quamdiu suæ festivitatis veneratores vellent navigare; iterumque votis obtinendam auram, cum ipsa statione decernerent procedere.

et Missæ Sacrificio peracto obtinent temperiem,

atque portum.

ANNOTATA.

a *Hic est* Wlfricus *sive* Wulfricus *junior, ab Archiepiscopo Eadsino anno* 1047 *benedictus, et anno* 1059 *vita functus.*

b Willielmus *Conquestor regnavit ab anno* 1067, *ad an.* 1087.

c *Ita Mabilio :* Schotlandus *aliis scribitur, et in ecgrapho Translationis utroque modo scriptum reperitur nomen, frequentius tamen* Schollandus. *Fuit hic natione Normannus, Abbas constitutus anno* 1067, *vixit usque ad diem* 3 *Septembris anni* 1087.

d Winchelsey *in finibus Sussexiæ versus Cantium.* F

e *Mabilio* agnarum *et videtur hic nomen proprium agnoscere, sed cum eo nullus fit sensus : itaque mutavi et scripsi* gnarum.

f Marchia, *inter Caletum et Gravelingam, non quidem ad mare sita est, sed utrimque per mediterraneos canales subvectas naves planiores recipit : ejusque iterum infra fit mentio.*

CAPUT III.

Muti loquela, claudi gressu, captivi libertate donati.

Jam septeno miraculo, in septem Christi convivis piscatoribus et septiformi gratia Spiritus [signato], Augustinum fluctuantes liberantem [sequendo], per mare navigavimus : nunc ipsum per terras, diversas clades curantem, reducemus. Qui hic, incipienti de mutis suas virtutes, obtineat tacito vel infantissimo Scriptori eloquendi vires. In villa Cilleham notissima, Cantuariæ ad Austrum sita, parvula octo annorum,

cap XII Puella muta,

A norum, patre orbata, matri viduæ unica unicum solamen erat relicta. Hanc alebat, hanc fovebat, hanc miseras delicias inter desolationis suæ miserias deputabat; flebat hujus orbitatem et suam viduitatem; sibi conjugem, et illi amissum querebatur genitorem. Verum dum in hoc materno affectu pendet, dum in hujus profectibus omnem spem et mœrorem demulcet; accessit doloris augmentum, ubi expectabat consolationis incrementum. Nam quæ matrem et cognatos dulci alloquio vel cantu virgineo gratificabat, subito casu muta effecta omnes notos mœstificabat: pro eloquio pecualem boatum, pro cantu mugitum, pro verbis elinguem reddebat gemitum. Mater lugebat, ejulabat, ululabat, et clamabat: Heu! filia mi! hæccine spes mea? hæccine solatia, post patris tui funera, ut optimo officio linguæ mihi sis funerata? Ex magna enim parte funebris est vita, ubi nulla est loquela. Nunc, proh dolor! tibi *a matre vidua,* loquendum est digitis tacente lingua, et clauso ore solis nutibus absona dabis verba! Nunc misere docebis matrem absurda signa, quo sensus tuos perpendat, non aure, sed visu, pro loquela!

29 Talia jugiter conquesta, querimoniis non est B contenta, omnia indefesse quærit remedia, poscit auxilia, consulit medicamina: nemo ferre noverat subsidia. *monitu Sacerdotis persuasa,* Illa muta perseverabat, et maternus dolor indies crescebat: cumque aliorum vulnus tempore sopiatur, hujus augebatur: sed perseverantibus in fide semper occurrit supernæ respectus clementiæ. Sedula femina tandem Parochianum suum lacrymose requirit Presbyterum, nomine Elfelmum. Ille humanæ inscius medicinæ, docet hanc se credere divinæ. Proxime, inquit, imminet triumphalis solennitas signiferi nostri Augustini: in ejus honore ceream faculam compone, et cum hac lampade (decet enim *cum cereo ad festum S. Augustini ducta,* amicum Sponsi cum lampade requiri) luciferam ac salutiferam suæ festivitatis noctem pervigila in prece cum tuapte sobole: ubi si fideliter perseveraveritis, credimus in Dei beneficio quod non frustra facietis. Ad hæc devota virago, fide armata, velut ab Angelo docta, jussa maturat lumina. Ad cœlestem Medicum in suo festo puella venit cum genitrice, ibique ad ipsius vivifica pignora lucifluæ festivitatis noctem pervigilant in oratione. Altera orabat et gemebat, altera suspirabat et mugiebat, summus autem Miserator utrique aurem accommodabat. Jam Hymnus laudationis Dominicæ ter sanctisonus a Patrefamilias intonatur, et ab excipiente Dei familia sublimiter chorizatur. In hoc ergo Hymno Opifer qui C petebatur sentitur et agnoscitur, lingua mutæ puellæ diu obstricta protinus resolvitur, os eotenus clausum ad collaudandum cum Ecclesia Deum reseratur, pro quo gaudio idem Hymnus finitus lætissime repetitur: illa vero diuturna silentia rumpit, *loquelam recipit:* et in Dei laudem ac gratiarum actionem prosilit. Mater exclamat gaudio cum loquente filia, filia resultat matri cum concinna loquela. Quid ultra? Peractis matutinis Laudibus, Hymnus laudationis superius decantatus, in quo hæc populo teste facta est salus, celsioribus ab omnibus repetitur laudibus, et tam clara Dei in Augustino suo decantatur virtus.

cap. XIII alia a nativitate muta, 30 Post aliquot annos interfluos, recurrente eadem ipsius solennitate, simile in simili persona refulsit miraculum: nisi quod superior recepit eloquium antea perditum; hæc vero, de qua loquemur, suscepit antea inconcessum. Hæc quippe a nativitate muta, jam juvencula, salutis gratia multa Sanctorum peragrabat habitacula: tandem cum plurima populorum undique confluentium turba, ad solennissimi Confessoris devenit solennia, ad ipsius scilicet vitalia busta, præfulgidam noctem vigiliis agere intenta. Verum illa quo attentior erat ad vigilandum, eo declivius urgebatur ad dormiendum. Jam D *AUCT. GOCELINO.* celsa producta modulatione, exactis nocturnalibus ac matutinalibus canticis, Evangelici Prophetæ Zachariæ Canticum, quod omni die seculi ad perpetuum Dominicæ Incarnationis præconium assiduatur, altissimis psallentium concentibus ad æthera porrigitur. In hoc ergo carmine, quo apertum est os Zachariæ, quod clausum erat Angelo interminante, mirabili ordine, Domini gratia dilecti sui Augustini *sub cantico Zachariæ,* solennio favente, os etiam mutæ dormientis aperitur, et lingua in nova verba resolvitur. Erumpens enim a somno, tamquam nimio terrore agitata, clamabat ter patria loquela, voce elata: Parce, parce, parce Domine.

31 Sic vociferantem invadunt undique et noti et ignoti, percunctantur stupidi qui noverant numquam antea locutam, unde ei hic clamor et vis loquendi. Primo illa cunctari, nec audere visum mysterium effari; sed omnibus suadentibus atque urgentibus, verbis inusitatis, quæ sola didicerat aure, sic referebat balbutienti ruditate: Proposueram equidem hanc sanctissimam noctem pervigilem ducere, sanctique Patris clementiam qua meæ calamitati subveniret exorare: sed renitentem blanda somni præripuit violentia: qua capta, nec dulcius E unquam nec suavius requievi in vita. Hic mihi refulsit vir Angelicæ gloriæ, Pontificalis excellentiæ, *apparente S. Augustino,* ætatis venerandæ, reverentissimus nivali et paternali crine. Effundebat radios suos facies splendida; fulgebat cum zona Pontificali aurosa infula; candebant subter vestimenta auro circumtexta: me vero anxie trepidantem ad tam decoram ornatamque majestatem, amplius terrebat illa sublimitas per dignam increpationem, ut videlicet gratius consolaretur per paternam curationem. Pontificalem enim baculum, quem manu tenebat, intentans labiorum meorum clausulæ, videbatur hoc acumine os meum transverberare velle, arguendo plane meam segnitiem, quod omnibus vigilantibus sola dormirem. Hoc igitur terrore plurimum concitata, soluta Dei beneficio lingua per tanti Patroni suffragia, in hæc nova *usum linguæ accipit.* quæ audistis erupi verba, quam vere constat nulla unquam prius usam fuisse loquela. Ad hæc audita proclamat admiranter, Deo laudes, turba circumfusa; qui mirabilis in Sanctis suis, hæc in S. Augustino ostendit mirabilia. Certant tantum adhuc Æditui verum altius experiri, videlicet palpantes in luce tam evidenti. Satisfaciunt vero omnibus magnis juramentis puellæ noti et vicini, hanc ex quo nata sit hactenus mutam fuisse protestati. Hæc etiam convenientia non fastidiose recolenda est pro F digna miraculo, quod in hoc Cantico quo mutus Propheta locutus est, Christum ejusque Præcursorem prophetando: per nostrum Augustinum, muta loquente, visitavit nos Oriens ex alto.

32 Diversis etiam debilitatibus potens curandi in Christo divinus noster imperat Medicus. Degebat Lundoniæ vir rebus præclarus, sed timore infausto *cap. XLV Podagrici curatio a S. Augustino incepta,* arctissimæ podagræ acriter debilitatus: cumque opibus dilataretur, usquam prodeundi inopia magis arctabatur. Eia, divitiæ, quid facitis? Vestro quæsitori ac servatori succurrere quid tardatis? Expenduntur ergo opes in medicos, et perduntur: cassantur in ægroto labores, et augentur dolores. Æger tandem in se reversus, Quærendus est (inquit) divinus, ubi medicus deficit humanus. Impositusque vehiculo fertur ad Anglorum Metropolim Cantuariam, ad tuam, Apostolice curator Augustine, clementiam. Ibi cum lumine vigilans, ibi orans, ex parte recepit quæsita remedia, et ex parte docetur necdum promerita alibi quærenda: necessaria enim erat in debili salutis dilatio, cum non deesset in Sancto petita virtutis perfectio, quatenus attentius et longius

AUC. GOCELINO

A quærendo adipisceretur, quod nec eo loco nec tempore assequi mereretur. Denique Augustinus podagricum pede sanat uno, alterum nimirum summo amico *a* Swithuno incuratum relinquendo, et quasi ipsi Sancto curandum destinando. Itaque æger semisanus reductus ad sua, audit uberrima, quæ superna fundebat affluentia, beati Præsulis Swithuni miracula. Illuc velut ab Augustino directus venit, ipsoque die residui pedis sanitate recepta imparem gressum æquavit, et plene sospitatus cum pleno gaudio gratias agens rediit.

a S. Swithuno perficitur.

cap. XV *b* *Claudus et mancus manu,*

33 In castro *b* Levense erat vir claudus et mancus, cui lævæ manus palma retrorsum detorsa ac reflexa, non tam supinata quam deorsum pendula, conglutinata brachio inhærebat, et dira tortura miserum cruciabat. Hujus miserias supernæ clementiæ respectu miserante, jubetur in visu, a quadam præclara forma, opiferi Augustini opem Cantuariæ expetere; ibi demum hunc sospitandum ejus interventione. Nec tardavit ille credere, nec distulit pro suo commodo obedire. Venit Cantiam quomodo debilis potuit ad insinuatum Patronum, indicat monasterialibus Patribus cœlitus indictum suæ salutis mandatum: admittitur ultro ad Curatorem largifluum, B ibique perseverat in precibus, revelatæ salutis indubius. Jam octavam diem ibi exegerat qui erat in Sabbato, et tunc venit fideliter expectata promissio: nam inter Sextam et Nonam corripitur cœlesti medela, et manus reformatur in sua officia, totaque debilitas vertitur in recta commoda. Sic deformis tortura, quæ erat ad ignominiam et tormentum, Augustino juvante redit ad vitæ subsidium Benedictus Dominus Deus virtutum.

cap. XVI

34 Quantus etiam summi Clavigeri Augustinus sic assecla in solvendi potentia, probabile dabunt sequentia. Novit Cantuaria tres cives suos, quorum duo videntur germani, Wilfronius et Ælredus, tertius Ælredi filius Siredus, qui pari solertia et arte vitam alebant, et de inopia ad divitem sufficientiam excreverant. Quid unquam humana aviditas inexquisitum reliquit? quid mortalis egestas non penetravit? Hi tres, id est duo fratres et ex secundo natus tertius, ob quem maxime hæc series texitur, ambiebant pariter diversas Angliæ civitates et artificum fabricas. Indagabant curiose aurifices, argentarios, monetarios, trapezitas, ceterorumque metallorum fusores, pro illorum fusilibus cineribus et purgamentis, pro spumis et scoriis vel testularum fragmentis, in quibus massas suas liquefecerant, C æstimata pretia offerentes; has reliquias emptas corradebant et conscopabant, unde vulgo hujusmodi collectas scopaturas vocitant, quas illi torridis fluentis abluebant, conflatamque duritiem duro lapide comminuebant, his minutiis suo igni conflatis pretiosam massam extorquebant. In tali negotio venientes ad oppidum, quod a balneis calidis ibidem scaturientibus *c* Bathan Anglice nuncupatur, emptasque ex more copiosas arsuras, quas dicunt scopaturas, ad proximum flumen ferebant diluendas. Sed temerarie et inconsulte pergrandem lapidem de Regia via extractum secum tulere, videntes illum validum ad conterendas testas et ipsas arsuras igni concretas.

Juvenis cum patre ac patruo levi ex causa datus in vincula,

c

35 Hinc indignati Præsides et Judices oppidi irruunt in eos, ut sunt passim homines ferini hiantes ad prædam, raptosque hos tres advenas, velut Regii juris invasores et publicos prædones, simul in arctissimum cippum omni compede durius constrinxere. Addunt ferreas manicas manibus, et collaria ferrea in cervicibus, ita ut per medium maceriæ lapidei cubiculi transducta vincula obserarentur: nam ex lapidum copia omnia ibi lapidea sunt habitacula. At captivis tali tormento aliquamdiu arctatis, duo germani qui erant senili jam defectu, impatientes supplicii ac pene absumendi, datis fidejussoribus pro viginti solidis argenti, cum suis mercibus sunt dimissi. Juvenem vero, aspectu elegantem et robustum corpore, quem superius notavimus secundi fratris filium, cum exactores vidissent nil offerentem, quem putabant pecuniosiorem suamque expleturum ingluviem, atrocioribus tormentis ac terroribus aggrediuntur. Stringuntur suræ et ossa arctiori ligno, incussis sudibus coacto: duplicantur catenæ manibus et collo, vallatur vinctus custodibus acsi ferreo muro. Inter hos cruciatus anxiatus et anxietate insopitus, domesticum civilis Cantuariæ Patronum altis gemitibus invocat Augustinum, ut qui primus Angliam a captivitate diaboli laxavit, et ferreos nexus solvere novit, quique ubivis gentium se poscentes tuetur, suum ultimum famulum a tribulantium manibus liberare dignetur.

et illis sub fide jussione dimissis,

D

arctius constrictus,

36 Ad has anxii preces, quas et custodes audierant ingenti miraculo apparuit, quantum auditorem apud Deum invocaverit. Concussit subito ac terruit ipsam domum vehemens sonitus, franguntur et dissiliunt fortia lignorum robora, cum impactis clavis longius excussa, quæ vincti impressius angebant vestigia; cadunt e manibus manicæ, expulsis pessulis reseratæ: quæ etiam collum arctaverant ferrata collaria, violento impetu resiliunt in parietem ejecta. Captivus liber exiliens custodibus insultat, feroces increpitat, minaces instigat. Religate, inquit, rebelles Dei, divinitus solutum, ut iterum confracta arctius vos vestra constringant vincula, et confundat pecuniæ spes effusa. At illi, tanto signo acriter exterriti, respondent, se nihil injuriarum ultra in eum velle moliri. Qui diluculo erumpentes, per totam civitatem omnia divulgant, cunctumque populum attonitum cum Magistratibus huc ad videndum accelerant. Aspicientes itaque tam clara Dei mirabilia, quæ nulla contradicere poterat versutia, rapiunt hominem cum magno jubilo gratiarum ad principale B. Petri Apostoli monasterium: ibique confluente civitate, conjubilante monasteriali concione, sonantibus signis, reboantibus hymnis, collaudatur Dominus mirificator Sanctorum, per quem et Augustinus Apostolus Anglorum tanto fulget jubare miraculorum. Cujus paternæ gloriæ in tantum congratulabantur oppidani, ut illum libertum ejus certatim ad convivia et pocula raptarent, et festivo obsequio exhilararent: inter quos unus civium graviter erubescebat et ingemescebat, quia unde sibi optatum symbolum daret, aut aliquam amicitiæ obsequelam exhiberet, non habebat. Quem videns probus juvenis sui gratia tristari, ultro ei argentum de proprio contulit, orans uti a se acciperet, quod sibi dare cupiens non habebat, vel non habens dare cupiebat. Quo beneficio tam ultroneo civis ille delectatus, Vicem, inquit, reddemus. Mane itaque attulit ei scopaturas modico emptas, de quibus ille ante sextam horam viginti solidos argenti almo Patrono favente obtinuit: hisque datis pro patre suo et patruo, liberos eos ac securos secum abduxit, quem scilicet ita Sanctus liberavit Augustinus, ut ipse suos liberaret cum suis quæstibus.

E

vinculis ultro solutis,

liber dimittitur et acquirit unde pro aliis solvat,

F

cap. XVII. *Elfstanus Abbas festum Sancti cum epulis celebraturus,*

37 Quem ergo solvendi potentia summi Clavigeri asseclam præmonstravimus, idem ejusdem Nutritoris alumnus, cui dixerat Princeps Pastorum, Pasce oves meas, hic consequenti signo lucebit. Sub Rege Cnuto celeberrimus Augustinensis aulæ moderator *d* Elfstanus emituit, qui inter cetera bona *e* Tanetum cum sua pretiosissima margarita, ut omnibus claret, in Patriarchalis Præsidis Augustini sinu reposuit. In hujus regimine evenerat per sextam feriam annuo recursu ipsius Patris natalitium, quod septimo Kalendas Junii rite omni Angliæ agitur celeberrimum. Hinc

d e

A Hinc ipse Pater magnanimæ liberalitatis magnum epularum agebat apparatum, tam ob hospitales turbas sacrorum Ordinum, illustriumque secularium, atque egenorum undecumque confluentium, quam ad Dominicæ familiæ domesticum usum. Sed providum animum graviter angebat festivorum penuria piscium, cum undique missi emptores vacui redirent domum, maria et flumina opes suas negabant, lacus et stagna nil conferebant, fora et cellaria vacabant, silvæ et pascua nil proderant, quia perpetua reverentia diei Cruci Dominicæ omnes adstrinxerat, populum monasteriis æquabat. Inter has difficultates, fidelis Abbas, quem caritatis necessitas urgebat, unicum in Domino remedium attendebat. Denique ipsa vigilia crastinæ celebritatis, Vesperarum canticis solennissime completis, paternæ quietis thalamum irrumpit; fususque humi paternis auribus, ut suæ solennitatis suorumque ministrorum et hospitum complacita benedictione meminerit, affectuosa prece suggerit: sic in paternum sinum thesaurizans spem suam exiit, attendens si quid ille respondere velit.

in defectu piscium,

38 Interea tota nocte celebrata præfulgidis luminaribus et præcellentibus jubilis, dies omnibus festiva illuxit, quæ, qualiter serenissimus Augustinus B suis vigilibus pervigilaverit, divinis beneficiis cum splendido sole declaravit. In ipsius quippe villa, quæ Swalwatluia dicitur, supra mare sita, a monasterio septem leugis seposita, et ad victum Fratrum data quasi cellaria, ingens piscis scilicet Rhombus longitudinis pedum quatuordecim offertur, qui vulgo Sturio appellatur. Hunc maris rheuma attulit, Augustino proculdubio impellente; nec poterat recedens secum auferre, ipso prorsus retinente. Hunc ergo ejusdem mansionis ruricolæ, primo lucis crepusculo inventum, vehiculo maturant imponere; et Principi monasterii novum, festivum, et gratissimum Augustini præmium præsentare. Videns itaque devotissimus Abbas, exoratum Patrem respectivis suis precibus matutino die tam largiflue respondisse, suscepit cœleste donum cum immensa alacritate et infinita gratiarum exhibitione. Inde expleto magnifice Dominico officio, epulantur festive in Domino et domestica concio et hospitalis multitudo, gaudentes tam de miraculo, quam de beneficio divino. Pulchre autem hic superni Piscatoris alumnus confluam ad se turbam sua captura replevit, qui primus Angliam de Stygio gurgite Apostolicis retibus Christo attraxit. Alii Sancti fluviales prædas divinitus adactas retibus mirabiliter cepere, hic mirabilius sine retibus mare C jubet adducere et in sicco relinquere, quod fida manus tutius capiat in littore. Notandum autem est quod nullius recolit memoria, hujusmodi piscem vel antea vel postea visum in mansione illa.

ultro accipit Sturionem pedum 14,

39 Successit reverentissimo Elfstano *f* Wilfricus, pari probitate et solertia præditus. Cujus tempore tanto B. Augustinus coruscabat sanitatum fulgure, tanta diversarum debilitatum curata est turba, ut ad memorandum nec scriptor sufficiat, nec lector, nec auditor: de quibus unum, pro multis vel majoribus, exempli gratia adscribimus. In ipsius anniversaria solennitate memoratus Abbas Wilfricus apud salutiferam glebam agebat celeberrime solennia Missæ, plebe quanta irrumpere poterat condensa adstante: adstabat et quidam notus de Taneto insula, jam per quindecim annos obsessus nocte cæcitatis teterrima. Is intenta mente et voce orabat curari adjacentis Sancti interventione, jam de sui illuminatione tam certus, quam divino oraculo per visum edoctus, ut scilicet huc ad splendifluum Patronum veniret, quo optatum lumen perciperet. Interea in lectione Evangelii, quod jam ad medium legebatur, cæcus divina virtute corripitur; qua impulsus super Diaconum lectorem ita præcipitatur, ut ille difficulter restaret quin simul obrueretur. Qui declinans a ruente, dum D Dominicum præconium fine tenus personat; ille jacens humi glaucomate defluente oculos reserat, surgensque die infusa luminibus clare omnia spectat. Sic perstans ad Missarum sacramenta in gratiarum sacrificia, indicat post finem adstanti populo, qualiter sibi antea hæc fuerint revelata, quæ per Augustini merita post quindecim annos cæcitatis consecutus sit gaudia lucis.

f cap. XVIII. Sub Wilfrico Abbate cæcus annis 15 illuminatur.

AUCT. GOCELINO.

ANNOTATA.

a S. Withunus *Ep. Wintoniensis colitur* 2 *Julii: cujus res gestas scripsit idem Gocelinus.*

b Lewes, *Latinis* Lesna, *a pascuis dicta, satis celebris civitas in Sussexia.*

c Bathonia *urbs primaria Comitatus Somersetensis.*

d Elfstanus *præfuit Abbas ab anno* 1017 *usque ad annum* 1045.

e Anno 1027 Cnutus Rex dedit Elfstano corpus S. Mildrethæ, cum tota terra sua infra insulam de Thonet et extra, cum omnibus consuetudinibus ad suam ecclesiam pertinentibus. *Ita charta privilegii apud Wilhelmum Thorne cap.* 6 § 2.

f *Hic est* Wlfricus *seu* Wulfricus, *de quo supra actum.* E

CAPUT IV.

Sacrilegi aut irreverentes puniti, iidemque pœnitentes sanati.

Tam clemens Pater in supplices exteros, ostendendus est et districtus in delinquentes domesticos, qui tamen maluerit corrigere quam punire reos. Pudet memorare quod maxime sacro Ordini et grandævitati [incongruum] censeatur: verumtamen sit sua turpitudo improbis, et sua pulchritudo rectis, et sua valetudo correctis. Sub bonæ memoriæ Abbate Wlfrico erat senior Monasterii Æditiuus, nomine Godricus: hic in tumulo, ubi cœlestis thesaurus corporis pretiosi Augustini reconditus erat, magnum thesaurum repositum fuisse ab ipsa pueritia auditum habebat, sed pecuniam, non pretium sanctitatis bruto intellectu pensabat. Hinc semen cupidineæ vanitatis, conceptum ab ipsa puerili ignavia, quotidianis incrementis fovebat, et alebat desideriosa suspiria. Crescebat ævo, crescebat et avaritiæ studio: jam canis albescebat, et cupidiosa mente nigrescebat. Quid fallimus, et fallimur? Plerumque F sua tempora assequuntur et optimi et pessimi, quibus se depromant. Invenit tandem mens hominis perdita locum, quo attentaret iniquum propositum. Destruxerat memoratus Abbas veteris monasterii renovandi presbyterium, et patebat aditus usque ad thesaurariam præfulgidi Augustini porticum. Hic claviger ecclesiæ perfidus, uno ex artificibus associato sibi infinitis promissionibus, data opportunitate noctis, in opus tenebrarum arreptis ferramentis, invadit parietem, ad sancti Confessoris pedes appositum, et duplici materia extructum. Nam antiquorum fidelium cura exteriorem munitionem duro silice compegerat, ; interiorem vero grandibus et fortibus lateribus, ut tanti margariti servatoriam myrothecam, obfirmaverat.

*cap XIX. * tantum Æditiuus infracturus sepulcrum,*

Auri sacra fames quid non mortalia cogis
[Pectora]?

41 Jam adjutor artifex a frangendi et irrumpendi difficultate defecerat, sed præceptorem sceleris non annositas, non impossibilitas, non professio sacra, non Dei vel præsentium Sanctorum reverentia cohibebat: qui incentiva furia suis fidens viribus, Mihi, inquit

genu proprium lædit,

AUC. GOCELINO.

A inquit, accommoda ferramentum; experiar quid meæ possint manus. Illico arripit rostratum ferrum, totoque nisu efferatus in proprium genu debitum dedit ictum. Sic demum propria mulctatione ab incepto exturbatus, calamitose ad lectulum est digressus, jam suam confusionem et pœnam magis lugere, quam Sanctorum innocentia monumenta violare compulsus. Væ fami et siti avaritiæ, quæ etiam rerum indigos, insidiosa suspicione somniat esse divitiosos. Qua ergo vesania hic miser quærebat mortales opes in vitali tumba cœlicolæ Augustini, qui mundo crucifixo sibi memoratur dixisse vice B. Petri (Apostoli; Argentum et aurum non est mihi? Non ergo errat; sed delirat, qui apud Augustinum alium quærit thesaurum quam ipsum Augustinum, pretiosiorem scilicet cunctis opibus rerum. Itaque providus Abbas Wlfricus, dum diliculo quæque ecclesiæ sacraria rimatur, videns illud sanctum sanctorum fractura violatum, acriter (ut par erat) indignatur, et tantæ injuriæ auctorem collectis operariis sciscitatur. Intererat criminis socius, qui metuens se fuisse proditum, quem conscius accusabat reatus; Ab illo seniore (inquit) Domine, veritatem require, qui se lecto refovet a recenti ægritudine: ipse tibi sciet B verum exponere. Extemplo quæsitor ad ægrum properat, causam suffossi parietis suæque debilitatis interrogat; cunctantem et dissimulantem adjurationibus impellit, et durum obstinatæ mentis parietem evertit. Ille luctuose confitetur et execratur tam insensate præsumptam noxam, deflens jugiter usque ad vitæ exitum et insanabilem plagam et perdurabilem pœnam. Sui quoque particeps facinoris, participium meruit et doloris: ut acerrima et diutina decoctione usque ad obitum langueret, et a Sanctorum tactu, velut a pupilla Dei, rapacem manum continere posteros doceret. Ne quis autem sæviorem hanc judicet sententiam, recogitet in his majorem factam clementiam: ut qui in barathrum effulminandi essent, per temporalem correptionem liberari possent.

Act. 3, 6

et inde ad mortem languet.

cap XX

Iracunda mater,

42 Audiatur hinc alia Confessoris correptio et mox impetrata remissio. Quædam matrona suburbana Cantuariæ, Mazelina nomine, addicta maritali * copulæ, quotidiana devotione assiduabat Augustinianum templum et paradisiacum Sanctorum cubiculum: ablatis secum clavibus, venit, ibique in oratione procubuit. Venit maritus domum, claves inclamitans; missoque filio ad genitricem, claves repetit exportatas. Puer attentus paterni mandati, obnixius instat oranti matri. C Illa continuo, posthabita oratione et tanti Præsidis ceterorumque Sanctorum reverentia, ut leæna stomachata exiliit, efferataque palma partui suo trucem alapam illisit, nec Dei asylum totque Dominicorum Optimatum patrocinatum violatum attendit; satiatoque furore, ceu justificata, orationem repetit. Puer plorans domum rediit, et fletus patri pro legatione retulit. Sed verberatricem, immo Dominicæ pacis prævaricatricem manum et brachium repentina pœna increpuit. Eadem quippe hora elata dextera, cum toto brachio usque ad humeros, enormi grossitudine intumuit, quercino robore diriguit, ardore incanduit, dolore intremuit, nigredine inhorruit: obstupuerunt inflexibiles digiti, et incurvabilis rigor lacerti nec ad caput erigi, nec ad latus poterat deponi, sed extenta duritia * prætendebatur instar ligni.

* copiæ

filium in ecclesia verberans

obrigescit,

* prætendebat

Is. 28, 19

43 Tunc demum femina attendit majestatem loci; quia, ut scriptum est, sola vexatio intellectum dabit auditui. Tunc intellexit aliud esse sanctum sanctorum, aliud domesticos penates vel cunas liberorum. Tunc planctus, ejulatus, et ululatus iram, indignationem, et inflammationem mentis vacuavit; aut in se, quod meruit, retorsit. Ad cujus miserabilem clamorem inter matutinalem Missam cum accurrissent D æditui, et vidissent præ nimio angore mentis et corporis crines læva manu, quia dextera nequibat, vellentem, et per pavimentum hac et illac se volutantem; graviter indoluere, putantes eam vecordem. A qua tantæ animadversionis causam audientes, hortantur hanc instanti prece almi Augustini implorare clementiam: ipsi vero ad conventum Fratrum referunt rei evidentiam. Qui trementes et compatientes afflictæ, communi assensu ad ecclesiam properant, et coram placabili Augustino affusi, septem Psalmos pœnitentiales pro rea lacrymose decantant. O celerem in Dei misericordia auditorem! Ubi exacta prece consurgitur, protinus omnis dolor gementis in gaudium salutis refunditur. Tumor et rigor et angor, ut tenebræ a luce, evanescunt; brachium et manus, et digiti, sua gracilitate, et forma, et officio hilarescunt.

et orantibus monachis,

sanatur.

cap. XXI

44 Non solum autem variis cladibus, verumetiam infimis necessitatibus, ubivis interpellatus subvenit Dei potens Augustinus, ut hic probabimus. Est senior inter Fratres venerabilis, quem superius intimavimus conscium * indicem paterni miraculi patrati in mare, nunc vero rememoramus ipsum fidissimum E testem alterius, facti in loco et comite legationis suæ. Hic itaque missus Boloniam *a* Flandriæ provinciam, venit Marchiam villam, lapidum fœcundam, conductisque operariis grandem lapidum coacervavit copiam ad sui scilicet monasterii fabricam. Interea Marchisus Flandriæ *b* Rotbertus, Boloniam a se dissidentem, tamquam a parente filiam, acrius castigabat; et diffuso per ampla arva exercitu, in sua jura redigebat. Trepidantes autem operarios ab inclementia exercitus, confidentes in Domino et S. Augustino, trepidare vetat vir memoratus, ut fidelis et magnanimus: quos etiam de favore prænominati Principis confortabat, cujus amicum patrocinium habebat. Intererat operariis quidam juvenis ejusdem provinciæ, huic ecclesiastico operi fidelissimus et intentissimus, vocabulo Burchardus: huic mater erat vidua, adeo paupercula, ut omnes opes ejus et cuncta vitæ solatia unica esset vacca, qua summa rerum amissa amisisset omnia. Tantum enim perdit pauper, qui totum minimum; quam dives, qui totum perdit infinitum: et vidua a Domino laudata, plus omnibus ex parte dantibus dedit, quæ minimum suum totum dedit.

* judicem

Servaturus vaccam matris pauperculæ,

45 Anxius ergo juvenis pro matre, tribus milliariis semota, accepto in Sabbato stipendio exactæ hebdomadæ, orat prænotatum magistrum, ut liceat sibi ad ipsum tutiorem locum matrem adducere cum sua bove, proponens die Lunæ ad opus redire. Verum res appretiata domi, *c* vendetur arbitrio fori. Ivit ille præceptore annuente, et ut in omnibus Augustinum adjutorem invocaret adhortante. Qui videns belli incendia et rapinas undique fremere, genitricem, quam venerat educere, compellit in proximam ecclesiam fugere; ipse cum materno armento refugium contiguæ et condensæ petit silvæ. Sed quid unquam profugis fuit tutum? Quem homines persequentes nesciunt, persecutrices aves produnt. Continuo illuc, ubi ille latitabat, copiosus ac perniciosus picarum confluxit cœtus, et super eum plenis arboribus, ut populoso theatro, garrulo concilio et accusatricibus perstrepebant vocibus, acsi dicerent accersitis prædonibus: Hic, hic est, quod rapiant avidæ vestræ manus. Jam vero equites et pedites, cum canibus et armis, aut venandi aut aliquid captandi gratia, altum nemus subintrarant; jam invitantes picarum voces secuti, perfugæ approximabant, et pene jam illum ceperant. Qui, ut prædoctus erat, ad benignissimi Augustini opem in angustia confugere

eam agit in silvam invocato Sancto,

et ab imminentibus sibi prædonibus

A gere; Sancte, ait, Augustine, totius gentis Anglicæ, immo omnium te petentium patrocinator egregie, sicut devotus tui gregis alumnus nos sæpe docuit ac persuasit credere; obsecro, ut in me tuo operario hanc fidem rudem digneris confirmare, meque ab importunis hominibus et avibus properes liberare; hac gratia me et omnia promitto tuo operi et servitio, prout tuus fidelis Monachus præcepit, exhibenda, dum in hac opus habuerit terra.

mirabiliter liberatur.

46 Adhuc precabatur, et mirum dictu! omnis illa improba multitudo volucrum cum querulo strepitu in fugam præcipitatur, acsi arcu vel funda vel jaculo absterreatur: ad majorem etiam splendorem miraculi, omnes raptores certatim insectantur avolantes, et cachinnandos persecutores ludibriose post se trahunt fugientes. Itaque et inhiantes prædam homines, et qua prædentur indicantes alites, una utrosque fugæ sententia Augustinus eludit; id est rationales, irrationalibus vanitate similes factos, quos simul longius profligat, et suum fugitivum solum cum sola bove relictum tam leviter liberat. At ille videns tam expeditam patere viam regressus ad sæpedictum præceptorem suum, refert omne suum periculum; sesque jam per B. Augustini adjutorium B de periculo liberatum, ipse non solum in gratiarum actione exultavit, verum etiam Abbatem monasterii, cum omni Fratrum contubernio, hæc referendo magnifice lætificavit.

cap. XXII *Apparens a morte calicem S. Augustino pro animæ suæ quiete fieri rogat:*

47 Vir in Cantia de villa Cilleham, opibus et genere clarissimus, ad extrema perductus, res suas largiter distribuit ecclesiis et pauperibus: uxor quoque fidelis, quod illi defuit, post ipsius obitum supplere certavit. Verum inter omnia tam Sanctorum quam egenorum obsequia, sola Augustini, qui primus esset, præterita est gratia; forte dispensatione Divina, quo Sancto cresceret gloria. Itaque defunctus apparens in visu cuidam illustri matronæ, gratias perennes reddendas de eleemosynis, pro anima sua exhibitis, mandat uxori munificæ: sed hanc et suam et illius graviter deplangit negligentiam, quod suæ et totius Angliæ illuminationis in Christo Principi Augustino, quem præ ceteris maxime deceret, nullam fecerint competentiam. Nuntiat conjugi, quæ se totam pecuniam expendisse putabat, quo loco et in qua arca argentum inveniat, quantumque inveniat. De hoc, inquit, argento in honore præcellentissimi Patris nostri Augustini calix fiat, quo potente interventore C anima mea in pace quiescat. Omnia ergo ordine nuntiata, inventa, et facta sunt: atque insignis calix testis adest.

cap. XXIII *alius jubetur pro stanneo argenteum dare.*

48 Australium Saxonum civis erat honoratus, adeo castus, ut conjugalis officii celebretur inexpertus: in quo similem gratiam ostendit omnium Pater Augustinus. Huic se sidereo splendore exhibens in visu jubet de pecunia reposita calicem sibi emat, et ad suum monasterium, quo cum sanctis collegis suis requiescit, afferat; ac super suum tumulum, ad Dei mysteria agenda, offerat. Mane homo Lundoniam tendit, calicem stanneum emptum sex argenteis, quasi Augustino ferendum, simpliciter domum retulit. Sequenti nocte præcluentissimus Antistes, eadem forma qua prius, sopito præluxit; ruditatem hominis et stricti animi hebetudinem redarguit: Stanneum, inquit, calicem, quem mihi rusticana * utilitate parasti, alicui egeno Parochiano præbe; mihi autem ex argento, quod tali loco inutiliter servas reconditum, calicem effice honorificum, et ad meum solenniter defer monasterium. Vir autem ille, non mediocriter territus cœlesti increpatione, monstratam pecuniam rapit, ad Apostolicum sancti Præceptoris monasterium concessit, Abbati et Fratribus quo calix fieret argentum contradidit, unde calix præcipuus enitescit, et auctoris Augustini miraculis amplius clarescit.

* an vilitate?

D AUCT. GOCELINO. cap. XXIV *Cæcus natus illuminatur.*

49 Inter confluas turbas ad Natalitiam Confessoris Domini festivitatem adductus est homo, quem mater cæcum effuderat, cæcum in virile robur educaverat; et lux et tenebræ quid essent, audire poterat, intelligere nequibat. Egit festivas cum populo vigilias ad Sancti monumentum, quem petebat orans suppliciter ut videre mereretur, quos adjutores requirebat. Tenebat manu, quod nesciebat, lumen; sensit ardorem, cujus non videbat splendorem; stabat ad Missas sine luce, cum sua facula lucente. Illa citius ardens festinat consumi, Augustino festinante melius lumen reddere. Jam legebatur sanctum Evangelium, et ambusta candela elata flamma exedebat tenentis manum. Ille turbatus, et Divinæ virtutis præsentia comprehensus, rejecit lumen sibi alienum; et illico recepit proprium, quod hactenus sibi erat ignotum: continuo quippe sibi reserantur nativa claustra oculorum, et nova luce infusa haurit lumen ubique diffusum. Miratur lucis candorem, mundi decorem, tam diversas rerum formas et species, omnes hominum facies et consimiles et dissimiles: triumphat se venisse de seculo mortis et tenebrarum, ad lucis et vitæ speculum. Hæc E autem forma est, de hac mortalitate ad spendidissimum Sanctorum secula migrantium. Hujus signi gaudium protinus versatus in omnem conventum populorum, in Dei suique famuli Augustini laudem et munera gratiarum.

cap. XXV *Pœnitens vinculatus,*

50 Gentis Germanicæ vir spectabilis, ob reatum suum arcto ferri circulo sinistrum astrictus brachium, pererrato Romano orbe in quærendo suffragia Sanctorum, tandem ad Angliæ protectores Sanctos transiit in Angliam. Inde percurrit in Scotiam, ad ipsum, cujus Scoti scripto *d* monstrant Reliquias, Apostolum Andream. Inde regrediendo venit Wiltoniam, ad Regiæ et signiferæ virginis *e* Eadgithæ oppidum et ecclesiam. Hic remoratus in oratione, didicit se non frustra venisse, dum docetur situm solutionis suæ. Nam benignissima Virgo, impatiens quemquam se fideliter poscentem frustrari, visa est splendide talia dicere precanti, et inter preces obdormitanti: Quæ hic petis remedia, ab Anglorum Patrono tibi sunt quærenda: ejus clementiæ credita est remissio et absolutio tua: Cantuariam ergo ad ipsius patrocinia iter matura. Protinus ille exiliens a somno, cœlestem suæ salutis nuntiam benedixit: atque ita acsi jam solutus esset, certa fide F exultavit; ita indictam viam acceleravit, ut pedibus suis alas crevisse censuerit: nimium hoc egit libertatis dilatio, ut longiori labore emereretur redemptio. Veniens Doroberniam, hospitatur apud fidelem quamdam matronam, ante monasterii portam. Jam medio noctis exacto, ipse vigilantissimus patriæ custos Augustinus, quasi occurrens advenæ sibi credito, ostendit se serenissime dormienti in monachili habitu, cum Pontificali baculo; * quo attactum instruit tali præcepto: Lucescente, inquit, aurora, monasterium nostrum ingredere; et quem ex nostris Monachis conspexeris deposce, quatenus aqua benedicta te potatum ex sacro calice, inducat oratorio dormitionis meæ; nam me esse noveris ad quem venisti. Acsi diceret medicus: Tali loco cras ad me veni curandus.

a S. Eadgitha Cantuariam mittitur:

ibique a S. Augustino monitus

* qui attactu

solvitur sub Missa:

51 Exequitur ordine advena sui præceptoris mandata: ingreditur monasterium, obviumque habet Monachum dictum Ælfwinum: bibit ex calice oblato, in gratiam videlicet reconciliationis, benedictam aquam, et sic inducitur ad liberatoris sui tumulum et arbitrium. Sexta feria erat dies illa, Cruci et abstinentiæ dicata: ad Nonam, dum Missa intonatur, ille intentus orabat: dum Evangelium præconatur, non ferens

AUCT. GOCELINO.

A ferens majestatem præsentis remedii, exangui pallore corruit, et obdormivit. Jam vero ad invocationem immolati Agni Dei qui tollit peccata mundi, relaxato, ut conjicimus, reatu suo, dira ferri armilla procul de exeso torti brachii sulco excutitur, et inter adjacentis Sacerdotis aram et tumbam excipitur. Homo territus in spasmum præcipitatur, qui injecta aqua ad mentem redit et resedit, bibensque ut prius aquam sacratam de calice, prædicto seniore propinante, convaluit et exiliit. Hinc percunctatus ab astantibus unde sic defecisset, refert visum sibi quemdam, Archiepiscopali dignitate ornatum, de monumento quo jacebat ad se prorupisse, seque injecta alapa sic terruisse. His auditis intonatur ab omnibus laus Domini, in mirificatione sancti sui Augustini.

cap. XXVI cæcus et contractus curantur:

52 Duo advenæ, perdita vitæ commoditate, a gratuito largitore Augustino remedium quæsiere: alteri cæcitas viam negaverat, alterum a pedibus contortum et contractum ire manibus pro gressibus debilitas compulerat; cervix quoque in tergum supinata, cogebatur tantum spectare æthera. Cæcus ducem baculum aut socii vocem sequebatur: hic manuum scabellulis, viam metiebatur. His ergo [ad] tumulum pii interventoris per aliquot dies orantibus, B primo reseratis oculis cæco lux infunditur; debilis vero, ut fiducialius oret, hoc exemplo accenditur; et ipsi quoque non longo post [tempore], Apostolica subveniendi potentia, Augustinus relaxat contractos nervos, protendit in rectum crura, plantas et bases resolidat, flexibilem jam cervicem et caput suo ordine compaginat, atque in Christi gratia suo statu hominem reformat.

cap. XXVII sed qui contractus fuerat,

53 Verumtamen hic ex contracto sospitatus, sævior prorupit ad tempus. Metropolis Dorobernīæ civis matrona, opibus et moribus honesta, illam sidereorum Patrum sæpe memoratam porticum devotis orationibus, et obsequiis frequentabat, aliasque ecclesias lustrabat, et largis eleemosynis egentes refovebat. Hunc invidens totius boni adversarius, invenit memoratum debilem jam curatum, per quem a pia intentione exturbaret, si posset, ejus propositum. Is in illam typo indignationis extimulatus, et ut rabidus canis oblatrans, ac virulentis dentibus incursans; Quid hic, inquit, agis feminarum scoria, domus quisquiliæ, colubra, vipera, lacerta, cerasta, et stygia furia? Cur sanctum locum fœdas tua præsentia, quæ hypocrisi indueris fallentissima, et sub specie sanctimoniæ cæcis et lippis crederis aurea? Quid tibi cum Sanctis requiescentibus C in hac pacis aula? An ut facie nitida velut Syrenæ, a virginali forma desinentes in atra reptilia, tu tota indigne censearis munda? Vade in domum tuam, cura cellaria olida et clientelam æmulam; sequere aviditatem illecebrosam et avaritiam voluptuosam, et dimitte Dei ministris ecclesiam suam, a tua occupatione et præstigiis liberam. Hæc et alia multa, quæ hominis fœda lacuna potuit egerere, excipiens modesta femina et persistens in prece devota, sua in furiosum tacendo relisit spicula. Adeo vero insaniebat, ut videretur sacer Augustinus (si dici fas est) fecisse injuriam, qui tam injuriosum sanitate armaverit.

deinde pro linguæ petulantia

54 Quem prudens virago, post egressionem a templo sese adhuc convitiis insectantem, advocans; Heus tu, inquit, homo, quo merito meo vel delicto in te, tam hostiliter in me debaccharis? quæ hæc est dementia tua, ut immemor pristinæ miseriæ, qua te trahebas per humum tamquam languidum reptile, et ingratus divinæ misericordiæ, qua per S. Augustinum restitutus es humanæ formæ, nunc insontes laceres bestiali ac serpentino dente? Pœnitere, miser, quod tam prave abuteris data sospitate, ne priori plectaris examine. Sed ille velut irritata fera

D sævior insurgit, nec arguente socio suo mitescit. At Augustinus, benignus et justus, sic illius furori obviat, ut non puniat: sic corripit, ut corrigat. Membrorum quidem integritatem, quam ei obtinuerat, servat: lumen vero oculorum tollit, quod prius habebat, ne quem invadat jurgiis videat. Tunc dolor correpti sensum revocat, et exterior nox oculorum ad lucem reposcendam cor illustrat. Franguntur elata cornua, concidit mens tumida, corruit contumacia cervicosa, siluit sopita fax linguosa; veniam poscit et interventionem a femina quam læserat, ut ipsa pro malis bona reddat. Projectus ergo coram sancto corpore et priori curatore suo, per octo dies et noctes satisfaciens illi, in precibus, jejuniis, vigiliis et lacrymis; purgata acie recepit largifluæ gaudia lucis, supplices Deo gratias agens, ac de cetero ab irritamento proximi et typo exprobrationis abstinens.

excæcatur, et pœnitens lumen recipit.

cap. XXVIII Alter contractus curatur.

55 Illuxerat mundo triumphalis Dominica Palmarum, in qua alius debilis, uti supra memoratus, manualibus scabellulis innitens, attracto corpore humi serpens, divini beneficii dispensatorem manibus exquirebat, qui pedibus negato officio nequibat. Admissus ad illam Sanctorum medicinalem apothecam, occupat suspiriosis precibus, prostratus coram almi E Augustini tumba, semper salutis prodigum. Jam Ecclesiæ processio candidata et palmata, cum Angelis et pueris laudisona, Regem cœlorum, regnantem super Cherubim, apud nos vero asello residentem, deducebat vel obvia excipiebat Jerosolymis triumphantem. Interea Augustinus, detentus domi incumbentis miseri anhela prece, festinat eum redeunti processioni festive resolidatum offerre. Repente itaque in rectum protenduntur intorta vestigia, erectusque homo in proprios gressus dediscit manibus, discit procedere pedibus. Quo obviante Ecclesiæ festivo cum jubilo remeanti, crescit omnibus festivitas tripudio triplici, videlicet de triumpho Christi, de merito Augustini, et de salute reparati.

cap. XXIX Anglus ad Græcos se recipiens, Augustino sacram ædem ponit,

56 Quis autem tam innumera ejus signa, quæ in loco dormitionis suæ assiduat, scriptis comprehendat? qui regnans cum Christo et in Christo ubique regnante, etiam in extera Regna vel ubicumque oratio flagitat, supplices adjuvans et tumidos reverberans, virtutum radiis coruscat. Rem apud Danaos gestam hinc lector vel auditor patiens animadvertat, quam illo fideli indice cognitam cum idoneis testibus, apud quos claruit, hic ordo narrationis edisserit. Primo ex Normannis regnatore Angliæ Willelmo Angliam captante, vir honorificus de curia et nutritura B. Augustini, cum multis Optimatibus F patriæ profugis, Constantinopolim transmigravit; tantamque gratiam apud *f* Imperatorem et Imperatricem ceterosque potentes obtinuit, ut super sapientes Milites multamque partem sociorum Ducatum acciperet, nec quisquam advenarum ante plurimos annos tali honore profecerit. Duxit uxorem nobilem et opulentam, memorque beneficiorum Dei, in honorem B. Nicolai sanctique Patroni sui Augustini construxit Basilicam domui suæ contiguam, et utriusque Sancti, id est, B. Augustini ab Australi et B. Nicolai ab Aquilonali latere, quam formose depingi fecit iconiam. Addidit et luminaria, cereos vel lampades flagrante oleo perspicuas, coram sacra imagine domestici Protectoris sui noctibus accendere, quæ etiam diem suum referrent in nocte, quoties placida aura concederet sub sereno æthere. Hæc ibi videlicet splendida consuetudo est patriæ. Hæc itaque Augustianiæ memoriæ Basilica et iconia Anglis *g* exulibus erat patriæ suæ consolatrix matertera; hic orationes frequentare; hic dulcem Parentem, velut advenæ orphani, repetere dulce habebant.

57 Tandem vir hujus devotionis, Apostolicam urbem

A bem Romam, vel Apostoli Jacobi dicatam nomine Gallæciam, orationum gratia adiit : et qui in quatuor mensibus reditum proposuit, in quatuordecim mensibus moras exigit : nam homo proponit, sed Deus disponit. Uxor autem deflebat viri aut interitum, aut quodlibet infortunium, dum ultra statutum moratur terminum. Quam vicina sua commater, æquali generositate et opulentia clara sibique æquivoca (nam utrique nomen erat Eudochia) tam præsente quam absente marito frequenti visitatione colebat, et tunc maxime dum viri solamen aberat. Quadam itaque die se ad hanc referens ex more, respicit imaginem Augustini, dextro oculo ab Australi exesam illuvie, legit et titulum superscriptum : Agios Augustinus, Anglorum Apostolus. Tum mulier, repleta vanitate intida, talemque concipiens mente lubrica, qualem notabat in imagine læsa, hæc apud se versabat cogitatione stolida : Quis, inquit, iste Anglorum est Agios Præpositus, oculo damnatus, facie turpatus? quid mihi proderit, qui se a sua injuria defensare nequiverit? Tali sensu irrumpens ad amicam quam petebat, sic garrula sive insultans, sive improperans exclamat : Mea Eudochia, vester Anglicus Apostolus luscus est. At altera revocare

quo ad S. Jacobum peregrinato,

vicina mulier imagini S. Augustini insultans apud uxorem,

B bacchantem conata : Noli, inquit amica, in hunc Sanctum ad tuum garrire dispendium, quem non solum sua Anglia, verumetiam totus orbis Romanus novit sanctitate magnificum ; quem etiam præcellentissimus Papa Gregorius legans Anglis Pontificem mirificum, dignis suarum attollit ubique præconiis scripturarum. Econtra hospita, obtendens stivam stultitiæ, Quantus-quantus, inquit, sit, quantumlibet extolle, tandem monoculus est. Certius teneo quod video, quam quod audio : quem servabit, qui suam formam temerari pertulit?

58 Inter hæc eludia vel seria, epulata deliciose matrona et potata, ad sua se recepit habitacula, et succedente nocte somnum petit mente nocturna. Cernitur hic assistere Augustinus in imagine sua heri despecta, modo perpulchra et utriusque oculis suis æquo sidere illustrata. Unde ream terret vox emissa : En, inquit, o mulier, ille luscus vel ille monoculus, de quo te hesterno risu satiasti, adest tibi, ut videas hunc nullum dispendium lucis vel oculorum pati, sed utroque orbe clare omnia intueri. Tuis vero obtutibus jam lues incommoda, quæ indebita nobis imputasti ; nec proderunt medici, donec discas Dei famulos pro contemptu venerari : tandem

sed correpta a Sancto,

C etiam perdes quibus insolescis divitias perituras, ne cum ipsis pereas. In his evigilans femina, sensit acriter oculis debitam incubuisse sententiam. Incutitur morbus ut ignei clavi, urit dolor torre carbunculi. Refert patiens pro risu gemitum, pro cachinno luctum, pro ludibrio ululatum : angor etiam oculorum sanis vestigiis negat egressum, nisi quantum urgebat necessitas rerum. Jam illum, cui velut invalido hesternum ferebat repudium, supplici prece velut quæstorem suum invocat Augustinum : sed non tam cito quo ingrata abuteretur, meruit responsum. Erogat in medicos substantiam, sed aggravat magis quam alleviget medicina pœnam. Diu ergo sic laborante et prædicante Sancti correptionem rea, per totam Constantinopolim et intra ipsam Imperatoriam Regiam Agii Augustini nomen flagrabat et fama. Tandem vero multis poscentibus pro ea ipsius clementiam, ipsaque attentius votis et muneribus implorante veniam, quadam nocte sic visitare dignatus est afflictam.

eamque pro oculis dolentibus invocans

59 Affulsit ei denuo per visum in claritate lucis supernæ, ut repercutiente fulgore in ipsum nequiret respicere ; talique ægram refovet affamine : Non te merente, sed illa commatre tua, quæ te a nostra injuria compescere certabat, interveniente, nunc venio ad te, quatenus parens meæ legationi potiaris salute. Nuntia crastino eidem amicæ tuæ ex me, quatenus iconiam meam restaurari totam faciat conducto pictore ; hocque signo quod vir suus, pro quo velut defuncto eatenus fluctuat, infra hos quindecim dies redibit sibi cum lætitia et incolumitate, certum habeat quod hæc sibi mandaverim per te : docetur etiam prospera vel adversa contemnere transitura, et sperare attentius gaudia æternaliter mansura. His omnibus ad ingentem lætitiam omnium nuntiatis, et iconia Sancti cum priori epigrammate ceterisque omnibus ad honorem ejus perfectis, mulier quæ sua hactenus dolebat lumina, ad ipsius imaginem, antea irrisam, nunc veneratam, placabilia Deo accendit luminaria. Sic ergo pestem, quam oculis ridendo attraxit, flendo excussit ; et salutem, quam sua jactantia abstulit, expetita interventoris Augustini indulgentia restituit. Inter hæc tanta gaudia, intra præscriptos dies venit uxoris desolatæ maritus, uti erat promissus, sospes hilaris, jucundus, quasi de funere redivivus, quasi de tumulo resuscitatus. Audit, aspicit, agnoscit sui Augustini ostenta prodigia, edicta mandata de imagine sua læsa et derisa, suoque jussu renovata, de vicina sua insultatrice a Sancto correpta et correcta, de conjuge sua promisso maritali reditu consolata. Erigitur heros ad Deum Augustini in multa gratiarum libamina, effunditur longe lateque hujus virtutis notitia, Augustini signipotentia et nomine repletur Græcia, laudant Danai, prædicant Attici, venerantur Achivi, Agios Augustinus Anglorum Apostolus per omnium volitat ora, et Augustalia occupat Palatia. At dives matrona, ad meliora æternitatis commercia, prædicta sibi a sancto Patrono tandem ferens mendicitatis probra, amplius declaravit ejus merita, cujus tam veracia ostendit vaticinia. Benedicta Domini gloria, in Sancto suo ubique operantis mirabilia.

D

AUG. GOCELINO jubetur uxori prænuntiare reditum absentis.

E

ANNOTATA.

a *Bononiensem agrum intelligit, olim Flandriæ occensitum.*

b *Hic est* Robertus Frisius *qui Comitatum Flandriæ obtinuit ab anno* 1072 *usque ad an.* 1093, *cui tunc filius* Robertus, *cognomento* Hierosolymitanus, *successit.*

c *Proverbio huic vernaculo, alia aliaque respondent in sua cuique lingua, quibus animi propositum successu frustratum significetur. Huc facit Christianum istud,* Homo proponit, Deus disponit, *quod infra usurpatur.* F

d *Hector Boethius lib.* 6. *Historiæ Scotorum de illa Translatione agit, velut facta tempore Constantii Imperatoris : ipsum quod hic allegatur scriptum nancisci optamus.*

e *Est* Eadgitha, *inscripta Martyrologiis Anglicanis ad diem* 15 *Julii. Ejus Vitam traditur etiam Gocelinus scripsisse : quam utinam in illum mensem nobis suggerat aliquis.*

f *Coronatus* Conquestor *fuit in Natali Domini anno* 1066 *: sequenti autem anno mortuus Constantinopoli Constantinus Ducas, Eudoxiam uxorem cum parvulis filiis reliquit post se ; quibus illa consultum volens an.* 1068 *Romanum Diogenem matrimonio et imperio suo associavit : hos ergo hic intellige.*

g *Eruditissimus Cangius, Observ.* 89 *in Historiam CP. Villharduini, præclare demonstrat, ex Oderico Vitali et aliis, quomodo Anglo-Saxones, seu potius Anglo-Dani, sub Eduardo Rege excedentes ab Anglia an.* 1040 *gratiosi esse Constantinopoli cœperint, et Palatii custodiam exinde obtinentes numero et potentia creverint ibidem, robur exercitus facti : quibus hac*

nova

AUCT. GOCELINO.

A *nova occasione multi ejusdem nationis accessisse debuerunt.*

HISTORIA TRANSLATIONIS

Auctore eodem Gocelino Monacho.

PROLOGUS.

Ad Venerabilem Cantuariensem Archiepiscopum Anselmum.

Dux Anselme Patrum, pater et vigor Ecclesiarum,
Quem celebrat titulis Romanus et Anglicus Orbis,
Ne spernas imi pronum munus Gocelini.

In arce sapientiæ ad mensam cœlestis Philosophiæ, Ecclesiastice Princeps, principaliter præsidenti ferculum tibi aureum afferre gliscit cor meum, non mei studii, sed Augustini summi opibus pretiosum, ejus virtutibus refertum, ejus charismatibus conditum, ejus sanctorumque sociorum ipsius auro et B gemmis contectum. Codicillus est recentis Translationis, signorumque ipsius suorumque consortium, quæ diversis locis per hoc fere ab ipsa Translatione septennium, testibus fidelium præsentium aspectibus, clare patrata noscuntur. Beata tui Pontificii tempora! in quibus tanta diuturnitate clausa, parturiente Sanctorum terra, reluxit nobis cum suis gemmis hæc Angelica margarita. Respice ex alto gerulum humilem, hæc tuæ paternæ Celsitudini devote dedicantem: nam quid præstantius suscipias, vel quo pignore gratius doneris, quam præducis Augustini præconiis, cujus Hierarchiam celsis administras officiis? et cui hæc decentius exhibeantur, quam tanto suæ Sedis heredi? Tuere modio pio patrocinio qualemcumque ipsius duntaxat fidei assertorem; verique defensor, refelle incredulum latratorem.

CAPITULA LIBRI I.

Primo exponitur novum gaudium alterius novæ solennitatis, id est, Translationis B. Augustini sociorumque ejus: quia prima est supernæ assumptionis, qua de cœlo nos irradiavit; ista, qua de tumulo receptus, post diuturnum soporem, typo futuræ C resurrectionis nobis reluxit.

II. Veterana ecclesia destructa et Sanctorum porticus super ipsos Sanctos ad gloriam patientiæ ipsorum est subversa, solis prius eductis sanctis Adriano et Mildretha. Obrutus juvenis sarcophago cum Corpore B. Adriani, magno miraculo illæsus exilit. Capitulantur et alia numerosa ipsius sancti Adriani miracula.

III Augustinus, cum tumulis et consepultis suis, in prædicta obrutione tam ponderosa nihil læditur.

IV. Item materia, supra S. Augustinum ruitura, ruit contra impellentes, integritate solida, repulsione divina.

V. Jacuere sub divo novem hebdomadibus, ad humanam ignominiam, et compassionem ac reverentiam æthereæm.

VI. Ad interventorem Frater dormitans in prece, divina emendatur increpatione.

VII. Candela supra B. Augustini tumbam diutius arsit, nec quidquam læsit.

VIII. Trepidantibus artificibus aliis punitis, Præsul fidelis in tumbam Sancti percussit, et ceteros confortavit.

IX. Magister artificum, facto foramine, sentit cum aliis et nuntiavit S. Augustinum adesse ex odoris majestate. D

X. Quam dulci gratia, positione, et forma inventus est quingentarius sepultus.

XI. Solennitas et gaudium populi in Augustinum, tamquam de morte resuscitatum: quem transferunt ad altare summorum Apostolorum.

XII. Jam sepulchrum Augustini, vacuum corpore, plenum virtute, calet in languidos celeri salute: nam et de hoc sacro tactu puella moriens potata revixit.

XIII. Duo letales inimici, sanatis animis hic reconciliati, majori sunt miraculo quam corpore sanati.

XIV. Ut Presbyter vidit Angelos, per scalam a cœli vertice in Augustinianum templum descendere, cœlestem civem cœlica turba terris visitante.

XV. Ut Augustinus suo componitur thalamo, et miranda populum rapit offerendi devotio atque compunctio.

XVI. Titulus miraculorum Sanctorum Laurentii et Melliti, transferendorum.

XVII. Ordo, perpetua pietate memorabilis; qua Sancti positione et gratia priori cubiculo requieverint.

XVIII. Dum fodiunt circa S. Laurentium, inveniunt prius alium ignotum: quem mira fragrantia et tumulus inter Sanctos notificavit Sanctum. E

XIX. In translatione Laurentii et Melliti mulier, tactum feretri S. Melliti oculo carbunculoso infricans, sanatur.

XX. Mulier cæca, credula sermocinanti de Sanctis, continuo illuminatur.

XXI. Mirificante Domino Sanctos suos, Justum, Honorium, ac Deusdedit, non poterant sexta feria ab insistentibus confringi eorum busta, ut transferantur in sabbato, die S. Augustini octava.

XXII. Femina muta, surda, et clauda, ad S. Augustinum per revelationem venire jussa, magna ibi curatur Dei munificentia.

XXIII. Candela coram S. Augustino extincta, dum ad illuminandum portatur, cœlitus illuminatur.

XXIV. Exhortatio celebrationis tot Sanctorum conjunctorum: et quod pro una die computatur Octava: et quod nunc pariter ut priori requie componuntur.

XXV. Suggestio meritorum Sanctorum Justi, Honorii, ac Deusdedit, cum Apostolicarum epistolarum testimonio. Prima est hæc: Dilectissimo Fratri Justo, Bonifacius.

XXVI. Secunda est ita, Dilectissimo Fratri Honorio. Honorius: et qua revelatione persona spectabilis S. Honorium a derogatore defenderit. F

XXVII. Contra obtrectatores expositio vitæ, laborum, et certaminum Sanctorum, qui et Reges converterunt.

XXVIII. Exhausto corpore B. Melliti, mira aromata refudit vacua tumba, adhuc die quarta.

XXIX. Lateres etiam et subjecta terra quibus incubuit nardifluum corpus Augustini, mira cynnama fumantes, pro Reliquiis reconduntur: lateres, Gregoriano altari; terra, vacuis Sanctorum Sarcophagis Tumbam ejus amplectitur columna, quam vulgo pilare dicimus, venerabilis posteritati locus. Sequuntur et virtutes de reservato latere.

XXX. In Orientalibus Anglis matrona languens, in somnis edocta, de hoc latere irrigato sospitatem potavit.

XXXI. Eodem poculo et Presbyter fidelis curatur a longa ægritudine.

XXXII. Mercator quoque, tumens in mortem, hoc antidoto detumuit et convaluit.

XXXIII

A xxxiii. Reliquiæ hujus lateris sacrique pulveris horrende terrificant ignaros gerulos, ipsa nocte tota et sequenti : conscius vero per revelationem redarguitur negligentiæ.

xxxiv. Mysterium somni propter prædictas Reliquias in laminis argenteis : quarum somniator subito dolore ictus, orationis refugio subito curatur.

xxxv. Abbatissa Bertina, post noctis medium, splendore, divinitus tertio coruscante, ter excitata, docetur præsenti Reliquiarum Augustini gratia.

xxxvi. Præsbyter (mirabile dictu) videtur eodem momento post Præfationem, et Dominica libamina consecrare, et retrorsum consulendi gratia descendere : quod factum creditur Augustino auctore.

xxxvii. Anno Domini mxci, viii Idus Septembris, facta est Sanctorum Translatio, quæ celebratur die viii.

xxxviii. Ut candela ante Translationem, supra tumbam sancti Augustini palliatam ; sic postea, supra ornamenta altaris ejus, candela ardens nihil nocuit.

xxxix. Hic Natalitium Sancti tribus signis illustratur. Primo puella, dexteram palmam sinistro
B humero innatam gerens, inter matutinas Laudes reformatur.

xl. Secundum est, quod vir debilis contracto genu curatur.

xli. Tertio nativam lacertulorum torturam infans, matri arridens, ostentat curatam.

xlii. Ut Monachus perfuga, de medio ignis et hostium, per Augustinum ereptus sit.

xliii. Qua revelatione Clericus vinculis et cunctis claustris eductus sit.

xliv. Matrona, trans mare a partu interitura, per S. Augustini visitationem donatur salute ac sobole dulci.

xlv. Simile miraculum de alia ejusdem loci matrona.

xlvi. Corripit ægritudine Sacerdos Domini Militem, temerarie se incusantem, sanat pœnitentem.

xlvii. Qua nece prædatores parochianorum suorum in Exonia protriverit.

xlviii. Quam benignum Patronum Scholastici inibi experti sint.

xlix. Ut languidus, a diuturna mortis instantia, Augustini visitatione respiraverit.

l. Alius ægrotus, a letali faucium tumore, voto facto, liberatur.

C li. De infantulo morituro nutrix in visu tertio jubetur, ut offerre illum sancti Augustini oratorio Patri Presbytero antistetur : respirat, funebria ubi parantur.

lii. Pervasor ecclesiæ S. Augustini vecordia punitur : satisfactione propinquorum in ipsa ecclesia recuperatur.

liii. Ut in alia ipsius ecclesia, quæ est in Legecestra, Anachoreta cæca illuminata sit, et ipsum videre meruerit.

liv. Matrona pauperculam cæcam hospitio fovebat : quod beneficium sanctus Pater ei apparens approbat : jubet, miseram Cantuariæ ad suam præsentiam sanandam adduci faciat : adductam mox Lucifer noster illuminat.

lv. Hæc de præscripta Translatione signa, per hanc annorum hebdomadam, oculis probata.

CAPUT I.

Inter demoliendam veterem ecclesiam invenitur et transfertur corpus S. Augustini.

Post antiqua Evangelici protoparentis Anglorum Augustini solennia, cœlo triumphata, quæ nuper egimus ; laude festiva nova nobis oritur gloria, nova D lætitia, solemnitas nova. Ipsa est sua sanctorumque collegarum suorum Translatio nova, quæ post centum fere lustra, in nova ejus facta jam lucet ecclesia. In priori festo, de seculi agone et tenebris ad solem gloriæ palmatus ascendit ; in isto de diuturno humi ergastulo suam lucem ostendit, et de æthereo honore ad vitalia busta nos revisit. Illic de mundano utero superis nascitur, hic de sepulchrali alvo nobis renascitur. Ibi laudibus deduximus victorem transeuntem ad sidera, hic colligimus thesaurum renitentem de terra. Tunc æternæ pacis somno quievit, nunc de tam longævo sopore nostra manu motus evigilavit ; seseque adesse tam de cœlo quam de sepulcro evidentibus signis respondit, ut competentibus locis clarebit. Ac superior festivitas, singularis est bravio unius : ista, tot resplendet festivitatum sideribus, quot adjunctis cum Principe ducibus. Hinc Dominum rerum, novis semper beneficiis renovantem sæcula, et de vetustate ac morte in rediviva Sanctorum gaudia restituentem nobis omnia, glorificemus fidei et spei gloriatione nova, qua ipsorum corporum repræsentatione vivifica jam prævidemus beatæ resurrectionis præmia. E Hæc igitur præclara tripudia, longo seculo desiderata, nostris temporibus declarata, miraculis et revelationibus confirmata, nequando perdat posteritas, nostra mandare litteris exorat pietas, urget caritas, impellit fraternitas, indicit totius boni affectus concinnitas. Jam vero rem ipsam explicemus : quamquam nostram facultatem longe excedat tot Principes divinos uno textu, velut uno cubiculo suo, componere : quos deceret singulis libris, velut propriis prætoriis, pollere.

2 Sublimatum augustius novæ Augustini ecclesiæ Presbyterium, totum illud cum amplis porticibus amplectitur spatium, quod sanctæ Dei genitricis ab Oriente contiguum possederat oratorium, suo cœlestiumque virtutum jugi solennio ac signis illustrissimum. Hinc reliqua navis veteris monasterii, cedere jussa ædificio surgenti, jamque rea minarum excidii, ne obruat diruitur : ante tamen cuncta Sanctorum turba, omnibus sacrariis diffusa, a jactura eruitur, et novis tectis reponitur. Sicut illi a mundi ruina cum Loth a Domino liberantur ; sic Apostolica Augustini aula ad destinatam metam tendebat : sed suæ dormitionis porticus obstabat. Quid F faciat ergo auctor ædificii devotus Abbas Scollandus? dum nec illa sancta penetralia, tanto ævo intacta, movere præsumit ; nec opus cœptum, nisi ablatis obstaculis, procedere possit : maxime cum prædecessor suus præscriptam Dei genitricis basilicam fractam morte fuerit? Sed ipso inter hæc superno arbitrio de medio terrenarum curarum sublato, *a* successit Abbas Wido, cujus anno quarto facta est quæ adscribitur Translatio : cui Rex consultus favens jusserat, ut cum Pontificum et Abbatum populorumque affluentia decentissime ageret hæc solennia. Volebat et ipse interesse, sed tunc ibat in expeditionem *b* Scotiæ. Sed Monasteriarcha, ubi turrim præfatis porticibus supereminentem angusto fastigio extulerat, dum reliquam templi navim protendere flagrat, illud Beatorum cubiculum, moræ impatiens qua Sancti eruerentur, forti ariete subvertit : totque superni Regni Principes, longiturna pace soporatos, festinata modo virtute negligentiam excusante, obruit. Antea tamen condignorum Sanctorum, Adriani confessoris et Mildrethæ Christi Virginis nardiflua pignora, mira suavitate vernantia, solenniter exportari, et imminentem casum evadere fecit.

3 At vero ipsis Primoribus, videlicet Augustino, Laurentio, Mellito, Justo, Honorio, *c* Deus-dedit in prædicta

Auc. Gocelino ex MS.

Qui suo Natali die solus colitur,

In festo Translationis cum pluribus sociis honoratur.

Producta longius novæ ecclesiæ fabrica,

veteri ruinam minante

a et eversa quæ Sanctis immi nebat turri,

b

post SS. Adrianum et Mildretam translatos,

c

AUCT. GOCELINO EX MS. *reliquorum sepulcra manent illæsa,*

A prædicta obrutione relictis, divina protectione quasi manum submittente, saxa et signa pepercere, quibus durior humana obstinatio non pepercit. Nam ubi tanta moles lapidum, trabium, tectorumque plumbatorum, quæ sacrosancta corpora obruerant, sunt ablatæ; omnes illæ illorum sepulcrales ædiculæ, cum essent fractiles et lateritiæ; sed et sculpturæ et imagines Angelicæ, cum Dominica majestate super tumbam magnifici Augustini mirifice formatæ, cunctis miracula Dei acclamantibus, illæsa apparuere.

ac singulariter S. Augustini:

4 Restabat interim paries Australis, qua parte almus Augustinus sacerque Deus-dedit quiescebant: qui tandem multo ariete solutus, dum certo nutu Sanctos oppressurus videretur, protinus inæstimabili Dei virtute, quasi in saltum excutitur: et ad Austrum contra impellentes, totus, integra soliditate, prosternitur: quantumque vastus et cacuminatus erat, tantum spatii jacens occupabat. Vix evasissent securi impugnatores, nisi his superna clementia Sanctorum meritis pepercisset. Tum vero ad tam evidens signum clamor laudisonus attollitur omnium: nam qui Superos dilectos obrutos servaB verat, hic ne obruerentur vetabat. Sic plerumque ipse Sanctorum mirificator, alios in mediis ignibus protegebat, ab aliis etiam ignes fugabat: istos per profundum maris sicco vestigio transtulit, alios super undas currere fecit.

ad quod sub dio relictum,

5 Jacuere tunc per novem hebdomadas illæ cœlestes exuviæ sub dio, ac si vulgaria funera expositæ, et ad omnem impetum aeris patuere: adeo proh dolor! terrestris dissimulabat indignitas, quibus Angelos concives frequentasse credimus excubias. Certabat tamen Fratrum devotio, pro suo modulo, defensacula speciali Principi suo parare Augustino.

d dormitans Frater corripitur,

6 Composuere tugurium assiculis *d*: et unus aut duo pro aretitudine vicissim agitabant vigilias, cum luminibus et canticis divinis: ubi unum, forte somno prægravatum, vox audita increpuit: Et, hic, inquit, non domitioni, sed orationi locus congruit. Qua correptione Frater ille vigilantior est redditus in prece.

et candela decidua nihil lædit.

7 Deinde candela oblata, candelabro negligenter affixa, supra tumulum Sancti, linteis aut palliis solenniter ornatum, decidit; ibique trium pedum tractum signante favilla (aberant enim custodes) exarsit. Tandem superventum est: candela ablata, favilla excussa, lintea et pallia prorsus intacta fulC sere: quo miraculo omnes Deo gratias exultantes reddidere.

Illud cum aperire auderet nemo, e

8 Jam dies positus gratissimus illuxerat sacræ Translationis: Adest venerabilis Pontifex Ecclesiæ Roffensis Gundulfus, qui tunc Archipræsulis *e* defuncti auctorali vice pollebat: progreditur cum Abbate et Patribus ac Officialibus hymnidicis ad illud sanctum sanctorum, ad illud Domini sacrarium ac propitiatorium: jubet primum summi Augustini aperiri. Nemo approximare præsumpsit: timor omnes absterruit. Videres artifices, tamquam reos, sub indicibus et quæstoribus ac fulmine, trepidantes. Viderant pridem egregium juvenem, monasterii artificem, celeri morte mulctatum, qui jussu Abbatis primus hanc sacram porticum impulit: nec ille tam officiosus excusari potuit, quia præceptori obedivit, quin pœnas præsumptricis gratiæ lucrit. Sed fidelissimus Episcopus, jam triduana abstinentia prælibata a Fratribus, armatus fide, prece, ac devotione, ultro ferramentum invadit, ictum in tumbæ frontem dedit, suoque exemplo et hortatu reliquos in opus animavit.

opus orditur Episcopus Roffensis:

sentitur suavis odor

9 Primo præstantissimus artificum magister, templique spectabilis dictator Blitherus, expetita Pontificis benedictione, trepide, lacrymose, et prostratim accedit: altareque capitis summi Augustini D ad pavimentum exhaurit. Ibi, complanatum areæ, Parii marmoris candens saxum quadratum offendit: quo paululum erecto, erumpens vapor nardifluus, quæsitorem suum in ora reverberavit: et se adesse qui quærebatur, sua suavitate pulsanti respondit. Intellexit vir prudens ultro oblatum, quem alto fossatu et laborioso quæsitu formidaverat vix inveniendum: stupensque et tremens lapidem reposuit, atque hoc mirificum thymiamaterium occlusit; perpendens sapienter, non sui esse officii ulterius progredi, cedit illico; testatur submisse, quæsitum gignus adesse: nec tacebat interea jugis psalmodia. Protinus jussu Abbatis Fratrum manibus removetur prædictus lapis. Tum vero ingens strepitus suavissimorum aromatum, velut a pectore et ore dormientis Augustini, exiliit: longeque ventilatus, omnes tam mira quam inexperta prius dulcedine replevit: quoque magis hæc balsamatica apotheca reserabatur, eo profusius odor cœlestis jaculabatur. Continuo locus, ob gloriam Patris et impetum populi, cortinis ambitur: intusque a fidelibus domesticis desiderantissimus thesaurus perscrutatur. E

sublato qui tumbam tegebat lapide:

invenitur corpus

10 Tum patente ostio clara luminaria ingeruntur: et ecce Angliæ Christianitatis institutor primicerius, tot seculis absconditus, tam desideratus, tam magno quam insperato gaudio ostensus, post annos fere quingentos conspicitur. Sane tot tempestatibus bellorum, tanto diluvio Paganorum, exterminio populorum, subversione urbium et ecclesiarum, mira Dei protectione Augustinianum vestibulum, ut Arca Noe, semper manebat intactum. Unde et ubi, et sicut primitus ipse cum beatis collegis suis a die dormitionis est conditus, eodem loco et eodem modo immotissimus est inventus. Patebat forma et quantitas corporis, pietas et qualitas antiquæ obsecutionis primæque tumulationis. Cernitur cum Casula, Alba, Stola, Baculo, Sandaliis, ceterisque Pontificalibus instrumentis; ut putaretur adhuc carneæ integritatis, nisi tactus probasset conditionem mortalitatis, quæ tamen est ad augmentum gloriæ immortalis. Omnium ergo votis speluncam illam, inæstimabilis pretii thesaurariam, Fratres idonei cum summo ingrediuntur timore ac reverentia, cum prece et laude Davidica: colligunt in scrinia linteata et palliata, illa aurea ac gemmea pignora, compagine et harmonia corporali rite composita. Asserit etiam aliquis illorum veridica constantia, se inter illum pulverem pigmentarium solidas adhuc carnes quingentarii depositi manu contigisse, et suppliciter fovisse: unde merito æstimatur hæc sacra gleba, in custodia supernæ gratiæ, longiturna durasse incorruptione. F

Pontificaliter indutum:

11 Interea indicta a Præsule summa et omni nitore lætitiæ colenda festivitate, totum monasterium adornatur tamquam Paschali dignitate. Extemplo tantæ novitatis fragrantiam procul odoratur turba remota, confluit urbs tota, inundat Cantia, undique concurrunt populorum examina: gratulantur immensum, Augustinum suum, jam quasi de morte reductum, de sepulchro resuscitatum, de cœlo ac terra redditum, visu corporeo se repræsentantem, signis et virtutibus velut ore ad os alloquentem. Redit illa felicitas, qua quondam populos in corpore erudiebat, et cœlesti nectare se videntes et audientes beatificabat: imo vero tanto felicius ac potentius nos eum habemus, quanto jam a mortali captivitate in regnum claritatis Dei translatus, præsentior adesse potest suis ubique supplicibus. O nova et matutina lætitia! in qua tantum jubar, cum tot paternis radiis, nostris oculis tanto ævo occlusum, videre; imo etiam gratificis manibus illa nardiflua pignora, desiderabilia super aurum et lapidem

et transfertur exultanter

A pidem pretiosum multum, et dulciora super mel et favum, amplecti et contrectare meruimus; quod nos visuros nec sperare quidem ante unquam præsumebamus. Multi Reges et Principes, seculares et ecclesiastici, voluerunt videre, quæ vidimus, et non viderunt, nec prece nec pretio valuerunt: utpote Romanus Imperator: qui prodigo pondere auri et ornamentorum prætento, ne minimum inde pulvisculi potuit attingere. Exportatur itaque cum omni ornatu et processu ac jubilo celebritatis ecclesiasticæ, cum vocum et cymbalorum modulatione, cum supernorum et infirmorum socia congratulatione, atque cum hac altisona gloria ante authenticum altare summorum Apostolorum, velut depositum cœleste, componitur, donec parato decenter thoro collocetur. Tanta vero gratiarum Christi charismata refundebantur in populum de tanti Patris dulcedine, ut velut incensum passim stillarent lacrymis lætitiæ, quibus ille dies paternæ præsentiæ eotenus inæstimatus potuisset clarescere.

ad altare Apostolorum.

12 Nec vacat interea a salute ille locus prioris quietis, ille lectulus prolixæ dormitionis: calet magni incolæ accubitu, sudat opifera balsama, et odore suo curat morbida. Ægri, languidi, debiles, contracti veniunt vespere, et incolumes redeunt mane. B Residui quoque comites et Consacerdotes Augustini, favent ipsi thalamo sua benedictione, respergunt sua confloratione, thurificant suo thymiamate. Unus autem horum, qui has margaritas sacrorum civium investigaverat, ex aqua, qua digitos pulverulentos lavit, puellæ, jam biduo sine voce et sensu ad finem agonizanti, jam morienti, quasi antidotum misit: qua gustata, protinus erecta lectulo assedit, cibum poposcit, refecta sospes surrexit: cum ipsa suscitata velut a morte, mater et cognati in gaudia et gratiarum libamina suscitantur a dolore. Nota est illa, portæ monasterii a nativitate contigua.

Ablutione digitorum ejus qui corpus tetigerat moribunda sanatur:

13 Magna erant tunc de Augustini præsidio miracula corporalium sanitatum: sed majora sunt cordium sanatorum. Vidimus hic duos irremediabiles inimicos convenisse. Alter alterius occiderat genitorem: ultor exhorruit interfectorem, interfector expavit ultorem. Cum uterque, alter odio, alter timore, fugere ab ecclesia decertaret: divina virtute quasi fulmine reverberati, etiam patente ostio, non poterant egredi. Ita Augustini interveniente gratia, ex improviso coram eodem pacificatore pio repræsentati, et nullo alio mediante invicem compuncti, invicem in satisfactionem prostrati, C uberrimis lacrymis conflagrati, ex desperatissimis adversariis fiunt germani amici, acsi ejusdem parentis filii. Similiter alii duo, quorum alter alterius fratrem interemerat, post cruentissima odia, cunctis mirantibus et congratulantibus, eodem die ultro pacati et confœderati sunt. Quorum exemplis, omnibus Augustini nectare perfusis, nullus in tanto populo remansit inimicus, quatenus ipse primipilus, signifer pacis Christi, ut dignus Pater concordium filiorum gauderet in omnibus, in tam nova tamque præclara festivitate. Episcopus Missam, candido Choro conjubilante, celebrat: et post Evangelium de tanto tanti Patroni tripudio populo sermonem dispensat: tantæ lucis mysterium, cum spe beatæ resurrectionis, visionis, et cohabitationis ejus perpetuæ fideliter intimat: postremo peccatoribus absolutionem, pœnitentibus remissionem, omni populo confluo, ejusdem primi Præsulis et institutoris sui vice atque auctoritate, dat benedictionem, perennemque in Christo confirmat pacem: superna quoque agmina his solenniis congratulari sunt visa. Contigit hæc celebrabilis Translatio in Sabbato, cui sanctæ Dei Genitricis Nativitas succedebat die tertio.

reconciliantur duo paria inimicorum,

et solennitas ab Ep. Roffensi terminatur 6 Septembris.

D *AUC. GOCELINO EX MS.*

ANNOTATA.

a *Guil. Thorn.* Obiit Scotlandus, Abbas 41, anno Domini 1087, III Nonas Septembris...... *et Augustinenses* Monachum quemdam ex suo gremio, moribus et litteratura insignem, ac Regi Willielmo juniori amantissimum, nomine Wydonem, Christo prævio elegerunt.

b *Joannes Bromton in Willielmo Rufo,* Mense Majo Malcolmus Rex Scotorum cum immenso exercitu in Northumbriam venit..... quod audiens Rex Willielmus, mox cum Roberto Fratre mense Augusti, de Normannia in Angliam revertens, congregato immenso exercitu et classe non modica, versus Scotiam profectus est.

c *De his et prænominatis duobus, aliisque adhuc nominandis, quia seorsim ac plenius infra agitur, nihil nunc notamus.*

d Assiculus, *diminutivum ab* Assis, *tabula: aliis ad* Asser, *formatur* Asserculus; *sed nec hoc apud antiquos reperies.*

e *Id est,* Landfranci, *defuncti jam inde ab anno* 1089, 28 *Maji, quando Vitam ejus illustrabimus: et vacavit Sedes usque ad* 1093, *quo ordinatus fuit* S. Anselmus 4 *Decembris, sicut ad Vitam ejus diximus* 21 *Aprilis.* E

f *Conveniunt Characteres: nam anno* 1091 *erat littera Dominicalis* E, *adeoque* 6 *Septembris dies Sabbathi, post quod, mediante Dominica sequebatur* 8 *Septembris,* Nativitas *Deiparæ veneranda: quomodo autem sequenti mox nocte clam absconditum ab Abbate sit corpus, quia ignoravit Gocelinus, infra in Appendice reperies.*

CAPUT II.

Translatio Sanctorum Laurentii, Melliti Deo-noti Justi, Honorii, Nothelmi.

In ipso Sabbato et subsequente nocte Dominica, pervigil suorum custos Augustinus, cum pernoctantibus Psalmicanis, ante Apostolicum altare præstolabatur apparatum requietionis suæ. Est autem Cantiensis civis Presbyter notissimus, probatæ fidei ac veriloquii, qui tunc forte hospitatus Wintoniæ, in ipsa nocte Dominica circa lucem parabat domum redire. Ecce autem inter somnolentiam vel ecstasim, ut ille jurejurando adstipulatur, vidit eminus cœlum apertum supra Augustinianum templum, scalamque flammeo fulgore radiantem, ab ipsa superna janua usque in caput ejusdem ecclesiæ, qua Sanctus Domini accubabat, quasi columnam libratam; Angelorumque chorum, candidissimo ac splendidissimo habitu, per illam descendentem usque in ipsam Apostolicam aulam: totum vero monasterium, quasi ingens globus flammivomum, stantis fulgoris radius cum ipsa scalæ extremitate involvebat: ut repercusso intuitu, quid intrinsecus vel circa ea loca ageretur, perpendere nequiret. Dumque miratur tam inexpertam contemplationis majestatem, tandem redditur exteriori sensui. Mirabatur amplius, cum prorsus nihil sciret vel cogitaret de paternæ Translationis mysterio, quidnam rerum præsignaret hæc visio. Obstupuere nihilominus et comites ignari, audita revelatione tali: donec pervenientes propius, rei certitudinem cognovere. Tum vero major ac major obortus est stupor, ubi indicio contemplatoris novi meritorum Sancti, testis comprobatus est æther: nec dedignetur quisquam scalam somniantis Jacob in fæce nostri temporis mediocri personæ revelatam credere, quia omnium Dominus in magnis et parvis facit quæ vult, et quando

Absens Presbyter interea videt de sepulcro scalam assurgere in cœlum, F

Auct. Gocelino. Ex MS. eamque flammeam.

A quando vult, et quomodo vult. Nos quoque fide videamus, quod ille videndo forsitan non perpendit: scilicet Angelicos cives per illam scalam ad dulces exuvias animæ conturbernalis Augustini amabiliter descendisse, et revictura in sua claritate pignora visitatione gratissima refovisse, simulque ostendisse, se cum terrigenis ejus gloriæ congaudere: scalam vero flammeam hanc esse, qua summarum virtutum gradibus et flammeo supernæ dilectionis ardore cœlos ascendisti, sublimis Augustine.

Proxima die Dominica

15 Deinde post illa Sabbati festa recentia, affulgente Dominica, alia Augustino festivitatis secundatur gloria: cum ab universa chorea, iterum candidata et purpurata, cum præcipiti populorum fluvio et altisono laudum jubilo, adornato solennissime thalamo collocatur: ubi nunc a fronte et facie ecclesiæ, pervigil speculator et custos domus urbisque ac totius Angliæ suæ, aurosa ædicula excubans, rite ab omnibus veneratur, atque ut omnium interventor adoratur. Quis vero tantam vidit oblationem in auro, argento, ceris et candelis, aliisque resellis fidelium? Miraculo erat omnibus tam insueta copia: non capiebant hæc altaria, non sufficiebant colligentium certamina, noctes et dies non quiescebat offerentium turba. Mira erat in cunctis gratia: passim currebant lacrymarum flumina. Incredibilis videretur, nisi palam conspiceretur, nova hæc plebis devotio atque insueta compunctio. Sed nimirum paterna eos afflaverant charismata, ut quasi de longinquo temporum vel spatiorum seculo regredientem liquefacta anima benignissimum exciperent Parentem. Nec vero fallebantur fide et caritate sua: revera enim se adesse ostendit tam spiritus quam corporis præsentia: et signorum evidentia et pietatis flagrantia: utque supra meminimus, pacis et reconciliationis conspiratione publica.

conflult cum oblationibus populus:

B

S. Augustini tumulo nova intra triduum clauso,

16 Volebant tunc et beatos cives consortes transferre, quatenus una ejusdem diei celebritas unius astringeret mentis collegas. Verum et ipso die et sequenti (quæ erat, ut prædictum est, Nativitatis Matris altissimi Verbigenæ) in uno Augustino componendo manus dedere: nec suffecerunt prorsus, interveniente jugi plebium glomeratione, opus explere. Tertio demum die id est tertia feria vix ædiculam et opertorium Ducis confecere: quarta tandem die, quæ est quarta feria, quasi expeditis lacertis, ad beatissimos contubernales et successores suos, Laurentium *a* et Mellitum, ad ipsum Principem devehendos accessere. Laurentius cum ipso Duce Augustino primus venit: cum quo et diaboli aciem primus rupit, primusque ab ipso adhuc vivente ordinatus Archipontifex, S. Clemens summo Petro superstiti successit. Mellitum vero electissimum præcellentissimus Gregorius Augustino post misit auxiliarium, in procinctu Christi strenue succenturiatum. De B. Laurentio dulce esset memoratu, quomodo mortuum suscitaverit, super undas maris pedibus cucurrerit, igne de cœlo evocato virtute Eliæ impios conflagraverit: quomodo fontem aridis locis productum in perpetuum rivum effuderit, qua pœna arceatur omnis feminarum accessus ab ecclesia, quæ ejus apostolatui exstructa et consecrata est in Scotia: ut nuper Regina Scotiæ inclita *b* Margareta, cum oblationibus aditum tentare ausa, subito sit percussa atque repulsa, sed Clericorum prece restituta. Verum hæc, loci arctitudine exclusus, prætermitto, alibi Deo aspirante retexenda. Mellitissimi vero Melliti, Archipræsulis a primitivo Augustino tertii, probatissima sanctitas, in historia fidelissima Bedæ conflagrantem urbem Doroberniæ semet ignibus opposito liberat, flammas retrorsum tempestate et turbine violenter propulsat: a cujus facie recedunt ventique rogique, pereuntque citius

feria 4 effodiuntur SS. Laurentius et Mellitus:

a

C

utriusque elogium,

b

cum suo terrore. Hujus etiam primi Pontificis et D
Illuminatoris Lundoniæ condignis meritis adscriptum legitur, quomodo inclitam ecclesiam Westmonasterii nocte Dominicæ diei, qua dedicaturus eam erat in honore Principis Apostolorum, ipse Claviger arduus opus prævenerit, et per piscatorem transvectus Tamesim fluvium, omne officium et solennia Dedicationis ecclesiastico ordine exegerit (quod claris indiciis intueri fuit) atque in signum facti xenium Pontifici insignem piscem miserit.

et situs primæ sepulturæ.

17 Pium est etiam posteros audire, quod jam non est videre, qua hic Sancti prius requieverint positione. Primus Augustinus suæ porticus Australe latus possidebat, et sacris vestigiis Orientalem maceriam pulsabat. Ab ejus læva primus successor et lateralis Laurentius, ut præmonstratum est, simili spatio protendebatur: tantummodo remotus, quantum loci altare beatissimi Auctoris sui Gregorii, hinc inde utrumque asciscens, occupabat. Cetera pars Aquilonaris latitudinis, a sinistra almi Laurentii, Adrianum sanctum exceperat. Virgo autem Christi Mildreta, unica Patrum gemma, a Boreali pariete, Australi Augustino concordi respondebat regione; quos, ut supra, translatos extulimus. Ejus E
vertici B. Augustini altare astabat: at capiti sacro Laurentii Mellitus, ut proximus successor, in producta ecclesiæ area imminebat. Mellitus justifluum Justum, secundum suam successionem, sibi accommodat ad caput: a Justi vero dextera B. Honorius, successor Justi: a dextra Honorii sanctus et a Deo datus Deus-dedit, successionis suæ ordine, subjungebatur. Is nempe a capite summi Augustini ejusdem Australis parietis thorum commeruit, quos tantum medium ostium, quo intrabatur, discrevit. Sic tamen erant omnia illa Angelorum Dei mausolea distincta, ut transitus haberetur inter singula.

juxta Laurentii tumulum apertus alius

18 Igitur efferendo B. Laurentii corpore dum pavimentum, quod coram Gregoriano altari inter ipsum et præclarum Augustinum patebat, prius evellendum censeretur; quatenus a latere fracta tumba, facilior exitus Sancto pararetur; mirum dictu! ferramenta et ingenia omnium ridebat durities laterum. Sane hæc tam solida structura prodebat thesaurum, nostra latentem secula. Sed quoniam labor omnia vincit, imo fides quæ in Deo persistit: sude ferri robustissima ab anteriori margine suffodiunt et impellunt. Tandem rebellis fortitudo crebris ictibus subjicitur: nec tamen munitissimus laterculorum textus solvitur; verum, mirabile visu! quasi F
ligneum tabulatum conclavatum, ad spatium amplæ januæ integer sustollitur. Dumque sic excrustato pavimento evulsa crates erigitur, sepulcralis cryptula, quæ coram ipso vel sub ipso altari latebat, evulso pariter lapillo violatur. Ita modico foramine facto, protinus ingens vapor inexpertæ suavitatis ebulliens, non solum adstantes ut vehemens flatus in faciem percussit, sed et totum claustrum monasterii ac Fratres in eo residentes nova aromatum virtute perflavit. Ad tam insperatum miraculum dicebant adstantes; Quis iste est? dicebant absentes, Quid est hoc? Ita hic, omnibus ignotus persona et nomine, omnibus et præsentibus et absentibus innotuit meritorum charismate: adeo enim erat omni nostro ævo jam abolitus, ut nihil minus quisquam animadverteret, quam quod sub illa pavimenti planitie aliquid præter humum latitaret. Gratia Deo, omnium bonorum largitori. Pro noto Patrono Laurentio, quem quærebamus, ignotum consortem invenimus: crescitque duplicatum gaudium nostrum, dum utrumque habemus. Verum hic uno dolore indignitas nostra tabescit; quod, dum scimus, quid sit quod habemus; quis sit, nescimus: nisi quod illum de intimis Patris Augustini pignoribus

suavem odorem exspirat;

cumque nesciretur cujus esset,

A ribus fuisse, qui tali loco consepeliri meruerit, autumamus. Nomen vero quia antiquum perdidimus, novum et familiare sibi fideliter imposuimus, ut usque in diem revelationis vocetur nobis sanctus Deo-notus. Sub eodem itaque Gregoriano altari sacrosancta gleba sepulti, ad ipsum Orientalem parietem contiguum, sicuti Augustini et Laurentii porrigebatur; qui tamquam filius, geminorum Patrum æque medius, velut utriusque alis, fovebatur. Reserata ergo illa aromatum apotheca, magis ac magis annitentes populos reficiebat divina fragrantia: unde raptum pulvisculum quidam naribus applicuit, et paradisi amœnitatem æstimavit: quoque magis stupeas; cum statim pulverem reposuerit, manus ejus diutius inde fragravit. Quia itaque die illa, propter impetum populi, non poterant, ipsius Deo noti sacratissimam glebam, plumbea theca susceptam, mane, id est quinta feria, in novam ecclesiam transtulere; et post novum altare novæ porticus memoratissimi Papæ Gregorii decenter reposuere. Habemus unum ex senioribus monasterii adeo notæ probitatis, ut ejus assertioni non credere injuria sit. Testatur hic, sibi postera nocte per soporem quasi B hujus Sancti faciem et formam præclare conspectam, staturæ proceritate et monachali schemate condignam, seque ita allocutam: Gratias amicabiles habeo et mercedem perpetuam imprecor, aiebat, vestræ fraternæ devotioni, pro diligentia et labore, quem pridie exhibuistis meo transferendo ac componendo corpori. At equidem non sum ille, quem me esse censebatis. Conferebant enim Fratres inter se, hunc esse Rufinianum illum, quem Beatus Papa Gregorius quondam, cum Beatis Mellito et Justo, destinaverat in adjutorium Evangelii sacratissimo Augustino, aut aliquem ex illius contubernio. Nescitur, inquit, quis sim, nec adhuc scietis: scietis autem postea ad nutum supernæ dispositionis.

S. Deo-notus appellatur:

qui feria 5 translatus

se vere Sanctum esse declarat.

19 Isto igitur præveniente, vel, ut jucundius dicam, supplantante priorum Laurentii ac Melliti translationem, ad ipsos cum nostro stylo redeatur. Enucleantur tumbæ illorum a latere: nec minus, quam supra diximus, irruenti turbæ cynnama et balsama sua effudere. Jamque paratus Laurentius dignum consortem Mellitum præstolatur. Compositis utriusque in adornatis digne loculis, prior effertur; alter subsequitur. Procedente candida concione, gloriosus in Sanctis suis Dominus altisone gloriatur. Jam Laurentius ostium novæ ecclesiæ intraverat, C Mellitus exterius imminebat: ibi pium ac celebrandum Dei miraculum ad intellectum bonum populos animavit. Aderat quidam Miles, cujus oculum dexterum carbunculus (quod malum Franci per antiphrasim bonum malannum *d* vocant) adeo possederat, ut non modo de visu, sed et de vita periclitaretur. Ipse orbis, ipsa supercilia, nasusque, spatium suum a tumore excesserant: tota facies languens extuberabat. Instabat, impingebat, anhelabat vi, ad unum remedium suum Augustinum pertingere: sed turba, sicut in Evangelio cæco clamanti, obstabat; et confertissima acie reprimendo, accessum vetabat. Sed vicit, ut assolet, perseverantia: vicit, ut potuit, et salutem violentia rapuit: nec mirum, ea rapit regnum cœlorum. Itaque impellens et irrumpens densatos cuneos, elatum brachium protendit; ac desuper nitens extremam partem vectis, quo B. Melliti feretrum portabatur summis digitis contigit; ipsumque tactum, quasi collyrium, quasi emplastrum, quasi optimum unguentum, morbido oculo infricuit: simulque, o sancte Augustine, subveni, proclamavit. O Dei potentiam! o Sanctorum gratiam! o hominis confidentiam! Cum illius mali tyrannis, aliqua læsione irritata, magis minetur exitium; statim ad sacrum tactum, ut incantatus anguis, crepuit; sanies pestifera defluxit; visus et vultus detumuit, D omnemque dolorem subita salus, et lux tenebras profligavit. Miratur cum omnibus tam properam mutationem, tam celerem de morte ad vitam, de tribulatione ad lætitiam regressionem. In Evangelio, tacta fimbria Domini, fluxus noxius ad sanitatem stetit: hic tacto vehiculo Melliti letifer humor excurrit. Deumque sospes in Sanctis suis cum omnibus glorificavit. Nequis autem dubitet, utrum Augustino, an Mellito hæc adscribatur curatio; certiori fide adscribatur utrique Patrono: Augustino, quia eum in altero quærebat; Mellito, quia hujus feretrum pro altero tangebat.

Deinde transferuntur SS. Laurentius et Mellitus

d

Hujus tacto feretro sanatur oculus periculose inflatus,

AUCT. GOCELINO. EX MS.

20 Interea, depositis Sanctis ante altare Præsidis Augustini, agitur de ipsis Missa celeberrima, ut decebat sanctos Sacerdotes Domini: in qua habito sermone ad populum, illorum præclara exponuntur merita. Unde fide illuminata anus quædam, quæ intererat, diu carens luce humana; dum fideliter clementissimos Patres interpellat, reseratis extemplo luminibus clare diem captat, et exclamat, Benedicta sit omnipotentis Dei gratia, per Sanctorum suorum suffragia, quia nox mea in diem ex conversa; et in quibus adveni tenebræ, jam luce reduce E recessere. Additur hinc ab omnibus Deo benedictio et gratiarum actio. Post Missam adjunguntur Augustino digni Consacerdotes, prior Laurentius a dextris, secundus Mellitus a sinistris.

sub concione illuminatur cæca.

21 His ita in quinta feria compositis, sextam feriam nanciscuntur, reliquis Sanctis, Justo, Honorio, ac Deusdedit afferendis. Sed nimirum divina dispensatio Sabbatum his intendit, quæ dies Translationis Augustini jam erat octava: quatenus istorum Sanctorum amplius innovaretur gratia, et omnibus per suos dies translatis conservaretur festiva, omnesque conjungeret ac solennizaret pariter hæc una dies, ut caritas una. Ipsa ergo sexta feria itum est ad prænominatos Sanctos, quasi facillime ac celerrime adducendos. Acceditur ad sacratissimum *e* Deusdedit, qui (ut prænotatum est) Australem parietem post Augustinum possedit. Incredibile, sed verum dicemus. Totum illum diem, totam sequentem noctem, in frangendo vel reserando ipsius mausoleo attritis viribus, consumpserunt: mane tandem sabbati, anhelo sudore cryptulam ejus perruperunt. Deinde cryptæ B. Justi *f* usque ad horam primam attentius insudarunt, et vix eam tandem reserarunt. Postremo S. *g* Honorii, qui horum medius accubabat, pertusa in latere crypta Sancto egressum dabat. F Hic ergo interroga vitam almiflui Deusdedit: mira odoramentorum suavium gratia, de ejus erumpens tumba, enarrabit. Sciscitare, quis sit Justus: exponet tibi cœlestium aromatum domus: Honorii quoque virtutes et merita uberrima loquitur apothecæ suæ fragrantia. Omnium ergo horum Patriarcharum unica paterni affectus viscera et pectora, una proclamat divinarum nardorum prærogativa. Translata sunt itaque hæc tria, coram summa Trinitate, radiantia candelabra, in hac die Augustini octava: quod ad hoc (ut credimus) superna distulit ac retardavit benevolentia, quatenus (uti prætulimus) amplius conservetur et solennizetur in tot Hierarchis hæc eadem dies octava, totaque septimana festorum exacta, octava reddatur prima: jamque mysterium resurrectionis in his Sanctis operetur, quod post septem volumina seculi octava interminabilis nascetur. Nec ab his separamus beatæ memoriæ consortem suum Nothelmum *h*, Archipræsulem et consortem suum Nothelmum *h*, intra altare S. Gregorii inter eos ante reconditum, et nunc secundo cum eis translatum: quem auctorem et judicem historiæ Anglorum scriptor Beda præconatur. Ducebat hos Duces suos, ut priores, solennissima processio et canora laudatio: ipsisque

Tota fer. 6 excavando S. Deusdedit impenditur,

e

Sabbato recluduntur SS. Justus, Honorius,

f

g

et Nothelmus, Archiepiscopus.

h

AUCT. GOCELINO. EX MS.

A que coram altari præsidis Augustini depositis, donec suis sedibus inthronizarentur, Missa festiva celebratur.

ANNOTATA.

a *Coluntur* S. Laurentius 2 *Februarii*, Mellitus 24 *Aprilis, utrobique de iis egimus.*

b *Hæc est* S. Margareta, *Malcolmi supra memorati uxor, quarto post viri mortem die defuncta anno* 1097, *quæ olim* 10 *Junii, nunc* 8 *Julii colitur.*

c *Leguntur hæc prolixe in tomo* 1 *Monastici Anglicani, tum ex Veteri chronica, tum ex quadam nobis necdum visa S. Melliti Vita, quam optamus nancisci. Tacet de istis Beda.*

d Malandria, *Francis,* nævus *et* vitium *quodcumque corporis, in cute apparens, ut lepra etc. videtur huc respicere auctor,* malanum, *velut* malandrum *nominans.*

e *De* S. Deusdedit *agendum nobis decrevimus* 15 *Julii, quando hæc usui esse poterunt.*

f. g S. Justus 10 *Novembris,* S. Honorius 30 *Septembris inscribuntur Martyrologiis Anglicanis.*

B h Nothelmus, *in ordine Archiepiscoporum decimus, laudatur a Beda in Prologo suæ historiæ, ut per quem adhuc Presbyterum documenta nonnulla subministrata sibi sint : eum alibi necdum reperimus Sanctis adscriptum : Godwinus obiisse eum ait anno* 741, 17 *Octobris.*

CAPUT III.

Sanatur surda muta et clauda, reaccenditur divinitus candela casu extincta.

Surda muta et clauda,

Hac etiam die, irradiata claris miraculis, favere superna benignitas dignata est Sanctis suis. Femina hic surda, muta, et clauda, a trina scilicet calamitate est mutata. Candela extincta, cœlitus est reaccensa, astante solenniter plebe innumera. Sed res tam stupenda enucleatius et copiosius est exponenda. O miserandam cladis humanæ conditionem! Non poterat hæc, quam diximus tripliciter damnatam, suas ærumnas proloqui, nec solamen vel plangendo quærere dolori : non audiebat quo consolaretur, nec audiebatur quo sibi quis compateretur : quidquid eam necessitas urgebat, exclusa interventrice lingua, consequi nequibat : auris non admittebat vivendi consilium, nec os advocabat egestatis reme- C dium; adire adjutores quærebat, pedes debiles adjutorium negabant : sed annitens constantia plerumque vincit impotentiam. Multis perlustratis Sanctorum suffragiis, ligneis vestigiis, quolibet semper ductore nutibus expostulato, perrepsit tandem misera ad misericordiam. Prævenit in civitate Roffensi sanctæ Dei Genitricis imminentem Nativitatem : quæ, ut superius relatum est, erat dies tertia a Translatione almi Augustini. Ibi in nocte festiva ipsius altissimæ Virginis pernoctans in quadam ejus ecclesia, tanto altiori cordis gemitu calamitates suas apud clementissimam Dominam eructabat, quanto magis interclusa lingua erumpere in verba nequibat. Jam circa gallicinium, ubi fessæ somnus obrepsit, persona cœlesti claritate spectabilis, divaque gratia delectabilis, in visu astitit, quæ anxiam mentem dulcifiua voce permulcens, taliter infit : Jam a tristitia tua respira, filia : in proximo est curatio tua. Jam preces interpellantes pro te clementer a Domino sunt exauditæ : tu modo certissima fide, remota omni ambiguitate, mane iter arripe ad B. Augustinum : veniensque ad ipsius monumentum, ubi hactenus requievit, accede : ibi et loquela, et auditu, ac gressibus, cum plena sospitate donabere. Nec

a Deipara apparente jussa

ad S. Augustini vetus sepulcrum accedere,

D remorata illa, nec cunctata ad tam præclaram admonitionem : ubi auroram hausit, invento ductore iter jussum invadit : quod sospes viator una die aut dimidia facile geminis pedibus conficeret, illa quasi sex pedibus vix sex diebus transegit : nam binis gressibus humum verrebat, cambuttis binis incumbebat, binis manibus se sublevabat; et his sex ministris invalidis vix sexto die ad suum curatorem tam laboriose, ubi labores deponeret, pervenit : ipsa scilicet dies a Nativitate Deiferæ Virginis sexta, a Translatione primarii Augustini erat hodierna octava. Deposita ante antiquum inventi Augustini mausoleum, jam ejus corpore vacuum, sed vitali virtute plenum; dabat altos mugitus pro precibus, anhelos gemitus pro affatibus : excelsius clamabat muta, obnixius vociferabat taciturnitas violenta : audiri se flagitat, ut audiat surda; elinguis petit verba, pro gressibus interpellat prostrata, orat flexis genibus et tensis manibus superna remedia. Inter hæc subito corripitur cœlestis medicamenti virtute, nec suffert humana imbecillitas vim curationis æthereæ : apprehenderunt eam illico angustiæ tamquam parturientem; parturivit enim hic dolor salutem. Versatur hinc inde tamquam furiosa : nunc in terga jactatur E nunc in faciem præcipitatur : spumat ore, stridet dentibus, transvertit lumina, toto concutitur corpore, tremula tundit humum, nunc fronte, nunc cervice, varioque raptatur dolorum turbine. O alta et inscrutabilia Dei judicia! o misericordiæ et justitiæ Domini abyssus infinita! qui per angustias de angustia, per pœnam liberat de pœna. Astabat Præceptor monasterii cum Fratribus suis et Christi ecclesiæ, multis stupentibus et lacrymose poscentibus salutem miseræ. Hinc post dimidiam fere horam, favente summa clementia sui amici Augustini interventioni, illa ab ortu loquelæ exclusa, his repente verbis suum curatorem inclamitat, terque repetito nomine designat; O S. Augustine, o S. Augustine, o S. Augustine : hæc dicens concidit, totaque immobilis sine anhelitu et sine voce jacuit, ut inspicientes mortuam dicerent : omnes vero magnificabant et glorificabant magna Dei miracula, magnaque sui Augustini merita, quem in veræ Trinitatis gratia ter nominari audierant a perpetuo muta, a numquam ante locuta. Rursum illa post paululum respirat, oculos reserat; ac tunc non solum Augustini nomen explicat, sed et omnes socios Sanctos secum translatos singulis nominibus ex ordine, tamquam letaniam, emissa voce intonat. Dehinc prosequitur orationem Dominicam, quam interstinctis per verba silentiis, magno omnium stupore, et integre et inof- F fense decantat. Jam ergo plane loquentem, jam clare audientem, jam reformatis gressibus prodeuntem accedens Abbas cum Fratribus, sanatam invenit, aqua benedicta aspergit. Illa in pedes erecta consistit, firmatisque vestigiis cum plena sospitate totius corporis procedit. Tunc fere viginti quinque annorum ætas, sibi pluribus notis suis attestantibus, censebatur : ut tamdiu eidem ab ipsa nativitate dilata ac pene desperata salus gaudentius amplectatur, tamquam quæ de ipsa morte renascatur. Trina ergo in uno homine medicina, trina unius Deitatis exuberavit gratia. Loquitur muta, audit surda, progreditur debilitata. Sic de ipso jam vacuo Augustini monumento, usque ad altare quo nunc translatus requiescit, immensa turba vallante, tantaque Dei beneficia et Augustini merita cum ingenti stupore collaudante, pervenit : ruensque in faciem ante illud sacrosanctum sui corporis altare, tantas gratias Domino Salvatori in Sancto suo egit, quanta gaudia salutis præcepit. Sed parum visum est verbis gratias retulisse : ibi protinus seipsam Domino redemptori suo in holocaustum gratiarum obtulit, quo nil acceptius in omni rerum

ibidem orans prosternitur :

et sanata S. Augustinum inclamat,

ejusque ex ordine socios,

A rerum sacrificio ei dare potuit. Velatur ad ipsum altare umbraculo perpetuæ castitatis, in pignus Dominicæ desponsationis, et repudium damnosæ corruptionis. Favens Abbas cum Senioribus adstabat obstupescens, populus aggaudebat : gratulantur mortales de ejus mortali salute, sed perfectius gaudent Angeli de ipsius ad suam immortalitatem conversione : nec istam licet brevem sospitatem vacuamus beatitudine, qua incensa fides redundat in beatiorem et incorruptibilem sospitatem animæ. At vero cum adhuc nonnulli dubii illam percunctarentur, quomodo superius sanctum Augustinum trina repetitione invocaverit, et postea Dominicam Orationem tam expedite decantaverit, quam numquam didicerat (quippe quæ nec doctorem adeo audire potuerit) sic respondit : A nullo plane ante didici, neque audivi quæ pronuntiavi, ut vos probatis : verum ea hora qua S. Augustinum divino instinctu, non meo rudi sensu, ter appellavi; vir persona venerabilis, habitu monachali astitit, ipsa sacrata verba in aurem mihi juxta capacitatem meam distillavit, jussitque ut ita proferrem quæ protuli. Ad singula verba, quando loquebar, quod ille suggerebat exprimebam; quando vero tacebam, ab illo quod dicerem
B auscultabam, quo modo solet alumnus audire et æmulari doctorem. Dic aiebat ita, Pater noster, dixi. Qui es in cœlis, prosecuta sum. Sanctificetur nomen tuum, et ipsa ego verba relegi. Sic et totam orationem illam divinam præduce magistro firmavi, et semel dicta non possunt mihi elabi : jamque ipso a me elapso, præcepta bene memoriter teneo. His a pluribus auditis, amplius admirantibus de tam novo et inusitato, tamque invisibili, sed visibiliter probabili miraculo; [virtutem] quam palam videbant in corpore curato, magnumque Dei amicum Augustinum prædicant cum jubilo.

ac sacrum Velum suscipit,

et narrat qualiter loquelam receperit.

Candela ibidem extincta,

23 Interea candela superius prætitulata, quæ coram augustali Augustino jugiter ardebat, toto igne extincta est, adeo ut querula turba accendi postularet. Tandem ut æditiuus agnovit, territus quasi de injuria Principis, honore lucis destituti, per condensa agmina accurrit, rapit, effert cereum elata dextra, ut illuminet ab illa, quæ coram principali altari principum Apostolorum radiabat, candela. Vix se loco moverat, nec ullam lucem materialem attigerat, cum ecce candela, toto populo aspiciente, cœlesti flamma reluxit, claramque facu-lam in altum porrexit. Cernere tunc erat plebem
C tanti prodigii majestate tremiscere, palmas ad æthera tendere, pectora tundere, terram oculis premere; alios clamare, alios gaudenter flere, Augustini ceterorumque Patronorum virtutes ad astra attollere. Consideranda vero et veneranter est amplectenda tam divina rerum consequentia, quod hac una die et adeo eadem hora fecerit tam clara signa in prædicta scilicet femina, ad antiqua Augustini Sociorumque ejus mausolea curata; et in candela, cœlesti lampade flammata, ante illorum sacro-sancta pignora nova sede recondita. Tunc vero omnes os et omnis lingua in voce exultationis et confessionis, in cymbalis bene sonantibus, omnique modulo gratiarum, laudem personant Domino virtutum, glorioso in gloria Sanctorum suorum. Abbas intonat Hymnum, Te Deum laudamus : Chorus solennissimus prosequitur reliquum concentum, Te Dominum confitemur.

divinitus reaccenditur.

Octava Translationis S. Augustini

25 Hunc ergo diem, tot Sanctorum consepultorum et translatorum splendoribus irradiatum, ipsis pariter susceptis et compositis, hodie perfectum agamus omni nitore et celebritate, quotannis cum indelebili repetitione festivum. Unius horum ultimi non sufficeremus digne celebrare solennium, quanto minus omnium? Sed et quotidiana celebritas harum Octavarum, inferior esset dignitate tantorum Principum. Notandum autem, quod pro una die celebrantur omnes per annum Octavæ : adeo ut in Octava Paschæ, et Pentecostes, et Natalis vel Epiphaniæ Domini, atque Apostolorum, hodierna die in Collectis, item ac in Pascha, Hæc dies quam fecit Dominus, tota hebdomada repetatur. Quocirca nostros Sanctos, per septimanam translatos, una die fidei constantia adstipuletur. Nunc autem hi Senatores nostri et Patres conscripti, pariter ut primitus compositi requiescunt; sicut unus spiritus, una fides, una caritas, una religio et gratia erat in eis. Majordomus Augustinus frontem et principalem ecclesiæ porticum possidet, cum primo successore laureato Laurentio sibi proximo; a læva et mellifluo Mellito successore secundo apposito, a dextra ipse principale caput suaviter reclinat assito altari sanctæ Trinitatis. Post Laurentium justissimus Justus, et Dei dato assumptus Deusdedit subjuncti, a sinistris honorificentissimo Honorio, et theorico Theodoro respondent a dextris. Hi sunt septem oculi Domini, per quos nos propitius respicit : hi septem stellæ in dextera ejus, et septem candelabra aurea coram se lucentia, quibus septiformi gratia Spiritus sui septempliciter Ecclesiam suam illuminat. Horum exterioris alæ Borealis Mildreda, et Australis Adria-
E nus proprias tenent porticus et altaria ad capita, ut Augustinus. Mildreda altari prænitet Sanctorum Innocentium, quos omnes virginali fovet gremio, et cum eis citharizat et cantat canticum novum Sponso suo et Agno, illum quocumque ierit pariter sequendo. Adrianus, Proto-martyris Stephani nec non Laurentii ac Vincentii Martyrum tenens altarium, martyriali vita Martyrum testatur consortium. Item e regione Boreali suum quique in meridiem salutant successorem, Laurentius Mellitum, Justus Honorium, Deusdedit Theodorum, Mildreda cum temporali thalamo Patrem Adrianum, omnesque Præsidem efferunt Augustinum.

D *AUCT. GOCELINO EX MS.*

venerabilis prædicatur septem simul Sanctis,

apto inter se ordine collocatis.

CAPUT IV.

Encomium SS. Justi, Honorii, Deusdedit.

Sed quia horum tres altissimæ Trinitatis confessores, Justus, Honorius, ac Deusdedit, hanc hodiernam Augustini Octavam sua propria Translatione vendicant; primam, illorum dissimulare dignitatem, æstimamus injuriam. Sane quia Beda Venerabilis in multiplici Historia sua minus horum
F declaravit miracula, non ideo a fide nostra obliterari debent tantorum merita. An non sufficere tarditati duritiæ nostræ potuit, quod Augustinum cum ipsis suis Sociis Apostolicam vitam et virtutes cum innumerabilibus signis imitari, atque pro ipsa quam prædicabant fide mori paratos descripsit? Parvæne sanctitatis testimonium æstimandum est inter alia præconia, quod sanctissimus Papa Bonifacius, a præcipuo Gregorio Quartus, B. Justum Apostolicis litteris collaudat, ejusque meritis ac cœlorum præmiis gentium conversionem adscribat? Quod ipsa Epistola partim annotata gratius clarebit *a*. Dilectissimo Fratri Justo Bonifacius. Quam devote, quamque etiam vigilanter pro Christi Evangelio elaboraverit vestra Fraternitas, non solum epistolæ directæ a vobis tenor, imo indulta desuper operi vestro perfectio indicavit : nec enim omnipotens Deus aut sui nominis sacramentum, aut vestri fructum laboris deseruit; dum ipse prædicatoribus Evangelii fideliter repromisit, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Quod specialiter injuncto vobis ministerio ejus clementia demonstravit, aperiens corda gentium ad suscipiendum prædicationis vestræ singulare ministerium.

S. Justo scribens Bonifacius Papa,

a

eidem gratulatur successum

Magno

Auct. Goce-lino.

A Magno enim præmio fastigiorum vestrorum delectabilem cursum bonitatis suæ suffragiis illustravit, dum creditorum vobis talentorum fidelissimæ negotiationis officiis uberem fructum impendens, ei quod signare possetis multiplicatis generationibus præparavit : hocque etiam illa vobis repræsentatione collatum est, qua in injuncto ministerio jugiter persistentes, laudabili patientia redemptionem gentis illius expectatis, et vestris ut proficerent meritis eorum est salvatio propinata, dicente Domino, qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit. Salvati ergo estis spe patientiæ et tolerantiæ virtute, ut infidelium corda, naturali ac superstitioso morbo purgata, sui consequerentur misericordiam Salvatoris. Susceptis namque apicibus filii nostri Æthelbaldi Regis, reperimus quanta sacri eloquii eruditione et longanimitate ejus animum, ad novæ conversionis et indubitatæ fidei credulitatem, Fraternitas vestra perduxerit : qua ex re de longanimitate clementiæ cœlestis certam assumentes fiduciam, non solum suppositarum ei gentium plenissimam salutem, imo quoque vicinarum vestræ prædicationis ministerio credimus subsequendam ; quatenus, sicut scriptum est, consummati operis vobis merces a retributore omnium bonorum Domino retribuatur, et vere per omnem terram exiisse sonum eorum, et in fines orbis terræ verba eorum, universalis gentium confessio, suscepto Christianæ Sacramento fidei, protestetur. Pallium præterea per latorem præsentium, Fraternitati tuæ, benignitatis studiis invitati, direximus. Ex his et ceteris, quæ eadem Epistola prosequitur, Beatissimi Papæ testimoniis, magnifice pensandum est, quanti meriti quantæque sanctitatis hunc beatissimum Justum tam sanctus et justus Ecclesiarum apex æstimavit, quod tam devote tamque vigilanter pro Christi Evangelio elaboraverit, quod magno præmio supernorum fastigiorum delectabilem cursum ejus Dominus illustraverit, dum creditorum sibi talentorum fidelissimæ negotiationis officiis uberem fructum multipliciter sibi præparavit ; quod meritis suæ laudabilis patientiæ et usque in finem perseverantiæ gentis hujus salvatio propinata sit ; quod pro justitia exilium passus sit, et Regem persecutorem ad indubitatæ fidei credulitatem sua eruditione et longanimitate perduxerit ; quem, post multos agones et multa cum feris gentibus certamina, supra memoratus Historiographus triumphatum mittit ad cœlestia : Hæc inter, inquit, Justus Archiepiscopus ad cœlestia regna sublatus est.

in conversione gentium,

B

et Pallium mittit,

magnas ejus virtutes expendens.

C

b S. Honorio scribens Honorius Papa

26 Honorium nihilominus, *b* Sanctissimum Justi successorem, ab August.no primario quintum, Beati Papæ Honorii successoris præscripti Bonifacii Apostolicæ litteræ, ut fortissimum Christi agonistam, victoriosa corona triumphant. Pulchre vero et grata divinæ gratiæ consonantia, uno tempore eadem sanctitate atque eodem nomine, iste isti occurrit ; ut Romanus orbis suum habeat Honorium, orbisque Anglicus pariter suum. Pulchre, inquam, ille huic univoca prærogativa hoc unanimis dilectionis mittit xenium : Dilectissimo Fratri Honorio Honorius. Inter plurima quæ Redemptoris nostri misericordia suis famulis dignatur bonorum munera prærogare, illud etiam clementer collata suæ pietatis munificentia tribuit, quoties per fraternos affectus unanimam dilectionem quadam contemplatione alterius aspectibus repræsentat : pro quibus Majestati ejus gratias indesinenter exolvimus, eumque votis supplicibus exoramus, ut vestram Dilectionem, in prædicatione Evangelii elaborantem et fructificantem, sectantemque magistri et capitis vestri S. Gregorii Regulam, perpeti stabilitate confirmet, et ad augmentum Ecclesiæ suæ potiora per vos suscitet incrementa : ut

laudat eum ut Regulæ S. Gregorii Papæ inhærentem.

D fide et opere, in timore Dei et caritate, vestra acquisitio decessorumque vestrorum, quæ per Domini Gregorii exordia pullulat, convalescendo amplius extendatur : ut ipsa vos Dominici eloquii promissa in futuro respiciant, vosque vox ista ad æternam festivitatem evocet, Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Et iterum, Euge serve bone et fidelis quia supra pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. De reliquo hujus Epistolæ Bedam consule, ut intelligas etiam ex hujus sancti Papæ favore, hunc B. Honorium, Gregorianæ institutionis discipulum, hoc est Apostolicæ vitæ et perfectionis dignum fuisse alumnum. Nec illud parvæ gloriæ præconium est, quod per S. Felicem *c*, a se ordinatum Orientalium Anglorum Præsulem, illam quoque ad Christum converterit gentem : de cujus nuperrima revelatione parum quid, sed magnum fidei monumentum hic inseruimus. Derogabat quidam æmulus huic Sancto, præferens illi quemdam secularis opulentiæ Episcopum, quia Ecclesiam Dei multis opibus et ornatibus extruxerit, cum istum tale aliquid utilitatis in vita sua fecisse nullum vestigium sit. Quod ubi ejus loci alumnus Prior nuntiatum ægre ferret ; nocte subsecuta cuidam Seniori, ætate et moribus venerabili, quidam honorificentissimus in visu adstitit, ita præclare, ut recolat adhuc, cujus formæ illum assimilare potuerit : attonitoque de tam speciali et magnifica persona, sic ait : Quare ille talis hesterno Sanctum Domini Honorium abusiva lacerare voluit detractione, in Pontificis laudati prælatione ? Cur, his relatis, Prior ex Sancto Evangelio non respondit? Quia omnibus aurosis et copiosis largitionibus divitum, plus duo minuta valuerunt pauperculæ apud judicem justum.

Idem Orientalibus Anglis S. Felicem misit,

E

eidem obloquens redarguitur.

27 Beatum quoque Deusdedit sanctitate adjungimus consimili, qui B. Augustini Apostolatui sextus subjungi, et eidem tam proxime meruit consepeliri. Hi sunt ergo omnes viri misericordiæ, quorum justitiæ oblivionem non acceperunt : quia enim præfatus Historiographus singulorum gesta describere nimium æstimavit, in fine omnium merita sic conclusit *d*. De his omnibus recte et veraciter dici potest, quia corpora eorum in pace sepulta sunt, et nomina eorum vivunt in generationes et generationes. Quis vero digne memoret vel recogitet, quos labores, quæ certamina, quæ probra, quas repulsas, quæ patientiæ martyria pertulerint in barbarie ferocissima, pagana vel semichristiana, donec vincerent et fructum afferrent in patientia ? Qualis illa Sanctorum vita extitit, quæ non solum gentes ad fidem Christi attraxit, sed et Reges conversos etiam religiosos fecit. Hæc intulerim propter obtrectatores Sanctorum, quos nesciunt, quos tumide præjudicare quam scire malunt. De ceteris vero, id est, Regibus, Præsulibus, Abbatibus, aliisque Sanctis translatis, nunc est subsedendum ; de quibus jam alibi dictum est vel suo tempore dicendum, cum parato templo thorum perceperint destinatum.

Cum illis etiam sanctum Deusdedit

laudat Beda.

F

ANNOTATA.

a *Epistolam hanc recitat Beda lib.* 2 *cap.* 8. *Successit autem Mellito* Justus, *ex Roffensi Sede Cantuariam transiens anno* 625. *Auctor Epistolæ fuit Bonifacius V.*

b *Justo successit* Honorius *anno* 634, *ad quem sequens Honorii Papæ Epistola refertur ab eodem Beda lib.* 2 *cap.* 18, *unde sphalmata nonnulla correximus, juxta ultimam nostri Chiffletii editionem.*

c *De* S. Felice *Episcopo egimus* 8 *Martii.*

d *De Morte* S. Deusdedit, *quæ contigit anno* 664, *agit Beda lib.* 4 *cap.* 1 : *Verba autem hic descripta habentur*

A *bentur lib. 5 cap. 8, post narratam mortem S. Theodori successoris.*

CAPUT V.

Odor ex sepulchris jam vacuis, et miracula ex latere de sub S. Augustini tumba sumpto, alteroque Bertingam translato.

Ex vacua S. Melliti tumba

odor suavis expirat,

quoties illa retegitur,

Post hoc ergo Sabbatum, cum subsequente Dominica, tapetia, quæ fracta et exhausta Sanctorum corporibus monumenta tegebant, pluvia et lutum sordidaret; custos eorum venerabilis hærebat animi, utrum auferre tentaret; an in ipsorum obsequio, qui meliora reddere possent, corrumpi sineret: rursumque recogitabat, quod illorum gloria, ornamentorum Ecclesiæ detrimenta non ambiret. Tandem accedens trepide, cum incenso psalmodiæ, ad B. Melliti similiter perruptam et evacuatam cryptulam, pallium ab apertura paululum seduxit: et ecce expertus pridie vigor cœlestium odoramentorum vernantissime hunc repercussit. Ille perculsus prodigio, Quid est, inquit, Domine Deus, quid est hoc? Unde B spirat gratia? An quatriduo vacua tumba adhuc sudat etiam absentia balsama? Talia secum Senior ille stupido corde volutans, reposuit tegmina nardifluo foramini, ardens cujus esset hæc gratia certius experiri. Illico obtrusus odor, velut exclusus lucis radius, evanuit. Rursus ille detexit, rursus facta via effusus odor redolevit. Tum vero indubitata fide pervidens cujus adeo mulceretur fonte, simulque hanc mellifluam dulcedinem intimo hauriens corde, madescit lacrymis, verbisque resultat anhelis; O, inquit, mellifiue vero nomine et vitæ suavitate totiusque paternæ dilectionis dulcedine Mellite, quanta paradisum Dei perfundis amœnitate, et aram templi Domini gratiarum thymiamate, ubi coram Largitore præmiorum perpetualiter in tuo vernas nectare; quando modo etiam exinanita busta tua, te absente, te exhausto, tuo sancto corpore abraso et ablato, tua adhuc spirant aromata, et te absente sua repræsentant charismata? Miro ergo modo, ubi deserta theca te monstrat abesse, liquidis pietatis tuæ vestigiis testatur te adfuisse. Talia Senior ille suis deliciis insonans, ac dulciter illacrymans, vix inde avelli poterat.

uti et ex lateribus tumbæ S. Augustini substratis,

29 Secunda dehinc feria, patente spatio, structura navis ecclesiæ procedit: fundatur columna spatiosa in Aquilonari serie, ipso loco, unde opulentissimus thesaurus Augustini corporis assumptus est: C cujus tumbæ vel cryptulæ sacratos laterculos alvo capaci, pro sacris pignoribus, illa complectitur: substrati vero pavimenti, cui beatissima gleba incubuit, lateres punicei, nitidi plano tabulatu contexti, et crocea nardo fumantes, certatim excrustantur, et in altari novæ porticus B. Gregorii supra memorato reconduntur. Sub his lateribus inventa est terra mundissima, semipedis spissitudine, fundamento, quod de pariete veteri Augustinianæ porticus præeminebat, superjecta. Hæc quoque terra, penetrante lateres Augustini odore, mirifica fragrabat suavitate: quam ad prædicti fundamenti silices exhaustam per sacrata busta Laurentii, Melliti, ac Justi, quæ ecclesiasticæ structuræ persecutionem evaserant, distribuendam ac servandam censuerunt. Ne vero posteri nostri, hi qui fuerint filii dilectionis tanti Patris, se nescire doleant hactenus descriptum ejus antiqui monumenti locum; notet qui voluerit hanc columnam, quam paulo ante designavimus, ejus continere lateritiam tumbam: numeretque et sciat, ab illa quæ turri Orientali arcuatur, tertiam. Quid enim piis heredibus non videbitur dulce de tanto progenitore dignoscere? quid vero non sit triste ejus

quæ quo loco steterit indicatur.

gratiæ ignorare? Verum de illis balsamaticis lateribus præscriptus Senior fidelissimus, qui se hujus gratiæ [conscium] innotesci repellit, unum clanculum subduxit, ne dicam furtim surrupuit. Laudabilis hæc culpa, quam fides adornat, caritas justificat: quia ille languentium remedio, pio sacrilegio hoc prospiciebat: nam divino instinctu hæc sacra eum reservasse, consequentia miraculorum probat. D

AUC GOCELINO. EX MS.

Clam inde sublatus later,

ægro absenti per visum indicatur salutem daturus:

30 Orientalium Saxonum provincia illustrem virum Francigenam novit incolam, cujus uxor diutino languore jam desperabat salutem et vitam. Revelatum illi tandem in somnis est, quatenus propere ad S. Augustinum Cantuariæ mitteret, et laterem qui ipsius salutifero corpori subjacuerat, aqua ablui expetat: quæ inde bibens de Augustini virtute confidat, quia indubitatæ sospitatis remedium percipiet. Hoc læto indicio vir ejus exhilaratus, ad cœlestis medici requiem honeste cum Militibus venit: orato Sancto, cum lagena aquæ æditus monasterii expetit, rem ordine exponit; laterem proditum visu, unde aquam suam vivificet, exigit. Attonitus tunc ille lateris servator, vehementer obstupuit: secretum, nulli præter se proditum, quis vulgaverit. Gaudensque se superno indicio publicatum, laterem protulit, lymphæ intinxit; et ut, si salvam vellet conjugem, de salute confideret, instanter edocuit. Ille, libenter E credens, gratias egit: et, sicut credidit, de hoc sacro poculo infirma celeriter convaluit: quam nec visio sua nec fides fefellit.

sicut etiam aliis duobus contigit:

31 Novimus et quemdam Presbyterum venerabilem, virum cœlibem et probum, hujus loti lateris potu a diuturna ægritudine mirifice sanatum.

32 Hospitantibus in urbe Cantuariæ duobus mercatoribus, alter morbo destituitur: qui dum minuto sanguine prærumpit remedium, vitæ incurrit periculum. Intumuit totus, adeo ut desperabilis foret omnibus. At domestici qui eum susceperant, graviter condolentes, hortantur compatientem ejus socium properare ad monasterium B. Augustini, ibi librum adeo medicinalem haberi, de cujus consilio posset morbido subveniri. Paruit ille nescientibus quid dicerent: rogat, nesciens quid remedii quæreret, nisi si quid de Augustini largiflua pietate præsumeret. Postulat insinuati libri medicamentum: respondit æditus, nec medicamentum, nec medicum ibi haberi alium, quam Deum et Augustinum sanctumque Augustini Collegium: inde sanari posse, si fideliter crederet, infirmum suum. Cumque interventor intimatam credulitatem profiteretur, Secretarius coram beati Patris corpore, præsente bajulo, sacratum laterem lympha perfudit, et ægroto ut incunctanter sumeret potum misit. Erat dies sextæ feriæ: ille F ubi devote hausit, subrepente mox somno placido requievit. Omnis interea corporis inflatio decessit, adeo ut post soporem firmus et alacer exurgeret; et tertia Resurrectionis Dominicæ die, cum largo cereo, sanctum curatorem suum, comitante socio, cum magna gratiarum actione reviseret, et experta ipsius beneficia miranti populo divulgaret.

Indidem sumpti pulveres et laterum fragmina,

33 Reliquias de pretioso Augustini corpore plurimi imploravere, sed nemo (tanta tamque pia est paterni thesauri servandi avaritia) vel unum capillum inde potuit obtinere. Verum de præscripto latere data beneficia, adhuc loqui nos cogunt miracula: cujus servator supra memoratus, dum, hospitatus cœnobio Ramesensi, sermocinaretur de virtutibus ipsius præstantissimi Patroni (ut semper dulce habetur quæ bona sunt referre, et maxime illum omnibus tamquam omnium Patrem infundere) narrabat etiam ipsos thuriferos lateres, quibus incubuerat sepultus, sanitatum charismate redundare. Rogatus ergo a Fratribus inde Reliquias, sub conditione celebrandæ perpetuo Translationis suæ, adduxit se-

AUCT. GOCELINO. EX MS.

A cum Fratrem ex illo contubernio idoneum : præmittensque eum cum signo ad condignum Seniorem, dictum Refwinum, hujus fidei amicissimum, apud S. Augustinum ; ipse operiebatur ejus reditum ad Bertingam, provide scilicet dissimulans, ne quis de ipso sacro arcano præsentisceret aliquid abducendum. Ille particulam pulveris, quem de sepulcrali crypta S. Augustini exhauserat, et duo laterum fragmina quibus Sanctus indormierat, præfato Fratri remittit in bustula : quo Bertingensi et Ramesensi ecclesiæ æque divideret utriusque gratiæ xenia. Susceptor itaque horum sacrorum, ut fur metuens deprehendi, aut ut thesaurifer deprædari, ocius de S. Augustino ad Christi ecclesiam se rapuit, ibique consueta benignitate Fratrum susceptus, nocte illa cum ipsis requievit. Mantica ejus, servatrix sacri mysterii, foris cum famulis remansit : famuli autem insolescentes, et tantæ virtutis præsentiam vel reverentiam ignorantes, ea nocte tanto terrore et horripilatione exagitantur, quantam numquam in vita perpessi sunt, ut jam interituros aut in amentiam transituros se crederent. Cumque cur aut inde hæc formido esset, aut quid pertenderet, prorsus nescirent ; ipsum quoque Fratrem vox divina increpuit per soporem : Quare,

Bertingam et Rameseiam ferenda,

B inquit, Frater, creditum tibi pignus tam negligenter exposuisti ? Sequenti nihilominus nocte, ipso in Roffensi ecclesia hospitato, rursus mantica sacrorum thesauraria cum famulis relicta ; iterum brutos animos, divinarum rerum indociles, anterior pavor reverberaverit, et plurimum noctis ut vecordes occupavit. Tertia die in Bertingam ad Augustinianum Monachum Augustiniana pignora exhibuit : quæ ille lætissime excipiens, nocte imminente secum servavit.

incuriosos custodes suos terrent :

34 Ipsa nocte hic sacrorum ærarius magnis visionum agitur mysteriis. Plena laminis argenteis sibi cernitur capax arca lignea, quas ille tamquam famulo suppeditante, exhauriebat, tanto candore ac splendore radiantes, ut omnem hujus metalli naturalem claritatem, omnem artificum transcenderet industriam. Inter hæc apparuit minor tabula ferrea deargentata : quam cogitans retinere, dum ceteras decrevisset illi ecclesiæ conferre, prædictum famulum sic visus est commonere : Vel hæc una lamina deargentata, reliquis expensis, nobis retineatur, si quomodo argentum a ferro redimatur. Adeo, inquit ille, huic ferro argentum inolevit, ut numquam extrudi possit, dum ferrum duraverit. Quid totum expendisse quereris? Æqualiter munus divisum est :

monachi latoris de eis visum

C quantum præbes, tantum aufers. Assensit causator æquitati. Inter hæc visa diro pectoris et intestinorum cruciatu idem somniator confoditur ; talique angore pulsatus, a Deo docetur, quæ sit ipsa visio, qua reverentia vel vigilantia servanda essent sacra quæ tenebat. Expergiscens ergo, clamosam in vocem erumpit repente Matutinorum : prosequuntur Ramesensis monachus et Clerici socii, stupefacti : moxque inter sacros concentus omnis ille dolor ut nubes aufugit. Mirabatur, quid modo, quid ante fuerit : majoremque stuporem subita salus de subitanea ægritudine addidit. Ut ergo diluculum, post noctis timores, et gaudium hausit ; illas pulvereas, sed mirificas Reliquias ecclesiæ intulit ; ipsique Deo amabili animæ Abbatissæ, quam ob gratiosam sinceritatem Caram-gratiam Patres appellavere, rem omnem visionis et prodigiorum exposuit ordine. Illa dum ejus miratur relationem, amplius admirando propriam sic ingreditur, eodem fere tempore declaratam, exponere visionem.

audiens Bertingensis Abbatissa,

35 Multa, inquit, mecum trepida ruminabam, quinam portenderet quod videbam : sed vestra, Pater, narratio certam, quo magis mirer, me docuit causam. Hac sane nocte mediante tanta lucis

narrat vicissim eadem nocte magnum lucem a se conspectam,

D claritas cubiculum nostrum adimplevit, ut sepultos somno oculos spiculato ictu jubaris excitaret ; ipsoque sopore, quasi nocte a sole, fugiente, vigiles palpebras reserarem : sed quem sensi clausis, non vidi apertis luminibus splendorem. Cumque ad Matutinos hymnos nequirem excitare Sorores, repetii somnum : quem expetitis vicibus flagrantior lux falarica profligavit : et tunc patefactis oculis, reliquias comprehendi fugitivi fulgoris ; sed Sorores adhuc imperiosior somnus arctabat, meoque stupori ac pavori nemo respondebat. Tertio caput reclinabam : et ecce tanta vis splendoris totam domum occupavit, ut jam stupori ac somnolentiæ renuntiarem ; jamque clara acie vibrantis luminis radios, quamvis nutantibus palpebris rebelles, haurirem. Putabam jam clarum diem affulsisse, et priora signa phantastica fuisse. Sed quam diem unquam vidimus intra ipsa claustra tam lucidam ? Mox vero excitatis cantricibus insolita lux abscessit, et nox, ut supererat, tantum domesticis lucernis apparuit, nocturnusque Deo canor tempestive personuit. Mirabar, inquam, cum spe et timore, quid ignotæ lucis significaret sacramentum : sed magis miror ex vestra visione veri

E probamentum; quod videlicet in his exuviis vestris, illuminatoris nostri Augustini suscipimus adventum. Ad hæc altius obstupescens superior index, reddidit : Ita plane perpendo mutuam visionem nostram, tuam vigilanter propalatam, meam in somnis prænotam, eamdem Augustinianæ visitationis consonare sententiam : tibi tuoque loco in luce refulsit ille communis Patriarcha ; mihi lucidissimi argenti laminæ collectæ de arca, sunt ipsius corpori substrati lateres, quos assumpsimus de sua tumba : ferrea vero tabella deargentata, ipsum arbitror laterculum, sui corporis pulvisculo infectum, quem vobis divisimus. Verum nos doctiori interpreti permittimus horum conjecturam : illud vero est non tædiose animadvertendum, quantus præfulgeat coram Deo in gloria et corona sua ; cum hujus pulveris minutiæ, tantæ illustrationis totque beneficiorum præstent subsidia. Ornatis itaque Sacerdotibus et Clericis, necnon Sororia processione festive induta, excipitur sua medietas sacrati lateris et pigmentati pulveris a devotissima Ecclesia, cum laude dulcimoda ; altera medietate alteri Ecclesiæ, quam præmonstravimus, reservata. Colligitur hoc pretium pompose decorato scrinio : circumfertur claustro a Sacerdotibus in benedictionem cum jubilo : comitatur paternis laudibus virginalis concio : agitur in B. Augustini memoria Missa solennissima, modulante Angelica

et Reliquias festive excipit :

F carmina, et superante circa organa virginum melodia : tanto adeo decertant triumpho, ac si Augustinum tenuissent corpore solido. Missam personat Augustinensis Monachus, servator et distributor suorum sacrorum fidissimus. Hic ergo, sacra Præfatione finita, cum Angelico hymno summæ Trinitati sacrato, grande apparuit prodigium, nostroque seculo tam stupescendum quam insuetum.

sub Missa ante eus cantata

36 Soror ævo maturior, quæ administrabat altari, dum adstat psalmis et orationibus intenta, aspicit palam præsignatum Sacerdotem, sicut Dominicis sacramentis conficiendis assistebat, quomodo per gradus descendens ad se accedebat, sicque sibi aiebat : Provide, Soror, ne aquæ administrandæ negligentia proveniat. Unde vehementer attonita, talia secum volvebat : Quis unquam vidit tale, eumdem hominem eodem tempore et altari adstare, et ad me descendere ; divino Sacrificio intentum esse, et ad me retro conversum providentiæ monita susurrare ? Ecce ut plene vigilo : vidi et audivi eodem momento aversum eminus stantem, et ad inferiora descendentem ; Deo colloquentem, et homini consulentem : sed ignoro quæ hæc suggestio fuerit, nisi experiar

apparens S Augustinus,

indicat aquam deesse.

A experiar utrum aqua desit. Sic mente locuta, Diacono innuit, et aquæ absentiam cognoscit; procurrit, et attulit: quamque veracem monitorem audierit, recognoscit. Hæc ubi benevolæ Abbatissæ et Sororibus ipsique Sacerdoti, scilicet ignaro, publicavit; omnibus affatim mirantibus, intellectum est alterius esse eminentiæ Sacerdotem illum, qui in vice et specie humilioris improvidam mentem excitaverit; ut vel hunc Augustinum, vel Augustini vicarium fuisse haud absurde æstimari possit. Eadem ergo solennitate processionis, modulorumque ac ornatuum atque Missarum, suscepta est altera medietas sæpe fati lateris et pulveris, quæ obvenit Ramesensi monasterio: et ita celebrari in perpetuum Translationem dignissimi Patris Augustini promissum et confirmatum est, sicut in Bertinga.

CAPUT VI.

Miracula S. Augustini post Translationem.

Translationem hanc annue celebrari jubet S. Anselmus.

Hanc itaque semper recolendam Sanctorum Translationem festivam, annus incarnati Salvatoris millesimus nonagesimus primus, octavo Idus Septembris, nostro ævo gratissime consecravit, quo juniorem Wilhelmum Regem Angliæ, et Widonem Abbatem B hujus festi latorem Augustinia habuit: cui Roffensis Præsul Gundulphus memorabilis, pro Archiepiscopo amabiliter obsecundavit. Ipso quoque Abbate volente, placuit præstantissimo Archipræsuli Anselmo ceterisque Pontificibus, haberi in perpetuum hanc Octavam præcipuam ac celeberrimam pro prima: quatenus tam Augustino Duci, quam ceteris Collegis suis, Romanæ scilicet Ecclesiæ alumnis et legatis, atque Angliarum Principibus ipsorum successoribus, in commune omnibus consecretur, inqua omnium facta Translatio, ut jam supra memoratum est, comprobatur.

Candela innoxie super pallia tumbæ instrata ardet.

38 Superius retulimus, candelam ante Translationem super priorem Sancti tumbam, solenniter palliatam, innoxie diu arsisse: hic quoque post Translationem, ubi nunc requiescit, consimili respondit virtute, et se utrumque locum sua præsentia dedicasse. Hic, inquam, pauper mediocrem cereum altari capitis almi Augustini offerens, ardentem imposuit: statimque, nihil cogitans quid ignis posset in lino, abscessit. Ignis interea supra purpuras et linteamina libere iter agebat, totoque prandio Fratrum, velut in nudo marmore tractum flammæ C ducebat. Tandem gregem Domini, a pastu ad ecclesiam chorizantem, Apocrisiarius officialiter præcurrens, aspicit audacem faculam in palla Altaris. Extemplo ut amens irruit, rapit, manu extricat, rogum detrahit, et excutit altaris ornatus. Ignis peremptus insontem necem luit: nam nihil damni intulit; nullum vestigium læsionis, ut aves aera, et naves maria tranantes, reliquit; nec macula vestibus insedit. Miraculum miraculo additur. Pallia ipsa et linteamina, quantum flamma percurrit, indicabant: nam alias separabilia, in ignis progressu quasi consuta vel conglutinata altari cohærebant. O Martyrialis Augustine, his virtutibus liquet, quam nihil in te possent Neroniana vel Deciana incendia, quodque ipsa tibi inanesceret fornax Babylonia; postremo in ipsa mundi conflagratione, cum omnia mortalium studia universalis ignis devorabit, inde non solum excelles, tam intactus a pœna quam liber a culpa, verum etiam multos proteges alarum tuarum sub umbra, unde et nos cum innumeris eripias Christi clementia. Cognito ergo miraculo, Deo in Sancto suo ab omnibus litatur benedictio.

39 Post ista recentia tripudia, recurrit Patris solennitas prior, qua adiit astra, quæ tribus curationum titulis claruit illustrata. Primum horum D signum ipsa sua luciflua nocte ad Matutinales excubias propalatur. Puellæ adultæ dextera palma, sinistro humero extenta, a materno utero inoleverat; pectusque occupante brachio, in unam ibi carnem coaluerat. Hæc, populosissimæ turbæ densitate ad salvificum Augustinum negante accessum, ad altare Evangelici Theologi Joannis paternum implorat subsidium. Jam itaque intonante præcentore Hymnum, Te Deum laudamus: debilis, ætheæ medicinæ vigore, ut parturiens percellitur; et Angelico ferro perpetua carnis unicas scinditur. Illa cum angore et cum clamore humi volutatur, dum per pœnam soluta culpa a pœna solvatur. Intuebatur populus, dum prædictus Hymnus decantatur, dum Evangelium recitatur, quomodo tremula palma de coagulo suo, profluente sanguine, evellebatur, paulatimque ac paulatim revocabatur. Interea, dum ad Matutinas laudes hæc festiva et condigna tanto Hierarcha inchoatur Antiphona, Gaudium cœlestium Principum factus est Augustinus; illa repente in gaudium exilit, sanam jam manum cum brachio libere attrahit, extendit, reflectit, erigit, deponit; tantum crudam et cruentam, velut excoriatam, interius palmam stupida turba cum Senioribus mo- E nasterii conspicatur, et in laudes Dei magnalium animatur. Sic igitur Augustinus ad hanc, quæ ad se præ turba venire nequiverat, sicut Dominus ad Zachæum ultro salutifer venit, qui et clamantem cæcum ab increpitante multitudine restans salvavit. Hæc inde aliquamdiu monasterii stipe alebatur.

AUC. GOCELINO. EX MS. In Natali S. Augustini,

puellæ brachium, ejus pectori inhærens,

miraculose resolvitur:

contracto genu vir debilis,

40 Secundum miraculum alii, almo Adriano, ad cujus corpus et altare; alii, Beato Augustino, in cujus festi aurora patratum est, attribuant: ego hoc utrique consecraverim, sive iste illius solennio id administraverit, sive ille hujus dilectioni hoc pignore arriserit. Igitur vir debilis contracto genu, pendulum baculo sustentans pedem, baculo velut altero pede nitebatur; sicque e diverso in cunctis vestigiis gradiebatur. Hic sacri festi vespere, irruens cum populo ad Augustinianas vigilias, coram sacratissimo Adriano in orationem affunditur, ibique inter excubias tandem somno obruitur. Jam finitis Matutinis æditutis presbyterium a superflua turba expedit; huncque pulsans exire compellit. Ille subito terrore semisopitus exilit, atque in utrumque pedem sanissimus constitit: tum se circumspiciens in clamorem prorumpit; Omnipotens Deus, quid mihi contigit! Sancte Adriane, quæ tanta pietas tua me mihi reddidit? Percunctante ergo æditutuo causam hujus tripudii; Me, inquit, jam quindecennalem F publici ac proximi hospitalis sancti Gregorii stipendiarium, atque hactenus impari gressu debilitatum, tunc ignoras? At ille, Novi, ait, te hactenus debilem et eleemosynarium: sed video nunc recto statu et incessu, tamquam alium aut eumdem alteratum, ac de veteri innovatum. Plane ipse sum, refert curatus: vere Sancti beneficio redintegratus, ipse nesciens nec sentiens ante qualiter in melius sim mutatus. Sic protestatus, refluente plebe ad signum, resultans ad Sanctum dixit: Quid tuæ largitati, Beatissime Adriane, rependam? Nihil præter hunc habeo bacillum, hoc ad altare tuum offero munusculum, cujus me amodo vetuisti fore indignum. Offerens ergo illud vetus sustentaculum suum, propriis passibus, stupente omni populo, iter repetit placitum.

ad S. Adriani tumbam in pedes erigitur:

puer brachiis intortis miserabilis,

41 Tertium in die ejusdem præfati solennii ostentum, ad altisonum Missæ concentum, gloriosius hoc modo resplenduit. Evangelicæ Chananeæ fide induta mulier quædam, de Ludenham villa, ad suffragrantissimum Augustinum, in ipsius Translationis anniversaria solennitate, septennem attulit filium, manibus brachiisque intortis ab ortu debilitatum. Orat,

AUCT. GOCELINO, EX MS.

A Orat, clamat, ingemit : sed Sanctus verbum ei non respondit : distulit clementiam, ut approbaret potentis perseverantiam, accenderet diligentiam, jamque jucundiorem faceret salutem dilatam. Tandem fessa recedit, sed non defecit; et patientiam atque persistentiam Chananææ etiam repulsa ostendit. Parvulus, mala sua nesciens, matri arridebat : illa sciens hisce querimoniis deflebat; O fili, ut quid te genui, deformem, impotem, extorrem, ad dolorem magis quam ad levamen : nec tibi nec matri auxiliabilem? tua damna, mea sunt detrimenta : intorta manus et brachia, mea jugiter torquent viscera. O optime, o benignissime Augustine, duobus ægerrimis in uno mederi dignare : sana matrem in filio. Taliter deplorans, ad aliam festivitatem ejus Depositionis in Majo, post novem menses, secundum tempora parturitionis suæ, uterinum suum onus magis quam gaudium reportavit; coramque altare et corpore miseratoris Patroni deposuit, simulque in orationem procidit. Nec ultra distulit Vicarius Domini, nec viscera misericordiæ continuit : sed quasi Consortibus medio Primario suo dicentibus, Dimitte illam, quia clamat post nos, approbatæ fidei annuit. Jam Missa celeberrima, in solenni frequentia Angelorum et B hominum, illis ad concivem, his ad Patronum convenientibus, modulabatur : ubi autem cantores inceptant Kyrie eleyson : infans divina virtute correptus, Augustino cum Superis accedente, pavimento extenditur : manus et interculi in regulam suam diriguntur : confluentissimus populus videns in stuporem et gratiarum actiones attollitur. Inter ista venerabilis Præsul Roffensis Gandulfus, uti ad Missas in honore tanti Patris agendas advenerat, et principali Apostolorum altari ornatus assidebat; egregium monasterii Fratrem, sibi obsequentem, aliquid miraculi de ipso Sancto exponere sibi flagitat, quod post Evangelium populo referat. At ille, ut est rerum prudentia et facundia gratiosus, Sanctorumque amantissimus, illud de Historia Bedæ revolvere parat; ubi B. Augustinus, in argumentum Apostolicæ doctrinæ cæco illuminato, Britones rebelles confuderat, et ab his quorum pacem repudiaverant debellandos prophetavierat *a* Vix dum narrationem inceperat, et Præsul de strepitu plebis, apud S. Augustinum exultantis, causam interrogat. Plane mira convenientia! Dum hic miraculum de antiquo auscultat, miraculum in præsentiarum conspicabile acceptat : acsi illi vox divina respondeat, Signum de longinquo quæris audire, veni potius proprio intuitu videre : ut non tam alieno ore audita, quam tuis oculis visa possis asserere. Sed ipse tunc Missæ officio intenC tus, missis aliis atque aliis probatissimis inspectoribus rem perscrutatur attentius. Quis autem ibi temperaret a lacrymis, cum viderent pusiolum supinum accubantem, brachiola sua et manus crebro respectu quasi alienas vel novas admirantem, matri protendentem, ostentantem, arridentem. Jam salutem suam infantia agnoscebat, quæ antea pœnam nesciebat : excipit jam genitrix fletibus lætitiæ ejus sanum risum, quem prius amare luxerat inter dolores ridiculum. Ipsi etiam Antistes, tam evidenti indicio certus factus, in fletibus exultationis et gratiarum effluxit; populoque post Evangelium inde sermocinans, omnes in Dei laudes accendit.

a matre semel frustrata,

iterum relatus ad S. Augustinum,

sub Missa curatur :

quod miraculum Roffenses pro concione exponit.

42 Qualiter autem apud extera regna quemdam Fratrem sui Pontificatus, de hianti corporis et animæ excidio, ubique exorabilis adjutor Augustinus eruerit, longæ sunt narrationis ambages; sed annotanda est ipsa series. Tres egregii et bene eruditi Fratres de ecclesia S. Salvatoris *b* recesserant; mutatoque monasteriali habitu in clericalem vel secularem, in Danorum terram voluptuosam transierant : adeo Leviathan ille draco tortuosus optima quæque hiatu suo esurit, et esca ejus electa, et D tertiam partem stellarum trahit cauda. Horum itaque tertius, post triennium resumpto habitu, repatrians, ad S. Augustinum venit : orationem fundit, devotissimas grates exolvit. Cui multum congratulantibus ipsis Fratribus, iterque suum sciscitantibus; ita intulit : Magnas, inquit, Deo et meo Patrono Augustino, vitæ meæ et salutis gratias debeo : sed rem audietis ordine. Postquam hinc egressi tres, ut scitis, in Daniam venimus; ego Coloniam migravi; indeque progressus, apud inclitum Canonicatum B. Martyris Alexandri *c* qui unus ex septem Fratribus esse dignoscitur, Archidiacono ejus loci acceptissime adhæsi. Quadam autem die egresso mihi cum duobus Clericis, latro suspensus ostenditur : quem miseratus, deposui cum ipsis comitibus, quamquam furiosam plebem scienter reverentibus. Vix inde transivimus : et ecce armata turba insequitur, fremens implacabiliter. Ipsam in nos latronis sententiam difficulter evasimus : ego ad Comitem provinciæ Cononem profugiens, optime apud eum habitus sum. Huic atque alii, ejus unde digressus sum ditionis, Primati potenti, cui nomen Amalangus, odium, insidiæ, pugnæ, vastationes immaniter invicem exerE cebantur : ejus quoque potestati Grandior-villa *d* parebat, unde pars aliqua ad Comitem pertinebat. Qui, cum ex consilio duos illuc destinaret Milites exploratores, me adjeci tertium, promptior tunc parere et placere mundiali Domino, quam spirituali ecclesiæ Bajulo. Sed qui fugi parcentem Christi virgam, incidi in sævissimam diaboli machæram. Suscipimur clam apud ipsam villam in quamdam domum dominii Comitis, rati nos tam cautos fore quam audaces, et provido latibulo supplantare insidiantes. Verum repente vulgamur, repente hospitium armatorum multitudine cingitur, a patrefamilias domus exigimur, aut ocius nos exploratores tradat, aut ipse nobiscum et cum tota domo ardeat. Illo econtra negante fidelium Domini sui proditionem, tandemque difficillime obtinente, ut cum uxore et liberis ac suppellectile sua evaderet, nobis eligentibus flammam quam manus adversariorum subire, soli torrido exitio relinquimur. Tentabant foribus irrumpere, sed resistentibus nobis tamquam pro vita, omnem exitum strue lignorum obstruunt, domum incendunt. Illico elata tecta Vulcanus fortius armato cuneo circumfudit, flamma cacuminata cœlum operit, nos intus tres soli ignibus addicti atque constricti infinite trepidamus. Ab horrore irruentis judicii ipsi duo socii mei, Milites Christianos se recolentes, invicem peccata confitentur : signo Dominicæ Crucis muniuntur, et sociali affectu F invicem se quo fortius ferrent supplicia complectuntur : commendant animas Redemptori, sicque sub scamno proximo se projicientes, quasi sepulchrum petentes, mutuis lacertis constricti, in manu Dei sunt absumpti. Omnipotens Christe, horresco referens, et miror, quomodo me in amentiam non vertit tantus terror; cum desuper ignea grando me operiret, et subter ad absorbendum me in infinito rictu hiantia tartara expavescerem; cum cogitarem qualis ante æternum Judicem in seculari vita et habitu venirem, mentiendo illi emendatioris vitæ promissionem. O felices Martyres, qui sempiternam gloriam adepti sunt per flammam : cum meis criminibus nec venia præsumeretur per tantam pœnam! Tanta igitur charybdi ut emergerem, benedicta Augustini clementia subito se menti meæ infudit, atque in memoriam rediit. Nam ut ex ipsa consequentia certius credatur, mei redemptio divinitus illi fuit concessa. Ipsa nox erat, et bene anxiæ menti recurrit, qua ejus Translatio est dedicata, et tunc mihi radiabat anima : sicut enim, quando et ubi translatus

Ex tribus apostatis Monachis regressus unus,

narrat quomodo ob latronem a furca raptum sepultumque periclitatus,

deinde ad hostes exploratum missus ac reprehensus,

incenso ubi latebat hospitio sociisque extinctis,

S. Augustinum invocaverit,

A translatus est, cum Fratribus nostris intereram; ita hanc festivitatem corde tenus diligebam. Itaque tamquam ab inferno vidissem illum mihi desuper advenisse, ad ipsum subito respiravi. Sed quo modo auderem hunc de vita præsenti interpellare, ipsa me morte jam intra fauces possidente? Oravi tantum ut misereretur animæ pereunti, et gehennam pro commissis formidanti. O benignum et celerem exauditorem, et plus nostra præsumptione concedentem, ut et vitam redderet præsentem ab incendio intereuntem. Subito ad nomen Augustini reflexis oculis, ad pedes securis reluxit mihi; quasi ipso Angelico duce dicente, Hac tibi effugium pande. Rapui divinum donum, et rui præceps ad ostium: unoque ictu assere ejecto, velut ostio in ostio facto, per objecta repagula trabium, per obstantes cuneos armatorum, semiustulatus erupi. At hinc ab obviis periculis crescente gloria liberatoris, per arma fugiens comprehendor, corona hostium coartor; ab omnibus, vel membratim dissecari, vel in rogum rejici jubeor. Sed qui me a medio ignium, ipse a manibus et ipsis faucibus extraxit carnificum. Aspicit unus ex furentibus Corona Christi signatum: statimque insurgit pro me, qui ferebatur in me. B Quæ hæc, inquit, insania, coronatum Dei, Clericum Domini, laicali seditione extingui? quo fine puniemur, qui in ipsum armamur, cujus ministrum persequimur? Absit, absit, ut me vivo hic hodie damnetur: satius est me mori pro illo: quin potius vinctum eum tradamus Domino nostro Amalango ejusque arbitrio. Tali modo confusis et moderatis noxiis, defensoris ex hoste reservor sententia: sed interim, custode meo Dei nutu alias intento, mandavi hæc fido nuntio priori advocato meo Archidiacono. At ille intentans raptoribus jaculum anathematis, nisi me eadem hora liberum dimitterent; illico fracti divini gladii terrore, absque arbitrio tyranni sui me dimisere. Ita de luporum mandibulis ovis excussa, Augustini propugnatoris virtute, ocius en redii ad ovile. Unde quæso, carissimi, mecum vel pro me meritas benedictiones tanto ereptori et servatori meo rependite: quia proculdubio Augustini est beneficii in Christo, de tanto discrimine quod vivo, quod adsto. Hæc et alia ille memorabilis Frater longa retexens serie, Augustinenses omnes, tam de Patris pietate quam de Fratris gemina salute plurimum lætificavit, et in divinarum gratiarum hostiam accendit.

et per ipsas flammas erumpens,

agnitusque esse Clericus, servatus sit.

ANNOTATA.

C

a *Beda Lib. 2 cap. 2 sub hoc titulo.* Ut Augustinus Britonum Episcopos pro pace Catholica, etiam miraculo cœlesti coram eis facto, monuerit, quæve illos spernentes ultio secuta sit: *hoc autem accidit in controversia de Paschate, in cujus observatione veteri suo usui pertinaciter inhærebant Britones, nec aliter docere Anglo-saxones volebant, licet ab Augustino et sociis, tantæ messi non sufficientibus, rogarentur.*

b *Ecclesia et* monasterium S. Salvatoris *Cantuariæ erat, de quibus Beda lib. 1 cap.* 33.

c *Coluntur* Septem Fratres, *filii S. Felicitatis,* 10 *Julii: ubi agemus de* S. Alexandri, *unius eorum, Translatione ad Ottenburanum in Suevia monasterium: quod hac ætate Canonicos habuisse, probant tot Episcopi Augustani, inter Abbates a Bucelino nominati, in quibus S. Udalricus. Monachos Benedictinos forsan Rupertus induxerit, anno* 1104 *postulatus ex monasterio S. Georgii in Hercinia: de quo ideo magis hic juvat meminisse, quod cum eum Bucelinus* Sanctum *appellet, mortuum an.* 1145, 15 *Aprilis, ejus tamen in Menologio Benedictino non meminit: quare de eo plenius instrui optamus pro futuro operis Supplemento.*

d Grandior-villa *proprium nomen hic esse videtur: non invenio tamen cujus loci proprium fuisse dicam: eoque difficilior est divinatio, quod non satis liqueat ubinam hæc gesta sint.* D

AUCT. GOCELINO EX MS.

CAPUT VII.

Captivus liberatus, parturientes adjutæ, injurii contra Sanctum puniti aut repressi.

Subsequitur, quomodo alium captivum potens ligandi et solvendi Augustinus eripuerit. Philosophorum et Sacerdotum præcellentissimo Antistite Anselmo nostra secula irradiante, familiarique ac generosa benevolentia doctos ut doctissimo efferente catigeta: quidam de grege Scholasticorum sub eo pollebat nuper Cantuariæ. Hic cuidam noto sibi advenæ Clerico de Normannia lectionem inter compares concesserat: censebatur illi nomen Gerardus. Post aliquantum temporis mutata gratia, criminatur illum furti. Judicatum est ut sacramento cum duobus sui Ordinis se purgaret. Juravit ipse cum uno ex Clericis; alterum, ut juramentum quasi de re incognita inficiaretur, promisso clam præmio criminator corrupit, ut zelotypia magis quam veritate E grassari videretur. Qui illico miserum, a socio destitutum, invadit per gulam tamquam reum; et convictum trahit dedecorose ad inhospitale hospitium. Arctantur pedes ferreis compedibus, torquentur loris post terga manus, damnant fugam vincula, conclavia, vigilum custodia; ut plagis et tormentis crastino satietur persecutoris ira. Quem deflentem sulcantia ligamina, gravius torquebant crastinarum minarum ac terrorum supplicia. Spes nulla effugii, nullus amicus, nullus notus erat externo: unum tandem remedium occurrit desolato, cognita Augustini subvenientissima clementia. Cujus subsidium tota nocte anxiis luctibus inclamanti, tandem somnus surrepsit, et vox aforis audita per somnum insonuit; Gerarde, Gerarde: Dormisne, an vigilas? Cui respondenti, non se tam sopore quam formidine occupari; vox replicata subjunxit, Ut S. Augustini præcepto relaxeris, tene illi ministrum profiteberis? Imo, inquit ille, devotum mancipium. Tunc qui loquebatur adjecit, Velociter surge, et ad S. Augustinum percurre. Protinus et somno et manibus absolvitur; miraque dispensatione pes unus exuitur compedibus ad exitum, alter vincula portat ad signum. Corrigia, quæ manus constrixerat, sonoras compedes compedito cruri, ne accusent fugitivum, annectit: ita Sancti beneficio, quod fuit ad supplicium, cedit ad subsidium. Sed egredi carcerem suum festinanti liberto F captivo, adversatrix janua arctissime obserata, pro maceria vel ergastulo, restitit. Ingemuit miser, arctiores nexus de absolutione irritato custode formidans: et, Quæ est hæc, inquit, o sanctissime Augustine, expeditio mea, cum me hostili fauce coarctat exterior domus catena? An ut acrioribus suppliciis retrudat ultoris ira? Video me proditum, non absolutum: video quasi perfugam leporem sub dente canino. Emitte quæso, Sancte, quem laxasti; ne tua pia liberatio me atrociter mancipet hosti. Taliter implorans iterum attentat januæ seram. Res mira! Mox sentit reseratam; utque magis augescat miraculum, ille egressus, obfirmatum ut primitus post se comperit ostium. Hoc modo per medium civitatis, per nocturnos timores, per claustra et repagula portarum, Augustino cum Angelo Petri pandente et prosperante cuncta, evadit: atque ad Augustiniani monasterii defensatricem portam pervenit. Dormiere vigiles, obmutuere canes: quorum turbam irruentem et occursantem per totam plateam, sine latratu et infestatione, ultra triginta pensabat. Sed præscripta

Insons accusatus furti,

invocato S. Augustino,

evadit solutis vinculis et carcere aperto:

AUCT. GOCELINO. EX MS.

calumniatoreque convicto absolvitur.

A præscripta porta jam tuto clausa offenditur: quæ nimirum, ut cetera obstacula, panderetur, si persecutor timeretur. Quam post paululum, nocturnæ synaxis sonantibus signis, præstolator apertam irrumpens; ad summi liberatoris sui beatam requiem confugit. Mane illi patrocinantes ejusdem monasterii Fratres summo Pontifici assistunt; coramque ipso æmulo pædagogo, dum captivus Augustini ereptoris auctoritatem suamque innocentiam offert ardentis ferri probare judicio, confusis adversariis libertati conciliant. Qui professus se B. Augustini capite censum, quatuor nummos in altari ipsius tumbæ obtulit in conditionis testamentum, pollicitus annuatim id debiti referendum. Gratulatur tota civitas Cantuariæ, redolente in omnes miraculo, dum coronatur fulgido tanti Patris bravio.

Antuerpiæ matrona pia, post iter Romanum,

44 Ubique etiam ipsius Apostolicam benignitatem poscentibus affluere, vel ultro ipsam se infundere, subsequenti liquet serie. Andwerpa oppidum est Imperatoriæ ditionis celebre, quod influo pelago et Scaldi fluvio incumbens, transmarina mercimonia derivat in Angliam. Hinc femina Maenzindis dicta, genere opibus ac condigno marito inclita, jam fœtu gravida, votis et donariis Romæ Apostolica requisierat suffragia. In reditu turgescente utero corri- B pitur laceris intestinorum angoribus, multaque difficultate et mora, cum esset omnibus gratiosa a comitibus et amicis domum tandem est perlata. Ibi receptam lectulo crescens indies dolor et tumor diutina excoctione ad extrema coegerat: jacebat immota, lingua totoque corpore funerata, tantum audiendi et intelligendi supererat scintilla. Convenerant propinquorum et amicorum nobilium turbæ, tamquam ad visitationem ægrotæ; sed ad exequias potius se vident convenisse: fletur ab omnibus, tota aula resonat plangoribus; sed saniores supernum remedium votivis implorant supplicationibus. Interea defessæ visus in ecstasi quidam præcelsæ dignitatis, sic infit: Compatiens afflictionibus tuis tuorumque amicorum petitionibus lacrymosis, nuntius tibi adsum prosperitatis: quia per clementiam B. Augustini Anglorum Apostoli vitæ et sospitati pristinæ jam restitueris: tu modo tuum solve cinctorium, ipsique in suam Angliam ad hujus gratiæ transmitte argumentum: quia ut vivas obtinuit ipsius patrocinium. Ad hæc illico muta in clamorem precatorium effunditur; cunctisque vehementer obstupescentibus, qui solum ejus fucus operiebatur, ordinem visionis prolequitur. Omnes gratulantur, lamenta in gaudia C mutantur, quod ejus vel loquela desperata audiebatur: mysterium autem visionis vix tandem perscrutantur, quare ipsius cingulum Sancto poscebatur, quæ nullum præ molestia uterinæ inflationis patiebatur. Divino ergo instinctu fabricata citius argentea cordula, quam B. Augustino parabant, ægram quo amplius extuberabat, cum invocatione ipsius cœlestis medici, circumdant. O gratiam Domini! O meritum Sancti! Eodem momento ad nomen Augustini, ad tactum ipsius sacrati cinguli, languida feliciter absolvitur et partu et dolore letali; ac post longos cruciatus salute donatur celeri, cum sobole dulci. Xenium vero illius argentei cinguli, per fideles gerulos, ipsi summo suæ restitutionis mittit Interventori. Superest adhuc ipsa, quæ per singulos annos missis luminaribus suum gratifice salutat curatorem, suæ vitæ testatur conciliatorem.

in puerperio moritura,

per visum jussa se vovere S. Augustino,

præter spem liberatur.

Alia ibidem similiter periclitans,

45 Addimus huic aliud in alia femina ejusdem præclarissimi Confessoris signum, in eodem vico et eodem pene tempore patratum; ea similitudine concinnum, ut, nisi nomina attendas, non aliud nos adjunxisse, sed id ipsum quod præscriptum est repetiisse contendas. Est mercator, in ipsius quam prænotavimus Andwerpæ portu degens, in Anglia frequens, D nomine Hagano: cujus conjux, Emma dicta, in partu periclitans ad extrema trahebatur. Quæ inter tantas angustias ad Dominum Salvatorem respirans, orabat anhela, ut per alicujus Sancti sui merita sibi succurreret. Insecuta ergo nocte, cum defessa doloribus paululum dormitaret, Archiepiscopalis figura sibi præcellenter apparuit; trepidæque ad tam præclarum aspectum, clementissime dixit: Si vis, o mulier, ab instanti periculo partus liberari, fac candelam in honore beatissimi Anglorum Apostoli, ad mensuram staturæ tuæ, simulque ad grossitudinem corporis et uteri tui: atque hanc mitte ad proximam ecclesiam, in ipsius Sancti opifera commemoratione. Evigilans ergo mulier tam salubria mandata accelerat, indictam oblationem præparat, ad proximiorem ecclesiam in honore S. Augustini dirigit; statimque feliciter enixa puerum, de dolore gaudium recipit. Post hæc maritus suus in Angliam veniens, argenteam cordulam, ad priorem conjugalis longitudinis ac grossitudinis mensuram, sanctissimo liberatori Augustino attulit: seseque cum eadem conjuge ad ipsum salutiferum Patronum, si Deus facultatem daret, rediturum spopondit. Sic excellentissimum Augustinum, cum Christo regnantem, constat ubique gentium quibus vult succurrere posse.

simili fere modo juvatur.

Dum ad recuperationem Terræ sanctæ

46 Dulcescit tanti Patris benignitas erga suppli- E ces, revereatur et severitas in insolentes: in qua referenda miraculi gratia, prius pandamus fidei januam, ad splendidam nostri temporis auroram. Vidimus, immo videmus novum seculum, novum Christi bellum et triumphum, novum in terris, hoc est in urbe sua Hierusalem regnum: regnat ibi nunc in novo *a* Rege et novo populo Christianorum, deleta longiturna abusione Gentilium: nam qui per Crucis et Martyrum patientiam vivit: et acquisivit mundum, jam nunc aliis, id est, secularibus suorum bellatorum armis, excisa inconversibili immanitate hostium, induxit in montem sanctificationis suæ triumphatorem populum suum, montem quem acquisivit dextera tua, Rex virtutum: et ejecisti a facie eorum gentes, et distribuisti eis terram nativitatis et passionis tuæ, o noster Emmanuel. Sed in hoc exercitu Domini, quis a seculo vidit talem motum populorum, tantum congressum præliorum, tantum fervorem emigrantium. Reliquere omnia, regna, urbes, domos, liberos, agros; soloque æstu divini zeli, sine imperio, sine duce effluxere: nulli erat exactor nisi propria voluntas, nisi fides sodalitas. Principes et Magnates, ceteros ut fratres, ut contubernales, ut commilitones, non vi, sed exemplis et hortamentis direxere: lex erat publica sanctio, F Dominus solus dux eorum erat. Feruntur et Martyres, noto nomine, in equis et armis militaribus, visi publice eos deduxisse; lanceam quoque lateris Dominici, divina revelatione tunc inventam credentes, triumphasse.

a

undique sacra militia concurrit,

47 Quale erat ibi cernere novum exercitum, sigillatim in veste propria Cruce Dominica præsignatum, ut et corporalem sicut spiritualem adversarium elideret hoc signum. Non ibi modo gens in gentem, et regnum in regnum; sed orbis in orbem, occidens in orientem, mundus Christianorum in mundum congressus est Ethnicorum. Cœlum ipsum cum inferno, Michaelem et Angelos ejus cum diabolo suisque angelis pugnasse victoriose, probares. Ferro aperitur iter per conglomeratas nationum acies, per munitissimas natura et defensoribus urbes, per insidias et undique insilientes commissiones. Ita nostri, hactenus soliti in pera et baculo Regem Christum in urbe sua humiliter revisere, nunc in hasta et gladio stratis adversariis ad suam gratiam gaudent insigniter accedere. Igitur et Anglicus orbis in hoc iter incaluit: sed Rex, post effusam multitudinem veritus

prohibiti ab egressu Angli Cruce signati

A veritus regni debilitatem, egressum vetuit : unde plerique per totam patriam Sanctorum patrocinia lustrare, et infecti voti deposcere veniam satagere. Ex quibus Dominus Hubaldus, Scriberiensis Archidiaconus, et Odo Miles ac nepos Episcopi venerandæ memoriæ Hermanni, haud plebeius, quos ut nostros sub eodem Episcopo condomesticos novimus, ad Patriarcham Augustinum ceterosque sacratos Præsides Cantuariæ oratum venere. Quos cum post orationem et gratam hospitalitatem hospitator suus obsequenter conduceret; et inter alia, de tot Ecclesiis. Pastore desertis ac devastatis, *b* maxime autem de primaria parente monasteriorum S. Augustini Basilica destructa et oppressa, querimoniam ageret; prænominatus Miles, cujus occasione hanc seriem produximus, ut præceps animi, ita respondit. Quid nos hic tantum moramur, quando modo ille veteranus, quem oporteret omnes patriæ Ecclesias suo principatu potenter tueri aut terribiliter ulcisci, ita obdormivit, ut nec ad propriæ domus suæ pessumdatæ defensionem evigilet? Jam ipsa ecclesia sua, quinquennio carens Rectore, vastatur, nec est qui tueatur. Vix garrula vel stomachantia verba finierat; et ecce quasi plumbato ictu inter scapulas percussum B indignatio cœlestis increpat. Hoc adeo dignum suæ temeritati Sanctus responsum reddidit, qui hinc divinam correptionem præjudicare, inde patientiam provocare non timuit. Et qua fronte cæci supernum consilium remordemus? Quomodo suo reatui parcendum sperat, qui in alienam culpam justum judicem instigat? Cœpit itaque homo vultus in diversa mutare, pallescere, tremiscere; nec jam se tenere, nec equo residere, pro intolerabili poterat dolore. Jamque vix prævalens fari, Succurrite, inquit, o socii, succurrite jam morienti. Cumque illi graviter attoniti percunctarentur causam morbi; respondit, nihil aliud in se versari, quam ultionem Sancti, in quem tam stolide ausus sit efferri. Reducitur ergo ægerrime, sustentantibus hinc inde sociis, et ab his commendatur obnixe priori hospitio, cum suo armigero. Ibi per septem septimanas coarctatum diro languoris lectulo, ille vetulus dormitor docuit, quam pervigil castigator calumniatoris sui extiterit; quam vigilantem virgam pro suis ferat, qua in suo tempore nocentes conterat : docuit et se nequaquam dormire, sed vigilare jugiter in custodia domus propriæ ac totius Angliæ suæ, quantum modo permittit supernæ libra censuræ. Tandem supplicibus votis et gemitibus placata Patris pietate, C de timore mortis et desperatione vitæ redditur emendatus æger saluti integræ : qui surgens quasi de funere, ad tumulum consolatoris sui stratus genibus et ulnis perrepsit; humillime gratias effundit cum lacrymis lætitiæ; seseque illi mancipat, cujus subsidio respiraverat, ut per singulos annos ejus se solenniis pro facultate exhibeat. Congratulantur Fratres de paterna virtute, cum divinis laudibus et jubilatione.

templa circumeunt :

quorum unus S. Augustino injurius

subito corripitur,

et pœnitens sanitati redditur.

47 His annectatur superioris temporis factum, quo idem Pater et arbiter severius injuriam suorum defendit supplicum. In Occidentalibus Anglis, sub mœnibus Exoniæ civitatis, in honore ipsius ubique salutiferi consecrata pollet ecclesia Augustini. Hæc adeo ejus paternæ pietatis charismatibus redundat, ut quisquis hanc beneficia petens fideliter intrat, cuncta se impetrasse gaudeat. Hanc superna largitate famosam, et longinqui et proximi suum habent refugium, suum requirunt præsidium, cum igitur prior Willelmus, prioris ævi nostri Rex, præfatam civitatem rebellantem *c* obsideret; undique vicinia rusticorum totam supellectilem suam et annuum victum in hanc tutatricem contraxere ecclesiam, in hanc ab exercitu velut a diluvio confugientes in Arcam. Ambiebant et undique ramosæ arbores illud D sacratum atrium, in quo messem suam recondiderat hostem fugiens turba rusticorum. Mirum spectaculum, mira fides plebium, ut ibi tutari res suas crederent, in conspectu tot armatorum cuneorum, tot hiantium et esurientium belluarum. Risit omnium populatrix phalanx raptorum ultro ab hostibus oblatum sibi victus subsidium : nec cunctati invadere, ascendunt arbores patentes prædæ : alii subter expectant, qui dirutas annonas auferant. Eia defensor Augustine, quid moraris? Sentiant jam expugnatores tui, quem provocent : sciant devoti tui, quem Patronum spectent. Jam securibus instant, quibus ramos cum frugibus dejiciant : sed illico Augustino subvertente, illi pro annona corruunt; et ipsi in tereuntes, etiam socios quos pascerent obruunt : arborea quoque robora, in præsumptuosa capita cadentia, exitii ferunt arma. Itaque plures extincti, reliqui capitibus, brachiis, cruribus fracti, contriti, disrupti, ceteris omnibus fuere terrori, nequis ultra vim attentet ibi præsidentis Augustini : sub quo, belli tempestate jam sedata, reduces incolæ salva gratanter recepere sua.

Obsessa Exonia, servantur in ecclesia Sancti

ACT. GOCELINO EX MS. omnia istic ab accolis deposita,

prohibitis accessu militibus :

48 Scholares quoque pueri, in ipsa ecclesia discentes, quoties ad altare ipsius mellitissimi Patris E possunt confugere, protinus magistri furore divinitus tranquillato, nequaquam eos verberari probatissimum est *d*. Hæc etiam quidam, ibi eruditi in pueritia, nunc Monachi, obnixe testantur, tam se quam suos condiscipulos, mira ipsius benignitate, sæpissime de manu indignantis ultoris erutos.

pueri supplices exauditi.

ANNOTATA.

a Godefridus *Bullonius, Rex Jerusalem factus anno* 1099.

b *Wil. Thorn in Chron. cap.* 9 *narrat, quomodo ipso Translationis celebratæ anno (sequentem debuit dicere) Wido Abbas defunctus est* 6 *Augusti : et Monachis, ad successorem eligendum processuris,* Rex non solum licentiam petitam denegavit, sed ne eligerent pœnis comminatoriis interdixit, dicens se velle omnes baculos Pastorales per totam Angliam manu sua tenere, et de eis pro libitu suæ voluntatis disponere. Erant enim Ecclesiæ per totam Angliam ita venales, ut qui pro eis plus daret citius obtineret......... Igitur defuncto Wydone, Monachi super electione futuri Abbatis per prædictum Regem diu perturbati sunt. *Sed quam diu? Ipse sic loquitur quasi Hugo, a Wydone Abbate receptus ad habitum,* vix annum probationis expleverat *quando ad Regem consanguineum deprecator pro monasterio missus,* F *creatus ipsemet Abbas est, et* anno supradicto, a Mauritio Londoniensi Episcopo benedictus, Dominica infra Ascensionem, Anselmo Archiepiscopo tunc exulante. *Sed Eadmero teste, in Historia Novorum apud nos ad* 21 *Aprilis num.* 20, *egressus in exilium est Anselmus anno dumtaxat* 1097 *mense Octobri. Itaque ut summum anno* 1098, *et vacantis Abbatiæ septimo electus fuit Hugo : qui etiam sic adhuc juvenis in monasterio fuit, licet a Widone receptus. Res interim quæ hic narratur contigit anno* 1096, *quando jam quidem multi Principes Crucem susceperant, et tota ad eam movebatur Europa, nemo tamen adhuc transierat præter Petrum Eremitam cum suis. Itaque dici debet quod Gocelinus (qui scripsit prius quam in exilium abiret Anselmus, ideoque meminisse non potuit novi post Widonem Abbatis) agendo superius de captione Hierusalem, et Lancea Domini in Antiochena expeditione antea reperta an.* 1098, *per anticipationem sit locutus; de quibus vide Joannem Bromtonum in Willielmo* 2, *ad finem ejusdem anni noni.*

c Exoniam, *alias* Excestriam, *anno* 1067 contra

se

A se rebellantem, obsedit et infregit Rex Willelmus : *rebellionis autem causa fuisse videtur* importabile tributum, *quod* Anglis *eodem anno* indixit : *ut lego in MS. Chronico Ranulphi Cestrensis, quod, necdum hactenus integre editum, penes nos est.*

AUCT. GOCELINO. EX MS.

d *Similis perfugii puerilis exemplum, miraculo probatum, vide* 19 *Maji, post* 2 *Vitam S. Dunstani per Osbernum, in Miraculis num.* 14. *Vide etiam* 21 *Aprilis, Vitam S. Anselmi num.* 30, *ubi is Abbatem, de pueris quos nocte ac die magistri verberarent querentem, docet non ita tractandos neque nimium coarctandos esse.*

CAPUT VIII.

Moribundi servati : reliqua S. Augustini miracula.

Jam ingrediamur civitatem Exoniam, ad quam superius accessimus; et inde adhuc ornamenta Augustinianæ virtutis de redivivo homine extrahamus. Ipse civis clarus, mercator opulentus, rem facit celebriorem. Venit is cum uxore supplex ad Domini Confessorem, et post vota ac dona gratesque B devotissime redditas, tali modo revolvit Patribus monasterii, discriminis et remedii adventusque sui tenorem, quamquam prius per fidelem hæc cognoverint indicem. Debitor, inquit, gratiarum simulque visitatoris et reparatoris mei Augustini adveni, cujus plane quod vivo est meriti, ut veraciter audietis vos, Domini mei tantique Patris filii. Per undecim hebdomadas desperabiliter languebam, tantaque decoctione exhausto vigore defluxeram : ad ultimum eo tortor morbus invaluit, ut mortis faucibus impulerit. Exegi totos novem dies insopitus, impastus, præter siquid liquidi siccas fauces et deficientem spiritum reconciliasset. Infundunt se amici, tamquam ad exequias : instabat emigranti dies dona, quæ mihi nimirum foret extrema, nisi salutiferam reddidissent Advocati mei suffragia. Hortatur circumsidentium frequentia, ut tamquam jam abiturus disponerem ac distribuerem omnia mea, et inde mihi vel sero prospicerem in æterna patria, antequam manus auferret aliena. Promisi in crastinum me dispositurum, si nec tunc mitesceret incumbens malum : solet enim languor magis in noctem gravescere, in diem levescere. Et hoc quidem tam stulta quam incerta conditione pollicitus essem, nisi suffragatorem haberem. Torqueor, aiebam, o C amici, intolerabili ægritudine; sed immanius crucior æterni supplicii formidine : Sancti quoque nostri, quotquot oblationibus et obsecrationibus interpellavi, augent terrorem, nullo solatio respondendo, mihi nimirum innumeris sceleribus meis offensi. Hæc me deplorante, Num (ait unus amicorum) ipsum Sanctorum hujus regni Principem Augustinum postulasti? Ad hoc placabile nomen ego et ipse corpore me subrigens; Bene, inquam, mi Domine Frater, monuisti : nam mea duritia illum adeo excluserat mihi, per quem et aliorum Sanctorum patrocinia possem lucrari. Dehinc nempe sensi, maxime illi creditam salutem mei. Protinus ambito corpore meo, per utrumque latus a capite ad pedes, duplici mensura longitudinis meæ parata luminaria misi, ad suburbanam nostræ Exoniæ ecclesiam interventoris mei Augustini : simulque ab omnibus exegi orationis Dominicæ suffragia, quatenus per caritatem omnium illorum Sanctorum, quos sidereo regno pepererat de hac monarchia sua, conciliaret mihi adhuc emendatioris vitæ spatia. Pollicitus sum de reliquo præterita facinora corrigenda : oravi etiam convenas meos, ut mecum ipsa nocte relevandis tribulationibus meis perseverarent,

Exoniensis civis narrat quomodo moribundus,

invocata ope S. Augustini,

et vitæ emendatione promissa,

meique aut meliorationem aut finem exspectarent. D Cunctis itaque ultro manentibus, nox incumbens, post longas vigilias, ægro fessa lumina occlusit : qui mox, pro somno et quiete, terribili singulorum artuum agitatu inhorrui. Transvertuntur oculi, spumant labia, infestat sternutatio, tremuli digitu vagantur, quærunt quod astringant, calces crebris teruntur ictibus; ut tot signis nil aliud quam repentinum mei exitum præstolarentur : sed post hæc quies successit, totusque motus quasi placido somno conticuit. Dum sic fessæ ægritudini indulgeo, sensi luridam pituitam, a corde extrusam, faucibus oberrantem. Hanc erecto corpore uno ictu valide excreans, super adjacentem viridis herbæ fasciculum ejeci, non perpendens ubi caderet, vel quid pestis haberet : nam ibi mortem, quæ mihi insederat, Augustini virtute expui; sicque vitæ redditus, dulci demum sopore diu insopitos artus refovi; adeo ut qui me observaverant moriturum, inciperent sperare victurum. Interea equus meus, haud vilis pretii, dum cum apposita herba ipsam injectam scream avido ventri admittit, extemplo velut transfixus cuspide exilit, furit, fremit; et undique tergiversando ac volutando, ictibus ac pulsibus domum concutit. Turbati famuli dum illum extrahunt, E ne me a salubri pausa excitet, ipsi potius me hoc tumultu excitant : sonipes grassante peste illico moritur. Ego ubi cognovi ex meo screatu extinctum, teste amico qui viderat me super ipsum fœnum spuisse, clienteque confitente se de eodem fœno equum pabulasse; sic consequenter subintuli : Procul dubio ille meam mortem voravit, mea nece interiit, te, sancte Pater Augustine, in illius damno meam injustitiam corripiente, meamque inertiam docente, quam pœnam et quod exitium mihi debitum in animal pecuale dignatus sis transfundere. Ad hæc, obstupescentibus omnibus et respirantibus in mei reparatione; Jam, inquam, certus sum ad vitam me convaliturum. Tunc vero magis mirantibus ac percunctantibus, ita rem expedivi : Anxii, inquam, motus, quos in me, o carissimi, in primordio hujus noctis deflevistis, diram in me cecinere luctam mortis : sed quod deinde quievi, salvificas adventus fecit præfati consolatoris mei : refulsit quippe mihi tunc vir sublimis gloriæ, splendida canitie et Pontificalibus insigniis totus Angelicus; solares radios referens a facie, auream quoque lucem vomebat : virga dexteræ aurea, ut florentes gemmas Virgæ Aaron, quam prædicatis, videretur prætendere. Aflatur contrementem cœlesti suavitate; Quare, Frater, ita tribularis? Urgeor, inquam, Domine, F diris leti vinculis : sed quem te credam nostris intervenisse exequiis? Quem, inquit, tuis ac tuorum civium petitionibus attraxisti Augustinum, noveris adesse tibi : et sicut petisti, pro illorum omnium amore Sanctorum, quos per me transtulit Dei gratia in regnum claritatis suæ, scias me tibi productioris vitæ et sospitatis, commodum obtinuisse. Tu tandem cura omnimodis, ne indulto tempore emendationis per priora vitia abutaris; quin potius pro perituris lucris invigiles perpetualiter mansuris. Sane, ne deteriora supplicia incurras, propter subdolos et perjuros quæstus, unde infinito hiatu avaritiæ filios absorbet tartarus; nec pigeat te post integratum vigorem ad nostra habitacula et interventoria pignora venire, ac per nos Deo gratiarum munera litare. Inter hæc monita tangit mihi aurosa baculi cuspide sedem morbi : cum quo tactu ingressa salus, arcet damnatum virus : mors compulsa excedere, quærit anhela quo evadat; sursumne an deorsum effugiat. Illico ipsum letale virus fauces occupat : ego acri screatu propello, ut vos obsecutores funeris mei perspexistis. Sic jam quieti de inquietudine, incolumitati

screatu venenum excusserit super herbam :

qua gustata equus suus crepuit.

Addit prius sibi visum in somnis Sanctum,

qui sanitatem sibi promiserit :

A incolumitati ab ægritudine restituar, qui nunc a strepitu obeuntis pro me equi mei expergiscor. Dum hæc igitur tam clara apparentis mihi Augustini subsidia flentibus amicis retexo, luctus in gaudium, orbitas redit in lucrum : in Augustini gloria omnes glorificant Deum; et vos, o Domini mei, tanti Patris specialissimi filii, cujus celeri medicamine et auctoritate sanus cum conjuge adveni, mecum quæso aut pro me illi grates exolvite, ejus virtuti ac meæ saluti cangaudete. Hoc itaque certo indice cunctos fidelis relator exhilarat : omnes laudem divinam in Augustino personant. Ab hoc forte Lundoniæ Augustinensis minister empturus aliquid in usus Fratrum, cœpit tandem in amore S. Augustini rogare illum, cum neuter sciret alterum, ne pecuniæ suæ repudio sibi faceret detrimentum. Mercator, ad amabile nomen quasi alte stimulatus; Quem, inquit, Augustinum intentas mihi? Augustinum, ait ille, primum et Apostolicum Doctorem Angliæ. Tunc homo, liquescens animo a Sancti pietate, velut thus ab igne; Totam, inquit, pecuniam quam debes libentissime pro mei Augustini amore remisissem tibi, si rogasses : quid enim digne vel pro illo rependere potero, cujus benigno suffragio vivo? Sicque et suæ salutis relatione, et pecuniæ susceptione emptori satisfecit.

beneficus postea erga Augustinenses.

B 50 Servit B. Augustini monasterio vir modestus et fidus, ex Orientalium Saxonum provincia : quem ibi degentem similiter de mortis instantia ejusdem Patris revocavit gratia. Addixerat eum exitio infinitus tumor gutturis, qui per mentum et faciem exspatians instar amplæ cucurbitæ extuberaverat, pectusque ipsum obsederat. Omnibus itaque desperabilis, Christiana fide confessus, oleatus et communicatus, jam loquelam posuerat, jam transire parabat. Quem parochianus Presbyter assidens dum præstolatur in verba agonizantem, hanc ab eo vix auspicatur verborum imaginem : Sancte Augustine, miserere, miserere S. Augustine. Interrogatus a Presbytero, quid dicere intendat : easdem preces et nomen Sancti, ut prius, ingeminat. Rursum interrogator quærit, unde sibi hæc specialis invocatio contigerit; an aliquid sibi cum ipso Sancto vel ejus monasterio convenerit. Respondet æger, forte jam ab Augustini nomine valentior, se ipsius ecclesiæ in clangendis tintinnabulis quinquennio deservisse; jam se priorum offensionum et negligentiarum pœnitere; si pius interventor adhuc sibi tempus correctionis indulserit, vovere se a conjugali nexu perpetuam continentiam, et in cœlibe vita atque in suæ C ecclesiæ famulatu jugem perseverantiam. Tum fidelis Sacerdos, Si hæc, inquit, vota servaveris, audeo tibi de Sancti clementia longiorem vitam polliceri, et conversum a vitiis ad salutem posse reverti. Ad hæc fidelia dicta solvitur letifer tumor, ebullit putris humor, effunditur atra pestis, totaque sanie exhausta residit turgida cutis : pulsa deformitate, facies, guttur, mentum, pectus redduntur concinnitati suæ cum integra sospitate. Hujus gratiæ instinctu ille, relicta domo est cognatione, cum suffectiva possessione, ad suum sanatorem Augustinum commigravit: ubi nunc jugi mancipatu vitæ et salutis suæ grates rependit.

Alius, olim ecclesiæ campanarius,

edito continentiæ voto a letali capitis apostemate sanatur.

51 Presbyter in *a* Suderia provincia, septem milliariis Londoniæ contiguus, nomine Colemannus, degebat; nunc in Cantia habitat. Hujus filium parvulum lactentem diuturnus languor ab uberibus nutricis suspenderat; nec sugere, nec cibum capere longo tempore poterat. Squalebat macie, et quasi funus in gremio materno horrebat : vix parentum diligentia, infuso labellis lacte, extremum illi spiritum detinebat. Cumque nihil speraretur, nil exspectaretur de ipso præter occasum; ecce priori nutrici

a

Puer moribundus

liberorum Presbyteri. Pontificalis persona in visu D adstitit, sicque illi dixit : Vade et dic Domino tuo Presbytero, ut si velit infantem suum vivere, deferat et offerat illum S. Augustino, Anglorum primitivo Didascalo : quod si neglexerit, funestam orbitatem pro filio lugebit : festina explere mandatum meum, quia et tibi erit proficuum : erat enim hæc mulier pene cæca, ut sæpius tactu manuum quam aspectu oculorum res appositas probaret. Quæ in his expergefacta, rem indictam, ut paupercula cui non crederetur, propalare expavit. Dehinc sequenti nocte similiter admonita, nec sic quidem obedire præsumpsit. Tertia nocte redarguta negligentiæ, respondens nullum sibi aliud crediturum, quam se anili phantasia delirare; talia objectanti Pontificalis illa persona, quæ decentissima videbatur, extenta manu humerum ejus astrinxit, notamque impressæ palmæ ac digitorum inibi reliquit : Hoc inquit, signo satisfacies auditori. Tum demum victa et terrore et tam evidenti indicio, refert mandata Presbytero, cum ipso luculentissimo signo. At Presbyter, cum videret infantem jam pene expirantem, vix credere poterat illum tam diu posse superesse, donec ad viciniorem quæ in Lundonia æstimabatur salutiferi Augustini perferretur, ecclesiam. Antequam, inquit, locus E promissæ salutis inveniatur, æger labore occidetur; et inaniter sanitas quæretur, dum non fuerit qui salvetur. Venit ergo, cum matre infantis ac predicta nutrice, ad quoddam ipsius Sancti oratorium, quod jam conflagratum et in cineres erat resolutum; solum remanserat Altare lapideum, ubi Presbyter, qui antea huic præfato Presbytero *b* obsequebatur, facto desuper umbraculo divinum actitabat Officium. Huic indicans ordinem visionis pater, offert infantulum super ipsum altare sacratum, perpetuum servatori Augustino famulum. Tum Augustini Parochianus infantem corripit, et super altare utrisque manibus volutat, ac si cereum rotando componat; contremiscentibus parentibus, et exclamantibus, quid morientem parvulum extinguere properas. At ille septem Psalmos pœnitentiales inceptat, et cum ipso Consacerdote decantat. Quo facto infans protinus mammam postulat, fugit, convalescit, et de desperato ingens parentibus gaudium parturit. Nunc alacer adolescens exultat, quem pater singulis annis B. Augustino, ut capite censum, repræsentat. Prædicta quoque nutrix, sed et ipse Augustinianus Presbyter, cum oculis obtenebrescerent, clara luce et juvenili donati sunt acie : ita pro uno parvulo, duo sunt re- F mediati ipso tertio.

AUCT. GOCELINO, EX MS.

post apparitionem anui cæcutienti factam

super altari Sancti subito convalescit,

b

et cæcutientes illuminantur.

52 In oppido *c* Norderwic, Sacerdos æstimabilis Wolfagus nomine, ecclesiam in electissimi Patroni Augustini condidit honore : sed locum hujus sacri ædificii quidam vicinus ejus, nomine Copmannus, fretus divitiis et parentela, vi magis quam jure vendicare certabat in sua : utque est humana cupiditas infinita, insatiabilis, semper appetens alieni, numquam sufficiens sui, Presbyterum inclamitat iniquum pervasorem suæ hereditatis et patrimonii, multaque ferocia minabatur illi. Hic intervenit medius præpotens divini judicii præses Augustinus, judicat judicium ministri sui, et in iniquum calumniatorem retorquet pœnam mendacii : percutitur mentis vecordia, exuitur ratione humana; quique aliena appetiit, et seipsum et sua omnia perdito sensu perdidit. Quem parentes, inter homines bestialiter oberrantem miserati, deducunt per civitatis ecclesias cum supplicibus votis, gratia remediandi; ad sanctam videlicet Trinitatem, ad S. Petrum, ad S. Laurentium, ad S. Gregorium, ad S. Julianum. Jam instabat triumphalis solennitas almi Augustini, quæ celebratur septimo Kalendas Junii : ducitur vesanus in ipsa celebritate ad illam suam, quam prædiximus, ecclesiam; ut

c

Injurius Nortwicensi ecclesiæ S. Augustini

rabidus efficitur :

A ut mira Dei clementia ab illa domo reciperet remedium, ob quam incurrerat supplicium, sciretque tandem, quod ejus tantum beneficio sanaretur, quem ipse exheredare conabatur. Pernoctantibus ergo propinquis cum ægro coram ipsius altare, cum luminaribus et precibus, tandem illucescente die, errorum fugata nocte et phantasmate, homo cœpit sanum sapere, seseque et notos recognoscere, atque in pristinum sensum et rationem redire. Ne vero ullum remaneret scrupulum, cujus hoc esset subsidium; vidit eadem hora, claro ac vigili intuitu, quemdam magnificum et Apostolicum Archipræsulem, eminus ab ipso introitu oratorii, geminis Pontificibus ex utroque latere deducentibus, advenientem; sicque per navim ecclesiæ et chorum, cum eisdem lateralibus, ad altare ascendentem; ibique divina mysteria, donec ab ejus oculis decederet, peragentem. Unde nulla fidelis anima debet ambigere, B. Augustinum hæc suæ præsentiæ indicia dedisse, et suam ecclesiam suamque festivitatem tali revelatione ac salute invisisse. Præfatus quoque Presbyter eidem ecclesiæ, quam fundavit, hactenus hereditarie deseruit.

Auct. Gocelino. et 26 Maji deductus in ejus ecclesiam, viso ad altare Sancto resipiscit.

53 In Civitate quoque Legecestra, insignis virtutibus Augustiniana pollet basilica. Ibi anachoreta
B femina conversatur inclusa: quæ cum per quindecim annos esset cæca, solebat Sacerdotales libros et vestimenta vespere servanda suscipere, et matutinalibus Officiis referre. Tandem igitur in sacratissima nocte festivitatis B. Augustini, cum properante aurora adventum Presbyteri ex more præstolaretur solicita; ineffabili Dei clementia favente, meritis sui Confessoris subito est illuminata, et insperato visus tripudio donata: viditque clara acie præcellentissimum Pontificem altari assistentem, geminosque hinc inde Præsules devotissime illi obsequentes. Cumque in hac tam insueta ac cœlesti visione trementi oblectatione obstupesceret, Parochianus venit, agendis Officiis divinis signisonus: et ille Angelicus aspectus ab intuente defecit. Quis igitur dubitet, Augustinum, ubique virtutum potentem, suæ beatæ memoriæ locum et oratorium, maxime in sua festivitate, revisisse; suæque salutiferæ ac gratificæ præsentiæ hoc indicium cum condignis dedisse? Illam vero Dei famulam, quæ se a mundi cupiditatibus occluserat, altissima benignitas altius suo ergastulo, obductis ad tempus luminibus, incluserat, servans eam sua custodia a carnali illecebra, docens eam omnia contemnere, quæ cum corporali visu sibi po-
C terant perire; mentis vero oculos, exclusis rerum imaginibus, ad Conditorem suum acie pura attollere. Simul etiam hoc credimus supernam clementiam paravisse, ut B. Augustini meritum amplius in ea claresceret, et illa post tenebras majori lucis gaudio [perfusa] Deum in sancto Patrono suo jugiter benediceret.

Reclusa Lecestrensis. annis 15 cæca, simili visu ipso festo illuminatur:

54 Uxor artificis templi pretiosi Anglorum Protomartyris e Albani, mulierculam cæcam per sex annos apud se hospitabat atque alebat. Hanc benignitatem benignissimus in Christo Protoparens Augustinus, qui omnes homines visceribus paternæ caritatis adstringeret, ire tandem ingratam haud passus est. Istius sumptus, illius sublevare angustias parat. Sopitæ namque eleemosynatrici, præstantissima forma, Pontificali affulsit schemate, talique obstupescentem matronam permulcet affamine: Bene fecisti, filia clementiæ, quod memor humanæ ærumnæ et retributionis æternæ, lucis et vitæ solatio destitutam refovisti mulierculam, pro qua recipias mercedem debitam. Nunc ergo ad meliorem usum transfer opem tuam, et fac eam deduci Cantiæ ad S. Augustini præsentiam; nam ibi exuet cæcitatis ac tenebrarum injuriam, et solaris jucunditatis induit lætitiam. Propera exequi veriloquum mandatum, nec verearis phantasiæ ludibrium. Ad hæc D matrona expergiscitur, et triumphans de tanta visione ad lectulum pauperculæ hospitis infertur. Primo eludit ac tribulat miseram, quam noverat tandem exhilarandam; ut Joseph fratres suos terrificat, quibus salutis copiam parabat. Surge, ait, surge, et vade quærere ubi te amodo recipias, ubi hospiteris et pascaris: curavi te quantum visum est, jam alius qui curet requiratur. Illico exterritæ inopi mens fugit, et ibi mori appetit, quæ quo se verteret, quem peteret, a toto mundo carcerata non invenit. Sed protinus anxiam, quæ terruerat, relevat; et ordini visionis exposito, in spem salutis de barathro desperationis excitat; et docet, quo illuminanda pergat, quo melius suis eleemosynis munus excipiat; socioque convivio refectam, et equis, duce ac viatico suffultam, ad almiflui Augustini exhaustam destinat medelam. Miro itaque divinæ dignationis ordine contigit illam ad sanctissimum Augustinum, ipso festo Translationis suæ die, sibi prorsus ignoto, advenire; ut vere appareret ipsum ejus itineris auctorem fuisse. Quod ut etiam multo veriori ac certiori claresceret evidentia, ipsa advena orans coram Sancti gleba, quam requisierat mente anhela: E eodem die inter Nonam et Vesperam, sexenni cæcitate fugata, clara et optata luce est redonata. Miraculum longius refulsit, et Deo gratiarum actio personuit: femina autem, ne tanti beneficii videretur ingrata, in eleemosynam priorem redire renuit, sed apud curatorem suum remansit, ubi hactenus propriis manibus haud inerter se pascit.

e item paupercula sex annis cæca, jussa Cantuariam duci, in festo Translationis.

55 Hæc igitur de Translatione præpollentissimi Augustini et signis, per hoc septennium, id est per hanc hebdomadam annorum ab ipsa Translatione, non tam auditu quam visu propalata, primo exposuimus: quæ autem antea facta sunt posteriori libro exprimentur; ut de ipso Primario suisque contranslatis prandium, de reliquis cœna sumatur. Hic respirandi dabitur locus; requietus ager bene credita reddit.

ANNOTATA.

a Suderia, *vulgo* Surrey, *Bedæ* Suthriona, *Australis regio, respectu Londiniæ.*

b *Hinc intelligitur pueri patrem, virum conjugatum, licet hic vocetur* Presbyter, *talem tamen nudo beneficii titulo, non autem et ordinatione fuisse; qui propterea eguerit Presbytero ordinato ad officium explendum. Simili abusu scimus in Hibernia, eadem ætate ipsum etiam Archiepiscopatum Ardmachanum a conjugatis hominibus possideri solitum, qui eum ad filios velut hereditarium transmittebant, uti ex S. Bernardo in Vita S. Malachiæ ostensum est* 6 *Aprilis, ubi de S. Celso, qui primus id abolevit quod per quindecim generationes obtinuerat: adeo ut per tolerantiam Ecclesiæ absque peccato esset ejusmodi usus, sicut nunc est consuetudo Abbatiarum in commendam hominibus secularibus concedendarum. Tales autem* Presbyteri, *ad aliorum distinctionem,* Presbyteri Commendatarii *vocari potuissent.* F

c Nordwicum, *urbs Episcopalis in Norfolcia, sub Archiepiscopo Cantuariensi.*

d Lecestria, *in Wallia, sub Romanis* Urbs Legionum *dicta.*

e *De* S. Albano *agemus* 22 *Junii: quiescit is Verolamii in Herifordia (ubi res acta videtur) quod hodie* S. Albani civitas *dicitur.*

APPENDIX

A

APPENDIX

De secunda Translatione S. Augustini.

Ex Chronica Wilielmi Thorn.

Corpus Sancti post Translationem trifarie abditum,

Translato, uti prolixe jam relatum est, S. Augustini *corpore anno* MXCI, quia in partibus Cantiæ tam Danorum quam Normannorum frequens erat irruptio formidabilis, et etiam in Sanctos Dei indebita irreverentia et detestabilis ; ne ex insperato gens barbaricæ nationis irrumpens, corpus sancti Apostoli Augustini, venerabile et cunctis gentibus desiderabile, violenter raperet : et tanto thesauro, non solum hoc cœnobium, sed totam Angliam privaret ; completa Translationis solennitate et omnibus ad propria remeantibus, venerabilis Abbas, cum quibusdam senioribus Fratribus, ad feretrum S. Augustini clam accessit : amotoque cooperculo, quod nondum erat perfecte completum ; sublatoque corpore B. Augustini cum capite, exceptis quibusdam ossiculis et parte cineris : in tumba saxea, ad hoc

B

præparata, in muro sub Orientali fenestra, juxta feretrum ejusdem, prædictum corpus abscondit, paucis admodum Fratribus hoc scientibus, et illud secretissime celantibus : et quibusdam viam universæ carnis ingressis, memoria hujus rei gestæ pariter est extincta.... Sed ne populus confluens ad venerationem ejus spe optata frustraretur, prædictus Abbas Wydo reliquam partem ossium, licet parvam, et cineres, vasculo quodam plumbeo inclusit, illudque in imo congeriei lapidum feretri supradicti abscondit. In summitate vero feretri argentei, in quodam vasculo plumbeo, sed parvo, reposuit quamdam particulam carnis, nondum ex toto in terram redactæ, sed fuit quasi terra humida sanguine coagulata. *Ita Augustinensis Monachus Wilielmus Thorn, in Chronica monasterii sui, sub finem* XIV *seculi exorata : ubi postea Cap.* 12, § 2 *refert, quod* anno MCLXVIII, die decollationis S. Joannis Baptistæ, combusta fuit ecclesia pro maxima parte : in qua combustione.... ipsum feretrum S. Augustini et etiam multorum Sanctorum hujus loci flebiliter sunt deformata.

57 *Idem deinde cap.* 20, § 2 *narrat, quomodo* S. Augustinus in corpore per Abbatem Hugonem tertium revelatur, *quod supra se facturum promiserat :*

C

anno 1221 27 Apr. requiritur,

narrat autem his verbis. Anno MCCXXI, Cyclo decemnovenali VI, littera Dominicali C, quinto Kalendas Maji, Joannes de Marisco, Prior S. Augustini Cantuariæ, cum Senioribus domus, cupiens certificari ubi depositum esset corpus B. Augustini, Anglorum Apostoli, Patroni sui ; præcedentibus jejuniis, vigiliis, cum orationibus, ac disciplinis ; consilio quorumdam Fratrum, quibus facta fuit trina revelatio, fecit murum frangi juxta altare S. Augustini, in Orientali parte sub media fenestra, ubi inventa est tumba saxea, ferro et plumbo peroptime sigillata, cujus superscriptio talis erat :

Inclitus Anglorum Præsul, pius, et decus altum,
Hic Augustinus requiescit corpore Sanctus.

et 28 inveniutur,

58 In crastino autem, solennitate ut decuit facta, post Completorium, præcepto Prioris, feretrum argenteum a quibusdam Fratribus amotum est, et altare et totum illud opus lapideum, super quod stetit feretrum, causa emendationis et decoris, fractum est. In cujus medio, scilicet in imo congeriei lapidum, ex inopinato inventum est plumbum magnum, fere ad longitudinem septem pedum, cujus subscriptio talis erat : Hic habetur pars ossium et cineris B. Augustini, Anglorum Apostoli, qui olim

D

AUCT. GOCELINO EX MS.

missus a B. Gregorio, gentem Anglicam ad fidem Christi convertit : cujus pretiosum caput et ossa majora alio saxeo vasculo Guido Abbas honorifice transtulit, sicut tabula plumbea cum eisdem ossibus posita indicat, anno ab Incarnatione Domini MXCI. Sed quia illud opus ad effectum perduci non potuit nisi amoto plumbo, amotum est et saxeum vasculum, in quo continebatur caput et majora ossa B. Augustini, [quod] ad magnum altare ab Abbatibus de Bello et de Langedon, et a Prioribus S. Edmundi de Favirsham et de S. Radagunda, et a quampluribus aliis viris religiosis, Te Deum laudamus cantantibus, cum magna veneratione deportatum est. Ubi postea qualibet nocte a quatuor Monachis, coram magno altari vigilantibus et Psalmos suos cantantibus, usque ad ejus primam Translationem, cum magna diligentia et veneratione custoditum est ; tum propter absentiam Domini Hugonis Abbatis, qui tunc temporis pro quibusdam negotiis, coram Domino Ludowico Rege Francorum expediendis, in transmarinis partibus moram fecerat ; tum quia noluerunt nec honestum eis visum fuerat, duas habere Translationes.

ac seorsim caput cum ossibus majoribus ;

E

59 Post adventum Domini Abbatis dissigillatum est illud vas saxeum super magnum altare, in quo continebatur caput et majora ossa, præsentibus Abbatibus, Prioribus, et Magnatibus terræ, vidente clero et populo, ad hoc a magistro H. Sandford, tunc temporis Archidiacono, ibi invitato ; ubi inventa est lamina plumbea, cum capite et ossibus, cujus inscriptio talis erat. Anno ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo primo, regnante Willelmo Rege Anglorum, filio Willelmi Regis qui Angliam acquisivit, transtulit Abbas Guido corpus B. Augustini de loco ubi per quingentos annos jacuerat, et reposuit omnia ossa ipsius Sancti in præsenti loculo, et alia plura de Corpore sancto collocavit Abbas in feretro argenteo, ad laudem regnantis in secula. Item in tertio loco, scilicet in summitate feretri argentei, inventum est plumbum parvum, in quo erat de carne sua, nondum ex toto in terram redacta, sed fuit quasi terra humida et sanguine coagulata, cujus superscriptio talis erat : Continet hoc plumbum partem ex pulvere corporis B. Augustini : nam cetera hic penes habentur. Juxta quod plumbum inventæ sunt Reliquiæ pretiosissimæ, scilicet de capillis B. Mariæ Virginis, de Tunica inconsutili, de Columna ubi Dominus ligatus et flagellatus fuit, et multæ aliæ de quibus hic non fit mentio. Et sicuti trina revelatione revelatum est quod tribus in locis debuit ejus corpus gloriosum inveniri, quod exitus rei postea verum esse probavit ; ita et modo Dominus Hugo III et Conventus ejus, corpus in tribus locis divina inspiratione fecerunt honorifice recondi. Est enim major pars sursum sub feretro argenteo, ferro fortiter ligata, et plumbo peroptime sigillata : secunda pars inferius sub tumba marmorea, et tertia sub media fenestra in Orientali parte, ubi puer quidam per merita ipsius Sancti visum recepit. Caput vero, ad instantiam Magnatum qui interfuerunt, et ad devotionem populi excitandam, fecit idem Abbas Hugo extra feretrum retineri, et suis sumptibus in auro et argento et lapidibus pretiosis, sicut modo videtur, mirifice decorari.

quæ sicut multis præsentibus reserata,

et ex triplici revelatione sunt inventa,

F

ita trifarie reponuntur ;

reservato capite.

60 *Annis post hæc sic acta* XXIX, XXXVII, *et* XLIX ; *cum annus* MCCXL, XLVIII, *et* LXX *Incarnationis Dominicæ numerarentur, Sanctuarium Augustinense altaribus tribus dedicatis ornatum fuisse, et Sanctorum corpora per circuitum apte disposita, docemur præclaro monumento, quod æri incisum tomo* 1 *Monastici Anglicani inseritur ad pag.* 23, *ex veteri quodam MS. Codice ejusdem quondam cœnobii, tunc vero, id est anno* 1652, *penes Magistrum et Socios Aulæ S. Trinitatis Cantuariæ*

Sanctuarii forma,

AUCT. GOCELINO EX MS.

A *Cantuariæ existente. Ipsum his addo : quia serviet ad illustrandum librum sequentem de Sanctis, eodem quo Augustinus tempore translatus. Repræsentatur ibi etiam altare majus quod Sanctuario ipsi prætenditur, chorum ut puto Monachorum respiciens : quod anno quidem* MCCXL, *eodem scilicet quo Sanctuarii princeps ara, consecratum fuisse sanctis Petro, Paulo et Augustino docet eadem membrana : sed post annos* LXXV, *composito super illud S. Æthelberti Regis corpore, huic et illis iterum nuncupatum, cum fortassis casu aliquo violatum fuisset. Consecrator* Petrus Corbanensis Episcopus, *fortassis Apostolicus Legatus fuerit,* Corbasæ seu Corbasiæ in Pamphilia *titulum nudum gerens, nomine hic aliquantum corrupto : quia Apostolicæ Sedi immediate monasterium suberat. Porro ne vacaret charta, placuit ex eodem Anglicano monastico adjungere reliquias cœnobii, post monasteriorum ruinam per Angliam, a scriptoribus etiam heterodoxis deploratam culpatamque : in quibus notabili temporis spatio, apud inquilinos Catholicos diversatus noster P. Guilhelmus Marcius, etiamnum omnia fere ita se habere asserit ; sed quam tabula nostra vocat portam Cœmeterii, ipse ait duxisse ad ecclesiam, cujus omnino nihil supersit, præter unicum arcum capellæ S. Pancratii, quem nulla violentia*

cœnobii reliquiæ.

B *hactenus frangere potuerit : ea autem parte eoque ordine quo olim columnæ stabant, nunc seriem arborum longe ultra protendi. Addit, ultra murum, cujus hic vix duo dimidiata latera repræsentantur, versus Ortum esse (sicut etiam integra charta notat) reliquias ecclesiæ S. Martini, ante adventum S. Augustini, ad usum Reginæ Berthæ, minori tamen opere constructæ ; quemadmodum etiam ad signum 4 procurrunt reliquiæ cujusdam porticus, una cum ædibus fortassis infirmorum, nunc in horreum conversis.*

S. Augustini Mentum an. 1526 in Lusitaniam,

61 *Sanctorum corporibus factum quid sit, novit is qui* custodit omnia ossa eorum, *sicut ait Psalmus. Prius quam illa dissiparentur ad Lusitaniæ Reges pervenerat* totum mentum, cum tribus dentibus et parte ossis notabilis S. Augustini Angliæ Apostoli ; *quæ accepta* ex scrinio ac thesauro, relicto a Joanne III Lusitaniæ Rege, *insignibus aliorum triginta quatuor Sanctorum Reliquiis* apposuit Henricus S. R. E. Cardinalis Eborensis, *postea Rex, sicut in communi omnium approbatione, anno* MDCXXVIII *facta, testatur sibi compertum esse, Joannes Alvarez de Luzana Portucalensis Episcopus. Qua autem occasione illæ in Belgium allatæ, et Antuerpiæ in cœnobio S. Salvatoris Ordinis Cisterciensis depositæ fuerint, atque anno* MDCLXXII, *sub primo loci Abbate Francisco Dierickx solenniter translatæ, capsisque argenteis inclusæ, inveniet lector explicatum ad diem 2 Aprilis, ubi de reliquiis S. Mariæ Ægyptiacæ, unius Sanctorum prædictorum agitur, itemque in Appendice ad diem prædictum. In solenni quæ tunc habita est processione gestabantur eorumdem Sanctorum Reliquiæ, sub novem vexillis distributæ, quorum ultimum sub se habebat Apostolos et Apostolicos viros, et in his* S. Augustinum *cum hoc Chronico :*

inde Antuerpiam delatus,

C

AVGVSTINVS ANGLIARVM DOCTOR.

donum fuit Henrici 8 Joanni 3 oblatum.

62 *Prænominatus Abbas biennio post librum edidit, ad roborandam fidem et traditionem prædictarum Reliquiarum : ubi invenio pag. 58 dici, quod doni Auctor* Henricus VIII Rex Angliæ *fuerit, quondam* Fidei Protector *per Apostolicam Sedem nuncupatus ; postea, eheu ! subversor ejusdem. Detulit autem ipsum Cardinalis Volsæus, anno* MDXXV *missus gratulatum Joanni nuptias, cum Catharina Philippi Austriaci filia, Caroli V Imperatoris sorore, et Reginæ uxoris suæ nepte, contractas. Uxorem enim habebat Henricus Catharinam, ipsius Joannis nec non et Catherinæ sponsæ atque Caroli communem materteram : quorum omnium intercessione idem Cardinalis obtinuit a Pontifice titulum Legati a latere et Primatis in Anglia. Quo si contentus fuisset, neque ad summi Pontificatus apicem ope Caroli obtinendum ejus aspirasset ambitio ; non doluisset se ab hoc delusum ; dolens autem non excitasset Regem ad pudendum ab optima Regina divortium, ut ægre Carolo faceret ; et res Catholica Reliquiæque Sanctorum verosimiliter in Anglia inviolatæ mansissent ; venerationemque pristinam ac cultum retinuissent.* D

LIBRI SECUNDI
PROLOGUS.

Primitivus noster Augustinus, cum posterius translatus sit cum suis lateralibus, prima narrationis serie anticipatur ; ceteri ejus amici, ante ipsum translati, post ipsum recensentur. Ordo præposterus, sed necessario commutatus. Quare? Quia et cui potissimum hæc solennitas præscribitur, primatus debetur : et esurientibus paternas dapes, citius medetur : ne longo suspendio diuturnæ ambagis, antequam ad triclinium perveniatur, æger exspectator exanimetur. Nunc ergo quia grata occasio renovati templi hunc nobis in assumpto Augustino ceterisque Primatibus peperit triumphum ; congruum videtur a superioribus Patribus, id ipsum parturientibus, textum secundare : et intercurrentibus miraculis, gratiam tam ipsorum quam nostrorum dierum celebrare. Sic ambitus causarum [pensabit] moras colligendorum de pratis elysiis florum, [et] diversas translationes præcedentium Sanctorum, ad Augustini jam translati referemus sacrarium. E

Licet etiam hic liber in 42 capita per numeros dividatur, quia tamen in ecgrapho nobis communicato, fortassis autem et in ipso autographo, eorumdem Capitum nulli habentur tituli, sicut post Prologum lib. 1, ideo nullam istius divisionis habendam rationem censemus, et numeros, ut commodum est visum, partimur.

CAPUT I.

Restauratio ecclesiæ designata : ejusque causa translatum corpus S. Adriani. Successio Abbatum.

Primo igitur Augustinensis Abbas Almerus *a*, quasi quodam voto et præsagio futuræ translationis, arcus et columnas, super Sanctorum corpora Romana elegantia solenniter ædificatos, abstulit ; quantumque audebat, viam exurgendi illis paravit : de ipsis vero columnis et arcubus monasterii sui claustrum exornavit. Hinc de Abbate in Pontificem mire renitens assumptus est Scirebourne ; Ælstano condigno, qui Beatissimam Mildredam *b* ad suum Augustinum transtulit, succedente. Verum ipse judicio Dei misericordis, verberantis quos diligit, cæcitate percussus, Episcopatum tam voluntarie deserens quam invite susceperat, ad paternum Augustini signum rediit ; et in cella infirmorum degens, otium suum in psalmodiis et orationibus exercuit. Nec prætermittenda est hic admirabilis super eo visio. Jacebat ejus minister, vir honorabilis in ecclesia S. Mauritii, adhærente ipsi cellulæ infirmorum : vidit quadam nocte, ut accubabat plene vigilans, duas personas venerabiles, Episcopum, de eadem cella in qua quiescebat, hinc inde in ipsam Thebæorum Martyrum basilicam adducentes, ibique illum sibi medium familiariter assidentes ; multamque cum eo sermocinationem, quam ille contemplator palam audire, sed prorsus intelligere non poterat, diu conferentes ; tandemque finito placito ad lectulum suum illum deducentes. De qua visione pene exanimatus est præ pavore, dum nec socium suum adjacentem ullatenus

a Almerus Ab. facto demoliendi veteris operis initio, creatur Episcopus, F

b

et ob cæcitatem regressus ad monasterium,

a

A a somno posset excitare. Ipse quoque Episcopus totum monasterii ædificium et loci situm revelatione divina in spiritu contemplatus est, eo scilicet ordine, quo dudum oculis corporeis viderat; vel quidquid postea mutatum est, qualiter mutatum esset, sine indice referebat : maxime autem illud Sanctorum Patrum sacrarium, unde nunc translatos gratanter videmus, devota mentis acie spectabant; quorum vitales glebas lavare lacrymis et thurificare precibus frequenter anhelabat. Quanto vero putamus gaudio hanc nostræ ætatis aulam innovatam, tantisque Sanctorum luminaribus illustratam, vel sola mente conspiceret, dum oculis exterioribus nequiret, manu cognosceret, auditu videret, aut divina revelatione perpenderet? Fuerunt etiam probatissimi testes, super ejus tumbam, lucem, de supernis sedibus missam, post mortem ipsius sæpius visam.

monstrantibus Sanctis per visum novit quidquid mutatum erat,

ejus successor Ælstanus c

2 Præstantissimus autem Abbas Ælstanus, Romam proficiscens, a præcellentissimo Imperatore Henrico *c*, ob gratiam famosissimi Patris Augustini, magnifice suscipitur. Ubi cum de tanto Hierarcha sermones solennizarent; exclamat Imperator, O si vel minimum articulum, vel aliquem capillum, vel tandem extremum pulvisculum de tanto B thesauro nancisci mererer, quantis rerum pretiis id emptum vellem! Quod inæstimabilis splendoris bravium, quantum Anglia adeptum gaudet, tantum Roma ademptum fleret, nisi fides utrobique eum adesse, et ubique prodesse de regno superno crederet. Hæc dicens piissimus Princeps, insistebat magnopere venerando Abbati, quatenus illud tam pretiosum decus Romani Imperii ac generis humani jam transferret, sibique aliquid tam sacrorum pignorum conferret : quod si obtineret, quidquid vellet, in terris, vinetis, auro et argento sublimiter impetraret : insuper ipse tanti thesauri scrinium auro purissimo pretiosissimisque gemmis augustaliter ambiret. Sed Abbas, quamvis eum accessum ad paternum aspectum, quem nostra dies meruit, cunctis opibus terræ præponderaret; tamen pro cunctis opibus rerum nec suo nec Imperatoris desiderio obsequi auderet. Regressus domum, dum post monasterii sui provectum strenuissime actum, quadriennio ante obitum langueret; egregium sui gregis arietem *d* Wlfricum, seculari et ecclesiastica ac litterali eruditione præclarum, Abbatem sibi ad Apostolicum S. Petri altare, antiqua videlicet Romani privilegii ac libertatis consuetudine, Apostolica C auctoritate primitus firmata, ordinari fecit.

negat S. Henrico Reliquias S. Augustini,

d et æger sibi Wlfricum substituit :

3 At Wlfricus, qui in dilatatione reipublicæ commissæ omnes antecessores studebat æquiparare, in ecclesiæ tandem suæ restauratione omnes certabat evincere. Verum impræsumptum ceteris conatum verebatur inconsulte præsumere, et illud tam antiquum, tam primarium, tam innumerabilium Sanctorum domicilium sine auctoritate publica temerare. Interea illud splendidissimum ac sanctissimum jubar nostri seculi, Papa Leo, Simoniacam Hæresim in Galliis debellabat, nummulariorum mensas et cathedras vendentium columbas evertebat, omnemque negotiationem avaritiæ de templo Domini ejiciebat. Mittitur ad illum Anglicarum Ecclesiarum Principis Augustini Vicarius, ipse Wlfricus, pro ecclesiasticis magistratibus et gente sua responsurus : a Rege scilicet Eduardo destinatus, ut erat in transmarina regna et summa negotia mitti, tam assuetus, quam idoneus. Comites illi adduntur spectabiles Dudeco Sumersatæ Episcopus, et Ramesensis Abbas Ælfwinus. Tunc magnus Sacerdos Domini Remensem ecclesiam S. Remigii dedicabat *e*, et fidum Christi dispensatorem miraculis ostendebat. Discussis Ordinibus sacris, quis per ostium intraverit, quis aliunde ascenderit, Anglos innocentiores Christi D Consul invenit; Anglos et maxime Augustinensem legatum, pro tanti nominis dignitate, ampliori benignitate excepit : nam antea venerabilis memoriæ Pontifex Scriberiæ *f* Heremannus, cui laterales adhærebamus, Romæ in amplissimo Pontificum *g* Senatu lucide disputaverat coram ipso Beatissimo Leone, de Anglorum inexcusata omnigenis vel peregrinis vel civibus hospitalitate; de ipsa Anglia, ecclesiis ubique repleta, quæ quotidie novis locis adderentur novæ; de innumera ornamentorum et signorum per oratoria distributione, Regumque et divitum in hereditatem Christi amplissima largitate. Gaudebat summus amicus Domini Leo adeo, ut elatis manibus gratias ageret Deo. Addidit etiam præfatus Episcopus nobilitatem Anglicæ Hierarchiæ exponere, quod scilicet Cantuariensis Præsul Apostolica auctoritate Romæ assidere debeat S. Ruffinæ Pontifici; Augustinensis vero Abbas Abbati castri Casini. Quæsitum est in decretis, et inventum, ibique Papæ atque omnium assensu corroboratum.

qui Remos ad Leonem 9 missus a Rege,

e

AUC. GOCELINO EX MS.

ab eoque ob reverentiam S. Augustini benignissime exceptus,

f

g

4 Hujusmodi favoribus idem Beatissimus Papa Anglos familiarius habuit. : Wlfrico vero, ob S. Augustini gratiam atque suam concinnitatem deditus extitit; omnia rememorantem de ipso Sancto suisque condignis collegis amantissime audivit, sug- E gerenti monasterii sui restaurationem gratissime annuit, ac benedixit. Sic Nathan David Regis desiderio in ædificando templo favit : sed cum esset uterque Propheta, uterque hic a Dei consilio, ut homo, erravit : nec quisquam quidquam poterit, nisi, cui et quando, Deus decreverit. Hoc desideriosus Abbas non perpendens, et ad sibi inconcessum opus frustra nitens, facta legatione templum suum a fronte diruit; beatissimam Virginem Mildredam, ante principale altare Apostolorum conditam, in porticum Patris Augustini transtulit; et juxta Aquilonalem parietem, contra S. Augustinum, collocavit. Partem quoque ab Occidente oratorii S. Dei Genitricis, cum porticibus quibus circumcingebatur, dejecit : et inter utramque ecclesiam, Fratrum cœmeterio quod adjacebat purgato, totum spatium ad fabricam corripit, parietes erigit, columnas et arcus componit. Lætabatur novo opere Cantia, quamquam monasticæ habitationi incongruum fecisset artificum imperitia.

obtinet licentiam novæ ecclesiæ struendæ :

et oratorio S. Mariæ dejecto,

5 At offensa est Regina poli de injuria templi sui. Hoc suum sacrarium, hoc juxta Anglicum elogium suum vestiarium, hoc multorum Sanctorum sinus erat et gremium. Hic, ut in consequentibus patebit, F audiebatur concentus Angelorum, hic organa Virginum, hic assiduabatur virtus miraculorum. Hæc rerum Domina, per visum apparere dignata cuidam anui; Vade, inquit, et dic Wlfrico Abbati, quia morte punietur ob destructionem oratorii mei. Hoc semel, hoc denuo, hoc tertio mulier admonita; tandem per sororem Abbatis bene religiosam (quia illum verebatur) mandat sibi cœlica mandata. Ille reformidans ad tantæ Dominæ majestatem, sed renuens credere quasi aniles fabulas ad nuntii vilitatem, tenuit propositi intentionem, et sidereæ querelæ neglexit satisfactionem : ruit enim plerumque hominum impetus irrevocabiliter, juxta illud Nasonis; Difficiles aditus impetus omnis habet. Incidit itaque reus in sententiam divinam : percussus est letali sagitta ægritudinis circa Cœnam Domini. Quotidie tamen, et in ipsa Cœna, et in Parasceve, et Sabbato sancto, et die *h* Paschæ, secunda quoque ac tertia feria, majores Missas in congregatione, seipso et ipsa infirmitate fortior, complevit. Subsequenti vero nocte, repentino transitu, priusquam Fratres accurrere possent, decessit, et festos dies suos eis in lamenta convertit : opus autem suum, innumeris sumptibus

indignationem Deiparæ incurrit ;

ac moritur post 3 feriam Paschæ.

h

A sumptibus et laboribus frustratis, ad destructionem aliis reliquit. Nemo tamen judicet tantum virum, post Dei misericordia destitutum, nec bonæ voluntatis suæ fructu exinanitum. Prophetæ inobedientiam quæstor leo punivit; sed de extincti cadavere, quasi jam purgati, jam justificati, non comedere, nec ipsum ejus asellum lædere præsumpsit.

AUCT. GOCELINO EX MS.

6 Post hunc Dominus Elgelsinus Monasteriarcha attollitur, et in palatio Regis consecratur: qui Romam profectus *i* ab Alexandro Papa mitra et sandaliis sacerdotalibus donatur, hisque uti Pontificali vice jubetur. Hunc, inquit, apicem habere perpetuo Rectorem decernimus Augustinensem, ob ipsius scilicet et Romanorum alumni et Anglorum Apostoli Augustini dignitatem. Hanc itaque prærogativam ille domum revexit, et interim in Augustini potentatu habuit: sed ubi Abbatiam mutavit, Augustinensi successori sua jura alibi inpræsumpta reliquit *k*.

Succedens Egelsinus Pontificalia accipit. *i*

l.

ANNOTATA.

a Elmerus *Abbas* 34 *anno* 1006 *suffectus Wulfrico, an.* 1022 *factus est Episcopus Schireburnensis, addit*
B *autem Willielmus Thorn, allegato hoc Gocelini Capite,* Quem licet Sanctum esse pie credamus, de ipso sine auctoritate Sedis Apostolicæ celebrare non audemus: *in Chronologia dicitur, quod* Jacet in tumba, extra clausuram altaris S Joannis.

b *De* S. Mildreda *ejusque translationibus plenius agemus* 13 *Julii: interim videri possunt quæ habet hic Willielmus, præsertim cap.* 24.

c *Hic est* S. Henricus, *anno eodem quo Ælstanus creatus Abbas, in Italiam profectus contra Græcos, ut tunc mutuo se Romæ vidisse potuerint.*

d Wlfricus 2, *anno* 1047 *dicitur Ælstano mortuo successisse.*

e *Spectant hæc ad an.* 1049, *quando a* Leone IX *celebratum est Concilium Remense (a W. Thorn perperam adscriptum anno* 1056 *et dedicata fuit ecclesia* 1 *Octobris.*

f Hermannus *an.* 1045, *juxta Godwinum Wiltoniensis Episcopus, Sarisberiam transtulit Sedem* 1078: *adeo ut per anticipationem hic dicatur* Sarisberiæ Episcopus.

g *De hoc Romano Concilio, ante Remense habito, eodem tamen anno, extat testimonium Hermanni Contracti.*

C h *Male ergo dicitur* Wlfricus *hic obiisse anno* 1049, *quando mense Octobri, adhuc Remis fuit: sed obierit anno* 1060, *quando Pascha celebratum est* 26 *Martii.*

i *W. Thorn. annum* 1063 *huic profectioni adscribit.*

k *Idem addit, quod* Egelsini successores, tum propter sui simplicitatem, tum propter Archiepiscoporum infestationem, ista dignitate uti omiserunt, usque ad tempora Rogerii Abbatis, *id est an.* 1179.

CAPUT II.

Sanctorum, Regum, Præsulum in Oratorio B. Mariæ sepultorum translatio.

Interea Wilhelmus Dux Normannorum, Deo dispensante erectionem plebis suæ, in Regem transiit *a* Anglorum: a quo Domnum Scollandum, virum probum et prodige eruditum, Augustiniana domus Patrem suscepit accommodum. Hic, ut ceteri antecessores, ordinatus in suo monasterio, cum, in ecclesiæ suæ longius protendendæ ædificium, largum extenderet animum; graviter offendebat eum astans opus, impediose productum, offendebat et

a
sub R. Wilhelmo ordinatus Scollandus,

angustum decretæ machinæ spatium; terrebat vero D Dei genitricis in Abbatem superiorem, de prærupta ecclesia sua, judicium; terrebat de veteri monasterio, longa carie consumpto, ruinæ periculum. In his angoribus rapitur legatione *b* Regia Romam ad Alexandrum Papam: ibi post Regia responsa, consilium accipit ab ipso Papa et benedictionem de transferendis Sanctis, de destruenda et reformanda basilica sua, pro suis votis ac nutu supernæ largitatis. Dehinc Reverendus Apostolicus, de eadem anteμurali ecclesia, quam proxime murus civitatis immineret; præcellentissimus Augustinus et decentissimi consortes sui, qua parte ecclesiæ, quo ordine; simul, an distinctis porticibus requiescerent, cum diligentissime indagaret; et præclarus Abbas ad omnia optata satisfaceret: Hæc, inquit, est arx civitatis præeminentissima, ac decentissima totius regni Regia, ubi ille Dux suæ propagationis Ecclesiarum, Princeps comitum beatorum, hoc est, Princeps Principum, et in suo Apostolatu Sanctus Sanctorum Augustinus, suum thorum, suumque ad cœlos porrectum posuit triumphum. Quam præclara domus tot et tantorum cœli siderum! quam veneranda aula universæ genti Anglorum! quam beata Patria, Sanctorum radiis illustrata Patronorum! E

b
hortatu Alexandri 3,

8 Tum Abbas fidelis, ad tantum tanti viri testimonium obstupescens et gratias agens, domum properat, inchoatam molem novi operis subvertit. Verum residua pars Virginalis oratorii summæ Mariæ, (quæ ejus impetum morabatur, nostræ quoque orationis cursum hic modo remoratur. Occurrunt hujus sacrarii superna præconia, et in ejus gremio adjacentium Sanctorum miracula. Hic ipsa præcelsa Parens Altissimi sæpius visa, et cum dulcimodo Virginum choro ineffabili suavitate cœlestis harmoniæ noscitur audita. Huic candidissimo contubernio Angelum Domini exercituum, et post Augustinum suosque consortes nitidissimum decus Anglorum, familiarius et frequentius interfuisse Beatissimum constat *c* Dunstanum; et ut cervum sitientem ad fontes aquarum, ita illum supernæ modulationis dulcedine captum, inexplebiliter assiduasse hunc Sanctorum paradisum. Ne etiam nostris temporibus hujus fidei desit experimentum, ipse Dominici gregis custos Scollandus: quadam nocte ante nocturnas vigilias expergefactus a somno, uti accubabat in vicina ipsi ecclesiæ cella, chorus mire dulcisonus alternatim auditur psallentium, tamquam virorum et puerorum, gratissimam consonantiam diapason reddentium; dum modo cunctis modulis concinerent, modo distinctis organis parvuli viris responderent. Hærebat in insueta melodia; tamen nondum animadvertens cœlestia carmina, cogitabat Fratres jam expletis Matutinalibus sacris, processionem (ut tunc dies et noctes solebant) in ipsa agitasse ecclesia. Rogat excitatos socios, an signa matutinalia audierint; omnes negant: rogat, an sibi auditos cantus audierint; omnes se plane audire et monachi et laici asseverant. Mittit eo fidelissimum Fratrem, Sumoldum nomine, rei certitudinem explorare. Venit, et ostia clausa invenit, nec quemquam ibi cernit, nec ullum jam sonum audit: regressus omnes lectos Fratrum circuit, omnesque dormientes reperit. Quod ubi Patri retulit; ille inclinis lectulo, modice obdormivit: et ecce vocale signum Matutinorum intonuit. Tum vero obstupescens, intellexit incunctanter cum omnibus audientibus, vere in illo loco olympica convenisse agmina, sæpiusque ante narrata miracula verissima sibi claruisse experientia, et vere supernos cives hæc incolere habitacula. F

accingitur novo operi:

et destruit reliquias oratorii B Mariæ,

c
ubi S. Dunstanus

et ipse Scollandus

Angelorum cantus audierant:

9 Nam hunc locum Deo et omni seculo amabilis Patris, nostrique post summum Augustinum optimi Institutoris, Adriani *d* irradiabat præcipue signipotentissima

ubi etiam plures Sancti et Reges sepulti:

A tentissima gleba, simul et S. Albini *e* discipuli et successoris sui, nec non Beati Joannis *f* superiori tempore Abbatis veneranda Corpora : ad hoc plures sancti Episcopi et Abbates numerosi, quatuor quoque Reges, cum Regalibus conjugibus, et libens ac longa nepotum genealogia, aulam dominicam illustrabant et nobilitabant dormitione sua. Horum autem Regum primus noscitur Edbaldus, *g* tertii Anglorum Regum sed primi Christicolæ Æthelberti filius : qui ab errore idololatriæ, velut ab Acheronte emergens, per beatum Archipræsulem Laurentium, Apostolo Petro pro desperata ove pastorem verberante, ad Christi sinum confugit ; paternæque pietatis æmulator hanc ecclesiam præcelsæ Dei Genitrici condidit et dedicavit, in qua hactenus requievit, hereditans quod fecit, et possidens quod dedit ; cum Justis scilicet, quos in nomine Justi suscepit : hanc Abbate et ordine monastico, ut Augustiniano cœnobio incorporaretur, religiose informavit ; ornamentis et opibus regiis, terris et rerum necessariis abundantissime ditavit, inter quæ Regalem villam, Northburna *h* appellatam, adjecit ; prætereа Christianæ fidei propagandæ beatis Patribus adjutorem et cooperatorem devotum se exhibuit. B

Edbaldus scilicet,

fundator ipsius oratorii,

10 Secundus erat Lotharius, Rege Edbaldo avo, et Rege Erconberto patre, ac Deo dilectæ Virginis Mildredæ avunculo editus : cujus mater sanctissima Regina Sexburga *k*, in insula Scapeia monasterium Dei Genitrici prima fundavit, et Sanctimonialium choros instituit ; ibique, mutato in sacrum velum regni diademate, ancillis Christi se conjunxit, ipso filio suo favente, terrasque et divitias inibi suffecturas regaliter adjiciente : quæ postea pretiosæ Virgini germanæ suæ Etheldretæ *l* in Elingensis monasterii successit regimen. Lotharius, dum post fratrem suum Egbrichtum, Raculfensis Cœnobii fundatorem, duodecim annis regnasset : bello Australium Saxonum a nepote suo Edrico, fratris sui Egbrichti filio, oppugnatus, ibique vulneratus, dum medetur, emoritur. Edrico autem post annum et dimidium regni adepti sublato, Reges externi *m* et incerti dominati sunt tempore aliquanto ; quorum unus, nomine Mulus, consepultus erat superioribus ordine tertius. Quartus erat legitimus Rex *n* Withredus, alter superioris Egbrichti Regis filius : qui virtute et religione potens, paternum regnum ab externis tyrannis eripuit. Ipse, jubente sibi B. Martino per visum in ejus honore ad Doveram constituit primus monasterium, ac Dei famulis regalibus donis perpetuo reddidit copiosum. Augustinensi vero C Mariæ et beatissimo incolæ ejus Adriano, inter cetera munera Principe digna, regiam mansionem, quæ Litleburna *o* appellatur, perpetualiter largitus est : sicque in ea domo requiem hereditavit, quam opibus auxit.

Lotharius,

Mulus,

Withredus, de loco ipso bene meritus.

11 Igitur tot [tum] sanctis, tum sublimibus personis, ante ipsius ecclesiæ dejectionem transferendis, prælustris Abbas, superni Regis Genitrice suis devotorumque Fratrum jejuniis, orationibus ac lacrymis placata, primo ad eversionem altaris et tumbæ Patris Adriani exportandi venerabiliter accedit. Instrumentum operis area complanatur, et Sancti sepulchralis lapis attentissime expurgatur : thesaurus assumendus, quasi ad manum elatus, in noctem differtur, ne quo forte inexperta spes lædatur. Nocte cum luminibus, suæ lucis gaudium adducere paratis animi redeunt : sepulchralem lapidem auferunt, pro sperato Sancti corpore, quasi parietem a fundamento surgentem inveniunt. Extemplo confusa pectora nox mœroris occupat, gelidusque per ima cucurrit ossa tremor ; putantibus omnibus, se tanti Patris præsentia fraudatos. Sed jussu Abbatis illa obstructione lapidum eversa, altius fodientibus a

Translaturi S. Adrianum,

prius inveniunt S. Albinum,

læva cryptula offertur : qua perfusa cœlesti odore, D nuntio prorumpente, S. Albinus ostenditur. A dextris vero ingens candidi marmoris sarcophagum respiciunt, moxque animi et gaudia de inventione optatissimi Adriani redeunt. Quod circumfodientes, dum operculi amovendi casso labore nituntur, ad pedes inductum sarcophago lapidem contemplantur. Hoc exempto, subito testis et præco quæsiti desiderii exiliit, paradisum Domini spirans fragrantia. Sed ad gratiorem lætitiam iterum tentantur tristitia, dum a quodam Fratre, timide inspiciente, proclamatur tumba vacua. Ast aliorum cura perspicacius intuita, respondetur, potius vere plena vera sancti corporis gleba : quæ ita videbatur formosa, ut putaretur adhuc, sicut primitus erat impositus, carne jacere integra. Tandem ipse Dux gregis inspexit, vidit, atque illico magna exultatione, Gloria tibi, Christe, proclamavit. Vere, inquit, hæc est B. Adriani pretiosissima corporis margarita, in splendoribus Sanctorum vere resuscitanda.

AUC. GOCELINO EX VS

tum ipsum Adrianum

12 Ad hæc unus Fratrum, David nomine, Britto genere, in sanctum corpus temerarie extendit digitum, experiri [volens] curiosius an illud adhuc esset E solidum. Expertus est autem ejus virtutem, cujus tentare ausus est conditionem. Compungitur digitus, velut acu confixus, aut ardenti ferro aut virulento hydro percussus : nec solum digitus, sed tota cum intolerabili cruciatu extuberat manus. Cumque præ angustia clamantem Abbas interrogaret, causam ostendit, tumidam præsumptricis manus pœnam. Respondet Pater, jure id factum in tam temerarium. At ille reliquum noctis cum insomni ejulatu trahebat. Hinc Princeps monasterii incertus æstuat duplici mole curarum : cum nec tutum foret sanctum corpus tangere, nec cum tanto lapidis pondere videretur efferri posse : absterruerat enim præsumptor et illos, quibus Sancti tactus foret salubris. Ponit itaque, ut ad tantum thesaurum, usque in diem custodes, intus Fratres orantes, foris Milites vigiles. Jubet illico totum monasterium aulæis candescere, palliis purpura et auro omnique ornatu Paschaliter splendescere, aderat tunc Cantuariæ Bajocensis Pontifex, Odo frater Regis, et sub Rege absente præceptor Angliæ ; ipse lucis crepusculo ab Abbate adsciscitur ; audit et videt virtutem Sancti : consultus hortatur Abbatem, ne eum mitteret ab antiquo dormitionis suæ thoro ; sed cum eo, quo primum a sanctis obsecutoribus positus est, efferret sarcophago. Obsequitur consilio auditor prudens ; rebusque paratis, F cum candidata et purpurata solenniter Fratrum caterva, et populo certatim irrumpente, ad illud Sancta-sanctorum ornatissime procedit. Totus itaque desiderabilis Adrianus, saxosa mole sua speciose adornata, robustissimis trabibus excipitur ; cum dulcimodis laudum organis astra ferientibus effertur : in porticum desideratissimi Patris Augustini, gratissimus collega deponitur ; et inter beatissimos ipsius consortes, ac juxta primum ejus successorem Laurentium Archipræsulem sanctissimum : condigna sanctitate reconditur. Fit ingens turbis, tam Francigenis *o* quam Angligenis exultatio : fit irruendi et considerandi summa intentio. Currunt lacrymæ præ gaudio : addit Sanctus tripudium miraculo clementiæ, qui terruerat miraculo pœnæ. Expleta celeberrime et candidissime de ipsius gloria Missa, supradictus tentator cum turgida manu miserabiliter accurrit ; candelam, cujus mensura ejus tumbam circumplexus est, cum lugubri pœnitudine, cum interventu Fratrum adstantium, obtulit : et (o piissimi Patris virtutem !) illico omnis dolor evanuit, manus detumuit, salus et lætitia post angores gratior redit.

quem temere tangens Frater punitur.

Eoque Odonis Ep. Bajocen. suasu

intra suam arcam translato, sanatur

13 Tum ille, geminam expertus potentiam, severam

OCT. GOCELINO. EX MS.

sed oblatam Reliquiam non audet accipere : p

A veram et serenam, addidit de tam salutiferis pignoribus aliquid exposcere ; jurans super ipsa sancta, si vel minimum inde impetraret, quod suo loco in Britannia, monasterii sancti Salvatoris *p* Redonis, deferre posset ; se effecturum, ut annuatim ejus festivitas in cappis celebraretur, uti monasteriali usu dicitur. Cumque benignitas Abbatis annueret, sumptumque parvulum articulum sibi porrigi juberet, porrectum tanto tremore refugit, ut ad suscipiendum nulla ratione persuaderi posset. Videres hominem ardentem in se faculam expavisse, acriusque repercutiendam dexteram, si auderet contingere. Percunctante itaque datore, cur tam pavide renueret, quod tam avide exorasset : Totius, inquit, mundi promissio mihi hoc non infliget. Ita petitore absterrito sacrum munus suo reponitur loculo, integrum scilicet electo loco servare se dignante Sancto. Clausa igitur odoriferi corporis apotheca, supervenit de suburbio puella, jam multis annis intestinorum cruciatu immedicabili attrita : et post orationem sciscitatur Fratres de sui morbi medela. At illi, abluta Fratris manu quæ Sancti contigerat articulum, propinant morbidæ potum. O fidem B ad omnia potentem ! o Christi Confessorem ad omnia credentibus in Christo præstabilem ! Tactus sancti corporis, sicut præsumptioso officit ; ita officioso, ut et aliis prodesset, contulit. De hujus itaque tactus ablutione gustata, plenam sospitatem actutum hausit ægrota.

interim a colica sanatur ægra.

14 Sic ergo præstantissimo Adriano translato et mirificato, jam post prædicta Missarum solennia, dum inter easdem Missas reliqui omnes, qui erant transferendi, elevarentur a speluncis suis, et pararentur ad exportandum ; dispensator Dominicæ familiæ regreditur cum candidissima processione : transferensque Præsulum, Abbatum, reliquorumque Sanctorum pignora, cum vocum et cymbalorum alta resultatione, in Occidentali turri monasterii omnia composuit, ante Sanctæ Dei Genitricis altare, donec nova ecclesia reædificata novo reconderentur honore : nec defuere quatuor Reges supramemorati huic translationi, cum conjugibus et sua progenie evecti. Deinde principale altare Virginalis ecclesiæ diruitur. Ibi quoque [dum] opus protelatur, noster etiam sermo subsequens prolongatur. Affulserunt ibi sacrosancta Sanctorum pignora, eburneo candore et rubore interfusa, omnique suavitate redolentia : a sanctissimo Archipræsule Mellito ibi quondam, quando hoc altare cum ecclesia consecrabat, decen- C tissime reposita : nomina eorum et indicia chartulis inscripta, atque in modum Crucis cavato lapidi indita ac distincta, apparuit ibi aliquando flammis absumpta. Dolemus et horum et tot aliorum Sanctorum notitiam terris abolitam, cum hoc damnum nostram redarguit inertiam : cum nec illos digne laudare, quos novimus ; nec ipsa tot tam multorum gesta relegere assurgimus. Innumera autem nobis divina dispensatio instar siderum accendit luminaria Sanctorum, libris et miraculis notissimorum ; quatenus in tanta copia manifestorum, nostrum faciet desiderium ; in inopia vero occultorum, nostrum compungat tædium. Arbitramur etiam ipsos Dei domesticos, quos nostra indignitas nunc ignorat, ultro velle adhuc latere ; et in sinu Domini, cui dicant, Tibi revelavi causam meam, dulciter requiescere ; vitamque suam absconditam cum Christo in Deo reponere, quatenus in fine revelationis filiorum Dei, tanto clarius cum Christo in gloria appareant, tanto mirabilius nostris oculis resplendeant, quanto nunc altius humanam cæcitatem latitant. Hæc dixerim propter desideriosorum piam querimoniam, aut desidiosorum cæcam incuriam. Tædet mortales cœlestium thesaurorum multiplicitas, cum nulla tædeat auri et divitiarum infinitas.

Transferuntur deinde alii,

et destructo altari per S. Mellitum sacrato,

sub eo inveniuntur Reliquiæ.

15 Igitur assumptis supradictis Reliquiis, ante D ipsum altare extirpatum offenduntur aliæ opes, aliæ margaritæ. Germinat ibi sacra spelunca unius parvuli nivea et lactea membra, ita minuta, ut vix possent teneri ; ita dura, ut difficillime possent frangi. Mirantibus cunctis insuetam et tenuitatem et soliditatem atque candorem ; quidam adstantium jam maturi ævi prorupit in hanc relationem. Cum puer essem, ego et coætanei mei pueri sacros cantus in hac ecclesia discebamus : interea, cum quadam nocte expletis Matutinis concineremus ex more, contigit unum ex nobis, ævo et animo promotiorem, quasi spasmantem subito concidere, et velut exanimem sine sensu ex voce jacere. Tandem respirans ac suspirans, percunctantibus nobis trepide, quid pateretur ; An vos, inquit, visum mihi miraculum non vidistis ? Negantibus omnibus ; Vidi, ait, in ingressu Chori parvulum astantem, instar nivis candentem, tensis in cœlum palmulis orantem, post orationem flexa in meridiem via ad altare properantem, sicque inter S. Adrianum ac principale altare evanescentem. Hæc dum ille contemplator tremens et pallens exposuisset, ita omnes et magister et discipuli exterriti sumus, ut pariter ab ecclesia, magistro prævio et hortatore, præcipites fugeremus. Vere terri- E bilis et metuendus locus, vere conventus Angelorum et requies Sanctorum ecclesia. Ipsa domus Dei et domus orationis est : ibi pax summa, vox taciturna, intus clamosa, et intentio ad Deum, sicut oculi servorum in manibus Sanctorum, Dominorum suorum, debet esse irreflexa : ubi qui impedit orationem, dæmonum adjuvat infestationem, et Christi oppugnat exauditionem. Deo ergo injuriatur, qui domui suæ parcens, domo Dei abutitur. Sed te, o Puer, quem præscripsimus, et forte indisciplinatis pueris indignantem pensamus ; te, inquam, licet nomine ignoremus, meritis [novimus, et] Bethleemitis Innocentibus fide adscribimus.

cum parvulo corpore,

unius (ut putatur) Innocentis.

ANNOTATA.

a Wilielmus. *Conquæstor dictus, occupavit Angliam anno* 1066, *coronatus fuit in Natali Domini ; cujus indignationem se incurrisse videns Egelsinus Abbas, fugit, nec comparuit amplius : eique anno* 1070 *suffectus est ex Normannis* Scollandus *vel* Scotlandus.

b *Legatio hæc videtur incidisse in annum* 1071, *occasione commonitoriarum a Papa* Alexandro *Regi scriptarum.* F

c S. Dunstani *Vitas duas dedimus* 19 *Maji : in quarum prima numero* 36 *his similia narrantur. Factus is est Cantuariensis Archiepiscopus anno* 958, *obiit* 988.

d S. Adrianus 9 *Januarii colitur, quando Vitam ex Beda et Capgravio dedimus.*

e Albinus, *Adriani successor, scribendæ historiæ auctor Bedæ fuit, quem W. Thorn. an.* 732 *obiisse ait, et addit, quod* in translatione S. Augustini cum B. Adriano translatus, positusque est in muro retro altare S. Gregorii, ubi nunc quiescit in gloria Sanctorum resurrecturus. *Fuit autem Abbas octavus, sed* primus Anglicus, qui ad regimen istius monasterii est provectus : nam omnes prædecessores sui erant Romani. *Nullis invenitur Sanctorum fastis adscriptus.*

f Joannes. *Abbas* 2 *anno* 607 *institutus, mortuus* 618 *juxta W. Thorn, a quo solum dicitur* Venerabilis : *post idem translatus altare, cultum etiam nullum habuisse scitur.*

g Edbaldus *Rex obiisse dicitur anno* 640 ; *fuerit* triginta annorum.

h *Meminit hujus Donationis W. Thorn, ut quæ et*

in

A *in Chronologia adscribitur anno* 618, *ubi additur extitisse ipsa Charta in archivo tit.* 4, *fol.* 15.

i Ercomberto *defuncto an.* 664, 14 *Julii, successit filius major*, Egbertus, *hic* Egbrichtus, *quo sub annum* 673 *defuncto vacavit regnum usque ad* 675, *quando coronatus* Lotharius *dicitur dedisse Stodmerch, et obiisse anno* 685, 6 *Februarii.*

k S. Sexburga *colitur* 7 *Julii, sed hactenus nullam ejus vitam nisi ex Capgravio proferre possumus.*

l *De* S. Etheldrita *agemus* 23 *Junii, Vitam, Translationes et Miracula daturi ex MS. Historia Eliensi, cujus solum liber* 1 *extat apud Mabilionem, non item liber miraculorum. Addemus fortassis ejusdem auctoris librum* 3 *de reliqua fortuna loci : et librum* 4 *continentem Chronicon Abbatum et Episcoporum Eliensium, nisi Mabilio hæc eadem evulget, quod mallemus.*

m *Hi fuerunt* Cedwalla, *Westsaxiæ Rex, et frater ejus* Wolf, *aliis* Mulo *et* Mulus. *Postremus secundo irrumpens in Cantiam, dum coactam absque resistentia prædam securus reducit, et* longe a suis duodecim tantum militibus in domum quamdam irruit; inopinata multitudine circumventus, quia armis leviter
B cedi non poterat, in ipsa domo cum suis crematus est. *Ita Joannes Bromton*, Wolf *eum appellans in Chronica Regum Cantiæ, ubi postea narrat, quomodo Cedwalla per totam Cantiam cede et rapina grassatus et fratrem ultus, deinde pænituerit, et Romam profectus a Sergio Papa baptizatus sit ac Monachus factus. W. Thorn. qui* Mulum *vocat addit, quod* Rex Westsaxonum Yna recepit pro ejus morte a Cantuariis ter mille libras : *idem fortassis etiam coegerit, ut honorifice collecta vel refossa ossa inferrent Regum tumulis. Sed nimiæ simplicitatis fuit, hominis gentilis cadaver nunc saltem non separasse ab aliis, post annos quadringentos : tot enim ab ejus nece exacti numerantur usque hanc Translationem : nisi excusentur Monachi, interea obliti quis qualisque fuerit ; quod vix credibile est, cum dicti auctores illud adhuc sciverint diu post.*

n Withredus *regnare cœpit an.* 691.

n *W. Thorn. anno* 690 Withredus Rex Cantiæ, cum conjuge sua Ethelburga, dedit huic monasterio et Adriano Abbati, in puram et perpetuam eleemosynam, terram quinque aratrorum, quæ appellatur Letleborne, hac conditione interposita, ut tam ejus quam et Reginæ, tam in orationibus quam in Missarum solenniis, memoria jugiter habeatur. *Obiit an.* 725, 23 *Aprilis.*

C o Francigenæ *hic vocantur* Normanni, *quia in Francia nati et inde advecti.*

p *Hoc nomine nunc solum ecclesia superest in suburbio, subjecta Abbatissæ S. Georgii, et anno* 1648 *prætendebat titulum parochiæ obtinere.*

CAPUT III.

Miracula in nova crypta B. M. patrata; quinque Archiepiscoporum translatio.

Struitur nova crypta S. Mariæ :

Sic itaque prædicta ecclesia, suis pignoribus evacuata, ad solum evertitur et complanatur ; moxque in ipsa fronte arietata novæ facies aulæ erigitur, totumque illum veteris spatii uterum cum ampliori capacitate complectitur. In ipso priori atque electissimo loco suo cryptam novam altissima Virgo nanciscitur ; et Augustini thalamus et Principum Apostolorum domus desuper cacuminatur : summæ autem Mariæ suus thronus receptibilis sequentibus signis declaratur. Necdum erat crypta regia perfecta, et Reginæ nostræ arrisit gratia. Erat alma dies Palmarum, in qua Filii Dei et sui mundus celebrabat triumphum. Fecit Ecclesia festiva floridam

D et palmatam processionem, suscipiens suum cum antiquis Hierosolymitis Regem, apud homines asello sedentem, et supra Cherubim cœlo regnantem. Interea anus quædam, oculorum cæcitate et diutina ægritudine tribulata, sola remanserat in crypta ; cum Salvatoris genitrice ac mundi salvatrice Maria. Miserata est mater misericordiæ miseræ calamitatem, et ante peractam processionem cæcæ reddidit oculorum lumen, et languidæ reliqui corporis plenam sospitatem. Hic ergo primus, post destructam ecclesiam, suæ clementiæ respectus mire omnes lætificavit : quia hinc fideliter intellectum est, non eam deseruisse antiquum domicilium, novo ædificio restitutum : pulchre etiam primo luce orbatæ [lucem] contulit ; imitata quodammodo filium, qui in mundi fabrica primo lucem creavit.

AUCT. GOCELINO EX MS. in qua necdum perfecta cæcæ visus redditur :

Regius captivus,

18 Addidit dehinc virtutum operatrix maxima, in eadem crypta jam perfecta sua frequentare beneficia, ita in oculis nostris recentia a septennio, quasi hodierna. Nuper quippe, post Abbatis Widonis obitum, vir quidam Aelfwinus nomine, Taneti insulanus, a Regiis exactoribus rebus omnibus vastatus, apud curiam S. Augustini in compedibus diu detinebatur captivus. In nativitate autem tam præcelsæ Dominæ, qua non modo Cantiæ verum etiam Lun- E doniæ Orientalium atque Australium Saxonum pro vinciæ ad hanc ipsius basilicam concurrebant, antiqua consuetudine captivus populo additur, ad orationes et Missas cryptam ingreditur, ubi summam Adjutricem incessanter deprecatur, quatenus sibi, omni humano solatio deserto, divino in hac sua solennitate præclara succurreret remedio. Cumque jam finienda Missa pacis nuntius Sacerdos diceret ad populum, Pax Domini sit semper vobiscum ; ille, quem angustia stimulabat, extensis manibus ad æthera proclamat ; Omnipotens Deus, misero mihi succurre, tuæ piissimæ Matris interventione. Hæc dicens divina virtute corripitur : quam non ferens, solo consternitur ; jacentique pro mortuo, procul dissilientibus clavis, compedes a suris et pedibus extruduntur. Ille tandem regressus ad se, velut a lecto ægritudinis resedit languide, et totus distillat sudore : miratur laxatos pedes, disjectas compedes : tollitur clamor a populo, et gratiarum actio. Alii nummos offerunt sanato, et osculum manus extorquent invito : quos ille in altari obtulit Salvatrici suæ. Fideles gratulantur : perversi, lima aut arte aliqua subtracta vincula, calumniantur. Res ad Archipræsulem Anselmum defertur : ejus hortatu quæsiti pessuli inveniuntur. Satisfaciunt pro Deo advocati fabri, quod nulla arte hominum pessuli ita F possent remitti vel ejici. Taliter captivus ab æmulorum faucibus extrahitur, Hymnus laudis Domino ab omnibus jubilatur, compedes ad memorabilem honorem potentissimæ Liberatricis appenduntur.

vinculis dissilientibus liberatur :

extincta candela divinitus reaccenditur :

19 Dehinc ejusdem natalitiæ festivitatis sacratissimo redeunte anniversario, jam exactis Vesperis in Vigilia solenni et processione, in eadem crypta salutifera, officialis Frater omnia extinxit luminaria, una tantum ardente candela relicta. Interea ad fraternam properat cœnam : respicit ; et illam, quam solam optabat lucere, candelam [vidit] extinctam. Indoluit Reginam cœli interim carere lucis honore, dum festinat obserata janua sociali pascuæ interesse. Post hanc recurrit properus cum lumine ; videtque, pro prædicta candela et omnibus luminaribus extinctis, cereum maximum flagrantem clare. Perpendit illico superna accensum flamma, salutat divina beneficia, fususque humi gratias agit cum orationum et lacrymarum hostia. Quod ubi Decanus Elfwinus, vir sanctus et venerabilis, celeri ejus indicio audivit ; exundans lætitiæ fletibus, omnia ecclesiæ luminaria jubet extingui ; et ejus lucis munere,

AUCT. GOCELINO. EX MS. curantur ægra donum ibi offerre per somnum jussa,

A nere, quæ perpetuæ lucis parens est, omnia accendi. Nota est civis civitatis Cantuariæ femina, quæ per unum annum aut amplius atroci morbo afflicta, tali voce tandem per somnum est admonita, Ut optatæ sospitatis recipias gaudium, denarium deauratum, quo claudis sinum, da ad imaginem sanctæ Dei Genitricis, in crypta quæ est apud S. Augustinum: eumque roga suspendi ad sacrum ipsius imaginis collum. O mirandam tantæ cœlorum Augustæ dignationem! Quid sibi tam vile humilis muliereulæ munusculum, nisi quod causam optat miserendi miserorum? Quis hoc somnium crederet verum, et non velut phantasticum obgarriret ludibrium, nisi verum probasset promissum remedium? Venit igitur ægrota ad cryptæ Secretarium, pectoralem obtulit denarium: quem ille rogatus ad Virginalis imaginis appendit collum, et mox subsecuta salus credenti feminæ reddidit præmium, comprobans fidum somnii oraculum. Augustinensis ecclesiæ vernula filium suum infantulum, jam morbo interiturum, a matre afferri cum candela ad ejus potentissimæ Dominæ fecit subsidium: cumque et ipse paterno affectu sanctius comitaretur, ab utroque parente Dominica Oratio funditur, et ab his candela per manum

et puer moribundus:

B parvuli Virginali altari Deo offertur: ubi protinus infans convalescit, et post paululum plena salute hilarescit.

ibidem audiuntur cantus Angelici:

20 Nec solum talibus curationum signis, verum etiam revelationibus manifestis, et supernorum civium concentibus dulcisonis, cum odore inæstimabilis suavitatis, frequenter ipsa mundi Regina dignatur ostendere, se non minus huic cryptæ, quam priori ejusdem loci oratorio præsidere. Denique, ut multa prætereantur, visa ibidem quodam tempore eadem rerum Domina, a quodam Fratre seniore ipsius cryptæ custode, fideliter celebratur, cum jubare incomparabili, cum fragrantia cœlestium aromatum inæstimabili, cum candidissimo ac splendidissimo Virginum innumerabilium choro (ut ipse obnixe testatur) quæ inexplebiliter circumfusæ præcellentissimam ac benignissimam Principem, dulcimodam modulabant æthereorum carminum laudem. Alii item Fratri, ævo et moribus venerabili, nomine Gregorio, quadam nocte ante nocturnos Hymnos adhuc sopito, clare auditur ab eadem crypta mira supernæ harmoniæ modulatio: adeo ut præ illo dulci sonore expergeretur a somno. Quiescebat æger tunc, ut hodie tenus, in infirmorum cella, fronti et ipsi cryptæ monasterii contigua. Resedit auditor

C lectulo, et auscultat. Cantabatur Officium, quod ibi quotidie in gratiam Virginis devotio Fratrum assiduat, Salve, sancta Parens, enixa puerpera Regem, et usque in finem, In secula seculorum. Putabat ille, Matutinis expletis conventum Fratrum assuetam Missam celebrare, nisi quod stupidum reddebat inaudita prius suavitas cantilenæ. Festinavit interesse Missæ, venit ad ostium cryptæ, invenit obstructum clave et vecte. Stratus Fratrum explorat: cunctos sopor altus habebat, et jam inexperta melodia tacebat. Unde necdum mota, et postea sonata signa Matutinorum, certum sibi dedere testimonium, quod mortalibus dormientibus cœlestem audierit concentum. Summa itaque devotione est animadvertendum, quod [ad] nostros cantus resultet chorus cœlestium, et Reginam cœli hoc dignatam dare indicium, se more nostri obsequii salutari et laudari dignari cantibus Superorum, In Nocte natalitii Gloriosæ Martyris Cæciliæ, idem senior Gregorius, qui adhuc superest, forte privatim [volens] sibi cantare Matutinas de eadem Virgine, cryptam ingreditur cum alio Fratre. Cumque assisterent cantando coram altari Christi Genitricis, admirabili odore suavitatis Gregorius ibi

D perfunditur: alter nihil prorsus odoratur. Cumque iste sentiens, non sentientem requireret, et ille negaret; amplius obstupebat, se tam mirifice odorare posse: mane [autem] attestabatur Fratribus, se numquam tantam vim liliorum et rosarum percepisse; quorum si tempus esset, totam crederet ecclesiam repletam fuisse. His charismatibus divinis credimus, divam Mariam suæ præsentiæ gratiam hic intimasse, ipsamque beatorum Spirituum et sacrarum Virginum rosaria coronasse.

structa desuper ecclesia, illuc ex veteri transferuntur 5 Archiepiscopi,

21 Cum igitur super cryptam reædificata et parata basilica Fratres in choro suo ad divinas laudes recepisset; reliquum corpus veternosæ ecclesiæ jam ruituræ supra memoratus Abbas Scollandus, ne quem obrueret, parans diruere; Sanctorum corpora, quibus tota erat plena, curat prius eruere. De plurimis electissimi primo transferuntur: quinque Cantuariæ Archipræsules, velut quinque Dominicæ aulæ prætores, præeluentissimus scilicet ac sanctissimus Theodorus *a*, suique sancti successores *b* Britwaldus, *c* Tatwinus, *d* Nothelmus, Jambertus. Longum est de singulis dicere, cum in singulorum elevatione, merita singulorum superna prodiderit fragrantia, ac virtutum evidentia: primo autem et ultimo sua

quorum ultimus Jambertus,

E monet gratia paululum suppeditare. Jambertus, ex Augustinensi Abbate in Cantuariensem Archipræsulem *e* assumptus, multas persecutiones propter justitiam est passus. Inter alia cœperat Rex Merciorum *f* Offa Dorobernensem Archiepiscopatum, in sui regni Primatum, ad Lichfeldensem Ecclesiam transferre; ut ibi de cetero foret caput Ecclesiarum Angliæ. Contra perpetuam scilicet auctoritatem primitivæ institutionis Beati Papæ Gregorii. Restitit armiger Christi Jambertus in virtute Eliæ: et inter crebras Regum minas ac repulsas, atque itiones frequentes ad Apostolicam *g* Romæ reclamationem, tandem palmam justi Primatus ad propriam revexit Sedem *h*. Cui inter has aliasque præclaræ sanctitatis virtutes, tanta fuit thesauraria humilitas, ut se juberet in Capitulo Fratrum, apud primicerium Augustinum, post obitum tumulari: indignum se judicans in Sanctorum ecclesia, et inter tot sacratissimos præcessores suos Pontifices admitti. Ita eum post finem in *i* Capitulo velut abjectiori loco sepultum, sæpe effusa desuper ætheræ lucis columna cœlesti honore Sanctorum probavit dignum. Cumque illum tandem, propter hæc et alia miracula, reserato busto in Ecclesia recondendum curarent efferre: totum undique claustrum mirifice redolebat nardifluo thymiamate. Ibi etiam ab Abbate illius temporis, a dextro latere altaris, ipso venerabiliter reposito, so-

miraculis clarus,

F lita signa comitabantur favore supremo: quæ nunc præterimus tædiosis parcendo: unam tantum ipsius subnectimus revelatiunculam, qua probemus ejus perpetuam super suæ dormitionis domicilium vigilantiam. Evenit aliquando in nocte suæ festivitatis, ut candela coram altari suæ requietionis negligenter affixa cereo, cereum inflammaret, et defluente cera decidens in substratum pavimentum ustionem ac nidorem pareret. Increpat interea adstans Pontifex dormientem æditunm: Surge, inquit, et emenda negligentiam tuam. Tardante dormitore: Surge, ait, ocius, et vide qualem honorem serves summis Apostolis et cohabitatoribus suis, qui pro lumine fumum et nidorem nobis facis. Ille exterritus stratu repente exilit, inventam apertam, quam paulo ante super se obfirmaverat, januam vehementer admirans: ad altare currit, vera visione se culpatum invenit, ustionis vitium corrigit, ac providentius lumen apponit: omnibus vero domus Domini, sed et Dominicæ familiæ, abusivis dispensatoribus ingens in parvo exemplum reliquit.

neglectum sui alias per visum questus:

22 Prænominatissimi autem Theodori remoto in translatione

A translatione tumbæ operculo, sua omnibus affatim satisfecit thurificatio, ita ut in claustrum Fratrum etiam hæc erumperet oblectatio. Jacebat, uti a primordio erat depositus, integra forma Metropolitani Sacerdotis, Pallio et monachili tantum obductus cuculla. Tanta erat gratia, ut arbitraretur adhuc solida vigere carne : et appositis manibus Fratres eum niterentur velut integrum assumere. Verum antea immotus pulvis integritatis prætendebat imaginem, tactus autem probavit resolutionis fidem. resolutio vero gratiam sanctitatis addidit venerabiliorem. Nam ille pretiosissimus cinis, gloriæ beatæ resurrectionis destinatus, ita ex tactu potentiori vernabat fragrantia, ut ex tritura solent prorsus redolere aromata. Excipit itaque theca plumbea illa sacrosancta pignora, attentissime pro gemmis optimis collecta : induitur præcipuis ornatibus, imponitur feretro a duobus quam leviter Fratribus, verum non ea levitate effertur. Intonatur responsale præconium, procedit solenne collegium, invadunt electi quatuor Fratres exponendum lucis ferculum : hæret humi gleba, quasi radicata. Duplicatur auxilium, nituntur totis viribus cum precibus, et octonis humeris vix assumitur ; gravissime evehitur, etiam summo labore vix ad gradus Presbyterii pervenitur. Ibi tandem

primus vero S. Theodorus,

non nisi post preces transferri se passus.

B omnium ferentium vel succurrentium conatus et robur concidit : omnes præponderans. omnes fixit : quoque plures successerant, eo inaniori nisu anhelantes, velut exanimes reddidit. Jamque obruendi erant sua sarcina ; cum tandem ad preces et lacrymas conversi, pectus tundere, indignitatem suam accusare, veniam poscere, emendationem vitæ spondere cœpere : tantum Sanctus pateretur efferri se. His ille placatus votis, continuo fit levis : et ad principale altare locumque paratum gestatur a paucis, qui paulo ante non poterat a cunctis. Mirantur gaudentes, Dei templum et Spiritus sancti habitaculum tam grave vacuis, tam suave devotis effectum. Reconditur itaque in dextro latere altaris, in tumba parata, in qua a duobus tantum Fratribus deponitur cum plumbea theca. Reliqui quoque quatuor supranominati sancti sui successores et Coepiscopi, dum transferuntur, cujus essent meriti ex odoris virtute produntur : quibus Dominum suavitatis perpetuam mansionem fecisse, suique amoris incensum cremasse, mota ipsorum sarcophagorum thymiamateria prædicavere.

C ANNOTATA.

a S. Theodorus *colitur* 19 *Septembris, fuit Roma missus cum S. Adriano, et consecratus anno* 668 *in locum Deusdedit, anno* 664 *defuncti; obiit autem anno* 690.

b S. Britwaldus, *anno* 692 *electus, obiit anno* 731 9 *Januarii, quando de eo egimus.*

c S. Tatwinus *Britwaldo succedens, obiit anno* 735 30 *Julii, quando de eo agendum.*

d Nothelmus *post illum* 17 *Octobris obiisse scribitur, nusquam adhuc inter Sanctos nominatus, forte quia ad eum non pervenit Beda, Historiam finiens in Tatwino, ante quem ipsemet obiit.*

e Jambertus, *Abbas* XI *electus anno* 760. *anno* 762 *consecratus Archiepiscopus, obiit anno* 789 : *cujus quia nec dies mortis notatur, evidens pene fit numquam inter Sanctos cultum fuisse ; quod mirum, propter miracula, ut dicitur, crebra post mortem.*

f Offa, *interfecto Merciorum Rege Ethelberto, regnum ejus obtinuit an.* 787. *Radulfus de Diceto, in Chronica usque ad finem seculi* 12 *perducta, solum ait, quod Merciorum Episcopatus quatuor et Orientalium Anglorum duos, petito a se Lichfeldensi Archiepiscopo, subjicere intenderit. Certe qui toti Angliæ non dominabatur, ut summum prætendere potuit tertium hunc, Cantuariensi et Eboracensi æqualem, in regnis sibi subjectis institui.*

D g *Apud* Adrianum Papam *rem egisse Rex missis litteris scribitur.*

auc. Gocelino ex MS.

h *Ast Radulphus ait, quod* Stetit hæc perversitas toto Præsulatus Jamberti tempore : sed Adelardus successor Jamberti in contrarium impetravit rescriptum a Leone Papa. *Gervasius autem, in Actis Pontificum Cantuariensium usque ad an.* 1208 *deductis, nihil etiam de victoria dicit, sed ait, quod* Jambertus in synodo litigiosa, quæ apud Chealchite celebrata est, non modicam suæ parochiæ perdidit portionem. *Primus W. Thorn ex Gocelino scripsit, quod* Offa Sedem Archiepiscopatus Cantuariensis ad Lichfeld transferre conatus est.

i *Ita etiam W. Thorn: MS. alioqui habet* in Capitolio, *quod ut mendosum correxi. Hoc autem curavit Jambertus, ut Augustinensibus restitueret jus sepulturæ Archiepiscopalis, a suo decessore Cuthberto interruptum, et a se frustra repetitum eo jam clam sepulto : verum Jamberti statuta iterum fecit irrita successor Adelardus, neque opponere se audentes Monachi,* ex sua stolida simplicitate, sepulturam Episcoporum in perpetuum amiserunt, *ut latius exponit et queritur W. Thorn.*

E

CAPUT IV.

Translatio et laus S. Æthelberti, primi Anglorum Regis Christiani.

Translatus est etiam sanctus ac Deo amabilis Rex Æthelbertus, Apostolici templi ut primus conditor, ita perpetuus heres et possessor ; tertius quidem Regum Anglorum, sed primus ascensor regni cœlorum. Beatissimi quoque Pontificis Letardi, cujus sacrosancta ossa majora Abbas Wlfricus jam olim aureo scrinio assumpserat, reliquum autem corporis in sarcophago remanserat : sed et venerabilis Reginæ Berthæ agitur Translatio pia, cum qua et pro qua in fide Christi servanda, non timuit ipse Dei athleta, in hac vastissimæ gentilitatis peregrinari ac remanere barbarie. Jacebant in porticu beatissimi Præsulis Martini, Rex in dextero latere altaris ad parietem Australem, Pontifex econtra in sinistro ad Aquilonem, Regina post Regem. Illi habebant altaria sua ad tumbæ suæ verticem. De B. Letardo dicentur in posterum non posthabenda miracula : de Æthelberto nunc textum exigunt evidentissima per Angliam merita. Scilicet quod Anglia credit Christo, suum est : quidquid Protodoctor Augustinus suisque commanipulares Evangelici in vinea et messe Domini profecere, salva præveniente Christi gratia, huic debetur primo : quantum in humanis rebus est, nisi ille concessisset, nisi divinos operarios admisisset, nullus cultus, nullus fructus vere salubris huic terræ provenisset. Ut modo ejus opera post susceptam fidem differantur, quis taceat, et non maxime prædicet tantam alienigenæ benignitatem, etiam in eos quibus tunc non credebat, a quibus subverti antiquo errore cavebat, adeo ut ipsos alloqueretur et audiret tantum sub divo, de quibus augurabatur se decipi posse in domo? Suscepit in legatis suis Christum adhuc incredulus, laudavit æternæ felicitatis nuntium, cui diffidebat : collegit anxios advenas in ipsa regia metropoli sua Dorobernia, quos nesciebat : dedit illis mansionem, tunc temporalem, deinde perennem cum vitæ necessariis, his quorum sectam non admittebat. Non illos, ut ignotos habitu et moribus abhorruit ; non, ut suorum numinum ac paternarum legum damnatores, damnavit : sed animi clementia, contra suum institutum prædicantibus favit ; utque ad suam fidem quos

Transferuntur Æthelbertus R. et Letardus Episcopus

quorum iste S. Augustinum gentilis excepit,

F

AUC. GOCELINO EX MS.

A quos possent converterent, patienter tulit, clementer annuit.

et insigniter ei cooperatus

24 Tam benignus erga Christianos in nativa gentilitate, quis fuit tandem induta Christianitate? Alter dux Christi exercitui emicuit, alterum Augustinum exhibuit: quod ille cum consortibus humiliter evangelizabat, ipse sublimiter confirmabat: quod Augustinus Apostolice plantavit, Æthelbertus regifice propagavit. Fulgurabant Sancti miraculis, tonabant documentis: ipse Regali potentia ac fidei constantia, jacta Dei fulgura vel tonitrua longius impellebat. Gratia, pietas, timor, amor, exemplum, auctoritas, ac religiositas præeuntis Regis, multum sane contulit divinis rebus amplificandis. Qui signiferis Doctoribus segnius credebant, vel Regem credentem non sequi erubescebant, ille exhortatione ac promissione beatitudinis æternæ magis quam suo terrore satagebat, sicut divino documento didicerat, voluntarios non coactitios Deo acquirere. Reges quoque subjectos vel consortes tota benignitate cœlestis consortii excitabat ad cultum Christi; credentes vero mire amplectebatur acsi fratres, cognatos, et concives æterni regni. Ubique Christus celebratur, passim ecclesiæ construuntur, aut deorum fana in B ecclesias consecrantur. Quanto hunc sinu paternæ caritatis præcluentissimus Papa Gregorius subiit? quantæ congratulationis affectu pro suscepta fide fovit? quam mellifluis missæ Epistolæ instrumentis, acsi cœlestibus osculis, ad omnem pietatem allactavit, ad omnem virtutem accendit, ad ineffabile dilatandi Christi regni præmium, proposito Constantini Augusti exemplo, incitavit? Hæc inter multa: Subditorum, inquit, mentes, Domine fili, ex magna vitæ munditia exhortando, terrendo, blandiendo, corrigendo, et bonis operibus exempla monstrando ædificatæ, ut illum retributorem inveniatis in cœlo, cujus nomen atque cognitionem dilataveritis in terra. Reverentissimus Frater noster Augustinus Episcopus, in monasterii Regula edoctus, sacræ Scripturæ scientia repletus, bonis auctore Deo operibus refertus, quæ vos admonet libenter audite, devote peragite, studiose in memoria reservate: quia si vos cum eo quod in omnipotente Deo loquitur auditis, idem omnipotens Deus hunc pro vobis exorantem celerius exaudiet. His ergo geminis alis, Gregorio scriptori, et Augustino monitori, quasi Moysi et Aaron, Rex innixus, volucri animo cœlestia concipiebat.

laudari meruit a S. Gregorio,

C 25 Construxit per Augustinum Domini Salvatoris ecclesiam et Archiepiscopatum in regia metropoli sua, ubi ipse Augustinus et omnes successores sui principaliter præsiderent: construxit et monasterium principale extra urbis muros a fronte Orientali, in honore Principum Apostolorum Petri et Pauli, ubi et Rex et Pontifex cum omnibus successoribus suis perpetualiter requiescerent. Orientalium autem Saxonum beatissimus Mellitus primus Doctor et primus Episcopus emicuit, quem huic genti auctor Augustinus dedit et consecravit, qui sibi post in suum Apostolatum notius successit. Huic quoque Æthelbertus, Dei amicus, in ipsius provinciæ Metropoli Lundonia, ecclesiam Apostoli Pauli, quæ usitatius Paules-brig appellatur, condidit, et ad hanc episcopium regaliter fecit ac provexit. Similiter Roffensis Præsulatus, cum præsulari Basilica B. Andreæ Apostoli, ab ipso Principe primitus fundatus et sufficienter ditatus, justissimum suoque nomine dignissimum suscepit Justum, quem inde Doroberniensis metropolis ab Augustino assumpsit quartum. Eligensis quoque monasterii ipse fundator in antiquis chartis legitur: quamquam etiam beata virgo Etheldreda, post longam desolationem suam, hinc primatum mereatur. Hæc et alia inclita vel pontificia

fundator plurium ecclesiarum,

vel monasteria quantum liberalissimus Rex et superni regni cultor amantissimus, cum ceteris minoribus oratoriis, sublimavit, non indiget exponi, quod reipsa magis hodietenus elucescit. D

26 Illud vero Apostolicum domicilium, quo cum suo Apostolo Augustino cunctaque successione, ut prænotatum est, ex decreto beati Papæ Gregorii requiem hereditaret, tanto scilicet præstantius nobilitare curavit, quanto specialius hoc sibi cum tot Sanctis et excelsis divinitus prærogatum fore perpendit: foris hoc regiis amplificavit possessionibus, intus decoravit regiis ornatibus, Regia libertas cum Apostolica auctoritate perpetuis stabilivit sanctionibus. Sunt chartæ, sunt privilegia, ipsius ac tot Primorum testimonio signata. Primum Abbatem huic sacro contubernio, a sanctis institutoribus suis electum, præfecit Petrum: quem in sacræ legationis obedientia martyrialiter mari submersum et ejectum, æthereæ lucis radius, singulis noctibus desuper affusus, ostendit civem supernum. Donec digniori loco habeat sepulcrum, requiescit celebriter Bononiæ in ecclesia Canonicorum, ubi nuper factum prodigium videtur memorandum, his adeo qui ignotis Sanctis derogant in exemplum. Loci ædituus ipsius sanctum corpus de ecclesia ejecit in cœmeterium, E indignatus in ecclesia honorari quem ipse nescisset, cum etiam nescisset quantus esset quem inhonorasset: qui cum censisset priores suos errasse, qui Sanctum sic honoraverant, suo potius captus est errore. Sequenti enim nocte, cum lecto recubans arrogaret se magnifice fecisse, qui ecclesiam purgasset a tam ignobili funere; supervenit ei repente Abbas, in cuculla et cambutta visus manifeste: qui eum increpans aspectu terrifico et minaci, Adeone, inquit, placet tibi quod me de ecclesia projecisti? Interrogante æditu exterrito, quis esset; Abbas, ait, sum nomine Petrus, qui adsto Deo Sanctus inter Sanctos in cœlestibus, unde nunc scies, quem elaboraveris ante destituere quam cognoscere. Insequitur minas effera multa: percutit, et percutit ipsa quam gestabat Pastorali virga: ferit caput, tundit latera, conquassat omnia membra: tandem, illo semimortuo et immobili relicto, divinus ultor abscessit. Cumque Matutinæ usque ad ortum solis morarentur sonitore damnato, nec esset qui pulsantibus et clamantibus aperiret, tandem effractis ostiis ad contritum prorupere; auditaque ab eo querelosa causa, susceptum linteo exportavere; postera die mortuum in cœmeterio sepelivere, de Fratre gementes: Sanctum vero de ipso cœmeterio honorifice receptum in ecclesia recondidere, tanto prodigio proditum gaudentes *a*. Hujus fidei testis est hesternus Abbas Scollandus, qui tunc aderat cum hæc recenter celebrarentur. F

et monasterii Augustinensis,

cujus primus Abbas Petrus

corporis sui violatorem severe punivit.

a

27 Hæc in beati Regis Æthelberti memoraverim reverentiam, ne quis ejus præjudicet merita, quamquam ignorentur miracula: sed de ipso [Augustino] ac suo cœnobio cetera solennizet sermo. In proxima metropoli regnavit: hic requiescit: sic et Evangelicus ejus genitor Augustinus, ibi sedem, hic habet requiem: ibi est ejus thronus, hic thalamus. Utrique ergo Ecclesiæ sub Christo principatur: illam regit, hanc incolit: illi præsidet, istam possidet: ibi certavit, hic triumphavit: ibi cucurrit, hic bravium accepit: ibi luctabatur, hic cœli scalam ascendit victor: illa est activa Hierusalem, ista est speculativa Sion: ibat illic de virtute in virtutem, hic vidit Deum deorum in Sion: urbs est qua studuit, arx est sua qua requiescit: unus utramque tenens, præsens corpus facit unum. Sed in principe primatus est; ubi ipse degit, præcellit; ut caput inveniatur, ad caput veniatur: ad Regem regnum suum confluit, sive in urbe sive extra urbem fuerit. Humillimum quoque locum

Augustinus hic sepultus

A locum suum sua præsentia extollit, quia non propter locum dignitas, sed propter dignitatem locus clarescit. Rex cœlorum in spelunca resurrectionis ab orbe terrarum requiritur et adoratur: ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilæ. Summi et antiqui Patriarchæ huc se deportari magno sacramento a posteris extorsere, ubi Redemptorem mundi nasciturum vel moriturum prævidere. Hac itaque similitudine, salva majestate, ut minima maximis et humana comparemus divinis; Augustinus in loco suæ depositionis a sua Anglia requiratur, et ut omnium interventor et patronus ab omnibus adoretur.

quantum ipsum locum cohonestet,

Hic turba successorum et Consacerdotum suorum, hic devotissimus Rex Æthelbertus cum collegio successorum Regum, prædicto exemplo Patriarcharum, suo præceptori certabant consepeliri, cum quo optabant certissima fide in fine conresuscitari. Huc etiam suus post plurima lustra coheres sacratissimus Dunstanus, ut cervus ad fontes aquarum, crebris noctibus veniebat, et assuetas sibi visiones et hymnos supernorum civium frequentabat: qui hoc etiam fertur expertissime dixisse, quod adeo locus plenus esset Sanctorum, ut ubicumque vel in ecclesia vel B in cœmeterio pedem vertisset, super aliquem Sanctorum calcaret. Nec vero magno caret sacramento, quod divinus Augustinus cum suis extra portam locum elegit ab exitu mundano, velut in exitu Israel de Ægypto, ut videlicet exiret cum Domino extra portam passo.

cum suis successoribus;

28 Verum inter omnes consepultos nihil Augustinum gratius Æthelberto amplecti arbitramur ecclesiæ suæ gremio, nihil dulcius ac triumphalius tanto pignore Patriarchali sinu fovere, in cœlo nihil acceptius obtulisse Salvatori suo. O felix genitura in tanta sobole! quam non solum idem parens Apostolicus cœli regno hereditavit, verum etiam Anglicum orbem per eum regeneravit et Christi regnum fecit: quem videlicet, ut ingentem cetum maris, rete Petri cepit, et in Evangelicum parvulum translatum Dei filiis inthronizavit. Sed hæc de primariis Anglicæ salutis auctoribus, per avia prata, nos lusisse sit festivum magis quam onerosum, quamquam sit morosum. Æthelbertus igitur, cum omnibus antecessoribus augustior, orbem Britannicum ad Humbræ fluvium possideret, sic pauperem Christi se exhibuit, tamquam nihil haberet. Gloriosum erat videre late imperantem, egenis servientem; Reges terrentem, Sacerdotes Dei metuentem; populis præsidentem, Clericis obedientem; Duces et Principes C increpantem, pusillos et infirmos Ecclesiæ venerantem. In compescendis vitiis, in extollendis virtutibus, in explendis Dei mandatis cunctisque operibus pietatis, maxime autem in dedicandis Christo gentibus suis, quantus enituerit, ille æthereus liber tanto clarius expressit, quanto in his segnis mundus obmutuit.

Æthelbertum imprimis ibi complexus,

29 Migravit ad Dominum, mutato regno in cœlestibus, die vigesimo quarto mensis Februarii, anno imperii sui quinquagesimo sexto, adventus B. Augustini ad se ac susceptæ Christianitatis vicesimo primo, Dominicæ Incarnationis sexcentesimo decimo sexto: qui (ut Bedæ verbum ponamus) inter cetera bona, quæ genti suæ consulendo conferebat, etiam decreta illi judiciorum, juxta exempla Romanorum, cum consilio sapientum constituit, quæ conscripta Anglorum sermone hactenus habentur et observantur ab eis: in quibus primitus posuit, qualiter id emendare deberet, qui aliquid rerum Ecclesiæ, vel Episcopi, vel reliquorum Ordinum furtim auferret: volens scilicet tuitionem eis, quos et quorum doctrinam susceperat, præstare. Prosequitur idem venerabilis Historiographus altam genealogiam Regis, ad quem Lectorem mittimus: ejus autem

laudatum a Beda

et cultum pro Sancto,

D sanctitatis testis est antiquitas, veterumque Sanctorum favens auctoritas, quod scilicet antiquitus a primordio inter Sanctos ejus celebrata sit solennitas: quod nec amore, nec errore, nec temeritate ab aliquo, inter tot sapientes et religiosos, ut credimus, præsumeretur; nisi ille vitæ puritate et cœlestibus indiciis dignus probaretur: cum filii sui aliique successores, boni ac magnarum virtutum Reges, tantum inter fideles defunctos memorentur: nec illum fidelis Beda primum Anglorum Regum conscendisse regnum cœlorum scripsisset, nisi meritum didicisset. Nam et multos post eum celeberrimæ sanctitatis Reges Anglia protulit et veneratur: sed de hoc ipso B. Æthelberto aliquod indicium hic dabitur auditorum arbitrio.

AUCT. GOCELINO. EX MS;

30 Cum quodam tempore ejus festivitas negligeretur, nec porticus sua suo ornatu nec lumine vestiretur: Frater quidam, Sacerdos bonæ conversationis, qui ibidem quotidianas excubias assiduabat, eadem nocte festivitatis ejus neglectæ, tali ibidem excubans percellitur visione. Persona formæ puerilis de mausoleo Regis, ubi tunc ipse (ut præmonstratum est) requiescebat, prodiit cum rutilo jubare, unde tota porticus resplenduit velut a die aut a sole. Facula E illi in dextera lucidissima, quæ indignata ignavis tenebris, aulam præ aulæis sua luce vestivit. Facies benigna et nivea, intertincta rosis, cum oculis sidereis, dignitatem prætendebat gratiæ cœlestis: aurea cæsaries diffusis comis candentes humeros gratissime velabat, cui nuditas gratiosa non pudenda nitebat. Tali modo specie visus Rex memorabilis, contemplatorem suum stupidum ac torpidum sic affatur: Nec lucem mihi, inquit, in hac una mea nocte administrare curastis, nec adeo dignum æstimastis: at ego perenni illustratus splendore, nequaquam vestro indigeo lumine. Hæc ubi increpative dixit, tumbam suam, eodem contemplatore vigilante, et evidentissime intuente, subiit. Hæc et Seniores ab illo audita certissime adstipulantur. Videbatur autem dixisse in exprobratione tenebrarum, Mea nox obscurum non habet, sed omnia in luce clarescunt. Sed in mysterio hujus visionis potest videri, formam pueri significare ejus post baptismum in Christo simplicitatem, atque Evangelici parvuli innocentiam; in nuditate. Fratrum redarguisse negligentiam et incredulæ cæcitatis culpam. Hæc de beato Rege largius texuimus, ut obstinatas cordium cervices mitigemus; ne quis Christum in Sanctis postponat, dicentem, Qui vos spernit me spernit: F nam omnis Sanctus, judex erit contemptoris sui.

et per visum aliquando

questum de sui neglectu.

ANNOTATA.

a *De hoc* S. Petro *egimus* 6 *Januarii, ad cujus loci supplementum aliqua hinc sumi poterunt: interim optamus discere, an ejus adhuc cultus aliquis vel memoria Bononiæ supersit: nam Saussayus in Gallicano Martyrologio eum nec nominat quidem.*

CAPUT V.

Translatio et laus S. Letardi Episcopi: miracula ad ejus invocationem facta.

Nunc B. Letardi exhibeantur induciæ. Dignus Deo Antistes Letardus, præcursor et janitor venturi Augustini apparuit: prævenit hunc ut lucifer solem: paravit ei viam, ingressum, et locum, ut ille pararet Domino. Prodigus ingentis animæ non timuit ferinam Gentilium barbariem, seculi Principibus terribilem. Ipse Dei famulus Reginæ Berthæ, dum Æthelberto adhuc Gentili Christiana a paterno Francorum regno mitteretur, dux, comes, doctor, servator, ac totius

S. Letardus, Bertam R. ex Francia secutus,

A totius pietatis instigator, a monstruosis ritibus munimentum, ab idololatria sacrarium, a diaboli venabulis obstaculum, in omni adversitate patris erat solatium : quæ etiam eidem sancto Patri suo, cum suo Rege jam Christo sacrato, consepeliri meruit. Nam illam arbitramur illaudabilem, nec pietate in Deum carentem; sed religione, eleemosynis, ceterisque moribus benignis pollentem ; quæ ex Christianis Regibus ac populis nata, tantum habuit institutorem. Inter profanos Christi tulit opprobrium, in Ecclesia ridiculum, in Dei sui cultu ludibrium : ab his cavebatur, quibus imperabat : aversabantur Christicolam, qui venerabantur Dominam : nam omnes, qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur. Una nimirum erat, in tanta vastitate alienigenarum, cui diceret Rex et Redemptor suus, Una est columba mea. In antiquissima sanctissimi Præsulis Martini ecclesia, sub urbe sita, beato Pontifice Letardo præsidente, frequentabat Missarum ac orationum sacramenta, cum suorum comitum familia Christiana : degebat ut agna in medio belluarum, aut ut Hierusalem in medio gentium. Sanctissimus vero Letardus quis digne æstimet, quanta miracula per tot merita exhi- B buerit in vita, cujus tanta crebrescunt nostris temporibus post tot sui obitus secula, de quibus injuria est non memorare aliqua.

AUC. GOCELINO. EX MS.

32 Sub Abbate superius memorato Wlfrico, puellam a nativitate cæcam (ut ipse testis erat idoneus) ad ipsius Sancti tumulum a parentibus deductam, Dei Lucifer ignota prius luce donavit ; et natalibus tenebris obvolutæ mundum cum sole attribuit. In quadam Quadragesima mulier natum suum, inolitis in terga calcaneis contractum, ad ejus tumulum deposuit ; et hortatu *a* Nunnæ religiosæ, quæ illum locum servabat, relicto misero abscessit. Interea ad Vesperas Hymnus Dei Genitricis, Magnificat anima mea Dominum, decantatur ; et puer a naturalibus vinculis resolutus, in clamore versatur. Solutis inversis calcaneis, extenduntur incurvæ tibiæ : fluxus de concreta carne ubertim cruentat pavimentum : puer extensis lacertis Sanctis tumbam apprehendere contendit, mox in pedes erectus constitit : populus ad clamorem pueri irrumpere certavit, sed Nunna ostium obdidit donec Fratres advenirent, et hymnum laudis pro miraculo decantarent: puer domum rediit pedibus propriis, qui advenerat alienis.

cæcam

a

et contractum sanat :

33 Egregium pictorem novimus Abbatum *b* Abbendoniæ, picturæ, sculpturæ, et aurificii probatissimum, Sperans nomine. Is annulum Reginæ Edgithæ *c* pretiosissimum perdiderat : quo ubique C frustra quæsito, etiam spem omnem inveniendi perdiderat. Tandem ad S. Letardum (nam hic tunc apud S. Augustinum, ab Abbate Elstano invitatus, operabatur) confugit : precibus et lacrymis, quas angustia potentis depositi extorserat, ejus clementiam exposcit. Res mira ! Illico sibi annulus, ubi orabat, reluxit ; ubi ille numquam se posuisse vel annuisse jurare innoxie poterat. Continuo rapit eum, tanta admiratione et lætitia, quanta perdiderat desperatione et mœstitia : nec solus gaudebat, sed et omnes Fratres tanti relatione miraculi festive lætificabat: nec solum tanti beneficii memor extitit, sed ut diutius hæc memoria perseveraret elaboravit. Ejus quippe et venerabilis Reginæ Berthæ, quæ suæ peregrinationis est corona, imagines enormi magnitudine ac decore effigiavit, ac super ipsius tumulum solenniter erexit.

b

annulum amissum quærenti restituit,

c

34 Matronam, in portu *d* Sandowick degentum vocabulo Edilden, languor diuturnus etiam oculorum destituit, et ipsa per integrum annum cæcitatis ergastulum pertulit : quæ mente sanior, hanc pœnam suis peccatis imputare, eleemosynis ac precibus Dei clementiam ac Sanctorum suffragia implorare, potius quam murmurare satagebat. Ita per D supplices gemitus et humilem patientiam experta est, quam suspirabat, misericordiam. Nam post annum exactum in tenebris, quadam nocte sopitæ forma refulsit, cœlesti decore ac nitore spectabilis : jubet hanc ad B. Augustini proficisci ecclesiam, et in ea beati Præsulis Letardi adire tumbam, ibi eam et Sancti gratiam, et optatæ salutis gaudium experturam. Adducta ergo ad præsignata Sancti patrocinia cum lumine, ante peractam orationem, accepit plenariam sospitatem, et lucem pro lucis munere. Ita festinato remedio curata, jamque non alienis sed propriis oculis reducta, cognovit, cum magna gratiarum actione et lætitia, quam vera visione ad salutem fuerit destinata.

d

juvat parturientem unam

35 Aliam haud ignobilem matronam pariendi defectus pene exanimaverat. Interea in ardui montis supercilium spiritu raptatur, mox tetris dæmonum tenebris offunditur : unde eam auferentes immanissimi tortores, diris suppliciis insectantur ; jamque per arctum foramen rotæ extrudere atque detrahere, atque in sulphureas sui barathri abyssos præcipitare grassantur. Cui in tanta horripilatione jugiter inclamanti Salvatorem, et Sanctorum suo- E rum subventionem, tandem inæstimabilis claritatis sidus eminus alluxit, quod quanto propinquantius, tanto micantius radios suos effudit. Et ecce, in medio illius corusci jubaris, Beatissimus Letardus emicuit, qui Pontificali auctoritate perditionis ministros exterminans, dixit : Discedite, damnatissimi spiritus, in vestra tartara a Dei famula : quid vobis cum Christiana ? quo illam raptatis ? Falso, inquiunt, nomine non fidei exeutione Christianam vendicamus in nostra jura : nostra est pedissequa, nostra hereditabit tormenta. Interdico vobis, inquit Episcopus, omnem potestatem in eam : ocius discedite ab illa in vestræ perditionis ergastula. O insignem Domini Sacerdotem, non solum cœli sed et inferni clavibus potentem, qui et de ventre inferi extorsit absorptam prædam ! Ad ejus imperium, relicta captiva, omnes dæmonum minæ, omnia machinamenta funditus evanuere : mulier, resumpto spiritu et viso B. Letardi vultu et patrocinio, ad vitam emergens de tanto tribulationum barathro, feliciter enixa est prolem, cum spe salutis et gaudio : quæ quantum Domino in tanti Patris admiratione benedixerit, ex magnitudine angustiæ magnitudo lætitiæ ostendit.

alteramque

36 Cœpit inde familiæ suæ tam horribilem visionem, tamque potentem sanctissimi Patris liberationem inferre : seseque velle ad ipsius salvifica F pignora cum gratiarum et munerum oblatione accedere, quam citius convalesceret a recenti partus dolore. Audiere duo ex familia ejus, ephebus et femina, gravi tunc pressi ægritudine : simulque accensi tanti medici amore, votum dominæ suæ, ubi sanitas rediret, vovere. Mira Dei gratia ! mira virtus in Sancto suo ! Vix finierant promissionem, et eadem hora eodemque loco, omnes tres, et domina, et famula, et [ephebus] plena sospitate sunt donati. Radiabat tunc terris cœlestis solennitas Archangeli Michaelis, in qua mos est plurimarum provinciarum populos Dorobernıam ad Patrem Augustinum confluere : venit et illa cum suis devotis ad probatissimum Letardum : votisque suis ac suorum redditis, cum magna fidei animadversione ipsum, quasi vivaciter adstantem, emissa voce affatur, spirat altas gratias suæ liberationis et suæ suorumque incolumitatis. Audierat adstans senior ex Fratribus gratias proclamantem : quærit causam : illa narrat ordine : res late clarescit, et laus Deo ab omnibus accrescit.

cum duobus domesticis ejus ægris :

37 Fratris, qui ad corpus almi Letardi Missas frequentabat, germanus laicus, nomine Elfgeardus, a renibus infra totus paralyticus, laboriosissime ad Sanctum

curat paralyticum:

A Sanctum venit, geminis cambutis adjutus pro pedibus. Flenti in oratione et inter fletus obdormitanti clementissimus Pater adstitit: et quid velit, quid eum tam importune efflagitet, quærit. Debilis, sanitatem a Dei clementia et sua, se petere respondit. Cui veracissimus Pontifex, Quando, inquit, debitas pœnas luitis, tunc supplices venitis; ubi obtinueritis desiderata, immemores et ingrati divinis beneficiis, cito terga vertitis. Ad hæc ægro obnixius insistente et emendationem pollicente, justus, et misericors Pater subintulit: Una tibia sanatus, una cambutta modo liberaberis, cum altera abibis: quatenus sana pars te admoneat gratiarum bonitatis divinæ, infirma redarguat ingratæ negligentiæ; et cum tantopere requiras sospitatem ablatam, discas non parvi pendere collatam. Surrexit itaque quod ante non poterat, semisanus, uno crure erectus, altero relictus; abiitque cum uno bacillo, altero in signum relicto: magnum scilicet supernæ pietatis et æquitatis exemplum.

festi sui neglectum punit:

38 Femina civis urbis Doroberniæ, operabatur in beati Confessoris c solennitate, ceteris eam feriantibus devote; quæ redarguta zelo vicinæ suæ de communis celebritatis contemptu vel transgressione, B respondit obstinate, se non posse tot festis intendere, et vitæ commoda perdere. Sic illa correptrice repulsa, et cunctantibus famulis a sancti diei reverentia, vas bullientis liquoris de frugibus excocti referre humeris in ventum ad refrigerandum contendit: sed inoffense ire non poterat, quæ in Sanctum offenderat. Mox in limine offendens, supina corruit; totumque ardorem, in faciem et cetera membra effusum, excepit; unde ita est adusta, ut desperaretur de vita. Tunc illa, quæ contempserat increpantem, recognovit vindicantem; et cum candela requirens placabilem Sancti pietatem, post satisfationem recepit sanitatem; ita tamen ut dum viveret, notam in facie vel culpæ vel mulctæ, exhiberet: nec solum illa est correcta, sed et ceteris honorandi Sancti extitit forma.

energumenam liberat:

39 In processione annali Rogationum vel Letaniarum, solet efferri scrinio aureo B. Letardi corpus opiferum, in benedictionem et proventum agrorum ac plebium. Cum aliquando a duobus Fratribus eveheretur pro consuetudine, quædam muliercula, morbo insaniæ capta, circa et subter illud beatiferum vehiculum crebro lymphata discurrebat, adeo infesta ipsis Fratribus gerulis, ut alapas in faciem C daret illis. Sed hoc furoris incursu, quo frequentius Sancto approximat, eo mitius actitat. Jam ad depositum Sancti feretrum accubans, dum Missa cantatur, pleno ibidem intellectu et ratione reformatur. Magnum est invisibiliter dari salutem corporum, sed majus est mentium. Facta est ergo in regressione tripudio, quæ in processione fuerat miseriæ spectaculo. Attulit itaque inter Vesperas Sancto argenteum monile, in devota gratiarum sanatæ mentis relatione.

pluviam invocatus largitur:

40 Proximo quoque tempore in die solennitatis sacratissimi Antistitis, quæ in mense Majo annuatim recolitur, procedebat Fratrum concio, ob decorem illius festi festive candidata, quos in scrinio suo præcedebat almi Ducis aurosa gleba. Circumacta professione resistitur ab omnibus composite et laudisone pro foribus ecclesiæ. Clarissima erat toto cœlo serenitas, cunctisque aggaudebat lucivomi solis hilaritas, sed suspenso imbre, tunc temporis optatissimo, minabatur rerum sterilitas. Interea dum statur, dum Hymnus ingrediendi sanctuarium præstolatur; ecce, contra morem et tempus (mirabile!) Antiphona, in Inventionem Protomartyris Stephani habita, a Priore incipitur, a Choro quoque excipitur et decantatur: Nonne vides quanta sit siccitas in toto mundo, et tu negligenter agis f? D

Auct. Gocelinc. ex MS.

Putarent hominem delirare, nisi subsequens competentia probaret, illum divino instinctu vel fide, non errore, abusive tantum protulisse. Denique ante finitam Antiphonam tanta inundatio cœlestium aquarum cantantes obruit, ut ordine disrupto et cantu omisso cursim intra templum confugerent, persequente scilicet irrigatione volentes antequam vellent. Notandum vero in prædicta Antiphona gratissime est, Nonne vides quanta sit siccitas in toto mundo, et tu negligenter agis? quod serenissimus Pater Letardus, quasi ipse a poscentibus increpatus sit, tam repentinis beneficiis suis responderit. Hæc pauca de innumeris præclarissimi Præsulis Letardi virtutibus, sub fidelibus vel nostris vel probatissimorum testium oculis cognita, occasione Translationis hic inseruimus, cujus patrocinia multæ Anglorum provinciæ, multæ gentes expertæ frequentant et prædicant.

Immoritur operi Ab. Scollandus:

41 Igitur omnibus de veteri ecclesia sublatis, et in paratiorem translationem reconditis, sæpe memoratus Abbas Scollandus, ipsam ecclesiam, jam excidium minantem, jam ruere parantem, diruit; et E nova ibi ædificia, usque ad ipsam porticum ac translationem præcluentissimi Augustini ejusque consortum attollit: verum hunc ulterius progredi superno nutu mors obvia vetuit. Prævenit autem faciem Domini pia eleemosynarum ceterorumque bonorum actuum executione: et famosissimo Archipræsule Lanfranco omnem ordinem obsequii persolvente, multis hunc lugentibus, placido g fine quievit. Præcessit uno die obitum Regis Willelmi, qui condignum filium reliquit, heredem nominis et regni sui: cujus in ecclesia et Sanctis provehendis solicitum desiderium (quod gratuitæ Dei largitati, ac si jam peractum, ad remunerationem sufficit) successor ejus explevit, uti primus libellus disseruit.

Epilogus auctoris de duplici S. Augustini festo.

42 Jam longis ambagibus diversisque recessibus priorum causas et translationes exposuimus; et Sanctorum opera vel majorum vota, quasi templa vel busta lustravimus: nunc domum redimus; ubi præpollentissimum Augustinum, cum ceteris Primatibus nostris, in perennem lucem nostram novo thalamo extulimus. Hic jam tertio ortu trinoque natalitio summæ Trinitatis signifer nos irradiavit. Ortus est novo diluculo, quando primum huic orbi, perpetua nocte cæcato, matutina stella apparuit: ortus est cœlo, quando effusus de seculi lacuna, ibi F effulsit: ortus est modo tertio, quando tam diuturno partu de sepulcrali assumptione resplenduit: orietur quarto in resurrectione gloriæ Sanctorum, cujus inoccciduæ beatitudinis hæc festa Translatio vel Elevatio prætendit exemplum. Horum bina celebramus Natalitia, primum cœlestis, secundo terrestris (hoc est de utero tumuli) nativitatis. Largiatur nobis Auctor totius beneficii, sua et cetera Sanctorum Patrum nostrorum solennia ita pia devotione ac conversione recolere; ut in regeneratione Beatorum cum eis mereamur sempiterne gaudere, et Redemptorem nostrum, regnantem cum Patre et Spiritu sancto, per infinita secula semper collaudare. Amen.

ANNOTATA.

a Nunna *in Legibus Alfredi Regis aliquoties ponitur pro Sanctimoniali.*

b Abbendonia *antiquissimum monasterium in Berkeriæ Comitatu, ad Occæ et Tamesis confluentes.*

c *Non videtur esse* S. Editha, *filia Edgari Regis, circa an.* 970 *Sanctimonialis apud Wiltoniam facta, de qua Joan. Bromtonus in Chronico, et colitur* 16 *Septembris. Nec etiam ea quæ Martyrologio Anglicano inscribitur*

AUCT. GOCELINO. EX MS.

A *inscribitur* 15 *Julii, Æthelstani Regis filia, ipsius Edgari amita, quæ Sithrico Northumbriæ Principi gentili nupta ac repudiata, circa an.* 926 *sanctimonialis obiit etiam ipsa; sed potius S. Eduardi Confessoris uxor, quam virginem servavit, ut legere est in illius Vita* 5 *Januarii illustrata.*

d Sandwicum, *e regione insulæ Taneti,* 9 *milliaribus a Cantuaria.*

e VII *Maji, ut jam supra dictum.*

f *In Breviario secundum usum Ecclesiæ Sarum, quod habemus excusum anno* 1499, *est hæc Antiphona* D 2 *tertii Nocturni.*

g Schollandus *Abbas obiit an.* 1087, 8 *Septembris, non* III *Nonas, ut ait Chronologia Augustinensis; cum Rex Gulielmus obierit* V *Idus, id est* 9 *Septembris:* jacet *autem* in ecclesia cryptarum sub pelve, cum cereo ardente, *ut in eadem Chronologia dicitur: quod aliquam cultus ecclesiastici speciem habere videtur, uti visum supra in Jamberto Archiepiscopo, et S. Æthelberto Rege.*

DE S. GODONE ABBATE

IN DIOECESI GALLIARUM TRECENSI.

G. H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus Vita, miraculis, cultu vario.

SEC. VII

Vita ex MS.

et Miracula ex Gallico.

B Vitam S. Godonis *damus ex fideli codice, nobis olim submissam ab Andrea du Chesne, libris quamplurimis editis notissimo. Hujus pars magna eisdem verbis continetur in Vita S. Wandregisili, ejus avunculi, quam ab Auctore coævo et Monacho Fontanellensi scriptam illustrabimus ad diem* XXII *Julii. Adjungimus pauca miracula, ejus tam vivi quam defuncti intercessione et meritis patrata, quæ vitæ Gallicæ inseruntur a Nicolao Des-Guerrois in libro de Sanctis Trecensibus.*

Cultus sacer 26 Maji,

2 *Mortuus est hoc* XXVI *Maji, quodie colitur in ecclesia et diœcesi Meldensi et Lingonensi, ac potissimum in constructa a se ecclesia* Augiæ, *vulgo* monasterio S. Petri in Augia, *sive* Oye, *quod nunc ab ejus nomine appellatur* S. Godonis, *vulgo* S. Gand: *quæ vox quia vernacule* chirothecam *significat, Parisiis (ubi plurimus ejus est cultus, sicut et in variis alibi per Franciam ecclesiis) Patronus habetur Chirothecariorum. Celebratur quoque ad dictum diem ejus memoria a Benedicto Dorganio in Kalendario Benedictino, Ferrario in Catalogo generali, Saussayo in Martyrologio Gallicano, cum longo ex Vita elogio: sed quæ in hac de B. Pipino dicuntur, ab illo* Godoni *tribuuntur. Quia autem* S. Godo *ex territorio Virdunensi oriundus erat, eumdem Ferrarius, tamquam a priore diversum, secundo proponit, citatis tabulis Ecclesiæ Virdunensis, Menardus et Bucelinus eumdem referunt ad diem* XXVIII *Maji. Alter dies, venerationi ejus in dicto monasterio dicatus est* XIX *Octobris, ob Translationem corporis. Adservatur illud in arca deaurata, et caput seorsim in herma similiter deaurata. Fuerunt autem sacræ hæ Reliquiæ extractæ coram Renato Breslæo* XVI *Septembris anni* MDCXXI, *cum duplici sudario supposito et lamina plumbea, indicante ipsum esse* corpus S. Godonis, *ejusque festum celebrari hoc* XXVI *Maji. In posteriore parte cranii, cum admiratione medicorum et chirurgorum nulla inventa est sutura. In Fontanellensi vetusto Breviario colitur* XXIV *Julii, biduo post festum S. Wandregisili avunculi.*

28 Maji,

C

et 19 Oct. ob translationem;

et 24 Julii apud Fontanellenses.

Prioratus S. Godonis.

3 *Dictum* S. Godonis *monasterium, a dignitate Abbatiali anno* MCCCXLIV, *volentibus Monachis transiit ad ordinem Prioratuum, et subjectum est Abbati S. Petri Cellensis, auctoritate Joannis Auxonii Episcopi Trecensis, factum confirmante Clemente Papa VI. Utriusque Bullam ad dictum annum edidit Des-Guerrois. In hoc Prioratu* Beneficium, S. Godonis nomini ac memoriæ sacratum, aliquot annos sibi commendatum, fiduciarius administravit *Claudius Espencæus. Doctor Parisiensis Theologus: et propterea Vitam dicti* S. Godonis carmine heroico conscripsit anno MDLXV, *quam inter opera ejus Parisiis anno* MDCXIX *simul excusa, Lector reperiet, pag.* 1040 *et seq. una cum scholiis eodem spectantibus.*

VITA

Ex MS. codice D. Andreæ du Chesne.

E

Gloriosus igitur Confessor Domini Godo, ante secularia tempora præelectus divinæ Majestatis judicio, repræsentatus quoque novissimis Sanctorum temporibus in mundo, splendidissimis progenitoribus et (quod est præclarius) orthodoxæ fidei cultoribus, ortus est in Verdunensi territorio. Extitit denique nepos præcellentissimi viri ac Deo dignissimi *a* Wandregisili: qui ex nobilissima prosapia procreatus, Francorum excellentissimi Principis Pipini fuerat *b* consobrinus: sed et cunctis mundanarum rerum disciplinis imbutus, a Rege Dagoberto Comes Palatii est constitutus. Ut igitur ejusdem sancti Wandregisili claram originem altius promam, cum esset a nobilissimis ac ditissimis parentibus ortus, nobiliorem se non minus splendidæ vitæ moribus, ac piæ conversionis exemplis assiduis; præbuit reputans etiam cunctos seculi honores magis animorum fore detrimentum, quam justitiæ emolumentum. [Itaque], cum præfato nepote suo Godone, mundanarum cupiditatum illecebras spernens, ac theoricæ vitæ suaviter decerpere fructus potius eligens, inutilis gloriæ curarumque terrenarum studiis funditus renuntiavit; conversionis quoque normam sub monachico habitu servare instituens, *c* monasterium petivit. Quantæ autem uterque in monasterio fuerit abstinentiæ, quantæ benignitatis, humilitatis ac patientiæ, quis mortalium valeat edicere? Contendebant enim divinis officiis viriliter insistere, et segnitiem animi mandatorum Domini obedientia superare; animum ab illicitis frænare; passiones carnalium oblectamentorum, quæ quotidie interioris hominis integritatem sauciant, humilis confessionis antidoto purgare ac sanare; supernæ patriæ ardore flagrare; et sese mundo, mundum sibi crucifigere studebant; præterea misericordiæ operibus invigilare, compassionem in miseros, pietatem in afflictos, solamen in desolatos, obedientiam ad superiores, benignitatem ad inferiores, omnimodamque proximorum utilitatem exercere.

Nobiliter ortus apud Virdunenses,

a

cum S. Wandregisilo cujus nepos erat,

F

c

monasticum amplexus,

omni virtute excellit:

2 His et hujusmodi spiritualibus exercitiis prædicti certabant indeficienter complacere Deo Patri, exemplumque fieri bonorum actuum Ecclesiæ nostræ; nec non et ipsius filios frequenti commonitione lucrari. Satagebat etiam beatissimus Pater Wandregisilus, pro eodem nepote suo Godone sedulo divinam exorare clementiam, ut mentis ejus indies dignaretur augmentare constantiam, ne labefactari posset per maligni deceptoris versutiam. Licet

pro eo dum S. Wandregisilus orat,

A Licet enim toto nisu mentis idem egregius juvenis Godo tam beati viri conaretur sequi vestigia, necdum tamen adèc sublimium operum ejus studiis suis prævalebat æquare certamina.

suavi odore et Angelica voce recreatus,

3 Quadam igitur die, cum B. Wandregisilus pro eo altissime precibus insisteret, divinis eas auribus offerens, in cellula sibi constituta talique negotio apta; incomparabilis suavitatis odore, simul et claritate, locus ille cœlitus repletur; voxque ad eum Angelica perlata est, Serve Christi, in timore Domini devotissime, pax tibi semper multiplicitur: certa bonum certamen, et his semper insiste operibus, quæ per me gerulum quotidie offeruntur Domino. Quia non otio torpentibus, sed in fide currentibus, et pervigili instantia attentissime Christo militantibus vitæ janua patet æternæ, quæ jam tibi a Domino reserata est, qualiter cum justorum collegiis gaudiis æternaliter fruaris mansuris. Nepos quoque tuus Godo, pro quo creberrimis precibus aures Domini solicitas, vestigia imitabitur tua; cunctisque hujus mundi vanis derelictis, ut strenuus miles ad castra Christi devotissime convolabit.

Godonis seriam conversionem discit:

Hæc audiens vir Dei, humi prostratus attentissime orationi incubuit; non se in corde suo extollendo, B eo quod visitatione Angelica visitari meruisset; sed humilians se, fragilem ac peccatorem fatebatur; et quia non esset dignus, peccatorum nævis fœdatus, ut cœlesti miraculo magnificaretur.

4 At vero ipse egregius Dei cultor, districtiorem desiderans degere vitam, eremi secreta plurimum ambiens, mundanos toto nisu semper fugiebat honores, ut cum Christo posset mereri cœlestes; locumque omnino opportunum quærebat tali aptum negotio: aut, si id forte, vetante mundi turbine, votis non concurreret suis, saltem sub Christi jugo et onere ejus placito regularem exequeretur promptissimus vitam, ut per eum multorum Christo prævio accresceret salus. Cum talia volveret animo, contigit ut,

d Fontanellense monasterium construunt,

largiente *d* Erchinoaldo Præfecto, non modicam soli partem acciperet, quo Fontanellæ cœnobium, una cum venerando nepote suo Godone, ut rudis habitator construeret: quem veterum traditio, ob copiam fontium in eo fluentium loco, hoc nomine vocitabat. Monstrabantur namque in eodem loco vestigia ædificiorum, priscorum accolarum industria olim patrata, sed externorum hostium feritate belluina funditus solo coæquata; in quo magis lustra ferarum, quam habitatio hominum videbatur tunc temporis. C Hunc ergo locum vir Domini Wandregisilus, ac præfatus ipsius nepos venerabilis Godo a Patricio sibi indultum, studuerunt, cum nonnullis sibi faventibus, inutilia quæque evellendo, mundare, demumque fundamenta cœnobii jacere, juxta prophetiam

Isa. 35, 7

Isaiæ; in cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami et junci; videlicet fructus bonorum operum ibi nascerentur, ubi prius bestiæ commorari ac inhabitare consueverant.

4 ecclesias ædificant:

5 Ædificaverunt in ipso loco præfati viri Domini basilicas egregio cultu numero quatuor, in honore videlicet Principis Apostolorum Petri, simulque Doctoris gentium Pauli, sanctique Laurentii, ac Pancratii Martyrum Christi. Misit autem idem vir Domini, dum huic operi insisteret, antefatum nepotem suum Godonem ad urbem Romam, propter pignora Martyrum Christi; ut ædificatis basilicis in promptu

ad quas S. Godo Romam profectus affert Reliquias, e et codices sacros,

haberent Reliquias Sanctorum, quorum nomini et reverentiæ dicare disposuerat. Qui votis pii Patris libentissime parens, Romam petiit, *e* Vitaliano eodem tempore pontificante Sedem ejusdem Ecclesiæ: atque ab eo suscepta plurima Apostolorum et Martyrum Christi pignora, una cum benedictione Apostolica, rediens secum detulit, codicumque sacrorum

copiam non minimam: prosperoque cursu, itinere D acto, ovans revertitur ad virum Dei. EX MS.

f consecrantur illæ a S. Audoeno.

6 Cunctæ quæ attulerat, idem venerabilis Wandregisilus suscepit. Accersitoque sanctæ recordationis Audoeno *f* Præsule, præfatas quas ædificarat ecclesias ut consecraret, simulque pignora quæ præfatus Godo cum ejus auctoritate Romæ impetraverat, altaribus Christi imponeret, supplex exorat: quod ita a prædicto Præsule impletum est. Locus autem ipsius cœnobii tam fertilis tamque jucundus extitit, ut cum quis ibidem advenerit, inter pomorum nemora et hortorum amœnitates virentium, in hæc protinus libeat ei prorumpere verba; Quam pulchra tabernacula tua Jacob, et tentoria tua Israel! ut valles nemorosæ, ut Paradisi juxta fluvios irrigui, et tabernacula quæ fixit Dominus, quasi cedri super aquas. Ad cujus famam plebes undique procurrere, et cultui Religionis dicare curabant prædia

Collectis ibi 400 monachis,

plurima; ut plurima Monachorum multitudine adunata, trecentorum eorum esset numerus. Illuc nobilium liberi undique concurrere nitebantur, ut spretis oblectamentis seculi, æterna cuperent cum tantis his patribus consequi præmia.

S. Godo Augiam discedit:

7 At vero vir Domini Godo, tantæ consuetudinis contubernia ferre amplius sibi commodum non ducens, magisque singularis pugnæ aream subire concupiscens; valedicens beato Patri Wandregisilo, E omnique Fratrum collegio, solus devenit ad *g* Augiæ *g* locum; ubi elegit Domino Christo dicare quod vitæ erat reliquum. Ea itaque tempestate Augiæ locus tam quietus tamque remotus habebatur, ut solitudine non egeret quicumque in eo commorari mallet. Quo ab incolis regionis obtento, in portionem sub-

h Ecclesiam ibi erigit:

nitentis Domini *h* basilicam pro viribus erectam, ut rudis incola, inibi construxit. In qua famulatui Christi se arctius mancipans, sanctam et Deo placitam, liber a cunctis mundi [procellis], reliquam studuit agere vitam. In vigiliis pernox, in oratione sedulus, in jejuniis continuus, in lectione frequens, in meditatione seipsum ante Deum examinans: sicque post devictum triumphatumque seculum, ut

et obit 26 Maji.

miles emeritus Regis sui, præmia peracta recepturus, carnis onus terræ relinquens, VII Kalendas Junii, spiritum benignissimo, cui semper servierat, reddidit Creatori.

Ecclesiam destructam, i

8 Igitur post B. Godonis dissolutionem, quidam tyrannus Gentilium per Galliam conduxit exercitum, nomine *i* Asthemius: qui supradictam basilicam destruxit, nimia ferocitate superatus; quam F post diuturna tempora iterum restauravit Eva Co-

restaurat Eva Comitissa.

mitissa, quæ infirmitate corporis valde fuerat anxiata, almi autem Confessoris gratia repente sanitati est restituta: ideoque in ejus honore, ordine et numero competenti, Monachos statuit ibidem deservire, qui die noctuque vota laudum possent opportune persolvere: de rebus autem propriis, ad necessarios usus; prout oportebat, annuales reditus ordinavit illis *k*. *k*

ANNOTATA.

a S. Wandregisilus, *alias* Wando, *seu* Wandus, *colitur* 22 *Julii.*

b *In Actis illius secundis, pater ejus* Walchisus, *dicitur* extitisse consobrinus Pipini. *Hujus Vitam et nobilitatem illustravimus ad diem* 21 *Februarii.*

c *Monasterium duplex assignari potest, aliud in loco qui dicitur* Mons-Falconis, *vulgo* Montfaucon, *in diœcesi Virdunensi, cujus incolas Hincmarus in Capitulis cap.* I Canonicos monasterii *appellat, et auctorem Baldericum facit Flodoardus, lib.* 4 *Hist. Remensis cap.* 39. *Aliud* ultra saltum Jurensem, vocabulo Romani dictum *est, a S. Romano monasterii fundatore, cujus*

A *Acta dedimus* 28 *Februarii. In hoc dicitur* S. Wandregisilus *decem annis moratus, quando videtur ad eam* S. Godo *venisse. Nam eo in loco fuit S. Wandregisilus recreatus Angelica visione, de qua hic agitur ex ipsa ejus Vita.*

d Erchinoaldus, *Præfectus palatii Chlodovei II, filii Dagoberti I, consanguineus ex materna origine* SS. Wandregisili et Godonis. *Cujus adjutorio cœpit monasterium Fontanellense construi anno ejus* XI, *Christi* 648, *uti docuimus* 14 *Aprilis ad Vitam S. Lantberti, successoris S. Wandregisili.*

e S. Vitalianus *colitur* XXVII *Januarii, quando ostendimus eum sedisse ab anno* 656 *usque ad annum* 671.

f *S. Audoenus, sedit ab anno* 3 *Chlodovei Regis, seu Christi* 640, *usque ad annum* 673, *quo mortuus est* 24 *Augusti.*

g Augia, *vulgo* Oye, *in diœcesi Trecensi, duabus leucis ultra Sequanam oppidum prope Fluviolum Morinum, nunc ab ejus nomine* S. Gand *appellatur. Meminit hujus fundationis Albericus in Chronico ad an.* 676.

h *Fuit ecclesia cum monasterio*, S. Petri in Oye *dicta.*

B i *Hic videtur aliquis ex Normannis fuisse, qui seculo* 9 *has ditiones vastarunt.*

k *Addit Des-Guerrois*, *Corpus* S. Godonis *fuisse cum magna veneratione depositum in alto loco, post majus altare.*

MIRACULA

Ex Gallico Nicolai Des-Guerrois.

Cum S. Godo apud Augiam degeret, exigentibus peccatis populorum, magna ex pestilenti aere exorta est mortalitas, et alii ardenti febre, alii morbo caduco, alii morbis aliis contagiosis extinguebantur. Tunc varii ad S. Godonem confugerunt, quos ille benigne excepit, et ægrorum alios benedicto oleo ungebat, alios signo salutiferæ Crucis notabat, et ita sanos ad suas ædes remittebat. Adducti etiam cæci, quibus in via virtutum instructis reddidit visum. Feminas etiam, quarum pectora morbus cancer exedebat, signo Crucis liberavit. Varios etiam infantes ægros, a parentibus delatos, sua benedictione et nomine Jesu invocato, sanavit. D *Sanitas multis a vivente collata,*

10 Perseveravit memoria miraculorum ejus apud posteros, maxime quod ejus adhuc viventis meritis fuisset pestilens mortalitas sublata. Quare cum post restauratam ecclesiam et monasterium, ita rursum peccatis hominum exigentibus, recurrisset ejusdem afflictio mali, et homines tanta multitudine interirent, ut absque ullis exequiis plura corpora in eamdem fossam abjicerentur; cum publico voto ad S. Godonem omnes confugerunt, ac desiderarunt die Veneris sancto in Parasceve sacras ejus Reliquias solenni processione circumferri. Sed ea devotio translata fuit in feriam secundam Paschatis, quando accurrente ex vicinis locis magna hominum multitudine, ea processio summa cum devotione omnium et piis lacrymis peracta est, secutaque ex voto desiderata liberatio, cessante mortalitate, ut vix ulli dicto anno e vita migrarent. *Addit Des-Guerrois, ex ore Allementi Prioris,* quod nemo meminerit quemquam contagioso morbo in dicto monasterio fuisse afflatum, licet eo accurrant peste et aliis contagiosis morbis laborantes, quibus conferuntur Sacramenta Pœnitentiæ et sacrosanctæ Eucharistiæ; quod Monachi meritis S. Godonis attribuunt. *mortalitas sublata:* E *ab eaque servati Monachi.*

DE SANCTO BOBOLINO

EPISCOPO VIENNENSI IN GALLIA.

G. H.

Sylloge de cultu et ætate Sancti: recentiora Elogi.

CIRCA DCCXVIII

Duo *fuerunt inter Episcopos Viennenses* Bobolini *appellati, ambo Sanctis annumerati. Horum primus,* Bobo *etiam dictus, colitur* XIV *Junii, at secundus hoc* XXVI *Maji; quo die ejus veneratio præscribitur in Breviario Viennensi anno* MDXXII *excuso, et Officium Ecclesiasticum desumitur ex Communi Confessoris Pontificis, cum Oratione,* Da quæsumus. *Tempus Sedis indicatur ab Adone, cum decessore et successore, et bellis tunc in Gallia gestis, hoc modo.* Chilpericus Rex et Ragamfridus Eudonem Ducem in adjutorium expetunt: contra quos Carolus *Martellus* intrepidus pergit. Eudo Parisios fugiendo pervenit. Chilpericus thesauris sublatis trans Ligerim in Aquitaniam se eripuit. Chlotharius Rex, *scilicet Austrasiorum,* eo anno mortuus est. *Is est Christi* DCCXVIII. *His positis subjungitur*: Post Eoldum Episcopum Bobolinus Viennensis Episcopus successit. Huic Ostrebertus vir strenuus et nobilis Episcopus succedit *Ex his* Eoldus (*aliis* Evoldus *et* Eoaldus) *colitur* VII *Julii, et* Ostrebertus (*aliis* Austrebertus) V *Junii. Huic scripsit Epistolam Gregorius Papa II, datam pridie Kalendas Septembris anno tertio Leonis Isaurici, ergo anno Christi* DCCXIX: *proinde ante istum annum* S. Bobolinus *ad cœlestem vitam migrarat. Joannes a Bosco in Antiquitatibus Viennensibus ait,* S. Babolinum Viennæ Episcopum præfuisse Leone Imperatore et Dagoberto Rege. *Est hic Dagobertus III, qui puer et juvenculus mortuus est anno* DCCXV, *quo tempore Leo Isauricus* C *Cultus sacer.* *Tempus Sedis.*

necdum erat Imperator, creatus XXV *Martii anno* DCCXVII. *Potuit tamen* S. Bobolinus *sub utroque floruisse in sua dignitate Episcopali.*

2 *Acta desunt. In MS. Martyrologio Viennensis Ecclesiæ, quod accepimus renovatum studio et labore Joannis Lievræi, hoc elogium continetur*: Viennæ natalis S. Bobolini Confessoris et Archiepiscopi XLII, Hic regens Ecclesiam suam sub Dagoberto II Francorum Rege, imperante Leone II Isaurico hæretico, tandem post labores et sudores innumeros, illustris miraculis, mortem cum vita commutavit, conditus in Ecclesia sua metropolitana. *Saussayus, in Supplemento Martyrologii Gallicani, hoc ei concinnavit Encomium*: Viennæ depositio S. Bobolini, illius urbis metropolicæ Episcopi et Confessoris, nomine secundi, qui tempore Dagoberti Regis sedens, animas sibi creditas, cœlestis quam gerebat in terra vitæ exemplis, informavit, stratoque per pura vestigia ad felicitatem æternam tramite, excedens e palæstra virtutis et pastoralis vigilantiæ cura, in consessum gloriæ candidatorum assumptus est. *Hæc Saussayus, quæ de omni Sancto Episcopo dici possunt. Memoria ejusdem inscripta est Ferrarii Catalogo generali Sanctorum, item Catalogo Episcoporum Viennensium collecto a Demochare, Joanne Chenu, Claudio Roberto, Sammarthanis, et Joanne Lievræo. At Nicolaus Chorier in Archiepiscopis Viennensibus, editis to.* 1 *Status Politici Delphinatus Cap.* XI, *omittit hunc* F *Elogium Lievræi,* *et Saussayi.*

Secundum

A Secundum Bobolinum: *ac* primum Bobolinum *seu* Bobonem *asserit* hoc XXVI Maji mortuum, quem diem *addit* ei consecratum esse in Ecclesia Viennensi. *Sed ea de* secundo Bobolino *accipienda sunt, cum alter colatur* XIV *Junii.*

DE S. BERENGARIO MONACHO

IN URBE S. PAPULI IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus ætate, et Flavio Anselmo Vitæ scriptore.

ANNO MXCIII

In monasterio S. Papuli,

Inter viros Apostolicos, qui Gallias allato fidei lumine illustrarunt, censetur, S. Papulus, *Sacerdos et Martyr, assecla S. Saturnini, primi Tolosatum Episcopi, habitus; ut latius ad illius natalem diem tertium Novembris dicendum. Sub hujus* S. Papuli *nomine extat vetus monasterium, quod tempore Pippini Regis constructum ferunt. Monasterio paulatim accrevit urbs, in Sedem Episcopalem erecta anno* B MCCCXVII *a Joanne XXII Papa, cujus erectionis Bullam ediderunt Sammarthani. Est ea in ditione Occitaniæ seu Languedocii Auraciensi, dissita Tolosa novem leucis versus Eurum. In isto* S. Papuli *monasterio seculo undecimo floruit* S. Berengarius, *mortuus die* XXVI *Maji, ipso Ascensionis festo, non anno nonagesimo secundo post millesimum, ut passim Acta habent; sed proxime sequenti, anno* MXCIII: *quando cyclo Lunæ* XI, *Solis* X, *et littera Dominicali* D, *Pascha celebratum fuit* XVII *Aprilis, et consequenter festum Ascensionis dicto die* XXVI *Maji; cum anno præcedente habente litteras Dominicales* DC, *cyclo Lunæ* X, *Solis* IX, *Pascha fuerit celebratum* XXVIII *Martii, adeoque Ascensionis festum* VI *Maji.*

S. Berengarius obiit 26 Maji die Ascensionis.

2 *Acta conscripsit* Flavius Anselmus, Beccensis Monachus, *qui quæ scripsit ex ore testium oculatorum videtur habuisse. Apud Menardum libro* 2 *Observationum ad hunc* XXVI *Maji dicitur,* videri esse S. Anselmus Cantuariensis, qui superstes fuit S. Berengario. *Verum id minus probamus. Dedimus illius Acta ad diem* XXI *Aprilis: qui quidem (ut ibidem diximus) factus est Monachus Beccensis anno* MLX, *dein Prior ab anno* MLXIII, *et Abbas ab anno* MLXXVIII, *denique designatus Archiepiscopus Cantuariensis, ipso quo S. Berengarius mortuus est anno* MXCIII, *et in ea dignitate vixit usque ad annum* MCIX: *verum hic nusquam legitur appellatus* C Flavius Anselmus, *neque jam Archiepiscopus venisse scitur ad monasterium S. Papuli: nec se tunc scripsisset* Beccensem Monachum, *sed* Archiepiscopum Cantuariensem, *aut* servum Ecclesiæ Cantuariensis, *ut alibi fecit.*

Acta scripta a Flavio Anselmo,

alio a Cantuariensi.

3 *Utinam vero ab illo qualicumque Flavio Anselmo conscripta Vita integra haberetur! quæ enim habentur, ea veremur ne sint tantum Vitæ amplioris compendia, quorum unum hic dandum continetur in Actis Tolosanorum, a Nicolao Bertrando Jurisconsulto fol.* XLV, *sed solum usque ad miracula; cum his autem nobis idem Tolosæ descriptum est ex libro tertio manuscripto Sanctoralis Bernardi Guidonis, ex Ordine Prædicatorum Episcopi Lodevensis, ex quo etiam descripta nobis fuerunt* Acta S. Papuli Martyris, quæ scripsit Flavius Anselmus Beccensis Monachus, *in* quodam sermone. *Similiter hujus Vitæ Titulus notatur:* S. Berengarii Monachi et Confessoris monasterii S. Papuli ex gestis ejus, quæ conscripsit Flavius Anselmus Beccensis Monachus, cujus festivitas celebratur VII Kalendas Junii. *Aliud compendium, ex Schedis Odonis Gissæi, Tolosa etiam ad nos misit Petrus Possinus, æque ac alter Societatis Jesu Sacerdos, æque scriptis clarus. Integrum id excudit Menardus in dicto libro* 2 *Observationum Martyrologii sui Benedictini, cui ad hunc diem inscripsit* S. Berengarium. *Addiditque hoc compendium in Lectiones, ad Matutinum recitari solitas, fuisse digestum. In eo aliqua continentur omissa ab altero, quæ a nobis suo loco addunlur; et vice versa, aliqua magis contracta inveniuntur. Bucelinus ex Menardo aliquod Elogium concinnavit, ad hunc* XXVI *Maji, quod suo Menologio inscripsit.* E *Saussayus etiam in supplemento Martyrologii Gallicani eumdem celebrat, et auctorem Vitæ censet S. Anselmum Archiepiscopum Cantuariensem; quod rejecimus ex sensu Bernardi Episcopi Lodevensis, cujus ipse interim collectionem allegat.*

Horum compendia in MSS.

4 *His sic digestis, accipimus, curante præmemorato Petro Possino, ex Archivo S. Papuli descriptum, atque a Canonicis sex et Vicario generali D. Pames rite subsignatum, Commentariolum de Sanctis et mirabilibus ecclesiæ et diœcesis S. Papuli: cujus Auctor in progressu agens de Provillianensi Virginum Monasterio, per S. Dominicum instituto, sic loquitur:* Ego Petrus, indignus S. Papuli Episcopus, earum puritatem et merita frequenter expertus, testimonium perhibeo, coram Deo et universo mundo, cessante adulatione, pro filiabus carissimis dandum. *Nullus istic fuit Episcopus* Petrus *(secundum Sammarthanos, et missus nobis MS. Catalogum) ante annum* MCCCLXXV; *nec quisquam post annum* MCCCCXII. *Inter hos annos duo ejusdem nominis et cognominis* du Cros *fuerunt, quos* germanos *vocant Sammarthani, credo patruum et nepotem: nam Fratres, eodem nomine et cognomine, quis dixerit? Prior ex Ordine Cluniacensi assumptus, et Clementis VII Antipapæ Camerarius etiam Cardinalis illius fuit: secundo sedente,* Episcopatus documenta et tabularia per Burgundiones fuere disperdita ac expilata; *quam ei causam fuisse existimo dictum Commentariolum con-* F *cinnandi: sed quod ex eo notare possim nihil præter errores invenio. Primo enim* sub Abbate Raymundo professus *Berengarius dicitur: quia nempe Vita per Anselmum scripta,* Raymundo Abbati *inscripta fuerat. Deinde mortuus Sanctus notatur,* Anno Domini 1392, Maji ultimo, media nocte Ascensionis Dominicæ, Philippo Rege illustri Fraciæ regnante. *A tali principio et fine quid boni quis speret? Ut autem librariis imputes annum* 1392 *scriptum pro* 1092: *quid facies* ultimo Maji *die? in quem Ascensio cadere non potest, nisi cum celebratum fuerit Pascha die* XXII *Aprilis. Hoc vero ante mutationem reqiminis, factam anno* MCCCXVII, *bis tantum contigit seculo* XI *ac* XII, *videlicet anno* MXLIV, *et* MCXXVIII; *seculo autem* XIII, *etiam bis, videlicet* MCCVII *et* MCCXCI, *ac rursum anno* MCCCII, *neque postea nisi ipso anno quo primus Petrus Sedem obtinuit.*

Ultimum a Petro Episcopo scriptum circa annum 1400

non sine mendis.

VITA

A

VITA

Auctore Flavio Anselmo Monacho Beccensi.

Ex Lectionibus propriæ Ecclesiæ, lib. 3 Sanctoralis Bernardi Guidonis, et Gestis Tolosanorum Nicolai Bertrandi.

a PROLOGUS. Reverendissimo Domino et Patri *a* Raymundo, S. Papuli Abbati, Flavius Anselmus Monachus Beccensis, de hac convalle miseriarum conscendere ad populum accinctum nostrum. Cum ad monasterium vestrum forte venissem, et a vobis officiosissime exceptus fuissem: hoc onus mihi imponere voluistis, ut viri venerabilis ac Deo digni Berengarii vitam, nec non et miracula scriberem; quatenus et præsentes et posteri cognoscerent, qualis quantusque vir fuerit dum vixit, et post transitum qua miraculorum gloria effulsit. Suscepi igitur onus impositum a vobis, et juxta quod accepi a quam plurimis viris, qui quod dixerunt oculis conspexerunt, memoriæ litterarum contradere *b* curavi.

b c B *Ab adolescentia Sanctus,* d 2 Vir Vitæ venerabilis *c* Berengarius in territorio Tolosano extitit oriundus, ex nobilioribus parentibus secundum seculi dignitatem. Pater ejus Bernardus, mater vero Hilloardis dicebantur *d*. Qui cum esset adhuc infantulus, cœpit bonis moribus præpollere. Fuit enim corde placidus, suavis eloquio, ita ut vix vocaret quemquam nisi aut filium Dei aut filiam Dei; innocens, verbo aut opere nullum lædens, simplex et humilis corde *e*. Hic ergo electus e *Monachus dure cubat:* a Domino, relictis omnibus ut Christum pauperem securius sequeretur, Religionis sumpsit habitum monachalem in cœnobio S. Papuli, diœcesis Tolosanæ, sub regula B. Benedicti Christo Domino serviturus; in virtutibus et bonis operibus assidue proficiens, et corpus suum cum concupiscentiis in timore Domini crucifigens. Vix enim unquam postea jacuit in lecto, videlicet eo dimisso super nudam terram, capiti suo supponens si quem lapidem invenisset (instar Patriarchæ Jacob, qui in itinere cum obdormisset lapidem supposuit capiti suo, viditque in somnis Angelos ascendentes et descendentes) jacebatque vestitus, corpusculum suum a deliciis et mollitie retrahens ut spiritui subjugaret. Si quando vero jussu Abbatis alicubi pergeret, numquam super equum aut asinum insidebat, quamobrem parentes ejus verecundabantur: ipse vero ex C *varia munia obit.* hoc gloriabatur. Abbati quoque et Fratribus in omnibus obediens erat: unde ordinatione et jussu Abbatis fuit magister puerorum, deinde eleemosynarius, postremo operis monasterii custos fuit. Ubi cum populum admoneret, ut se ab illicitis abstineret, avide et libenter ab omnibus audiebatur, ac si ejus Angelus loqueretur: quod enim docebat verbo, monstrabat opere et exemplo.

Sequitur de miraculis ejus.

Sterili prolem impetrat, Cuidam mulieri sterili, uxori cujusdam Militis, compatiens animo pietatis, et pro ipsa ad Deum preces fundens, prolem a Domino suis meritis et sanctis orationibus impetravit. Factum est autem, et tempus impletum est pariendi: nascitur filius, et in baptismo Berengarius nominatur.

offerentem se piscem remittit in aquam. 4 Quodam vero die, cum ad ripam fluminis cum quodam famulo suo adesset; conspiciunt in flumine piscem magnum. Tunc vir sanctus, ludendo et quasi optando, dixisse fertur, Deus! quam bonus esset piscis iste ad edendum! Ad hanc ejus vocem piscis ex aqua in terram prosiliit ad pedes Sancti. Cumque famulus ejus, qui cum ipso erat, voluisset piscem accipere; Sanctus, pietate et simplicitate solita D motus, prohibuit, et in aquam redire concessit, et socio suo interdixit ne cuiquam hoc manifestaret quamdiu ipse in corpore maneret. Factum est autem post ejus transitum de hoc mundo, cum ad ejus sepulcrum crebra fierent miracula, tunc istud compertum est ejus socio referente.

5 Dumque dies suos opplevisset in bono, restabat *Post longum* ut consummarentur in gloria anni ejus. Die igitur *morbum obit* in *f* Cœna Domini ante Parasceven, apud *g* Castrum *an. 1093* Lautretum pro necessitatibus sui monasterii consi- *f g* stens, corporis molestia comprehenditur, et ad monasterium cito revertitur, ut in conspectu Fratrum sanctum Deo redderet spiritum. Detinetur itaque usque ad Ascensionem Dominicam illa corporis sui infirmitate, et decoquitur et mundatur sicut aurum in fornace, ut mundus et purus exeat a seculo. Cumque prope esset ut spiritus reverteretur ad Deum qui fecit illum, post confessionem et absolutionem si qua forte commiserat peccatorum, Corporis et Sanguinis Christi communione percepta; erectis sursum oculis hoc dixisse fertur: Domine Deus, quam magnis oculis me aspicis? Post quæ verba sancta illa anima carne soluta est. Transiit autem ex hoc mundo benedicens Dominum Berengarius, ipsa nocte E Dominicæ Ascensionis, septimo Kalendas Junii, anno ab Incarnatione Domini *h* MLXXXXIII, Pontificatum *h* Romanæ urbis tenente Papa *i* Urbano, Francorum *i* Rege *k* Philippo. Sepultum est autem corpus ejus *k* prope introitum ecclesiæ honorifice, ut decebat. Sed *miraculis* quia furto auferri corpus ipsius timebatur, tumulus *claret:* ejus muro est circumdatus, et infra ecclesiam redactus: ubi frequens est concursus populorum, ob multitudinem miraculorum, quæ ibi divina pietas meritis S. Berengarii dignata est ostendere, de quibus pauca de pluribus adscribuntur *l*. *l*

6 Diaconus quidam, nomine Pontius, acuta febri *Sanantur febri* excruciabatur: venit ad tumulum S. Berengarii, *laborans,* vovitque se ei cereum oblaturum, si ejus beneficio sanitatem consequeretur: et paululum obdormiens, experrectus se febris ardore levatum animadvertit: sed voti immemor cereum non obtulit: sed iterum febris eum invasit. Statim ille errati pœnitens, accepto cereo ad tumulum viri Dei se contulit: ibique obvolutus tota nocte in oratione perseveravit, cereo ardente: qui, etsi tumulus adhuc sub dio esset, nulla ventorum vi extingui potuit. Sicque Diaconus ille *et amens:* incolumis discessit. Quædam mulier mente capta, F obvios quosque lapidibus impetebat; sæpe nuda, omni pudore muliebri abjecto, cursitabat: sibilabat ut serpens, grunniebat ut porcus, latrabat ut canis. Ad tumulum S. Berengarii a fratre deducta, cum ibi paucos dies et noctes constitisset, animi compos facta ad sanitatem rediit.

7 Altera quædam mulier, orta ex territorio Al- *cæci illuminantur,* biensi, quæ duobus annis visum perdiderat, ad S. Berengarii tumulum veniens, cum ibi in orationibus pernoctasset, visum recepit; et sic gaudens et clare videns ad propria remeavit. Gaubertus quidam, Narbonensis civitatis accola, cum et ipse multo tempore cæcus esset, ad S. Berengarii tumulum venire disponens, candelam jam emerat quam deferret. Videns autem Deus fidem viri, priusquam advenisset et antequam Sancti tumulum vidisset, lumen recepit. Ille vero non ingratus, pervenit ad tumulum, Deo et S. Berengario laudes et gratias redditurus, et quæ sibi contigerant enarraturus: ac deinceps limina benefactoris sui annis singulis visitavit.

8 Duo homines in diversis partibus, cum capti *captivi liberantur,* essent, et tenerentur in vinculis ferreis alligati, S. Berengarium, ut eos liberaret, humiliter implorabant: quibus Sanctus apparuit, dicens eis, Ite ad locum sepulturæ meæ, quia liberi facti estis. Et statim

A statim ipsorum vincula sunt confracta : quæ secum accipientes, venerunt sicut eis jussum fuerat ad sanctam sepulturam, Deo et Sancto agentes gratias, ut debebant : catenæ vero ante sepulturam appensæ sunt, in testimonium rei gestæ.

alius cæcus desperabundus illuminatur,

9 Quidam cæcus, audita S. Berengarii fama, de longinquo ad eum properavit, ut lumen recipere mereretur. Veniens igitur ad sepulturam Sancti, aliquantos ibi peregit dies : et cum non cito desiderium compleretur, cœpit quasi infideli mente agitari, et cum ira percutere baculo quo sustentabatur tumulum Sancti, et dicere ; Tu Sanctus es ? et; Tu Sanctus numquam fuisti vel eris, nec miracula unquam fecisti. Falsus est rumor, non est vera fama, quæ dispersa de te cucurrit : sine causa ut stultus huc ad te veni, jam hinc discedam. Hæc et similia blasphemando increpitans, recedebat indignans. Cumque non longe processisset, ventus vehemens verberavit vultum et oculos ejus, et cœpit omnia clare videre. Qui mox intelligens cujus hoc esset opus, reversus quantocius ad tumulum Sancti, egit pœnitentiam, quod male de illo sensisset et male lo- B cutus fuisset ; et egit gratias, quod bona ei pro malis reddidisset.

contractus sanatur,

10 Adductus est quidam homo super asinum, contractus et membrorum suorum officio destitutus, ad tumulum Berengarii : qui cum esset ante sacrum corpus, protinus erectus stetit supra pedes suos : et currens ad Monachos ipsius monasterii, qui tunc cujusdam defuncti exequias celebrabant, in stuporem et admirationem convertit corda ipsorum; dum currentem cernerent, quem prius impotentem viderant et contractum. Paulisperque exequiis intermissis, pulsatis campanis in laudem Dei, Te Deum Laudamus intonant alta voce.

varia miracula patrantur.

11 Quadam nocte Dominica, dum Fratres more solito illius sacræ noctis vigilias celebrarent, et copiosus populus convenisset, tam crebro in diversis personis in eadem nocte, S. Berengarii meritis, miracula sunt patrata, ut quinque vicibus in illis matutinis laudibus Te Deum Laudamus cantaverint successive, cum pulsatione campanarum, sicut moris erat ibidem fieri pro singulis miraculis divinitus perpetratis. Multa quidem et alia miracula operatus est Deus per S. Berengarium, dum adhuc viveret in D corpore mortali, et postquam ad cœlos migravit a seculo, ubi vivit in Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

AUCT. FL. ANSELM. EX MS.

ANNOTATA.

a *Deest Prologus in Sanctorali Bernardi Guidonis et Actis Tolosanorum. Si tempus hujus* Raimundi *sciretur, statuendum inde esset de Scriptoris ætate : sed multa diligentia adhibita nihil potuit de Abbatibus istius monasterii inveniri, præter nomen Bernardi, facti de Abbate primi istic Episcopi.*

b *Ita corrigendum censet Menardus, licet MS. habeat* curaverunt : *erratum sane hic a librario fuisse, occasione vocis* conspexerunt, *suadet defectus conjunctionis* et, *quæ alias foret necessaria : quod tamen dum plane certum non est, manet incerta ætas auctoris.*

c *Idem compendium,* Sanctus Berengarius.

d *Idem :* A teneris unguiculis specimen futuræ sanctitatis edere cœpit. Mitis erat ingenio, eloquio suavi *etc.*

e *Idem interponit :* Summæ fuit castimoniæ, et toto vitæ decursu virgo permansit. *Acta Tolosatium ad verbum conveniunt cum textu Bernardi Guidonis, nisi quod in illis dicatur* habitum suscepisse monachalem sub Abbate Raymundo : *hoc autem veremur ne solum ideo additum sit, quia huic dicata inveniebatur Vita.* E

f *Die 14 Aprilis anni scilicet* 1093.

g *Idem Comp.* in quodam Castello, Lauticam dicto, existens, *ubi forte legendum* Lautricum. *Est autem* Lautrec *oppidum Occitaniæ in diœcesi Castrensi, quinque vel sex leucis in Boream distans ab urbe S. Papuli.*

h *Deerat in MSS.* unitas, *omissa librarii antiquioris errore facili, et a transcribentibus inobservato, quod supplere malui quam offendiculum relinquere.*

i *Hic est* Urbanus II, *qui sedit a* 12 *Martii anni* 1088, *usque ad æstatem anni* 1039, *quo decessit.*

k *Hic est* Philippus I, *qui regnavit ab anno* 1060 *usque ad anno* 1108.

l *Hæc duo miracula desunt apud Bernardum Guidonem.*

C

DE SS. GUINIZONE ET JANUARIO

F

G. H.

MONACHIS CASINENSIBUS.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Eorum laus in Dialogis Desiderii Ab. Vita a Petro Diac. scripta. Reliquiæ.

CIRCA AN. ML.

Memoria in Dialogis Desiderii Abb. dein Victoris III Papæ.

F*loruerunt hi duo sancti Monachi seculo Christi undecimo, circa annum millesimum et quinquagesimum aut paulo serius vita functi. Dein in eodem monasterio Desiderius Abbas creatus, illud rexit ab anno* MLVIII *ad annum usque* MLXXXVII, *quo mortuus est ; cum in Pontificem summum electus, et Victor tertius appellatus, in ea dignitate vixisset post suam electionem anno uno, mensibus tribus, et diebus quatuor ac viginti. Hic conscripsit libros tres Dialogorum, quos nobis ex codice MS Romano curavimus describi, sed postea accepimus etiam typis Romanis editos a Joanne Baptista Maro Canonico S. Angeli in Piscina. Secundum hanc editionem libro Dialogorum primo pagina* 20, *prima exstat memoria prænominatorum Sanctorum Monachorum his verbis :* Alius quoque vir venerabilis vitæ, Guinizo nomine, mente et habitu Monachus fuit ; qui ex ulteriori Hispania nostrum ad cœnobium veniens, in hac vicina silva, non parvo tempore, vitam solitariam duxit, ibique in omnipotentis Domini nostri servitio vitam finivit. De quo venerabili viro Joannes Abbas monasterii S. Vincentii, siti juxta ortum Vulturni amnis, qui ei familiarissimus fuit, multa miranda mihi, cum adhuc in nostro monasterio Præposituræ curam gereret, referre solitus erat. Cujus discipulus, Januarius nomine, magnæ obedientiæ magnæque abstinentiæ Monachus exstitit. *Ac dein narrat Januarii miraculum de candente ferro, nuda manu e terra ad incudem portato, uti infra in Vita describitur num.* 10. *Rursus pagina* 24 *idem Desiderius ista scribit :* Ea quoque, quæ de hoc egregio viro, videlicet Guinizone, Joannes religiosus Monachus, qui in vicina silva sub anachoretica disciplina solitarius commoratur, solitus est referre, dignum duxi huic nostro associare libello

A AUCTORE G. H. libello *scilicet, quod in Vita narratur num.* 12 *circa ejus obitum Beneventi cuidam Monacho revelatum. Ita etiam, quæ apud Desiderium de visione tormentorum, Pandulpho Principi post obitum illatorum, referuntur pag.* 41, *in eadem Vita narrantur num.* 9.

Vita datur ex MSS. auctore Diacono Casinensi.

2 *Ipsa Acta damus ex Petri Diaconi Casinensis libro, qui inscribitur* Ortus et vita justorum sacri cœnobii Casinensis, *qui liber in suo autographo manuscripto antiquis ac difficillimis litteris Longobardicis in pergameno, in eodem monasterio sub arctissima custodia asservatur : habemus autem ipsum inde descriptum, ubi capite nono indicatur Vita S. Placidi, et capite* XXV *late deducitur Vita S. Apollinaris Abbatis, quorum infra in Prologo Petrus facit mentionem : ac postea capite* XXIX *sequitur hic titulus :* Incipit Prologus Petri Diaconi in Vitam sancti Guinizonis Patris nostri ; *itaque passim titulo* Sancti *et* Confessoris almiflui *honoratur. Similiter et* Guinizonis *discipulus* Januarius *ab eodem sæpius* Sanctus *appellatur : et ambo* in eadem ecclesia sepulti sunt, ad quorum merita declaranda Christus mira patrare *dicitur in fine horum Actorum. Est autem ea Vita post annum* MC *scripta. Idem Petrus Diaconus scripsit opusculum de Viris illustribus Casinensibus etiam a memorato Joanne Bapti-* B *sta Maro Romæ vulgatum : præterea ad Chronicon Casinense, a Leone Ostiensi scriptum, adjecit librum quartum, et tertium ipse supplevit. In hoc supplemento capite* XLVII *describitur miraculum* S. Guinizonis, *in ecclesia conclusi, et ab Angelo januis clausis educti, quod infra num.* 6 *continetur ; Quo miraculo narrato addit :* Hujus autem Viri gesta magnifica, discipulique ejus miracula, si quis plenius nosse desiderat, textum vitæ ejus, a nobis ante hoc ferme septennium exaratum, relegat.

Reliquiæ Casini observatæ

3 *Ad hunc Chronici Casinensis locum annotat Angelus de Nuce Abbas Casinensis* S. Guinizonis *seu* Winizonis, et S. Januarii sacras exuvias, venerationi expositas conservari Casini, et diem festum in fastis Benedictinis relatum XXVI Maji ; *scilicet apud Wionem, Dorganium, Menardum, Bucelinum, qui dolet sibi, quem damus, Vitam non fuisse visam. Meminit etiam* S. Guinizonis *Philippus Ferrarius in Catalogo generali, arbitratus eum* e vita migrasse circa annum MLXXVI. *Verum tunc Desiderius se assereret testem oculatum, cum ab anno* MLVIII *Abbas Casini vixerit. Merebatur autem S. Guinizo,* ulteriore Hispania ortus, *etiam in Hispanico Martyrologio locum : sed factum bene quod id ignoraverint Dextrinarum fa-* C *bularum figuli, multis alioqui ineptiis obscuraturi nomen ejus, uti fecerunt circa infinitos alios, quos vel eminus ad Hispaniam pertinere cognoverunt.*

Caffarellus Generalis ornaturus Basilicam Casinensem

4 *Marcus Antonius Scipio Placentinus, qui anno* MDCXXX *Neapoli evulgavit Elogia Abbatum sacri Monasterii Casinensis ; inter res præclare gestas a Reverendiss. Patre D. Simplicio Caffarello, Congregationis Casinensis Generali Præside, cum scribebatur et imprimebatur liber ;* Casinatem, *inquit,* Basilicam magnifice prorsus atque insigniter illustrans, sanctuarium tres circiter palmos depressit, ad eam altitudinem, qua olim a Desiderio Abbate constructum fuerat. Aram maximam variis spectandisque marmoribus, et pretiosis lapidibus miro artificio insertis convestivit ; Marmoreis cancellis, ad eximiam speciem, Sanctuarium ambientibus, hujus vero pavimentum varii coloris marmore constravit. *Ita hæc eadem et alia plura invenimus ipsi anno* MDCLXI : *ad rem autem præsentem potissimum facit, quod, post alia quædam interjecta, sic exponitur :* Illud præterea singularis a Deo beneficii promeruit, *idem scilicet Generalis Simplicius,* quod removendo altari et fodiendo Sanctuario intentus, Divorum corpora Constantini et Simplicii Abbatum ; Carolomanni, Guinizonis ac Januarii Monachorum invenit. Quo eodem tempore cœleste

corpora invenit an. 1627 :

Numen servorum suorum sanctitatem ac merita, D multis atque illustribus prodigiis, testatam voluit ; uti luculenter apparet ex tabulis, in quas diligenter et ex fide sunt relata. Guinizonis ac Januarii pretiosa pignora, in novo sacello pereleganti, collocata sunt, e regione sacelli clarissimi Martyris Bertharii.

cujus rei historia datur.

5 *Ex prænominatis* Carlomannus, *nomen inscriptum habet Menologio Benedictino Bucelini ad* XVII *Aug. non item* Constantinus *et* Simplicius, *S. Patriarchæ Benedicti successores in regimine immediati; non etiam hos secuti* Vitalis *et* Bonitus, *qui æque appellantur a Marco-Antonio* Sancti. *Sed nullum uspiam indicium adest specialis honoris ipsis unquam habiti, sicut duobus prioribus, quorum tamen præter nomina nihil retinet historia. Placet porro ex eodem Marco Antonio accipere Actisque subnectere* Appendicem, *quam iste Elogiis Abbatum subtexuit,* de sacrorum pignorum inventione *facta anno* MDCXXVIII, *eorumque translatione. Licet enim præcipua eorum, fuerint corpora* Sanctorum *(ut Casini creditur)* Benedicti *atque* Scolasticæ : *quia tamen horum dies nobis jam præterierunt, ibique de tali inventione aut nihil aut parum admodum dictum est, defectui supplendo opportunus est locus,* SS. Guinizonis et Januarii *memoriam referens. Interim optamus nancisci Miraculorum, a Marco-Antonio indicatorum, Tabulas, in supplemento Martii ad Acta* S. Benedicti *proferendas.* E

ACTA

Auctore Petro Diacono Casinensi

Ex Cocide MS. ipsius Monasterii.

PROLOGUS.

Auctor sumit scribenda Acta

Guinizonis eximii ortum obitumque descripturus, quem Redemptor omnium ceu sidus splendidissimum istis radiare fecit temporibus, cooperatorem adjutoremque invoco Spiritum sanctum, qui revelat mysteria, et reserat secreta inenarrabilia, qui eumdem Confessorem almificum eo potissimum tempore, quo diminutæ sunt veritates a filiis hominum, sanctusque defecit, in Casinensi fulgere fecit cœnobio: indignum ultra et impiissimum reputans, si tam insignis cœlestis curiæ Senatoris gesta in Casinensi tantum occultarentur archisterio, et non potius ad laudem F Jesu Christi Imperatoris æterni, qualiter contra sævissimum tyrannum infatigabili lacerto pugnaverit, ejusque proterviam calcans devicerit, ad omnium ædificationem Monachorum ecclesiis Christi, quæ per totum Romani Imperii orbem constructæ sunt destinare. Ad hoc nempe non meæ industriæ, sed Ricardi ejusdem Casinensi Archisterii Reverendi Monachi sum provocatus adhortatusque imperio. Nam cum die quadam in eodem cœnobio de Sanctorum miraculis reproborumque loqueretur suppliciis, inter multa quæ tunc peroravit mœrere se fatebatur, quod tanti Confessoris obliterarentur miracula; et ut nomen ita et gesta illius mirifica, quibus præ omnibus sui temporis hominibus resplenduit enixius, diuturnitate temporum in conspectu occultarentur mortalium ; et eo præcipue tempore, cum Grammaticorum, Dialecticorum Rhetoricæque eminentissime ibidem vigerent scientiæ. Hæc igitur dum peroravisset, nostram exiguitatem flagitare cœpit, ut, quod in beatissimo Placido et Appollinario egeram, hoc in Guinizone facere non recusarem. Tum ego; Cum tanti Confessoris miracula Fratribus narrentur ab omnibus, ac sæpius sæpiusque relata sint notissima, ejus exarare quid necesse est vitam? Nec me, inquit, latet, Ricardus, satis ejus patere miracula : sed non te pigeat

rogatu Ricardi Monachi.

A pigeat ejus insignissimam apicibus mandare historiam, tam nobis quam posteris generationibus profuturam. Attendendum est enim ac solicitius præcavendum, ne antiqui hostis versutia nos in hac parte pertentet, qui vitas eorum qui Redemptori nostro in isto placuere cœnobio, describere negligimus. Hinc etenim scriptura dicit : Filii matris meæ pugnaverunt adversus me. Tunc nempe filii sanctæ Ecclesiæ, adversus matris suæ Ecclesiæ filios pugnant, cum eorum vitam pestifero taciturnitatis turbine tegunt. Quid ex hoc acturus eris, qui exterorum miracula descripsisti quam plurima, et nostrorum audire fastidisti? Unde et Dominus ait : Nemo Propheta acceptus est in patria sua. Nostræ enim taciturnitatis stoliditas sapientibus mœstitiam, et insipientibus gaudium generat. Sed vereor ne illud nobis dicatur in supremo examinis die : Filios genui et enutrivi, ipsi autem contemnentes spreverunt me : ille namque patrem suum spernit, qui fratrum suorum gesta mirifica apicibus mandare contemnit. Hoc autem ideo flagito, quia corpus illius sacratissimum in nostra quiescit ecclesia, et ea quæ de eodem sancto viro in libris B Dialogorum suorum Victor Sedis Apostolicæ Pontifex retulit, nimis compendiosa, valdeque transcursim videntur esse descripta. Hæc venerandus dum vir retulisset, exiguitatem inscientiæ meæ postponens, ad hujusce rei negotium animum impuli : et ad nostri Redemptoris gloriam, sanctissimi Confessoris Vitam scripturus, sensum aptavi; procul dubio sciens, in narratione virtutum, et illi honorem debitum exhiberi, et audientibus plurimum utilitatis conferri. Nam (teste Deo loquor) quæcumque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt. Si qua vero [bona] in hoc opusculo prudens forte lector invenerit, beneficio misericordis deputet Conditoris, a quo est omne datum optimum, omne donum perfectum. Lecturos interea suppliciter posco, uti pro nostris commissis Jesum Christum filium Dei Dominum nostrum universalem exorent Pontificem, quatenus me a latrantium rostris eripiens, ac in futuro justi judicii die delictorum remissione concessa, sit mihi præmium fugisse supplicium.

Cant. 1, 5 — *Luc. 4, 24.* — *Isai. 1, 2* — *quia corpus quiescit in ecclesia Casini.* — *Rom. 5, 4*

CAPUT I.

S. Guinizonis ortus, vita monastica et eremitica, oppressio monasterii Casinensis. Illius illustre miraculum.

C Tempore igitur, quo serenissimus Imperator a Henricus Romanum, b Basilius autem Constantinopolitanum feliciter gubernabant Imperium, sacerrimæque vitæ Benedictus c, moribus doctrinaque præcipuus, Apostolicæ ac universali præsidebat ecclesiæ; Guinizo Confessor admificus, apud Casinum cœnobium sole fulgidius claruit : vir plane mirabilis, sanctitate conspicuus, humilitate præcipuus, abstinentia clarus, prophetiæ spiritu splendens, virtutum jubare coruscus, et omni bonitate redimitus. Hic ulteriore Hispania ortus, tantam in se abstinentiam, tantam sectatus est pœnitentiam, ut liquidius jam a parentibus valeret agnosci, non ad suæ hereditatis successionem, sed ad divinam potius servitutem eum electum fuisse. Superna scintilla namque in ejus pectusculo divinæ jam lucis splendebat, illius utique qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Cum autem puerilem transcendens, ad illam pervenisset ætatem, in qua vel maxime antiquus hostis genus humanum irretire conatur; tanto eminentius se armatura fidei, gladioque verbi Dei, loricaque bonorum operum cœpit munire, quanto gravius adversum se jacula ignita videbat insurgere. Cœpit igitur toto mentis desiderio ad altiora conscendere, spiritualia quærere, labentia D periturague relinquere; sed quanto a se conabatur mundi curas abjicere, tanto magis illius nexibus irretiebatur. Cernens itaque vir Dei, non posse se sine gratia ad effectum perducere, quod jam mente conceperat; levavit se super se; relictaque, ut olim Abraham, patria sua, caput monastici ordinis Casinense cœnobium petiit, ibique cum servis Dei vivere cœpit.

In Hispania natus, — *juvenis pietati addictus,* — *A. PETRO DIACONO*

3 Eo autem tempore gravissima persecutionum procella eamdem cœpit agitare Ecclesiam. Pandulphus d namque Capuanus Princeps, supra modum scelestis et inauditis operibus detentus, Casinensi cœnobio persecutionem inferre non desinebat. Primum namque adjiciens peccatum peccato, Reverendissimum e Abbatem ex Casinensi monasterio abstrahens, in civitate Capuana custodiæ mancipavit; de Casinensi vero claustro omnes fere Monachos exules fecit; paucos tantum, qui vix duodecim possent complere lectiones, ad corpus B. Benedicti dimittens. In monasterio vero eodem scelestissimum et ultra modum perversum, suæ nequitiæ complicem f Basilium, Abbatem, suum potius quam Monachorum, constituit, præbito suis manibus prius E turpiter Principi sacramento, quod ultra viginti solidos per annum, de rebus monasterii, omnibus ei traditis, nihil retineret. Ad postremum autem universos monasterii homines in suam fidelitatem jurare faciens, et cuncta castella seu villas ejusdem loci Normannis, qui sibi tunc adhærebant distribuens, g Theodinum quemdam de monasterii servis, suæ nequitiæ similem, super cœnobium posuit; eumque apud sanctum Germanum, in ipsa Abbatis curia, manere constituit. Insuper et Rocham, quæ h Banna dicitur, illi contradens ad suam fidelitatem; cunctos illi tam Normannos quam ceteros quosque parere præcepit. Jam vero quam pessimus quamque impius idem Theodinus in Dei servos extiterit, in quantam eos sanctumque hunc locum penuriam dedecusque redegerit, etiamsi Maronis aut Tullii mihi inesset facundia, referre non valerem : adeo (ut ex his pauca restringam) ut in ipsa sanctæ Dei Genitricis Assumptione, ad mysterium altaris vinum eis defecerit; adeo nihil reliqui tunc Monachis erat, quod Jeremias in lamentum prorumpens ait : Servi dominati sunt nostri, nec fuit qui eriperet nos de manibus eorum.

Casinum venit — *a Pandulpho Capuano Principe turbatum* — *institutione pessimorum Abbatis et Procuratoris.* — *Thren. 5, 9*

F 4 Cumque nec ista rabidissimo sufficerent cani, post dies aliquot jubet nequissimus Princeps cuidam fideli suo, nomine i Aldegisio, ut quantocius ad hoc monasterium veniat, eique planetam et calicem Henrici Imperatoris, et alia præcipua Ecclesiæ ornamenta, Aquini et Sexti Comitibus impignoranda, perniciter deferat. Cumque ille veniens, rem propter quam missus fuerat indicasset, Adam reverendissimus ejusdem ecclesiæ k Paramonarius ait : Ego hæc, quæ vir bone, requiris, neque tibi, neque alicui alii daturus aliquando sum. Verum ea quæ petis, super ipsum, cujus sunt, B. Benedicti altarium ponam; inde ille, qui præsumpserit auferat. Quod cum fecisset, mox ille audacter accedens, jamque super B. Benedicti corpus, manus nefandas extenderet, protinus in faciem corruit, et vehementissima subito paralysi correptus, distorto ore et oculo usque ad mortem permansit. Quod scelestissimus Pandulphus audiens præfatum Basilium misit, omnemque hujus loci thesaurum per illum ad se asportari præcepit, quem gloriosæ memoriæ l Carolus, Pipinus frater ejus, Lodovicus, Lotharius, Carlettus, Otto, et Henricus Imperatores S. Benedicto obtulerunt, atque in arce S. Agathæ, omnia simul condens, seposuit. Tali igitur modo abrasis a nefandissimo Principe

et Abbatis donariis sacris omnibus, — *ob hæc in solitudinem digressus Guinizo.*

A PETRO DIAC. CAS.

A Principe funditus monasterii rebus, vir Domini Guinizo, eremiticam vitam ducturus, a Fratribus licentiam petiit, atque in eodem monte non longe a monasterio sibi cellam fecit : ibique in omnibus jejuniis ac vigiliis persistens, omnipotentem Deum flagitare cœpit enixius, ut Casinensi cœnobio solita pietate succurreret; filiosque ejus, a scelestissimo Pandulfo dispersos, ad eamdem Ecclesiam iterum revocaret.

revocatur Casinum a monachis fame pressis :

5 Eo autem tempore, cum prædicti Casinensis cœnobii Fratres maxima stipendii premerentur inopia, almifici Patris Guinizonis sanctitatem, vitam, ac mores agnoscentes esse præcipuam, eum convocantes in medium, tale ad eum habuere omnes colloquium. Quantis jam dudum, Frater dulcissime, simus oppressi miseriis, quantisque tribulationibus coarctemur, vestræ dilectioni non manet incognitum. Jam enim pervenit gladius usque ad animam : jam consummatio desolationis in hoc loco a Principe facta est : jam namque totum deprædati sunt cœnobium, possessionesque B. Benedicti in suis utilitatibus retorserunt; nosque fames dirissima cruciat, et qualε vitæ capiamus remedium penitus ignoramus. B Sed Dei omnipotentis confisi clementia, vestram fraternitatem suppliciter poscimus, ut ad Theodini perlibentissime curiam quantocius properes; confidimus enim in Domino et in potentia virtutis ejus, quod nobis in tanto periculo positis concedet remedium. Hæc vir Domini audiens, ait : Fratres et Domini mei, nostrumque unicum ac singulare remedium, cur adeo mœstum animum geritis? Confidite in eo qui vicit mundum, qui percutit et sanat, vulnerat et medetur; qui ideo hic flagella irrogat, ne in æternum puniat. Recolite quia Pater sanctissimus Benedictus præsentiorem quam si viveret pollicitus est se futurum; unde in tribulatione gratias agentes, illud cum Job decantemus canticum : Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non suscipiamus? Unum autem a dilectione postulo vestra, ut pro me Domino Jesu Christo Patrique sanctissimo Benedicto preces fundatis, quatenus Theodini miserrimi vultum mihi placabilem faciat, mentemque ejus ad preces meas inclinet, quo ab eo valeam obtinere quod rogaturus sum.

eosque consolatus, — Job. 2. 10

Procuratorem adit et frumentum petit,

6 His dictis, nulla interposita mora omnium Fratrum se prosternens vestigiis, sumpto baculo iter aggressus est. Mox vero ut ad Rocham crudelissimo servo præsentatus est, cur illuc tantus vir venire insolite voluisset, inquisitus est. Cui vir Dei respondit : C Nostrum procul dubio hujus rei ad hunc locum noveris extitisse adventum, ut Fratribus nostris, alimentorum necessitatem patientibus, frumenti præstes auxilium. Qui inter multa verborum convitia, servilis ut est consuetudinis, respondit : Cur non laboratis manibus vestris, sicut vobis Regula præcipit? Tunc vir Dei, quia alii infirmi sunt, alii vero in decrepita jam ætate consistunt. Sed cum multis vir Dei instaret precibus, respondit : Ne vestra demum verba parvipendere videar, hac mecum nocte si perseverare volueris, centum tibi millii modios, diei illucescente aurora, vestri gratia tribuam. Quæ omnia vir Dei subdole prætexi sentiens, Regulæ præcepta sese nullo modo violaturum fore respondit. At Theodinus, dum in mente sua anxius quæreret, quo venena perfidiæ fundere posset; diabolicis tandem exagitatus stimulis, dum servum Dei orationis gratia ecclesiam intrasse conspiceret, cœpit intra se hæc tacitus volvere. Quia manere hodie sponte nobiscum noluit iste, persistat invitus : sicque cum summa diligentia claudi ecclesiam fecit : virgam vero, quam in manu servus Dei adduxerat, uxori suæ tradidit, et eam in arcam claudi præcepit. Sed humani generis Conditor, qui

ideo ecclesiæ includitur,

in se sperantes non deserit, misit Angelum suum, D qui salvo januarum signaculo eum de ecclesia abstrahens, in montis pede servum Dei deposuit. Rustici vero ex more sero redeuntes a ruribus, percunctati a castri habitatoribus, siquid novi in illis partibus nuperrime gestum foret, respondere se omnino nihil aliud vidisse, nisi quemdam hominem solitarium, discalceatis pedibus *m* gambuctam in manu portantem. Theodinus vero nequissimus servus hoc audiens, evocat confestim Presbyterum et Marottam uxorem suam, et quid de Dei homine actum fuisset, solicite cœpit inquirere. Et cum in ecclesia eum permanere dixissent, ut eum ad Theodinum perducerent concito gradu perrexerunt; quem invenire non prævalentes, ei nuntiare curarunt; uxor autem ejus baculum, quem in arca posuerat, similiter requirens, invenire non potuit. Qualiter autem omnipotens Deus de ecclesia januis clausis servum suum abstraxerit, usque hodie manet incognitum.

inde tamen januis clausis educitur.

ANNOTATA.

a *Imperavit* S. Henricus *ab anno* 1002 *usque ad annum* 1024, *quo obiit* 14 *Julii.* E

b *Hic est* Basilius Porphyrogenitus, *Romani Junioris filius, qui cum fratre Constantino imperavit annos* 50, *mortuus anno* 1025.

c Benedictus VIII, *præfuit Ecclesiæ ab anno* 1013, *usque ad* 27 *Februarii anni* 1024. *Sed hæc relata spectant ad ultimos illorum annos, et primos vitæ monasticæ S. Guinizonis.*

d Pandulphus, *hujus nominis*, quartus *Capuæ Princeps, anno* 1022 *a S. Henrico carceri mancipatus post ejus obitum vinculis solutus, Capuam expugnatam recepit anno* 1026.

e Theobaldum Abbatem 32, per 4 fere annos Capuæ detentum (*scilicet ab anno* 1026 *ad* 1030) inde Neapolim, et post dies aliquot in Marchias profectum, in monasterio S. Liberatoris usque ad obitum per quinque circiter annos conversatum, *tradit Leo Ostiensis lib.* 2 *cap.* 58 *et seqq. et Peregrinius, in Theobaldo Abbate, hunc ait defunctum esse anno* 1035, 3 *Junii.*

f Basilius, *genere Calaber, sedit annis duobus ab anno* 1036 *ad an.* 1038.

g *De* Theodino *seu* Todino *eadem latius habuit Leo lib.* 2 *cap.* 59.

h Banna, *Leoni* Vantra *et* Branta.

i *Hæc de* Adelgisio *habet Leo lib.* 2 *cap.* 31. F

k *Leo* Qui tunc Ecclesiæ curam habebat.

l *Imo* Carlomannus, *ibidem Monachus factus, frater* Pippini Regis : *tum* Ludovicus Pius, Lotharius *ejus filius : at quis* Carlettus, *diminutive sic dictus, eoque distinctus a* Carolo Magno? *an* Carolus Calvus *vel* Carolus Crassus? *Mirum est* Magnum *reticeri.* Otto primus *et* Otto tertius *bona Casinensibus confirmarunt, et ultimus duabus coronis argenteis basilicam exornavit : atde donis a* S. Henrico *oblatis, quando eum S. Benedictus sanavit, legendum caput* 43 *lib.* 2 *apud dictum Leonem.*

m *Ita idem Petrus Diaconus in Miraculis S. Benedicti Casini patratis, a nobis ad* 21 *Martii editis pag.* 296 *num.* 37. gambuttam claudi sanati ante fores ecclesiæ suspensam *ait, ubi plura de hac voce sunt indicata sub littera* d.

CAPUT II.

Casinum a suis invasoribus liberatum : hi divinitus puniti. SS. Januarii et Guinizonis in vita et post obitum miracula.

Sed cum idem omnipotens Deus tantis direptionibus

A bus decrevisset finem imponere; Casinensis cœnobii Fratres, ultra montes ad Imperatorem pergentes, quæ mala a Pandulpho pertulerant retulere; orantes ut ad Italiam dignaretur venire, ac Casinense cœnobium, quod caput omnium monasteriorum a Domino Jesu Christo per Patrem Benedictum statutum fuerat, quod omnes Imperatores sub sua tutela reverenter nimis habuerant, de sævissimi tyranni manibus potenter erueret. Conradus *a* autem Imperator, his auditis ira succensus, cum valido nimis totius Occidentis exercitu transitis Alpibus Romam advenit; ibique habito cum Romanis consilio, strenuos a latere suo Principi destinat viros, mandans, ut nisi indignationem Romani Imperii vellet protinus experiri, monasterio Casinensi cuncta quæ abstulerat confestim restitueret. Sed cum hi, qui ab Imperatore missi fuerant, nihil profecissent; cernens Augustus se a Pandulpho contemni, sumpto exercitu venit Casinum. Quod cum Fratribus fuisset relatum, *b* dixerunt : Tempus tacendi transiit, et loquendi tempus advenit : ecce illuxit dies redemptionis nostræ : descendamus, et Imperatori omnia quæ sunt necessaria præparemus. Alia autem die Imperator, B Benedicto Patri se commendaturus, montis ascendit verticem : cumque Capitulum, una cum Henrico Rege filio suo, ingressus fuisset; surgentes Monachi, omnes in terram ante faciem Imperatoris se prostravere, surgentesque; Ita vos, inquiunt, expectavimus, ita faciem vestram contemplari desideravimus, acsi justorum animæ in inferno Redemptoris adventum expectasse noscuntur. Et iterum omnes in faciem ruentes, quæ et quanta mala per duodecim annos a Pandulpho passi fuerant referunt. Tunc Imperator in fletum erumpens, ob eam solummodo causam se ad partes istas transisse, ut sanctissimi, Patris benedicti cœnobium de jugo servitutis ereptum pristinæ redderet libertati, jurejurando affirmabat. Ibi autem Imperator aliquamdiu demoratus, *c* Richerium in eodem Casinensi cœnobio Abbatem constituit : indeque recedens Capuam, super Principem sine mora perrexit; ibique *d* Guaimarium Principem ordinans, omnem terram S. Benedicti restituit.

Conradus Imp. a Monachis rogatus,

Casinum venit:

Richerium Abbatem constituit.

8 Scelestissimus autem Pandulphus, una cum Basilio suo ad Imperatorem Constantinopolim abiit : a quo justo Dei judicio in exilium directus *e* est. Theodinus vero, disponente Deo a Richerio Abbate captus, virgis cæsus ac tonsus, nec non sacco indutus, C et ad cernendam farinam more servorum in pistrino positus est. Normanni vero, qui tanti loci infestatores extiterant, centum quinquaginta intra biennium diversa morte consumpti sunt. Comes autem il orum, qui terram monasterii vastare disposuerat, eo die quo id se acturum sperabat, subitanea morte defunctus est. Siconolfus vero Aquinensis Comes, et ipse ex persecutoribus, Dei judicio percussus, una cum duobus millibus quingentis civitatis suæ habitatoribus, eodem anno mortuus est. Pandulphus autem pro his, quæ in Casinensi Ecclesia gessit, licet in hoc seculo pœnam sustinuit, in futuro tamen pœna non caruit; quod certius probabitur, si ea quæ de eo visa sunt in medium deducantur.

invasores puniuntur.

9 Sergius namque magister militum, qui Neapolitanæ præerat urbi, in ipso sancto Paschali Sabbato silvam suis cum pueris venaturus ingreditur : tensisque retibus, ad insequendos apros per silvam omnes sese cum canibus huc illucque diffundunt. Fit autem venantibus eis aper obvius, qui priusquam retium involveretur laqueo, confossus verubus captioni cessit eorum. Cum autem ad occasum sol vergens, tardioris horæ noctisque jam imminentis indicia certa referret; sumpta quam ceperant venatione, celerem cum universis domum repedationem arripuit : uno dumtaxat post se puero, Pythagora D nomine, derelicto; cui, ut collectis retibus summa sese cum festinatione sequeretur, præcepit. Cum autem jussionibus parens dominicis, dominum celeri cursu sequeretur; duo repente Monachi, vultus admodum reverendi, ei sese in itinere obvios obtulere. Cumque timore exterritus puer, quinam essent inquireret; illi, Procul, inquiunt, ab animo repelle formidinem, nosque intrepidus comitare. Cum itaque per eamdem silvam simul proficiscentes aliquantulum processisset, venerunt ad locum quemdam cœnosum valde aspectuque horribilem; ibique Pythagoræ Monachi, qui videbantur, Pandulfum Principem subtus ostendunt, ferreis nexum vinculis, atque in cœno lacus ad gulam usque demersum. Visi sunt interea duo Æthiopes in restis speciem vites contorquere agrestes : quibus collum Principis colligantes, missum in inferiora lacus, ad superiora trahebant. Cumque hos Æthiopes per vices alternare conspiceret, immensa licet correptus formidine, Pandulphum tamen, alloquitur, tantique ab eo causam discriminis percunctatur.

Sergii Magistri militum,

\ PETRO DIAC. CAS. servus Pythagoras,

videt Pandulphum torqueri,

10 Tum ille, silens et ejulans, in hujus verba responsionis erumpit : Licet, o Pythagora, multiplicibus et infinitis facinoribus meis multiplicia et infinita mihi sint parata supplicia; hujus tamen, cujus ipse conspector es, pœnæ nullam aliam causam noveris esse, nisi quod aureum calicem de sancti Patris E Benedicti cœnobio sacrilega ductus cupiditate, abstraxi, eique moriens minime reddere procuravi. Unde obnixe deprecor, ac per Jesum Christum Deum, cujus infelix ego præcepta contemnens in hanc sum detrusus voraginem, te obtestor; ne usque Capuam itineris pigriteris fatigationem subire, eamque, quæ mihi in conjugem fuit copulata adire, eique pœnam meam, cujus te Deus viso ipso cognitorem voluit, intimare; pœnæque causam abstractionem esse calicis memorati, te meis eloquiis didicisse; meque rogare, et obtestari obnixe, ut pristini dilectionem amoris in memoriam revocet, ablatumque calicem sancto loco ocius et sub omni celeritate restituendum procuret. Ad hæc Pythagoras, Non, inquit, verbis meis, ut reor, uxor tua adhibitura est fidem; neque quod te viderim, vel quod ipse patiaris talia, credi- tura. Tunc Princeps ait : Ut uxor mea tuis debeat fidem inambiguam adhibere sermonibus, hoc illi dabis indubiæ certitudinis signum, dicens; præfatum calicem Pandulphum Guatæ filium habere pro pignore : rogabisque ex persona mea, ut si quæ in ipsius F animo conjugalis resident amoris vestigia, solidos, pro quibus calix in pignus est traditus, Guatæ reddere non moretur; sanctoque calicem monasterio restituere, ut quam pro ablatione calicis pœnam mereor pati, ea, calice restituto, merear liberari. Quibus dictis visio omnis illa ab oculis pueri ablata est. Qui reversus domum, gravi continuo languore corripitur, qui per singulos dies invalescens, vitam ei brevi temporis spatio terminavit. Prius vero quam decederet vita, Pandulphum, cui præfatus calix fuerat in arrhabonem commissus, contigit venire Neapolim, et ex ipsius ore Pythagoræ hanc seriatim visionem audire. Qui cum reversus Capuam uxori Principis cuncta intimasset, parvi pendens mulier verba, nec pretium quod vir acceperat mutuo restituere, nec calicem restituendum ecclesiæ curavit recipere.

ob calicem aureum ablatum,

rogatur uxorem de restitutione monere:

quod ille moriturus frustra facit.

11 His taliter prælibatis ad S. Januarii, Guinizonis discipuli, *g* enarranda miracula veniamus. Hic igitur cum in Guinizonis erudiretur doctrina, magnis abstinentiæ obedientiæque cœpit pollere virtutibus. Qui cum tempore quodam a magistro, ut ferramenta quibus erant soliti operari, reficeret, Aquinum missus fuisset; domum fabri ferrarii adiit atque ab eo ferramenta sibi reparari data mercede poposcit. Erat autem a natura

S. Januarius ob corpulentiam et ruborem irrisus,

A. PETRO DIAC. CAS.

A natura S. Januario quædam attributa corpulentia, ruborque genarum in tantum, ut mira quoque abstinentia exinanire duo ista in Januario non sufficerent. Faber ergo ferrarius, figens obtutus in Januarium, cœpit de eo cum adstantibus risum facere, ejusque corpulentiam et ruborem esculentioribus cibis vinique potationibus assiduis deputare. Ad quam falsam suspicionem de eo præsumptam sanctus Januarius respondit : Potens est Deus facere, ut de pinguedine et rubore meo falsa vos pœniteat opinatos. Interim autem dum faber ferrarius, quæ artis erant suæ, operari non desinebat; fervens nimiique ruboris ferrum de igne extrahit, super incudem ponit, idque fortuito excussum forcipe, incude desiliens, in terram decidit; quod continuo correptum manu S. Januarius incudi restituit, cunctorumque, qui præsentes adstabant, tremore corpora, animos stupore replevit : eoque facto, neque ex edacitate se nimia corpulentum, neque ex vini potatione sedula rubescentem, evidentissime omnibus patefecit. Non enim adstantium quispiam vel tenuiter ultra potuit opinari, sanctum Januarium edacem vel bibulum, per quem tantæ virtutis in eorum oculis Creator omnipotens demonstrare voluit signum. Cum B autem ferramentis refectis ad cellam suam remeasset Januarius, vehementis a Magistro est verbis increpationis correptus, quod insultantibus cedens, virtutis signum in eorum facere conspectibus præsumpsisset. Cumque ad hæc S. Januarius stupens percunctaretur ab eo, quo revelante ista ei insinuata fuissent, Guinizo vir Dei, respondit, Cujus tibi virtute signum tantum concessum est exterius facere, eodem revelante interius illud mihi concessum est scire. In quo facto Guinizo facta absentis discipuli contuitus, Elisæo; in extinctione vero virtutis igneæ, tribus pueris similis Januarius factus est.

ferro candenti sublato se purgat,

quod prophetice sciens Guinizo redarguit,

12 Non multis dierum transactis curriculis, cum ad S. Germani curiam, rebus expetentibus, missus fuisset, omniaque Guinizo jam perfecisset; ecce quemdam perspexit hominem, qui calathum uvis refertum, quas latrocinio acquisierat, suis in humeris deferebat. Quod cum venerabilis Pater Guinizo, sancto repletus Spiritu, cognovisset; protinus vociferans ad se illum venire præcepit. Qui cum sceleris sui se conscium manere cognosceret, ad servum Dei ocius venit. Qui ait : Unde hæ uvæ, furcifer? Unde eas adducis? Ad hæc callidus fur sese dissimulans, eas a sua vinea se collegisse jurejuC rando affirmabat. Tunc vir Dei respondit : Non sic, sed potius eas de tali vinea collegisti. Qui demum victum se sentiens, tanti viri admirans benignitatem, de commissis veniam postulat. Quem cum ad rectæ vitæ tramitem Guinizo Pater sanctissimus diu monuisset dixit : Curre frater, curre velocius; et ad vineam, unde uvas rapuisti, ferre summopere satage : ecce enim super eas diabolum sedentem conspicio. Qui cursu velocissimo mandata perficiens, ad vineam, unde uvas abstulerat, easdem reportare curavit.

uti etiam uvas furto sublatas:

13 Guinizo autem Pater almificus, expleto sui temporis cursu laudabili, perrexit ad Dominum VII Kal. Junii. Eo vero die, quo de hoc mundo recessit, quidam *h* Frater apud Beneventum positus, ejus excessum per spiritum cognovit, et adstantibus ibi Fratribus dixit, omni remoto scrupulo hæsitationis : Estote certissimi, in Casinensi Monasterio magni quemdam meriti hodierna die migrasse ad Dominum. Ad quæ nimirum verba mentes audientium omnium in stuporem sunt versæ, quod migrationem viri, per octoginta fere passuum millia separati, tanta sibi acciperet firmitatis certitudine nuntiari. Diligentiore tamen perquisitione rei veritatem discutientes, cognovere profecto, eodem die Guinizonem Patrem migrasse, quo nimirum magnum quemdam in Casinensi D monasterio virum memoratus Frater obiisse cognovit, ejusque ceteris obitum revelavit. Sepultus vero est in Ecclesia sancti Confessoris Christi Nicolai, in loculo plumbeo ad dexteram partem altaris, in loco qui dicitur *i* Cyconia : in quo et sanctus Januarius discipulus defunctus una cum Magistro suo positus est : ad quorum Christus merita declaranda, mira in diem usque hodiernum patrare non cessat.

et mortuus 26 Maji,

(quod eo die Beneventi scitum)

claret et miraculis, S. Januario consepultus. *i*

ANNOTATA.

a Conradus, *S. Henrico anno* 1024 *subrogatus, in Italiam venit anno* 1038.

b *Hæc* Azzo *unus ex Prioribus dixit apud Leonem cap.* 65 *libri* 2, *ubi eadem referuntur.*

c Richerius Bavarus, *cœnobii Leonensis Abbas, dein Casinensis ab anno* 1038 *ad annum* 1055.

d Guimarius Princeps Salernitanus, *istius nominis quartus, uti in stemmate Principum Salerni ostendit Peregrinius.*

e *Addit Leo cap.* 65, ubi, *in exilio,* miser per duos et eo amplius annos, usque ad mortem videlicet Imperatoris, est remoratus. *Erat is Michael Paphlago,* E *vita functus* 10 *Decembris anno* 1041.

f *Desiderius Abbas, eadem narraturus lib.* 1 *Dialogorum, pag.* 41 *ita præfatur* : Res est mirabilis et multum stupenda, quam narro, sed ita a pluribus cognita, ut de ea ab aliquo in nullo debeat dubitari. *Deinde omnia ibidem narrantur, quæ, verbo subinde aut phrasi mutata, referuntur toto hoc numero : uti etiam apud Leonem cap.* 60, *et Baronium anno* 1038 *num.* 11.

g *Hæc etiam dictus Desiderius refert pag.* 20.

h *Hæc ex ore Joannis Monachi, qui tunc Beneventi degebat, retulit etiam Desiderius pag.* 24.

i *Non invenio qui doceat, ubinam fuerit locus iste.*

CAPUT III.

Novissima Sanctorum corporum inventio anno 1627, a Marco Antonio Scipione Monacho Casinensi descripta.

Admonet me insignis sacrarum Reliquiarum inventio, et, quæ ipsiusmet inventionis festam gratulationem adauxere, illustria prodigia; ne silentii tenebris involvam, quæ Deus eximio suæ bonitatis munere, nobis eduxit in lucem; neve posteris juste F meipsum accusandi locus relinquatur, qui toties de Majorum nostrorum taciturnitate, vel scribendi parsimonia in hoc genere conqueri soleo, ac pene indignabundus expostulare. Ab suscepta igitur Casinate Præfectura, versabat intento animo Simplicius, si qua posset clarissimi monachorum Parentis ac Magistri sepulchrum (quod frequentissimo concursu omnium undique gentium quotidie celebratur) splendidius ac magnificentius exornare; idque non sua tantum unius religione ac studio; sed communi etiam tum Sodalitii, tum Congregationis totius Casinensis nomine atque existimatione permotus. At quoniam istuc ipsum intelligebat commode perfici non posse, nisi templi sanctuarium (quo in medio, sub ara maxima, D. Benedicti sacratissimum corpus requiescit) in meliorem formam redigeretur; excogitatum prius est, de ipsomet sanctuario (reliqua templi parte non diminuta) in laxioris areæ spatium protrahendo : id enim videbatur non solum ad rem propositam necessario requiri; sed etiam ad venustiorem aspectum basilicam introeuntibus, et ad sacras functiones (solenniores præsertim) pro dignitate commodius obeundas, mirabiliter conferre. Accersiti hanc in rem non ignobiles Architecti, locus per

Simplicius Generalis

ornaturus S. Benedicti sepulcrum

A per attente inspectus ac dimensus, plures descriptæ formæ, postremo pronuntiatum, rem plane arduam felicis exitus spe tentari non posse.

14 Cum Abbas ne ita quidem acquiesceret; anno insequenti Equitem Cosmam Fansagum Bergomatem, architectonices peritissimum, Neapoli denuo Casinum evocat. Monet, quantum sibi curæ sit sanctuarii amplificatio, quantum ipsius arti confidat, quantum de sedulitate atque industria sibimet polliceatur; videat proinde accuratius, quid hac in re artificio assequi possit atque efficere. Cosmas, diu secum meditatus, tandem Abbati novam graphidem exhibet, ad quam expetitum opus aggredi ac perficere destinabat. Cum ceteris ad eam diem prolatis exemplaribus haud paulo amplius illud arrisisset; placuit Simplicio, ad ejus normam futurum ædificium conformari. Verum antequam manus operi admoverentur; Eques nocte per quietem audire sibi visus est, qui se capillo apprehensum excutiens, repeteret, altaris ac sanctuarii formam parum esse idoneam, parum fini ad quem exigebatur deservire; surgeret proinde, aliamque superiore elegantiorem, et Casinatis ædis amplitudini magis accomodatam, delinearet. Hic Cosmas, recentis visi timore horroreque perfusus, accubantes in proximo famulos trepide inclamat. Accurrunt; jubet lumen afferri; statimque arrepto stylo, novum exemplar, durante adhuc pavore, deformat; ex quo deinde institutum perfectumque opus, pene ad miraculum, feliciter cessit.

delineationem committit architecto:

hic factam, viso monitus, mutat:

B

15 Aliquot post menses, incepto jam opere, depressoque ad tres palmos sanctuario, cum ara maxima eumdem in modum aptanda superesset; non una hic cura Simplicii animum et cogitationem anxie distrahebat. Altare ipsum demoliri, iterum postea restituendi consilio, non placebat: quod Alexander Pontifex, Desiderii Abbatis rogatu, in Casinatis templi dedicatione, illud idem sacrasset: porro quamlibet in partem illud impellere, quin, vel levissimo motu, præ vastitate modis ac vetustate fatisceret, videbatur longe difficillimum. Accedebat summa religio ac reverentia sanctissimi Patriarchæ Benedicti ejusque Sororis Scolasticæ: quorum sacræ exuviæ, cum aliorum pretiosis cineribus, sub eodem altari delitescebant. Erat vero timendum maxime, ne qua labes, vel graviore ruderum casu, vel cæmentariorum imprudentia, religiosissimo sepulchro inferretur. Deterrebat etiam ab aggressione operis, recordatio cœlestis vindictæ, quæ nonnullos olim, hæc eadem curiosius ausos investigare ac perscrutari, nedum aliis gravioribus incommodis, sed repentino etiam ac miserabili mortis genere mulctaverat. Hoc metu quo se expediret Simplicius, statuit, remotis arbitris, de futuro eventu privatim periculum facere. Igitur, duobus Monachis et uno dumtaxat fabro comitatus, intra templum se abdidit; ibique occlusis foribus, jussit cæmentarium prope aram fornicem perfringere, quantum homini admittendo satis esset.

Dubius Abbas an etiam altare mutaret,

C

dum illud secreto explorat,

16 Aditu ad interiorem cameram patefacto, ingressi separatim Patres advertunt, posse aram (inoffenso fornice et Sanctissimi Patriarchæ Mausoleo) ad sanctuarii planitiem demitti. Auxere lætitiam inventi loculi, plurium Monachorum sanctissimis Reliquiis locupletes: e quibus inusitata gratissimi odoris suavitas efflabatur. Porro duplex istud animi gaudium, ingens etiam admirabilitas excepit. Quo tempore namque inspiciendis tractandisque Divorum tumulis Abbas et socii distinebantur, pneumatica sacræ basilicæ organa, non in una cœnobii parte, a multis nostrorum Sodalium exaudita sunt, suavissimi concentus symphoniam emodulari; cum tamen neque pulsarentur a quoquam, neque intra clausi templi ambitum a religiosis quæsitoribus audirentur. Sed enim admiranda hæc (quæ mense Julio contigere) haud longum post tempus nova denuo prodigia cumularunt. Altaris moles, sane pergrandis, quæ (uti diximus) necessario removenda erat, ne ulla ex parte inter agitandum labefactaretur, asseribus diligenter obsepta est, arcteque validis funibus constricta. Jamque ea introrsus ad chorum tres circiter ulnas (quantum videlicet opus erat) submota, nox laborantibus operariis obrepsit. Animadverterat Architectus, aram ipsam, non in medio (uti debuerat) sed propius ad dexteram sanctuarii partem, fuisse collocatam. Itaque impellendo in sinistrum latus altari (ad eam videlicet deformitatem tollendam) aptatis jam machinis, cum opportunum diei tempus defecisset, fabri imperfecto ab opere recesserunt. Postridie mane Eques Cosmas et cæmentarii templum repetentes, dum parant destinatum in locum arant urgere, stupentes atque attoniti vident, nihil ultra opus esse ingenio et conatu: altare in mediam sanctuarii partem fuisse submotum. Res, aliis atque aliis (ut fit) enarrata perspectaque, ingentis miraculi vim habuit: nam neque, sine multorum diuturna ope, moveri potuisset; neque vel meridiana in luce, sine attentissima cura et accurato lineæ et perpendiculi usu, præfinito in loco illæsum ad amussim collocari.

Reliquias invenit,

et basilicæ organa, pulsante nemine, a multis audiuntur,

D A. PETRO DIAC. CAS.

postridie invenitur ara sponte in sinistrum latus secessisse:

E

17 Eodem die Monachi Sanctorum lipsana, e subterraneo tumulo, ad sacrarium transtulere: ibidem asservaturi, quoad altaris opus atque ornamentum perficeretur. Dum autem sacri thesauri arculas elevant, pulvere subjectum loculis solum consternente, aspiciunt ex eisdem loculis unum (quo DD. Simplicii et Constantini Abbatum includebantur exuviæ) illustribus guttis undique abundanter humescere ac perfundi. Collectus statim in vitreas ampullas gossipinis flocculis affluens liquor, qua par est reverentia et religione, a Casinatibus asservatur. Simplicius diœcesim perlustrans, eo ipso die apud sanctum Petrum in fine (quod oppidum septem fere milliaribus a sacro cœnobio distat) commorabatur: cumque, obducto circumquaque nubilus cœlo, per fenestram prospiceret; oculis forte Casinum versus directis, animadvertit eam solum monasterii faciem (quæ in conspectu erat) collucere; quæ ad Orientem vergens, per illud anni tempus, vel maxime udo cœlo (ea quidem diei hora) solaribus radiis illustrari non poterat. Rem demiratus, Monachum (qui forte aderat) socium adsciscit ac testem inusitatæ visionis, jubetque spectaculum illud diligentius contemplari et observare; addidit etiam, opinari se, eo ipso temporis articulo Casinates in removendis transferendisve sacris pignoribus occupatos detineri. Nec eum fefellit opinio; nam domum postea reversus, cognovit de Monachis, rem ita prorsus habuisse, quemadmodum ipsemet absens habere antea pronuntiaverat.

SS. Simplicii et Constantini urnæ rore prodigioso exudant,

F

et monasterium cernitur colluccre.

18 Sub hæc Simplicius, ut in re longe gravissima cautissime se gereret ac prudentissime; indicto sacræ Theologiæ Jurisqueprudentiæ peritorum conventu (quem ipsemet prius instituerat) communi omnium consensione definitum est; ex Theologis primæ notæ Judices quatuor, itemque ex præcipuis Juris Doctoribus duos assessores diligendos esse, qui omnes, audito prius Fisci Curiæ Abbatialis Præfecto, de inventis nuper sacris Corporibus editisque miraculis, ex Tridentini Concilii præscripto ac formula, diligentissime inter se conferrent. Judices fuere, P. D. Gabriel a Puppio, Prior Casinensis; P. D. Germanus de Torres, Vicarius Generalis; D. Felix a Januario, Curiæ Abbatialis Theologus; et Archipresbyter S. Germani: Assessores, Gubernator S. Germani, et Consultor Reverendi Vicarii Generalis.

Quibus miraculis rite examinatis,

A neralis. Ab his igitur unum in locum congregatis, omnia summo studio discussa sunt, ac publicis commentariis consignata; quibus sacrorum Pignorum, rerumque supra naturæ vim atque ordinem effectarum veritas, manifesto comperta atque deprehensa, declarabatur. Tum vero Abbas, his perspectis, homines, divinæ scientiæ legumque humanarum cognitione pereruditos, majore numero convocavit. Fuere in his Abbates aliquot, numerusque Sacræ Theologiæ studia profitentium ex nostra sodalitate non exiguus; itemque permulti sacræ Sapientiæ Magistri, tum nobilissimis e familiis DD. Dominici, Francisci, Augustini Sodales, tum e Clero etiam nonnulli; e civitate vero Germanensi diœcesique universa omnes Juris utriusque consultissimi. In hoc conventu gesta superioris confessus perlecta sunt omnia, summaque diligentia singillatim ex ordine recognita et expensa. Cumque nihil non recte prudenterque factum constitisset; Actis ipsis ingenti omnium approbatione ac lætitia subscriptis, a Simplicio, post grates Divinæ bonitati ab omnibus persolutas, dimissus est cœtus. Demum perbrevi decem mensium spatio absoluta sanctuarii atque aræ maximæ structura, perfectisque ornamentis, Abbas cœ- B lestes opes e sacrario (uti cogitaverat) in pristinam sedem reponere decrevit; quod ut celebri maxime apparatu ac pompa, festaque gratulatione perageretur, nulli labori aut impensæ est parcitum. In id, quæcumque requirebantur, Neapoli elaborata coemptaque omnia. Tum denique Kalendis Octobris, solenni supplicatione indicta, omnes e Clero convocati, statuta die atque hora convenere.

A. PETRO DIAC. CAS.

in convocata ad 1 Octob. Synodo

19 Multos sparsus futuræ celebritatis rumor remotis ex oppidis, longe vero plurimos ex circumpositis castellis, et ab urbe præsertim Germanensi, Casinum perduxerat: ingens etiam Monachorum numerus, ab Roma et Neapoli vicinisque e cœnobiis, qua loci ac Divorum religione, qua Simplicii invitatu, eodem confluxerat. Rebus igitur accurate dispositis, Tertiana precatione in choro mature decantata, Patres in sacrarium convenere. Simplicius sex inter Abbates sedebat medius: utroque e latere considebat longa ministrorum series: suus cuique amictus, qui supplicationis et rei sacræ functiones, eo die solennissimas, decebat maxime. Considebant e regione Abbatum, ad dexteram quidem Judices quatuor, Assessores duo; at læva, Protonotarii ac Notarii octo; aderant testes; et honestiorum hospitum frequentissima corona circumstabat. Principio sacrarum Reliquiarum productæ capsulæ: C quæsitum an eædemmet essent, quæ anno superiore sub ara maxima inventæ fuerant, et in sacrarium translatæ. Quo rite comprobato, cetera deinde eumdem in modum, ex Tridentinæ Synodi et sacrorum Canonum præscripto, peracta sunt absolutaque omnia: statimque a præsentibus Scribis in publicas tabulas relata.

decernitur facienda 4 arcarum Translatio

20 Ad extremum Arculæ ipsæ plumbeæ (quatuor numero) totidem novis, ex eadem materia, prius a Simplicio sacratis, insertæ sunt. Apposita singulis sua schedula, Sanctorum nominibus, quorum venerandas Reliquias servabant, adnotata. Et primi quidem libelli hæc erat inscriptio: *Sanctorum Monachorum Casinensium Reliquias, quorum nomina perierunt in terris, sed scripta sunt in cœlis, sub ara maxima conditas, Simplicius Caffarellus, hoc nomine Secundus, a Sanctissimo P. Benedicto Abbas* CXXVII. *meritis excelsas, editiore in loco collocavit; araque honorificentius exornata, majorem iis cultum deinceps haberi jussit; anno* MDCXXVIII, *Urbani VIII Pontificatus anno* VI, *regnante Philippo IV Hispaniarum Rege Catholico.* Libelli secundi sic habebat tenor: *Sanctorum Monachorum Casinensium, Guinizonis et Januarii ejus discipuli, mi-* D *raculorum gloria illustrium, corpora, huc olim translata ex monasterio S. Nicolai de Ciconia, et sub majore altari posita, ut ipsum honorificentius exornaretur; Simplicius Caffarellus, hoc nomine Secundus, et hujus sacri monasterii Abbas* CXXVIII, *solenni pompa elevavit, et decentiori loculo condita reposuit Kalendis Octobris* MDCXXVIII. *Pontificatus S. D. N. Urbani VIII, anno* VI. *Philippo IV, Hispaniarum Rege Catholico regnante.*

quarum 1 Sanctos Casinenses anonymos,

2 SS. Guinizonem et Januarium

21 Tertius libellus in hunc modum conscriptus erat: *Corpus S. Carolomanni, Regis et Monachi Casinensis, quem clariorem reddidit cella quam regia, cucullus quam purpura, pedum quam sceptrum, obedientia quam imperium, e monasterio Viennensi, (ubi cum apud Pipinum fratrem Francorum Regem, ad Italiæ pacem procurandam, legatione fungeretur, vita functus est) huc transmissum, et ad sanctissimi Parentis Benedicti pedes positum, Simplicius Caffarellus, hujus sacri cœnobii Abbas* CXXVIII: *(ut, qui honoris insigne repulit vivens, reciperet mortuus) solenni pompa elevatum, in ornationem loculum reposuit Kalendis Octobris, anno* MDCXXVIII. *Pontificatus S. D. N. Urbani Octavi anno* VI, *Philippo IV Hispaniarum Rege Catholico regnante.* Libelli postremi denique hujusmodi erat inscriptio. E *Sanctorum Abbatum Constantini et Simplicii, sanctissimi Patris Benedicti discipulorum et successorum, corpora, ad ejus pedes posita, Simplicius Caffarellus, hoc nomine Secundus, et hujus sacri cœnobii Abbas* CXXVIII, *dum altare majus exornandum curaret, ingenti sui et Monachorum omnium lætitia, reperit; cum rivi sacri nectaris ex aridis ossibus emanarent, et jucundissimo cum animi sui sensu sacras suorum prædecessorum exosculatus et veneratus exuvias, ut honorificentiori loculo conditæ in posterum servarentur, solenni pompa elevavit, et reposuit Kalendis Octobris* MDCXXVIII. *Pontificatus S. D. N. Urbani Octavi anno* VI, *Philippo IV Hispaniarum Rege Catholico regnante.*

3 S. Carolomannum,

4 SS. Constantinum et Simplicium Abbates continebat:

21 Quibus rite peractis, hoc ordine instituta supplicatio. Sacrum vexillum præferebatur: pone ibant duodecim Sodalitiorum seculares Collegæ, in duodecim classes suis sub signis distributi: sequebantur duo e sacra Francisci disciplina manipuli, alter Fratrum Capuccinorum, Minorum alter: tum cohors Dominico duce religiosam militiam profitentium: succedebant linteati e Casinatis diœcesis Clero ad quadringentos: proxime incedebat Monachorum caterva ingens, quorum e numero sacris pretiosisque vestibus exculti amplius quadraginta conspiciebantur: subibant deinde quatuor feretra, quorum singulis deferendis quaterni Monachi humeros supposuerant. Primo ferculo, quorum nomina F intercidere; secundo, Carolomanni; tertio, Guinizonis ac Januarii; quarto, Simplicii et Constantini cineres sacrati servabantur. Primi et secundi gestatores Dalmaticis; tertii, Sacerdotali amictu; quarti, Pontificio spectabiles incedebant. Sacrarum Reliquiarum pulvinaria, sub umbellis ex serico et argenteo textili cum aureis fimbriis, stragulis Attalica e veste cooperta, ferebantur. Porro e Nobilitate Neapolitana primarii viri, qui Casinum religionis ergo advenerant, deferendi sacrorum Pignorum umbellas, sibi partes desumpsere. Secundum feretrum sceptro et corona, Regum notis; quartum pedo et tiara, Abbatum insignibus, prænitebant. Sex Abbates mitrati, cum Pontificio amictu, postremi feretri utrumque latus cingebant; Simplicius, eodem habitu cultuque insignis, supplicantium agmen claudebat. Sequebatur religiosorum hominum, distincte ordinateque incedentium, catervam, multitudo conferti populi copiosissima, quæ summam capitum ad octo millia facile conficiebat. Sacri cineres ea pompa non exiguam Montis partem circumlati; hoc majore pietatis sensu et admiratione omnium, quod celeberrimæ

eædem in processione circumferuntur,

cælo ex nubilo in serenum verso,

A celeberrimæ solennitati, cœlum ipsum palam videretur applaudere. Nam paulo antequam compositum agmen e templo procederet, disjectis nubibus (quæ ad eam horam minutulo imbre depluerant) Casinatem montem nitidissima luce perfudit; cum tamen per idem tempus circumposita late loca obscura nubium caligine premerentur. Dies a sole et ardentibus cereis (quos longus supplicantium ordo et circumfusæ multitudinis plurimi gestabant) aucto lumine, solito splendidior agebatur. Omnia Montis latera lætis populi acclamationibus, modulate canentium symphonia, et repetitis scloporum displosionibus, resonabant; cum toto etiam triduo (quod solenne festum præcessit) quotidie sub noctem disposita per cœnobii fenestras luminaria, ignei turbines, accensæ tedæ ac lignorum strues, et creberrimi majorum fistularum ictus e Montis fastigio exauditi, proximæ celebritatis signa, longe etiam disjunctis oppidis edidissent. Templum et peristylia pretiosis aulæis; porro aulæa carminibus et elogiis, passim ubique affixis, pulchrius enitebant: siquidem Monachi, politioribus litteris exculti, Divorum immortales laudes ita suis scriptis celebraverant, ut ipsi quoque ingenii et pietatis non exiguam laudem retulerint.

insigniqne apparatu

B 22 Peracta supplicatione, Simplicius Abbas Sacrum solenne fecit, egregiis symphoniacis (quos ab Neapoli aliisque locis advocaverat) suavissime intercinentibus. Quo absoluto, Sanctorum Guinizonis, ac Januarii quod mortale erat sacello, ad id novissime extructo, est conditum, cum sequentis Elogii appositione: *Simplicius Caffarellus, Abbas a Sancto Patre Benedicto* CXXVIII, *dum sacra Divorum pignora honorificentius parat reponere; suæ in Divos religionis clarissima pignora reportat. Dum venerandæ Exuviæ deteguntur, sol ipse venerabundus contegit radios, cœnobium prodigiose irradiantem lucem suæ lucis defectu adaucturus; musicum organum, pulsante nemine, arcano tantum impulsu, ad harmoniacum concentum insonuit, ne a concordi superum hominumque gratulatione dissonaret; aridi cineres, suaveolenti rore humescentes, majorem pietatis flammam in animis Casinensium accendere, dum e veteribus Sociorum Reliquiis, recentes subolescere Reliquias conspiciunt, liquidarum imbre lacrymarum solidæ voluptatis magnitudinem contestantes; anno ab ortu Domini* MDCXXVII *ab obitu Benedicti Parentis* MLXXXV. At Simplicii, Constantini, Carolomanni, et reliquorum exuviæ sub ara maxima eumdem in locum relatæ sunt, unde superiore anno fuerant asportatæ. Ceterum ad absolutam celeberrime festivitatis gratulationem et magnificentiam, quod unum superesse videbatur, id vero abunde ac liberaliter est præstitum; omnibus videlicet, qui Casinatem Basilicam eo die inviserunt (invisere autem, uti diximus, ad octo millia) pro cujusque statu et

Reliquiæ SS. Guinizonis et Januarii in proprio sacello collocantur:

aliæ sub ara maxima reponuntur,

C

conditione, humanissimi hospitii benignitate recreatis. D

A. PETRO DIAC. CAS.

23 Aræ maximæ (qua parte D. Benedicti sepulcro jungitur et odeum spectat) affixus est lapis lydius pergrandis, aræ ipsius et sepuchri ornamentum haud mediocriter adaugens. Huic aureis notis hæc leguntur insculpta. *A. M. D. G. Sanctissimi P. Benedicti, Monachorum Patriarchæ, et S. Scholasticæ Virginis, sororis ejus, corpora, sub hoc altari, uno eodemque sepulchro, ubi primum posita fuere, sancte quiescunt. Hæc post annos bis centum, Petronace Abbate, S. Zacharias Pont. Max. pie perspexit; et, ut reperit, intemerata reliquit. Et post alios ter centum annos, Abbate Desiderio, inspectantibus Apostolicæ Sedis Legatis, Alexander II (qui et basilicam hanc dedicavit) intacta et indiminuta inventa fuisse, testatus est. Ad ipsorum pedes, Sanctorum Abbatum, Constantini et Simplicii, ejusdem sanctissimi Patris Benedicti discipulorum ac in Sede successorum, et S. Carolomanni, Regis et Monachi, quem sui contemptus clariorem fecit, patientia admirabilem; et aliorum multorum sanctorum Monachorum corpora reconduntur. Simplicius Abbas, hoc nomine Secundus, et in eadem Sede* CXXVIII, *qui altare ac tholum exornandum curavit, pietatis suæ monumentum posuit, anno ab ortu Domini* MDCXXVIII, *ab obitu Benedicti Parentis* MLXXXVI.

juxta corpora SS. Benedicti et Scholasticæ

24 Postremo visum est operæ pretium brevi narratiuncula testatum facere posteritati, quanto meliore successu Divina benignitas hanc Simplicii sacrorum Pignorum perquisitionem donaverit, præ illa, cui prope ducentis abhinc annis Joannem Aragonium aliosque plane infeliciter operam dedisse, comperimus. Perquisitionis inventionisque exitum (quando præ inopia temporis incidi marmoreo in lapide non potuit) proposita tabella hunc in modum palam facit. *Anno Domini* MCCCCLXXXIV, *ausos profanis ausis religiosa Divorum pignora, e venerandis aræ maximæ tenebris, in lucem revocare, minax cœlum horribili tonitru, fulmine, pluvia, ab incœpto revocavit; tellus, crebris agitata tremoribus, perterrefecit. Sed minis ac terrore incassum cedentibus, sacrorum cinerum curiosi quæsitores non cessere. Acriter denique in pervicaces animadversum; diverso mortis genere intra annum defunctis, quicumque fuerant eadem, invisa Superis pietate, perfuncti. Anno deinde* MDCXXVII, *idem dispari studio tentatum, dispari eventu successit. Ubi cœlestes thesauri in apertum se dedere, clausum undique nubibus cœlum (ut acceptam Superis pietatem atrato amictu, clarius testaretur) Casinum dumtaxat nova luce perfudit: humus quoque, religiosæ functioni arridens, pretiosis exuviis purissimo rore illacrymavit: et musica organa, quo impensius ad pietatem impellerent, nullius impulsu musicos concentus reddidere. Agnoscant posteri, sincera pietas simulatæ pietati quid præstet.*

E *ante 200 annos infeliciter requisita.*

sed anno 1627 feliciùs revelata.

F

DE SANCTO LAMBERTO

EPISCOPO VENCIENSI IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. H.

De ejus cultu et Actis, a teste oculato scriptis.

ANNO MCLIV

Corpus S. Lamberti in ecclesia Cathedrali

Nerusii *Ptolomæo sunt populi Alpini, quorum urbs* Vintium, *aliis* Vencia, *vulgo* Vence. *Episcopalis in Alpibus maritimis, in ultima eaque montana Provincia parte sita, quæ solum viginti quinque in sua diœcesi habet parochias, quarum tres Pedemontio insertæ, Ducis Salaudi Dominio subjacent. In Ecclesia istic Cathedrali asservantur sacra corpora* SS. Verani et Lamberti, *Venciensium Episcoporum. Ex his* S. Veranus *colitur die* X *Septembris, ast hoc* XXVI *Maji* S. Lambertus. *Baronius in Annalibus Ecclesiasticis ad an.* 1154 *num.* 7 *ista scribit:* Hoc itidem anno VI Kalendas Julii ex hac vita in cœlum migrat S. Lambertus Episcopus Venciensis in Gallia, qui ex monacho Lerinensi, ad regimen

A gimen ejus Ecclesiæ a Deo vocatus, mira claruit sanctitate, eademque plurimis miraculis illustrata, res ab eo præclare gestæ scriptis mandatæ sunt ab ejus æquali, qui complures ex illis ipse vidit. *Hæc Baronius, ob cujus auctoritatem ad dictum* VI *Kalendas Julii, seu* XXVI *Junii eum retulerunt Ferrarius in Catalogo generali, et Saussayus in Supplemento Martyrologii Germanici. Verum Acta habent num.* 6, spiritum reddidisse, sepultumque VII Kalendas Junii, *sive* XXVI *Maji, qui dies videtur apud Baronium substituendus. Porro dicto die solenni Officio colitur, non solum in diœcesi Venciensi, sed etiam in Regiensi, ejusdem Provinciæ ditione, quod Baudonii, hujus diœcesis oppido, esset exortus. Hinc in Lectionibus, pro dicta diœcesi Regiensi anno* MDCXXXV *excusis, ista sub finem adjuncta sunt :* Anno autem Christi millesimo sexcentesimo trigesimo quarto, insignis ejus Reliquiarum pars e Vencia Baudonium magno devotæ plebis concursu translata est, ubi hactenus a finitimis populis honorifice colitur, magnaque Deus Optimus Maximus, ad eum per Sancti sui merita recurrentibus, inibi præstat beneficia.

AUCTORE COÆVO. Relatus natalis ad 26 Maji sed melius ad 26 Junii.

2 *Acta antiqua originalia asservantur in Archivis Ecclesiæ Cathedralis Venciensis, ex quibus illa cum* B *autographo collata per Antonium Isnardum, Vicarium generalem Venciensem ; Dominicum Lauream, Præcentorem dictæ Ecclesiæ ; Mauritium Vianum, Beneficiatum et Curatum ejusdem Ecclesiæ ; et Petrum de Guigonis, Notarium, transmissa fuerunt anno* MDXCVI *ad Vincentium Barralim Salernum, monachum Lerinensem, qui in Chronologia Sanctorum insulæ Lerinensis ea edidit pag.* 180 *et sequentibus : inde autem eadem hic damus. Saussayus ex dictis Actis longum encomium a se concinnatum edidit ad hunc* XXVI *Maji : quo etiam die eum referunt in Martyrologiis Benedictinis Wion, Menardus, Bucelinus, item Ferrarius supra memoratus. Ante sepulcrum sive altare B. Lamberti versus sequentes insculpti sunt, sub ipsam, ut credo, mortem ; prius certe quam ad ejus invocationem fierent, quæ in Actis scribuntur, quæque illi nomen et cultum Sancti pepererunt, miracula.*

Acta antiqua.

Incriptio.

Discat qui nescit, quod Episcopus hic requiescit,
Nomine Lambertus, multa bonitate refertus,
Quique quaterdenis huic Sedi præfuit annis.
Non hunc erexit res blanda, nec aspera flexit.
Parcat peccatis illius fons pietatis,
Et lucescat ei lux perpetuæ requiei.

C

VITA

Auctore coævo et oculato.

Ex MS. Venciensibus edita a Vincentio Barrali.

Cum cuncta Creatoris opera, quæ adeo immensa sunt et inscrutabilia, ut totius mentis humanæ cognitionem excedant, merito admiranda sint ; quædam tamen, quæ præter consuetudinem contingunt, nonnulli plus admiramur. Quæ quidem licet admiratione, narratione simul, et laude dignissima habeantur ; tamen quia in peccatoris ore non est pulchra laudatio, cum metu et reverentia nos oportet de talibus habere sermonem : non quod majora sint, sed quia insolita dictu ; videlicet cæcis visum, mutis loquelam, et surdis auditum restitui, paralyticis membrorum officia reparari conspicimus, et multa alia, quæ frequenter per Sanctos suos divina Pietas operatur. Cum etiam cuncta, quæ divino nutu subsistunt, ad dandam Omnipotenti laudem et gloriam, divinis oraculis innitantur ; præcipue tamen in Sanctis universis suis benedicendus est Deus atque laudandus, quod viventes et in mandatis Christi perseverantes diversis virtutibus adornarit, et tam inter mundi labores D atque angustias positos, quam viam universæ carnis ingressos, miraculis decorarit, et ex terrenis cœlestes effecerit, ac divinitatis suæ participationem præbuerit et gloriam. Quorum dum vitam vel gesta recensentes exponimus, quid aliud agimus, quam lumen super candelabrum ponendo, iter agentibus viam ostendimus ? quod in præsentiarum, Domino annuente, facere cupientes, ipsum veritatis Auctorem invocemus, ut et quod verum est dicere, et quidquid veritati contrarium est vitare concedat, dum ne minus periculosum sit pro vero falsum asserere, quam ipsam veritatem abnegare. Quod igitur scimus, ratione approbamus : dum credimus, auctoritati fidem adhibemus : nam qui solam narrat opinionem, nævum quandoque falsitatis incurrit. Nos ergo, dum relinquentes dubia pro certis, ea quæ a multis, tam laicis quam Clericis, personis fidelibus et honestis, certa didicimus relatione, quæ etiam oculis nostris vidimus, et quæ frequenter fieri conspicimus, de veris gestis B. Lamberti Venciensis Episcopi exequimur, ipsam veritatem nos docente Spiritu sancto, orationis vela pandamus.

Auctor, invocato Deo, a se visa scribit.

2 Beatus itaque Lambertus, de Baudunio Regiensis [diœcesis] oppido, de genere Nobilium traxit E originem. Cujus mater dum eum in utero gestaret, et partui propinquaret, doloribus angustiata vita decessit, et de ventre illius inciso idem puer manibus extractus est. Continuo autem sacro fonte regeneratus, parvoque tempore parentum domo nutritus est, et postea Deo dicatus ; atque in Lerinensi monasterio educandus, et tam litteris quam monasticis institutionibus traditur imbuendus. Ibi dum adolesceret tam bonæ indolis adolescens, tantæ humilitatis, tam sanctæ conversationis apparuit ; ut tam Deo quam hominibus placens, ab omnibus nimio affectu diligeretur ; tantaque gratia pollebat, ut mentis ingenuitate ac morum honestate Nobilium genus omne transcenderet. Virginitatem quoque carnis et animæ cum omni devotione in omni ævo, divina gratia inspirante, servavit. In addiscendis litteris sedulus, ad retinenda ea quæ percipere poterat studiosus, circa ea quæ Dei sunt omnimodis erat solicitus. Verumtamen periculum matris animum ejus valde perterruit, in tantum, ut se matricidam assereret, eo quod initium nativitatis ejus, causa mortis illius exstitisset. Unde suæ conditionis memor, omnium se novissimum existimabat, et omnium virtutem custodem humilitatem, secum familiariter retinebat : vigiliis vero, jejuniis et orationibus assiduis insistendo, ad supernam promissionem anhelabat. Vir igitur prudentissimus erat, qui transitoria fugere noverat, et quæ F beatum faciunt possidentem, omnimodis appetebat. Refrænando etiam ea, quæ hominem possent delectare, temperantiam obtinebat. Fortis erat, quia numquam adversis potuit frangi, nec aliquando prosperis elevari. Justus quoque erat, quia nulli unquam quod suum erat abnegavit, et Creatoris obsequio se perpetua et constanti voluntate, ut dignum est, mancipavit.

Lambertus utero matris excisus, et Lerini educatus, virtutem amplectitur :

3 Cumque de virtute in virtutem infatigabiliter ascendere conaretur, fama sanctitatis illius circumquaque crebrescente, opportuno in tempore divina prædestinatione, Venciensis Ecclesiæ ordinatur Episcopus. Eamdem igitur quadraginta annis fideliter rexit Ecclesiam, subjectamque sibi plebem non minus exemplis, quam verborum prædicatione instruxit. Humilitatis quoque non immemor, dum plus sublimaretur, non, quasi dominationem in Clero haberet, se extollebat, sed erat inter eos quasi unus ex ipsis. Audientes autem multi, diversis ægritudinibus alligati, tantæ sanctitatis famam ; concurrebant ad eum, ejus auxilium per orationem, vel per manus

factus Episcopus Venciensis, a

A manus impositionem flagitantes; qui continuo pristina sanitate recepta, ad propria cum gaudio revertebantur. *sanat ægros.* Etiam epilepticis divinæ pietatis beneficio restituit sanitatem. Per triginta vero annos ante terminum vita ipsius Psalterium ex integro, antequam comederet, stando perlegere singulis diebus solitus erat. *Jejuniis dedito* Licet vero statura esset procerus, speciosus forma, vultuque decorus, jejuniorum tamen et orationum ac vigiliarum assiduitate corpus edomitum in servitutem spiritus redigebat; et omni mentis intentione, ubi thesaurum suum reconditum habebat, in cœlestibus conversabatur. Quamquam et tam speciali dignitate, quam et sanctitatis fama, magnus inter homines haberetur, submissum tamen se existimando, parvis semper erat contentus. Transgressoribus autem normam justitiæ opponebat: quosdam etiam plus, perferendo, quam persequendo, ab impietate revocabat: mitibus atque piis mitissimus existebat.

4 Quodam igitur tempore, Quadragesimali abstinentia peracta, in die sancto Parasceve, dum ad vesperum Clericis potus deferretur, ipse sibi aquam præcepit afferri, quæ ab eo more solito signata, illico in vinum conversa est. *ter aqua in vinum convertitur* Quod dum gustasset, vinumque B comperisset, minatus est ministro, quod sibi vinum detulisset. Iterumque, ipso præcipiente, aqua delata est, ipsoque benedicente, signata statimque vinum est effecta. Quo gustato atque comperto, cunctis qui aderant admirantibus, increpavit ministrum; non credens quod aqua esset, id quod sibi detulerat. Iterumque præcepit aquam sibi in plevim afferri, et se vidente in scyphum infundi; quam iterum sub nomine Trinitatis signavit, et continuo vinum effecta est. Quod cum vir beatissimus comperisset, et opus divinæ fuisse pietatis intellexit, et cum gratiarum actione ex eo bibit, et Clericis qui cum eo erant ad bibendum porrexit; quorum quidam qui biberunt, superstites existunt, et certum testimonium proferunt.

5 Appropinquante vero resolutionis ejus tempore, artubus ægritudine fatigatis, a lecto surgere non valebat; sed mentem ac spiritum ab intentione orationis non relaxabat. *In ultimo morbo cæcam illuminat:* Concurrebant ergo ad eum ex vicinis civitatibus et castellis innumerabiles virorum ac mulierum catervæ visitationis gratia, quia ab omnibus circumquaque nimio affectu diligebatur. Cuidam autem mulieri longius manenti, quæ per quinquennium cæca extiterat, visum est per somnium, se ante sanctum virum Lambertum assistere, et per C illius manus tactum, visum recipere. Cujus visionis non immemor quantocius potuit, ad locum ubi erat perrexit. Quæ ingressa interius, obnixius deprecabatur, ut eam benediceret. Dumque elevata manu eam benedixisset, apprehensam manum illius mulier deosculata est, et tetigit inde oculos suos, et statim visum recepit; cunctisque qui aderant admirantibus, pro sua illuminatione Deum benedicere cœpit.

6 Cumque vir beatissimus exitui propinquaret, audivit cæmentarios in Ecclesia tundentes lapidem, et sarcophagum illius aptantes. *signat sepulcrum* Interrogavit, quid ageretur; et dictum est ei a circumstantibus, quod sepulcrum illius, in quo ponendum esset corpus illius, pararetur. Rogavitque eos, ut se adjuvarent et ad videndum illud ducerent. Quod cum factum esset, benedixit illud, et elevata manu signavit; Et sic reversus ad lectulum, aliquantulum quievit; et circumstante bonæ memoriæ Petro, *b* Antipolitano Episcopo, et Arnaudo, *c* Niciensi Episcopo, cum Cleri ac plebis numerosa multitudine, de his quæ ad eum pertinebant, qui ageretur, memoriter ordinavit. Episcopus *d* vero agens in extremis interrogatus, quomodo se haberet; respondisse fertur, Bene me habeo, et bona Domini in terra viventium D me visurum, credo. Et hæc illius ultima verba fuerunt. AUCTORE COÆVO. *et pie moritur.* Et sic bonis operibus agitatum spiritum reddidit, sepultusque est honorifice in sepulcro lapideo, a jam dictis Episcopis in eadem Venciensi Ecclesia, cui Deo auctore Præsul extiterat, VII Kalendas Junii: ubi ad ejus memoriam venientes multa beneficia, divina miseratione, percipiunt.

7 Venerunt quoque die septimo ex vicinis oppidis Clerici multi, Missarum solennia celebraturi; pauperes etiam eleemosynarum beneficium recepturi; *Sanantur 2 cæci,* inter quos quidam, qui longo tempore fuerat cæcus, adveniens, ante Beati viri sepulcrum oravit, statimque visum recepit. Videntes autem illum, qui eum pluribus annis cæcum agnoverant, nunc videntem; valde admirati sunt, et divinæ pietati laudem attribuunt. Mulier quædam filium habens cæcum, audiensque tot ac tanta de B. Lamberto narrari miraculorum insignia, adduxit filium suum ad sepulcrum illius, et excubiis celebratis, oratione statim oculi ejus illuminati sunt. Procedente vero tempore in Paschali solennitate, dum deceret omnem Christianum sanctitati et honestati operam dare, vasque suum in sanctitate et honore possidere, puer quidam rixando et conviciando cum altero, subito insanire cœpit, et a dæmonio vexari. *energumenus,* E Apprehendentes autem eum, qui circumstabant, tenuerunt eum et ligaverunt Cumque diutius vexaretur, et male se haberet, fuit consilium eorum, ut ad sepulcrum B. Lamberti eum adducerent, ibique dimitterent. Quod cum factum fuisset, aliquantulum quievit, statimque quasi a somno expergefactus, pristinæ sanitati restitutus est. Quidam homo, Fulco nomine, Venciensis Ecclesiæ parochianus, qui longo tempore surdus extiterat, *surdus,* venit ad ecclesiam, et ante sepulchrum sanctissimi viri cum lumine suo noctem duxit insomnem. Cumque circa auroram orationi insisteret, quod fideliter petiit, impetravit: nam tum ad instar pellis exsiccatæ dum impetuose rumpitur, auris illius fecit crepitum dum aperiretur, et sic optatum recepit auditum. Quidam juvenis et corpore ægrotabat, et mente alienabatur a Deo, ut amici ejus de salute illius dubitarent: *impos mentis.* fecerunt ergo imaginem ceream, ipsumque ægrum ad sepulchrum B. Lamberti adduxerunt, et imaginem detulerunt. Cumque in excubiis pernoctassent, æger divino beneficio sensit levamen, et sic de illius salute gaudentes ad propria sunt reversi.

8 Redeunte autem tempore, cum ad celebrandum annuale obsequium Cleri ac plebis multitudo maxima conveniret; quoddam insigne, omnibusque admirandum, cunctis qui aderant cernentibus, apparuit. F *Aqua ex sepulchro scaturiente sanantur varii.* Nam vas in quo corpus illius quiescebat, manantibus limpidissimis aquis cœpit superfundi, quasi imbribus validis desuper irrigaretur. Miles quidam famosissimus intererat, qui lumen dudum unius oculi penitus amiserat, et aqua illa oculum cæcum tetigit, et continuo lumen quo caruerat recepit. Puer quidam Joannes nomine, qui semper mutus extiterat, ibidem adductus, ante sepulchrum viri Dei loqui simul et Deum benedicere cœpit. Mulier vero quædam, Susanna nomine, de aqua illa quæ de sepulchro illius manaverat, in vase vitreo recepit, et secum detulit; multisque, qui variis ægritudinibus detenti erant, ad bibendum porrexit, qui illico pristinæ sanitati restituti sunt. Mulier quædam, quæ et longo tempore muta extiterat, et brachium simul ac manum paralyticam habebat, eodem die et sanitatem recepit et loquelam. Duæ mulieres, quarum altera erat cæca, altera surda, sub unius diei spatio desideratam sospitatem se recepisse gavisæ sunt. Homo quidam cæcus, et mulier cæca, de diversis locis venientes, ante sepulchrum illius orantes divinæ

A vinæ pietatis beneficio una die simul illuminati sunt. Quatuor mulieres, in diversis locis habitantes, audito rumore tot ac tantorum miraculorum, ad sepulcrum beatissimi viri venerunt, misericordiam unanimiter deprecantes, quarum duæ longo tempore cæcitate laboraverant, tertia per quinquennium muta fuerat, quarta quindecim annis paralytica extiterat: quæ per triduum orando sustinuerunt. et in die tertia optatam quam petierunt salutem impetrare meruerunt. Mulier quædam sciatica, quæ nullo tempore valebat incedere, ad memoriam prætaxati Episcopi delata est, et ante sepulcrum illius posita: quæ usque in crastinum perseveravit orans: et circa mane, ossibus illius crepitantibus, ita ut a circumstantibus audiri possent, erecta est et sanitati restituta. Mulier quædam, habens filium paralyticum, ad memoriam beatissimi Lamberti eum adduxit: et ante sepulcrum illius pernoctantes, noctem duxerunt insomnem: circa mane autem cum firmitate membrorum puer optatam adeptus est sospitatem: et sic cum eadem matre sua cum gaudio ad propria reversus est. *e*

A. COÆVO

D

ANNOTATA.

a *Anno Christi* 1114, *mortuo decessore Petro, qui fuerat istis infulis decoratus anno* 1094.

b Antipolis *urbs Provinciæ Episcopalis situ maritima, sub quo erat Lerinus insula, nunc S. Honorati. Verum Sedes Episcopalis inde Grassum interiorem urbem postmodum translata fuit, quod hæc maritimis prædonibus non ita esset subjecta.*

c Nicia *seu* Nicea, *vicina urbs, sed nunc Pedemontio adscripta, de qua supra egimus ad diem* XXIII *Maji, quo colitur S. Siacrius ejusdem urbis Episcopus.*

d *Ita correxi turbatum sensum, cum legeretur*, Episcopo vero agente in extremis, interrogatus.

e *Sub finem addebantur ista, ab aliquo postmodum adjuncta.* Præfatus vero Episcopus per quadraginta annos Viennensem rexit Ecclesiam, ut dictum est, et anno Incarnationis Salvatoris nostri millesimo centesimo quinquagesimo quarto suum suo reddidit spiritum Creatori.

B

NOT. 6 APP. TOM. VII MAJI

NOT. 7 ibid.

D. P.

DE S. PHILIPPO NERIO

INSTITUTORE CONGREGATIONIS PRESBYTERORUM

ORATORII S. MARIÆ IN VALLICELLA ROMÆ.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De tribus Sancti Vitis, compositis ab Antonio Gallonio, Jacobo Baccio, et Hieronymo Barnabæo, ejusdem Congregationis Presbyteris. Prima et ultima dantur.

AN. MDXCV.

V*ixdum e vivis excesserat* S. Philippus Nerius, *an.* MDLXXXXV *hac die* XXVI *Maji, cum crebrescentibus ad defuncti corpus, etiam antequam sepeliretur, miraculis, lateque per Urbem dilata sanctæ mortis fama, credi cœpit haud diu futurum, quin eum inter Sanctos religiose colendum susciperet Ecclesia universa. Itaque primis statim ab obitu annis, plerisque tunc Romæ degentibus tam certa viri Sanctitas fuit, ut negotio haud magno fuerit impetrata facultas audiendi eos, qui se offerebant, Testes de Vita ac Miraculis tanti Patris. Inter hos discipulus ejus ex carioribus unus,* Antonius Gallonius, *Cæsaris Card. Baronii in condendis vulgandisque Annalibus Ecclesiasticis adjutor strenuus. Historiam contexuit, quæ confluxuros ad Annum sacrum undique peregrinos, cum novi Instituti, tum ipsius Fundatoris imbueret notitia, in omnes mox Christiani orbis provincias diffundenda. Juvat autem ex ipsomet Gallonio, Lectorem suum alloquente, intelligere, qua methodo, stylo, ac certitudine scripserit.*

Prima Vita auctore Ant. Gallonio,

C

2 Vitam, *inquit* absolvimus B. Philippi Nerii, non nostris viribus, qui parum valemus facultate scribendi, sed illius ope, qui infantium linguas facit disertas. Digessimus eam in annos, non idcirco solum, ut quo minus confusa essent singula, eo essent omnia clariora; sed multo etiam magis, ut ex continuatione ac serie annorum et continuata perennisque Beati viri sanctitas, et Congregationis progressus appareret. Stylo usi plerumque sumus, presso quidem, sed non obscuro. Quæ in historiam retulimus, a juratis fidelibusque testibus deprompsimus ducentis quinquaginta duobus, qui scilicet aut viderunt ipsi, aut ab iis qui viderant cognoverunt. In singulas ferme res testes dedimus, quos in paginæ extremitate adnotavimus; ubi etiam consimilia persæpe iis, quæ de Philippo narrantur, Sanctorum exempla citavimus. In testibus (ut ceteri sileantur) S. R. E. Cardinales sex, qui cum Philippo usum et consuetudinem habuerunt; nempe, Alexander Medices, Augustinus Cusanus, Octavius Paravicinus, Federicus Borromæus, Franciscus Maria Taurusius, Cæsar Baronius. Testes auditi omnes, juris ordine rite servato, ab integro atque incorrupto viro Jacobo Butio Presbytero Gallesano, Civitatis Castellanæ (sic hodie dicitur) diœcesis, Basilicæ Lateranensis Canonico, publico Apostolica auctoritate Notario, in Romanæ curiæ Tabularium relato, visitationis Apostolicæ S. D. N. Clementis Papæ octavi Notario, et Hieronymi Card. Rusticuccii Episcopi Sabinensis ejusdem S. D. N. Papæ Vicarii Congregationum, ut vulgo appellamus, a secretis. *Huic Vitæ, ineunte anno quem dixi seculari* MDC, *a prælo prodituræ,* IX *Kalendas Februarias approbationem suam addidit, post quatuor suæ Congregationis doctissimos sanctissimosque viros Petrum Peracchionum, Germanicum Fidelem, Thomam Bozium, et Juvenalem Ancina, totius Congregationis Præpositus Angelus Vellius: nec eo contentus, voluit etiam eamdem a quinque Cardinalibus recognosci; qui fidem ei quam certissimam facere possent quemadmodum sub hac forma fecerunt.* Omnia quæ de Beato Philippo Nerio conscripta sunt, partim propriis me oculis vidisse, partim certo gravissimorum virorum sermone cognovisse, attestor ego Octavius, Tituli S. Alexii Presbyter Card. Paravicinus. Federicus, S. Mariæ Angelorum Presb. Card. Borromæus, Franciscus Maria, Card. Tituli S. Bartholomæi Archiepiscopus Senensis, Cæsar, Cardinal. Baronius Tituli SS. Nerei, et Achillei. Alphonsus, S. Sixti Presbyter Card. Vicecomes.

breviter ex juratis testimoniis collecta,

F

editur Romæ an. 1600,

et attestatione quinque Cardinalium roboratur,

3 *Erat Romæ, sacri anni causa, cum Vita illa sic excuderetur*

A *excuderetur Valentinus Leuchtius, sacræ Theologiæ Doctor et in æde D. Bartholomæi Francofurti ad Mœnum Ecclesiastes. Hic quid ageretur intelligens, rogavit amicum, ut absoluta editione exemplar ad se Francofurtum transmitteret, quod cum bona Auctoris Congregationisque venia Germaniæ toti faceret per novam impressionem commune; prout fecit anno* MDCII, *sub patrocinio Reverendiss. D. Georgii Abbatis Weingartensis. Ex utraque inter se collata editione placuit eamdem Vitam hic dare, tamquam omnium primam vetustioremque; ea tamen ratione, ut designatione annorum Christi atque ætatis, quam auctor supra libri pagellas singulas exprimi fecit, relata in marginem, ex eodem margine auferamus Auctoris ipsius Notas, singulorum quæ in contextu dicuntur fidem facientes, easque more nostro exhibeamus ad calcem singulorum Capitum, in quæ distinguemus librum, usitata nobis historiæ synopsi ad margines illustrandum. Quod deinde et quibus locis, auctoribus, ac linguis ubique regionum brevi tempore apparuerint compendiariæ relationes, nec facile est accurate exponere, neque huic loco valde necessarium. His ergo prætermissis, transeo ad Vitam alteram, ampliorem priori.*

dein an. 1602 recuditur in Germania :

et hic datur.

4 *Hanc composuit, Italice primum, Petrus* Jacobus Baccius *Aretinus, prædictæ Congregationis Presbyter, et Gregorio Papæ XV dicatam evulgavit Romæ, paulo ante quam Pontifex ad solennem* Philippi *Canonizationem accederet, sicut fecit anno* MDCXXII, XII *Martii. Sed quia tunc solum comparuerat ibi* Philippus *cum titulo* Beati, *placuit, Canonizatione peracta, eamdem non simpliciter recudere, sed novo labore operosius recognitam, inspectis denuo accurateque Processibus : itaque haud parum aucta iterato prodiit Vita hæc, sub ejusdem Papæ Gregorii XV auspiciis, typis Jacobi Mascardi anno* MDCXXV, *amplum jam volumen, et in sex divisum libros. Quin etiam, ut omnis historia tam eximiæ sanctitatis etiam ab illitteratis percurri posset, Joanne Stella delineante, Christiano Sas sculpente, curatæ sunt tabulæ quadraginta quinque, ipsam partitim exhibituræ per imagines, quæ paucis subtus verbis explicatum argumentum haberent, cum numero libri atque capitis in Italica Baccii Vita, ubi singulæ possent vel ad ornamentum inseri vel ad firmandam memoriam componi. Nobis placet frontalem inde imaginem accipere,*

Secunda auctore Jac. Baccio Italice bis ante et post canonizationem edita,

deinde imaginibus illustrata,

S. PHILIPPI NERII
Vera effigies.
Obiit Romæ anno 1595, 26 Maij.

D *ex judicio Romanorum Patrum nonnihil correctam, quia sic dicitur veram Sancti effigiem repræsentare, præ aliis plurimis; etiam præ illa, quam libro suo præfigi fecit Baccius, ad normam illius vexilli quod pro celebrandæ Canonizationis actu in Vaticana Basilica appensum fuit, genuflexum in habitu sacrificali exhibens, coram apparente sibi Deipara. Porro ut Vitæ illius tam amplæ fructus pateret latius, idem Baccius ipsam Latine transtulit;* complura *tamen*, tum locorum, tum personarum nomina, *ut præfatur, consulto omittens*, quod non ad Italos, sed ad exteras præcipue nationes historiam dirigeret; quibus cum ea sint prorsus ignota, obscurus forsitan redderetur sensus.

AUCTORE D. P. unde vera effigies sumpta.

Eadem Vita Latine reddita

5 *Hic liber prodiit anno* MDCXLV, *centum ac triginta paginis Italico brevior. Uterque autem serviturus nobis fuerat, ad Vitæ prioris Supplementum bene magnum conficiendum, sicuti in Martio atque Aprili jam sæpius fecimus circa recentiores Sanctos, quorum Vitæ, primitus a coævis fere auctoribus scriptæ, postea ex Processibus aliisque magnæ prolixitatis et accurationis documentis plurimum auctæ prodierunt. Eumdem in finem ipsos quoque Processuum libros nobis mitti petieramus, quando una cum his missa est Vita nova, cum hujusmodi Epistola.* Eruditissimi atque amantissimi Patres, Godefride Henscheni et Daniel Papebrochi, E Hieronymus Barnabæus, nostræ olim Congregationis Præpositus, qui vos Romam venientes singulari animi exultatione excepit, en iterum redivivus venit ad vos, pari sine dubio caritatis affectu a vobis excipiendus. Ac ne vacuus in conspectu vestro appareret, sancti Parentis nostri Philippi, quam ipse disposuerat, Vitam vobis edendam, ac mensi Majo, quem præ manibus habetis, inserendam offert. Ejus plane consilium in novo hoc opere condendo fuerat, ut sanctissimi Patris gesta, quæ vernacula exarata lingua omnium pene manibus per Italiam terebantur, atque ingenti sane animarum lucro frequentabantur, ab exteris quoque nationibus, non jejune ut antea, sed nitidiori sermone et auctiori rerum copia locupletiora redderentur. Quapropter incredibili, diligentia Processus omnes, pro ejus Canonizatione confectos, evolvere, ac fugientia quæque Archivi nostri tabulata consulere instituit; religioni ducens aliquid addere aut retinere, quod non probatis certisque testibus firmaretur. Cumque jam supremam operi imponere manum meditaretur, ab beati Patris nostri evocatus amplexus, nobis non eam dumtaxat quam de illo conscripserat, sed quam etiam in seipso ad ejus normam expresserat vitam, contemplendam reliquit. F Egregia namque in Deum pietate, ac jugi erga proximum caritate, alterum plane repræsentabat Philippum, qui (ut aiebat Card. Baronius) octogenarius numquam sibi vixit, sed omnium semper utilitati, noctu diuque, usque ad extremam horam. Quod vos, præstantissimi Patres, in perbrevi illa Romana commoratione haud quaquam præteriisse, docuistis abunde in amantissima, quam ad nos Tomo II mensis Martii dedistis Præfatione, ubi blandam Hieronymi caritatem ingentibus laudum præconiis prædicatis. Cujus ergo mores vestris extulistis laudibus, ejus quoque scripta laudatissimis vestris inferte voluminibus.

omittitur, pro eaque datur tertia,

Auctore Hier. Barnabæo noviter digesta,

5 *Ita ab annis circiter decem tunc* Reverendus Pater, *nunc* Eminentissimus S. R. E. Cardinalis Presbyter, titulo S. Petri in Monte-aureo, Leander Coloredus, *ex antiqua apud Venetos nobilitate Presbyteris Oratorii Romani ab annis ferme triginta adjunctus; inter quos gradatim ad sacros promotus Ordines, tantos in virtute atque eruditione progressus habuit, ut magnis istis Historiæ ecclesiasticæ conditoribus, Cæsari Baronio atque Oderico Raynaldo, ad Annales prosequendos communi omnium voce suffectus, ac tandem sacro Purpuratorum Patrum Collegio adscriptus a*

eo fine ut huic operi inseretur

AUCTORE D. P.

A S. D. N. Innocentio Papa IX, personarum ac meritorum æstimatore acerrimo; ostenderit minime vanam fuisse spem, quam de eo adhuc juvene fovere se testabantur præcipuæ notæ Patres, jam inde ab anno MDCLXI, quo nobis Romæ existentibus, et P. Henschenio sæpius ad corpus S. P. Philippi sacrificanti, promptissima caritate serviebat minister, tanto gratior erudito illi seni, quanto videbatur certius præsagire, eum quoque illustrium Scriptorum numero accessurum aliquando: exinde vero perpetuum nobiscum fovit litterarum commercium; quod ne in hac quidem Eminentissima dignitate intermittendum, quin potius fovendum studiosius declaravit, datis ad nos humanissimis litteris. Illæ autem, quas cum Vita prælaudata misit, datæ fuerunt, vivente adhuc Henschenio, nomine Rev. adm. P. Mariani Soccini Præpositi omniumque Congregationis suæ Patrum. Idem P. Coloredus, post annos aliquot, defuncto jam Henschenio, mihi scripsit, Marcum Antonium Frances de Urrutigoyti, Archidiaconum Cæsaraugustanum in Arragonia, edidisse Vitam Sancti Patris, Hispanico sermone conscriptam; et anno ipso quo ista indicabat MDCLXXXII, Romæ prodisse Opuscula Miscellanea cujusdam Joannis Manfredi, Sacerdotis

et commendata a Card. Coloredo,

B Tarentini, ubi multa referantur de S. Philippo, deprompta ex Vita ejus: de qua Vitæ Societatis nostræ Generalis VII, Vincentius Caraffa, notæ vir sanctitatis ac gravitatis, solebat dicere, quod sola vocari posset Flos Sanctorum; quia conjunctim in ea legerentur, quæ liber sic nominatus et præcipuos quosque per anni circulum Sanctos complexus, sparsim refert de singulis.

dignissima sane et utilissima.

6 Magnum profecto a viro magno maximique faciendum elogium; quamquam Caraffa ea solum legisse potuerit, quæ Gallonius Bacciusque ediderunt. Quod si ille nunc viveret, et legere posset, quæ postremus collegit Barnabæus, eodem quo antea Baronii Vitam ediderat stylo, sed rerum copia longe majori, quid dicturum fuisse existimabimus? Talem ergo Vitam, tantoque cum affectu præparatam et communicatam nobis, nefas duxi vel unico verbo truncare, sed totam huic Operi inferendam putavi. Superfluum etiam censui post ejusmodi scriptoris tam accurati laborem, scrupulosius evolvere prolixissima Processuum huc pariter missorum volumina: quid enim istic a me sperarem inveniendum, quod ille non curaverit adnotare? Solum ergo licere mihi volui, antiquam divisionem operis, in sex libros brevioraque subinde Capita, designare in margine, novamque inducere continuorum Capitum XLIII.

Indicatur Notitia primorum Sociorum Italice excusa

7 Edita postmodum Italice est, mihique missa Brevis notitia quorumdam sociorum S. Philippi, auctore (ut intellexi) P. M. Jacobo Riccio, ex Ordine Prædicatorum, sacræ Congregationis Indicis Secretario ac Magistro Provinciali, nunc Procuratore Generali, ex antiquis MSS. Oratorii aut fideli coævorum narratione, collecta: quæ Vitæ sancti Patris, seorsim edendæ, haud inutilis Appendix accedere potuisset. Verum multæ magnæque rationes suaserunt, ne novi istius operis accessione molem nostram, jam satis nimiumque auctam, cumularem magis. Sufficiat ergo indicasse, quod eorum nomina, quorum ibi laudantur virtutes, hæc sint: Joannes Juvenalis Ancina, Episcopus Salutiensis; Franciscus Maria, Cardinalis Taurugius; Cæsar Cardinalis Baronius; P. Alexander Fidelis, P. Angelus Vellius, P. Thomas Bozius, P. Franciscus Bozius, P. Nicolaus Libius, P. Julius Saviolus, P. Antonius Gallonius, P. Augustinus Mannus, P. Flaminius Riccius, P. Joannes Matthæus Ancina, P. Petrus Consolinus: quibus ex laicis, rei domesticæ adjutoribus, accedunt Bernardinus Corona, Joannes Baptista Guerra, Baptista Flores, Julianus Maccaluffi, Ægidius Calvelli, Thaddæus Landi.

Reliquiæ quales.

8 De Costa et Vertebra, corpori sancto alias integro exemptis, ac Neapolim translatis, ipsiusque Philippi in urbe illa Regia celeberrimo cultu, in Appendice D post Vitam agetur: alibi si reperiat Lector mentionem Reliquiarum hujus Sancti, non existimet agi de aliquo ejus osse vel parte notabili corporis, quod, demptis quas dixi partibus atque intestinis, integrum incorruptumque servatur: sed vel de horum intestinorum particula aliqua, aut de capillis, vel de rebus quæ Sancto fuerunt in usu; puta pileolis, linteis, precatoriis globis, aliisque hujus generis: ad quorum præsentiam plurima esse patrata et hodiedum patrari miracula constat. Quam multis autem in locis extra Urbem talia habeantur, neminem reperi, qui doceret. Nolo tamen hic prætererire quod in Memoriis sacris Ravennatium scribit ecclesiæ illius Canonicus Theologalis D. Hieronymus Fabri, in parochiali S. Agnetis ecclesia, in qua requiescit corpus S. Exuperantii Episcopi, de quo ad diem XXX Maji, haberi istiusmodi Reliquiam aliquam S. Philippi Nerii, Roma transmissam a dignissimo ejus urbis cive, Francisco Ingoli, Secretario sacræ Congregationis de propaganda fide usque ad annum MDCXLIX, quo septuagenarius excessit e vivis, vir multis titulis apud eumdem Hieronymum laudatissimus: quæ quidem Reliquiæ in die ipsius Sancti festo solenniter exponitur, ut valde E notabilem esse oporteat, non vero minimam aliquam lini pannive particulam, quales passim amicis suis impertiuntur Reverendi Patres Oratorii, et nos quoque, nullo non officii genere Romæ ab iis culti, gratanter accepimus, atque ad privatæ nostræ devotionis augmentum reverenter servamus.

Imago miraculose sudans Patavii

8 Lego etiam apud Ferdinandum Ughellum tom. 5 Italiæ sacræ col. 232, quod Jacobus Philippus Thomasinus, Civitatis novæ in Istria Episcopus creatus anno MDCLI, inter plura, quæ anno MDCLIII (quando suum illius tomum imprimebat Ughellus) prælo parata dicitur habuisse opera, ediderit Italico sermone Relationem de sudore, qui pullulavit ex imagine S. Philippi Nerii Patavii anno MDCXXXII. Ea, secundum impressa, ultimum prodiit Patavii anno MDCLXX a Baptista Pasquale typographo, dedicata Illustriss. et Excellentiss. D. Bonifacio Papafava, Nobili Veneto: cujus exemplum Roma nactus, Latine reddidi, et per modum Appendicis subjungo Vitæ posteriori.

Vitæ compendia varia.

9 Invenio denique Monachii impressum anno MDCXXIV, indeque nobis missum libellum, in duodecimo, ut vocant, auctore quodam Benedictino Monacho, Matthiæque Admontensis in Styria monasterii Abbati dicatum, sub hoc Titulo, Petra salis, pauperibus relicta, Studiosorum et Sacerdotum necessitati exposita, conformiter vitæ S. Philippi Nerei per compendium F productæ. Qui Titulus, ne quem fallat, admoneo, compendium istud aliud non esse quam quatuor capitum breves Titulos, quibus deinde singulis, absque alia S. Philippi mentione, aptantur Analyses aliquot instructionis moralis, ex tali Titulo, velut consequentia ex antecedenti, ductæ. Quinam porro linguis vulgaribus omnibus, breviorem longioremve Epitomen ejusdem Vitæ inseruerint auctis editisve recentius Sanctorum Vitis, per anni decursum Legendis, sive, ut Hispani Gallique appellant, Sanctorum Floribus, omitto recensere, cum libri passim terantur manibus piæ plebis.

Nomen in Martyrologio.

10 Cardinalis Baronius, Romanum Martyrologium Annotationibus illustrans, prius quam de B. Philippi sui cultu aliquid esset ab Ecclesia definitum, scilicet sub annum MDXCVIII, id est, tertio anno a felici morte Philippi, ejus commemorandi occasionem arripuit ad XXIII Augusti, quo die insertus Martyrologio erat B. Philippus, uti Ordinis Servorum Institutor: usus est autem ibi iis verbis Baronius, quæ quia exhibebit nobis Barnabæus num. 559, ipsa hic non inculco, solumque considerandam propono formulam, sub qua proprio suo die idem nomen insertum Martyrologio fuit, Canonizatione peracta, quæque etiamnum sic recitatur: Romæ S. Philippi Nerii, Congregationis Oratorii Fundatoris,

A toris, virginitatis et prophetiæ dono insignis. *Et hæc quidem tunc ultimo legebantur loco, quamdiu Officium ejus proprium ex institutione Urbani VIII solummodo recitabatur ad libitum eorum qui ad Romani Breviarii usum obligabantur : ad locum vero primum transierunt, postquam successor Pontifex Innocentius X anno* MDCLII *idem Officium de præcepto recitandum statuit : quod quidem fiebat sub ritu Semiduplicis, celebriori autem ritu Duplicis faciendum præscripsit Clemens IX sub annum* MDCLXVIII. *Hac autem in causa id memorabile accidit, quod anno abinde* XIV *nobis scripsit numquam absque honoris præfatione nominandus, nunc Eminentissimus Coloredus.* Cum Patres aliquando cogitarent de Pontifice rogando, ut Sancto eum Duplicis Officii honorem, tamquam Fundatori decerneret, quo alii Fundatores fere omnes per totam Ecclesiam fruebantur ; et in hanc universi pene descendissent sententiam, ut supplicationibus cum Pontifice ageretur ; P. Marianus Soccinus, tunc Præpositus Congregationis, eximiæque vir probitatis : Eia, inquit, cum Deus sibi curam de sancto Parente nostro honorificando assumpserit, ipsi etiam hoc idem relinquamus. Mirum dictu! Pauci elabun-

Officium in Breviario.

B tur dies, cum ex improviso Pontifex, nullis aliorum precibus, sed sua tantum peculiari erga sanctum Patrem pietate permotus, illum sub ritu Duplicis colendum ordinavit : quod et Decreto sacræ Congregationis peculiari vulgatum fuit.

VITA

Auctore Antonio Gallonio, Oratorii Presbytero, Romæ edita quinto post mortem Sancti anno.

CAPUT I.

Prima Philippi vita usque ad annum ætatis 24.

Annus Æt. 1 et 7 Chr. 1515 et 1521. *Florentiæ natus Philippus,*

Philippus Nerius Leone Decimo Florentiæ nascitur, XI Kalendas Augusti, B. Mariæ Magdalenæ pervigilio, post mediam noctem, anno redempti orbis millesimo quingentesimo decimoquinto. Parentes habuit, Franciscum Nerium et Lucretiam, Antonii Soldi filiam. Infanti, cum sacris baptismalibus initiaretur, Philippi ab optimo pioque genitore nomen inditum. Quintum vix jam ætatis annum attigerat, cum parentes usque adeo reverebatur, ut ne latum quidem unguem ab eorum jussis discesserit unquam,
C nullamque eis molestiam, nullam exhibuerit solicitudinem *a*. Duxerat rusticus, anno hujus seculi vigesimo secundo, aut certe insequenti, Adriano Sexto Pontifice, e villa Francisci Nerii patris ad Philippi ædes asellum onustum pomis : in hunc Philippus, annos tum octo vel novem natus, ubi ascendit, continuo factum est, ut ex altissimo loco cum asello in cellam vinariam præceps rueret. Accurrunt mox mœstissimi parentes, et quem extinctum jam, inde extrahere putabant, vivum incolumemque, nullaque læsum ex parte, singulari Dei beneficio, qui illum ad multorum salutem nasci fecerat, inveniunt. Atqui non me latet beatum Patrem, inter maxima quæ a Deo acceperat dona beneficiaque, hoc unum referre solitum, quo scilicet certum interritum, Deo ad magnas res eum destinante, evaserat. Quodam die, cum una cum Elizabetha sorore, Clemente Septimo Pontifice, Psalmos Davidicos recitaret ; Catharina, soror natu major, eos exturbare est aggressa. Ergo Puerulus, ut se atque Elizabetham ad ejus eximeret molestia, Catharinam leviter retrudit : quod ubi pater cognovit, eum acriter corripuit. Qua ex re tantum beatus Puerulus *b* doloris cepit, ut culpam (si qua esse in prima illa ætatula sua poterat) uberrimis lacrymis deleverit.

a Æt. 8 et 9 Chr. 1522 et 1524.

quinquennis periclitatur de vita :

b

2 Nihil illo honestius, nihil amabilius, nihil co- D mius : erga majores natu reverenter se gerebat, æqualibus facilis erat, minores amplectebatur, irasci nesciebat. Quibus ille rebus assequebatur, ut non solum ab omnibus unice amaretur ; sed etiam ut Pippus bonus, vulgo jam diceretur : quod sane vocabulum, nihil aliud quam Philippum probum innuere videbatur. Ergo hic puerulus, in sortem Domini electus, ecclesias frequentabat, verbi Dei præcones in templis, undecimo ætatis anno (fuit is hujus seculi vigesimus sextus) libenter audiebat ; et præcipue Religiosum quemdam Baldólinum ex Humiliatorum familia, de cujus eximia sanctitate mira ille narrabat, quæ brevitatis studio missa facio. Porro hujus servi Dei concionibus intererat Philippus anno Christi millesimo quingentesimo vigesimo septimo. Primam ætatem in Grammaticis cognoscendis atque tractandis totam ferme consumpsit : nec sane frustra ; ex eo enim studio fructum tulit maximum. Præceptore usus est Clemente quodam, Latinis litteris (ut temporibus illis) satis erudito ; neque vero Philippus in litteris solum profecit, sed in pietate multo magis. Patris [uxorem secundam, suam] novercam, ætate jam devexam, eo quo potuit honore E semper est prosecutus, eique adeo ille gratus acceptusque erat, ut cum patrio solo egrederetur, tanta fuerit affecta tristitia, tantoque sauciata dolore, ut luctu fere tota consumeretur. Incidens vero illa in morbum, ex quo non convaluit, Philippi nomen in ore frequentissime habebat, eumque quasi coram adesset, sibi nonnumquam videre videbatur.

Æt. 10 et 15 Chr. 1524 et 1529. *decennis etiam levem offensam horret,*

in pietate et litteris proficit :

3 Cupidus beatus Pater, cum sextum et decimum annum ageret, Evangelicæ perfectionis ; adversa quæcumque, Sanctorum exemplis excitus, patientissime tolerabat. In febrim cum incidisset, eam tam facile tulit, ut credi vix possit ; quandoquidem ad morbum non modo remedium non petiit ullum, sed ne ea quidem se vexari cuiquam aperuit. Verum ubi id una de feminis, affinitate sibi conjuncta, advertit ; quod Philippo opus erat, quamquam ab eo non requisita, ministrabat. Quo tempore Florentiæ fuit, non potuit ejus virtus cubiculi parietibus domesticisque tenebris diutius contineri : sed emersit e patria sede, et in luce Florentiæ, in ore atque oculis clarissimorum civium versabatur, ut ab ipsis jam inde a puero Pippus bonus, ab adolescentia Philippus probus diceretur. Quibus rebus postea factum est, ut cum sparsi rumores de bonis operibus, quibus se Romæ tradiderat, Florentiæ audirentur, hæc concives inter se de eo colloquerentur : Quid est quod miremur de his? quandoquidem observatum a nobis F est, cum ipse hic moraretur, quam probe, quam pie, ac religiose in omnibus rebus perpetuo se gesserit ; hisque permoti, cupiebant ejus orationibus adjuvari. Annos decem et octo natus, a Francisco patre ad avunculum Romulum missus est in Campaniam, ad oppidum, cui a Sancto Germano nomen, ad radices situm montis Cassini ; missus autem eo fuit, non ea tantum de causa, ut mercaturam exerceret, sed ut magnarum opum, quibus avunculus affluebat, heres institueretur : is siquidem, cui præter unum Philippum, nullus erat heres, tantum possidebat divitiarum, ut earum summa pergrandis esset ad viginti duorum aureorum millia. Ubi paucos moratus dies, quod timebat conscientiam lædere, longe potiorem præstantioremque jam inde animo mercaturam concipiens, avunculo omnibusque aliis, Christi causa relictis *c* (quippe qui dives cum esset, pauper pro nobis fieri voluit.) Romam, ubi soluto liberoque animo suas omnes cogitationes omniaque studia in uno Deo figeret, se contulit anno post Christum natum millesimo quingentesimo trigesimo tertio.

Æt. 16 et 19 Chr. 1530 et 1533. *febrim patienter tolerat,*

dimissa spe amplæ hæreditatis,

c

4 Urbem ingressus, domum Galeoti Caccii, civis Florentini,

A Florentini, divertit, in qua aliquot diversatus annos non obscura dedit suæ in Deum pietatis indicia. Vitam victu asperam, sed continuis meditationibus suavem ac plane cœlestem ducens, simplici pane, aqua ad potum adhibita, semel in die se reficiebat. Nonnumquam, ne dicam sæpissime, domandi corporis fervori cedens, totum triduum cibo abstinuit. Sui ipsius contemptum perpetuo amavit. Mundana omnia, ut Christo, cui se totum dicarat, frueretur, animo despiciebat; semet deseruerat, semet oderat: deliciæ suæ Christus, ejusque amori respondendi cupidus, solius Dei assidua meditatione dies noctesque delectabatur. Verum his non contentus, ut majore indies incredibilique Christi ardebat amore, ita hoc ipso amore stimulante, majora agere durioraque pati, ejusdem Christi desiderio, omnibus prorsus votis expetebat. Jucundæ erant Philippo vigiliæ, suaves dolores, labores expetendi, nihilque ad summum erat, quod Deo gratum fore putaret, quin illud amplecteretur. Sed illud hic non involvam silentio, quod sub hæc ipsa tempora eidem accidit. Quodam namque die cum in itinere esset, obvios habuit, nescio quos homines perditis prorsus moribus: hi mali dæmonis impulsu, ejus forte allecti pulB chritudine, omni deposita verecundia, castissimum adolescentem ad scelus invitant *d*. Quos ille cum declinare, quod vehementer optabat, non posset, eamque ob rem dolore conficeretur; venit illico ei in mentem verbum Dei, quod omni gladio ancipiti penetrabilius noverat, maximam habere vim ad flagitiosorum hominum corda emollienda. Ergo sermone de rebus divinis, deque peccatorum turpitudine eos aggressus; illorum animos ita accendit, ut divinorum verborum efficacia, non solum omni illa tentatione eos liberos reddiderit, atque a statuto facinore revocaverit; sed etiam in alios, Domino rem suam adjuvante, mutaverit. O miram Dei bonitatem! qui captatum venerant, maximo ipsorum bono, ab inermi adolescente, sola divini verbi prædicatione capiuntur: neque inde discesserunt antequam evomerent virus iniquitatis suæ.

Auc. Ant. Gallonio Romam abit, et se totum Deo tradit, ad peccatum solicitantes convertit: d

5 Romæ cum moraretur Philippus, venit illi divinitus in mentem, philosophiæ se tradere; in his tamen pietatis studium minime negligendum duxit; quamobrem spiritualia quæ vocant exercitia nulla ex parte prætermisit unquam, ut qui fastidiret præsentia. Philosophiæ operam dabat ille, quod Deo rem gratam se facere arbitrabatur; in qua tantos C brevi progressus habuit, ut cum excellentibus in eo genere compararetur: nec tamen eo tempore, quamquam philosophiæ deditus, frequens orandi studium et consueta pietatis officia prætermissa fecit; quinimo orationi, divinarumque rerum meditationi multum temporis tribuebat assidue. Quibus rebus et fortior se ipso indies fiebat, et melior; major enim subinde ejus, ut ætatis, sic virtutis fiebat accessio. Mirum profecto dictu videtur, quanta animi puritate, quantaque innocentia lubricam illam inter studendum ætatem transegerit. Etenim apud eruditissimum virum Cæsarem Jacomellum, præceptorem suum, et Antonium Altovitum, Florentiæ Archiepiscopum, eam probitatis integritatisque opinionem est adeptus, ut eum ambo Probi cognomine honestaverint. In studiis acerrimo, ad disputandum præsertim, ingenio præditus erat. In rebus Theologicis, quas optime callebat, B. Thomæ sententiam perpetuo probavit. A condiscipulis atque collegis unice, pro ejus eximia suavitate, morum elegantia et Christiana humilitate, diligebatur; nullusque erat, qui loqueretur de eo verbum malum. Philosophiæ studiis jam graviter sufficienterque instructus, adeo ab omni voluptatis illecebra liber extitit, ut constanti amicorum fama virgo semper habitus sit.

A. Æt. 20 Chr. 1535 Philosophiæ studet magno cum profectu, etiam virtutis:

Et hanc quidem cum animi tum corporis virginalem integritatem ad extremum usque spiritum, absque ulla labe aut suspicione, intactam prorsus illibatamque, ut suo loco pluribus dicetur a nobis, servavit. D

6 Quo tempore Philippus sese in litterarum studiis exercuit: quamquam interdiu cum sodalibus versabatur, ac de quæstionibus naturalibus et obscuris crebros cum illis sermones ac disceptationes miscebat; solitudinis tamen ultra quam dici potest appetentissimus, *e* noctu longas vigilias trahebat, atque juxta Apostoli monitum, invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellectu conspiciebat, sempiternam quoque ejus virtutem atque divinitatem, quantum homini corruptioni obnoxio fas est, scrutabatur. Septem Urbis Ecclesias, et religione et summorum Pontificum Indulgentiis celeberrimas, nemine sibi comite adjuncto, obibat frequentissime. Noverat enim de anima, Christi amore flagrante, scriptum reperiri, Ducam eam in solitudinem, et loquar ad cor ejus: et alibi, Sedebit solitarius, et tacebit, quia levabit se supra se. Paupertatem adeo coluit, ut nihil unquam a cognatis et consanguineis accipere decreverit. A Francisco patre, cui egregie carus erat, Romæ cum esset, nihil, præterquam initio unum vel alterum indusium, accepit. Caducarum E rerum curas, ac præcipue quæ ad affines cognatosve spectarent, refugit omnino. Cubiculo usus est perangusto, in quo nihil erat præter lectulum unum, et libros aliquot, et indusia fune ad parietem appensa. Ubicumque sese dabat occasio cupiditates motusque animi a ratione abhorrentes comprimendi, amplectebatur eam avidissime; sequemet in omnibus vincere curabat. Hinc filios suos monere solitus erat, ut se ipsos minimis etiam in rebus vincere studerent, si magnorum certaminum inde victores fieri cuperent. Denique in id totis viribus incumbere sibi in animo erat, ut ducem Christum, paupertatis suique contemptus amatorem eximium, sequeretur in omnibus.

Æt. 21 et 23 Chr. 1536 et 1538, ommi terreno affectui renuntiat. e

7 Interea cum beatus Pater adeo abunde sufficienterque in scientiis humanis instructus esset, ut jam cum paucis e sodalibus conferendus videretur; litterarum studiis relictis, se totum, ut vocantem Christum sequeretur, in exitu anni hujus seculi (ut opinor) trigesimi septimi, orationi rerumque divinarum meditationi commisit. Illud autem ante omnia aggredi constituit, ut quos haberet *f* libros venderet. Eo enim ardore inveniendi Christi teneri cœpit, ut F verbis explicari vix possit, in fervore spiritus ambulans. Oratione nihil Philippo suavius, nihil dulcius, nihilque jucundius: orabat ille dies, orabat noctes: nihilominus non explebatur orandi sitis orando, sed excitabatur magis. Cum reputaret ille apud animum suum, vel acerbissimam Christi mortem pro salute humani generis obitam, vel impiorum noxas delictaque, quibus iram Dei in se concitabant, lacrymis totus conficiebatur. In suum ille corpus, ut spiritus suggerebat, sæviebat libentissime. Flagitiosorum hominum conversionem enixe a Domino per unigeniti Filii sui mortem, non sine magna lacrymarum profusione, petebat assidue. Imaginem Christi in cruce pendentis cum cerneret, lacrymas tenere non poterat; quinimo cum Philosophiæ operam daret, ea visa, fletum cohibere nequibat. Illud quoque ei in more positum erat, ut singulis pene diebus, solus remotis arbitris, septem Urbis ecclesias, vel certe earum unam et alteram, religionis causa adiret. Quantum autem ille ex ejusmodi peregrinationibus profecerit, quamve solidos inde divinæ voluptatis ceperit fructus, incredibile dictu est. Sæpe enim totas noctes in pia cœlestium rerum meditatione hisce in locis consumebat: sæpissime apud

A. Æt. 23 Chr. 1537 Scientia sufficienter instructus f ad exercitium orationis se transfert. Visitat sæpe 7 Ecclesias.

A apud cœmeterium, quod Calixti dicitur, in oratione pernoctabat. Somni parcissimus, nuda humo sub harum ecclesiarum porticibus, cum eum necessarius somnus occupasset, cubabat. In precibus præterea Deo fundendis eam adeptus erat facultatem, ut divina potius vi ad eas adduceretur, quam nova aliqua de rebus cœlestibus meditatione divini amoris flammam in se ipse excitare cogeretur. Tanta vero plerumque, cum precibus insisteret, cœlestium gaudiorum copia perfundebatur, quantam sustinere vix poterat; eamque ob rem non humi solum sese prosternere, sed his etiam vocibus ad Dominum clamare opus habebat: Sat est Domine, sat est; contine jam, quæso, undas gratiæ tuæ. Quodam die cum ex nimia istiusmodi dulcedinum vi haud procul exitio abesset, majore quam antea animi impetu divinam cœpit implorare clementiam: Recede a me, Domine, aiebat, recede: quandoquidem tantam cœlestium gaudiorum molem sustinere, mortalis cum sim, nequeo: en morior, Domine, ni confestim succurras, ni opem feras: Cumque ille hunc in modum diutius precatus esset, lenivit Dominus aliquantulum (ut ipso referente cognovimus) summum

non sine periculo vitæ ex animi ardore,

B animi ejus ardorem. Ergo mirandum non est, si suo ille doctus periculo dicere soleret: vere Deum amanti nil gravius, nil durius, aut molestius posse vita ipsa contingere *g*. Sancti enim viri mortem in desiderio, et vitam in patientia habere dicuntur.

8 Ea in peregrinatione ecclesiarum (qua ille, ut dictum est, utebatur creberrime) sicuti magna a Deo dona accipiebat beneficiaque, ita contra a diabolo, ut illum ab instituto absterreret, multa sustinuit invitus. Eum etenim modo hac, modo illa aggrediebatur via; nunc ardentes ad libidinem faces *b* subjiciendo, quas ille tentationes lacrymis semper orationeque vincebat, nunc aliis artibus eum assidue divexando: quibus nihilominus tantum abest ut Philippo quidquam nocuerit, ut maxime profuerit; occasionem illi nimirum præsentissimam præbens gloriosi triumphi, de hoste immanissimo erigendi. Illud porro eidem hac in peregrinatione accidit memoria sane dignum. Obeunti nocte intempesta, nullo sibi adjuncto comite, eas de quibus loquimur ecclesias, tres illico dæmones *i* sese ejus deterrendi causa, ad Caput-bovis, sic dictum locum, objiciunt; quorum ille truci aspectu non modo non motus est, sed eos etiam per contemptum, nullo trepidationis signo dato, quod cœlestibus munitus præsidiis sub

g

et variis tentationibus diaboli:

h

i

C umbra divini lateret auxilii, præteriit; cœptumque iter, ut fortiter, ita constanter peregit. Id ubi advertere infesti illi nequitiæ spiritus, omni eum superandi spe dejecti, sese subito proripiunt. Atque ejus fere generis per id tempus plane multa alia a dæmonibus in hac ipsa peregrinatione sustinuit; sed ubique novis a diabolo tentationibus roboratur. Verum, quæ ille a Deo acceperit dona, horum ipse sibi conscius erat, ceteros interiora quæque celata esse volens. Noverat enim Gregorii sententiam, dicentis; Deprædari vult, qui thesaurum palam portat in via: illudque præterea crebrius apud se reputabat; Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Testantur sane omnes, qui Philippo intime erant, numquam se hominem vidisse, qui ab humanis laudibus æque atque ille abhorreret, aut qui de se ipse sentiret prædicaretque demissius: quandoquidem neque scientiam, qua præclare instructus erat, neque sanctimoniam vitæ ostentare visus est unquam; sed tum verbo, tum incessu, tum reliquis, modestiam imprimis gloriæque contemptum præseferre nitebatur: spiritum enim ille, mortificationis qui dicitur, perpetuo coluit. Quocirca miretur nemo, si de occultioribus ejus rebus gestis pauca admodum enarrari poterunt. Illud sane pro comperto habetur,

cavet vanam gloriam; Hom. Evang. 11.

Esa. 24.

quod ex illa peregrinatione, ut maxima incrementa virtutum pertulit, ita plurimas contra dæmones clarasque victorias reportavit. D

AUG. ANT. GALLONIO.

9 Philippus interim his non contentus, nosocomia publicaque valetudinaria adire cœpit, seque totum ministrandis ægris tradidit. Ergo miserorum lectos circumiens, mœstos blande solabatur, perditos cœlestium bonorum spe recreabat, cunctos ad patientiam honestatemque vitæ hortabatur: animam agentibus præsto erat, quibus tanta ille cum animi alacritate ac diligentia dies noctesque ministrabat, ut cuncti obstupescerent; nec prius eos deserebat, quam illi e vita migrassent. Neque is labor irritus fuit; ex eo enim magnos collegit salutis animorum fructus. Et hæc quidem consuetudo inter laicos homines ægris in xenodochio jacentibus inserviendi, tum primum longo forte intervallo ante id tempus intermissa, rursus initium habuit. Perseverantia in illo admirabilis fuit. Florentiam, in qua natus educatusque erat, nec vivente, nec mortuo patre *k* repetiit: Roma numquam, nisi Ecclesiarum visendarum gratia egressus est. In omni vita sui ipsius contemptui, Christi Domini nostri aliorumque Sanctorum exemplo incitatus, perpetuo studuit. Vitam complures annos eremiticam propemodum duxit, lacrymis se magis quam pane reficiens; singulis diebus sese flagellis quam acerrime cædens; super nudam humum cubans; simplicem panem cum pauculis nonnumquam olivis, herbulis, seu pomis ad cibum, et simplicem aquam ad potum adhibens. Eam vero parsimoniæ frugalitatisque rationem ad extremum usque diem propemodum retinuit: Sacerdos enim factus, mane jentaculo perbrevi, vesperi exigua cœna corpus reficiebat; vino modico, eoque, maxime diluto, frequenterque simplici aqua ad sitim usus. Erant ei cœnæ vel bina ova mollia sive sorbilia, vel olera, vel demum legumina, omnia sale acetoque condita; plura autem fercula sibi in eadem mensa apponi haudquaquam permittebat. Carnem raro obsonii loco adhibuit: nulli unquam ferculo, quamvis per totum triduum jejunus, arrisit; lactis et quæ lacte conficiuntur nihil, quoad vixit, gustavit; pisciculis rarius vescebatur; pulte abstinebat.

Nosocomio inservit:

k

E

Vitam austere parceque instituit.

ANNOTATA.

a *Historiæ hujus initio, plures quandoque annos simul jungere cogimur.* F

b *Gravissimi auctores, quæ sanctissimi viri a pueris fecere, posteritati tradunt. Lege Athanasium in Antonio, Paulinum in Ambrosio, Georgium Monachum in Theodoro Siceota, Petrum Ranzanum in S. Vincentio Ferrerio, Surium in S. Thoma Aquinate.*

c *Imitari videtur illustrium Sanctorum exempla, nempe Antonii Magni, Hilarionis, et Abrahæ Syri.*

d *Consimile prorsus leges in Vita S. Bernardini Senensis.*

e *Idem fecisse sanctissimos viros, omnes fatentur: tu interim lege Osbertum Monachum in Vita S. Dunstani Episcopi Cantuariensis cap. 37, Baudominam in Vita Radegundis Reginæ, Theodoricum in S. Dominico lib. 1, cap. 4, et demum Surium in S. Elzeario Comite tom. 5.*

f *Idem fecisse S. Dominicum scribit Theodoricus, Vitæ ejus lib. 1 cap. 2.*

g *S. Gregorius lib. 9 Reg. ep. 27 et lib. 11 ep. 24; Augustinus Tract. 9 in Epist. 1 Joannis.*

h *Similibus tentationibus impugnantur a dæmone sanctissimi viri. Tu interim lege Osbertum Monachum in Vita B. Antonii, S. Hieronymum in Vita Hilarionis Abbatis, et demum S. Gregorium Papam in rebus gestis S. Benedicti, Dialogorum lib. 1.*

i

A *i Diabolum sanctis viris terrores incutere solitum, eorum res gestæ testantur. Percurre Metaphrasten in Vita Danielis Stylitæ, Georgium Monachum in Theodoro Siceota, Osbertum in Dunstano, et demum Theodoretum in Philotheo.*

AUC. ANT. GALLONIO

k *Idem præter ceteros magnum Archimandritam Nicephorum fecisse, auctor est in ejus vita Theostericlus. Hactenus ac deinceps ad sequentia Capita Notæ Marginales ipsiusmet Gallonii : quibus unicam additam velim, videlicet, quod num. 2 sub finem, ubi simpliciter legebatur* Patris novercam, *locum ex ipsius auctoris mente correxerim. Etenim ipsemet in hujus a se scriptæ vitæ Italica editione (uti testatur Eminentiss. Coleredus; ipse autem eam non vidi) non* Patris, *sed* Philippi *ipsius* Novercam *appellat; et in hunc sensum conveniunt omnes, qui ejus meminerunt, in Processu testes.*

CAPUT II.

Acta Vitæ usque ad Ordines Sacros et annum ætatis 36.

Æt. 24 et 28 Chr. 1538 et 1543,

Curandæ animarum saluti se impendens,

multos convertit peccatores

a

multos ad religionem inducit :

novis tentationibus premitur a dæmone,

Laicus admirabilem in terris vitam ducebat; B videres enim in eo incredibilem caducarum rerum omnium contemptum, summam animi demissionem, vehemens orandi studium, miram ciborum parsimoniam, amorem in Deum maximum. Ad Christianæ perfectionis culmen ubi his gradibus ascendit, ad proximos adjuvandos, anno hujus seculi circiter trigesimo octavo, evocari se sensit. Decebat enim ut id lumen, non sub modio amplius, sed super candelabrum Ecclesiæ poneretur, quo iis qui in domibus Dei sunt luceret. Ibat diebus singulis in eum Urbis locum, quem Florentini mercatores incolunt : ubi sermonibus de rebus piis ita juvenum animos ad sectandas virtutes incitabat, ut illorum complures ad pietatem amplectendam converterit. Eodem itidem consilio scholas frequentare consueverat. Illud vero summæ Philippo curæ erat, ut in facinorosissimi cujusque amicitiam sese insinuaret : arbitratus nimirum, ut quisque maxime opis indiget, ita ei potissimum opitulari. Nec sane frustra id erat; quandoquidem multos, Deo bene juvante, e corruptis moribus, ad emendatiorem vitam traduxit. Nec deerant qui tantam Philippi sanctimoniam mirarentur, ut qui cum flagitiosissimis hominibus tam familiariter, nullo sui malo, atque maximo illorum emolumento, versaretur. A feminarum vero consuetudi- C ne, suæ castimoniæ insidias timens, abstinuit *a*. Homines quot plures poterat Christo adjungere nitebatur : tot enim tantosque, sermonibus simul de rebus divinis, simul sanctimoniæ ac frugalitatis exemplo, ut se variis Religiosorum familiis addicerent, impulit; ut Beatus Ignatius, Societatis Jesu institutor et auctor, Philippum Patrem campanæ seu tintinnabuli vocabulo comiter insigniret; utpote qui alios ad Religiosorum familias cum mitteret, ipse in seculo permaneret. Quod tamen divinitus factum esse, nemo est qui ambigat : nam ejus opera (ut res ipsa indicavit) uti volebat Dominus ad novam instituendam vitæ rationem, toti Ecclesiæ mortaliumque saluti proficuam. Ex quo quidem instituto, quod in hanc diem certissimo cum fructu retinetur, homines cum sanctitate tum doctrina insignes evaserunt. Hoc vero non silendum, ea fuisse B. Ignatium sanctimonia, a Philippo dici solitum, ut animi ejus interior pulchritudo foris promicaret, in cujus oculis vultuque coruscantes lucis radios sæpe a se visos esse profiteretur.

11 Quodam die cum per Amphitheatrum, ab Imperatoribus Flaviæ gentis constructum, hodie Colisæum vulgus appellat, iter haberet, animo Lateranensem Basilicam invisendi; dæmonem pauperis D forma nudo corpore obvium habuit. Quo viso, cum impuræ quædam cogitationes ejus animum subiissent, ipso ad orationem confugiente, omnis ea tentatio confestim abscessit, et diabolus turpiter victus inde aufugit. Memini me audivisse beatum Patrem, qui diceret, eam tentationem non ex carne, sed ex ipso dæmone provenisse : atque se omnino credere (ita enim qua erat animi demissione loquebatur) pauperem illum, dæmonem, non hominem fuisse, quamquam hominis specie sese illi videndum objecit. Novimus enim diabolum his aut certe consimilibus artificiis sanctissimos viros oppugnare solitum : cujus rei præclarissimum testem habemus sanctum Gregorium Papam in historia, quam de rebus gestis magni illius Monachorum Occidentis Patriarchæ Benedicti litteris mandavit. Post hæc cum humani generis hostis Philippum nulla ratione adduci posse cognosceret, ut sua sponte de hujus virtutis statione decederet; cum per vim nolentem et coactum iterum decrevit evertere. Ergo adolescentium quorumdam perditorum impudicis moribus in ejus virginitatem accendit invidiam. Hi, cum Philippus E forte domi cujusdam, solita obeundi causa caritatis officia, moraretur; tempus nacti opportunum, quo gravissimam impudicitiæ labem ejus animo adspergerent; non satis esse duxerunt, si egregiæ unius viri abstinentiæ unius mulieris libido opponeretur : binas feminas, omnium (ut creditur impudentissimas in eum immittunt, et in eodem cubiculo, *b* ipso prorsus inscio (indignum facinus) ut omnis fugæ spes præriperetur, includunt. Sed pius Dominus, cujus ille causa id patiebatur, servum suum (qui unde fugeret, clausis undique cubiculi foribus, non habebat) non modo non deseruit, sed nulla prorsus impudicitiæ labe pollutum, ex eo eripuit periculo. Nam cum ardentissimis precibus divinam imploraret clementiam ; speraretque eum, qui tot sanctarum Virginum corpora, palam ad omnium hominum libidines divulgata, integra ab omni labe servavit, sibi in simili periculo non defuturum : non fefellit periclitantis servi fidem divina benignitas, et deficientibus humanis opibus suum suppeditavit auxilium. Vix impudicæ illæ mulieres conjecerant in eum oculos, cum, sive metu aliquo divini supplicii perterritæ, sive pudore tactæ, vel (quod credibilius est) sancti juvenis, cujus pudicitiæ insidiabantur, aucto ritate permotæ, in quemdam cubiculi angulum recessissent; numquam non modo manus castissimo corpori, sed ne inferre quidem oculos ausæ sunt. O F magna virtutis vis, quæ lucet inter tenebras, splendetque per se semper, nec alienis umquam sordibus obsolescit ! O summus splendor honestatis, qui non solum in eo enitet, in quo est, sed in ipsos etiam improbissimos homines, cum ad eum accesserint, redundat ! Sed nunc ad Philippum redeamus.

et a lascivis adolescentibus,

b

per meretrices duas immissas

A. Æt. 29. Chr. 1544 Ingenti amoris ardori capiendo,

12 Singulis diebus Philippus Spiritum sanctum quam poterat ardentius precabatur, ut eum suis donis ornaret; nullumque abesse sinebat diem, quin ejus opem imploraret. Nec incassum hæc fuerunt. Nam laicus cum esset, annum vitæ trigesimum non attingens, Christi scilicet anno millesimo quingentesimo quadragesimo quarto, ea repente spiritus vi repleri se sensit divinitus, eoque impetu, ut cor illico sibi intra corpus saltitare cœperit, eoque ardore inflammari, ut eum natura, inusitata quadam cordis palpitatione, omnino se ferre non posse significaret. Quamobrem benignus Dominus, quo illum ad plurimorum salutem diutius conservaret, confractis, atque in pugilli eoque majorem amplitudinem eiatis duabus sinistri lateris costulis, quarta scilicet et quinta, ejusdem cordis sinum, quo id liberius ageretur, mirum in modum ampliavit. Erat istiusmodi

fractura

A fractura in anteriore parte pectoris, ubi costæ in cartilaginem desinunt. Quo ex tempore adeo vehementer, amplius quinquaginta totos annos, agitari concutique cœpit assidue plus minusve, mox atque mente rapiebatur in Deum, ut non modo toto corpore contremisceret, verum etiam lectulus ipse, aliaque omnia quibus ille insidebat, quasi terræ motu acta, eo orante quaterentur. Quæ cum illi (cui corpus quadratum erat, neque gracile, neque obesum) sine ullo doloris sensu evenerint, et ad extremum usque spiritum sine dolore manserint (nullæ enim nec intus nec foris punctiones doloresve sentiebantur) omnino supra vires naturæ fuisse, ac divinum prorsus miraculum, Medici omnes, qui ejus dum viveret curationi et postea corporis sectioni interfuere, una voce testati sunt. Mirum profecto erat hominem videre, ætate confecta, plus quinquaginta annos, continuas voluntariasque cordis concussiones palpitationesque patientem. Crederes illum humana jam omnia fastidientem, Davidis instar Domino dicere; Quis mihi dabit pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam? Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est! Quando veniam, et apparebo ante faciem Domini?

costæ laxantur per miraculum :

Ps. 54.

Ps. 129.

B

13 Hujus præterea doni cœlestis vi, tanta quoad vixit spiritus divinæque dulcedinis affluentia replebatur, ut mentem a cœlestibus avocare, animumque sæpissime ad terrena convertere, ut Sacrum facere posset, cogeretur: quod non eo solum referente cognovimus, sed re ipsa comperimus. Quamquam enim ille omnem adhibebat curam se a divinis avocandi, cum rem sacram facturus pergeret, ut uni et alteri ex iis qui sibi noti erant indicavit; vix tamen, quod nos plus millies hisce vidimus oculis, sacrificium absolvere poterat. O magnam sancti Spiritus vim! Alii etiam sanctissimi viri, horis prius aliquot precationi impensis, prævia diligentique præmissa præparatione, omni ope contendunt, ut aliquid pii in Deum affectus, cum rem sacram acturi sunt, acquirant; hic autem his adeo abundabat, ut non modo nulla egeret præparatione; verum etiam, cum tot tantosque divinitus immissos ardores sustinere nequiret, animum suum quam maxime poterat ab illis divellere cogeretur, Deumque ne majores tribueret indies rogare. Id præterea in illo is spiritus efficiebat longe mirabilius, ut eum precibus insistentem sublime tolleret. Media vero hieme, quo tempore maximum in urbe frigus esse solet, ad postremum usque diem (quis crederet?), ita derepente eo orante ipsius cor corpusque divino æstuebat igne, ut validissima, ne æstu necaretur, refrigeratione indigeret. Hinc ille octogenarius, modicissimo cibo contentus, omni propemodum nativo calore destitutus, ut eam amoris flammam aliquo modo restingueret, pectus nudare, fenestras foresque cubiculi media nocte pandere, linteisque ac flabellis aliave opportuniore aeris agitatione uti, ad se refrigerandum, necesse habebat: et quidem ni cordi, interno ac divino consumpto calore, hisce rebus festinanter subvenisset, repentino certe interiisset.

cum ut temperet cogitur distractione accersere

et refrigeria pectori admovere,

C

14 In iisdem rebus hoc fortasse etiam ponendum. Causam quodam die hujus tam miræ ac novæ ejus cordis agitationis a Federico Cardinale Borromæo interrogatus, præsertimque num dolore aliquo in ea sustinenda afficeretur; a Spiritu sancto eam accepisse modeste respondit. Laicus cum essem, dicere cœpit, sanctum Spiritum, quam suppliciter poteram, quotidie rogare consueveram, ut mihi opem ferret, animumque meum donis suis cumularet. Quodam die, cum eum de more orarem, meas exciperet preces; ipso tandem volente factum est, ut cordis agitatio, de qua rogas, quæ nullos unquam dolores movit, initium habuerit. Simulque adjunxit, Possem equidem eam cohibere, sed ne animum inter orandum a divinis avocare, atque ad eum motum cordis comprimendum referre cogar, idcirco ab ea re desisto. Illud hic addam, quod ejus cor adeo hujus agitationis vi æstuque fervebat, ut calor ex eo proveniens ad totum plerumque corpus sese diffunderet. Cum Philippus instituto suo in proximorum salutem incumberet, adjunxit ad Christum anno hujus sæculi quadragesimo septimo, Joannem Manzolium Florentinum, et deinde Henricum Petrum Placentinum: qui Sacerdos de ipsius consilio factus, Congregationis Clericorum doctrinæ Christianæ postmodum amplificator fuit.

corde jugiter palpitando

D

AUC. ANT GALLONIO.

Æt. 39 et 33.

15 Cum miro flagraret desiderio proximos modis quibus posset adjuvandi, una cum Persiano Rosa, insignis pietatis Sacerdote, Sodalitium sanctissimæ Trinitatis nomine instituere aggressus est: consilium autem id fuit, ut domus a consodalibus, pauperibus qui e recenti morbo convalescebant, peregrinisque hospitio excipiendis, aperiretur. Initium habuit Societas in ecclesia S. Salvatoris, cui a Campo cognomen, anno salutis humanæ millesimo quingentesimo quadragesimo octavo, mense Augusto, quinta hebdomadæ tertiæ feria. Primi, qui in hanc Societatem inscribi cœpti sunt, humanis divitiis inopes fuere, sed Christi gratia divites, omnesque sane ad quindecim. Conveniebant hi in ecclesia S. Salvatoris, frequentissime, ibique sacra omnes Confessione expiati ac Pane cœlesti refecti, novo animi ardore ad pietatem accendebantur: Philippum præterea cuncti, ut parentem, et unice diligebant et valde reverebantur. Primo cujusque mensis Dominico die, quadragenarum horarum supplicatio decreta a Fratribus, quo tempore Philippus adeuntes sua præsentia mirifice solabatur, omnes vitæ suæ exemplo piisque sermonibus confirmans, et ad virtutem pietatemque vehementer accendens. Totas præterea noctes ibi pene ducebat insomnes: Fratres ipsemet ad orationem vocabat: ubi precando finem fecerant. Abiit hora, dicebat, qua orare, non qua peccata lugere pietatemque sequi tenemini. In hac ipsa ecclesia frequentes de rebus divinis sermones a Philippo habebantur: sermonibus intererant et Fratres et exteri. Ex colloquiis is fructus colligebatur, ut audientes, ipsius verborum vi incitati, ad eluendas animi sordes mirum in modum se impelli sentirent. Ejus porro is in dicendo ardor erat, ut cum solus inter sodales esset, qui de rebus piis loquendi munus obire posset, totos frequenter dies multamque noctis partem in istiusmodi colloquiis, sui propemodum oblitus, consumeret. Et sane operæ fructus egregius Dei beneficio constitit: unico enim retis jactu ad triginta juvenes, qui vel argentariam vel mercaturam faciebant, hamo verbi Dei capti sunt, atque a perdita vita ad honestam revocati. Illud non involvam silentio. Qui initio huic Societati nomina dederunt, non vulgari claruisse sanctitate. Coquus enim domi, ut Beato Patre narrante didici, ad eam vitæ puritatem venerat, ut Deo adjutore tantam in orando facultatem adeptus sit, ut e cœli siderumque aspectu, quo maxime capiebatur, confestim in Dei notitiam amoremque raperetur. Alter erat, qui cum gravi oppressus morbo in lectulo jaceret, Margaritæ sorori, Scribe, dixit, feria sexta, hora tali, certam designans, moriar. Quod et factum est.

A. Æt. 34

Sodalitium S. Trinitatis instituit,

E

et pius colloquiis multos convertit:

F

16 Cum Philippus anno hujus seculi quadragesimo nono, omnibus nervis contenderet, atque in hoc elaboraret, ut novos Christo filios acquireret, Prosperum Cribellium, civem Mediolanensem, eidem lucrifecit; is ubi primum ipsius hortatu Dei colendi desiderio accendi se sensit, illico ad Joannem Polancum

A. Æt 35

in quibus fuit Prosper Cribellius

AUC. ANT. GALLONIO.

A lancum, Societatis Jesu Sacerdotem, animo confitendi de peccatis suis, venit. Sed cum is Sacramentalem absolutionem Prospero denegaret (quod ab ædibus viri nobilis, apud quem auctoritatis habebat plurimum, ubi multæ sese illi gravissime delinquendi dabant occasiones, recedere nolebat) Beatum ille mox Patrem mœstus adit, eique rem totam, ut erat, exponit; rogatque obnixe, precibus pro animæ suæ salute insistat. Huic Philippus bonum habere animum jusso, operam pollicetur suam, nec sane frustra: Prosper enim brevi Beati Patris precibus adjutus, ab omni ea difficultate molestiaque ab illa domo abeundi liberum se solutumque advertit.

A. Æt. 36 colligendis hospitio pauperibus,

17 Decreverunt Fratres anno hujus seculi quinquagesimo, qui Jubilæi celebritate insignis extitit, domum excipiendis hospitio peregrinis, qui ante id tempus conferti sub dio cubitabant in via, conducere. Id autem Jubilæi occasione actum est: nam cum pauperibus nullum esset in urbe hospitium, nullumque receptaculum, jacere ii cogebantur in publico, frigore, fame, aliisque incommodis confecti. Hoc ergo spectaculo commotus Philippus, tantæ calamitati omni ope subveniendum putavit; reque cum
B aliis communicata, quemcumque extrema inopia periclitantem reperirent, in id hospitium, vel inter manus vel gestatoria sella devehere, adeuntesque omnes hospitio benigne suscipere statuunt, cunctis quæ ad victum necessaria sunt abunde suppeditatis. Ea erat Sodalium erga peregrinos caritatis, ut quibus rebus possent eos adjuvarent; illeque altero videbatur beatior, cui datum erat, ut ipsis excipiendis primus occurrisset. Sed non possum ego satis narrare pium Fratrum in hos pauperes affectum. *se cum sociis impendit,* Alios enim cerneres peregrinorum pedes lavare, alios recens admissos suavissimis solari verbis, hos cibos excoquere, illos fercula ministrare, hos lectulos sternere, illos pavimenta verrere. Atque in hæc pietatis opera ea animi promptitudine vultusque hilaritate incumbebant Sodales, ut eorum virtus omnibus admirationi esset. Interea tanta fuit exempli vis, ut non defuerint, qui in hanc Societatem recens erectam se adscribi fecerint. Decreverunt interim Sodales, ut certæ ædes ad peregrinos hospitio excipiendos constituerentur, ubi quolibet anni tempore benigne per triduum alerentur: qui usus in hunc usque diem sancte laudabiliterque retinetur. Sed nec his contenti, cum viderent pauperes e xenodochiis, quod melius habere inciperent, viribus nondum
C plene recuperatis dimissos, victus tectique penuria fatigatos, in eosdem morbos recidere, qui vitam quandoque hauriebant; his incommodis pro viribus occurrere decreverunt. Ergo statutum est inter eos, ut qui locus excipiendis peregrinis usui esset, ille ipse hisce hominibus pateret, dum pristinæ valetudini virtutique restituantur. Atque id aliaque, ipso potissimum Philippo adjutore, agebantur: illic ipse dies, illic noctes insumere, pauperibus ministrare, ceterosque ad opus excitare in more habebat. Hæc itaque prima est hujus Sodalitatis institutio, quæ e *magno cum exempli fructu:* parvis initiis, in eam quæ hodie conspicitur amplitudinem excrevit. Deinde vero processu temporis, nobilibus quibusdam viris, qui ei nomen dederant, visum est, ut Sodalitas ex ecclesia S. Salvatoris in ecclesiam sanctissimæ Trinitatis transferretur. Ubi illud brevi incrementum accepit, quod toti post Christiano orbi, non sine maxima Dei gloria, palam factum est. Cujus deinde pietas, et in universas Italiæ Sodalitates incredibilis liberalitas, anno Jubilæi proxime elapsi, Gregorio XIII Pont. Max. singulariter enituit. Et nunc etiam Clementis VIII Jubilæo maxime enitet.

18 Philippus, quo majoribus a Deo in singulos dies augebatur beneficiis, hoc vehementiore ei inserviendi desiderio accendi se sentiebat. D *noctu eleemosynas ferens, c* Intempesta itaque c nocte, cum somno sepulti sunt omnes, ut nesciret sinistra, quid faceret dextera, miserabilium personarum domos obibat, quibus, quæ ad victum necessaria erant, large abundeque suppeditabat. Nocte quadam, cum hic instituto suo occupatus, panem viro cuidam nobili sed pauperrimo, deferret; diaboli opera factum est, ut intentus ille, quo pacto currum, præcipiti cursu se ferentem, declinaret; mox in altissimam foveam casu delapsus sit. Sed Domino opem ferente, ab d Angelo confestim inter cadendum capillo capitis mirabiliter retinetur; indeque nulla læsus ex parte ab eodem incolumis eripitur. *divinitus e fovea educitur,* Incidit ea res in annum Domini millesimum quingentesimum quinquagesimum. Quodam die, cum pietatis opera ardentius quam solebat sequeretur, e Angelus pauperis specie ei sese ostendit, [ac] stipem f petit: cui cum ille quam habebat pecuniam libenti promptoque animo elargiretur; Experiri veneram, dixit ei illico Angelus, quid facturus eras: et his dictis evanuit. Qua ex re, eo Philippus miserationis affectu in pauperes ferri cœpit, ut ex eo die nemini unquam poscenti eleemosynam negaverit. Pauperibus viris ac feminis, quibus opus habebant, abunde suppeditabat. E Juvenibus, ad litterarum studia propensis, pecunia et libris ac vestibus non deerat. Hebdomada nulla erat, quin eleemosynam iis, qui in carcere detinebantur, mitteret. Nemini pauperum stipem denegabat. *Multis liberaliter succurrit.* Cum pauperrimæ feminæ g nuditas eo audiente commendaretur, suam sibi vestem detraxit, ut inopi traderet. Egenis adolescentibus, quibus cupiditas erat cœnobiis se mancipandi, probato eorum spiritu, tantum donabat pecuniæ, quantum coemendis vestibus, ad institutum quod amplectebantur appositis, satis esset. Jure ergo meritoque de eo dicere possumus, nihil habebat, et omnia possidebat: quandoquidem beneficium ille ecclesiasticum possedit nullum, pecuniæ contemptor eximius, ut si quis alius: tamen in omni vita nihil ei unquam, nec ad proprium usum, nec ad aliorum sublevandam inopiam defuit.

Intelligit sibi in urbe vivendum velut in solitudine.

19 Philippus interim divinæ voluntatis cupidissimus, Dominum precabatur assidue, ut sibi quam vitæ rationem sequi se vellet, ostenderet. Solitariam vitam amplecti (nisi Deo aliter visum esset) sibi in animo erat: sed incertus, num id maxime ad Dei gloriam pertineret, ad explorandam ejus voluntatem assiduis precibus dat sese, eam ingredi viam paratus, quam Dominus elegisset. F h Diu itaque in ejusmodi cogitatione versatus, audiri tandem meruit. Quodam etenim die, orationi sub ortum solis intento, S. Joannes Baptista apparet; quo viso mirifice recreatus Philippus, in eam denique mentem divinitus impelli se sensit, ut omni dubitatione sublata, non uni sibi, sed et proximorum saluti vacare decerneret. Rogatus causam altero die, cur tanta parsimonia victitaret; Oranti mihi, subjecit, ostenderunt sese duæ animæ, Sanctorum jam gloria decoræ; quarum una frustulo aridi panis, quod manu tenebat, se vesci simulabat. Cumque quid sibi ea re vellent, pernosse cuperem, ea vox audita; Voluntas Dei est, Philippe, ut in media Urbe, quasi in deserto loco vitam agas. Quibus mihi verbis significatum est, ut continenter sobrieque viverem. Hinc (qua erat humilitate) carnem se idcirco raro ad cibum adhibere dicebat, quod sibi nocumentum afferret; quod virtutis erat, valetudinis vitio tribuens.

ANNOTATA.

a *Sancti viri, ut castimoniam servarent, feminarum colloquia*

A *colloquia congressusque quoad poterant devitabant. Legantur res gestæ S. Bernardini Senensis.*

b *Consimilia ferme narrat de S. Vincentio Ferrerio Petrus Ranzanus in ejus gestis, lib.* 1 *cap.* 13; *et Guilielmus in historia S. Bernardi Abbatis lib.* 1 *cap.* 3.

c *Idem facere solitum S. Marcianum Presbyterum, auctor est Metaphrastes in ejus rebus gestis : extant ex apud Surium tom.* 1.

d *Idem juratus affirmat Cæsar Card. Baronius.*

e *Consimile habes apud Joannem Diaconum, Vitæ S. Gregorii Papæ lib.* 1 *cap.* 10.

f *Hanc rem Philippus duobus Sacerdotibus, ex data sibi Dei voluntate occasione, narravit.*

g *Simile ferme de S. Marciano Metaphrastes, et S. Audoenus de B. Eligio Episcopo.*

h *Id, ut ceteri sileantur, publico testimonio confirmavit Fredericus Card. Borromæus.*

CAPUT III.

Sacerdotio initiatus Sanctus, impensius cœptis erga proximum muneribus vacat.

Æt. 36.

B Cum beatus Pater magna dedisset sanctitatis indicia, visum est Persiano Rosæ, ejus Confessario, illum non modo inducere, verum etiam impellere, ut Ecclesiasticis Ordinibus initiari quamprimum curaret : ad eum enim diem, imitatus Sabam *a* aliosque innocentia vitæ claros, quos sic ex humilitate fecisse noverat, ab omni Ordinum gradu se abstinuerat. Unum illud exoptabat, ut laicus permaneret; non quo Sacerdotii apicem non admiraretur, verum quia eo se munere indignum prorsus judicabat : quod tamen ei non contigit. Ubi enim cognovit ille, Persianum ea esse mente, ut Sacerdos fieret; statim, ne onus sibi assignatum a Deo defugere videretur, ejus decreto sibi obtemperandum duxit. Anno itaque salutis humanæ millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, in ecclesia S. Thomæ Regionis Parionis, mense Martio, cum annum prope sextum et trigesimum confecisset, prima Tonsura, quatuor Minoribus, et Subdiaconatu initiari cœpit; Diaconatu vero non multo post in nobilissima antiquissimaque Basilica Lateranensi anno eodem, die sabbati sanctioris majoris hebdomadæ, qui dies in III Kal. Aprilis eo anno inciderat · demum Sacerdotio in eadem ecclesia S. Thomæ, eodem itidem anno, decimo Kal. Junias. Ceterum, qua adhibita præparatione, quibusve animi motibus, his Ordinibus C initiatus fuerit, malo in aliorum consideratione relinquere, quam in historia mea ponere. Evectus fuit beatus Pater per omnes Ordinum gradus ad apicem Sacerdotii ritu solenni ut fieri solet, a Joanne Lunellio, Episcopo Sebastensi; Philippo Archinto per id tempus Julii tertii Papæ generali Urbis Vicario.

a

Suadente Confessario,

susceptis Ordinibus sacris,

21 Sacerdos pristinam in victu parsimoniam perpetuo servavit, ovis tantum vel oleribus aut leguminibus ad cibum adhibitis : si quando tamen cum aliis vescebatur (quod ille non raro lucrandarum animarum gratia facere solitus erat) omnem prorsus, quoad ejus fieri potuit, singularitatis atque ostentationis notam evitavit. Quam postea consuetudinem eo consilio, ut omnibus omnia factus, omnes Christo adjungeret, ad multos annos retinuit. Sacerdotio initiatus cogitare mox cœpit de templo S. Hieronymi, quod a Caritate cognomen accepit, incolendo; ut ibi, quoad Deo placuisset, vitam degeret. Erant tunc eo in templo præclari aliquot Sacerdotes, pii admodum et Religiosi, nempe Persianus Rosa, Philippo a confessionibus; Bonsignorius Cacciaguerra, Nobilis Senensis, ex ditissimo mercatore Christi

Sacerdotibus piis in æde S. Hieronymi se jungit.

D Sacerdos; Franciscus, civis Aretinus, vir eruditus, qui multam doctrinam Angelica quadam cum puritate conjunxerat, quique mortuo Persiano ejusdem beati Patris Confessiones audivit; Franciscus alter Hispanus, doctus æque ac pius, sed caritate in pauperes et austeritate in se ipsum admirandus Vivebant hi Sacerdotes eodem tecto, sed quamquam eodem adjuvandorum proximorum desiderio flagrabant, vitam tamen pro se quisque diversa ratione, prout Spiritus suggereret, ducebat; suaque curabat pro arbitrio, separatimque cibum capiebat. In id templum itaque admissus Philippus, Sacrum singulis diebus faciebat. A Sodalibus Caritatis nihil unquam præterquam cubiculum unum, et illud quidem angustum, accipere voluit : eo enim, non mercede aliqua ductus, sed habitatione tantum contentus, quo liberius commodiusque in proximorum salutem incumberet, sese receperat.

AUC. ANT. GALLONIO.

22 Hoc ipso anno, cum summa esset in Urbe annonæ caritas, sex ad Philippum panes deferuntur. Sed quid ille? Acceptos panes non attingendos sibi, sed pauperibus tribuendos putans, Hispano cuidam Sacerdoti pauperi, in Christi Domini nostri gratiam, hilari vultu largitur. Quo peracto, cum quæreretur E ex eo quid causæ esset, quod portionem suam omnem egenti Sacerdoti tribuerit; modeste id se fecisse respondit, quod crederet facilius panem se ab amicis accepturum, quam Sacerdotem illum peregrino cœlo natum. Quid plura? Illo ipso die paucas dumtaxat olivas gustavit. Philippi opera Henricus Petra Placentinus, quem laicus cum ille esset Christo pepererat, Thesensque Raspa Sacris initiati sunt, et in templum S. Hieronymi ad habitandum inducti; ubi Bonsignorio duce, magnos in spiritu progressus habuerunt; præcipue vero Henricus, qui reformandis postmodum Monialibus, aliisque ecclesiasticis muneribus, ad Cleri mores templorumque cultum exornandum, diutino gratuitoque labore, toti Urbi utilitati eximiæ fuit. Hos secutus est Petrus Spadarius, mitis Sacerdos ingenii, Deo hominibusque carus : atque is ultimus ex Presbyteris ejus ecclesiæ fuit; apud quem Philippus post Francisci obitum Confessiones peregit.

Confessionibus audiendis sedulo vacat,

23 Sacerdos, numquam intermisit diem, nisi ægritudine detineretur, quin rem divinam fecerit. Æger singulis diebus Panem cœlestem accipiebat. Initio Sacerdotii, cum in ecclesia S. Hieronymi Sacrum ageret, tanta repente divini Spiritus abundantia replebatur, ut aquam vinumque in calicem de F more infundere vix posset : adeo enim ejus manus in altum attollebantur, ut exilire quodammodo et saltitare viderentur; atque ille, nisi brachio ad altare tamquam adminiculo, maximo adnixus studio, cœptum opus prosecutus esset, nihil egisset unquam. Hujus divinissimi Sacramenti, supra quam dici potest, cupidissimus amantissimusque, vel ex eo solum quod vacuum calicem in manibus teneret, incredibili perfundebatur lætitia. Quo tempore salutarem Hostiam de more attollebat, ita ejus mens rapiebatur in Deum, ut manus sublime erectas deponere non posset. Retulit ille postea, videri sibi se ab aliquo apprehendi, atque alte a terra per vim mirabiliter sustolli. *b* Eamque ob rem in hanc deinde se dedit consuetudinem, ut salutarem Hostiam, quanta maxima posset celeritate, attolleret et demitteret. In Sacro faciendo, ubi vel maxime ad Offertorium ventum erat, ea afficiebatur dulcedine, ut inter celebrandum toto corpore contremisceret saltitaretque : quos ille impetus ut reprimeret, vertere se sæpissime consuevit, nunc in dextrum latus, nunc in sinistrum, modo demum caput perfricare manu.

miro cum gustu etiam corporeo communicans.

b

24 Unum hoc tacitus præterire non possum, in quo

sub eo frequentes ecstases patitur,

A quo divini amoris vis evidenter apparet. Mos illi erat, ut sine impedimento rem divinam ageret (raptus enim et ecstases timebat) ut, antequam sacris se indueret vestibus, id omni studio ageret, ut spiritus vehementiam ardoremque quo assidue æstuabat utcumque comprimeret: numquam enim ille cum subito abstractus a sensibus tota mente in rerum cœlestium contemplationem raperetur, Sacrum fecisset absolvissetque, nisi in unam illam rem incubuisset ut animum a divinis avocaret. Et hæc quidem quamquam ille faciebat, eos tamen divini amoris impetus sustinebat, ea perferebat spicula, quibus illi divina illa flamma cœlestisque amoris ignis totum undequaque corpus adurebat, ut lacrymis totus conficeretur; singultus frequentissimos, dum cœlestis illius patriæ jucunditatem contemplaretur, atque humanæ naturæ fragilitatem apud animum suum accuratius intueretur eliceret: et veluti in veteri instrumento divinus ille David ante Arcam, in qua cœlestis thesaurus recondebatur, saltitaret: quibus fiebat, ut cogeretur sæpissime a Sacro faciendo eousque cessare, quoad vires corporis, quas Christi amor abstulerat, iterum se collegisse sentiret. O virum Deo plenum! O virum, quem spiraculum illud veri Spiritus aspiravit, et se sibi subtraxit. B Cum sponsa in Canticis tute ipse dicere jure meritoque poteras; Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinavit in me caritatem: fulcite ergo me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.

Sacrificio Missæ valde addictus,

25 Absoluto Sacrificio, ita nonnumquam abstractus a sensibus apparebat, ut exanimatum magis quam vivum crederes. Sed hic me locus admonet, ut ponam aliquid de gustu, quem ille in Sanguine Christi ebibendo, ejusque Carne degustanda habebat. Is erat, ut crediderint qui ab ejus numquam latere discedebant, cum ipsius Sanguinis, ipsiusque Carnis saporem percipere, perinde atque nudam carnem nudumque sanguinem gustaret. Labia ille sibi avidissime lambebat, iterum ac sæpius calicem ori admovere observabatur, nullumque de adstantibus non modo propius ad altare, sed ne manere quidem unde ipsius facies conspici posset, permittebat. In desumendo Sanguine, sonus in ejus gutture is audiebatur, ut putares aliquid degustare, quod ob ejus pinguedinem crassitudinemque Sacerdotis palato inhæresceret. In ea calicis parte, ex qua Sanguinem hauriebat, indicia dentium erant; aurumque ipsum, quod ibi circum erat, quamquam recens, brevi obscurabatur. Purificationem, quam dicunt, dari C sibi nolebat, donec ipsemet petiisset. Denique divinissimi hujus Sacramenti usque eo deliciis capiebatur, ut suavissimam Christi carnem sanguinemque pretiosissimum in ore tenens non statim glutiret, sed paulatim guttatimque in stomachum defluere sineret. Nec minus insignis ejus pietas in Sacro faciendo, Christique corpore degustando, quam in ministrando fuit: sed ne in re nota atque apud omnes pervulgata operam frustra conteram, aggredior ad alia.

annonam suam egenti largitur:

26 Sacerdos factus Confessionibus excipiendis, invitus licet, præficitur, aliisque obedire magis, quam sibi credere elegit: noverat enim Deo pergratum perquejucundum esse, semetipsum ab aliorum voluntatem conformare. Mirum dictu! Nihil Philippo potius erat quam ut solitariam vitam amplecteretur: ne sibi ipsi tamen satisfaceret, aliorum voluntatem cupiditati suæ antetulit; Christum ducem secutus, qui dixerat: Meus cibus est, ut faciam voluntatem Patris mei, qui misit me. Et alibi rursum: Descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me. Confessionibus excipiendis ita sedulo assidueque navabat operam, ut sui ipsius oblitus ab ecclesia numquam recederet. Non parva hæc: sed hoc forte mirum magis. Magnam D diei partem in his insumebat, numquam tamen defatigabatur; tanta porro cupiditate ardebat errantes animas ad bonam mentem revocandi, ut ex eo solum quod sederet in sella, qua ad audienda crimina utebatur, maximam caperet voluptatem maximamque delectationem. Incredibile dictu est, quot quantosque ex peccatorum cœno ad meliorem frugem reduxerit, quot ejus opera tum viri tum feminæ adducti ut monasticam vitam rite complecterentur; ut nullum esset Religiosorum hominum institutum, quod non plerosque e Philippi discipulis sibi acquisierit (Prædicatorum vero præcipue familia tali prole fœcundata florescebat) quotve demum magnis sceleribus adstrictos e corruptissimis moribus ad emendatiorem vitam traduxerit; quique post, eo usi magistro, abjectis curis inanibus, totos se ad seria converterint.

solicitus tamen ne quid puritas pateretur.

27 Quo tempore primum excipiendis Confessionibus initium fecit, hominum peccata libentius, quam feminarum audiebat: harum crimina excipere quoad poterat fugiebat. Noverat enim ille, virginalis suæ pudicitiæ jacturam timens, dæmones Dei servis, bonis etsi operibus occupatis, insidias moliri non desistere, iis vel maxime qui nimio plus sibi ipsi confidunt. Illud hic attexam, quod tam acer et E vigilans custos pudicitiæ fuit, ut coactus mulierum Confessiones audire, eas in ecclesia duris magis quam lenibus verbis exciperet, interdum vultu iram præseferens. Quem morem usque eo se tenuisse narrabat, quoad singulari Dei beneficio obtinuit, ut eas quoquo vellet modo exciperet. Quibus verbis non obscure insigne illud donum significare videbatur, quo id Deo dante assecutus erat, ut omni plane sensu libidinis caruerit; ut ex eo tempore ad extremum usque diem marmoreæ cujusdam statuæ instar esse videretur. Amplius, audiendis Confessionibus adeo sese occupabat quotidie (quo munere ad obitum usque egregie perfunctus est) ut advenientes filios non paucos (noctes enim ferme totas contemplationibus piisque precationibus insumebat) lecto adhuc decumbens audiret. Surgens summo mane mox ibat in templum, non inde egrediens nisi insigne aliquod aut necessarium opus occurrisset, quod in aliam horam differri haudquaquam posset. Nec quisquam fuit, qui illum in ecclesia non semper, vel certe non facile reperiret; ita omnibus promptam ac gratuitam operam suam præbebat. Templum aut cubiculum assiduus incolebat, vagandi minime cupidus, nisi alio vel necessitas evocaret vel caritas impelleret. F

Colloquia spiritualia instituit.

28 Cum Philippus majore indies cupiditate flagraret flagitiosos homines ad meliorem frugem reducendi, et quos acquisierat filios integros castosque servandi, ne iterum in vitia delapsi Ægyptum repeterent; cœpit, quod id facilius assequeretur, anno a Virginis partu millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, in suo cubiculo singulis a prandio diebus confluentes, lectulo frequenter insidens (quod Dei amore langueret) de rebus cœlestibus erudire. In his colloquiis (quod mirabile dictu est) eam divini amoris vim sentiebat, ut modo toto corpore contremisceret, modo e lectulo in altum attolleretur (crederes eum ab aliquo sic mirabiliter retineri) modo demum lectulus ipse, vel quandoque etiam ipsum cubiculum motu nutare et concuti videretur, terræmotum ibi factum esse putares. Erant hæc iis qui aderant, non ad pœnitentiam solum, sed ad divinum etiam amorem terrenarumque rerum despicientiam incitamenta. Præclari instituti hujus initio pauci erant (quorum duo erant superstites hæc scribente me) qui eum audirent; sed mox adeo crevit numerus, ut locus, in quo hujusmodi sermones fiebant, auditores non caperet. Quam ob causam, eo relicto,

A relicto, ad alium ampliorem se contulit; ubi eo animi ardore sensuque mentis de rebus spiritualibus loquebatur, ut nullus ferme reperiretur quovis scelere implicitus, quin eo audito resipisceret, et ad saniora sese converteret.

Æt. 37 et 38 *Ab æditutis magnas passus molestias,*

29 Cum cerneret diabolus, novum Sacerdotem Philippum privatis concionibus sacramentorumque administrationibus complures ad Christum aggregare, statuit piis ejusdem studiis omni conatu se opponere. Erant in templo S. Hieronymi Sacerdotes quidam a sacello, viri perditis prorsus moribus atque apostatæ: hi, ut uni Vincentio Tecosio, qui ex sodalitio Caritatis erat, rem gratam facerent, Philippo, anno hujus seculi quinquagesimo secundo, molestiam c exhibere cœperant c. Deridebant illum, canino dente carpebant, contumeliis onerabant: quæ ille omnia, ne verbum quidem pro se faciens, constanti prorsus animo tolerabat. Nec hic finis, quotiescumque sese illis nova offerebat occasio hominem probris maledictisque lacessendi, et alio quovis modo perturbandi, arripiebant eam avidissime; id autem eo consilio, ut illum, cujus aspectum ferre non poterant, inde expellerent. Hinc ubi Philippum in sacrarium tendere rem facturum divinam cognoscebant, tum læti B mirum in modum effecti, quod nova sibi ejus licentius irridendi fieret facultas, hominem vel ejus loci aditu arcebant, vel certe admissum variis artibus graviter admodum exercebant. Atque ut jejunum inde exire cogerent, nunc Missale, nunc vestes Sacerdotales, nunc demum Calicem ipsum occultabant: nec his contenti, frequenter etiam eum paratum jam ad Sacrificium, pedemque e vestiario efferentem, sacrum deponere ornatum jubebant: neque tamen Philippus rebus his provocabatur ad iracundiam. Vincentius interim Tecosius, sola dæmonis opera usque eo eidem, a quo ne in re quidem minima læsus fuerat, adversabatur, ut induxerit animum numquam ab eo perturbando desistere, quin illum domicilium mutare impulerit. Tentationi haudquaquam cessit Philippus, de adversariis suis conquestus numquam: ab ecclesia S. Hieronymi, et quod is locus ad proximorum salutem procurandam aptus esset, et ne cruces sibi a Deo paratas fugeret, recedere noluit: quæ in illum jaciebantur convitia, æquo animo ferebat, illud Jacobi secum forte animo volvens; Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in varias tentationes incideritis.

constantiam tenet:

Jac. 2, 12,

30 Quodam die, cum de more, post consuetas æmulorum derisiones, Sacrum faceret, id anxius intra C se in ipso Sacrificio cum Deo colloquium habuit: Quid est bone Jesu, quod cum te toties rogarim pro viribus, ut patientiæ donum mihi impertires, tot tantæque sese mihi indies offerant exardescendi occasiones? Hæc cum dixisset, vocem quamdam internam clare audivit: Quid est, quod me rogas, Philippe, patientiam? ea ego te muniam, quamquam volo ut tute his oppugnationibus, quantum maxime potes, eam tibi acquirere studeas. Quibus ille auditis, mirifice recreari se sensit. Exacto biennio, cum e custodibus sacrarii unus, instituto suo, maledictis convitiisque in illum inveheretur, nec ab hac stultitia cessaret; ea vultus hilaritate animique fortitudine hominis verba excipiebat, ut maxima exultaret lætitia. In id spectaculum ex iis apostatis alter cum incidisset, reputans ille mox apud animum suum invictam Philippi in injuriis perferendis patientiam, corde compunctus, eo derepente impetu in maledicum Sacerdotem insiliit, quo beati Patris innocentiam tueretur, ut parum abfuerit quin illum necarit. Vix hoc fecerat, cum cœnobii unde aberat recordatione cœpit mollescere; atque ad se rediens, B. Philippi opera precibusque in tantum sui odium repente exarsit, ut non solum amplecti pœnitentiam,

qua unum ex adversariis flectit,

sed institutum etiam sui cœnobii repetere decreverit, quod et fecit. Vincentius quoque, injuriarum D auctor, Philippi patientia mansuetudineque commotus, ultro ad eum venit et procumbens in genua delicti veniam petit: quam ille, injuriarum mox omnium oblitus, prompto et alacri animo concessit; quin hominem amicissime complexus inter filios suos recepit. Atque ex eo tempore ea Vincentius præ ceteris beatum Patrem observantia coluit, ut non abiret dies, quin eum inviseret, perinde ac nihil ei illo esset nec carius nec jucundius: quem postea morem ad supremum diem servavit, Sacramentorum usu cœlestes opes sibi comparare studens. Incidit hujus mors in mensem Martium anni millesimi quingentesimi octogesimi noni.

AUC. ANT. GALLONIO *alterum etiam in socium recipit.*

31 Dei itaque benignitate molestiis expeditus, Christi sponsi caritate quam maxime vulneratus, totum sese ad proximorum salutem convertit; eorum Confessiones audiens, eosdemque cœlesti Pane reficiens. Quibus deinde rebus id paulatim factum est, ut frequens cum Confessionis cum Eucharistiæ usus, extinctus pene dæmonis fraude, iterum renovaretur. Tanta in eo humanitas fuit, ut propterea omnibus charissimus esset. Adeo ardenter sitiebat diabolo prædas eripere, ut mirum dictu sit quanta fecerit E tuleritque, ut vel unam animam ad Christum reduceret. Omnium confluentium Confessiones alacri vultu excipiebat, eosque partim sermonibus de rebus spiritualibus partim precibus ad pietatem atque cœlestium amorem excitabat mirifice. Diligentiam quantam maximam potuit perpetuo adhibuit, ut omnibus omnia fieret, quo vel ex hoc uno facilior sibi aditus ad proximos juvandos daretur. Ejusmodi præcepta de animarum salute suis in Christo filiis tradebat, ut non solum qui ea tenuerint magnam ad virtutem progressionem fecerint, verum in omni etiam virtutis genere perfecti evaserint. Cubiculum omnibus perpetuo dies noctesque, ob magnum quo tenebatur proximorum salutis desiderium, patere voluit. De audiendis Confessionibus ita solicitus erat, ut de note, primis illis temporibus, antequam dilucesceret, quadraginta circiter virorum Confessiones frequenter audierit.

A. Æt. 39 Chr. 1554 *Frequentem Sacramentorum usum instaurat:*

32 Erat hoc magnæ in Philippo caritatis argumentum, quod qui multa nocte, ut Confessionis beneficio Deo conciliarentur, ad eum veniebant, ostium semper reperiebant apertum. Neque horum labor inanis erat, quandoquidem peccatis primum Confessione patefactis, Philippi deinde suasu oratum ibant: in oratione tamdiu erant, quamdiu Sacri faciendi tempus adventaret: in Missa communicabant F omnes: tum beato Patre annuente, ad diversa Urbis xenodochia, quorum præcipua erant sanctissimi Salvatoris, sancti Spiritus, et Deiparæ Virginis de Consolatione vulgo dictæ, sub silentio ibant: atque his in locis, piis præsertim sermonibus, ut cetera sileantur, ægros mirum in modum consolabantur, et ad patientiam peccatorumque confessionem et divinæ misericordiæ spem excitabant. Deferebant præterea secum cibaria, quibus eorum corpora reficerent; quæ res cum eo tempore neglecta esset, difficile æstimatu est, quantum ægris eorumque custodibus ad animorum salutem prodesset. Quodam die, anno Domini circiter millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto, cum in id omni cogitatione curaque incumberent, contigit ut inter eundum, Philippo patre eos comitante (quod principio facere consueverat) cum prope Vespasiani Amphiteatrum consisterent, inciderent in hominem provolutum in luto, ita graviter affecto ægrum corpore animoque dejectum, ut se erigere nec vellet nec posset; sed ibidem manere, vel etiam mori statuisset. Hunc ubi vidit Philippus, Francisco (id uni ex illis nomen) jubet illico

post quæ dimittebat suos ad xenodochia curanda,

A illico, ut cum in humeros sublatum ad xenodochium sanctissimi Salvatoris, quo tendebatur, exportaret. Mox ille nulla interposita mora, quamquam longe a xenodochio aberat, subjicit humeros oneri; et ad locum destinatum solus, magno cum sodalium fructu et ægroti solatio, defert.

AUC. ANT. GALLONIO

quorumdam conversionem prædicit.

33 Unus ex iis qui Philippum sequebantur, nomine Prosper, Judæum hominem quodam die secum duxit: qui una cum beato Patre, quem multi comitabantur, Basilicam Lateranensem ingressus, Patre aliisque in genua ante aram maximam provolutis, solus ex tota illa multitudine stabat operto capite, cervice eversa. Quod cum adverteret Philippus, accersito ei dixit, Frater his quæso verbis Dominum precare: Si tu, Christe, verus es Deus, animum meum inducas velim, ut avita religione rejecta Christianorum fidem suscipiam. Cui Hebræus, Deum ut dicis, orare nec possum nec debeo: tibi enim si morem gererem, de religione deque fide mea dubitare viderer, quod Hebræum hominem non decet. Tum Philippus ad astantes conversus: Rogate, inquit, Deum pro salute Judæi istius fratris nostri; cito enim, mihi credite, Christo nomen dabit. Prædictionem comprobavit eventus: Judæus enim paucis B lapsis diebus, non fidem modo Christianam, sed sacrum etiam Baptisma gratulabundus suscepit. Confitebatur sub hæc tempora creberrime Philippo pia femina, Fulcinia Aneria. Id ubi vir ejus Mauritius rescivit, ei confestim injunxit, ne auderet amplius Sacramenta frequentare (ridebat enim is, cum ea quæ Christi erant ignoraret eo tempore, spiritales servorum Dei profectus) dicebatque, sermonem vulgi secutus, ad deteriora plerumque prompti, Sacramentorum frequentia prorsus abstinendum esse. Sed fortis amor Dei feminam virtute muniens impulit, ut cœptam vitam prosequeretur. Cui Philippus, Ne dubites, dicebat: perge ut cœpisti; Mauritius ad bonam frugem brevi sese recipiet. Quod et factum. Est autem Philippo ille, quoad vixit, ap Confessiones perpetuo usus.

Ægro, ne heres ab illo scribatur,

d

34 Ægrotabat eodem anno millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto Prosper Cribellius, morboque indies invalescente ita graviter æger apparuit, ut omnes jam medici diffiderent: *d* erant hi Alexander Petronius, Joannes Monachus cognomento, et Franciscus Lucensis, medicæ artis peritissimi. Ergo sacro jam munitus Viatico Oleoque inunctus, pro mortuo habebatur ab omnibus; jamque Sacerdos moribundum de more Deo Sanctisque omnibus com- C mendat, et lustrali subinde aqua respergit. Quod dum fieret, venit ad eum Philippus: Cui mox ille: Quid causæ est, inquit, quod te ad duos dies non viderim? Medici mortem mihi certissimam pronuntiarunt, modo quæ consuevit febris accessio venerit, quæ accessit. Tum ille: Audivi te bonorum tuorum heredem me testamento reliquisse, quo nihil gravius venire poterat ad aures meas: hereditati isti cedo, eam tu alteri da. Verum quo clarius videas (subjecit illico) nihil me ex facultatibus tuis cupere, extemplo ad Vaticanam Basilicam me conferam, precatum videlicet divinam clementiam, ut te præsenti mortis periculo eximat: quod si id obtinere nequivero, Deo meam vitam, pro tua vita tuaque corporis salute, offeram libentissime: qua ex re fore spero, ut facile quod petam impetrem. Hisque dictis, rem narratu mirabilem! cum inter precandum manus illacrymans morienti imponeret, somnus illico jucundissimus ægrum arripuit. Qua ex re, sumpta Philippus occasione, Basilicam Vaticanam petiit, ibique per semihoræ curriculum in oratione prostratus, quanta maxima potuit animi submissione in vota effunditur, Divinamque majestatem pro vita morientis efficacibus precibus fatigat. Nec irritus:

sanitatem reddit:

eamdem prædicit desperato a medicis.

eo enim ipso momento, quo ille manus supplicesque voces ad cœlum tendebat, e somno moribundus evigilans, cum semiquadrantem horæ circiter quievisset, salutem sibi redditam, medicis admirantibus, sensit. D

35 Eodem ferme anno Dominicus Saracenus, cum Romæ ad artem medicam se contulisset, cardialgia laborare cœpit gravissime; medicorumque remediis omnibus longo jam tempore frustra tentatis, Philippi orationibus, in quo uno spes omnis sita erat, commendat sese. Cui ille: Bono animo, inquit, esto: e præsenti ægritudine evades. Quibus ille verbis cum certam haberet fidem, brevi, nullo in posterum medicamento ad morbum adhibito, pristinam valetudinem se recuperasse persensit. Vivit is adhuc, beneficiique memor, rem, ut gesta est, pro miraculo habet. Sed abeamus ab his, et transeamus ad res a Philippo gestas Paulo Quarto Pontifice: Marcellum enim hoc nomine Secundum, Julii successorem, cujus Pontificatus tertiam hebdomadam non excessit, præterimus. Porro Paulus Pontifex creatur x Kal. Junias anno millesimo quingentesimo quinquagesimo quinto: seditque annos quatuor, menses duos, dies septem et viginti.

E

ANNOTATA.

a *Imitari videtur beatissimos illos viros, Monachorum Archimandritas, Pachomium et Sabam; itemque S. Franciscum aliosque.*

b *Id sacramento testatur Franciscus Maria Taurusius Card. idem complures alii jurati affirmant.*

c *Hæc vel similia sanctissimis viris contigisse, ipsorum testantur historiæ. Tu interim legito Vitas SS. Danielis Stylitæ et Vincentii Ferrerii.*

d *Id præter ceteros sacramento firmavit Card. Taurusius.*

CAPUT IV.

Gesta annorum 1555, 1556, 1557.

Dæmonem supra Thermas conspectum fugat,

Anno Domini circiter millesimo quingentesimo quinquagesimo quinto, cum iter Philippo esset, quem multi sequebantur, eum in locum, ubi extant Thermæ, quas Diocletianas appellamus; vidit, in quodam pariete vetustate collapso, stantem *a* dæmonem hominis specie: quem cum attentius inspiceret, observabat eum, nunc juvenem *b*, nunc senem apparere. Quibus rebus dæmonis insidias agnoscens, Christi nomine imperat, ut, qui sit, aperiat. His ille victus celeri fuga sese proripuit, odoreque teterrimo quo abiens locum illum complevit, quem ne bestiæ quidem ferre possent, ecquis tandem esset, Philippo ceterisque qui aderant spectatoribus, patefecit. Illud hic silentio non involvam, quod avidus dæmon ejus animi quietis perturbandæ, de nocte, quo tempore orationi attentius vacabat, ei se videndum offerebat: totis enim viribus contendebat ille, ut ejus impetus, quibus ferebatur in Deum, si non reprimeret, certe retardaret. Nocte quadam (incertum mihi est quo tempore id contigerit) supplices ad Deum preces more suo offerenti, adest dæmon, ut terrorem incutiat. Id ubi beatus vir advertit, fusa illico ad sanctissimam Dei Matrem oratione, et eum timorem parvo negotio discussit, et inimici artes pia audacia vicit: nec præterea minus, imo tanto magis orare perrexit. Dæmon enim, ubi faciem ostentes, timidus; ubi terga verteris, audax. Sed hæc percursa.

item orationi suæ se ingerentem.

36 Eodem anno, cum videret humani generis hostis, animarum fructum unius Philippi opera singulis quibusque diebus uberiorem fieri; solita motus invidia,

A invidia, decrevit eum ab ejusmodi studio *c* illecebra carnis avocare : id autem per impudicam feminam hac aggreditur arte. Erat in Urbe meretrix, ejus laqueis irretita, Cæsaria, cui nihil erat boni præter pulchritudinem. Hæc, dæmone *d* instigante, magnifice se jactare cœpit apud adolescentulum satis ampla familia, quocum turpiter vivebat, de Philippi animo emolliendo, atque ad libidinem alliciendo : cui ille multam pollicetur pecuniam, si id tentaret. Accipit impudica femina conditionem : sed timens (quippe quæ nimium in aliena pernicie prudens erat) ne propter egregiam viri sanctitatem, si ipsum aperte aggrederetur, nihil posset perficere, unam reliquam esse viam fraudis et doli excogitavit. Quid igitur consilii cepit mulier, dæmonis artibus instructa? Illum per ipsius, quod adamabat plurimum, speciem honesti aggreditur. Mittit ad eum quemdam, qui illi deferret, se in extremo et animi et corporis periculo esse; ad bonam frugem velle redire, et anteactæ vitæ noxas Confessione expiare : rogat per eum, ne velit opem periclitanti animæ denegare. Ille, ut incredibili ardebat salutis omnium caritate, lætatus vehementer oblatam sibi occasionem esse, dispersam Christi ovem ad suum ovile congregandi; B domo egressus, eam convenit, nihil hujusmodi suspicatus. Tum diabolicum illud instrumentum femina (Philippus vix scalas ascenderat) omnis non modo pudicitiæ, sed pudoris oblita, nudam sese illi obtulit videndam, solo velamine ad carnem coopertam, ut si illi belle res cecidisset, utique rem conficeret. Sed vicit, Deo favente volenteque, simplicitas calliditatem, libidinem continentia. Sanctus vir, ubi suæ insidias fieri vidit castitati, ubi se unum impugnari; sibi quod reliquum erat præsidium fuga confestim quæsivit. Sic non minus impudicæ, quam impiæ ac turpissimæ feminæ profligata petulantia, et dæmonis est astus illusus, ejusque deinum vires comminutæ : id re ipsa confirmans, quod verbis affirmare solitus erat, cetera tentationum genera pugnando reprimi, hanc unam fugiendo potius vinci quam resistendo. Interim impudentissima femina, ubi delusam se vidit, nimio pudore perfusa iracundiaque exæstuans : scabellum, quod sibi primum ad manus venit, ejus interimendi studio post tergum conjecit. Sed servante Deo militem suum, nihil ea re læsus, firmo corpore virtuteque integra inde exiit, quod sane non sine miraculo fieri potuit. Quo apud Deum C præclaro facinore illud impetrasse compertum est, ut plus triginta ante obitum annos, omnibus in posterum careret stimulis *e* cupiditatum, sensuque libidinis.

Sub specie confessionis vocatus ad meretricem, c d

ab eaque solicitatus, fuga se proripit;

et exinde a stimulis carnis liber manet. e

37 Magna sunt hæc profecto; magna, quis neget? sed adjiciemus alia non minora. Eo ipso quoque tempore insigniore alio dono eum exornavit Dominus, scilicet, ut ne inter dormiendum quidem ejus corpus ulla impuritate pollueretur, qua interdum vel inviti inquinamur; idque eo mirabilius quo supinus ille, facie semper ad cœlum versa, somnum caperet. His itaque cumulatus beneficiis eum tranquillitatis statum obtinuit, ut jam non inter mortales mortalem vitam, sed cœlestem inter cœlestes ducere, et proxime ad pristinum illum innocentiæ integritatisque statum (si ita dicere fas est) accedere videretur. Refriguerat in ejus corpore omnis ardor libidinum : caro spiritui obtemperabat : nullos corroborata virtus impurarum voluptatum impetus extimescebat : ita in illo tactus sensus obstupuerat, ut ejus caro lapidis instar omnis pene sensus expers esse videretur. Dicere quandoque solitus erat (quamquam id paucis e suis aperiebat) unum et idem sibi esse, mulierem atque lapidem contrectare; adeo repressus in illo erat omnis impetus, restinctaque omnis cupiditas illecebrarum blandæ voluptatis. Harum rerum sane admirabilium firmissima gravissimaque D extant testimonia. Affirmat id præter ceteros omni asseveratione, qui erat ei a Confessionibus, Cæsar Baronius Cardinalis, qui ultimas ejus Confessiones in extremo vitæ tempore audivit. Is juratus narravit. Philippum paucis diebus antequam ex hac vita migraret, cam inter confitendum lacrymarum vim cum singultu profudisse, ut fletum cohibere non posset; ut qui summo se affici dolore diceret, quod cum multa a Deo dona nullis suis promeritis accepisset, tum hæc præcipue, ut se *f* virginem ad illum usque diem servasset, trigintaque plus annos omnibus carnis *g* stimulis ita caruisset, ut nullam ejus tyrannidem ne in quiete quidem sentiret; ita tamen erga divinam liberalitatem ingratus extiterit, ut nihil unquam beata vita dignum egerit, vocationi divinæ haudquaquam responderit. O perfectæ integritatis exemplum! O miram beati viri humilitatem! Et hæc erant, de quibus ille multis cum lacrymis, ob summam animi demissionem, confiteri consueverat.

per donum eximiæ castitatis,

auc. ant. gallonio. multorum testimoniis declaratum; f g

38 Ex his itaque rebus, tamquam ex uberrimo fonte ardor ille fluxit, quo alumnos suos verbis plane divinis ad castitatis amorem incitare non desistebat. Vult enim cœlestis ille Sponsus (idque ipse noverat) quorum sibi animos perpetuum ad habitandum delegerit habitaculum, eosdem etiam esse ab omni impura corporis contagione sejunctos. Hinc quos carnis tentatione premi sentiebat, eos consilio, precibus, cohortatione, omni denique ope sanare; eos vero, qui ejus essent immunes, conservare integros conabatur; suæ non magis custos castitatis, quam defensor alienæ. Illud etiam hic attexam, adeo elucere solitum in Philippo virginalis castimoniæ candorem, ut nemo eum diutius frequentarit, quin de casta vita amplectenda cogitare cœperit. Communi omnium æstimatione constantique fama virgo est habitus. Atque hujus quidem virtutis tanta erat in animo pulchritudo, ut in ipsum etiam corpus, in vultum, inque oculos mentis indices redundaret; ut non modo in ipso sermone et in omnibus ejus actionibus, sed in ipsa quoque facie virginalis quidam candor eniteret. Sed quid dicam de hominis honestate munditieque? Nulli hominum unquam, sanus esset ille vel æger, castissima membra nudamque *h* carnem patere permisit : cujus rei oculatus testis, præter ceteros, ego ipse sum, qui apud eum dies noctesque assidue eram. Nihil in eo deprehensum fuit ab aliquo, quod cujusquam oculos animumve offenderit : de scurrilibus obscœnisque F verbis ne cogitavit quidem : ita denique in omni vita se gessit, ut ab ipso ineuntis ætatis flore, cunctis propositum castitatis Christianæque modestiæ exemplar videretur ad imitandum.

E quo etiam alus puritatis amorem afflabat,

semper virgo habitus, h

39 Illud in Philippo fuit ex multis admirabile, quot ut virginitatem ceterasque virtutes ex odore : ita impudicitiam et id genus alia ex fœtore *i* divinitus deprehendebat. Id porro præter ceteros sacramento testati sunt, Philippo vita functo, complures illorum, qui eo ad Confessiones utebantur. Quippe quibus hujusmodi infectis peste, sed eam non aperientibus, ultro ipsemet ante opportuna remedia et genus morbi et causas detegeret : Filii, libera voce dicens, vos male mihi oletis, lapsi estis in id genus libidinis: conscientiæ noxas detegite, peccatorum venenum Confessione ejicite, admissa scelera confitemini. Quibus illi auditis, rei novitate attoniti, exponebant omnes sacramento Confessionis, quid quisque dolendum egisset in vita; et pœnitentiam amplectebantur, animum ad amorem cœlestium convertentes. Quæ autem fuerit ejus animi puritas quæve cordis munditiës, id vel ex hoc uno de multis conjici potest, quod excipiens Confessiones hominum istiusmodi

et custos ab impuris olfactu discernens. i

A istiusmodi sordibus involutorum, ita teterrimo illo AUCT. ANT. GALLONIO. atque pestilenti odore, qui ex obscœnis illorum voluptatibus permanebat, afficiebatur, ut manus aut linteum ad nares admovere, seseque in aliam quandoque partem obvertere cogeretur: quod admirabili tamen dexteritate, ne quis id adverteret, faciebat. Narrabat ille, tam gravem se ex hoc nefario scelere odorem percipere, ut cum nullo sibi videretur fœtorum genere posse conferri. Huc illud etiam summa admiratione dignum accedit, quamquam alio contigit tempore. Mulier *k* quædam eum frequentare cœpit: hanc beatus Pater intuitus, diabolum in ea residere mentis oculis vidit, quamobrem manu ad eum expellendum *l* feminæ divino instinctu admota, id eo attactu factum est, ut mox tam pestilenti atque sulphureo femina halaverit odore, ut ejus ille gravitatem ferre non posset. Hic ipse odor postea ita in ejus nares importunissimus penetravit, ejusque manibus infixus hæsit, ut vix post triduum, *m* quamquam maximam adhibuerat diligentiam ejus se molestia liberandi, restitutus in pristina videretur. Affirmabat ille post, eum fœtorem ex ipso dæmone profluxisse.

B 40 Eodem anno quinquagesimo quinto, cum septem Urbis Ecclesias obiret pedibus, ex labore itineris in ardentem febrim incidit; quæ etsi hominem multos tenuit dies, vitam tamen non hausit. *Crucem fugienti perpetuam inquietem prædicit* Maximianus Burghius, rogatus a viro quodam primario ut secum vivere vellet, accepit ille, invitus licet, conditionem, ea lege, ut cum solius Dei cupidus esset, negotiis secularibus non implicaretur. Sed cum vir ille, fidem ei datam fallens, hominis opera ad res suas uti tentaret, et Maximianus in voluntate sua maneret; qui in eadem domo erant, Maximiano propter dominum molestissimi esse cœperunt. Ille vero, ut magnæ vir prudentiæ, subodoratus id quod erat, illinc ubi primum posset, se subducere decernit. Hoc ubi Philippus audit, abscessum dissuadet: propheticoque spiritu minitatur, si id fugiendæ crucis studio attentet, quieto numquam animo vitam traducturum. Et certe constitit dicto fides. Ille siquidem, datum sibi consilium repudians, semper maris instar fluctibus vel cogitationum vel deliberationum (etsi Dei beneficio laudabiliter vivebat) agitari se sensit. *n*

41 Cum Philippi virtus nomenque magis magisque *A. Æt. 41.* indies elucesceret, animorum fructus ejusdem opera mirifice cœptus est augeri. *Lucratur Deo* Conveniebant quotidie in C nostrum Oratorium quamplurimi, quorum ille pectora divini verbi explicatione ita ad pietatem inflammabat, ut laudabiliorem vitæ rationem instituerint, Christoque, abjectis curis inanibus, nomina dederint. Quotidianis colloquiis hoc unum vel maxime agebat, ut confluentium pectora ad orationem, ad Sacramentorum frequentiam, aliave pietatis opera accenderet. *J. B. Salviatum,* Magnos in pietate progressus, Philippi industria studioque habuit Joannes Baptista Salviatus, e prima nobilitate vir. Erat hic Catherinæ Mediceæ, Franciæ Reginæ, consobrinus, atque Antonii Mariæ Cardinalis germanus: qui mira cum significatione pietatis e vita decessit, adjunxitque se Philippo anno Pauli IV primo. Franciscus Maria Taurusius, vir genere nobilis, Philippo ad *F. M. Taurusium,* Confessiones uti cœperat: idque ubi primum aggressus est, flammam illico divini amoris suo insidere pectori sensit; quæ usque eo hominem stimulavit, quoad assiduis Philippi lacrymis precibusque ejus animus mollitus, totum se illi, ut generosus erat ac nobilis, anno hujus seculi quinquagesimo sexto, regendum gubernandumque tradidit. Neque illud hic silentio prætereundum, quod volens Philippus in hoc de quo loquimur viro formare Christum, illum in suum ducere cubiculum consueverat: ubi eo præsente precibus dans sese, eam spiritus dulcedi- D nem in ejus animum instillare cœpit, ut in terra cum is esset, quemdam tamen cœli rerumque cœlestium gustum sibi percipere, totusque dulcedine liquefieri videretur.

42 Constantius Tassonius, genere clarus, sed seculi voluptatibus implicitus; cum monita beati Patris, tota ferme obstupescente Civitate, amplectitur, eos, *Constantium Tassonium,* Philippo præceptore usus, in virtute progressus effecit, ut sæpius per hebdomadam Sacramenta frequentaret, studia mortificationis quæ vocant libentissimo animo amplecteretur, valetudinaria adiret, Philippi demum jussu Sacerdos factus quotidie Sacrum faceret: quam vitæ rationem ad ultimum diem cum integram inviolatamque servasset, mortem obiit piam et sanctam, videlicet vitæ consentaneam. Præter hos alii e prima nobilitate non pauci Philippum sequebantur; quorum nomina, ne plus nimio crescat præsens oratio, de industria missa facimus. Consueverat Philippus profestis diebus, quos Christo genuerat, in tres quatuorve distributos classes, ad Urbis valetudinaria mittere. Initio vero, *iisque et aliis ad nosocomia præit:* quo eo magis ad id muneris suo inflammaret exemplo, cœpit ipsemet a prandio ægrotos in nosocomiis E adire, eosque alloquio, obsequio, omni officio prosequi: qua re exciti qui eum sequebantur, ea ipsa faciendi ardebant desiderio. Quæ autem fuerit horum pietas in ægros ibidem decumbentes, ex unius facto discetur. Joannes Baptista Salviatus, cum in id totus esset, in xenodochio quod Consolationis nomine vulgus appellat, recta ad ægrum, ut ejus sternat lectulum, tendit: quem, a cubili surgat, demisse rogat. Hic ille, contemni se ratus; Ne quæso, Domine, ait, mihi illudas pauperi: noverat enim iste Joannis Baptistæ licentiam libertatemque vivendi, sed ignorabat mirificam ejus animi mutationem, qua a terrenarum rerum affectu ad cœlestium amorem toto pectore sese converterat. Quid multa? Permotus æger tanti viri auctoritate, sed multo magis humilitate, ut qui instaret urgeretque vehementius, totus in admiratione defixus e strato exiliit. Porro Joannes Baptista id vivendi genus ea mentis firmitate constantiaque ad obitum usque retinuit, ut numquam, ex quo tempore primum manum suam ad aratrum posuit, retro respexerit. Ceterum in hoc capite de concursu, illud silentio prætereundum non est, ea Philippum prudentia dexteritateque eos qui suæ se tradebant disciplinæ rexisse, ut in omnibus rebus, quamquam arduis ac difficillimis, obedire gauderent qui jubebantur. Nemo ad eum F accessit unquam, consilium aliquod ad animæ salutem petiturus, quin lætus ab eo recederet: frigidosque in Dei amore filios assiduis precibus calefaciebat, nutantes confirmabat.

43 Eodem Christi anno millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto, mense Augusto, ægrotabat *futura prænoscit:* Guilielmus Bucca: quod ubi Philippus rescivit, Is, dixit, e præsenti morbo haudquaquam convalescet. Nec verba in ventum jacta. Æger eo ipso oppressus morbo, eodem anno supremum diem, Sacramentis Ecclesiæ præmunitus, explevit. Eodem, ut opinor, tempore crediderat Franciscus Fortinus, quem Philippus Christo genuerat, Alexio Bettino (multum pecuniæ, ut fama erat, possidenti) nummos aureos tercentum, idque inscio Philippo inconsultoque. *o* Hoc ut ad ejus aures pervenit, etsi ignarus trapezitæ, alumno confestim jubet, ut eam pecuniam nulla interposita mora repetitum pergat. Paret ille monenti et quamquam puderet eum vesperi repetere, quod mane argentarii fidei commiserat; tamen obedientiæ meritum aspiciens, parere Philippo maluit, quam sibi ipsi indulgere. Resumptaque ab Alexio pecunia, lapsis paucis post diebus passim apud omnes

A omnes pervulgari cœptum est, argentarium, cum nil minus de eo cogitaretur, decoxisse; quandoquidem, infortunio forte aliquo, non nequitia, ut credi potest, absumpto patrimonio simulque privatorum pecuniis, creditoribus fidem fefellerat.

44 Eodem, ut opinor, anno Joannes Baptista Modius Calaber, qui inter alios Philippi filios præcipuus erat, bis uno ferme tempore a media morte ejus opera revocatus fuit. Erat is professione medicus, vir doctus æque ac pius, cujus liber de Aqua Tiberina inscriptus (ut missas faciam, quas in B. Jacobi Tudertis Cantica elaboravit notationes) non sine auctoris laude circumfertur. Invaserat eum primum gravissimus morbus; ea mali vis erat, ut Petrus Antonius Contugius et Hippolytus Salvianus, medici ea tempestate primarii, de ejus salute penitus desperarent. Die quodam morbo increscente, Modium ad paucas horas vitam producturum pronuntiant: ex pulsu enim arteriarum aliisque signis morti proximum esse compererant. Cum ergo ille sensibus prope omnibus destitutus haud procul abesset interitu, adfuit Philippus; qui ut hominem, ex cujus privatis colloquiis multus colligebatur animorum B fructus, a mortis faucibus eriperet, solus se in quodam cubiculo abdidit. Ibi pro ægri salute eo animi ardore divinam cœpit implorare clementiam, ut plus quinque cubitis in altum toto corpore attolleretur, ejus facie mirum in modum radiante. Cum sic autem unam et dimidiam circiter horam sublime elatus precibus institisset, ingressa mulier cui Margaritæ nomen, quæ Modio cibaria præparabat, in cubiculum orantis, eum divina vi sublatum a terra lumine splendere, faciemque solis instar radios emittere deprehendit. Quo visu illa primum territa, Miraculum, exclamat, Miraculum. Exciti hoc clamore qui morienti assidebant, confestim accurrunt: summis in tenebris splendere omnia, Patremque in altum elatum cernunt. Interim ille in se revertens, gratulabundus ad Modium tendit, adstantibus tantæ rei miraculo stupentibus; manibusque ejus capiti admotis, hominem nominatim inclamat: Bono animo esto, haudquaquam ex isto morbo morieris. Quibus dictis redire ægro mox cœpit vox cum sensu; beato Patri respondit, quocum longum sermonem habuit; ac paucis post diebus a morbo plane convaluit. Hanc porro rem adeo miram, ut erat gesta, sacramento mihi aliisque narravit post Philippi obitum, Bernardinus Corona *p* civis Romanus, affecta ætate vir pietatique deditus, atque unus ex antiquioribus C ejusdem alumnis; eo enim vivente id ipse uni tantum vel alteri secreto aperuerat; omnibus enim palam indicare numquam ausus fuerat, ne Philippi modestiam offenderet, quam quidem offendisset gravissime.

Discipulum agrum servat a morte semel,

45 Nec una hac in re Philippi is expertus est opem. Non multo post cum vesicæ calculo laborans *q*, urinæ reddendæ difficultate vexaretur; gravitas morbi fecit, ut desperatis jam medentium auxiliis de salute periclitaretur. Ergo invisit eum Philippus, eoque ut par erat ad patientiam cohortato, in templum ad preces pro illo fundendas perrexit. Ibi in fervore spiritus oranti, continuo salutis filii desiderio, lacrymæ *r* in ejus facie esse cœperunt; quæ simul atque ex oculis fluere visæ sunt, eo ipso momento urinæ simul et calculo iter patuit: qua ex re ita se æger allevatum sensit, ut ex incommoda illa valetudine penitus emerserit. Hujus deinde opera beatus Pater in enarrandis priscorum Sanctorum rebus gestis, magno cum fructu et solatio audientium, usus est: erat enim mellitlua quadam facundia præditus, qui cum verba ad multitudinem faceret, utile dulci miscens, ad tantium pectora mira quadam suavitate replebat. Denique cum magna in pauperes flagraret

iterumque.

D caritate, misericordiæ Christianæque pietatis operibus, maxime deditus, aliquot post annis in Dei famulatu absumptis, obiit ita religiose pieque, ut vitæ responderit eodem tenore transactæ.

AUC. ANT GALLONIO

46 Vincentius, qui vitam, Philippo magistro usus, cum pietate duxerat, Philippo itidem, eo ipso momento, quo obiit, sese ostendit: *s* quem ille nubes *t* penetrantem propriis oculis intuitus est. Incidit ea res in annum Domini millesimum quingentesimum quinquagesimum septimum. Sub idem tempus Marius Tosinus *v* nomine, vir pietati deditissimus, ut obiit, eidem confestim apparuit: cumque eum bis nominatim maxima voce inclamasset; cœlum luce clarissima circumfusus, illo ipso vidente, ascendit. Sed hoc loco res videtur poscere, ut paucis explicem, quid ille de visionibus sentiret. Visiones, dicebat, servorum Dei aspectibus sese objiciunt; sed ex hoc omnia pendent, ut qua decet animi demissione eas homo excipiat. Illud frequenter monebat alumnos, ne visiones curarent: quandoquidem quisque facile hisce in rebus (cum Angelus satanæ boni Angeli specie hominibus appareat) labi turpissime potest. Hinc ille ita ab omni visionum ac revelationum lubrica quadam ac spiritualibus hominibus maxime periculosa curiositate abhorrebat, E ut qui talibus delectarentur acri sermone corriperet; liquido affirmans, nihil esse in laqueis diaboli piis hominibus perniciosius, quam vesana hæc dæmonum ludibria. In moribus corrigendis, vitiis extirpandis, virtutibus amplectendis, inque demum moderandis affectibus, et consimilibus assiduam diligentemque operam ponendam inculcabat. Ergo visiones respuendas esse docebat; nec dedignari Dominum, si id fiat, etiamsi ille ipse vere appareat.

A. Et. 42

Duos e suis mortuos in cælum ferri

visiones tamen magni non facit,

47 Ceterum cum de visionibus hic verba fecerim, non abs re opinor erit, si quam ille harum rerum notitiam habuerit, paucis nunc historiæ apponam: ea enim talis erat, ut veras visiones a falsis parvo negotio cognosceret. Cuidam precibus insistenti tanta tamque mirifica lux sese repente objiciebat, ut momento pene temporis quam plurima de rebus divinis clare perspiceret: cumque is, dæmonis insidias veritus, nosse cuperet, an id diaboli opera fieret, Religiosos quamplurimos magni nominis consuluit; quorum responsis contentus non esset, ad Philippum tandem confugit, nec sane frustra. Namque adeo ille confestim, plane, atque dilucide, quæ vera esset, quæve falsa visio, explicuit; ut is liquido jam compererit, a quo spiritu ea lux in suam mentem immitteretur. Francisco, ex ejus discipulis F uni, Ferrariensi cognomento *x* dæmon noctu sanctissimæ Virginis instar apparuit: id autem eo consilio, ut vel sic hominem ea specie facilius deciperet. Idque cum is mane ad Philippum detulisset; Non tibi, inquit ille, sanctissima Dei Mater, ut putas, sed dæmon ejus forma sese videndum obtulit: itaque cum primum eadem visio tibi se denuo objiciet, faciem ejus qui apparet conspuas jubeo. Insequenti nocte, Ferrariensi magno animi ardore precanti, dæmon eadem specie eodemque fulgore micans præsto est: qui præcepti beati Patris haud immemor, diaboli mox faciem sputo fœdat: qua re confusus dæmon turpiterque superatus, evanuit. Vixque ille aufugerat, cum sacratissima Virgo ei sese palam ostendit; eum, ut faciem ejus conspuat, modo id possit, monet; demum recreatum mirifice relinquens, sublimis abiit. Erat is magna animi simplicitate præditus, Angelorum voces audiebat, meretrices ex fœtore deprehendebat: nec his solis ejus ornabatur animus virtutibus, quandoquidem ex ejus oculis perpetui ferme lacrymarum rivuli profluebant; idque præsertim cum vel sermonibus, qui de rebus divinis fiebant, interesset; vel divinissimo

et veras a falsis optime discernit;

uti expertus est Franc. Ferrariensis, x

vir sanctissimus

Eucharistiæ

AUC. ANT. GALLONIO y

A Eucharistiæ sacramento, quod singulis desumebat diebus, se reficeret. Cum is quodam die, y quod ex calculo laboraret, urinam facere non posset; ad Deum conversus; Fac, rogo, Domine, ut nec purgandi alvi facultas mihi sit ulla. Hæc vix effatus erat, cum derepente absque ullo sensu doloris urina profluxit. Cum alio die inter eundum Judæus quidam sibi occurisset, tanto repente ejus ad Christum conversionis desiderio inflammari se sensit, ut totos tres annos Deum pro illius salute rogare destiterit numquam. Triennio exacto, cum ad Basilicam S. Petri, divinam rogatum clementiam, se recepisset, ex improviso tumultuantem quasi turbam sibi audire visus est. Ergo foras egressus, Judæum de quo loquimur, ad sacrum Baptismatis fontem, properantem videt: qua ex re tantam cœpit animo voluptatem, quantam dicere vix homo sufficeret, lacrymasque præ dulcedine tenere non poterat. Sed de discipuli sanctimonia satis.

De Indiis petendis deliberans,

48 Eodem hujus seculi anno quingentesimo septimo, cum vesperi post fusas Deo preces Epistolæ de rebus Indicis in ejus cubiculo legerentur, tanta cupiditate ardere cœpit infideles ad legem Evangelicam reducendi, ut statuerit ad Dei gloriam, difficultatibus B omnibus periculisque spretis, quæ plurima maximaque sese ei offerebant, una cum Francisco Maria Taurusio, Joanne Baptista Modio, et Antonio Fuccio, aliisque e suis alumnis ad viginti, in Indias proficisci. Verum, ut in hujusmodi deliberationibus fieri solet, cogitavit primum ut rem Deo assiduis precibus commendaret (nihil enim ille aggrediebatur unquam, magni vel parvi momenti id esset, nisi consulto prius ac propitiato Domino) deinde, quo de divina voluntate certior fieret, ut pios viros consuleret; postremo, ut qui inter eos Sacerdotii capaces essent, Sacerdotio initiarentur; tum ut, petita a Pontifice Maximo benedictione atque licentia, longinquo ac periculoso itineri sese committerent. Iis profecto omnium ardor erat, ut terrores, vitæ pericula, dæmonum tentamenta, ærumnas pro nihilo ducerent, gravia quæque nimirum ob Christi fidem disseminandam patiendi cupidissimi. Ergo Philippo eam in rem intento hanc mentem injecit Deus, ut religiosum quemdam, e S. Bernardi familia sanctitate conspicuum, adiret; ejus voluntatem, illo interprete ac deprecatore, auditurus: quod fecit. Præerat is eo anno Monachis Cisterciensibus apud Cœnobium SS. Vincentii et Anastasii Martyrum ad Aquas-Salvias. Parentes C habuit, ut Francisco Maria referente didici, ea sanctimoniæ laude exornatos, ut præter ceteras consuetudines Christiano homine dignissimas; hanc perpetuo tenuerint, ut biduo antequam procreandis liberis juxta matrimonii sanctissimas leges operam darent, peccata Confessione exponerent sacraque sese Eucharistia reficerent: quibus peractis, Deum rogabant enixe, ut talem ipsis filium daret, qui dignus esset in numerum servorum ejus adscribi. Migrarunt hi e vita ea sanctitatis fama, ut illos existimarint omnes, ad eum locum, qui recte morientibus patet, sibi aditum aperuisse. Horum filii filiæque ejusmodi in rebus piis progressus habuere, ut sanctissime et vixerint et obierint. Nunc ad Philippum: cujus cum animum Augustinus Ghettinus (id erat Monacho nomen) cognovisset, inducias petit: Oratione enim rem a Deo, respondit, quæri oportet. Supplicatione completa Philippo narrat, Romam, non ad Indias evocari, Indiasque ejus Romam esse; apparuisseque sibi S. Joannem Evangelistam qui diceret, Deum ita velle, ut Romæ ad ipsius vineam excolendam maneat, ubi multos eidem filios aggregavit; Romæ quippe et ejus et alumnorum opera ad plurimorum salutem uti decrevisse.

et August. Ghettinum consulens,

jubetur eas Romæ invenire.

D Retulit is etiam, vidisse se aquas, vulgo Trium fontium appellamus, in sanguineum colorem mutatas: quare apertissime significari dicebat, novam Urbi procellam impendere; quod etiam ab eodem Apostolo se accepisse narravit, totiusque visionis ordinem Philippo exposuit. Tum his ille auditis, ad omnia se pro Christi arbitrio paratum ostendens, sermoni servi Dei cessit, Romæ manere statuit, ubi quam strenue in animorum salute procuranda elaboraverit, quotve fructus ediderit, nullus est qui non norit.

ANNOTATA.

a *Acceptum id a Vincentio Tecosio, viro optimo, qui interfuit.*

b *Lege Osbertum in Vita S. Dunstani Cantuariensis cap.* 18.

c *Sanctorum castimoniæ diabolum insidiari solitum, eorumdem res gestæ affirmant. Lege præter ceteros Palladium in Lausiaca, et Vitas SS. Danielis Stylitæ, Bernardi Abbatis, Vincentii Ferrerii.*

d *Testes jurati quamplures id affirmant, in quibus est unus Cæsar Card. Baronius.*

e *Nullam carnis tyrannidem sensisse S. Equitium Abbatem, scribit S. Gregorius lib.* 1 *Dial. cap* 4. *Lege etiam si libet Leontium in S. Symeone Salo, et Cassianum Collat.* 12 *de castitate.* E

f *De ejus virginitate testes habemus, præter Baronium, Augustinum Card. Cusanum, aliosque viros optimos.*

g *Fuisse beatum Patrem castitatis dono exornatum, etiam Franc. Maria Card. Taurusius publico testimonio confirmavit: idemque alii, ut qui a beato viro audiverunt, sacramento testificati sunt. Voluit enim Deus, ut tanti doni plures extarent testes: suntque ii, Hieronymus Pamphilius Rotæ Auditor, Alexander Fidelis, Germanicus Fidelis. His accedit hujus historiæ Auctor, quatuorque alii Sacerdotes optimæ fidei, quique humanitate ejus et probitate in consuetudine quotidiana magnopere delectabantur.*

h *Idem de Magno Antonio atque Ammone narrat S. Athanasius: lege præterea Cyrillum in Joanne Silentiario, et Petrum Ranzanum in S. Vincentio Ferrerio.*

i *Idem de B. Euthymio narrat in ejus Vita prædictus Cyrillus: et id ipsum de aliis etiam viris sanctissimis legimus. Atqui non me latet, non deesse, qui tetrum aliorum peccatorum odorem perceperint. Percurre si placet Vitam S. Pachomii, a Dionysio Exiguo in Latinum versam, itemque S. Hieronymum in Vita Hilarionis, Athanasium in historia Antonii, et demum res gestas S. Brigittæ apud Surium.* F

k *Id juratus firmavit Federicus Card. Borromæus, idemque alii sacramento testantur.*

l *Lege Athanasium in Vita S. Antonii.*

m *Lege Palladium in Lausiaca de Pachome Abbate.*

n *Hanc rem sacramento narravit Card. Taurusius.*

o *Id idem Cardinalis aliique jurarunt.*

p *Idem alii jurando affirmarunt.*

q *Accepimus id a Card. Taurusio: hoc ipsum Joannes Franciscus Bordinus, Avenionis Archiepiscopus, publico testimonio confirmavit.*

r *Idem Magno Antonio accidisse, scribit Athanasius.*

s *Sanctissimi viri animas servorum Dei, recens vita functorum, cœlum frequenter conscendere vident; ut S. Antonius Paulum primum Eremitam: similia leges de SS. Euthymio, Joanne Silentiario, Saba. Vide alia exempla in Prato spirituali cap.* 57, *Dialogorum Gregorii lib.* 2 *cap.* 33, 34, 35, *et apud Bedam in vita S. Cuthberti.*

t *Obiit is* V *Idus Februarias.*

v *Hanc rem juratus narravit Federicus Card. Borromæus*

A *romæus : idem fecerunt alii sex , in quibus Vincentius et Marius, ex Sodalitio sanctæ Trinitatis, fuere.*

x *Quæ de Ferrariensi hoc loco narramus, ex Card. Taurusio didicimus, et ab aliis quibusdam viris optimis et integerrimis.*

y *Hoc ipsum etiam ab eodem Cardinali audivimus.*

CAPUT V.

Annus Christi 1558 *ætatis Philippi* 43.

Loco idoneo impetrato,

Verum cum major quam pro loco, ubi sermones habebantur, esset frequentia, de eo mutando cogitari cœptum est. Impetravit itaque Philippus anno hujus seculi quinquagesimo octavo a Sodalitio Charitatis, ut super fornicem dextri lateris ecclesiæ (locus is erat satis amplus, nullique tunc usui destinatus) populum congregaret sermonesque haberet. Interea cum assiduis ac quotidianis divinarum rerum sermonibus accedentes excoleret ; videns majores indies auditorum accessiones ad divina colloquia fieri, visum ei est e suis aliquot huic operi destinare : elegit itaque Franciscum Mariam Taurusium et Joannem Baptistam Modium, tum laicos. Hi ubi ad multitudinem verba facere cœperunt, ita auditorum voluntates in Dei amorem accendebant, ut se mox tanti tamque eximii parentis filios esse confluentibus ostenderent. In horum numerum aggregavit postea Philippus Antonium Fuccium, et Cæsarem Baronium Soranum, aliosque : qui Parentis exemplum manibus pedibusque imitati , similesque Fratrum suorum, opus Dei miris modis magno cum animorum fructu juvabant. Excogitavit præterea Philippus, quo vehementius ad Dei amorem confluentium pectora inflammaret ; inflammataque ab omni incommodo, detrimento, molestiaque, sincera et integra conservaret ; ut eodem loco, singulis quibusque diebus, hieme postrema hora diei, æstate tertia et vigesima, ad certum campanæ signum, Oratorium aperiretur, quo non solum nobiles, sed etiam plebeii oratum convenirent. Modus, qui tenebatur, is erat. Post dimidiæ horæ secretam ac mentalem quam vocant orationem, ad horologii normam dimensam , quatuor hebdomadæ diebus, tertia et quinta feria, et sabbato ac Dominico die, Letaniæ recitabantur, quibus et publicæ et privatæ res commendabantur Deo ; reliquis diebus qui supererant, secunda, quarta ac sexta feria, lucerna in laterna abscondita, quæ papyraceam in anteriore facie Salvatoris nostri in crucem acti effigiem habebat, quæque sola a Fratribus cernebatur, singuli qui eo convenerant funiculis tanto temporis spatio sese percutiebant, donec recitato prius brevi Dominicæ Passionis compendio (cui id est initium, Recordemini Fratres carissimi) totus Psalmus quinquagesimus, et centesimus vigesimus nonus, atque Antiphona Salve Regina, vel alia quæ tempori congrueret, mœsta ac lugubri voce caneretur. Quæ consuetudo, Christianæ pietatis plena, hodie apud Patres nostros magno cum animorum fructu perseverat.

pios sermones a suis habendos instituit, B

et oratorium aperiri jubet

pro piis per totam hebdomadem exercitiis. C

Ibidem colloquia pia ordinat,

50 Interea cum major indies hominum concursus eodem tempore ad eum fieret, et Oratorii opus ferveret ; plurimis quotidie ad colloquia convenientibus, hunc ille morem induxit ; ut primum vel ipse legeret, vel aliis legendum traderet librum , qui de rebus spiritualibus ageret : quo facto, eorum quæ lecta erant occasione, unum et alterum, vel plures ex circumstantibus interrogabat variis de rebus, ut de virtutibus amplectendis , de vitiis fugiendis, et id genus aliis. Quibus primum qua decebat modestia respondentibus, tum Philippus reassumens omnia , uno eodemque tempore, non fucato et artificioso sermone, sed puro simplicique eloquio , tanto animi ardore de divinis rebus disserebat, ut auditorum pectora inflammaret, eosque ad pietatem amplexandam mirum in modum provocaret incitaretque ; eorum vero, qui jam Christo nomen dederant, voluntates vehementius accenderet. Divinis colloquiis peractis, Philippus, ut pastor bonus ac prudens, oves suas ad alia nova pascua educere consueverat (ad templum B. Mariæ super Minervam ibatur frequentius) ibique divinis Officiis in die, aliquando etiam nocte Matutinis, qui eum sequebantur intererant. Viguit is usus donec Oratorii nostri institutum in ecclesiam primum S. Joannis Florentinorum, et deinde in ædes nostras S. Mariæ a Vallicella translatum fuit. Quibus in locis omnia ex præscripto Philippi Patris ad certam rationis normam dirigebantur, diligenterque perpendebantur. Addam huc præterea, quod Philippus tantopere cupidus erat suos in Christo filios ad studium orationis inflammandi, ut eorum pectora suis precationibus mirum in modum accenderet. Rem exemplo notificabimus. Cum per id tempus Simon , unus de illis , orationi in ejus cubiculo insisteret, tanta repente, Philippo pro eo supplicante, lætitiæ cœlestis vi perfundi se sentit, ut integram horam, quam in oratione consumpserat , momenti instar judicaret , perpetuoque orare eo dulcedine perfusus elegisset. Non omittimus recensere quod Martius Alterius , Nobilis Romanus (qui Paulo III Pontifice, relicto sæculo, Christo , magno fortique animo, se adjunxerat) dicere solitus erat, ea lætitia, cum in Philippi cubiculo esset, perfundi se, ut id cubiculum jam non sibi cubiculum, sed Paradisus quidam terrestris esse videretur. Pervenerat is ad eum sanctitatis gradum, ut de rebus divinis *a* ex nimia spiritus affluentia, Moysis instar loqui vix posset. Ea erat præterea in pauperes pietate , ut stragula, quibus ad lectum in quo cubabat utebatur, ipsis tribueret. Philippus insuper illud præter cetera erat assecutus, ut quos pectori admoveret, in Dei amorem inflammaret mirifice, eorumque animos ad virtutis desiderium impelleret.

D *AUC. ANT. GALLONIO*

et orationis gratiam suis impetrat : E

a

dæmonem a moribundo Sacerdote fugat :

51 Eo ipso anno millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo , Persianus Rosa Sacerdos , qui Philippo a Confessionibus erat, ægrotabat gravissime ; cumque ad ultimum periculi venisset, a diabolo nigerrimi canis specie vexari cœpit acerrime. His in angustiis divinum magna animi demissione implorabat auxilium , illud Psalmi frequenter inclamans : Judica me Deus, et discerne causam meam, F Cumque hunc in modum cum communi hoste decertaret, venit improviso Philippus. Quem ubi ille vidit, *b* clamare continuo cœpit ; Adjuva me , sancte Philippe : est hic canis colore nigerrimus, qui me lacerare nititur ; succurre quæso, succurre quod potes, ne devorer. Quibus verbis motus beatus Pater, humi illico, adstantibus primum ut pro ægro vel semel orationem Dominicam recitent jussis, sese prostraxit. Quod cum faceret, ecce tibi ille derepente magna voce dicere cœpit : Canis cecidit ; fugit canis : en in limine ostii stat. Tum surgens ab oratione Philippus, piacularis aquæ aspersione dæmonem ab eo etiam loco fugavit, magno cum solatio morientis: qui lætus effectus, nullum faciebat agendi gratias Deo, beatoque Patri modum : ea vero molestia horribilique visu, non modo in præsens, sed etiam in posterum liberatus, magna cum animi tranquillitate e vita migravit Kalendis Aprilis.

Ps. 42, 1.

b

quid duobus tironibus futurum prædicit ?

52 Eodem anno post Christum natum millesimo quingentesimo octavo, duo ex ejus filiis spiritualibus, Franciscus *c* et Joannes Baptista Saracenus , Religioni S. Dominici se addicere decreverant. Id ubi Philippus rescivit ; Joannes Baptista, dixit, sacro indutus habitu eos in virtute processus efficiet, ut

c

AUC. ANT. GALLONIO.

A ut ad ultimum usque in suscepto genere vitæ cum laude persistat : Franciscus, quæ humana fragilitas est, labore victus, dæmone solicitante, exuta Religiosorum veste, Ægyptum repetet. Nec eventus defuit. De hoc ipso Joanne Baptista narravit ille Dominico Saraceno, ejus faciem ab se eximio quodam fulgore coruscantem conspectam fuisse. Is itaque III Kal. Majas Dominicanæ adscriptus familiæ, Petri Martyris nomen induit, atque apud socios auctoritatis habuit plurimum. Generalis locum tenuit Ordinis Vicarius renuntiatus, decessitque sancte pieque.

Ægro discipulo diutius vivere cupienti.

53 Habebatur eodem anno inter Philippi filios juvenis quidam Gabriel Tana, ortu Mutinensis : hic inter Aulicos Joannis *d* Cardinalis Politiani magna cum vitæ integritate vivebat, bis per hebdomadam peccata confitens, Eucharistiaque saluberrimo sese cibo reficiens. Cumque sic vitam institueret, incidit in morbum : a quo cum nec medicorum arte, nec medicinæ remediis levari tantisper posset ; ultimam vitæ horam, quam sibi instare sensit, more hominum horrere cœpit; mori verebatur, vivere cupiebat; respondebatque his qui eum solabantur; De me quod Deo libitum est fiat, ipse me ad ejus voluntatem conformo, ipse me totum illi committo : tamen, cum caro spiritui adversetur, diuturniorem vitam in terris B agere recepta valetudine cupio. Et Philippo, qui de vitæ statu ipsum interrogarat, Lætus sum, dixit, de spe, quam habeo e præsenti morbo convalescendi. Hic ille, diaboli insidias præsentiens, ut qui de ejus morte divina jam revelatione cognoverat ; petit ab eo primum, ut suum sibi velle suumque nolle traderet, deinde adstantes precibus insistant monet.

orando impetrat mortis desiderium: Phil 1, 23.

Tum ille precari aggressus, eo spiritus ardore oravit, ut rediens supplicatione completa ad moribundum, ejusmodi in eo invenerit animi mutationem, ut cum Apostolo jam diceret : Cupio dissolvi, et esse cum Christo. Hæc dum magno sensu proferret, Philippum intuitus, vultu in eam partem converso, Ora, Pater, clamat, ut in Paradisum, quantocius fieri potest, ingredi merear : vitæ odium cepi, vitaque mihi molesta valde est ea causa, ut cum Deo sim. Adstantesque subinde respiciens, Date mihi, ait, sanctissimam Crucifixi imaginem, illamque porrigite quæ usui fuit Julio collegæ meo animam agenti. Qua accepta totus præ dulcedine perfundebatur lacrymis, hortabaturque præterea ex intervallo sodales, ut Deo ex animo deservirent, cunctis hujus seculi vanitatibus neglectis; in has sæpe prorumpens voces ; Vita præsens, credite vobiscum loquenti, C mihi fastidio est : mori vellem, ut Deum meum contemplari possem assidue. Hæc effatus, Philippum appellans ; Ad hanc diem oravi te, Pater, ut cum Deo ageres saluti me restitueret : nunc rogo te quam studiosissime possum, ut orationibus me tuis ex ergastulo corporis liberes atque solvas.

jamque ad cœlum aspiranti

54 Interea deficientibus in eo viribus corporis, die sequenti, qui fuit Kalendæ Septembris, et vitæ ejus postremus, in id totus, jam sublimium appetens, incubuit, ut se ad pie Christianeque moriendum præpararet. Erant apud eum assidue ex schola beati Patris quam plurimi, quibuscum et ipse aderat Pater, qui tamdiu apud eum esse voluit, dum in vesperam inclinaret dies. Quo tempore iterum dicere cœpit æger : In cœlum proficisci cupio, Pater : hoc unum ex omnibus mihi cordi est. Cui cum responderet Philippus ; Si Deo placeret, ut præsentem morbum diutius sustineres, nonne voluntatem ejus cupiditati tuæ præferres ? Tum Gabriel, Et quid est hoc verbum ? Jam dixi tibi sæpius, ex corporis vinculis in cœlum emigrare ardenter cupio ; adeo totus Dei videndi ardeo cupiditate, ut nulla res me gravius afficiat quam hic manere diutius : ergo precare Dominum, ut ante quintam noctis horam ad eum evolem.

Tum Philippus, Quod petisti, consequeris : id tamen D te monitum velim, dæmonem multas tibi paraturum insidias, variisque tentationibus (quas singillatim enumeravit) animi tui constantiam aggressurum; sed nulla in re, crede mihi, nocere tibi poterit, si memoria vel maxime retinebis, te voluntatem tuam dedisse Deo; caveas ne quidquam formides, Christus in te ipse vincet omnia. In profectione vero (domum enim remigrare, precatum divinam clementiam pro illo, in animo habebat) ægrum Joanni Baptistæ Salviato et Francisco Mariæ Taurusio commendat, jubetque se necessitate ingruente accersiri.

tentationes imminentes prædicit,

55 Vix hora abierat, cum Gabrieli, comparanti se ad quam religiosissime decedendum, eam objicit mentem diabolus, ut cogitare cœperit se justum esse, nulloque pacto sibi de æterna felicitate ambigendum. Cumque qui assidebant, nocturnas agentes excubias, Letanias pro eo recitarent, et ventum esset ad illam precationem. A mala morte libera eum Domine; subrisit ille, caputque agitans aliquantulum, secum ipse dicere cœpit : Is in cujus corde Christus inhabitat, liber est ab malæ mortis periculo. Quibus dictis, etsi initio nonnihil ea tentatione commotus, tamen ubi se collegit, cogitans quod dixerat, illam a se rejicere omni studio contendit; clamans dicensque, Quæ est hæc suggestio diabolica, quæ me invasit ? vestris quæso, Fratres, orationibus adjuvate E me. Nec his finis certaminis : ejus enim virtute victus infestissimus hostis, aliud pugnæ genus perdendi ejus gratia excogitavit. Ergo impedire eum omni studio cœpit, ne sanctissimum Jesum nomen pronuntiare posset : rogarat enim ille amicos, ut supremis appropinquanti id nomen in memoriam redigerent, quod invocare summopere cupiebat. Quam obrem clamare cœpit, dicereque : Eia, Fratres, opem ferte : pronuntiare nequeo, nequeo prorsus; succurrite itaque mœsto, succurrite laboranti. Cumque rogaretur, quid esset quod proferre non posset, anne sanctissimum Jesu nomen? annuit illico, versusque ad Jacobum Marmittam ; Quid hoc, inquit, rei est, quod Jesum invocare nequeam? Atqui ex his summa vis dæmonis dignoscebatur ; quandoquidem cum id nomen clara voce inclamaret, videbatur nihilominus sibi illud exprimere neutiquam posse. Adstantibus qui monebant, ut quod ore dicere nequiret corde tacitus proferret, in hæc verba respondit; Grave jam mihi videtur, Fratres, sanctissimum Jesu nomen appellare ; quinimo eo redactus esse miseriarum mihi videor, ut ejus sonum sustinere ne vix quidem possim.

quas ille mox experiens,

et nec Jesum quidem nominare valens,

56 In hac tam acri pugna, in qua circumstantium F sermone cohortationeque ejus virtus confirmabatur, laboravit plurimum. Sed cum ea tentatio hominem adhuc urgeret vehementius, ut totus jam præ animi anxietate et corporis defatigatione sudore maderet ; visum est amicis nuntium mittere ad Philippum, cujus aspectu æger mirifice recreatus, sæpius tanti viri hortationibus una cum eo sanctissimum Jesu nomen expedita lingua inclamavit. Mi Jesu (aiebat, mi amor, mi sponse. Quibus dictis, mox secum ipse ac cum amicis querebatur de tam gravi certamine, quod integram circiter horam dæmonis arte sustinuerat. Cumque lætus sic esset, cœpit iterum non multo post clamare; Eia, Pater, filio succurre tuo; eadem qua ante teneor difficultate sanctissimum Jesu nomen pronuntiandi. Hæc cum ille dixisset, Philippo pro illo precibus insistente, mox ea liberatus molestia, Jesum libera voce magnoque sensu, Crucifixi imaginem intuitus, identidem appellabat. Interim cum quieto jam animo esset, ecce rursus satan, qui quem his de quibus diximus tentationibus superare nequiverat, infidelitatis assimulatione supplantare atque evertere aggreditur. Ei itaque res nostræ religionis

Philippi reditu recreatur :

rursum de infidelitate pulsatus,

A gionis ita repræsentavit, ut videretur sibi de fide dubius esse : objiciebatque præterea animo, ex eo morbo surrecturum omnino. Inter has itaque res variis agitatus curis, novas diaboli fraudes Philippo aperit, rogatque se adjuvet, quo amissam conscientiæ pacem recuperare, dæmonemque vincere possit. Cui ille; Contemne, fili, contemne diabolicas hasce machinationes; dic; Credo, Credo. Quæ verba, quamquam una cum beato Patre repetebat crebrius, tamen cum ipse sibi videretur in his quæ ad fidem spectant suspenso animo esse, Affer tu itaque Pater, iterum clamat, afflictissimo opem, ne peream. His verbis commotus Philippus, cujus pectus ardebat caritate, circumstantibus primum deinde ægroto injunxit, ut Symbolum Apostolorum clara voce pronuntiaret; idque si ore præstare non posset, corde saltem una cum aliis recitare conaretur. Tum eo in preces sese dante, extemplo omnis illa diabolica tentatio evanescere cœpit, maximo cum solatio morientis; qui paulisper respirans, satanis illis laqueis absolutus, dæmoni recepto animo his verbis insultat : Te invito credam : velis nolis, credam : Deo meo, repugnante te, quoad vixero, fidelis ero assidue. Quæ cum effaretur, adstantibus Apostolicum
B Symbolum recitandi finem facientibus, ab ejusmodi molestia, corpore licet fessus (vires enim illi minuerant ea cum diabolo pugna) prorsus quievit.

juvatur recitato Symbolo :

57 Diabolus interim, etsi sæpe victus, quæ est ejus invidia in humanum genus, tertio in eum insurgit : pugna autem gravissima ac periculosa, eaque prioribus et immanior et intolerabilior. Ecce quippe tibi, offert se fœda facie et horribili ad aspectum diabolus, ut injiciat morienti terrorem, eumque ad desperationem inducat, perinde quasi eo ille redactus esset, ut unde salutem sperare posset, non haberet. Erat itaque juvenis inter has curas gravi pressus mœstitia, totusque præ horrore ac timore contremiscebat, severo tristique vultu, terribilibus oculis (faciem enim mutaverat) cuncta mirabundus circumspiciebat, e gestu dæmonem se videre ostendebat, dicebatque secum ipse; Heu, heu! quam infelix es Gabriel! heu quot commisisti flagitia! O me miserum! Pelle, Pater, hos canes *e*, colore nigerrimos, qui me circumstant. Si me, Pater, amas, hos dæmones fuga, pelle eos. Cujus necessitati occurrens Philippus, confirmat timentem, excitat fidem, commemorat divinam misericordiam, ad eam confugiat hortatur; Christum pro eo passum monet, rogatque ut una cum Sponsa in foramina petræ inque cavernam maceriæ sese recipiat, ubi pax sum-
C ma est; victoriam pollicetur. Quibus dictis, flexis mox ad fundendas pro eo preces humi genibus, lectulo innixus dæmonem increpavit: Jubeo tibi Christi nomine, ut hinc abeas quam primum. Cujus virtuti cum ea monstrorum turba resistere nequiret, illico aufugit; juvenem relinquens lætitia gestientem, exclamantemque : Eia, Fratres, gaudeamus : effugiunt canes : Philippus eos pepulit : importunos illos vexatores procul abegit. Videte eos, videte (locum digito ostendebat) fugam arripuerunt, fugiuntque velocissime. Verbis dici non potest tantum, quantum re ipsa deformes sunt. Ergo vicimus : diabolicam importunitatem superavimus. Fugistis tandem, miseri, fugistis. Vobis hoc, insperantibus atque invitis, libet jam millies Jesum invocare.

postea visibili dæmonis specie terretur,

e

sed hunc abigit Philippus:

58 Atque in hunc modum spiritu exultans, versus ad sanctissimam Crucifixi imaginem, quam unus ex circumstantibus tenebat in manu, eo animi ardore oravit, ut nemo ex iis qui aderant lacrymas tenere potuerit. Cernere erat, eum totum esse in agendis gratiis, commemorandoque quod a Deo acceperat beneficio, atque inter hæc dicentem; Mi Jesu dulcissime, mi amor, mi creator, mi redemptor! quis enumerare poterit unquam quæ a te acceperim beneficia? tum ad amicos conversus; O quæ, Fratres, hisce ego vidi oculis! monentem rogo audiatis, Deo Optimo Maximo vos totos tradere ne gravemini. Quid causæ est, bone Jesu, quod ego loqui vix possim? Tradatur mihi quæso Crucifixi imago, eam in manu tenere quantum cupiam, explicare vix possum. In eaque religiosissime exosculanda has iterabat voces; Dominus meus Jesus Christus perpetuo vivat. Quis erit dulcissime Jesu, qui me a caritate tua separare possit? Post, ira in dæmonem commotus; Et quid de me cogitabas, miser, nisi morientem fallaciis a Christi fide abducere? Quid isthuc, mi Deus? fidem, quam jam inde a puero suscepi, mutabo? absit. Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem. Et paulo post; Nonne de Christo in sacris legimus litteris, Ego sum via, veritas, et vita? Ergo si Christus veritas est, et is ipse sacratissimam suam nos legem edocuit; qui igitur fieri poterit, ut de ejus certitudine veritateque dubitem? O nequissimum dæmonem! O flagitiosissimum! Ejusque sitis, Deo scilicet gratias agendi dæmonumque imbecillitati insultandi, expleri dicendo non poterat, quin accendebatur magis. Sed cum videret beatus Pater eum in his plus nimio defatigari,
E ut vires imminueret; suspicatus ne exitum sibi ipse his motibus acceleraret; Jam satis, inquit, est, fili : mendacem impiumque dæmonem missum facias velim; totam spem tuam in Deo inque sanguine ejus pretiosissimo, quem pro te fudit, colloces moneo; ipse enim tibi victoriam largitus est : is ipse in te, ac pro te, dæmonem vicit iniquissimum. Quibus verbis motus Gabriel paulisper interim acquievit; sed haud multo post majoris quietis desiderio adstantes rogavit, ne de cetero vel ad modicum tempus sibi quidquam dicerent; Proditor enim ille, adjecit (dæmonem intelligens) me plus nimio afflixit gravissime. Interea adstantes, quod Gabrielem, et expedita lingua loquentem, et viribus valentem viderant, plane credere cœperunt, eum ad sequentem usque diem vitam producturum. Idque cum Damianus Valentinus, qui ægrotum curabat, ad Philippum detulisset; Haud ita erit, respondit ille : ubi situm mutabit, illico morietur. Nec incassum verba; siquidem vix medietas horæ abierat, cum ille se ad eam partem componens, ubi Philippus erat; Christi nomen ejus opera inclamans, in manus Jesu, tamquam ad nuptias evocatus, spiritum exhalavit, anno hujus seculi quinquagesimo octavo, tertia hora noctis. Quod qui-
F dem spectaculum ita eos excitavit, qui aderant morienti, ut ex iis nemo esset, quin toto jam pectore cogitare cœperit de extremo ipso certamine, in quo uno tota res nostra agitur.

itaque æger, inter fidei ac spei actus

D *AUC. ANT. GALLONIO.*

dæmoni insultans,

placidissime moritur.

59 Hoc ipso anno [erant] duo ex ejus filiis spiritualibus, Italus unus, Gallus alter; *f* huic Aloysio erat nomen; Itali, qui aulicus erat Guidonis Ascanii Cardinalis Floræ, excidit : ex his solus Aloysius superstes est, agens ætatis octogesimum et eo amplius annum. Quodam die, cum sumpta occasione Philippus in horum sermonem multis præsentibus venisset, hæc de eis effatus est : Italus, qui multo melior Gallo videtur (erat enim vir magno orationis et mortificationis studio, in eoque pietas conspiciebatur illustrior) cœpti pœnitens in Ægyptum reverteretur : Aloysius vero pietatem, quam sequi inchoavit, illo felicius retinebit. Interea lapsis paucis diebus rogat Italus, dæmone instigante, Philippum, cum nullam haberet justam causam, ut facultatem sibi faceret Neapolim eundi; Roma enim egredi is in animo habebat, ut ad bellum proficisceretur. Hæc autem ubi beatus Pater audivit, subodoratus id quod erat (noverat enim ipse dæmonis insidias) abeundi

facultatem

f

Philippus periclitanti, ut prædixerat, discipulo

A facultatem, ne filii salus in discrimen adduceretur, negat. Ergo cum is neque exorari, ut ad se rediret, neque ut ab hac voluntate discederet ulla ratione adduci posset; ubi illa non procedunt, minatur illico Philippus, si id faciat, vel in mari submersum iri, vel certe in Turcarum laqueos incisurum. Haud vanum fuisse beati Patris eloquium, docuit eventus. Is quippe nihil his immutatus, cum ex Urbe jam recessisset, atque per mare inveheretur, in medios Turcas delapsum se animadvertit. Quare myoparonum piratarum adventantium (quorum ingens manus erat) visu perterritus, jam prope res erat, ut caperetur a barbaris, utpote qui viribus ac numero nostris superiores erant. Is itaque ingenti timore correptus, consilii inops desilit in mare, ut vel sic Turcarum manus evaderet. Sed cum rapidos in gurgites delatus se regere nequiret amplius, jamque vorticibus implicitus aquarum impetu ad certum afferretur exitium, beatum Patrem, *g* cujus verba in memoria habebat, utcumque potest semivivus implorat. Mira dictu res! Extemplo Philippus (Romæ quamquam tum erat) mediis nihilominus in fluctibus adest periclitanti; porrectaque dextera hominem, B aperto ore hiantem aquis, et in ulteriorem gurgitem omni impetu progredientem, sustinet sublevatque; donec per longum moris tractum ad terram mirabiliter transvexit incolumem, atque in sicco reposuit.

AUC. ANT. GALLONIO

in mari apparens eum liberat.

g

ANNOTATA.

a *Hæc a beato Patre accepimus.*

b *Hoc ab oculato teste.*

c *Id sacramento affirmavit, qui interfuit Aloysius Amis, Gallus; hoc ipsum alumnis beati Patris notissimum est.*

d *Ejus rei historiam, qui adfuit, Jacobus Marmitta Italice conscripsit : interfuere eidem spectaculo quotquot e Philippi schola erant, quorum major pars hodie superstes est.*

e *Dæmonem canis specie apparere solitum, tradit præter ceteros Leontius Episcopus in Symeone Salo cap.* 25, *et Petrus Damianus in Romualdo cap.* 67, *et Jacobus Vitriacus in Vita Mariæ Oegniacensis lib.* 2 *cap.* 3.

f *Eam rem jurati testes quatuor affirmant.*

g *Sanctos cum viverent multis apparuisse, satis constat. Lege Vitas SS Euthymii, Joannis Silentiarii, Theodosii Cœnobiarchæ, Marcelli Archimandritæ,* C *Danielis Stylitæ, Symeonis Sali, Germani Parisiensis, et S. Bernardi.*

CAPUT VI.

Annus Christi 1559, *Ætatis Philippi* 54.

Non contentus *a* Philippus iis, quæ fecerat et statuerat, ut suorum pectora ad Sacramentorum frequentiam, aliaque pietatis opera inflammaret servaretque inflammata; voluit etiam, ut omnem eis pro viribus peccandi facultatem adimeret, quo die in Bacchanalibus licentiosius ab hominibus vivitur, eo die illos ad septem Urbis ecclesias ducere : nec enim solertior in quærendis Christo gregibus, quam in tuendis extitit. Ibatur initio a paucis : erant omnes ad triginta. Non multo post tantæ multitudinis concursus ad eas est factus, ut numerus hominum qui eo convenirent plus mille esset. Ordo is erat. Convocatis primum omnis generis hominibus, tum præfinita die per se quisque summo mane SS. Petri et Pauli basilicas obibat; cumque omnes in ecclesiam S. Pauli ecclesiæque proxima loca, uti præceptum fuerat, convenissent; Philippo mox Patre annuente incipiebat agmen, mirabili cum alacritate ac fervore spiritus, ad templum S. Sebastiani procedere : inde ad Basilicam S. Joannis Lateranensis, tum ad sanctæ Crucis in agro Sessoriano, et inde ad alias incedebant singuli, ita æquato instructi ordine, ita paribus divisi intervallis, ea vultus compositione et moderatione gressus, ut quocumque ingrederentur, magna defigerent admiratione intuentes. Inter ambulandum nunc letanias, nunc divinas laudes psalmosque suaviter concinebant. In templo vel Sancti Sebastiani vel Sancti Stephani in Cœlio monte sito Sacrum solenne, jucunda cantorum symphonia, consueto ritu ceremoniarum, decenti ministrorum gravitate, fiebat. Sacrificio adstabant omnes; Sacerdote Christi corpore pasto, communicabant minimum octingenti. Absoluto Sacro, ad aprica loca, herbis, vitibus, arboribusque vestita procedebatur : ibi, Patribus alimenta distribuentibus, læta quisque fronte tantum cibi et potionis accipiebat, quantum satis erat. Villa, ad quam primis illis temporibus veniebatur frequentius, Virginiæ Maximæ erat; ibatur etiam quandoque nunc ad Mattheiam, nunc ad Crescentiam : in hisque extruebatur mensa, non conquisitissimis cibis, sed multo pane ovisque, pomis et caseo. A E prandio, actis Deo de more gratiis, procedebant mox omnes miro ordine atque silentio ad Scalas sanctas; certisque passuum intervallis, ad lætitiam religionemque excitandam, canebatur in via. Inde ad basilicam sanctæ Crucis veniebatur, tum ad S. Laurentii in agro Verano, inde demum ad S. Mariæ ad Præsepe : ibique sermone primum de rebus divinis ad multitudinem habito, quod in aliis ecclesiis fieri consuevit, magno cum audientium fructu, tum hymno suaviter decantato, suo quisque arbitratu domum remigrabat. Hujus quidem profectionis tanta erat animorum utilitas, ut ex ea multitudine non deessent, qui divino tacti spiritu usque eo ad pietatem inflammarentur, ut se totos Sacramentorum frequentiæ, vitæque ex Deo agendæ ad Philippi Patris arbitrium traderent.

Usus obeundi in bacchanalibus 7 ecclesias *a*

ordine optimo,

et hilariter pio institutus,

magno cum fructu.

61 Verum cum nolit Deus suos milites in otio torpere, sed semper in acie, in pulvere, et labore versari; ut, sicut in igne aurum comprobatur, sic eorum virtus in ipso certaminis periculo magis elucescat; ejus permissu anno hujus seculi quinquagesimo nono factum est, ut ea de qua diximus peregrinatio, tam non infrequens quam omnibus fructuosa, ut probis piisque viris maximo exemplo erat, ita invidis atque malevolis offensioni esset, F materiam illis præbens in Philippum acerrime insurgendi. *b* Videntes enim quidam majorem indies hominum concursum ad eum fieri, cœperunt, privatim inter se primum, deinde palam de ejus fama detrahere : ambitiosum, laudisque popularis cupidissimum appellantes, hominum plausum ac sequelam affectantem. Nec deerant, qui eumdem non ambitionis modo plenum prædicarent, verum gulæ etiam deditum *c*, edacem, atque lurconem insignem, simulque adjicerent, quo eorum opera in odium offensionemque populi incurreret, eum conventicula colligere, seditionem concitare, concitatamque fovere, et quidquid de innocentissimo viro ignominiosius dici poterat. Sed nec his contenti, tota præterea Urbe falsis rumoribus dissiparunt, illum in ecclesiarum peregrinatione, non Dei gloriam animorumque salutem, sed se ipsum propriamque sui gloriam quærere; ibique opipare satis lautissimis cibis, quorum magna illi apponebatur copia, vesci. Eoque tandem dæmone instigante adducta res est, ut quæ falso de ipso proferebantur, adeo in Urbe divulgata fuerint, ut jam ubique locorum palam de eo detraheretur ab omnibus. Hæc autem cum Philippo innotuissent

Hinc sumpta occasione obloquiorum

b

c

et calumniarum in Philippum,

A notuissent, fretus ille tum præclaro conscientiæ suæ testimonio, tum etiam Christi Domini nostri promissionibus, qui dixerat, se apud eos qui tribulationibus premuntur perpetuo mansurum; omnes illas diaboli machinationes omnesque ipsius impetus invicto animo sustinebat, metu prorsus vacuus.

qui acriter reprehenditur a Vicario,

62 Interim adversarii brevi rem totam ad Præsulem Ecclesiasticum, generalem Urbis Vicarium, et ad alios, qui per id temporis res Fidei administrabant, deferunt: Philippum accusant, non ambitionis modo ac superbiæ aliorumque criminum, quæ ipsi finxerant; sed etiam ut qui conventicula colligeret, novamque sectam ambitionis plenam inducere tentaret. Hæc ubi Præsul audivit, magna confestim, zelo fidei, iracundia commotus, quietique urbanæ (pro officii sui munere) studens, Philippum accersit; gravibus verbis eum excipit, objurgat, minatur carcerem, jubet a talibus abstinere, comites apud se ducere nullos, spondereque toties quoties vocaretur judicio sisti, quindecim dierum spatio exacto nullius audire Confessiones, sermones ad populum non facere, nisi nova ei ab se concessa licentia. Quæ omnia hilari ille fronte suscipiens, id
B tantum, qua potuit animi demissione ac modestia, responsi dedit; paratum se esse, ut opus inceptum prosequi, ita ab illo pro Superiorum voluntate cessare; nihilque sibi in animo versari, quam Dei honorem animarumque lucrum. Quibus verbis Præsul iratior effectus, eum suis ædibus, post contumeliosa aliquot verba, ejecit.

sed hanc et alias injurias

Acerrima quidem fuit hæc Philippi vexatio, qua non modo a viris mundo deditis, sed etiam Deo dicatis, quorum aliqui eodem cum eo tecto vivebant, gravissime exercebatur: quandoquidem cum cernerent pii aliquot Sacerdotes multitudinem, quæ illum ad sui spiritualem profectum sequebatur; ei crimini dare cœperunt, quod elatum haberet animum. Et hos quidem Philippus non solum in via Domini adversarios passus est, sed quietis perturbatores: quamquam animo numquam ipsorum dictis factisque motus fuit. Si quid erat mali quod pietatis specie ei struerent, hoc non modo hilariter patienterque ferebat; sed etiam injurias, sibi indigne factas et non ferendas, injuriarumque auctores, suos in Christo filios, quantum maxime poterat, celare nitebatur.

apud suos excusat:

Quod si contingebat, ut ii discipulis suis patuissent; ea erat Philippus caritate, ut quos occulere non poterat: eorum saltem facta dictaque (quo omnem prorsus malam de illis
C opinionem ex animis alumnorum evelleret) iisdem præsentibus audientibusque, aliter atque facta dictaque erant, interpretabatur, Deumque pro ipsorum salute lacrymarum plenus precabatur assidue: erat enim ex ea schola, quæ orandum tradit pro inimicis, et bonum pro malo referendum.

Matth. 5
Rom. 1

promittitur ei cælitus remedium.

63 Cum itaque his curis angeretur, quotidianis orationibus sibi a Deo efflagitabat auxilium. Nec incassum missæ preces: venit enim intra præfinitos dies ad Oratorium nostrum Sacerdos quidam ignotus, fune cinctus, demissis humeris, honesta facie, colore inter album et fuscum, barba et capillo natura nigro: is multis audientibus dixit, se missum esse a quibusdam Religiosis viris, quibus rem magnam Dominus indicaverat: ea autem erat (quam, remotis arbitris, Francisco Mariæ Taurusio exposuit) ut indiceretur quadragenarum horarum supplicatio; Ex ea enim, ait, magnus sequetur fructus, tota hæc diaboli impugnatio fumi instar evanescet, Oratorii opus magis quam antea efflorescet: qui Philippum insectantur, si in cœpto persistent, diem obibunt. Narravit deinde idipsum Philippo: qui cum totus a Deo penderet, numquam de divina ope desperaverat, numquamve animum despondcrat, quin imo hæc semper, ut cetera for- D
titer et constanter sustinuerat et sustinebat.

AUC. ANT. GALLONIO

Interea cum hunc in modum exerceretur, patientiaque superaret omnia, diceretque idcirco se ea oppugnari tentatione ut animi humilitatem acquireret; et ut primum ex illa fructum cepisset, finem illico habituram; meritus est ut sui memor esset Omnipotens.

et inventus innocens

Namque cum mira demissione modestiaque Judicibus responderet, non magis ad inceptum opus prosequendum, quam ad intermittendum paratum esse; nihilque se præter unam Dei gloriam quærere, suamque ad Superiorum voluntatem accommodare; hoc humilitatis ac singularis constantiæ specimen Magistratum ad benignitatem induxit. Quippe certus jam factus de ejus vitæ innocentia morumque integritate, malignantium adversariorum technas in nihilum redegit, concessaque illi libera facultas est suo more vivendi, peccatisque obnoxios ad Deum qua vellet arte trahendi.

prosequi cœptum permittitur

Testantur sane qui cum eo tum versabantur, numquam illum animo vel minimum excidentem vidisse, sed contra majores indies ad Dei gloriam promovendam vires collegisse. Unus tamen ex iis, qui Magistratui præerat, magni vir nominis, cum pertinaciter in homine Dei comprimendo persisteret, repentina morte intra præfinitos E
dies ex hac vita sublatus est, anno hujus seculi quinquagesimo nono, x Kalendas Junias.

Hinc ille jam magis frequentari cœptus,

64 Interea cum in vulgus relatum jam esset, Philippo iterum datam facultatem quod vellet faciendi; cœperunt ut prius homines, non ex plebe tantum, sed ex nobilitate etiam, Sacramentorum consiliorumque causa illius cubiculum frequentare. Fructus, qui ex piis ejus colloquiis procedebat, multus erat, indiesque crescebat assidue; ex quo fiebat, ut multos, adjuvante Domino a sceleribus ereptos, ad Christum adjunxerit felicissime. Proximorum caritate adeo ardebat, ut illum ad omnium utilitatem natum crederes: in omnes enim effusus, quasi omnium parens, vivebat omnibus, ut omnia omnibus, quo omnes Christo aggregaret, factus esset.

totum se impendere proximo

Hinc fiebat, ut flagitiosorum hominum ita frangeretur misericordia, ut cum eos intueretur, vix se continere posset quin multas profunderet lacrymas, internæ ipsius caritatis præclarissima testimonia. Nulla res erat omnium quam ipse magis cuperet, quam proximorum salutem. Accedentium Confessiones omni tempore excipiebat, eosque aut consolando, aut consilio, aut re adjuvabat mirabiliter; in id vel maxime incumbens, ut omni deposita solicitudine, Deo Sanctisque omnibus se suamque salutem curæ esse cognoscerent, seque demum peccatis omni ope abstinere contenderent. F
Crebris repetitisque sermonibus de rebus piis illos ad bene Christianeque vivendum hortabatur, nihil prætermittens eorum quibus eis vel minima in re prodesset; ardentissimaque cupiditate motus eosdem Christo arctioribus vinculis conjungendi, seipsum relinquebat potius suaque commoda, quam illos desereret.

excludere neminem,

Sui copiam omnibus faciebat assidue: cubiculum suum perpetuo venienti cuilibet patere voluit, dicereque solitus erat, se nec tempus quo sibi vacaret, nec locum ubi solus esset cupere: sat sibi esse, si quibus rebus poterat proximum juvaret. Hinc factum est, ut qui ei erant a ministerio interdixerit, ne quemquam cubiculi aditu prohiberent, neve ad eum adeuntibus; Philippus, dicerent, quieti se dedit; Philippus in cubiculum nuper recepit sese.

etiam cum orat.

O hominem proximorum desiderio Deique gloria flagrantissimum! quem non quies, non remissio, nec quidquam aliud quod delectationem afferret delectabat: nihil in vita expetendum arbitratus est, nisi quod esset cum Deo mortaliumque salute conjunctum.

65 Illud etiam sæpe contingebat, quod completo Sacrificio

ARC. ANT. GALLONIO

A Sacrificio accedebant ad eum quamplurimi; quos ille summo caritatis affectu, aliorum magis quam sui memor (etsi jucundum sibi erat contemplationi eo tempore vacare) excipiebat. Orationis quidem meditationisque studium in illo eximium fuit; sed tamen ut proximos juvaret, ipsorum utilitatem suis commodis sanctisque cupiditatibus præferebat: hinc dicere solitus erat; animæ Deum amanti nihil contingere jucundius nihilque suavius, quam Christum *nullum laborem recusare,* Christi amore relinquere. Nihil præterea laboris erat, quod alumnorum causa non subiret: omnia excogitabat, moliebatur, efficiebat, quo filiis consultum foret: nihil, ad eorem spiritalem profectum quod pertineret, omisit. Si contingebat e suis quemquam tentatione premi, vix ac ne vix quidem verbis explicari potest, quanto studio et cura adesset, opitularetur, animum adderet. Ad omnium ingenia ita se accommodabat, ut, Apostoli Pauli instar, omnibus omnia fieret mirifice. Quid quæso non faciebat ille, ut, quos Christo genuerat, Christo servaret? Consilio quidem quantum poterat, labore plus pene quam poterat, vigilabat pro ipsis; docebat eos orare, mundi contemptum monebat, Deo se totos tradere hortabatur; apud se etiam primis illis temporibus, ut vel sic majore eos inter se amore conjungeret, frugali cœna pascebat; instar gallinæ B factus, quæ ex naturæ instinctu id habet, ut congreget pullos suos sub alas; et Aquilæ non dissimilis, de qua hæc in sacris Codicibus verba legimus, Deu. 32, 11. Sicut Aquila provocans ad volandum pullos suos, et super eos volitans.

66 Philippus precandi assiduitate hoc acceperat, *rapi ad divina solitus,* ut mentem in Dei divinarumque rerum cognitione perpetuo defixam haberet: quod fiebat, ut raptuum fugiendorum gratia, animum a divinis, quod ante diximus, removere cogeretur; faciliusque Philippo erat in Deum rapi divinaque pati, quam illis, in quibus calor Spiritus sancti refriguerat, mentem ad res mortales convertere. Inter orandum celebrandumque extra se positus videbatur creberrime, ut corpore quidem coram adesset, animo vero in cœlis versaretur. Observarunt eum nonnulli sæpissime, in Hostia salutari de more attollenda (senio etsi confectum) consistentem in digitis: eumdem præterea extra se raptum, cum oraret, deprehenderunt complures. Eodem anno Patres Cœnobii *d* S. Mariæ supra Minervam, quo tempore eis Angelus Diacetus præerat, intra claustra domus C quadragenarum horarum supplicationem ob res graves indixere. Orationi interfuit Philippus: *visum in extasi sibi Christum fatetur.* precabatur ille loco abdito, ibique se Deo conjungens, totus extra se rapitur; lapidisque instar factus, apertis oculis hilarique vultu sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum intueri videbatur. Id cum quidam adverterent, propere ad ipsum accurrunt; eumque, quem calor vitalis jam pene totum reliquerat, nominatim ut ad se redeat inclamant, manibus contrectant. Sed frustra omnia; nihil enim ille audiebat, nihilque movebatur, sentiebat nihil. Ergo id quod erat suspicati, in cubiculum ei loco proximum inter manus deferunt, expiranti similem sensusque omnis expertem: ubi tamdiu eum reliquerunt, quoad totus hilaris ex raptu ad se redire visus est. Tum interrogatus ab Angelo Diaceto et Felice a Castro-Franco ex eadem familia, quidnam sibi accidisset; vix illorum precibus victus modeste verecundeque hunc in modum respondit: Preces vestras, Patres mei, Dominus audivit benignitate sua. Sed hujusmodi responso haudquaquam contenti, instabant enixius, ut rem totam exponeret: quibus tandem cedere coactus, *e* Oranti mihi, dixit, Christus sese ostendit, adstantesque signo Crucis munivit.

67 Venerat eodem ferme anno Cæsar Baronius, Dominico die, *f* ad beatum Patrem, ut confiteretur D de peccatis suis. Cui ille; I nunc, inquit, ad xenodochium sancti Spiritus; audiam te post, ne moreris. *f In nosocomio mori ægrum absens cognoscit,* Sed cum Baronius horam ægris ministrandi jam abiisse responderet, ac proinde nihil superesse faciendum, quod eorum commodis utilitatique serviret (quippe tum capiendæ quietis tempus erat) Perfice, subjecit mox Philippus, propere quod mandavi, tua quod nihil refert percunctari desinas, nihil aliud dicam. Paruit mox ille (ne minimo quidem spatio temporis interjecto) jubenti; inque Nosocomium ingressus, secum ipse animo agitans, non sine causa eo se a Philippo missum esse; circumspectare cœpit, si quem cerneret sua ope indigentem; interque *Sacramentis non præmunitum;* circumcirca prospiciendum æger extremum agens spiritum ei sese objicit, candela de more ad ejus caput accensa. Quamobrem arbitratus illum ipsum esse ad quem mitteretur, ad lectum accedit, ægrotum vitali spiritu pene defectum offendit; quærit ab eo primum peregeritne peccatorum Confessionem, sacramne Eucharistiam sumpserit. Cui cum ille intermortuis vocibus, sine ejusmodi Sacramentorum perceptione se mori respondisset; advolat illico Baronius ad Sacerdotem: rogat morientis peccata auditum eat; a mora ei periculum esse vociferatur. E Quibus Sacerdos perceptis, coram Baronio de negligentia purgat sese. Æger, Domine (dicere cœpit) cum heri a prandio intempestive ad nosocomium nostrum venisset, in lectulo, quod alieno tempore accesserat, salutari peccatorum Confessione nondum perpurgatus, collocatus fuit: interea ejus rei oblitis ministris Confessionis beneficio ægrotus privatur, quem adeo morbus improviso oppressit, ut repente insciis nobis ad ultimum periculi venerit; id autem ubi ipsi comperimus, eum illico jam destitutum viribus, interclusa anima, ut loqui non posset (actum enim de eo jam erat) extremo vel minimum Oleo (aliis Sacramentis, ob viri impotentiam, quippe mors instabat, non administratis) munire curavimus. Hæc ille Baronio retulit; sed mira prosequamur. Accedit Sacerdos ad morientem, de necessitate ultima monet, confiterine *eique succurrit misso Baronio;* velit exposcit. Annuit, atque ubi (rem dictu mirabilem!) Confessionem peregit, sacrumque de manu Sacerdotis Viaticum sumpsit; illico, adstante semper Baronio stupore attonito, exspiravit: miroque prorsus modo factum est, ut labente jam spiritu, tamdiu æger produxerit vitam, quamdiu beatus Pater de statu ejus divinitus admonitus miserit qui curaret, ut omnibus Ecclesiæ Sacramentis præmu- F nitus supremum diem expleret. Post hæc reversus ad Philippum Baronius, omnem rem ordine aperit: cui ille, Ex his, ait, jam discas velim, quod tibi deinceps mandavero, id sine cunctatione exequaris.

68 Non abs re, opinor, erit, si hoc loco aliquid scribam de ejusdem Baronii Annalibus, quandoquidem ad eos conscribendos a Philippo impulsus fuit *g* divinitus: rem ut gesta est, explicabo. Cum primum ille ad populum sermones habere cœpit, æter- *g qui a sermone de extremis habendo,* nos cruciatus apud inferos impiis constitutos, rursumque sempiterna et quæ verbis exprimi non possunt præmia, quæ probos manent in cœlo, proponebat: divini judicii quoque severitatem mortisque memoriam gravibus verbis inculcabat. Id ubi crebrius beatus Pater advertit, divini spiritus impulsu Baronio jubet, ut fine ejus generis sermonibus facto, ad Ecclesiasticam historiam in Oratorio re- *jussus historiam eccles. explicare.* ferendam se convertat. Cui cum grave sibi id esse responderet, quod putabat nullam ex eo labore utilitatem capturos esse adstantes; instat iterum his auditis Philippus, urgetque etiam atque etiam, ut imperata facere non differat. Ergo aggreditur ille iteratis sæpe ejusdem Philippi jussionibus Ecclesiasticam

A siasticam historiam: id autem opus adeo beatus Pater urgebat, ut si quando Baronium vel tantillum a cœptis desistentem vidisset, stimulis acerrimæ reprehensionis impelleret, exæstuans (ut ejusdem Baronii verbis utar) *h* zelo Ecclesiæ laborantis. Ubi mente illa sua, divino perfusa lumine, atque prophetico afflata spiritu, vidit e portis inferi in Ecclesiæ detrimentum satanæ progressas esse centurias; ex adverso consurgens, pro domo Israel præliaturus prælia Domini, non minore vel pari saltem numero militum compensato certamine, decernendum putavit. Elegit itaque ex iis, qui eum sequebantur, Baronium quem unum, quasi aliud agere simulans, tot objiceret armatis hostibus. Exorsus itaque ille impositum onus, illud quidem, quod ejus jussione semel cœperat, ad triginta annos feliciter propagavit, ipsam integram rerum gestarum seriem septies in Oratorio repetendo. Mirum videre erat, qua anxietate Philippus adstaret operi; urgens præsentia, instans verbis, durus nonnumquam Baronio videbatur pensi divinæque operæ exactor, cum ad aliena ab instituto se divertere ne vel minimum pateretur. Quamobrem sæpe aliquid ille humani in eo sustinebat, nondum intelligens, beatum B Patrem divino afflatum spiritu id ab eo exposcere. Quam vero ex his utilitatem consecuta sit Ecclesia, non attingam: quid enim opus est verbis, ubi res ipsæ per se loquuntur?

h

totis 30 annis hoc agit.

69 Eodem ferme tempore adolescens quidam, Thomas nomine, annorum circiter sexdecim (septimum enim et decimum non expleverat) Romam venerat. Hunc propinqui (quod omnes præter ipsos latebat) ea etsi ætate non erat ut promoveri ad sacros Ordines posset, Sacerdotio tamen initiari fecerant; idque eo consilio, ut aditum sibi compararent ad luculentam magnamque hereditatem, plus quinquaginta millibus aureorum adeundam, quam nullo alio pacto (quod heredes secundi erant) nisi Thomas cui ea obveniebat, Sacerdotalem vitam amplecteretur, obtinere poterant. Is itaque ubi Romam pervenit, mox secunda circiter hora noctis ad beatum Patrem adducitur: qui simul atque illum vidit, Sacerdos es, ei dixit, an non ita est? Cui Thomas, Haud dubium, inquit, id quidem est: Sacerdos sum: verum dicis: eique cuncta exposuit, ut se habuerant. Ea porro prædictio admirabilis prorsus extitit, quandoquidem is plane ignotus erat Philippo adolescentulus, qui ætatis annum septimum et C decimum non excedens, laicorum more indutus prodibat. Narravit deinde Beatus Pater Francisco Mariæ Taurusio, se Thomæ faciem eo fulgore, qui e Sacerdotali charactere fluit, splendentem vidisse. Cujus rei, ne quis fabulosam aut commentitiam putet, auctor est idem Franciscus Maria Taurusius Cardinalis, Philippi familiarissimus, qui eamdem jurejurando firmavit. Nunc discedam a rebus a Philippo gestis Paulo Quarto Pontifice: sed adjiciam prius hæc paucula, quæ, quoniam quo Pontificatus anno gesta sint, ignoro, in extremum locum conjicienda fuere.

Juvenem Sacerdotem Philippus

ex splendore cognoscit,

70 Venit quodam die mane ad beatum Patrem Franciscus Maria Taurusius *i*: huic mox Philippus: Quid ei mulieri, inquit (eam proprio nomine appellans) factum censes? quamdudum non vidisti eam? nostin' quis sit ejus vitæ status? magna enim ejus causa solicitudine afficior. I recta quantocius ad eam, ipsaque visa ad me quamprimum revertere. Erat ea mulier pietati dedita, Philippo de peccatis suis confitebatur, seque in nosocomio S. Jacobi Insanabilium dedicaverat ægrotantium feminarum obsequio. Hæc itaque, etsi paucis ante diebus optime valebat, tamen ex improviso morbo oppressa difficillimo, qui subito attulit mortem, sacris jam candelis ad caput ejus accensis agebat animam. Feminam ergo jam cum morte luctantem offendit Taurusius, omnibus sensibus destitutam, spiritum efflantem: mox ad Philippum reversus rem ei totam narravit, qui feminæ statum, de qua nihil prorsus acceperat, divinitus præsenserat. Dux quidam militum *k* apud Philippum Confessiones agere cœperat: hunc ille cum diebus aliquot non vidisset, id quod erat præsentiens divinitus, misit qui omni adhibita diligentia ac festinatione investigaret ubi is moraretur: quem enim locum incoleret ab alumnis Philippi ignorabatur omnino. Ergo quæritur, quæsitusque invenitur, præter omnium opinionem vitali pene spiritu defectus, ad mortem properans.

i item absentium mortes,

D *AUC. ANT GALLONIO.*

k

71 Enituit præter ceteras iisdem ferme temporibus in beato Patre isthæc virtus, ut occultissimas hominum cogitationes *l* prænosceret quam optime. Ejus rei certissima indicia habemus quam plurima; illa vero maxime excellunt, quibus occulta hominum delicta ab ipso visa comprehenduntur. Conscientiæ suorum vulnera, quamquam occultissima, divinitus intuebatur, penetrabat; eaque, priusquam alumni verbum ullum facerent, illis ipsis detegebat, his verbis: Tu id periculi subiisti; vel, In hanc culpam prolapsus es: Hæc oranti mihi innotuere. Quibus E dictis, salubria ipsis monita tradens, ita eorum animos in Dei timore suique ipsius amore firmabat, ut illos deinceps suo nutu arbitrioque regeret. Intimos mentium recessus videbat, tentationes suorum in Christo filiorum, ipsismet admirantibus reticentibusque, detegebat. Certis nonnumquam hominibus, qui eum conveniebant, colaphum infligere consueverat, dicens: Non te cædo, sed diabolum. Qua in re sanctissimos viros imitatus videtur, qui diabolicas tentationes alapis *m* ab hominibus propulsabant. Multi sane, qui et doctrina et prudentia valebant plurimum, cum animadverterent sua delicta occultasque animi cogitationes Philippo probe cognitas apertasque esse, maximo perculsi stupore, eum tanquam cœlestem divinumque virum reverebantur. Aperiebat adhuc sæpissime, quibus cum eo quotidiana consuetudo erat, ipso quamquam ad Confessiones non utebantur, mentis cogitata intimosque animi sensus: quod ille eo consilio faciebat, ut eos ad cœlestium amorem atque peccati odium provocaret facilius.

et conscientiarum arcana,

l

m

72 Adolescens quidam Dominicus, cum nocte quadam importunis concupiscentiæ motibus pressus esset, verecundansque mane, cum his forte non qua par erat fortitudine restitisset, Philippum ut con- F sueverat adire, domi se continuit; sed eodem die a prandio veniens is ad Oratorium, ut sermonibus interesset (numquam enim intermittebat unum diem, quin semper veniret) beati Patris aspectum declinare non potuit. Ei ergo accersito; Tu, dixit, superiore nocte acerrimas tentationes carnis sustinuisti; adeoque perfecte rem totam exposuit, ut ille præ nimio stupore obmutuerit. Alio deinde tempore rem nescio quam, penitus occultam, eidem aperuit; quam præter Dominicum sciebat nemo, ipse autem nulli mortalium enuntiaverat. Concludam jam caput his paucis. Adeo excelluit Philippus, in dignoscendis cum domesticorum, tum externorum occultissimis cogitationibus, ut *n* vel ex sola facie internum cujusque statum cognosceret. Illud vero contingebat sæpissime, ut qui ad eum ventitabant; Quid tua isthæc, diceret, nova figura oris? in vultu, fili, morbus tibi est, ægrotatio, et vitium. Quibus verbis internam animi mutationem, quæ in illis quibuscum loquebatur facta erat, significabat; frequenterque eum audires dicentem: Melius nunc habes, Nunc cœpisti convalescere, Nunc statum mutasti. Verbis exprimi non potest cognitio quæ

habetur

tentationes quoque,

statumque animarum internum.

n

AUC. ANT. GALLONIO

A habetur divinitus; ea quippe qua Philippus vel ex solo aspectu interiorem hominum statum noverat, humana haud esse poterat ullo modo. Illud vero nec silebo, hac ipsa tam admirabili cognitione crebrius ab se internum piorum ornatum conspectum esse.

Egregiæ virtutis juvenem,

73 Adolescens quidam Lusitanus annorum septemdecim, Franciscus Bassus nomine, beato Patre ad Confessiones uti cœperat: hunc Philippus ad Sacramentorum frequentiam atque orandi studium suaviter impellens, variisque quas vocant mortificationibus exercens, id assecutus est, ut tantum ille in spiritu profecerit, quod omnes in admirationem raperet, ceterisque exemplo præluceret, divinæque jam gratiæ radii in ejus faciem redundarent. Inter loquendum vero, jubente Philippo Patre, de rebus piis, eo animi ardore, ea vi ac facilitate sermonem exprimebat, tam dulcia cum Deo Deique Matre miscebat colloquia, tam sancte ac pie consolabatur adstantes, tamque efficaciter de virtutis pulchritudine deque divino amore disserebat, ut omnes qui eum audirent, ac præcipue doctissimus Aloysius Lipomanus Veronæ Episcopus, adolescentuli in dicendo vim, ardorem, et efficaciam non satis admi- B raretur. Nec hic stetit res: ea erat præterea animi constantia, ut tribulationes omnes, graves licet, non fortiter modo, sed hilariter etiam sustineret. obedientiæ vero tam miro tenebatur desiderio. ut quod Philippus imperaret, quasi ille Angeli vocem audiret, nulla interposita mora faceret libentissime. Is tandem, quod majorem forte vitæ perfectionem cuperet, Religioni S. Dominici se addicere decrevit. Quod ubi Philippus cognovit, etsi moleste ferebat adolescentulum ab se suique institutione disjungere, nihilominus probato diu ejus spiritu et vocatione, ne divinæ voluntati resistere videretur, facultatem ei concessit, anno hujus seculi quinquagesimo nono, octavo Idus Octobris, sacrum Religionis habitum induendi: quod dum fieret, aderat beatus Pater ubertim lacrymans. Lacrymantem, quid fleret, rogitat Franciscus Maria Taurusius *o*: cui Philippus; Hujus adolescentuli, inquit, virtutes deploro. Atque in præsentia quidem, quid isthuc verbi esset, quorsumve fletus ille spectaret, Philippo, qui solus cognoverat, silentio obvolvente, Taurusium latuit: verum quem habuerit deinde eventum hæc adolescentuli in altiorem vitæ statum migratio, res plane indicavit. Is enim, quem ob vitæ integritatem ardentemque in Christum amorem admirabantur ple- C rique, quamquam Religionis habitum non exuit: ad tantam socordiam atque ignaviam delapsus est, ut paulatim in varios fluctus æstusque solicitudinum revolutus, tam grave tædium præsentis status mentem ejus oppresserit, ut de abjicienda severiore disciplina et seculi commodis repetendis secum ipse meditatus sit. Ergo vitam vagam amplectitur, obedientiam fugitat, certum locum non incolit: nunc unum tenet, inde item in alium se recipit, indeque in alium, miserrimusque miserrimam vitam errans ducit. Vivit is adhuc, institutoque suo vagus et errans, modo huc, modo illuc inutiliter discurrit. Age jam veniamus ad res a Philippo gestas Pio IV Pontifice, Pauli successore, qui Pontificatum iniit VII Kalendas Januarias, anno millesimo quingentesimo sexagesimo *p*.

assumpto Prædicatorum habitu

o

prævidet deteriorem futurum.

p

ANNOTATA.

a *Totam rem accepimus ab iis qui interfuerunt, suntque omnes ad quindecim: eamdem Taurusius publico testimonio confirmavit.*

b *Percurre, si libet, res gestas S. Danielis Stylitæ.*

c *Simile ferme accidisse S. Goari Presbytero, Auctor est Wandelbertus in Vita cap. 4.*

d *Testes jurati tres, iique Sacerdotio præditi, affirmarunt.* D

e *Compulsi sanctissimi viri visa narrant. Lege res gestas S. Bernardini a Surio relatas cap. 6, Theodoretum in Philotheo cap. 2, Georgium Monachum in Vita S. Theodori Siceotæ.*

f *Testatur in sacramento Cæsar Baronius Card.*

g *Idem etiam hoc juramento firmavit.*

h *Legatur ejus gratiarum actio Tomo 8 Annalium.*

i *Id sacramento testatus est ipse Taurusius Card.*

k *Idem hoc.*

l *Vidisse Philippum novisseque hominum animos, intimosque eorum recessus penetrasse, sacramento testati sunt, Borromæus, Taurusius, Baronius Cardinales; hoc ipsum integerrimæ fidei viri ad sexaginta jurati firmarunt.*

m *Vide Dorotheum in B. Dositheo, Gregorium lib. 2. Dial. cap. 30, Everhelmum in Poppone apud Surium, Crantzium lib. 5 cap. 42 in S. Evermodo, Petrum Damianum in S. Romualdo, Surium in B. Edmundo Episcopo.*

n *Ejus rei, ut ceteri sileantur, testem habemus Card. Borromæum.*

o *Fuit hic ejusdem rei testis juratus.* E

p *Hic finitur Auctoris liber primus.*

CAPUT VII.

Anni 1560 et trium sequentium acta.

A. Æt. 46

Philippus juvenem simulate confitentem,

a

Anno hujus seculi, opinor, sexagesimo, juvenis *a* quidam non ignobilis, cujus consilium id erat ut voluptatibus obsequeretur, casu inter eundum amicum offendit, a quo humanissime salutatur. Erat is pietati deditus, ducemque Deum in omnibus rebus suis sequens. Amicum itaque, quasi aliud agens secum ducit ad sermones, qui in Oratorio nostro habebantur. Amicus amicum, invitus licet, sequitur; sermonibus interest; quibus completis cum domum redire cuperet, ab amico, qui ejus animi salutem sitiebat, ad Philippum adducitur, perinde ac eo ad Confessiones uti vellet, cum nil minus eo ille tempore cogitaret. Vix hoc amicus fecerat, cum juvenis ab eo se derideri arbitratus, iniquo animo in benefactorem suum esse cœpit; sed tamen beati Patris aspectu reveritus, submissis ante eum genibus Confessionem se facturum profitetur. Itaque flagitia narrare aggressus; cum non esset ei animus exponere singula, ficta de peccatis suis confitebatur. Quod prævidens beatus Pater divinitus, rogat eum. si aliud commiserit delictum, Confessione aperiat. Cui F cum ille responderet, se omnia jam perfecte planeque patefecisse; amplexatus hominem Philippus, Falsum dicis, fili, ait, quandoquidem ficte et simulate peccatorum tuorum peregisti Confessionem: age jam sequere consilium meum. integre de omnibus confitere: si id egeris, dignus eris ut tibi parcatur. Nec verba in ventum jacta; ita enim penetravit sermo hominem, simulque opinio quam de Philippi sanctitate conceperat; ut repetita Confessione omnium ab infantia peccatorum, totum se illi regendum tradiderit. Is tandem brevi post tempore S. Francisci de Observantia, ut dicitur, familiæ se obstringens, ibidem pio fine quievir: fuit huic nomen, ex quo cœnobio se addixit, Raphael Lupus.

agnita ejus fictione convertit:

b

A. Æt. 47

discipulum in morte desperabundum

75 Anno deinde hujus seculi sexagesimo primo, cum quidam Sebastianus, ex spiritualibus Philippi filiis unus, in morbum incidisset *b*, quem mors consecuta est; vitæ fine jam instante, a communi humani generis hoste gravissimis cœpit tentationibus impeti. Diabolus enim, ut hominem in desperationem induceret, nigrum sese illi aspectuque terribilem ad

A ad videndum objecit, animo ejus insultans. Cujus horribili visu perterritus æger, magnis undique afflictationibus oppressus, prope desperatione torpebat, et horribiles ei adhuc dæmonum facies occursabant. Flexo itaque in mœstitiam ore; Heu me! clamabat, quia perditus sum; Hei misero mihi! dereliquit me Dominus: quid faciam infelix, cum dies meos inaniter transegerim, atque extra viam salutis sim? Duas jam horas nihil habebat in ore aliud, nisi se desperatum esse, nullamque malo suo inveniri posse medicinam, deque se ipso actum esse. Res eo jam periculi venerat, ut amissa corporis spe (erat enim moribundus) pertenuis spes animi salutis ostenderetur. Igitur in hac tanta rerum desperatione ad Parochum descenditur; qui recta ad ægrum contendens, nihil prorsus effecit. Namque ubi eum ille vidit, mox, perinde ac si dirum aliquod cerneret monstrum atque execrabile, obversus in aliam partem ab eo refugit, clamitans, nullam se (quod a Deo derelictus erat) salutis spem habere.

76 Interim accersitur Philippus: qui simul ut pedem in limine ostii aulæ domus ponit; Quid est? inclamavit. Et cubiculum ingressus, Sebastianum

B

tactu tranquillat:

manu leniter apprehendit. Quo attactu illud confestim factum est, ut æger a summa desperatione atque tristitia ad magnam animi tranquillitatem lætitiamque, cunctis qui aderant admirantibus, traductus, alta voce dicere cœperit: Philippus Pater dæmones fugat: en abeunt dæmones a Philippo fugati. O magnam Philippi vim! Vivat Christus, Vivat Philippus, cujus ope ab inferni faucibus ereptus sum. Vigeat Oratorii opus. Vivat Philippus Pater meus, cui tantum debeo, vivatque perpetuo. Lætitia ergo perfusus quam maxima, divinas laudes concinere non desistebat. Mi Jesu, clamabat, Jesu mi dulcissime: invocet quisque Jesum. Cumque frequenter Jesum appellaret, Philippoque ex intervallo longam vitam precaretur, in hæc tandem verba prorupit: En, fratres, Angelorum aspectu fruor, Angelos intueor, qui me ut in cœlum perducant, adsunt. Et paulo post: Ecce Archangeli, ecce Throni, ecce Dominationes, ac reliquos aliorum Ordinum Hierarchiarumque enumerans. Et hæc cum diceret, exultans, divinasque laudes concinens, paulo post animam inter manus beati Patris reddidit Deo, IV Kalendis Octobris, ipso S. Michaelis Archangeli pervigilio.

77 Eodem anno, mense Decembri, Deliæ Buschaliæ honestæ mulieri, cum jam octavus ageretur

C

in partu periclitantem c

mensis quo prægnans erat *c*, quartus improviso partus haud maturus instare cœpit. Doloribus accedentibus accersitur obstetrix, cui Blanchæ nomen erat. Hæc, quamquam ejus artis peritissima, puerperam tamen adjuvare haud potuit. Cum enim fœtum effundere cœpisset, eam mox difficultatem experta est, ut totum numquam edere potuerit; propterea quod infans, præter morem in utero jacens, pedes tantum inde extulerat, quamobrem partim intus hærebat, partimque prominebat foris. Hinc is erat feminæ status, ut ex imbecilla quadam atque pertenui cordis agitatione quod viveret sentiretur; erat enim, ut omnibus ferme sensibus, ita vitali calore destituta. Collocatur itaque in lectulo, ad eam peritissimi medici advocantur, qui omnibus rebus frustra tentatis actum esse de illius salute proclamant. Idipsum Blancha affirmat, illud simul adjiciens, quod si fœtus, quem mulier expellere foras non poterat, vi extrahi tentaretur; et ipsum in frusta divisum iri, et mulierem illico diem haud dubie obituram.

78 Jacuerat femina hunc in modum exanimis novem integras horas: cumque jam et a medicis et

D

AUC. ANT. GALLONIO.

tactu pilei ad se revocat

a domesticis mortua crederetur, Gaspari Brixio, uxoris vice solicito, Philippus occurrit; quem ille, fiduciæ plenus quam suppliciter potest magna lacrymarum profusione rogat, ut moribundæ conjugi opem ferat. His ille ad pietatem flexus, ad feminam pergit, eamque ut mortuam offendit. Accedit propius: pileoque *d*, quem gestabat, super uterum ejus im- *d* posito, manus in cœlum tendit, flet, suspiriaque ex imo pectore ducit; tum flexis humi genibus circumsistentes feminas hortatur, ut pro moribunda orationem Dominicam Angelicamque salutationem recitent; quibus dictis feminam nominatim appellat. Nec frustra; Delia enim, quasi e gravi somno evigilans, cunctis qui adstabant stupore oppressis, Philippo clara mox voce, quamquam nona jam abierat hora qua linguæ usum penitus amiserat, respondit; Quid mihi jubes, Pater? Cui Philippus, Id ego vellem, ut te totam Christo traderes, eumque omnium plurimum amares pro viribus. Tum illa, Faxit Deus ut eum amem; quibus dictis, Adjuva me Pater, subjecit; male me habeo; labore partus emorior. Mox Philippus, Bono animo sis, servabit te Christus; ejusque corpore Cruce signato foras exiit. Et ecce tibi novum miraculum. Vix inde extulerat pedem,

et mortuo fœtu liberat:

E

cum extemplo mulier, nulla humana ope nulloque dolore, mortuum fœtum enixa est: idque adeo feliciter, ut eodem momento et præsenti periculo erepta convaluerit, et valens vegetaque et lectulo surrexerit. Sed et illud memorabile: Philippo e cubiculo egresso Gaspar tristis ac lacrymans obviam procedit, quem manu prehensum tamdiu fixis oculis intuitus est, donec ad scalas est ventum. Ibi demisso eo. Perge, ait, ad uxorem tuam; Deus consolatus est vos: ipsi itaque grati estote, in id incumbentes, ut ad custodiam mandatorum ejus advigiletis assidue. Tum Gaspar, sursum omni festinatione properans, moribundam modo conjugem, sanam plane viribusque valentem, fœtu mortuo effuso, comperit.

apud moribundos sedulus

79 Reliquum est, ut aliqua etiam de ejus erga ægros ac morientes pietate narremus. Ægrotantium ille curam perpetuo gessit, eorum maxime qui ei aliqua ratione noti essent; eosque singulis visens diebus, omni ope atque opere juvabat. Apud eos qui in ultimo vitæ periculo constituti erant, si opus erat, pernoctare non gravabatur; illosque ad supremum illud certamen roborans atque confirmans, plerosque de se nimium confidentes ad humilitatem inducebat; quos vero ad desperandum de Dei misericordia dæmones urgebant, hos ille ad spem divinam divinamque fiduciam mirifice erigebat. Veniamus ad exempla. Magnum eodem anno ostendit Philippus caritatis affectum erga Jacobum Marmitta F *e*, supremis appropinquantem. Erat is Cardinalis Riccii Politiani a secretis, ingenio, prudentia, litte- *e* risque apprime ornatus: confitebatur sæpius per hebdomadam peccata sua Philippo, cui carus erat, atque communicabat in ecclesia S. Hieronymi. Cum is itaque in morbum incidisset, qui paucis post diebus

valde eos animat:

attulit mortem, in maximo animi mœrore versabatur: erat enim valetudo gravissima, quæ acerbos incuteret dolores. Hæc cum Jacobus (inferiori animi portione repugnante) non ea, ut par erat, mentis fortitudine constantiaque toleraret, sed magis de vi morbi quereretur; monitus a beato Patre, ut in Deo confideret, amissamque cordis jucunditatem recuperaret, animumque reciperet, diceretque una cum eo; Deus noster refugium et virtus, adjutor in tribulationibus: Quæ (mox æger quæribunda voce subjecit) invenerunt nos nimis. Tum Philippus, ut eas tentationes ab ejus animo propulsaret, dedit se illico in preces: quibus id effecit, ut paulo post respiraret bellator, animum reciperet, nec se tantum recrearet ex timore, sed etiam adeo se erigeret, ut

 exultans

AUC. ANT. GALLONIO

A exultans spiritum efflaverit v Kalendas Januarii, anno ætatis suæ secundo et sexagesimo ac mensibus duobus.

A. Æt. 48

80 Hujus seculi anno sexagesimo secundo, juvenis quidam non ignobilis, cui Joanni Thomæ nomen fuit, ibat quotidie ad sermones, magis id ut institutum irrideret, quam ut saluti animæ suæ consuleret. Hoc ubi advertunt adstantes, rem ad beatum Patrem deferunt, multaque de istius insolentia queruntur. Quibus ille, Sinite eum, inquit, in hac re gerere sibi morem : hominem, quæso, æquo animo ferte. Sed cum is molestus adhuc esse pergeret, eamque ob rem qui sermonibus intererant, ipsum iterum ad Philippum deferrent, ; eadem quæ antea ab eodem audierunt. Interea rem miram operatur Deus. Is brevi post tempore, cum nemo expectaret, ita ex ejus rei occasione Patrumque consuetudine immutatus est, ad eamque devenit, sermonum qui ibi habebantur beneficio, rerum cœlestium intelligentiam et humanarum contemptum ; ut omnibus rebus abdicatis, divitiis et honoribus spretis, Christi consilia sequi in animum induxerit. Ergo addixit se Religioni S. Dominici, et in cœnobio S. Mariæ supra Minervam, cunctis tam subitam hominis mutationem stupentibus, B sacrum habitum quarto idus Februarias sumpsit ; qui intra paucos menses novitius, pietatis ardore fervens, fiduciæque plenus, diem obiit. Eodem anno ac mense, alius adolescens Paulus e Philippi schola eidem se cœnobio mancipavit : qui cum brevi maximos in spiritu progressus fecisset, fiduciæ itidem plenus ac spei, migravit e vita : Religiosus factus, mutato nomine, Joannes appellari voluit.

petulantem juvenem tolerari jubet

præscius futuræ conversionis.

Morienti J. B. Salviato assistit. f

81 Eo ipso anno Idibus Octobris, migravit e vita Joannes Baptista Salviatus, f de quo superius est dictum, quippe qui Philippi opera una cum conjuge Portia cœlestem pene in terris vitam degebat, summa totius Urbis admiratione ; ut quæ horum divitias, nobilitatem, juventutem, corporis venustatem, et anteactæ vitæ delicias noverat. Is cum gravissimo morbo afflictatus, extremum ageret spiritum, hortatu beati Patris ac Vincentii Herculani, tum cœnobii S. Mariæ ad Minervam Prioris, post Sarsinæ primum, deinde Fori-Cornelii, demum Perusiæ Episcopi ; sub vesperum instante prope morte, sacratissimum Viaticum sumpsit ; idque tanta cum animi tranquillitate atque constantia, ut cum de morte sibi instante cognovisset, omnibus illico audientibus, clara alacrique voce imperterritus dixerit : C Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Nec multo post totus in cœlestem patriam anhelans, felicem in Philippi Patris complexu, læto alacrique vultu, spiritum emisit. Quo mortuo, ejus uxor Florentiæ ubi tum erat, Monialis habitum, insequenti mox anno, mense Martio, induta ; postmodum cœli mutandi studio in Urbem reversa, cœnobium S. Catharinæ nomine construxit in Viminali ; ubi ad diem hunc degit.

Ipse quotannis semel iterumque æger, g

82 Vexabatur assidue Philippus, novam Domino servo suo aurearum coronarum indies materiam præbente, diuturnis et periculosis morbis g : ægrotabat gravissime bis frequenter in anno. Ego quidem ex eo tempore quo primum apud illum esse cœpi, nempe ab anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo ad nonagesimum quintum usque quo ille obiit, nullum unquam abiisse memoria teneo qui in morbum delapsus sit. Æger cum esset, etsi ad febrim acerrimi dolores accedebant, tamen cura ne minima quidem conficiebatur : gravitatem morbi, ut a Deo missi, non constanti solum animo, sed libenti etiam ferebat ; patientia autem tanta, ut nihil supra. Nullum unquam ejus verbum audiebatur vel de vi morbi querentis, vel ullam eorum qui adstabant opem, ut fit, implorantis. Si qua ejus D verba excipiebantur, ea erant, quæ summam viri sanctimoniam humilitatemque redolerent : verba lacrymæ comitabantur, quibus circumstantium pectora ad pietatem inflammabantur : omnia servi Dei dicta, facta, et gestus erant ejusmodi, ut illum satis et morbo et doloribus, ipsaque demum morte fortiorem ostenderent. Hoc tamen unum Philippo (qua erat animi demissione) dolebat, quod omnem vitam bonis operibus vacuam, ut ille dicebat, inutiliter transegisset. Æger nihil aliud habebat quod æque lubens faceret, nisi suorum Confessiones, medicis non reclamantibus, excipere : medicorum enim imperium, in his quæ ad curationem sui corporis pertinebant, prompto animo exequebatur.

morbos patientissime tolerat :

depositus a medicis, h

83 Eodem anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo incidit in morbum adeo gravem, ut proxime ad mortem accesserit. h Id autem fuit Philippo languoris initium. Cœpit ille primum dolore, qui dextro brachio hærebat, eoque vehementi atque assiduo, misere premi : isque deinde dolor per brachium subinde ad musculorum nervos transiit intendebaturque assidue. Dolori supervenit febris, quæ etsi principio levis erat, tamen haud multo post amplior facta ita invaluit, ut adempta jam medicorum judicio, nempe Hyppolyti Salviani, Stephani E Cerasii, et Bartholomæi Eustachii Urbinatis, omni spe vitæ, dilatio mortis tantummodo quæreretur. Interea tanti Patris filii, metu perculsi ne parente tam optimo privarentur, partim orationibus, lacrymis, ac jejuniis Deum exorabant, religiosissima quæque Urbis loca venerabundi obibant, sanctarum Scalarum gradus ad Lateranum nudis genibus ascendebant ; partim vero ei certatim diu noctuque assidebant, pro summo beneficio habentes, si digni invenirentur ægro Patri, ubi opus esset, ministrare. Quid plura ! Cum de ejus vita conclamatum jam esset, Viatico, ne quid ad mortem pie obeundam omitteretur, instructo extremoque Oleo delibuto ; ecce tibi (alumnis carissimi Parentis discessum misere lamentantibus) divina virtute miraculum. Qui omnium opinione mortuus credebatur, ubi Ecclesiasticis Sacramentis munitur, extemplo medicis admirantibus tota febri eximitur, dolore magna ex parte levatur, paucisque post diebus pristinæ incolumitati restituitur. Illud autem non involvam silentio, quod cum ab aliis, quo tempore moribundus erat, deploratam suam salutem audiret ; virili præsentique animo adstantibus dixit, paratus quidem sum, et non turbatus : sed cum Dominus tot me tantisque beneficiis exornarit, nescio quo pacto nulla F cœlesti refectione spiritus meus tanto in negotio roboretur : quo fit, ut credam nondum migrationis meæ tempus advenisse. Et Francisco Mariæ Taurusio, Per me non stabit, inquit, quin me ad pie moriendum comparem, quamquam certus sum hunc discussum iri morbum omnino.

susceptis sacramentis subito convalescit

i *Manu contactum*

84 Ægrotaverat i eo ipso anno Mauritius Anerius, et morbo ingravescente ad ultimum periculi venerat ; ergo a medicis derelictus propinquam mortem expectabat, jamque se alterius initurum viam vitæ Christi corpore instruxerat, sacro etiam delibutum Oleo ad pugnandum cum adversario comparaverat. Hunc itaque sensibus prope omnibus destitutum cum invisisset Philippus, illacrymantem uxorem et propinquos circumsistentes miseratus, ad morientem accedit, adstantesque hortatur, ut Mariæ Virginis opem pro ejus salute implorent. Tum omnibus genuflectere jussis, manus morienti imponit : quo peracto, inde advertente nemine sese proripuit. Vix ille abierat, cum æger, qui a prima hora ad secundam et vigesimam usque mutus jacuerat, derepente, ceteris rei novitate ac stuporis attonitis,

apertis

A apertis oculis quasi reviviscens, redeunte confestim animo, loqui cœpit expeditissime, morboque se plane levatum medicis ipsis admirantibus clamat. Demum novo jam die illucescente (inviserat enim illum Philippus inclinato jam in vesperam die) sanus valensque exilit e lectulo, acceptumque donum omnibus præ gaudio exponere passimque prædicare non cessat; Philippum tantæ rei auctorem vociferatur. Produxit is vitam ad annum Domini usque millesimum quingentesimum nonagesimum tertium, quo tempore v Kalendas Februarii obdormivit in Domino.

moribundum servat,

85 Anno hujus seculi sexagesimo tertio, religiose pieque migravit a vita *k* Bradamantes Ancria. Fuit isthæc magnæ perfectionis femina, consanguineos aliosque multos exemplo vitæ ad Christum adduxit, in operibus misericordiæ versabatur assidue, precibusque insistebat. Sed hic nullo pacto silentio videtur involvendum illud beneficium, *l* quo eam morbo oppressam Philippus affecit, hæc enim aliquot ante annis adeo graviter ex capite laborabat, eaque mali vis erat, ut nihil medicamenta proficerent. Ergo femina, quæ spem frustra in medicis jam B medicamentisque posuerat, a Philippo invisitur: qui manu illico prehendens lintea quibus caput involverat, ea vi avellit; Stulta, dicens, quid tibi rei est cum his linteis? et hæc effatus, illa ipsa confestim in terram statuit. Quod dum fit, mulier pristinæ continuo sanitati restituitur, ut ne imposterum quidem ab eo se morbo tentari senserit. Fuit ea ex illarum numero, quas Philippus anno hujus seculi quinquagesimo primo Christo lucrifecerat. Cum quodam die, eodem circiter anno, Philippus iter per nosocomium sancti Spiritus haberet, contigit *m* ut cum loco, ubi vulnerati curantur, appropinquaret, divino repente agitatus spiritu, conversus ad suos, En huc, dicere cœperit, ingrediamur; huc enim divinitus impelli me sentio *n*. Et hæc dicens confestim recta ad unius lectulum, qui animam agebat, advolat: eumque non viribus modo destitutum, sed voce etiam defectum labente prope spiritu, offendit. Hunc ergo inclamans id mirabiliter effecit, ut moribundum, stupentibus qui aderant, ad loquendum primum, deinde ad Confessionem peragendam, tum ad sacrum Viaticum recipiendum, et demum ad vitæ cursum sancte pieque conficiendum perduxerit.

k A. Æt. 49 *l* *mulierem capitis dolore liberat,* *m* *juvat moribundum.* *n*

ANNOTATA.

C a *Id princeps femina Beatrix Cajetana, ut ceteros sileam, jurejurando testatur.*

b *Hoc testes quatuor, qui interfuere, quorum duo Sacerdotes sunt, jurejurando narraverunt.*

c *Id sacramento firmarunt Delia ipsa et Gaspar vir ejus.*

d *Percurre, si placet, Gofridum libro 4 Vitæ S. Bernardi cap. 4 in Petro Asturiensi Episcopo, et Gaufridum Abbatem in Petro Tarentasiensi Episcopo cap. 33. Porro vestibus Sanctorum viventium patrata esse miracula, ex eorum rebus gestis optime constat.*

e *Ejus rei juratus testis est Joan. Franciscus Bordinus, Episcopus Avenionis.*

f *Quod de Joanne Baptista narratur, omnibus Philippi discipulis est notissimum.*

g *Sancti viri frequenter ægri fuisse leguntur. Vide B. Gregorium Papam lib. 2 Epist. 32, lib. 5 ep. 61, lib. 7 ep. 16, et 127, lib. 8 ep. 35. Percurre insuper Vitas SS. Theodori Siceotæ et Bernardi Abbatis.*

h *Ejus rei auctores sunt Cardinales Taurusius et Baronius. Assidebantque Philippo ægrotanti Episcopus Avenionis prædictus, Angelus Vellius, aliique.*

i *Hujus quoque rei oculatos juratosque testes habemus.*

k *Decessit Augusto mense, die Assumptæ Virgini sacro.* D

l *Totam eam rem juratus narravit Card. Taurusius.*

m *Id Jo. Franciscus Bordinus et Dominicus Jordanus Sacerdos (uterque enim adfuit) sacramento testati sunt.*

n *Idem de S. Malachia Episcopo narrat S. Bernardus in ejus Vita.*

AUC. ANT. GALLONI

CAPUT VIII.

Ab anno Christi 1564 ad 1571.

Philippus interim ubi e morbo, de quo nuper est dictum, convaluit, nuntios ad eum confestim Florentini cives mittunt, qui postularent, ut ipsorum ecclesiæ, quæ S. Joannis Baptistæ nomine celebris habetur, regimen susciperet. Ad hæc Philippus, qui res arduas non nisi consulto Deo aggredi consueverat, quæ visum est respondit. Sed cum ille rem jam Domino diutius commendasset, annuit tandem, sibique id placere dicit; cupere tamen aliquot e suis discipulis Sacerdotio primum initiari, seque præterea e templo S. Hieronymi haud quaquam recessurum eisdem significat. Accipiunt Florentini conditionem, E domum ad habitandum attribuunt: stipendium, unde vivant, offerunt. Interea Philippus tres e suis alumnis Sacris initiari facit. Primus sociorum, qui ad apicem Sacerdotii evehitur, est Cæsar Baronius Soranus, toti jam orbi ob eruditissimam Annalium ecclesiasticorum editionem notissimus: hunc S.D.N. Clemens Papa VIII, non longe a Philippi obitu, invitum ac renitentem, sanctæ Sedis primum Protonotarium, ex eorum numero quos Participantes vocant, creavit; deinde reluctantem adhuc reclamantemque, ex Protonotario Apostolico, Sacro Cardinalium Collegio Nonis Junii, anno millesimo quingentesimo nonagesimo sexto, adscripsit. Alter fuit Joannes Franciscus Bordinus, qui ab eodem Sanctissimo Domino nostro, anno hujus seculi nonagesimo secundo, IV Idus Februarii primum Cavallicensibus, postremo Avinionensibus, anno nonagesimo octavo, Præsul datus est. Tertius Alexander Fidelis, Romanus, miræ innocentiæ atque integritatis vir: hujus suavitatem morum præstantemque virtutem, per totos tres et triginta annos, experta est Congregatio. Obiit ille in ædibus nostris calculo laborans, anno hujus seculi nonagesimo sexto, mense Octobri. Hi porro duo ultimi Sacerdotes, Joannes-Franciscus scilicet et Alexander, eodem die ad Sacerdotii culmen evecti sunt.

A. Æt. 50 *Philippus suscepta ecclesia Florentinorum,* *a suis aliquos ad Sacerdotium promovet;*

87 Convictus cœptus est anno millesimo quingentesimo sexagesimo quarto. Principio, etsi ad ecclesiam S. Hieronymi ibatur quotidie, quisque tamen privatim, sine certis tum propriis legibus, ad Philippi nutum vivebat. Primi ex Patribus, qui una esse unaque simul vivere cœperunt, fuere Cæsar Baronius, Alexander Fidelis; quem secutus est Germanicus, fratris filius, eo tempore præstanti indole adolescentulus; quandoquidem is biennio ante Romam veniens ut in litteras incumberet, se totum ad Philippi ductum arbitriumque contulerat. Tum alius accessit Joannes Franciscus Bordinus; quartus, Jacobus Salort, Hispanus, magna simplicitate vir; quintus, Joannes Rausicus, cui primum animarum cura, ut ejus rei admodum gnaro, demandata est. His initiis Philippus Congregationem instituere aggressus est. Non multo deinde post accessit ad hos Franciscus Maria Taurusius, tum laicus, quamquam inter commilitones suos tamquam sidus elucebat, vir Apostolico spiritu plenus, omnique laude præstantior. Is Julii Tertii affinis, ac Raynutii Farnesii Cardinalis sancti Angeli olim a cubiculo,

F *Congregationemque instituit,* *cui Taurusius adjungitur,*

Auç. Ant. Gallonio,

A biculo, Pii V jussu Michaelem Bonellum, sororis filium, Cardinalem Alexandrinum, in Hispaniam Galliamque ad Reges legationem obeuntem, secutus est: quo in itinere comitem habuit Hippolytum Aldobrandinum, tum Rotæ Auditorem, postea in Purpuratorum Patrum numerum a Sixto V adscitum, hodie demum totius Ecclesiæ Catholicæ Episcopum, Clementis VIII nomine insignitum. Hic ipse Pontifex Clemens, ubi Romanæ Ecclesiæ clavum tenere cœpit, Taurusium, de quo dicimus, Ecclesiasticis dignitatibus ornare in animo habuit. Ergo annos post Christum natum millesimo quingentesimo nonagesimo tertio, mense Decembri, eum primum in Archiepiscopum Avinionensem elegit: tum anno nonagesimo sexto Nonis Junii Cardinalem creavit. Qui novus amplissimæ dignitatis gradus temperato viro summaque virtute exornato nihil dedit novum, nisi ut majore auctoritate prodesse pluribus posset. Anno demum nonagesimo septimo placuit Sanctissimo Domino nostro, ut is deposito Avinionensi Archiepiscopatu, Senensem Ecclesiam regendam administrandamque susciperet, quod et factum est. Taurusium ad socios accedentem imitatus est Angelus Vellius Prænestinus, qui deinde Congregationi nostræ proximus a Baronio præfuit, et hodie B præest, vir nostris laudibus non indigens. Porro Taurusius, et Angelus Vellius, etsi ex antiquioribus beati Patris alumnis habebantur, tamen non tam cito, ut alii, Sacerdotio initiati sunt.

cum Angelo Vellio.

88 Vivebant Patres eodem tecto, quibus cor unum erat et anima una, mutuo se ardentique amore diligebant, Deoque rem gratam facere omni ope nitebantur. Alumnos Philippus mira dulcedine benignitateque regebat: omnia enim ille factus omnibus, eos quibus parentis loco erat, consiliis paternisque cohortationibus potius, quam auctoritate imperioque, ad munera obeunda inducebat: illudque mirandum in eo simulque imitandum cernebatur, ipsum nullum ferme unquam imperio aut præcepto ad aliquid agendum impulisse, sed lenitate magis affabilitateque sermonis. Facilius enim ille blanditiis, lenibus adhortationibus, modestiaque, rogantis instar potius quam jubentis, eorum quæ agenda erant, etsi ardua magnaque, obedientiam impetrabat, quam alii auctoritate extorquere soleant; ita autem singulorum animos tenebat, ut eos quoquo vellet impelleret. Ceterum, ut religiosæ vitæ ritum formamque aliquam introduceret, Constitutiones quasdam communi consensu condendas curavit, quas C alacri fronte promptisque animis susceperunt omnes. Illud vero sapienter monebat, nullam aliam esse certiorem tutioremque rationem recta via quo quis intendit perveniendi, quam gnarum itineris ductorem sequi: contra, nihil periculosum magis, quam suo arbitratu, Præpositorum auctoritate posthabita, semet regere.

quos suaviter regebat Philippus,

scriptis etiam Constitutionibus.

89 At revertamur ad Patres, qui unanimes in Domino ambulantes, magno cum animorum fructu in Christi vinea excolenda apud Florentinos pro viribus laborare cœperunt: accedentium Confessiones audire: Eucharistiæ sacramentum, qui per Sacerdotium poterant, ministrare: a prandio ad ecclesiam S. Hieronymi se recipere, ut ibi de more sermones de rebus piis ad multitudinem facerent. Dominicis diebus, præter Oratorii sermones quotidianos, modo Baronius, modo Bordinus, in æde sacra Florentinorum, populo qui aderat cupidissime audiente, e suggestu concionabatur. Quibus rebus brevi factum est, ut tam Sacerdotum numerus, quam confluentium ad eum locum multitudo mirifice augeretur. Dictis factisque populum ad omne officium atque virtutem vehementissime accendebant: multos a turpi et flagitiosa vita, non ad sobrietatem solum et continentiam, sed ad contemptum D etiam rerum fluxibilium, atque ad salutaria Christi consilia, et frequentem Sacramentorum usum suaviter compulerunt; aliosque ad nostrum institutum vitæque rationem amplectendam, crebris sermonibus inflammarunt. Singulis hebdomadæ diebus (ut modo a Patribus nostris, uno excepto die sabbato, fit) quatuor ex selectis Patribus (idonei enim ad id munus obeundum eligebantur) ordinata successione in Oratorio verba ad populum habebant. Prædicabant autem hi, non se ipsos, sed Christum crucifixum; eorumque sermones in rebus versabantur moralibus, planis, et ad omnis generis hominum captum, vulgi præsertim, accommodatis. Ergo subtiles disputationes devitabant; de rebus, non dictu speciosis, sed usu necessariis, nulla pompa verborum populum erudiebant; sermones, Sanctorum exemplis, quæ plurimum valent ad sanandas hominum mentes, confirmabant: ex quatuor qui id munus obibant, primi in rebus plerumque moralibus versabantur, alii res gestas Sanctorum seu Ecclesiasticæ historiæ eventa ordine temporum distributa enarrabant, semihoræ spatio singulis ad dicendum E concesso.

Eorum ibi exercitia ad proximos,

et quaterni per diem sermones.

90 Perrexerunt Patres tamdiu de rebus divinis in ecclesia S. Hieronymi ad populum dicere, donec Florentini egregium sane opus, ad hunc usum accommodatum, suis sumptibus ad ripam Tiberis construxere, ubi verbum de rebus piis fieri cœptum est. Hoc quidem vivendi genere plures annos usi sunt Patres, eadem domo viventes, seque suaque divino obsequio et animarum lucro tradentes. Erat omnium marsupium unum, communis mensa, eaque sobria ac frugalis: oratio et meditatio plurima: Sacerdotibus, qui illis initiis quinque erant, rem divinam facientibus, ceteri aut quotidie aut alternis diebus cœlesti Pane reficiebantur. Id vitæ institutum ita multis probatum est, ut plerique ingenio doctrinaque præstantes, cum Sacerdotes tum laici, ultro sese in Patrum contubernium contulerint: non enim omnes Religionis vinculis se astringere omnino audent. Hæc igitur fuere nostris hominibus Congregationis initia.

victus communis.

91 Reliquum jam esse videtur, ut ad res a Philippo gestas Pio V, quem Pontificem Maximum futurum Pio IV vita functo prævideratpræsenseratque, transeamus: vocem enim quamdam in ipso noctis silentio audivit. Frater Michael, Cardinalis Alexandrinus, Pontificatum obtinebit. Creatus is fuit VII Idus Januarias, anno millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, sedit annos sex, menses tres, dies viginti tres. Anno Christi millesimo quingentesimo F sexagesimo sexto, Petrus Victricius Parmensis, A. Æt. 51 gravi oppressus *a* corporis valetudine, tenebatur lectulo. Eum adeo morbus urgebat, ut destitutus a medicis pro mortuo lugeretur a suis. Interim venit ad eum Philippus, manibusque moribundo admotis, precibus pro eo fusis, illud his rebus assecutus est, ut is adeo melius confestim habere cœperit, ut duobus vix interpositis diebus e lecto plane incolumis surrexerit. Vivit is adhuc *b*, confitetur ter per hebdomadam, totidem [vicibus] communicat in templo nostro sanctæ Mariæ a Vallicella.

Creato Pio V Pont.

a moribundum sanat Philippus,

b

92 Eodem ipso anno Antonius Fuccius medicus, quæ esset ejus in morientes pietas, in se ipso experiri meruit. De eo, cum quodam die, me aliisque præsentibus, loqueretur Philippus; Is, dicere cœpit, cum virginem quamdam, religiosam valde, gravissimo morbo laborantem, in ecstasi positam comperisset; moratus ibi tamdiu quoad ægra ad se rediret, hæc ab ea ubi primum ecstasi liberatur, audit; Hem Antoni, qua te vidi inter Angelos pulchritudine! qua venustate! Quibus ille perterritus confestim ad beatum

alium ad bene moriendum juvat,

A beatum Patrem advolat, rem ut se habuerat totam narrat; tum domum reversus, eo ipso die in morbum incidit, ex quo non convaluit. Invisebat eum Philippus singulis diebus maximo caritatis affectu, divinisque verbis ejus animum confirmabat: sed cum ægritudo indies augesceret, ei morti appropinquanti dæmon *c* medici specie sese ostendit; bonum habere animum jubet, vitam pollicetur longiorem, ex morbo evasurum affirmat. Credidit æger suadenti, quem quis esset non noverat; sed a beato Patre aliisque e suis admonitus, diabolicam fraudem agnoscens, mortem libenti animo amplexus est, quæ illo ipso die contigit; obiitque is maxima cum significatione pietatis. Ceterum illud de hoc ipso viro, qui in antiquioribus Philippi alumnis unus fuit, non silendum. Decreverat is ob carnis tentationes, quibus assidue in curandis potissimum mulieribus dæmonis arte impugnabatur, medendi curam abjicere: quod cum ille Philippo (quippe qui erat ei a Confessionibus) retulisset, id ab eo *d* responsi accepit: Non potes, nec debes ab arte medica desistere, cum iis qui tibi affines sunt, tute ipse, quod inopia laborent, eo lucro quod in medendo facis, vestitum præbes et victum; B cuncta itaque tuæ artis officia securus exequere, nullam unquam posthac, mihi crede, carnis tyrannidem senties. Credidit homo Philippo loquenti, soloque obedientiæ clypeo munitus, ad obitum usque medici officio, absque ullo prorsus libidinis sensu, sive ægris hominibus sive feminis mederetur, functus est. Hoc ipso itidem anno adjunxit se nostris Patribus Franciscus Sotus, Oxomenses Hispanus.

antea jussum ob carnis stimulos non dimittere artem medicam.

93 Anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo septimo ineunte, nova exoritur tempestas in Philippum ejusque alumnos; quandoquidem non deerant, qui quod nostrum forte institutum suspectum haberent, de eo funditus evertendo dies noctesque cogitare cœperint: verum, etsi acerrimi erant operis insectatores, Deo rem suam adjuvante, omnis adversariorum labor ad irritum cecidit. Eodem, ut arbitror, anno, adolescentulus quidam, cui Joanni Baptistæ Crescio *e* nomen erat, gravi ophthalmia laborabat, et ardentium lacrymarum profluvio, ita ut nec auram nec lucem ferre posset. Cumque multos dies hoc oppressus morbo jacuisset, decreverunt tandem medici cauterio adolescentulo succurrendum esse. At cum id remedium Joannes (id ægri avunculo erat nomen) non approbaret, Joannem Baptistam ad Philippum adduxit; Is, inquiens, qui sororis C meæ filius est, ex oculis laborat; rogatque preces pro eo ad Deum offeras. His ille auditis, manibus affectæ parti confestim admotis; Hoc morbo, ægro ait, liber eris. Qui mox habere melius cœpit, paucisque post elapsis diebus, nullis adjutus medicamentis, integram valetudinem recuperavit omnino.

A. Æt. 52

Ophthalmiam curat.

94 Sed abeamus ab his, et veniamus ad fructum animorum anni millesimi quingentesimi sexagesimi octavi. Fructus eorum, qui Oratorium frequentabant, tacite magis æstimari ab hominibus, quam a me inconsiderate poni in mea historia decet; sed vel hosolum de eo dicam, tantæ multitudinis concursum ad sermones fieri solitum, quantam capiebat locus. De eodem hujus temporis id memoriæ prodidit Joannes Rubeus, in libro *f* quem Philippo dicavit anno millesimo quingentesimo sexagesimo nono, quod abs re forte non erit historiæ intexere. Id tale est. Ex omnibus, quæ Romæ anno superiore (est is annus hujus seculi sexagesimus octavus) sum admiratus, perjucundum mihi fuit intueri tam copiosam piorum hominum multitudinem, S. Hieronymi Caritatis, ut vocant, templum atque oratorium quotidie frequentantem. Quæ quidem singularis exempli exercitatio, præ veterum atque illustrium ædificiorum splendore, tamque præclaris tot principum virorum aulis, eorum D omnium quæ se mihi admirabilia obtulerunt, gloriam longe visa est antecellere; eoque plus inde jucunditatis atque admirationis cepi, quod viderem frequentem tot clarissimorum virorum atque omnium gentium concursum tanta alacritate confluentium, ut privatas conciones ac res divinas, de quibus a te (Philippum dicit) puro Christianæ Religionis atque ipsorum salutis ardore agebatur, exciperent. Qua ex re oritur sæpissime in tuis spiritualibus filiis sublimis quædam, terrenis omnibus abdicatis, uni Deo serviendi cupiditas: qui nimirum in variis hodie conspiciuntur cœnobiis ac sacris Religiosorum familiis, propriam vitam huic divino cultui obsequioque perpetuo consecrasse, et cetera quæ sequuntur. Hactenus epistola ex Italico sermone in Latinum conversa, ex qua satis apparet, qui concursus ad sermones, quæ ad nostros frequentia, quis fructus animorum illis temporibus fuerit. Atqui id non solum recitata epistola; sed voce potius illorum, qui hujusmodi colloquiis intererant, cognovimus; suntque ii, a quibus accepimus, oculati testes, digni prorsus quibus credatur in omnibus.

A. Æt. 53

Exercitia Oratorii magno cum fructu procedunt.

AUC. ANT. GALLONIO

95 Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo nono, Constantius Tassonius, Mediolano Romam a Pio Quinto honoris gratia evocatus, recta E ad ædes S. Hieronymi, Philippi salutandi visendique causa, venit. Id ubi ille audit, jubet illico duobus e suis, tum adolescentulis atque ceteris minoribus natu, nempe Octavio Paravicino (quem longo post tempore Gregorius Decimus-quartus, anno hujus seculi nonagesimo primo, ob singulares viri virtutes, Cardinalem creavit) et Germanico Fideli, ut in limine ostii, qua Constantio eundum erat, cadaverum instar sese prosternerent, prostratique tamdiu jacerent, dum ille progrederetur. Atqui, quorsum hæc a Philippo fierent, nemo fuit qui perciperet; verum eventus deinde secutus rem patefecit. Constantius etenim, paucis post elapsis diebus, etsi optime tum valebat, morbo gravi et mortifero derepente affectus, decessit. *g* Eodem tempore Laurentius Christianus (Clericus is erat Basilicæ Vaticanæ) cum ætatis annum vigesimum aut eo amplius ageret, incidit in morbum; eoque invalescente desperantibus medicis, mortem in horam, solennibus Confessionis, Eucharistiæ, Oleique sancti præsidiis communitus, exspectabat. Cumque sensibus omnibus destitutus detineretur lectulo, a Philippo sub primam horam noctis F invisitur: qui mox de statu ægri adstantes rogitat, tum precibus ad Deum fusis, ubi ab oratione surrexit, Laurentius (dixit) ex isto morbo haudquaquam morietur: propiusque ad eum accedens, impositis super illum manibus, ejus nomen magna pronuntiat voce. Nec hæc sane frustra. Moribundus enim, illius clamore excitus, oculos confestim aperit; inde redeunte animo cibum sumit, melius habet, paucisque post horis non omnes modo sensus pariter cum voce recepit, sed excussa etiam febri plane convaluit. Interim medicus, is erat Petrus Crispus, mane a domesticis ad eum revocatus, venarum pulsum explorat; cumque ex pulsu arteriarum salvum esse comperisset, admirans; Major te, Laurenti, inquit, dextera servavit, non mea; neque enim humana es arte; sed divina ope levatus. *h*

A. Æt. 54.

Mortem uni e suis præsagit Philippus,

g ab altero, imposita manu arcet.

96 Cum Deo proprium sit amicos suos frequentissime exercere, quo eos meritis augeat; hinc mirum nemini esse debet, si Philippum novis semper tribulationibus, et his quidem gravissimis, modo ab hominibus, modo ab ipsis dæmonibus excitatis, divexari permiserit. De viris justis illud legimus: Multæ tribulationes justorum et de omnibus his liberabit eos Dominus. Tribulationes, quæ sese ei objiciebant, forti semper animo hilarique vultu amplectebatur: in eis enim non modo animum nunquam despondit,

h Obmurmurantes etiam domesticos patitur.

A respondit, sed nec vel minima tranquillitatis conscientiæ parte nudari se sensit. Insectatores passus est cum externos tum domesticos, eosque miro Spiritus sancti artificio, patientia, humanitateque frangebat. Ex domesticis non defuere (quod de primariis Sanctis scriptum novimus) qui Beatum Patrem nimia fortasse simplicitate (sic illi appellabant) præditum, nimiumve rudem dicerent. Quæ ille omnia, Christi amore ad majora perferenda paratissimus, ridebat : atque in his non absimilem ipsum fuisse cognovimus sanctissimis illis Monachorum Archimandritis, satis numquam laudatis, Sabis, Theodosiis Cœnobiarchis, Nicetiis, Romualdis, Franciscis; item Beatissimis Episcopis Martinis, magnis Gregoriis, aliisque multis, de quibus similia vel certe graviora circumferebantur, cum alioquin summa illi essent prudentia summaque humanitate imbuti.

AUC. ANT. GALLONIO

97 In exitu anni sexagesimi noni, et insequente (qui fuit septuagesimus) ineunte, aliis illum modis exercuit Dominus. Quippe non ferens diabolus fructum, qui ex Oratorio nostro ad profectum animorum procedebat, simul futura præsagiens; eam confestim quibusdam (qui instituti nostri munera haud B forte probabant) mentem injecit, ut Philippum per simulationem pietatis ad Summum Pontificem deferrent; quasi auctor ille esset, ut in quotidianis sermonibus, qui de rebus piis eo præsente atque jubente simulque interrogante in Oratorio fiebant, multa stulte dicerentur, quæ vel summam simplicitatem summamque ineptiam, vel certe gravem et intolerabilem eorum qui loquebantur arrogantiam redolerent. Hæc ubi ad aures Summi Pontificis perveniunt, veritus ille ne quod novum incendium existeret, hujusmodi rem diligenter cauteque examinandam putat Ergo accersiri confestim jubet e Dominicana familia doctissimos viros, Paulinum civem Lucensem, et Alexandrum nunc Fori-Livii Episcopum, quibuscum, separatim, non modo a reliquis, sed ab ipsis etiam loqueretur. Enarravit quæ de Oratorio nostro auditione acceperat, ac timere se dicebat, ne Philippus (quem idiotam forte arbitrabatur) in iis tractandis quæ ad Christianæ fidei dogmata pertinerent, laberetur. Quo peracto, id utrique sanctæ obedientiæ nomine imponit, ut singulis hebdomadis, quasi aliud agere simulantes, Oratorium adirent, sermonibus interessent; ubi si quid ab adstantibus, doctrinæ ac rerum expertibus, in referendo symbolo, quod quisque interrogatus dabat, audirent, quod rectæ fidei C aut bonis forte moribus adversaretur, id colligerent, animis mentibusque mandarent, atque ad se referrent quamprimum : ea enim tum vigebat consuetudo, ut inter sermones laici etiam homines eisdem de rebus, de quibus in Oratorio agebatur, interrogarentur.

Occupatus a delatoribus Papa,

mittit qui colloquia explorent,

98 Ergo Dominicani Patres sæpius per hebdomadam ad Oratorium veniebant, totam ipsi rem præsentia cognoscere, totamque inquirere (quamquam alter alterum nesciebat) aggrediuntur : Philippi spiritum, doctrinæ genus, et vitæ institutum expendere decernunt : ad sermones audiendos cetera cum multitudine confluunt : qui modus disserendi sit, quove sermones tendant diligentissime animadvertunt. Mirari satis Philippi in dicendo vim, ardorem, atque mirabilem securitatem nequibant : illitteratus enim ille (quæ erat sui despicientia) apparere studebat; nihilominus ad singula, quæ examinanda proponebantur, ita ubi res exigeret respondebat, ut scopum semper (Dominicanis pene obstupescentibus) attingeret felicissime. Quibus illi commoti, non solum tam bene de Oratorio nostro, deque Philippi pietate ac doctrina, quam unquam antea sensere : verum Pontifici etiam sana cuncta se reperisse narrarunt, sicque adjuvante Domino tota res brevi sine ullo judicii tumultu supressa est, atque in pristinum can-

et ex missis intelligit bene agi omnia,

dorem restituta. Ceterum hæc ipsa Philippum præsensisse divinitus; vel ex hoc uno cognosci potest. D Nam cum Pontifex apud Principem *i* virum, de Oratorii nostri instituto deque Philippi spiritu, præsente nemine, conquereretur; accersito Philippus eo ipso die viro (lectulo enim ille ob ægritudinem detinebatur) aperuit illico, quid ei Pontifex (secreto licet) de se ipso atque de Oratorio nostro narraverat. Verum haud multo post Pontifex, re satis jam comperta atque explorata, Philippum ejusque alumnos præcipuo quoad vixit amore studioque complexus est. Illud nec præteribo, quod observarunt nonnulli, Deum de Philippi insectatoribus pœnas *k* sumpsisse. Ejus rei plura extant exempla, sed, ne quemquam offendam, ea missa facio.

i quod nec Philippum latuit

k

99 Eodem anno millesimo quingentesimo septuagesimo, Joannes Angelus Cribellius *l*, cum ad Philippum de more, animo confitendi de peccatis suis, feria quinta sanctioris hebdomadæ, sanus corpore viribusque potens, accessisset; vix ad ejus se pedes prostraverat, cum ille hominem intentis oculis intuitus : Paratus sis, ei dicere mox cœpit, virili præsentique animo, ne quidquam vereare, sed confortetur cor tuum : Deus quippe nescio quid sibi ad gloriam suam a te deposcit. Cui Joannes Angelus; E Nihil nunc, inquit, timeo Pater : ad omnem eventum paratus sum; faxit de servo suo Deus quod ei libitum est; ad ejus arbitrium vitam instituí meam, ejusque totus sum. Tum Philippus, Quid si, ait, velit Dominus maxima premaris tribulatione? Ita me, respondit ille confestim, ad eum conformo, ut perpetuo voluntatem ipsius cupiditati meæ antelaturus sim. Hic Philippus, Cura, ut te pro viribus pares ad eam rem, gravem quidem, quæ tibi Dei permissu acciderit, æquo libentique animo perferendam. Rediit Joannes Angelus paulo post domum optima valetudine ; sed deficiente die tantus mox improviso morbus eum oppressit, ut quarto die attulerit mortem : quam ille hilari fronte, Sacramentis Ecclesiæ munitus, amplexus est.

l qui uni e suis mortem prædicit,

100 Diligenter examinabat Philippus quæ ab iis, qui pro energumenis habebantur, fieri cernebat ; nec facile inducebatur ad credendum quemquam dæmonio vexari. Hinc quæ ejus rei fidem facere poterant, ad naturalia ferme principia referebat, utpote ad naturales ex atra bile morbos, ad uteri affectus, aut certe cerebri decrementum. His igitur de causis F raro admodum energumenis adjurandis, nisi necessitate compulsus, navabat operam : illud vero sapienter discipulos monebat, sibi ipsis caverent, ne energumenas feminas, nisi adstantibus multis, adjurare præsumerent. Eodem ut arbitror anno, Atella *m* Romam venerat mulier quædam nobilis, Catharina, ab immundis spiritibus occupata. Hæc quamquam litteras non didicerat, Latine tamen perbene *n* pureque loquebatur; Latine interrogata, Latine pariter respondebat. Crederes eam, quæ nec scholas frequentaverat, nec magistros ullos habuerat, humanioribus litteris Latinoque sermone scite eruditam excultamque esse : tantum præterea animi tantum roboris habebat, ut vix a quatuor robustis viris allevari, teneri, sistique posset, dæmone ipso feminæ, natura imbecilli ac debili, vires suggerente. Adducitur itaque ad Philippum : qui eam *o* exorcizare aggressus, non prius precationibus pugnare destitit, quam ab ipsa diabolum expulerit. Quodam autem die beato viro Catharinam ferreis catenulis immisericorditer verberante, dæmon alta voce clamare cœpit, Cæde jam, cæde, percute, occide : quæ verba identidem repetebat. Mirum videre erat feminam, toto eo temporis spatio quo a Philippo vapulavit, numquam se loco ne tantillum quidem movere, sed marmoreæ statuæ instar manere immobilem, loco

et energumenam liberat.

m

n

o

A loco semper hærentem. Illud sane nec reticebo: vix præsentiebat se a propinquis ad Philippum evocari, cum eorum conspectum declinandi cupida (ut quæ vereretur ne exorcismis de more ab eo urgeretur) nunc hoc loco, nunc illo occultabat se velocissime. Quod si res ei ex sententia non succedebat, ingentibus ædem clamoribus implebat, venire cunctabatur, rapere opus erat: Philippo, summa vi obluctans, vix a quatuor viris sistebatur. Hæc cum ille cerneret, ut erat ejus miseratione commotus, ipsam tantisper et verberibus cæcidit, et exorcismis adjuravit, dum nequissimos ab ea spiritus fugarit divinitus. Hic ne illud quidem prætermittam. Cum quodam die ea ipsa, de quo diximus, Catharina, Philippi jussu, flagellis cæsa esset; insequenti nocte eidem Philippo, suo clauso cubiculo, apparuit satan: qui minacibus oculis illum intuitus in has prorupit voces: Heus, heus, bone vir, hodie pro tuæ voluntatis arbitrio auctoritati meæ illusisti; at ego injuriarum non obliviscar. Et his dictis confestim evanuit.

B

ANNOTATA.

a *Ejus rei juratus testis est ipse Petrus, sed non unicus.*

b *Dum hæc [Romæ] imprimuntur, eripitur nobis* VIII *Kal. Aprilis, ecclesiasticis Sacramentis rite perceptis, idem Petrus Victricius, ætatis anno* 79.

c *Id a Card. Taurusio acceptum.*

d *Ejus rei conscius est, ut sileam ceteros, idem Card. Taurusius.*

e *Id hic ipse Jo. Baptista sacramento enuntiavit.*

f *Extat hic liber Italice conscriptus, cui titulus est,* Esamine *etc.*

g *Eam rem sacramento firmarunt Card. Taurusius, et P. Germanicus Fidelis.*

h *Totam rem ipse Laurentius aliique oculati testes publico testimonio confirmarunt.*

i *Hujus rei juratus auctor est Alexander Medices Cardinalis.*

k *Jurati testes quamplures id asserunt: item Card. Baronius.*

l *Eam rem tres jurati testes declararunt.*

m *Totam hanc rem a Philippi discipulis, qui ipsum eo tempore sequebantur, accipimus, in quibus unus est Card. Taurusius.*

n *Energumenos peregrinis linguis loqui solitos, tra-* C *dunt S. Hieronymus in B. Hilarione, Turonensis de miraculis S. Martini lib.* 1, *cap.* 2, *Einhardus Abbas in Translatione SS. Marcellini et Petri lib.* 3, *cap.* 13, *Antonius p.* 3, *tit.* 23. *cap.* 14.

o *Sancti viri in energumenis liberandis multum temporis frequenter insumpserunt. Lege S. Hieronymum in Hilarione, Palladium in Lausiaca cap.* 28. *Vitas SS. Auxentii, Theodori Siceotæ, et Anastasii Martyris, atque Baronium in Annal. tom.* 8, *anno* 713.

CAPUT IX.

Res gestæ ab anno 1571 *ad* 1576 *inclusive.*

V. Æt. 56

Rara virtus Joannis Animuccii,

Christi anno millesimo quingentesimo septuagesimo primo, Joannes Animuccius, magna animi tranquillitate, supremum diem Philippo præsente explevit. Fuit is de ejus discipulis unus, vir admodum pius, qui plus quindecim annos Lucretiæ conjugis, pari religione feminæ, amplexibus abstinuerat: quibus expletis, perfectioris vitæ desiderio stimulante, quod suapte sponte faciebat, voto agere quinquennium ante obitum voluntate uxoris decrevit: cujus illa facinus post imitata, idem Deo votum lætissima nuncupavit, felicissimeque ad ultimum diem servavit. Acta sunt hæc beati Patris permissu, qui in his concedendis, quod hujus vitæ pericula dæmonisque laqueos atque in bonos invidiam nosset, difficillimum se præbebat. Venerat quidam, cui Alphonso nomen fuit, anno hujus seculi septuagesimo quarto, V Idus Januarias, ad nostrum Oratorium *a*, ut sermonibus interesset. Huic diei hora tertia et vigesima domum redeunti, in ipso S. Hieronymi ambulacro obtulit sese videndum Animuccius, quem vita functum narravi; atque quasi viveret, quid in Oratorio fieret, ex eo quærit. Cui ille, Jam cantatum est, ait: sermonibus enim finem fecere Patres. Tu vero visne, pergit dicere, Philippum adire? Non possum, respondit defunctus: ejus preces petitum veni: tu itaque, si qua est mei miseratio, age cum eo, ut indigenti opem ferat. Quibus dictis ex oculis abiit. Sed hic me locus impellit, ut de pia femina Lucretia, Animuccii de quo dixi uxore, et Philippi spirituali filia, scribam aliquid. Huic ille, ut haberet stimulos ad fundendas preces, certam præscribit horam, quam ipsis nocturno tempore tribueret: illud simul adjiciens; ut ad constitutam horam e strato exiliat, ab eo se evocandam fore omnino. Sed cum femina somno evicta præscripto tempore haudquaquam surgeret, Philippi vocem, *b* qui procul inde aberat, in ipso silentio audiebat; quæ orationem præciperet, eamque ad precandum excitaret. Eadem multos jam dies non surgebat e lecto: morbus febris erat. Huic itaque quodam die mandat Philippus, *c* ut postridie ejus diei ad templum S. Hieronymi sine cunctatione Sacrum auditum pergat. Mira dictu res! Insequenti nocte sanam se esse viribusque valentem animadvertit; exilit e lectulo, ad ecclesiam venit, rei sacræ interest, domum incolumis repetit, Philippi virtutem prædicat, vitam ad multos annos producit. Eidem demum inter confitendum prædixit mane Philippus gravissimos intemperantiæ stimulos, *d* quos illa proxima nocte dæmonis opera sustinuerat.

D

AUC. ANT. GALLONIO.

a

et uxoris Lucretiæ.

E

b

c

d

102 Eodem hujus seculi anno septuagesimo primo, Congregationi Deo vocante nomina dant, seque nostris aggregant, Thomas Bozzius Eugubinus, cujus multa extant opera in lucem edita; alter Nicolaus Gilius Trecensis, vir is fuit egregie pius, atque in casibus conscientiæ versatissimus; tertius Antonius Talpa Septempedanus, Juris civilis peritus. Præter hos accesserat superiore anno ad nostros Antonius Sala Bononiensis. Anno a Virginis partu millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, Martio ineunte, Cæsar Baronius periculo ex febri laborare *e* cœperat. Ea febris vis fuit, ut die undecimo desperata a peritissimis medicis salute, ad exitum sine ulla humani spe remedii properaret. Id ubi Philippus animadvertit, sese ad orandum pro ejus valetudine dat, nec irritus; preces enim suas auditas esse sensit: idipsum et Baronius certo hoc indicio didicit. Eo ipso tempore, quo Philippus divinam precabatur clementiam, jucundissimo confestim somno corripitur. In somnis sibi videre videbatur eumdem beatum virum, prope Christum stantem ad Christi dexteram sanctissimam Virginem candenti amictu, posteaque Philippum obnixe Dominum rogantem audire: Serva Cæsarem: Cæsarem pristinæ restitue valetudini: Cæsarem incolumem volo: supplicanti mihi Cæsarem redde. Et hæc quidem verba, qua erat in Deum fiducia, identidem alterius Moysis instar repetebat. Interea cum sic diutius cum Domino, ut novus Jacob, luctaretur, nec quidquam impetraret; videbatur sibi illum ipsum cernere, qui ad sanctissimam Dei Matrem versus cum ea suppliciter ageret, ut quod ex se consequi non posset, per eam omnino assequeretur; ejusque petitioni Virginem annuere, rogareque illico impense Filium

Philippus novos socios adsciscit,

F

A Æt. 57

e

servat Baronium moribundum,

intercedente apud filium Deipara,

A Filium, ut quod ille peteret concedere non gravaretur: eumque tamdiu exorare, quoad Philippus voti compos efficeretur. Hæc itaque dum fierent, moribundus somno experrectus, et cœlesti indicio lætus, melius habere cœpit; eoque ipso die suam in tuto vitam, medicis admirantibus idque miraculo dantibus, collocavit; brevique post omni penitus ægrotatione corporis liberatur: quibus profecto rebus, haud vanum fuisse visum, ostensum est. Vivit is hodie universo orbi notissimus, haud immemor cujus ope et valetudini et vitæ restitutus sit.

AUC. ANT. GALLONIO.

et alium ægrum imperio:

103 Eodem ferme tempore quidam Ambrosius gravissime ægrotare cœperat, et morbo indies invalescente eo tandem venerat, ut viribus jam pene omnibus destitutus, nullam in partem nisi aliena ope adjutus movere se posset, allevatumque ubi opus erat super lectulum quatuor vix homines sustinerent. Id cum Philippus audit, ei illico his verbis jubet: Ambrosi, surge quantocius. Vix hæc dixerat, cum æger, omnibus qui aderant stupentibus, miraculumque iterum ac sæpius inclamantibus, nullius ope allevat *f* se, allevatusque nullis adminiculis stat: et brevi post, ejusdem Philippi precationibus, ad integram restitutus est valetudinem. Sed abeamus ab his, et veniamus ad res a Philippo gestas B Gregorio XIII, Pii V successore: qui Pontifex renuntiatus fuit III Idus Majas anno millesimo quingentesimo septuagesimo secundo; sedit annos duodecim, menses decem, dies octo et viginti.

A. Æl. 58,

confitenti occultata peccata indicat,

104 Juvenis quidam Mutius, beati Patris consilia sequi decernens, eidem peccata sua confiteri cœpit, anno salutis millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, mense Octobri: sed, ut inconstantes sunt mortalium animi, non multo post rediit ad eam dementiam, de qua videbatur dejectus. In impudicitiam enim anno insequenti Februario mense ineunte lapsus, vulnus medico aperire erubescebat; aliisque delictis Confessione patefactis, hoc unum silentio præteribat. Id autem ubi divinitus beatus Pater præsentit, juvenem monet, ut integram faciat peccatorum Confessionem, dæmonemque confundat. Sed cum clausas ille haberet aures ad voces cohortantis, in eoque perseveraret quod delictum aperire nollet; subjecit illico Philippus, Tu non omnia mihi delicta narras, quod faciens maximo te astringis scelere: quæque ille crimina perpetrarat, omnia ad unum aperuit. Hæc, et hæc delicta, dicens, sponte præ verecundia silentio involvisti. Vix ejus flagitia enarraverat, quæ præter Mutium sciebat nemo, cum C juvenis, stupore simul ac verecundia commotus delictum confitetur, Confessionemque omnium a pueritia peccatorum repetit, multasque profundit lacrymas pœnitentiæ testes: is demum in patriam reversus, viam qua itur ad Christum, sequi non destitit. *g* Illud præterea permultis sæpissime contigit, ut vix confitendi studio ad beati Patris genua procubuerint, cum is confestim quæ quisque delicta commiserit, quas tentationes sustinuerit, in quasve cogitationes inciderit, apertissime indicaret, quæ res maximam illis admirationem movebat *h*. Sub idem tempus unus ex ejus filiis spiritualibus, qui adhuc vivit, ex sarcocele (vulgo herniam carnosam dicimus) laborabat. Is cum diu remedia de medicorum consilio ad morbum adhibuisset quamplurima, desperatis tandem medentium auxiliis, in quibus nihil opis esse experientia didicerat, ad Philippi opem confugit, eique morbi genus exponit. His Philippus auditis in hæc verba respondit: Bonum animum habeas, brevi convalesces; quod et factum est, nullo in posterum remedio ad morbum adhibito *i*.

ægro salutem reddit.

105 Interea temporis, dum Oratorium et numero in singulos dies augebatur et fructu, construunt Florentini suis sumptibus ad ripam Tiberis, ad majorem nostrorum commoditatem, egregium sane D opus; ubi sermones fieri cœpti sunt, non minore populi frequentia nec fructu, anno hujus seculi septuagesimo quarto, XVII Kalendas Majas, qui dies eo tempore in quintam hebdomadæ feriam Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi celebris inciderat. Eo ipso anno ad nostros sese aggregant Fabricius Mediobarbus, Politonii, viri divini humanique juris peritissimi filius, qui tertio decimo post anno ab ingressu obiit; et Pompeius Paterius, civis Papiensis, Sacerdos. Eodem anno cum Joannes Baptista Altovitus adeo graviter æger esset, ut de eo actum esse medici proclamassent, oravit pro eo Philippus. Supplicatione completa, evocato ad se confestim Francisco Mariæ Taurusio jubet, ut ægro suo nomine nuntiet, eum haudquaquam ex præsenti morbo moriturum; quin potius mane (tum enim vesper erat) melius habiturum. Extitit dicto fides, quandoquidem id uti prædixerat, obtigit *k*. Hoc item anno IX Kalendis Aprilis, cum Lavinia, e prima nobilitate femina, Fabricii Maximi uxor, ventrem ferret; mentione de ea Philippo præsente illata, pro certo is affirmavit illam virilem prolem edituram: et hæc effatus, ad ejus qui aderat virum conversus; Uxor E tua, inquit, filium pariet, quem Petri nomine appelles volo: nec aliter evenit, Aprili enim mense infantem effudit, qui matri superstes duorum jam filiorum pater effectus est.

Oratorio in ædes Florentinorum translato,

futura prædicit:

l

106 Eo ipso anno, Aprili mense aut certe Majo, mulier primaria Constantia Crescentia, cum effuso fœtu *l* ad ultimum venisset vitæ discrimen, variis gravibusque symptomatibus oppressa; secum ipsa animo agitare cœpit, nullum sibi remedium ad morbum repellendum præter unum Philippum reliquum esse: videbatur enim sibi, si ille, de quo multa auditione acceperat, quamquam hominis faciem non nosset, pro ea precationibus institisset, discussum iri morbum omnino. Ergo accersitur; qui manibus mox ægræ impositis, preces Deo pro ejus salute fundit: quo attactu ingenti femina lætitia perfunditur, majoreque spe teneri cœpit se tanti viri precibus in pristinam sanitatem restituendam fore. Nec irrita; inviseus eam iterum Philippus, rogat, velitne ad se venire ad ecclesiam S. Hieronymi: annuit illa, utpote quæ diceret, nihil esse quod faceret æque lubens. Tum ille: Bono animo esto, nihil, mihi crede, est quod vereare, venies ad me ad S. Hieronymi. Nec falsa prædictio; mulier enim brevi contra omnium opinionem pristinæ valetudini reddita est; Philippo, qui eo tempore ædes S. Hieronymi incolebat, ad Confessiones perpetuo usa. Anno insequenti Januario mense, contraxerat *m* Agnes F Columna, femina æque præstantissima nobilissimaque, ex abortu adversam valetudinem: cumque indies deterius haberet, jam non longe, ut fama erat, a mortis periculo aberat. Eam itaque, ita graviter ægrotantem, atque a medicis mali magnitudine derelictam, invisit Philippus, eique spem salutis ostendit. Desine, dicens, Agnes, vereri, timorem curamque omnem depone: ex hoc morbo evades. Nec verba in vanum jacta: mulier, desperata licet valetudine, præter omnium spem pristinæ sanitati restituitur, vixitque ad annum usque septuagesimum octavum, quo VI Kalendas Majas supremum vitæ diem clausit.

moribundam sanat:

l

A. Æl. 60

iterum aliam.

m

107 Cum pusilli hujus gregis fructus uberrimi indies conspicerentur, cogitari a nostris cœptum est, ut alienis domibus relictis proprias aliquando sibi sedes acquirerent, quibus opus Dei, ad successores ejusdem spiritus vitæque rationis heredes, transmitteretur: nempe qui eadem exequentes munia, Deo primum gratum hominibusque deinde proficuum obsequium perpetuo exhiberent. Cumque ea de

Vallicellensem parochiam impetrat,

A de re creberrimi inter eos haberentur sermones, ne suum potius quam Dei proximorumque negotium agerent, de confirmanda stabiliendaque Congregatione deliberant. Verum Philippus, ne tanta in re quidpiam ex propria sententia statuisse videretur, totum negotium Deo assiduis precibus commendabat : id ipsum faciebant alii : cumque diutius precationibus institum esset, venit tandem illis in mentem parochialis ecclesia B. Mariæ a Vallicella, Regionis Pontis seu Parionis, in umbilico Urbis sita. Erat ejus ecclesiæ Rector Antoninus quidam Adjutus, id viro cognomen, Presbyter Messanensis: is rogatus a Patribus, an, fructibus sibi quoad viveret reservatis, ecclesiam illam dimitteret, consensit ; consensuque habito, ejus officii procurationem Philippus Taurusio mandat. Hic suscepta mox pro-vincia Pontificem adit, eique vota studiaque Philippi et alumnorum exponit. Nec sua eum frustrata spes : Gregorius enim, qua erat in Deum pietate, cum Philippum probe nosset, multaque tum ex Taurusio tum ex aliis de Congregationis instituto didicisset, non modo ecclesiam concessit, sed Congregationis etiam erectionem confirmationemque (utrumque enim petebatur) Apostolica auctoritate indulsit ; ad eam quippe diem nulla erat Apostolica auctoritate sancita Congregatio. Harum rerum extant litteræ Apostolicæ, verbis amplissimis hoc ipso anno datæ, Idibus Juliis.

et confirmatæ Congregationis Breve.

B

108 Eodem anno sexto Kalendas Augustas, mulier Olympia, cui Trojanæ cognomen erat, cum duos jam dies periclitaretur difficultate partus (fœtum enim effundere non poterat) parum abfuit quin vitæ extremum diem morte conficeret *n*. Interea temporis, dum pro mortua lugebatur a suis, venit ei in mentem Philippus. Qua ex re in spem salutis ingressa, circumsistentes feminas etiam atque etiam rogat, eum ad se quam mox adduci curent. Accersitus itaque ille, quæ ejus erat in omnes caritas, venire non recusat ; preces fundit, moribundæ manus admovet. Quibus peractis, veluti sensisset auditas preces, se illinc repente subducit. Mirum dictu ! Vix e cubiculo abierat, cum Olympia viventem extemplo puellam, ipsa salva præsentique exempta periculo, effudit. Constat alias item feminas, partus difficultate jam deploratas, precibus ejusdem, seu reliquiaria theca quam ille habebat admota, incolumes facili felicique partu fœtus enixas esse.

Juvat parturientes,

n

109 Verum cum angustum esset templum vetustateque ruinosum, visum est Patribus, quod erat in loco optimo Urbisque commodissimo, et ad Congregationis functiones valde idoneo, utcumque restaurandum ; neque enim novum, etsi id maxime cupiebant, privatæ rei angustiis impediti, condere poterant. Ergo ea in deliberatione cum essent, eorum piis optatis votisque respondit divina benignitas. Vix enim operi manus admoveri cœptæ sunt, cum Philippus, solius Dei fiducia armatus (pecunia enim Patribus vel nulla erat, vel certe admodum tenuis) de eo primum funditus evertendo, ac deinde ampliore augustioreque forma a fundamentis extruendo, cogitare occepit. Neque hic stetit res : quod enim faciendum cogitarat, id confestim, de divina providentia securus, ad effectum perducere statuit : ea enim ille in omni vita sua nixus, nihil arduum nihilque nimis amplum ducens, immensa quadam magnitudine animi maxima quæque aggredi non verebatur. Interea ruinosa ecclesia, Philippo jubente, solo æquata, Matthæus Castellanus, nobilis nostro seculo Architectus, mense Septembri accersitur : qui omnibus diligentissime circumspectis jam construendi ædificii latitudinem signabat, cum Germanicus Fidelis Philippum ea de re certiorem fecit. Qui illico Sacerdoti jubet (quippe qui paratus erat ad Sacrificium) ne quidquam, priusquam eo ipse accederet, decerneretur. Absoluto Sacrificio recta ad locum contendit : ibi Matthæum comperit : qui cum eam partem, in qua judicio suo effodienda forent fundamenta, designaret, ejus ille sententiam non approbavit ; quippe qui ultra producendum esse ædificium diceret. Cumque ventum esset ad locum, quem illi indicaverat Deus ; Hic fodiatur, ait : hic jaciantur fundamenta. Quod cum ageretur, ecce tibi solidus paries pervetustus, qui sub ruderibus latebat, palam fit. Erat is ad decem palmos latus, totque pedes longus, ut constructi jam ædificii molem non expleat modo, verum excedat etiam ; super quo pariete quod reliquum erat operis dextri lateris ecclesiæ extructum fuit : pro alterius vero structura fundamenta jacere opus fuit ; in quibus cum primus de more esset ponendus lapis, maxima ceremonia et frequentia gesta res est. Porro primum hunc lapidem, ritu solenni consecratum, in fundamenta conjecit Alexander Medices Florentiæ Archiepiscopus, cui Congregatio nostra plurimum debet, nunc S. R. E. in Titulo S. Mariæ Transtyberim presbyter Cardinalis.

C

novam ecclesiam condi jubet,

fundamento fodiendo locum notat,

D

AUC. ANT. GALLONIO.

successu mirabili:

110 Cum templum extrueretur, numquam Patribus argentum defuit, neque ad satisfaciendum fabris aliisque operariis, neque ad domos contiguas coemendas. In ædificium sumptus amplissimi ac quotidiani fiebant : ejus pecuniæ summa (demptis nummis, quos Petrus Donatus Cæsius Cardinalis, ut suo loco dicturi sumus, fabricæ attribuit) pergrandis ad septuaginta circiter aureorum millia. Fervebat opus, optimi Principis ac nonnullorum civium beneficio : quorum tantus fuit erga beatum Patrem amor tantaque in Deum pietas, ut rem ultro eleemosynis adjuverint. Gregorius in primis spontanea liberalitate ad septem millia aureorum in id ædificium insumpsit. Ergo templi ædificatio numquam intermissa, cum numquam Patribus pecunia deesset, Deo illam semper abunde suppeditante. Brevi tempore, nempe intra biennium vel circiter, in eam prope qua hodie cernitur formam et amplitudinem, opere sumptuque magnificam, felicissime crevit ; Templumque, sanctissimæ Virginis et B. Gregorii Papæ nomine, dicatur Deo. Hic non prætermittam quæ in hujusce sacræ ædis extructione acciderunt Patribus. Quidam ex vicinis, cum ferre non possent nostros apud eos ecclesiam construere, *o* dæmone instigante ita furere cœperunt, ut simul Joannem Antonium Lucium Sacerdotem fabricæ præfectum, simul fenestras templi lapidibus ac balistis petere ausi sint : sed Deo Sacerdotem protegente, nihil ex his mali Lucius passus est : quam ille rem beati Patris orationibus acceptam referebat. Fratres aliquot, quorum nomina consulto reticeo, cum ædificationem ecclesiæ impedire niterentur, intra duos annos, Philippo silente ac pro eis diu orante, molestiæ pœnas dedere : mortui enim sunt omnes, divinum agnoscentes judicium, ne uno quidem ex eis ad sobolem propagandam relicto. Præter hos alii etiam Patribus molestias addidere : sed cum, ut in sacris codicibus legimus, diligentibus Deum omnia cooperentur in bonum, tantum abest ut hominum injuria Patribus obfuerit, ut maxime profuerit.

et abundante semper ad opus pecunia,

E

feliciter absolvit,

o

F

punitis obsistentibus.

Rom. 8, 28

111 Hoc eodem anno, Octobri mense, vocavit Deus ad præmium Laviniam, primariam feminam, Fabricii Maximi uxorem, de qua non abs re erit (ut quæ Philippo ad Confessiones utebatur) aliquid in hanc historiam referre. Ea itaque, etsi hominem initio irridebat, tamen ubi de divinis rebus disserentem audivit, adeo Dei colendi desiderio incendi se sensit, ut ipso magistro ad eum venerit vitæ statum, ut se totam Christi amore pietatis operibus suique ipsius

Mortuæ salutem cognoscit:

AUC. ANT. GALLONIO

A ipsius contemptui dediderit. Eidem contingere affirmabat Philippus, ut inter meditationes rerum divinarum, quibus multum impendebat temporis, abstraheretur a sensu mentis. Hæc denique tertio Kalendis Novembris, diem obiit extremum, cui suprema hora, eo ipso Philippo auctore, fuerat ad cœlum via, ubi Beati sempiterno ævo fruuntur. Eo ipso anno septuagesimo quinto Congregationi se addicunt Julius Saviolus Patavinus, et Franciscus Bozzius Eugubinus, Thomæ Bozzii germanus; ille IV Nonas Aprilis, hic Kalendis Novembris.

A. Æt. 61 Chr. 1574

p

de tecto ruituro per visum monetur:

112 Insequenti anno millesimo quingentesimo septuagesimo sexto illud inter ædificandum accidit, silentio non involvendum *p*. Veteri ecclesia aliisque domibus ad novæ fabricæ amplitudinem dirutis, vix ædicula reliqua fuerat, ceteris solo æquatis tecto cooperta; cum ecce tibi quodam die vocari ad se confestim jussit Philippus Joannem Antonium Fabricæ præfectum, eique mox venienti imperat, ut ædiculæ tectum demoliri faciat quam primum; Quippe, inquit, superiore nocte sanctissimam Dei Matrem ab se visam esse, quæ suis illud manibus sustentaret. Erat is locus pro sacello, ubi Sacrum agebatur, Sacramenta populo ministrabantur: veteri enim ecclesiæ B animarum cura annexa erat. Tum Joannes Antonius, domum reversus, fabris, id tectum ut demoliantur, imperat; qui manibus rei admotis, tignum vident, cui superponebatur, retinente nemine stare: altera enim ex extremis ejus partibus, quod tigni caput appellant, tota extra murum erat: qua ex re qui aderant stupore afficiuntur. Eodem hujus seculi anno septuagesimo sexto, Joannes Baptista Crescius *d* adeo vehementer assiduis capitis doloribus ac febri conflictabatur, ut clamores et gemitus dies noctesque miserabilem in modum ederet. Cumque eo cruciatu plurimos jam dies exarsisset, nec ullam quietis partem caperet; impetu tandem doloris evicto, veniebat sæpius in mentem, ut ad miserias finiendas semet in puteum præcipitem daret. Interea, omnibus jam rebus frustra tentatis, occurrit illi remedium, nec sane spernendum, ut Philippum accerseret: haud dubia enim spe erat, ejus preces salubres sibi futuras. Visit illum Philippus, manibusque ejus capiti impositis in has prorupit voces; Peccata fuge, sanctissimam Dei Matrem magno pietatis affectu venerare: nihil est quo timeas, etenim non hic ad mortem te morbus dabit, sed brevi convalesces. Quæ dum diceret, æger confestim habere melius cœpit, dolore capitis C ex toto eximitur, quietem capit, brevique post e lectulo incolumis exilit.

ægrum adolescentem sanat.

q

Prophetico spiritu prævertit juvenem,

r

113 Eodem anno Hieronymo, Beier cognomento, e Prædicatorum familia, tum adolescentulo, eam improviso mentem Deus submiserat, ut de sancti Dominici amplectendo instituto avidissime cogitare cœperit *r*: id porro desiderium eo hominem brevi adduxit, ut illa ipsa die ad ecclesiam S. Mariæ supra Minervam se contulerit, ea mente, ut quod secum ipse agitarat, Novitiorum Præfecto (is erat Fr. Petrus Martyr) aperiret. Hic ille, quamdudum, ex eo quærit, isthuc aggredi in animo habuerit: Hac ipsa die, inquit Hieronymus, occulto quodam instinctu ad id acriter impelli me sensi. Tum Fr. Petrus, qui edito jam signo paratus erat, Novitiis eum sequentibus ad funus; Philippumne cognoscat, rogat; ex eo enim, quid sibi hac in re faciendum, facili prorsus negotio discere posse, affirmat: eum itaque ad illum nomine mittit: quem ut Philippus vidit, parum ut maneat, quod paucis eum vellet, rogitat. Nec multo deinde post, priusquam adolescens, verbum ullum faceret, Novi ego, dicere ille cœpit, quid velis: missus es a Fr. Petro, ut mihi primum aperias, hac ipsa die venisse tibi in mentem, ut relicto mox seculo institutum S. Dominici D amplectaris; et ego deinde tibi, si id ex Deo cogitatum sit, an non, indicem. Fac quod in animo habes, Deoque gratias age, qui ad se hac te evocat via. Hæc ubi ille audit, ingenti stupore perculsus attonitoque similis, Vera enuntias Pater, dicebat: nec aliud unquam verbum proferre potuit. Reversusque deinde ad Fr. Petrum, qui tum a funere domum redierat, ei, quid sibi Philippus renuntiaverat, indicat; contigisseque sibi ut olim Samaritanæ, quippe qui hominem, qui cordis sui secreta consilia nosset, repererat. Amplectitur illico juvenem hisce auditis Novitiorum Præfectus, eumque sacro Religionis habitu brevi donandum fore pollicetur, et simul adjungit; ideo illum ad Philippum misisse, quod noverat quæ esset ejus vitæ sanctitas, quæve spiritualium rerum notitia. Incidit ea res in XV kalendas Novembris. Induit Frater Hieronymus vestem Religiosorum die S. Martino Episcopo sacra, anno eodem: vivit adhuc, Concionatorisque officio fungitur.

petendi consilii causa ad se missum:

114 Eo ipso anno erant Mediolani ex Philippi alumnis Sacerdotes quatuor, nempe Alexander Fidelis, Nicolaus Gilius, Pompeius Paterius, et Petrus Perrachionus: hi cum proximorum saluti procurandæ operam darent, vix in vinea Domini laborare E cœperant, cum derepente *s* Philippi litteris Romam evocantur; Philippus enim, ubi Patres Mediolanum pervenerant, Francisco Mariæ Taurusio mandat, ut litteras quamprimum ad eos scribat, quibus illi lectis Romam confestim sine cunctatione remigrent. Sed cum id jussum durum Taurusio videretur, quod gravem multis offensionem tam repentinum eorum Sacerdotum discessum allaturum esse putaret; hæc iterum ab eo audit: Ut tuum est mandatis meis parere, ita illorum omnibus mihi in rebus sine cunctatione obsequi; sic itaque mihi dicto audientes sint, ut simul atque velim accurrant. Mira dicturus sum. Vix litteræ in eorum manus venere cum pestilentia atrox, cujus ante id tempus nulla prorsus indicia erant, repentino coorta, velut cœlum involvens nebula, totam eam urbem occupavit, magnasque strages incolarum edidit: illi vero, Philippi litteris eo periculo exempti, Romam læti redierunt.

eodem suos subducit pesti.

s

Mediolano imminenti.

ANNOTATA.

a *Id a Card. Taurusio acceptum.*

b *Lege Gofridum, lib. 4 de Vita S. Bernardi cap. 1.*

c *Hanc rem jurati testes duo, qui ab ea frequenter acceperant, digni quibus credatur, enuntiant.*

d *Id auditum ab eadem ipsa Lucretia dum viveret.*

e *Eam rem jurando narravit Card. Baronius.*

f *Testatur id juramento, qui adfuit, P. Julianus Fuscherius Sacerdos, qui solus ex ea multitudine superstes est.*

g *Is ipse Mutius eam rem juratus narravit.*

h *Ejus rei juratos testes habemus quamplurimos.*

i *Totam rem ille ipse Sacerdos, qui expertus est, sacramento firmavit: eamdem a Card. Taurusio accepimus.*

k *Id idem Card. testimonio confirmavit.*

l *Eam rem, præter Constantiam, duo alii oculati testes jurejurando exposuere.*

m *Id jurata firmavit princeps femina, Beatrix Cajetana.*

n *Hujus rei tres habemus juratos testes, in iis duo oculati sunt.*

o *Consimilia in constructione ecclesiarum vel cœnobiorum sancti viri leguntur. Vide Vitas SS. Pachomii, Deodati Episcopi, et Malachiæ Episcopi.*

F

p

A p *Eam rem a Patre Germanico accepimus, ejusque juratos testes quatuor habemus.*

q *Id is ipse sacramento testatur.*

r *Eam rem Fr. Hieronymus jurejurando testatus est.*

s *Hujus rei juratus testis est, ut ceteros prætermittam, Car. Taurusius.*

CAPUT X.

Annus Christi 1577 et quinque consequentes.

A. Æt. 62. a

Anno hujus seculi septuagesimo septimo ineunte, Philippus in morbum incidit, nulla, aut exigua spe curationis. Nocte quadam *a*, cum quieti corpus tradere nulla ratione posset, datis per Urbem ad Matutinas laudes recitandas signis, rogavit enixius Eucharistiam sibi dari. Id autem ubi Francisco Mariæ Taurusio nuntiatum esset, ei præbere negavit: verebatur enim ne sacra sumpta Eucharistia, lacrymarum orationisque vis eum spe somni capiundi privaret, certissimo cum valetudinis periculo. Interea Philippus, id quod erat subodoratus, Franciscum Mariam accersit; eique se, ob corporis Christi percipiendi desiderium, somnum capere non posse aperit; illud subjiciens, si voti compos efficiatur, cum sanctissimo Sacramento se quietem capturum; ut factum est. Eo namque hausto, confestim, uti prædixerat, quievit somnusque accessit. Hinc itaque usuvenit, ut quotiescumque morbo urgeretur, cœlesti Pane, qui solus explet hominum desideria, singulis quibusque diebus pasceretur: quo sumpto, placidissimus mox somnus eum amplectebatur. Desiderio denique hujus Sacramenti illud fiebat, quod ei ex longinquitate gravissimi morbi nondum plane recreato, vires suppeterent ad Sacrum in templo faciendum, quod admirationem adstantibus excitabat.

Ægro Philippo Eucharistia somnum conciliat. B

116 In nova ecclesia celebrari cœptum est eodem anno, III Nonas Februarii. Sacrum solenne primus fecit Alexander Medices, Florentiæ Archiepiscopus, idque illustriore quam unquam antea ceremonia ac pompa, jucundioreque cantorum symphonia factum est. Verum Gregorius, quo res majore populi frequentia fieret, amplissimam Indulgentiam iis omnibus concessit, quo sacra Confessione expiati et suavissimo Christi corpore pasti Missæ sacrificio interessent, aut ecclesiam eo die visitarent. Cernere erat templum, aulæis undique stratum, magna virorum mulierumque frequentia celebrari; lætitia cantibusque plena omnia. A prandio eodem concentu, eodem operante Antistite, Vesperæ inchoantur. Templum cum mane, tum vesperi, ac deinceps frequentem habuit turbam; neque defuerunt ex exteris, qui per occasionem tam amplæ Indulgentiæ adipiscendæ, ad salutarem Eucharistiæ mensam, peracta prius peccatorum Confessione, accesserint. Neque vero postea alacritas populi studiumque deferbuit, neque pius animorum calor refriguit, sed magis indies invaluit, hodieque mirifice accrescit. Eo ipso anno, mense Aprili, sermones de rebus piis a Patribus apud Vallicellam haberi cœpti sunt, Florentinorum Oratorio relicto. Interim cum novæ Congregationis fama, suavisque odor instituti operis manaret quotidie latius; multi, Deo inserviendi cupidine incensi, ad Patres nostros eo consilio venire cœperunt, ut in eorum ædibus ad pietatem instituerentur. Accedebant quidem multi, sed non omnes admittebantur. In his, qui post erectam Congregationem eodem anno septuagesimo septimo sociorum numero adscribi sunt cœpti, fuere Petrus Perrachionus Sacerdos: alter, hujus Historiæ auctor, qui Patribus aggregatus id summo Dei beneficio assecutus est, ut beati Patris nostri administer assiduusque comes esset: tertius, Augustinus Mannus a Cantiano, Juris Civilis ac Pontificii bene peritus. Primus Congregationi se addixit x Kalendas Aprilis, alter Kalendis Julii, postremus mense Octobri.

Translato in Vallicellam Oratorio

C

plures aggregantur.

D *ANC. ANT. GALLONIO*

117 Hoc ipso anno mulier, Ersilia Bucca, in morbum adeo pernicialem inciderat, ut medici jam de ejus salute penitus desperarent. *b* Tenebatur lectulo sensibus prope omnibus destituta, mors imminens timebatur: cumque res ita sese haberet, rogat Joannes Franciscus Ersiliæ maritus Philippum, eo enim ad Confessiones utebatur, ægram visat. Cujus adventu tantam cepit femina lætitiam, quantam numquam antea se percepisse meminerat; cumulabat vero gaudium, quod Philippum hilari sibi vultu dicentem audiebat; Bono animo sis, futurum brevi est, ut ex hoc morbo evadas. Et hæc cum ille diceret, ægræ eo momento melius fuit; atque vi morbi fugiente, quarto post die, domesticis admirantibus, e lecto surrexit incolumis. Decreverant Patres in exitu hujus anni septuagesimi septimi mittere Mediolanum, *c* ob negotia Congregationis urgentissima, Pompeium Paterium. Is cum ire nollet, quod se ad ejusmodi obeunda munera haudquaquam idoneum judicaret; ad ultimum, Philippo profectionem urgente, invitus obedientiæ jugo cervicem inflexit. Roma cum discederet; Securus i, Pompei, dixit illi Philippus; spem tuam in divina ope repone: Superiorum jussa consiliaque ne examines; omnia, mihi crede, tibi ex sententia evenient. Prænuntiationem brevi res ipsa comprobavit. Mediolanum ubi venit, rem agere aggressus, maxima etsi difficultates, adversariosque magni nominis multos, minasque potentum perpessus, ut a cœpto desisteret; unius tamen Philippi, cujus verba in memoria habebat, precibus adjutus (in his enim totam Pompeius spem collocarat) omnia, quæ se illi objiciebant, quæcumque ea essent, facili negotio, non sine magna animi sui admiratione superabat; reque ad exitum quem optabat perducta, Romam lætus revertit.

Philippus sanat moribundum, b

c *futura prædicit.* E

A. Æt 63.

118 Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo octavo ineunte, sensit Philippi auxilium *d* quidam ejus virtutis alumnus, cum magno in metu esset propter peccati periculum, quod sibi imminere putabat. Dederat huic Philippus, quod candidissimos hominis mores pernoverat, pulchrum aspectu adolescentem in custodia: *e* utrumque idem cubiculum, lectis licet separatis cubarent, capiebat; formidolosus enim adolescens solus esse non audebat. Is interim alumnus, quamquam beati Patris imperio parebat, tamen cum eum dæmonis insidiæ non laterent, magno in timore assidue erat. Ergo cum his angustiis premeretur, *f* statim (res mira auditu) obtulit sese videndum nocte intempesta, qui longe ab eo loco aberat corpore, sanctus Pater: ex cujus visu adventuque alumnus mirabiliter recreatus est: verum Philippus, ut majore illum gaudio repleret, lectulo in quo is jacebat, insedit, quomodoque habeat, rogat. Cui alumnus; Male inquit, mihi est Pater: multis undique cingor periculis. Tum Philippus, manibus ejus pectori admotis, eoque una cum umbilico signo Crucis consignato, bonum habere animum jubet, quod omnes jam illæ libidinum faces, illique animi ejus timores resederint Quibus dictis ex oculis abiit. Remansit alumnus, abeunte Philippo, ingenti lætitia perfusus, magnoque lumine illustratus. Haud vanum fuisse visum, rebus postea studioque præcipuo illius virtutis (castitatem dico) ostendit: cujus rei etiam illud esse argumento poterit, quod ex eo tempore tutissime cum adolescente, tamquam cum fratre filioque, erat.

d *Discipulo tentato apparet absens,*

e F

f

eumque carnis stimulo liberat:

119 Consimile auxilium sub idem tempus sensit quidam

AUC. ANT. GALLONIO *idem alteri præstat,*

A quidam adolescens, cujus animum cum impuræ quædam cogitationes subiissent, et ita penitus in ejus animo hærerent infixæ, ut nulla ratione divelli ab eo possent; eoque adductus esset, ut parum abesset, quin turpissime laberetur; cum, in quo plurimum præsidii fore arbitrabatur, beati Patris fidem implorasset: ab omnibus earum curarum stimulis, ubi eum ille suo pectori admovit, liber evasit: neque id solum assecutus est, sed usque eo divini amoris igne inflammari se sensit, ut si qua ei pars vacua temporis esset, totam precationibus tribueret. Eo ipso anno nostra ecclesia ab jurisdictione Basilicæ S. Laurentii in Damaso, ejusque Titularis et Collegii Canonicorum (Capitulum ipsi appellant) eximitur: quod item apparet diplomate, eodem anno dato kalendis Septembris. Accesserunt præterea hoc ipso anno ad Congregationem Flaminius Riccius Firmanus, utriusque Juris peritus; Juvenalis Ancina Fossanensis, Latinis litteris eruditus: is medici arte rejecta, totum se ad Theologiæ studia contulerat. Juvenalem secutus est Joannes Matthæus ejus frater, Juris studiosus. Aggregarunt se itidem Patribus Bernardinus Corona Romanus, Joannes Paulus Curiatius, et Ludovicus Parisius Florentinus. Ceterum B intra paucos annos adeo crevit Sociorum numerus, ut homines ad centum triginta, quamquam non omnes confluentes admittebantur, Congregationi sese dediderint; at singulorum nomina ad unum recensere mihi in animo non est.

et auget numerum sociorum

g Æt. 64 et 65.

h *Morti proximam in vivis servat:*

120 Anno hujus seculi octogesimo Aprili ineunte, femina primaria Constantia Crescentia, octavum jam mensem prægnans, iterum mortiferam in febrim incidit, a qua miserrime conficiebatur *h*: accesserant pustulæ seu ecthemata et exanthemata nigra; cumque vi morbi non longe abesset ab exitu, sacro Viatico media nocte munitur. Quo peracto, cum Sacerdos paulo post eam, ut extremo Oleo inungeret, accessisset; meditari ægra secum ipsa cœpit, quonam pacto propinquam mortem evaderet. Cogitanti venit illico in mentem, hoc unum his tot periculis sibi remedium fore, ut Philippus pro ejus salute divinam precetur clementiam. Interim albescente die adest beatus Pater, vocatus a nemine: feminam melius habentem, explanate clareque proloquentem reperit. Illa ut Philippum vidit, Noctem habui, dicere cœpit, plenam timoribus et miseriis, parumque abfuit quin morerer; magno tu mihi desiderio fuisti, a quo sperabam auxilium, quod ne defuit quidem; namque ubi divinam opem, te in animo habens, implo- C rare cœpi, mox tuarum vi precum melius mihi fuit. Tum ille, Quam tu noctem habuisti plenam timoribus, ea ipsa ego tecum perpetuo fui: bonum ergo animum habeas; quandoquidem non modo non morieris, sed brevi plane convalesces. Nec mora: eo ipso momento levius habuit, paucisque interpositis diebus pristinum animi corporisque vigorem, præter spem, cunctis qui ejus morbi conscii erant attonitis; recuperavit.

unius e suis defectionem prædicit.

121 Juvenis quidam non ignobilis, ad prælia Domini apud nostros prælianda evocari se sentiens, institutum nostræ Congregationis amplecti statuit: Congregationi adscriptus ita omnibus in rebus gerere se cœpit, ut omnes de eo optima sperarent. Is beati Patris percupidus erga propinquos affectionem vicisse videbatur, ut ne minimum quidem de illis cogitare crederes: sed, ut contingere quandoque solet, morbo correptus, pietatis studio intentus, vique morbi perterritus, in animum induxit, cœli mutandi gratia, quo facilius in statum valetudinis pristinum restitueretur, patrium solum repetere. Comitem itineris unum e Congregatione elegit adversa jam pridem valetudine, eo vel maxime consilio, ut ille dicebat, quo cœli mutatione curaretur. Adolescentis consilium beatus Pater, quod sinistrum ejus D eventum animo præsagiret, non approbat; licentiam ergo ille, quam flagitabat, ab invito et repugnante, non magis impetravit quam extorsit. Die, qui profectionem anteibat, unum e suis advocans: *i* Memoria tene, inquit: recedent duo, redibit unus: Juvenis, suorum amore captus, ad ædes nostras non remigrabit. Quibus Sacerdos auditis obstupuit: nec in irritum Philippi verba ceciderunt: res enim ita prorsus evenit, ut prædixerat. Incidit id in annum hujus seculi octogesimum.

i

A. Æt. 66. *Pellitur ejus nomine dæmon,*

k

122 Insequenti anno octogesimo primo, vir nobilis Carolus Mazzeus, Philippi discipulus, confecta ætate, ex gravi morbo proxime ad mortem accesserat: *k* ea vero nocte, quæ ipsum Christo conjunxit, cum conscientiam suam diligenter excuteret, seque ad pie moriendum præpararet, cœpit a diabolo, beato Patre longe posito, acerrime impugnari. Objiciebat ei dæmon multa, cui nihil aliud Christi miles respondebat, nisi, Philippum appello, appello Philippum. Quibus verbis ita communem hostem delusit, ut eum a se expulerit, quietoque animo paulo post illa ipsa nocte spiritum Deo reddiderit, XVIII Kalendas Majas. Eodem anno, mense Octobri, E Michaelem Mercatum, virum sane eruditissimum, vi gravissimi morbi supremis appropinquantem, in pristinam restituit valetudinem *l*; Petroque, medicæ artis peritissimo, ægri parenti, qui de filii salute penitus desperarat; Non est, dixit, quod timeas: æger enim nequaquam morietur, sed recuperata valetudine vitam ad aliquot annos ducet. Nec vana fuit prædictio: vixdum hæc effatus erat, cum Michael habere melius cœpit: brevique receptis viribus, tamquam a morte revocatus, prorsum convaluit, vitamque plus duodecim annos tenuit: obiit anno hujus seculi nonagesimo tertio, tertio Kalendas Julias.

et moribundus sanatur.

l

Æt. 67 et 68. *Novæ ædes coemuntur;*

123 Interea cum, novis hominibus in Congregationem admissis, vix domus omnes caperet; Petri Donati Cæsii Cardinalis Amplissimi beneficentia factum est, ut domus domibus adjungerentur: is enim, ad ædes contiguas coemendas atque absidis aræ maximæ a fundamentis extructionem, viginti aureorum millia dono dedit. Cujus deinde frater Angelus, Tudertum Episcopus, majorum imitatione et sua etiam sponte Patrum nostrorum studiosissimus, anteriorem templi faciem, Tiburtino lapide atque egregio opere fabrefactam suis sumptibus erigit, cum jam antea peramplum et elegans extruxisset sacellum in abside aræ maximæ, ad cujus ornatum F aureos circiter quinque millia et eo plures contulit. Alterum vero absidis sacellum, quod reliquum erat, Alexander Glorierius, Cameræ Apostolicæ Clericus, suis impensis, pretiosis marmoribus sacraque supellectili ornavit. Demum post Philippi obitum Federicus Cardinalis Borromæus, nostri instituti amicissimus, quatuor aureorum millia, in altaris maximi ædificationem insumenda, attribuit.

m

et alias quas emi Sanctus vetuerat,

124 Addam huc breviter, quod Patribus in emptione domorum, de quibus paulo ante diximus, *m* accidit. Anno Domini millesimo quingentesimo octogesimo primo, cum de cœnobio monialium S. Elizabetæ, nostris ædibus contiguo (his enim Monialibus alio, Jacobi Sabelli Cardinalis, tum in urbe Vicarii jussu, migrandum erat) coemendo cogitarent, utpote qui domus angustia premerentur, qua non nisi ejus cœnobii emptione laxabantur; hanc Patrum deliberationem ubi Philippus audivit, non modo eorum cupidini non annuit, quin restitit potius. Dissolvatur primum, dicebat, æs alienum, quod ad necessariam ecclesiæ ædificationem contractum fuit; quandoquidem non licet ære alieno pressis novum quinque millium circiter aureorum (tanti æstimabatur

A æstimabatur cœnobium) conflare. Magnam enim Philippus spem habebat fore, ut cœnobium brevi, Deo bene juvante, aliorum impensis in manus suas deveniret. Sed cum Patres nihilominus, humana prudentia ducti, rem ad exitum perducere conarentur, jamque partes unum in locum convenissent: aderat Judex (is erat Marius Martius) aderat scriba, qui nomina testium in tabulas retulerat, jamque ad stipulationem ventum erat; cum Judice derepente syngraphis debitarum pecuniarum non contento (pecuniam enim, non in nominibus, sed in numerato petebat, quod in similibus emptionibus non servatur) re infecta discedunt omnes. Id cum ad beatum Patrem delatum esset, actis primum Deo gratiis; Ii, dixit (de nostris Patribus loquebatur) numquam suo ære cœnobium, ut putant, mercabuntur. Quod et factum est: namque quinque vix abierant menses, cum Petrus Donatus Cæsius Cardinalis, qua erat animi munificentia, illud sua pecunia eodem anno, pridie Idus Julias emit; emptamque Patribus insequenti anno octogesimo secundo, XVIII Kalendas Februarias, sponte dono dedit. Nec id cœnobium modo, sed domum itidem (Arditiorum appellabant) cœnobio proximam, non B parvo quidem, eodem anno octogesimo secundo, Idibus Augusti coemptam pretio, Patribus anno tertio et octogesimo, pridie Kalendas Martias attribuit. Has porro ædes in præsens nostri incolunt: præter quas duas item alias, ad absidis aræ maximæ ædificationem, mercatus est nobis idem Petrus Donatus Cæsius Cardinalis, dans pro ambabus tria millia aureorum. Nec his finis ejus in Patres munificentiæ; namque ad absidis extructionem octo aureorum millia testamento reliquit: quæ pecuniæ summa etsi tanta non fuit, quanta opus erat, magna tamen ejus fabricæ pars ea extructa est.

dissoluto mirabiliter contractu,

donantur a Cardinali Cæsio.

125 Anno Christi millesimo quingentesimo octogesimo tertio, Paulus Maximus, ætatis annorum quatuordecim, trimestri circiter tabe diutinoque languore consumptus obierat *n*. Accidit autem ut eo animam agente accerseretur Philippus, qui in Sacro faciendo impeditus venire non potuit; sed absoluto Sacrificio ad moribundum pergens, Paulum per semihoræ spatium diem obiisse reperit; cujus jam oculos Fabricius pater, ut hominibus vita functis fieri solet, clauserat; et Sacerdos Camillus ejus animam, Christianis mysteriis munitam, solennibus jam precibus Dei Sanctorumque tutelæ commendaverat, nec inde prius abierat, quam moribundum C animam halantem vidisset. Neque hæc solum facta sunt; sed et aqua calida ad corpus de more lavandum, et vestes ad illud ipsum vestiendum, quo cadaver ad ecclesiam deferretur, paratæ erant; jamque una ex ancillis Francisca, quæ adhuc vivit, caligas in manibus habebat, quibus nuda membra tegeret. Interim rebus ita se habentibus, venit Philippus; cui Fabricius: Eia, inquit, Pater, obiit Paulus: jam non est quod agas. Tum ille, Quid causæ fuit, ut me opportuniore tempore accersiri non feceris? Quibus dictis, recta ad locum, ubi mortuus jacebat, contendit. Ibi ex domesticis ancillis Franciscam comperit, quæ vestes, quibus pueri corpus indueret, tenebat in manibus, parata ad vestiendum. Accedit propius, et lustrali aqua petita, ea mortui os ac faciem aspergit; tum manibus eidem impositis orat: orando mortuum attrectat: inter attrectandum orandumque, ut inclamavit mortuum bis nominatim, Paulus ad vitam miro prorsus modo ejus precibus evocatur: apertis oculis, Philippo, omnibus qui aderant stupore oppressis, clara voce respondit; quocum per quadrantem horæ aut plus eo multum sermonem habuit, quem astantes non audiebant. Post id tempus rogatus a Philippo; Velitne

A Æt. 68. Juveni jam mortuo Sanctus superveniens, n

eum in vitam revocat,

et volentem iterum mori sinit.

mori, an in vita diutius esse? Mori se velle respon- D dit, quod putaret, certum sibi esse in cœlo ac definitum locum, ubi perpetuo Dei Optimi Maximi pulchritudine frueretur. Ergo mortis cupidus, ut in terram abiret viventium, in beati Patris conspectu complexuque, iterum efflavit animam, anno, quem diximus, octogesimo tertio, XVII Kal. Aprilis *o*.

AUG. ANT. GALLONIO

126 Quamquam Philippus omnium, quæ a suis alumnis apud Vallicellam gerebantur, auctor esset et dux; non tamen ita subito habitationem templi S. Hieronymi ut desereret, induci potuit: id enim multis post annis, Petri Donati Cæsii Cardinalis opera, impetratum est. Is siquidem cum Congregationem nostram singulari amoris affectu prosequeretur, omni ope contendit, ut Philippum ad suos adjungeret: quare Gregorium Pontificem ultro adiens, obtinet ab eo, verbis suis Philippo præcipiat, ut in Vallicellam commigret quamprimum. Cujus ille jussui non restitit; eo enim Pontificis imperio divinam voluntatem satis exploratam habuit. Hoc certe scio, id fuisse Philippi consilium (ne cruces sibi a Deo paratas fugeret) ut ab ædibus S. Hieronymi numquam recederet, animo habitandi apud Vallicellam cum suis, nisi Superiorum jussu ad eam rem impelleretur. Ergo profectus est E ab ædibus S. Hieronymi in Vallicellam, anno post Christum natum millesimo quingentesimo octogesimo tertio, X Kal. Decembris: atque tum primum Congregationis corpus, arctiore vinculo colligatum, totum integrum capite cum membris conjuncto conspici cœpit. Protinus Philippus non obscuriora dedit usitatæ indicia sanctitatis: nam etsi eadem nobiscum domo erat, solitudinem tamen pristinam haud quaquam deseruit. Solus cibum capiebat, mensæ administrum admittebat nullum; Sacrum accersitus faciebat; atque ut ceteros suo ad obedientiam exemplo provocaret, vix ad Sacrificium vocabatur, cum relictis mox omnibus se expeditum, ubi opus erat, illico sistebat. Sacris cum indueretur vestibus, non modo non selectiores vestes, quarum multæ Patribus erant, sed obsoletiores postulabat. Et hæc sane haud levia sunt, si hominis supremam inter suos potestatem, et licentiam suo modo, ut ita dicam, vivendi consideremus. Omnium confluentium Confessiones audiebat: Eucharistiæ Sacramentum, completo Sacrificio, accedentibus ministrabat. Accedebat ad hæc summus sui ipsius despicientiæ amor, summa in omnes caritas, in regendis filiis cura et vigilantia F plusquam paterna, suaque præsentia mirum in modum omnium oculos et animos oblectabat: erat enim vir, ut alibi de eo dixisse me memini, sine fuco, morum elegantia ac suavitate præditus si quis alius, consiliis vero ac sententiarum gravitate omnibus admirandus.

o Agente Card Cæsio,

migrat ad Vallicellam,

ibique fere solitarius vivit,

optima de se exempla dans:

127 Sub idem, opinor, tempus, Sacerdos quidam, cui Mutio *p* nomen erat, quique extra Urbem domicilium habebat, cum vel in periculo aliquo esset, vel tentatione aliqua premeretur, ubi Philippo se commendabat, extemplo omni ea molestia se levari sentiebat. Quodam die cum prope jam esset, ut in Tiberim (Romæ enim tum erat) certissimo cum vitæ periculo laberetur, ad solam B. Philippi invocationem incolumis inde confestim evasit. Mulier quædam, cujus nomen *q* de industria reticetur, adeo iratum animum in quemdam cognatum sibi proximum gerebat, ut nulla ratio jam esset, quæ ejus ad pacem animum induceret. Cumque diutius in iracundia permaneret, ut ne viri quidem aspectum æquo animo ferret; nocte quadam lectulo cum jaceret, alapa percuti se sensit: tum vocem beati Patris (eo enim illa ad Confessiones utebatur) audire sibi visa est: Et tu quoque proterve

p periclitanti invocatus succurrit:

q iræ pertinaciam absens castigat.

AUC. ANT. GALLONIO

A proterve es iracunda? haud decet ita: omitte jam tuam istam iracundiam, et uti æquum est, rejecto odio, viro te illi quam mox reconcilia. His rebus turbata mulier, simul stupore attonita, quod nosset longe tum ab ea beatum Patrem corpore abesse, timore tremoreque correpta, lacrymis perfusa, cum cognato quamprimum in gratiam redit: albescente die Philippum adiens, omnem illi rem mirabunda narrat, ut facta erat.

ANNOTATA.

a *Id sacramento testatur Card. Taurusius.*

b *Hoc a Joanne Francisco oculato teste acceptum idemque ipsa Ersilia jurata affirmavit.*

c *Eam rem jurejurando affirmavit idem Pompeius Poterius.*

d *Totam rem testatus est ille ipse Sacerdos, cui contigit.*

e *Id mihi alia via notissimum.*

f *Consimilem rem narrat probatissimus auctor Leontius in vita S. Simeonis Sali cap. 22, aliam haud absimilem Moschus, scriptor itidem egregius, in Prato Spirit. cap. 3.*

B g *Christi anno* 1579 *nihil mihi novi, quod sciam, occurrit scribendum.*

h *Hujus rei, præter ipsam Constantiam, tres juratos testes habemus.*

i *Id non mihi solum, sed omnibus e Congregatione manifestum: et id ipsum juratus narravit, cui Philippus rem aperuit.*

k *Ejus rei duos juratos testes habemus.*

l *Eam Horatius Ansaldus, qui adfuit, sacramento expressit.*

m *Id a Card. Taurusio acceptum: id ipsum P. Pompeius jurejurando testatus est.*

n *Totam rem jurejurando firmarunt Fabricius Maximus nobilis Romanus, Violantes conjux, et Francisca Antonii a Castro-Civitella: ex iis qui adfuere hi superstites sunt.*

o *Consimilia miracula, a viris sanctis patrari solita, gravissimi Auctores memoriæ prodiderunt. Lege Evagrium et Palladium in Vitis Patrum in Mutio, Joannem Moschum in Prato spirituali cap.* 77, 78, 93, *et præsertim cap.* 11 *cui est initium, Abbas Petrus; Auctorem Vitæ S. Ebrulfi cap.* 4 *denique Eugippium in Vita S. Severini Noricorum Apostoli ad S. Paschasium Diaconum cap.* 36, *quam nos in MSS. codicibus*
C *integram habemus: quæ enim apud Surium habetur vitiosa est: additque is Auctor id fuisse miraculum, ut omnes, præter eos qui præsentes fuere, Severino vivente latuerit.*

p *Eam rem is ipse Sacerdos Mutius Achilleus sacramento firmavit.*

q *Id ea ipsa cui contigit jurata narravit, idemque domesticorum aliquot sacramento testantur.*

CAPUT XI.

Annus 1584 *et alii post hunc quatuor.*

A. Æt. 69

Christi anno millesimo quingentesimo octogesimo quarto mense vel Junio vel Julio viro cuidam e prima nobilitate (nomen consulto supprimitur) in obscœnis partibus ulcera quædam exorta erant sane permolesta, usque adeo ut ignem sacrum sibi perpeti videretur, unde et pars nonnulla glandis nigrescere jam cœperat *a*. Is accersito medico læsum membrum ostendit: qui magnitudine mali victus, ægrum hominem perterrefecit; perterritusque ut erat, ad Philippum advolat. Qui mox, priusquam ille verbum ullum faceret, affectum membrum sibi ostendat, jubet. Hæc ita dixit, ut appareret ei rem

a Philippus ulcus incurabile,

D omnem divinitus indicatam. Jussa exequi juvenem pudet, remoratur imperium: sed cum Philippo urgenti resistere non posset, mandatum exequitur. Mira dicturus sum: a vitioso mox membro Philippus morbum attactu depellit omnem. Ad hæc parumper hæsit juvenis stupore attonitus, evidentia deinde miraculi motus, ad Philippum conversus; Licebit mihi jam, inquit, per omnes Urbis vias, tuas enarrare laudes, teque salutis meæ auctorem nominare. At Philippus, ut erat homo propriæ laudis inimicus, silentium indicit, remque ipsam summa ope taceri jubet. Voti compos efficitur: juvenis enim Philippo vivente miraculum silentio texit; sed eo mortuo, ne ingrati animi vitium incurreret, multis e Congregatione Patribus aliisque primariis viris rem omnem, ut gesta erat, juratus ingenti profusione lacrymarum enuntiavit. Vivit is hodie, Sacramenta religiose pieque frequentans.

novit et sanat,

129 Eodem, opinor, anno, cum esset Philippus in ecclesia, dedit sese ei in conspectum diabolus *b* puerili forma, ut eum irrideret. At ille subodoratus confestim qui esset, qui aliena specie ad se illudendum venerat, eam advocat, contemnit, demumque ab ecclesia ejicit. Illud hoc loco adjiciam, quod E
nocte *c* intempesta eo orante audiebantur quandoque super cubiculo, in quo nullo sibi adjuncto comite morabatur, fragores magni strepitusque, quos dæmonis opera excitatos esse nemo est qui non videat. Sed et eidem, noctu precationibus intento, diabolum terrorem incutere tentasse superius attigi.

b dæmonis terriculamenta contemnit,

c

130 Anno hujus seculi octogesimo quinto *d*, Joannes Franciscus Anerius, cum ætatis quartum et decimum annum ageret, ex febri mortifera laborare cœperat *e*; eaque mali vis fuit, ut a medicis destitutus animam traheret; apparebantque in eo signa, quæ facerent propinquæ mortis indubitatam fidem. Jam septemdecim dies prope exanimatus jacuerat, membra ejus perinde atque mortuorum cadavera obriguisse tactu sentiebantur, sensus amiseret omnes, nihil omnino gustabat, motus in eo percipiebatur nullus, a mortuo parum aut nihil differre dignoscebatur, ut omnium jam opinione mortuus crederetur: nec defuere qui obstupescerent, cum viderent moribundum adolescentem, per plurium dierum spatium, spiritum nullo propemodum sustentatum cibo retinere. Id ubi Philippus persensit, recta ad ægrotum tendit; manibusque ejus fronti impositis, adstantes monet, ut pro illo semel orationem Dominicam Angelicamque salutationem F
recitent; tum procumbens in genua, manu fronti admota, adolescentis matrem alloqui cœpit: Tute ipsa filium tuum fame necas. Afferte mihi, clamat ad adstantes conversus, vinum Creticum; allatumque derepente morientis ori admovit, maximo ejusdem beneficio. Qui eo momento quasi reviviscens, non modo exugere quod porrigebatur, sed etiam melius habere cœpit; paucisque post elapsis diebus, sanus vegetusque e lectulo surgens, beato Patri gratias quantas maximas potuit pro beneficio egit.

d A. Æt. 70

e agonizantem diebus 17

in vivis servat

131 Philippus, non apud eos modo, qui vel in periculis erant vel morbis afflictabantur, in magna erat veneratione; sed apud Principes viros, ipsosque etiam Summos Pontifices. Illum siquidem Gregorius XIII, summæ prudentiæ atque integritatis Princeps, impense amavit, ac libentissime audire solitus erat: quin rebus in multis consilium ejus et operam frequenter adhibuit, eoque audito multa faciebat. Eodem propemodum amoris atque observantiæ affectu eumdem prosecuti sunt et alii Summi Pontifices, de quibus suo loco dicturi sumus. Reverebantur præterea Philippum tamquam Dei amicum, eodem Gregorio XIII Pontifice, Amplissimi S.R.E. Cardinales, Carolus Card. Borromæus Archiepiscopus

Honoratur a Gregorio 13

et Cardinalibus ejus:

A pus Mediolanensis, Guido Card. Ferrerius, Guillielmus Card. Sirletus Bibliothecæ Apostolicæ Præfectus, Gabriel Card. Palæotus primus Bononiæ Archiepiscopus. Fr. Michael Bonellus Card. Alexandrinus, Antonius Card. Carafa, Julius Antonius Sanctorius Card. S. Severinæ, Alexander Medices Card. Florentiæ Archiepiscopus, Nicolaus Sfondratus Card. Cremonæ Episcopus, qui postea fuit Gregorius XIV, Augustinus Valerius Card. Veronæ Episcopus, Vincentius Laureus Card. Montisrégalis Episcopus, aliique permulti. Transeamus nunc ad res a Philippo gestas Sixto V Pontifice Gregorii successore, qui Summus Pontifex declaratus fuit anno millesimo quingentesimo octogesimo quinto, octavo Kal. Majas. Sedit annos quinque, menses quatuor, dies tres.

duos a medicis desperatos, f

132 Anno hujus seculi octogesimo quinto, Joannes Antonius Lucius Sacerdos, cum sexaginta annos aut plus eo natus esset, ab equo cui insidebat excussus afflictusque ad terram, ad ultimum ferme periculum venerat *f*; quandoquidem confracto capite, omoplataque luxata, febri accedente, salute medicis pronuntiantibus periclitabatur. Ergo B cum ex eo morbo vereretur mori, accersito mox Philippo, Mortis dixit, me tædet, Pater, quandoquidem testamentum nondum, quod mihi placeat, composui obsignavique. Tunc Phillippus hominem amplexatus: Bono animo esto, inquit, testamentum tu ipse arbitratu tuo conscribes. Nec verba in ventum jacta: æger enim melius confestim habuit, brevique post convaluit omnino, vitamque ad multos annos produxit: decessit anno millesimo quingentesimo nonagesimo quinto, Kal. Novembris. Eo ipso anno mense Novembri, nobilis adolescens Carolus Ursinus, cum ætatis annum duodecimum ageret, morbo laterali vehementique febri correptus est: doloribus ad sinistrum latus utrimque gravibus *g*. Urgebat continens febris, ne vel minimum quidem remittens: morbus mortifer erat: de ægri vita medici dubitare jam cœperant. Interea temporis, cum quodam die sub vesperum ad desperationem laborare cœpisset, adest Philippus ab ægri matre evocatus: qui submotis mox omnibus foribusque clausis, ubi primum insideat dolor ægrum rogitat: tum ex eodem percunctatur, velitne confiteri de peccatis suis. Libenter quidem, inquit ille. Hic Philippus procumbens in genua, ejus Confessionem, manu dolenti parti admota, audit. Nec frustra hæc fuerunt: ex ejus C enim attactu id Carolus assecutus est. ut morbo levari se senserit. In recessu Philippus, Ne timeas, ei dixit, hoc morbo haud morieris: cras melius tibi erit. Mirum dictu! vix domo excesserat, cum adolescens omni repente dolore liberatur divinitus: eaque nocte, quamquam nocturna ante premebatur vigilia, quietem capit; ad lucem usque placidissime dormit; somnoque experrectus, omnem a se morbum penitus discessisse, sanitatemque sibi pristinam redditam esse, medicis miraculo attonitis advertit, Narravit deinde Carolus, sibi ægro visum esse sentire, Philippum ea manu, quam dolenti parti admoverat, dolorem omnem exhaurientem.

non morituros prædicit, g

et sanat manus suæ contactu.

A. Æt. 71,

Sanatus a gravi morbo,

133 Anno salutis millesimo quingentesimo octogesimo sexto, XVII Kal. Februarias, recenti iterum ac repentino morbo, eoque gravissimo atque mortifero, opprimitur Philippus; ex quo tamen brevi, quamquam Oleo sancto inunctus, præter spem, medicis admirantibus miraculumque inclamantibus, prorsus convaluit. Cum Patres, eadem domo viventes, se suaque ad nutum Philippi moderarentur; nihilque rerum omnium esset quod cuperent magis, quam divinam voluntatem, ut eam sequerentur in omnibus; tum maxime factum est, ut eorum fama longe lateque vagata, variis in locis ac regionibus summa cupiditate expeterentur. Ergo e Romano D Oratorio, ut a primaria arbore, surculi multi per diversas Italiæ urbes transferri cœpti sunt, fertilique solo plantati extenderunt quacumque ramos suos. In his celeberrimum habetur Oratorium, Neapoli constructum opera Francisci Mariæ Taurusii, qui eo hujus seculi anno octogesimo sexto ab Annibale de Capua Archiepiscopo aliisque nobilibus viris accersitus fuerat. Is ubi Neapolim pervenit, hospitio ad Nosocomium insanabilium accepto, paulatim ædes ac templum sane magnificum civibus adjuvantibus extruendum curavit, in cujus fundamenta primum lapidem jecit idem Annibal Archiepiscopus, maxima ceremonia atque frequentia. Ut autem major esset fructus animorum, Taurusium sequuntur, Patrum Romanæ domus decreto, Antonius Talpa Septempedanus, Franciscus Bozzius Eugubinus, Thomas Galletus Niciensis, et Michael Angelus Tocius laicus: post aliquanto alii tres Sacerdotio præditi, Juvenalis Ancina Fossanensis, Petrus Puteus Panormitanus, et demum Flaminius Riccius Firmanus. Ergo ii, ubi una cum Taurusio in vinea Domini divini verbi semine excolenda laborant, cœperunt multi, Taurusii præcipue (cujus E nomen jam tum celebre erat) monitis et exemplo permoti, ad nostrum institutum sese aggregare; brevique Deo bene juvante factum est, ut plures sexaginta Congregationi ad spiritualem militiam nomina dederint.

AUC. ANT. GALLONIO patitur oratoria Neapoli,

134 Quid memorem apud Septempedanos in Piceno et alibi alia hujus instituti loca, non sine maximo animorum fructu, intra paucos annos erecta? Quæ omnia unius Philippi labori, exemplo, atque auctoritati accepta referunt omnes. Verum Lectorem hic admonitum volumus, Patres nostros domicilia extra Urbem, quorum regimen apud eos resideat, justis de causis præter Neapolitanum et Septempedanum, habere velle nullum; idque hoc decreto sancitum est; Ne quis prætextu amplificandæ Congregationis eam dissipet: atque ut confusio evitetur, quam multitudo parere solet, arctiusque inter se, qui sunt e Congregatione amoris vinculo colligentur, quem quotidiana consuetudo conciliat, ac mores cujuslibet ex hoc dignosci possint facilius, et notorum vultus cuncti revereantur; statuitur, ne Congregatio alibi ullum locum recipiat, neque alterius Congregationis regendæ onus, nisi Romæ, Neapoli, ac Septempedæ. Hucusque ibi. Ceterum Patres, ne aliorum Oratoriorum extructionem rejicere viderentur; hæc verba decreto adjecerunt: possit F nihilominus, si ipsi videbitur, mittere aliquos, qui instituant aliis in oppidis ejusdem rationis Collegia, cum eo tamen, ut hoc peracto revertantur; neque illa sint nostris annexa, neque Clerici eorum sint e Congregatione Oratorii Romani: possit similiter in ædes suas excipere veluti hospites Sacerdotes exteros, qui addiscant instituta nostra, ac post aliquod tempus eadem valeant inter suos fundare. Hactenus decretum. Sed quamquam hæc ita sint, necessitate tamen Patribus obveniente, novum Anxani Oratorium anno hujus seculi nonagesimo octavo, Kal. Novembris aperire opus fuit: possidet enim Congregatio Abbatiam sancti Joannis, in Venere vulgo dictam, ei urbi proximam, cui animarum cura annexa est. Ibidem præterea institutum a Patribus Seminarium indigenarum adolescentium, eo consilio ut ad pietatem facilius atque ad omne munus officii instituantur. Habet Abbatia oppida decem; unius ex his, quod Fossa-cæca appellatur, Patres domini sunt. Extant jam in hunc usque diem variis in locis Oratoria *h* extructa quamplurima, aliaque extruuntur in præsens, omnia Romani instar: quibus rebus fit, ut inducamur ad credendum, brevi tam præclaram

ac Septempede erigi;

cavet ne plura Romano uniantur;

nihilominus Anxanum recipit,

h

A præclaram B. Philippi vitæ institutionem ubique gentium propagandam fore : Congregatio enim ad omnium gentium auxilium nata, omnibus prodesse debet, sine ulla Regionum aut locorum exceptione. Oratoria jam extructa Romani instar, præter Neapolitanum, Septempedanum, et Anxanum, quatuor sunt, Lucense, Firmanum, Panormitanum, et Camertinum : quæ extruuntur in præsens sex, Fanense, Patavinum, Vicentinum, Ferrariense : quintum in oppido erigitur, cui Tononio nomen, trans Alpes diœcesis Gebennensis Ducatus Chablasii; sextum in ecclesia B. Mariæ Gratiarum diœcesis Forojuliensis, in Provincia.

AUC. ANT. GALLONIO et alia alibi fundari probat.

135 Eo ipso anno, Novembri mense aut Decembri, Eugenia Mansueta per menses octodecim narium morbo laboraverat, quæ illi interdum non modo intumescebant enormiter, verum gravi quoque eam vexabant incendio. Ab eo autem morbo ubi nullis etiam assiduis medicorum curationibus ac remediis liberari se posse vidit, frustulo lintei beati viri sanguine asperso sibi admoto, protinus ab ea ægrotatione evasit, neque in posterum ab ea tentari se sensit. Eodem anno aut certe insequenti, B quidam e prima nobilitate magno tenebatur desiderio, Philippo nescio quod animi sui consilium, quod nemini enuntiaverat, credere : sed sive metu sive verecundia impeditus, rem in diem ex die differebat. Cumque quodam die mane apud ædes nostras esset, excipit illum Philippus; ejusque animum, de quo nihil prorsus audierat, eidem silenti atque stupenti explicat aperitque *k*. Christi anno millesimo quingentesimo octogesimo septimo, Martio mense, Joannes Franciscus Bernardus Placentinus, nostræ Congregationis Sacerdos in pernicialem morbum incidit. Ea extitit morbi vis, ut brevi, omnium cum medicorum tum domesticorum opinione, pro mortuo haberetur. Hunc extremo jam delibutum Oleo invisit Philippus, eique in aurem dixit, Bonum habeas animum, hoc morbo minime morieris. Nec sane in irritum ea verba ceciderunt: quippe continuo melius ægro fuit, illoque ipso die, quo medici eum moriturum prædixerant, magnum augmentum salutis assecutus est, pauloque post, contra omnium spem, integram corporis recuperavit salutem *l*.

Polypum sanat,

cogitata novit,

k

A. Æt. 72.

Moribundum sanat.

136 Hoc etiam anno, an Martio, an Aprili mense? adolescens quidam, satis ampla familia (nomen silentio premitur) crebro ad Philippum ventitabat *m*. C Hic peragebat Confessiones apud religiosos viros magnæ apud omnes æstimationis; sed inter confitendum delicta aliquot, pudore impeditus, occultabat. Cum itaque sic vitam ageret, venit de more ad Philippum. Quem cum ille attentissime intueretur, lacrymis illico oppleri cœpit (puerum a matre cæsum, qui flebat, crederes) tantaque lacrymarum vis fuit, ut adolescentem in eumdem fletum adduxerit. Inter gemitus et lacrymas in has voces prorupit : Quid est quod Sacerdoti, qui tibi est a Confessionibus, singula peccata non aperis? Confitere ei, confitere quæ commisisti delicta, ne incassum defatigeris. Quibus mox verbis adolescens in stuporem actus, quippe qui id a Patre audierat quod nulli hactenus mortalium patefecerat, toto corpore præ metu ac reverentia contremiscebat : cadebant ei lacrymæ quasi puero præ dolore; itaque constituit simul amplecti pœnitentiam, simul Sacerdoti quo ad Confessiones utebatur animi vulnus aperire; quod et die insequenti, facta totius vitæ Confessione, diligentissime præstitit. Tum redit more solito ad Philippum; quem ille intuitus, etsi ejus peractæ Confessionis nescius, ex solo tamen aspectu animi mutationem novit, factum laudat, aliumque eum esse quam dudum fatetur. Quid tua isthæc, inquit, nunc D nova figura oris et vultus? alius mihi videris modo, quam antea; novum, mihi crede, vultum induisti. Quæ profecto res ut magna, insolita, atque inusitata, ita adolescentem nova admiratione affecit. Vixit is deinceps sub frequenti Sacramentorum usu, tantumque hausit ex ea re roboris, ut se totum Deo corpore animoque dicaverit.

l

Sacrilege confitentem plorat,

m

rite confessum cernit alio vultu :

137 Interim cum Philippus apud suos esset, visum est tandem Patribus, quem parentem et auctorem Congregationis habebant, eumdem etiam ipsiusmet Congregationis perpetuum habere Præpositum Generalem, cujus partes sunt ceteris cum potestate præesse; idque miro omnium consensu, dictis sine variatione sententiis, decretum est eodem XIII kalendas Julias, eo prorsus invito ac renitente, suoque incluso cubiculo : fugiebat enim Philippus id onus, ut erat homo quietis ac vitæ privatæ cupidissimus, summaque animi demissione ornatus. Erat eo tempore lex, ut Præpositi Generalis munus tres annos duraret, aut ad summum sex, quibus exactis nihil amplius potestatis haberet, neque confirmari posset: quam quidem legem interpretati sunt Patres, ne Philippum comprehenderet. Ergo decreverunt atque sanxerunt iterum, ut Præpositi Generalis potestas, E uno excepto Philippo, triennii spatio definiretur, ea conditione, ut præscripto muneri tempore exacto Præpositi potestas ad tres alios annos, modo id Congregationis bono conducere visum esset, prorogari posset. Verum post Philippi obitum, anno hujus seculi nonagesimo sexto, mense Majo, ea lex decreto universæ Congregationis irrita facta est; nova in posterum constituta, qua Patribus facultas daretur Præpositum Generalem, non exacto triennio solum, sed etiam iterum, tertio, ac deinceps, dum Congregationi id expedire noverint, confirmandi.

Eligitur Præpositus Generalis,

et quidem perpetuus :

138 Illud non involvam silentio, ea fuisse Philippum mente, ut cuperet, quam vitæ institutique rationem Congregatio initio ceperat, eam perpetuo retineret. Hinc factum est, ut omnibus testatum esse voluerit, id sibi in desiderio esse, ut qui Congregationis instituta amplecterentur, numquam se voti aut sacramenti vinculo, neque in præsens, neque in posterum obstringerent. Quod si qui, perfectioris vitæ desiderio stimulante, Religiosorum statum amplecti malint, seu juramento aut promissione aliqua se obstringere; iis liberum omnino esset ad quamcumque velint Religiosorum familiam sese recipere; qui vero in Congregatione vitam agere decreverint, arreptam initio vivendi rationem immutare non præsumant; F sic vivant tamen ut, mutuis se caritatis nexibus colligantes, bonus Christi odor omnibus ubique fiant; illud imprimis attendentes, ut partim exemplo vitæ, partim verbi Dei prædicatione Religiosi esse videantur. Præscripsit insuper leges, ad Congregationis vocationem et spiritum quam accommodatissimas, quas susceperunt omnes. Tum vero, ne domesticæ pacis atque concordiæ bonum disperderetur, statuit, ut si qui inobedientes inter eos essent, seu alios suo exemplo offenderent; hi, tamquam ad nostrum institutum minus apti, si corrigi non possent, e Congregatione pellerentur. Illud præterea monebat sæpissime alumnos, ne rebus externis sed Christianis virtutibus delectarentur; in idque studii pro viribus incumberent, ut humilitatem, obedientiam, patientiam, caritatem, castitatem, caducarum rerum contemptum, mansuetudinem, ceterasque virtutes intus forisque possiderent; ea præterea esset in omnibus eorum vitæ ratio, quæ inter seculi licentiam et asperas sacrarum familiarum observationes auream quamdam mediocritatem contineret; ut id vitæ institutum spectantes, qui in mundi luxu vitam agunt, si Religiosorum cœnobiis ob vitæ asperitatem se mancipare non possint, habeant

vetat quemquam voto obstringi :

Constitutiones scribit :

A beant quo se recipiant quove confugiant, ubi mores corrigere, parare virtutes, pie demum sancteque vitam instituere valeant.

Futura x

139 Constans olim fama per Urbem erat, virum quemdam, præclaro genere ortum, ecclesiasticis dignitatibus ornatum, cujus nomen consulto reticetur, Cardinalium Collegio eo ipso anno, xv kalendas Januarii adscribendum *o*. Id simul atque Philippus audivit; Is dixit, non in præsens modo, verum ne in posterum quidem, Cardinalatus honorem consequetur. Prædictionem comprobavit eventus: siquidem Clemente Octavo Pontifice Maximo, nullis ei novarum dignitatum accessionibus factis, obiit Romæ. Sub idem tempus, ut arbitror, Prosper *p* Samaius Sacerdos, nostram ingressus ecclesiam, a Philippo confestim vocari se sensit, vocatusque adfuit. Tum ille, Te idcirco accersivi, inquit, ut moneam, ne, Sacerdos cum sis, mulieris contingere audeas, neve te in feminarum consuetudinem inducas; hæc enim facere Sacerdotem minime decet, cujus partes sunt castitatem totis viribus colere. His ille auditis mirandum illico in modum obstupuit, eoque vel maxime, quod nec ille Philippum, nec illum Philippus noverat.

et occulta novit.

B

ANNOTATA.

a *Eam rem, is qui in se expertus est, jurejurando exposuit.*

b *Item hanc, qui adfuit.*

c *Id, qui eos audiebat fragores, juratus enuntiavit.*

d *Incidit hoc in mensem Martium vel Aprilem, Gregorio XIII vivente.*

e *Ejus rei oculatos juratosque testes, præter Joannem Franciscum, quatuor habemus, in quibus est femina princeps, Julia Ursina Rangona.*

f *Testantur id jurejurando viri nobiles, Petrus-Paulus et Jacobus Crescentius fratres: idque incidit in mensem Aprilem vel Majum.*

g *Id Carolus et ejus mater Livia Vestria publico testimonio firmarunt,*

h *Oratoria, quorum regimen ad nostros pertinet quatuor sunt; Romanum, Neapolitanum, Septempedanum, et Anxanum.*

i *Hujus rei juratos oculatosque testes, præter Eugeniam, duos habemus.*

k *Eam rem ipse cui contigit, publico testimonio firmavit.*

C l *Totam rem, apud nostros satis pervulgatam, firmarunt idem P. Jo. Franciscus, ut Alexander Alluminatus, qui ei ægrotanti assidebat.*

m *Id ille ipse adolescens juratus narravit.*

o *Ejus rei juratus testis est Sacerdos, sororis primarii hujus viri filius.*

p *Hanc rem is ipse Prosper jurejurando testatur.*

CAPUT XII.

Annus 1588 et sequentes duo.

A. Æt. 73.

a Fœtum mortuum edendum prædicit,

Anno deinde millesimo quingentesimo octogesimo octavo, Helena nobilis mulier, Tamiriæ Ceulæ filia *a*, uterum cum gestaret, Septembri mense instante partu, quod fœtum non effunderet, accersitur Philippus. Is feminam mox manu prehendens, circa cubiculum deambulare jubet; quod dum fieret, preces ille ad Dominum fundebat pro ea. Tum ubi discessum parat, instat benigne mulier, nasciturum infantem ut baptizare velit. Negat Philippus: excusationem legitimam affert: quæ cum haud satis justa atque idonea feminæ videretur, orat iterum aliquem saltem suo nomine mittat ejus vices supplentem. Tum demum ille, nullo tibi homine opus erit, qui infantem baptizet: et his dictis abiit. Nec D Philippi verba sine effectu; femina nocte insequenti mortuum fœtum enixa est. Eodem anno Julio *b* Saveræ Mutinensi, Philippum adeunti, allatæ in itinere litteræ sunt, in quibus scriptum erat, ejus matrem, de cujus morbo nihil prorsus acceperat, v Kalendas Septembris diem obiisse. His ille perculsus litteris, rem nemini enuntians, cœptum iter lacrymarum plenus prosequitur. Hunc beatus Pater ut vidit, pileo suo primum ejus tecto capite, tum Rosario in gyrum acto ejusdem collum circumdans: Age, age, inquit, mitte lacrymas: mater tua ita decessit, ut de illa optima sperare possimus. Ea porro res ejusmodi erat, ut omnes uno excepto Julio lateret. His ille auditis, simul lætitia, simul stupore perfunditur.

AUC. ANT. GALLONIO. b

et novit statum procul defunctæ:

141 Hoc etiam anno Victoria Verasia Romana patiebatur e capite fluxionem *c*, catarrhum vocant, cum frigidis doloribus in dexteram manum delabentem, quæ per brachium subinde ad pollicem prope extendi cœperat, nonnullum tumorem invehens. Hæc, ad morbum frustra medicorum remediis usa, deterius habebat indies. Ergo venit illi in mentem ad Philippum confugere, eoque vel maxime ad id impelli sensit, quod videbat majores morbum vires sumere, dexteræque manus nervos contrahi: quibus E fiebat ut vixdum brachium, quo ad nullam jam ferme rem uti poterat, flectere extendereque posset. Itaque Philippum fiduciæ plena sacri Adventus tempore adit, morbum aperit: tum ille affectum membrum fasciis obligatum manu prehendens, orat pro ægræ salute, interque orandum apprehensum brachium manu stringit premitque fortiter: demum supplicatione completa; Vade, inquit, Victoria, et ne quidquam timeas, sanitati pristinæ restitueris. His illa auditis læta inde abiens, domum revertit. In itinere id secum ipsa dicere cœpit: Nonne Philippum, ut virum sanctum Deique amicum, veneror? nonne spem omnem valetudinis recuperandæ in eo uno reposui? Facessant igitur humana remedia, abeant medicamenta. Quibus dictis, læsam illico manum fasciis ligatam solvit; ceratum in ignem conjicit. Quo ex tempore adeo confestim melius habuit, ut læsam partem frigida aqua medico invito madefaceret, eadem ad omnia ut vellet uteretur, nulloque deinceps medicamento brevi prorsus convaluit.

c tumens brachium

tactu sanat.

142 Anno hujus seculi octogesimo nono, uno eodemque tempore, Helena Ciba et Dominicus Mazzeus conjuges, gravi implicti morbo cum tenerentur, Tamiriæ Helenæ matri *d*, utrumque diem obiturum suspicanti; Timorem, inquit, Philippus, depone: de duobus alter dumtaxat morietur. Prædictionem eventus subsequitur; solus Dominicus, Helena uxore relicta, cessit e vita, quinto decimo Kalendas Julias. Eodem anno virgo nobilis Laura Morona *e*, annum agens duodecimum, mortifero morbo corripitur: morbus usque eo processit, ut puellæ nulla jam vitæ relicta spes esset. Dereliquerant eam medici; jacebat enim lectulo sensibus omnibus destituta: non audiebat, non loquebatur, eamque Sacerdos Oleo sancto inunxerat. Hanc itaque cum viderent parentes nulla spe salutis animam trahere, lamentabantur ut mortuam. Jamque omnia erant ad sepulturam ac funus parata; fossa, in qua corpus humandum, decreta. Interea accersitur Philippus: qui ubi eo venit, in puellæ mox faciem efflavit, alapam inflixit; tum ejus capillos manu prehendens, caput circumagens, magnaque voce eam inclamans, ut Jesu nomen pronuntiaret, imperavit. Hæc ut facta sunt, moribunda extemplo oculos aperit, Sanctissimum Jesu nomen pronuntiat, melius habere incipit, periculo confestim eximitur, febri omnium

A. Æt. 74. Ex ægris 2 alterum moriturum dicit: d

e moribundam sanat.

A spe citius liberatur, et tandem in pristinam restituitur valetudinem.

AUC. ANT. GALLONIO

143 Hoc etiam anno Joannes Baptista Guerra Mutinensis, nostræ Congregationis laicus, cum XIII Kalendas Januarias, ecclesiæ parietes peristromatibus exornaret, præceps ex altissimo loco ruit f; quo casu tam vehementer offendit, ut mortiferum in occipite vulnus acceperit. Caput ad marmor cadendo allisit: ictus gravis, percussio mortifera: itaque repertus ut nec quidquam loqueretur, nec exaudiret inclamantes, pro mortuo sublatus, expiranti similis, in proximum cubiculum per manus defertur. Horas aliquot jacuit alienatus a sensibus: ex Patribus non deerant, qui eum, quasi animam ageret, ad bene moriendum precibus adjuvarent. Interea de Joannis Baptistæ lapsu nuntius ad Philippum mittitur: qui dimissis confestim omnibus, Deum pro moribundo rogare cœpit enixius, ut qui diceret, nolle se eum tum emori. Advocantur interim medici: qui ut ægrum prope exanimatum offendunt fracto capite, et ex vulneribus sanguinem fluere conspiciunt; periculis plena omnia, vulnera letalia esse severe pronuntiant. Id ipsum Angelus Victorius, medicus Patrum, aliorum opinionem secutus,
B affirmat. De gravitate morbi medicorum omnium in unum congruere sententiæ; sed de modo medendi summa inter eos dissensio erat. Joannes (id uni ex illis nomen) in ea erat sententia, ut diceret, læsam partem ferramentis non modo abradendam, sed etiam aperiendam esse, osque ipsum detegendum, ut quidquid læsum erat in conspectu esset: alii vero contra, in quibus Josephus Zerla erat medicæ artis laude præstans, nullo id pacto tentandum. Jamque ferramenta ad scindendum perforandumque parata omnia: sed cum peritissimi medici diversa de curandis vulneribus sentirent, nullum ægro adhibetur medicamentum, præter simplicem abiegni olei unctionem, et unicam ex oleo amygdalino potionem. His peractis, venit ad Philippum Angelus Victorius, vulnera prorsus mortifera esse exponit. Cui ille subridens; Ego, inquit, nolo is moriatur, donec cœptam fabricam absolverit. Tum serio locutus, Dominum rogo, adjecit, pro istius salute, quem novi e morbo plane surrecturum, ut factum est. Joannes Baptista enim mirifice convaluit: quippe febris nulla fuit quæ morbum sequeretur, quamquam medici eam expectabant: dolor itidem nullus, nulloque alio medicamento, præter id de quo ante dixi, vulneribus subventum fuit. Etsi autem ex medicis non
C deerant qui dicerent, ad ferramenta veniendum esse; æger tamen pristinam, contra omnium spem, recuperavit sanitatem.

f Ex gravi lapsu caput fractus,

et a medicis desperatus,

Philippo jubente convalescit.

144 Cum ecclesia nostra, Sanctorum Reliquiis nudata, in eam qua nunc cernitur formam redacta esset: cogitare statim cœpit Augustinus Cusanus Cardinalis (cui semper uni Philippo magis quam ceteris obsequi cordi fuit) de ea tam ingenti thesauro locupletanda. Ergo ubi id secum animo agitat, omnem operam ponere statuit, ut Sanctorum Martyrum Papiæ et Mauri sacra corpora, e Diaconia Sancti Adriani, cujus eo tempore Titularis erat, ad ecclesiam nostram auctoritate Apostolica transferrentur: ad id porro hac movetur occasione. Decreverat ejus ecclesiæ aram maximam pervetustam instaurare exornareque: id ubi fieri cœptum, reperiuntur fabris altare demolientibus nonnullorum insignium Martyrum corpora, nempe Flaviæ Domitillæ Virginis, Nerei et Achillei eunuchorum; Marii et Marthæ conjugum; ac demum Papiæ et Mauri nobilium militum Romanorum, tribus distincta loculis, cum vetustis inscriptionibus. Interea temporis Augustinus Cardinalis, quo piis Philippi optatis votisque respondeat, a Sixto V impetrat, ut Sanctorum Martyrum Papiæ et Mauri sacra corpora,
D e S. Adriani Diaconia, in nostram ecclesiam S. Mariæ et B. Gregorii a Vallicella deferantur; quod ejusdem religioso officio ac liberaliter curatum est. Tertio itaque Idus Februarias, anno millesimo quingentesimo nonagesimo, resignato apertoque loculo, quo horum Martyrum sacra corpora continebantur, extracta est concessu Pontificis exigua quædam Sanctorum ossium pars, quæ eo ipso in templo S. Adriani, quasi diuturnæ mansionis et hospitii testis ac monumentum, retineretur. Clausus rursus et obsignatus loculus, reconditusque in arcam ligneam, serico bombycino coccineo contectam: is demum loculus, eodem die magna populi frequentia e sacrario elatus, feretroque impositus, super altare maximum collocatur. Tum Germanico Fideli cerimoniarum præfecto annuente, agmen ac pompa cœpit ab ædibus S. Adriani ad fornicem Septimii procedere, inde ad Capitolium, tum ad plateam Alteriorum, ex qua per viam Pontificiam ad montem Jordanium processum, inde demum ad nostram ecclesiam perventum est.

A. Æt. 75 Intercedente Cardin. Cusano

impetrantur corpora SS. Papiæ et Mauri:

145 Res fuit omnino visenda. Sacræ portabantur Reliquiæ auro fulgentes, patentes in feretro sub umbella holoserica, pio Sacerdotum nostræ Congregationis ministerio, symphoniacorum choris suavissime præcinentibus. Antecedebant præclarissima beatorum Martyrum pignora, sacrorum hominum familiæ, Clerus laicique quamplurimi, qui nostram ecclesiam et oratorium frequentant: singuli faces accensas manibus gestabant, argentea thuribula bina deferebantur, funalia circum quamplurima: Helvetii item, ad tumultum vitandum, sacrum feretrum cingebant. Qui autem allata celebri pompa sanctorum Martyrum corpora, pio ac religioso obsequio exceperint, ad infimos usque ecclesiæ gradus obviam prodeuntes, fuere S. R. E. Cardinales:

E *quæ solenniter in ecclesiam novam*

Alphonsus, Episcopus Portuensis Card. Gesualdus;
Gabriel, Episcopus Albanensis Card. Palæotus,
Dominicus, Tit. S. Laurentii in Pane et Perna Card. Pinellus;
Hippolytus, Tit. S. Pancratii Card. Aldobrandinus, Major Pœnitentiarius, hodie Catholicæ Ecclesiæ Episcopus, Clementis Octavi nomine assumpto;
Hieronymus, Tit. S. Petri ad Vincula Card. de Ruvere;
Scipio, Tit. S. Mariæ de Populo Card. Gonzaga;
Marianus Perbenedictus, Tit. SS. Marcellini et Petri Cardin. Camerin. F
Federicus, S. Agathæ Diaconus Card. Borromæus;
Augustinus, S. Adriani Diaconus Card. Cusanus, qui Sanctorum Martyrum corpora, jussu Sixti Papæ V, conceptis verbis tradidit beato Philippo Nerio Florentino Parenti nostro, nostræque Congregationis Fundatori auctorique;
Guido, SS. Cosmæ et Damiani Diaconus Cardin. Pepulus.

eorum 12 Cardinalibus transferuntur

Hi omnes cum sacrum feretrum, jam aræ ligneæ medio in templo excitatæ aureoque pallio circumtectæ impositum, venerarentur; supervenit Nicolaus Sfondratus, Tit. S. Cæciliæ Card. Cremonensis, qui postea Gregorius Decimus quartus fuit. Verum elapso quatriduo, sacra Martyrum corpora et capita, e templo sublata, in sacrario fuere deposita; ibi tantisper mansura, dum et ipsa basilica et ara maxima, quæ magnificis operibus extructa est, consecraretur et dedicaretur. Quæ tandem dedicatio superiore anno millesimo quingentesimo nonagesimo nono, per Alexandrum Medicen, S. R. E. Presbyterum Cardinalem Florentiæ Archiepiscopum, solenni ritu ac pompa celebrata est. Hæc de postrema Sanctorum Martyrum translatione, quam diffusius uberiusque

et an. 1599 ponuntur sub altari.

A uberiusque Jacobus Butius, Lateranensis Basilicæ Canonicus, atque Illustrissimi Domini Hieronymi Rusticuccii Cardinalis Vicarii Notarius, qui rebus omnibus interfuit, minutissima quæque persequendo, litteris mandavit.

Videt absentem Religiosam Sanctus ; *g*

146 Incidens quodam die ex sibi data occasione in sermonem de Catharina Pratensi, ex ordine S. Dominici insignis sanctimoniæ femina, cujus res præclare gestas tribus libris prosecutus est Seraphinus Razzius ex eadem familia, in hæc prorupit verba *g* : Catharina dum viveret, sese mihi per visum ostendit. Quæ esset ejus corporis effigies, quæ habitudo oris, qualis statura, quis aspectus, ad amussim exprimebat. Mirabile id fuisse quis neget? quandoquidem nec Philippus Roma, nec Catharina Pratensi cœnobio egressa est. Hæc porro narravit ille occasione obitus ejusdem Catharinæ, qui in hunc annum in diem quartum nonas Februarias incidit. Hector Modius Calaber, eodem anno, Februario mense Romam veniens, Philippo peccata sua confitebatur : *h* quod dum faceret, non importunos modo intemperantiæ ardores, quibus frequenter impugnabatur ; B sed desidiam etiam, quam in illis refellendis adhibebat, silentio involvere consueverat. Philippus interim, ut juvenis pertinaciam vidit, simulque animi periculum in quo erat : arrepta ex Confessione delictorum quam faciebat occasione ; Quid causæ est, dixit, quod te de libidinis atque intemperantiæ stimulis, simul de negligentia qua in eis repellendis uteris, non accusas? Effare peccata tua, si Deo rem gratam facere cupis. Quibus ille rebus in admirationem raptus, mox intimo cum animi dolore confessus est se in his deliquisse ; atque deinceps majore solertia vitam traducturum omni asseveratione affirmavit. Eo ipso anno, mense Martione an Aprili? P. Prometheus Peregrinus *i*, nostræ Congregationis Sacerdos, ita graviter ex intestinis laborare cœpit, ut ea sibi extrahi crederet. Quamobrem in cubiculum mox delatus, miserandum in modum cruciari se sentiebat doloribus increscentibus. Hunc itaque visit Philippus ; qui aliud instituto suo agere simulans, *k* quasi jocaretur ægrum manu contrectat ; illiusque mox pectore signo Crucis signato, eum bonæ implet spei ; illud adjiciens, nihil esse, quod timere debeat : et his dictis abiit. Ille vero, intra semiquadrantem unius horæ, omnem dolorem a se C penitus abscessisse sensit et professus est.

h monet non integre confitentem, — *i iliacam passionem sedat,* — *k*

l et capitis vertiginem :

147 Eodem anno nobilis mulier Livia Vestria *l*, permolestam capitis vertiginem quatuor plus menses patiebatur, et Guaiaci decoctum (Lignum sanctum appellant) quod sumpserat, morbo profuerat nihil, quin parva occasione succideret. Hæc igitur quodam die cum e templo nostro, ubi Sacramenta frequentat, domum repetere vellet, haud potuit, vertigine eam repentino invadente ; quippe cui circumagi, quæcumque cerneret, videbantur. Id ubi advertit P. Angelus Vellius, ad Philippum eat, hortatur. Paret illa ; rem beato viro exponit : qui ejus mox caput manu contingens, omnem ab animo curam repellat, monet. Mira dictu res! Extemplo illa, unius Philippi attactu, toto morbo ita se levatam animadvertit, ut ne ulli quidem vel minimæ ejus valetudinis perturbationi deinceps subjacuerit. Hoc etiam anno, Augusto mense, Bartholomæus Fuginus Romanus eo erat corporis morbo æger, ut jam deplorata esset salus : hic enim a medicis derelictus, extremoque Oleo inunctus, partim pestilentis febris vi, partim acerbissimi doloris qui capiti hærebat magnitudine, proxime ad mortem accesserat. *m* Eam rem ut Philippus noster audivit, ad adstantes tertia noctis hora conversus, ægro dixit, Certam opem feret Dominus. Eoque pro illo noctu orante, reperitur mane, qui vesperi pro mortuo habebatur

moribundum sanat : — *m*

D ab omnibus, non a febri solum plane relictus, sed doloribus etiam, quibus vel maxime conficiebatur, liber. Vivit is adhuc, sanitatis beati Patris intercessione redditæ fidelissimus testis. At de his satis. Jam nos ad ea conferamus, quorum annos, quibus gesta sunt, etsi hoc Pontifice facta, haud satis compertos habemus.

AUC. ANT. GALLONIO.

novit secretam cogitationem : *n*

148 Feminam quamdam nobilitate præstantem invaserat *n* cogitatio, rem nescio quam Deo gratam amplectendi ; eaque occulta erat, ipsa autem nemini dixerat. Cumque nec quid ageret sciret, nec Philippo animum suum aperire auderet, in ancipiti cura versabatur. Verum cum quodam die Confessionis peragendæ cupida Philippum adiisset, nondum mulier verbum ullum fecerat, cum ille ejus animi cogitationem, quam divinitus noverat, mulieri obstupescenti exposuit. Ea erat omnium de Philippi sanctimonia constans opinio, ut non deessent, qui ejus, absentis licet, quasi præsentis opem *o* implorarent. Patritius Patritiæ gentis, cum nocte quadam increscentibus stomachi seu intestinorum doloribus, quibus laborabat, mori metueret ; ad beatum Patrem E mente confugit, ejus opem implorat. Nec irritus : totus enim is dolor continuo *p* abiit, ipseque mane sanus ac vegetus e lecto exiliit. Honesta mulier *q* Maria, Paganella cognomento, eodem morbo oppressa, telæ frustulum, *r* beati viri sanie ac sanguine imbutum, dolenti parti admovens, illico sanatur. Eadem alio tempore, capitis dolore gravissime conflictatam, Philippus solo tactu in pristinam confestim restituit valetudinem.

o varios morbos invocatus curat : — *p* — *q* — *r*

A. Æt. 86.

149 Natus videbatur Philippus ad afflictos sublevandos, tentationibusque vexatos confirmandos ; in his enim plurimum ille valebat. Rem uno et altero exemplo notabimus. Mulier, quædam *s*, eximie nobilis piaque valde, gravissimis animi curis opprimebatur ; cumque ad sex menses eo tentationis genere oppugnaretur, de consilio Confessarii Philippum adiit ; cui cum animi molestias aperuisset, eam ille intuens, lenique tactu demulcens, bonæ implet spei ; Abi, dicens, nihil jam erit quod te molestet in posterum. Vix ille hæc dixerat, cum extemplo femina omni ea molestia, non in præsens, modo, verum in posterum etiam liberatur ; quod profecto absque miraculo contingere non potuit. Quidam in divino Officio recitando adeo scrupulis *t* conficiebatur, ut pene diffideret : ad hanc itaque pestem avertendam multa nequidquam expertus, tandem ad Philippum confugit. Ille re cognita, claudens illico cubiculi fores, F hominem a se dimittit ; Deum pro eo precaturum pollicetur. Abiit ille domum, divinumque Officium recitare aggressus, ab omni illa diaboli tentatione liberum se prorsus advertit. Multi præterea, maximis pressi solicitudinibus, vel ex hoc solum quod eum alloquebantur, læti inde recedebant.

s solatur afflictos et juvat tentatos. — *t*

ANNOTATA.

a *Hujus rei testem juratam habemus, Tamiriam, nobilem feminam.*

b *Totam rem Julius sacramento enuntiavit.*

c *Id jurejurando ea ipsa Victoria testata est, idemque ab ejus domesticis acceptum.*

d *Hanc rem prædicta jam Tamiria jurata narravit.*

e *Id præter Lauram tres oculati testes juramento firmarunt.*

f *Hujus rei juratos oculatosque testes novem habemus, in quibus unus est Angelus Victorius medicus, qui rem miraculo tribuit.*

g *Ejus rei quinque juratos testes habemus.*

h *Id is ipse Hector sacramento narravit.*

i

AUC. ANT. GALLONIO

A i *Hanc rem ipse P. Prometheus jurejurando expressit.*

k *Idem in miraculis perpetrandis a S. Romualdo fieri solitum, tradit B. Petrus Damianus in ejus Vita.*

l *Eam rem eadem Livia publico testimonio firmavit.*

m *Id præter Bartholomæum duo oculati testes sacramento confirmant.*

n *Id ea ipsa mulier ejusque filii sacramento testati sunt.*

o *Sancti viri adhuc viventes a piis invocantur. Lege Marcum in Porphirio Gazensi, Surium in Auxentio, Theodoretum in Philotheo, Cyrillum in Joanne Silentiario, Bandominam in Radegunde, Theosteristum in Niceta, Petrum Damianum in Romualdo: idemque apud alios frequenter invenies.*

p *Hanc rem juratus narravit P. Germanicus Fidelis, qui eam a Patritio die subsequenti acceperat.*

q *Id ipsamet jurata narravit.*

r *Miracula ex Sanctorum viventium vestibus vel consimilibus frequenter patrata esse, ipsorum Historiæ testantur: vide Theodoretum in Philotheo, Cyrillum in Joanne Silentiario, Metaphrasten in Cyro et Joan-* B *ne, Bedam in Cutberto, et demum Gofridum in S. Bernardo lib. 4, cap. 1.*

s *Id ipsa cui contigit sacramento testatur.*

t *Eam rem sacramento firmavit Federicus Card. Borromæus.*

CAPUT XIII.

Acta sub Pontif. Gregorii XIV et Innocentii IX, anno 1590 et 1591.

a Sanctus obtinet facultatem privatim sacrificandi,

Nunc ad res a Philippo gestas Gregorio decimoquarto: *a* nihil enim de beato Patre, Urbano VIII Pontifice, ob Pontificatus brevitatem, scribendum occurrit. Hic porro est ille Gregorius, cujus permissu beatus Pater privato in sacello (erat id suo cubiculo promixum) facere cœpit: ibi enim ille, desiderio se Deo liberius conjungendi, ad ea verba cum ventum esset, Domine non sum dignus, tum circumstantibus atque ipso ministro foras exire jussis, ipse solus in sacello manebat; moxque ut solus erat ab arbitris remotus, non prius sanctissimam Eucharistiam sumebat pretiosissimumque Sanguinem degustabat, quam duas frequentius circiter horas, plus minusve, C in tanti tamque admirabilis Sacramenti contemplatione, maximo cum sensu pietatis, ingenti lacrymarum perfusione consumpsisset: tum Christi corpore ac sanguine sumptis, administro ingresso rem sacram perficiebat. Absoluto Sacrificio ita nonnumquam abstractus a sensibus apparebat, ut exanimatum magis quam viventem crederes. Concessit præterea Philippo hic idem Pontifex, ut ab Officio divino recitando, propter frequentes ægrotationes et ecstases, abstineret, ejusque loco Coronam recitaret: verum ille æger, medici ei divino Officio Horisque Canonicis nominatim interdicentibus, Coronam recitabat: sanus, numquam permissa uti voluit licentia; divinum Officium, ut nunc est, perpetuo recitavit.

et pro Officio recitandi Coronam:

151 Anno Christi millesimo quingentesimo nonagesimo primo, mulier primaria, cum in gravissimum morbum affecta jam ætate incidisset *b*, unus ex propinquis vereri cœpit, ne femina Patres Congregationis bonorum suorum heredes institueret. Ægram visebat Philippus, qua erat caritate, quotidie; (ejus enim Confessiones audiebat) non amore pecuniarum, ut propinquus putabat, sed ejus salutis desiderio. Interea cum ille, vehementiore suspicione solicitus, Philippum pecuniam, non animam quærere cogitaret: cogitatioque homini nullam partem neque diurnæ neque nocturnæ quietis impertiret, minis beatum Patrem a proposito deterrere constituit: quibus demum si nihil proficiat, non introitu solum ad ægram, sed omnino aditu prohibendum censet. Sed frustra fiunt omnia: servi enim Dei, quamquam apud se ipsos abjecti, in divinis tamen negotiis agendis mirum in modum fortes sunt. Ergo Philippus, in proposito susceptoque consilio permanens, ut erat animo forti, quæ sibi objiciebantur pericula contemnens, singulis diebus semel atque iterum ac sæpius ad ægram accedebat; in cujus cubiculum invitis custodibus penetrabat, nulla alia re adversus viri furorem nisi divina fiducia armatus. Quodam die ad eam de more pergens, ab alumnis monetur, ne certissimo sese periculo objiciat. Feminam, inquit ipse, ut ejus animæ prosim inviso: id autem operis, occidant me, non intermittam. His illi auditis, rogant iterum, ab incepto desistat; serviendum tempori necessitatique parendum tradunt. Ille denique, Numquam, jam dixi vobis, desistam, quin feminam visam: interfici hanc ob rem haudquaquam timeo: illud porro sciatis velim, et ægram, quamquam morti proximam, e morbo convalituram; et propinquum, etsi optime valet, e vita brevi cessurum: idque, uti prædixerat, contigit.

A. Æt. 67 b ægram, quam invito consanguineo visitat,

D

convalituram, ipsum moriturum prædicit:

E

152 Eodem anno, Junio ineunte, Joannes Manzolius *c* Florentinus, ex antiquioribus Philippi alumnis unus, in gravem mortiferumque morbum inciderat. Morbo indies ingravescente, ventum jam erat ad extrema; deserto a medicis nulla spes salutis suberat. Ergo sub vesperum Oleo sancto inunctus, Joanni Baptistæ sororis filio mandat, Philippum roget, ut Sacerdotem quamprimum mittat, qui sibi morienti assideat. His dictis, beato Patri, quasi coram adesset, toto pectore sese commendat; idque eo libentius quod memoria retinebat, eumdem prænuntiasse, se ei superstitem futurum. Mira res? Etsi ille animam agebat, vitæ tamen non amittebat spem: eoque hæc secum cogitante medici accedunt, qui mortem illi instare ex venis aliisque signis percipiunt: eoque hominem deductum, ut nulla spe salutis in horam viveret; propinquos de parandis rebus ad funus necessariis admonent. Accedit interea Sacerdos a Philippo missus (is erat Mathias Maffeus) qui moribundi animam, Christianis mysteriis munitam, assiduis precibus Dei Sanctorumque tutelæ impense commendat. Vix jam hora abierat, intra quam ægrum moriturum prædixerant medici, Hieronymus scilicet Cordelius et Vitus; cum ille, oculis in parietem, qui erat lectulum juxta, defixis, hæsit diutius. Quod ubi cernunt adstantes, eum ut mortuum lamentari incipiunt, candela de more signant: alii alios intuentes inter se dicebant; Ecce moritur, ecce spiritum efflat. Cumque durante tractu ac lentitudine mortis, defectus jam viribus neminem prorsus agnosceret sentiretque nihil; Mathias domum redit, Philippumque adiens, eidem Manzolium ultimis jam appropinquasse exponit. Quibus ille auditis quod reliquum erat noctis in oratione consumpsit. Auditæ preces: ea siquidem nocte moribundo melius fuit. Dulci enim sopore corripitur, dormit ad horas duas: experrectus clara voce adstantes evocat, cibum petit, animi corporisque vigorem recuperat. Interea minores custodes Misericordiæ Sodalitii, luce vix apparente, domum Manzolii, quem vita functum acceperant, petunt: corpus sibi ad lavandum dari rogitant: sed ubi audiunt eum non modo non mortuum esse, sed ne periculosum quidem, ut qui vitam ea ipsa nocte in tuto collocarat, admiratione complentur: nec dictis fidem habuere, donec suis ipsi oculis illum melius habentem, expedita lingua loquentem, viderint.

c quem sibi supervicturum prædixerat,

moribundum in vivis orando retinet,

F

153

A 153 Illud hic annotatu dignum. Mittit Philippus eumdem Sacerdotem Mathiam summo mane Manzolium visum; quo abeunte venit ad eum Montes Zazzara, ut illum de ejusdem obitu admoneret: cui et dicere cœpit, Amici, Pater, unice mihi cari jacturam feci: Joannes Manzolius supremum diem priore nocte explevit; et ecce tibi signum. Misericordiæ Sodales ad funus convocati sunt. Hæc vix ille dixerat, cum Philippus; Monzolius, inquit, non modo non obiit; sed ne hoc quidem morbo obibit. Redit interim Mathias, qui rogatus a beato Patre quomodo Joannes Manzolius haberet, Decessit, inquit. Et ille, Haud verum dicis, vivit ipse; propera ergo, ad eum iterum perge; quid stas? quid cessas? Sed cum Sacerdos jussa exequi cunctaretur, quod diceret se a Manzolii familiaribus de ejus obitu admonitum esse; instat acrius Philippus, urgetque ut mandatis pareat. Abiit ille: in itinere hæc animo volvebat: Quid sibi vult isthæc reditio? Frustra Manzolii domum repeto; iterum audiam quod semel audivi, Joannes obiit. Hæc dum ille cogitaret, ad ejus ædes pervenit: ingressus cubiculum, moribundum hominem, non modo vivum, sed optime habentem expediteque loquentem, circumstantes noscitantem, offendit, mi-

et aliis mortuum asseverantibus,

vivere affirmat absens:

B ratur. Reversus ad Philippum, quod vidit, narrat; eum Manzolii nomine salutat. Ceterum, ut ad rem nostram redeamus, accedunt medici ad Manzolium a domesticis revocati; quamquam initio, quod eum mortuum putarent, venire renuebant. Ex pulsu arteriarum extemplo certam indubitatamque spem valetudinis admirabundi concipiunt; Miraculum, inclamant, miraculum; in singula momenta levius Manzolium habere profitentur. Neque hic stetit res, haud multo post, magnis indies virium incrementis, plane convaluit. Produxit is vitam ad annum hujus seculi nonagesimum septimum, obiitque paulo plus quam biennium post beatum Patrem.

154 Nicolaus Lilius, nostræ Congregationis Sacerdos, vir cum multis virtutibus excellens, tum maxime sui despicientia, periculose ægrotabat, tantaque apparebat vis morbi, ut mors instaret. Visebat eum assidue Philippus, cui ob singulares virtutes carus admodum erat, atque ad pugnam contra diabolicas infestationes incitabat. Accidit autem aliquando, ut, cum ille supremis appropinquaret, ab adversario variis modis impugnari cœperit; id autem hac occasione ad nostram permanavit notitiam. Sacrum

discipulum in morte luctantem cum dæmone,

C faciebat Philippus in privato sacello, cum Patribus cibum sumentibus strepitus super fornicem triclinii audiuntur. Proximus erat is locus, et cubiculo ubi æger jacebat, et sacello ubi Philippus salutares Hostias divinæ Majestati immolabat. Ergo dum hi strepitus fiunt, ex Patribus aliqui tonare credunt; alii, quasi lapides pergrandes maximi ponderis super fornicem triclinii summa vi traherentur, audiunt; strepitus ad singulorum aures haud pervenere: audiunt ex Sacerdotibus; Petrus Consolinus et Prometheus Peregrinus. Inter strepitus Philippus, qui pro ægro tum precibus insistebat, ministros advocat; Consolino, qui primus accesserat, Ad Nicolaum, inquit, perge quantocius, ut quamprimum quidquid de illo est certo sciam. Advolat is confestim, eoque ubi venit, moribundum Sacerdotem junctis manibus, hilari serenoque vultu dicentem reperit; Gratias agamus Domino Deo nostro; accessit, recessit, victus est. Quibus quidem verbis, quæ identidem repetebat, videbatur innuere se cum diabolo, cujus aspectum vitare nequiverat, dimicantem, a Philippo mirabiliter adjutum, ejusdemque opera ab illius furore minisque liberatum. Beato deinde Patri eum adeunti, Hem, Pater mi, dixit, quid quæso causæ fuit, quod te hactenus non noverim? Cum morior, nunc, qui homo sis, noscere incipio. Ceterum de

mirabiliter juvat,

hoc, quoniam vir fuit spectatæ per plures annos in Congregatione integritatis, aliqua digna, quæ mandentur litteris, narrabimus. Fuit hic præter cetera pietati ita deditus, ut vocatus a Deo nihil habuerit antiquius, quam oblivisci populum suum et domum patris sui. Propinquorum a deo oblitus erat, ut ne minimum quidem de illis cogitaret. Hinc fiebat, ut eorum litteras, e Gallia Romam allatas, non modo non legeret; sed fasciculum etiam, ut erat ligatus, abjiceret in ignem. Orationi deditus erat; obedientiam ita amabat, ut nemo magis; sui ipsius despicientia excellebat. In Confessionibus audiendis multus assiduusque; pietate in Deum et caritate in proximum flagrabat; de se ipse demisse abjecteque sentiebat; Cœnobium B. Franciscæ Romanæ omni fere tempore dulciter ac sine querela rexit; diem obitus sui, priusquam lectulo decumberet, prævidit, prædixit; morti proximus, Sacramentis Ecclesiæ munitus, supremum diem maxima cum significatione pietatis explevit, eodem, quem diximus, anno nonagesimo primo, XVIII Kal. Julias.

D *AUC. ANT. GALLONIO virum sane optimum.*

155 Hoc etiam anno XI Kal. Augusti, P. Desiderius Consalvus, Ordinis S. Dominici, in gravem morbum incidit: morbum pestifera febris secuta est, febri phrenesis accessit. *d* Jacebat æger in lecto, vi mali victus, et, si medicis crederes, nulla spe salutis. Eo interim ad finem properante, evocatur Philippus ad P. Franciscum Bencinum, graviter itidem ægrum, sed non ad desperationem medicorum laborantem. Qui mox Is, dixit, ex hoc morbo non convalescet, tum Patrem Desiderium adiens, Bencinus, iterum ait, præsenti ægrotatione morietur. Illud his subnectam. Vixdum Desiderii cubiculum attigit, cum ad se æger revertens, tanto confestim gaudio ex sola viri præsentia repletur, ut sibi ipse sanus jam esse videretur. Neque eum opinio decepit: Philippus namque, manibus super illo impositis, Confide, dicebat, brevi convalesces. Nec mora. Æger delirio, phenesi, et somnolentia solutum se animadvertit: febricula demum, quæ ex morbo reliqua erat, liberatur. Is itaque cum a media morte ad vitam revocatus esset, ab amicis dici cœptus est, non jam Desiderius, sed Lazarus redivivus: quo vocabulo in hunc usque diem a quibusdam nominatur. Joannes Comparottus medicus, qui utrumque curabat, ut prædictioni eventum respondisse vidit, Philippum ut Dei amicum magis magisque venerari cœpit; P. Desiderio salutem divinitus redditam, beato viro pro eo orante, affirmavit; simulque adjecit, ingenti se admiratione affici cogitantem, P. Benecinum, de cujus salute medici haud desperarant, diem obiisse; et P. Consalvum, qui omnium opinione mortuus credebatur, contra omnem medicæ artis rationem, e morbo evasisse incolumem.

d

E *Munus ægrum moriturum, alium victurum prædicit:*

F

156 Femina Princeps eodem anno, Augusto mense, ad ultima summa vi morbi adducta venerat; extremaque etsi patiebatur, signa tamen apparebant in ea, quæ seriorem mortem denuntiarent *e*. Hanc Philippus, cujus pectus flagrabat caritate, visit; cumque paulisper pro illa divinam precatus esset clementiam, inde nescio quem ægrotum visum abiit. In itinere secum ipse, Heu feminam! frequenter dicebat, Heu auxilio indiget! Res sua postulat, ut ei opem feramus. Ad plateam S. Mariæ ad Martyres ut ventum est, Revertamur, iis qui secum erant, ait, ad moribundam: senserat enim divinitus se ad eam, cum diabolo forte dimicantem, revocari: quam reperit eodem prorsus modo habentem, ut antea; crederes eam, egregie adhuc robustam, ad alium saltem diem spiritum ducturam esse omnino. Tum Philippus, ut feminæ subveniat, quibusdam qui ejus insidebant lectulo foras exire jussis, in moribundæ faciem primum semel atque iterum exuflat; tum

etiam mortem ægræ impetrat: e

preces

A preces pro ea ad Deum fundens, ipsamque sermone de rebus divinis perbrevi confirmans, in hæc tandem verba prorumpit : Jubeo tibi, anima, Dei nomine, ut ex hoc corpore egrediaris. Quibus dictis, extemplo mulier (cunctis qui aderant stupentibus, factumque initio non credentibus) spiritum efflavit. Hoc ipso, opinor, anno, mense Octobri, accidit Victoriæ Varesiæ Romanæ *f*, ut ingenti dolere correpta in læva scapula, eo tam acerbe opprimeretur, ut anhelitum trahere vix posset ; nec noctu conquiescere, nec in lecto decumbere. His in angustiis B. Philippi memor, ad ejus iterum opem confugit, enixeque rogat præsenti se morbo eripiat. Nec irrita ; Philippus namque affectam mox partem pugno percutiens ; Abi, inquit, ex morbo plane convalesces, Mira res ! Victoriæ extemplo melius fuit : vixque domum, quam nostris ædibus proximam habebat, pervenit, cum in statum valetudinis pristinum restitutam se animadvertit.

AUG. ANT. GALLONIO

f aliam sanat.

157 Illud hic attexam, quod Gregorius XIV, et Cardinalis et Pontifex, Philippum semper plurimi fecit, dilexit unice, magnamque ex ejus præsentia capiebat lætitiam ; eumque præterea et læto semper B hilarique vultu excipiebat, et peramanter amplectebatur, nec permisit unquam eum coram se esse, aut secum de quavis re agere, nisi scabello considentem atque operto capite. Quodam die, cum de more Pontifex in ejus rueret amplexus, me præsente, in has illico erupit voces : O te vere felicem ! tu quidem, Pater mi, sanctitate nos vincis ; quamquam nos te (quod Christi vices in terris gerimus) dignitate et potestate superamus. Amplissimi S. R. E. Cardinales, qui eo Pontifice magna Philippum observantia colebant, quique simul ejus delectabantur consuetudine, hi fuere, Gabriel Card. Palæottus, Fr. Michael Bonellus Alexandrinus, Julius Antonius Sanctorius, Alexander Medices, Augustinus Valerius Vincentius Laureus ; præter hos Hippolytus Card. Aldobrandinus, major Pœnitentiarius, qui hodie tanta cum sanctitate ac prudentiæ laude Ecclesiæ gubernacula tenet, Clementis VIII nomine honestatus ; Hieronymus de Ruvere Archiepiscopus Taurinensis, Scipio Gonzaga, Federicus Borromæus, Joannes Franciscus Maurocenus, Augustinus Cusanus, Guido Pepulus, Paulus Camillus Sfondratus, Octavius Paravicinus, et alii. Verum Philippus, in magna quamquam semper auctoritate et existimatione apud Summos Pontifices, et Amplissimos Cardinales, et Principes viros fuit ; his tamen ille numquam ela- C tus honoribus, utpote qui caduca omnia contemneret, de sempiternis honoribus sempiternaque gloria, cujus vehementer cupidus erat, assidue cogitabat. Hæc de rebus B. Philippo gestis Gregorio XIV. Jam de iis quæ ab eodem facta sunt Innocentio IX, qui Pontifex creatus IV Kal. Novembris, anno millesimo quingentesimo nonagesimo primo, sedit menses duos.

Amatur a Gregorio 14 Papa,

158 In exitu hujus anni millesimi quingentesimi nonagesimi primi quidam, cui Matthæo Guerræ nomen *g*, Romam venerat (erat is eximia erga Deum pietate) hospitio exceptus fuit a nostris, Philippo ad Confessiones utebatur : de ejus enim sanctimonia magna et fama et auditione acceperat, illud autem interim contigit. Erant vesperi apud beatum Patrem viri aliquot nobiles ac primarii ; hos cum ille, qua erat animi comitate, more suo festive et urbane tractaret, unaque cum ipsis modeste etiam quandoque subrideret ; passus est ex his hospes nescio quam animi offensionem, dicebatque secum ipse : Hic si ea esset sanctimonia, qua dicitur, aliter vitam ac facit institueret, vitio dans quod virtuti tribuebant alii. Interim cum jam dilucesceret, beatum virum adit ; delictaque confiteri aggressus, quod de eo vesperi secum agitarat, silentio transmittit. Intuetur hominem Philippus ; ipsumque ne ullum in D Confessionibus faciendis delictum reticeat, etsi leve sibi videatur, admonet. Quibus dictis, Tuum erat, adjecit, quam de me heri vesperi offensionem habuisti, aperire ; eique rem totam diserte explicuit. Stetit ille his auditis stupore defixus : cogitatum aperit, Confessionem peragit, culpæ veniam petit. Illud de beato Patre hic mirabile adjiciam, cum locum aptiorem non compererim, quod Romana Sede Pastore orbata *h*, semper ferme nunc dormiens, nunc vigilans, nomen illius, qui in Summum Pontificem eligendus erat, maxima voce pronuntiari audiebat : quam rem paucis admodum viris aperire consueverat. Sed ab Innocentio, qui Pontificatum gessit bimestrem, veniamus ad Clementem VIII, hodie viventem, qui ei subrogatur tertio Kal. Februarias, anno salutis humanæ millesimo quingentesimo nonagesimo secundo *i*.

g Cogitationem hospitis perspicit.

futuri Pontificis nomen discit.

h

i

ANNOTATA.

a *Gregorius* 14, *creatus Nonis Decembris anno* 1590, *sedit menses* 10, *dies* 10.

b *Hanc rem satis pervulgatam quatuor Sacerdotio præditi jurejurando affirmarunt.* E

c *Id præter Manzolium alii etiam testes, ex iis qui interfuerunt, juramento testati sunt.*

d *Totam rem, præter P. Desiderium et Joannem Camporottum medicum, duo oculati testes publico testimonio confirmarunt.*

e *Eam rem, ut ceteros sileam, jurejurando enuntiarunt principes feminæ, Beatrix Cajetana et Julia Ursina Rangona : utraque enim spectaculo interfuit.*

f *Totam rem Victoria jurata testatur, eamdemque a domesticis accepimus.*

g *Hanc rem ipsemet sacramento exposuit. Lege autem similia in Vita S. Sabæ et epistola* 46 *Nazianzeni ad Amphilochium.*

h *Id juratus narravit, ut ceteros prætercam, Card. Taurusius.*

i *Libri secundi finis.*

CAPUT XIV.

Annus Christi 1592 *et sequentes duo.*

Petrus Philippus Lazarellus ecclesiasticum Beneficium ab Innocentio nono obtinuerat *a* : qua de re cum Apostolicas litteras, Summo Pontifice ex hac luce sublato, conficere non potuisset ; Clemente Octavo in demortui locum suffecto, omni ope nixus est, ut eam rem expleret ; sed libello supplici (ut is opinabatur) a nobili præpotentique viro retento, quo id Sacerdotium in alium transferretur, re desperata cogitare cœpit de nobili illo viro sclopeto occidendo, jamque a sacro faciendo divinoque Officio recitando cessaverat. Hoc itaque animo cum esset, venit Dominico die mane ad nostram ecclesiam : ibique e regione Philippi procumbens in genua, occultiore vi se sensit impelli, ut eum adiret : ejusque pedibus, nesciens quid ageret quidve sibi vellet, provolutus, nullum loquebatur verbum, nullam edebat vocem : mutum eum crederes. Hic beatus Pater sinistram viri aurem manu leniter apprehendens, Tu, inquit, ærumnis premeris, an non ita est? Cui ille, Sic, Pater. Bono animo sis, subjecit illico Philippus, intra quindecim dies hac solicitudine liberaberis. Quibus ille auditis ingenti gaudio perfusus, bonæ spei plenus, lætus inde se subduxit : intraque præfinitos dies ea molestia præter omnium expectationem liberatus, Beneficio ecclesiastico, de cujus spe deciderat, confectis ea de re litteris, donatur. Eodem anno Hieronymus Pamphilius, e prima nobilitate vir, Rotæ

A. Æt. 77

a Sanctus cogitatam cædem impedit,

prædictione futuri:

A Rotæ Auditor, cum ita graviter ægrotaret, ut ad desperationem medicorum laborare cœpisset *b*, a Philippo Aprili extremo invisitur. Qui hominem benigne amplexatus, timorem omnem abjiciat monet, morbum brevi discussum iri affirmat, pollicetur. Neque abfuit dicto fides: quippe ille haud multo post, sano vegetoque corpore, surrexit e lectulo. Hic autem non prætermittam ne illud quidem, observatum frequenter a multis fuisse, ægros, de quibus medici desperarant, pristinas recuperasse vires, beato Patre eos e morbo evasuros pronuntiante: contra, de quibus medici nil suspicabantur mali, eodem annuente e vita cessuros, naturæ debitum exolvisse.

desperatos ægros victuros prædicit. *b*

100 Puellæ annorum novem, Catharinæ Ruissæ nomine, crustulæ quædam cacoethæ, hoc est mali moris, nares occuparant, non absque pravæ luis suspicione; *c* quippe cum domo nuper exceptus fuisset, qui eisdem infectus pariter laborabat. Puellæ medicamentis succurritur, sed certe incassum omnia: nam crustulæ, quamquam mundari ex intervallo videbantur, novæ tamen confestim ejusdem B generis in naribus nascebantur. Cumque per integrum annum hoc morbi genere oppressa jacuisset, nec medicamentis sanari posset; a matre ad Philippum hoc ipso anno, Aprili mense vel Majo, adducitur. Is ubi puellam vidit, affectas mox nares manu leniter contrectans; Filiola dicebat, nullus tibi deinceps ejus generis morbus erit. Nec mora; Catharina confestim habere melius cœpit, brevique post usque adeo integram recuperavit valetudinem, ut ea deinceps ægrotatione neutiquam laboraverit. Hoc etiam anno, mense Augusto, venerat ad Philippum Victoria Ciba, ut animum sacramento Confessionis expurgaret *d*. Cui mox ille; Quampridem ait, sororem tuam visisti? Jam dudum, respondit. Et ipse I frequenter visere eam: futurum enim est ut brevi supremum diem expleat. Erat hæc virgo Deo sacrata, cui Victoriæ, ut sorori, nomen fuit: quæ relicto seculo cœnobio B. Franciscæ Romæ se addixerat. Ea itaque, optima quamquam tum utebatur valetudine: quiete libereque vivebat, vitæ annum alterum et vigesimum agens; repentino tamen morbo oppressa, intra mensem, nempe XIII Kalendas Octobres, diem obiit extremum.

c *Sanat crustulas narium incurabiles,*

quamdam monet de cito moritura sorore. *d*

161 Eodem itidem anno, IX Kalendas Septembris, dati fuerunt sub Patrum custodia adolescentuli quatuor, iisdem parentibus geniti, religione Judæi, obstinato prorsus animo, Hæbreorum ritibus C et superstitionibus addictissimi. Hos Philippus ubi obstinatiores vidit, Christo haud ita multo post nomina daturos prænuntiavit: res autem hoc gesta modo *e*. Quodam die sub horam noctis primam, cum in Judaica superstitione obfirmato quam numquam antea animo perstarent, in eoque perseverantes quod in patria vellent atque avita religione mori, omnemque præterea qui haberetur de Christo sermonem auribus respuerent; non modo superbæ eorum obstinationi non cessit beatus Pater, sed inflammari etiam se sensit magis ad eos Christo adjungendos. Illos itaque hortatur, Deum enixe orent, ut eos veritatem edoceat: et simul adjungit, eumdem se postero die in ipso Sacrificio pro illorum conversione rogaturum, quem preces suas auditurum sciebat. Die vero insequenti mane, cum ejusdem essent sententiæ, obstinatioreque animo Judaicam legem profiterentur, improviso, cum nil minus expectaretur, Philippo Sacrum faciente, vi divina ad Christianam religionem impulsi, Petro Consolino Sacerdoti Christianos se fieri velle exponunt. Hi postea, de rebus fidei optime eruditi, a S. D. N. Clemente VIII, in Basilica Lateranensi sacro baptismate abluuntur; mutatisque nominibus, natu maximo Alexander, alteri Augustinus, tertio Hippolytus, postremo Clemens nomen imponitur.

Obstinatos Judæos convertit: *e* *pro iis sacrificat:*

D AUC. ANT. GALLONIO

162 Virgilius Crescentius, nobilis Romanus, hoc ipso anno, Novembri mense ægrotare cœpit *f*: morbus initio ita levis videbatur, ut ne medicorum quidem judicio mortifer haberetur. Interea rogatus Philippus ut pro illo Deum oraret, apertissimis indicavit verbis, ægrum ejus vi morbi e vita cessurum omnino. Sed cum iterum urgeretur, ut morbum ab eo precationibus expelleret: Voluntati divinæ, inquit, obsequendum in omnibus; id enim vult Deus, ut is hoc morbo moriatur; ergo nos ad ejus voluntatem conformemus. Mira dicturus sum: æger pau cis post elapsis diebus ea ægrotatione decessit. Non invitus huic subnecto ejus conjugem Constantiam. Hæc Philippo præsente (ut qui eam solaturus advenerat) id secum animo agitare cœpit *g*: Vir meus affecta nondum ætate obiit; hic vero (Philippum dicebat) extremam quamquam ætatem attingit, vita tamen fruitur, vitam retinet. Tum Philippus, ejus mentis cogitata intuitus; Vir tuus, feminæ inquit, etiam nunc juvenis mortuus est; et ego, qui senex E sum, in vita adhuc maneo: nonne vera loquor? quid taces? His illa auditis, miraculo attonita, obmutuit. Patritium Patritiæ gentis, eodem anno ac mense levissime ægrotantem invisens, illud monet, ut sacramentis Ecclesiæ se muniat, seque demum mortalem agnoscat *h*. Sed cum id verbum tum illi tum domesticis durum nimis videretur (quandoquidem de ægri morte ne levis quidem suspicio erat) de Philippi consilio in aliud tempus differendo cogitari cœptum est: sed beato Patre acrius instante, datum sibi consilium ægrotus tandem amplectitur: qui sacramentis Ecclesiæ munitus, rebus humanis eripitur.

f *duorum mortem prædicit:* *g* *h*

163 Eo ipso anno inciderat Philippus Novembri mense in continentem febrim, sine remissione gravem, ardentem, atque periculosam, quæ quadraginta totos dies eum acerrime divexaverat. Invalescente indies morbo, cum putarent omnes eum non procul abesse exitio, integræ derepente firmitati præter spem restituitur. Id porro medici divinum fuisse miraculum, ætatis viri præsertim habita ratione, jurati publico testimonio confirmarunt. Illud quoque admirabile, quod Hieronymo Cordelio, uni ex iis qui eum ægrotantem curabant, accidit *i*. Hic cum quodam die sub vesperum illum pessime habentem reperisset; Philippus, dixit, adeo periculose ægrotat, ut non longe jam absit a periculo mortis. F Redit deinde postridie summo mane, quaritque solicitus num bene haberet. Ei Philippus, qui de verbis illius nihil acceperat, seorsum ab aliis evocato; O Cordeli, inquit, non est mihi hic morbus, ut tua fert opinio, supremus: ex eo surgam. Hoc ipso tam gravi morbo detentus, certis quibusdam adolescentibus, quorum ille Confessiones frequentissime excipere solebat, facultatem numquam, multis ac justis de causis, dare voluit apud alios Confessiones peragendi: Expectate, dicebat, illis, parumper, quieto animo vivite, Natali die Domini nostri Jesu Christi ego ipse peccatorum vestrorum audiam Confessiones. Id, sicuti prænuntiaverat, contigit; ex eo enim morbo paulo post, medicis admirantibus (ut qui Philippum ante id tempus e vita cessurum dicerent) plane convaluit; eorumque Confessiones non modo, sed aliorum etiam, excepit audivitque. Observatum præterea fuit frequenter a multis, beatum Patrem ex gravissimis morbis, quorum vi peritissimorum judicio ad ultimum venerat vitæ discrimen, divinitus pristinæ incolumitati, humanis remediis nihil prorsus efficientibus, vel etiam non adhibitis, restitutum fuisse: eam porro rem medici, qui ejus corpus curabant, sacramento testantur. Videre erat etiam

æger miraculo convalescit, *i* *uti prædixerat,* *sicut alia sæpe:*

A

AUC. ANT. GALLONIO.

etiam quandoque Philippum tam brevi ex gravissimis morbis ad integram corporis incolumitatem redire, ut medici qui illum vesperi morti proximum offendebant, postridie mane omni prorsus morbo levatum reperirent *k*. Illud quoque hic attexam, pro miraculo a peritissimis medicis habitum, Philippum devexa jam ætate, sive morbo affectum, sive viribus valentem, tam tenui cibo vitam tenere potuisse; idque supra vires naturæ, ac divinum prorsus miraculum fuisse jurejurando confirmarunt.

cujusdam scrupulos introspicit,

164 In hujus anni exitu Claudius Nerius, civis Romanus, vir utriusque Juris peritia clarus in Urbe, adeo magnis conscientiæ aculeis mali dæmonis impulsu torquebatur, ut eis impeditus Eucharistiæ sacramentum frequentare non auderet *l*. Hisce in angustiis Philippum consulere statuit, animo quod ille daret consilii prosequendi; multumque cum eo sermonem habens, quod dictum venerat reticens, omnia alia enarravit. Tum Philippus, qui rem totam divina revelatione prænoverat, rogare hominem cœpit, ut siquid, quod aperire cuperet, in animo haberet, expromeret. Negat initio Claudius; instat iterum Philippus: negat ille, ut antea, foras que exire volebat; sed non permittit beatus Pater, qui ut

B

animo opem ferret, ficta persona, quod ille secum animo revolvebat, aperit. Amicus mihi erat, dicere cœpit, qui ejusmodi scrupulo conficiebatur (eum ipsum referens, quo premebatur Claudius) cumque is nullam animo quietem capere posset, me consulere decrevit. Tum enarrans modum, quo amicum ea solicitudine liberaverat, quasi aliud ageret, nunc amici, nunc Claudii nomine loquebatur: putares eum a Claudio de re sua jam antea plane eruditum fuisse. Qua ille denuntiatione perculsus, attonito mox similis efficitur, experimento discens id rescisse beatum Patrem, quod mortalium nemo præter se ipsum suspicari potuisset: domum vero reversus, expertam beati viri sanctimoniam tum consanguineis, tum amicis enarrare non destitit.

et dextram curat.

A. Æt. 78

165 Anno post Christum natum millesimo quingentesimo nonagesimo tertio, cum quodam die precibus de more insisteret, dæmon, cujus studium sæpe fuit interpellare orantem, vestem ejus, quem ferre non poterat, sordibus aspersit *m*. Eodem anno, mense Junio, Antonia Caraccia *n* Antonii Pasquini conjux, effuso fœtu, repentino dextri lateris dolore corripitur: dolore increscente a domesticis in lectulo collocatur, eoque mirum in modum aucto, molestissima febri jactari cœpit: febri

Desperatam ab omnibus

C

vero ac doloribus diu pressa, eo tandem devenerat, ut neutram in partem movere se posset. Ergo cum quindecim circiter dies ita graviter afflictata jacuisset, nec quidquam ei prodesset quod a medicamentis proficisceretur; Antonio visum est ad Philippi opem confugere. Cui ille; Abi, inquit, Uxor tua e morbo evadet: quibus dictis illum dimisit. Sed cum morbus in singula pene momenta majorem in modum amplior fieret, ipsaque ægra omnes fere cibos haustusque stomacho fastidiente respueret, ullamque quietis partem neque noctu neque interdiu caperet; perrexit iterum Antonius ad beatum Patrem, quem mox etiam atque etiam rogare cœpit, ut periclitanti uxori, quæ sæviente atrociter febri proxime ad mortem accesserat, succurrere velit. Cui ille; Conjux tua, inquit, non modo præsenti morbo non morietur, verum etiam pristinum corporis animique vigorem recuperabit: abi ergo domum, ego te mox sequar. Eam itaque adiens, quid morbi sit, ubique hæreat dolor, rogitat. Quibus demum cognitis, manu dolenti parti admota, tam ingenti lætitia eo confestim attactu ægra perfunditur, ut, ubi esset, vix sciret præ gaudio. Philippus interim, quod Deus per ipsum effecerat sentiens,

tactu sanat.

D

inde se subduxit, his verbis mulierem in discessu solatus. Læta jam esto; ne quidquam vereare. Vix ille abierat, cum ea præter morem cœpit sine ullo adminiculo in utramque se partem movere, periculum virium factura: quod ubi facere aggreditur, et deperditas vires se recuperasse, et tota febri totoque dolore solutam se animadvertit; virumque suum gaudii plena evocans, ei miranti sanam sese ostendit.

Petit a Præpositura absolvi,

166 Cum privatæ vitæ desiderio teneretur Philippus, atque grave sibi videretur, qua erat humilitate, aliis imperare; Francisci Minorum Patriarchæ exemplum secutus, Præpositi munere omnino se abdicare constituit. In hanc itaque ille sententiam ingressus, Patribus, qui assistere in deliberationibus solerent convocatis, quid in animo fixum haberet enuntiat; rogatque, ut, nulla sui habita ratione, Congregationis utilitati prospiciant omnes, cum debeat unusquisque suam voluntatem ad publicam causam aggregare; et quamprimum novum deligant Præpositum Generalem, qui cunctis præsit, virum se et animo et corpore firmiorem: Ego enim, inquit, Patres, senectute jam confectus, ad res agendas non satis mihi aptus videor: haud ergo æquum opinor, hoc a me diutius ferri pondus debere: unum

E

itaque etiam atque etiam oro eligatis, qui mihi fessa jam ætate viro succedat; date mihi, quæso, ut liber ab onere, vacuus a curis, rectius imminenti morti me comparem. Sed ubi animadvertit, quibus rebus putabat mentes Patrum ad suum imperium flectere, illis ipsis studia eorum vel maxime incendi, ne voti compos efficeretur: Augustinum Cusanum et Federicum Borromæum Cardinales rogare mox cœpit, id suo nomine cum Patribus agerent, ut se Præpositi munere abire permitterent: qua re cognita, eam illi provinciam libenti animo suscepere. Pridie itaque Nonas Julias convocatis Patribus, quibus ferendi suffragii jus erat, exponunt iidem Cardinales, Philippum, quam suppliciter potest, rogare, sibi primum fessa jam ætate Præpositi onere abdicare liceat; tum ut Congregatio Cæsarem Baronium, ex antiquioribus filiis unum, Præpositum deligat: ad quæ Summi Pontificis voluntatem accedere fatebantur, ut qui totam rem approbaret, et eumdem Baronium Generalem Præpositum declarandum fore censeret. Baronius, ut hæc audit, Displicet mihi vehementer, dicere cœpit, nec sane sine dolore loquor, id Parentis nostri consilium. Tamen cum eo ipse onere levari tantopere cupiat, idemque Amplissimi Cardinales suo nomine petant, accedatque Sanctissimi voluntas, ejus desiderio haud repugnare amplius censet Congregatio.

intercedentibus Cusano et Borromæo Card.

idque impetrat commendatque Baronium:

F

167 Philippo interim in proposito susceptoque consilio permanente, decernunt Patres, ut novus Præpositus eligatur; cumque sua quisque responsa dedisset, suumque in schedula suffragium reliquisset, Baronius, quod initio jam dixerat, antequam reliqui Sacerdotes suam protulissent sententiam, non posse æquo animo pati, adjecit, se eligi Præpositum Generalem; negatque munus, viribus impar suis, ulla ratione subiturum, nisi in se eligendo modus Congregationis decreto definitus servetur; liberisque Sacerdotum votis relinquendum esse, quem vellent, eligerent; idque se quanto maximo poterat studio a Cardinalibus, qui coram aderant, atque ab ipso Philippo efflagitare; fore enim ut Sanctissimus Dominus noster haud quaquam repugnaret, si nostra nosset decreta. Cum hæc et alia multa in eam dixisset sententiam, ejus opinionem qui adstabant Sacerdotes secuti, rem precibus Deo commendandam putant. Patres Neapolitanæ domus, ut suam ipsi ferant sententiam, per litteras de nova Præpositi electione admonere decernunt, atque his ita constitutis

quo sic assumi recusante,

per secreta suffragia

A titutis cœtus ille dimittitur. Interea, rebus omnibus optime digestis, decimo Kalendas Augustas, qui dies B. Apollinari Episcopo et Martyri anniversario ritu sacer est, assiduis jam precationibus et sacrificiis eam in rem adhibitis, dato signo, in unum locum convenere Patres; et Philippo in proposito perseverante, de novi Præpositi electione agi cœptum est. Cumque suum quisque suffragium in schedulam misisset, suffragiis tandem legitime extractis recitatisque, Præpositus renuntiatur Baronius, nemine præter ipsum Baronium discrepante, idque ingenti omnium lætitia, quod beato Patri dignum, qui succederet, reperissent. Præfuit is toti Congregationi maxima cum laude tribus plus annis, suique officii munera, gravissimis etsi curis impeditus, summa semper diligentia atque dexteritate executus est. Expleto triennio, ubi iterum de more ad suffragia ventum est, idem prorsus Patrum consensus in eo confirmando extitit, qui olim fuerat in eligendo. Sed vix hæc facta sunt, cum a Sanctissimo Domino nostro Clemente VIII, ut superius attigimus, in Cardinalium numerum una cum Francisco Maria Taurusio Archiepiscopo Avinionensi, collega ac sodali suo, cooptatus est. Baronio Cardinali creato, Angelus Vellius, summo omnium consensu, secundus a Philippo sufficitur, anno redempti orbis millesimo quingentesimo nonagesimo sexto, Junio mense.

idem eligitur.

B

168 Ea erat Philippus sanctimonia, ut Angelorum cantibus symphoniisque frueretur *o*. In obitu Helenæ Maximæ, tredecim annos natæ, eos suavissime concinentes audivit. Fuit hæc virgo in Dei amore mire fervida, vitam suam arbitrio Confessarii moderabatur in omnibus, Christi mortem maximo cum sensu pietatis assiduis propemodum lacrymis deplorabat, ter per hebdomadam sacratissimo Angelorum pane sese reficiebat, in communicando maximam lacrymarum vim profundere cernebatur, orationi assidua erat, crucem suique ipsius contemptum amabat, patiendi pro Christi gloria cupidissima erat. Moribunda ubi sacrum Viaticum sumpsit, quod Baronius ministravit, se totam sanctissimo Christi sanguine perfundi propriis vidit oculis. Demum (ut beato Patre referente cognovi) diem obitus sui prævidit, prædixit; cujus post corpus exanime ad ecclesiam nostram delatum, ibidem arca lignea inclusum, sepulturæ mandatum est: incidit ejus mors in diem v Idus Septembris, Christi anno millesimo quingentesimo nonagesimo tertio.

Phillippus Angelorum cantus audit in obitu piæ virginis, *o*

169 Anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo quarto, Majo mense, Philippus vix a continenti febri, quæ vigintiquinque circiter dies eum divexaverat, relictus fuerat, cum e renibus gravissime labore cœpit. Dolor infirmo tantus tamque acerbus erat, ut nullam partem quietis eum capere sineret: cumque is dolor decem aut duodecim circiter horas eum tenuisset teneretque adhuc, urinaque non redderetur, actum esse de illius salute, insuper ipsum intra paucas horas e vita cessurum, non magis jam medici quam domestici pro certo habebant. Ergo in tanto vitæ periculo cum esset viribus destitutus, ut jam non vivum, sed mortuum crederes, divinitus repente factum est, ut, Angelo Victorio et Rodulpho Silvestrio medicis præsentibus et inspectantibus, quo evidentius esset miraculum, pristinæ incolumitati restitueretur. Erant tum apud beatum Patrem, præter medicos de quibus diximus, Alexander Alluminatus, Franciscus Zazzara, et hujus historiæ Auctor. Rem ut se habuit, narrabo. Vix Philippus, sed ne vix quidem movere se poterat (ea erat virium imbecillitas) vix loqui ut audiretur; cum hora diei prima et vigesima, alta voce, ut omnes audire possent, clamare cœpit; Qui aliud præter Deum cupit fallitur: Qui aliud præter Deum amat,

C

A. Æt. 79.

et pene moribundus *p*

a B. V. Maria visitatus,

turpissime labitur. Et hæc cum semel atque iterum pronuntiasset, confestim, quasi deperditas vires recepisset, toto corpore sublimis, nulla vi sustentatus, cunctis qui aderant simul collacrymantibus, ferri cœpit; et velut aliquem, sensum omnem oculorum effugientem, amplecteretur, clarissima voce, uberrimis lacrymis mixta, dicebat: O carissima mihi Virgo! tu, tu ad me venisti, ut me his doloribus liberares! O Virgo aspectu pulcherrima, venustate affluens et decore! et quis ego sum, qui dignus sim tua præsentia? Non certe, non is sum, in quem tanta gratia conferatur: nihil est in me, quod te ad me amandum alliciat: indignus prorsus sum qui abs te visar: quo meo merito factum, sanctissima atque optima Virgo, ut ad postremum famulum tuum venire ne graveris?

D

AUC. ANT. GALLONIO

170 Tum motans subinde manus, lacrymarum plenus, quasi Beatissimam Virginem obviis ulnis amplecteretur, hisce vocibus assidue clamabat: O sanctissima Dei Mater! o omnium creaturarum, ut optima, ita et pulcherrima! Et hæc cum effaretur, toto corpore, nullo fultus adminiculo, cubito circiter vel etiam plus eo sublimis, mirandum in modum attollebatur. Tum, O sanctissima Virgo (nobis audientibus) dicebat, o dulcissima Dei Mater! quo meo merito factum est, ut ad me veneris? In tuos ergo amplexus irruam optima Virgo, quæ ad me hodie venisti: et quid mihi impedimento erit, ne id faciam: Perstitit beatus in hoc tam alto excessu diutissime constantissimeque, sanctissimam Dei Matrem assidue perquam familiariter nominatim inclamans; tum quieti se tradens, quasi alienato a sensibus animo factus est. Ad se tandem ut rediit; Vidistisne (adstantibus ait) beatissimam Dei Matrem, quæ sua nunc præsentia omnem a me morbum depulit? Tum superiore se linteo tegens, uberrimas quasi puer profundere cœpit: quibus tandem restinctis, medicos rogat, ne cuiquam, quod sibi ipsis præsentibus et inspectantibus contigerat, indicent. Illud quoque (neque enim omittendum videtur) plurimum habuit admirationis, quod eodem momento, quo beata Virgo ei sese videndam objecit, pristinam ille confestim corporis salutem recuperavit. Verum cum adverteret post aliquanto in vulgus jam editum esse, sanctissimam Dei Matrem sibi ostendisse sese; ut erat homo tam suæ laudis inimicus quam qui maxime, in eo omnes nervos contendit, sanctissimos viros imitatus *q*, ut hanc rem si non supprimere poterat, at saltem obscuraret. Sed frustra omnia: quandoquidem non defuere gravissimi testes, qui verum id visum fuisse ab ipsomet didicerint: quinimo, cui Philippi humilitas resque gestæ Sanctorum cognitæ sunt, is hominis artificium desinet admirari.

eamdem amplectitur,

E

et subito convalescit:

q

F

171 Hoc etiam anno, Augusto ineunte, cum de Alexandro Crescentio, Philippo præsente, sermo fieret; Alexander, dixit, quamquam optime valet, brevi tamen e vita migrabit *r*. Prænuntiationem viri mors, intra paucos secuta dies (decessit enim XVII kalendas Septembris) comprobavit. Marcus Antonius Cortesellus, ex antiquioribus Philippi discipulis unus, ubi primum spiritum efflavit, beato Patri illico per quietem accurrit; apud quem cum duas integras fuisset horas, ipso tandem rem omnem conspiciente, Beatorum lumine fulgens cœlum conscendit: *s* obiit is hoc anno, mense Octobri. Neque hic finis istiusmodi mirabilium visionum Philippi; Federico enim Cardinali Borromæo, sibi egregie caro, *t* aliisque honestis et gravibus viris paucis, de quorum virtutibus periculum fecerat, præclara sibi oblata occasione; multorum animas, dixit, cum alumnorum tum externorum, sæpissime ab se fuisse conspectas, luce clarissima radiantes, cœli beatissima regna conscendere.

mortem unius prænuntiat, *r*

alios in cœlum perferri videt. *s*

t

A

AUC. ANT. GALLONIO

ANNOTATA.

a *Id idem Petrus Philippus jurejurando enuntiavit.*

b *Eam rem idem Hieronymus atque germanus ejus sacramento testati sunt.*

c *Hujus rei præter ipsam Catharinam tres habemus juratos oculatosque testes.*

d *Id Tamiria, nobilis femina, publico testimonio confirmavit.*

e *Id jurati testes plures affirmarunt.*

f *Hanc rem tres sacramento testes affirmarunt.*

g *Ea ipsa totam rem jurata narravit.*

h *Id jurati duo testes firmarunt.*

i *Id jurati testes oculatique firmarunt.*

k *Id testes aliqui sacramento enuntiarunt.*

l *Hanc rem jurejurando idem Claudius, ejusque filii et conjux exposuere.*

m *Id sacramento testantur qui adfuere.*

n *Totam rem ipsa Antonia ejusque maritus jurejurando exposuere.*

o *Id sacramento testatus est Cæsar Card. Baronius; idemque Sacerdos quidam alius præstitit.*

B p *Totam rem Card. Cusanus, qui verum id visum fuisse a B. Philippo acceperat, et Card. Baronius, publico testimonio confirmarunt: idem fecerant alii quatuordecim.*

q *Sancti viri, miracula et visa alios celare, omni ope contendunt. Vide Theodoretum in Philotheo cap. 3, et Vitas SS. Theodori Siceotæ, Audoeni, Odilonis, Annonis Episcopi, et Godefridi Episcopi.*

r *Ejus rei duos testes juratos habemus.*

s *Hanc rem plures jurejurando enuntiarunt.*

t *Id, ut ceteri sileantur, juratus exposuit Card. Baronius.*

CAPUT XV.

Extremus Philippi vitæ annus et sancta mors.

Barsum, Archidiaconus Alexandrinus, Romam venerat anno hujus seculi nonagesimo quarto, ut Ecclesiam Alexandrinam, ab hæresibus se purgari cupientem, Romanæ Ecclesiæ conciliaret: *a* cumque res ageretur, Octobri mense mortiferum in morbum incidit. Is erat morbus ut æger sanguinem spueret, qui medicorum judicio ex ruptis venis capillaribus, C pulmoni vel hepati junctis, exibat: accedebant ad hæc febris, tussis frequens, et spirandi difficultas, quæ ægrotum mirum in modum vexabant: frequens tussis sanguinem extrudebat: nocturna præterea diurnaque vigilia premebatur: somnus, quod pessimum est, neque noctu neque interdiu accedebat. Cordelio interim de ejus salute dubitante, Hieronymus Vecchiettus, qui ægrotanti assidebat, ad Philippum confugit; et quem paratum jam ad Sacrificium et calicem tenentem in manibus invenit, rogat, Archidiaconi Alexandrini gravissime laborantis meminisse velit. Pollicetur ille se oraturum pro eo. O rem dictu mirabilem! Ubi primum Deo Sacrificium offerre cœpit, extemplo æger (ut postea temporibus inter se collatis intellectum est) dulci corripitur somno, ut simul beatus Pater celebraret, et Archidiaconus post longam vigiliam dormiret; dormivitque ad horas aliquot: somno experrectus melius habere sensit. Philippus interim absoluto Sacrificio; Barsum, dixit, e præsenti morbo surget: tum accersito Vecchietto; Archidiaconum, inquit, in ædes Federici Borromæi Cardinalis transferri cura quamprimum, ibi tantisper is maneat dum pristinam recuperet valetudinem. Hæc ubi ille audit, quid consilii caperet non satis sciebat: nam neque ægrum gravissimo confectum morbo commovere, quod id periculosum putaret, audebat; neque Philippi mandata exequi, nisi impetrata prius a Superioribus licentia. Consilii itaque inops excusare se cœpit; sed beato Patri acrius instanti urgentique obedire, quasi cœlesti voce jussus, cogitur; illiusque fretus precibus auxilioque, ægrum rheda deportandum curat. Hic non prætermittam ne illud quidem. Egerat Philippus cum Vecchietto, ut non prius ad ædes Federici Cardinalis Borromæi æger, quam ad se adduceretur; id enim faciebat ipse causa sanandi illius. Nec irritus: hominem enim arcte complexus ad salutem reducit; totus quippe tum æger, repentino sudore madefactus, viribus restitui se sentit, sputo sanguinis liberatur; quod si quid ejus post excrevit, id fuit quod jam antea in pectus descenderat, quod mittere opus erat. Tum Philippo jubente ad ædes Cardinalis Borromæi adducitur; in discessu rogat ille beatum Patrem, precibus, in quibus spem omnem collocaverat, apud Deum pro sui salute insistat. Annuit Philippus, omnia læta sperare certamque expectare sanitatem jubet. Non fallitur: æger paucis post elapsis diebus e morbo plane convaluit.

Patriarchæ Alexandrini legatum, a

a sputo sanguinis periclitantem,

post conciliatum ei somnum

D

tactu sanat

E

173 Anno Christi millesimo quingentesimo nonagesimo quinto, Februario mense, cum vesperi instituto meo apud Philippum essem, nuntius venit, qui diceret, unam ex ancillis conjugis Cordelii me ad januam vocare, ut ejus nomine salutet et colloquatur: me interim ad feminam exeunte, in has Philippus voces confestim, ut ab his qui intererant didici, prorupit: O Cordeli, o Cordeli! Morietur is nunc jam sine dubio: et id mihi certum quod mortem obibit: tempus, quo ei moriendum est, ecce adest. Admirabantur adstantes, Philippum ita secum loquentem cum audirent; quandoquidem, ut quid femina vellet a nemine acceperat, ita ne Cordelium quidem in morbum incidisse; id enim nemo adhuc sciebat hominum, eo namque ipso die ægrotare levissime cœperat. Interim de recenti viri morbo admonitus Philippus, Cordelius, iterum dicere cœpit, diem obibit: Cordelius ex hoc morbo non convalescet: adest jam ejus vitæ supremus dies, brevi interibit. Ei vero dicentibus qui aderant; Jam nunc, Pater, si periclitanti corpori auxilium ferri non potest, animæ vel saltem succurratur; Id libenter agam, aiebat, in id totus incumbam, ut spreta corporis salute laboranti animæ præsto sim. Haud sibi falsus: Cordelius eo morbo paucis post diebus occubuit *b*. Quod sequitur non minus admirabile. Die quodam summo F mane, cum Petro Consolino comitatus ad Philippum pergerem; vix cubiculum ingredior, in quod nullus fores custodiente me penetrare poterat, cum ille dicere cœpit; En Cordelius proxima nocte, hora tali (certam designavit) efflavit animam. Sed mirantibus nobis, qui tandem id rescire potuisset; notata hora, missoque confestim qui rem cognosceret, omnia beati Patris prædictioni respondere comperiuntur. Eodem anno Summus Pontifex Clemens, Paschalibus diebus, magnis chiragræ doloribus conficiebatur: id ut Philippus cognovit, eum adiit; cumque illum de more amplecti vellet, ejusque manus prehendere; Subsiste, Pater, ei Summus Pontifex dicere cœpit, et ne quæso propius accedas; manus enim dolet mihi vehementer. Mox Philippus, Non me inquit, morbi tædet, quod per eum licet tibi parumper curis vacare; sed doloris: ad ejusque manum adrepens, sua ei admota, totum confestim dolorem ab ipsa depellit *c*.

Leviter ægrotantis morbum novit

et mortem a se prædictam.

b

Papam chiragra liberat.

c

174 Molestissima Philippus febri, eodem hujus seculi anno nonagesimo quinto, III Kalendis Aprilis, corripitur: incœpit febris ab horrore. Is tantus fuit, ut Augustinum Valerium Cardinalem, qui eum salutatum

Æger vires obtinet ad Missam faciendam:

A salutatum venerat, ne uno quidem verbo potuerit excipere. Inhæsit assidue febris totum mensem Aprilem : sed accensus ille cupiditate rei sacræ faciendæ, die Sanctorum Apostolorum Philippi et Jacobi, qui in Kalendas Majas incidit, pridie eorum natalem, tantorum Apostolorum opem implorat : nec frustratæ sunt eum preces ; e lectulo exiliit, rem sacram peregit, adstantibus sacratissimum Christi Corpus præbuit : et hæc quidem omnia ea ille corporis agilitate faciebat, ut qui corpusculi imbecillitatem nossent, id satis mirari nequirent ; sed a Domino vires, quod res erat, celso animo suppeditari censebant *d*. Tribus post insequentibus diebus, non quo corporis imbecillitati indulgeret, sed ut medicis obsequeretur, a Sacro faciendo abstinuit. Sacrificii loco, ne iis ipsis diebus divino illo privaretur bono, Eucharistiam quotidie maximo pietatis affectu percipiebat. Exacto triduo, cum levius haberet, Sacrum medicorum voluntate agere cœpit : quod facere perrexit ad usque diem quartum Idus Majas, quo die, novo ac repentino morbo oppressus, eam summo mane sanguinis copiam derepente me adstante evomit, ut expiranti similis ac prope

B exanimis jaceret in lectulo, faciesque palluerit. Advocati medici, tactis venis aliisque inspectis, actum de illo esse affirmarunt. Ergo cum vereremur, ne Philippus repentino moreretur; a Cæsare Baronio (Federico Cardinale Borromæo præsente et inspectante) Oleo sancto maxima celeritate inungitur : quo peracto cœpit Philippus paululum, animo sensim redeunte, oculos allevare : quod cum adverteret Federicus Cardinalis, Alexandrum Alluminatum, qui beato viro ægrotanti assidere consueverat, monet, ut ex venis exploret, viriumne satis habeat, ut sacrum Christi Viaticum suscipere possit; quo mox cognito, ipsemet Federicus Cardinalis Christi Corpus pretiosissimum ad eum defert, Augustino Cusano Cardinale ceterisque e Congregatione Patribus ac Fratribus et aliis quamplurimis adstantibus, simulque commune damnum collacrymantibus.

rursus sanguinem spuens deficit,

extremis munitur

175 Illud hic accidit memoria dignum. Vix Borromæus Philippi cubiculum ingressus erat, sanctissimum Christi Corpus in manibus gestans; cum ille, viribus quamquam omnibus destitutus maxima illico voce lacrymarum plenus clamare cœpit, ut omnes obstupescerent; Ecce amorem meum, ecce amorem meum; hic ille est, in quo me oblecto : solum id est carum mihi : præbe ergo, præbe mihi amorem

C meum; præbe mihi eum quam celerrime. Et hæc quidem verba ea spiritus vi proferebat, ut adstantes ad lacrymas et admirationem excitaret. Cumque Federicus Cardinalis, Domine non sum dignus, de more pronuntiaret, eadem Philippus clarissima voce, manantibus præ dulcedine atque Christi desiderio ubertim lacrymis, repetebat, Qui tuo corpore pascar, dicens, dignus fui numquam. Sacro tandem sumpto Viatico; Medicum meum, ait, hospitio excepi. Hac ipsa die sub vesperum ter quaterve sanguinem vomit, qui multus erat ac rubens : vomitum tussis subsecuta est : ex impetu ruentis sanguinis parum abfuit, quin æger suffocaretur. Viri constantiam admirabantur omnes, in summis enim ille doloribus, non modo non infracto animo propter magnitudinem morbi, sed confirmato atque renovato apparebat. Medicamenta, quibus utebatur, erant præter cetera cucurbitulæ : hæ enim sunt, in quas linamentum ardens conjicitur, ac sic earum os corpori aptatur, imprimiturque donec inhæreat. Ceterum uno aut altero elapso die, medicis ad eum mane venientibus; Abite vos hinc, ait, remedia mea medicamentis vestris potiora sunt; ubi enim misi a prima luce, qui variis Religiosorum familiis eleemosynas distribueret, ut pro me Sacrum fieret; conti-

cum maximo pietatis sensu :

rursus sanguinem vomit

et per miraculum convalescit :

D nuo vomitus sanguinis mansit, dolor præcordiorum ac pectoris ex toto desiit, melius habui, deperditas vires recuperavi. Tum accedentes medici, ex venis sputorumque, quæ ante expuerat et quæ tum expuebat, dissimilitudine, illum pristinæ incolumitati restitutum, miraculo attoniti, fatentur : ex illoque die ab obitum usque, optima semper usus est valetudine. Continuavit viribus potens plures dies, rem sacram quotidie faciens, suorum Confessiones audiens ; adeoque bene valebat, ut jure meritoque Patres ad opinandum inducerentur, eum ad aliquot annos spiritum traducturum : quod tamen, Deo ipsum derepente ad præmium evocante, non contigit.

AUC. ANT. GALLONIO

176 Significaverat Philippus Francisco Zazzaræ, ætatis annum octavum et decimum agenti, plus triennio ante obitum, *e* se non prius e vita cessurum, quam ei, ad quem vitæ statum a Deo evocaretur, aperiret. Id beato viro adolescens in memoriam frequenter reducebat : cui ille, Ne animo angaris, respondere solitus erat ; ego Deum pro te precor assidue; quod ipse de te mihi indicabit, id tibi ante obitum aperiam. Tu mihi temet tuaque omnia credidisti, ego fidem tuam non fallam. Mirum

mortem sibi instantem significat e

E dictu! Quamquam Philippus ab eo tempore, ad usque initium anni nonagesimi quinti, frequenter ægrotavit, ut medicorum sæpe judicio mortuus crederetur; numquam tamen vel unum verbum ad adolescentem ea de re fecit : sed ubi e vomitu sanguinis convaluit ; continuo, quodnam vitæ institutum amplecti deberet, explicuit : ea porro res in diem sextum decimum Kalendas Junias incidit, octo nimirum ante beati viri mortem diebus. Aliud afferamus exemplum. Ex eo sanguinis vomitu pristinæ incolumitati restitutus, a nobili viro, Nero Augustini Neri filio, invisitur, *f* Huic, de recuperata ejus valetudine lætanti, Ego ait, etsi præsentem morbum evasi, optimeque habeo, tamen id filiorum gaudium breve erit : adest enim pugnæ finis, eritque obitus meus ejusmodi, ut cum contigerit, vix advertatur a quoquam, auditusque vix credatur, eritque initio inter dubia. Denuntiatoni optime respondit eventus. Hoc ipso præterea morbo laborans, Germanico Fideli, cujus opera utebatur in multis, Satis, inquit, de me solicitus fuisti, satisque pro me laborasti, adest jam laborum finis. Tum manu eum prehendens, Quid intra paucos visurus es dies! mortem sibi imminentem his verbis significans : quandoquidem, paucis post elapsis diebus, ex corporis vinculis, tamquam ex carcere, lætitiæ plenus evolavit. *g*

f discipulorum tribus,

177 Sed accipite illud, non minus, opinor, admirabile. Paulo deinde post, cum eidem P. Germanico iter faciendum esset castrum versus, Carbonianum nominatur, non prius Urbe egreditur, quam sibi a Philippo fides daretur, se eum adventu suo Romam, vivum atque incolumem reperturum. His auditis rogitat; ad quem diem reditus erit. Cui ille, Quam tardissime, pridie ejus diei, quo Augustissimæ Eucharistiæ sacrum diem ritu anniversario colimus. Tum Philippus, cum paulisper, quasi cogitans quid respondendum esset, stetisset; in hæc verba prorupit; I, redi. Interea Germanicus nocte ejus diei, qui pervigilium festi sanctissimi Christi Corporis anteit, tale vidit insomnium. Existimabat se esse Romæ in cubiculo beati Patris, quem ægrum in lectulo jacentem videret, audiretque dicentem ; Adest tandem, Germanice, vitæ finis ; illeque, Pater mi, responderet, haud erit ita ; periculosius siquidem alias ægrotasti : et ille, Ultima jam mihi, adjiceret, instat hora : cura itaque pro me res sacræ ut fiant. Hoc dormienti, somnium; vigilanti, consilium fuit. Nam experrectus tum ille, discessum accelerat : unius diei iter, longissimum ei pro beati Patris desiderio videbatur. Romam ut venit, Philippum, lectulo

g et peregre profectum monet in somnis ut adsit :

F

AUG. ANT. GALLONIO

A ctulo insidentem, incolumem sanumque offendit. Cui ille, Revertisti? inquit. Reverti, respondit ipse: quamquam parum abfuit, quin oppidanorum rogatu reditum alium in diem distulerim. Tum Philippus; Ut, quod advenisti præfinita die, recte plane fecisti; ita, si reditum remoratus esses, perperam egisses. Nec verba sine causa: postero enim die beatus vir, præter omnium opinionem, e terris in cœlum evolavit. Sed veniamus modo ad aliud.

item alium per litteras: h

178 Dederat Philippus in mandatis eidem Germanico *h* Fideli, idque ineunte Aprili anno millesimo quingentesimo nonagesimo quinto, ut ad Flaminium Riccium, Congregationis nostræ Sacerdotem, Neapoli commorantem, litteras suo nomine daret, in quibus scriptum esset; Romam rediret quamprimum, quem ante obitum videre cuperet: prævideral enim velocem fore depositionem tabernaculi sui. Sed Flaminio, per litteras se excusanti, et ad Septembrem usque mensem inducias petenti, non indulsit beatus senex: quin novis iterum litteris, in eamdem sententiam scriptis, suo nomine urgeatur jubet; ut illis lectis, Romam, nulla facta mora, revertatur. Sed cum is nihilominus, rogatu Annibalis de Capua B Archiepiscopi, discessum remoraretur; recentibus adhuc ejusdem litteris, ut qui eum videre cuperet, Romam revocatur. Verum ille, ubi novis impedimentis recens exortis beati Patris imperio non paruit, paucis post elapsis diebus e vita Philippus decessit. Eodem etiam tempore Petro Consolino *i*, pridie sui obitus, apertissime, se brevi moriturum, significasse videtur. Nam cum familiariter cum eo colloquens rogasset, Sacrumne pro se facere vellet; illeque id se libenter facturum respondisset; quamquam sciret haud opus esse, cum optime valeret, ut pro ejus corporis salute precibus insisteretur. Sacrum, quod efflagito, adjecit Philippus, id est, quod a defunctis nomen habet. Quid porro his verbis significare voluerit, mors postridie secuta aperte indicavit. Alterum eodem mense admirabilius. Idibus Majis (erat eo anno alter dies Pentecostes, sancti Spiritus in Apostolos immissione celebris) cum Joannem *k* Baptistam Guerram (quem ego ipse in mei locum, dum rem divinam facerem, ad curam beati Patris substitueram) evocasset Philippus; et quotus esset dies mensis rogasset, illeque diem Iduum dixisset; Decimo post die, qui dies erit octavus Kal. Junias, subjecit beatus senex, ego moriar. Ceterum veram fuisse ipsius prædictionem docuit eventus; quandoquidem ea ipsa die, post sextam C noctis horam, e vita migravit.

i ab alio sacrum funebre sanus petit,

k et diem mortis suæ designat:

179 Philippus interea, triduo ante obitum, divina luce ac dulcedine uberius forte quam unquam antea delibutus, ut qui sese ad nuptias Agni evocari sentiret, Sacrum incredibili animi lætitia ac voluptate faciebat quotidie. Octavo Kal. Junias, qui dies eo anno et sacratissimo Christi Corpori sacer, et ejus vitæ postremus fuit, rem sacram, quasi caneret, gaudio peregit. Initio Sacrificii oculos in villas ad S. Onuphrii Templum sitas conjecit, tamquam aliquid oculorum effugiens obtutum cerneret: porro quid ille tum viderit, eo, qui solus norat reticente, omnes latuit. Magnam ejus diei partem in Confessionibus audiendis consumpsit, multosque ex alumnis suis ipse manibus Eucharistia munivit. Hoc perpetuo triduo, ubi e lecto mane surgebat, in eo postea numquam, quod firma uteretur valetudine, nisi noctu stata hora cubare visus est. Eo vero die, qui vitæ supremus fuit, cum illum Angelus Victorius adiisset; Non viso te, inquit, Pater mi, ut medicus, sed ut amicus. Ex ejus cubiculo egressus; Philippus, mihi aliisque dixit, adeo recte valet, ut ne abhinc decem annos ita viribus valentem, ut nunc, compererim. Eodem die Philippus, mortem etsi imminentem sibi divinitus nosset, vultu tamen lætitiam præseferebat: adventantes amice complectebatur; Sanctorum historias, quas Franciscus Zazzara legebat, audiebat attentissime: ejusmodi enim lectione magnopere delectabatur. Interea cum S. Bernardini Senensis Vita legeretur, venit ad eum Augustinus Cusanus Cardinalis, Hieronymo Pamphilio Rotæ Auditore comitatus: accessit iis paulo post Spinellus Bencius, integerrimæ vitæ vir, primus Politiani Episcopus. Hi, divino Officio cum Beato Philippo recitato, tamdiu ibi mansere, dum dies in vesperum inclinaret; nocte adventante domum quisque remigravit. D

lecto præter quam noctu non incumbit:

amicos hilaris excipit,

180 Sub horam primam solita vir sanctus parsimonia cœnavit: a cœna ita bene valebat, ut antea: nullum signum in eo apparebat, quod faceret non mortis modo, sed ne levissimi quidem morbi levissimum indicium: adeo præterea lætus erat, ut omnia alia crederes, quam ipsum paucis post horis e vita migraturum. In lectulo cum esset, satis gnarus adesse sibi supremam horam, adstantibus primum dicere cœpit: En morimur omnes. Quota deinde hora sit, rogitat: cumque tertiam noctis horam esse didicisset, illico, quasi secum ipse loqueretur, dicebat: Tertia hora est, sed huic si addantur binæ, quinta hora erit; si ternæ, sexta. Tum ad nos conversus; Abite vos cubitum. Hæc autem dum loqueretur ita se fortiter gerebat, ut satis ex dictis gestisque appareret magna eum exultare lætitia, ut qui cœlestibus jam perfrueretur voluptatibus. Ergo nos qui aderamus, nihil admodum periculi suspicantes, cubitum discessimus. Sub horam sextam vix me somnus complexus erat, cum repente excitus, Philippum deambulare sentio. Timore perculsus e lectulo celerrime surgo, non minore celeritate seminudus propemodum, sola talari tunica ad subuculam coopertus accurro, lectuloque insidentem reperio; cui fauces sanguine vel pituita ita repletæ erant, ut eorum impetus jure meritoque timeri posset. Id ego cum cernerem, quid sibi accidisset, rogo. Qui mox, Ultima mihi, ait, instat hora: emori jam incipio. Ceterum cum solus apud eum essem, nec solus opem indigenti ferre possem, ad Alexandrum Alluminatum illico advolavi: is nulla interposita mora secutus est me. Interea dum medici expectabantur, quoniam vis morbi urgebat, cucurbitulas sine ferro ei admovimus, ad fricationes recurrimus, a brachiis cruribusque incepimus, a thorace abstinuimus; fascia demum, ad sanguinem supprimendum, coxas, brachia, et crura adstrinximus: medicamenta quamquam multa adhibebantur, nullum tamen erat quod ei prodesset. Remedium Philippus respuebat nullum: intra quadrantem horæ aut paulo plus eo, pituita, quæ in fauces descenderat, mansit: fluxio nulla erat, fauces liberæ, expedite et perfacile currens oratio; mortis periculum eum evasisse crederes.

et nullo sub noctem apparente morbo,

E

designata antea hora

novo sanguinis sputo corripitur:

F

181 Sed hæc brevia fuere; quandoquidem ille ad nos conversus; Si alia, inquit, vobis medicamenta non suppetunt, manete, quippe quia cum morte jam luctari incipio. Quibus dictis, ut sibi ipsi vacaret, conticuit. Verum quo plus supremis appropinquabat, hoc magis se mortem contemnere palam indicabat adstantibus. Super lectulum enim ubi jacebat, quasi eam ad pugnam provocaret, sedentis instar allevat sese. Duravit tamdiu in eo habitu corporis, in quem se tum composuerat, donec spiritum halavit. Aderat jam Philippo suprema hora, cum Patres omnes accurrunt; et quem paulo ante vivum atque incolumem reliquerant, pene mortuum præter opinionem offendunt. Hinc lacrymæ illico cunctis cadere incipiunt præ dolore, quasi pueris. Tanti viri jacturam nullus erat qui non lugeret. Et quis morientem Philippum

ad extrema adductus,

præsentibus ac lugentibus suis,

A Philippum intuitus lacrymas tenere potuisset? qui sui ipsius oblitus nihil amavit magis quam aliis prodesse. Interea Patribus, communem parentem inso-labiliter plorantibus, ejus animam Cæsar Baronius, lacrymas precibus miscens, Deo Santisque de more commendat : quo peracto, admonitus a medico, Philippo mortem instare, ad illum mox conversus ; Heus tu, Pater mi! clamare cœpit, quid causæ est, quod nullum nobis verbum dicis? Alloquatur, quæso, Pater filios, quos Christo tanto labore genuit : eripiat rogo, filiis tantum dolorem aut minuat saltem : ubi benedictionem filiis tribuerit Pater, tum eorum minuet dolorem. His Philippus auditis, oculos confestim in cœlum tollens, aliquantulum oravit pro filiis. Supplicatione completa adstantes intuitus, quasi sua eos benedictione muniret, nullam passus vel minimam membrorum distorsionem, sine ullo molestiæ signo, ipsa jam morte (cujus ceteri vel nomen horrent) fortior, placidissime efflavit animam, octavo kalendas Junias. Erat eo anno dies, sacra Corporis Christi solennitate celebris, intra horam sextam, ut prædictioni responderet eventus, anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo B quinto.

placidissime expirat.

ANNOTATA.

a *Id præter Archidiaconum duo testes oculati publico testimonio confirmarunt.*

b *Id a juratis testibus acceptum.*

c *Hoc a Cusano, Borromæo, Taurusio et Baronio Cardinalibus, qui ab ipso summo Pontifice accepisse testificati sunt ; idem et ab aliis, Philippo vivente, didicimus.*

d *Ejus rei plures habemus testes juratos oculatosque.*

e *Id hic ipse Franciscus sacramento testatus est.*

f *Hanc rem idem nobilis vir Nerius juratus exposuit.*

g *Idem eam rem juramento enuntiavit.*

h *Ejus rei, apud nostros satis pervulgatæ, juratus est testis ipsemet Germanicus Fidelis.*

i *Idem Consolinus jurejurando affirmavit.*

k *Id hic ipse Jo. Baptista sacramento confirmavit.*

CAPUT XVI.

Gesta post obitum et sepultura.

Eo ipso momento, quo Philippus expiravit, mul-C tis ostendit sese a. Virgini cuidam, quæ pietatem egregie sequitur, se simul ac e vita decessit per somnium obtulit : sed feminæ, de nescio quibus scrupulis sermonem cum eo in longius protrahenti ; Sine me, ait, in itinere enim sum ; satis jam, et plusquam satis illi (alumnos suos significabat) me remorati sunt. Hæc effatus, sublimis abiit. Hora eadem, atque etiam puncto temporis eodem, virgo b altera, Deo sacrata, vidit inquiete beatum Patrem, candida veste indutum, cœlesti micantem luce, duos inter juvenes medium, qui sibi diceret ; Ego, ut vides, ad meorum laborum præmia in cœlum evehor : tu ergo cura pro viribus, ut quam cœpisti vitæ rationem ad obitum usque teneas : id enim si feceris, ejusdem mecum felicitatis particeps eris : nec est quod metuas, ego pro te Dominum precabor assidue : et his dictis, ab oculis abiit. Tum virgo, somno excita, simul admirabunda, simul læta, ubi diutius quid id visum portendat frustra secum animo agitat ; tum demum quod reliquum erat noctis, tota in ejus rei cogitatione defixa, traducit insomnis : sed albescente die, ut nuntius venit qui diceret, Philippum ea hora obiisse, qua virgini oblata fuerat visio ; intellexit mox femina, quid nocturnum visum monstraret. Quamobrem hilarior facta, Philippum ex eo die,

a Momento post obitum

b ostendit se Sanctus duabus piis virginibus,

tamquam sanctissimum virum, Beatorum cœtui jam D adscriptum, magis magisque suspexit. Vir quidam est pietate c nobilis, cujus nomen, ne ejus modestiam offendam, silentio prætereo, qui in una ex civitatibus Italiæ domicilium habet, quæ ab Urbe millia passuum circiter centum distat ; hic eodem momento, quo Philippus cessit e vita, incertum initio vigilans an somnians, beatum Patrem dilucide perspicueque vidit, qui sibi diceret; Pax tibi, frater, augustiorem in locum mihi nunc iter est. Vix hæc effatus erat, cum is somno experrectus, haud jam dubitans quin non dormiret, eumdem sibi videre videbatur : qui læta fronte ac vultu illas frequenter iteraret voces ; Augustiorem nunc peto locum ; ad amœniorem locum nunc pergo : et his dictis, ex oculis elapsus est.

AUG. ANT. GALLONIO c item nobili viro.

183 Philippi interea corpus, de more lautum ac Sacerdotali vestitu rite indutum, Patrum humeris ad ecclesiam, sub horam noctis septimam, defertur. Feretrum prosequebantur omnes e Congregatione ; qui in eo gestando impediti non erant, corpus ardentibus cereis cingebant : per viam Psalmi per vices canebantur : id erat spectaculum, ut lacrymas cunctis eliceret. Vulgata Philippi morte, maximus E confestim omnium ordinum, ad ejus corpus visendum, concursus fieri cœptus est : qui veniebant, jucundissimo beati viri aspectu neque animos neque oculos satiare poterant. Venerabantur sancti Patris corpus in feretro jacens Amplissimi S. R. E. Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, omnisque generis Præsules, Religiosi, Principes viri, feminæque primariæ quam plurimæ. Nemo accedere visus est, qui sacrum beati senis corpus non veneraretur : feretro circumfusi qui aderant, jucundissima Philippi specie memoriaque semetipsos mirifice pascebant : nec defuere qui assiduis lacrymis crebrisque singultibus tanti viri obitum, tanti parentis jacturam misere lamentarentur : neque tam duro quisquam animo fuit, quin venerabundus maximo pietatis affectu ejus manus exoscularetur, sacrasque reliquias rosariis, manu, osculoque contingeret. Videre erat sanctum corpus, totum rosis floribusque constratum : qui mox a confluente multitudine ablati, domum pietatis ergo exportabantur ; nec tot Patribus rosæ erant ad illud exornandum, quot erant qui eas sibi ad morborum remedium auferebant. Mirum erat præterea quantum omnes certatim paululum saltem vestis habere contenderent, ut reliquiarum hominis Dei aliquid apud se retinerent ; nec tantam Patres adhibere diligentiam quivere, in eo custodiendo ne F quid surriperetur, quanta satis fuisset, ut postea cognitum est.

Ad corpus in ecclesiam delatum,

ingens t concursus.

184 Interea nocte adventante, clausis sub tertiam horam ecclesiæ valvis, defuncti corpus tum inspiciendi tum exenterandi causa dissectum est. Sectioni interfuere vocati a Patribus Angelus Victorius, Josephus Zerla medici, Marcus Antonius Bellus, Alexander Alluminatus horum administri : interfuerunt e nostris Germanicus Fidelis, Julius Savera, Joannes Baptista Guerra : ex externis Franciscus d Zazzara, Spinellus Bencius, aliique. Sectioni ego non adfui, non modo quod id spectaculum sustinere haud potuissem, sed etiam quod repentino morbo initio sectionis opprimi me sensi. Illud inter sectionem mirabile accidit, in quo maxime Deus illius confirmasse virginitatem mihi videtur. Convenerant jam ejus corporis exenterandi gratia sectores : aderant multi ex Patribus. Cumque defuncti corpus, quo dissecari facilius posset, denudassent ; exanguis illius corporis et spiritu destituti manus (mirum dictu) supra naturæ e vires moveri, easque corporis partes, quas idecorum ostendi vivo fuisset, occultare cœperunt. Id cum semel iterumque fecisset (quo præsertim

Idem ad sectionem nudatum,

d mota manu obtegit verenda,

e

AUC. ANT. GALLONIO.

A præsertim tempore corpus movere opus erat) exclamavit Angelus Victorius, qui id adverterat, clarissima voce, ut omnes qui aderant audire possent; O egregiam hominis puritatem! O castitatem eximiam! Videte quæso virum, quem anima defecit, sua sibi tegentem verenda. Idem quoque accidisse prorsus dum ejus lavaretur corpus, a Patribus qui interfuere observatum est.

costæ duæ divinitus fractæ inveniuntur,

185 Aperta anteriore parte thoracis, inventæ fuere, mirantibus qui aderant, sinistri lateris costæ duæ mendosæ, ut vocant, fractæ : erant hæ quarta et quinta. Fractura in anteriore parte pectoris apparebat, ubi costæ in cartilaginem desinunt : costæ adeo elevatæ erant, ut eas pugni magnitudinem non æquare modo, verum superare etiam profiterentur omnes. Remedium profecto id fuisse divinum quis neget, quo palpitans cor non læderetur? nam neque lapsus, neque percussio, neque vis ulla præcessit unquam, qua id effici potuisset; neque dolor quantulumcunque minimus fuit, neque inflammatio exorta. Hanc ipsam porro costarum fracturam, contra omnem medicinæ rationem, totos quinquaginta plus annos absque ullo sensu doloris sustinuit. Habuit ea initium a nimia divinis amoris vi, summoque
B cordis ejus adore, quo inter contemplandum vel maxime afficiebatur. Hæc medici *f* diu multumque animo agitantes, in eam tandem unanimes venere sententiam, ut jurati verbo scriptisque affirmarint, eam costarum fracturam beato Patri divinitus contigisse, idque multis de causis; primum ne contemplationi vacans, ex divini caloris vi abundantiaque, repentina morte extingueretur; deinde ut cor, ardentissimos amoris æstus sustinens, augustiorem sibi locum acquireret; tum ut pulmones facilius ac præter consuetudinem dilatarent sese: postremo ut, beneficio loci augustioris, tantum novi aeris pulmones ad cor deferrent, quantum ad illud refrigerandum satis esset.

g cor integrum et solito majus;

186 Aperto thorace nullum in præcordiis vitium *g* apparuit. Cor cum inspiceretur, magnum apparuit et musculosius, ultra quam esse soleat : a calore enim, ob ferventium spirituum vim superfluente, ita effectum esse, Andreas Cesalpinus atque Antonius Portus jurati publico testimonio confirmarunt. Vena deinde arteriosa (ut a medicis aliisque ex adstantibus accepi) cujus actio est sanguinem ad pulmones ferre, quo ibi attenuatus cum aere ad sinistrum cordis ventriculum, ejus nutriendi refrigerandique causa,
C transferri possit, duplo major reperta est, quam natura soleat : ea quandoquidem Philippus frequentius uti opus habebat, ad novum aerem novosque spiritus ad cor deferendum, quo cœlestis ignis summos illos ardores, quibus assidue abundabat, sine valetudinis detrimento, nec dicam mortis periculo, sustinere potuisset. Corde dein, cujus incisa cutis fuit, inspecto, in pericardio, quod veluti capsula illud involvit, Angelo Victorio et Josepho Zerla testibus *h*, aquæ nihil repertum fuit : quam ardore contemplationis consumptam fuisse, nobilissimi medici jurejurando firmarunt. In ventriculis autem, quorum partes duæ sunt in utramque partem sitæ, quasi aures duæ, nihil sanguinis, eodem Zerla auctore apparuit. Absoluta demum pectoris inspectione, sine gravi odore, sanctum relinquitur corpus intestinis vacuum. Hæc(nempe, cor, pulmo, jecur, lien, et exta) catino terreo inclusa, in sepulchro, sepeliendis Patribus constructo, condita sunt, terraque obruta : illud vero ad sequentem diem, quo populo satisfieret, in ecclesia omnium oculis expositum relinqui oportuit. Concursus postero die sancti, prioris diei concursum longe multumque superarunt : quo enim magis beati Patris obitus divulgabatur, eo frequentior ad eum visendum omnium ordinum multitudo confluebat.

intestina eximuntur.

Postera die ad corpus sanantur

187 Dum beati Patris corpus jaceret in feretro, D egregia ejus facinora, prædictiones, ac miracula ab iis, qui aut ipsi oculis perspexerant expertique erant, aut fidelissimis didicerant testibus, passim narrabantur : id cum fieret, veteribus mox miraculis nova miracula adduntur. Laborabat Augustinus Magistrius Romanus, ad septem circiter annos, strumis in cervice natis, quem arte nulla medici sanare potuerant *i*. In cervice bina erant ulcera, quorum quod sinistro hærebat lateri, altius descendebat, ad os usque penetrans; atque ex eo multus humor assidue exibat, qui esse inter saniem et pus videbatur, qui humor ita fluens intuentes ad nauseam concitabat. Hic, ubi sanctum virum miraculis coruscantem apud nostros obiisse audit, ad nostram mox ecclesiam advolat; feretro propius accedens, humi genua prosternit; sacrum corpus veneratur : tum ex oratione surgens, defuncti manus osculatur, certam ex eo attactu valetudinem sibi pollicitus. Nec sua illum pietas frustrata est : namque ut Beati manus collo, ubi insidebat morbus, admovet, extemplo sanatur. Hujus soror Margarita natu minor, totos sex annos eodem morbo oppressa, ad ecclesiam a matre adducitur *k* : sed cum præ turba, impetu sæpe capto, vix ipsi spatium ad sacrum corpus accedendi daretur; importunitate tandem matris, E ipsam in manibus gestantis, ad feretrum devehitur. Ibi ad alteram ex vitiosis partibus defuncti manum sibi apponens (ad utramque enim beati viri, calice et multitudine impediente,Principeque femina adventante, non potuit) totum ab ea morbum confestim abiisse (altera, cui Philippi manus haud admota fuerat, non sanata) persensit. Horum parens, nomine Alexander *l*, plus sexaginta annos natus, e capite fluxionem in oculos delabentem duos jam menses patiebatur : vesperi ne accensas quidem faces ferre poterat. Is itaque, veritus ne propter humorem assidue fluentem oculorum aciem amitteret, ad Philippi corpus visendum accurrit, ejusque manus oculis admovet suis : quod dum faceret, melius derepente habere cœpit; brevique, nullo prorsus adhibito medicamento, e morbo plane convaluit.

i incurabiles strumæ,

k oculi infirmi,

l

m difficile asthma,

188 Epiphania Colichia Recinetensis *m*, quinto et quinquagesimo ætatis anno, difficultate respirandi adeo molesta per septem circiter menses laboraverat, ut maximis pressa angustiis, non modo anhelitum trahere non posset, aut vix verbum formare, sed ne spirare quidem sine sono et anhelatione, neque noctu conquiescere, neque in lecto decumbere. Accedebat id quoque, ut caput in lecto sublime habere cogeretur, quippe non nisi recta cervice spiritum traheret : ambulatio præterea, æque ut ascensus, feminæ molestiam exhibebat quam maximam. F Ergo hæc, Philippi sanctimoniæ miraculorumque fama excita, ad nostram mox ecclesiam, ut ægre potuit, venit : ante feretrum genibus nixa beatum Patrem, quo poterat animi ardore, obortis lacrymis enixe orat, ut se pristinæ restituat incolumitati : tum, ubi paulum precata esset, sumptis rosis quæ circum sanctum corpus erant, eisque super stomachum fiducia plena impositis, salutem illico sibi redditam esse advertit. Artemisiæ Cheliæ *n* durum ac renitens tuberculum in sinistræ manus articulo ortum erat : id morbi genus ganglion medici seu nodum vocant. Tuberculum ex parvulo incepit, et diu paulatimque adeo increvit, ut nucis magnitudinem nedum expleret sed excederet, ovique ferme æquaret. Hæc itaque, Philippi morte vulgata, ad ejus venerandum corpus festina perrexit : affectam confestim manum, qua parte morbo libera erat (quod hominum, qui adstabant, puderet) sacris admovit reliquiis : tum rosas e feretro excipiens, morbum fricatione expellere nititur. Id pura fide cum

n deforme tuber,

A cum effecisset, eaque mente ut sibi sanitatem corporis beatus Philippus impetraret, ejus obsecrationibus Dei aures patuerunt : morbus enim brevi, nullo adjutus medicamento, evanuit. Caput puellæ, nobili loco natæ, Mariæ Justinianæ nomine, scabies seu papulæ occupaverant *o*. Processerat morbus in orbem; medicamentis adjuvari non poterat. Ejus mater, beati Patris nostri morte cognita, mox filiam ad ejus corpus adducit; id a Deo, precata, ut ob ejus merita illam ad pristinam valetudinem revocet : tum capillis ex ejus capite latenter furtimque abscissis, eos, magni thesauri instar, quasi de corporali filiæ salute jam secura, læta domum tulit. Eo ubi venit, puellæ mox caput Philippi capillis leniter perfricat; quod dum faceret, Rogo te, dicebat, sancte Philippe, ut ob eas cogitationes, in quibus assidue versabaris, quo Christi fidelibus prodesses, filiæ meæ quam expecto salutem conferas. Nec sua eam frustrata pietas : ex eo enim tempore adeo puellæ melius fuit, ut tridui spatio caput ea contagione liberum sibi senserit, media ejus in parte unico tantum ulcere, æris nummi instar, quadrantem vulgo dicimus, relicto, ex quo pus seu sanies exibat assidue. Sed ad id cum eodem prorsus medi-B camento pia mater, humanis remediis spretis, uteretur, brevi id quoque ulcus evanuit.

o scabies capitis.

189 Exacto triduo, visum est Patribus defuncti corpus, arca lignea inclusum, prope aram maximam in sepulchro communi condere. Id ubi rescivit Federicus Cardinalis Borromæus, beati Philippi studiosissimus, ægre admodum tulit; indignum ratus talem tantumque virum, quem Deus et miraculis et virtutibus illustraverat, cujus egregiam vitæ ac mortis sanctitatem posteritas omnis intuebitur, eo loco sepeliri. Ergo cum Patribus mox agere cœpit, ut honorificentius pro dignitate tanti viri alibi condi curarent. Re cum Alexandro Medice Cardinali communicata, in editiorem locum ad tempus transfertur : quod quidem divino potius, quam humano consilio factum, edocuit eventus; ut eo scilicet loco sepulturæ traderetur, quem ipse sibi paucis ante obitum diebus prædixisse, obscuris licet verbis, visus est. Verum quo Philippi corpus decentius reconderetur, constructus fuit, jussu ejusdem Alexandri Cardinalis, novus loculus ligneus : in quem Sacerdotali vestitu indutus, collacrymantibus filiis, injectus est. Mirabile visum est multis, quod corpus, quamquam abhinc tres dies vacaret animo, tamen C eam ipsam quam antea speciem retineret : modo mortuum, vel potius adhuc spirantem putares. Non riguerant mortuo frigida membra, ut corporibus sensu vitaque carentibus contingere videmus; sed viventium instar in omnem pene motum flectebantur : caro mollis tactu sentiebatur quasi pueri : postremo super arcam, ubi corpus quiescit, fornicatus paries a fabris extructus est. Locus sepulturæ, ex quo ibi primum Philippus humatus fuit, in magna apud omnes veneratione haberi cœptus est, habeturque in præsens. Affixa cernuntur ejus sepulchro aurea, argentea, cereaque simulacra; votivæ quoque tabellæ, miraculorum ibi editorum certissima argumenta.

Corpore post triduum sepulto,

nihil mutata viventis speciei,

190 Mulier quædam erat clarissimis natalibus, abundans pietate magis quam divitiis, una ex his quæ templum nostrum frequentant : hæc ubi inter initia obitus Philippi propter ejus sepulchrum oraret, odorem inde confestim suaviter jucundeque spirantem sensit : quo mirifice recreata, cum secum ipsa cogitaret, unde is manare posset; comperit tandem stupore attonita (quod nullus ibi flos erat, nullaque res quæ tanto halaret odore) e Philippi corpore, nullis unguentis delibuto aut balsamo condito, effluere. Erat suavitas odorum *p* qui afflantur e floribus, rosis, violis, et id genus aliis. Verum, D quæ hanc rem jurata narravit (Julia Ursina fuit, femina sublimium appetens) nova Paula videbatur, tanta flagrans caritate in pauperes, ut eos sibi tuendos susceperit vel cum periculo valetudinis. Eos illa progressus in spiritu fecerat, ut mirabilis omnibus appareret. Hæc tandem vocata a Sponso, supremum diem explevit mense Septembri, anno millesimo quingentesimo nonagesimo octavo. Sed hæc summatim raptimque de tanta femina enarrasse, etsi historiæ satis est, animo non est satis. Quid aliud? quid quæso effusi odoris suavitas indicavit, nisi illud corpus ab omni turpitudine et corruptela, dum viveret, abhorruisse?

odor cœlestis diffunditur. *p*

AUC. ANT. GALLONIO.

ANNOTATA.

a *Ejus rei juratos testes habemus duos.*

b *Id, præter eam virginem, duo alii Sacerdotio præditi, sacramento testati sunt.*

c *Totam rem ipse publico testimonio confirmavit.*

d *Non erat is eo tempore Congregationi adscriptus.*

e *Hanc rem qui spectaculo adfuere sacramento testati sunt, omnes ad septem.* E

f *Fuere ii Antonius Portus, Andreas Cesalpinus, Angelus Victorius, et Josephus Zerla.*

g *Id medici qui adfuere, Victorius et Zerla, ut ceteros taceam, jurejurando testificati sunt.*

h *Eam rem iidem duo medici jurati explicuere.*

i *Totam rem sex jurati oculatique testes enuntiavere.*

k *Id testes sex oculati publico testimonio confirmarunt.*

l *Ejus rei jurati oculatique testes quatuor.*

m *Id testes qui adfuerunt tres sacramento confirmarunt.*

n *Totam rem, ut ceteros sileam, jurejurando enarravit Card. Baronius, qui ejus Confessiones audiebat.*

o *Testes jurati oculatique id enuntiarunt.*

p *Ex Sanctorum corporibus atque sepulcris miram frequenter odoris suavitatem emanare solitam, gravissimi auctores memoriæ prodidere. Videat lector S. Hieronymum in Hilarione, Angradum in S. Ansberto Episcopo, Isonem in S. Othmaro, Egilhardum in S. Burchardo Episcopo, Hildegardem in S. Disibodo Episcopo, Osbertum in S. Dunstano, Theodoricum in S. Dominico, Joannem Papam XXII in litteris Canonizationis S. Thomæ Aquinatis, Joannem Brugmanum in S. Lidwige. De aliis sanctis viris idem etiam frequenter invenies.* F

CAPUT XVII.

Variæ gratiæ miraculosæ, post Sancti sepulturam ei devotis factæ.

Hoc vero non silendum, Philippi obitum, qui tribus ante contigerat diebus, cum vir quidam præstanti nobilitate in ipso beati viri cubiculo insolabiliter lamentaretur, jam nondum quadrans horæ abierat, cum ingenti se lætitia perfundi sensit : quamobrem ex magno luctu in magnum gaudium versus, alacer inde lætusque discessit. Idem vir, cum magnis premeretur curis, quod rem nescio quam, permagnam ac maximi consilii quam agebat, conficere non poterat, Philippi sepulchrum adiit, pectus monumento admovit. Nec frustra : eam enim intus vim caloris eosque affectus sentire cœpit, quos ex amplexibus beati Patris, cum ille viveret, percipiebat, e membris omnibus sudoris copia manante. Neque hic stetit res : omni illa formidine spe citius liberatur, reique exitus qui optabatur contigit. Nec desunt ex externis, qui ex eo solum quod ejus sepulcrum

Invocatus Sanctus mæstitiam pellit,

A pulchrum invisunt, insolita quadam lætitia ac voluptate afficiantur, fluentibus lacrymis, non tristitiæ indicibus, sed pietatis.

AUCT. ANT. GALLONIO *curantur dolores nephritici,*

192 Claudius Nerius *a*, aliquo post beati viri obitum spatio temporis, ex renibus seu ex lateribus, ad dextrum latus gravissime duos jam menses laboraverat. Is erat dolor, qui intenderetur quotidie; eoque æger adeo misere conficiebatur, ut si contigisset eum necessitate aliqua moveri, doloris magnitudine victus vociferari, ad dolorem utcumque leniendum, cogeretur. Accessit interim morbo novus dolor, veteri manente. Nerius enim sinistro genu laborare acriter cœpit. Recens ortum dolorem cum ad tres quatuorve horas sustinuisset, veritus ne si ita incresceret eum somno privaret, ut antiquior dolor, ex quo paucis anteactis diebus in articulis sinistræ manus laboraverat; humana ope desperata, vertit se ad divinam; uterque enim dolor vehemens urgebat. Ergo ut velum capitis lineum beati Patris, et thecam in quam nonnihil ex ejus capillis inclusum erat, affectis admovit partibus, extemplo toto discusso dolore sanatur. Interea Nerius, accepti beneficii memor, miraculum postero die omnibus ad eum confluentibus amicis narrat: sed cum non deessent qui dicerent, id naturæ viribus contingere potuisse, vel forte etiam contigisse; Dei permissu factum est, ut postero die novo dolore opprimeretur (insidebat is in dextero genu) prioribus æque vehemens. Tum Nerius, quo facilius agnosceret divina vi antiquiores abiisse, non ope humana, recenti fortiter resistere cogitat: eumque ad vesperum sustinere constituit: affectæ parti B. Philippi reliquias imponere plane recusat: experientia enim didicerat, ejusmodi dolores, quo magis dies in vesperum inclinat, hoc vehementiores fieri atque acutiores. Sed cum nocte adventante is dolor, cui timor accesserat, augeretur mirifice: tantusque jam esset, quantum sustinere vix posset; suspicatus ne nova iterum premeretur vigilia, eodem remedio ad morbum depellendum uti statuit: quod dum faceret, extemplo totus is dolor totusque tumor evanuit. Ita gemino miraculo Nerii ejusque domesticorum duplicata lætitia, et Philippi sanctimonia dilucidius est comprobata.

et gonagra: B *admotis reliquiis*

193 Fr. Simon Cappucinus ex brachiis ad decem menses laborabat *b*, cujus morbi origo ex frigore erat; mali autem adeo misera conditio, ut æger non modo manus post tergum flectere, sed ne vix quidem sublime attollere posset. Salutarem Hostiam, rem divinam cum faceret, non nisi magno labore attollebat: Sacerdotalibus indumentis ad Missæ sacrificium, nisi aliena ope adjutus, se induere haud poterat. Hæc dolor et is quidem gravissimus sequebatur, qui urgebat assidue; sed in sinistro brachio, quod magis affectum erat, vehementior sentiebatur: hæc enim pars adeo vitiosa erat, ut capiti vel ejus perfricandi studio admovere non posset. Ventum erat ad medicamenta, sed morbo nullum ex multis unquam profuit. Cumque res in deterius procederet, venit æger Superiorum jussu Romam, Junio mense, anno millesimo quingentesimo nonagesimo quinto. Ibi, Philippi morte, quæ modo secuta fuerat, ejusque miraculis cognitis; plurimum in beati viri benignitate spei reponens, Montem Zazzaram germanum suum, qui ex Philippi alumnis erat, rogat, ut si quid ex beati viri vestibus superesset, quod vitiosis membris imponeret, commodare non gravaretur. His ille commotus aliquo e Philippi capillis, atque frustum telæ ejusdem cruore delibutum præbet; ipse venerabundus accipit: tum Roma, nullo ad morbum adhibito medicamento, egressus, ad Oppidum Campanianum venit; ubi quodam die humanis remediis jam missis, quod morbo nihil proficerent,

b brachiorum cruciatus et impotentia, C

ad Beati opem confugere statuit. Verum, quo facilius voti compos efficeretur, decrevit postero die, peccatis primum Confessione patefactis, tum Sacro peracto, Deum id unum enixe rogare, Philippi servi sui meritis sanitatem restitueret. Insequenti die reversus absoluto Sacrificio in cubiculum, sumptis mox aliquot e Philippi capillis, eisque minutatim conscissis et aquæ mixtis, humi prosternit sese. Ubi recitans primum ad Christi imaginem orationem Dominicam Angelicamque salutationem, deinde signo Crucis poculum signans, ad extremum hoc beatum Patrem intime atque ex animo precatur, eum a se dolorem expellat: precibus adjicit votum, si impetret sibi corporis sanitatem, se perpetuo ejus pervigilio jejunium servaturum. Supplicatione completa, poculum fiduciæ *c* plenus in manus sumit, ori admovet, ebibit, sanatur; utrumque brachium facili negotio movet, ad tergum flectit, plicat, extendit; dexterum plane persanatum sentit, sinistrum quoque impense jam læsum ad usus promovet suos; quo vult, flectit; quocumque vertit, sequitur; sed ita, ut levi quodam *d* eoque perbrevi dolore premeretur; quem demum ille, eodem remedio usus, haud multo post ab eo plane expulit. Simon igitur tanto beneficio lætus, gratiis primum Deo beatoque Philippo impenso actis, rem omnem amicis enarrat, semel atque iterum expertam beati viri opem laudibus extollit; vulgatum inde miraculum, multorumque sermonibus celebratum. Per eam occasionem Philippi religio augeri cœpta est, indiesque recentium miraculorum occasione augetur, perpetuoque augebitur: sic enim honorabitur quemcumque Rex voluerit honorare.

D *hausta ablutione capillorum Sancti.* *c* *d* E

194 Marcus Antonius Maffa *e*, vir dum viveret ob vitæ integritatem rerumque peritiam omnibus notus carusque, tertio Nonas Augusti, eodem anno millesimo quingentesimo nonagesimo quinto, ilium doloribus corripitur, quorum initium ex calculis erat. Nocte quadam doloribus increscentibus, in eum locum deductus est, ut ne quidquam non modo tantum, sed ne tantulum quidem quietis capere posset. Remedium nullum morbo proficiebat: vomitus et calor, qui eidem hoc morbi genere affecto pars sanitatis esse consueverant, nihil proderant nihilque adjuvabant. Interea doloris vehementia defatigatus, infirmis viribus, medicorum remediis frustra tentatis, in lecto post sextam horam collocat sese: beati Philippi in quo uno omnem suæ curationis spem reposuerat, implorat opem. Nec mora: precibus ubi insistit, mox levi quodam ac dulci somno corripitur: dormiit ad horam; excito calculus, qui phaseli magnitudinem expleret, exiit: erat is paulo major qua quivis alius, qui ante id tempus exciderat. Rei exitum tam celerem miratur Maffa: et hoc major eum cœpit admiratio, quod dum ei contingebat ex calculo laborare; calculus, quamquam hoc ipso minor, tamen cum a renibus divellebatur, hominem plus duobus diebus excrucians, ad vesicam tandem descendebat; ex quo et calida atque acris urina, et vesicæ inflammatio fiebat; tum demum, duobus vel tribus elapsis diebus, is calculus exibat.

e Colica gravellosa, F

195 Idem cum pridie Non. Augusti, ejusdem hebdomadæ, absoluto Sacrificio poculum aquæ frigidæ jejunus exhausisset; eo poto, horrore primum, deinde pestilenti febre, cui continens somnus (λήθαργον Græci nominant) accesserat, premi cœpit: fuit morbi initium luna crescente. Illud præterea ægrum a periculo non abesse indicabat, quod neque vomitu, neque alvi ductione, neque alio modo, vi somni qua opprimebatur, capitisque dolore quo affligtabatur, se vel minimum levari sentiebat. Interea, cum de medicorum consilio sanguinem sibi incisa vena detrahi pateretur, nec ea missio sanguinis

et lethargus sanantur,

A nis quidquam prodesset, de ejus vita ab ipsis medicis dubitari cœptum est; quandoquidem æger, natura non siccus, sed succi plenus erat. Nocte adventante confugiens Maffa ad Philippi opem, tale mox vidit insomnium. In quadam sibi domo esse videbatur, quæ incendio absumeretur; et in ea homines cernere, qui ad ipsam evertendam disturbandamque omni conatu incumberent: dumque ea demolitio fieret, duo secum esse, qui cum fuga (quod fortes viribus essent) sese præsenti periculo eximere studerent, derepente e parte ruentis muri opprimebantur: tum his ille perterritus, moriendum sibi esse firmiter credere; animoque præ ægritudine anxius, quid hac de re consilii caperet, nescire. Ergo dolore mœstitiaque oppresso adest Philippus, qui, quasi juvenes qui domum demoliebantur increparet, clamare cœpit: Salvate Maffam, Salvate Maffam, bis eadem iterans verba. Nec frustra; is enim illico ab eo periculo sanum incolumemque se extrahi vidit, atque verum fuisse visum eventus edocuit. Postero enim die, febri morbique reliquiis, quæ vel excussa febri manere solent ad aliquot dies, liberatus omnino, pristinas vires sibi redditas sentit: mox sanus ac B vegetus exilit e lecto. Medici vero, haud ignari quam periculose Maffa ægrotasset, eum mirabiliter convaluisse confirmarunt.

post jucundam visionem,

196 Maffa interim, beneficii haud immemor, ad sepulchrum beati Patris ad vota reddenda venit; gratiisque Deo Beatoque Philippo impense actis, sepulchro primus pictam tabellam, hac inscriptione notatam, affixit.

teste votiva tabella ad sepulcrum.

I. C. R.
B. Philippo Liberatori suo
M. Ant. Maffa Presbyter Salernitanus,
Nonis Augusti MDXCV.

Cum me febris vehementissima invasisset, videbar noctu in domo ruina et incendio conclusus, nullum habens evadendi diffugium: duo, qui videbantur mecum esse, fuga sibi consulentes, a pariete oppressi mortui sunt. Dum sic metu perterritus mortem expectarem, vidi et audivi B. Philippum, iterato præcipientem iis qui domum disjiciebant, his verbis: Salvate Abbatem. Postridie reliquit me febris, quod illius meritis et precibus acceptum ferens, testatum esse volui hac tabella, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et ad honorem ejusdem B. Philippi. Amen.

197 Rodulphus Silvestrius, medicinæ scientia C florens, gravissimis improviso, III Idus Augusti, stomachi doloribus aliisque sævis symptomatibus oppressus *f*, cum a medicamentis præsidium nullum haberet, ab aliis rebus id petendum esse censet. Itaque memor in ipso periculo beati Patris (salus enim in angusto jam erat) ejus opem fidenter implorat. Quo peracto, melius confestim habuit; dulcique mox somno correptus, ad unam et dimidiatam horam dormiit: experrectus, omni eo morbo liberum se sensit. Tum beati Patris sepulchrum venerabundus invisens, votivam tabellam hac inscriptione notatam ibi appendit, miraculi ad posteros certissimum indicium. Dum variis sævisque symptomatibus mori me sentio, implorato B. Philippi auxilio placidus somnus me arripuit, et statim convalui. Eo ipso anno Hieronymus Pamphilius *g*, Rotæ Auditor, in morbum delabitur: morbum dolor capitis adeo vehemens secutus est, ut æger vix mentis suæ esset: sed cum is velum capitis B. Philippi capiti suo imponeret, divinitus factum est, ut omnem morbum a se continuo abegerit.

Curantur dolores graves, *f*

g

198 Illud quoque pro non levi miraculo habitum. Quidam adolescens Stephanus, hoc ipso anno, Augusto itidem mense, cum impudicæ feminæ domum præteriens ad eam vocatus accessisset, ab illaque ad flagitium impelleretur; ipseque ancipiti cura distra- D ctus, quo se verteret, nesciret; assentiri turpe ducens, dissentiri periculosum; prope jam erat ut laberetur, ni B. Philippus succurrisset: cujus cum capillos linteique frustulum in thecam inclusum haberet ad collum, statim pectus percuti sentit, cor comprimi, simulque audit Philippi vocem: Vide quid agas: abi hinc, ne te perdas *h*. Quibus ille non dubiis opitulantis sibi Patris permotus indiciis, impetu facto e feminæ manibus elabitur: quod omne adolescens, Philippi (ut par erat) acceptum referens caritati, votivam tabellam sepulchro, quæ illic inspicitur, et evitati periculi memoriam, et insigne tanti miraculi monumentum dedicavit.

evaditur peccandi periculum,

AUC. ANT. GALLONIO

h

199 Eodem anno, Septembri ineunte, femina Primaria Isabella Priorata, noctu lenta febri corripitur: febris ejusmodi erat, ut intenderetur assidue: ad febrim gravissimus capitis dolor accessit, qualem numquam antea sustinuerat; increvitque usque eo, ut parum abfuerit, quin delirium moverit *i*. Ergo ubi ejus domestici ægram deterius habentem advertunt, alia experiri remedia statuunt. Itaque hora tertia noctis reliquiariam thecam, in quam frustum telæ beati Patris sanguine imbutum inclusum erat, clam subjiciunt capiti, bono dolo; id siquidem præsentissimum auxilium ægræ mulieri fit. Placido E namque illa mox somno corripitur, exudat, manequeque excitata omnem morbum a se penitus discessisse comperit: Deo ipsique B. Philippo propter Deum gratias agit, a quo se beneficium accepisse lætabatur. Eodem anno ac mense, Eugeniam Mansuetam *k* febris lecto affixerat. Dum æstu torreretur vehementi, jubet sibi afferri aquam: allatam, telæ beati viri frusto in eam injecto, ubi exhausit, febris extincta est.

pelluntur febres.

i

k

200 Hoc etiam anno Septembri vertente, Drusilla Pocaria, cum linteas vestes, quas aqua mundaverat, radiis solis exiccandas objiceret; casu factum est, ut ex altissimo loco præceps ruens, quam gravissime corpus offenderit *l*. Erat altitudo loci, unde exciderat, passuum circiter sex et viginti: pavimentum, in quod descenderat, lateribus in longitudinem stratum, vetustate jam temporis magna ex parte excesum atque consumptum. Ad ultima jam ventum esse testabantur collisum fractumque caput; dexter oculus ita affectus, ut opinarentur omnes, si ex morbo femina evasisset, quod credebatur a nemine, ab eo prorsus destituendam fore; isque oculus loco suo non erat. Idem præterea indi- F cabant nares fractæ collisæque; sanguis multus, qui assidue ex ore ferebatur, quique cohiberi non poterat; maxillæ nimis intumefactæ, labrum inferius scissum (Inter cadendum enim duo acceperat vulnera, unum in labro, de quo dicimus, ad mentum dentesque procedens; alterum in sinistræ manus interiore parte, volam dicimus) dentes demum, quod nec omittendum videtur, propter ictum movebantur omnes, periculum erat ne exciderent. Et is erat miseræ mulieris miserrimus status: quæ ubi vestigio fallente præceps ruit, pro mortua notorum propinquorumque manibus confestim sublata, in suum cubiculum propere delata est, lectuloque confracto corpore collocata: ubi vix semivivens propter morbi vim non audiebat, non videbat, non loquebatur: jamque fama de ejus morte per viciniam ferebatur, quasi præcipitio extincta foret.

Ex alto delapsa et toto confracta corpore, *l*

201 Verum quo tempore id contigit, Antonius Fantinus Faventinus ejusdem maritus domo aberat. Hujus itaque rei trepido nuntio excitus, ad sepulchrum Beati Philippi advolat; ibi positis genibus oculos manusque tollit in cœlum, lacrymarum plenus enixe beatum Patrem invocat; votum precibus miscet, se pictam tabellam ad ejus sepulchrum alla-

post votum mariti,

 turum,

A turum, miraculi ad posteros monumentum, si servet eam, quam nulla ars humana servare possit. Supplicatione deinde completa domum venit, carissimam conjugem morti proximam reperit. Interim advocatur medicus, cui Antonio Franco nomen erat. Is feminæ statum contemplatus, actum mox de illa esse proclamat : desperata ejus salute, vulnera, ne novo dolore feminam fatigaret (quod utique opus fuisset) nequaquam fuit ausus repurgare; ad fissum labrum, solo ovi albo; ad manum vero, nullo prorsus medicamento; ad oculum emplastro, quod album lene medici vocant, usus est; atque his medicamentis feminæ succurrit, quod mortuam eam crederet; sic Domino, opinor, permittente, ut servi sui Philippi gloriam palam faceret. Consueverat vir ejus beati viri sepulchrum, uxoris vicem solicitus, quotidie frequentare; ibi illius auxilium implorare, lacrymas ubertim flere. Nec sua illum frustrata fides : quodam enim die, eo orante, Philippus moribundæ conjugi derepente occurrit. Cujus illa adventu ingenti confestim lætitia perfusa, ejus opem venerabunda implorat. Tum ille mundum sudariolum, quod ei usui erat, in manus sumit; ori admovet, sensim faucibus immittit, indeque paulo post sanguine sanieque B aspersum extrahit; et hæc dum faceret; Mitte, dicebat, timorem; non enim hic morbus vitam tibi hauriet. Nec mora : ab ejus mox capite facieque omne vitium omnisque ægrotatio abiit. Ceterum viro ejus adventante; ut conjugem inviseret, beatus Pater repente ex oculis abiit. Qua ex re tristis effecta mulier, quod sperabat omnem morbum, si ille non abiisset, depulsum iri, lacrymis se dedit. Lacrymantem rogat Antonius, quid sit quod ploret. Cui illa, Ignoscat tibi Deus : ni venisses, omnem a me morbum depulisset beatus Philippus : ex quo enim in cubiculum ad me ingredi tentasti, ipse continuo sublimis abiit. Visum enarrat, miraculum exponit : venit interim medicus, qui scissum labrum ut nullo medicamento consolidatum videt, inter miracula id referendum profitetur.

AUC. ANT. GALLONIO

apparente Sancto,

ex integro sanatur:

202 Feminæ deinde sinistrum genu, quo esset illustrius miraculum, usque eo intumuit, ut panis pergrandis magnitudinem expleret. Id chirurgus ferramento cum aperire decerneret; perterrefacta mulier, eam incisuram in posterum diem differri impetrat. Itaque insequenti nocte B. Philippum quam suppliciter potest invocat imploratque, ut sibi opem ferat. Oranti vigilantique se iterum offert cœlesti emicans luce : emplastrum affectæ parti impositum aufert *m*, timorem abigit, genu ad pristinum C statum reducit. Drusilla, ubi eam partem persanatam videt, virum suum inclamat; illuc ut properet, eximium illustreque miraculum visurum, rogat : Deo Beatoque Philippo gratias quas potest maximas refert : medico qui illucescente die ea mente accesserat, ut tumenti parti foramen faceret, ex quo sanies exiret; Incide, inquit, perfora, scinde, fac quod vis, nullum mihi vitium in genu est. His ille auditis, vitiosam modo partem perlustrat oculis, explorat manu; tactu oculisque persanatam comperiens, veteri miraculo novum miraculum adjectum esse, admirabundus proclamat. Tum cupida mulier exiliendi e lectulo, rogat iterum B. Philippum, ut sibi subventum esse velit. Nec de spe decidit : vigilanti namque iterum sese obtulit videndum (tanta autem affirmabat mulier pulchritudine esse, ut nulla species ne excogitari quidem posset ornatior) ejusque membra manu prehensa extendit, a capite scapulisque initium facit : quo peracto ex oculis elabitur. Tum Drusilla, die jam illucescente, gratulabunda surgit e lecto : obortis præ gaudio lacrymis nullum beato Patri gratias agendi modum facit. Continuavit is morbus minus quam decem dies.

ejusdem tumefactum genu

m

a rursus apparente curatur:

qui tertio visus surgere eam facit.

203 Flammetta Nannonia (id feminæ cognomen) D quintum et quinquagesimum annum agens, in itinere cum esset, vehiculi cujusdam impetu ad terram impellitur *n* : cumque inde surgere non posset, ex pedibus alter a vehiculi rotis comprimitur : qui primum intumuit : tumori deinde ingens protinus dolor accessit. Pedibus consistere cum non posset, in lectulo collocatur; adhibentur medici, variis medicamentorum generibus pars dolens fovetur. Sed frustra omnia : is enim locus, non dolores modo habebat punctionesque continuas, sed confractionem etiam nervorumque infirmitatem. Interea, cum id malum ad menses fere undecim sustinuisset, divinitus tandem hoc anno, Octobri mense impelli se sensit, ut si ex morbo evadere cuperet, votivam B. Philippo tabellam voveret, ejusque ac Deiparæ Virginis preces efflagitaret. Voto nuncupato, pristinam extemplo membrorum firmitatem recuperat, gressum recipit, pedem argenteum apud beati viri sepulchrum, tanti miraculi argumentum, suspendit.

Sanatur pes rota obtritus,

n

204 Eo ipso anno, Octobri mense vertente, Catharina Lottia Mediolanensis, uterum ad octo jam menses cum gereret, gravissimum in morbum incidit : erat is pleuritis acutissima. Vis morbi in E muliere, quæ ad desperationem laborare jam cœperat, illud effecit, ut partus doloribus tempore non suo occupata, fœtum mortuum effuderit. In infante omnia cernebantur vita functi signa : obstetrix, quæ patienti opem tulit, peritissima habebatur; quippe quæ ad quinque et triginta annos adjuvandis ex partu laborantibus operam dederat : remediis, si qua erant, fœtui succurritur; sed frustra omnia *o*. Ergo cum nihil omnia auxilia proficerent (mortuum enim ad vitam revocare nullum medicamentum potest) obstetrici unicum occurrit remedium, ut relicta humana ope ad divinam confugiat. Sanctissimam itaque Dei Matrem inclamat; votum facit. Sed cum ejus preces non audirentur, venit ei in mentem B. Philippus, quem his mox verbis appellare cœpit; O beate Philippe! Tu quæso sanctissimam Dei Parentem roga, ut hunc a mortuis excitet infantem, quo *p* Baptismo ablui possit, ne perpetuo pereat. Tum aliquot beati viri capillis admotis, extemplo mortuus infans redit ad vitam; qui mox baptizatus, Joannis Petri nomine honestatur; demum primo et vigesimo ætatis die morbo sublatus, e terris in cœlum abiit; cujus mater Catharina jam quinto a partu die obierat.

suscitatur fœtus mortuus

o

ad baptismum

p

205 Hoc item anno virgini religiosissimæ (cujus F nomen supprimitur, quod ipsa suppressum voluit) plus quinque et quadraginta annos natæ, tumor sublime serpens in altera e mamillis oritur. Fuit is initio ad nucis magnitudinem, sed quotidie deinceps non sine virginis dolore increscens, induruit; jamque durities in dolente parte dolorque assiduus sentiebatur. Hæc porro quamvis illa pateretur, attamen de curando morbo nihil cogitare videbatur. Sustinuerat illum ad sex jam menses : dolores in singulos dies augeri, tumorem concrescere extendique advertebat; sed tamen, vel quod verecundabatur affectam partem medico ostendere, vel quod timebat ne præ morbi fœditate fugeretur ab omnibus, morbum aperire diem ex die differebat. Ad ultimum, morbo assiduos dolores eosque gravissimos in mamilla movente, incerta quid consilii caperet, Sacerdoti, quo ad Confessiones utebatur, rem totam aperit. Qua ille cognita, virginem mox hortatur, si saluti suæ consultum velit, tumidam partem medico ostendat. Sed cum verba in ventum jacerentur, utpote quæ haud induci posset ut medicis præ verecundia *q* læsam partem detegeret; recordatus ille lintei, B. Philippi sanguine imbuti, quod penes se habebat, id ægræ pro medicamento donat.

Tumidam dolentemque mamillam

medico nollens ostendere virgo,

q

A donat. Nec id frustra : vixdum plane virgo dolenti parti acceptum pignus admovit, cum repente habere melius cœpit. Nocte deinde insequenti obtulit sese illi in prima quiete cœlesti specie Philippus, qui affectam jacentis partem manu contrectans leniterque perfricans, repente sanavit ; inter perfricandum his usus verbis : Ne timeas, nihil est morbi (erant hæc ea ipsa verba, quæ ille frequentius, cum viveret, in ore habebat) dein, eam ut pietatem ardentius sequatur monens, ex oculis elabitur. Haud vanum fuisse visum rei ostendit eventus. Virgo e somno evigilans mamillam plane persanatam comperit, læta e lectulo exiliit, pictamque tabellam ad ejus sepulchrum miraculi testem appendi fecit.

ab apparente curatur;

206 Claudius Rangonus, nunc Placentiæ Episcopus, cum eodem anno in continentem febrim incidisset, quæ duos plus menses hominem tenuerat, a vitæ periculo vacuus non erat. Id ubi Julia Ursina pia femina, ægro propinqua cognatione juncta, rescivit ; frustulum mox lintei, beati viri sanguine imbuti, ad eum mitti curat eo ordine, ut simulatque ad ejus deveniat manus, illud statim sibi ad collum alliget. Nec sua illam frustrata pietas. Hoc ubi factum, febris illico omnis abiit : incidit ea res in mensem Decembrem, cum ejusmodi ægrotationes, si ægros non extinguunt, at certe longum tempus habent, neque demum finiuntur, nisi vere vel autumno.

et viro nobili gravis febris.

B

ANNOTATA.

a *Rem totam Claudius ejusque conjux et filii testimonio confirmarunt.*

b *Ejus rei oculati juratique testes quatuor.*

c *Miracula sæpe ex consimilibus potionibus contigisse, scriptores gravissimi edocent. Vide Gregorium Turonensem lib.* 1 *de gloria Martyrum cap.* 31, *et lib.* 2 *cap.* 5. *Item de Miraculis S. Martini lib.* 2 *cap.* 1, 39, 51, 52 *et lib.* 3 *cap.* 12, 43, *et lib.* 4 *cap.* 9, 28, 37 *et* 42. *Lege insuper Stephanum in Vita S. Moduald Ep. Trevirensis cap.* 11 *et* 12.

d *Ægros frequenter non toto eximi morbo, videre est in Gregorio Turon. lib.* 2 *de Miraculis S. Martini cap.* 45, *et in vita S. Ludgeri lib.* 2 *cap.* 27. *Lege præterea Rutilium Benzonum de anno Jubilæi lib.* 1 *cap.* 49. *Idem sæpe apud Auctores magni nominis quisque per se facili negotio reperire poterit.*

e *Id totum ipsemet publico testimonio confirmavit.*

C

f *Eam rem ipse Rodulphus sacramento testificatus est.*

g *Hujus rei juratus testis est ipsemet Hieronymus Pamphilius.*

h *Eam rem ille ipse cui accidit jurejurando testificatus est.*

i *Hoc testes quatuor sacramento confirmarunt.*

k *Id ipsa duoque alii testes oculati sacramento narrarunt.*

l *Totam rem sex oculati testes jurejurando firmarunt, in quibus est chirurgus qui feminam curabat.*

m *Sanctos viros ægris fecisse medicinam, auctor est, ut alios prætercam, Georgius in Vita S. Theodori Siceotæ. Non absimiles præterea modos in iisdem sanandis reperies apud præclaros scriptores. Vide Auctorem libri de miraculis S. Stephani, qui Evodii nomine circumfertur lib.* 1 *cap.* 11 *et lib.* 2 *cap.* 2. *Item Gregorium Turon. de Miraculis S. Martini lib.* 2 *cap.* 31, *et* 41.

n *Totam rem Cardinalis Baronius, qui ægræ Confessionem olim audire solitus erat, sacramento testificatus est, idemque fecerunt alii.*

o *Ejus rei jurati testes quinque.*

p *Consimilem prorsus rem narrat Auctor libri de miraculis S. Stephani, lib.* 1 *cap.* 15, *et D. Augustinus Sermone de diversis* 32, 33. *Vide S. Antoninum Hist. p.* 3 *Tit.* 23, *cap.* 7, § 14, *et demum Joannem Papam* 22 *in litteris Apostolicis de Canonizatione S. Ludovici Episcopi Tolosani.* D

AUC. ANT. GALLONIO

q *Rem similem de S. Macrina narrat magnus Gregorius Nyssenus in ejus Vita.*

CAPUT XVIII.

Miracula, proximo post mortem anno et tribus sequentibus patrata.

Anno salutis millesimo quingentesimo nonagesimo sexto, Septimia Neria, ætatis decem annorum, cum Januario mense, sub horam noctis tertiam, cum Olympia et Faustina sororibus ad ignem esset, casu evenit, ut, Olympia folles in altum tollente, fistula ferrea illis indita, eaque calida atque ignita, sinistri oculi acies ejusdem Septimiæ non læderetur modo gravissime, sed exureretur etiam. Neque hic stetit res. In eodem mox oculo, in quo signa apparebant, quæ certam facerent adustionis fidem, vesica nata est ; hæc intolerabilis confestim dolor spasmum movens consequitur : puella præterea neque læsum oculum claudere, neque aciei adustæ vitio eos qui circum se erant cernere poterat : summaque vi doloris oppressa toto corpore contremiscebat. Inter hæc ægræ mater Clœlia Bonarda, quo tantum filiæ dolorem utcumque leniret, aquam rosaceam ovi albo mixtam, affectæ parti imponit ; sed incassum omnia : quinimo id erat medicamentum, ut oculum etiam rumpere posset. Itaque remediis frustra tentatis, ad alia medicamenta transeundum esse decernitur *a*. Mater primum lacrymabunda, positis humi genibus, B. Philippi opem implorat pro filia : precibus adjicit votum, si Septimia amissam oculi lucem recipiat, votivam se imaginem ex argento fabricatam ad ipsius sepulchrum, miraculi testem, delaturam. Sed cum illa non audiretur ; tum filia, doloris magnitudine propemodum victa, ad eumdem beatum virum per se ipsa confugit, ejusque auxilium ex animo in ipso impetu doloris implorat : B. Philippe, dicebat, si tibi cordi non est, hunc a me morbum propellere, at saltem tantum minue dolorem : tenuerat enim eam plus tribus horis. Tum supplicatione completa, læso mox oculo velum capitis, quod eidem usui fuerat, admovit, easdem iterans voces. Nec spes precesque incassum cecidere : extemplo dolor omnis discutitur, vesica evanescit, oculus ex toto sanatur : somno mox placido correpta virgo ad lucem dormivit, maneque experrecta cœlum sanis oculis aspexit.

Oculus adusta puella,

E

a invocato B. Philippo, curatur :

F

208 Evangelista Mariottus, eodem anno ac mense, adeo graviter doloribus febrique jactabatur, ut eum conquiescere nullo pacto, nec in ipso cubili paterentur *b*. Cumque plures dies ita morbo afflictatus jacuisset ; doloribus ultra debitum increscentibus, nocte quadam, quod propinquam mortem non tam timeret quam expectaret, sacramentis Ecclesiæ sub horam quartam muniri se postulat. Interea unus ex iis qui adstabant, miseratione ductus, eum consolando monet, B. Philippo se commendet. Tum allatum ad eum ex ejusdem beati viri vestimentis frustulum ipse, magno cum sensu pietatis, accipit ; illoque in partes diviso, partem sibi ad collum appendit, partem minutatim concisam aquæ mixtam ebibit. Hausta potione, dolores confestim ex toto quiescunt : cibus, qui assumebatur, ut ante non redditur, atque æger ex eo tempore divinitus confestim sanatur. Eodem prorsus tempore, virgo quædam Deo sacrata, Julia nomine, ex lateribus intestinisque gravissime laborabat *c*. Gravitas morbi ea erat, ut ægra diu noctuque torqueretur assidue. Ad morbum

item febris dolorifica, admoto ejus velo sanatur : b

c

A bum de medicorum sententia medicamenta quamplurima adhibuerat : sed cum, non paulum dico, sed ne quidquam prorsus in ea levamenti esset ; unius e sororibus admonitu, cum eodem remedio usa esset, valetudini mox pristinæ se restitutam sensit.

AUC. ANT. GALLONIO dolores lateris et iliorum,

209 Eodem anno, Februario mense, Petrus Puteus, *d* nostræ Congregationis Sacerdos, Panormi cum esset, contigit ut unus ex iis, Antonius Maria nomine, qui apud Patres domus Panormitanæ domestico opere exercebatur, in ardentem, mortiferam, continentemque febrim inciderit. Is singulis diebus eo horrore stato tempore ad horam opprimebatur, ut toto corpore contremisceret ; cujus rei causa continebatur sub veste satis multa, eademque crura, pedes, totumque corpus ejus incalescendi studio contegere opus erat. Horrore pene finito, ardens extorrensque febris deinde sequebatur : qua ille ita vehementer premebatur, ut ardentissima ultra modum siti ingentique circa pectus fervore urgeretur : cumque adhibita remedia nihil proficerent, ejus vitæ timeri cœptum ab omnibus. Quodam die, cum magis etiam quam ex consuetudine, vehementi siti conflictari se quereretur, Petro, qui ei assidebat, beatus Pater occurrit : cujus memoria excitus, de-
B tonsis ejusdem capillis, quos secum habebat, ad morbi remedium uti cogitat : quod cum faceret, nullis medicamentis protinus æger convaluit.

d continua ac difficilis febris.

210 Hoc ipso itidem anno, Martio mense, Antonio cognomento Parmæ apostema in præcordiis erat cum acutis doloribus *e*. Hi tales erant, quales numquam antea sustinuerat, quique nullam sinebant eum neque noctu neque interdiu capere quietis partem. Apostema medicorum oculis haudquaquam patebat : suppurationes enim ubi notæ fuerint, eo facilius curantur ; contra vero ubi ignotæ, neutiquam medicamentis sanari possunt. Morbus medicis ignoratus augebatur quotidie, idoneisque medicamentis non juvabatur : æger malo jam victus suo, ad mortem haud dubiam tendebat. Sed cum, eo assidue invalescente, ad extremum tandem venisset vitæ discrimen ; capillis B. Philippi, quorum vim in multis audierat esse salutarem, sic adjutus est, ut dolor nullis remediis [antea cedens] remittere cœperit ; ipseque levius habuit, somnus accessit, et sanatus est. Verum biduo nondum plane exacto, novo rursus dolore, eoque gravissimo premi se sensit ; vixque is ad quadrantem horæ mansit, cum apostema, neque a se, neque a medicis deprehensum, continuo nullis adhibitis medicamentis erupit ; qua ex re illud
C factum, ut morbus ex toto quieverit. *f*

præcordiale apostema, e

211 Eodem anno, Aprili mense, femina Cornetana, cui Goræ nomen, adeo acriter totos duos ac triginta menses quartana febri conflictabatur, ut iter ei non esset nisi ab igne ad lectum, et a lecto ad ignem *g*. Huic reliquiaria theca, in qua nonnihil e capillis B. Philippi inclusum erat, admota, ipso initio horroris, qui febrim antecedebat, melius confestim fuit : nec abiit is dies, quin ex toto desierit horror, discesserit febris. Verum cum multis post diebus magno, continuoque, ac fœdo imbre iter faceret, febri iterum urgetur ; sed eodem remedio ad morbum ubi utitur, derepente levius habuit ; brevique post magnis in horas singulas ac pene momenta virium incrementis plane convaluit. Hoc anno, Majo mense, Augustinus, Cardinalis Cusanus, ad sepulcrum beati viri convestiendum, Attalicam magni pretii vestem dono misit.

f febris quartana. g

212 Octavius Rositanus Neapolitanus, eo ipso anno, Junio ineunte, duos jam menses dysenteria laborabat, *h* ex ea cruor manabat affidue, alvum nulla medicamenta adstringere poterant ; cum dysenteria continens pestilensque febris erat, hominem misere dies noctesque excrucians : signa præterea apparebant in eo, quæ certum interitum indicarent. D
Interea cum mortem ad horas expectaret, ab amico monetur B. Philippi opem imploret. Facit ille quod erat jussus : addit ad precem, illius se Institutum amplexurum, si convalescat : mox aquam, quam ejus Reliquiæ attigerant, libans, morbo confestim idoneum remedium invenit : expedita lingua proloqui incipit : die insequenti medicis admirantibus, qui fluebat cruor mansit, et vis febris remisit. Tum brevi elapso tempore, morbo omni discusso, pristinæ sanitati restitutus est : vivit is modo Neapoli, Congregationi nostræ adscriptus. Eumdem duobus post mensibus intolerabilis pene dolor, utrique hærens brachio, invadit. Nascebatur is ex duobus eresipelatibus circa brachia consistentibus ; morbus ita graviter urgebat, ut æger nullam quietis partem capere posset. Qui ubi eodem remedio utitur, derepente totum a se dolorem discutit, somnum capere cœpit : beneficii memor, Romam votivum simulacrum argenteum, ad beati viri sepulcrum, destinavit.

dysenteria letalis, h

et eresipelas :

213 Eodem anno, Octobri ineunte, Catharina, Josephi Castalionis eruditissimi viri filia, annum agens vitæ nonum, ardentissima repente mortifera- E
que febri corripitur : ad febrim accedebat ventris fluxus, pituita, assiduaque gravedo ; ægra præterea cibum adeo fastidiebat, nihil ut sumere omnino posset. Quodam interim die, cum desperata salute jam esset, per quietem narravit adstitisse sibi sanctissimam Dei Matrem, cui unus erat comes Philippus (ad hujus enim opem parentes ipsaque confugerant) atque a Deipara se accepisse, nihil esse quod medicis crederet aut quidpiam timeret, se opem laturam, et intercessione B. Philippi morbum depulsuram. Certe sanitas ægræ reddita fidem visi parentibus domesticisque fecit. Puellæ statim levius fuit, cibo refici cœpta est, magnaque suorum gratulatione melius habebat indies, brevique pristinæ firmitati restituta est. Alexander Fulginius, eodem anno, Decembri exeunte, ex intestinis laborare cum cœpisset (eo enim morbo gravissime frequenter opprimi se sentit) B. Philippi opem initio morbi implorans, omnem a se dolorem omnemque morbum repente abegit.

desperata febris,

et colica

214 Anno deinde post Christum natum millesimo quingentesimo nonagesimo septimo ineunte, Joanni Baptistæ Felici Sacerdoti, quinque et septuaginta annos nato, dentes dolebant acerrime : *h* is porro dolor ejusmodi est, ut maximis tormentis adnumerari possit. Cumque in singula pene momenta ingra- F
vesceret, gingivis dentibusque sudariolo beati Patris admoto, totus continuo dolor totusque morbus discutitur. Hoc etiam anno nobilis vir Marcus Antonius, Sanctus cognomento, cum, Martio mense, ex pestilenti febre in vitæ periculum incidisset ; salute a medicis desperata, noctu aliquot B. Philippi capillis, qui in theca asservabantur, sibi ad collum alligatis, extemplo melius habere cœpit ; vitam in tuto ea ipsa nocte reposuit ; quatuor vix intermissis diebus plane convaluit : tum gratiis Deo beatoque Patri avide impenseque actis, votivam argenteam imaginem, pondere egregiam, Neapoli Romam ad ejus sepulcrum, voti exolvendi causa, mittit. Eodem anno, pridie kal. Aprilis, Marcellus Laurentius, nunc Strongulensis Episcopus, adeo vehementibus ilium doloribus repentino corripitur, ut sibi ex hac vita, ni Deus succurrat, migrandum fore pro certo haberet. Cumque ii dolores quatuor circiter jam horas hominem tenuissent, unus ex domesticis beatum Patrem ei ad memoriam reducit ; Commenda te, dicebat, B. Philippo, implora sancti Viri auxilium : haud dubie aderit tibi, opem laturus. Paret ille, Philippum appellat. Sed ne multa ; ad ejus mox nominis invocationem totus is dolor abit, æger somno corripitur, pauloque post experrectus (dormierat enim ad

An. 1597 sanantur dolor dentium, h

febris pestilens,

et dolor iliacus :

A ad quadrantem horæ) grandis calculus, pineæ nucis magnitudinem æquans, exit : Philippi deprecatione id ille profitetur [factum], a præsenti periculo vindicatus.

215 Hoc etiam anno, Majo mense, Fabio Apicellæ nobili medico, civi Neapolitano, ex pedibus laboranti, ilium dolores accesserant *m*. Dolorum talis erat impetus, ut eum omni prorsus quiete privaret. Ergo humanis remediis spretis, ut quæ nihil morbo prodessent, B. Philippi capillos affectæ parti admovet; nec id sane frustra. Calculus extemplo ad vesicam descendit, dolor omnis evanescit, urina nullo impedimento redditur, calculo iter patet, erat is pineæ nucis magnitudinem explens : quibus ille attonitus, id non humana arte, sed divina prorsus ope, nempe beati Viri intercessione, factum esse publico testimonio confirmavit. Alio deinde tempore, cum eodem dolore de nocte premeretur, eodem usus remedio ilico convaluit. Hoc ipso anno, extremo Majo, ad sepulcri ornatum lychnus accessit pensilis, ex cælato argento affabre factus, votivum donum primariæ feminæ, cujus nomen, quod ipsa latere voluit, silentio præterimus.

m eximitur calculus

216 Eodem anno, Julio mense, puerulum quatuor B annorum, cui Josepho Sermeo est nomen, gravissimus dolor cum ardenti febre plures dies occuparat : morbus adeo vehemens, ut ægri salus omnium opinione in periculo esset. Tres jam abierant dies, cum præter terna ovi lutea nihil in cibum sumpserat; malo interim magis magisque ingravescente, propinquæ mortis accedunt indicia, sudor frigidus circa frontem, totius corporis lassitudo, brachiorum pedumque extensio, oculi clausi, spiritus difficultas, corpus cui nullus suberat calor : mali etiam morbi testimonium erat, puerulum neque videre neque loqui. Hæc ubi ejus mater advertit, telæ frustum, B. Philippi sanguine imbutum, ei animam ferme agenti imponit. Nec mora; puerulus confestim oculos aperit, matrem clara voce inclamat, e lectulo sanus vegetusque exilit, cibum petit, pannis se induit, domum solus inambulat; matre, patre, aliisque qui aderant obstupescentibus ac lacrymantibus gaudio *n*. Hoc etiam anno Hortensia Lelia, febri continenti increscenteque assidue, ac gravissimis stomachi doloribus, Augusto mense laborans, ut vidit febrim non modo medicamentis non finiri, sed ne vix quidquam remitti; ad morbi remedium capillis beati Patris uti in animum inducit. Ergo illis sibi admotis, doloribus continuo levari cœpit. *o* Neque hic stetit res : C febris eodem die ex toto desiit. Misit tum Romam, ut quæ extra Urbem domicilium habet, qui sepulcro beati Patris, ad miraculi testimonium, votivam sui imaginem affigeret.

subito sanatur moribundus puer,

n et gravis febris.

o

217 Quotidiana atque perniciosa febris Archangelam Ancaianam, virginem Deo Spoleti sacram in S. Catharinæ cœnobio, quinque totos annos occupaverat; *p* cumque duobus ultimis annis ex quotidiana, quæ statis horis accedebat, continens facta esset atque assidue increscеret, medicis remediisque nihil proficientibus; Mariæ Magdalenæ Ursinæ, e prima nobilitate feminæ, litteris monetur, ut Philippi opem imploret. Id ubi illa aggreditur, confestim, medicis admirantibus, toto eo morbo eximitur. Incidit ea res in diem decimum nonum Kal. Septembres, anno a Virginis partu millesimo quingentesimo nonagesimo octavo. Porro Maria Magdalena, cujus fecimus mentionem, illa ipsa est, quam Lælius Anguillara clarissimus vir, oppidi cui Cerio nomen Dominus, thalami consortem habuit; quæ, eodem Lælio vita functo, monasticam vitam amplecti maluit, quam diutius, utpote Christo inserviendi avida, in seculo manere. Ergo institutum S. Dominici sibi eligens, Regum se maximo consecravit; constructoque Romæ in Quirinali cœnobio, religiosam ibi vitam Gregorio Decimo tertio Pontifice ducere cœpit. Sed de tanta femina satis, redeamus ad Philippum. D

An. 1598 sanatur quinquennis febris, p

AUC. ANT. GALLONIO

218 Anno Christi millesimo quingentesimo nonagesimo nono, Julio mense, eidem virgini Archangelæ superior sinistri oculi palpebra et inferior, conjunctæque partes et adjacentes intumuerant *q*. Huic malo illud etiam accessit, ut orta mox inflammatio sinistrum oculum, rubentem jam sanguine, infestaret gravissime. Accersitur medicus; morbo aptantur medicamenta; sed frustra fiunt omnia; quandoquidem is oculus deterius habebat indies. Ab aliis itaque rebus petendum sibi esse auxilium ægra virgo decernit, id est a B. Philippo; conceptaque spe sanitatis eum vesperi orat, ut, qua est potestate et misericordia, medicinam faciat. Tum læso oculo ejus admovens imaginem, cubitum pergit : corripitur somno : expergefacta se plane persanatam continuo intelligit, toto eo morbo discusso. Hoc ubi mane medicus aliique vident, stupore afficiuntur; Archangela interim Philippo, a quo se beneficium accepisse lætabatur, gratias, quantas maximas potest, agere non cessat *r*.

An. 1599 oculus pessime affectus. q

r

219 Simili beneficio multis in locis affecti non pauci, quibus, cum ægrotarent gravissime, exigua spe valetudinis, melius est factum : sed non possumus singula beati Viri miracula recensere. Miracula E igitur ad octoginta silentio præterimus. In his, ut cetera sileantur, moribundos habemus decem, surdam feminam unam, Theodosiam Lucatellam Faventinam; juvenem præterea *s*, quem ille dum viveret ad percipiendam colendamque virtutem adjuvare cupiebat, eum fortasse non audientem, monstri horribilis *t* aspectu, in illum mirabiliter immissi, perterrefecit. Eodem anno Alphonsus Vicecomes, Cerviæ Episcopus, qui subinde in Cardinalium Collegium est cooptatus, vestem holosericam villosam coccineam, ex spoliis Sinan Turcicæ classis Præfecti, opere phrygio sane mirabili, flosculis aureis atque argenteis pulchre sciteque distinctam, Philippo donum tulit.

Alia plura miracula fiunt.

s

t

ANNOTATA.

a *Id ipsamet Septimia mater, germani, ac sorores sacramento testificati sunt.*

b *Eam rem, præter ipsum Evangelistam, alii sacramento enuntiarunt.*

c *Totam rem ea ipsa jurejurando, quamquam non sola, testis expressit. Degit autem hæc Viterbii in cœnobio S. Mariæ.*

d *Idem P. Petrus Puteus juratus enarravit.*

e *Eam rem, præter ipsum Antonium, duo alii oculati testes publico testimonio confirmarunt.*

f *Lege, si libet, Gregorium Turon, in miraculis S. Martini, lib. 1 cap. 32 et lib. 2 cap. 60 et lib. 4 cap. 2.*

g *Id ab oculatis juratisque testibus acceptum. Vide autem Gregorium Turon, locis jam citatis.*

h *Eam rem testes sex oculati publico testimonio confirmarunt.*

i *Ejus rei testes oculatos juratosque habemus duos.*

k *Eam rem hic ipse Sacerdos jurejurando explicuit.*

l *Præter ipsum Marcellum testes duo oculati juratique rem enuntiant.*

m *Id præter ipsum Fabium, duo alii testes sacramento firmarunt.*

n *Testes tres jurati oculatique.*

o *Ejus rei juratos oculatosque testes habemus.*

p *Testes octo jurati oculatique : et in iis unus est medicus, qui ægram curabat.*

q *Testes itidem octo jurati oculatique, in quibus est medicus.*

r *Ejus rei juratos oculatosque testes habemus.*

s

A s *Princeps vir totum rem publico testimonio firmavit.*

AUC. ANT. GALLONIO t *Eadem fecisse magnum illum Simeonem Salum, auctor est in ejus Vita Leontius cap.* 31 *et* 33.

CAPUT XIX.

Synopsis virtutum B. Philippi.

Cum superioribus libris de quibusdam B. Philippi virtutibus, ut sese occasio dedit, sermo habitus sit; nunc de ceteris cursim dicendum. Ab humilitate igitur initium faciam, de qua etsi admiranda prædicantur multa, ex eis tamen, ne longitudine sermonis lectorem tædio afficiam, pauca seligam, quibus narretur aliquid. *Humilitatis studium,* Humilitatis studium in eo eximium fuit: hanc perpetuo amavit, amplexus est, hanc constanter tenuit: humilitate virtutes conservari, contra ea perdita deperdi destruique, omni asseveratione affirmabat: hanc ipsam præterea aliis commendare consueverat, ut ceterarum caput, fontem, custodemque virtutum. De se ipse suisque rebus ita abjecte et demisse sentiebat, ut se mortalium omnium infimum putaret: B nihil perferebat audiebatque gravius, quam se coram laudari ac sanctum dici; hisque respondere solitum scimus, Faxit Deus, ut is sim, quem dicitis. O me miserum! Quot virgines, quot rustici homines apud Deum majorem Philippo gloriam consequentur? Nullarum prorsus virium, nulliusque sanctitatis se esse prædicabat. Cum se stipatum civium agminibus, cum studiis hominum florentem videret: affici se summo dolore dicebat, quod excitæ de sua sanctitate hominum opinione non responderet. Quid enim causæ erat, quod tanto cum animi sensu ac dolore in illas persæpe voces, veræ humilitatis indices, erumperet? Nihil unquam egi dignum beata vita: sentio me unum esse ex omnibus Deo ingratissimum, et omnes mihi esse ad virtutem ac pietatem incitamento. Æger dicere solitus erat: Si vita superstes erit, ad meliorem frugem me convertam. Divinam potentiam satis mirari non poterat, ut quæ ejus opera, cui nullæ, ut dicebat, unquam fuere vires, ad animorum conversiones usa sit.

221 Congregationis auctorem, ut erat, se haudquaquam jactabat. *fuga æstimationis humanæ,* Quod, dicebat, hanc Societatem condidi; quod multos a miserabili errore ad verum salutis iter revocavi; ne putetis id mihi tribuendum esse, imo in hoc et meam imbecillitatem magis et divinam C potentiam agnoscite, quæ vilissimi famuli opera et nihilo (ut ipse aiebat) perfecisset hæc omnia: quod factum est, Deus ipse fecit; numquam Congregationem instituere mihi in animo fuit. Rogatus postremo vitæ tempore, ut Martini instar Dominum in hanc sententiam rogaret; Si populo tuo sum necessarius, non recuso laborem: Absit a me, confestim respondit, ut ita orem: non enim is ego sum, qui mortalium saluti prodesse me posse confidam. Baronio, qui ejus Confessiones excipiebat, id sibi ex animo dolere dicere solitus erat, quod tanti ab hominibus fieret; illud adjungens, frequentissime se Dominum rogasse, ne per eum miracula patraret: quod si aliquod fieri obtigisset, id non sibi, sed fidei illorum, qui experti erant, acceptum referendum esse.

222 Ex hoc ipso fonte sui ipsius despicientia fluxit, qua mirifice in omni vita delectatus est. Honores dignitatesque quam qui maxime omni tempore fugit: sciebat enim nullos honores animum satis ex- *despicientia sui,* plere beatumque efficere: præter paupertatem enim et sui ipsius despicientiam, rerum omnium contemptum vitamque privatam, nihil sibi repererat quod placeret. Amiranda quamquam agebat, admirandus tamen videri noluit. Ejus rei illud certissimo est argumento, quod magna cum operaretur, stultitiæ si- D mulatione instituto suo tegens sapientiam, hominum plausus subterfugiebat, Apostoli sententiam secutus; Qui vult sapiens esse, stultus fiat. 1 Cor. 3 O hominem vere divinum! qui magis bonus esse, magni Ephrem Syri imitatus exemplum, quam videri voluit, amavit, omnique ope contendit. Verborum simplicitate delectabatur: composita, blanda, atque aulica verba minime cupiebat; secum enim sine fuco more majorum agi volebat. Ægre admodum ferebat cujusque ordinis homines, etiam infimæ sortis, vel aperto capite coram se stare, vel ad manus sibi deosculandas accedere. Tandem, ut ad pauca redeam ac mittam multa, quæ enarrare possem lectu scituque dignissima, hæc firma ejus erat intentio, hoc animi propositum, ut non modo amicos externos, sed domesticos etiam, seria jocis interdum permiscens, quantum posset, suam celaret sanctimoniam.

223 Paupertatem et Laicus et Sacerdos perpetuo *paupertatis amor,* coluit. Florentiæ cum esset, magnam rei familiaris jacturam, quam repentinum incendium abstulerat, constanti animo tulit. Romam ubi venit, nihil unquam neque a suis neque ab aliis petiit, paupertate ipsa ad frugem captandam usus. Paupertatis demum E quanto desiderio teneretur, et in adolescentia significavit, in contemnenda avunculi hereditate; et in ultimo vitæ tempore, cum oraret Deum assidue, ad eum paupertatis statum ipsum adduceret, ut nummo argenteo egens non reperiret qui illi daret: quod tametsi consecutus non est, meritum tamen ejus rei apud Deum, quod operi respondet, non amisit.

224 Precationibus intentus ea afficiebatur voluptate, ut si licitum illi fuisset, numquam ab orandi *orandi assiduitas,* studio cessasset. Hinc quod habebat vacui temporis, totum obsecrationibus impendebat; quinimo sive staret, sive sederet, sive inambularet, aut quid aliud ageret domi forisque, orationi ita deditus erat, ut non solum quidquid in se erat corporis et cordis, verum etiam operis et temporis, precationi dedicasse videretur. Orandi assiduitate illud consecutus erat, ut jam pateretur magis divina quam ageret. Deo ubi per contemplationem se conjungere volebat, ejus amore vulneratus, hominis instar viribus infirmi, lectulo plerumque cogebatur decumbere; facieque ad cœlum versa, et spiritu psallebat et mente: cumque in meditatione ejus exardesceret ignis, totus, ut dictum alibi est, commovebatur, totusque vi flammæ cœlestis incalescebat. Erat ejus corporis infirmitas (si divini amoris vim imbecillita- F tem dicere fas est) quæ ex divino cœlestique ardore procederet, non virium imbecillitate. Mox illi erat vel orationem ad multam noctem protrahere, vel totas etiam noctes insomnes producere. Loca ab arbitris remota sublimiaque, utpote contemplationi aptiora, libentius incolebat.

225 Lacrymis adeo abundabat, ut in singulas *donum lacrymarum.* propemodum preces confestim erumperent. Ex Christi Domini nostri vitæ mortisque meditatione tantos percipiebat luctus, quantos ferre vix posset. Aliorum delicta, non secus ac si sua essent, deplorabat gravissime. Acerbissimæ Christi mortis nomen audire vix poterat, quin fluerent ex oculis lacrymæ. Ei demum fletui perenni quidem atque uberrimo sese dederat, ut qui illum ita deflentem deprehenderint, pro miraculo habuerint, eum oculorum aciem non amisisse. Sed absolvamus caput hoc exemplo. Gregorio decimo quarto Summo Pontifice, gravissime æger cum esset, cyathum succi gallinacei, quem manu tenebat, ori numquam admovere potuit; namque repentina de Christi Domini nostri morte cogitatio adeo ejus perculsit animum, ut illico magno cum lacrymarum imbre clamaret: Tu mi Christe, Tu, qui Dominus es, in cruce; ego qui servus, in lectulo

A lectulo! Tu sine ministris, consolationibus spoliatus, in cruce pendes: ego hic in lectulo jaceo, tot stipatus filiis, qui mea solius soliciti sunt causa, ut me unum expleant! Et hæc cum diceret, lacrymas, quæ ubertim ex oculis manabant, fletumque cum singultibus cohibere non poterat.

226 Ea erat animi mansuetudine, ut irasci nesciret. Suos aliosque, ubi opus erat, maxima lenitate dexteritateque corrigebat. Ad eam quidem, ut uno verbo absolvam, animi moderationem devenerat; ut ipsos iræ motus compresserit, vicerit, compressosque in sua habuerit ditione ac potestate. Siquid præciperet, roganti similior erat quam jubenti; nihil enim aspere imperabat: quippe jubere sic solitus erat: Hoc agito: Fac amabo te isthuc: Hoc ego pro te faciam, si tibi grave videtur; Vellem tibi hoc munus imponere, quid respondes? Amicos tam domesticos quam externos ita læto intuebatur vultu, ut vel ex hoc uno quivis facile cognosceret, quæ esset ejus erga omnes humanitas, quæve mansuetudo. Vultu hilaritate omnium ad se animos, comitatis dulcedine adjuncta, alliciebat. Cum iis quibuscum erat jucundos semper gratosque miscebat B sermones. Verum in his rebus, quod arduum est, id a Domino munus acceperat, ut quidquid vel faceret vel diceret, totum sanctimoniam redoleret.

mansuetudo,

227 Ornavit Deus Philippum summa prudentia, quæ maxime rebus ad Dei gloriam agendis atque consiliis dandis eminebat. Hanc ille virtutem ut occultaret, simplicem se stultumque simulabat, ut tandem cum Apostolo diceret: Nos stulti propter Christum. Hoc ergo unum manibus pedibusque obnixe conabatur, ut summam prudentiam specie quadam assimulatæ simplicitatis atque stultitiæ tegeret. Tamquam ad magistrum, ducem, auctoremque consiliorum ex omni hominum genere ad ipsum confluebant quotidie. Illum e prima Nobilitate viri, illum Religiosi, illum Principes de rebus gravissimis ac plane difficillimis consulebant. Consilia, quæ ille dabat, non prudentiæ magis plena quam salutis erant. In dignoscendis animis hominum promovendisque ad Christianas virtutes prudentia valebat plurimum. Unumquemque regebat, cujusque naturæ primum habita ratione: ad omnium quippe voluntatem, ut omnes ad Christum alliceret, sese, quoad liceret, accommodabat: sua quippe, ut aiunt, esca quemque piscari contendens. De spirituum discretione, deque affectibus moderandis scientiam habuit C maximam: ex qua ejus in rebus spiritualibus judicandis ordinandisque dignoscebatur peritia, subtitas, atque perspicacia. Harum rerum plurima habemus exempla: sed cum de omnibus longum sit dicere, ea missa facio.

prudentia,

1 Cor. 5,

228 Multus essem ac tædii plenus, si per singula virtutum genera ire vellem, eo vel maxime, quod quæ alibi dixisse me memini, iterare cogerer. Ergo, ut id vitium ne incurram, taceo hominis virginalem integritatem, in adversis tolerantiam, in susceptis negotiis constantiam, demumque ceteras virtutes plane heroicas. Unum hoc adjiciam de illius in proximos caritate (de ejus enim in Deum amore satis jam a me dictum est) tanto peccatores ad Christum adjungendi flagrasse desiderio, ut postremo vitæ tempore flagellis se cædere, pœnisque voluntariis affligere, eos modo Christo lucraretur, cuperet. Flagitiosorum hominum ita frangebatur misericordia, ut eos intuitus se continere nequiret, multas profunderet lacrymas, internæ caritatis præclarissima testimonia.

caritas erga proximum.

229 Atque hæc de Philippi vita dicta sint satis, cujus narrationem hoc anno Jubilæi millesimo sexcentesimo Deo juvante concludimus: anno inter ceteros insigni et memorabili, tum quoniam hoc tempore majora quotidie Romanorum civium, Principum virorum, Præsulumque insignium opera pietatis existunt; tum præcipue quod Clementis Octavi Pontificis Maximi, in excipienda ex totius Orbis terræ partibus confluente ad Urbem multitudine, sublevandaque pauperum peregrinorum inopia, paterna caritas, civibus jam ante notissima, nunc exteris gentibus ac nationibus magis magisque innotescit: ad quorum etiam commoditatem, novum advenis Sacerdotibus hospitium aperuit: ibi ejus, cujus vices gerit, exemplo, convivis frequenter pedes abluere, abstergere, deosculari etiam, et discumbentibus illis mensæ benedicere non dedignatur. Sed hæc, leviter a nobis percursa, aliorum industriæ exactius persequenda relinquimus.

Conclusio operis anno Jubilæi 1600,

D *AUC. ANT. GALLONIO*

230 Respice tu interim de cœlo, sancte Pater (te enim nunc alloquor) ex illius montis celsitudine, in hujus vallis humilitatem; ex illo quietis et tranquillitatis portu, in calamitosum hoc mare; et vide illis benignissimis oculis, quibus hujus seculi discussa caligine clarius omnia intueris et perspicis; et visita, Custos diligentissime, vineam istam, quam posuit et plantavit dextera tua, tanto labore, sudore, periculis. Ad te itaque confugimus; a te opem petimus; tibi nos penitus totosque tradimus; te nobis Patronum et defensorem adoptamus: suscipe causam salutis nostræ; tuere clientes tuos. Te ducem omnes appellamus: rege contra dæmonis impetum pugnantem exercitum: ad te, pientissime Rector, vitæ nostræ deferimus gubernacula; rege naviculam hanc tuam; et in alto collocatus, averte omnes cupiditatum scopulos; ut te duce, te directore, incolumes ad illum æternæ felicitatis portum pervenere possimus. E

cum invocatione Sancti.

VITA II

Per R. P. Hieronymum Bernabæum, Congregationis Oratorii S. Mariæ in Vallicella dum viveret Præpositum,

ex Processibus compilata, nec hactenus in lucem edita.

CAPUT I.

Prima ætas et studia Sancti, cum pietate conjuncta usque ad annum XXII *vitæ.* F

Philippus Florentiæ natus est anno a Virginis partu millesimo quingentesimo decimo quinto, duodecimo Kal. Sextiles post mediam noctem, quo tempore B. Mariæ Magdalenæ anniversaria gratulatio celebratur, Leone X Pont. Max. Dei Ecclesiam gubernante. Patrem habuit Franciscum Nerium, virum honestissimum et in causis agendis sincerum, Religiosis omnibus et Dominicanæ præsertim familiæ addictissimum, Matrem Lucretiam Soldiam, cujus majores præcipuis olim in Florentina Republica honoribus auctos fuisse, compertum est. Quatuor ex ea liberos Franciscus suscepit; feminas duas, Catharinam et Elisabetham; totidem mares Antonium nimirum, qui brevi sublatus est, et Philippum natu minimum, virtute maximum, cujus de vita moribusque sanctissimis, in unius Dei honorem et gloriam, scripturi sumus.

An. 1515
Florentiæ nobiliter natus,

bonæ indolis puer,

2 Is igitur statim in templo S. Joannis Baptistæ (ut mos est illius civitatis, quæ uno dumtaxat sacro fonte utitur) solennibus Ecclesiæ ceremoniis baptizatus, de avi nomine Philippus nuncupatus est. Ubi vero eximia animi et corporis indole succrescere cœpit, magnum acreque ingenium præ se tulit, natura lenissimus (nihil enim fieri poterat illo mitius) quæ quidem omnia in iis facile reperimus, qui ad animarum

primas litteras discit:

A animarum salutem procurandam sunt destinati. Quamobrem a parentibus liberaliter educatus, Clementi cuidam, Grammatico satis erudito, traditus est: ibique quantum illa patiebatur ætas, magna ingenii morumque documenta dedit, carus omnibus, et dicendi arte instructissimus; ut ingeniosissimum quemque sociorum facile superaret, summamque omnium admirationem excitaret.

AUC. ANT. GALLONIO.

observantissimus Patris,

3 Porro inter alia, quæ jam tum in puero emicabant, sanctitatis indicia, fuere obsequium et observantia quædam incredibilis in parentes, virginalis modestia, humanitas erga omnes, et ad res divinas summa propensio. Patrem enim tam studiose diligenterque coluit, ut ad ejus arbitrium totum se fingeret atque componeret; nec apud illum vel leniter unquam offenderet, nisi quod semel, modeste tamen, a se repulit Catharinam Sororem suam, odiose nimis illum interpellantem, cum ad Deum funderet preces, et cum altera Sorore Elisabetha alternis Psalmos recitaret. Quamobrem correctus a Patre (quamquam re vera nihil admiserat quod corrigi oporteret) facti pœnitens, vim lacrymarum profudit: siquidem (quod ait S. Gregorius Papa) bonæ mentis est, ibi etiam culpam agnoscere, ubi non est.

ac matris,

B Matris imperio ita obtemperabat, ut si forte illa jussisset loco ne discederet, hic profecto ne digitum quidem unquam. Elata deinde matre, inducta noverca, non ideo Philippus de sua veteri observantia quidquam imminuit; sed translata in illam pietate, matrem statim reddidit, quam novercam acceperat. Quamobrem illa etiam, tam singulari obsequio provocata, moresque purissimos admirata, non quasi privignum, sed quasi filium diligebat; ut et abeuntem Florentia paucis post annis, diutissime fleverit; et ad vitæ finem adducta, quamquam ille longissime abesset, tamen et videre illum, et alloqui sibi videretur, et compellaret sæpissime: quandoquidem sola ejus memoria (quod olim de magno Antonio dixerat Athanasius) recreari et juvari se maxime profitebatur.

imo et novercæ;

4 Nec parentes modo et necessitudine aliqua sibi conjunctos, sed majores quicumque ii essent, ex animo reverebatur; lætus ac facilis, placidusque erga omnes, ut plane irasci nesciret, nec cuiquam unquam detrahere auditus sit. Igitur gratus unicuique et jucundus, ob singularem hanc morum probitatem et suavitatem, communi omnium, tum Sociorum, tum etiam aliorum vocabulo, Philippus bonus appellabatur. Hac porro singulari bonitate, non homines

acceptusque hominibus

C solos, sed Deum ipsum sibi demeruit: cujus beneficio mirabiliter custoditus incolumisque servatus est. Annos natus octo, non amplius, aut novem, cum esset in impluvio domus, vidissetque ibidem asellum; ut est improvida puerorum ætas, statim illum conscendit: dumque in diversum flectere nititur, cum illo pariter per gradus in hypogæum præceps ruit; nec longe abfuit, quin penitus opprimeretur: sic enim sub jumento jacere compertus est, ut de ejus corpore nihil nisi brachium appareret. Accurrit igitur femina quædam ex domesticis, arreptumque manu, mortis periculo statim eripit: at quem toto corpore confractum putabat, non sine maxima admiratione, salvum et incolumem reperit. Cujus casus meditatione, sæpe deinde Philippus in Deum ascendebat; ac beneficii memor, rem palam ac publice prædicans, Divinæ bonitati continuas gratias agebat.

et Deo,

servatur in casu periculoso.

5 His animi dotibus adjunctam habuit in primis religionem: neque ille more puerorum domi parva altaria construere, ornare, et puerilia hujusmodi exercere: sed jam inde ab ea ætate maturitatem virtutis assecutus, Davidicos psalmos, aliasque sacras preces devote recitabat, et frequenter orans flexo corpore mentem erigebat ad Dominum. Erat D præterea in eo inexhausta quædam aviditas audiendi verbum Dei, nec satiari posse videbatur unquam. Nihil de se prædicabat, neque (ut puerorum mos est) Clericis aut Religiosis viris prædicebat adscribi se velle; doctus nimirum, non omni homini, sed soli Deo revelare cor suum; et jam inde a puero ab inani ostentatione et gloria vehementer abhorrens, quam deinde toto vitæ curriculo, quasi perniciosissimum hostem, longissime fugit. Igitur innocens puer proficiebat ætate et sapientia, coram Deo et hominibus, ut, quidquid peteret a Domino, impetraret. Quamobrem, si quid forte amiserat, orando statim repetebat. Unum de multis hic recensebimus; cum aliquando domum reverteretur, nescio quo pacto aureum torquem, quem forte fortuna secum deferebat, de manibus elapsum amisit: nec mora, ad orationem de more confugiens, quod amiserat statim invenit: id quod alias etiam in hujusmodi casibus illi usu venit.

A puero mature gravis

amissa orando recuperat:

6 Frequentabat autem per hos dies Philippus præ ceteris ecclesiam S. Marci, in qua Dominicani Patres habitant: ibique spiritus primitias accepit. Quamobrem cum deinde in Urbe ad eum quispiam veniret ex eadem familia (veniebat autem sæpissime) E Si quid boni, inquiebat, a prima ætate in me fuit, id totum Patribus S. Marci acceptum refero, maxime autem P. Zenobio Medicæo et P. Servantio Minio; quorum sanctitatem ut comprobaret, hæc de multis narrare consueverat. Convenerat inter illos, ut ubi primum ad Matutinas horas recitandas surrexerant, alterutrum peccata sua confiterentur; quo nimirum expurgata diligentius conscientia, puriori spiritu divinas laudes celebrarent. Id cum diabolus ferre non posset, nocte quadam, citius multo quam surgere oporteret, Servantii personam vocemque simulans, cœnobii cellam pulsat, aitque; Heus tu, surgendi hora est. Quibus vocibus Pater somno excitus, statim a lecto surgit, et ad ecclesiam venit, ibique mentitum Servantium reperit inambulantem. Itaque ante illum genua submittit, sacram Confessionem de more peracturus. Sedet ille pariter, et genuflexum auscultat pœnitentem, ad singula autem, in quibus hic sese accusabat; Nihil est, inquiebat ille, nihil est. Subjiciente deinde aliqua graviuscula, rursum veterator, Nihil quidpiam est. Tum vero Zenobius, suspicione metuque suspensus, ne qua forte diabolica fraus subesset, sanctissimo Crucis signo se munit: et, An tu, inquit, diabolus es, qui talia tamque absurda mihi loqueris? His dictis, repente superbus et callidus hostis evanuit. F

Patribus S. Marci primitias spiritus sui adscribit:

duorum ex iis singularis virtus

et spirituum discretio.

7 Hos igitur, tamquam primos in spiritu Patres habuit Philippus. Præterea Baldolinum quemdam ex Humiliatorum familia, virum religiosissimum verbique Dei præconem eximium frequens audiebat, de eoque præclara narrabat: cujus meritis precibusque Florentiam olim stetisse affirmabat. Cum enim Carolus Borbonius, Cæsariani exercitus Dux, copias in Italiam infeliciter trajiciens, ad eam etiam urbem sese applicuisset; civesque terrore perculsi, undique percurrerent in ecclesiam, in qua tum forte Baldolinus ipse concionabatur; rogavit is, quid novi accidisset, quamobrem illuc tam subito, tam frequens populus confluerent? Cumque accepisset Cæsarianos milites Urbis mœnibus accessisse, minarique direptionem; facto silentio paulisper oravit: mox populum admonuit, ut plena voce clamarent; Vivat Christus. Denique; Scitote, inquit, singulari Dei beneficio vos in præsentia ab hostibus liberatos: eodemque puncto civitas obsidione metuque soluta est. Hæc Philippus de Baldolino referebat.

Frequens audit concionantem Baldolinum,

8 Igitur tantorum virorum usus et consuetudo, mirum est, quantos in adolescente optime Christianæ

corumque exemplo proficit ad patientiam et mundi contemptum.

A næ perfectionis amores excitaverit; quamobrem pro Christo gravissima quæque sustinere, flagranti, quod est est fortiter amantium, animo cupiebat. Annos itaque ferre sexdecim natus, cum ardentissima febri correptus esset, tam fortiter ac patienter morbi incommoda perferebat, ut languente corpore animus lætitia vigeret, et morbum ipsum silentio tegeret, ne sui causa domi quidquam moveretur. Tamen nescio quo pacto id præsensit novercæ soror: quæ quidem Philippi virtutem admirata, diligenter omnia subministrabat, quæ ad ejus curam et salutem facere videbantur; quamquam ille, ut patientissimus erat, nihil omnino poscebat. Nec minorem plane animi magnitudinem fortitudinemque ostendit, cum per hos ipsos dies domum suam, magna ex parte incendio conflagrantem, non modo siccis oculis spectavit, sed etiam levissime tulit; quapropter multi, haud levi conjectura, magna de eo et præclara præsagire cœperunt. Fuit præterea in illo tanta rerum humanarum despicientia, ut oblatum sibi aliquando gentilitium stemma, in quo majorum suorum nomina conscripta erant, nec oculis usurpaverit, sed statim discerpsit et laceravit: quippe qui nihil aliud curabat, quam ut nomen suum in libro vitæ esset adscriptum. B

cap. II Missus ad opp. S. Germani, ut patruo mercatori heres succedat;

9 Igitur natus annos ferme octodecim, atque humanioribus litteris haud mediocriter instructus, a patre mittitur ad patruum, nomine Romulum, hominem navum et industrium; qui Florentia in Campaniam se contulerat, et in oppido S. Germani, ad Casinatis montis radices, per annos plurimos mercaturam faciens ingentes opes quæsiverat; hoc nimirum consilio, ut et apud patruum ipsum in eo genere exerceretur, et illi heres esset; quandoquidem Romulus Philippo propinquiorem habebat neminem. Ad hunc igitur cum venisset, primum quidem omnibus cognationis officiis exceptus est; deinde vero, nec ita multo post, ob præclaram virtutis indolem moresque suavissimos, heres etiam destinatus. At Deus longe meliorem quæstum atque hereditatem ei præparaverat: quamobrem secus res cecidit ac patruus cogitabat. Vixdum enim Philippus ad eum locum pervenerat, cum ad altiorem statum a Deo vocari se sensit; atque ad eas divitias conquirendas, quæ putrescere numquam possunt. At quoniam terrenas opes et mercaturæ compendia ad ejusmodi quæstum haud levi impedimento sibi fore intelligebat, alio se convertit: Apostolicum illud secum reputans, Est quæstus magnus pietas cum sufficientia. Itaque negotio secedens, sedebat solitarius et tacebat, nisi quod Deo aut orans loquebatur aut psallens.

1 Tim. 6 C

in monte, memoria Passionis venerando, statuit alteri vitæ se dare,

10 Haud ita longe ab oppido S. Germani, propter Cajetæ portum, mons eminet, incolarum omnium sermone inclitus; siquidem ex iis unum esse ferunt, qui moriente olim Domino, quasi dolore disrupti scissique sunt. Hunc locum Casinates Monachi possident, ibique ecclesiam sanctissimæ Trinitati ædificarunt. Mons ipse a summo ad imum usque divisus atque dissectus est in partes tres, in quarum media ingenti saxo nititur sacellum, depicta Christi imagine venerandum; quamobrem quicumque illuc navigando pertranseunt, explosis tormentis honoris causa, ut mos est, eam salutare consueverunt. Huc igitur crebro se Philippus ex oppido recipiebat, ut Dominicæ passionis mysteria attento animo pertractaret. Qua re quotidie magis magisque in Dei amorem accensus, quemadmodum jam animo destinaverat, rebus humanis nuntium remittere decrevit; ut curis omnibus expeditus Deo liberius inserviret, omnia arbitratus ut stercora, ut Christum lucrifaceret. Sensit hæc interim patruus, et brevi id quod erat suspicatus, quibus potuit modis, a sententia adolescentem avertere tentavit. Domus suæ rationem aliquam, ut habere vellet, etiam atque etiam rogat: siquidem in illo uno jam inclinata recumberet. Hereditatem, quam illi jam destinaverat, ne despiceret: denique in re tanti consilii, tanti ponderis, ne quid leviter atque imprudenter statueret: nec vero tam inhumaniter cum illo se egisse, ut nullam gratiam amori suo deberi putaret. Cui Philippus, omni exuta spe seculi, qua par erat modestia ac brevitate, respondit, beneficiorum memoriam apud se numquam interituram, de reliquo illius affectum probare se potius quam consilium.

D *A. HIER. BARNABÆO EX MS. patruo frustra dissuadente.*

cap. III Romam dimissis omnibus adit.

11 Atque hæc ille, apud patruum biennio commoratus; cujus precibus et querelis diu fatigatus, flecti tamen et exorari non potuit, quin institutum iter exequeretur. Romam itaque proficiscitur, ne admonito quidem patre. Quamquam enim eo inconsulto nihil unquam omnino ausus fuerat; tamen in hac re minime sibi loquendum existimavit, ne quid forte moræ aut impedimenti caro et sanguis, domesticus hostis, inferret. Cum autem a Deo vocatum se esse intelligeret, vocantis consilium secutus in viam se dat, sine sacculo, sine pera; ne scilicet ejus ineffabili providentiæ parum fidere videretur. Ad Urbem cum pervenisset, quam optaverat occasionem Deo libere inserviendi, statim nactus est. Ibi enim illum Galeottus Caccia, nobilis Florentinus, humaniter ad se recepit: atque ubi primum juvenis vultum moresque modestissimos vidit, et manere apud se voluit, et certam quotannis frumenti portionem ei attribuit: quam Philippus pistori dabat, ab eoque panem quotidie recipiebat. Nec vero ille beneficio vinci se passus est: sed ut amantissimo viro plenius uberiusque in amore responderet, duorum filiorum ejus curam sponte suscepit; quos tum litteris, tum etiam vitæ morumque puritate imbutos, ex hominibus ferme Angelos reddidit.

E *et hospitis sui filios instruit:*

austerissimam vitam instituit.

12 Hic porro quamdiu ille fuit (fuit autem per annos plures) solitariam, asperrimam, et propemodum eremiticam vitam duxit, ab omni ferme hominum consuetudine sejunctam; jejuniis et vigiliis sese sustentans, simplici pane contentus. Quæcumque a domesticis offerebantur obsonia rejiciebat, atque ubi sitis urgeret, hausta de puteo aqua eam temperabat: ad panem interdum vix pauculas herbas aut olivas adhibebat, nec nisi semel in die reficiebatur: sæpe etiam jejunus triduum permansit. Quapropter cum deinde ad virilem ætatem jam pervenisset, data occasione suis in spiritu filiis narrare consueverat, sese olim juvenem plus decem Juliis in singulos menses non insumpsisse. Domi quam habebat cellulam tam brevi supellectili instruxerat, ut præter lectulum et libros aliquos nihil omnino contineret: vestes enim tum laneas tum etiam lineas extento fune suspensas habebat. Humi cubabat; diu noctuque orationi instabat, ad eam enim incitari atque impelli assidue se sentiebat, nedum excitanda aut provocanda illi mens esset. Quoniam vero non potest civitas abscondi supra montem posita, quamquam ille (ut diximus) ab hominum se consuetudine segregaverat, facere non potuit, quin vitæ virtutumque ejus fama non modo urbem impleret, sed Florentiam usque pervaderet. Quamobrem ejus consanguinea, cum ex nonnullis audiret quæ ab eo in Urbe agebantur: Haud miror, inquit: novi enim illum a puero; et jam tum ab ea ætate, quantus futurus esset vitæ morumque sanctitate, facile conjeci. Igitur cum Romam redieritis, meo nomine illum etiam atque etiam rogate, ut ad Deum pro me preces fundere dignetur.

F

CAPUT

A

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

CAPUT II.

Philosophicis ac Theologicis perbene instructus, totum se transfert ad excolendum spiritum et ad opera caritatis.

cap. IV Philosophicis instructus,

Inter hæc biennio fere exacto, quo facilius invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiceret, ad humaniores litteras, quibus Florentiæ, ut diximus, liberaliter eruditus fuerat, Philosophiæ quoque subsidium adjungere decrevit: quam quidem adeo feliciter assecutus est, ut Alexander Butius, illius ætatis nobilissimus Philosophus ejusque condiscipulus, testatum reliquerit, Philippum inter scolasticos omnes, qui tunc temporis in Urbe florebant, primas tulisse. Hujus disciplinæ magistros habuit, Cæsarem Jacomellum, quem deinde eximia virtus evexit ad Episcopalem Cathedram, et Alfonsum Ferrum, doctissimos viros, et in Romano Gymnasio ea tempestate facile Principes. Post hæc in Cœnobii Augustiniani Lyceo sacram Theologiam aggressus est; atque hoc tempore in eo studio tan-

Theologiam audit magno cum profectu:

B tum Deo adjuvante profecit, ut, quamquam reliquo vitæ spatio aliis occupationibus distentus illud omiserit, tamen etiam senior de Trinitate, de Angelis, aliisque hujusmodi altissimis ac subtilissimis quæstionibus, tam prompte atque erudite disputaret, ac si recens eas audisset aut legisset: id quod et in rebus Philosophicis facere consueverat. Quare quicumque illum audiebant tam subtiliter tractantem de variis Doctorum sententiis, præsertim quæ quotidie in scholis disputabantur, vehementer obstupescebant.

admirantibus deinde iis qui pium magis quam doctum credebant,

14 Sæpe etiam vir Sanctus, ut filios suos in studiis exerceret, eosdemque hac veluti illecebra ad pietatem provocaret: cum iis disputare solebat, et quidem tam graviter, tamque acute, ut a litteris et scientiis numquam discessisse videretur. Præterea ubi sese occasio offerebat, cum Theologis illius ætatis doctissimis eadem edisserebat, præsertim cum aliquibus ex Dominicana familia, aliisque summa familiaritate sibi conjunctis. Longe enim secus cum aliis communiter agebat: iis quippe ita scientiam suam occultabat, ut plane illiteratus videretur: et cum familiariter loquebatur, brevi admodum et abrupto sermone de industria utebatur: quamquam alioqui mentem suam de quacumque re

C mirifice explicare, atque ubi res postulabat orationem dilatare optime noverat. Quamobrem insignis quidam Præsul, aliquando satis longo sermone cum illo collocutus, denique abiens, dixit: Equidem Philippum pro viro simplici atque idiota hactenus habui, nunc vero illum non minus doctrina quam pietate magnum esse comperi. Idem hoc contigit Alexandro Saulio, ex Clerico Regulari S. Pauli, Papiæ Episcopo, tum eruditione, tum sanctitate conspicuo. Is enim cum ad Philippum venisset, et inter loquendum Theologicas quasdam disputationes ingressus esset; ubi illum tam docte atque subtiliter de iis disserentem audivit, summa hominis doctrina atque ingenio obstupuit; quippe qui vitæ sanctitate, non litteris aut scientia illum excellere, existimabat.

quod et in sermonibus ad populum potuit.

15 Denique universæ disciplinæ consultissimus cum esset, atque initio in ædibus S. Hieronymi et S. Joannis Florentinæ nationis (ut infra dicturi sumus) cum parvus esset ibi numerus Clericorum, sermones ad populum haberentur a laicis etiam hominibus, qui tamen Christiana virtute facundiaque præstarent; si quid forte ab aliquo minus caute prudenterque pronuntiatum esset, statim ipse conscensa sede tam facile accurateque explanabat, ut in omnibus se maxime versatum atque exercitatum D ostenderet. Quapropter a multis haud temere creditum est, Philippi scientiam singulari Dei beneficio infusam fuisse, non propriis ingenii viribus acquisitam: quippe qui vel cum litteris operam dabat, ad pietatem, quod statim narrabitur, dies noctesque sese exerceret. In rebus autem Theologicis S. Thomæ doctrinam atque sententiam sequebatur, cujus etiam vitæ sanctitatem mirifice coluit: quamobrem ejus Summam Theologiæ in manibus fere semper habebat, et si quid aliquando ex Theologicis decretis in controversiam adducebatur, statim ad Angelicum Doctorem provocabat.

In Scripturis versatissimus,

16 In studio sacrarum Litterarum totus fuit, quas ex frequenti lectione et meditatione, ubi opus esset, statim in promptu habebat, non sine magno audientium fructu et admiratione. Cujus rei locuples testimonium habemus Stanislai Resci, doctissimi Poloni; qui Thomæ Galletto, nostræ Congregationis homini, scribens de Philippi ejusque in spiritu filiorum, in sacris litteris profectu, hæc addit: Sed quid ego ista in domo garrio, ubi Philippus, ubi Taurusius ubi Silvius (nempe Antonianus S. R. E. postea Cardinalis) ubi Baronius, ubi Thomas Bozzius, ubi tu, ubi reliqui illi Dei servi audiunt, a E quibus discere nil velis, quod docere non possint? quorum quisque, ubi in sacris litteris abditum quid quæritur, thesaurus est; nisi quod nemo proficiens erubescit. In disserendo autem et disputando, etsi accurate atque acute admodum id faciebat, tamen eam lenitatem et modestiam adhibebat, ut eorum quibuscum agebat amorem ea quoque occasione sibi conciliaret. Adolescens Poesim quoque secutus, multa modulatus est carmina, tum Latino, tum etiam Italico stylo: in quo quidem eam facilitatem sortitus est, ut, cum libuisset, illa ex tempore funderet; quamquam autem deinde, ut erat humilitatis amantissimus, antequam ex hac vita discederet, quæcumque scripserat, comburi jusserit.

etiam poesim coluit:

interim ægrotos visit,

17 Nec tamen Philippus, quo tempore studiis litterarum operam dabat, Christianæ caritatis officia omittebat; sed præterquam quod ægrotos in nosocomiis quotidie invisebat, sæpe etiam, ubi a schola redibat, ad Vaticanam aut Lateranensem Basilicam se conferebat, ibique in porticibus plebem infirmam Catholicæ doctrinæ præceptis imbuere, quosdam etiam spiritualis disciplinæ capaciores ad virtutem ac perfectionem informare studebat. Quin immo studium litterarum ita cum pietate conjunxit, ut cum F apud Augustinianos Patres (quod modo diximus) sacræ Theologiæ operam daret, ibique in Gymnasio Crucifixi imago e pariete penderet; quoties ad illam oculos erigebat, a lacrymis et suspiriis temperare non posset. Itaque, quemadmodum olim puer Florentiæ, Lippus Bonus; sic etiam deinde adulta jam ætate Romæ, Philippus Bonus appellabatur. Hoc illum titulo inter ceteros plurimos appellarunt Cæsar Jacomellus ejus magister, quod supra meminimus, et Antonius Altovitus Archiepiscopus Florentinus.

et rudes instruit.

cap. II Dimissis studiis

18 Igitur ab humanioribus litteris, a Philosophia, a Theologia optime instructus, doctusque ex Apostoli præscripto non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem; studia relinquere, et ad scientiam Sanctorum, toto pectore incumbere decrevit. Non enim judicabat se scire aliquid, nisi Jesum Christum, et hunc Crucifixum. Itaque orationi instabat ut cum maxime: quandoquidem hanc rectam ad perfectionem viam, et quasi compendiariam esse, intelligebat. Ad hæc libros omnes vendidit, eorumque pretium pauperibus distribuit: mox rerum divinarum contemplationi totum se dedit, tanta cum animi oblectatione, ut in ea interdum

A dum quadraginta continuas horas perseveraret. Cum autem ad Deum funderet preces, divini amoris igne eo usque inflammari se sentiebat, ut sæpe cogeretur in terram sese abjicere, laxare vestes, pectusque aperire, atque alia ejusmodi remedia adhibere, quæ æstuantis cordis ardorem sedarent, spiritusque erigerent, quos erumpens undique flamma oppresserat ac prope restinxerat. Castigabat præterea corpus suum, et in servitutem redigebat : somni parcissimus, humi cubabat; singulis ferme diebus sese ferreis catenulis acerrime cædebat. Christianam paupertatem, quasi sociam sororemque carissimam, diligebat : ab omni hominum consuetudine declinabat : denique id omne refugiebat, quod afflictæ carni oblectamentum aut levamen posset afferre.

orationi se tradit,

et carnis macerationi:

19 Itaque inter urbanos strepitus, et in summa hominum frequentia, veluti Anachoreta, altissimum silentium agebat; quod quidem, quoad vixit, vitæque suæ institutum patiebatur, diligentissime custodivit. Utque ab hominum conspectu longius abesset, singulis ferme noctibus septem præcipuas Urbis ecclesias solus obibat, itinere passuum circiter XII millium, atque inter eundum Calixti cœmeterium
B ingressus (vulgo S. Sebastiani catacumbas aut cryptas appellant) de profundis clamabat ad Dominum, et Patri cœlesti mira quadam spiritus dulcedine jungebatur : pro viatico autem intra pallii cucullum panem dumtaxat, piumque aliquem libellum deferebat, quo nimirum vix famem compescere posset. Quamobrem Franciscus Cardonius, ex Dominicana familia. Novitiis suis, quibus Romæ præerat, tamquam pœnitentiæ exemplum illum proponere consueverat, ac sæpe dicebat; Philippus Nerius vir est miræ sanctitatis. Atque inter multa, quæ de eo admirabilia prædicantur, illud etiam longe præclarissimum est, quod in cryptis S. Sebastiani decem continuos annos habitavit. Quamquam autem (ut diximus) in Urbe apud Galeottum Cacciam agebat; tamen ad eum locum singulis noctibus ventitabat, ac propterea ibidem sedem et domicilium collocasse videbatur. Quod si forte fores ecclesiarum clausas reperiret, in ipsis porticibus orationi et contemplationi vacabat. Qnamobrem sæpe in iisdem locis ad lunam compertus est legens : hanc ille paupertatis legem sibi observandam proposuerat, ut nec vilis candela noctu suppeteret ad legendum et ambulandum.

noctu septem Urbis ecclesias obit,

frequens in Catacumbis,

sed absque candela,

20 Porro in his ipsis locis servum suum Dominus præveniens in benedictionibus dulcedinis, cœlestium consolationum pabulo recreabat, ac torrente
C voluptatis suæ potabat eum; ut ineffabili suavitate perfusus clamare cogeretur, Sat est Domine, sat est; contine, Domine, contine, quæso, undas gratiæ tuæ. Atque hæc dicens, in terram projiciebat sese, jactabatque corpusculum, quod impetum divinæ dulcedinis ferre non posset. Quapropter minime mirum videbitur, hominem caritatis igne succensum, et Deo plenum, filiis suis identidem prædicasse; diligentibus Deum nihil gravius, nihilque molestius præsenti vita accidere posse; illudque sæpe repetere, Dei servis vita hæc patientia est, mors autem desiderium. At vero quemadmodum Deus athletam suum, sacras hasce Basilicas diu noctuque obeuntem, ex labore atque inedia cœlesti consolatione recreabat; sic ex contrario diabolus multis illum præliis, et incursionibus impetebat, ut a proposito deterreret.

ubi divinis solatiis cumulatus,

21 Ibat aliquando ad Lateranensem ecclesiam, pertransibatque medium, quod interjacet viæ, Vespasiani Amphitheatrum; cum ecce tibi malignus seminudas quasdam imagines objicit, simulque adolescentis animo earum rerum species ingerit, quarum experimenta non noverat. At ille, cognita nequissimi spiritus astutia, statim ad consueta orationis D
arma confugit, eodemque momento impurissimas cogitationes ab se rejecit. Nocte quadam, haud ita longe ab ecclesia S. Sebastiani, ubi antiquissima quædam monumenta adhuc extant (hodie Caput-bovis appellant) cum ille de more viam orando incederet, tres nequissimos spiritus, horribili figura et aspectu in se irruentes, videt. Tum vero Philippus, optime intelligens dæmonum ludibria, divino fretus auxilio, fortiter nec sine contemptu cœptum iter prosequitur, sicque ante oculos ejus repente larva omnis evanuit. Multa præterea, et quidem gravissima prælia ab humani generis hoste sustinuit, dum solitariam hanc vitam sacrumque hoc iter pie religioseque perageret : sed, Deo vires militi suo ministrante, feliciter decertatum et gloriose triumphatum est.

diaboli insidias patitur.

A. HIERO BARNABÆO EX MS.

CAPUT III.

Costæ ex fervore ruptæ et palpitatio atque ardor pectoris: adjuti proximi, ægri visitati.

Hunc igitur vitæ cursum cum teneret Philippus, E
et quotidie magis magisque idoneus fieret ad nova charismata capienda, majori illum cumulo divina bonitas auxit, et novo quodam sanctificationis signo Spiritus sanctus ejus pectus invisibiliter penetravit; id quod quemadmodum ceciderit singillatim enarrabimus. Annos natus undetriginta, quodam die sub festum Pentecostes, Spiritum sanctum Dominum ardenter orabat, ut dona sua benigne sibi clementerque tribueret. Mos erat Philippo Spiritus sancti gratiam quotidie implorare; et Sacerdos postea factus, in Missæ sacrificio, modo per ecclesiasticum ritum liceret, orationem illam fere semper adjunxit, cujus initium est; *Deus, cui omne cor patet... Purifica per infusionem sancti Spiritus.* Ecce autem tanto amoris igne inflammari se sensit, ut stare omnino non posset. Itaque statim sese abjecit in terram, laxatisque vestibus circa pectus æstuanti cordi refrigerationem quærebat. Cumque aliquamdiu jacuisset, ubi se ardoris impetus aliquantulum remisit, erexit se; atque insolito gaudio perfusus, toto corpore concuti cœpit, ut plane cor ejus et caro exultaret in Deum vivum; dein manum mittens in sinum, ad pugni altitudinem repente supra cor pectus intumuisse persensit, quamquam ex illo tumore, neque tunc temporis, nec deinde unquam, dolor ullus F
exortus est.

CAP. III. Anno æt. 29

in Pentecoste Spiritum sanctum petenti

sic cor dilatatur,

23 Hujus autem rei causa et origo statim post mortem ejus apparuit : si quidem ex medicorum consilio dissecto corpore, in anteriori parte thoracis, in qua illa erat extuberatio, inspectæ sunt duæ costæ, ex mendosis superiores, quarta scilicet et quinta, omnino fractæ atque ita divisæ, ut earum partes inter se non parum distarent : et, quod mirum dictu videri possit, per quinquaginta annos, quibus vir sanctus superstes fuit, nulla ratione coalescere aut jungi potuerint. Quamobrem, cum ita dispertitæ atque elatæ essent, extrinsecus prædictam extuberationem, intrinsecus autem ampliorem cordi sinum constituebant. Eodem puncto temporis, quamquam alioqui Philippus (ut diximus) optimo esset corporis habitu, semper lætus atque hilaris, citraque omnem tristitiam et melancholiæ suspicionem, tamen palpitatio cordis repente illum incessit, quæ quinquaginta continuos annos duravit : idque eo dumtaxat tempore fieri solebat, quo ille aut orabat, aut sacrificabat, de rebus divinis verba faciebat, Ecclesiæ Sacramenta administrabat, aut his similia peragebat. Tunc vero toto corpore tamque acriter commovebatur, ut plane cor ejus e pectore jam jam erupturum

ut duas costas rupent,

perpetuo inde ei cor palpitat,

et in oratione totum corpus succutitur.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

A erupturum videretur. Quamobrem sedes, lectusque, et cubiculum ipsum, quæcumque demum circa illum erant, quasi terræ motu quassata contremiscebant. Semel quoque, cum in Basilica Principis Apostolorum ferventer oraret, magnæ molis tabula, qua forte genibus nitebatur, quasi nullius esset ponderis aut momenti, concuti atque exilire visa est.

Hic motus etiam in ejus amplexu sentiebatur,

24 Quod si e suis aliquis, ut sæpe fiebat, amantissimi Patris sinu complexuque reciperetur; æstuantis cordis motu, quasi gravi quodam ictu, statim sibi caput pulsari sentiebat, et mira quadam spiritus dulcedine perfundebatur. Nec defuere, qui ex ejus pectore tantum virtutis hauserunt, ut ab impugnationibus dæmonum extemplo se liberos esse intellexerint. Fuit ex his unus Tiberius Ricciardellus, Vaticanæ Basilicæ Canonicus, qui ob singularem erga Dei servum amorem et reverentiam, quatuor continuos annos ei domestice voluit inservire. Is igitur, inter alia multa, quæ de illo publice testatus est, Ego, inquit, quo tempore beato Patri serviebam, ignitis luxuriæ jaculis aliquando impetitus sum: cumque ei omnia enarrassem, statim ille, Age, Tiberi, accede huc prope ad pectus meum. Atque

eoque carnis tentamenta sopiuntur:

B hæc dicens, me dulciter complexus est. Nec mora, illo ipso puncto temporis, non modo ex eo prælio victor evasi, sed nulla deinde hujusmodi incendia sensi: quin etiam tanto perfectionis ardore incensus sum, ut nihil aliud optarem nisi in oratione persistere. Hæc eadem testatus est Marcellus Vitellescus, Patricius Romanus, Basilicæ S. Mariæ Majoris Canonicus, et ob eximiam morum puritatem dilectus Philippo discipulus; nimirum solo accessu ad sinum ejus maximam se jucunditatem percipere, omnemque molestiam et diabolicam tentationem propellere consuevisse.

hinc etiam hieme fervet ei immodice pectus,

25 Præterea ex summo illo cordis fervore atque incendio, non modo pectus ejus, sed totum etiam corpus vehementer incalescebat; ut in media hieme senex, vigiliis et inedia prope confectus, vel in extremo tempore ætatis, usquequaque refrigerationem quærere cogeretur. Quamobrem intempesta nocte fenestras foresque cubiculi, in quo quiescebat, aperire, et linteo aut flabello ventulum illi excitare, atque alia hujusmodi adhibere opus erat, quæ nimium illum ardorem lenirent ac temperarent. Interdum etiam Pater, exiguo frigidæ haustu, fauces abluere necesse habebat, quas nimium ex interiori camino erumpens flamma siccaverat. Præterea id causæ erat, quod, vel brumali tempore, circa

C pectus plerumque vestes laxaret: cumque a suis interdum admoneretur, ut eas adstringeret, ne forte vi frigoris læderetur; nequaquam id fieri posse dicebat, præ ingenti videlicet ardore, quo conflagrabat. Ibat aliquando per Urbem, ibantque cum illo discipuli ejus, durissimo anni tempore, quo præter solitum nix omnia compleverat. Itaque cum videret eos, frigore laborantes, pallio sese ore tenus obvolvere; ridebat Pater, atque (ita ut mos illi erat) laxatis vestibus incedens, belle et festive dicebat: Nonne vos pudet, juvenes fortes atque robustos, frigere et algere, quando senes calent?

et corporaliter sæpe languet:

26 Id enimvero fuit causæ, quod in omnibus ejus curationibus ea præsertim adhiberentur, quibus refrigerandi vis inesset. Quoniam vero ex hujusmodi incendio variæ corporis afflictiones oriebantur, quibus interdum haud opportuna remedia a medicis adhibebantur, propterea quod earum præcipuam causam non intelligerent; Utinam, aiebat ille per jocum, intelligere valeant infirmitatem meam! Neque enim rei causam aperire volebat, quæ nimirum altissima esset supraque naturam. Hinc sæpe fiebat, ut in summo illo fervore et incendio submissis interruptisque vocibus diceret, Vulneratus caritate

D ego sum. Alias etiam, nec raro, cum præ ardoris impetu consistere non posset, in lectulum sese cogebat projicere, ibique languebat. Itaque de illo (quod sui aiebant) vere dici poterat, quod olim Salomon sub persona Sponsæ in Cantico Canticorum prædixerat, Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Interdum quoque ipsemet, cum se videret in hos æstus adductum narrabat, quemdam ex Franciscanorum familia, Dei amore languentem, denique caritatis igne consumptum, suaviter expirasse; quamquam ille, ut secretum Regis absconderet, ex corporis infirmitate hæc sibi evenire dicebat, atque ex eo præsertim, quod ad hunc modum jam usque ab adolescentia assuevisset: quin etiam idcirco linteolum ad lævam in sinu gestabat, quo tumorem illum facilius tegeret atque celaret.

causam ignorantibus medicis.

qui deinde palpitationem istam

27 Illud autem in hac re maxime admirandum videtur, quod palpitatio ejusmodi, quod ad durationem attinet, in ejus potestate erat: quemadmodum ipsemet Federico Card. Borromæo, quem veluti filium carissimum dilexit unice, satis aperte affirmavit; nimirum, liberum sibi esse ingentem hunc cordis motum sedare, et cum primum libuisset, sola mentis intentione compescere. Quam ob E causam Alphonsus Cataneus, Dominicus Saracênus, aliique medicæ artis peritissimi, qui in ejus curam dum ægrotaret summa diligentia incumbebant, hanc ipsam palpitationem, nec naturalem, nec præter naturam, sed supra naturam fuisse, communiter existimarunt. Quin etiam Andreas Cisalpinus, Antonius Portus, Rodulphus Silvestrius, Bernardinus Castellanus, atque Angelus Victorius Balneariegiensis, eo tempestate medicorum nobilissimi, hac super re luculentos tractatus ediderunt; omnesque pro certo affirmarunt, nisi divinitus fieri non potuisse. Idcirco autem effractas disruptasque esse duas ex superioribus ejus costis, ut dilatato sinu, citra incommodum atque periculum, frequentem illam cordis palpitationem ferre posset, corque ipsum commodius eventilatum majorem refrigerationem perciperet.

supernaturalem esse judicarunt.

Alii effectus ejusdem ardoris.

28 Iisdem ferme de causis vena arterialis duplo amplior in illo effecta est, et longe durior quam in aliis sit: cor etiam solito majus duriusque post ejus mortem repertum est; ne scilicet vi caloris et palpitationis læderetur. Sed hæc a medicis nobilissimis (ut modo diximus) egregie tractata relinquimus. Itaque Philippus, novo et insigni munere a Domino F decoratus, longe studiosor et ardentior evasit in officiis caritatis. Orans aliquando per idem tempus, tanto amoris impetu occupatus est, tantoque gaudio delibutus, ut, deficientibus corporis viribus, prope interiturus videretur. Quamobrem quibus poterat modis divinam clementiam implorabat, atque intermortuis vocibus dicebat; Recede a me, Domine, recede; neque enim tantam lætitiæ molem sustinere potest mortalis infirmitas. En morior, Domine, nisi tu adjuves me. Cumque in hunc modum oraret atque obsecraret, adfuit precibus supplicantis clementissimus Dominus, atque ex ea die haud mediocriter vehementem illum ardorem compescuit; ut propterea extremis suæ vitæ annis diceret, sese olim juvenem plus devotionis ac spiritus habuisse, quam tunc demum cum senex esset.

cui moderationem divinitus petiit et obtinuit.

cap. VII
Proximis lucrandis se applicans.

29 Igitur cum accepisset virtutem supervenientis Spiritus, et ad proximorum salutem procurandam a Deo se vocari appertissime intelligeret; relicta solitudine, ad quam per annos (ut diximus) vel in media Urbe se receperat, quasi collectis jam confirmatisque viribus ex umbra in arenam prodire, et quæ divinitus acceperat bona cum proximis communicare constituit. Itaque in triviis plateisque, in scholis

A scholis et officinis, aliisque celeberrimis Urbis locis versari cœpit, ibique plurimorum sibi gratiam ac benevolentiam optimis artibus comparavit. Fuit enim in illo (quod antea innuimus) præter divinitus infusa charismata, mirum etiam atque efficax ingenium ad animos demerendos. Primo namque in hominum amicitias opportune insinuare sese; dein facilitate et suavitate morum eosdem ad se allicere consueverat; ubi vero in eorum studia et voluntates irrepserat, tum demum officii pro suo quemque captu admonebat, et ad virtutem pietatemque verbis plane cœlestibus incitabat.

plures ad Evangelicam paupertatem inducit,

30 His ferme artibus, et simul sanctissimorum exemplo morum, multos (ut diximus) lucratus est Christo. In iis fuit Henricus Petra Placentinus, qui relicta fluxarum rerum mercatura, pretiosum margaritum de Evangelio comparavit, ac demum Sacerdotio insignitus consentaneam mortem vitæ sanctissime actæ sortitus est. Hic ille est Henricus, qui primus omnium præfectus est iis, qui plebem et pueros Christiana catechesi, quæ jam diu obsolverat, sacri Tridentini Concilii decretum secuti, tum Ro-B mæ tum etiam alibi erudire cœperunt; laudabili plane instituto, quod consultore atque adjutore Philippo haud modicum incrementum accepit. Accessit ad hunc Theseus Raspa, qui abjecta pariter rerum humanarum cura, in ipsis ædibus caritatis laudabilem vitæ cursum confecit. Joannes quoque Manzolius, privatis ipsius colloquiis ac monitis incitatus, perituras divitias magno excelsoque animo despiciens, solidiores atque uberiores quæstus sibi constituit. Alii præterea complures ejus cohortationibus a seculi stipendiis ad Christi vexilla traducti sunt, de quibus opportuniore loco narrandum existimavimus. Neque vero hic se continuit cupiditas et studium procurandæ proximorum salutis: quandoquidem Deus illi eam mentem injecit, ut cum hominibus etiam flagitiosissimis amicitias et consuetudines jungeret, quorum plurimos, admirabili quadam prudentia et dexteritate, e peccatorum cœno extractos, ad officium sanitatemque revocavit: quamquam feminas publice peccantes; ut ab impuritate avocaret, hac præsertim ætate, numquam ferme laboravit.

magnos etiam peccatores convertit.

In his unum dimissum a Confessario,

31 Ex his vero quos per idem tempus ad salutarem pœnitentiam officiumque traduxit, præcipuus fuit Nobilis quidam in Urbe mensarius: qui cum pravis voluptatibus lucrisque turpissimis totum se dedisset; a religioso viro Societatis Jesu, qui sacras C ejus Confessiones excipiebat; demum justis de causis absolutionis gratia privatus est. Quare graviter afflictus, ad Philippum venit; rem aperit, rogat, obsecrat, ut delictorum veniam sibi a Domino impetrare dignetur. Ille, ut erat ad omnem benignitatem paratissimus, primum quidem amicissimis verbis jacentem consolatur, et bono animo esse jubet: dein cum videret hominem ex una parte rationibus et veritate ipsa convictum ad pœnitentiam excitari, ex altera malæ consuetudinis vi et corruptela depravatum, quasi manicis et compedibus, vinctum detineri: Age, Age, inquit, bono animo es, pro te Deum rogabo, et quidem tamdiu rogabo, donec hujusmodi te laqueis omnino absolvas. Nec dicto fides abfuit: quandoquidem Deo adjuvante, pestifera quadam familiaritate brevi emersit, et ad bonam frugem se recepit. Quamobrem Religiosus ille, qui eum paulo ante, multarum noxarum reum, recidivum, et contumacem, a se dimiserat; idem ipse mox supplicem, atque anteactæ vitæ vere pœnitentem, benigne admisit et absolvit. Denique cum ad Philippi ductum et arbitrium se omnino contulisset, in spiritualibus exercitationibus tam studiose operam dedit, ut in omnibus seipsum bonorum operum exemplum præbuerit.

orando reddit absolutionis capacem.

32 Neque hic prætereundum nobis est, quod per hos dies flagitiosissimi quidam, pari scelere atque impudentia, virum sanctissimum omnibus ad nequitiam modis adducere tentarunt. Sed longe aliter evenit: siquidem ille tacitos dolos statim cum præsensisset, tam suaviter, tantoque spiritus ardore sermonem instituit de pulchritudine et splendore virtutis, deque turpitudine vitiorum; ut qui eum abducere ad nequitiam cogitabant, eosdem ipse admirabili quadam catastrophe ad salutem perduxerit. Multos præterea, vel innumerabiles potius, cum adhuc esset laicus, his ferme artibus, non modo ad sobrietatem et continentiam, sed etiam ad contemptum rerum humanarum et ad salutaria Christi consilia convertit: qui in varias deinde Religiosorum familias se receperunt. Quamobrem S. Ignatius, Societatis Jesu Fundator, qui per id tempus in Urbe præclara sanctitatis laude florebat, Campanæ nomine illum appellare consueverat. Quemadmodum enim campana populum convocat ad ecclesiam, cum ipsa maneat in turri; ita plane Philippus alios ad Religionem adducebat, nec tamen ipse a seculo recedebat. Deo nimirum pro nobis melius aliquid providente, ut ea ratione sanctimoniæ ac pietatis exemplo secularibus etiam hominibus prælucerct, et novo quodam seu potius antiquo illo Ecclesiæ instituto revocato, mortalium animos ad omne officium atque virtutem vehementer accenderet. Hinc porro factum est, ut quamquam ab ipsomet S. Ignatio non semel invitatus, adduci numquam potuerit, ut in Societatem sese reciperet.

D *A. HIERO. BARNABÆ EX MS. et alios qui ipsummet tentare præsumpserant:*

multis quoque Religionem persuadet,

E *ipse in seculo manens.*

33 Illud autem multorum observatione compertum est, quicumque salutaribus ejus consiliis monitisque parere noluerunt, iis demum male omnia cecidisse. Et ut ex multis unum aut alterum proferamus, Philosophus quidam, funibus peccatorum constrictus, cum Virum sanctissimum quodam die grave suum crimen acriter corripientem audire noluisset; simul atque ab eo recessit, statim interfectus est. Nec fere meliorem sortitus est finem alius quispiam, qui multis Philippi precibus sollicitatus, cum a sua improbitate dimoveri non potuisset; intra dies octo quam ab eo rogatus fuerat, comprehensus mortique addictus est; quamvis, potentibus viris intercedentibus, ad triremes deinde damnatus per summam gratiam fuerit.

Puniuntur qui ei parere detrectant.

34 Quamquam autem Philippus in procuranda animarum salute totus erat; nihilo tamen minus in pauperum corporeas necessitates sublevandas omni studio ac diligentia incumbebat. Itaque ad publica valetudinaria ut cum maxime ventitare, ægrotos inibi jacentes diligenter curare, hortari ad pœnitentiam, speque æternæ salutis erigere; iisdem lectulos sternere, sordes purgare, cibos ministrare, adesse animam agentibus die ac nocte, ab eorumque latere fere numquam discedere, nisi forte aut vita jam functi essent, aut jam prope convaluissent. His igitur Christianæ humilitatis et caritatis officiis, non modo summam hominum benevolentiam atque admirationem excitavit (neque enim per eos dies frequentabantur) sed multorum etiam animos ad imitandum accendit, quamobrem tum Clerici, tum laici, pluresque nobiles viri, sancta æmulatione incitati, varia Urbis nosocomia frequentare, ibique ægrotis studiose ministrare cœperunt. Hinc quoque originem et initium duxit longe præclarum Institutum Clericorum Regularium, ministrantium infirmis, quod quidem Camillum de Lellis, virum religiosissimum ac Philippi discipulum, auctorem agnoscit; adeoque Philippo eidem probatum est, ut quodam die, cum ex iisdem Clericis aliquos ad inceptum viriliter peragendum calide adhortaretur, libere dixerit; vidisse se Angelos, duobus ex ipsis suggerentes verba, dum moribumdis

Ministrat nosocomio, F

multis exemplum sequentibus.

A. Hiero Barnabæo ex ms.

moribundis assisterent, eorumque animas solenni ritu Deo commendarent.

CAPUT IV.

Societatem Sanctissimæ Trinitatis peregrinorum instituit; Sacerdotio initiatus aliis ad S. Hieronymi se jungit.

An. 1548,

Hac ipsa voluntate atque consilio proximos adjuvandi Philippus, una cum Persiano Rosa, Sacerdote raræ sanctitatis, quem conscientiæ suæ judicem elegerat, de constituenda Societate Sanctissimæ Trinitatis peregrinorum et convalescentium, in ecclesia S. Salvatoris in Campo, deliberat, anno post Christum natum MDXLVIII, XVII Kalendas Septembris, quo die B. Rocho Confessori annua solennitate gratulamur. Hujus autem initia fuere hujusmodi. Conveniebant in eum locum Philippus, atque alii ferme quindecim, qui illum secuti eumdem ut parentem et unice diligebant et valde reverebantur; ibique præter frequentem Sacramentorum usum, assiduitatemque precandi meditandique, suavissima de rebus divinis colloquia habebant, et sese mutuo ad Christianam virtutem, tum verbo tum etiam exemplo, inflammabant.

inita cum pluribus pia societate,

concionari incipit 1 Dominica mensis,

36 Primo cujusque mensis Dominico die, ac præterea in majori hebdomada, quadragenarum horarum supplicatio fiebat, in qua Philippus frequenter ad populum sermones habebat, aliquando etiam in singulas horas; et quidem tanto cum spiritus ardore; ut et audientium animos ad pietatis opera provocaret, et sæpe profligatissimos ac perditissimos homines ad officium sanitatemque reduceret: nullius enim tam ferum aut ferreum pectus esse poterat, quod non ejus sermone mollesceret. Quamobrem semel triginta ipsos juvenes, ab impuris et flagitiosis voluptatibus, ad castum Dei timorem amoremque virtutis, Deo adjuvante convertit. Non semel etiam accidit, ut nonnulli, rei novitate illecti, cum ceteris initio per jocum lasciviamque ludibundi confluerent, quod præsertim viderent hominem laicum in ecclesia concionantem, rem plane iis temporibus inusitatam; mox dicendi gravitate atque ardore permoti, deposita petulantia, longe alii quam accesserant dimissa concione recederent. Quapropter plurimi eorum, qui ad illum audiendum itare consueverant, testati sunt, Philippi sanctitatem studiumque illud prope immensum procurandæ animarum salutis; ex solo ejus sermone facile cognosci potuisse. Interea dum fieret supplicatio, ab ecclesia fere numquam discedebat; totamque noctem pervigilans, alios deinceps atque alios ex sociis ad orationem vocabat: et cum abierat hora, statim accepto tintinnabulo signum dabat, hæc dicens; Eia, Fratres, abiit hora, nec tamen abiit tempus bene agendi.

multosque convertere;

tum anno Jubilæi 1550 peregrinos excipere;

37 Illud autem potissimum positum est in more institutoque ejusdem Societatis, ut qui religionis causa ad Urbem veniunt pauperes peregrini, benigne hospitio excipiantur. Quod quidem laudabile opus ad exitum perductum est anno MDL, quo tempore cum Julius III Pontifex Max. spatiis legitimis expletis, solennem Jubilæi celebrationem a Paulo III universis Christi fidelibus, qui præcipuas quatuor Urbis Basilicas visitarent; pridem indictam inchoasset; ex toto orbe magna illuc peregrinorum multitudo confluxit. Quamobrem, quoniam pauperibus qui advenerant excipiendis nullus designatus erat locus, Philippus sociique caritate commoti, primum quidem conducta domuncula eos humaniter excipiebant, quæque ad victum sunt necessaria alacri vultu atque animo subministrabant; deinde vero, in dies singulos crescente peregrinorum multitudine, laxiorem quoque domum compararunt. Hic igitur, eodem Philippo præside ac duce, interdiu pariter noctuque, omnibus præsto aderant. Alii confluentes benigno vultu ac sermone in hospitium deducere, alii calida eorum pedes eluere, alii cibos aut domi excoquere, aut aliunde missos instruere; hi mensas ponere, illi fercula inferre; hi cubilia sternere, illi scopis pavimenta purgare; denique sua quisque munera tanta cum alacritate ac diligentia exercere, ut apertissime ostenderent, se non tam pauperibus et peregrinis inservire, quam Regi regum et Domino dominantium. Neque vero eorum dumtaxat corpora, sed animos pariter curare studebant. Plurimos quippe rudes fidei præceptis et mysteriis cognitu necessariis imbuebant, ceteros autem omnes ad Christianam virtutem et perfectionem inflammabant.

plurimis eo exemplo attractis,

38 Quæ res eodem anno per Urbem atque Orbem vulgata, mirum est quantam omnium admirationem excitaverit. Itaque multi ad pietatis officia tam præclaro exemplo incitati, eidem Societati nomen dederunt; nec ita multo post alias ædes sibi compararunt, quibus pauperes peregrinos benigno hospitio susciperent. Eorum autem, qui tam præclarum institutum initio amplexi sunt, quanta fuerit virtus et vitæ sanctimonia, hinc facile intelligi potest; quod ex his unus, divino præditus lumine, mortis suæ diem horamque cum prævideret, sororem accersit, et, Scribe, inquit, Feria sexta tali hora ex hac vita migraturus sum. Nec vana fuere verba, qua enim prædixerat hora in pace quievit. Narrabat præterea Philippus ipse, coquum etiam illius domus, tantam rerum spiritualium peritiam tantamque Dei familiaritatem adeptum; ut sæpe intempesta nocte in locum aliquem egrederetur, unde liber esset prospectus ad sidera; defixisque in cœlum oculis, statim ad contemplationem rerum cœlestium mira quadam spiritus dulcedine raperetur. Ad hæc Philippus atque alii, qui in hac Christianæ humilitatis caritatisque officina sese exercebant, cum viderent quotidie, eos qui recens ex morbo convaluerant, e valetudinariis statim dimissos, rebusque ad victum et valetudinem necessariis destitutos, in graviores morbos plerumque recidere; tantæ calamitati omnino subveniendum putarunt: itaque, quas peregrinis suscipiendis paraverant ædes, has ipsas miseris etiam convalescentibus patere voluerunt, ut ibi se plane confirmarent viresque resumerent.

atque etiam convalescentes curare:

39 Interea dum incepto operi indies magis magisque incrementum dat Deus, ab ecclesia S. Salvatoris in Campo, migratum est ad ecclesiam S. Benedicti, in eadem Urbis regione sitam; cujus loco novum deinde ac nobile templum sanctissimæ Trinitati extructum est. Huic porro tam laudabili instituto quanta deinde facta fuerit accessio, satis clare perspectum est superioribus annis, quibus indicta universo Christiano Orbi Jubilæi solennitate, ingens populorum concursus ad Urbem factus est, ac præsertim anno MDC, quo CCLXX peregrinorum millia hospitio recepta. Quamobrem ad hanc caritatis officinam, non modo nobiles viri ac feminæ seorsim, sed etiam Principes ac Purpurati ventitare consueverunt, ibique solicite ministrare; ipseque summus Pontifex sæpius adesse dignatus est, et pauperum pedes lavit, et mensam posuit, et cetera pietatis officia exhibuit: quod quidem proprium Apostolicæ pietatis exemplum nostra memoria imitati sunt, Urbanus VIII, Innocentius X, Clemens IX, et Clemens X, Pontifices Maximi.

incrementis sumente pio Instituto,

cui et Pontifices se junxerunt.

40 Interea, qui ad animarum salutem procurandam Philippum ineffabili providentia destinaverat, Persianum Rosam, quem ille (ut modo diximus) tum suæ conscientiæ judicem tum interpretem divinæ voluntatis elegerat, in eam mentem impulit, ut

cap. IX. Jubente Confessario,

A ut quamvis renitentem ad Ecclesiasticos Ordines suscipiendos omnimodis cogeret, quo nimirum in ea re liberius ac fructuosius sese exerceret. Igitur Philippus ad Clericatum invitatus, multis se rationibus Persiano excusavit; longe imparem suam imbecillitatem esse tanto oneri, quod angelicam pene virtutem et omnibus numeris absolutam sapientiam postularet: quodque ab ea humilitate, in qua Deo inservire decreverat, vehementer abhorreret. At ille, quamvis summam hominis modestiam probaret maxime, nullam tamen excusationem accepit. Itaque Philippus, ut erat in omnibus obsequentissimus aliorumque judicio libentius quam proprio utebatur, ad ejus arbitrium et nutum sese composuit.

an. 1551 Ordines suscipit:

Anno igitur post Christum natum MDLI, ætatis suæ XXXVI, Clericali tonsura insignitus, per minores Ordines ad majores ascendit, nimirum ad Subdiaconatum et Diaconatum, idque intra mensem Martium: necdum enim Tridentinum Concilium fuerat absolutum, a quo deinde in Ordinibus suscipiendis temporum interstitia rite servari arctius decretum est. Minoribus autem et sacro Subdiaconatus Ordine initiatus est in ecclesia S. Thomæ, in ea regione quæ nunc Pa-
B rionis dicitur; Diaconatu, in Constantiniana Lateranensi Basilica, recurrente Sabbato sancto: denique ad summum Presbyteratus gradum a Joanne Lunello Sebasteno Episcopo, eodem anno X Kal. Junias, in eadem S. Thomæ ecclesia evectus est.

in domo S. Hieronymi cum aliis 5 Sacerdotibus,

41 Sacerdotio insignitus, in ecclesiam atque ædes S. Hieronymi se recepit; in quibus per eos dies habitabant Sacerdotes aliquot, vitæ morumque sanctimonia spectabiles, Bonsignorius Cacciaguerra Senensis, pietate et doctrina insignis; Persianus Rosa, quem Philippus, ut diximus, Confessarium sibi delegerat; Franciscus Marsupinus Aretinus, morum simplicitate ac puritate laudabilis, qui Persiano defuncto eidem confitenti aures dedit; Franciscus alter, cognomento Hispanus, pietatis laude non inferior ceteris; et Petrus Spadarius, itidem Aretinus, qui consentaneam mortem vitæ sanctissime anteactæ sortitus est, postremus omnium, qui ibidem sacras Philippi Confessiones auscultarunt; iis enim vita functis, conscientiam suam per annos aliquot deponere consuevit apud Joannem Baptistam Perusium, virum ex Societate Jesu spectatæ probitatis; deinde vero, præsertim post conditam Congregationem, Cæsarem Baronium a Confessionibus sibi esse voluit, eoque ad ultimum usque diem usus est.

C societate inita,

Rom. 12, 10.

42 Hi omnes in eadem domo conjunctissime vivebant, nullis inter se legibus adstricti, solo caritatis vinculo colligati. Neminem sibi præficiebant, sed (quod suadet Apostolus) caritate fraternitatis invicem diligentes, honore invicem prævenientes, dumtaxat temporis ordinem servabant, quo se quisque in eam domum recepisset. Ad hæc solicitudine non pigri, spiritu ferventes, Domino servientes, necessitatibus Sanctorum communicantes, cœlestem propemodum in terris vitam agebant. Mensam haud communem habebant, sed necessaria ad vitam sibimet quisque ministrabat. Cetera invicem in omnibus rebus sibi certatim aderant, nec suum potius quam Dei proximorumque negotium agebant. Idem hoc ipsum institutum ibidem hodieque servatur, magno totius Urbis fructu. Hic igitur Philippus, eodem anno quo ad Sacerdotium evectus est, audiendis etiam Confessionibus ex obedientia præficitur: quamobrem quotidie fructuosius in proximorum cura et salute sese exercebat.

cap. X.

43 Quoniam vero iis temporibus multorum caritas refrixerat, et optimus quisque tum demum religiosi viri partes usquequaque sibi implevisse videbatur, cum semel atque iterum toto anno conscientiam suam expiasset; Philippus, quod hinc maxime ani-
D morum exitium oriri intelligeret, in hoc præsertim studium omne atque industriam collocavit, ut sacræ Confessionis et Eucharistiæ aliarumque exercitationum spiritualium frequentem usum, velut postliminio, revocaret. Quamobrem eo duce, sociis etiam adjuvantibus, Pœnitentiæ atque Eucharistiæ sacramenta, longo jam intervallo intermissa, in Urbe frequentari cœperunt.

A. HIERO-BARNABEO EX MS. incipit Confessiones audire,

Utque res facilius ex sententia cederet, postpositis rebus omnibus, ad sacras Confessiones audiendas totum se contulit. Itaque cum plurimi ad eum concurrerent, ut conscientiam suam deponerent, constaretque operæ fructus quotidie copiosior; non interdiu solum, sed etiam noctu confitentibus aures dabat. Quamobrem plurimorum Confessiones ferme ante auroram in suo cubiculo auscultabat: utque ad se venientibus facilis pateret accessus, in ipso cubiculi limine clavem ponere consueverat.

noctu in cubiculo,

44 Diluculo autem, cum primum templi fores aperiebantur, statim ad confluentes audiendos descendebat: neque inde unquam abscedere consueverat, nisi aut sacrificaturus (id fere sub meridiem, ut aliorum commodo inserviret, de industria fiebat) aut grave aliquid hujusmodi peracturus; eoque casu, quo se transferret, indicabat.

interdiu in templo,

E Quod si forte nemo pœnitentium aderat, quem auscultare oporteret; prope ipsam sedem stare solebat, ibique aut legere aliquid, aut sacras preces recitare; interdum etiam inter ipsum templi vestibulum inambulare, et quasi alter Abraham in ostio tabernaculi expectare prætereuntes, quos benigne ad se invitaret atque reciperet. Itaque quacumque hora illum adisses, paratum atque expeditum eum invenisses. Denique in ea re tam libenti animo sese exercebat, ut sæpe affirmaverit, tum se mirifice oblectari, cum audiendis Confessionibus operam dabat. Nec vero ille dum ægrotabat (modo id medici nominatim non prohibuissent) ab eo se munere unquam abstinuit. Quin etiam cum e suis quispiam interdum quasi nimiæ severitatis eum argueret, quod supra modum supraque virtutem gravari se pateretur; nequaquam ea re gravari se affirmabat, sed potius refici ac recreari. Quod quidem institutum ob hanc maxime causam perpetuo sibi servandum proposuit, ut filios suos in officio contineret, nequis eorum fortasse posita ad aratrum manu aspiceret retro, propterea quod illum statim cum libuisset promptum atque paratum non invenisset.

quavis hora expositus omnibus.

F 45 His igitur artibus plurimos Christo filios cum peperisset, pias quasdam exercitationes excogitavit, quibus iidem in spiritu alerentur, et in dies singulos magis magisque proficerent. Cumque optime intelligeret, cavendum esse hominibus maxime a dæmonio meridiano, quotidie a prandio in cubiculum suum venire eos jussit.

a meridie vero piis colloquiis suos exercet.

Ibi ille, aut innixus aut insidens lectulo, circumstantium corona cinctus, de vitiis atque virtutibus, deque Sanctorum rebus gestis ponebat aliquid, de quo singuli deinceps dissererent, interposita identidem sacri alicujus libelli lectione. Mox ipsemet ab eorum dictis exordiens, eo spiritus ardore eoque orationis impetu rem prosequebatur, ut toto corpore concuteretur; nec modo lectus ipse, cui innitebatur, sed interdum etiam cubiculum contremisceret. Ad hæc non raro, elevante spiritu sarcinam carnis, a terra sublimis visus est. Quamquam autem initio pauci admodum essent, qui hujusmodi exercitia frequentabant; brevi tamen ita multi eo confluere cœperunt, ut de ampliori loco Philippo cogitandum fuerit: quamobrem proximas ædes cubiculo suo adjungendas curavit, quibus deinde confluentes commode exciperentur.

CAPUT

A

CAPUT V.

A consilio petendi Indias revocatus, Judæorum et Hæreticorum in urbe conversioni se impendit cum fructu.

cap. xi Lectione Indicarum litterarum motus,

Interea de iis, quæ a Patribus Societatis Jesu feliciter in India gerebantur, fama per universum orbem quotidie percrebrescebat; quamobrem, quæ de Catholicæ Religionis progressu litteræ ferme quotannis ex iis regionibus afferebantur, quo tempore pomeridiana exercitia initium habuere, lectitari consueverant. Hac porro lectione mirum quantum Philippi animus, ad cupiditatem propagandæ Christianæ Religionis, exarsit. Itaque cum videret messem quidem multam, operarios autem paucos; ipse etiam tantorum exemplo virorum in extremas terras proficisci decrevit, et sanguinem (siquidem opus esset) pro Dei gloria atque animarum salute profundere. Hæc eadem cupido incessit nonnullos ejus in spiritu filios, quorum primus fuit Franciscus Maria Taurusius Politianus, præstanti non minus religione et pietate quam nobilitate et prudentia vir, quo de suo loco dicturi sumus: Joannes etiam Baptista Modius, et Antonius Fuccius, nobiles medici, corporum pariter atque animorum curandorum periti; aliique morum probitate spectabiles, atque ingenuis artibus instructissimi.

cum sociis 20,

B

cogitat in Indias proficisci;

47 Hi omnes numero fere viginti, admirabili consensu atque alacritate, Philippo Duce, ad Indos eo consilio navigare constituunt, ut in conversionem infidelium toto pectore incumberent, palmamque martyrii studiose reportarent. Quapropter Philippus ex iis aliquot sacro Presbyteratus Ordine initiandos curat, paratosque ad profectionem esse jubet; quo nimirum, post acceptam a Pontifice facultatem ac benedictionem, in viam se daret. Quoniam vero vir prudentissimus, nihil nisi præmissa oratione, adhibito etiam consilio ac tempore, statuere consueverat; ut nimirum ea ratione probaret, quænam esse voluntas Dei bona, et beneplacens, et perfecta; post multas accuratasque precationes, Monachum adit ex Benedictina familia, in antiquo S. Pauli cœnobio degentem, humanis divinisque litteris, et quod caput est scientia Sanctorum apprime eruditum, quicum rem totam communicat. Ille, ut erat in omnibus modestus et prudens, de re gravissima pronuntiare non est ausus; sed amicissimis verbis hortatus est, ut longe meliorem consultorem deligeret, Augustinum Ghettinum Monachum Cisterciensem, qui tunc temporis cœnobium sanctorum Vincentii et Anastasii ad Aquas-Salvias summa cum laude administrabat.

qua de re consultans cum viro pio,

C

ab eoque ad Aug. Ghettinum remissus,

48 Fuit is vitæ sanctimonia et doctrina insignis, et quasi alter Samuel, priusquam conciperetur, Deo a parentibus oblatus, quibus inter cetera quæ recte et laudabiliter facere consueverant moris erat, biduo ante, quam procreandis filiis juxta matrimonii sanctissimas leges operam darent, sacra se Confessione expiare; cœlestique Pane refecti enixe rogabant, ut quemcumque illis dedisset filium, in aliqua Religiosorum familia ministris suis adscribi permitteret. Itaque cum essent justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis et justificationibus Domini sine querela, voti compotes facti sunt; qualesque optaverant filios, tales demum suscepere. Hunc vero præsertim, de quo nunc sermo nobis est, qui prophetico etiam spiritu a Deo donatus, atque a S. Joanne Evangelista, quem mirifice coluit, multis præclarisque beneficiis ornatus est. Quamobrem, ut erat vir purus et simplex, quodam die adstantibus Monachis aperte dixit; S. Joannes meus mihi renuntiavit, quo die illi anniversaria solennitate gratulatur Ecclesia, hoc me ex hac vita migraturum; sed quo anno id futurum sit, haud significavit. Interjecto deinde magno temporis spatio, Joannes idem sese illi per visum præbuit, et proximo insequenti festo migrationem indixit. Nec verbo fides abfuit: dicta enim die, cum rem Divinam de more fecisset, lectulo se composuit, sacroque Oleo inunctus feliciter quievit.

D

virum prophetici spiritus,

49 Hunc igitur virum sanctissimum Philippus adit, huic animum suum aperit, ab eoque consilium exquirit. Ille benigno vultu hominem accipit, auscultat: atque in tali negotio, in aliud tempus eum differt, quo nimirum divinam voluntatem assiduis precibus exploraret. Nec ita multo post ex composito ad illum redeunti libere significat, quemadmodum S. Joannes Evangelista ei sese per visum obtulerit, palamque nuntiaverit, Indias Philippo in Urbe dumtaxat quærendas esse: ibi enim eum ejusque filios procurandæ animarum saluti destinaverat Deus. Adjecit præterea vidisse se trium fontium aquas, Apostoli Pauli martyrio inclitas, in sanguinem repente mutatas: haud levi indicio, quod et ab ipsomet Evangelista acceperat, impendentis alicujus calamitatis. His dictis, tamquam ex divino quodam oraculo editis, statim Philippus acquievit: et quoniam quidem spatiosos Indorum campos excolere non licebat, ad Urbanam vineam diligentius excolendam ut cum maxime animum adjecit.

jubetur Indias in Urbem quærere.

E

50 Igitur Catholicæ Religionis dilatandæ quotidie studiosior, si quem forte ex Hebræorum quisquiliis offenderet, vehementer animo commovebatur, ut sæpe lacrymas et suspiria cohibere non posset. Quapropter si quis ad illorum conversionem aditus aperiebatur, nihil omnino intentatum relinquebat, ut eos Christo lucrifaceret. Ibat aliquando ad Lateranensem Basilicam, ibatque cum illo Prosper Cribellus, Patricius Mediolanensis, qui Hebræum quemdam secum ducebat. Igitur ad eam ecclesiam cum pervenissent, ingressique Christiano more ante altare, in quo Eucharistia custodiebatur, genibus positis omnes procubuissent; unus hic stabat operto capite aversoque vultu. Quod ubi videt Philippus, Heus tu bone, inquit, ad Deum ora, et dic; Si tu es Christus, verus Filius Dei, illumina mentem meam, ut Christianus efficiar. Ego vero, ait ille, hoc facere non possum, siquidem de mea religione dubitare mihi nefas. Tum Philippus ad Cribellum atque alios; Agite, inquit, Fratres, vestris hunc precibus apud Deum juvate; profecto enim Christianus fiet. Nec fuit vana prædictio; quandoquidem paucos post dies, Philippo ipso qua orationibus qua hortationibus adjuvante, Christi fidem suscepit, sacroque Baptismo renatus est.

Hic Judæorum conversioni intentus,

obstinatum quemdam orando convertit:

F

51 Pervigilio SS. Apostolorum Petri et Pauli Marcellus Ferrus, Romanus Presbyter ex primis Philippi discipulis, cum ante Vesperas in porticu Vaticanæ Basilicæ obambularet, videt ibi duos juvenes Hebræos, ore habituque decoros; utque illum Deus in hanc mentem impulit, ad eos sese humaniter adjungit, salutat benigne, comiter appellat; mox sensim progrediens, de præcipuis fidei nostræ mysteriis aliqua disserit, deque immortali gloria, quam consecuti fuerant iidem Apostolorum Principes, nec aliam profecto ob causam, nisi quod Christo credidissent: proinde si saperent, eorum patrocinio se commendarent; ac pro certo crederent, audituros illos popularium suorum preces; iisdemque intercedentibus, Patrem misericordiarum daturum scientiam salutis plebi suæ. Hæc atque alia in eamdem sententiam Marcellus: denique ut ad virum quemdam sanctissimum secum ire velint, etiam atque etiam rogat. Annuunt illi: et quoniam tunc temporis

alios duos fratres ad se adductos,

A temporis adeundi otium non erat, redituros se postridie, affirmant. Itaque, qua dixerant hora et loco, ad Marcellum veniunt, et cum eo ad Philippum itur, qui per id tempus morabatur in ædibus Caritatis. Igitur ad se venientes Pater, qua solebat caritate et comitate, complectitur : tantumque valuit unum Philippi colloquium, ad animos eorum demerendos, ut deinde per plures menses ad illum quotidie ventitarent.

ac diu quotidiano colloquio instructos,

altero eorum dysenterico

52 Cum autem præteriissent dies aliquot, nec eos videret beatus Pater ; accito Marcello imperat, ut de iis diligenter inquirat. Abiit ille, deductusque domum in qua diversabantur, matrem eorum interrogat, satin' salvæ res filiorum? Hæc mœrens ait, ex his alterum febri et dysenteria gravissime laborare, et prope jam de illo conclamatum esse. Tum vero Marcellus, ut ad eum sibi adire permittat, ardenter petit. Annuit illa, adducitque hominem intro. Ubi autem videt, jacentem filium Marcelli aspectu statim excitari, etiam atque etiam rogat, ut sorbitiunculam ei præbeat ; si forte ab illo accipiat, quod præ ingenti fastidio ab aliis sumere recusabat. Libentissime id facit Marcellus, acceptamque scutellam B paratæ potionis porrigit adolescenti ; eique ad aurem accedens ait, P. Philippus salvere te maxime jubet. Haurit ille poculum, quod antea facere non potuerat ; auditoque Philippi nomine recreatur. Iterum autem Marcellus, priusquam ab eo discederet, in aurem insusurrans dixit : Memineris, fili, quod Philippus jam spopondisti, te Christo nomen daturum. Memini enimvero, inquit ille, et sane efficiam, si vita comes fuerit. Hæc omnia Philippo Marcellus refert : cui Pater; Ne dubita, precibus illum apud Deum juvabimus, Nec ita multo post convaluit ægrotus, et cum germano fratre ad Philippum rediit, amboque ejus opera ad Christum adjuncti sunt.

sumpta ad ejus nomen potione sanato,

Christo denique adjungit ;

alterius quoque a se conversi patrem

53 Alium præterea ex eadem gente, tum auctoritate, tum facultatibus, tum etiam doctrina præcipuum, ad Christianam fidem traduxit : qui deinde solenni ritu in Vaticana Basilica baptizatus est. Cum autem hujus pater in Judaico errore perstaret, nec tamen a filii consuetudine divelli posset, Gregorius XIII Pontifex Max. qua erat vigilantia et solicitudine in Dominicum gregem, Philippo dixit, non multum sibi probari, quod filius nuper ad fidem conversus cum Judæo patre tam frequens esset, ne quid forte detrimenti ejus religio pateretur. At vero Philippus, ob eam maxime causam hoc se illi perC mittere dixit, quod pro certo haberet, ex filii consuetudine patrem quoque ad Christianam religionem adductum iri. Nec fefellit eventus : quippe ea occasione ad Philippum deductus, ubi illum de Christianæ fidei mysteriis disserentem audivit, ejus verbis et simul eximiæ probitatis exemplo incitatus, Christo nomen dedit.

convertendum prædicit :

ejusque nepotes quatuor

54 Post annos aliquot hic ipse quatuor nepotes suos adolescentes, parentes orbatos ex Hebræorum septo extrahendos curavit, ut errantes oviculas ad Christi caulas aliqua ratione traduceret. Igitur quodam die ad Philippum adduxit, qui ad Vallicellanas ædes migraverat, ab eoque leniter accipiuntur ; sed de rebus fidei verbum nullum. Denique multis post diebus cum ad eum venissent vespere, hortatur illos, ut Deum Abraham, Isaac, et Jacob suppliciter orent, ut eorum menti lumen offerat ad veritatem penitus cognoscendam : id ipsum a Domino se precibus omnibus petiturum, ac postridie mane oblaturum in eam rem Missæ sacrificium, et vim Deo facturum. Interea patruus, et ipse per se et Patrum nostrorum officiis adhibitis, qui per summam caritatem eos ad se domi receperant, a patria perfidia revocare studebat, sed frustra : quandoquidem, admotis licet undique machinis oppugnati, pervicacissime resistebant. Ecce autem proximo die, dum in D privato sacello Philippus de more Sacrum facit, repente mutata voluntate, quam ante respuerant medicinam libenter accipiunt, et citra ullam contradictionem Christo se nomen daturos affirmant. In qua quidem sententia deinde tam fortiter persistere ; ut nec matris blanditiis precibusque, nec cognatorum frementium minis ab ea dimoveri potuerint. Tum enimvero Petro Consolino aliisque hominibus nostris in mentem rediit, quod ex Philippo pridie vesperi audierant, postridie se rem divinam pro ipsis peracturum, et vim Deo facturum.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

domi receptos, Missa pro eis facta convertit,

Paulo post eorum unum depositum a medicis

55 Dum hæc geruntur, omnesque pariter apud nostros Christianæ fidei mysteriis et precibus rite instituuntur ; ex iis unus acuta febri et gravi capitis dolore correptus, sexto postquam decubuerat die, in summo versari vitæ discrimine censebatur : quamobrem Patres de eo baptizando cogitabant. Hac ipsa die sub vesperam ad illum venit Philippus, ejusque fronti et pectori imponens manum ; Nolo, inquit, te hoc tempore mori : Hebræi enim per tribules suos statim jactarent, Christianos per summam impietatem mortem tibi attulisse. Igitur pro- E ximo mane mihi per aliquem in memoriam omnino redigas velim, ut inter sacrificandum preces ad Deum pro te offeram. Audivit hæc Petrus Consolinus, statimque ad ægrotum, Bono animo es, fili, certam sanitatem expecta ; nam senex iste mira hujusmodi opera non semel patravit. Nocte insequenti ingravescere visus est morbus, nedum se remittere : quapropter Hieronymus Cordella, nobilis ejus temporis medicus, cum venisset vidissetque rem prope desperatam, ejusdem patruo libere dixit, adiret quam primum adolescentem, siquidem ejus vita in extremum adducta erat.

mori vetat :

factaque pro eo Missa

56 Interea advenit hora, qua Dei servus Missam celebrare consueverat. Tum vero Consolinus ad ægrotum venit, rogat, velitne Philippo ad memoriam revocari, quod ipsemet jusserat pridie vesperi. Cumque ille affirmaret id sibi optatissimum esse ; ad Patrem adit, qui jam in procinctu stabat ad sacrificandum. Res mira! Peracto mysterio adolescens ex morbo lectoque consurgit, et contra omnium opinionem pristinæ valetudini restituitur. Itaque superveniens patruus, febrem ex toto recessisse comperit ; a prandio deinde cum rediisset ad eum medicus, exploratoque venarum pulsu, certo convaluisse perciperet, rei admiratione commotus ; Vos, F inquit, medicos habetis domesticos, atque extraneos quæritis? Post paulo per viam ; cum Joannem Baptistam Martellum, civem et amicum suum, offendisset ; Magnum quid, ait, et maxime mirandum accidit mihi hodie mane in ædibus Vallicellanis : ægrotum visito, in ultimum vitæ periculum jam adductum ; hunc ipsum modo excussa febre salvum et incolumem reperio, ut plane non nihil loci mihi datum sit dubitandi, ne non Patres illi jocari mecum voluerint, sanumque supposuerint pro infirmo. Tum vero Martellus, profecto Philippi opera morbus evanuit. Cui medicus, Hoc enimvero magnis miraculis adscribendum est : et certe Philippus inter præcipuos Sanctos est recensendus.

sanum reddit,

admirante supra modum medico.

Illo cum fratribus baptizato,

57 Sub noctem deinde beatus Pater ad juvenem venit, eique ad aurem accedens ait : Fili, migrandum quidem tibi nunc erat ex hac vita, sed ego nolui ; ne qua matri tuæ daretur occasio obloquendi, quasi vitam tibi crudeliter eripuissemus. Duobus post mensibus, natali die Sanctorum Simonis et Judæ, in Basilica Lateranensi, tum ipse, tum alii etiam fratres sacro Baptismo rite lustrantur a Clemente VIII Pont. Max. non sine ingenti omnium lætitia ac gratulatione. Hos deinde domum reversos, ablutos et sanctificatos, lætissimo vultu Philippus

A lippus excepit : atque longe alios rediisse, quam abierant; siquidem Angelicam quamdam puritatem et pulchritudinem eos præseferre, Patribus dixit. Vix dum autem salutari fonte abluti fuerant, cum de matris salute soliciti, ad rectam fidei semitam omni ratione eam revocare studuerunt. Quapropter, pluribus adnitentibus, denique Superiorum permissu, ex Hebræorum septo in ædes Juliæ Ursinæ Rangonæ, pari nobilitate ac pietate feminæ, deducendam curarunt. Id quod cum Philippo retulissent, quærerentque ex eo, quidnam de illius conversione futurum existimaret; libere dixit; nequaquam illam tunc ab avitis institutis discessuram, idque nullo pacto expedire, quandoquidem postea uberiore cum fructu Christo nomen datura esset. Nec vana fuit prædictio : quinque enim post annos, tum ipsa, tum alii etiam ipsius propinqui et necessarii quatuor et viginti, Christianam religionem susceperunt : quod procul dubio sperandum non fuerat, si tunc illa se Christo addixisset, cum filii id maxime exoptabant.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS. matrem solum quinto post anno convertendam prædicit.

58 Multos præterea hæreticos, quorum nominibus parcitur, qua tempestivis disputationibus monitisque, qua vitæ morumque simplicitate, ad sacra Quæsitorum B Tribunalia volentes adduxit; ejuratisque secreto erroribus, cum sancta Romana Ecclesia in gratiam fidemque restituit. Ex his unus, cui Palæologo cognomen erat; quod nova quædam et perniciosa dogmata disseminasset, ahaque nefaria scelera admisisset; comprehensus; priusquam in eum lege ageretur, adhibitis multorum officiis et diligentissima curatione, cum neque argumenta, neque adhortationes, neque minæ ad ejus salutem quidquam proficerent, sed in hæretica pravitate perseveraret : morti denique destinatus, ac vivus igni addictus est. Jamque ad supplicium ducebatur, cum ad Philippum res defertur. Sedebat tum forte in ecclesia S. Hieronymi ad Confessiones excipiendas. Itaque, ut erat de proximorum salute vehementer solicitus, continuo de subsellio se proripit (commota quippe sunt viscera ejus) ad illum advolat, in medium populum mediosque satellites audacter prorumpit, cumque eum amplexatus sicut Joseph recidisset in collum fratris sui minoris, debili spiritus, ardore loquitur ad cor ejus.

Hæreticos multos reconciliat;

Palæologum pertinacem,

cum duceretur ad rogum,

59 Jamque ad supplicii locum prope perventum fuerat, cum sanctus Pater divina quadam auctoritate consistere lictores ceterosque ministros jubet; C nec quidquam ultra moliri. Hi vero partim verborum pondere, partim imperantis reverentia perculsi, statim obtemperant. Tum miser ille, cum jam Dei beneficio et Philippi opera ad se rediisset, ejusdem jussu desumptum forte ex prima taberna scamnum conscendens, prioremque pertinaciam gemebundus agnoscens, voluntaria et publica abjuratione errores detestatur, ingenti tum gaudio tum admiratione omnium; qui ad id spectaculum frequentissimi venerant, intentisque oculis rei exitum expectabant. Facta deinde, eodem Philippo intercedente, a Magistratibus potestate, in carcerem reducitur. Hic vero Pater amantissimus, præter ea quæ jussu sacrorum Quæsitorum in dies singulos illi ad victum ministrabantur, magnam pecuniæ summam a Gregorio XIII Pontifice Max. attribuendam curavit : utque hominem in proposito contineret, ad eum quotidie venire consueverat, deque iis præsertim habere sermones, quæ cordis compunctionem excitarent. Ad hæc, ut superbum illum ac procacem fastum, qui proprius hæreticorum est, veluti sub jugum mitteret, Beatorum Joannis Columbini et Jacoboni Tudertini res gestas legendas tradidit. Aiebat enim, licet ad convertendas ad Christum istiusmodi animas, ingenii ac doctrinæ præsidia requirantur; tamen proposita Sanctorum vitæ morumque innocentia, plus multo quam litteris aut disputatio- D nibus profici.

objurato errore resipiscentem,

diu fovet et instruit:

60 Igitur Philippi tum patientia tum obsequiis Palæologus adeo delinitus est, ut dolere se vehementer dixerit, quod tanti viri bonitatem et sanctitatem tam sero cognovisset. Verum, quæ humana inconstantia est, haud diu in sententia mansit. Non enim multo post in fide nutare cœpit, rediitque ad opinionum insaniam : quod et Philippus ipse præsenserat, et suis non semel aperte significaverat, dicens; ejusmodi conversionem numquam sibi plene placuisse. Nec tamen fidei salutisque suæ desertorem deserere potuit Pater, quin etiam perseverantibus officii et diligentissima curatione, orationibus ac gemitibus inenarrabilibus, ac furore illo et insania, iterum ad sanitatem et officium reduxit. Nihilominus post duos annos, tamquam relapsus in hæresim, capite plexus est : eique morituro, magna cum spe salutis æternæ, Cæsar Baronius et Joannes Franciscus Bordinus, Philippo jubente, adfuere.

qui tamen bis relapsus

denique adjutus est ad piam mortem.

CAPUT VI.

Pro Catholica Fide tuenda Cæsarem Baronium Annales Ecclesiasticos scribere jubet. E

Neque vero ardens istiusmodi studium Catholicæ religionis propagandæ intra Urbem dumtaxat continere se potuit, sed ad alias etiam remotissimas terras longe lateque manavit. Cum enim Dei servus perspiceret, novas hæresum pestes per Septemtrionalem oram quotidie latius serpere, urbesque præcipuas contagionibus malorum inficere; venienti morbo omni ope occurrendum putavit. Cumque res cominus geri non posset, instinctu afflatuque plane divino rationem invenit, qua eminus etiam Christianæ reipublicæ perniciem atque exitium averteret. Igitur cum Oratorium jam instituisset, de quo suo loco dicturi sumus, ibique quotidie de rebus divinis sermones ad populum haberentur; constituit, ut unus ex iis qui sermocinari consueverant, Ecclesiasticam historiam ab origine prima repeteret : servatoque temporum ordine, ad finem usque persequeretur; ad cognoscendam nimirum ex vero venerandam illam Religionis Christianæ antiquitatem, sanctorum Patrum et Synodorum actarumque in Ecclesia rerum veritatem, certam annorum seriem, et perpetuam Romani Pontificis in Apostolica Cathedra successionem. Hac enim potissimum ratione F futiles et commentitias novatorum Magdeburgensium fabulas facile retectum iri sperabat, qui nuper susque deque volventes omnia, nefario plane ausu Catholicæ veritati tenebras offundere tentaverant.

cap. XII Ad Centuriatorum Magdeburgi confutationem

lectiones de Historia Eccl. habendas,

62 Fuit is Cæsar Baronius, vir nostris laudibus major, cujus de vita et moribus alibi traditum est. Hunc itaque Philippus hortatur, ut veteres rerum Ecclesiasticarum scriptores percurrat, et ab adventu Salvatoris ad nostra usque tempora, quo modo, et per quos Christi Ecclesia nata sit et adulta, persecutionibus creverit, martyriis coronata fuerit; et postquam ad Christianos Principes venit, potentia quidem et divitiis major, virtutibus vero paulatim facta sit minor, in Oratorio referat. Perculsus inopinata re Cæsar sese Philippo excusavit, tum quod tanto oneri impares vires suas existimaret, tum quod de rebus, homini novissimis, ad populum verba facere, in eo demque argumento fere plerumque versari soleret; quandoquidem ad permovendos animos pietatemque excitandam id maxime accommodatam putabat. Nec tamen Philippus excusationem admisit, sed quotidie magis magisque instare cœpit, ut ad opus quam primum accederet. Denique ubi hominem videt, consilia

suadet Cæs. Baronio,

seque excusanti id ipsum imperat:

A consilia hujusmodi declinantem, variisque excusationibus dies extrahentem; pro imperio jubet, ut omissis omnibus operi manum admoveat, et ad Ecclesiasticam historiam pervestigandam, narrandam, demum etiam scribendam, totum se conferat.

qui rem conatur rejicere in Onuphrium Panvinum,

63 Hoc dicto pertimuit Cæsar, atque ancipiti formidine pressus, propemodum hæsit: hinc namque præceptum Patris urgebat, illinc operis moles obstabat: quamobrem, quo se verteret, non habebat. Igitur ingenii sui hebetudinem tarditatemque prætexere, assiduas occupationes excusare; non defuturos qui res Ecclesiasticas melius multo contexerent; quin etiam Onuphrium Panvinum, ea tempestate virum eruditissimum, operi manum jam admovisse; proinde homini illitterato omniumque rerum imperito, dicendi scribendique de rebus gravissimis onus ne injungeret. Plura ille dixit, oravit, rogavit; sed frustra: siquidem Philippus, consulto et propitiato jam Numine, futura longe prospiciens, Tu, inquit, jussis obtempera, omitte cetera. Arduum tibi ac difficile opus videtur? Spera in Deo, et ipse faciet. Hic sane Cæsar in summas angustias adductum se sensit. Etenim, qua mente Philippum non audiret, jam non hortantem, sed aperte præcipientem? Rursum vero, quibus humeris quibusque viribus impositum sibi onus munusque reciperet, quod sustinere omnino non posset?

sed frustra,

B

mox etiam in somno monitus opus suscipere,

64 Inter has ergo curas cum hæsitaret, cum cunctaretur; adfuit illi clementissimus Dominus, et bonitatis suæ lumine tenebras omnes disjecit. Nocte quadam adire sibi visus est Onuphrium Panvinum, per eos dies (quod modo diximus) historiam Ecclesiasticam contexentem; eumdemque rogare, obsecrare, ut inceptum opus perageret ad finemque perduceret: sed abnuere illum, et ab ejus sermone se totum avertere. Cumque frustra hominem precibus ac rationibus fatigaret, repente vox sonuit: Quiesce, Baroni, Annales Ecclesiasticos scribere oportet te, non autem Panvinum. Hanc vero Philippi vocem fuisse, tam certum habuit Cæsar, ut diluculo ad eum adierit, ac rem totam narraverit: quamquam ille, ut solebat, admirabili dexteritate prætexens, Apage te, inquit, cum tuis istiusmodi somniis. His denique victus Cæsar dedit manus, omnique spe rei bene gerendæ in uno Deo reposita, ad res Ecclesiasticas pervestigandas omne studium curamque convertit. Hanc ipsam historiam deinde in Oratorio narrandam suscepit, perque annos triginta septies jam repetitam, jubente eodem Philippo demum scribere cœpit; et quid quoque anno ac tempore actum sit, in tanta vetustate, non modo rerum, sed etiam auctorum, tam feliciter digessit, ut ejus laus et fama universum Christianum Orbem impleverit. Porro tantæ molis opus, non tam Baronii labore atque industria, quam Philippi apud Deum precibus atque auxilio perfici potuisse, Baronius ipse, ad Cardinalatum evectus, postquam ille migravit ad Superos, statim præclaro monumento testatus est: quod octavo Annalium suorum Tomo præfigi, ac beati Patris sepulcro affigi voluit, ad posterorum memoriam sempiternam. Hoc idem nos quoque huic Capiti inserendum existimavimus, quod et rem ipsam maxime ostendat, et ejusdem Philippi luculentissimam habeat laudationem.

denique ipsum aggreditur felicissimo successu,

C

quem Sancto acceptum referens;

ante Tom. 8 ipsum ei offert,

65 Cæsaris Baronii, S. R. E. Presb. Cardinalis tit. SS. Mart. Nerei et Achillei, et S. Sedis Apostolicæ Bibliothecarii, pro Annalibus Ecclesiasticis beato Patri Philippo Nereo, Congregationis Oratorii Fundatori, gratiarum actio.

Quod de his quæ spectant ad Ecclesiasticorum Annalium scriptionis primam originem atque progressum vix pauca hactenus attingere licuit, ut involvisse obscuritate potius ea, quam explicasse visi fuerimus, eo quod adhuc superstes is esset, de quo dicendum erat, qui non solum suarum laudum esset contemptor sed acerrimus hostis: eo ad Superos evocato, ipsa quibus detinebatur compedibus oratio libera, secure per latum campum acceptorum ab ipso beneficiorum excurrat. Est enim majorum nostrorum jucunda memoria, a quibus, tamquam ex uberrimo fonte, innumera nobis bona copiose fluxere. Sed et est proficua ipsa Patrum nostrorum, sanctorum virorum, recordatio; quod admoneat, nos non debere ab eorum virtutibus esse degeneres, secundum divinum illud Oraculum: Attendite ad petram, unde excisi estis, et ad cavernam laci, de qua præcisi estis: attendite ad Abraham patrem vestrum, et ad Saram quæ peperit vos. Isaiæ 51.

D

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

gratitudinis ergo,

tamquam filius patri,

66 Verum quæ jucunda atque proficua, eadem est et necessaria commemoratio eorumdem, a quibus sumus et maxima beneficia consecuti, ne ex silentio vel oblivione turpiter redarguamur ingrati. Sane quidem generatim cuncta, quæ filiis prospere feliciterque obveniunt, ea accepta ferenda esse parentibus, sæpe divinis litteris admonemur; potissimum vero illa, a magno Patriarcha Jacob impertita Joseph benedictione, qua inter alia ista divinitus dicta narrantur: Sedit in forti acus ejus, et dissoluta sunt vincula brachiorum et manuum illius per manus potentis Jacob: inde pastor egressus est, lapis Israel. Cum igitur cuncta prospera Joseph, potenti manui Jacob adscribantur, qui non solum abesset quam longissime, sed jam eum deplorasset mortuum planxissetque occisum; quid nobis de Patre illo dicendum, qui in omnibus præsens et adjutor existens, imprimis Apostolico spiritu nos sæpe parturiit; et ab ipsa adolescentia ejusdem spiritus fræno coercuit, cohibuitque a lubrico juvenilis ætatis, procurrentis ad malum; atque reddidit indomitum pullum, divinis legibus obsequentem, super quem et Christum fecerit considere? Gen. 49.

E

ne quid sibi videatur tribuisse,

67 At cum nos multiplici nomine ipsi longe plurimum debeamus; de his modo quæ spectant ad Annalium quam habemus præ manibus scriptionem, extet ei, tamquam institutæ omnis lucubrationis nostræ auctori, ista semper vivens, semper loquens gratiarum actio, monumentis perpetuis consignata. Æquum est enim, et animi humiliter de se ac modeste sentientis, per quem profecerit, profiteri: iniquum vero et arrogans, suis viribus plus satis adscribere. Qui enim magis, quam par erat, sibi tribuit atque dixit, In fortitudine manus meæ feci, et in sapientia mea intellexi; acerbum illud accepit a Deo ultore responsum: Numquid gloriabitur securis in eum, qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum a quo trahitur? Moxque addita est comminationi vindicta, quam et ille quoque infelix expertus est, qui eadem de causa, e regio solio dejectus, inter bestias exulavit. Is. 10, 10

F

fatetur Philippum sibi fuisse auctorem.

68 Quamobrem, quod mortales omnes æterna Sapientia Christus ipse Redemptor noster edocuit, cum de Patre ad Philippum sic locutus est, dicens; Pater, in me manens, ipse facit opera; de Patre Philippo et nos ingenue profitemur. Non quod gloriemur in homine, et non in Deo; sed ut per quem tanta beneficia largitus est Deus, Dei cooperatorem hominem demonstremus: sicque ut Deo, ita et hominibus grati simus. Ipse enim divini quodam impulsu Spiritus ista facienda præcepit, non secus ac Moyses, qui quod vidit Tabernaculi exemplar in monte, faciendum illud indixit opifici. Ejusdem namque Patris nostri iteratis sæpius jussionibus, sumus nos tantum opus aggressi, inviti licet ac renitentes propriisque diffisi viribus; suscepimus tamen, tamquam divino parentes imperio: quo quidem ipse adeo Joa. 14, 10

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

A adeo opus urgebat, ut si quando nos tantæ molis pondere superati desisteremus a cœptis, stimulis acerrimæ reprehensionis impelleret.

ductum zelo pro Dei Ecclesia,

69 Exæstuans tu quidem (ad te enim, Pater, orationem converto) exæstuans, inquam, zelo Ecclesiæ laborantis; ubi mente illa tua, divino perfusa lumine, ac prophetico (dicere liceat) afflata spiritu, vidisti e portis inferis in Ecclesiæ detrimentum egressas esse centurias satanæ; ex adverso consurgens, pro domo Israel prœliaturus prælia Domini; non majori vel pari saltem numero militum, compensato certamine decernendum putasti; sed probe sciens, quod quæ infirma mundi sunt eligit Deus, ut confundat fortia; puerum tuum, Fratrum minimum, et hebetioris ingenii delegisti, quem unum eumdemque inermem tot objiceres armatis hostibus. Et aliud agere simulans, non latum campum ad prælium, sed ad experiendas vires angustum ornasti locum palæstræ, ipsum videlicet sacrum Oratorium S. Hieronymi, ubi inter quotidianas de rebus divinis collationes, illud a nobis symbolum exegisti, quo res gestas Ecclesiæ in medium afferremus. Quod tua jussione semel cœptum, ad triginta annorum spatia est feli- B citer propagatum, ipsa integra rerum gestarum serie, dicendo, jam septies in Oratorio repetita.

quando jussit enarrare historiam sacram,

70 Adstabas igitur operi, urgens præsentia; instabas verbis, durus semper (ignoscas si hoc dixero) diurni pensi existens exactor; adeo ut piaculum putares, si interdum ad alia narranda divertissem, dum nec minimum quidem ab instituto deflectere patereris. Sæpe vero et in eo humani aliquid passus sum, fateor; cum nondum intelligens, rem ipsam occulte abs te apud Deum precibus confici, meas ipse metuens vires, quererer, mecum fere agi tyrannice, quod non solum aliquis non jungeretur ex Fratribus, qui ad collaborandum eidem subjiceret collum jugo; sed multiplicato labore, nec datis paleis, multiplex opera exigeretur: cum, inquam, et adhuc alii ad susceptum munus negotiorum fasces imponerentur, cura videlicet animarum, publicum de suggestu ministerium verbi Dei, præfectura domestica, præter alia quam plurima, quæ inopinate et importune molestiores quotidie ingererent interventores: adeo ut tu vel ista faciens, vel fieri ab aliis patiens, nihil minus velle videreris, quam quod plurimum velles.

inter alias occupationes varias,

71 In quo quidem visus es imitatus Eliam, dum congressus cum Sacerdotibus Baal, eos expugnatu- C rus per ignem cœlitus implorandum, qui propositam victimam inflammaret atque consumeret: in contrarium nisus, eamdem quatuor aquæ hydriis tertio voluit affluenter aspergi, quo magis summa Dei potentia innotesceret. At vero alia ex parte cum prompto animo idem tu ipse, ad præstandum auxilium, precibus tuis manum fortissime admovisti; visus es secutus Helisæum, qui manum suam Regis manui superimponens in emissione sagittæ, fecit eum esse totius Syriæ percussorem. Quo pariter symbolo tu mecum agens, manui meæ debili tuam validissimam jungens, obtusum stylum in sagittam salutis Domini, contra insultantes Assyrios, convertisti. Quod sicut verum, ita pulchrum ac jucundum est mihi de te publice profiteri.

imitatus Eliam et Elisæum,

72 Pugnasti tu quidem, sed aliena manu, usitato more tuo: qui cum admiranda operari consueveris, mirandus tamen numquam volueris apparere; nihil tam solicite cavens, quam ne quid de te magnifice diceretur; operimento stultitiæ sæpe operiens sapientiam, juxta pervulgatum illud et celebratum mentique tuæ infixum penitus Apostolicum paradoxum: Qui vult sapiens esse, stultus fiat. Ita quidem ut nullis compedibus blandientis seculi tenereris; exemploque David ad tempus ora mutantis, magna

et Baronii manu usus,

1 Cor. 3

dona spiritus occultares, quæ sunt infirmitatis hu- D manæ foris ostentans; sciresque secundum Apostolum; Abundare et penuriam pati: ut cum ipso dicere posses, sive mente excedimus, Deo; sive sobrii sumus, vobis; atque exemplo cognominis tui Philippi Diaconi, pro ratione temporis, vel inhæreres hominibus, ipsorum saluti consulens, vel magno impetu spiritui venienti vela panderes.

Philip. 4, 2 Cor. 5,

73 Sed quam tu vivens in Christi ærarium gloriam copiosissime intulisti, post migrationem ex hac vita, aucto multiplici fœnore, ipse rependit. Siquidem ubi laguncula terrea fracta est, quæ latebat intus, sua claritate refulgens, lampas apparuit; et quæ absconsa erat sub modio lucerna ardens et lucens, super æternitatis altum candelabrum exaltata, perspicua facta est, miraculorum fulgore coruscans. Tunc enim et quæ vivens edideras, sed occultaveras, mirifica signa sunt cognita, et alia quamplurima recens edita patuerunt. Splendet, vile licet adhuc, utpote temporarium, sepulcrum tuum votivis tabellis, et ex pretioso metallo signis affixis, tuorum miraculorum indicibus; quibus magis quam pretiosorum marmorum crustis, vel Ægyptiis pyramidibus et obeliscis effulget, majus decoris indies accipiens E incrementum ab iis, qui nova beneficia consecuti inferunt nova signa. Detur et mihi locus (vos Fratres appello, qui pia ac nobili corona ejus cingitis monumentum) ut hæc mea gratiarum actio, tametsi accepti beneficiis longe impar, eidem adhærescat affixa sepulcro; ita tamen ut per orbem terrarum, quocumque iidem feruntur Annales, excurrat. Mobilis sit ipsa atque vocalis sculpta columna, quæ amplis notis ipsum prædicet Annalium primum auctorem et architectum; ut si quem ex eis mortales fructum ceperint, ipsi imprimis omnes gratias agant. Stet, inquam, mea ista professio, velut indelebile, eidem sepulcro inditum Epitaphium; cupiens et ego ipse eidem inhærere viva tabula, quæ formata penicillo ipsius precum, integram referat ejus sanctitatis imaginem.

quare hic eo mortuo ceteris ad sepulcrum anathematis,

ibidem affigit gratiarum actionem,

74 Age jam, Pater (te rursum, tamquam præsentem alloquor, dum eum vides, qui præsens ubique adest) Age, inquam, fave operi tuo: et ut tibi in omnibus victoria adscribatur (quod Joab scripsit ad David) veni, et quod reliquum est, confice prælium; cœlestem desuper tuis precibus move militiam, ut debellatis tandem penitus hostibus, triumphale carmen Deboræ concinamus: De cœlo dimicatum est contra eos, stellæ manentes in ordine suo adversus Sisaram pugnaverunt. Me vero filium tuum, F quem degens in terris assiduo fovisti præsidio, vigilantia custodisti, consilio gubernasti, patientia tolerasti; vivens in cœlis fortioribus protege patrociniis: ampliora mihi crescant de tua, jam perfecta et in omnibus consummata, caritate subsidia. Sed et quod a Basilio se Gregorius Theologus consecutum affirmat, ut eum etiam post obitum habuerit monitorem, hoc nobis abundantius præsta; ut te ipso adhuc etiam vitæ meæ moderante habenas, quod reliquum est labilis hujus curriculi senectutis, inoffenso pede percurram; perveniamque tandem, post labores bene perfunctos, ad beatam illam requiem, qua tu modo frueris, in Patre, et Filio, et Spiritu sancto, quibus in unitate perfecta semper sit laus, honor, et gloria, in secula seculorum. Amen.

et reliquum opus absolvendum esset.

Jud. 5

75 Hactenus Baronius. Nec prætereundum hoc loco nobis est, quod Philippus ipse, paucis ante diebus quam evolaret ad cœlum, eumdem Baronium admonitum voluit. Etenim quodam die ad se illum cum evocasset, in hunc modum allocutus est: Scito, Cæsar, hoc maxime nomine tibi humiliter sentiendum, quod Annales composuisti. Siquidem Dei munere et singulari beneficio, non tuis viribus aut industria, conscripti sunt. Quod idem sæpius iteravit Pater

Eumdem Baronium Sanctus induxit,

A Pater. At ille : Equidem scio ac fateor, secundum Deum id totum me tibi debere atque orationibus tuis. Ob eam ipsam causam, ut scilicet nostri temporis Novatores prosterneret ac profligaret, Dei servus eidem, antequam Annales in lucem ederet, nominatim præcepit, ut ad Romanum Martyrologium Commentarios et vere aureas illas Notationes conficeret, quibus demum Ecclesiastica veritas clarius appareret, et levissimorum hominum fabulæ, velut ad solis radios nebulæ aut caligo, diffluerent. Id etiam causæ extitit, quod per eadem ferme tempora ex Patribus Congregationis Thomas Bozzius luculenter scripserit de Signis Ecclesiæ Dei, itemque Antonius Gallonius Vitas Sanctorum congesserit, quamquam morte præventus egregium opus absolvere non potuerit.

ad scribendas notas in Mrl. Romanum,

et alios ad alia opera.

CAPUT VII.

In ædibus Caritatis spirituales exercitationes instituit : ecclesiam Florentinæ nationis regendam suscipit.

B Inter hæc, cum quotidie majorem in modum cresceret multitudo eorum, qui se Philippo exercendos colendosque tradebant; nec jam capi possent ædibus, quas (ut diximus) Dei servus ad cubiculum suum adjunxerat; anno post Christum natum MDLVIII, facta sibi potestate, supra dexterum templi fornicem, ampliori et commodiori loco, Oratorium suo sumptu extruendum curavit. Hic igitur quotidie a prandio spirituales agitare cœtus, et suavissima de rebus divinis cum suis habere colloquia, eosque ad Christianam virtutem laudemque incitare cœpit; mox in apertum educere, et siquidem festi atque solennes dies essent, in templum aliquod cum iisdem pariter se recipere; ibique aut Vesperarum aut Completorii officiis interesse, aut concionantem aliquem audire; maxime autem Vincentium Herculanum Perusinum, ex Dominicana familia religiosissimum atque doctissimum virum, qui per hos dies in ecclesia S. Mariæ super Minervam Psalmum quinquagesimum frequentissimo auditorio explanabat; deinde creatus Episcopus, magna cum integritate et sanctimoniæ laude, Perusinam Ecclesiam administravit.

cap. XIII. Oratorio condito, discipulos suos

sedulo exercet a meridie,

77 Hic itidem Philippus non multo post, salutarem familiarium sermonum usum, et sub vesperam C meditandi orandique morem induxit, et primus ex omnibus quotidianum verbi Dei pabulum in Urbem invexit; ac magno Christianæ Reipublicæ commodo restituit sacros conventus, olim in principe magistraque Orbis terrarum Ecclesia, Apostolico ritu, institutos. Erit autem operæ pretium hoc loco Baronium audire, jam tum vivente Philippo singillatim omnia enarrantem, et veluti rem oculis subjicientem. Cum enim in primo Annalium Tomo sacros et quotidianos conventus describeret, qui initio nascentis Ecclesiæ ex Apostoli præscripto celebrabantur; Divino plane consilio factum est, inquit, ut nostra ætate ante annos triginta, ad ejusmodi Apostolici conventus formam, magna ex parte, atque ea potissimum quæ ad audientium ædificationem ex divinarum rerum sermonibus comparata, ad profectum Ecclesiæ peragi mandavit Apostolus, in Urbe fuerint instituta [exercitia spiritualia], opera in primis R. P. Philippi Nerii Florentini, qui tamquam sapiens Architectus posuit fundamentum; et ejus in Christo alumni R. P. Francisci Mariæ Taurusii Politiani, qu in his videbatur esse dux verbi.

ibidem orationem vespertinam instituit,

de divinis sermones

78 Horum igitur studio et industria institutum primitus fuit, ut per singulos ferme dies, qui ardentiori studio Christianam vitam excolerent, ad Oratorium sancti Hieronymi convenirent (ex eo namque D et nostro Collegio nomen est inditum, ut Oratorii Congregatio diceretur) ubi hoc ordine religiosus haberetur conventus. Præmissa imprimis silentio facta precatione, ex Fratribus aliquis lectionem auspicaretur ad permovendos animos ad pietatem accommodatam. Inter legendum etiam, qui præesset Pater, solitus esset interloqui; ac eadem, quæ dicta essent, accuratius explicando, ampliando, ardentiori studio in audientium corda insinuando, interdum etiam aliquorum ex Fratribus qui de ea re sentirent rogando sententiam, in modum fere dialogi sermonem ad horæ spatium magna audientium alacritate perduceret : ejusdem jussu postea suggestum gradibus sublimiorem conscenderet ex Fratribus aliquis, qui ex vitis Sanctorum probatis atque receptis, divinaque Scriptura et Sanctorum Patrum sententiis, absque fuco vel pigmentis intextam orationem haberet : qui huic succederet, eodem plane dicendi genere, sed diverso argumento sermonem diceret : demum tertius his accederet, qui historias Ecclesiasticas ordine temporum enarraret. Quibus, dimidiæ E horæ spatio singulis ad dicendum concesso, mira audientium utilitate pariter ac voluptate perfunctis, cantato hymno et repetitis iterum precibus, conventus jam absolveretur.

(unde Congregatio Oratorii cœpta nuncupari)

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

cum magna utilis argumenti varietate:

79 Rebus igitur in hunc modum dispositis, atque Romani Pontificis auctoritate firmatis, visa est pulchra illa conventus Apostolici facies pro ratione temporum reddi; cui adgaudentes probi omnes, complures ex ipsis inde mutuati exemplum, aliis in locis eadem pietatis officia instituere ac propagari conati sunt. Hæc Baronius, ex quibus prima Oratorii nascentis origo clare demonstratur. Ad has porro exercitationes, quas profestis diebus Philippus assignaverat, alias quoque festorum proprias adjecit. Siquidem mane adeuntibus ad illum suis præscripsit, ut sacra Confessione expiati, orationi ac meditationi vacarent; Sacrificio deinde rite peracto, cœlesti Cibo reficerentur. Ad hæc divisos, et velut dispersos in tres fere turmas, in varia Urbis valetudinaria distribuebat, ubi, ad pauperum ægrotantium animos pariter sanandos et corpora, vires omnes conferebant. Ex his autem aliquot spiritu ferventiores, triginta circiter aut quadraginta, quasi delectos habebat, atque ad hæc eadem loca quotidie delegabat; qui non modo spiritualibus officiis certatim fungebantur, sed ne a vilissimis quidem ministeriis abstinebant, F et miseris decumbentibus præsto erant, tanta cum alacritate ac diligentia, ut omnium admirationem excitarent.

quod et alii alibi imitati.

Docet etiam suos,

Sacramenta frequentare,

ministrare nosocomiis,

80 Ex his præterea nonnulli silentio noctis, cui dies Dominicus aliusve ex solennioribus festis illucescebat, ad beatum Patrem redibant; et cum illo pariter ad ecclesiam aut Dominicanorum aut Capuccinorum se conferebant, ibique cum Fratribus attentissima cura Matutinis horis intererant; atque in hunc modum totam noctem pervigiles, ad Eucharistiam mane sumendam sedulo se præparabant : quamobrem sæpe usu venit, ut cum Fratres ipsi in chorum ad psallendum descenderent, locum jam secularibus viris oppletum invenirent. Quin etiam Vir sanctus per annos plures singulis noctibus id facere consuevit : quapropter, qui tunc temporis Dominicanæ familiæ præerant, pro sua erga Dei servum observantia ac reverentia, clavem ei tradiderant, qua in eorum cœnobium diu noctuque libere introiret.

ante Communionem pervigilare ad Matutinas,

81 Ad hæc Philippus certis anni temporibus septem Urbis Ecclesias cum suis obire solebat, maxime autem post Pascha et Lupercalibus diebus, quibus præsertim juvenes licentia quadam libertateque vivendi ultra modum abutuntur, quamvis postremis suæ

7 ecclesias obire,

A. HIERO. BARNABÆO EX MS. *concurrentibus multis ad hoc iter,*

A suæ vitæ annis, tantum tempore Lupercalium fieri hoc voluerit. Quamquam autem ab initio perpauci exercitium hoc frequentabant, eo brevi pervenit confluentium numerus, ut jam tum Philippo superstite plus duo millia fuerint recensita. Feminis porro exceptis, omnium ordinum homines promiscue concurrebant; quamplurimi etiam ex religiosis familiis, præsertim Capuccinorum et Dominicanorum, atque ex his Novitii ferme omnes, convenire consueverant. In quo quidem itinere conficiendo hunc ordinem modumque servabant, qui ferme hodieque tenetur. Dicta enim die diluculo in viam se dabant, et primum S. Petri, deinde S. Pauli Basilicas devote visitabant. Hic vero in unum omnes coacti, mox distributi in plures classes, quæ suum quæque Ducem sequebantur ex Congregationis Presbyteris, dum sacrum iter peragerent, aut commentabantur aliquid, quod sibi ab iisdem Patribus positum erat, aut hymnis et canticis spiritualibus viæ tædium levabant; quam ob causam totius itineris comites cantores ducebant. Si quid inde supererat temporis, spiritualibus colloquiis tribuebant; vana et inutilia omnino devitabant. In singulis ecclesiis (duabus
B primis exceptis) aut ex Congregatione aliquis, aut ex alia Religiosa familia, brevi sermone populum alloquebatur.

et Sacris ad S. Sebastiani vel S. Stephani obitis,

82 Ubi ad S. Sebastiani perventum fuerat, aut ad S. Stephani, cui Rotundi ex templi forma nomen est inditum, Sacrum solenni ritu peragebatur eoque completo Eucharistia plerique reficiebantur. His deinde absolutis, ad villam aliquam urbanam, aut Maximorum, aut Crescentiorum, aut ad Hortos Matthæios divertebatur; ibique super fœno discumbentibus cunctis, pro pingui mensa, qualis nimirum tempori convenisset, apponebatur singulis panis et vinum, cum ovo, casei recentis frustulo, et pomo. Interea super ipsam mensam cantores inducebantur, et musica aliquot instrumenta; fiebatque concentus ejusmodi, qui mentes omnium reficeret ac recrearet. Sublatis deinde mensis, reliquas ecclesias pari gaudio et pietate circuibant. Sub vesperum denique, admodum læti ac Domino gratias agentes, magno cum animorum fructu, domum sese recipiebant.

in aliqua villarum sobrie prandentibus,

præsente qua potuit Sancto,

83 Huic igitur peregrinationi, dum per ætatem licuit, quotannis (ut diximus) non modo Philippus intererat, sed in eam tota mente totisque viribus incumbebat, ut propterea non semel febrim ex nimio labore contraxerit. Quod quidem institutum, gratum
C acceptumque Deum habuisse, haud obscure monstratum est. Cum enim aliquando beatus Pater de more cum suis idem hoc iter ingressus esset, atque ad eum locum pervenisset qui S. Pauli et S. Sebastiani ecclesias interjacet; horrida tempestas repente cœlum contraxit, omnesque præter modum exterruit; quamobrem multi fugam arripere cogitabant. At Pater bono animo esse jubet, nihil minus illis quam pluviam metuendum. Hoc dicto multos continuit, alii tamen nimis timidi in fugam se conjecerunt. At mirum dictu! Quicumque Philippum secuti sunt, reliquum iter feliciter confecere, ut ne guttula quidem aquæ eos tetigerit; ceteri vero qui illum deseruerant, quamvis alioqui ab iis haud longe distarent, maximo imbre perfusi, incredulitatis et pervicaciæ pœnas dederunt.

et pluviam, aliquando arcente;

84 Igitur tam piis tamque salutaribus exercitiis Philippus, non modo suos in spiritu filios ad virtutem liberaliter educabat, sed alios etiam ad pietatem provocabat; admirantibus cunctis restitutam propemodum antiquam illam Ecclesiæ disciplinam. Etenim videre erat jam in Urbe quamplurimos perseverantes (quod de primis illis discipulis dicitur) in doctrina Apostolorum, et communicatione fractionis panis, et orationibus. Quamobrem multi, doctrina

miro cum profectu plurium,

atque auctoritate præstantes viri, institutum opus D
et vehementer probarunt et summis laudibus extulerunt. Audire est operæ pretium, quid per hos ipsos dies Joannes Rubeus, in Epistola nuncupatoria Italici libri, quem Examen vocavit et Philippo dedicavit, publice testatum reliquit: ait enim: Inter ea quæ admiratione digna conspexi, cum ad Urbem venissem anno superiore, qui fuit post Christum natum MDLXVIII, illud omnium jucundissimum sese mihi obtulit, cum viderem, tam copiosa piorum hominum multitudine ecclesiam atque oratorium S. Hieronymi Caritatis quotidie celebrari: quod quidem antiquissimis monumentis, superbis ædibus, tantorumque Principum aulis, ceterisque omnibus quæ mihi ante oculos sese offerebant, longe multumque præstare putavi. Eoque magis obstupescebam et singulari quodam gaudio perfruebar, quod viderem viros nobilissimos, ex diversis etiam nationibus ortos, tam libenter tamque frequenter confluentes ad audiendum Dei verbum, a Te (Philippum alloquitur) sine fuco explicatum, zelo dumtaxat Christianæ fidei et salutis animarum: quare usu venit, E
ut ex tuis in spiritu quamplurimi mundo nuntium remiserint, atque a seculi stipendiis ad religiosa castra transierint. Hactenus Rubeus.

ut testatur Joannes Rubeus.

85 Dum hæc aguntur, qui in Urbe degebant Florentini cives, cum viderent Philippum vitæ sanctimonia, morum facilitate ac suavitate, majorem quotidie hominum multitudinem ad Christum adducere, eosque summa prudentia et dexteritate ad omnem virtutem religionemque instituere; ecclesiam S. Joannis Baptistæ, a natione sua nuper excitatam, regendam ei tradere constituunt. Igitur anno redempti orbis MDLXIV unanimes mittunt, qui Nationis nomine illum etiam atque etiam rogent, ut novi templi regimen curamque suscipere ne gravetur; ædes ad habitandum, et quæcumque præterea voluisset, sese ei libentissime præbituros. Longioris consilii hoc esse respondit ille, nec nisi attente exorato Deo quidquam ea in re decerni; quod si explorata deinde Numinis voluntate, id expedire visum fuerit, eorum se desiderio libenter satisfacturum. Post dies aliquot iisdem ex condicto ad se redeuntibus, libere dixit, adduci se nullis rationibus posse, ut ab ædibus Caritatis discederet. Hoc audito Bernardinus Cyrillus, Præceptor domus Hospitalis S. Spiritus in Saxia, Joannes Baptista Altovitus, et Petrus Antonius Bandinus, Florentinorum nobilissimi, ad eam rem jam delecti, ad F
Pontificem adeunt (fuit is Pius IV) eumque facile exorant, ut Philippo id ipsum munus, quod recusabat, injungat. Mox iterum ad Patrem veniunt, et de Pontificis voluntate certiorem faciunt; proinde onus sibi impositum ne recuset. Paret ille, et qua decebat animi submissione, provinciam subit, dum ne ab ædibus Caritatis exire cogatur.

cap. XIV *Oblatam sibi Florentinorum ecclesiam jussu Pontificis regendam suscipit:*

86 Hac igitur procuratione suscepta, ex suis aliquot sacris initiandos curavit; nimirum Cæsarem Baronium, de quo supra meminimus; Joannem Franciscum Bordinum Romanum, verbi Dei præconem eximium, quem, ob singularem virtutem, Clemens Octavus Pontifex Max. a Confessionibus habuit, ac primum Caballicensi, deinde Avenionensi Ecclesiæ invitum præfecit; et Alexandrum Fidelem Ripanum, vitæ integritate ac puritate spectabilem. Hos primo ad habitandum in ædes Florentinorum immisit; et Alexander eodem secum adduxit Germanicum Fidelem, fratris filium, annos natum circiter sexdecim. Nec ita multo post socios sese illis addidere, Franciscus Maria Taurusius, cujus antea mentionem fecimus; et Angelus Vellius Prænestinus, vir plane angelicis moribus, qui secundus a Philippo Congregationi præfuit. Hi omnes beati Patris

et quosdam ex suis Presbyteros factos in eam mittit.

A Patris jussu in eas ædes ad habitandum cum se contulissent, assignatum sibi agellum optime colere instituerunt. Itaque ad S. Hieronymi quotidie mane ventitabant, ibique apud Philippum conscientiam suam amplius eluebant : a prandio eodem redibant, sermones ad populum aut audituri aut suo quisque tempore ex ordine habituri : vespere illuc iterum se conferebant ad orationem, nec frigore, aut æstu, aut pluvia, aut alia quavis difficultate deterreri poterant, quo minus ad solennia exercitia quotidie ventitarent.

Horum ibi vitæ ratio,

87 Domesticis muneribus inter se distributis, suo quisque die singuli mensam ponere ac tollere, perque annos aliquot sua etiam quisque hebdomada necessarium omnibus victum obsonare et ministrare consueverant; et quidem tanta cum alacritate et lætitia, ut Baronius in media coquina, in ipsa fronte camini, grandibus litteris carbone nomen suum inscripserit, atque hoc insigni pulchroque titulo festive decoraverit, Cæsar Baronius, Coquus perpetuus. Quod si quis procerum (ut sæpe fiebat) ad illum adiret, pietatis aut litterarum studiosior; præcinctum linteo videbat cacabos patinasque lavantem, et in sordidis hujusmodi ministeriis sese naviter B exercentem. Lectoris officio in mensa initio fungebantur Germanicus Fidelis et Octavius Paravicinus, optimæ indolis adolescens, Baronii alumnus, quem deinde eximia virtus evexit ad Purpuram. Sacra autem Biblia primum legebantur, deinde liber alius, in quo vel probatæ Sanctorum historiæ, vel salutaria documenta Italice scripta haberentur. Lectio ultra dimidium prandium aut cœnam extendebatur; eaque completa, non nemo ex discumbentibus aliquid ex sacris litteris aut ex morali disciplina proponebat, cui ceteri deinceps, prout cuique libuisset, breviter modesteque respondebant. Sabbato vero cujusque hebdomadæ, omnes pariter ecclesiæ pavimentum scopis verrebant, altaria instruebant, ceteraque omnia præparabant, quæ in proximum diem Dominicum necessaria videbantur; quam ob causam sermones ea die intermittere mos fuit, qui hodieque servatur.

lectio et sermo super mensam,

88 Festis autem diebus, qui per Sacerdotium poterant, Confessionis et Eucharistiæ Sacramenta ministrabant. Sacrum etiam solenne peragebatur, et cum pauciores essent, quam res ipsa exigeret, eorum aliquis ab excipiendis Confessionibus ad Altaris ministeria se transferebat. Ad hæc per annos aliquot C Baronius et Bordinus alternis diebus festis, non exposcentibus modo sed flagitantibus Florentinis, e suggestu conciones ad populum habuerunt : a prandio Vespertinas laudes solenni ritu decantabant : iisque completis, aut ad S. Mariæ super Minervam, aut ad S. Mariæ ad Martyres veniebant, quocumque Philippus ante jussisset. Hic vero aliis quoque ejus discipulis confluentibus, pios cœtus celebrare mos erat, lumenque divinæ Sapientiæ in commune conferre. Siquidem Pater ipse, aut alius quilibet eo jubente, ponebat de quo quisque eorum sententiam rogatus dissereret, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illi.

festivis diebus exercitia,

89 Hinc deinde laudabili plane instituto factum est, ut post Paschalia solennia quotannis, quicumque Oratorii nostri exercitia sectantur, festo quoque die post Vespertinum officium in eam Janiculi partem frequentes commeent, quæ et suapte natura et jucundo in Urbem prospectu longe omnium pulcherrima existimatur. Cum autem per æstivos calores in apertum exire non licet, in aliquod templum sese recipiunt (quod modo, Joanne Baptista Pamphilio Principe benigne concedente, est S. Agnetis in Platea Agonali) quibus in locis pium aliquod carmen primum concinitur, dein adolescentulus quispiam sermunculum, pietate juxta atque elegantia ornatum, memoriter pronuntiat : deinde a Patribus D perbreves itidem sermones habentur, ipseque musicus concentus interjicitur; quibus omnibus completis cœtus dimittitur. Hieme vero ineunte, nimirum a Kalendis Novembribus usque ad Paschales ferias, sub noctem, ad salutationis Angelicæ signum, in Oratorium conveniunt : præmissaque de more mentali oratione, post Letanias atque Antiphonam, pro temporis opportunitate Beatissimæ Virgini decantatas, ferme eadem exercitia fieri consueverunt, magno totius Urbis concursu.

atque hinc nati Fratrum conventus æstivi,

A. HIERO. BARNABEO EX MS.

et hiemales.

90 In hoc igitur vitæ genere Patres, decem ipsos annos, non minori animorum voluptate, quam corporis incommodo perstiterunt. Quod quidem hic singulatim referre voluimus, ut documento esse possit hominibus nostris, qua modestia, quave humilitate præstiterint, qui Congregationis initia posuerunt; quamquam ex his non pauci nobilitate doctrinaque florerent, ut propterea ad altissimos atque amplissimos Ecclesiæ gradus evecti sint. Verum cum Florentini animadverterent, non sine maximo incommodo fieri posse, ut Patres ab ædibus S. Joannis ad ecclesiam S. Hieronymi, haud parvo intervallo inter se distantes, quotidie iterum ac tertio commearent; Philippum rogant atque obsecrant, E ut in suas ipsorum ædes exercitia transferat, commodiori atque ampliori loco fruiturus. Itaque anno salutis MDLXXIV, Gregorio XIII Pont. Max. favente, XVII Kal. Maji, Paschalibus diebus recurrentibus, ex Oratorio S. Hieronymi, in aliud longe capacius a Florentinis extructum, migratum est, ibique sermones haberi cœperunt : et verbum Domini crescebat, et multiplicabatur numerus discipulorum valde.

Tandem illuc ab ædibus S. Hieronymi migrant omnes

91 Quamobrem Joannes Juvenalis Ancina, cujus memoria in benedictione est, ut suo loco dicturi sumus, scribens ad Joannem Matthæum fratrem suum, hæc ait : Multis abhinc diebus ad Oratorium S. Joannis Florentinorum ire consuevi, ubi quotidie quatuor aut quinque pulcherrime sermocinantur de rebus Evangelicis, de virtutibus vitiisque, de Ecclesiastica historia vitisque Sanctorum; multique nobiles viri, Episcopi, Præsules, aliique ad eos audiendos conveniunt. Sermonibus absolutis, concentu musico sacer canitur hymnus, ad animos auditorum recreandos. Per hos ipsos dies, S. Francisci ac nonnullorum ex ejus sociis, et S. Antonii de Padua F vitas enarrarunt. Affirmo tibi rem esse omnium pulcherrimam, quæque mirifice homines delectat et ædificat; ut profecto vehementer doleam de tam præclaris exercitiis anno superiore nihil unquam ad nos pervenisse. Scito igitur, eos qui sermocinantur viros esse Ecclesiasticos, vitæ morumque probitate spectabiles. Ducem autem et moderatorem habent Reverendum quemdam Patrem Philippum, senem jam sexagenarium, multis nominibus admirandum, maxime vero ob singularem vitæ sanctimoniam, summamque prudentiam et dexteritatem in spiritualibus exercitationibus excogitandis ac promovendis. Eo enim auctore magnum illud Christianæ caritatis opus institutum est, quod proximo Jubilæi anno, in ædibus sanctissimæ Trinitatis peregrinorum, nos ipsi spectavimus. Huic viro plurimum tribuunt Toletus, Possevinus, atque alii. Denique ad illum, tamquam ad oraculum, non ab Urbe solum, sed ab omni etiam Italia, Gallia, atque Hispania concurritur. Hæc Juvenalis : ex quibus satis aperte videas, Philippo plantante, et cum suis pariter rigante, quantum in singulos dies Oratorio incrementum daret Deus.

eoque transferunt exercitia.

Juvenali Ancinæ multum laudata.

CAPUT

A

CAPUT VIII.

Varias pro Christo persecutiones passus Philippus, Congregationem Oratorii instituit.

cap. xv

Conspirantes cum Præfecto S. Hieronymi duo Sacristæ,

At vero tam pia tamque laudabilia exercitia, quemadmodum summam proborum omnium benevolentiam Philippo conciliarunt, ita apud improbos quosdam invidiæ et odii fomitem ministrarunt. Etenim jam inde ab initio, cum Dei servus spirituales in cubiculo suo cœtus instituisset (fuit id anno ferme MDLII) continuo nonnulli, dæmonis ductu atque impulsu, novo huic Instituto primum clam detrahere, dein publicis etiam sermonibus maligne obtrectare cœperunt. Porro tam impiæ tamque perversæ factionis ducem se præbuit Vincentius Teccosius, Fabrianensis medicus, atque ex iis unus qui rebus S. Hieronymi per eos dies præerant. Huic sese socios addidere religiosi Ordinis desertores duo, qui Clericali sub habitu per fraudem in iisdem ædibus S. Hieronymi morabantur: factaque conspiratione omnia tentarunt, ut inde Christi famulum deturbarent.

B

multimodis vexatum Sanctum,

93 Itaque, ut æditui munere fungebantur, si forte Philippus sacrificaturus in sacrarium veniret, aut fores illi statim in os oculosque claudebant, aut sacra vestimenta negabant, aut sordidiora et attritiora quæque præbebant, convitiis insuper hominem onerantes. Alias quoque, dum Sacrum ibidem de more ordinaret et præcognosceret, librum illi aut calicem e manibus eripiebant atque occultabant. Alias paratum ad Sacrificium, repente sacrum ornatum deponere jubebant. Alias cum e vestiario pedem extulisset, vel cum jam Sacrum esset incepturus, aut ex alio ad aliud altare adducebant, aut in sacrarium ipsum revocabant, quo nimirum, tot injuriis et contumeliis lacessitus, alio demigraret. At ille, pro nomine Jesu probra omnia et contumelias pati vehementer cupiens, non modo illatas injurias dissimulatione mirabili devorabat, sed pro suis etiam persecutoribus Deum ardenter orabat, et ubi sese offerebat occasio, obsequiis ac beneficiis maleficia compensabat. Quin etiam rogatus a suis, ut demum loco cederet, seque his malis eriperet; nequaquam id se admissurum respondit, atque assignatam sibi a Deo crucem neutiquam declinaturum.

frustra nituntur adigere ad locum dimittendum,

C

94 Verum homines improbissimi, quo patientiorem lenioremque Dei servum videbant, eo pertinaciores atque arrogantiores sese quotidie ostendebant. Quamobrem tentatis rebus omnibus, cum nihil proficeret Pater; die quodam inter sacrificandum, oculis in Crucifixi imaginem defixis; Ut quid, inquit, bone Jesu, recessisti longe? despicis in opportunitatibus, in tribulatione? Tamdiu a te patientiam flagito, nec obtineo. Quid est quod deprecationem meam non exaudis? Ecce autem extemplo dicentem sibi Dominum in aurem cordis audivit; Nonne patientiam postulasti? Equidem hanc tibi me daturum promitto; verum istiusmodi pretio comparandam esse scito. His dictis bonus Christi miles usquequaque firmatus, omnia deinde lætissime perferebat; ut plane ejus patientia et lenitate defatigata sit malignorum improbitas, ipseque ad eam animi altitudinem pervenerit, ut non modo injurias et contumelias non declinaret, sed etiam ultro expeteret, ac libenti animo amplecteretur. Interdum quoque, ab iisdem aut ab aliis quibusque vexatus, per summam caritatem excusabat eorum crimen, nec verbum ullum in sui defensionem afferri patiebatur.

Christo eum ad patientiam confortante.

Horum alter denique resipiscens,

95 Accidit autem post duos annos, ut ex iis alter in iisdem ædibus Caritatis, quodam die Philippo obviam fieret, eumque per summam injuriam omnibus maledictis convitiisque proscinderet. Hic vero alter, D rei indignitate commotus, factusque repente divino plane impulsu ex hoste defensor, magno impetu in maledicum irruit; nec multum abfuit, quin ejus gulam fregerit: quod et revera perpetrasset, nisi pientissimus Pater sese furenti statim opposuisset. Quo quidem præclaro Christianæ caritatis exemplo perculsus miser ille, resipuit: et licet præterita meminisset, ac præclare sibi conscius esset quam male de Philippo meritus fuisset; nihilominus eximiæ viri bonitati eo usque confidit, ut non dubitaverit illi conscientiam suam aperire, consiliumque et auxilium ab eo suppliciter exposcere. Nec spes eum fefellit, quandoquidem Philippi consilio atque opera, ad ea quæ jam diu deseruerat, Religionis castra sese recepit, atque exinde Dei servum ubique gentium miris laudibus prædicavit. Non multo secus evenit Vincentio Teccosio, cujus opera et patrocinio, ut modo diximus, totum hoc malum conflatum fuerat: siquidem Philippi modestia ac mansuetudine et ipse victus ac mitigatus, omni exuta ferocia, ad ejus pedes sese humiliter abjecit; multisque spectantibus, errorem suum gemebundus agnovit: denique se Philippo exercendum atque colendum ita commisit, E ut ad eum quotidie veniret, atque ab illius latere numquam discederet: quin etiam moriens, nobile quoddam horologium, amoris sui monimentum, eidem testamento reliquit.

Sancto regendum se tradit;

uti et Præfectus,

96 Neque vero hoc solum persecutionis certamine Philippus tentatus est, sed anno MDLIX longe majora et difficiliora sustinuit. Cum enim jam pridem certis anni temporibus (quod antea dictum est) septem Urbis Ecclesias cum suis obire cœpisset, et quotidie major ad eum multitudo conflueret; quamquam ejusmodi institutum valde probarent suspicerentque permulti; non deerant tamen, qui rem secus interpretarentur, atque omnino tollendam putarent. Siquidem alii (ut sunt prona in deterius hominum judicia) quod ad unius Dei gloriam honoremque fiebat, id totum superbiæ atque arrogantiæ tribuebant; nihilque aiebant indignius et indecentius esse posse, quam ut homo religiosus, quique Christianam humilitatem contemptumque rerum humanarum profitebatur, magna populi frequentia stipatus incederet, ac totius Urbis oculos in se converteret. Alii rursus vulgaris notæ homines, cum viderent in eam rem nonnullos sumptus fieri, nec tamen multitudinis aut frugalitatis rationem aliquam haberi vellent, abdominis voluptati peregrinationem istiusmodi institutam esse instabant. Alii demum, ingenio prudentiaque acutiores, obtentu publicæ quietis huic malo F omnimodis medendum existimabant, ne qua forte tumultibus et seditionibus occasio præberetur. Hæc autem omnia ad Philippum quotidie deferebantur: sed ille, fretus tum præclaræ conscientiæ testimonio, tum etiam divinæ providentiæ præsidio, sedate et sine ulla offensione, quidquid accideret, accipiebat. Quin etiam, cum ex adversariis nonnulli viri essent ceteroqui prudentes et religiosi, Deique æmulationem haberent, sed non secundum scientiam; quibus eos poterat modis apud suos excusabat, ne quid illorum existimatio detrimenti pateretur.

cum multitudine asseclarum.

Occasione 7 Ecclesiarum obeundarum

murmurantibus multis.

97 Interea, cum tota Urbe percrebresceret rumor, ad ipsum Pontificis Vicarium brevi pervenit. Is falsis quorumdam querelis et suspicionibus compulsus, Philippum ad se vocari jubet; iratoque vultu; Non te pudet, inquit, hominem mundi contemptorem, ad inanem gloriam plausumque levissimum, tantam hominum multitudinem cogere, ac pietatis obtentu Ecclesiasticis dignitatibus inhiare? His aliisque gravioribus verbis increpito, imperio edicit, ut exinde se quindecim dierum spatio ab audiendis Confessionibus abstineat; cetera exercitia, nisi facta potestate

increpitus a Vicario Sanctus,

A potestate, obire ne audeat; hominum greges præterea secum ne ducat: si secus faxit, carceres, exilium, pejora quæque minatur: denique in hunc modum objurgatus, vadimonium promittere cogitur. Tum vero Philippus, placido ac sereno vultu, altam animi pacem et securitatem indicante; Ego quidem, inquit, quemadmodum ad unius Dei gloriam hujusmodi exercitia institui, ita plane pro ejusdem Dei gloria libentissime dimitto. Superiorum arbitrio meipsum meaque omnia subjicio; sarta tecta eorum præcepta usque habui, habeboque dum vivam. Septem Urbis Ecclesias, idcirco cum meis in spiritu filiis obire consuevi, ut eos a peccandi licentia, quæ maxima est Bacchanalibus diebus, averterem. Quo loco Vicarius; Nequaquam ita est, inquit, ambitiosus homo es, et ad sectam aliquam excitandam, non ad Dei honorem hæc facis. Tum demum Philippus, ad imaginem quamdam Christi e cruce pendentis se convertit, aitque; Tu scis, Domine, quam ob causam hæc facimus.

tamquam vanæ gloriæ studio ductus,

frustraque se excusans,

98 His dictis, abiit; et, ut obedientiæ virtutem antiquissimam semper habuit, ex a die ire secum B per Urbem omnes suos vetuit; hortatusque est, ut rem patienter ferrent, ac Domino tantummodo precibus commendarent: brevi enim depressam veritatem emersuram atque in publicum prodituram. Itaque, ut eos reluctantes, quibus poterat modis ad parendum Superioribus impelleret; domo egressurus, alios alio dimittebat. Quamquam illi, cum sustinere non possent carissimi Patris absentiam, alii alibi euntem opperiebantur ac longe sequebantur: et quo eos arctius prohibebat ne secum irent, hoc ardentius id flagitabant. Interim dum bonus athleta a Patre misericordiarum misericorditer exercebatur; preces supplicationesque ad eum, qui possit illum salvum facere, jugiter offerebat; cœlestes insuper Hostias eo maxime nomine per se suosque immolabat: qua procuratione omnia ex sententia evenere.

sequi tantisper suos vetat:

et remedium jubet a Deo petere,

99 Etenim intra paucos dies in Oratorio apparuit vir quidam, Sacerdotis specie, nemini antea aut postea unquam visus, gravi modestoque vultu, pannosus, et fune præcinctus: is ab Religiosis quibusdam viris venire se dixit, quorum menti lumina prætulisset Deus, de iis quæ modo adversus Oratorii instituta agebantur: proinde quadragenarum horarum supplicationem indicerent, magnum ex ea fructum C consecuturi. Hic vero Taurusio ad aurem accedens, ait; Confidenter state, et videbitis auxilium Domini super vos: nolite timere nec paveatis. Omnipotens enim propediem statuet procellam ejus in auram, et silebunt fluctus ejus, et deducet vos in portum voluntatis vestræ. Porro quos modo adversarios sustulisti, eosdem post hac fautores habebitis: qui vero in exercitiis oppugnandis obstinate perstabunt, hi pervicaciæ suæ gravissimas pœnas dabunt; disperdet enim illos Dominus Deus noster. Denique Præsul iste, qui Oratorii institutum ceteris acrius impugnat, intra dies quindecim vitam cum morte commutabit. Hæc ille: nec abfuit dicto fides: siquidem diu suppressa veritas extulit aliquando sese, ac fraude superata extemplo processit in medium; quæque machinamenta diabolus, ad præfocanda tenera adhuc Oratorii nascentis exercitia, molitus fuerat; ea ipsa, Deo rem moderante, in ejus maximum decus et incrementa cessere. Denique consceleratæ calumniæ obstinate inhærentem Præsulem, cum de ea re ad Pontificem retulisset, ab eoque rediret, antequam e Palatio pedem efferret, mors occupavit.

quod cœlitus prædictum

brevi adfuit,

extincto Vicario:

100 Neque vero Philippus incognita causa absolutus est: sed quæstione rite peracta, quæcumque ad innocentiam suam demonstrandam et refellendas iniquorum calumnias necessaria videbantur, afferre

penitus

illum in judicium oportuit. Neque tamen vir omnium D mitissimus ulla se humana ope tueri voluit; sed sola Dei bonitate et conscientiæ testimonio subnixus, orationis dumtaxat præsidio se munivit. Quamobrem suis in spiritu filiis dicere solebat, nequaquam propter vos, sed propter me exorta est hæc tempestas: hac etenim ratione humilitatem et patientiam docere me vult Deus; quod ubi factum fuerit, statim persecutio evanescet. Ad hæc sustinere non poterat in Præsulem illum quidquam vel leviter proferri: quin etiam, cum per hos ipsos dies cuidam ex suis confitenti aures daret, isque de illius improvisa morte dicere aggrederetur, quasi justo Dei judicio immissa esset; continuo Dei Servus sermonet abrupit, ac vultu dextraque silentium indixit. Interea qui tum Catholicæ Ecclesiæ præerat Paulus, hujus nominis IV Pont. Max. Philippi innocentia et sanctitate perspecta, ad eum misit, qui auratos cereos duos amoris sui testes offerret; data etiam amplissima potestate septem Urbis Ecclesias de more obeundi, ceteraque omnia instituti sui munera prosequendi; illud insuper addens, se quoque libentissime interfuturum fuisse, siquidem ita licuisset: proinde suis apud Deum precibus eum juvare E non desinat. His auditis, qui aderant ex Oratorio Fratres, in hymnis et confessionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Israel, et victoriam dedit illis Dominus omnipotens. Nec ita multo post, incredibili populi frequentia, itum est ad septem Ecclesias, non sine maxima totius Urbis lætitia et exultatione.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

jubet Pontifex exercitia resumi.

101 Hac igitur persecutionis procella defunctus Philippus, aliam rursus et fortasse atrociorem subire cogitur. Anno a Virginis partu MDLXX, quo Pius V Pontifex Max. Christianam rempublicam sanctissime administrabat; nonnulli per speciem religionis et pietatis ad eum deferunt, in Oratorio S. Hieronymi multa levia et inutilia narrari; eaque exempla interdum referri, quæ nullo prope fundamento niterentur: id quod, sive imprudentia fieret sive rerum inscitia, Christianæ rei haud levi damno posset esse. Hoc nuntio commotus est Pontifex, et ut erat in his maxime rebus vigilantissimus, idemque in omnibus prudentissimus, duos ex Dominicana familia præcipuos sacræ Theologiæ Magistros, seorsum alterum ab altero, accersit; jubetque illos ad Oratorium S. Hieronymi ventitare, quæque ibi agebantur et dicebantur observare diligenter: si quid autem offenderent, quod Christianæ religioni aut disciplinæ minus F consentaneum videatur, statim ad se referant.

Anno 1570 falsa delatione occupatus Pontifex

quæri in Sermones Oratorii jubet,

102 Dum hæc aguntur, Alexander Medices, qui postmodum creatus est Pontifex Max. et Leo XI nuncupatus, hoc autem tempore Magni Hetruriæ Ducis ad Pontificem erat Orator, quodam die ad ipsum Pontificem adit, agitque cum illo de rebus multis. Denique Pontifex, quod sciret hominem pietati deditum Oratorii exercitia frequentare, accepisse se dixit, in spiritualibus colloquiis, quæ inibi ad populum habebantur, parum caute prudenterque interdum nonnulla proferri: nec ita pridem egregium illud de S. Apollonia Virgine narratum fuisse, quod nimirum igni damnata, repente se de manibus impiorum proripuit, et in succensum rogum sponte prosiluit: neque additum esse, quod certe necessario addendum fuerat, majori sancti Spiritus flamma succensam tam grande facinus peregisse. Dimissus deinde a Pontifice Orator, ad ecclesiam S. Mariæ super Minervam concionem auditurus se contulit. Ecce autem Germanicus Fidelis, quo de supra meminimus, a Philippo illum rogat, ut ad se quamprimum venire ne gravetur: siquidem cum eo colloqui necesse habeat, nec adire ipsum, ut par erat, sibi liberum esset, ex altero pede laboranti. Igitur a

de iisque agit cum Legato Ducis Hetruriæ,

 prandio

A prandio Alexander in Oratorium venit, ibique sermones ante audire voluit, quam ad Philippum adiret: audivit autem cum ceteris Franciscum Mariam Taurusium, qui Philippi jussu quæcumque de rebus Oratorii Pontifex secum mane communicaverat singillatim retulit; ac præsertim nobile illud S. Apolloniæ certamen, qua decebat ratione et prudentia, exposuit; adjiciens nimirum, fortissimam Virginem, a satellitibus comprehensam ut combureretur, cum paulisper, quasi deliberans quid agendum esset, stetisset; ex illorum manibus elapsam, in ignem sibi paratum, majori Spiritus sancti flamma intus accensam, sese injecisse. Hæc ubi Orator audivit, vehementer obstupuit: et concione dimissa ad Philippum venit. Qui simul atque illum videt continuo; Dic, obsecro, inquit, Alexander, quid tibi Pontifex de rebus nostris hodie mane disseruit? Is ubi tot modis patefactam prolatamque rem sensit, statim libere omnia confessus est; summamque viri sanctitatem suspexit, qui nimirum longe remota pervideret, atque occultissima quæque Deo revelante cognosceret.

A. HIERO BARNABÆO EX MS. qui mox contraria ex peritur per se,

et Sancto refert quid actum sit.

103 Porro duo illi ex Dominicana familia, ad B res Oratorii examinandas (ut modo diximus) delegati, interjecto haud magno spatio, quod scilicet ad parendum satis esset, ad Pontificem revertuntur; nec omnino quidquam se vidisse aut audisse testantur, quod eximiam pietatem simul et doctrinam non redoleret. Quamobrem admiratos se esse vehementer, tum dicendi suavitatem et gravitatem, tum etiam spiritus ardorem cum divinarum litterarum eruditione conjunctum. Quibus auditis incredibili gaudio perfusus est Pontifex, cum præsertim videret, temporibus suis optimos operarios in vinea Domini excolenda strenue laborare: exinde vero eam de Philippo ejusque alumnis opinionem atque existimationem habuit, ut Cardinali Alexandrino, ex sorore abnepoti, ad Hispaniæ, Galliæ, et Lusitaniæ Reges Legato, totius legationis comitem adjunxerit Franciscum Mariam Taurusium, quicum omnia quæ agenda essent libere communicavit. Igitur hac re dici non potest, quantum Philippo ejusque exercitiis honoris et existimationis accesserit. Hac enim occasione ipsi, quos modo diximus, Dominicani Patres ad Oratorium ferme quotidie veniebant, ibique aut sermones audiebant, aut etiam interdum habebant; eorumque exemplo alii quoque ex variis Religiosorum familiis idem sæpe præstabant; quemadmodum C ex Franciscanis Fratribus Franciscus Vicedomini Ferrariensis, vitæ sanctitate et concionandi facultate summe conspicuus, non raro facere consuevit.

Pontifex autem re melius cognita,

probat omnia.

104 Igitur his malis curisque expeditus, quamquam pro singulari sua humilitate de Congregatione fundanda (quod ipsemet aiebat) numquam cogitavit: tamen cum exercitiorum fructus majorem in modum quotidie cresceret, cumque e suis ferventiores etiam atque etiam instarent, ut cum illo pariter sibi vivere liceret; atque hoc ipsum vitæ institutum, multorum jam utilitate comprobatum, ad posteros etiam transmittere flagitarent; operæ pretium facturum se credidit, si proprium aliquem locum templumque obtineret, in quo secularium Presbyterorum Congregationem institueret, atque incepta jam pridem exercitia exequeretur. Hæc autem cogitanti duo inter cetera Urbis templa opportuniora videbantur, utrumque Deiparæ Virgini dedicatum; alterum in Monticellis, alterum in Vallicella hodieque vulgus appellat. Horum utrum deligeret valde dubitabat. Igitur in re tam gravi, ut exploraret Numinis voluntatem, ejus in terris Vicarium sibi consulendum existimavit. Erat is eo tempore Gregorius XIII, cujus nomini nostra Congregatio plurimum debet. Huic porro Vallicellanum templum longe opportunius D visum est; angustum illud quidem et minus commodum, sed tamen in celeberrimo Urbis loco, et ad Oratorii functiones in primis idoneo.

cap. XVI Rogatus Congregationem instituere Philippus,

ad id suasu Pontificis eligit ecclesiam S. Mariæ in Vallicella,

105 Accepit libentissime Pontificis consilium Philippus, tamquam ex oraculo editum. Itaque nulla interposita mora, ut ejusmodi templum obtineret diligenter curavit; ibique, Apostolica fultus auctoritate, secularium Presbyterorum Congregationem fundavit, cui ab Oratorio nomen indidit; facultate insuper accepta, ad ejus Congregationis propositum quam accommodatissimas leges et decreta condendi, quæ deinde usu recepta Pontifici Max. sancienda atque approbanda proponerentur: id quod Gregorius idem testatum voluit publicis litteris, Romæ datis XVII Kalendas sextiles anno MDLXXV. In hanc igitur ædem, cum primum licuit, e suis duos venire jussit, Germanicum Fidelem, cujus antea meminimus, et Joannem Antonium Luccium Balneoregiensem, eximia virtute virum, ut et templum ipsum curarent, et parochialia munera obirent. Interea Patres de eodem templo instaurando (erat enim male materiatum ac ruinosum) cogitare cœperunt. Et quidem de integro illud extruere animus erat, E sed voluntati vires non suppetebant. Ecce autem quodam die Philippus (erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino) veterem ædem deturbari jubet, novamque extrui; quæ nimirum ampla esset, et ad Congregationis functiones accommodata.

pro eaque leges condit,

et templum jubet novum strui,

106 Dirutis igitur antiquæ illius ædiculæ parietibus, cum Matthæus Typhernas Architectus novæ ædi fines jam designaturus adesset, Philippus ea de re certior factus (erat tum in ædibus S. Hieronymi, et paratus ad Sacrificium e vestiario pedem efferebat) expectari se jubet dum sacrum faceret, eoque peracto ad Vallicellam venit; cumque Architectus pro rei opportunitate satis longam lineam traheret, iterum ac tertio trahere eum longius jussit, quousque scilicet illi præmonstraverat Deus; tum demum; Hic, inquit, terminus esto, hic terram eruite ad fundamenta jacienda. Mira res dictu! Effossa humo solidus paries pervetustus apparet, decem palmos latus, longitudine ædificium ipsum quod designabatur excedens. Hoc itaque fundamento dextrum templi latus extruitur, tantaque præterea vis ruderum ibidem reperta, ut reliquis obstructionibus muroque plurimo ducendo satis fuerit. Hæc igitur Vallicellanæ ædis longe præclara initia fuere: cujus F primum lapidem solenni ritu posuit Alexander Medices, eo tempore Archiepiscopus Florentinus (qui postmodum Leo XI Pontifex Max.) XVII Kalendas Octobris MDLXXV.

ac valde amplum,

super fundamenta ibi reperta,

107 Interea dum opus Dei perficiebatur, multas (ut ferme fit) contradictiones sustinuit a vicinis quibusdam, quorum aliqui tum privatim tum etiam publice de Patribus detrahebant; alii vero ingenio ferociores, Joannem Antonium Luccium, qui ædificio præerat, lapidibus interdum appetere non dubitarunt. Sed frustra; quandoquidem virum optimum, et in eam curam acriter incumbentem, divina bonitas omni periculo liberavit. Quin etiam multorum observatione compertum est, quicumque huic extructioni temere obstiterunt, hos omnes intra biennium extinctos esse. Cum autem deinde aspirante Dei gratia ad operis fastigium brevi perventum esset, divina officia inibi Patres obire cœperunt III Nonas Februarii MDLXXVII, in quem diem inciderat Dominica Septuagesimæ. Utque res majori cum fructu perageretur, Gregorius XIII Pontifex Max. plenariam peccatorum omnium Indulgentiam impertiri dignatus est iis, qui hac die novam ecclesiam visitassent, aut solenni Missæ sacrificio interfuissent, quod prædictus Archiepiscopus Florentinus quam maxime

invidis vicinis nequidquam obturbantibus,

quod anno 1577 dedicatur.

A maxime festo apparatu peregit. Itaque locus summa hominum frequentia celebrari cœpit. paucosque post dies, nimirum Aprili mense, eodem Patres, ex Oratorio S. Joannis, quotidiana colloquia transtulere.

Pro addenda domo emendum vicini monasterii locum

108 Inter hæc Congregatio majorem in modum quotidie augebatur, multique certatim ad militiam spiritualem Philippo dabant nomina, quamobrem de ampliori etiam habitatione cogitandum fuit. Erat tum novæ ædi contiguum perangustum quoddam monasterium, in quo paucæ admodum sacræ Virgines ex S. Claræ disciplina degebant: cumque jam pridem Superiorum jussu in aliud sui Ordinis Monasterium migraturæ essent, ejusmodi locum sibi ad habitandum coemere Patrum consilium fuit. Abnuit tamen Philippus, tum quod ad necessariam ecclesiæ ædificationem, haud parvo ære alieno contracto, novo insuper gravari minus consentaneum existimabat; tum etiam quod alia via et ratione, *negat Sanctus;* Deo adjuvante, id obtineri posse sperabat. Sed (ut sunt homines timidi, suæque prudentiæ facile innituntur) nonnulli ex Patribus, ne forte alienus emptor eos occuparet, utcumque rem tentarunt. Jamque B ad emptionem faciendam ventum erat; cum ecce tibi qui aderat Judex, præter omnem expectationem et consuetudinem, pro numerata pecunia syngrapham nequaquam, ait, accipiendam: neque ullis unquam rationibus potuit ab hac sententia dimoveri. Itaque re infecta discessum est.

prædicitque aliter obtinendum,

109 Tum vero Pompeius Paterius, Congregationis Presbyter et Procurator, ad Philippum adit; eumque forte egrediens in limine Vallicellanæ ædis offendit. Quem ubi primum videt Pater, continuo; Nonne ego, inquit, prædixeram, cœnobium hoc nostra pecunia emendum non esse? Cedo mihi istiusmodi syngrapham: quamquam enim hæc a nobis emptio fieri non possit, non tamen deseret Dominus sperantes in se. Neque abfuit dicto fides. Etenim quinque post mensibus, Petrus Donatus, Cardinalis Cæsius, vir de Congregatione nostra in primis optime meritus, non modo cœnobium ipsum sed alias etiam vicinas domos ingenti pretio coemit, eidemque Congregationi liberaliter attribuit.

et fabricam ecclesiæ promovet,

110 Incredibile autem memoratu est, quantam in hoc opere tum inchoando tum promovendo fiduciam in Deum Philippus ostenderit; quandoquidem nullo ferme subsidio instructus, ad ædificandum aggressus est: et tamen intra biennium ædificium prope ad finem perduxit. Nec vero quod interdum C ad prosequendum nihil suppeteret, idcirco animum despondebat: sed in Deum spem erigens, aiebat, Ecce Dominus Deus auxiliator meus. Neque illum unquam fefellit eventus: quotiescumque enim opus esset, toties illi pecunia prope ad nutum præsto erat. Quamobrem divinitus suppeditatam fuisse (quod alibi etiam dicturi sumus) multi pro certo existimarunt: cum et quotidianos sumptus faceret, et ne obolum quidem a quoquam expeteret. Quoniam vero non- *mirabili in Deum fiducia,* nulli, haud justi rerum æstimatores, operis magnitudinem ac difficultatem illi interdum objiciebant; bonæ spei plenus; Ego, inquit, in Domino sperans, non infirmabor. Quamobrem ejus fretus auxilio, templum hoc destruere, si quidem ita expediat, atque aliud longe amplius et magnificentius extruere posse confido. Alias quoque hac de re cum dissereret, aperte professus est, sese pacto jam cum Deipara inito ex hac vita non antea decessurum, quam ecclesiæ tectum imponeretur, quod et de re ipsa impletum est.

et pecunia a variis collata ultro,

111 Igitur ad faciendum opus tabernaculi, primus omnium ducentos aureos obtulit Domino vir sanctissimus Carolus, Cardinalis Borromæus. Post hunc octo millia tribuit Gregorius XIII Pontifex Max. totidem deinde Petrus Donatus, Cardinalis Cæsius, D testamento reliquit. Fratris pietatem æmulatus Angelius Cæsius, Episcopus Tudertinus, plusquam triginta millia in anteriorem templi partem impendit, atque insuper nobile sacellum extruxit: quatuor quoque millia, mente promptissima atque devota, præbuit Federicus, Cardinalis Borromæus. Quidquid præterea ad opus Sanctuarii alii complures contulerunt, voluntarie Domino ab omnibus dedicatum est: neque enim (ut diximus) Dei famulus quidquam unquam ab aliquo postulavit.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

112 Operæ pretium est hoc loco referre, quod per hos ipsos dies accidit, dum ecclesia extruebatur. *nihil a quoquam petere volente Sancto.* Unus quidam ex laicis Congregationis ædificio præerat, cumque ad ejus coronam perventum esset, nec ultra jam provehi posset ob pecuniæ angustiam, ad Patrem de more confugit, eique subtristis omnia nuntiavit. Cui Pater; Confide, fili: dabit enim Dominus quæcumque ad domus suæ ædificationem opus sunt. At ille: Scito, inquit, Pater, hominem quemdam in Urbe esse ditissimum, in pios usus omnia erogantem; quod si vel leviter rogetur, non dubito quin magnam aliquam pecuniæ summam sit nobis promptissime largiturus. Tum Philippus; Ego vero, E fili, ab hominibus nihil unquam omnino quæsivi, tamen omnia a Deo liberaliter accepi. Nec latet profecto hunc, quem tu dicis, divitem et pium virum nostra necessitas: quamobrem, si quid elargiri nobis voluerit, sponte sua faciet; sin autem, Deus adjutor noster in æternum. Quid multa? Paucis post mensibus nobilis quidam Advocatus, nostræque Congregationis amantissimus, moriens, amplius quatuor aureorum millia; alius deinde, post menses sex, supra octo millia ad id legant: ut nimirum inter omnes constaret, quantum Philippi propositum atque animi altitudo Domino probaretur.

CAPUT IX.

De nonnullis ejus in Spiritu filiis, vitæ sanctitate præclaris.

His igitur exercitationibus plurimos, eosque præcipuos in Urbe viros, a seculi stipendiis, ad Christi *cap. XVII* militiam pertraxit, quorum deinde virtus mirifice *J. B. Salviatus,* enituit. Ex his unus fuit Joannes Baptista Salviatus, vir longe nobilissimus, et Catharinæ Galliarum Reginæ arcta propinquitate conjunctus, in primis vero Christiana humilitate spectabilis. Quamquam enim, Philippo duce ac præceptore, ad omnes virtutes sese F optime exerceret, hanc tamen præcipuo quodam studio colendam sibi proposuerat: quamobrem celebriora Urbis nosocomia frequentabat; ibique decumbentibus diligenter inserviens, vilissima quæque munia lætus obibat. Nec omittenda hoc loco res est plane memorabilis. Venerat ille quadam die ad *humilitate eximius,* valetudinarium, cui a Consolatione nomen est; ibique ægrotum invenit, quem antea servum domi habuerat. Ad hunc igitur cum accessisset, eumque amicissimis verbis affatus esset, rogavit ut tantisper e lecto surgeret. Is vero, Cur, inquit, surgam? At Salviatus; Ut lectum tibi sternam. Ægrotus autem, jocari secum hominem arbitratus; Haud jocis locus est, inquit; desine quæso, domine, nec misero mihi molestiam exhibe. Mihi vero, subjicit alter; certum est, lectum tibi componere; idque haud joco, sed serio facio. Denique, post longam concertationem, Salviati caritas atque humilitas de illius modestia triumphavit.

114 Porro autem vir iste nobilissimus, ex Philippi consuetudine, ad eum rerum humanarum con- *et humanarum rerum contemptu,* temptum pervenerat, ut qui dudum pretiosis vestibus ornari, et famulorum grege stipatus incedere consueverat

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

A consueverat; exinde non modo modestissimum habitum indueret, sed ne unum quidem famulum secum duceret: quamquam Philippus sic illum modeste sese habere voluit, ut et personam et dignitatem pariter retineret. His igitur aliisque virtutibus præditus, quas nunc persequi longum esset, ad vitæ finem pervenit; ac prænuntiatam sibi mortis horam lætus excipiens, Davidicum illud ex animo cecinit, *Ps. 121, 1* Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Mox in Philippi complexu spiritum Deo reddidit. *sicut et uxor ejus.* Hujus ipsius uxorem, Portiam de Maximis, jam pridem beatus Pater ad Christianam perfectionem sensim adduxerat; qua deinde adjutrice, virum quoque pellexit, et Christo lucratus est. Eo autem defuncto, piissima femina, quo Deo liberius inserviret, ad sacra se claustra recepit; ac demum vitæ sanctissime actæ consentaneam mortem invenit.

115 Salviatum deinde secutus est Franciscus Maria Taurusius Politianus, *Franc. M. Taurusius.* et ipse vir nobilissimus, Julio III et Marcello II summis Pontificibus sanguinis vinculo conjunctus, vivido ingenio et morum suavitate in Aula Romana apud omnes ordines gratiosus. B Is igitur, cum per id tempus Paulus IV Pont. Max. plenariam peccatorum Indulgentiam Christiano orbi largitus esset, ad templum S. Hieronymi conscientiam expiaturus se contulit: quem Philippus, Confessione peracta, in cubiculum suum deduxit, multaque cum eo collocutus, denique orare secum jussit. Quamquam ante Taurusius ejus quæ mentalis dicitur orationis usum et consuetudinem penitus ignoraret; nihilominus tanta spiritus dulcedine perfusus est, ut hora integra, qua oravit, momento citius abiisse sibi visa sit. *ex Sancti prædictione Congregationi adjunctus,* Non semel deinde cum ad beatum Parentem redisset, eumque dum oraret in aera sublatum vidisset; humano fastigio celsiorem hominem credidit, novumque vitæ institutum aggredi vehementer optavit. Cum autem quædam huic proposito haud leviter obsisterent, eaque Philippo sigillatim narrasset, Ne dubita, inquit ille, intra mensem tollentur obstantia. Atque ita plane accidit, quemadmodum Vir sanctus prædixerat. Elapso etenim mense ad illum rediit, et totius vitæ noxas per sacram Confessionem purgavit: in qua cum animadverteret, Philippum conscientiæ suæ latebras intimosque animi recessus penetrare atque aperire, tam arcto caritatis vinculo ei conjunctus est, ut Aulæ et mortalibus commodis nuntium sponte C remittens, ad Philippi ductum arbitriumque sese omnino contulerit. Quamobrem Dei Servus, quocumque annuisset, dicto citius sequentem habuit, eoque adjuvante plurimos ad Christum perduxit.

116 Tantus autem in Taurusio fuit ardor studiumque pietatis, ut retinendus in cursu fuerit, nedum incitandus. Dei voluntati addictissimus, quam initio suæ conversionis pacem et tranquillitatem animi consecutus fuerat, per annos amplius quinquaginta quibus deinde vixit, nullo unquam tempore casuve sese amisisse affirmavit. Orationis et lacrymarum dono fuit insignis. Dei verbum ex Oratorii instituto, tam scite sancteque administravit, ut primi ejus temporis concionatores singularem illius eloquentiam suspexerint, atque a Cardinali Baronio vir Apostolicus et Dux verbi appellatus fuerit. Hunc Pius V sanctissimus Pontifex, non modo ad Sacerdotale munus, quod ipse pro sua humilitate detrectabat, compulit; *et postea Archiepisc. Avenion. et Card.* sed una cum Cardinali Alexandrino in Galliam, Hispaniam, et Lusitaniam Legato ad Reges misit, quibuscum fœdus adversus Turcarum tyrannum feliciter sancitum est. Deinde Clemens VIII singulari (utipse aiebat) Spiritus sancti afflatu, invitum licet ac recusantem, Avenionensis Ecclesiæ onus subire jussit: quam ab hæreticorum contagione et fraudibus summa cum vigilantia servavit, D sanctissimisque institutis et legibus temperavit. Nec ita multo post ab eodem Pontifice S. R. E. Cardinalis creatus, hanc ipsam dignitatem præclaris virtutibus auxit, atque in sacris Comitiis, post Leonis excessum, animum ab Apostolico fastigio penitus refugientem ostendit. Denique dierum plenus ac meritorum, ut in nidulo suo mori sibi liceret, vehementer efflagitavit. Id quod cum a Patribus impetrasset, curis omnibus solutus ac liber, ad Vallicellam se recepit: paucisque post mensibus migravit ad Dominum, anno salutis MDCVIII, ætatis LXXXIIII, sepultusque est in sepulcro Congregationis.

117 Fuit itidem ex primis Philippi discipulis *Constantius Tassonius,* Constantius Tassonius, Petri Bertani Cardinalis Fanensis nepos. Is porro ad Romanam Aulam, tamquam ad saxum adhæserat, nec ab ea ullo unquam pacto divelli posse videbatur: tamen Philippo duce ac magistro in eam rerum humanarum despicientiam et caritatis ardorem adductus est, nullum ut esset tam vile tamque arduum pietatis officium, quod ille libentissime non aggrederetur. Confessionis atque Eucharistiæ mysteria sæpius in hebdomada percipiebat; E interdum etiam quotidie certis temporibus cœlesti Pane reficiebatur. Urbis nosocomia assidue visitabat, ibique ægrotis humiliter inserviebat; ab ipso autem Philippo in omni mortificationis genere exercebatur. Factus deinde ex illius obedientia Presbyter, a terrenis commodis opibusque animum sic abduxerat, ut oblatum sibi opulentum Sacerdotium recusaverit. Denique, ob præclara virtutum merita, a S. Carolo Borromæo inter familiares exoptatus, atque a B. Pio V Pontifice ad Urbem, mox a Deo ad cœlum evocatus est, quemadmodum Philippus prædixerat, nosque infra dicturi sumus.

118 Accessit ad hos etiam Joannes Baptista Modius, *J. B. Modius medicus,* nobilis medicus, pietate et doctrina insignis, qui de aqua Tiberina satis luculenter scripsit, atque ad Cantica B. Jacoboni plura lectu dignissima adnotavit. Hunc graviter ex calculo laborantem, et ad ultimum prope spiritum adductum, qua solebat caritate Philippus invisit, utque oblatam sibi a Domino crucem tollat, dulcissimis verbis hortatur: dein domo egressus, in proximum templum se confert, ibique pro illius salute preces ac lacrymas fundit. Res mira! Eodem temporis momento calculum ægrotus ejecit, et pristinam valetudinem recuperavit. F Ex ea die Modius, beneficii memor, beato Parenti regendum gubernandumque se dedit. Hujus viri caritas erga proximos fuit plane incredibilis, quicum miseratio pariter crevisse videbatur: cum autem dicendi copia et facultate plurimum valeret, Philippus eum, quamquam laicus esset, in Oratorio narrare jussit Sanctorum gesta, et quidem magno cum audientium fructu ac delectatione. Quo deinde vita functo, eamdem provinciam demandavit Antonio Fuccio Tiphernati, nobili itidem medico, qui magno spiritus fervore cum ipsomet Philippo in Indiam proficisci decreverat, quemadmodum alibi narratum est.

119 His quoque annumerandus est Martius Alterius, *Martius Alterius,* nobilis Romanus, qui sub ipsa Oratorii initia Philippo adhæsit, tantumque eo magistro profecit, ut de Deo rebusque divinis (quod ipsemet Philippus testatus est) præ nimia spiritus dulcedine, quasi Moyses alter, loqui non posset. Caritate autem et misericordia in pauperes adeo excelluit, ut vel subducta lectulo suo stragula iis distribuerit, seque libenter expoliaverit, *aliique,* ut Christum in pauperibus operiret. Iis deinde sese adjunxerunt Matthæus Stendardus, Pauli IV summi Pontificis Nepos; Bernardinus a Valle, Comensis; Fulvius Amodeus; Jacobus

Marmita

A Marmita, alibi commemorandus; Joannes Antonius, San Severinas; Ludovicus Parisius, qui sancto Patri pietatis causa triginta amplius annos inservivit; aliique permulti, ex præcipua Italiæ nobilitate, qui Philippo duce ac præceptore in Romana luce præclara Christianæ perfectionis exempla ediderunt.

Stephanus Ariminen.

120 Complures præterea in spiritu filios habuit Philippus, humili natos loco, sed egregie pios et divinis virtutibus illustres. Ex his unus fuit Stephanus quidam sutor, Ariminensis, olim seculi erroribus implicatus, qui ex longa militia multas gravesque inimicitias contraxerat. Is igitur aliquando cum venisset in templum S. Hieronymi, ubi tunc temporis sermones habebantur, in imis subselliis tacitus sedebat : quem cum Philippus vidisset, quamquam ne de facie quidem eum nosset, tamen manu prehendit, et digniori loco sedere jubet : deinde concione dimissa ad illum redit, dulcique alloquio hominem demeretur, ut ex ea die Stephanus quotidie ad Oratorium venerit, atque a prava consuetudine ad optimam vitæ rationem se receperit. Quamquam enim esset pauperrimus, tamen ex his quæ quotidiano labore percipiebat, quidquid ex victu vestituque supererat, id totum indigentibus tribuebat. Mortem assidue meditabatur, ad eamque sese parabat veluti quotidie moriturus, nec tamen ob id tristitia aut mœrore ullo afficiebatur; quin etiam hilari ac sereno vultu intimam animi lætitiam perpetuo præseferebat. Obedientiæ studium, quibuscumque rebus potuit, semper ostendit. Orationi maxime deditus, pluribus a Deo donis ornatus est : dumque oraret in templo sanctissimæ Trinitatis peregrinorum, divina quadam luce circumfusus apparuit. Hanc ille vitæ rationem tres et viginti annos tenuit, solusque in domuncula quadam habitavit, ut uni Deo sibique vacaret. Cumque ætate jam gravior ab amicis admoneretur, ne se periculo exponeret repente moriendi sine ullius auxilio, Deiparæ pietate se plurimum confidere, aiebat, ac pro certo habere, eo casu illam sibi pro sua maxima benignitate adfuturam, quod et reipsa factum est. Siquidem nocte quadam repentino morbo correptus, statim foras exit, vicinos convocat, rogatque, ut accersito Sacerdote Ecclesiastica Sacramenta sibi jam jam morituro administrarent. His dictis domum se recipit, et Sacramentis rite susceptis feliciter decedit.

tenuis sutor a prava vita conversus, (B) *deque sua morte divinitus præmonitus.*

Franc. M. Ferrariensis,

121 Fuit etiam ex Philippi discipulis Franciscus Maria, vulgo Ferrariensis appellatus, vir admirandæ (C) simplicitatis et puritatis, quamobrem non semel Angelicos concentus audivit, peccata etiam tetro ex odore sentiebat. Caritate Dei et patientia Christi succensus, omnia pro illo tormenta perferre cupiebat. Cum aliquando acerbissimis calculi doloribus torqueretur, rogavit Dominum, ut se gravioribus etiam suppliciis afficeret : hisque dictis, statim convaluisse se sensit. Dono lacrymarum fuit insignis ; quamobrem cum Eucharistiæ mysterium obiret (obibat autem ferme quotidie) aut de Deo rebusque cœlestibus quidquam audiret, uberrimos fletus protinus effundebat. De proximorum salute adeo solicitus erat, ut cum aliquando Judæum quemdam intuitus esset, misericordia commotus tres ipsos annos assiduis Deum precibus oraverit, ut cæcum hominem ad viam veritatis reduceret. Nec frustra : cum enim quadam die ad Vaticanam Basilicam se contulisset, hunc ipsum Judæum conspexit solenni ritu eo deductum, sacro Fonte abluendum : quo spectaculo mirifice recreatus, extemplo vim lacrymarum profudit.

zelo animarum,

et dono lacrymarum insignis; Luc. 17, 10

122 Eumdem aliquando graviter flentem Taurusius offendit : fletus causam roganti; Mecum, inquit, reputabam, quæ Christus Dominus discipulis suis dixit : Cum hæc omnia feceritis, dicite, quia servi inutiles sumus. Etenim si Apostolis, post tot tamque egregia facta, postque Orbem totum ad (D) Christum conversum, dicendum fuit, Servi inutiles sumus; quid misero mihi dicendum est, qui nihil unquam boni feci? Hinc meæ lacrymæ, hinc dolor meus. Hunc ipsum alia die idem Taurusius stantem vidit atque in oratione defixum, deinde sese paulatim retrahentem, veluti insolito visu obstupescentem : cujus rei causam ab eo cum percunctaretur Taurusius; Dei, inquit ille, magnitudinem mente contemplor : et quo eam attentius recogito, hoc mihi grandior apparet : quamobrem ob ejus immensitatem, pedem etiam, nedum mentem referre cogor.

A. HIERO. BARNABÆ EX MS.

Thomas Siculus,

123 Nec omittendus hoc loco est Thomas quidam Siculus ; qui religionis causa ad Urbem cum venisset, Vaticanam Basilicam scopis verrendam suscepit, idque sibi maximi honoris loco duxit : quamobrem plures annos, magna cum animi sui jucunditate, in eo munere sese exercuit, a templo interdiu numquam recedens, nisi cum ad Philippum conscientiam expiaturus adibat; noctu autem super nudo scabello altaris cujusdam cubare consueverat. Quod cum videret humani generis hostis, a sancto proposito eum deterrere constituit. Igitur nocte quadam, cum ille quiesceret, immanes sonitus excitavit, atque omnia turbare visus est. Tum vero Dei servus somno experrectus, templi subsellia per aerem ferri, mox ad terram allidi et confringi conspexit. Quamobrem accenso statim lumine perlustrat omnia, nec quidquam loco suo motum videt. Dum tamen solicitis oculis secretiora quæque vestigat, ne forte quispiam templum ipsum expilaturus lateret; ecce tibi pone columnam Æthiops quidam sese offert, cujus aspectu Thomas nihil commotus, sed teterrimum hostem agnoscens, elata dextera alapam intentat : qua re ille confusus ac delusus aufugit.

Ludovicus Spoletinus,

124 Addictissimus quoque Philippo fuit Ludovicus Spoletinus, ex Franciscano habitu, quem devotionis causa gerebat, Fratris nomine appellatus. Hunc terrenis facultatibus pauperrimum, divinis virtutibus opulentissimum, monasterio S. Catharinæ, cui a Funariis vel a Rosa cognomen est, beatus Pater præficiendum curavit ; eoque munere diu summa cum laude perfunctus est. Intimus etiam Philippo fuit Petrus Molitor, vir egregiæ virtutis ; qui inter cetera beneficia donum lacrymarum a Deo acceperat, sic ut oranti sine intermissione continuo fletus erumperet ; quapropter, exesa vi luminis, aciem oculorum amisit : quam tamen divinitus (ut (F) fuit omnium opinio) recuperavit. Plurimi præterea Philippi ductum et disciplinam secuti, magnam de se sanctitatis opinionem reliquerunt : quorum alios consulto omittendos existimavimus, ne forte longius quam par sit a proposito digrediamur. De aliis infra, cum se dabit occasio, breviter loquemur.

Petrus Molitor.

CAPUT X.

Novæ in Vallicella Congregationis Præposituram Philippus suscipit.

cap. XVIII Diu reluctatus,

Quamquam autem Philippus institutam a se Congregationem diligenter administrabat, omniaque ejus nutu et arbitrio fiebant, numquam tamen (ut diximus) adduci potuit, ut ab ædibus S. Hieronymi discederet ; quamvis a Patribus quotidie rogaretur, multisque modis propemodum cogeretur. Quod vero in hac sententia tam obstinate persisteret, id erat causæ : quod præ singulari sua humilitate Fundatoris nomen et dignitatem maxime abhorreret. Præterea nolle se aiebat crucem fugere, campoque decedere, in quo certamen forte sibi a Deo datum esset ut vinceret, incorruptamque coronam acciperet.

A. HIER. BARNABÆO EX MS.

et tandem mandato Papæ coactus,

A ret. Cum autem Congregatio carissimi Patris absentiam diutius ferre non posset, eumque precibus flectere haud semel frustra tentasset; ad Petrum Donatum Cardinalem Cæsium confugit, rogatque, ut rem ad Pontificem deferat (erat is Gregorius XIII) ejusque auctoritate denique impetret, quod hactenus nulla ratione obtineri potuerat. Audiit Pontifex plenas amoris querelas, eumdemque Cardinalem Cæsium admonuit, ut suo nomine Philippum ad Vallicellam migrare juberet. Itaque Pater (ut erat in omnibus obedientissimus) sine ulla controversia statim paruit, et ad Vallicellanam habitationem se contulit, anno salutis nostræ MDLXXXIII, X. Kal. Decembris, quo die B. Virginis et Martyris Cæciliæ anniversaria natalitia celebrantur.

ad Vallicellam commigrat Sanctus;

126 Abiturus autem ab ædibus Caritatis, vilem curtamque supellectilem suam solenni pompa transferri voluit, suorum manibus humerisque, longo ordine incedentium per frequentissimas vias; ut nimirum ea ratione seque suosque omnibus ridendos et contemnendos offerret. Nec vero Pater, quam diligentissime custodierat, antiquam cellulam suam potuit omnino deserere: sed ejus clavem, dum vixit, perpetuo retinuit, illamque identidem revisere con-
B suevit. Ad Vallicellam autem cum venisset, nihil de pristina conversatione mutavit: ideoque in superiorem ædium partem se recepit, ut procul omni strepitu, statis quotidie temporibus, suffurato ex summis occupationibus otio, consuetæ contemplationi vacaret; et quam olim initio Sacerdotii longe præclaram vitæ rationem instituerat, hanc ipsam deinde ad ultimum usque spiritum constantissime tenuit.

cap. XIX. ibique Præpositus electus,

127 Itaque Patres, cum primum ad sese Philippum receperunt, omnes pariter collocatis in illum suffragiis institutæ ab ipsomet Congregationis Præpositum renuntiarunt. Quod quidem munus, homo parendi quam imperandi longe cupidior, ægerrime suscepit: cumque ea quæ deinceps a nostris servanda essent, suo ipsius exemplo probari vellet; primum omnium constituit, ut Præpositi electio, tertio quoque anno fieri deberet. Quamobrem triennio exacto iterum in suffragia venitur, iterumque ingenti omnium consensu et conspiratione Præpositus deligitur. Quamquam deinde hac lege agi cum sanctissimo Institutore haud æquum Patres existimarunt; eodemque anno, XIII Kal. Julii, perpetuum Congregationis Præpositum eum declararunt. Id

idque ad vitam,

C quod quamvis Dei famulus pro sua humilitate nequaquam probaret, impositumque sibi onus obfirmate deprecaretur: tamen precibus atque obsecrationibus fatigatus, denique suorum voluntati obtemperavit. Igitur Pater optimus prudentissimusque, ut statum Congregationis perpetuo firmaret, divino plane Spiritu afflatus, id potissimum edixit; Institutum ejusmodi iisdem legibus retinendum esse, quibus ab initio partum fuerat. Itaque quicumque ad Oratorii Congregationem se reciperent, hos nullis votorum, jurisjurandi, aut cujusvis promissionis nexibus, sed unius Caritatis vinculis debere astringi, atque in Clericali dumtaxat ordine perseverantes libere Deo inservire, nec suum potius quam Dei proximorumque negotium agere: quod si quis perfectioris viæ vitæque desiderio teneretur, non deesse sanctissima tot Religiosorum Ordinum instituta, quæ quisque posset ad libitum profiteri.

sancit suos nullis votis obstringendos;

128 Ad hæc privatam ac publicam disciplinam quam accuratissime ordinavit, certasque leges præscripsit; adhibitis in consilium Patribus, aliisque viris non minus religione quam scientia et prudentia præditis, maxime autem Hieronymo Cardinali a Ruvere, Taurinensi Archiepiscopo, divini humanique Juris apprime perito: has deinde leges, longo tempore summaque cura recognitas, atque usu ipso

Constitutionesque facit,

D et magistra rerum experientia triginta annis amplius probatas, Apostolica auctoritate firmavit Paulus V Pont. Max. cui se nostra Congregatio multis beneficiis profitetur obstrictam. Quoniam vero quæ Instituti hujus sunt propria, earumdem legum volumine continentur, ea hoc loco referre supervacaneum existimavimus. Illud autem prætereundum non est, quod et antea innuimus, Philippi opera atque industria, longe laudabilem ac saluberrimam consuetudinem in Urbem inductam, aut verius postliminio reductam esse: qua singulis diebus panis verbi Dei sic parvulis frangeretur, ut non illo sublimi dicendi genere, quod in sacris concionibus adhiberi solet; sed aliquanto submissiore ac magis familiari, res cominus, quasi ex æquo loco, cum uno quoque ageretur. Quod quidem institutum, cum olim Dei famulus ad permovendos audientium animos maxime accommodatum esse diuturno experimento comperisset; decrevit ut quotidie, Sabbathis exceptis (quemadmodum etiam ab initio factum fuerat) salutari lectione præmissa, ex nostris quatuor de rebus divinis ad populum sermones haberent, semihoræ spatio singulis ad dicendum præscripto; hisque absolutis sacer hymnus musico concentu E
caneretur; denique, pro Dei Ecclesia brevi precatione peracta, cœtus dimitteretur.

et quaternos pios sermones quotidie haben dos,

129 Interim dum sermones omnes habebantur, per annos plurimos aderat quotidie præsens ipsemet Pater: quod suorum quoque complures facere solebant: quin etiam multos per annos singulis diebus in Oratorio S. Hieronymi sermocinari consuevit. Eis porro, quibus dicendi munus fuerat impositum, nominatim præcipiebat, ut fucatam illam eloquentiam, et in singulas voces numerosque sollicitam, omnino devitarent; nec ad ingenii doctrinæque ostentationem, sed ad pietatem excitandam populumque permovendum, orationem accommodarent. Quamobrem alium Sanctorum vitas narrare jubebat, alium Ecclesiasticam historiam recensere; alium S. Gregorii Papæ Dialogos, alios denique diversas materias referre, quæ planctum potius quam plausum audientium provocarent. Quod si forte quempiam eorum interdum audiebat subtilia quædam et peregrina tangentem, hunc statim sermonem abrumpere, ac de subsellio desilire jubebat. Denique illud omnes admonitos voluit, ut stylo facili atque expedito virtutis pulchritudinem fœditatemque vitiorum ostenderent, atque ex probatis F
Sanctorum vitis crebra desumentes exempla, rem veluti ante oculos ponerent, animisque auditorum penitus infigerent.

quibus materiam formamque præscribit,

simplicem et utilem;

130 Quapropter haud patiebatur ex suis quemquam totum se litterarum studiis tradere, iisque tamquam ad saxum adhærescere; sed caute admodum in hac re procedendum esse aiebat hominibus nostris, retinendumque (quod est difficillimum) ex sapientia modum. Quam ob causam Baronio, quamvis in scribendis Annalibus occupatissimo, nequaquam permisit, ut studendi gratia ab oratione quæ fit communiter, a sermonibus habendis, ab auscultandis Confessionibus, ceterisque muneribus exercendis, ulla unquam ratione vacaret. Nec vero studiis litterarum cuiquam suorum interdixit Philippus, sed in re vastissima certos fines terminosque constituit, iisque dumtaxat studere eos voluit, quæ Congregationis instituto maxime consentaneæ viderentur. Aiebat enim, Dei Servis diligendam, non ostentandam esse sapientiam; et Scripturarum opaca secreta, orando quam studendo, citius penetrari.

Studia quoque suorum moderata esse vult,

131 Porro ad quotidianum Dei verbum quotidianum quoque pabulum adjunxit; statuitque, ut nostri omnes in Oratorium quotidie vesperi descenderent, quo convenire possent (feminis exceptis) etiam exteri;

A exteri; præmissaque mentali quam vocant oratione, Letanias precesque recitarent, et singulis ter hebdomadis sese flagellis cæderent. Ad hæc Congregationem frequenti Sacramentorum usu, quasi cœlesti quodam præsidio, munitam voluit; et Sacerdotes quidem quotidie Sacrum facere jubebat, quod iis temporibus haud ita communiter fieri consueverat. Quod si forte eorum quempiam, exercendæ virtutis gratia, interdum Sacrificio abstinebat; huic sane præcipiebat, ut simul atque evocaretur, paratus et expeditus ad rem Divinam, præsto esset. In sacrificando autem breviores illos quam longiores esse maluit, quoad rei majestas et dignitas pateretur. Itaque si quisquam interdum, insolita spiritus suavitate perfunderetur, hunc serio admonebat Pater, ut hujuscemodi importunam dulcedinem caute comprimeret, atque ex altari ab cubiculum revocaret. Nimirum vir sapientissimus optime intelligebat, Missæ sacrificium summa quidem cum animi attentione ac devotione peragendum esse, sed tamen citra omnem molestiam audientium: cumque in cubiculo et clauso ostio orationes fundimus, tum denique habenas Spiritui immittendas. Clericos porro et Laicos Congregationis ter in hebdomada conscientiam apud Confessarium deponere jubebat, ejusque arbitrio sacrum Christi corpus accipere. Illud præterea statuit, ut quicumque ad Confessiones excipiendas delecti erant, festis quidem diebus et feria quarta et sexta, mane usque ad horam prandii in ecclesia morarentur; ceteris vero diebus, duo saltem ex illis, ibidem ad id muneris excubarent. In victu cultuque nostrorum nihil singulare esse voluit, quod a communi bonorum et simplicium virorum consuetudine discreparet. Ad mensam denique, ut discumbentium animus juxta corpusque reficerentur, non modo lectionem adhibendam existimavit, quæ ultra dimidium prandium et cœnam extenderetur; sed e sacris etiam litteris aut ex morali disciplina poni jussit quæstiones duas, quibus singuli ex ordine, prout libuisset, modeste ac breviter responderent.

orationem communem definit,

Missas breves magis quam longas probat,

B

et alia plura utiliter ordinat.

132 Hos igitur mores potissimum in Congregationem Philippus induxit. Cumque bonus odor instituti operis manaret quotidie latius, primum quidem in multis Italiæ urbibus, deinde in aliis etiam orbis terræ locis, Romanæ huic similes domus, ingenti populorum approbatione et fructu, constitutæ sunt. Placuit autem sanctissimo eidemque sapientissimo Institutori, ne Romana Congregatio alibi locum ullum sibi annexum haberet, neque alterius Congregationis regendæ susciperet onus; si quæ vero aliorum locorum Congregationes hujus instituta servare voluissent, non essent illæ quidem huic nostræ conjunctæ, verum unaquæque seorsum ab aliis per seipsas regeret sese ac moderaretur. Quod quidem consilium licet initio nonnullis Patribus minus probaretur, quippe qui propagandæ Congregationi id officere putabant: tamen usu deinde atque experientia comprobatum est, nec aliter fieri debuisse, nec potuisse. Quamobrem Patres, id ipsum omnes sentientes, præcipuo atque irrevocabili decreto rem confirmarunt: quod postea Gregorius XV Pontifex Maximus, de Congregationis in primis optime meritus, Apostolica auctoritate sancivit.

atque a Congregationibus alibi similiter instituendis,

C

Romana maneat semper sejuncta,

133 Porro autem institutum opus sartum tectumque a Deo conservatum iri, tam certo tenuit Philippus; ut, quantumvis omnes illud deserere voluissent, tamen de sententia ne latum quidem unguem deflexisset. Aiebat enim, Deum hominibus non indigere: quod si forte suorum quispiam abiret, bonæ spei plenus Evangelicum illud usurpabat, Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Cum audisset aliquando, religiosos quosdam viros, nostrum Institutum æmulantes, de rebus divinis quotidiana ad populum colloquia habere cœpisse; quidamque ex nostris, ne id fieret, omnino prohibendum esse censeret; continuo nimium studiosmodi zelum correxit Pater, aitque, Quis det, ut omnes prophetent. Hanc etiam ob causam, haud multos in Congregationem suam adscribi voluit; cum alioqui plurimos, iisque temporibus ingenii et doctrinæ facile principes viros, haberet in potestate: quorum alii, quamquam interdum ad hoc Institutum nati factique viderentur, eo auctore varia Religiosorum instituta professi sunt; alii vero in ipso seculo pie ac religiose vitam instituerunt.

neque numerum valde augeri cupit:

Luc. 3, 8

D

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

134 Ceterum Philippus, in gubernanda Congregatione prudentiam cum pietate conjungens, mirum est, quantum animos omnium conciliaret: ut plane, quod antea diximus, cunctorum esset cor unum, et anima una. Veruntamen in hac re non modicam ipse difficultatem persensit. Incredibile est enim (quod ipsemet dicere solebat) quantæ molis sit homines, ceteroqui liberos, regere et continere: idque nulla re posse facilius obtineri, quam si leniter agas, et parce imperes. Quapropter illud sæpe usurpabat, Qui pareri sibi vult plurimum, is profecto modeste imperet. Nihil igitur ille pro imperio a suis exigebat, sed rogando potius omnia facillime impetrabat. At vero ubi opus erat (quod tamen perraro fiebat) gravitatem ac severitatem ita induere consueverat, ut solo nutu aspectuque, quocumque demum voluisset, suorum quemlibet duceret. Quod si quando aliquem reprehenderet, severiori vultu eum intuebatur; idque pro gravi animadversione et castigatione illi erat.

sed concordiam obedientiamque vigere

E

135 Obedientiam in Congregatione ceteris omnibus virtutibus prætulit: qui vero inviti ac dissentientes Superiorum imperia detrectarent, hos, tamquam arrogantes et pertinaces; statim ejiciendos decrevit. Extat in hanc sententiam apud nos ejus scriptum, cujus partem hoc loco inserere visum est. Quicumque, inquit, sine turbis ultra progredi se non posse cognoverit, vel propter victus parcitatem, vel propter functiones in ecclesia aut ubi opus sit exercendas; dimissionem sibi ipsemet quærat, abeatque quamprimum ex Congregatione nostra; alioqui, post commissam iteratamve culpam, procul dubio ab ea dimittetur. Mihi etenim certissimum est, Patres mei, quicumque paucas has leges, quæ hominibus nostris præscriptæ sunt, servare noluerint, hos domi neutiquam retinere. Plura ibi Philippus. Igitur ut Superiori cum voluntate judicium quoque submitterent, sapientemque stultitiam ediscerent, suos identidem hortabatur. Quod si forte ex iis quempiam renitentem aut reluctantem videret, tum denique propositum urgebat, eique alienissimo tempore aliquid muneris imperabat. Qua re illud præsertim efficiebatur, ut ne ambularent, quod ipsemet sæpe usurpabat, in mirabilibus super se, sed in solida humilitate consisterent.

et minus obsequentes cito dimitti.

F

136 Non alienum fortasse videbitur hoc loco referre, quæ Cæsar Cardinalis Baronius Ferraria scripsit ad Petrum Consolinum, per id tempus tironibus Congregationis præfectum. Accusare me debeo, inquit, quod nullas ad te litteras reddidi, neque tibi gratias egi de precibus pro me Deo oblatis Nunc demum id facio, et quas possum gratias ago: rogoque, ut pro me orare pergas, una cum tironibus tuis meisque filiis longe carissimis, quos spiritu et gratia quotidie magis magisque proficere vehementer opto. Pone, Pater, pone novellas arbusculas ad instar magnæ illius arboris, cujus profecto sunt germina; quibusque ipse educatus es modis, ceteros quoque educa: certumque habeto, beatum Patrem nostrum, et vivere adhuc, et videre, et regere filios suos; flagellumque in manu habere, quo discolos feriat. Equidem

Cardinalis Baronius ad ejus exemplum formari tirones optat

A. HIERO. BARNABÆO †XMS.
Ps. 102, 5
et ipse jam senex ut ille spiritu fervere

A Equidem rogo te, ut tironibus tuis me quoque adscribere velis, atque ubi opus esse intellexeris sine ullo respectu corrigas. O utinam Propheticum illud a me impleatur, atque aliquando tandem in senectute mea renovetur, ut aquilæ, juventus mea! hoc enim proprie juxta spiritualem sensum significare videtur Abisag, dormiens cum David jam ætate confecto, nimirum senectutem cum spiritus fervore conjunctam. Dormivit profecto Abisag (quod ipse probe nosti) cum sancto Patre nostro: quippe qui adeo in senectute fervebat, ut se prope comburi sentiret. Haud fovent senes purpura et pelliceæ lacernæ, sed una Abisag. O utinam tali consortio efficiar dignus, in hac mea frigidissima senectute! Hoc mihi orationibus tuis impetra, propterea enim hanc ad te epistolam scripsi: sic te Deus consoletur, et sanctum faciat. Huc usque Baronius: ubi satis aperte ostendit, quid potissimum sanctus Pater a suis requireret, quidque ipsemet Baronius ex eo didicisset.

Cura paupertatis eximia.

137 Illud denique fidelis Dei servus et prudens studiose diligenterque curavit, ut res Congregationis magna cum parsimonia administrarentur: quas et B res pauperum appellabat, et patrimonium Christi. Quamobrem etiam atque etiam videbat, ut nisi ad necessarios usus nullus omnino sumptus fieret: adhibebatque in hanc rem gravissimos testes; Cassianum de Monacho narrantem, cui tria lenticulæ grana, dum ea coctioni præparat, inter manus cum aqua qua diluebantur elapsa sunt; ob eamque negligentiam, velut interversor neglectorque sacri peculii judicatus, ab oratione suspensus est, nec nisi post publicam pœnitentiam absolutus: et S. Antoninum Archiepiscopum Florentinum; quem in ecclesia ferunt ad lampadis lumen opuscula lucubrare consuevisse, ne qua scilicet ratione (quod ipse aiebat) res pauperum imminueretur. Quod si forte quisquam interdum sese opponeret, diceretque, nimiam religionem hanc esse; statim subjiciebat Pater: Hunc mihi scrupulum eximite: non esse pauperum hujusmodi, bona ostendite, dein facite ut libet. Hanc igitur Congregationis gubernandæ rationem tenuit Philippus, multoque plura in hanc rem dici possent, nisi alibi fortasse commodius dicenda essent, præsertim cum de virtutibus ejus agetur.

CAPUT XI.

C

Quantam illi obedientiam ac reverentiam sui omnes præstiterint.

cap. xx Quam obedientes habuerit subditos,

Illud autem Philippus quam diligentissime curabat, ut suos in spiritu filios dicto statim parentes haberet; annuitque ejus votis bonorum omnium largitor Deus. Siquidem ea fuit omnium erga illum obedientia, ut nihil tam arduum tamque difficile inveniri posset, quod eorum plerique jussi extemplo non perfecissent. Quamobrem Cardinalis Taurusius testatus est, quamquam Philippi discipuli obedientiæ voto astricti non essent, tamen eorum nonnullos cum priscis illis Ægypti Monachis in ea virtute comparandos. Siquando autem cum nostris hac de re disserebat, neminem aiebat ex iis qui religiosas familias fundaverant, subditos sibi tam promptos expeditosque ad obediendum habuisse, quam Philippus suorum plerosque. Nec temere id dictum: eorum namque aliquot, ex alto quolibet loco, siquidem ab eo jussi essent, præcipites illico se daturos, aut in ignem sponte sese injecturos fuisse, certe affirmabant. Ejus quippe nutum ac voluntatem instar divini cujusdam oraculi habebant: quæ quidem verba factis etiam comprobata fuisse mox intelligemus.

139 Die quadam vir sanctus cum suis aliquot disserebat de hac ipsa virtute obedientiæ, eratque D ibi piscina quædam, cum eos ad obediendum hortaretur, in rebus arduis etiam ac difficillimis. Demum Quis vestrum, inquit, ad parendum paratus ac promptus, in hanc piscinam, siquidem juberetur, desiliret? Vix ille hæc dixerat, cum ex iis unus, nec verba ipsa perpendens, in aquas non sine gravi periculo sese projecit; aliis vero statim accurrentibus incolumis eductus est. Alia die tres alios, ut ad hanc virtutem exerceret, vestibus exutos nudosque per celeberrimum Urbis locum incedere jussit; jamque abeuntes seque expoliantes ut præceptum implerent, retinuit; et, Satis est, inquit: vestes resumite. Ibat aliquando per amphitheatrum ad nosocomium S. Joannis in Laterano, viditque miserum in luto jacentem et propemodum animam efflantem: quo spectaculo commotus, e suis unum (Francisco huic nomen erat) hominem arripere, humerisque impositum ad valetudinarium deferre jubet. Necdum verba finierat, cum ille dorso moribundum accepit, ad eumque locum, quamquam satis longo spatio, deportavit.

exemplis probatur,

140 Cæsar Baronius ex vigiliis laboribusque in E eam inciderat stomachi infirmitatem, ut cibo vel modico absque gravi molestia atque dolore refici non posset: capite præterea erat adeo delicato, ut, ex Philippi præcepto, nec sacræ meditationi nec alii cuiquam mentis exercitationi vacaret. Igitur quodam die a prandio, ut solebat, ad beatum Virum se contulit. Cui pater; Tolle, inquit, panem illum malumque citreum, et comede hic nunc utrumque. Tum vero Cæsar, quamvis non sine vitæ periculo fieri id posse existimaret, tamen virtute obedientiæ confisus, signo Crucis sese præmunit, et paret. Præterea domum reversus (in ædibus enim Florentinæ nationis per id tempus degebat) dato cœnæ signo cum aliis in triclinium descendit, et promptissime cœnat: quæ res non modo nihil illi attulit detrimenti, sed ex ea die ne minimam quidem capitis aut stomachi molestiam sensit. Ad hæc ipsemet Baronius testatus est, cum per annos novem, Philippo jubente, ad nosocomium sancti Spiritus quotidie ventitasset, ut ægrotis ministraret; non semel febre æstuantem eo accessisse, completo autem ministerio sanum ac vegetum recessisse. Alia in hanc rem et propemodum innumera recenseri possent; nihil enim frequentius Vir sanctus, nihilque familiarius habuit, F quam ut suos in spiritu filios ad hanc virtutem exerceret: sed omnia, quæ de illo narrantur, stylo persequi haud animus est.

etiam Cæs. Baronii infirmi.

141 Illud præterea a pluribus observatum, quæcumque Philippo jubente fieret ea omnia feliciter evenire. Fabritius de Maximis, ex primis beati Patris discipulis, duos habebat filios, ex longa gravique valetudine eo demum redactos, ut jusculum vix deglutirent. Itaque rebus prope desperatis, pater in oppidum sibi subjectum (Arsolo nomen est, et ab Urbe distat octo et viginti millia passuum) eos transferre cogitabat; medici tamen omnes obsistere, præsertim quod caniculares dies essent; et si id faxit, certissimam illi filiorum mortem prænuntiare. Itaque Fabritius, ancipiti cura suspensus atque sollicitus, ad Philippum confugit. Is vero, uno ex iisdem medicis præsente, illi apertissime dixit, ut in posterum diem lecticas haberet expeditas, atque Arsolum una cum filiis proficisceretur, nec quidquam timeret. Paruit ille et postridie cum iisdem iter arripuit: quibus in ipso itineris ingressu melius esse cœpit; eorumque alter haud ita longe ab Urbe e lectica in equum saliens, reliquum viæ equitando feliciter confecit.

Feliciter cedere quidquid eo probante fieret,

142 Vincentius Crescentius, Petri Pauli Cardinalis Crescentii germanus frater, cum aliis adolescentibus

A centibus ad beatum Patrem se contulerat; acceptaque ab eo facultate et benedictione (illo quippe inconsulto nihil agere consueverat) ad templum S. Francisci, ad Ripam Tiberis situm, contendunt. In reditu autem Vincentius ipse e curru delabitur in viam, siliceis lapidibus stratam; ac prætereunte rota, ejusque crura comprimente, socii voces ad cœlum extollunt. At ille, quem elisum fractumque omnes putabant, extemplo salvus et incolumis erigit sese, et pedibus domum revertit; idcirco se periculo servatum prædicans, quod beati Patris voluntati obtemperaverit. Alius quoque juvenis ex Roma nobilitate, quoties in convivalibus epulis, quibus etiam nobiles feminæ interessent, apud cognatos aut amicos officii causa divertere cogebatur, si Philippo volente id fieret, nullos concupiscentiæ aculeos sentiebat; sin autem, contra illi accidere consueverat. Marcus Antonius Maffa, quo de alibi dicturi sumus, a sermonibus ad populum habendis adeo abhorrebat, ut quodlibet onus (quemadmodum ipse dicebat) citius subiisset, quam semel in Oratorio verba facere; Philippo tamen id jubenti obtemperavit, impositumque munus tam feliciter implevit, ut in ea re pares paucos habuerit.

miris aliquot eventibus patescit;

B 143 Contra autem quicumque Philippi minus dicto audientes erant, iis omnia infeliciter cecidisse, longo experimento comprobatum est. Franciscus Maria Taurusius, vir ceteroqui obedientissimus beato Patri, fervore pietatis accensus, media nocte ad orationem surgere præoptabat: abnuit tamen ejus votis rogatus Pater. Cujus consilio minime acquiescens Taurusius, denique, post iteratas preces, quod animo jam proposuerat, exequitur. Nec una plus nocte hoc egerat, cum capite adeo debilitatum se sensit, ut exinde per undecim menses ab oratione omnino illi abstinendum fuerit. Alius itidem Philippi discipulus, voluntariæ corporis castigationi deditus, eo inconsulto, quotidiano flagellorum supplicio sese afficiebat: denique religione tactus, beato Patri desiderium suum exponit. At ille corporalem hanc exercitationem non usquequaque ei utilem esse intelligens, Cave, ait, in posterum id unquam faxis. Verum importunus rogator hoc demum a Philippo extorsit; Jubeo te, inquit, semel in hebdomada flagellis corpus cædere, diemque dixit. Rem miram! Pauci intercesserant dies, cum ille tantam in hac re molestiam et difficultatem sentire cœpit, ut perficere jussus omnino non posset, quod antea injussus, non modo sine molestia sed libentissime C faciebat. Alium e suis Neapolim, alium vero Tybur cogitantes, Vir sanctus profectionem differre jubet: neuter tamen ejus consilio acquievit, sed uterque contumaciæ pœnas dedit. Hic enim equo excussus coxendicem fregit, ille in mare prolapsus nihil propius fuit quam ut mergeretur. Pisanus Juvenis (cujus nomen consulto reticemus) Philippo abnuente cujusdam societati sese implicaverat; cumque id rescisset Pater; Iste, inquit, male finiet. Nec ita multo post miser socium ipsum aggressus occidit, et fuga salutem cum quæsisset, de illo nihil unquam auditum est.

infeliciter vero quidquid improbasset,

non solum in rebus spiritualibus,

144 Nec vero in spiritualibus solum, sed etiam in temporalibus rebus Philippi dictis obtemperasse operæ pretium fuit. Fabritius de Maximis, cujus paulo ante meminimus, magnam pecuniæ summam Helenæ filiæ ad periculum vitæ suæ collocaverat; vere autem appetente Arsolum cogitabat. Itaque propediem discessurus, cum ad Philippum venisset; ait ei Vir sanctus, Priusquam abeas, pecuniam illam amissionis periculo subtrahe. Neglexit ille Patris consilium; neque enim id faciendum existimabat, dum filia ætate ac sanitate vigebat. Sed caro ei stetit contumacia: quandoquidem Septembri ineunte Helena in morbum incidit, nec ita multo D post vitam finivit, et pecunia tota amissa est. Haud secus Curtio Lodio Aquilano usu venit, qui certam pecuniam Philippo abnuente mutuum dedit, et perdidit. Contra vero aliis accidit, qui beati Patris dictis fidem habuerunt, eaque ratione haud mediocres rei familiaris jacturas evaserunt. Dominicus quidam coriarius aureos ducentos apud trapezitam deposuerat, quibus nimirum tota res ejus continebatur. Huic porro, nec opinanti, Philippus; Abi, inquit, et pecuniam illam actutum repete. Paruit ille: atque argentario mox decocto rem suam servavit. Idipsum plane experti sunt Ludovicus Parisius, Franciscus Fortinus, et Marcus Antonius Ubaldinus. Alii quoque nobiles viri, qui de ampla re qualibet conditione cum propinquo transigere decreverant, dehortante Philippo, sese abstinuerunt; paucosque post dies propinquo mortuo, omnia ejus bona hereditario jure adepti sunt. Plura in hanc rem recenseri possent; quæ cum ad institutum nostrum minus facere videantur, prætermittenda existimavimus.

sed etiam temporalibus.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

145 Denique hanc ipsam virtutem Dei Servus tum verbo tum etiam exemplo luculenter ostendit. Quamquam enim nullis religiosorum votis aut legibus E adstrictus esset, atque in Congregatione sua præesse ceteris omnibus cogeretur; tamen, quam alte insitam animo haberet obedientiam, vel hinc intelligi potuit, quod in iis quæ ad Congregationis institutum spectabant, a Superiorum voluntate ac nutu, quemadmodum initio dictum est, ne latum quidem unguem unquam discessit: in iis vero, quæ domi forisve quotidie agenda erant, ad omnia promptum expeditumque se præbuit. Quamobrem a janitore aut æditùo accersitus, dimissis omnibus, statim præsto aderat; atque alienissimo quoque tempore singulis eum evocantibus occurrebat. Præstat enim, inquiebat æditùo ac janitori obtemperare, quam in cubiculo orationi vacare. Quod si quispiam objiceret, dandum esse spatium aliquod, quo se quis demum ad Sacrificium præpararet; id quidem necesse esse aiebat, verumtamen boni Sacerdotis optimam præparationem hanc esse, ut custodita vitæ morumque innocentia, quandocumque opus esset, paratum sese ad sacrificandum exhiberet. Medicis quoque, quoties ægrotaret, ita se dicto audientem præbebat, ut, stomacho licet aversante ac repugnante, quælibet medicamenta æquo animo sumeret. Quod si oratione, F Sacrificio, sacrisve Confessionibus audiendis ei interdiceretur, absque ulla tergiversatione omnia omittebat: quamobrem Horarias preces per quadragenos dies persolvere vetitus, quamquam ea re mirifice oblectaretur, tamen medicorum voluntati libentissime obtemperavit.

Ipse obedientiæ exemplo prælucet,

etiam erga janitorem

sacristam,

medicum.

146 Multa præterea in hanc rem præcepta tradere consueverat, illud autem in primis: Quicumque in via Dei feliciter progredi cupiunt, eos Superioribus suis totos se committere oportere: qui vero nullo obedientiæ vinculo adstricti essent, his doctum discretumque virum deligendum esse, cui tamquam Deo parerent, aperirentque animi sui latebras omnes, ne quidquam eo inconsulto decernerent: hoc enim pacto tueri se quemque optime posse in extrema die, ne scilicet æterno Judici vitæ suæ rationem reddere cogatur: antequam vero Confessarius ipse deligeretur, serio deliberandum, Deumque attente orandum esse, dicebat; delectum autem non nisi gravissimis de causis relinquendum: nihil enim studiosius, nihilque diligentius curare malum dæmonem, quam ut quos ad graviora peccata pertrahere non poterat, eo saltem adduceret, ut a Confessarii consuetudine ac familiaritate recederent: hac etenim ratione plurimum

Sententia Sancti de illa virtute,

A. IIBRO. BARNABÆO EX MS.

A plurimum se lucraturum intelligebat. Hanc quoque virtutem viam esse ad perfectionem omnium brevissimam aiebat : eosque longe præstantiores existimabat, qui obedientiæ vinculo sese adstringentes, communem minusque austeram vitam agerent, quam qui sponte sua sese assiduis macerationibus exercerent : denique obedientiam verum esse holocaustum, quod Deo in ara cordis offertur. Itaque vel minimis quibusque rebus ad parendum promptos expeditosque suos esse cupiebat, quo scilicet ad majora ac difficiliora sensim assuescerent. Nec omittenda hoc loco res est narratu jucundissima.

ejusque merito

147 Miserat aliquando Vir sanctus Franciscum de Molaria, nobilem Romanum, suumque in spiritu filium, ad ædes Caritatis, eique cubiculi sui claves tradiderat; cujus fores, etsi sæpius aperire tentavit, nunquam tamen efficere id potuit. Itaque ad Vallicellam jam rediturus, scalas descendit; re tamen infecta reverti ad Patrem erubescebat. Iterum ergo ad cubiculum rediit, clavesque seræ aptavit : sed frustra : eas quippe ne vertere quidem in alteram partem potuit. Quapropter non sine rubore ad Phi-

B lippum revertitur. Cui Sanctus, Abi, stolide, atque aperi. Paret ille : et vix ostio claves aptaverat, cum statim reclusas fores videt. Cui mox redeunti atque obstupescenti; Disce, inquit Philippus, quanti sit illico et sine examine obedire. Congregationis nostræ homines communibus exercitiis privata omnia, ipsamque orationem, postponere docuit : eosque serio hortabatur, ne quid in sacrario aut in templo præoptarent, non horam, non altare, non vestem, sed ab æditue usquequaque penderent. Addebat præterea veri obedientis esse, non modo Superiori obtemperare, sed statim sine ulla dubitatione aut examine ejus præcepta exequi; ut nihil eo, quod jubetur, melius nihilque perfectius inveniri posse credatur, quamquam alioqui res aliter sese habere videatur.

si quidem prompta et simplex sit :

qui eam etiam externis suadet.

148 Ii porro, qui eo hortante ad religiosa castra transierant, cum ad illum interdum visitandi gratia aut aliam ob causam adibant, de hoc præsertim eos admonebat; ut, sicubi ad proximorum salutem sese quidquam proficere intelligerent, alio tamen abscedere juberentur; æquo libentique animo abirent, quamquam nihil ibi sese acturos existimarent: certum enim indicium hoc esse, nequaquam Deum ab illis fructum ejusmodi exquirere. Nec

C vero illud tantum videndum esse aiebat, utrum Deus bona illa velit, quæ nos intendimus; sed præterea utrum per nos, eoque modo ac tempore, quo intendimus, velit; quæ quidem omnia veræ obedientiæ virtute discernimus. Quicumque vero sacras Confessiones auscultant, suosque in spiritu filios ad obedientiam exercere facile possunt, id tamen aut negligentia aut humano aliquo respectu missum faciunt; hos minus recte agere dicebat, eosdemque admonebat, ut pœnitentium voluntatem pariter, atque intellectum per obedientiam ipsam in obsequium Christi cogerent potius, quam corporalibus eos exercitationibus onerarent.

CAPUT XII.

De Caritate Philippi in Deum.

LIB. II cap. 1. *Singulari semper caritate æstuans,*

Hactenus Philippi vitæ cursum prope omnem lustravimus; nunc veluti eodem recurrentes, præcipua quædam ex ejus dictis factisque, quo magis in promptu sint, per capita recensebimus : ac primum de caritate ipsius in Deum dicere aggrediemur, qua quidem cor ejus usque adeo æstuabat, ut ceterum quoque corpus ardere videretur; sæpe etiam oranti, aut sacrificanti, aut pium quidpiam obeunti, scintillæ D quædam ex vultu atque oculis emicarent. Hoc igitur igne succensus languebat jugiter, et deficientibus viribus sæpe decumbere cogebatur. Interdum quoque, vel cum per Urbem comitatus incederet, cœlesti flamma correptus, in illud Apostoli erumpebat, dicens, Cupio : statim autem ad se rediens, latendi studio linguam reprimebat, nec sequentia verba promebat, nimirum; Dissolvi, et esse cum Christo. Præterea Ignatius Festinus Ordinis Prædicatorum, qui olim adolescens in ædibus S. Hieronymi quotidie diluculo ad Philippum venire consueverat, testatus est, sese illum plerumque offendisse a sensibus prope abstractum, et cœlesti quadam dulcedine superfusum, ut plane cum Apostolo dicere posset, Repletus sum consolatione, superabundo gaudio; et cum S. Ephrem, Contine Domine undas gratiæ tuæ, et recede a me, quia sustinere non possum magnitudinem dulcedinis tuæ. Hæc ille. Eadem alii quoque de Philippo sæpe affirmarunt.

vix sine ecstasi aut orare,

2 Cor. 7, 4

150 Quod si templum aliquod ingrediebatur, is erat identidem impetus spiritus, quo se commoveri sentiebat, ut adorato vix Numine, statim abscederet, ne forte in ecstasim raperetur. Ubi enim orationi E se dabat, continuo alienatus a sensibus, oculisque in cœlum defixis, animo et corpore immotus hærebat; ut qui illum aspicerent, Samuelem alterum, aut ipsum B. Martinum orantem sibi viderentur aspicere. Quamquam autem precationi intentus rerum divinarum altissimas notiones perciperet, et mira quadam spiritus dulcedine frueretur : tamen, ut vere Deum diligere cupiebat, non sui ipsius causa (quod ipse aiebat) sed amore unius Dei, sine ullo sensu ac delectatione id facere vehementer optabat. Nimirum ubique et in omnibus institutus, et satiari et esurire, et abundare et penuriam pati.

aut in templis stare potest.

151 Ex hac porro caritate eximius ille cultus, studiumque Philippi erga sacram Eucharistiam redundabat. Quamobrem laicus fere quotidie, post Pœnitentiæ sacramentum, cœlesti Pane sese reficiebat : sacris deinde initiatus, ex ipso dumtaxat sanctorum contactu vasorum incredibilem jucunditatem percipiebat; ut plane ea contrectandi finem facere non posset. Sacerdotio denique insignitus, si per valetudinem liceret, singulis pariter diebus sacrificabat; sin autem, ex aliorum manibus Christi corpus religiose suscipiebat. Quod quidem post mediam F noctem facere consueverat : idque ut commodius fieri posset, postremis suæ vitæ annis a Pontifice obtinuit, ut in proximo sibi cubiculo, in sacelli modum rite comparato, custodiretur Eucharistia. Qua quidem magna cum animi exultatione suscepta, linteo vultum tegebat; atque in hunc fere modum prolixius orans, excipiensque divini luminis radios, Patri cœlesti mira quadam spiritus dulcedine jungebatur. Quod si forte Patres, interdum aliqua ratione ducti, rem paulisper differrent; ea erat anxietas quæ illum cruciabat, ut, nisi sacra Communione peracta, quiescere omnino non posset.

Erga Eucharistiam impense affectus,

152 Ægrotabat in ædibus Caritatis anno Christi MDLXXVII, et quidem adeo graviter, ut de salute ejus a medicis desperatum esset : cumque audisset noctis silentio a religiosis familiis de more per Urbem Matutinis laudibus signum dari, solennem spiritalem refectionem rogavit. Sensit hoc statim Taurusius, qui ægroto aderat; veritusque, ne, ex vehementi devotionis affectu et lacrymarum vi, quam in ea functione profundere solebat, somnus illi et cum somno vita pariter eriperetur, ne id fieret, omnino vetuit. Quæ cum præsensisset beatus Pater, accito Taurusio cordis sui secretum aperit : et Scito, inquit, me idcirco quiescere non posse, quia Eucharistiam ardentissime cupio : præbe illam sodes, et me

non nisi ea accepta potest quiescere.

A me videbis illico dormientem. Nec abfuit dicto fides: salutari enim munere satiatus, et vitæ pharmaco accepto, statim somnum cepit, ac præter omnium expectationem ex periculosissimo morbo convaluit. Nocte alia pariter a morbo decumbenti divina Mysteria ministrabat Antonius Gallonius; cumque acceptam Hostiam solenni ritu in manibus teneret; haud ferens moram Pater, Quid est, inquit, Antoni, quod tu Dominum meum in manibus tenes, nec mihi illum præbes? Qua re vehementer animo commotus Gallonius, a lacrymis temperare non potuit

Crebri ejus in Missa raptus,

153 In re Divina facienda, incredibile dictu est, quanto spiritus ardore flagraret. Quapropter ubi alii passim dissipatis in varias curas animi viribus receptui canunt, et in semetipsos descendunt; ibi evagatio illi quærenda erat, ne scilicet mente excederet, atque alienatus a sensibus rem perficere non posset. Quamquam autem ut poterat se maxime cohibebat; tamen compellente vi spiritus, modo inter agendum consistere cogebatur, modo concusso corpore scabellum quoque ipsum altaris concutiebatur: sæpe etiam extra se rapiebatur, ut monitore opus esset, qui arrepta
B veste eum velleret, indicaretque quid esset reliqui ad Sacrificium perficiendum. Quamobrem si in publico sacrificandum illi erat, nullo alio administro utebatur, quam qui secretum bene nosset; quique, ubi necesse esset, statim illum admoneret atque adjuvaret. Erant porro hujusmodi raptus quam scitissimi, et quos omnino nullus incompositus corporis motus sequeretur. Quamobrem, quicumque hujusmodi spectaculo aderant, pietatem ac devotionem excitari in se sentiebant; tantum aberat, ut ex ea re offensionem ullam acciperent. Videbant enim divinum amorem, quod ait Dionysius, ecstasim facientem, Deique servum inter divina mysteria divina patientem.

exultatio spiritus,

154 In ipso præterea Sacrificio, ubi ad Hostiam offerendam ventum erat, exultare spiritus ejus, corpusque ipsum gestire videbatur. Et quamvis firma atque integra esset ætate, optima quoque corporis habitudine, subito tamen tremore correptus, vinum, nisi pressis super altare cubitis, in calicem infundere non poterat. Illud autem admirabile dictu est, quod cum vinum non ita paucum invergeret, et quidem tremebundus, caliceque uteretur perexiguo, ne guttula quidem sacrificanti unquam defluxerit.

sacer horror,

C Elevans autem de more sacratissimam Hostiam, extenta sursum brachia, quasi jam obriguissent, quandoque retrahere non valebat. Quamobrem homo prudentissimus quam citissime id facere studebat: quod ipsum deinde eamdem ob causam in sacra Communione servabat. Cum sumeret Christi corpus, cœlesti quadam dulcedine delibutus, se gerebat quasi suavissimum aliquid abliguriret: quamobrem densiores Hostias ad Sacrificium deligere consueverat, quo sacratissimæ species in ipso diutius permanerent' eoque amplius sanctissimo illo cibo perfrueretur.

affectus sapidus,

Quæ cum fierent, in admirandos quosdam affectus erumpebat, quemadmodum qui sacrificanti ministrabant testati sunt.

ardor mentis.

155 Calicem quoque salutis accipiens, lambere illum et exugere solebat, usque adeo, ut oras ipsius frequenti tum labiorum tum etiam dentium impressione prope contriverit; idque erat causæ cur in sacrificando ita sibi ministrum adesse juberet, ut vultum suum videre non posset; nec ante purificationem præberet, quam ab se admonitus esset. Si quando autem in sacello aliquo ecclesiæ Sacrum faceret, quod quidem raro admodum fiebat (ad aram quippe maximam facere consueverat) neminem juxta se adstare patiebatur, qui beatos illos affectus aliqua ex parte persentisceret. Et quamquam spiritus fervorem usquequaque cohibere nequibat; tamen D cum in publico res agebatur, consulto brevitati studebat, ut circumstantium commodis inserviret; qui ipsi interdum spiritus ardore succensi, in lacrymas et suspiria cogebantur. A Sacro peractis Deo gratiis, si forte in cubiculum rediret, atque inter eundum quempiam offenderet, minime advertebat; adeo alienatus erat a sensibus; quin etiam pallenti ore exanguis, exanimis. Quapropter extremis suæ vitæ annis, adhibitis in consilium præstanti pietate et doctrina viris, a Gregorio XIV summo Pontifice facultatem obtinuit, Missam celebrandi in privato sacello, quod ejus cubiculo adjacebat.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

Privatim celebrans,

156 Hic vero sub ipsam cœlestis Panis communionem, qui aderant omnes abire, ipseque minister parvum quemdam lychnum accendere, altaris lumina extinguere, adductisque aliis atque aliis valvis fenestras claudere, geminumque ostium obserare solebat, ne quid intus aut foris posset audiri; denique in ipsa fronte sacelli affigebatur tabella quædam inscripta, Silentium, quoniam Pater Sacrum facit. Post duas horas eoque amplius minister rediens, fores pulsabat: quod si forte vir Dei nihil respondisset, mora interposita iterum atque iterum redibat, dum E Pater, aut voce aut tintinnabulo, signum daret. Tum vero ingressus, fenestras aperiebat, accensisque luminibus, Sacrificium rite perficiebatur. Quid ille solus cum Deo ageret, qua suavitate quibusque gaudiis perfunderetur, quando ad beatos illos amplexus perveniebat, nemo est qui possit referre. Illud dumtaxat, nobis etiam audientibus, narrabant ii qui viderunt oculis suis, et audierunt, et perspexerunt; eo tempore plerumque illum, ita viribus omnibus destitutum sensibusque emortuis repertum esse, ut expiranti similis videretur.

duas et amplius horas communioni impendit:

Eucharistiam aliis ministrans,

157 Cum autem Eucharistiæ sacramentum aliis ministraret, subito quodam fervore succensus, non sine magna adstantium admiratione, toto corpore exultabat. Venit ad illum aliquando femina, ab Judæorum perfidia ad Christianam fidem traducta, uxor unius ex iis quos Philippi opera Christum induisse supra narravimus; cumque ex ejus manibus Dominicum corpus sumptura esset, vidit illum repente tanto tremore correptum, ut cœlestis Panis particulæ supra ipsam pyxidem exilirent: ipseque Pater, igneus extemplo factus, mox Communione F peracta perinde expalluit, quasi grave aliquod animi deliquium pateretur. Idipsum accidit Nero de Nigris, Patricio Florentino, quo de alibi dicendum est. Is cum in templum nostrum venisset, atque ex Philippi manibus Eucharistiam accepturus esset, cum Archidiacono Ecclesiæ Alexandrinæ, quem per eos dies ejusdem Ecclesiæ Patriarcha Oratorem ad Clementem Pontificem miserat; videt repente Dei servum quodam spiritus impulsu sese concutientem usque adeo, ut manus ejus dextera et brachium longe supra pyxidem tollerentur. Qua re commotus Nerus, brachium ejus quam reverentissime apprehendit tenuitque firmiter, donec Sacramentum susciperet; veritus nimirum in tam vehementi concussione, ne quid ex pyxide prosiliret, quod tamen non sine miraculo numquam accidit. Discedentem deinde ab se cum dimitteret Pater, more suo arcte complectitur, atque; Nimium profecto, Nere, hodie mane calefecisti me. Scilicet adeo, ad se Archidiacono illo Alexandrino, qui magnis de rebus tractaturus advenerat, vir de Catholica religione tuenda et propaganda maxime solicitus, rem Deo ferventissimis precibus Philippus commendaverat; ac propterea plus solito incaluerat. Semel quoque cum Eucharistiam porrigeret Juliæ Ursinæ Rangonæ, præstanti nobilitate ac pietate feminæ, sacra ipsa Particula, quam ei præbebat, sublata ex illius digitis in aera,

subsilire videtur,

tremente vehementer brachio,

imo et sublevari a terra.

A. HIERO. BARNABÆO. EX MS.

A aera, visa est: quod quidem spectaculum maximum omnium stuporem excitavit. Hoc ipsum cum obiret in privato sacello, spectantibus multis, e solo quandoque sublatus, conspectus est: adeo ille, in hoc Sacramento administrando, divino spiritu replebatur.

suadet frequentem Communionem,

158 Hinc porro suos omnes ad hæc ipsa mysteria frequentanda acriter incendebat, eosque præsertim qui Sacerdotio insigniti Altari addicti jam fuerant: hos enim hortari non desinebat, ut quotidie (modo ne quid obstaret) Missæ sacrificium offerrent; rem plane iis temporibus non admodum usitatam. Aiebat autem, quicumque hoc uno nomine id omittebant, ut requiescerent atque animum recrearent, hos tota via aberrare: quicumque enim recreationem extra Creatorem, consolationemque extra Christum, quærit, hunc proculdubio nusquam eam reperturum. Abstinebat ille quidem (quod supra innuimus) nonnullos interdum a Sacrificio, ut illos ad humilitatem atque obedientiam exerceret; quemadmodum etiam nonnullis, Sacerdotio recens initiatis, ut ad peragenda divina Mysteria statim accederent, non ita facile potestatem faciebat; quod scilicet cœlestis B Panis desiderio quotidie magis magisque incalescerent. Nec Sacerdotes modo, sed etiam laicos, ad hæc ipsa Mysteria frequentanda incitabat: quamobrem e suis aliquot octavo quoque die, plurimi singulis festis diebus, alii ter in hebdomada, nonnulli etiam quotidie corpus Christi religiose casteque suscipiebant. Quo quidem longe omnium fructuosissimo instituto ex iis plures ad eam vitæ perfectionem devenerunt, ut non vulgaris sanctimoniæ post se exempla reliquerint. At vero Pœnitentiæ sacramentum vel maxime frequentari voluit, quapropter ex suis multi, licet quotidie ad Eucharistiam non accederent, quotidie tamen sacra se Confessione expiabant.

etiam laicis,

et Confessionem.

Passioni meditandæ addictus,

159 In meditanda Christi passione atque acerbissima morte, pro salute humani generis obita, assidue sese exercebat: quapropter, æream apud se ejusdem Domini crucifixi, dempta cruce, imaginem habebat, quicum libere cor suum effunderet. Hinc illæ lacrymæ atque ardentissima desideria in Indiam transmittendi, et sanguinem pro sanguine reponendi. Id quod cum assequi non potuisset, utcumque demum voluntati suæ satisfacere decrevit. Siquando igitur sanguis illi e naribus aut ore deflueret, Deum obsecrabat, ut eo usque flueret, quousque Redemptoris sui beneficio aliqua ex parte responderet. Et C quidem ex voto res cecidit: exinde enim tantam sæpe vim sanguinis fudit, ut ex illo catinos ipsos impleverit; quam ob causam interdum oculorum lumen, alias etiam vitalem sensum prope amisit: ad hæc postremos ejus morbos, nihil aliud nisi sanguinis profluvium fecit. Quod ipsum accidisse ferunt, sanctissimæ Virgini Lutgardæ: quæ cum pro Christi nomine sanguinem profundere vehementer optaret, illud duntaxat a Deo precibus impetravit, ut abrupta pectoris vena copiosissimum sanguinem daret; audiretque ab eodem Christo, idcirco sese hoc illi beneficium præstitisse, quod pro sui nominis gloria tam ardenter martyrium subire concupiverat. Hinc porro data est occasio hominibus nostris repræsentandi Philippum, in suo sacello rubenti veste Sacerdotali indutum, qua scilicet ardentissimum illud martyrii desiderium ostenderetur. Denique in pronuntiando sanctissimo Jesu nomine, ineffabili quadam jucunditate perfundebatur; quamobrem frequenter illud in ore habebat. Orationem quoque Dominicam, et Apostolicum symbolum, tanta cum animi attentione et delectatione recitabat, ut finem propemodum invenire non posset.

gaudet sibi sæpe sanguinem fluere,

cum desiderio martyrii.

D

CAPUT XIII.

Religio erga Deiparam et Sanctos. Fervor devotionis communicatus cum proximo.

cap. II Tenero erga Deiparam affectu.

Proxime autem et secundum Deum sanctissimam Dei Genitricem coluit Philippus, quam semper in corde, in ore semper habebat. Hanc igitur Amorem suum vocabat, hanc unam divinarum omnium gratiarum dispensatricem ubique prædicabat: quin etiam interdum hanc ipsam, more pueruli, suaviter blandientis, Mammam suam appellabat; atque orans, sæpe noctem integram dulciter eam alloquebatur. Ægrotabat aliquando in ædibus Caritatis, et quidem adeo graviter, ut medicorum jussu prope illum semper aliquis excubaret, ne forte subito casu interiret. Itaque nocte quadam, officium ejusmodi præstare ei cum voluisset Joannes Antonius Luccius, de quo supra meminimus, an re ipsa deinde id perfecturus esset valde dubitabat, ob loci angustiam, maximosque calores, et anni tempus gravissimum. Sed longe secus evenit: noctem enim illam tanta cum animi sui jucunditate vigilavit, ut cum mane salutationis Angelicæ signum daretur, illud ipsum esse putaret, E quod dari vespere consuevit; tantum abfuit ut ex longa vigilia æstuque gravissimo molestiam ullam perceperit. Id quod non aliam ob causam factum est, nisi quia Philippus ab arbitris liberum se esse existimans, Deiparam Virginem, quasi præsentem, dulcissimis verbis tota nocte ad lucem usque affatus est.

eam æger tota nocte alloquitur;

eidem Coronam ex aspirationibus texit,

161 Consueverat autem Vir sanctus his præsertim precatiunculis eam identidem invocare: Virgo Maria, mater Dei, deprecare Jesum pro me: O Virgo, et Mater. Quibus nimirum, quamvis brevissimis orationibus præclarissima quæque de Virgine comprehendi et prædicari, dicebat. His igitur ter et sexagies ingeminatis, quasi coronam quamdam eidem Virgini contexere suos docuit, atque ipsemet hoc idem facere solebat. Hanc porro precandi formulam Deo ejus Matri sanctissimæ acceptam fuisse, multorum testimonio comprobatum est, qui se ab impugnationibus dæmonum, hoc uno quasi amuleto, tutati sunt. Laicus quidam erat nostræ Congregationis, cujus mentem de illibata ejusdem Deiparæ virginitate gravis tentatio vexabat: quamobrem ad beatum Patrem venit, conscientiam aperit, remedium poscit. Quem ille nihil aliud, nisi prædictas precatiunculas in Coronæ modum recitare jubet, eaque F ratione omni molestia, non modo in præsens, verum etiam imposterum liberatus est.

qua utentibus evanescunt tentationes carnis,

sicut ipsimet ante imaginem ejus oranti

162 Multa præterea ac prope innumera beneficia ab illa sese accepisse affirmabat: illud autem præsertim, quod cum ante ejus imaginem sæpius oraret, ab impugnationibus ac terriculamentis dæmonum miris modis defensus fuerit. Quapropter memorem se gratumque erga Dei Genitricem semper ostendit: et cum de sacellis novi templi extruendis deliberaretur, præcipua Redemptionis nostræ mysteria in iis ita depingi voluit, ut in unoquoque eorum imago ipsius Virginis spectaretur. Qua re Patres permoti, cum deinde Philippi quoque imago publicæ venerationi exponenda esset Deiparam ipsam illi omnimodis adjungendam curarunt: cujus videlicet amore, quasi alterum Bernardinum Senensem, et ipsum incensum fuisse certo scirent. Quo tempore idem hoc templum ædificabatur, is qui ædificio præerat Joannes Antonius Luccius, dirutis jam prope omnibus quæ circa erant ædibus, aliquam tecti partem, antiquæ ædiculæ Vallicellanæ superpositam, tamdiu relinqui jusserat, dum nova ædes perficeretur. Ibi vetus quædam imago erat beatissimæ Virginis, et magna populi veneratione,

A veneratione, et editis miraculis inclita, quam deinde religioso ac nobili cultu translatam in Aram novi templi maximam, hodie veneramur.

Ab eadem monitus casum tecti prævenit.

163 Quodam mane Philippus acciri ad se statim Luccium jubet; moxque venienti; Ocius, inquit, tectum illud vetus demolire: quod quidem hac nocte certo ruiturum egomet vidi, nisi Dei Mater suis ipsa manibus sustentasset. Paret ille, accitisque actutum fabris, ad locum advolat; comperitque tignum, quo tectum omne nitebatur, e pariete discessisse, suspensumque in aere nullo fulciente consistere. Quo spectaculo commoti omnes qui aderant, nisi divinitus rem fieri non potuisse, pariter proclamarunt. Denique inter cetera beneficia, quæ a Deipara Virgine Philippus accepit, haud illa sane ultimo loco ponenda sunt; quod templum ei dari voluit, nomini suo dedicatum; ne scilicet amantissimus filius ullo unquam tempore ab æde matris abesset; quodque ante paucos dies quam ex hac vita discederet, ad illum venit, ægroque statim salutem attulit: quemadmodum suo loco dicturi sumus: quo viso mirifice recreatus, et ineffabili quadam dulcedine delibutus, toto quo superfuit tempore nihil frequen-B tius suorum auribus atque animis ingerebat quam illud; Filioli, Dei Matrem colite, Mariam diligite.

Delectatur legendis Vitis Sanctorum,

164 Nec solum Philippus Sanctorum omnium Reginam, sed Sanctos etiam ipsos religiosissime coluit. Quamobrem, præter ea quæ jam dicta sunt, postremis suæ vitæ annis quotidie per horas plures eorum res gestas sibi legendas curabat: tantaque cum animi jucunditate audiebat, auditasque narrabat, ut ab iis prope divelli non posset. B. Mariam Magdalenam, cujus pervigilio (ut initio diximus) in hanc lucem editus fuerat, præcipuo quodam cultu venerabatur; Sanctos etiam Apostolos Jacobum et Philippum, cujus illi nomen obtigerat, et quorum festo die quasi agapen et sacrum quoddam epulum exhibebat, dum Congregationis alumnos paulo largiori cœna accipiebat: qui mos postea transiit ad nostros homines, ut certo solemni die quisque anno vertente idem faciat. Festis autem celeberrimis diebus præcipuo quodam spiritus fervore repleri, et ad Christi Domini Sanctorumque sectanda vestigia acriter impelli atque incendi se sentiebat: quicumque vero his diebus sensu aliquo pietatis ac religionis non afficerentur, iis profecto ad æternam salutem satis exiguam spem esse dicebat.

devotissimus erga Patronos suos.

Festa Christi,

et Reliquias sacras.

165 Sacras quoque Reliquias summo in honore semper habuit: quas tamen nec secum ipse deferebat, C nec deferri a suis facile patiebatur: tum quia interdum non ea, qua decet, reverentia cultuque custodiuntur; tum etiam qua per alias atque alias manus posteris traditæ, variis temporum injuriis per incuriam hominum obnoxiæ sunt. Quod si forte quispiam earum aliquid privatim domi pie religioseque asservare voluisset, haud abnuebat; immo etiam ipsemet sacram Reliquiariam thecam in cubiculo suo reverentissime habebat, quæ ab ejus excessu cum ad Baronii manus venisset, multa per eam miracula a Deo patrata sunt. Hanc porro singularem reverentiam erga Sanctorum Reliquias, tunc maxime Philippus ostendit, cum præclarissimorum Christi Martyrum Papiæ et Mauri sacra corpora ex templo S. Hadriani ad nostram ecclesiam translata sunt: quæ res quoniam memoratu digna videtur, quemadmodum ab oculato teste Cardinali Baronio descripta est, ipsis ejusdem verbis hoc loco referemus.

SS. Papiæ et Mauri corpora in Vallicellam transferri curat,

166 Placuit autem, inquit ille, sanctissimo D. N. Sixto V Pont. Max. (id agente singulari amoris studio quo res nostras semper est prosecutus, ipso Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Augustino Cusano, ejusdem ecclesiæ Diacono Cardinali, de nostra Congregatione jugiter bene merente) ut eorumdem sanctorum Martyrum Papiæ et Mauri sacra corpora D ex Diaconia S. Hadriani in nostram ecclesiam S. Mariæ et S. Gregorii, in Vallicella dictam et in regione Patronis positam, transferrentur; quod religioso officio et munificentia ejusdem Illustrissimi et Reverendissimi curatum est, cuncta quæ ad rem tantam opus essent liberaliter exhibentis. Accidit prope divino miraculo, ut cum multis annis multa impensa ædificaretur, et jam perduceretur ad finem, quæ in honorem Dei Genitricis et S. Gregorii Papæ inchoata erat ecclesia, inter alia insignia illustraretur more majorum Martyrum quoque sepulchro; iidemque Martyres his ipsis diebus opportune Dei plane consilio denuo apparerent, ut in ampliori ecclesia collocatos majori illos Urbs (ut par est) prosequeretur honore; ipsi vero auctior præstarent beneficia supplicantibus. Vidimus ea pariterque tetigimus, ac licet indigni iterum atque iterum exosculati sumus, eorumdemque sacro feretro una cum collegis Fratribus humeros in eorum translatione læti subjecimus, III Idus Februarii anno MDXC.

A. HIERO. BARNABEO EX MS.

An. 1590,

167 Dulce admodum atque jucundum fuit, post recensita tot certamina Martyrum, ultima hac ipsa die a tam insignibus Romanis Martyribus visitari. E Suscepimus hilare tantos hospites, apud nos perpetuo permansuros; eosdemque Patronos nostros ampliori cultu veneraturi, majoribusque indies obsequiis et officiis divina gratia adjuvante sedulo frequentaturi. Qui autem allata celebri pompa sanctorum Martyrum corpora religiosissimo obsequio exceperunt, ad infimos usque ecclesiæ gradus obviam prodeuntes, fuere Illust. ac Rev. S. R. E. Cardinales Alphonsus Gesualdus Neapolitanus, Cardinalis Episcopus Portuensis; Gabriel Palæottus Bononiensis, Cardinalis Episcopus Albanensis; Nicolaus Sfondratus Mediolanensis, Tit. S. Cæciliæ Presbyter Cardinalis Cremonensis; Dominicus Genuensis, Tit. S. Laurentii in Pane et perna Presbyter Cardinalis Pinellus; Hypolitus, Tit. S. Pancratii Presbyter Cardinalis Aldobrandinus, major Pœnitentiarius; Hieronymus Taurinensis, Tit. S. Petri ad Vincula Presbyter Cardinalis de Ruvere; Scipio Mantuanus, Tit. S. Mariæ de Populo Presbyter Cardinalis Gonzaga; Federicus Mediolanensis, S. Agathæ Diaconus Cardinalis Borromæus; Augustinus, S. Hadriani Diaconus Cardinalis Cusanus; qui corpora Sanctorum jussu Sanctissimi conceptis verbis tradidit R. P. Philippo Nerio Florentino, Præposito Congregationis Oratorii; Guido Bononiensis, SS. Cosmæ et Damiani Diaconus Cardinalis Pepulus. Hactenus Baronius. F

obviam procedentibus Cardinalibus decem;

168 Incredibile autem dictu est, quanta cum alacritate atque lætitia Dei servus divinum hoc munus acceperit. Vidisses illum, non animo solum, sed etiam corpore exultantem, huc et illuc per ædem cursantem, atque in confertissimam turbam quasi fanatica jactatione irruentem. Sacrum feretrum deinique impositum est aræ, in medio templo excitatæ, et pretiosa veste contectæ; ubi quatuor ipsis diebus sanctorum Martyrum corpora confluentium venerationi patuerunt. In sacrario deinde reposita, demum anno salutis nostræ MDLXXXXIX, X Kalendas Junii, qua die templum idem solenni ritu consecratum est, sub ara maxima collocata sunt: eorumque capita argento inclusa, magna cum veneratione asservantur.

quæ deinde anno 1599 sub majori altari posita

169 Porro inter cetera beneficia atque charismata, quæ plena manu in Philippum Deum infudit, illud equidem valde præcipuum existimaverim; quod ingens ille devotionis ardor, non in eo solum continebatur, sed etiam diffundebatur in proximos. Quamobrem quicumque ad eum frequentes conveniebant, quamvis alioqui tepidissimi ac devotionis expertes,

cap. III Varii acceptum referunt fervorem spiritus

A: HIERO. BARNABÆO EX MS.

A expertes, concepto paulatim spiritus fervore incalescere; qui vero secus, defervere statim atque intepescere videbantur. Lavinia de Rusticis, nobilis inter Romanas familias, quamquam initio adeo studiosa Philippi non esset, ut ejus etiam pietati obloqueretur, quin imo (teste Fabritio de Maximis, illius viro) ne nomen quidem ipsius sine molestia posset audire; Fabritii ejusdem rogatu denique ad Dei servum adducta, ita ejus alloquio delinita est, ut ad illius arbitrium omnino se composuerit: et abjecta rerum humanarum cura, ter in hebdomada post Pœnitentiæ sacramentum sacra Mysteria accipere consueverit, et ad omnem pietatem sese studiosissime exercuerit: quamobrem dum oraret, sæpe in Deum rapiebatur: abeuntem vero post annos aliquot ex hac vita in cœlum migrasse, Philippus ipse palam testatus est.

etiam uni colloquio Sancti,

170 Constantia de Drago-Crescentiæ, natali die sancti Andreæ Apostoli, Philippo in templo nostro de more sacrificanti, una cum Eugenia famula sua intererat. Ecce autem repente ineffabili spiritus fervore inflammari, ingentique cumpunctionis et lacrymarum vi perfundi se sentiunt. Itaque Constantia, Sentisne, inquit, Eugenia, quid hoc rei est? At B illa, Sentio enimvero. Qua de re deinde inter se disserentes, impertitum sibi a Philippo tunc temporis ejusmodi spiritum, certo certius crediderunt. Nerus de Nigris multa inter orandum cordis evagatione in diversa distrahebatur: verum ubi primum Philippo adstitit Sacrum facienti, tantam in rebus divinis meditandis facilitatem nactus est, ut ipsemet sese admirans obstupesceret: quod idem toties deinde in semetipso expertus est, quoties Philippo sacrificanti adesse contigit.

vel aspectui sacrificantis

171 Quicumque vero cum beato viro orarent, iis ille tantum spiritualis jucunditatis impertiebat, ut horæ ipsæ momento citius eisdem prætervolare viderentur. Nonnulli quoque haud temere affirmarunt, si cum Philippo orandum esset, dies noctesque orationi se libentissime operam daturos. Orabant aliquando cum beato Patre Simon Grazinus Florentinus, et Alexander Salvius Senensis, ex primis ejus, in spiritu filiis, et puncto temporis horam sibi abiisse vehementer admirati sunt. Quamobrem in oratione ac meditatione sese perpetuo perseveraturos aiebant, si quod acceperant cœleste gaudium, cum ipsa pariter oratione perseveraret. Cumque hæc eadem deinde Philippo narrarent; Haud mirum est, C inquit, filii: siquidem tamquam parvulis lac vobis potum dat Deus. Quod et iisdem sæpe, et aliis etiam cum Philippo orantibus frequenter usu venit. In sacris autem Confessionibus excipiendis beatus Pater caritatis igne succensus, ardere omnino videbatur: et hunc ipsum caritatis ardorem aliis etiam impertiebat, cum apud illum conscientiam deponebant; præsertim vero cum ad absolutionem ventum erat: quo tempore pœnitentes paterno sinu dulciter complectebatur, atque ineffabilem quamdam dulcedinem cum illis pariter communicabat.

orationi simul cum eo factæ,

aut confessioni apud eum,

172 Hanc rem inter ceteros luculenter testatam reliquit Joannes Azzina Marsicus, idemque Philippo addictissimus: ait enim; Quoties cubiculum ejus intrabam, subito tremore corripiebar, tametsi ad sanctissimum Senem libentissime adibam: ad cujus pedes humiliter provolutus, cum ille aut latus mihi tangeret, aut crines aut aurem velleret, æternorum bonorum desiderio inflammari me sentiebam, ut plane cœlestis quædam gratia in me defluere videretur: qua profecto impellente, statim in templum ad orationem provolabam. Etiam accedit locupletissimus testis Abbas Marcus Antonius Maffa, cujus antea mentionem fecimus, aitque: Ego quidem, licet omnium mortalium abjectissimus, atque innumeris

uti expertum se ait Joan. Azzina,

et Abbas Maffa,

culpis obnoxius, ex quo Philippum cognovi, quasi D virum sanctum illum colui; et dum per occupationes licebat, ad eum frequens veniebam. Cumque confitenti mihi aures dabat, atque absolutionis gratiam impendebat, magno illo cordis affectu sanctitatem ab eo afflari satis aperte percipiebam; quamobrem Confessione peracta, Missæ sacrificium non sine ingenti devotionis et lacrymarum copia offerebam: quod quidem in me fieri haud sentiebam, cum apud alios conscientiam expiabam. Millies quoque cum illo æstus cordis mei, et quæ me impugnabant tentationes libere communicavi, ejusque consilio et precibus amissam animi tranquilitatem extemplo recepi. Postquam vero in cœlum abiit, quoties ex animo auxilium ejus imploro, toties illum mihi præsto esse sentio: qua re non raro mecum ipse vehementer obstupui. Denique cum semel atque iterum Sacrum facerem iisdem casulis indutus, quibus ille dum viveret utebatur; vim lacrymarum profudi. Hæc eadem alii quoque complures, qui cum eo familiariter agebant, crebro sibi accidisse jurejurando affirmarunt.

dum aut confitebatur et,

aut eadem casula ad Missam utebatur.

CAPUT XIV.

De dono lacrymarum et orationis in Philippo. E

Quamquam hic sermo nobis sit de Philippi virtutibus institutus (de donis enim singillatim postea dicturi sumus) quoniam tamen donum lacrymarum præcipuus devotionis est fructus, non alienum videtur, hoc loco referre, quam copiose id ei impertitum fuerit. Quotiescumque igitur de re aliqua miseratione digna incideret sermo, statim erumpebat in lacrymas: et si quem forte offenderet funibus peccatorum constrictum, veluti Hieremias alter, cum ejulatu et lamentatione clamabat; Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum; et plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei? Eaque occasione Federicus Cardinalis Borromæus testatus est, sese non semel vidisse illum tam graviter gementem, quam si puer quispiam a parentibus acriter verberaretur.

cap. IV

Sanctus lacrymari solitus,

ad peccatoris cujusque aspectum: Thre. 9,

174 Advertit aliquando Dei famulus, Nobilem quemdam verecundia occupatum, in sacramento Pœnitentiæ peccata sua tegentem atque celantem. Itaque cum ei omnia detexisset, quæ Deo tantum revelante cognoverat; ut imposterum pure et sincere cum Confessario agere velit, etiam atque etiam F hortatur: defixisque in eum oculis, ubi hominem videt conscientia convictum ac rubore suffusum, miseratione commotus, erumpentes affatim lacrymas et singultus continere non potuit: eodemque tempore tantum illi compunctionis affectum a Domino impetravit, ut ipse quoque a fletu temperare nequiverit. Quapropter haud brevi intervallo præ gemitu steterunt ambo, et vox faucibus hæsit: dein miser ille, ubi spiritum vocemque recepit, quas longo jam silentio dissimulaverat culpas, per sacram Confessionem statim se expiaturum pollicetur; atque ad Philippi preces, tamquam ad sacram anchoram, confugit. Ille, ut solebat, contristatum ad pœnitentiam dulciter amplectitur, et bona spe veniæ consolatur. Quoniam vero Pater amantissimus pro ingenti sua caritate non satis lacrymarum profuderat, in secretiorem locum se recipit; ibique per aliquod spatium, quas adduxerat fletibus habenas, remittit. Interea pœnitens, cum apud Confessarium suum totius anteactæ vitæ labes et maculas eluisset, ad Philippum redit. Cui Pater, Nunc tu alium vultum induisti, et quidem bonum. Quamquam autem te audire nolui, tamen omnia peccata tua mihi a Domino sigillatim patefacta esse certo scito. Tum vero ille infimis precibus

expertus id pudibundus pœnitens,

quem lacrymis suis ad integre confitendum induxit,

impetrata ei insolita contritione:

A cibus iterum rogat, ut longe uberiorem sibi compunctionem a Deo obtineat : atque eo ipso temporis momento talem cordis contritionem excitari in se sensit, qualem profecto nec desiderio assequi potuisset : et tamen ille, priusquam Philippo innotesceret, vix contritionis nomen audiverat.

item ad colloquia pia,

175 Quod si de rebus divinis Dei famulus dicere aggrederetur, cadentes ubertim lacrymæ sermonem plerumque interrumpebant; quare aut silere cogebatur, aut ejusmodi argumentum deserere. Idque erat causæ, quod cum ille aut privatim aut publice de rebus spiritualibus verba faceret, de industria aliquod Philosophorum dictum factumve intersereret, quamvis ab ingenio suo hoc esset maxime alienum. Invitavit illum aliquando ad prandium in hortos suos Patricius de Patriciis, eximia nobilitate et pietate vir, eaque Philippo acceptissimus; nec recusavit Pater, quamquam (ut diximus) veteri jam consuetudine vix exiguum panis frustulum prandii loco capiebat : secumque duxit Marcellum Vitellescum, Cæsarem Baronium, Joannem Franciscum Bordinum, et Thomam Bozzium. Hunc vero sublatis mensis, ne scilicet consueta Oratorii exercitia omnino intermitterentur, ex tempore aliquid disserere jussit, quod ad aliorum ædificationem facere videretur : B dein sermone absoluto, cum ad rem confirmandam non nihil ipsemet adjungere vellet, vix aliqua prolocutus erat, cum subito tremore correptus vim lacrymarum profudit, nec ultra progredi potuit.

vel legendas Sanctorum Vitas,

176 Sanctorum quoque Vitas dum legebat, sæpe ad singula prope verba illico fletus erumpebat. Quadam die venit ad illum Præsul quidam, lugentemque graviter inter legendum invenit; quamobrem, numquid mali accidisset, rogavit. Cui Pater, rem alio torquens, an vero mihi plorandi non subest causa, qui utroque parente orbatus sum? Alia etiam die Angelus Victorius, cujus antea mentionem fecimus, ut familiariter eo utebatur, legentem pariter et lugentem offendit : cumque ab illo causam luctus exquireret; Ideo, inquit, lugeo, quia Vir iste sanctus, cujus Acta percurro, mundo renuntiavit, et omnibus quæ possidebat, ut uni Deo inserviret : ego nihil unquam boni egi, omnesque me bonitate præcedunt. Deinde suspirans, imoque trahens a pectore vocem; O Angele, inquit, quid si ego vinctus per Urbem ducar, et fustibus cædar? Profecto dixeris; En hic ille est Philippus, qui se tam probum simulabat : fortiter illum cædite. Atque hæc dicens, mortificationis amore vehementer ingemiscebat. C

aut memoriam Passionis,

177 De Passione Domini cum aut meditabatur aliquid, aut loquebatur, aut legebat, incredibili quadam affectus teneritudine, veluti cera ad ignem liquescere videbatur. Interdum quoque niveo quodam pallore suffusus, lacrymis ubertim cadentibus apparebat, non sine intuentium admiratione ac devotionis affectu. In majori autem hebdomada, cum Sacrum faciens, Evangelicæ Passionis historiam legeret; longe alio distrahenda illi mens erat, ut rem perficere posset : quamquam adhibita omni cautione et diligentia, a lacrymis tandem atque suspiriis temperare non poterat. Cum aliquando in Oratorio sermonem ad populum haberet, atque in ipsius Passionis mentionem incidisset; tanto fervore correptus est, ut præ singultu et lacrymis spiritum trahere non valeret : quamobrem e subsellio descendit, seque foras repente proripuit. Id quod cum sæpius illi accidisset, multis ante annis quam ex hac vita discederet, a sermocinando sese abstinuit; ipse vero, ob inertiam suam dicendique imperitiam, huic se muneri imparem prædicabat. Et si forte quispiam objiceret, tamdiu illum ejusmodi munus exercuisse; statim subjiciebat, illo initio nascentis Oratorii, quod pauci admodum essent qui ad populum verba facerent, sibi etiam impertitam a Deo fuisse copiam aliquam facultatemque dicendi; quæ tum demum speranda non esset, cum eorum numerus ad plenitudinem jam crevisset. Denique audito Passionis nomine sæpe erumpebant lacrymæ, quæ vocem illi atque animam intercludebant. D

A. HIERO. BARNABEO EX MS.

etiam fortuito occurrentem,

178 Guido Ferrerius, Titulo SS. Viti et Modesti Cardinalis Vercellensis, et suorum nobilitate et sua ipsius virtute laudabilis, ad eorumdem Martyrum natalitia celebranda vocaverat Philippum, atque alios aliquot Congregationis Presbyteros; eosque convivio acceperat in proximo cœnobio S. Praxedis. Remotis epulis mensisque, beatus Pater, eodem Cardinali jubente, quædam quasi bellaria in medio posuit, quæ omnium animos pascerent ac recrearent; deinde suam quemque symbolam jussit in commune conferre. Denique ipsemet iterum exorsus, cum rem dilataret atque explicaret, incidit mentio de nimia caritate, qua Christus dilexit nos et tradidit semetipsum pro nobis : eodemque temporis momento tanto dolore ac gemitu correptus est, ut loquendi potestatem amiserit : cumque se quantum poterat coerceret atque reprimeret, denique jussu ipsius Cardinalis quievit. Ægrotabat graviter, anno salutis nostræ MDLXXXX, allatusque est ex pulli pulpa contusa cœnaturo cibus, ad reficiendas vires. Quem manibus E acceptum prius quam ad os admoveret, subito tremore occupatus, acriter ingemuit; elataque voce ait : Tu Christe, tu Crucifixus : ego autem in lecto, tot commodis, tot levaminibus, et carorum adstantium turba recreatus? Atque hæc dicenti, lacrymæ ubertim cadebant : cumque ejusmodi cibum capere tentasset, frustra fuit.

atque ad alias occasiones;

179 Cum suos in spiritu filios cælesti Pane reficiebat, uberrimi lacrymarum fontes intolerantia gaudii sæpissime prorumpebant, ut eam functionem vix perficere posset. Quapropter ex iis plerique, videntes Patrem madentibus oculis ac fervido vultu id peragentem, impertitum sibi quoque ab eo spiritus fervorem satis aperte senserunt. In audiendis divinis Officiis, Ecclesiastico ritu decantatis, sic afficiebatur, sic commovebatur animo, ut ne aliis quidem præsentibus fletum contineret. Quamobrem cum interesset Vespertinis et supremi crepusculi precationibus, quas Dominicani Fratres de more psallentes persolvebant; non semel conspectus est, non modo vultum, sed ipsas etiam vestes uberrimis lacrymis perfudisse. Cum videbat eos qui conviitiis atque injuriis illum persequebantur; continuo misera F tione commotus, miseram hominum conditionem deflebat. Denique donum lacrymarum a Domino Philippus acceperat sic, ut, oblata quavis occasione, statim fletus erumperet. Quamobrem pro miraculo fuit, humoris acrimonia, paulatim exesa vi luminis, aciem oculorum non esse consumptam : quam tamen adeo integram vegetamque servavit ultimam usque diem, ut octoginta jam natus annos conspicillis numquam usus fuerit, quamquam ex iis plura apud se habebat, non ad necessitatem sed (ut ipse aiebat) ad voluptatem. Hoc porro tam insigne donum, ceteroqui maximi æstimandum, Philippus, qua erat humilitate more suo prætexere studebat; dicebatque de se loquens, hujusmodi lacrymas divini amoris haud certum indicium esse, neque ex ea re cujusquam sanctitatem conjici posse : quandoquidem perditas etiam meretriculas, si forte de Deo aliquid audiunt, continuo videas lacrymantes.

integris tamen semper oculis usus.

cap. V Animo jugiter intentus in Deum,

180 Precationi et contemplationi adeo deditus fuit, ut omnia Congregationis exercitia ad hunc finem instituisse videatur; quam etiam ab orandi consuetudine Oratorii Congregationem appellandam existimavit. Itaque cum a prima ætate in hanc curam toto

A. HIERO BARNABÆO EX MS. Thess. 5, 17

A toto animo et studio incubuisset, tantam Deo adjutore in ea re facultatem adeptus est, ut quocumque loco aut tempore mens ejus cœlestia contemplaretur, atque Apostolicum illud perfecte exequeretur, Sine intermissione orate: multo enim facilius et proclivius ille in Deum sese extollebat, quam miseri mortales ad terram dejiciunt. Quapropter, cum ejus cubiculum maxima hominum frequentia celebraretur, multaque inibi eo præsente atque audiente agerentur; ipse, ut rebus non se tradebat, sed commodabat, identidem oculos manusque ad cœlum levabat, atque ex imo pectore suspirabat ad Dominum; quamquam hujusmodi affectus, ubi testes aderant, quam occultissimos tenebat.

difficulter eum distrahit alio

181 Cum per Urbem ibat, ita erat abstractus a sensibus, ut monitore opus haberet ad salutandum aut resalutandum. Quin etiam interdum lacinia vellicata, quasi e gravissimo somno excitatus, vix denique advertebat. A prandio (si tamen prandium dicendum est, ubi tantum panis sumebatur, quantum jejunio solvendo satis sit) omnino in varias res distrahendus erat, ne scilicet ex nimia cura atque B intentione læderetur. Quamobrem, cum aliter quietem capere non posset, accito Gallonio inquiebat; Si me vis quiescere, Antoni præbe libros haud mihi gratos: aut alio hujus generis levamento illum a contemplatione rerum divinarum divelli oportebat: itaque eo implebatur, quod ipsemet quasi de aliis dicere solebat, hominem Dei amore succensum, eo tandem pervenire, ut dicere cogatur, Sine quæso, Domine, me quiescere; atque illud; Quicumque hora vigesima, videlicet a meridie secunda aut tertia, paratus ad orandum promptusque non est, is orationis spiritum profecto non habet. Nihil unquam, præsertim majoris momenti, aggrediebatur, nisi attente consulto et propitiato Deo: ad eamque fiduciam precandi assiduitate pervenit, ut libere diceret, Quæcumque petiero a Domino, me accepturum pro certo habeo, dum ne tempus orandi desit. Nonnumquam etiam eo usque processit, ut diceret; Volo hoc aut illud ita fieri et perinde eveniebat, ut ipse prædixerat.

quidquid vellet solitus orando impetrare.

Statas precandi horas,

182 Quamquam autem Philippus orandi usu atque assiduitate id assecutus erat, ut quocumque loco aut tempore in Dei cogitationem amoremque raperetur: habebat tamen quotidie horas suas sacris meditationibus præstitutas: et quidem æstivo tempore mane et vesperi, nisi forte secus suaderet caritas erga proximos, superiorem ascen- C debat ædium partem, unde liber esset in cœlum prospectus, ibique per plures horas contemplationi vacabat. Quod si forte a quoquam inter orandum per janitorem accersiretur, continuo ad illum descendebat: aiebat enim nequaquam hoc pacto intermitti orationem, sed Christum potius pro Christo relinqui. Re deinde peracta ad locum redibat; neque propterea, ut ipse affirmabat, ab oratione distrahebatur, sed ex operibus pietatis magis magisque ad eam excitari atque inflammari se sentiebat. Per hiemem, vesperi post solis occasum, duas aut tres horas precationi et meditationi dabat. Iturus autem cubitum, ad lectuli caput ponere solebat æream Christi Domini morientis effigiem, dempta tamen cruce; precariam coronam, et horologium, cujus tactu horas cognosceret: quo pacto nocturnis et matutinis precibus se comparabat: neque enim amplius, quam horas quatuor aut quinque ad summum necessariæ tribuebat quieti. Ad hæc certis anni temporibus orationi attentior videbatur; nimirum in solennioribus diebus, aut in publicis privatisque necessitatibus: maxime vero in majore hebdomada, in qua quidem per annos multos immobilis atque jejunus, ad sacellum excubare consuevit die noctuque, dum sacrum Christi corpus, D ad recolendam acerbissimæ mortis memoriam, ibidem custoditur,

partitur et servat solicite:

Officium quomodo recitaret:

183 Horas quotidie septenas; ex more et ritu Romanæ Ecclesiæ, intentissima cura recitare solebat, et quidem alternis sæpius: solus namque non sine magna difficultate id efficere poterat; propterea quod statim in Deum rapiebatur, eique penitus adhærebat. Quicumque vero divinas preces cum ipso recitabant, hos Breviarium ante oculos semper habere jubebat; utque sine ullo errore id fieret, diligentissime curabat. Quamquam autem seni jam prope octogenario, tum propter ætatem tum propter alias justissimas causas, Gregorius XIV Pontifex Max. potestatem fecerat recitandi pro Canonicis Horis Coronam, quam vocant Beatissimæ Virginis, aut aliam quamlibet breviorem precationem; numquam tamen ea facultate usus est, nisi forte morbo implicitus. Tunc vero ex aliis divinum Officium audire volebat, idque tam attenta aure atque animo agebat, ut si in dicendo quisquam vel leviter lapsus esset, aut nutu aut verbo statim ab illo corripe- E retur; etsi a se ipso prope abstractus omnino aliud agere videbatur.

quos libros spirituales et quomodo legeret.

184 Orationi sociam Philippus adjunxit lectionem sacrorum librorum, eorumque præsertim in quibus Sanctorum res gestæ descriptæ sunt, qua nihil efficacius esse dicebat ad spiritum excitandum. Erant autem illi plerumque in manibus, Collationes Joannis Cassiani, Thomæ a Kempis de imitatione Christi aureus libellus, Vita sanctæ Catharinæ Senensis, ac Beati Joannis Columbini: Ludovici Granatensis opera, Seraphini de Firmo Pharetra divini Amoris. Porro ex Vitis sanctorum Patrum, atque ex iis quas doctissimus idemque piissimus Lipomanus congessit, aliquid ferme quotidie aut legebat aut audiebat. Ex libris autem sacræ Scripturæ, vel maxime delectabatur Epistolis B. Pauli Apostoli, quas quidem sensim atque admodum attente legebat. Ubi autem devotionis fervorem excitari in se sentiebat, nequaquam progrediebatur; sed locum illum secum ipse diligentissime pertractabat, idque alias inter legendum identidem faciebat. Itaque longo jam experimento edoctus quantum ea res utilitatis afferret, suos admonebat, præsertim qui ex Congregatione essent, Deique verbum administrarent, ut iis libris operam darent, quorum titulis initium faceret littera S. nempe S. Augustino, S. Gregorio, S. Bernardo, horumque similibus. F

Commendat usum jaculatoriarum

185 Breves quidem orationes, ex Cassiani ipsius præcepto, sed creberrimas facere docebat, eos præsertim, quibus in ea re immorari diutius non liceret. Quamobrem precatiunculas quasdam jaculatorias iisdem proponere solebat, quibus nimirum ignita velociter mens atque alata cœlum peteret, et frequenter in Deum sese elevans eidem jugiter cohæreret. Ex his nonnullas hoc loco inserere haud alienum existimavimus.

tam Latina

Cor mundum crea in me Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis.
Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina.
Doce me facere voluntatem tuam.
Domine, ne te abscondas mihi.
Domine, vim patior, responde pro me.
Ego sum via, veritas, et vita.
Fiat voluntas tua, sicut in cœlo et in terra.
Jesu, sis mihi Jesus.
Ne reminiscaris, Domine, iniquitatum mearum.
Quando te diligam filiali amore.
Sancta Trinitas, unus Deus, miserere mei.
Tui amoris in me ignem accende.

Maria

A Maria mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, et hora mortis suscipe.

quam vulgari lingua.

186 Alias etiam hoc genus supplicandi formulas vulgari idiomate ad omnium captum edocuit, quas in Latinum translatas prædictis adscribendas duximus.

Nondum te cognovi, mi Jesu, quia nondum te quæsivi.

Quid faciam, nisi tu adjuves me, mi Jesu?

Quid facere possum, mi Jesu, ut faciam voluntatem tuam?

Da mihi, mi Jesu, ut tibi serviam, non timoris causa, sed amoris.

Aliquando tandem amare te vellem, mi Jesu.

Mihi diffido, in te confido, mi Jesu.

Nihil boni facere possum, nisi tu adjuves me, mi Jesu.

Nihil volo, nisi tuam facere sanctissimam voluntatem, mi Jesu.

Numquam te amavi, et tamen amare te cupio, mi Jesu.

Numquam te amabo, nisi adjuves me, mi Jesu.

Amare te vellem, Jesu, nec viam ad amandum invenio.

B Ego te quæro, nec invenio, mi Jesu.

Si te cognoscerem, et me cognoscerem, mi Jesu.

Si quiquid boni fieri potest fecero, quid tandem fecero?

Cadam, nisi tu adjuves me, mi Jesu.

Tolle omnia, quæ me impediunt, si me vis, mi Jesu.

Domina mea, Virgo benedicta, da mihi ut semper memor sim tui.

Docebat præterea, ut in precatoriæ Coronæ modum, ter et sexagies repeteretur Davidicum illud, Deus in adjutorium meum intende, aut aliæ nonnullæ ex supradictis precatiunculis; quemadmodum antea dictum est de iis, quæ in honorem Deiparæ Virginis ab eo fuerant institutæ.

Ratio orandi etiam in privatas domos inducta,

187 Nec vero Philippus in Oratorio dumtaxat, quod fuse narravimus, quotidianas orationes fieri præcepit; sed in plures etiam, et quidem honestissimas domos eadem ferme exercitia invexit. Quapropter parentes, cum liberis ceteraque familia, quotidie vesperi in privatum sacellum sese recipiebant, eoque ritu preces ad Deum fundebant, quem in Oratorio nostro servari mos est. Nec defuere ex illis, qui non modo ejusmodi exercitia, sed alia C quoque Congregationis nostræ instituta, pro modulo suo studiose diligenterque servarent.

et præcepta ad bene orandum media,

188 Multa autem super ipsa oratione Dei famulus, in orando exercitatissimus, præcepta ac monita tradere solebat: et quidem cum dictis aliorum Sanctorum sententiisque fere communia; tamen, quoniam familiarissima illi erant, et tamquam ipsius propria a suis prædicabantur, nos quoque eodem loco ea statuemus, tum hic, tum alibi, ubi de illis incidet mentio. Primum igitur, ad orandum optimam viam ac rationem eam esse dicebat, ut se quisque tam præclaro beneficio indignum agnosceret; verumque modum parandi se ad orationem esse, exercere se ad mortificationem: sine qua nihilo facilius esset orare, quam sine pennis volare. Quamobrem cuipiam e suis roganti ut orandi artem sibi monstraret: Esto humilis, inquit, et obediens, et Spiritus sanctus te docebit. Aiebat præterea parendum esse spiritui, quem Deus in oratione communicat, nec ab eo declinandum: ut, si forte ad Dominicam Passionem meditandam nos provocet, ad alia atque alia mysteria nequaquam transeamus. Cum autem aliquid a Domino postulamus, non ideo cessandum esse, quod nos exaudiri tardius sentiamus; sed in oratione ad finem usque perseverandum.

imprimis humilitas,

perseverantia,

Quod si quis spiritu fervens magnam in postulando quietem inveniat, atque obtinuisse se credat in ipsa orationis effusione quod poscit; certo sperandum, preces ipsius ad Deum efficaciter penetrasse. Christianæ perfectionis studiosos etiam atque etiam hortabatur, ut ne in mediocri bonitate acquiescerent; sed magno atque excelso animo ad suprema contenderent: adeo ut, si fieri posset, vel ipsos Apostolorum Principes sanctitate præcellerent: quod quidem, etsi re ipsa non assequerentur, tamen optandum esse, ut ea saltem ratione divinæ caritati aliqua ex parte respondeatur. D

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

studium perfectionis.

189 Orantes insuper ac meditantes serio admonebat, ne diu defixos in sacras Imagines oculos tenerent: id enim capiti longe grave et perniciosum esse, eoque pacto diabolicis illusionibus locum dari. Ariditati spiritus, cum dormitare videtur anima nostra præ tædio, præsentissimum remedium esse dicebat, si se quisque, tamquam pauperculum aliquem, ante Deum Sanctosque prosternat, ac modo hunc, modo illum spiritualem stipem humilissimis precibus roget; eosque interdum, non animo solum, sed etiam corpore adeundos, nimirum templa iisdem dedicata pie religioseque visitando. Quatuor hominis novissima assidue meditanda, tironibus præsertim, E prædicabat, solitus dicere, Quicumque non descendunt in infernum viventes, iis profecto, ne mortui eo casuri sint, summum periculum est. Admonebat præterea suos, quotidiana exercitia ne intermitterent, quæ vesperi in Oratorio nostro fieri consueverunt; suadebatque omnibus, ut aliorum precibus sese humiliter commendarent. Ad hæc, ut orandi necessitatem ostenderet, hominem absque oratione sine ratione bestiam esse dicebat. Quamobrem ipsemet aliquando dum ægrotaret, oratione tantisper abstinere jussus a medicis, cum rem diutius ferre non posset, ad Gallonium se convertit, aitque; Heu mihi, Antoni, in bestiam plane mutatus sum. Denique affirmabat, oratione nihil gravius aut odiosius esse diabolo, nihil quod ille studiosius impedire intendat: in qua quidem id luminis Philippus acceperat, ut Deo revelante cognosceret, utrum quis mane illi operam dedisset, an vero eam per negligentiam omisisset.

Alia quædam huc spectantia præcepta.

CAPUT XV.

Philippi caritas erga proximos.

F *cap. IV.*

Ex præclara autem caritate, quam erga Deum Philippus ostendit, amor ille ardentissimus in proximos derivabatur, quo omnis ætatis atque ordinis homines ad Dei ipsius cultum dilectionemque perducere satagebat: id quod tanta cum dexteritate ac suavitate exequebatur, ut ferme omnes obstupescerent; quique ad illum semel accesserant, ab eo deinde recedendi viam non invenirent. Videlicet factus omnia omnibus, ut omnes Christo lucrifaceret, omnium sese ingenio attemperabat. Itaque si quos offenderet vitiorum cœno demersos, primum quidem excitabat abjectos, æternamque salutem vetabat desperare; deinde, ut letalia quæque peccata præcaverent etiam atque etiam hortabatur: denique illos quocumque voluisset admirabili quadam arte fortiter ac suaviter perducebat. Venit ad illum aliquando quidam, qui in malam se consuetudinem penitus immerserat, et ferme quotidie in eadem peccata revolvebatur. Huic, expiata per sacram Confessionem conscientia, satisfactionis loco fere nihil injunxit Pater, nisi ut, si forte in eamdem culpam recidisset, ad se statim rediret, et sine mora purgaret animam suam. Paruit ille, nec Philippus aliud unquam injunxit, quam ut ad se statim reverteretur. Hoc uno modo miser

Dexterrime solitus tractare peccatores,

consuetudinario uni solum præcipit ad se redire;

A miser ille non solum ex prava consuetudine, sed ex aliis etiam malis, paucis post mensibus feliciter emersit; exutisque vitiis, eodem Philippo teste, pudicos et plane Angelicos mores induit.

A. HIER. BARNABÆO EX MS.

191 Nec alia ferme ratione juvenem dissolutissimum ad officium sanitatemque reduxit, quem dumtaxat rogavit, ut septies quotidie recitaret Antiphonam, salve Regina; mox terram deosculatus, hæc secum ipse loqueretur, Crastina die fortasse moriturus sum: qua re brevi se ad frugem bonam recepit: postque annos quatuordecim consentaneam vitæ laudabiliter actæ sortitus est mortem. Dominicus Saracenus de Colle Scipionis, quo de alibi fiet mentio, cum in Urbe Philosophiæ operam daret, et de Philippi sanctitate multa narrantem condiscipulum suum audiret; ad illum adiit, et Confessione peracta, ut fermealiquid eleemosynæ patrio more Sacerdoti largiri consueverat; Ignosce mihi, inquit, neque enim modo suppetit, quod dare cupiebam. Cui subridens, Pater: Age, age, pro hac pecunia proximo Sabbato te ad me rediturum promittito. Paret ille, et viri facilitate ac suavitate devinctus, ad ejus ductum arbitriumque se contulit. Quamobrem assidua ac diligenti Confessione omnes animi labes ac maculas B eluebat, et in singulas hebdomadas sacrosanctum Eucharistiæ mysterium percipiebat.

alteri quotidie Salve Regina dicendum

tertio ut proxime ad se redeat.

192 Anno post Virginis partum MDLXII frequens ibat ad Oratorium S. Hieronymi Joannes Thomas Arena, adolescens et divitiarum affluentia et vivido ingenio et viribus corporis ferox; et quidem ad eum finem, ut quæ ibi fiebant exercitia procaciter irrideret. Quod cum non semel qui aderant animadvertissent, neque hominis petulantiam diutius ferre possent, ad Philippum rem detulerunt. At ille, ut erat vir mitissimus, quiescere eos jussit: paterentur et sinerent eum tantisper suis moribus indulgere. Quamquam autem impudens juvenis de sua protervitate nihil remitteret, sed aliena patientia quotidie fieret insolentior; nihilominus Pater ne mutire quidem contra illum quemquam passus est, atque omnia sedato animo tulit. Nec frustra: quandoquidem effrænatus animus, cum spiritualibus colloquiis, tum Philippi orationibus, adeo delinitus est, ut haud ita multo post ejus voluntati se totum commiserit; et cœlestium bonorum amore inflammatus, mortalibus nuntium sponte remittens, hortante eodem Philippo, ad sacram Dominicanorum familiam se receperit, ubi in ipso religiosæ vitæ tirocinio pie spiritum Deo C reddidit.

Proterve illudentem exercitiis Oratorii,

patientia sua lucratur.

193 Alius quidam juvenis Neapolitanus, nomine Petrus Fociles, et ipse luxu perditus, jocisque et dicteriis deditus, quodam die ab amico adductus est in Oratorium S. Hieronymi, ubi tum forte sermones habebantur; utque erat nimis lascive ac prope histrionice vestitus, advertit Philippum in se unum oculos fere defixisse: quibus veluti sagittis sibi pectus feriri, animique recessus ac latebras penetrari sentiebat. Itaque quæcumque ad populum dicebantur, perinde accipiebat, quasi uni sibi dicerentur. Denique ea die superatus ita captusque est, ut a Philippi latere divelli non posset. Jamque illapsum in se esse spiritum Domini, et mutatum se in virum alium pro certo habebat: quamobrem cum ab amicis, ut fit, ad antiquas nugas revocaretur, nec tamen flecti posset; ingentem omnium admirationem excitabat. Post dies paucos ad Philippum redit, anteactæ vitæ noxas per exactissimam Confessionem expiaturus. Erat tum ille in ecclesia, et suorum Confessiones excipiebat. Cumque novum pœnitentem ante se genuflexum viderat, quasi illum contemneret atque despiceret: ut opportuniori tempore ad se redeat, præcipit, eaque ratione sæpius ad se revertentem differt in duos menses. At Petrus, quo magis extrahebatur a Philippo, eo ardentiori desiderio ad D eum redeundi urgeri se sentiebat. Denique Sanctus, quo solebat caritatis affectu, hominem complectitur; benigne auscultat, plerumque lætitiæ et spiritualis consolationis ad se dimittit. Is deinde tanto pietatis ardore succensus est, ut inter ferventiores Philippi discipulos jure sit recensendus: cui recreando se Dei famulus, dum inter homines ageret, per quietem non semel obtulit, atque alia longe præclara beneficia impertivit. Huic quoque præter expectationem masculam prolem nascituram prædixit, biduo antequam partus in lucem ederetur; reique familiaris tandem jacturam facturum, quemadmodum re ipsa deinde comprobatum est.

alium dilata ad duos menses Confessione.

194 Marcellus Ferrus Romanus, nobili loco natus et in præcipua Urbis Basilica opulento beneficio præditus, per summam licentiam, Clericali veste dimissa, laicum ferme referebat. Is Pervigilio S. Dominici, eleganti ac militari prope habitu vestitus, deambulabat in peristylio cœnobii S. Mariæ supra Minervam, ibique offendit adolescentulum, Philippi spiritu filium, modestia plane angelica; quicum in ecclesiam veniens, fallendi temporis gratia sermonem instituit. Utque aliud ex alio oritur, adolescens de Philippi egregia sanctitate aggressus est dicere, et; O te beatum, inquit, si tantus vir tibi aliquando innotesceret! E si illum semel alloquereris! et fortasse hodie huc veniet, venit enim frequentissime. Tum vero Marcellus, tam præclaræ virtutis virum ut sibi ostendat etiam atque etiam rogat. Ecce autem Philippus cum aliquot ex suis templum ingreditur: et vixdum positis genibus, divino spiritu plenus, de more intumescit, quamquam latendi studio utraque manu vultum obtegeret: quo quidem spectaculo, homo cœlestium donorum ignarus atque insolens, non leviter offensus est. Interea Joannes Animuccia, ex iis unus quos secum Philippus adduxerat, ad Marcellum accedit: utque erat ei perfamiliaris; Quid rerum agis, inquit? At ille, quæ modo audierat, exposuit. Cui statim Animuccia; Profecto nihil verius dici potuit. O te beatum, si tibi Philippus aliquando innotescat!

Lascivientem Clericum

et sua lente socio sui videndi cupidum

195 Hic autem Pater ipse sese adjungit, una cum Joanne Baptista Salviato et Constantio Tassonio, omnesque pariter in odæum Marcellum deducunt: ubi post paulo Completorii officium solenni ritu decantatum est, orante interim Philippo gemitibus inenarrabilibus, atque omnibus artubus contremiscente. Denique sacris precibus absolutis, de rebus divinis disseritur; mox Philippus Marcellum beni- F gne complectitur, atque ad Oratorium invitat. Quo facto, ille statim ad se redit, suasque culpas gemebundus agnoscit: quas cum actutum per sacram Confessionem purgare vellet; Nequaquam, inquit Philippus: scribe primum peccata tua, atque ad Oratorium veni, tum vero post quatuor aut quinque dies audiam te. Nec abnuit ille, sed omnia alacriter executus, dicta die exactissimam totius vitæ Confessionem peragit apud Patrem. Qui pallido vultu in cœlumque defixo, sese divino spiritu impellente concutiens, de more intima cordis ipsius penetrabat, ejusque crimina detegebat. Nec dum completo mysterio, cecidit super collum ejus; et, Noli, inquit, fili, Spiritui sancto resistere: Deus enim te vult salvum fieri. Igitur bonæ spei plenus a Philippo dimittitur, atque ex ea die Oratorium frequentare cœpit. Quamquam autem initio clericalem habitum non resumpsit, nihil tamen illi quidquam ea de re dixit beatus Pater, sed precibus dumtaxat et spiritualibus exercitationibus ad rectam salutis semitam eum provocare contendit. Et sane egregius patientiæ fructus Dei beneficio constitit: siquidem post quindecim dies ipsemet sponte, laicali veste deposita, clericalem induit; seque Philippo exercendum colendumque,

post fusas preces

benigne complexus,

ad Confessionem

et morum mutationem paulatim inducit.

A que, quod infra dicturi sumus, omnino commisit.

196 Hac denique facilitate ac suavitate fere innumeros omnium ordinum homines, ab impura et flagitiosa vita, ad castum Dei timorem amoremque convertit. Quamobrem ex iis complures, beneficii memores, in ipso mortis limine constituti, magna cum spiritus exultatione benedicebant diei atque horæ, quibus sibi datum esset Philippum nosse. Alii vero, cum viderent quotidie quam multos ille ad virtutem ac Dei cultum a vitæ pravitate traduceret, obstupescentes dicebant, Ut magnes ferrum, sic Philippus animas trahit: et quisquis semel apud illum Confessionem peragit, ad eum redire compellitur. Idque erat causæ, quamobrem eorum sententiam improbaret, qui pœnitentibus, maxime autem tironibus, nimis arctam atque arduam prædicant virtutis viam, acriusque objurgando deterrent atque avocant sæse a proposito, ut aut dilata aut omissa Confessione in peccatis diutius perseverent. Hanc ipsam ob causam non magnopere laborabat de inani ac supervacaneo mulierum cultu, sed quoad poterat rem silentio dissimulabat, quo eas facilius deinde ad virtutem adduceret. Hæc etenim mala sic in aliis ferenda esse dicebat, quemadmodum innata in nobis ipsis atque insita quædam vitia toleramus. Siquidem, B adveniente Domini spiritu, hæc omnia sponte evanescunt. Itaque nobili cuidam feminæ, roganti liceretne citra Dei offensam altioribus sandaliis uti, nihil ad illam Sanctus, nisi, Cave tibi, ne cadas. Alium quoque crispato rigentique colli amiculo ornatum, belle et festive reprehendit dicens, Equidem te sæpe demulcerem, nisi istiusmodi collare mihi manus feriret. Hac lenitate utrique facile persuasum est, ab hujusmodi vanitatibus imposterum abstinerent.

et plurimos alios sua in audiendis Confessionibus lenitate,

uti et mulieres indulgentius cum eis agendo circa vestium luxum.

196 Alloquendi vero illum opportunitas quærenda non erat: quacumque adiisses hora, sive corpore melius haberet, sive deterius, aperto semper ostio cubiculi et humaniter omnes accipiebat, et ad finem usque sine interpellatione audiebat. Quod si forte adeuntium quispiam, respectu aliquo ductus, interdum pedem retraheret; hunc statim prodiens Pater manu prehendere, atque intro adducere, nec ullo sibi aut loco aut tempore parcere: adeo ut, vel cum se lectulo composuerat ad necessariam quietem, quoslibet interpellatores admitteret, ut scilicet nemo unus unquam a se discederet, cui plene satisfactum non esset. Quibus germanæ caritatis illecebris in- C credibile dictu est, quantum omnium animos sibi devinxerit. Omnes enim illi omnibus in rebus certatim aderant; nihilque tam arduum atque difficile esse poterat, quin ejus gratia, ubi opus esset, unusquisque promptissime aggrederetur. Igitur dictu nefas erat, Philippum, aut quiescere, aut sibi vacare. Quamobrem Antonium Gallonium, quod adeuntem, alieno licet tempore, quempiam detinuisset, gravioribus verbis accepit: et Nonne, inquit, tibi dixi, me nec tempus, nec horam mea causa observari velle? Franciscum quoque Zazzaram, quod clauso cubiculi ostio alium quemdam remoratus esset, coram acriter reprehendit. Alias etiam ad hunc aut illum ex nostris improviso superveniebat: et, si quem forte apud illos reperiret, qui eum operiretur, haud impune ferebant: nihil enim gravius molestiusque illi accidere poterat, quam ut incommode ab aliquo expectatum se esse intelligeret. Rogantibus autem quibusdam ut aliquantulum sibi parceret, tantamque sui copiam omnibus ne faceret; Scitote, inquit, quos nunc videtis spiritu ferventiores, hos me nocturnis etiam vigiliis crebrisque cohortationibus Domino peperisse.

Mira erga omnes et quovis tempore affabilitate utens,

neminem patitur aditu prohiberi,

198 Nec vero domi solum atque in ecclesia diu noctuque animarum saluti excubabat; sed foris etiam, ubi opus esset, in aciem prodibat ad prælian- D dum prælia Domini. Etenim dum proximorum bono consultum esset, atque e peccatorum cœno vel unum erueret, nihil ille quidquam pensi habere; non æstum, non frigus, non ventos, non pluvias, aut alia quælibet incommoda atque pericula pertimescere. Audivit aliquando adolescenti cuidam nobilissimo, quod primariam feminam juvenili insania deperiret, certum vitæ periculum imminere. Hunc sæpe jam Principes viri omnibus modis deterrere tentaverant: sed frustra. Itaque Philippus, qua pollebat dexteritate ac suavitate, hominem aggreditur: et qua rationibus, qua orationibus delinitum eo tandem adduxit, ut non modo animum mutaverit, sed viam ipsam domumque, in qua illa habitabat, nedum aspectum illius, toto biennio declinaverit. Quin etiam interdum cum magno quodam Principe per Urbem incedens, si forte prope ad illam viam accederetur, petita venia e rheda sese subito proripiebat: adeo Philippi verba et salutaria monita observabat.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS. nulli parcit labori pro cavenda animarum jactura,

199 Denique quocumque loco aut tempore, promiscue omnis ordinis atque ætatis homines ad amorem virtutis alliciebat; atque ad aliorum arbitrium E ac voluntatem, quibus rebus honeste posset, accommodare se ac flectere solebat; doctus nimirum Apostoli verbo, gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Pauperibus æque ac divitibus omni ratione præsto erat: quibus artibus omnium sibi gratiam ac benevolentiam facile peperit, quorum plurimi quotidie, alii etiam mane et vespere ad eum ventitabant, idque triginta aut quadraginta continuos annos peregerunt: quamobrem cubiculum ejus, populi frequentia celeberrimum, sanctitatis schola atque æternæ lætitiæ habitaculum, prope communi vocabulo, appellabatur. Quamquam autem hoc spiritu lenitatis et mansuetudinis multos, ut diximus, ad Dei cultum studiumque religionis excitaret; non tamen defuerunt viri, ceteroqui gravissimi et zelo pietatis accensi, qui ipsa de re eum reprehenderent, atque acriter objurgarent. Verum experimento compertum est, Philippum ea ratione plus multo ad animarum salutem profecisse, quam illi sua austeritate ac disciplinæ severitate efficere potuerint.

omnibus omnia factus,

Rom. 12, 15

eaque lenitate plus proficiens quam severitate alii.

200 Theseus Raspa erat ex iis Sacerdotibus unus, qui in ecclesia S. Hieronymi divino sesè ministerio addixerant. Is suopte ingenio rigidus, Philippi facilitatem ac suavitatem in sacramento Pœnitentiæ administrando minus probabat. Utrius consilium anteferendum esset, rei probavit eventus: quando- F quidem ille, etsi initio permultos nec infimæ sortis homines habebat, qui sibi a Confessionibus eum delegerant, brevi tamen prope ab hominibus relictus est: contra vero Philippus, quos semel susceperat in spiritu filios, hos deinde paulatim ad virtutem educatos, numero et fervore crescere et augeri in Domino gloriabatur. Illud autem a pluribus observatum est, ex iis aliquot, qui beatri Patris arbitrio regebantur, quamvis non tam crebro sacra se Confessione expiarent, tamen plus multo in caritate fundatos fuisse, quam qui aliorum ductu hoc ipsum sæpius facere consueverant.

uti expertus est Theseus Raspa:

aliique:

201 Hanc porro comitatem lenitatemque spiritus vir prudentissimus ita temperavit, ut ubi necessitas cogeret, severitate et imperio ut qui maxime uteretur. Rogatus est semel, ut misero cuidam morti addicto adesse vellet: neque enim ulla ratione adduci potuerat, ut debitum delictis suis supplicium patienter ferret, quamvis multi religiosi viri in id strenue laborassent. Igitur accito Gallonio ad illum advolat: atque ubi sacellum ingreditur, videt hominem, vicina morte perterritum, magnis clamoribus omnia implentem. Itaque remotis arbitris in eum manus injicit, apprehensaque cervice ad terram prostertit,

nec tamen severitas deerat ubi opus esset.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

A prosternit, aitque, Obmutesce. At ille terribili voce perculsus, confestim ad se redit, sacra Confessione semel atque iterum conscientiam lavat, et compunctionis spiritu plenus delictorum pœnas morte persolvit.

CAPUT XVI.

Ut juventutem procul a vitiis contineat, omni studio contendit.

Cap. VII. De juvenibus sollicitior

Quamquam autem Philippus et verbo et exemplo omnis ætatis homines ad amorem pœnitentiæ salutaris accenderet; tamen singulari quodam studio enitebatur, ut adolescentium animos a vitiis abstraheret, et quibus poterat modis ad frugem bonam perduceret. Nimirum illud Sapientis alte retinebat, Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea. *Prov. 22,* Igitur, quamvis affecta jam esset ætate, viribusque admodum infirmis, tamen caritate animos viresque sufficiente, sæpissime per Urbem incedentem vidisses stipatum gregibus juvenum, modo hunc, modo illum suaviter alloquentem de iis rebus, quæ unicuique eorum congruere videbantur. *eos ipse ad lusus honestos deducit,* B Sæpe etiam in apertum eos deducebat, atque ut sese jactis laterum fragminibus aliisque hujusmodi honestis lusibus recrearent, hilariter hortabatur: quin et ipsemet ludum auspicabatur, sensim vero in angulum secedebat, ibique solus aut meditabatur aliquid de passione Dominica, aut legebat de Evangeliorum libro, quem ferme secum afferre consueverat. *et in bono confirmat,* Quod si forte ex iis quispiam, ut fit, Pœnitentiæ sacramentum, aut Oratorii exercitia, intermitteret, per occasionem ad se vocabat. Quos vero a recta salutis semita aberrare intelligeret, omni studio atque industria, aliis etiam caute submissis, in viam retrahere satagebat: qua ratione sæpe fiebat, ut ad intermissa officia, majori quam antea spiritus fervore, reverterentur.

uti in suis Novitiis experti Prædicatores:

203 Ita vero in Urbe apud omnes, præsertim apud religiosos viros, increbuerat fama de Philippi optimis artibus, quibus adolescentium animos ad amorem virtutis studiumque Christianæ perfectionis inflammabat; ut is qui præerat præclaro cœnobio S. Mariæ super Minervam, novitios suos illi sæpe committeret, ut quocumque libuisset eos duceret; certus nimirum, quantum utilitatis ex ejus consuetudine percepturi essent. Quamobrem cum illis interdum, C maxime autem Bacchanalibus diebus septem præcipuas Urbis Ecclesias obibat: interdum vero in amœniorem aliquem locum se conferebant, ibique una omnes prandebant: qua re beatus Pater mirifice delectabatur. Dum enim illos videbat lætantes, seque appositis cibis reficientes, Comedite, aiebat, filii, comedite, nec fiat vobis in re hac scrupulus: etenim recreor atque reficior, cum vos video comedentes. Expletis epulis humi eos considere jubebat; hacque numerosa corona præcinctus, tirunculos Christi ad omnem virtutem, maxime vero ad perseverantiam, cohortabatur: hoc enim potissimum esse aiebat beneficiorum omnium, quæ divina illis bonitas præstitisset, quod scilicet a seculi stipendiis ad sua castra atque vexilla eos evocasset: Idque, inquiebat, vere et ex animo dico. Quibus monitis et cohortationibus novi milites vehementer inflammati, ad maxima quæque pro Christo gerenda incitari se sentiebant: itaque cum diem totum feliciter exegissent, spiritualis lætitiæ pleni ad cœnobium redibant.

magna ad id patientia utitur,

204 Verum enimvero, ut juventutem longius a vitiis arceret, patientia usus est plane incredibili. Eorum enim quid ad se ventitabant vel audaciam et arrogantiam, vel ineptias ac stultitiam, quantum fieri poterat, devorabat dissimulatione mirabili, ut D etiam ante fores cubiculi sui vociferari illos et certatim obstrepere, æquo animo pateretur. Quare nonnulli ex hominibus nostris aliquando commoti, de eorum immoderata libertate ac licentia conquesti sunt. Id quod cum ex ipsis juvenibus rescisset Philippus; Sinite, inquit, ut quantum velint murmurent, vos vero pergite, et lætamini: nihil enim a vobis requiro, nisi ut abstineatis a peccatis. Igitur ipsemet Pater ante cubiculum suum, ut pila luderent, imperabat, ne qua scilicet illis daretur occasio alio abeundi. Hanc ipsam patientiam valde admiratus nobilis quidam Romanus, qui ad Philippum frequens veniebat; rogavit, quemadmodum juvenilem illam licentiam et quotidianum strepitum ferre posset. At ille; Ego vero vel si ligna supra dorsum meum cædere velint, libentissime patiar, dum a peccatis abstineant. Quamobrem Aulicus quidam primarius amico non sine lacrymis testatus est, per eos annos quibus olim juvenis Philippum conscientiæ suæ arbitrum ac judicem habuerat, mortali se crimine caruisse; ubi vero ab illo recesserat, ad impuram et flagitiosam vitam continuo deflexisse. E

semper hilares esse eos volens,

205 Ad hæc pati non poterat, eos in animo suo locum dare tristitiæ. Quod si forte quempiam videret suspenso animo atque solicito, statim rogabat, quid rei accidisset. Nonnumquam vero, impacta etiam alapa, adjiciebat; Lætus esto. Longo enim experimento didicerat, hilarem multo facilius quam tristem ad Christianam virtutem perduci. Quapropter hilares atque jucundos singulari quadam benevolentia complectebatur. Nec vero omittenda hoc loco res est, quæ Philippo accidit, cum religiosis quibusdam viris familiariter agenti. Venerant ad illum invisendum duo ex sacra Capuccinorum familia, quorum alter, quo ætate inferior altero, hoc spiritu præstantior, ex solo intuitu beato Patro visus est: cumque id re ipsa (ut sæpe solebat) experiri vellet, occasione desumpta, quod ante se expuisset; hominem inurbanitatis acriter increpavit, postque plurimam objurgationem, quasi in illum vehementer iratus; Quid tu, inquit, hominis es? quid istuc rusticitatis est? Abi hinc cito e conspectu meo, et exuto pede crepidam manu arripuit, quasi in caput ejus impacturus. At ille, tot lacessitus injuriis, ne tantulum quidem commotus est, hilari semper vultu ac læto: contra vero senior, ut erat ingenio subtristis, quamquam alterius res agebatur, tamen ea occasione non mediocriter offensum se esse, vultu ipso indicabat. F Neque his contentus Philippus, pallium extemplo eum deponere jussit, eo videlicet quod, ut ipse aiebat, dignus non esset. Nec mora, deposito pallio; Quidni ego, inquit, libenter tibi morem geram? cum et vere pallio dignus non sim; et illo, homo minime frigidus ac bene pransus, nequaquam indigeam. Multa præterea inconcinna atque absurda imperavit Sanctus, quæ quidem omnia, prompto atque alacri animo optimus juvenis executus est: denique quam potuit torve eum aspexit, atque a se dimisit. Ille autem quo magis despiciebatur, eo lætabatur magis, et veluti gaudio triumphabat. Postquam igitur discesserant, et ad extremas scalas pervenerant, revocari eos ad se jussit: et cum primum juvenem videt, accurrit, amplectitur, ac piacularia quædam grana aliaque id genus sacra munuscula ei tribuit: denique, Perge, inquit, fili, cum tua istiusmodi lætitia; hæc enim profecto optima est ad virtutem via.

juvenem Capuccinum duriter a se habitum

nec inde tristatum valde laudat:

dissolutionem

206 Verum quemadmodum hilaritatem atque lætitiam probavit maxime, sic etiam dissolutionem et nimiam animi relaxationem semper abhorruit. Itaque Christianæ virtutis studiosis diligenter cavendum esse dicebat, ne forte scurrilem, quod ipse aiebat,

A aiebat, spiritum induant: siquidem scurrilitas, et supervenienti divinæ gratiæ plurimum officiat, et adeptam jam penitus evacuet. Illud quoque, ad continendos in officio juvenes, diligenter curabat, ut occupatiores eos semper haberet. Quamobrem jubebat illos interdum cubiculum sibi verrere, lectulum sternere, capsam aut tabulam alio atque alio transferre, ex precatoriis globulis aut ex floribus etiam coronas texere, legere aliquid aut scribere; alia denique aliis imperabat, ne scilicet eorum quisquam otiosus et vacuus ageret: qua re nihil ejus ingenio alienius esse poterat, quippe quem nisi occupatum nemo vidit unquam.

et otium vitare docet,

207 Præterea ad Pœnitentiæ sacramentum frequenter venire eos volebat, ad Eucharistiam non item; sed ut ad eam se quam diligentissime compararent, certis etiam spiritualibus exercitationibus præscriptis, sæpe admonebat. Cum autem deinde ad sacrum Mysterium accederent, in aliud atque aliud tempus eos differebat, alias atque alias exercitationes designando, usque eo dum opportune id fieri posse existimabat. Porro hujus rei rationem afferebat, quod eo tempore, quo Christi fideles tantum Sacramentum accipiunt, acrioribus tentationibus impu-
B gnentur, quibus juvenes ferme succumbunt, nec plane sine gravi injuria ejusdem Sacramenti. Ad hæc cœlestem illam mensam, esurientibus et sitientibus dumtaxat paratam esse dicebat: quamobrem petentibus interdum ab se facultatem communicandi; Nequaquam, inquiebat, Sitientes, sitientes venite ad aquas. Ferventibus autem Bacchanalibus, ut ipse juvenes a prophanis fœdisque spectaculis averteret, sacra et moralia quædam gesta repræsentenda curabat. Hanc etiam ob causam septem Urbis Ecclesias cum illis obire, aut in Quirinali, aut in Janiculo sacros conventus sub dio celebrare consuevit.

usurpare Sacramenta,

7 ecclesias obire,

208 Quædam insuper longe salutaria monita dabat eis, ad castitatem et pudicitiam custodiendam: nimirum, ne se a prandio ab aliis secernerent, nec ad legendum, aut scribendum, aut aliud quidlibet peragendum soli secederent: hoc enim tempore, ut ipse aiebat, humani generis hostis, omnibus technis adhibitis, homines vehementius oppugnat: quamobrem sacris litteris edocemur, cavendum nobis esse a dæmonio meridiano. Illud etiam nominatim jubebat, ut quoscumque contactus, manuum quoque, tamquam contagia devitarent: quod in hominibus nostris omnium maxime abhorrebat: neque inter se
C remotis arbitris agere patiebatur, quamvis arctissimo propinquitatis vinculo conjuncti, atque optima indole pudicisque moribus præditi essent: quamquam enim probi et casti forent, nec quidquam mali tunc mente agitarent; tamen, ut ad malum proni sunt sensus hominum, longe alii mox evadere poterant. Fratres quoque cum sororibus ipsis liberius ludere, atque inter sese contingere, expresse vetabat: quippe qui diaboli insidias et occultas artes nocendi noverat.

et levia etiam pericula castitatis cavere,

209 Nec ab re fuerit huic loco subtexere, quæ Dei servus in hanc sententiam lepide simul et graviter effatus est. Adolescens quidam, propterea quod ludere solebat cum sororibus suis, ab Angelo Vellio, cujus antea mentionem fecimus, quemque ille conscientiæ suæ judicem delegerat, ne id faceret, sæpe admonitus fuerat. At juvenis, ut erat optimo ingenio moribusque castus, iteratis istiusmodi monitis offensus est. Itaque Vellius; Cedo, inquit, fili: nullus in hac re te tangit scrupulus: nonne? Nullus enimvero, ait ille. Abi igitur, addit Vellius, ad P. Philippum, atque illum hac ipsa de re consulito. Paret adolescens. Quo audito Philippus, statim rogat, quibusnam studiis operam daret. Logicæ subjicit ille. Tum vero beatus Pater; Scito igitur malum dæmonem, tamquam Logicum peritissimum, abstrahendi
D rationem facile tibi suasurum, ut nimirum feminam cogites, non sororem. His dictis convictus adolescens quievit, atque ex ea die ejusmodi lusibus sese abstinuit. Demum in gubernanda moderandaque juventute, longe omnium prudentissimus exstitit Philippus: idque eo fuit mirabilius, quod ita in uniuscujusque curam incumbebat, quasi nemo illi præter ipsum curandus.

neque fratres cum sororibus ludere patitur.

A. HIERO. BARNABEO EX MS.

CAPUT XVII.

Ad suos in extremo agone juvandos, quantam diligentiam adhibuerit.

Nec sane minorem curam impendit in recreandis refocillandisque suis in spiritu filiis, cum adversa valetudine afficerentur: siquidem unumquemque eorum continuo invisebat ipsemet; et cum primum decumbentis cubiculum intraverat, positis statim genibus pro eo ad Dominum preces fundere solebat, idque secum pariter adstantes ut facerent hortabatur. Quod si forte ingravesceret morbus, languenti ad extremum usque spiritum assidebat, atque ad
E extremam pugnam arma contra dæmonum incursus mirabiliter subministrabat. Sebastianus quidam erat, musicæ artis peritus, Philippi discipulus, atque egregia pietate vir. Huic animam agenti vafer humani generis inimicus, terribili quadam specie sese offerens, ut de æterna salute desperaret variis rationibus suadebat: quibus denique miser ille fatigatus victusque, exclamare cœpit, O me infelicem! o utinam natus non essem! quandoquidem omni spe salutis amissa, in æternas flammas jamjam detrudendus sum. Talia vociferans, omnia replebat gemitu. Cumque horas ipsas duas in iis clamoribus perseveraret, demum Parochus advocatur. At ille nec videre illum nec audire voluit; sed iracundia incitatus oculos ab eo statim avertit; testatus palam, nullam sese illi fidem unquam habiturum, propterea quod de sua ipsius salute jam conclamatum esset.

cap. VIII. Ægris sedulo assistere solitus,

uni ex su desperabundo,

211 Rebus igitur desperatis ad Philippum itur, qui statim præsto adest. Vixdum autem cubiculi limen attigerat, cum more suo, Quid rei, hoc est? inquit elata voce: quid hoc est? Adducensque se intro, ad lectulum venit decumbentis, capiti manum imponit, atque, Ne dubita. Hoc verbo repente sese ille collegit ac recreavit; nec minori voce quam an-
F tea clamare cœpit; Philippus dæmones ejicit: dæmones fugiunt, et Philippus eos ejicit. O admirandam Philippi virtutem? Vivat Christus. Vivat Philippus, qui eruit animam meam ex inferno inferiori. Incredebili quoque lætitia perfusus, sacras cantiunculas aggreditur, quæ in Oratorio tunc temporis canebantur; eamque præsertim, quæ iterato centeis Jesu nomine contexta est. Denique elevatis ad cœlum manibus oculisque; Ecce, inquit, Angeli, ecce Archangeli; reliquos etiarum beatorum Spirituum ordines appellans. Atque hæc dicens, ipso Pervigilio sancti Michaelis Archangeli, IV Kalendas Octobris, in beati Patris amplexu efflavit animam.

fugatis dæmonibus,

quietam mortem facit:

212 Ægrotabat graviter Persianus Rosa, in quem Philippus (ut diximus) a sacris Confessionibus habuit, egregia pietate et virtute Presbyter: cumque ad extremum vitæ discrimen adductus esset, vehementissimis tentationibus oppugnabatur. Quamobrem ad Dominum, cum tribularetur, clamabat, Te judica me Deus, tu discerne causam meam: atque hæc repetens, præ timore ac pavore identidem strato surgebat, muniens sese signo Crucis; et nunc huc, nunc illud sese versabat. Ecce autem advenit Philippus:

item Confessario suo

spectris territ

A Philippus : quem ubi primum videt ille, continuo inclamat, Sancte Philippe, ora pro me; et ejice, obsecro, canem illum tam nigrum, tamque terribilem, qui me lacerare contendit. Re audita Pater ad terram se prosternit, hortaturque adstantes omnes, ut oratione Dominica et Angelica salutatione, Deum Deique matrem suppliciter exorent. Mirum dictu! Vix genua flexerat beatus Pater, cum Persianus exclamat : Deo gratias, Deo gratias; canis abit : canis fugit. Surgit Philippus, et aqua sancta ægrotum aspergit ac benedicit. Ille autem timore deposito, lætus atque alacer, postridie ejus diei consentaneam mortem vitæ sanctissime actæ sortitus est.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

alterum longioris vitæ desiderio

213 Gabriel Tana Mutinensis, ex familia Joannis Riccii, Cardinalis Politiani, octodecim annos natus, ægrotabat ad mortem. Is biennio ante in Philippi fidem se contulerat; magnoque spiritus ardore succensus, Confessionis atque Eucharistiæ mysteria bis saltem in hebdomada obire solebat, et in nosocomiis ad sublevandos infirmos frequens erat. Igitur ingravescente indies morbo, cum nulla medicorum arte relevari posset, ad ultimum vitæ diem redactus est. Hic vero, instinctu inflatuque diaboli, B magna illum cupido invasit valetudinem recuperandi : quamobrem de vicina morte omnino cogitare non poterat. Aderat tum forte Philippus (frequens enim ad illum ventitabat) rogavitque, quomodo se haberet? At ille, Equidem præ gaudio gestio : neque enim, Deo favente, nunc moriturum me puto. Itaque rogo te etiam atque etiam, Pater, ut inter sacrificandum pro mea salute ad Dominum preces fundas; mihique impetres spatium pœnitentiæ, quo plangam paululum dolorem meum. Tum vero Pater, dæmonis artes agnoscens, quippe qui vicinam hominis mortem Deo revelante cognoverat; Volo, inquit, a te voluntatem tuam, quam Deo Patri, cum sacratissimam Hostiam offeram, pariter offerre desidero : propterea volo, quod si te Deus advocet, obsistenti satanæ confestim respondeas, Mihi nulla voluntas est, sed eam Christo jam tradidi. Sic factum. Rogavit denique Philippus omnes qui aderant, ut pro infirmo Deum attente deprecarentur, et ad Sacrificium celebrandum se recepit.

periculose tentatum,

facit etiam mortem optare,

214 Quo peracto ad ægrotum rediit, offenditque illum immutata penitus voluntate, Apostolicum illud magno cum spiritus ardore iterantem, Cupio dissolvi et esse cum Christo; acceptam deinde Crucifixi imaginem non sine lacrymis amplexantem atque os- C culantem; adstantes etiam amicos fortiter admonentem, ut ad Dei cultum toto pectore incumberent, omnemque seculi fastum penitus conculcarent. Aiebat enim, Tædet me, mihi credite, vitæ meæ, mortemque desidero, ut ad paradisum conscendam. Ad Philippum postea se convertens; Hactenus, inquit, rogavi te, Pater, ut mihi salutem a Domino impetrares : nunc te etiam atque etiam oro, ut mihi quam citissimam ex hac misera vita migrationem obtineas. Porro in iisdem pietatis affectibus ad vesperam usque perseveravit. Cumque Philippus sub noctem domum rediturus esset, iterum ille, Equidem, Pater, in paradisum ire volo : ora igitur pro me, ut desiderium meum omnino impleatur. Tum Philippus, At vero si te Deus istiusmodi morbo affectum differre velit in annos multos, ejus voluntati nonne libenter obtemperabis? At ille; Quid istud verbi est, Pater? An vero nescis, quod toties jam tibi dixi, velle me quamprimum in paradisum migrare, ut Deum meum videam, meque in hac vita diutius esse non posse? Quamobrem precare quæso piissimum Dominum, ut ante mediam noctem migrationem mihi omnimodis largiatur. Cui Philippus : Age igitur, ne dubita, votum tuum implebitur.

215 At tibi arma sumenda sunt, et contra diabolum fortiter dimicandum : siquidem multis te ma- D chinis oppugnabit. Quamobrem voluntatem tuam te Christo obligasse memento, nec time; ipse enim pro te pugnabit, et vincet. Prædixitque ei Sanctus omnes insidias, quibus eum vaferrimus hostis aggressurus esset. Denique ita præmonitum munitumque reliquit, quo nimirum liberius ad Dominum pro illo funderet preces, substitutis tamen suo loco Joanne Baptista Salviato, et Francisco Maria Taurusio, aliisque; quos admonuit, ut simul ac novi quidquam accidisset, statim se certiorem facerent. Vixdum abierat hora, cum ecce tibi satanas ægrotum aggreditur : utque eum in superbiam efferret, quidquid boni unquam egisset ita illi repræsentavit, quasi certissimum a Domino præmium sibi propterea deberetur. Quamobrem cum inter letanias precesque recitaretur illud, A mala morte libera eum, Domine; statim subridens, caput agitavit, aitque; Qui Christum habet in corde, is profecto perire non potest. Mox vero fraude detecta, clamare cœpit; Vestris precibus, quæso vos Fratres, juvate me : quod enim nunc dixi, non mea voluntate, sed instinctu E impulsuque dæmonis dictum est.

cumque adversus futuras tentationes instruit:

ille, victo præsumptionis spiritu,

216 Hac igitur tentationis procella perfunctum iterum invadit veterator, et quibus potest artibus prohibet, ne sanctum Jesu nomen appellet; quod quidem in ore semper habere cupiebat, quamobrem amicos omnes id nominatim rogaverat, ut illud sibi in extremo spiritu ad memoriam revocarent. Itaque cum se tam fortiter adstrictum devinctumque videret; Succurrite, inquit, Fratres, mihi, quæso, succurrite : neque enim efferre id possum. Rogantibusque, quid hoc rei esset, quod efferre non posset, num forte sanctissimum Jesu nomen? Hoc ipsum esse solo nutu significavit; et, Quænam atrox tentatio hæc est, inquit, ut Jesu nomen proferre non valeam? Quamquam enim illud ore exprimeret, tamen nulla ratione id facere posse opinabatur : inter has ergo curas anxius atque solicitus, multo sudore manabat. Quamobrem confestim Philippus accitur : cujus adventu ægrotus vehementer gavisus est : eoque adjuvante, et voce ipsa præeunte, dulcissimum Jesu nomen, qua cupiebat ratione atque affectu, sæpius pronuntiavit.

Jesu nomen invocare impeditur,

217 Neque ideo, quia semel atque iterum superatus esset, humani generis hostis incepto desistit; sed nova veluti irruptione ejus fidem labefactare F conatur, iterumque spem maximam facit valetudinis recuperandæ. Quapropter ad Philippum conversus; Adjuva me, inquit, Pater : neque enim iis, quæ credenda sunt fidem habere mihi videor, nec me nunc moriturum puto. Cui Philippus; Sperne, fili, has etiam diabolicas technas, et dic mecum, Credo, Credo. Quæ quidem verba tametsi optime pronuntiabat, tamen neque se recte hoc facere, neque eorum quæ credenda sunt certam firmamque fidem habere se existimabat. Igitur Philippus adstantibus imperat, ut omnes pariter clara voce pronuntient Symbolum Apostolorum, atque idem hoc ipsum corde saltem agere ægrotum jubet. Qua re tentatio illa confestim evanuit : quin etiam ubi se tantisper collegit, animos sumpsit; ac fortiter, nec sine contemptu, ipsi adversario insultabat, dicens; Equidem, velis, nolis, credere volo; crediturus utique in æternum. Porro ex hac pugna quamquam victor evasit, tamen admodum defatigatus est.

deinde rursus spe vitæ tentatur,

218 Denique callidissimus serpens, ubi tot machinis adhibitis nihil se profecisse intellexit, ad extremam desperationem hominem adducere constituit. Igitur visibili specie, trucibus oculis, ore habituque terribili, ei sese objicit. Quo ille spectaculo vehementer exterritus, immutato vultu huc illuc convertebatur, nec ubi quiesceret, invenire poterat. Quamobrem

tum ad desperationem impellitur,

A Quamobrem gravi pressus mœstitia clamabat; Me miserum, quot peccata! quot scelera! Domine miserere. Ejice, Pater, teterrimos canes, qui me circumstant atque obsident. Tum demum Philippus, qua solebat fiducia atque auctoritate, impositis manibus super caput ejus; Tene igitur, inquit, immunde spiritus, divinæ gratiæ tam audacter obsistere? Hæc manus hodie Christi corpus contrectaverunt: quamobrem, jubeo in ejus nomine, hinc abi, atque hominem hunc liberum extemplo dimittito. His dictis tentatio evanuit. Tum vero beatus Pater ad ægrotum: Age, fili, confortetur cor tuum, et dic mecum: Discedite a me omnes, qui operamini iniquitatem: nec time: etsi enim peccasti, Christus pro te mortuus est, et redemit te in sanguine suo. Ingredere igitur in latus ejus, et intra vulnera ejus abscondere; nec quidquam dubita. Hæc cum dixisset Sanctus, procumbit in genua. At ille gaudio triumphans, ait; Gaudete, Fratres, gaudete: etenim canes fugiunt, et Philippus eos expulit. Ut fugiunt! (digito locum indicabat) ut sese repente abripiunt! Vicimus demum, et vos victi celeri fuga evanuistis. Nunc demum nomen Jesu dulcisssimum appellare B libere potero: libet jam Jesum millies invocare. Atque in hunc modum fervente spiritu, defixisque oculis in Crucifixi effigiem, quam quidam ex astantibus manu tenebat, eo animi ardore orabat ad Dominum, ut nemo ex iis qui aderant præ cordis compunctione uberrimas lacrymas non effunderit.

sed confortatus a Philippo, pulsis dæmonibus,

219 Tum se ad illos convertens; O quæ et qualia, Fratres, egomet hisce oculis vidi? Nunc demum intelligo, quod Pater auribus nostris quotidie insonabat, nimirum quantum amoris creatis rebus impendimus, tantumdem nos detrahere Creatori. Igitur toto corde, quæso vos, Fratres, Deum diligite. Iterum deinde ad Crucifixum se vertit, acceptumque manibus arcte complectitur atque osculatur, extentoque brachio clariori voce clamavit; Vivat Jesus per orbem totum, vivat in æternum. Quis me separabit a caritate tua? Discedite a me omnes, qui operamini iniquitatem. Hæc atque alia hujuscemodi magno cordis affectu effundentem, et acriter dæmones increpantem Philippus repressit; aitque, Sat est, fili, sat est: facessant dæmones, quando quidem cum de iis loquimur, nimio plus iisdem honoris tribuimus quam mereantur. Pone in Domino tuo spem tuam, et spera in eo, et ipse faciet Paruit ille, et statim quievit. Quamquam autem medici aliique omnes putabant, ipsum in posterum etiam diem C vitam facile protracturum; quippe qui et voce et spiritu optime constare videbatur; Philippus tamen; Longe aliter eveniet, inquit: ubi enim tantisper se loco moverit, statim expiraturus est. Neque abfuit dicto fides: siquidem post mediam horam se in dexterum latus vertit, et in Philippum defigens oculos, appellato Jesu nomine, placidissime efflavit animam. Cujus in vultu tantus repente nitor et venustas apparuit, ut angelicam prope faciem repræsentaret.

in Dei amorem exardescit: et tandem quiete exspirat.

220 Jacobus Marmita, eidem Cardinali Politiano a secretis ac Philippo addictissimus, prudentia, eruditione, ac pietate spectabilis, ardentissima febre correptus, acutisque torminibus diu vexatus, denique ad extremum adductus est; et, ut sunt homines natura fragiles atque infirmi, gravi mœstitia pressus ita jacebat, ut nulla re mitigari dolor ejus posse videretur. Quapropter Philippus, qui pro sua caritate languenti frequens adstabat; Confortare, ait, fili, et esto robustus. Invoca Deum tuum, et dic mecum, Deus noster refugium et virtus, adjutor in tribulationibus. Cui Marmitta statim subjecit; Quæ invenerunt nos nimis. Pergit deinde Philippus, qua orationibus, qua verbis plane divinis afflictum excitare et consolari. Nec frustra; quandoquidem in D tantis tenebris nutanti opportune radius divinæ claritatis affulsit, discussaque tristitiæ caligine pristinam mentis serenitatem cum tranquillitate restituit, demum lætus atque alacer congruentem vitæ pie sancteque actæ finem adeptus est.

Sanctus alterius moribundi tristitiam pellit;

A. HIERO. BARNABEO EX MS.

221 Nicolaus Giglius, nostræ Congregationis Presbyter, natione Gallus, omnium virtutum homo probatus et spectatus, iisque nominibus Philippo unice carus, ex morbo gravissimo ad finem vitæ appropinquabat. Ecce autem quadam die ingens strepitus, quasi saxorum aut ferratorum curruum aut etiam tonitruum, in nostris ædibus auditus est; quo tempore Pater in privato sacello inter sacrificandum solus orabat. Cumque repente inclamasset, accurrunt nostri, et primus omnium Petrus Consolinus. Cui statim Philippus: Abi cito ad Nicolaum, et ut sese res habeant mihi renuntia. Paret is, ad Nicolaum advolat, offenditque illum gaudentem, extentisque in cœlum manibus identidem hæc iterantem; Gratias agamus Domino Deo nostro: accessit recessit victus est. Quæ omnia cum Philippus audivit; Sat est, inquit, sat est. Venit deinde ad ægrotum. Quem cum primum videt ille, confestim exclamans ait, Pater, ego te antea non cognovi. Cur tam sero mihi innotuisti? Nimirum vir optimus, in extremo spiritu longe clarius quam antea, Philippi egregiam sanctitatem Deo revelante cognovit, ejusque præsentissimum auxilium in tam difficili certamine expertus est.

pro alio sacrificans, fugat dæmonem;

E

222 Carolus Mazzeus, et ipse Philippi discipulus, gravissime ægrotabat, agentique animam humani generis hostis horribili specie sese objicit: utque hominem spectro perterritum ad desperationem salutis adigeret, quidquid mali olim aut cogitaverat, aut dixerat, aut fecerat, id omne illi statim sub uno aspectu ponit. Cui Carolus, cœlitus inspiratus, nihil omnino respondit, nisi Appello Philippum. Quare victus, et pudore confusus superbus et callidus hostis, aufugit. Dixit autem beatus Pater, casurum utique Carolum in dæmonis laqueos, si cum dæmone verbis contendere voluisset; animam autem ejus, per fidem atque humilitatem salutis locum obtinuisse. Constabat vero inter omnes, qui Philippo familiariter utebantur, ejus præsentia, cum, præsertim ad ægrotos veniebat, rogabatque quis intus esset, fugari statim dæmones, omnesque tentationes longius propulsari: plurimos quoque in extremo spiritu, adstante sibi beato Patre, malignum turpiter terga vertentem visibili specie conspexisse.

item alius, aliique plures:

F

223 Hac porro caritate et benignitate Philippus, non modo suos dum ægrotabant complexus est, sed etiam alienos; eosque præsertim, qui male de illo meriti essent. Et ut eorum plurimos omittamus, de quibus infra commodiori loco dicturi sumus, illud tantum hic recensebimus, quod cum ex iis quidam ejus nomini infensissimus, quique illum ejusque in spiritu filium indignis modis acceperat, gravi morbo laboraret; quamquam id Vir sanctus, nisi divinitus rescire nequiverat; a Sacro tamen in vestiarium reversus, dixit, vehementius solito pro eo se preces fudisse. Compertumque est, eodem tempore improviso morbo illum correptum esse; cujus commiseratione amantissimus Pater adeo commovebatur, ut quoties de illo cogitaret lacrymas continere non posset. Libet autem ad hæc quasi appendiculam adjicere, quæ vir prudentissimus in visitandis infirmis, præsertim morti proximis, suos admonitos esse voluit. Primum quidem, ut ne verbis res ageretur, neve multa illis ingererent, sed orationibus potius opportune succurrerent: deinde ne vaticinari aut de morbi exitu prædicere auderent: siquidem nonnulli, postquam ægrum moriturum esse prædixerant, cum deinde

experiuntur, etiam externi et inimic.

A. HIERO: BARNABÆO. EX MS.

A deinde secus accidisset, isque sanitatem recuperasset, moleste id tulerant, propterea quod prædictio illis haud feliciter cecidisset.

CAPUT XVIII.

Multos ex variis tentationibus, molestiis, et scrupulis liberat.

cap. IX Juvat Sanctus

Nec vero ejus cura et sedulitas ad infirmos tantummodo pertinebat, sed ad alios quoque, quacumque illi aut tentatione, aut molestia scrupulorum, aut ægritudine premerentur : nemo enim erat tam afflictus ac perditus, quem ille statim, inexplicabili illa caritate et benignitate, non reficeret et recrearet. Marcellus Bencius, nobilis Politianus, valde solicitus erat ob periculum, in quo versabatur, Deum graviter offendendi. Itaque cum Angelo Vellio, qui sibi confitenti aures dabat, omnia non semel contulit. Is vero longe periculosam ægritudinem hanc esse intelligens, nec cuivis medicorum facile sanabilem. Huic malo, inquit, si mederi cupis, tantoque periculo liberari, ad P. Philippum confugito. Nec mora

in peccandi periculo positum :

B ad Philippum accedit, detectoque vulnere obtestatur, ut sibi auxilium et curationem afferat. Res mira ! Eodem tempore quo beatum Patrem alloquebatur, miris modis recreari et confirmari se sensit : et necdum sermone completo, omni tentatione et molestia, non modo in præsens, verum etiam imposterum liberatus est

avertit consilium occidendi adversarii,

225 Antonius Fantinus, pauper in hoc mundo, dives in fide erat, qui triginta ipsos annos apud Philippum sacra se Confessione expiavit, postremos autem viginti id facere quotidie consuevit. Is porro olim juvenis uxorem duxerat adolescentulam; vidit autem aliquando quemdam de familia nobilis viri, euntem sæpius ac redeuntem per viam in qua ipse habitabat, et ad fenestras suas oculos obliquantem : utque erat ingenio ferox et militiæ assuetus, hominem aggreditur; ut ne imposterum illac pertranseat, expresse vetat; si secus faxit, fore ut illum cito pœniteret facti. Cumque ea re homo pertinax nihil a proposito averteretur, Antonius ira incitatus, de eo interficiendo secum ipse deliberat. Interveniente autem post triduum die festo, quod apud Philippum conscientiam deponere consueverat; quamvis natura fortiter repugnaret, adire tamen ad illum voluit, ad ejusque genua provolutus animum suum aperuit. At

C Pater, de more caput ejus demulcens, Abi, abi, inquit. Quo dicto Antonius, quamquam modo tam anxius atque solicitus, subita quadam lætitia perfusus est; omnique perturbatione repente sedata, pristinam animi tranquillitatem recuperavit; et si forte in adversarium incideret, ne tantulum quidem commoveri aut accendi se sentiebat : quodque longe admirabilius videri possit, ipsemet famulus ex ea die numquam locum illum repetere visus est.

alterum in voluntate vindictæ obstinatum,

226 Juvenis quidam, non ita pridem ad Philippi amicitiam adjunctus, nullo pacto adduci poterat, ut illatam sibi injuriam condonaret. Itaque beatus Pater multis rationibus id ei suadere cum studuisset, nec quidquam proficeret; denique hominem aggreditur : et Crucifixi effigiem in manu tenens, magno spiritus ardore ; Vide, quæso, inquit. et considera quantum pro te sanguinis Dominus tuus effuderit : nec solum ipse inimicis, qui eum crucifixerant, omnia sponte remisit, sed etiam Patrem, ut illis ignosceret, postulavit. An non intelligis, miser, quotidie te orationem Dominicam enuntiantem, non delictorum veniam, sed ultionem exposcere? His dictis magna cum spiritus libertate eidem præcipit, ut genibus positis ante Crucifixi imaginem, his illum precibus oret : Domine Deus, tametsi manibus pedibus-

crucis objectu emollit.

D que transfixis e cruce pendeas, et fosso latere sanguinem totum profuderis, tamen ad meam salutem hoc parum est : quamobrem necesse est, ut iterum transfodiatur cor tuum, novusque sanguis fundatur (si tamen reliqui quidquam sit) quandoquidem, quem pro me hactenus effudisti, is profecto non sufficit mihi. Vixdum genua posuerat juvenis, ut Patris imperio obtemperaret; cum subito tremore correptus est, arrectisque comis præ stupore mutus hæsit atque immobilis : nec vero nisi longo intervallo tremor illum deseruit. Denique ubi se collegit, ad Philippum venit, et, Pareo, inquit, Pater, atque ex nunc libenter ignosco : quidvis jubeas licet, factum dabo.

contumacis discipuli,

227 Petrus Focilis, de quo antea dictum est, venit aliquando ad Philippum, sacram Confessionem peracturus : quem Sanctus audire noluit, sed graviter reprehendit, propterea quod in re quadam sæpius admonitus, ejus imperium neglexisset. At ille, ut erat ingenio vivido ac præfervido, graviter id molesteque ferens, hæc apud se reputabat. Quid rei hoc est? Numquid in Urbe præter hunc nemo erit, cui rite peccata confitear? Abiitque iratior ad ecclesiam Societatis Jesu, ibique Confessionis sacramentum obivit. Ecce autem repente, tanta illum mœstitia mentisque perturbatio invasit, ut requiem invenire omnino non posset. Post duos dies Philippus acciri eum ad se jubet : et, mira res! hoc tantum nuntio accepto pristinæ lætitiæ redditus est. Itaque ad beatum Patrem venit, ejusque genibus provolutus, præteritam contumaciam accusans, amare flevit. At ille qua solebat caritate hominem arcte complectitur, et leniter corrigit. Tum vero Petrus, gaudio triumphans; Equidem, Pater, ex hoc die me tibi dicto audientem fore promitto : quod et re ipsa, quoad vixit, implevit. E

mœstitiam levat et ipsum corrigit :

gravem mulieris tentationem discutit:

228 Elisabeth Contessa Tiphernas, horribili quadam tentatione tres aut quatuor continuos menses vexata, demum ab Angelo Vellio, apud quem Confessionem de more peractura erat, ad Philippum mittitur, quicum conscientiam suam aperiat. Paret illa, et statim ad ejus pedes sese abjicit. At Pater, cum primum eam videt ; O te, inquit, miseram ; quam sane multa gravissima tentatio exagitat : nonne est ita? omnesque ejus animi sensus ac latebras patefecit : qua re mulier vehementer obstupuit: uni enim Confessario, secundum Deum, hæc innotescere potuerant. Pergit deinde Philippus, aitque: F Ne dubita, jam jam rem Divinam facturus sum, itaque pro te Deo preces offeram. His dictis solito tremore concussus, e sede surrexit, atque abiit ad sacrificandum. Eodemque tempore Elisabeth ab omni molestia liberam se esse intellexit, nec deinde alias unquam ejusmodi perturbatione tentata est. Postridie vero cum ad nostram ecclesiam rediisset, ubi eam videt beatus Pater, An non ego, inquit, præclare de te meritus sum? Igitur in posterum, si quid tibi opus fuerit, ad me redito. Ex eo die mulier Philippum, tamquam humano fastigio celsiorem, magis magisque suspexit.

Discipulum absens invocatus juvat,

229 Mutius Achilleus, Septempedanus Canonicus, et Theologus Cathedralis ecclesiæ, cum olim juvenis in Philippi fidem et curam se contulisset, eique Vir sanctus inter sacram Confessionem cordis secreta detexisset, tantam de illius sanctitate opinionem habere cœpit, ut eo inconsulto, præsens, absens, nihil omnino facere auderet; quin etiam illum adhuc inter homines agentem, quasi ex Superis unum, sibi in auxilium invocabat. Nec frustra; cum enim aliquando ad Urbem rediens, ex alta atque abrupta rupe in solo loco, jam jam se in Tiberim prolapsurum videret; ad eum etiamnum viventem precibus votisque confugit, sensitque statim quasi præsentis

A præsentis auxilium : id, quod toties se expertum esse affirmavit, quoties in tentationibus suis mentisque perturbationibus eum invocasset. Multi præterea testati sunt, quotiescumque apud illum sacra se Confessione purgabant, aut tangebantur manibus ejus, aut datis ab ipso remediis utebantur; confestim sese qualibet tentationis molestia recreatos confirmatosque fuisse : non nulli etiam professi sunt, varias dæmonum impugnationes, implorato dumtaxat Philippi nomine, sese feliciter evasisse.

aliosque plures :

230 Alios præterea complures, ab aliis etiam animi perturbationibus liberavit. Julius Petruccius, nobilis Senensis, quem beatus Pater deinde in familiam S. Caroli Cardinalis Borromæi cooptandum curavit, maxima solicitudine tenebatur. Cum autem multa jam de Philippi virtute sanctisque moribus audisset; ad illum confugit, non modo conscientiam, sed quod ipse jam certo sperabat, molestiam omnem depositurus. Nec spes eum fefellit : vixdum enim rem Patri narraverat, cum extemplo, sedato curarum æstu, pristinæ quieti et tranquillitati restituitur : id quod secum ipse recogitans, viri sanctitatem magis magisque reveritus est, atque ex ea die ad B illius arbitrium totum se contulit; denique ad decrepitam usque ætatem Oratorii nostri exercitia religiose frequentavit.

curas graves sedat :

231 Sixto Quinto ad summum Pontificatum evecto, acerrima dissensio exorta est inter Bernardinum Cottam et Gerardum Caraccium, Philippi in spiritu filium; quod nimirum uterque novi Pontificis pharmacopolio ut præesset, summo studio contenderet. Crescente vero indies discordia, propius nihil est factum, quam ut sese hostiliter appeterent. Qua re vehementer commota Gerardi soror, bene mane ad nostram ecclesiam venit : cumque Sacerdotem, cui de more confitebatur (erat is Joannes Franciscus Bordinus) in templo non offendisset, Philippi genibus advoluta, solicitudinis suæ causas aperuit. Cui Philippus, quasi aliud agens; Sat est, sat est, inquit: revertere domum, ne dubites. Cumque illa adjecisset, velle se tria Sacrificia in honorem Spiritus sancti eo nomine offerri; Optimum sane consilium, ait Pater, ego quoque jam jam hoc ipso nomine Sacrum faciam : confide, filia, voti compos fies. Et cum dicto in vestiarium se confert, sacris indumentis ornatur, ac rem Divinam peragit; cui femina eadem adesse voluit. Mox domum reversa, Gerardum invenit gaudio triumphantem, propterea quod, volente etiam adversario, quidquid optaverat obtinuisset. Ubi vero C ex ipsa sorore audivit, quemadmodum cum Philippo gesta res esset; præ ingenti lætitia erumpentes lacrymas cohibere non potuit : actisque Deo gratiis; Equidem, inquit, Philippum in Sanctorum numero semper habui, eodemque loco mihi nunc est, eritque in æternum.

capitalem rixam oratione sopit :

232 Joannes Baptista Magnanus, nobilis Bononiensis, Gregorio XIII Pontifici Maximo a Cubiculo intimo, ingentem pecuniam ludendo perdiderat : quapropter in summam prope desperationem adductus, plane non sine Numine in Philippum incidit, haud ita procul ab ædibus Caritatis. Quamquam autem Beatus Pater, ne de facie quidem hominem noverat; tamen, Deo ita illum impellente, manu statim prehendit : et, Nolis inquit, diffidere rebus tuis : Deus enim tibi opem feret. Sacra te Confessione expiatum volo, et profecto videbis auxilium Domini super te. His aliisque amicissimis verbis in proximum templum S. Hieronymi illum deducit, confitentem auscultat, imponensque capiti ejus manum (res mira!) omnem ab eo molestiam depellit. Itaque tam subita sui mutatione obstupescens, Philippum ubique miris laudibus prædicabat. Boetius Junta, Clericus Senogalliensis, magno curarum æstu fluctuabat. Quodam D autem die in ædem ipsam S. Hieronymi cum se contulisset, vidissetque Philippum de more ad Confessiones audiendas sedentem; genuflectit ante illum conscientiam purgaturus. Necdum verbum ore protulerat, cum Sanctus, rem divinitus odoratus (neque enim hominem antea unquam viderat) oculos ad cœlum extollit, aitque; Domine, Anima hæc multis tribulationibus vexatur. Nec plura effatus, pœnitentem auscultat, plenumque jucunditatis ab se dimittit.

mœstitiam abstergit :

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

233 Bartholomæus Mantica, Clericus Romanus, quem Cæsar Baronius mendis typographorum corrigendis adhibuit, nuntium accepit, patrem suum in latronum potestatem venisse. Qua re graviter commotus, confestim ad Vallicellam se contulit, oratum Patres, ut pro illo ad Deum funderent preces : offenditque Philippum, peracto Sacrificio sacrum habitum in vestiario deponentem. Igitur ad illum supplex accedit, factumque miserandum gemebundus exponit. Cui Sanctus : Bono animo esto, fili, nihil patri tuo eveniet mali. Deinde ille ad Philippum redit, et narrat, patri suo mille et quingentos aureos imperatos esse; ni solveret, intra paucos dies E morte pœnas daturum. Quo audito Dei Servus infremuit spiritu et turbavit seipsum, et dixit : Enimvero hoc ferendum non est : neque enim centum aureos miser iste persolvere posset. Igitur ad Capucinos adi, ut rem orationibus adjuvent deprecare. At ille : Itum est, inquit, atque oratum est. Iterum adeundi sunt, ait Pater læto vultu, atque orationibus insistendum. certissime enim tibi illum Dominus sospitem incolumemque restituet. Neque fefellit eventus; quandoquidem paucis post diebus præter omnem expectationem nuntiatum est, admirabili quadam ratione, hominem, sine ullo prorsus incommodo aut detrimento, e latronum manibus evasisse.

captum a latronibus,

absque lytro evasurum prædicit,

actis pro eo precibus.

234 Femina quædam in Italia ex familia serenissima, decem jam annos gravissima tribulatione cruciabatur. Hanc, data occasione, Philippus per litteras consolatur : quibus perlectis tanta repente jucunditate perfusa est, ut deinde palam profiteretur, sese de eo statu dimoveri nolle, si regnum ipsum offerretur; idque secundum Deum Philippi orationibus se acceptum referre. Prudentia Diaz, nobilis Matrona Romana, ob varios casus magnis angoribus et molestiis implicita, nullam quietem capere, neminem videre aut alloqui poterat, de nihilo irascebatur, nullum levamentum aut solatium accipiebat. Itaque in summas angustias adducta, ad nostram ecclesiam venit; atque Angelo Vellio, quem a F Confessionibus habebat, fluctuantis animi sui miseriam exponit. Ille ad eam consolandam omnes adhibet rationes, sed frustra. Quamobrem cum oblatam sæpius medicinam respuisset, et quotidie iratiorem atque obstinatiorem eam videret Vellius; rogat denique ut cum Philippo omnia communicet. Erat tum Pater in templo, atque e regione ejusdem Vellii sedebat ad Confessiones auscultandas. Ubi igitur venientem ad se feminam videt : Huc ades, inquit, iracunda, quid est quod ita irasceris? Pone hic genua. His dictis, omnes ejus animi sensus eidem obstupescenti patefecit; mox solito tremore concussus, manus capiti ejus imposuit, frontemque Cruce signavit, denique tantisper oravit ad Dominum; eodemque momento (res mira!) non modo perturbationes animi corporisque sedavit; sed cœlesti quadam dulcedine delibutam, ad pietatem acrius incitavit. Tum vero Pater, Ut vales? inquit. At illa, Optime quidem : et cum dicto amplissimis verbis gratias agit; dein læta et gestiens ad Vellium redit, rem narrat, atque ex ea die Philippi virtutem, supra quam dici potest, observavit.

Principi feminæ per epistolam,

et alteri intolerabiliter iracundæ,

per impressam fronti Crucem

tranquillitatem animi donat,

A. HIERO. BARNABÆO EX MS. *aliisque*

235 Idem ferme accidit Liviæ Vestriæ Ursinæ: quam, totos sex menses graviori cura solicitam atque anxiam, ad Philippum ire cum jussisset idem Vellius; auditam beatus Pater his tantum vocibus affatur: Nihil est quod timeas; eodemque tempore omnem illi molestiam abstersit. Nec secius Camillo Pamphilio, Innocentii X Pont. Max. patri, usuvenit: qui de re gravissima valde solicitus, tota nocte somnum videre non potuit. Vixdum autem illuxerat, cum ad Philippum venit, omnia cum eo de more communicaturus. Hunc autem ubi videt Sanctus, statim loqui occupat, aitque: Quam opportune advenis, Camille? quomodo tecum agitur? hac nocte tibi semper adfui. Obstupuit ille beati Patris dicto; atque e vestigio cura solutus ac liber, omnia deinde ex sententia confecit. Denique Hieronymus Cardinalis Pamphilius, hujus ipsius Camilli germanus frater, hæc testata reliquit: equidem in omnibus ad Philippum confugiebam, ejusque consilio atque orationibus qualibet cura et solicitudine levari me sentiebam: quamobrem eo adjutore securus agebam, et nihil erat omnino.

eorum curas divinitus præsciens.

236 Præterea insitas quasdam ægritudines et scrupulorum molestias detergendi miram a Domino facultatem est consecutus. Nobilis quidam Romanus erat, in ecclesia S. Gregorii ad clivum Scauri, cum defuncti corpus eo delatum est: accidit autem ut funebrem pompam inter alios sequeretur arreptitius quidam, in Urbe notissimus. Solutis exequiis, vir ille cœpit curiosius interrogare; sed magna ei stetit curiositas; siquidem post multa homo, irato atque horribili vultu; Tu quoque, inquit, a dæmone arreptus es. Quo dicto ille vehementer exhorruit, et ne forte id verum esset valde dubitavit. Interea crescente indies animi perturbatione, eo tandem miser adductus est, ut se cuidam Sacerdoti exorcizandum curandumque tradiderit. Et quidem alienatus ab sensu animus talia illum dicere ac facere compellebat, quæ malo dæmone revera obsessum facile suadebant. Cum vero hujusmodi remedia ad ejus curationem nihil proficerent, sed medendo potius ægresceret; denique accitis medicorum peritissimis, validissima quæque medicamenta melancholiæ huic detergendæ adhibita sunt: sed frustra. Itaque longa jam inedia vigiliisque consumptus, et vix ossibus hærens, de salute sua desperabat. Inter hæc amita ejus, ex Turris Speculorum Oblatis, ad eum venit; cognatique casum graviter miserans, ad Philippum confugit: rogat, obsecrat, ut misero juveni pro sua pietate succurrat. Igitur Pater ad eum venit, impositisque manibus super illum, Bono animo esto, inquit, nihil quidquam a dæmone passus es. His dictis, una cum Antonio Gallonio, quem secum adduxerat, eum canere jubet; ut nimirum afflictum et jacentem animum a tristitia avocaret. Ubi autem satis cantatum est, ad Vallicellam illum invitat, atque abit.

B

cap. XI. *Ex dæmonis terriculamento,*

obsessum se existimans,

et Sancto commendatus,

C

237 Hac porro suavitate ac facilitate juvenis illectus, ad nostram ecclesiam se confert, ibique Philippum offendit; qui leniter clementerque acceptum genu flectere jubet: dein caput ejus apprehendit, et ad pectus suum dulciter admovet, nescio quid secum murmurans, seque concutiens. Hic vero ille repente erigi et recreari se sensit: et Pater, Ut vales? inquit. At ille, Profecto convalui. Atque ex ea die tam fortiter Philippo adjunctus est, ut ad eum quotidie veniret, et ab ejus latere numquam discederet. Cumque exactissimam totius vitæ Confessionem apud ipsum peregisset; nullo præterea adhibito remedio, tum animi tum etiam corporis salutem recuperavit, atque ad ultimam usque diem Oratorii exercitia frequentavit. Nec prætereundum videtur hoc loco, quod per hos ipsos dies quibus ille anteactæ vitæ noxas per sacram Confessionem expiabat, cum diceret hanc sibimet ex animo opinionem sese evellere non posse; Ne dubita, inquit Philippus, ego enim noctu exorcizo te. Ecce autem nocte quadam magnam dæmonum multitudinem ex ore evomere sibi per quietem videtur, eodemque tempore inclamat Jesum, et ab omni molestia liberum se esse cognoscit. Adveniente autem die, cum rem beato Patri narrare voluisset, is, ut erat laudum suarum juratissimus hostis, sermonem abrupit; incussoque leviter colapho, Vade, inquit, et noli amplius peccare.

eique confessus sanatur:

et liberatur.

D

238 Dominicus Saracenus, nobilis ejus temporis medicus, atra bile tam graviter laborabat, ut nullo umquam remedio sublevari potuerit. Denique magna cum fiducia ad Philippum confugit: qui venientem ad se solita caritate complectitur, atque his tantum verbis affatur; Ne dubita, utique convalesces. Hoc dicto statim recreari se sensit, atque hac una medicina omnem a se ægritudinem depulit. Id ipsum ferme usuvenit Aulico cuidam in primis nobili, qui eodem morbo pariter afflictus, quamquam vultu angorem animi usquequaque tegebat, tamen ad summam prope desperationem redactus erat. Hunc itaque cum videret Pater; Quæso, inquit, ne desperes; atque his vocibus jacentem protinus excitavit confirmavitque.

item duo melancholici.

E

239 Multos præterea molestissimo et difficillimo scrupulorum morbo vexatos, multis rationibus mentis sanitati tranquillitatique restituit; quos quidem omnes nimis longum sit recensere. Quamobrem duos tantum ex iis hic referemus; quo quisque facile intelligat, quantam in hac re potestatem Philippus a Domino obtinuerit. Julianus Fuscherius, egregia pietate et virtute Sacerdos, ex iis qui in ædibus Caritatis agebant; cum videret quemdam ex suis in spiritu filiis assidua scrupulorum molestia agitatum, ut prope jam Confessionis mysterium obire non posset; pluribus, et quidem gravissimis ac religiosissimis viris, eum curandum tradiderat: sed frustra. Igitur quadam die ad Philippum illum adducit. Quem ubi videt sanctus Pater; Ego te, inquit, fili optime novi: tu quidem diabolicis tentationibus cruciaris, verumtamen bono animo esto; liberaberis. Hæc dicens, hominem arcte complectitur, aitque, Diceresne peccata tua coram me et Fuscherio? Equidem libentissime id faciam, inquit ille: neque enim aut pudor aut timor tenent me, quin ea confitear; sed hoc dumtaxat, quod animi mei latebras aperire atque explicare non possum. Tum vero Vir sanctus; Age igitur, et positis genibus hic jam peccata tua confitere. Paret ille: et Philippus post multa, Satis est, inquit, nihil ultra ex te audire volo. His dictis pœnitentem absolvit, dein terram deosculari jubet, et ab omni molestia liberum lætumque dimittit. Alius quidam, teste Cardinali Federico Borromæo, in Horis canonicis persolvendis gravissimos conscientiæ stimulos patiebatur. Cumque gliscenti indies morbo medicinam non inveniret, rebus denique desperatis ad Philippum confugit. Is autem ostium cubiculi, quod patebat, in os illi occludens, Ego, inquit, pro te Deum rogabo, atque ita inauditum jubet abscedere. Quid multa? Domum revertitur, Horarias preces aggreditur, sine ulla offensione aut molestia absolvit, neque ex eo tempore ulla unquam de hac re anxietas aut formido mentem ejus invasit.

Varios scrupulosos curat;

unum Confessionem ejus abrumpens,

F

alium occludens ei ostium.

240 Plura autem huic pestilenti morbo remedia Philippus, tradere consueverat; illud autem imprimis, ut cum quis semel secum ipse affirmavit, diabolicis suggestionibus sese assensum non præbuisse; nequaquam deinde recogitet, utrum assenserit, nec ne: sæpe enim hæc dum retractantur, quodammodo

Remedia talibus præscribit.

A modo recrudescunt. Ad tollendam vero ex pusillorum animis omnem dubitationem atque formidinem, duo quasi certissima argumenta et indicia proponebat. Primum quidem, ut quisque vitio aliquo tentatus, etiam atque etiam videret utrum oppositæ virtuti in ipsa tentatione adhæsisset : tunc etenim pro certo eum credere posse, sese non esse superatum. Alterum vero, ut secum ipse reputaret, utrum jusjurando affirmaturus esset, sese tentationi hujusmodi assensum dedisse, nec ne : quod si præstare id noluisset, indicio erat neutiquam illum assensum esse. Præterea qui hoc morbo laborabant, eos Confessario suo cum voluntate judicium quoque submittere debere, et inanes conscientiæ stimulos scrupulosque contemnere. Quamobrem horum Confessiones sæpe auscultare recusabat, eosque inauditos sacram Eucharistiam sumere jubebat. Denique aiebat ab ægritudine inducias sperari posse, non pacem ; ad eamque curandam unius dumtaxat humilitatis proficere medicinam.

Quoscumque mœrentes tactu et alloquio recreat:

241 Ad consolandos autem mœrentium animos, si quisquam natus unquam factusque censendus est, is profecto censendus est Philippus ; cujus non tantum verba, sed gestus ipse aspectusque mirifice re-
B creabant. Quapropter Tiberius Ricciardellus de se ipso testatum reliquit, quoties ei Philippus blandiendo crinem velleret, toties ingentem animo lætitiam se percepisse. Id quod et Cæsar Cardinalis Baronius expertum se esse affirmavit, cum olim beatus Pater sæpe illi per jocum colaphos impingeret. Qua de re Octavius quoque Cardinalis Bandinus pariter gloriabatur : omnesque ferme, qui apud Philippum conscientiam expiabant, testati sunt, cum ipse eis manus imponeret, tanto spiritus ardore corripi consuevisse, ut præ lætitia cor illis exilire videretur. Ad hæc Peregrinus Altobellus, Canonicus ecclesiæ S. Marci in Urbe, Ad confirmandam, inquit, Philippi sanctitatem, profiteor, ex ejus alloquiis me tantam semper accepisse animo voluptatem, ut ab eo divelli non possem : quoties autem per Urbem euntem me offendebat, caput meum manibus apprehendens rogabat, Ut vales ? quid agis ? Tum vero incredibili gaudio perfruebar, atque ex ipsius corpore suavissimum odorem spirare sentiebam. Semel autem, quod præsertim memini, cum in illum incidissem prope ædes Cardinalis Sforziæ, statim ad me properans, more suo tempora mea manibus stringens, Quomodo, inquit, tecum agitur, sancte vir Peregrine ? Eodemque momento tam in-
C solita jucunditate perfusus sum, ut ubi essem, aut quo me via duceret, plane nescirem.

quin et cubiculum ejus ingredi solatium est,

242 Nec solum Philippi vox, manus, vultusque consolandi vim habebant ; sed ipsius etiam cubiculum tantam omnibus voluptatem afferebat, ut perturbationes animi doloresque penitus abstergeret. Quamobrem Martius Alterius dicere solebat, Philippi cubiculum terrestris est Paradisus. Quod idem Julius Benignus, Archiepiscopus Thessalonicensis, testatus est. Federicus autem Cardinalis Borromæus eo loco ita se recreari sentiebat, ut vel animi causa eo se conferret. Alexander quoque Cardinalis Medices, qui deinde ad summum Pontificatum evectus Leo XI appellatus est, singulis quibusque hebdomadis non semel illuc adire consueverat, ibique quinque et sex horas exigebat, dolebatque vehementer noctem maturius supervenire, sibique tam præclaram oblectationem eripere. Multi præterea, ad fores dumtaxat ipsius cubiculi accedentes, incredibili solatio et delectatione afficiebantur. Quamobrem Fabricius de Maximis, si qua forte illum perturbatio mentis invaserat, huc se illico conferebat, eoque remedio omnem ab se ægritudinem depellebat. Hunc porro cum quadam die superveniens Augustinus Cardinalis Cusanus ibidem stantem videret ; rogavit, cur in cubiculum non intraret ? At ille ; Satis superque mihi est, inquit, si ad fores resisto ; hic etenim statim, quam volo, consolationem invenio. Denique Nerus de Nigris ; vel defuncto Philippo, ubi se quoquomodo perturbari sentiebat, ad ejus cubiculum, tamquam ad portum quemdam fugere consueverat ; ibique extemplo optatam animi tranquillitatem recuperabat. Nec vero defuerunt, qui Philippi tantum præsentia, ex gravi mœrore in gaudium pristinum sint restituti. Id quod ex aliis Montes Zazzara de se ipse testatum reliquit : et Rodulphus Silvestrius, Gregorii XIV Pontificis Max. medicus jurejurando affirmavit, majorem animo voluptatem numquam se percepisse, quam cum Philippum præsentem haberet : quin etiam nonnulli hac una re valde oblectati sunt, quod illum per quietem vidissent. D

A. BIBRO. BARNABÆO EX MS.

et eum videre

CAPUT XIX.

Eleemosynæ Philippi, et cordis teneritudo erga miseros.

Quemadmodum autem Philippus in sanandis proximorum animis totus fuit, sic etiam ad curanda eorumdem corpora omnes contulit vires. Itaque cum pauperes infirmos visitabat, non modo pecunia eos juvare studebat, sed aliis etiam rebus, quæ ad illorum curationem facere videbantur. Neque vero advocari aut rogari se patiebatur ; sed ipsemet sponte miserorum necessitates inquirebat, et quocumque opus esset, diu noctuque, suis ipse manibus aut sinu, quæ sunt ad victum necessaria deferebat. Cum igitur tam incenso caritatis ardore flagraret, illud etiam obtinuit, ut plurimorum calamitates Deo revelante cognosceret. Quamobrem cum ad inopiam redactus esset tibicen quidam Arcis S. Angeli, quoties re aliqua indigeret, statim a beato Patre accipiebat, quamquam ea de re ne verbum quidem cum illo fecisset. Idem plane accidit Antonio Fantino, de quo supra meminimus. Is enim cum ad illum venisset sacra se Confessione purgaturus, et in summas angustias adductus esset ; quamvis rem silentio tegeret, sexdecim aureis a beato Patre donatus est. Hac ferme ratione nobilem quemdam virum, qui multis calamitatibus afflictus rei familiaris naufragium fecerat, per annos plures liberaliter sustentavit. E

cap XI

Egentiam plurium divinitus noscens

ultro eis subvenit,

244 Incredibile memoratu est, quantum ille tum pecuniarum tum aliarum etiam rerum in pauperes effuderit. Quidquid enim, aut ex sua substantiola, aut ex aliorum pietate ac liberalitate habere poterat, id totum confestim egentibus largiebatur. Quamobrem aliquando aulæa nonnulla, a nobili femina dono sibi missa, continuo distrahenda curavit, coactamque ex iis pecuniam pauperibus distribuit. Mater quædam familias erat, cum quatuor filiis parvulis atque avia ; nec quidquam omnino habebant rerum, quo se alere ac sustentare possent. Horum curam Philippus cogitationemque suscepit, et quatuor ipsos annos, quæcumque sunt ad victum necessaria, iisdem in dies singulos subministravit ; sæpe etiam bonam nummorum summam in alios usus pie ac largiter contulit. Aliam quoque relictam Vincentii Illuminatoris, cujus mentionem infra facturi sumus, quæ vere vidua erat, et sex filios habebat quos alere nequibat, omnibus rebus ad usum vitæ necessariis instruxit ; ex iisque virginem, in sacra claustra sese recipientem, universa supellectili exornavit. Gabriella Cortonensis honestissima femina, defuncto viro, liberis relictis, egebat maxime : sed hujus quoque viduitati et solitudini copiose a Philippo F

ac nominatim tribus viduis prole gravatis,

A Philippo subventum est, cujus insuper filiam nuptui collocandam curavit, et nuptialibus epulis ipsemet interesse voluit, secumque duxit Baronium, Taurusium, et Bordinum: ubi pro epithalamio Psalmum quinquagesimum Miserere decantari jussit, præcinente Baronio, alternis versibus illum subsequentibus ceteris.

A. HIERO. BARNABÆO. EX MS.

et puellis orphanis,

245 Quamquam autem Philippi caritas ad omnes sese facile extendebat, tamen ad sublevandam virginum paupertatem effuso sinu sibi accurrendum putabat. Joannis Animucciæ, quem supra vidimus ex primis fuisse Philippi discipulis, neptes erant omni prorsus auxilio destitutæ. Has itaque beatus Pater non modo educandas atque alendas curavit, sed adultas jam aureis sexcentis donavit. Duas quoque Florentinas puellas, utroque parente orbatas, quarum pudicitia valde periclitabatur ob angustias rei familiaris, et in Urbe diu sustentavit, et deinde Florentiam misit, ubi inter sacratas Virgines eo adjutore receptæ sunt. Alii quoque aureos octoginta, quibus ad ingressum monasterii opus habebat, suppeditavit. Tres etiam alias puellas, non modo ab omni fortuna, verum etiam spe derelictas, nuptui collocavit; unique ex iis, qui matrimonio
B eas sibi junxerant, centum aureos supra dotem adjecit.

et quandoque viginti earum simul:

246 Vidua quædam erat pauper, gravata sex filiis, et cum illa pariter aliæ duæ pauperes feminæ, quæ omnes Philippi ductum sequebantur; et (ut est sexus ille ad pietatem propensus) eo inconsulto atque inscio, puellas, vel orbas parentibus vel derelictas, unum in locum cogere, atque emendicato victu educare constituunt. Utque in Urbe plena peregrinis atque advenis, ex iis plures per plateas et compita egentes errare contingit, brevi factus est numerus earum ferme viginti. Verum cum rem longe difficilem et periculosam majori fiducia quam prudentia tentassent, in summas angustias adductæ sunt: neque enim tot capita ulla ratione sustentare poterant, et quid facerent prorsus nesciebant. Hæc ubi intelligit Philippus, confestim ad se illas accersit; et graviter objurgatas aditu nostræ ecclesiæ prohibet. Dein puellarum tutelam ipse suscipiens, ex iis alias matrimonio jungendas, alias in sacratarum virginum cœnobia recipiendas, alias alio honeste collocandas curavit.

captivis,

247 Miseros quoque carceri addictos, quibus poterat modis, sublevare studebat. Quamobrem ad eos,
C variis Urbis locis detentos, tum pecuniæ vim, tum alia etiam ad victum necessaria sæpius per hebdomadam mittere solebat; suosque in spiritu filios eo delegabat, ut eosdem inviserent, et consilio, opera, ac labore adjuvarent. Eorum porro in primis miserebatur, qui post vitæ commoda in paupertatem ex infortunio incidissent: quapropter large illis effuseque tribuebat. Religiosorum pauperum monasteriis, præter quotidianas eleemosynas, menstruam quoque pecuniam assignaverat. Ad hæc piorum locorum indicem aversis cubiculi foribus affixum habebat, eoque sæpius inspiciendo, huc illuc quæcumque iis essent necessaria, pro temporis opportunitate, mittebat. Adolescentibus etiam, qui litterarum studiis operam dabant, præsertim cum eos bona indole præditos ac pietatis amantes videbat, non modo ea quæ ad victum, sed quæ ad studium quoque suppeditarent benigne subministrabat. Ex iis autem duos, quorum cursum progressumque ad scientias angustia rei familiaris retardabat, omnibus rebus adjuvit: quorum alteri triginta aureos eoque amplius identidem obtulit, alteri vero ut opem ferret suos ipse libros omnes divendere non dubitavit. Et quidem operi egregius fructus constitit: ambo enim ob eximiam virtutem atque doctrinam ad Cardinalatus dignitatem evecti

piis locis,

studiosis pauperibus subvenit.

sunt. Denique nemo pauper, Gallonio teste, ad illum D
veniebat, quin aliquid eleemosynæ ab ipso referret. Quapropter ex tam effusis largitionibus constans fuit multorum opinio, quod alias innuimus, pecuniam illi divinitus fuisse suppeditatam.

Tali in opere lapsus in foveam liberatur,

248 Hanc porro egregiam in pauperes pietatem Deus apertissimis miraculis comprobavit. Ibat Sanctus anno salutis nostræ MDL intempesta nocte ad nobilem quemdam virum, summa egestate laborantem, eique panem deferebat. Ecce autem rapido cursu venientem in se rhedam sentit; dumque ictum declinat seque retrahit, in altissimam foveam delapsus est. Hic vero apprehendit eum Angelus Domini in vertice ejus, et portavit eum capillo capitis sui, posuitque eum incolumem supra foveam in impetu spiritus sui: id quod suorum nonnullis ipsemet beatus Pater, ad eorum pietatem excitandam, non semel retulit. Hoc ferme tempore Angelus itidem specie pauperis ei sese objicit, manumque ad stipem porrigit supplex. Ille autem, ut erat in omnes benignus atque misericors, quotquot habebat nummos ei statim offert. Tum pauper; Ego vero, inquit, te in hac re experiri volebam, quid facturus esses; E
atque his dictis, statim evanuit. Quæ res Philippo, ad pietatem sponte currenti, veluti calcar admovit: quod nimirum hinc optime intelligeret, quam gratum acceptumque Deo sacrificium sit misericordia in pauperes: atque ex eo die (quod modo diximus) eleemosynas omnibus quam liberalissime impertivit.

alias Angelum excipit in specie pauperis,

maxime laudatur post mortem

249 Hanc igitur ob causam a suis tum animæ tum etiam corporis Pater appellabatur; postque ejus excessum plerique, eleemosynas illius vel animo reputantes, lacrymas tenere non poterant: alii quoque dicere non dubitabant; Nemo erit quisquam, qui ad Philippi caritatem unquam aspiret. Robertus autem Cardinalis Bellarminus, sanctitate et doctrina orbi notissimus, a sacra Rituum Congregatione ad cognoscendum causam Canonizationis beati Viri delectus: cum videret tam effusam in pauperes liberalitatem, alterum Joannem Eleemosynarium appellabat. Neque hoc loco prætereundum nobis est, quod anno Christi MDCVIII, cum B. Francisca Romana Sanctorum numero in Vaticana ecclesia solenni ritu adscriberetur: mulier quædam, templum ipsum ingressa, magno cum fletu dixit; Ecquando tandem Pater meus Philippus et ipse inter Sanctos referetur? Si enim nobilissima et sanctissima femina sæpe lignorum fasces suo ipsa capite pauperibus deferebat, Pater meus Philippus centies ac millies ad me domum F
venit, ac præter multam pecuniam, quam parentibus meis identidem dare consuevit, panem, et vinum, et oleum, aliaque hujusmodi ad victum necessaria suo ipse sinu portavit. Eamdem hanc feminam beatus Pater facilem quamdam divina meditandi rationem edocuit, ut dum orationem Dominicam recitabat, cœlesti Patri mente et spiritu jungeretur.

ab effusa liberalitate.

Gratum erga beneficos se præbet:

250 At vero Philippi summa liberalitas, non ad pauperes solum, sed ad alios etiam omnes sese longe lateque diffudit. Beneficiorum memorem gratumque se semper ostendit, ultra quam credi potest. Quamobrem Hieronymus Cardinalis Pamphilius hoc inter multa de illo testatum reliquit. Fuit sanctus Pater, dum inter homines egit, gratissimus erga omnes, ut si quid beneficii vel levissimi a quoquam acciperet, multo plenius largiusque illi gratiam referret, atque ipsius beneficii memoriam teneret sempiternam. Hæc eadem ferme repetens Abbas Maffa; Erat, inquit, Philippus in omnes adeo gratus et humanus, ut plane nihil quidquam acciperet, quin statim longe majori beneficio compensaret: id quod egomet expertus sum. Cum enim aliquando leve nescio quod munusculum ad eum misissem, vix tandem

A tandem precibus obtinui ut illud acciperet: et confestim æream quamdam Crucis imaginem affabre factam ad me remisit: quæ quidem, tamquam Viri sancti pretiosissimum donum, summa cum diligentia ac veneratione apud me asservatur. Hæc ille.

251 Non abs re fuerit hoc loco subtexere, quod, etsi tanta erat Philippi caritas erga pauperes, nihilominus pati omnino non poterat eos in templo mendicare. Quapropter ipsemet surgens interdum e sede, in qua Confessiones audiebat, ad templi fores eos compellebat; ne scilicet divinis Officiis quoquomodo obstreperetur. Idipsum facere consueverat, si forte (ut fit) pueros ejulantes aut vociferantes audiebat, aut alios quoslibet utcumque Ecclesiasticis functionibus incommodantes. In ærumnis autem et miseriis proximorum sic afficiebatur, ut vir alioqui patientissimus hujus rei dumtaxat impatiens videretur: quia nimirum et ipse vere dicere poterat cum B. Job, ab infantia mea crevit mecum miseratio, et de utero matris meæ egressa est mecum. Itaque tametsi animus ejus omnino a divitiis abhorrebat, tamen hoc uno nomine pecunias in promptu semper habere voluisset, ut pauperibus distribueret, eorumque miserias sublevaret. Audivit aliquando pauperem B feminam domo pedem efferre non posse, propterea quod vestem, qua se honeste contegeret, non haberet. Nec mora, continuo togam exuit, atque ad eam mittit. Cum videbat pueros puellasque lacera veste, ac prope seminudos, subita miseratione commotus, ut melioribus indumentis operirentur, impensius operam dabat.

mendicos ab ecclesia arcet,

cap. XII eis alias maxime compatiens:

252 Siquem forte injuria vexari intelligeret, usque eo commovebatur, ut ad illum utique tegendum statim compelleretur: quemadmodum accidit Tiberio Astallio, nobili Romano, qui homicidii insimulatus capite periclitabatur. Cujus innocentiam cum perspectam haberet Philippus, eo conatu cum Pontifice ipso transegit, ut prope condemnatum ab interitu vindicaverit. Quemdam etiam Presbyterum, in ecclesia sancti Benedicti [quæ nunc est sanctissimæ Trinitatis peregrinorum et convalescentium] Vicarium, fortiter adjuvit contra aliquos ceteroqui potentissimos viros, ejusque integritas et innocentia utomnibus innotesceret, diligentissime curavit. Cum aliquando accepisset miseros aliquot Ægyptios [vulgo Zingaros appellant] vi atque imperio principis viri in carcerem fuisse conjectos, et ad triremes per injuriam destinatos, eorum defensionem suscepit, atque a Pio V Pontifice Max. iisdem C libertatem impetravit. Sixto deide hujus nominis Quinto regente Ecclesiam Dei, e suis in spiritu filiis unum Urbis Patricium, contra plurimos eosque fortissimos adversarios, ab injuria pariter defendit. Nec alii desunt, quorum miseratione commotus, aut opes, aut dignitatem, aut vitam ipsam tutatus fuerit.

injuria oppressos omni ope sublevat:

253 Illud autem hoc loco haud prætereundum videtur, quod anno MDLI, in summa annonæ caritate, cum quadam die sex panes dono accepisset; confestim illos misit ad pauperem Presbyterum, in ædibus Caritatis commorantem, eaque die paucis dumtaxat olivis se ipse sustinuit. Quod ubi rescivit e suis unus, rogavit, cur in alios tam liberalis esset, in semet tam parcus et durus: cur saltem dimidiam sibi partem non reservasset. At Sanctus; Ego, inquit, cum multos habeam qui me agnoscunt et diligunt, facili negotio sublevari possum: ille vero, cum sit exterus paucisque cognitus, vix quemquam inveniret, qui suæ necessitati subveniat.

254 Pauperes etiam opifices incredibile dictu est quanto pietatis studio prosequebatur, eosque præsertim, quorum peritiæ atque industriæ temporum difficultas obsisteret; hos enim qua ratione juvare posset assidue meditabatur. Duo fratres erant ex Gallia, qui horologia affabre faciebant, tamen seque D familiamque suam satis numerosam quotidianis laboribus ægre sustentabant. Igitur Philippus, ut eorum necessitati occurreret, quasi pararius aliquis, nunc hunc, nunc illum ad coemenda ejusmodi horologia etiam atque etiam hortabatur. Quamobrem e suis unus, cum vidisset aliquando principem virum, suasore Philippo, ex iis non pauca comparasse, haud leviter offensus est: et, ut sunt varia hominum judicia, hæc secum ipse volvebat: Quorsum Philippus virum istiusmodi ad perdendam pecuniam hortatur? Ubi vero rem propius aspexit, et caritatis impulsu fieri intellexit, seipsum reprehendit, atque ex ea die Philippi virtutem magis magisque suspexit. Olitor quidam, ex iis qui per Urbem cichorium atque olera hujusmodi vendunt, vesperi venerat ad Oratorium S. Hieronymi, ibique ingruente maxima pluvia obsessus, loco pedem efferre non poterat. Vidit hoc Philippus, atque hominem miseratus, bonam oleris partem, quod is secum advexerat, soluto pretio ipse accepit; reliquam ab iis qui aderant comparandam curavit. Qua re miser ille lætitia exultans, domum reversus est.

item opifices, inque iis horologiarios duos,

A. HIERO. BARNABÆO. EX M.

et olitorem:

255 Hac porro miseratione, non solum homines, E sed bestias etiam quodammodo complectebatur. Quamobrem cum aliquando ex nostris unus, transiens per impluvium domus, lacertam forte pedibus obtrivisset, Quid tibi, inquit, crudelis, unquam nocuit misera hæc bestiola? Semel quoque, cum inter eundum lanium quemdam canem ferientem vidisset, quamquam alioqui animo erat satis firmo atque constanti, tamen eo spectaculo commotus est vehementer, nec ita facile quiescere potuit. Aviculam ceperat adolescens quidam ejus in spiritu filius, quam statim ad beatum Patrem detulit. Ille autem, ubi eam vidit, continuo, Cave, inquit, quidquam ei noceas; sed aperta fenestra abire eam sinito. Paret ille: nec ita multo post Philippus adolescentem accersit, quid de avicula factum sit quærit. Ego vero, ait juvenis, quemadmodum præceperas, liberam emisi. Tum Sanctus, Melius erat forsitan alere illam atque educare: cum etenim recens e nidulo evolaverit, ubi cibum capiat non inveniet, ac fame necabitur.

etiam bestiis compatitur,

256 Denique non aves modo, sed ceteras etiam animantes, si forte comprehensas videbat, statim libertate donabat; ne muribus quidem exceptis, quos interdum (ut fit) muscipula inclusos alio deferri F jubebat, atque dimitti ubi nemini obesse possent. Si quando autem per Urbem rheda vehendus erat, rhedarium præmonebat, ut magnopere caveret, ne cui forte hominum aut etiam animantium incommodaret. Siquid præterea vivum, ut assolet, ad eum dono mittebatur, quo mensæ posset apponi; nequaquam illud patiebatur interfici, sed ad alios continuo remittebat hac lege, ut aut alerent illud, aut aliis dono mitterent, usque adeo cor ejus vel feras ipsas miseratione complectebatur. Hæc autem eo narrare voluimus, quantumvis minuta et exigua, quod tanti viri actiones vel minimas, commemoratione atque admiratione dignas, haud immerito existimavimus. Hanc porro humanitatem et misericordiam, ad bestias usque pertinentem, ipsæmet quodammodo se intellexisse non obscure significarunt: quæ enim suopte ingenio aggrestes et pavidæ erant, has coram Philippo tractabiles videres atque securas.

eisque prospicit;

257 Aloysius Ames Gallus, ex primis beati Patris discipulis, canoras aviculas duas eidem obtulit: quas quidem libenter accepit, sed ita, si ille quotidie ad eas alendas veniret. Scilicet Dei servus, non munus, sed muneris auctorem curabat. Interea dum Aloysius imperium diligenter exequitur; accidit ut quadam

quæ etiam ipsi cicures se præbent.

A. HIERO. BARNABÆO. EX MS.

A quadam die alterius caveam vacuam apertoque ostiolo invenerit. Quamobrem omnia oculis vestigans, num forte aliquo avolasset avicula, vidit illam Philippi ægrotantis lectoque decumbentis barbam dulciter vellicantem, et identidem suavissime cantillantem. Is vero ubi Aloysium videt; Dic sodes, inquit, an tecum avicula isthæc ita facere consuevit? Nequaquam, ait ille, rem admiratus. Tum vero Sanctus, ut fuit semper modestissimus, statim ab se eam expellit, sed frustra: quandoquidem a facie ad pedes, rursumque a pedibus ad faciem beati Patris transvolabat, nec abigi poterat. Demum Philippus ad Aloysium, Sume caveam, et aviculæ huic ostendito: quo facto, continuo in eam insiluit, intravitque non secus ac si intelligendi facultatem haberet.

CAPUT XX.

Virginalis Castitas S. Philippi.

cap. xiii Castitatem perpetuam a se servatam,

Incomparabili huic caritati virginalem castimoniam adjunctam habuit Philippus, eamque ut perpetuo integram illibatamque servaret, a teneris adversus carnem fortiter pugnando contendit. Divinum autem B hoc donum in Dei famulo plane ad miraculum effulsisse, firma et constans omnium opinio fuit, tum Florentiæ, tum etiam Romæ. Præterea Cæsar Cardinalis Baronius, quem ille (ut diximus) conscientiæ suæ arbitrum delegerat, luculentissime id testatum reliquit. Ipse enim beatus Pater, paucis ante diebus quam ex hac vita migraret, eidem sese non sine uberrimis lacrymis accusabat, tamquam divinorum beneficiorum parum memorem gratumque, quod præsertim perpetuæ virginitatis donum tam singulari privilegio accepisset. Idem ipsum moriens affirmavit gravissimus testis Persianus Rosa, qui Philippo jam tum juveni (quod antea dictum est) a Confessionibus fuit. Quapropter sacra Rituum Congregatio, id ratum certumque apud omnes habendum esse, non semel decrevit. Denique ipsemet Sanctus, non ita multo ante quam migraturus esset ad cœlum, dum cuipiam suorum confitenti aures daret, eumque ad castimoniam hortaretur; quo facilius homini persuaderet, non modo castitatem, sed etiam virginitatem cum Dei adjutorio in hac mortali vita perpetuo custodiri posse, suo ipsius exemplo modeste atque ingenue affirmavit.

ipse ante mortem fatetur,

259 Verum, et Apostoli verbo et multorum periculo edoctus, thesaurum istiusmodi nos habere in vasis fictilibus; a prima pueritia, ad ultimam usque diem, quam diligentissime eum sibi custodiendum proposuit. Primum igitur, ut spiritualium latrunculorum insidias evaderet, profundæ humilitatis latebra illum obtegere; deinde, ex Sapientis præcepto, omni custodia servare cor suum; denique ad externos quoque sensus; tamquam ad cordis ipsius fenestras portasque, diu noctuque excubare consuevit. Quamobrem Magni illius Antonii exemplo, corpus ejus ulla ex parte nudum, nisi forte necessitate cogente, nemo unquam aspexit; neque ex ore ipsius omnino quidquam excidit, quod puritatem maximam non redoleret. Fœdus quoque cum oculis suis pepigerat, ut ne cogitaret quidem de femina. Quamobrem matrona quædam longe omnium formosissima, cujus Confessiones triginta ipsos annos audierat, jurejurando affirmavit, sese toto illo spatio numquam advertere potuisse; Philippum vel semel in se oculos conjecisse. Quam ob causam, cum primum ad auscultandas Confessiones accessit, haud libenter feminas audiebat: quarum exinde etiam longe minorem numerum habuit, quam virorum. Nec vero illis confitentibus aures dabat nisi ex altero latere, in quo crates interjacent: quin etiam aversis oculis vultuque eas ferme, et rigidioribus verbis accipiebat: quamquam, cum demum per ætatem licuit, de D hujusmodi severitate non nihil remisit.

C *ad quod pervenit severa sensuum*

Prov. 4, 23.

et oculorum custodia.

260 Nec tamen propterea quod Dei famulus tantam in hac re cautionem et diligentiam adhibebat, humani generis hostis ab ejus se oppugnatione continuit: sed hominem castissimum purissimumque virginitatis honore utcumque dejicere tentavit. Olim laicus cum esset, apud amicum nocte quadam requiescere coactus est. Ecce autem mulier quæpiam, quo corpore vultuque formosior, hoc animo moribusque deformior, impurissimi dæmonis instinctu, in ejus cubiculum clam sese infert, illumque in flagitium omnimodis illicere satagit. At castus juvenis, tam horribili aggressione tentatus, non modo animum non despondit; sed divino munitus auxilio, diabolicam hanc machinam fortiter repulit, deque tenebrarum principe triumphavit. Per idem tempus juvenes aliquot, ut sunt hominum mores perversi atque corrupti, per honestam causam in suas ipsorum ædes illum adduxerunt, duasque perditissimas feminas in cubiculum, in quod se receperat, immiserunt; obserato foris ostio, ut nullum misero pateret effugium. Quid faceret Philippus, aut quo se verteret tantis interclusus angustiis? Ad terram E sese prosternit, eoque spiritus fervore ad Deum confugit, ut impurissimæ illæ, ne mutire quidem ausæ, pudore ac pavore confusæ, irrito incepto discesserint.

Adhuc laicus bis postulatus ad flagitium

victoriam refert.

261 Sacerdotio deinde insignitus, cum jam ad sacras Confessiones audiendas accessisset, deque ejus vitæ morumque sanctitate majora quotidie prædicarentur; nobile quoddam in Urbe scortum, cui Cæsareæ erat nomen, sua ipsius impudentia confisa, viri pudicitiam labefactare animum induxit, in eaque re se multum jactavit. Itaque per speciem ægritudinis ad se illum accersit, quasi anteactæ vitæ pœnitens, nunc demum conscientiam suam purgare percuperet. Philippus, quamquam eo maxime tempore perditas istiusmodi meretriculas ab impuritate avocandi longe periculosam provinciam declinavit; tamen (ut fuit semper de animarum salute valde solicitus) post multam deliberationem, denique divina fretus virtute, ad eam se contulit. Vix dum autem superiorem ædium partem ascenderat; cum ecce tibi procacissima feminarum, tenui quodam perspicuoque velamine obvoluta, ut nudum corpus ostenderet, Philippo se statim offert. At ille, fœdissimam furiam detestatus, per scalas sese proripuit. Tum femina in rabiem acta, quod se delusam F videret, arreptum scamnum in eum projecit: sed frustra; quandoquidem singulari Dei beneficio ex tanto periculo, tum animæ tum etiam corporis, salvus et incolumis eductus est.

Sacerdos a scorto sollicitatus,

geminum discrimen evadit:

262 Hoc vero longe præclarissimum facinus ratum gratumque se habuisse satis aperte Deus ostendit. Siquidem ex ea die Philippus, quod olim simili occasione S. Thomæ Aquinati divinitus concessum fuit, ne minimum quidem carnis pertulit motum, neque illusiones nocturnas unquam postea passus est. Quamobrem ipsemet Baronio affirmavit, siquid hujusmodi sibi vel in somnis contigisset, præ animi dolore statim expiraturum. Quin etiam omni sensu carnis emortuo, perinde se habebat, ac si stipes esset aut lapis. Quapropter Antonius Gallonius hæc de ejus virginali pudicitia testatus est. Equidem, inquit, pro ea familiaritate, quæ mihi olim cum beato Patre intercessit, cum Eleazaro illo Ariani Comite et Simone Salo eum omnino componendum existimaverim, cujus eximiam castitatem nobili encomio apud Surium celebrat Metaphrastes; quod nimirum, inter homines interque seculi illecebras, cœlestem et plane angelicam vitam exegerit, ab omni corporis contagione sejunctus.

exindeque omnis carnis motu liber manet,

263

A. HIERO. BARNABÆO. EX MS

ipsisque oculis et corpore toto

263 Ex hac porro summa morum integritate ac puritate, mira quædam et plane prodigiosa in Philippo elucebant. Primum enim candor ille nitorque virginalis in ipso vultu emicabat, maxime vero in oculis, quos vegetos micantesque habuit ad ultimam usque ætatem, ut nullius arte atque industria ad vivum referri potuerint, etsi multi iidemque pictorum nobilissimi id efficere tentaverint. Nec vero quisquam ita facile in hos ipsos oculos aciem figere poterat; igneum enim quoddam atque sidereum radiabat ex illis, quod intuentium visum statim perstringeret. Itaque nonnulli vultum ejus tamquam vultum Angeli intuebantur. Ad hæc corpus ipsius odorem quemdam suavissimum expirabat, quo se mirifice recreari sentiebant, quicumque eo familiariter utebantur: multique testati sunt, hac una re se devotionis spiritum accepisse, quod ex pectore ac manibus ejus hujusmodi fragrantiam hausissent.

castitatem spirat:

suavissimum de se odorem emittens:

264 Venit ad illum aliquando Fabricius Aragona Mantuanus, ut conscientiam suam de more purgaret, ac decumbentem ex adversa valetudine invenit: quamobrem haud libenter ad eum prope accedebat, veritus nimirum ne forte corpus, senio morboque confectum, gravius oleret. Denique cum ante illum procubuisset, Philippus hominem complectitur, et aperto accipit sinu. Tum vero Fabricius suavissimum odorem ex eo efflari sentit et plane cœlestem, neque enim in terris similem unquam persenserat. Cumque deinde audisset, Philippum virginali pudicitia præditum esse, tum demum inusitati illius odoris originem intellexit. Joannes Baptista Lambertus, ex Beneficiatis, ut vocant, Basilicæ Vaticanæ, et ipse Confessionem peragens, dum capite in Philippi sinum rejecto peccatorum absolutionem expectat; hunc ipsum odorem non sine maxima admiratione percepit.

impuros olfactu cognoscit:

265 Illud præterea largitus est ei Deus, ut oppositum castitati vitium pariter ex odore cognosceret. Quapropter si forte inter eundum perditam aliquam feminam offenderet, continuo, etsi eam penitus ignorabat, manum aut linteolum ad nares adhibebat, eaque signa ostendebat, quæ grave aliquid odorantes edere consueverunt. Affirmabat autem, eum esse vitii hujus fœtorem, ut nihil gravius, nihilque ingratius omnino percipi possit. Igitur cum ad illum quispiam veniret hac labe inquinatus, statim vir Dei, rem longe subodoratus, aiebat; Tu putes, fili. Sæpe etiam inquiebat, Fili, ego naribus sentio peccata tua. Idque erat causæ, quod ex iis nonnulli, ubi se hoc vitio implicatos videbant, haud libenter ad eum adirent, ne scilicet ex solo aspectu detegerentur. Neque illos dumtaxat, qui in hanc labem incidissent, ex odore ipsoque oris intuitu agnoscebat; sed eos etiam, qui nocturnas illusiones utcumque perpessi essent. Quinimmo vel in ipsis bestiis impuritatem, si modo impuritas in ipsis dicenda est, Philippus optime percipiebat.

tentatis et ipse et res ejus prosunt,

266 Multi sunt et sæpe innumerabiles, quos carnis illecebris agitatos, aut impositis capiti manibus, aut solo complexu Dei famulus omni periculo atque molestia liberavit. Complures etiam usu ejus et consuetudine mirabiles in se castitatis amores excitari senserunt, atque hac una ratione, tum corporis, tum etiam mentis integritatem servabant. Quod autem fortasse admirabilius videri possit, res ipsæ, quibus Philippus utebatur, fugandis impuris ejusmodi tentationibus Domino cooperante maxime proderant. Antonius Fuccius Tiphernas, cujus ante meminimus vir optimus et sui temporis medicus non ignobilis, quam exercuerat artem demum deserere decreverat, propterea quod in curandis præsertim feminis variis dæmonum impugnationibus impeteretur. Audivit hoc ex ipsomet Fuccio Philippus: cumque videret hominem sorores neptesque habere, ejus auxilio indigentes; semicinctium quoddam, quo ipse utebatur, ei tradit: et, Bono animo es, inquit, munus tuum exequere; unum caveto dumtaxat, ne curiosius, quam par est, oculos jactes. Rem miram! Ex ea die Antonius ejusmodi carnis impugnationes non sensit, suoque munere absque ulla solicitudine atque molestia functus est.

uti ex semicinctio ejus medico cuidam accidit,

et feminæ nomen ejus usurpare ad hoc jussæ.

267 Ipsum denique Philippi nomen immundissimos spiritus exsufflabat. Adolescentula quædam erat annorum quatuordecim, quæ viro amisso carnis stimulis vehementer urebatur. Quamobrem multis huic malo spiritualibus remediis, Deo id permittente, frustra adhibitis, ab Angelo Vellio, qui ei a Confessionibus erat, ad Philippum mittitur. Cui Sanctus, Cum primum, inquit, ejusmodi tentationibus te impugnari senseris, hæc dices Satanæ: Accusabo te apud scelestum illum, apud asinum illum, apud Philippum. Cumque mulier se hæc dicere posse negaret; Age sis, ait Pater, omnino hæc dicito. Abit illa, et ubi primum tentator accedit, conceptis verbis illum objurgat, et ad Philippum provocat. Vix ea protulerat, cum repente omni molestia liberam se esse intellexit. Quamobrem ex ea die hoc quasi amuleto, contra omnia diaboli maleficia, se tuebatur. Idipsum Philippus, alios etiam complures, non sine ingenti eorum beneficio, facere docuit: quos tamen admonere solebat, ut istiusmodi verba simpliciter, et sine ulla ratiocinatione atque hæsitatione, proferrent: quippe qui optime intelligebat, quantum Christianam fidem et simplicitatem serpens ille antiquus ac tortuosus exhorreat. Erat autem Philippi puritas immundis spiritibus adeo formidabilis, ut etiam post ejus excessum in obsessis corporibus adjurati propter honestatem B. Philippi, miris modis se torqueri inusitatis motibus ostenderent: quod quidem P. Onuphrius Bagnascus Pedemontanus, Ordinis sanctissimæ Trinitatis, sæpius experimento se comperisse testatus est.

Ut in aliis eamdem virtutem tueatur,

268 Verum cum Dei famulus hanc ipsam castimoniam ab aliis quoque sedulo custodiri percuperet, plura in hanc rem præcepta atque admonita, tum generatim omnibus, tum etiam nominatim singulis quibusque hominum generibus tradere consuevit. Primum igitur qui Confessionis mysterium administrabant, eos beatus Pater admonebat, ut feminas nisi crate interposita, non audirent, nec illarum vultus intuerentur, neve longiora cum iisdem colloquia sererent: sed asperius quam lenius eas acciperent, neque ad illas facile se conferrent, nisi forte necessitas et ingens aliqua spiritualis utilitas cogeret, eoque casu comitem secum ducerent. Quandoquidem non ideo suis ipsi viribus fidere poterant, quod nullis antea tentationibus impugnari se senserant: hac enim arte vaferrimus hostis plurimos decipit, quos tum denique præcipites agit, cum sibi ab omni metu atque periculo videntur immunes: debiliorem partem, nempe feminam, primo impellens, quo simul alterius ruina consequatur. Quamobrem cum aliquando ad nostram ecclesiam venisset Sacerdos quidam (cujus vultum quamquam Vir sanctus numquam viderat, conscientiam tamen optime perspiciebat) ad se illum accersit, aitque, minus decere, præsertim Sacerdotem, cum mulieribus agere tam familiariter; itaque ne id faceret, omnino videret imposterum. Hoc dicto obstupuit ille; cumque exploratissimum haberet, Philippo rem nisi divinitus innotescere non potuisse, exinde Viri sanctitatem valde reveritus, se ipse correxit atque emendavit.

præcipit Sacerdotibus quomodo agendum cum feminis,

et adolescentulis

269 Illud quoque, filios suos præsertim, admonebat; quæcumque ii essent ætate, virtute, integritate quamvis affecto debilitatoque corpusculo, ut ne sibi quidquam

A. HIERO. BARNABÆO. EX MS

et omnibus suadet humilitatem,

A quidquam fiderent, sed quamlibet peccandi occasionem longissime fugerent, donec palpebras (ut ipse aiebat) tollere possent. Neque vero suo ipsius exemplo moverentur : quippe quem Deus pro immensa sua pietate et largitate singulari quodam privilegio insignire voluisset. Eosdem præterea hortabatur, ut confitentes adolescentulos, etiam crate interposita auscultarent, quo liberior illis sese accusandi facultas daretur, et nimius ille pudor summoveretur, quo interdum peccata sua reticere non verentur. Porro adolescentibus ipsis, siquidem caste vivere vellent, hæc præcipiebat; nimirum ut pravorum hominum consuetudinem devitarent, corpus suum molliter ac delicate ne tractarent, otiose numquam agerent, orationi instarent, Confessionis atque Eucharistiæ mysteria frequentes obirent. Id autem generatim omnibus prædicabat, humilitate castimoniam custodiri oportere ; alienis lapsibus nequaquam irascendum esse, sed miserendum : quoscumque enim in hujusmodi casibus aliorum cura aut miseratio non tangit, eos quoque propediem ruituros satis exploratum esse ; denique in hac re nihil periculosum esse aiebat, quam periculum non timere.

nec præsumendam recens conversis,

B 270 Juvenis quidam a turpi cujusdam feminæ consuetudine ad frugem bonam se receperat, et Philippi arbitrio regendum gubernandumque se dederat. Interjecto deinde haud longo intervallo, magna illum cupido incessit, hanc ipsam feminam a vitæ pravitate ad officium sanitatemque reducendi. Sed longe aliter accidit ; qui enim alios convertere præsumebat, ipsemet misere subversus est, suoque periculo didicit, quam verum sit illud, quod Deus præsumentes de se et de sua virtute gloriantes humiliat. Quamobrem cauteriatam conscientiam cum haberet, ad Oratorium venire jam non audebat : cumque Philippi præsentiam pertimesceret, noxarum suarum Confessionem apud alium peragebat ; Denique, Deo adjuvante, ad beatum Patrem rediit. Erat ille tum forte cum suis in spiritu filiis ; atque, ubi hominem vidit, extemplo ita exorsus est : Nonnulli sunt, qui simul ac spiritum degustarunt, magna se et præclara omnia facturos, orbemque universum ad Deum conversuros sibi persuadent : sed evanescunt in cogitationibus suis, et misere cadunt : dein Sacerdotis et Patris sui conspectum cum erubescant, alio se convertunt. His auditis adolescens conscientia motus expalluit, et prope exanimatus est. At Sanctus, caput illi de more demulcens, amicissimis

aliorum a vitio reductionem,

C verbis trepidantem excitat, inducitque in spem cogitationemque meliorem : qua quidem medicina recreatus, animum resumpsit, et exinde ad consueta Oratorii exercitia se retulit.

candide vero agendum cum Confessario,

271 Ad hæc cogitationes omnes Sacerdoti per sacram Confessionem sincere ac libere aperire, optimum tuendæ castitatis antidotum esse dicebat statimque ulcus sanari posse, simul ac medico detectum foret. Porro ad eam virtutem tum adipiscendam, tum etiam conservandam, perito atque experto Confessario opus esse. Illud denique tamquam præsens remedium omnibus commendabat, ut cum primum tentatione aliqua peterentur, statim confugerent ad Dominum, et Davidicum illud antiquis Patribus probatissimum clamarent ; Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina ; aut illud, Cor mundum crea in me Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis : dein proni ac supplices terram oscularentur. Ad amoliendas autem nocturnas illusiones, eosque hortabatur, ut prius quam cubitum irent, Hymnum, Te lucis ante terminum, devote recitarent. Id autem suis in spiritu filiis vel maxime inculcabat, nimirum cetera vitia resistendo, hoc unum fugiendo superari ; et in præliis carnis ignavos, hoc est minime audaces, triumphare. Hæc atque alia plura Philippus suis præcipere D consuevit, quibus perpetuam castimoniæ puritatem cum Dei adjutorio custodire possent.

et ad Deum clamandum.

CAPUT XXI.

Philippi in victu abstinentia, divitiarum contemptus.

Has vero virtutes Dei famulus non sine ingenti labore ac studio adeptus est ; quippe qui carnem suam crucifixerat cum vitiis et concupiscentiis suis. Præter illam admirabilem cibi potusque abstinentiam, quam (ut initio diximus) in juventute servaverat, ubi postmodum Sacerdotio insignitus est, quotidie aut jejunus ad vesperam usque perseverabat, aut pro cibo meridiano panis frustulum dumtaxat cum vini dilutissimi haustu gustabat, idque fere deambulando : vesperi autem ad panis ipsius reliquias, quæ ex brevi jentaculo restabant, nihil omnino adhibebat præter acetarium ex paucis herbis crudis, atque unum aut cum plurimum duo ova, non oleo sed aqua frixa ; interdum etiam recens aliquod pomum, E sæpius vero uno ex his ferculis contentus erat. Caseo, lacte, et jurulentis numquam, raro piscibus, rarissime carnibus vescebatur ; nimirum cum, aut morbus cogeret, aut suaderet caritas et necessitas cum aliquo comedendi. Quapropter si forte inter eundum carnaria videbat, secum ipse tacitus Deo gratias agebat, quod ejus beneficio hujusmodi obsonio minime indigeret. Cum in ædibus Caritatis morabatur, si quando e suis quisquam edulium ex carne ad illum misisset, Clericis ibidem in templo ministrantibus id statim distribuebat.

cap. xiv

Vesperi dumtaxat,

pauco et vili cibo assuetus,

fere a lacticiniis et carnibus abstinet :

273 Quamquam autem cibi minimi erat, tamen ex brevissima cœnula reliquiarum aliquid quotidie sibi superesse curabat : et quæ recondebat panis frusta, alieno licet tempore, suos sæpe comedere jubebat, ut ea ratione illorum virtutem exerceret. Hæc autem non raro per se ipsi clam accipiebant, ut aliis ob viri sanctitatem eadem flagitantibus traderent. Si quando autem jubentibus medicis delicatior illi cibus sumendus erat, querebatur se eo nequaquam refocillari, sed gravari vehementer ; itaque vix tandem adduci poterat ut acciperet. Et paucis ante diebus quam ex hac vita discederet, rogantibus suis ut jentaculum sumeret, statim respondebat : Jentaculum (Eucharistiam intelligebat) jam sumptum est. Sæpe etiam iisdem quærentibus quamobrem F non comedisset : Quia, aiebat, oblitus fueram. Cœnabat autem solus in cubiculo, apposita sibi suis ipsius manibus mensula, neque enim sine ingenti pudore corporis necessitatibus serviebat. In triclinium vero cum hominibus nostris non nisi rarissime descendit, propterea quod tenuissimo victu ex longo jam intervallo assuetus, communi aliorum cibo, non sine magno valetudinis incommodo, vesci potuisset.

delicatioribus se gravari queritur :

274 Vini quoque parcissimus erat, quod quidem exolescens et eo usque dilutum bibebat, ut aquam verius quam vinum diceres. Sæpe etiam sola aqua sitim sedabat : laguncula vero tam parvula utebatur, quæ cyathum dumtaxat caperet. Poculo potabat vitreo, satis vili atque obsoleto, quem aliquando Joanni Antonio Luccio dono dedit : dataque occasione eidem, dixit, sese eo per annos plures idcirco uti voluisse, ut suam ipsius naturam delicatiorem vinceret, et veluti sub jugum mitteret. Porro ex iisdem caliculis unus, et hic quidem fractus, argentea theca Cracoviæ magno cum honore asservatus, solenni pompa per eam urbem delatus est, cum demum Philippum Sanctorum numero Romana adscripsit Ecclesia.

vino admodum diluto et vili cubiculo utitur,

275

A

suos jubet appositis vesci:

275 Denique tam parcus in victu fuit, ut communi medicorum sententia constaret, tam modico cibo vitam nisi divinitus eum sustentare non potuisse; sed cœlesti pane, quem quotidie accipiebat, cor ejus corpusque confirmatum et sustentatum esse, pro certo omnes existimarunt. Verum in hac re ne se imitarentur, serio suos admonebat: aiebat enim, quicumque cum aliis vitam agunt, et quorum communis est mensa, eos nullo ciborum delectu aut discrimine vesci oportere. Quamobrem Congregationis alumnis, ne quid singularis edulii sibi quærerent aut exposcerent (nisi forte necessitas cogeret) omnino interdixit; utque unusquisque appositis contentus esset, firmiter decrevit. Nec ferre poterat, suorum quemquam temere extra prandium et cœnam cibum sumere: quapropter cuidam, in hac re interdum peccanti, libere dixit; *Tu quidem in spiritu numquam proficies, nisi hoc vitium corrigas.*

somno brevi,

276 Somno quoque adeo non indulgebat, ut non amplius quam quatuor aut cum plurimum quinque horas dormiret; nec eas quidem continuas; sed ut in eo temporis spatio, quod antea narravimus, cum expergisceretur, ad Deum preces funderet: quod B autem supererat noctis, contemplationi bonorum cœlestium aliisque spiritualibus exercitiis tribuebat.

suppellectile vili,

Instrumenti ejus et supellectilis parcimonia apparet etiam nunc, residuis lecto et mensula ceterisque utensilibus: quibus illius cubiculum ita instructum erat, ut plane omnia Christianam simplicitatem ac paupertatem redolerent. Concubia nocte ferme necessariæ quieti se dabat, et ut omnium postremus cubitum ibat, ita primus omnium evigilabat, nisi forte adversa valetudine impediretur.

veste humili utens,

Veste usus est humili et pingui, sed quæ a communi honestorum virorum consuetudine non abhorreret: sericis numquam aut aliis hoc genus indumentis, quæ politiorem atque exquisitam elegantiam præseferrent: calceamentis crassis, laxisque, lineo autem collari latiore. Munditias in victu cultuque amavit, sed faciles atque parabiles: nec sordes, præsertim in vestimentis, sufferre poterat. Crebro itaque illud D. Bernardi jactabat; *Paupertas mihi semper placuit, sordes vero numquam.*

277 Igitur ad ultimam usque diem hoc continentiæ cucurrit gradu; et quo propius finem suum aspiciebat, eo se vehementius incitabat. Quod si forte quispiam obsisteret, ætatemque decrepitam illi opponeret, quæ C nimiam istiusmodi parcimoniam sustinere non posset; statim aut sermonem alio deflectebat, aut certe subridens aiebat, *Paradisus non est paratus ignavis.*

erga alios tamen est indulgentior.

At vero Dei servus, tametsi adversus semetipsum durior atque austerior visus est, aliis tamen longe facilem se liberalemque præbebat; nec ferre poterat e suis quemquam, in spiritualibus exercitationibus, supra modum supraque vires quidquam conari: *Præstat enim ferme*, aiebat, *corpori plusculum quam parum cibi tribuere. Siquidem quod superat, facile imminui potest; ubi vero ex victus tenuitate corpus fractum debilitatumque est, haud ita facile reficitur:*

1 Tim. 4

plerumque autem dæmonis artibus fieri, ut qui se divino servitio manciparunt, corporali exercitatione, quæ quidem Apostolo teste ad modicum utilis est, sese conficiant; quamobrem viribus deficientibus, ad pietatem, quæ ad omnia utilis est, ægre sese exercere possunt; aut certe adversa valetudine deterriti, relicto Christi vexillo ad seculi stipendia revertuntur. Quam ob causam quicumque, carnis macerationibus moderatius adhibitis, intellectum et voluntatem in obsequium Christi subjicere studerent, eos ipse multo pluris æstimabat quam qui corpore dumtaxat castigando curam omnem atque operam impendunt.

D

A. HIERO. BARNABÆO EX MS. cap. XV

Paupertatis amore,

273 Exteriorem paupertatem, tametsi suo ipsius instituto minus congruam esse intelligebat; sic tamen erga illam affectus est animo, ut omnem habendi cupiditatem a se quam longissime rejecerit. Quamobrem (ut initio diximus) jam tum laicus opulentissima patrui hereditate dimissa, parce admodum ac duriter vixit.

neque oblatam sæpe pecuniam,

Sacerdotio deinde insignitus, sponte ac libere oblatam sibi a principibus viris ingentem pecuniæ vim sæpius recusavit; quod si interdum justis de causis quidquam accipere cogebatur, id totum aut in ecclesiam aut in pauperes refundebat.

nec avita prædia,

Admonuit illum aliquando e suis unus, ut prædiorum quorumdam ad se spectantium in Valle Arni, unde Neriorum familia originem ducit, curam aliquando susciperet. At Sanctus; *Cave*, inquit, *in posterum hac de re mihi verbum facias.*

nec hereditatem paternam

Cum propinqui cujusdam litteris accepisset, patrem suum decessisse, eoque præterito Catharinam natu majorem filiam heredem testamento scripsisse; id totum ratum se gratumque habere respondit, juraque sua et actiones sorori se libentissime cedere.

aut sororiam admittit;

Elisabeth porro, altera illius soror, omnium bonorum suorum heredem illum instituere decreverat, sed abnuit ille: et quamvis sæpe rogatus, numquam adduci potuit, ut ejus voluntati obtemperaret: sed ad eam libere E aperteque rescripsit, alium sibi heredem quæreret; se quidem longe meliorem hereditatem, nimirum incorruptibilem illam et incontaminatam, conservatam in cœlis, meditari.

nec munera a cognatis,

279 A Cognatis suis sexaginta amplius annis, quibus in Urbe vixit, nihil unquam accipere voluit; cumque semel prædicta Elisabeth lineas quasdam subuculas ad eum dono misisset, ne sibi posthac quidquam mitteret, omnino interdixit; quamquam nec illas quidem accepit; quandoquidem, deferentis aut negligentia aut malitia, ad ejus manus minime pervenerunt.

neque portionem consuetam ad S. Hieronymi,

Erat tunc moris in ecclesia S. Hieronymi (qui mos etiam nunc ibidem perseverat) ut quicumque Presbyteri eidem ecclesiæ sese addixerant, iis non modo honesta habitatio, sed menstruum quoque ad victum vestitumque daretur: Philippus vero sola dumtaxat habitatione contentus, nihil præterea quidquam accepit.

neque legata testamentaria.

Hereditatum aut legatorum vel nomina ipsa longissime fugiebat; siquidem Apostoli verbo ab omni specie mala sibi 1 Thes. 5 abstinendum esse intelligebat. Itaque cum ad ægrotos se conferebat, ubi de testamento inscribendo agebatur, illico abscedebat, nec antea redibat quam omnia confecta esse percepisset. F Legaverat illi inscienti Vincentius Teccozius, quo de alibi dictum est, aureos centum atque alia quædam, singularis amoris atque observantiæ pignus. Id ubi Philippus rescivit, continuo factus est legatario executor, defuncti neptibus omnia attribuit.

Heres ex asse scribendus a discipulo,

280 Constantinus quoque Thassonius, ex primis, ut diximus, Philippi discipulis, bonam pecuniæ summam eidem moriens reliquit: cumque ad illum descripta ex testamenti tabulis verba deferrentur, ex ea charta testæ cuidam, quam forte præ manibus habebat, operculum confecit; neque hujus legati mentionem aliquam fieri apud se unquam permisit.

ægrum non visit.

Ægrotavit graviter Prosper Cribellius, is de quo antea narratum est, atque ob singularem benevolentiam, qua Philippum prosequebatur, heredem ex asse illum instituere decrevit. Sensit hoc Pater, et quamquam antea ad eum quotidie ventitabat; hac tamen re graviter offensus, non prius ad Prosperum rediit, quam de eo conclamatum esse cognovit: tum vero caritate compulsus, ad eum venit. Cui statim ægrotus; *Quid causæ est, Pater, quod tam sero ad me redis? Scito, certam mihi mortem a medicis prænuntiatam esse siquidem consueta fieret febris accessio*, quemadmodum facta est. At ille,

 Profecto,

A. HIERO. BARNABÆO EX MS. nisi ut deposito sanitatem reddat:

A Profecto, fili, ne ideo tui oblitum me esse puta, quod ad te non accesserim: neque enim eorum quidquam omisi, quæ fecissem, si tibi quotidie adfuissem. Quoniam vero per Urbem fertur, heredem a te me esse nuncupatum, id plane in causa est, cur ad te venire noluerim; non enim quæro quæ tua sunt, sed te: atque ut vere et ex animo ista dicere intelligas, ad S. Petri Basilicam statim advolo, Deum enixe rogaturus; ut tibi integram valetudinem omnino restituat: quod si alia ratione id obtineri nequeat, hanc ipsam ægritudinem tuam mihi a Domino precabor. Hæc dicens ac prope lacrymans manus ejus apprehendit, et recta in Vaticanum se contulit. Quid multa? Eodem temporis momento ægrotus somnum capit; ac paulo post experrectus, non sine magna omnium admiratione, pristinæ sanitati restituitur.

optat mendicato vivere,

281 Crevit deinde in Dei famulo eo usque studium paupertatis, ut nihil illi optatius esset, quam rebus omnibus indigere: quapropter magno spiritus fervore compulsus; O utinam, aiebat, mendicando vivere cogar. Utinam ad tantam inopiam redigar, ut denario ac teruncio egeam, nec dantem inveniam. Hoc ego inter divina beneficia præstantissimum B duxerim, si in publico valetudinario vitam finire contingat. Hæc atque alia his similia verus paupertatis amator identidem repetebat. Quem etiam exiguum illud, quo nutriebatur, loco eleemosynæ et quasi emendicatum a suis accipiebat. Quamobrem Antonio Gallonio præcepit, suaderet Federico Cardinali Borromæo, præcepto tamen dissimulato, ut panem unum atque ova nonnulla illi quotidie tamquam pauperi largiretur: id quod non modo Borromæus ipse, sed ejus exemplo Augustinus Cardinalis Cusanus insuper præstare voluit; vini quoque quod satis esset Alexander Cardinalis Montaltus certatim præbebat. A Cardinali quoque Alexandrino veteres aque attritos calceos, quibus utebatur, eleemosynæ loco accipiebat: ac Francisco Bozzio, nostræ Congregationis homini, aliquando dixit; Francisce, ad mortem jam me comparo; propterea cuncta, quæ in hoc mundo sunt, ex animo abjeci. Pauper et egenus et vivere et mori cupiens, aliorum eleemosynis lubens sustentor.

et necessaria sibi ut eleemosynam dari.

Eodem modo suos affectos vult:

282 Hunc ipsum paupertatis amorem rerumque fluxarum contemptum Philippus in suos omnes transfundere satagebat: et si quem forte videret parandis divitiis attentum, hunc cito ab recta virtutis via deflexurum, haud temere judicabat. Itaque ex iis C unum, rei faciendæ studiosiorem, his verbis increpavit: Profecto, fili, antequam opibus quærendis incumberes, Angeli præ te speciem ferebas, aspectuque tuo maxime delectabar; nunc vero immutata est facies tua, exutaque lætitia tristitiam induisti: itaque prospice rebus tuis. Hoc dicto erubuit ille vehementer, atque ex ea die ad quæstum pietatis sese omnino convertit. Quæsivit aliquando ex laico nostræ Congregationis (is erat Ægidius Calvellus, qui vita innocentissime acta superioribus annis in senectute bona quievit) optaretne pecuniam? At ille nequaquam, ait, Pater, hæc opto. Tum Philippus; Siquidem ita res habet, una in cœlum eamus volo, atque egomet illuc te perducere volo; ea tamen conditione, ut pecuniam terrenasque divitias numquam cupias, idque a Domino assiduis precibus postules. Hæc eadem Sanctus suis identidem repetebat, illudque semper in ora habebat; Quantum amoris confertur in creaturas, tantumdem demitur Creatori.

juvenem honorum cupidum,

283 Franciscus Zazzara jam tum adolescens, quo de supra meminimus, Legum civilium studiis operam dabat, eo sane consilio, ut iis optime instructus, aditum sibi ad honores et dignitates aperiret. Hæc inter a Philippo accersitur, ejusque pedibus advolutus perhumaniter excipitur, hisque vocibus compellatur: O te beatum! Tu modo juris- D prudentiæ studes, lauream procul dubio ex tuis laboribus consecuturus: legum deinde peritus magnum ex hac facultate lucrum facies, domumque tuam extolles: dein causarum patronus, et Præsul quoque fortasse fies: alia deinde atque alia recensebat, quæ obtinere aliquando poterat, quæque ipsemet jam mente præceperat: iterumque repetebat. O te beatum! tum enimvero supercilium tolles. Credidit initio Franciscus, Dei servum vere et ex animo ista loqui. At Pater, juvenem arcte complexus, hoc illi in aurem instillavit; Quid tum postea? Hæc porro verba adolescentis animo tam alte adhæserunt, ut mox domum reversus eadem secum ipse revolveret, diceretque. Equidem ad studia litterarum incumbo, ut magnus efficiar: quid tum postea? Cumque hæc serio cogitaret, mutato repente consilio, in Dei obsequium omnem curam cogitationemque convertit: nostramque Congregationem ingressus, vitæ integerrime actæ paucis ab hinc annis consentaneam sortitus est mortem. Hic ille est Zazzara, qui pro Philippo inter Sanctos referendo egregie laboravit, magnumque illud opus et plane arduum E feliciter absolvit. Hoc ipsum ferme accidit nobili cuidam mercatori, qui Philippum pariter sequebatur. Is etenim post magnos quæstus, majora se propediem facturum esse compendia sperabat: id quod Dei famulo cum significasset, Quid tum postea? inquit ille. Quibus verbis extemplo compunctus, mercaturæ nuntium sponte remisit, dein Clericali militiæ nomen dedit, in eaque præclare se gessit.

ironice ei velut jam adeptis gratiis suis

jubet cogitare, quid postea?

itemque mercatorem lucri spectantem:

eos autem qui de Congregatione erant

284 Hanc porro rerum omnium despicientiam tametsi in suis omnibus videre percupiebat, tamen ab hominibus Congregationis majorem in modum exigebat; quos ut ad divina pertractanda expeditissimos haberet, propriis stipendiis militare voluit, suosque reditus in pios usus quotannis expendere, et a rebus etiam Congregationis, tamquam ab alienis, abstinere. Quicumque vero auscultandis Confessionibus præficiebantur, eos maxime admonebat, ut pœnitentium marsupium, quemadmodum ipse aiebat, ne tangerent; animas namque cum pecuniis pariter lucrifieri non posse: illudque identidem usurpabat; A marsupiis abstinete vos, siquidem lucra quæritis animarum. Suos autem in spiritu filios Apostoli verbis alloquebatur; Non quæro quæ vestra sunt, sed vos. Illud præterea nostris omnibus inculcabat, ut ne testamentis faciendis ullo pacto sese immiscerent; quod nimirum magnæ invidiæ res sit, quamvis animo sanctissimo pertractetur: F numquam illum ad virtutem processurum, qui divitiarum studio et cupiditate quoquomodo teneatur; ac diuturno jam experimento se cognovisse, longe facilius ad officium sanitatemqse reduci, qui carnis voluptatibus, quam qui opibus quærendis dediti essent, quamobrem avaritiam perniciosissimam animarum pestem appellare consueverat. Addebat insuper; Dabit quidem vobis Deus facultates plurimas, sed cavendum est maxime, ne forte, cum rerum copia suppeditaverit, spiritus desit. Quod si forte parcior ac tenacior quispiam jejunandi licentiam ab illo exposceret; Nequaquam, inquiebat, sed fac eleemosynam. Ubi vero in hoc vitio quispiam tacite reprehendendus videbatur, capta occasione hæc sermoni inserebat: Quicumque rem augere voluerit, is numquam accipiet spiritum. Interdum vero; Fugiant juvenes carnis illecebras, senes avaritiam, et sancti erimus. Denique Christianæ reipublicæ commodo nihil opportunius rerum humanarum contemptu existimabat, ut libere diceret: Cedo mihi decem viros, vere humana omnia contemnentes, et orbem totum ad Christum me traducturum esse confido.

2 Cor. 12

abstinere a marsupiis captandis monet,

et tenacibus eleemosynas præ jejunio suadet.

CAPUT

A

CAPUT XXII.

Primarias etiam dignitates recusat: et humilitate excellens, suos ad eamdem instruit.

cap. XVI Recusare honores omnes certus,

Nec minorem animi altitudinem in honoribus rejiciendis, quam in divitiis contemnendis Philippus ostendit. Agebat ille in Urbe, et sanctitatem suam cum populo universo tum principibus viris ita probaverat, ut summi quoque Pontifices illum officiose colerent atque observarent. Tamen vir, apud omnes ordines gratiosissimus, ita sibi temperavit, ut a Christiana humilitate et voluntario sui ipsius contemptu ne latum quidem unguem discesserit: nec dignitates ullas aut reditus Ecclesiasticos unquam admisit: quamquam præcipuarum Basilicarum Canonicatus, insignes etiam Episcopatus, denique Cardinalatus ipse, non semel ei offerrentur. Id tamen dexteritate et dissimulatione mirabili faciebat, ut eos ipsos qui offerebant facile falleret; et quam, recusando talia tantaque, consequi poterat apud homines laudem et gloriam omnino declinaret.

oblatum a Gregorio 14 Cardinalatum

B 286 Verum ut ex multis pauca seligamus; Gregorius XIV, cum primum ad summum Pontificatum evectus est, Philippo ad se venienti statim occurrit; eumque familiariter complexus, post multam collocutionem, pluribus spectantibus, biretum ipsum, quo nuperrime utebatur, cum esset Cardinalis, accepit, atque illius capiti imposuit dicens, Te Cardinalem creamus. Mox ad Marcellum Vestrium, quem a secretis habebat, se convertens, ut de hac re diploma conficeret, imperavit. Tum vero Dei servus nescio quid Pontifici in aurem insusurravit, dein multis lepide jucundeque dictis ab eo discessit. At Pontifex paulo post ad illum domum mittit, qui biretum ipsum cum dignitate deferret. Cui statim Philippus, pro tali honore maximas Pontifici se gratias agere, testatus est; atque ubi opportune eam dignitatem accipere posset, sese illi significaturum. Qua quidem ratione Pontificem a suscepto consilio leniter avocavit, id quod non ad speciem dumtaxat, sed vere et ex animo Gregorium effecisse, tum ipsius Philippi testimonio compertum est, qui non semel suorum nonnullis rem ingenue narravit; tum etiam aliorum, qui hæc ipsa suis oculis usurparunt: quamquam autem Pontifex illum ad Cardinalatum evehere decreverat, tamen adductis ab eo
C rationibus acquievit, nec Dei servo vim faciendam esse existimavit.

itemque a Clemente 8 declinat,

287 Hoc ipsum sæpius deinde tentavit Clemens VIII: initio namque Pontificatus Philippum, ad pedum oscula accedentem, præsente Josepho Carradoro Lateranensi Canonico, omnibus amoris notis excepit: aitque, Nunc enimvero effugere non poteris, quin Cardinalatum accipias. At Sanctus, qua erat prudentia et dexteritate quod serio dictum erat, in jocum convertit, seque periculo eripuit. Quod quidem sæpe illi iterandum fuit Pontifici, eadem constanter ingerenti.

quod liquet ex responso ad ejus Epistolam

288 Libet hoc loco referre, quæ Philippus ad Clementem scripsit, quæque ad Philippum manu sua Clemens rescripsit, lectu jucundissima. Ait igitur Sanctus: Ecquis ego sum, beatissime Pater, ut Cardinales veniant ad me, quemadmodum heri vesperi Medices et Cusanus? Et quoniam nonnihil mannæ in foliis mihi opus erat, idem Cardinalis Medices uncias duas dandas curavit ab hospitali domo sancti Spiritus, cui magnam ejus copiam ipse donaverat. Eadem die commoratus est mecum ad secundam noctis horam, deque Sanctitate tua tam honorifice locutus est, ut modum plane excessisse mihi visus sit. Cum enim summo Pontificatu fungaris, ipsam in te exprimere debes humilitatem. Christus septima noctis hora ad me venit, et in me Sanctitas autem tua, ne semel quidem ad nostram ecclesiam accessit. Christus Deus et homo est, tamen quotiescumque volo, venit ad me. Tu vero homo es; Tu natus ex homine probo et sancto, ipse natus ex Deo Patre: tu quidem ex Agnesina sanctissima femina, ille vero ex Virgine Virginum. Plura habeo, quæ dicam, si iracundiæ obsequi velim. Jubeo Sanctitatem tuam voluntati meæ morem gerere; mihique per te licere volo sacris Virginibus Turris speculorum adscribere filiam Claudii Neri, cui jam pridem promisisti filiorum ejus curam te suscepturum: summi autem Pontificis est implere promissa. Itaque rem totam ad me rejicito, ut nimirum auctoritate tua, siquidem opus fuerit, uti possim: cum præsertim puellæ voluntatem exploratam habeam, quam Deo tantum inspirante in hanc mentem impelli certo scio, et qua par est maxima humilitate ad sanctissimos pedes tuos procumbo.

D *A. HIERO. BARNABÆO EX MS.*

per Clementem dato,

289 Hactenus Philippus: cui in eadem charta propria manu hæc rescripsit Clemens. Ait Pontifex, priorem schedulæ partem nonnihil ambitiosi spiritus præseferre, in qua scilicet ostentas Cardinales frequenter ad te venire: nisi forte id fiat ad significandam eorum pietatem, quæ quidem neminem latet. E Quod autem ille ad te non venerit, tibi ipsi imputandum: neque enim id te mereri, qui oblatum toties Cardinalatum recusaveris. Quod vero jubes, annuit ipse, ut graviter et pro imperio, ut soles, bonas illas Matres increpes, nisi dicto audientes fuerint. Contra vero tibi iterum præcipit, ut des operam valetudini, neque se inconsulto audiendi Confessiones laborem resumas, demumque cum Dominus ad te venerit, tum pro se, tum etiam pro gravissimis Christianæ reipublicæ necessitatibus illum depreceris. Hactenus Pontifex. His autem admodum consentanea sunt, quæ Philippus dixit, paucis ante mensibus quam ad cœlum migraret. Cum enim aliquando Bernardinum Coronam ex laicis nostræ Congregationis familiariter alloqueretur; Mihi, inquit, Bernardine, Cardinalatum Pontifex destinavit: quid tibi videtur? At ille, ut erat apertus et simplex: Equidem, Pater, hanc dignitatem haud rejiciendam existimaverim, si nihil aliud, saltem ut rebus Congregationis commodius provideatur. Tum vero Philippus, aperto capite sublatisque in cœlum oculis ait; Paradisum, Paradisum, Bernardine. Ille autem eadem simplicitate subjecit, Ignosce, Pater, non enim cogitaram.

et ipsiusmet confessione,

F

ac rei omnis humanæ despectu.

290 Interdum quoque suorum nonnullis, humana hæc decora plus justo æstimantibus, et necdum sapientibus quæ sunt spiritus Dei: Ignoscite mihi, aiebat, filioli, et verba mea æqui bonique facite. Equidem Cardinalium et Pontificum virtutes vehementer optaverim, ceterum mortem mihi præoptaverim, quam istiusmodi dignitatis. Hanc porro rerum humanarum despicientiam secum ipse reputans Abbas Maffa, quod olim de S. Hilarione Hieronymus scripsit, hoc idem de Philippo vere prædicari posse affirmavit: Mirentur alii signa quæ fecit, mirentur incredibilem abstinentiam, scientiam, humilitatem: ego nihil ita stupeo, quam gloriam illum et honorem calcare potuisse: idque in Philippo eo mirabilius videri posse, quod non in Ægypti solitudinibus latitabat, sed in media Urbe, ubi quo propior occasio, hoc tentatio gravior atque violentior.

Cupit etiam se abdicare Præpositura,

291 Non modo autem Philippi animus ab externis honoribus et dignitatibus longissime abfuit, sed iis etiam sese abdicavit quæ propriissime illius erant, ab eoque tamquam Congregationis auctore nulla ratione separari posse videbantur. Cumque jamdudum, ut diximus, communi omnium suffragio Præpositus perpetuus

A perpetuus renuntiatus esset; demum, qua erat humilitate, biennio antequam ex hac vita migraret, vigiliam suam alteri tradere decrevit. Itaque convocatis Patribus, consilium suum exponit, se graviori ætate prope confectum, oneri ferendo non esse; datoque sibi jam receptui signo, nunc demum vasa colligenda et profectionem parandam: proinde Congregationis utilitati consulant, eique præficiant virum, et animo et corpore firmiorem. Ad Patres, quod Philippi modestiam et submissionem optime nossent, una voce omnes adversantur; nec se unquam passuros affirmant, ut quam recens fundaverat Congregationem, quasi durus pater teneram adhuc filiam, deserat.

A. URBNO, BARNABÆO. EX MS.

idque per amicos Cardinales impetrat:

292 Tum vero Sanctus, ubi se verbis nihil proficere videt, Cusanum et Borromæum Cardinales, suosque, ut diximus, in spiritu filios dilectissimos, tamquam auxiliares accersit: rogat, ut rem ad Pontificem deferant, eoque annuente Patres hortentur, atque adeo impellant, ad novum Præpositum deligendum. Sic factum: pridie etenim nonas Julii anno MDXCIII, Congregatione coacta, Cusanus et Borromæus intersunt, affirmant Patribus Philippum in
B sententia perstare, ac pro ipso stare Pontificem; quamobrem huic tam justo Patris desiderio obsequantur, ejusque liberam abdicationem admittant. Igitur Patres, non ultra contradicere ausi, ne forte Pontificis dicto minus audientes viderentur; paucis interjectis diebus iterum in consilium veniunt, collatisque suffragiis Præpositus Congregationis renuntiatur Cæsar Baronius, nemine adversante, atque ipso quantum potuit repugnante et contradicente. Nec tamen propterea de Philippi auctoritate quidquam imminutum est: quippe quem Patres omnes, et ipsemet Baronius, parentis loco ut cum maxime habebant, ad eumque sigillatim quidquid accidisset, quotidie deferebant. Is vero nihil unquam omnino prætermisit, quod ad Congregationem recte administrandam facere videretur.

suos quoque vult esse alienos ab aula,

293 Quemadmodum autem ab honoribus et dignitatibus expetendis longe aberat ipse, sic etiam suos omnes abesse vehementer optabat, eosque præsertim, qui ad Congregationem se receperant: quos quidem haud facile patiebatur Principum domos aut curias frequentare. Et quoniam Germanicus Fidelis, vir ob singularem prudentiam et dexteritatem principibus carus, ad eos itabat, quamquam non nisi data occasione id faceret: sæpius tamen a Philippo
C audivit, Tu quidem, mi Germanice, apud hos aliquando hærebis, nec propterea fies Præsul. Neque abfuit dicto fides: quandoquidem Clemens VIII, e Congregatione assumptum vitæ morumque præceptorem illum tradidit Silvestro Aldobrandino neptis filio, qui deinde ad Cardinalatum evectus ex titulo S. Cæsarii nuncupatus est, eumdemque Vaticanæ Basilicæ Canonicatu cohonestavit; ille vero jam pridem quieti assuetus, dimisso etiam Canonicatu, Deo sibique vixit. Illud quoque ex præscripto sacrorum Canonum maxime esse, ne suorum quisquam plura Ecclesiastica beneficia possideret; qua de re summos etiam Ecclesiæ Præsules sæpe correxit, atque emendavit. Quicumque vero extra suam diœcesim diutius morando sine causa abessent, quacumque dignitate fulgerent, horum Confessiones audire nolebat. Quapropter Cardinalis Baronius hoc inter cetera testatum reliquit de illo. Philippus vir erat, qui magna libertate malefacta reprehenderet, præsertim in Prælatis aliisque principibus viris; capta tamen opportunitate temporum et locorum.

et mundana spernere.

294 Sermo illi familiaris erat de seculi vanitate, et perorationis loco illud Ecclesiastis plerumque usurpabat, Vanitas vanitatum, et omnia vanitas: Nihil boni est in hoc mundo: atque his similia. Quæ quidem tanto spiritus ardore pronuntiabat, ut D
in audientium animos penetrarent; multique privatis ejusmodi colloquiis ac monitis incitati, abjecta rerum secularium cura, Christianam disciplinam religiosius amplecterentur. Aiebat præterea, divitiarum et gloriæ contemptum in Urbe maxime necessarium esse: ibi enim multo acrius quam alibi usquam honores et dignitates mortalium oculos inani fulgore perstringunt. Denique a terrenarum rerum ambitu et cupiditate tam longe aberat Philippus, ut sæpe diceret; Nihil est in hoc mundo, quod me delectet; idque me delectat maxime, quod me nihil delectet. Sæpe etiam aiebat, nihil molestius, nihilque gravius perpessuros fuisse viros justos, siquidem omni culpa veniali vacare possent, quam ut in hoc mundo retinerentur.

cap. XVII Humillime de seipso sentiens,

295 Quod autem Philippus humana omnia despiceret ac pro nihilo reputaret, tum ex eo fiebat, quia divino præditus lumine plus multo videbat, quam quantum hominum acies intueri potest, resque ipsas momentis suis justissime ponderabat; tum etiam quia de se humillime sentiebat. Quamobrem omnium hominum nequissimum sese appellabat: quod qui- E
dem tam constanter affirmabat, ut ex intimo cordis affectu eum loqui satis aperte constaret. Quod si forte quempiam in grave aliquod crimem incurrisse intelligebat; Utinam vero, aiebat, his ego pejora non commiserim! Idque erat causæ, cur sæpe attentissimo animo legeret res gestas S. Mariæ Ægyptiacæ, quod scilicet conversionem ejus ardoremque in studio pœnitentiæ maxime sibi imitandum putaret. Ad hæc quotidie hoc pacto Deum obtestabatur; Domine a me hodie tibi cavendum: tradam enim te, et mala omnia perpetrabo. Alias quoque aiebat; Vulnus lateris Christi magnum quidem est, sed nisi me regat ipsemet Deus, ego certe majus efficiam. Sacram quoque Eucharistiam sumpturus, hæc intra se dicebat; Testor, Domine, nihil nisi malum agere possum, nisi tu adjuves me. Aiebat præterea hac una ratione sese ad sacrificandum parari, ut quod in se foret, ad omnia scelera promptum se atque expeditum, agnosceret.

maximum se peccatorem agnoscit,

ac prorsus inutilem.

296 Cum autem ægrotabat, quamquam antea dicere soleret; Si me Deus superstitem servet, vitam moresque mutare, et ad bonam frugem redire volo; postremis vitæ suæ annis, majori lumine illustratus, vilitatemque suam propius inspiciens, Domine, inquit, sanitati si me restituis, quod in me est, quotidie in pejus ruam: toties enim pravitatem F
meam, me correcturum tibi promisi, nec fidem unquam servavi; itaque posthac de me ipse diffido. Confessionis mysterium non sine uberrimis lacrymis peragebat, addebatque frequenter, Nihil boni unquam gessi. Adolescentes et juvenes cum videbat, non poterat quin protinus exclamaret, O vos beatos! quibus tempus suppetit ad bene operandum, quod ego numquam feci. Eadem ferme repetebat, si quos interdum offenderet viros religiosos, O vos felices, aiebat, qui seculum reliquistis! ego sane tantum animi numquam habuissem. Aliaque his similia identidem ex abundantia cordis os ejus loquebatur, quibus sæpe adjiciebat, De me desperavi. Quamobrem quodam die, cum incidisset in duos viros religiosos ex Dominicana familia, facto impetu in medios sese proripiens; Sinite ut abeam, inquit: de me namque desperavi. At ille, rem serio interpretantes, euntem fortiter retinebant, atque amicissimis verbis ad patientiam hortabantur. Ubi vero Pater de se valde solicitos atque anxios eos videt, tum demum subridens, dixit; Equidem de me ipso despero, spero tamen in Deo.

nedum alicui necessarium,

297 Hac igitur humilitate subnixus, inanis gloriæ flatibus efferri non poterat. Rogavit illum piissima femina,

A femina, aitque; De rebus tuis aliquid, Pater, apud me habere velim, scio enim te esse Sanctum. Quo dicto ille vehementer commotus, irato vultu, Apage, inquit, diabolus sum, non Sanctus. Ægrotantem aliquando nonnulli ex filiis suis orabant atque obsecrabant, ut salutem suam Domino precibus commendaret; et B. Martini exemplo diceret, Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem. At ille iratioribus verbis præter morem suum respondit: Non facio: neque is ego sum, qui me cuiquam necessarium putem; numquam hoc mihi venit in mentem: quod si me talem existimarem, æternæ damnationi obnoxium me judicarem. Rogabat itidem illum graviter decumbentem Nobilis quidam, ne suos in spiritu filios desereret, sed ut oraret ad Dominum, quo diu sospitem illum esse vellet proximorum adjumento. Cui Vir sanctus ac veræ humilitatis amator; Numquam in cor meum ascendit, me cuiquam quoquo modo adjumentum afferre posse. Hic idem secum ipse reputans singularia charismata, quæ in servum suum infudisset Deus; Magna quidem, inquit, o Pater, faciunt Sancti. At ille; Ne ita loquere: dic autem potius, Magna facit Deus in B Sanctis suis. Alius quidam, cum illi conscientiam suam aperiret, libere dixit; Hæc me tentatio, Pater, sæpius apprehendit, ut te non eum esse putem, quem mundus existimat. Cui ille; Ego, inquit, plane sum sicut ceteri hominum, nec quidquam amplius: itaque nec te solicitum habeat ejusmodi tentatio, siquidem nullius est momenti.

298 Igitur cum se omnium nequissimum judicaret, omnium orationibus instantissime se commendabat: ac propterea huc illuc ad Religiosorum cœnobia mittebat, qui enixe rogarent illos, ut pro se ad Dominum preces funderent: id quod ab eorum novitiis atque tironibus maxime postulabat. Ad hæc, Sacra in omnibus necessitatibus suis pro se offerri curabat; eoque nomine multis Religiosorum familiis eleemosynas dispertiebat, præsertim recurrentibus Sanctorum festis diebus, quo tempore in eorum ecclesiis id fieri cupiebat; hac enim ratione sese obtenturum sperabat, quod per se ipse minime præsumebat. Quamobrem quidquid beneficiorum a Deo impetraret, id totum aliorum precibus meritisque referebat acceptum. Et cum aliquando in æde S. Hieronymi sacrificaret, atque ingens terræ motus ibidem repente factus esset; rogatus an fragorem ejusmodi persensisset; Anus illa, inquit, (hæc una C Sacrificio interfuerat) orationibus suis terræ motum profecto excitavit. Hanc quoque ob causam cum salutarem pœnitentiam peccata confitentibus injungeret, ut aliquam ejus partem sibi attribuerunt, eos quandoque rogabat: quod si Sacerdotali munere fungerentur, ut pro se Sacrificium offerrent, identidem postulabat.

aliorum preces pro se solicite petit:

299 Quoniam vero humiliter adeo ac demisse de se sentiebat, bonam sui existimationem omnino aversabatur: et si forte quempiam audiret præclare de se existimantem; Me miserum, aiebat, quot rustici homines, quot inopes puellæ præcedent me in regno cœlorum? Itaque cum e suis quidam, ex Lauretana peregrinatione reversus, ei familiariter referret; quacumque iter faceret, magnam de illo se perisse apud omnes sanctitatis opinionem, quamobrem ejus orationibus plurimum se commendabant; Me miserum! inquit, me miserum! o utinam talis sim, qualem homines me esse putant! neque ea die querelarum finem fecit. Honores laudesque, quasi perniciem ac pestem, longissime fugiebat: qualibet etiam obsequia recusabat; nec quemquam, quamvis infimæ sortis hominem, stare coram se aperto capite patiebatur. Manus quoque Sacerdotales (ut mos est) osculandas, vix demum suis in spiritu filiis ac familiaribus flagitantibus porrigebat. De rebus spiritualibus, cum iis qui aliqua sanctitatis fama florerent, fere numquam loquebatur. D

nec ab eis magni fieri

vel laudari se patitur,

A. HIERO: BARNABÆO EX MS.

300 Præpositum aut Rectorem se appellari a nostris hominibus minime passus est. Patris autem nomen haud recusavit, quod nimirum non tam potestatem significet, quam amorem: quo quidem uno ac simplici nomine Præpositus Congregationis hodie a domesticis appellatur. Fundatoris quoque appellationem, ut maledictum, semper exhorruit: iis vero qui hac de re cum ipso interdum verba facerent, asseveranter affirmabat, de re hujusmodi numquam se cogitare; sed unius Dei munere id factum, qui se tamquam infirmiori instrumento usus esset, ut ostenderet divitias gloriæ suæ. Quin etiam hoc idem interdum secum ipse reputans, vehementer admirabatur, qui fieri potuisset; ut se administro Dominus istiusmodi opus efficere voluisset.

aut titulis honorificis appellari,

301 Contentiones atque æmulationes omnino devitabat. Cultum autem atque elegantiam, tum in verbis tum in rebus ipsis, adeo non affectavit, ut aulicos mores modosque loquendi ferre non posset: E quippe qui in omnibus Christiana simplicitate mirifice delectabatur. Quamobrem cum sapientibus et prudentibus seculi hujus minime illi conveniebat, versutos autem, obscuros, atque fallaces maxime aversabatur: quemadmodum et fallacias ipsas, atque mendacia, a quibus tamquam a pestilentia ut diligentissime caverent, suos frequenter admonebat. In deliberando de rebus Congregationis, aliisque etiam levioribus, quamquam ipse prudentia maxime excelleret, tamen alios quoque, nec peritissimos modo, sed etiam rudiores, in consilium adhibebat; ab iisque vel invitis sententiam omnino extorquebat. Cum autem contemni se videbat, et nihili æstimari; tunc enimvero ex animo lætabatur, Apostolicum illud secum sæpe retractans, Si quis videtur inter vos sapiens esse, stultus fiat, ut sit sapiens. Quapropter multi iidemque præclarissimi viri de Philippo usurpari posse existimarunt, quod olim de S. Ephrem Gregorius Nyssenus scriptum reliquit, nimirum, Esse quam videri maluit.

simplicitatem in verbis factisque amat,

1 Cor. 3

302 Quoniam vero ejus precibus creberrima et prope continua fiebant a Deo miracula, mirum est quibus illa involucris obtegeret, ut pauci admodum ac fere nulli statim animadverterent. Quemadmodum autem S. Franciscus de Paula herbas atque alia hujusmodi adhibebat, quibus admirabilia quæ F patrabat obtenderet: sic etiam Philippus longe alia cogitare videbatur; et (quod suo loco dicturi sumus) ludendo ac ridendo mira quotidie efficiebat: qua quidem ratione intuentium animos, ab eo quod agebatur, avertere consueverat. Quapropter plerique, postquam ille migravit in cœlum, præclara ejus gesta recolentes, nec intelligentes qua demum ratione res adeo manifestæ occultari et silentio præteriri potuissent: admiratione defixi pro certo existimarunt, virum sanctissimum, quasi alterum Symeonem Salum, a Deo id precibus obtinuisse. Quod si forte oculatior quispiam interdum hæc ipsa signa et virtutes ejus deprehenderet, ne mutire quidem audebat, ne scilicet loquendo virum Dei graviter offenderet. Sæpe autem data occasione, præsertim extremis vitæ suæ annis, Cæsari Baronio familiariter dicebat, Scito, Cæsar, me molestissime ferre inanem hunc rumorem; quem homines excitarunt de me: quamobrem Deum oro sine intermissione, ne per me quidquam unquam fiat, quo quis me existimet supra id quod videt in me. Si quid autem accidit aliquando præter morem viresque naturæ, id profecto non meis meritis, sed aliorum fidei tribuendum est. Sæpe etiam cum ægrotos visitaret, et ab iis interdum rogaretur, ut sibi manus imponeret,

miracula sua solicite occultat,

A imponeret, aut super se oraret; non sine rubore ac dolore inquiebat: Isti signa et miracula a me petunt, ego vero ea facere non possum nec scio.

A. HIERO. BARN DEO EX MS

cavet ne cui sit molestus.

303 Denique ea fuit Philippi humilitas, ut quantum in ipso erat neminem gravaret: et si quid interdum præciperet (quod supra etiam innuimus) roganti propior esset, quam jubenti. Consuetudo ejus jucundissima: dulcis quippe erat, atque festivus, et jucundi sermonis. Officia et negotia, quæ per se ipse obire non poterat, vix tandem alicui ex suis exequenda mandabat: et, ne qua ratione cuiquam esset incommodo, quam diligentissime præcavebat. Quapropter, si forte ei per cubiculum esset inambulandum, laneis calceis utebatur, ne qua vel levi molestia, ii qui sub se habitabant, afficerentur. Superbiam et arrogantiam vel maxime detestabatur: et quamquam flagitiosissimos quosque complectebatur, ut omnes Christo lucrifaceret: tamen elatos inflatosque inani spiritu, ferre non posse videbatur. Demum tanta fuit ejus animi demissio, ut, quod de S. Thoma Aquinate non sine admiratione legitur, inanis gloriæ incentivum aut stimulum omnino numquam persenserit.

B

suis inculcat humilitatem,

304 Ut autem hac ipsa virtute filios suos imbueret, toto pectore nitebatur: et quemadmodum S. Joannes Evangelista illud continuo inculcabat, Filioli, diligite alterutrum; sic etiam Philippus nihil suis crebrius iterabat, quam, Estote humiles, non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Quapropter cum aliquando Taurusius de more sermonem haberet ad populum, magnoque spiritus fervore, frequenti et plaudenti auditorio ostenderet, quam præclara res sit mala pro Christo pati; Philippus, qui more suo in sedicula lignea ibi prope a suggestu sedebat, toto corpore concuti et contremiscere cœpit; surgensque confestim manu parietem percutiebat; quo facto omnium in se oculos mentesque convertit. Denique sermone absoluto, subsellium ipse conscendit, elataque voce affirmavit, neque se neque suorum quemquam ea de re gloriandi causam ullam habere, nemo quippe illorum ne unam quidem sanguinis guttam pro Christo fuderat: quin etiam ex divino servitio plurimum dignitatis et honoris eorum unusquisque retulerat: in eamque sententiam multa locutus, audientium animos ingenti admiratione complevit. Illud quoque monebat urgebatque, ut ne quis serio vel joco quidquam proferret, quod in propriam laudem et gloriam redire posset.

C

velatque in propriam laudem aliquid dicere,

305 Quod si forte quispiam aliquid boni sese egisse, idque alios sibimet vendicare intelligeret; nequaquam illi ea re dolendum esse, immo vero gaudendum: quod enim injuria sibi præriperent homines, cumulatius a Deo se recuperaturum. Sæpe etiam suis aiebat, Jactate cogitatum vestrum in Domino, et ipse idoneos vos faciet ministros ad quæcumque vos destinaverit. Porro autem singulos eorum hortabatur, Deum assidue rogarent, ut si quid virtutis aut donorum ipsis impertiebatur, id ne animadverterent; quo nimirum humilitatem servarent, nec inanis gloriæ spiritu efferrentur. Quamobrem siquid interdum quispiam proferebat, quod in propriam sui laudem redundaret; statim corrigebat eum dicens; Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Illud præterea aiebat; Quicumque peccandi occasioni sese immiscet, nec casum timet, tunc enimvero satis claro indicio est, illum haud dubie ruiturum. Quapropter identidem ad Deum ex intimo corde clamandum, Domine, nihil boni de me præsumas: certo enim casurus sum, nisi adjuves me: Domine, nihil a me nisi malum expectes. Ubi de tentationibus agitur, nemini de se præsumendum esse affirmabat, ut 'iceret, Ego hoc aut illud facerem: sed humiliter sentiendum, dicendumque potius, Equidem, quid mihi faciendum esset, D probe intelligo; quid autem facturus essem, prorsus nescio.

vel sese excusare,

306 In sacra Confessione peragenda, illud præsertim admonebat, ut ipso Confessionis initio graviora quisque peccata depromeret; hac enim ratione magnam dæmoni confusionem inferri, tantumque mysterium fructuosius peragi. Nihil vero gravius illi esse poterat, quam ut audiret quemquam sese quomodolibet excusantem. Aiebat enim, quicumque ad sanctiorem vitam aspirant, iis nullas ferme excusationes quærendas esse, sed semet potius accusando veniam exposcendam, quamquam nihil omnino commiserint. Porro quicumque ei se quoquomodo purgare studebat, hunc primæ parentis nomine Evam festive appellabat. Illud præterea præsentissimum remedium adversus peccatum esse censebat, si animi sui elationem quisque comprimeret. Siquando autem de aliquo eum reprehendi contingat, non tamen propterea supra modum contristari debere: Sæpe enim (ut ipse aiebat) gravius peccamus, cum de peccati reprehensione tristamur, quam cum peccatum ipsum committimus: quandoquidem immodica isthæc tristitia non aliunde quam ex superbia proficiscitur. E Quapropter unumquemque post lapsum in se redire jubebat, deque profundis ad Dominum clamare; Si fuissem humilis, profecto non cecidissem. Neque vero ille eorum spiritum approbabat, qui propriis viribus nisi, a Deo tribulationes audacter exposcerent; sed patientiam potius ingruentibus tribulationibus petendam existimabat. Nihil insuper periculosius esse censebat viam spiritus ineunti, quam ut statim magister fieri velit, atque aliis vivendi præcepta tradere.

aut nimis tristari ex proprio delicto:

inanis gloriæ gradus tres explicat.

307 Ut autem inanis gloriæ vitium omnino devitaretur, pia quædam et privata exercitamenta in suo quemque cubiculo obire jubebat, neque enim in propatulo spirituales delicias quærendas. Quæcumque igitur minus communia et singularia videri possunt, hæc omnia longissime fugienda, ex quibus nimirum spiritualis superbia facillime gignitur atque alitur. Nec tamen, ab incepto bono, cuiquam idcirco desistendum, quod ex eo inanis gloria sequi possit: siquidem (quod et communiter Patres docent) inanis gloria triplex sit: prima, quam ille dominam appellabat, propterea quod opus ipsum anteire consuevit, et ad quam illud velut ad proprium finem dirigitur: altera vero, quam sociam vocabat, F quippe quæ operi sese tantummodo adjungit: tertia denique, quam servam nuncupabat, quia nimirum operi quod fit innascitur, vix tam orta statim comprimitur, et adhuc parvula tenetur et alliditur ad petram. Quapropter illud identidem suis repetebat; Cavete, filii, inanem gloriam, ne forte domina sensim evadat. Plura quoque hujusmodi documenta dabat Philippus, ut suos in humilitate contineret; quæ quidem, ne modum voluminis excedamus, consulto duximus omittenda.

CAPUT XXIII.

In virtute mortificationis se ipsum primo, tum etiam suos exercet.

Ut contemptibilem se reddat

Ad hanc porro humilitatem adjunctam habuit Philippus virtutem, quam vocant mortificationis; in eaque exercenda, tum in se ipso, tum etiam in suis adeo excelluit, ut ejus disciplinæ magister merito ab omnibus appellaretur. Itaque nihil unquam habuit antiquius, quam ut se abjectum et contemptibilem omnibus exhiberet. Quod ut ex sententia succederet, ea sæpe dicebat et faciebat, quæ magnæ levitatis speciem præseferrent: quamquam qui in ea

A ca acrius intuebantur, facile agnoscebant sapientem stultitiam, qua vir prudentissimus a Deo edoctus, seipsum suosque omnes optime gubernabat. Igitur domi forisque semper mortificationem Jesu in corpore suo circumferebat, ut sæpe, spectantibus etiam principibus viris et Cardinalibus, exultaret ac tripudiaret; nec solum intra domesticos parietes, aut in secessu, sed in ipsorum principum domibus, in plateis ac triviis id facere consueverat. Quapropter Kalendis Augusti, in area ecclesiæ S. Petri ad Vincula in Exquiliis, circumfusus omnis generis hominum frequentia, saltare conspectus est. Quo spectaculo commotus quidam, nec rem intelligens: Vide, inquit, senem hunc fatuum! Tum vero Dei servus gaudebat, cum se contemni et ludibrio haberi videbat.

aliquando publice saltat,

309 Ibat aliquando per Urbem, et forte aquariolum offendit; quem statim in media via manu prehensum suppliciter orat, ut per eum bibere liceat. Annuit ille, et Sanctus ex asino cadum arripuit, atque ori admovit, non sine ingenti admiratione, tum aquarioli ipsius, tum etiam aliorum, qui ad id spectaculum confluxerant. Alia die cum in B B. Felicem a Cantalicio, virum ex Capuccinorum familia longe sanctissimum, incidisset, et quidem in celeberrima Urbis via; post mutuam salutationem atque complexum, is Philippum rogat, an sitiat: Sitio enimvero, ait Pater. Tum ille: Nunc demum intelligam, an vere mortificationi studeas. Et cum dicto, quem humero gestabat œnophorum ligneum ei porrigit. Cui statim manibus arrepto labra admovit Philippus, et bibit. Aderant ibi complures, remque sine ulla prorsus offensione spectabant: aiebant enim; En Sancto Sanctus potum præbet. Tum vero ad Felicem Philippus; Nunc jam ego quoque intelligam, an tu mortificationi studeas; detractumque sibi pileum capiti ejus imposuit, eoque ornatu abire jussit. At ille, Ibo, inquit: quod si forte mihi pileus auferatur, ipse videris. Igitur eo habitu per longum spatium ire perrexit: cumque illius virtutem jamdiu perspectam haberet Philippus, qui pileum suum reciperet, post eum misit. Itaque in dubio relictum est, uter ipsorum majorem sui contemptum præsetulisset.

bibit.

et B. Felici Capuccino suum pileum imponit,

310 Alphonsus Cardinalis Gesualdus, ut erat Philippi amantissimus, sæviente hieme detractam sibimet tunicam pelliceam pretiosam ei dono dedit, C hac lege ut illa omnino uteretur, quod nimirum jam senescere cœpisset, et ab audiendis Confessionibus fere numquam discederet. Paruit ille, eoque habitu per totum mensem indutus est: atque ita ornatus graviter incedebat, seque ipsum pavonis in morem circumspiciebat; quo videlicet ab omnibus derideretur. Aliquando etiam a Cardinali Alexandrino invitatus ad prandium, e suis quemdam secum adduxit; qui ollam cum lente quasi symbolam deferret: cumque omnes jam discubuissent, Philippus in media mensa ollam ipsam apponi jubet. Qua re Cardinalis, ut Dei servum optime noverat, adeo offensus non est, ut etiam ejusmodi edulio cum aliis pariter vesci voluerit. Quamquam enim beatus Pater hisce artibus sui contemptum sibimet comparare studebat, sæpe tamen multo secus evenire consueverat, quod nimirum ejus eximiam sanctitatem atque prudentiam ferme perspectam haberent.

pellicea tunica pretiosa utitur,

lentes defert ad mensam Cardinalis:

311 Quo die corpora SS. Martyrum Papiæ et Mauri solenni pompa ad nostram ecclesiam translata sunt, quemadmodum antea diximus, magna illuc populi multitudo confluxit. Cumque Philippus lætitia gestiens ad templi fores eadem opperiretur, unum ex Helvetiis satellitibus, qui Pontificis jussu sacra huic functioni adstabant, et quidem bene D barbatum aggreditur; barbamque ipsam, ad pectus usque promissam, sæpe manibus mulcet trahitque: quo scilicet Christi martyres non sine spirituali fructu reciperet, seque ipsum hominum ludibriis et contumeliis, siquidem ex sententia res cecidisset, exponeret. Hanc ipsam ob causam, aliquando ex altera dumtaxat mala barbam sibi tonderi jussit, atque ita semibarbatus in publicum prodiit, exultans atque triumphans, non secus ac si præclarum aliquid gessisset. Non semel quoque Julium Saveram laicum Congregationis ad se accersivit, et circumfusus hominum frequentia tonderi pectique sibi capillum barbamque præcepit. Interea vero ante oculos spectantium sese jactare, ac tondentis peritiam laudare, atque identidem dicere, Nunc sane bene comptus sum. Sæpe etiam suorum grege stipatus domo exibat, florentis genistæ haud parvum fasciculum manu præferens; quo nimirum et ipse, et qui cum ipso ibant, pariter deriderentur. Non raro insuper sola toga contectus, præter omnium consuetudinem, per Urbem ibat sine pallio. Quandoque etiam audientibus multis, ac præsertim viris doctis, aliquid legebat, interque legendum nonnulla perperam pronuntiabat. Denique dies fere nullus erat, quin domo pedem efferens ad sui contemptum aliquid perpe- E traret.

satellitis barbam mulcet,

A. MSS BARNABEO EX MS

semitonsus prodit,

tonderi se palam jubet.

cum genista in manu

et sine pallio ambulat.

312 Domi vero nihil frequentius, nihil illi familiarius fuit, quam ut ad mortificationis virtutem sese exerceret. Sed ne longius quam par sit scribendo progrediamur, hic pauca de multis narrare sufficiat. Primum igitur sæpe in cubiculo Dei servum indutum offenderes, calceamentis albis laxisque, parvo bireto, et subucula rubra ad genua usque demissa: quo quidem habitu quoscumque ad se venientes excipiebat, quacumque ii dignitate præditi essent. Festis etiam diebus in templum aliquando descendebat inverso colobio superindutus, bireto frontem contegens; interdum etiam sericeo thorace ornatus, quo sanctissimus Pontifex Pius hujus nominis quintus pridem usus fuerat. Nec ferme dissimili habitu spectandum sese obtulit sexto Idus Septembris, quo die Deiparæ Virgini nascenti nostra præsertim ecclesia anniversaria solennitate gratulatur. Cumque Vesperis celebrandis Cardinales frequentissimi convenissent, ecce tibi Philippus, alienis ejusmodi vestibus circumtectus, in Chorum prodit; cui tamen venienti honoris gratia Cardinales statim assurgunt, et ut cum ipsis sedere velit certatim omnes contendunt. At ille, ut longe alia cupiebat, subridens ait; F Mihi sane satis superque est, si inter Caudatorios istos sedere liceat: ibique ita ornatus, ut diximus, ad pedes Cardinalium permansit, dum Vesperæ complerentur: quæ res mirum in modum spectantes ædificavit, ne dum vel leviter offenderit.

Domi sæpe,

in templo aliquando comparet vestitus contemptibiliter.

313 Id porro erat causæ quamobrem libros quosdam apud se haberet, fabularum et facetiarum plenos: ubi vero principes viri eum adibant, de industria illos sibi legendos curabat, eique lectioni attentissimas aures præbebat, perinde ac si mirifice oblectaretur. Nobiles quidam viri ex regno Poloniæ religionis causa ad Urbem venerant; hos Clemens VIII Pontifex Maximus ad Philippum mittit, ut singularem ejus virtutem et sanctitatem intueantur. Igitur ubi de eorum adventu nuntius affertur, Philippus statim cuidam suorum præcipit; ut ex hujusmodi libris unum accipiat, legatque usque eo dum ipse aliter jubeat. Itaque cum ad illum jam pervenissent, ex templo Dei servus; Expectate quæso, inquit, tantisper, dum fabulæ istiusmodi lectio absolvitur. Interea vero dum legebatur; An non ego quoque, inquit, bonis libris utor, utilesque tractatus præ manibus habeo? aliaque hujusmodi subjecit; de rebus autem spiritualibus mirum silentium

Simulat se fabulis oblectari,

easque coram aliis legi sibi jubet,

Quamobr

A. HIERO. BARNABÆO. EX MS.

A Quamobrem nobiles illi admiratione perculsi, inter se aspicientes, ab eo discesserunt. Tum vero Sanctus lectorem de manibus librum ponere jussit, aitque ; Quod facto opus erat peregimus.

deque iis quasi gloriatur.

314 Nec solum Philippus libros istiusmodi apud se habebat, eosque sibi legendos curabat, cum ad illum salutandum viri principes ventitabant : sed ipsemet, ubi se dabat occasio, hæc eadem de se prædicabat ; ut omnibus stultus propter Christum appareret. Venerat ille ad Juliam Ursinam, qua de supra meminimus, ibique offendit Comitem de Olivares Hispani Regis Oratorem ejusque uxorem. Hæc porro (ut est feminarum genus maxime curiosum) post pauca rogavit Philippum, quam pridem seculum reliquisset ? At ille, Equidem, quod sciam, numquam reliqui. His dictis ad Antonium Gallonium, quem secum duxerat, se convertens ; Dic, ait, Antoni, nonne ego bonis libris delector poetarum et fabulatorum ? Is vero ; Quidni, inquit, id facias Pater, qui divinæ caritatis flammas aliter temperare non potes? Tum vero Dei servus, qui longe aliud responsum petebat, domum reversus, Antonium ipsum correxit ; Et tu quidem, inquit, B belle scilicet respondisti. Propitius sit tibi Deus : quid tibi in mentem venit, ut hoc diceres ?

Abstinet a serio gravique sermone,

315 Laurentius Alterius, Nobilis Romanus, ad Philippum venit, ejusque singularem hilaritatem et communem loquendi morem valde admiratus est ; ut deinde Angelo Victori, a quo ad illum missus fuerat, aperte dixerit, sese ex eo congressu, nihil admodum spiritualis fructus reportasse. Cui Angelus, hanc esse Philippi artem eximiam subdidit, qua sanctitatem suam dissimulare atque obtegere studeret. Quod quidem ubi ille accepit, de revisendo quamprimum Dei servo statim cogitare cœpit. Interea Victorius Philippo rem totam narrat, rogatque, ut redeunti ad se Alterio humanitatem exhibeat, ita tamen ut ne deserat gravitatem. Tum vero Philippus ; Amabo te, inquit, quid facerem ? Vin'tu me supercilium attollere, quo dicatur ; En Pater ille Philippus, qui ore rotundo præclara verba et sententias funditat ? Sane, si ad me revertatur, noveris me ad superiora aliquid adjecturum. Redit deinde ad virum sanctum Alterius ; cumque ex frequenti ejus consuetudine didicisset, virtutis dissimulatione studioque latendi hæc illum agere, ex ea die et unice dilexit et valde reveritus est.

et ipsis domesticis cupit videri levis.

C 316 Nec vero secus cum domesticis ipsis se gerebat, quo nimirum ab iis etiam parvipenderetur. Modo igitur illos ad currendum, modo ad saltandum provocabat ; interdum quoque, dum erat in cubiculo, rubro bireto, quod, ut diximus, a Gregorio XIV acceperat, caput tegebat, atque ita ornatus ad se venientes operiebatur. Quod si forte quispiam ingredi non auderet ; statim illum appellans rogabat, cur non ingrederetur. Cumque audiret, non sine causa id fieri, sed quia Cardinalitiis insignibus ornato, quinam titulus adhibendus esset, ambigeretur ; statim subridens detracto sibi bireto aiebat, An non ego fatuus et amens sum ? Hæc atque alia hujusmodi prope innumera Dei servus facere consueverat ; numquam tamen de ejus existimatione quidquam imminui potuit.

cap. XIX Suos etiam publice mortificat,

317 At quoniam Philippus, non sibi solum, sed aliis etiam (quod sæpe diximus) spirituales divitias parabat ; quemadmodum semetipsum; ita suos quoque ad mortificationem quotidie exercebat. Quamquam autem innumera prope sint, quæ in hanc rem scribi possent, pauca tamen ex iis referre hoc loco contenti erimus. Primum igitur suos in spiritu filios, quamvis genere et nobilitate præstantes, ad januas ecclesiarum stare jubebat ; ibique aut eleemosynam petere, aut limina scopis diligenter pur- D gare ; et quidem eo tempore, quo loca illa maxime frequentabatur. Ad hæc, dum conciones ad populum haberentur, eosdem passim a populo stipem quærere imperabat ; res plane iis temporibus inusitata, quæque non sine rubore exerceretur. Cum Oratorii locum in ædibus Caritatis (ut initio narravimus) extruendum curabat ; plurimam cæmentorum, laterum, lignorumque partem a suis deferri voluit, quasi ædificantibus pro mercede inservirent. Interdum quoque ostiatiam panem emendicare, quandoque etiam in choro Fratrum Dominicanorum toto corpore prostratos tamdiu jacere eos jussit, donec Completorium atque Antiphona Salve Regina solenni more decantaretur.

vili jubendo,

imo et ridicula,

318 Habebat præterea apud se varii generis conspicilia, et quamquam iis numquam ipse usus est, aliis tamen, ac præsertim adolescentibus, hæc ante oculos affigebat, eodemque ornatu huc atque illuc eos mittebat ; aliaque id genus quamplurima suis imperabat, ut nimirum omni cura propriæ existimationis abjecta, veram ac solidam humilitatem induerent. Juvenis quidam aliquando accepto tintinnabulo campum Floræ, aliaque celeberrima Urbis loca, eo jubente obibat : quamobrem opifices et tabernarii, intempestivo sonitu exciti, ad eum undique accurrebant, et quasi dementem ac stultum risu, jocis et sibilis prosequebantur. Alium quoque per Urbem vagari jussit, cujus ab humero pendebat ligneum operculum arculæ, eique inscriptum erat, Ob tragemata devorata. E

quibus illi se egregie vincerent,

319 Adierat beatus Pater Cardinalem Alexandrinum, cumque de more adduxisset secum e suis plurimos, prius quam discederet Cardinalem rogavit, ut bellariorum aliquid sibi daret, quod iis, quos secum habebat, filiis impertiret. Tum vero Cardinalis (ut Philippi consilium optime noverat) grande quoddam crustulum ex armario depromit, eique donat. Vixdum autem Pater domo pedem extulerat, cum acceptum edulium in singulos dispertit, hac lege, ut quod quisque acceperit, statim comedat. Haud mora : continuo Patris præcepta facessunt, atque inter eundum suo quisque munere egregie fungitur. Cum e suis quidam intonsos ad frontem capillos deferret, ad tonsorem confestim ire jussit : et ut hominem acrius exerceret, ad B. Felicem, de quo supra dictum est, eum ablegavit. Paruit ille, et virum sanctum adit. Is vero (ut ei jam cum Philippo convenerat) ad cutem illi caput attondit, id quod ipse patientissimo animo tulit. Alius quidam F e suis faber lignarius, cui Roberto erat nomen, rogavit illum, ut sibi cilicio utendi potestatem faceret. Annuit Philippus, hoc tamen pacto, ut eo sibi tamquam cingulo extimas vestes præcingeret ; nec ille mandatum detrectavit, sed ex ea die ad mortem usque quo jussus fuerat modo sese cilicio præcinxit ; quamobrem Bertus a Cilicio ab omnibus appellabatur.

familiari etiam cane ad id utens,

320 Vir erat in Urbe inter principes non postremus, eratque ei canis in deliciis, ut propterea laute ac delicate eum alendum curaret. Accidit autem ut unus ex ejus familiaribus ad ædes S. Hieronymi hunc ipsum canem duceret, illectusque Philippi blanditiis, perinde ac si sensum humanitatis haberet, ab eo deinde divelli non potuit, quamvis illum vir sanctus ad Dominum suum sæpissime remiserit. Non tulit id leviter initio Dominus, quamobrem fugitivum et contumacem arctius custodiendum curavit : cum autem videret illum, ubi liber abire posset, statim ad Philippum redire, subridens dixit : Non satis habet Philippus, si mihi homines auferat, nisi etiam ab domo mea bestias avertat : nonnulli enim Philippo auctore, relicta ejus aula, se totos Dei servitio mancipaverant. Hoc ipso cane deinde usus

A usus est Sanctus, ut se suosque in spiritu mortificationis exerceret. Modo enim in sinu illum, aut gestabat ipse, aut ab aliis gestari jubebat; modo lavari aut pecti, modo post se catenatum duci jubebat, idque exercitium per annos quatuordecim protractum est: quapropter Cardinalis Taurusius, humanarum mentium crudele flagellum, canem ejusmodi per jocum appellare consuevit. Ad hunc ipsum finem, cum beatus Pater ad Vallicellam se contulit, in ædibus Caritatis felem reliquit, quam deinde toto sexennio per suos ibidem quotidie pavit: eosque ad ianii tabernam quandoque mittebat, ut edulium illi pararent; mox ad se revertentes, quamvis iidem sæpe viri nobiles essent, præsentibus etiam Præsulibus et Cardinalibus, interrogabat, an feli prandium detulissent; utque se haberet; quam bene comedisset; atque hoc genus alia, quasi de re gravissima ageretur.

Item fele,

321 Cæsarem Baronium, cum primum ejus arbitrio regendum se dedit, non semel ad cauponas misit ea lege, ut minimam omnium vini mensuram expeteret, et grandem quemdam œnophorum, nempe sextariorum duodecim secum deferret, ac diligenter abluendum curaret, iretque cum caupone ipso in B cellam vinariam; denique pretii loco solveret aureum nummum; et quidquid supererat de pretio reciperet. Quæ quidem omnia cum ille religiosissime exequeretur, caupones ipsi iracundia permoti, quod se deludi existimarent, omnibus verborum contumeliis hominem onerabant, quandoque etiam verberibus sese eum male accepturos minabantur. Hunc ipsum Baronium, cum jam Sacerdotio insignitus Florentinæ nationis ecclesiam administraret, crucem sæpius per Urbem gestare jussit, dum mortui ad eamdem ecclesiam efferrentur; quod ferme pauperum adolescentium est, qui infimis templorum ministeriis inserviunt.

Quomodo exercuerit Baronium,

322 Thomas Bozzius erat honestissimus juvenis, qui et ipse Philippi curæ atque arbitrio se commiserat. Hunc igitur, dum Paulo III Pontifici anniversariæ exequiæ solenni pompa ab Alexandro Cardinali Farnesio celebrarentur, multique pauperibus funebres vestes tribuerentur, eorum numero adscribendum curavit, et cum iis pariter præclaro funeri assistere jussit. Bernardinus Corona, Guilielmo Cardinali Sirleto intimus familiaris, cum primum in Philippi fidem et disciplinam se tradidit, continuo Vir sanctus in studio mortificationis eum exercendum putavit. Sæpe igitur ante ipsius Cardinalis ædes eum, C quasi a pedibus servum, manu equum ducere jussit: et quoniam propexam venustamque barbam habebat, ut mediam raderet imperavit: quamquam euntem, et jamjam mandata exequentem, statim retinuit, sola voluntate contentus. Quantam deinde vitæ puritatem vir iste hac sui despicientia fuerit assecutus, quicumque eo familiariter utebantur, luculenter testati sunt; siquidem innocentia et simplicitate effectus est, sicut parvulus; quam ob causam a Philippo mirum in modum diligebatur.

Bozzium,

Coronam,

323 Admonitus aliquando a janitore ut in ecclesiam descenderet, ubi illustris quædam femina eum ad colloquium operiebatur; quamquam æstivi dies essent, tamen lacernam pelliceam sumpsit, eoque habitu indutus in templum venit. Dein colloquio absoluto in proximum impluvium secedit, exutaque lacerna, et quidem inversa, Marcellum Vitellescum induit, nobilem adolescentem, de quo antea mentionem fecimus. Cum autem eo tempore Vesperæ in ecclesia decantarentur, præcipit ei vir sanctus, ut sic lacernatus in chorum se conferat, Baronio, qui tunc aliis præerat, nescio quid nuntiaturus. Adolescens, ut erat suopte ingenio timidus ac verecundus, quo potuit occultius post sedilia ad Baronium accedit. Vidit hæc Philippus, qui de industria in templum D reversus, rem diligenter observabat, redeuntique Marcello statim imperavit ut recta per medium chorum ad Baronium regrediatur. Quod ille extemplo sine mora ulla peregit.

Vitellescum,

A. HIERO. BARNABÆO. EX MS.

324 Antonius Gallonius erat corporis habitudine adeo ferventi, ut vel in media hieme una dumtaxat tunica uteretur. Hunc igitur Sanctus, ut more suo exerceret, tota æstate per tres continuos menses, super laneam togam, lacerna quoque pellicea indui jussit. Hunc ipsum, virum ceteroqui gravissimum, cantiunculas quasdam ad rusticorum Nursinorum modos cantare sæpe jubebat, maxime autem cum principes viri ad nostras ædes venirent; hac enim ratione principes ipsos, Gallonium, sequemet pariter exercebat. Quidam ex nostra Congregatione mali dæmonis instinctu contemptim de beato Parente sentire cœpit; cum autem hanc ipsam tentationem eidem libere aperuisset, præcipit ei vir sanctus, ut in medio triclinio coram discumbentibus ejusmodi cogitationes proferret. Id quod cum ille promptissime exequeretur, ipsemet Sanctus eidem dicenti libentissimas aures dabat. Hanc porro medicinam vir prudens, quamvis multis suorum, non tamen omnibus adhibebat; sed is dumtaxat, quos ad eam paratos esse noverat. Quamobrem Ignatius D Festinus, Ordinis Fratrum Prædicatorum, testatus est, sese olim, cum laicus esset, propterea quod occultas quasdam tentationes, Philippo jubente palam ac publice protulisset, et magnam cœpisse in ipsa prolatione jucunditatem, et protinus omni molestia atque periculo caruisse. Augustinus Mannus Canthianensis, Congregationis Presbyter, vir spiritu et caritate ferventissimus, cum quodam die præclarum sermonem ad populum habuisset, a Philippo accersitur; utque eadem, quæ dixerat, verba sexies in Oratorio diebus sequentibus repetat, expresse jubetur. Quod quidem ille tam studiose diligenterque perfecit, ut cum eum deinde accedentem ad dicendum viderent auditores, continuo obmurmurantes, En ille, inquiebant, præclarus Orator, qui unum eumdemque dumtaxat sermonem habere novit.

Gallonium,

aliosque,

item Mannum,

325 At quoniam primum omnium a suis Philippus exigebat, ut intelligentiam et mentem, quæ summum in homine obtinent locum, in obsequium Christi submitterent; rem profecto arduam atque difficilem, eoque nomine a Sanctis omnibus maxime commendatam; non esse alienum duximus hoc loco repetere, quod eidem, quem modo memoravimus, F Baronio accidisse supra innuimus. Redibat ille a Pontifice (fuit is Sixtus V, cui nomini utique nostra Congregatio plurimum debet) ab eoque, post oblatas ad Martyrologium Romanum præclaras Adnotationes, annua pensione ecclesiastica vel invitissimus donatus fuerat; eo scilicet, ut Annalibus Ecclesiasticis, quos conscribendos susceperat, commodiorem operam navare posset. Vixdum autem ad Vallicellanas ædes se receperat, cum Philippus ad eum mittit, qui Congregationis nomine annuam contributionem ab illo exigat. Voluit quippe sanctissimus Institutor, quam filiis suis posuerat legem ipso initio stabilire, ut ex censu quisque suo quotannis in commune conferrent, propriisque stipendiis militarent. Visa est initio ea res Baronio nimis dura: et quamquam beato Parenti in omnibus dicto audientem sese præbuerat, tamen in hac re passus est aliquid humani: quippe qui pecunia haud modica opus habebat ad ea quæ sibi ex Vaticanis codicibus exscribenda erant, ipsosque Annales excudendos, quo dumtaxat nomine ecclesiasticam pensionem acceperat. Itaque plures adhibuit ex hominibus nostris, ut a suscepto consilio Dei servum averteret

al rursus Baronium,

A. HIERO. BARNABÆO. EX MS.

severus exactor obedientiæ

A ret : sed frustra : neque enim ille cujusquam dictis vel minimum de sententia deflexit.

325 Qua re Baronius in eam denique necessitatem adductus est, ut ad Thomam Bozzium statim adiverit ; cumque enixe rogaverit, ut Patrem, quibus posset rationibus flectere conaretur ; ne forte sibi daretur occasio alio cogitandi : id vero summa cum diligentia statim perfecit Bozzius, nullo tamen fructu. Philippus enim ut cum maxime in proposito perseverans, libere aperteque respondit ; Aut pareat Cæsar, aut abeat, quandoquidem hominibus non eget Deus. Hoc accepto responso conticuit Bozzius, mox ad Baronium revertitur ; et quoniam apud Philippum profici nihil posset, etiam atque etiam illum hortatur, ut in hac quoque re sese ejus arbitrio et voluntati submittat, cui nimirum sua omnia seque ipsum deberet. Acquievit ille amicissimi hominis consilio, et continuo ad Philippum se contulit ; cujus pedibus provolutus, pertinaciam suam confessus est ; petitaque venia, non modo quam nuper pensionem acceperat, sed quæcumque habuisset unquam libentissime se daturum promisit. Tum vero Sanctus ; Nunc demum, quod debueras, effecisti : B abi jam, et censu tuo utere, ut libet, nihil enim nisi voluntatem tuam a te quærebam. Disce ex hoc obedientiam, et sine ulla contradictione Superioris imperio parere.

et Taurusium :

326 Nec plane absimile est quod de Taurusio narratur, nosque ipsi ex Petro Consolino viro candidissimo non semel audivimus. Continebat enim Philippus in disciplina cum ceteros omnes, tum eos maxime qui eruditione aut generis nobilitate præstarent ; quippe quorum facta ad exemplum aliorum plurimum valere intelligebat. Igitur quodam die huic ipsi Bozzio, de quo modo diximus, ad se accersito, præcipit, ut discessum e Congregatione Taurusio statim edicat, quandoquidem ejus mores cum ejusdem Congregationis instituto nulla jam ratione congruerent. Tam tristi tamque inopinato nuntio ille perculsus, incredibili dolore correptus est : nec sibi, multa cum animo dies noctesque agitanti, unquam occurrit, quid esset ; quo Philippum tam graviter offendere potuisset, ut se Congregatione prorsus indignum existimaret. Itaque post multas et assiduas ad Deum preces, ceteraque ad Numen propitiandum adhiberi solita, ad Bozzium venit ; rogat, si salvum et incolumem se esse velit, quam accuratissime cum Philippo agat, ut si quid deliquisset, tandem aperiret, nec se diutius dolore et miseria C tabescere pateretur : delicti pœnam quamlibet vel gravissimam æquo animo sese laturum, dum ne ex Congregatione abire cogeretur. Paruit amico statim Bozzius : et quamquam Philippi constantiam satis noverat, tamen ejus benignitate confisus, animum sumpsit, et ad illum venit cum ipso Taurusio, quem tamen extra cubiculi limen reliquit. Ingressus deinde qua potuit dexteritate sermonem instituit, errantemque ovem ad pastorem se reduxisse inquit, nec dubitare quid aperto sinu ab eo esset excipienda. His dictis denique beatus Pater annuere visus est, et rem forte, ut solebat, divinitus odoratus, Taurusium ad se introduci jubet : quem ubi afflictum jacentemque ad pedes suos videt, præ dolore ac gemitu vix verba promentem ; Parcitur tibi, inquit, veniam humiliter exposcenti ; vide autem in posterum quid agas, ut Congregatione ista haud indignum te reddas. His dictis hominem a se dimittit : mox ad Bozzium se convertens ; O quantum, inquit, paucis hisce diebus iste ad virtutem profecit ?

etiam discessum ei a Congregatione indicens :

perfectionem metitur

327 Igitur nihil antiquius habuit Philippus, quam ut homines intellectum captivarent in obsequium Christi. Aiebat enim viri sanctitatem trium digitorum spatio contineri : atque hæc dicens, digitos D ipsos fronti admovebat : deinde rem planius explicans, Tota hominis perfectio, aiebat, in mortificando propriæ rationis consilio consistit. Quamobrem cum ad illum adibat quisquam, qui sanctitatis opinione floreret ; mortificationibus virtutem ipsius experiebatur : quod si hominem dominantem animo suo et sibimet acriter imperantem videbat, optime de illo existimabat ; sin autem, ejus virtutem valde suspectam habebat. Denique quasi alter Joannes Columbinus, cujus spiritum et virtutem hauserat, Congregationis alumnos, quantum ejusmodi institutum patiebatur, ad mortificationem jugiter exercebat. Modo enim, cum ex eis quispiam sermocinabatur, in ipso fervore dicendi per alium repente illum interpellabat, et statim e subsellio descendere jubebat, quod ipsemet sermonem habere vellet. Sæpe etiam iisdem, nec opinantibus, ad populum ut verba facerent, imperabat : quippe qui divino præditus lumine futura prævidebat. Quamobrem eo jubente, vel imparati, multo melius multoque fructuosius loquebantur, quam si ad dicendum paratissimi accessissent.

mortificatione

et prompta obedientia,

E

varie suos in utraque exercens,

328 Interdum quoque ad bibliopolas per Urbem mittebat, ut ab iis ineptos et ridiculos libros quærerent, et quidem clara voce, quo scilicet ab audientibus irriderentur. Hos ipsos non raro ex ædibus Caritatis ad Vallicellam ire jubebat, aut sine pallio, aut laceris obsoletisque vestibus, ut propterea uni eorum vir nobilis aliquando manicas eleemosynæ loco obtulerit. Quas quidem cum ille modeste recusasset, idque subinde rescisset beatus Pater ; statim ei imperavit, ut ad virum illum rediret ; diceretque, sese, etsi manicas paulo ante recusaverat, nunc tamen eas libentissime accepturum, quod iis plane indigeret. Abiit ille, acceptoque pio munere, eodem Philippo jubente, deinde usus est. Præterea ex suis alios, eorum qui ad se ventitabant pedes osculari, alios coram principibus viris (quod modo diximus) canere et saltare jubebat ; hos lineo pileolo, illos veteri latoque galero, aut longo Rosario e collo suspenso ornatos per Urbem incedere ; alios denique alio atque alio mortificationis genere exercebat, prout cuique eorum expedire intelligebat ; hæc identidem repetens ; Filioli, parvis mortificationibus assuescite, ut majora quotidie sustinere possitis.

ad omnia obsequentissimos.

329 Illud autem in Philippo vel maxime admirere, quod nihil unquam, quamvis grave et molestum, cuiquam imperavit, quin ille statim ex animo exequeretur ; ex eoque fructum perciperet, quem F Pater ipse cupiebat. Quippe qui a Deo doctus optime intelligebat, quid quis ferre posset, quidque cujusque ingenio maxime congrueret. Quapropter eorum nonnullis, qui triginta et quadraginta annos cum illo vixerant, nihil hujusmodi unquam imperavit ; alii contra, simul atque ei se obtulerant, continuo durissimis ac difficillimis in rebus ab illo tentabantur. Hanc porro virtutem quanti æstimaret vir Sanctus, illud præsertim indicio esse possit, quod præclara illa verba S. Bernardi in ore semper haberet, Spernere mundum, spernere nullum, spernere seipsum, spernere se sperni : quibus statim subjungebat, Et hæc sunt dona Superni, aut illud ; Huc ego pervenire non potui ; huc ego pervenire desidero ; atque his similia : ut nimirum intelligeretur, quanta et quam non facilis sit hæc virtus. Quamquam autem Dei servus in id studium totus incumberet, postremis tamen vitæ suæ annis externæ hujus mortificationis exercitio parcius utebatur ; quod nimirum (ut ipse aiebat) res admodum innotuisset, nec jam tanto cum fructu perageretur, quin etiam nonnulli superbiæ et vanitatis occasionem arripere inde possent.

CAPUT

A

CAPUT XXIV.

Patientia injuriarum et morborum excellens in Philippo.

cap. xx

Ut autem ad eam virtutem veniamus, quam sancti viri veræ sanctitatis indicem æstimarunt, patientiam, inquam; præter ea quæ superius initio diximus, citra omnem arrogantiam affirmare possumus, toto vitæ spatio Philippum in hujus virtutis palæstra se strenue exercuisse: quæcumque enim facere tentavit, in iis ferme omnibus fortes gravesque adversarios nactus est. Primum igitur, ut est Aulicorum turba ad obtrectandum facilis et expedita, multa contra illum temere jactabant, præsertim cum Oratorii exercitia frequentari cœperunt. Si forte enim e suis quispiam, aut officii aut negotiorum causa, adiret Principum aulas, continuo ludibundi ad eum concurrebant, et rogabant, quid ageret P. Philippus? quid cupediarum mane ligurisset? quot capos dono accepisset? quot pulpamenta ad illum misissent ejus in spiritu filiæ? atque alia hujusmodi in virum sanctum importune effutiebant. Quibus dicteriis annos jam plures cum linguas procaces exercuissent, Urbem prope totam compleverant; ut passim per compita atque tabernas, irreligiosum atque otiosum vulgus Philippum ejusque discipulos derideret, atque hoc se ludo quotidie oblectaret. Quæ omnia cum ad virum sanctum a suis deferrentur, non modo æquo animo, sed etiam ingenti cum gaudio accipiebat: ut omnes plane, qui ad eum ventitabant eaque audiebant, ad tantam virtutem obstupescerent. Quin etiam vir nobilissimus, et ipse nuper Philippi derisor atque contemptor, incredibili patientia commotus, Dei servum eo usque suspexit, ut ejus orationibus sæpissime se commendaret, ejusdemque sanctimoniam ubique prædicaret.

Initio conditi Oratorii,

B

aulicorum et vulgi dicteriis proscissus,

omnia silentio sustinet,

331 Ii vero qui æmulatione aut invidia ferre non poterant Oratorii exercitia indies crescere, bonumque Institutoris odorem quotidie latius diffundi, nihil omnino prætermittebant, quin improbissimos in illum rumores dissiparent. Quamobrem quodam die tota Urbe vulgatum est, Philippum hanc, qui in ædibus Caritatis habitabat, turpem ob causam in carcerem conjectum esse. Hujus commenti ea fuit origo, quod servus quidam, cui nomen erat Philippo, quique in eisdem ædibus versabatur, tamquam flagitiosus carceri addictus fuerat; quapropter impostoribus improbis haut difficile fuit imperitum vulgus in errorem adducere, et in virum sanctissimum criminis culpam conferre. At ille cum omnia rescisset, ne tantulum quidem commotus est, sed hilari vultu subrisit, et rem pro nihilo duxit.

etiam calumnias,

C

332 Fabricius de Maximis, a viro potentissimo graviter vexatus, capitalis criminis per summam injuriam insimulabatur. Hunc igitur Philippus, quod ejus innocentiam probe nosset, omnimodis defendendum et protegendum putavit. Quamobrem ad Judicem se contulit, rem, ut erat, ex ordine narraturus. Hic vero, ut erat affectibus occupatus, omnemque inquirendæ veritatis rationem amiserat, ne audire quidem illum voluit: quin etiam multis probris increpitum ab se discedere jussit; ut qui tum beati Patri comes aderat Pompeius Paterius, infractam ejus patientiam satis admirari non posset: quo enim gravius incessebatur, hoc benignius convitianti respondebat, nec nisi humilitate ac mansuetudine alienam insolentiam superabat. Adfuit deinde, qui facit judicium et justitiam omnibus injuriam patientibus Deus, Fabriciumque periculo, Philippum solicitudine liberavit. Haud secus accidit viro Dei cum servulo quodam vili atque arrogante, in æde S. Joannis Florentinæ nationis. Is enim per summam injuriam illi tam grave convitium facere cœpit, ut qui intererat, Fabricius Maria Zachettus, Vaticanæ Basilicæ Canonicus, rei indignitate commotus, vix ab eo manus abstinere potuerit. Cum autem videret Philippum, tam fortiter injurias et contumelias ferentem, sese continuit: ex eoque facto, homo gravis et prudens, viri sanctitatem non dubio argumento interpretatus, ex ea die illum magis magisque suspexit. Ibat aliquando beatus Pater per Urbem de more cum suis, et forte incidit in Cardinalem, qui falsis in illum calumniis et suspicionibus occupatus, stare currum jussit, ibique publice gravioribus verbis illum accepit. At Sanctus, ut optimum corrigentis animum probe noverat, nihil omnino ea re permotus, qua solebat hilaritate et tranquillitate prope ad illum accessit; eique in aurem nescio quid breviter insusurravit. Tum vero Cardinalis, posito repente supercilio, hominem arcte complectitur; et Perge, inquit, Pater, et quæ cœpisti feliciter exequere.

et convitia sibi in os dicta a judice,

a servulo,

D

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

a Cardinali quodam:

333 Nec vero cum externis solum Philippo decertandum fuit, sed interdum etiam cum domesticorum nonnemine. Agebatur aliquando res Congregationis valde gravis, de qua cum allatæ essent litteræ ad ipsam Congregationem, easque ille tamquam Præpositus aperiret; e suis quidam (ut erat cervicosus ac durus, eaque inibi scripta esse suspicabatur, quæ ab eo legi noluisset) per summam licentiam ac temeritatem, abreptas e manibus abstulit: non enim aiebat, legi oportere. Id quod vir patientissimus tam sedato animo tulit, ut nulla ratione ea de re questus sit. Quamquam deinde post annos plures, biennio antequam ex hac vita discederet, Germanico Fideli mandavit, ut post migrationem suam hominem omnino admonendum et corrigendum curaret; atque hoc ipsum, ne forte excideret, scripto notaret; quo videlicet præteritam culpam agnosceret, et veniam a Domino precibus impetraret. Multa præterea Christi famulus patientissimo animo pertulit, quæ quidem consulto brevitati studentes omittimus. Quapropter Franciscus Rosanus, vir juxta pius ac doctus, hæc ipsa recogitans, eaque præsertim, quæ Philippus eo tempore passus est, quo Oratorii exercitia frequentari cœperunt, dicere consueverat: Philippus jure ac merito in ædibus S. Hieronymi sedem fixit, quandoquidem eorum uterque gravissima pro Christi nomine perpessi sunt.

injuriam ab uno e suis sustinet.

E

334 Illud vero hic adnotandum videtur, quod quicumque Philippum quoquo modo insectati essent, ii aut pœnitentia ducti ad eum revertebantur, veniam postulantes; aut certe, si id facere neglexissent, contumaciæ suæ post paulo, Deo ulciscente, justas gravesque pœnas dabant. Oblocutus quidam fuerat de Christi famulo; postridie vero ejus diei, cum domo pedem efferret, in abruptum locum præceps lapsus est, et crus alterum fregit, nihilque propius fuit, quam ut vitam amitteret. Id non aliam ob causam sibi accidisse affirmavit, quam quod de Philippo minus honeste locutus erat: quod si malo animo id fecisset, pro certo se habere, futurum fuisse, ut non modo crus, sed etiam collum elideret. Ex illo autem tempore pati omnino non poterat, quemquam adversus beatum Virum, vel quid levissimum proferre.

F

Obtrectatores ejus puniuntur:

unus fracto crure,

235 Matrona quædam, pietate, nobilitate, et doctrina, per id tempus in Urbe spectabilis, morbo gravissimo diu vexata, in extremo jam vitæ discrimine versabatur. Hanc itaque Philippus pro spirituali necessitudine (erat enim illi a Confessionibus) sæpissime visitabat: qua re ipsius nepos in eam suspicionem adductus est, ne forte piissima femina aut Philippum aut institutam ab eo Congregationem heredem faceret. Igitur homo potens et cupidus, per domesticos

alius ipsum domo exclusum volens

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

A domesticos aliquot edicit illi, ut ne in posterum ad suas ædes accedat. At Sanctus, quia nihil aliud nisi salutem animarum cupiebat, ad eam deinde itare non dubitavit. Tum vero ille, ira et nova quadam suspicione fervidior atque commodior, famulis omnibus præcipit atque interdicit, venientem in ædes neutiquam introducant. Nec tamen propterea Philippus incepto desistit, nec, minis licet gravissimis perterritus, caritatis officium deserit. Quæ cum ad Patres Congregationis perlata essent, continuo ad illum advolant, rogant, obsecrant, obtestantur, ut det locum iræ, nec mortis discrimini se committat. Sed ille, Ego, inquit, hanc ideo visito, quia animæ ejus salutem quæro; quod si hoc nomine mortem oppetere liceat, nihil mihi optatius, nihil jucundius accidere poterit. Omnibus tamen contradicentibus atque enixe orantibus, ut demum tempori cederet, nec quidquam ultra tentaret; Quiescite, inquit, nihil mihi periculi est ab hoc homine: hæc enim, quæ modo tam graviter ægrotat, brevi pristinæ sanitati restituetur; ille vero, qui tam vegeto ac valenti corpore est, intra quindecim dies extinctus B jacebit. Neque abfuit dicto fides; siquidem mulier post paulo ex infirmitate convaluit; et plures annos Philippo superstes fuit; nepos autem ejus intra prædictos dies mortuus est.

et multa minitans si redierit

cita morte:

336 Visitavit aliquando Vir sanctus cum suis de more septem Urbis ecclesias: quidam vero, qui exercitium hujusmodi nequaquam probabat, socium suum alloquens, non sine contemptu dixit; An vero nescis Hieronymistas (hoc enim vocabulo nostri olim appellabantur, cum Oratorium in ædibus S. Hieronymi initium habuit) septem ecclesias obiisse, septemque asinos placentis onustos secum duxisse? Multaque præterea effutiit, exercitia ejusmodi deridens atque contemnens. Sed caro ei stetit ludificatio: nec enim multos post dies, et ipse misere interfectus est; et, qui ei faciles aures dederat, pariter vitam amisit.

item irrisores duo:

337 Præsul quidam, cujus nomini parcitur, multa et prorsus indigna adversus Dei servum locutus est cum Cardinali, per eos dies Pontifici in primis caro, quo nimirum Oratorii exercitia prohiberentur: eoque res tandem devenit, ut ad Pontificem ipsum omnia delata fuerint. Quæ quidem quamquam sigillatim Philippo referebantur, numquam tamen de calumniatore questus est; sed conscientiæ testimonio innixus, totam hanc procellam invicto animo sustinebat, quin etiam ad Cardinalem illum sæpius ve- C niebat, a quo variis objurgationibus exercebatur: hac enim ratione Vir sanctus se ipsum frangere atque contemnere studebat. Interea non sine Numine factum est, ut Olivetanæ Congregationis Monachi plura eidem Præsuli objecerint, præsertim quod ab sua Congregatione post exactum inibi quinquennium apostatasset; quamobrem tamquam transfugnam et sui Ordinis desertorem ad supplicium deposcebant. Is vero ut se hoc crimine peti videt, in tantam ægritudinem incidit, ut jam propemodum ad ultimam desperationem adductus, intra paucos dies ex hac vita decesserit. Philippus vero immemor injuriæ, memor clementiæ, ægrotantem sæpius invisit: auditaque ejus morte, vehementer indoluit: atque e suis uni; Cedo, inquit, sacra Biblia. Quæ cum aperuisset, sese illi ante oculos obtulit illud proverbium; Homo apostata vir inutilis, graditur ore perverso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, pravo corde machinatur malum, et omni tempore jurgia seminat: huic extemplo veniet perditio sua, et subito conteretur, nec habebit ultra medicinam.

et Præsul contra Sanctum agens,

accusatur ipsemet ut apostata.

338 Alios præterea hic recensere possemus, quos tamen silentio libet præterire, ne forte ex rebus gestis etiam personæ innotescant: quamplurimi enim numerantur, qui Dei servo adversati sunt, quam- D obrem disperdidit eos Deus, et cum familiis ipsis misere interierunt. Ea autem erat Philippi patientia, ut non modo persecutores suos æquo animo tolleraret, sed etiam vere et ex animo diligeret. Itaque, et ipsemet pro iis rogabat, eoque nomine Basilicam S. Petri, aliaque sacra loca sæpe visitabat, et suos in spiritu filios idipsum suo nomine facere jubebat: denique omnia patienter ferendo eo pervenerat, ut nemo eum unquam viderit iratum, ac prope nesciret irasci. Quod si interdum, e suis quempiam corriperet, vultumque superindueret severiorem aliis præsentibus; ubi munus hujusmodi expleverat, correptosque ab se dimiserat, statim ad eos qui aderant se convertens: Nonne, aiebat, vobis videor iratus? aut illud; An ego apud vos offendi? eodemque momento vultum placidissimum resumebat.

Ille vero pro talibus orat,

nulli sciens irasci:

339 Quodam die, peracto Sacrificio, e privato sacello egredienti sese offert Antonius Gallonius: quem statim Pater, quasi ei graviter iratus esset, sine causa reprehendit: cumque se modestissime excusaret, acrius atque acrius objurgat: quare Antonius non nihil repente commotus est. Tum vero Sanctus, An- E toni, da mihi osculum, statimque in ejus amplexum ruit, atque omnem ab illo iracundiæ nebulam dispulit. Id porro Petrus Paulus Cardinalis Crescentius, ex primis (ut diximus) Philippi discipulis, nobis audientibus si interpretatus est, ut non modo Dei famulus hac ratione Gallonium exercere, sed etiam pallorem illum obtegere voluerit, quo inter sacrificandum suffundebatur, et mortuo simillimus apparebat. Nemo illum tristem vidit unquam; quacumque hora eum adires, hilarem lætumque offenderes: idque tam vulgare erat apud suos, ut libere dicerent; Philippo quidvis injuriarum, aut dicto aut facto intuleris, numquam illum conturbaveris. Quamobrem cum aliquando accepisset, dixisse quosdam, illum jam ætatis vitio desipere ac repuerascere, vehementer gavisus est. Rursum vero cum audisset multa pro concione contra Oratorii institutum prolata fuisse, nihil quidquam respondit, nec ea re vel minimum perturbatum se esse ostendit.

licet id aliquando simularet.

340 Nec minori sane patientia Philippus sustinuit corporis infirmitates, quas ferme quotannis ex nimio labore contraxit; et graviores eas quidem longioresque, ut sæpius de illius salute desperatum fuerit, et quater Oleo Sancto, quasi jamjam expiraturus, inunctus sit. Etsi enim corpore ægrotabat, F animum tamen vultumque semper hilarem retinebat: cumque aliquando medicorum judicio de illo conclamatum esset, videretque omnes mœrore metuque consternatos, constanter et fortiter clamare cœpit; Paratus sum, et non sum turbatus. De morbo non nisi cum medicis loquebatur, nec doloris, licet gravissime torqueretur, vel minimum indicium ostendit. Dum ægrotaret, nisi forte id nominatim a medicis vetitum esset, suorum Confessiones auscultabat: quod si domestici illum rogarent, ut tantisper desisteret, dum convalesceret; statim respondebat, ea re se mirifice recreari: adeo ille alienæ salutis desiderio flagrabat. Ægrotus, qui mos est ferme omnium, vocem numquam mutavit aut remisit, sed eumdem plane verborum sonum retinuit, quasi optime valeret: quin etiam quicumque consolandi gratia eum adibant, hos ipse consolabatur et jucundis alloquiis recreabat. Illud autem miraculo fuit, quod homo devexa jam ætate, post gravem et diuturnam ægrotationem, cum primum e lecto surrexerat, continuo Sacrum faceret, aliasque ejusmodi functiones libere exerceret; quique vesperi moribundus videbatur, postridie mane sanus ac vegetus sua munera obiret, perinde ac si nullo morbo tentatus esset. Quamobrem, cum aliquando eum tam

Frequenter et graviter infirmus

sensum doloris semper vincit,

et subito convalescit,

A tam subito convaluisse medici obstupescerent; Philippus, ut ostenderet auxilium ex alto sibi obvenisse; Nequaquam vos, inquit, sed hæ sanctæ Reliquiæ sanitatem mihi restituerunt: indicabat autem Reliquiariam thecam, quam ei S. Carolus dono dederat.

Angelo quandoque necessaria adferente;

341 Hic vero prætermittendum non est, quod Dei servo, in ædibus Caritatis gravissime ægrotanti, usu venit. Cum enim Julium Petruccium, cujus antea meminimus, rogaret frigidam, modico vino malorum punicorum admixto; is autem videret, nisi saccharum potioni huic adjungeretur, languentis voluntati absque periculo non posse satisfieri; cumque id minime suppeteret; ecce tibi hæc animo agitanti repente apparet adolescens, cujus ipse vultum non agnoscebat, et candidissimam sacchari massam offert. Qua accepta Petruccius statim potionem conficit, ægroto præbet; hic vero post eam desumptam quievit aliquantulum, mox experrectus; Juli, inquit, sanus sum: ac postridie ejus diei e lecto surrexit, et ad consueta munera rediit. Quod quidem factum Petruccius secum reputans, cum præsertim adolescens ille deinde nusquam comparuisset, pro
B certo credidit singulari Dei beneficio hoc gestum esse, atque adolescentis specie Angelum Domini sese illi obtulisse, ut viro Sancto opportune succurreretur. Ægrotabat iterum in iisdem ædibus, et glescente indies morbo de illius vita omnes desperaverant: igitur Ecclesiasticis Sacramentis rite susceptis, nihil jam propius erat, quam ut emitteret spiritum. Assidebat ægro Petrus Victricius Parmensis ejus alumnus, deque domo nostra optime meritus: cui Sanctus; Cedo, inquit, parum aquæ, auribus abluendis. Re peracta Dei servus, quasi alter Ezechias, convertit faciem suam ad parietem, et oravit Dominum: mox autem sanus ac liber ad sua statim est reparatus officia.

ejus de patientia præclare dicta

342 Quamquam autem Philippus multa et præclara de virtute patientiæ dicere consueverat, hæc tamen frequentius inculcabat; nimirum Christiano homini nihil accidere posse gloriosius, quam pati pro Christo; et vere Deum amanti nihil molestius esse, quam quod pro illo pati non possit: maxima quippe tribulationum Dei servis est, nullam habere tribulationem. Quapropter si forte e suis quisquam diceret, se adversa ferre non posse; Immo vero, inquit, dic potius tam præclaro te dignum non esse beneficio: nullum enim certius divinæ in nos dile-
C ctionis est signum, quam cum premimur adversis. Et Sacerdoti cuidam, auscultandis sacris Confessionibus dedito, quod secum aliquando quereretur, sese immerito persecutiones pati: Quonam modo, inquit, impatiens homo, patientiam aliis persuasurum te putas? An vero nescis, dilectionem erga Deum hac una re dignosci, siquis pro ipso gravia pati desideret? Aiebat præterea, nullam ad rerum humanarum contemptum expeditiorem viam esse, quam calamitatibus atque angustiis urgeri; eosque longe omnium mortalium infelicissimos existimandos, qui in hanc scholam minime admittebantur. Illud quoque sæpe affirmabat, in hac vita nullum esse Purgatorium, sed Paradisum dumtaxat et Infernum: quicumque enim adversa patienter tolerat, huic Deus intimam consolationem et Paradisi gaudia impertit: qui vero in adversis impatiens est, Inferni pœnas sustinere quodammodo cogitur.

et media ad ipsam acquirendam.

343 Ad hæc etiam adjiciebat, quoties Deus Animam singulari spiritus dulcedine reficit, tunc enimvero gravem aliquam tribulationem expectandam: hoc enim quasi prodromo tribulatio prænuntiatur. Quapropter suos in spiritu filios identidem hortabatur, in tribulationibus et angustiis animo ne deficerent; etenim misericors Deus mœstis rebus quædam etiam jucunda permiscet, servosque suos neque tribulationes neque jucunditates sinit habere perpetuas; sed tum de adversis tum ex prosperis justorum vitam, quasi admirabili varietate, contexit. D

A. HIERO. BARNABÆO EX MS

Igitur quam cuique dederit Deus crucem nemini fugiendam, ne scilicet aliam majorem cogatur accipere: quin potius virtutem ex necessitate faciendam esse, plurimosque mortalium crucem sibimetipsis fabricare. Nec vero suorum cuiquam suadebat, ut tribulationes a Domino postularet: Satis est enim, aiebat, si quæ ab ipso mala quotidie ad salutem immittuntur, æquo animo toleremus. Eos porro qui in spirituali militia exercitatiores et provectiores videbantur, ex Cassiani præcepto docebat, ut propositis sibi multimodis injuriarum generibus, velut ab alio sibimet irrogatis, assuefacerent mentem suam, omnibus, quæ inferre improbitas potest, perfecta humilitate succumbere: atque aspera sibi quæque, et intolerabilia frequenter opponentes, quanta eis occurrere debeant lenitate, omni jugiter cordis contritione meditarentur: hac enim ratione valde eos in spiritu profecturos. His atque aliis hujusmodi salutiferis monitis Philippus seque suosque, ad gravissima quælibet perferenda, quotidie confirmabat. E

CAPUT XXV.

Constantia atque Perseverantia Philippi eximia.

cap. XXI Constanter in proposito

Quoniam, teste Gregorio, virtus boni operis perseverantia est, nec quidquam magnum esse possit, quod stabile firmumque non sit; propterea Philippus ab ipsa pueritia constanter in bono persistere summopere studuit. Igitur cum primum ad Urbem venit, atque a Deo vocatum se esse intellexit, ut ibidem ad salutem animarum toto pectore incumberet; ita in ea sedem fixit, ut sexaginta ipsis annis pedem portis non extulerit, nisi ut septem Ecclesias, ut diximus devote obiret. Quamquam autem sæpe a cognatis Florentiam evocatus, ab amicis etiam sæpissime rogatus est, ut cum ipsis in varia loca secederet; numquam tamen induci potuit, ut a proposito vel unius dieculæ spatio declinaret. Sacerdotio deinde insignitus, et ad audiendas Confessiones destinatus, ut ea munera diligenter impleret, strenue laboravit: quamobrem toto vitæ curriculo nihil aliud egit, quam ut orationi et lectioni incumberet, verbo Dei et Sacramentis administrandis operam daret, ecclesias atque infirmos visitaret, aliaque ejusmodi pietatis opera quotidie exerceret. F

totis 60 annis Romæ manet,

Confessiones audit,

Congregationi regendæ unice intendit,

345 Instituta postmodum Congregatione, ut in ea regenda et gubernanda totus esset, nullum omnino extra illam munus admisit: quemadmodum etiam haud multa ejus exercitia esse voluit, contentus nimirum (ut ipse aiebat) his tribus, oratione, Sacramentorum administratione, et Verbo Dei: idque ob hanc maxime causam, ut et ipse et suæ Congregationis alumni, pauca hæc firmiter et diligentissime custodirent. Ut autem in omnium animos hanc ipsam virtutem insereret, plura identidem præcepta et documenta tradere consueverat, Evangelicum illud sæpe usurpans, non qui inceperit, sed qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Igitur ad eam adipiscendam, discretionem vel maxime adhibendam esse docebat, quæ scilicet omnium genitrix moderatrixque virtutum merito appellatur. Itaque in via spiritus caute admodum procedendum esse: neque enim tridui spatio ad sanctitatem perveniri, ac longe difficilius eos retineri qui nimium properant, quam qui tardius progrediuntur incitari, aiebat. Insuper non ita inhærendum esse iis quæ sunt

et moderata exercitia

A. HIERO. BARNABÆO. EX MS.

A sunt ad finem, ut finis ipsius quis obliviscatur: nec carnis macerationi adeo incumbendum, ut de subigenda ratione, quod est maximum, minimum cogitetur.

nec temere dimittenda præscribit.

346 Ad hæc cœpta jam spiritualia exercitia non temere omittenda, sed in iis assumendis modum retineri oportere; multi enim paulatim tot precum coronis totque orationibus sese onerant, ut deinde tædio affecti aut ea recitare non possint, aut certe id faciant absque ullo prorsus devotionis affectu. Quapropter suos admonebat, ut paucis contenti numquam ea intermitterent: semel enim omissa mali dæmonis instinctu, iterum atque iterum facillime intercidi, dum penitus relinquantur: itaque vetus illud sæpe inculcabat; Nulla dies sine linea. Omnes præterea hortabatur, ut quæ olim ad bene vivendum sibi proposuerant animo, sæpe renovarent; nec insurgentibus deinde tentationibus terrerentur: Deus enim, ut ipse aiebat, quem virtute aliqua insignire constituit, hunc vitio eidem virtuti opposito prius tentari permittit. Illud quoque adjiciebat, incipientibus quidem fervidiorem inesse spiritum, sed Deum postmodum fingere se longius ire; tum B vero constanter agendum, atque alacri animo perseverandum fore enim, ut quamprimum ad nos revertatur.

Distinguit tres gradus vitæ spiritualis:

347 Porro autem spiritualem vitam tribus gradibus distinctam esse dicebat, quorum primum animalem appellabat, eorum scilicet qui sensibilem quamdam devotionem sectantur: quam incipientibus largitur Deus, ut ea dulcedine illiciti, tamquam animalia rei sensibilis objectu, ad spiritualem vivendi rationem pertrahantur. Alterum vero, vitam hominis vocabat, eorum videlicet, qui nulla sensibili dulcedine attracti, adversus pravas affectiones pro virtute pugnabant, quod hominis maxime proprium videtur. Tertium denique, quem Angelorum vitam esse dicebat, ad eosque pertinere qui in edomandis vitiis et concupiscentiis suis sese diu exercuerunt: quamobrem Deo dante, adhuc agentes in carne, quietum, tranquillum, et prope Angelicum vitæ genus adepti sunt. Verum ex his tribus vitæ gradibus, secundum ut tenerent, in eoque fortiter perseverarent, suos etiam atque etiam hortabatur: hac enim ratione spem sibi facere posse, ad tertium illum ac perfectissimum denique, divina aspirante gratia, provehendos.

adolescentibus semper timendum esse docet,

348 Adolescentibus, ut in Dei servitio perseve- C rarent, malorum consortia devitanda, bonosque sectandos esse, docebat; idque illis æque expedire, atque ipsam Sacramentorum frequentiam. Eosdem si quando spiritu ferventiores videret, non ita de illis securus erat. Quod si quis forte nuntiaret, hunc atque illum magnos in spiritu progressus facere; Sine, aiebat, pennas emittant, tunc enimvero videbis, quo volatum dirigant. Omnes præterea admonebat, ut perseverantiæ donum assiduis a Domino precibus postularent; eoque nomine vesperi in Oratorio quotidianam precationem fieri jussit: quemadmodum etiam, ad res bene inchoandas ac perficiendas, Deiparæ auxilium implorandum, et

et religionem cogitantes mortificandos:

Missæ sacrificio, quotidie cum fieri poterat, assistendum esse docebat. Quos vero ad religiosa castra a Deo vocari intelligebat, ut deinde in cœpto perstarent, ad mortificationem antea diu multumque exercebat; ut sibimet acriter imperare, suamque ipsi voluntatem frangere discerent, in iis præsertim quæ rationi minus consentanea videbantur. Quamobrem plurimi eorum, qui ejus consilio ad Religionem se receperant, sæpe affirmarunt; nisi Philippi arbitrio sese antea regendos dedissent, in cœnobio postmodum haud perseveraturos fuisse. Quidam etiam ex Capuccinorum familia ad illum aliquando cum venisset, ejusque manus exosculatus esset; Levissima sunt D illa quidem, inquit, mi Pater, quæ me olim facere jussisti, si cum gravissimis Religionis oneribus conferantur; nihilominus affirmo tibi, nisi ea præcessissent, hæc deinde me neutiquam laturum fuisse.

statum mutari improbat.

349 Siquis autem cœnobium aliquod laxioris disciplinæ ingressus esset, ibique pie ac laudabiliter viveret, nequaquam illi alio cogitandum esse dicebat: Deum enim fortasse ea ratione veterem sobrietatem atque adeo sanctimoniam illuc revocare decrevisse. Omnem denique mutationem suspectam habebat: nec quemquam, nisi post multam consultationem, ex bono ad alium, vel meliorem statum migrare facile patiebatur. Aiebat enim, satanam transfigurare se in Angelum lucis, ejusque dolo nonnullos, dum meliora sequuntur, acquisita bona perdidisse. Hanc porro stabilitatem atque constantiam, non ab iis solum qui religiosis claustris continerentur, sed ab aliis etiam omnibus exigebat: curabatque diligenter, ut quicumque sibi vivendi rationem jam præscripsissent, hanc deinde firmiter tenerent, nec loco aut muneri facile cederent. Maximianus Burgus Veronensis, in Principis cujusdam aulam adscitus, ea tandem lege id munus E susceperat, ut ne sibi secularia negotia committerentus, quæ illum a spiritualibus exercitiis avocarent. Cum autem aliter deinde res cederet atque convenerat, ab domo Principis pedem referre decrevit; rem tamen prius cum Philippo communicavit, quem olim conscientiæ suæ judicem delegerat. Is vero hominem suaviter hortatus est, persisteret, nec crucem hanc detrectaret; ni faciat, fore ut aliam graviorem inveniret. Atque ita plane factum est: quandoquidem, aliis aliter suadentibus, ab aula Principis recessit; atque ex ea die, ubi quiesceret, numquam invenit, quamquam alioqui laudabiliter vixerit.

E suis unum si in patriam eat,

350 Verum hanc ipsam firmitudinem atque perseverantiam in hominibus nostris quam maxime requirebat: spiritus enim, quod ipse aiebat, facile laxatur, atque ægre admodum intermissa diu exercitia resumuntur. Juvenis quidam, optimæ spei atque indolis, Congregationi nomen dederat: accidit autem post quatuor annos, ut in ægritudinem inciderit, quapropter hortantibus amicis in patriam reverti constituit, cœlo salubriore fruiturus; quod quidem consilium minime probavit Philippus. Verum cum ille quotidie impensius instaret, rogaretque alium ex nostris, cui necessario abeundum erat, F ut secum una ire vellet; tandem Vir sanctus discedendi facultatem dedit, ita tamen ut dixerit; Duo ibunt, redibit unus: quemadmodum postea accidit. Siquidem juvenis, patriæ amore devinctus, ad Congregationem redire non potuit. Philippus tamen ad eum epistolam misit, cujus exemplum Latine redditum hic apponendum duximus.

prædicit non rediturum,

eique revocando postea frustra scribit,

351 Equidem cupiebam Germanicum serius ab Urbe discedere, teque istic inter carnis et sanguinis amorem, scilicet matris fratrumque tuorum, haud diu retineri: satis etenim compertum habebam, sanctos Martyres Marcum et Marcellianum, cum tot jam tormentorum genera fortiter superassent, denique parentibus ac filiis intercedentibus eo prope adductos, ut Christum negarent, nisi eos S. Sebastianus verbis gravissimis confirmasset. Si forte magnos sumptus mihi objicis; non video, quocumque demum te studiorum causa contuleris, quin multo majores facturus sis. Quoad valetudinem: sane haud intelligo, quo pacto gravioribus studiis navare operam possis, quem vel perbrevis lectio gravat, ac prope conficit. Itaque, meo quidem judicio, pro miraculo erit, si in hac re quidquam profeceris. Quod si domesticis rebus curam impendere cogitas, id nihil est

A est aliud, quam ad seculum redire, et Christum relinquere; quem si vel leviter gustares, profecto diceres, Quam bonus, et quam suavis est Dominus; contra autem, Vanitas vanitatum, et omnia vanitas. Num vero æquo animo ferre poteris, cum te laborante fratres suos, quamvis bono sint igenio, large affuseque vivere videris? Verum dimissis omnibus, si Dei spiritum amiseris, ex liberali avarissimus fies, tuisque ipsis odiosus: rerum enim cupiditas plerumque inter affines et cognatos inimicitias parere consuevit. Quid ultra? Secundum carnem ambulabis, nec quietem invenies, sed tristitiam cordis atque mœrorem. Quapropter mater tua (quod Deus avertat) dolebit vehementer, quod te a recta salutis semita avocaverit. Tu vero, fili, optime nosti, quamdiu quantumque laboraveris, ut in hanc domum admittereris; ac salutis tuæ desiderium, tuaque illa perseverantia, bonumque ingenium, quod præ te ferebas, omnia denique superavit: non autem scientia, aut divitiæ, aut aliud quidpiam: cum præsertim plurimi ex nostris subsidia majora conferrent, quam quæ ipse tribueres. Igitur redeas, nec ne, totum in te est: hic enim neminem habemus invitum. Verum-
B tamen Paulus Camillus (erat is Gregorii XIV fratris filius, ipsoque Pontifice vivente inter nostros agebat) exemplo tibi et pudori esse debet. Et hæc sufficiant. Hactenus Philippus.

prætextus ejus omnes refellens.

352 Joannes Antonius Luccius, Congregationis Presbyter, de quo alibi dictum est, Balneoregium cogitabat. Cui Sanctus; Ne quæso, inquit, discedito: scio enim quid dicam, et puto ego quod spiritum Dei habeam. Quid multa? Abiit; et patriæ amore pellectus, ad Congregationem ultra non rediit. Id ipsum aliis quoque nonnullis usuvenit, qui illo abnuente in patriam cum revertissent, aut morte occupati sunt, aut de Congregatione consilium abjecerunt. Illud etiam parum æquo animo patiebatur, quod e suis quisquam alio se conferret ad alias Congregationes excitandas: sed eos manere cupiebat, in vocatione qua vocati essent; ibique suum quemque munus diligenter implere: quemadmodum aperte ostenditur ex epistola, quam ipsemet beatus Pater ad S. Carolum scripsit, cujus autographum imperpolitum in scheda reperimus, atque huic loco inserendum putavimus.

eadem occasione alios quoque defecturos cognoscit.

353 Legi, inquit, nec tamen expertus sum, quicumque eo non pervenerit, ut sese condemnet, ubi sese putat innocentem; hunc viri spiritualis nomen sibi
C vendicare non posse; multoque magis ubi dubium aliquod esse queat, ut in casu nostro, in quo tu, Illustrissime Domine, aliter sentis: quem rogo genibus flexis, pro me Deum ores, ut demum intelligam quam durum et pervicax sit rationalis meæ partis judicium, eamque omnino sub jugum mittam. Pergit deinde, et nostrorum tum privatas, tum publicas occupationes recenset. Denique in tuo discessu, inquit, quod ad te non venerim, mihi quidem molestissimum fuit; quantum enim te diligam, unum dumtaxat testem Deum appello: non sustinebam negare tibi, quem exposcebas, ex hominibus nostris (erat is Cæsar Baronius) nec dare eum poteram absque gravi Congregationis jactura. O utinam in mei unius curam incumbere libere mihi liceat! Et quidem satis admirari non possum, quonam pacto sic nexum atque obligatum me videam. Quod autem ais de nostra sensualitate, pace tua dixerim, non modo sensualitatis, sed furti quoque a pluribus insimulari te certo scito, id quod Ariminensis et Vercellensis Episcopi aliique complures affirmant: cum enim idoneum virum offendis, denudari alterum altare (quemadmodum vulgo ferunt) dum alterum cooperiatur, nihil pensi habes. Amicus Socrates, amicus Plato, magis amica veritas. Ignosce quæso libertati

S. Carolo Borromæo scribens,

excusat quod ei non concedat Baronium,

aut aliquem ex suis.

D meæ. Porro autem homines nostri numquam professi sunt sacrarum ceremoniarum peritiam, nisi quantum ecclesiæ nostræ necessitas tulit: nec nisi usu quotidiano eas addiscere per assiduas occupationes illis licuit; idque senes dumtaxat facere potuerunt, qui multis rebus, atque infirma valetudine distinentur. Juniores adhuc rudes incumbunt ad studia aliasque exercitationes, quæ in hoc Instituto confirmare eos queant. Hos igitur imperitos ignarosque, a studiis atque a seniorum conspectu avulsos, mittere nefas sit. Provectiores autem sunt nobis maxime necessarii; quos ipsos cum demum ad munus aliquod deligere cogor, tremo horreoque, ac toto pectore Dei auxilium imploro. Plura deinde addit Philippus, ut virum sanctum sibique carissimum, ab ejusmodi voluntate sensim ac suaviter abducat.

CAPUT XXVI.

Estases, raptus, et visiones S. Philippi.

Quemadmodum superius eximias Philippi virtutes aliqua ex parte perspeximus, sic etiam infusa eidem divinitus charismatum dona, quoad imbecillitas nostra patitur, subsequenter contemplari decrevimus. E
Igitur præter incredibilem caritatem sublimeque orationis donum, quæ illi a Deo benigne impertita narravimus, per frequentes spiritus elevationes identidem ad superna rapiebatur, audiebatque arcana verba, quæ non licet homini loqui. Quamquam autem humilitatis amator hos ipsos raptus et ecstases pro viribus reprimere atque occultare studeret, tamen vehementes violentosque amoris impetus usquequaque continere non poterat. Cum Dominicani Patres gravissima quadam de causa valde soliciti essent, indicta privatim in sacro ipsorum cœnobio quadraginta horarum supplicatione, Philippum quoque, quasi tribulationum suarum socium, advocarunt. Adfuit igitur pius Pater cum Taurusio atque aliis in spiritu filiis: cumque ante altare genuflexus oraret, repente in ecstasim raptus est, oculisque in sacram Hostiam defixis, sereno vultu hærebat immobilis. Vidit hoc primum Pater Angelus Diacetus, qui per id tempus eidem cœnobio præerat, deinde Fæsularum Episcopus creatus est: atque una cum alio ex iisdem Patribus propius ad Philippum venit; iterum ac sæpius vocat, manu prehendit, gelidos rigentesque artus sentit; quapropter aliquid ægritudinis suspicatus, in proximum cubiculum deferendum curat: ibi satis longo intervallo alienatus a sensibus jacuit, denique ad se rediens, ait: Victoria, Victoria: exaudita est oratio nostra. Hoc spectaculo Diacetus obstupuit: cumque jam probe intelligeret nequaquam id esse animi deliquium, etiam atque etiam rogat, quid hoc rei sit, et quam victoriam obtinuerit. Abnuit initio Philippus: dein multis precibus fatigatus, Scitote, inquit, rem feliciter cecidisse, precesque nostras auditas esse. Rogantibus autem quid ei singillatim a Deo ostensum esset; in Hostia sacra se Christum Jesum corporali specie vidisse dixit, iis omnibus benedicentem, qui illuc oratum convenerant; igitur Deo gratias agerent, eique victoriam acceptam referrent. Compertumque est, quo tempore Philippus hæc dixit, causam Patribus a Pontifice adjudicatam.

Lib. III. cap. 1

A Prædicatoribus ad preces communes invitatus,

F *raptitur in ecstasim,*

et ipsos intelligit exauditos:

355 Fabricus de Maximis Christi famulum aliquando convenit, conscientiam de more eluturus: impulsoque ostio (erat enim jam semiadapertum) suspenso pede ingreditur; offenditque Philippum orationi vacantem, elevatis manibus oculisque in cœlum defixis, a terra prope sublimem. Cumque aliquamdiu ad id spectaculum substitisset, propius accedit

item in cubiculo Confessiones auditurus,

A. HIERO. BARNABÆO. EX MS.

A cedit, ac salvere eum jubet. Is quamquam vero adversa erat facie, nec videre, nec audire, quasi sensum omnem amisisset. Itaque Fabricius iterum subsistit, atque in eum attente intuetur, hoc enim spectaculo mirifice delectabatur. Longo post intervallo ad se cum rediisset Pater, videretque ibi Fabricium; quærit ex illo, quomodo ingressus esset? Cumque ille, semiclausum ostium se invenisse diceret, verbum non addit Philippus; sed audita Confessione illum dimittit. Franciscus de Molaria, quo de supra meminimus, et ipse cum aliquando ad Sanctum se contulisset, sacra Confessione expiandus; sedentem illum offendit, et cœlestia attentissime contemplantem, ut apertis oculis nihil videret: quamobrem cum ad ejus pedes de more genua submisisset, alienatum a sensibus animadvertit, ut ei diutius expectandum fuerit, donec ad se demum reverteretur.

et in sacellis B. M

356 Erat aliquando Vir Dei in templo, atque humili sedecula more suo se composuerat, prope sacellum Visitationis B. Mariæ: ibi enim libentissime morabatur, quod ejusdem Deiparæ imagine, a Federico Baroccio eleganter depicta, admodum oblectaB retur. Ecce autem, dum orat, repente in ecstasim raptus est. Id ubi advertunt virgines quædam, ejus in spiritu filiæ, quæ haud longe aberant, accedunt; cumque diu contemplatæ interpellant, atque usque eo exagitant, ut demum ad se redierit. Tum ille, quo magis rem tegat, continuo sese excutit, surgit, atque irascentis in morem Gallonium inclamat; præcipit ut molestas feminas longius ejiciat, quæ sibi tam importune obstreperent et quietem abrumperent.

et ædibus Caritatis,

Paulus Recuperatus utriusque Signaturæ Referendarius et Philippo carissimus, vesperi ad illum venit (erat tum in ædibus Caritatis, et cum Joanne Animuccia cœnabat) itaque surgit a cœna, pœnitentem auscultat: extentaque dextera, ut a peccatis absolvat, cecidit super eum mentis excessus, immotusque diu permansit, denique sensibus restitutus rem prosecutus est: id quod aliis quoque compluribus usu venit, qui ad illum eamdem ob causam cum venissent, in altissimo mentis excessu omnino alienatum a sensibus invenerunt.

denique in lecto sic inventus,

357 Sub annum deinde MDLXXXV diluculo Antonius Gallonius venit ad beatum senem (siquidem in ejus curam incumbebat maxime) invenitque illum in lectulo quiescentem. Itaque veritus, ne forte ex longa vigilia denique somnum cepisset, aut certe attentius C oraret; suspenso vestigio tacitus pedem retulit. Postquam autem illuxit, iterum ad eum venit, apertisque fenestris prope mortuum vidit, sine voce, sine motu. Igitur accitis extemplo Patribus medicisque, multa in ejus curationem adhibita sunt medicamenta caustica et exulceratoria, siquidem apoplexia correptum autumabant. Quoniam vero medendo parum aut nihil proficiebatur, vitæ tamen indicia nonnulla apparebant, tamquam morti proximus Oleo infirmorum inungitur a Jo. Francisco Bordino. Qua functione completa, statim spiritum recepit, apertisque oculis circumfusos Patres plorantesque conspexit.

curatus frustra quasi apoplecticus,

Cumque ex iis quidam diceret, Grave est profecto quod passus es, Pater; Nihil, inquit ille, mali passus sum, nisi quod mihi vos ipsi intulistis: compertumque est manifesto nequaquam animi deliquium id fuisse, sed mentis excessum. Hæc porro quod ei non raro accidere consueverant, fortasse illum impellebant, ut sæpe dormiturus, cum lecto se composuerat, diceret, Abite jam, et si me mortuum cras inveneritis, sepelite. In sacro autem faciendo sæpe illum divina hæc pati consuevisse, testati sunt ii quibus in ea re administris utebatur; maxime vero Octavius Cardinalis Paravicinus, qui olim adolescentulus per annos ferme viginti hoc ei ministerium præstitit, atque alii etiam complures.

orans elevatur in aerem,

358 Ad Pontificem cum adibat; Orate pro me ad D Dominum, aiebat Patribus, ne forte insaniam: quippe qui experimento didicerat, quam difficulter præsente Christi Vicario ecstases hujusmodi, et divini amoris impetus cohibere posset. Sæpius quoque toto corpore in aera sublatus est: atque inter ceteros affirmavit Paulus Camillus Cardinalis Sfondratus, qui haud ita multo, ante quam ex hac vita discederet, Paulo Quinto Pont. Max. narravit, sese olim orantem Dei servum, plures ulnas a terra sublimem et prope ad ipsam cubiculi contignationem, suis oculis conspexisse. Jo. Baptista Modius, cujus supra mentionem habuimus, adeo periculoso morbo correptus est, ut nihil propius videretur, quam ut animam efflaret. Supervenit interea Philippus, eumque invisit; mox se in aliud cubiculum recipit, Deum pro illius salute exoraturus. Post mediam noctem nonnulli ex domesticis, ubinam sit Pater, inquirunt; eumque offendunt in aera sublatum, cœlestique lumine circumfusum: quo viso obstupefacti exclamant; Properate, Currite. His vocibus accurrunt omnes, Deique famulum ad lacunar usque elevatum, et cœlesti E luce radiantem conspiciunt. Post dimidiam horam ad sensum rediens Pater, ad ægrotum revertitur: imponensque manum capiti ejus; Bono animo es, inquit, non morieris. Hoc dicto ille vocem, quam amiserat, statim recuperavit, et cum sancto Viro disserere cœpit, tam libere atque expedite, quasi nihil mali passus esset: denique post dies paucos saluti pristinæ redditus est.

deinde moribundum sanat

Idem ei accidit in Bas. Vaticana,

359 Vidit illum pariter orantis specie in sublime elatum, et clarissimo splendore circumdatum, Gregorius Ozes Romanus, antequam ad Dominicanam familiam se reciperet, quemadmodum ipsemet testatum reliquit. Præterea in locis etiam publicis atque in ipsis ecclesiis, invitus interdum hujusmodi ecstases et raptus patiebatur; quamobrem, cum aliquando oraret in Vaticana Basilica ad sepulcrum Apostolorum, visus est repente in sublime levari toto corpore, vestibusque ita obvolutis, quasi genibus flexis terram contingeret; mox in locum suum reponi: veritus autem ne forte id adstantes observassent, se illinc statim proripuit. Quapropter cum sæpe illi hæc accideret, ubi templum aliquod cum suis adibat, salutato numine Deique Matre, per Orationem Dominicam atque Angelicam salutationem, statim surgebat; ne scilicet orando diutius, in Deum raperetur. Inter sacrificandum autem sæpe illum in aera extolli; a pluribus observatum est: et in cœno- F bio Turris Speculorum itidem dum Sacrum faceret, tres, aut quatuor ulnas a terra sublimem conspexere plures ex religiosis illis Virginibus: id quod et in ecclesia sancti Hieronymi cum vidisset puella quædam, ad matrem statim se vertit, et dixit, Arreptitium hominem istum opinor: viden', ut sese librat in aere? At illa, Tace, inquit, vir sanctus est, atque ecstasim patitur. Sulpitia quoque Sirleta, hoc idem non semel intuita, in hanc ipsam suspicionem inciderat; cum autem deinde venisset ad Sanctum conscientiam de more expositura, remque, ut erat, fateri erubesceret, Dixi, inquit, nec ultra præ pudore loqui poterat. Tum vero Philippus; Age, stulta, nempe de me detraxisti. Cumque illa annueret; Cedo, subjicit Pater, quid dixisti? At Sulpitia, cum pridie Sacrum faceres, atque in aere sublimem te viderem. Hic vero Dei famulus, manu silentium indicens, Quiesce, inquit. Illa tamen pergens, Tum ego mecum ipsa dixi, Certe vir iste arreptitius est. Hic vero Philippus gaudio exultans, atque subridens, Ita profecto, ita est: arreptitius sum.

et sub Missa, ideo creditur arreptitius.

360 Sæpius quoque cum rem divinam faceret, divinus quidam splendor circa caput ejus visus est. Sacrificabat aliquando ad aram maximam nostræ ecclesiæ

A siæ, eoque pervenerat ubi Sacerdos vivorum commemorationem facere consuevit: tum vero ex iis qui aderant Aurelius Baccius Senensis, aureo quodam splendore caput ejus circumdari vidit, ac veluti diademate coronari. Veritus autem ne forte vitio oculorum suorum id fieret, sæpe alio visum abduxit: sed iterum ad Philippum respiciens, idipsum videbat. Denique manibus ac linteolo oculos perfricat et abstergit; nec tamen in aliis circumspiciendo videre poterat quidquam splendoris aut nitoris; quod deinde in Philippi capite usque eo perseveravit, dum Christi corpus et sanguinem sumpsit. Non semel etiam virgo quædam annorum duodecim vidit illum pariter, sacrificantem in æde sancti Hieronymi, sublimem a terra, candida et lucida nube contectum: quamquam autem rubra, aut viridi, aut nigra veste indutus esset, candidus tamen ac nitidus ejus oculis apparebat. Mutius quoque Achilleus, cujus antea meminimus, videre solebat vultum ejus, dum Missæ sacrificium offerebat, aureo nitore circumfusum.

Sub Missa etiam splendido diademate coronatus cernitur.

361 Vincentius Lanterus, Archiepiscopus Ragusinus, quod illi olim adolescenti sæpe Vir sanctus aut crines vellicare aut alapas leniter impingere soleret, B cum aliquando in illum incidisset, statim occupat, apprehensamque ejus dexteram reverenter osculatur: quam quidem auro ipso nitidiorem, et solari radio splendidiorem intuetur. Quo spectaculo vehementer commotus, ad Vallicellam statim advolat, remque ut ceciderat Thomæ Bozio singillatim refert; isque hoc idem ab aliis quoque observatum esse testatus est. Multa præterea in hanc rem adjici possent, quæ tamen alio properantes consulto omittenda existimavimus. Præter ea vero quæ Philippo divinitus impertita fuisse narravimus, admirabiles quoque visiones, et revelationes referre operæ pretium erit, quibus ille ferme per singulas noctes a Deo illustrari et recreari consuevit. Verum haud omnes persequi animus est, nonnullas dumtaxat recensebimus, quas nimirum ad utilitatem nostram maxime facere existimamus.

Apparet manus ejus ut aurum fulgida.

cap. 11

362 Primum igitur antequam Sacerdotio initiaretur, cum nihil ea de re adhuc statuisset, intentissimis precibus orabat ad Dominum, ut voluntatem suam sibi patefacere dignaretur. Ecce autem mane sub auroram intento precationi, per visum sese Præcursor Domini offert: cujus adventu tanto spiritu repletus est, ut toto corpore exultaret: ac post quemdam mentis excessum eo impelli se sensit, ut crederet (quemadmodum ipsemet postea Federico C Cardinali Borromæo familiariter dixit) Romam sese a Deo vocatum ad proximorum salutem procurandam, ab omni prorsus rerum humanarum cupiditate alienum; id quod et duo ex beatis spiritibus ei aperte significarunt. Quamobrem tum ex his quæ a Deo sibimet revelata sunt, tum ex iis quæ ab Augustino Ghettino (ut supra diximus) accepit, toto vitæ curriculo vocationis suæ certus permansit. Sacerdotio jam insignitus, pervigilio Dominicæ Nativitatis, orabat cum Constantio Tassonio et Sebastiano Musico, de quibus antea dictum est. Ecce autem Christus Jesus pueri specie ei sese offert in medio altari: quapropter conversus ad socios; An non videtis, inquit, puerum Jesum in altari? Cumque illi minime id viderе se dicerent, rem tacitus dissimulavit, atque orationi se reddidit.

Videndum ei se præbet S. Jo. Baptista;

363 Cum aliquando Missæ sacrificium perageret, Cæsar Tomasius Ripanus, ejus in spiritu filius, advertit, post elevatam ac repositam Hostiam, diu immobilem illum stetisse priusquam calicem elevaret: completo denique Sacrificio, læto ridentique vultu in vestiarium revertisse. Cujus rei causam cum Tomasius idem familiariter rogaret; transegit vir Sanctus silentio rem atque subrisit. At ille instan-

videt in Missa Beatorum gloriam,

D tius urgere, orare, obsecrare. Tum demum Pater precibus victus libere dixit; inter sacrificandum, post peractam consecrationem, Beatorum gloriam mensis suæ oculis interdum repræsentari consuevisse; id tamen ne cuiquam aperiret omnino vetuit.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

364 Suorum quoque animas in cælum euntes singulari Dei munere intuebatur. Marius Tosinus erat ex iis unus, qui primo Societati sanctissimæ Trinitatis nomen dederant, integritate morum insignis, cujus actiones descripsit Bonsignorius Cacciaguerra: is ubi primum ex hac vita migravit, continuo sese beato Patri nocte intempesta per visum obtulit, atque alta voce semel atque iterum inclamavit, Philippe, Philippe. Tum vero Sanctus extollens oculos, vidit animam ipsius, luce clarissima coruscantem, in sublime ferri, atque ipsa cæli beatissima regna conscendere. Postridie mane de illius morte nuntium accepit, comperitque eodem momento eum excessisse, quo sibi apparuerat. Idque ipsemet Sanctus data occasione suorum nonnullis retulit, cum de Tosini sanctimonia ac pietate narraret.

Item in cælos ferri animas Marii Tosini,

365 Vincentius Illuminator, et ipse ex primis sodalibus ejusdem Societatis, ac Philippi in spiritu E filius, post vitam sanctissime actam decessit: eodemque tempore Philippo per noctem eximio fulgore micans apparuit, cum ad cœlum iret. Quamobrem mane beatus Pater ad ejus uxorem se confert, eamque sic affatur. Vir tuus hac nocte fores meas pulsavit, teque tuamque familiam mihi intime commendavit. Ex ea autem die Philippus (quod antea diximus) ejus domus curam cogitationemque suscepit.

Vincentii Illuminatoris,

366 Marcus Antonius Cortesella Comensis, sancto Patri carissimus filius, vir orationi, aliisque piis operibus maxime deditus, qui multos annos summa cum caritate rem familiarem Capuccinorum administravit, denique in senectute bona quievit. Cum autem Christiano more delatus esset in templum S. Catharinæ, prope ædes Caritatis; Philippus una cum Antonio Gallonio atque alio quodam Sacerdote eo se contulit; eumque attente contemplatus, pictoris manu in tabulam sibi referri jussit. Id quod cum videret Sacerdos ille atque admiraretur; Ne mireris, inquit Gallonius, siquidem Pater mihi dixit, hac ipsa nocte Cortesellæ animam lucidissimam sese vidisse, et cum illa quatuor aut quinque horas sermonem habuisse, denique ad cœlum feliciter evolasse. Ea porro fuit hujus viri opinio de Phi- F lippi virtute et sanctitate, ut Paulo Magio, Sacerdoti et sacræ Pœnitentiariæ Procuratori, libere dixerit; Nunc quidem quantus homo sit Philippus haud cognoscitur, sed cum mortuus fuerit tum demum cognoscetur.

M. Antonii Cortesellæ,

367 Helena de Maximis, Fabricii, cujus sæpe mentionem fecimus filia, erat omnium virtutum laude insignis. Hæc tredecim annos nata, amore Christi penitus ardebat; quem sibi Patrem in spiritu delegerat, hunc quasi Deum ipsum reverebatur; ab ejusque voluntate nec transversum quidem unquam discedebat; de passione Dominica quoties recogitabat, toties solvebatur in lacrymas; sacra Confessionis et Eucharistiæ mysteria singulis hebdomadis ter saltem obibat, non sine lacrymarum vi; oratione tamquam quotidiano pabulo mentem reficiebat; tanta se humilitate dejecerat, ut minimam omnium sese existimaret; nihil illi carius atque antiquius erat, quam ut pro Christo pateretur, ejusque passionibus communicaret; quamobrem extremis vitæ diebus, sacro Viatico rite suscepto, vidit Christum Jesum, animam sibi pretioso suo sanguine respergentem; demum prænuntiato mortis die magna

et Helenæ de Maximis,

A. Hiero. Barnabæo ex ms.

A magna cum spiritus exultatione, migravit ad Sponsum. Hujus igitur animam, ipso migrationis tempore, Philippus deducentibus Angelis vidit in cœlum ferri, eosdemque Angelos Hebraica voce psallentes audivit, quemadmodum ipsemet Cæsari Baronio aperte narravit.

aliarumque,

368 Denique ab iis qui Dei servo familiariter utebantur, pro certo habitum est, neminem suorum unquam excessisse, cujus statum ipse non intelligeret. Præter hos enim quos diximus, vidit in ipso obitu ad cœlum conscendere Laviniam de Rusticis, primam uxorem Fabricii de Maximis; Helenam alteram et Scholasticam ejus filias, quæ Romæ in cœnobio Turris-speculorum pie ac laudabiliter vixerant; Patricium de Patriciis, et Virgilium Crescentium; cujus filios ut consolaretur, omnemque dolorem abstergeret, Bono animo este, inquit, pater vester in cœlo est: hoc ego vobis affirmo: idque sæpius iteravit Sanctus. Alios præterea complures ex suis in spiritu filiis in cœlum ascendere vidit, quos brevitati studentes omittimus: hoc autem perfamiliare sibi fuisse ipsemet Federico Cardinali Borromæo aperte significavit. Quam ob causam dicere solebat, verbis

et aliorum plurium.

B exprimi non posse, quanta sit animarum pulchritudo eorum qui in Domino moriuntur. Erat autem omnibus adeo perspectum atque exploratum, Philippo hoc donum a Deo impertitum esse, ut Joannes Antonius Luccius, matre amissa, libere eum rogaverit, ut de ejus statu a Domino precibus exquireret. At ille oratione peracta, Læto animo es, inquit, mater tua in cœlo est. Quo audito Luccius præ gaudio lacrymas tenere non potuit. Idipsum in obitu patris eidem affirmavit Philippus, et quasi dicti sui rationem redderet; Idem enim ait, plane accidit mihi, quod olim in obitu patris mei. Qua re aperte intelligitur, Philippi patrem Paradisi gaudia adeptum esse, quod quidem tanti filii precibus meritisque adscribendum esse quis ambigat?

Item de Jo. Animuccia salute fit certior.

369 Joannes Animuccia, de quo supra memoravimus, musicæ artis peritissimus, et in Vaticana Basilica Cantus moderator, ad Oratorium nostrum quotidie ventitabat, secumque ducebat Cantores multos; a quibus, post sermones absolutos, sacer hymnus de more concineretur. Ubi vero Philippo regendum se dedit, animi corporisque puritatem eousque adamavit, ut ex ea die ad mortem usque uxorem quasi sororem habuerit; illud quoque singulari Dei beneficio assecutus, ut toto prope vitæ curriculo scrupulorum molestia agitatus, denique

C in extremum morbum cum incidisset, omni molestia se liberum senserit, et placidissime quieverit. Accidit autem triennio postquam ille decesserat, ut Alfonsus quidam Lusitanus sub vesperam ab Oratorio S. Hieronymi pedem efferret. Ecce autem per viam ei sese offert idem Animuccia, rogatque familiariter, an Oratorii exercitia sint absoluta. Affirmavit ille, nec cogitavit Animucciam jam pridem obiisse. Dic quæso Patri Philippo, subjicit Animuccia, ut pro me ad Dominum preces fundat: et cum dicto ex oculis ejus evanuit. Dum vero Alfonsus rem animadvertit, facti consideratione perterritus, ad Sanctum perrexit; remque, ut acciderat, retulit. Is vero postridie mane in Oratorio publice omnia narrare eum jussit: mox ad sacra pro illo facienda eleemosynas in plura Urbis templa distribuit, et in æde S. Joannis Florentinorum solenne Sacrificium hoc ipso nomine peragi voluit, iisque completis palam ac publice in Oratorio dixit, Animuccia pervenit ex Purgatorio, videlicet ad Paradisum.

370 Nec morientium solum, sed etiam viventium animas introspiciebat Philippus. Quamobrem de sancto Ignatio Societatis Jesu Fundatore dicere solebat, eam esse sanctissimi illius viri interiorem

D pulchritudinem, ut in ipso etiam vultu præluceret, quem divino lumine radiantem se conspexisse affirmabat a. Idem de S. Carolo asserebat: videre se scilicet faciem ejus, quasi faciem Angeli. Vidit præterea eximio splendore nitentem vultum adolescentis cujusdam, ex suis in spiritu filiis, cui nomen erat Joanni Baptistæ Saraceno; qui deinde in sacram Prædicatorum familiam receptus, Petrus Martyr appellatus est; atque ob præclara virtutum merita præcipuis Religionis ejusdem ministeriis adhibitus, demum Vicarius Generalis creatus, vitæ sanctissime actæ consentaneum sortitus est finem. Ex Carthusianis etiam Monachis nonnullos ab oratione redeuntes, oculis atque ore micantibus non semel aspexit.

Dæmones visibili specie intuetur;

371 Quemadmodum autem cœlestes spiritus animasque justorum ad solatium, sic etiam malignos spiritus ad sui aliorumque utilitatem videre Philippo datum est. Vivebat ille in ædibus Caritatis, et Joanni Antonio Luccio præceperat, ut a dæmone obsessam exorcizaret, eamque flagris insuper objurgaret. Quare malus ac superbus sequenti nocte horribili aspectu sese Philippo vivendem obtulit, ejusque

E cubiculum tanto fœtore complevit, ut longo post tempore Dei servus illum persenserit. Erat aliquando in Oratorio itidem Caritatis, eratque cum eo inter alios multos Gabriel Paleottus. Cum autem de divinis rebus sermonem de more agressus esset, repente consurgit, aitque; En malus dæmon ad nos intrare contendit: prosternite vos, fratres, et ad Deum orate. Tum vero ipse etiam positis genibus, atque elevata in adversum dextera, Crucis signum teterrimo adversario opponit, dicens: Tu quidem huc non intrabis. His dictis, statim e conspectu ejus inimicus evanuit, et quiete ad cœpta exercitia reditum est. Quadam die beatus Pater more suo in templum descenderat: ecce autem veterator pessimus ei sese offert, speciem indutus pueri sex aut septem annorum, linteolum ore prementis, sibique illudentis. Tum vero Sanctus, severo vultu eum intuitus, loco cedere jubet: ad quam ille vocem statim, ceu fumus, evanuit. Aderat ibi tum forte Gallonius, quem Philippus interrogat, an puerum illum conspexerit: cumque ille affirmaret: Scito, inquit, non puerum fuisse, sed dæmonem, qui haud dubie malum aliquod meditabatur.

in ecclesia,

et supra Thermas Diocletianas,

372 Diocletianas thermas cum præteriret, vidit supra antiquos illos fornices juvenili aspectu malum Dæmonem; eumque attente intuitus, immutato sæpius vultu, nunc juvenem, nunc senem, nunc for-

F mosum, nunc vero deformem conspicabatur: quam obrem pessimo illusori in nomine Domini præcipit, ut inde se statim proripiat: quo dicto in auras evanuit, odoremque teterrimum itidem post se reliquit. Erat autem odor iste quasi sulphureus; quem etsi plerumque ipse solus, interdum tamen alii pariter cum illo percipiebant; quemadmodum aliquando usu venit. Cum enim obsessæ cuidam manum imposuisset, tam gravi odore ex eo contactu imbutam sensit, ut per plures dies illum abstergere nequiverit; quamvis saponem, atque alia hujusmodi smigmata adhibuerit. Itaque multis suorum manum ipsam porrigebat, ut scilicet graveolentiam illam percipientes, peccatorum contagia longissime devitarent.

fœtore insuper emisso sensibilis,

eosdemque infestissimos sibi patitur

373 Denique tanto eum odio diabolus insequebatur, ut illi si pium quidpiam aggressus esset, molestius semper adversaretur. Igitur noctu oranti sese obtulit, truculento et terribili aspectu: at ille, implorato Dei Matris auxilio, importunissimum hostem extemplo fugavit. Secesserat aliquando ad orandum in superiorem partem cubiculi: quod quidem malignus cum ferre non posset, injectis sordibus

A bus vestem fœdavit. Alias insuper grandiori tabula illum opprimere tentavit : sæpe etiam ægrotanti lucernam extinxit : sæpissime vero ingentes strepitus in ejus cubiculo audiebantur, quare Gallonius, qui inferius habitabat frequenter somnum abrumpere, et ad Philippum provolare cogebatur; sed huc illucque solicitis oculis circumspiciens, cum nihil quidquam videret, dæmonum ludibria hæc esse satis aperte intelligebat. Crebro autem ipsemet Sanctus, Hac nocte, aiebat, dæmon terrorem mihi incutere studuit, verum Deiparam invocavi, et me liberavit.

Docet visionibus non facile fidendum esse,

374 Cum igitur longo jam experimento divinitus didicisset, quid inter veras falsasque visiones interesset; quoties de iis sermo incidebat, commune illud sanctorum Patrum effatum inculcabat, visionibus non temere fidem habendam esse. Et quamvis ipse mentis illustrationibus atque in Deum elationibus frequentissime frueretur, tamen cum in aperto hæc fierent, minus laudabat, siquidem (ut ipse aiebat) periculi plena res est : quamobrem hæc eadem, si a Deo immittantur, remotis arbitris optanda esse in cubiculo, et quam occultissime tegenda. Illud quoque adjiciebat, visiones tum veras tum falsas iis

utpote periculo plenis :

B etiam interdum accidere, qui eas minime optarent; quapropter neminem, quantumvis animo ab iis alieno, ab illusionibus tutum esse. Aiebat præterea difficile esse divinas visiones accipere quempiam, nec intumescere; difficilius vero, se iis parum dignum putare; difficillimum denique, se illis omnino indignum existimare, nec earum suavitatem patientiæ, humilitati, obedientiæ præponere; eas porro visiones et revelationes nihili prorsus faciendas esse, quæ aut Ecclesiæ, aut iis ipsis quibus accidunt, aut aliis quibusque minime profuturæ viderentur. Quicumque vero auscultandis Confessionibus præessent, eos præsertim admonitos voluit, ut ne pœnitentium, maxime autem feminarum revelationibus, facile crederent; sæpe enim maximum spiritus fervorem præseferre, sed plerumque effluere atque evanescere : multosque, spiritualia hujusmodi oblectamenta sectantes, miserrimum naufragium fecisse.

nec appetendas.

375 Hanc ipsam ob causam suis sæpe præcipiebat, ut quantum poterant isthæc a se rejicerent, nec propterea Deum offensum iri : hic etenim ex pluribus unus est modus, quo veræ a falsis visiones discernuntur. Quamobrem cum aliquando in Ora-

C torio sermonem aggressus esset, et subitos quosdam impetus spiritus persentisceret, vim sibimet maximam fecit, ne in ecstasim raperetur. Cumque ultra dicendo progredi non posset, percusso femore ; Quicumque, inquit, visiones atque ecstases quærit, is profecto quid quærat nescit : mox erumpentibus lacrymis loco cedere cogitur. Alia etiam die, cum Joannes Franciscus Bordinus itidem in Oratorio, data occasione, hac ipsa de re verba faceret; sermone absoluto, ipsemet sedem conscendit, atque ad ea quæ modo dicta fuerant non nihil adjecturum se dixit. Deinde ; Ego, inquit, novi sanctissimam feminam, quæ longo temporis intervallo continuas ecstases patiebatur, has denique illi abstulit Deus : rogo, quonam tempore existimatis hanc ipsam me pluris fecisse, an tum cum ecstases raptusque patiebatur, an vero cum iis careret? Mihi quidem longe major videbatur cum iis carebat. His dictis e sede descendit, et abscessit.

aut magni faciendas,

sed potius contemnendas,

376 Audivit aliquando Virgini cuidam, Tertiariæ (ut aiunt) S. Dominici, sæpe Christum Dominum, sæpissime vero S. Catharinam Senensem apparuisse. Rogatus quid in hac re faciendum existimaret : Feminæ, inquit, facile decipiuntur; itaque ei præcipite, ut quoties hujusmodi species illi sese

D offerunt, omnino a se rejiciat, pro nihilo putet atque contemnat, quin etiam cuilibet sibi per visum occurrenti in os expuat : quam quidem regulam quasi de cœlo delapsam servavit Virgo, et sane non mediocrem ex ea fructum percepit. Franciscus Maria, vulgo Ferrariensis appellatus, quo de supra meminimus, noctu sibi videre visus est Deiparam Virginem, cœlesti lumine circumfusam : cumque id mane Philippo retulisset; Hæc, inquit, quam vidisti, nequaquam Deipara fuit, sed malus dæmon : quamobrem, si redierit, in illam expue. Sequenti nocte sese illi iterum ostendit mentita Virgo : ipse vero præcepti memor, in os ejus expuit; quo facto umbratilis larva statim evanuit. Nec ita multo post in oratione perseveranti vera Dei Mater apparuit : cumque ille in eam expuere tentaret : Expue, ait Virgo, si potes; conantique lingua et palatum adeo exiccata sunt, ut saliva omnino caruerit. Tum vero Deipara : Optime, inquit, Patris consilio paruisti, hominemque reliquit incredibili gaudio delibutum.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

ut fraus si qua subest detegatur,

377 Antonius Tuccius medicus, de quo alibi mentionem fecimus, Monialem quamdam, vitæ sanctimonia insignem, graviter ægrotantem visitabat. E

maxime extremis in morbis.

Accidit autem aliquando ut tota mente in Deum raptam offenderit, ubi vero ad se rediit, ad Tuccium conversa; O quam speciosum, inquit, te modo vidi in Paradiso! His auditis ille ad Philippum venit, eique rem totam narrat : eademque die in morbum incidit. Quo quidem quotidie ingravescente, humani generis hostis, ut hominem deluderet, medici forma indutus, sæpe illum invisebat, ex eoque morbo eum convaliturum, diuque victurum pro certo affirmabat. Hæc itidem Tuccius retulit ad Philippum, qui ad eum quotidie veniebat. Is vero diaboli artem agnoscens, et futuri præscius, aperte illum admonuit, nequaquam hunc medicum fuisse, sed dæmonem. Igitur detecta fraude, Antonius Dei voluntati se penitus conformavit, paucosque post dies vitam pie ac laudabiliter actam consentanea morte finivit. Hoc autem exemplo beatus Pater suos admonere solebat, ingravescentibus morbis haud facile visionibus et revelationibus credendum esse; iisque præsertim, quibus diuturnitas vitæ promittitur : plerumque enim illusiones sunt, et callidissimi veteratoris commenta, perdite conantis miseros mortales dulci spe fallere, imparatosque ad ultimum usque spiritum adducere.

Discipulo oblatum somnium,

378 Matthias Maffeius, Presbyter et Philippi discipulus, ab eoque ex morbo gravissimo liberatus, quemadmodum suo loco dicturi sumus; post salutem divinitus recuperatam, sequenti nocte vidit quædam F in somnis, narratu plane nec indigna nec injucunda. Igitur Philippo ductore ire sibi videbatur per latissimum campum, ubi erat multitudo plane innumerabilis principum ac dynastarum, ostro auroque fulgentium; eodemque momento, quo inspiciebatur, pompa omnis absorpta est, atque in flammas exarsit. Ingens interea dæmonum exercitus omnia opplevit; cumque ipse in angusto prati margine remansisset, unus ex malignis spiritibus unco illum omnimodis in incendium trahere nitebatur. Cum autem se contra adversarium fortiter tueretur, eo quasi jucundissimo spectaculo Philippus oblectabatur : denique illum manu prehendit, et, Macte virtute, inquit, Matthia, ne dubita : secumque hominem duxit per densissimum senticetum, qua quidem Vir sanctus inoffenso pede transibat, Maffejumque trahebat per acutissimas spinas, doloris magnitudine ejulantem. Hinc rursus ab eodem Philippo deductus est ad aliud amœnissimum pratum, cujus ad extremum mollis quidam clivus sese attollebat, ejusque in margine stabant tres Angeli, pretiose vestiti; quorum duo accensos cereos super candelabra

in quo sibi videbatur ab ipso animari contra dæmones,

A. HIERO-BARNABÆO. EX MS.

A candelabra gestabant, alter vero Crucem manibus præferebat. Hos deinde sequebatur multitudo maxima virginum, viduarum, ac nuptarum, quarum plurimæ Philippo debitum honorem exhibebant, nonnullæ autem Maffeium humaniter rogabant, ut secum iret; ille vero præ timore verbum facere non audebat. Quamobrem Sanctus, Nondum, inquit, tempus est: necdum enim omnino vir bonus evasit. Ibat autem Beatorum exercitus per viam florentibus undique arboribus consitam, quarum cacuminibus alati plures pueri insidebant, cæsosque hinc atque hinc efflorescentes ramusculos in transeuntem turbam spargebant, suavissimis modis pariter concinentes, Gloria in excelsis Deo; hymnumque alterum, Jesu corona Virginum. Denique ubi summum collis verticem felix agmen ascendit, lucidissimum quoddam palatium ingreditur. Hic vero Maffeius experrectus est, somniumque disparuit.

atque ad cœlum duci,

379 Mane igitur cum primum licuit ad Philippum se contulit, conscientiam de more expiaturus. Necdum verbum protulerat, cum Sanctus ex eo quærit, an somniis fidem præstet. Tum vero Maffeius data occasione, quæ per quietem viderat dicere B aggreditur. At Pater statim severo vultu; Apage te, inquit: quicumque ad Paradisum adspirat, hunc virum bonum probumque Christianum esse decet, nec habenda somniis fides est. Illud demum sæpe usurpabat, quicumque sine pennis volare contendunt, eos pedibus ad terram trahendos, ne in laqueum diaboli incidant; nec alios plane his verbis designabat, quam qui visiones, somnia, atque his similia sectantur.

novit et contemnit.

ADDITIUNCULA.

a *Eminentissimus Coloredus, huic de S. Ignatii excellentia loco addi per epistolam jussit sequentia:* Memini sæpius a Barnabæo audivisse, sanctum Patrem nostrum, cum primum præ manibus Vitam P. Ignatii, necdum vindicati, habuisset, ipsamque lectitasset: sæpius dicere solitum, Heu! quam plura sunt prætermissa, quam quæ scripta! quæ si scirentur, mirabilem profecto virum magis ac magis exhiberent. Quamobrem nihil dubitamus, quin verissimum sit, quod in quodam Nicolai Lancicii vestri scripto legimus de sancto Patre nostro hisce verbis declaratum: S. Ignatio mortuo, dum aliqua necessitate S. Philippus teneretur, ejus sepulchrum C adibat, et per ejus intercessionem auxilium referebat: quod ipse Philippus intimo suo amico Abbati Salernitano Marco-Antonio, et is Andreæ Sorbelongo, postea Episcopo Eugubino, narravit: et hic Episcopus id deinde coram Apostolico Notario jurejurando testatus est. Hoc cum alibi scriptum non sit, posterorum memoriæ commendare necessarium duco; nosque ipsi, si quando iterum sancti Patris Vitam evulgabimus, incunctanter adjungemus.

CAPUT XXVII.

Prophetico spiritu mortem multorum aut sanitatem, aliaque plura prædicit Philippus.

cap. III

Prophetiæ quoque dono fuit insignis; siquidem et futura prædixit, et longe a conspectu remota prospexit, et cordium arcana penetravit. At ne forte, quem proposuimus, scribendi modum excedamus (multorum enim testimonio affirmatum est, plura in hanc rem conscribi posse volumina; et sacra Rituum Congregatio libere de Philippo pronuntiavit, In prophetiæ dono non est inventus similis illi) nonnulla dumtaxat seligemus, ex quibus intelligi facile poterit, quantum hac in re a Deo illustratus fuerit. Libet autem ab iis exordiri, quibus Philippus mortem D prænuntiavit. Constantius Tassonius, is quem alibi memoravimus, a Pio V Sanctissimo Pontifice Mediolano Romam evocatus, ut erat sancto Patri addictissimus, recta ad illum venit, in ædibus Caritatis tum commorantem. Quidam vero ex fenestra illum prospiciens, statim ad Sanctum advolat, atque; En, inquit, Constantius ad te venit, Pater. Tum vero Philippus Octavio Paravicino et Germanico Fideli adolescentibus præcipit, ut in limine portæ, qua ingressurus erat Constantius, sese humi quasi mortui in feretro jacentes componant. Quo quidem spectaculo commotus Tassonius, ut ne sibi aditum impediant, rogat: neuter tamen eorum, nisi Philippo jubente, loco motus est. Denique, surgentibus illis, Constantius in beati Patris amplexum ruit, nec ita multo post repentino morbo corripitur, atque intra quindecim dies feliciter decedit.

Prædicit mortem Constantii Tassonii,

381 Joannes Angelus Cribellius, feria quinta in Cœna Domini, integer ac vegetus ad Philippum adit, sacram Confessionem peracturus: in cujus vultum defigens oculos Pater, Paratus esto, inquit, fili, Deus enim aliquid requirit a te. Cui extemplo Cribellius: Quod bonum est in oculis suis faciat: E omnia enim de manu ejus libenter suscipiam. Tum Sanctus, At vero, si quid gravissimum Deus immiserit, æquone animo feres. Feram enimvero animo æquissimo subjicit ille, ipsius gratia adjuvante. Age igitur, ait Philippus, præpara animam tuam, siquidem in festis Paschalibus vocabit te Deus. His dictis abiit Cribellius, atque ipsa die febri correptus, triduo post migravit e vita. Accivit mane aliquando sanctus Pater Franciscum de Molaria, et, Quid faceres, inquit, si tibi uxor moreretur? Cumque ille nescire se diceret, quid eo casu facturus esset: subjicit Philippus, Quid igitur facturus sis cogita, si uxor tibi moriatur. Necdum abierant decem dies, cum uxor ejus (erat hæc Fulvia de Cavaleriis, ceteroqui valetudine prospera) in acutam febrem incidit, atque intra quindecim dies moritur.

Jo. Angeli Cribellii,

Fulviæ de Cavaleriis,

382 Ægrotabat aliquando Hieronymus Cordella, nobilis medicus et Philippo apprime carus: quamobrem ejus uxor statim ad beatum Patrem mittit, qui viri ægritudinem nuntiaret, rogaretque ut pro illo ad Dominum preces funderet. Necdum nuntius scalas ascenderat, nec quidquam dixerat; cum Philippus, Miserum, inquit, Cordellam, nunc enim moritur: hæc est hora ejus. Obstupescere omnes qui aderant, neque enim de Cordella quidquam auditum fuerat: cum autem de illius morbo mox nuntius allatus est; iterum Philippus, Miserum Cordellam, cursus vitæ ejus impletus est; cito decedet. F Tum vero illi: Age igitur, Pater, si de corpore jam desperatum est, animæ saltem opitulari studeamus. Tum Sanctus more suo: Faciam profecto, faciam libentissime. Post dies octo quam ille decubuerat, cum Gallonius et Consolinus primo diluculo ad beatum Patrem venissent, lumenque deferrent: Ergo Cordella mortuus est, inquit, hac nocte tali hora: nonne? Sed statim advertens nihil ea de re illos scire potuisse, alio sermonem convertit. Mittitur interea qui rem diligenter exploret: compertumque est, eadem qua Philippus dixerat hora, Cordellam expirasse. Illud autem hoc loco prætereundum non est, quod deinde Dei servus Augustino Cardinali Cusano significavit; nimirum Cordellæ morienti se adfuisse, quamvis eo tempore ab suo cubiculo non recessisset.

Hieronymi Cordellæ,

383 Orinthia Calmona erat, Pompei Columnæ uxor, tum genere tum pietate præclarissima femina, quæ ad Nosocomium S. Jacobi itare solita erat, ibique miseros incurabiles omni caritatis officio recreare. Hæc igitur in morbum incidit: cumque medicorum peritissimi ad eam venirent, nullius momenti

Orinthiæ Columnæ.

A menti rem esse omnes pariter affirmabant. At illa, fallaci medicorum judicio parum fidens, Philippum ad se omnino accersendum curavit. Venit ille, et multa de rebus spiritualibus cum ea disseruit; aquam deinde benedictam digito accepit, Cruceque signavit in fronte; mox ad passionem Domini jugiter meditandam hortatus abscessit. Dum autem ædibus pedem efferret, forte medicos offendit, aitque, Orinthiam vere graviter ægrotare. Quo audito, risere omnes. Tum Philippus, Vos quidem ridetis, ego autem affirmo vobis tali die eam morituram: id quod majori cum risu exceptum est. Haud tamen fefellit eventus: qua enim ille prædixerat die Orinthia expiravit.

Dominici Mazzei,

384 Helena Cybo et vir ejus Dominicus Mazzeus pariter ægrotabant: quamobrem Tamiria Ceula, Helenæ mater, ad Philippum confugit, eique rem vehementer commendat; vereri enim se dixit, ne utrumque eodem tempore amitteret. At Sanctus, Nequaquam, inquit, Nequaquam: alterutrum satis est. Neque abfuit dicto fides, siquidem Dominicus ex eo morbo decessit, Helena autem convaluit, re-
B jectisque seculi curis se ad religiosa claustra recepit. Victoria Cybo, Helenæ hujus germana soror, ad Philippum venit sacra Confessione conscientiam ablutura: cui Pater, Quam pridem, inquit, Vincentiam sororem tuam (erat hæc in sacra domo Turrisspeculorum) visitasti? At illa, Jam diu, subjicit. Tum vero Vir sanctus; Age, jam sæpe illam invisito, cito enim moritura est. His dictis haud multi abierant dies, cum Vincentia, alioqui valens et robusta, subita atque acuta febri corripitur, et intra duodevigesimum diem moritur.

Vincentiæ Cybo,

Alphonsi Ferri

385 Marcellus Ferrus, ab Urbe propediem discessurus, in Philippum incidit: cui Sanctus, Quid agis, Marcelle? quo tendis? At ille profectionem parare se dixit, ita enim Cardinali Gambaræ domino suo se facturum promiserat. Tum Philippus, fixis in eum oculis, ore manu admota (orabat ille et vim spiritus reprimere videbatur) Ne discede, inquit; brevi enim pater tuus moriturus est: nec te eum relinquere decet, sed morienti adesse. Hoc dicto Marcellus obstupuit, siquidem pater ejus Alphonsus sano ac valenti corpore erat, necdum devexa ætate; verumtamen monenti statim credidit, nec ire voluit. Igitur paulo post Alphonsus in febrem incidit, et post diem quintum, qui a Philippi prædictione fuit vigesimus, ex hac vita migravit. Non semel deinde
C Dei servus Marcello dixit; Viden' quanti referat te in Urbe remansisse? Anno MDXCIII Kalendis Augusti, Alexander Crescentius, sanus ac vegetus, ad beatum Patrem venit. Cui statim Pater, Paratus esto, inquit, brevi enim tempore moriturus es. Neque fefellit eventus: siquidem sexto decimo ejusdem mensis die vita functus est. Ægrotabat Gulielmus Bucca Romanus, Philippus autem Joanni Francisco ejus germano fratri dixit, Frater tuus morietur, nec tibi propterea dolendum est, ita enim illi expedit; utque ipse prædixerat, ita prorsus evenit.

Alexandri Crescentii,

Guilielmi Buccæ,

Virgilii Crescentii,

386 Virgilius quoque Crescentius, cum in ægritudinem incidisset, quamquam initio nullius periculi nulliusque momenti res esse videretur, Philippus tamen ad illum veniens, Constantiæ ejus uxori libere dixit, Dei voluntati acquiescendum: quo audito illa valde commota est. Cum autem viri eximiam sanctitatem optime nosset, cum eo in aliam ædium partem secessit: ibique remotis arbitris sese ad pedes ejus abjecit, vim lacrymarum profundens, obsecrans et obtestans, ut viro suo vitam et sanitatem a Domino exoraret. At sanctus Pater, inquit; Voluntas Dei hæc est; numquid vis aliud quam æternam salutem? Rogantibus deinde eadem ipsa Constantia et filiis suis, apertissime dixit, saluti illius ita expedire. Quamobrem domum reversus, D
Marcello Vitellesco semel atque iterum affirmavit, se pro Virgilii sanitate orandi modum nullum invenisse; in eamque mentem sese impulsum esse, ut crederet ejus saluti hoc maxime expedire. Denique cum ægrotus jam in extremis laboraret, a Jacobo Crescentio ejus filio accersitus; Scio equidem, inquit, cur pater tuus a Deo nunc evocetur: idque post ejus obitum tibi aperte significabo, quod et deinde implevit.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

Patricii de Patriciis,

387 Haud secus ei usuvenit in morte Patricii de Patriciis. Is enim cum in morbum incurrisset, ut putabatur, levissimum, nec medicorum judicio febris ullum indicium adesset; Philippus tamen, ubi primum ad eum venit, sacra Communione muniri jussit, atque omnia subinde componi. Quamobrem ejus uxor, summa hac festinatione haud leviter offensa; Delirat, inquit, senex iste. Ipse etiam Patricius, ceteroqui Philippo obsequentissimus; Mihi quidem, ait, in hac re Pater magis festinare videtur, quam par est. Quantum autem properato opus esset, rei probavit eventus: quandoquidem Sacramentis Ecclesiæ rite susceptis, rebusque compositis, E
statim migravit e vita. Porro autem vir iste nobilissimus Christiana virtute nobilior fuit, cujus vitæ morumque sanctitatem Philippus ipse adeo reveritus est, ut ejus etiam mortui precibus se commendaverit.

Francisci Bencini,

388 Desiderius Consalvus ex Dominicana familia, pestifera febri ac phrenesi gravissime laborabat, deque ejus salute omnes jam desperaverant: eodemque tempore ac loco ægrotabat, non tamen ita graviter, Franciscus Bencinus ex hac ipsa familia. Utrumque Philippus visitavit, prius autem ad Bencinum venit, aitque: Hic profecto morietur: deinde ad Consalvum ascendens, impositis manibus super caput ejus, statim illum ad se redire fecit: mox; Confide, inquit, convalesces. At ille, in te confido Pater, ora pro me, et pro salute mea. Abscessurus denique; Bono animo es, subjicit, certo convalesces. Nec vana fuere promissa: hic etenim contra omnium opinionem redditus est sanitati, ille autem paucis interjectis diebus decessit.

S. Caroli Borromæi:

389 Mortem denique Caroli Cardinalis Borromæi eodem plane spiritu prædixit. Cum enim Ceccolinus Margaruccius, Presbyter Septempedanus, Philippi opera in ipsius sancti Cardinalis familiam cooptatus, Mediolano in patriam per aliquot menses revertisset; cuperetque, eodem Philippo intercedente, a domino suo nescio quid impetrare; beatus F
Pater libere ei rescripsit, hac de re minime agendum esse: siquidem quo tempore ipse Mediolanum cogitaret tale aliquid eventurum erat, quo minus ad dominum sibi redeundum esset. Quod quidem responsum haud percepit Margaruccius: tunc vero rem probe intellexit, cum Mediolanum jamjam profecturus, de sancti Cardinalis morte nuntium accepit. Scripserat autem ad illum Philippus ante mensem, quo tempore ne minimum quidem in illo infirmitatis indicium erat. Romam deinde veniens Margaruccius, ubi primum eum vidit Philippus; Nonne, inquit, tibi prædictum, tale aliquid casurum, quod tibi ad dominum redeundi causam auferret?

cap. IV Contra, sanandos prædicit, Franc Card. Sfortiam,

390 At ne forte quispiam Philippum dumtaxat mortis nuntium fuisse arbitraretur, erit profecto operæ pretium de iis etiam narrare, quos vel in ipso mortis limine constitutos sanitati mox restituendos esse prædixit. Franciscus Cardinalis Sfortia putrida febri atque torminibus laborabat; jamque viginti dies abierant, quibus gravissima symptomata cibique fastidia passus, denique eo redactus fuerat, ut ceteris Ecclesiæ Sacramentis munitus, extremam Unctionem tantum non acceperit. Hæc inter Catharina

Sfortia

A. HIERO. BARNABÆO EX MS

A Sfortia ejus mater ad Philippum mittit, qui cereum afferat; rogetque illum, ut Cardinali salutem a Domino deprecetur. At Sanctus tantisper subsistit: mox bono animo esse eam jubet, et Cardinalem nequaquam moriturum affirmat: quod quidem dictum, re comprobatum est.

Michaelem Mercatum,

391 Idem plane accidit in Michaele Mercato, medico longe præstantissimo et sancto viro inprimis caro. Is enim cum ex gravi morbo ad supremam prope diem adductus esset; Philippus Petro Mercato ejus parenti iterum atque iterum constanter dixit; Ne dubita, filius tuus vivet. Cum autem ille deinde, non sine ingenti dolore, diceret; En, Pater, quo tandem res redit; momentis vivitur; Philippus respondit: Nonne tibi jam prædictum? Ne dubita, nequamquam morietur. Scito nondum illum a Deo evocari, sed per aliquod tempus nobis relinqui: quod et factum est. Etenim ex morbo levatus undecim annos superfuit, et Clementis VIII medicus factus est; cui denique Philippus, idem qui vitam ante prædixerat, mortem pariter prænuntiavit. Ægrotabat Joannes Baptista Altovitus, et quidem tam graviter, ut medici omnes de illo jam desperarent: at

Joannem Baptistam Altovitum,

B Sanctus pro ejus salute ad Deum oravit. Mox accito Taurusio; Abi, inquit, ad Joannes Baptistam, atque a me dicito, nequaquam illum moriturum, sed postridie melius habiturum: atque ita plane accidit, sicut prædictum est.

Bartholomæum Dottum,

392 Bartholomæus Dottus Mutinensis continua febri laborabat, jamque eo adductus fuerat, ut rebus omnibus compositis, tanquam moribundo domestici vigiles adstarent. Cum autem officium quoddam haberet in Palatio Apostolico, cujus pretium ex illius capite pendebat; fratris ejus filius venit ad Philippum, atque enixe rogat, ut pro patrui salute preces ad Deum offerre dignetur: etenim cum illo officium ejusque pretium amitti, non sine magno rei suæ domesticæ detrimento, quod ejusmodi officium in se transferre jam cogitasset. Cui vir Sanctus; Vade, inquit, nunc enim patruus tuus convalescet; quicumque vero posthac eum occupaverit morbus, profecto letalis erit. De officio autem nihil erit. Quid multa? Convalescit ille, quadriennio post in morbum incidit, moritur, et cum eo pariter officium amittitur.

Olympiam de Nigris,

393 Olympia de Nigris, Marci Antonii Vitelleschi uxor, tam perniciosa febri æstuabat, ut eodem die tres fierent accessiones. Itaque medicorum peri-
C tissimi de ejus salute spem omnem abjecerant; ac Hieronymus Cordella libere affirmavit, ex quo ad medicinam exercendam accesserat, tres tantum sese eo morbo vexatos offendisse, nulloque remedio eorum quemquam juvari potuisse. Philippus tamen bono animo omnes esse jubet, velle se vim facere Deo, ne forte tot filii, optima parente orbati, cum ipsa domo dilaberentur. Nec inania fuere promissa: siquidem ex ea die Olympia melius habere cœpit, paucosque post dies reddita est sanitati.

Hieronymum

394 Hieronymus Pamphilius, nondum ad Cardinalatum evectus, cum adhuc Romanæ Rotæ Auditor esset, letali morbo correptus est: cumque ad illum Philippus quotidie mane et vesperi ventitaret, quadam die divino spiritu impellente, manibus caput ejus arcte complectitur, solitisque motibus sese concutiens tantisper orat; dein, Bono animo es, inquit, ne dubita, nunc etenim haud morieris. Igitur ex ea die convalescens, haud longo intervallo sanitatem viresque recepit. Hoc idem Alexandro fratris sui filio usuvenisse ipsemet Cardinalis testatus est. Cum enim gravissime ægrotaret, et jam salutis spes reliqua nulla esset, Philippus ad eum venit; positisque super eum certis sanctorum Reliquiis, oravit aliquantulum; dein more suo; Nihil metuendum est,

et Alexandrum Pamphilios,

inquit. Quo dicto illo statim levatus, præter omnium D
opinionem valetudinem recuperavit.

Matronas tres,

395 Venit aliquando beatus Pater ad Faustinam Cinciam, Caroli Gabriellii uxorem, de cujus salute medici jam desperaverant, impositisque manibus super caput ejus ad Deum orat. Mox ait, Ne dubita: nequaquam morieris. Cui illa; De me jam actum est, inquit. Iterum Pater, Bono animo es: equidem affirmo tibi, nunc te minime morituram. Nec vana fuere promissa: siquidem paucis interjectis diebus pristinæ sanitati restituta est. Constantia quoque de Drago ad ultimum prope discrimen adducta erat; cum ad eam veniens Dei servus; Ne dubita, inquit, propediem venies ad S. Hieronymi. Atque ita plane factum est: quin immo ea occasione Philippum ad sacras Confessiones sibi delegit. Uxor etiam Francisci Buccæ Romani a morte propius aberat, jamque advocati fuerant qui ejus cadaver efferrent: supervenit interim Philippus, admotisque moribundæ Sanctorum Reliquiis, pro ea tantisper orat ad Dominum. Ad virum deinde se vertit, aitque; Uxor tua nequaquam morietur. Quod quidem impletum est, obstupescentibus omnibus, qui modo E
in extremo vitæ discrimine eam viderant.

Joannem Antonium Luccium,

396 Joannes Antonius Luccius, de quo sæpe dictum est, ad Urbem veniens, equo excussus, male caput fregit; atque altera scapula luxata propius nihil est factum, quam ut statim moreretur. Erat ille sexagenario major, et febris jam supervenerat, quamobrem medicorum judicio valde periclitabatur. Igitur ad Philippum itur: quem cum vidisset Luccius, Confessione peracta rogavit ut pro salute sua Deo preces offerret; neque enim mori recusabat, sed res suas qua destinaverat ratione componere cupiebat. Tum vero Sanctus, hominem arcte complexus; Ne dubita, inquit, omnia compones prout libuerit; tempusque suppetet, quo testamentum commode condere possis. Eodemque tempore melius habere cœpit: dein paucos post dies, contra omnium opinionem, sanus et integer visus est, atque ipsi Philippo superstes fuit.

et alios plures.

397 Idipsum ferme dixit Dei servus Joanni Francisco de Bernardis, Congregationis Presbytero. Is etenim Oleo sancto inunctus, jamjam moriturus videbatur: tamen, ut Philippus prædixerat, præter omnium expectationem redditus est sanitati. Agnesinæ itidem Columnæ, pari nobilitate ac pietate feminæ, de cujus salute omnes jam desperaverant; Ne dubita, inquit, nequaquam morieris: atque ita evenit, F
quemadmodum prædictum est. Venit aliquando beatus Pater ad Joannem Baptistam Cribellium, ex febri graviter laborantem: cumque ejus accessionem pertimesceret; Ne dubita, inquit, nequaquam reditura est: atque uti dixerat, reliquit eum febris. Quoscumque demum Philippus convalituros prædixerat, ii citra dubium sanitati restituebantur; quamvis medicorum spe destituti, atque ad extremum usque spiritum adducti essent: quos vero contra morituros ipse affirmaverat, licet levissima ægritudine detinerentur, nec periculi quidquam subesse videretur, omnes tamen interiisse compertum est. Quapropter Montes Zazzara testatum reliquit, sese non semel domi plures morbis difficillimis implicitos habuisse, quorum non alius fuit exitus, quam quem Philippus prædixit.

cap. v Prænoscit filium parentibus gravem fore,

398 Multa præterea in omni genere Dei servus, instinctu afflatuque divino, præsensit atque prænuntiavit. Sulpicia Sirleta, Petri Focilis uxor, de quibus antea meminimus, quadrimam filiolam habebat periculose ægrotantem: itaque cum viro suo Philippum adit in ecclesia S. Hieronymi, rogatque illum lacrymans, ut unicæ huic filiolæ salutem precibus impetrare dignetur. At ille: Quiesce, ait, vocat eam Deus

A Deus, Dei nutricem te fuisse sufficiat. Cumque ambo nihilominus dolendo et rogando pergerent; Abite, inquit, audiet profecto vos Dominus, dabitque filium ejusmodi, ut vos pœniteat voti : igitur biennio post filium suscipiunt, qui deinde ubi adolevit ad ultimum usque diem parentibus gravissimus fuit. Helena Cybo, de qua paula ante dictum est, partu appropinquante Philippum advocat ; et sacramento Confessionis expiata, rogat illum, ut quem susceptura erat filium sacro fonte levare ne gravetur. At Sanctus; Nequaquam patrino opus erit. Sequenti nocte Helena mortuum fœtum enititur, et dictum Patris impletur.

fœtum mortuum pariendum,

399 Petrus Paulus de Petris erat Congregationis laicus, cujus pater cum aliquando alea magnam pecuniæ vim comparasset, ab instituto filium omnimodis revocare studebat, ratus nimirum ea se ratione domum suam aliquando amplificaturum. Is igitur ut patris importuna consilia declinaret : Neapolim, ita hortantibus patribus, cogitabat. Itaque vesperi a Philippo missionem et benedictionem petit. At ille ; Abi inquit, siquidem Patres ita sentiunt. Mox vero iturus cubitum, laico cuidam ex nostris præcipit, ut ne abire illum permittat. Postridie Petrus Paulus B surgit, in viam se daturus ; cum ecce ibi nuntius a Philippo, qui abitum ei nominatim vetat. Paret ille, et statim beatum Patrem adit : hic autem ; Ne dubita, inquit, fili, Deus tibi opem feret. Necdum tres menses abierant, cum bonus aleator, quam ludo quæsierat pecuniam ludo perdidit, nec exinde filio molestus fuit.

amittendam pecuniam alea acquisitam

400 Olympia de Nigris, de qua paulo superius commemoravimus, cum septem filias suscepisset, et masculam prolem peroptaret; magna cum fide ad Philippum confugit, aitque; En Pater, septem filias habeo. Cui Sanctus : Ne dubita, nullas præterea paries feminas. Cum autem tres deinceps mares peperisset, prolesque plus nimio crescere videretur, iterum ad Philippum venit, aitque; Tres mihi sunt mares, Pater. Tum ille ; Abi, inquit, nec mares in posterum paries nec feminas ; atque ita prorsus evenit.

sexum prolis suscipiendæ,

401 Contulerat se aliquando Vir sanctus in sacram domum Turris-speculorum, cum ecce ibi quatuor ex Monialibus illi obviam veniunt, eumque ad veterem suam ecclesiam deducunt. Interea Philippus uni ex iis (fuit hæc Porcia Capozucchia) Incumbe, inquit, orationi. At illa ; Haud possum, Pater: munere meo impedior, negotii plena sum. Tum vero C Maria Magdalena Anguillaria subjicit : At ego, Pater, quæ nec orationi incumbo, nec boni quidquam aliud agere novi ? Cui statim Sanctus : Tu scilicet nihil boni agere nosti ? et tamen Præsidem ages : nunc igitur tibi orationi instandum, neque enim id facere poteris, cum aliis præeris. His auditis risere omnes, siquidem Anguillaria annos plus minus viginti non excedebat, quamobrem ab eo munere longissime distabat. Iterum Philippus subdit : Ridete jam, ridete : postea vero dicetis, Philippus dixit. Quin etiam ipsi Anguillariæ ; Tu rides, inquit : memento, hæc tibi dixisse Philippum. Quadraginta deinde anni jam abierant, cum Hieronyma Taschia ejus loci Præses, utroque lumine prope orbata, vicem suam alteri tradere, seque eo munere abdicare constituit. Igitur convocatis omnibus ad quas spectabat electio, communi consensu Anguillaria Præses renuntiata est. Tum vero illis in mentem rediit, quod Philippus olim prædixerat, quodque præter omnem expectationem impletum est : quandoquidem Taschia nec gravi erat ætate, nec valetudine; ut, nisi cæcitas obstitisset, munus suum, quod alioqui perpetuum est, diutius administratura videretur.

Præsidem Turris-speculorum futuram,

402 Marcus Antonius Columna et Felix Ursina D ejus uxor, valde anxii atque soliciti erant, quod Fabricius eorum filius sobole careret : quapropter Anna Borromæa, ejusdem Fabricii uxor, et sancti Caroli germana soror, quo jubente Philippi arbitrio regendam se dederat, ad illum confugit; utque prolis beneficium sibi a Domino precibus obtineat, etiam atque etiam rogat. Itaque Vir sanctus nec opinanti dixit, Bono es animo, Anna, non enim multo post duos filios paries. Igitur anno sequenti filium peperit, cui Marco Antonio nomen inditum ; alium deinde anno post sustulit, eumque Philippum nuncupavit : quos quidem piissima matrona, beati Patris intercessione sese a Deo obtinuisse, palam ac publice prædicabat, ut etiam ejus filios appellaret.

A HIERO. BARNABÆO EX MS

duos filios suscipiendos:

403 Thomas Minerbettus, et Petrus Antonius Morellus, ad Philippum aliquando se contulerunt, ita eos hortante Francisco Bencio, viro e Societate Jesu juxta pietate atque doctrina præstanti ; uterque enim seculum relinquere, et ad religiosa castra transire decreverant. Erat tum beatus Pater in ædibus Caritatis, egressusque ante fores cubiculi, ubi eos videt, quid velint rogat. Tum prior Morellus ; Ego, inquit, Monachus esse cupio. Ad alterum E deinde se vertens ; Tu vero, inquit, quid facturum te cogitas? Ego quidem, subjicit iste, studiis operam dare, et Presbyter esse decrevi. Tum Sanctus assurgens, et baculo quem tenebat Thomæ caput leviter feriens ; Tu, inquit, nequaquam eris Presbyter : atque alteri ; Neque tu Monachus. Itaque Thomas, quamvis viam ad Presbyterum paulo post iniisset, in eaque sententia diu perseverasset; tamen, cum matura jam esset ætate, sibi uxorem adjunxit ; Morellus autem, quamquam omnia tentavit ut Monachus fieret, numquam tamen id perficere potuit; sed Presbyter factus est, in eoque statu ad mortem usque permansit.

cogitatum a duobus statum reipsa non adeundum.

404 Ottonellus de Ottonellis, Militum dux Mutinensis, cum ad Urbem venisset, fundationem cujusdam monasterii sacrarum Virginum curaturus, in qua quidem re multa difficilia occurrebant ; ad Philippum deductus est a Germanico Fideli, ut suis apud Deum precibus eum juvaret. Quem simul ac vidit Sanctus, ad adstantes quosdam Presbyteros se convertens ; Hic, ait, frater vester est. Deinde hominem rogat, ecquidnam profiteatur : Militem, inquit ille. At Pater ; Nequaquam miles, subjicit, sed horum frater : extensaque super caput ejus dextera eidem benedixit. Erat tum ille matrimonio F junctus, multosque habebat liberos, atque in re militari totus versabatur. Nec ita multo post uxorem liberosque plurimos amisit, quæ autem supererant filiæ spiritualibus nuptiis Christo sese adjunxerunt ; quamobrem ille, seculi curis solutus ac liber, divina adspirante gratia Sacris initiatus, denique Sacerdos effectus est.

Militum ducem fore Sacerdotem.

405 Anno MDLXXVI quatuor Congregationis Presbyteri Mediolanum ab ipsamet Congregatione missi fuerant : ecce autem Philippus accito Taurusio præcipit, ut datis ad eos statim litteris ad Urbem quamprimum redire jubeat. Cumque ille modeste admoneret, fore ut ex improviso eorum abitu Mediolanensium plurimi offenderentur ; quod præsertim rem, nuperrime inchoatam, infectam relinquerent ; Ne, inquit, obdura : dictis obtempera : et ut ad nos sine mora revertantur, nominatim perscribe. Vixdum has litteras Patres acceperant, cum repente Mediolani pestilentia coorta est, cujus rei nulla omnino erat suspicio : adeoque maturato opus fuit, ut ex iis duo, multis in itinere difficultatibus impediti, ægre tandem ad Urbem sese receperint.

Pestem Mediolano imminentem.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS. *amoliendum Sacerdotii obtinendi impedimentum,*

A 406 Presbyter quidam nobile Sacerdotium a Pontifice obtinuerat. Eo tamen mortuo, antequam diploma ederetur, Aulicus longe nobilis ac potens rem perturbare atque omnimodis impedire studebat : quamobrem Presbyter, rebus prope desperatis, eo demum adductus est, ut Sacrificio divinique Officii recitatione intermissa, nihil aliud nisi de adversario interficiendo cogitaret. Interea cum fratre suo ad nostram ecclesiam venit, atque adorato Numine, oculos conjicit in Philippum, ad audiendas Confessiones haud procul sedentem. Quamquam autem illum nec de facie noverat, tamen occulta quadam vi pertrahi ad eum se sentiens, ad ejus pedes sese abjicit, nec quidquam loquitur. Tum vero Sanctus, sinistra ejus auricula manu apprehensa caputque demulcens ; Tentatio, inquit, te graviter urget, nonne ? At ille ; Tam graviter quidem, Pater, ut grande aliquod malum perpetraturus sim. eique animum suum aperuit. Cui Pater ; Confide, fili, intra dies quindecim in tranquillo eris. His auditis sacra se Confessione expiavit, atque abiit. Vix prædictum tempus elapsum fuerat, cum ecce tibi per viam adversarium offendit : qui ultro ad eum accedit, et, Vicisti, inquit, meus enim patronus atque defensor
B in ordinem redactus est. Tum vero illi in mentem venit, quod Christi servus aperte prædixerat ; cumque omnia deinde feliciter cecidissent, largitori bonorum omnium gratias egit, et Philippum supra hominem suspexit.

dissipandam calumniam,

407 Haud secus accidit Horatio Riccio, Equiti Hierosolymitano, Federici Cardinalis Borromæi familiari : hic enim (ut sæpe aulam sectantibus usuvenit) nonnullorum invidia graviter fama periclitabatur. Quamobrem diluculo domo egressus incidit in Philippum ; qui statim ; Quo tendis ? inquit. Deambulatum, subjicit ille ; numquid tamen vis, Pater ? At Sanctus, Eamus : eumque secum ducit ad Apostolicæ Cameræ Auditorem (erat is Horatius Burghesius, Pauli Papæ V germanus frater) quocum Philippus de re gravissima acturus erat. Cum autem præmature advenisset, diu commoda admissio fuit expectanda. Itaque Vir sanctus, fallendi temporis gratia, ad legendum aggreditur : at Riccius, qua animi ægritudine, qua moræ et loci tædio affectus, diutius durare non poterat, dimissionem tamen petere non audebat. Tum vero Philippus hominem manu prehendit, defixisque in eum oculis ; Ne dubita, inquit, nihil erit quidquam incommodi : omnia
C tibi præclare casura sunt : me vide. His vocibus Riccius mirifice recreatus est, certoque credidit, quemadmodum Christi servus prædixerat, omnia sibi feliciter eventura. Nec falso : siquidem post quindecim dies improbus ille calumniator ab domo Principis expulsus est, ipse vero Domini gratiam adeo non amisit, ut eodem intercedente inter Cubicularios Pontificis adlectus fuerit.

vitæ discrimen adeundum,

408 Dominicus Rudulsius, ex sacra Clericorum Regularium familia, salutis anno MDLXXX, a Superioribus suis Neapoli Cremonam destinatus, Romam venit ; ibique de Philippi sanctitate multa cum audisset, ad eum se contulit, sedentemque in templo invenit ad Confessiones auscultandas. Itaque propius accessit, ejusque manum osculatus, reverenter salutavit. At Sanctus ; Perge, inquit, quo te sancta obedientia mittit, et ad animarum salutem toto pectore incumbe. Scito autem posthac te ad Episcopatum provehendum, ut eo magis in illo opere te exerceas. Verum illud cogita, te in hoc itinere vitæ discrimen subiturum : Deo tamen ejusque sanctissima Matre opem ferente, ægre quidem, salvus tamen et incolumis evades. Igitur Cremonam profectus, cum ad Alpes Florentino agro imminentes pervenisset, limoque plenam fossam transire tentasset, cum equo pariter collo tenus demersus est. Qua re D vehementer commoti, quicumque eum comitabantur, quod morti proximum jam putarent ; Deo Superisque omnibus illius animam solennibus Ecclesiæ precibus commendabant. Interea in tantis difficultatibus angustiisque versanti in memoriam venit, quod a Philippo nuper audierat ; ejusque auxilium magna cum fiducia imploravit. Nec frustra : extemplo enim dissolvi sibi brachia manusque sensit, atque ex profundo ac tenaci limo tandem semivivus emersit : equum vero quatuor bobus religatum extrahere opus fuit. Itaque tanto periculo liberatus, ad animarum salutem procurandam totum se contulit : denique a Paulo V Pont. Max. Orientis Episcopus creatus, Philippi verbum re comprobatum perspexit. Nostrorum autem diuturna observatione compertum est, quidquid Philippus diceret, quamvis casu prolatum videretur, ita prorsus, ut prædictum fuerat, evenire; id quod post ejus quoque migrationem fieri perspeximus : plura enim, quæ ipse olim nominatim aut obscure præsignificavit, et videntibus nobis impleta sunt, et quotidie implentur.

et liberationem ab eodem.

CAPUT XXVIII.

E

Summas dignitates multis prænuntiat Philippus aliaque absentia et longe remota.

cap. IV Prædicit Cardinalatum Petro Aldobrandino,

Multos præterea ad supremas dignitates evehendos Philippus præsensit, apertissimeque prædixit. Erant aliquando apud ipsum juvenes aliquot, interque eos Petrus Aldobrandinus, Jacobus Crescentius, et Marcellus Vitellescus ; cum improviso Dei servus Petrum advocat, jubetque illum ad socios hæc perferre : Philippus mihi præcipit, ut vobis significem, vos me Illustrissimi titulo, qualis nimirum eo tempore Cardinalibus congruebat, brevi compellaturos, et haud faciles aditus ad me habituros. Erubuit Petrus hoc dicto, tamen, ut erat Philippi observantissimus, statim paruit. Nec ita multo post, Innocentio Summo Pontifice vita functo, Hippolytus Cardinalis Aldobrandinus, ejusdem Petri patruus, in ejus locum eligitur ; ipseque postmodum, ut ei prædictum fuerat, Cardinalis creatur. Ad hæc, eodem Innocentio Pontifice, cum ad beatum Patrem ægrotantem venisset idem Aldobrandinus : En quo tandem, inquit Pater, redactus sum ? ut mihi parvo post tempore Illustrissimi titulo sis salutandus.

item duos ex Congregatione

410 Venit aliquando ad Dei servum Joannes F Franciscus Aldobrandinus, Clementis VIII fratris filiæ conjux, et S. R. E. armorum generalis Imperator ; vidique in ipsius Patris cubiculo duo Cardinalitia in papyro depicta insignia et parieti affixa, in quorum medio duo crania delineata erant : cujus rei mysterium ut sibi aperiret, beatum Patrem rogavit. At ille, quamquam initio nihil ad postulata respondit, iterum tamen rogatus, quasi per ludum et jocum dixit ; Anne mihi quoque post mortem duos Cardinales ex hac mea Congregatione futuros esse non putas ? Quod quidem, quemadmodum prædictum fuerat, factum est : paucis enim post mensibus, quam ille decesserat, Taurusius atque Baronius, Congregationis Presbyteri, ad Cardinalatum evecti sunt. Porro hæc ipsa beatus Pater insignia triennio antequam ex hac vita migraret omnium oculis exposuerat : quin etiam de hac ipsa suorum promotione, vigenti ante annis quam ad effectum perduceretur, cum Paulo Recuperato nominatim egerat : quod idem cum aliis etiam fecit, maxime autem cum Francisco Nerio Societatis Jesu ; qui præterea curiosius ex eo quæsivit, an Baronius deinde ad summum Pontificatum evehendus esset ; et Pater, nequaquam id futurum esse respondit. Quamobrem Clemente

post mortem suam assumendos,

non tamen Papam futurum Baronium,

A Clemente Pontifice defuncto, cum sacra comitia agerentur, atque omnium vota vocesque in unum Baronium ferrentur; Nerius tamen constanter id fieri posse negabat, quandoquidem hoc Philippi oraculum esset.

item Cardinalem creandum Hier. Pamphilium,

411 Hieronymus Cardinalis Pamphilius, de suo ipsius Cardinalatu hoc testatum reliquit. Cum ego Confessionem de more peracturus accessissem ad beatum Patrem ex morbo decumbentem: Tu quidem, inquit, Cardinalis esse cupis: nonne? Ego vero; Nihil minus cogito. At ille, Eris profecto Cardinalis. Hic ego subridens, Ecquis, inquam, te judice, me ad hanc dignitatem provehat? Tum vero beatus Pater semel atque iterum dixit, Affirmo tibi, te Cardinalem futurum. Id quod nullis meis meritis, Dei gratia adspirante, factum est, eo maxime tempore, quo id minime cogitabam. Itaque hanc dignitatem Philippi precibus acceptam refero. Hæc ille.

Innocentium de Bubalis,

412 Innocentius Cardinalis de Bubalis, et ipse hæc de se scripsit. Anno salutis nostræ, nisi fallor, B MDLXXXXIII, Pater Philippus, me Vaticanæ Basilicæ Canonicatu exornandum, mihi sæpe affirmabat. Cum autem qua ratione id contingere posset omnino non viderem: quippe quem Pontifex, quantum ego existimabam, ne de facie quidem noverat; ejusmodi prædictionem ridebam: et quo ille rem certius affirmabat, hoc ego minorem ejus dictis fidem habebam. Anno tamen MDLXXXXIV Sextili mense, Petrus Cardinalis Aldobrandinus me nec opinantem accersit, aitque, Pontificem mihi Vaticanæ Basilicæ Canonicatum destinasse. Pergit deinde: Igitur cum ex ea re incredibilem quamdam lætitiam ostenderem, beatus Pater, Istuc quidem nihil est, inquit: hic enim Pontifex te Cardinalem creabit. Quo audito risum tenere non potui; id enim nulla unquam ratione fieri posse existimabam, At Pater, id ipsum mihi quotidie constanter iterabat. Postquam vero singulari Dei beneficio ad Cardinalatum evectus sum, hoc idem sæpius ab eodem Philippo Silviæ sorori meæ prædictum fuisse intellexi. Quamobrem cum olim de morbo gravissimo, qui me oppressit in Gallia, nuntius ad Urbem allatus esset; illa bonæ spei plena, libere affirmabat, nisi adepto Cardinalatu me non interiturum, quandoquidem sic Philippus prædixerat.

Franciscum Dietricstain:

413 Franciscus quoque Cardinalis Dientricstain, C hæc de seipso testatur. Cum olim adolescens in Urbe essem Clementi VIII Pont. Max. a cubiculo intimo, quadam die a Petro Cardinali Aldobrandino ad Vallicellam deductus sum ad P. Philippum Nerium. Ubi vero me in cubiculum ad se introeuntem vidit beatus Senex; continuo in partim interiorem secessit, desumptumque e cistula Cardinalitium biretum, satis illud quidem obsoletum, capiti meo subridens imposuit, aitque, O! venustulum Cardinalem. Ego vero, qui viri sanctitatem eximiam divinumque lumen haud prope noveram, veritus ne forte his me dictis luderet, nonnihil commotus sum: sed pudor ..us, minusque senectus, et aliorum præsentia conceptam iracundiam cohibuerunt. Nec ita multo post Philippi verba probavit eventus, meamque perturbationem damnavit: quam ego quoque condemno, atque ad viri sanctissimi gloriam, rem, ut cecidit, retuli, meaque manu subscripsi.

Pontifices vero Pium V,

414 Quod spectat ad summum Pontificatum, Sede vacante, seu dormiret Pater seu vigilaret, futuri Pontificis nomen audire sibi videbatur. Paucis ante diebus quam Pontifex renuntiaretur Pius, hujus nominis Quintus, cum Dei servus ex ædibus Caritatis pedem efferret, elatis ad cœlum oculis, haustoque spiritu more suo intumescens, et prope extra se raptus, dixit, Die Lunæ creandus est Pontifex. Audivit hoc inter ceteros Marcellus Ferrus; qui D deinde cum eodem Philippo per Urbem ambulans, rogat illum familiariter, ut, quoniam Pontificis electionem proxime futuram dixisset, quis demum futurus esset Pontifex sibi aperte significaret. Cui statim Philippus: Tibi vero id tacere nolo: Pontifex erit Cardinalis Alexandrinus, idque sine dubio fiet die Lunæ hora vespertina. Atque ita plane accidit, quemadmodum vir Sanctus prædixerat. Hanc ipsam electionem paulo ante nonnullis aliis Philippus prænuntiaverat. Pio deinde Pontifice vita functo, idem hic Marcellus, præteritæ prædictionis memor, ex beato Parente etiam atque etiam quærit, quisnam futurus sit Pontifex? At ille, Quisnam, inquit, hominum opinione huic dignitati destinatur? Alii ab aliis, subdit Marcellus, maxime autem Joannes Cardinalis Moronus. Tum vero Philippus, Nequaquam Moronus, sed Boncompagnus Pontifex renuntiabitur: isque demum creatus est, et Gregorius XIII appellatus.

A. HIBRO. BARNABÆO EX MS.

Gregorium XIII,

et XIV,

415 Post Sixti V Pontificis excessum, Nicolaus Cardinalis Sfondratus ad beatum Patrem venit; is E vero ubi de ejus adventu audivit, statim ad eum misit, qui nuntiaret se in aulam mox descensurum, ibique cum illo collocuturum. Cum igitur ambo in hunc locum convenissent, essentque ibi Petrus Paulus Crescentius, qui deinde ad Cardinalatum evectus est, Jacobus quoque ejus germanus frater, Marcellus Vitellescus, aliique; Philippus extemplo, priusquam sermonem cum Cardinali institueret, ut illius pedes oscularentur omnibus singillatim præcipit: id quod sine ulla contradictione peractum est, tanta erat ejus reverentia apud omnes. Postera die cum idem Cardinalis in templum nostrum venisset, continuo Franciscus de Molaria ad Philippum advolat, nuntiatque Cardinalem Sfondratum in templo adesse, cui Sanctus: Ille nimirum Pontifex, nonne? Quin etiam Sixto vivente pluribus idipsum modis Philippus significaverat, ac præsertim anno antequam Sixtus idem vita decederet. Cum enim hic ipse Cardinalis ad beatum Patrem se contulisset, essentque ibi in cubiculo Marcellus Vitellescus, aliique; Sume, inquit Marcello Philippus ex armario pileolum illud Pontificium (fuerat hoc pridem in usu Pii V sanctissimi Pontificis, atque a sancto Viro magna cum reverentia custodiebatur) acceptumque manibus capiti Cardinalis imposuit, aitque, Experire sodes quam commode tibi aptetur. Huic porro F ob præclara virtutum merita deinde ad summum Pontificatum evecto, Gregorio XIV nomen inditum est.

Clementem VIII,

416 Nec vero secuturi Pontificis electionem ignoravit Philippus, cujus et nomen ipsum præscivit, ac prænuntiavit. Cum enim aliquando Hippolytus Cardinalis Aldobrandinus, una cum Augustino Cardinali Cusano aliisque Præsulibus, in hortos Curtii de Maximis se contulissent, quo Philippus forte secesserat; Curtius ad aurem beati Patris accedens, Vellem, inquit, Pater, per te in Cardinalis Aldobrandini clientelam admitti. At ille, Libentissime factum puta; affirmo autem tibi, virum hunc non in hac dignitate moriturum. Necdum quatuor menses abierant, cum ad Petri Cathedram evectus est. Pridie autem quam id fieret, nonnullis suorum, ac præsertim Marco Antonio Maffæ, apertissime dixit, Aldobrandinum ad summum Pontificatum assumendum esse, et Clementis nomine nuncupandum.

et Leonem XI,

417 Alexandro Mediceo, qui postea summus Pontifex Leo XI dictus est, olim cum laicus esset, ac magni Hetruriæ Ducis ad Pontificem Orator, paucis plura prædixit. Tu quidem, inquit, Cardinalis, dein Pontifex eris, sed haud perennabis. Id quod ex Leone ipso sese audisse testatur Hieronymus Ghettus Romanus,

A. HIERO. BARNABÆO. EX MS.

A manus, Ordinis Eremitarum sancti Augustini : qui et publice hoc in Urbe prædicavit, cum de ipsius Philippi laudibus diceret, quo tempore Sanctorum numero adscriptus est : quin etiam Gregorius XV Pont. Max. idipsum satis aperte confirmavit. Cum enim ea de re apud illum dissereretur, hæc subdidit : Equidem hoc verum esse existimamus : etenim cum olim sacræ Rotæ Auditoris munere fungeremur, atque ad ejusdem Pontificis pedes osculandos adiissemus, inter alia hæc dixit; Non diu molesti erimus, non enim diu victuri sumus. Quamquam autem Philippus futurorum Pontificum electiones ferme omnes divinitus prævidebat : eas tamen, nisi gravi de causa, aut certe cum suis carioribus familiariter et jocose agens, haud aperiebat; illud sæpe usurpans, minime credendum esse somniis, atque inutilibus revelationibus, quod iis dæmonum fraudes et fallaciæ facile subesse possint.

cap. VII.

Absens novit,

418 Illud quoque Philippo a Deo impertitum est, ut longe distantia atque a sensibus remota, quasi præsentia atque oculis subjecta, conspiceret. Venit aliquando ad illum Dominica die Cæsar Baronius, sacram Confessionem de more peracturus : quem ubi videt Sanctus, Abi, inquit, ad Nosocomium sancti
B Spiritus, atque ægrotos invisito. At Cæsar, Quorsum istuc, Pater, illis jam pransis et dormitantibus? Abi, inquam, subjicit Philippus, et dictis obtempera. Paret igitur, ad Nosocomium venit, videtque ibi jacentem miserum, ab omnibus destitutum, et spiritum vix trahentem : venerat porro is pridie ejus diei, alieno tamen tempore, quamobrem ministrorum incuria, Confessario inconsulto in lectulo collocatus fuerat; atque ingravescente mox morbo, ut fit in re subita, accurrens Presbyter Oleo sancto inunxerat moribundum. Ad hunc itaque accedit Baronius, morientem excitat, ecquid velit rogat, numque Sacramenta omnia Ecclesiæ perceperit. Cum autem sacra Confessione hominem haud expiatum invenisset, statim accito Sacerdote, ut id fieret, curavit. Igitur peccata rite confessus, et sacro Viatico munitus, illico excessit e vita. Rediit deinde Cæsar ad Philippum, atque omnia singillatim retulit. At ille; Disce ergo in posterum sine ulla contradictione parere.

ægrum in nosocomio animam agere,

item mulierem ægram,

419 Nec dissimile huic fuit, quod sibi accidisse testatur Franciscus Maria Cardinalis Taurusius : hic enim cum olim laicus mane venisset ad Philippum, conscientiam de more eluturus; statim ab eo interrogatur de femina quadam, satis pia ac reli-
C giosa, quæ in Nosocomio S. Jacobi incurabilium mulierum servitio sese addiderat. Quamdiu eam, inquit Pater, vidisti? Abi, atque illam vise, tum vero tibi aures præbebo : nunc etenim gravissima quædam me cura de ea angit atque solicitat. Abiit extemplo Taurusius, invenitque illam letali morbo correptam, ac prope exspirantem. Itaque extremis Christianæ pietatis officiis morienti adfuit, et ad Philippum rediit : qui rem procul dubio nisi divinitus nosse non potuit. Idipsum ferme in quodam militum duce, ejus spirituali filio, usu venit? Hunc enim mane summa cum diligentia Dei servus perquiri jussit : compertumque est, eum quoque ad extremum usque spiritum adductum esse : quamobrem hic itidem opportunum beati Patris auxilium sensit.

et militum ducem,

injuriam uni ex suis factam,

420 Antonio Fantino, de quo sæpe jam dictum est, ad nostram ecclesiam venienti, levem ob causam mulier quædam e fenestra pelvim aqua plenam invergit, qua re non mediocriter ille commotus est. Mox vero templum ingressus ad Philippum accedit, Confessionis mysterium obiturus. At Sanctus statim occupat, hominem acriter reprehendit, rem totam singillatim ut ceciderat referens. Quo facto Fantinus obstupuit; neque enim nisi divinitus hæc Philippo innotescere potuerant. Ibat aliquando Vir sanctus per Urbem, ibatque cum eo multitudo copiosa suorum, inter quos erat Marcellus Ferrus. Cum autem pervenissent ad Campum Floræ, Philippus manu oculis admota in excessu mentis, accito ad se Marcello dixit : Quid tu hominum domi habes? At ille, viros esse nobiles, sibique perfamiliares. Cavendum est tibi in hac re diligenter, subjicit Pater : grave enim malum moliuntur : nisi vero quam celerrime occurratur, cædes et occisio secutura est, id quod tibi posthac facile innotescet. Hoc dicto Marcellus, suspicione ac timore perculsus, domum revertitur; fusisque ad Deum precibus orat, ut quæ modo Philippus sibi indicaverat, pro sua ineffabili pietati aperte ostendat. Hæc eadem deinde secum reputans, eorumque quos domi habebat actiones diligenter perpendens, certis indiciis vera esse comperit quæcumque sibi prædicta fuerant, et suæ aliorumque saluti caute prospexit. D

domi alienæ meditatam cædem,

arcanum inter duos colloquium,

421 Paulus Recuperatus, quem supra non semel memoravimus, vesperi cum amico secretum colloquium habuerat : cum autem mane Philippum adisset, quæcumque pridie vesperi collocutus fuerat, hæc eadem singillatim referri sibi a beato Patre non E
sine stupore audivit. Quamquam autem jam probe noverat, amico eidem nullam omnino cum sancto Viro necessitudinem intercedere, tamen ut rem penitus perspectam atque exploratam haberet, illum ipsum alloqui voluit : cumque ex eo audisset, sese hac de re nec verbum quidem cum aliquo uspiam fecisse; apertissime intellexit, hæc omnia Deo dumtaxat detegente Philippo innotuisse. Mutius Achilleus, qui se olim juvenem (ut diximus) sancto Patri excolendum tradiderat, in patriam reversus, cum leviori esset ingenio, somniis inanibusque phantasmatis facile movebatur, et sensibilem quamdam spiritus dulcedinem sectabatur. At Sanctus rem divinitus subodoratus, opportune hominem admonendum curavit, ne quam inierat viam prosequeretur, neve dæmonum fraudibus aliisque periculis sese exponeret. Hunc ipsum præterea admonuit, ut quamdam peccandi occasionem, cui se imprudenter immiscuerat, diligenter imposterum præcaveret : quæ quidem omnia cum occultissima essent, Deo tantum revelante Philippum cognoscere potuisse, idem Mutius publice testatus est.

periculum illusionis et lapsus,

422 Jo. Baptista Lambertus Neapolitanus ex litteris patris accepit, Messanæ patruum suum, satis illum quidem opulentum, mortem obiisse, eumque ex asse heredem instituisse; itaque nulla mora interposita eo proficisceretur, ad hereditatem adeundam. Perlectis litteris ille, ut solebat, ad Philippum se confert, rem aperit, mox genuflectit, sacram Confessionem peracturus. At Pater aurem juvenis manu apprehendit, ejusque caput in sinum suum deflectit, quo tempore pœnitens divino quodam odore perfusus est; defixisque in eum oculis; Quiesce, inquit, fili, neque enim te abire opus est : siquidem patruus tuus ex morbo convaluit, ab eoque litteras propediem accipies, quibus ad Urbem te venisse gratulabitur, et munusculum aliquod amoris sui testem ad te mittet. Credidit ille Philippi dicto, et quamquam ad iter se jam comparasset, tamen proficisci noluit. Nec fides eum frustrata est, quandoquidem sequenti hebdomada a patruo litteras munusque, ita ut Philippus prædixerat, accepit. Quapropter ad eum statim advolans, quæ acciderant, narrat. At Sanctus, severiore vultu in eum intuens; Deo, inquit, gratias age, nec de hac re mutire audeto : quod quidem ab illo, dum Philippus inter homines ageret, diligenter custoditum est.

F

ægrum qui mortuis nuntiabatur convaluisse;

matrem alterius vivere,

423 Jo. Atrina Marsus, de matris morte nuntium accepit; cumque esset pauperrimus, piaculare Sacrum

A crum pro illa statim celebrandum curavit; mox recta ad beatum Patrem perrexit, ut ejus quoque suffragia impetraret : eo tamen dolore conflictabatur, ut manantibus affatim lacrymis vocem proferre non posset. Tum Sanctus, Abi, inquit : fabulæ : nihil est incommodi matri tuæ. Quod quidem quam vere dictum fuerit, paucis post diebus ostensum est, cum ab ea litteræ ad filium perlatæ sunt. Julio quoque Saveræ (ut diximus) Congregationis Laico, mane ad Philippum eunti conscientiam expiatum, litteræ redduntur, matris obitum nuntiantes, cujus de adversa valetudine nihil prorsus acceperat. Itaque tristis ac tacitus ad Patrem venit, atque ante illum genuflectit. Is vero more suo ludens, detractum sibi biretum capiti ejus imponit; quodque præ manibus habebat Rosarium, ipsius collo circumdat, aitque: Ne fleveris, fili, siquidem mater tua salutis locum obtinuit. Lætare igitur, et triumpha. Hoc dicto Julius, qui nemini rem aperuerat, vehementer obstupuit : sed ut viri sanctitatem optime noverat, factum tam firmiter credidit, ut dolorem, qui ex morte matris acciderat, temperaret.

alterius obiisse :

424 Antequam vero huic Capiti finem imponamus, rem plane non injucundam referre libet, eique B persimilem, quam de S. Benedicto narrat magnus Gregorius; de servo scilicet, qui duo vini œnophora ad Sanctum deferens, ex iis alterum per viam surripuit, quem ille (istam quippe rem Deo revelante cognoverat) multa cum dexteritate et caritate corripuit. Igitur Marcellus Vitellescus, cum ad sanctum Virum duo vascula aquæ, ex floribus aurantiis expressæ, dono misisset; qui ea deferebat servus, alterum ex iis per incuriam fregit, alterum autem Philippo obtulit. At ille lepide suaviterque subridens, dixit : Tu quidem dic sodes, hujus aquæ dimidium per viam hausisti : nonne? Tum vero servus, detectum se putans, rem, ut ceciderat, narrat; reversusque domum quærit ex Domino, numquid viro sancto significaverit de duobus vasculis ad eum mittendis : at ille nihil omnino ea de re dictum esse respondit. Quamobrem manifesto compertum est, Philippum omnia divinitus præsensisse.

e duobus vasculis ad se missis unum fractum esse.

CAPUT XXIX.

Secreta cordium cognoscit Philippus.

cap. VIII Pœnitentium suorum omnia novit bona ac mala:

In animorum sensibus penetrandis usque adeo Philippus enituit, ut siquid ab iis, quorum Confessiones solebat audire, boni vel mali gestum aut cogi- C tatum esset, optime intelligeret. Quapropter utrum solenni orationi se dedissent, nec ne; quantumque temporis in eam insumpsissent, intime noverat : mala itidem quæcumque admisissent, quæcumque etiam animo agitassent, iisdem singillatim referebat. Quod quidem illis adeo commune et vulgare erat, ut quicumque sibi male conscii forent, eo præsente stare loco non possent; quicumque vero bene conscii essent, paradisi gaudia quodammodo sibi percipere viderentur. Præterea e suis complures, cum inter se loquebantur, si forte de re futili aut quoquo modo culpæ obnoxia incideret sermo, statim illum abrumpebant, seque invicem corripiebant, dicentes; Cauto est opus, alioquin Philippus nos deteget. Denique ipsemet Sanctus, data occasione, sæpius dixit, ex animone an potius simulate quisquam pœnitentiæ Sacramentum obiret, sese optime dignoscere.

simulate confitentem corrigit,

426 Raphaelem Lupum Romanum, olim adolescentem seculi voluptatibus deditum, amicus optimus ad oratorium S. Hieronymi adduxit, absolutisque sermonibus in beati Patris cubiculum pertraxit, aitque, hunc juvenem ad bonam frugem se recipere, D atque anteactæ vitæ noxas per sacram Confessionem eluere velle, ut Dei servitio se manciparet. Hoc audito Lupus infremuit, quippe qui nihil minus cogitabat; tamen ut amico utcumque obsequi videretur, ante Philippum genuflectit, et peccata sua confiteri se simulat. Quod quidem Deo revelante cognoscens Pater, utraque manu caput ejus arcte complectitur, aitque; Spiritus sanctus ostendit mihi, quæcumque mihi dixisti a vero longius abesse. Ne abscondas peccatum tuum. Revela, fili, revela Domino viam tuam, et spera in eo, et ipse faciet. His vocibus pœnitens subita compunctione perculsus, ad se statim rediit, atque exactissimam totius vitæ Confessionem peregit. Ex ea autem die Philippum conscientiæ suæ judicem delegit, et castigato vetere luxu Christianæ disciplinæ severitatem induit; denique eodem Philippo auctore ad religiosam S. Francisci familiam se recepit, ubi vitæ piissime actæ consentaneam sortitus est mortem.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

427 Maria Magdalena de Anguillara, ex Oblatis Turris-speculorum, cum aliquando peccata sua Philippo confiteretur, in eam intuens Pater dixit; Heus tu, conscientiam diligentius excutito. Secedit illa, atque animi sui secreta rimatur : mox redit ad Sanctum, quæque ad mentem redierant commissa confitetur : denique; Quæso, inquit, Pater, siquidem peccata mea a te non sunt abscondita, siquid præterea est quod me lateat, mihi ostendito. At ille; Quiescas, nihil enim jam reliquum est. Subit deinde animum ejus suspicio, an temere hæc Philippus dixisset, an vere cordis sui secreta penetrasset. Quamobrem paulo post, cum iterum apud ipsum sacram Confessionem aggrederetur, continuo Dei servus; Tace, inquit, ego pro te eloquar : et quæcumque illa dicere cogitaverat, hæc omnia singillatim ipse narravit : eodemque tempore et pœnitentis suspicionem prævidit et abstersit : qua re mulier obstupescens, ex ea die tamquam prophetam illum habebat.

de Confessionum integritate anxiam pœnitentem, E

reddit se curam :

428 Jacobus Crescentius, ex primis (ut diximus) Philippi discipulis, aperte testatur, Dei servum animi sui recessus ac latebras sibi patefacere consuevisse. Cum autem aliquando suspenso et solicito animo esset, numquid olim mali admisisset, quod se lateret aut quoquomodo prætcriisset, nec per Pœnitentiæ sacramentum expiasset, eoque nomine sese ejus precibus commendaret; Bono animo es, inquit, nec dubita : siquid enim grave, aut per ignorantiam, aut per oblivionem præteriisses, id mihi Deus aperte demonstraret, atque hoc pro certo habeto.

item alium.

429 Non absimile huic accidit Francisco de Molaria. Is etenim cum apud Philippum totius anteactæ vitæ Confessionem obiisset, rediens deinde ad illum, ut conscientiam suam amplius elueret: Dic quæso, inquit, fili, nonne hoc peccatum (et speciem expressit) commisisti? Cumque ille affirmaret; Cur igitur, subjicit Pater, illud non confiteris? At pœnitens, Equidem me id jam confessum esse existimabam. Tum Sanctus, Nequaquam id te fecisse certo scito. Et sane diligenter recogitanti ita rem se habere succurrit; quapropter Deo gratias egit, qui per servum suum opportune admonere dignatus esset. Josepho Zerlæ, quem supra memoravimus, pœnitentiæ Sacramentum obeunti, non modo præteritas cogitationes detegebat, sed futuras etiam præmonstrabat; sua quibusque remedia attribuens. Itaque Zerla dicere solebat, cordis sui secreta Philippo magis patescere, quam sibi.

F *alterum omissi peccati monet,*

et cogitata novit:

430 Anno salutis nostræ MDLXXXXI, cum ad Urbem venisset Terius Guerius Senensis, morum probitate ac pietate insignis, ut erat omnibus nostris amicitia conjunctissimus, ab iisdem hospitio acceptus est. Is igitur vesperi videt Philippum, cum suis aliisque nonnullis dignitate præstantibus viris, ridentem

item alium in se scandalizatum fuisse;

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

A dentem atque jocantem. Qua re homo gravis ac severus nonnihil offensus, secum ipse dubitare cœpit, an vere is esset Philippus, qualis vulgo existimabatur : leviora quippe hæc ei videbantur quam ut Virum sanctum decerent. Postridie mane ad beatum Patrem venit, eique peccata rite confitetur; de hac vero animi sui perturbatione nullum omnino verbum. At Pater (totam quippe rem, Deo monstrante, cognoverat) Vide, inquit, apertus in Confessione et sincerus esto; atque illud firmiter tene, nihil tibi quidquam ulla unquam de causa reticendum, quantumvis leve et exiguum videatur. Cur autem, obsecro, mihi libere non confiteris, te heri vesperi mea causa offensum esse? eique omnia singillatim detegit, quæ pridie secum ipse cogitaverat. Quo facto is obstupescens, nec dubio argumento viri sanctitatem colligens, ex eo die Philippum magis magisque suspexit.

et an alia quam confitendi intentione aliquis ad se veniat;

431 Venit aliquando ad Dei servum mulier quædam, verbo conscientiam expiatura, re vera panis portionem petitura, quem per singulas hebdomadas pauperibus distribuere solet Congregatio Caritatis. Sensit hoc statim Deo revelante Philippus, utque accedentem ad se feminam videt; Abi, inquit, bona B mulier, neque enim hic tibi est panis, atque ita inauditam a se dimittit. Porro autem Dei servus id quam diligentissime præcavebat, ne quis quæstum faceret pietatem, et Pœnitentiæ sacramento perperam uteretur. Quapropter si quem forte e suis, ad vitam honeste sustentandam, adjumento indigere sentiebat; huic occulte pecuniam per ignotos homines submittere consueverat, ut et pudori consuleret, et omnem simulandi occasionem præcideret.

vel utrum aliquid sponte reticeatur

432 Præterea si quid inter confitendum sponte quispiam prætermitteret, hunc statim acriter reprehendebat, et ad sinceram Confessionem pertrahebat : Cum aliquando Hectori Modio, conscientiam expianti, aures daret; is vero impuras quasdam tentationes, quibus impetitus fuerat, silentio dissimularet; Philippus illico; Tu, inquit, hac atque illa tentatione pulsaris, in iisque abigendis negligentiorem te præbes; quodque deterius est, eas minime confiteris. Quo dicto ille commotus atque compunctus, statim resipuit, et ex ea die conscientiæ suæ sinus omnes ac latebras patefecit. Alius quidam, cujus nomini parcitur, gravissimis tentationibus noctu exagitatus, postridie mane in Philippi conspectum venire non audebat: non enim fortasse tentatori, ut par erat, repugnaverat. A prandio tamen ad orato- C rium de more se contulit; et quamquam latendi studio in secretiorem partem secessisset, tamen Philippi oculos effugere non potuit: qui ad se accersito, Eho tu, inquit, bone vir, a me fugis? Seducensque illum serio corripuit, et præteritæ noctis impugnationes non sine ingenti ejus admiratione narravit. Hunc ipsum alia die beatus Pater opportune correxit, dicens; Tu quidem, fili, eo te contulisti, et me id latere (locumque signavit) voluisses : hoc porro, nisi Deo revelante, Philippus neutiquam scire potuerat.

et quas passus quis sit tentationes.

Ex pudore reticentibus gravia peccata,

433 Idem ferme accidit juveni, qui inanibus rationibus ductus, gravia quædam crimina, dum confiteretur beato Patri, aperire noluerat. Huic enim statim ille; Fili, tu haud sincere mihi confessus es, talia enim peccata sponte præteriisti : et omnia illi nominatim recensuit; loca insuper et tempora, quibus fuerant perpetrata, indicavit; atque hoc genus alia longe occultissima eidem patefecit. Quare pœnitens, pudore ac dolore compulsus, lacrymas tenere non potuit : statimque recogitans annos suos in amaritudine animæ suæ, exactissimam totius vitæ Confessionem peregit. Alius quoque, cum jam genuflexus ante Dei servum sacram Confessionem aggrederetur, toto corpore contremiscere cœpit, nec vo- D cem exprimere poterat. Quamobrem Sanctus, Cur, inquit, non pergis? At ille, Quia grave quoddam crimen fateri erubesco. Tum vero Philippus, miseratione commotus, hominem manu prehendit, aitque, Ne dubita, ego tibi peccatum tuum aperiam; eique extemplo narravit quæcumque ille, perversa quadam verecundia impeditus, proferre nequiverat. Qua re pœnitens obstupescens, expiata optime conscientia, Philippum deinde, tamquam Virum sanctissimum, summopere observavit.

ipsa eis nominat,

eis item qui expudore fuerant confessi alteri,

434 Nec plane dissimile est illud, quod alii cuipiam accidit, qui Philippo itidem ad sacras Confessiones utebatur : cum autem aliquid commisisset, quod ei detegere non audebat, apud alium Sacerdotem sese expiavit. Huic igitur ad se redeunti, et de more confitenti, ait Pater : Fili, tu in crimen incurristi, quod me latere desideras, idque alteri confessus es : at Deus mihi illud ostendit. His vocibus homo vehementer commotus, et facti pœnitens, veniam petiit : exinde vero assidua ac sincera Confessione omnes animi labes ac maculas eluere perrexit. Alium quoque, hanc ipsam ob causam rarius solito ad se venientem, et modo hoc, modo illud causantem, acriter reprehendit, dicens : Tu quidem idcirco ad me non redisti, quod te gravioribus cri- E minibus implicasti. Alium pariter improviso seorsum ducens, humanissimis verbis hortatus est; et Cur, inquit, fili, hoc peccatum non confiteris? Multi præterea sunt et prope innumerabiles, quorum peccata alioqui occultissima atque intimas tentationes, Deo revelante, Philippus aperuit : hæc tamen alio properantes omittimus, ne modum volumen excedat.

Misso ad se juveni

435 Neque ea dumtaxat, quæ ad Confessionis mysterium pertinere videbantur, sed alia quoque quamplurima Dei servus prænovit atque prædixit. Vincentius Beger adolescens erat vanitatibus deditus, cum autem aliquando per Urbem inambularet, Deus illum in eam mentem impulit, ut relicto seculo ad sacram Dominicanorum familiam se reciperet. Itaque nulla interposita mora ad ecclesiam S. Mariæ supra Minervam se contulit, ibique ex iisdem Patribus unum offendit, cui Petro Martyri nomen erat, quem etiam nos antea memoravimus, et tum forte ejusdem familiæ tironibus præerat. Ad hunc igitur accedens, etsi illum minime noverat, divino spiritu ad eam se Religionem impelli significat. Is vero, ut jam Philippi virtutem satis perspectam ha- F bebat, Age, age, inquit, fili, quamprimum te confer in ædes S. Hieronymi, ibique cum Philippo viro sanctissimo consilium hoc tuum communica : et siquidem ille id probaverit, exequere; sin minus, nequaquam hoc tibi expedire pro certo habeto.

pro consilio circa religionem ineundam capiendo,

ultro indicat cur advenerit,

436 Abiit ille ad Philippum, eumque pro foribus sacrarii cum alio loquentem offendit. Ubi vero beatus Pater venientem ad se adolescentem vidit; Expecta, fili, tantisper, inquit, dum me expedio; novi etenim quid quæras. Finito deinde colloquio ad illum se convertit, crinemque atque aurem more suo leviter vellicans; Scio, inquit, te a Petro Martyre idcirco ad me missum, ut tibi significem, expediat nec ne te ad religiosa castra transire. Abi igitur, atque a me ei dicito, hanc tibi mentem a Deo injectam fuisse. Quo quidem responso obstupefactus adolescens, ad Petrum revertitur, eumque Samaritanæ verbis alloquitur : Inveni hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque cogitavi. At ille subridens ait : Equidem virum noveram, ad quem te mittebam : quoniam igitur consilium istiusmodi Philippo probatur, ne dubita, quin propediem voti compos fias. Itaque paucis post diebus, Philippo ipso præsente aliisque Congregationis hominibus, solenni ritu sacrum habitum suscepit : qui deinde ex eodem Petro

et religionem persuadet :

A Petro non semel audivit, Philippum de hac re, nisi Deo revelante, nihil omnino intelligere potuisse.

alteri facilia omnia in ea promittit;

437 Cum ad Urbem venisset Dominicus Scoppa eo consilio, ut Clericorum Regularium religionem ingrederetur; Taurusius, quicum ipse rem communicaverat, hominem ad Philippum deducit. Is porro, ut quæ animo jam proposuerat omnino perficiat, etiam atque etiam hortatur. Mox illi hæc in aurem insusurrat. Ne dubita; quæ enim in præsentia gravia et difficilia videntur, nullam tibi molestiam allatura sunt. Qua re Dominicus vehementer obstupuit, neque enim cuiquam hominum aperuerat, quæ secum ipse agitabat; cum autem deinde ad Religionem se recepisset, ita prorsus accidisse cognovit, quemadmodum Philippus prænuntiaverat.

diuturnæ tentationis remedium suggerit,

438 Blasius Bettus, itidem Clericus Regularis, gravissimas animi perturbationes anno amplius patiebatur: et quamquam eas orationibus, macerationibus, aliisque hujusmodi exercitationibus ab se depellere niteretur, nulla tamen re juvari posse videbatur. Verum ut Philippi virtutem maxime suspiciebat, ad eum, tamquam ad sacram anchoram sibi confugiendum existimavit. Igitur ad Vallicellam se B contulit, invenitque Dei servum in templo sacras Confessiones excipientem: quamobrem in vicinam porticum se recepit, ibique deambulans illum opperiebatur. Is vero peracto munere, ubi hominem videt, continuo loqui occupat, aitque; Nihil tibi hic opus est verbis, novi quid cupias: abi, et quæcumque præceperit tuus in spiritu Pater, exequere: id enim 'sat est. Hoc dicto obstupescit ille, quippe qui uni dumtaxat Confessario rem patefecerat; quicum denuo, 'ut Philippo pareret, æstus animi sui communicavit, eaque ratione insanabili morbo medicinam fecit.

novam vestem sibi destinari scit,

439 Ludovicus Cardinalis de Torres, olim juvenis, Philippo familiariter utebatur: cum autem videret illum vili atque attrita veste indutum, novam ei parare cogitavit; eoque nomine pecuniam secum detulit. Antequam vero ad laneorum venditorem veniret, ad Oratorium de more se contulit; quo finito, vir Sanctus (totam quippe rem divinitus odoratus fuerat) hominem ad se accersit; secumque in cubiculum adducens, aperto armario; Viden', inquit, me vestimentis minime indigere, nec mea causa te quidquam impendere oportere? Audivit hoc non sine maxima admiratione Ludovicus, nemini enim animum suum aperuerat; eoque facto deinde post Philippi excessum omnibus comprobare consueverat, quantum in penetrandis animorum sensibus C ille præstiterit.

alteri suas tentationes detegit

440 Claudius Nerus, Civis Romanus, legum peritissimus, et ipse tam gravibus perturbationibus excruciabatur, ut a multis piis operibus atque a frequenti Eucharistiæ usu abstineret: quapropter cum viro aliquo spectatæ pietatis, et cum Philippo ipso rem communicare sæpe animum induxit: tamen optimum istiusmodi consilium ad exitum perducere non valebat. Accidit autem ut ad Philippum per id tempus ex morbo decumbentem veniret: cumque inter se multum collocuti essent, denique Pater; Quid est, inquit, quod mecum communicare volueras? Nihil est quidquam, ait ille: hoc enim consilio dumtaxat ad te veni, ut te inviserem. Sciscitantique sæpius, ut libere diceret, quid hoc esset, idipsum constanter Claudius iterabat. Tum vero Philippus dicere cœpit. Fuit aliquando vir quidam

et remedium indicat;

mihi perfamiliaris, qui magnis animi 'perturbationibus solicitabatur: et continuata exinde narratione, omnes illi cogitationum recessus ac latebras sensim patefecit, adjecto insuper remedio, quasi idipsum amico jam ostendisset. Qua quidem ratione obstupescenti Nero, molestissimas illas perturbationes, admirabili dexteritate sedavit.

D

A. HIERO. BARNABEO EX MS.

negotia amicorum sibi revelata

441 Erat porro huic filia, quæ in quoddam monasterium se recipere cupiebat: ille vero eam ingredi maluisset sacram domum Turris-speculorum. Sensit hoc, Deo inspirante, Philippus; nec ab ullo requisitus diligenter egit, ut in hunc locum puella reciperetur, quo mox patre gaudente, ipsa quoque libens volensque ingressa est. Simile quid in se ipso expertus est Franciscus de Rusticis, Nobilis Romanus, qui nocte quadam, cum ad lucem usque vigilasset, secum agitans quo pacto rem gravissimam cum affini suo componere posset, statim ad Philippum venit, hac ipsa de re eum consulturus. At Sanctus, cum primum accedentem ad se intuetur, continuo; Scio, inquit, quid quæras: post biduum ad me redito, tibique satisfiet. Abiit ille, et post biduum ad beatum Patrem revertitur: quem ex sua ipsius sententia negotium jam confecisse comperit: admiraturque vehementer, quemadmodum se tacente res, alioqui gravissima et multis implexa difficultatibus, tam cito expediri potuerit.

ex voto conficit;

cogitationes alienas percidet,

442 Joanni Andreæ Pomio Lucatellio, Sacerdoti et sacræ Theologiæ peritissimo, sæpe usuvenit, ut cum nonnullos Scholasticorum libros audiente Philippo legeret, post multam lectionem vir Sanctus; E Tu quidem, inquiebat, mi Lucatelle, modo alias res agebas: eique prorsus attonito singillatim omnia referebat, quæcumque illius menti occurrerant. Constantia de Drago, cujus sæpe mentionem fecimus, amisso viro venientem ad se consolandi gratia Philippum videns, hæc secum animo agitabat; Senex iste adhuc vivit vigetque, vir autem meus ætate longe robustior mortuus est. Hæc vero cogitanti statim subridens beatus Pater; Senex iste, inquit, cadaverosus adhuc vivit; vir autem tuus me longe robustior mortuus est: nonne? Hæsit hoc dicto Constantia: et quamquam excusandi se aliquam rationem quærebat, tamen præ pudore ac stupore invenire non potuit. Hæc eadem cum de obeundo quodam pietatis officio apud se decrevisset, sed mutato deinde consilio (ut fit sæpe) aliud cogitaret; Philippus, ubi primum venientem ad se in templo intuetur; Cur, inquit; de sententia decessisti? quodque animo jam proposueras (rem ipsam designavit) ad exitum non perduxisti? Quibus auditis Constantia vehementer obstupuit, et cordis sui secreta Philippi oculis nuda et aperta esse manifeste intellexit.

de salute æterna dubitanti

443 Venit aliquando beatus Pater ad monasterium sacrarum Virginum S. Marthæ dedicatum, ibi- F que in templo ex iis plures familiariter allocutus est. Erat autem ibidem inter ceteras Scholastica Gazzia, quæ ut Philippi sanctitatem olim perspectam habebat, gravissimam animi sui perturbationem ei aperire decrevit: æternis namque suppliciis addictam sese opinabatur, nec tamen ejusmodi tentationem cuiquam patefacere audebat. Huic igitur ad se venienti, necdum loquenti, statim Pater; Quid agis Scholastica? quid agis? Paradisus, tuus est. Immo vero, Infernus domus mea est, ait illa. Tum Sanctus; Atqui Paradisus, inquam, tuus est, idque tibi aperte demonstro. Christus, dic sodes, pro quibus mortuus est? Pro peccatoribus, subjicit illa. Tu vero, subdit Philippus; quænam es? Peccatrix mulier ego sum, ait illa. Tum denique Sanctus: Ergo, inquit, Paradisus tuus est, siquidem peccata tua ex animo detestaris. Hic dictis Virgo a metu atque molestia respiravit, depulsaque omni suspicione audire sibi continuo videbatur, Paradisus tuus, Paradisus tuus est. Idipsum ferme testantur Maria Victoria et Praxedes, Sanctimoniales ex eodem monasterio; quarum alteri secretum cordis Philippus aperuit, alteri vehementem dæmonis impugnationem detexit, quam ante Religionis ingressum perpessa fuerat, nec

Paradisum addicit.

A nec ulli unquam hominum communicaverat.

A. HIERO. BARNABÆO. EX MS. *Sub laico habitu occultum Sacerdotem*

444 Denique his omnibus attexendum videtur, quod accidit Thomæ cuidam a S. Geminiano. Erat is adolescens annorum sexdecim, et quamquam Sacerdotio insignitus (needum enim Sacrosanctum Tridentinum Concilium fuerat promulgatum) laicali tamen habitu incedens, nihil minus quam Sacerdotem præseferebat. Hunc igitur ad se adeuntem ubi videt Philippus, defixis illico in eum oculis; Dic sodes, inquit, nonne Sacerdos es tu? Certe sum, ait ille; et causam subdit, quamobrem Sacerdotio initiatus esset; adnitentibus nimirum propinquis eumque ad id cogentibus, ut in magnam et luculentam hereditatem sese immitterent. Tum vero Philippus, ejus miseratione commotus, in ædes Caritatis, ubi per eos dies et ipse degebat, eum recipiendum curavit; utque illi ad victum cultumque necessaria ab ipsis propinquis suppeditarentur effecit; denique scientiis imbutum lætumque in Patriam remisit: hujus porro latentem dignitatem, ex Sacerdotali charactere in vultu ipsius radiante, se cognovisse, Dei servus Francisco Mariæ Taurusio testatus est.

novit ex splendore vultus

B

Isti autem in Philippo gratiæ attestantur Cardinales,

445 Verum quo quisque facilius intelligat, ex iis quæ diximus nihil omnino nos exaggerasse, aut amplificasse, sed plura etiam aut modeste prætermisisse, aut certe leviter tetigisse; non abs re fuerit nonnullorum præclara testimonia huc afferre, quibus nimirum aperte ostenditur, quantum in hac re Philippus excelluerit. Igitur Federicus Cardinalis Borromæus, virtutum ejus diligentissimus spectator atque imitator; Habuit, inquit, Philippus ejusmodi cognitionem animorum, adeo sublimem atque perfectam, ut vel subitam mutationem ex malo in bonum, vel contra extemplo cognosceret. Quapropter cuidam ad se aliquando adeunti dixit; Tu fœdam speciem habes. Quo audito ille secessit, et peccata sua amare flevit. Nec ita multo post eum videns Pater, quamquam quo se contulisset, aut quid egisset plane nesciret; Ex quo recessisti, inquit, speciem immutasti.

Fredericus Borromæus,

446 Franciscus Maria Cardinalis Taurusius: Mihi, inquit, crebro usu venit, ut cum ad illum itarem, occulta peccata mea prænosceret, et Confessionem meam præoccuparet, dicens; Fili, tu hoc et illud periculum incurristi, atque hoc peccatum commisisti, idque inter orandum ego percepi. Octavius quoque Cardinalis Paravicinus hæc testatur. Quod ille occulta animorum penetraret, in me ipso sæpe expertus sum; quare vehementer admirabar, quo pacto fieri posset, ut quæ mihi veniebant in mentem, statim ille persentisceret: id quod aliis etiam pluribus accidisse intellexi. Hieronymus Cardinalis Pamphilius ait; Cum aliquando apud me statuissem beato Patri consilium meum aperire, quod nemini unquam mortalium patefeceram; mane in sacrario Vallicellanæ ecclesiæ dexteram mihi apprehendit; et nihil omnino sciscitanti, aut loquenti, Volo, inquit, nos huic rei operam dare: atque omnia ex ordine retulit, quæ cum illo communicare decreveram: qua re vehementer obstupui. Quin etiam, cum apud illum sacra me Confessione expiabam, quæcumque mala commiseram unico actu statim videbat; quamobrem sæpe, antequam verbum facerem, quidquid ei dicere cogitaveram, id omne singillatim ipse narrabat.

Taurusius,

C

Paravicinus,

Pamphilius,

447 Petrus Paulus Cardinalis Crescentius; Philippo, inquit, cordis intima atque occultissima quæque patuisse certo scio, idque in me ipso sæpius animadverti: quædam enim mihi referebat, quæ præter me nemo hominum, nisi divinitus, scire poterat: id quod et alios in se ipsos expertos esse, non semel audivi. Marcellus autem Vitellescus, et ipse hæc de se affirmat: Cum ego interdum, stulta quadam verecundia impeditus, peccatum aliquod confiteri non auderem; antequam Confessionem aggrederer, beatus Pater me de hoc ipso admonebat: quod quidem non semel mihi usu venit. Si quando autem ad pœnitentiæ Sacramentum accederem, scrupulorum multitudine agitatus; placido ac sereno vultu me aspiciens, fluctuantem conscientiam statim sedabat: ac pro certo habebam, si quid grave ex ignorantia aut negligentia reticuissem, illum a me confestim id fuisse quæsiturum. D

Crescentius,

et Vitellescus.

448 Paulus Magius; Sæpe, inquit, cum ad eum venirem, sacram Confessionem peracturus, antequam quidquam loquerer, peccata mea mihi ipse prænuntiabat, quæ quidem uni Deo nota esse poterant. Marcellus Ferrus ait; Dum sacramentum Confessionis obirem, crebro in me intuens Pater, quæcumque egissem mihi singillatim narrabat, quasi cordis mei secreta omnia penetraret. Cum autem in absolutione impertienda capiti meo manum imponeret, tota mente atque omnibus artibus, et magno spiritus fervore repleri me sentiebam.

Idem testantur Magius,

Ferrus,

449 Mutius Achilleus hæc de se refert. Expertus loquor; Beatus Pater secreta cordium, et conscientiarum abdita penetrabat. Memoria teneo, quod et in quodam Codice adnotatum habeo; salutis nostræ anno MDLXXIII, cum in peccata quædam prolapsus essem, eaque ei patefacere erubescerem, aliquando accidisse, ut, data occasione, Vir sanctus annosam feminam, me præsente, reprehenderet, diceretque; Tu ad infernum detraheris. Quo audito, cum ego temere ac leviter riderem, statim in me conversus Pater; Tu quoque, inquit, ad infernum pertraheris. Quod quidem non aliam ob causam factum crediderim, nisi ut ego pœnarum metu resipiscerem, et ad officium redirem. Sed ut eram seculi voluptatibus deditus, nec viri sanctimoniam satis perspexeram, neutiquam futura prospiciens, e peccatorum cœno emergere nesciebam. Cum autem ad illum aliquando rediissem, nec tamen occulta quædam crimina ei detegere auderem; ea omnia mihi dilucide atque aperte significavit. Itaque errore detecto, statim decrevi per humilem atque sinceram Confessionem conscientiam expiare, dæmonisque astus deludere.

Achilleus, E

450 Marcus Antonius Vitellescus ait: Ego sæpe ad beatum Patrem veniebam, eaque mihi indicabat, quæ præter unum Deum meque ipsum scire poterat nemo. Si quando autem coram ipso quavis macula aspersum me viderem, toto corpore contremiscebam: id enim ne mihi forte detegeret valde verebar: quod si nihil mihi conscius essem, ejus præsentia quasi Paradisi gaudio mirifice recreabar. Angelus Victorius hæc attestatur: Cum ego interdum ad beatum Patrem adirem, rogaremque illum, ut pro me ad Dominum preces funderet; statim subjiciebat, hoc atque illud mihi maxime cavendum esse, et vitia mea sigillatim recensebat, quæ nisi divinitus scire non poterat; neque enim ille a Confessionibus mihi erat, nec cuiquam hominum ejusmodi peccata aperueram. Petrus Focilis; Sæpe inquit, mihi beatus Pater Philippus occultas cogitationes meas aperiebat: sæpe etiam, simul ac me videbat, tum gravia tum levia peccata, et quæcumque eo nolente commiseram, mihi renuntiabat: quæ quidem, nisi Deo revelante, nosse non poterat.

M. Ant. Vitellescus,

F

Ang. Victorius,

Petrus Focilis,

451 Cassandra Raida; Equidem, inquit, Philippum pro viro sancto semper habui. Cum enim primo ad illum venissem, ut sacram Confessionem peragerem; antequam loquerer, omnes cogitationes meas, et quidquid mente retinebam, mihi patefecit: quod sane, nisi divino lumine præditus, nequaquam efficere potuisset. Antonia de Pecorillis ait; Biennio

et illustres matronæ duæ.

A Biennio antequam ex hac vita migraret beatus Pater, dum inter nos colloqueremur, occulta quædam animi mei consilia mihi significavit, quæ nemini unquam aperire volueram : qua re attonita mecum ipsa dixi : Hæc profecto, non nisi Deo revelante intelligi possunt. Denique, ne rei longitudo legentibus fastidium pariat, id nobis dixisse sufficiat; omnia Philippi acta prædictionibus hujusmodi referta esse. Quicumque enim eo familiariter utebantur, ii profecto omnes, in animorum sensibus penetrandis, illum mirifice enituisse, luculenter testati sunt.

CAPUT XXX.

Prudentia et discretio in Philippo ad animarum optimum regimen.

cap. IX Prudentiam ejus mirati Pontifices,

Quamquam Philippo (ut sæpe jam dictum est) nihil antiquius erat, quam ut homo nullius consilii haberetur; tamen prudentissimus ac solertissimus communi omnium judicio existimatus est. Quamobrem ad illum undique, tamquam ad oraculum,
B concurrebant; ipsique summi Pontifices ejus sententiam plurimi faciebant. Gregorius XIV in rebus gravissimis crebro ad illum misit, ejusque sententiam rogavit. Idipsum fecit deinde Clemens VIII, præsertim cum de Henrico IV Navarræ Rege cum Catholica Ecclesia reconciliando ageretur. Leo XI, olim Cardinalis (quod antea narravimus) sæpius in hebdomada ad illum itare consuevit, et cum eo longissima gravissimaque habere colloquia : inter ceteras autem virtutes singularem prudentiam sese in Philippo perspexisse, testatus est. Carolus Cardinalis Borromæus, Sanctorum et ipse deinde numero adscriptus, per horas plures cum illa familiariter agere solebat : deque iis præsertim quæ ad Mediolanensem Ecclesiam administrandam spectabant : denique ab Urbe discedens, Pio IV Pont. ejus avunculo vita defuncto, Annam Borromæam germanam suam ipsius ductu atque arbitrio gubernari voluit.

Cardinales,

453 Alii quoque Cardinales, Antistites, ac principes in Urbe viri, quotidie ad Philippum confluebant, ejusque consilium expectabant. Claudius Aquaviva, quartus post S. Ignatium Societatis Jesu Generalis Præpositus, summa virtute ac prudentia vir, non raro ad Philippum veniebat, cum eoque tres quatuorve horas colloquebatur. Denique sacris
C religiosorum familiis Præfecti complures, de rebus gravioribus consulturi, frequenter eum adibant; ac Teus Senensis, nuper commemoratus, hæc de illo juratus affirmat. Equidem plures novi gravissimos et religiosissimos viros, quibus etiam familiariter usus sum : nec quemquam inveni, qui tam mature, tam sancte, tamque sapienter consilium daret, quam Philippus. Quod autem in illo erat admirabilius, de re aliqua consultus, temere atque imprudenter responsum plerumque reddere videbatur ; quantum autem ponderis ejus inesset verbis, ipsius rei eventus facile ostendebat. In rebus autem gerendis caute admodum procedebat; et quamquam suopte ingenio officiosissimus erat, non ultra tamen, quam par est, progrediebatur. Quamobrem rogatus aliquando, ut de re gravi cum Pontifice agere vellet ; sapienter respondit, per alios id fieri commode posse, nec importune aures Pontificis obtundendas ; ne forte quoquo modo aditus sibi obstrueretur ad exponendas eorum necessitates, quibus non esset auxiliator.

Ordinum Generales etc.

qui eum frequenter consulebant de gravissimis rebus,

Thren. 1. Discretio spirituum patuit in iis quibus religionem suasit,

454 Verum in discernendis spiritibus tantum luminis Philippus adeptus est, ut quid cuique ad æternam salutem expediret, optime intelligeret. Quapropter quicumque eo hortatore ad Religionem
D aliquam se receperunt (fuerunt autem prope innumerabiles) ii profecto omnes ad finem usque vitæ ibidem feliciter perseveraverunt : qui vero eo dehortante id facere aggressi sunt, in proposito haud perstiterunt. Quod quidem in nostris quoque hominibus observatum est : quicumque enim ex illius sententia in Congregationem sunt admissi, tum suo tum aliorum bono ad ultimum usque spiritum egregie laborarunt ; contra autem pauci aliquot, qui eo minus probante allecti sunt, haud longo post intervallo abierunt.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

455 Ii porro quos certis de causis in seculo, tamquam in sua ipsorum vocatione, manere jubebat, magnos faciebant in solida virtute profectus. Quamquam autem horum plurimos recensere possemus, tamen brevitati studentes, paucos dumtaxat, ad illos quos alibi memoravimus, hoc loco adjiciemus. In primis autem censendus est Dei servus Joannes Baptista Vitellius Fulginas, singulari integritate atque innocentia notissimus, qui octuagenario major migravit ad Dominum, salutis nostræ anno MDCXXI. Is igitur scire cupiens, quonam vitæ genere Deo gratius inservire posset ; ineunte anno Jubilæi MDLXXV, se contulit ad Philippum, cujus sanctitatis fama longe lateque jam percrebuerat :
E eique se in manus tradidit (ut ipse aiebat) tamquam hominem mortuum, quocumque juberet sine ulla contradictione tractandum atque ducendum. Primum vero ad ejus sese pedes abjecit, exactissimam totius vitæ Confessionem iteraturus ; cumque adnotata quædam memoriæ causa ei legere aggrederetur ; Philippus acceptam e manibus ejus schedulam laceravit, nec ultra progredi illum confitendo permisit. Qua re pœnitens nihil commotus, statim acquievit, ac beati Patris arbitrio omnino se regendum commisit : quem ille variis modis ad humilitatem ceterasque virtutes quotidie exercebat. Nec cessabat interea Vitellius assiduis Deum precibus exorare, ut qua demum ratione vita sibi instituenda esset, clementer ostenderet.

quosque in seculo manere jussit,

in quibus J. B. Vitellius, vir deinde sanctissimus,

456 Accidit autem, ut quadam die cum esset in templo S. Bonaventuræ ad Quirinalis radices, ubi tunc temporis Capuccini Patres habitabant, audire sibi visus sit ; Revertere Fulginium, Joannes Baptista, revertere Fulginium. Et quamquam ille omnia cum Philippo communicabat, id tamen ei haud statim aperuit ; ne qua daretur occasio suspicandi, hæc sese idcirco in medium proferre, quod in patriam redire cuperet. Verum idem ipse spiritus, qui Joannem Baptistam intime allocutus fuerat, Philippo
F quoque eamdem mentem injecit : quamobrem per hos ipsos dies illi aperte ac pro imperio ; Edico tibi, inquit, ut Fulginium revertaris, eo namque te Deus vocat. Ita tamen illuc redire eum jussit, ut simul atque evocaretur paratus atque expeditus esset ad recedendum. Hac scilicet ratione vir sapientissimus exercere eum voluit, atque ab affectu patriæ liberum conservare. Hic vero ad ultimam usque senectutem in Dei servitio perseverans, tantum virtutis tantumque apud omnes existimationis adeptus est, ut vel cum inter homines ageret omnium sermone celebraretur, et Beati nomine communiter appellaretur.

quem in patriam remisit.

457 Idem plane accidit Cæsari Baronio, qui olim adolescens, quamquam ad sacram Capuccinorum familiam se recipere vehementer optaret ; id tamen a Philippo, quem in spiritu patrem delegerat, vel infimis precibus impetrare non potuit. Qua re nonnulli offendebantur, quasi homines ab Religione revocaret : neque enim ipsi perspiciebant, quod Vir sanctus divino præditus lumine prævideret, Baronium communi Ecclesiæ bono longe alio a Domino destinari.

Sic Baronium vetuit Capuccinum fieri,

A

A. HIERO. BARNABÆO. EX MS. item que Franc. Puccium,

458 Franciscus quoque Puccius Prænestinus, eodem plane desiderio cum flagraret, Philippi fama permotus ad eum venit, quodque jam pridem statuerat exposuit, ac sententiam rogavit. Cui statim Sanctus; Abi, inquit, tu Religioni minime aptus es, præsertim ob malam corporis habitudinem. Mane igitur, mane Præneste, ibi enim tibi aliisque longe uberrimos fructus metes: idque illi beatus Pater sæpius iteravit. Sed ut fere homines nimium sibi credunt, Philippi dictis Puccius non acquievit; quin etiam quotidie magis magisque urgebat, atque importunis precibus missionem efflagitabat. Quamobrem Philippus denique victus, dixit; Quoniam id tibi tam certum atque obstinatum est, abi, nequaquam tamen permanebis. Igitur paucos post dies, explorata ejus voluntate, a Patribus Capuccinis Viterbium mittitur, ubi religionis tirocinia ponat. Necdum medium iter emensus fuerat, cum subita quadam ægritudine corripitur; atque ab ipsis Fratribus, qui sese ei comites junxerant, ad Urbem redire cogitur: indeque in patriam reversus, gravi et periculoso morbo tentatus est: in quo quidem non modo propositum non deseruit, verum etiam cum primum convaluisset, ad Capuccinorum familiam se statim convolaturum, Deo superisque promisit. Itaque sanitati redditus Romam redit, et quo se voto obstrinxerat Philippo refert. At ille: Propitius sit tibi Deus, nonne tibi jam dictum fuerat, Religioni te minime aptum esse, et majori cum fructu Præneste remansurum? Utque hominem religione, et solicitudine exolveret, votum ipsum in aliud pium opus commutandi facultatem a Pontifice obtinuit: nec tamen idcirco Puccius acquievit. Quapropter Philippus ad Capuccinorum cœnobium illum adduxit, et cum Generali eorum Ministro hac de re colloqui jussit. Is igitur a beato Patre præmonitus, accedenti ad se juveni; Quid quæris? inquit. Cumque ille ingrediendæ Capuccinorum religionis voto se obstrictum esse narraret: Bene habet, subjicit: nos autem nullo prorsus tui recipiendi voto sumus obstricti. Quo audito abiit ille ad Philippum, ac demum quietus Religionis consilium dimisit. Deinde vero satis aperte intellexit, Virum sanctum divino spiritu futura præsensisse: siquidem paucis post annis Prænestinus Archipresbyter factus est, multique omnium ætatum atque ordinum homines, quos præceps in omnem licentiam natura cupiditasque corruperat, ejus monitis exemplisque incitati, recepere sese et ad officium sanitatemque rediere.

quem tamen admissum dimissumque,

B

sed ex voto redire certum,

recipi vetat:

C

alterum a simili consilio abducit,

459 Joannes Baptista Crescentius, nobilis adolescens, ingrediendæ Religionis desiderio flagrabat: quamobrem cum Patribus Dominicanis diligenter egit, ut nihil jam propius esset, quam ut inter ipsos reciperetur. Sensit hoc tandem Virgilius Crescentius ejus pater, et variis illum rationibus a proposito abducere tentavit. Ubi vero obstinatam adolescentis voluntatem perspexit, ut saltem cum Philippo rem communicaret, etiam atque etiam rogavit. Paret ille: at Sanctus, multa ei in hanc rem cum objecisset, et quantæ molis opus aggrederetur clare demonstrasset, denique apertissime dixit: Nequaquam, fili, hæc Dei vocatio est, sed mali dæmonis impulsus, qui te domumque tuam perturbare contendit; scito autem, te postmodum mutato consilio temporales nuptias celebraturum. Obstupuit beati Patris dicto Adolescens, quod et nihil minus cogitaret; et alios fratres haberet natu majores, quibus id potius quam sibi curandum esse videbatur: tamen ita deinde factum esse perspexit, quemadmodum Philippus prædixerat.

et uxori jungendum prædicit:

item qui perseveraturi sint in religione, qui non:

460 In decernendo autem quid cuique ad æternam salutem maxime congrueret, tantum a Deo luminis adeptus fuerat, ut sæpe suis libere diceret, Hoc facite, hæc est enim voluntas Dei. Quod quidem cum non semel Federicus Cardinalis Borromæus audisset; Hunc sane, aiebat, loquendi modum aut pauci, aut fortasse nemo usurpare potest. Interdum etiam Vir sanctus dicebat, Iste in Dei servitio perseverabit, ille autem nequaquam: atque ita prorsus fiebat, quemadmodum ipse prædixerat. Franciscus quidam, et Joannes Baptista Saracenus, quem antea memoravimus, ex iis erant, qui Philippum ipso Oratorii initio sequebantur: cumque ambo eodem tempore ad sacram Dominicanorum familiam se recipere decrevissent; Philippus divino spiritu tactus dixit, Joannes Baptista in suscepto instituto ad finem usque perseverabit, at longe aliter Francisco eveniet: is namque annum intra religiosa castra non implebit, abjectaque severiori disciplina ad seculi commoda revertetur, quemadmodum deinde rei probavit eventus.

D

quinam a virtutis proposito defecturi,

461 Statuerant aliquando Patres optima indole ac spe juvenem in Congregationem admittere, quod quidem Philippus minus probabat, quippe qui haud illum diu in proposito permansurum prævidebat: quamquam autem id Patribus satis aperte significaverat, tamen imperio uti noluit, et ut reciperetur demum permisit. Nec multi abiere menses, cum ille arrepti Instituti pertæsus abscessit; nostrique experimento didicere, quantam Philippi verbis fidem habere oporteret. Duo erant ex primis beati Patris discipulis, Italus alter, alter vero Gallus; hoc autem ille longe ferventior spiritu videbatur. De his igitur Sanctus e suis nonnullis familiariter interrogavit, uter ex illis in via Dei perseveraturus videretur. Quibus tacentibus, ipsemet libere dixit: Italus iste, qui nunc spiritu ferventiorem sese ostendit, haud in incepto perstabit; hic autem Gallus, quamvis minus fervidus videatur, perseveraturus est usque in finem, quod quidem re ipsa comprobatum est.

E

quod deflevit in Lusitano habitum religiosum induente.

462 Lusitanus quidam adolescens, annorum septemdecim, ex iis erat qui Philippum initio sequebantur: is porro ad eam spiritus altitudinem pervenerat, ut plane exemplo omnibus præluceret, deque rebus divinis supra quam cuiquam credibile est subtiliter atque expedite dissereret; quamobrem privatis ejus colloquiis (Taurusio teste) viri doctissimi obstupescebant, præsertim Aloysius Lippomanus Episcopus Veronensis, pietate ac doctrina insignis, qui tunc temporis Oratorii exercitia frequentabat. Accidit autem, ut nescio quo spiritu ductus ad religiosa castra transire decreverit; quod quidem consilium quamvis minime probaret Philippus, importunis tamen precibus victus, dimisit eum (quod in casibus ejusmodi aiebat Pater) in desideria cordis sui. Cum igitur solenni more sacrum habitum sumpturus esset, adfuit cum Taurusio atque aliis ipsemet Sanctus. Dum autem sacræ ceremoniæ peragerentur, in partem templi secedens, vim lacrymarum profudit; quamobrem ad eum accedens Taurusius rogavit, quid tam acriter fleret. At ille; Adolescentis hujus virtutes defleo. Quod sane dictum haud percepit Taurusius, nisi cum illum vidit post paulo in Dei servitio adeo remissum atque oscitantem, ut nihil minus quam de religiosa disciplina custodienda cogitaret: et quamquam Religionis habitum non abjecit, vagus tamen et profugus fuit super terram usque dum vixit.

F

Ursulæ Benincasiæ spiritum

463 Hanc porro facultatem discernendorum spirituum Philippo singulariter a Deo impertitam esse, adeo constabat, ut Gregorius XIII Pont. Max. probatum volens spiritum Virginis cujusdam (Ursulæ Benincasiæ nomen erat, per eosque dies Neapoli ad Urbem venerat, magna cum sanctitatis opinione) neminem ad id Philippo aptiorem existimarit. Ejus igitur curam Vir sanctus cum suscepisset, primum quidem

A quidem ad humilitatem ac mortificationem per plures menses illam exercuit, ejusque raptus atque ecstases frequentissimas nihili se facere ostendit, sacra insuper Christi corporis Communione eam diu abstineri jussit; denique cum longo jam experimento illius spiritum ex Deo esse comperisset, omnia ad Pontificem retulit. Hanc ipsam deinde ab Urbe discedentem opportunis monitis communivit, quibus per arctam salutis semitam tuta ac tecta ab hostium insidiis incederet; multisque suorum testatus est, idcirco eam a Domino per hujusmodi viam deduci, quod singulari esset morum puritate ac singularitate. Itaque Neapolim rediens, et Philippi dictorum memor, in timore et tremore suam ipsius salutem operabatur; dicere solita, nemini unquam se melius quam Philippo innotuisse. Denique multis virtutibus clara migravit ad Dominum, sextodecimo Kalendas Februarias, anno redempti Orbis MDCXVIII. Artemius Vanninus Senensis, Sacerdos morum probitate et doctrina spectabilis, admirabiles quasdam inter orandum mentis illustrationes percipiebat: cumque rem valde suspectam et periculosam esse intelligeret, religiosissimos ac probatissimos viros consuluit:

explorat et probat:

atque Artemii Vannini,

B unum tamen Philippum invenit, qui fraudes omnes et latentes inimici insidias detegeret, regiamque spiritus viam demonstraret.

464 Ad probandos autem spiritus beatus Pater mortificatione, tamquam Lydio lapide, utebatur: neque enim sine hac, vitæ morumque sanctitatem consistere posse censebat. Alfonsus Lupus, de quo supra mentionem fecimus, concionaturus ad populum, quæ mox dicturus erat, solus in recessu meditabatur. Huic igitur nec opinanti supervenit Philippus; severoque vultu in eum intuens; Tune, inquit, es ille Lupus, concionator ille celeberrimus, qui mundi plausibus tumens, longe majorem sese existimat, quam revera sit? quique inaniter gloriatur, primos Christiani Orbis suggestus se conscendisse? An vero deesse putas in Italia Concionatores, qui te et doctrina et sanctitate præcedant? His atque aliis gravioribus dictis in eum Philippus invehebatur, ut plane qui aderant obstupescerent: quibus tamen Lupus nihil commotus est; sed, ut erat mitis et humilis corde, ad pedes beati Patris se statim abjecit, totusque effusus in lacrymas ex animo dixit; Quam vera mihi narras, Pater! Tum vero Sanctus, frontem explicans, qua solebat humanitate atque hilaritate hominem complectitur, et osculatur dicens: Perge modo, et Christi Evangelium Populis prædica, ut facis, Deumque pro me deprecare. C His dictis statim abscessit, quippe qui optime noverat, quantum ea re et Lupo et sibimet apud Dominum lucratus esset.

Alfonsi Lupi celebris concionatoris,

465 Antonia quædam erat, ex iis quas Tertiarias vocant Ordinis S. Francisci, utroque lumine orbata, lectoque ex longa infirmitate decumbens, cujus sanctitatis fama per Urbem satis jam percrebuerat. Ad hanc igitur cum suis aliquot Philippus accessit; ejusque spiritum probaturus, variis illam mortificationibus exercuit. Denique experta atque perspecta ejus virtute, ut aliis quoque innotesceret, quam alte atque acute cæca Virgo perspiceret; accitum ad se clam ex his qui aderant Sacerdotem quemdam, Florentia nuper advectum, ante lectum decumbentis in genua procumbere jubet, aitque; Antonia pro misello isto Dominum deprecemur. At illa, extenta dextera procumbentis manum apprehendit, eamque reverenter osculata; Hic, inquit, Sacerdos est, atque hodie mane Sacrum fecit: proinde ego ejus orationibus egeo, meque illi ex corde commendo. Tum vero Philippus, ne facto quidem verbo, digressus est.

Antoniæ Tertiariæ,

466 Alius quidam in Urbe erat, itidem Tertiarius Ordinis S. Francisci, ob summam in proximos D caritatem ac singularem vitæ austeritatem, magna apud omnes sanctitatis opinione. Hunc porro Augustinus Cardinalis Cusanus, per eos dies ejusdem Ordinis Protector, eo nomine ad beatum Patrem misit, ut ejus spiritum expenderet atque perspiceret. Itaque ubi illum videt Pater, non sine supercilio atque contemptu; Quid istuc hominis est? inquit. Mox pixidiculam afferri jubet, in qua ærei nummuli plures erant, ut quotquot voluisset acciperet. At ille quamquam omnes avide arrepturus videbatur, vix demum unum accepit: quod quidem Vir sanctus valde probavit, rem tamen caute dissimulans; Hic profecto, inquit, cibum potius quam pecuniam quærit, afferte huc panem. Quem cum primum videt ille, statim morsu apprehendit, mox demittit in sacculum. Rogat illum deinde Pater, quonam instituto vivat, quemve orandi modum teneat? Is vero dentes, manus, pedesque concutiens, hanc unam orandi rationem se nosse respondit: quo dicto valde lætatus est Sanctus, nihilominus, quasi hominem contemneret, ab se statim ejecit. Abit ille, aitque, Profecto Senex iste mortificandi et corrigendi spiritum adeptus est. Hunc ipsum deinde ad se ventitantem sæpius tentavit Pater, ejusque constantia perspecta, E ab vitæ morumque simplicitate ac puritate plurimum commendavit.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

et alterius Tertiarii:

467 Porro autem moderatoribus animarum salutaria quædam monita dare consueverat; in primis vero eos qui auscultandis Confessionibus præsunt serio admonebat, ne una eademque via quam ipsi tenuissent, suos etiam in spiritu filios ad studium pietatis conarentur adducere; id enim sæpe haud sine magno eorum incommodo ac detrimento fieri posse. Præterea iisdem quæcumque libuisset facere ne permitterent, sed operæ pretium esse, eos vel ad virtutem currentes interdum retinere, tum ad recreandos animos, tum etiam ad intellectum et voluntatem subjiciendam. Illud quoque admonebat, ne pœnitentes, quos semel a Confessionibus Patres sibi delegerant, levi de causa desererent, neve hi pœnitentes alienos facile admitterent; sed ad Confessarios suos, nisi forte gravis intercederet causa, quamprimum remitterent: quod ipsemet ad aliorum exemplum facere consuevit. Quamobrem Nero de Nigris, quem unice diligebat, nominatim præcepit, ut Religiosum quemdam ex Servis B. Mariæ, quem a Confessionibus habebat, ne dimitteret.

Monet non facile mutandos Confessarios,

468 Hoc idem de se ipso luculenter testatur Peregrinus Altobellus, Romanus Presbyter et Canonicus S. Marci, ait enim: Quoniam de Philippi sanctitate tota Urbe jam fama percrebuerat, in ejus familiaritatem venire maxime cupiebam: cum igitur P. Joannes Franciscus Bordinus, qui mihi a Confessionibus erat, in Poloniam se contulisset cum Hippolyto Cardinali Aldobrandino, cui deinde ad summum Pontificatum evecto Clementis nomen inditum est; Philippum mihi in spiritu patrem delegi, quo deinde dum vixit familiariter usus sum, quamquam haud semper apud illum sacras Confessiones peregi; sed ipso anno, quo scilicet Bordinus idem in Polonia commoratus est: siquidem post ejus reditum, cum ad pedes beati viri conscientiam purgaturus procubuissem; Vidistin, ait mihi, Patrem tuum? Nequaquam, inquam. At ille; Nunc tibi ad eum redeundum est. Cumque ego etiam atque etiam rogarem, ut confitenti mihi aures daret: Sic par est facere, inquit. Hactenus Altobellus.

F

atque ad primos redeundum mox ut licet.

469 Illud quoque probabat maxime, ut cum uxore vir pariter, dummodo id sponte ac libenter facerent, uno atque eodem Confessario uterentur, qui nimirum paci et concordiæ ipsorum facile consuleret. Docebat præterea Vir sanctus, si quis forte in via

Præcepta quædam Confessariis inculcata,

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

Præcepta quædam Confessariis inculcata et pœnitentibus;

A via spiritus longe ad virtutem processisset, deinde aliquo casu gravius prolapsus esset, nihil ad ejus salutem opportunius adhiberi posse, quam ut lapsum suum viro alicui religiosæ probatæque vitæ libere aperiret : hac enim ratione ad salutis viam haud difficile illum posse reduci. Eos porro qui auscultandis Confessionibus operam dabant, serio admonebat, ut ne pœnitentibus permitterent, quæcumque fervore spiritus incitati facere voluissent : hoc enim pacto vegetiores ad virtutem atque alacriores fieri ; sin aliter, animum remissuros, ac tædio affectos ab incepto facile destituros. Rursum vero pœnitentibus aiebat, nulla unquam ratione Confessarii voluntati vim adhibendam, aut alio deflectendam, quo ipse haud propenderet : quinimo eo absente illius mentem interpretandam, et quasi præsente ac jubente res dirigendas. Ad hæc flagellationes aliasque corporis macerationes illo inconsulto minime aggrediendas : si quis autem sponte ac temere id facere ausus esset, hunc sane aut in ægritudinem aliquam, aut in superbiam atque arrogantiam facile prolapsurum.

nec facile vovendum quid,

470 Ad hæc Deo quidquam voveri, nisi eo consulto quem quis in spiritu patrem sibi delegerit, B nequaquam probabat : nec suis interdum rogatus id facile permittebat; illud Ecclesiastis mente retinens, multo melius est non vovere, quam post votum promissa non reddere. De statu quoque suo quemquam moveri haud facile patiebatur, sed unumquemque manere cupiebat in ea vocatione, in qua initio vocatus esset, dummodo sine Dei offensa vitam ageret. Aiebat enim vel in media hominum turba Christianæ perfectioni operam dari posse, neque opificium, aut quæstum, aut laborem ullum Dei servitio impedimentum afferre. Quamvis igitur innumeros prope filios (ut diximus) in varias Religiosorum familias miserit; tamen vehementer optabat, ut in sua quisque domo atque familia ad virtutem sese exerceret : pluresque aulicorum, qui pie ac laudabiliter viverent, ab instituto recedere vetuit : dicere solitus, ex malo ad bonum statum transituro nihil consulto opus esse; ex bono autem ad meliorem progressurum indigere tempore, consilio, atque oratione : neque enim quod in se melius est, unicuique melius esse : quamquam autem Religiosorum virorum instituta eminentiora sint, non tamen omnibus bene congruere. Itaque cum ad sacrum aliquod institutum quemquam a Domino vocatum aptumque videbat, remis velisque illuc hominem impellebat : C ubi vero rem aliter se habere perspiciebat, haud ita facile cuiquam permittebat, ut ad Religionem se reciperet.

aut statum mutandum.

Principes quomodo corrigendi

471 Pacem et concordiam cum proximis servare quicumque cuperet, huic profecto quæ in aliis cerneret caute dissimulanda naturæ vitia. Principes autem viros non temere, sed veluti ex transverso corrigendos esse docebat, quod et Nathan cum David fecisse narratur. Si quid vero incommodi eorum causa interdum cuipiam contingeret, æquissimo animo ferri, eodemque vultu atque hilaritate rediri oportere : sic etenim brevi cum illo in gratiam redituros, omnemque illatæ offensæ suspicionem a se amolituros. Mulieres ex Apostoli verbo hortabatur, domus curam haberent, in publicum facile ne prodirent. Quamobrem cum aliquando laudibus extolleret Martham Spoletinam, feminam vitæ morumque sanctimonia inclitam, nonnullique ex suis ei subjicerent cur illam tantopere celebraret? Quia, inquit, lanam facit. Ad illud scilicet Proverbiorum respiciens : Manum suam misit ad fortia, et digiti ejus apprehenderunt fusum. Fuit hæc porro Philippi observantissima : cumque ad Urbem veniebat, statim ad illum convolabat, ejusque pedibus provoluta, ut pro se Dominum rogaret, humiliter postulabat. D Quoties vero Dei servum intuebatur (hoc quippe donum inter cetera obtinuerat, ut animarum pulchritudinem introspiceret) toties admiratione defixa extra se rapi videbatur. Multa præterea in hanc rem ex Philippi sententia adjicienda essent, quæ tamen alio properantes omittere cogimur.

mulieribus commendandam curam domus

CAPUT XXXI.

Philippus energumenos liberat, absentibus apparet, mortuum suscitat.

cap. x Liberat a dæmone Catharinam Aversanam;

Quamquam Philippus ab exorcizandis malignis spiritibus alienior videbatur, tamen hoc quoque longe præclarissimum munus illi a Domino impertitum est, ut plurimos ab iis male vexatos liberaverit. Catharina quædam puella, Aversa Campaniæ Urbe Romam eo nomine perducta est, ut ab ea dæmonium suis precibus meritisque Philippus ejiceret. Hæc porro cum nullas litteras didicisset, tamen Græce ac Latine loquebatur, quasi sese in scholis diu exercuisset. Præterea ejus corpori tantum roboris accesserat, ut multorum vel fortium ac robustorum manibus teneri non posset. Quoties vero E beatus Pater eam ad se perduci juberet, quamvis longe abesset, statim præsentiebat; aiebatque. Nunc Presbyter ille me accersit : dein fugiens et in remotissimas domus latebras sese conjiciens, ægerrime tandem ad ecclesiam pertrahebatur. Igitur quadam die, cum in templum S. Joannis Florentinorum adducta esset ; Philippus, parentum calamitati et puellæ compatiens, omissis exorcismis, orationi se dedidit : eodemque momento ab immundis spiritibus liberam se sensit, nec deinde ullo unquam tempore ab iisdem ne minimam quidam molestiam recepit.

Lucretiam Cottam a maleficio;

473 Lucretia Cotta Romana, octo ipsos annos ex maleficio vexabatur ; quapropter oculos miserandum in modum distorquebat, interdum quoque visum penitus amittebat : ad hæc cor ipsum prope divelli sibi cum persentisceret, toto corpore quatiebatur, ut pluribus feminis pectori ejus obnixis concussio hujusmodi reprimi omnino nequiret, et jam jam expiratura videretur. Cum igitur tam graviter cruciata cibum aut somnum capere non posset, et jam ossibus vix hæreret, ad Philippum se contulit, ut sacramentum Confessionis obiret. Is vero ubi illam videt, misericordia permotus, genuflectere jubet. Quo facto alteram manum super cor ejus, alteram sibi ob oculos ponit, attentoque animo Deum orat per mediam horam ; eodemque tempore mulier F ab omni cordis afflictione se sensit immunem. Nec ita multo post ad Sanctum reversa, cum eam videret oculis tam male affectam ; Ne dubites, inquit, filia, ab hac quoque ægritudine liberam te volo. Igitur ad illum deinde cum rediisset, sacram Confessionem peractura ; Philippus super oculos ejus manus imponit, et post paulo ad se retrahit. Cui statim illa clamitans ; Heu ! heu ! inquit, Pater, tu me penitus excæcasti. At Sanctus subridens, ait ; Ne dubita, nequaquam excæcaberis. Post horam (res mira) quasi velum quoddam ab oculis detrahi sibi sensit : reversisque in locum suum pupillis, statim visum recepit ; neque ex ea die ullo oculorum vitio laboravit, quin etiam tenuissimo opere telas acu pinxit.

Matronam Germanam a dæmone in S. Mariæ,

474 Advenerat ex Germania ad Urbem nobilissima femina, male a dæmonio exagitata. Hanc quadam die in templum sanctæ Crucis in Hierusalem propinqui adduxerant, solenni Ecclesiæ ritu adjurandam : jubente autem Otthone Trusches Cardinali Augustano, adfuit etiam cum suis aliquot Philippus. Cum igitur lignum sanctissimæ Crucis, atque aliæ quæ ibidem asservantur Reliquiæ, publice

A blice ostenderentur, gravissimis cruciatibus urebatur. Quamquam autem adstantium plurimi dæmonem ab ea ejectum esse opinarentur, re vera tamen haud abiisse compertum est : quamobrem omnes pariter beatum Patrem exorant, ut miseræ opem ferat. At ille, quamquam invitus, accedit tamen ad arreptitiam ; cogitque dæmonem, ut diem indicet, qua demum abscessurus sit. Tum vero ad eos qui aderant se convertens ; Scitote, inquit, miseram hanc ob unius adstantium incredulitatem nunc liberari non potuisse, verum die dicta id certe fiet. Nec vana fuere promissa, siquidem præstituto tempore in templo S. Mariæ ad Martyres obsessam diabolus omnino deseruit, liberamque reliquit, maxima cum suorum admiratione atque lætitia, qui paulo post salvam et incolumem in patriam reduxerunt. Ingrediebatur aliquando Vir sanctus, una cum Petro Victricio, Lateranensem Basilicam, ubi tum forte capita SS. Apostolorum Petri et Pauli, argenteis gemmatisque thecis inclusa, frequentissimo populo ostendebantur. Ecce autem energumena quædam vociferari atque ululare cœpit. Quam ut videt Philippus, crines ejus apprehendit, eique in B faciem expuens ; Cognoscisne me? inquit. At illa ; Utinam te non cognoscerem! Eodemque tempore semimortua in terram prolabitur, atque a maligno spiritu liberatur. Cum autem ad id spectaculum multi concurrerent, Dei servus, ut longissime gloriam fugiebat, sese confestim e templo proripuit.

et aliam energumenam in Vaticana.

Pro imperio coercet dæmones, in arreptitiis

475 Ea porro erat potestas ejus in dæmones, ut si quis forte ab iis obsessus ad sacram Confessionem aut Communionem accedere non posset, hunc pro imperio statim libere ac sine impedimento mysterium illud peragere juberet. Quamobrem cum in templum nostrum venisset mulier, religioso habitu induta (erat hæc arreptitia, nemini tamen nostrorum cognita) et ad sacram mensam accessisset, dæmone autem obnitente Eucharistiam sumere recusaret; Philippus, rem non tam oculis, quam mente perspiciens, e sella in qua tum forte sacras Confessiones auscultabat sese proripit, ejusque capiti manum imponit. Qua re misera statim sui compos effecta, sine ulla contradictione, sacrosanctum Eucharistiæ mysterium obivit. Nec plane absimile huic accidit in hac ipsa ecclesia. Etenim cum se eo contulissent aliquando duæ pauperes aniculæ, earum altera, Clerico cuidam ex nostris, Quæso te, inquit, Sanctum illum Patrem nobis advoca. Is vero cum C subjiceret, Patrem illum ætate confectum ægre descendere posse : iterum illa etiam atque etiam rogare, ut eum omnimodis evocaret, quo scilicet sacra Confessione expiaret sociam suam, a dæmone obsessam. Cumque ille itidem abnueret, rursum illa usque eo oravit et obsecravit, dum Clericus precibus victus ad Sanctum adiit ; aitque, arreptitiam quamdam in templum venisse, quæ mali spiritus instinctu a sacra Confessione et Communione arcebatur, quamobrem ad eam descendere ne gravetur. Tum vero Dei servus, Abige illam, inquit : quid mihi cum arreptitiis? Cum autem paululum substitisset, miseratione commotus, Age, inquit, dic illi, ut me expectet. Dein veniens in templum, ad locum in quo Confessiones audire solebat se contulit : cujus aspectu energumena statim turbari cœpit, nec sine vi ac minis ad illum adducta est. Tum Sanctus placido vultu ; Hic, inquit, genuflectito. Quo audito mulier sine ulla contradictione obtemperavit, et sacra Confessione peracta sanctissimum Christi corpus ex ejusdem Philippi manibus sumpsit : quod et deinde eo præsente sæpe facere consuevit.

usum Sacramentorum impedientes.

476 Cum autem superbus ac malignus Philippi imperium et potestatem ferre non posset ; quoties voluntati ejus obtemperare cogebatur, toties in illum indignationem suam aperte demonstrabat. P. D Jo. Antonius Luccius (quod supra innuimus) energumenam adjuraverat, ac beato Patre jubente per summum contemptum eam flagellaverat. Hac re tam graviter offensus est dæmon, ut sequenti nocte horribili specie sese Philippo objecerit, multa insuper atque horrenda minatus, quod se ea ratione sprevisset : denique abscedens, ingenti fœtore omnia complevit. Illud prætere eidem gravissimum videbatur, Dei servum, ubi ad energumenos adjurandos precibus adigeretur, suis in spiritu filiis id muneris demandare : hoc enim dedecori atque ignominiæ sibi esse putabat. Itaque cum aliquando Joanni Baptistæ Boniperto, Canonico Novariensi suoque in spiritu filio, virginem quamdam exorcizandam remisisset, isque vesperi peracto exorcismo domum revertisset; conscenso scamno, dum in parietem clavum adigit, inverso scamno propius nihil est factum, quam ut alliso in terram capite vitam amitteret. Quo autem tempore hoc accidit, dæmon ipse per energumenam loquens ; Putabam, inquit, me illum occidisse.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

Ab eo se sperni ægerrime fert dæmon.

477 Quamquam autem Deus dederat illi virtutem et potestatem super omnia dæmonia ; raro tamen, nec ferme nisi coactus, ad energumenos exorcizandos accedebat. Aiebat enim, in hac re haud facile E credendum esse : quandoquidem inusitati quidam effectus sæpe non ex dæmone, sed ex morbis melancholicis, capitis debilitate, aliisque hujusmodi proveniunt ; in feminis vero ex vehementi phantasmatum impressione, aliisque tum animi tum corporis ægritudinibus, non raro etiam ex malignitate, quæ sese ob varias causas a dæmone obsessas simulant. Quapropter cum ad P. Nicolaum Gilium adducta esset puella, quam propinqui omnes vere arreptitiam existimabant ; quippe quæ domum totam subverteret, qua clamando, qua frangendo, et perdendo quæcumque illi venirent in manus ; cumque ea de re nuntius ad Philippum afferretur, rogareturque ut miseræ benigne succurreret ; ad eam descendit, atque ex adspectu ipso nequaquam a dæmone occupatam esse cognovit, nec tam coacte, quam sponte insanire. Quapropter accito ejus fratri dixit, sororem suam, si salvam ac liberam esse vellet, quoties inposterum insaniret ac fureret, toties flagris acriter cæderet : hoc enim remedio certissime convalituram. Sic factum : cædentique fratri mentita energumena insaniæ suæ causas statim aperuit. Alia quædam huic persimilis, aliquando ad sanctum Virum adducta est : in quam ille intuitus, Nequaquam hæc, inquit, energumena est : atque ita esse, quemadmodum Philippus dixerat, postmodum satis liquido F apparuit.

Docet non facile hac in re credendum feminis,

quarum alias ex malitia furere,

478 Aliam itidem, nomine Sideram, ab Sabinis ad Urbem propinqui adduxerant ; sacris exorcismis adjurandam, quippe quæ omnibus vere arreptitia videbatur. Et quodam die, cum ad solennem summi Pontificis benedictionem iidem propinqui eam ducere statuissent, in puteum sese præcipitem dedit, sed accurrentibus multis statim inde educta est. Sæpius deinde ab aliquot exorcistis adjurata, ac tum flagris tum etiam suffitibus graviter excruciata, denique ad beatum Patrem adducitur. Qui præmissa ad Deum oratione, propinquis ejus libere dixit : Hæc profecto arreptitia non est, sed fatua : igitur patienter ferenda, nec amplius crucianda. Quemadmodum autem Philippus dixerat, sic rem se habere manifesto compertum est. Has igitur ob causas Vir sanctus suos in spiritu filios admonebat, in hac re ne facile crederent, nec nisi in publico feminas exorcizarent ne scilicet gravibus periculis sese objicerent.

aliam fatuam esse demonstrat.

479 Illud præterea Philippo singulariter a Domino impertitum est, ut multis etiam absentibus, Cap. XI.

cum

A. HIERO. BARNABÆO. EX MS.

Adhuc vivus et absens apparet uni ex suis tentato,

D cum inter mortales esset, visibili specie sese ostenderet, iisque periclitantibus opem ferret Sacerdos quidam ex nostris grave peccandi periculum sibi pertimescebat in re, cujus illi curam Dei servus demandaverat : cumque ob id graviter animo torqueretur, noctu dum quiesceret in ædibus Vallicellanis, cubiculi fores quamvis firmissime obseratas, sensit extemplo reserari. Itaque somno excitus, vel in mediis tenebris Philippum vidit ad se introeuntem (habitabat tum ille in ædibus Caritatis) sibique dicentem ; Quomodo tecum agitur? Is vero, Male, inquit : animo quippe graviter ægrotabat. Tum demum Philippus, extensa dextera Crucis illum signo munivit, aitque, Ne dubita. His dictis evanuit, et perturbationes omnes repente sedavit.

alteri in mari periclitanti,

480 Adolescens quidam, Neapolim cogitans, beato Patri, cujus arbitrio regendum sese commiserat, animum suum aperuit. Is vero consilium hujusmodi improbavit : eunti enim, aut a mari, aut a Turcis periculum esse affirmabat. Sed ille in sententia persistens iter aggreditur. Ecce autem dum navigat, sese improviso a Turcis supervenientibus impeti sentit : quapropter plurimi, qui una navigabant, mari se commiserunt, quos et ipse statim se-
B cutus in undas sese projecit. Sed ut erat natandi imperitus, jam jam in profundum mergebatur. Igitur ubi se morti proximum videt, ea quæ a sancto Patre nuper audierat memoria tenens ejus auxilium supplex implorat : eodemque tempore (rem miram!) Philippus ei sese offert, et qua solebat voce, Ne dubites, inquit : manuque arreptum ad littus eduxit.

alteri a piratis capto,

481 Marcellus Ferrus, alibi sæpe commemoratus, ex Ægypto in Italiam negotiatoria navi vehebatur : quæ cum Cyprum præterlaberetur, repente a piratis obsidetur et capitur. Ii porro comprehensis illico mercatoribus catenas injiciunt. Quod ubi videt Marcellus, pavore perculsus, ad Deum orat, ut Philippi meritis incolumem se e tanto periculo servet. Vix ille has preces effuderat, cum repente videre sibi visus est beatum Patrem, ejusque dulcissimas voces audire, Ne dubita, ad Deum confugito, nequaquam captivus eris. Atque ita plane res cecidit. Cum enim piratæ eum quoque post alios catena vincire vellent, Christianæ navis Præfectus; Quorsum, inquit, senem hunc miserum vincire vultis? Quo dicto Barbari, præter omnem consuetudinem expectationemque commoti, eum liberum dimiserunt. Cum igitur ad Urbem denique pervenisset, accepit hoc ipso tempore, quo se Deo et beato Parenti pre-
C cibus commendaverat, nonnullis nostrorum illum dixisse; Pro Marcello Ferro orandum est, valde enim periclitatur.

mulieri rancorem servanti

482 Constantia de Drago, qua de supra meminimus, cuidam ex propinquis suis subirata, ab ejus consuetudine recesserat. Cum autem tres aut quatuor dies præteriissent, nec iram poneret; diluculo dum quiesceret, somnum inter ac vigiliam, ictu pulsari se sentit. Quo statim experrecta est, eodemque momento beatum Patrem sibi dicentem audivit. Quousque tandem, tua durabit iracundia? Qua re Constantia perterrita, cum primum illuxit ad Philippum se contulit; expiataque conscientia, rem ut ceciderat retulit. At Sanctus, quasi factum hujusmodi penitus ignoraret, nihil omnino respondit.

et alteri diutius dormienti.

Constituerat Dei servus Lucretiæ Gioliæ, Joannis Animucciæ uxori, singulari pietate feminæ, tum diurna tum etiam nocturna sacræ precationis tempora, edixeratque, ut certa noctis hora surgeret ad meditandum. Quoniam vero somno occupata sæpe id negligebat, quadam die eam reprehendit Pater; et, Nisi resipueris, inquit, ego ipse in posterum excitabo. Nec inania fuere verba. Quoties enim illa somno largius indulgebat, toties Philippum audiebat D
clara voce dicentem, Lucretia, surge. Quin etiam cum expurgatura conscientiam ad eum adibat, Nonne ego, inquiebat, hac nocte te compellavi?

Cæsari Baronio ægrotanti videtur,

483 Ægrotabat ad mortem Cæsar Baronius in ædibus Florentinorum, jamque sacro Oleo perunctus, vitalique sensu deperdito, nihil propius erat, quam ut spiritum emitteret. Cum paululum quiescens repente videt beatum Patrem (erat tum ille in ædibus Caritatis) ad Christi Domini ejusque sanctissimæ Matris pedes humiliter procumbentem, ab iisque salutem sibi his verbis postulantem; Da mihi Cæsarem, Domine : mihi illum redde : sic cupio, sic volo. Christo autem abnuente, videt sanctum Virum ad Deiparam se convertere, orare, obsecrare, ut id sibi a Filio suo impetrare non dedignetur. Qua demum benigne intercedente, statim exoratum esse intellexit; eodemque momento experrectus, ex ea infirmitate se minime moriturum pro certo credidit. Advenienti deinde Philippo rem totam refert, multasque gratias agit. At ille modesto silentio præstitum beneficium dissimulans. Nimis periculose, ait, fidem somniis habere : proinde paratus esto, inquit, ad Dei voluntatem. Quod autem haud inane somnium id fuerit, statim apparuit : siquidem eo E
ipso die ita convaluit, ut qui modo de illo desperaverant medici nihil jam pertimescerent, atque insperatam salutem Philippi precibus meritisque tribuendam esse affirmarent. Quapropter Baronius ipse et vitam et doctrinam beato Patri acceptam sese referre, non semel in Annalibus suis testatur.

exorare sanitatem;

alteri auditur sanitatem promittens.

484 Matthias Maffeus, cujus antea meminimus, cum ex morbo gravissimo laboraret, deque illius salute a medicis omnibus jam desperatum esset, a Philippo invisitur : is porro duas sacrarum Reliquiarum thecas secum detulit, aitque ægroto, Ne dubites, confide te Jesu Christi gratia ex hoc morbo convaliturum; dein dexteram super cor ejus imponit, munitque signaculo Crucis, atque abit. Ipsa autem nocte ægrotus magna sibi voce ter inclamantem Philippum audivit. Surge. Quamobrem somno excitus, sanitati extemplo restitutum se sensit, ac biduo post liber e lecto surrexit. Alius quidam, Philippi in spiritu filius, teste Federico Cardinali Borromæo, nocte intempesta horribili spectro perterritus est. Immanis quædam bestia obsidere sibi lectulum videbatur, trucibus oculis sævoque rictu minitans; itaque diu agonizans, denique evigilavit, non sine ingenti mœrore, quasi verberibus male acceptus esset. Mane igitur ad Philippum venit, ac rem totam narrat, Cui Sanctus, Scito, inquit, me tibi hac nocte adfuisse, et pro te decertasse. Hanc F
porro visionem tibi Deus certam ob causam immisit, atque ego ipse precibus impetravi.

alteri spectri territo adest:

Ægro mortem optanti,

485 Petrus Franciscus Justus, Sacerdos et Abbas Florentinus, beatoque Patri perfamiliaris, ex pituitoso morbo toto biennio tam graviter laboraverat, ut jam vix ossibus hæreret, ad eumque sustentandum plurimum adjumento opus esset. Igitur periculosæ ægritudini et medicorum judicio insanabili curationes omnes adhibuit; et ab Urbe secessit, cœlo salubriore fruiturus : sed frustra : quamobrem eorumdem medicorum consilio ad Urbem revertitur. Hic vero adeo se recreari non sensit, ut quotidie deterius habere cœperit. Itaque Deum ex animo rogabat, miserrimæ hujusmodi vitæ finem aliquando imponeret; siquidem tam acutis doloribus excruciabatur, ut sæpissime animo linqueretur. Interea Sacerdos quidam ex nostris ad eum venit, nuntiatque Philippum vesperi adfuturum. At ille, ne id faciat, etiam atque etiam rogat : sæviente enim hieme nix omnia operuerat. Igitur a cœna ad concubiam noctem acerbissimis doloribus tortus, denique ex nimia

A mia lassitudine somno occupatur. Ecce autem beatus Pater per visum ei sese offert, caputque manibus arcte complectitur : qua re ille haud sine timore expergiscitur, neque enim intelligere poterat quonam pacto illuc penetrare potuisset, clausis atque obseratis cubiculi foribus. Tum Sanctus, quomodo sese haberet, rogavit. At ille, quamquam initio vocem proferre nequibat, tamen ubi se tantisper collegit, quibus potuit modis salutem imploravit. Hic vero Philippus, conformatis in Crucis similitudinem ejus manibus, substitit ; dein Surge, inquit. Hoc dicto ægrotus (quod multis ante mensibus efficere nequiverat) e lecto surrexit. Et Sanctus ; Nonne vides te non tam male habere, quam putas ? Statimque ex oculis ejus evanuit, sanumque reliquit.

noctu apparens sanum reddit.

486 Joannes Animuccia, de quo alibi mentionem fecimus, Pratum, Etruriæ olim præclarum oppidum, modo in civitatem erectum, aliquando se contulit ; ibique Catharinam Ricciam Florentinam, ex Monialibus S. Dominici, spectatæ sanctitatis Virginem visitavit. Cumque de Philippo sermo incidisset, quæsivit ex ea, an illum unquam vidisset. Cui Virgo, nequaquam sese illum vidisse dixit, sola sanctitatis fama sibi innotuisse, quamquam et videre eum et B alloqui vehementer optaret. Sequenti autem anno iterum ad illam venienti Animucciæ libere dixit, sese et Philippum vidisse, et cum eo locutam esse; quamquam nec Philippus Romæ, nec Prato Catharina pedem unquam extulerint. Redeunti deinde eidem Animucciæ, et rem ut ceciderat nuntianti, Philippus satis aperte hæc eadem confirmavit. Quin etiam anno salutis nostræ MDXC, cum jam sacra Virgo migrasset ad Dominum, audientibus multis libere testatus est, sese eam vidisse dum viveret ; et singillatim omnia ejus lineamenta descripsit, quæ sane (ut diximus) nisi divinitus nosse non poterat.

Prati visitat sanctimonialem sui videndi cupidam,

487 Præter hæc omnia divinitus infusa charismata, Philippus sortitus est gratiam quam vocant miraculorum, quibus vivens juxta ac mortuus singulariter enituit. Non solum enim variis morbis oppressos sanitati restituit, sed mortuos etiam ad vitam revocavit, id quod hoc loco referre contenti erimus: cetera enim plurima, quæ ab ipso patrata sunt, consultius ad finem vitæ rejecimus, quo quisque commodius atque expeditius ea legere possit. Fabricius de Maximis, quem sæpe memoravimus, quinque filias susceperat ex Lavinia de Rusticis : quam partui appropinquantem, Fabricius idem Phi- C lippi precibus summopere commendavit. At Sanctus paulum tacitus hæsit, deinde, Uxor tua, inquit, nunc marem pariet ; huic porro quod libitum erit mihi nomen inditum volo ; nonne libet etiam tibi ? Annuit ipse. Tum Philippus : Igitur Paulo huic nomen erit : id autem Vir sanctus alias illi sæpe prædixerat. Itaque domum redeunti obviam fit servus, natumque ei filium nuntiat ; quem Fabricius promissi memor, Paulum appellari jubet. Mortua deinde Lavinia cum Paulus decimum quartum annum ageret, in febrim incidit, quæ quinque et sexaginta dies sine ulla remissione eum tenuit : quamquam illius patientiam adeo non defatigavit, ut rogatus a Germanico Fidele, an ægritudinem hujusmodi cum sua ipsius salute commutare vellet ; Nequaquam, inquit : meam quippe ægritudinem carissimam habeo. Igitur gliscente indies morbo, adolescens ad extremum adductus est. Cumque Philippus, qui ad eum quotidie veniebat, nominatim domesticis edixisset, ut cum proximus morti videretur, certiorem se facerent ; ad eum mittunt, qui nuntiet, Paulum supremos anhelitus trahere. Sed tum forte Vir Dei in æde S. Hieronymi sacrificabat.

cap. XII Miraculorum gratia donatus,

juvenem cui nomen Pauli esse voluerat,

morbo extinctum se absente,

488 Hæc inter adolescens decessit e vita, cui pater ipse oculos clausit, et Parochus supremis in D eum officiis perfunctus abscessit : jamque omnia parabantur ad cadaver curandum. Post mediam horam supervenit Philippus, et scalas ascendenti Fabricius occurrit ; nec sine lacrymis, Paulus mortuus est, inquit. Cui Sanctus, Cur accersitum me non misistis ? At ille, Misimus, ait : sed tum forte Sacrum faciebas. Hoc dicto beatus Pater cubiculum, in quo mortuus jacebat, ingressus, ad lectuli spondam sese projecit, ibique prolixius orans solitis motibus quatiebatur : deinde aqua benedicta vultum ejus aspergit, eamque in os eidem infundit ; denique manu super mortui frontem imposita, clara elataque voce dixit ; Paule, Paule. At ille repente, quasi somno excitatus, reclusis oculis respondens, dixit ; Pater. Mox subjicit ; Unum confiteri cupio. Tum Sanctus remotis arbitris illum auscultat, eique Crucifixi imaginem porrigit. Redeuntibus deinde in cubiculum, qui modo recesserant, de Lavinia ejus matre deque sorore jam vita functis cum eo sermonem instituit, protraxitque ad mediam horam. Is vero tamquam sanus ac vegetus loquebatur, quin etiam tam verum vivacemque colorem in vultu præseferebat, ut quicumque in eum intuebantur, nulla unquam ægritudine tactum esse existimarent. Denique post multa quæsivit ex eo beatus Pater, an E libenter moreretur? At ille, libentissime se id facere dixit, eoque maxime nomine, ut matrem et sororem suam viseret in Paradiso. Tum Sanctus ei benedixit, aitque, Abi jam feliciter, et pro me Dominum deprecare. His dictis placidissime quievit, iterumque expiravit in beati Patris amplexu. Huic autem spectaculo interfuere tum Fabricius ipse, tum etiam duæ ejus filiæ, et Violantes Sanctacrucia secunda illius uxor, et famula quædam, aliique nonnulli.

A HIERO. BARNABÆO EX MS. ad vitam revocat ;

deque matre ac sorore defunctis collocutus,

mori permittit.

489 Quoniam vero haud minori admiratione dignum videtur, morti imperare, quam vitæ ; id quoque a Domino Philippus accepit, ut haberet mortis imperium. Quamquam autem hoc satis constare videatur ex iis quæ modo narravimus, tamen apertissime demonstrabitur ex his quæ dicturi sumus. Nobilissima quædam femina in Urbe graviter ægrotabat, ad eamque Philippus ventitare consueverat. Cumque ex longa invaletudine ad extremum adducta esset, redit ad illam beatus Pater, et quibus potest modis laborantem erigit atque confirmat ; denique ad Vallicellam reversurus abscedit. Cum autem aliquantum viæ processisset, jam repente substitit, iisque qui eum comitabantur libere dixit ; Equidem impelli me sentio, ut ad ægram hanc redeam. His dictis ad eam venit, et circum- F stantes officii causa matronas secedere jubet : mox capiti ejus impositis manibus ; Jubeo te, inquit, anima, in Dei nomine quamprimum ex hoc corpore exire. Necdum Sanctus verba compleverat, cum illa spiritum emisit. Affirmavit deinde Dei servus his qui miraculo interfuerant, feminam illam, nisi cito migrasset e vita, facile in tentationem casuram fuisse, seque propterea celerem illi migrationem a Domino impetrasse.

alteri etiam citam mortem impetrat.

CAPUT XXXII.

Quanta fuerit apud omnes de Philippi sanctitate existimatio.

His igitur virtutibus ac donis ornatus, tantam sui admirationem apud homines Philippus excitavit ; ut quicumque eum vel leviter nossent, tamquam Virum sanctissimum venerarentur. Quamobrem omnium ordinum homines, ipsique summi Pontifices, mirifice eum observarunt, et prope supra hominem suspexerunt. Paulus IV cum illius sanctitatem (ut diximus)

Virum sanctum reputant

Paulus V,

A. HIERO. BARNABÆO EX MS

Pius IV et V.

A diximus) optime perspexisset, adeo reveritus est, ut ad eum mitteret, seque ejus orationibus commendaret, excusaretque quod Pontificatus onere impeditus Oratorii exercitiis interesse non posset. Pius IV magno eum in honore semper habuit, sibique morienti adesse voluit, cujus nimirum precibus meritisque maxime confidebat. B. Pius V, sanctissimus Pontifex, cum Oratorii exercitia (ut sæpe narravimus) diligenter cognovisset, multumque probasset: lætari se dixit vehementer, quod homines in Urbe haberet, qui animos ad pietatem inflammarent, Deique gratiam in proximis resuscitarent, quemadmodum faciebat Philippus. Nec aliam plane opinionem de ipsius Pontificis sanctitate Vir sanctus habebat, cujus calceum ex holoserico villoso rubro magna cum reverentia servabat, secumque interdum deferebat cum visitabat infirmos. Accidit autem aliquando res memorabilis. Cum enim ad ægram quandam se contulisset, fusisque Deo precibus affectam corporis partem eodem calceo tetigisset, extemplo convaluit.

Gregorius XIII

491 Gregorius XIII, præterquam quod ejus prudentiam magni æstimabat, deque rebus gravissimis B cum eo consultabat; sanctitatem præterea usque adeo reveritus est, ut alienissimo etiam tempore ad privatum colloquium eum admitteret, et operto capite se coram sedere juberet, longeque familiarius illo quam quolibet suorum uteretur. Sixtus V. beati Patris sanctimoniam adeo coluit, ut (quod antea dictum est) Corpora SS. Martyrum Papiæ et Mauri ei dono dederit, multisque præterea et quidem præclarissimis beneficiis nascentem Congregationem exornaverit. Gregorius XIV et ipse in rebus difficillimis eum in consilium adhibebat, quin imo tantopere observabat, ut cum ad summum Pontificatum elatus esset, venienti ad se Dei servo et ad pedum oscula de more accedenti, obviam prodiret, in ejusque amplexum rueret : et; Si ego, inquit, Pater, te dignitate; tu tamen me sanctitate præcedis. Quamobrem stare illum aperto capite ante se haud patiebatur, sed tecto capite sedere jubebat.

Sixtus IV,

Gregorius XIV

et Clemens VIII,

492 Clemens VIII tanto illum honore ac reverentia prosecutus est, ut omnibus in rebus sese ejus orationibus commendaret. Cum autem ægrotabat, sæpe cuidam ex suis intimo sibi familiari dixit; Pater Philippus Deum pro me non rogat : quasi salutem et valetudinem suam ex ejus precibus pendere existimaret. Nec vero alium sibi a Confessionibus esse cupiebat, quo antequam Pontifex fieret C usus fuerat : quamquam ille excusans senectutem munus declinavit, Cæsaremque Baronium pro se substituit. Cum autem Vir sanctus ad eum veniret (quod sæpe fiebat) illum arcte Pontifex complectebatur, exceptumque osculo apud se operto itidem capite sedere jubebat : in discessu deinde iterum inter se amplexari atque osculari consueverant. Quin etiam Pontifex ipse venienti sæpe assurrexit, atque abeuntis manum deosculatus est, quod et Gregorius XIV facere solebat. Porro Clemens idem, priusquam ad Petri Cathedram eveheretur, nihil carius atque antiquius Philippi consuetudine et familiaritate habere videbatur. Olim vero cum S. Romanæ Rotæ Auditor esset, audiretque litigantem qui se Philippi in spiritu filium esse aiebat; libere dixit; Pater ille vere Sanctus est, eritque aliquando ut inter Sanctos solenni ritu adscribatur.

item Cardinales,

Augustinus Valerius,

493 At vero Cardinales quo illum loco haberent, ex iis facile constare poterit, quæ ipsimet scripta ac publice testata reliquerunt. In primis autem Augustinus Cardinalis Valerius, Veronensis Episcopus, sanctitate et doctrina insignis, cum adhuc Dei servus inter homines ageret, librum contexuit, inscripsitque, Philippus, sive de lætitia Christiana; D in quo, præter plurima, quæ de Philippo præclara scribit, Socratem illum Christianum appellat; aitque : Vere Christianus ille Socrates appellandus est, qui res omnes externas contemnens, vitiorum omnium hostis acerrimus, virtutum cultor assiduus, sinceritatis magister, veræ disciplinæ propagator; humilitatem docens perpetuo, non verbis tantum, sed exemplis : intima caritate expandens viscera sua omnibus, tolerans plurimorum infirmitatem; alios erudiens, alios salutaribus monitionibus juvans; sanctis precibus commendans omnes Altissimo, ac piis hujusmodi exercitationibus perpetuam hilaritatem servans.

Socratem Christianum eum vocans,

Gabriel Palæottus,

494 Gabriel Cardinalis Paleottus, primus Bononiensis Ecclesiæ Archiepiscopus, Philippi olim alumnus, in libro quem scripsit de Bono senectutis, Philippum adhuc in terris agentem his laudibus ad Cœlum tollit. Quamquam ex veteri historiarum memoria, et præsertim ex ecclesiastica antiquitate facile potuissent senes multi produci, admirabili sanctitate et bonis illis cumulati, quæ nos loco suo commemoramus : nihilominus cum ea, quæ aspectui subjiciuntur, manibusque contrectantur, eo efficacius mentem arripiant, ac veritas ipsa tunc clara magis inexpugnabilisque reddatur, existimavi hominem viventem, atque ante omnium oculos versan- E tem, qui Romæ, hoc est in Orbis terræ theatro, annos quinquaginta et amplius summa cum laude vixit, et alios ad bene et religiose vivendum mirifice excitavit et adjuvit, tamquam expressum et vivum exemplar senectutis illustrandæ in medio statuere. Is est Pater Philippus Nerius, Florentinus, qui annum agens ætatis suæ LXXX, veluti procera arbor, jampridem multiplices virtutum suarum fructus populo dispergit : qui Congregationis amplissimæ, quæ Oratorii dicitur, primus in Urbe institutor fuit; unde aliæ multæ, variis in locis et regionibus, in hunc usque diem fuerunt feliciter propagatæ : quem olim multi summi Pontifices, et præsertim piæ memoriæ Gregorius XIII, Gregorius XIV, et hodie sanctissimus D. N. Clemens VIII, sæpe ad se religionis et colloquiorum piorum causa accersere consueverunt : ad quem frequenter amplissimi Cardinales, Episcopi, Præsules, atque alii cujuscumque ordinis viri, tum pœnitentiæ tum etiam salubrium consiliorum gratia accedunt : qui terrenorum omnium bonorum contemptor, nullos nisi æternos honores et dignitates quærit, licet apud summos Pontifices et amplissimos Cardinales in magna semper auctoritate et existimatione fuerit; in quo denique sapientiæ, religionis, ac pietatis exempla, cum summa mansuetudine, hilaritate, ac Christiana simplicitate conjuncta, copiose effulgent. Pergit ille deinde in ejus laudes, cujus etiam viventis effigiem exprimendam, et in fronte ipsius libri imprimendam curavit, quamquam hoc ipso tempore, quo in publicum editus est, Philippus migravit in cœlum.

in libro de bono senectutis,

eum in singulare exemplum proponens,

Augustinus Cusanus.

495 Augustinus Cardinalis Cusanus tanta in illum voluntatis inclinatione propendebat, ut ab ejus cubiculo fere numquam discederet : quamobrem de illo hæc testatus est. Ego, inquit, neminem plane cognovi, vel inter religiosissimos viros, cui tantum honoris ac venerationis impensum fuerit, quantum Philippus apud omnium ordinum homines assecutus est : idque ex eo dumtaxat oriebatur, quod de ejus sanctitate summa esset omnium opinio, quodque uberiores quotidie fructus perspicerentur, dum ille tot Christo filios acquireret, et in rectam salutis semitam deduceret. Et sane singulares ejus virtutes permagno semper æstimavi, quæ quidem eo præclarius emicabant, quo ipse eas studiosius obtegebat.

496

A *Fredericus Borromæus.*

496 Federicus Cardinalis Borromæus, quem pariter cum Cusano Philippi animam appellabant, tam præclare tamque alte de illo sentiebat, ut luculentissimum hoc testimonium reliquerit. Quamdiu cum venerabili hoc viro versatus sum, adeo excellenti virtute præditum, totque divinis charismatibus ornatum semper existimavi, ut cum iis ipsis quos olim suspexit antiquitas comparari posse crediderim : erat enim in illo rerum spiritualium tam perfecta cognitio, ut vere dici posset illum pro temporis opportunitate, tum in se ipso, tum etiam in aliis opere complevisse, quidquid hac de re scriptum reliquerunt Cassianus, Climacus, et Richardus a S. Victore. Illud denique affirmo, neminem unquam animo meo cumulatius illo satisfecisse ; usque adeo, ut cum interdum mecum ipse cogitarem, quid tandem perfectionis in eo desiderari posset ; continuo nec sine ingenti admiratione subjicerem, nihil omnino huic viro deesse. Hactenus Borromæus, qui hanc ipsam ob causam ejusdem Philippi adhuc viventis effigiem ceream apud se reverentissime servabat.

Octavius Paravicinus,

497 Octavius Cardinalis Paravicinus in eamdem sententiam hoc manu sua scriptum reliquit. Notus B mihi divina gratia esse cœpit Philippus Nerius, ab anno sexto circiter ætatis meæ : a quo tempore conversatione et colloquio illius familiariter atque assidue frui datum est, usque ad annum circiter vigesimum octavum, quo me in Hispaniam oportuit proficisci. Toto hoc intervallo, ac rursus post meum ad Urbem reditum, cum plerasque ejus viri actiones, motus, verba ob oculos haberem, ac diligentissime observarem ; profunda cum humilitate, ardentique in Deum et proximos caritate ornatissimum cognovi. Multa præterea subjicit ad ejus vitæ morumque sanctimoniam demonstrandam. Denique , inquit, eorum ferme omnium, quæ de hoc beato viro Antonius Gallonius ornate ac diserte libello comprehendit, æque me oculatum et certum testem, ac quemvis alium, vere possum affirmare. Gratias autem summas omnipotenti Deo plane habeo, quod singulari benignitatis suæ munere talem mihi magistrum dederit, cujus præclarissima virtus in hoc orbis theatro spectatissima fuerit, et de cujus laudibus nulla unquam ætas conticescet.

etiam ministrare ægrotanti solitus,

498 Plura ille, cujus ea fuit erga Philippum benevolentia atque observantia, ut ab ejus conspectu divelli non posset : quamobrem noctes et dies integros apud ipsum sæpe commorabatur. Quod si forte beatus Pater ægrotaret, tam alacri et prompto ani- C mo ei ministrabat, quam ante Cardinalatum facere consueverat. Quapropter cum ad illum aliquando lectulo decumbentem venisset, omnibus qui aderant ab se dimissis, ad Cardinalem conversus beatus Pater : Vellem, inquit, Octavi, tantisper te alloqui : sed si forte commota tussi expuendum sit, tu mihi, quæso, pelvim præbe, quemadmodum ante Cardinalatum facere solebas. Cui statim Cardinalis ; Hoc enimvero, Pater, pro summo beneficio mihi habendum est, neque enim tali me dignor honore. Id porro Vir sanctus ob id maxime cupiebat, quod optime intelligeret, nihil illi optatius esse posse, quam ut sibi in re aliqua inserviret : quod quidem his verbis ipsemet testatum reliquit. Equidem, inquit, tam libenter Patri inserviebam, ut quamvis interdum fame, siti, aliisque gravissimis incommodis afficerer ; tamen dum ei inserviebam, incredibilem voluptatem percipiebam : quoties autem mea in eum officia recolo, mihimetipsi vehementer gratulor, idque unum doleo, quod diutius illi inservire non potuerim.

Octavius Bandinus.

499 Octavius Cardinalis Bandinus gloriatur, sese olim adolescentulum in sacrificio Missæ ei ministrasse, deque ejus vita moribusque sanctissimis hæc ait : Ea fuit opinio de illius sanctimonia, ut non D modo omnes eum studiosissime colerent ac venerarentur ; sed plurimi etiam nihil, nisi eo duce ac magistro, in spiritu se profecturos existimarent : itaque ad Philippum, tamquam ad oraculum, undique confluebant, ut ab eo recte vivendi rationem, pro suo quisque instituto, depromerent. Pergit deinde, et paulo post ait : Quicumque B. Philippi familiari consuetudine usus est, et in ejus vitam tam longo annorum spatio sanctissime actam inspexit, dubitare non potest, ea omnia, quæ illius meritis et intercessione, tum in vita tum etiam post mortem, patrata sunt, vera esse miracula. Quæ quidem cum plurima et longe præclara sint, tamquam Dei servum eum semper reveritus sum ; nunc vero dignissimum existimo, qui Sanctorum numero adscribatur, ob vitæ morumque innocentiam, ob insignia atque admirabilia quæ gessit, ob communem etiam totius populi consensum. Gloriatur præterea vir optimus, sibi olim puero colaphum leviter ab Philippo impactum esse, quo scilicet præclarum quoddam monitum fortius memoria retineret.

A. HIE O BARNABEO EX MS.

Franciscus Taurusius.

500 Franciscus Maria Cardinalis Taurusius, cum Avenionensi Ecclesiæ præesset, in Epistola quadam de Philippo (adhuc ille inter homines erat) hæc scri- E bit. O utinam ex iis unum esse mihi liceret, qui sacello fruuntur, in quo sanctus Pater Missæ sacrificium peragit ! Quamquam illud angustum sit, longissimoque intervallo a me disjunctum ; divina tamen favente gratia, assidue ibi præsens adsum, tum fide ac dilectione erga carissimum Patrem meum, tum etiam quod locum aliquem in mente ejus habere me certo existimo, quam quidem cum expandit atque elevat ad Deum, haud sedere me puto in novissimo loco. Sancta Catharina Senensis cellam sibi in suo corde construxerat, ibique vel in summa hominum frequentia cum Jesu sola commorabatur : ego vero in intimo corde Patris nostri cellam mihi struere velim, ibi enim Jesum profecto invenirem, cum omnibus gradibus admirabilis ac divinæ illius vitæ trium et triginta annorum, quibus in terris visus est, et cum hominibus conversatus est. Cum autem Pater jubilat, eique præ nimio amore cor salit intra pectus, ego quoque cum illo pariter jubilarem atque saltarem. Pergit deinde, et ad finem hæc addit : Fruimini interea hac felicitate, dum a Deo vobis datur, qua quidem et mihi diu frui licuit : at quoniam haud bene illa usus sum, justo Dei judicio meisque peccatis illam amisi.

Hieronymus Pamphilius,

501 Hieronymus Cardinalis Pamphilius qui Phi- F lippo (ut diximus) usus est familiarissime, præter ea quæ luculenter de illo testatus est, hoc præsertim elogio eum celebravit. Maxima cum caritate omnes complectebatur, recreabat, et sublevabat ; ut nemo plane ab illo rediret, cui cumulatissime satisfactum non esset, quique eum vitæ morumque sanctimonia supra hominem non æstimaret. Ego sane pro Viro sancto eum semper habui, iisque omnibus virtutibus ornatum credidi, quæ in vero Dei servo possunt optari ; eumdemque in actibus suis quotidie eminentiorem perspexi, ad ultimam usque diem. *Ludovicus Madrucius,* Ludovicus Cardinalis Madrutius, non modo in ejus cubiculum crebro se conferebat, et cum illo multa familiariter pertractabat ; sed instituta recens in ædibus Caritatis Oratorii exercitia frequentare consuevit. *Michael Bonellus,* Fr. Michael Bonellus Cardinalis Alexandrinus, Pii V Pontificis ex sorore pronepos, singulari eum benevolentia, et tamquam virum divino spiritu plenum, summopere coluit : quamobrem illius usu et consuetudine mirifice delectabatur.

502 Alexander Cardinalis Medices, Archiepiscopus Florentinus, qui deinde ad summum Pontificatum evectus Leo XI dictus est, semel saltem per hebdomadam

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

Alexander Medices, Donatus Cæsius,

A hebdomadam (quod antea innuimus) illum conveniebat, totamque diem in ejus cubiculo consumebat : vivere enim cum illo felicitatem et beatitudinem quamdam existimabat. Petri Donati Cardinalis Cæsii ea fuit erga sanctum Virum observantia, ut in Vallicellani templi constructionem magnam pecuniam contulerit, et Congregationem nostram aliis multis beneficiis affecerit. *Guilielmus Sirletus,* Guilielmus Cardinalis Sirletus eum dilexit unice, illiusque sanctitatem celebrandi modum aut finem ullum invenire non poterat. Nec minori amore, ac honore Christi famulum prosecuti sunt, *Caraffa, Sanctorius aliique.* Antonius Cardinalis Carrafa, et Julius Antonius Sanctorius Cardinalis a sancta Severina, qui eum a Confessionibus habere voluit. Præter hos omnes, tamquam Virum sanctum illum coluere Cardinales *tum Religiosi celebriores,* alii plurimi magnique viri, quibus maxima cum Philippo familiaritas et necessitudo intercessit.

503 Fuit præterea Philippus, magno in honore ac reverentia apud religiosos viros omnium prope Ordinum, maxime autem apud Dominicanos Patres, ad quorum sacram familiam (ut diximus) multos transmisit. Quamobrem cum ad eorum ecclesiam aut ad S. Silvestri in Quirinali, aut ad S. Mariæ Angelorum B ad Thermas Diocletianas, aut ad alia Religiosorum loca cum suis se conferebat; iidem statim obviam beato Patri prodire, positisque genibus manum deosculari, precarique benedictionem, quasi Angelum Dei, non hominem ad se venientem exciperent. Igitur quicumque ex sacris Religiosorum familiis ea tempestate in Urbe doctrina et sanctitate florebant, ii sane omnes Philippum mirifice observabant. Ex iis unus fuit P. Franciscus Vicedomini Ferrariensis, vitæ sanctimonia spectabilis, ac nobilissimus sui temporis concionator : qui non modo ad beatum Patrem frequens veniebat, et cum eo omnia consilia sua conferebat, sed Oratorium quoque frequentabat, et pomeridianos sermones libentissime audiebat, et etiam interdum rogatus habebat.

omnium Ordinum,

504 Huic porro nihil in amore ac reverentia concessit Frater Evangelista, vulgo Marcellinus appellatus, ex Minoribus Observantibus S. Francisci, et ipse concionator egregius, vitæque sanctimonia laudatissimus. Franciscus Panicarola, ex eodem Ordine Astensis Episcopus, et concionatorum illius ætatis facile princeps, multis audientibus dixit; Philippum Reliquiam esse animatam, hoc est Sanctorum honore prope colendum esse. Alphonsus ex Capucci- C norum familia, et morum integritate et Christiana eloquentia inclitus, totus ex beati Patris arbitrio atque ore pendebat, ad ejusque pedes sese abjicere atque prosternere consueverat. Frater Paulinus Lucensis Dominicanus, et probitate et doctrina insignis, usque adeo illi sese addixerat, ut cum pro sua humilitate præcipuum Religionis suæ munus, multis etiam rogantibus atque obsecrantibus, accipere noluisset, unius Philippi consilio nutuque sine ulla contradictione susceperit. Denique complures alii sacrorum Ordinum viri, pietate et sapientia præstantissimi, Philippum summa observantia ac religione coluerunt.

tum suæ Congregationis Presbyteri,

505 Quanta vero esset apud suos in spiritu filios de illius sanctitate existimatio, hinc etiam facile potest intelligi, quod eorum, quibus ille uti consueverat, vel ipso vivente aliquid surripiebant, et in sacrarum Reliquiarum loco habebant. Ad hæc cum tonsori operam daret, cadentes capillos clam illi colligebant, atque apud se reverenter servabant. Id quod Dei servus aliquando cum advertisset, statim per fenestram eos projici jussit, quos tamen illi furtim recolligendos curarunt. Alii quoque ex ejus sanguine aliquid sibi desumpsere, quod tum præsertim factum est, cum singulari Dei beneficio, extremo D vitæ suæ tempore (ut antea narravimus) tam copiose illum effudit. Nec defuere qui nimia quadam pietate compulsi, beato Viro adhuc inter homines *etiam adhuc viventis res pro Reliquiis servantes,* agente, hanc precatiunculam quotidie in modum coronæ sæpius iterarent, Sancte Philippe ora pro me. Nonnulli depictam ejus effigiem, inter alias Sanctorum imagines, domi servabant; positisque genibus quotidie venerari solebant. Compluribus quoque religio fuit ad eum quotidie non adire, et benedictionem exposcere. Fuere etiam qui pedes illius deosculari consueverant. Multi præterea quotidiana ejus consuetudine tantopere delectabantur, ut quamvis aliud suaderet ætas, sociique alio ad recreandos animos avocarent, tamen ire recusarent : nihil enim jucundius nihilque dulcius accidere sibi posse existimabant, quam ut cum Philippo versarentur. Itaque sæpe eum deprecati sunt, ut mortem illis a Domino impetraret, antequam ipse decederet; ne scilicet dulci ejus consortio orbati in mœrore luctuque remanerent.

506 Ea porro fiducia beati Patris orationibus nitebantur, ut libere dicerent, pro certo se habere, *in eoque ut Sancto maximam habentes fiduciam* quidquid Philippo intercedente a Domino postulassent (siquidem suæ ipsorum saluti expediret) sese haud dubie impetraturos. Alii quoque aiebant, tam- E que ex propria improbitate perditos se dignosque æternis suppliciis existimarent, Philippi tamen precibus meritisque beatitudinis gloriam se consecuturos sperarent. Nonnullis præterea tam sanctum tamquam venerabile Philippi nomen erat, ut si quando illum audissent mortuos ab inferis excitantem, ne minimam quidem admirationem ex ea re percepturos fuisse, affirmarent. Illud denique a multis dictum nos ipsi accepimus, qui eo familiariter usi sunt, cum illum deinde Sanctorum numero adscriptum viderunt, nihil admodum hoc facto sibi accessisse ad summam sanctitatis opinionem, quam olim de ipso conceperant. Quod enim Ecclesia docente et decernente de eo credere jubebantur, id et vidisse se, et audisse, et manibus suis contrectasse recordabantur.

507 Quibus autem laudibus, quibusque præconiis illum extollerent, credi vix potest. Alii Angelum, *magnisque præconiis extollentes,* alii Prophetam, alii Moysen alterum eum appellabant, et quasi e cœlo delapsum variis illum titulis exornabant. Quamobrem ex his quidam, qui ad Capuccinorum familiam se receperat, amico Romam cogitanti persuasit, ut Philippi arbitrio regendum gubernandumque se traderet : Ipse enim, inquit, vir F est plane Apostolicus, Petrus alter, atque alter Paulus. Quamquam autem hæc hyperbolice dicta amicus probe intelligeret, ubi tamen ab Urbem venit, et Philippi virtutem propius inspexit; longe minora sibi narrata esse cognovit, quam quæ deinde suis ipse oculis usurpavit. Franciscus Cardonius ex Dominicana familia, beato Patri longo usu conjunctus, hæc de illo honorifice prædicare consueverat; Philippus in humilitate magnus, in castitate Angelus, et in paupertate dives.

508 Ea fuit præterea de ejus sanctitate apud multos suorum opinio, ut nihil minus dubitarent, *et Sanctum sine scrupulo appellantes.* quam quin ipse virtutum omnium culmen jam attigisset, atque animo suo procul omni contradictione ac repugnantia dominaretur. Viri quoque nobilissimi singularis beneficii loco habebant lectulum illi sternere, cubiculum verrere, calceos detergere, eique præsertim dum ægrotaret certatim omnes ministrabant. Quidquid ab eo diceretur, ex oraculo editum arbitrabantur. Quicumque de vita et moribus ejus testimonium dixere, ii ferme omnes, Sanctum illum appellant; atque inter Sanctos certissime referendus communi eorum judicio censebatur; multique nitorem

A rem quemdam et majestatem sanctitatis occultæ in ejus facie sese vidisse testati sunt. Marcus Antonius Maffa, alibi commemoratus, cum de Philippo verba faciebat, modum prorsus excedere videbatur; quamobrem de illius sanctitate hæc inter alia pro testimonio dixit. Etsi ego peccator sum omniumque vilissimus, ex quo Patrem cognovi, cum eoque familiariter vixi, semper illum quasi Virum sanctum colui: cumque apud eum conscientiam eluerem atque a peccatis absolverer, sanctitatis odorem ex illo ad me progredi sentiebam: mox Sacrum peragens, præcipuo quodam spiritus fervore replebar: quod quidem, cum apud alios Confessionem peragerem, minime sentiebam. Denique Cardinales ipsi, Episcopi, Præsules, ubi se quoquo pacto in ejus familiaritatem immiserant, mirifice eum colere cogebantur, ac prope omnes venerabundi manus ejus deosculari consueverant.

imprimis M. Ant. Massa,

509 Demum, quod est maximum, Sanctus quoque a viris sanctissimis habitus est, imprimisque a sancto Carolo: qui Mediolano ad Urbem cum se conferebat, ad Philippum ventitare, atque apud illum quatuor aut quinque horas commorari consuevit: absens vero cum eo sæpe per litteras agebat, deque B gravioribus rebus consultabat. Ad ejus quoque pedes non semel procubuisse, et vim lacrymarum profundens manus illius deosculari visus est. At hæc viri sanctitatem ubique prædicabat, ejusque orationibus sese ex animo commendabat. Quadam die, post longam collocutionem, cum ab illo discederet, nonnullis se comitantibus dixit: Philippus vir est egregie sanctitatis, et admirabilis sinceritatis. Tantam præterea jucunditatem ex ejus familiari consuetudine institutisque ab illo exercitiis percipiebat, ut vir alioqui occupatissimus, inter ipsam negotiorum molem, solidam diem domi nostræ aliquando consumere voluerit. Fuit autem hæc IV nonas Octobris, qua S. Francisco in cœlum abeunti solenni ritu gratulatur Ecclesia.

quin etiam S. Carolus Borromæus,

510 Vix dum igitur illuxerat, cum ille in templum nostrum se contulit; et Sacrificio peracto sacram Eucharistiam, ad meridiem et ultra, confluenti populo administravit. Adfuit autem et inter alios Martinus Navarrus, pietate et doctrina celeberrimus; qui a sacrificando ea die sibi abstinendum esse duxit, ut sancti Cardinalis manibus Eucharistiam acciperet. A prandio Congregationis nostræ instituta omnia sigillatim nosse voluit, pomeridianos sermo- C nes audivit, vespertinis precibus quæ in Oratorio fiunt interfuit, cœnavitque cum nostris, eamdemque noctem ibidem requievit; postridie vero discessurus, O vos beatos! inquit, qui talem habetis virum, a quo tam laudabilia tamque sancta instituta fluxerunt. Porro idem hic ipse Philippum, in ecclesia, S. Ambrosii Mediolanensis nationis, frequenti populo verba facere jussit, eaque avidissimis auribus excepit; quemadmodum et ipse Philippus non semel illum concionantem audivit. Cujus rei memoria ut ad posteros etiam perveniret, in pariete ejusdem ecclesiæ, ejus loci pra sides coloribus exprimendum curarunt. Sæpe etiam ambo Horarias preces alternis recitare consueverant.

totum aliquando diem cum eo demoratus,

511 Beatus Felix a Cantalicio Capuccinus, præter ea quæ superius de illo narravimus, tam sancte Philippum coluit, ut ad illum sæpius benedictionem petiturus adiret. Quadam autem die, cum procul eum aspexisset in Quirinali, arrepto cursu ad illum venit, et ad ejus pedes sese projecit, manusque deosculatus est. Quem beatus Pater arcte complectitur, atque ita uterque taciti diu perstiterunt. Alter deinde ab altero discessit: nec secus plane iis usu venit, quam olim S. Ludovico Galliarum Regi, et B. Ægidio Socio S. Francisci, qui Perusiæ post mutuos

B. Felix Capuccinus,

amplexus, sine ullo verborum sono, solo animorum D sermone, inter se locuti sunt. Alia etiam die idem ipse Dei servus, cum ad Philippum venisset, ejusque pedibus provolutus benedictionem exposceret, abnuit Pater; contra vero positis ipsemet genibus benedictionem ab illo precabatur, atque ita inter se complexi, haud parvo temporis intervallo sancta contentione certarunt. Illud autem sæpius fieri consuevit, ut idem B. Felix, ejusquo socius Rainerius, et ipse morum simplicitate ac puritate laudabilis, ad pedes beati Patris accederent et benedictionem expeterent; cujus præstantia eo usque recreari se sentiebant, ut ab eo divelli non possent. Soror Catharina Riccia, cujus antea meminimus; ad illum quasi ad virum Sanctum scribere solebat, ejusque orationibus humillime se commendabat.

A. HIERO BARNABÆO. EX MS.

Catharina Riccia,

512 Ursula Benincasia, qua de supra memoravimus, tanto eum in honore semper habuit, ut de illius sanctitate præclarum hoc testimonium dixerit: Jubente Gregorio XIII Pont. Max. beato Philippo in disciplinam tradita sum: et quamquam ego nihil in me divini spiritus esse sentiam, magno tamen in Deum amore eum effervescere cognovi. Mecum enim loquens totus contremiscere videbatur, adeo E ingenti desiderio flagrabat animas ad Christum pertrahendi: magnos autem labores mea causa suscepit, ut probaret spiritum meum; cumque in me veluti subiratus multa jactasset, ego ante illum statim procumbens, Ne tu inquam, Pater, intus et in cute me nosti, ejusque pedes deosculata sum. At ille, Jam tu, inquit, iisdem me convitiis proscindito, idque etiam atque etiam rogavit: quamobrem singularem viri humilitatem perspexi. Quod si forte ecstasim meam, hoc est meam crucem, eo præsente patiebar; quamquam aliis compellantibus nihil prorsus audirem, tamen ubi me beatus Pater per sanctissimum Jesu nomen excitabat, vox ejus in aures meas usque adeo penetrabat, ut præter omnem consuetudinem extemplo revocarer ad sensus. Ad hæc cum aliquando in templo S. Hieronymi, post acceptam ex ejus manibus sacram Eucharistiam, in ecstasim rapta essem; completo Missæ sacrificio ille ad me venit, et secum pariter per ipsum templum ambulare jussit: et quamquam alienata essem a sensibus, tamen ut progrederer, effecit. Hactenus illa.

Ursula Benincasia,

513 Francisca de Serrone, Septempedana Virgo, cujus de vita moribusque sanctissimis Joannes Severanus Congregationis Presbyter luculente scripsit, F ad Urbem venit anno Jubilæi MDLXXV; atque ad Philippum adducta, adeo illius virtutem sanctimoniamque suspexit, ut libere diceret, Jesum in ejus corde conceptum, et S. Catharinæ Senensis spiritum illi a Deo impertitum esse. Quamobrem ejus monita quasi gemmas pretiosissimas asservabat: quin etiam calanticam quamdam Religiose custodiebat, quod eam Philippus attigisse, dum sibi confitenti extenta dextera absolutionem impertiret. Denique de illius sanctitate usque adeo fama et opinio percrebuerat, ut non modo ex Italia, sed etiam ex Gallia, Hispania, Germania, atque ex toto Christiano orbe ad eum concurreretur. Quinimo ipsi quoque Judæi, aliique nostræ Religionis expertes, qui aliqua occasione virum alloqui et propius nosse potuerunt, magno in honore ac reverentia habuerunt.

et Francisca de Serrone.

CAPUT XXXIII.

Philippo sæpius ad mortem ægrotanti mira quædam usu veniunt, et ipse tandem sanctissime obit.

Interea Philippus, emenso mortalis vitæ spatio, plenus

A. HIERO. BARNABÆO EX MS lib. IV cap. I

Anno ante mortem febri correptus,

plenus dierum ac meritorum, properabat ad metam; cum anno antequam migraret ad cœlum assidua febri corripitur, renumque doloribus acutissimis : quibus paucos post dies eo tandem adductus est, ut vitalem spiritum amisisse videretur, nec jam cibum sumeret, aut vocem mitteret : incredibilem tamen animi tranquillitatem præseferebat, nec sese motibus ullis jactabat, aut doloris sensum aliquem ostendebat, sed voce submissa illud dumtaxat ingeminabat; Adauge dolorem, sed adauge patientiam. Hæc inter Angelus Victorius et Rodulphus Silvestrius, nobiles medici, ad eum veniunt, arteriam explorant, de Philippo jam conclamatum esse pronuntiant. Obducto itaque lectuli velo, in partem cubiculi sese recipiunt, cum nostrorum nonnullis aliisque ejus in spiritu filiis, qui de vicina Patris morte soliciti vehementer dolebant.

et jam mori creditus.

inventur raptus et cum Deipara colloquens;

515 Ecce autem beatus Senex elata voce clamare cœpit, O sanctissima Domina mea! O pulcherrima, et decora! O Domina mea benedicta! Eaque repetens, tanto spiritus ardore ac vehementia sese concutiebat, ut lectus ipse penitus contremisceret. Accurrunt medici aliique, et velo reducto vident Sanctum toto corpore in aera sublatum, modo extendentem, modo contrahentem brachia, quasi aliquid arcte religioseque complecteretur; et Dominam suam iterum atque iterum inclamantem audiunt, atque hæc subjicientem; Non sum dignus, non sum dignus. Ecquis ego sum, Domina mea dulcissima, ut venias ad me? Admirari omnes qui aderant, alii præ gaudio lacrymari, alii toto corpore contremiscere, alii oculis in illum defixis rei exitum expectare; denique abrupto silentio, quærunt ex illo medici, quomodo se habeat. At ille in lectulum repositus, Nonne vidistis, inquit, sanctissimam Virginem, quæ venit ad me, et dolorem omnem abstersit? His dictis, quasi ad se jam redisset, ubi tam multos circumstare conspexit, linteo caput obvolvit; totusque in lacrymas effusus, haud modico temporis intervallo perseveravit in fletu. Tum vero medici, veriti ne quid graveex ea re pateretur, Desine jam, inquiunt, Pater, desine. At ille libere atque aperte subjecit : Equidem opera vestra jam minime indigeo, sanctissima Domina mea venit ad me, et salvum me fecit. Quo audito venarum pulsum explorant, depulsa febri salvum et incolumem reperiunt : itaque postridie e lecto surrexit, suaque munia alacer ac promptus obivit.

atque omnino sanus,

gratulantibus Borromæo et Cusano Card.

516 Cujus rei admiratione permotus Angelus Victorius, cum primum domum se recepit, omnia, ut ceciderant, singillatim perscripsit. Quamquam autem Dei servus medicos etiam atque etiam rogaverat, ut rem silentio tegerent; tamen efficere non potuit, quin statim per Urbem vulgaretur. Cumque ad Cardinales Federicum Borromæum et Augustinum Cusanum fama pervenisset; extemplo ad Philippum convolant, eique gratulantur, tum quod sanitatem receperit, tum etiam quod illi sese Dei Mater ostenderit. Obsecrant deinde atque obtestantur, ut factum istiusmodi narrare sibi ne gravetur. Itaque Pater, carorum filiorum precibus victus, quæcumque ei divinitus ostensa fuerant refert. Quæ quidem Clementi VIII, de Philippi salute valde solicito, gratissima fore intelligens Cardinalis Borromæus, statim illum per epistolam de re tota certiorem fecit. Porro Vir sanctus ea die, non modo Cardinalibus ipsis, sed aliis quoque omnibus qui ad se adibant, id unum vehementer inculcabat, ut sanctissimæ Virgini sese totos addicerent : Scitote enim, inquiebat, filii, mihique experto jam credite, nihil ad divina beneficia promerenda tam opportunum tamque efficax inveniri posse, quam Dei Matris auxilium. Quapropter eos acriter hortabatur, ut ad illam sæpissime confugerent, hac præsertim precatiuncula, quam alibi memoravimus : Virgo Maria, Mater Dei, ora Jesum pro me.

quibus aliisque Deiparæ cultum suadet impensius.

Anno 1595 iterum æger Aprili toto,

517 Postero autem anno salutis nostræ MDLXXXXV pridie Kal. Aprilis, iterum febri cum rigore corripitur, ut omnibus artubus contremisceret, et venienti ad eum Cardinali Veronensi nihil omnino respondere potuerit. Hæc igitur febris toto Aprili mense eum tenuit. Majo autem ineunte, cum orasset ad Dominum, ut ea die qua SS. Apostolorum Philippi et Jacobi, quos præcipua devotione colebat, Natalitia celebrantur, sibi ad eorum honorem sacrificandi facultas daretur, voti factus est compos; atque ipso mane Missæ sacrificium peregit, suorumque nonnullis Eucharistiæ sacramentum administravit; et quidem tam prompte atque expedite, ut facile intelligi posset, illum saluti divinitus restitutum : quamquam sequenti triduo, ut medicorum consilio obtemperaret a sacrificando abstinuit, privatim tamen cœlesti Pane quotidie reficiebatur.

1 Maji vires obtinet subitas ad Missam dicendam:

12 Maji, sanguine fluens munitur Oleo sacro

518 Ecce autem IV Idus Majas; quo die sanctos Martyres Nereum Achilleum et Flaviam Domitillam singulari quodam cultu Congregatio nostra veneratur, improviso beatus Senex sanguinis profluvio oppressus, ac propemodum exanimatus est. Qua re Cæsar Baronius, qui eo tempore (ut diximus) Congregationi præerat, veritus ne jamjam migraret e vita, Oleo sancto eum inunxit; quo facto ad se redire aliquantulum visus est. Quapropter Federicus Cardinalis Borromæus sacro Viatico statim muniendum existimavit, atque ipsemet sacram Eucharistiam ex altari statim desumptam, ad eum detulit. Vixdum autem cubiculi limen intraverat, cum Vir sanctus, quamquam prope mortuus videretur, oculos aperit; et magno spiritus fervore, nec sine uberrimis lacrymis clamat; Ecce amor meus, ecce amor meus : ecce bonum meum : cædo amorem meum. Quo quidem facto vehementer commoti omnes qui aderant, a fletu temperare non poterant. Præeunte autem Borromæo solemnia verba, Domine non sum dignus; Philippus alta et vegeta voce subjecit, Domine non sum dignus, nec unquam fui dignus, nec boni quidquam gessi : atque hæc dicenti lacrymæ ubertim cadebant. Alia deinde atque alia hujusmodi magno cordis affectu subjunxit : sacram autem Hostiam suscepturus, Veni, inquit, Domine, veni. Denique ut rem perfecit. Nunc, ait, verum animæ meæ medicum accepi. Vanitas vanitatum, et omnia vanitas. Quicumque aliud quam Christum quærit, is profecto quid quærat, nescit : itaque reliquum diei quietus exegit.

magna cum devotione Viaticum suscipit,

iterato profluvio,

519 Vesperi porro idem profluvium ter aut quater passus est, et gravissimis cum doloribus maximam sanguinis vim profudit. Qua re non modo nihil commotus est, sed sublatis in cœlum oculis dixit : Deo gratias, quoniam sanguinem pro sanguine reponere datum est. Cuidam vero e suis, qui eo spectaculo obstupescebat; Tune ergo times? inquit : equidem nihil timeo. Et sane haud timebat; nihil enim illi optatius (ut diximus) accidere poterat. Ad sanguinis profluvium secuta est gravissima tussis, qua spiritus intercludi videbatur; ut sæpius dixerit, vultu tamen semper læto atque hilari, Mori me sentio, Quamquam autem multa adhibita sunt remedia, nihil profici potuit. Postera die medicis ad se redeuntibus; Abite, inquit, cum vestris medicamentis : mea siquidem iis longe præstantiora et potentiora sunt. Etenim summo mane, cum eleemosynas ad diversas Religiosorum familias miserim, ut pro me Sacrificia precesque ad Deum offerrent, ex illo sisti sanguinem, pectoris angorem, omnemque molestiam decessisse, et plane sanitati me restitutum esse cognovi. Id quod ita esse, quemadmodum ille

et gravi tussi accedentibus :

A ille asserebat, explorata arteria medici, non sine ingenti admiratione, affirmarunt: nec nisi divinitus rem fieri potuisse, certo crediderunt. Ex eo die ad VI Kal. Junii sanus ac vegetus fuit, quotidie Horas septenas recitavit, sacris Confessionibus operam dedit, Eucharistiam administravit: quare ad annos aliquot adhuc illum superstitem fore communiter omnes sperabant.

tamen die postero sanitatem recipit.

cap. II Qui se moriturum negaverat,

520 Prævidit autem Philippus, sæpiusque data occasione prædixit, non modo tempus et diem, sed horam ipsam ac modum quo migraturus esset e vita; quo etiam loco corpus suum condi deberet. Primum igitur dum ægrotaret, ingravescentibus licet morbis, sese haud moriturum sæpe affirmavit: quæcumque enim in servo suo Deus facere decreverat, hæc illi deinceps tamquam amico longe ante communicabat. Anno Salutis nostræ MDLXII gravissimo brachii dexteri dolore correptus, superveniente etiam febri eo adductus est, ut medicorum peritissimi de illius salute penitus desperarint. Igitur qui in ejus curam dies noctesque incumbebant, sacro Viatico atque extrema Unctione muniendum existimarunt. At ille accito Taurusio aperte dixit: Equidem ad mortem B me libentissime comparo, scito autem me nunc minime moriturum: etenim qui tot in me beneficia huc usque contulit Deus, spiritu devotionis exhaustum nequaquam relinqueret, quem videret propediem decessurum. Quin etiam ægrotus libere affirmare consueverat Deum sibi mortem haud permissurum, quin antea nuntiasset insolito spiritus incremento. Igitur sacro Viatico refectus, atque Oleo infirmorum inunctus, extemplo discussa febri sedatisque doloribus, præter omnium expectationem, a pristina reparatur officia.

anno 1562

et anno 1592 medicis de vita ejus desperantibus,

521 Anno autem MDLXXXXII Novembri mense, post gravem ac diuturnam febrem, supremæ diei jam proximus censebatur. Quamobrem veniens ad eum vespere memoratus alibi medicus Hieronymus Cordella, dolens atque ejulans dixit, de Philippi salute conclamatum esse. Mane autem cum rediisset, exploraturus an jam expirasset, ubi illum ad se venientem senex videt; Scito, inquit, mi Cordella, ex hoc morbo haud me moriturum. Nec falso: siquidem postridie omnino convaluit, suasque functiones statim resumpsit. Illud etiam tunc accidit, quod cum quotidie deterius habere videretur, a suisque rogaretur, ut instantibus Natalitiis Dominicis diebus sibi apud alium conscientiæ eluendæ potestatem C faceret; Nequaquam, inquit: paulisper sustinete: Natalitiis hisce diebus ego ipse vos audiam: quod et re ipsa impletum est.

a n te ultro significat

522 Pridie Kalendas Aprilis, ejusdem anni quo migravit ad Superos, P. Flaminium Riccium Firmanum, qui Neapolim se contulerat, per litteras admonendum curavit, ut quamprimum ad Urbem rediret, quod eum videre cuperet antequam moreretur. Fuit is ob singularem virtutem Philippo carissimus, tertius post illum Congregationis Præpositus. Cum autem sese excusaret, nec nisi exacta æstate redire se posse affirmaret; rescribi ad eum jussit, ut omnino quamprimum rediret. Ceterum moram illi injicientibus principibus viris, ac præsertim Neapolitano Archiepiscopo, iterum atque iterum Philippi jussu evocatus est, etsi demum beatus Pater dixit, Frustra jam veniet. Duodecimo die ante ejus excessum Nero de Nigris recentem salutem sibi gratulanti, dixit: Ego, mi Neri, profecto convalui, nec mali quidquam sentio: noveris tamen me paucos post dies moriturum, et præter omnium expectationem id fiet: mors quippe mea inter lucem et tenebras cadet: atque ita plane factum est. Hanc ipsam ob causam nihil frequentius suis per hos dies decantabat, quam illud, Filii, moriendum est. Quapropter eorum nonnulli tædio affecti, quod eadem D semper audirent; Jam, inquiunt, novimus moriendum esse. At Sanctus; Sat est, ait, vos autem minime id creditis. Quo tempore sanguinis profluvium patiebatur, Marcus Antonius Vaffa; Ne dubites, inquit, Pater, Deus te superstitem diu servabit; si nihil aliud, saltem ut animarum utilitati deservias. Cui ille festive more suo respondit; Huic anno me superstitem facito, et magno te munere dono.

hunc sibi postremum esse,

A HIERO. BARNABÆO EX MS.

et promissa in tempus mortis dilata complet:

523 Promiserat jam Francisco Zazzaræ, sese, antequam vita decederet, significaturum quæcumque illi facienda atque servanda essent post mortem suam. Itaque Zazzara beatum Senem sæpe rogabat, ut fidem suam liberaret. At ille; Quiesce, aiebat, ac lætus esto: quotidie enim inter sacrificandum pro te ad Dominum preces fundo: quodque Deus ostenderit mihi, indicabo tibi: igitur ne dubita, quin ego, antequam moriar, omnia tibi patefaciam quæcumque a te voluero. Tu mihi fidem habuisti: nec expectatione tua frustrari te volo. Interea, quamvis ad mortem non semel ægrotasset Pater, nihil tamen illi unquam significavit. Nono autem die antequam vita decederet, cum nil tale cogitaretur, accito Francisco, quæcumque promiserat, aperit. Quamobrem ille a fletu temperare non potuit: quippe Dei E servum brevi moriturum intellexit, quemadmodum probavit eventus. Die item decimo ante excessum suum, beatus Pater Joannem Baptistam Guerram, Congregationis nostræ laicum, ad se accersit; rogatque, quot jam mensis dies abiissent; Quindecim, inquit ille. At Sanctus; Quindecim decem superaddito, et mox abibimus.

quin et paucos solum dies superesse sibi,

affirmat variis occasionibus·

524 Germanico etiam Fideli per idem tempus sæpius dixit: Tu quidem, mi Germanice, multos pro me labores huc usque sustinuisti: sed nihil tibi jam mea causa ferendum est. Alia die, apprehensam ejus dexteram arcte complectens; Qualia, inquit, mi Germanice, intra paucos dies visurus es? Atque hæc sæpius iteravit: ut ille totus exhorruerit, veritus nimirum, ne gravius aliquid Christiano Orbi immineret. Ubi vero Philippi mors cecidit, tum denique quid ejus verba portenderent aperte intellexit. XVI Kalendas Junias Germanicus idem Carbonianum profecturus, oppidulum diei itinere ab Urbe, beatum Patrem adit, benedictionem de more petiturus, aitque; Equidem, Pater, haud libenter abiturus, sum, nisi te post reditum meum sanum salvumque futurum mihi promittis. Tum vero Philippus, quamdiu ibi commoraturus es? At ille; Septem, F inquit, dies: pervigilio enim festi Corporis Christi in Urbe esse volo. Hic Sanctus paulisper hæsit, mox; Abi, inquit, et die dicta redi. Igitur profectus, ibique per aliquot dies commoratus, nocte ipsa quæ pervigilium ejusdem festi antecedit, Philippum in suo cubiculo lectuloque jacentem videre sibi visus est; dicentemque, Germanice en morior. Itaque expergefactus, et futuri suspicione sollicitus, statim profectionem parat: nec, deprecantibus licet ejus loci incolis, vel unius diei spatio retineri potuit. Igitur vesperi Romam venit, ad Patrem adit, salvum et incolumem, quemadmodum optaverat, reperit: cui manus reverenter exosculanti statim Sanctus; Opportune, inquit, rediisti: si enim tardius, frustra advenisses. Eodem pervigilio accersitum ad se Petrum Consolinum, illum pectori suo manum superponere jubet, quo loco (ut diximus) intumescebat: et; Facito, inquit, ut pro me Sacrificium offeras. At ille; Obtuli, subjicit, et nisi aliud præcipiatur, pro te semper facio, Pater: quamquam, inquit, hoc tempore, quo te salvum et incolumem habemus, minime id opus esse videam. Tum Sanctus, Haud ego, quod tu reris, Sacrificium peto, sed piaculare pro mortuis.

525

A. HIERO. BARNABEO. EX MS.

A 525 Ipsa die Bernardina quædam in extremis laborabat, ac tantum non emiserat spiritum; quamobrem spe salutis abjecta, quæ curando cadaveri opus erant a domesticis parabantur. Hæc inter ad eam venit Antonius Carolus, nostræ Congregationis Presbyter: et casum graviter miseratus, tres enim filios relinquebat, ad Philippum statim confugit, rem narrat, utque pro illa Dominum deprecatur etiam atque etiam rogat. Cui Sanctus, Abi, inquit: convalescet illa, ego autem moriar. Eodemque momento, quo Dei servus orationi se dedit, e toto moribundæ corpore sudor fluere cœpit, ac bidui spatio reddita est sanitati; Philippus vero sequenti nocte evolavit ad cœlum. Locum præterea, quo sepeliendus esset, aperte prædixit. Nec enim ita multo ante quam moreretur, Francisco Bozzio Congregationis Presbytero dixit, velle se prope ipsum habitare. Cumque ille subjiceret, haud commodum esse illud cubiculum: Volo, inquit, omnino apud te habitare. Atque ita plane factum est: siquidem corpus ejus (quod infra dicturi sumus) ad sinistrum templi latus sublimiori loco repositum est, prope cubiculum, in quo Bozzius ipse habitabat. Joannes Baptista Guerra, ejusdem templi ædificio præfectus, quodam die Philippo dixit, Sepulcrum Patribus Fratribusque nostræ Congregationis extruximus. Cui Sanctus, Eritne locus etiam mihi? Quidni, ait ille, sub ara maxima ad lævam tibi quoque paratus est. At Pater, Nequaquam ibi me esse sines. Sin non enimvero, subjicit ille: Denique Philippus, Ibi me profecto collocabis, sed non diu jacere sines. Nec vana fuit prædictio: quandoquidem sacrum ejus corpus ab ipsomet Guerra ibidem positum est, et postridie idem ipse illud transtulit in eum locum, quem paulo ante memoravimus.

et locum designat

in quem postea corpus translatum est,

B

ex loco primæ sepulturæ.

526 Igitur VIII Kal. Junii, in quem diem inciderat Festum corporis Christi, beatus Pater præcepit, ut quicumque conscientiam expiaturi ad se venirent, libere admitterentur. Itaque summo mane sacras Confessiones audire cœpit, suorumque pluribus salutaris pœnitentiæ loco joco imposuit, ut post ejus mortem pro salute sua Rosarium B. Virginis recitarent. Multa præterea præclara monita dedit eis; præsertim vero ad frequentem Sacramentorum usum, ad Dei verbum audiendum, ad Vitas Sanctorum perlegendas, illos hortatus est: cumque eorum singulos insolitis quibusdam amoris significationibus complecteretur, satis aperte ostendebat, cito se ab iis discessurum. Sacris Confessionibus absolutis, singulari devotionis affectu Horas Canonicas recitavit; Sacrum deinde in suo sacello peregit, idque duabus horis antequam soleret; atque in ipso Missæ introitu obtutum in Occidentem defixit, quasi mirum aliquid intueretur. Ubi autem pervenit ad Hymnum, Gloria in excelsis, præter omnem consuetudinem moremque suum, canere occepit; eumque magna cum spiritus exultatione, cantando potius, quam pronuntiando complevit. Sacrificio peracto nonnullis Eucharistiam administravit, actisque Deo gratiis in cubiculum se recepit. Interea jusculum ei desumendum affertur. At Sanctus, Isti, inquit, me convaluisse opinantur, sed longe opinione falluntur. Sacras deinde Confessiones resumpsit, et venientes ad se familiari excipiebat colloquio, atque omnibus caritatis officiis prosequebatur.

cap. III Die 25 Maji festo corporis Christi,

C

Missam ultimo celebrat,

527 Hæc inter superveniunt Cardinales Cusanus et Borromæus, quibuscum ad prandium usque sermones de rebus divinis dulcissimos habuit: iis autem discedentibus more suo jentaculum sumpsit, atque aliquantulum quievit: deinde Vespertinas et Completorias preces attentissime recitavit: reliquum diem impendit, partim accipiendo adeuntes ad se (quibus dimittendis satis aperte indicabat, sese illos mox relicturum) partim in legendis Sanctorum rebus gestis, præsertim S. Bernardini Senensis, cujus mortem iterum sibi legi jussit. Redit interea ad illum Cardinalis Cusanus, cumque eo Hieronymus Pamphilus, eo tempore S. R. Rotæ Auditor; mox etiam Spinellus Bencius, primus Montis-politiani Episcopus: cum quibus Matutinas preces insequentis diei devotissime recitavit, reliquas Horas cum Angelis in cœlo decantaturus. His vero expletis pariter in cubiculum revertuntur. Ecce autem Angelus Victorius de more ad Patrem venit; atque explorata, ut solebat, vena, Ecquid, Pater, ait, unquam antea tam belle, ut nunc, te habuisti? Ac sane decem abhinc annis melius tibi esse numquam sensi. Post hæc Cardinali Cusano confitenti aures dedit; atque abeuntem, præter omnem consuetudinem suam, ad scalas usque obsequii gratia persecutus est, oculis in illum defixis, ejusque manus arcte complectens. D

Confessiones suorum audit,

Horas Matutinas recitat in diem sequentem.

528 Aliorum deinde Confessiones multas audivit. Postmodum solus de more cœnavit, atque a cœna nostrorum aliquot Confessiones audivit, eorum scilicet, qui postridie diluculo Missam celebraturi erant. Denique ex domesticis plurimi superveniunt, a sancto Parente solennem benedictionem petituri: quos ille omnes præcipua quadam benevolentia excepit. Post tertiam noctis horam, consuetis precibus persolutis, lectulo se composuit, ne minimum quidem præ se ferens infirmæ valetudinis indicium; quamquam ipse migrationis horam instare sibi præsentiens, quod superioribus diebus sæpissime dictitaverat, magno cum animi ardore iteravit; Denique moriendum est. Sciscitanti deinde hora quota esset, ubi audivit tertiam noctis horam abiisse, quasi secum ipse supputaret, ait; Bis tres, sunt sex: mox hinc migrabimus. Itaque omnes a se dimittit, quod supererat noctis cum Domino suo sine arbitris peracturus. Ecce autem post quintam noctis horam e lecto surrexit, perque cubiculum inambulare cœpit: qua re excitus Antonius Gallonius, qui in inferiori cubiculo quiescebat, statim accurrit; videtque beatum Senem in lectulum se recepisse, pituita fauces leviter premente. Roganti autem ut valeret? Antoni, inquit, ego abeo.

belle adhuc valens.

E

auditis iterum Confessionibus

sub horam noctis sextam moriturum se novit,

529 Tum vero ille accurrit ad socios, accitisque medicis ad Philippum veniunt, videntque illum lecto insidentem. Cum autem sanguinis profluvium iterum imminere putarent, multa huic morbo adhibita sunt remedia: itaque brevissimo temporis spatio spiritum viresque resumere visus est, ut prompte atque expedite loqueretur. Ipse vero venturi præscius, nihil jam opus esse dixit. Patres interea omnes convocantur, qui lectulo circumfusi positis genibus ad Deum orabant, et carissimum Parentem abeuntem deflebant. Jamque modicus calor tepebat in pectore, nec præter sensum quidquam vivi hominis supererat; cum Cæsar Baronius, qui ejus animam solenni Ecclesiæ ritu Deo Superisque omnibus commendaverat, elata voce, Ergo, inquit, Pater, abis, nec quidquam nobis loqueris? Tua saltem nos benedictione confirma. Hic vero Philippus sustollens dexteram, oculosque in cœlum defigens, haud modico temporis intervallo intentus hæsit; mox oculos demittens, quasi benedictionem illis a Domino impetrasset, placidissime animam efflavit.

subitoque deficiens,

F

suis extremum benedicit et decedit.

CAPUT XXXIV.

Apparitiones post mortem, miracula, sepultura

Eodem puncto temporis, quo Vir sanctus in cœlum migravit, multis sese per visum obtulit, imprimisque Teo Guerrio, qui senis cum esset, inter somnum

cap. IV Apparet suis Teo Guerrio,

A somnum atque vigiliam, videre sibi visus est beatum Parentem, divina luce circumfusum, dicentemque, Pax tibi, Frater, en ego in locum meliorem ascendo. His dictis ille, somno penitus excusso, eadem sibi ter iterari sensit. Acceptis deinde ab Urbe litteris intellexit, Philippum eodem momento decessisse, quo se ille videndum objecerat. Hortensia quoque Anellia, sacra Virgo Romæ in monasterio S. Ceciliæ, in somnis vidit eum sedentem ab Angelis in cœlum deferri, candida veste indutum, atque dicentem: Ego ad quietem ascendo, tu quoque in Religioso instituto perge ac labora; et quo ego vado, venies et tu, ne dubita: nunc enim multo melius quam antea pro te Deum rogabo; His dictis expergefacta, atque incredibili gaudio perfusa est. Mane autem vulgata per Urbem Philippi morte, ea ipsa hora illum migrasse cognovit, qua se illi per quietem ostenderat.

Romæ Hortensiæ Anelliæ,

531 Alia itidem sacra Virgo, quæ Novitiis præerat S. Mariæ Magdalenæ in Quirinali; eodem temporis momento gloria et honore coronatum beatum Parentem vidit: eique multa de salute sua sciscitanti, denique Dei servus: Dimitte me, inquit, neque B enim hic diutius consistere possum, nimio plus alii (nostros designabat) me jam detinuerunt. Nocte ipsa Victoriæ de Maximis ex Monialibus S. Marthæ Religiosissimæ Virgini, sibique olim in spiritu filiæ, sanctus Pater apparuit, aitque, Veni ad te, antequam abeam, ne conqueri possis de me. At illa; Sancte Pater, tu in cœlum abis. Tum Sanctus, latissimum illi dumetum ostendens; Si venire cupis, inquit, quo ego iturus sum, hac tibi eundum est: eodemque puncto evigilavit plorans ac dicens, Eheu! Pater mi, jam te amplius videre non potero. Nec ita multo post advenisse septimam noctis horam intellexit, ex quo ad matutinam usque precationem continuo sese ei commendavit, quippe quem certo credidit in cœlum migrasse.

alterique moniali,

et Victoriæ de Maximis, valedicens eis;

532 Catharina itidem a Morlupo, ex tertio Ordine S. Dominici sacrata Deo Virgo, et Christianæ virtutis fama celebris, ea ipsa die, quæ Philippi mortem subsecuta est, post sacram Eucharistiam acceptam vidit in excessu mentis Senem quemdam, aspectu canitieque venerabilem, Sacerdotali candida veste indutum, sublimi solio insidentem, quod pegmata multa circumdabant; in iisque inscriptæ aureis litteris legebantur virtutes, in quibus ille præsertim sese exercuerat. Porro ad pedes ejus multitudo C magna tum Sacerdotum, tum etiam Laicorum utriusque sexus visebantur, quos cum illa cognoscere maxime cuperet, eos esse intellexit, qui per Senem ipsum æternam salutem adepti fuerant. Hoc autem cum illa deinde ex obedientia narraret Confessario suo Fr. David de Nigris, Ordinis Prædicatorum, isque senis aspectum ætatemque ex illa requireret, omnia ipsius lineamenta ad vivum descripsit; atque ostensa sibi beati Patris effigie, quam Confessarius idem secum habebat, statim exclamavit: Hic ille ipse est, quem modo conspexi.

item Catharinæ de Morlupo

gloriosus in cœlo:

533 Nec omittendum hoc loco est, quod paucis post diebus ab excessu Philippi, accidit Artemisiæ Cheliæ, probatæ virtutis Virgini, quæ deinde in monasterio Purificationis B. Mariæ Virginis non sine sanctitatis opinione vitam finivit. Hæc igitur de beati Patris eximia virtute cum matre sua verba faciens: Equidem, inquit, Philippum egregie Deo inservisse existimo, sed illum videre voluissem mortuos suscitantem, cæcis visum, claudis gressum restituentem, tunc enim longe præclarius de illo existimassem, et vere Sanctus mihi fuisset. Quamquam autem multa, et mirabilia ab eo patrata dicantur, tamen quia plus oculis, quam auribus credo, multaque sæpe in majus ab hominibus efferuntur, de illius

et Artemisiæ Cheliæ de ejus sanctitate dubitanti,

sanctitate narrantibus certissimam fidem habere non D possum. Igitur sub primam noctem vix quieti se dederat, cum Philippum in Vaticana Basilica, ad sepulcrum Apostolorum, e grandi quodam pegmate eminentem, videre sibi visa est, dicentemque: Si ea quæ vivens aut moriens patravi minime aspexisti, aspice jam, Artemisia, quid faciam. His dictis, sublato statim pegmate, ad rotundam ac lucidissimam mensam, quæ in summo templi fornice apparebat, evolavit, mox penitus ex oculis ejus evanuit. Qua re illa vehementer commota, quæcumque viderat, matri retulit, et suam ipsius incredulitatem damnavit. Quo quidem facto haud temere quispiam existimaverit præmonstratum illi fuisse, Philippum denique solenni Ecclesiæ ritu Sanctorum numero adscribendum, ut deinde de ipsius sanctitate minime dubitaret.

A. HIERO BARNABÆO. EX MS. præmonstrat se canonizandum.

534 Post septimam noctis horam defuncti corpus curatum, ornatumque Sacerdotalibus indumentis, nostrorum manibus in templum defertur: proxima vero luce, vulgata ejus morte, ingens confestim hominum multitudo ad eum visendum confluxit. Porro E nihil pallor mutaverat faciem; sed ita dignitas quædam et gravitas eam compleverat, ut eum putares non mortuum, sed dormientem: quin etiam splendore quodam circumfusus videbatur; quo omnium oculos ad se mirabiliter pertrahebat. Quidquid autem florum et rosarum super feretrum spargebatur, confluentium manibus illico diripiebatur. Solennes deinde pro mortuis preces ei persolvuntur, et Missæ sacrificium celebratur, cui plures Præsules interfuerunt. Interea dum funebres preces recitantur, Marcus Antonius Carattus, Clericus Albensis, et ipse ad psallendum cum aliis intererat; quodque prægravi quadam solicitudine torqueretur, cui publice parentabat, huic pariter intimo cordis affectu supplicavit. Nec frustra, siquidem exemplo ab omni molestia liberum se esse cognovit.

cap. v Corpore in ecclesia exposito

celebrantur exequiæ;

535 Ad eum visendum complures etiam Cardinales convenerunt, e quibus Cusanus et Borromæus illius manus ac pedes non sine uberrimo fletu exosculati sunt. Adfuit etiam Gabriel Paleottus, flevitque defunctum; quem adhuc viventem, ut alibi diximus, tamquam virtutum omnium exemplar ad senectutem commendandam, Christiano orbi proposuit. Incredibile autem est, quo dolore quibusque lacrymis Octavius Cardinalis Paravicinus defleverit parentem illum, quem a prima ætate observavit, semperque dilexit. Multi præterea proceres, et principes quoque feminæ ad visendum sacrum corpus se contulerunt, F ex quibus Hispani Regis Oratoris uxor, et pie Philippum venerata est, et illius sanctitatem multis laudibus celebravit. Accidit autem hoc tempore res plane memorabilis. Cum enim Cæsar Baronius, qui Congregationi præerat, cum ceteris Patribus in Ecclesia circa sacrum cadaver assisteret, nec satis intelligeret, quas potissimum preces pro illo funderet, quem defunctum seculo, feliciter Deo vivere, pro certo habebat; in eam mentem impelli se sensit, ut breviarium aperiret, et primo intuitu sese ei obtulit Davidicum illud: Respice de cœlo et vide, et visita vineam istam, quam plantavit dextera tua. Ps. 79, 15 Hac porro precatiuncula, quam divinitus inspirata, tum Baronius ipse, tum etiam alii Congregationis alumni beato Parenti privatim supplicare postmodum consueverunt.

accurrunt spectatum Cardinales, et Principes feminæ:

Baronius invocandum potius quam pro eo orandum, intelligit;

536 Hoc ipsum ferme accidit Marcello Vitellesco; qui lecto decumbens, audita Philippi morte, numquam animum inducere potuit, ut Psalmum De profundis, pro defuncti recitari solitum, pronuntiaret; sed ejus loco dixit, Laudate Dominum omnes gentes; quo scilicet Psalmo Ecclesia utitur in obitu infantium et puerorum, quos suam innocentiam cœlo asseruisse,

idem sentiunt alii viri eximii.

seruisse,

A HIERO BARNABEO, EX MS.

A seruisse, certum est. Jacobus quoque Crescentius, ipsa die sacrum pro illo facturus, maxima cum animi sui repugnantia vix demum adductus est, ut Missam defunctorum celebraret. Hieronymus autem Beger, ex Dominicana familia Prædicator generalis, hac ipsa die, in ecclesia S. Mariæ supra Minervam, de Philippi virtute et sanctitate luculentissimam ad populum orationem habuit, nec pro eo quasi pro mortuo orandum esse dixit, quem in cœlo feliciter vivere nemini dubium esse posset: quapropter quæ pro illius anima offerebantur cœlestes Hostiæ, eas non illi, sed iis quæ in Purgatorio erant, procul dubio profuturas. Ad hæc plurimorum una vox erat, Philippum nulla interposita mora Sanctorum numero adscribi posse, quo nimirum debito honore ac veneratione coleretur in terris, quem certo crederent gloria et honore jam coronatum in cœlis.

Toto biduo ingens fit concursus,

537 Biduo autem ipso, quo sacrum corpus in templo omnium oculis fuit expositum, summa populi frequentia celebratum est: atque hi manus, hi pedes, illi feretrum certatim exosculari, alii rosaria quæ vocantur admovere. Quamquam autem diligenter caveretur a nostris, ne quis quid inde surriperet; tamen effici non potuit, quin alii vestium frustula, B alii capillos, alii barbam, alii etiam ungues resecarent, eaque Religiose apud se custodirent. Nonnullæ etiam nobiles feminæ detractos sibi annulos, digitisque ejus insertos, pie postmodum ac devote servarunt. Alii præterea innumerabiles ex variis Religiosorum familiis eo confluxerunt, manus, pedes osculantes. Adfuere præsertim tirones Patrum Dominicanorum, qui feretro undique circumfusi carissimum Parentem deflebant, a quo toties se recreatos et ad virtutem incitatos recolebant. Hic vero audires, alios alias ejus virtutes et gesta præclarissima referentes: hi sanctitatis exemplar amissum vehementer dolebant; illi magnum Ecclesiæ lumen extinctum aiebant, quo scilicet Oratorii exercitia magna Christianæ Reipublicæ commodo fuerint instituta; hi virum omnium præstantissimum eum nuncupabant, qui tot Dynastis, Præsulibus, ipsisque summis Pontificibus familiariter usus, tam longe ab honoribus et dignitatibus abhorruerit; alii profundam illius humilitatem extollebant, qua singularem vitæ sanctimoniam, et quotidiana signa atque miracula, tam sapienter obtexerit; omnis denique inopum multitudo patrem sese amisisse clamabant.

ipsum ut Sanctum venerantium.

cap. VI. Ad corpus expositum sanatur strumosus,

538 Interea dum sacrum corpus servabatur in C templo, mirificavit Dominus Sanctum suum; imprimisque Augustinus de Magistris, adolescens annorum undecim, multis circa collum strumis, et ad oris intimum penetrantibus, male affectus; cum sex eoque amplius annos gravissimo, nec medicorum cuiquam sanabili morbo teneretur; vulgata per Urbem fama, Virum sanctum in Vallicellanis ædibus obiisse, multaque per eum signa et prodigia fieri; eo statim convolavit, et per confertissimam turbam ad feretrum denique penetravit; ibique paululum cum orasset, apprehensa beati Patris manu multa cum fide collum suum tetigit, eodemque momento sanitatem recepit. Necdum enim templo pedem extulerat, cum cerotum, quod collo affixum habebat, sponte decidit; domumque reversus, ne vestigium quidem ulceris aut morbi in se esse sensit. Id quod ubi audivit Cardinalis Paleottus, oculis suis rem inspicere et manibus contrectare voluit: comperto autem ita esse, ut ferebatur in vulgus, obstupuit, Deoque gratias egit, qui mirabilis est in Sanctis suis.

ejusque soror etiam strumosa,

539 Porro idem hic Augustinus, ut modo diximus, domum cum revertisset; remque, ut ceciderat, matri retulisset; incredibili voluptate mulier perfusa est: ac bonæ spei plena, cum alia esset minor D natu filia, et ipsa hoc itidem morbo sexennio toto vexata, in ædem Vallicellanam illico eam adduxit: et ad sacrum feretrum denique cum pervasisset, sublimem puellam sancto corpori admovit: et qua parte Sancti manus ejus collum attingere potuit, sanatum est; ex altera enim parte id fieri vetuit tum concurrentis populi multitudo, tum superveniens uxor Oratoris Regis Hispaniarum. Ad hæc eadem puella, cum jam biennio ex altero crure adeo laboraret, ut stare omnino non posset; vesperi pia mater, admixtis aqua rosis, quas ex Beati corpore abstulerat, crus ipsum abluit, qua adhibita medicina, puella statim ingredi cœpit, et sanitati se redditam esse cognovit. Alexander quoque ejus pater sexagenario major, duos jam menses lippitudine graviter vexatus, ut noctu ad lumen aspicere non posset, atque ex humoris abundantia cæcitatem vehementer pertimesceret: audita Philippi morte, ad sacras Reliquias confugit, et suis ipse oculis manum beati Parentis imponit. Quo facto statim melius habere cœpit, ac nulla adhibita medicorum cura post paulo salutem penitus recuperavit.

et uno crure debilis

et utriusque pater lippus:

item pleuriticus attactu florum corpori impositorum,

540 Per idem tempus Angelus Continus, Romanus, acuta febri et pleuritide tam graviter ægrotabat, ut de illius salute jam desperatum esset. Accidit autem ut germanus ejus frater ad visendum sacrum E corpus accederet, floresque aliquot domum referret, quos deinde pie ac devote capiti fratris apposuit. Hæc inter supervenit mater, ægrotumque videt immutato vultu tam luridum tetrumque evasisse, ut jamjam moriturus videretur; quo quidem spectaculo commota, in aliud cubiculum se recepit, et fletui habenas immisit. Interea qui flores fratri attulerat, ad matrem venit, eique quid fecerit narrat. Illa fiduciæ plena ad ægrotum revertitur, detersaque nigredine illum reperit pristinum colorem jam recepisse; quin etiam sensum vocemque quam amiserat recuperasse, ut lætus atque hilaris cum fratribus jocaretur; et veniens ad eum deinde qui illi a Confessionibus præerat, ut Oleo sancto ungendum curaret, salvum ac liberum non sine ingenti admiratione conspexit.

et asthmatica,

541 Epiphania Colicchia, Recinetensis, septem jam menses gravissima spiritus difficultate laborabat, ut nec stare, nec progredi, nec quietem aliquam capere posset, assiduis etiam doloribus torqueretur. Igitur vulgata Philippi morte et miraculorum fama, ad sacrum ejus corpus accessit; atque oratione per- F acta, rosas aliquot quibus fuerat conspersum accepit, et stomacho pie ac ac fideliter applicuit; eodemque temporis momento omnem ægritudinis molestiam a se depulsam esse cognovit. Hæc eadem turpi et vetusta scabie cum vexaretur, quæ carnem totam deturpaverat, maximisque doloribus miseram excruciabat: hoc uno rosarum contactu statim mundata est, ne minimo quidem ejus morbi vestigio relicto.

ac scabiosa:

puella capite dolens admotis capillis:

542 Maria Justiniana capitis dolore tam graviter laborabat, ut nulla medicorum arte sanari potuerit. Hanc itaque ad sacrum Philippi corpus pia mater adducit, resectisque clam nonnullis ejus capillis domum revertitur; bonæ spei plena, quasi præsentissimum filiæ remedium jam invenisset. Mox ejus capiti illos apponit, hæc dicens: Rogo te, S. Philippe, per eas cogitationes et desideria, quibus in procuranda animarum salute semper flagrasti, ut filiam hanc meam sanitati restituas. Eademque hora puellæ melius esse cœpit, ac brevi temporis spatio valetudinem prorsus recuperavit.

543 Dorotheæ Brumanæ parvulus erat filius, genibus cruribusque adeo distortis, ut ingredi aut stare omnino non posset: quamobrem tentatis frustra remediis, naturæ vitium hoc esse haud temere mater

A mater existimavit. Cum autem non semel puerum ad Philippum viventem adducere præoptasset, nec tamen fieri id unquam commode potuisset; pro certo credidit, Philippum vel mortuum votis suis adfuturum, ejusque corpus si tangeret filius, fore ut sanitati redderetur. Igitur cum primum de illius migratione nuntium accepit, continuo nutricem ad se accersit, et ad Vallicellanam ecclesiam mittit. Mox ipsamet eodem se conferens, e sinu nutricis puerum accipit, abstractisque caligis, infirma ac divaricata crura sacro corpori superponit: deinde nutricem cum filio domum remittit: denique post fusas preces et ipsa domum revertitur. Necdum scalas ascenderat, cum ei obviam sese obtulit nutrix, aitque, puerum libere jam atque expedite ambulare: id quod ubi mater aspexit, incredibili lætitia perfusa est; atque ex ea die puerulus integram corporis firmitatem ac robur accipit.

et puer distortus ac debilis

impositus corpori.

544 Igitur sacrum corpus, ad tertiam noctis horam confluentis populi venerationi expositum, inspiciendi causa dissectum est. Aderant ex nostris nonnulli, medici quoque, atque alii complures. Accidit autem res plane memorabilis: dum enim hinc, atque illinc sæpius versaretur, perinde ac si viveret, B manu sibi verenda operiebat. Qua re obstupescens Angelus Victorius; Quantæ, inquit, castitatis virum hunc fuisse putemus, qui vel mortuus pudorem custodit? Porro idipsum a nostris observatum fuerat, dum sacrum cadaver lavaretur, et curaretur. Igitur secto corpore compertum est, præclaram illam thoracis extuberationem ex duarum costarum fractura originem habuisse, quemadmodum antea narravimus, cum de admirabili ejus palpitatione diceremus; præcordia vero ne minima quidem macula aut vitio affecta apparuerunt. Verum antequam corpus sepeliretur, multorum precibus effectum est, ut ex ejus vultu gypso imaginem exprimerent plastæ, indeque plurima cerea simulacra ad vivum formarentur. Fuit autem ille statura justa, colore albo, hilari et grato aspectu, experrecta lætaque fronte, numquam tamen crinibus nuda; naso aquilino, cæsiis ac vivacibus oculis, nigra nec multum promissa barba, extremis autem annis candida.

cap. VII Secundum a medicis cadaver

manu contegit verenda,

mortui vultus gypso excipitur.

545 His demum expletis in feretrum reponitur, et sequenti etiam die confluentium pietati servatur: vesperi lignea capsa inclusum communi nostrorum sepulcro conditur, sub Chori pavimento juxta aram maximam. Quod ubi rescivit Federicus Cardinalis Borromæus, nimiam in hac re Patrum modestiam C haud probavit: et cum illo pariter sensit Alexander Cardinalis Medices, qui tantum virum communi tumulo ac vulgari haud condendum fuisse dixit; sed decentiori loco reponendum, expectandumque quid tandem cogitaverit de illo Deus. Itaque sacrum corpus exhumatum, et digniori arca reconditum cum ærea lamina, cui Philippi nomen incisum fuerat, ad sinistrum templi latus (quod antea quoque innuimus) sublimiori loco reponitur; muroque in pyramidis modum extructo includitur. Accidit autem non sine miraculo, ut triduanum cadaver cum e sepulcro efferretur, neque oleret, neque rigeret; sed usquequaque tractabile esset, atque intuentibus sese speciem, non tam mortui hominis, quam viventis et dormientis offerret.

Communi sepulcro conditus,

mox ad honestiorem locum transfertur,

546 Vixdum autem in hunc locum translatum est, cum ad illum frequens populus itare cœpit; multaque donaria et votivas tabulas eodem conferre. Nonnulli præterea odorem suavissimum inde efflari senserunt, ex quibus Julia Ursina, magnæ (ut diximus) virtutis femina, dum ibidem oraret, gratissimo odore sæpe perfusa est. Plurimi autem, ac prope innumerabiles fuere, qui ad hunc ipsum locum cum venissent, subita quadam cordis lætitia efferri, atque ad pietatem excitari se senserint. Illud D etiam adnotandum hic nobis est, sequenti anno MDLXXXVI, V Kalendas Februarii, agente Augustino Cardinali Cusano, Philippi præcordia, quæ secto jam corpori in catino recondita, et superinjecta huic juxta corpus ipsum collocata fuerant, octo post mensibus effossa esse et omnino incorrupta, recentia, et candida apparuisse, acsi eo die sepulta essent. Hæc deinde diligenter eluta atque exiccata, partim prægrandi quadam argentea theca inclusa sunt, partim in varias Urbes locosque distributa, per orbem prope universum conspiciuntur.

et suavem odorem afflat accedentibus:

A. BUZIO. BARNABEO EX MS. præcordia post 8 menses integra refodiuntur.

CAPUT XXXV.

Translatio corporis quarto anno post mortem, et honores defuncto exhibiti.

Ea fuerat Neri de Nigris erga beatum Parentem observantia et cultus, ut de ejus familiari consuetudine plurimum gloriaretur, affirmaretque, solo se illius amplexu (amplectebatur autem eum sanctus Pater, quoties animo perturbatum animadvertebat) E ex qualibet ægritudine atque molestia recreari consuevisse; idque post ejus etiam excessum sæpius expertum se esse, cum ad illius sepulchrum adiret. Is igitur tot beneficiorum memor, ut erat ditissimus nullosque habebat liberos, argenteum conditorium pretiosissimum Philippi corpori construere meditabatur: quamobrem Patres primum omnium illud inspiciendum existimarunt. Igitur quadriennio post quam translatum fuerat, destructo pyramidali muro, repertum est ruderibus plenum. Ipso etenim muro humescente, ligneum arcæ operculum dissiluerat, quapropter vestimenta omnia computruerant, ac pro certo habebatur, corpus ipsum cum illis pariter computruisse, atque in pulverem redactum esse.

cap. VIII Effracto post quadriennium sepulcro,

consumptæ vestes reperiuntur,

548 Nocte vero adveniente, retecto purgatoque sacro cadavere, omnia illius membra integra atque intacta reperta sunt: caro etiam adeo mollis, candida, atque tractabilis, ut plane omnes obstupescerent: id quod divinæ virtuti omnino tribuendum putarunt Andreas Cesalpinus, Antonius Portus, et Rodulphus Sylvestrius, medicorum ejus temporis præstantissimi; qui ea de re luculenter scripsere. Interea Jacobus Crescentius, alibi commemoratus, F cypressinam arcam extruendam et pretiose ornandam curaverat: in quam deinde, supposita serica culcitra, sacrum corpus reconditum est. Huic porro longe jucundissimo spectaculo nostri omnes interfuerunt; atque inter se gratulantes, præ ingenti gaudio uberes lacrymas profuderunt. Supervenere etiam Cardinales Medices, Borromæus, atque Baronius; iique pariter gaudio triumphantes Largitori omnium bonorum maximas gratias egerunt. Placuit deinde Cardinali Medicæo, nova fieri vestimenta, quibus indueretur, Sacerdotali habitu superaddito, eademque Casula, qua Missam celebraverat ipsa die migrationis suæ. Idem hic Cardinalis aureum diadema sacro capiti imposuit; detractumque sibi annulum Pontificalem, prægrandi saphyro insignem, digito ejus inseruit. Multi præterea sericis floribus conspersum est, et pectori superposita Crucifixi argentea imago, quam Julius Sancedonius, Grossetti Episcopus et carissimus Philippo discipulus, dono dedit.

corpus integrum:

quod in arcam cupressinam reponitur,

Sacerdotalibus vestibus induitur,

549 His demum expletis in eumdem locum corpus relatum est. At quoniam vultus aliquantulum immutatus erat, argentea lamina aptata eum contexerunt. Qua re impletum est, quod olim Vir sanctus data occasione aperte dixerat; fore aliquando, ut caput suum argento includeretur; idemque cultus

varieque ornatur,

A tus adhiberetur corpori suo, qui aliis Sanctorum Reliquiis adhiberi consuevit. Hæc inter, quem modo memoravimus, Nerus de Nigris, sibi suisque Philippum tamquam singularem patronum cum delegisset, tres illas stellas, quæ Philippi familiæ insigne fuerant, suæ ipsius familiæ insignibus adjungere voluit; eaque omnia, volente Elisabetha Neria, ejusdem beati Patris germana sorore, publicis tabulis confirmanda curavit. Cum autem hic ipse mascula careret prole, magna cum fiducia ad illius patrocinium confugit. Nec frustra; siquidem post novem menses statim filium suscepit, quem Philippi nomine appellatum, non modo facultatem, sed etiam virtutum suarum, et singularis erga beatum Parentem amoris heredem reliquit.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS. ex devotione insignia ejus sibi assumens, prolem qua carebat suscipit

550 Crescente deinde indies Neri pietate, mutato in melius consilio, pro argentea theca nobile ac sumptuosum sacellum construere decrevit, cujus primum lapidem solenni ecclesiæ ritu posuit Franciscus Maria Cardinalis Taurusius, eoque numismata inclusa sunt, quibus ipsius Philippi effigies insculpta erat, inscriptumque: Beatus Philippus Nerius, Florentinus, Congregationis Oratorii Fundator, obiit B Romæ anno millesimo nonagesimo quinto. His etiam apposita est lamina plumbea cum his litteris: Sacellum hoc in honorem beati Philippi Nerii, Florentini, Congregationis Oratorii Fundatoris, Nerus de Nigris, Nobilis Florentinus, ob singularem in beatum Virum pietatem, a fundamentis, suis sumptibus, magnificentissime extruendum curavit, anno Jubilei millesimo sexcentesimo, mense Julio, die octava festi SS. Apostolorum Petri et Pauli, Clemente Octavo Pontifice, Pontificatus anno nono.

et sacellum Sancto erigit,

551 Interea dum quotidie opus urgeret Nerus, et jam octodecim mensium spatio ad summum prope excrevisset, non sine divino consilio factum est, ut quem paulo ante sustulerat filium gravissimus morbus opprimeret; brevique eo adduceretur, ut, amissa voce ac spiritu, tantum non animam efflaverit. Quod quidem spectaculum cum sustinere non posset Nerus, in proximum cubiculum secedens, sese projecit in lectum, et nimio dolore compulsus, inquit: Beate Pater, fierine unquam poterit, ut te volente in sacello hoc, quod in honorem nominis tui erigendum curavi, primum omnium filio meo huic unico sepulcrum parandum sit? Necdum verba compleverat, cum puer, quasi gravissimo somno excitatus, patrem sæpius inclamat. Quo audito pueri C soror statim ad patrem accurrit, et ad filium redire compellit. Hic vero iterum puer clare atque expedite dixit, Salvus sum, Pater salutemque mihi attulit avus, hoc scilicet nomine Philippum appellabat; cum ei sæpe depicta ad vivum illius effigies, avi nomine, ostenderetur. Quin etiam quo rem melius explorarent, rogant; fueritne avia, quæ illi salutem attulerit. At ille altius inclamabat, Nequaquam, sed avus; et digito Philippi effigiem designans; Hic, inquit, hic me saluti restituit. Rogatus deinde, quonam pacto illi avus sanitatem attulisset, capiti manum admovebat, ut nimirum indicaret, ejus contactu se esse sanatum. Itaque jusculo degustato, lac statim sugere cœpit, et quieti se dedit. Mox dextera ex auricula pus erupit, eoque dies aliquot effuso, febris morbusque discessit.

filioque moribundo sanitatem impetrat.

552 Anno denique salutis nostræ MDCII, nono Kalendas Junias Philippi corpus in novum sacellum privato ritu transfertur, Cardinalibus aliquot ac Præsulibus nostrisque omnibus illud pie ac devote prosequentibus; ibidem postridie Cardinalis Taurusius primum sacrificavit: exinde locus magna populi frequentia celebratur.

Translatio fit an. 1602.

553 Quamquam autem a nostris caute vetaretur, ne quis præpropere publicos illi honores cultumque tribueret; vicit tamen confluentium pietas, et primus omnium Marcus Antonius Abbas Maffa, vir religiosissimus idemque doctissimus, quo de alibi dictum est, votivam tabulam cereumque manu sua ad Philippi sepulcrum appendit. Cum enim non ita multo post beati Parentis mortem, pestifera febri gravique letargo oppressus esset, tentatis frustra remediis, videre sibi videbatur domum suam conceptis flammis ardere, ejusque muros nonnullis impetentibus concuti: qua re vehementer perterritus, quid faceret plane nesciebat. Ecce autem beatus Pater in tanto periculo nutanti opportune sese offert, atque immanissimis illis auctoritatem suam opponens, clamabat, Salvate Abbatem, salvate Abbatem. Quibus dictis omni periculo solutum ac liberum sese esse putavit. Nec vana fuit ejusmodi visio, siquidem eodem temporis momento melius illi esse cœpit, postero autem die omnino convaluit. Quamobrem singularis beneficii testem, quam diximus tabulam posuit his litteris inscriptam J. C. R. B. Philippo liberatori suo Marcus Antonius Maffa Salern. Nonis Augusti MDXCV. Crevit deinde eousque votivarum tabellarum et pretiosorum anathematum multitudo, ut non modo sacelli, sed etiam templi parietes majori ex parte contexerint. E

D cap. IX Pro letargo depulso, primum sepulcro anathema appensum anno 1595:

554 Idem ipsa Maffa primus omnium pendentem lychnum ibidem accendi voluit; quodque a nostris deinde ablatus fuerit, graviter conquestus est cum Clemente VIII Pont. quo jubente, iterum appensus est; eoque exemplo Constantia de Draco mox eidem sepulcro argenteum item lychnum dono obtulit, quam deinde alii, atque alii imitati sunt. Anno autem ipso quo Philippus migravit e vita, illius effigies ære incisa in publicum edita est, vultu radiis coruscante, tituloque Beati apposito, cum signis et prodigiis, quæ ab eo patrata fuerant. In multis quoque tum privatorum, tum etiam principum ædibus, ejus effigies depicta; vultus quoque (ut modo diximus) ex cera et gypso ad vivum expressa simulacra magno cum honore ac reverentia servabantur; atque ipsemet Pontifex Clemens ex his unum in cubiculo suo reverenter habebat, præter aliam illius effigiem in tabula depictam; quam ibidem, velo contectam, inter multas Sanctorum imagines asservabat.

mox lampades duæ, et effigies cum radiis sculpta ac picta:

555 Complures præterea ac prope innumerabiles eum vix mortuum precibus votisque invocare, summaque religione colere cœperunt. Locum quoque, quo conditus erat, non modo frequens populus celebrabat, sed principes etiam viri, Præsules et Cardinales illic venerabundi procumbebant; atque alii parietem ipsum deosculari, alii indidem erepta fragmina desumere, alii circumjacentem pulverem colligere; nonnulli quoque oleum ex lychno, qui ibidem ardebat, floresque conspersos secum reverenter auferre; quibus adhibitis multa divinitus beneficia adepti sunt. Nec defuere qui religionis causa illuc quotidie se conferrent, et viri etiam nobilissimi, qui nudis pedibus locum aliquando visitarent. Anno sequenti, anniversaria ejus obitus dies apparatu ornatuque visendo celebrata est, multis Cardinalibus, Præsulibus, aliorumque ordinum hominibus in Vallicellanum Templum confluentibus, Missa tamen diei currentis decantata; Vespertinas autem precationes præclara illius laudatio secuta est: quæ omnia deinde quotannis, non modo a nostris, sed ab exteris quoque in honorem ipsius fieri consueverunt.

cultus ut Beati delatus a pluribus: F Anniversarium celebrari cœptum:

556 Plurimi quoque et dignitate et doctrina præstantissimi viri per hos ipsos dies Philippum miris laudibus celebrarunt. In primis autem Gabriel Cardinalis Paleottus, ad ea quæ supra recitavimus ex libro de bono Senectutis, hæc insuper annotavit.

laudat defunctum Card. Paleottus,

Hæc

A Hæc, o pie et benevole lector, fuerant jam a nobis non solum conscripta atque in hanc fere formulam redacta, sed etiam una cum toto opere absoluta, ita ut nihil aliud quam eadem typis imprimi superesset. Sed ecce æternum summi rerum Moderatoris consilium, quo vir Dei nonnihil quidem paulo ante affectus, ita tamen ut in cubili non detineretur, nec a consuetis actionibus impediretur; momento nobis ereptus fuit, atque ab hoc exilio ad cœlestem patriam evocatus septimo Kal. Junii. Quo exitu tam improviso et præter opinionem nostram secuto, nos tamen pristinum consilium, quo Senem præstantissimum tamquam vivum exemplar ad bona Senectutis comprobanda proponere statueramus, minime immutandum duximus. Quamquam enim quarto circiter ab hinc mense visus ille fuerit oculis nostris mori; vivit tamen in regno vivorum veram vitam,

et multimodis adhuc vivere demonstrans,

ut ob pias et præclaras ejus actiones sperandum est. Vivit etiam in terris, in hominum bonorum et piorum memoria. Vivit præsertim in Urbe Roma, ubi permultos omnium ordinum spirituales filios reliquit, quos genuit in Christo. Sed vivit præcipue, tamquam dilectissimus parens, in hac ipsa carissima filia a se genita, educata, ac mire locupletata, urbis scilicet B Romæ Societate: quam cum ipsemet olim laboribus, vigiliis, solicitudineque sua erectam ac fundatam sanctissimæ disciplinæ regulis communierit, in posterum de ejus fructu propagando solicitus, unum ex antiquioribus ejus alumnis, et inter Sacerdotes domus Presbyterio vetustiorem, Annalium Ecclesiasticorum scriptorem, omnibus satis notum et nostris laudibus non indigentem, qui ei Præfectus futurus esset, pridem designavit; adjunctis eidem aliis multis magnæ doctrinæ et integritatis collegis, qui audiendis Confessionibus, sacris sermonibus habendis, ecclesiasticis libris conscribendis, Sacramentis administrandis, piisque aliis muneribus exercendis operam suam navant.

effigiem ejus suo libro inserit:

557 Quæ tam præclara ejus opera cum indies magis augenda, atque omnibus ubique patefacienda, sit sperandum; nos ejusdem etiam effigiem exprimendam hoc loco curavimus, ut eos consoletur, qui eum ut parentem in Christo dilexerunt; alios, ut ejus nominis fama permoti, ad illius imitationem excitentur; denique ut posteri perpetuum habere in conspectu monumentum possint, unde bona Senectutis agnoscere, atque jam (ut par est) revereri assuescant. Nam de ejus morte et migratione ad Dominum, cum fuerit illius peregrinationis exitus reliquo C sanctissimæ vitæ cursui anteacto consentaneus; et ille ita plane, sicuti vitam egit, eamdem concluserit, non sine magnis illius sanctitatis argumentis; nos hæc aliis plenius enarranda relinquimus. Hactenus ille.

item Cardinales alii, Borromæus,

558 Federicus Cardinalis Borronæus hæc inter alia ad Antonium Gallonium scribit: Nosti qua reverentia, quo amore sanctum hunc Virum prosecutus fuerim: nec vero ejus morte de iis quidquam imminutum est, sed plurimum etiam accessit: quod si ita expediret pro illius memoria sanguinem libentissime profunderem. Augustinus Cardinalis Cusanus; Placuit, inquit, Deo, post octoginta annos, in suo ipsius famulatu feliciter exactos, sanctissimam

Cusanus,

hanc animam, tot Christianis virtutibus cumulatam, ad se vocare, in quam optime convenit illud propheticum: Qui ad justitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates. Illud quoque Davidicum: Longitudine dierum replebo eum, et ostendam illi salutare meum. Porro idem hic Cardinalis, quam vivens erga beatum Patrem singularem observantiam præ se tulerat, hanc ipsam moriturus apertissime demonstravit. Supremis quippe tabulis, migranti e seculo animæ suæ ducem ac præ-

Dan. 12
Ps. 9, 16

sidem Philippum instituit, atque infimis precibus D rogavit. Octavius Cardinalis Bandinus, multa paucis complectens, hæc ait: Mihi in Philippum virtutes omnes et prærogativæ pariter confluxisse videntur, quas in aliis sanctissimis viris singillatim dispertitas divisasque suspicimus.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS. Bandinus,

Baronius, in Martyrolog. Rom 23 Aug.

559 Cæsar Cardinalis Baronius, præter ea quæ initio diximus, cum de ejus Annalibus ageretur, in Adnotationibus ad Martyrologium Romanum de beato Philippo Benizio verba faciens x Kal. Septembris; Non hoc uno tantum, inquit, beato Philippo nobilissima Civitas Florentia exornatur; sed altero ejusdem nominis, Institutore ac Patre nostro, nostræque Congregationis Oratorii in Urbe Fundatore, Beato Philippo, cognomento Nerio, sanctitate et puritate vitæ, atque eximia in Deum et proximum caritate clarissimo; quem Sanctorum consortio perfrui in cœlis, miracula crebra testantur. Hieronymus Cardinalis Pamphilius: Quotidie, inquit, de sanctitate beati hujus Patris fama crebrescit, ex innumeris miraculis ac beneficiis, quæ se invocantibus præstat. Atque ego quidem indies, cum ad

Pamphilius,

eum in necessitatibus meis confugio, continuo adjuvari me sentio; certamque spem habeo, mihi illum E in omnibus propitium adfuturum: siquidem in ejus tutelam totum me tradidi, utque in suam potestatem me benigne recipiat, supplex rogo. De virtutibus autem rebusque gestis Philippi per hos ipsos dies scripsere quamplures. In his Rutilius Benzonius, Episcopus; Lauteranus; Joannes Baptista de Tufo, Cerræ Episcopus; Silvanus Razzius, Alphonsus Vigliega, Archangelus Granius, Thomas Bozzius, Franciscus Bocchius, aliique quamplurimi.

et varii scriptores.

Imago ante ædes Caritatis posita:

560 Plura quoque monumenta variis in locis excitata sunt, ad illius memoriam consecrandam. Ac præsertim in ipso ingressu ædium Caritatis, jubente Julio Sansedonio, qui tunc temporis huic loco præerat, Philippi imago, suos in spiritu filios Deiparæ Virgini commendantis, depicta est, eique adscriptum, Beato Philippo Nerio Florentino; ut ubi triginta tres annos eximiæ sanctitatis et miraculorum laude claruerat, innumerisque ad Christi obsequium traductis prima Congregationis fundamenta jecerat, ibi aliquod ejus rei monimentum extaret; templi hujus ac Sacerdotum Deputatus, annuente piissima Congregatione Caritatis, Parenti in spiritu optimo benemerenti posuit, Kal. Septembris MDCV. Multa insuper donaria ad ejus sepulchrum allata sunt. Augustinus Cardinalis Cusanus Attalicam vestem obtulit: idemque post ipsum præstitit Alphonsus Cardinalis F Vicecomes: nec ita multo post Senatus Populusque Romanus publicis tabulis decrevit, quotannis imposterum, recurrente Philippi die festo, argenteum Calicem cum cereis quatuor, solemni pompa ejus sepulchro offerre. Ad hæc Maximilianus, utriusque Bavariæ Dux, argenteam lampadem septuaginta pondo dono misit; quæ dies noctesque ad ejus sepulcrum arderet. Carolus quoque Cardinalis Lotharingiæ aliam pariter magni ponderis vovit atque obtulit. Alii deinde atque alii proceres variis ac pretiosis muneribus locum exornarunt.

munera varia allata ad sepulcrum:

Vita edita et probata,

561 Quinquennio post beati Patris excessum, quæ de illius vita moribusque sanctissimis, tum Latine, tum etiam Italice scripserat Antonius Gallonius, in lucem edita sunt, ipso summo Pontifice approbante, eaque omnia sæpius magna cum animi jucunditate perlegente; multis etiam Cardinalibus in ipsa libri fronte sic subscribentibus; Omnia quæ de beato Philippo Nerio conscripta sunt, partim propriis me oculis vidisse, partim certo gravissimorum virorum sermone cognovisse, attestor ego. Clemente VIII Pont. defuncto, qui in ejus locum adlectus est Leo hujus nominis Undecimus, cum pro beato

A beato Carolo in Sanctorum numerum adscribendo solicitaretur precibus multorum, ac præsertim Cardinalis Baronii; libenter id se facturum respondit, sed Philippum pariter iisdem adjungere se decrevisse : quamquam in ipso Pontificatus limine extinctus, quod animo jam proposuerat, efficere non potuit. Post hunc Paulus V, ad Apostolicum solium evectus quo illum loco habuerit, facile ex eo intelligi poterit; quod et in Beatorum numerum aggregavit, et in illius honorem Missam celebrari et Officium recitari, primum in Urbe, deinde ubique locorum Congregationis alumnis indulsit; quin etiam antequam Beatorum Catalogo eum adscriberet, plenariam peccatorum Indulgentiam visitantibus illius sepulchrum in ejusdem natali die vivæ vocis oraculo impertivit. Qui vero Paulo in Apostolatus ministerio successit Gregorius XV, beati viri sanctitatem (quippe qui virtutum illius excellentiam oculis suis perspexerat) usque adeo veneratus est, ut eum solenni Ecclesiæ ritu inter Sanctos retulerit; quoque ipse semper optaverat, olim Cardinalis, quasi futuri conscius, sese facturum, siquidem id facere ad se pertineret, apertis verbis litterisque significavit.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS. Canonizare eum vult Leo XI, Beatis adscribit Paulus V, Sanctis Gregorius XV.

B

CAPUT XXXVI.

Sanctorum numero adscribitur Philippus.

cap. x. Clemente VIII annuente ut inquiratur in virtutes et miracula :

Ut autem omnibus innotescat, quam caute diligenterque in hac re Romana procedat Ecclesia; singillatim hic referre curabimus, quæcumque ab ejus migratione ad hanc usque functionem peracta sunt. Cum igitur Philippus quotidie virtutum et miraculorum gloria magis magisque clARESCERET, paulo postquam ille in cœlum migraverat, nonnulli ex suis in spiritu filiis, ac præsertim memoratus alibi sæpius Abbas Maffa, cum Clemente Pontifice egerunt, ut de Philippi virtutibus atque miraculis publice inquirere liceret. Huic porro Pontifex, manibus in Crucis formam ter pectori admotis; Nos, inquit, pro Sancto illum habemus. Nec ita multo post ejusmodi provinciam demandavit Ludovico de Torres, Archiepiscopo Montis-Regalis, quem deinde spectata virtus evexit ad Purpuram; et Audoeno Vudovico, Caffani Episcopo. Hi postmodum rogatu Augustini Cardinalis Cusani et Cæsaris Baronii, tunc temporis Congregationi Præpositi; Jacobo Butio, Basilicæ Lateranensis Canonico et Pontificii Vicarii Notario, C mandant, ut Testes in hanc rem excipiant, eorumque dicta diligenter expendant.

auctoritate ordinaria informationes sumuntur auditis Testibus 360.

563 Itaque IV Nonas Augusti, hoc est duos non amplius menses ab ejus excessu, hac de re inquiri cœptum, et ad Kal. usque Junias anni MDCI perseveratum est. Mortuo deinde Jacobo Butio, Franciscus Maria Taurusius et Cæsar Baronius Cardinalis, unaque Flaminius Riccius Congregationi Præpositus, iterum rogant, ut cœpta jam inquisitio atque cognitio perficiatur; eo scilicet consilio, ut Acta deinde in Vaticanam Bibliothecam inferrentur, ad Philippi memoriam in posteros transmittendam. Itaque VI Idus Februarii Camillus Cardinalis Burghesius, tum Papæ in Urbe Vicarius, cui deinde ad summum Pontificatum assumpto Paulo V nomen est inditum, Petro Mazzioto Notario suo præcipit, ut cœptum opus ad finem usque prosequatur. Is igitur pridie Idus ejusdem mensis negotium resumit : cui deinde XI Kal. Octobris finis imponitur, citatis atque auditis in hanc rem juratis testibus plus trecentis sexaginta : in quibus fuere Cardinales complures, aliorumque Ordinum præstantissimi viri. Omnia denique in publicas tabulas relata, ab ipso Cardinali Baronio S. R. E. Bibliothecario, in eadem Bibliotheca recondita sunt; eaque dicuntur acta auctoritate ordinaria, præter alia quæ extra Urbem D collecta fuerunt.

Pius V auct. Apostolica procedi jubet :

574 Triennio post Carolus Gonzaga, Nivernensium Dux, Henrici IV Galliarum Regis ad Paulum V summum Pontificem Orator, ad Urbem se contulit; et ut olim, Clemente VIII Pont. cum parente suo Romam veniens, Philippi virtutem sanctitatemque perspexerat, eumdemque ut Patrem in spiritu mirifice coluerat; Pontificem ipsum rogavit, ut Congregationis Oratorii Presbyteris potestatem faceret in ejusdem beati Patris honorem Missam celebrandi et Officium recitandi. Cujus precibus permotus Pontifex, Dominico Cardinali Pinello sacrorum Rituum Congregationi Præfecto mandavit, ut rem cum Cardinalibus ejusdem Congregationis conferret. Quo facto, communi omnium consensu decretum est, ut tantæ molis negotium ad Pontificem iterum referretur; a quo nimirum litteras expediri oportebat, quibus ipsimet Congregationi facultas daretur recognoscendi ea quæ initio acta fuerant auctoritate ordinaria, ac præterea inquirendi auctoritate Apostolica tum Romæ, tum etiam alibi, super fama sanctitatis, virtutibus, et miraculis ejusdem beati Philippi.

E

idem Principum rogatu, causam committit Congregationi Rituum in genere cognoscendam,

565 Dum hæc agebantur, de eo inter Sanctos adscribendo egere cum Pontifice, Ludovicus XIII Gallorum Rex Christianissimus, et Maria Medices Regina ejus mater; inclitus quoque Senatus Populusque Romanus, Ferdinandus Magnus Etruriæ Dux, illoque mortuo Cosmus ejus filius, Maximilianus utriusque Bavariæ Dux memoratus, etiam Carolus Gonzaga Nivernensium Dux, ejusque Uxor Catharina de Lotharingia, et nostræ Congregationis Presbyteri : quorum precibus annuens Pontifex, Apostolicis litteris causæ hujus cognitionem sacrorum Rituum Congregationi commisit : ab eaque secundum, quem vocant, Processum in genere confici jussit per Hieronymum Cardinalem Pamphilium, ipsius Pontificis in Urbe Vicarium. Quæ quidem ubi primum peracta sunt, Roberto Cardinali Bellarmino recognoscenda traduntur : cumque ille omnia diligenter inspexisset atque probasset, denique res tota a Dominico Cardinali Pinello ad Pontificem defertur. Is igitur cum accepisset, jam plene constare de fama sanctitatis et miraculorum beati Philippi, ac merito devenire posse ad inquisitionem in specie; Francisco Peniæ Rom. Rotæ Decano, et Horatio Lancelloto; ipsoque ad Cardinalatum promoto, Alexandro Ludovicio (qui deinde ad summi Pontificatus apicem assumptus Gregorius XV dictus est) ac Dionysio Marquemont Ecclesiæ Lugdunensis postmodum Præfecto et Cardinali, tunc Rom. Rotæ Auditoribus, ejus rei curam demandavit.

deinde in specie,

F

quibus Processibus probatis, Beatis adscribitur cum Missa et Officio

566 Hi vero injuncto sibi officio diligenter perfuncti, totius negotii seriem descriptam ad eumdem Pontificem detulerunt : isque rursum hæc omnia cum iteratis precibus prædictorum Principum ad sacram Rituum Congregationem remisit : quibus a Roberto Cardinali Bellarmino, ad id specialiter electo, examinatis, et in octo Congregationibus diligenter discussis; apertissime compertum est, de fide, spe, caritate, virginitate, prophetia, aliisque donis, virtutibus, et miraculis, tum in vita tum etiam post obitum beati Philippi, plene constare. His demum expletis Congregatio nostra pro Missa atque Officio, in honorem beati Parentis celebrando, iterum Pontifici supplicavit; isque iterum ad sacrorum Rituum Congregationem negotium remisit. Quæ cum id recte concedi posse decrevisset, denique Pontifex in secreto Consistorio omnium Cardinalium suffragiis ejusmodi decretum probavit, et IX Kalendas Maji MDCXV Apostolicis litteris Beatorum numero adscripsit : utque in ejus honorem in

A in ecclesia Vallicellana nostræ Congregationis Presbyteri, aliique ad eam confluentes, Missam celebrare et Officium recitare licite possent, indulsit; idque anno sequenti ad alias etiam Congregationes Oratorii, extra Urbem canonice erectas, extendit.

Gregorius 15 causa extremum cognita,

567 Paulo autem Pontifice defuncto, qui in ejus locum successit Gregorius XV, communi Christi fidelium devotione, precibusque multorum Principum, instantius quam unquam repetitis, permotus, Philippum in Sanctorum numerum referre constituit. Quamobrem hanc ipsam causam iterum sacrorum Rituum Congregationi commisit, iterumque ad eam recognoscendam delectus Cardinalis Bellarminus; eoque ab humanis exempto, Petrus Paulus Cardinalis Crescentius; et negotio iterum ac tertio ab eadem Congregatione diligentissime examinato, unanimi omnium consensu affirmatum est, plenissime constare de vitæ sanctitate, virtutibus, atque miraculis B. Philippi, ita ut merito Sanctorum Catalogo posset adjungi. Cum autem Pontifex jampridem statuisset, B. Isidorum Agricolam Sanctis aggregare; cumque a multis instantius rogaretur, ut ei beatos quoque Ignatium, Franciscum Xaverium, B ac Teresiam adjungeret; eidem Congregationi sacrorum Rituum examinandum commisit, utrum Christianæ rei expediret, hos omnes pariter cum B. Philippo in numerum Sanctorum referri; qua re diligenter semel atque iterum discussa, communi omnium consensu responsum est, id fieri non modo posse, sed etiam debere.

una cum aliis 4 Beatis ipsum Canonizaturus,

in Consistorio primum secreto,

568 Igitur Pontifex in Consistorium, quod secretum vocant, Cardinales coegit; ibique Franciscus Maria Cardinalis de Monte idemque Episcopus Portuensis de B. Philippo orationem habuit, ejusque acta breviter collecta singulis distribuit: quibus auditis atque perspectis, omnium sententia rem libere perfici posse decretum est. Iterum deinde in publicum Consistorium vocati sunt non modo Cardinales ipsi, sed etiam Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, aliique Romanæ Curiæ Præsules. Hic vero Joannes Baptista Spada, Aulæ Consistorialis Advocatus, quem postea egregia virtus evexit ad Purpuram, de vita, virtutibusque ejusdem B. Philippi diserte dixit, et prædictorum Principum nomine illius Canonizationem suppliciter petiit. Quibus auditis Pontifex respondit, se precibus eorum libenter annuere: sed quoniam sancta Sedes librum æternæ vitæ, nisi Spiritu sancto aperiente, perscrutari non consueverat; velle se ea de re amplius deliberare, lentiusque procedere: quamobrem omnes C in Domino rogavit, ut secum una orationibus, jejuniis, ac eleemosynis divinæ voluntatis arbitrium explorarent. Denique Consistorio, quod semipublicum vocant, indicto, in quo duo et triginta Cardinales, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Sedis Apostolicæ Notarii et Romanæ Rotæ Auditores interfuerunt, pio brevique sermone præmisso, summus Pontifex eorum sententiam sciscitatur, omnesque beatum virum Sanctorum numero adscribendum esse publicis suffragiis judicarunt. Tum vero Pontifex, aperiens os suum in benedictiones, divinæ Clementiæ gratias egit, quod tantam Servo suo gratiam contulisset; statuitque illum inter Sanctos referre proximo die festo S. Gregorii Magni; iterumque omnes hortatus est ad preces, jejunia, et eleemosynas; ut in tanto opere exequendo lumen ejus, qui lucem habitat inaccessibilem, implorarent ad ea peragenda, quibus divinæ gloriæ honor et Catholicæ Ecclesiæ fides augeretur.

deinde publico,

ac denique semipublico auditis suffragiis,

569 Dicta itaque die IV Idus Martii MDCXXII, ad Principis Apostolorum Basilicam, cum Cardinalibus, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, aliisque Præsulibus atque Principibus viris, Clero etiam D seculari et regulari, ac maxima populi frequentia convenit: postque sacros hymnos, letanias, aliasque preces, implorata Spiritus sancti gratia, ad honorem sanctissimæ et individuæ Trinitatis, et fidei Catholicæ exaltationem, Christianæque religionis augmentum, auctoritate ejusdem Dei omnipotentis, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum, Philippum una cum beatis Isidoro, Ignatio, Francisco, et Teresia, Sanctorum Catalogo ascripsit. Quapropter ab universis Christi fidelibus in ejus honorem ecclesias et altaria, in quibus sacrificia Deo offerantur ædificari; et recurrente quotannis ejus obitus die, Festum ipsius et Officium solenne celebrari posse decrevit; insuper omnibus utriusque sexus fidelibus, vere pœnitentibus et confessis, qui annis singulis in eodem Festo ad sepulcrum, in quo corpus ejus requiescit, visitandum accesserint, annum et quadraginta dies; iis vero qui in ejusdem festi Octava id fecerint, etiam quadraginta dies, de injunctis eis aut alias quomodolibet debitis pœnitentiis, misericorditer in Domino relaxavit. Dein decantato solenniter Hymno, Te Deum laudamus, et divina ope implorata, S. Philippi ac prædictorum Sanctorum meritis, per peculiarem orationem, quam Pontifex ipse pie et solenniter recitavit; sacrosanctum Missæ sacrificium solenni pompa et ritu, cum eorumdem Sanctorum commemoratione, ad altare Principis Apostolorum celebravit; et omnibus Christi fidelibus tunc præsentibus plenariam omnium peccatorum Indulgentiam impertitus est. E

A. HIERO. BARNABÆO EX MS. 12 Martii 1622

eumdem adscribit Catalogo Sanctorum,

communi pluribus locis lætitia ·

570 Nec vero in Urbe tantum, sed in toto Christiano orbe sese hujusmodi lætitia diffudit. Siquidem multis in locis solennes supplicationes habitæ apparatu ornatuque insigni, maxime autem Matriti: ubi cum celebris supplicatio quinque his Sanctis indicta esset, Elisabetha Hispaniarum Regina, Philippi statuam ornavit Sacerdotali veste, multo adamante distincta, aliisque amplissimis honoribus decoravit. Multa præterea altaria ac templa in ejus honorem ubique erecta sunt, pluresque urbes illum sibi Patronum delegerunt. Ad hæc Dominicana Religio, ut fuit in illum semper gratissima, recurrente ejus Natali die Officium de illo ubique a suis ritu duplici celebrandum decrevit; quem ritum pariter ab universali Ecclesia Clemens IX Pontifex Max. ob peculiarem (ut ipsemet testatur) erga S. Philippum devotionem, motu proprio servari mandavit. Denique plures civitates eadem die ferias edicto imperarunt: nec frustra: quandoquidem nulla gens est, quæ ad Philippi patrocinium confugiens, eo intercedente divina beneficia non senserit, quemadmodum in extremo libro narrabitur. F

Clemens 9 Officium ad omnes extendit.

Et hæc sibi obventura ipse Sanctus prædixerat.

571 Hæc autem omnia Vir sanctus, divino instinctu atque impulsu, multo antequam fierent, aperte præsensit atque prædixit. Data enim occasione, familiariter cum suis loquens, olim dixerat; Videbitis aliquando corpus hoc meum, cum aliis pariter Sanctorum reliquiis honorari, et ad sepulcrum meum votiva signa confluere. Alia etiam die rogatus ut Florentiam rediret, patriumque cœlum tandem aliquando reviseret, quasi per jocum respondit, Florentiæ ego suspendar: quod quidem intelligi numquam potuit, nisi cum ibidem per hos ipsos dies, in templo S. Reparatæ maximo, vexillum cum sacra ejus imagine suspensum est. Suorum quoque nonnullis aperte promisit, sese post mortem memoriam eorum apud Deum habiturum: quamobrem illos sæpe bene sperare jubebat, dicens, ex hoc mundo se migraturum in eum locum, ubi longe plurimum juvare eos posset. Nonnullis quoque se in mortis articulo præsto futurum pollicitus est: præsertim vero Constantiæ de Draco libere dixit: Ne time, numquam

A. HIERO. BARNABÆO. EX MS.

A numquam enim te deseram; agamque tecum, quemadmodum S. Franciscus et S. Clara cum suis vel post obitum agere consueverunt.

CAPUT XXXVII.

Miracula quæ vivens Philippi signo Crucis aut manuum tactu patravit.

LIB. V

Hactenus Philippi vitam moresque descripsimus: nunc præter ea quæ superius divinitus illi accidisse narravimus, non pauca, nec minus admirabilia, in hunc locum rejicere visum est; quo unicuique expeditior esset historiæ decursus, et quicumque hæc legere nolit, librum ponere possit. Quamquam ea quæ dicturi sumus, tantum ponderis habere videntur, ut non minus ex iis, quam ex prædictis Philippi sanctitas enitescat. Primum vero, quæ ille patravit dum adhuc inter homines versaretur, referentur. Prometheus Peregrinus, Congregationis Presbyter, colicis doloribus adeo torquebatur, ut intestina sibi divelli ac distrahi viderentur: quamobrem ne tantulum quidem quiescere poterat. Cumque ingravesceret dolor, supervenit Pater, eumque signo Crucis muniens, statim sanitati restituit.

cap. I Signo Crucis sanat dolores colicos, — B

573 Ægrotabat Antonia Caraccia ex laterali dolore atque acuta febri, ut prostratis jam corporis viribus loco se movere nequiret. Cumque dies quindecim abiissent, nec ulla medicorum arte juvari potuisset; vir ejus Gerardus Caraccius ad Philippum confugit, et rem narrat. Cui ille; Abi, inquit, nihil eveniet mali, Deum pro ea rogabimus. Gliscente tamen indies morbo, cum jam quietem aut cibum capere non posset, Gerardus ad Patrem redit, aitque: Antonia jam moritur. At ille; Ne dubita: dixi tibi, nihil mali fore: nunc ego ipse ad illam veniam. Cum igitur ad eam se contulisset; Ubinam, inquit, dolor? Cui illa; Ad latus dexterum. Tum vero Sanctus extenta manu Crucis signum pingit in latere, aitque, Nihil est: eodemque temporis momento febris et dolor omnis abscessit. His autem, qui aderant rem pervulgare volentibus, obstitit Antonia, ne scilicet Philippus ea re offenderetur; quippe qui nominatim illi edixisset, ut biduo amplius aut triduo lecto decumberet, ne subitæ saluti restituta videretur.

pleuritim cum febri,

574 Angela Lippia ex altero humero per plures annos graviter laborabat, quare dies noctesque adeo cruciabatur, ut anhelantem ex imis pulmonibus spiritum vix ducere posset, dexteroque brachio prope emortuo minime uteretur. Huic igitur Julia ejus filia: Ito, inquit, ad Patrem Philippum; eumque rogato, ut pro te ad Dominum oret: novi enim id tibi maxime profuturum. Abit illa, rogantique statim Pater; Cur, inquit, pro te ipsa non oras? Hoc dicto contristata mulier jam recedebat; cum Sanctus miseratione commotus ad se illam accersit, aitque; Age sane, ambo pariter oremus. Mox brevi prece completa, affectam corporis partem, quamquam ægrota locum non indicaverat, forma Crucis obsignat; depulsoque dolore, domum læta revertitur, nullamque deinde ejus morbi molestiam sensit. Virginia Martella ex oculis graviter laborabat; quamobrem ad Philippum se confert (erat tum ille in templo ad Confessiones audiendas) rogatque, ut oculis suis spiritualem aliquam medicinam faciat. Tum Sanctus, accepta aqua ex ampulla vitrea, misellæ oculos linit; signoque Crucis impresso, salvam et incolumem ab se dimittit.

humeri unius cruciatum, — C

item oculorum

575 Maria Paganella capitis doloribus hoc uno remedio sæpe liberata est, quod in templo nostro Philippum offenderit, eamque tacentem Pater figura Crucis in fronte obsignaverit. Itaque longo usu edocta, stomacho cum graviter laboraret, ad Patrem venit, rogatque ut salutari signo eam muniat, quo facto statim dolor abscedit. Isabella Maneria, ex Oblatis Turris-speculorum, vertigine correpta, vehementer diuque ægrotabat, ut caput levare non posset; noctuque ex medicorum consilio eam custodiri oporteret, ne subita morte occuparetur. Cum autem audisset Philippum ad eam domum de more se contulisse, continuo e lecto surgere, atque ad illum (ut potuit) ire voluit. Quam cum vidisset Vir Sanctus, audissetque graviter dolentem; Ne dubita, inquit, sanare te volo. Caputque ejus manibus premens, Cruce sæpius obsignavit: statimque ex altero oculo, mox etiam ex naribus corruptus humor defluere cœpit, nec ultra deinde eo morbo tentata est.

capitis et stomachi, — D — *atque vertigines.*

576 Quæ vero virtus et gratia curationum in Philippi manibus esset, longo usu cum didicisset Cardinalis Taurusius; dexteram illius salutarem appellabat, cujus tactu ægris salus, afflictis solatium afferebatur. Nobilem quemdam Romanum gravis morbus oppresserat; eumque vehementer excruciabat, non modo acutissimus dolor, sed etiam timor, ne forte id morbi genus esset, quem ignem sacrum appellant. Itaque perterritus ad Philippum confugit: quem ubi ad se venientem videt Pater, statim loqui occupat; et Obsera, inquit, ostium, atque ubi sit morbus ostendito. Paret ille: et Sanctus, sublatis in cœlum oculis attentius orans seque concutiens, affectam corporis partem bis manu tangit, atque ad salutem reducit. Quo facto vir ille commotus clamare cœpit, Miraculum, Miraculum. Tu quidem Sanctus es, per Urbem totam mihi jam prædicandus es Sanctus. Cui pater, manu reprimens linguam, silentium indixit; nec prius ab se discedere passus est, quam nemini se id narraturum promisit: quod et re ipsa præstitit, nec ante Philippi mortem rem cuiquam aperuit.

cap II Manuum contactu curat — *ignem sacrum,* — E

577 Anno Salutis MDLX, Petrus Victricius Parmensis, cum esset in familia Cardinalis Boncompagni, qui deinde ad Pontificatum evectus Gregorius XIII dictus est, in ultimum vitæ discrimen adductus, a Philippo invisitur. Qui ad illum ingressus, orationem de more præmisit, dein super ejus frontem manus imposuit: quo facto statim revixit, ac biduo post salvus et incolumis egrediens domo, vitam ac salutem a Philippo se accepisse palam ubique prædicavit. Ex ea autem die ita ad beati Patris voluntatem ac disciplinam adhæsit, ut apud illum ter in hebdomada conscientiam purgaret, ac sacra Communione reficeretur; demum annos natus nonaginta amplius decessit e vita. Mauritius Anerius tam periculose ægrotabat, ut amissa voce et venarum pulsu, tantum animam non exhalaret. Venit ad illum Philippus, qui erat ei a Confessionibus; præmissaque oratione, his qui aderant dixit; Oremus ad Dominum, nolo enim hunc in præsentia mori. Positis deinde manibus super caput pectusque illius, tacitus abscessit; Eodemque momento (res mira) ægrotus vocem ac spiritum recepit, postridie mane sanus ac vegetus e lecto surrexit, uniusque Philippi opera ac manu se statim convaluisse cognovit. Erat is porro, antequam sancto Patri familiaritate conjungeretur, seculi voluptatibus deditus, et ut ipse rarius Pœnitentiæ sacramentum obibat, pati non poterat uxorem suam id sæpius peragere. Qua de re cum illa apud Philippum graviter quereretur, eo quippe ad Confessiones utebatur; Perge, inquit, ille, ne dubita; siquidem vir tuus apud me conscientiam expiabit, teque longe melior evadet. Nec vana fuit prædictio, quandoquidem Philippi arbitrio regendum se dedit, magnosque fecit in vera virtute progressus.

moribundum unum — F — *alterumque,*

A

pestiferam febrim,

578 Hujus quoque filius Jo. Franciscus Anerius, adolescens annorum quatuordecim, ex putrida ac pestifera febri eo tandem devenerat, ut septemdecim dies prostratus exanimisque jaceret, sine motu, sine voce, sine sensu ciboque; nec jam præter anhelitum modicumque teporem quidquam vivi homini supererat. Quod ubi audivit Julia Ursina, sæpe alibi commemorata, quasi monstrum ac prodigium aliquod suis ipsa oculis videre voluit. Adfuit autem et Sanctus, eoque spectaculo vehementer commotus, circumstantes tantisper secum orare jubet; deinde fronti ejus manum imponit; accitaque matre, ut solebat, festive dixit, Egregium vero facinus, misellum hunc puerum fame necare. Afferte huc cito Creticum vinum, jam jam illum sanitati restituo. Quid multa? Affertur vinum, atque instillante Philippo ægrotus paulatim illud sugere cœpit, et ad se rediit: mox etiam, depulsa febri resumptisque viribus, omnino convaluit.

579 Carolus Ursinus, quatuordecim annos natus, ex pleuritide graviter ægrotabat, et jam quatuor aut quinque dies cibum sumere non poterat. Itaque Livia Vestria ejus mater Philippum accessit, rogatque, ut quamprimum veniat ad filium jam jam

B

letalem pleuritim,

moriturum. Venit Sanctus, remotisque arbitris quærit ex Carolo, quo morbo et qua parte magis laboraret. At ille, Sub sinistro, inquit, ubere. Tum vero Pater procumbens in genua, affectam corporis partem manu comprimit, atque ægroti Confessionem auscultat. Qua peracta, cum videret eum morbo vehementer oppressum; Ego pro te, inquit, fili, pœnas solvendo satisfaciam, ne dubita; non enim morieris. Vix dum Sanctus abierat, cum redeunti ad se matri ait Carolus, Sanus sum. Hoc dicto obstupuit illa, nec affirmanti credere poterat. Is vero; Equidem sanus sum, inquit, nec dolorem ullum, nec spirandi difficultatem sentio: eodemque tempore cibum petiit, sumpsitque, ac deinde placidissime somnum cepit: itaque postridie mane veniens ad eum medicus, sanum atque integrum invenit.

acutam febrim,

580 Fabius Ursinus, ex putrida atque acuta febri ad vitæ finem adductus, et sacro infirmorum Oleo inunctus, vitali sensu deperdito, jam jam expiraturus videbatur. Cum autem antea dixisset se magnam in Philippo habere fiduciam, Julia Ursina ejus amita illum accersendum curavit. Is vero ad ægrotum cum accessisset, caput ejus de more apprimit pectori. Ex quo Fabius confestim vocem spiri-

C

tumque resumit, rogatque, Quis sit. At Pater, Ego sum Philippus: quonam loco te vexat morbus? In corde, inquit ille. Tum Sanctus ibidem manum imposuit, eumque mirifice refrigeravit: quamobrem clamare cœpit, Sanus sum. Erexit se deinde, et lecto insedit; mox medicis et domesticis omnibus admiratione defixis, e morbo liber evasit.

dolorem capitis,

581 Jo. Baptista Bonipertus Sacerdos, alibi supra commemoratus, capitis dolore cruciatus, lecto se continere vix poterat. Venit ad eum Philippus, et fronti manum imposuit, et sanitati restituit. Anno redempti Orbis MDLXXXX, Tiberis alluvies et inundatio graves atque pestiferos in Urbe vulgaverat morbos quam etiam ob causam Marcus Antonius Maffa febrem contraxit, et acutissimos capitis dolores. Cum autem nec sanguinis detractione, nec aliis ejusmodi remediis relevari posset; invisit eum Philippus; et ut hominem valde diligebat, utraque manu caput illius amplectitur; et aperto sinu excipiens, solita cordis exultatione ad Deum oravit, omnemque dolorem atque ægritudinis molestiam abstersit. Joannem Baptistam Crescium tam dira febris atque acer capitis dolor invaserat, ut malleo sibi tempora tundi viderentur: quapropter e fene-

D

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

stra furibundus in puteum se præcipitem dare cogitabat. Tentatis autem omnibus, cum nihil omnino proficeret; ad Philippum mittit qui illum oret, ut ad se venire ne gravetur. Venit Pater: quem statim ægrotus enixe rogat, ut aut doloris immunitionem sibi a Domino exoret, aut mortem: acerbissimos namque cruciatus diutius sustinere non poterat. Tum vero Sanctus, imposita capiti ejus manu, hortatur, ut Deiparæ Virgini se totum offerat, ac peccata longissime fugiat; et continuo solutum dolore se sensit, paucosque post dies febris etiam abscessit. Idem ipse olim puer ex oculis valide laborabat; quos cum turgidos et cruore suffusos haberet, lucem prorsus reformidabat. Venit autem ad illum Philippus, manibusque ad oculos positis dixit; Tibi nihil erit mali; statimque convaluit.

et oculorum:

item dolorem capitis,

582 Lucia Vestria, Valerii Ursini uxor, quam paulo ante memoravimus, ex vertigine atque acutissimo capitis dolore quadraginta jam dies lecto detinebatur, neque ullum huic morbo remedium invenire potuerat. Denique cum dolor aliquantulum remisisset, in Vallicellanum templum se contulit; dumque Pœnitentiæ sacramentum obiret, subita vertigine correpta est. Is porro qui ei confitenti aures dabat, mittit illam ad Philippum, ibidem sacras Confessiones auscultantem: qui statim more suo; Nihil inquit mali est: imposuitque capiti ejus manum, quæ cerebrum sibi quodammodo penetrare videbatur: eodemque temporis momento ab omni molestia liberam se sensit, nec deinde tale quidquam perpessa est: Sigismunda de Rusticis, Alexandri Vitelleschi uxor, prope continuo capitis dolore cruciata, et quidem tam graviter ut in lecto jacere haud raro cogeretur; quadam die vehementius solito torquebatur, eratque in horto Rusticorum ad fontem Trivii. Ecce autem Vir sanctus (huc enim absolutis Oratorii exercitiis, cum suis interdum ad animum recreandum, venire consueverat) qui ut eam videt, continuo utraque manu caput arcte complectitur, et statim dolor omnis evanuit, neque rediit postea unquam.

E

narium morbum,

583 Puellam quamdam, quinquennem aut sexennem, Hieronymi Ruissii filiam, teter ac perniciosus in naribus morbus incessit. Quam quidem frustra per plures menses peritissimorum in Urbe medicorum manus expertam, denique mater fiduciæ plena ad Philippum adducit, rogatque, ut misellæ, quam poterat, opem ferat. Hanc itaque miserandum in modum deformatam ubi videt beatus Pater, manu ad nares ejus admota; Ne dubita, inquit, filia, nihil tibi amplius erit mali. Eademque hora melius illi esse cœpit, atque intra paucos dies perfectæ saluti reddita est, in qua deinde diutius perseveravit.

F

iterum dolorem capitis

584 Petrus Ruissius, Catharinæ hujus germanus frater, gravi capitis dolore vexatus, a Philippo invisitur: qui Hieronymo ejus patri, salutem filii vehementer exposcenti, libere dixit; Petro quidem mors esset præoptanda, quam vita; me tamen tui miseratio tangit: quamobrem salus ipsius a Deo omni studio contendenda est. His dictis fronti ejus manum imposuit, et confestim dolor omnis abscessit. Nec ita multo post Gasparem, hujus ipsius fratrem, acutissimus capitis dolor oppressit, non sine vertigine animique deliquiis. Hunc itaque Hieronymus idem, in alio filio Philippi virtutem nuper expertus, ad eum misit; cujus capiti cum primum Sanctus manum imposuit, continuo ab omni molestia liber evasit, nec deinde unquam ejusmodi morbo tentatus est. Victoria Varesia, Octobri ineunte tam vehementi dolore correpta est in humero dextero, ut præ spiritus difficultate non somnum capere, nec lecto decumbere posset. Itaque cum sæpius salutares Philippi manus in se persensisset, ad ejus opem confugit

et humeri

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

A confugit; narrantique adversam valetudinem suam vir Sanctus lepide, ut solebat; Quid rei est? inquit. Tune ergo una perpetuum mihi negotium exhibebis? et quid doles? Cumque illa dexterum humerum indicaret; eo pugnum impingit Sanctus; aitque, Ne dubita, nihil tibi jam mali erit: statimque deferbuit dolor. Necdum vero domus suæ limen intraverat, cum se penitus convaluisse cognovit, eoque morbo numquam deinde tentari se sensit.

desperatum morbum,

585 Ersilia Bucca, ex gravi morbo eo tandem devenerat, ut a medicis de illius salute jam desperatum esset, atque a domesticis omnibus quasi mortua defleretur. Porro autem vir ejus in Philippi virtute spem habens maximam, rogavit eum, ut ægrotam inviseret. Itaque cum venisset Vir sanctus; Nunc quidem, inquit, Ersilia haud morietur, sed certissime convalescet. His dictis manum capiti ejus imponit, aitque; Ne time, nequaquam morieris. Hic mulier tali gaudio perfusa est, ut nihil gratius, nihil jucundius ullo unquam tempore sibi accidisse affirmaverit: et continuo morbus sese remittens, triduo aut quatriduo post penitus evanuit. Lucretia Gazia, gangræna ad mamillam erumpente, graviter laborabat; et medici, qui ad eam ignem adhiberet, B opperiebatur manus. Ipsa autem die qua id peragendum erat, caustici medicamenti cogitatione perterrita, e lecto sese proripiens, ad Vallicellanam ecclesiam perrexit, ibique Philippo omnia narravit. Is vero, O! misellam: ubinam morbus est? At illa, Hic, inquit: et locum indicavit. Tum Sanctus extenta manu eam tetigit, aitque; Abi jam læta, nec dubita: nihil enim tibi eveniet mali. Itaque domum cum rediisset, inter prandendum repente dixit, Nihil jam doloris aut molestiæ sentio, et quidem sanitati restitutam me esse existimo. Nec vana fides fuit: ita enim revera esse comperit quemadmodum existimaverat. Quapropter cum ad inurendum ulcus medici supervenissent, nec morbi vestigium ullum appareret, vehementer obstupuerunt.

mamillarum cancrum,

puellam moribundam,

586 Laura erat adolescentula annorum circiter tredecim, eaque ex morbo gravissimo eo tandem adducta est, ut deplorata a medicis ejus salute, expletisque omnibus quæ ritu Ecclesiastico moribundis adhiberi solent, lugubres vestes atque alia funeri necessaria pararentur. Hæc inter parentes ipsius, Philippi opem in tanto luctu sibi implorandam existimarunt. Is igitur rogatus statim venit, jacentemque miseram invenit sine voce, sine sensu. Itaque solito spiritus fervore commotus, insufflavit in C faciem ejus. Mox veluti per jocum colaphum illi impegit, apprehensoque crine eam fortiter excutiens, sanctissimum Jesu nomen invocare jubebat. Ad eum contactum (mira res dictu) confestim ægra ad se rediit, apertisque oculis Jesum appellans vires resumpsit, deinde sanam ac liberam se esse intellexit. Juliam Lippiam toto ferme biennio continuus capitis dolor excruciaverat. Quadam autem die, cum vehementius solito torqueretur, ad Vallicellanam ecclesiam se contulit. Hic vero ingravescente morbo cum amplius stare non posset, super humile scabellum sese projecit. Quo deinde cum venisset Vir sanctus ad Confessiones auscultandas; confestim Julia, Equidem, Pater, inquit, quo modo hinc pedem efferam nescio, ita me oppressit dolor. Tum ille more suo contremiscens, caput ejus manibus apprehendit, oravit, deinde, Ut vales? inquit; At illa, Meliuscule. Iterum Pater caput ejus manibus premens, Ut vales? subjicit. Illa autem, Omnino convalui. Tum Sanctus impertita benedictione, sanam ac liberam ab se dimisit.

dolorem capitis,

moribundam,

587 Catharina Corradina ad mortem ægrotabat, et jam sacro infirmorum Oleo peruncta nihil propius erat, quam ut animam efflaret. Supervenit interea Philippus, et languentis capiti manum imponit: mox D Cantores aliquot, quos secum adduxerat, spiritualem quamdam cantiunculam modulari jubet, in qua sæpius Jesu nomen ingeminatur. Qua re ægrota mirifice recreari visa est; et paulo post spiritum viresque recipiens, integræ valetudini restituitur; Abiens autem Vir sanctus dixit patri familias, Nunc sane Catharina moritura erat, sed illam Deus superstitem esse voluit, ut familiæ tuæ curam gerat. Porro autem per hos ipsos dies malus dæmon visibili specie eidem feminæ sese obtulit, atque incompositis gestibus illud sæpe iterabat; Quid hic sibi vult Philippus iste nequissimus? Sed illa scutum fidei assumens, vaferrimum hostem a se statim avertit.

chiragram,

588 Clemens VIII Pont. Max. vehementer ex chiragra laborabat. Quem cum impensius diligeret Philippus, invisit; sed accedenti ad se Pontifex, qui præ ingenti dolore ne lectum quidem in quo jacebat a quoquam tangi patiebatur, Cave, inquit, ad me propius accedas, Pater. At ille nihilominus paulatim se lectulo admovit. Iterum vero Pontifex, Ne accedito, ne tangito. Cui Philippus; Ne dubita, beatissime Pater; et statim more suo tremefactus, affectam manum prehendit et stringit. Quo facto statim dolor omnis abscedit. E Quamobrem Pontifex, Perge, ait, et tange, siquidem mirifice recreari me sentio. Porro præclarum hoc beneficium tum Cardinali Baronio, tum aliis pluribus Cardinalibus Clemens ipse narravit: idque sæpius referre consueverat ad Philippi sanctimoniam comprobandam. Ex ea autem die, cum chiragræ doloribus tentabatur, Philippo etiam mortuo se precibus commendabat, et confestim recreari se sentiebat.

(quod ejus exemplo facit etiam Juvenalis Ancina)

589 Placuit deinde bonorum omnium Largitori id miraculum instaurare per Juvenalem Ancinam Fossanensem, Philippi ipsius discipulum et Congregationis Presbyterum; qui ejusdem Clementis jussu Saluciarum Episcopus invitus ac reluctans creatus est, virum vitæ morumque sanctitate spectabilem, cujus de præclaris virtutibus rebusque gestis Apostolica auctoritate jam inquisitum est. Is igitur salutis anno MDCII in patriam cum venisset, Thomas Bava, vir nobilis eidemque urbi præfectus, chiragræ doloribus non tentabatur modo, sed urebatur. Itaque ad Dei servum se contulit, quod nimirum ejus præsentiam levamento sibi fore speraret. Nec frustra: siquidem venienti statim obviam fit Juvenalis, aitque, Mi Thoma, tua te chiragra vehementer excruciat: Beatus Pater noster Philippus sic eam tangendo curabat. F Hæc dicens affectam ægroti manum complectitur. At ille tactum reformidans, eam statim retrahit. Tum vero Juvenalis, Ne dubita, iterumque manum apprehendit, aitque, Sic beatus Philippus Clementem VIII sanitati restituit. His dictis dolor omnino discutitur; et qui jam diu digitos movere non poterat, statim extindit atque agitavit, nec deinde unquam hoc morbo vexatus est.

ac denique podagram.

590 Quod autem Clementi Pontifici usu venerat, id ferme accidit Attilio Tinozzio, Philippi in spiritu filio, quem podagra graviter laborantem Vir sanctus invisit, rogatque quomodo se habeat, At ille, Male, inquit, Pater: cave quæso ne forte mihi pedem tangas. Tum Sanctus more suo, Ne dubita: extentaque dextera Crucem figurat in pede. Quo quidem contactu dolor omnis evanuit; et quamquam antea sæpe podagræ doloribus torqueretur, ex ea tamen die ne leviter quidem ejusmodi morbo amplius tentatus est. Joannes Manzolius, alibi commemoratus, quoties podagræ aut chiragræ doloribus corripiebatur, hoc unum se remedium adhibuisse testatur: Philippum scilicet adiisse, atque affectam corporis partem ei tangendam obtulisse, eoque contactu molestiam

A lestiam omnem longius ablegasse: id quod alii quoque quamplures experimento se comperisse testantur. Nihil porro familiarius erat illi, quam dolore capitis laborantes, imposita capiti manu statim ad sanitatem reducere. Quamobrem Angelus Victorius, non se Philippo medicinam facere, sed sibi a Philippo sæpissime medicinam fieri fatebatur: quandoquidem crebro capitis dolore vexatus, visendi causa ad eum cum adisset, Beatus Pater, primo intuitu ægritudinem ejus agnoscens, imposita capiti dextera illum extemplo sanabat.

CAPUT XXXVIII.

Orando, imperando, et aliis modis variis plurimos sanitati restituit Philippus: in puerperio periclitantes juvat.

cap. III Oratione sanat moribundos duos,

Laurentius Christianus, Beneficiatus Basilicæ S. Petri, ac Philippi in spiritu filius, ad mortem ægrotabat; jamque expletis omnibus, quæ moribundis ecclesiastico ritu adhiberi solent, tantum non emiserat spiritum. Hæc inter supervenit Philippus, ac spiritu exultans et more suo contremiscens, semel
B atque iterum orationi se dedit: denique surrexit, et dixit; Nunc sane Laurentius haud morietur. Mox capiti ejus manum imposuit, illumque nomine compellavit. Tunc vero ægrotus statim revixit, apertisque oculis Dei servum agnovit, eique respondit. Cui Sanctus cibum illico afferri jubet, eodemque tempore febris abscessit, nec sine ingenti omnium admiratione integram sanitatem recuperavit. Adveniens deinde Petrus Crispus medicus, eumque sanum reperiens, exclamat; Hoc profecto grande miraculum est. Cum autem audisset beatum Virum eo se paulo ante contulisse; Haud mirum, inquit: Philippus enim vir Sanctus est. Bartholomæus Fuginus Romanus, ad ultimum discrimen adductus atque Oleo sancto inunctus, amissa voce, vitam quoque jamjam amissurus videbatur; quamobrem vesperi, cum rediret ab illo Angelus Vellius, qui ei erat a Confessionibus, rogareturque a Philippo, ut se haberet Fuginus; Jamjam discessurus est, inquit, et medicus vix illum cras inter vivos futurum existimat. Aderant tum forte ex Patribus nostris plures, cum Sanctus ait, Morine vultis hunc juvenem, nec ne? At illi, Ita Deus faxit, ut illum vivere cupimus. Tum vero Pater, Agite igitur, vesperi pro ejus salute Deum rogate, et ipse aderit nobis. Dilu-
C culo Vellius ad ægrotum misit; comperitque illum non modo non expirasse, sed integræ valetudini restitutum.

et Alexandrinum Archidiaconum a sanguineo vomitu;

592 Barsum, Alexandrinæ Ecclesiæ Archidiaconus, de quo alibi dictum est, ex febre et sanguinis ejectione eo tandem devenerat, ut medici de illius salute omnino desperarent: quamobrem Hieronymus Vecchiettus, qui ex Ægypto Romam eum deduxerat, ad Philippum adit; rogat, ut pro ægroto ad Dominum preces fundat (erat tum Sanctus in procinctu ad sacrificandum) compertumque est, eadem hora illum bene placideque quievisse, quamvis toto triduo somnum capere non potuisset. Hunc ipsum deinde Philippus ad se adduci jubet; quod cum Vecchiettus ei renuntiasset, nequaquam id fieri posse respondit, neque enim e lecto surgere posse. Cum autem instaret ille, et omnino eundum esse diceret, siquidem ita juberet Pater; hoc verbo fretus ægrotus, e lecto surgit, et curru ad Philippum deducitur. Is porro ad se introeunti obviam venit, exceptumque osculo arcte complectitur. Quo sane complexu, qui modo tam graviter ægrotabat, extemplo confirmari se sentit: quapropter Dei servum etiam atque etiam orat, ut pro se orare non desinat, omnia videlicet impetraturus a Deo, ut ipse D aiebat, excelso. Id vero Vir sanctus libentissime facturum se dixit, et ad Federicum Cardinalem Borromæum una cum Vecchietto illum mittit. Cum autem a Cardinali discederent, Barsum socio se omnino convaluisse affirmavit; paucosque post dies tam fortis ac vegetus apparuit, ut qui eum videbant vix demum agnoscerent, eique per jocum dicerent; Tu quidem nequaquam es Barsum, sed alter similis illi. Rediitque porro vir iste Alexandriam; iterumque Romam reversus, cum coram Clemente VIII Pont. Max. pluribusque Cardinalibus orationem haberet, inter præclara beneficia, quæ cum pridem ad Urbem accesserat sese accepisse narravit; idipsum, quod modo retulimus, a P. Philippo se obtinuisse testatus est.

A HIERO BARNABÆO. EX MS.

alterum ab hæmorragia

593 Joannes Manzolius, quem paulo ante memoravimus, annum agens jam septuagesimum, ex sanguinis profluvio febrique pestifera eo denique adductus est, ut conclamatus ab omnibus vocem ac spiritum propemodum amiserit. Itaque intermortuis vocibus fratris sui filio imperat, ad Philippum adeat, rogetque illum, ut e suis aliquem ad se mittat, qui suam ipsius animam solennibus Ecclesiæ precibus Deo commendet, corpus ubicumque libuerit sepeliri jubeat, ac pro se Dominum deprecetur. Paret ille, E et Sanctus Matthiam Maffeum ad eum mittit. Cumque ex medicorum judicio infra horam expiraturus esset, lugubres vestes jam parabantur; quique postridie funus ducerent, evocati sunt. Sequenti mane Montes Zazzara aliique Philippo nuntiant, Manzolium mortuum esse. At ille; Manzolius nequaquam mortuus est, neque ex hoc morbo morietur: accitoque Maffeo, quid de Manzolio factum sit, quærit. Is vero, Hodie mane, inquit, ad illum redii, et mortuum esse intellexi. Cui Pater, nequaquam ita est, Manzolius vivit. Redi igitur, et tuis ipse oculis illum visito. Abiit, et quemadmodum Philippus dixerat, et vivere illum comperit, et satis convaluisse. Porro autem Manzolius ipse ante annos aliquot Philippum rogaverat, ut sibi morienti adesse vellet. Cui Vir sanctus, Ego, inquit, te morte præibo. Id quod sæpe eidem data occasione, iteravit; atque ita plane res cecidit, quandoquidem Manzolius complures annos Philippo superstes fuit.

jam obiisse creditum,

item moribundum

594 Ægrotabat graviter Alexander Cervinus, Aulicus eo tempore potens et gratiosus: quamobrem beatus Pater quodam die; Juvandus omnino nobis est, inquit, Alexander: et continuo ad eum pergit, cum nonnullis ex suis in spiritu filiis. Ingressusque F cubiculum ejus, pro ipso sese oraturum promisit, atque inibi rem divinam peregit: id enim eo tempore ex Pontificum indulgentia in privatis quoque Nobilium ædibus fieri licebat. Inter sacrificandum tanta spiritus dulcedine est delibutus, ut lacrymas et singultus tenere nequiverit. Igitur Sacrificio peracto, ægro ad aures accedens; Bono animo es, inquit: convalesces. His dictis abiit: nec duo abierant dies, cum sanus ac liber per Urbem incedere visus est, non sine ingenti admiratione eorum, qui modo illum viderant tam graviter decumbentem. Pompeius Paterius, nostræ Congregationis Sacerdos, febri gravissima laborabat. Ad hunc cum venisset beatus Pater, ejusque sacram Confessionem audisset; impositis capiti manibus seque concutiens, aliquantulum oravit, aitque; Ne dubita. Et statim reliquit eum febris. Quamquam autem ex medicorum consilio non nisi post horas aliquot cibus ei sumendus erat; tamen, cum appetentia supervenisset, eadem hora comedere voluit, atque integræ sanitati restitutum se sensit.

et graviter febrientem;

595 Ibat aliquando beatus Pater cum suis aliquot ad S. Mariæ de Populo, atque inter eundum hospitales

tales

A. HIERO BARNABÆO. EX MS. moribundum in Hospitali,

A tales ædes pauperum incurabilium ingreditur, videtque ibi miserum quemdam, accensa ad lectuli caput lampade ante sacram Imaginem (quod moribundis fieri consuevit) sine voce, sine sensu, tantum animam non efflantem. Eo spectaculo more suo contremiscens, orationi se dedit, suosque pariter orare jussit. Deinde ægrotum in lectulo ipso aliquantulum ab iisdem erigi voluit. Mira res! Revixit extemplo miser ille, quem Sanctus cibo reficiendum curavit, ab eoque discessit. Postridie mane, cum e suis unus eo rediisset, sanum ac liberum invenit.

brachio ac manu inutilem,

596 Victoriam Varesiam, cujus antea meminimus, distillatio quædam frigida vehementer oppresserat. Cumque tentatis frustra remediis, quotidie pejus medendo se haberet, jamque in dextero brachio et manu sensum prope omnem amisisset; mœrens dolensque ad beatum Parentem confugit, aitque; Equidem Pater distillationem hanc a capite per totum corpus diffundi sentio, et ne dexteræ manus usum mihi penitus eripiat timeo vehementer, et plane id cogitans perhorresco. Tum vero Philippus oculos in cælum sustollit, solitoque tremore manum ipsam affectam manu sua premens; ne dubita, inquit, convalesces: eamque ab se dimittit. Igitur mulier B domum regreditur, et secum reputat, locumne morbi aperiat, appositumque cerotum abjiciat, an vero consuetis medicamentis utatur. Denique; Nonne ego, inquit intra se, Philippum pro Dei servo atque amico habeo ac veneror? Nonne ego spem omnem atque fiduciam salutis meæ in eo collocavi. Quid igitur dubito? Et cum hoc dicto cerotum detraxit, atque in ignem abjecit. Nec spes eam fefellit: emortuæ enim dexteræ usum extemplo recepit, nulloque adibito remedio liberam se esse conspexit.

ex alto lapsum et graviter læsum,

597 Joannes Baptista Guerra, laicus Congregationis, cum aliquando sub noctem Vallicellani templi parietibus aulæa suspenderet, ex altissimo loco, fallente pedem scala, prolapsus cecidit; allisoque ad sepulchralem lapidem capite, prope exanimatus est. Itaque in lectulum delatus, ubi a medicis inspicitur, de illius salute desperatur: nec ex iis defuere qui dicerent, aperienda esse vulnera, atque os ipsum perterebrandum. Interea Philippus, re audita, statim orationi se dedit, suosque vesperi in Oratorio eo nomine ad Dominum preces fundere jussit. Venienti deinde ad se Angelo Victorio medico, dicentique Guerram gravissime ægrotare, et esse omnino letalia vulnera; subridens Vir sanctus ait; C Equidem, inquit, Joannem Baptistam nunc mori nolo; Deumque tamdiu deprecabor, dum illum mihi restituat. Nec vana fides fuit: siquidem oratione peracta, æger tota nocte placidissime quievit; diluculo vero, ut solebat, experrectus, nec pridianum lapsum ulla ratione sentiens, e lecto surrexit: et nisi a nostris vestitus esset, statim consueta munera obiisset. Neque vero amplius febris accessit, neque convulsiones aut inflationes ullæ supervenerunt; quamquam hæc omnia mox eventura medici pro certo affirmarent.

delirio laborantes in morte,

598 Bertinus Riccardus Vercellensis, itidem Congregationis laicus, acuta febri correptus est, eaque statim ei delirium movit. Quamobrem cum jam properaret ad mortem, nec Sacramentis Ecclesiæ muniri posset; venit ad eum Philippus, et pro illo ad Dominum preces fundit. Eodemque tempore ægrotus ad se rediens, sacra Confessione peracta, ex ipsius Philippi manibus Domini corpus sumit: rebus deinde compositis in phrenesim recidit, atque e vita migravit. Idem plane accidit Flaminæ Galloniæ: quæ cum in phrenesim pariter incidisset, Philippi precibus ad se revocata est, rebusque omnibus rite peractis migravit e vita. Nec vero his, quæ narravimus absimile videtur, quod a sancto Parente patratum est in nosocomio sancti Spiritus. Cum enim D eo se cum suorum pluribus contulisset, in ipso ingressu; Eamus, inquit, quo nos Deus vocat: ad eumque locum perrexit, in quo vulnerati curantur; aitque, Eo me vocari sentio. Recta igitur ad quemdam ex iis sibi prorsus ignotum accedit: quem cum prope expirantem videret, precibus ad Deum præmissis, fronti ejus manum imponit; atque illico ægrotus spiritum vocemque recepit; et peccata rite confessus, quod antea sæviente morbo facere nequiverat, sacra Communione refectus est. Denique Oleo sancto inunctus, magna cum spe salutis æternæ excessit e vita, Deo gratias agens, qui per Virum hunc sanctum, quem ne de facie quidem noverat, tam opportunum sibi remedium attulisset.

et sine Sacramentis moriturum:

equos cum curru in foveam lapsos salvat,

599 Nec vero aliis dumtaxat Philippus fusis ad Deum precibus opem tulit, sed etiam semetipsum a multis gravissimisque periculis custodivit. Obibat aliquando cum suis aliquod septem Urbis templa, et religione et Pontificum Indulgentia celeberrima; cum subito collecta procella tam violentum imbrem effudit, ut remigrandum illis fuerit. Cumque e via Appia ad eum locum, cui Marmoratæ nomen est, pervenissent; equi et currus, quo vehebantur, in E altam foveam prolabuntur: quamobrem equos mortuos, currumque confractum pro certo existimabant. Igitur qua quisque potuit ratione sese foras proripuit, atque alii alio ad bubalos exquirendos (quibus nimirum currus et equi extraherentur) Philippus autem in templo S. Mariæ in Porticu ad orationem se recipit. Res mira! Dum Pater oraret, extemplo equi e fovea nullo adjuvante prosiliunt, ned quidquam omnino detrimenti ex eo lapsu quisquam accepit. Alia die hæc ipsa templa cum suis pariter visitabat. In reditu autem, ceteris ad terram desilientibus, solus Pater in curru remanserat. Cumque per angustum pontem iretur, currus ipsus rotæ ex altera parte extra pontis marginem in aere pendere visæ sunt. Qua re vehementer commoti qui sequebantur, Jesum alta voce inclamabant. Res mira! Currus sine ulla difficultate pertransiit; quin etiam haud hinc longius, ex declivi ac præcipiti loco, non sine miraculo liber evasit; in quem mox nobiles quædam feminæ prolapsæ sunt; fractoque curru, atque altero equo mortuo, alia crus, alia brachium fregit. Hæc porro pericula Philippum assidua oratione a se feliciter propulsasse, pro certo ab omnibus creditum est.

seque ipsum periculo eximit orando.

cap. IV Imperio suo salvat moribundam

600 Illud quoque Philippo divinitus impertitum F est, ut non solum postulando, sed etiam imperando miracula perpetraret. Ægrotabat graviter Anna Morona, Matthæi Maffæ Uxor; brevique eo adducta est, ut quasi mortuam domestici omnes deflerent. Adest interea Philippus, eique manus imponens, et more suo contremiscens; Anna, inquit, dic mecum; Domine, Philippus in nomine tuo mihi imperavit, ne moriar: idemque sæpius repetere eam jussit. Nec frustra: quandoquidem statim convalescere cœpit, atque integram sanitatem recuperavit. Maria Felix a Castro, ex Oblatis Turris-speculorum, centum ipsos dies continua febri vexata, cum se jam deficere videret, Philippum ad se accersendum curavit. Is vero cum ad eam venisset, rogat quonam morbo detineretur? Cumque illa assidua febri se vexari dixisset; Confide, inquit, in Domino, ne dubita. Mox ecquid velit, rogat. At illa; Bonam, inquit, valetudinem. Tum Sanctus capiti ejus manum imponit, aitque; Impero tibi, febris, ut abscedas, atque hanc Dei creaturam relinquas; eademque die febris recessit, atque illa ad perfectam salutem reducitur.

et continua febri laborantem;

601 Sigismundam Capizuccam, ex eodem cœnobio, quartanæ morbus quatuor plus mensibus detinebat

A tinebat. Cumque ad eam beatus Pater ultima anni die se contulisset; rogavit illum, ut a Domino impetraret, ad se febris amplius ne accederet. At ille, extollens dexteram: Age sane, inquit, postridie voti compotem esse te volo, neque ultra ad te febris accedet, quod reipsa impletum est. Erat aliquando beatus Pater cum suis aliquot: ecce autem quidam supervenit, ægrotumque calide precibus ejus commendat: tum Philippus subridens, dixit; Volumusne illum ad sanitatem reducere? Cunctisque assentientibus; ei qui rem nuntiaverat, subjicit; Abi, et dic illi, me nolle eum mori. Atque ita plane factum est, quemadmodum et alias sæpissime fieri consuevit. Ægrotabat ad mortem domi nostræ quidam, victus quotidiani administer, satis ex Christiana virtute laudabilis. In hujus cura tanta cum assiduitate vigiliisque versatus est Cæsar Baronius, ut præ sui corporis negligentia in gravem et periculosam febrem inciderit. Id cum ex Petro Consolino Philippus rescisset; Dic, inquit, a me Cæsari, ut febrem extemplo abire jubeat. Paret ille: et re audita Cæsar, nihil hæsitans, ait; Impero tibi febris, Philippi nomine, hinc statim abscedere. His dictis e lecto desiliit, sumptisque vestibus ad Vaticanam Basilicam (quin- B gentis ea passibus ab Vallicellanis ædibus distat) more suo pedes contendit; nec ultra, eo quidem tempore, febrem sensit.

alteram quartanam

et plures morti propinquos,

602 Antoniæ Raidæ beatus Pater: Vide, inquit, Ne me inconsulto ægrotaveris. Igitur dicto audiens mulier, cum primum morbi aliquod indicium præsentiebat, continuo ad Philippum adibat, atque aiebat: Libetne, Pater, me ægrotare? Quod si ille abnueret, statim morbus evanescebat, idque sæpissime factum est. Lucretia Giolia plures jam dies ardebat febri. Venit ad eam beatus Pater, et postridie ad S. Hieronymi illam venire jubet, ibique Missæ Sacrificio interesse. Rem miram! Nocte ipsa integræ saluti reddita est, et mane jussa Patris implevit. Alexander Illuminatus, Congregationis laicus, qui Dei servo, præsertim cum ægrotaret, assistere consueverat; disrupta pectoris vena vivum sanguinem expuebat: re audita Philippus ad se illum accersit, aitque: Nolo tibi incommodi quidquam accidere: eodemque temporis momento sistitur sanguis, nec ullam deinde pectoris molestiam sensit.

aut febri detentos,

venam in pectore ruptam,

603 Idem plane accidit in Petro Focili, quem alibi memoravimus. Cum enim ad eum gravissime ægrotantem Philippus adisset; dolens atque ejulans mater, Sancto obviam prodit; et Adjuva me, in- C quit, Pater: filius quippe meus jam jam moritur. Cui Sanctus. Ne dubita: nolo enim illum mori: quod et re ipsa impletum est. Rogatus aliquando Dei servus ab uno ex Sacerdotibus S. Hieronymi, ad Ambrosium quemdam se contulit: qui amisso membrorum omnium usu, lecto misere decumbebat. Hunc cum vidisset Vir sanctus; Surge, inquit, Ambrosi. Quo audito miser ille surrexit, et lectulo insedit: domesticis omnibus obstupescentibus, et miraculum sæpius exclamantibus: idemque post paulo sanus ac liber ad pristina reparatur officia.

et graviter ægrum,

atque clinicum.

604 Torquatus de Comitibus morbo gravissimo detinebatur: quamobrem Franciscus Maria Taurusius eum hortatur, siquidem salutem cupiat, apud Philippum conscientiam deponat. Igitur dicto audiens, accersito Patri peccata confitetur; et necdum Confessione peracta, salvum et incolumem se esse cognovit. Alia die rusticus quidam ex Palumbara (haud longe ab Urbe oppidum est) ad virum Dei se contulit, ejusque orationibus sese plurimum commendavit, quod præsertim diuturna ægritudine dies noctesque torqueretur. Cui nihil aliud Vir sanctus injunxit, nisi ut sacra se Confessione purgaret;

cap. v

Sanantur diuturnæ ægritudines facta Sancto Confessione,

atque hoc uno remedio, tum animæ tum etiam cor- D poris salutem recuperavit. Re audita deinde, multi ex eodem loco variis morbis affecti ad Philippum conveniunt, rogantque, ut sibi quoque salutem impertiatur. Quorum fide morumque simplicitate commotus beatus Pater, et eorum Confessiones libenter excepit, et divinis monitis recreatos incolumes ab se dimisit.

A. HIERO. BARNABÆO. EX MS.

605 Eugenia Mansueta, ex Colle-Scipionis, ozæna putri affectas nares octodecim jam menses habebat: quæ cum miserandum in modum intumuissent, fœdamque saniem emitterent, incredibilem ei molestiam exhibebant. Itaque tentatis frustra remediis, linteolum ex iis quibus inustum cauterio brachium beatus Pater abstergere consueverat (ea quippe lavabat ipsa atque curabat) magna cum fide accepit, et naribus imposuit. Eodemque temporis momento morbus omnis abscessit, nec deinde amplius in ea corporis parte aut dolorem aut molestiam sensit. Lucretiæ a Cithara, quatuor jam menses uterum gestanti, maximum sanguinis profluvium supervenerat, quod nulla arte aut medicina sisti potuerat. Huic porro Cassandra Raida, quæ beati Patris linteamina lavabat, pileolum, quo ipse utebatur, defert; hortaturque, ut suomet corpori illud imponat, et Philippi meritis intercedentibus certissimam a Deo sanitatem expectet. Paret illa, et E confestim stetit fluxus sanguinis ejus, atque alvus conquievit. Sensit hoc Philippus, quemadmodum olim Dominus in Hæmorrhoissa illa novit virtutem de se exisse: quamobrem Antonio Gallonio præcipit, ut linteamina sua statim resumeret, et Cassandram ipsam ea de re acriter reprehendit: verus quippe humilitatis amator ab omni humana existimatione longissime abhorrebat.

linteamina Sancti sanitatem præstant

ea sibi applicantibus:

606 Stephanus Calcinardus, triginta jam dies continua febri vexatus, resoluto stomacho cibum tenere non poterat; quamobrem sacro Viatico munitus, atque Oleo sancto perunctus, profectioni se comparaverat. Ecce autem Franciscus Zazzara ad illum venit, aitque habere se ex capillis Patris Philippi (adhuc ille inter homines erat) quod si tanti viri virtute et sanctitate confideret, sese stomacho illos impositurum. Annuit Stephanus, eoque remedio statim somnum cepit. Post horam deinde experrectus, cibum sumpsit ac tenuit, eodemque tempore febri abscedente pristinam sanitatem recuperavit.

item capilli,

607 Hercules Cortesinus Carpensis ad Urbem venit, atque a Monte Zazzara hospitio acceptus, cum F de Philippi virtutibus et miraculis multa quotidie audisset, incredibili ejus videndi desiderio succensus est. Igitur a Francisco Zazzara ad Dei servum deducitur; et primo ejus aspectu commotus, procumbit in genua, benedictionem exposcit, illiusque orationibus humiliter sese commendat. Egressus deinde: Vidi, inquit, Virum sanctum, et primo ejus aspectu toto corpore contremui; quapropter ab Urbe discessurus, monumentum aliquod tanti viri religionis causa secum omnino deferendum putavit: importunisque precibus tandem laneas quasdam soleas, quibus ille utebatur, et ex capillis aliquid a nostris obtinuit: quin etiam cum ipsomet Patre diligenter egit, ab eoque rosariam Coronam impetravit. Abiit deinde in patriam Sextili mense, atque ex itineris incommodo importunisque caloribus, gravissimum capitis dolorem contraxit, ut quietem omnino invenire non posset. Itaque ad uxorem conversus, Sume, inquit, e bulga soleas illas, quas mecum attuli, et fronti meæ impone. Hæc vero acceptis soleis risit, et Quorsum, inquit, hæc jubes? At Hercules, tu dictis obtempera, quod enim facio, scio. Igitur dum illa soleas pectori ejus apponit, in hun

et soleæ laneæ:

A. Hiero. Barnabæo ex MS.

A hunc modum orat ægrotus : Quæso te, Domine, per merita Patris Philippi, quem ego pie colo et observo, ut me ab his doloribus liberes. Vixdum orationem compleverat, cum dolor omnis et molestia ab eo penitus abscessit. Hoc deinde exemplo hujus ipsius fratris filius ex morbo gravissimo liberatus est. Cum enim febri arderet, ac laterali dolore sæviente ægrotaret ad mortem ; altera ex his soleis affecto lateri imposita, confestim disrupto apostemate febris et languor omnis recessit.

Item invocatio simplex.

608 Patricius Patricius, alibi memoratus, ex stomacho et colico dolore valde laborabat. Ad eum autem visendi gratia Philippus mittit Germanicum Fidelem : cui Patricius, Scito, inquit, hac nocte dolorem hunc meum eo usque exarsisse, ut me jam-jam moriturum putarem. Interea æstuanti Philippus venit in mentem, eique tamquam præsenti, Adjuva me, inquam, Pater, atque ora pro me. His dictis statim abiit dolor, atque optime valeo. Huic ipsi Germanico hernia, quam medici sarcocelem appellant, supervenit : cumque medendo nihil proficeret, denique ad beatum Patrem confugit, aitque, Orationibus tuis, siquidem vis, Pater, me sanitati reddere potes. Cui Sanctus, Ne dubita, profecto sanaberis. B Igitur fiduciæ plenus medicamenta rejecit, atque illico sanitatem recuperavit.

Juvat ex abortu periclitantem absens.

609 Hoc demum Philippo a Deo tributum est, ut laborantibus utero præsto esset, easque periculo eximeret. Isabella Bacciocca Novariensis, octo jam mensibus ventrem gerens, abortum passa est, et ad ultimum vitæ discrimen adducta. Audivit hæc Romæ ex suorum litteris levir ejus Joannes Baptista Bonipertus, quo de antea dictum est, isque eam statim beato Parenti commendavit. Cui ille, Scribe, inquit, fratriæ tuæ, nolle me illam amplius abortire. Paruit Bonipertus, atque ægra non modo præsens periculum feliciter evasit, sed absque ulla difficultate duodecim deinceps liberos peperit.

aliamque, cui dimidius fœtus exierat,

610 Delia Buscaglia Vicentina, Gasparis Brixii uxor, septem jam menses uterum gestans, octavo ineunte, dimidium fœtum, eumque intermortuum pertulerat ; statimque deliquium passa propius nihil est factum, quam, ut expiraret : dilapso etenim vitali calore, sine voce, sine spiritu relicta est. Accitis itaque medicis obstetrix ait, Nihil jam opus esse remediis, Deo tantum curationem ejusmodi committendam, cavendumque maxime ne fœtus extraheretur, neque enim sine matris interitu id fieri posse. Sic igitur misera bidui prope spatio jacuit. Interea vir ejus ad C varia Religiosorum cœnobia perrexit, eorumque orationibus enixe rem commendavit. Denique ad Philippum confugiens, rogat illum, ut ad uxorem suam ire dignetur. Adit ille ; et cum ad miseram accessisset, detractum sibi pileum super eam imposuit ; flexisque genibus, ac manibus in cœlum sublatis, spiritu ingemiscens, clamavit ; Unusquisque procumbat, atque oret. Post paulo exsurgens Sanctus, ægrotæ in aurem, sed elata voce dixit : Heus tu, Delia. Res mira ? Hoc dicto ad se illa statim redit, et veluti gravissimo somno experrecta ; Quid me jubes, Pater, ait. Atque ille, Ut Sancti simus. Faxit Deus, subjicit illa. Dein, Male, inquit, me habeo, Pater. Ait Sanctus ; Ne dubita, nihil mali passura es : eamque Crucis signo munitam reliquit. Necdum scalas descenderat, cum Gaspari, quem manu tenebat, dixit : Abi jam, uxor tua voti compos facta est. Abit ille, comperitque uxorem, emisso feliciter fœtu, periculum atque molestiam omnem evasisse : quamobrem illa ipsa nocte e lecto surrexit, quasi nihil unquam mali perpessa esset. Huic ipsi multo post tempore, ex pleuritide graviter ægrotanti, beatus Pater per virum suum nuntiari jussit ; bono animo esset, nocte enim elapsa D morbum remisisse, quamvis ipsa id minime sensisset. Atque ita prorsus accidit, quemadmodum ille dixerat.

orando levat alteram fœtus medietate ;

eamque a pleuritide sanat :

periclitanti fœtui baptismum obtinet,

611 Fausta Capizucca, Domitii Cecchini uxor, nobilis femina, et ipsa gravida erat septem jam mensibus, cum gravissimo morbo oppressa et diu cruciata, denique illius salutem jam desperantibus medicis properabat ad mortem. Ecce autem sanctus Pater ad eam venit, impositisque manibus super illam, oculos ad cœlum sustollit, aitque, Volo, Domine, animam hujus fœtus. Volo, Domine. His dictis abscessit : nec ita multo post ad eam rediit, eademque verba iteravit : quæ quidem haud inania fuere. Siquidem post paulo feminam peperit, quæ sacro Baptismate renata migravit ad Sponsum et cum ea pariter genitrix quievit in pace. Olympia quoque Trojana ex partus difficultate ad ultimum vitæ discrimen adducta est, atque a suis omnibus tamquam mortua deflebatur. Accitus interea Philippus ad eam venit, et misericordia commotus oravit super eam, deinde manus imposuit, atque abiit ; eodemque temporis memento felicissime peperit. Ersilia itidem, uxor Joannis Francisci Buccæ, quem alibi memoravimus, tam gravem tamque vehementem de proxima morte opinionem imbiberat, E ut eam illi ex animo evellere nemo posset ; quare dies noctesque mirifice torquebatur. Huic porro ex Vallicellano templo mane abeunti obviam fit Pater, aitque, Quæ tandem ista dementia est ? Imponensque ejus capiti manum ; Ne dubita ; inquit. Quo audito, statim recreari se sensit, ac mœrore discusso domum reversa, paucos post dies feliciter peperit.

et mulieribus duabus felix puerperium.

aliis ad eum finem

612 Innumeris præterea in partu laborantibus præsto fuit Philippus. Cum autem ea de re illi orandum erat, ac fœtui mortis periculum imminebat, libere ac nulla addita conditione id facere consueverat. Quamquam humilis Dei servus fere semper in iis casibus secum ferre consueverat sacculum, in quo, ut ipse aiebat, sacræ Reliquiæ servabantur : quem quidem quoties utero laborantibus imposuisset, toties aut fœtui aut genitrici salutem a Domino impertitam esse affirmabat. Quamobrem Cleriæ Bonardæ, Claudii Nerii uxori, quæ semper in partu graviter periclitabatur, ad se aliquando confugienti, ejusque auxilium imploranti ; hunc ipsum sacculum misit, atque hoc uno remedio tam facile ac feliciter peperit, ut vix se peperisse percepit. Idipsum aliis quoque quamplurimis usuvenit ; qua re per Urbem vulgata, sacculus ejusmodi huc illuc quotidie deferebatur. F Mortuo deinde Philippo ex suis nonnulli, scire cupientes quid tandem sacculus ille contineret, nihil aliud inibi, nisi linteolum, quod purificatorium appellant, quodque in sacrificio Missæ adhiberi solet ; sacrumque numisma, in quo sanctæ Helenæ imago expressa erat, lineis pluribus integumentis involutum, invenerunt. Unde facile intelligi potuit, hujusmodi involucris Dei servum virtutem suam tectam voluisse.

adhibet sacculum Reliquiarum.

CAPUT XXXIX

Miracula post mortem per Sancti præcordia, capillos, lintea, et precatorios globulos facta.

Lib. VI cap. 1. Post mortem Sancti.

Ad hæc porro admiranda, quæ Philippus dum adhuc inter homines ageret, divina virtute patravit ; plura etiam, nec minora, deinde accessisse comperimus, cum ille inter Superos receptus est ; quæ quidem cum eo tandem excreverint, ut grandiori volumine contineri vix possent, eorum aliqua dumtaxat (quod in præcedentibus curavimus) hoc loco exponere

A exponere animus est; ex quibus nimirum clarius innotescat, quod ipsemet Philippus aiebat, quam sit mirabilis Deus in Sanctis suis. Theodosia de Duca Romæ, ex Monialibus S. Luciæ in Silice, liene turgente quindecim continuos annos male habebat; eoque præcordia occupante vix spiritum ducere poterat, stomacho etiam graviter tumultuante. Accidit autem ut ex sacris Philippi præcordiis particula ad monasterium afferretur : quam illa pie ac devote affectæ corporis parti cum imposuisset, et beati Patris auxilium invocasset; statim ab illa vexatione liberata est, nec ullam præterea lienis molestiam sensit.

præcordiorum particula applicata,

juvantur laborantes liene,

lateribus,

614 Joannes Antonius Lemmarus, mercator Neapolitanus, ex laterali dolore graviter decumbebat; multisque jam tentatis frustra remediis, B. Philippo, cujus imaginem ante oculos habebat, sese ex animo commendavit. Tum vero Lucretia ejus filia hortatur illum, ut ex præcordiorum particula, quam apud se religiose servabat, acceptum fragmentum cum vino desumat, ac beati Patris auxilium imploret : quæ omnia ille promptissime exsecutus, illico conquievit; deinde somno excitus, pristinæ B sanitati se redditum sensit. Itaque cum gaudio pariter et lacrymis ad Philippi imaginem provolat, apprehensam sæpius osculatur, mox etiam domesticis omnibus exosculandam præbet; votivam quoque argenteam imaginem ad sacellum ejus appendi jubet, seque cum suis pariter quotannis pridie illius diei festi jejunium servaturum profitetur : denique beneficii memor ex ea die in honorem Beati viri Hymnum, Iste Confessor, quotidie recitare consuevit. Hæc ipsa Lucretia deinde, faucium angore occupata, in extremum vitæ periculum adducta erat; cum pater ejus præterita recolens, filiæ capiti sacras ipsas Reliquias imponit, eamque bene sperare jubet, et S. Philippo se precibus commendare. Hoc uno remedio Lucretia convaluit; et postridie mane surgens e lecto, sua munia libere repetiit.

faucibus,

pedibus.

615 Joannes Jacobus Lemmarus, huic ipsi quem modo diximus propinquitate conjunctus, podagra valde cruciabatur, qua quidem quindecim dies eoque amplius detineri solebat. Hic igitur propinqui hortatu aquam, cui sacra eadem præcordia infusa fuerant, pie ac devote sumit : mox somnum capit, postridie dolore discusso sese liberum reperit. Gertrudes Tartaglina, ex prædictis Monialibus S. Luciæ in Silice, ex diuturno gravique morbo eo demum perducta erat, ut sine cibo, sine sensu prope jace-C ret exanimis. Interea, dum extremæ Unctioni necessaria parabantur, Hieronyma Marzana, ejusdem cœnobii alumna, supervenit; secumque deferens particulam præcordiorum beati Parentis, quæ tum forte ad monasterium relata fuerat; En, ait, quas tam vehementer optabas S. Philippi Reliquias : et cum dicto super ægram eas imponit. Nec dum horæ pars quarta abierat, cum illa sensum vocemque recepit : atque incredibili gaudio perfusa, Deo gratias agens, hæc iterabat : Hæ sacræ Reliquiæ salutem mihi profecto reddiderunt. Quæ sane aut deliramenta, aut certa proximæ mortis indicia adstantes illi sacræ Virgines putabant : cum autem quotidie melius haberet, brevi temporis intervallo non solum ex eo periculo, sed a quibusdam etiam animi defectionibus, quæ eam quotidie mane et vesperi anno amplius occupabant, liberata est.

Sanatur etiam moribunda,

Cap. II. Sancti capillis cum fide admotis :

616 Ea fuit de Philippi virtute et sanctitate apud omnes opinio ut multi (quod supra narravimus) ejus etiam capillos furtim collegerint, et sacrarum Reliquiarum loco servaverint : iis porro adhibitis plura divinitus accidisse compertum est. Catharina Lotia, Hieronymi Martignoni Mediolanensis uxor, octo jam mensibus partum ferens, febri ac pleuritide correpta, mortuum et nigrum fœtum enixa est. Obstetrix vero, quæ peritissima erat, cum omnia tentasset, ut rem pervestigaret, ac certo cognosceret; cum denique mortuum infantem videret, doleretque vehementer quod ille sacro fonte renasci non potuisset; multa cum fiducia quos secum habebat Philippi capillos mortuo puero superposuit, atque ait : O sancte Philippe, Deiparam ora, ut puerum hunc a mortuis excitet, utque sacro Baptismate recreetur. Hoc dicto revixit infans, et sacro lavacro mundatus, post dies viginti evolavit ad cælum.

D

A. HIERO BARNABÆO. EX MS resuscitatur fœtus mortuus,

617 Antonius Parma Januensis vomica tam graviter laborabat, ut præ ingenti dolore quiescere numquam posset. Gliscente autem indies morbo, nec ulla medicorum arte detecto, eo tandem pervenerat, ut ab amicis omnibus tamquam mortuus deploraretur. Ex iis autem unus Camillus Rellius, vesperi cum ad eum venisset, secumque beati Viri capillos aliquot attulisset, collo ejus appendit, aitque : Habe fiduciam in B. Philippo, cujus hæ sacræ Reliquiæ sunt, ejusque auxilium implora. Paret ille amici dictis, atque imminuto statim dolore morbus abscessit, quamobrem mane e lecto surrexit; et non sine maxima omnium admiratione, per Urbem sanus E ac liber incedere visus est. Agnes Minutola, sacra Virgo in Neapolitano monasterio S. Josephi, per annos plures variis morbis conflictata, eoque præsertim, quem hystericum appellant, cum acri quadam distillatione, ex qua deinde putridum malignumque ulcus exortum est, continua febri assiduisque doloribus torquebatur. In hujus curam medicorum peritissimi sese exercuerant : cum autem quotidianis remediis ad ejus salutem nihil proficerent, denique quasi insanabilem ac prope desperatam reliquerunt. Paucos post dies ex iis unus Hieronymus Tomasius visendi causa ad illam venit; cumque febre ac dolore carentem vegetamque invenisset, rogavit quonam pharmaco aut remedio tam gravem morbum tam subito a se depulisset? At illa; Ubi spe salutis destitutam vos me deseruistis; P. Antonius Talpa, ex Congregatione Oratorii, capillos aliquot B. Philippi attulit mihi, quos aqua infusos pie ac devote sumpsi, statimque dolor et febris abscessit.

liberantur ægri ex vomica,

a malo hysterico,

618 Joannes Alphonsus Destites Neapolitanus, I. V. D. et causarum patronus, angina tam graviter torquebatur, ut salivam ipsam glutire non posset. Itaque Philippi auxilium implorat : cumque apud se præcordiorum capillorumque ejus aliquid haberet, affecto gutturi imposuit; atque illico abiit F dolor. Mox toto corpore affatim sudore manante, febris quoque recessit. Quod autem admirabilius videri potuit, cum ille ex medicorum consilio oleum quoddam, quod ad hunc morbum præclare facere putabatur, jam comparasset; quamquam liberum se sanumque videret, tamen ne iterum morbo ipso impeteretur, sibi præcavendum existimavit, eoque se inunxit. Sed caro ei stetit inunctio : statim enim dolore correptus est. Quamobrem facti pœnitens oleum abstersit, sacrasque Reliquias iterum gutturi apposuit, iterumque dolorem abiisse miratus est. Hæc porro res tantam homini fiduciam attulit, ut cum deinde Petrus Antonius Chiaravellotus, amicus ejus, febre ac phrenesi gravissime laboraret; has ipsas Reliquias ad illum attulerit, ejusque ori admoverit; quo quidem remedio ægrotus confestim ad se rediit, ac desperatam ab omnibus sanitatem recuperavit.

anginam·

619 Simon de Fighino, Thusciæ vicus est, ex sacra Capuccinorum familia, sideratione quadam affectus, vix brachia tendere poterat. Decem jam menses abierant, multaque frustra expertus remedia, denique quos habebat Philippi capillos, minutissime

sanatur brachiorum dissolutio:

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

A tissime concisos et aqua mixtos, ebibit; ac pridie ejus diei festi quotannis jejunium se servaturum voto promittit. Necdum ea compleverat, cum dolor omnis abscessit, et brachia statim deduxit; quamquam, ut Philippi intercessio clarius innotesceret, in sinistro brachio nonnihil impedimenti relictum est. Quamobrem cum ad Urbem venisset, atque ab Antonio Gallonio linteum frustulum, sancti Viri sanguine delibutum, accepisset; simul ac brachio eidem illud admovit, confestim perfectæ sanitati redditum sensit. Gora quædam Cornetana tres ferme annos quartana febri cruciabatur; quadam autem die, in ipsa febris accessione, capillos aliquot Philippi sibimet collo appendit, et statim febris recessit.

febris quartana,

620 Neapoli Marcus Antonius de Sanctis, putrida ac pestifera febri diu vexatus, denique vitali sensu amisso, nihil jam propius esse videbatur, quam ut animam exhalaret. Cum autem ex Philippi capillis aliquid allatum, ejusque collo suspensum esset; extemplo convaluit, ac beneficii testem, argenteam tabulam, ad beati Patris sepulchrum transmisit. Jo. Franciscus Lemmarus, prædicti Lemmari fratris filius, ardebat febri, eoque adductus erat, ut jam B jam decessurus videretur. Adfuit interea patruus ejus, atque ex capillis aliquot Philippi, quos religiose custodiebat, unum accipiens, infusum aqua ægrotanti bibendum dedit, eumque bene sperare jussit. Ab hac potione per noctem placidissimum somnum cepit, et mane experrectus discussa febri se omnino convaluisse cognovit. Antonius Maria Martinellus, in Panormitana domo Congregationis Oratorii, quotidiana febri laborabat, atque intolerabili quadam siti æstuabat; cumque ad eum accessisset Petrus Puteus, ejusdem Congregationis Fundator, ut jacentis animum ad fiduciam excitaret, multa illi de Philippi virtutibus atque miraculis enarravit; deinde Reliquiarum thecam, in qua beati Patris capilli servabantur, pectori ejus imposuit; eodemque temporis momento ægrotus; Jam satis est, inquit : abscessit febris, et abiit. Ac pristinæ sanitati redditus est.

pestilens febris,

et quotidiana,

621 Octavius Rositanus, Neapolitanus Sacerdos, ex febre sanguinisque profluvio periculose decumbebat; quamobrem sacro Viatico munitus, ex hac vita profectionem parabat. Venit ad illum Joannes Baptista Antoninus, atque ex Philippi capillis cum attulisset, hortatur ut sancti Patris auxilium imploret, certam ab eo salutem consecuturus. Igitur C bonæ spei plenus, ex iisdem capillis aliquot, minutatim concisos admixtosque aqua, ebibit; ac votivam imaginem argenteam ad Philippi sepulchrum se missurum promittit; eademque nocte febris eum reliquit. Fabius Apicella, nobilis medicus Neapolitanus, podagra laborabat, ac lateralibus insuper nephritricisque doloribus vehementissime torquebatur : cumque nullo remedio sublevari posset, ad Philippi opem confugit, ejusque capillis affectæ corporis parti admotis statim convaluit, ac sine ulla difficultate aut dolore calculum ejecit. Famulus quidam Marci Antonii Vitelleschi, prolapsus ex equo, caput fregerat; et supercilii osse disciso, continua febri laborabat : sed Philippi capillis super eum impositis, statim febris evanuit; paucosque post dies, sanato vulnere, ad sua munia rediit.

cum sanguinis fluxu;

podagra et laterum ac renum dolor;

contusio capitis.

622 Montopoli, quod Sabinorum est oppidum, puerulus, variis toto corpore erumpentibus, lac amplius sugere non poterat, quamobrem morbo sæviente jam jam moriturus credebatur. Huic mater Philippi capillos applicat, ac statim convalescit : iis porro sublatis in pristinum statum recidit, iterumque appositis ad sanitatem reducitur. Idem prorsus accidit Camillo de Amatis, puero ex gravissimo febri ad mortem ægrotanti. Hortensia quoque Lellia D continua febri et stomacho valde laborabat; iisdemque capillis sibimet collo suspensis, extemplo sanata est. Hæc porro cum venisset deinde ad Liviam quamdam, de cujus salute medici jam desperaverant; eique narrasset, quod in se experta esset; magna cum fiducia capillos ipsos stomacho illius imposuit; cunctisque obstupentibus, statim sanitati restitutam conspexit. Multa præterea, ac prope innumeralia, per hos sacros capillos divinitus patrata sunt : quamobrem Clemens VIII Pont. Max. paulo post beati Patris mortem ex iis aliquot petiit, atque a Cardinali Baronio acceptos pie ac religiose servavit. Alii quoque complures, qui religionis causa eosdem secum deferre consueverant, a multis dæmonum tentationibus, atque a nocturnis præsertim illusionibus se liberatos esse testantur.

pueri duo graviter a-

et mulieres duæ.

623 Stephanus Calcinardus, antea memoratus, Augusto mense per Urbem cum ambularet, a femina quadam cive sua per honestam causam evocatus, ab eadem deinde ad stuprum per summam petulantiam incitatur. Ille beati Patris capillos, et linteola aliquot ejus sanguine imbuta, e collo suspensa gerebat : cumque jam prope nefario operi acquiesceret; iisdem sacris Reliquiis, quasi malleo E pectus sibi percuti sensit, et quodam spiritus deliquio occupatus, nihil propius factum, quam ut in terram prolaberetur; eodemque tempore, Philippum ipsum inclamantem audivit : Vide quid agas? facesse hinc : fuge peccatum. Qua re Stephanus ad se statim rediit, abscessit, peccandi periculum feliciter evasit. Hic ipse paulo ante, cum propter stomachi resolutionem, magnum in cibis sumendis fastidium, atque adeo horrorem pateretur; et deficientibus corporis viribus, ossibus vix hæreret; appositis stomacho iisdem Reliquiis, confestim, et ciborum appetentiam, et vires recepit. Claudius Rangonius, Episcopus Placentinus, continua et periculosa febri vexatus, cum ab Julia Ursina Rangonia amita sua has ipsas Reliquias holoserico insutas accepisset, simul ac collo suspendit, sanitati restituitur.

Cap. III Linteolum sanguine Sancti tinctum præservat a peccato,

sanat languorem stomachi,

febrim continuam,

624 Comitem Prosperum Bentivolum, vomica quædam in lingua tres menses continuos cruciaverat, nec ulla medicorum arte aut dignosci aut curari potuerat; quapropter acerbissimis doloribus pressus, loqui jam aut sorbere nequibat. Hæc inter Nannina de Nigris Ursina, socrus ejus, ex linteolo Philippi sanguine consperso fila quædam extrahit, F et in aquam infusa ægrotanti præbet. Quo haustu, confestim dolor abiit : brevique horarum intervallo tam perfecte sanatus est, ut biduo post Florentia Bononiam difficili itinere sese contulerit. Joseph Sermeius, quadrimus puer, pestifera febri atque acutissimis doloribus tortus, triduo jam sine cibo sideratus exanimis jacebat, quamobrem de illo medici omnino desperaverant. Interea mater ad Augustinum Mannum, nostræ Congregationis Presbyterum, mittit, rogatque aliquid sacrarum Philippi Reliquiarum. Is vero linteolum, quo Vir sanctus utebatur, ad eam misit : quod illa acceptum puerili pectori imposuit, atque; Hoc uno remedio, fili, convalescere potes. Nec dicto fides abfuit : siquidem paulo post oculos aperuit, et jam vegetus e lecto surrexit, cibum petiit, ac postridie mane cum aliis pueris ludere visus est.

vomicam in lingua,

pestiferam febrim,

625 Aloysia de Nigris puella, ruri satis graviter ægrotabat : quamobrem cum ei hirudines adhiberentur, earum una ægræ intestina penetravit. Quo facto Nannina de Nigris, quam modo memoravimus, ejus mater conterrita, quid consilii caperet, nesciebat; neque enim ibi medicorum copia suppetebat. Igitur ad Philippum confugit (quem domus suæ

ejicit hirudinem ægræ corpus ingressam,

A suæ Patronum jam pridem agnoscebat) pannique linei ejus sanguine imbuti frustulum ex aqua bibendum filiæ præbet; quæ eodem temporis momento et sanguinem et hirudinem ejecit, magna cum omnium admiratione et plausu. Florentiæ haud longe ab urbe sacrarum Virginum cœnobium est, cui Brondono nomen inditum. Ibi Francisca Maria Strozza, anginæ morbo tam graviter cruciabatur, ut nec glutire, nec vocem proferre posset. Itaque in summa rerum desperatione, quæ in ejus curam incumbebant Moniales, linteoli sanguine Philippi imbuti frustulum aqua benedicta infundunt, eamque ægrotæ bibendam præbent. Quo haustu statim illi melius esse cœpit, ac brevissimo temporis spatio ad pristinam salutem reducta est. Quamquam autem antea, æstu ac frigore sæviente, quotannis eo morbo tentari solebat; ex ea tamen die nihil omnino perpessa est.

sanat etiam anginam,

626 Hæc eadem multo post tempore ex febri atque apostemate tam periculose ægrotabat, ut de illius salute nihil spei relinqueretur. Igitur præteriti beneficii memor, eodem pharmaco sibimet mederi decrevit; haustaque aqua, cui sacras reliquias infuderat, dixit; Mirabilis Deus in Sanctis suis. Mox B placide quievit: et, pure ejecto, dolor omnis evanuit. Maria Magdalena de Tempis ex eodem monasterio; annum agens nonum supra sexagesimum, ex edito quodam loco præceps ruit, atque ad parietem caput allisit: quamobrem sociarum manibus in cellam delata, cum sanguis erumperet, nec ullis remediis inhiberi posset, denique sacro Viatico refecta ad vitæ finem properabat. Cum Octavia Strozza, quas modo diximus, Reliquias ejus capiti supposuit: mox oratione peracta, easdem manu tenens, illam Cruce signavit: atque illico constitit sanguis, et sanitati reddita est.

apostema periculosum,

collisionem capitis.

627 Hortensia Anella, Romæ in monasterio S. Cæciliæ, suborto in mammis ulcere graviter affecta, per plures menses rem silentio texit, ne forte propterea Moniales eam fastidirent ac devitarent. Gliscente autem indies morbo, cum id Confessario suo aperuisset, ab eoque admonita esset, ut accersito medico demum curationem admitteret; obsistente pudore adduci ad id numquam potuit. Itaque Confessarius miseratione commotus, prædicti linteoli frustulum ei præbuit, et ut affecto pectori adhiberet, admonuit. Paruit illa, et nocte ipsa beatum Patrem per quietem vidit, audivitque sibi dicentem; Ne dubita, nihil tibi eveniet mali: sequere bonitatem. C Igitur mane experrecta sanam ac liberam se esse conspexit. Puella quædam trima, Joannis Baptistæ Simoncelli filia, variis obsessa, in vitæ discrimen venerat. Huic Angellus Vellius has ipsas Reliquias collo suspendit, aitque, Confide, filia, sanaberis. Nec inania fuere verba: cum enim medicus supervenisset, discussa febri protinus saluti redditam sensit. Rogata deinde ut valeret; Hoc me, inquit, Pater ille amuleto, atque hoc sanguine sanam fecit.

mamillam ulcerosam,

ægram ex variis,

628 Eugenia Mansueta, ex Colle-Scipionis, periculosa febri laborabat, quapropter a medico admonita est ut ecclesiasticis Sacramentis quamprimum sese muniret. Quo audito illa, statim quod Religiose custodiebat linteolum, Philippi sanguine infusum, afferri ad se jussit, atque aqua mersit: mox aquam ipsam hausit, atque extemplo convaluit. Hujus porro feminæ tanta erat in Philippo fiducia, ut quoties morbo aliquo impeteretur, toties aliquid ex beati Viri Reliquiis assumeret, atque efficacissimam sibimet medicinam experiretur. Florentiæ, in monasterio S. Petri Martyris, Maria Victoria Trevia sacra Virgo, et Philippi sororis filia, ex destillatione quadam sideratum brachium sinistrum habebat: quamobrem annum ipsum beati Patris opem assiduis precibus imploravit. Denique cum vehemens D dolor urgeret, ante illius effigiem sese prosternens, Mi avuncule, inquit, quandoquidem aliis tam multa quotidie tribuis, hoc mihi quoque beneficium impertire: neque enim tibi sanguine aliena sum. His dictis linteolum Philippi sanguine tinctum accepit, affectumque brachium sæpius Cruce signavit: quo quidem contactu statim dolor abscessit, omnibusque Monialibus admiratione defixis, pristinam sanitatem recuperavit.

periculosam febrim,

sideratum brachium,

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

629 Anno postquam Philippus in cœlum migraverat, Barbara Contina Romana, assidua et periculosa febri laborabat. Huic mater precatoriam Coronam, qua beatus Pater usus fuerat, recitandam præbuit: ad cujusque contactum statim febris abscessit, et postero die perfecte convaluit. Mater ipsa deinde, ex fluxione quadam in crura erumpente, octo jam menses quindecim ulceribus cruciabatur, unoque præsertim grandiore et vere Chironio, cujus ex ore tibia ipsa perspiciebatur. Itaque cum medici, ingravescenti quotidie morbo nullam reperiri posse medicinam libere pronuntiarent; dolens atque ejulans misera, ad Philippi auxilium confugit; cumque humillimis precibus rogavit, ut quemadmodum antea filiæ suæ, ita sibi quoque sanitatem a Domino impetraret: si voti compos fieret, duo crura E argentea sese ad illius sepulcrum allaturam. His dictis eadem, modo quam diximus, precatoria Corona ter aut quater ulcerosa crura tetigit; mox lecto sese composuit, ac placidissime quievit, quod quidem octo ipsis mensibus facere nequiverat. Postero autem mane, pittaciis submotis, plagas omnes, obducta jam cicatrice, sanatas invenit. Virginiam quoque Ruissiam, ardentem febri, simul ac precatoria Philippi Corona ejus avia tetigit, sanam, atque incolumem conspexit.

cap. IV. Precatoriorum ejus globulorum tactu sanatur febris,

et crus exulceratum.

630 Augustinus quidam morte damnatus, et postridie ad supplicium ducendus, nocte ipsa de more in sacellum deductus, ac per summam caritatem a viris piissimis rogatus, ut delictorum suorum veniam a Deo per pœnitentiam exposceret, ac proximam profectionem pararet; mali dæmonis instinctu actus in rabiem, nihil aliud respondebat, nisi velle se, cum ante ædes Præfecti Urbis transiret, publice illum injuriarum accusare, atque in divinum judicium vocare. Cumque tota in nocte frustra ab omnibus desudatum esset, ut hominem ab ejusmodi sententia averterent; denique Montes Zazzara precatoriam Philippi Coronam, quam secum ferebat, accepit: et ad eum conversus; Quæso te, inquit, Frater, Coronam hanc recita in honorem Viri illius sancti, qui ea usus est, ut nimirum tibi a Deo pœnitentiæ spiritum veramque cordis contritionem obtineat. Ille F accepta Corona, Viri illius sancti nomen exposcit: cumque Philippum eum esse audisset, divino spiritu tactus in genua procumbit: et recitationem aggressus, vim lacrymarum profundit, omnemque ab se tentationem depulsam esse testatur. Itaque expiata per humilem Confessionem conscientia, Eucharistiæ mysterium devotissime obivit: atque in eadem spiritus compunctione perseverans, in ipso supplicii loco omnium orationibus sese commendans, magna cum spe salutis æternæ excessit e vita.

Reus pertinax ante supplicium,

adducitur ad pœnitentiam:

631 Francisca, adolescentula Tiburtina, in putridam febrim cum incidisset, incisa vena, pro sanguine saniem mittebat: quapropter de illius salute omnes desperaverant. Cum autem allatam ad se Philippi Coronam accepisset, ejusque auxilium implorasset, quem olim a Confessionibus habuerat; sequenti die depulsa febri sanitatem recuperavit. Ibat aliquando Tiberius Astallus per agrum Tiburtinum, cumque tumultuantem turbam prospiceret,

curatur putrida febris

co

A. HIERO BARNABÆO. EX MS. *et energumena domatur.*

A eo statim immittit equum : videtque miseram quamdam, a malignis spiritibus obsessam, quæ velut altissimis radicibus humi defixa, multis licet obnitentibus nulla vi loco dimoveri poterat. Tum vero Tiberius, equo desiliens, ad illam accedit, et precatorios beati Patris globulos, quos apud se habebat, ei clam imponit. Qua re obsessa vehementer commota extemplo clamare cœpit, Ignem mihi injecerunt. Nec diutius cunctata cursum arripuit, nulloque cogente eo sese ipsamet contulit, quo fuerat deducenda.

CAPUT XL.

Miracula ex biretis, pileolis, aliisque reliquiis, et Vitæ lectione.

cap. v Bireto Sancti curantur dolores acuti,

Novariæ Margarita Caccia acerbissimis doloribus torquebatur : cumque a Joanne Baptista Boniperto, qui ei erat a Confessionibus, Philippi biretum accepisset ; ad illius contactum statim sanata est. Romæ, in monasterio S. Cæciliæ, Hippolyta Cypriana, acutissimis laterum doloribus cruciata, cum B febris quoque accessisset, ad mortem ægrotabat. Sensit hoc qui Monialium Confessionibus præerat ; statimque ad eam, quod apud se habebat, Philippi biretum transmisit ; ejusque contactu illico febris et dolor omnis abscessit. Antonius Fantinus, alibi sæpe commemoratus, cum accepisset puerum quemdam in vicinia sua, ex diuturna ægritudine, eo tandem devenisse, ut præter ossa et pellem nulla præterea corporis parte constaret ; desumptum ex Philippi bireto frustulum, parentibus ejus tradidit : quod pueri collo suspensum, statim illi sanitatem restituit. Idem hic Fantinus nobili cuidam viro, ex familia Cardinalis Taurusii, dum febri vehementer ardebat ; ejusdem bireti frustulum dedit, eaque dumtaxat medicina confestim integram valetudinem æger recepit.

puer emaciatus,

et gravis febris;

juvatur parturiens,

633 Neapoli Victoria, Antonii Sclavi nobilis medici filia, partus doloribus vehementissime torquebatur, nec longe a mortis periculo aberat. Huic Bartholomæus de Curtis ejus propinquus Philippi biretum mittit : ad cujus contractum, non sine omnium admiratione, extemplo fœtum emisit. Nec prætereundum hoc loco existimamus, quod eidem Victoriæ olim adolescentulæ usuvenerat. Duabus enim horrendis fistulis vexabatur, quarum altera manui, altera collo inhærebat; eaque adeo illi cervicem in- C flexerat, ut mentum pectori infixum haberet. Quamquam autem pater omnia prope remedia in ea curanda expertus fuerat, nihil tamen omnino proficere potuit : itaque in summa rerum desperatione idem, quem modo memoravimus, Bartholomæus de Curtis, flores quosdam, Philippi sacro cadaveri jam superfusos, ad eam mittit : quibus aqua infusis mulier sibimet ulcera lavit, atque hoc uno medicamento paucos post dies sanam ac liberam se esse conspexit. Isabella Miramma, Joannis Antonii Lemmari uxor, itidem Neapoli ex partus difficultate summisque doloribus ad ultimum vitæ discrimen adduci consueverat : cum autem ad illam, appropinquante jam partu, Neapolitanæ Congregationis Patres Philippi biretum misissent ; ad ejus contactum, statim fœtum feliciter edidit : atque ad beneficii memoriam recolendam, puero Philippi nomen inditum est.

antea a duabus fistulis curata:

item dire puerpera.

cap. vi Pileolo pellitur dolor capitis

et stomachi,

634 Hieronymus Cardinalis Pamphilius, olim Romanæ Rotæ Auditorem agens, gravissimo capitis dolore premebatur, ut mente prope alienatus videretur : itaque Philippi pileolum capiti imponit, eodemque temporis momento dolorem penitus a se depellit. Hoc ipsum prorsus accidit Jacobo Abbati Crescentio, ex doloribus stomachi graviter ægrotanti. D Pompeius Paterius, Congregationis Presbyter, perniciosa febri atque acutissimo capitis dolore vexatus, a medicis omnibus desperabatur : cum extemplo beati Patris pileolum sumit, imploratoque ejus auxilio suomet capiti imponit. Nec frustra : eadem quippe hora melius habere cœpit. Quamobrem supervenientes medici, non sine ingenti admiratione, extra omne periculum eum esse comperiunt, et quamprimum convaliturum affirmant : quod et re ipsa ostensum est.

635 Faventiæ Antonius Severolus puer, ex distillatione quadam adeo deformatus est, ut jam de facie minime agnosceretur. Quamquam autem, adhibitis remediis, non nihil se morbus remittere videretur ; nova tamen fluxione erumpente, ad ultimum adductus est : quare Vincentius ejus pater mœrens ac dolens, ad monasterium S. Cæciliæ pergit, atque ejusdem loci Monialibus filii salutem commendat. Hic vero ex iis una, ejus soror, Philippi pileolum, qui ibidem devote custodiebatur, illi offert. Is tamen ut Viri egregiam sanctitatem jamdiu perspectam habebat, id sane sibi gratissimum esse dixit, sed ad sacras Reliquias pie ac religiose accipiendas parare se velle. Igitur postridie mane, conscientia E per Confessionem detersa, ad monasterium perrexit, pileolum accepit, domumque reversus vesperi ægroto imposuit : mane ad Moniales rediit, lætusque dixit, Filius meus jam sanus est.

facies catarrhis deformata,

636 Septimiæ Neriæ, decennis puellæ, per summam imprudentiam Olympia soror, ferrea folliculi fistula ignita, sinistrum oculum graviter percusserat, eoque statim intumescente, atque intolerabiles dolores movente, jacebat misera et toto corpore contremiscebat. Quo spectaculo mater vehementer commota, aquam rosaceam cum ovi albumine oculo imposuit, nec tamen quidquam profecit. Itaque cum ingravesceret dolor, ablatis medicamentis, Philippi pileolum aliasque ejusdem Reliquias eidem oculo imposuit ; atque ante ipsius effigiem sese prosternens, humiliter vovit ; siquidem filia visum non amitteret, argenteos oculos ad beati Patris sepulcrum sese allaturam. Res mira ! Eodem temporis momento dolor ac tumor omnis evanuit : mox placide quievit puella, et postero mane salva atque incolumis apparuit. Quin etiam a pluribus observatum est, hunc ipsum oculum altero longe clariorem et pulcriorem evasisse.

oculus graviter læsus,

dolor capitis,

637 Bononiæ Lucia, uxor Geminiani de Vecchis, gravissimo captis dolore totum jam decennium de- F tinebatur. Quadam autem die cum vehementius solito torqueretur, hortante filia, Philippi pileolum, quem Lucretia de Cithara religiose servabat, accepit : isque capiti impositus, confestim illi dolorem atque molestiam omne abstersit. Theodosia quædam, Monialis in prædicto Faventino cœnobio, ex continuo gravique aurium tinnitu surditatem contraxerat, cui toto ferme biennio remedium inveniri non potuit. Itaque Seraphina Rondinina, ibidem Monialis, pileolum, quo de supra meminimus, magna cum fiducia ejus capiti imposuit ; statimque sibilus ille ac tinnitus evanuit, nec deinde amplius aurium vitio laboravit.

tinnitus aurium.

cap. vi Lecta Sancti Vita

638 Non solum autem quas ante retulimus Philippi Reliquias admirabilem quamdam virtutem ex eo traxisse compertum est, sed ipsa quoque rerum ab illo gestarum lectione multa divinitus facta narrantur. Vincentius Valesius Sacerdos, I. V. D. viginti continuas horas diabolica tentatione tam graviter vexatus est, ut excitatas phantasias improbasque cogitationes a se depellere nullo modo posset, quin vel inter sacrificandum sese importune objicerent. Interea legenda ei traditur Philippi Vita, videtque ibi

A ibi præsertim quemadmodum Stephanus Calcinardus a peccandi periculo liberatus sit. Quo quidem exemplo et ipse in Philippum spem erigens; Mihi vero, ait, sanctus Pater. Necdum ea verba compleverat, cum importunas illas cogitationes evanuisse sensit. Itaque tam præclaro beneficio provocatus, voto sese adstrinxit, quoties in Vallicellanum templum veniret, toties ad beati Patris sepulcrum orationem Dominicam ac salutationem Angelicam se quinquies recitaturum: votivam quoque tabulam ibidem appendit, cui hæc adscripta leguntur. Anno Domini MDCI, dum viginti horis Angelus satanæ me colaphizat, licet pluries Dominum rogaverim, ut a me recederet, non obtinui: sed dum beati Philippi Vitæ et Miraculorum librum perlego, et ad illud Stephani de anno Domini MDXCV devenio, implorato ejusdem Beati auxilio statim recessit.

cogitationes impuræ auferuntur,

639 Alexandro de Benedictis, medico Aquilano, ex continua febri gravissimoque captis dolore ægrotanti, quidam Philippi Vitam legebat; idque præsertim inter legendum occurrit, quo quidam colicis doloribus agitatus repente sanatus esse narratur. Tum vero Alexander, fiduciæ plenus, beati Patris auxilium supplex rogat, atque illico sanitati restituitur. Thomas Grifonius Florentinus J. V. D. sexagenario major, autumno ineunte ventris proluvie torminibusque, et febre tam graviter laborabat, ut morti jam proximum sese existimaret. Cum autem Philippi res gestas paulo ante legisset, quasdam ejus Reliquias multa cum fiducia accepit, atque affecto corpori admovit, hæc sæpius repetens: Maria mater Jesu, tuque beate Philippe, mihi quæso adeste. Atque illico cum dolore pariter febris abscessit.

sanatur continua febris,

et diarrœa,

640 Natalis Rondininus, Pauli Æmilii Cardinalis Rondinini avus, Philippi Vitæ librum evolvebat; cumque inibi præsertim legisset, quemadmodum Dei servus, noctu pauperibus panem deferens, in altam foveam delapsus, ab Angelo mirabiliter ereptus fuerat; quemadmodum etiam Clementem VIII Pont. Max. chiragræ doloribus solo contactu liberaverat, in fide nonnihil hæsitans, an facta dictis exæquarentur, secum ipse reputabat. Ecce autem nocte ipsa per quietem Philippus, candida veste amictus, ei sese offert; ejusque incredulitatem et cordis duritiem increpat. Quo viso, ille experrectus ac perterritus, temeritatem suam dolenter accusans, Sanctos omnes deinde studiosissime colere atque observare constituit. Quamobrem cum de sanC ctis Viris eorumve factis sermo incidebat, statim illud de trivio usurpabat: Ludito cum servis, Sanctos reverenter habeto.

corrigitur incredulitas,

641 Andreas du Saussay Episcopus et Comes Tullensis, peculiari erga sanctum Philippum pietatis affectu præditus, hoc sibi solenne constituerat, ut mane ac vesperi quotidie aliquid de illius gestis lectitaret; ex quo plurimum sibi compendii evenisse testatur. Ego, inquit, ex quo morem mihi institui, quotidie mane et sero aliquam vitæ ejus lectionem inire, nonnulla solatia et subsidia hocex usu percepi. Porro cum de tanto Præsule mentionem fecerimus, non omittemus dicere, ab ipsomet sancti Philippi vitam in epitomen contractam, atque ejus canonizationis Bullam didacticis notis selectisque observationibus illustratam: ut plane mirabile fuerit, quod omnium gentium litteris atque linguis (ut cum Hieronymo loquar) Philippi vita laudetur. Nam ex Hispanis idipsum patrio idiomate præstitit spectabilis Antistes Ludovicus de Crespi et Borja. Is ex Congregatione Oratorii, Valentiæ pridem erecta, ad Oriolensem primum, mox ad Placentinum Episcopatum assumptus, cum vitæ probitate ac doctrinæ præstantia excelleret, ad Alexandrum VII pro causa Immaculatæ Conceptionis Beatæ Virginis Orator D extraordinarius, ut vocant, directus; cum ad Ecclesiam suam re feliciter expleta rediret, morbo in itinere correptus, piissime excessit e vita; atque in hora exitus ejus sanctorum Angelorum concentus auditos, litteræ ad nos transmissæ testantur. His etiam addendus Heribertus Rosweidus, eruditissimus Societatis Jesu Theologus, qui, ut habet Alegambe in Syllabo scriptorum Societatis, in Belgicam linguam Philippi Vitam transtulit; atque alii quamplurimi, qui vario diversoque idiomate de illius gestis scripsere.

And. Saussajus varie juvatur,

hic Vitam contraxit in epitomen,

A. HIERO. BARNABEO EX MS.

estque etiam Hispanice et Belgice reddita:

642 Quid autem per illos ipsos dies, quibus primum sancti Patris Vita emanavit, Nicolao Fabro, summæ inter Parisienses eruditionis Rhetori acciderit, ipsemet datis ad Baronium litteris fatetur his verbis. Ex ea, inquit, gratiarum actione, quam ad sanctissimæ recordationis Philippum Nerium octavo tuo Annali præfixisti, etsi de illo eam concepissem opinionem, quam de viro magno et solide pio habere par est; nostri tamen ævi hominem (parcat quæso divina illa mens) mihi finxeram; magnificas vero illas laudes, quas ei tribuis, ex amoris abundantia in majus auctas, in eo quem parentis loco habueras (quod etiam cum laude fit a gratis in datores animis) E credideram. Verum acceptam ejus ex proximis nundinis Vitam, non solum innumeris omnis generis exercitiis pietatis plenam, sed etiam signorum prodigiorumque exhibitionibus refertam legenti, idem ex parte evenit (nam cur non omnino, vah misero! cor durum et impœnitens impedimento fuit) quod Divus Augustinus sibi, Potitianum vitam beati Antonii narrantem auscultanti, accidisse scriptum reliquit. Obstupui, inquam, audiens tam recenti memoria et nostris temporibus testatissima mirabilia Dei, in recta fide et Catholica Ecclesia. O te felicem et favens Dei numen nactum! cui hoc corruptissimo seculo viri, vel Apostolicis temporibus magni, præceptis atque exemplis efformari, assiduis quotidianisque colloquiis et exhortationibus contineri, et tot virtutum, quas per eum operatus est Dominus, testis atque etiam pars esse contigit. A quo quid nisi excellens et cum cura dicendum proficisci potuit? Hæc Faber. Ut non immerito proinde paucos ante annos Joseph Crispinus Franci, Cardinalis Carraccioli Neapolitani Archiepiscopi a secretis, egregium excogitaverit opus, cui titulum fecit, Schola S. Philippi: in quo, ad omnes homines ad veram pietatem informandos, e Philippi Sociorumque ejus gestis ac dictis, lectiones ac monita hauriri luculenter demonstrat. F

eamdem vehementer laudat Doctor Parisiensis Faber

643 Philippus, Neri de Nigris filius, acutissimo dentium dolore diu noctuque cruciatus, beati Patris Reliquiis maxillæ impositis, extemplo sanatus est. Cæsar Marerius podagra ac febri graviter laborabat. Ad hunc cum venisset soror ejus, suspenso vestigio adrepens, pulvino sensim se admovit, et Philippi soleam pedi illius apposuit. Tum ægrotus statim somno correptus est, deinde experrectus sese omnino convaluisse cognovit, ex eaque die numquam ejusmodi morbo tentatus est. Quidam etiam ejusdem familiæ, subita animi defectione toto corpore contremiscens, adhibitis iisdem Reliquiis, ad se statim rediit, nec deinde amplius tale quidquam perpessus est. Claudius Nerus Romanus, ex altero genu renibusque duos jam menses laborabat; eoque jam dolor increverat, ut magna cum voce dies noctesque exclamare cogeretur. Igitur, tentatis frustra remediis, Philippi pileolum, aliasque beati Patris Reliquias affecto corpori admovit, ejusque auxilium supplex rogavit: necdum preces absolverat, cum se doloribus solutum repente intellexit. Carolus a Castro Romanus chiragra vehementissime cruciabatur.

cap. VII

Solea Philippi admota curatur podagra,

et deliquium,

pileolo dolor genu et renum;

Ad

A Ad hunc cum venisset P. Angelus Vellius, qui ei erat a Confessionibus, post expurgatam Conscientiam, Philippi Reliquias ægri manibus apponit, aitque ; Confide fili. Mirum dictu ! Eodem temporis momento dolor omnis evanuit.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS. aliis Reliquiis chiragra,

644 Joannes Baptista de Comitibus Interamnensis, pestifera febri correptus, erumpentibus papulis, et sacro igne per totum corpus vagante, eo devenerat, ut ejus aspectum omnes horrescerent, ac medici nihil hujusmodi sese unquam vidisse affirmarent : quamobrem de illius salute omnino desperabant, cum præsertim quarta postquam decubuerat die deliratio secuta esset, undecima vero visum etiam amisisset. Interea nonnulli ex nostris visendi gratia ad illum veniunt, eoque rogante beati Patris Reliquias deferunt, scilicet indusii frustulum, chartacea ipsius Philippi imagine obvolutum. Quod ille pie ac reverenter acceptum, cordi statim admovit : et subita quadam lætitia perfusus, excitari visus est. Mox ceciderunt ex oculis ejus tamquam squamæ, et visum mentemque recepit ; denique cœnatus placidissime obdormivit. Ecce autem in somnis Vir sanctus, amictus lumine, ei sese offert ; elataque dextera benedicit, aitque ; Ne dubita, fili, nihil tibi erit mali : his dictis evanuit. Æger vero, post B gratias peractas, votivam tabulam ad ejus sepulcrum se delaturum promissit. Postridie somno experrectus, se omnino convaluisse miratur : itaque quod in somnis conceperat, libens confirmat atque persolvit.

pestilens febris, *cum delirio et cacitate,*

645 Tuderti in Umbria Bartholomæus Lazzarolus ex cubiti sinistri tumore ac dolore diu cruciatus cum nullo unquam remedio sublevari potuisset ; ex Philippi subucula desectam particulam cubito imposuit : eademque hora dolor ac tumor ille se remisit, usumque brachii recepit. Evangelista Mariottus, Canonicus Viterbiensis, ex pestifera febri gravissimisque doloribus ad extremum discrimen adductus ; frustulo femoralium beati Patris adhibito, haustaque aqua cui illud fuerat infusum statim sanitatem obtinuit. Prosper Lutius Spoletinus, ex putrida febri et sanguinis ejectione, ad mortem ægrotabat : cui soror acceptum ex quodam ejus urbis monasterio Philippi calceum lineum, magna cum fiducia imposuit, atque illico eum febris reliquit. Ibidem Thecla Lipantina, febri atque acutissimis doloribus cum torqueretur, hoc eodem remedio repente sanata est. Hujus ipsius deinde sororis nepos, cui Sensio Giulio nomen erat, letali febre cum vexaretur, iisdem Reliquiis a matre super eum impositis, discussa febri statim e lecto liber exiliit.

tumor brachii, *febris pestilens,*

C 646 Joannes Baptista Felicius Sacerdos, acerbissimo dentium dolore cruciatus, Philippi linteolo ad os admoto, confestim liberatur. Annibal Gerionus Tiburtinus, biennis puer, morbo post dies quindecim, tentatis frustra remediis, eo denique redactus erat, ut calore ac sensu deficiente, nihil jam vivi hominis superesset. Itaque ad vitam explorandam ardenti facula, ut assolet, ad os ejus admota, cum per horæ quadrantem nec palpitare quidem, aut spiritum ducere visus esset, tamquam mortuus omnibus plorabatur, et jam funeri necessaria parabantur. Supervenit interea pia quædam mulier, quæ parentum lacrymis ac dolore commota, eosdem hortatur, ut votum B. Philippo voveant, ejusque Reliquias puero imponant, magna videlicet et mirabilia conspecturi. Nec verbis fides abfuit : vixdum enim pater sacras Reliquias pueri collo suspenderat, cum ille statim oculos aperuit, quos biduo jam clausos tenebat ; sumptoque cibo, quem antea omnino respuebat, post diem sequentem sanus ac liber e lecto surrexit. Hunc deinde in sinu matris cum vidisset medicus, qui in ejus curationem incubuerat, infantis nomen rogavit : cui mater Annibalem appellari eum dixit. At ille ; Posthac veriori, inquit, D nomine, Resuscitatum vocate.

dolor dentium *puer moribundus,*

647 Francisca quædam Viterbii textoriam faciens, filium peperit, qui præter omnem consuetudinem ex ea lac sugere numquam voluit ; nec rei familiaris angustia patiebatur, ut puer aliis alendus traderetur. Quare avia, miseratione commota, ad ejusmodi impedimentum amoliendum, nescio quod remedium adhibere cogitabat : sed quod supertitioni vicina res videbatur, inconsulto Pœnitentiario nihil agere decrevit. Is vero nequaquam ejusmodi medicamento utendum esse dixit, sed sacras quasdam Philippi Reliquias ei præbuit, aitque ; Confide et mira videbis. Abit illa, acceptasque Reliquias filiæ collo suspendit : quæ deinde placide obdormivit. Per quietem autem præclara et eximia specie mulier ei sese offerens, Surge, inquit, Lacta filium tuum. At illa extemplo, suis licet contradicentibus, surgit, assumptoque puerulo lac præbet : qui ex ea die matris ubera usque adeo non refugit, ut alteram quoque mamillam, cui papilla deerat, admotis avide labris apprehenderit : quæ quidem pia mater Philippo, apud Deiparam intercedenti, accepta retulit. Hæc ipsa deinde diuturno morbo vexata, cum paupertate graviter premeretur ; præteriti memor ; E assumptis iisdem Reliquiis, defixisque in cœlum oculis ; O, inquit, Beate Philippe, quemadmodum ut filius meus ex me lac sugeret effecisti ita me quoque sanitati restitue. Eodemque temporis momento valetudinem recuperavit.

mulier filium lactare non valens *et graviter ægra :*

648 His porro Reliquiis Joannes Laurentius Massinus Viterbiensis, Cathedralis ecclesiæ Canonicus ac Pœnitentiarius, Juliam quamdam Biturgiensem, quæ Monialibus S. Mariæ de Pace in eadem urbe præerat, sanitati divinitus restitutam esse testatur. Cum enim acutissimis laterum doloribus diu noctuque cruciaretur, desectum e Philippi femoralibus frustulum aqua infudit, eaque hausta confestim dolor abcessit, nec deinde amplius ad eam rediit. Nobilis quædam femina ischiacis doloribus diu jam cruciabatur. Ad hanc Julia Ursina Rangona pulvinar, quo beatus Pater usus fuerat, mittit ; quod illa pie ac devote osculata, ab omni statim dolore liberatur. Isabella Priora, Nobilis Vicentina, ex febre et captis dolore tam graviter laborabat, ut quietem omnino invenire non posset : ad hæc cum alienatio mentis sequeretur, de illius salute medici valde meditabant. Nocte autem quadam cum vehementius solito torqueretur, Federicus Marerius ejus filius sacras Philippi Reliquias super illam imponit F ad earumque contactum placidissimo somno correpta, postridie mane, maxima cum omnium admiratione optimæ valetudini restituitur.

dolor laterum *et renum,* *febris cum dolore capitis,*

649 Bernabæi Sanesii uxorem distillatio gravis oppresserat, nullumque huic malo remedium inveniebatur. Cum autem vir ejus ex amico audisset, quemadmodum puella quædam frustulo vestis B. Philippi repente sanata esset ; idipsum remedium affecto uxoris collo applicuit, ejusque contactu statim morbus evanuit. Firmi in Piceno Septimia Ottonia Brancadora, nobilis femina, insanabili febre correpta, quo curabatur diligentius, hoc ei deterius erat : quapropter medici de illius salute spem abjecerant. Interea ex domesticis quidam, orantibus ceteris, Philippi collare lineum illi imponit, atque extemplo febris abscedit. Carleone Siciliæ Oppido, Angela, Philippi Nasciæ uxor, quinque partus mortuos ex ordine, non sine ingenti discrimine, enixa erat : sexto autem jam appropinquante, cum et ipsa et obstetrix, longo experimento edoctæ, hunc quoque mortuum certo existimarent ; ad Philippi opem confugit, et nonnihil sacrarum ejus Reliquiarum aqua benedicta infusum ebibit : quo haustu statim

incurabilis febris,

A statim vivum fœtum edidit, eumque deinde feliciter educavit.

acicula glutita periclitans, 650 Florentiæ in monasterio S. Joannis Evangelistæ, quo de supra memoratum est, Novitia quædam per imprudentiam cum pane aciculam deglutiit; eaque transversim faucibus inhærente, incredibili dolore cruciabatur: quare Moniales perterritæ, quid consilii caperent, nesciebant. Cum autem Philippi auxilium sæpe sensissent, sacras ejus Reliquias aqua mergunt, eamque puellæ bibendam præbent: quo facto statim illa aciculam evomit, omnique molestia liberatur. *ex lapsu moritura,* In monasterio S. Petri Martyris ejusdem Urbis, Monialis quædam supina cecidit, atque occipitium subjecto lapidi tam graviter impegit, ut prope exanimata fuerit. Igitur in cellam delata, accitisque chirurgis, nec sanguinis detractione, nec cucurbitulis aliisque ejusmodi remediis adhibitis, effici potuit ut ad se rediret: denique post duas horas e sociis una, particulam ex Philippi veste super eam imposuit, eodemque temporis momento spiritum ac sanitatem recepit.

capite dolens. 651 Maria Magdalena Laura, in Romano Monasterio S. Luciæ in Silice, undecim ipsos menses capitis dolore vexata, eo tandem devenerat, ut assiB duas molestias diutius ferre non posset. Cum autem quædam ex eodem cœnobio linteam sacram supellectilem Vallicellanæ ecclesiæ lavandam accepisset; linteum ex ea, quo Philippi altare coopertum fuerat, desumpsit atque ad ægram detulit: quod illa affecto capiti adolvit, statimque dolor abiit, nec deinde amplius eo tentari se sensit. *febris continua.* Candelora quædam, Tuderti in Umbria, novem circiter menses continua febri vexata atque consumpta, vix demum de facie agnoscebatur. Cumque illi nulla unquam medicorum arte subveniri potuisset, denique fidei plena frustulum indusii, quo Philippus olim usus fuerat, aqua infundit; eaque hausta, confestim febrem ab se depellit. Demum Maria Paganella, alibi memorata, jurejurando affirmavit: quoties morbo se tentari sensisset, toties adhibitis Philippi Reliquiis se statim sanitatem recuperasse.

CAPUT XLI.

Miracula ex votis Philippo nuncupatis, atque apparitionibus ejus.

cap. IX Voto nuncupato sanatur crus fractum, Anno ipso quo Vir sanctus in cœlum abiit, Flammetta Hannonia, vitæ innocentia insignis virgo, fracto crure decem plus menses graviter decumbeC bat: cumque acutissimis doloribus torqueretur, in eam mentem impelli se sensit, ut Deiparæ auxilium invocaret, et argenteam imaginem, siquidem valetudinem recuperaret, ad Philippi sepulcrum sese allaturam polliceretur. Vix dum illa votum conceperat, cum integræ sanitati se redditam vidit, et votum læta persolvit. *surditas ex suppuratione;* Joannes Baptista Magnonus Cremonensis, ex Presbyteris S. Hieronymi, suppurationibus quibusdam surditatem contraxerat. Igitur quadam die in Vallicellanum templum cum venisset, et ad locum in quo sermones habebantur propius accessisset, nec tamen quidquam ex iis quæ dicebantur audiret; dolens ac lugens ad Philippi sacellum perrexit, rogavitque eum plurimum, ut audiendi sensum sibi a Domino impetraret, quo saltem Dei verbum excipere posset: id si obtineret, Missæ sacrificium in ejus honorem sese oblaturum. Postero die a prandio, cum ab iisdem Presbyteris spirituales quædam cantiunculæ canerentur, adaperiri sibi extemplo aures, ex iisque duas veluti glandes plumbeas evelli sensit. Tum vero ad socios Conversus; Scitote, inquit, auditum me recuperasse. Rogantibus autem illis, quo pacto id tam subito fieri potuisset?

rem totam, ut ceciderat, retulit, lætusque votum D persolvit.

A. HIERO. BARNABÆO. EX MS.

distillatio cum fluxu sanguinis, 653 Joannes Baptista Marsia Valentinus, ex Ordine Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis captivorum, Sac. Theol. Magister, septuagenario major, Neapoli, ex distillatione sanguinisque profluvio toto biennio laboraverat: et cum omnia ferme remedia expertus esset, eo jam adductus erat, ut immutato prorsus aspectu, ossibus vix hæreret. Is igitur cum audiret multa et præclara a Philippo in urbe miracula fieri, toto mentis affectu ad eum confugit; atque in spem salutis erectus; O Beate Philippe, inquit, siquidem a Domino, te intercedente, salutem obtineo; ad tuum sepulcrum me statim aditurum, ibique votivam tabulam suspensurum, et rem divinam facturum promitto. Mox Romam scripsit ad socium ex eadem familia, ut ad altare Beati Philippi Missæ Sacrificium pro se celebraret: eodemque temporis momento, quo Sacrum ipsum peragebatur (ut ex litteris ab Urbe missis compertum est) ab omni molestia liberatur; adeo ut ea ipsa die, non sine ingenti amicorum omnium admiratione, per urbem pedibus deambulaverit, nec deinde amplius pravis ejusmodi affectionibus vexatus fuerit.

654 Illud autem hoc loco prætereundum non est, E quod hic ipse olim, cum apud Philippum conscien*in eo quem olim confitentem juverat;* tiam expiaret, Confessione peracta, Vir sanctus, antequam illum a peccatis absolveret; Quæso te, inquit, fili, ut peccata tua diligentius inquiras, jam jam enim ad te redibo. His dictis abiit Pater, ille autem anteactæ vitæ noxas secum retractans atque recogitans, sese olim juvenem aliquid commisisse meminit, quod per oblivionem deinde in sacris Confessionibus prætermiserat. Igitur Philippo ad se redeunti illud aperuit, cui Sanctus; Hoc profecto illud est, quod oblitus fueras; eumque absolutum, tantoque facto obstupescentem, ab se dimisit. *contractio in genu,* Didacus Ordognes Neapolitanus, difficili morbo implicitus, per plures menses ex altero genu contractis nervis tam graviter laborabat, ut acutissimos dolores diutius portare non posset. Itaque Philippi auxilium implorans, votivam tabulam, siquidem valetudinem recuperaret, ad ejus sepulcrum sese allaturum promisit. Vix ea compleverat, cum placidus somnus illum complexus est; postridie vero expeditus ac liber, ad beati Parentis sepulcrum pedibus se contulit, votumque persolvit.

pestilens febris, 655 Hieronymus Tomasius Medicus, et in Neapolitana Academia Philosophiæ Professor, acutissima febre laborabat, quam deinde mentis alienatio, exanthemata toto corpore erumpentia, vitalis spiritus defectio, aliaque hujusmodi letalia symptomata seF cuta sunt. Quamobrem medicis omnibus de ejus salute desperantibus, sacro Viatico munitus, sanctoque Oleo perunctus est. Venit illi interea in mentem S. Philippus, ad eumque conversus; Rogo te, inquit, beate Pater, ut mihi a Domino, siquidem ita expediat, sanitatem et ad peccata deflenda spatium aliquod obtineas: quod si impetravero, argenteam tabulam duarum librarum pondo ad tuum sacellum suspensurum me voveo. His dictis, placidissime quievit: nocte autem intempesta e somno experrectus, spiritum viresque sibi rediisse sensit; exploratque vena febrem jam abiisse cognovit. Quapropter accitis domesticis; Nolite, inquit, flere, quandoquidem mihi jam Dominus sanitatem, beato Philippo intercedente, restituit. Nec vana fuere verba: medicis namque advenientibus revera morbum abscessisse compertum est. Idipsum ferme usu *dolor capitis,* venit Francisco Odescalco itidem Neapolitano, qui febri atque acutissimo capitis dolore vexatus, Philippo votum vix nuncupavit, cum ab omni molestia liber evasit.

656

A HIERO. BARNABÆO EX MS. *strangurio,* A 656 Octavianus Losfredus, et ipse Neapolitanus, stranguria male cruciabatur : cumque acerbissimos dolores sustinere non posset, Philippi auxilium implorat : vovetque, recurrente ejus festo, Pœnitentiæ atque Eucharistiæ mysteria sese obiturum, eodemque temporis momento sanatus est. Bimulus puer ne mutire quidem poterat, nec ullum omnino loquelæ indicium præseferebat. Quare dolens Pater ad Philipum confugit, eique imaginem argenteam vovit, ex eaque hora puerulus libere atque expedite locutus est. Alius itidem puerulus, Alexandri Presciati filius, ex morbo gravissimo eo tandem adductus erat, ut jam defunctus crederetur; quapropter quæcumque funeri necessaria videbantur parata sunt; et Christophorus Roncallius, egregius ejus temporis pictor, accitus est, ut ejus vultum effingeret. At vero Roncallii ipsius germanus frater, ut puerum ejusque parentes plurimum diligebat; O inquit, beate Philippe, alios jam te intercedente a mortuis excitatos novi, quamobrem huic quoque ut a Domino vitam obtineas obsecro atque obtestor : hoc si impetro, votivam tabulam ad tuum sepulcrum appendo. His dictis confestim puer ad se rediit : postera autem die eodem ornatu, quo efferendus fuerat, ad B ipsum Roncallium deducitur, magna cum omnium admiratione atque lætitia.

mutus puer, *et moribundus*

657 Maria Puritas Generotta, Deo sacrata Virgo in Florentino cœnobio S. Petri Martyris, in profundissimam foveam delapsa, alliso ad acervum lapidum capite, fractaque altera mala, et dextero oculo propemodum effosso, visum sensumque omnem penitus amiserat. Itaque supervenientes medici de illa jam actum esse affirmabant. At vero Cherubina Guccia, ex eodem monasterio, sociæ miseratione commota, ad Philippum confugiens, pridie ejus festi votivum jejunium decernit, dum illa sanitati restituatur. Nec spes eam fefellit. Siquidem postero mane ad eam rediens, vegetam invenit; repositoque in suam sedem oculo, clarissime omnia perspicientem. Mariangelus Chelius Interamnensis, de uxoris dote cum socero graviter altercatus, denique iracundia succensus, uxorem ipsam domo ejecit : quare duæ ejus filiæ dolentes, ac Philippi sepulcrum convolant; atque oratione peracta votivam tabulam, siquidem inter domesticos pax fieret, sese allaturas promittunt. Domum deinde redeuntes omnia pacata præter spem omnem reperiunt, patremque suum cum socero et uxorem in gratiam rediisse. Multa C præterea ac prope innumera beneficia ab aliis hac ipsa ratione obtenta sunt, quæ quidem tot votivæ tabellæ, atque ex pretioso metallo imagines, ad beati Viri sepulcrum affixæ, testantur; nos jam alio properantes consulto omittenda existimavimus.

ex lapsu collisa virgo : *discordia inter socerum generumque sopitur.*

cap. x *Apparente tertium Sancto,* 658 Duo menses abierant ab illius excessu, cum Drusilla, Antonii Fantini uxor, ex alto solario in impluvium præceps ruit; allisoque ad ferrum capite inferius labrum trifariam fregit, dextero etiam oculo propemodum eruto, labentibusque dentibus sanguinis vim per os reddens, jam jam spiritum exhalatura videbatur. Igitur accurrentes nonnulli semimortuam in lectum deposuerunt, ibique quindecim ferme dies sine voce, sine sensu jacuit, nec nisi coacta cibum sumpsit. Ecce autem mane cum sola esset, Philippum suppliciter invocat, quem diu a Confessionibus habuerat. Dumque orabat, gravi onere se premi, deinde quasi linteolum quoddam in fauces immitti, mox indidem extrahi sensit. Atque extemplo, quem amiserat, visum recipiens, vidit beatum Patrem Sacerdotali habitu indutum, cœlestique lumine circumfusum, ac linteolum illud sanguine adspersum manu gestantem : quo spectaculo repente recreata est, atque integræ valetudini restituta. Redit interea vir ejus, ingredientique cubiculum, ait Drusilla, Propitius sit tibi Deus, cur quæso ad me venisti? D te enim adveniente statim abiit B. Philippus, qui hic adfuit, meque sanitati restituit. At quoniam ex eo lapsu dexterum quoque genu valde intumuerat, illudque medici secare decreverant; perterrita mulier, ut in posterum diem rem differant suppliciter petit. Interea vesperi beatum Parentem quibus potuit precibus obsecravit, ut quod nuper cœperat pro sua pietate perficeret, seque hoc etiam cruciatu liberaret. Ecce autem iterum, noctis ipsius silentio, sese illi Vir sanctus, eodem habitu, eademque luce amictus, ostendit; solutisque fasciis, affectum genu manu tangit et sanat. Tum vero illa virum inclamat; sed eo surgente Philippus evanuit. Adfuit deinde chirurgus, tamque admirabili facto vehementer obstupuit. Denique cum adhuc imbecillis ac debilis lecto detineretur, iterum Philippi auxilium implorat, iterumque Vir sanctus ei sese offert: cujus aspectu recreata et confirmata, ipso mane consueta ad munia surrexit.

sanatur ex alto lapsa indeque cæca, *et in genu secanda,* *ac summe debilis.*

Simili apparitione curatur sanguinis vomitus, 659 Sulpitia Sirleta, alibi memorata, diuturno morbo consumpta, magnam sanguinis copiam exspuebat; et toto corpore contremiscens, medicorum judicio desperabatur. Primo igitur diluculo, toto cordis affectu Philippi opem imploranti, ecce tibi E Vir sanctus, pulcherrimo ac nitidissimo vultu, sese ostendit; et more suo; Stulta, ne dubita, inquit, nihil tibi erit mali. His dictis, ter signo Crucis eam munivit, stetitque sanguis, et tremor omnis abscessit. Leonardus Rovellius Romanus, continua et pestifera febri nephriticisque doloribus diu cruciatus, ex gravibus symptomatibus propediem moriturus a medicis credebatur. Itaque pridie ejus diei, quo Philippi annua solennitate gratulatur Ecclesia, magna cum fiducia ejus auxilium exposcit. Prima luce beatum Parentem sibi adesse videt : cujus aspectu, vim lacrymarum profundens, mirifice recreatus est. Tum vero Sanctus, Pax tecum, inquit, fili. Res mira! Ipso mane, febre ac dolore depulso, surrexit, et ad Vallicellanum templum se conferens, ad Philippi sepulcrum Missæ sacrificio interfuit.

febris pestilens,

pleuritis, 660 Felix Sebastiana, cujus antea non semel mentionem fecimus, ex pleuritide ad mortem ægrotabat; cumque uterum ferret, nulla prope medicina ad eam sublevandam adhiberi poterat. Igitur septimo postquam decubuerat die, non nihil præcordiorum beati Patris habere se meminit, quorum minutissimam particulam ex jusculo sumpsit : eodemque temporis momento sopori se dedit, quod antea facere numquam potuerat. Deinde somnum inter atque vigiliam, nomine compellari se sensit : eaque F voce experrecta, in alteram partem se convertit : viditque Philippum, qui infantulum sinu gestans, Ne dubita, inquit, tui enim pueruli ego curam gero. Nec vana fuere verba : ipsa enim nocte rupto apostemate convalescere cœpit, nec ita multo post feliciter enixa est. Hæc eadem deinde partu alio appropinquante, pariendique pœnis minime sufficiens, octo ipsos dies accerbissimis doloribus cruciata, cum primum Philippi sepulchrum adituram se vovit, continuo filium feliciter edidit, quem etiam ipsius Philippi nomine appellavit. Hieronyma Vascona, sex menses uterum gestans, instante jam partu sola cum esset (vir quippe ipsius ad obstetricem vocandam abierat) Philippi auxilium implorat : eodemque puncto clarissima quadam luce cubiculum illustrante, beatum Virum sibi dicentem audivit, Ne dubita, tibi enim hic adsum. Et statim, nullo adjuvante, mares duos peperit : quorum alter sacro fonte renatus migravit in cœlum, alter Philippi nomine appellatus post dies septemdecim et ipse ad Superos evolavit.

difficile puerperium:

661 Vir quidam, cujus nomen consulto reticetur, priusquam

salvatur multis ictibus,

A priusquam Philippus Beatorum numero adscriptus esset, quotidie vesperi iturus cubitum hac precatiuncula Philippum invocare consueverat; Sub tuum præsidium confugio, beate Philippe, meas deprecationes ne despicias, sed a periculis cunctis libera me semper, Beate gloriose et benedicte. Cui subjiciebat, Beate Philippe ora pro me. Is igitur prima nocte, cum ab amico rediret, tres armatos offendit: qui eum adorti, strictisque gladiis undique percutientes, demum prosternunt. At ille in tanto vitæ discrimine ad beatum Patrem confugiens, eamdem precatiunculam recitavit. Nec frustra. Illico enim Patronum suum, nube lucida amictum, adesse sibi conspexit. Necdum orationem expleverat, cum illuc a multis accurritur: quare conterriti adversarii statim fugam arripiunt. Is vero ad amicum ipsum se recipit: et quamvis pallium, tunica, et thorax undequaque conscissa conspicerentur, tamen ne uno quidem ictu indusium perforatum est. Id quod ille uni Philippo acceptum retulit, in cujus fidem atque tutelam quotidie se tradere consueverat.

sine vulnere appetitus,

662 Catharina Castalionia, ex febre ac sanguinis profusione gravissime ægrotabat, ut de illius salute B a medicis nihil jam spei relinqueretur. At mater, ut illam unice diligebat, hortatur Philippi auxilium imploret, eoque intercedente Deiparam præsto sibi futuram confidat. His dictis Philippi effigiem ei porrexit, quam illa reverenter accepit, seque beato Parenti intime commendavit. Nocte autem ipsa somno experrecta, matrem inclamavit, aitque. Deipara Virgo modo venit ad me, tetigitque cor meum, meque bono animo esse jussit, quandoquidem Philippi precibus restituenda sim sanitati. Interea vero ingravescente morbo ad ultimum vitæ discrimen adducta est. Jamque oculorum lumen amiserat, cum ad Urbem rediens Joseph Castalio ejus pater, ubi eam prope expirantem videt, ipse etiam ad Philippum confugit; quippe quem magno studio colebat: ejusque Reliquiarum aliquid a nostris cum accepisset, filiæ collo suspendit: dein bonæ spei plenus Cornetum versus, contradicentibus licet medicis amicisque omnibus, eam quoque quamvis moribundam cum cetera familia secum ducere decrevit. Itaque lectica Barberanum usque defertur: cum autem ibidem medicorum judicio jamjam expiratura videretur, repenta matrem inclamans; An non videtis Deiparam, inquit, candida veste ac hyacinthino amictu nitentem? Quam pulchra est! quam decora! quam splendens! sanitatem mihi impertivit, et medicorum C judicio minime credendum nobis esse dixit. His dictis cibum sumpsit; postridie vero læta atque alacris reliquum iter confecit, ac tridui spatio pristinæ valetudini reddita est: quare pater beneficii testes, candidam vestem votivamque tabellam Philippi sepulchro appendi jussit, his versibus adscriptis:

et sanguinis fluxu moribunda:

Mota Dei genitrix precibus studiisque Philippi,
Depositam eripuit morti incolumemque puellam,
Servavitque senum solatia magna parentum.
Castalio vestem natæ, pictamque tabellam
Appendi jussit, voti damnatus, in æde.

663 Romæ miles quidam ad beati Patris sepulchrum ab amico deductus est, multaque illius præclare gesta ex eodem audivit; quibus magnopere delectatus, ibidem Dei servo sese intime commendavit. Accidit autem eadem die, ut ex familia cujusdam Principis duos offenderit, in miserum quemdam manus injicientes. Quos cum prohibere tentasset; eorum alter in eum conversus, acuminatum cultrum adverso illius pectori infigit: quo ictu propemodum exanimatus, in proximam domum se recepit. Accitis autem illico medicorum peritissimis, inspectoque vulnere, post mediam noctem eum migraturum certo

cultro in pectus fixo læsus ad mortem,

D creditum est: quapropter Religiosi viri ex Ministris infirmorum accersiti sunt, qui de more institutoque suo moribundo assisterent. Ecce autem Philippus, Sacerdotali veste ornatus, ei sese offert; lætoque vultu, Ne dubita, inquit, nequaquam morieris: sed mores muta. Idipsum duabus insequentibus noctibus factum est. Itaque beati Patris aspectu verbisque recreatus, expiata per humilem Confessionem conscientia, feminam quamdam, cum qua biennio jam inhoneste vixerat, matrimonio sibi junxit; ac septimo postquam hæc perfecerat die, pristinam valetudinem recuperavit: quamquam deinde ad ingenium rediens, capite damnatus morte multatus est; id quod non aliam ob causam sibi accidisse affirmabat, quam quod Philippi dictis minime optemperasset.

A. Hiero. Barnabæo ex ms.

post apparitionem ter repetitam.

664 Hilarius Collius, Sacerdos Septempedanus, olim adolescentulus, cum aliis condiscipulis, jubente ludimagistro, ad conscientiam expiandam convenerat in templum Deiparæ, cui a Luminibus nomen est inditum, quodque per eos dies ad nostræ Congregationis curam spectabat; et, ut puerorum mos est, conscenso suggestu usque adeo perstrepebat, ut is qui ceterorum Confessiones excipiebat, demum coactus e sede surrexerit, eumque graviter reprehenderit. Itaque cum ex eo loco descendisset, sacrarium versus perrexit. Hic vero repente Philippus ei sese offert, et manu prehensum ducit; deinde attonito atque intentis oculis in se intuenti; Miserum te, ait, fili, nonne hæc atque illa, peccata admisisti? Omniaque illi quæcumque commiserat singillatim recensuit. Dein, Tu quidem, inquit, apud illum (et Confessarium designat) animam purgaturus accessisti, sed omnes ei conscientiæ tuæ latebras haud aperuisti; quin etiam multa roganti, teque amicissimis verbis hortanti ut peccata libere fatereris, aperte negasti, et mendacia mendaciis exaggerasti. Igitur quo loco sis vide, teque sub diabolica potestate esse certo scito. His dictis evanuit. Tum vero adolescens timore perterritus, ad socios cum rediisset, Patrem Philippum (ejus quippe fama eo quoque pervaserat, et seni cuidam ejusdem urbis persimilis esse fatebatur) Septempedam venisse; secumque in sacrario collocutum esse narravit. Iis autem contradicentibus, neque id fieri potuisse, quandoquidem Philippus jam vita excessisset; tacuit ille, et rem totam mente pertractans, conscientiæ pondere atque angore eousque agitari cœpit, ut quietem invenire non posset. Quamobrem anteactæ vitæ noxas per sacram Confessionem expiavit, atque ex ea die a secularibus nugis ad Dei amorem studiumque virtutis conversus, deinde Clericali militiæ adscriptus, et Sacerdotio denique insignitus, siquid in spiritu profecisset, id totum Philippo se debere testatus est.

Adolescens sacrilege confessus,

E

a Sancto apparente corripitur,

et emendatur.

F

665 Jacobus Lancellotus, Platensis Sacerdos in Sicilia, Sextili mense gravissime ægrotabat, medicorum judicio paucas post horas obiturus. Venit interea ad illum Nobilis quidam ejus familiaris, atque ex Philippi præcordiis particulam secum attulit, et aqua mersam extraxit, deinde aquam ipsam ægro bibendam præbuit. Nocte autem insequenti, dum attento animo orabat, salutemque a Philippo calidis precibus exposcebat, extemplo votis ejus Sanctus occurrit, aitque; Ne dubita, fili, nihil tibi mali eveniet: reliquum aquæ, quam hausisti, sumito et sanus fies. Paruit ille, et statim placidissimus eum somnus occupavit. Postero mane advenientes medici atque obstupescentes, a mortuis illum vere excitatum, exclamarunt. Cujus beneficii memoria ut perpetuo sibi inhæreret, Horariis precibus quotidie S. Philippi commemorationem inserere consuevit.

Sacerdos Siculus in extremis positus sanatur.

666 Alexander Linguitus, Neapolitanæ Congregationis Oratorii Laicus, navicula per mare vehebatur;

A HIERO BARNABÆO EX MS.

sedatur tempestas,

batur; cum noctis silentio horribilis tempestas coorta est, elatisque in cœlum fluctibus, atque inter se decertantibus, denique fracto malo, vela quoque conscissa sunt. Quare nautæ aliique omnes animis consternati plorabant, et quasi jamjam morituri Deo se humillimis precibus commendabant. Alexander autem more suo Philippi opem cum implorasset; ecce tibi Vir sanctus in puppi, cœlesti luce circumdatus: cujus aspectu confestim mare deferbuit, omnesque a metu recreati, Deo ac beato Parenti gratias egerunt, et reliquum iter feliciter prosecuti sunt. Hic ipse Alexander, cum aliquando fratrem suum, sanguinis profluvio laborantem, atque a medicis jam derelictum videret, voto facto ad Philippum confugit; eodemque temporis momento Dei servum Deiparæ Virgini supplicantem conspexit, et fratre sanitati restituto vehementer obstupuit.

dysentericus sanatur:

667 Clara quædam Asculana, in familia Fabricii Mutii, quamquam antea ab oculis bene valeret, tamen repente nihil omnino se videre intellexit: quare vehementer commota, clamare cœpit, atque ejulatu omnia implevit. Huic porro accurrens domina, quibus potuit modis miseram consolari studuit: hanc autem imprimis ei medicinam proposuit, ut beato Philippo, cujus sepulcrum non ita pridem visitaverant, sese ex animo commendaret, certamque a Deo salutem eo intercedente speraret. Tum vero mulier positis genibus Philippum supplex rogat, ut qui tot miseris opem tulerat, sibi quoque pro sua pietate oculorum lumen restituat. Ex ea die ad pridie Idus Decembris cæca permansit: postridie vero, cum ad eam venisset domina, rogaretque quonam modo se haberet; respondit: Postquam hac nocte super oculos meos manus imposuisti, melius mihi esse cœpit. At illa, Falleris, inquit, filia, neque enim ego ad te veni. Denique dum ea de re diligentius inquiritur, ad Philippi sepulcrum visitandum paulo ante profectam se esse narravit: cum autem præ confluentium multitudine templum ingredi non potuisset, beatum Virum benigno vultu sibi apparuisse, atque illico visum ex parte se recepisse. Atqui, inquit domina, non ego, sed hic tibi manus imposuit visumque restituit: itaque liberatori tuo gratias age, atque hoc ipsum visionem fuisse certo scito: neque enim ad Vallicellam ire potuimus. Advenientes deinde medici, remque experimento probare volentes, ardentem faculam afferri jubent, rogantque quid videat. At illa, Magnam facem, inquit. Tum ad fenestram veniens, prætereuntem currum, quasi montem ambulantem videbat. Itaque quemadmodum cæcus ille evangelicus, sic illa quoque sensim visum recepit.

repente cæca facta — *illuminatur visa sibi ad Vallicellam ire:*

B — C

668 Lucia Domitia Ripana, ex diutino morbo membrorum omnium usum prorsus amiserat; quam obrem nisi pluribus auxiliantibus loco moveri non poterat, præclusisque faucibus jusculum vix admittebat. Itaque supremam instare diem sibi existimans, accito Sacerdote conscientiam expiavit. Postridie vero in eam mentem impelli se sensit, ut Deiparæ Virgini ac S. Pilippo se precibus commendaret, hisque intercedentibus salutem a Domino sibi impertiendam speraret. Nec frustra: oranti etenim repente Dei genitrix cum Philippo videndam sese obtulit: cumque ægra ardentiori studio salutem peteret, ejus precibus votisque benigne annuentes evanuerunt. Quare vires extemplo sibi rediisse cognovit, ac fidei plena vestes poposcit, nulloque adjuvante eas induit: denique e lecto surrexit, ac postridie Deiparæ et B. Philippi templa pedibus adivit, iis omnibus obstupescentibus, qui modo morti proximam certo existimabant. Quidam ex Philippi discipulis, venenatum pomum, quod dono acceperat, comesturus, cum illud jam ori apponeret; beatum Patrem semel atque iterum inclamantem audivit: Projice foras: itaque tremens ac stupens illud ejecit. Cum autem eo degustato non nihil salivæ deglutisset, statim intumescere cœpit; accitusque medicus, datis antidotis, venenum in pomo eum hausisse cognovit; et subito moriturum fuisse dixit, siquidem illud comedisset.

sanantur paralytica morti proxima, — D *et veneno sumpto moriturus.*

669 Non omittenda videtur hoc loco res memorabilis, quæ accidit Cæsari Cardinali Baronio. Cum enim Ferrariam a Clemente Pontifice ductus esset, Philippum per quietem vidit, audivitque sibi dicentem, Lampadem illam extinguito. Cumque ille circumspiceret, nec tale quidquam videret; iterum Sanctus, Lampadem illam, inquit, extinguito; atque his dictis disparuit. Quapropter Baronius orabat ad Dominum, ut quid portenderet istiusmodi visio, sibi aperire dignaretur. Itaque post dies aliquot iterum Vir sanctus ei sese ostendit, atque aperte nuntiavit, Augustinum Cardinalem Cusanum ex hac vita migrasse. Compertumque est deinde, ex litteris Mediolano allatis, ibidem illum eo temporis momento excessisse, quo Philippus illius mortem innuerat. Multos etiam ante annos Baronius idem a prandio, cum in cubiculum se recepisset, et quietis causa in capsa lignea decubuisset; venit ad eum sanctus Pater, et quemadmodum antea solebat cum inter homines ageret, caput illi demulcet ac fortiter stringit. Cum autem Baronius statim brachia in amplexum cari Parentis extenderet, ejus oculis sese subtraxit, atque incredibili gaudio perfusum reliquit. Nec plane huic absimile est quod accidit Julio Sansedonio, Grosseti Episcopo. Hic enim certis tentationibus impetitus, somnoque occupatus, extemplo Philippum sibi adesse conspexit; audivitque dicentem; Juli, si has tentationes evadere cupis, quod te jam docui remedio utere; somnoque repente discusso, ipse etiam cœlesti gaudio delibutum se sensit.

Baronio indicatur mors Card. Cusani: — E — *tentatio discutitur:*

670 Ægrotabat ad mortem Ascanius Bertaccinus, sacroque Viatico jam munitus, sub noctem vigilans, in aere videt ampullam vitream limpidissimam, tamquam solis radiis verberatam; auditque Philippum, cui sese ex animo commendaverat, hæc proclamantem; Sic animæ expiatæ feruntur in cœlum. Hac voce recreatus brevi convaluit, certoque credidit hoc sibi a beato Parente idcirco edictum esse, ut puriores mores indueret, profectionemque pararet. Hieronyma Crescentia, Philippi olim in spiritu filia, gravissime ægrotabat; jamque sacro Viatico reficienda, æque animo et corpore immota aliquantulum perstitit; rogantique matri, quid ageret, quidve cogitaret; Alloquor, ait, B. Philippum. At mater, Philippus jam in cœlum abiit. Tum virgo; Hic illum intueor, hic illum alloquor. Hac porro visione ægrota adeo profecit, ut ad ultimum usque spiritum nihil nisi Christum loqueretur; et sæviente morbo omnia de manu Domini ac Sponsi sui (ut ipsa aiebat) libentissime susciperet. Defunctæ vero corpus eo candore ac nitore perfusum est, ut vere ejus templum fuisse ostenderetur, qui pascitur inter lilia. Idem ferme accidit Gabriellæ Cortonensi, olim Philippi in spiritu filiæ, cujus alibi mentionem fecimus. Hæc etenim centenaria cum esset, et jam morti proxima, Philippum ad se venientem vidit, extensisque brachiis; En, ait, Philippum. Nonne Philippum vidетis? Ejusque nomine sæpius invocato, placidissime quievit.

sanatur moribundus: — F *duæ ægræ ad mortem pie obeundam animantur.*

CAPUT XLII.

Miracula ex visitatione sepulcri, vel imaginis aut simplici invocatione Sancti.

Claudia Grignana virgo, stomacho, ventre, genibus

cap. XI Sepulcrum Sancti visitanti sanatur sexennis ægritudo stomachi,

A bus graviter affecta, atque acerbissimis doloribus cruciata, cibum tenere non poterat: quamobrem medici, tentatis frustra remediis, de ejus valetudine spem omnem amiserant. Cumque sex annos jam in ea ægritudine exegisset, nocte Christi natali vehementius solito torqueri cœpit; perque octo ipsos dies assidue vexata, denique Kalendis Januariis, in currum imposita, ad Vallicellanum templum deducitur. Hic vero iisdem doloribus correpto ac prope exanimata, in subsellium sese projecit. Sociis deinde eam cohortantibus atque adjuvantibus, ad Philippi sacellum vix demum adducta est; ibique genibus positis beato Parenti pro salute sua humiliter supplicavit; quam si impetraret, quotannis pridie ejus festi, præter panem et aquam, nihil se gustaturam promisit. Necdum vota compleverat, cum repente dolor eam reliquit: resumptisque illico viribus, nullo adjuvante ad currum rediit, pristina valetudine recepta.

arthritis,

672 Hippolyta Martella, articularibus doloribus per annum vexata, nec stare, nec sedere, nec progredi poterat, nisi aliorum manibus sustentata. Quamquam autem omnia propemodum remedia tentasset, nullam tamen huic morbo medicinam invenire potuerat. Igi- B tur cum ad Vallicellanam ecclesiam se contulisset, acrioresque dolores pateretur, in ipso templi aditu ad Philippi sepulcrum aspiciens, rogavit illum, ut dolorem ejusmodi (siquidem ita expediret) sibi aut auferret, aut saltem levaret. Nec frustra preces effudit: confestim namque dolor abscessit, revocatisque viribus sine ullo fulcro pedibus domum rediit, nec deinde unquam hujusmodi morbo tentata est.

elephantiasis,

Petro Contino, alibi memorato, filius erat trimus, Gregorius nomine, isque diuturno atque insanabili morbo, quem elephantiasim medici existimabant, sic affectus erat, ut sive indueret vestes, sive exueret, toto corpore sanguis efflueret; nervos quoque, præsestim crurum, idem hic morbus ei adeo debilitaverat, ut stare omnino non posset. Itaque tentatis frustra remediis, denique patris fratrisque manibus ad Philippi sepulcrum defertur. Ibi oratione peracta melius illi esse cœpit, paucosque post dies gradiendi facultatem atque integram valetudinem recuperavit.

et ischias:

673 Joseph Marus Neapolitanus ischiade tam graviter laborabat, ut ingredi minime posset. Cum autem ad Urbem venisset, ad Philippi sepulcrum se contulit: atque arcam ipsam, qua sacrum ejus corpus includitur, affecta coxendice tangens, confestim dolore levatus est. Joseph Zerla, de quo alibi dictum C est, antequam nostræ Congregationi adscriberetur,

lis obtinetur,

lite quadam haud levis momenti implicitus, post magnos sumptus incredibilesque molestias, cum jam causa casurum se dubitaret, ad Philippi patrocinium confugit, ejusque sepulcrum cum adiisset; O beate Pater, inquit, tu causam meam suscipe, tuque eam dirige, ut apud Judices ejus obtineam. Hæc dum

curatur extrema debilitas,

solicitus atque anxius oraret, schedæ quædam illi ad mentem redeunt, quæ ad eam usque diem illum latuerant; iisque diligenter excussis, duas præsertim invenit, quibus facile atque expedite causam obtinuit. Julia Lippia, alibi quoque memorata, cum animo pariter ac corpore ægrotaret usque adeo ut stare vix posset; fiduciæ plena ad Philippi sepulcrum se contulit, pridie ejus diei, quo ipsius memoria recolitur: atque inter orandum repente ægritudinem ac molestiam omnem abscessisse, viresque sibi rediisse cognovit.

Paupertati summæ insperato subvenitur

674 Bartholomæus Grossus de Mirabello, agri Laudensis oppido, ex longo litigio ad summam egestatem redactus, ad Philippi sepulcrum, quo se quotidie conferre solebat, pie ac devote aliquando oraverat; ecce autem dum templum egrederetur, obviam fit ei vir quidam ignotus, oblatamque pecuniam in ma- D num tradit: quo tam insperato subsidio peropportune præsenti ejus necessitati subventum est. Hic

A. HIERO BARNABEO EX MS. tribus vicibus.

itidem, in magnis rei familiaris angustiis, more suo ibidem cum orasset; a pia quadam muliere, nec opinato, pecuniam accepit. Rursus cum in eodem sacello beati Patris opem suppliciter imploraret, videt chartaceum involucrum nummis refertum: sibique audire videbatur dicentem; Accipe, tua quippe pecunia hæc est. At ille, pudore suffusus, paululum substitit: deinde oculos eodem convertens, chartaceum illud integumentum apertum vidit, nummosque in eo resplendentes; eademque verba sibi iterari persensit. Quare demum compulsus, pecuniam accepit, et quamquam omnem diligentiam adhibuit, numquam tamen invenire potuit, qui eam amisisset.

cap. XII. Philippum invocantibus sanatur dolor laterum

675 Marcellus de Laurentiis, Episcopus Strongulensis, laterum doloribus dirissime cruciabatur, seque jam jam moriturum putabat. Itaque ad Philippum confugiens; Adjuva me, inquit, Beate Philippe, quemadmodum olim Clementi VIII Pontifici, chiragra laboranti, opem tulisti. Cumque hæc iterum ac tertio repetisset, confestim liberatus est. Marcus

et calculi,

Antonius Maffa, sæpe jam memoratus, lateris itidem doloribus acerbissime torquebatur. Cumque E adhibitis remediis deterius illi esset, nec quietem ulla ratione inveniret: denique viribus omnibus destitutus, implorato Philippi auxilio, miræ crassitudinis calculum ejecit sanitatemque recepit. Augustinus Maria, Vicarius Generalis Reformatorum S. Augustini, iisdem doloribus correptus atque asperrime vexatus, Philippum suppliciter invocat, aitque: Beate Pater, pro ea caritate atque humilitate, quam mundo ostendisti, pro me apud Deum intercede, ut istiusmodi dolores (siquidem ita noveris expedire) a me depellere dignetur: eodemque temporis momento dolor omnis abscessit, nec deinde amplius ad illum rediit.

stomachi,

676 Rudulphus Silvestrius medicus, Philippo, ut diximus, perfamiliaris, acutissimis stomachi doloribus cruciabatur, nulloque remedio juvari poterat: quamobrem viribus deficientibus, cum se jam jam moriturum existimaret, ad beatum Parentem confugiens, supplex orat, ut pro veteri sua caritate tot cruciatibus eum exolvat. Vixdum precem compleverat cum dolor omnis abscessit, et sopori se dedit: post horam deinde evigilans sanum se esse reperit. Itaque Philippi sepulcro depictam tabellam appendit, atque hæc adscripsit: Dum variis sævisque symptomatis me mori sentio, implorato Philippi auxilio placidus somnus me arripuit, et statim

podagræ,

convalui. Theodorus Zinus, Canonicus Veronensis, F cum podagra gravissime torqueretur, Philippi miracula legi sibi jussit. Cumque ex ejusmodi lectione non mediocrem fiduciam sumpsisset: O beate Pater, exclamat, qui tot ignotos homines huc usque juvisti; mihi quoque, quæso, succurrito, quem olim tam familiariter dilexisti. His dictis illico obdormivit, atque audire sibi visus est vocem imperantis dicen-

stomachi,

tisque; Crus illud ægritudine liberate. Quo dicto experrectus, podagram abiisse cognovit, nec ea deinde amplius tentatus est. Victoria quoque Frangipana, stomachi doloribus gravissime cruciata, invocato Philippi auxilio confestim liberatur.

capitis

677 Crispoldus Abbatius, ex oppido S. Geminiani, periculosa febri summoque capitis dolore correptus, ad mortem ægrotabat; cum ei venerunt in mentem signa et miracula, quæ Philippo apud Deum intercedente quotidie fiebant. Quapropter sublatis in cœlum oculis dixit; O beate Pater, hanc febrem, quæso, atque hunc dolorem a me depelle. Necdum hæc verba protulerat, cum febris, quæ paulo ante accesserat, repente recessit: et dolore pariter abeunte,

A HIERO. BARNABÆO EX MS. Sancto se commendantem nequit lædere iratus Princeps :

A te, pristinæ valetudini redditus est. Darius de Bernardis Forojuliensis, cum necessario adiret principem quemdam virum, quem sibi noverat iratissimum; Philippi præsidio se muniens: O Sancte, inquit, qui tot jam animo et corpore periclitantibus opem tulisti, me quoque e mortis periculo, quod imminere mihi præsentio, potenter eripe. Interea ad oppidum Principis cum pervenisset, videt illum districto gladio in se irruentem: quamobrem majori studio supplex Patronum implorat. Quamquam autem sæpius ferro petitus fuerit, numquam tamen vel leviter lædi potuit. Quare percussor ipse obstupescens; Nescio, inquit, quid me prohibeat: scito certe, divina te virtute servatum. Tum vero Darius rogat illum, ut rem totam ab se cognoscere ne gravetur, deinde ipsemet sententiam ferat. Igitur audita causa, statim iras posuit, Dariumque cum bona gratia ab se dimisit.

lenitur dolor colicus,

678 Alexander Fulignus de Ischia (Ænariam veteres appellabant) coli dolore correptus, gravique vexatus, cum multa a suis audiret, quæ divinitus quotidie Philippo intercedente fiebant; toto mentis affectu ejus auxilium exposcit: atque illico, qui modo eum oppresserat dolor nec opinantem reliquit, quamquam antea sæpius per horas plurimas eo cruciari consueverat. Cerræ in Campania, Rosa Gettonia, B

compescuntur lemures.

cum domum haberet lemurum terroribus atque ludibriis infestam, quadam nocte incredibili sonitu strepituque perterrita, foras sese proripuit. Cumque per eam provinciam mira quotidie de Philippo prædicarentur, ad eum confugit; ejusque nomine invocato, domum se recipit: atque ex ea die ejusmodi molestia spectrisque liberata est.

cap. XIII Ad imaginem Sancti

679 Hypermnestra de Damianis Pisana, Confessario suo promiserat, inanium quorumdam librorum lectionem in posterum sese omissuram; quadam tamen die, cum ex iis unus ei venisset in manus, illum curiose legebat: eodemque temporis momento intumescentes et sine fine lacrymantes oculos sese aperire non posse cognovit. Posito igitur libro, in inferius conclave manibus prætentando descendit: accitisque domesticis, tam subito malo remedium exposcit. Itaque ad medicum statim mittitur, sed quæsitus minime inventus est. Quamobrem ut Philippi opem imploret, eam omnes hortantur, ad ejus-

aperiuntur oculi clausi,

que effigiem mœrentem deducunt? Tum illa fiduciæ plena effigiem ipsam, mox clausos oculos manu tangit, statimque (res mira!) illos aperit, tumor ac dolor abscedit, et pristinæ valetudini restituitur. Antonia Raida e genu sinistro octo jam annos gra-C

curatur male affectum genu,

vitur laborabat, dirisque doloribus cruciabatur. Quodam autem die cum vehementius torqueretur, in domesticum sacellum secedens, atque ad Philippi imaginem orans; cereum crus, siquidem sanitatem recipiat, ejus sepulcro sese allaturam promittit. Vixdum ea protulerat, cum sanam ac liberam se esse conspexit, nec deinde amplius eo morbo tentata est.

continua 7 dierum febris,

680 Petrus de Maximis, Fabricii filius (quem olim nasciturum Philippus prædixerat, atque hoc ipso nomine appellari voluerat) Mediolanum a patre perductus, gravissima febri correptus est. Quamquam autem medici, vigesimo postquam decubuerat die, de illius salute desperaverant; nihilominus ad septuagesimum usque continua febre vexatus est. Itaque Fabricius, ad ultima redactum jam filium cum videret, ejusque funus spectare omnino non sustineret, convasatis omnibus Romam cogitabat. Interea Philippi effigies depicta ante oculos moribundi statuitur; cui Fabricius; En, inquit, fili, beatus Pater; hunc invoca, hujus opem exposcito. Tum ille quibus potuit modis ei se commendat. Nec frustra: ipsa enim nocte melius habere cœpit. Mane

et stomachi dolores;

autem medici advenientes, depulsa febri illum omnino convaluisse comperiunt atque obstupescunt. D Itaque biduo post Romam proficiscitur, quodque admirabilius videri possit, equis mutatis toto ferme itinere vectus est, ad Urbemque rediit, longe meliori et pleniori vultu quam abierat. Joannes Andreas Pomius Lucattellus, Sacerdos alibi memoratus, ardebat febri stomachique doloribus acerbissimis, quamobrem de illius vita propemodum desperabatur. Hæc inter venit ad illum P. Antonius Gallonius, secumque detulit Philippi effigiem ad vivum depictam: quam ubi primum intuetur æger, ut erat olim beato Patri perfamiliaris, summa cum reverentia deosculatur, eique ex animo se commendat, statimque febris et dolor abscedit.

quinquennalis febris fere continua,

681 Spoleti Archangela Ancajana, qua de sæpe narratum est, toto ferme quinquennio continua febri vexata, cum nullo remedio juvari posset, ad Mariam Magdalenam Ursinam, in Romano monasterio sanctæ Mariæ Magdalenæ degentem, scribit rogatque, ut ea de re peritissimorum medicorum judicium atque consilium exquirat. At illa, ut erat Philippo addictissima, statim rescribit; huic uni medico sui curationem committat, ab eoque longe certiorem quam ab alio quolibet salutem expectet. Acceptis litteris ægrota toto pectore beati Patris E

et oculi dolores

auxilium implorat, atque illico febris abscedit, nec deinde amplius ad illam rediit. Porro tam singulare beneficium ex Ancajana ipsa Ursina cum audisset, ejusdem Philippi imaginem, cum calceolo aliisque illius Reliquiis, ad eam misit. Accidit autem post menses aliquot, ut hæc ipsa Ancajana ex sinistro oculo graviter laboraret; cumque adhibitis variis remediis medici nihil proficerent, denique medicamentum quoddam ad sanguinis missionem præscribunt. Illa autem, priusquam ejusmodi medicamentum sumeret, procumbens in genua, quam ante se habebat beati Patris effigiem manu tangit, mox et laborantem oculum: atque illico se dolor remittit, nec in sequenti mane vel minimam ægritudinis molestiam sentit.

atque capitis:

Haud secus accidit Antoniæ Gentilettæ, ejusdem monasterii devotæ virgini, quæ solo hujus ipsius imaginis contactu, gravissimo capitis dolore sanata est.

apoplectica loquelam recipit ad confitendum,

682 Romæ in monasterio S. Silvestri, Thecla Sclamana sacra Virgo, apoplexiæ morbo repente correpta, os oculosque miserandum in modum detorquens, ac toto corpore contremiscens, tantum animam non efflabat. Quapropter misera ad Philippi imaginem se convertens, quibus potuit modis ejus opem poposcit; ac statim voce recepta exclamare cœpit, o Præclarum beneficium! Beatus Philippus F loquendi facultatem mihi restituit, ut Confessionis sacramentum obire valeam. O præclarum beneficium! Ipsa igitur die exactissimam totius vitæ Confessionem peregit, ac Pane cœlesti refecta, illud sæpe iterabat; O præclarum beneficium! Nec ita multo post iterum vocem amisit, paucosque post

curantur infirmæ duæ,

dies feliciter migravit ad Sponsum. Mariæ Guindazzæ, ecthymatum eruptione ægrotanti, tam grave animi deliquium supervenit, ut de ea jam actum esse omnes existimarent. Vir autem ejus, fidei plenus, Philippi imaginem illius pectori apposuit; ad eumque contactum ægrota extemplo revixit, et pristinam sanitatem recuperavit. Quapropter domestici omnes exclamarunt. O grande miraculum! o grande miraculum! Idem plane accidit Romæ Catharinæ cuidam, ex tertio Ordine S. Francisci, quæ doloribus acerbissimis cruciata, cum primum affectam corporis partem Philippi imagine tetigit, continuo sanata est.

manus aqua ferventi perfusa.

683 Bartholomæa de Magistris adolescentula, ferventi aqua plenam ollam deferens, ea, ut fit, per imprudentiam diffusa, utramque manum sibi graviter

A ter adussit : quamobrem dolore ardens, frigida eas mersit. Quo quidem remedio, non modo dolorem non imminuit, sed etiam auxit ; pustulisque undique erumpentibus quietem invenire non poterat. Igitur in lectulum collocatam febris invasit. Tum vero mater, Philippi opem implorat : cujus hortatu filia quoque, ad illius imaginem genibus provoluta, preces effundit. Postero mane somno experrecta, læta matrem inclamat, atque : Convalui, mater ; nec mali quidquam jam in manibus sentio. Atque ita plane rem se habere, quemadmodum illa dixerat, a domesticis omnibus, non sine ingenti admiratione, compertum est.

imagini injuriosus,

684 Improbus quidam atque perversus, haud ita multo post Philippi mortem, cum beati Viri imagines ferrentur in vulgus, earumque unam in amici manibus conspexisset; ejus pietatem irridens, per summam impudentiam atque proterviam eam illi eripuit, compressamque manibus et conglobatam projecit in terram : quæ tamen (mira res) sponte se explicuit, atque in aere stetit, quasi supposita manu sustentaretur. Nec vero tam insigne prodigium hominem impium ab incepto deterruit, quin etiam

miraculo corrigitur :

B longe protervior et contumacior pedibus eam conculcare contendit; at illa in aera iterum sustollitur. Quare demum convictus et facti pœnitens, ad sacram Imaginem supplex procumbit ; præteritisque criminibus per sacramentalem Confessionem elutis, ad meliorem frugem sese recepit.

per illam liberatur energumena,

685 Neapoli Julia erat Peregrina, puella a malo dæmone obsessa : quæ quidem etsi nullas litteras dicerat, Latine tamen loquebatur, atque occulta plurima renuntiabat. Hanc igitur Sacerdos quidam exorcizandam cum suscepisset, sacram Philippi imaginem pertrahit : eodemque temporis momento maligni spiritus ab illa deffugiunt, illud sæpe inclamantes, Philippus nos ejicit. Puella vero jam libera senem quemdam, eidem imagini persimilem, conspexisse se dixit, dæmones imperio expellentem. Drepani in Sicilia, Pasqualis Pinellus, thynnariæ pis-

et thynnonum piscatio bene cedit,

cationi addictus, cum per annos plures in ea re haud mediocre dispendium passus esset : auditis Philippi miraculis, ejusque virtute confisus, chartaceam beati Viri imaginem fistula inclusam, in locum piscationis dejecit ; et quamquam alienissimo tempore, fervente ac furente mari, piscatores novum damnum extimescerent ; Pinellus tamen bono animo esse eos jubet, quoniam piscatio ad Philippum tamquam ad Patronum spectabat. Nec spes hominem fefellit :

C quandoquidem obstupescentibus omnibus, thynnorum quadringenta millia pondo cœpit.

686 Cum aliquando per hiemem, Clementis VIII Pont. jussu, Cardinalis Taurusius ad Mantuæ Par-

cap XIV S. Philippo se commendans,

mæque Duces profectus esset, ut eorum animos, jam pridem distractos atque exasperatos, ad concordiam reduceret, quemadmodum feliciter perfecit ; Germanicum Fidelem, Congregationis Presbyterum, perspectæ sibi virtutis et prudentiæ virum, secum duxit. Is vero die quodam sub lucem, ad Deum Deiparamque Virginem et S. Philipum more suo dum preces funderet, singularem devotionis affectum erga beatum Parentem excitari in se sensit. Quamquam autem Cardinalis urgebat et profectionem properabat, tamen ille ab oratione divelli non poterat. Quare ipsemet obstupescens, in eam mentem inci-

lapsusque ex equo,

dit, ut ea die tale aliquid eventurum existimaret, in quo Dei servum sibi præsto esse oporteret. Igitur conscenso equo dat sese in viam ; cumque declivi loco pergeret (Seravalli huic nomen est) prolapsoque jumento desiliret ad pedes, eorum alter stapedi innixus remansit. Itaque exurgens equus, ac subito pavore transversum actus, per saxosa et fragosa loca, miserum equitem longo itinere pertraxit ; quem

cum adspicerent comites, nec juvare ullo modo possent, quasi jam mortuum deflebant. Denique cum equus ipse ad fluvium quemdam deflectit, ocrea relicta repente crus exit. Tum vero ad Germanicum omnes accurrunt, exploraturi scilicet, viveretne, an vero confractus atque disscissus jam expirasset. At ille, priusquam ad se eorum quisquam accederet, salvus ac liber erigit sese, admotumque novum equum statim conscendit, ac reliquum iter feliciter confecit. Narravit deinde Germanicus ipse, audisse se, dum trahebatur, dicentem quemdam ; Ne dubita nihil tibi eveniet mali. Qua scilicet formula, ut sæpe adnotavimus, beatus Pater in ejusmodi casibus uti consueverat. D

A. HIERO BARNABÆO. per saxa sine damno raptatur,

in cœmeterio S. Priscillæ exerrans,

687 Anno salutis nostræ MDLXXXXVIII, Jacobus Abbas Crescentius in cœmeterium Priscillæ ab aliquibus, qui se ejus loci subterranea itinera optime nosse profitebantur, eo consilio adductus est, ut sanctorum Martyrum Reliquias, et Christianæ religionis antiqua monumenta conspiceret. Igitur per angustissimum foramen ingressi, quinque horas amplius cæcas semitas obierant, cum viæ ductor aberravit, et quodam veluti labyrintho inclusos sese viderunt. Quamobrem quamquam diutius huc illuc excurrerent, eodem tamen semper recurrebant ; E quodque illos vehementius angebat, consumpta candela jamjam lumen sibi defuturum videbant, spemque omnem ad auras superas evadendi. Rebus igitur desperatis : Eia Fratres, inquit Abbas, in Deum spem erigamus, oremusque una omnes B. Philippum : ipse enim profecto deprecantibus aderit. Nec vana fides fuit : quandoquidem brevissimo temporis spatio ad os cryptæ, per quod intraverant, se pervenisse comperiunt. Quamobrem, etsi jam advesperasceret, et necdum cibi quidquam sumpsissent, tamen ad Vallicellanam ecclesiam convolant, et liberatori suo gratias agunt : cujus in honorem Abbas ipse votivam argenteam tabellam ibidem appendi jussit, ad posterorum memoriam sempiternam.

falsi criminis accusatus,

688 Perusiæ Pannonius Ceccarellus, gravis cujusdam criminis falso insimulatus, carceri addictus fuerat. Interea qui in Urbe erat germanus frater, ad Philippi sepulcrum confugit ; fusisque ibi precibus, Sacerdotem quem secum habebat etiam atque etiam rogat, ut quamprimum ad altare beati Patris pro fratre suo Sacrum faciat : id quod prid. Idus

elabitur ex carcere,

Octobris anno MDCVIII effectum est. Eodemque tempore, quemadmodum ex litteris Perusia allatis apparuit, Pannonius carceris claves præter omnem ex- F pectationem satis incongruo loco reperit ; apertoque ostio elapsus, ante ipsum Judicem causæque cognitorem, meridiano tempore pertransiit : deinde urbe egressus, ad Tiberim, haud longe inde fluentem, vesperi cum venisset, quamquam ingruentibus pluviis intumescentem, vado tamen feliciter trajecit : de-

absolvitur,

nique, perspecta ejus innocentia, Pontificis jussu absolutus est. Quamobrem tanti beneficii testem depictam tabellam, Philippi sepulcro suspendendam curavit. Nec prætereundum hoc loco videtur, quod

et sanatur a malo.

hic ipse Pannonius, cum deinde Romæ in gravem morbum incidisset, essetque in ædibus Caritatis, in eo ipso cubiculo, quo jam Vir sanctus usus fuerat ; hortante fratre eodem, ut præteriti beneficii memor beati Patris auxilium exposceret, cujus habitaculo fruebatur ; sese illi toto pectore commendavit, atque extemplo sanitatem recepit.

Venator ab apro læsus,

689 Venabatur Thomas quidam Matthæi de Cattaia in agro Cornetano ; dumque aprum insequeretur, ferox bellua cruento dente illum appetiit ; apertoque altero lumbo, tres etiam nervos sub genu divulsit : quamobrem spasmo superveniente, de illius salute desperatum est. Accepit hoc ex Thomæ

parentibus

A parentibus Marcus Antonius Vitelleschus : corumque miseratione commotus, capillos aliquot Philippi, quos apud se reverenter habebat, dolentibus præbuit; iisque ægroto suppositis statim convalescere cœpit, nullaque corporis parte præpeditus remansit. Stephanus Calcinardus ad oppidum quoddam non longe ab Urbe se contulerat, creditam pecuniam exacturus : cujus loco a debitore equinum pullum accepit, eoque instrato atque conscenso (siquidem primo intuitu satis mansuetus videbatur) Romam revertitur. Cum autem ad fossam quamdam pervenisset, qua tenuis amnis decurrebat; jumentum, fluentis aquæ murmure perterritum, demisso in terram capite, in fugam se conjecit, atque equitem suum quatuor millibus passuum transversum egit. Denique ad præcelsam rupem cum venisset, seque jamjam præceps daret ex illa; Stephanus maxima cum voce exclamat, Adesto mihi, beate Philippe. Dumque hæc diceret, equus repente substitit, neque exinde domino suo molestiam ullam exhibuit.

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

aliusque ab equo consternato raptatus servan-:

690 Hieronymus Vecchiettus, cum in Ægyptum semel atque iterum se contulisset, ut Romanæ Alexandrinam Ecclesiam conciliaret; plurimas easque gravissimas difficultates unius Philippi apud Deum B precibus atque intercessione se superasse testatur, cujus adhuc viventis depictam effigiem secum detulerat, reique bene gestæ laudem et gloriam beato Patri amplissimis verbis attribuit in publicis tabulis, quæ solenni ritu confectæ atque signatæ, tum in Ægypto, tum etiam Romæ asservantur : id quod et Barsum, Alexandrinæ ipsius Ecclesiæ Archidiaconus, scripto confirmavit. Porro hujus ipsius Archidiaconi atque aliorum legationem ad Clementem VIII, luculenter Cardinalis Baronius descriptam reliquit, ad calcem Tomi VI Annalium Ecclesiasticorum. Illud quoque hoc loco adjiciendum videtur, quod cum idem ipse Vecchiettus in eas regiones penetrare non posset, ubi autographum quoddam confirmari oportebat; Nobilem quemdam Alexandrinum (Sido Michaeli nomen erat) eo destinavit. Quoniam vero Arabum excursionibus infestiora erant itinera, profecturus Michael sese Vecchietti orationibus commendavit; is vero Philippi effigiem ei ostendens, Hic, inquit, nobis orandus, hunc viæ ductorem tutoremque eligamus. Ille igitur sacram imaginem deosculatus abscedit, et jam medium iter emensus in Arabes incidit; qui ex habitu Christianum rati, lanceas ejus pectori infigere conantur; sed C eo protegente, cui paulo ante se commendaverat, frustra ictus cecidit : Barbaris autem more suo cursum prosequentibus, salvus et incolumis relictus est.

Intercessioni Sancti tribuitur successus Legationis Alexandrinæ.

CAPUT XLIII.

Miracula divinitus patrata post Philippi Canonizationem.

cap. XV

Quoniam vero multis præclarisque miraculis mirificavit Dominus Sanctum suum, post solennem ejus Canonizationem; antequam operi finem imponamus, eorum aliqua recensere operæ pretium duximus. Hieronymus Porta medicus Aquensis Savonæ cum esset, et plures jam menses tum animo tum etiam corpore graviter ægrotaret; denique ad Deiparæ templum se contulit, cui a Misericordia nomen est, ibique Philippi auxilium ardentibus precibus invocavit. Tum vero inter orandum rigere capillos, caputque velut manibus stringi sibi persensit (quod scilicet beatus Pater facere consueverat cum iis, qui tribulationibus pressi ad se confugiebant) mox repente ab omni ægritudinis molestia liberatus est. Andriæ in Apulia Philippi calceus, solenni ritu D et pompa per urbem delatus est; hunc sacra Virgo, ex monasterio sanctissimæ Trinitatis, Christina nomine, veternosa et jam a medicis desperata, venerari ac deosculari vehementer optabat : quamobrem voti compos effecta vixdum illum affecto corpori applicuit; cum statim dirupta cute copiosus humor effluxit, atque hydropis languor penitus evanuit.

Levatur gravis ægritudo,

hydropisis, acuta febris,

692 Cæsenæ in monasterio Spiritus sancti, Maximilla Gennara ex continua atque acuta febri graviter decumbebat, et ad ultimum prope spiritum redacta (ut Philippum ardentissimo studio colebat) Vitæ ejus librum cervicali subjici jubet. Vox autem confestim insonuit : Surge Maximilla, ne dubita. Tum vero illa extemplo resumptis viribus lecto insedit, et lætitia gestiens; Sana sum, inquit, sana sum : quare Moniales delirium, et certissimæ mortis indicium hoc esse putabant. At vero superveniens medicus (erat is Camillus Claramontes) vere sanam ac liberam reperit. Quamobrem quæcumque sociarum deinde in illam vivam ac vegetam incidebant, pro miraculo eam intuebantur. In Ripano monasterio S. Claræ, Joanna Filetia, quinque continuos annos spirandi maxima difficultate vexata, cum nullis remediis juvari potuisset; denique anno MDCXXII Aprili mense, qua die Philippi recens inter Sanctos adscripti sacra imago per eam urbem solenni pompa delata est, et Monialium ejusdem cœnobii venerationi exposita, sese beato Parenti toto cordis affectu commendavit, eodemque temporis momento sanitatem recuperavit. Cum autem deinde requisita, ut tam præclari beneficii publicum testimonium ferret, id facere dubitaret; in pristinum morbum statim recidit. Quapropter iterum Philippi auxilio implorato, publicis tabulis rem testari decernit, iterumque bonæ valetudini restituitur. E

quinquennale asthma,

693 Cum Romæ, post peractam Philippi Canonizationem, e Vaticana Basilica nostri omnes longo ordine ad Vallicellanum templum incederent; Hieronymus Scatoglia, Sacerdos Septempedanus, ad beati viri sacellum se contulerat : dumque sacrum vexillum cum ejus imagine in ipsam ædem infertur, atque a Cantoribus præcinitur hymnus, Te Deum laudamus, incredibili quadam spiritus dulcedine perfundi se sensit : deinde cum aliquantulum orasset, ingens beneficium sese accepisse cognovit. Quæ enim sinistro illius oculo toto biennio insederat macula, repente evanuit; quique eum vehementer cruciabat dolor, prorsus abscessit. Savonæ Marietta quædam, Augustini Pugnetti filia, adolescentula, exortis strumis plures jam annos laborabat. Hujus F matrem, de filiæ morbo graviter dolentem, Confessarius hortatur, ut ad Cathedralem ecclesiam pergat, ibique ad sacram Philippi imaginem pro filia preces fundat, certamque sanitatem expectet. Abit illa, et magna cum fiducia Confessarii dicta exequitur: dein domum revertitur, videtque pittacia e puellæ collo sponte cadentia : postero autem die obductas etiam cicatrices læta miratur.

macula et dolor oculi,

inveteratæ strumæ.

694 Franciscus Arcarsius medicus, uxorem, cum filio duodenni duobusque servis, Savonam miserat; quos cum latrones in itinere adorti comprehendissent, denique pecunia expoliatos dimiserunt; puero tamen retento, tribus aureorum millibus redimendo. Hoc ubi rescivit Pater, cum solvendo non esset; nihil intentatum reliquit, quod ad flectendos homines improbissimos facere videretur. Sed frustra : quandoquidem precibus sæviores facti, diem edicunt, qua, nisi tria millia solvantur, puerum sese interfectures certo sciat. Igitur quid faceret pater, aut quo se verteret, nesciebat. Quamobrem Sacerdotem qui illi erat a Confessionibus consulit. Is vero ut Philippi opem imploret vehementer hortatur; et ad spem

Puer a latronibus captus,

A spem hominis erigendam, Pannonii exemplum proponit: qui ex Perusino carcere, quemadmodum paulo ante narravimus, divinitus est eductus, dum Romæ pro eo ad Philippi aram sacrificabatur. Quibus auditis ille sequenti mane in templo S. Dominici, in honorem S. Philippi, votivam Missam celebrandam curavit, eodemque nomine ipsemet Confessarius rem sacram fecit: postridie vero litteræ ad Arcarsium afferuntur in hæc verba: Hodie mane ad me nec opinantem venerunt latrones, et Deo certe aspirante nihil pecuniarum se velle dixerunt etc. Die autem insequenti, qui modo captivus erat adolescentulus, salvus et incolumis Savonam venit: cujus adventu parentes vehementer obstupuerunt, beatoque Patri gratias egerunt, cujus intercessione e tanto periculo ereptus fuerat.

et nisi lytrum grande solvatur necandus,

gratis dimittitur:

695 Veronæ, Doralices, uxor Joannis Boni nobilis viri, tertiana febri diu vexata, medicorum consilio in suburbanum se contulerat. Hic vero cum febris recessisset, genua et crura usque adeo illi intumuerunt, ut vix demum se sustinere possit. Itaque ad urbem rediens, tentatis omnibus remediis, denique medici in eam sententiam veniunt, ut postero mane ei genu secetur. Cujus rei cognitione misella B cum somnum capere non posset, ad Philippum confugit; vovitque, ad ejus altare argenteam imaginem et sacram Hostiam per Sacerdotem sese oblaturam. Voto nuncupato statim somnum cœpit. Deinde cum primum illuxit, pedibus ad templum perrexit, votumque persolvit: denique domum rediit. Quo cum venissent medici, ut statutam sectionem perficerent; nihil jam remedio opus esse comperiunt, ac biduo post integram valetudinem recuperavit.

tumens genu circa sectionem sanatur:

696 Salodii extremo supplicio quidam addictus, amicum rogavit, ut Veronam ad Barbaram Cerutam scriberet (fuerat quippe nuper in ejus familia) ab eaque suo nomine exposceret, ut in sacello S. Philippi, quod ipsa jure patronatus habebat, pro salute sua preces fundi juberet. Acceptis litteris, nobilis æque ac pia femina, confestim parvulos quos habebat filios, ad Philippi aram supplicaturos, mittit. Quæ dum Veronæ agebantur, miser ille Solodii ad supplicium ducebatur. Jamque ad patibulum perventum erat, cum Prætor ex improviso per viros graves rogatus est, ne procederet ad pœnam, sed acta diligentius recognosceret atque perpenderet. Is igitur a supplicio ad carcerem hominem reduci jubet; causaque optime perspecta, cum innocentem illum comperisset, statim absolvit.

innocens liberatur a parato supplicio:

C

697 In Parmensi monasterio S. Pauli, Benedicta Colia sacra Virgo, alliso ad terram genu, luxataque patella, præ doloris acerbitate immobilis hæsit. Accurrunt sociæ, atque ejulantem vix demum in cubiculum deferunt: cumque ne lecto quidem decumbere posset, in sponda quibus possunt modis eam collocant. Interea dum medici advocantur, dolore ardens misera, Philippum inclamat: eodemque temporis momento læta subjungit, sana sum, sana sum: jam rediit in locum suum. Quod quidem ita esse, quemadmodum illa affirmabat, manifesto compertum est. Quamobrem paulo post supremi crepusculi precibus in Choro cum aliis interfuit; flexisque genibus ante Philippi imaginem, pro tam præclaro beneficio debitas gratias egit.

sanatur casu luxatum genu.

698 Paulus de Bernardis, ex Agro Tarvisino, Romæ erat in familia Raynaldi de Raynaldis nobilis viri; graviterque rixatus cum alio famulo ad Vallicellanam ecclesiam venit, ibique ad Philippi sepulcrum orans, illius auxilium præsertim in re præsenti supplex rogavit. Hora autem circiter secunda noctis, negotium domini peracturus, domo inermis egreditur; quippe qui nihil sibi ab illo timebat, quem scilicet Nobilis cujusdam verbis pacatum putabat. Necdum decem passibus ab ædibus D aberat, cum improbus rixator, laterna ejus oculis apposita, stylo miserum per guttur transfigit, et fugit. Quo quidem ictu Paulus, quamquam mente commotus, Philippi auxilium implorat; auditque illum more suo dicentem; Ne dubita, nihil tibi eveniet mali. Igitur in ædes ut potuit se recipiens, in ipso limine ingenti quodam fulgore circumfusus, quam nondum senserat sicam ingulo infixam vidit; suisque ipse manibus extraxit atque projecit. Cum autem acerbissimus eum dolor corripuisset, Jesu nomen ingeminans, iterum Philippi opem supplex exposcit. Accurrit interea dominus, jacentem excitat, et bono animo esse jubet. At ille vires vitamque sibi jam deficere sentiens, Sacerdotem petit ad sacram Confessionem peragendam. Aderat tum forte nobilis quidam Presbyter, qui statim moribundo aures præbet; et necdum Confessione completa, quod eum expirantem videret, a peccatis absolvit. Adveniunt tres chirurgi, et locum vulneris inspicientes, omnino insanabile pronuntiant. Itaque Parochus advocatur, qui sacramentalem illius Confessionem iterum auscultat ac perficit; sacrum tamen Viaticum, ob gutturis impedimentum, ei præbere non potuit.

Guttur transfixus ab inimico,

A. HIBRO. BARNABÆO EX MS.

sicaque extracta moribundus,

E

699 Igitur tota nocte pervigil Philippo assiduis precibus se commendabat: denique ante lucem sopori se dedit, dein expergefactus sanum se esse cognovit, adeo ut resumptis extemplo viribus caput collumque libere agitaret, ac sine ulla difficultate expueret. Quod ubi advertit qui ei assidebat chirurgus, interrogavit, ut se haberet. At ille, Philippi beneficio sanatum se esse respondit. Tum vero chirurgus re comperta, ad dominum advolat, ac lætus quod acciderat nuntiat. Is porro, ut mortis nuntium in horas expectabat, quamquam Paulum jam vegetum videret, suis ipse oculis credere non poterat. Quamobrem alios chirurgos iterum accersit: qui inspecto vulnere, vere sanum ac liberum eum esse pronuntiarunt, nec se mirabilius quidquam aut vidisse aut audisse, quandoquidem ne subtilissimum quidem filum, ne dum ferrum, per asperam arteriam vivo cuiquam trajici posse compertissimum sit. Quamquam autem Paulus eadem hora ad Philippi sepulcrum ire voluit; tamen a medicis vetitus, tres aut quatuor dies lecto se continuit, nec post acceptum beneficium vel minimam ægritudinis molestiam sensit; quin etiam cicatrices optime coierant, nisi quod in medio gutture ac sub cervice, quædam in summa cute signa remanserant, videlicet ad memoriam præclarissimi beneficii retinendam. Demum quinto post die salvus et incolumis ad Philippi sepulcrum se contulit, depictamque tabellam, cui res breviter inscripta est, ad sacrum parietem suspendit. F

invocato Sancto sanum se comperit.

700 In Pistoriensi monasterio S. Claræ, Maria Francisca Arfarola, undecim annos arthritidis doloribus gravissime laboraverat, nec agere se quoquam poterat; quin etiam toto ferme biennio insanabili quadam lepra totum ejus corpus inductum, nec videre poterat, nec de facie amplius agnoscebatur. Itaque lecto affixa, non sine acerbissimo dolore, ubi necessitas cogeret, sociarum manibus movebatur. Erat hæc porro Philippo addictissima, ex cujus Vita quotidie aliquid aut legebat aut audiebat; nec ita pridem ad ejus sepulcrum argenteam imaginem transmiserat, ibique Missas decem pro se celebrandas curaverat; oleo quoque lampadarum, quæ ibidem ardere consueverunt, se non semel inunxerat; denique IV Idus Martii anni MDCXXIX, in Pistoriensi templo S. Prosperi, ad ejusdem Philippi aram, bis sacram Hostiam pro salute sua offerri jusserat. Nocte autem sequenti, ingravescente morbo, cum se

Monialis arthritica et leprosa,

imposito sibi Casulæ frustulo,

A. HIERO. BARNABÆO EX MS.

A se morituram putaret, beato Parenti se ex animo commendavit; ejusque Casulæ frustulum suomet vultui imponens, statim somnum cœpit; tresque ipsas horas (quod antehac numquam illi in tam longa valetudine contigerat) placidissime quievit. Per quietem autem audire sibi visa est quemdam, semel atque iterum dicentem; Surge, jam enim sanata es. Tertio denique eadem sibi iterari, et capiti suo manum imponi sensit: quare expergiscens, luce quadam circumfusa est, quæ statim evanuit. Interea vultui manus admovit, fœdamque scabiem abiisse comperit: quapropter lecto sese proripiens, atque in genua procumbens, orationem Dominicam cum Angelica salutatione ter recitavit, Hymnumque, Te Deum laudamus. Iterum deinde lectulo se composuit: primo autem diluculo Monialem quamdam, ante cubiculum suum transeuntem, accersit; omnia singillatim enarrat, ceterisque ad Matutinas horas convenientibus hæc eadem nuntiari jubet; rogans illas, ut pro recuperata valetudine sua Deo gratias agant. Hæ vero Matutinis precibus absolutis ad eam veniunt, tantoque miraculo lætantur et obstupescunt.

subito sanatur:

701 Anno salutis MDCXXXV Carboniani (oppidum est in agro Romano, quod circiter triginta millia B passuum distat ab Urbe) Kal. Majis solennes ludos celebraturus frequens populus in plateam convenerat: dumque altissimam trabem erigerent, nescio quo casu prolapsa est, fregitque puerulum, Matthæum nomine, Eustachii Poiani filium quadrimum: qui ex attrito ore sinistroque oculo vim sanguinis effundens, sine motu, sine spiritu jacebat, ut vere mortuus ab omnibus crederetur. Tum vero populus miseratione commotus et fidei plenus; Eamus, inquiunt, et ad Philippi templum eum deferamus, qui Deo volente a mortuis excitabit. Igitur ad templum itur, delatusque puer in ipso altari collocatur; omnibus interea, qua precibus, qua lacrymis, beato Patri supplicantibus, ut puerum dolenti restituat matri; quod et ipsa præsens, atque ejulans exposcebat. Ecce autem repente puer oculos aperit, elataque voce ter matrem inclamat. Qua re commoti qui aderant, Miraculum exclamant. Deinde puerum tollunt, domumque deferunt, nec vultu nec ulla corporis parte vel leviter læsum. Hanc igitur ob causam solenni supplicatione indicta, ejusdem loci Clerus ac Populus ad Philippi ecclesiam processerunt: ex eaque die erga sanctum Virum cultus atque Religio, C non ibi solum, sed in vicinis etiam locis haud modicum incrementum accepit.

sub trabe lapsa collisus puer,

resuscitatur;

702 Nec ita multo post ibidem Angelus Mirella, plaustro frumentum vehemens, temonique insidens pronus cecidit, rota autem medium ejus dorsum obterente, jacentis indusium plane discissum est. Tum vero miser Deiparam Virginem et Philippum suppliciter invocat, atque intermortuus humi procumbit. Accurrunt interea nonnulli, et quod aliis in ejusmodi casibus usu venerat, dissectum atque extinctum putabant. Itaque exceptum manibus in proximam aream deferunt, utque ex animo Philippi auxilium imploret omnes hortantur. Is vero moribundis vocibus atque singultibus, quasi jamjam expiraturus, aiebat: Sancte Philippe, adjuva me. Ecce autem repente clara atque intelligibili voce subjicit, S. Philippus sanitatem mihi restituit. Statimque sanus vegetusque surrexit, quasi nihil unquam mali passus esset.

item obtritus rota plaustri.

703 Pontia Scagliona, Amalfitanorum nobilissima, ex longa septem mensium ægritudine ad ultimum vitæ discrimen adducta, denique XIII Kal. Junii anni MDCXXXV sacro Viatico atque extrema Unctione munita, mox decessura videbatur. Verum, ut erat Philippo addictissima, sacras ejus Reliquias poposcit: quæ a Patribus Congregationis Oratorii statim allatæ sunt, ejusque collo suspensæ. Gliscente interea morbo, ex continuis symptomatis, nervorum convulsionibus, tremoribusque vehementissimis, ut multorum manibus teneri non posset, denique VIII Kal. Junii vocem sensumque omnem amisit: quamobrem, explorata arteria, medicus jamjam expiraturam pronuntiavit. Interea dum sacræ preces solenni Ecclesiæ ritu ab adstantibus recitantur; repente moribunda oculos aperit, extentisque brachiis erigit sese, lectoque insidens, Sana sum, inquit, sana sum: Senex quippe meus pulcherrimus totam me sanam fecit. Cor mihi præ gaudio salit, abiit dolor, optime valeo. Deo gratias et sancto Philippo meo. Quæ quidem verba, lætitia gestiens, sæpius iteravit. Rogata autem quonam pacto Vir sanctus eam sanitati reddidisset; Faciem suam pulcherrimam mihi, inquit, ostendit; atque illico sanam fecit. Accurrunt deinde ad illam domestici omnes, tantoque miraculo obstupescunt: mox præcinente ipsa, aliis prosequentibus, Hymnus Te Deum laudamus recitatur. Denique lecto surgens, vegeto ac valenti corpore perambulabat, ea ipsa hora ad Philippi sacellum advolatura, ibique totam noctem vigilatura, nisi Confessarii præceptum obstitisset. Igitur postridie, nimirum VII Kalendas Junii, quo die ejusdem Philippi solenne recurrebat, pedibus E ad ecclesiam venit; flexisque genibus (quod antea facere numquam potuerat) solenni Missæ Sacrificio interfuit, spectante populo, totaque Urbe Philippi laudibus personante.

Matrona nobilis, D *animam agens,*

Sancto apparente convalescit.

APPENDIX.

Relatio de Sudore Imaginis Patavinæ, Auctore Jacobo-Philippo Thomasino, Civitatis-novæ Episcopo.

Ex Italico secundæ editionis anni 1670,

Deque Reliquiis et Patrocinio Neapoli.

PRÆFATIO.

Sudare et lacrymari imagines ominosum semper antiquitati fuit: unde S. Augustinus *libro* 3 *de civitate Dei cap.* 12, refert, statuam Apollinis Cumani per quatuor dies plorasse: supra quem locum Coquæus adducit locum T. Livii *lib.* 43, eumque confirmat auctoritate Ciceronis *lib.* 1 *de Divinatione*; et Julii Obsequentis, *lib. de Prodigiis*, asserentium, rem a divinatoribus sic acceptam, quasi proxima Græcorum ruina et Romanorum felicitas eo ploratu significatæ fuerint. Similiter Lucanus inter Belli civilis præsagia numerat:

Sudor imaginum ominosus antiquis, F

Indigetes flevisse Deos, Urbisque laborem
Testatos sudore Lares. ——

Nos contra, sudorem ab imagine S. Philippi Nerei expressum, putamus fuisse effectum visceralis erga Deum amoris. Quare si effectus participent naturam causæ principiique unde procedunt; cum lacrymæ ac sudor nascantur ex visceribus cordis, et hæc in Sancto plena tunc fuerint caritatis ac suavitatis; non potest sudor talis aliud esse signum, quam lætitiæ, tranquillitatis, et pacis.

2 Præterea divina opera semper diriguntur ad utilitatem salutemque animarum, quemadmodum e contrario tartareus hostis solam earumdem intendit perditionem. Unde S. Petrus distinguit inter miracula a Deo et a magis facta, dicens: *Ille qui est a malo*, scilicet Simon Magus, *signa quæ ille facit nulli prosunt*. Et S. Joannes Chrysostomus, *in sermone de Elisæo*, circa excæcationem copiarum Syriacarum, venientium

Iste rei index Christianis est.

A venientium contra Regem Israelis, quas impedivit, ait: *Alia est conditio belli, alia virtus Dei; alius est ordo pugnantis, alia causa virtutes et signa monstrantis: in bello salus adimitur, in portentis et signis vitæ utilitas exhibetur.* Discimus præterea ex Evangelio, Christum, quando gratias facturus erat, planxisse. Etenim ad redemptionem generis humani nascens, *vagit infans*; resuscitaturus Lazarum, *lacrymatus est Jesus*: unde etiam dixerunt qui aderant, *Ecce quomodo amavit eum.* Sudavit in horto, et quidem sudore sanguineo, quando ineffabili fervore ad mortem pro nostra salute obeundam se offerebat. Quis ergo poterit dubitare, quin etiam in Sanctis eorumque imaginibus sudores et lacrymæ signa amoris et secuturæ consolationis sint pignora?

et patrocinii a Sanctis præstandi:

3 Possem hanc in rem varias historias allegare; una perquam mirabilis sola sufficiet; quam in Appendice ad xx Januarii, Tomo ejus mensis secundo pag. 1139, ex Antonio Vasconcello in descriptione Lusitaniæ, ita refert Joannes Bollandus in Actis Sanctorum. *Anno a Christo nato* MDXCIX *ardebat pestilentia Ulyssippo, quæ vicina contagione Saluciam attigit. Accidit ut S. Bartholomæi pervigilio (libithina vix sufficiente morientibus) cum Sacerdos in ædicula* B *S. Rocho sacra, ubi S. Sebastiani simulacrum positum erat, rem divinam faceret, oculos in effigiem conjiceret. Guttis ubertim manantibus undique sudantem intuitus est. Rei novitate attonitus, effigiem in propatulum adducit, ut omnium oculis exhibita res foret illustrior. Res mira! Præsentibus omnibus magis atque magis in sudorem resoluta est, adeo ut Curioni negotium in abstergendo sudore, qua sudariolis qua mappis, exhibuerit. De improviso cymbala festivo plausu feriuntur: rumor magis atque magis increbrescit: confluunt plenis viis pestilentia laborantes, et fide obfirmata sacro inunguntur sudore: quæ pietas votis ex æquo respondit. Nam ex quo tempore hæc ceciderunt, nec pestis amplius grassata est, nec ullus (licet spe deploratu) imposterum morbo cessit.*

idem præsumendum de S. Philippo Nerio.

4 Concludamus igitur dicamusque, sudorem miraculosum, quem divinæ Majestati placuit videndum nobis exhibere in imagine S. Philippi Nerii, indicium fuisse visceralis caritatis, qua nos Patavinos nostramque civitatem Sanctus iste complectitur; significans se pro nobis advocatum defensoremque in cœlis assistere, suisque lacrymis sæpe avertere tribulationes magnas, atque flagella divinæ justitiæ, alias peccatis nostris destinata.

C

CAPUT I.

Initium Oratorii Patavini, et Sudoris in imagine S. Philippi observari cœpti mense Aprili 1632.

Firmando Oratorio Patavii

Cum D. Joannes Antonius Maria Cortivus de Sanctis. Patavinus, Sacerdos mansuetus ac plenus caritate, post multos labores jam inde ab anno MDCXXIV exantlatos, in hanc civitatem introduxisset Congregationem Oratorii S. Philippi Nerii, obtenta eidem ecclesia S. Thomæ Martyris in area Castelli, quo se reciperent spirituales ipsius filii, ad exercitia sancta instituto isti propria; crescente indies eorum numero, propter fervorem sermonum ejus; profecit ille per Dei gratiam, non solum in excolendis civium animis, sed etiam in ecclesiæ parietibus devota pictura exornandis, locupletanda sacristia, et habitatione amplificanda. Ne autem translato aliquando ad alios loco, fructus sibi suisque periret tam bene cœpti operis, eo quod ab Ordinarii arbitrio penderet electio Curati: faciendum sibi imprimis putavit, ut auctoritate Pontificia Beneficium ipsum Congregationi adnecteretur; itaque ipso decedente, quando D Deo placuisset, Sociorum una habitantium aliquis in eo succederet. Hoc ejus consilium indicatum Illustriss. D. Marco Cornaro, Episcopo Patavino, nihil solicitius cogitanti quam quomodo civitatem ac diœcesim suam probis Sacerdotibus impleret, adeo non displicuit, ut omnem quoque favorem appromiserit consequendæ gratiæ desideratæ. Actum ergo Romæ est: et, quamvis jam e vivis cessisset bonus Pastor Cornarus, successum tamen negotiatio ea habuit apud Urbanum Papam VIII, et concupita unio ab eodem est impetrata.

petitur ecclesia S. Thomæ M.

EX ITAL. TOMASINI

et impetratur anno 1632.

6 Vixdum adhuc vehementiam suam posuerat epidemica lues, hisce in partibus grassata, quando Apostolicæ litteræ sunt allatæ; et per mortem Cardinalis vacabat Episcopo viduata Patavina Sedes. Oportuit igitur ut earum reseratio et executio committeretur proximiori Episcopo, Vicentino videlicet, qui erat D. Cardinalis Fredericus Cornarus. Hic negotium detulit ad Vicarium suum D. Benedictum Saracenum, per quem die xx Januarii an. MDCXXXII Congregationi S. Philippi Nerii unita est ecclesia S. Thomæ. Interim de manu ad manum, ut fit, translatæ pro temporum ratione scripturæ, in E ea quæ civitatem adhuc tenebat confusione, fuerunt amissæ: et boni illi Sacerdotes, consilii inopes, recurrendum sibi æstimarunt ad suum sanctum Fundatorem, ut suæ ecclesiæ causæque subveniret. Hic autem pro ea qua vivus pollebat promptarum lacrymarum teneritudine, suam quoque imaginem (mirum dictu!) sudare voluit et quodammodo lacrymari per dies multos, temporibus variis et copiose: itaque, reductis ad obsequium suum illorum animis qui prædictas scripturas occultaverant, repertæ eædem sunt; et opus Domini, quod suspensum hæserat, perfectionem ultimam accepit.

Pro amissis ejus rei instrumentis soliciti Patres,

dum opem Sancti petunt coram ejus imagine,

7 Cum autem æquum non sit, ut res tam prodigiosa prematur silentio, atque in oblivionem adducatur; præsumpsi eamdem (quoniam hisce meis diebus contigerat) scripto consignare, typisque vulgare; ut apud cives meos aliosque perseveret memoria, ad inflammandam devotionem erga Sanctum illum: qui sui excessum amoris erga nos Patavinos voluit sudore isto declaratum; suis illis lacrymis fortassis avertens aliud quodcumque nobis divinitus destinatum flagellum, nostrumque se profitens esse Patronum, ex quo paucorum quorumdam humilitas Oratorium ejus hic erexit. Ad id autem duplici nomine teneri me sentio, amore scilicet communi patriæ, et privata mea erga S. Philippum obligatione, F cujus jam inde ab annis multis protectionem singularem experiri cœpi, et porro me experturum confido. Tu igitur, o gloriose Sancte, calamum meum dirige: quo aspirante initium facio narrationis.

picta anno 1628,

8 In sacristia Oratorii hujus Patavini, ad pedes sculpti Crucifixi, stabat imago S. Philippi Nerii, supra telam, mediocri magnitudine, picta per manum D. Baptistæ Pelizzarii anno MDCXXVIII, juxta prototypon quod est penes D. Vincentium de Doctoribus, Nobilem Patavinum, a Carthusiano quodam Patre acceptum. Ante hanc Sacerdotes se præparabant more consueto ad Missam dicendam, aliisque temporibus Institutorem suum Sanctum in eadem venerabantur. Stabat autem loco plane sicco, soli meridionali exposita, plusquam palmum unum remota a pariete: fueratque antea per triennium in cella D. Gaspari Columbinæ, et alibi; nec unquam visa fuerat sudare; unde nemo suspicabatur fieri posse, ut alicujus humoris stillæ ab ea aliquando profluerent, sicuti postea contigit. Contingere vero cœpit XVIII Aprilis, quando R. D. Fabricius Parma animadvertit imaginem humectatam: quod aquæ alicujus aspergine factum ratus (angustus enim satis

illa 18 Aprilis visa est sudare;

A tis locus est) aliud nihil tunc fecit, quam quod linteolo humorem absterserit, nihil ultra cogitans.

EX ITA. TOMASINI et 22 semel

9 Die post quarto, id est XXII Aprilis, mane iterum sudare cœpit eadem imago : signanterque notabantur majores guttæ duæ, una sub oculo sinistro, altera ex eadem parte qua os desinit. Accurrerunt omnes Oratorii Presbyteri ad intuendam rem adeo miram : et devotæ quædam personæ, tum forte præsentes in ecclesia, ad idem spectandum sunt ingressæ. His D. Fabricius Parma retulit, quomodo

iterumque :

ante paucos dies ipse idem animadvertisset : unde partim terrore, partim stupore repleti Patres, primum decreverunt gratias agendas Deo, semper mirabili in Sanctis suis, orandumque *ut monstra converterentur in bonum*. Post prandium evanuerat sudor, sed remanebat vestigium duarum quas dixi majorum guttarum : Dominus autem Joannes Antonius Maria Cortivus, re penes se diligenter expensa, censuit conscios faciendos Superiores, convocatisque in consilium Patribus eorum exquisivit sententiam. Hæc vero una omnibus fuit, nihil esse cunctandum ; brevique oratione præmissa elegerunt DD. Gasparem Columbinam et Joannem Mariam Monte-rossum, qui rem nuntiarent D. Vicario Episcopali, pro parte Capituli tunc constituto, scilicet

qua de re monitus Vicarius

B D. Bartholomæo Sanguinaccio, Metropolitanæ ecclesiæ Archidiacono. Is rei insolitæ et stupendæ miraculo captus, iterum iterumque eam sibi narrari a

jubet occultam haberi :

Patribus voluit ; mandavitque ut, ad præcavendum populi concursum, clauderetur tunc Oratorium, donec juridice esset quæsitum in veritatem. Itaque reversi domum illi sunt, et Vicarii mandatum exposuerunt P. Cortivo : qui ut erat obedientiæ studiosissimus, sine mora claudi Oratorium mandavit, et imaginis vultum operiri velo.

et die 23

10 Die sequenti XXIII, hora satis sera, cum jam templum esset ab externis vacuum, boni illi viri, flagrantes amore erga Sanctum suum Patrem, simul omnes ingressi oratorium sunt ; dumque coram veneranda imagine orationi incumbunt, unus eorum divinitus inspiratus, nonnullam veli partem elevavit ; et viderunt omnes faciem Sancti sudare incipientem, eo plane modo quo solet ovum recens, positum ante focum. Tum sublatum integre velum est, et illis orationem prosequentibus evanuit cito sudor ille : sed uno horæ quadrante post cœpit copiosius pullulare, totum Sancti vultum humore opplens. Quod cum iterum aliquantum durasset, siccatus ultro vultus apparuit, et simul rei fama omnem cir-

C cum percurrit viciniam. Nec longum fuit temporis

idem ipse intuitus,

intervallum, cum tertium et multo quam ante copiosius erupit sudor, præsente jam etiam D. Sanguinaccio, qui finitis in Cathedrali officiis huc accesserat. Hæsit ergo attonitus, suis ipse oculis intuens quod pridie relatum auribus fuerat admiratus : et quod majori jam copia scaturivisset sacer liquor, divinæ voluntatis esse credidit, ut certius haberet compertam veritatem facti : cujus etiam testes fuerunt, quos secum adduxerat Sacerdotes aliqui et famuli sui. Quia autem crescebat populi, ad omnem

mandat auferri quadrum

novitatem affluere soliti, multitudo ; optimum factu censuit, si pictura, sublata ex Oratorio, ad superius aliquod conclave deferretur, quemadmodum statim factum est : ipseque Vicarius sibi sumpsit loci probe clausi clavem, quo manerent excusati Patres iis qui videre imaginem postularent : sibi ejus rei arbitrium omne relinqui volens, atque ita discessit.

acquiescit tamen ut die 24 publice exponatur,

11 Post prandium nonnihil confusi Patres memoria eorum quæ jam viderant, penitiusque considerantes resolutionem Vicarii, judicaverunt inclusionem talis imaginis non esse aliud quam Dei mirabilia occultare. In hoc autem anxiabantur magis, quod die sequenti XXIV celebranda recurreret ipsius ecclesiæ dedicatio. Multi ergo ex laicis, filiis eorum D spiritualibus, ad quos pervenerat relatio rei mirabiliter actæ, de P. Cortivo querebantur, quod se privatos volebat solatio tam devoti spectaculi : alii vero arguebant, ea ratione tolli Sancto debitum honorem. Quapropter vesperi, post longam orationem deliberationi præmissam, pariter decreverunt, communi mœstitiæ finem postridie quærere, repetita sub primam auroram clave : prout fecerunt P. Joannes Maria Monte-rosso et D. Fabricius Parma nomine P. Cortivi, Vicarium humiliter exorare aggressi, ut respectu solennitatis prædictæ magnique desiderii Sodalium omnium, permitteret prædictam imaginem exponi publico : quod non invitus annuit ; et obtenta, quam desiderabant, licentia lætos dimisit.

12 Itaque reserato conclavi, Sacerdotum primus, superpelliceum stolamque indutus, aliis luminaria gestantibus ad priorem Oratorii locum sanctam tulit imaginem præsentibus D. Vincentio de Doctoribus, D. Sebastiano Corbelli, D. Joanne Papafava, D. Augustino Tolentino Cancellario aliisque nonnullis : qui omnes viderunt manibusque contrectarunt imaginem siccam, quasi numquam sudavisset. Tum

quando cum omnes plane siccam vidissent,

inchoatæ Missæ ex Ordine sunt, audiendisque Confessionibus et distribuendæ Communioni intendebant Patres, quando eis supervenit D. Josephus Gualdus, Archipresbyter Cathedralis ecclesiæ : qui, ut erat E vir studiosus atque versatus in historiis, ibidem in Oratorio familiariter discurrit de sudore, qui poterat naturaliter ex qualitate colorum existere, plurium statuarum imaginumque exemplis dicta confirmans. Observata deinde diligenter ipsa imagine, factaque oratione (erat enim et ipse devotus Sancto) discessit inde, solicite rogans, ut cum iterum sudare illa inciperet, etiam domo accerseretur. Verum vix passus quinque et viginti promoverat, cum ecce erumpere sudor sacer et Mag. Fabianus Trentini, ex senioribus Oratorii Sodalibus, post Archipresbyterum currere : qui accelerato mox gradu revertens, vidit magno suo cum stupore vultum Sancti majori parte sui humectatum, reliquam vero picturam plane siccam. Quare iterum iterumque intuitus, factique evidentia convictus, discessit, rem sibi videri miraculosam affirmans.

coram Archipresbytero novus sudor erupit,

12 Exinde siccata per se imago est, digressisque ad prandium Sacerdotibus, mansit Oratorium plenum populo, ad orandum coram prædicta imagine : a qua mox atque prandium finitum fuit, copiosissimus iterum absistere sudor cœpit ; præsentibus ad spectaculum non solum Patribus, sed variis etiam F Dominis secularibus, videlicet Abbate Francisco-Leone et Leonello ejus fratre Comitibus, Comite Silvio de S. Bonifacio, Angelo Lazara, Evangelista Zagaglia, Galeatio Passeri, Hippolyto Corradino, Doctore Stra, aliisque magnæ auctoritatis personis. Quantitas autem hujus miraculosi sudoris, præter minutulas guttas, constabat duabus præsertim grandioribus in facie conglobatis, et aliis supra manum, unde eatenus nihil eruperat ; erantque tam copiosæ illæ, ut viderentur supra altare decurrere. Aderant inter alios etiam D. Vitalianus Mussatus et Dominus Corbelli, qui coram adstantibus Patribus suadebant, ut deciduum illum sudorem phiala crystallina aut scypho exciperent vel gossypio admoto, sicut antea fecerat P. Cortivus. Primo autem miraculo, ad majorem certitudinem ejus, alterum addere Deus voluit : quod scilicet in scyphum vel ampullam lapsus humor, aut gossypio exceptus evanescebat illico, nec quidquam humectabat, præter naturam aquæ. Quia vero rei fama jam erat per totam civitatem vulgata, de sententia Canonicorum mandavit Vicarius D. Cancellario Tolentino, ut processum de re tota formandum

iterumque post prandium,

qui vase exceptus evanuit :

A mandum inchoaret: nec amplius voluit ab Oratorio removeri imaginem, sed ad populi satisfactionem ibidem relinqui.

et die 25 ab Inquisitore

14 Die xxv Aprilis, festo S. Marci circa horam xiii denuo sudavit Sanctus coram P. Mag. Antonio de Vercellio Inquisitore, et Vicario ejus, duobusque aulicis Domini Potestatis aliisque. Insuper Pater Inquisitor, magnæ vir integritatis, affirmat, visam sibi effigiem Sancti, dum ante eam genuflexus manebat, rubicundiorem colorem mutato priori assumpsisse; idemque a se observatum aiebat D. Joannes Maria Monterosso. Cum autem sic devote contemplarentur lacrymas hujus venerandæ iconis et varios ejus motus, visa est gutta una supra frontem in modum unionis turgescere; cumque sustineri nequiret amplius, deorsum stillare: et Vicarius sumpta fiducia, earum quæ barbæ adhærebant aliquas attigit. Ad hujus exemplum etiam D. Judex Aquilanus, sustulit unam quæ erat sub oculo sinistro, et medietatem alterius quæ erat in fronte; alteram vero medietatem dimisit ad fidelis populi satisfactionem, rogatus a Patribus, metuentibus ne seculari manu tangi dedignata imago, supprimeret fluxum miraculosi liquoris: prout revera contigit, et per aliquot B dies sudare Sanctus desiit. Quia tamen divina Majestas, necdum satis ad compunctionem moverat corda nostra lacrymis Sancti, voluit ut hic, post eosdem dies non multos, denuo emitteret benedictas lacrymas suas.

et Judice tactus, supprimitur ad tempus:

apparet rursum die 28

15 Ergo die xxviii, inter xvi et xvii horam, cœpit de novo sudare imago, idque in majori copia; præsentibus ad initium D. Joanne Maria Monterosso et D. Fabricio Parma, cum Gaspare Rizzola Clerico loci prædicti: qui cum exclamando testati essent sudare Sanctum, inter alios multos accurrerunt etiam D. Sebastianus Corbelli, D. Marcus Bagarotus, D. Hieronymus Batizone, cum D. Joanne Francisco fratre suo et Comite Panigo: quibus paulo post supervenerunt D. Vincentius de Doctoribus, D. Joannes Caput-vaccæ, et D. Eques Jacobus Frizimeliga, cum aliis multitudinis confusæ personis. Erat autem sudor in vultu; sed et supra collare ad latus sinistrum tres majores guttæ turgebant: præterea supra humerum sinistram, pectus, ac manus, guttæ concreverant: quarum quæ erat in manu, præ sui magnitudine jamjam casura videbatur: quare rogatus fuit P. Cortivus eam ampulla excipere; quod, satisfacere Dominis illis cupiens, fecit: ipsa tamen, similiter ut antea aliæ, mox atque fundum ampullæ C attigit subito evanuit. Cumque eodem loco prorumperet alia, similiterque turgescens lapsura esset, ab eodem bono Sacerdote multa cum reverentia fuit excepta in eadem ampulla. Pari modo excrevit etiam tertia, exceptaque est; et nihilominus monstrabat Pater prædictis Dominis fundum ampullæ, in quam omnes stillaverant, nullum collecti intus humoris servare vestigium; quamvis illi crederent, eam jam ibi quantitatem esse, qua cochleare impleretur: quod cunctis admirationem auxit, frustra sperantibus Reliquiarum loco earumdem stillarum aliquid gossypio excipiendum, referre domum suam.

ampullaque exceptus eam non humectat.

CAPUT II.

Sudores mense Majo notati cum nonnullis apparitionibus Sancti.

Denuo 8 Maji notatur sudor,

Post hunc copiosum sudorem, a tot tantæque notæ personis visum, stetit ille diebus aliquot; jamque credebatur non fluxurus amplius: quando die viii Maji, inter xvii ac xviii horam, iterum cœpit imago sancta abundanter sudare. Ac primo grandis gutta apparuit in fundo nasi, et alia similiter in gena dextera sub oculo, tertiaque supercilio incumbens: multæ præterea guttulæ in naso, sinistro oculo, fronte ac barba, ac denique una satis longa supra collare ad latus sinistrum: qui autem aderant, videbant illas nasci paulatimque turgescere: inter quos fuerunt Rev. Bartholomæus Valentini, Parochus S. Tomii; et Mag. Ruggerius, Sacrista Monialium S. Agathæ, aliique. His digressis solus Presbyter Valentini mansit apud P. Cortivum; atque nonnihil remoti ab Oratorio sermocinabantur, quando prænominatus Gaspar Rizzola Clericus, humili sedi insidens ad latus sinistrum altarioli ubi stabat imago, auditus est subito in terram procumbere quasi adgeniculando, et gemere, ut raptum extra se vel attonitum. Accurrit illico cum socio suo ad strepitum Pater, interim dum juvenis totus alacer erectusque in pedes, dixit eis; quod per fenestram versus portam, vidisset S. Philippum Nerium, statura grandem, barba canum, capite calvum, sacrificalibus paramentis viridis coloris indutum: portatum a quatuor Angelis, viridia quoque indutis, nisi quod manicæ rubræ erant. Stabat autem Sanctus manibus junctis, et omnes habebant intuitum per fenestram versus oratoriolum, stantemque supra illud imaginem. Deince subjunxit idem adolescens: Pater mi, etiam hac nocte, dum concederem cubitum, apparuit mihi S. Philippus, in habitu nigro Sacerdotali, cum bireto nigro et splendoribus circa caput, quibus illuminabatur totum cubicellum meum, nec non funalibus quatuor, quæ videbam duo ante ac duo post ipsum ferri. Duravit autem ea visio per Ave Maria; visusque est mihi Sanctus ad cor dicere, quod debebam ire ad S. Thomam, sicut feci: sed post prandium non potui venire tam cito quam volebam, propter obedientiam patri meo præstandam: mox autem ac veni, cœpit sudor iste, mihique accidit, id quod dixi. Exultabat gaudio bonus senex, Deoque referebat laudem pro gratiosis ejusmodi effectibus, qui omnes videbantur tendere ad augmentum Congregationis, pro spirituali proximorum utilitate institutæ: ideoque voluit ut adolescentulus eadem iterum iterumque referret, tam Patribus Oratorii quam Fratribus; ac deinde imperavit ut in libello scriberet rem totam, qui apud ipsum P. Cortivum servatur, cum attestationibus omnium qui prædictum sudorem viderunt.

D *EX ITAL. TOMASINI*

et Sanctus apparet Clerico,

E *cui etiam nocte priori visus erat.*

Die 9 etiam lacrymari visa imago,

17 Sequenti die xix Maji, eademque Dominica iv post Pascha, sub horam xiii, iterum sudare visa est imago, tribus tamen duntaxat guttulis supra manum apparentibus; post prandium vero, ad horam circiter xviii, copiosior sudor fuit, et lacrymis F stillantibus similis. Erant autem quinque grandiores guttæ, sub oculo sinistro. Quod observantes multi, cum non jam sudorem, sed lacrymas æstimarent esse, haud absque terrore aliquo acceperunt, velut præsagium id esset magni cujusdam mali superventuri civitati, jam pene evacuatæ per pestilentiam. Verum consolabatur eos dulciter P. Cortivus, animans omnes ad pœnitentiam fiduciamque, collocandam in Dei misericordia atque protectione efficaci S. Philippi.

ac rursum 10,

18 Die x Maji, inter horam x et xi, simili in copia erumpente liquore, videbantur multæ grandiores guttæ sub eodem sinistro oculo, quædam etiam supra frontem et barbam, inter quas una circa superiorem medietatem similis erat unioni oblongæ: quam una cum aliis præsentibus observarunt D. Albertinus Barisone, nunc dignissimus Episcopus Cenetensis, D. Eques Jacobus Frizimeliga, Illustrissimus Lauredanus cum suo Capellano, P. Albertus Corradinus Prior Rucensis, et P. Marinus de S. Augustino. Pullularunt præterea quatuor guttæ ad pectus ex parte sinistra: dumque omnes defixis in dictum

A dictum sudorem oculis orationi vacarent, Eques Frizimeliga rogavit P. Cortivum, ut guttarum unam digito apprehenderet: quod tremens fecit, orique admovit, atque dixit, saporem ejus minime naturalem sibi videri, sed divinam aliquam spirare fragrantiam. Perrexit deinde alias gossypio excipere ad solatium infirmorum, ipsumque magna cum caritate inter id requirentes distribuit. Dominus porro Barisone hortatus est eumdem, ut majorem guttam, quæ sub manu Sancti eruperat ampulla exciperet: quod cum is fecisset, mox repullulavit alia; et hac sublata, etiam tertia, magna cum admiratione et consolatione Dominorum istorum: et ampulla de more mansit sicca vacuaque liquoris. Illi autem recedentes, ut aliis etiam locum facerent Missamque audirent, postea adscenderunt ad cubiculum P. Cortivi, de eo quod acciderat, quodque præsagiri inde posset, conferentes inter se. Deinde sesquihora transiit, postquam siccata imago fuerat; quando illa denuo sudare cœpit, et distincte apparuerunt super manum guttæ undecim, una supra pectus, et alia subtus: ad quas conspiciendas vocati iidem Nobiles, confirmaverunt jam formatam credulitatem de supernaturalitate ejusmodi effectus, et valde contenti discesserunt.

EX ITAL. TOMASINO. quando admota ori gutta divinum quid spirare visa:

et plures etiam in pectore apparuerunt:

B 19 Die XI Maji, hora pariter XI, cum essent in sacristia D. Fabricius Parma et Gaspar Columbini, in apparatu ad celebrandam Missam; audiverunt duos Clericos suos, Gasparem Rizzola et Jacobum Fantone, disceptare inter se, utrum Sanctus deinceps sudaturus esset; unde D. Fabricius accessit ad picturam, velo opertam, viditque sudorem de manu incipientem prorumpere, observans eumdem et magnitudine et numero guttarum augeri: sex enim in manu apparebant et grandior una in pectore, quas P. Cortivus cochleari collegit, et ampullæ aquæ benedictæ immersit; deinde gossypio abstersit sudorem reliquum, coram Dominis Barisone et Corbelli. Elapsa postmodum sesqui hora rediit sudor, totaque facies oppleta fuit guttis, præcipue supra oculum sinistrum; in ipsoque oculo etiam subtus, ubi erat una magna valde et longa: supra frontem autem guttæ tres. Observatum quoque ut admirabile est, quod earum guttarum una, ex oculo prædicto nata, ab ejus fundo versus nasum profluxit ad instar lacrymæ; indeque per spatium unius circiter palmi descendens, locum qua transierat humectatum reliquit: spatium deinde dimidii palmi transiliens siccumque relinquens, pervenit ad manum; unde cum casura C videretur, collecta in scyphum fuit. Aderant ad hæc omnia suprascripta præsentes qu. D. Commendator Scipio Papafava Prior Messanensis, D. Comes Alvisius Valmarana, D. Bartholomæus Conselve, P. Simon Marchesini Canonicus S. Mariæ in Vanzo, D. Joannes Longus, D. Franciscus Portus, et alii. Collecta autem gutta repullulare occepit; sumptaque denuo ampulla collecta, nusquam apparuit, mox ubi ad fundum vasis pervenit: pervenerat autem, id quod aliæ numquam fecerant, sed ipsius ampullæ contacto orificio statim evanuerant. In his porro dum essent, advenerunt Canonici omnes ecclesiæ Cathedralis, ac nominatim D. Marcus Antonius Martinengus, nunc Episcopus Torcellensis; DD. Canonici Ladaza, Campolongus, Discalceatus, et Silvaticus, cum D. Bonifacio Rossi, insigni Nobili hujus civitatis: qui omnes dictas guttas lacrymasque optime vidisse testati sunt.

item die 11

coram variis illustribus personis:

20 Sequenti die XII Maji, sub horam XX, rediit sudor, et duabus circiter horis duravit: erant autem tres majores guttæ in fronte juxta biretum, quatuor in manu sinistra, quædam supra nasum, et quinque circa barbam. Præ ceteris autem grandior una extitit et margaritæ æqualis circa oculum sinistrum;

et 12 quando res ad horas duas duravit,

D quæ genam lateraliter transcurrens, procul ab oculo stetit: et huic similis fere erat altera supra labium circa mystacem. Aliæ autem minores per totam faciem videbantur paulatim turgescere ac mox evanescere. Notabile vero imprimis fuit, tum spatium temporis quo sudor hic duravit, multique ad ipsum videndum confluxerunt, tum ipsa copia lacrymarum. Die XIII qui erat Jovis, perseveravit semper gutta illa grandior, quæ de oculo sinistro per genam descenderat: viderunt que ipsam Domini Franciscus Bonardi et Georgius Torre, medici, cum Dominico Franchini: coram quibus P. Cortivus sustulit quadrum expanditque ad solem; ita ut omnes videre possent, quod tela erat retro per omnes suas partes sicca, nec ibi poterat signum aliquod humiditatis etiam imaginariæ deprehendi. Eadem nocte accidit Sanctum apparere cuidam Presbytero Oratorii etiamnum viventi, qui se ad somnum capiendum composuerat; eumque cum aliis duobus confratribus amplecti et deosculari. Cum autem is reddere osculum vellet, in mentem venit a Superiore prius licentiam petere; sed hic negare videbatur: unde totus perterritus exclamavit, appellavitque D. Gasparem juxta se dormientem. Excitatus est autem ad clamorem etiam Rev. Cortivus, et simul ambo ad decumbentem accesserunt, qui eis narravit visionem supradictam, unde actis Deo gratiis dormitum rediverunt. E

et gutta una usque in crastinum,

post apparitionem nocturnam:

21 XIV Maji, sub horam XII, observatum fuit, perseverare adhuc guttam diei præcedentis: quæ cum crederetur calore aeris induruisse, Pater Inquisitor istuc accessit, digitoque eam attigit: huic autem tamquam verus et perfectus liquor adhæsit: et ab omnibus qui aderant supra ipsum ejus digitum visa est stare, qui deinde ipsam oculis suis cum devotione admovit. Tunc iterum ad solis radios expansum fuit quadrum, et omnino sicca tela apparuit, et quadamtenus transparens per omnes suas partes: eoque admirabilius visum est, quod gutta illa potuerit conservari ab excessivo istius Oratorii calore, et sole per fenestram in ipsam picturam quandoque incidente. Unde magnum sumitur argumentum, quod si naturalis esset sudor ille, per omnes ipsius quadri partes æqualiter deberet prorumpere, secundum impetum causæ moventis et sudorem istum provocantis; contra quam apparebat accidere, siccis permanentibus partibus omnibus aliis, etiam ejus faciei. Die etiam sequenti ad horam X fuit visibiliter observatum prædictæ humiditatis vestigium aliaque similia, sed perquam exilia. Post prandium vero coram prædicta F imagine exorcismi sacri recitati fuerunt supra D. Bennasciutam, sororem D. Paulæ Bottonæ, cognatam ipsius P. Cortivi, viduam qu. D. Parmeggiani Cortivi fratris sui: cujus lingua contacta fuit gossypio tincto ejusmodi benedictis guttis; apparueruntque effectus mirabiles, sicut etiam die XVII et XVIII ejusdem mensis; fatente dæmone, quod S. Philippus lacrymabatur et sudabat, præ amore quo fertur erga angulum istum: ita enim appellabat ecclesiam et oratorium, positum in angusto situ ipsius areæ. Alias dixit sudare Sanctum, ut melius radicaretur ejus notitia: ipsa autem Domina multo melius exinde habuit.

eadem gutta adhuc visa die 14

cum expensa ad solem imago sicca maneret.

sudore illo tinctum gossypium energumenam levat.

22 Die XXIII, circa horam duodecimam cum dimidia, cum dies aliquos sine sudore transivisset, iterum is rediit. Videbantur tres magnæ guttæ supra manum, quarum maxima, quæ supra carpum erat, decidit usque ad digitum: et simul omnes intra horæ quadrantem evanuerunt. Tunc decreverunt Patres quadrum istud componere intra tabernaculum ex ligno inaurato, tamquam rem pretiosam et majori veneratione dignam. Cum autem advenisset dies XXVI Maji, ipsius Sancti festo sacra, denuo sudavit imago,

Cum sudor 23 Maji redisset,

A imago, non solum mane, sed etiam post prandium. Ac primum quidem gutta una visa est supra manum: dum autem accenso cereolo consideratur facies, ex eadem etiam guttæ duæ cœperunt prorumpere. Sub horam XVIII et XIX iterum sudor rediit, unaque major gutta supra manum duravit plus quam horas duas cum aliquot minoribus; sed his intumescentibus evanescentibusque succedebant aliæ similis quantitatis. Die XXVII ad horam XII evidenter restabat humiditas, relicta a prædicta gutta. Tum sublata de tabernaculo imago, et loco suo priori intra sacristiam restituta est; ut si contingeret ipsam sudare, posset res melius et e vicino observari.

imagine jam posita in altari

23 Tertio ab inde die, id est XXX Maji, circa vesperam, venit puella quædam dicta Paula Segala, filia qu. D. Pauli et Mariettæ de Vicentinis, ad visitandam sanctam imaginem, cum summo desiderio videndi prorumpentem ex sacris ejus genis sudorem mirabilem. Cumque ibi aliquamdiu orasset, videretque nihil ejusmodi prodire; stimulata devotione erga Sanctum; accepit rosam, quam multis horis tenuerat thoraci vestis suæ affixam (uti solent causa ornatus puellæ) eamque siccam et languidam porrexit D. B Joanni Mariæ Monterosso, ut ipsam admoveret sanctæ imagini: quod ei libenter gratificatus est. Cum ergo vultui Sancti rosam admovisset ac reddidisset puellæ; ipsa eam in manum sinistram a dextera transferens, animadvertit sibi quatuor digitos madere ab humore istius rosæ. Quare admirationis plena ostendit digitos Sacerdoti qui ipsos abstergens, recepit rosam, ut videret an esset madida, sed siccam invenit, itaque puellæ reddidit; quæ ipsam reverenter accipiens, mox humectari sibi digitum indicem sensit. Accersitus ergo fuit P. Cortivus, qui vidit ipsius rosæ folium unum esse humidum totum, reliquis in sua siccitate permanentibus: eaque occasione voluit etiam videre alias rosas, quas ejus sodales ad pectus gestabant. Cumque omnes undique siccæ apparerent, censuit locum esse credendi, quod humor ille rosæ, qui manum puellæ madefecerat, ab altiori causa processerat, hanc ei gratiam faciente Sancto. Ipsa autem suam illam rosam inclusit pyxidi, ad eum finem datæ, ut deinde reverentius eam haberet.

continuatur miraculum usque ad 30

quando ei admota rosa sicca immaduit,

et gestantis manum humectavit.

CAPUT III.

C *Sudores mensis Junii, cum judicio Pictorum et Philosophorum de rei supernaturalitate. Patronatus Neapolitanus.*

Cum deinde multis diebus absque sudore imago fuisset, credebatur post hac cessaturum prodigium; quando die XX Junii, circa XX horam, denuo sudare illa cœpit; et gutta una defluxit a tempore sinistro, aliaque in facie et collari apparuit: unde iterum cœpta est imago observari. Die XXI, intra X et XI horam, adhuc visibilia erant vestigia humoris pridiani, sic ut solum guttæ evanuisse viderentur. Cumque die illo adesset D. Marchio Pius Obitius, cum Presbytero Foliata nonnullisque Doctoribus, sermocinantes de isto sudore, an posset esse naturalis; apparuerunt signa aliqua humida circa pectus; quæ P. Cortivus, ut Dominis istis complaceret, gossypio tersit, bis terve fortiter ea premens, nec tamen siccare potuit. Rogarunt ergo eum ut digito admoto exploraret, utrum vera humiditas ea esset, sicut fecit, et ipse liquor in digito ejus apparuit. Postea rogarunt ut, accepta aqua benedicta, humectaret quamdam partem ipsius quadri, in similitudinem humectationis miraculosæ: quo facto, voluerunt ut manu tergeret aut gossypio, ad explorandum, utrum post detersam eamdem partem similiter ea humida perseveraret. Experientia autem duobus in D locis sumpta, et humore mox ut fuerat abstersus evanescente, plus etiam admirati fuerunt. Petierunt deinde gossypium, quo partem madefactam detergerat, totumque humidum invenerunt; illud vero quod sacro madori applicatum fuerunt, omnino siccum. Denique acceptum manibus quadrum soli opponentes, ipsumque ex omni parte siccum invenientes, recesserunt plene assecurati.

Cum 20 Junii iterum prorupisset sudor,

monstrunt ejus vestigia in quadro,

EX ITAL. TOMASINI

25 Diebus XXII, XXIII, XXIV, XXV et XXVI Junii, manserunt vestigia humida præcedentium guttarum. Die autem XXVII, de mandato Vicarii Capitularis, portatum fuit quadrum ad Episcopium, et repositum in capella Episcopali: delatum est autem a D. Joanne Maria Monterosso, comitante eum D. Tolentino Cancellario; et istic aliquanto tempore perstitit. Postea Rev. Cortivus, petita et facile obtenta a Vicario licentia, illuc accessit die III Augusti: et facto ibidem sacrificio Missæ Deum rogavit, ut suam sanctam voluntatem manifestando declararet, quid venerabili ista imagine vellet fieri Domum quoque reversus, mandavit omnibus Patribus Fratribusque Oratorii ut in commune preces funderent, quatenus id decerneretur quod magis ei placitum foret. Post dies autem viginti et amplius statuerunt recipiendum esse prædictum quadrum, et reponendum E in tabernaculo supra ipsum altare S. Philippi Nerii. Itaque XXIX Augusti idem D. Joannes Maria Monterossi ad sacrificandum in capellam Episcopalem ivit: Sacroque peracto abstulit quadrum de altari, et domum retulit, reponens illud devote in tabernaculo sub hoc titulo: *Postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus Rom.* VIII, 22. Perseverant autem usque hodie signa sudoris admirandi supra ipsum quadrum, ac specialiter in gena sinistra. Addo, haud levi consideratione dignum esse, quod, licet illæ sudoris guttæ seu lacrymæ sæpius defluerent a vultu ac manu Sancti in pictura expressi, nunquam tamen figuram ipsius excederent foras prolabendo.

per 6 dies continuos.

Ipsum 27 Junii ad Episcopum delatum,

atque relatum ad Oratorium 29 Augusti,

servat eadem sudoris præteriti signa,

26 Hæc est fidelis observatio sudoris, scaturientis ex imagine S. Philippi Nerii, in hac nostra civitate Patavina, a die XVIII Aprilis usque ad XXI Junii; accepta ex commentariolo Rev. Cortivi, usque hodie asservato: qui sudor visus fuit a personis gravissimis, populoque infinito, ac matronis valde nobilibus; qui omnes professi sunt, eo spectaculo magis se accendi in amorem erga istum Sanctum. Legimus quidem in historiis varias imagines sudavisse, quin etiam vestes ac velamenta Sanctorum Sanctarumque; F sed in nostra civitate Patavina (quantum quidem ego assequi indagando potui) simile nihil habuimus, præter sudorem qui anno MDXII mense Februario prodiit ex imagine Crucifixi in ecclesia Servorum; quando is per dies quindecim continuos, rursumque die Veneris sancto IX Aprilis, et consequens biduum, ex vultu ac latere copiose stillavit eum liquorem, qui ampulla exceptus hodiedum in prædicta ecclesia cum magna veneratione custoditur.

prout de his omnibus constat ex diario P. Cortivi,

27 *Hic addiderat Auctor Capitula seu Articulos octo, super quibus auditi examinatique fuerunt testes, nominatim expressi tredecim (tot enim ad plenam probationem facti sufficere videbantur) præter quos in libro P. Cortivi* propria manu ad perpetuam rei memoriam *alii viri nobiles aut religiosi et plurima fide digni quadraginta novem, iis quæ viderant attestati sunt. Sed his prætermissis transeo ad sententias pictorum physicorumque, quorum examini commissa probatio fuit naturalis aut supernaturalis causæ, effectivæ istiusmodi Sudoris.*

adscripta habente nomina testium.

28 Dicunt pictores, salem ammoniacum seu sabularium (Armoniacum vulgus nuncupat) mixtum coloribus, aliquando resolvi et sudoris instar apparere in picturis. Dicunt etiam virorem illum æruginosum, quem nonnulli ideo admiscent coloribus ut citius

Naturaliter ea fieri potuisse

A citius desiccentur et formosior imago appareat, aliquando posse, sive ab aere ambiente, sive a loci humiditate resolvi. et in picturis humoris aliquid ejicere, ita ut figuræ sic pictæ videantur sudare. Sed humor iste ipsius coloris materiam secum aufert, digitoque tactus eum inficit, evidentiaque sui signa et colorata relinquit : istic autem; unde sublatus est signum remanet, et ubi relinquitur atque siccatur, restat deinde macula in ipsa pictura. Tale autem nihil concipi potest in hoc, in quo versamur, casu : quia D. Joannes Baptista Pelizzarius, nostræ civitatis pictor celebris, dixit, quod in suis picturis non soleat adhibere vel saltem ammoniacum vel virorem ærugineum : idque suo juramento affirmavit sæpius, asserens prædictum sudorem non esse naturalem, sed supranaturalem ac miraculosum. Idem affirmat D. Marcus Antonius Bonacorsi Patavinus, ingeniosissimus etiam pictor; aliique pictores, qui hanc Relationem legerunt, ipsumque sudorem declararunt extra naturæ ordinem esse.

EX ITAL. TOMASINI.

negant Pictores

29 Adm. illustris et excellentissimus D. Joannes Cottunius, Philosophus Primarius in studio Patavino, sententiam suam his verbis scripsit. Posita relatione et attestatione tot fide dignarum personarum, B circa sudorem imaginis S. Philippi Nerii, ego Joannes Cottunius. Lector publicus Philosophiæ in prima cathedra Studii Patavini, sentio et constanter affirmo, quod sudor prædictus non possit ullo modo processisse a causa naturali, sed fuerit omnino miraculosus. Ita attestor, die VI Julii MDCXLV, Patavii. Idem asseruit D. Marius Massoleni, Theologus Collegiatus Patavii et Lector Philophiæ extraordinariæ primo loco in Scholis publicis.

et Physici.

30 *Ceterum cum multis aliis in locis* S. Philippus Nerius. *imagines suas habet publico expositas cultui, tum maxime Neapoli, ubi Romani Oratorii quædam quasi colonia habetur, duce Francisco Maria Taurusio illuc deducta. De hac prolixius agit Franciscus de Magistris, in libro quem scripsit de statu Ecclesiæ Neapolitanæ pag.* 301 *et seqq. et ait, quod in una capellarum, a dextris ac sinistris majoris aræ collocatarum (ea scilicet quam ipsi Sancto fundavit anno* MDCXLVII *prædicti Francisci Mariæ nepos ex fratre, Tarusius nomine et cognomine dictus)* adest. miraculosa ejusdem S. Philippi effigies, quæ. ob gratiarum multitudinem, a confugientibus ad eum devotissime colitur. *Inter alia autem simulacra Divorum argentea, quibus locupletatur ecclesia, præcipuum censetur* S. Philippi, variis gemmis maximi valoris tempestatum, in quo ipsius Sancti servantur interiora. *Ita liber vivente* C *etiamnum Auctore primum editus an.* 1641 *et additur quod ibidem sit* Costa de collo seu nux colli, *ac* dens molaris *ejusdem; ut taceam de Bireto aliisque rebus, eo titulo istic reverenter habitis, quia aliquando fuerunt in usu Sancti Institutoris. Bis deinde scilicet anno* 1661 *et* 1678, *liber idem prodiit, cum Additionibus Josephi de Magistris, patrui opus supplentis : sed hoc loco nihil aliud quam modo dictum est reperitur. Verum anno* 1685 *Pompeius Sarnelli in lucem dedit Ducem peregrinorum, Neapolim lustrare volentium; agensque de Oratorio Patrum S. Philippi Nerii, pag.* 118 *dicit, quod in eorum ecclesia habeatur* Costa una Sancti, illigata auro, multisque adamantibus ornata, intra lipsanothecam argenteam, insigniter coronatam, sustentatamque a duobus Angelis, item argenteis, supra similis metalli formosam basim, toto opere ad duos cum dimidio palmos assurgente. *Præterea* Magna pars viscerum ipsius Sancti, cordi argenteo inclusa, cui cordi elegans ex rosis et liliis sertum circumdatur, et utrumque requiescit supra caput argentei Angeli, ejusdem altitudinis. *Denique,* Nux colli, intra pulcherrimam ex argento statuam, quater mille scutis æstimatam.

Cultus et Reliquiæ Sancti Neapoli,

31 *Præcordia Sancti paulo post mortem exempta corpori aperto fuisse, seorsimque sepulta, habemus ex Vita num.* 544 ; *et paulo post dicuntur, eadem octavo post mense refossa repertaque integra. deinde repurgata exiccataque, varie fuisse distributa : ac denique narratur quarto post anno translatum corpus, incorruptum atque tractabile etiam tunc; nec ejus postea vel in ossa resoluti vel partibus aliquibus imminuti fit ulla mentio, nequidem Cap.* 39, *ubi narrantur* miracula, per Sancti præcordia, capillos, lintea, et precatorios globulos facta. *Hæc considerans hærensque perplexus, consului Eminentiss. Coloredum ; qui solita sua humanitate rescripsit,* XVII *Februarii* MDCLXXXVII ; *quod* anno MDCXXXVIII, auctoritate Urbani VIII, facta est illa prædictorum ossium separatio, quamvis Romani Oratorii Patres ægre ferrent, partem aliquam sanctissimi istius corporis distrahi. Sed parendum fuit Pontifici imperanti. cessitque in particulare accidentalis gloriæ augmentum tristis illa divisio, cum per eam testatior facta sit corporis sacri incorruptio, et miraculorum gratia ad urbem quoque Neapolitanam diffusa. *Ita ille : postea autem, ex litteris nostri P. Nicolai Jannettasii Neapoli* 25 *Maji datis intellexi, ejusmodi separationem, per expressum Pontificis Breve, ad instantiam D. Annæ Columnæ Barberinæ impetratam, executionique mandatam fuisse die* XII E *Maji; sequentis autem anni Martio, die* XXVIII *mensis, signatum fuisse instrumentum donationis, prædictæ Pontificis Nepti factæ, per Cæsium Notarium Eminentissimi Cardinalis Vicarii, cum facultate ipsas Reliquias alienandi, intra vel extra Urbem exponendas; juxta quam facultatem ipsa Domina, almæ Urbis Præfectissa easdem tradiderit personis, ad se eum in finem Neapoli deputatis, die* XIII *Maji* MDCXXXIX : *quid porro factum sit disce ex Instrumento sequenti.*

D *In quibus ossa duo*

anno 1638 *jussu Pontificis exempta,*

et 1639 *Neapolim delata,*

32 Franciscus, miseratione divina tituli sanctorum quatuor Coronatorum S. R. E. Presb. Card. Boncompagnus, Archiepiscopus Neapolitanus, Universis et singulis præsentes visuris et inspecturis notum facimus atque testamur, Nuper coram nobis comparitum, pro parte et ad instantiam adm. R. P. Horatii Mancini Congregationis Oratorii Neapolitani Præpositi, et expositum fuisse ; diebus retro elapsis ab Illustrissima et Excellentissima Domina, D. Anna Columna Barberina, Almæ Urbis Præfectissa, fuisse donatas Reverendis Patribus dictæ Congregationis infrascriptas Reliquias S. Philippi Nerii, ejusdem Congregationis Oratorii Fundatoris; scilicet Reliquiam de Præcordiis, Costam unam magnam, et Os unum dorsi, seu cervicis ejusdem S. Philippi, ipsi R. P. Præposito nomine dictæ Congregationis transmissas, et per adm. Ill. et adm. F Reverendum Dominum D. Claudium Giojosa, nostræ Metropolitanæ ecclesiæ Canonicum, et Rev. Joannem Rubeum unum ex Fratribus dictæ Congregationis, ad hoc specialiter deputatos, consignatas; et facto exhibitæ nobis fuerunt duæ capsulæ ligneæ, clausæ et sigillatæ, Hispanica cera munitæ cum impressione sigilli Eminentiss. et Reverendiss. D. Cardinalis S. Honofrii S. D. N. Papæ Provicarii. Quibus capsulis sic exhibitis, et per nos apertis ; invenimus in eis infrascriptas Reliquias ; videlicet in una ex dictis capsulis invenimus Costam unam magnam ejusdem Sancti, in extrema ejus parte aliquantulum fractam, et ornamento aureo ligatam et conjunctam. In alia vero, Reliquiam de præcordiis ejusdem S. Philippi Neriii, ad formam cordis, inclusam et asservatam in theca argentea, cum craticula supra ; et intus eamdem capsulam invenimus aliam capsulam parvam, similiter ligneam, ut supra, sigillis munitam : qua aperta, in ea reperimus aliam pyxidiculam argenteam ; et ea per nos aperta, in ea inventum fuit Os unum dorsi versus

ab Archiepiscopo recognoscitur,

A versus collum, hoc est vertebra cervicis ejusdem Sancti, habens figuram rotundam in medio vacuam. Et visis per nos scripturis in actis præsentatis, et præcipue instrumento donationis, ut supra facto, prædictarum Reliquiarum, rogato per acta Pamphilii Thomasii Notarii Curiæ causarum Emin. et Rev. Domini Almæ Urbis Cardinalis, S. D. N. Papæ Vicarii, sub die XIII mensis Maji MDCXXXIX tenoris prout in eo. Et recognitione per Nos, ut supra facta supradictarum Reliquiarum et Instrumentorum, instatum fuit per dictum adm. R. P. Præpositum, nomine dictæ Congregationis, licentiam impertiri publice exponendi Reliquias prædictas, ad hoc ut ab omnibus Christi fidelibus venerari et adorari possint. Nos attendentes, requisitionem hujusmodi fore justam, rationique consonam; quodque justa petenti non est denegandus assensus; ideo ordinaria auctoritate, ac omnibus melioribus modo, via, jure, causa, et forma, quibus melius et efficacius possumus et debemus; dictis adm. R. P. Præposito, et RR. Patribus dictæ Congregationis, pro tempore existentibus, ut possint et valeant dictas sacras Reliquias publice exponere, ut ab omnibus Christi fidelibus adorari et venerari possint, B licentiam et facultatem, desuper necessariam et opportunam, concedendam esse duximus; prout præsentium tenore in Domino concedimus et impertimur. Dat. ex Archiepiscopali Palatio Neapolitano, die XXIV mensis Maji, MDCXXXIX.

et exponi permittitur:

F. Cardinalis Archiepiscopus Neapolitanus.

Horatius Barresius Actorum Magister pro Curia.

Damianus de Orchis Not.

33 *Verosimile est magnam omnino curam fuisse adhibitam Romæ, ut pars utraque, scilicet tam Vertebra quam Costa, tolleretur cum quam minima fieri poterat læsione integræ eatenus cutis atque carnis; adeoque exemptus illas per aperti jam pectoris cavitatem; sic ut utriusque defectus a nemine nunc queat observari, sub ea qua corpus sanctum tegitur veste. Prædictam autem thesauri tanti participationem merebatur insignis illa devotio erga Sanctum, quæ statim a solenni ejus Canonizatione Clerum omnem Neapolitanum tanta incesserat, ut* anno MDCXXVI die VI Junii, præcedente consensu Emin. Card. Boncompagni Archiepiscopi, fuerit electus ab eo in Patronum et Protectorem, et sub die XXVI ejusdem mensis et anni, publico instrumento, manu Notarii Lucæ Capassi, intervenientibus Dominis Cellerariis Reverendissimi Capituli et Procuratore Reverendi Cleri C confirmatus: ac proinde a S. D. Papa Urbano VIII, præviis eorum supplicationibus obtinuerunt, quod ejusdem S. Philippi festus describeretur in Kalendario Neapolitano sub ritu duplici, ut patet ex Brevi, sub Datum Romæ XI Decembris MDCXXVII: cujus tenor *ab hæc scribente de Magistris recitatur.*

postquam Philippus fuerat anno 1626 in Patronum assumptus a Clero,

34 *Postea ab eodem additur, quod* Civitas ipsa cum Regno, hoc honore non plene satisfacta, ob tantam et maximam devotionem erga ipsum S. Philippum, in Generalibus Comitiis, habitis die XXV mensis D Maji anni MDCXXVIII, et in mense Julii sequentis anni MDCXXVIII, in loco Regalis conventus S. Laurentii Fratrum Minorum civitatis Neapolitanæ, in quo convenerunt Domini Deputati Civitatis prædictæ, et insuper Barones et Proceres totius Regni, Civitatem ipsam ac totum Regnum, ac singulas civitates, terras et castra repræsentantes, omnium communi voto elegerunt in Patronum et Tutelarem Civitatis ejusdem et totius Regni dictum gloriosum S. Philippum: nedum permoti ab insigni sanctitate ejusdem Sancti, quam Deus optimus maximus indies demonstrare non cessat innumeris miraculis; sed etiam existimantes, sic se persoluturos aliquod grati animi signum, quo erga Sanctum se devinctos esse cognoscebant: memores, quod cum idem S. Philippus, in hujus Regni civitate, quæ Cajeta dicitur, prope castrum S. Germani, primitiis spiritus a Deo decoratus fuerit, ut refert ejus vitæ Historia; gratiæ sibi collatæ conscius, velut alter Jacob Patriarcha, qui a Deo in Bethel Scalæ visione dignatus, altare Domino construxit: ob grati animi monumentum, in hac Neapolitana, prima et metropoli Regni totius civitate, Congregationem Oratorii, per tunc E R. P. Franciscum Mariam Taurusium alumnum suum, et postmodum S. R. E. Cardinalem, anno MDLXXXVI, nono ante ejus obitum, fundavit, benigne annuens multiplicatis petitionibus Illustriss. Annibalis de Capua, tunc hujus civitatis Antistitis, innumerabiliumque virorum nobilium, ceterorumque ejusdem civitatis fidelium: per quam Congregationem fruitur quotidie Civitas ipsa ac Regnum quotidiana verbi Dei prædicatione, Sacramentorum administratione, itemque oratione: quæ tria potissimum sunt ejusdem sancti instituti exercitia, magno cum animarum profectu et æternæ salutis assecutione.

deinde anno 1629 a Civitate et Regno,

propter fundatum apud se Oratorium

an. 1586.

35 Hujus autem electionis in Patronum fuit rogatum publicum documentum per Dominos Deputatos Parlamenti Generalis, sub die XX mensis Decembris, ejusdem anni MDCXXIX, in eodem Regali monasterio S. Laurentii, per Notarium Natalem Montanarium. Quam electionem, pro observantia Decreti sacræ Congregationis Rituum, de ordine S. D. Urbani Papæ VIII emanati die XXIII Martii MDCXXX, singulæ Plateæ civitatis confirmarunt, et de novo fecerunt, hoc ordine: videlicet, Platea Sedilis Portæ-novæ, die IX Augusti MDCXLVI: Platea Sedilis Portus, die XXIX ejusdem anni; Platea F Sedilis Montaneæ, eodem die et anno; Platea fidelissimi Populi, die IV Septembris ejusdem anni; Platea Sedilis Capuani, die X Septembris ejusdem anni; et Platea Nidi, die XVII ejusdem mensis et anni. Et die XXVI ejusdem Septembris ipsiusmet anni, omnes Deputati prædictarum Platearum, ad hoc specialiter electi, pro executione voluntatis earum, concluserunt et confirmarunt electionem prædictam.

Cujus electionis Decretum

confirmant Platearum Deputati anno 1646.

DIES VIGESIMA SEPTIMA MAJI.

SANCTI QUI VI KALENDAS JUNII COLUNTUR.

Sanctus Zacharias, Martyr, Episc. Viennensis in Gallia.
S. Julius, Martyr Dorostori in Mœsia.

S. Restituta Virgo,
S. Cyrillus Presbyter,
SS. Socii duo,
Martyres Soræ in Campania.

S. Restituta Martyr, Roma in Gallias translata.

S. Acculus seu Aquillus aut Aquilinus,
S. Evangelius,
Sancti xiv,
Martyres Alexandriæ.

S. Helias,
S. Lucianus,
S. Zoticus,
S. Martialis,
S. Victurius,
S. Murina,
S. Servulus,
Martyres Tomis, ad Pontum Euxinum.

S. Saccus,
S. Julius,
S. Damia, seu Daima,
S. Carpia,
Sancti cccc,
Mart. in Africa.

S. Salucianus,
S. Eutricus Ep.
S. Crescentinus,
S. Ticianus,
S. Quintus,
S. Sciabelus,
Martyres in Sardinia.

S. Alypius,
S. Eubiotus seu Eusebiotes,
S. Paulus,
S. Juliana,
Martyres apud Græcos.

S. Therapon Presbyter, Martyr in Sardiensi Lydiæ diœcesi.
S. Therapon Hieromartyr, ex Cypro Constantinopolim translatus.
S. Phanurius Martyr Thaumaturgus, in Rhodo et Creta celebris.
S. Isacius, Anachoreta in Oriente.
S. Eutropius, Episcopus Arausionensis in Gallia.
S. JOANNES Primus, Pontifex Romanus Martyr. Additur ex occasione
S. Severinus Boetius, Exconsul Romanus, Martyr Ticini apud Insubres.
S. Helladius, Episcopus Martyr in Oriente.
S. Hildevertus, Episcopus Meldensis in Gallia.
S. Ragnulfus Martyr Telodii, prope Atrebatum in Artesia.
S. Beda, Venerabilis Monachus et Presbyter in Anglia.
S. Gausbertus, Eremita monasterii Montis-Salvii in Arvernia.
B. Fredericus, Episcopus Leodiensis et Martyr.
S. Liberius seu Oliverius, Peregrinus Anconæ in Piceno.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctus Salvius, Episcopus et Martyr, *indicatur in MS. Florario. Forsan est* Episcopus Ambianensis, *qui a pluribus etiam in Martyrologio Rom. Martyr habetur : cujus Vitam illustravimus* xi Januarii.

S. Leobardi Reclusi inventio corporis *celebratur Officio trium lectionum in Breviario Majoris monasterii. Acta dedimus.* xviii Januarii.

S. Secundinum Episcopum *coli hoc die tradit Michael Monachus in Sanctuario Capuano, ex MS. Kalendario Thesauri sui, censetque esse* Episcopum Troiæ, *quæ dicebatur* Ecana, *de quo egimus* xi Februarii.

S. Barbati, Episcopi Beneventani, translatio *indicatur a Vipera. Acta ejus dedimus* xix Februarii.

S. Walburgis Virginis elevatio in Germania, *inscripta est Menologio Laherii. Varia ejus Acta dedimus* xxv Februarii.

Augusta Virgo *adjungitur in Annotatis Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Videtur esse, de qua egimus,* xxvii Martii.

Marcus Fontazzi, *Bononiensis, Placentiæ anno* 1479 *mortuus, refertur a Masino in Bononia perlustrata cum titulo* Beati : *at Placentinum responsum pro die quo est inscriptus Martyrologio Arturi, indicavimus inter Prætermissos,* xxvii Martii.

S. Mariæ Jacobi inventio in civitate Verulana *indicatur in Annotatis Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Nobis nunc dubium est, an sit quæ* Maria Cleophæ : *cujus Acta illustravit Henschenius,* ix Aprilis.

SS. Didymus et Theodora, Martyres Alexandriæ, *celebrantur a Græcis in Menologio Basilii Imperatoris, MS. Synaxario et aliis Menæis MSS. item in MS. Arabo-Ægyptio, ubi pro* Didymo, Daptumias *scribitur, voce forsan idem significante. Nos Acta illorum dedimus* xxviii Aprilis.

S. Clemens, Confessor et Poeta, *indicatur in MS. Synaxario Græco et alio Cardinalis Mazarini. Acta ejus dedimus* xxx Aprilis.

Jacobus de Nocera, Monachus Congregationis Fontis Avellanæ, *hoc die Vitam habet apud Jacobillum inter Vitas Sanctorum ac Beatorum Umbriæ tom.* 1, *et ex eo elogium in Menologio Benedictino Bucelini : sed idem Jacobillus tom* 3 *in Supplemento, ait, quod festum ejus in propria ecclesia celebratur, quando corpus inventum fuit, et nos de eo in supplemento agemus, die* x Maji.

S. Stephanus

S. Stephanus, Patriarcha Constantinopolitanus, *indicatur in MS. Græco Synaxario et alio Cardinalis Mazarini. Acta dedimus* XVII Maji.

S. Beinius Martyr, *Roma Viennam Austriæ translatus, colitur officio semiduplici, propter insignes partes, repositas in ecclesia Carmelitarum Theresanarum, ut diximus* XXI Maji.

S. Goswini pueri et Martyris passio *profertur in MS. Florario a nobis relata* XXII Maji.

S. Pardi Episcopi et Confessoris translatio *refertur in Annotatis Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. De eo egimus* XXVI Maji.

Theodorus Martyr *refertur in MS. Florario. At quis hic sit, non occurrit divinare, cum plures hujus nominis Martyres reperiantur.*

B. Felix Comes, Martyr Beneventi, *indicatur in Annotatis Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Ignotus is est Mario de Vipera, in Catalogo Sanctorum ac Beatorum Beneventanorum.*

S. Migdoniæ Virginis Translatio *refertur in Annotatis Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum, non addito loco aut alia circumstantia. Hinc nihil de ea adferre possumus.*

Frontina Virgo apud Arvernos, laudata a S. Sidonio Apollinare lib. 4 Epistola 21 ad Aprum, *tamquam* Sancta *inscripta est Gynecæo sacro Arturi du Monstier. Necdum legimus eam aliis Fastis inscriptam : nec memoratur a Jacobo Branche in opere de Sanctis Arveniæ et Velauni, diligentissime collecto.*

Exuperantius, discipulus S. Benedicti, in Bætica mortuus, *ex Pseudo-Chronico Maximi refertur in Martyrol. Hispanico Tamayi Salazar. Ignotus Benedictinis, et ne quidem inter Prætermissos relatus a Mabilione.*

Wigbrordus in Bojaria gentis Apostolus, *indicatur in Menologio Scotico Dempsteri, apposito nudo nomine Lazii, quod in silentio Raderi et aliorum non sufficit.*

S. Fintana Virgo in Scotia, *indicatur a Camerario et Laherio.*

Killinus Episcopus de Tegh-Talain *refertur in MS. Hibernico Tamlachtensi. Colgano 14 Februarii in notis ad Translationem S. Kiliani Herbipo. num.* 3, *est* S. Killianus de Teg-Falain, in Orgiellia Episcopus.

Comagia, filia Eochodii, et Mœclanus, et Quintus apud Snam-Luthir, *memorantur in dicto MS. Tamlachtensi, et apud Colganum in Notis ad lib. 2 Vitæ 4 S. Columbæ Abbatis Hiensis auctore Adamnano num. 35 : ubi etiam ex Martyrol. Dungallensi refertur* S. Comagia Virgo de Snam-Luthir, *et traditur illud monasterium situm in regionem Carbre Gabhra, aliis Carbre Mor, in maritima Boreali Connaciæ, quod ab Adamnano dicto lib. 2 cap. 43 dicitur* fundatum a Columbano filio Echadi viro sancto, *pro quo in Notis legit Colganus* Colmanum, filium Eochodii et fratrem S. Comagiæ, *et pluribus inquirit quis iste Colmanus, et quo die colatur.*

Ethernus Episcopus de Domnach-Mor, Ecbritannus filius Ossii, *indicantur in dicto MS. Tamlachtensi.*

Rodolphus, Conversus Ordinis Cisterciensis in Saxonia, in Lucka, vir bonus et disciplinatus, cui divinitus multa revelabantur. *Ita Cæsarius lib. 8 cap. 18. Is ad hunc diem refertur in Kalendario Cisterciensi, et cum titulo* Beati, *ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino.*

Joannes, Abbas Bonæ-vallis Ordinis Cisterciensis in Gallia, *cum titulo* Beati *indicatur ab Henriquez et Bucelino. Omittitur a Chalemoto.* Piis *annumeratur a Saussayo.*

Plurimi Monachi, in regno Navarræ sub Guillelmo Sanctio in bello contra Saracenos occisi, *memorantur a Menardo in Martyrol. Benedictino, et a Tamayo-Salazar in Martyrol. Hispanico. Historiam hujus cædis scribit Glaber Rodulphus : sed non indicatur ullus illis cultus tributus : de quo expectamus quæ referentur in Actis Benedictinis seculi noni.*

Hainricus infans Monachii, sexto Kalendas Julii anno MCCCXLV, excruciatus et crudeliter necatus est : qui dies erat sabbatum post ferias, quæ Christo triumphanti inferos cœlumque ascendenti celebres sunt : corpus venis excisis, sexaginta vulneribus cultello confossum, in agro extra mœnia repertum, in urbem transfertur, funus omni apparatu atque honore celebratur : *Ita Aventinus lib. 7 Annalium Bojorum, in ratione temporum non aliter excusabilis, quam dicendo quod* sexto Kalendas Junii *scribere voluerit, et sequentem annum* 1346 *notare debuerit, quo Pascha celebratum fuit* 16 *Aprilis, et in* 27 *Maji sabbatum istud incidit. Fidei odio, a Judæis, de ejusmodi carnificina jam inde ab anno* 1285 *Monachii convictis, perpetratum facinus credidisse cives, persuadet illa tam honorifica sepultura : et ex hac persuasione* Henricum *suæ Bavariæ Sanctæ inseruit Matthæus Raderus noster, cum titulo* Beati : *sed cum Monachii scribens ipse, de eo plura se cognovisse neget quam dixerit Aventinus ; patet illius cultum neque miraculis confirmatum, neque ad posteros propagatum fuisse ac nec locum quidem sepulturæ sciri.*

Pelbertus a Themeswar *in Hungaria, an.* 1490, Robertus Stuardus *in Scotia, anno* 1530 *Ordini* Bartholomæus a Motaluano, *in Sicilia* 1605, Joanna Regina Castellæ *anno* 1381 *Minorum relati in Martyrol Francisc. Arturi e'* Joanna *in Gynecæo.*

Lambertus Roesenveldus, Quirinus Talesius, Consules, Franciscus Jacobi Rembrandi filius Presbyter, Hadrianus Senator, Hugo Civis, Ursula Virgo Beghina, Maria Vidua, Harlemenses omnes, *a Calvinistis hæreticis occisi referuntur a Petro Opmeero decade 2 libri 1 Martyrum Hollandicorum, et ut* venerabiles Martyres *hoc die memorantur ab Arnoldo Raissio in Auctario Molani ad Natales Sanctorum Belgii,* Ursula *quoque ac* Maria *cum titulo* Beatæ *inscribuntur Gynecæo sacro Arturi du Monstier.* Ursula *denique* ut venerabilis Virgo et Martyr *inscripta est Menologio Laherii.*

Eleonora Ortiz, Virgo tertii Ordinis Carmelitarum Majoricæ apud Baleares, tamquam miraculis clara anno MDXCIV, *inscripta est cum titulo* Beatæ *Gynecæo sacro Arturi du Monstier.*

Franciscus Ghiselius Bononiensis, Canonicus Regularis S. Salvatoris, cum opinione sanctitatis anno 1429 mortuus, *refertur a Masino in Bononia perlustrata.*

B. Seraphina Cajetana, Virgo Abbatissa Syracusis, *indicatur in Menologio Bucelini citato Octavio Cajetano, qui ejus meminit in Idea operis de Sanctis aut fama illustribus, in Appendice ad Indicem alterum Illustrium fama sanctitatis pag. 44, sed absque titulo* Beatæ, *non etiam indicato anno aut die mortis. Eamdem, citato Cajetano cum titulo* Sanctæ *inseruit Menardus Appendici secundæ, quod dies natalis ignoretur.*

Stephanus Ruizius a Purificatione *Carmelita, ut* Beatus *refertur in Acie bene Ordinata Sanctorum ac Beatorum istius Ordinis, cujus Auctor in Notis MSS. addit, quod* in cœnobio S. Annæ de Collores in Lusitania assumpto habitu, tanta claruit sanctimonia, ut mortuum ad vitam revocaverit : et Urbanus VIII, visa informatione miraculorum alias patratorum, illum solenni Beatorum Catalogo adscribere

adscribere parabat, dum mors obstitit. Ceterum *inquit* a populo Lusitano Beatus passim vocitatur, et colitur in Kalendariis nostris. *Kalendaria istæc privatam dumtaxat fidem habere puto : mirum est autem, si ita passim appellatur* Beatus, *nequidem de eo inter Pios agi a Georgio Cardoso in Hagiologio Lusitano. Interim opto ut causa Romæ cœpta successum habeat, et Sanctorum ac Beatorum Ordinis numerus, Apostolica Sede approbante, crescat in mille millia.*

S. Castulus Martyr Romæ *proponitur in MS. Trevirensi S. Martini, et Atrebatensi Ecclesiæ Cathedralis. Cum pluribus Martyribus relatus* XXVIII Maji.

S. Germanus, Episcopus Parisiensis, *inscriptus est Martyrologio Rabani : ast aliorum sequenti die* XXVIII Maji.

B. Guilielmus, Comes in Hannonia, *indicatur a Ferrario, citatis Annalibus Hannoniæ et Kalendario Belgico. Nobis videtur esse* S. Guilielmus Gellonensis, *referendus* XXVIII Maji.

B. Jacobus de Forlivio, Ordinis Prædicatorum, *indicatur in Annotatis Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. De eo agemus* XXXI Maji.

B. Theobaldus Confessor Albæ-Pompeiæ *colitur in Octava Ascensionis Dominicæ. Hunc Ferrarius credidit anno* 1250, *quando Octava illa in hanc diem cecidit; et sic eum retulit in utroque Catalogo : sed constat eum erravisse in numero, et mortuum Sanctum credi Albæ anno* 1150 *: quare de eo agemus die, quo tunc Octava Ascensionis agebatur,* I Junii.

S. Maximinus, Episcopus Aquensis in Provincia, *memoratur a Greveno et Canisio; ab aliis* VIII Junii.

B. Diana, Ordinis S. Dominici Bononiæ, *relata hoc die in Anno sancto illius Ordinis, Belgice et Gallice hic vulgato : ab Auctore Bononiæ perlustratæ, et alio Diarii sacri Dominicani, Italis (quibus potius hic fidendum) refertur ad* X Junii.

S. Barnabæ Apostoli inventio corporis Tolosæ *celebratur a Saussayo. Dies natalis est* XI Junii.

S. Maxentius, Abbas Pictavensis, *refertur in MS. Kalendario Benedictino, item a Greveno et Canisio, ab aliis* XXVI Junii.

S. Perseverantia Virgo *indicatur in MSS. Reginæ Sueciæ et monasterii S. Victoris : forte est* Perseveranda *Martyrol. Romano inscripta* XXVI Junii.

Simon Ordinis Minorum S. Francisci, Messanæ virtutibus et miraculis clarus, *inscriptus est a Cajetano Martyrologio Siculo, non apposito titulo* Beati : *at cum illo titulo indicatur in Martyrol. Franciscano Arturi ad diem, quando veritas poterit examinari,* XXI Augusti.

Nonanus Monachus *indicatur in Annotatis Carthusiæ Bruxellensis, nobis ignotus. An forte* Nonnosus? *ab aliis relatus* II Septembris.

S. Adriani Martyris translatio ad Gerardi-montem *indicatur in MS. Florario, et a Molano, Canisio, Ferrario. Ad diem ejus natalem refertur historia Translationis a Molano in Natalibus Sanctorum Belgii Miræo, et aliis, id est ad* VIII Septembris.

SS. Sergius et Bacchus Martyres, ob cultum in Ruffinianis, *referuntur in MS. Græco Synaxario, et Menæis MSS. Mediolanensibus et Taurinensibus, alioque Arabo-Ægyptio quod habemus Latine redditum. Acta eorum danda erunt* VII Octobris.

Fontana Virgo, *ut* Sancta, *proponitur a Camerario citante Breviarium Scoticum : quo etiam allegato refertur a Dempstero cum aliquo elogio lib. 6 Hist. Eccl. et in Menologio* XIII Octobris.

Symmachus Boetii socer *a Petro de Natalibus cum egisset de S. Joanne Papa et Martyre (quem a Theodorico Rege Ariano Ravennæ carceri inclusum hoc die in ejus Actis referimus) adjunctus illi est, quia etiam Theodorici jussu occisus ;* et Sanctus *et* Martyr *appellatus. Secuti Grevenus, Canisius, et hoc citato Ferrarius. Baronius in Annalibus ad an.* 526 *cum egisset de S. Joanne Papa, late de* Boetio et Symmacho *agit, et hujus laudat pietem atque doctrinam, nulla facta ullius cultus Ecclesiastici mentione, uti fecerat de S. Joanne Papa. Nos putamus de Symmacho potius agendum, quando varii Boetium ejus generum referunt* XXIII Octobris.

S. Elisabethæ viduæ Canonizatio *indicatur in MS. Florario. De ea agendum erit ad ejus Vitam* XIX Novemb.

S. Clementis, Papæ et Martyris, translatio in monasterium Piscariense, *facta a Ludovico Juniore tempore Hadriani Papæ II, (ad quem anno* 868 *totum ejus corpus e Chersoneso Romam detulerat S. Cyrillus) ibidem annue celebratur hoc die : quod deinde Alexander Papa III confirmavit, per Breve nobis ex Chronica illius monasterii communicatum. Crediderim partem valde notabilem concessam Imperatori, monasterium prædictum in ejus honorem et nomen fundaturo : potiorem tamen partem reservatam Romæ : qua de re plenius agi poterit ad natalem* XXIII Novembris.

S. Maximini, Abbatis Miciacensis, translatio corporis *indicatur in Usuardo, sed aucto in monasterio Parisiensi S. Germani; item in Bellino auctius Parisiis excuso, et in Strozziano an.* 1486 *Florentiæ. Dies ejus natalis est* XV Decembris.

NOT. 8^vae APP. TOM. VII

G.H.

DE S. ZACHARIA MARTYRE

EPISCOPO VIENNENSI IN GALLIA.

SYLLOGE HISTORICA.

Actorum summarium ex Breviario, ecclesia, cultus.

SUB TRAJANO

Juxta Breviarium Vien.

Descripsimus *ipsi Viennæ anno* MDCLXII *vetustum Catalogum Sanctorum Episcoporum Viennensium, in quo dicitur,* Crescenti *successisse* Zacharias, martyrio coronatus : *cujus festum in antiquo Kalendario Missalis et Breviarii ibidem descripto, assignatur ad hunc diem* XXVII *Maji : et sequentem ejusdem Vitam reperimus in Breviario Viennensi, anni* MDXXII, *tunc nobis donato, quæ est hujusmodi :*

a S. Crescente ordinatus Episcopus,

2 Tempore illo, quo post corporeum Salvatoris adventum, exortus in tenebris Sol ipse justitiæ, splendore fidei illuminare Occidentalium plagam cœperat, et in omnem terram Evangeliorum sonus exivit; in regionibus illis Apostolorum prædicatio se declaravit : id est sub Trajano, Imperatore crudelissimo, genere Hispano, primum Crescentem Pauli discipulum Vienna civitas, Gallorum habere meruit doctorem : cujus fide ac virtute plurimi de gentibus

A gentibus ad Christum conversi sunt. Cumque per aliquos annos ibi resideret, ordinavit pro se venerabilem virum, sanctum senem, Zachariam Episcopum: ipse vero in Galatiam redivit, persecutionem gentium expavescens, memorans Salvatoris dictum, Si vos persecuti fuerint in ista civitate, fugite in aliam. Sanctus igitur Zacharias, ut diximus, ordinatus Episcopus, verbum Dei gentibus prædicabat, habitans extra mœnia urbis in domo cujusdam viduæ, Præfecti ancillæ, Fuscinæ nomine, jam Christianæ. Et veniebant ad eum plurimi ex populo, et docebat eos secrete, dicens: Credite in Jesum, filium Dei Domini nostri: quia ipse est Creator et Salvator omnium rerum. Et credentes baptizabantur.

multos convertit:

3 Igitur cum jam multos ad fidem sanctæ Trinitatis instrueret; subito a Præside urbis Pompeio rapitur; atque vinctus ad templum, quod superjacet civitati, perducitur. Cumque introgressus fuisset: videns ibi ante simulacrum Martis ornamenta aurea, subridens, ait: Ista ornamenta pauperibus melius poterant erogari, quam ante conspectum idolorum appendi. Respiciensque ad idolum dixit: Destruat te Dominus et Salvator noster Jesus B Christus. Ad hanc autem vocem subito locus, in quo simulacrum erat, non comparuit. Præses itaque et omnes templorum Pontifices hæc videntes, vehementer turbati dixerunt ei: Quis dedit tibi hanc potestatem, ut deos nostros destrueres? S. Zacharias respondit: Filius Dei vivi seculum renovavit perditum.

captus

idolum Martis precibus tollit,

4 Et cum sacrificare Deo Marti noluisset, sed prædicationibus et verbis Præfectum et templorum Pontifices confudisset; irati vehementer, subito injicientes manus in eum, et ejicientes extra ædem publicam, calcibus obtundentes observabant eum. At mane facto, dum traheretur per portam triumphalem, quæ nunc Cratiana appellatur, ad Australem plagam, prope urbis mœnia gratias agens et dicens, Domine ne statuas illis hoc peccatum; omnes unanimiter illum lapidibus obruunt: sicque gloriosus vir, exemplum beati Protomartyris Stephani secutus, post mortem sui certaminis non est a pio Domino destitutus: qui dedit illi caput antiqui serpentis conterere, dum fideliter studuit in mandatis ejus decertare. Etenim ideo, sancto corpore relicto feris et avibus, abiit Pompeius. Pauci etiam id temporis Christiani, ipsique propter Gentilium furorem sanctum Martyrem humare metuentes, sed tamen divina pietate et misericordia commoti, nocte in arca saxea recondunt, ubi proprium cruorem fuC derat, in altam foveam, ibique usque in hodiernum servatur.

ejectus extra urbem, lapidatur:

in alta fossa sepelitur:

5 *Hæc in dicto Breviario, verbotenus desumpta ex antiquis Actis, repertis in MS. Bodecensi in Westphalia, quæ hic daremus, si continerent aliquid præter jam relata et inanem logomachiam, inter Martyrem recusantem et Præsidem urgentem ad sacrificandum. Ado Episcopus Viennensis in suo Chronico asserit,* sub Trajano gloriosissimum senem Zachariam, Viennensem Episcopum, martyrio coronatum. *Memoratus supra* Crescens *colitur* XXVII *Junii, etiam Martyrologio Romano inscriptus. At* Fuscinæ *nomen permansit Viennensibus familiare: nam isto nomine appellatæ fuerunt soror S. Aviti Episcopi, ejusque cognata, ambo Deo devotæ Sanctimoniales, de quibus egimus* V *Aprilis ad Vitam S. Aviti* § 1. *In MS. Martyrologio Ecclesiæ Viennensis, quod studio et labore Joannis Lievræi Canonici renovatum est; celebratur festum* S. Zachariæ *hoc* XXVII *Maji cum satis magno elogio, ex quo præcedentibus adjungimus ista:* Hic etiam sacrum mantile (super quo Dominus Jesus, in ultima cœna cum discipulis acta, sacram Eucharistiam, Corpus scilicet suum et Sanguinem, consecravit) Viennam attulit de beatissimi

traditur mappam cœnæ Domini attulisse Viennam.

Petri donariis. Quod quidem mantile ad hæc usque D tempora Viennensis Ecclesia asservavit: atque auro argentoque decoratum, Dominica in Albis, singulis annis in Ecclesia Apostolorum, cum largitione Indulgentiarum, ab antiquis Summis Pontificibus et maxime Innocentio Quarto concessarum, maxima populi frequentia visitur.

AUCTORE G. H.

6 *Bodecensia Acta successorum Episcoporum nomina, et cultum S. Zachariæ paulatim auctum, sic nobis explicant:* Post passionem beati Martyris, Martinus, natione Romanus, in summum Sacerdotium cooptatus, virtutum etiam meritis comparandus, in loco ejus idoneus succedit: sicque supra S. Zachariam, Protomartyrem Galliarum, quoddam tugurium, in honorem Domini sanctique Martyris non magno pretio construi fecit. Sed post modum, intercurrentibus annis plurimis, temporibus Valeriani et Gallieni Imperatorum, crescente numero electorum, erat non longe a mœnibus urbis castrum, quod ab antiquis fuerat miro opere fundatum; quod cives Viennensis, maxima pars Christiani, diruentes, cœperunt ædificare spatiosam et altiorem basilicam supra sanctum Martyrem Zachariam, in honorem Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi Sanctorumque omnium Apostolorum, ad Australem plagam E urbis sitam. Lupicinus quoque Episcopus vir eloquentissimus, ad quem beatus Papa Cornelius scribit, per idem tempus Ecclesiæ ipsius Præses erat: qui magnis sumptibus parans basilicam, ante consummationem cœpti operis lustrans provincias, gestans Evangelium, apud Tecanistrum oppidum passus est. Successor vero ejus B. Simplida, Basilicam, quam decessor suus fideliter inchoaverat, instantissime consummavit, et legitime in palam dedicavit. *Hæc ibi, merito omissa a collectoribus Breviarii: quis enim nescit Basilicarum sanctis Martyribus publice erigendarum initium primo factum sub Constantino Augusto? Coluntur autem* S. Martinus 1 *Julii*, S. Lupicinus, XIV *Decembris*, Simplida *vel* Simplides, *aut* Simplidius XI *Februarii, ubi de eo egimus: sed correctum cupimus Lievræum ubi prædictis Episcopis adscribit ædificationem Basilicæ S. Petri. Nisi dicere malimus, istic ubi postea Basilicæ surrexerunt, ab aliis conditas fuisse ecclesias, quales ea tempora persecutionibus infesta ferebant, privatarum ædium speciem usumque exterius præferentes: quibus sæpe dejectis mutatisque, augustiora postea opera sub appellatione Sanctorum successerunt.*

Ecclesia super corpus erecta

quando credi possit?

7 Zachariam *magno elogio exornat Saussayus, a quo* F *accipere aliquid non incongruum fuerit: narrato enim sancti Martyrio sic progreditur.* Ultimæ pressuræ ejus perpetuum indicium est silex, qui etiamnum cernitur ad Carmelitarum ædem, sacratissimo ejus tinctus sanguine. Sacrum vero cadaver inter varias sordes satanæ ministri projecerant: at clam inde a piis viris sublatum, prope urbis mœnia eo quo licuit cultu tumulatum fuit: ubi postea, divinis coruscantibus signis, Sedis Apostolicæ præcepto, ut digna honorificatione frueretur, maxima celebritate insignique solennitatis apparatu ab Hugone tituli S. Sabinæ et Guilielmo tituli basilicæ duodecim Apostolorum, S. R. E. Presbyteris Cardinalibus, hinc levatum atque in urbem illatum, congrua veneratione collocatum est in cœnobitica basilica S. Petri. Cujus rei ut extaret apud Viennenses monumentum, Innocentius Papa IV edito diplomate sacra munera iis impertitus est, qui quotannis ipso repositionis die, mente expurgata et divinæ alimoniæ pie suscepto pabulo, pretiosa tanti Cœlitis pignora venerarentur. *Hæc Saussayus. Prædictus Lievræus in tractatu Gallico de Antiquitate Viennensi addit,* Indulgentiam ab Innocentio IV concessam fuisse centum dierum, *quam Joannes Chenu in Archiepiscopis Viennensibus asserit*

Corpus in urbem allatum a 2 Cardinalibus.

Indulgentiæ concessæ

anno 1251:

A *asserit* datam Lugduni XIV Kalendas Aprilis, Pontificatus anno VII. *ergo anno Christi* MCCLI. *At memorati Cardinales*, Hugo de S. Caro Ordinis Prædicatorum, et Guilielmus Abbas S. Facundi Legionensis diœcesis in Hispania, *fuerunt creati anno* MCCLIV. *Meminerunt etiam* S. Zachariæ *Demochares, Claudius Robertus, et Sammarthani in Archiepiscopis Viennensibus.* D

cultus 26 Maji.

8 *In Martyrologio sub nomine Bedæ refertur pridie seu* XXVI *Maji, et hoc secuti sunt Molanus, Galesinius, Canisius, cum hodierno Martyrologio Romano, in quo ista leguntur :* Viennæ S. Zachariæ, Episcopi et Martyris, qui sub Trajano passus est.

DE SANCTO JULIO

G. H.

MARTYRE DOROSTORI IN MOESIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus notitia ex Martyrologiis Latinis, deque Actis Passionis.

XXVII MAJI.

Memoria apud Florum,

Inter *illustres Martyres, qui* Dorostori *in Mœsia inferiore, et hodierna Bulgaria, pro Christi nomine passi sunt, fuerunt* Passicrates, Valentio, *et alii, quorum certamen celebravimus* XXV *Maji. Hos proxime secutus est* S. Julius, *de quo Florus in* B *Supplemento Bedæ tempore Caroli Magni hæc scripsit :* VI Kalendas Junii. Passio S. Julii, qui sub Maximo Præside capitis amputatione complevit martyrium. *Aliquanto plura profert Usuardus his verbis :* VI Kalendas Junii. Apud Mœsiam, civitate Dorostorensi natalis B. Julii, qui tempore persecutionis, cum esset veteranus et emeritæ militiæ, comprehensus ab Officialibus, Judici est oblatus : quo præsente cum idola execraretur, et nomen Christi constantissime confiteretur, capitali sententia punitus est. *Quibus apud Adonem relatis, ista adduntur.* Cumque duceretur ad locum cædis adimplendæ, Esychius quidam miles, cum et ipse ob fidem Christi comprehensus detineretur, rogabat eum dicens : Memor esto mei : nam et ego subsequor te. Plurimum etiam saluta Passicratem et Valentionem famulos Dei, qui nos jam per bonam confessionem præcesserunt ad Dominum. Julius vero osculatus Esychium dixit : Frater, festina venire : mandata enim tua audierunt, quos salutasti. Sic accepto orario, ligans sibi oculos, martyrii palmam gladio cædente percepit. *Hæc Ado, quæ fere eadem leguntur apud Notkerum, et auctorem qui sub nomine Bedæ Martyrologium edidit. Secuti passim recentiores Martyrologi cum Petro de Natalibus lib. 5 Catalogi cap. 56. De eodem agitur* C XIV *Junii, in MS. Martyrologio Bruxellensi ecclesiæ S. Gudulæ. Et omnes fidem præstant Actis MSS. martyrii, quæ Augusta Vindelicorum accepimus ex codice MS. Marci Velseri submissa.* Esychius *sive* Hesychius, *qui in hisce Actis et relatis Martyrologiis refertur, martyrium passus est* XV *Junii, quando de ipso seorsim erit agendum. Ceterum Acta videntur aliunde abstracta, forsan ex Actis* S. Passicratis, *quæ latent. Tempus martyrii apud antiquos non exprimitur. Galesinius* Julium *adscribit* Alexandri Imperatoris persecutioni, *et secutus est Baronius in Martyrologio et in Annalibus ad annum* 228 *num.* 2.

Usuardum,

Adonem,

et alios.

Acta martyrii.

Cultus S. Julii Fæsulis.

2 *Colitur hoc item die* Fæsulis in Hetruria S. Julius Martyr, cujus corpus in Abbatia Fæsulana quiescit, *et* adolescens *creditur passus, at quando ignoratur. Videtur ejus cultus hoc die assumptus, propter* S. Julium *Dorostorensem, licet alius omnino dicendus sit : agitque de eo Ferrarius in utroque Catalogo.*

ACTA MARTYRII

Ex codice MS. Marci Velseri.

Miles Christianus occultus,

Ecce sanctissimus Julius, dignus habitus gratiæ Dei ; ecce sicut vere spiritalis juvenis exercitus Christi : ecce Martyr carissimus, propter regnum Domini, similia passus eis, quæ erga B. Passicratem. Erat quidem hic secundum seculi hujus militiam præmemoratis viris commilitans, deinde æmulatione religionis imitator effectus eorum, qui ante eum martyrizaverunt, heredes quidem effecti E Dei, coheredes autem Christi. Cum enim crescerent ea, quæ secundum impios erant : cum præcepta contra omnes decurrerent, sacrificare jubentia demoniis ; similia perditis operari non acquievit Sanctus, sed apud se occulte fidem Dei salvabat. Et quidam de germine invidi et odientis bonum diaboli, delatat quidem virum Præsidi, incusat autem fidem, et in palam perducere non devitavit. Transiens itaque in medium incusabat : Humanissime Præses, Julius iste Christianus est, et non vult præceptis regalibus obedire. Maximus Præses dixit: Quid dicis ? Juli, vera sunt hæc ? Julius dixit : Ita, Christianus sum. Maximus dixit : Quid ergo? ignorasti præcepta Regum, quæ jubent immolare diis ? Julius dixit : Non ignoravi quidem : Christianus autem sum : et hoc facere non possum, et negare Deum. Maximus dixit : Quid enim grave est thurificare et abire ? Julius dixit : Non possum excedere, et infidelis apparere Deo meo. Etenim in vana militia, quando videbar errare totis viginti septem annis neque tamquam scelestus, neque quasi litigiosus oblatus sum judicio : sexies in bellum exivi, nemini de post steti, nec alicujus deterius pugnavi : Princeps me non vidit aliquando errare : et quomodo F nunc putas eum, qui in pejoribus fidelis repertus est, in melioribus infidelem esse ? Maximus dixit : Juli, immola diis. Mihi [imputetur] hoc peccatum : cum violentia immolans, non habes peccatum: postea vades in domum tuam accipiens decennaliorum pecuniam, et nemo tibi erit molestus. Julius dixit : Neque pecunia hæc satanæ, neque tua subdola doctrina privat me a lumine : æternum Deum enim negare non possum. Da itaque sententiam adversus me, quasi adversus Christianum. Præses dixit : Nisi fueris Regibus devotus, et sacrificaveris, caput tuum amputabo. Julius dixit : Bene cogitasti. Obsecro autem te, pie Præses, per salutem tuorum Regum, comple cogitationem tuam, et da sententiam de me, ut vota mea perficiantur. Maximus Præses dixit : Si non vis pœnitere, desiderio tuo traderis. Julius dixit : Gratias ago Deo meo. Maximus dixit : Julius, nolens præceptis Regum acquiescere, capitalem dabit sententiam. Cum autem ductus fuisset ad locum solitum, osculabantur illum omnes. Beatus autem dicebat : Unusquisque scit suum periculum, quali me osculatur ore. Esychius autem quidam Christianus, cum esset miles, et ipse custodiretur, dicebat Martyri : Obsecro, Juli, cum gaudio comple pollicitationem, et accipe coronam : etenim ego subsequor

accusatus fidem profitetur.

et dissimulare renuit :

ultro sententiam mortis urget :

A sequor te : plurimum autem saluta Passicratem et Valentionem. Julius autem osculans Esychium, dixit : Frater, festina. Mandata enim tua jam audierunt : sicut enim te, video nunc circumstantes me. Et accipiens oralem ligavit oculos suos, et tetendit cervicem : miles autem adducens gladium, finem imposuit martyrio. D

a S. Hesychio salutatus : *martyrium complet.*

DE S. RESTITUTA VIRGINE,

CUM CYRILLO PRESB. ET SOCIIS DUOBUS

MARTYRIBUS SORÆ IN CAMPANIA.

NOT. 9 ***** APP. TOM. VII MAJI.

ET S. RESTITUTA MARTYRE,

D. P.

ROMA AD SUESSIONESEM GALLIÆ DIOECESIM TRANSLATA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

B §. I. De ecclesia et cultu Soranæ Martyris, ejusque ibi corpore quæsito diu ac nuper demum invento. E

CIRCA ANNUM CCLXXII

Distinguendæ Restitutæ duæ:

D*istinximus ad diem tertiam Maji Juvenales duos, Narniensem Episcopum alterum, alterum Confessorem ; cujus ossa (incertum unde) Translata Fossanum Pedemontii urbem, propter solam nominum identidatem pluribus seculis æstimata sunt Narniensis esse : neque etiam nunc Fossanensibus potest ea opinio eximi, postquam Narniæ fuit ineluctabili evidentia repertum integrum corpus Patroni. Idem hic si faciam, eodem id accepturos modo Suessionenses existimo ; qui nihil hactenus dubitarunt, quin corpus* S. Restitutæ, *quod Roma in diœcesim suam ætate Ludovici Pii Imperatoris translatum est, ejusdemmet sit, quæ Soræ hoc die passa celebratur. Sed æqui rerum æstimatores laudabunt consilium, neque censebunt Suessionensibus detrahi, quod amore veritatis Soranis relinquetur ; quando suam ipsi retinebunt Patronam, æque ac Sorana miraculis illustrem. Fuit* Sora, *urbs olim Samnitum, Volscis inde pulsis, dein Romanorum municipium ; ubi Proconsul ad jus dicendum fixum tribunal habebat, atque jam inde ab Apostolorum temporibus creditur aliqua Evangelii lux effulsisse. Gloriatur quoque suorum maduisse sanguine civium, qui ad martyrii lauream anhelantes, illum libentissime pro Christo fuderunt. Inter hosce censetur* S. C Julianus, *sub Antonino Pio passus, cujus Martyrii Acta, ad diem* XXVII *Januarii, a nobis sunt edita. Sed vel maxime ibidem enituit constantia* S. Restitutæ Virginis Romanæ, *sub Aureliano Imperatore martyrium cum* S. Cyrillo Presbytero et duobus Sociis *hoc* XXVII *Maji passæ, quæ propria postmodum ecclesia honorata, Soranæ civitatis Protectrix et Diva Tutelaris est habita.*

Prioris sub Aureliano passæ *ecclesia Soræ*

2 *Erat hæc ecclesia, cum circa initium seculi* XI *scriberentur sanctæ Virginis Passio et miracula, de quibus infra, fueratque haud dubie pridem Collegiata, saltem post recessum Saracenorum : et talis etiam est hodie, habens sub Præposito Canonicos sex, Beneficiatos duos. Tam cara Sanctæ fuit, ut hostibus anno* MCLVI *ferro flammaque omnia vastantibus cremari illam non permiserit, miraculo flammas impediens ; uti infra dicetur, et Sora scribitur plenius expositum reperiri in magno libro seu Catalogo, quem Reverendissimus quondam Soranus Episcopus Hieronymus Joannellus, anno* MDCIX, *exeunte Augusto ordinatus, anno autem* MDCXXXII *vita functus, singulari labore diligentiaque confecit. Laudat Hieronymum Ughellus, quod* bonus piusque Pastor Cathedralis ecclesiæ Sacrarium construxit, sacraque supellectile locupletavit ; Corpora SS. Deodati et Juliani Martyrum transtulit solenni pompa, Seminarium a fundamentis erexit, *aliaque publice utilia fecit. Addi poterat, quod inter prima curæ Episcopalis initia requirere curavit, et invenisse se credidit corpus* S. Restitutæ. *Hoc enim constat ex responsiva quadam Cardinalis Burgesii, ad ipsum data anno* MDCIX die X Decembris Roma, *hoc tenore* : Consolatus nos est Dominus per ea quæ Dominatio sua scribit circa corpus S. Restitutæ, nuper istic sua industria repertum ; et per pietatem quam tali in actione monstravit, merito laudandam magnique faciendam. Ego me obligatum agnosco pro benevolentia, qua me tam læti nuntii fecisti participem per epistolam; eoque nomine ago gratias, desiderans vicissim, ubi res tulerit, vestro obsequio operam meam impendere.

Collegiata. *In hac repertum an. 1609 ejus ut putabatur corpus,*

3 *Servabatur hujus Epistolæ originale apud D. Paulum Valentem, Præpositum* S. Restitutæ, *tamquam magni momenti instrumentum ad veritatem dictæ inventionis comprobandam ; interim dum Ecclesiæ Cathedralis Primicerius pergebat supprimere authenticum illius Actum, surreptum ex arca ipsius corporis, per prædictum Episcopum deposita intra sacristiam ejusdem Cathedralis, causa ut dicebatur, dissensionis inter utrumque Capitulum, et prætextu cujusdam scrupuli circa ipsam inventionem. Interim Episcopus Joannes, duos supra nominatos sanctos Deodatum et Julianum sic transferendos curavit, sicut docebimus,* de Deodato *quidem* XXVII *Septembris, de* Juliano *autem* XXVII *Januarii in Supplemento : pro alio isto corpore desiit esse solicitus ; quin potius (quod postea compertum fuit) clam submovendum e Sacrario curavit, eoque unde acceptum erat loco rursus infodiendum : quia inspectis accuratius ossibus (quorum nonnullas particulas dolebat fuisse pro Reliquiis præmature distributas) et considerata eorumdem inter se proportione, apparuerat, ipsa omnino esse infantis alicujus, non autem adultæ Virginis, qualem fuisse constabat* S. Restitutam. F

transfertur ad Cathedralem,

4 *Rebus sic stantibus, placuit Deo pium Sorani populi studium, licet intento frustratum suo, rarum acceptumque declarare memorabili ad omnem posteritatem eventu, qui sic narratur, per Epistolam inde submissum :* Cum anno MDCLIV contigisset gravi terræ-motu concuti Soranam civitatem, ad primam succussionem datum campana signum est, ut populus in ecclesiam S. Restitutæ conveniens, communem Patronam coram exposito Venerabili deprecatricem adhiberet. Convenit populus, oravit, regressus cum spe bona inde

sed errore agnito iterum defoditur. *Ecclesia Sanctæ anno 1654 lapsa et restaurata,*

AUCTORE D. P.

inde est : et mox ecclesia universa corruit, quasi periculum in sua ipsius tecta excipiens Sancta, salvos cives eorumque domos præstare voluerit. Hunc sane fuisse omnium sensum videntur demonstrasse, quando studio prorsus memorando, eleemosynis largiendis divites, tenuiores cives operis gratuitis conferendis, novam quæ nunc extat longeque priori elegantiorem molem construxerunt, sicuti legitur in libro rationum, scripto per Paulum Valenti Præpositum ; per cujus manus impensæ omnes, ex eleemosynaria capsa desumi solitæ, transierunt ; sicut etiam ejus arbitrio tota regebatur fabrica. Et hic quidem ipse bis interea legitur periclitatus de vita, illæsus tamen permansisse semper auxilio Sanctæ, quæ etiam fabros omnes eorumque magistros iisdem in casibus servavit indemnes.

dum olim repertum corpus prudenter celatur ;

5 *Quanto hæc notiora erant civitati toti, tanto magis illam urebat desiderium videndi expositum publico cultui, quem putabat in Sacrario ecclesiæ Cathedralis attineri thesaurum. Præpositus autem et Canonici* S. Restitutæ *nullum non movebant lapidem, ut seposita controversia suo potirentur voto ; donec tandem eorum omnem conatum vincente Primicerii constantia, censuerunt mortem ejus, quæ semi non procul abesse poterat, potius expectandam, quam surdas aures pulsandas diutius, quamvis novum suum Episcopum, ex Congregatione Perusini Oratorii assumptum, Thomam Guzzonium, haberent causæ suæ non obscure faventem. Verum hic, ratione magis quam affectu, seu potius divino motus impulsu, definiebat nihil ; donec Soranorum pia vota respiciens Deus, fecit* S. Restitutæ *verum corpus, ac trium Sociorum Reliquias, et omnium quatuor capita, inveniri anno* MDCLXXXIII. *Quin etiam Joannelli Episcopi scripta perscrutantibus innotuit, quid illo priori factum esset ; et quam prudenter Primicerius egisset, nec minus erga defuncti memoriam reverenter, quod in se trahere maluerit invidiam frustrati voti popularis, quam scandalum suscitare, commissum errorem revelando et fatendo veritatem, cui nemo tamen esset habiturus fidem in isto æstu animorum, crediturorum,* Restitutam *revera inventam, nec nisi per æmulationem occultari. Totam Inventionis prænotatæ historiam descripsit, qui eidem post paucos dies supervenit, testis ex parte oculatus, Conradus Janningus noster ; et hanc post Acta mox laudanda dabimus.*

verum, an. 1683 invenitur.

Memoria in Fastis sacris,

6 *Memoria ejusdem sanctæ Virginis in MS. Martyrologio Vaticano Ecclesiæ S. Petri legitur his verbis:* Civitate Sorana passio S. Restitutæ Virginis et Martyris. *Eadem habentur in alio MS. bibliothecæ Vaticanæ, sub signo numeri* 5940, *quod olim fuit Ecclesiæ Beneventanæ. Secuti Maurolycus, Felicius, Baronius in hodierno Martyrologio Romano, qui (utpote ortu Soranus) plurima in Notis observat de* Proconsule *ibidem residente, et de* S. Restitutæ memoria adhuc extante in insula Fibreni, ubi Christi Virgo nobile certamen pro Christo subiit, victrixque est coronata martyrio una cum sociis. Putatur etiam quod ex carnificina Sanctorum Martyrum illic exerceri solita, ipsum Fibrenum flumen hodie vulgo dicatur Carnellum, quasi Carnarium. In Actis S. Placidi Martyris, quæ scripsit Gordianus, illud flumen Carnellus reperitur appellatum, ut scias non esse recentem nomenclaturam. *Hæc ibi Baronius, qui in Annalibus Ecclesiasticis ad annum* 275 *num.* 5 *ista scribit.* Sub eodem Imperatore *Aureliano*, Soræ passa est clarissima Virgo Restituta una cum sociis, sub Agathio Proconsule : cujus nobile certamen multis miraculis illustratum, Ecclesiasticis monumentis meruit inseri, atque anniversaria commemoratione dicari. *Michael quoque Monachus, in Sanctuarii Capuani Kalendario secundo et tertio, ait, memoriam* S. Restitutæ *ad hunc diem* XXVII *Maji celebrari. Isto autem die intelligo Soræ benedici consuevisse in ejus nomine flores Rosarum, quas experientia docuerit, ad febrium depulsionem, mediante fiducia in ipsam Sanctam, perquam efficaces esse. Idem dicitur etiam, Borbani in Aprutio, simili die fieri, nec minori devotione festum illic agi ; eo quod Borbanenses credant possidere se ipsius Sanctæ caput, quod in Carnellum flumen abjectum Episcopus quidam nactus, Borbanum transtulerit. Verum ægre probabant Borbanenses, ipsum quod habent caput* Soranæ Restitutæ *esse, cum Soræ tot habeantur capita, quot fuisse decussa dicit historia Passionis; quorum unum ipsius esse, pene certum facit historia Inventionis.*

cultus etiam Borbani.

§ II. Acta Passionis et Miraculum a Gregorio Episc. Tarracinensi descripta : corporis existentia Soræ probata.

Acta, alia varie contracta,

Acta martyrii asservari in Ecclesia Sorana *asserit Baronius ad Martyrologium, eaque extare Neapoli et Romæ in Bibliotheca Vaticana ibidem didicimus : sed et Capuæ esse indicavit nobis per litteras inde missas Silvester Ayossa : eorumdemque compendium, in tres lectiones divisum, habetur in antiquo Breviario Capuano, anno* MCCCCLXXXIX *excuso. Aliud multo prolixius compendium, in duodecim Lectiones distributum, a præfato Joannello Episcopo* habitum *(ut præferebat titulus)* ex MSS. Antiquissimis ecclesiæ Atini ; *accepimus Sora, propria manu Cancellarii Episcopalis Josephi Porretta descriptum, et prælaudati Illustriss. ac Reverendiss. D. Thomæ Guzzonii, Episcopi Sorani, sigillo munitam,* XII *Februarii* MDCLXXXII. *Hoc compendium cum majoribus Actis conferentes, invenimus verbotenus inde exceptum fuisse : et ideo ejus verba, eodem quo istic continentur ordine, separamus ab aliis, includendo ipsa hujusmodi parenthesi* [ ]. *Majora autem Acta damus ex MS. Codice Branensis cœnobii, Ordinis Præmonstratensis in diœcesi Suessionensi ab ecclesia Arciensi, in quam vulgo creditur corpus translatum, vix plus quam duabus leucis distantis, uti ea inde accepit Nicolaus Belleforestius, Canonicus Regularis S. Augustini, in cœnobio Suessionensi S. Joannis Baptistæ Vinearum.*

cum mentione Cyrilli et plurium sociorum,

8 *In his Actis (quod alibi non ita fit) agitur de* XXXIX *Custodibus per Sanctam conversis et horum Tortoribus, qui simul omnes ante eam capite plexi sunt, nec non de* S. Cyrillo *Presbytero et duobus sociis, pariter cum Sancta decollatis.* Cyrillum et socios *expressimus in titulo, quia eorum passionem verosimilem faciunt, inventa cum S. Restitutæ corpore tria capita, variaque corporis non unius ossa : aliorum autem numero non audemus augere Sanctorum Catalogum. Etenim cum neque eorum corpora posteris in honore fuerint, neque eorum specialis ullus apud Soranos cultus fuisse sciatur, vehementer metuimus, ne veteri de Passione Sanctæ traditioni, potius quam Legendæ, conversiones et martyria hæc addita sint ornatus causa, uti nimis quam sæpe contigit in Actis multa post secula scriptis, et nihil fere certum habentibus præter principalis Sancti vel Sanctæ nomen et martyrium.*

sicut habentur exornata a Gregorio Ep. Tarracinæ.

9 *Fuerunt porro Branensia Acta in duos libros distincta : prior Vitam et martyrium continet, posterior miracula, postmodum et certiori longe fide (ut mox dicetur) atque distinctius cognita. Hisce tertium de translatione corporis in Galliam adjunxit ipse Belleforestius ex Gallico rythmo, circa annum* MDL *impresso, Latinum faciens et sensum sensui reddens,* nulla redundantium verborum habita ratione, *uti ipse infra in Epilogo addito monet : quod hic ab eo factum non ferimus moleste : sed quod etiam secundum librum descripserit,* redundantiore stylo moderate (ut solebat) contracto, *incommodum accidit instituto nostro, quo vetera originalia gaudemus integra exhibere. Quare si quis genuinum contextum nobis submiserit ad accuratiorem in supplemento*

A *supplemento editionem, gratiam sibi referendam sciat. Priores libri nullum præferunt auctorem in Codice Branensi : ex primo eorum in Catalogo Sanctorum Italiæ præclaram epitomen Ferrarius confecit, id professus se accepisse* ex monumentis Ecclesiæ Soranæ, in qua Acta a Gregorio Episcopo Tarracinensi conscripta asservantur. *Eidem tribuit hæc Acta Baronius in Notis ad Martyrologium. Prævivit utrique Petrus Diaconus de Viris illustribus Casinensibus cap.* 32, *inquiens,* dictum Gregorium *antea fuisse in* Casino oblatum, et scripsisse Passionem S. Restitutæ Virginis. *Ex eodem Petro vixit Gregorius* temporibus Alexii, Henrici, ac Joannis Imperatorum : *id est ineunte seculo* XII. *Addit Joannes Baptista Marius in Annotationibus ad dictum Petri locum, interfuisse Gregorium anno* MCVI *Concilio Guastallensi in Lombardia ; et subscripsisse Bullæ cuidam, Ecclesiæ Pisanæ anno* MCXXVI *indultæ: non tamen docet, unde ista hauserit. Docent vero nos apud Labbæum Acta Concilii Lateranensis sub Paschale II, anno* MCXII, *coacti contra privilegium Henrici Imp. interfuisse isti Concilio et subscripsisse* Gregorium Tarracinensem Episcopum. *Idem ipse Gregorius auctor est libri secundi de miraculis, quæ in Præfatione* B *ait se* cognovisse veridica relatione eorum, quibus coram positis gesta sunt, vel etiam qui in sese ipsis eadem cœlitus acta senserunt. *Similiter infra num.* 8, *mulieris a Sancta curatæ, obscœnum morbum describens, dicit.* Sicut ea replicante accepimus : *et num.* 14 *de milite, qui e carcere eductus fuerat, quod* cuncta omnibus, qui aderamus, ipse præsens recensuit. *Ex quibus apparet quam sint optimæ fidei, quæ libro illo secundo narrantur : quia pleraque saltem, ex propria Confessione eorum qui beneficia consecuti fuerant, accepta produntur.*

qui addidit librum 2 de Miraculis factis 11 aut 12 sec

10 *Sed qualis opinio tunc temporis fuit de Corpore* S. Restitutæ ? *Soræne an alibi quiescere putabatur ? Profecto ipsum silentium Gregorii, nusquam memorantis Translationem ejus, aut Romam aut alio factam, vix patitur credi, factam esse. Quod autem indubitanter crederetur Corpus Soræ existere, manifeste intelligitur ex ejus libro secundo, numero* 14, *ubi ait, quemdam eductum per* S. Restitutam *e carcere,* ad Beatæ tumulum cum oblationibus festinanter advenisse. *Et expressius num.* 6 *de alio, similiter e carcere liberato, refert quod* ad Beatæ Martyris Corpus lora, *quibus vinctus fuerat,* delegavit : *et num.* 7, *quod energumenus* ad beatæ Martyris Restitutæ Corpus delatus est. *Sic autem loquentem, non de alio loco aut civitate agere, quam de Sorana, ubi credebant sanctæ Virginis Reli-* C *quias esse, luce clarius fit legenti loca modo citata. Eadem porro Soranorum opinio perpetuavit ad hæc usque tempora : narrantque hodiedum personæ istic primariæ ac principes : aviam suam frequenter solitam fuisse adire ecclesiam* S. Restitutæ, *orationis causa ; ac flectentem genua ut plurimum prope fenestellam, quæ non longe ab ara maxima aberat, sæpius dixisse, eo dirigendas preces, istic Venerabiles* S. Restitutæ *Reliquias ex majorum traditione latere. Luculentius traditionem illam probat sequens Oratio, quæ in antiquo codice scripta legitur, et a tempore immemorabili quotannis die* IX *Martii solenniter in templo* S. Restitutæ *canitur a Primicerio Cathedralis, postquam illo die universus Clerus secularis, in memoriam liberatæ olim a bello civitatis, supplicationem per omnia fere compita instituit, unam dumtaxat* S. Restitutæ *ecclesiam visitans, ibique orationem præmemoratam solenniter recitans ; quæ talis est.* Propitiare quæsumus, Domine, nobis famulis tuis, per hujus sanctissimæ Virginis et Martyris Restitutæ, quæ in præsenti requiescit ecclesia, merita gloriosa, ut ejus pia intercessione ab omnibus protegamur adversis. Per Dominum.

secundum quem corpus erat Soræ adhuc sec. 12

quod etiam ex traditione,

et oratione propria confirmatur.

§ III. Confirmatur eadem existentia, indeque conficitur alia esse, cujus corpus seculo IX Roma Suessionem translatum est. D

P*ræfatis auctoritatibus et traditionibus Soranorum magnum pondus accedit ex Chronico terræ Ceccanæ diœcesis Ferentinæ, conservato in ecclesia S. Mariæ de flumine dictæ diœcesis, prout citatum legitur in grandi codice Cathedralis Soranæ fol.* 14, *videlicet :* Anno MCLVI, Indict. IV de mense Madio. Simon Soranus (*facit illum Soræ Præfectum Baronius*) interfectus fuit a suis hostibus. Filius dicti Simonis fecit vindictam pro eo : fecit cremare et prædare totam civitatem, excepta ecclesia S. Restitutæ, quæ numquam potuit cremare miraculose, quia ibi conservatur corpus S. Restitutæ, et alia corpora Sanctorum, quæ tempore belli fuerunt abscondita in dicta ecclesia. *Si* fuerunt abscondita, *ut expresse dicitur,* in ecclesia S. Restitutæ, *id factum fuit vel ante medium seculi* IX, *vel post : si post ; jam vanum est quidquid pro Translatione Romam facta affertur : si vero ante ; quod illud belli tempus, cujus metu absconditæ fuerint Reliquiæ, nisi Saracenici ? Si dixeris, anterioris alicujus belli metu abscondi potuisse dictas Reliquias, et nihilominus postea propter invasionem Saracenorum adferri Romam; frustra es, nisi tempus belli genusque aut circumstantias prodideris aliquas. Tum vero cur eodem loco, ubi semel belli tempore tutæ fuerant Reliquiæ, non potius conditæ fuerint denuo, quam procul inde in incertum dimissæ ; erepto civibus magno in rebus adversis solatio et quasi asylo suo ? Dicamus igitur, corpora* S. Restitutæ ac Sociorum, *uti constat, initio Soram allata in veneratione diu fuisse, lapsuque deinde temporis propter imminens aliquod bellum ibidem fuisse abscondita ; ita propter subsequentes tumultus, tam intestinos quam exteros, qui Soram aliasque Campaniæ ac Latii civitates sæpe sæpius afflixerunt, tam diu latuisse, donec in oblivionem abierit locus ipse, ubi posita fuerunt, variis templi ruinis insuper sepulta. In Vita enim lib.* 2 *num.* 12 *narratur totum templum* funditus corruisse : *idque seculo* X *aut* XI *debet factum fuisse. In Chronico etiam Fossæ-novæ apud Ughellum tomo* I *refertur,* anno MCIII Indict. XI, Sora cremata cum septem ecclesiis. *Ut posteriores calamitates, præsertim sub finem seculi* XII, *a Germanis et eorum Duce Conrado Comite Sorellæ illatas, silentio prætermittam. Quid igitur miri si latuerint ac fere ignorata fuerint Soranis, Corpora Sanctorum suorum ?* E

Quod anno 1156 cremari non potuerit ecclesia S. Restitutæ, tribuitur ejus ibi posito corpori,

nec apparet quando inde potuerit ablatum fuisse,

F

12 *Jam vero cum inventa non ita pridem sint in ecclesia, in qua constabat aliquando fuisse occultata ; in loco digniori, ubi cadavera profana sepeliri non solent ; in Confessione subterranea, quæ antiquis ac nostris etiam temporibus conservandis Sanctorum Reliquiis proprius fuit locus ; in urnis istiusmodi quæ cadaver recens mortui capere non possunt, et quibus inventa ossa tumultuario videntur injecta fuisse, quasi militaris furor otium ea componendi decentius non indulsisset, ita tamen operculo tecta ut conservari possent : cum hæc, inquam, aliaque indicia sanctitatem dictarum Reliquiarum et identitatem cum antiquis* S. Restitutæ et Sociorum *probabilissimam faciant ; pro Translatione autem prætensa ab aliquibus ad urbem Romanam nihil suppetat argumenti ; suppetente etiam nonnihilo quod eam dissuadeat, ut mox videbitur; consequens esse videtur, ut si alicujus* Restitutæ *corpus Roma in Galliam aliquando translatum est, id alterius fuerit.*

ubi inventa nuper ossa ipsius vero simillimæ creduntur,

13 *Hujusmodi Translationem habemus a Belleforestio transcriptam sub titulo libri tertii ubi dicitur quod Saracenis magna cum classe contra Neapolitanos Romanosque venientibus territi Sorani pretiosiora sua omnia, atque in his* S. Restitutæ et Sociorum corpora, *Romam transtulerint et in ecclesia S. Petri collocarint,*

nec videntur sub an. 844 Romam translata dici debere

AUCTORE D. P.

A *rint, anno circiter* DCCCXL, Leone IV *Sedem Apostolicam regente. Potuit hic, licet septimo demum post anno creatus, nominari, quia corporis in Gallias auferendi facultatem dederit anno* DCCCLI, *tunc enim ad Lotharium patrem ex Italia cum exercitu rediit Ludovicus, cujus Conestabili translatio adscribitur. Potuit etiam Sarracenorum apparatus ingens nuntiatus, etiam priusquam eorum classis anno* DCCCXLIV *advenit, Soranos conterruisse, impulisseque ut barbarorum, licet eatenus sæpius a Beneventanis victorum atque ægre in paucis locis sese tuentium, incrementum formidabile fuga prævertérent. Potuit denique ex tota Campania Romam fieri concursus fugientium, etiam cum Sanctorum Reliquiis. Sed has Romam allatas, nusquam infelicius deponere iidem Sorani potuissent quam in suburbana S. Petri Basilica : quia illa tam formidata classis non appulit in Campaniam, sed ante omnia* Tiberi Romam aggressi *barbari.* Basilicam B. Petri Apostolorum Principis devastarunt, ablatis cum ipso altari, quod tumbæ memorati Principis Apostolorum superpositum fuerat, omnibus ornamentis atque thesauris. *Inde autem, ut ex Leone Ostiensi refert Baronius, Campaniam petentes subito incremento Carnelli fluminis (Garilianum hodie appellant) Casinum spoliare prohibiti, quid porro egerint compertum non habeo ; fugam tamen et vastitatem intulisse quocumque se verterint credibile est ; nec mirarer si ea occasione eversa fuerit* S. Restitutæ *prope Soram ecclesia : sed quidquid tunc factum sacris corporibus sit, ea omnino non fuisse ablata persuadet eorumdem nupera inventio, et de altero illo quod in Gallias tunc translatum est corpore aliter cogit statuere, quam Franci prætendunt.*

14 *Dicam igitur corpus* S. Restitutæ, *quod Franci venerantur, Martyris esse, Romana in Urbe passæ, quod ex aliquo sacrorum Cœmeteriorum extractum, atque in sacrario Basilicæ S. Petri tantisper depositum, donec ejus alicui donandi occasio adesset : ac denique Moreulio Toparchæ exercitum secuto donatum sit, post victoriam de Saracenis Beneventum obsidentibus relatam anno* DCCCLI. *Donatum autem et in Galliam evectum illud esse oportet, non solum absque Actis Passionis, quæ nulla habentur de iis quorum corpora sic Roma adducuntur ; sed etiam absque ejusmodi patentibus litteris, cum quibus illa nunc solent transferri ; quia talium scribendarum usus, utilis sane ac plane conveniens, recentioris institutionis est. Porro cum jam miracula crebrescerent in Arciensi ecclesia ; et simul cupido aliquid de tam munificæ Sanctæ passione sciendi, post* S.

licet sub nomine S. Restitutæ an. 851,

inde unum ablatum in Gallias sit,

C Restitutæ *nomen frustra quæsitum in Usuardi Martyrologio, quo passim Gallicanæ Ecclesiæ utebantur ; tandem inventus est aliquis qui suggereret in Vaticanæ ecclesiæ Martyrologio (quod Usuardi etiam erat, sed Italicis nonnullis Sanctis auctum) inveniri ad* XXVII *Maji hæc verba* In civitate Sorana passio S. Restitutæ Virginis et Martyris : *tum vero ex more in talibus familiarissimo sed perquam incommodo, quasi non alii uspiam fuissent Martyres quam quorum nomina habentur in Martyrologiis, cœptum est credi Arciensium Patronam, licet Roma, non Sora, adductam, passam tamen Soræ fuisse, indeque aliqua ex causa illatam Basilicæ Vaticanæ, unde ista erat accepta. Quid autem de ea Soræ sciretur quærentibus, oblatum est opus Gregorii Episcopi Tarracinensis seculo* XII *ineunte compositum, de Passione et miraculis* S. Restitutæ Soranæ: *quibus in rythmum vulgarem versis, Arcienses addiderunt quidquid de translatione corporis Roma in Galliam acceperant majorum traditione, vel etiam aliquo medii ævi scripto non sine erroribus chronologicis infra notandis. Huic autem sic leviter fundatæ sed passim receptæ credulitati, innixus in Martyrologio Gallicano Saussayus ita scripsit, ad hunc* XXVII *Maji;* Suessione, insigni S. Joannis cœnobio in Vineis, festivitas S. Restitutæ Virginis et Martyris : cujus hodie Soræ in Latio coronatæ universalis Ecclesia suis D in tabulis natalitia recolit : pignora vero in Gallias allata, in Archiensi ecclesia prædictæ diœcesis, jam pridem condigno cultu reposita, quiescunt.

cui Soranæ Martyris Acta fuerint applicata.

ACTA.

Auct. Gregorio Episc. Tarracinensi.

ex variis Codicibus MSS.

LIBER I.

Continens Passionem sanctæ Virginis.

Romanæ reipublicæ principatum *a* Aureliano administrante, sæva in Christi famulos persecutionis orta est tempestas] : quandoquidem, ut fertur, idem Imperator adeo Christi nomen habuit exosum, ut illud etiam ipso execraretur auditu. Unde directis ab eo undique legibus, Christicolæ mille modis quotidie perimebantur; alii quidem ad bestias expositi, E alii ad metalla damnati ; quidam ignibus, nonnulli lapidibus obruti : sicque crudelitati ceu pietati certatim impii operam dabant, ut juxta divinum oraculum Domino se putarent exhibere obsequium, si possent extinguere nomen Christianum.

a Persequente Christianos Aureliano Imp.

2 [Hac igitur tempestate, claruit Romæ, in regione quæ Transtyberim dicitur, puella, nomine Restituta, venusta specie, nobilis stirpe ; sed longe venustior orthodoxa fide, et omnium virtutum charismate : cujus pater Ethel, mater vero *b* Dabia vocabatur, ambo tam vitiis quam dignitatibus locupletes. Cum jam Christi Virgo ad nubiles pervenisset annos, divitiarumque copia et quæ in talibus plurimum valere solet generis excellentia, nobilium juvenum turba moveretur, ut certatim sibi quisque eam peteret sponsam ; interrogatur a parentibus, quem potissimum de tanta nobilitate eligeret. Quæ se immortalem et cœlestem habere sponsum respondit : ideoque non magnopere cujuslibet corruptibilis ambire conjugium]. Eant, aiebat, corruptibiles et sibi similia ineant matrimonia : mihi, cui perpetuus extat sponsus in cœlo, necessarius non est mortalis in terra. Porro de sterilitate nulla mihi inest cunctatio : quia sponsus ille magnificus, cum sit Virginis filius, filios quotidie innumerabiles ge- F nerat castitatis : qui etiam mihi dabit in proximo, uti virginis sponsus, de multimoda gaudere sobole, sine ulla corruptionis labe. Procul ergo corruptores pudoris, procul et corruptela, procul sit et omnis corruptorum pompa, auri videlicet argentive quælibet ornamenta : quæ quamvis ad horam blandiantur, nullum se utentibus in futuro præbent emolumentum. Radiet potius in mentis facie fidei margarita, spei certissimæ hyacinthus, et fervens velut ignis carbunculus caritatis. His ornata monilibus cœlestis sponsi operiar adventum : ut cum sapientibus virginibus ejus merear ingredi thalamum. [Hoc ut fertur responso, et parentibus satisfecit, et furentium juvenum lasciviam declinavit.]

S. Restituta Romana,

b

respuit nuptias :

3 [Sed cum persecutio in Christianos nimium excresceret, et huc illucque sævi lictores more canum discurrerent ; Restituta metuens humanæ fragilitati, simulque consulens virgineo pudori, sese domus abdidit penetralibus ; atque humi prostrata hujusmodi orationem fudit ad Dominum] ; Domine omnipotens, qui per filium tuum Verbum, scilicet sapientiam tuam, in principio cuncta ex nihilo creasti ; quique etiam in plenitudine temporum, per eumdem ex Virgine natum, hominem perditum mirabilite

Constantiam precibus a Deo exposcens,

A rabiliter reformasti; qui Virginis filius, virginitatis assertor, daret nobis in terra positis cœlestem vitam ducere, ut cœleste præmium possemus expectare; et quos per varias immunditias socios repererat dæmonum, integritate mentis et corporis æquales faceret Angelorum: te rogo, creator corporum, illuminator mentium, spes et vita fidelium animarum; ut in me famula tua cor mundum crees, et spiritum rectum innoves; ut spiritu principali confirmata, ardentia cupidinis tela contemnam, idololatrarum furias pro nihilo ducam, et sanctum Filium tuum, Agnum immaculatum, per omnia sequar. Et quoniam ætatis ac sexus mihi sunt infirma munimina; de cœlestibus castris Angelicum posco auxilium, per quod merear protegi, et in beneplacitis tuis jugiter roborata morari; per coæternum Filium tuum, cum quo vivis et regnas in caritate et communione Spiritus sancti, per omnia secula. Amen. [Quæ cum orasset, adstitit ei Angelus Domini: ad cujus adventum, primum quidem, ut mos est virginum, paululum hebetata est, at postmodum tali meruit informari oraculo: Exaudita est, Restituta, deprecatio tua: aderit tibi semper cœlestis gratia, per quam carnales impetus et pompas dæmonum exuperes, et ad virB tutum omnium proveharis successus]. Me quoque noveris ex divina jussione ad tui venisse tutelam. Disponit quidem magister discordiæ concitare adversum te suæ perversitatis fautores: nihil tamen metuas: tecum est ille tuus quem dilexisti immortalis sponsus, qui ejus vires solet conterere, quique tibi et in pugna victoriam et æternitatis dabit coronam.

ab Angelo confortatur:

4 [Hæc cum dixisset, et speciem quam exhibuerat subtraxisset; Restituta, promissionibus tantis roborata et hilaris facta, in somnum resoluta est. Cui humani generis vetustus inimicus, fumifera caligine horrendus apparuit, et comminans dixit: Quid est, Restituta, quod tam suaviter et jucunde quiescis? forte de Angeli oraculo lætaris? Verum priusquam ista eveniant, totis viribus adversum te in bella ruam; mihi famulantium citabo agmina; ut si succedat triumphus, non sit, prout putas, incruentus]. Novi quod mihi et meis numinibus moliaris ruinam: sed mihi antiquæ fraudis commenta non deerunt, quibus vires tuas comminuam. Et hæc dicens, gladium in tenebris micantem elicuit, quem intentans contra eam ait: Hoc ense aliquem de meis accingam, qui in tuum armabitur jugulum, et mihi rebelle dejiciet caput: lingua etiam mihi contraria, in abscisso capite C tacitura, tabescet. His minis Christi Virgo aliquantulum perterrita, Crucis vexillo armat frontem; totamque se circumsignans ait, Exurgat Deus et dissipentur inimici ejus, et fugiant qui oderunt eum a facie ejus. Ad vocem ergo psallentis, phantasma tenues elapsum in auras disparuit. Christi vero famula in terram se dedit, atque his vocibus [Domini clementiam appellare cœpit: Exurge Domine, adjuva ancillam tuam: nequando dicat inimicus meus, prævalui adversus eam. Vale enim, dominator Domine, sermo tuus cor meum penetravit. Idcirco quam iste diris minis quassavit, tua sancta clementia relevare dignetur, et in tuo amore sic solidare, ut in tuis jugiter obsequiis persistam.]

diabolico phantasmate territa,

5 [Oraverat: et ecce humani generis salus et vita Christus Jesus (juxta quod olim spoponderat, antequam invocetur se adfuturum) beatæ Virgini conspicabiliter adstitit: atque ab ea omnem pavorem propellens, suaque illam præsentia oblectans; Cur, inquit, Restituta, turbaris? Tibine excidit, quod mendax sit, et pater ejus? Nescis, quod trophæo Crucis meæ devictus, et suis flammis alligatus, omnino non prævalet, nisi permissus? Sed noveris (me permittente) ista tibi nuntiasse: ut qui per ejusmodi minas tuæ mentis robur sperabat elidere, D tua constantia elisus abscedat, a puella devictus.] Nunc ergo ad militiam nostram accincta, eum qui tibi terrorem incutere voluit aggredere: perge ad Soranam civitatem, ut ab ejus tyrannide populum meo sanguine redemptum eruas, et creaturam creatori conjungas. Nec vero de ætatis aut sexus infirmitate diffidas: tecum enim sum ego, cujus fortitudine, cœlum suspenditur, libratur terra, mare diffunditur. Ad quem Restituta; Virgineo inquit, Domine, pudori consulens, et lascivientium contubernia devitans, vix unquam domo egressa sum: et quomodo ad civitatem ire potero memoratam; cum præsertim ignorem, quo mundi climate sit posita? Et Dominus ad eam: Crastino mane, cum solis jubar terris irradiaverit, ad eam Urbis portam, quæ Lateranensis dicitur, perge celerrime: ibi dux itineris tui a me directus aderit, qui te ad locum perducet destinatum: quibus mandatis sese luci reddidit inaccessibili.

a Christo apparente,

A. GREG. TERRAC EX MS. jubetur Soram abire,

6 Virgo autem, divinæ voci obtemperans, mane concita surgit: ad locum, sicut jussa fuerat, accessit: ubi Angelum Domini ad iter accinctum reperit; ad quem demissis oculis, sic orsa est: Adventus mei huc ad te causam credo te, Domine, scire: E quid vero deinceps sit agendum, decerne: parata sum quidquid decreveris complere. Ad quam Angelus: Tu divinæ vocis oraculo admonita es Campaniæ urbem Soram invisere; quæ hinc quadraginta fere millibus distans, longo nos poterit itinere fatigare, nisi curæ sit nobis per somni quietem vires erigere. Restituta ergo utili consilio assensum præbens, sese in terram dedit, et virginea membra tali thoro committens, paululum obdormivit: quam virtus Angelica dormientem assumpsit, et modo inscrutabili, ab Urbe Soram usque transposuit. Mane autem facto evigilans, seque in portarum aditibus cernens, mirari vehementer cœpit: donec facile conjiciens divinitus id factum esse, gratias Deo persolvit immensas, qui omnia quæcumque voluit fecit in cœlo et in terra.

eoque ab Angelo itineris comite translata

7 Christo igitur Duce, famosam illam urbem ingreditur, et in domum cujusdam viduæ divertit, cujus filius, elephantiæ morbo tabescens, per duos annos et menses octo affligebatur, ut jam non virtutibus obsequeretur corpus ejus, sed potius animæ videretur esse sepulcrum. Ad hæc Christi Virgo alacris facta, quod prædicationi videret patere januam, ait: Pone mater, finem tristitiæ: est mediF cus in cœlo omnipotens, qui prævalet tibi filium restituere: si studio vobis fuerit, digna hunc veneratione percolere. Fit hilaris vidua, promittit se una cum sobole credituram, si grata promissa compleret. Nec mora: Restituta flexis genibus palmas tetendit ad sidera, hisque vocibus supernam cœpit implorare clementiam: Deus æterne, omnium creator et auctor; adesto, sicut promisisti, famulæ tuæ: et quod peto fidenter, largire clementer: ut dum a lepra eum emundaveris, hujus civitatis mentes, idololatria infectæ, sacro Baptismate purgentur, et nomen tuum inclitum laudent per secula. Mirum valde: orationem secuta res est: multiculor ille morbus disparuit, et videntibus cunctis homo adstitit sanus. Ad quod prodigium vidua mater, cum universa familia, obstupuit: et quia continere se non poterat, prima in Dei laudes erumpens, viciniam commovet universam. Fit concursus, videre cupientium et illum qui tam mirabiliter convaluerat, et beatissimam Virginem quæ tantæ virtutis auctrix extiterat. Juvenis ergo, plus mente quam corpore sanus; Hoc, inquit, o cives optimi, non medici alicujus est experimentum, sed opus Jesu Christi filii Dei omnipotentis: qui me, per famulam suam Restitutam,

leprosum precibus sanat,

et 40 homines ad fidem convertit.

A. GREG. TERRAC. EX MS.

A stitutam, huc ab ipso ex Urbe transmissam, facile, subito, et integre curavit : unde constat indubie, ejus nos esse facturam, qui nos eum voluerit sic reformat. Viso igitur ab iliis tanto prodigio, et audito hominis tam evidenti testimonio, quadraginta ex eis in Dominum Jesum Christum crediderunt.

Per leprosum sanatum innotescit Proconsuli :

8 Sed quia bonis principiis semper malitiæ auctor obsistit; quidam ex audientibus, spiritu diabolico pleni, veris assertionibus cœperunt contradicere, et contumaci animo salubria monita refutare. Quos egregius juvenis parvipendens, et de mendis duritia constanter redarguens, non cessabat Christi præconia personare. Quid multis? Percurrunt ista ad aures Proconsulis Agathii : qui mandat e vestigio sacrorum hostem vinctis a tergo manibus exhiberi : ad quem sic orsus est : Verane sunt, Cyrille, quæ dicuntur? an sic excors factus es, ut deos patrios contemnens, nova numina orbi Romano inducas? Respondit Cyrillus : Plane verum, o Proconsul, imbecilles deos, qui nec mihi nec sibi unquam potuerunt auxiliari, me reliquisse, et omnipotens Deo Jesu Christo per fidem adhærere, qui me ad invoca- B tionem sui nominis, Restituta famula sua interveniente, sic perfecte curavit. Miratus ad ista Agathius, inquirit, ubi tantæ potestatis femina maneret. Apud nos, Cyrillus ait, hospitatur, ad quos Deus eam propitius destinavit.

ad eum adducta, fidem profitetur :

9 Nec mora : hoc Proconsul audiens, missis apparitoribus præcepit, ut honeste illam deducant, et suis tribunalibus sistant. Quod cum protinus factum esset : Dicito, inquit, puella, quod tibi nomen est, quod genus quæ religio, quæ postremo tui ad nos adventus causa? Quæ nihil metuens; Restituta vocor, ait. Urbis sum accola nobilis, religione Christicola, et Christo jubente huc transmissa, vestræ salutis causa, Judex aporiatus ad ista, dixit : Ignorare te credimus, puella, quid de Christianis Imperatoria censuerit majestas : et ideo reveritam non esse ita te palam profiteri Christianam. Sed quia juvencula videris, parcimus ignorantiæ : ut superstitione relicta, decretis Principum pareas, et diis immortalibus incendas thura, et lites hostias. Quod si feceris, brevi nostro frueris conjugio; et quæ modo paupertati vivis obnoxia, eris procul dubio magnis opulenta divitiis. Cui beata Virgo : Tria mihi, o Judex, videris proposuisse : quorum unum, velut impium, exhorreo ; duo autem reliqua, ceu frivola, contemno. Quod vero parcere te dicis, neutiquam id parcere est, C sed sævire potius; dum suades relicto Creatore, creaturas pro Deo excolere, et spreto immortali sponso te sponsum accipere, qui certe in aliquo te illi conferre non vales. Ille Rex Regum, et Dominus Dominantium; tu terreno Regi subditus, et de repulsa anxius, numquam dormis securus : tu modo ad horam fulgidus, sed post paululum vermium cibus eris. Pro nefas! tantum bonum relinquere, et tantas miserias appetere! Ad tam sublime responsum Proconsul stupefactus, et secum indignans, ait : Verisimile est Christianorum te deliramenta sectari, quæ hujuscemodi nugas ad nostra non timuisti deferre tribunalia. Sed iis ambagibus sepositis, accede, et deorum altaribus sacrifica, ut non experiaris, quid nostra vis valeat, quam sic concinna tua mendacia despexerunt. Ad hæc beata Virgo : Non ad hoc venimus, ut sacrilegiis vestris polluamur; sed ut vos ab iis retractos, uni vero Deo servire doceamus. Minis autem vestris non terremur : quia fortior est qui promittit tutelam, quam qui minatur supplicia.

neque eum cupit Sponsum, *neque minis terretur :*

dum flagellatur suaviter cantat :

10 Tam audaci responso Proconsul accensus, jubet illam solotenus sterni, scorpionibus gravissime attrectari. Fit illico quod sævus mandaverat furor : nec tamen inter verbera sonant murmura gementis, sed potius vox jubilationis et laudis, ita Domino D suaviter concinentis : Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit me ancillam suam. Modo Sponsi mei suscepi insignia, et splendentia ornamenta : quibus licet exterior homo corrumpatur, interior tamen per ejus gratiam renovatur. Hæc audiens Agathius, dixit : Quid est, Restituta? te delectant pœnæ? placent tibi supplicia? quæ tantam Christo tuo exhibes cantilenam? Et Sancta ; Prorsus ita, respondit, quoniam ut dicit noster Apostolus, Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Rom. 8, 18

carceri inclusa et fame vexata divinitus, roboratur,

11 Stomachatus Judex mandat eam carceralibus retrudi ergastulis, et catenis septem ferri pondera habentibus vinciri, perque dies septem nullo cibo vel potu refici. Fiunt omnia ut scelestus jusserat : sed non eam Sponsus ille cœlestis deseruit. Missus namque descendit Angelus : ad cujus adventum carcer resplenduit, ferrea vincula ceræ in modum liquefacta sunt, fames abiit, Virgo vires sumpsit, et confortata est. Ita ergo abundantius consolata, Christo Domino grates referebat : et ecce dum psalleret, in arce con- E templationis suspensa, adfuit ei per semetipsum Dominus Jesus Christus, localiter illocalis : qui eam validissime confortans, ad futura certamina roborans, prandium apposuit dictu mirabile, cœlesti suavitate refertum : et manu qua cœlum sustinet ei benedicens, ad Patris dexteram rediit, unde numquam recessit. O superabundans Christi gratia in Virginem! Ecce quod Sanctis in vita promittitur perenni, huic in vita conceditur præsenti. Fruitur Virgo vultu illo mirabili, in carne hac corruptibili, in quem desiderant Angeli prospicere. Porro tremefacti custodes, primo quidem velut hebetes consternati sunt, deinde vero in semet reversi, et conjicientes quod divina fuisset illa virtus; quæ carcerem clausis foribus intraverat, et ferrum ut lutum contriverat; ad Virginis vestigia procidentes, obnixe efflagitare cœperunt, ut Deum illum colere doceat, per quem tanta viderunt miracula coruscare. Illa igitur gaudens quod de spoliis Satanæ jam triumphare inciperet, misit statim ex ipsis, qui S. Cyrillo Presbytereo, quæ facta fuerant, seriatim nuntiaret. Venitque illico Presbyter venerabilis quo accersitus fuerat, ac circiter novem et triginta animas, etiam adhibito Chrismate, baptizavit.

convertit 39 custodes,

12 Sed quia virtuti semper insidiatur æmulatio : ecce proditor nescio quis abiit, et cuncta quæ gesta F fuerant Agathio reseravit. Qui turbatus vehementer, apparitores mittit, qui Restitutam, una cum Cyrillo et Neophytis omnibus, suis tribunalibus offerrent. Inter eundum autem Virgo Christi cœpit illos ad respondendum præmonere, et ad futura certamina roborare. Cumque adstitissent, furens Agathius ; Verumne est, inquit, quod audivimus, vos relictis diis immortalibus, quos Principes venerantur, Christum nescio quem adorare? Illi vero quasi una voce respondentes ; Verissimum est, aiunt, inutiles mortuorum hominum effigies nos respuisse, et creatorem omnium Jesum Christum verum et æternum Deum credidisse : cujus virtute vidimus carcerem sine luce humana resplenduisse, et hanc beatissimam Virginem, cœlesti cibo refectam, contra furias tuas validissime roboratam. Unde noveris indubius, quia nobis hæc fides cum vita manebit, quidquid dixeris aut feceris. Non potuit ferre ultra Agathius, sed felle permotus dixit : Quinam sunt profani isti, qui tam audacter improperant nobis imbecillitatem Deorum immortalium? Ducantur ad aureum fanum, et sacris numinibus incensum jubeantur adolere : quod si detrectaverint, capitis animadversione plectantur. Ducti igitur

qui omnes in fide constantes,

A tur ad locum, et nolentes simulacris offerre, ipsi hostiæ Christi facti sunt. Quo in loco, extincta postmodum persecutione, et fano illo antiquissimo destructo, fidelium devotio templum excitavit ad honorem beatissimæ Matris Christi et Petri Apostolorum Principis.

13 Audiens autem Christi Virgo sanctorum Martyrum constantiam et gloriosum finem, una cum venerabili Cyrillo Presbytero, gratias egit Deo, qui de suis ovibus gratissimum acceptavit holocaustum. Quod animadvertens Judex iniquus, sic aiebat ad suos : Videtis, o cives, homines inhumanos, qui civium perditionem suum æstimant lucrum. Quid consilii ad hæc inhibenda capessimus? Experiantur ipsi quod alios perpeti gaudent, ut de se merito gemant qui de aliorum nece exultant. Nulla in medium mora : jubet ut accensis lampadibus Sanctorum corpora adurantur. Sed externum ardorem sentire non poterant, qui Spiritus sancti interno calore flagrabant. Unde nec ex ore ipsorum gemitus ullus procedebat : sed potius claris vocibus benedicebant Domino, qui in certamine adfuerat, cujus potenti virtute et gratia subito lampadarum incen- B dia restincta sunt, et carnificum lumina tenebrata ; ut uno eodemque momento, et lux lampadarum et lux etiam perfidorum evanesceret. Sentientes ergo ministri, quanti meriti essent quos cruciaverunt ; aspectu miserabili et voce querula dixerunt : Jam qui sitis novimus, et cui Deo serviatis in nostra cæcitate intelligimus : sed utramque lucem nobis restituite, ut et mente Deum et oculis solem istum possimus intueri. Quorum clamoribus Christi Virgo commota, oravit ad Dominum : et ad vocem precantis mentes illorum illuminantur ad fidem, et roborata exterius lumina reformantur ad lucem. Quare supra modum obstupefacti, celsa voce clamare cœperunt ; Unus est verus Deus, Dominus Jesus Christus, qui nobis famulæ suæ meritis perditum lumen restituit. Nuntiantur ista ab audientibus Proconsuli Agathio, qui iracundiæ stimulis agitatus, et sua eos præsentia judicans indignos, præcepit ut sine mora capite plecterentur. Et isti itaque per beatam Virginem edocti, et per manum S. Cyrilli baptizati, contemnentes seculi militiam, inter agmina Angelorum conscripti sunt.

martyrio coronantur cum lictoribus eorum.

14 [Post hæc Restitutam accersiri jubet cruentus Agathius : et videns eam, ad milites et populum C circumstantem dixit : Quid ulterius de hac sacrilega faciemus, in qua tot studia perdidimus ? Nam nescio quibus carminibus ferrum liquescere fecit, lucem de nihilo produxit, flammantes lampades solo verbo restinxit ; et, quod gravius est, me militibus pene spoliavit, dum prius *d* triginta, modo vero duos præstigiis dementatos in perniciem traxit : judiciariam quoque censuram sprevit, Deorum sacra blasphemavit, et ut idem omnes facerent operam dedit.] Patimurne, o viri, vinci a femina? Tumultuantibus autem turbis et certi nihil respondentibus, conversus ad illam, ait : Delectaris, Restituta, in talibus ? Non sunt præconia ista, sed crimina ; pro quibus tristari, non gaudere debueras. Sed habeat jam finem superstitio : recede ab hac insania, diis sacrificans. Quod si feceris, poteris evadere horrenda quæ te manent supplicia, et in nostrum quam citius gratissimum transire conjugium. [At illa : Rhetoricatus es, o Judex, inquit, et more oratorum variasti verba, magnificasti sententias, ad ultimum quoque pestem quæ latebat in pectore evomuisti : sed certo certius scias, quia neque tuis dæmonibus sacrificabo, neque te servum illorum sponsum habebo. Porro quæ minaris supplicia, ea mihi cariora erunt super topasium et aurum obrisum] : et mors quæ interpretatur [transitus] continuo transibit in

d S. Restituta variis opprobriis affecta,

gloriam. Unde fac citius quod te minaris facturum : D mihi enim ardet animus ad cœlestis Sponsi complexum, cui eo speciosior præsentabor, quo a te gravioribus suppliciis attracta fuero.

A GREG. TERRAC. EX MS.

15 [Confutatus Judex tantis assertionibus, et pene ad mortem usque confusus, ignorat quid faciat, quidve contra eam dicat : donec satana dictante hujuscemodi dedit sententiam, dicens : Quoniam edictum Imperiale est, ut Christicolæ omnes funestæ morti tradantur ; jubemus Restitutam, civem Romanam, arte maleficam, Christianorum ducem ac præviam, ad ripam Carnelli fluminis duci, ibique cum sociis suis capitali discrimine mulctari, ac eorum capita in flumine demergi : ut piscibus in escam præbeatur lingua, quæ non timuit contra deos consurgere. Ducitur itaque ad immolandum Christi victima : et cum sociis inter eundum orationibus indulgens, ad flumen festinabat ; gaudens et hilaris, quasi quæ ad thalamum cujuspiam illustris viri pergeret. Ventum est igitur ad oram fluminis : jubetur flexis genibus cervicem intendere, petit orandi inducias : accepit, genua flexit, et cum sociis ita Deum oravit : Benedicimus te, Creator omnium Domine, qui nos ad hanc horam deduxisti, ut temporalem pro te mortem suscipientes, æternæ mox vitæ simus te donante participes. Suscipe animas nostras quæsumus, et redde famulis tuis munera repromissa. Et tunc protensa cervice trucidata est venerabilis Christi Martyr et Virgo Restituta, una cum Cyrillo Presbytero] (quem ipsa sanaverat et ad finem converterat) et aliis duobus Christicolis, sexto Kalendarum Juniarum. [Quorum capita Carnellus ad tempus, cœlum vero animas perpetuo reservandas suscepit] ; corpora inhumata feris et volucribus devoranda relicta sunt a carnificibus, qui in civitatem revertentes Sanctorum necem obviantibus renuntiant.

morti adjudicata,

post preces fusas capite plectitur cum Cyrillo et aliis 2, E

16 Fit continuo motus magnus in civitate ; convenit populus fidelis, flent filii matrem, discipuli magistram, tam cito et clanculo præreptam : et quo melius poterant singuli accelerabant gressus ad aquas, desiderio videndi defuncta licet cadavera. Cumque pervenissent, et ea sine capitibus truncata cernerent ; renovatur dolor, augetur mœstitia, discurrunt per fluminis ripam, sicubi forte ea appulisset fluminis unda : et non invenientes, sacrosanctas auferunt Reliquias, easque in civitate juxta ecclesiam sancti Joannis Baptistæ sepeliunt. Quo loco postmodum, extincta persecutionis flamma, ad ejus hono- F rem *e* Basilica constructa est : et condigno valde ordine illic modo honoratur a fidelibus, ubi variis quondam fuerat depressa suppliciis. Fiunt autem illic, ad ejus nominis invocationem, favente Christo plura miracula : ut videlicet luce clarius cognoscatur in terris, quanta gloria perfruatur in cœlis. Non solum autem in loco cinerum suorum, sed et circumquaque miraculis coruscat, maxime ubi fuerat passio ejus et nominis celebrata memoria.

cum illis sepelitur,

e

17 Septimus a passione illius decurrerat dies, cum beatissima Christi Martyr et Virgo Restituta, suis tribus in passione sociis comitata, in medio Angelorum refulgens, venerabili Amasio *f* Sorano Antistiti apparuit, dicens : Surge Pater, et ad locum passionis nostræ quantocius festina : ibi Capita nostra invenies, quæ a persecutoribus in flumine demersa, nuper ad ripam extulit unda. Non enim passus est pius Dominus ea esse animalibus in escam, quæ populo suo gratuita pietate præstitit ad tutelam : et tu, postquam collegeris, junges corporibus nostris. Expergefactus itaque a somno Episcopus, gaudens reserat fidelibus delatum sibi cœlitus ministerium. Ab audientibus gratiæ Deo referuntur, sonat vox jubilationis in tabernaculis justorum. Nec mora,

f ab Amasio Episcopo reperta capita.

A. GREG. TERRAC. EX MS.

A mora, pergit ad locum Episcopus, invenit juxta visionis tenorem veneranda Sanctorum Capita: quæ reverenter levavit, reversusque in civitatem corporibus junxit, et (quantum temporis sinebat angustia) gloriosæ sepulturæ tradidit. Quantis vero prodigiis per singulos fere dies hæc sanctissima Virgo resplendeat, testis est Sorana civitas, et circumposita Castra, quæ circa infirmos et vinculatos suos crebra sentiunt juvamina: quæ nos, si Dominus dederit, suo loco retexemus, ad ipsius laudem, qui una cum Patre et Spiritu sancto vivit in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Aurelianus *Imperator factus anno* 270, *persecutionem, quæ nona habetur, in Christianos movit potissimum anno* 272, *occisus dein anno* 275.

b *Suspecta, fateor, nomine, nihil Romanum sonantia: ætate tamen illa etiam barbaris plena erat Roma.*

c *Concursus ille videtur paulatim per menses saltem plurimos factus: qua temporis intercapedine Cyrillus Sacerdos creatus est, et postea Martyrio coronatus.*

B d *Imo* triginta novem *supra memorantur: at quo die tam isti, quam duo lictores fuerint coronati, non constat. Scilicet eorum memoria, quia nomina ignorantur, facilius oblivione est sepulta.*

e *Gallonius, in opere de sanctis Virginibus Romanis, sepultam ait in suburbana S. Joannis Baptistæ ecclesia, quæ postmodum conversa sit in amplam sub ipsius S. Restitutæ titulo basilicam.*

f Amasium *primum Episcopum Soranum collocat Ughellus Tomo* 1 *Italiæ sacræ, sed ex sola horum Actorum fide.*

LIBER II.

Continens miracula seculo XI *aut* XII, *ætate scriptoris Gregorii facta.*

PRÆFATIO.

Miracula satis certa scribuntur.

Quoniam omnipotens Deus in Sanctis suis semper extitit mirabilis, et per eos non solum in carne degentes, verum etiam post vincula et flagra, post multiplicium pœnarum supplicia, et capitis quoque abscissionem, dignatus est miracula exhibere; quorum quædam scriptorum inopia silentio obvolvuntur,
C quædam vero vitiose descripta deferuntur; ad ea dilucide exaranda miracula, quæ per gloriosam Virginem et Martyrem Restitutam, post ferrea vincula collo tenus stricta, post persecutoris gladium cervicem recidentem, cœlestis voluit operari dignatio, omni labe mendacii carentes, accedimus. Quæ quidem non, ut assolet, vagabunda et ficta plerumque fama didicimus: sed quæ vel eorum quibus coram positis gesta sunt, vel certe etiam qui in sese ipsis eadem cœlitus acta senserunt, veridica relatione cognovimus.

PARS PRIMA.

a b Quodam itaque tempore *a* Campulenses, ex præcepto *b* Pandulphi majoris Comitis, cujus imperio et arbitrio arctabantur, gravissimas adversus Soranos belli inimicitias exercuerunt, adeo ut de rebus civilibus obvia quæque hostiliter invaderent. Sorani e converso non segniter resistere, mœnia oppugnare, vites et arbores succidere, prædas pecorum ac sæpe virorum agere cœperunt: tantusque in Campulenses Soranorum excrevit terror, ut non nisi in patria sua commorari auderent. Capti sunt eo tempore de
c Campulensibus novem, Joannes Mane *c*, Lando Dominici, Adenulphus Drusi, Joannes Alberici, D Adam de *d* Insula, Petrus Dodæ (reliquorum nomina ignorantes prætermittimus) qui omnes captivorum more satis indecenter abducti sunt. Erat etiam per id tempus in eadem civitate Miles quidam de genere *e* Seviorum, ex obliquo sanguine descendens, materno impar genere, Petrus Adulterinus nomine; Petri Geraldi Sevioris filius, vir ferus et omni destitutus humanitate: qui quamquam ex communi civium sententia bellum gereret, specialius tamen cum quibusdam conductitiis militibus, quos stipendiis suis retinebat, die ac nocte *f* Castellanos persequi non cessabat. Et quia nulla in se pietatis viscera fovere videbatur, quotquot ex hostibus capi poterant, ei protinus in custodiam tradebantur: quos ille tanta cura servabat, ut jugi etiam pertractatione varii generis suppliciorum satageret. Quamobrem non longe a Basilica beatæ Martyris Restitutæ, via publica mediante, carcerem extruxit, quem tribus triplicibus parietibus, interius quidem ligneis, exterius vero lapideis, circumsepiri fecit. Spatium autem, quod inter utrumque medium inerat, acutis vepribus opplebatur: extra quos firmissimas quoque vineas, ab E imis usque ad superiora domus, circumquaque deduxit. Tectum desuper stravit ex vimineis cratibus, multorum onere lapidum gravatis. In medio carceris ex firmissimis tabulis caveam, desuper ostiolum habentem, statuit; in quam captivi illi novem binario numero, alterius ad alterum pedibus ferreo compede connexis, injecti sunt. Cibus ter tantum in hebdomada exiguus panis et parcissima aqua tribuebatur aliisque cruciaminibus, et maxime proprii stercoris et urinarum fœtore intolerabili, miserabiles illi vexabantur.

d

e

Novem captivi,

f

arcte inclusi.

3 Jam per biennium ferme his affligebantur angustiis: cum propinquante Dominicæ Resurrectionis tempore, die videlicet Veneris sancto, quo Dominus vivificæ crucis lignum triumphaturus ascendit, Præpositus ecclesiæ Virginis Restitutæ, Ado nomine, ad prædictum Petrum pro carceratis rogaturus accessit; quatenus pro Dominicæ passionis reverentia, et pro mutua eorum amicitia, interpositis etiam quibusdam sacramentis pœnitentiæ (quam ei injungere solitus erat) ipsos captivos ad audienda tanti diei mysteria, Christianis omnibus communia, relaxaret. Illo igitur precibus tandem evicto et assensum præbente, miseri illi ex cavea egressi, ad altare beatæ Martyris adducti sunt: ex quibus carceralios fœtor tantus emanabat, ut vix quisquam F propius ad eos valeret accedere. Porro expletis de more solenniis, iterum rogatus est Petrus, ut pro Dei timore annueret, ne in carcerem isto die reciperentur. Quod cum ille implacabilis renueret, divinitus ut arbitror ab eodem Præposito admonitus est, in hæc fere verba: Tu quidem crucifixum pro te Dominum invocas: sed valet manus eos cito citiusque de manibus tuis eripere. Quod et factum est.

a S. Restituta apparente,

4 Sequenti quippe nocte post Dominicam ab inferis resurrectionem, cum sese miseri illi homines sopori dedissent, adest virgo Domini Restituta: quæ se illis offerens visibiliter, ait: Surgite ocius, egredimini: nolite moram facere. ecce enim caveæ ostium apertum est. Quia vero jam dictus Petrus per mulierculas quasdam fugam suadentes sæpenumero eos tentaverat, nequaquam beatæ Martyris monitis fidem dabant: donec iterum fidem dictis factura revertitur, et eorum arguens incredulitatem; Quid, inquit, vilissimi mercenarii facitis? Cur moramini, et præcepta mea contemnitis? Ad quam illi; Quænam es, aiunt, quæ talia nobis suadens, tam imperiosa ingeris verba? Et illa: Ego sum Restituta famula Christi: exite hinc, nolite metuere: non enim vos deseram, donec ad tuta loca perveneritis. Ad

A Ad hanc assertionem securiores effecti, ut valuerunt, alius quidem rectis, alius versis ad cœlum pedibus, juvantes invicem et Virginis manibus sublevati, egrediuntur. Carcerarius siquidem, qui caveæ ostio accumbere solebat, aliquantum inde remotus, gravi somno tenebatur. Exeuntibus ergo illis, et ab ea, quæ præsens aderat, quid acturi et unde evasuri essent quærentibus, locum ipsa designavit, et quid facerent edocuit. Itaque accedentes ad quemdam in fundamento positum prægrandem lapidem, velociter *educuntur:* manibus egesta humo, foramen breve, quo vix puer parvus egredi potuisset, effecerunt, et absque molestia ulla eruperunt. Nescientibus autem quo esset eumdem, sese Virgo præviam dedit, et per medium amnem iter ostendit : nec ducatum eis præbere destitit, donec ad Castellum, cui Bancus *g* nomen est, pervenissent. Ubi a castellanis, Deo et Martyri gloriosæ pro liberatione eorum gratias agentibus, vinculis effractis libertate donati sunt : et statim (sicuti voverant) [prædicta vincula ad ecclesiam] beatæ Virginis [portando] remearunt : in qua usque hodie, in tanti miraculi fidem et testimonium, ante aram beatæ Martyris, cunctis cernentibus dependere cernuntur.

B 5 Eodem tempore Rusticus quidam, Joannes Rossii nomine, de oppido cui postea, ab eodem supra nominato Petro Adulterino, vocabulum inditum *alius captivus voto facto,* est, ligno et ferro coercitus, in loco qui ad S. Benedictum dicitur, juxta Seviorum palatia, in cavea subterranea obæratus tenebatur. Qui cum diutina ibi inedia aliisque pressuris torqueretur ; Jesu Christo Domino nostro et B. Restitutæ vota fecit, quod si de pœnali illi loco se eruere dignaretur, ea quibus arctabatur vincula ad sacratissimum ejus templum destinaret, et gloriosum Martyrii ejus diem quibus *a S. Restituta egredi jussus,* valeret expensis percoleret. Non multo postmodum tempore elapso, cum se post diuturnam carceris macerationem, compeditus homo nocturnæ quieti concessisset ; Venerabilis Martyr Restituta, solitam super hunc exercens benignitatem, et manu propria eum commovens ; Erigere, inquit, in pedes, et his locis relictis ad propria reverti festina. Quod cum ille cupide se facturum, si possit, respondisset ; Sancta adjecit ; Tu quidem potes : sed oppressus inertia, ad salutem tuam laborare renuis.

6 Cum autem semel ac tertio hujusmodi sermonibus ad exeundum hortata esset ; et die quadam secum residens de fuga meditaretur ; arrepto cuneo, C quem ibidem reperit, de cavea avulsit tabulam, et quanta ipsius staturæ erat longitudo de sub terram fodiens excessit. Et quia custodibus circumquaque dispositis pervenire ad ostium proclive non erat ; mirum valde quod sequitur : super trabes domus, ut erat vinctus ascendit, et prius omnes pertransiit, quam ad ostium accurrisset : ac demum super illud se esse animadvertens, desilit : reseratoque ostio proripit se. Post hæc ad locum qui Porta-nova di- *miro modo evadit:* citur applicuit, ubi latrantium canum multitudo novum ei ingerit negotium : sed Virginis invocato nomine, omnis illa circumdans illum latrantium turma fugata est. Postremo ad portam quæ Rimarum vocatur divertit : cui super ripam *h* fluminis adstanti, ac quid ageret, quove pergere deberet ignoranti, subito advenit quædam avis nive candidior, quæ sui cursus volatum coram eo terminans, ingentem extulit vocem : ut aperte daretur intelligi, illac sine dubio esse transeundum. Quod ille secum perpendens, flumen ingreditur, omnique eliminato timore impiger ac securus transmeavit : ac securitati redditus, illico ad beatæ Martyris corpus, districta quæ gerebat lora, delegavit.

7 Adolescens quidam, de civitate quam rebus nominum impositores Arces nuncupari voluerunt, D dum *i* Arpini degens in cujusdam Militis famulatu esset, die quadam a dæmone corripitur : qui ei protinus et vocem et sensum abstulit, adeo ut ratione privatus, et bestiali more vitam gerens, proprio stercore fœdaretur. Dum ergo per diversa Sanctorum loca circumduceretur, et nullorum auxilio meruisset liberari ; novissime ad beatæ Martyris Restitutæ corpus delatus est. Ubi per aliquot dies demoratus, cum nulla oratione salvaretur, ductus quo raptabatur a spiritu, ad alia loca transmigrabat. Ad locum autem qui Arcus-foruli nominatur pervenienti, tandem se Virgo obviam dedit, et iniquum ab eo expulit habitatorem, et tam sensum pariter quam loquelam ejus reparavit. Qui postea beneficiorum Domini non immemor, cum ad beatæ Martyris tumulum, gratiarum redditurus actiones, remeasset : ibidem ab occurrentibus certatim turbis, et tantis a malis curatum hominem cernere cupientibus, Te Deum laudamus, te Dominum confitemur, resonis vocibus cantatum est.

A. Greg. Terrac. ex MS. — *i energumenus mutus et fatuus,* — *liberatur.*

8 Illud quoque nullatenus prætermittendum puto, quod mulier quædam Maria vocata, pauperis cujusdam viri, Joannis-Boni prænominatione uxor, cujus habitatio juxta venerabile templum beatæ Dei Genitricis conspicitur, dum paucis a partu evolutis E temporibus ad ignem ore excitandum, acclivem se faceret ; repente matrix tota ab utero profusa est, ita ut (sicut ea replicante accepimus) conceptionis etiam loca extrinsecus esse viderentur. Quem nihilominus tam immanem et importabilem languorem rudis illa mulier præ verecundia toto biennio occultavit. Sed cum jam et vultus pallore et totius corporis macie increscente, nec non etiam vestium fœditate urgeretur, et latentem ægritudinem diutius celare non posset ; uni primum, ac deinde, ut fit, alteri sub secreto prodidit, sicque totam concite volavit fama per urbem : et a vicinis aliisque longe positis mulieribus, diversa medicamina adferuntur : sed nullum penitus aliquod valuit impendere solatium. Annua interea beatissimæ Restitutæ Martyris solennitate pro more repetita, cum jam ejusdem festivitatis octavus advenisset dies, et mulier tintinnabulorum ad Vesperas consonantium strepitum audiret ; prostrata in pavimento, ad Dominum ita oravit : Deus, omnium æterne conditor, qui gloriosissimam famulam tuam Restitutam, ad salutem Soranæ urbis huc destinare decrevisti, pro cujus Confessione eadem sancta Virgo vitam suam martyrio F consummari voluit ; per ejusdem merita beata, adjuva me ancillam tuam.

Mulier ob matricem effusam ægra,

9 Postquam igitur ex intimis sic orasset, et communis quietis hora succedente, imbecilla sopori membra utcumque laxasset ; hujusmodi visione insomnis occupatur. Videbatur adesse quædam magnæ auctoritatis persona, roseo vultu, radiantibus oculis, fronte auro et gemmis coruscans, quæ decoræ virgæ incumbens diceret : Quidnam agis, misera femina ? ostende, ostende mihi ægritudinem tuam. Quæ cum præ rubore negaret pudenda loca revelare : propius illa venerabilis accedens, et, ut dormienti videre erat, manu propria matricem comprimens, naturali compage solidata, reformavit in loco. Expergefacta autem mulier sese sospitati redditam cognovit : statimque de cubili descendens, et faciem solo applicans, immensas Deo reddidit laudes. Sed enim iterum mulieri eidem dormienti denuo adfuit mirabilis illa persona ; et tertio, si se ex integro sanam recognosceret perquisivit. Qua se sanam respondente, oblita non est quærere sancta Virgo, quisnam id fecisset, Restitutam se esse significans. Denique facto mane, noluit mulier silentio comprimere tantum in se patratum miraculum : sed quibus licuit, aliis quidem ad videndum

a S. Restituta apparente curatur.

A. GREG. TERRAC. EX MS.

A aliis vero ad audiendum exposuit. Oculata igitur fide certificatus Soranus populus, quantas Deo laudes persolverit, facile memorari non potest.

ANNOTATA.

a Campoli *etiamnum locus Soræ vicinus, versus Boream et Apenninum.*

b *Plures* XI *seculo fuerunt Pandulfi, quare difficile est ex eo nomine annum definire : Chronicon Fossænovæ anno* 1099 *indicat nobis Filios Gerardi, qui eo anno Soram recuperaverint, quorum unus Petrus Adulterinus videtur mox infra nominari.*

c Mane, *puto corrigendum,* Marci.

d *Liris fluvius, a Sora versus meridiem decurrens, sinu suo complectitur primo* Insulam *cum oppido cognomini* 4 p. m. *infra Soram ; majori deinde intervallo* Insulettam.

e *Sic infra nominantur num.* 5 Palatia Seviorum ; *sed quia deprehendo propria istæc Italica nomina satis infeliciter esse descripta a Francis, et invenio* 3 p. m, *Sora castrum,* Schiavorum *dictum ; vehementer suspicor, hos ipsos esse, quorum nomen minus recte expressum Belleforestius invenit.*

B f *Quinam hi* Castellani? *Utique* Campilenses *sic enim mox infra in fine num.* 4 Baucenses *etiam dicuntur* Castellani.

g Baucus *alias* Babucus (*de quo* XI *Martii ad Vitam S. Petri istic Patroni*) *Castellum est in Campania Romana, media via inter Soram et Frosinonem castrum, utrimque distans* 6 p. m. *Belleforest perperam* Brocus *scripserat.*

h Fibrenum *licebit intelligere, qui Schiavorum castrum alluit, qua parte illud Soram respicit.*

i Arpinum *distat Sora versus Austrum* 4 *milliaribus, cui versus meridiem intervallo* 2 *milliarium adjacet castrum,* Arce *vulgo dictum.*

PARS II.

Femina ob intestinum effusum afflicta,

Altruda quædam nobilis matrona, uxor cujusdam Judicis appellatione Bonifacii, cujus habitatio haud longe ab ecclesia beatæ Martyris Restitutæ cernitur, dum quadam die expurgandi ventris necessitate urgeretur, ad secretiora hujusmodi operis loca secessit. Tantus autem dolor tantusque repentini secutus est ponderis impetus ; ut præter naturæ modum,
C intestinum ab ano egrederetur : quod etiam pro viribus restringere conata, nulla tamen arte id potuit. Hoc autem cum aliquamdiu silentio obduxisset ; quod vetabat pudor, intolerabilis dolor revelare compulit. Longum jam tempus medicinalibus experimentis frustra fuerat consumptum, et ægra mulier gloriosæ Martyris auxilium devote flagitabat : cum nocte quadam, tota domo sopore gravata, et ipsa vigiles ducente curas, repente ignis qui velatus fuerat, ardere ei visus est Circa vero ignem tres conspicit personas venerabiles : quarum una mulieri, quæ essent inquirenti, Non, inquit, me agnoscis? Et mulier : Te quidem novi carissima Domina, tu es enim sanctissima Domini Virgo Restituta : hos autem qui tecum resident, prorsus ignoro. Ad quam Sancta : Quam tu cervis præsentem, soror et socia mea B. *a* Celicia est, hic vero vir Domini beatus *b* Constantius. Et mulier ad eam. Oro te, piissima Domina, succurre mihi miseræ ancillæ tuæ. Et Sancta : Libenter equidem id faciam ; ad hoc quippe venimus. E vestigio itaque ad lectum propinquavit, et nescio quid flori simillimum imposuit ori ejus, et abiit : statimque mulier ita pristinæ sospitati reddita est, ut nec fugatæ infirmitatis signum in ea ullum superesset. Quæ protinus, tota

a b visa Sancta sanatur,

excitata familia, quæ et qualiter viderat, et quomodo curata fuerat, gaudens enarravit. D

puella cæca illuminatur:

11 Sub id tempus Arpinas quædam puella, dum pro teneris annis, adhuc maternis brachiis bajularetur, solis hujus negata luce, cæcata est. Miserorum itaque cura fuit parentum, per plurima Sanctorum venerabilia loca curandam deferre : sed cum per diversa gradientes nihil proficerent, jam cervice molestum onus abnuente, lassis plantis multa mœstitia affecti Arpinum reversi sunt, continuis interim precibus crebrisque suspiriis, uberem Dei clementiam efflagitare non cessantes. Quodam igitur B. Restitutæ celebri natalitio die, cum ad sacra Missarum solennia omnes festinare intelligeret cæcatæ puellæ genitrix : versa ad Dominum, in hunc modum verba effudit : Jesu Christe Domine, qui postulantium gemitus solus consolator intueris, per pretiosissimæ Martyris tuæ suffragia, filiam meam illuminare digneris. Mirum dictu! quam in stramentis collocaverat parvulam velox somnus arripit : et Missarum jam consummatis Sacramentis evigilans, expurgata oculorum caligine, perspicacius omnia cernit, et huc illuc sine offendiculo discurrere incipit. Stupefacta mater, ingenti lætitia domum replet, E cunctisque quod acciderat filiam ostendendo exponit : moxque ut valuit ad beatæ Martyris memoriam. prout possibilitas dederat, dona ferens et Deum benedicens, filiam repræsentat.

Basilica ruente populus exit illæsus.

12 Inter cetera vero quæ omnipotens Deus, per eamdem beatissimam Restitutam dignatus est miracula operari, nullo obvolvendum est silentio. quod nostra quoque recenti memoria patrari evidenter voluit. Basilica ejus a solo erecta, ædificii culmen in fornice consummatum est. Perfecti denique operis supereminens structura, seu fabrorum incuria et imperitia, seu fundamentorum mollicie, seu etiam terræmotus frequenti concussione, rimis atque scissuris ad ima usque patentibus, cœpit processu temporis, sine ulla ambiguitate comminari ruinam. Denique instantibus sacris Quadragesimalibus jejuniis, in B. Petri Apostoli Cathedræ natalitio solenni, cum populus orationum instantia frequentius ad ecclesiam conveniret ; inter ipsa Missarum matutina solennia totum repente cœpit nutare ædificium. Cæmentum quoque, a superioribus fatiscens ac paulatim decidens, exeundum esse hortabatur. Parietes quoque ab invicem dissoluti, atque a fundamentis sequestrati, divina tantum virtute suffulti, populi discessum operiri videbantur. Qui tandem sacrosancto expleto Officio, et accepta a Sacerdote egrediendi licentia, confuso ordine exiens, nomen Martyris inclamabat : dum corruentium parietum lapides, quasi populum ad fugam urgentes, inter egredientium vestigia, sine illius cujuspiam læsione raptabantur. Egressis vero omnibus et faciem a tergo reducentibus, momentaneo casu omnis illa fabrica collisa inter se ac dissoluta funditus corruit, populo gratias et laudes referente, quod per beatæ Martyris suffragia tam opportune evasisset. F

c Miles non finita Missa egressus, d

13 Miles quidam, Gallicus nomine, in partibus Ethruriæ. de oppido cui *c* Gerbeto vocabulum indidit vetustas, oriundus fuit : qui ex voto et desiderio, oratorium beati Michaelis Archangeli in Gargano positum decrevit invisere ; arreptoque itinere Tudertinis *d* quibusdam viris, idem in voto habentibus. et viarum notitiam callentibus, socialiter se copulavit. Qui omnes pariter incedentes, et longam viam stationibus dimetientes, ad urbem Soram. quæ se obviam ostendebat, applicuerunt : et quia beatæ Martyris Restitutæ miraculorum fama ingens ipsos quoque attigerat, ad ipsius templum orationis studio diverterunt. Postquam vero ibi aliquamdiu orassent, et Missarum officia celebrarentur; prædictus Gallicus,

A cus, concurrentium per plateam equorum strepitu commotus, ut moris est Militibus talia inspectare, orationem imperfectam deserens, ad contemplandum cursum equorum temere egressus est. Ceterum repetito itineris ordine, ad S. Germanum civitatem sub *e* Casino sitam tendentes, ibique hospitaturi illius diei terminaverunt cursum. Cum autem fessa somno membra renovarent; venerabilis Restituta Gallico dormienti se ostendere dignata est; valde multumque eum redarguens, quod servitio omnipotentis Dei equorum cursum præferens, irreverenter nimium domum suam dimisisset: adjiciens etiam, brevi suum ei auxilium maxime oportunum fore. Is ergo expergefactus, sociis quæ viderat timidus reseravit. Quid multis? tandem orationis via pro voto completa, ad propria cum gaudio regressi sunt.

e increpatur a Sancta:

14 Verum non longo post tempore; cum terræ illius Marchio super Aquas-pendentes, pro corrigendis facinoribus, ad prælium accingeretur: Gallicus sub eo conscribitur, et postmodum in prælio fortiter dimicans in hostium manus dilabitur; et captivus abductus ferroque constrictus, in imo puteo Tutonæ arcis fune demittitur · ad cujus custodiam B qualibet nocte putei os ab irremotis vigilibus molari lapide claudebatur. Dum ergo miserabilis homo, carceralibus tenebris et gravi corporis languore diu cruciaretur; Martyr Christi Restituta magno cum splendore adstitit, et an se recognosceret perquisivit. Ad quam ille: Speciem quidam tuam me vidisse recordor, sed nominis confundor oblivione. Et Sancta: Ego, ait, sum Restituta Sorana, quæ tibi apud S. Germanum quiescenti apparens, præmonui, ut nunc est, auxilium meum tibi fore necessarium. Et nunc ad hæc descendi: ut te, sicut pollicita sum, istinc eximam. Quin etiam Gallico præcunctanti de tempore, quo ista fierent; in Resurrectione Dominica fore, respondit. Et his dictis abscessit: et quæ depulsæ fuerant tenebræ redierunt. Tunc cœpit Gallicus, non parum in sese torqueri de proxilitate temporis, quod videlicet Paschalis festivitatis terminum longiorem judicaret, Martyris oraculum non bene intelligens. Verum in proximæ Dominicæ diei nocte, non dissimili splendore ad carcerem Virgo rediit, et ut exiret hortari cœpit. Ille in pedes se erigens, vinculorum gravitate deprimitur, et lapsus in terram, Virginis manibus erigitur: remotoque virtute divina ab ore putei lapide compeditus, ut erat, de puteo eductus est. C Qualiter autem per murorum fastigia ascendere et descendere eum fecerit, et per duo millia passuum velut fida comes deduxerit, non nostrum est, sicut nec illius fuit, evolvere. Postquam vero eum in tuto habuit loco; districtius imperat, ut ad ecclesiam gratias redditurus, et quod incaute dimiserat officium redditurus, properaret. Qui mandatis obsequens, ad Beatæ tumulum cum oblationibus festinanter advenit: cunctaque, ut gesta fuerant, omnibus qui aderamus ipse præsens recensuit.

f dein carceri inclusus,

ab eadem educitur.

15 Eodem tempore quædam supramemorati oppidi matrona, lustris propemodim tribus indiscreta cum viro thori copula usa, nihilominus nullam valuit gnatorum experiri dulcedinem. Hæc autem rumore accepto de prædicti Militis liberatione, quam ipsemet per vicina loca longe lateque vulgabat, ad B. Restitutæ suffragia expetenda se convertit: quatenus per eam Dominus, ablata sterilitatis nota, largiri filium misericorditer dignaretur. Et quia quod vera fides postulat, cœlestis non abnuit gratia; nondum exacto ejusdem anni circulo, matris nomen, quod instanti prece poposcerat, meruit adipisci, masculæ sobolis munere ditata. Sui itaque voti compos, ad Restitutæ limina pro referendis gratiis devotius properavit: et quæ collata fuerat cœlitus gratia, D ipsa referente universis innotuit.

Sterilitas aufertur,

16 Accidit in Sorana civitate, cum quidam homo et uxor ejus, in mensa voluissent hora cœnæ discumbere, ut insufflans carbonem uxor, quatenus lucernam accenderet, arriperetur a dæmone; et ita ab eo turpiter vexaretur, ut de ejus salute desperarent omnes. Sed nocte quadam, cum ad celebrandas Matutinas, in Nativitate B. Mariæ Virginis, Clerus et populus ad ecclesiam B. Restitutæ convenissent; ante altare ipsius beatæ Martyris, oblata dæmonica prædicta, pristinæ reddita est sanitati.

A. GREG. TERRAC. EX MS. dæmoniaca liberatur,

17 Nec hoc prætermittendum est, quod quidam Miles, Thadæus nomine, in Sorani territorii castro quod Insula dicitur, uxore gaudens et liberis, nec minus generis nobilitate præcellens, habitabat. Verum usque adeo gravis lepræ contagio respersus, ut jam fastidio et contemptui uxori, liberis, et toti agnationi ac viciniæ haberetur. Cum igitur de parentum consilio crastina illi dies præfixa fuisset, ut a communi hominum consortio ob morbi vilitatem perpetuo sequestraretur; accessit ad eum quidam sororius ejusdem, nomine Berardus: qui ipsum inter consolationis verba admonuit, ut beatæ Virgini Restitutæ instanter supplicaret, quatenus in tanta mentis et corporis angustia, precum suarum obtentu E subveniret. Quamobrem nocte illa Thadæus, corpore et spiritu afflictus, toto nisu orationi insistens, postulavit Virginis Restitutæ patrocinium. Cumque noctis vigilias non sine lacrymarum inundatione peregisset; residuum sine somno ducere non potuit. Somno igitur indulgens, vidit beatam Virginem sibi assistentem, et blandis manibus vulnera in vultu, in manibus, imo vero circumquaque detergentem, et tumores lepræ testes in lecto dimittentem. Expergefactus præ gaudio, et veritatis ejusdem volens explorare indicia, oculos suos in lectum convertit: pannosque quibus incubuerat, lepræ indiciis et notabilibus maculis conspersos reperit; seque intuens, perfectæ sanitati restitutum agnovit; ac paucis diebus evolutis Soram accessit: ubi gratias agens, sericum pannum pretiosissimum Restitutæ Martyris ecclesiæ obtulit, ad ejus gloriam, cui est honor et imperium per infinita secula seculorum. Amen.

leprosus mundatur.

ANNOTATA.

a Celicia *nobis ignota: an forte litteris transpositis* Cæcilia Virgo et Martyr, *et ideo* Soror *habita?*

b S. Constantius *videtur esse* Aquinas, *haud procul Sora, qui floruit seculo sexto, et colitur Kalendis* F *Septembris.*

c Orbetum, *sive* Orbitellum, *prope oram mari Tyrrheni, sub Dominio Regis Catholici.*

d Tuder, *seu* Tudertum, *urbs Umbriæ Episcopalis, vulgo* Todi, *inter Perusium et Narniam.*

e *Abest Sora* Casinum 14 p. m. *ad cujus pedem est oppidum S. Germani.*

f Aqua-pendens *oppidum Umbriæ, in ditione Pontificia, proprium nunc Episcopum habens.*

INVENTIO CORPORIS

A Conrado Janningo, teste ex parte oculato, descripta.

Secundus mihi Romæ commoranti annus prope effluxerat, eratque a partu Virginis MDCLXXXIII; *cum uno eodemque die duo adferuntur nuntii lætissimi; alter quidem toti Christiano nomini, propter solutam immanissimi hostis juxta ac numerosissimi obsidione Viennam Austriæ; alter vero Soranæ imprimis civitati,* propter

Ob Inventionem S. Restitutæ Soranæ,

A. GREG. TERRAC. EX MS

A *propter inventas* S. Restitutæ Virginis et Martyris ac Sociorum *ejus sacras Reliquias. Quæ quidem inventio Soranis civibus tanto jucundior accidit, quanto diuturniori tempore sacer ille thesaurus fuerat absconditus, semper tamen et certo creditus, illo ipso quo repertus est templo latere; augente boni cupiti propinquitate desiderium potiundi. Participes quoque lætitiæ nos eadem inventio fecit, quod Acta* S. Restitutæ *in lucem brevi edituris abstulerit dubium, absque illa non tam facile, certe minus perspicue solvendum, circa Reliquias ejusdem nominis sanctæ Martyris, Romæ in Galliam seculo* IX *translatas, ibique passim Soranæ creditas.*

quæ dubium de Gallica solvit,

2 *Ego hoc ipso tempore, cum nuntius ille allatus fuit, obtento Moderatorum consensu, cogitabam in montem Casinum cum P. Joanne Francisco Vannio, tunc in Collegio Romano linguæ sacræ Professore, et Sanctorum gloriæ pariter ac imitationis studiosissimo: iterque ingressi, visitatis Vulturelli montis (vulgo nunc Montorella dicitur) Sublaci et Montis Casini celeberrimis locis, in reditu Soram venimus die* V *Octobris. Videbamur Illustrissimo ejus Episcopo D. Thomæ Guzzonio, ubi rationem adventus nostri Soram explicavimus, quasi e cœlo submissi. Pridie quippe illius diei, quo Romæ discessimus, statutum erat Soram non* B *adire certis de causis: sed supervenientibus inde sub vesperam litteris de inventione Reliquiarum* S. Restitutæ, *mutatum consilium est, quod videretur ipsa Sancta eo nos advocare, ut coram inspecto corpore locoque, gloriam ejus ad diem* XXVII *Maji, jam prælo paratum, celebrare luculentius suamque Soranis Sanctam vendicare certiori cum fundamento possemus.*

Soram adivimus

3 *Venimus igitur Soram, et humanissime ab Illustriss. Episcopo excepti, didicimus ex relatione ipsius atque P. Antonii Dominichini nostri, qui inventioni interfuerat, quæ eatenus gesta erant. Videlicet, quod Sorani, novum altare meditantes erigere in templo* S. Restitutæ, *loco diruti terræ motu anni* MDCLIV *elegantius nunc reædificato: dum illius fundamentis jaciendis fossam effodiunt, primum eruerunt magnam vim antiquorum ruderum; deinde repererunt terram, pluribus retro annis non motam; ac solidiorem illa, quæ non procul inde aberat, et ab Episcopo Joannellio sub initium hujus seculi effossa fuerat, quæsitis frustra sacris pignoribus, quæ modo reperta credimus. Detexerunt hic inter fodiendum nonnullas parietinarum et pilarum partes, aliquæ non obscure indicantia, fuisse istic loci aliquando Confessionem, ut vocant, seu sacellum aliquod hypogeum. Denique penetrarunt ad rudia aliquot saxa, formam urnarum aliquam referentia: quæ remota circum terra, comperta sunt operculo tegi et ossibus plena esse. Tum vero operæ mirari primum inter se, mox appellare præsentes in templo; clamitare, Dominos Canonicos atque Illustriss. Episcopum esse arcessendos; sacri quiddam thesauri detectum sibi esse.*

et humanissime ab Episcopo excepti, didicimus occasionem ac modum inventionis.

4 *Erant istiusmodi urnæ tres, magnitudine inæquales, prope inter se loco remotæ, non ita tamen tectæ operculis suis, ut non penetraverit intus multum terræ, et ossibus permixtum fuerit. Nomina in urnis nulla, nulla etiam venerationis apparebant indicia, nisi Crucis signum, rudi forma inchoatum in lapide, qui majorem urnam operiebat. Fortassis tamen istiusmodi indicia intus apposita fuerunt; sed quæ edacitate sua longitudo temporis consumpserit, uti consumpserat arcas ipsas ligneas, quas vero simile est lapideis istis inclusas fuisse. Nam lamellæ aliquot ferreæ et clavi plures reperti deinde sunt inter ossa; videbanturque coagmentandis capsæ ligneæ asseribus servivisse, illo præsertim indicio, quod cum rubigine ferri propiores ei particulæ ligni, ut fieri solet, concretæ, ligni speciem etiamnum retinerent aliquam, ceterum nullo ligni vestigio superante. Porro clavi ipsi, tametsi crassiores, ita rubigine peresi sunt, ut vitro fragiliores, dissiliant in frustula instar putridi ligni, cum leviter digitis premuntur. Id quod admirationem conciliat majorem ossibus, in quibus* D *non tantum grandiores brachiorum tibiarumque fistulæ, sed minima quoque aurium ossicula, quæ ob parvitatem suam vix ab anatomicis deligi in cadaveribus possunt, integra reperta sunt ac dura. Et hæc quidem pleraque ex aliorum relatione dicta sunto; quamquam et nonnulla deinde proprio intuitu talia esse, uti relata fuerant, compererim: vidique etiam tum flosculum peregrinæ speciei, qui prima statim nocte in una urnarum enatus, mane cum multorum admiratione apparuerat; postquam prædictas urnas Illustrissimus in sacrarium inferri jusserat, exemptasque venerabunde Reliquias decenti loco occluserat, ac sigillo suo munierat.*

Tres urnæ deteguntur lapideæ

quibus arcæ ligneæ videntur inclusa fuisse.

In una urnarum prima nocte flos enatus.

5 *Post hæc invitavit nos Illustrissimus Præsul ad locum, Martyrio* S. Restitutæ *inclitum, fere bis mille passus extra muros. Est ibi in Fibreno olim, nunc Carnello fluvio exigua insula, eademque (nisi me mea aliorumque opinio fallat) cum illa quam Cicero, non admodum procul inde, ut volunt, in lucem editus, describit lib. 2 de Leg. his verbis:* Ventum in insulam est; hac vero nihil est amœnius: ut enim hoc quasi rostro finditur Fibrenus, et divisus æqualiter in duas partes, latera hæc alluit; rapideque dilapsus, cito in unum confluit, et tantum complectitur, quod satis sit modicæ palæstræ loci. *Intelligat hic quamlibet* E *palæstram Tullius, gloriosiori certe nullum unquam donavit palma, quam* Restitutam *nostram; uti numquam inibi fortius certaverat quispiam, quam ipsa. Hoc loci in ripa fluminis superest etiamnum ædicula, in memoriam* S. Restitutæ *olim extructa, ab ejusque nomine appellata. Ingressi duce Illustrissimo Antistite, præcipue notatu dignam putavimus tabulam altaris, seculo superiori verosimiliter depictam; cum multo anterior ætate videatur esse non posse. In illa repræsentatur forma eminentiori, cum adscripto circa diadema capitis nomine suo,* S. Restituta, *adjunctos sibi habens tres socios capite truncatos: quos tamen inter distinctio difficilis est, omnesne viriles sexus, an quis eorum muliebris sit. Numerus certe quaternarius Martyrum istic distinguitur perspicue, et convenit tum Actis, ubi idem exprimitur, tum ossibus nunc inventis, quæ quatuor sceletos componunt, fere integros, præcipuis saltem partibus suis.*

Invisimus insulam Fibreni,

in eaque palæstram et ædiculam S. Restitutæ,

ubi ipsarum sociis tribus depicta.

6 *Ut id coram inspiceremus reduxit nos Illustrissimus Antistes ad urbem, postridie conventuros ad sacrarium, ubi Reliquiæ tantisper conditæ erant. Conventum igitur statuto tempore est, accedentibus etiam nonnullis S. Francisci Religiosis. Coram his nobisque, id est me ac Patribus Vannio et Dominichino supradictis, et aliquot chirurgiæ peritis, jubente Illustrissimo, resoluta sigilla, reserata armaria, Reliquiæ exemptæ et expositæ* F *oculis manibusque nostris sunt: et, eodem volente Antistite, cœpimus pariter singula singuli ossa situ et terra adhærente purgare: quo facto chirurgi eadem ossa examinare, inter se comparare, ad certum referre corpus, et suo quodlibet loco reponere: sicque tandem apparuerunt, cum craneis quatuor, totidem sceleti non integri, uno præ ceteris plurium defectu ossium laborante. Fuerunt autem, qui ob hunc ipsum defectum putarunt, illud* S. Restitutæ *potius, quam alicujus e Sociis corpus esse. Sed levissimo nitebantur argumento; quia scilicet in Vita sanctæ Italica legitur,* multas sacri corporis ejus Reliquias conservari Soræ, et in aliis diœceseos Soranæ locis. *Solidius id comprobari potest testimonio Chirurgorum: qui e dicto sceleto utrumque cubiti os seu radios ejus majorem ac minorem acceperunt, et composuerunt cum osse humeri* S. Restitutæ, *quod ab omni hominum memoria pro tali religiose servatum in sacrario fuit, argenteæ thecæ in modum brachii decore inclusum; soletque annis singulis in die festo et per Octavam sanctæ Martyris ad publicam venerationem populo proponi. Cum isto, inquam, indubitabili* S. Restitutæ *osse composuerunt Chirurgi ossa duo*

Postridie Reliquias ipsas inspeximus ac purgavimus,

et Chirurgi in quatuor corpora composuerunt:

eorum unum putatur S. Restitutæ,

quia ipsum quadrat cum sacro ejus brachio

A *duo prædicta, conjunxerunt, commensurarunt; diligenti inspectione observarunt singula; tandemque concluserunt, dubitari nefas esse, quin unius et ejusdem corporis illa ossa fuerint, ob omnimodam inter illa proportionem.*

Aliquid Reliquiarum petentibus non dat Episcopus,

8 *His peractis instituerunt apud Illustrissimum ex circumstantibus nonnulli, ut per ipsum sibi liceret quidpiam ex ossium frustulis pro Reliquiis auferre: sed negatum est a prudentissimo Antistite, nolente, videri posse auctoritate sua Reliquiis illis, nondum consulta sacrorum Rituum Congregatione, cultum aliquem permissum esse: quia id posset impedimentum esse non leve publicæ venerationis et expositionis earumdem, prædictæ Congregationis suffragio comprobandæ. Jussit igitur perpurgata sic ossa capsis iterum imponi in eodemque armario, unde extracta fuerant, recondi et sigillari. Postridie convocatis, qui adfuerant in modo dicta ossium purgatione, ceterarumque inventionis circumstantiarum notitiam habebant, Religiosis; singuli sententiam suam ab Illustrissimo interrogati sunt, quid de rei summa censerent; viderenturne inventæ Reliquiæ prudenter credi* Sanctorum Restitutæ ac Sociorum *esse? Affirmarunt unanimi consensu omnes, aliis alias assertionis suæ rationes aut circumstantias addentibus.*

sed occludi rursum omnes jubet.

Hactenus gesta a Notario descripta sunt ac Romam missa.

B 8 *Et hæc quidem præsentibus, ut dixi, nobis anno salutis* MDCLXXXIII *sub initium Octobris sic gesta, et a Notario pleraque scripto excepta, deinde Romam, ad obtinendum sacræ Congregationis Rituum consensum pro publica Reliquiarum veneratione, missa sunt. Iterumque accuratius etiam earumdem examen* XV *Junii anni* MDCLXXXV *institutum est, ut ex testimonio Chirurgorum patet sub tenore sequenti.* Nos infrascripti Chirurgiæ periti fidem facimus ac testamur, quod Illustrissimus ac Reverendissimus D. Thomas Guzzonlus, Episcopus hujus civitatis Soranæ, curavit denuo inspici, recognosci, et observari coram se, uti alias curaverat, ossa omnia spectantia ad quatuor corpora humana, non ita pridem, nempe anno MDCLXXXIII, inventa in tribus urnis lapideis, bene clausis repositisque sub pavimento veteris alicujus ecclesiæ subterraneæ (sottocorpo vulgus appellat) ruderibus oppletæ, prope murum Presbyterii fundamentalem, sub ara principe ecclesiæ Collegiatæ, existentis Soræ sub nomine S. Restitutæ Virginis Romanæ, Martyris et Advocatæ ejusdem Soræ. Prædicta ossa putantur esse memoratæ modo sanctæ Martyris et trium ejus Sociorum pariter Martyrum, asservanturque a tempore inventionis usque ad præsens in armario sacrarii præfatæ ecclesiæ, seris probe occluso et sigillis munito, nec publicæ hactenus venerationi expositæ fuerunt.

An. 1685 iterum examinantur ossa per Chirurgos,

qui os sacrum brachii cum uno corporum iterum componentes,

C 9 Curavimus os brachii S. Restitutæ, quod ab immemorabili pro sacra ejus Reliquia in veneratione fuit........ adferendum; et comperimus cognovimusque evidenter, quod inter ossa, quæ ad complenda quatuor corpora desiderantur, desit quoque os illud brachiale, insignis ac venerabilis Reliquia; et spectat, prout nostra fert opinio, peritiaque et ars indicant, ad unum e quatuor illis corporibus, ad illudque proprie quod ipsius Sanctæ putatur esse: quia in hoc sunt ossa duo, scilicet focile majus et focile minus, sive cubitus et radius, quæ ratione proportionis, coloris, ætatis conveniunt inter se, recte colligantur, et coaptantur cum dicto sacro osse brachiali..... non item cum alio quolibet e supradictis ossibus. Neque contra os illud sacrum convenit, colligatur, coaptaturve bene cum alio quovis inventorum ossium, sed tantum cum hisce duobus cubito radioque, seu focili majore ac minore: quemadmodum rogatu Illustriss. D. Episcopi in ejusque et aliorum rei peritorum præsentia, sæpe periculum fecimus cum observatione exacta. Cetera remittimus ad Attestationes nostras aliorumque peritorum in Actis infrascripti Notarii, ab Illustrissimo Antistite specialiter

judicant omnino ejus fuisse:

D deputati, fuse relatas: et in testimonium veritatis manu propria his subscripsimus. Soræ, hac die XV Junii MDCLXXXV. Ego Josephus Ruggierius, Neapolitanus, habitans Soræ, Doctor Chirurgus Salernitanus, fidem facio et attestor, ut supra. Ego Sanctus Rinaldius Soranus, Chirurgus et Anatomicus, fidem facio et attestor, ut supra. Ego Notarius Andreas Vernagallius de Pisanis, Notarius Apostolicus specialiter deputatus, ut in Actis, manu propria. *Idem Notarius testatur copiam præmissæ Attestationis, anno* MDCLXXXV *die* XVI *Junii*, transmissam esse Romam, ut alligaretur in copia totius Processus, transmissa jam ad sacram Congregationem Rituum.

A. GREG. TERRAC. EX MS.

eorum testimonium mittitur ad Congreg. Rituum,

10 *Interea speraveram fore ut obtineretur desiderata Approbationis gratia, priusquam hæc Vita typis subjiceretur: sed plurima, quæ ad sacram illam Congregationem deferuntur quotidie negotia, videntur spem illam longius opinione nostra distulisse. Finis igitur esto narrationis hujus et peregrinationis nostræ, ubi pauca, quæ in Vulturio monte (vulgo Montorella) cujus mentionem initio fecimus, me præsente acta sunt, subnexuero. Prima peregrinationis nostræ statio fuit mons iste, ipsa S. Michaelis Archangeli festa luce, quæ illic summa in celebritate est, concurrente e subjectis longe pagis ac oppidis innumera fere hominum multitudine, Sacramentorum pœnitentiæ atque Eucharistiæ suscipiendorum causa: quibus ut aures præbeant Patres nostri, quotannis octo aut decem eo se conferunt Roma; et quamquam pridie festi auscultare confitentes incipiant, ac tota nocte plerique perseverent, nec ullum sibi otium aut quietem usque post meridien festi (excepto Missa tempore) indulgeant, vix tamen satisfacere pio omnium desiderio possint. Auctor tam salutaris instituti fuit P. Athanasius Kircherus, postquam in dicto monte detexerat templum Deiparæ Virginis, quod prope locum, ubi S. Eustachius olim per cervum mirabiliter ad fidem conversus traditur, pridem exædificatum, tunc vero ruinæ proximum erat, ut ipse pluribus describit in Præfatione ad suam historiam Eustachio-Marianam: ad quam Lectorem, qui notitiam loci, originis templi, conversionis Eustachianæ uberiorem desiderat, remitto.*

quæ hactenus nihil decrevit.

In monte Vulturio Missio instituitur,

E

incepta a P. Kirchero,

11 *Hic sufficiat dicere, tanto P. Athanasium istic loci ergu magnam Matrem ejusque divinum Pusionem exarsisse amore, tanta mentis dulcedine perfusum fuisse, ut non in asperis tesquis inter invias cautes, sed inter Angelorum choros in cœlesti paradiso constitutum sese arbitraretur. Hinc perennavit in ipso amor loci illius admodum singularis, quo et factum est, ut primam, quæ post hæc ab Augustissimo Imperatore liberaliter ei, ut sæpe alias, suppeditata fuit pecuniam impenderit restaurandæ ecclesiæ prædictæ, innovandæ ædiculæ S. Eustachii in proximo miræ altitudinis scopulo, adjiciendo domicilio parvo, Patribus nostris, cum illuc missionem obituri veniunt, hospitandis serrituro; imo quod ipse, dum in vivis esset, plures sæpe continuas septimanas incoluit, ut deliciis suis (ita Deiparam appellabat) propius frueretur.*

postquam ibi ante aram Deiparæ mire consolatus fuerat;

F

12 *Sed neque cum vita finis illi amori fuit, post obitum quoque præsens ibidem, quantum licuit, adesse et amare voluit, corde suo Deiparæ Virgini istic legato. Cor igitur statim ab obitu ejus exemptum corpori, fere triennio asservatum fuerat in Collegio Romano: cum tandem executuri pium defuncti desiderium Patres nostri, illud incluserunt in arculam plumbeam, probe ferruminatam, palmo circiter uno longam, dimidio latam. Hæc autem ipsa similiter includebatur alteri e marmore candido concinne factæ. Utraque hoc indicium inclusi thesauri, sibi insculptum præfert.* Cor P. Athanasii Kirker Societatis Jesu, qui obiit XXVII Novembris MDCLXXX. *Isthæc ita comparata advexerant secum Roma Patres nostri, ac die sequenti, id est ipso festo S. Michaelis, post meridiem, cum populus jam diffluxerat, me præsente scrobem pro magnitudine arculæ foderunt ante*

cui moriens cor suum inferendum mandavit,

et ante aram Virginis sepeliendum.

A *ante medium altare ad clatros ferreos, qui aram sepiunt: conditoque illic cum arculis suis corde, superimposuerunt lapidem e marmore item candido quadratum, qui ingredientium oculis inscriptionem isthanc exhibet :* P. Athanasius Kirker Societatis Jesu, templi hujus instaurator, propinquum sui cordis Thesauro suum hic voluit cor.

TRANSLATIO ALTERIUS
S. RESTITUTÆ V. M.

Roma in diœcesim Suessionensem.

Ex Gallico in Latinam epitomen contracta a Nicolao Belfortio Canon. Regulari.

EX MS. BELFORTII

a Pace Ecclesiæ reddita, Postquam Aurelianus Imperator, morte interveniente, vita simul et imperio *a* spoliatus est; et Christianorum pusillus grex, non solum respirare, verum etiam futuræ suæ per orbem dominationis fundamenta jacere cœpit, ita ut in urbe Sorana, libera jam Christum profitendi facultas illucesceret; B non multo post cœptum est in Martyrum persecutores animadverti, ipso Agathio Præside Sorà expulso, cum ministris suis, ex parte etiam digno *b elevatum corpus claret miraculis :* supplicio acriter castigatis. Tunc igitur Episcopi *b* Amasii jussu ædificato templo, et Christianis undique convocatis, S. Restitutæ Virginis ac Martyris S. Cyrilli, aliorumque multorum Sanctorum corpora levata, et honorificis thecis recondita sunt : quorum illico meritis gloriosis videre erat cæcos; claudos, hydropicos, et mente captos sanari; Deumque omnipotentem in Sanctis suis laudantes et glorificantes, ad propria cum gaudio remeare.

et seculo 8 metu Saracenorum 2 Verum ut in rebus humanis solidum est nihil, præsertim peccantibus nobis; post multos annos accidit, nimirum *c* Leone quarto summo eoque optimo Pontifice Apostolicam Sedem regente, *d* Lothario autem Romanis et Francis imperante, ut *e* Agareni cum magna classe contra Neapolitanos Romanosque venirent. Quamobrem Soranus populus, quasi futuras prænoscens calamitates, quæ et ipsam quoque Soram pervaserunt, bona quæque sua præcipua Romam portanda curavit : ac inter ea *Romam delatum* maxime, ceteris omnibus longe præstantiora et excellentiora, corpora beatissimæ Restitutæ, B. Cyrilli, plurimorumque aliorum; quæ ipsi summo C Pontifici tradita et commendata, in ecclesia S. Petri collocantur, anno Domini circiter octingentesimo et quadragesimo *f*.

3 Lotharius interea, audito Agarenorum adventu, licet senio jam gravis, bello isti tam necessario deesse noluit : sed quod tanti Regis præstantia et fides postulabat, et quantum ferebat ingravescens ætas, mox habita cum suis Principibus deliberatione, filium suum Ludovicum hujus nominis Secundum Regem designat, eique sanctæ hujus expeditionis obeundæ munus imponit. Et quoniam mature *a Toparcha Moreulio, Ludovicum 2 in Italiam comitato,* facto opus erat; præter eam diligentiam, quam tum pater, tum filius egregie navabat; accersitur etiam vir fortis, prudens, ac magnificus, qui Conestabuli auctus dignitate, milites congregaret, et Regis filio a consiliis primus esset. Fuit vero ille, quem alio nomine Dominum de Moreuil appellabant a quadam ipsius ditione sic vocata (nam id moris est in Gallia, ut nobiles ab aliquo præcipuo dominii sui loco nomina *g* sortiantur) qui ut erat vir strenuus et sagax, brevi militares copias cogit, et injunctæ sibi provinciæ facit satis. Instructis omnibus quæ profectioni erant necessaria, senex pater filio amanter exosculato mandat imprimis, ut suo nomine Venerabilem Leonem plurima salute et obsequio impertiatur, D tum ut a Moreulii consilio et sententia non recedat; officii denique sui semper memor, quæ agenda sint sagaciter pervideat.

4 Ludovicus igitur forti exercitu vallatus, Italiam *h* petit; cujus desideratum adventum, quam Deo gratum et populorum votis excipiendum censeret *h post devictos barbaros,* Pontifex summus, edicta campanarum celebri pulsatione testatus est. Confestim autem, junctis Italorum et Gallorum copiis, sese comparant omnes ad prælium : in quo dici non potest quam se præclare gesserit Gallorum exercitus; quamque præclara ediderit facinora, contra Agarenorum fæcem istam : quæ quidem funditus sic deleta est (juvante cum primis et multum valente ad Deum Pontificis pietate) ut victoriæ illius glorias et triumphos nulla unquam delere possit oblivio. Cæsis hostibus, et spoliis eorum quæ circum urbem et finitima loca deripuerant, Gallis militibus magna ex parte datis, Ludovicus Romam venit : ubi aliquamdiu immoratus, pretiosa munera a Pontifice oblata humiliter recusavit; illud insuper addens, quod ipsi tamquam patri ubique ac semper præsto esset futurus. Dona vero Duci Moreulio idem Pontifex obtulit, in gratiam suscepti pro Christo laboris : populusque Romanus ceteros itidem Gallos perquam humane excepit, reliqua sua bona jam nihili pendens, præ E dulcedine et gaudio receptæ libertatis.

5 Jam sub id tempus quo in Galliam regressus parabatur, Moreulium incessit cupiditas sancti alicujus Corporis exposcendi : pro summa mercede fore *donante Papa fertur in Galliam,* sibi illud donum, si consequi posset, quod ut fieret honestius, in animum Ludovici induxit, quatenus medium sese interponeret, pro S. Restitutæ Virginis et Martyris corpore obtinendo; cui debitos in patria sua honores exhibendos mire confidebat. Fuit hoc Regi pergratum, atque ut ambo sperabant Pontifici facile persuasum est petitioni ut annuat, quæ nulla erat avaritiæ labe respersa : sicque voti compotes facti, gratiis actis, ad reditum in patriam se accingunt.

6 Cum versus patrios fines contendunt, et in Florentinorum urbe hospitantur : accidit ea ipsa in domo, ad quam Rex cum Moreulio diverterat, ut filiusfamilias subito infortunio e vivis excederet. *Florentiæ mortuus suscitatur,* Tristari omnes, plorare, lamentari. Rex et Moreulius, cum afflictorum dolerent vicem, forti in Deum fiducia erecti, corpus illud exangue in feretro poni, ac deinde coram Virginis corpusculo sisti faciunt; et ut Restitutæ meritis restituatur ad vitam, unanimiter rogant. Mira in nos Dei pietas, et ab eo F Restitutæ potentia! Statim juvenis ille, mortis amaritudine sublata, cœpit erumpere in altas et jucundas voces, miraculum in se factum testificans, et flexis genibus Dei omnipotentis in sua Martyre virtutem quam maximis poterat præconiis attollens. Quo tam illustri, notorio, et irrefragabili miraculo stupefacti omnes Galli, piis illico affectibus in Dei et Virginis laudes una voce consonarunt.

7 Nec vero ibi tantummodo dilectæ Sponsæ suæ *duo energumeni liberantur,* martyrium glorificare Deus voluit : mirum dictu, quot fiebant stationes, tot fere miracula coruscabant. Quo in genere prætermitti non debet illud celeberrimum, quo paulo post cis Florentiam, a dæmone correpti duo homines, et sensuum officio destituti, cum ad jussum Regis coram Restituta præsentati fuissent; beata Virgo in cœlis triumphans, tantam intulit vim juratis mortalium hostibus, ut protinus horrida voce edita exirent; homines vero illi, dura servitute exempti, et in pristinam sanitatem reducti, nulla jam ut prius sese ipsos afficerent contumelia, quin etiam dignas Restitutæ laudes exolverent.

8 Grande jam itineris spatium confecerant, et temporis

A temporis ac loci postulare videbatur occasio, ut ad privatam quisque domum converteretur (nisi quem forte tanta tunc communis omnium lætitia retineret) cum Moreulius, officii causa missionem petit. Sed pientissimus Rex, tanto se obligatiorem esse cognoscens ad recolenda Dei beneficia, quanto ipse Deus beneficio singulare innumeros ei mortales subdidisset, quos bono se exemplo præire debere non oscitanter pensabat, noluit eo in statu missum illum facere : sed prompto animo, partes quoque suas agnoscit sanctum corpus deducere ad destinatum locum de Moreuil *i*, qui in Picardia decimo ab urbe Ambianensi milliario situs est. Dum iter facerent, et ab eis non longe distaret quoddam Suessionicæ provinciæ oppidulum, quod æque ad Moreulium spectabat ; cœpit ille Regem impensius obsecrare, ut transitum illac fieri pro sua clementia pateretur. Quod quidem Regi etsi parum in voto erat, quod videlicet ruinosus locus et bellis attritus minime hospitio aptus esset; tamen divino nutu factum est, ut annuente Rege eo omnes se conferrent.

devenitur ad oppidulum Suessionensis provinciæ :

9 Cum ad oppidum venissent, et Virginis corB pusculum reverenter exceptum, in quodam ibi sacello, Missarum infrequentia neglecto valde et inculto, deposuissent ; iterum miraculis plus plusque indies Restituta effulget. Fons quippe, nemini mortalium unquam visus, repentino ortu scaturire cœpit. Quid jam ultra? aut quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus? En extinctus puer ab utero matris, qui neutram animæ corporisve vitam senserat unquam, a parentibus virgineo corpori admotus, et circumstantis populi devota prece commendatus, mirandum in modum statim vixit. Sed corporea hæc vita isti nimirum parvulo non sufficiebat : fontem sitit aquæ salientis in vitam æternam, ad illam adspirat, provocat, clara et sonora voce baptismum efflagitans, coram Rege, coram Principibus et populis : quem mox a quodam Sacerdote, spectato viro et honesto, consequitur.

ibi fons erumpit, et puer extinctus revivescit,

10 Post hæc Moreulius iter carpere, et ad suum castrum de Moreuil Restitutam transferre disponit, ut suæ ibi devotioni satisfaceret : sed cum daret operam, ut sacello educeretur; cœpit usque adeo corpus ingravescere, ut nulla omnino vi dimoveri loco posset. Cumque denuo ingenti cura omnes satagerent ut tolleretur : rursum adest parvulus, paulo ante per baptismum a diabolicæ captivitatis jugo solutus; rursum viros erudit, rerum magnaC rum cognitione præcellens : atque ut gradum ibi sisterent Artecy, Artecy, Gallico sermone inclamat : quorum verborum ratione, locus ille *k* Arcy congrue admodum vocatus est : et Moreulius intellexit, voluntatem Dei esse, ut eo in loco Virginis corpusculum permaneret. Ceterum multi isto etiam die, a variis morborum generibus, lepra videlicet, cæcitate, amentia, convulsione membrorum, et diabolica infestatione curati sunt.

corpus immobile in Arcy manet:

11 Moreulius itaque, quamvis Restitutam alio deferre constituisset, tamen quoniam sic Deo visum est, totum se (ut par erat) divino ipsius arbitrio commisit ; non parum interim gaudens, quod uterque locus suæ esset ditionis. Quamobrem iis qui se comitati fuerant, benigno affectu gratias rependit : atque ita digressi ab invicem omnes, ad sua quique loca se receperunt, Dei omnipotentis gratiam corde bono et optimo prædicantes et magnificantes, qui Suessionensem diœcesim tam incomparabili thesauro ditare voluisset, per quem morbi depellerentur, et diaboli ad nocendum virtus efficacissime comprimeretur. Postremo subditis suis Moreulius imperat, dignum aliquod templum excitare, in quo juxta pueri vocem Virginis reliquiæ debito cum honore asservarentur. Quod mox adscitis undique operariis, D summa cum diligentia et animi ardore, constructum est, ad Dei gloriam, qui est benedictus in secula. Amen.

erigitur ei ecclesia.

EX MS. BELFOR

ANNOTATA.

a *Hic debent intelligi simul Successores Imperatores Gentiles, sub quibus, præsertim in Diocletiani persecutione, maxime suppressa fuit fides Christiana, usque ad tempora Constantini Magni.*

b *Si* Amasius *tamdiu vixerit, aut certe Successores quorum nomina latent.*

c Leo IV *Papa sedit ab Aprili anni* 847 *usque ad* 17 *Julii anni* 855 *; sed videtur hic potius nominandus fuisse decessor ejus* Sergius II *qui sedit a Januario* 844 *: facile tamen fuit hos confundere, quia proximus Leo auctor fuit Translationis in Galliam.*

d Lotharius *toto Leonis tempore vixit; ast dicto anno* 855, *secessit ad monasterium Prumiense, ibidem mortuus* 29 *Septembris.*

e *Ea Saracenorum irruptio anno* 846 *adscribitur in Annalibus Bertinianis : et Baronius ex Leone Ostiensi refert, quomodo eodem anno* Carnellum *usque progressi,* E *subito fluvii incremento impediti fuerint, quo minus eo trajecto Cassinum spoliarent : totam ergo cis Lirim Campaniam Romanam habebant in potestate, adeoque et Soram.*

f *Anno* 840 *adhuc Pontifex erat Gregorius IV, ante* 12 *annos creatus.*

g *Verum hic mos posterioris est ævi, et circa tempora belli sacri primum invaluit : per traditionem ergo solam habetur, quod ille Ludovici Dux, fuerit* Toparcha de Moreuil.

h *Prædicti Annales,* Anno 850 Ludovicus a Lothario patre Romam missus, a Leone Papa honorifice susceptus, et in Imperatorem unctus est : *sed hac vice nihil contra Saracenos egit : anno autem* 851 *a Longobardis evocatus, Beneventum liberavit obsidione, et magna clade infideles affecit.*

i Moreuil *eleganti castro exornatur, Latine* Mauriolum *seu* Maurolium *dici posset; sicut* Monstreuil, Monstrolium *seu* Monasteriolum.

k *Media fere inter Rhemensem et Suessionensem urbes via est vicus,* Vetus Arcy *dictus, cui proximus adjacet alius ad fluvium Axonam* Pont-arcy *nuncupatus,* Arciacum *Latine terminatione scriberemus : quam esse antiquioris et Latinæ appellationis, vocem vix dubitaverim. Tamen* Ar t'icy *id est* Sustine te hic *vel* Arrest icy *id est* Subsiste hic, *vulgari Francica lingua* F *etiam dicitur. Hinc data commenti hujus occasio, ex memoria subsistentis miraculo corporis; forte etiam ex pueruli istic subsistere jubentis voce : si tamen hæc circumstantia non est ejusdem licentiæ fœtus, cujus et onomatopœia præfata.*

APPENDIX.

Duo miracula a Nicolao Belfortio adjuncta.

Inter alia pleraque ornamenta, quæ urbem Suessionicam commendant et illustrem faciunt, non immerito censeri potest frequentia oppidorum, quibus, ad instar Regis suis militibus stipati, undique circumvallatur. Quorum in numero haud illud contemnendum est, quod ad radicem montis, per quadraginta milliaria perpetuo fere tractu in vineas excurrentis, positum, non totis duobus milliaribus distans ab urbe, trans Axonam fluvium, Bucy *a* nuncupatur. Continet autem amplius quam trecentas familias, quarum una quamdam ibi domum nostram inhabitat, quæ ab æde sacra ibi constructa S. Margaritæ

Quidam an. 1588

EX MS. BELFORTII.

A garitæ nomen accepit. Hujus colonus, Joannes de Caix appellatus, cum aliquando nobis retulisset, prædictam ædiculam brevi ruituram fore, nisi mature occurreretur; missi sunt ad eam visendam Dominus Petrus Benartius Presbyter Procurator noster, et Philippus Guillerius Subdiaconus. Qui cum circumspectis omnibus ad nos redirent, voluit eos prædictus Joannes, honoris gratia, ad mediam usque viam reducere: interque eundum orto de superstitionibus sermone inter eos, narravit se anno Domini MDLXXXVIII mense Martio Sarmosiam *b* profectum fuisse, ad avunculi sui Joannis Berthini exequias. Quibus de more celebratis, dum hereditariæ facultates in tabulas redigerentur; voto peregrinationis defunctum teneri ipse proposuit. Non dubitarunt, qui tabulis conficiendis præerant, suggillare; factas in quavis ecclesia orationes perinde valere apud Deum, ut illæ quæ fiunt in basilica Divi Nicolai aut similibus aliis, quæ peregrinatione sunt celebres: unum solum Deum absque advocato adiri debere: frustraneum esse laborem, quem sibi facessunt homines tot peregrinationibus susceptis.

circa peregrinationes et invocationem Sanctorum hæsitans, b

13 Hinc Joannes (ut mihi rem curiose ab eo inquirenti ingenue confessus est) quamvis non in peccatum, in molestas tamen cogitationes est adductus. B Cum quibus dum tertium jam mensem conflictaretur; subito filia ejus (præter morum insolentiam, qua statim occupata velut amens facta est) usque adeo cœpit corporali morbo torqueri, ut amisso etiam loquendi usu candela ei benedicta Christiano more, non adhiberetur quidem, sed adhibenda pararetur. Pater, vario mentis æstu fluctuans, quo se verteret nesciebat: donec cogitationibus fortiter ab animo rejectis, ad divæ Restitutæ Arcyensem ecclesiam mittendum esse fratrem suum, *c* qui Sarsogniæ degebat, peregrinationem illam alacriter subiturum, judicat. Itaque confestim famulum amandavit: sed fratre absente, servus re infecta revertitur: nisi quod ejusdem Joannis filium, quem paulo ante ad Joannis festum Sarsogniam pater deduxerat, ibique in domo avi reliquerat, morbo itidem laborare, et candelam ei benedictam eadem pariter nocte, qua et sorori, apparatam fuisse renuntiavit. Mox Joannes, nulla interposita mora, pergit ipsemet ad fratrem: quem, Condeto jam reversum, precatur sibi opem ferre. Ille nihil cunctatus proficiscitur: et quamprimum Virginis parochiam attigit (diei tunc ad noctem vergentis una tantum hora supererat, ut postmodum retulit) ægra puella in somnum resolvitur: quo expleto, antelucana hora ineunte, tum animo tum corpore sana atque hilaris inventa est. Puer vix quatuor interpositis diebus, æque convaluit. Quis jam erit a fide tam alienus, qui Virginis beneficium non deprehendat, quo et patri sanior fides et liberis desperata corporis salus restituta est?

liberis ad mortem ægris, c *sanitatem impetrat, misso ad S. Restitutam fratre.* d

15 Missæ sacrum facturus, pro incumbente mihi Subhebdomadarii officio, vigesimo secundo die Octobris anni MDLXXXVIII, repurgandæ conscientiæ intendebam: cum oculos paululum attollens, vidi per chorum ecclesiæ nostræ viros duos, corpus B. Restitutæ Virginis theca argentea conclusum humeris gestantes. Horum unus, Claudius Servantius nomine, lapidibus secandis suam locabat operam: alter, Antonius Furillon vocatus, funali artificio vitam comparabat: erat autem prior ille mihi jam pridem notissimus. Quid hoc rei esset nolui tunc inquirere: donec peracto Sacro audivi, propter immanis belli sævitiam, Divæ Restitutæ corpus, die hesterno in urbem allatum; hodierno autem, a prædictis duobus Parocho insequente, Domino Nicolao Messerio, cum aliis paucis ad nos facillime adductum: donec sub ipso fere monasterii *f* nostri ingressu, repente cœpit vacillando gestantium animos perstringere, D et tanto pondere humeros prægravare, nec non etiam ipsius thecæ manubria sic transversa agere, et ab eorum humeris subducere; ut illi, mente pavidi et corpore deficientes, vix pro implorando auxilio, intercepta voce, uti possent. Mihi ergo rei novitatem admiranti non suffecit amantissimorum Fratrum audiisse testimonia, nisi statim adirem Joannem de Burgo, virum valde fidelem, discretum et gravem, qui totam pene illam hebdomadam nobiscum transegerat: quod nos ejus opera libenter uteremur, cum alias sæpe, tum maxime per id temporis, quo ecclesia nostra in ordinem publicæ stationis venerat.

Corpus S. Restitutæ ad monasterium Suessionense S. Joannis de Vinea delatum, e f

16 A quo satis superque confirmatus, utpote ab oculato teste, non putavi necessarium plura sciscitari ab aliis; quousque tandem aliquanto elapso tempore, meam hanc ad posteros testificationem, aliorum etiam assertione stabiliendam duxi. Quam quidem sic confirmarunt, ut dicerent: ipso primum suscepti oneris initio, non se ferre aliquid, sed ferri potius videri potuisse, adeo læti et agiles incedebant: verum cum ad crucem de Pauleu, quæ monasterii nostri fundum a reliqua urbe disterminat, venissent; tum vero capsa paulatim ingravescente, ac violenter renitente, tantas molestias subiisse, ut subonere curvarentur, nec demum ad ecclesiæ chorum accedentes, vix anhelis faucibus spiritum ducerent. E Ceterum de hac re, cum diversa essent nostrorum judicia, ii demum mihi veram ejus rationem assecuti videntur, qui dixere propterea istud factum, quod sacræ Virgini ecclesiastico ritu excipiendæ non intendissemus: nam et de sanctæ Magdalenæ corpore simile quidpiam legitur. Quod genus peccati eo magis arbitramur nobis condonandum a Deo, quod libenter occurrissemus, si significatum fuisset a Parocho, ceteroqui ad exornandas res sacras non impigro; verum tot ærumnis et calamitatibus tunc obruto ac perturbato, ut commiseratione etiam dignus esset. Non multo autem post Arcyenses oppidani Patronæ suæ corpus repetierunt. Nos qui neminem volebamus lædere, licet quodammodo inviti, tamen sine contradictione ulla reddidimus: et usque ad Scissum-montem obsequiose sumus prosecuti. Sicque in sua antiqua Arcyensi ecclesia (ut credo) nunc usque *g* asservatur.

latores suos vehementer gravat quia occurrebat nemo.

Inde id ad Arciense oppidum refertur. g

ANNOTATA.

a *In tabula Picardiæ* Bussy *scribitur, vix sesqui milliari supra urbem ad Ortum, Latine* Busciacum *reddi posset; ut nomen a silva, ad ripam dexteram Axonæ posita, ductum videatur.*

b *Fortassis* Charme *prope Feram, sex leucis supra Bussy in Boream.*

c Sarsongne, *in tabula scribitur, et Arciaco solum distat tribus leucis: et hæc causa fuit evocandi fratris, utpote loco S. Restitutæ vicinioris.*

d Condetum *pluribus in Provinciis invenitur; proximum est quod intra tertiam ab urbe Suessionensi leucam, ad dexteram Axonæ ripam, exhibent tabulæ.* F

e *Anno* 1589, *Cum Rex Henricus III, Parisios obsidens,* I *Augusti occisus esset, et successio ad Henricum Borbonium, tum adhuc hæreticum spectaret, acrius quam antea bellum exarsit, prætextu conservandæ religionis.*

f *Scilicet* S. Joannis de Vineis, *ordinis Canonicorum Regularium, Suessionibus, cujus fundationem et Abbates exhibent Sammarthani tom.* 4 *Galliæ Christianæ.*

g *Saussayus anno* 1637 *suum imprimens Martyrologium, indicare videtur, iterum Suessionas relatum esse corpus Sanctæ.*

EPILOGUS.

A

EPILOGUS.

Attestatio Belfortii.

Fr. Nicolaus Belfortius Lectori salutem. Quoniam circa hujus beatæ Virginis memoriam libenter versamur, et in libellum præcedentem notatiuncula adhuc superest, est quod paucis a me dictum velim, ne quis me temere animum ad scribendum appulisse existimet. Fuit enim mihi occasio non levis ad Vitas Sanctorum, ipsa B. Restitutæ Translatio, de qua jam ultimo egimus. Non enim tum quidem adhuc de ulla scriptione cogitaram: donec allata theca dictæ Virginis, memor ipse, quod me puero ecclesiæ diruebantur, et sacra quæque incedebantur a Sacramentariis, scire volui, num in ipsa theca Virginis Vita haberetur. Cum negatum esset, et in ecclesia Arcyensi Gallice solum extare audissem; discruciabar animo vehementer; per unum jam atque alterum mensem; quousque Dominus Joannes de Cancy medicus Suessionensis, desiderii mei tum adhuc nescius, per transennam nescio quomodo indicavit, Latinam a se visam in monasterio Branensi; dum illac transiens Suessionem confugeret, anno MDCX. Scripti itaque [illuc ut mihi codex mitteretur, et quamprimum habere potui cœpi transcribere]: quod dum facerem, et aliquoties defessus a scribendo, velut quietis gratia, evolverem codicem, egregium cumprimis et antiquum; multæ aliæ occurrebant historiæ Sanctorum non impressæ. Veritus ne et ipsæ perirent in tanta temporum acerbitate, volui eas cum S. Restitutæ Vita jungere.

de Vita Latina e Branensi MS accepta,

B

cum aliis Sanctorum Actis.

18 Interim nescio quo pacto sensim accrevit animus ad majora: ut videlicet quidquid superesset otii a communi onere Religionis, totum id conferrem ad Vitas Sanctorum, tum quidem plane incurius, si me superstite imprimerentur, nec ne. Cum jam multas collegissem, et Francici tumultus fervescerent indies: ex licentia mei Superioris, post pericula aliquot satis magna, in hoc Belgium perveni: ubi non ingratum piis esse meum laborem sentiens (ita ut quidam eruditus bonam partem transcribendum curarit, quem ad finem nescio) immo plus ab eis quam a meipso æstimari perspiciens; fidentiore animo tantillum hunc nostrum laborem evulgare ausus sum. Sed de his satis superque. Ea vero dixerim, ut omnibus appareat, quomodo non præsumptio aliqua me abripuit, sed multiplicata sensim occasio attraxit ad scribendum: quod certe numquam in mentem venisset, si vel Franciam pacatam, vel doctiores circa hæc occupari velle et posse vidissem. Jam vero librum istum qui præcedit ordine ultimus, usque ad duodecimum caput exclusive, in Latinum transtulimus, sensum sensui reddentes, nulla redundantium verborum habita ratione, anno Domini MDXCI, ex versibus, qui Gallico etiam idiomate ante quadraginta annos excusi, Arcyum venientibus peregrinis veneunt. Quæ autem a XII capite recentiora sequuntur, ut ut potui proprio marte edidi; ut propriam ignorantiam ingenue confitens, sic etiam dolorem non dissimulans, quo ægre fero admodum, Christianissimos et nobis utique meliores Patres nostros, in hac præsertim Francia, plurimas res olim gestas litteris non commendasse, quæ nunc nobis essent summopere utiles.

C

deque historia Translationis e Gallico rythmo Latine facta.

Nova miracula S Restitutæ,

19 Porro autem cum perditissimi nostri mores miraculis viam obstruant; vel hoc eximium est Restitutæ sanctitatis argumentum, quod miracula hodieque ab illa non desint. Sane postremis his annis Dominus Nicolaus Messerius, noster Canonicus Regularis, idemque Parochus Arcyensis fide dignus, multa vidit se præsente gesta, quæ constitutum mihi erat exponere, sed non est concessum. Quod autem vel nolentibus vel impeditis doctioribus aggredi ausus sum, id æqui bonique consulant pii Sanctorum cultores, etiam atque etiam rogo. Et quod in præcedenti libello pro rei dignitate præstare non potui, id suæ ipsorum devotioni suppleant ac conquirant ipsi. Sequentis Hymni, pii et devoti, licet carminis leges usquequaque non servet, auctorem Arcyensem Parochum vel Vicarium aliquem, eumdemque S. Joannis Suessionensem Canonicum Regularem fuisse ut credam; facile adducor ex ultimo versu, nec non ex reliquo Virginis ecclesiastico Officio, in quo idem auctor plane æmulatus est Officium illud, quod a prædicti monasterii Fratribus in festo sancti Augustini canitur. Nos denique eumdem Hymnum, ex Arcyensi ecclesia acceptum, aliquot locis obscuris restituimus, et pro coronide hic apposuimus ad Restitutæ gloriam: cujus precibus nos salvet Sanctus Sanctorum Jesus Christus; qui cum Patre et Spiritu sancto unus et solus est Deus benedictus in secula. Amen.

D

EX MS. BELFORTII.

Additur hymnus

HYMNUS.

Restitutæ collaudemus Virginis martyrium:
Corda, manus, ora demus in ejus obsequium:
Ut cum Christo conregnemus per ejus suffragium.
Restituta Romæ nata, nobili progenie;
Soli Christo dedicata, voto pudicitiæ.
Mundum spernit, refutata procorum congerie.
Pie Christum deprecatur Virginis infantia,
Ne per virum corrumpatur sua pudicitia.
Angelus hanc consolatur, promittens subsidia.
Ejus voto contristatus dæmon nudat gladium,
Dormienti comminatur trux mortis supplicium:
Virgo pavens deprecatur cœleste remedium.
Dæmon fugit; illustratur Virgo cœli lumine:
Adest Christus, ei fatur dulci consolamine.
Monet ut Sora petatur a beata Virgine.
Dum fatetur se nescire Virgo Soræ patriam:
Christus præcipit exire Lateranam per viam,
Hic promittens invenire ducem ac custodiam.
Sacris dictis acquiescit: Urbs cum domo linquitur:
Humi cubans requiescit, ab Angelo rapitur:
Dumque ferri sese nescit, portis Soræ sistitur.
Soram ducta Restituta Angelico lumine,
Non a Dei laude muta mandat Christi nomine,
Sit Cyrilli caro tuta a lepræ putredine.
Deum laudat plebs Sorana, cognito miraculo:
Fit Gentilis Christiana fidei signaculo.
Idolorum spernit fama contempto periculo.
Sacro fonte renovata Christiana concio,
Furibundi decollata Regis est imperio:
Quæ cum Sanctis coronata, cœli regnat solio.
Sævus præses admiratur, et dolet atrocius;
Virgo illi præsentatur, quam affatur blandius,
Dis ut sacret exhortatur, ne plectatur gravius.
Fide fulta Martyr Christi, irascentis animum
Nihil verens ait: Isti hospites sunt dæmonum,
Quibus tecum fine tristi par erit supplicium.
Restitutam cruciari impius Rex imperat,
Scorpionibus tractari, nec eam vi superat:
Nam a Christo separari dolore non poterat.
Sponsa Christi visitatur a cœli militia,
Satiatur et sanatur Angeli præsentia,
Baptizatur, decollatur carceris custodia.
Post hæc Sanctam coarctari Rex jubet lampadibus:
Sed frigescunt, nec cremari se Virgo scit ignibus.
Tortor cæcus se curari clamat Sanctæ precibus.
Tandem ergo consummari præcipitur gladio.
Decollatur voto pari, Cyrillus ab impio:
Horum prece coronari poscimus cum gaudio.
Trinitati sempiterna sit glorificatio,
Unitati Coæterni cordis jubilatio,
Ad quam ducat nos materna Virginis oratio. Amen.

E

F

DE

A D

DE SANCTIS MARTYRIBUS ALEXANDRINIS,

ACCULO, SIVE AQUILO, AUT AQUILINO, EVANGELIO, ET ALIIS XIV.

G.H.

Ex Martyrologiis sumpta notitia.

XXVII MAJI. *Memoria in antiquis fastis*

Antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa ab hisce Sanctis diem auspicantur, et vetustissimum Epternacense his verbis : vi Kalendas Junii. In Alexandria Acculi Presbyteri, Evangeli, et aliorum xiv. *In MS. vetusto Reginæ Sueciæ per Holstenium edito, exprimuntur nomina* Aculi *et* Evangelii. *In Corbeiensi apographo, Parisiis excuso, sunt nomina* Aquili et Evangelii. *Eodem modo nomen* Aquili *habent MSS. Casinense, Cardinalis Barberini, Congregationis Oratorii et Ducis Altempsii Romana, Coloniense S. Mariæ ad Gradus, Parisiense Labbæi et alia cum Notkero. Verum loco* Aquili *legi-* B *tur* Aquilini *in apographis Lucensi et Blumiano, item in MSS. Vaticano S. Petri, Rhinoviensi, Richenoviensi, Augustano S. Udalrici, Trevirensi S. Maximini et aliis : nec in Martyrologio Coloniæ et Lubecæ sub annum* 1490 *excuso; a Greveno etiam, Maurolyco et Felicio, sed in his duobus et apographo Lucensi deest nomen* Evangelii, *aliquibus* Evangeli. *In sociis Anonymis* quatuordecim *omnia ubique exemplaria conveniunt. MS. Aquisgranense habet natalem* S. Accoli Presbyteri, *ac dein inter alios nomen* Aquilini : *sed hoc de eodem accipiendum est.*

2 *Galesinius iterum ex suo MS. admodum mutilo et confuso, ista scribit:* Romæ beatorum Martyrum Aquilini, Eliæ, Quinti et Restituti. *Ex his* Restitutus *spectat ad Romanos, sed ad* xxix *Maji referendus. Verum hoc die colitur* S. Restituta Virgo Soræ passa. *At* S. Helias *unus ex Sanctis, qui hoc die primus est inter Martyres* Tomis *coronatos, et* S. Quintus *etiam hoc die colitur,* in Sardinia *ex plurium opinione adeptus lauream. Demum* Aquilinus, *de quo hic agimus, aliis est* Acculus *et* Aquilus. *Ita etiam in MS. Augustano S. Udalrici, sed palæstra omissa, primo loco celebratur* Aquilinus *et* Elias ; *et in Parisiensi Labbæi* Aquilus et Helias ; *et in Kalendario Lucensi apud Florentinium soli* Aquilus et Quintus : *sed in istis MSS. solent absque ullo ordine Sancti Martyres aliqui carptim celebrari.* E *confusa apud Galesinium.*

3 *Die sequenti* xxviii *Maji referuntur passi* in Alexandria SS. Aquilinus Presbyter, Evangelius, et alii quatuordecim, *in MSS. Leodiensibus S. Lamberti, et S. Laurentii et in MS. Florario Sanctorum.* 28 *Maji.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

HELIA, LUCIANO, ZOTICO, MARTIALE, VICTURIO MURINA, ET SERVULO,

TOMIS AD PONTUM EUXINUM.

Ex Martyrologio Hieronymiano et aliis.

XXVII MAJI.

Tomis, Tomi, *aut* Tomos *antiqua urbs in ora Ponti Euxini, in hodierna Bulgaria, olim* C *Mœsiæ inferiori adscribebatur : ubi et Scythia Pontica fuit, ex qua et vicinis locis* Gothi, *aliquibus* Getæ, *prodierunt, qui et Theophani modo Scythæ nominantur. Inter hos Martyres plurimi fuerunt, quorum multitudo satis probat, fidem Christianam et orthodoxam ibidem floruisse. In quatuor Martyrologii Hieronymiani apographis et alio Reginæ Sueciæ codice, hi secundo loco post Alexandrinos Martyres censentur his verbis* : In Tomis, *seu* Thomis, Heliæ, Luciani, Zotici, Martialis, Victuri, *et* Murinæ. *Eadem leguntur apud Notkerum. At loco* Heliæ, Victuri et Murinæ, *scribitur etiam* Eliæ *et* Eleæ, Victori et Maurinæ. *In apographo Corbejensi Parisiis excuso additur nomen* Servuli. *Ex his duo priores* Elias et Lucianus *referuntur in MSS. Trevirensi S. Maximini, Coloniensi S. Mariæ ad Gradus, et Corbeiensi nondum excuso : palæstra vero* F *omissa, in MSS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbæi. His cum palæstra additur* Martialis *in MS. Richenoviensi. At solus* Helias *memoratur in MSS. Aquisgranensi et Rhinoviensi atque Auctario Greveni ad Usuardum. De Elia, cum aliis Romæ a Galesinio adscriptis, in præcedenti Martyrum classe egimus. Ita etiam* Martialis et Zoticus *in MS. parvo Trevirensi S. Maximini attribuuntur* Africæ *regioni, ex sequentibus Martyribus huc perperam tractæ. Eodem modo* Africæ *adscripti sunt* Martialis et Lucianus, *seu* Litianus *in MSS. Atrebatensi, Tornacensi et Lætiensi, ut indicavimus in supplemento Bedæ genuini.* Lucianus *etiam et* Zoticus, *aliis immisti, memorantur in MS. Leodiensi Ecclesiæ Cathedralis S. Lamberti.*

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

SACCO, JULIO, DAMIA, SEU DAAMA, CARPIA ET ALIIS QUADRINGENTIS.

G. H.

Ex Martyrologio Hieronymiano.

XXVII MAJI. Tertio loco *celebrantur in antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis hi Martyres, et in Blumiano, Lucensi ac Corbeiensi Parisiis excuso, his verbis :* In Africa Sacci, Julii, Daamæ, Carpiæ. *Quæ eadem habentur in antiquo codice Reginæ Sueciæ, quem Holstenius laudat : sed ibi tertio loco* Damiæ *legitur. In MS. Epternacensi, omisso* Sacco, *ista memorantur :* In Africa Juli, Dami, Carpiæ et aliorum quadringentorum. *In MS. Richenoviensi ista traduntur:* In Africa Sacci, Carpiæ. *Nomina* Sacci et Julii *referuntur in MSS. Aquisgranensi et Parisiensi Labbæi : at solius* Sacci *in MS. Augustano S. Udalrici, cujus loco legitur in MS. antiquo Casinensi,* S. Julii Martyris, et aliorum plurimorum, *quos* quadringentos *fuisse jam diximus.*

B

DE SANCTIS MARTYRIBUS SARDIS,

E

SALUCIANO, EUTRICO EPISCOPO, CRESCENTIO, TICIANO, QUINTO, SCIABILO.

G. H.

Ex eodem Hieronymiano Martyrologio.

XXVII MAJI. Quarto *loco hos sanctos Martyres proponunt antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa, et his fere verbis :* In Sardinia Salutiani, Eutrici Episcopi, Crescentini, Ticiani, Quinti, Sciabili. *Eadem habet vetus codex Reginæ Suetiæ, et ex eo Holstenius in Animadversis ad Martyrologium Romanum. Loco* Saluciani *scribitur etiam* Salutiani *et* Salustiani, *et pro* Eutrici *habetur in Epternacensi* Eutropi *: sed is forsan occasione* S. Eutropii, *Episcopi Arausicani, de quo infra, est ibi sic intrusus. In eodem Epternacensi collocatur deinde vox* alibi, *quæ in aliis apographis et codice Reginæ Sueciæ deest. Loco* Crescentini et Ticiani *scribitur etiam* Criscentini *et* Ticiani *seu* Tychiani *: et pro* Sciabili, *etiam* Stiabili *et* Stabuli, *qui desideratur in dicto Epternacensi. In MSS. Casinensi et Romano Ducis Altempsii ista habentur :* In Sardinia SS. Eutrici Episcopi, Crescentini, Martiani. *Sed hic videtur* Martialis *esse inter Martyres Tomitanos supra relatus. Omissa palæstra* Eutricus Episcopus *est in MSS. Barberiniano, et Trevirensi S. Maximini. Indicantur in MS. Augustano S. Udalrici nomina* Salvatiani, Eutrici, Quinti, Stabili. *Eadem sunt in MS. Parisiensi Labbæi, sed primum nomen rectius scribitur* Salutiani *aut* Salustiani *ex MS. Aquisgranensi.* Quintus *refertur in Auctario Greveni, et apud Galesinium, sed aliis immissus, uti supra est indicatum. In Kalendario pervetusti MS. Breviarii, cujus fuit ad partes Rheni, est etiam memoria* S. Salustiani Martyris.

C

F

DE SS. ALYPIO, EUBIOTO, SIVE EUSEBIOTA, PAULO, ET JULIANA HUJUS SORORE,

MARTYRIBUS APUD GRÆCOS.

G. H.

Ex Synaxariis MSS. præsertim Divionensi.

XXVII MAJI. Horum *Martyrum memoria celebratur apud Græcos in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod spectat ad collegium Claromontanum Societatis Jesu Parisiis ; item in MSS. Menæis Cardinalis Mazarini, et aliis apud Patres Dominicanos etiam Parisiis asservatis; nec non in MSS. Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ, et Taurinensibus Ducis Sabaudiæ, his ubique verbis.* Et Sanctorum Martyrum Alypii, Eubioti, Pauli. et hujus sororis Julianæ. *In MSS. Menæis Divione apud Petrum Franciscum Chiffletium Societatis Jesu asservatis, memorantur duo priores, ac de primo ista habentur.* Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ὅσιος Ἀλύπιος λίθῳ τὴν κεφαλὴν συντριβεὶς τελειοῦται. Eodem die Sanctus Alypius, qui cum lapide esset caput ejus contritum, vitam finivit. *Dein additur hoc distichon.*

Τὸν εἰς κεφαλὴν γωνίας τιμῶν λίθον,
Λίθῳ κεφαλὴν, Ἀλύπιε, συντρίβῃ.
Dum rite honoras anguli positum in caput,
Alypie, lapidem, lapide contereris caput.

De altero ista leguntur : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ἅγιος Εὐσεβιώτης πυρὶ τελειοῦται. Eadem die Sanctus Eusebiotes igne combustus martyrium complet, *dein accinitur,*

Εὐσεβιώτῃ προσδοκοῦντι τὰ στέφη,
Τὸ πυρπολοῦν πῦρ ὡς ἀέριος ἦν δρόσος
Eusebiotæ, dum coronas appetit,
In rorem aerium vertitur ignis vorax.

D P.

DE S. THERAPONTE PRESB. MART.

IN SARDIENSI LYDIÆ DIOECESI.

Synopsis et loca martyrii ex Synaxariis MSS.

XXVII MAJI.

Nomen diebus variis relatum in Synaxariis,

sed potissimum 27 Maji.

Sardiensis in Lydia Ecclesiæ Presbyter Therapon, *cultum hoc die suum habet in Synaxariis Chiffletiano atque Ambrosiano signato F. O. num.* 148, *cum eodem elegio quod reperimus in Claromontano ad* XXVI; *et in eo quod dedimus sub nomine Basilii Imperatoris, alteroque quod apud Combefisium Parisiis reperimus ad* XXV; *in duobus vero Mazarinianis ad* XXVIII. *In hac tanta diversitate placet tenere* XXVII, *quia eidem, ut certior index, adstipulatur Ephemeris Græcorum metrica : non ea quam initio hujus mensis explicuimus, sed quæ sparsim ad dies singulos reperitur in Synaxario Chiffletiano, quandoque diversa ab altera, ubi sic habetur :*

Εἰκάδι ἑβδομάτῃ τύψαν σθενορὸν Θεράποντα,

B Vicenam sextamque sequens Theraponta flagellat.

Ibidem etiam Distichon legitur, elogio ex more præmittendum, hujusmodi.

Μαστίξι θνήσκων Δεσπότου τοῦ σοῦ χάριν,

Εὔνους θεράπων χρηματίσας, Θέραπον.

Amore Domini verbera excipiens Tui,

Servum esse, Therapon, te comprobasti bonum.

Hoc enim significat ipsum nomen Therapontis. *Convenit etiam quoad diem Martyrologium Arabo Ægyptium, in Maronitico Romæ Collegio servatum, atque ex Græcorum ritualibus ut apparet desumptum fere totum, quoad dies et nomina Sanctorum. Sed elogium proferamus ex MS. Claramontano.*

Synopsis martyrii,

2 Οὗτος ἦν Ἱερεὺς κατὰ τὴν μετρόπολιν Σάρδις καὶ διὰ τὴν ἀρίστην αὐτοῦ πολιτίαν κρατηθεὶς παρὰ τοῦ Ἄρχοντος Οὐαλλεριανοῦ, τοῖς Χριστιανοῖς διδάσκων, δεσμεῖται καὶ ποινὰς ὑφίσταται. Μετὰ ταῦτα ἄγεται δέσμιος Συναὸν καὶ Ἄγκυρα καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀστελῆ καλουμένου ποταμοῦ, ὕπτιος ἐπ᾽ ἐδάφους, ἁπλωθεὶς καταξέεται ῥάβδοις τὰς σάρκας· καὶ πιανθεῖσα ἡ γῆ τῷ αἵματι αὐτοῦ φυτὸν βαλάνου ἀνέδωκε μεγίστον λίαν, ὃ μέχρι τῆς σήμερον δείκνυται ἀείφυλλον ὄν, πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἰώμενον· ἔπειτα ἄγεται ἐκεῖθεν ὑπὸ τὸ θέμα τῶν Θρακησίων παρὰ τὸν ποταμὸν Ἕρμον, ἐν ᾧ ἡ ἐπισκοπὴ ἡ λεγομένη Σάταλα, ὑπὸ τὴν μετρόπολιν Σάρδις τελοῦσα· καὶ πολλαῖς ὑποβληθεὶς αἰκίαις ἔσχατον τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἐκομίσατο. *Quæ sic Latine leges.*

3 Hic cum esset sacerdos in Metropoli Sardensi, propter optimam suam conversationem comprehensus est a Valeriano Præside cum Christianos doceret. Vinctus ergo variis pœnis subjicitur : post hæc ligatus abducitur Synaum et Ancyram : et prope flumen Astalen dictum, supinus super pavimentum extenditur; ejusque carnes virgis adeo lacerantur, ut sanguine ejus tellus irrigaretur : ubi germen quercus plantam maximam germinavit, quæ usque ostenditur perpetuis foliis viridis, sua virtute morbum omnem languoremque curans. Post hæc inde abductus fuit in ditionem Thracesiorum prope fluvium Hermum, in Episcopatu Satalorum, sub Metropoli Sardis; ubi plurimis subjectus ærumnis, tandem Martyrii coronam suscepit. E

variis in locis tolerati :

4 *Eadem fere leguntur in aliis quæ allegavi Synaxariis, sub exigua paucorum verborum diversitate ; nisi quod in Basiliano circa initium dicatur;* multos ethnicos et infideles convertisse ad Dominum nostrum Jesum Christum et baptizasse. *Quod ad loca attinet in Elogio memorata ; præter ipsam Lydiæ metropolim, in qua Sacerdotio functus est sanctus, notabilis est* Synaus, *urbs Episcopalis Phrygiæ, sub Archiepiscopo Hierapolitano : item* Ancyra, *urbs Galatiæ, in Basiliano Synaxario prætermissa, et* fluvius Hermus, *Lydiam irrigans; ac denique* Episcopatus Satalorum, *sub jam dicta metropoli : quæ cum esse dicitur in regione* Thracesiorum, *non debemus Thraciam, Europæ regionem, Constantinopoli vicinam cogitare : sed aliquam Lydiæ portionem, cui tamen ex Thracia inducti Milites ad præsidium, potuerunt nomen indidisse.*

in Lydia consummati.

C DE S. THERAPONTE HIERO-MART. F

EX CYPRO CONSTANTINOPOLIM TRANSLATO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus cultu et ordine, deque martyrii et translationis tempore, ac miraculorum historia et MS. Græco.

XXVII MAJI.

Græcorum Typicon, ex usu S. Sabæ seu monasteriorum Terræ sanctæ descriptum, non illius, de quo jam diximus Sardicensis Presbyteri ; sed alterius ex vulgi opinione in insula Cypro quondam Episcopi, tamquam præcipuo cultu hoc die afficiendi, et quidem solius, nomen proponit sub titulo Hiero-Martyris : *quem etiam hoc die in Antiochena ecclesia cultum esse mox infra conabimur probabile facere ex Actis S. Phanurii. Ipsum sub ejusdem diei determinatione Constantinopolim colendum, esse ex Cypro translatum, persuadet Ephemeris figurata Moschorum indidem accepta, in qua non ut Presbyter, sed ut Episcopus pingitur : hujus tamen Ordinis expressa appellatione abstinemus in titulo; malumusque, ut invenimus,* Hiero-Martyrem *scribere. Elogium ejus, et quidem prius quam Sardicensis Presbyteri, fidem memoratæ Translationis faciens, invenitur etiam in MSS. Synaxariis Claromontano ac Mazariniano, et Mediolanensibus quibusdam, ad hunc eumdem diem ; ut mirum sit, quomodo Menæa, collecta ex libris ad usum ecclesiarum Constantinopolitano Episcopatui subjectarum potissimum scriptis, idem elogium, quod alii ponunt die* XXVII, *collocent die* XIV. *Sic autem illud Græce sonat.*

Therapontis præcipuus hoc die cultus CP.

2

A 2 Οὗτος ὁ Ἅγιος πόθεν τε ἦν, καὶ πόθεν ὥρμητο, ἢ ἐκ τίνων ἔφυ, ἢ καθ' οὓς ἐγένετο χρόνους, ἢ τίσι παραταξάμενος ἐνίκησεν, εὑρὼν τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον, οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν, τῶν ὑπομνημάτων αὐτοῦ συνδιαφθαρέντων τῷ χρόνῳ. Ὅτι δὲ τὸν μονήρη βίον εἵλετο, δηλοῦσιν αἱ εἰκόνες αὐτοῦ, ἐπὶ τοιαύτης ἰδέας καὶ σχήματος αὐτὸν ἀναγράφουσαι· καὶ ὅτι Ἐπίσκοπος κατὰ τὴν Κυπρέων γέγονε νῆσον, καὶ ὅτι τῷ Χριστῷ προσηνέχθη δι' αἵματος, καὶ τὸν ἀθλητικὸν ἀγῶνα διήνυσεν, ἐξ ἀρχαίας φήμης κατὰ διαδοχὴν παρειλήφαμεν, καὶ ἀγράφως παρὰ τῶν προγενεστέρων διδαχθέντες πιστεύομεν. Ἀνηνέχθη δὲ τὸ τίμιον αὐτοῦ λείψανον πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τῶν Ἀγαρηνῶν βουλευσαμένων τῇ Κυπρέων νήσῳ ἐπιθέσθαι, αὐτοῦ τοῦ Ἁγίου δι' ἐπιφανείας μετατεθῆναι κελεύσαντος· καὶ νῦν ἔνθα κεῖται, πηγὰς θαυμάτων ἀναβλύζων ἑκάστοτε.

quamvis Acta lateant,

imagines monachum faciunt, fama Episcopum et Martyrem.

3 *Hæc ibi quæ iisdem verbis pro* XXV *Maji inveniantur in Synaxario Combefisiano Parisiis, alibi vero ad* XXVII *sicut dictum est, et sic Latine redduntur :* Unde hic Sanctus fuerit et unde advenerit, aut quibus parentibus natus sit, vel quo tempore vixerit, aut quibuscum congressus retulerit victoriam, inventa martyrii laurea, nescimus dicere; cum ejus monumenta omnia, temporis lapsu, perierint. Tamen quod monasticam vitam tenuerit, manifestant ejus imagines, tali figura et habitu eum exprimentes. Quod autem Episcopus fuerit in Cypro insula, quodque Christo per sanguinem fuerit conjunctus, agonem athleticum sustinens, veteri per traditionem fama accepimus, et absque scripto sic a majoribus edocti credimus. Allatæ sunt sanctæ ejus Reliquiæ Constantinopolim, quando Agareni cogitabant de aggredienda insula Cypro, ipso Sancto per apparitionem jubente se transferri : ubi autem nunc jacent, fontes quotidianorum miraculorum emanant.

B

Saracenis Cypro imminentibus transfertur CP.

4 *Horum miraculorum partem scripsit gravis et oculatus testis : a quo in MS. Græco Laurentianæ Bibliothecæ Florentiæ, Codice* XIV *Plutei* IX, *invenimus compositum* Ἐγκώμιον εἰς τὰ θαύματα τοῦ ἁγίου Ἱερομάρτυρος Θεράποντος. Encomium in miracula S. Hiero Martyris Therapontis, *idque velut* Μηνὶ Μαΐῳ κς', Mensis Maji XXVI, *recitatum recitandumque in ejus festo : sed erratum esse in littera numerali persuadent supradicta : Non etiam inducere possumus animum ut suspicemur Sardiensem illum Presbyterum, de quo supra egimus, et de cujus martyrio tam multa in particulari narrantur, eumdem esse cujus corpus ex Cypro sic est allatum, ut de ejus martyrio nihil certi haberi toties et tam expresse dicatur, et seorsim de utroque agunt rituales Græcorum libri. Auctor enim Encomii primo capite patriam, genus, ascesim, ordinem, miracula et passiones viventis ingeniosa quadam præteritione sic perstringit, ut licet num.* 2 *dicat, se ea in miraculorum narrandorum fundamentum præsupponere : quia, inquit num.* 2, horum memoriam vos ipsi in animis vestris adhuc, ut puto, conservatis, *veluti superfluum duceret ea pertractare : revera tamen dat causam judicandi memoriam istam perquam confusam incertamque fuisse ; et talem ut satius crediderit eam dissimulare. Ex iis quæ verbosa illa præteritione attingit, aliud nihil ipsum videas habuisse definitum,*

ubi miraculis claruit, quæ dantur ex MS.

C

priora omnia per præteritionem transiliente.

D *quam quod suus* Therapon *Monachus fuerit, et cruentum de se sacrificium obtulit Deo, per passionem martyrii, ne hoc quidem expresse dicens quod fuerit Presbyter; tantum abest ut dicat fuisse Episcopum; quorum tamen postremus indicat titulus* Ἱερομάρτυρος.

5 *Suspicor autem quod* Sardicensis Therapon, *qui simpliciter dicitur fuisse* Sacerdos, *multo antiquior fuerit hoc altero posteriore, qui ut* Monachus *pingitur. Et quia Cyprus insula Monachos nullos habuit ante S. Hilarionem, tota illa traditio videtur cum illius temporis historia posse conciliari, si sanctus hic* Therapon, *persequentibus ecclesiam Diocletiano et Maximiano, præcipue autem Episcopos Presbyterosque ad necem quæri jubentibus, ex Cypro (ubi Episcopus erat) fugerit in Ægyptum, ibique factus Monachus, continuante ibidem persecutiones Maximino, Martyr obierit: cujus corpus in Cyprum retulerint negotiatores insulares; qui forte tunc aderant, et suum olim Episcopum norant. Quod vero attinet ad metum Saracenorum, qui Translationi Constantinopolim faciendæ causam dedit; duplicem eum notat Auctor Encomii ; primum se transferri Martyr vetuit : alterum, quo jussit. Et primi quidem tempus fuisse videtur S. Justiniani Imperatoris anno* VII, *Christi* DCXCI, *quando is pacem cum Saracenis rumpens, eorumque incursionibus patere Cyprum intelligens, ejus incolas alio transferre conatus est, infelici successu ; paucis qui remanserant nihil damni patientibus, inter quos fuerint ii apud quos* S. Therapontis *corpus requiescebat. Secundus metus fuisse potuit anno Nicephori Imperatoris* V, *Christi* DCCCVI, *quando* Aaron Arabum Dux, *sicut apud Theophanem legitur*, classe in Cyprum destinata, ecclesias evertit, Cyprios in alias provincias destinavit, et multis captivis abductis pacis fœdera violavit.

Videtur in Ægypto Monachus et Martyr effectus,

sub Maximino,

E

translatus an. 806,

5 *Restat quærere ecclesiam, ubi, translatum Constantinopolim corpus, post aliquot annorum moram in ædicula humili, publico alibi cultui rursus expositum fuit, et miraculis inclarescere cœpit. Horum auctor num.* 12 *nuncupat* τὸν εὐκτήριον οἶκον τῆς Θεομήτερος, ὅτις τῆς ἐλαίας προσονομάζεται, Oratoriam domum Dei matris quæ ab olea cognominatur. *Sed ejus inveniendæ nulla nobis spes est, quando eam nequivit reperire eruditissimus et laboriosissimus Cangius, libr.* 4 *Constantinopolis sacræ cap.* 1, *quadraginta novem ecclesias enumerans, quas reperire potuit, in urbe illa Regia, Deiparæ fuisse consecratas; quibus tamen et hæc, et aliæ forsan plures addi possint. Merito sane Urbs illa Deiparæ dicitur, ejusque patrocinio specialiter semper fuit gloriata : quæ etiam (sicut ex Menæis discimus) quotannis* XVI *Augusti facit* Commemorationem magnæ et superabundantis clementiæ, quam excepit divinitus, quando impii Agareni cum verecundia repulsi sunt, mediante sanctissima Domina nostra, Dei Matre et semper Virgine Maria, *sub Leone Isaurico : quapropter, et propter alia beneficia, in titulo Natalis ipsius Urbis, qui agitur solemmissime* XI *Maji, dicitur* Constantinopolis, κατ' ἐξαίρετον ἀνακειμένη τῇ Δεσποίνῃ ἡμῶν τῇ ἁγίᾳ Θεοτόκῳ, καὶ ὑπ' αὐτῆς διαπαντὸς σωζομένη, *id est*, singulariter commendata Dominæ nostræ sanctæ Deiparæ, et ab illa semper conservata.

In ædem D. V. de Olea,

F

cui est urbs ipsa commendata.

MIRACULA

MIRACULA

Auctore Synchrono, ut plurimum teste oculato

ex MS. Græco Bibliothecæ Laurentianæ Florentiæ Plut. IX *Cod.* XIV.

Interprete Daniele Cardono S. J.

CAPUT I.

Vitæ et martyrii Acta per præteritionem indicat Auctor, suæ sibi conscius tenuitatis.

Ingens profecto mihi de magni viri laudibus ad vos dicendi aperitur campus, dum variis e partibus varii aures nostras sermones circumsonant, narrationibus, non fictis quibusdam aut historico ornatu fucatis animum demulcere natis, sed quæ illis, quibus ut narrantur facta sunt, vim suam et auctoritatem, fidem ex seipsis faciunt. B Non enim argumentum nobis est propositum, de obsoletis quibusdam actis, quibus vetustas sua prærogativam concedit, ut velut antiquata ad verosimilitudinem potius quam ad certitudinem aptata proferri possint : sed assumptæ a nobis historiæ admiranda viventibus producuntur ut certo talia, licet communem opinionem excedentia. De Miraculis enim præsens est sermo, quorum admiratione omnis tribus et lingua, quin et orbis tantum non universus, cum sit repletus, non manus modo nostræ ad plaudendum, aut ora ad Deum in hymnis laudandum excitantur, sed ad hæc ipsa conscribenda encomia, et operum tam admirabilium effectorem Therapontem exornandum impellimur ; ut videlicet una cum ipsis laudationibus memoria justi sanctique hominis numquam non inter homines celebretur. Attamen cum in meipsum mentis meæ oculos converto attentius, illud sane mihi datur intueri, quam non sufficiam ad sustinendam tanti moliminis difficultatem, qui ab operibus recte factis, et a sermonis elegantia sum plane imparatus. Ceterum habenas laxans, meipsum tradidi iis quæ se offerunt narrandis, divino huic Martyri fidens, ut qui possit, quantam in mirabiliter operando virtutem ipse habet, tantam mihi in dicendo facultatem tribuere. Nec enim minori opus est efficacia, quam is C qui laudatur habuit, volenti dignum illi encomium condere.

Miracula Sancti scripturus

suam excusat tenuitatem,

2 Quod si ex illo hominum genere ad audiendum viderem convenisse, qui, cum profana scientia et eruditione multum valeant, eam in laudationibus suis desiderari minime patiuntur ; dicendum utique mihi foret ante omnia, quam illustre solum natale, quam nobiles is quem laudamus nactus fuerit progenitores. Tum instituenda nobis esset oratio de plus quam humana ad Deum conversione, de operum e virtutis norma actorum multitudine et excellentia ; deque aliis, quibus ipse ; ut nemo unquam, eluxit, perfectæ vitæ officiis; cum præsertim nullius hic virtutis exercitium cognoverit faciendum, quod non ipso etiam opere executus sit : hoc enim posito fundamento, jam reliqua de admirandis ejus ac supra naturam operibus narratio, quasi pulcherrimum quoddam templum, facilius consurgeret. Sed cum ad illos mihi dicendum nequaquam sit, quorum aures artificium et reliqua elaboratæ orationis lumina requirunt ; quin ii potius adsint, qui familiarius educati, doctrinam solum, non etiam elegantiam in oratione aut curiositatem spectant; age, antiqua viri tanti decora silentio prætereamus. Horum enim et

et omissis vitæ actis antiquis,

Πολλοί μοι τῶν λόγων ἡ πανήγυρις, ἄλλοθεν ἄλλου περιβομβοῦντος τὴν ἀκοὴν διηγήμασιν, οὐκ ἀπατηλοῖς ἱστορικῇ κομψείᾳ τὸν νοῦν παρασύρουσιν, ἀλλ᾽ αὐτοῖς οἷς παθὼν ἕκαστος ἐξ ἑαυτοῦ τὴν πίστιν τῶν λεγομένων ἔχει λαβών. Ἔστι γὰρ ἡμῖν οὐ περὶ νεκρωθέντων πραγμάτων ὑπόθεσις, ὧν ἡ παλαίωσις ἐξουσίαν τοῖς ἱστοροῦσιν ἐνδίδωσι, πειθανῶς μᾶλλον ἢ ἀληθῶς τὰ ἤδη φθαρέντα προφέρεσθαι. Τῆς δὲ νῦν ἡμῖν ἐξηγήσεως ζῶσιν ὡς ἀληθῶς E καὶ ὑπὲρ αἴσθησιν κινοῦνται τὰ θαύματα. Θαυμάτων γὰρ ἡ παροῦσα ὑπόθεσις, ὧν ἅπασα φυλή τε καὶ γλῶσσα, μικροῦ καὶ τὰ ὑφ᾽ ἥλιον πάντα πληρούμενα, οὐ χεῖρας μόνον ἐπικροτεῖ, καὶ στόμα πρὸς ὕμνον ἀνακινεῖ, ἀλλὰ καὶ λόγοις ἡμᾶς ἐγγράφειν προτρέπεται, καὶ τουτωνὶ τῶν θαυμάτων τὸν αἴτιον ἐγκωμιάζειν Θεράποντα, ὅπος μετ᾽ ἐγκωμίων ἀεὶ τὰ τοῦ δικαίου τελεῖται μνημόσυνα. Ἐγὼ δὲ καίτοι τῷ ἐμαυτοῦ συνειδότι βαλλόμενος, ὡς οὐκ ἀρκέσω διεξελθεῖν τὸν ὄγκον τοῦ ἐγχειρήματος, ἅτε πενόμενος λόγου καὶ πράξεως· ὅμως ὑφηνιάσας, ἐμαυτὸν τοῖς προπίπτουσι δέδωκα, τῷ θείῳ Μάρτυρι τούτῳ τεθαῤῥηκὼς δυνατῶς ἔχοντι ὥσπερ τοῖς θαύμασιν, οὕτω δὴ καὶ τοῖς λόγοις τὴν εὐπορίαν χαρίσασθαι. Οὐκ ἧττω γὰρ τῆς τοῦ εὐφημουμένου δεῖται δυνάμεως, ὁ κατ᾽ ἀξίαν ἐκείνου πλέκων τὸν ἔπαινον·

2 Εἰ μὲν οὖν ἑώρων τινὰς τῇ ἐπιστήμῃ τῶν ἔξωθεν χαίροντας, ἣν ἐκεῖνοι τοῖς ἐγκωμίοις ἐπιτιθέασιν· εἶχον ἂν καὶ πατρίδος λαμπρᾶς καὶ γένους ἐπιμνησθῆναι πρῶτον, ἀναστροφῆς τε θείας καὶ πράξεων, καὶ τῶν καθεξῆς ἐπιτηδευμάτων. ὧν ἐκεῖνος ὡς ἄλλος οὐδεὶς κατὰ τὸν βίον ἐτέλεσεν, μηδὲν ἀρετῆς εἶδος ὑπολειπόμενος ἄπρακτον· οὕτω γὰρ ἄρα προκαταλαβὼν τῷ λόγῳ θεμέλιον, τὸ τῶν θαυμάτων ἱερὸν ᾠκοδόμησα τέμενος. Ἐπεὶ δὲ ἡμῖν οὐ πρὸς ἐκείνους ὁ λόγος, οὓς τέχνη καὶ ῥητόρων ἀκμαὶ θεραπεύουσιν, αλλὰ πρὸς ἄνδρας ἁπλῶς πολιτευομένους, ὧν ἡ ἀκοὴ τὴν ἄτεχνον μόνην τοῦ λόγου διδασκαλίαν F ἀπεριέργως ἐκδέχεται· φέρε, τὰ παλαιὰ τοῦ Ἀνδρὸς ὑπερβῶμεν γνωρίσματα. Τούτων γὰρ καὶ ὑμεῖς ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν μνήμην προκαταθέμενοι, ἐποικοδομεῖσθαι ζητεῖτε τὴν ἐνταυθοῖ τῶν θαυμάτων χορηγουμένην ἐπίδειξιν· ἣν ὁ Μάρτυς αὔξων ὡσήμεραι, ψυχὰς τελετουργεῖ, καὶ πρὸς ἀρτιότητα φέρει τὰ σώματα, ὥστε φθανεῖν καὶ δι᾽ αὐτοῦ τοὺς πιστεύοντας εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ.

3 Ἀλλὰ τί πάσχω; πρὸς ἀφωνίαν ἐπ᾽ ἄπειρον, ἐπάγων τὸν λογισμόν; Πολλάκις γὰρ ἐπὶ τὰ πρόσω χωρῶν καὶ τῶν θαυμάτων εὑρεῖν ἀπαρχὴν ἐρευνῶν, εἰς τὰ ἀρχαῖα πάλιν καθίσταμαι, καὶ οὐκ ἔχω πόθεν ἁρπάξασθαι, τῷ πλήθει τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀνδρὸς συγχεόμενος. Ἔνθεν ἕλκει τὸν νοῦν τὰ νεαρὰ καθορθώματα, ἐκεῖθεν ἀντέλκει πάλιν ἐκ τῆς ἑῴας, ἐξ ἧς καὶ γεγέννητο, τὰ παλαιὰ προτερήματα, καὶ οὐδὲ βουλομένῳ παραχωρεῖ παρελθεῖν, οὐδὲ ἀγέραστος ἡ ἐνεγκοῦσα τὸν εὐφημούμενον μένειν ἀνέχεται. Ταύτῃ δὴ καὶ νενίκημαι, κἀντεῦθεν ὥρμην κατάρξασθαι, καὶ οἱονεὶ πρόδρομον ἑῷόν τινα τῷ λόγῳ προκαταστήσασθαι. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτῷ καλῶς ὁ βίος ἐκεῖσε διήνυτο, καὶ ἡ μονήρης ἀσκητικὴ παλαίστρα σεμνῶς ἱερουργεῖτο, τὰς ἠρεμαίας αὐλὰς καὶ Θεῷ ἐγγιζούσας διώκοντι,

A διώκοντι, τοῖς δι' αἵματος τέλος ἱδρῶσι καὶ πόνοις ἐγκαρτερεῖ· κἀκεῖθεν στομοῦται τὸ σῶμα πρὸς δύναμιν ἀῤῥήτου, θείοις δὲ στέφεταί τὴν ψυχὴν θεωρήμασιν, καὶ μετὰ τῶν ἄθλων αὐτῶν εἰς οὐρανοὺς ἀναφέρεται, τοῖς τῶν ἀσωμάτων αὐτόθι χοροῖς ἀριθμούμενος.

4 Βαβαὶ, τῆς ἱερουργίας καὶ μυστικῆς τελειώσεως! Οὐ λιβανωτὸν ἀποθύει, καὶ τοῖς ἔξωθεν περιῤῥαντηρίοις ἁγνίζεται· ἀλλ' ὅλον ἑαυτὸν φυράσας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μου τοῖς αἵμασι, καὶ τούτοις ἀνατραφεὶς πρὸς πνευματικὴν ἀνδρειότητα, ὅλον ἑαυτὸν ἐκείνῳ καταθύει καὶ σπένδεται, τοῖς ἑαυτοῦ καὶ Χριστοῦ τελειούμενος αἵμασι· Θαῤῥῶ γὰρ εἰπεῖν, ὅτι καὶ Χριστοῦ τὰ τῶν αὐτοῦ μαρτύρων σώματα τε καὶ αἵματα, ὅτι καὶ μέλη Χριστοῦ καὶ εὐωδία γεγόνασιν. Ταῦτα μὲν ὡδέπως εἶχεν, καὶ ἱερῶς ἐκτετέλετο; Τίς ἡ τοῦ Ἀβὲλ θυσία, καὶ Νωὲ, καὶ τῶν ἱερουργησάντων πάλαι δικαίων, καὶ διὰ τοῦτο τετιμημένων Θεῷ, ἀνάγραπτόν τε τὴν μνήμην ἐσχηκότων τοῦ κατορθώματος; Οὐχ ὁ μὲν ἄρνα πρωτότοκον, ὁ δὲ καὶ εἴ τι πλέον, ὅμως ἄλογον φύσιν προσήνεγκεν; καὶ ἄλλος ὅτι παρ' ἑαυτοῦ ἐφευρὼν ἀξιόλογον πρὸς τὸ οἰκειωθῆναι Θεῷ ἀνεκόμισεν; Εἰ δὲ τοσοῦτόν ἐστι τῆς θείας φιλανθρωπίας τὸ ἄπειρον, ὥστε καὶ τοὺς μικρὰ τῶν ἔξωθεν φέροντας εἰσοικίζεσθαι, καὶ θεράποντας ἰδίους καὶ φίλους ἀποκαλεῖν, τοὺς οὐδὲν
B ἴδιον, ἢ τὰ δοθέντα παρὰ Θεοῦ πάλιν αὐτῷ ἀναφέρεσθαι· τίνας οὐκ ἂν καλέσοι, πῶς δὲ οὐκ ἂν προσλάβηται, καὶ οἰκειώσηται τοὺς οὐδὲν ἄλλο τῶν ὧδε μενόντων ἀλλ' ὅλους ἑαυτοὺς αὐτῷ θύσαντες οἱ καλοὶ στρατιῶται τῆς πίστεως, τῆς ἀληθείας οἱ μὴ φθειγόμενοι Μάρτυρες, ὄντως ὁλόκληρα θύματα τέλεια τελείου ἱερουργοῦ καὶ ἱερουργήματος Θεοῦ σαρκωθέντος, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν δι' αἵματος τὴν ὁμολογίαν τελέσαντος.

5 Τοῦτο γὰρ δὴ τῷ θείῳ καὶ ὁ νῦν ἐγκωμιαζόμενος ὁδηγῷ χρησάμενος αἵματι, σφραγίζει τοῦ βίου τὴν τελευτὴν τῆς ἑαυτοῦ μαρτυρίας τῷ αἵματι, καὶ οὕτως ἐν γήρει καλῷ ἀναπαύεται, τῇ γῇ παρακαταθέμενος τὰ τοῦ σώματος λείψανα· ταῦτα δὴ τὰ τὴν θείαν δύναμιν κληρωσάμενα, τὰ ἐνθάδε νῦν προσκυνούμεθα, τῶν ἡμετέρων ψυχῶν τὰ καθάρσια, τῶν ἱερῶν χαρισμάτων ὁ θησαυρὸς, ἡ τῶν ἰαμάτων ἐπίδοσις, ἐκτετηκότων ἀνάῤῥωσις, τοῦ γήρως ἀντίληψις, παιδαγωγία νεότητος, φυλακὴ παρθενίας, κόσμος ἀσκήσεως, ἱερέων τελείωσις, προστασία τῶν δεομένων ἀήττητος. Ἐνθαῦτα καὶ ὀρφανὸς καταφεύγει, καὶ σώζεται, καὶ χήρα τῆς ἀνανδρίας οὐκ ᾔσθετο, καὶ τοῦ λυποῦντος ὁ ἀλγυνόμενος λέληστο, πένης προσῆλθεν καὶ πλουτῶν ἀνεχώρησεν, καὶ ὁ καταπονούμενος τῷ ῥύστῃ συνήντησεν. Τίς ἐπίληπτος, ἔνθους, ἢ ἐκμαινόμενος προσπεσὼν οὐκ ἠλευθερώθη, καὶ τὴν ἰδίαν φύσιν ἀπολαβὼν ἀνεγνώρισεν; Τίς δὲ ταῖς ἐπῳδοῖς μαγγανείας τὸν βίον δεσμούμενος, καὶ τοῖς τοῦ Ἁγίου λειψάνοις πελάσας, τοὺς
C κάλους εὐθὺς τῶν καταδεσμῶν οὐκ ἔῤῥηξεν.

vos ipsi memoriam in animis vestris adhuc, puto, conservatis, supra quam ædificare contenditis eam miraculorum hic primum referendorum narrationem, quam quotidie in immensum augens sanctus hic Chriti Martyr, animos ea audientium non parum perficit, et corpora etiam in novitatem quamdam transfert, ut per ipsum tandem concedatur credentibus, evadere in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. D

AUCTOR COÆVO EX MS solum recentiora narrare proponit,

3 Sed quid ago, quando infantiam meam apud vos non dissimulans, in immensum tamen orationem proveho? Etenim dum antiquiora sæpe conor prætcrire tacitus, et mirandorum operum aliquod reperire initium, in eadem rursum vetustiora devolvor, nec unde dicendarum rerum exordium ducam invenio, multitudine virtutum clarissimarum in viro tam præclaro elucescentium obrutus. Hinc quippe ea quæ recentissime ab illo sunt præclare acta cogitationes meas abripiunt; inde retrahunt quæ narrantur ex partibus Orientis, unde et natus est, concessæ illi prærogativæ, et quantumvis volentem, prætermittere ea silentio non sinunt: et quæ laudabile virum tulit tellus, haud eum a se patitur illaudatum manere. Hac ergo ratione victus sum, fateor, et inde faciendum esse dicendi initium arbitrabar, ut pulcherrimam hanc auroram exhibendis in oratione virtutum omnium radiis præmitterem. Certe postquam insigniter ad illud usque ætatis est vivendo progressus, quo solitariæ vitæ exercitationibus vacare primum cœpit, quietas eremi sedes, in quibus Deo facilius appropinquatur, summo studio complexus, omnes ad sanguinem usque molestias et labores forti ac generoso animo pertulit; unde dici nequit, quam ad omnes vitæ hujus difficultates superandas corpus ejus duratum fuerit, et quomodo interim divinarum rerum contemplatione animus exultarit, qui post superatos tandem agones omnes liber in cœlum evolavit, ac spirituum corporeæ omnis concretionis expertium choris fuit immixtus. E

licet ægre se possit continere quin ad anteriora respiciat:

et anachoresin ejus atque martyrium,

4 O insignem Deo sese initiandi rationem! O quale sacerdotium! quam mystica sacrificii consummatio! Non thuris ille suffitu Deo litat, nec affusis extrinsecus aquis mundatur: sed totum sese Christi Dei mei fermentans sanguine, eoque nutritus usque ad spiritualem virilitatem, Christo sese totum sacrificat et immolat, suum pariter et Christi libans sanguinem; absit verbo invidia, quia Martyrum corpora atque sanguis, Christi quodammodo sunt: quandoquidem facti sunt membra Christi et bonus odor. Verum qua hæc omnia ratione sese habuerunt, et quam sacro modo sunt perfecta? Quale, oro, sacrificium dicendum est fuisse Abelis, et Noe, F et aliorum id temporis Justorum, rebus sacris operantium, ac propterea consecutorum honorem a Deo non mediocrem, divinisque paginis inscriptam præclari operis memoriam? Nonne Abel quidem agnum primogenitum; Noe vero, quamvis aliquid fortassis amplius, rationis tamen expertem naturam Deo obtulit? alius vero quod in rebus suis Deo offerri non indignum reperit, ad aras et sacrificium adduxit? Si tanta igitur est divinæ erga homines benevolentiæ magnitudo, ut illos quoque, qui viliora et externa offerunt, in domum suam suscipiat, atque in famulorum ac amicorum numerum adscribat; cum tamen e rebus ad se proprie pertinentibus nihil, sed solum a Deo accepta, eidem rursum repræsentent; quo putatis, illos appellabit nomine, quam prompta eos voluntate accipiet, et suos inter familiares habiturus est, qui non eorum aliquid quæ in mundo debent tandem manere, sed seipsos totos immolant, fidei pugiles pulcherrimi, et veritatis incorrupti testes? vere integra et perfecta sacrificia ejus, qui perfectus simul sacerdos et victima est; Dei, inquam, pro nobis corporati, et propter nos confessionem suam in sanguine consummanti.

quo se ipse Deo hostiam fecit,

quovis alio munere gratiorem.

5 Divino enim hoc sanguine viam præsignante, is de quo nobis instituenda est laudatio, extremum quoque vitæ suæ finem martyriali sanguine obsignavit; atque in pulchra senectute diem obiens, requie beata perfruitur, sacras corporis sui reliquias terræ huic permittendo. Ac illas quidem, virtute veluti divina præditas, summa nunc veneratione colimus: suntque animarum nostrarum libationes expurgatoriæ, divinorum charismatum thesauri, salutarium remediorum accessiones, languore emarcescentium in pristinum robur restitutio, senectutis firmamentum, disciplina ætatis juvenilis, custodia virginitatis, asceticæ vitæ decora, perfectio sacerdotum, invicta miserorum defensio. Ad hasce pupillus confugit et orphanus, ac salute continuo potitur: ad easdem supplex simul atque accidit vidua, nullum ex orbitate sua dolorem sentit: quicumque mœstitia oppressus accurrit, sui mox doloris obliviscitur: pauper ab illis divitias impetrat, et laboribus conflictatus optata potitur liberatione. Quis comitiali morbo laborans, quis insanus aut

corpus suum terræ relinquit,

ad commune solatium se invocantium.

AUCTORE C.ANO EX MSS.

A aut in furorem actus, ad sacra ista lipsana sibi restitutus, receptoque naturæ statu debito, seipsum alium a se non recognovit? Quis magicis incantationibus misere constrictus, ad Viri sancti reliquias ubi accessit, veneficiorum vincula non continuo abrupit? D

CAPUT II.

Sacrorum ossium translatio ex Cypro Constantinopolim.

Celebrem in Cypro cultum habens,

His igitur admirandis viri sanctissimi operibus Oriens quidem repletus est universus, sed gratiam sanitatum Theraponti divinitus concessam, uberius experta Cyprus, præcipuo quodam modo ostentat, in qua etiam eidem Sancto religiose colendo templum est ædificatum. Ibi namque sacræ ejus et admirandæ Reliquiæ ad venerationem fuerunt repositæ, quæ laborum a Theraponte in Dei causa susceptorum sociæ fuerant et administræ. Verum quoniam scelerum nostrorum multitudo, non aliter ac olim Noetici diluvii aquæ, orbem occupavit universum; et ex aliis locis alii sedes terrasque alias requirere compelluntur, nec quietis aut securitatis B ullus nobis relinquitur locus; oportuit malis quoque nostris participare, simulque transferri sanctorum Martyrum sacratissima lipsana, ut nobiscum quodammodo patiantur exilium, et male cum Christianis tractari sustineant. Satius namque illis est cum fidelibus esse etiam fugientibus, quam in barbarorum manus et ludibria incidere.

7 Postquam enim pessimum Agaris germen altiores animos gerere et per orbem dilatari cœpit, ac omnem præcipue Orientem atque Ægyptum celeriter invadens, miserum in modum arcu et gladio depopulata est; terram eam omnem, quam instar paradisi amœnam et fœcundam ante invenerat, in terram solitudinis, quemadmodum scriptum est, convertens; ipsis tandem etiam insulis ruinam et vastitatem minata est acerbissimam: tunc, inquam, temporis visum est religiosis reliquiarum S. Therapontis cultoribus ex ipsomet quærere, num fugam ex insula capessendam putaret. Et primum quidem gentilium Agarenorum incursum præstolari ibidem jubebantur, nihil ab impiis et impuris hostibus damni passuri; prout revera contigit, nam manente istic Sancto salvati sunt. Sed cum alteram in Cyprum expeditionem impii suscepissent, jamque instructa classe adventarent, atque ad Sanctum denuo consulendum accessissent fideles; jussit is ut omnino C quam possent citissime universi ex ea demigrarent insula, quæ in pessimorum Agarenorum potestatem absque dubio tradenda erat; gloriosa vero illa ossa, quemadmodum suis olim imperabat Patriarcha Joseph, in fortissimum posterorum solatium secum auferrent.

invadentibus insulam Saracenis eam primum tuetur,

deinde se transferri jubet.

Constantinopolim appropinquans,

8 Magna igitur cum veneratione compositis in arca ad hoc parata Reliquiis, in quodam insulæ portu navem conscenderunt. Et illi quidem sub navigationis initium latere vectores alios, eosque clam studuerunt habere pretiosas sancti Martyris Reliquias: at ubi aliquo usque recessum est a terra, et Constantinopolim versus navigatum, suavissimæ cujusdam fragrantiæ odor tota navi cœpit diffundi: fieri enim non poterat, ut vel in præcipiti fuga lateret Justus, vel per invidiam supprimeret effluvium curationum. Tunc igitur insolitum quiddam contigit. Cum namque vento vehementiore a puppi admodum urgeretur navis, eumque pleno sinu velum majus admitteret (Subsolanus is erat, et nobis secundus) repente ex Reliquiarum theca tenuis quædam aura prorupit: cujus ea fuit vis et efficacia, ut eam sensus humanus vix perferret, ac venti quam dixi

Τούτων τοίνυν τῶν τοῦ Ἁγίου θαυμάτων Ἀνατολὴ μὲν ἅπασα πλήρης, καὶ ἡ Κύπρος αὐχεῖ τὰς ἰάσεις τοῦ Θεράποντος, κατακόρως τούτων ἐναπολαύσασα, ἐν ᾗ καὶ ἀνάκτορον ἱερὸν τῷ Ἁγίῳ καθίδρυται. Ἐκεῖ γὰρ αὐτοῦ καὶ τὰ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας δεξάμενα ταῦτα τὰ θαυματουργὰ τέως ἐπεχωρίαζε λείψανα. Ἀλλ᾽ ὁπότε τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν τὸ πλῆθος, ὡς πάλαι, τὸ ὕδωρ τὴν γῆν, κατεκάλυψεν, καὶ ἄλλος ἄλλοθεν ἀλλαχοῦ μετανίστατο, καὶ τόπος οὐκ ἦν ἡμῖν καταπαύσεως· ζυγκακοπαθεῖν ἡμῖν καὶ συναπαίρειν ἐῴκουν τὰ τῶν ἁγίων Μαρτύρων ἡμῖν ἱερώτατα λείψανα, ὥσπερ ἡμῖν τῆς ξενιτείας συμπάσχοντα, καὶ συγκακουχεῖσθαι Χριστιανοῖς ἀνεχόμενα. Μᾶλλον γὰρ εἵλαντο τοῖς πιστοῖς συνεῖναι, καὶ φεύγουσιν, ἢ περιπίπτειν Βαρβάροις εἰς ὕβριν καὶ ὄνειδος·

7 Ἐπεὶ δὴ γὰρ τὸ τῆς Ἄγαρ ἑρπυστικὸν κύημα πρὸς ὕψος ἀρθὲν ἐπλατύνετο, καὶ τὴν Ἑῴαν πᾶσαν καὶ Αἴγυπτον τῷ τόξῳ καὶ τῇ ῥομφαίᾳ κατατρέχον δεινῶς ἐληΐζετο, τὰ ἔμπροσθεν εὑρίσκον παράδεισον, καὶ τὰ ὀπίσω πεδίον ἀφανισμοῦ κατὰ τὸ γεγραμμένον τιθέμενον, ἠπείλει δὲ καὶ τὰς νήσους ταχῶς ἐπέρχεσθαι, καὶ ἀφανίζειν ὥσπερ ἐξάλειπτρον. Ἔδοξε τότε τοῖς τοῦ Ἁγίου τὰ λείψανα θεραπεύουσι διὰ τοῦ Ἁγίου πυθέσθαι, εἰ ἐκ τῆς νήσου αὐτοῖς ἐπιτρέπει τὴν ἀναχώρησιν. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐκεῖσε τῶν Ἑλλήνων Ἀγαρηνῶν κάθοδον μένειν ἐκέλευεν, οὐδὲν βλαβησομένους ἐκ τῆς ἐφόδου τῶν ἀλαστόρων καὶ μιαιφόνων ἐχθρῶν. Οὕτω δὴ τὰ καὶ γέγονεν, καὶ μείναντος αὐτοῦ διεσώθησαν. Ὡς δὲ τὸ δεύτερον εἰς τὴν Κύπρον ὁ τῶν Ἀθέων στόλος ἀνήγετο, καὶ αὖθις τὴν ἐρώτησιν οἱ πιστοὶ πρὸς τὸν Ἅγιον ἐποιήσαντο, σὺν τάχει τότε μεταίρειν ἐπέτρεπεν, ὡς ὅλης τῆς νήσου παραδοθησομένης τοῖς παλαμναίοις Ἀγαρηνοῖς, συναίρειν τε αὐτοῦ καὶ τὰ πάνσεπτα ταῦτα ὀστᾶ, ὡς ὁ Ἰωσὴφ τὸ πάλαι παρεκελεύετο πρὸς τελαίαν τῶν ἀνασωζομένων βεβαίωσιν. E

8 Συσκευασθέντες οὖν ἐκεῖνοι σεβασμίως ταῦτα τῇ λάρνακι συναράμενοι, πορθμίῳ τινὶ περιτυχόντες ἐπέβησαν. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα λανθάνειν τοὺς συμπλωτῆρας ἐσκέπτοντο, τὸ μέγα κειμήλιον τοῦ Ἱερομάρτυρος κρύπτειν πειρώμενοι· ὡς δὲ τῆς γῆς ἀποβάντες τὴν ἐπὶ Κωνσταντίνου πόλιν ἔσπευδον, εὐωδία τις ἐν τῷ πλοίῳ συχνῶς ἀνεδίδοτο· οὐ γὰρ ἦν δύνατον οὐδὲ φεύγοντα Δίκαιον κρύπτεσθαι, καὶ φθόνῳ κατέχειν τῶν ἰαμάτων τὴν ἔκρυσιν. Τότε γίνεται πρᾶγμα παράδοξον. Τῆς γὰρ νηὸς ἐκ πρύμνης ἐλαυνομένης τῷ πνεύματι, καὶ τῆς ὀθόνης ὅλῳ τῷ κόλπῳ χωρούσης τὸν ἄνεμον (ἦν δὲ Ἀπηλιώτης ἐξουρίας πνέων ὁ ἄνεμος) αἴφνης ἀτμὸς ἐξεδόθη παρὰ τῆς θήκης τοῦ Μάρτυρος, κρείττονα ἢ κατ᾽ αἴσθησιν φέρων ἐνέργειαν, ὥτε νικᾶν καὶ τοῦ ἀνέμου τὸ σύντονον. Ἦλθε γὰρ οὐ μόνον ἐπὶ τὰ πρόσω τὸ τῆς ὀσμῆς εὐῶδες, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐπὶ τὰ πλάγια πανταχοῦ καὶ κύκλῳ διέδραμεν, ὡς καὶ τοὺς ἀπὸ σημείων τριῶν ὄπισθεν καὶ κατὰ πλευρὰν ὑποπλέοντας ἐμπλησθῆναι τῆς εὐωδίας τοῦ Μάρτυρος. F

9 Ἐκτάμβων δὲ γενομένων ἁπάντων, καί τινα ἐπιθυασμὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα λεγόντων, ὁ τοῦ Ἁγίου θεραπευτὴς καὶ τῶν λειψάνων φρουρὸς, ἐπὶ τὴν θέαν τῆς κιβωτοῦ τῶν λειψάνων ἐπείγετο, καὶ οὕτω φθάσας ἐγγίσαι μεγάλην φωνὴν ἀναῤῥήγνυσιν ὁ Ἅγιος ἐπειπών.. Οἱ δὲ συνδραμόντες, ὡς τὸ εἰκὸς, ἴδον θέαμα τῶν ὁρωμένων ἁπάντων θειότερον. Μύρον γὰρ ὅτι πλεῖστον ἐκ τῶν λειψάνων κρουνηδὸν ἀναβλύσαν, εὐωδίας πηγὴν τὸ τῆς ὁλκάδος ἄνθος ἀνέδειξεν, ὥς τινας κατελθεῖν, καὶ τοῦ μύρου κάτωθεν

A κάτωθεν ἐν σκεύεσιν ὑελίνοις ἀνειμήσασθαι. Ταῦτα ὁ τῶν θαυμασίων Θεὸς, ταῦτα οἱ τούτου θεράποντες, οὐ γῆν ἁγιάζοντες μόνον, ἀλλὰ καὶ ὕδωρ καὶ τὸν ἀέρα τοῖς μύροις τῆς χάριτος.

10 Ὦ Μαρτύρων θεοπρεπὲς ἀγαλλίαμα! Μύρον ἐκκενωθὲν ὄνομα ὑμῶν, διὰ τοῦτο ἡμᾶς ὡς ἑαυτοὺς ἐφελκύσωμεν. Ὀπίσω ὑμῶν εἰς ὀσμὴν μύρου δραμούμεθα οἱ Χριστοῦ μαθηταί. Ὑμεῖς, τὰ ἱερώμενα Θεῷ καὶ τιμιώτατα σφάγια, τῇ γῇ τὴν κόνιν ὑμῶν, καὶ οὐρανῷ τὰς ψυχὰς ἀπενείματε. Ὑμεῖς Χριστῷ μυσταγωγηθέντες, καὶ τελειωθέντες ἐν αἵματι, ὑπὲρ χρυσίον ἐδοκιμάσθητε, καὶ ὑπὲρ ἥλιον ἐξελάμψατε, φῶς ἡμῖν ἄνωθεν νοερὸν ἀπαστράποντες. Ὑμεῖς καὶ εἰς οὐρανὸν ἐγκυλίζεσθε, καὶ τὴν γῆν περιπολεῖτε τοῖς θαύμασιν. Ἀλλ᾽ ὤ μοι, Θεράπων, τὸ τιμιώτατον ἐμοὶ καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα, ὁ τὴν ἐπωνυμίαν ἔργῳ τελέσας, καὶ ψευσθῆναι μὴ συγχωρήσας τοὺς ἐν ἀρχῇ σε τοῦτο καλέσαντας! ὦ μοι συγχορευτὰ τῶν Ἀγγέλων, καὶ πολῖτα τῆς ἄνω μητροπόλεως Ἱερουσαλὴμ, ἐκεῖθεν ἐπισκόπησον ἡμᾶς, καὶ στῆσον τὴν καθ᾽ ἡμῶν ἀπειλὴν, τὰ τῶν βαρβάρων θραύων φράγματα. Πάλαι μὲν ἤλγεις ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρῶν· ἄλγησον καὶ νῦν ὑπὲρ Χριστιανῶν ταλαιπωρουμένων κυκλόθεν τοῖς Ἔθνεσι, μᾶλλον δὲ συμπάθησον καὶ σώσειας πόλιν εἰς ἣν ἐνεδήμησας. Ὕστερον γὰρ ἐνθάδε καθορμησάμενος, καὶ
B τουτονὶ τὸν τῆς Θεοτόκου νεὼν ἐκλεξάμενος παρῆσας τὰ ἄλλα πάντα· νῦν δὲ πάρει καὶ γνωρίζεις ἡμῖν ἑαυτὸν ἐμφανέστερον, δι᾽ ὧν ἐνεργεῖς καθημέραν τὴν ἐπιστασίαν πιστούμενος· καιρὸς τοίνυν ἐστὶ καὶ περὶ τὸν λειμῶνα τῶν ὧδε θαυμάτων ἐπαπολαῦσαι τὸν λόγον τοῦ διηγήματος· ἐκ πολλῶν δὲ ὀλίγοις ἐπιδραμὼν πρὸς τὸ πέρας, καὶ δὴ τοῦ συντάγματος τρέψομαι.

vehementia ab eadem superaretur. Non enim antrorsum solum, sed in omnes partes undequaque circumfundebatur, adeo ut etiam ad tria milliaria post tergum vel ex lateribus procul navigantes suavi Martyris fragrantia replerentur. D *AUCTORE COÆVO EX MS: suavem late odorem diffundit:*

9 Cumque ad rei novitatem stuperent universi, et sacrificium quoddam peragi assererent; is qui sancto se Theraponti in famulum addixerat, et magna ejus Reliquias custodia observabat, ad intuendam propius arcam accurrit; quem propius consistentem magna voce compellavit Sanctus. Tum ii qui, ut par erat, simul accurrerant, rem spectarunt, cunctis hactenus visis rebus admirabiliorem. Unguentum quippe fragrantissimum, torrentis instar e sacris Therapontis reliquiis scaturiens, odoris pulcherrimi, quo navis erat impleta, fontem ostendebat certissimum; ita ut nonnulli e vectoribus prorumpentem tam copiose liquorem vasis vitreis exciperent. Hæc potest admirandorum operum effector Deus, hæc præclari ejus famuli, non tellurem modo, sed ipsum etiam æquor et aerem unguentis gratiæ consecrantes. *et unguentum ex ossibus:*

10 O præclaram, et quæ ipsum quoque Deum non dedeceat, sanctorum Martyrum laudem! Unguentum effusum nomen vestrum; in ejus odorem nos, ita ut vos ipsi, trahamur. Post vos in unguenti odorem currimus, quicumque vitæ nostræ ducem et præceptorem habemus Christum. Vos Dei hostiæ sanctissimæ atque pulcherrimæ, sacros vestros cineres terræ, animas cœlo tradidistis. Vos admirabili quadam ratione Christo initiati, et consummati per sanguinem, plus etiam quam in fornace aurum fuistis probati, et supra ipsum nunc solem splendetis, ac intellectuale nobis lumen e cœlo adspiratis. Vos in cœlis quidem modo versamini, attamem et terram hanc nostram per mirabilium operum virtutem incolitis. Sed hei mihi! Therapon; o nomen! o nominis tanti rem, summa veneratione dignissimam! o Therapon, qui illam nominis tui prærogativam facto quoque ipso plane comprobas, nec falli eos sivistis, qui a principio illud invocaverunt! Hei mihi! Therapon, qui Angelorum choris nunc interes, et inter cives nostræ metropolis Jerusalem modo numeraris; nos inde, oramus, aspice, et quam cœlum adhuc nobis minatur, crudelium Barbarorum superbiam siste. Doluisti olim, martyrium Christi causa, sustinens; dole nunc etiam Christianorum causa, qui a Gentibus undique misere opprimuntur; compatere autem precipue, et salva hanc civitatem, in quam demigrasti. Huc enim translatus denique, et hanc Dei matris ecclesiam deligens, alia omnia transiisti: nunc autem nobis ades, et nobis manifestius cognoscendum te præbes, per ea quæ operaris quotidie, fidem nobis faciens protectionis tuæ. Nunc tempus est narrationem in apertum miraculorum campum immittere; pauca tamen e multis, ut finem oratio inveniat, adducens, proposito meo faciam satis. *quod demirans auctor, gratulatur Sancto,* E *et auxilium urbi contra Barbaros petit.*

CAPUT III.

Miracula Constantinopoli ad Reliquias patrata.

C Κατεκρύπτετο μὲν γὰρ οἰκίσκῳ τινὶ μεχρὶ πολλοῦ μετὰ τὴν εἰς ἡμᾶς εὐκταίαν ἐπιδημίαν ἡ ἱερά σου θήκη, Πανόλβιε· μετριάζειν γὰρ ὥσπερ ἐβούλου, καὶ οὐκ ἐκπομπεύειν τάχα τὰ θαύματα. Ἀλλ᾽ ὁ τῶν Ἁγίων εἰς τοὐμφανὲς ἄγων τὰ κατορθώματα πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν, καὶ τὰ σὰ τῆς ἀθλήσεως ἐθριάμβευσε λείψανα. Ὁ γὰρ τούτων τὴν φυλακὴν ἐν μυστηρίῳ πεπιστευμένος, ὑπὸ θείας ῥοπῆς κινηθεὶς, αὐτόματος ἦλθεν, κἀκεῖνα φέρων ἐδίδου ταῖς τοῦ Πρεσβύτου τῶν ὧδε χερσίν. Μετ᾽ εὐχῆς δὲ οὗτος καὶ ψαλμῳδίας πνευματικῆς ἐν ἐπιμελείᾳ δεξάμενος, εὐθέως ὡς ἦν εἰκὸς, ἐγκατέθετο· εἶτα μικροψυχήσας, οἷα φιλεῖ συμβαίνειν τοῖς ἀρχομένοις, καὶ πρὸς ὀλιγωρίαν καὶ ὄκνον, ἰδὼν ὄναρ βλέπει τὸν Ἅγιον λέγοντα· Ὦ οὗτος καρτέρησον, οὐ μὴ γὰρ ὑμᾶς ἐπιλείψομαι. Τούτῳ δὶς ἐπιστὰς, λαθὼν ᾤχετο.

12 Καὶ μεθ᾽ ἡμέρας τινὰς λεγεῶνι δαιμόνων τις ἐλαυνόμενος, γένος μὲν Ἰταλὸς, Φλωρῖνος τὸ ὄνομα ἔμελλε, περὶ τὸ Βλαχερνῶν τείχιον, ἄνωθεν ἐπὶ τὴν γῆν ἀκοντίζεσθαι. Κατασχεθεὶς δὲ ὑπό τινων, ἐκ τοῦ ταράχου τὸ πάθος προαισθανομένων, καὶ ὑπὸ παραφυλακὴν γεγονώς· ὡς ὁρῶν παρῆλθε διάστημα, ᾤετο καθαρεύειν τοῦ δαίμονος, τοῦ πάθους ὑπολωφήσαντος, καὶ δὴ σωφρονῶν προ-

F Non exiguo tempore sacrarum tuarum Reliquiarum theca, postquam ad nos, o Beatissime, feliciter commigrasti, in ædicula minori delituit: etenim et modum servare quodammodo constitutum tibi erat, neque putabas continuo magna cum pompa in medium esse adducenda miranda tua opera. Verum ille qui præclare a Sanctis gesta in lucem publicam solet proferre ad certiorem fidelium salutem, tuas etiam quæ certamini superfuerunt Reliquias venerationi omnium palam exposuit. Ipse siquidem cujus fidei secreto illæ fuerant commissæ, divino motu impulsus, sponte ac ultro prodiit, et sacra lipsana in manus cujusdam eorum qui hic erant Presbyteri tradidit. Hæc ille, post fusas rite preces et psalmos, suscipiens, eo quo æquum erat loco et modo reposuit: sed cum deinde, ut fieri frequenter amat, in pusillanimitatem prolapsus cœptis insisteret negligentius, in visione quadam ipsum Sanctum ita loquentem audiit: Sume animos, quisquis es; non enim meum vobis unquam patrocinium est defuturum. Atque ista quidem cum bis monuisset, ex oculis evanuit. *Ad Reliquias diu clam habitas, tandemque illatas in templum D. V. M.*

12

AUCTORE CO.RVO EX MSS.

A 12 Aliquot deinde post diebus, a legione integra dæmonum insessus quidam, natione Italus, cui Florino nomen, circa minorem Blachernarum parietem, ex alto in terram dejectus fuit. Tumultu excitati nonnulli, et quod res erat intelligentes, hominem vi detinent, ac in custodiam tradunt. Postquam vero aliquod horarum spatium transiit, videbatur mundatus esse a dæmone, mitigata passione : sub vesperam etiam cum custodibus suis sana mente locutus, et a vinculis solutus atque reclusus, placide admodum conquievit. Noctis autem medio visum ipsi est oblatum, quo admonebatur, ut ad Dei Matris oratorium, quod ab Oliva cognominatur, quantocius se conferret; istic, ab eo quod acciderat, sanandus. Ut primum illuxit, et oblatam sibi per somnum visionem ausus est enarrare, ab iis qui ipsum audierant deductus est. Vix ille templi limen attigerat, cum ingentem toto corpore cruciatum et perturbationem sentire, et fœdum in modum vociferari cœpit, atque a possidentibus se vehementer vexatus, ad extremum dejectus in terram est, et per dies aliquot mansit voce privatus. Illo autem in solum prolapso, instar suis grandi plaga percussi, impuri dæmones, ad S. Therapontis comminationem, B ex insesso pridem corpore migrarunt, fumi cujusdam specie in aere, dum pellerentur, excitata. Atque hoc demum modo perfectæ quem dixi energumenus sanitati fuit restitutus, qui et debitas Deo, per Sanctum suum tam admirabiliter eum sananti, gratias persolvit; et pluribus istic diebus dum valetudo confirmaretur persistens, magna cum animi lætitia illuc unde advenerat rediit, malique sui et curationis historiam omnem in cereas tabellas exultans retulit.

accedere jussus per visum energumenus

feliciter liberatur.

13 Sed quam multos insuper alios, a diabolis misere vexatos, sancti istius Viri precibus ad sanitatem putas fuisse reductos? Quis adeo inverecundus spiritus, cum eo quem possidebat huc advenit, qui non continuo suum execratus domicilium, ab eo, velut si ignitum esset, diffugerit? Quis infirmitatis diuturnitate supra vires gravatus, mox atque locum attigit, præsentissimum mali sui levamen non est consecutus? Quia animi anxius, aut vitæ suæ tædio affectus, Sanctum illum suppliciter adiit, et non continuo magna animi lætitia et alacritate ab eo donatus recessit? Hic ego sane rerum narrandarum magnitudine pariter ac multitudine obruor, et ad angustias dicendi redigor : pluribus namque C admirabilitate sua stupendis operibus in meam se turmatim memoriam ingerentibus, hærere cogor, quodnam eorum proponendum vobis potissimum deligam, quodnam omittam. Etenim ita fieri natum est, ut id quod ad dicendum in præsens assumitur, illustriorem aliquam sui speciem exhibeat, quam illud quod a dictione excluditur; universa siquidem ob oculos ponere est impossibile.

et alia plurima patrantur miracula,

14 Dubitans autem maxime, quæ quibus relictis in medium proferam; simile quiddam patior viatoribus iis, qui si per planitiem aliquam, verna anni tempestate floribus pulcherrime quasi vestitam, iter habeant, insatiabili illam oculo perlustrant : ac horum quidem videndi vis, quoniam objectorum multitudine et varietate plurimum distrahitur, et modo in hanc, modo in illam prati partem intendit, fieri solet, ut eorum quæ spectantur, nihil accuratius comtemplari valeat. Hic siquidem hyacinthus, illic memilotum, papaver, et narcissus, aliunde flores liliorum atque rosarum, vel aliæ quæpiam auricomæ herbæ ordinate circumpositæ visum confundunt, ita ut nequeant oculi singulos distinctius comtemplari. Sic igitur et mentis meæ acies a mirabilium operum multitudine quodammodo afficitur, distrahiturque in plurimas et diversissimas, quæ proponuntur, rerum

in quorum copia auctor dubius hæret quid seligat.

σεῖπεν ὄψε τοῖς φυλάπτουσι, καὶ λυθεὶς τοῦ δεσμοῦ κατεκλείθη πράως καὶ κατεπαύσατο· περὶ δὲ μέσας νύκτας ὄψις αὐτῷ διαδείκνυται ποιάδε ἀγγέλλουσα· Πρὸς τὸν εὐκτήριον οἶκον τῆς Θεομήτορος εἴτω ὅστις τῆς Ἐλαίας προσονομάζεται· αὐτόθι γάρ φησιν, ἰαθήσῃ τοῦ πτώματος. Ὡς δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ τὴν θεωρίαν εἰπεῖν ἀπετόλμησεν, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων ἤχθη. Καὶ μόνον ἐπέβη τῆς τοῦ νεὼ κρηπῖδος, ἀνεστρεβλοῦτο τὸ σῶμα καθόλου, καὶ κλόνον ὑφίστατο βίαιον. Εἶτα λοιπὸν ἀσήμως ἐκώκυεν· καὶ πολλὰ τοῖς κατόχοις ἐνοχλυθεὶς, τέλος εἰς τοὔδαφος καταπίπτει πρηνὴς, ἄφωνος ἐπὶ ἡμέρας γενόμενος. Ἅμα δὲ τὸ καταπεσεῖν αὐτὸν, ὥσπερ ὗς πληγῇ τινι, τῇ ἐξετάσει τοῦ Μάρτυρος τὰ μιαρὰ ἐκεῖνα ἐφυγαδεύθη δαιμόνια, D καπνοῦ φαντασίαν τῇ ἐξόδῳ κατὰ τὸν ἀέρα ποιήσαντα, καὶ οὕτως τέλειον ἐθεραπεύθη τοῦ πάθους ὁ δαιμονῶν, δοὺς δόξαν τῷ διὰ τοῦ Ἁγίου τὴν ἴασιν ἐνεργήσαντι. Μείνας δὲ πλείστας ὅσας ἡμέρας, καὶ τῆς θεραπείας τὸ βέβαιον ὄψει παραλαβὼν, χαίρων πρὸς τοὺς ἰδίους ἐστέλλετο· τοῦτε πάθους καὶ τῆς ἐλευθερίας τὸν θρίαμβον ἐν κηροῖς ἐστηλίτευσε πίναξιν.

13 Πόσους δὲ ἄλλους οἴει βεβακχευμένους τοῖς δαίμοσι τῇ τοῦ Ἁγίου θεραπευθῆναι τάχως θερμότητι; Ποῖον ἀναιδὲς καὶ ἄγριον πνεῦμα σὺν τῷ ἐν ᾧ κατῴκηκεν ἐνθάδε γενόμενον, οὐκ εὐθὺς τὸν ἑαυτοῦ οἶκον ἐμίσησεν, καὶ ὡς ἀπὸ πυρὸς ἐκείνου ἀφήλλατο; τίς ἀῤῥωστῶν ὑπὲρ δύναμιν τοῦ προταινίσματος μόνον ἐφήψατο, καὶ E τῆς ἀῤῥωστίας οὐ πόῤῥω ἐγένετο; τὴν δὲ ψυχὴν ἀπορούμενος, καὶ τὸ ζῆν ἀπολέγων ἐντάδε κατήχθη, καὶ οὐ χαρίεις γέγονε καὶ πρόθυμος; Ἀλλὰ τοῦτ᾽ ἐντεῦθεν συγχέομαι, καὶ θεωρίαν πλουτῶν θαυμάτων ἀστηνῶμαι· πολλῶν γάρ μου τῇ μνήμῃ περιτρεχόντων, ἀμηχανῶ, ποῖον ἐπιλεξάμενος ἐάσω τὸ ἕτερον ανιστόρητον. Ἀεὶ γὰρ τὸ παρεθὲν προτιμώτερον τοῦ ληφθέντος νομίζεται, καὶ πάντα μὲν καταγράφειν αδύνατον.

14 Ἀπορῶ δὲ ποῖα καταλιπεῖν, καὶ ποῖα αἱρήσασθαι· πάσχω δὲ τὰ τῶν ὁδοιπόρων εἰκός· ἐκεῖνοι γὰρ ὑπτίῳ πεδίῳ φοιτήσαντες, ὅτ᾽ ἂν τὸ ἔαρ τὴν γῆν περιστέφει τοῖς ἄνθεσιν, απλήστῳ ὀφθαλμῷ τὰ ὑποκείμενα βόσκονται, τήν τε ὅρασιν συγχεόμενοι, καὶ ἄλλο τε ταύτην πρὸς ἄλλα τῆς χλοῆς ἄνθη μεταῤῥιπίζοντες, ἔλαθον ἑαυτοὺς, μηδὲν ακριβῶς τῶν ἐκεῖσε κατανοήσαντες. Ἔνθεν μὲν γὰρ ὑάκινθος, ἐκεῖθεν μεμάλοτον, ἡ ἀνεμώνη, καὶ νάρκισσος, ἄλλοθεν κρίνων ἢ ῥόδων οἷα καί τις ἄλλη βοτάνη χρυσάνθεμος στοιχηδὸν κυκλῶσα, τὸ ὄμμα διέχειαν, ὡς μηδὲν ἰσχύσαι τὴν ὅρασιν ἐφ᾽ ἑαυτῆς τρανῶς κατασκέψασθαι. Οὕτω γ᾽ οὖν καὶ ἡμῶν τῆς διανοίας ἡ ὄψις τῷ τῶν θαυμάτων πλήθει συγκέχυται, καὶ πρὸς μυρίαν ἔκφρασιν τούτοις μερίζεται· Ἀλλ᾽ ἐν εἴδει τῶν τὰ οὐράνια καταστεριζόντων τὸ μὲν χῦμα τῶν ἄστρων, λέγω δὴ τῶν θαυμάτων ἐάσωμεν· ἐπ᾽ ὀλίγας δὲ τούτων εἰκόνας εὐσημοτέρας τῇ συνεπείᾳ τρεψώμεθα, τάξιν καὶ ἁρμονίαν ταύτην τῷ λόγῳ παρέχοντες. F

15 Ἀναστάσιός τις ὀνόματι, Βιζύνην οἰκῶν, ξηρὰν ἐκ χρόνων τὴν χεῖρα ἐκέκτητο, πάντη τε ταύτῃ ἀκίνητος ἦν, τῶν δακτύλων αὐτῷ καὶ τοῦ θέναρος ἀργῶς καὶ μάτην ἀπεωρισμένων τῆς πήχεως. Οὗτος κατῆρεν εἰς τὸν λιμένα τοῦτον τῆς ἀπαθείας, καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλπίδος ἀνάψας ἐπὶ τὸν Ἅγιον, ἐννάτην ἡμέραν γαληνιᾷ τὴν ψυχὴν, οὕτω τε πλήρης τὸ σῶμα καὶ ἄρτιος γίνεται, ὥστε Θεοφανίων ἐπικειμένων ἄμφω τῷ χεῖρε κινεῖν πρὸς ἔργα. Τήν τε γὰρ κολυμβήθραν μόνος ἀνεπλήρωσεν ὕδατος, αἴρων τὸ ἄγγος τῇ τεθραμμένῃ πρώην χειρὶ, καὶ πρὸς ὤμους εὐμαρεύτατα λίαν ἀναβιβῶν, τήν τε ἄλλην διακονίαν εὐρώστως ποιούμενος. Οὕτως οἶδε Θεὸς ἀναπλάσσειν καὶ εἰς φθορὰν καταχθέντα τὰ σώματα.

16 Ἕτερός τις Δέκαρχος, ἐν στρατιωτικῷ τάγματι ἀριθμούμενος· ὄνομα δὲ τούτῳ Γεώργιος ἦν· εἰς τὰ ὀπίσω τὴν κεφαλὴν ἀντανέστραπτο ἐξ ἐναντίας τινὸς ἐπιπνοίας τῶν ἡνίων ὑπερταθέντων τε καὶ ἀπεσκληκότων αὐτῷ καὶ τοῦ τένοντος· Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν ἀπελυπήθη γενναίως τούτων βλαβεῖς. Οὗτος ἑπτακαίδεκα ἡμέρας ἐτέλεσεν, μὴ δυνηθεὶς βρωμάτων ἢ καὶ ποτοῦ μετασχέσθαι τὸ σύνολον· ὕστερον τὸ συνοῖσον σκέψαμενος

A ψάμενος χωρεῖ πρὸς τὸν Ἅγιον, καὶ παραμείνας ἡμέρας τινὰς, ἤκουσεν αὐτοῦ ἀοράτῳ γλώσσῃ τάδε κελεύοντος· Ὑπὸ τοῦ πρόσμονός μου, φησίν, ἐλαίῳ ἀλείφθητι. Τοῦτο ἐγένετο, καὶ ὁ ἀνὴρ εὐθὺς ὑγιεὶς ἀνεχώρησεν. Ἄλλος παράλυτος, Θεόδωρος ἐπονομαζόμενος (Καὶ γὰρ οὐδὲ τῶν ὀνομάτων ἀμνημονεῖν ἐθέλω τῇ ἀναμνήσει τερπόμενος) κατέθη ἐνθάδε ἡμέρας τριάκοντα, καὶ δὴ θεωρεῖ τὸν Θαυματουργὸν ἐπιδιδόντα δῆθεν αὐτῷ ἄρτον τε καὶ πλῆρες ἀκράτου ποτήριον. Ἀνακαθίσας δὲ τὸ δοκεῖν πρὸς τὸ δέξασθαι, καταυτῆς ἀπεπήδησεν ἐν ἀληθείᾳ διαναστὰς, κράζων καὶ αἰνῶν τὸν Θεόν. Ὡς ταχεῖά σου, Πάτερ Θεράπων, ἡ ἴασις! καί σου τῇ εὐφημίᾳ συνήδομαι, καὶ αὖθις πρὸς ἄλλο θαῦμα προβαίνειν ἐφίεμαι.

17 Κόριόν τι σμικρώτατον προσηνέχθη τῷ θείῳ Θεράποντι· τοῦτῳ δὲ σφάλμα φύσεως ἦν, ὅπερ καὶ πρὸς τὴν ἕδραν εἶχε τὰς πτέρνας ἐμπεπηγυίας, καὶ ὥσπερ κόλλῃ τινὶ συμπεφυκυῖαν βιαίως καὶ συνδουμένας ὥσπερ ἐκ φύσεως· θέαμα ἐλεηνὸν καὶ ξένον τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσιώσεως, ὅπερ εἰκὸς ἀμβλοθρίδιον ἢ τέρας τις ὄντως ὠνόμασεν. Ἀλλὰ τὴν θεραπείαν, ὅπως ὁ μέγας καὶ ἀψευδὴς εἰσήνεγκεν Ἰατρὸς τί δὴ καὶ προσφέρεσθαι, παρόντος τοῦ βρέφους καὶ τῶν γονέων ἐξηγουμένων τὴν ἴασιν; Κατ' ἐκείνῳ δὲ τῷ καιρῷ, καρκῖνον εἶχεν ἑτέρα, Μαρία τοὔ-
B νομα, καὶ τὸν εὐκτήριον τοῦτον καταδραμοῦσα νεὼν, ἀπρὶξ εἴχετο μέχρι τυχεῖν τῆς ἰάσεως. Τεσσαράκοντα δὲ ἡμέρας ἐν νηστείᾳ καὶ χαμευνίᾳ διενεγκοῦσα ῥᾷστα πόῤῥω ἠνέχθη, καὶ τοῦ νοσήματος ἀῤῥήτως ἰατρευθεῖσα παρὰ τοῦ Μάρτυρος.

stupendarum narrationes. Sed age copiam illam tan- D tam astrorum cœlos jucundissime exornantium, miraculorum inquam, silentio prætereamus, et ad illustriores quasdam eorum imagines in oratione exhibendas nos convertamus, eum qui sequitur ordinem in narrando et harmoniam servantes.

AUCTORE COÆVO EX MS.

15 Anastasius quidam, civis Bixyensis, aridam longo jam tempore manum ferebat, cujus nullus amplius homini usus erat aut utilitas, digitis ejus et vola frustra ac sine motu brachio adhærentibus. Hic ad S. Therapontis ædem sic quasi ad omnis perturbationis expertem portum appulit: in eoque spem suam præcipue habens repositam, nono ex quo advenerat die, animi primum sui plenam est adeptus tranquillitatem; ac toto deinde corpore ita sanus et integer evasit, ut cum Theophaniæ festum jam appropinquaret, utraque manu ad res suas agendas uti absque incommodo valuerit. Etenim, a nullo alio homine adjutus, lavacrum baptismatis aqua implevit, urnamque arida non ita pridem manu gestans, et in humeros suos facile sustollens, alia ministeria nullo negotio peregit. Hac ratione novit Deus corpora nostra, ad ipsam etiam corruptionem tendentia, in integrum restituere.

sanatur manus arida,

16 Alius quoque ordinis militaris Decurio, cui Georgio nomen, faciem habebat tergo obversam, nervis atque cervice maligna quadam influentia ultra modum naturalem protensis ac rigidis; neque eo solum laborabat malo, verum etiam altero oculorum privatus tristabatur graviter eo læsus. Septem is ac decem omnino dies, transegerat non valens ulla ratione cibum aut potum capere, cum denique circumspectis omnibus quæ prodesse sibi posse arbitrabatur, ad S. Therapontis opem confugit. Cujus Reliquias dierum aliquot spatio religiose veneratus, talem e cœlo vocem ad se missam percepit; Vade, et templi mei oleo te inunge. Abiit, inunxit sese, ac pristinam sanitatem e vestgio recepit. Paralyticus quidam appellatus Theodorus (nam neque nomina eorum quibus res admirandæ contigerunt, ingrata puto oblivione esse sepelienda) triginta hic diebus consederat, quando a Thaumaturgo nostro tradi sibi videt panem et poculum vini meri. Cumque ad illud recipiendum resedisse sibi videretur, repente surrexit elata voce laudare Deum. Quam facile tibi est, Pater Therapon, curare quempiam! gaudeo equidem ob insignem istam tuam gloriam, sed ad aliud miraculum progredi gestit animus.

E

item obtortus capite et oculo privatus,

deinde paralyticus,

17 Puella, tenerrimæ etiamnum ætatis, ad S. Therapontem est deducta, in qua formanda sic erraverat natura, ut natibus calcanei committerentur, non aliter quam si tenaci quodam glutine membra illa invicem fuissent annexa, ac naturaliter coaluissent: miserandum sane et insolitum naturæque nostræ contrarium omnino spectaculum, quod non immerito abortum quis possit aut prodigium appellare. Sed quo modo magnus ille corporum animorumque medicus sanitatem puellæ ad Reliquias suas supplici reddiderit, quid opus est persequi pluribus, cum et ipsa hic puella præsens sit, et parentes ejus id commemorare non cessent? Eodem fere tempore mulier, cui nomen erat Mariæ, fœdam in rationem cancro laborabat, quæ ut oratorium sancti Martyris est ingressa, ab oratione non cessavit, nisi impetrata morbi sui curatione. Quadraginta namque dies jejunio et humicubatione transigens, facile quod petebat adepta est, et arcana ratione per Martyris intercessionem a morbo fuit liberata.

et puella contracta.

C F

CAPUT IV.

Alia S. Therapontis miracula Constantinopoli.

Ἀλλὰ τί μοι ταῦτα; τῶν θερμοτέρων τις εἰκότως ἐρεῖ· Παρὸν τοὺς νῦν κατακλινομένους θεάσασθαι, καὶ μεθ' ἡμέρας ἐλθεῖν, καὶ εἰδεῖν τοὺς ἄρτι πάσχοντας ἀνεῤῥωμένους καὶ σώφρονας· Ἀλλὰ καλὸν καὶ ἀνάγραπτα ταῦτα ποιεῖν πρὸς ἐγκώμιον. Μὴ γὰρ ἔχοντες ἔξωθεν εὐφημεῖν τοῖς λόγοις τὸν Δίκαιον, αὐτοὺς τῶν θαυμάτων τοὺς χαρακτῆρας ἐγγράφομεν, ἱκανοὺς ὄντας ἐπαίρειν τοῦ ἐγκωμιαζομένου τὸν ἔπαινον. Αἱμόῤῥους τοίνυν γυνὴ σεμνοτάτη, ἐξ ἐτῶν ἑπτὰ τῇ ῥύσει μαραινομένη τοῦ αἵματος, ᾐσχύνετο, ἠδημόνει, ἠπόρει ὅ τί καὶ δράσειεν, ἀπειποῦσα λοιπὸν τῷ χρόνῳ τὴν ἴασιν. Αὕτη κατηχηθεῖσα περὶ τῶν ἐνταῦθα παρά τινος, δρομαίως ἐπὶ τὰ τοῦ Μάρτυρος ἵεται λείψανα, καὶ τούτοις ὑγιασθεῖσα, καὶ στεῤῥὰ γενομένη τῷ σώματι, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ τελείαν ἡ ἄνθρωπος καὶ ὀθενοῦν ὄντως ἀνάπλεων τὴν φύσιν τὴν ἑαυτῆς ἀνεγνώρισεν, μηδαμόθεν μεριζομένη ἢ κενουμένη τῷ ἀσθενήματι. Οὕτως ἀφθόνως ἀνήρ τε καὶ γύναιον, ἐνθάδε προστρέ-

Verum quo mihi ista? dicet fortassis e ferventioribus unus aliquis; cum liceat nunc decumbentes cernere, ac paucis post diebus sanos videre; eos autem qui male habebant animo aut corpore pristinæ valetudini ac sanæ menti redditos. Verumtamen etiam illa scripsisse ad encomium juverit. Etenim cum nequeamus externæ eloquentiæ ornatu nostrum de Sancto sermonem illustrare, miraculorum a viro justo factorum imagines veluti quasdam exhibemus, suffecturas credo ad meritam sancto Martyri laudem attribuendam. Sanguinis fluxu misere vexabatur mulier quædam nobilissima, et continuo septem annorum malo contabescens pudore, tristitia, et anxietate animi obruebatur: quid ageret ignara, morbi denique sui remedium a tempore expectandum statuerat. Hæc cum a nescio quo homine de iis quæ hic fiebant miraculis esset edocta, moræ nihil rata est interponendum,

Sanatur fluxus sanguinis,

AUCTORE COÆVO EX MSS.

A dum, atque ita ad sancti Martyris reliquias provolat, per quas sanata et corpore facta valentior, tertia die perfectum se mulier et plenam undequaque habitudinem membrorum habere in veritate cognovit, ac si numquam morbo exhausta attenuataque fuisset. Ita et vir et mulier huc confugientes, sanitatem æqualiter sunt adepti.

hemiplexia contractioni conjuncta.

19 Sed alia ex aliis suggerens oratio, nec volentem quidem tacere patitur. Stephanus enim quidam, miles ex legione Armenorum, media sui parte aridus effectus, totus in terram curvus cogebatur incedere; sed postquam exiguo tempore in sancti Martyris valetudinario fuisset commoratus, erectus atque integer abiit. Alius similiter ætate junior, qui vigilis in exercitu obibat munus, et Theodorus vocabatur, eodem correptus est morbo; sed opus non habuit longo tempore ut convalesceret: nam fere simul ac venit, misericordiam obtinuit, et sanus rediit. Quis ulceribus vel tumoribus incurabilibus laborans et animam agens, quis aliis seu animi seu corporis doloribus oppressus, quis cum noxiis et certo tempore recurrentibus decertans febribus, si ad divinum illum medicum accesserit, animum suum a pravis affectionibus purgari primum, et corpus

variæ aliæ infirmitates,

B deinde sanitati pristinæ non sensit restitui? Equidem in conferenda sanitate hanc rationem a Deo ipso servari existimo, ut videlicet hominis male affecti animum ante omnia curet, ac corpori deinde prout oportet medicinam afferat, eoque modo omni demum ex parte salvus fiat et incolumis: unde et illud accidit, ut integra prorsus et perfecta sanitas sine ullo defectu, non secus ac si denuo formari hominem contingeret, dicenda sit.

hydrops,

20 Huc etiam delata mulier hydrope graviter laborans, cum S. Therapontem summitates pedum suorum medicantem sapone quodam vidisset, e somno evigilavit (dormiens quippe sanitatem a sancto Christi Martyre obtinuit) statimque a somno pedes suos attentius esset intuita, magnam aquæ copiam, sanie et pure permixtam, ex imis pedibus quasi scaturire conspexit: quæ omnis statim atque effluxit, e vestigio suæ sanitati restituta mulier, nec unquam eo malo pressa deinde fuit. Verum quam multos putamus alios, eodem morbi genere vexatos, sancti etiam Therapontis ope sanitati et viribus pristinis restitutos ad propria revertisse? Sed ecce leprosus quispiam sanitate donatus nos alloquitur, petitque nostro huic encomio inseri. Videre etiam mihi videor infantes orationi circumsultantes, et ut sui mentionem faciamus postulantes, quorum alii a dæmonum ve-

lepra,

C xatione liberati, alii oculorum donati usu, ad ingrediendum firmiter roborati alii, a variis denique aliis infirmitatibus sanitati perfectæ redditi: omnia autem si oculos singillatim vellemus ponere, jam dies nos et tempus in rerum tantarum enarratione deficeret. Gravi Scholasticus quidam ipsa sub mamilla ulcere affligebatur, cum optimum pastorem (hoc namque eum nomine oportet compellemus, qui tanto in gregem suum amore fertur et solicitudine) Therapontem, inquam, conspicit, emplastrum ulceri applicantem. Et ne inanem solum visionem homini oblatam quis existimet, post unum diem sanus et absque vulnere sic fuit, ut ne ulceris quidem ullum usquam vestigium cerneretur.

morbi pueriles varii.

ulcus grave,

21 Vir Consularis, gravissimis stomachi doloribus et inæqualitatibus obnoxius, splenis insuper et ventris torminibus magnis oppressus, neque curationis neque reditus sui celeritatem persensit oleo Martyris delibutus. Homo fuit, cui Marino nomen: is linguæ usu et membrorum omnium motu ac facultate destitutus, ad divinum tandem Therapontem invocandum sese convertit: ac paulo post, quemadmodum ab ipsomet Sancto in visione quadam fuerat

stomachi et ventris dolores,

γων, κατὰ τὸ ἴσον εὑρίσκει τὴν ἴασιν. Ἀλλ' ἐξ ἑτέρων D
ἐφ' ἕτερά με ἀπάγων ὁ λόγος, οὐδὲ βουλόμενον ἐᾷ σιωπᾷν.

19 Στέφανος γάρ τις στρατιώτης τοῦ στίφους τῶν Ἀρμενίων ἡμίξηρος γεγονὼς, ὅλος ἐπὶ γῆν συγκεκύφει καμπτόμενος· ἀλλ' ἀπῆλθεν ὀρθὸς καὶ ὁλόκληρος, παραμεμενηκὼς ὀλίγον τῷ ἰατρείῳ τοῦ Μάρτυρος. Ἄλλος δὲ πάλιν νεώτερος, Θεόδωρος ἦν αὐτῷ ὄνομα, ἐξκουβίτωρ ὑπῆρχε τὸ στράταγμα, τῷ αὐτῷ κατεσχέθη νοσήματι· ἀλλ' οὐ πολλῶν ἐδεήθη προσεδριῶν· ὁμοῦ γὰρ σχεδὸν τῷ ἐλθεῖν ἠλεήθη, καὶ ὑγιὴς ἀντανήλυθε. Τίς διατρήσεσιν ἢ ἐξόχασιν ἀθεραπεύτως νοσῶν ἢ ψυχιζόμενος, ἢ καὶ ἄλλως κάμνων τὸ σῶμα, καὶ τὴν ψυχὴν χειμαζόμενος, ἢ πυρετοῖς περιοδικοῖς τε καὶ φαύλοις καταφλεγόμενος, τῷ θείῳ τούτῳ πλησιάσας ἰατρῷ οὐ ψυχὴν μὲν πρῶτον ἐκ τῆς κακίας ἀνεκαθάρθη, καὶ οὕτως τὸ σῶμα πλῆρες ἀπέλαβεν; Οὕτω γὰρ οἶμαι καὶ ἰατρεύειν Θεὸν, πρῶτον μὲν τὴν ψυχὴν ἰᾶσθαι τοῦ κάμνοντος, δι' ἣν εἰκὸς καὶ τὸ σῶμα παιδεύεται, εἶθ' οὕτως καὶ τούτῳ τὴν ὁλοκληρίαν παρέχεσθαι, ἵνα μὴ σκάζῃ κατὰ μηδὲν ἡ ἐντέλεια, ἀλλὰ πάλιν ὡς ἀπὸ φύσεως ἢ ἀναπλάσεως ἐν τελειότητι μένει ὁ ἄνθρωπος.

20 Ἐνταῦθα ὑδροπική τις ἐτέθητο, καὶ ἰδοῦσα τὸν Ἅγιον τῇ σμίλῃ τὰς βάσεις ἄκρας ἀνασκομοῦντα διύπνησεν· ἦν γὰρ καθεύδουσα ὅταν ἐχειρουργήθη παρὰ τοῦ E
Μάρτυρος· Τοῖς δὲ ποσὶν εὐθὺς μετὰ τὴν ἐγρήγορσιν ἐπινεύσασα, ὕδωρ ὁρᾷ πύῳ καὶ ἰχῶρι ἐπίμικτον κάθωθεν, ὡς διαβρύσεώς τινος ἀποῤῥέον τῶν βάσεων. Τούτου δὲ εἰς ἅπαξ ἐκκενωθέντος ἀσινὲς τὸ σῶμα κατέστη, καὶ τοῦ γυναίου ὀδυρμὸς ἐκ μέσου ἐγένετο. Ἄλλοι δὲ πόσοι τῇ νόσῳ ταύτῃ παλαίοντες ὁμοιοτρόπως ἐκ τοῦ Ἁγίου πεπόνθασι, καὶ ῥωμαλαῖοι ἐνταῦθεν ἐπήχθησαν; Ἀλλ' ὁ λεπρὸς ἐκεῖθεν ἡμῖν ὑγιὴς διαλέγεται, καὶ τῷ ἐγκωμίῳ συναριθμεῖσθαι προτρέπεται. Ὁρῶ καὶ παιδία τῷ λόγῳ περισκιρτῶντα, καὶ μνήμης ἀξιωθῆναι ζητοῦντα· τὰ μὲν δαιμόνων ἐξαιρεθέντα, τὰ δὲ τὰς ὄψεις ἀπολαβόντα, καὶ ἄλλα ποικίλων ἀῤῥωστημάτων ζημιωθέντα. Ἀλλ' εἰ ταῦτα καθ' ἓν συγγράφειν ἐθέλωμεν, ὁ πᾶς ἡμᾶς ἐπιλήψεται χρόνος τῷδε τῷ ἐγχειρήματι προσανέχοντος. Ἕλκος ἕτερος εἶχεν ὑπομάζον, ἐν Σχολαρίοις δὲ κατελέγετο, καὶ ὁρᾷ τὸν ποιμένα· οὕτω γὰρ δέον καλεῖν τὸν τοῦ ποιμνίου καλῶς αντεχόμενον· ἁπλῶς ὁρᾷ τὸν ποιμένα Θεράποντα, κηρωτῇ τὸ ἕλκος ἰώμενον· ὃ καὶ ἐγεγόνει ἐν πράγματι, καὶ μεθ' ἡμέραν σῶος εὑρέθη καὶ ἄνθρωπος, ὡς μηδὲ οὐλὴν ἐν τῷ τραύματι φαίνεσθαι.

21 Τίς Ὕπατος καὶ στομάχου πόνοις τε καὶ ἀνωμαλίαις τρυχόμενος, ἢ σπληνὸς ὄγκῳ καὶ ἀλγηδόνι γαστρὸς ἐνεχόμενος, τῆστε θεραπείας καὶ ἀνακομιδῆς τάχος οὐκ ᾔσθετο διὰ τοῦ ἐλαίου τοῦ Μάρτυρος· Ἄλλος ἕτερος, Μαρῖνος ὄνομα αὐτῷ, πρὸς τῇ ἀφωνίᾳ καὶ πᾶσαν ἀφῃρημένος ἔμφυτον κίνησιν, προσῆλθε τῷ θεσπεσίῳ τούτῳ F
σεβάσματι. Εἶτα, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου ἐν ὀπτασίᾳ λεχθὲν, ἠλείφθη οὗτος τῷ τῶν λειψάνων ἀπομυρίσματι, καὶ τοῦτο παθὼν ὅλος γέγονεν ὑγιὴς, καρδίᾳ δοξάσων καὶ στόματι τὸν διὰ τῶν Ἁγίων Θεὸν τοιαῦτα ποιοῦντα θαυμάσια.

22 Οὐκ ἄρα δὲ οἶμαι προσκόψαι τινὰς, εἴπερ καὶ ξένον ἐγκαταλήψω τῷ λόγῳ διήγημα· οὐ γὰρ ἴασιν μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀσθένειαν οἶδα τὸν Ἅγιον πρὸς σωτηρίαν τινὶ χαρισάμενον. Τὸ δὲ λεγόμενον τοιοῦτόν ἐστιν. Γύναιόν τι τῶν οὐκ ἀσήμων εὐχῆς ἕνεκα μόνης ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ σηκῷ παρεγένετο. Συμβὰν δὲ οὕτω. Κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν παιδίον εὑρίσκει μικρὸν, ἀναβρασσόμενον ὑπὸ δαίμονος, συνεχῶς ἀνατινασσόμενον, τοῦ ἀέρος ἀποκρεμάμενον, ἐκτεινόμενον, καὶ πάλιν αἴφνης καταῤῥιπτούμενον· πρὸς δὲ τὸν Ἅγιον ἠφίει συχνάς τε καὶ οὐκ ἀσήμους φωνὰς, οἷα συμβαίνει καὶ γίνεσθαι, ὅταν ὁ δαίμων τὸν ἐνεργούμενον ἀλλοιώσας, ἐκεῖνος ὅλος λαλεῖ, τὸ στόμα τοῦ πάσχοντος ἴδιον τεχναζόμενος ὄργανον. Τοῦτο γ' οὖν ἡ γυνὴ διαπαίξασα, καὶ χλεύην εἶναι τὸ πρᾶγμα νομίσασα, ἐξουθένει, διέπτυεν, καὶ τέλος πλατὺν σκεδάσασα γέλωτα, παιδίαν ἐποιεῖτο τὸ θέαμα. Ἀλλ' ὁ τοὺς δαίμονας πληγαῖς ἀνιῶν, καὶ βασανίζων ἀθέατα, οὐκ ἤνεγκεν

οὕτως

A οὕτως πλανᾶσθαι τὸ γύναιον, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἀπρεποῦς μειδιάματος σκοτομήνην αὐτῇ κατεσκεύασεν, καὶ εἰς τοὐπίσω πεσοῦσα ἐξαπίνης μεγάλα ἀνέκραξεν, Βοηθεῖτε, λέγουσα, δαιμόνιον ἄρτι κατέσχον, καὶ μαίνομαι. Ἀναστήσαντες δὲ αὐτὴν οἱ περιιστάμενοι, προσήνεγκαν τῷ Ἁγίῳ Θεράποντι ἐξομολογουμένην τὸ πλημμελές, καὶ ἀναγορεύουσαν. Ἀλλ' ἡμέρας πέντε καταμείνασα, παντὸς ἐλευθέρα νοσήματος ἦλθεν ἐπὶ τὰ ἴδια.

23 Εἶδες Ἁγίου θαυμάσια, εἶδες ὀργὴν φιλανθρωπίᾳ κεκερασμένην; Συντόμως παιδεύσας, τάχως ἰάσατο, ἵνα μή τε ἀνεξέλεγκτον ᾖ τὸ ἀπαίδευτον, καὶ τὸ παιδευόμενον ἵνα μὴ ἐπὶ πολὺ διελέγχηται· οὕτως οἶδε τὰ τῆς ἰάσεως διανέμειν ὁ Ἅγιος. Πῇ μὲν γὰρ θεραπεύει τὰ σώματα, ὅταν ἐκ τούτου καὶ ψυχαὶ θεραπεύονται· πῇ δὲ καὶ εἰς μακρὸν παρατείνει τὴν σωματικὴν κακοπάθειαν, ὅτ' ἂν τοῦτο συνοῖσον ὁρᾷ τῇ ψυχῇ, καὶ βασανίζειν χρηστῶς πρὸς διόρθωσιν· πλέον γὰρ τῶν ψυχῶν ἢ τῶν σωμάτων ἀντέχεται, καὶ τιμωρεῖται τὸ σῶμα δι' ἔλεον. Τῶν γὰρ ἐνθέων ἀνδρῶν πλήρης ἐλέους ἡ τιμωρία καθέστηκεν· Οὐ γὰρ ἐπὶ τὸ πλῆξαι καὶ ἀπολέσαι, ἀλλ' ἐπὶ τὸ μεταστρέψαι καὶ σωφρονίσαι τὰς τῶν βασάνων ὀδύνας ἀνθρώποις εἰσάγουσιν. Εὖγε τῆς θείας μιμήσεως! Ἐλεεῖ γὰρ ἡμᾶς καὶ Θεὸς ὀργιζόμενος, (ἐάν τις μὴ πρὸς τὰ παρόντα μόνον εὐθύνῃ τὴν πρόνοιαν) καὶ τῆς παιδίας αὐτοῦ προτρέχει
B τὸ ἔλεος, ὅτι ἔλεος, φησι, καὶ ὀργὴ παρ' αὐτῷ· δυνάστης ἐξιλασμῶν, καὶ ἐκχέων ὀργὴν κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος.

24 Ἀλλά με διέλαθεν συχνῶς, ἐπ' ἄλλα φερόμενον, ἐκεῖνο δὴ τὸ θαῦμα θεώμενον. Ἐκεῖνο δὲ τοῦτό ἐστιν. Στρατιῶταί τινες τῶν δημοσίων ἐπιταγμάτων ἐργοδιῶκται, καὶ ἐπιστάται τῶν ἔργων, κατὰ τὸ ἐν Αἰγύπτῳ πάλαι λεγόμενον, ἄνθρωπόν τινα πάνυ γηραλαῖον ἐπηρεάσαι θελήσαντες, εἶτα ἐπὶ μικρὸν κωλυθέντες, καὶ τῷ βράδει πρὸς ὀργὴν ἔκτοπον ἀναζέσαντες, τέλος ἐπιλαμβάνονται τοῦ ἀνδρός, καὶ τοσοῦτον ἔτυψαν, καὶ ξύλοις παχέσι κατέαξαν καὶ συνέτριψαν, ὥστε ἡμιθανῆ παραῤῥιφῆναι τὸν ἄνθρωπον. Ἀναλαβόμενοι δέ τινες αὐτὸν ἐπὶ τὸν Ἅγιον ὀψίας οὔσης ἐκόμισαν· οἵ τε τὸν ἄνδρα θεώμενοι, οἵ τε τὸ συμβὰν ἐπακούσαντες, πάντες τῆς σωτηρίας ἀπείπαμεν. Ἀλλ' ὁ Μάρτυς αὐτὸν διὰ τῆς νυκτὸς ἰασάμενος, ἡμέρας ὑποφαινούσης ἀπέλυσεν αὐτὸν ἀπελθεῖν ὑγιῆ, ὥστε ἡμᾶς ἰδεῖν καὶ θαυμάσαι λίαν τὸ γεγονός.

admonitus, eo quod e sacris lipsanis profluit unguento corpus suum oblinens, votis et sanitate potitus abiit, lingua et animo meritas Deo laudes tribuens, qui admirabilia adeo opera per Sanctos suos dignatur efficere. D

AUCTORE COÆVO EX MSS. paralysis.

22 Non existimo quemquam iri offensum, si novum quiddam et insolitum orationi mea innexuero: ubi quippe de alicujus salute agitur, compertum mihi est, non sanitatis modo beneficium a Theraponte conferri, sed morbos quandoque et infirmitatem immitti. Quod dictum volo, ita habet. Non ignobilis conditionis matrona, precibus secreto vacatura, sacram Therapontis ædem ingressa erat, cum hujusmodi quiddam illi accidit. Ea ipsa hora puerum videt a cacodæmone miserabiliter vexari, ac in aere pendulum huc ferri et illac, tunc repente in solum dari præcipitem: frequentibus vero et non obscuris vocibus compellabat Sanctum, ut fieri solet cum energumenum dæmon agitat, qui videlicet solus est loqui censendus, dum hominis a se insessi linguam in loquelæ suæ instrumentum convertit. Habuit hoc pro dericulo mulier, et jocum esse æstimans contempsit, despuit, et in manifestum denique risum soluta, ludo habebat spectaculum. Verum qui arcana ratione ipsos etiam dæmones punire novit et plagis gravibus afficere, matronam diutius decipi non est passus: sed pro indecenti risu mentis perturbationem immisit, qua in tergum prostrata, magnis repente vocibus cœpit exclamare; Adeste auxilio, jam dæmon miseram me invasit, et in furorem agor. Clamore excitati qui circum ipsam erant, accurrunt, erigunt, et suum jam peccatum agnoscentem ac detestantem ad S. Therapontis reliquias adducunt propius: attamen nonnisi quinto post die sibi reddita, domum tandem suam revertit.

Mulier energumenum irridens,

E

corripitur etiam ipsa a dæmone, sed liberatur,

23 Vidisti admiranda quæ fecit Therapon, vidisti ejus iram benignitate permistam? paucis castigans, cito sanavit, ut neque incorrectum maneat quod est indisciplinatum, nec is qui correctionem suscepit diu castigetur, ita sanitatum gratiam dispensare novit Sanctus. Modo enim corporibus sanitatem a Deo impetrat, ut animi sic facilius deinde curentur; modo passionem corporum in longum protrahit, quando id videt conducere animabus, et torqueri expedit emendationis causa; pluris siquidem animas quam corpora faciens, ex quadam misericordia corpus castigat. Etenim a sanctis viris inflicta pœna solet esse plena miserationis: quia non ad perditionem aut interitum, sed vitæ emendationem et majorem imposterum prudentiam hominibus immittunt cruciatus tormentorum. O insignem prorsus imitandi Deum rationem! Miseretur enim nostri Deus, etiam quando irascitur, præsertim si quis providentiam ad sola præsentia non intendat. Disciplinam ejus præcurrit miseratio: Misericordia enim, inquit, et ira ab illo: princeps propitiationum et effundens iram, secundum multam misericordiam ejus.

misericordem etiam in puniendo Deum imitante Sancto.

F

Eccli. 16, 12.

C 24 Ecce autem dum aliis aliisque miraculis inhæreo, illud pene excidit, quod summam ego admirationem mereri existimo, cujus ipse etiam met particeps esse merui, dum oculatus ei testis interfui. Sic vero gesta res est. Milites nonnulli, mandatorum publicorum exactores, iidemque præfecti operum, quemadmodum olim in Ægypto factum legimus, ætate provectum hominem vexare cupientes; cum ei impedimentum in operando objecissent, ac de ejus deinde tarditate conquesti, vehementer adversus miserum excanduissent; virum tandem apprehensum ita fustibus contuderunt, ut semimortuus infelix conciderit. Hunc igitur nonnulli, de loco in quo semianimis jacebat sublatum, vergente in vesperum die ad S. Therapontis ædem sacram detulerunt. Quicumque autem seu miserum viri statum intuebamur, seu id quod factum erat, aliorum sermone intelligebamus, de salute hominis spem ullam negabamus superesse: sed sanctus Dei Martyr, per noctem ei sanitatem conferens, exoriente postera luce omnino sibi restitutum ad propria remisit, ita ut quicumque rei admirandæ eramus conscii, supra modum obstupesceremus.

Fustibus ad mortem cæsus sibi restituitur.

CAPUT V.

Epilogus cum invocatione Sancti.

Τοιαῦτα τὰ τοῦ Ἁγίου τούτου θαυματουργήματα· οὕτως ὀξέως ἡμῖν τὰς ἰάσεις προχέουσι, καὶ ταῦτα ἐνθάδε μέχρι καὶ σήμερον. Οἷα καὶ ποταμὸς ἐπιῤῥέουσιν, καὶ οὐδενὶ χώραν διαδιδόασι τῷ συνεχεῖ τῆς ἐκβλύσεως κατα-

Talia sunt S. Therapontis miracula, tam celeriter nobis curationes effundit, et quidem hoc loco in hodiernum usque diem: quemadmodum procurrunt fluvii, continua sui profusione nemini relinquendo spatium,

Auctor alia multa paucis perstringit,

AUCTORE GOÆVO EX MSS.

A spatium, ut ad id quod dicitur firmiter attendere et mentis oculum sistere possit, dum posteriora excipiunt quæ celerrime superveniunt alia. Omnia igitur Martyris magnalia, sicut dictum est, enarrare longum est, neque præsentis temporis. Excedam enim, scio, si ultra progrediar, conscius mihi quod vel invitus transgressurus sim modum. Tandem ergo quæ sunt ineffabilia eloqui desino. Nam quid opus est pluribus; cum res ipsæ præsentes sint nobis, et, sicut præfatus ante hac sum, ipso sui aspectu miraculum confirmantes? Videsne claudum, rectis pedibus salientem? paralyticum, instar capreæ festinantem? cæcum, soli intuendo defixum? mutum surdumque, loquentem, audito etiam tenui, sibilo? Parum abest, quin omnes nos, quotquot ad hanc festivitatem convenimus, accedamus ad sancti hujus Thaumaturgi mirabilia; alius enim nostrum liberationem et consolationem animæ, alius confirmationem corporis sui obtinuit, omnes denique omnino aliquid ex eo lucrati sumus. Ipse ego qui peroro, quid passus non sum! quanta beneficia non accepi a Sancto! Cur autem ea eloquar? cum omnes proprias infirmitates, et ex iis quæ passi sunt facta in se prodigia narrent; atque pro difficili lamento ac planctu eucharisticos hymnos B laudesque adferant? Ipsa quoque per se loquitur malorum curatio, nec eget oratore.

sibi et suis auditoribus facta,

26 Cum igitur omnes simus debitores Martyris, quotquot ad memoriam ejus celebrandam convenimus, hos ipsos de miraculis ejus pulcherrimis libemus sermones: quia ipse Martyr sicut orationem hanc ornat, sic ab eadem ornatur: nulla enim re potius quam oratione et Deus et Sancti honorantur, quia etiam Deus est verbum, licet insanientes aliqui præcipuum Dei donum, ipsius inquam verba, odio magno prosequantur. Nos vero licet oportere: aliquid pro Verbo pati, verbum in conventu depromamus, oratione quidem expiantes animas, corpora vero perungentes nardo fragrantiæ a Sancto emanantis. Etenim jam olim superior materiali concretione effectus, mortemque suam pro extremo offerens sacrificio, accedentes ad se nunc mystice sanctificat, divina charismata nobis aspirans instar suavis fragrantiæ, et in odore unguentorum suorum trahens nos, ad supernam tranquillitatem.

Sanctoque orationem offert,

27 Agite ergo, et agamus prompte diem festum, pro libaminum ferculorumque primitiis sermonem apponentes. Expurgemus nunc animas corporaque a sordibus, ut digne choream excipiamus Angelicam, cum qua Martyr hic magnus trinam bonitatem C in una glorificat dominatione. Exultemus Sacerdotes, qui admirabilem hunc virum invenimus ejusdem nobiscum certaminis participem; ecclesiæ Ministri, qui ducem talem; Æditui, qui divinum vere ornatorem; Reges, qui regni cœlestis possessorem nacti estis. Exultate Magistri, invento præceptore; Discipuli, eo qui verus Christi discipulus fuit. Vos autem Monachi, electus cœtus, Nazaræi atque Æ diles, non erubescite vestræ exercitationis consortem. Agnoscat Miles pugilem Christi, atque animetur ad ea quæ officii sui sunt facienda; et Plebeius non deficiat propter suam simplicitatem, considerans eum qui maltiam perspicit vincitque serpentem. Universus boni Pastoris grex nusquam diffugiat: pauperes et egeni, virgines et continentes, juvenes simul ac senes, indigenæ et alienigenæ, omnes pariter Christi famulum extollamus laudibus, manibus animæ indesinenter plaudamus, et hoc in loco conjubilemus Deo. Hæc enim domus Dei, fundamentum immobile, locus remissionis, fons respirationis, aqua exultationis, tabernaculum quietis, valetudinarium æternum, animarum expiatio, corporum in statum pristinum reformatio est.

omnes ad festivitatem invitans:

28 Concedite mihi, ut adhuc tantillum indulgeam

νοῆσαι βεβαίως καὶ στῆσαι τῆς διανοίας τὸ ὄμμα πρὸς D τὸ λεγόμενον, τῶν δευτέρων ἀπαμειβόντων εὐθέως τὰ φθάσαντα. Πάντα μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, τάδε τοῦ Μάρτυρος μακρὸν ἢ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν διηγήσασθαι· ἥξω γὰρ, οἶδα, τοῦ πρόσω φερόμενος, καὶ συνεπίσταμαι τὴν παρέκβασιν βιαζόμενος, Ἀλλ᾽ ἐάσω λοιπὸν ἐκφράζειν τὰ ἄρρητα. Τί γὰρ καὶ δεῖται λοιπὸν ἐναργῶς παρόντα τὰ πράγματα, καὶ αὐτοψία, καθὼς καὶ ἤδη προείπομεν, τὸ θαῦμα πιστούμενα; Ὁρᾷς τὸν χωλὸν, δεξιῶς εὐαλλόμενον; πρὸς δορκάδα παράλυτον ἁμιλλώμενον; τὸν τυφλὸν, ὁρῶντα πρὸς ἥλιον; τὸν κωφὸν, φθεγγόμενον καὶ ψιθυρισμοῦ ἐπακούοντα; Μικροῦ καὶ πάντες, οἱ πρὸς τὴν ἱερομηνίαν ταύτην συναγερθέντες, τοῦ Ἁγίου τούτου θαυματουργοῦ γεγόναμεν πάρεργον. Ὁ μὲν γὰρ λύτρον ψυχῆς καὶ παράκλησιν, σωμάτων ἄλλος ἀνάρρωσιν, καὶ πᾶς ὅτι οὖν πάντως ἐκ τοῦ Ἁγίου ἐκέρδαινεν. Αὐτὸς ὁ λέγων ἐγὼ, τί γὰρ οὐκ ἔπαθον; τί δὲ οὐκ εὐηργέτηθην ὑπὸ τοῦ Μάρτυρος; τί οὖν καὶ φράσοιμεν, πάντων, ἐξ ὧν ἔπαθον διηγουμένων τὰ θαύματα καὶ τὰ οἰκεῖα πάθη, οὐ θρῆνον καὶ τραγῳδίαν δυσπρόσιτον, ἀλλ᾽ ὕμνον καὶ ἔπαινον προβαλλομένων εὐχάριστον; Αὐτόλεκτος γὰρ ἐξήγησις, ἡ τῶν παθῶν γίνεται ἴασις.

26 Ἐπειδὴ τοίνυν χρεῶσται πάντες τοῦ Μάρτυρος, ἑορτάσαι δὲ τούτου τὴν μνήμην συνεκροτήθημεν, κάλλιστα αὐτῷ καὶ τὰ θαύματα τούσδε τοὺς λόγους ἐσπείσαμεν· E καὶ αὐτὸς γὰρ οὗτος ὁ Μάρτυς λόγον τιμήσας; καὶ ὑπὲρ τὸν παρόντα λόγον τετίμηται. Ὡς οὐδενὶ γὰρ ἄλλῳ τῷ λόγῳ καὶ Θεὸς καὶ οἱ Ἅγιοι αὐτοῦ θεραπεύονται, ὅτι καὶ λόγος ἐστὶν ὁ Θεὸς, κἂν μεμηνότες τινὲς τὸ πρῶτον δῶρον Θεοῦ τοὺς λόγους αὐτοῦ μίσει πολλῷ μεμισήκασιν. Ἡμεῖς δὲ κἂν τι δέοι παθεῖν ὑπὲρ τοῦ Λόγου λόγῳ πανηγυρίσωμεν, λόγῳ μὲν τὰς ψυχὰς ἀποδιοπομπούμενοι, τὰ δὲ σώματα τῷ νάρδῳ τῆς εὐωδίας τοῦ Ἁγίου προσαλειφόμενοι. Οὗτος γὰρ ὑπὲρ τὴν ὕλην πάλαι γενόμενος, καὶ τὴν ἑαυτοῦ τελευτὴν τελευταῖον ποιήσας μυστήριον, μυστικῶς τὰ νῦν ἁγιάζει τοὺς προσιόντας, εὐωδιάζων ἡμῖν τὰ θεῖα χαρίσματα, καὶ τῷ μύρῳ ἕλκων ἡμᾶς πρὸς τὴν ἄνω κατάστασιν.

27 Δεῦτε τοίνυν εὐθέως πανηγυρίσωμεν, πρωτοθοινία καὶ προτελετὰς τοὺς λογοὺς ποιούμενοι· νῦν τὰς ψυχὰς ἀφαγνίσωμεν, νῦν ἐκκαθάρωμεν ῥύπου τὰ σώματα, ὅπως ἀξίως τὴν ἀγγελικὴν χορείαν ὑποδεξώμεθα, καθ᾽ ἣς ὁ Μάρτυς οὗτος ὁ μέγας τὴν τριαδικὴν Ἁγιότητα ἐν μιᾷ δοξολογεῖ Κυριότητι· χαίρωμεν Ἱερεῖς, συναγωνιστὴν εὑρηκότες τοῦτον τὸν θαυμάσιον· Νεωκόροι τὸν θεῖον ὄντως κοσμήτορα. Βασιλεῖς τὸν τῆς ἄνω βασιλείας κρατήσαντα· ἀγαλλιᾶσθε καὶ παιδευταὶ διὰ τὸν διδάσκαλον, μαθηταὶ διὰ τὸν καλῶς Χριστῷ μαθητεύσαντα, μονάζοντες τὸ ἐπιλεκτὸν ἄθροισμα, Ναζαραῖοι καὶ ζάκοροι τὸν συνασκητὴν ὑμῶν μὴ αἰσχύνητε· ἰδέτω καὶ στρατιώτης τὸν ἀριστέα Χριστοῦ, καὶ προσθυμείσθω πράττειν τὰ δέοντα· καὶ F ἰδιώτης μὴ ἐκλυέσθω τὸ ἄπλαστον, τὴν κακίαν σκοπῶν ἐνθέως φρονήσαντα καὶ τὸν ὄφιν νικήσαντα. Πᾶσα ἡ ποίμνη τοῦ καλοῦ Ποιμένος μὴ ἀποδράμοι τε, πτωχοὶ καὶ πένητες, παρθένοι καὶ σώφρονες, οἱ ἐν νεότητι ὁμοῦ καὶ γήρᾳ, αὐτόχθονές τε καὶ ὀθνεῖοι, πάντες ἅμα τοῦ Χριστοῦ θεραπευτὴν εὐφημήσωμεν, χεῖρα ψυχῆς εὐτόνως ἀνακροτήσωμεν, καὶ Θεῷ ἐνθάδε συναλαλάξωμεν· οὗτος γὰρ οἶκος Θεοῦ, θεμέλιος ἄσειστος, τόπος ἀνέσεως, πηγὴ ἀναψύξεως, ὕδωρ ἀγαλλιάσεως, ἀναπαύσεως κατασκήνωσις, ἰατρεῖον αἰώνιον, ψυχῶν κάθαρσις, σωμάτων εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασις.

18 Δότε μοι μικρὸν ἔτι κατεντρυφήσω τῷ ᾄσματι· συναδέτω δὲ πᾶς ἐμοὶ, καὶ ἀνακρουέτω χορδὴν ἐν κινύρᾳ τοῦ πνεύματος. Χαριστηρίους ᾠδὰς ἀνατείνωμεν, ὁ μὲν γὰρ ψυχῆς, ὁ δὲ σώματος πάθος εὐθυδρομήσας ἐνθάδε διέφυγεν· ὁ δὲ καὶ τῶν ἔξωθεν ἐνδεὴς γεγονὼς, τούτῳ προσκαρτερήσας τῷ θείῳ δόμῳ τοῦ δέοντος ἔτυχεν. Ἡ ἡμέρα αὕτη Μαρτύρων πανήγυρις· πάνδημος ἑορτὴ τῶν ὀρθοδόξων συνέστιος. Βάλλε μοι τῶν Παναθηναίων, τῶν Ἡραίων καὶ Δημητρίων, Θεσμοφορίων, Ἐλευσινίων, Ἀρτεμησίων τε καὶ Ὀλυμπίων, τὰ σκοτεινὰ τῶν ἑλληνικῶν ἑορτῶν καταγώγια· οὐ γὰρ ἄντι παρατίθεται πρὸς

ἐξέτασιν

A ἐξέτασιν τῷ φωτὶ τὸ σκότος καὶ τοῖς ἁγίοις τὰ αἴσχιστα, ἡμῶν γὰρ ἀναίμακτος πάναγνός τε καὶ ἄϋλος ἡ θυσία κατέστηκεν. Διὰ τοῦτο, Δέσποτα, Θεὲ παντοκράτωρ καὶ κύριε τοῦ ἐλέους, φεῖσαι τῶν τε ταπεινωμένων καὶ μὴ παραδῷς εἰς ὄνειδος τὴν κληρονομίαν σου τοῦ κατάρξαι ἡμῶν ἔθνη. Ἰδοὺ γὰρ τετήγμεθα, διαπεφωνήκαμεν, τεταλαιπώρηκεν ὁ λαός· οὐκ ἔστιν οὐδεὶς ὁ λόγος φρονήσεως ἐκζητῶν, ὁ συνάγων τὰ διεσπαρμένα εἰς ἕν· πρόσχες ὦ Κύριε, Κύριε μὴ παρίδῃς εἰς τέλος ἡμᾶς· ἀλλ' εὐσπλάγχνῳ ῥοπῇ μετασκεύασον ἡμῶν τὴν ζωήν, εἰρήνην τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς ἐγγὺς χαριζόμενος, ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ τῷ πανελεήμονι Θεῷ μεθ' οὗ σοι τῷ Πατρὶ σὺν ἁγίῳ Πνεύματι δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

cantui, unusquisque autem mecum concinat et pulset chordam spiritalis citharæ. Continuemus cantica, gratiis agendis composita; omnis enim animæ, omnis molestia corporis celeri fuga hinc sese proripuit; et quisquis exteriorum bonorum aliquo eguit, ad hanc divinam ædem veniens, id quo sibi opus erat, est consecutus. Dies hæc Martyrum festum est, celebritas publica, orthodoxorum convivium. Apage hinc Panathenæa, Junonia, Cerealia, Thesmophoria, Eleusinia, Artemisia et Olympia, Gentilium festorum tenebricosa conventicula: non enim inter se ad examen componentur lux et tenebræ, et sanctissimis rebus res turpissimæ: quia victima nobis constituta, incruenta est, purissima est, expersque materiæ. Propterea Domine, Deus omnipotens, Deus misericors, parce contritis corde, et non des hereditatem tuam in opprobrium, ut conculcent eam nationes. Ecce enim contabuimus et desperavimus, ærumnis confectus est populus: non est qui requirat curandi rationes, aut in unum colligat dissipata. Adesdum Domine, Domine, ne despicias nos in finem: sed benigno nutu pacem nobis commoda; pacem his qui longe, et pacem his qui prope sunt, largiens in ipso Christo omnium miserente Deo, cum quo tibi Patri sanctoque Spiritui gloria sit in secula seculorum. Amen.

D *AUCTORE COÆVO EX MSS. et spiritualiter in ea exultans*

pacem cunctis a Deo petit.

DE S. PHANURIO MARTYRE

IN RHODO ET CRETA CELEBRI.

B E D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus cultu certo, incerto die; deque miraculis seculo VIII scriptis, et causa ea huc referendi.

Ex MS. Vaticano dantur miracula

Inter volumina Bibliothecæ Vaticanæ, codicibus Græca ac Latina lingua scriptis locupletissimæ, spississimum unum est, plusquam mille trecentorum et octoginta foliorum, in charta linea, charactere satis minuto, nec omnino vetustissimo, signatusque numero 1190; *quod Paulo V, in Bibliothecæ locupletationem intento, donatum fuisse ab Alexandro Turriano, Episcopo Sitiensi et Hierapetrensi, docet præfixa libro dedicatio. In hoc, nullo (quod sciam) ordine collectæ inveniuntur plurium Sanctorum Sanctarumque Martyrum, quorumdam etiam Confessorum atque Virginum, Passiones et Vitæ, præsertim Orientalium: sic ut credibile sit ad usum alicujus in Syria Ecclesiæ scriptum fuisse, cum res Christiana istic utcumque subsisteret, prius quam talis chartæ conficiendæ usus nostræ Europæ innotuisset. Ex hoc Codice, tum* C *alias quasdam Sanctorum historias nobis descripsimus, tum Vitam* S. Myronis, *Cretensis Episcopi, dandam die* VIII *Augusti; et Miracula apud Cretenses patrata ad invocationem* S. Phanurii, *fallente titulo qui promittit.* Μαρτύριον τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Φανουρίου τοῦ Θαυματουργοῦ, Martyrium sancti Megalomartyris, et Thaumaturgi Phanurii. *Nec enim de vita ac morte Sancti verbum istic ullum, excusante se in ipso exordio auctore, quod de iis nihil omnino sciatur, et solum certus sit cultus, apud Rhodios quidem antiquior quavis hominum notitia, apud Cretas vero memoriæ recentioris.*

cum probatione cultus,

2 *Miracula ergo hic sola habentur descripta ab Auctore Anonymo neutrius insulæ incola, sed ad aliam aliquam Ecclesiam pertinente, ubi præter hunc Sanctum (cujus festum quo die recurrat non exprimit) certis (quos indicat) diebus coluntur* Mellifluus Callinicus *nobis aliunde ignotus, et* sancti Patres, Macedonius Critophagus, atque Eusebius. *Quia autem hos ambos prope Antiochiam Syriæ vixisse scimus ex Theodoreti Philotheo, suspicamur, ibidem floruisse quem indicat etiam* S. Phanurii *cultum: Licet enim prædicti Sancti locum habeant in Menæis excusis, acceptis ex usu Ecclesiarum, Patriarchatui Constantinopolitano subjectarum: cum tamen habent aliis, quam hic notentur, diebus; æquo ac* S. Therapon, *de quo jam egimus, ex Rhodo translatus Constantinopolim; cui, ut vidimus, eadem Menæa memoriam faciunt* XIV *Maji; cum Synaxaria MSS. pleraque et ipsum Typicon, impressum ex usu monasteriorum Terræ sanctæ, notent hunc* XXVII *diem: quo etiam ipsum coli in sua (quam Antiochenam suspicamur) ecclesia docet hic, quem præ manibus habemus, auctor, ipsum quoque adducens in exemplum Sanctorum, publica veneratione celebrium, etsi nesciatur, qui vel unde sint, ubi et cum quibus vixerint, quando vel quomodo obierint.*

etiam i Anticohena (ut videtur) Ecclesia

ubi et S. Therapon colitur 27 Maji.

3 *Igitur cum* S. Phanurii *nomen nullis hactenus inscriptum reperiamus Fastis; et tamen testimonium cultus tam certum ac evidens in præsenti miraculorum collectione inveniatur; visum est convenire, ut quorum vitæ et passionis Acta simili sunt oblivione sepulta, extant autem fortuna simili sola miracula, eos simul referamus hoc die, quo eorum alterum coli scimus. Eadem quoque Diocletiani ac Maximiani persecutione, qua ex Rhodo in Ægyptum fugit* S. Therapon, *coronatum esse* Phanurion, *et Acta periisse eodem Gentilium proverso zelo, quo plerique sancti libri et gesta Martyrum interierunt, nihil prohibet suspicari. De miraculis autem affirmare possumus pro certo, ea seculo* VIII *facta esse omnia; cum scilicet transgressi ex Africa Saraceni jam potirentur Hispania Bætica, necdum vero Cretam ac Rhodum et insulas Cycladas occupassent; sed solum piraticis excursionibus periculosa facerent maria ista, quando ducti in captivitatem Sacerdotes quidam Rhodii, et Cretensis Monachi Ionæ studio atque intercessione* S. Phanurii *liberati, occasionem dederunt venerationem ejus dilatandi usque in Cretam, translatione imaginis, ad similitudinem Rhodiensium ejusdem Sancti imaginum expressæ.*

quare hu adjungitur. F

Miracula sec. 8 contigerunt.

MIRACULA

MIRACULA

Auctore Anonymo seculo VIII descripta

ex MS. Codice Bibliothecæ Vaticanæ num. 1190 *fol.* 1091.

CAPUT I.

Cultus S. Phanurii ex Rhodo in Cretam propagatus, occasione quorumdam a Saracenis Captorum Sacerdotum.

Quamvis lateant principia et acta S. Phanurii,

Magnus hic veritatis propugnator, et Martyr Christi Phanurius, unde quidem profectus, qua familia, quibus parentibus, qua regione, fidelibusque progenitoribus, an infidelibus, ex Rhodone insula, aut aliunde ortus, quave demum ratione in eamdem insulam delatus sit, certo nequit intelligi; cum nec majores nostri quidquam nobis circa hæc tradiderint, nec ipsi a majoribus suis acceperint; quod nemini B quidem mirum aut insolitum videri debet. Siquidem festivum habemus Septembris mensis diem decimum sancto et Mellifluo *a* Callinico; Januarii vero diem undecimum Sancto Patri nostro Macedonio *b* Critophago; et mensis ejusdem decimum sancto Patri nostro *c* Eusebio; mensis denique Maji septimum et vigesimum sancto Hieromartyri *d* Theraponti; et pluribus aliis Sanctis, quorum in monumentis sacris nomina gestaque exprimuntur, aut etiam non exprimuntur.

templum tamen in Rhodo obtinet,

Illud itaque solum non dubio antiquorum sermone invaluit, repertum jam olim fuisse templum, magno Phanurio consecratum. Imagines quoque fuere inventæ, virtute quadam admiranda præditæ, quæ per universam Rhodiorum insulam in honore ac veneratione ab omnibus id temporis habebantur Quam sane venerationem etiamnum illæ obtinent; nec istud modo, sed miraculis insuper majoribus coruscant. Mirabilis enim, inquit Beatus David, Deus in sanctis suis, Deus Israel. Mens videlicet, in Dei unius contemplatione altius defixa, omnium Creatorem, fideles suos famulos gloria extollentem, non parum admiratur.

et cultum apud Cretenses

2 Putas autem quod servum suum Phanurium, inter Martyres cum primis clarum, apud homines illustrem reddere minus curarit? Sane secundum C nomen *e* ejus, ita et vita ac gloria ejus; non enim consentaneum erat ut in sola Rhodo, et ab alienigenis tantum, in eam insulam venerationis causa confluentibus, religiose coleretur; sed visam etiam est Deo in clarissima Cretensium terra sanctum suum honorare, vel potius tam illic *f* quam istic pulcherrimis eum semper illustrare miraculis. Non enim, quemadmodum sacræ nobis paginæ declarant, potest civitas abscondi supra montem posita, nec super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. (Matth. 5, 14.) Rerum igitur admirandarum splendore Sanctus hic adeo inclaruit, ut si eas omnes enarrare nobis esset propositum, sermonis prolixitate eorum præsertim aures fatigaremus, qui cum exiguo desiderio ad nos audiendum forsitan accesserunt.

Ob multa et insignia, miracula,

Paucis itaque Martyris Phanurii admirandam in operando vim atque potentiam ob oculos ponemus, et brevi sermone auditores satiabimus. Non enim solis insulæ Cretensis habitatoribus auditum est, id quod in Sacerdotibus quibusdam admirabiliter contigit. Quin etiam prodigii loco haberi potest, quod e Coronensi *g* urbe, et *h* Thebarum partibus non pauci, nec uno tempore, sed quavis anni tempestate, quovis mense, quavis hebdomada, Sancti hujus gratia, mare traje-

Οὗτος ὁ μέγας τῆς ἀληθείας Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Φανούριος, ὅθεν μὲν ὥρμητος, καὶ ποίου γένους, ἢ ἐκ τίνων, γονέων, καὶ ἐκ ποίας ἐπαρχίας, ἢ ἐκ πιστῶν ἢ ἀπίστων, ἢ ἐκ νήσου Ῥόδου ἢ ἄλλοθεν, πόθεν ἐν αὐτῷ εὑρέθη, οὐκ ἔχομεν ἀσφαλῶς τοῦτο εἰδεῖν, ἐπεὶ οἱ πρὸ ἡμῶν οὐ παρέδωσαν, οὐδ᾽ οὗτοι τῶν πρὸ ἐκείνων ἤκουσαν. Καὶ οὐδὲν θαυμαστόν· ὅτι τὸν Σεπτέμβριον ἑορτάζομεν ἐν τῇ δεκάτῃ αὐτοῦ, τοῦ ὁσίου Καλλινίκου τοῦ Μελλιβρύτου· τὸν δὲ Ἰαννουάριον πρώτῃ καὶ δεκάτῃ, τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν E Μακεδονίου τοῦ Κριθοφάγου· ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ αὐτῷ μηνὶ δεκάτῃ, τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Εὐσεβίου· τὸν δὲ Μαΐον εἰκοστῇ ἑβδόμῃ, τοῦ ἁγίου Ἱερομάρτυρος Θεράποντος· καὶ ἑτέρων πλείστων Ἁγίων, γεγραμμένων καὶ ἀγράφων. Ἐκ πάλαι δὲ λόγος πρεσβευόμενος, πρὸς πολλοῖς εὑρέθη ὁ ναός, οὗτος Φανουρίου τοῦ μεγάλου ἐστίν. Εὕρωνται δὲ καὶ εἰκόνες ἐν ὅλῃ τῇ νήσῳ Ῥόδῳ, προσκυνούμεναι καὶ σεμνυνόμεναι, θαυμασίαι· καὶ ἕως τῆς δεῦρο ἐκράτησεν οὕτως, καὶ ἰδοὺ οὕτως, ἀλλὰ καὶ μειζόνως λαμπρύνεται θαύμασι. Θαυμαστὸς γάρ, φησιν ὁ μακάριος Δαυίδ, ὁ Θεὸς ἐν τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ, ὁ Θεὸς Ἰσραήλ. Τῷ ὄντι γὰρ ὁ νοῦς, ὁ ὁρῶν τὸν Θεόν, θαυμάζει τὸν ποιητήν, τὸν δοξάζοντα τοὺς αὐτοῦ πιστοὺς δούλους.

2 Ἀμέλει γοῦν ἀντιδόξασε τὸν αὐτοῦ θεράποντα καὶ μέγαν ἐν Μάρτυσιν Φανούριον; κατὰ τὸ ὄνομα γὰρ αὐτοῦ οὕτω καὶ ἡ πολιτεία αὐτοῦ. Οὐ γὰρ εἰκῇ αὐτὸν ἐν τῇ Ῥόδῳ δοξάσαι, καὶ παρὰ πολλοῖς ἐξ ἀλλοδαπῶν χώρων ἐκεῖσε ἐρχομένων· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ περιφήμῳ Κρήτῃ ηὐδόκησε δοξασθῆναι, μᾶλλον δ᾽ ἀεὶ ἔνθα κἀκεῖ δοξάζεσθαι διὰ τῶν θαυμάτων. Οὐ δὲ γὰρ δυνατόν, ὥς φασι τὰ θεῖα Λόγια, πόλιν κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένην, οὐ δὲ λύχνον ὑπὸ τὸ μόδιον τεθῆναι, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν λυχνίαν τῆς οἰκίας, ἵνα φαίνῃ τοῖς ὑπ᾽ αὐτὴν οὖσι. Πολλὰ γοῦν θαύματα ἐφάνη ποιῶν, ἅτινα εἰ βουληθῶμεν διεξελθεῖν, ἐπὶ πολὺ τὰς ἀκοὰς τῶν οὐ μετὰ πόθου τῷ λόγῳ ἐντυχανόντων ἐνοχλήσομεν. Φθάνει δι᾽ ὀλίγων τὴν τοῦ Μάρτυρος Φανουρίου ἰσχὺν ἐπιδείξωμεν, F καὶ τοὺς ἀκροατὰς κορέσωμεν ἐν βραχυλογίᾳ, ἀκουστὸν γάρ ἐστιν, οὐ μόνον τοῖς ἐν τῇ Κρήτῃ τὸ τῶν ἱερέων παράδοξον τερατούργημα. Τέρας δὲ λέγομεν εἶναι, ὅτι πολλοὶ μὲν ἐκ τῆς Κορώνης, καὶ Θεῶν μέρεσιν ἔπλευσαν, οὐκ ἐν χρόνῳ ἑνί, ἀλλ᾽ ἐν ἑκάστῳ καιρῷ καὶ μηνί, καὶ ἑβδομάδι; οὐδεὶς δὲ ἐπὶ τῷ τοιούτῳ συνέβη δεινῷ, ὡς ἐκείνης γέγονε. Καὶ τοῦτο μέν, κατ᾽ οἰκονομίαν Θεοῦ, ἦν ὡς ῥόδα ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν εὑρεθῶσι, ἢ ὥσπερ χρυσὸς ἐν χωνευτηρίῳ, ἢ καὶ πρὸς δοκιμήν, καὶ πίστιν γονέων καὶ φίλων, μᾶλλον δὲ ἵνα τοῦ κατὰ πνεῦμα Πατρὸς αὐτῶν ἡ πρὸς Θεὸν τελεία ἀγάπη, καὶ τὸ διακαὲς τοῦ κατὰ Θεὸν ἔρωτος, γνώριμοι οὐκ εἰς ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐρχομένας γενεὰς τὸ τοιοῦτον καλὸν γένηται. Πρὸς τούτοις δὲ μᾶλλον, ὡς ἡ τοῦ Μάρτυρος Φανουρίου θαυμαστὴ καὶ ἔνδοξος εἰκών, καὶ διὰ τῆς εἰκόνος ἡ θαυματουργία τοῖς Κρησὶ ἐμφανὴς γένηται·

3 Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! Τίς ἔγνων οὖν ἃ ὁ Κύριος, ὄντως γὰρ ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι κατὰ τὸν Παῦλον αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. Πῶς ἤρξατο τὸ τῶν Ἱερέων, καὶ ἐπὶ τίνι συνήντησε τέλος, θαυμαστὸν καὶ νοῆσαι μὲν καὶ εἰπεῖν. Ὅμως ὡς τῷ Θεῷ ἔδοξεν, κατὰ τὸν Ἰώβ, οὕτως καὶ ἐγένετο.

A ἐγένετο. Θαυμάζειν δεῖ, ἀλλ' οὐ πραγμονεῖν τὰ τοιαῦτα. Φέρε δὲ δι' ὀλίγου, εἰ δοκεῖ, πῶς ἐμφανὲς γέγονε τῷ τιμίῳ Πατρὶ Ἰωνᾷ τὸ τοῦ Μάρτυρος ὄνομα· (γέγονεν δὲ κατὰ τοιάνδε ὑπόθεσιν ἵνα δὲ καὶ εἰς τὰς μετέπειτα γενεὰς τὸ ἔργον τοῦτο ᾄδεται, τὸ τῶν Ἱερέων ἆθλον, καὶ ἡ κατὰ Θεὸν σεμνὴ πολιτεία τοῦ τιμίου Πατρὸς, καὶ ἡ ἐξάκουστος καὶ καλὴ αὐτοῦ γνώμη ἀναφανδὸν πρὸς πᾶσιν ᾄδεται, καὶ πῶς οὖν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν φίλων ἔθηκε· μᾶλλον δ' ὡς ἔφημεν, ἵνα καὶ ἡ τοῦ Ἁγίου ἐμφάνεια εἰς ἡμᾶς γένηται) ἐν συντόμῳ καὶ διὰ βραχέων ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς πάντα ἐκ μέρους, ὡς ἡμῖν ἐφικτὸν δηλώσωμεν.

4 Οὗτοι μὲν οἱ Ἱερεῖς συλληφθέντες παρὰ τῶν ἀθέων Ἰσμαηλιτῶν, τέσσαρες γὰρ ὄντες. Καὶ τὸν μὲν ἕνα, τοὔνομα Κωνσταντίνου, ἅμα τῷ λαβεῖν αὐτὸν, θανάτῳ παρέπεμψαν· τίμιος γὰρ ὢν Θεῷ τότε, διὰ τοῦτο, κατὰ τὸν Σολομῶντα, ἡρπάγη, μὴ κακία ἀλλαλάξει σύνεσιν αὐτου· τελειωθεὶς οὖν ἐν ὀλίγῳ, ἐπλήρωσε χρόνους μακρούς. Οἱ δὲ λοιποὶ, τῇ τρικόρῃ συμπλέοντες, καιρὸν οὐκ ὀλίγον, τοῖς Ἀθέοις, ὅσα μὲν δεινὰ ἔπαθον, οὐ δύναμαι [λέγειν], ὥστε ἐκ μόνης τῆς φωνῆς γεγνώρισται ὁ εἷς, ἐκ δὲ τῆς ὄψεως οὐ δ' ὅλως, ὄνομα μὲν Μιχαὴλ ἦν. Ἐξελθόντες δὲ τοῦ πλείου, ἐν τῷ ἀστεῖ Παλατίων οἰκήσαντες, κἂν τούτου δὲ, οὐκ ἐνὶ οἴκῳ, οὐ δ' ἐνὶ κυρίῳ, ἀλλ' ἐν διαφόροις καὶ κακοῖς (ἵν' ὥστε πολοδόκιμοι μᾶλλον φάνοιεν) ὅσα
B δὲ τούτοις ἐπράχθη δεινὰ, ἐν κόποις καὶ μόχθοις, καὶ πείνᾳ ἐν δίψει, καὶ πάσῃ κακουχίᾳ, οὐ δύναμαι λεπτομερῶς ἐξηγεῖσθαι· ἐδόχως δὲ τὰ τοῦ ἑνὸς, καθ' ὑπερβολὴν, ἄπειρα ἦν τὰ δεινὰ, ὡς εἴρηκα πρότερον. Τὰ δὲ τὰ τῶν τικτόντων αὐτοὺς, ἀγχιστῶν, καὶ φίλων δάκρυα, οἰμωγὰς καὶ θλίψεις, μεταβάσεις ἐκ τόπου εἰς τόπους, καὶ ἀπὸ φίλων οἰκίας συνδρομῆς ἕνεκα, τίς ἄρα δυνηθείη ἐκτραγῳδεῖν λεπτομερῶς· ὅσας μὲν σπεύσεις καὶ ἀποκρίσεις, καὶ οἵας πέπομφαν, πρὸς τῆς ἐξουσίας γραφὰς, καὶ ἐκ ἀρχόντων τινῶν ἐν Ῥόδῳ, πρὸς ἐπάνοδον καὶ λύτρωσιν αὐτῶν. Οὐ μικρὸν δὲ καὶ τοῦτο πρὸς λύπην, τὸ πρέσβειν ἀποσταλεῖναι παρὰ τῆς ἡμετέρας ἐξουσίας, πρὸς τὸν ἄρχοντα Παλατίων, τὰ πρὸς εἰρήνην αἰτοῦντα· δι' οὗ μεγάλας ἐλπίδας ἀπολέσαντες, δάκρυα τοῖς δάκρυσιν προσετέθησαν, καὶ πᾶσα ἐλπὶς, τούτου ἐπανελθόντος ᾤχετο· ἀστοχήσας οὖν ἐκεῖνος τούτους λαβεῖν, καὶ ἀεὶ ληφθῆς πρὸς ἐξωνὴν ἐκείνων ἀργύρια, κενὸς ἐπιστρέψας, οὐδεμία λοιπὸν ἐλπὶς ἀπελείφθη.

5 Ταῦτα ἰδὼν ὁ κατὰ Θεὸν πατὴρ, καὶ ἃ πατὴρ σαρκικὸς, ἢ ἀδελφὸς, ἢ ὅλως τις τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν ἠδυνήθη πρᾶξαι, αὐτὸς τιτρώσκεται τῇ κατὰ Θεὸν λύπῃ καὶ πάντας ἀφεὶς ᾤχετο τῆς ὁδοῦ. Οὐκ ἐλύπησεν αὐτὸν τῆς γλυκυτάτης αὐτοῦ μητρὸς στέρησις, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ ὁμαίμονος αὐτοῦ, οὐ δὲ πᾶσα τῆς μονῆς αὐτοῦ ἡ ἀδελφότης, οὐ δὲ τοῦ μακροῦ πελάγους ῥεύματα καὶ ναυάγεια, οὐ δ' ἡ
C τῶν φίλων καὶ γνωρίμων στέρησις· ἀλλ' ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ λάθρα πάντων καὶ βίᾳ πνευματικῇ ἐν τῷ ἀστέει Χάνδακος γενόμενος, καὶ διὰ πλευσήματός τινος ἀπῆλθεν ἐν Ῥόδῳ. Κἀκεῖ γενόμενος, καὶ τοῦ λιμένος ἔξω ἐλθὼν, καὶ τὰς γραφὰς πρὸς τῆς ἐξουσίας καὶ ἀρχόντων τινῶν εἰληφὼς δυσωπητικὰς, οὔσας, δέδωκε τοῖς γραφεῦσι· καὶ λαβόντες ἐδέξαντο ἀσπασίως, οὐ τοσοῦτον διὰ τὰς γραφὰς, ὅσον διὰ τὸ συνετὸν τοῦ ἀνδρὸς, ὃν εἶχον ἐν φίλοις ἄριστον. Οὐχ εὑρέθη ἐκεῖ Πετρανὶς (τοῦτο γὰρ ὄνομα τῷ ἐκείνῳ ἀνδρὶ) ἀλλὰ ἦν ἐν τοῖς μέρεσι τῶν Παλατίων· κἀκεῖ τὰς γραφὰς ἀποστεῖλασι, καὶ τὴν ἐξωνὴν πᾶσαν. Τὰ διὰ μέσου δὲ πολλὰ ὄντα, οὐ δυνατὸν γράφειν· πολλαὶ οὖν ἐναντιώσεις καὶ πόλεμος τοῖς μέρεσι Παλατίων. Δι' ὧν ἀπελπίσας ὁ πατὴρ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἱερέων, ὅτι Κὺρ Γεώργιος ὁ Πετρανὶς ἔγραψεν αὐτοῦ τὰ συμβάντα, καὶ διὰ τὸ, τὸν ἕνα τῶν Ἱερέων εἶναι ἐν μεγάλῃ ἀσθενείᾳ, καὶ πιστότερον ὄντα αὐτὸν καὶ λίαν ἀγαπημένον.

6 Καθεζόμενος ἐν λύπῃ μεγάλῃ, ὡς εἰδὼς ἦλθέν τις Ἱερεὺς Ῥόδιος, τοὔνομα Ἀντώνιος, ἀνὴρ ἀστεῖος καὶ χαρίης, οὐ τοσοῦτον δι' αὐτὸν, ὅσον διὰ τὴν παραμύθιαν· ἐξ ἔθους γὰρ ἦν ταῦτα ποιῶν, ἵνα παραμυθῆται τοὺς λυπημένους· τότε δὲ εἰς τοσοῦτον ἦν τῇ λύπῃ πιεζόμενος ὁ Πατὴρ, ὡς οὐ δὲ πρὸς βραχὺ κἂν ἐμειδίασεν. Τοῦτον ἰδὼν καὶ ὁ ἁγιώτατος Μητροπολίτης Κὺρ Νεῖλος περί-

cerint; nemo autem postquam illuc pervenit in talem calamitatem incidit. Hoc vero per Dei dispositionem sic eis accidit, acsi rosas in medio spinarum, aut positum in fornace aurum inveniret, aut etiam ad experimentum quodpiam et majorem parentibus atque amicis facti fidem facienda; seu potius ut hujus nostri in spiritu Patris erga Deum perfecta caritas et fragrans amor, non modo nobis, sed omni quoque secuturæ posteritati innotesceret, Cretensibus tamen magis, ut admiranda ejus et gloriosa imago, et quæ per ipsam fiunt miracula, ad eorum quoque cognitionem pervenirent. D

EX MS. VATIC. Inter quæ imprimis diffamata

3 O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei. Quis utique novit ea quæ Dominus? revera enim teste Apostolo, incomprehensibilia sunt judicia ejus et investigabiles viæ ejus. Est sane et cogitatu et dictu stupendum qua ratione id quod circa Sacerdotes miraculum accidit, initium habuit, et quasi fine conclusum est. Nihilominus sicut Domino placuit, ita factum est, ut cum Jobo loquar. Miranda sunt quæ dicam, non imitanda. Age vero, paucis quomodo sancti Martyris nomen venerando Patri Jonæ primum innotuerit, in medium ut poterimus, proferamus; factum est enim, ut ad posterorum memoriam illustre facinus ex merito transmittatur, E utque sacerdotum calamitas, et venerandi Patris recta coram Deo conversatio, et memoranda cum primis atque insignis animi ejus integritas palam ad omnes homines celebretur, dum cognitum fuerit etiam, qua ratione animam suam pro amicis posuerit, aut potius ut in majorem S. Phanurii notitiam earum rerum commemoratione deveniamus.

Rom. 11, 33
Sacerdotum 3 a Saracenis captorum liberatio;
Job 1, 21

4 Comprehensi ab impiis Ismaelitis Sacerdotes, quos dixi, quatuor omnino erant, e quibus unum, cui nomen Constantino, mox ut eum ceperunt, morti destinatum interfecere. Cum enim iste jam tunc Deo esset placitus, propterea, ut ait Salomon, raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus. Consummatus igitur in brevi, explevit tempora multa. At alii tres qui supererant, interea dum longo sane tempore in una eademque triremi cum impiis hominibus navigant, quam multa quamque gravia ab iis perpessi sint, non possum edicere: utpote quæ sola voce innotuerint, visu autem non integre cognita sunt ab uno eorum, cui nomen Michael. Navi autem egressi et in *i* Palatiorum civitate commorantes, idque non in una solum familia, nec uno suo Domino, sed diversis ac pessimis quidem hominibus (ut eorum virtus magis probaretur) quot quantaque mala sustinuerint, qua laboribus et ærumnis, qua fame et siti ac omni denique calamitate oppressi, F accuratius vobis explicare nequeo. Hoc licet affirmare, infinita fuisse mala, quæ supra modum unus ex illis est perpessus, ut ante dictum. Parentum vero et propinquorum amicorumque lacrymas, gemitus, afflictiones, de loco ad locum commigrationes, et ad variorum domos concursus, quis accurate satis et flebiliter describat? Quæ vero eorumdem fuerunt studia, quæ supplicationes, quæ litteræ missæ, etiam a quibusdam ex Rhodo primoribus, ad Principes, pro illorum in patriam reditu libertatque impetranda? Neque hoc parum luctum auxit, quod cum a nostro Magistratu ad Palatiorum Principem misissent legationem pacis postulandæ causa; magnis quas conceperant spebus dejecti sint; et inani reverso legato, omnis rem prospere gerendi expectatio evanuit. Etenim qui magnam ut illos redimeret pecuniæ vim detulerat, desperata eorum libertate, spem omnium ereverat.

pro quibus post necem alterius simul capti,
Sap. 4, 11

i cum frustra laborassent amici Rhodienses,

5 Hoc ut cognovit spiritualis miserorum Pater ea facere decrevit, quæ aut pater carnalis aut frater, aut omnes omnino propinqui non potuissent suscipere; et magno dolore animi percussus, relictis omnibus

et profectus in Cretam unus

EX MS. VATIC.

A nibus in viam se dedit. Non illum a proposito deterruit quod dulcissimæ matris, fratrisque amantissimi, ac totius in monasterio degentis sodalitii aspectu privandus esset : non deterruit maris vastissimi horrenda facies, non solitudo ab amicis et propinquis ; sed certa animi sententia et divina quadam virtute impulsus, urbem *k* Chandacis tandem obtinuit, et post navigationem aliquam in Rhodum exscendit. Quo ut advenit, et in regionis interiora progressus est; litteras, quas a summo magistratu et viris aliis primariis amice scriptas acceperat, in publicorum scriptorum manus tradidit. Atque hi non tam ob litteras, quam ob summam viri prudentiam et moderationem benigne eum exceperunt quem habebant inter amicos optimum. Non inveniebatur ibi Petranis (hoc viro nomen erat) sed degebat in finibus Palatiorum ; eo proinde et ipsæ mox litteræ et totum pretium redemptionis missum est. Quæ vero interea contigerunt, non facile dixero scripserove : multæ siquidem contentiones multaque dissidia intra Palatiorum fines sunt exorta. Quapropter desperabat de libertate Sacerdotum bonus Pater ; quoniam Dominus Georgius Petranis quæcumque acciderant, litteris E ad eum datis perscripserat : et qui Sacerdotum unus gravi admodum premebatur infirmitate , qui et fidelissimus erat et magis ab eo diligebatur.

k nullam invenisset spem.

cito curandæ liberationis,

6 Ut ergo hæc intellexit, magno in mœrore versabatur, quando advenit Sacerdos quidam Rhodius, cui nomen Antonio, vir urbanus ac gratiosus , nec adeo propter ipsum , quam ad solatium quoddam suggerendum ; hoc enim habebat in more positum, ut eos qui in mœrore essent consolaretur. Tunc autem dolore adeo opprimebatur bonus Pater, ut ne momento quidem vultum ad hilaritatem componeret. Eumdem etiam sic mœstum videns sanctissimus Metropolita Dominus Nilus , hominem ita est percunctatus; Quomodo aut quam ob causam adeo tibi ægre est, o Pater, in rebus spiritum concernentibus adeo exercitate? Cui mox alter respondens indicavit causam animi tam dejecti. At Pontifex rursus ad eum : ad monasterium, inquit, magni Martyris Phanurii te confer , ibique ut sacerdos Antonius ante dixit , Sanctum adora , atque ab eo doloris tui levamen fidenter postula ; non dubium , quin ipse continuo indicaturus tibi sit ea , quæ ad tuum sunt commodum factura. Eam namque a Deo facultatem ipse accepit , qui sane mirabilis est in Sanctis suis. Hæc audiens pariter ac dolens ad S. Martyris templum sese contulit, quem ubi magno cum affectu adoravit, promisit quiddam quod prompte facturus esset, mox atque de Sacerdotibus aliquid intellexisset.

et liberationis cito futuræ spem:

monetur ut S. Phanurium invocet :

7 Post hæc gaudio simul ac mærore plenus e monasterio est egressus, gaudio quidem, eo quod non parvam in S. Phanurii precibus spem reponeret ; dolore vero, quod de auxilio Sancti et exauditione certus nondum esset. Cumque aliquantum processisset , captivum quemdam ad cellam suam properantem conspicit, Hunc ille, Theodorum nomine , quasi a S. Martyre sibi fuisset submissus , excepit. C Postquam vero intellexit, recenter eum e Palatiorum urbe esse digressum, de captivis Sacerdotibus interrogavit. Ad quæ fuse satis captivus respondit : Vidi, inquiens, duos ex iis, de quibus quæris, captivos Sacerdotes, quorum nomina Nicolaus et Georgius, sanos atque incolumes. De Michaele autem , quem plurimum amabat, ob humilitatem externam internamque hilaritatem, et quia erat suus in spiritu discipulus, aiebat, quod infirmus erat adeo ut, nisi ex voce ægre cognosceretur esse homo, propter ea quæ ab impiis passus fuerat fidei causa : unum autem occisum fuisse intellexi inquit, Principem vero Petrani sic de Sacerdotum libertate audivi loquentem, quasi vehementer cuperet eos persoluto pretio redimi. His auditis Pater magna est perfusus lætitia , et quod S. Phanurio fuerat pollicitus sine mora persolvit (sic enim decebat , quia cito eum Sanctus liberaverat a molestia) et Sancti imaginem propterea sibi fieri curans , eamdem secum in Cretam detulit. F

quo facto certiora nuntia de captivis accipit,

ideoque imaginem ejus in Cretam defert.

λυπον ὄντα, ἠρώτησε τοῦτον· Πῶς, πνευματικὲ, καὶ D διατί ταῦθα οὕτως ἔχεις; Πρὸς ὃν ἀπεκρίνατο ὁ Πατὴρ λυπούμενος τὴν αἰτίαν τοῦ ἀπελπισμοῦ· Λέγει οὖν τῷ λυπουμένῳ ὁ Ἱεράρχης, Πορεύθητι εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Φανουρίου. προσκύνησον ὡς καὶ Ἀντώνιος Ἱερεὺς προεῖπεν, καὶ ἐξαίτησον ὁλοψύχως περὶ ὧν λυπούμενος εἴης, καὶ αὐτὸς τάχιστά σοι δηλώσει· τὸ δύνασθαι γὰρ ἀπὸ Θεοῦ κέκτηται, θαυμαστὸς γὰρ ὁ Θεὸς ἐν τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ· ἅμα τὸν λόγον ἀκούσας, ἀπείη χαίρων καὶ λυπούμενος πρὸς τὸν Ἅγιον, ὃν καὶ προσκυνήσας μετὰ πάσης ἀγάπης, ἔταξε τῷ Ἁγίῳ, ὡς καὶ μαθὼν ταχέως περὶ τῶν Ἱερέων, τὸ ταχθὲν προθύμως ποιήσει.

7 Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελθὼν τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου, χαίρων καὶ λυπούμενος· χαίρων μὲν, θαῤῥῶν τῷ Ἁγίῳ· λυπούμενος δὲ, ὡς τὸ τοῦ Ἁγίου θερμὸν καὶ εὐεπήκοον οὐκ εἰδώς. Ἐρχομένου δὲ αὐτοῦ, ὁρᾷ τινα αἰχμάλωτον, τοὔνομα Θεόδωρος, ἐρχόμενον ἐν τῷ κελλίῳ τοῦ Πατρὸς, ὡς ἀποσταλθέντα παρὰ τοῦ Ἁγίου νομίζομεν, καὶ μαθὼν ὅτι νεοστὴ ἦν ἂν ἐλθὼν ἐκ τῶν Παλατίων, ἠρώτησε περὶ τῶν αἰχμαλώτων Ἱερέων. Κἀκεῖνος εἰς πλάτος ἐξηγεῖται· Εἶδον γὰρ φησι τοὺς δύο τῶν αἰχμαλώτων, οἵτινες ἐν ὑγείᾳ ὄντες, ὧν τὰ ὀνόματα τῶν Ἱερέων Νικόλαος καὶ Γεώργιος, περὶ τοῦ δ' αὖ Μιχαὴλ καὶ λίαν φιλητοῦ, διὰ τὸ ταπεινὸν τοῦ σώματος καὶ ἱλαρὸν τῆς ψυχῆς, E καὶ φοιτητοῦ ὄντος τοῦ κατὰ πνεῦμα πατρὸς, ἐν ἀσθενείᾳ ὢν, μόλις ἐγνωρίζετο ἄνθρωπος ἐκ τῆς φωνῆς, ἐκ τῶν δεινῶν ὧν ἔπαθεν παρὰ τῶν ἀθέων διὰ τῆς πίστεως· ὡς καὶ τὸν ἀποκτανόντα· τοῦ δὲ Ἄρχοντος Πετρανὴ ἤκουσα περὶ τῶν Ἱερέων τὴν ἐλευθερίαν, πόθον ἔχειν μέγαν τοῦ ἐξαγοράσαι αὐτούς. Καὶ ταῦτα μὲν ἀκούσας ὁ Πατὴρ, χαρίεις ὅλος γενόμενος, καὶ τὸ ταχθὲν τοῦ Ἁγίου ὁλοψύχως τελέσας, ὡς εἰκὸς (ταχεῖαν γὰρ τὴν τῆς λύπης ἀπαλλαγὴν ὁ Ἅγιος ἔφερε) διὰ τοῦτο ὁ Πατὴρ τὴν τούτου εἰκόνα ἱστορήσας, πρὸς τὴν Κρήτην μετ' αὐτοῦ φέρων.

ANNOTATA.

a *Menæa Græcorum ad 28 Septembris alicujus* Callinici Martyris *simplicem memoriam faciunt, nec uspiam invenimus alium eo mense commemoratum : Non videtur autem de nihilo hic additum* Melliflui *cognomentum , et omnino puto hunc esse alium, absque Martyrii encomio simplici titulo* Sancti *honoratum. Fortassis autem ipse est, de quo, ut recluso in monasterio S. Sabæ, agitur in Prato Spirituali Joannis Moschi cap.* 237.

b *De* S. Macedonio, dicto Critophago *ab hordeacei panis usu, egimus cum Menæis* 24 *Januarii* , *et Acta dedimus ex Theodoreto, apud quem illa extare nescio an sciverit hic Auctor.*

c *Idem haud dubie* Eusebius, *de quo ex eisdem Menæis et Theodoreto egimus* 23 *Januarii : quippe qui æque ac* Macedonius *præfatus prope Antiochiam vixit.*

d *De hoc* S. Therapontе *jam egimus.*

e Φανούριος *Græce , Latine reddi potest* Felicitate clarus , *vel* Manifeste felix.

f *Hinc intelligitur ad neutrum locum scriptorem pertinere.*

A g Corone, *urbs Peloponnesi maritima, inter Methonem et Messenem, sub Metropoli Patrensi, anno* 1685 11 *Augusti Venetorum armis fortiter et feliciter recuperata.*

h Thebæ, *urbs Bœotiæ notissima, etiam hodie* Theves *dicta : de hac enim hic agi puto, et corrigo quod perperam transcriptum invenio* Θεμων : *mire enim similes litteræ sunt in manuscriptis medii ævi* μ *et* ν *consonans pro* β : *antiquitus autem* Θῆβαι, *non* Θέναι *scribebatur.*

i Palatia *in Hispania Bœtica seu Andalusia, vulgo* Palacios, *castrum est ad Bætim*, 5 *leucis ab Hispali in meridiem distans : atque hinc intelligitur, Mauris Hispaniam possidentibus hæc accidisse, adeoque post annum* 720, *et ante annum* 822 *quo Cretam Rhodumque et Cyclades insulas eidem Mauri occupaverunt.* D EX MS. VATIC.

k Chandacis urbs, *videtur hic dici totius Cretæ nunc metropolis* Candia, *quasi hæc illum suum conditorem agnoscat : in Creta enim morabatur Jonas, uti ex fine hujus primi Capitis apparet : Rhodum autem navigavit, ut per se solicitaret causam captivorum.*

CAPUT II.

Alia S. Phanurii Miracula apud Cretenses.

Καὶ ταῦτα μὲν τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Φανουρίου τὰ προτερήματα, οὕτως γὰρ θαυμάζεται ὁ Θεὸς διὰ τῶν Ἁγίων, καὶ ἀντιδοξάζει αὐτοὺς μειζόνως· καὶ οἱ ὀλίγα παιδευθέντες, μεγάλα εὐεργεθήσονται· ἐδοκίμασεν γὰρ αὐτοὺς ὁ Θεὸς ὡς χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ, καὶ ὡς ὁλοκάρπωμα θυσίας αὐτοὺς προσεδέξατο· θαυμαστὸς γάρ φησιν ὁ Θεὸς
B ἐν τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο αἰχμάλωτοι γέγοναν οἱ Ἱερεῖς, ἵνα τρία ἀγαθὰ γένηται δι' αὐτῶν· πρῶτον μὲν ἵνα δοκιμασθῶσι καὶ σώφρονες γένωνται· δεύτερον δὲ, ἵνα καὶ τοῦ κατὰ πνεῦμα Πατρὸς αὐτῶν ἡ ἀγάπη φανείη· τρίτον οὖν καὶ ἐξαίρετον μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἵνα ὁ Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Φανούριος λαμπρὸς ἀναφανείη, τοῖς μηδέπω αὐτὸν ἑωρακόσι· Ῥοδίοις μὲν θεατὸς ὢν διὰ τὴν τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ τῶν θαυμασίων ἔργων λαμπρότητα· Κρήτεσι δὲ οὐδαμῶς· Ἀλλ' ἤδη καὶ τοῖς, ἐν Κρήτῃ γνώριμος ἐγεγόνει, οὐκ ἀπὸ τῆς εἰκόνος, ἢ τῶν ἐν Ῥόδῳ θαυμάτων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔνθεν ἐκεῖ γεγονότων· ἅμα γὰρ τὸ ἐλθεῖν, παραυτίκα θαυματουργὸς γέγονεν.

9 Θαυματουργὸς γὰρ διὰ τοῦ [γυναικός τινος] ἀπωλεσθέντος βοὸς, τοὔνομα Φήμη, ὡς ὁ μέγας Γεώργιος, καὶ καθεξῆς διὰ τοῦ μοναχοῦ Θεοδούλου ὄνου, ὃν ἰδὼν δὲ ὁ ἰατρὸς, Τὸν ὄνον ὀγκόμενον ἔφη σύρατε πόῤῥωθεν τοῦ θανεῖν ἕως ὀψίας, ὅτι ὀδωδὼς ἦν, καὶ μὴ ὄζῃ τὴν μονήν. Ὁ δὲ μοναχὸς Θεόδουλος τὸν Ἅγιον καλεῖ εἰς βοήθειαν, καὶ προσκύνημα σὺν λειτουργείᾳ ποιεῖ· καὶ εὐθὺς ἐκλάσθη τὸ τραῦμα ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, καὶ ἡ ὀπὴ ἰάθη καθ' ὥρα, καὶ εὐχαριστηρίους φωνὰς ἔκραξαν πάντες οἱ ἰδόντες. Ἔτι διὰ τῶν ἀπολεσθέντων χρυσῶν ἐνωτίων εὐλαβοῦς τινὸς Νικολάου Ἱερέως, [ἃ] διὰ παρακλήσεως εὗρεν καὶ αὐτὸς εὐθύς. Ἄλλοτε δὲ θαυματουργεῖ· ἐπὶ θυγάτριόν τινος Γεωργίου, ἡ Ἡρίνα [τοὔνομα], καθ'
C ὑπερβολὴν ἔῤῥεεν αἷμα ἐξ ὠθερίου, ὅς τις καὶ πρὸς ἰατροὺς αὐτὴν ἔφερε, ἀλλ' οὐκ ἰάθη· μετὰ ταῦτα πρόστησι τῷ Ἁγίῳ, καὶ παρευθὺς ἰάθη, μικρὸν μόνον ἐρυθρὸν εἰς σημεῖον ἐπὶ ῥινὸς ἔμεινεν εἰς μνήμην τοῦ θαύματος. Αὐτὸς δὲ αὖθις ὁ τὸ θυγάτριον ἔχων, ἐκ δευτέρου τὸν Ἅγιον ἐπικαλεσάμενος, τοῦ ζητουμένου τε τύχηκεν, ὑετοῦ καταλαβόντος τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ τὰς παλάντας ἐτύθη, φοβηθεὶς δὲ μὴ τὰ ἰσχὰ διάβροχα γένωνται. Πάντες οἱ πλησιοχώριοι ἐσκέπαζον ἕκαστος τὰ ἴδια ὡς οἶδε, αὐτὸς τὸν Ἅγιον ἐπικαλεσάμενος ἔφη· Ἅγιε Φανούριέ φησιν, ἐπίβλεψον ἐπὶ ταῦτα, κἀγὼ λειτουργίαν καὶ προσκύνησιν ἐπιφέρω σοι· καὶ εὐθέως ὁ ὑετὸς τοῖς ἄλλοις μὲν ἐπιῤῥάνας, αὐτοῦ οὐδαμῶς. Καὶ ὁ τούτου γυναικάδελφος Νικόλαος, ἰδὼν τὸν μόσχον αὐτοῦ πεσόντα, καὶ κυλοιῶντα ἐπὶ τὴν γῆν εἰς τὸ θανεῖν, ἔλεγον οἱ τούτου ἀγχισταί· Σφάξον τὸ βάδιον πρὸ τοῦ θανεῖν κακῶς. Ὁ δὲ οὗτος παντελῶς ἀπελπίσας, ὡς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἔδραμον πρὸς τὸν Ἅγιον, καὶ εὐθὺς ἰάθη.

10 Ἑτέρα γυνὴ τῶν πλησίων ἔδωκεν ὅλον..... τῶν ἰατρῶν ἐπὶ δυσὶν ἔτεσιν ἀλγῶν τὴν χεῖρα, καὶ τὸν Ἅγιον ἐπικαλεσαμένη εἰς βοήθειαν, καὶ τῆς ἰάσεως οὐκ ἠστόχησεν πάραυτα. Οὐ μικρὸν δὲ τὸ τοῦ Ἱερέως Μανουὴλ, ὡς ἐλθεῖν διὰ τὸ ἄλγος τῶν ὀδόντων εἰς τὸ ἀνασπᾶσαι μὲν τὸν ὀδόντα. Ἰδὼν οὖν ἄλλος ἀπὸ τῶν αἰχμαλωθέντων

Atque hæc sunt quæ Sancti hujus invocatione ante omnia admirabiliter contigerunt. Ita videlicet honoratur Deus in Sanctis suis, quos et vicissim majori ipse gloria afficit : et qui in paucis fuerunt vexati, in multis bene disponuntur : tentavit enim eos velut aurum in fornace, et quasi holocausti hostiam accepit illos is, qui est, ut inquit Propheta, mirabilis Deus in Sanctis suis. Hanc scilicet ob causam in captivitatem abducti fuere Sacerdotes, ut tria per illos bona evenirent. Primum, ut ipsi per probationes efficerentur prudentes; alterum, ut magna Patris ipsorum spiritualis caritas clarius illuscesceret; tertium denique, ac illud præcipuum, ut Martyr Christi Phanurius majori in veneratione esset, apud illos etiam, qui fama necdum aut oculis quidquam de illo acceperant, apud Rhodios quidem sufficienter notus, per imaginem et operum admirandorum claritatem conspicuus, apud Cretenses vero nequaquam; nunc autem etiam istic satis superque manifestus, non per imaginem tantum et miracula quæ in Rhodiorum insula patravit, sed etiam per ipsa quæ in Creta quoque fuere facta : simul enim atque illuc est ingressus, cœpit esse Thaumaturgus.

Exhine Cretensibus notus Sanctus,

Ps. 67, 36.

E

per crebra miracula:

9 Fuit sane Thaumaturgus, sicut Magnus Georgius *a*, circa amissum bovem mulieris cujusdam, quæ nuncupabatur Fama; et circa Monachi Theoduli asinum, quem ut intumescentem vehementer conspexit medicus, Hoc, inquit, animal procul hinc abripite ad vesperam moriturum, ut ne, quoniam graviter fœtet, tetro noxioque odore monasterium inficiat. At Monachus Theodulus sanctum in opem Phanurium vocare, et adorationem cum sacrificio exhibere. Cum ecce tumor, quantus erat, in vulnus repente erupit, ipsumque mox vulnus est sanatum : quo miraculo quotquot aderant obstupefacti, gratiarum et lætitiæ indices in cœlum voces miserunt. Mirabiliter quoque Nicolaus quidam, Sacerdos religiosissimus, aureas quas amiserat inaures recepit, invocato eodem Sancto. Thaumaturgus pariter se exhibuit erga filiam cujusdam Georgii, quæ Herina vocata, incredibili copia sanguinem e naribus *b* emittebat. Hanc cum ad medicos curandam adduxisset parens, nihilo tamen melius illa habuit. Paulo autem post, ut opem a Sancto flagitaret persuasa, pristinæ absque mora sanitati restituta fuit, rubicunda solummodo macula, quæ rem stupendam testaretur, circa nares relicta. Ipse rursum filiæ, qua de modo retuli, pater, cum altera etiam vice Phanurii opem postulasset, voti sui compos effectus est. Cum enim effusissimus imber in eam terræ partem decideret, quam Georgius *c* palanthis conseverat, verebatur ne humore nimio tenella plantatio læderetur. Vicini omnes, qua quisque poterat ratione, defendebant res suas : ipse vero hoc modo cœpit

inter quæ res amissæ recuperatæ, *a*

F

b *Item puella curata a fluxu sanguinis.*

c

Sanctum

A Sanctum invocare : S. Phanurie, oculos huc tuos propitius oro convertas, ac ego sacrificium tibi cum humili adoratione in gratiarum actionem addico. Qua finita precatione, aliis se super effundens imber quæ ipsius erant omnino non corrupit. Hujus quin etiam per uxorem frater Nicolaus, cum vitulum suum in terram corruisse, et volutari super eam velut jam moriturum conspiceret, hoc a propinquis consilii accepit, ut mactaret bestiam antequam pejus ipsa moreretur. In desperationem igitur adductus Nicolaus, una cum amicis ad S. Phanurium supplicitor confugit, ac jumentum e vestigio convaluit

ex MS. Vatic. sata ab imbre servata,

curatus vitulus moribundus,

10 Mulier e vicinis ejus una quæpiam facultates suas omnes in medicos expenderat, duobus annis pessime affectam manum circumferens : hæc igitur præsentem quoque viri sancti opem est experta. Memoratu etiam dignum quod Sacerdoti Manueli contigit; qui cum præ dentium dolore eo esset adductus, ut qui omnium ei acerbissime dolebat, evellendus esset, illeque cruciatus impatiens in lamentabiles voces prorumpere cogeretur; observans id alter eorum qui captivi fuerant, auctor homini fuit, S. Phanurii auxilium opemque ut imploraret, et sanaretur. Cui Manuel : Hoc sane si, inquit, consequar, non sacrificium modo in Sancti illius honorem promitto, sed per singulos etiam annos; et imaginem ejus, in memoris animi significationem, fieri curabo. Quo concepto voto, dolor omnis continuo evanuit. Sacerdotis hujus frater Michael, oblata lampade et veneratione exhibita eidem Sancto, a gravi paroxysmo liberatus est. Sed et Eugenes Marii, cum aliis non paucis, a simili morbo fuere per Phanurii intercessionem curati. Fuit etiam Joseph quidam professione Monachus, in cujus legumina, quæ a terræ illius incolis nomen quoque lentis accipiunt, innumeræ descenderant columbæ omniaque vastabant : cumque diceret indignans. Toto die funda eas jaculabor, responderunt alii : Quin tu sanctum potius Phanurium invoca, et fugabuntur. Invocavit ergo Sanctum, et statim fugerunt; ipse vero Deum et Sanctum glorificavit.

manus affecta,

dolor dentium,

B

gravis febris :

abactæ columbæ satis infestæ,

11 Alter Monachus, cui nomen Jonæ, in acutum calamum pedem ex improviso induerat; cujus acumine cum planta ei esset perforata, et non exiguum pateretur dolorem, medicum adiit : hic autem herbas superimposuit ad malum auferendum. Sed non est a cruciatu liberatus Jonas, donec invocavit Sanctum : quo facto, non solum a dolore, verum etiam a vulnere persanatum se sensit. Alius item Monachus Philippus, intolerabili quadam prurigine ipsos jam viginti annos laborabat, multisque adhibitis remediis nullum malo suo experiebatur levamen : sed mox atque opem benignissimi *d* Sancti imploravit, statim omnis cessavit molestia. Postquam autem ejusdem Sancti ope manus suas, e nescio quo humorum noxiorum ad illas concursu graviter affectas, pristinæ rursum sanitati conspexit restitui Nicolaus *e* Pastor, vir sane religiosus et dignus veneratione, animoque in Sanctum propensissimo; spem concepit, fore ut per ejus invocationem catenas *f* amissas recuperaret. Postquam autem Virum sanctum vespertino tempore supplex invocasset, exurgens summo mane trimulus ejus filiolus, et telum arcui imponens ad ludos pueriles, jecit versus torrentem; fixitque inter medias catenas, quæ ante septemdecim dies erant perditæ intra cœnum torrentis. Tunc puer plorans propter sagittam, abiit ad matrem. Venerabilis autem matrona, sicut filium amabat tenerrime, dilectum deosculata, ut eum placaret (aliam sagittam permittebat), *g*. Sed ille contentius clamabat, Sagitta mea, mater. Cum ergo nihil consilii melioris occurreret, exivit domo una cum puero ad octodecim orgias versus torrentem; seque ad tres cubitos deorsum misit, sagittam extracturus. Simul autem cum ea egressæ sunt catenulæ, et omnes dederunt gloriam Deo ac Sancto ejus, qui non despicit deprecationem invocantium se. Statimque Sacerdos curavit faciendam Sancti imaginem, in memoriam

vulnus pedis sanatum ;

C

d diuturnus pruritus ablatus,

e

f

g et cum sagitta puerili extractæ.

αὐτὸν βιαίως βοῶντα, ἔφη αὐτῷ συμβουλεύων, Ἐπικάλεσαι τὸν ἅγιον Φανούριον, καὶ ἰαθήσει Κἀκεῖνος ἔφη· Ει οὕτως γένηται, οὐ μόνον ἅπαξ λειτουργίαν ποιῶ, ἀλλὰ καὶ κατ᾽ ἔτος, καὶ τὴν εικονα αὐτοῦ ἱστορήσω εις μνήμην· καὶ παρευθὺς ἰάσθη τοῦ ἄλγους· τοῦ Ἱερέως δὲ τούτου ἀδελφὸς Μιχαὴλ παροξυσμὸν ἔχων, διὰ λαμπάδος καὶ προσκυνήματος εὐθὺς ἰάθη. Ἀλλὰ καὶ Εὐγενὴς Μαρίου ἐκ τοῦ τοιούτου νόσου ἰάθη, καὶ ἄλλοι πλεῖστοι. Μοναχὸς δέ τις τοὔνομα Ἰωσὴφ, ἐπὶ τὰ ὄσπρια αὐτοῦ, ὁ καὶ φακὴν οἱ ἐπιχώριοι καλοῦσιν, ἄπειραι ἔπεσον περιστεραί· καὶ φάσαι αγανακτήσας, Σφενδονίσω ὅλην τὴν ἡμέραν· ἔλεγον αὐτῷ, Ἐπικαλέσου τὸν ἅγιον Φανούριον καὶ φεύξονται· εἶθ᾽ οὕτως ἐπικαλεῖται τὸν Ἅγιον, καὶ εὐθὺς ἔφυγον, καὶ ἐδόξασε τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἅγιον Φανούριον. D

11 Πρὸς τούτοις δὲ καὶ μοναχός τις Ἰωνᾶς ἐφνηδίως πατήσας κάλαμον ὀξὺν, ἀποτρυπήσας τον πόδα αὐτοῦ, ἄλγον δεινὸν πιεζόμενος, καὶ πρὸς τὸν ἰατρὸν ἐπορεύθη, καὶ βοτάνας ἔθηκε τοῦ αποσπᾶσαι αὐτόν· ἀλλ᾽ οὐκ ἐλυτρώθη τοῦ ἄλγους, ἕως οτου τὸν Ἅγιον ἐπικαλεσάμενος, καὶ ἰάθη τοῦ ἄλγους καὶ τῆς πληγῆς. Καὶ θάτερος μοναχὸς, Φίλιππος τοὔνομα, κνισμὸν ἔλων ὡς εικοστὸν ἔτος, καὶ πολλὰ ποιήσας, ἰάσεως οὐκ ἔτυχεν· τότε τὸν Ἅγιον ἐπικαλεσάμενος ἄρρωγον, καὶ εὐθὺς ἔπαυσεν τοῦ κνισμοῦ· ἀλλ᾽ οτε ἐλυτρώσατο αὐτοῦ τὰς χεῖρας ἐξ ἀπείρου ῥεύματος, ὁ δὲ ἀρνιτὴς Νικόλαος, εὐλαβὴς ὢν καὶ τίμιος, καὶ φίλος τοῦ Ἁγίου, οὐκ ἠστόχησεν καὶ αὐτὸς τῆς ἐλπίδος διὰ τοὺς ἀπολεσθέντας κλειούς· ἀλλὰ μετὰ τὸ λειπαρῆσαι τὸν Ἅγιον ἑσπέρας, τὸ πρωὶ ἀναστὰς τὸ τέκνιον αὐτοῦ τριετὲς ὂν, βαλὸν βέλος ἐπὶ τὸ τόξον κατὰ τῶν παιδικῶν παιγνίων, ἔρριψεν κατὰ τὸν χείμαῤῥον, καὶ κρούσας ἐν μέσῳ τῶν κλειῶν, ὧν ἀπολέσθη διὰ πέντε καὶ δέκα ἡμερῶν, ἐκ τῶν εἰλῶν τοῦ χειμάῤῥου· τόδε ῥάρος κλαῖον διὰ τὸ βέλος, ἀπῆλθε πρὸς τὴν μητέρα· ἡ δὲ τιμιωτάτη μήτηρ φιλόπαις οὖσα, κατεφίλει τὸν φίλτερον τοῦ εἰρηνεῦσαι..... Αὐτὸς περισσότερον κλαίων ἐβόα, Τὸ βέλος μου μῆτερ. Καὶ μὴ ἔχον τί ποιῆσαι, ἐξῆλθεν τοῦ οἴκου μετὰ τοῦ βρέφους, ὀκτὼ ἢ καὶ δέκα οὐργίας μῆκος ἐπὶ τον χείμαῤῥον, ἔρριψεν αὐτὴν κάτωθεν, ὡς τρεῖς πήχας τὸ βάθος, τοῦ αποσπᾶν τὸ βέλος, καὶ ἐξῆλθεν ὁμοῦ τὰ κλειδία· καὶ ἅπαντες ἔδοξαν τῷ Θεῷ καὶ τῷ Ἁγίῳ, ὁ μὴ παριδὼν τὴν δέησιν τῶν ἐπικαλουμένων αὐτὸν, καὶ εὐθὺς ὁ Θύτης ἱστόρησεν τὴν εικόνα τοῦ Ἁγίου εἰς μνήμην τοῦ γεγονότος θαύματος· Τούτου χάριν ὁ παῖς οὐκ ἤθελεν ἄλλο βέλος, και τοῦτο ἦν τοῦ Ἁγίου καὶ ὁ τοῦ παιδός. E

12 Ἀλλὰ διὰ τί μακρολογίας ἐπιχειροῦμεν; ἄπειρα γὰρ τὰ τοῦ Ἁγίου θαύματα ἐξηγῆσθαι· ἀλλ᾽ ἀρκεῖσθαι τοῖς γεγραμμένοις· καὶ τῇ πίστει πτερούμεθα, καὶ την ἁγίαν Τριάδα δοξάζομεν, παρ᾽ ἧς ἅπαν το κράτος, καὶ ἡ ἐνέργεια πρόσεστι, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ εἷς τῆς ἁγίας Τριάδος τοῖς Ἀποστολοις αὐτοῦ ἔφη· Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκος συνάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, Μετάβηθι, καὶ μεταβήσεται· καὶ οὐ μόνον οσα ἐγὼ ποιῶ, καὶ ὑμεῖς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ μείζονα τούτων. Ἐξ ὧν εις ἐστιν καὶ ὁ μέγας τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς Φανούριος, ὁ τὸ αἷμα ἐκχέας αὐτοῦ ἕνεκα ὁσίως· καὶ δοξάσας αὐτὸν ὡς οἰκεῖον θεράποντα, καὶ μεγαλύνας τοῖς θαύμασι, καὶ ὅσοις μετὰ πίστεως ἐπικέκληται τῆς αἰτήσεως ἔχοντες τὴν ἰσχύν. Ἀλλ᾽ ὦ Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Φανούριε, τοῖς μετὰ πόθου τοὺς ὕμνους σοι καὶ τὰ θαύματα ἐξηφάνασι μέμνησο, παρεστὼς τῇ ἁγίᾳ Τριάδι, ει καὶ ἀνταξιά σοι δυνατὸν ἐξειπεῖν οὐ προσῆν, τῆς δυνάμεως ατεινούσης· σὺ τ᾽ αὐθὶς δῶρα δέχου, καὶ τῇ σῇ πρεσβείᾳ τῶν τῆδε ἀλγηνῶν λυτρῶσαι, καὶ σωτηρίαν ψυχῆς..... καὶ τῇ σῇ πρεσβείᾳ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐπιτύχοιμεν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εις τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. F

A memoriam facti miraculi, quod ut fieret, noluit puer aliam sagittam habere. Atque hoc est quod de Sancto pueroque narratur. D

EX MS. VATIC.

Epilogus Auctoris

Mat. 17 19

Joa. 14, 12

Sanctum invocantis.

12 Verum quid prolixiorem sermonem teximus: cum infinitum sit Sancti hujus miracula enarrare, et sufficere possint jam scripta? Itaque fidei alis sublevatus glorifico sanctissimam Trinitatem, a qua omnis potestas efficaciaque procedit; et ex qua unus Dei Filius Apostolis suis dixit, Si habueritis fidem sicut granum Sinapis, dicetis monti huic, Transi, et transibit: et non tantum, quanta ego facio, vos quoque facietis; sed majora horum. Ex illis autem unus est magnus Christi Martyr Phanurius, qui suum sanguinem ejus causa religiose effudit: quapropter illum etiam glorificavit tamquam proprium famulum, magnificans eum per miracula, et omnibus a quibus invocatur præstans petitionis suæ effectum. Tu vero, o Christi Martyr Phanurie, Sanctæ Trinitati assistens, memento eorum qui laudes et miracula tua enarrarunt, et quamvis non fuerit possibile id facere pro merito, suscipe nihilominus dona nostra; nosque intercessione tua a doloribus libera, animæque salutem largire, ut tua deprecatione adjuti regnum cœlorum consequamur in Christo Jesu, cui gloria et potestas, cum Patre simul et sancto Spiritu, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *De S. Georgii miraculo, circa amissos cujusdam Theopisti boves, vide paucis dicta* 23 *Aprilis in Analectis num.* 41, *et integrum Græcæ narrationis contextum inter Acta Græca ad finem Tomi.*

b *Græce* ἐξ ὠδερίου *quod, solum per conjecturam, verti* ex naribus; *quia in his signum sanguineum relictum dicitur.* B

c Palanthæ *quid sint, non divino. An ex* Planta *Latinorum unius vocali additione factum?* Παλάθη Massassicuum vel caricarum *dicitur: quid si ipsas earum feraces arbores sic vocent Cretes? Sed nec* φύομαι serere *vel* plantare, *alibi adhuc reperi, nec* ἴσχα *pro* plantis *inveni usurpata, licet* ἰσχάδες *sint* herbæ.

d *Quod in Græco additur epithetum* ἄρρωγος, *fateor a me non intelligi; nisi forte compositum est ab* ἀ *privativo et* ῥῶγα, *quo in Romana, id est vulgari Græca lingua,* acinum *significari docet Dictionarium Simonis Portii Latino-Græco-barbarum. Ad notandam ergo Sancti benignitatem et facilitatem, qua assimuletur uvæ acinis carenti, potuit hæc vox usurpari.*

e *In ecgrapho nostro est* ἀρνητής: *quod ductum ab* ἀρνέω nego, *significaret a religione apostatam, quem barbare* Renegatum *appellamus. Hic autem ut infra apparet de Presbytero agitur. Parochum ergo intelligo, quem etiam nos* Pastorem *nominamus, et* ἀρνιτὴν *scribo, ut etymon desumatur, a Gærco-barbaro* ἄρνι, *quod litteraliter, scribitur* ἄρνος, agnus. E

f *Græce scriptum erat* κροιοὺς, *sed mox infra* κλειῶν, κλειὸς *autem sive* κλοιὸς numella *et* catena *ab aliquibus vertitur: et infra diminutive vocantur* κλείδια; *ut suspicari possis id quod amissum erat fuisse* catenulas *sive* armillas aureas: *mulier, (ut hic dicitur) nobilis amiserat, corporis lavandi causa torrentem ingressa.*

g *Tale quid excidisse e textu Græco, patet ex sequentibus.*

DE S. EUTROPIO

EPISCOPO ARAUSIONENSI IN GALLIA.

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus ætate, Vita a Vero successore scripta, cultu, Reliquiis.

C

POST AN. CCCCLXXV

Inter primos Episcopos Arausionenses

Constantius,

Justus,

S. Eutropius,

anno 463

Arausio *a Ptolemæo, Strabone, Plinio, aliisque antiquis memorata: Arausica civitas in Conciliis* Arausionensis urbs *Sidonio Apollinari lib.* 6 *Epist.* 12 *nuncupata; seculo Christi quarto et quinto hoc dicitur habuisse primos Episcopos apud Claudium Robertum et Sammarthanos.* Constantium, S. Eutropium, Verum, *et* S. Florentium. *Horum prior* Constantius *cum Proculo Massiliensi Episcopo ex provincia Narbonensi Legatus adfuit Consilio Aqaileiensi an.* CCCLXXXI, *ubi* Episcopus Arausicus *vocatur, et cum aliis Episcopis adversus Palladium Arianum sententiam pronuntiavit. Inter hunc et* S. Eutropium *aliquod Sedis Arausionensis chaos interpositum est, intra quod videntur aliquot extitisse Episcopi, quorum unus infra,* S. Eutropii *decessor,* Justus *memoratur: qui anno* CCCCXLI *Concilio Arausicano primo interfuit, et nominatur in Epistolis S. Leonis Papæ ad Episcopos Provinciæ datis anno* CCCCXLV *et sequentibus, et in Epistola Synodica Episcoporum Galliæ ad S. Leonem Papam anno* CCCCLII: *anno autem* CCCCLV *interfuit Concilio Arelatensi. Huic ergo* Justo *successit* S. Eutropius, *Diaconus creatus a Massiliensi Episcopo Eustachio sive Eustasio, ad cujus decessorem Venerium et alios Episcopos Galliæ scripsit Leo Papa anno* CCCCLII, *ut in tempore plane omnia conveniant. Ad eumdem* S. Eutropium *aliosque Episcopos scripsit S. Hilarus Papa anno* CCCCLXIII, *quod in Ecclesia Diensi Episcopus indebite esset ordinatus. Subscripsit etiam ipse* Eutropius *anno* CCCCLXXV *Epistolæ Fausti Reiensis Episcopi, ad Lucidum Presbyterum e secta Prædestinatianorum, in qua huic explicatur quas sententias rejicere quasque amplecti ac profiteri debeat. Eidem etiam familiaris fuit S. Sidonius Apollinaris, Episcopus Arvernorum, cujus ad illum extat libro* 6 *Epistola* 6, *his verbis* Sidonius, Domino Papæ Eutropio, salutem. Postquam fœdifragam gentem rediisse in suas sedes comperi, neque quidquam viantibus insidiarum parare; nefas credidi ulterius officiorum differre sermonem, ne vester affectus quamdam vitio meo duceret, ut gladius impolitus, de curæ raritate rubiginem. Unde misso in hoc solum negotii gerulo litterarum, qui vobis sit corpusculi status in solido, quam vel ex animi sententia res agantur, solicitus inquiro; sperans ne semel mihi amor vester indultus, aut interjecti itineris longitudine, aut absentiæ communis diuturnitate tenuetur: quia bonitas Conditoris habitationem potius hominum, quam caritatem finalibus claudit angustiis. Restat ut vestra Beatitudo, compunctorii salubritate sermonis, avidam nostræ ignorantiæ pascat esuriem. Est enim tibi nimis usui, ut exhortationibus tuis interioris

F

et 475

familiaris S. Sidonio Apollinari

petenti ejus instructionem et preces.

AUCTORE D. P.

A interioris hominis maciem sæpenumero mysticus adeps et spiritalis arvina distendat. Memor nostri esse dignare, Domine Papa. Vale. *Hæc S. Sidonius Apollinaris, anno* CCCCLXXXVI *mortuus, utrum autem citius vel serius* S. Eutropius *obierit, non constat.*

Ecclesia illi r ecta,

2 *Antiquam ejus venerationem indicat ecclesia, illi olim in urbe Arausionensi constructa : in qua cum magna devotione solebant asservari sacræ corporis ejus Reliquiæ : quas, sub gradibus collocatas, anno* MDLXXII *Calviniana hæresis sustulit, et cum aliis Sanctorum Reliquiis igne absumpsit; ecclesia etiam in propugnaculi usum conversa, ubi mox laudandus Henricus Suarez notavit aliquando legi solita hæc verba, ipsi sacro superliminari insculpta : GAVDENTIVS ET PALLADIVS INNOCENTISSIMO FECERVNT, quo indicari ipsos* S. Eutropii *germanos fratres, primos istius ecclesiæ conditores, quis nisi temere conjectando affirmaverit? maxime cum eidem marmori visa illa fuerit insculpta historia aliqua, cui credibile est verba illa fuisse pro titulo, atque adeo rem totam paucorum esse seculorum? Interim ut istæc abolita sint omnia, permanebit sacra ejus memoria in antiquis Fastis Ecclesiasticis. Etenim Usuardus, ante annos octingentos, ista suo Martyrologio ad hunc* XXVII *inscripsit* : Item

Memoria in Fastis sacris,

B in Galliis, civitate Arausica. Eutropii Episcopi, cujus vitam, virtutibus illustrem ac miraculis, Verus Episcopus luculento sermone describit. *Quæ eadem et eodem seculo, ex antiquioribus scilicet fastis, descripserunt Ado et Notkerus : et secuti sunt recentiores, Bellinus, Grevenus, Maurolycus, Molanus, Galesinius, Canisius, Saussayus cum variis MSS. et hodierno Martyrologio Romano. Quin et Sigebertus Gemblacensis de Scriptoribus Ecclesiasticis cap.* 73, *plane eadem de Vero Episcopo, scriptore vitæ S. Eutropii, habet. Hunc* Verum *Petrus de Natalibus lib.* 5. *Catalogi cap.* 57 *appellat* Episcopum Aurasicensem, *quem* S. Eutropii *statuunt successorem supra citati Claudius Robertus et Sammarthani : et huic aiunt subrogatum* S. Florentium, *qui Concilio Epaonensi anno* DXVII *subscripsit, et colitur* XVII *Octobris, etiam Martyrologio Romano inscriptus potuit proinde* Verus, *inter hunc* Florentium *et* S. Eutropium, *præfuisse Ecclesiæ Arausionensi, Quam is scripsit Vitam* S. Eutropii *hactenus nescimus ab ullo editam. Nos Parisiis in bibliotheca Illustrissimi viri Nicolai Fucquetii initium reperimus, et plane arbitramur esse partem ejus, quam* Verus *successor scripsit. Eamdem partem, sed hinc inde contractam, reperit etiam in veteri MS. S. Pauli Tricastini Breviario vir studiosissimus et nobilis apud Avenionenses, Henricus*

Vita a Vero successore scripta,

cujus pars ex MS. datur.

C *de Suarez ; qui moriens varia MSS. reliquit, atque inter cetera Descriptionem Principatus Arausionensis cum recensione Episcoporum suorum, unde transcriptum sua manu exemplar nobis misit P. Carolus Faber. Hanc ergo partem damus, cum prædicti Breviarii Lectionibus collatam, ad excitandos alios, ut si integram repererint alicubi, dignentur in lucem proferre, aut ad nos transmittere, saltem aliquando in Supplemento operis edendam. De* S. Eutropio *ista narrat citatus ante Petrus de Natalibus, excerpta forsan ex jam dicta Vita :* Hic ob fidei devotionem ad duas sorores Christi ancillas, a parentibus exhereditatas, eo quod votum virginitatis emisissent, Epistolas consolatorias eleganti et apto scripsit eloquio, non solum ratione, sed Scripturarum sanctarum testimonio communitas.

Alia Vita fabulosa omittitur.

3 *In dicto MS. codice Fucquetiano reperimus aliam* Vitam S. Eutropii Episcopi Arausionensis, *seu potius sermonem in ejus festivitate, plurima continentem quæ plane fabulosa arbitramur, confictaque eo tempore, quo urbes Episcopales Galliarum de antiquitate certabant. Hic* S. Eutropius *dicitur a Christo inter septuaginta Discipulos electus, ad Cœnam Dominicæ passionis venisse; et post Christi resurrectionem et ascensionem missus in Gallias, atque Arausionensis Episcopus* D *creatus claruisse miraculis, cæcis visum, claudis gressum, obsessis sanitatem, elephantiacis vitæ commodum, nec non etiam surdis præbuisse auditum, ac tandem de hac lacrymarum valle ereptus sexto Kalendas Junii, cœli curiam ingressus. Sed hæc omnino censemus omittenda, nec movet nos auctoritas Philippi Ferrarii, qui in Nova topographia ad Martyrologium Romanum censet cum S. Maximini Episcopi Aquensis Synchronum, de quo ne quidem in citata Vita fabulosa ulla reperitur mentio. Tarasconensis ecclesiæ olim Cantor, nunc Decanus, D. Bertet, in edita a se Historia Panegyrica S. Marthæ, huic ceterisque ab Hierosolyma in Provinciam advenis (ut vulgo creditur) Sanctis, socium adjungit* S. Eutropium, *et multa narrat in simili persuasione fundata, quibus animum calamumque advertere non libet. Ex nihilo verioribus fabulis compositum aliquando fuit Officium, unde hæc Antiphona cum Oratione superest:* B. Eutropius ab Antiochia extitit oriundus, qui in Galliarum partes cum B. Trophimo ad prædicandum Christi fidem pervenit. Oremus. Deus qui B. Eutropium, Confessorem tuum atque Pontificem, sacris muneribus decorasti, ipsum ad vocem prædicationis tuæ ad fidem Catholicam convertendo, et Discipulorum tuorum collegio sociando; quique eum in cœna tua tecum adesse voluisti; E concede quæsumus ejusdem nos semper meritis adjuvari, et Beatorum tuorum consortio adunari. *Sunt qui S. Eutropii Xantonensis Episcopi, a S. Clemente (ut putant) in Galliam missi, ast verosimilius ad tertium seculum differendi (sicut ad* XXX *Aprilis diximus) discipulum faciant, nominis similitudine id iis suadente. Alii duos Eutropios Arausionenses Episcopos distinguunt : sed non placet azylum istud ignorantiæ et fabulositatis pertinacis, recedere a male usurpata antiquitate nolentis.*

unde olim acceptum officium proprium.

4 *Corruunt autem istæc omnia productione sincerioris historiæ, quam ut nancisceremur integram nulli labori parcitum est, tum a nostro P. Carolo Fabro, quem rogaveram; tum a Rev. Adm. D. Joanne Baptistæ Alexandro S. Desiderii Avenione Canonico, qui empto sub annum* MDCLXXIX *a Majoris Monasterii Monachis Collegio S. Eutropii (quod ab Ivione quodam fundatore vulgus* le College de Dyon S. Eutrope *appellat) et attributo pauperibus puellis Avenione collectis sub nomine Filiarum S. Josephi, ipsius Sancti ecclesiam cultumque modis omnibus satagit Avenione restaurare. Præpositus etiam Arausionensis ecclesiæ D. Crochant, non modo Arausione, sed etiam in vicina S. Pauli urbe, Arausionensi Sedi aliquando conjuncta, diligentissime scrutatus omnia, suum quoque laborem æque ac alii plures* F *inutilem hac in parte fuisse doluit. Omnes autem censent anno* MDLXX, *cuncta vastantibus Hugonottis, camdem fortunam passa esse, quæ forte in Capitulari archivio servabantur, scripta de* S. Eutropio ; *quam passæ sunt ejus Reliquiæ.*

Sed eo nunc reprobato,

5 *Interim universis nova quædam lux oriri visa est, ex eo quod communicaveram Vitæ fragmento, in eoque fundata temporis ratione. Quare ut ejus notitia latius divulgaretur, fuit qui sub meo nomine, stylo eleganti, Gallice conscriberet Vitam* S. Eutropii, *acceptam a Vero Episcopo narrationem verbis exornans, nihil autem in substantia mutans : quam deinde additis decem Animadversionibus haud ineruditis amplificavit, mihique remisit. Ea an sic impressa sit, nondum equidem scio : consilium volentis vindicare Arausionenses ab errore, Sanctum a fabulis, vehementer probo : nomen meum alieno operi inscribi, non item; maxime cum in iisdem observationibus dicantur nonnulla de SS. Martha et Lazaro aliisque familiaribus Christo Sanctis, quæ nolim præjudicium facere posteris meis, quin libere possint scribere quæ sentient, de eorumdem adventu Massiliam. Porro ex mutuo inter nos per litteras commercio relatus etiam hic fructus fuit, quod didicerimus* S. Eutropii *cultum non* se

redditum est Gallice fragmentum nostrum

A *se continuisse intra civitatem Arausionensem, sed diffusum fuisse per Provinciam; cum et Tarascone scribatur capella extare, in illius honorem fundata; et Avenione jam viderimus sub ejus nomine Collegium Canonicale, unum ex septem antiquioribus Collegiis istius urbis. Additur quod hoc ex prima sui institutione orphanotrophium fuerit; Romanis autem Pontificibus Avenione residentibus factum esse Collegium, annexumque Abbatiæ S. Petri-Majoris Arelatensis: a qua utrum sic potuerit alienari disputatum deinde fuisse intelligo, ex Memoriali impresso anni* MDCLXXXI *et oblato Generali et Congregationi Benedictinæ S. Mauri, ad comprobandam nullitatem contractus: neque adhuc scio quem exitum lis illa habuerit.*

6 *In veteri Aptensis Ecclesiæ Breviario, impresso sub nota anni* MDXXXII, *præscribitur Officium* IX *Lectionum, cum hac de eo Collecta propria;* Sancti Confessoris tui atque Pontificis Eutropii nos quæsumus, Domine, conciliet intercessio, quæ sanctis virtutibus veneranda refulget. *Breviarium monasterii S. Andreæ prope Avenionem, anno* MDLIII, XII *lectiones recitandas præscribit, secundum propriam Ritus monastici formam, sed omnia de communi. In Tricastina S. Pauli ecclesia vulgo* S. Paul de trois chasteaux *similem* S. Eutro-B pii *cultum etiam viguisse demonstrat MS. quod Suaresius vidit in novem Lectiones distributum. Plura earumdem partium antiqua Breviaria si suppeterent, ex plurium fortassis Ecclesiarum Kalendariis possemus probare cultum diffusum per Provinciam. Joannes Cherron Carmelitarum per Aquitaniam Provincialis, in litteris ad suum Generalem Theodorum Stratium apud Lezanam ad an.* 1385 *hoc seculo datis, de Tarbiensi sui Ordinis conventu loquens, ait; quod ibidem* in ecclesia, magno Pyrenæarum gentium concursu colitur, S. Eutropius, *cujus et* Reliquias *haberi ait* in Conventu Condomiensi. *Quod ad prædictam Reliquiarum dissipationem attinet, ea simul et Reliquiarum* S. Florentii *Episcopi, recolendi* XVII *Octobris, facta dicitur, cum publica in processione illæ circumferrentur; capsas vero argenteas Lugduni a sacrilegis venditas ait Historiæ Arausionensis scriptor Dominus de la Pise, pag.* a 132 *et* 161 *factum utrumque commemorans; qui licet Calvinianam hæresim etiam ipse professus, abominatur tamen auctorem sacrilegii Jacobum, Notum Arausionensem vulgo dictum, filium naturalem Principis Ludovici de Chaalons; neque contemnit eorum religionem qui festum solenni pompa lætisque ignibus celebrare consueverant. Ex ea dispersione collectum a Catholicis caput* S. Eu-C tropii, *et Tholosam translatum ad ecclesiam S. Saturnini, ibidem hodieque religiose servari creditur.*

Officium in variis Breviariis.

Reliquiæ.

VITÆ PARS PRIOR,

Auctore Vero Episcopo successore.

Ex codice MS. Fucquetiano Parisiis, et veteri Breviario MS. S. Pauli Tricastini.

LECT. I *Prologus auctoris.* Quoties quis Sanctorum virorum vitam, meritis venerabilem, virtutibus celebrem, explicaturus aggreditur gratia Dei, debet solicitius conscientiam communire, ne quid aut negligentia incautus omittat, aut gratia inductus fingat; sciens et se gravari culpa mendacii, et non parvam laudem miraculis derogare, si aut facta subtrahat, aut non facta confingat. *
II Sed quia multum instructioni, multum profectui audientium subtrahitur, si Vita tanti Pontificis occultatur; etiamsi non possimus in unum universa colligere, non desinamus tamen ex multis vel aliqua prædicare *a*.

2 Igitur S. Eutropius, antiquæ urbis Arausiæ, et sub cultu gentilitatis nobilissimæ, summus Pontifex, Massiliensis civitatis indigena, clarus natalibus, D acer ingenio, mundanarumque rerum dote compositus, cum licentiosam adolescentiam conjugali remedio refrænasset; illicitumque suum ad licita III transferens, sortitus fuisset uxorem; aliquamdiu seculo serviens; * quia jam vocabatur ut probaretur, retinaculi recisione dissolvitur; et sanctissimam IV conjugem, pollentem gratia Castitatis, præmittit ad Dominum; lætus quidem præcedenti merito, sed anxius remanentis affectu: in quo cum se multa secreta bona conversationis occultata plus proderent, S. Eustachium *b* Massiliensem Episcopum, virum eximium, non latuit. * Beatus itaque Eutropius, V quem latere Dominus nolebat, rapitur jussu Pontificis; et reclamans ac pertinaciter repugnans, quasi alter Saulus, B. Pauli secuturus vestigia, invitus trahitur ad salutem. Episcopi *c* adhortatione ferus adhuc tiro mulcetur, nec tamen in assensum conversionis ex asse componitur. * Erat et illa duritia VI altioris fortasse consilii: quia judicabat non leviter debere suscipi, quod metuebat facile non posse compleri. Sed cum tonsor capiti fuisset adhibitus, ac defluentes comarum tractus concurrens in se ferri acies obliqua concideret; nescio qua virtute, præsentis seculi spe mirabiliter destitutus, totum se in amorem religionis, quasi agnus ex lupo, collegit. * E Cumque Diaconatus officium suscepisset, præteritos VII actus recolens, non solum Levitam, sed et pœnitentem impleturus arripuit; * et jejuniis, abstinentia, eleemosynis, orationibus, lacrymis et vigiliis studebat non solum implere præcepta, sed et flere præterita. Qua contritione credo Deus placatus, ut VIII consolaretur afflictum, mirabili visione, præcedens delictum patefecit indultum.

Auctore D. P. Natus Massiliæ

ad pietatem conversus,

ordinatur Diaconus, et de præteritis pœnitens,

4 Accidit ergo ut quadam nocte, post orationis vigilias, in soporem depressus, visione terribili frangeretur. Videbat namque se supinum terra prostratum, et in columna a locis genitalibus nigrarum avium multitudinem conglobatam usque ad nubes extendi. Cumque tantæ rei stupor etiam dormientem invaderet, vidit e cœlo ignem, usque genitalia sua avium multitudinem consumentem. *d* Somno terrore visionis excutitur, nec tamen beneficio interpretationis divino iudicio commonetur. Multiplicatur afflictio et abstinentia, visio exprimitur metuenda; probat Deus tironem, incertum suspicionis metu, sed jam securum remissionis arcano. Similiter post multum tempus in orationem vigilanti nocte sopor inducitur; eodemque modo muscarum globus F a pectore usque ad nubes ascendens, subito igne divino consumitur. Expergefactus, et iteratæ visionis novitate permotus, quemdam Abbatem *e* probatæ sanctitatis expetit, eique permissa hora antecedentium visionum ordinem pandit. Cui beatus Abbas, agens gratias Deo, ita respondit: Non vides, frater Eutropi, quod meruisti a præteritis, non solum actuum atrorum, sed et cogitationum culpis absolvi? Crede te virum illum, illius Scripturæ testimonio confirmatum, ex insomnii illius conjectura, de quo ait Propheta, Impius qua hora conversus fuerit ab Ezech. 33 iniquitate sua ad justitiam, omnes retro iniquitates delebuntur.

videt cœlesti igni consumi peccata,

operum et cogitationum.

5 Inter hæc Aurasicæ civitatis Pontifice, etiam nomine Justo, ad Dominum evocato, Ecclesia urbis ipsius ut moris est indagare cœpit, quis digne eligi deberet Episcopus: et per diversos notorios discurrens, in S. Eutropium se universitas tandem, judiciis variis diu fatigata, collegit. Ordinatur S. Eutropius Episcopus, qui vastatæ *f* solitudine civitatis territus, fugam cepit cautissime meditatam. Sed Deus, qui militem jam suum probabat tentationibus, non opprimebat, ad ejusmodi consiliarium fugam meditantem detulit, ubi responso convenienti roboraretur

Ordinatur Episcopus et fugam meditans,

A tur fractus, et consolaretur afflictus. Nam cum venerabili cuidam viro g Apro, non solum vita sed institutione perfecto, utpote S. Augustini discipulo, consilium prodidisset; his ille confitentem verbis adorsus est: Esne tu ille Eutropius electus, notis meritis comprobatus? Quia non te suscepit Ecclesia, distensa censu, ornata ministerio, inflata privilegio, comitatu nobilium inquieta, idcirco a te inhonora despicitur, et ut abjectissima refutatur? Revertere, et scito tibi hanc a Deo esse commissam, nec de sublimitate ejus sis dubius, cujus pretiositas solis fidelium meritis flagitatur. Discute inertes animos et hujus diabolicæ tentationis tenebras arctioris orationis assiduitate depelle. Lege magistrum illum: imo, quia jam legisti, hunc sequere, [qui docet] et manibus operantes parare, unde tribuant necessitatem patientibus.

g confortatur Apro Augustini discipulo:

Eph. 4, 28

6 His verbis S. Eutropius animatus civitatem suam repetiit, labori ita mancipatus, ut non minus opere consumeret corpus, quam animam oratione reficeret h. Sed licet antecedentium somniorum admirabilium illius cogitationes attenta feriret comparatio; tamen prius i prodigiis quam suffragiis publicari meruit, ut probaretur ad hanc gratiam etiam meritis pervenisse. B Nam cum teneras manus rudis bubulci stiva susciperet, et assiduitas arandi flexu curvati lateris dolorem corporis cieret; quasi solers medicus, alternati laboris remedio, velut quibusdam epitagmatiis aut antidotis medicabatur. Cædebat igitur silvas, et sentuosam camporum faciem veprium evulsione purgabat: sæpe gravatum vineæ cultorem ipse apprehenso ligone palpabat. Frangebatur alieno opere plenissimus pietate, cum sibi soli non parceret. Qua autem patientia æstati et frigori corpus opponeret, prope incredibiliter explicatur. Nam penetrante gelu man.... *Reliqua desunt.*

h et Pauli exemplo manibus operans, i

sese impendit agriculturæ.

D ANNOTATA.

a *Breviarium Tricastinum.* Publicare.

b *Alii* Eustasium *et* Eustathium *appellant, crediturque Venerio Episcopo successisse anno circiter* 452 *et obiisse anno* 463: *qui licet passim* Sanctus *appelletur, nihildum tamen de ejus cultu aliquo nobis constat, vel ex Officiis ejus Ecclesiæ propriis vel ex Annalibus Guesnaji.*

c *In MS. est,* ad orationem.

d *Hactenus Breviarii præfati Lectiones.*

e *Verosimile est hunc fuisse* Joannem Cassianum, *qui sub annum* 429 *appulsus Massiliam, atque a Venerio Episcopo exceptus, quam in Oriente didicerat vitæ monasticæ formam, Occidenti cœpit communicare, instituto ibidem cœnobio; quod usque ad annum* 446 *optima sub disciplina rexit, defunctus* 1 *Augusti, ubi hodiedum etiam colitur ut Sanctus; a nobis quoque ad* 23 *Julii referendus.*

f *Ergo post annum* 464, *quo Evaricus Visigothorum Rex Arianus Romanam Provinciam universam suo adjecit imperio. Nisi malis, ruinam adscribere Burgundionibus, easdem regiones et ante et postea populatis, priusquam suum ibi fundarent imperium, quod circa an.* 471 *stare in eadem Provincia cœpit.*

E g Aper *hic censeri potest, idem cui Sidonius Apollinaris scribit Epist.* 21 *lib.* 4, *et Epist.* 14 *lib* 5; *illum enim ex his discimus genere Arvernum, Viennensem incolatu, utrimque vero sæpe ac diu absentem fuisse, ut facile hoc tempore potuerit Arausionem excurrisse, aut saltem per litteras consuli.*

h *Extrema hæc particula, fere extrita, quia ægre potuit legi a nostro amanuensi, vitiose etiam descripta fuit: quare libertatem sumpsimus plura corrigendi per conjecturam: an recte omnia, docere poterit contextus integer, si aliquando in lucem veniat.*

i *Ecgraphum nostrum:* Tantum prius prodi, quam suffragiis publicari meruerunt, ut probetur etc.

DE S. JOANNE PAPA I. MART.

RAVENNÆ ENECTO, ROMAM REVECTO.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

Quo etiam agitur de Symmacho et S. Severino Boetio, Patriciis et Exconsulibus Romanis.

C

D. P.

CAPUT I.

F

Tempus et Acta Pontificatus atque Legationis Constantinopolitanæ.

AN. DXXVI

Ab anno 523 ad 526,

Secundus *Veterum Pontificiorum Catalogorum, ab Henschenio productorum ante Aprilem, et a me reproductorum in Apparatu ad Conatum Chronico-historicum de eodem argumento, desinens in Felice IV immediato successore* S. Joannis Papæ I, *hujus elogium sic exorditur.* Joannes, natione Tuscus, ex Patre Constantio, sedit annos II, menses VIII, dies XV, a Consulatu Maximi usque ad Consulatum Olybrii: *et post multa, sub finem ita legitur,* defunctus est Ravennæ cum gloria, XV Kal. Julii, in custodia Regis Theodorici. *Eadem omnia verba, sub exigua phrasis diversitate reperiuntur, in omnibus Anastasianis exemplaribus. Vitisque Pontificum et vetustis Romanis Breviariis, tam manu scriptis quam typo cusis his et illis; nisi quod pauca quædam nominent pro* Constantio *Patre,* Constantinum; *nonnulla ad* VIII menses, *unum addunt, et scribunt* VIIII; *alia pro* diebus XV; *numerant* XVI; *omnia vero concorditer addunt, quod fuit* temporibus Theodorici Regis et Justini Augusti Catholici. *Hoc ipsum probant Consules,* Maximus *quidem, anni* DXXIII; Olybrius *vero, anni* DXXVI: *qua nullam esse certiorem temporum notam passim viri eruditi agnoscunt. In differenti numero mensium atque dierum,* menses VIII, dies XVI *accipio; nam hos etiam habet Catalogus tertius a me productus integer, et ab Illustrissimo Schelstratio laudatus, velut is ex quo suos numeros Anastasius sumpsit: maxime tamen, quia per istos retrocedendo, a* XVIII Maji *ad* III Septembris *anni* DXXIII, *habetur per litteram Dominicalem* A, *dies Dominica; quali solitos consecrari Episcopos toto fere Conatu præfato demonstro. E contrario per* menses novem, dies XV *vel* XVI, *incurritur in Feriam* V *vel* VI, *impingiturque in extremos dies Hormisdæ, non nisi* IV *Augusti mortui, sicut alibi docui. Fuisse* Joannem, *cum ad Pontificatum assumeretur* S. R. E. Diaconum, *conjicimus ex libris* S. Severini Boetii, *ipsi sub eo titulo inscriptis et infra nominandis.*

an. 2, m. 8, dies 15.

2

A *An patria Senæ?* 2 *His de persona, ætate, ac Pontificatu* Joannis, *quam antiquis tam certis, non satis prudenter adjungeretur, quod recentiorum aliqui etiam civitatem nominare præsumpserint, in qua natus sit,* Senas, *urbem Tusciæ pervetustam; et post annos plusquam mille, velut ex fide digna traditione referant, natalem quoque monstrari domum* in vico Fontis-blandi. *Nobis non licet esse, in re adeo vetusta, tam crudelis. Itaque traditione hujusmodi, superiori primum seculo audiri cœpta, ita volentibus relicta, ad Acta Pontificatus ejus venio, apud Anastasium Bibliothecarium sic descripta.* Hic Papa fecit (*an potius,* refecit?) cœmeterium beatorum Martyrum Nerei et Achillei, via Ardeatina. Item renovavit cœmeterium Felicis et Adaucti. Item renovavit cœmeterium Priscillæ via Salaria. Eodem tempore positum est ornamentum super Confessionem B. Pauli Apostoli, de gemmis prasinis et hyacinthinis. Item hujus temporibus Justinus Imperator obtulit patenam auream cum gemmis, pensantem libras viginti; calicem aureum cum gemmis, pensantem libras quinque: scyphos argenteos quinque, pallia auro texta quindecim: quæ ipse Joannes detulit Apostolis, beatissimo Petro et Paulo, et ad S. Mariam, et ad S. Laurentium. Hic ordinavit B Episcopos per diversa loca numero quindecim. *Eadem, et phrasi forsan vetustiori, leguntur in nostris MSS. Pontificum Vitis, deductis usque ad Martinum V: et, ut cetera hujus generis, credi possunt post cujusque Pontificis mortem, a domesticis eorum ministris et ecclesiarum præfectis fideli memoriæ commendata fuisse, ad successorum liberalitatem tam minuta ejusmodi rerum enumeratione provocandam magis: cum id jam inde a tempore Silvestri Papæ cœptum esset fieri in Pontificum Regestis, ut apud eumdem Anastasium videre licet.*

cura Romanis cœmeteriis, dona ecclesiis impensa:

an etiam fons baptismalis in Vaticano ornatus ab eo? 3 *Paulus de Angelis, in Annotationibus ad Vaticanæ Basilicæ descriptionem, a quodam Romano Canonico tempore Eugenii III olim editam; recitat hunc titulum, in eadem Basilica antiquitus repertum:*

Martyribus Christi Domini pia vota Joannes
Reddidit Antistes, sanctificante Deo:
Ac sacri Fontis simili fulgente metallo,
Providus Antistes nunc copulavit opus:
Quo quisquis gradiens, et Christum pronus adorans,
Effusasque preces mittat ad astra Deo.

Sed vereor, ne hæc alium Joannem *multo posteriorem spectent: neque enim omisisset Anastasius commemorare Baptisterii novum opus. Talis autem nullus cum in toto Anastasio reperiatur: crediderim post ejus* C *ætatem dictum Baptisterium structum vel ornatum fuisse. Si de Lateranensi Basilica ageretur, in promptu esset* Joannem IV *nominare: qui* fecit ecclesiam Beatis Martyribus Venantio, Anastasio, Mauro, et aliis multis Martyribus, quorum Reliquias de Dalmatia et Istria adferri præceperat; et recondidit eas in ecclesia suprascripta, juxta fontem Lateranensem, juxta oratorium B. Joannis Baptistæ: quam (*ecclesiam, aut forte,* quem *fontem*) ornavit et diversa dona obtulit.

Ex Anonymo coævo scribitur. 4 *Nunc porro audiendus nobis est Anonymus Historiæ Cæsareæ scriptor, a Constantio Chloro Magni Constantini patre, usque ad exitum Theodorici, de* Joanne *præ aliis omnibus accuratius disserens, sicut fortassis geri viderat, Ravennæ aut in vicinia præsens. Primus eum nobis extulit Henricus Valesius, post Ammiani Marcellini libros, atque utinam aliunde prodeat exemplar aliud, magis integrum minusque mendosum, unde suppleri defectus possint. Hic, post multas ac justas Theodorici, licet barbari atque Ariani, laudes (quas nisi extremæ vitæ actis maculasset, optimus Princeps Trajanoque similis dicendus foret) narrat, quomodo occasione accepta,* invenit diabolus locum, ut hominem, bene rempublicam et sine querela gubernantem subriperet. *Tum plura alienati jam a Romanis animi* D *exempla prosequens, et indignam* Boetii *Exconsulis necem ab eo imperatam;* Rediens, *inquit,* Rex Ravennam, *et tractans,* non ut Dei amicus, sed ut legi ejus inimicus; immemor factus omnis beneficii et gratiæ, quam ei dederat; confidens in brachio suo, item credens quod eum pertimesceret Justinus Imperator; et evocans Ravennam Joannem Sedis Apostolicæ Præsulem, dicit ad eum: Ambula Constantinopolim ad Justinum Imperatorem, et dic ei inter alia, ut reconciliatos hæreticos in Catholica religione, restituat. Cui Papa Joannes ita respondit: Quod facturus es, Rex, facito citius, ecce in conspectu tuo adsto. Hoc tibi ego non promitto me facturum, nec illi dicturus sum: nam in aliis causis, quibus injunxeris, obtinere ab eodem, annuente Deo, potero.

A Rege D. a R. Theodorico missus CP.

excusasse quod illicitum plane erat.

Socii hujus legationis 5 Jubet ergo Rex iratus navem præparari, et superimposuit eum cum aliis Episcopis, id est, Ecclesium Ravennatem, et Eusebium Fanestrensem, Sabinum Campanum, et alios duos; et Senatores Theodorum, Importunum, Agapitum, et alium Agapitum. Sed Deus, qui fideles suos cultores non deserit cum prosperitate perduxit. Cui Justinus Imperator venienti ita occurrit, ac si B. Petro; cui audita E legatione omnia repromisit facturum, præter reconciliatos: qui se fidei Catholicæ dederunt, Arianis restitui nullatenus posse. *De itineris hujus Illustribus comitibus apud alios quoque mentio fit ampla; Episcoporum iis additorum nullus meminit, præter Anonymum hunc.* Vixit autem Ecclesius Ravennas *usque ad annum* DXLI, *saltem ex Ravennatium scriptorum calculo, ad* XXVII *Julii examinando; nec enim subsistere potest, quod aiunt inter ipsum et Petrum, sedisse Aurelianum, undecim annorum Episcopum: cum hic idem Anonymus de* Petro *agat* ut qui tunc Episcopus erat, *cum Eutharicus anni* DXIX *Consul Magistratum gereret vel gessisset, atque inter Catholicos et Judæos illa extitisset controversia, in qua insolentius agens plebs fidelis illorum Synagogas Ravennæ exussit, quod Theodorico alienationis contra Catholicos concipiendæ initium fuit.* S. Eusebius Fanensis, *sive (ut antiqui)* Fanestrensis, *colitur* XVIII *Aprilis; et ex Romanis Synodis, anno* CCCCXCIX *atque* DIII *celebratis, plura de eo nesciebamus; hinc vero discimus, cum anno* DXXVI *adhuc in vivis fuisse.* Sabinum *nullum novit Ecclesia Capuana, et hoc tempore eam tenebat* S. Germanus, XXX *Octobris commemorandus: neque inter reliquos Campaniæ Episcopos ullum hujus nominis refert Ughellus Tom.* 6 *Italiæ sacræ; restat ergo illius adhuc ibi invenienda* F *Sedes, neque enim quin fuerit dubitari potest. Ex secularibus qui nominantur Exconsules atque Patricii, primus* Theodorus *anno* DV *Consulatum in Occidente gessit. Collegamque in Oriente habuit Sabinianum.* Importunus, *anno* DIX *solus nomen dedit;* Agapitus *anno* DXVII *in Occidente fasces gessit, quos sibi in Oriente assumpsit Anastasius Augustus, proquarta vice. De Alio* Agapito, *qui solum* Patricius *appellatur ab Anastasio nihil habeo quod addam, nisi quod in reditu* Thessalonicæ defunctus *legatur.*

Episcopi

et Patricii.

Alia ejusdem legationis tolerabiliora capita, 6 *Atque hæc dicta sint ad illustrationem Anonymi, quo nemo clarius exposuit primum caput legationis,* Joanni *impositæ; quale neque hic petere neque Justinus concedere potuit. Ceteri alia capita injunctæ legationis explicant, minus adversa rationi. Theophanes, prope Constantinopolim Monachus, in sua ad annum* IV *Justini Chronologia:* Hoc anno, *inquit,* Theuderichus, pravis Arii sensibus infectus, qui Romam, *id est, Romanum in Italia Imperium* occupaverat, Joannem Papam ad Imperatorem Justinum Byzantium proficisci coegit; et pro Arianis, ne hæresi sua per vim abducerentur, legatione fungi: quandoquidem ipse Theuderichus idem se adversus Catholicos Italiæ incolas commissurum

AUCTORE D. P. A surum minabatur. *Secundus Catalogus hoc tempore scriptus, rem ita narrat :* Rex *Joannem* rogans, misit in legatione Constantinopolim ad Justinum Augustum, virum religiosum, qui summo amore religionis Christianæ, voluit hæreticos exterminare (*sic melius in paucis Anastasii exemplaribus legi puto, quam in Catalogo* extricare) nam summo fervore ecclesias Arianorum in Catholicas dedicavit. Exinde iratus Theodoricus Arianus, voluit totam Italiam gladio perdere. Tunc Joannes venerabilis Papa, egressus cum fletu et mugitu ambulavit, et viri religiosi Exconsules et Patricii, accipientes hoc in mandatis Legationum ab ipso Rege, ut redderentur ecclesiæ hæreticis in partibus Orientis; quod non fuerit factum, omnem Italiam gladio perderet. Justinus autem Augustus, cum eis simul et tantis Senatoribus et Patriciis urbis Romæ occurrisset, omnem concessit petitionem; et propter sanguinem Romanorum, reddidit hæreticis ecclesias, secundum voluntatem Theodorici Regis hæretici: ne Christiani, maxime Sacerdotes, ad gladium mitterentur. *Similibus fere verbis res eadem narratur in nostris MSS. Vitis Pontificum, Breviariis antiquis, et apud Anastasium: neque hæc narratio prioribus narrationibus Anonymi* B *Theophanisque repugnat, cum plura fuerint legationis capita, quorum uno absolute rejecto, cetera speraverit* Joannes *impetrare, ac revera impetraverit. Interim apparet quam insulso figmento, in spuria sua Decretali* Joannes *inducatur, Episcopos post reditum e Græcia hortari, ut, quemadmodum ipse Constantinopolim profectus fecerat*, quascumque illis in partibus Arianorum ecclesias reperire potuit, Catholicas consecrans; *sic et ipsi easdem* ubicumque invenerint, absque ulla mora Catholicas consecrent .... quamquam Theodoricus Rex omnem regionem *Italicam* perdere, et gladio et igne consumere minetur.

a Justino impetrata.

Epistolæ Joanni afflictæ falsitas patet.

Itineris ratio :

7 *Iter Joannis Constantinopolim non ita mari actum est, quin saltem, vitato longiori inter Peloponnesum et Cretam circuitu, ad Isthmum Corinthiacum mutaretur navigium, cujus Isthmi exiguam* XL *dumtaxat stadiorum latitudinem dum transit Pontifex, miraculum accidit, quod S. Gregorius lib.* 3 *Dialogorum cap.* 2 *sic narrat :* Gothorum tempore, cum Joannes vir beatissimus, hujus Romanæ Ecclesiæ Pontifex, ad Justinum seniorem Principem pergeret, in Corinthi partibus advenit, cui necesse fuit, ut in itinere ad sedendum equus requiri debuisset. Quod illic vir nobilis audiens, equum, quem pro magna mansuetudine ejus conjux sedere consueverat, ita ei obtulit, C ut eo ad loca alia perveniente, cum alius equus potuisset inveniri, deberet ille quem dederat propter suam conjugem retransmitti. Factumque est, et usque ad certum locum prædictus vir equo eodem subvehente perductus est. Qui mox ut alium reperit, illum quem acceperat retransmisit. Cumque eum prædicti nobilis viri conjux sedere ex more voluisset, ultra non valuit, quia, post sessionem tanti Pontificis mulierem ferre recusavit. Cœpit namque immenso flatu et fremitu, atque incessanti totius corporis motu, quasi despiciendo prodere, quia post membra Pontificis mulierem ferre non posset. Quod vir ejus prudenter intuitus, hunc ad eumdem venerabilem virum protinus remisit; magnis precibus petens, ut equum ipse possideret, quem juri suo sedendo dedicasset. De quo illud mirabile a nostris senioribus narrari solet, quod in Constantinopolitana urbe ad portam quæ vocatur Aurea veniens, populorum turbis sibi occurrentibus, in conspectu omnium roganti cæco lumen reddidit, et manu superposita oculorum tenebras fugavit. *Hæc* S. *Gregorius.*

Equus, quo Joannes sedit postea feminam non admittit,

et cæcus illuminatur.

8 *Est* porta Aurea *prima terrestrium, quæ a meridionali latere urbem ingressuris occurrit; quamque demonstrat in suo Constantinopoli Christiana Cangius, pluribus de ea et erudite tractans, hodie clausam teneri, Selybrianæ proximam; ut non omnino certum sit, transita Corintho resumptam navigationem fuisse. Si tamen compendii causa resumpta fuit, excendit cum suo comitatu iterum Pontifex, quando propior Regiæ urbi fuit, ita verosimiliter ordinante Justino, ut majori cum pompa exipere tantum hospitem posset. Nam ut ait Marcellinus Comes, eodem tempore vivens ac scribens* Theodorico Rege, pro Arianorum suorum ceremoniis reparandis laborante; solus dumtaxat, *id est, usque ad id tempus primus* Romanorum sibi decessorum Pontificum urbe digressus (*Clemens enim et Liberius non digressi sponte, sed violenter deportati inde in exilium sunt*) miro cum honore susceptus est. *Explicatur id in nostris MSS. Pontificum Vitis hoc modo* : Dum autem appropinquasset civitati *Joannes*, ipse Rex et omnis civitas obviam venit cum cereis et crucibus, quasi B. Petrus adesset præsentialiter. *Sed nescio unde acceptam quod mox sequitur.* Etiam veteres Græci hoc testificabantur, dicentes; Sicut tempore Constantini Augusti ac B. Silvestri Episcopi Sedis Apostolicæ, sic Justini meruisse: temporibus partes Græciarum B. Petri Apostoli Vicarium suscipere cum gloria. *Credibilius est, quod uti subjungitur* ; Tunc Justinus Augustus dans gloriam Deo, humiliavit se pronus in terram, et adoravit Beatissimum Papam Joannem. *Eadem omnia habentur in antiquis Breviariis, et refert eadem iisdem fere verbis Anastasius; ubique etiam supponendo opinionem eam fuisse Græcorum, quod simili honore ibidem olim exceptus* B. Silvester *fuerit. Sed nihil nos tale apud ullum Græcorum legimus, ut ab imperita dumtaxat plebe id credibile sit jactatum fuisse.* D E

Ingressus in Urbem CP. honorificus.

An olim ita receptus Silvester?

9 *Addit Procopius, quod* Joannes dexter dexterum ecclesiæ insedit solium, diemque Domini nostri resurrectionis plena voce Romanis precibus celebravit. *Etenim, sicut scribit Theophanes,* Bysantium appellens, et ab Epiphanio Patriarcha invitatus, congressum denegavit, donec ipse qui Romanus esset Pontifex, primum in consessu locum supra Epiphanium obtinuisset. *Eodem die verosimiliter*, Justinus Augustus, *ut Anastasius et Breviaria habent Joannis* manibus cum gloria coronatus est. *Denique idem Pontifex, teste Theophane,* Cunctis quidem Episcopis *Orientalibus* communionis impertiit commercium, sed illud cum Timotheo Alexandrino nullum sibi esse propositum; *erat quippe Chalcedonensis Concilii hostis professus, anno* DXIX *in defuncti Dioscori Junioris locum ab hæreticis æque hæreticus ipse subrogatus, non valente id impedire Justino Imperatore, vel Sede ista usurpatorem ejicere. Porro ex circumstantia diei Paschalis, eo anno ad* XIX *Aprilis celebratæ, conficitur,* Joannem, *qui* XVIII *Maji obiit, non longam postea moram Constantinopoli traxisse, citatoque itinere revertisse, ut vel paucos dies potuerit ante mortem in custodia degere.* F

Joannes potiorem locum in ecclesia tenet :

Justinum coronat, communionem Timotheo Alex. negat.

CAPUT II.

Symmachi et Boetii sub hoc tempus vexatorum laus, hujus etiam captivitas, et scripta in carcere.

Quamquam Eutharicus, *cui Rex Theodoricus anno* DXIX *Consulatum in Occidente gerendum dederat,* nimis asper et contra fidem Catholicam inimicus *fuerit, teste Anonymo Valesiano; eoque haud dubie stimulante Ravennatium Catholicorum insolentiam adversus Judæos adeo ægre is tulerit, ut subrepente diabolo in hominem, eatenus inculpatum impulerit* ad fonticulos, in proastio civitatis Veronensis, oratorium S. Stephani, et ibidem situm altarium S. Silvestri, *vel Judæis vel Arianis*

anni 522 Coss. nominat Symmachum et Boetium,

A *Arianis attribuendum mandare (nam verbum in Anonymi textu deficiens hac vel simili phrasi suppleri debet)* item ut nullus Romanus armis, usque ad cultellum, uteretur; *adeo tamen non universim abjecit Catholicos omnes, ut anno* DXXII *iisdem placatior, Consules etiam crearerit* Symmachum et Boetium. *Sive enim hi fuerint* Severino Boetio *Exconsule, ex Rusticiana Symmachi item Exconsulis filia progeniti; sive ipsimet, quos, dixi, socer atque gener, quorum prior Consulatum ordinarium solus gesserat anno* CCCCLXXXV, *alter item solus anno* DX; *patet ex alterutro, quanti* Boetium, *licet Catholicissimum, et pravitati audacter resistentem, fecerit Theodoricus (ut de* Symmacho *taceam) quando vel iterum eum Consulem creavit (non enim ausim tertium dicere, propter anni* CCCCLXXXVII *Consulem* Boetium, *sed ejusdem quo agimus verosimilius patrem) vel eum honorem detulit filiis, ut pater loquitur, adhuc* pueris. *Non enim alia ex causa id fecisse potuit quam quia* in id ætatis pueris, *aut ut summum adolescentulis,* vel paterni vel aviti specimen elucebat ingenii.

scilicet vel filios Sancti ab anno 510 Exconsulis,

vel potius ipsummet cum Socero Exconsule anni 485.

11 *Philippus Labbe, super Scriptores Ecclesiasticos Bellarmini, cum Julio Martiano Vitam Boetii scribente, posterius tenet; imo ait, quod* ipse id testatur non uno in loco pater. *Sed ea loca videre mallem: nam in* B *libro de Consolatione Philosophiæ, qui ex omnibus operibus ejus solus mihi ad manum est,* liberos *quidem* Consulares *appellat; sed recte pro contraria sententia observat Baronius; quemadmodum matronæ* Consulares *dicuntur, quæ viros habuerunt Consules: sic et pueri qui patres. Nicolaus Caussinus item noster, in Aula sancta* Consules *quidem vult* pueros *fuisse; sed titulares dumtaxat et honorarios, non ordinarios. Verum quo id argumento fiet credibile? Nam quod Theodosius Imperator, in consortium Imperii ascitum filium Arcadium, unum anno* CCCLXXXV *Consulem et quidem Ordinarium dixerit, solum tunc decennem Honorium vero Cæsarem alterum filiorum anno* CCCLXXXVI, *vixdum bimulum; additis Collegis, qui Officium gererent, huc trahi non potest. Potius ergo sustinebimus,* Symmacho et Boetio *Senioribus anni* DXXII *Consulatum obtigisse; utrique secundum, etiam* Boetio. *quippe qui initio libri de Consolatione, sub annum* DXXVI *compositi, queritur, quod veniat sibi* properata malis inopina senectus *atque* intempestivi fundantur vertice cani. *Haud bono sane jure sic queri potuisset jam inde ab annis quadraginta Consul? Dicam ego potius, quinquagenario vix majorem fuisse cum obiit, qui sic queritur; et grandem ætatem istam socero* Symmacho *relinquam; sic tamen ut* C *utriusque par virtus, æque ac doctrina, et auctoritas fuerit apud Theodoricum.*

Boetii ætas,

Symmachi laus,

12 *Isti enim ut loquitur Procopius,* nobilissimo loco nati, iidemque *(quod jam docuimus)* Consulares, in Senatu eminebant. A Philosophia nemo illis erat instructior, nemo studiosior æquitatis. *Utriusque laudis socero* Symmacho *testimonium ferens gener Boetius lib. 14 Prosa 4* Sanctum et æque ac ipsam *Philosophiam* reverendum; *et lib. 2 Pr. 4,* pretiosissimum generis humani decus *appellat; ac* virum, totum ex sapientia et virtutibus factum, *et qui* suarum securus, Divinitatis solius ingemisceret injuriis. *Ipsi* Boetio *eruditionis omnigenæ laudem adscribit Theodoricus Rex apud Cassiodorum, Epist. 45 lib. 1, mandans curanda horologia, ad generum Regem Burgundionum Gundibadum mittenda, velut homini,* multa eruditione saginato, qui artes, quas exercent vulgariter nescientes, in ipso disciplinarum fonte potaverit. Sic enim, *inquit,* Atheniensium scholas longe positus introisti, sic palliatorum choris miscuisti togam, ut Græcorum dogmata doctrinam feceris esse Romanam. Didicisti enim, qua profunditate cum suis partibus Speculativa cogitetur; qua ratione Activa, cum sua divisione, discatur; deducens ad Romuleos Senatores, quidquid Cecropidæ mundo fecerant singulare.

itemque Boetii ab omnigena scientia,

AUCTORE D. P.

D Translationibus enim tuis Pythagoras Musicus, Ptolomeus Astrononomus, leguntur Italis; Nicomachus Arithmeticus, Geometricus Euclides, audiuntur Ausoniis; Plato Theologus, Aristoteles Logicus, Quirinali voce disceptant. Mechanicum etiam Archimedem, Latialem Siculis reddidisti: et quascumque disciplinas vel artes fœcunda Græcia per singulos viros edidit, te uno auctore, patrio sermone Roma suscepit; quos tanta verborum luculentia reddidisti claros, tanta linguæ proprietate conspicuos ut potuissent et illi opus tuum præferre, si utrumque didicissent. *Extant multa ejus opera, in unum volumen Basileæ congesta, cura Henrici Loritti Laureani, anno* 1546 *quorum ordinem ac titulos recitat Labbæus. In his notatu imprimis digni Commentarii,* Quod Trinitas sit unus Deus, et non tres Dii, ad Symmachum socerum; Adversus Eutychen et Nestorium de duabus naturis et una persona Christi; *atque* Utrum Pater et Filius ac Spiritus sanctus de Divinitate substantialiter prædicentur, *ambo* ad Joannem Ecclesiæ Romanæ Diaconum, *eum ipsum verosimiliter, cujus deinde Pontificis causa hæc tractantur: jam enim observavimus nihil in Pontificum electione fuisse frequentius, quam ut* Diaconus, *sive (ut nunc loquimur)* Archidiaconus, *eligeretur, utpote præ cunctis imbutus notitia et usu ecclesiasticorum negotiorum.*

ejusdem scripta Theologica,

E

13 *Quod ad alteram Encomii,* Boetio *per Procopium dati partem attinet,* studium *videlicet* æquitatis; *ipsemet lib. 1 de Consol. prosa 4 ita Philosophiam alloquitur* Tu mihi, et qui te sapientium mentibus inseruit Deus, estis conscii, nullum me ad Magistratum, nisi commune bonorum omnium studium, detulisse. Inde cum improbis graves inexorabilesque discordiæ fuere, et (quod conscientiæ libertas habet) spreta potentiorum semper offensio. Quoties ego Conigastum, in imbecillis cujusque fortunas impetum facientem, obvius excepi? Quoties Triguillam Regiæ Præpositum Domus, ab incepta et perpetrata jam prorsus injuria dejeci? Quoties miseros, quos infinitis cladibus impunita Barbarorum semper avaritia vexabat, objecta periculis auctoritate protexi? Numquam me, a jure ad injuriam, quisquam detraxit. Provincialium fortunas, tum privatis rapinis, tum publicis vectigalibus pessumdari, non aliter quam qui patiebantur, indolui. Cum acerbæ famis tempore gravis atque inexplicabilis indicta coemptio, profligatura inopia Campaniam provinciam videretur, certamen adversus Præfectum Prætorii, communis commodi ratione, suscepi; Rege cognoscente, contendi; et ne coemptio exigeretur, evici. Paulinum Consularem virum (*Consul fuerat an.* CCCCXCVIII) cujus opes Palatini canes jam spe atque ambitione devorassent, ab ipsis hiantium faucibus retraxi. F Ne Albinum Consularem virum (*et hic Magistratum summum gesserat anno* CCCCXCIII) præjudicatæ accusationis pœna corriperet, odiis me delatorum apposui.

et summa cura æquitatis.

14 *Ita de seipso* Boetius. *Ejusdem porro ac Symmachi laudes Procopius sic prosequitur:* Accedebat utrique benignitas, qua inopiam cum civium tum peregrinorum levabant. Hinc magnam adepti gloriam, sibi invidiam cumularunt apud homines acerbissimos, quorum calumniis inductus Theodoricus, ambos, studio novarum rerum insimulatos, morte affecit, eorumque bona publicavit.... In subditos hæc prima fuit eademque postrema ejus injuria, quam fecit, in utrumque virum sententiam ferens, causa præter consuetudinem non cognita. *Aut obliviscitur hic aut dissimulat Procopius injuriam* Joanni *et sociis legationis factam, de qua mox infra. Anastasius et nostræ Vitæ MSS. Pontificum aliique post eum simili brevitate dicunt, quod* eodem tempore cum Papa Joannes cum Senatoribus, Theodoro Exconsule

Hinc ei ac socero structæ calumniæ,

A sule, Importuno Exconsule, Agapito Exconsule (Agapito Patricio defuncto Thessalonicæ) positi essent Constantinopoli, Theodoricus Rex hæreticus, tenuit duos Senatores præclaros et Exconsules, Symmachum et Boetium; et occidit, interficiens gladio.

AUCTORE D. P.

Post anni 522 prodigia,

15 *Hæc breviter illi, nec satis temporibus suis discreta: Anonymus Valesianus ubique distinctior est, Primum enim narrat quomodo* stella cum facula apparuit per dies xv, et terræmotus frequentes fuerunt*: quos terræmotus videtur indicare Theophanes ad an.* DXXII, *Justini Imperatoris IV, quo ut ipse ait,* Dyrrachium, novæ Epiri in Illirico civitas, plagam cœlitus immissam accepit, et parem cladem passa est Corinthus Græciæ Metropolis. Post hæc, *inquit Anonymus,* cœpit adversus Romanos Rex subinde fremere inventa occasione: *ac tandem* Cyprianus, qui tunc Referendarius erat, postea Comes Sacrarum et Magister, actus cupiditate, insinuavit de Albino Patricio, eo quod litteras adversus regnum ejus Imperatori Justino misisset. Quod factum dum revocitus (*fortasse* reus accitus) negaret; tunc Boetius Patricius, qui Magiter Officiorum erat, in conspectu Regis dixit: Falsa est insinuatio Cypria-

accusato Albino patrocinatus Boetius,

B ni: sed si Albinus fecit, et ego, et cunctus Senatus uno consilio fecimus. Falsum est, Domine Rex. Tunc Cyprianus hæsitans, non solum adversus Albinum, sed et adversus Boetium ejus defensorem, deducit falsos testes...... *Hic videtur linea una excidisse, qua redarguebatur calumnia structa utrique, nec enim bene cohæret cum præcedentibus quod sequitur* —— adversus Albinum. Sed Rex [qui] dolum Romanis tendebat et quærebat quemadmodum eos interficeret, plus credidit falsis testibus quam Senatoribus. Tunc Albinus et Boetius ducti [sunt] in custodia ad baptisterium ecclesiæ, *scilicet Ticinencis, baptisterium sub turri habentis. Nam* turris (*attestante ad annum* 526 *Baronio*) lateritio lapide fabrefacta etiamnum Ticini monstratur, Boetii carcer. *Bernardus Saccus Ticinensis Historiæ lib.* 7 *cap.* 18 *hodiedum* turrum Boetii, *vocari scribit; sitamque* juxta monasterium, beatæ Annuntiatæ dicatum. *Ibi forsitan antiqua ante Longobardos Cathedralis fuerit, habebant enim ejusmodi Cathedrales Ecclesiæ, quemadmodum etiam nunc Romæ Lateranensis Basilica, et Florentiæ Metropolitana, baptisterium discretum, nonnulloque intervallo remotum, forma fere rotunda; cui potuit Turris illa adhæsisse, simulque carceris usum præbuisse. Jacobus Gualla Sanctuarii Ticinensis lib.* 4 *cap.* 16, Turris

accusatur etiam ipse,

et turri Ticinensi includitur,

C ea, *inquit,* Paulo historico referente, palatio Regio jungitur, juxta portam, quæ nunc etiam, prout et tunc, Porta nominatur Palatii: *quæ non existimo vel Anonymo vel Sacco adversari, si quidem veteris ecclesiæ situs invitare Reges Longobardos potuit, ut suum Palatium ibi conderent, et Annuntiationis ecclesia non longe distat a Palatii reliquiis, etiam nunc visendis.*

16 *De suis accusatoribus, testibusque contra se productis, et delationis capitibus, juvat ipsum* Boetium, *coram Philosophia loquentem, audire.* Quibus autem deferentibus perculsi sumus? Quorum unus Basilius, olim Regio ministerio depulsus, in delationem nostri nominis, alieni æris necessitate compulsus est. Opilionem vero atque Gaudentium, cum, ob innumeras atque multiplices fraudes, ire in exilium Regia censura decrevisset; cumque illi, parere nolentes, sacrarum sese ædium defensione tuerentur, compertumque id Regi foret; dixit, ut, nisi intra præscriptum diem Ravenna urbe discederent, notas insigniti frontibus pellerentur. Quid huic severitati posse adstrui videtur? Atqui eodem die, deferentibus iisdem, nominis nostri delatio suscepta est. Quid igitur? Nostræne artes ita meruerunt? An illos

sub testimonio vilissimorum delatorum,

accusatores justos fecit præmissa damnatio? Itane D nihil fortunam puduit, si minus accusatæ innocentiæ, at accusantium vilitatis? At, cujus criminis arguimur, summam quæris? Senatum dicimur salvum esse voluisse. Modum desideras? Delatorem, ne documenta deferret, quibus Senatum læsæ majestatis reum faceret, impedisse criminamur? Quid igitur, o Magitra, censes? Inficiabimur crimen, ne tibi pudori simus? At volui, nec unquam velle desistam. Fatebimur? Sed impediendi delatoris opera cessabit. An optasse illius Ordinis salutem nefas vocabo? ille quidem suis de me decretis, uti hoc nefas esset, effecerat. (*Qualia hæc fuerint non facile divinaveris: iniqua fuisse, adeoque non hanc primam vexationem pro æquitate passum* Boetium, *hinc facile intelligis.*) Sed, *pergit ille,* semper mentiens imprudentia, rerum merita non potest immutare: nec mihi Socratico decreto fas esse arbitror vel occuluisse veritatem, vel concessisse mendacium. Verum id quoquo modo sit, tuo sapientiumque judicio æstimandum relinquo: cujus rei seriem atque veritatem, ne latere posteros queat, stylo etiam memoriæque mandavi. *Sed ejusmodi scriptum usque huc latet.*

quia Senatum salvum voluerit:

17 De compositis falso litteris (*ad Justinum Imperatorem*) quibus libertatem arguor sperasse Romanam, quid attinet dicere? quarum fraus aperta patuisset, si nobis ipsorum confessione delatorum, quod in omnibus negotiis maximas vires habet, uti licuisset..... Sed fas fuerit nefarios homines, qui bonorum omnium totiusque Senatus sanguinem petunt, nos etiam, quos patrocinare bonis Senatuique videant, perditum ire voluisse..... Meministi, Veronæ, cum Rex avidus communis exitii, Majestatis crimen in Albinum delatum, ad cunctum Senatus Ordinem transferre moliretur, universi innocentiam Senatus, quanta mei periculi securitate defenderim..... Sed innocentiam nostram quis exceperit eventus, vides. Pro veræ virtutis præmiis, falsi sceleris pœnas subimus. Et cujus unquam facinoris manifesta confessio ita judices habuit in severitate concordes, ut non aliquos vel ipso humani error ingenii, vel fortunæ conditio cunctis mortalibus incerta submitteret? Si inflammare sacras ædes voluisse, si Sacerdotes impio jugulare gladio, si bonis omnibus necem struxisse diceremur, præsentem tamen sententia, confessum, convictumque punisset. Nunc quingentis fere passuum millibus procul moti atque indefensi, ob studium propensius in Senatum morti proscriptionique damnamur: *idque ab ipsomet Senatu, Regiæ insaniæ serviliter obsequenti: ut jure subjiciat pergens Boetius:* O meritos, de simili crimine neminem F posse convinci! cujus dignitatem reatus ipsi etiam qui detulere viderunt: quam ut alicujus sceleris admissione fuscarent, ob ambitum dignitatis sacrilegio me conscientiam polluisse, mentiti sunt.

E

hinc inauditus indefensusque damnatur.

18 *Hæc ille, quæ cum sint scripta post latam a Senatu Romæ, acceptamque ab illo in captivitate sententiam, scripta autem in primo de Consolatione Philosophiæ libro, quem alii quinque, paris elegantiæ soluta ac ligata oratione sequuntur; facile apparet diuturniorem fuisse carcerem, quam Procopii aut Anastasii verba præseferunt: non ideo tamen cum Baronio,* valde prolixum, *dixerim; si eo verbo, non solum menses, sed et anni intelligantur: satis est si anno* DXXV *ad finem vergente, exorsos feralem stropham calumniatores statuas. Fortassis etiam non prius in vincula datus est vir innocens, quam jam profectus* Joannes *Constantinopolim esset. Non enim ideo Anonymus prælaudatus captivitatem et mortem* Boetii *prius narrat, quam agere incipiat de* Joanne, *quia utramque ejus iter præcessisse vult dicere; sed ne cœptam semel de* Boetio *narrationem alterius rei causa interrumpat. Sic etiam infra, cum intulisset mentionem* Symmachi, *dum peregre*

mensibus aliquot ante et post sententiam in custodia habitus;

A *peregre Joannes ageret Ravennam adducti, consequenter mortem ejus narrat; quamvis ex Procopio constet, paucos dumtaxat dies inter* Symmachi *necem* et Theodorici *interitum intercessisse, adeoque illam fuisse patratam ipso mense Augusto, tribus fere mensibus post mortem* Joannis *Papæ, et forte quatuor aut quinque post mortem* Boetii. *Hujus autem captivitatem ut valde prolixam crederet Baronius, moverunt verba, ante librum quemdam* de Disciplina Scholarium, *sub ejus persona, velut* ad Marcianum *sic dictata quasi de isto argumento scripserit* duplici genere commentorum impeditus, non tamen omnino diversorum, in quasdam Aristotelis nec non aliorum Philosophorum editiones: proprioque attenuatus studio, et inhumani Regis Gothorum cruciatu corrosus, Philosophico præveniente consolatu, extremaque profundæ Trinitatis perspicatione permollitus.

pro longiori tempore allegantur ejus ibi scripta plura,

19 *Oportet valde festinasse Baronium, dum hæc verba allegaret, quod non animadverterit, stribliginem istam invenustæ prorsus nec satis incisæ verbositatis, alienissimam esse a conciso et eleganti stylo Boetii, cujus periodos bene longus eadem occasione transcripserat. Quod si ipsum quem laudat librum perlegisset,*

sed ex pseudepigrapho libro de disciplina Scholarium,

B *invenisset ibi quod Caussinus notat (librum enim ipse non vidi)* auctorem inter alias ineptias dicere, quod fuerit in Julii Cæsaris urbe, quæ Parisius dicitur, captandi aeris causa: ibique invenerit malorum Scholarium turbam magnam; mentionem etiam facere Nationum, et appingere Universitati eam formam, quam postremis hisce seculis habuit; insulsiorem autem scriptionem vix posse procedere ab homine, quem sensus communis defecerit. *Adde quod ipsum nomen* Scholarium, *substantive acceptum, eo quo istic atque etiam hodie usurpatur sensu, non sit ætatis Boetianæ: quo (licet* Scholæ Philosophorum *nominarentur)* Σχολάριοι *tamen et* Scholares *dicebantur, non qui istas frequentabant adolescentes litterati) sed qui in* Scholis, *id est, cohortibus* Palatinis militabant, et in Aula ad Imperatoris custodiam excubabant, *uti ex Agathia, Severo Sulpitio, Procopio ac Theodosiano juris Romani Codice docet eruditissimus Cangius in Glossario, Labbeus noster ait,* dici, eum librum a Dionysio Rikelio Carthusiano scriptum, qui anno demum MCCCCLXXI *vitam finivit. Sed hunc eximia sanctitas, ob quam meruit nostro in opere Vitam habere inter Sanctos* XII *Martii, hunc, inquam, sanctitas nota vetat credi auctorem libri prima in fronte mentientis alienum nomen, atque personam viri ante tot secula*

quem minime antiquum esse, probatur.

C *mortui: insignis autem eruditio ejusdem tot illustrium omnis generis Commentariorum monumentis editis ineditisque probata, ipsum satis defendit ab ea, qua Caussinus Scriptorem istum dignum censuit nota. De* Boetio Epone Rordahusano J. C. Frisio *in Academia Duacena, ubi anno* MDLXXVIII *Ecclesiasticarum Antiquitatum syntagma aliaque nonnulla vulgavit opuscula, doctrinæ minimæ contemnendæ viro, idem dixero; siquis forte, ob Synonymiam existimet eum potuisse patrem esse suppositilii istius fœtus: ut non dicam, quod Epone antiquior esse debuerit liber, qui potuit in Basiliensem anni* MDXLVI *editionem velut antiquus irrepere, et fallere curatorem, augendæ undecumque molis quam discernendæ studiosiorem.*

CAPUT III.

SS. Severini Boetii et Joannis Papæ mors atque cultus.

Anonymus Valesianus, postquam Albinum et Boetium in custodiam ad baptisterium ecclesiæ *deduxit, cœptam narrationem sic prosequitur:* Rex vero vocavit Eusebium, Præfectum Urbis Ticini: et inaudito Boetio protulit in eum sententiam, *utique post præhabita Senatus Romani contra innocentem suffragia:* D qui mox in agro Calviano, ubi in custodia habebatur, misit, et reum fecit occidi. Qui accepta chorda in fronte diutissime tortus, ita ut oculi ejus creparent, sic sub tormento ad ultimum fuste occiditur. *Suspectam hanc habet narrationem Caussinus, sibi in MS. exhibitam prius quam vulgaretur; suspectam autem eo solo argumento, quod gladio cæsum passim alii dixerint. Sed hoc non legitur apud Procopium, vel apud Auctorem Catalogi Pontificii in principio laudati, ambos coævos. Primus Anastasius in Joanne, post annos* CCCL, *itineri et reversioni Sancti interjecit comma de* Symmacho et Boetio, *dicens, quod interim eos Rex* tenuit et occidit, interficiens gladio; *utrique aptans quod conveniebat uni; et quod forte de utroque etiam olim spargebatur, ad tenendam atrocitatem crudelis supplicii, incertum an Regiæ jussioni imputandam, an petulantiæ ministrorum ejus, confessionem falsi criminis extorquere conantium. Non cogitaverit, credo, Caussinus, rebus gestis coævum fuisse auctorem, cujus testimonium vilipendebat præ ceteris tanto posterioribus.*

Capite crudeliter diffracto enectus,

non gladio cæsus,

21 *Interim præstructa semel ejusmodi opinione de gladio, ipsimet Ticinenses, quibus ex veteri traditione inhæserat aliquid de diffracto, non rescisso capite, miraculum, quo mortui sanctitatem divinitus declaratam* E *credunt, eidem aptant persuasioni. Ita Jacobus Gualla,* Pervetustis Ticini Chronicis attestantibus, *narrat.* quod a loco martyrii, capite duas in partes scisso cruento, divina virtute eas ipse propriis sustentans manibus, junctas detulit ad templum, ibidemque ad altare flexis genibus, susceptis pro more Sacramentis, perbeatum emisit spiritum. *Sic ille, anno* MDLXXXVII *suum imprimi faciens Sanctuarium. Ante eum annis* XL *et amplius, Julius Martianus in Vita Boetii, quæ extare ante opera dicitur (ex iisdem forsitan Chronicis, quorum ætatem paucorum esse seculorum existimo, licet pervetusta appellet Gualla) apud Baronium ita loquitur:* Ticini incolæ semper, a majoribus traditum constanter asseverant, Severinum, cum Regius spiculator lætale vulnus intulisset, utraque manu divulsum caput sustinuisse; interrogatumque a quonam se percussum existimaret, Ab impiis, respondisse; atque ita cum in vicinum templum venisset, et flexis genibus ante altare Sacra percepisset, post paululum expirasse. *Viderit lector cujusmodi fidem traditioni isti adhibere velit, post mille circiter annorum silentium: tantum ne credat, Ticini peractam esse tragœdiam, sed* in agro Calventiano, *quem Boetius* F *ipse verbis supra relatis queritur,* remotum Roma quingentis fere passuum millibus, *unde Ticinum vix distat trecentis. Potest tamen factum esse, ut piis curantibus corpus Ticinum delatum fuerit, ad eamdem forsitan ecclesiam, ad cujus baptisterium spectabat prima Boetii custodia: sed miraculum præmemoratum, si factum vere est, factum sit in proxima aliqua Agro jam dicto ecclesia. Laudatur Baronio* Turris *Ticinensis, ut* olim quidem ob reos in ea detentos, obque facinora detestabilis; sed Boetii habitatione sanguinisque aspersione, quovis triumphali fornice clarior, quovis gloriæ monumento celebrior, et quavis erecta solida mole diuturnior, ac propugnaculo fortior, quam nec omnia diruens tempus invadat unquam et destruat. *Hæc ille, merito omnia, sed quoad* sanguinis aspersionem *alio transferenda.*

illud dicitur suis manibus sustinuisse.

Calventianus ager, ubi res acta nunc ignotus,

22 *Corpus verosimile est propter metum Regis humili primum ac fere ignota sepultura fuisse donatum, quoad usque extincta Gothorum cum regno hæresi, et Longobardis fidem Catholicam amplexis, erigere caput Religio pridem depressa potuit, splendorem pristinum assecuta sub Luitprando Rege. Hic cum Ticini S. Apostolo Petro novum a fundamentis templum erexisset, quod ab inaurati fornicis decore placuit appellare* S. Petri in cœlo aureo; *magnis impendiis illuc ex Sardinia*

inde corpus relatum Ticinum,

AUCTORE D. P. et sub Luitprando R. positum ad S. Petri in cælo-aureo

A *dinia intulit corpus S. Augustini, a quo nunc templo est nomen; idemque locupletavit aliis pluribus Sanctorum pignoribus. In his creditur* Severini Boetii *corpus fuisse, sive is jam tunc colebatur ut* Sanctus, *de quo nihil mihi constare fateor; sive debita tanto viro æstimatio ad hoc moverit Regem. Hujus etiam opus esse creditur tumba, in qua nunc corpus requiescere putatur,* a parte dextra, *ut ait Gualla,* qua per scalæ gradus itur ad majus altare, digne elevatum, atque his verbis notatum :

cum epitaphio magis rudi,

Ecce Boetius cælo magnus,
Et omni mundo mirificandus homo :
Qui Theodorico Regi delatus iniquo,
Papiam senium duxit in exilium.
In quo se mœstum solans, dedit inde libellum :
Post ictus gladio, exiit e medio.

23 *Primum versum haberi integrum non ausim equidem affirmare; credo nihilominus Epitaphium totum magis sincerum esse apud Guallam, quam apud Baronium, qui illud accepit, ad Poeticas leges, sic reformatum :*

quam apud Baronium legatur :

B Ecce Boethus adest, in cœlo magnus, et omni
Perspectus mundo, mirus habendus homo.

Deinde recentius Papiæ *nomen mutatur in nomen vetustum* Ticini; *et penultimus versus nonnihil innovatur, ut sit*

In qua se mœstum solans dedit urbe libellum.

eidem aliud elegantius substitutum

Tale autem putat idem Baronius fuisse Boetii *sepulcro inscriptum, antequam istic ubi nunc est a Luitprando Rege collocaretur. Ego vero, lectionem priorem ex Gallæ oculata fide retinendam judico; ipsam Longobardicam seculi* VIII *barbariem hic regusto, et* Papiæ *nomen veneror ut genuinum, utpote ab iisdem Longobardis* Ticino *superinductum. Quid autem de Epitaphio sequenti?*

Mœonia et Latia lingua clarissimus, et qui
Consul eram, hic perii, missus in exilium.
Et quia mors rapuit, probitas me vexit ad auras,
Et nunc fama viget maxima, vivit opus.

recentiori manu.

Potuisset ipse tale quid sibi composuisse vivus adhuc; sed sua eum credo prohibuisset modestia. Nam cum ad necessariam sui defensionem, in libris de Consolatione Philosophiæ, narrasset, quæ supra recitavimus de sua in tuendo Senatu libertate; Scis, *inquit, Philosophiam alloquens,* me et hæc vera proferre, et in nulla unquam mei laude jactasse : minuit enim quodammodo sese probantis conscientiæ secretum, quoties ostentando quis factum, recipit famæ præmium. *Sed* C *quod ipse non fecit olim, fecit pro eo recentior aliquis, seculo ut summum* XV, *ipsumque Ticino accepit Julius Martianus : idemque refertur et Italice etiam redditur a Stephano Breventano, in Historia Papiensi anno* MDLXX *edita; ut dubitari non possit quin de eo agat Scaccus, annis post illum* XVII, *cum ait,* sepulcrum aspici ornatum versibus, qui et defuncti præstantiam casumque, et Theodorici injustitiam attestantur; *licet utrumque distinctius fiat in illo quod recitat Gualla, nihil de mutatione post facta addens.*

Commemoratio Ticini 23 Octobris

24 *Idem Stephanus Breventanus ait, quod* Ecclesia S. Petri faciat solennem commemorationem Natalis ejus die 21 Octobris. *Erratum forsitan in numero sit, et scribi debuerit,* 23; *qua die Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiæ agit de* S. Severino Boetio Martyre Ticini *(etiam Scaccus* Sanctum *appellaverat) et in altero Catalogo eorum qui non sunt in Martyrologio Romano,* Ticini S. Severini Boetii Martyris, sub Theodorico Gothorum Rege; *et hoc quidem* ex Tab. Ecclesiæ Papien. hac die : *ibi vero annotaverat, quod* Natalis hac die ab Ecclesia Ticinensi celebratur. *Sed ut verus hic ejus fuerit Natalis in cœlis, credi vix patitur* Symmachi *soceri mors, non nisi Augusto mense secuta. Suspicor proinde, aut die tali factam corporis translationem a Rege Luitprando; aut etiam illum electum, quia Martyrologium Usuardi, quo poste-*

et apud Ferrarium cum titulo Sancti·

rioribus seculis omnes per Italiam Ecclesiæ sunt usæ, D *tunc nominabant* S. Severinum Episcopum Coloniensem. *Ut ut est, Kalendarium vetus Mediolanense, Breviario anni* MDXXXIX *præfixum, quando ad* X Kalendas *Novembris notat diem* Sanctorum Severi et Severini Martyrum, *videri posset* S. Severinum Boetium *respexisse, eumque junxisse* Severo Martyri, *in quibusdam Usuardi auctioribus exemplis nominato velut passo Hadrianopoli Thraciæ vel Cæsareæ Cappadociæ. Sed valde incerta est ista probatio cultus ex istiusmodi Kalendario sumpta : quia Kalendarium antiquius ante Missale anni* MDXXII *pro ipsis notat nomina* Sanctorum Servandi et Germani Martyrum; *et posterius anni* MDLXXXV, *jussu S. Caroli Borromæi reformatum, omni expuncto nomine vacuum istum diem retinet. Fuerant autem hæc in Octobri tractanda, sed quia sic innectitur Pontificatui* S. Joannis *mors* Boetii, *ut absque hac ille tractari vix potuerit, multo minus mors* Symmachi, *alium nullum locum habentis, placuit simul huc omnia conferre.*

forte etiam in Kalendario Mediolanensi.

25 *Sylvester Maurolycus in Mari Oceano Religionum pag.* 271 *lib.* 4, *agens de tumulis post Concilii Tridentini decreta sublatis ex ecclesia S. Petri in Cælo-* E *aureo (vetabant enim corpora non Sanctorum supra terram elevata servari) duorum ex illis Epitaphia refert, unum Luitprandi Regis, alterum claræ cujusdam Matronæ, quam ipse Boetii uxorem, et sancti Placidi Monachi ac Martyris in Sicilia materteram et Poetriam celebrem fuisse ait; Purcinellus autem in Vita B. Gometii addit, Ecclesiam ab ea habere hymnos, recitari solitos in festo SS. Petri et Pauli. Sed quam certum est* Rusticianam, *Boetii uxorem, Romanam fuisse, non Siculam; Maritoque suo superstitem, non præmortuam (qualis fuit quæ Ticini sepulturam prænotatam habuit) tam incerta ac verosimiliter falsa sunt cetera quæ eidem tribuuntur elogia. Sic enim incipit Epitaphium.*

Uxor Beati non fuit Elpis quædam Sicula,

Elpis dicta fui, Siculæ regionis alumna,
Quam procul a patria conjugis egit amor......
Lux mea non clausa est tali remanente marito,
Majorique animæ parte superstes ero.....

Ticini ante maritum sepulta,

Audi nunc Procopium lib. 3 *post narratum Totilæ ingressum in Urbem Romanam, occupatam anno* DXLVI, *totis viginti annis post mortem Boetii, scribentem ut sequitur :* Sic evenit ut tum alii Romanorum, tum etiam Senatorii Ordinis viri, ipsaque Rusticiana, Boetii quondam uxor, Symmachi filia, quæ suas facultates egentibus elargita fuerat, servili aut rustico F habitu tecti, ab hostili misericordia, modo panem, modo aliud quid necessarium rogantes viverent; nec eos, paulo ante tam claros, pudebat de domo in domum pulsare ostia, et miseriæ alimenta precibus eblandiri. Et Rusticianam quidem interficere Gothi flagrabant, quod ad Theuderichi imagines abolendas, Romanos Magistratus mercede data impulisset, dum patris Symmachi maritique Boetii mortes ultum it : sed Totilas nihil ei noceri passus est. *Nihil igitur longius a vero abest, quam quod populari levitate commenti fuerunt Ticinenses, hanc, quam in eadem qua Boetius ecclesia pari elevatioris sepulcri honore conditam videbant, ipsius quoque uxorem fuisse.*

sed Rusticiana post annos 20 ab illius morte

Romæ inventa a Totila.

26 *Redeo* ad S. Joannem Papam. *De hoc Constantinopoli relicto, dum* Boetius *excarnificatur in carcere, dicit Anonymus, quod* revertentem a Justino, Theodoricus cum dolo suscepit, et in offensa sua eum esse jussit, qui post paucos dies defunctus est : *ubi* offensam *interpretor* Indignationem Regiam, *quam qui incurrerat arcebatur aspectu Regis, et interim custodiæ mancipabatur, donec ille decerneret quid eo fieri vellet cui se offensum profitebatur. Ita dum palam videri voluit a summo Pontifice manus abstinuisse Rex impius, clam eum usque ad mortem afflixit. Clarius hoc exprimit coævus Auctor Elogii in Catalogo :* Venientes supradicti viri, cum Joanne Episcopo, post omnia

Cæso Boetio reversus Joannes in custodiam datur,

et ibi intra paucos dies moritur.

A omnia per ordinem acta (Agapito Patricio defuncto in Græcia) suscepti sunt a Rege Theodorico cum dolo et grandi odio : quos gladio voluit punire. Sed *ærumnis confectus,* metuens indignationem Justini Augusti orthodoxi, non fecit : tamen omnes in custodia cruciavit : ita ut B. Joannes Papa, in custodia maceratus, deficiens moreretur : qui defunctus est Ravennæ cum gloria XV Kalendas Junii, in custodia Regis Theodorici. *Anastasius et antiqua Breviaria Romana, quæ supra etiam citavimus, et habemus excusa anno* MCCCCLXXIX, *et* XC, *nec non* MDXXIV, *pro*, in gloria, *scribunt*, Martyr : *eamdemque vocem substituit noster Auctor MSS. Vitarum Pontificiarum. Iisdem consonat S. Gregorius Turonensis, ex fidelium ab Italia venientium relatu, veris* Joannis *laudibus falsa miscenti, de Arianorum ecclesiis per eum summo studio in Catholicas dedicatis, ob quod Regiam indignationem promeritus sit.* Positus, *inquit* Sanctus Dei in carcere, tantis attritus est injuriis, ut non post multum tempus spiritum exhalaret : *18 Maji,* obiitque in carcere cum gloria apud urbem Ravennam. *Ita illi, ærumnas a* Joanne *toleratas nusquam distinctius explicando; solus, quem dixi, Auctor* B *Vitarum, MSS. habet, quod* fame et siti, cum Senatoribus et Exconsulibus, defunctus est apud Ravennam. *De* fame et siti *facile fidem faciet verbum* maceratus, *quo alii utuntur. Pro* Senatoribus et Exconsulibus, *non solum (quod habent alii) simili in custodia afflictis ac maceratis, sed etiam enectis, plures merito testes requiras in tanto codicum plurium silentio eadem ceteroquin et iisdem verbis narrantium. Loco* XV Kalendas, *Breviaria et quædam Anastasii exemplaria habent* XII Kalendas, *facili ex vicino litterarum ductu errore. Errore dico, quia a* XX *die Junii, sic retrocedendo ad initium* Joannis, *non poterit ad Dominicam pertingi.*

liberato ad corpus energumeno sepelitur honorifice, 27 *Quid porro vulgata morte* Joannis *contigerit, sic prosequitur Anonymus :* Euntes populi ante corpusculum ejus, subito unus de turba, arreptus dæmonio, cecidit : et cum pervenisset [defunctus] cum lectulo ubi locatus erat, usque ad hominem, subito [is] sanus surrexit : et præcedebat in exequias. Quod videntes populi et Senatores, cœperunt reliquias de veste ejus tollere. Sic cum summo gaudio populi deductum est corpus ejus foris civitatem. *Utique ad communem Catholicorum sepulturam, ea adhuc ætate cœmeteria sua et sepulcra, ex veteri Romanorum, quin et Orientalium plerorumque usu, extra civitates habentium. Ibi quamdiu manserit incertum est.* C *postea Romam transfertur,* *Catalogus antiquior aliud nil addit, quam funestum Theodorici Regis exitum, de quo infra. Cum autem Catalogus ille desinat in Felice* Joannis *successore, datur mihi ansa suspicandi, adhuc in primo sepulturæ loco fuisse corpus, cum iste scribi desineret. Anastasius vero adjungit, post recensita aliunde Pontificalia Joannis Acta, quæ supra transcripsimus;* Cujus corpus translatum est de Ravenna, et sepultum est in Basilica B. Petri Apostoli, sub die VI Kalendas Junii, Olybrio Consule; *adeoque decimo post mortem die, quod nemo credet fieri potuisse; cum et exequias constet Ravennæ celebratas, utique tertio post mortem die, et vivente Theodorico alia omnia curanda fuerint Romanis, nihil tutum sibi existimantibus apud illum, cui novas suspiciones ingerere debuisset ejusmodi pro mortuo recipiendo solicitudo.*

Consule, non Olybrio sed forte Oreste, anno 530, 28 *Crediderim Anastasium, in veteri quod sequebatur MS. nomen Consulis fere extritum reperisse, cujus solum O initiale extaret, ex quo Olybrium fecerit, utpote initio elogii veteris nominatum, ubi dicebatur sedisse* Joannes, a Consulatu Maximi usque ad Consulatum Olybrii. *Proximus autem, cujus nomen etiam ab O inchoetur in fastis Consularibus est* Orestes, *cum Lampadio Orientali Consule signans annum* DXXX, *quando adhuc vivebat Joannis successor* Felix IV, *usque ad* XXII *Septembris superstes.* D AUCTORE D. P. *Hic certe Regi Athalarico, ex defuncti patris judicio, probatissimus, quemadmodum videri potest ex Epistola propter ejus gratam susceptionem ad Senatum Romanum data; facile impetrasse potuit, elapso quadriennio, sopitaque paterni facinoris invidia, ut Romanis desiderantibus redderetur mortuus, qui fuerat mœrentibus vivus ereptus. Tunc locum habere potuit, quod, alieno nec apto publicæ lætitiæ tempore, factum scribit Baronius cum ait :* Et *et solenni pompa excipitur.* excepit Urbs Pontificem suum, de Ariana perfidia triumphantem, quadriga candida vectum, non candentium jumentorum, sed canditatorum humeris Sacerdotum. Accurritur undique ad tantum spectaculum, honorant omnes sacram sarcinam, debito Pontifici et decenti Martyrem cultu, assectanturque sacris canticis gloriosam victoriæ pompam. Tantummodo impii in tenebris conticescunt, et impietas a tanta gloria luget exclusa. Mœret invidia : rabidus livor in seipsum dentes exacuit; cum tanto honore videt illatum in Urbem, quem inglorium extinxisse putavit in carcere.

29 *Tum quod idem Baronius, ex præconcepta de die cultus opinione alibi plenius refutata, quod idem sit dies Natalis qui cultus, mortuum Joannem velit* VI Kalendas Junii *atque* VI Kalendas Julii *Romæ sepultum,* E *Baronii de die mortis ac translationis opinio improbabilis.* *id ut sine antiquo ullo teste, et sine aliqua apparenti necessitate dicitur, sic gratis etiam negari posset. Sed profecto nequaquam id negatur gratis, cui opponitur omnium Anastasianorum codicum consensus, primum in adstruenda die mortis* XV Kalen. *veteris Catalogi testimonio nixus; deinde constans eorumdem assertio de diebus* LXXXXVIII, *interjectis prædictæ morti et ultioni sumptæ de Theodorico. Adde huc vetera Martyrologia multa, in quibus unum Reginæ Sueciæ, magni æstimatum Lucæ Holstenio in Notis ad Romanum Martyrologium, ubi ad communem genuino Bedæ, Adoni, Notkero, Rabano, formulam de* Joanne, *additur mors* XV Kal. *obita. Sed quia in eisdem omnibus antiquis Martyrologiis sepultura Romæ curata adscribitur* V. Kal. Junii, *hinc eadem omnia* Joannem *referunt ad* XXVIII *Maji hoc tenore :* Ipso die depositio S. Joannis Papæ, quem (quia orthodoxus erat, *Nomen Joannis in Fastis 28 Maji olim,* et a Justino Imperatore orthodoxo Constantinopolim veniens gloriose susceptus erat) revertentem in Ravennam, in custodia tentum, ad mortem usque cum aliis æque orthodoxis viris, perduxit [XV Kalendas Junii]. Hujus meminit S. Gregorius in libro Dialogorum. Cujus corpus translatum de Ravenna sepultum F est in Basilica S. Petri Apostoli, V. Kalend. Junii, Olybrio Consule. *Eadem in compendium ab Usuardo contracta sic leguntur :* V Kal. Junii Romæ Natalis B. Joannis Papæ, quem refert Gregorius ob ortho- *et quidem cum sociis:* doxam fidem primo in custodia tentum, ac deinde ad mortem usque perductum, cum aliis orthodoxis viris. *Verba Gregorii infra dabimus : orthodoxos illos viros supra nominavimus, tam Episcopos quam Patricios: cum autem Episcopos inveniamus non esse* Joanni *commortuos, nec de Patriciis tale quid dicant coævi scriptores; non audemus hos sanctis Martyribus adnumerare, ex sola Martyrologiorum fide.*

30 *Videtur Beda, quem ceteri præter Usuardum verbotenus transcripserunt,* V Kal. *reperisse, in suo veteris Catalogi auctiori exemplo; aliud autem habuisse debuit Anastasius* VI Kalend. *scribens unde etiam vetera Breviaria Romana, Kalendaria, et Martyrologia quæcumque recentiora, Romanam* Joannis *Depositionem referunt ad hunc* XXVII *Maji. Et in eo quidem, quod anno* MDXCVIII *Bellinus Venetiis excudendum curavit,* *deinde Maji 27, non sine errore aliquo:* *ita legitur:* Eodem die S. Joannis Papæ et Martyris, quem Theodoricus Rex Arianorum in exilium in Ravennam direxit, ibique maceratus diu in carcere vitam finivit. *Errorem de exilio, Gregoriani reformatores correxerunt ; sed auctore Baronio substituerunt*

A *AUCTORE D. P.*

runt alium; et primo loco Joannem *collocantes*, Natalem *cum Usuardo dixerunt, qui dicendus fuerat* Depositio; *retinuerunt etiam macerationem diuturnam, quam demonstravimus paucorum dumtaxat fuisse dierum, itaque: nunc legitur* Natalis S. Joannis Papæ et Martyris, qui a Theodorico Italiæ Rege Ariano Ravennam evocatus, ibique propter orthodoxam fidem in carcere diu maceratus, vitam finivit: *quæ poterunt aliquando corrigi. Cæterum ex prædicta Martyrologiorum antiquorum diversitate factum videtur, ut qui* Romæ in claustro Prioratus Melitensis in monte Aventino, vetus Kalendarium in pariete *depingendum curavit, utramque combinans lectionem, scribi jusserit, teste Luca Holstenio in Animadversis prædictis (nam hodie nihil istic legibile superest in loco omnibus cœli injuriis exposito, adeo ut ipsum tectorium fere a parietibus jam defluxerit, nedum litteræ, quemadmodum mihi retulit, qui anno* MDCLXXVIII *descripturus accesserat Petrus Possinus noster) factum est, inquam, ex ista Martyrologiorum diversitate ut qui ibi Kalendarium depingendum curavit, seculo forsan* XIII *vel serius, scribi utroque die* Joannem *jusserit, hoc ratione:*

nonnullis utrobique.

VI Kalend. Joannes PP. et Mart.

V Kalend. Reportatio Joannis PP.

B

31 *Sacrum ejus corpus etiamnum Romæ in ecclesia Vaticana servari, communis est Romanorum sensus: cui adstipulatur Romanus Canonicus, Basilicam prædictam describens tempore Eugenii Papæ III; sed qua basilicæ parte id habeatur, nesciri testatur Aringus lib. 2 Romæ Subterraneæ cap. 8. Interim ad ipsas* Kalendas Junii, *in MS. Florario Sanctorum, notatur* Translatio S. Joannis Primi Papæ et Martyris. *Et sane oportet aliquam posteriorem corporis translationem, in vel ab Urbe Roma, factam admittere; nisi malimus fateri, quod in prima translatione corpus quidem Romam translatum sit, Ravennæ vero retinuerit Caput. Hoc enim hodiedum monstratur in sacrario Fratrum Minorum Zoccolantium, ubi olim Theodorici Regis palatium fuisse creditur, inclusum remonstrantiæ (ut vocant) ligneæ quidem, sed inauratæ, Ipsa eorum ecclesia Theodorici quoque opus esse existimatur S. Martino primitus dicatum; et anno* DCCCLVI *habuit Monachos Benedictinos; cœpitque appellari nomine S. Apollinaris, ab ejus corpore ibi tunc posito. In Basilica S. Udalrici et Afræ apud Augustam Vindelicorum, asservatur argentea D. Viginis imago cum Christo et Baptista puerulis colludentibus, a* Joanne *loci Abbate consecrata anno* MDCXIX, *quæ continet aliquid* de S. Joanne Papa Mart. *cum aliis Reliquiis, nominatis a Bernardo Hertjeldero in illius Basilicæ descriptione lib. 2 cap. 32. Insuper ad* XII *Januarii in Martyrologio Gallicano Saussayi notatur*, Leodii, *in Belgio*, memoria S. Joannis Papæ, *incertum qua ex causa, nisi id sit ratione alicujus Reliquiæ ejus. In vetusto denique Kalendario monasterii S. Maximini, ante complura secula exarato et aliis pluribus Belgicis, isto mense et die habetur:* et S. Joannis Papæ, *quod ægre de alio quam hoc* Primo *intelligas, cui soli titulus* Sancti *conceditur. Ipso quo mortuus est die, videlicet* XVIII *Maji etiam adscriptus invenitur Martyrologio sub annum* MCCCCXC *Coloniæ et Lubecæ excuso, Additionibus Greveni ad Usuardum, aliisque nonnullis cum prædicto Florario.*

Alia Translatio 1 Junii.

Caput Ravennæ, Reliquia Augustæ Vindelicorum,

C

Memoria 12 Jan.

et 18 Maji.

CAPUT IV.

Symmachi cædes: Theodorici Regis infelix exitus.

Symmachus Ravennam occisus Aprili mense,

V*erosimile est iter* Joannis *Ravenna Constantinopolim, quam fuit in reditu breve ac prosperum ut intra mensem absolveretur; tam etiam fuisse acceleratum in itu, ut multum sit si eidem fuerit totus Martius impensus. Tali ergo mense aut sequenti Aprili occisum* Boetium, *jam pridem carceri mancipatum, existimo, et eodem mense accitum Ravennam* Symmachum, *de quo sic Anonymus Valesianus.* Sed dum hæc aguntur, *quæ scilicet cum Justino acta a Joanne narraverat*, Symmachus, caput Senatus, *utique grandævus senex, et jam inde ab annis quadraginta Consularis*, cujus Boetius filiam habuit uxorem, deducitur de Roma Ravennam. Metuens vero Rex, ne dolore generi aliquid adversus regnum ejus tractaret, objecto crimine jussit interfici. *Hic, quod vetus Catalogus pluraliter dicit* gladio interfectos, quorum etiam corpora absccondi fecit, *de uno* Symmacho *intellexero, cujus corpus latet etiam nunc: nam* Boetium *neque gladio interfectum, neque corpus ejus absconditum fuisse, supra vidimus. Non fuit autem* Symmachus, *mox ut advenit Ravennam necatus: sed primum Augusto mense, ut mora funeribus tot illustrium virorum interjecta leniret invidiam atrocitatis tantæ. Moram illam mox probabit Anonymus, collatus cum Procopio: qui cum dixisset, quod vita amborum non contentus,* eorum quoque bona publicavit, *continuo subjungit*: Paucis post diebus cœnanti ipsi, cum piscis grandioris caput ministri apposuissent, visum est id Symmachi caput esse recens obtruncati; quod dentibus inferiori labro impressis: et oculis torvi truculenterque tuentibus, graviter minantis haberet speciem. Ingenti prodigio territus, rigensque frigore extra modum, ad cubile properat; complures imponi sibi lacernas jubet, ac sub iis tenet sese. Deinde exposita rei serie Elpidio medico, commissum in Symmachum ac Boetium scelus deflevit. Id lamentatus et animi dolore pressus, quem calamitas afferebat, paulo post obiit.

D

occisus Augusto:

paulo post Rex, visis territus,

E

factum damnat et moritur:

33 *Antiquior Catalogus Pontificius, ipso illo tempore scriptus, narrata Joannis morte obita* XV Kalendas Junii, Post hæc, *inquit*, nutu Dei omnipotentis, XLVIII die, postquam defunctus est Joannes Episcopus in custodia, subito Theodoricus interiit, a Divinitate percussus. *Anastasiana omnia exemplaria et jam jam allegandus Anonymus evincunt, librarium mendum in numero esse, ac dies* XCVIII *legi debere, quos post* XVIII *Maji numerare incipias, pertinges usque ad* XXVI *Augusti, quo præcise die divinitus percussum Theodoricum, licet non continuo mortuum, sic indicat Anonymus.* Symmachus Judæus, jubente non Rege, sed tyranno, dictavit præcepta die quartæferiæ septimo Kalend. Septembris, Indictione IV, Olybrio Consule, ut die Dominico adveniente Ariani Basilicas Catholicas invaderent. Sed qui non patitur fideles cultores suos ab alienigenis opprimi, mox intulit in eum sententiam Arii, auctoris religionis ejus. Fluxum ventris incurrit: et dum intra triduum evacuatus fuisset, eodem die (*utique Dominico et tunc* XXX *Augusti mensis*) quo se gaudebat ecclesias invadere, simul regnum et animam amisit. Ergo antequam exhalaret, nepotem suum Athalaricum in regnum constituit; se autem vivo, fecit sibi monimentum ex lapide quadrato, miræ magnitudinis opus, et saxum ingentem quem superponeret requisivit. *Non dissonat ab hac relatione Turonensis, libro de Miraculis et gloria Martyrum cap. 40, de* Joanne et Theodorico, *alioqui corrigendus in pluribus cum ait;* quod Domini misericordia statim (*imo mensibus tribus post obitum Pontificis)* ultionem super Regem improbum irrogavit: nam subito a Deo percussus, plagis magnis exinanitus interiit, suscepitque protinus gehennæ flammantis incendium.

triduano fluxu ventris exhaustus 30 Augusti.

34 *S. Gregorius Magnus lib. 4 Dialogorum cap. 30, cum Petro suo probasset,* ignem gehennæ corporeum esse; Operæ pretium, *inquit*, credo si ea quæ mihi a fidelibus viris sunt digesta narravero, *de visis Theodorici recens damnati suppliciis.* Julianus namque, hujus Romanæ Ecclesiæ, cui Deo auctore deservio, secundus Defensor, qui ante septem ferme annos defunctus

Postea visus in ignes Vulcaniæ insulæ projici a Joanne et Symmacho.

A defunctus est, ad me adhuc in monasterio positum crebro veniebat, ut mecum colloqui de animæ utilitate consueverat. Hic itaque mihi quadam die narravit, dicens: Theodorici Regis temporibus pater soceri mei in Sicilia exactionem canonis egerat, atque jam ad Italiam redibat. Cujus navis appulsa est ad insulam, quæ Liparis appellatur, Et quia illic vir quidam solitarius magnæ virtutis habitabat, dum nautæ navis armamenta repararent, visum est prædicto patri soceri mei ad eumdem virum Dei pergere, seque ejus orationi commendare. Quos vir Domini cum vidisset, eis inter alia colloquens dixit: Scitis, quia Rex Theodoricus mortuus est? Cui illi protinus responderunt: Absit, nos eum viventem dimisimus, et nihil tale ad nos de eo nunc usque perlatum est. Quibus Dei famulus addidit, dicens: Etiam mortuus est: nam hesterno die hora nona, inter Joannem Papam et Symmachum Patricium, discinctus, atque discalceatus, et vinctis manibus deductus, in hanc vicinam Vulcani ollam jactatus est. Quod illi audientes, solicite conscripserunt diem, atque in Italiam reversi, eo die Theodoricum Regem invenerunt fuisse mortuum, quo de ejus exitu atque supB plicio Dei famulo fuerat ostensum. Et quia Joannem Papam affligendo in custodia occidit, Symmachum quoque Patricium ferro trucidavit, ab illis juste in ignem missus apparuit, quos in hac vita injuste judicavit. *Hæc S. Gregorius. Est porro inter* D *insulas Æolias, septemtrionali Siciliæ lateri objectas, præcipua* Lipara, *Episcopali Sede honorata cui vicina est Vulcania, ignes evomens, nunc etiam* Vulcano *dicta.*

AUCTORE D. P.

Ejusdem monumentum Ravennæ.

35 *Cum nos olim Ravennæ essemus, vidimus* XIX *Novembris anno* MDCLX, *ante ecclesiam S. Apollinaris novi de qua supra egimus, productam maceriam, cum vetusta illa turri, in qua* S. Joannes *putatur obiisse. Et illa supra portam, qua ex platea transitur ad ecclesiam: et ad dexterum ipsius portæ latus, cernitur porphyretica tumba, inserta parieti, sane perquam magnifica, qua nescio an grandior ulla sit in tota Italia, cum tali subtus titulo:* Vas hoc porphyriacum, olim Theodorici Gothorum Imperatoris cineres in Rotundæ apice recondens, huc, Petro Donato Cæsio Narniensi Præsule favente, translatum, ad perennem memoriam Sapientes Reip. Rav. P. P. C. MDLXIII. *Amalasunthæ, quæ Theodorici filia fuit, opus creditur esse ecclesia S. Mariæ dicata, Rotundæ nomen a forma habens: sub cujus cupula admiranda, tam diu toleratos fuisse Regis Ariani cineres, mirum sane est; prudenterque ab Archiepiscopo Cæsio factum, quod eos e loco sacro sic amovendos curaverit; ut tamen* E *Principis, alias de Ravennatibus optime meriti, memoria haud oblitteraretur: non animæ mortui ad solatium, sed viventium aut curiositati ad spectaculum, aut emendationi ad exemplum, rememorato infelici fine quo scelera ejus punita leguntur.*

NOT. 10 ***** APP. TOM. VII MAJI

DE S. HELLADIO EPISCOPO

MARTYRE IN ORIENTE.

COMMENTARIUS HISTORICUS,

Quo pro amissis Actis, substituuntur elogia ex Synaxariis et Menæis : tempus martyrii, per conjecturam, quæritur.

SEC. VI AUT VII.

Elogium ex Menæis.

Celebris hodie est cultus apud Græcos τοῦ Ἁγίου καὶ ἐνδόξου Ἱερομάρτυρος Ἑλλαδίου Sancti et gloriosi Hieromartyris Helladii, *de quo uno et solo agunt in Menæis excusis, ubi hoc ei accinitur Distichon :*

C Ἔλαιον Ἑλλάδιος ἱεροσύνης
Αἵματι συνέμιξε τοῦ μαρτυρίου.
Helladius oleum suæ sacrationis
Martyriali miscuit cum cruore.

deinde hoc eidem ex Actis, verosimiliter amissis, elogium texitur : Οὗτος ὁ Ἅγιος ἐκκαθάρας ἑαυτὸν ἀπὸ πάσης κηλῖδος, καὶ δοχεῖον γεγονὼς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, χρίεται ψήφῳ θεοῦ Ἀρχιερεύς· καὶ τοὺς οἴακας πιστευθεὶς τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, ὡς μὲν ποιμὴν τῆς αὐτοῦ ποίμνης τοὺς λυκώδεις τῶν ἀνθρώπων ἀπεῖργεν, ὡς δὲ κυβερνήτης ἐπιστήμων ταύτην ἐκυβέρνα, ἄβατον καὶ ἀνεπηρέαστον τῶν κακῶν ἁπάντων διατηρῶν. Ἐπεὶ οὖν οἱ τύραννοι δέσμιον αὐτὸν παρεστήσαντο τότε μᾶλλον ἔλαμψε καὶ κατηύγασε τῶν πιστῶν τὰς διανοίας· τομῶς γὰρ χωρήσας πρὸς τὰ σκάμματα καὶ παῤῥησιασάμενος τὴν εὐσέβειαν, πλείσταις βασάνοις καθυποβάλλεται· καὶ τὸ σῶμα σφοδρῶς καταξανθεὶς, τὴν ἐκ τῶν μωλώπων ἅπασαν κάκωσιν ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν ἐποφθεὶς αὐτῷ ἐξεάσατο, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς προθυμότερον ἐποίησε. Μετὰ ταῦτα ὀργῆς πλησθέντες οἱ τύραννοι, τῷ πυρὶ τὸν Ἅγιον ἐπιῤῥίπτουσιν ὁ δὲ ἄφλεκτος διαμείνας, πολλοὺς πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἐπεσπάσατο· ἔπειτα σφοδρότατα αἰκισθεὶς τὸ πνεῦμα τῷ θεῷ παρατίθησιν. *Quæ sic Latine redduntur* : Sanctus hic abstersa omni peccati labe, factus domicilium sancti Spiritus, suffragio Dei inungitur Episcopus, qui cum gubernaculum Ecclesiæ Christianæ sibi concreditum haberet, ut pastor gregis sui lupos (nec enim homines dixerim) abegit; atque ut intelligens gubernator eumdem dirigebat, ab accessu omnium iniquorum inoffensum et immunem custodiens. Postmodum ergo cum illum tyranni F populo sisterent vinctum, tum virtus ejus magis eluxit, fideliumque animos clarius illustravit. Nam statim in stadium et certamen productus, Christiana libertate pietatem professus est. Quare plurimis subjectus tormentis, toto corpore fœde laceratur. Verum omnem ex livore et vibicibus contractum dolorem Christus Deus noster, suo athletæ spectabilis, abstersit et curavit, et ad plura patienda alacriorem reddidit. Tum tyranni ira repleti, Sanctum in ignem conjiciunt : in quo illæsus persistens, multos ad Christi fidem pertraxit. Postremo flagris crudelissime cæsus, spiritum Deo reddidit. *Hæc in dictis Menæis.*

quo indicantur multiplicia ab eo tolerata tormenta:

ejus hoc die celebris cultus

2 *Eodem* XXVII *Maji idem elogium legitur in Anthologio novo auctoritate Clementis VIII edito, et reperitur in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, spectante ad Collegium Parisiense Societatis Jesu, et sequenti die in Menologio Basilii Porphyrogennetæ Imperatoris. Quo etiam die* XXVIII *Maji in Menologio Sirleti nomen* Helladii *inepte adjunctum est* SS. Crescenti, Dioscoridi et Paulo, *de quibus tunc agemus, et dicemus eos Romæ passos. Baronius quæ legerat apud Sirletum, eodem prorsus modo Martyrologio Romano inseruit, quippe aliud fere nihil habens quod sequeretur in*

Auctore D. P. cessit novo cultui S. Therapontis.

A in græcis, ipse Græcæ ignarus linguæ, quam illud qualecumque Sirleti Menologium, nimis levi manu (ut alibi sæpe monuimus) compilatum. Magis mirum est, quod, cum Typicon et Constantinopoli accepta Ephemeris Moschorum figurata hoc die omnia præcipiant facienda de S. Therapontе Hieromartyre, ex Cypro translato Constantinopolim anno DCCCVI; Menæa hoc omisso agant de solo Helladio, ejusque solius nomen ex Ephemeride metrica hoc modo suggerunt :

Εἰκάδι ἑβδομάτῃ Ἑλλάδιον ἔκτανε πυγμή.

Helladium pugnis vigesima septima mactat.

Nec diversitatis hujus causa occurrit, nisi, quod Menæa fuerint desumpta ex antiquiori, quam illud unde receptum Typicon exemplari, scripto priusquam cultum S. Helladii *Constantinopoli obscuraret novus cultus* S. Therapontis, *cujus memoria ibidem antea celebrabatur* XIV *Maji. Videtur autem hic cultus eo facilius obscurari potuisse, quod alibi quam in Urbe regia corpus* S. Helladii *esset et coleretur. Neque enim Synaxarium Parisiense, quod* Helladii *adhuc meminit et quidem primo loco, de duplici Therapontе agens die præcedenti, omisisset notare more suo ecclesiam, in qua Synaxis ejus celebrabatur; si talis aliqua Constantinopoli fuisset. Canon quoque de Sancto eodem relatus in Menæis, ta-*

quippe cujus corpus non esset CP.

B *lis est, ut de antiquioribus a S. Sophronio aut Joanne Damasceno ordinatis videri unus possit; utpote neque nomen auctoris adjunctum habens, neque acrostichidi alicui annexus; unde suspicari quis possit in Oriente passum, ibique magis notum fuisse; ubi etiam ejus aliqua Acta extiterint : quædam enim notantur in Sticharіis atque Odis, quæ partim confirmant dicta breviter in elogio jam producto, partim supplent istic omissa. Juvat aliqua inde excerpere.*

et qui passus videtur in Oriente.

3 *Ex tribus ante Canonem, quæ dixi, Sticharіis, secundum hoc est :* Θεόφρον Ἑλλάδιε, Χριστὸς ἐποφθείς σοι ἅπαντας τοὺς ἐκ μαλώπων ἰάσατο ἰχῶρας χάριτι· δι' αὐτὸν γὰρ πᾶσαν ὑπομεῖναι κάκωσιν προείλω, πρόφανῶς κλεϊζόμενος· δι' ὃ ἱκέτευε δωρηθῆναι ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν τὴν εἰρήνην καὶ τὸ μέγα ἔλεος. Dei sapientia prædite Helladie, apparens tibi Christus omnem tuorum vulnerum livorem sua sanavit gratia ; propter ipsum enim elegisti quasvis ærumnas sustinere, palam glorificatus. Ideo ora, ut animabus nostris detur pax et magna misericordia. *Idem initio Odes* V *sic explicatur :* Ἐξέλαμψας ὡς ἥλιος οἰκῶν τὸ δεσμωτήριον· ὅτι ἐκεῖ τὸ φῶς τὸ ἄδυτον Χριστός σοι ἐπιφάνη, λόγους παρακλήσεως ὡς τῷ Παύλῳ φωνῶν σοι. Splenduisti tamquam sol, dum morareris in carcere : quia ibi apparuit tibi inaccessibile lumen Christus , verba

In carcere visitatus a Christo,

C consolatoria, tamquam Paulo, auribus tuis insonans. *Et hoc quidem de Christo apparente jam legebatur in elogio : non item, quod de vinculis sequitur in altera ejusdem Odes* V *strophа.* Δέσμα σοι διεῤῥάγησαν ὥσπερ ἱστὸς ἀράχνιος· ὅτι ἐν σοι ἰσχὺς ἡ ἄμαχος, συντρίβουσα δαιμόνων ἅπασαν ἐπίνοιαν καὶ σὲ μεγαλύνουσα, στρατιῶτα τοῦ Χριστοῦ. Vincula tibi disrupta sunt tamquam telæ aranearum ; quia inerat tibi virtus invicta, conterens omnes adinventiones dæmonum, teque magnificans, Christi miles.

et vinculis disruptis solutus,

4 *Similiter ignis innoxie toleratus, in tertio Stichario ad Canonem prævio , sic quidem prædicatur ,* Πυρὸς φύσιν ἐχαλίνασας καὶ ἀδιάφλεκτος ἔμεινας· ἡ δρόσος γὰρ Θεοῦ σε περικυκλοῦσα ἀβλαβῆ ἐφύλαττεν : Ignis naturam refrænasti, et incombustus mansisti. Ros enim divinus te circumdans illæsum custodivit. *Laudantur etiam sæpius multiplicia tormenta per totum Canonem : sed in ejusdem Canonis Ode* VII, *species quædam tormenti, ab Elogio non indicati, attingitur hoc modo :* Ἐν πτέρναις σοι ὑποίσας πικρὰν διάτρησιν ἔτρωσας τὸν δόλιον, καὶ πτερνίσας ἔρριψας ὑπὸ τοὺς πόδας σου Μάκαρ : Acerbam plantarum tuarum contritionem sustinens, o Beate, contrivisti fraudulentum hostem : eumque supplantans infra pedes tuos stravisti. *Est hoc fustuarii genus, quo reorum humi stratorum pedes impactis bacillis feriuntur, ad numerum a judice præscriptum, quandoque ad plura centenaria ictuum, et tunc ipsam sæpe mortem inferens : quod uti inusitatum fuit Romanis Martyres torquentibus ; sic fuit estque etiam hodie Persis, Saracenis, ac Turcis (ut de Sinis aliisque Orientalioribus taceam) usitatissimum : unde suspicio forsan haud vana duci posset , a Persis aut Saracenis occisum esse Sanctum.*

D *illæsus ab igne*

et in plantis fustigatus,

verosimiliter sub Persis,

E

5 *Huic conjecturæ favere potest , quod toto Canone nulla fiat mentio Imperatorum aut Regum, sed simpliciter et pluraliter in elogio nominentur* Tyranni, *puta Satrapæ Persarum aut Saracenorum, plures simul præsentes martyrio : cui gratulabundus Canon Strophe* II *Odes* IV *sic invitat fideles ,* Ἄνθεσι ψαλμικῶς κατεστέψωμεν, πιστοί τὸν θεῖον Ἑλλάδιον, ὡς νικητὴν ἀσεβείας καὶ Μάρτυρα στεῤῥὸν τῆς τριφαοῦς ὁμοουσίου Τριάδος, Floribus psalmorum coronemus, o fideles, divinum Helladium, tamquam victorem impietatis, et generosum Martyrem triluminis consubstantialisque Trinitatis. *Hujus hostes cum sint imprimis Saraceni, alioqui in unum Deum credentes, inclinabar ut opinarer , sub illis passum* S. Helladium , *sed inclinantem eo sustinuit me Strophe* II *Odes* IV *ubi dicitur.* Τοῖς εἰδώλοις τοῦ θύειν ἀπαρνούμενος, θυσία ζῶσα τρισμάκαρ. Θεῷ γέγονας, εὐωδιάζων ἅπασι τὰ ἄχραντα μύρα τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ σώματί σου. Idolis sacrificare renuens ter Beate, factus es Deo hostia vivens ; perfundens omnes unguento incorruptibili passionum Christi, in corpore tuo adimpletatum. *Atqui, non Saraceni, sed Persæ adorabant idola, solem præsertim et ignem : horum autem irruptiones in Syriam et Palæstinam notæ sunt, seculo præsertim* VI *et* VII *sub utroque Chosroe, anno Justiniani Imperatoris* XII, *quando Antiochiam Syriæ intercepe-*

seculo 6 vel 7

F *runt ; et anno Heraclii* V, *quando Hierosolymam totamque Terram sanctam redegerunt sub potestatem. Fuisse autem istis in partibus satis frequens* Helladii *nomen, persuadent Metropolita Tarsi et Ptolemaidensis Episcopus: sic nominati anno* CCCCXXXI, *in Conciliabulo Ephesino. Sed hæc omnia pro nuda levique conjectura, ut sunt, accipi volo.*

DE SANCTO HILDEVERTO

EPISCOPO MELDENSI IN GALLIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§. I. De ejus cultu cum Lectionibus propriis, Actorum mala fide, ipsiusque ætate.

Circa annum DCLXXX.

Celebratur hoc XXVII *die Maji, in Breviario Bellovacensi sub nota anni* MDLIV *edito, et potissimum in Ecclesia et diœcesi Meldensi , festum* S. Hildeverti, *ejusdem Ecclesiæ Episcopi : de quo in Breviario Meldensi, quod habemus anno* MDCXL *excusum, ista præscribitur propria Oratio* : Omnipotens sempiterne Deus, qui hunc diem nobis in honore B. Hildeverti, Confessoris tui atque Pontificis, consecrasti ; da nobis, quæsumus, ita devota mente illius celebrare solennia, ut ipso intercedente peccatorum condonetur

Cultus 27 Maji :

A condonetur indulgentia, et ad gaudia perveniamus sine fine mansura. *Dein præscribuntur pro secundo nocturno hæ tres lectiones, quarum prima recitanda est* de Scriptura occurrente, *secunda et tertia propria de hoc Sancto. Eas hic imprimendas descripseramus; cum accepimus Parisiis alias antiquiores tres, transcriptas a Petro Januarii, Curione S. Theobaldi apud Meldos, idque ex veteri Breviario exarato circa annum* MCCCVIII, *sub Episcopatu Simonis de Festuca. Has ergo pro recentioribus illis accipe, sicut eas nobis misit R. D. Jacobus Cousinet, ad S. Genovefam Canonicus Regularis.*

in Lectionibus dicitur

ortus nobiliter,

educatus pie,

1 Beatus Hildevertus, divinæ dispensationis nutu Meldensis quondam Episcopus, parentibus secundum mundanæ excellentiæ dignitatem haud infimis nec sacræ religionis ignaris noscitur procreatus. Pater ejus dictus est Adelbertus, nobilis genere, sed nobilior fide. Hic vero, non causa exercendæ voluptatis illicitæ, sed gignendæ prolis amore, uxorem duxit, nomine Evam, moribus et genere sibi congruam, dilectam Deo et amabilem viro. Natus est eis filius, quem vocaverunt Hildevertum, tradideruntque B. Faroni Meldensi Episcopo sacris litterarum studiis imbuendum: qui in brevi temporis spatio novo ac B veteri Testamento imbutus est.

ordinatus Clericus,

2 Ipse autem puer, licet ætate juvenis, moribus tamen senex erat. Sanctus autem Faro, videns simplicitatem S. Hildeverti, omnes Ecclesiasticos Gradus ei per ordinem commisit. *His quoad sensum per omnia consonat præcitati Breviarii* Lectio IV: *non item* Lectio V, *quæ antiquo textui, adjungit rigorem vitæ et Luxoviensem Monachatum, ab iisdem exordiens: nos vetustiora, quæ sequuntur, sic transcripta invenimus.* Post obitum S. Faronis Hildevertus vir Dei, plenus gratia, Episcopalem Cathedram adeptus est. Factus est itaque Episcopus Dei judicio, ac Clericorum et omnium qui ibi affuerunt consilio et consensu. Fuit S. Hildevertus in eleemosynis largus, in vigiliis sedulus, in oratione devotus, in charitate perfectus, in humilitate profundus, in doctrina præcipuus, in sermone præclarus, in conversatione sanctissimus; sinceritatem mentis vultus sui serenitas demonstrabat. *His aliisque elegantius verbosiusque deducendis intentus Auctor novarum Lectionum, earum quintam concludit narratione miraculi, unde vetustior Lectio* III *initium suum hoc modo sumit.*

deinde Episcopus:

3 Accessit autem ad eum quidam homo, et projecit se ad pedes ejus, et obsecravit eum, ut filio suo, defuncto absque baptismo, manum imponere C dignaretur; ut invocato Christi nomine super cadaver exanime, restitueret eum vitæ pristinæ. Ille vero confestim mœstis precibus annuit, domum in qua jacebat mortuus introivit, et prostratus in terram diutius ad Dominum fudit preces, ut ipsum a mortuis suscitaret, et baptismi gratiam consequi posset, ac Domino Jesu Christo famulari: statimque surrexit puer, et cœpit loqui. Tunc catechizavit eum, et vocavit eum nomine patris sui Aldebertum. Post aliquantum vero temporis B. Hildevertus migravit ad Dominum, sexto Kalendarum Juniarum: sepultusque est in Basilica, quam ab urbe Meldensi sexto fere milliario ipse construxerat. Et sui filioli corpus, quem de mortuis suscitaverat, post septem annos moriturum prædixit, et juxta se sepeliri mandavit. *Officii recentioris Lectio* VIII *a morte Sancti initium sumit, et ecclesiam ubi sepultus est, dicit esse* in pago, qui vulgo dicitur Vigneliacum: *deinde hæc de cultu adjungit:* Verum quem vivum multa miracula insignem fecerant, mortuum plura commendarunt, tum Vigneliaci, tum in ecclesia Meldensi; in qua postea sacra ejus ossa reposita fuerunt; tum Parisiis in Capella, sub ejus nomine paulo post ejus obitum ædificata, quæ nunc est parochialis ecclesia sanctæ

moritur 27 Maji:

sepultus Vigneliaci,

Crucis; et in ecclesia parochiali S. Laurentii, in D qua digno cum cultu invocatur; tum denique in agro Rotomagensi, in Collegiata ecclesia Gornacensi, ubi in pretiosa capsa magna cum veneratione sacræ ejus requiescunt Reliquiæ.

dein Meldas translatus.

4 *Hactenus Lectiones Antiquæ et Novæ. Medii fortassis inter utrasque ævi, auctoris certe nequaquam coævi, sed scribentis diu post obitum Sancti, sunt Acta ex variis relationibus vulgique traditione consarcinata, quæ sumus duplicia nacti; alia longiora, ex Codicibus MSS. monasterii Beccensis et ecclesiæ Gornacensis, a Petro Loveto et Andrea du Chesne; alia breviora et a Frederico Floueto nobis Rotomago communicata: in quibus nonnulla sunt, veritati neutiquam consentanea: quare iis omissis, pauca solum quæ videntur verosimiliora excerpimus. Ubique dicitur* S. Faroni Episcopo educandus traditus, puerulus adhuc *aut* quinquennis, *aut* curriculo unius lustri peracto, *aut certe (ut supra dicitur)* ubi per ætatem licuit. *Hinc ex illius ætate de tempore quo vixit et sedit* S. Hildevertus *aliquid licet statuere. Habemus varia S. Faronis Acta illustranda ad* XXVIII *Octobris, diem ejus natalem. In omnibus dicitur is tempore Chlotharii II Regis Episcopus ordinatus, et vivendo pervenisse usque ad tempora Childerici pronepotis ipsius Chlotharii, quem ad regnum Austrasiorum promotum ostendimus circa an.* DCLIX. *Hoc ergo tempus est, quo* S. Hildevertus *sacris litteris institutus, post alios sacros Ordines, etiam Sacerdotio fuit initiatus.* A quo tempore longe arctiorem vivendi rationem duxit: nam pene quotidianum coluit jejunium, nec alio usus est vestimento, quam ex pilis caprarum contexto. *Ita Acta breviora, nulla addita mentione vitæ monasticæ cujus meminerunt Acta longiora, non tamen nominato loco monasterii, quod supra citatæ recentiores Lectiones,* Luxoviense in Burgundia *dicunt fuisse. Huic tunc præerat S. Waldebertus, anno* DCLXV *vita functus secunda Maji, ad quem diem vitam ejus illustramus. Compendia Actorum extant apud Vincentium lib.* 23 *Speculi historialis cap.* 25; *et apud Petrum de Natalibus, lib.* 5 *cap.* 49.

Acta MSS:

Tempus S. Faronis decessoris:

E

nonnulla in Actis suspecta:

5 *Varia in utrisque Actis et citatis compendiis interseruntur ab eo in Episcopatu peracta, prudenter in citatis Lectionibus omissa: quasi* Romam profectus a Bonifacio Pontifice Maximo benigne exceptus, coram eo Missarum solennia celebrasset; et ab eo ad prædicandum missus, circuisset urbes et oppida Hierosolymam usque: et septem annis in ea peregrinatione evolutis, Romam reversus, Summo Pontifici suæ legationis rationem reddidisset: unde jussu sanctæ Sedis in Galliam reversus, a S. Furseo Monacho Laniaci, exceptus esset. *Hæc pluribus in dictis Actis recensentur. Verum nullus tunc sedit Romanus* Bonifacius. *Nam quintus istius nominis creatus est sub finem anni* DCXVII, *mortuus anno* DCXXV, *quo* S. Hildevertus *necdum natus videtur fuisse. Nec potest intelligi* Bonifacius VI, *in Antipapam electus anno* DCCCXCVII, *jam pridem post obitum* S. Hildeverti *ducentis annis elapsis.* S. Furseus, Latiniacensis *ad Matronam monasterii conditor, quatuor ab Urbe Meldensi leucis (quod vulgo* Lagny *dicitur, et simili contractione supra* Laniacus *scribitur) ante S. Pharonem videtur obiisse, circa annum* DCL, *sicut diximus ad ejus Natalem* XVI *Januarii. Igitur pro* S. Fursæo Monacho, *scribendum putarem, exceptum Hildevertum* a S. Fursei Monachis. *Additur in dictis Actis et compendiis hoc miraculum: quod* chirothecæ ejus, quas e manibus suis ante consecrationem extraxerat, a radio solis in aere visæ fuerunt tribus horis sustentatæ. *Quod in Lectionibus supra citatis non incongrue omissum est.*

F

6 Porro B. Hildevertus Pontifex, Pastoralis officii partibus sanctissime peractis, morbo correptus est, cum magno dolore Meldensium civium: et tandem

obitus circa an. 680

AUCTORE D. P.

27 Maji, aliis 26,

A dem munitus salutari Viatico, migravit in cœlum sexto Kalendas Junii, circa annum Christi sexcentesimum octogesimum. *Ita Acta breviora. Hinc corrigendi Trithemius et Wion, quorum prior, lib. 3 de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti, ait eum* claruisse anno DCXL. *Magis enormi mendo Wion asserit eum* S. Faroni successisse anno DCLXXXVI. Migrasse ad Dominum sexto die Kalendarum Juniarum *etiam habent longiora Acta, ex vetustis forte Lectionibus : et his consentit Breviarium Meldense recentius. At præcedenti die, sive* VII Kalendas Junii, mortuum fuisse, *tradunt Vincentius et Petrus de Natalibus, et secuti sunt Trithemius, Wion, Menardus, Grevenus, Canisius, Saussayus, et alii. Mabilio seculo 2 Benedictino, inter Prætermissos collocat* S. Hildevertum, *atque per asteriscum præpositum designat esse* ex eis, qui Germani Benedictini esse videntur : *quod ubi clarius probatum fuerit, libentissime amplectemur.*

a S. Majolo Angelica monitione incitato,

7 *In Actis longioribus agitur de Translatione corporis sub hisce terminis :* Transactoque non multi temporis curriculo, Angelus Domini per visum alloquitur B. Majolum Abbatem, dicens : Surge et vade ad basilicam, in honore beatæ Dei Genitricis dicatam; B ibique juxta altare Beatorum corpora Ildeverti Episcopi atque Aldeberti ejus filioli reperies tumulata. Quod cum esse probaveris, discurre festinans; et convocatis comprovincialibus Episcopis, Sacerdotibus, nec non et Levitis, ceterisque sanctorum Ordinum Clericis, viris quoque ac mulieribus religiosis, omnem rei seriem, quemadmodum gesta sit, pronuntia : eorumque tumulum summa cum diligentia ut aperiant exora. Hæc cum dixisset, cœlo receptus est. Mane autem facto exsurgens venerabilis Abbas, convocatis omnibus, de quibus præceperat Angelus, cuncta patefecit juxta verbum ejus. Qui audientes gavisi sunt valde, et venientes ad locum sibi cœlitus revelatum cum vexillis et crucibus, cum thuribulis et lampadibus, eo ipso die, quo a terris B. Ildeverti felix anima translata est ad superiora, hymnisonis vocibus amborum elevaverunt ossa inclita : ex quibus magna curatio effluxit circumstantibus infirmis, cæcis visus, claudis gressus, surdis auditus, paralyticis curatio, leprosis mundatio, muto loquela, præstante Domino Jesu Christo etc. *Hæc ibi quæ fere eadem sed mutata phrasi, leguntur in Actis brevioribus, et paucis attinguntur in compendiis Vincentii et Petri.*

elevatur, corpus.

8 *Acta* S. Majoli *Abbatis Cluniacensis varia dedi-* C *mus ad* XI *Maji, sed absque ulla talis revelationis mentione : præterea Sanctus iste trecentis minimum annis post* S. Hildeverti *obitum floruit; hic vero elevatus Meldasque perlatus dicitur,* transacto non multi temporis curriculo. *Ideo Mabilio, inter Prætermissos ad sec. 3, agens de S. Guitmaro, dubitat, an non potius intelligi debeat aliquis alius* Majolus, *qui fuerit loco et tempore propior, puta Abbas S. Pharonis. Sed tota præcedens narratio talis est, ut particula,* non, *abundare omnino videatur : nec enim locum sepulti haud ita pridem Episcopi opus erat revelatione doceri, ejusque veritatem ipsa corporis refossione probari. Præterea Lectiones in festo Translationis infra memorandæ dicunt, quod* post quamdam annorum seriem apparuit Angelus Domini Majolo Abbati, in loco quo dicitur Laniacus, *quod integre* Latiniacus *scriberetur; nec absimile vero est, huc aliquando venisse* Majolum *Cluniacensem, causa reformandi monasterii, suæque Congregationi adjungendi, ut passim per omnes Galliæ provincias multa adjunxit.*

Majolus iste potuit fuisse Cluniacensis Ord. auctor,

tum forte Latiniaci in vicino degens.

D

§. II. Translatio Gornacum, cultus, miracula; an post extinctam ibidem S. Guitmari Ab. Centulensis memoriam?

Translatum deinde corpus Gornacum,

N*arrant tam Acta quam Lectiones, quomodo Meldis exportatum corpus* S. Hildeverti, *substiterit* Gornaci, *in Normanniæ limite super Eptam fluvium. Exportatio hæc licet in minoribus Actis facta dicatur* nonnullis mensibus effluxis *a prima translatione; alibi tamen aut nullum definitur tempus, aut longius intervallum supponitur, maxime in Lectione quam nobis Rotomago misit ante annos quinquaginta P. Joannes Dardes, quæ multis circumstantiis alibi non inveniendis rem sic ornat et explicat :* Dominus Jesus, qui in Evangelio dixit, Nemo accendit lucernam et in abscondito ponit eam sub modio, sed super candelabrum; volens S. Hildevertum manifestare, et virtutes ejus ostendere; postquam multis miraculis ejus virtutem declarasset in civitate Meldensi, etiam in partibus Normanniæ placuit probare hoc modo. Fuerunt Clerici tres, qui nutu divino sacrum ejus corpus acceperunt, et per multa tempora et loca portaverunt, E et tandem Normanniam applicuerunt, in villa quæ dicitur Gornacum, ubi steterunt per certum tempus. Cum autem vellent cum sacro corpore recedere, immobile corpus remansit. Unde quasi attoniti et stupefacti venerunt ad Hugonem, illius loci Comitem, factum narrantes. Comes eos audiens gavisus est, sperans quod favente Dei misericordia, quæ inceperat, per miracula et virtutes illius gloriosi Confessoris, consummaret, et tota provincia honoraretur : iisdemque Clericis plurima dona tam in jocalibus quam in aliis dedit. Mira res! volens Comes probare an esset sacrum corpus S. Hildeverti, an non, jussit magnum ignem accendi, et sanctum caput in medium projici : sed mox resiliens, in gremium uxoris dicti Comitis transivit. Quid plura? ea die, videlicet * XXVI Maji, plures a diversis languoribus sunt sanati, ... deinde dictus Comes corpus ejus venerabile in capsa argentea honorifice reposuit, prout apparet videntibus.

Luc. 11, 13

ibidem sistitur et retinetur,

*an XXV?

10 *Mabilio loco præcitato ait, quod* corpus prædictum jussu Walterii Rotomagensis Pontificis, per Hilbertum Cantuariensem Archiepiscopum, in eam in qua nunc habetur thecam illatum est anno MCCI; caput vero in scrinio aureo, expensis Blanchæ Philippi VI F Francorum Regis uxoris, affabre eleborato circa annum Domini MCCCLXXV. *Quid igitur si seculo* XII *ad finem vergente, dicamus factam corporis Translationem ad Normannos, duobus fere seculis post primam factam a Majolo Abbate? Fortassis solvetur hac ratione difficultas, quæ Mabilionem vehementer torsit, in Chronico Centulensi Hariulfi, de quarto ejus loci Abbate sic legentem, lib. 1, cap. 27.* Tunc, *cum scilicet Centulense et Gemmeticense monasteria ab uno eodemque Abbate regi ceperunt,* vere sancti et boni fideles, non valde curabant scriptis quæ gerebantur committere, qui ad hoc solum contendebant, ut in libro vitæ mererentur adscribi : unde et illius temporis Abbates ex toto prorsus ignorassemus, nisi venerabilis Abbas Angelrandus *(is qui Vitam S. Richarii fundatoris scripsit, et Hariulfo ipsi inchoandi Chronici auctor fuit)* ex aliquanto id procurasset : qui dum priscorum Abbatum Catalogum perstringeret, ex iis unum fuisse insinuavit Guitmarum, quem et sanctissimum virum titulavit : et quia tanti viri tale meruit testimonium, dignum est ut a nobis pusillis memoretur, qui viri vere sancti ore Sanctissimus est notatus. Hic in Neustriæ solo humatus quiescit, et in suo nomine dicata ecclesia existit : qui quantæ sanctitatis et justitiæ fuerit, nos quidem non occurrimus

et an. 1281 in argenteam arcam transfertur :

ibidem ecclesia S. Guitmaro Ab. sacra,

A rimus dicere, sed his qui ejus corpori sancto deserviunt prædicandum committimus.

Benedictinos fecit suspicari,

11 *Ad hæc Mabilio;* Utinam, *inquit*, ipse id executus fuisset! Nam Canonici Ecclesiæ Collegiatæ erectæ Gornaci, ubi S. Guitmarus tempore Hariulfi, *id est sec.* XI, quiescebat, et ecclesiam nomine suo illustrabat, usque adeo primarii Patroni sui memoriam obliterari siverunt, ut ne nomen quidem apud eos reliquum sit. Solus nunc apud eos audit S. Hildevertus, Meldicensis Episcopus, Ecclesiæ suæ Patronus; quem cum Guitmaro nostro confundunt, cum legunt in Officio ecclesiastico Hildevertum, ex Monacho Luxoviensi Abbatem monasterii S. Richarii, tum Meldicensem Episcopum fuisse..... Sed nescio an Gornacum translatum sit corpus S. Hildeverti Episcopi, qui postea Guitmari Abbatis memoriam obscuravit ac penitus demum abolevit; an vero Guitmarus alio nomine dictus sit Hildevertus; quamquam nulla ejus rei mentio, nec præfecturæ Centulensis in Actis S. Hildeverti, quæ non magnopere probo. *Neque nos probamus illa valde, tam recenti tamen Officio, quale allegatur a Mabilione (nam Lectiones paulo vetustiores supra relatæ nec Luxovii* B *nec Centulæ meminerunt) permoveri non possumus, ut geminum vel titulum vel nomen in eodem Sancto recipiamus. Potius dixerim Gornacenses, auctoritate motos Centulensium, constanter asseverantium quartum suum Abbatem Gornaci sepultum cultumque fuisse, tandem in illam conjunctionem titulorum consensisse: Centulenses vero sub initium hujus seculi, quando eos adhuc suus latebat Hariulfus, cum blattis tineisque colluctans, adeoque ignota habebantur primorum Abbatum nomina; quartum illum, quem Gornaci sepultum tradita per manus memoria credebant, vocasse* Ildevertum, *quia scilicet hic unus sciebatur Gornaci coli. A talibus certe instructus Robertus Chenu, sub annum* MDCXXVI *Auctor Galliæ Christianæ, in Abbatibus Centulensibus scripsit:* S. Ildevertus, cujus Reliquiæ apud Gornacum: *et sic etiam in Sacristia Centulensi hodiedum pendet Tabella Patronorum loci in qua nominatur* S. Idvertus. *Tandem vero iidem Centulenses cœperunt sub ritu semiduplicis Officii colere, non hoc, sed* X *die Decembris,* S. Ildvertum qui et Guitmarus: *quod dixerim, post Mabilionis divinationem, primum fuisse assumptum: si enim id antea illi fecissent, asseverantius haud dubie locutus ipse fuisset.*

ipsum esse qui sub nomine Ildeverti colitur:

12 *Itaque istis nihil obstantibus, quæ nullum in an-*C *tiquiori auctoritate fundamentum habent, et posito quod de Gornacensibus Canonicis loquatur Hariulfus (loqui enim de iis velut certum habet Mabilio, non solitus temere quidquam asseverare) videntur omnia conciliari posse distinguendo tempora, quibus Gornaci sepultus* Guitmarus, *eodemque allatus* Hildevertus *fuerit. Nam* Guitmarus *obiit circa annum* DCCL; *Hariulfus opus suum Chronicon*, a Domno Saxowalo ante plures annos inchoatum...completum *dedit anno* MLXXXVIII: *post quem annum, usque ad S. Hildeverti Translationem Gornacum, anni circiter centum elapsi, sufficere potuerunt, ut prior ibidem S. Guitmari ecclesia, quæ scribente Hariulfo triseclis erat, vel ætate vitium inducente corruerit, vel aliquo bellorum inter Francos Normannosque tunc frequentium turbine eversa sit, ipsumque etiam S. Guitmari sepulcrum dissipatum; vel furtim sublata cum ossibus de terra elevatis arca videri desierit, simulque evanuerit cultus, dilapso quod istic antea fuerat Canonicorum Collegio. Cum autem Comes Castri-Gisortis, solis quinque leucis dissiti, quorum etiam unus* Hugonis *nomen habuit, sub annum* MCXXIV *Oderico Vitali nominatus, et cognominem sibi filium aut nepotem habuisse successorem potuit; cum, inquam, talis aut etiam vicinior aliquis Toparcha simul ac Gornaci Dominus, restaurationem loci desolati machinaretur; opportune ceciderit eo adduci corpus* S. Hildeverti, *et miraculo sisti; atque ita nova ecclesia sub* D *nomine* S. Hildeverti *surrexerit, parum curantibus Normannis* Guitmari *Franci patrocinium vetus innovare, maxime non comparente amplius corpore, quod populorum devotionem alliceret, et novo hospite tot miraculis coruscante. Ipsum autem vere* Meldensem Episcopum *esse, eo facilius credi potest, quod eo pridem se carere Ecclesia sua fateatur, nec alia ulla eumdem sibi vendicet quam Gornacensis. Mihi etiam simile vero apparet, Translationem in Normanniam non esse factam publico Cleri consilio, quamquam alias non inusitatum esset causa ecclesiasticæ alicujus necessitatis per regiones vicinas circumferri Sanctorum corpora; sed a tribus illis Clericis, quæstum sibi ex populari pietate facturis, furtim ablatum fuisse sacrum pignus; idque in proximam et hostilem Normanniam, ubi liberius agerent a Francis, ipsum repostulaturis.*

sed verosimile est Guitmari cultum cum ecclesia prius desiisse.

quam Gornacum inferretur Hildevertus,

AUCTORE D. P.

furtim forsan sublatus,

13 *Ut ut est, ex quo Gornaci Sanctus quievit et miraculis claruit, potissimum in curandis amentibus aliterque conturbatis, non solum in Normannia, sed etiam in Francia celebris haberi cœpit. Testis urbs Parisiensis, quæ erecto olim Hospitali, eidem ecclesiam addidit, sub titulo* S. Hildeverti: *cujus ibidem cultus, ut Patroni primarii perseverat, etiam postquam Hospitali ablata* E *ecclesia illa, Parochialis facta est sub titulo sanctæ Crucis. Ibidem in parochiali S. Laurentii vetus est* S. Hildeverti *Confraternitas, cui Fidelium pietas ex veteri usu inscribi curat, si quem domi habent mente captum vel energumenum: idque ita vulgo notum est, ut cum aliquis nuper cædem fecisset, ad eum culpæ et, quod consequens erat, morti eximendum, valuerit produxisse Album Sodalitatis Hildevertinæ, in eoque jam pridem inscriptum nomen ejus qui capitis postulabatur. Similem crediderim esse Rotomagi eam, ex cujus MS. P. Dardes sequens Miraculum nobis dedit: quod miraculum occasionem etiam præbuisse potuit prædictæ devotioni, qua Sancto isti commendantur amentes. Nonnemo tamen suspicatur, ab affinitate vocum,* Hildevertus et Vertigo *initium sumi potuisse: cum non desint vulgaria multa exempla Sanctorum, non alia de causa in patrocinium assumptorum, quam quia eorum nomen affine est malo, contra quod invocantur, vel aliquid in arte aut opificio quopiam sit quod eo inclinet. Miraculum ipsum sic narratur.*

et amentium Patronus habitus,

14 Quoniam quæ vidimus et audivimus silentio tegere non debemus, formidantes illud judicis comminantis per Ezechielem; Linguam tuam adhærere faciam palato tuo, et eris mutus; [describemus] F unum de mirabilibus, quæ Dominus noster Jesus Christus, ad honorem nominis sui et gloriosæ Virginis Mariæ almifluique Episcopi Hildeverti, operari dignatus est. Fuit igitur in burgo, quod Enguin dicitur, quædam juvencula, Mathildis nomine, cujus pater Robertus, mater Agnes vocabatur: qui filiam suam tenere diligentes, et ei in posterum providentes, nuptiis deputaverunt. Dederunt eam uxorem cuidam negotiatori, nomine Nicolao: et ut de pluribus pauca disseram, celebratis Missæ solenniis, et expletis nuptiarum gaudiis, ad thorum nuptialem devenerunt. Sed illa omnibus modis viri sui repudiavit amplexus, et tamquam diabolico debacchata furore, unguibus et dentibus eum affligens, a se penitus effugavit: quod is postea parentibus illius insinuavit, sed nihil profecit. Non multo post in Pictaviam ad negotiationem profectus, ibi ferme per unum mensem moratus est: deinde expedito negotio ad propria repedavit, et cum gaudio a parentibus suæ conjugis est receptus, facto plerisque amicorum convivio, qui post epulas recesserunt. Dehinc sub intervallo illa parum dormitavit juxta focum. Cumque a somno surrexisset, illi cor doluit, licet parum comedisset: quia non hilaris erat de reditu mariti. Continuo ergo sola exivit in virgultum

Ezech. 3, 26.

ex quo nova nupta alienata a viro,

A tum, quod erat retro domum; et visum est ei audire vocem multorum, strepitum ingentem facientium: et accessit quidam ad illam, et manu extenta per guttur eam arripuit et fortiter strinxit. Illa volens clamare, alterum sensit, qui duos digitos injecit in os ejus, unde penitus linguæ et pedum amisit officium. Videns autem vir ejus quod plus æquo moraretur, misit ad investigandum quid tardaret. Missi autem venientes, humi provolutam et quasi mortuam invenerunt. Quod attoniti redeuntes narraverunt Domino suo: qui continuo accurrens accepit eam in ulnas suas et asportavit: et timens ne a parentibus suis sibi imputaretur, festinans accessit ad eos, et retulit eis quæ acciderant. Ab illa ergo hora vexavit eam dæmon, qui in eam intraverat, bis in die, mane et vespere. Parentes incommodum filiæ condolentes, cum per medicos ei subvenire nequivissent, licet locupletes essent; pro ea Deo et Sanctis ejus vota voverunt et reddiderunt, ad limina Sanctorum deferri facientes. Sed pius et misericors Deus, cujus judicia abyssus multa, eam fideli suo S. Hildeverto deputaverat, et per ejus merita dæmonem expelli decreverat. Sabbato igitur

AUCTORE D. P.

mox etiam loquela gressuque privata et obsessa,

B ante Ascensionem apud Gornacum ad ecclesiam sancti Confessoris Hildeverti advenit, quæ a Canonicis ecclesiæ, clericis et laicis, sæpissime visitata et confortata est: erat enim, ut per exteriora perpendi poterat, Deo devota, ut puta, in pectoris tunsione, manuum et oculorum in cœlos ejectione, eleemosynarum largitione, nutibus et signis satis affabilis. Cumque in crastino Ascensionis post Matutinas Clerus ad invicem de illa loqueretur, et modum infirmitatis sciscitaretur, intelligitur quod a dæmone vexaretur, de quo in Evangelio legitur, quod discipuli non potuerunt eum ejicere, quod non ejiceretur nisi in oratione et jejunio. Tali ergo confisi oraculo, venimus ad eam, et cum sedulitate monuimus, ut a lubricæ ætatis illecebris pœniteret, et veram cordis contritionem haberet, et Deo satisfactionem de commissis, et oris Confessionem toto animi affectu promitteret, si ei linguæ officium redderet. Quæ nostris omnibus prona sermonibus, prout poterat, humiliter annuebat. Considerantes autem ipsius devotionem, percunctati sumus ab ea, ut nobis signis ostenderet, si Dominici corporis et sanguinis Sacramento communicari vellet; adjicientes, quod cum tali hospite non posset malignus spiritus diu habitare. Statimque ad altare B. Mariæ Virgi-

Gornaci primo utcumque restituta,

Matth. 17, 20.

C nis Missam, quæ pro infirmis instituta est, ipsa in grabato præsente, celebratur. Non omittitur Evangelium secundum Marcum, quod præmisimus; et omnibus illic adstantibus, tam Clericis quam laicis, caritatem illorum in Domino postulantes indicimus, ut pro ea Dominum deprecentur.

15 Postea autem, et die sabbato advesperascente, et appropinquante hora vexationis ejus, convenimus ad ecclesiam ad visitandum eam: confluxerunt et multi de oppido et villis proximis, qui inspirante Dei gratia ad tam solenne miraculum convenerunt. Lecto igitur super ea S. Joannis Evangelio, In principio erat verbum; et illud S. Marci, Magister attuli filium meum ad te; et ipsa pluries aqua benedicta aspersa, deposuimus textum Evangelii super caput ejus, stolam benedictam circumponentes collo ejus. Deinde sanctuaria ei obtulimus ad osculandum, pignus in cruce argentea de Cruce Domini, similiter et reliquias sancti Hildeverti: et præcepimus, ut pro possibilitate sua diceret orationem Dominicam, Symbolum Apostolorum, salutationem Angelicam, et se signo Crucis muniret, Deique misericordiæ commendaret. Quo facto extemplo cœpit viribus destitui. Riguerunt ejus membra ac si essent ferrea, et facta est velut mortua. Facto itaque silentio,

tum deliquium passa,

unus de Sacerdotibus ait: Oremus omnes ad Dominum de intimis cordibus, ut qui eam mirabiliter creavit et mirabilius redemit, quique in ea spiraculum vitæ inspiravit, per intercessionem B. Mariæ ac gloriosissimi Confessoris Hildeverti, eam liberare dignetur a dæmone; et aperire os ejus, sicut aperuit Zachariæ Prophetæ, ut soluto linguæ vinculo Domino confiteatur, et psallentes dicamus: Benedicimus Deum cœli, et coram omnibus viventibus confitebimur ei, quia fecit nobiscum misericordiam suam. Mira res! Confestim visum est ei, quod Incarnati Dei Genitrix coram ea adstitit, et dixit ei, Mathildis, quid facis? quomodo est tibi? Respondit: Domina mea, nimis anxia sum. Et dixit illi, Ne dubites, filia, quia in proximo est hora qua liberaberis ad infirmitate ista. Et dixit ad illam: Domina, liberabor de infirmitate mea? Respondit: Etiam. At illa: Quæ es tu, Domina mea? Ego sum, inquit, Mater unigeniti Filii Dei. Attende quæ dico: In proximo sanaberis: et cum sanitati restituta fueris, fac incensari altare S. Hildeverti, et meum, et postea teipsam. His dictis disparuit. Postea visum est illi quod feretrum argenteum, quod est secus altare, in D

E quo sunt reliquiæ S. Hildeverti, se aperuit: et inde veniens Sacerdos Dei et Pontifex Hildevertus ambularet coram ea, et leviter eam palparet, dicens: Confide, filia: ecce enim in proximo misericordiam Dei es adeptura. His dictis disparuit. Hæc omnia retuli lingua expedita, postquam sanitatem assecuta est. Facta autem Cleri et populi oratione quibusdam solo tenus prostratis, plerisque genibus flexis, Reliquiæ apponuntur; amota autem stola quæ circa collum erat, ore abundantissime aperto, lingua largius expedita, confusus exiit dæmon, fusis lacrymis multis præ gaudio a fidelibus. Tunc Sacerdos quidam linguam ejus dente B. Hildeverti tetigit, et resumpta inter os lingua cum dente sancto os clausit et labia strinxit. Nec mora os ipsa laxavit, et Sacerdos, dentem Sanctum solerter abstraxit: et illa sedata, Sacerdos dixit illi: Mathildis clama, Sancte Hildeverte. Et continuo soluto linguæ vinculo clamavit, Sancte Hildeverte, iterum atque iterum. Et rursus Sacerdos ad eam clamavit, Sancta Maria; et illa, Sancta Maria. Postea monita clamavit, S. Laurenti. His itaque expletis incipitur, Te Deum laudamus: quod dum cum lacrymis cantaretur et campanæ pulsarentur, cum magnis vocibus exclamavit dicens. Incensate altare S. Hildeverti, et S.

F Mariæ, et postea me: ita jussit fieri mihi beata Dei Genitrix. Tunc honore debito altaria incensata sunt, et postea ipsa per Dei misericordiam liberata, intervenientibus meritis et intercessionibus gloriosi Confessoris atque Pontificis Hildeverti, cujus memoria in benedictione est.

et liberata fuit.

16 *Hactenus MS. Sodalitatis Hildevertinæ, ad cujus usum, ante duo circiter secula, Gallice reddita est Vita; et hujus visionis antiquum ecgraphum penes nos est: ita autem finitur*, Dominus noster multa miracula per S. Hildevertum fecit cum viveret; et quotidie adhuc facit in ecclesia Collegiata, sub ejus nomine Gornaci fundata: ubi ejusdem corpus venerabiliter requiescit in tumba, argento cooperta: caput autem, etiam nunc carne obtectum, asservatur seorsim in divite capsa, ex mero auro ducali fabricata. Romani Pontifices, rite informati de peregrinorum quotidie istuc venientium ac miraculorum frequentia, præsertim in liberatione energumenorum atque a mente alienatorum; Indulgentias varias concesserunt, in perpetuum obtinendas ab iis, qui anno quolibet ecclesiam S. Hildeverti visitabunt diebus XXVII et XXVIII Maji. Est etiam in vico Verre dicto, ubi natus Sanctus fuisse creditur fons, scaturiens, in quodam prato, ad ipsius (ut fertur) patrimonium spectante

Reliquiæ ipsæ qualiter habitæ:

Indulgentiæ:

Fons.

A spectante, ex quo potantes ægroti, frequenter bibunt sanitatem. *Hactenus ille: est autem* Verre *oppidum Picardiæ, sesquileuca Ambianis, decem circiter Gornaco distans. Festum Translationis* XXV Augusti *celebrari solitæ, ejus esse opinor, qua corpus Sanctum in argenteam arcam translatum fuisse dixi anno* MCCI: *habeturque pro ea die Officium totum proprium in Antiphonis, Responsoriis et Hymnis, atque hac Collecta.* D Da quæsumus omnipotens Deus, ut qui B. Hildeverti Confessoris tui atque Pontificis Translationem annuo debitæ venerationis celebramus obsequio, contra cuncta nobis adversantia intercessionis ejus muniamur obsequio.

Translatio 25 Augusti.

AUCTORE D. P.

DE S. RAGNULFO MARTYRE

TELODII PROPE ATREBATES IN ARTESIA.

SYLLOGE HISTORICA.

G. H.

De cultu, elevatione, et ætate Sancti.

CIRCA AN. DC. Cultus sacer 27 Maji,

Telodium, *vulgo* Telu *seu* Teluch, *pagus urbi Atrebatensi vicinus est, spectans ad Dominium Abbatis Vedastini, in cujus Ecclesia sacrum* corpus S. Ragnulfi Martyris *asservatur, et* B *colitur solenni Officio Ecclesiastico hoc* XXVII *Maji. De eo in genuino Usuardi Martyrologio ista leguntur:* In territorio Adartensi S. Ragnulfi Martyris. *Citato Usuardo eadem, sed phrasi hodierna, in Martyrologio Romano ita recitantur:* In pago Atrebatensi S. Ranulphi Martyris. *Apud Bellinum, atque Grevenum, et in MS. Florario, etiam* Ramulfus *appellatur. At* Ranulphus *in Breviario Bellovacensi anni* MDLIV. *Sacrum ejus corpus jam olim Telodio est translatum intra urbem Atrebatensem, et in ecclesia monasterii Vedastini depositum, capsæque impositum cum hac inscriptione:* Anno Verbi Incarnati millesimo centesimo octogesimo octavo, regnante in Francia Rege adolescente Philippo, filio Ludovici Regis, filii Ludovici Regis Grossi; Archiepiscopante Remis Willelmo ejusdem Regis avunculo (anno scilicet, quo idem Rex juvenis et Henricus Senior Rex Anglorum, Philippus Comes Flandriæ, et universi fere Christianæ religionis Principes Crucem assumpserunt, quia Saladinus universam fere terram Hierusalem usque ad mare occupaverat) Dominus Henricus, quondam Abbas Clarevallensis, Albanensis Episcopus Cardinalis, et Apostolicæ Sedis Legatus, a Domino Papa Clemente prædicandi gratia in Galliam destinatus, in ecclesiam S. Vedasti veniens, Corpus S. Ranulphi Martyris, præsentibus Domino Petro Episcopo, C et Domino Joanne Abbate, multis personis et toto Conventu, in hoc feretro solenniter reposuit, II Idus Februarii. *Hæc ibi. Dictus Cardinalis* Henricus *assignato hic anno* MCLXXXVIII *Atrebati mortuus est. At* Petrus, *ex Abbate Cisterciensi factus est Episcopus Atrebatensis anno* MCLXXX, *mortuus anno* MCCIII. Joannes *vero creatus est Abbas Vedastinus anno* MCLXXXVI, *post quatuor regiminis annos vita functus. Ex dictis constat* S. Ragnulfum *martyrio coronatum fuisse, licet causa et genus martyrii lateant. Nam quod in Martyrologiis Leodiensibus S. Lamberti et S. Laurentii dicatur* gesta ejus haberi, *ab alio quodam Sancto ad hunc perperam translatum arbitramur. Fuit loculus Reliquiarum anno* MDCII *sub Philippo Caverelio, dignissimo cœnobii Vedastini Abbate, reseratus: notatumque est aliquam læsuram in cranio apparere.*

Corporis elevatio 1188

loculus opertu anno 1602.

2 *Tempus martyrii posset indicari, si quod a Balderico in Chronico Cameracensi et Atrebatensi lib.* I *cap.* 34 *sub dubio profertur, constaret verum esse, scilicet,* quosdam asserere, S. Hadulfum, Episcopum Cameracensem et Atrebatensem, filium fuisse S. Ragnulfi Martyris: de quo, *addit,* hi qui nostris super fuere temporibus fideles, testati sunt multa se ad E ejus sepulcrum vidisse miracula: *quæ ultima verba intelligenda esse de* S. Ragnulfo Martyre *tradit Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ad hunc* XXVII *Maji. At* S. Hadulfus, *ut in ejus Vita* XIX *Maji diximus, creatus est Abbas* II *Vedastinus anno* DCCX, *et Episcopus decessit anno* DCCXXVIII; *adeoque dicendus esset* S. Ragnulfus *circa annum* DCC *martyrium subiisse. In Martyrologiis MSS. Albergensi Canonicorum Regularium, Ultrajectino ecclesiæ S. Hieronymi, Leidensi S. Cæciliæ, et variis aliis atque in MS. Florario, appellatur* S. Ragnulfus, Episcopus et Martyr. *Verum hanc Episcopi dignitatem a* S. Hadulfo *perperam ad illum fuisse translatam, opinamur.*

Tempus vitæ.

3 *Rayssius in Hierogazophylacio Belgico inter Ecclesiæ Cathedralis Atrebatensis Reliquias, quæ in capsa argentea, ad formam arcæ Mosaicæ fabricata, adservantur, dicuntur in Indiculo esse* Reliquiæ S. Ragnulphi de proprio corpore ejus: *ejusque festum in dicta ecclesia et diœcesi una cum S. Theodoro Martyre celebratur* IX *Novembris: et hæc de utroque in antiquo Breviario præscribitur Oratio;* Deus qui nos beatorum Martyrum tuorum Theodori et Ranulphi confessionibus gloriosis circumdas et protegis: præsta nobis quæsumus eorum imitatione proficere et oratione fulciri. *Refertur* S. Ragnulfus *dicto die in MS. Bruxellensi S. Gudilæ, et a Greveno, Canisio atque Molano, qui in elogio citato colligit,* ab Usuardo notatum esse diem natalitium, *quando etiam in ecclesia Vedastina colitur:* diœcesim tamen natalem colere F in die elevati corporis, *et acceptarum pro sua ecclesia Reliquiarum. At contra Saussayus in Martyrologio Gallicano ista scribit ad diem* IX *Novembris:* Ipso die in agro Atrebatensi passio S. Ragnulfi Martyris, qui ab impiis interemptus, et pro justitiæ meritis a Deo coronatus, multis e tumulo virtutibus gloriosæ opitulationis coruscavit in ecclesia S. Vedasti Confessoris. *Die autem* XXVII *Maji ista refert:* In Atrebatensi agro inventio et repositio S. Ragnulfi Martyris, cujus triumphalis dies ibi agitur quinto Idus Novembris. *Verum similia a Saussayo ex propria inventione definiri sæpius observavimus, ideoque minus ejus auctoritate movemur.*

Aliquæ Reliquiæ in Cathedrali, et cultus 9 Novembris.

DE

DE SANCTO ET VENER. BEDA

MONACHO PRESBYTERO IN ANGLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. H.

De ejus ætate, Vita a Turgoto collecta, cultu sacro, antiquorum ei attestantium sententiæ.

ANNO DCCXXXV

S. Beda a 7 anno ætatis in Monasterio educatur,

mortuus 26 Maji, anno 735,

sive nocte præcedenti,

Duo illustria seculo Christi septimo construxit monasteria S. Benedictus Biscopius Abbas, utraque in antiqua Northanhymbrorum regione, eaque parte, quæ Episcopatui Dunelmensi subjacet. Prius ad honorem S. Petri Apostoli surrexit prope ostium Vedræ fluminis, Anglis Were; unde et Wiramutha, teste Cambdeno, nunc Moncks Weremith *dicitur, id est* Vedræ ostium, ad Monachos spectans. *Alterum in honorem S. Pauli ædificatum est ad ostium Tinæ fluvii,* Ingyrvum *sive* Gyrvi, *nunc* Jarrow *dictum, in cujus vicinia natus est* S. Beda *anno* B *Christi* DCLXXVII; *natusque ætatis annos septem, in eodem monasterio cœpit habitare. Hic ille, factus Angliæ splendor singularis, pietate et eruditione cognomen* Venerabilis *est adeptus; eo potissimum quod ipsius Homiliæ in Ecclesia recitarentur, cum aut adhuc viveret, aut certe necdum esset Catalogo Sanctorum inscriptus. Si tamen antiquus iste titulus est, de quo propter vetustiorum scriptorum silentium merito dubitat Baronius, majori etiam merito rejiciens aniles fabellas, quæ tali appellationi occasionem dedisse finguntur, nec dignæ sunt hoc loco referri. Appellationem tamen in Ecclesia usitatissimam, et in Romano Martyrologio probatum, libenter usurpamus etiam hic. Decessit is, ad laborum suorum æternam requiem evocatus, in festo Ascensionis Christi,* VII *Kalendas Junii, sive die* XXVI *Maji, uti scripsit Cuthbertus ejus discipulus, qui moribundo adstitit. Annus ergo erat Christi septingentesimus trigesimus quintus, quando Cyclo Lunæ* XIV, *Solis* XVI, *littera Dominicali* B, *Pascha incidit in diem* XVII *Aprilis, et festum Ascensionis in dictum* XXVI *Maji. In Chronologia Saxonica, post Historiam Ecclesiasticam Venerabilis Bedæ Cantabrigiæ anno* MDCXLIII *excusam, obitus ejus ad annum præcedentem* DCCXXXIV *refertur, quod modeste rejicit Florentius Wigorniensis in Chronico suo* C *ad dictum annum* DCCXXXIV, *ubi ista habet :* Sacerdos venerabilis, Monachus per omnia laudabilis, computator mirabilis, Beda sanctissimus, secundum Anglicas Chronicas, anno præsenti, secundum vero suum discipulum Cuthbertum, qui ejus obitum descripsit, suæque decessioni cum aliis quam plurimis interfuit, anno sequenti, ante Ascensionem Dominicam quarta feria, id est VIII Kalendas Junii, circa horam decimam, in magna mentis devotione et tranquillitate ultimum e corpore spiritum efflavit, sicque gaudens ad regna cœlestia migravit. *Hæc ibi. Verum quia festum Ascensionis a primis suis Vesperis censebatur cœptum, Cuthbertus illam horam decimam nocturnam, adnumeravit ipsi festo, affigens obitum ad diem* VII *Kalendas Junii, quo etiam die ex hac Vita migravit Anglorum Apostolus S. Augustinus Episcopus Cantuariensis, uti supra ex ejus Actis liquet.*

olim colebatur 26,

2 *Ad istum autem* VII *Kalendas, sive* XXVI *Maji, utrumque referunt antiquiora Martyrologia MSS. e quibus aliquod habemus in Anglia ante annos minimum sexcentos in pergameno exaratum, ubi primo loco memoratur elogium dicti S. Augustini, et immediate ista subjunguntur :* Item in eadem Britanniæ insula depositio B. Bedæ Presbyteri, Doctoris Anglorum sagacissimi : cujus quanta existunt merita, et doctrinæ fluenta, mellita bonorum operum testantur exempla. *Dein leguntur, quæ apud Usuardum præponebantur. Eodem modo primo loco* S. Augustinus et Beda *celebrantur in MS. Trevirensi S. Martini. Ast ultimo loco apud Usuardum collocatur S. Augustinus ; cui in MS. Ultrajectino Ecclesiæ collegiatæ S. Mariæ, circa annum* MCXL *conscripto, ista adjunguntur :* Item in eadem Britanniæ insula B. Bedæ Presbyteri. *Eodem modo in MS. Martyrologio monasterii S. Cyriaci, quo plurimum usus est Baronius, et in MS. Patriciano, quod Neapoli in codice membranaceo Antonii Caraccioli Cle-* E *rici Regularis reperimus, ista conjunguntur :* In Britannia S. Augustini, primi Anglorum Episcopi ; et Bedæ Presbyteri, viri in divinis Scripturis eruditissimi. *Similia leguntur in MS. Centulensi S. Richarii, et in Appendice Adonis apud Mosandrum et Rosweidum; item in Martyrologio Bellini, secundum morem curiæ Romanæ aucto, et Parisiis sub annum* MDXXI *excuso ; item Auctario Usuardi per Grevenum et Molanum adornato, aliisque. Solius autem* Bedæ *memoria, ad eumdem* XXVI *Maji, celebratur in Kalendario perantiqui Breviarii MS. cujus usus fuit ad partes Rheni.*

nunc 27 Maji,

3 *Verum quod solennitas* S. Augustini *impediret venerationem* S. Bedæ, *hæc translata est in diem hunc* XXVII *Maji, uti patet ex Kalendario Enchiridii Ecclesiæ Sarisburiensis, quod habemus in pergameno conscriptum ; et consentiunt aliquot MSS. Martyrologia Usuardi, ad usum Ecclesiarum Belgii circa annum* MCCCC *aut etiam serius aucta, et cum iis Florarium MS. Item Martyrologia excusa Lubecæ anno* 1475, *et Coloniæ atque Lubecæ anno* 1490, *cum Missali et Breviariis Ambrosianis excusis anno* 1522, 1539 *et* 1560. *Idem sequuntur Martyrologia Monastica Wionis, Dorganii, Menardi, Bucelini, et Anglicanum Wilsoni. Illam porro diei mutationem suo calculo comprobavit Romana Ecclesia, in recognitione Martyrologii* F *de mandato Gregorii XIII curata ; quapropter nos quoque distulimus de eo agere, ne, si quando Sanctorum cultus restituatur in Anglia (quod utinam fiat cito) a populari usu, in hoc opere discrepemus. Porro* depositio venerabilibis Bedæ Presbyteri, *ad diem* X *Maji (quod miramur) assignatur in MSS. Leodiensibus ecclesiæ S. Lamberti et Monasterii S. Laurentii : et hoc secutus est Molanus in Auctario Usuardi, atque hunc Canisius in Martyrologio Germanico. Wilsonus in Martyrologio Anglicano, loco* depositionis, *reposuit* translationem corporis Dunelmum : *sed nusquam legimus, ad hunc diem esse eam referendam.*

relatus etiam die 10.

Vita unde accepta.

4 *Vitam damus ex MS. Longipontano Domini Belfortii, collatam cum ea quæ extat ante historiam Ecclesiasticam ejus, Latine et Saxonice Cantabrigiæ editam anno* MDCXLIII, *ex codice MS. collegii Benedictini. Non est, autem ea aliud quam perbrevis relatio, a nobis in tria capita distincta. Primum desumptum fuit ex historia Ecclesiæ Dunelmensis, Auctore Turgoto (qui Prior Dunelmensis floruit circa annum* MC) *sub nomine Simeonis Dunelmensis perperam inter decem Historiæ Anglicanæ scriptores excusa, ubi hic narrata leguntur lib.* I *cap.* 8, *et reliqua omnia referuntur cap.* 14 *et* 15. *Caput secundum refertur verbis ipsius Bedæ. Tertium*

A *tium, qua obitus ejus narratur, habetur ex Epistola supra memorati Cuthberti discipuli, qui moribundo adstitit, et propositum habuit de Vita ejus prolixius scribere; sed, quod valde dolendum est, bene cogitata ad effectum numquam perduxit. Addimus nos quartum ex capite 7 libri 3 ejusdem Turgoti, ubi translatio corporis Dunelmum indicatur. Aliqua hujus Vitæ compendia continentur in Epistola Simeonis Dunelmensis ad Hugonem Decanum Eboracensem, et latius apud Joannem Stubbs in Chronico sive Actis Pontificum Eboracensium: ubi dicitur* Beda natus anno DCLXXVII, mortuus anno DCCXXXV, sepultus in suo Monasterio Ingyrvo: sed postea *dicuntur* ossa illius ad corpus S. Cuthberti translata.

5 *Alia quædam Acta S. Bedæ habemus ex bibliotheca Bodecensis cœnobii Canonicorum Regularium in diœcesi Paderbornensi descripta, sed quæ fabulis referta noluimus in lucem proferre. Alia a Joanne Capgravio in Legenda Angliæ excusa sunt, sed etiam in his varia displicent, quæ ibidem legi possunt. Istorum autem loco malumus colligere aliquot virorum illustrium testimonia de ejus vita et doctrina. Primus sit S. Bonifacius, Martyr et Archiepiscopus Moguntinus, qui eodem tempore claruit. Hic Epistola* IX *ad Huetbertum Abbatem, sub cujus regimine S. Beda e vivis decesserat, inter alia scribit:* Rogamus ut aliqua de opusculis sagacissimi investigatoris Scripturarum Bedæ Monachi, quem nuper in domo Dei apud vos vice candelæ Ecclesiasticæ scientia Scripturarum fulsisse audivimus, conscripta nobis transmittere dignemini. *Idem S. Bonifacius ad Egbertum Archiepiscopum Eboracensem, qui etiam vivo adhuc S. Beda eam dignitatem obtinuit, Epistola* VIII *rogat istis verbis:* Ut mihi de opusculis Bedæ Lectoris aliquos tractatus conscribere et dirigere digneris: quem nuper, ut audivimus, divina gratia spirituali intellectu ditavit, et in vestra provincia fulgere concessit, ut candela, quam vobis Dominus largitus est, nos quoque fruamur. *Iterum idem S. Bonifacius, cum aliquos tractatus accepisset, ita eidem Archiepiscopo Epistola* LXXXV *scripsit:* Dona ac libellos dulcissimæ Beatitudinis vestræ, a vobis directa, gratanti animo gaudentes suscepimus: suspensisque ad æthera palmis supernum Regem obsecravimus, ut vobis in æterna Angelorum curia florentia mercedis præmia restituat......... Modo inhianter desiderantes flagitamus, ut nobis ad gaudium nostri mœroris, eo modo quo antea jam fecistis, aliquam particulam vel scintillam de candela Ecclesiæ, quam illuxit Spiritus sanctus, in regionibus vestris, destinare curetis; id est, de tractatibus, quos spiritalis Presbyter et investigator sanctarum Scripturarum Beda reserando composuit, partem qualemcumque transmittere dignemini: maxime autem, si fieri possit, quod nobis prædicantibus habile et manuale et utilissimum esse videtur, super Lectionarium anniversarium et Proverbia Salomonis, quia Commentarium super illa condidisse audivimus.

Elogia S. Bonifacii Archiepiscopi de Beda, B

C

6 *Hæc S. Bonifacius: cujus pius erga S. Bedam affectus transiit etiam ad successorem ejus S. Lullum, qui similiter ut ille ex Anglia in Germaniam profectus, eidem Sedi Moguntinæ factus Archiepiscopus, inter Epistolas S. Bonifacii numero* CXI, *ista Cuthberto Abbati et olim S. Bedæ discipulo scripsit:* Misimus tuæ dilectioni parva munuscula, unam pallam holosericam. Petimus etiam ut ad consolationem, non solum peregrinationis, sed etiam infirmitatis nostræ, libros a beatæ memoriæ Beda expositos mittere digneris de ædificatione templi, vel in Cantica Canticorum, sive Epigrammatum heroico metro sive elegiaco compositorum, si fieri potest omnes: sin autem, de ædificatione templi libros tres. Fortassis difficilis petitio, sed nihil arbitror esse difficile veræ caritati. *Hæc S. Lullus, cui respondit Cuthbertus Abbas Epistola numero* LXXXIX *relata, istis verbis:* Gratanter quidem munuscula tuæ Caritatis suscepi, et eo gratantius, quo te hæc intimo devotionis affectu mittere cognovi, id est, pallam holosericam ad reliquias beatæ memoriæ Bedæ Magistri nostri, ob recordationem et illius venerationem, destinasti. Et rectum quidem mihi videtur, ut tota gens Anglorum in omnibus provinciis, ubicumque reperti sunt, gratias Deo referant: qui tam mirabilem virum, præditum diversis donis, tamque ad exercenda dona studiosum, similiterque in bonis moribus viventem, Deus illis in sua natione donavit: quia per experimentum, ad pedes ejus nutritus, hoc quod narro didici...... Nunc vero quia rogasti aliquid de opusculis beati Patris, cum meis pueris juxta vires, quod potui, tuæ Dilectioni præparavi: libellos de viro Dei Cuthberto metro et prosa compositos tuæ voluntati direxi, et si plus potuissem libenter voluissem: quia præsentia præteritæ hiemis multum horribiliter insulam nostræ gentis in frigore et gelu, et ventorum et imbrium procellis, diu lateque depressit, ideoque scriptoris manus, ne in plurimorum librorum numerum perveniret, retardata est....... De opusculis beatæ recordationis Bedæ, quæ adhuc descripta non habes, promitto me, si vixerimus, tuæ voluntati adfuturum. *Hæc Cuthbertus* S. Bedæ *discipulus, ad S. Lullum.*

S. Lulli successoris.

D *AUCTORE G. H. Cuthberti Abbatis,*

E

7 *Tertius succedat Alchuvinus, Magister Caroli Magni Imperatoris, et ipse natione Anglus, sub supra laudato Egeberto Archiepiscopo Eboracensi, ab obitu* S. Bedæ, *educatus, qui Epistola* XLIX *ad Fratres Wirensis et Gyrvensis Ecclesiæ, inter alia scribit iste:* Recordamini quam nobiles habuistis Patres, et non sitis tantis progenitoribus degeneres filii........ Recogitate nobilissimum nostri temporis Magistrum, Bedam Presbyterum, quale habuit in juventute discendi studium, qualem nunc habet inter homines laudem, et multo majorem apud Deum remunerationis gloriam. Illius igitur exemplo dormientes excitate animos, Magistris adsidete, aperite libros, perspicite litteras, intelligite sensus illarum, ut et vosmetipsos pascere et aliis spiritalis vitæ præbere valeatis decus. *Idem Epistola* V *ad Davidem Regem, agens de cursu Lunæ per singula signa, ista subjungit:* Quid de concordia solaris lunarisque cursus per signa Zodiaci lucidius dici poterit, quam quod talium inquisitor quæstionum Beda Magister in scriptis suis nobis reliquit? *Eumdem paulo inferius eodem modo laudat: et in poemate* CLXXVIII *ejus versus de Vita S. Cuthberti his distichis exornat:* F

B. Albini Alchuvini,

Magnus et ipse Pater, Præsul, Pastorque, Sacerdos
Cuthbertus, vestræ jam decus Ecclesiæ,
Quanta piis precibus Domino donante peregit,
Non opus est nostris dicere versiculis:
Dum prius heroicis præclarus Beda Magister,
Versibus explicuit inclita gesta Patris.

8 *Nolumus hic, ex Vita* S. Bedæ *ante opera ejus excusa, discipulos quos reliquit eruditissimos enumerare. Inter eos ibidem dicuntur* maxime præstitisse Rabanus, Albinus Alchuvinus, Claudius et Joannes Scotus, qui primi Lutetiæ docuerunt, et Galliam bonis artibus referserunt. *Vitam B. Rabani dedimus* IV *Februarii, eumque* § 6 *in Commentario prævio ostendimus natum fuisse anno* DCCLXXXV, *id est, annis omnino quinquaginta post obitum* S. Bedæ, *atque istam fabulam, etiam a Vincentio Bellovacensi lib. 23 Speculi Historialis cap. 173 ex Chronicis relatam, rejecimus § 2 num. 7. Tempore dicti Rabani, cum esset adhuc Abbas Fuldensis, habitum est anno* DCCCXXXVI *Concilium Aquisgranense, libris tribus distinctum. Ibi cum in tertio libro esset ostendendum, ut in Præfatione legitur*

Concilii Aquisgranensis,

AUCTORE G. H.

A *legitur*, quod templum Domini, a Salomone ædificatum et dedicatum, figura fuerit Catholicæ Ecclesiæ, per universum orbem diffusæ; et conditor illius Salomon Rex personam gesserit Christi...Salva quippe super hac re ceterorum eximiorum Patrum expositione, quid venerabilis et modernis temporibus admirabilis Beda Presbyter, de memorato templo in expositione Evangelii Joannis sentiat, videamus. *Reliqua ibidem late deducta legi possunt. Porro qui hic* venerabilis et mirabilis scriptor *dicitur, a B. Lanfranco Archiepiscopo Cantuariensi* Anglorum Doctor *appellatur, epistola 3 ad Alexandrum II Papam, anno* MLXI *creatum. Secuti deinde sunt Turgotus Prior Dunelmensis, et Florentius Monachus Wigorniensis : ex priore damus Vitam* S. Bedæ, *posterioris elogium supra relatum est. Successerunt istis Guilielmus Malmesburiensis, Henricus Huntindoniensis, Rogerus Hovedenus, Matthæus Westmonasteriensis, et alii Scriptores Angli, qui eumdem eximiis laudibus celebrant : inter hos vero Malmesburiensis et Westmonasteriensis referunt epistolam Sergii Papæ ad Ceolfridum Abbatem : quem ille hortatur*, ut, quia exortis quibusdam Ecclesiasticarum causarum capitulis, non sine examinatione longius innotescendis, opus sunt ad conferendum arte litteraturæ imbuti; absque B aliqua remoratione religiosum Dei famulum Bedam, venerabilis sui monasterii Presbyterum, ad limina Apostolorum... et suæ mediocritatis conspectum, non moretur dirigere. *Verum, quia Sergius Papa vita functus est* IX *Septembris anni* DCCI, *id est quinque annis antequam Beda consecraretur Sacerdos, et aliquod opus ex suis elucubrationibus vulgaret; tota illa epistola, antiquioribus scriptoribus ignota, nobis fictitia apparet. Omittimus Trithemium, et alios recentiores enumerare.*

B. Lanfranci.

An Sergius Papa cum Romam evocarit?

VITA

Auctore, et collectore Turgoto Priore Dunelmensi.

CAPUT I.

Ortus, educatio in monasterio, scripta, obitus.

Lib. 1, cap. 6 S. Beda nascitur an. 677,

Venerabilis Domini famulus Beda, Presbyter et Monachus, natus est in provincia Northanhymbrorum, in territorio monasterii Apostolorum Petri et C Pauli, quod est ad Weremuthe et Ingyrium, anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo septuagesimo septimo, qui est annus secundus *a* solitariæ vitæ beatissimi Patris Cuthberti. In quod monasterium cura propinquorum, cum esset annorum septem, datus est educandus reverendissimo Abbati *b* Benedicto, ac deinde *c* Ceolfrido, anno scilicet *d* decimo postquam idem monasterium S. Petri Apostoli fundatum est; ex quo autem sancti Pauli monasterium fuerat inceptum, anno tertio. Quæ utraque monasteria tanta pace et concordia, familiaritate et fraterna societate fuerant conjuncta, ut (sicut ipse Beda postea describit) pro uno duobus in locis posito monasterio haberentur. Unde ipse in historia Anglorum, unius mentionem faciens, dicit *e* monasterium Petri et Pauli, quod est ad ostium Wiri amnis, et juxta amnem Tyna, in loco qui vocatur Ingyrvum.

ab anno æt. 7 in monasterio educatus:

2 Hic itaque infantulus bonæ spei divina et seculari litteratura diligenter imbuitur : quandoque sancti spiritus organum futurus, quo ejus præcordia irradiante, in sanctæ universalis Ecclesiæ munimentum, plurimos in Novi et Veteris Testamenti expositionem libros erat compositurus. Et cum in Latina erudiretur lingua, Græcæ quoque peritiam D non mediocriter percepit. Per id namque temporis in præfato monasterio studebat, quo *f* Theodorus Archiepiscopus et *g* Adrianus Abbas, qui in sacris simul ac secularibus litteris abundanter ambo erant instructi, peragrata tota Britannia, congregantes discipulorum catervam, scientiæ salutaris quotidie flumina irrigandis eorum cordibus emanabant : ita ut inter sacrorum apicum doctrinam, etiam Metricæ artis, Arithmeticæ Ecclesiasticæ et Astronomicæ disciplinas suis auditoribus contraderent : sicut de his ipse quoque *h* Beda loquitur : deinde vero et istud subjungit : Usque hodie, inquit, supersunt de eorum discipulis, qui Latinam Græcamque linguam, æque ut propriam in qua nati sunt, norunt. Transeunte autem ad cœlestia Patre Cuthberto *i*, ille, vitæ ipsius egregius quandoque scriptor futurus Beda, ætatis jam tunc undecim, studii vero in monasterio quatuor annos habebat.

addiscit linguas Latinam et Græcam, variasque scientias,

3 Anno autem Dominicæ Incarnationis septingentesimo trigesimo quarto, Imperii autem *k* Ceolvulfi septimo, Episcopatus vero Ethelwoldi anno undecimo, illa Ecclesiæ Catholicæ lucerna, ad eam quæ se illuminaverat lucem; illa vena aquæ salientis in vitam æternam, ad fontem vivum Deum pervenit; sacrorum scilicet librorum compositor, vene- E rabilis Presbyter et Monachus Beda, defunctus anno ætatis suæ quinquagesimo nono. Ex quo autem Rex *l* Oswaldus et Antistes Aidanus Pontificalem Cathedram et Monachorum habitationem in Lindisfarnensi insula instituerant anno centesimo primo, a constructione vero monasterii Petri Apostoli in Wiramuthe sexagesimo secundo, porro a Patris Cuthberti transitu quadragesimo nono. Qui videlicet Beda, in extremo quidem mundi angulo vivens latuit; sed post mortem per universas mundi partes in libris suis vivens, omnibus innotuit : in quibus profecto terrarum regionumque diversarum situs, naturas, qualitates subtiliter, quasi ipse cunctas peragrasset, plerumque describit. Cum tamen ab infantia in monasterio nutritus, totam ibi, usque ad evocationis suæ diem, vitam transegerit. Ne vero quisquam, aliud quam res est, de illo nos dicere suspicetur : ipsius de se ipso dicta subjungere congruum videtur.

Lib. 1 cap. 14 mortuus anno 735,

post totam vitam in monasterio peractam.

ANNOTATA.

a Cuthbertum *accessisse ad vitam solitariam in insula Farne, anno* 676, *docuimus ex Turgoto ad caput* F 6 *vitæ S. Cuthberti, auctore Beda editæ ad diem* 20 *Martii.*

b *Hic est* S. Benedictus Biscopius, *et colitur* 12 *Januarii, ubi edidimus vitam ex Homilia Bedæ, qui et aliam scripsit, a Jacobo Waræo erutam et Parisiis anno* 1666 *excusam.*

c Ceolfridus *mortuus est in Gallia apud Lingones* 25 *Septembris anno* 716, *cum iter Romam versus suscepisset.*

d *Ædificatum est teste Beda anno* 674, *ergo tribus ante natum Bedam annis.*

e *Leguntur ista verba in epilogo, qui post epitomen solet excudi.*

f S. Theodorus *Archiepiscopus mortuus est anno* 690, 19 *Septembris.*

g S. Adrianus *Abbas mortuus est anno* 709, 9 *Januarii, ad quem diem Acta ejus illustravimus.*

h *Lib.* 4 *Hist. Eccl. Anglorum cap.* 2.

i *Mortuus est* S. Cuthbertus *anno* 687 *feria quarta* 20 *Martii.*

k *Acta* S. Ceolvulphi *Regis, cui Beda suam historiam inscripsit, dedimus* 15 *Januarii, cui plura ex Turgoto addi possunt,*

l

A l *Coluntur* Oswaldus 5 *Augusti, et* Aidanus 31 *ejusdem mensis.*

CAPUT II.

Ratio vivendi et scripta, S. Bedæ verbis relata.

Operam dat sacris Scripturis,

Ego, inquit, Beda famulus Christi et Presbyter monasterii beatorum Apostolorum Petri et Pauli, quod est ad Wiremuth et Ingyrvum, natus in territorio ejusdem monasterii cum essem annorum septem, cura propinquorum datus sum educandus reverendissimo Abbati Benedicto ac deinde Ceolfrido; cunctumque ex eo tempus vitæ in ejusdem monasterii habitatione peragens, omnem meditandis Scripturis operam dedi; atque inter observantiam disciplinæ regularis et quotidianam cantandi in ecclesia curam, semper aut discere, aut docere, aut scribere dulce habui. *a* Nono decimo autem vitæ meæ anno Diaconatum *b* tricesimo gradum Presbyteratus, utrumque per ministerium Reverendissimi Episcopi *c* Joannis, jubente Ceolfrido Abbate, suscepi. Ex quo tempore accepti Presbyteratus, usque ad annum ætatis meæ quinquagesimum *d* nonum, hæc in Scripturam sanctam, meæ meorumque necessitati, ex opusculis venerabilium Patrum breviter annotare, sive etiam ad formam sensus et interpretationis eorum superadjicere, curavi.

cantui Ecclesiastico,

et libris scribendis:

B

horum catalogum ipse texit.

5 *e* In principium Genesis usque ad Nativitatem Isaac et ejectionem Ismaelis, libros tres. De tabernaculo et vasis ejus ac vestibus Sacerdotum, libros tres. In primam partem Samuelis, id est usque ad mortem Saulis, libros quatuor. De ædificatione templi allegoricæ expositionis, sicut et cetera, libros duos. Item in libros Regum, librum triginta quæstionum. In Proverbia Salomonis, libros tres. In Cantica Canticorum, libros sex. In Esdram et Neemiam, tres. In canticum Abacuch, unum. In librum beati Patris Tobiæ, explanationis allegoricæ de Christo et Ecclesia, librum unum. Item capitula lectionum in Pentateuchum Moysi, Josue, Judicum. In libros Regum et verba dierum. In librum beati Patris Job. In Parabolas, Ecclesiastem, et Cantica Canticorum. In Isaiam Prophetam, Esdram quoque et Neemiam. In Evangelium Marci, libros quatuor. In Evangelium Lucæ, libros sex. Homiliarum Evangelii, libros duos. In Apostolum quæcumque in opusculis S. Augustini exposita inveni, cuncta per
C ordinem transcribere curavi. In Actus Apostolorum, libros duos. In epistolas septem Canonicas, libros singulos. In Apocalypsim S. Joannis, libros tres. Item capitula Lectionum in totum novum Testamentum excepto Evangelio. Item librum Epistolarum ad diversos, quarum de sex ætatibus seculi una est: de mansionibus filiorum Israel, una: una de eo quod ait Isaias, Et claudentur ibi in carcerem, et post dies multos visitabuntur. De ratione Bissexti, una: de Æquinoctio juxta Anatolium, una. Item de historiis Sanctorum, librum *f* vitæ et passionis S. Felicis Confessoris, de metrico Paulini opere, in prosam transtuli. Librum *g* vitæ et passionis S. Anastasii, male de Græco translatum et pejus a quodam imperito emendatum, prout potui ad sensum correxi. *h* Vitam sancti Patris Monachi simul et Antistitis Cuthberti, et prius heroico metro et postmodum plano sermone descripsi. *i* Historiam Abbatum monasterii hujus (in quo supernæ pietati deservire gaudeo) Benedicti, Ceolfridi, et Huetberti, in libellis duobus. Historiam Ecclesiasticam nostræ Insulæ ac gentis, in libris quinque. *k* Martyrologium de Natalitiis sanctorum Martyrum diebus, in quo omnes quos invenire potui, non solum qua die, verum etiam quo genere certaminis, vel sub quo Judice mundum vicerunt, diligenter annotare studui. Librum hymnorum diverso metro sive rythmo. Librum Epigrammatum Theorico metro sive Elegiaco. De Natura rerum et de temporibus, librum unum majorem. Librum de Ortographia, alphabeti ordine distinctum. Item librum de Metrica arte: et huic adjectum alium de Schematibus sive Tropis libellum: hoc est de figuris modisque locutionum, quibus Scriptura sancta contexta est *l*. D

EX MS.

6 Cum ergo libros hos pervigili studio edidisset: obiit septimo Kalendas Junii Ingyrvæ, ibique sepultus est. Sed post multa annorum curricula, ossa illius inde translata, et cum incorrupto sanctissimi Patris Cuthberti corpore sunt collocata. In cujus videlicet Bedæ honorem porticus ad Aquilonalem plagam ecclesiæ S. Pauli Ingyrvæ consecrata, venerandam fidelibus nominis ejus ibidem præstat memoriam. Ostenditur etiam locus hodie, ubi de lapide mansiunculam habens, ab omni inquietudine liber, sedere, meditari, legere, dictare consueverat et scribere. Transiit autem ipsa die solenni Ascensionis Dominicæ: cujus nos transitum melius verbis ipsius scribendum putamus, qui ejus discipulus, vocabulo Cuthbertus, præsens adfuit, ad condiscipulum taliter E scribens.

ANNOTATA.

a *Ergo anno* 696.

b *Anno* 707.

c *Hic est* S. Joannes Beverlacensis, *consecratus Episcopus Hagulstadensis anno* 696, *dein Archiepiscopus Eboracensis anno* 700, *qui tandem Beverlaci degens ex vita decessit anno* 721, 7 *Maji, ad quem diem Acta illustravimus.*

d *Hinc colligimus aut S. Bedam natum sub initium anni* 677, *eumque ista scripsisse, non diu ante obitum, anno* 735, *cum cœpisset dictum ætatis annum* 59; *aut certe annos chronicales sumi, ut primus annus, quocumque mense natus fuerit, finiatur cum anno* 677.

e *De his scriptis videri possunt Trithemius, Sixtus Senensis, Possevinus, Bellarminus, Labbæus, Miræus, Vossius, et similes. Neque enim nostri instituti esse arbitramur, singula discutere, et actum ab aliis agere.*

f *Hanc* Vitam S. Felicis *illustravimus ad diem* 14 *Januarii.*

g *Consule quæ de hac Vita diximus ad diem* 22 *Januarii in Commentario prævio num.* 3.

h *Hanc illustramus ad* 20 *Martii.* F

i *Hanc editam a Jacobo Waræo supra diximus.*

k *Hoc nos ex* 8 *MSS. edidimus ante tomum* 2 *Actorum Martii.*

l *Huc usque Beda, reliqua hujus capitis attexuit Turgotus.*

CAPUT III.

Morbus et obitus a Cuthberto discipulo relatus.

Dilectissimo, inquit, in Christo collectori Cuthwino, Cuthbertus condiscipulus in Domino, æternam salutem. Munusculum quod misisti multum libenter accepi, multumque gratanter litteras tuæ devotæ eruditionis legi. In quibus maxime quod desiderabam, Missas videlicet et orationes sacrosanctas, pro Deo dilecto Patre ac nostro magistro Beda, a vobis diligenter celebrari reperi. Unde delectat magis pro ejus caritate, quantum fruor ingenio, paucis sermonibus dicere, quo ordine migrarit a seculo: cum etiam hoc te desiderasse et poposcisse intellexerim.

Agit auctor gratias ob Missas et preces oblatas

8 Gravatus quidem est infirmitate maxima creberrimi anhelitus, et tamen pene sine dolore aliquo ante

EX MS. *S. Beda correptus asthmate*

A ante diem Resurrectionis Dominicæ, id est fere duabus hebdomadibus : et sic postea lætus et gaudens, gratiasque agens omnipotenti Deo, omni die et nocte, imo horis omnibus, usque ad diem Ascensionis Dominicæ, id est, septimo Kalendas Junii, vitam ducebat ; et nobis suis discipulis quotidie lectiones dabat, et quidquid reliquum fuit diei, in Psalmorum cantu prout potuit se occupabat : totam vero noctem in lætitia et gratiarum actione pervigil ducere studebat, nisi quantum modicus somnus impediret. Evigilans autem statim consueta Scripturarum modulamina repetivit, expansisque manibus Deo gratias agere non desivit. Vere fateor quia neminem unquam oculis meis vidi, nec auribus audivi, tam diligenter gratias Deo vivo referre. O vere beatus vir! Canebat autem et sententiam B. Pauli Apostoli, Horrendum est incidere in manus Dei viventis, et multa alia de sancta Scriptura, in quibus nos a somno animæ exurgere, præcogitando ultimam horam, admonebat ; et in nostra quoque lingua, hoc est Anglicana, ut erat doctus in nostris carminibus, nonnulla dixit. Nam et tunc hoc dictum Anglico sermone componens, multum compunctus B aiebat : Ante necessarium exitum prudentior, quam opus fuerit, nemo existit ad cogitandum ; videlicet hinc antequam proficiscatur anima, quid boni vel mali egerit, qualiter post exitum judicanda fuerit. Cantabat etiam Antiphonas, secundum nostram consuetudinem et suam : quarum una est, O Rex gloriæ, Domine virtutum, qui triumphator hodie super omnes cœlos ascendisti, ne derelinquas nos orphanos, sed mitte promissum Patris in nos Spiritum veritatis, Alleluia. Et cum venisset ad illud ; Ne derelinquas nos orphanos ; prorupit in lacrymas, multumque flevit ; et post horam cœpit repetere, quæ inchoaverat, et sic tota die faciebat : et nos quidem audientes hæc, luximus cum illo. Altera vice legimus, altera ploravimus : imo semper cum fletu legimus.

sud mortem discipulos instruit, — *Psalmos canit,* — *sententias,* — *et antiphonas:*

9 In tali lætitia quinquagesimales dies usque ad diem præfatum deduximus : et ille multum gaudebat, Deoque gratias agebat, quia sic meruisset infirmari. Referebat, et sæpe dicebat, Flagellat Deus omnem filium quem recepit : et multa alia de sacra Scriptura : sententiam quoque S. Ambrosii, Non sic vixi ut me pudeat inter vos vivere, sed nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus. In istis C autem diebus duo opuscula, multum memoria digna, (exceptis lectionibus, quas accepimus ab eo, et cantu Psalmorum) facere studuit, id est, a capite Evangelii S. Joannis, usque ad eum locum in quo dicitur, Sed hæc quid sunt inter tantos? in nostram linguam ad utilitatem Ecclesiæ convertit : et de libris Notarum * Isidori Episcopi exceptiones quasdam, dicens ; Nolo ut discipuli mei mendacium legant, et in hoc post obitum meum sine fructu laborent,

morbum læto animo sustinet: — *tractatus dictat:* — * Qui hi ?

10 Cum venisset autem tertia feria ante Ascensionem Domini, cœpit vehementius ægrotare in anhelitu, et modicus tumor in pedibus apparuit. Totum autem illum diem docebat, et hilariter dictabat : et nonnumquam inter alia dixit : Discite cum festinatione : nescio quamdiu subsistam, et si post modicum tollat me Factor meus. Nobis autem videbatur quod suum exitum bene sciret : et sic noctem in gratiarum actione pervigil duxit. Mane illucescente id est feria quarta, præcepit diligenter scribi quæ cœperamus : et hoc fecimus usque ad tertiam horam. A tertia autem hora ambulavimus cum reliquiis Sanctorum, ut consuetudo diei illius poscebat : unus vero erat ex nobis cum illo, qui dixit illi : Adhuc, Magister dilectissime, Capitulum unum de libro quem dictasti, deest; videturne tibi difficile, plus te interrogari ? At ille : Facile est, inquit D Accipe tuum calamum, et tempera, et festinanter scribe. Quod ille fecit.

feria 3 Rogationum pejus habet: — *pridie Ascensionis aliqua dictat:*

11 Nona autem hora dixit mihi : Quædam pretiosa in mea capsella habeo, id est piper, oraria, et incensa : curre velociter, et Presbyteros nostri monasterii adduc ad me, ut et ego munuscula, qualia Deus donavit, illis distribuam: Divites in hoc seculo, aurum, et argentum, et alia quæque pretiosa student dare ; ego autem, cum caritate multa et gaudio, Fratribus meis dabo quod Deus dederat. Et præsentibus illis locutus est ad eos, unumquemque monens et obsecrans pro ipso Missas celebrare, et orationes diligenter facere : quod illi libenter spoponderunt. Lugebant autem et flebant omnes, maxime quod dixerat, quia æstimaret quod faciem ejus amplius non multum in hoc seculo essent visuri. Gaudebant autem de eo quod dixit ; Tempus est (si sic Factori meo videtur) ut revertar ad eum qui me fecit, qui me creavit ; qui me, quando non eram, ex nihilo formavit. Multum tempus vixi, bene mihi pius judex vitam meam prævidit : tempus resolutionis meæ instat, quia cupio dissolvi et esse cum Christo ; etenim anima mea desiderat Regem E meum Christum in decore suo videre. Sed et alia multa ad ædificationem nostram locutus, in lætitia diem usque ad vesperam duxit.

munuscula distribuit. — *sacrificia et preces petit :*

12 Et præfatus puer Wilberth adhuc dixit : Magister dilecte, adhuc una sententia non est rescripta. At ille : Scribe, inquit cito. Post modicum dixit puer. Modo sententia descripta est. Ille autem ; Bene, ait, veritatem dixisti : consummatum est. Accipe caput meum in manus tuas, quia multum me delectat sedere ex adverso loci sancti mei, in quo orare solebam, ut et ego sedens Patrem meum invocare possim. Et sic in pavimento suæ casulæ decantans, Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto, cum Spiritum sanctum nominasset, spiritum e corpore exhalavit ultimum : atque (ut sine dubio credendum est) pro eo quod hic semper devotissimus in Dei laudibus laboraverat, ad gaudia desideriorum cœlestium migravit. Omnes autem qui audire vel videre obitum Bedæ Patris nostri valebant, numquam se vidisse ullum alium in tam magna devotione atque tranquillitate vitam finiisse dicebant. Quia sicut audisti, quousque anima ejus in corpore fuit, Gloria Patri et alia quædam spiritalia, expansis manibus Deo vivo et vero offerre, gratias agens, non cessabat. Scito autem, Frater carissime, quod F multa possem narrare de eo ; sed nunc brevitatem sermonis ineruditio linguæ facit. Attamen cogito (Deo adjuvante) plenius de eo scribere, quæ oculis vidi, et auribus audivi.

cantans Gloria Patri expirat.

CAPUT IV.

Corpus S. Bedæ Dunelmum translatum, et dissipatum, ex historia Turgoti, et Wodi. An Romæ Reliquiæ ?

Lib. 3 c. 3 — a *Ab Elfredo Dunelmensi Presbytero*

Sub *a* Eadmundo Antistite in Ecclesia Dunelmensi claruit quidam Presbyter, vocabulo Elfredus filius Westou, qui usque tempus *b* Egelwini Episcopi permansit. Erat in omnibus S. Cuthberto devotus, vir multum sobrius, eleemosynis deditus, in orationum studio assiduus, lascivis et impudicis terribilis, honestis vero et Deum timentibus venerabilis, custos Ecclesiæ fidelissimus... Cum ergo Presbyter præfatus honestam ac religiosam ageret vitam, jussus per visionem per antiqua monasteriorum et ecclesiarum loca in provincia Northanhymbrorum discurrere, ossa Sanctorum, quæ in illis sepulta noverat de terra levavit, ac declaranda populis ac veneranda supra humum locata reliquit

A reliquit..... Ad monasterium quoque, quod est Ingyrvum, ubi Bedam Doctorem conversatum, defunctum, et sepultum noverat, singulis annis adveniente anniversaria dormitionis ejus die venire, ibique precibus et vigiliis solebat insistere. Quodam tempore juxta morem illo pergens, cum aliquot ibidem dies solus in ecclesia orando et vigilando transegisset, nescientibus sociis summo diluculo solus, quod ante numquam consueverat, Dunelmum rediit, sui scilicet secreti nullum volens testem habere. Nam cum multis postea vixisset annis, ad præfatum monasterium, tamquam jam adeptus id quod concupierat, amplius venire non curavit. Unde sæpius a suis familiariter requisitus, ubinam Venerabilis Bedæ ossa requiescerent, certus de re inquisita, sic erat solitus respondere : Hoc, inquit, nemo me certius novit. Firmum, o dilectissimi, et procul omni dubio certum habeatis, quod eadem theca, quæ sacratissimum corpus Patris Cuthberti servat, etiam ossa venerandi Doctoris et Monachi Bedæ contineat. Extra hujus loculi hospitium nemo quærat portionem ejus Reliquiarum. Hæc dicens familiares suos silentio præcepit tegere, ne scilicet extranei, qui B tunc in ecclesia ipsa conversabantur, injurias aliquas machinarentur ; quorum summum studium erat Reliquias Sanctorum, et maxime Bedæ, si quas possent, auferre. Unde cum ipse Sanctorum ossa cum S. Cuthberti corpore, ut supra dictum est, locaret ; id omnino occulte facere studebat. Cujus de Beda sententiæ concordat etiam illud, *c* Anglico sermone compositum *d* carmen : ubi cum de statu hujus loci et de Sanctorum Reliquiis, quæ in eo continentur, agitur, etiam Reliquiarum Bedæ una cum ceteris ibidem mentio habetur. Cujus nimirum ea ossa fuisse noscuntur, quæ multis post annis cum incorrupto Patris Cuthberti corpore a ceteris Reliquiis segregata, in *e* lineo saccello inveniebantur locata.

ex more annuo ad S. Bedam peregrinato,

hujus corpus ablatum

apponitur corpori S. Cuthberti,

c

d

e

dissipatum sub Elisabetha:

14 *Antonius a Wod lib.* 2 *Historiæ, et Antiquitatum Universitatis Oxoniensis pag.* 61 S. Beda, *ait,* in Gervicensi monasterio requievit : Reliquiæ dein ejus Dunelmum transductæ sunt, scrinioque honorifice nclusæ : atque sub initia regni Reginæ Elisabethæ zelo fanatico correptus Whittinghamus, Decanus ndignus Dunelmensis, easdem templo detraxit et prorsus dissipavit.

15 *In Basilicæ veteris Vaticanæ descriptione, a Romano ejusdem ecclesiæ Canonico tempore Eugenii Papæ III composita, et a Paulo de Angelis illustrata,* D *pag.* 117 *ipse Romanus ita loquitur :* Requiescit etiam ante portam argenteam, sub rota scilicet porphyretica, ut a nostris majoribus accepimus, Venerabilis Beda Presbyter, qui fecit Homilias ; et ejus ob reverentiam antiqui nostri penitus non transibant per eam, nec nos transire permittebant. *Ubi Paulus annotavit ista :* Romanus Presbyter Auctor noster, in hac sua hujus Basilicæ S. Petri descriptione, merito adnotavit sepulturam Venerabilis Bedæ in hac Basilica positam. *Verum hæc acceptio a majoribus adeo tenuis visa est posteris, ut in enumerandis Reliquiis hujus Ecclesiæ mentionem* Venerabilis Bedæ *non voluerint facere Onuphrius de* VII *Urbis Ecclesiis pag.* 54 *et* 55, *Pompeius Ugonius in Historia Stationum pag.* 103 *et seqq. et passim alii. Nulla etiam fit ejus mentio in Ordine divini Officii, in quo præscribitur veneratio aliorum Sanctorum, quorum ibi sacra corpora aut notabiles Reliquiæ asservantur. Nempe, ut urbs Genua suum multo Juniorem Bedam eumdemque Sanctum habuit, de quo egimus die* X *Aprilis, et cum Anglorum Doctore perperam confudit; sic etiam videtur factum Romæ, occasione alicujus Bedæ, ibidem post plura forsan secula sepulti.* E

EX MS. An Romæ fuerit ?

ANNOTATA.

a Eadmundus *electus est anno* 1020, *at post quinquennium consecratus, mortuus anno* 1048.

b *Cum post Eadmundum præfuisset mensibus* 10, *ordinatus est* Egilricus *qui abdicavit anno* 1058, *et habuit successorem* Egelwinum.

c *Intelligitur lingua Anglo-Saxonica, quæ viguit usque ad tempora Normannorum, quando paulatim lingua hodierna Anglicana introducta est.*

d *Extat hoc carmen charactere simul et sermone Anglo-Saxonico post historiam Turgoti columna* 76, *et aliquod non absimile extat pag.* 76.

e *Malmesburiensis lib.* 3 *de Gestis Pontificum Anglorum asserit* ossa SS. Bedæ et Ceolvulfi in singulis saccis lineis referta. *In Historia translationis corporis S. Cuthberti in novam tumbam anno* 1054, *nobis ex MSS. relata* 20 *Martii num.* 6, *ista leguntur* Ossa venerabilis Bedæ, qui Vitam S. Cuthberti dilucide conscripserat, una cum illius corpore hospitium quietis habuerant, quæ pariter continebat sacculus de lino.

C F

DE B. GAUSBERTO EREMITA

FUNDATORE MONASTERII MONTISSALVII IN ARVERNIA.

G.H.

SYLLOGE HISTORICA.

Ex Saussayo et Ferrario.

SEC. XI.

Elogium ex Saussayo.

A*ndreas Saussayus in Supplemento Martyrologii Gallicani ad hunc* XXVII *Maji ista scribit :* In territorio S. Flori depositio S. Gausberti Confessoris, qui primum in Velaunis Eremita, cum vitam ab omni labe immunem in solitudine ageret ; dum latere cupit, ipsis erumpentibus suæ sanctitatis radiis, factus conspicuus, multos ad sui admirationem deinde et imitationem pertraxit : quos solide in sincera carnis mundique despicientia, et purissimo Dei famulatu institutos, magnas ad virtutes provexit. His enim colligendis extructo sub Gregorii VII Pontificatu et regno Philippi I Monsalviensi cœnobio, in Arvernorum et Ruthenoru finibus, tanta sanctimonia præluxit, ut nonnullos suæ divinæ gratiæ et conversationis heredes relinqueret. In quibus antecelluit B. Bernardus, qui post eum ejusdem monasterii factus Abbas, iisdem luminibus claruit ; nomenque posteris, sicut ipsemet suus sanctus decessor et didasculus, æterna veneratione colendum transmisit. Colitur enim ibi S. Gausberti sacra memoria hoc die, et B. Bernardi die IX Octobris. *Hæc ibi Saussayus, qui in eodem Supplemento ad diem* IX *Octobris ista tradit :* In Velaunis depositio B. Bernardi Abbatis Monsalviensis, S. Gausberti Proto-Abbatis illius loci (qui colitur singulis annis festiva commemoratione VI Kalendas Junii) præcipui

A præcipui asseclæ et meritissimi successoris, in cujus ibidem encomio, ipsa die hoc in Supplemento exarato, etiam Inventio laudatur. *Hæc omnia Saussayus.*

AUCTORE G. H.

Memoria ex Ferrario.

2 *Alter vobis testis hujus commemorationis est Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum qui in Romano Martyrologio non sunt. Hujus ad hunc* XXVII *Maji ista verba sunt* : In territorio S. Flori B. Gausberti Eremitæ : *de quo annotat se ista habere* ex monumentis cœnobii Monsalviensis, in montibus Arvernorum ab ipso constructi, cujus etiam primus Abbas fuit sub Gregorio VII Pontifice Maximo, et Philippo I Rege hujus nominis, uti ex ejusdem Vita MS. legitur. *Hanc non solum non licuit videre, sed neque sperare potuimus obtinendam. Cum enim accepto per Ferrarium indicio insistens, R. P. Petrum Possinum Tolosæ commorantem rogassem, ut eam Floropoli nobis impetraret; magnam quidem consequendi voti spem accepit a R. P. Gorsio Aureliacensis nostri in Arvernia Collegii Rectore sub annum Dominicæ Incarnationis* MDCLXXXIV *; eo quod, licet Monachi responderent, veteres sui cœnobii chartas alio asportatas, neque sciri ubi essent; unus tamen, nosse id se asserens, petito menstuum aliquot spatio, Vitam ex originali transcriptam repræsentaturum se promiserat.* B *Verum subita morte subtractus e vivis, prius quam posset executioni mandare quod addixerat, secum et notitiam latentis thesauri, et spem ejus consequendi sustulit; solumque restat ut eos qui occultum servant rogemus, ne pergant*

Vita frustra petita.

Sancto invidere gloriam hinc proventuram; sed communicent ecgraphum, serviturum saltem pro Supplemento operis. D

Notitia Montis-Salvii.

3 *Est autem* Floropolis. *seu* S. Flori urbs (*unde* Auriliacum, *vulgo* Orilhac, *solum* 12 *leucis ad Occidentem abest*) *Arverniæ Superioris caput, Episcopalis facta beneficio Joannis XXII Pontificis Maximi anno* MCCCXVII. *In hujus diœcesis Registro beneficiorum, anno* MDCLXVIII *excuso, memoratur Capitulum Trinitatis* Ordinis Montissalvii *cum parochia, cujus præsentatio tribuitur Abbati Mon-Salviensi. Indicatur etiam* Præpositura Montis-Salvii *subjecta electioni conventus, item Capitulum Sausacamse de Beynassis* Ordinis Montis Salvii. *Ad Præpositum Montis-Salvii spectat jus præsentandi Parochum pagi Junhaci. Et hæc circa notitiam monasterii constructi, modo sub nomine Præposituræ potissimum noti. Tempus, quo* B. Gausbertus *floruit, assignatur seculum undecimum: tunc enim* Gregorius VII *Pontificatum gessit ab anno* MLXXIII *usque ad annum* MLXXXVI, *ultra quem vixit* Philippus I *Rex Francorum usque ad annum* MCVIII. *Et hæc sunt, quæ viris in Arvernia eruditis proponimus, eo potissimum, quod Jacobus Branche de Vitis Sanctorum Arverniæ, ejus non meminerit, licet quindecim annis post Saussayum scribens : cui tamen diffidere non possumus, habentes antiquiorem eo testem Ferrarium in Catalogo, annis duodecim edito ante Martyrologium Gallicanum.* E

Tempus vitæ,

DE B. FREDERICO,

EPISCOPO LEODIENSI ET MARTYRE.

G. H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus cultu, Vita a coævo scripta, et ampliori alia, quæ adhuc desideratur.

ANNO MCXXI

Memoria in Fastis 26 Aprilis,

Memoria hujus *Sancti Episcopi refertur ad varios dies : ac primo in tertia parte Novalis Sanctorum, apud Canonicos Regulares Rubea-Vallis prope Bruxellas, extat MS.* Epitaphium B. Frederici Episcopi Leodiensis et Martyris, cujus festum est vigesima sexta die Aprilis mensis. *Quo die Grevenus Carthusianus Coloniensis in Auctario Usuardi, sub nota annorum* MDXV, *et* MDXXI *excuso, ista scribit :* Item beatæ memoriæ Frederici, C Episcopi Leodiensis et Martyris. *Quæ eadem leguntur in Martyrologio Germanico Canisii. Verum obiisse* VI Kalendas Junii *tradunt Monachus Leodiensis S. Laurentii in suis additionibus ad MS. Vitam ejus, Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ex historia cædis per Leodiensem Clerum edita, Miræus in Fastis Belgicis, Fisen lib.* 9 *Historiæ Leodiensis cap.* 30, *qui ejus Vitam edidit ad diem hunc* XXVII *Maji Eodem die in Martyrologio Romano, sed aucto insertis Belgii Sanctis, Leodii anno* MDCXXIV *Gallice excuso, ista leguntur* : Leodii sancti Frederici, Episcopi Leodiensis et Martyris. *Quæ eadem habentur apud Ferrarium in Catalogo generali : cum quibus eumdem* Sancti *titulo honorat Fisen, idemque titulus etiam ante Vitam infra dandam habetur ejusmodi.* De S. Frederico Episcopo Leodiensi. *In alio Vitæ compendio quod nobis exhibuit codex MS. Ultrajectinus S. Salvatoris iste titulus præfigitur :* Vita S. Frederici Leodiensis Episcopi. *At Willotius in Hagiologio Belgico hoc die eum celebrans, dumtaxat* Beatum *appellat, Miræus* Venerabilem *vocat, Molanus ab omni titulo abstrahit. Saussayus (quod mirum est) eumdem penitus prætermisit laudare vel inter Sanctos vel inter Pios. Ægidius Aureævallis Monachus tomo* 2 *Gestorum Episcoporum Leodiensium cap.* 22 *asserit* eum 11 Kalendas Julii migrasse ad Dominum : *secuti sunt Sammarthani in Episcopis Leodiensibus, et Ferrarius in dicto Catalogo.*

et potissimum 27 Maji die natali :

a multis Sanctus habitus,

ab aliis refertur 30 Junii.

2 *Vitam ejus scripsit auctor coævus,* Nonnus Renerus, hujus nostri monasterii S. Laurentii Monachus, qui tunc præsens fuit, *uti sub calcem Vitæ testatur alius ejusdem cœnobii Monachus. Eam ipsi Leodii reperimus in MS Legenda Sanctorum, in dicto S. Laurentii cœnobio, cum omni benevolentia ab Abbate et cœnobitis excepti anno* MDCLXVIII. *Prædictus Ægidius Aureævallis eamdem Vitam, sed hinc inde mutatam,* F *inseruit tractatui suo de Episcopis Leodiensibus, et sub finem ista habet :* Vitam ipsius luculento sermone scripsit Dominus Renerus Monachus S. Laurentii Leodiensis, vir magnæ scientiæ, qui multa alia opuscula composuit : *ex quibus est Vita Wolbodonis Episcopi Leodiensis, quam edidimus ad diem* XXI *Aprilis. Sub finem hujus Vitæ laudatus supra Monachus S. Laurentii addidit ista :* Multa et alia per servum suum Dominus miracula operari dignatus est, quæ a quodem Clerico scripta fuerunt, sed ea respicere non potui. *Videtur Molanus ea habuisse sibi ex Alnensi bibliotheca submissa, prout scripserunt* omnibus sanctæ Catholicæ Ecclesiæ filiis fideles qui sunt Leodii. *In hac relatione martyrium ejus sic exprimitur :* Cum Fredericus gregem Domini in sanctitate et justitia pasceret, Alexandri fautores multis pressuris invictam ejus patientiam exercebant : sed et secundo administrationis ejus anno venenatum poculum viro Dei porrexerunt, quo unus oculorum excussus fuit, et alter extinctus : cumque lenta mors subsequeretur, renovarunt pristinum poculum ; unde VI Kalendas Junii cœlo animam reddidit. *Hæc Molanus, at*

Vita scripta a Renero coævo ex MSS. datur.

In alia Vita exprimitur Martyrium.

A *at Chapeavillus citato dicto codice Alnensi ista scribit:* Completa est iniquitas eorum, *fautorum Alexandri*, muneribus siquidem nescio quo pincernarum ejus corrupto, venenum poculo ejus clam miscuit. Ipse autem, ut erat honestæ simplicitatis, inconsulto quidnam esset, bibit, infirmatus est, languor supercrevit, decidit in lectum : tuncque operarii iniquitatis confortati, iteravere calicem mortis. Bibit secundo Sacerdos, dolor invaluit, virus singula membra penetravit; unum oculorum ejus excussit, alterum extinxit. Cerneres omnibus venis inflatam cutem, et utris instar extensa vitalia. *His moti ad aliam, unde sumpta sunt, Vitam ex Alnensi monasterio requirendam, litteras eo dedimus : sed frustra fuit quantacumque a viris religiosissimis simul et officiosissimis adhibita diligentia, sicut omnium nomine rescripsit nobis D. Hilarius Parent, mittens aliquam gestorum ejus epitomen ex MSS. Pontificum Leodiensium gestis, in qua æque nihil de veneno legitur, ac in Vita per Reuerum.*

3 *Apud alios nihilominus, quibus post mortem Ducis Lovaniensis Godefridi Barbati, et Alexandri, post Adalberonem in Episcopatu suffecti, liberior facultas* B *fuit verum scribendi, eamdem mortis causam allegantes, Martyr habitus est* Fredericus, *tamquam passus* pro Simoniacæ hæreseos damnatione et Catholicæ fidei defensione, *uti loquitur Lambertus Parvus, et cum eo reliqui scriptores, qui eum Martyris titulo honorant. Epitaphium autem ejus tale est.*

Epitaphium,

Clauditur hac tumba simplex sine felle columba,
Quæ vobis vivam referebat pacis olivam.
Cor sublime gerens, Scripturis totus inhærens,
In se spernebat, quod nobilitate vigebat.
Plus fuit horroris, quam nominis hujus honoris.
Plebis Catholicæ te Pontificem, Frederice,
Elegit Christus, sacravit Papa Calistus.
Sed despecta malis electio Pontificalis.
Inde furens Simonia, ruens in æs alienum,
Bella, tuis dedit; arma, suis; tibi, Sancte, venenum.
Hæc tuleras, nec victus eras, in agone bienni :
Sed frueris modo cum superis mercede perenni.
Ergo simul Christi Præsul Martyrque fuisti,
Cui te commendas quinto Maji ante Kalendas.
Gloria virtutum doceat te glorificatum :
Percipe te dignam, Præsul Martyrque, coronam.

dies obitus,

4 *Versus hi, ubique perfecte Leonini, probant nobis antepenultimum versum, sicut hic legitur, genuinum esse; non item eum, qui ab aliis suppositus apud Ægidium sic habetur :*

C Julius aut Julias nona sub luce Kalendas.

Ubi neque sensus ullus est, neque haberi potest dies XXX *Junii, quem substituunt aliqui, quique fortassis fuit elevati honestius sepulcri. Est quidem etiam in hoc, quem retinemus versu sensus obscurus; nam videtur dies mortis indicari* quinto ante Kalendas Maji, *qui esset* XXVII *Aprilis : sed potest debetque intelligi id quod alii dicebant,* die quinto exeuntis Maji, ante Kalendas, *sequentis scilicet mensis Junii: In anno* MCXXI *plerique consentiunt. Unus gestorum Leodiensium Abbreviator apud Alnenses, habet sequentem annum* MCXXII. *Sed ita oporteret tertio Pontificatus sui anno obiisse* Fredericum, *quem tamen omnes alii mortuum dicunt secundo : cum quo recte convenit, quod idem ipse Abbreviator ait,* Consecratum a Calixto Papa Remis VII Kalendas Novembris : *nam annus* MCXIX, *habens litteram Dominicalem* E, *fecit ut dies* XXVI *Octobris caderet in Dominicam, consecrationi Episcopali idoneam ; non item annus* MCXX, *qui bissextilis habuit litteras Dominicales* D C, *atque adeo* XXVI *Octobris compositam cum Feria* III.

et annus.

Auctor Epitaphii,

5 *Alexander Wilthemius, in quadam ad Bollandum nostrum responsoria, de Epitaphii suprapositi auctore (quem nescio unde eorum alteruter didicerit fuisse primum Abbatem Lacensem, in monasterio Trevirensis* D *diœcesis prope Confluentiam*, Gilbertum *nomine) hujus sepulcrum vidisse se ait in crypta, sub choro, opere musivo elegantissime ornatum, in cujus limbo circumcirca hi versus, litteris majusculis exarati legebantur :*

AUCTORE G. H.

Præclarus genere, meritis præclarior Abbas
Gilbertus, jacet hic : virtutis regula cunctis,
Abbatis titulo, Monachi vel nomine functis.
Idibus octonis quando est Leo regia solis, (*id est,*
Excessit vita : requiescat pace beata. 8 *Julii*)

an Gilbertus I Ab. Lacensis ?

Vellem scire quo argumento probari possit Epitaphium Frederico scripsisse Gilbertus *: alioqui non male conveniunt locus et tempus. Lacense enim monasterium haud ita longe distat Leodio, sed solum itinere bidui; condi autem cœptum seculo* XI, *suam tamen perfectionem ac primum Abbatem* Gilbertum *tantum accepisse videtur, juxta Gabrielem Bucelinum, post annum* MCXII *; ut facile potuerit, is supervixisse* B Frederico, *etiam ad plures annos.*

VITA

Auctore coævo Renero Monacho Leodiensi S. Laurentii.

E

Ex MS. Legenda cœnobii ejusdem.

Defuncto *a* Oberto Episcopo Leodiensi, orta est magna dissensio in electione. Nam *b* Dux Lovaniensis et nobiliores Alexandrum Archidiaconum in partem trahunt : et quia cum eo sentirent, dummodo ipse prudenter ageret, aperiunt. Ille vero ad *c* Henricum Imperatorem, cum prædictis Nobilibus adiit, et ab illo baculum Pastoralem accepit : reversusque a duabus tantum Congregationibus, quarum ipse erat Præpositus, suscipitur. Nam Dominus Fredericus, majoris ecclesiæ Præpositus, reliquis ecclesiis ne eum susciperent interdixerat : civemque Franconem, qui postea Monachus obiit, explorare eos, qui interfuerant, misit. Tunc temporis Papa præceperat, quod nullus investituram de manu Imperatoris susciperet. Cumque Alexander cum Duce Lovaniensi ac multo comitatu, subsequentibus pene duabus Congregationibus, ecclesiam fuisset ingressus ; Anachoreta quidam subintrans ecclesiam, duabus caprarum pellibus ante et retro amictus, crine longo, barba prolixa, totusque hispidus, accedens ad ipsum Franconem, eum salutavit, et ait : Scio, inquit, quod me ignoras. Sed audi verbum Domini : quia missus sum a Deo futura nuntiare tibi. Iste qui pro Episcopo se habens nunc ingreditur, noveris quia non prosperabitur, neque stabilietur. Elegit sibi Dominus alium, qui pauco quidem tempore Episcopus erit sed multas tribulationes passurus est pro fide et religione ecclesiastica : verum post obitum ejus mira per eum Dominus operabitur *d*. Cui succedet in Episcopatu *e* vir summæ nobilitatis, summæque pietatis, qui in principio prosperabitur, et formidabitur, sed paulatim deficiet, in fine autem vilipendetur. *f* Tertius ordinabitur Episcopus, tamen non morietur, quibus dictis abscessit : quæsitus postmodum numquam apparuit, verum de verbis ejus nihil cecidit in terram.

a *b* *c*

S. Fredericus investituram Alexandri ab excommunicato factam improbat:

et juxta anachoretæ prophetiam, F

d *e*

2 *g* Archiepiscopus enim Coloniensis, cognita Alexandri promotione, mandat Leodiensibus ne reciperetur in Episcopum, citando primos Ecclesiarum Dominica in Palmis coram se adesse, ut rem certius posset discutere. Vocatus semel, bis, ter Alexander, non venit. Elegerunt igitur Coloniæ Dominum Fredericum, majoris ecclesiæ Præpositum, in Episcopum Leodiensem, post S. Lambertum vigesimum septimum : qui a *h* Calixto Papa in Concilio Remensi consecratus, nudis pedibus repatriavit : et processit ei obviam totius cleri et populi multitudo

g *electus Episcopus a Callisto Papa consecratur:*

h

A. RENER. EX MS.

A tudo, factaque est lætitia magna in populo. Fautores interea prædicti, contabescentes in se, malitia recrudescunt, nullam quam ei inferre possunt molestiam prætermittunt. Alexander vero in castello Huyensi, Ducis et Comitis *i* Lamberti de Muhel sibi promissum operiebatur adventum. At Dominus Fredericus, et Frater ejus *k* Godefridus Comes Namurci, Principes militiæ exercitus Domini, videntes quia multiplicata sunt mala, dederunt se murum pro domo Domini, periculis sese objicientes. Nam dispositis necessariis Hoyum petunt : incolæ vero ultro foras aperientes, obviam procedunt, sese omniaque sua dedentes. At illi ingressi, castellum expugnare sunt aggressi ; cum interea Dux magno cum exercitu nuntiatur adventare, cui ut obstruatur transitus concurrentes quidam ad pontem qui ligneus erat, in securi et ascia dejecerunt eum, et ita Ducis frustratus est adventus. At ex alia parte Lambertus Comes, per angustam semitam, quæ est inter flumen Mosam et asperrimam rupem, amotis equis propter difficultatem loci, cum ingenti suorum multitudine adveniebat. Cui frater Episcopi occurrens, ubi audiri ab eo potuit : Ergone, ait, contra me in arma venis, B cui hominium ex justa causa fecisti ? At ille frendens ira, Omne, inquit, hominium ab hodierna die *l* exfestuco. Tunc frater Episcopi, Et ego te, ait, ut perfidum hac hasta per medium fallacis oris transfigo. Dixit, et jacto telo fauces ejus trajecit. Hoc ille oppido sauciatus ictu, ruit, tenetur, vinculis mancipatur. Interea Dux cum gravi ira inefficax rediens, omnia municipia Episcopii aut Comitatus Namurcensis vastabat, omnesque fortes suo copulabat agmini, et Leodium in manu valida peraccessit. Reversusque et ipse Episcopus una cum fratre suo, crebros et inexorabiles ejus equipollenter expugnat assultus, gratia Dei per omnia victor existens. Sed cum jam omnia pacata esse viderentur, anno secundo *m* Ordinationis suæ migravit ad Dominum Quam sancte, quam laudabiliter in Episcopatu vixerit, sicut docet Apostolus omnes Episcopos esse debere, omnibus patuit : nec defuit ad sepulcrum ejus divinæ virtutis efficacia. Nam ibi alii visum, alii auditum, alii gressum recipiebant, paralytici sanabantur, muti loquebantur, ægri præterea omnes convalescebant.

adversariorum viribus confractis, — *victor obit anno 2 ordinationis, m* — *clarus miraculis:*

3 Interea sanctorum Apostolorum Petri et Pauli natalitius advenerat dies ; fidelisque populus Leodiensium, ne tanti viri sepulcrum luminis honore C diu careret, consilium iniit. Majores natu fraternitatem initiandam sanxerunt, ceteris consentientibus in hoc ipsum. Maturat interea quisque pro posse donationem : sed dispositione Domini, qui Sanctum suum voluit mirificari, in sequentem Dominicam placuit differri. Neque vero bonorum vota dilatione minuuntur. Adsunt die statuto, sed virtutem semper sequitur invidia. Nonnulli Canonicorum advenerunt, nihil religionis in hoc facto esse asserentes : deberi potius ex præsenti donatione pavimentum reparari super Pontificis sepulcrum ; hoc plurimum placere Deo et beato Martyri Lamberto. Hac itaque stropha religionis arcere nitebantur populum, ne terra, ex qua miracula fiebant, raperetur. Sed reprobavit Dominus consilium vanitatis, votaque humilium sibi placere ostendit. Nam puellam adultam, nimia renum collisione natibus sese trahentem, infra Nonam ad tumulum Sancti erexit sanam. Præterea puerum a nativitate cæcum, eadem [potestas] quæ Evangelicum illuminavit, sine luto et aqua Siloe. O stulti et tardi corde ad credendum ! Parentes, affines et amici, et omnes qui aderant, magno clamore in laudem Dei sanctique Pontificis ecclesiam repleverent super illuminationem adolescentis præfati : Clerici tamen et Canonici pertinaci animo resistentes, nequaquam se credituros esse dicebant, nisi eos D quos domi stipe sua pascebant infirmos sanari viderent. Dominicus tunc erat dies : instantes ergo cum magna irrisione [videre] cupiunt, operientes eventum rei, si quis eorum sanaretur ; instar Judaicæ perfidiæ, quæ Crucifixo Domino illudebat, dicens : Si filius Dei est descendat de cruce, et credimus ei. Scilicet neque tunc Redemptor noster de cruce descendit, qui tertia die postmodum resurrexit ; neque modo Christi servus Fredericus hostium irrisioni paruit.

sepulcrum lumine honoratur, — *frustra invidis obnitentibus.* — *Sanantur, incurvata,* — *cæcus natus,*

4 Quinta Feria hora diei sexta, mulierculam, in ipsa ægritudine decrepitam, virtute vere divina sospitati reddidit. Hæc illorum sustentabatur agape, in hospitali quod nomine Ad catenam *n* vocatur. Alia quoque puella, diutina cæcitate mulctata, ibidem jacebat, precabaturque obnixius, ut quam audierat tam mirifice curatam, videre mereretur ; quatenus et subsidii et laudis esset socia : nec est fraudata desiderio suo : siquidem infra Nonam visum recepit. Quædam etiam anicula, cujus pedes natibus, et costis hæserant latera, vergente jam ad occasum sole, sospes exiluit eadem die ; neque tantum sanari meruit, verum etiam quasi juvencula in E vigore renovari. Ita virtus Trinitatis tribus miraculis Sanctum suum illa die mirificavit. Dies quæ illuxit altera, nihilo minus miraculis est illustrata. Duæ siquidem mulieres contractæ ibidem pristinæ sanitati sunt restitutæ. Vir quoque ex eadem convaluit infirmitate.

ægra decrepita, — *n* — *cæca,* — *contractæ tres,*

5 Percrebuit interea undique tantorum opinio gestorum. Quapropter ægra quædam mulier, numquam biennio de cubiculo egressa, spe recuperandæ sanitatis eodem se ferri postulavit : et super cathedram, quia manus sese tangentium ferre nequibat, delata est. Intransque basilicam S. Lamberti, qua potuit voce ferentibus se ait : Juxta sepulcrum ejus me locate : sane cujus pietatis fuerit iste homo non ignoro, atqui miserebitur mihi, nisi (quod absit) ante Deum caritatis vestem mutaverit ; scio enim quantæ bonitatis fuerit. Quis enim infirmus illum ignoravit ? quis egenus ejus ope non est usus ? Hæc ea muliebri questu dicente, non procul a sepulcro viri Dei positæ crevit dolor et desiderium salutis : dumque noctem ibi duxisset insomnem, alterius diei primo mane, exaudiente Domino desiderium pauperis, surrexit incolumis, dans laudem Deo et Sancto suo.

biennio clinica,

6 Eo ipso momento, stupore rei attonitis omnibus, aliud apparuit miraculum. Mulier quædam eatenus perdiderat brachium dextrum, ut plus esset ei oneris quam subsidii : obstupuerat enim complicatum ac retortum. Hæc cum ad sepulcrum Sancti venerandum venisset, optatæ saluti restituta est. F Plurima similia similibus adderem, nisi occurrisset menti hoc præsens miraculum. Morabatur in suburbio, non longe ab oratorio S. Bartholomæi, *o* muliercula triennio ægritudinem passa, baculi potius quam pedum officio potita : idcirco contra fas a suo conjuge relicta, vicinorum eleemosynis in obscuro vitam agebat. Quæ opinione virtutum sancti Pontificis illecta, spe misericordiæ eo devenit. Cumque inter multos qui ibi adjacebant infirmos magis gravaretur, ad altare secessit S. Gertrudis : ubi ab omni semota tumultu Patrem misericordiæ orabat attentius, ne thori remotio esset sibi sanitatis dilatio. Sextæ tunc feriæ matutinum perorabatur a Canonicis. Ecce autem plus minus ante ortum auroræ, cuidam assistenti sibi, Jam, inquit, accipe hunc baculum, mihi hactenus pernecessarium ; ego vero sanitatis meæ grates rependere vadam. Cui eunti occurrere laudibus finitis Canonici : rogantibus illis retulit eventus sui historiam. Fit repente gaudium omnibus

inutile brachium. — *o* — *triennio clauda,*

A omnibus, Chorum repetunt, Gloria in excelsis Deo decantant.

ægra quatuordecim annis, 7 Succedunt magnis majora : tertia enim feria ibidem deportata est quatuordecim annorum ægra, quæ pene desperata juramento addicit, nihil victus se esse sumpturam, nisi mereretur medelam. Res miranda! Quid ageret, quo se verteret ignorabat, post clamores et dolores. Jacebat pene exanimis : at jam fluxerat dies, nox etiam in id miseriarum sævas egit tenebras : sed orta die sanata est, recedente ægritudine. *alia renum doloribus vexata,* Altera die quædam puella de Hoyo Leodium venerat ad emporium, emere sibi necessaria : ubi audiens quod id loci fiebant miracula, renum suorum ob ægritudinem et infirmitatem rogatura, eo declinavit; stansque et infirmos artus baculo regente sustentans, in medio ecclesiæ, quia accessum ad sepulcrum Sancti multitudo clauserat, orabat dicens : Tolle hunc baculum, Domine, et Sancti Confessoris hic meritis sanitatem mihi restitue. Vas ibi positum stabat, in quo de terra sepulchri ejus aqua prompta erat : ad quod illa, plus sanitatem sitiens quam aquam, accessit et bibit. Mira velocitas! mox ut bibit, sanata convaluit, gratias egit. B Ad hujus quoque memoriam Sancti, mulier gravi laborans infortunio jacebat. *alia usum manus recuperat.* Enimvero manui ejus supervenerat morbus, qui eam ab omni opere faciebat cessare. Hæc igitur toto in oratione exacto die, inclinata jam vespera, invisibiliter manum vehementi contritione affici persensit. Verumtamen id fieri divinitus perpendens, sustinuit patienter : cum ecce collatam sibi sanitatem mirata est, et gratias Deo sanctoque Præsuli egit *p*. *p*

ANNOTATA.

a Obertus *mortuus est pridie Kalendas Februarii anno* 1119 *: qui inchoantibus a Paschate annum dicebatur annus* 1118.

b *Hic est* Godefridus Barbatus *junior, anno* 1095 *Comes Lovaniensis constitutus, dein anno* 1106 *Dux Lotharingiæ inferioris et Marchio Antuerpiensis ab Henrico IV Imperatore creatus, mortuus* 1140. *Hinc* Dux Lovaniensis *vocatur : a quo posteri Duces Brabantiæ hereditariam dignitatem acceperunt.*

c Henricus IV, *patri suo Henrico III anno* 1106 *mortuo successit, et anno* 1111 *Romæ a Paschali Pontifice privilegium de Investituris Episcoporum extorsit,* C *et coronatus est* 13 *Aprilis Dominica in Albis : quod privilegium anno sequenti revocavit Papa, sed lis mansit, ac tandem pax conciliatur anno* 1122 *inter Imperatorem et Callistum Papam pro Investituris. Hic fertur Alexander septem millia librarum argenti obtulisse, et sic obtinuisse Episcopatum.*

d *Addit Ægidius Aureæ-vallis,* ut patenter appareat omnibus, coronatum esse in cœlis, qui fidem veritatis inviolabilem tenuit in terris.

e *Hic est* Albero, *frater Godefridi Ducis Brabantiæ, Ægidio cap.* 23.

f *Scilicet* Alexander, *postea ab Innocentio II Papa depositus anno* 1135, *de quo Ægidius cap.* 27.

g Fredericus I, *creatus Archiepiscopus Coloniensis anno* 1099, *mortuus anno* 1131.

h *Mortuo Gelasio II Papa* 29 *Januarii anno* 1119, *electus est mense Februario Guido Viennensis Archiepiscopus, dictusque* Callistus *: qui dein* mense Octobris Remis Synodum congregans, multos in utroque regno Episcopos consecrat : inter quos etiam Domnus Fredericus in Episcopum Leodiensium inungitur. *Ita Anselmus Gemblacensis in Auctario ad Sigeberti Chronicon.*

i *Chapeavillus, in Notationibus ad cap.* 20 *Ægidii, appellat* Lambertum Comitem de Monte-acuto, *eisque jungit* Gilbertum Comitem Duracensem, Renerum Leodiensis militiæ Signiferum. D

k *Hic* Godefridus *fundavit anno* 1121 *Abbatiam Floreffiensem Ordinis Præmonstratensis præsente S. Norberto.*

l Exfestucare, *seu ut alibi* per festucam werpire, *id est abjicere, a Teutonio* Werpen, *notissimum est apud scriptores Francos et Belgas : mos enim erat fracta abjectaque festuca indicare abdicationem dominii, ut pluribus videre est apud Cangium in glossario, verbo* Festuca.

m *Anno* 1121, 27 *Maji. An veneno extinctus, supra inquisitum.*

n Hospitale ad Catenam, *conversum deinde fuit in gymnasium publicum, et etiamnum floret sub nomine* Catenæ.

o S. Bartholomæi *Collegiatam, tunc extra, nunc intra urbis mœnia positam, dicitur a Barth. Fisen in Floribus Eccles. Leod. pag.* 334, *institutis ibi Canonicis duodecim, fundasse Godisculcus S. Lamberti Præpositus, et consecrandam curasse anno* 1015*; ut mirum sit eam hic solum vocari* Oratorium.

p *Addit Monachus Laurentinus :* Licet tanta circa sepulcrum ejus Dominus mirabilia monstrarit, locus tamen sepulturæ modo ab omnibus ignoratur : quia quamvis in ecclesia antiqua sepultus fuerit; cum ecclesia, quæ nunc cernitur, fieret; hæc forte sepultura ejus juxta murum aut in angulo aliquo remansit, et sic a memoria hominum excidit. E

EPITOME

Ex MSS. Gestis Pontificum Leodiensium, in Bibliotheca monasterii Alnensis.

Fredericus Leodiensis Episcopus XXVII successit Oberto anno Domini *a* MCXIX. Post mortem vero Oberti cœpit discordare clerus et populus, nobilitas et vulgus. Alexander, Archidiaconus et Sacrista, faventibus et juvantibus et præsentibus Duce Godefrido et aliis Nobilibus pluribus, de manu Imperatoris Henrici quinti, qui a Papa excommmunicatus erat, Baculum et Annulum accepit : sed Archiepiscopus Coloniensis, auctoritate Apostolica et sua, Leodiensibus mandavit ne ipsum reciperent. Postmodum vero assignata die, Dominus Fredericus, majoris Ecclesiæ Præpositus electus, Remis, in Synodo ccc et eo amplius Episcoporum, a Calixto Papa ibi præsente benedicitur. Tamen post, longa concertario inter eos facta est, quia, partem Alexandri adjuvabat Godefridus Dux Lovaniensis, Gillebertus Comes Duracensis, Renerus Leodiensis militiæ Signifer, Lambertus Comes de Monte-acuto, et pene tota familia Ecclesiæ cum suis viribus ; partem vero Frederici adjuvabat Godefridus Comes Namurcensis, ejus frater Walleranus Comes de Lemborg, qui postea extitit *b* Dux, Gossuinus de Falcone-monte, Civitas fere tota, et omnes Abbates Episcopatus. Hic Fredericus, cum fratre suo Godefrido Comite Namurcensi parvaque militum manu, Godefridum Ducem Lovaniensem cum Comitibus prædictis magnoque exercitu, Episcopium suum cæde, incendio et rapina devastantem, circa Hoyum bello devicit : et capto Comite Lamberto de Acutomonte aliisque quam pluribus ex parte Ducis, turpiter eum fugere compulit, et sine mora Castrum Hoyense, Hoyensibus faventibus, confortantibus et juvantibus obsidet, in quo erat Alexander prædictus : nec multum post, castrum et eos qui intus rebellabant in deditionem accepit. Inter hæc Comes Lambertus sub obsidibus se redemerat. Dux vero Lovaniensis, intellecto Castro capto, magno exercitu congregato cum Lamberto Comite de Monte-aucto

te-aucto

A te-acuto Hoyum ex utraque parte obsederunt, unus eorum ex una parte, et alter ex altera. Sed cum dictus Dux Lovaniensis cum suis, Hoyenses fortiter debellasset, et usque ad pontem supra Mosam venisset, Hoyenses ipsi fortiter restiterunt; et usque ultra montem S. Stephani c fugati sunt, multis de parte ipsius Ducis interfectis et in Mosa submersis....... Tandem pace reddita d [Episcopatui Leodiensi, Alexandro confuso, Fredericus suæ Ordinationis anno secundo migravit ad Dominum, anno Domini MCXXI : sepultusque est in ecclesia B. Lamberti, et post mortem ejus dicitur multis miraculis claruisse.

ANNOTATA.

a *Errore amanuensium omnino factum credo, ut in Alnensi codice legatur annus* 1120, *qui convenit cum anno mortis* 1121 *infra notato.* D

b *Miræus, in Chronico Belgico, pag.* 289 *asserit, quod Lotharingiæ inferioris Ducatum, Patri suo Henrico ablatum anno* 1106, *rursus a Lothario Imperat. impetravit anno* 1126 : *ex quo tempore factum videtur, ut, qui antea solum* Comites, *postea Duces Limburgenses sint dicti : additur autem huic* Waleramo *cognomentum* Pagani.

c S. Stephani *vicus et mons, horæ circiter quadrante supra pontem Huyensem situs, ad sinistram fluminis ripam.*

d *Alius Abbreviator gestorum Leodiensium, similiter apud Alnenses manuscriptus, ait, quod* hujus *Frederici* tempore concessa est ab Henrico Rege, sanctæ Romanæ Ecclesiæ ceterisque sibi subditis, electio et datio Baculi et Annuli : *et sic intelligitur pax Leodiensibus reddita.*

B

DE S. LIBERIO SEU OLIVERIO

E

PEREGRINO ANCONÆ IN PICENO.

D. P.

COMMENTARIUS CRITICUS.

De fabulositate Actorum ei affictorum, vero cultu, et verosimili circa ætatem conjectura.

SEC. XIII.

Plures *hoc mense Majo exhibemus Sanctos urbis Anconæ. Horum præcipuus est* S. Cyriacus Episcopus, *Civitatis Protector, cujus Acta pluribus intricata erroribus enodamus ad diem quartum. S. Cyriaco succedunt* SS. Peregrinus, Heraclius, ac Flavianus Martyres, *sub Diocletiano et Maximiano, quorum aliqua Martyrii Acta et nonnulla miracula ex archivio Ecclesiæ Anconitanæ damus ad diem* XVI *Maji. Egimus etiam de Sanctis urbis ejusdem Episcopis* Marcellino et Primiano, IX *Januarii et* XXIII *Februarii; deque illic nato ideoque et culto* S. Benvenuto *Episcopo Auximano* XXII *Martii. Nunc autem se offert* S. Liberius *seu* Oliverius, *ad hunc* XXVII *Maji suam apud Anconitanos habens venerationem, de quo*

Cultus sacer.

Ferrarius in Catalogo generali ista habet : Anconæ S. Liberii ejus urbis Patroni. *Et in Annotatis ait, id se habere* ex tabulis Ecclesiæ Anconitanæ, cujus Tutelaris est. *Petrus de Natalibus, littera una nominis immutata, lib.* II *cap.* 130, *enumerans trecentos triginta tres Sanctos,* de quorum vita vel gestis nihil penitus potuit reperire, nisi eorum solummodo nomina et dies festivitatum, vel etiam loca in quibus passi sunt aut sine martyrio decesserunt, *num.* 155 *ait :* Libertus Confessor eodem die *(VI scilicet Kalendas Junii)* apud Anconam dormit. *At Galesinius, allegato Petro, et Tabulis Anconitanis citatis, adhuc magis nomen immutans;* Anconæ, *inquit,* S. Limberti Confessoris. *Magis placet, quod suggerit infra laudandus Saracenius,* Oliverii *nomen, tamquam magis genuinum : quod cum vulgo diceretur* Santoliverio *occasionem dederit nominis torquendi ad formam Latinam, quasi vulgi pronuntiatio indistincta explicanda esset* Santo Liverio : *quæ alias explicari poterat* Sant' Oliverio. *Sic e converso Ariani Patronus* S. Ottho, *vulgo dictus* Santodo, *cum divisim explicari deberet* Sant' Odo, *Ferrario acceptus est quasi diceretur* San-Todo, *itaque* S. Todum *fecit, ut videre est ad ejus diem* XXIII *Martii.* C

2 *Citatus jam Ferrarius etiam asserit MSS.* Acta se Anconæ vidisse. *Eaque sæpius laudatus Henricus*

Acta MSS.

Lindanus, cum Laureti esset Pœnitentiarius Pontificius, nobis submisit ex Archivio Anconitano : ex quo etiam aliquod compendium edidit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, addens S. Liberium esse Ecclesiæ Anconitanæ præcipuum Tutelarem et Patronum. *Ipsa nobis omnino displicent, licet, ad fidem conciliandam, sub finem apponatur hujusmodi probatio.* Jeremias Hierosolymitanus Archiepiscopus, Gregorius Exarchonensis Episcopus, et Joannes Eremita Sacerdos Armenus, cum suis consecrationis litteris Roma revertentes, hujus Ecclesiæ Canonico genealogiam S. Liberii et vitam fideliter interpretati sunt; obitum sacri corporis ejus et revelationem : arcæ quoque adventum et miracula sancti Patris in suis reliquerunt scriptis. *Habes auctores omnium quæ referuntur in Actis illis, tam incongruis insulsisque, ut vix alias ineptiorem fabulam legisse meminerim; tanta, ut mox ostendam, ubique apparet temporum, locorum, ac personarum confusio : quæ tota denique resolvitur in attestationem unius Canonici, boni forsitan viri, sed ignorantissimi, adeoque simplicis, ut potuerit induci ad fidem habendam tam male consutæ narrationi.* F

ab Armeno hospite (ut prætenditur) accepta,

Quis enim quæso est, et quando vixit relatus Jeremias, Archiepiscopus *seu* Patriarcha Hierosolymitanus? *Nullus hujus nominis reperitur apud S. Nicephorum in Chronologia Patriarcharum Hierosolymitanorum, qui hos ad seculum usque septimum deduxit : et quamvis plures ille nominasset, eorum nemo posset credi Romam venisse consecrationis obtinendæ causa. Nec inter reliquos Patriarchas, quos ante Tomum* III *Maji collegimus, inveniri eidem locus potest : quippe qui omnes Græco more electi consecratique fuerint, citra ullam a Romano Pontifice dependentiam, quidam etiam plane schismatici. Restat ergo ut fuerit Latinus aliquis, post Latinorum regnum in Oriente constitutum. Sed nec hoc dici potest, quia eorum successionem deduximus usque ad seculum* XIV *et nullum ibi invenimus* Jeremiam. *Enumeravimus, etiam ad Vitam S. Angeli Carmelitæ Tomo* II *Maji, in Appendice, omnes tam Græcorum quam Latinorum Episcopales sub Hierosolymitano Patriarcha Sedes, nec ullum reperimus* Episcopatum Exarchinensem. *Quamvis igitur alia multa non concurrerent ad negandam Legendæ isti fidem; vel ob ista solum merito timeremus; ne si aliqui Anconam aliquando advenerint*

A *advenerint ejusmodi Titulis se jactantes, meri fuerint impostores, turpis quæstus causa fingentes se esse alios quam erant, choragium totius comœdiæ dirigente illo* Eremita, *ut se dicebat* Armeno, *qui Anconitanis eadem mentiendi impudentia imposuerit de genealogia ac vita* S. Liberii, *ipsis quia peregrinus erat ignoti; qua in Tractatu speciali de Episcopis Trajectensibus, ostendemus, egisse Trajecti* Clericum *quemdam, etiam* Armenum, *ausum confingere, quod eorum Patronus* S. Servatius *(cujus nomen, sicut et* Liberii, *Latinum est) fuerit* in Armenia natus ex cognatione Christi Servatoris nostri, et ex patre S. Joannis Baptistæ amitino, et quod is ultra trecentos annos vixerit. *Quæ cum* Jocundus Presbyter *imprudenter protrusisset in lucem, ab Harigero auctore ipsi prope coævo, dicitur* pro pietate irreverenter mentitus..

eadem fide qua olim Trajecti S. Servatii genealogia,

3 *Ut tamen Clericus ille multa fuerit incongrua commentus, longe insulsiora hic Pseudo-eremita, quem nec Armenum quidem fuisse, aut Orientalium regionum habuisse notitiam aliquam, possis prudenter credere. Nam cum Armenia, quam intersecans Euphrates in Majorem atque Minorem dividit, ab Oriente quidem Mari Caspio et Media, a meridie Assyria, Mesopotamia atque Cilicia, ab occasu Cappadocia, a Septemtrione denique Ponto et Colchide Iberiaque concludatur: impostor noster facit eam undique cinctam regionibus Saracenorum quas ita nominat,* ab Oriente Hus-Hus, ab Occidente Arabia, a meridie Austriel, a Septentrione Heremoth : *ex quibus sola nota est* Arabia, *totius Syriæ et Mesopotamiæ interjectu sejuncta ab Armenis. Nihilominus* inter Arabiam et Austrielem *collocatur præcipua quædam* Saracenorum civitas, vocabulo Cerasmen *(de* Chorasmiis, *Persica versus Tartariam gente, invasa aliquando Syria et Palæstina notis aliquid forsitan inaudierat hospes) quam urbem obsidere aggressus sit Christianus* Rex Armeniæ Joannes, *cui parebant* in ipsa Armenia viginti quatuor Reges, diadematibus redimiti, magnifice præpotentes, *et prælio victus, amissis viginti sex millibus suorum fugisse fingitur trans Taurum montem, donec emensis intra diem unum quingentis stadiis, veniret cum paucis* in munitissimam arcem Amperthet. *Tali porro occasione dicitur sanctissimus adolescens Regis filius* Liberius, *pridem cupidus visitandi* Sepulcrum Domini, Apostolorum Petri et Pauli atque Jacobi, *assumpto habitu Peregrini elapsus Hierosolymam versus; et frustra quaquaversum quæsitus, prope Jerusalem incidisse in tres de fidelibus comitibus patris, missis ad ipsum requirendum* per Teutonicam, Hispaniam, Burgundiam, Italiam, et Christianitatem universam. C

imo pejori,

quippe qui nec situm Armeniæ noverit.

4 *Horum eleemosynis triduo sustentatus nec agnitus, inventus postea prope Anconam sit, vitam eremiticam ducens; inventus autem et agnitus a peregrinis quibusdam Armenis, Roma Hierosolymam petentibus, coram iisdem infirmari cœperit, Cruciferorum habitum sumpserit, ac denique mortuus miraculis inclaruerit. Ergo eorum aliqui ad corporis sancti mansisse custodiam, alii rediisse finguntur ad Regem patrem: a quo curata sit* grandis marmorea arca, *undique mysteriis vitæ Christi insculpta,* quæ de operibus Quatuor-Coronatorum fuisse perhibetur, juxta flumen Paradisi, id est Euphratem, quod per medium milliare distat a civitate Tevigna, in qua S. Liberius natus fuit, et venit usque ad fluvium Jordanis, a quo Adriaticum mare nostrum egreditur. *In talem arcam ibi manentem, cum Regii nuntii reponendum corpus herilis filii poposcissent ab Anconitanis; hi rem detulisse dicuntur* ad summum Pontificem Gregorium sanctissimum, videlicet primum : *qui Armenos vacuos remitti jusserit, et corpus condi* in loco qui usque hodie dicitur Peneclaria. *Quo non obstante, jusserit pater,* ut in quavis civitate munita regiæ suæ potentiæ, Cathedralis seu Conventualis fabricaretur ecclesia; et Romanæ ecclesiæ auctoritate præhabita, in honore S. Liberii dedicaretur. D

Multa hic de genere, fuga et sepultura Liberii,

AUCTORE D. P.

5 *Postquam autem* Attilas *Anconitanæ urbis suburbana vastavit, et subter rudera Peneclariæ diu latuisset corpus sanctum; cuidam religiosæ mulieri apparens* Liberius *mandarit, se* ab Episcopo Thrasone *requiri* sub ficulnea, *sepulcrum radicibus suis penetrante. Tum vero repertum corpus plaustroque impositum, et a duobus juvencis protractum, pervenerit in montem, ubi stabat vetus quædam* capella S. Laurentii, *de jure cujusdam* matronæ præpotentis et Dominæ totius Marchiæ, nomine Maximillæ. *Hæc vero prostratis ibi sponte, velut ad onus suum deponendum, juvencis; seque et capellam illam cum omni sua possessione tradidisse* S. Liberio *asseritur, ibidemque novo opere Cathedralem construxisse. Cum autem requireretur arca, tanto thesauro recipiendo digna, apparuisse adnatantem per mare Angelico ductu Marmoream illam, quam pridem in Armenia fabricari fecerat Rex pater: quod ut verosimilius fingeretur, dictum superius erat, Liberii patriam prope Euphratem fuisse, et hunc fluvium venire usque ad Jordanem, ab hoc autem in Adriaticum mare egredi. Interim mare mediterraneum cujus sinus unus inter Italiam et Illyricum venit Adriatici nomine, nullam habet connexionem cum Jordane, qui seipsum in Mari mortuo perdit; Jordanis vero fontes, qua proxime Euphratem respiciunt, absunt ab eo ducentis circiter Italicis milliaribus.* E

itemque de translatione fingit,

deque arca per mare advecta ex Armenia,

6 *Nec minus enorme est intervallum temporum hic confusorum. Nam Sancti* Quatuor Coronati, *sculptores quidem fuerunt insignes, sed circa annum* CCCII *martyrium passi Romæ, sub Diocletiano et Maximiano, ut legimus in Martyrologio die* VIII *Novembris: et Armeniam verosimiliter viderunt numquam.* Attilas, *Hunnorum Rex, anno* CCCCLI *eversa Aquileia non nisi limites Italiæ attigit, a S. Leone Papa retro unde venerat abire non sine miraculo persuasus. Quamvis autem Gothorum Rex* Totilas, *(quem aliquis posset substituendum suggerere) Romam tendens, Marchiam quoque depopulatus fuisset, id fecisset circa annum* DXXXXIII : *quando jam ante* XXXIII *annos obierat* Thraso, *Anconitanus Episcopus, quem illius urbis scriptores cum iisque Ughellus defunctum statuunt anno* DX. Anconitana Marchia, *olim dicta Picenum, et nomen novum et Dominum particularem primum accepit, sub Longobardis anno* DLXXIII, *solis eatenus Imperatoribus Regibusque subdita uti et Italia reliqua.* S. Gregorius *primum factus est Pontifex anno* DLXXXX. *Seculo præcedenti cœperant quidem innotescere* Saraceni Arabes, *sed a Christianismo, quem fuerunt amplexi, primum abducti sunt ab impio Mahomete seculo* VI, *et tunc Christianis molesti evaserunt; potentia autem eorum post ætatem S. Gregorii solum invaluit.* F

cum enormi temporum confusione,

7 *Fuimus nos Anconæ anno* MDCLX, *et die* III *Decembris perspeximus Cathedralem, ibique sub choro vidimus inauratis clathris septas tres arcus lapideas; quarum una* S. Cyriaci, *altera* S. Marcellini *esse dicebatur; media vero, enormis in omnem partem dimensionis,* S. Liberii : *sed nihil in ea vidimus Evangelicæ istius celaturæ, quam Acta tam prolixe describunt. Econtra Julianus Saracenus, Canonicus et Decanus Ecclesiæ Cathedralis, in Notitiis Historicis civitatis Anconitanæ editis Romæ anno* MDCLXXV; *pag.* 73, *ingenue fatetur, eam arcam nihil habere insculptum quod Christianismum sapiat; in uno autem illius capite sic legi :* I. L. GORGONIVS. V. C. EX. COMITE LARGITIONVM PRIVATARVM. EX. P. PRÆT. FIE. SIB. T. IVS. *quod ita legi integre jubet,* Julius Lucius Gorgonius vir clarissimus, ex Comite Largitionum privatarum, fieri sibi titulum *(aut* tumulum) jussit. *Ejusmodi Comites ex Theodosiano Codice primum novimus: itaque arbitramur seculo* V *confectam arcam, non in Armenia, sed in Italia; solum quærimus quando traducta ad ecclesiam sit, eique inclusa*

et impudenti fabula de arca.

A *clusa* S. Liberii *ossa. Hoc autem dici potest factum ante annum* MCCLXX, *quo Cathedralis Anconitana, quæ titulum S. Laurentii eatenus gesserat, renovari cœpit sub titulo S. Cyriaci, uti prædictus Saracenus narrat pag.* 177. *Qui denique post relatum ex Ferrario Epitomen Actorum, et indicatam imposturæ evidentiam, modeste concludit, quod tota de* S. Liberio *narratio* multa indiget correctione. *O si eo animo essent omnes, quorum traditiones cogimur hoc in opere examinare! Sed magnarum dumtaxat et præjudiciis affectibusque nihil tribuentium mentium sinceritas est ista, quam optare possumus, non item sperare in Saraceni antagonista, qui ut in ipsum sic et in me bilem suam libello non uno evomuit, propter* S. Cyriacum, *non creditum Episcopum Anconitanum, imo nec Hierosolymitanum, pro eo qui Inventioni sanctæ Crucis admiscetur ætatæ, sed pro alia multo anteriore. Verum an propter aliquos malarum causarum patronos, eorumque invectivas et scommata, desinam eliminare ex Vitis Sanctorum fabulas, quantovis vulgi favore plausuque receptas? Non existimo id Deo Sanctisque placiturum; et ideo cœptæ insistam viæ, solum silentium famosis contumeliosisque libellis deinceps repositurus.*

AUTORE D. P.

Res tota ad ætatem Gregorii X spectare videtur,

B 8 *Quod autem attinet ad* S. Liberium, *omnibus consideratis, nihil in tota ista farragine video præter nomina* Gregorii *Papæ et Regis* Joannis, *quibus possim cum aliqua veri similitudine adhærere.* Gregorium *dico, non primum, sed decimum ejus nominis, qui ab anno* MCCLXX *ad* MCCLXXVI *rexit, cum jam multis annis regnaret in Armenia* Haytho *alias* Joannes *dictus. Conjecturæ huic favet mentio inserta Actis de* habitu Crucigerorum, *quem ante mortem Sanctus assumpserit: horum enim Ordo (utcumque eum aliqui antiquum faciunt) cœpisse anno* MCCXVI, *et confirmatus esse anno* MCCXLVII *dicitur in Catalogo initiorum monasticorum, quem ex MS. inseruimus nostræ Historiæ Chronologicæ Patriarcharum Hierosolymitanorum, ante tomum* III *Maji. His autem positis non erit absimile vero,* Liberium, *sive (ut suggerit Saracenus)* Oliverium, *peregrinando appulsum Anconam, dum tenderet in Terram sanctam vel inde veniret, ibidemque in suburbiis mortuum fuisse ac tumulatum: cujus deinde miraculis clarescentis corpus transferre cives voluerint, sedente in Petri Cathedra Gregorio jam dicto, aut etiam permittente; eodemque tempore quasi divinitus, non per mare advecta, sed a mari abluente detecta fuerit grandis illa arca, quam sibi in tumulum olim paraverat præmemoratus* Gorgonius, *Theodosianorum Imperatorum aut etiam Constan-*C *tinianorum ætate, visaque sit in hanc occasionem opportune oblata, et qualis erat sic adhibita, nihil audentibus de ignoto sibi Sancto inscribere majoribus; quorum posteris ut cetera potuerint mendaciter obtrudi, mirum est tamen ausum fingere quemquam, quod arca illa, quam videbant ex tribus partibus rudem (nam unum caput, in quo prædicta inscriptio est, a vulgi oculis reductum legitur) fuerit aliquando insculpta mysteriis vitæ Christi, nullo eorum ibi vestigio apparente.*

quando etiam vixisse potuit S. Gerius,

9 *Dedimus* XXV *Maji Acta* S. Gerii, *Patroni in Monte-Sancto, oppido Piceni seu Marchiæ Anconitanæ. Is filius Comitis Lunelli in Provincia Occitania Romam profectus, et inde Anconam iter instituens, mortuus est, nec pervenit ad* S. Liberium, *in cujus comitatu constituerat* ad ultra marina loca pergere, et Salvatoris nostri nativitatis et passionis terminos visitare. *Quæ apparet referri posse ad seculum Christi* XIII, *quo tempore Terra-sancta adhuc ex parte sub Latinis erat, atque instituebantur quam plurimæ illuc peregrinationes ex Occidente nostro. Jam pridem etiam fuisse proprios in Armenia Reges et frequentes incursiones Saracenorum passos, colligimus ex Clemente Galanio in Conciliatione Ecclesiæ Armenæ cum Romana typis Congregationis de propaganda fide anno* MDCL *excusa, ubi dicitur cap.* 19, *seculo* XI, ob infestas Saracenorum excursiones, Cathedram Armeni Patriarchatus, ex urbe Vagarsciabat majoris Armeniæ, Sebastiam Cappadociæ sub ditionem Græcorum translatam fuisse. *Ista autem ætate, non solum Romanæ Ecclesiæ unionem profitebantur Armeni, prædicantibus apud eos cum amplissima facultate Fratribus Minoribus, uti videre est apud Waddingum in Annalibus: sed etiam Reges habuerunt tam pios, ut quidam eorum, Hayt'o,* numquam voluerit coronari, sed magis Fratrum Minorum sumpserit habitum, et Fr. Joannes communiter vocabatur, *uti testatur, qui variam ejus fortunam describit, coævus auctor Marinus Sanutus, lib.* 3 *secretorum Terræ sanctæ parte* 13 *cap.* 2 *ad annum* MCCXCIIII. *Ab eo non multum discrepans S. Antoninus Parte* 3 *tit.* 34 *cap.* 3 § 15 Rex, *inquit,* Armeniæ Joannes... ex magna devotione Ordinem Minorum intravit; sed quia contra regnum infideles... insurgebant... zelo fidei succensus, arma cum habitu suo assumpsit; et infideles quam plurimos fugat et prosternit, ac demum ab infidelibus occisus fuit. *Plus etiam ejus nepos avo cognominis fecit, male cum priore confusus ab Antonino: qui filio Livono, seu (ut Antoninus appellat) Leoni regnum dimittens, in Cypro cum Macarii nomine assumpsit habitum Præmonstratensem, et inter illius Ordinis Beatos numeratur* XI *Decembris.* E *Non esset ergo valde incredibile, quod Joannis prædicti filius aliquis, assumpto peregrini habitu, et nomine* Liberii *vel* Oliverii, *prope Anconam obierit, tempore Gregorii X, nec diu post mortem, propter sanctitatis opinionem, fuerit in novam Cathedralem translatus.*

D

et Armeni regem, vulgo dictum Fr. Joannem habuisse

Videntur Acta sec. 15 compilata,

10 *Ita vera falsis miscuerit traditio, usque ad tempus Concilii Florentini, sub annum* MCCCCXXXVII *celebrati; quando constituta Orientalium Ecclesiarum unione cum Romana, potuit Hierosolymitanus aliquis electus* Hieremias *venisse Romam, ad primatum Apostolicæ Sedis agnoscendum, cum* Gregorio Episcopo ex Accone, et Joanne Eremita Sacerdote Armeno, *vice sui Catholici (ut vocant) seu Patriarchæ, eamdem obedientiam professuro. Idem potuit Anconitanum Canonicum multa docuisse de patre ipsius* Liberii: *sed non potuit vir talis ac vere Armenus, tot absurditates fuisse commentus quot supra retulimus. Quapropter, nisi ipsummet Canonicum ex suo cerebro cuncta finxisse dixeris, deceptum eum fuisse oportet ab aliquo, qui vere Armenenium numquam viderit. Certiorem lucem his conjecturis afferet, quisquis curaverit nobis Græcorum Hierosolymis Patriarcharum, post amissam iterum urbem, Chronologicam seriem, unde discemus, an vere in his fuerit eo tempore* Hieremias *aliquis. Ad extremum addit Canonicus Anconitanus, quod* tempore Imperialis obsidionis, cum civitas Anconitana Teutonicorum pressura taliter urgeretur, ut nulla evadendi esset fiducia, nisi Dei misericordia ex B. Liberii meritis adesset: quadam die, cum hujus sancti Confessoris micarent solennia, hoc modo ab imminenti periculo cœlitus est erepta. Apparuerunt hostili catervæ quædam vexilla super Episcopalem ecclesiam, et per totum montem ipsius ubi posita est, papiliones et tentoria et hominum multitudo, nec non et arma bellica: quorum intuitu obsessores in admirationem conversi, nullis eos prosequentibus fugerunt, sicque Ancona fuit obsidione beati Liberii meritis mirabiliter liberata. *Sed neque hæc fidem merentur: nam apud prælaudatum Saracenorum toto libro* 6 *partis* 2 *producunctur quæcumque inveniri potuerunt circa hanc obsidionem auctorum coævorum, tam Græcorum quam Latinorum, testimonia; in quibus et Nicephorus Choniates est, et Joannes Cinnamus, et Antonii Constantii Fanensis Anconitana Chronica MS. in Bibliotheca Vaticana sub num.* 3636, *prolixe omnia istic gesta describens; (gesta sunt autem anno* MCLXII) *et nihil simile invenitur; sed alia omnia de causis obsidionis solutæ, quamvis ad extremam famem rerumque desperationem*

F

in quibus etiam liberatio obsessæ urbis male adscribitur S. Liberio

A *desperationem redacta civitas fuit, Cæsareas copias regente Christiano Archiepiscopo Moguntino et Venetis mare intercludentibus. Idem etiam pap.* 130 *allegat quamdam Latinam Orationem de laudibus* S. Liberii, *absque eo quod meminerit alicujus beneficii, tali occasione* D *Anconitanis a suo Patrono collati. Proinde ex tempore talis obsidionis haberi nihil potest, unde infirmentur priores nostræ conjecturæ de ætate* S. Liberii.

DIES

DIES VIGESIMA OCTAVA MAJI.

SANCTI, QUI QUINTO KALENDAS JUNII COLUNTUR.

Sanctus Eutychius, sive Eutyches, Episcopus Melitenæ in minore Armenia, Martyr.

S. Heliconis, Martyr Corinthi in Achaia.

S. Zetulus,
S. Primus,
S. Nonnus,
S. Euresus,
S. Julius, — Martyres in Pamphylia.

S. Portinus seu Protus,
S. Arminia seu Mariminia,
S. Secundinus, — Martyres in Africa

S. Æmilius,
S. Felix,
S. Priamus,
S. Lucianus,
S. Fortunatus,
S. Jucundianus,
S. Lucius, — Martyres in Sardinia.

S. Epegatus,
S. Eustasius,
S. Victias,
S. Castulus
S. Epocatus,
S. Anias,
S. Octuber,
S, Uraria,
S. Vippia,
S. Hilus.
S. Hominius,
S. Marcilius,
S. Cillonia,
S. Maxima,
S. Filominus,
S. Avetria,
S. Comminius,
S. Marcianus,
S. Fluminius, — Martyres Romani

S. Marcianus,
S. Castula,
SS. VI aut IX, — Martyres Romani.

S. Crescens,
S. Paulus,
S. Dioscorides, — Martyres Romani

S. Natalius,
S. Saronas, — Martyres Romæ.

S. Caraunus Martyr, in diœcesi Carnutensi in Gallia.

Sancti plurimi Monachi Martyres, Thecuæ in Palæstina.

S. Rigometres, Ep. Melden. in Gallia.

S. Theodulus ex Urbis CP. Præfecto. Monachus Stylita, Edessæ in Syria

S. Manuæus Episc. Bajocensis in Normannia.

S. Senator, Episcopus Mediolanensis in Insubria.

S. Justus, Ep. Urgellen. in Hispania.

S. Justus. Laicus Vicensis in Hispania.

S. Germanus, Episcopus Parisiensis.

S. Nicephorus Episcopus,
S. Maximilianus Diaconus, — Humagi et Petinæ in Istria

S. Nicetas, Ep. Chalcedonensis in Bithynia.

S. Willelmus, e Duce Aquitaniæ Monachus Gellonensis, Ordinis S. Benedicti,

S. Podius Episcopus Florentinus.

B. Guillielmus Eremita in Comensi Insubriæ diœcesi.

B. Lanfrancus, Archiepiscopus Cantuariensis in Anglia.

S. Ubadesca, Virgo Ordinis S. Joannis Hierosolymitani, Pisis in Etruria.

B. Petrus, solitarius apud Collem-vallis Elsæ in Etruria.

B. Herculanus de Plegali Ordinis Minorum de Observantia, apud Castrum-novum Carfaniani in Etruria.

COROLLARIUM.

S. Andreas Salus seculo X *Constantinopoli, non satis certi cultus*

Vener. Maria Bagnesia Tertii Ord. S. Dominici, Florentiæ in Hetruria.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctus Juvenalis, Episcopus Calaritanus, *ex Joanne Arca de Sanctis Sardiniæ, et Joanne Francisco Fara de rebus Sardois, refertur a Ferrario in utroque Catalogo : sed neque Dimas Serpi lib.* 2 *de Sanctis Sardiniæ, per prima quinque Capita ; neque Dionysius Bonfant, in Triumpho Sanctorum ejusdem insulæ lib.* 12 *cap.* 16, *ullum habent verbum, quo probari saltem videatur talis Episcopi vel antiquus vel hodiernus cultus. Quidquid de eo dicitur, habetur ex Actis S. Ephysii Martyris, non iis quæ mutata phrasi mutilaque dedimus* 15 *Januarii, sed quæ ex MS. Vaticano habemus, genuina et integra. Hæc vero priora illa reddiderunt nobis magis quam antea de fabulositate suspecta, quamvis auctorem præferant Presbyterum Marcum, testem oculatum. Dabimus ergo et severius examinabimus ea in supplemento, quando pariter licebit agere de hoc* S. Juvenale, *forte plus lucis interim aliunde accepturo.* XV Januarii.

S. Raynaldi Episcopi Comensis inventio, *anno* 1660 Nessii, *decimo ab urbe milliario, notatur in Martyrologio Novocomensi : habemus Acta, ab ipso ejusdem Martyrologii Auctore collecta danda in supplemento Januarii, ad diem quo ipsum inter Prætermissos retulimus, ob cultum tunc nobis necdum probatum ; quando etiam de hac Inventione agemus, videlicet* XXVIII Januarii.

Oeswinus *sive* Deswinus Confessor. *adscriptus Martyrologio Greveni in Carthusia Bruxellensi. Videtur esse* S. Oswinus, discipulus S. Ceaddæ Episcopi in Anglia, *de quo egimus* IV Martii.

S. Juditha sive Jutta Vidua, Solitaria Culmzæ in Prussia, *promissa in hunc diem fuerat, qua mortua deberet censeri ex calculo Frederici Schembeh, Vitam Polonice*

Polonice scribentis; quia alia quædam antiquiora expectabantur, quando imprimendum erat Tomi 2 initium; et necdum cogitabatur de addenda ad ultimum Maji Tomum Appendice, prioribus etiam tomis servitura. Quæ Appendix cum decreta nunc sit, remittitur illa Sancta ad proprium cultus sui diem, in dicta Appendice, videlicet ad v Maji.

Ascelina, Virgo venerabilis ac beata, Ordinis Cisterciensis, *inscripta est Menologio Laherii. De ea inter Prætermissos actum* xviii Maji.

S. Eusebius, Calaris in Sardinia Episcopus, *in Natalibus Sanctorum Canonicorum Ghinii, refertur ad hunc diem. Citantur in Margine Topographia Sanctorum Ferrarii, et Catalogus Petri de Natalibus lib.* ii *cap.* 88. *Uterque, non* Eusebium, *sed* Luciferum *nominat, cum Eusebio Vercellensi Episcopo relegatum: neuter etiam diem indicat, et Ferrarius expresse addit**, *ut qui diem ignoraverit, sicut et aliorum, quos ponit post S. Priamum et socios Martyres, pro* 28 *Maji ex Usuardo relatos. Denique merum id esse Ghinii sphalma memoriale, apparet ex libris quos* Eusebio *isti tribuit, qui sunt certo* S. Luciferi, *de quo egimus* xx Maji.

S. Petrus Parentinus Martyr Urbe-vetere, ab hæreticis occisus, *ad hunc diem refertur a Ferrario in Nova Topographia, et iterum in Catalogo generali: ubi in Notis agnoscit errorem, asseritque quod in Catalogo Sanctorum fecit, et nos cum ipso, referendum esse ad diem* xx Maji.

S. Joannes Psichaita Confessor, ab Iconomahis plurima passus, *recolitur in Menæis excusis. De eo egimus* xxv Maji.

SS. Felicissimus et Heraclius Martyres *inscripti sunt vetusto MS. Casinensi, et hi videntur esse* Martyres Tudertini, *a nobis relati* xxvi Maii.

S. Godo Abbas, nepos S. Wandregisili, *memoratur a Menardo et Bucelino. Vitam dedimus* xxvi Maji.

S. Helladius, Episcopus et Martyr, *celebratur in Menologio Basilii Imperatoris, nomen ejus adjunctum est SS. Crescenti, Paulo et Dioscoridi, relatis in Menologio Sirleti, et Martyrologio Romano: uti infra ad hosce Martyres dicitur. Idem refertur in MS. Arabo-Ægyptio Maronitarum Romæ. Solenni autem cultu celebratur in Menæis et MS. Synaxario quando de eo jam egimus,* xxvii Maji.

Symmachus, socer Boethii, quem Theodoricus Rex Arianus Ravennæ securi percuti jussit, hic referendus videtur. *Ita Maurolycus et Felicius, quo eum die interemptum etiam tradit Rubeus lib.* 9 *Historiæ Ravennatum, sed nullum venerationis Ecclesiasticæ additur verbum. De eo ex professo pluribus egimus, ubi de S. Joanne I Papa et Martyre* xxvii Maji.

S. Julius Confessor, *citatur in margine MS. Florarii. Videtur esse* S. Julius Martyr Dorostori *relatus hoc die in Viola Sanctorum, Hagenoæ anno* 1508 *excusa, qui colitur* xxvii Maji.

SS. Aquilinus, Evangelius, et alii xiv, Alexandriæ passi, *memorantur in MSS. Leodiensibus S. Lamberti et S. Laurentii, item in MS. Florario. Ab aliis coluntur die* xxvii Maji.

S. Joannes Papa et Martyr, *memoratur a Beda, Adone, Usuardo, quasi hoc die corpus Ravenna Romam delatum esset, quod in Actis antiquis pridie factum dicitur, quando etiam colitur Romæ,* xxvii Maji.

S. GERVASIUS, Martyr Romanus Viennæ in Austria, in ecclesia *Carmelitarum Discalceatorum colitur Officio ecclesiastico sub ritu Duplicis, ob Corpus cum Corpore S. URBANI,* Martyris *item* Romani *(qui simili ritu colitur* i *Martii) anno* 1655 *ex Cœmeterio S. Cyriacæ extractum, eoque allatum anno* 1662: *ut inde nobis scriptum.*

S. Marcianæ puellæ, Virginis Martyris, et alterius pueri corpora, ex cœmeterio Romano S. Cyriacæ, anno 1648 Bononiam ad ecclesiam Sanctorum translata, *refert Masinus in Bononia perlustrata.*

Pamphilus Martyr, *profertur in MS. Florario. Plures hujus nominis sæpius occurrunt, sed forsan hic nomen illud insertum pro* Pamphilia, *in qua plures hoc die Martyres passi recoluntur.*

Teocus Eremita, ut sanctus Confessor, *indicatur in Martyrologio Anglicano Wilsoni anno* 1640 *recuso, et ex eo ab Alfordo in Indice Sanctorum Angliæ, et citatur Cambdenus, arbitratus in Comitatu Glocestriæ oppidum* Teukesbury, *Saxonice* Theokesbury, *a* Teoco *hoc appellatum,* qui Eremiticam ibi vitam duxit. *Sed esto; unde probatur nomen ejus Sanctorum Catalogo adscriptum? Quidni potius credatur Malmesburiensi, asserenti in libro de Pontificibus,* Theokesberiam dici quasi Theotocosbyria, id est Dei-Genitricis curia, vocabulo ex Græco et Anglico composito.

Thietlandus, *ex Ducibus Alamanniæ Abbas Eremi Deiparæ Matris in Helvetia, hoc die mortuus, cum titulo* Beati *indicatur a Murero in Helvetia sacra pag.* 253. *Abstinet a titulo Christophorus Hertmannus in Annalibus dictæ Eremi, ubi Acta ejus describit.*

Jonas Abbas Luxoviensis in Burgundia, *ut* Sanctus natione Anglus, *inscriptus est Martyrologio Angligliano Wilsoni; ut* Scotus, *Menologio Scotico Camerarii, et eorum exemplo Catalogo generali Ferrarii, atque Supplemento Martyrologii Gallicani Saussayi. Ast primo non fuit* Abbas Luxoviensis. *Secundo, non fuit* Anglus *aut* Scotus *neque* Hibernus, *qualis inscribitur Catalogo Sanctorum Hiberniæ Henrici Fitzsimon; sed fuit* Italus Segusii, *vulgo* Susæ, ad radices Alpium et montis Cinisi natus: *uti late deduximus* x *et* xxix *Martii ad Acta SS. Attalæ et Eustasii Abbatum, quorum et S. Columbani Acta descripsit. Verum nusquam in antiquioribus Fastis nomen reperimus relatum cum Titulo Sancti.*

Moelodranus *indicatur in MS. Hibernico Tamlachtensi: cujus meminit Colganus in Notis ad* 4 *Vitam S. Columbæ Abbatis num.* 65 *et videtur illi, is esse potuisse, qui lib.* 1 *cap.* 20 Moel-Odhranus, Christi miles, gente Mocuria *dicitur.*

Episcopi septem de Teg-na Comairre,	}	*Memorantur in dicto MS. Tamlachtensi.*
Furudranus de Lann-Tura,		
Eugenius Sapiens et Sillanus,		

Wininus, Presbyter in Kintyre, cujus cellæ adhærebat fons, omnibus languoribus et morbis inveteratis sanandis opportunus. *Ita Dempsterus in Menologio Scotico. Et ex ejus Schedis Ferrarius*

Joannes, Episcopus xxx Leodiensis, *indicatur in folio de Sanctis et Beatis Leodiensibus. Fisen in Floribus Ecclesiæ Leodiensis elogium ejus edidit ad hunc diem, sed abstinet ab omni Titulo* Sancti *aut* Beati.

Cruffio, Abbas Spanheimensis, a Trithemio laudatus in Chronico Spanheimensi ad an. 1175, *cum Titulo* Venerabilis *ponitur a Bucelino.*

Monachi Cisterciensis Ordinis, una cum Carthusianis in monasterio Zedelitz ab Hussitis interfecti, *referuntur a Paulo Langio in Chronico Citizensi ad an.* 1421. *Quorum passio ad hunc diem inserta Menologio Henriquez, Bucelini et Chalemoti, et Kalendario Cisterciensi: sed quod illis decreta sit veneratio Ecclesiastica, non indicatur.*

Petrus, Conversus Dunensis in Flandria, Ordinis Cisterciensis, *cum Titulo* Beati *indicatur ab Henriquez et Bucelino. Omittitur a Chalemoto et aliis.*

Helena

Helena Virgo, Ordinis Cisterciensis in Lusitania, *indicatur ab Henriquez, Bucelino, Arturo de Monstier cum Titulo* Beatæ : *sed solum inter Pias recensetur a Cardoso in Hagiologio Lusitano.*

Joannes de Desertis, sanctitatis opinione clarus, in Suessionensi territorio, *cum Titulo* piæ memoriæ *proponitur a Saussayo.*

Stanislaus Guardianus et plurimi Fratres, Leopoli a Tartaris occisi anno 134 .

Vincentius Gallus, in Hetruria prope Castrum Piscium, seculo 15.

Philippus, Benedictus, et Marcus Mascumus, discipuli B. Thomæ de Scarlino.

Bernardus ab Auximo, Capucinus in Marchia anno 1590.

Maria Mugnosia, in Hispania Tertiaria anno 1533. *Relati in Martyrol. Francis. Arturi, et* Maria *etiam in ejus Gynecæo.*

Hieronyma Veramontia, Virgo-Vidua Deo devota, Asculi in Piceno, *sub directione Patrum Societatis Jesu vixit, et obiit hoc die, anno* 1665 : *quæ quia pluribus ante ac post mortem mirabilibus claruit, vitæ historiam Italice scripsit ac Romæ vulgavit anno* 1679 *Franciscus Tassoni, S J. quod hic notasse forsitan aliquando proderit, cum de fama sanctitatis sacra Rituum Congregatio judicaverit.*

S. Restitutus, Martyr Tuscanæ in Tuscia, *indicatur a Ferrario in Catalogo generali* ex Tabulis Ecclesiæ Tuscanensis, in qua ejus Reliquiæ, et nihil prætcrea. *Forsan sunt* S. Restituti Martyris Romani, *qui colitur die sequenti* XXIX Maji.

Anastasius I, Episcopus Papiensis, *traditur a Breventano et Spelta hoc die mortuus, et* Beatus *appellatur, et a Ferrario* Sanctus. *Uti latius explicamus ad Acta S. Anastasii II Episcopi* XXX Maji.

SS. Cantius, Cantianus, et Cantianilla Martyres *indicantur in MS. Adone Reginæ Sueciæ. Coluntur potissimum* XXXI Maji.

S. Clari, Episcopi et Martyris, Translatio Reliquiarum Tutelam *in Lemovicensi Galliarum agro, colitur hoc die. Natalis censetur* I Junii.

Photinus, Episcopus Martyr, *indicatur a Greveno in Auctario Usuardi. Videtur esse Episcopus Lugdunensis et colitur* II Junii.

S. Petrus, Abbas Casini, *indicatur in Catalogo generali Ferrarii,* ex Kalendario Lotharingiæ, et ex monumentis cœnobii Montensis. *Sed a Bucelino refertur ex monumentis Casinensibus: et primus Abbas habetur, et Sanctus* XXIV Junii.

S. Liborii Episcopi, adventus corporis in Paderborna, *indicatur in MS. Florario; item a Greveno, Molano, Canisio, Saussayo, Gelenio et aliis. Dies ejus natalis celebratur* XXIII Julii.

S. Lucianus Martyr, *colitur Vratislaviæ in Silesia in ecclesia Societatis Jesu, cujus* integrum caput et ossa grandiora complura, *inter alias Sanctorum Reliquias, ibidem asservari e legitimo testimonio inde ad nos misso cognovimus. Celebratur ibidem festum omnium Reliquiarum Dominica post festum S. Bartholomæi, proinde posset de iis plenius agi* XXV Augusti.

S. Amati, Episcopi Nuscani in Principatu ulteriori regni Neapolitani, translatio corporis facta, *indicatur in Vita danda* XXXI Augusti.

Beata Virgo, *proponitur in MS. Florario, in margine adscripta; sed in silentio aliorum quænam illa sit, non possumus indicare. Est aliqua* Beata, *socia S. Mustiolæ, relata ad* XXIX Junii. *alia S. Sanctiani soror ad* VI Septembris.

S. Columbam Virginem et Martyrem coli in Prioratu regali S. Mariæ, prope Najeram et Locronium in Rivogia, Castellæ veteris provincia, ubi corpus ejus adservatur, *e nuper excogitatis Adversariis Luitprandi, refert Tomayus Salazar et* a proprio parente Mohamat occisam *asserit. At Martinus de Roa hanc scribit esse* celebrem S. Columbam, Cordubæ occisam, *quod examinandum erit ad hujus natalem* XVII Septembris.

S. Brigittæ Viduæ, translatio corporis Roma in Wastenum Sueciæ. *indicatur in MS. Pragensi, et Florario; item a Greveno, Molano, Canisio, Ferrario, et aliis. Festum ejus celebratur* VIII Octobris.

S. Peregrinus, Regis Scotiæ filius, *obiisse Neapoli dicitur, et habere hoc die aliquem cultum, sed potissimum* XVI Novembris.

Joseph Patriarcha, *inscriptus est cuidam Kalendario Antuerpiensi MS. Utinam esset ejus memoria relata vel in antiquiori aliquo, vel saltem in hodierno Martyrologio Romano. Ab aliquibus de Patriarchis simul omnibus agitur cum Abrahamo* IX Octobris: *et Græci referunt eosdem* XIX Decembris

DE S. EUTYCHIO SIVE EUTYCHE

EPISCOPO MELITENÆ IN ARMENIA MARTYRE.

COMMENTARIUS.

De ejus Officio in Menæis, deque ætate ad tempus Apostolorum relata.

XXVIII MAJI

Memoria in Menæis.

Melita *seu* Melitena, *urbs Armeniæ minoris præcipua et Archiepiscopalis, apud Euphratem fluvium, sub Patriarchatu Constantinopolitano, inter alios Sanctos ac potissimum Martyres, quos varios hactenus in hoc opere dedimus, ac deinceps daturi sumus, numerat eum, quem ad hunc* XXVIII *Maji colunt Græci,* S. Eutychium, *sive* Eutychem, *dictæ urbis* Episcopum et gloriosum Christi Martyrem, *de quo illi in Menæis totum Officium faciunt. Mirum interim est nullum de eo elogium ibidem proferri, licet primo loco proponatur et in Anthologio novo per Arcudium auctoritate Clementis VIII edito, de illo solo agatur. Verba ubique sunt ista.* Eodem mense Majo die vigesima octava. Sancti Hieromartyris Eutychis, *Græcis* Εὐτυχοῦς, Episcopi Melitenæ. *Verum in Odis* Eutychius *appellatur. Dein hi versus etiam in Anthologio habentur:*

Ὡς εὐτυχῶς σὺ εὐτύχησας, τρισμάκαρ.
Θείας τετευχὼς, Εὐτυχὲς, κληρουχίας.
Quam fortunate sortitus es, ter felix,
Hereditatem sorte divinam bona.

Allusio fit ad nomen Εὐτυχὲς, *quod* Felix Fortunatusque *Latine dicitur; a radice* τύχη, fortuna, *unde et adverbium* εὐτυχῶς feliciter, *et verbum* εὐτυχέω assequor, sortior, *et participium poeticum* τετευχὼς adeptus. *Sticharia similaria, Canonem præcedentia, gratulantur ei, velut qui* rationum nervis strangulavit insipientes, νευραῖς τῶν λογίων ἐναπνίξας τοὺς ἄφρονας; et aquarum suffocatione suscipiens beatum vitæ exitum, in ipsos suffocavit incorporeum draconem,

Honor reliquiis habitus propter miracula.

καὶ

A καὶ τέλος μακάριον πνιγμὸν ὑδάτων ὑποδέξας, δράκοντα ἐν τούτοις ὑποπνίγων τὸν ἄσαρκον. *Ultimum autem trium illorum Sticheriorum.* Reliquias, *inquit*, tuas læti deosculamur palam, et experientes gratiam sanitatum ex animo te laudamus, deprecamurque assidue magna cum fiducia: nunc igitur ora, ut animabus nostris detur pax et magna misericordia. Τὰ σὰ λείψανα γηθόμενοι ἀσπαζόμεθα, καὶ ἀρυόμενοι χάριν ἰαμάτων πόθῳ σε γεραίρομεν, καὶ πίστει ἐκτενῶς δυσωποῦμέν σε· καὶ νῦν ἱκέτευε, δωρηθῆναι ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὴν εἰρήνην καὶ τὸ μέγα ἔλεος. *Rursum autem in Hirmo, id est Tractu, post Oden tertiam canunt.* Συνελθόντες κατὰ χρέος σε τιμῶμεν, πίστει τὴν σῶν λειψάνων τὴν σόρον προσκυνοῦντες, πλουσίως ἡμῖν ἀναπηγάζουσαν χάριν καὶ ἔλεος. Convenientes sicut oportet honoramus te, et arcam Reliquiarum tuarum adoramus, unde gratia et misericordia nobis copiose scaturit, *quæ omnia dici videntur in persona civium Melitinensium, apud quos in honore sit corpus et miraculis clarum. Tempus quo fuerit martyrii palmam assecutus, non indicatur a Græcis, quod tamen Galesinius citato MS. præsumpsit definire his verbis:* Melitinæ D S. Eutychii Episcopi et Martyris, qui Gordiano Imperatore, religionis causa suppliciis variis tortus, demum securi percussus, cœlestem coronam accepit. *Ferrarius in Catalogo generali, citat Galesinium, imo et Græcos in Anthologio, sed prudenter omittit nomen Gordiani, quod veremur ne ex Actis* S. Heliconidis *hoc die relatis perperam huc tractum sit. Qui ei a Græcis decantatur Canon ipso statim principio et alibi* Apostolorum discipulum *facit: quod licet ei commune sit cum* S. Eutyche, *discipulo SS. Joannis Evangelistæ et Pauli, cui idem plane accinitur distichon, et qui in eadem minori Armenia colitur* XXIV Augusti: *quia tamen in civitate diversa, videlicet* Sebaste *et* Confessor *iste obiisse dicitur; hunc, qui ut* Hieromartyr *proponitur, distinguimus ab altero, licet non sine formidine, ne nota temporis ab uno perperam transierit ad alium. Deficientibus porro Actis ipsum Canonem Latine reddimus, omissis Theotociis, singulas odas de more claudentibus, quia huc nihil faciunt.*

AUCTORE D. P.

dicitur discipulus Apostolorum.

B

CANON

E

Ex Magnis Menæis Græcorum.

Α'. Ταῖς θείαις δυνάμεσι συναγελάζων, Εὐτύχιε· καὶ θρόνῳ τῆς χάριτος νῦν παραστάμενος, τοὺς τιμῶντάς σου τὴν μνήμην τὴν φωσφόρον ἐνθέως καταύγασον τῇ μεσιτείᾳ σου.

Ὁσίως ἐβίωσας μαθητευθεὶς ἀκριβέστατα, παμμάκαρ Εὐτύχιε, τοῖς Ἀποστόλοις Χριστοῦ, καὶ εἰς τελείαν ἀνήχθης ἡλικίαν, ἀθλήσας λαμπρότατα, ἀξιοθαύμαστε.

Ὑπῆλθες τὸ στάδιον τῆς μαρτυρίας γηθόμενος, καὶ θάνατον πρόξενον ζωῆς ὑποθήσας· καὶ ἀπέπνιξας ἐχθροῦ τὰς μυριάδας θαλάσσῃ πνιγόμενος, μάκαρ Εὐτύχιε.

Γ'. Εὑρὼν τοὺς τοῦ Λόγου ὑπηρέτας ἐργάτας, θεόφρον, τῶν καλῶν ἐδέξω ἐν καρδίᾳ σου τὸν σπόρον τὸν τοῦ Πνεύματος· καὶ εὐσεβῶς ἐβλάστησας ἑκατοστεύοντα ἄσταχυν.

Πυρὶ τῆς θεότητος ἀΰλῳ, παμμάκαρ, σαφῶς ἀναφλεχθεὶς, ὡς ὕλην τὴν δυσσέβειαν κατέφλεξας, Εὐτύχιε, καὶ ἱερῶς ἐνήθλησας· ὅθεν πιστῶς εὐφημοῦμέν σε.

Ἁγίοις τοῦ Λόγου ὑπηρέταις ψυχῇ καὶ καρδίᾳ κολληθεὶς, ἁγίους σου διήνυσας τὸν βίον· καὶ ἐσκήνωσας περιφανῶς, Εὐτύχιε, ταῖς τῶν ἁγίων λαμπρότησι.

C Δ'. Ὥριμον ὡς βότρυν σε τῆς νοητῆς ἔνδοξε, ἀμπέλου ὑπάρχοντα ὑμνολογοῦμεν· κατανύξεως ἡμῖν ὡς ἀληθῶς, Εὐτύχιε, οἶνον εὐσεβῶς ἀναβλύζοντα.

Μέγιστος ὡς ἥλιος, Μάρτυς, ἀνατολῇ τῶν ἀγώνων σου ἅπασαν τὴν οἰκουμένην καταυγάζεις ἀληθῶς· τὸν σκοτασμὸν, Εὐτύχιε, παύων τῶν ψυχῶν ἡμῶν χάριτι.

Ε'. Ὑψώθης πρὸς Κυρίου χρυσαῖς, παμμάκαρ, πτέρυξι τοῦ ἱερωτάτου μαρτυρίου, καὶ πρὸς ἐν θείους μόνας κατέπαυσας· δήμοις ἀθλητῶν παρακλεῶν νῦν συναριθμούμενος, θεομάκαρ Εὐτύχιε.

Σταυρῷ τοῦ τανύσαντος ἐθελουσίως χεῖρας μιμησάμενος, ὅσιε, ἐμφρόνως χερσὶν ἐδέθης κατακλειόμενος· καὶ παραδιδόμενος βυθῷ, καὶ τέλος δεχόμενος ἐν αὐτῷ τὸ μακάριον.

Ἐγνώσθησαν, ἔνδοξε, πορεῖαί σου ἐν ὕδασιν· ἐν οἷς τελεούμενος ἐμφρόνως, τὸν ἀλαζόνα πανστρατὶ τύραννον, Μάρτυς, ἔνα πέπνιχας, σοφέ· ὅθεν μακαρίζοντες εὐσεβῶς σε, γεραίρομεν.

ϛ'. Θαυμάτων χάριν δεξάμενος ἰᾶσαι τῶν ψυχῶν ἀῤῥωστέματα, Μάρτυς Εὐτύχιε· καὶ θεράπευε νοσήματα τῶν προτρεχόντων πίστει ὑπὸ τὴν σκέπην σου.

Ἐνθέου πίστεως ἔμπλεος καὶ χάριτος γενομένος, ἔνδοξε, λόγον σωτήριον σὺν Ἀποστόλοις ἐκήρυξας, τῆς δυσσεβείας λύων σκότος βαρύτατον.

I. Supernis virtutibus sociatus, Eutychi, et throno divinæ gratiæ nunc assistens: luciferam tuam memoriam honorantes, tua intercessione divinitus illustra.

Sancte vixisti, beatissime Eutychi, ab Apostolis Christi diligentissime institutus, et ad supremam provectus ætatem pulcherrime decertasti, o admiratione dignissime.

Exultans ingressus es martyrii stadium; et mortem vitæ conciliatricem sustinuisti; ac mari demersus, o beate Eutychi, inimici myriades demersisti.

II. Ode *deest, de more, aliunde supplenda.*

III. Verbi ministros, bonorum operarios inveniens, o divina sapiens, semen Spiritus sancti suscepisti in corde tuo; et spicam centuplicatam religiose germinasti.

Immateriali divinitatis igne palam accensus, Beatissime, impietatem velut stipulam combussisti, Eutychi; sancteque decertasti: unde etiam fideliter te celebramus.

Sanctis Verbi ministris corde et animo adhæres- F cens, sancte vitam tuam exegisti: et in splendoribus Sanctorum nobilem habitationem sortitus es, Eutychi.

IV. Hymnos tibi canimus, o Gloriose, velut maturo vineæ spiritualis botro, qui vinum compunctionis veræ nobis religiose refundis, o Eutychi.

Velut maximus quidam sol, o Martyr, exortu tuorum certaminum universam terram vere illuminasti, Eutychi; gratia dissipans tenebras animarum nostrarum.

V. Evectus es ad Dominum, Beatissime, aureis alis sanctissimi martyrii, atque in divinis mansionibus requievisti, nunc connumeratus populis illustrium Athletarum, Beate in Deo Eutychi.

Manus voluntarie extendentem in cruce sapienter es imitatus, o Sancte, religatis manibus clausus: missusque in profundum, felicem finem in ipso excepisti.

Innotuerunt, o Gloriose, viæ tuæ in aquis; in quibus prudenter vitam finiens, suffocasti, o sapiens Martyr, superbum cum toto suo exercitu tyrannum: quapropter beatum te appellantes, religiose veneramur.

A vi. Gratiam miraculorum consecutus, sana nostrarum animarum infirmitates, o Martyr Eutychi, qui sub protectionem tuam cum fide accurrimus.

Divina fide et gratia repletus, o Gloriose, salutare verbum cum Apostolis prædicasti, dissipans densissimas impietatis tenebras.

Verbum quod nullum habet initium prædicans, Eutychi, culeo tamquam arcæ immissus es: et profundo traditus, ad salutis portum appulisti.

vii. Constantem exhibens perseverantiam, o Martyr Eutychi, Gentilium sapientes generose confudisti, canens in spiritu, o Superexaltande, Benedictus es Domine, Deus patrum nostrorum.

Discipulos Verbi inveniens, Eutychi, indicantes tibi ea quæ cogitationem omnem superant; aurem tuam iis inclinasti, et sanitatum latices effudisti ad te fideliter venientibus.

Vivum Spiritus flumen in corde tuo vere excipiens, Eutychi, exiccasti fæculentos erroris torrentes, et sanitatum latices effudisti ad te fideliter venientibus.

viii. Inaniter multa contra te blaterantes deceptores confusi sunt, o Deo beatissime, cum tibi
B adducerent reprehensores, irreprehensibilem custodienti animam tuam, o Martyr Eutychi, atque cantanti, Laudate Dominum opera ejus.

Mens tua, Spiritus lumine collustrata, o gloriose Eutychi, mansit expers caliginis errorum; oculisque in Deum absque cessatione sublatis exclamabas, Laudate Dominum et superexaltate in secula.

viii. Ecce est hodie veneranda solemnitas Athletæ Christi, omnes igitur pia mente concurramus, ad ejus miracula sanctaque certamina fideliter celebranda; propter quæ visus est vere esse terrestris Angelus, et homo cœlestis.

Tamquam oblationem tradidisti, o Beate, animam tuam Deo, in mediis quidem aquis finem divinum sortitus, deinde vero ad torrentem voluptatis locatus es, res pulcherrimas videns, et plenus venerabili luce.

Firmamentum et ornamentum fidelium factus es, o Admiratione dignissime, deosculantium tuas Reliquias, tuamque divinam memoriam jugiter celebrantium, o Magne inter primitias Martyrum, omniumque Angelorum socie.

Congregatus est populus hodie ad collaudanda tua recte ac gloriose facta, pugnasque et victorias:
C Tuis eum precibus, o maxime Martyr Eutychi, libera ab omni angustia et incursu impiorum barbarorum.

Ὁσίως Λόγον τὸν ἄναρχον κηρύττων, ὡς ἐν θήκῃ D
ἐμβέβλησαι δέῤῥει, Εὐτύχιε· καὶ τῷ βυθῷ παραδίδοσαι, πρὸς σωτηρίας ὅρμον κατεπειγόμενος.

Ζ'. Σταθηρὰν ἐπιδεικνύμενος τὴν ἔνστασιν, Μάρτυς Εὐτύχιε, τοὺς τῶν ἑλλήνων σοφοὺς ἀνδρείως κατήσχυνας μέλπων ἐν πνεύματι, ὑπερύμνητε, Ὁ τῶν πατέρων Κύριος καὶ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Τοὺς τοῦ Λόγου μαθητὰς καταμυοῦντάς σε εὑρὼν, Εὐτύχιε, τὰ ὑπὲρ ἔννοιαν, τὸ οὖς σου ὑπέκλινας· καὶ ἰάσεων ἀναπηγάζεις νάματα τοῖς πιστῶς σοι προσιοῦσιν.

Ῥεῖθρον ζῶν ἐν τῇ καρδίᾳ σου, Εὐτύχιε, ὑποδεξάμενος τοῦ πνεύματος ἀληθῶς, πλάνης ἀπεξήρανας θολώδη ῥεύματα· καὶ ἰάσεων ἀναπηγάζεις νάματα τοῖς πιστῶς σοι προσιοῦσιν.

Η'. Πολλὰ κατά σου καινολογοῦντες οἱ πλάνοι θεομακάριστε, ᾐσχύνθησαν μώμους σοι προσάπτοντες, ἄμωμον φυλάξαντι τὴν σὴν ψυχὴν, καὶ μέλποντι, Μάρτυς Εὐτύχιε, Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε τὰ ἔργα.

Ὁ νοῦς σου φωτὶ λελαμπρυσμένος, Εὐτύχιε ἔνδοξε, τοῦ Πνεύματος, πλάνης ἀμαυρώσεως ἔμεινε ἀμέτοχος· E
ταῖς πρὸς Θεὸν ὑψούμενος απαύστοις νεύσεσι, Τὸν Κύρίον ὑμνεῖτε, κραυγάζων, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Θ'. Ἴδε ἡ σεπτὴ πανήγυρις σήμερον τοῦ ἀθλοφόρου Χριστοῦ· πάντες οὖν συνδράμωμεν εὐσεβοφρόνως, τούτου τὰ θαύματα καὶ ἱερὰ παλαίσματα ανευφημῆσαι πιστῶς, δι' ὧν ὤφθη ἄγγελος ἐπίγειος ἀληθῶς, καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος.

Ὥσπερ προσφερὰν, παμμάκαρ, παρέδωκας τὴν σὴν ψυχὴν τῷ Θεῷ, μέσον τῶν ὑδάτων μὲν τὸ θεῖον τέλος ὑποδεχόμενος, πρὸς τῆς τρυφῆς χειμάῤῥουν δὲ κατασκηνούμενος, καὶ μεθέξει κάλλιστα θεούμενος, καὶ φωτὸς αἰδίου πληρούμενος.

Στήριγμα πιστῶν ὑπάρχεις, καὶ καύχημα, ἀξιοθαύμαστε, τῶν ἀσπαζομένων σου, θεόφρον Μάρτυς, τὰ θεῖα λείψανα· καὶ ἐκτελούντων πάντοτε τὴν θείαν μνήμην σου, ἀθλοφόρων μέγα ἀκροθίνιον, τῶν Ἀγγέλων ἁπάντων συνόμιλε.

Ἤθροισται λαὸς ὑμνῆσαί σου σήμερον τὰ ἀριστεύματα καὶ τὰ κατορθώματα, καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ παλαίσματα, ὃν ταῖς εὐχαῖς σου, μέγιστε Μάρτυς Εὐτύχιε, ἀπὸ πάσης λύτρωσαι στενώσεως, καὶ ἀθέων βαρβάρων ἁλώσεω. F

DE S. HELICONIDE MARTYRE

CORINTHI IN ACHAIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De vario cultus die apud Græcos, martyrii tempore, et Actorum sub nominibus testium oculatorum incertitudine.

ANNO CCXLIV.

Elogium ex MS. Synaxario Basilii Imperatoris

Elogia Sanctorum mensis Maji, jussu Basilii Imperatoris collecta, quæ ad Tomi primi calcem Græce exhibuimus, ita habent ad diem xxviii: Heliconis Christi Martyr, sub Gordiano et Philippo Imperatoribus fuit, ex urbe Thessalonicæ oriunda. Comprehensa autem, et ad Ducem Corinthi adducta, ac Christi fidem professa, primum quidem pede utroque ad jugum boum alligata fuit, ejusque plantæ laceratæ; deinde caput attonsa, ignem toto excepit corpore: sed servata divinitus, templumque idolorum ingressa, fusis precibus Deorum simulacra evertit. Ubera etiam illi abscissa. Cumque in Ducis Corinthi locum Justinus Proconsul successisset, ad illum sancta Martyr est perducta, ejusque jussu in ardentem conjecta fornacem. Cujus flammis, illæsa illa permanente, cum septuaginta

A ginta e militibus essent absumpti; in lecto æneo, subjectis prunis candente, Heliconis extenditur. Apparentes porro Archangeli Michael et Gabriel, incolumem Martyrem servarunt. Tum feris objecta, nullam ab iis noxam passa est; centum quin etiam et viginti viri earum dentibus perierunt. Accepta ad extremum vitæ per gladium finiendæ sententia, capite plexa est. *Huc usque prædictum Menologium.*

et similia alibi ad 28 Maji.

2 *Eadem fere omnia ad verbum exprimunt Menæa Græcorum Venetiis excusa, in quibus hoc insuper Distichon legas:*

Ἑλικωνὶς τμηθεῖσα τὴν κάραν ξίφει,
Οὐχ Ἑλικῶνα, ἀλλ' Ἐδὲμ τρυφὴν ἔχει.
Dum Heliconis gladio amittit caput,
Non Heliconem, sed Paradisum subit.

Idem elogium, sed verbis contractius, invenitur in Synaxariis Claromontano Collegii Societatis Jesu Parisiis, Mediolanensi Bibliothecæ Ambrosianæ, et Taurinensi Sabaudiæ Ducis; ac pene verbotenus Latine redditum legitur apud Henricum Canisium Tomo 2 antiqu. Lectionum in Menologio Sirleti. Hæc autem in nulla re differunt, quoad substantiam, a Menæis; nisi quod cum Heliconidis *solum natale civitatem fuisse* Thessalonicensem *tradant Synaxaria, Basilianum et* B *Claromontanum; Menæa excusa natam asserunt,* ἐκ πόλεως Βυταλίας, *et Maximus Cytherorum Episcopus, Menæa fere sequens ut solet,* ἀπὸ χώρας Βυταλίας. *Diversitatis causam librarii alicujus socordiæ imputandam esse, eo pronius est dicere, quo minus nota est* Bytalia *aliqua, urbs aut regio. Occasionem erroris datur conjectare ex Sirleto: qui* Thessaliam urbem *pro* Thessalonica *scripsit, quia nempe in suo Græco codice, aut* Θεσσαλίαν, *aut* Θετταλίαν *reperit (utrumque enim indifferenter, pro varia dialecto, dici ac scribi, docet Stephanus de urbibus) sic autem scripti nominis primas litteras,* Θετ, *obscurius exaratas, in* Βυ, *convertit aliquis, et hoc in Menæa irrepsit. Similiter in quodam exemplo Græco Vitæ S. Josephi Hymnographi* Thessaliam *pro* Thessalonica *scriptam invenisse Floritum interpretem, eoque in gravem abductum errorem, notavimus die* III *Aprilis; quin et in Basiliani quoque Menologii de vita ejusdem Sancti Elogio, pari modo erratum a librario videri.* Thessalonicam *quidem veteribus* Haliam *dictam ait Brietius noster in Parallelis Geographicis: sed et id antiquius est, quam ut ad hujus Sanctæ ætatem trahi possit; et non satis facit ad probandum* Bytaliæ *nomen.*

Tatria ejus Thessalonica

3 *Ceterum non minus illustrem memoriam* S. Heliconidis *apud Latinos fecit Cardinalis Baronius, Martyrologio Romano a se recognito auctoque inserens ejus-* C *dem Passionem, ad dictum jam sæpius* XXVIII *Maji diem, his verbis:* Corinthi sanctæ Helconidis Martyris, quæ primum Gordiano Imperatore, sub Perennio Præside multis tormentis afflicta, deinde sub Justino ejus successore iterum cruciata, sed ab Angelo liberata, demum dissectis mammis, ferisque objecta, atque igne probata, capitis obtruncatione martyrium complevit. *Ita ille,* Helconidem *appellans corrupto nomine, quemadmodum reperit in versione Sirleti, nimis perfunctorie (ut alias sæpe monuimus) compilata, quam Baronius, Græcæ linguæ ignarus, solam præ oculis habuit; ex ejusque prolixiori elogio brevius istud concinnavit, solum nominans* Gordianum, *et pro* Angelis Michaele et Gabriele, *de* Angelo *uno generice faciens mentionem. Ejusdem* Certamen *etiam hodie commemorat MS. Arabo Ægyptium apud Maronitas nostros Romæ quod Gratia Simonius, nunc Tripolitanus Archiepiscopus, Latine vertit: est que ex Græcis desumptum.*

nomen Martyrologio Romano inscriptum,

4 *Quod ad tempus, quo* S. Heliconis *Martyrio finivit vitam, attinet; idem Baronius ad annum Christi* CCXLIII, *Gordiani Imperatoris* III; His etiam, *inquit,* temporibus accidisse putamus nobile illud Heliconidis Corinthiæ Martyrium, cujus tam apud Græcos, quam D Latinos illustris memoria est, natali die ejus Græcis atque Latinis litteris consignato. *At monumenta Græcorum ecclesiastica, supra a nobis adducta, et Acta mox subjicienda,* sub Gordiano et Philippo Imperatoribus *passam aiunt: in eo autem tam Græci quam Latini conveniunt, quod* Perinii *primum, ac deinde* Justini, *mandato excruciata et morti addicta sit. Imperare cœpit* Gordianus *anno Christi* CCXXXIX, *occisus deinde a* Philippo, *anno* CCXLIV, *quo et ipse* Philippus Imperator *est proclamatus. Dicendum itaque, extremis quidem* Gordiani *temporibus comprehensam et cruciari cœptam* Heliconidem *a* Perinio, *sed deinde sub eo quem* Philippus *misit successore, fuisse Martyrio ornatam; atque ita mors ejus incidet in annum Christi* CCXLIV, *sed et Baronius ipse huic, e Græcorum monumentis petitæ temporis rationi haud difficulter fortassis subscribit, cum quasi dubitando, vel certe non omnino determinando annum, dicat, putare se, quod* iis temporibus *res acciderit.*

tempus martyrii:

5 *Quæcumque autem allegavimus hactenus Græcorum monumenta, epitome dumtaxat sunt pleniorum Actorum, quæ Græce descripta reperimus Florentiæ in Bibliotheca Laurentiana Magni Ducis, pluteo 7 codice 14. Codex hic, solas Sanctorum Maji, Vitas et Pas-* E *siones continens, pluresque earum alibi nusquam repertas, insignem huic operis nostri parti suppeditavit materiam. Ibidem autem hujus Sanctæ Martyris Vita non habetur adscripta* Μηνὶ Μαΐῳ κη' *Mensis Maji* XXVIII, *sed* κζ' XXVII. *Verum in aliis exemplaribus aliter reperisse Synaxariorum ac Menæorum collectores credibile est: et quia dies mortis in ipsorum Actorum contextu non exprimitur, non videmur ob unius istius MS. auctoritatem dimoveri debere ab eo die, quem jam probarunt alii, et Romana etiam Ecclesia est amplexa, recipiendo Martyrologium a Baronio recognitum, et ex Sirleti Menologio multis Sanctis, ipsaque de qua agimus* S. Heliconide *auctum. Duplex præterea Parisiense Synaxarium, quorum alterum apud P. Franciscum Combefis Ordinis Prædicatorum invenimus, alterum in Bibliotheca Julii Cardinalis Mazarini,* S. Heliconidis *memoriam referunt die hujus mensis* XX, *et prius quidem cum elogio eodem quod alibi die* XXVIII.

Acta sub die 27 Maji,

alibi etiam sub die 20.

6 *Majorem difficultatem Acta eadem nobis objiciunt, fidemque suam tanto faciunt suspectam magis, quanto magis irrefragabiles auctores præsefer unt, scilicet* Lucianum et Paulum; *qui* Fratribus in Asia, Phrygia, Ponto, et Pamphilia *degentibus scripserint ea, quorum ipsi fuerint* spectatores et administri. *Diceres ex Proconsulari Officio scribas, quæstiones responsionesque* F *reorum in Acta Proconsularia referre solitos, eos fuisse; aut ordinatos Corinthi instar eorum Notariorum, quos Romæ S. Clemens Papa instituit, ad colligenda Acta Martyrum; qui scripserint diligenter investigata compertaque partim, partim ab ipsamet audita in carcere, dum ei Christiana aut Ecclesiastica ministrarent solatia. Verum nihil minus præ se fert stylus; non concisus strictusque, ut talia solent, iisque solis dumtaxat inhærens quæ visu audituque solebant percipi; sed oratorie diffluens, etiam ad earum precationum verba, quas solo Deo teste fecit aut facere potuit sancta Martyr in tormentis, in carcere, in ipsa ardenti fornace. Itaque et interrogata Judicum et responsa Sanctæ pari styli libertate ex verosimili composita dixerim, non utrimque sic ut dicebantur excepta; et quæ de vocibus ad* Heliconidem *confortandam cœlitus delapsis, deque visitatione Christi et Angelorum hic narrantur, liberum reliquerim, ut interius in anima Sanctæ acta esse vel agi potuisse intelligas.*

Sunt illa sub nomine testium oculatorum

sed stylus aliud persuadet,

7 *Quod igitur de Actis Sanctorum* Theodori, Niconis, Georgii *Martyrum, sub nomine* Augari, Chæromeni, Pasicratis, *ipsis famulatorum ante et post captivitatem, editis* VII *Februarii,* XXIII *Martii et* XXIII *Aprilis*

quare ea accipienda,

Auctore D. P. ut a posteris ornata et interpolata,

A *Aprilis; quod, inquam, de talibus Actis diximus, agentes de S. Georgio* §. 2 *et* 3, *hoc et de his censemus; minime esse eorum quorum nomina præferunt; sed ut summum ex iis, quæ isti brevi scripto fuerant olim complexi, adornata verbis circumstantiisque scribenti verosimilibus; salva interim præcipua Martyrii substantia, quam vel sola traditio ecclesiæ Corinthiæ satis certam reddidit, fundando cultui in Menæis Synaxariisque expresso.*

addito etiam Gordiani et Philippi Imp. fabuloso edicto,

8 *Quemadmodum autem in Actis S. Georgii, post plurium ab re gesta annorum decursum sic scriptis, præponitur* Diocletiani edictum, *ab iis quæ revera eum edidisse Eusebius scribit diversissimum: ita hic quoque proponitur aliud, velut ab* Imperatoribus Gordiano et Philippo Augustis *promulgatum toto orbe Romano, idque in eorum* Consulatu: *cum tamen neque Consules illi, neque Imperatores simul unquam fuerint; sed occisi a se* Gordiani *Imperium* Philippus *invaserit; neque alteruter quidquam in Christianos severum statuerit; imo* Philippus *etiam factus sit Christianus cum* D *filio, eoque nomine occisus a* Decio. *Sub hoc potius passum* S. Heliconidem Corinthi *diceremus, cum antea* Thessalonicæ *in patria sua sub* Gordiano et Philippo *sanctitate magna claruisset; nisi sciremus sæpe factum fuisse, ut Provinciarum Præsides, avari atque crudeles, potestate sua priorum tyrannorum edictis subnixa, abuterentur contra Christianos, insciis aut etiam invitis Principibus; maxime quando avaritiæ et crudelitati suæ prætexere poterant crimen seditionis aut sacrilegii, quo nomine capta et morte affecta dicitur* S. Heliconis, *quæ et a sacrificiis Deorum conata publice est plebem abducere, et deorum simulacra postea comminuit. Denique sicuti in S. Georgii Actis omnibus summa initio describitur persecutionis sævitia, quæ tamen non ante sed post ejus martyrium efferbuit toto Imperio; sic et hic persecutio universalis inducitur, quæ omnino nulla tunc fuit.*

et persecutionis universalis circumstantia falsa.

ACTA SUSPECTA

B E

Sud nomine Luciani et Pauli, ut martyrio Sanctæ præsentium, edita.

Ex MS. Græco Bibliothecæ Laurentianæ Serenissimi Magni Hetruriæ Ducis.

Interprete Daniele Cardono Societatis Jesu.

PROLOGUS.

Lucianus et Paulus testes oculati martyrium hoc describere finguntur.

Lucianus et Paulus cunctis qui sunt in Asia et Phrygia, Ponto et Pamphilia ejusdem nobiscum fidei, e gentibus vocatis, Fratribus salutem. Rerum omnium opifex Deus, cujus generatio investigabilis ac natura imperscrutabilis, qui sancta et gloriosa Virgine Maria administra usus, salutis nobis auctor extitit: hoc etiam tempore insignem prorsus atque illustrem Christi Jesu salvatoris nostri sponsam, sic quasi nitidissimam quamdam columbam, pulcherrimo nobis dono concessit, Martyrem Heliconidem; quæ variis excruciata suppliciis, veræ fidei adversarium signo Christi fortiter subegit. Quemadmodum dilectioni vestræ communicanda in commentarios retulimus nos, ipsius spectatores et administri certaminis quod Martyr illa invicta pere- C git.

Λουκιανὸς καὶ Παῦλος πᾶσι τοῖς κατ' Ἀσίαν καὶ Φρυγίαν, Πόντον, καὶ Παμφιλίαν a ὁμοπίστοις ἀδελφοῖς, τοῖς ἐξ ἐθνῶν χαίρειν. Ὁ δημιουργὸς Θεός, ὁ ἀγενεαλόγητος καὶ ἀνεξιχνίαστος, διὰ τῆς ἁγίας καὶ πανευφήμου παρθένου Μαρίας τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος σώσας, καὶ νῦν δεδώρηται ἡμῖν τὴν πάνσεπτον καὶ ἠγλαϊσμένην νύμφην τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ἄσπιλον περιστερὰν Ἑλικονίδα τὴν Μάρτυρα· ἥ τις διαφόροις αἰκισμοῖς προσαχθεῖσα, τὸν ἀντίπαλον τῆς ἀληθοῦς πίστεως τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ νενίκηκεν, ἅπερ καὶ ἐν ὑπομνήμασιν ἐγράψαμεν ἡμεῖς τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τῆς ἀηττήτου ἀθλήσεως τῆς ἁγίας Μάρτυρος. F

a *Hujus Passionis Auctor videtur imitari voluisse S. Petrum, Canonicam suam Epistolam* 1 *dirigentis* electis advenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ et Bithyniæ: *sed hic ordinate nominat regiones* *quas solas eatenus Evangelizando percurrerat: iste vero si credi voluit suum scriptum ad omnes Græcorum Ecclesias directum, sicut positas trans Ægœum Provincias nominavit, ita præterire non debuisset proximiores Corintho in Europa* Achaiam Thessaliam *et* Macedoniam, Peloponnesum *et* Cretam, Insulasque Archipelagi, *saltem in genere; nec prætermisisse alias non ignobiles Minoris Asiæ provincias, puta* Galatiam, Lydiam, Bithyniam *et* Cappadociam.

CAPUT I.

Heliconidis confessio et tormenta sub Perinio.

Orta adversus ecclesiam persecutione,

Consulibus Gordiano et Philippo Augustis, cum in clarissima urbe Thessalonicensi atque in toto mundo, adversus Christianos coorta esset persecutio, per omnes Achaiæ et Macedoniæ Præfecturas missa ac proposita fuere edicta, quæ ut impuris sordidisque idolis sacrificia ab omnibus peragerentur hac ratione imperabant: Pii a ac semper propugnatores Augusti, terræ marisque Domini, Philippus et Gordianus Imperatores, omnibus Deorum cultoribus et defensoribus gratiam et salutem.

Ἐπὶ τῆς ὑπατίας Γορδιανοῦ καὶ Φιλίππου Βασιλέων, ἐν τῇ λαμπροτάτῃ πόλει Θεσσαλονίκῃ, διωγμοῦ κινηθέντος κατὰ πάσης τῆς οἰκουμένης, ἐξέπεμψαν προστάγματα κατὰ τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἀχαΐας καὶ Μακεδονίας, ὥστε πάντας θύειν τοῖς βεβήλοις καὶ μυαροῖς θεοῖς, γράψαντες οὕτως. Φλαύϊοι καὶ ὑπέρμαχοι, αἰώνιοι αὔγουστοι, καὶ δημιουργοὶ γῆς τε καὶ θαλάσσης, Φίλιππος καὶ Γορδιανὸς Αὐτοκράτορες, πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην ὑπασπισταῖς καὶ εὐνοϊκῶς ἔχουσι πρὸς τὴν θρησκείαν τῶν θεῶν, χάρις διὰ παντός. Ἐπειδή τινές εἰσιν οἱ ἀνασκοῦντες τὴν ἅπασαν

EX MS. FLORENT.

A σαν γῆν, κατεχομένην ὑπὸ τὴν κραταιὰν ἡμῶν χεῖρα ὡς νοσσιὰν, τούτου χάριν προστάσσει τὸ ἡμέτερον κράτος, τούτους μήτε γῆν κατακρύψαι μήτε θάλασσαν· ἀλλ᾽ ἐπὶ τῷ ὑπερλάμπρῳ καὶ ὑψίστῳ θρόνῳ τῆς ἡμετέρας βασιλείας τούτους δήλους καθίσασθαι, καὶ τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν τῆς ἀπειθείας δέξασθαι. Ἔῤῥωστε φίλτατοι καὶ γνήσιοι θεράποντες περὶ τοὺς αἰωνίους καὶ ἀθανασίους Θεούς. Ταῦτα τὰ ασεβῆ καὶ παμβέβηλα προστάγματα διὰ ὀξυδρόμων ἱππέων ἐκπέμποντες, ἐμμαίνοντο κατὰ τὰς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐξεπέμφθη δέ τις Ἀνθύπατος ὀνόματι Περίνιος ἐν Κορίνθῳ, ὥστε κἀκεῖσε τὴν ἁγιωτάτην τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν λυμήνασθαι καὶ διῶξαι τοὺς Χριστιανούς. Ἡ δὲ μακαρία καὶ ἀοίδιμος ἀμνὰς τοῦ Χριστοῦ ἡ ἁγία Ἑλικονὶς, ἀκούσασα τὸν βρυγμὸν τοῦ Ἀνθυπάτου, παραγίνεται ἐπὶ τὸ λεγόμενον ἀκροατήριον, καὶ ἔκραζεν λέγουσα· Ὦ ἀνοητοὶ καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ ἄνδρες Κορίνθιοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ, καταλιπόντας τὸν αἰώνιον καὶ ἄφραντον Θεὸν, καὶ προσκυνοῦντας τοῖς ψευδωνύμοις καὶ ψυχοφθόροις ζοάνοις. Κατανοήσατε ἐπὶ τὰ ὕψη καὶ πλάτη καὶ μήκη οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, ὅστις τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καμάραν ἐστερέωσεν, καὶ τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ἀβύσσων ἐθεμελίωσεν, θαλάσσης δὲ τὰ ἀκατάσχετα κύματα τῷ φοβερῷ καὶ ἐνδόξῳ ὀνόματι κατεπραΰνεν, ἐκ χοὸς τε τὸν ἄνθρω-
B που πλάσας ἐζωοποίησεν, ἐμπνεύσας αὐτῷ πνεῦμα ζωῆς. Τούτῳ οὖν χρὴ λατρεύειν· οἱ γὰρ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια κωφὰ καὶ ἀναίσθητα, ὡς οἱ προσκυνοῦντες αὐτοῖς.

3 Ταῦτα αὐτῆς ἀποφθεγξαμένης μετὰ πάσης παῤῥησίας, ἐκράτησαν αὐτὴν οἱ μιαρεῖς b ἕλληνες, καὶ προσήγαγον Περινίῳ τῷ Ἀνθυπάτῳ. Ὁ δὲ ἰδὼν τὸ εὔχαρες καὶ πάγκαλον πρόσωπον τῆς ὁράσεως αὐτῆς, προστάττει προσαχθῆναι αὐτὴν ἐγγυτέρως, καὶ λέγει αὐτῇ· Χαίροις, θύγατερ καθαρωτάτη· χαίρω ἐπί σοι ὅτι πειθαρχεῖς τοῖς αἰωνίοις θεοῖς, τὰ σύμπαντα δημιουργήσουσιν. Ἑλικονὶς λέγει· Καὶ τίνος ἕνεκεν χαίρεις, Ἀνθύπατε; οὐ γὰρ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσι, λέγει Κυρίος· καὶ νῦν ἡ χαρά σου εἰς πένθος μεταβληθήτω, καὶ τὸ γαυρίωμά σου εἰς ἀσθένειαν. Ἐγὼ γὰρ πεπίστευκα τῷ ἐπουρανίῳ Θεῷ, καὶ γήθομαι ἐπὶ ταύτῃ τῇ εἰσόδῳ τῆς ἀθλήσεως, τελείως δέξασθαι τῆς νίκης τὸν στέφανον ἐλπίζουσα. Περίνιος Ἀνθύπαθος λέγει· Τίς λέγῃ, εἶπε συντόμως, καὶ μὴ βαττολόγει, ὡς μία τῶν ἀφρόνων γυναικῶν. Ἑλικονὶς λέγει· Ἐγὼ μὲν ἄφρων οὐκ εἰμι, ἀλλὰ σώφρων ἐν Χριστῷ τυγχάνω· εἰ δὲ τὸ ὄνομά μου ἐπιζητεῖς, Ἑλικονὶς λέγομαι. Περίνιος
c Ἀνθύπατος λέγει· Δικαίως πρὸς τὴν ἀχρωμίαν c σου καὶ
d τὸ ὄνομά σου προσετέθη Ἑλικονίς· d ἕλκη τιμωριῶν ἀκονῶσα κατὰ τοῦ σώματός σου. Ἑλικονὶς λέγει· Ἐγὼ μὲν δικαίως ἐκλήθην Ἑλικονὶς, ἔλεος αἰτοῦσα παρὰ τοῦ Θεοῦ
e καὶ e ἀκονῶσα βέλη κατὰ τοῦ πατρός σου τοῦ διαβόλου.
f Σὺ δὲ κατὰ τὴν γνώμην κέκλησαι Περίνιος· f περόναι γὰρ
C ἐπουράνιοι πύρινοι μέλλουσί σου τὸ ἄθλιον καὶ ἀσεβὲς σῶμα καθέλκειν. Περίνιος λέγει· Συντόμως εἶπε, Τί βούλει; θύεις ἢ οὔ; μὰ τὸν γὰρ Ἀσκληπιὸν, τὸν ἐν θεοῖς ἰατρὸν, οὐ φείσομαι σου, ἐὰν μὴ πειθαρχήσῃς· τοῖς προστάγμασι τῶν Βασιλέων. Ἑλικονὶς λέγει· Ἄκουε μετὰ παῤῥησίας· Χριστοῦ δούλη εἰμί. πρᾶττε ὁ θέλεις. Τίς γὰρ ἐστιν Ἀσκληπιὸς, ἐγὼ ἀγνοῶ.

4 Τότε προστάττει ἐνεχθῆναι βοοζύγιον, καὶ ἁπλωθῆναι τὴν Ἁγίαν προσέταξεν καὶ τοὺς πόδας εἰς τὸ βοοζύγιον ἀσφαλισθῆναι, καὶ πτερνίζεσθαι αὐτὴν εὐτόνως, τόν τε κήρυκα ἐπιβοᾷν, Πείσθητι Ἑλικονὶς καὶ θῦσον τοῖς θεοῖς. Τυπτομένης δὲ αὐτῆς τῆς πανσέμνου καὶ ἁγίας Μάρτυρος, τὸ αἷμα αὐτῆς τὴν γῆν ἐπλήρωσεν. Εἶτα προστάττει αὐτὴν ἀχθῆναι ἐπὶ τοῦ βήματος, καὶ λέγει αὐτῇ. Τί ἔστιν Ἑλικονίς; ὁρᾷς ὅτι ἡ ἀπείθειά σου δεινὰς τιμωρίας σοι προσάγει; Ἑλικονὶς λέγει· Οὐκ ἐμβλέπεις τοῖς τετυφλωμένοις σου ὀφθαλμοῖς, ὅτι ὁ Χριστὸς πάρεστι καὶ βοηθεῖ μοι; Καὶ ὀργισθεὶς σφοδρότερον ὁ ἀνόσιος Περίνιος προστάττει ἐνεχθῆναι τήγανον, κα ἐμβληθῆναι ἐν τῷ τηγάνῳ μόλιβδον καὶ ἄσφαλτον καὶ πίσσαν, καὶ ὑποκαῆναι ἐπὶ ὥρας τέσσαρας, ἵνα λυθέντος τοῦ μολίβδου καὶ ἀνακοχλῶντος τῆς τε πίσσης καὶ τοῦ ἀσφάλτου, οὕτως αὐτὴν χαλάσωσιν ἐν τῷ ζέματι τοῦ τηγάνου· καὶ γενομένης τῆς κελεύσεως τοῦ ἀνόμου,

D Quoniam nonnulli reperiuntur qui terram universam, quæ nostra potenti dextera velut avium nidus continetur, factionibus commovent: eam ob rem nostra hoc mandat Majestas, ut generis istius hominibus nec terra nec mare latebras ullas præbeat, sed ad splendidissimum supremumque Imperii nostri thronum adducantur manifesti, et convenientem pertinaciæ suæ pœnam tandem persolvant. Valete amantissimi, ac genuini æternorum et immortalium Deorum cultores. Impia hæc et nefanda edicta, celerrimis continuo nuntiis in omnes partes delata, ingentem adversus Christi Ecclesiam furorem in animis Ethnicorum excitarunt. Missus etiam fuit Corinthum Proconsul, cui nomen Perinio, ut quæ ea in urbe Christo serviebat Ecclesiam vexaret, ac Christianos persequeretur. At beata et veneranda Christi agna Heliconis, simul atque Proconsulis in Christianos fremitum furoremque percepit, ad locum, cui a Suggestu nomen, sese conferens, hac præsentes voce compellavit: O insensati et graves corde, viri Corinthii, per omnia superstitiosiores video vos, deserto sempiterno atque incorruptibili Deo, ad falso sic dictorum et animis perniciosorum simulacrorum, cultum venerationemque conversos. Contemplemini, oro, cœlorum ac terræ altitudinem, latitudinem, longitudinem. Qui cœlum ut fornicem supra nostra firmavit capita, qui terram hanc supra abyssos fundavit, qui indomitos maris fluctus tremendo et glorioso suo nomine mitigavit, qui denique de limo terræ formavit hominem, et vigorem ei vitamque indidit; ille, ille, inquam, unus nobis est colendus: Dii quippe gentium dæmonia muta sunt et insensibilia, quemadmodum et ii qui adorationem illis cultumque exhibent. E

INTERPR. D. C.

Heliconis cives Corinthios a Deorum cultu avocare conatur.

3 Hæc omnia voce libera dicentem, impii Gentiles e vestigio corripuerunt, atque ad Proconsulem Perinium adduxere. At ille, conspecta insigni vultus ejus ac oris venustate, propius adduci jussam hoc modo alloquitur: Bene tibi sit, filia pulcherrima; non possum quin tibi gratuler, propterea quod de nostrorum Deorum, semper existentium ac efficientium omnia, veritate tibi persuasum sit. Cui Heliconis: Cujus, inquit, rei gratia, o Proconsul, lætaris? non enim est gaudium impiis, dicit Dominus. Sed et nunc quoque gaudium tuum convertatur in luctum, et gloriatio tua in infirmitatem. Equidem Deo supra omnes cœlos existenti fidem meam obstrinxi: et nunc exulto animo propter hunc meum F in arenam et certamen ingressum, minime dubiam de victoriæ palma atque corona spem concipiens. Tum Proconsul: Dic paucis, quomodo appellaris, nec stolidarum more mulierum verba effunde inania. Ego, respondit Heliconis, stolida aut amens non sum, sed recte et secundum Christum sapio. Quod si nomen meum cognoscere desideres, Heliconidem scito me vocari. Ad quæ Perinius; Haud, inquit, immerito tibi Heliconidi nomen est inditum, quæ ob insignem istam tuam impudentiam suppliciorum plagas, in corpus tuum accersis. Tunc Heliconis: Ego, ait, recte quidem Heliconis vocor, propterea quod a Deo misericordiam mecum fieri perpetuo flagitem, et tela adversus Patrem tuum Diabolum jacienda petam: ast tibi Perinio nomen e merito obtigit, cujus miserum impiumque corpus igniti cœlitus unci trahent. Ac rursum Perinius: Paucis, inquit, absolve. Quid statuis? Diisne sacrificare paras, an renuis? Per Æsculapium quippe Deorum medicum juro, non parcam tibi, si non in animum inducis Imperatorum edictis parere. Tunc Heliconis: Libere loquentem audi. Famula Christi sum. Quod placuerit, hoc fac. Quis Æsculapius ille sit, ego sane, ignoro.

Quamobrem comprehensa, et a Perinio frustra monita.

4 Tunc Proconsul jugum boum adduci, et sanctam

A ctam humi extensam eidem pedibus alligari, plantasque [g] vehementer cædi jussit, præcone continuo exclamante; Sine tibi, Heliconis, persuaderi, et Diis sacrifica. Cum ergo gloriosa et sancta Christi Martyr atrociter sane verberaretur, sacro ejus sanguine subjectum omne solum fuit impletum. Post quæ ad aras Deorum adduci eam imperat atque ita ait: Quid est, Heliconis? Jamne vides quantarum tua tibi pervicacia pœnarum causa existat? Cui Heliconis: Non conspicis tuis illis obcæcatis oculis, quod sua me Christus præsentia et auxilio soletur? Quam ob vocem majori concitatus ira Perinius, sartaginem afferri mandat, in eamque plumbum, bitumen et picem conjici, et quatuor horarum spatia succendi; ut liquefacto plumbo, et simul cum pice ac bitumine bulliente ipsam in ferventem sartaginem immitterent. Re omni ut impius mandarat parata, Heliconidem in sartaginem jubet projici. At ipsa Crucis signo prius fronti impresso, ingressa sartaginem est. Ecce autem Angelus Domini derepente apparens, gratissimo rore lebetem perfudit; et talis ex sartagine eductus est vapor, ut herbidum quoddam pratum, aqua supereffusa plenum, esse videretur, B quidquid liquefacti in ea erat plumbi ac picis. His animadversis Perinius; Magnus enimvero, aiebat, præstigiator est Christus, qui ignem commutare valet in aquam. Cui Heliconis: Quam magni, dixit, putas sunt Dii isti cinericii, Jupiter et Æsculapius, quos vilis una muliercula pudore tanto afficit?

Interpr. D. C. post alia tormenta, [g]

In sartaginem immissa, miraculo servatur.

5 Quibus dictis in furorem versus tyrannus, sancti illius capitis crines omnes abradi imperat, et ardentes binas candelas vertici ejus admoveri; eodemque tormenti genere ubera sanctæ Martyris a tortoribus aduri præcepit. Cumque in mediis ignibus constituta nullum doloris sensum Heliconis ostenderet, ad tribunal suum eam jussit ascendere: ubi eam trium fere horarum spatio tentans emollire; Accede, inquiebat, Filia pulcherrima, et Diis invictis sacrificare ne renue; Veneri potissimum et Minervæ; quod si feceris, Dianæ te Sacerdotem, et Senatoriis matronis parem efficiam; columnam quoque auream, nomini tuo dicatam, media in urbe mandabo erigi, et Imperatoribus de te suggeram per litteras, quod sis veluti mater totius urbis; Istud modo persuaderi tibi sinas, Diis ut sacrifices. Hic vero B. Heliconis: Audi sis, inquit, o Proconsul. Honores tui ac promissiones tecum sint in perniciem ac ruinam, non animæ modo, sed tui etiam corporis; munera tua ac C pecunias hominibus morti destinatis, tui similibus, per me licet elargiaris. Ego enim earum rerum expecto hereditatem, quas nec oculus vidit, nec auris audivit, et quæ in cor hominis numquam descenderunt. Ac Proconsul: Ne me, mulierum pessima, contumeliis impete, ut non adversus te consurgam; quin potius accepto thure et carnibus Deos exora, et sacrificium iis rite perage. Tunc Heliconis; Age, respondit, o Proconsul, ad templum me jube deduci, ut Veneri et Minervæ, Jovi et Æsculapio rite sacrificem: Lætus responso Perinius, civitatis continuo præcones adesse, et non sine festivis tripudiis, tubarum clangore, et lætis manuum plausibus populum convocari, unguenta per vias diffundi, atque ita ab universa Gentilium multitudine ipsam ad templum deduci voluit.

Tormentis denuo aliis

ac paulo post blanditiis et promissionibus tentatur.

Templum Idolorum ingressa

6 Sancta ergo et immaculata Christi ovicula, templum ut fuit ingressa, Sacerdotes qui istic aderant, sic est allocuta: Fores templi occludite, ne mecum quis ingrediatur, ut purum Diis sacrificium offeram. Paruere mandatis Sacerdotes, et ante occlusas fores ipsi constiterunt, præstolantes dum sacrificium Virgo sancta perficeret. At illa, in templi se interiora inferens, arreptam Veneris statuam in tres partes confregit: Minervam deinde aggressa, in solum eam aversam deturbavit, quæ in tenuissimas est arenas soluta. Æsculapium quoque ex ara sua protractum

Deorum simulacra dejicit ac constringit.

D προστάττει ῥιφῆναι αὐτὴν ἐν τῷ τηγάνῳ. Ἡ δὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ποιήσασα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὸ τήγανον. Ἄγγελος δὲ Κυρίου ἐπιφανεὶς ἐδρόσισεν τὸν λέβητα, καὶ ἐπήγαγεν ὕδωρ ἐκ τοῦ τηγάνου, ὥστε γενέσθαι τὸν μόλιβδον καὶ τὴν πίσσαν ἕλος χλοϊφόρον πλῆρες τοῦ ὕδατος. Ταῦτα εἰδὼν ὁ Περίνιος λέγει· Μέγας γόης ὁ Χριστὸς, ὅτι τὸ πῦρ εἰς ὕδωρ μετέβαλεν. Ἑλικονὶς λέγει· Μεγάλοι [h] τέφρινοι θεοὶ καὶ ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ἀσκληπιὸς, ὅτι εἰς εὐτελὲς γύναιον οὕτως κατησχύνθησαν.

Ex Ms. Florent.

5 Ἐκμανὴς δὲ ὁ τύραννος, ἐκέλευσεν ξυρηθῆναι τοὺς πλοκάμους τῆς ἁγίας αὐτῆς κεφαλῆς, καὶ κανδήλας πυρὸς προσάπτειν τῇ κορυφῇ αὐτῆς. ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς μαζοῖς αὐτῆς ἄλλας δύο κανδήλας προσάπτειν τοῖς δημίοις προσέταξεν. Καιομένης δὲ τῆς Ἁγίας καὶ μὴ αἰσθανομένης, ἐκέλευσεν προάγεσθαι αὐτὴν ἐπὶ τοῦ βήματος, καὶ ἐνουθέτει αὐτὴν ἐπὶ ὥρας τρεῖς ὁ Ἀνθύπατος, λέγων· Δεῦρο, καλὴ θύγατερ, θῦσον ἀηττήτοις θεοῖς, μάλιστα τῇ Ἀφροδίτῃ καὶ τῇ Ἀθηνᾷ, καὶ ποιήσω σε ἱέρισσαν τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ συγκάθεδρον τῶν συγκλητικῶν γυναικῶν, καὶ στήλην χρυσῆν προστάξω ἀναστῆναι ἐν μέσῳ τῆς πόλεως ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου, καὶ τοῖς βασιλεύουσιν [i] ἀναφορὰς ἐκπέμψω περί σου ὡς γενέσθαί σε ὡς μητέρα πάσης τῆς πόλεως· μόνον πεισθεῖσά μοι θῦσον τοῖς θεοῖς. Ἡ δὲ μακαρία Ἑλικονίς· Ἄκουσον Ἀνθύπατε· Ἡ τιμή σου καὶ αἱ ἐπαγγελίαι σου σύν σοι ἔσθωσαν εἰς ἀπόλειαν καὶ ὄλεθρον E τῆσ ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, καὶ τὰ χρήματά σου καταβαλοῦ τοῖς ὁμοίοις σου νεκροφάγοις ἀνθρώποις· ἐγὼ γὰρ ἐκδέχομαι κληρονόμος γενέσθαι, ὧν ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. Περίνιος Ἀνθύπατος ἔφη· Μὴ ὕβριζέ με κακὴ κεφαλὴ, μήπως οὐ συνοίσει σοι· ἀλλ' ἁψαμένη τοῦ λιβάνου καὶ τῶν κρεῶν, εὖξον καὶ θῦσον τοῖς θεοῖς. Ἑλικονὶς λέγει· Πρόσταξόν με, Ἀνθύπατε εἰσελθοῦσαν εις τὴς ναὸν θῦσαι τῇ Ἀφροδίτῃ, καὶ τῇ Ἀθηνᾷ, καὶ τῷ Διί, καὶ Ἀσκληπιῷ. Καὶ περιχαρὴς γενόμενος Ἀνθύπατος ἐκέλευσεν παραγενέσθαι τοὺς ἐπιφωνιτὰς τῆς πόλεως, καὶ μετὰ χορῶν καὶ σαλπίγγων καὶ κρότου χειρῶν προάγειν τὸν δῆμον, μύρα τε περιρραίνειν κατὰ τὴν ὁδὸν, καὶ οὕτως αὐτὴν προσάγειν ἐπὶ τὸν ναὸν πᾶν τὸ πλῆθος τῶν ἑλλήνων προσέταξεν.

6 Ἡ δὲ ἁγία καὶ ἄσπιλος ἀμνὰς τοῦ Κυρίου παραγίνεται ἐν τῷ ναῷ, καὶ λέγει τοῖς ἱερεῦσιν· Ἀσφαλίσατε τας πύλας, μηδεὶς εἰσπορευέσθω μετ' ἐμοῦ, ὅπως εἰλικρινῆ θυσίαν προσαγάγω αὐτοῖς. Οἱ δὲ ἱερεῖς ἠσφαλίσαντο τὰς θύρας, καὶ παρειστήκησαν ἔξω, προσδοκῶντες θύειν τὴν Ἁγίαν. Ἡ δὲ εἰσελθοῦσα ἔνδον καὶ ἐπιλαβομένη τῆς Ἀφροδίτης, τρίκλαστον αὐτὴν ἐποίησεν· ἔπειτα προσελθοῦσα τῇ Ἀθηνᾷ, ἔρριψεν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἐγένετο ὡσεὶ ψάμμος λεπτή· τον δὲ Ἀσκληπιὸν καθεῖλεν ἐκ τοῦ F βαθμοῦ, καὶ ἀφεῖλεν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας καὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ ἔθηκεν αὐτὸν χαμαί· ὁμοίως καὶ τὸν Δία ὡσαύτως· καὶ ἐκάθετο ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ ἐπὶ ὥρας πολλὰς δοξάσουσα τὸν Θεόν. Μετὰ δὲ τὸ παρελθεῖν ὥρας ἱκανὰς, διελογίζοντο οἱ δοῦλοι μετὰ τῶν ἱερέων, τὸ τί ποιεῖ ἔνδον ἡ ἁγία Ἑλικονίς. Εἷς δέ τις τῶν μιερέων λέγει· Ἀκούσατε ἄνδρες Κορίνθιοι, οἱ θεοὶ ὠσφράνθησαν ὀσμὴν εὐωδίας ἐκ τῆς θυσίας αὐτῆς, καὶ τούτου χάριν ἔνδον τυγχάνει ὑμνολογοῦσα καὶ δοξάζουσα τοὺς ἀθανάτους καὶ ἐπουρανίους Θεοὺς. Πολλες δὲ ὥρας διαγενομένης εἰσῆλθεν παμπληθὶ οἱ ἕλληνης, καὶ θεωροῦσιν τὴν ἁγίαν καθημένην ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ὡσεὶ νύμφην Χριστοῦ, καὶ τοὺς Θεοὺς χαμαὶ κειμένους· καὶ ἤρξαντο οἱ ἱερεῖς τίλλειν τὰς τρίχας ἑαυτῶν, καὶ μαχαίραις διστόμοις ἔτεμνον τὰ μέλη αὐτῶν ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι· καὶ κρατήσαντες αὐτὴν ἔσυρον ἔξω τοῦ ναοῦ, καὶ προσήγαγον τῷ Ἀνθυπάθῳ, κράζοντες καὶ λέγοντες· Αἶρε τὴν μάγην, αἶρε τὴν φαρμακὸν, τὴν τοὺς θεοὺς συγκλάσασαν, καὶ τὰς θυσίας μὴ προσκομίσασαν. Κελεύει οὖν ἐξ αὐτῆς ὁ Ἀνθύπατος τοὺς μαζοὺς αὐτῆς κοπῆναι, καὶ βληθῆναι αὐτὴν ἐν τῇ φυλακῇ εἰπών· Τῇ ἑξῆς δικασίμῳ ἀποδώσω σοι τῶν πράξεων τὰς ἀμοιβάς.

EX MS. FLOREN. *Quo animadverso gentiles Virginem ad mortem deposcunt.* INTERP. D. C.

A tractum, manibus pedibusque et capite truncavit, truncatumque humi statuit. Jovem denique nihilo D tractavit mitius. Quibus peractis, in medio ipsa templi considens, non exiguo temporis spatio meritas supremo Numini laudes detulit, Sacerdotum interim administri ac ipsi Sacerdotes, cum tantum elabi temporis animadverterent; Quid rerum, inquiebant, in templo Heliconis tanto jam agit tempore? Atque hic unus quispiam ex impiis Deorum sacrificulis; Audite, dixit, viri Corinthii. Peracti ab Heliconide sacrificii suavissimam fragrantiam Dii nostri benigne susceperunt, ac eam ob rem hymnis et pulchris laudum carminibus Virgo prosequitur numina nostra, immortalia et cœlis ipsis sublimiora. Sed cum diuturnum jam tempus præteriisset, confecto agmine in templum irrumpunt Gentiles, et sanctam quidem Virginem, Christi sponsam, aræ insidentem; Deos vero suos humi dejectos conspiciunt. Tum Sacerdotes evellere sibi crines, et utrimque acutis cultris membra sua concidere cœperunt, propter id quod acciderat. Arreptam inde Christi Martyrem e templo furiose protrahunt, et sistunt ante Proconsulem, magnis vocibus succlamantes: Hanc e medio magam, hanc e medio veneficam tolle, quæ et Deos nostros impie confregit, et promissum sacrificium minime obtulit. Ubera igitur illi præcidi, et in carcerem detrudi imperat; Proxima, inquiens, judiciali die reddam tibi retributionem tuorum operum.

ANNOTATA.

a *Græce* Φλαύϊοι, *quod non accipi ab auctore eo sensu, quo Constantinus ejusque progenitores ac posteri* Flavii *nomen, ut familiæ proprium, usurparunt, tum infra suadetur num.* 10, *ubi* Flavii *titulum* Justinus Proconsul, *usurpat, sicuti aliquis vocaretur* Illustris; *tum ex ipsis quibus illud hic tribuitur Imperatoribus,* B *quos* Flaviæ gentis *non fuisse satis est certum. Volui igitur, ne in ipso limine Lector offenderet, usurpare titulum* Pii, *Romanis Imperatoribus usitatisimi, qui cum Græce reddatur* Εὐλαβής, *facile iisdem Græcis dari occasio potuit, nomen* Flavii, *posterioribus seculis illustrissimi, licet alium prorsus originem habentis, in eo sensu assumendi et usurpandi. Interim vel ex hoc ipso patet* Gordiani et Philippi *Imperatoram temporibus non vixisse horum Actorum auctorem.*

b Μιερὰς *usurpari videtur tamquam* μιαρὸς, *nisi malis compositionem privativam agnoscere, ut sit velut* μὴ ἱερὸς, profanus. *Ita rursum, idem epitheton num.* 6, *usurpatur.*

c Ἀχρωμίαν *alibi necdum legi* ἄχρωμος *tamen* impudens *est, quasi* nesciens colore tingi, *id est* erubescere, *sive* erubescentiæ expers.

d *Allusio est ad vocem, Græcam* ἕλκος, ulcus, tuber, plaga.

e ἀκονῶσα *verti, tamquam si esset,* ἀκονόειν, *jaculari ab eadem radice unde Græcis* ἄκων *et* ἀκόντιον jaculum.

f *Rursum alia allusio hæc est ad vocem Græcam* περόνη fibula, acicula.

g *Græce* πτερνίζειν, *quod communiter quidem significat* supplantare; *hic autem, ut apparet,* sub plantis cedere; *quo castigationis genere nihil etiam hodie toto Oriente, a Turcis usque ad Sinas, usitatius: quem in finem rei humo strati corpus (ut hic Heliconidi factum) supinum extenditur, et divaricati pedes alicui ligno* E *alligantur: in eum autem finem hic* bovinam jugum *adhiberi dicitur, aptissimum sane instrumentum. Nam si jugo tali, supra terram posito, pedes reorum alliges ea parte, qua illud utrimque arcuatur ut bovinis cervicibus quadret, elevatæ spatio justo a terra plantæ utrimque liberis ictibus patebunt, sic ut in ipsum cui alligantur jugum non cadant neque infringantur ictus. Ceterum, quia aliunde non scitur supplicium hoc in usu Romanis fuisse, magis suspecta narratio fit.*

h ἡ τέφρα cinis, τέφρινος, *alibi tamen id necdum legi sed* τεφρὸς cinereus.

i Ἀναφορὰς ἐκπέμπειν, *intelligo* relationem mittere: *nec enim ex pluribus, quæ huic voci* ἀναφορὰ *aptantur significationibus, metaphoricis ferme omnibus, ulla est in rem præsentem aptior quam hæc, et accommodatior primigeniæ ac litterali onomatopææ et ab* ἀναφέρω refero.

CAPUT II.

Tormenta ac mors S. Heliconidis sub Justino.

C Elapsis autem quinque diebus, Perinio datus est in provinciam successor, diaboli similiter filius, et prædecessore suo deterior ferociorque: Justino nomen erat. Ad hunc, ut quæ circa Heliconidem facta erant, retulerunt; graviter sane in illam commotus est tyrannus; erectoque in urbe media tribunali, ipsam coram se sisti imperat: quam, ut adfuit, ita compellat: Dic age, audacissima impiissimaque mulier, quis te furor ad statuas Deorum confringendas impulit? per Nemesim juro, quæ facta mortalium pensat, e manibus meis numquam elaberis. Ad quem Heliconis; Audi ait, Proconsul, Deus ultionum Dominus, et nullius indigens, desiderans salutem hominum. Tui igitur Dii, Proconsul, cum Christi mei præsentiam sustinere ulterius haud possent, in solum tandem prolapsi, frustatim comminuti sunt, utpote dæmonia insensata et muta. Hæc tua, dixit Proconsul, prima est audacia, quam tamen venia dignabor, si ad Deos deinceps colendos accedere non detrectaveris. Sin minus, et hoc primum audaciæ tuæ specimen dignis coercebo suppliciis, et membra tua canibus devoranda projiciam. Cui Heliconis; Tace sis, aiebat, impudens;

Heliconis a Justino ob confractos Deos objurgata intrepide respondet.

F Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας ἦλθεν διάδοχος τοῦ Περινίου, ἕτερος υἱὸς τοῦ διαβόλου, δεινότερος καὶ ὠμότερος, ὀνόματι Ἰουστῖνος· καὶ ἀναγνωσθέντων τῶν ὑπομνημάτων τῆς ἁγίας Ἑλικονίδος, ἐχαλέπαινεν ὁ τύραννος. Προκαθίσας δὲ ἐν μέσῳ τῆς πόλεως προστάττει ἀχθῆναι αὐτὴν καὶ λέγει· Εἰπὲ, πάντολμε καὶ μιαρὰ καὶ κακὴ κεφαλὴ, τίνος ἕνεκα τὰ ἱδρύματα τῶν θεῶν καθεῖλες; Μὰ τὴν Ἀδραστείαν, τὴν ἐπ᾽ ἀνθρώποις, οὐ μὴ ἐκφεύξῃ τὰς χεῖράς μου. Ἡ δὲ ἁγία Ἑλικονὶς λέγει· Ἄκουσον Ἀνθύπατε, Θεὸς ἐκδικήσεως Κύριος, Θεὸς ἀπροσδεὴς, χρῄζων τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν· οἱ οὖν θεοί σου, Ἀνθύπατε, μὴ ἐνεγκόντες τὴν τοῦ Χριστοῦ μου παρουσίαν, πεσόντες συνετρίβησαν, δαιμόνια καὶ κνώδαλα τυγχάνοντα, ἀναίσθητα καὶ κωφά. Ἰουστῖνος Ἀνθύπατος λέγει· Ἡ μὲν προτέρα σου τόλμη εἰκότως συγχωρηθήσεται, εἴγε ἐκ τοῦ λοιποῦ προσέλθῃς καὶ θύσῃς τοῖς θεοῖς· εἰ δὲ μήγε, καὶ τὴν προτέραν σου τόλμαν ἐν βασάνοις ἐκδικήσω, καὶ τὰ μέλη σου τοῖς κυσὶ παραῤῥίψω. Ἑλικονὶς λέγει· Παῦσαι, ἄχρωμε, πεφίμωσο κύων, παῦσαι λιμεὼν, πεφίμωσο βόρβορε δυσώδη· ὃ θέλεις πρᾶττε, ἕτοιμός εἰμι ἀπαντᾷν σοι πρὸς πάσας τὰς βασάνους τὰς ἀπαγομένας μοι. Τότε ἐκέλευσεν ὁ Ἀνθύπατος Ἰουστῖνος ἐκκαῆναι κάμινον ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς, κἀκεῖ βληθῆναι τὴν Ἁγίαν ἐν μέσῳ τῆς καμίνου, καὶ

EX MS. FLOREN.

A καὶ ἐκάη ἡ κάμινος ἕως τριῶν ἡμερῶν, καὶ ἐγένετο ὡσεὶ φλὸξ πυρός· καὶ προστάττει ῥιφθῆναι αὐτὴν ἐν τῇ καμίνῳ. Ἡ δὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ποιήσασα, ἐῤῥίφη ἐν φλογὶ τῆς καμίνου, καὶ ἐγένετο ἡ πυρὰ τῆς καμίνου ὡσεὶ καμάρα, καὶ περιεκύκλωσεν τὴν Ἁγίαν ὡσεὶ τεῖχος ἡ φλόξ· καὶ ἑστηκυῖα ἡ ἁγία ἀμνὰς ἄσπιλος, ὡς περιστερὰ τὰς χεῖρας ἐκτετακυῖα ἄνω, ἔψαλλεν λέγουσα· Κἂν διὰ πυρὸς διέλθω, ἡ φλὸξ οὐ κατακαύσει με· διῆλθον διὰ πυρὸς καὶ φλογὸς, καὶ ἐξήγαγές με εἰς ἀναψυχήν. Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ κατελθὼν ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίας καμίνου, καὶ δροσίσας τὴν κάμινον ἐπὶ τῶν τριῶν παίδων· ὁ αὐτὸς εἶ, Κύριε, καὶ τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς τῆς καμίνου ταύτης περιεκύκλωσάς με ὡσεὶ τεῖχος, καὶ ἐστερέωσας ὡς καμάραν, καὶ ἐθαρσοποίησάς με ἐν τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Εὐλογημένον καὶ εὐδοξασμένον τὸ πάντιμον καὶ ἅγιον ὄνομά σου, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. Μετὰ δὲ τὸ προσεύξασθαι αὐτὴν, ἐξεπήδησεν ἐκ τῆς καμίνου ἡ φλὸξ, καὶ διώδευσεν καὶ ἐνέπρησεν οὓς εὗρε περὶ τὴν κάμινον κύκλῳ, ὥστε τελευτῆσαι ψυχὰς ἑβδομήκοντα.

8 Τότε προστάττει ὁ Ἰουστῖνος ἐκβληθῆναι αὐτὴν ἐκ τῆς καμίνου, καὶ λέγει πρὸς αὐτήν. Ποίαις γοητείαις τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς ἠμαύρωσας; Ἑλικονὶς λέγει· Ὁ Χριστὸς, ὃν σὺ οὐχ ὁρᾷς, αὐτὸς παραγενόμενος ἐδροσοποίησεν τὴν κάμινον, κἀμὲ ἐνεδυνάμωσεν. Τότε κελεύει ἐνεχθῆναι κράβαττον χαλκοῦν, καὶ ἐκκαῆναι αὐτὸν καὶ ἐπιτεθεῖσαν τηγανίζεσθαι. B Ἁπλωθείσης δὲ αὐτῆς ἐπὶ τοῦ κραβάττου, τὸ αἷμα αὐτῆς περιέῤῥεεν ἐπὶ τῆς ἀνθρακιᾶς, ὥστε ἐκ τῶν σταλαγμῶν τοῦ αἵματος σβέννυσθαι τὴν πυράν. Τότε προστάττει ἀρθῆναι αὐτὴν ἀπὸ τοῦ κραβάττου, καὶ βληθῆναι αὐτὴν ἐν τῇ φυλακῇ. Ἐπήχθη δὲ ἡ ὁσία Μάρτυς ἐν τῇ εἱρκτῇ, καὶ ἦν δοξάζουσα τὸν Θεὸν καὶ λέγουσα· Ἰησοῦ, ἡ δύναμις ἡμῶν, Ἰησοῦ τὸ καύχημα, Χριστὲ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν, ἐνίσχυσόν μοι καὶ βοήθησόν με, καὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου ἴασον ὁ καλὸς ἰατρὸς, ὁ δωρεὰν ἰώμενος τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σοί. Ταῦτα αὐτῆς προσευχομένης παραγίνεται ὁ Σωτὴρ, μετὰ δόξης καὶ φωτὸς μεγάλου, καὶ ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ, καὶ ἐλθὼν ἔγγιστα τῆς Ἁγίας, ἔδωκεν αὐτῇ χεῖρα, καὶ λέγει αὐτῇ. Ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου, καὶ ἐνισχύνθητι, ἐγὼ γάρ εἰμι μετά σου, καὶ ἐλεήσω σε, καὶ ἰάσομαι τὰς πληγὰς τὰς ἐπαγομένας σοι. Ἡ δὲ Ἁγία ἀναστᾶσα προσεκύνησεν ἐπὶ πρόσωπον λέγουσα· Ἐλθὲ, Ἰησοῦ, εἰς τὴν ἴασίν μου· ἐλθὲ Ἰησοῦ, εἰς τὸ σῶσαί με· δός μοι τὸ νῖκος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ· ὅπως νικηφόρος γεγονυῖα, εἰσέλθω εἰς τὰς αὐλάς σου ἐν ὕμνοις καὶ φωναῖς ἀγαλλιάσεως. Καὶ λέγει αὐτῇ ὁ Σωτήρ· Θάρσει, θύγατερ, θάρσει ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου· ἐγώ εἰμι ὁ ἰώμενός σε, καὶ ἀντιλαμβανόμενος τῆς ἀσθενείας σου, καὶ δωρούμενός σοι στέφανον ἀφθαρσίας ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐ- C ρανῶν· καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ Σωτὴρ ἀνῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανούς. Καὶ ἰδοὺ Ἄγγελοι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῇ, ἔχοντες μετὰ χεῖρας ἄρτον λαμπρότερον τοῦ ἡλίου, καὶ ἔδωκαν αὐτῇ. Ἡ δὲ λαβοῦσα ἐκ χειρὸς τῶν Ἀγγέλων τὴν τροφὴν ἐνίσχυσεν, καὶ ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον αὐτῆς ὡς ὁ ἥλιος, τὸ δὲ σῶμα αὐτῆς ἐγένετο λευκὸν ὡσεὶ χιὼν, καὶ ἔψαλλεν λέγουσα· Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα, φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐδεήθην, ὅτι ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκέ μοι, καὶ ἄρτον Ἀγγέλων βέβρωκα ἐγὼ ἡ ἁμαρτωλὸς, αἰνῶ, ὑμνῶ, δοξάζω, εὐχαριστῶ, ὑπερυψῶ τὸ ἅγιον ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

9 Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐκέλευσεν ἐκβληθῆναι αὐτὴν ὁ ἀνόσιος Ἰουστῖνος ἐκ τῆς φυλακῆς, καὶ προσελθεῖν ἐπὶ τὸ βῆμα, καὶ ὡς μόνον εἶδεν τὸ ἔνδοξον τῆς ὁράσεως αὐτῆς, ἔκπληκτος γενόμενος λέγει αὐτῇ· Ὦ γοητεία τοῦ ἐσταυρωμένου! μεχρὶ ποῦ ἔφθασεν; Ἡ δὲ ἁγία Ἑλικονὶς λέγει· Ὦ τύφλωσις καρδίας! πῶς ἠμαυρώθης ὑπὸ τοῦ πατρός σου τοῦ διαβόλου; αἰσχύνθητι ἀναιδέστατε τύραννε, καὶ παῦσε βλασφημῶν δαίμων ἔνσαρκε, ἀγανακτεῖ γὰρ ὁ φορέσας σε σατανᾶς τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ προστάττει Οὐαλλέριον καὶ Τερεντιανὸν ἑτοιμασθῆναι a λουσώριον ἐν μέσῳ τοῦ θεάτρου, ὅπως τῇ ἐπαύριον θηριομαχήσῃ ἡ Ὁσιομάρτυς, προσέταξεν δὲ ἑτοιμασθῆναι

obmutesce, canis; desine, pernicies hominum; ne muti, sordide atque impure homuncio. Quidquid visum fuerit, age, in medium affer : ecce me paratissimam ut suppliciis tuis ac tormentis ultro ac sponte me offeram. Tunc Proconsul Justinus fornacem accendi per tres omnino dies, et Sanctam Martyrem immitti in eam jussit. Tribus igitur diebus succensa fornax nil nisi horrendæ cujusdam flammæ speciem referebat, quando in eam tyranni jussu conjecta est Heliconis, signo Crucis jam ante præmunita : fornax autem igne candescens, quasi concameratum quoddam conclave, atque ipsa etiam flamma in modum firmi parietis, Virginem circumstetit. Hæc interim medio in igne consistens, ovicula veluti aut columba immaculata, suas in cœlum manus extendens ita psallebat : Si per ignem transiero, flamma non nocebit mihi : transivi per ignem et flammam, et eduxisti me in refrigerium. Domine Jesu Christe, qui in Babylonicam quondam fornacem descendisti, et trium puerorum flammas quodam quasi rore temperasti; Tu, Domine, idem ipse es, qui fornacis hujus flamma, non secus ac firmo pariete, me cinxisti, et candentis fumi ambitum concameratum mihi voluisti esse fornicem, ac me denique ipsam spiritus tui divini animasti virtute. E Benedictum sit et gloriosum nomen tuum altissimum idemque sanctissimum, nunc et in omnia secula. Amen. Cum hoc modo Heliconis orasset, flamma repente e fornace prosiliens, quos propius adstantes reperit, persecuta est, et correptos aspersit, ita ut septuaginta omnino interierint.

INTERP. D. C.

In ardentem fornacem conjecta, divinitus illæsa permanet.

8 Tunc imperavit Justinus, ut e fornace Sancta educeretur, eamque ipse sic est allocutus : Dic, quibus tandem præstigiis ignium ac flammarum vires frangere potuisti? Cui Heliconis : Christus, quem tu minime vides, præsens mihi adfuit, fornacem temperavit, et talem mihi potestatem contulit. Exinde Proconsulis jussu in medium adductus est lectus æneus, in eumque subjecto igne jam candentem conjecta Heliconis. Cum igitur super lectum illum extensa jaceret Christi Martyr, tantum ex ejus corpore in subjectum ignem effluxit sanguinis, ut eum plane extinxerit. Quamobrem continuo e lecto æneo ad carcerem reducta est Sancta. In hunc ut fuit detrusa, laudis Deo confessionem hoc modo persolvit : Jesu virtus ac fortitudo nostra, Jesu gloriatio, et nostra o Christe spes, auxilio mihi nunc adsis; et vulneribus meis, o medice pulcherrime, adhibe medicinam, qui sponte et gratis adjuvas in F te spem suam reponentes. Ita cum Heliconis precaretur, ingenti gloria multaque luce conspicuus Salvator apparuit, a dextra lævaque comitantibus cum Michaele et Gabriele. Propiusque ad Virginem ut accessit, manum illi porrexit et ait. Assurge in pedes, et roborare : ego tecum sum, qui tui miserebor, et vulnera tibi inflicta divina mea virtute sanabo. Erecta in pedes Martyr, ac deinde in faciem solo se prosternens, Deum adoravit, dixitque : Veni Jesu, et sana me. Veni Jesu et salva me. Da victoriam adversus hostem, ut eo prostrato in aulam sanctam tuam non sine hymnis et canticis exultationis gloriosa ingrediar. Tum sic ad eam Salvator : Macte, filia, macte animo. Ego ipse sum qui sano te, qui tuam in me recipio infirmitatem, qui denique coronam tibi immortalitatis in regno cœlorum confero. Quo dicto optimus Salvator in cœlos denuo abiit. Atque ecce confestim accesserunt Angeli, obsequium suum Virgini sanctæ exhibituri, cui quem manibus ferebant panem, solis instar lucidissimum, porrexerunt. Accepto e manibus Angelorum quem dixi pane, viribus refecta est Heliconis, et facies ejus ut sol resplenduit, sed et sacrum ejus corpus candidum factum est ut nix. Tum ita oravit

Lecto deinde æneo imposita igne subjecto torquetur

In carcerem detrusa cœlesti visione recreatur,

et novum cœlitus robur accipit.

A oravit : Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecata sum : quondam panem cœli dedit mihi, et panem Angelorum ego peccatrix comedi. Quapropter sanctissimum Patris et Filii et sancti spiritus nomen laudibus, hymnis, glorificatione, et actione gratiarum prosequor, superexalto in cecula seculorum. Amen.

Justino iterum sistitur,

9 Postero die Heliconidem e carcere educi, et ad tribunal suum impius Justinus sisti mandavit. Utque insignem vultus ejus splendorem conspexit, stupore extra se abreptus, ait : O magiam Crucifixi! quousque ea pervenit! Ad quam tyranni vocem S. Heliconis ; O ingens, inquit, mentis tuæ cæcitas! quantis a Patre tuo Diabolo tenebris es involutus! Erubesce, tyranne turpissime ; cessa a blasphemiis, corporate dæmon : qui enim in te vsrsatur satanas virtutem Christi potentiamque ferre nequit. At tyrannus imperat Valerio et Terentiano ut medio in theatro ludum sibi fieri curent ; et die sequenti cum feris committatur sancta Martyr : mandat autem parari sævissimos leones, ursos, ac pardos, quorum dentibus innocens Christi ovicula discerpatur. Valerius vero ac Terentianus campi arena-

atque ad bestias damnatur.

B rii Præfecti, ita Proconsulem sunt allocuti : Bona tua pace, Illustris Proconsul, Habemus carnivoros leones duos voracissimos, qui tertio insuper jam die jejuni suis coercentur caveis : his, si videtur, illam objiciemus, a quibus mox tamquam locusta exigua devorabitur. Discessit ergo cum gaudio Proconsul, die vero sequenti per universam urbem præconis voce denuntiari jubet, ut omnis Gentilium multitudo ad Circum venatorium confluat, certissimum Sanctæ spectatura exitium. Sedente igitur in theatro Proconsule, et cuncto populo ad spectaculum intento, imperatum fuit ut in Heliconidem immitterentur leones. Apertis itaque caveis magno cum rugitu in arenam prosilierunt belluæ, quæ Heliconidem circumsteterunt innoxiæ, ac pedes ejus lambere pariter cœperunt, Quo viso omnis populus magnis vocibus clamavit : Venefica certe est impia illa mulier ; nam et leones ipsam attingere non sunt ausi. Cumque inclamare omnes pergerent ; Tolle e vivis præstigiatricem, tolle nefariam, quæ ferocissmas etiam belluas artibus suis novit domare ; exilierunt leones, atque ex Gentilibus centum omnino et viginti discerpserunt. Tunc consternatus metu Proconsul cum satellitio suo universo fugam ad prætorium arripuit, quin et cuncta civitas leonum rugitu exterrita est.

Quæ S. Martyri noxam non inferunt.

C 10 At arenæ curatores, cum vix etiam sero vespere in caveas suas coegissent leones, jussa est a Proconsule Heliconis ad tribunal adduci ; quam, ut coram adstitit, sic est affatus : Sacrificia, vel e vestigio mortis in te sententiam pronuntio. Cui Heliconis ; Miror equidem, ait, quod frontem habeas tam impudentem, ut Christi patientiam nondum etiam agnoscas, cujus ego famula semper fui, et modo sum, ac in æternum ero. Morti me ut lubet adjudica. Tum Flavius Justinus, illustris Proconsul, ita pronuntiat : Heliconidem veneficam, quæ Deos nostros immortales comminuit, et legibus Imperatorum recusat parere, sententia nostra capite minuendam tradimus. Quo dicto, confestim extra urbis muros educta fuit Heliconis : quæ protensis in cœlum manibus hoc modo oravit : Veni Christe, et veraces tuas promissiones imple ; in sanctarum me et electarum ovicularum tuarum, Saræ, Rebeccæ, Rachelis, Liæ, Susannæ, ac tuæ secundum carnem matris Mariæ, nec non Marthæ, Mariæ, Annæ, Elisabethæ, Theclæ, numerum adscribe ; et hoc mihi tribue, ut cum illis in semper duratura secula ab omni labore conquiescam. Precationem excepit divinitus e cœlo audita talis vox : Veni, o filia. Jam tua tibi parata est corona, et thronus constitutus. Jam cœlestes genii tuum in cœlos ingressum hymnis parant celebrare. Vocem hanc ut percepit, læta se lictoribus Heliconis obtulit, quibus unus gladio eam feriens, sacrum Virginis verticem decussit. E trunco corpore loco sanguinis lac manare conspectum. Sanctum Heliconidis codaver pii quidam viri et fideles amici sustulerunt, Heliconidis, inquam, quæ ignem et gladium et tormenta omnia generoso animo despexit. Vitam finiit sancta et gloriosa Martyr, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui gloria et imperium in secula seculorum. Amen.

Gladio percussa martyrium Heliconis absolvit.

D λέοντας σαρκοφάγους καὶ ἄρκτους καὶ παρδάλεις, ὅπως δι' αὐτῶν ἀναλώσῃ τὴν ἀμνάδα τοῦ Χριστοῦ. Οὐαλλέριος καὶ Τερεντιανὸς οἱ ἀρινάρχαι b λέγουσιν τῷ Ἀνθυπάτῳ· Δεόμεθα τῆς σῆς λαμπρότητος. Ἔχομεν δύο λέοντας σαρκοφάγους, καὶ ἰδοὺ ἡμέραι τρεῖς, νηστεῖς ἐστιν καθειργμένοι ἐν τῇ γαλεάγρᾳ· ἐκείνοις παραῤῥίψομεν αὐτὴν καὶ ἀναλοῦσιν αὐτὴν ἐξαίφνης ὡσεὶ ἀκρίδα. Καὶ ἐπέστρεψεν ὁ Ἀνθύπατος μετὰ πολλῆς χαρᾶς· τῇ δὲ εἰσαύριον προσέταξεν κηρυχθῆναι ἐν τῇ πόλει, ὅπως συνέλθωσιν ἅπας τὸ πλῆθος τῶν ἑλλήνων εἰς τὸ κυνήγιον, καὶ θεάσωνται τὴν ἀπόλειαν τῆς Ἁγίας. Προκαθίσας δὲ ἐν τῷ θεάτρῳ ὁ Ἀνθύπατος, καὶ τοῦ δήμου πληρώσαντος τὸ θέατρον, ἐκέλευσεν ἐπαπολυθῆναι αὐτῇ τοὺς λέοντας. Ἀνεῴχθησαν δὲ αἱ γαλεάγραι, καὶ ἐξῆλθον οἱ λέοντες βρύχοντες, καὶ ἐκύκλωσαν τὴν ἁγίαν Ἑλικονίδα, καὶ ἔλειχον τοὺς πόδας αὐτῆς. Ὅθεν ἰδόντες οἱ ἕλληνες ἔκραξαν λέγοντες· Φαρμακός ἐστιν ἡ ἀνοσία αὕτη, ὅτι οἱ λέοντες οὐχ ἥψαντο αὐτῆς. Τούτων δὲ κραζόντων καὶ φωνὰς ἀπολυόντων, Αἶρε τὴν γόητα, αἶρε τὴν μιαρὰν, τὴν καὶ τοὺς ἀγρίους θῆρας χαλινώσασαν· Ἐξεπήδησαν οἱ λέοντες, καὶ ἀνεῖλον τῶν ἑλλήνων ψυχὰς ἑκατὸν εἴκοσι. Καὶ ἔκφοβος γενόμενος ὁ Ἀνθύπατος, ἔφυγεν μετὰ τῆς τάξεως εἰς τὸ πραιτώριον, καὶ πᾶσα ἡ πόλις ἐπτύρη ἐπὶ τῷ τρισμῷ τῶν λέοντων.

Ex MS. Florent. b

E 10 Οἱ δὲ ἀρινάρχαι μόλις ὀψέ ποτε καθείρξαντες τοὺς λέοντας ἐν ταῖς γαλεάγραις, κελεύει ἐξ αὐτῆς αχθῆναι αὐτὴν ἐπὶ τοῦ βήματος, καὶ λέγει αὐτῇ, Θύεις ἢ δίδωμι κατά σου τὴν ἀπόφασιν; Ἑλικονὶς λέγει· Θαυμάζω οτι χρῶμα ἔχεις ἀναιδὲς καὶ οὐκ αἰσθάνῃ τὰς δυνάμεις τοῦ Χριστοῦ, οὗ δούλη καὶ ἤμην, καὶ εἰμι, καὶ ἔσομαι· ὡς βούλει ἀπόφηναι. Φλάβιος Ἰουστῖνος ὁ λαμπρότατος Ἀνθύπατος λέγει· Ἑλικονίδα τὴν μάγον, τὴν τοὺς αἰωνίους θεοὺς συγκλάσασαν, καὶ τοῖς νόμοις τῶν Βασιλέων μὴ ἐμμείνασαν, ταύτην προτάττει τὸ ἡμέτερον δικαστήριον ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθῆναι. Καὶ εὐθέως ἐξηνέχθη ἡ Ὁσία ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἐκτείνασα τὰς χεῖρας προσηύξατο λέγουσα· Δεῦρο, Χριστὲ, πλήρωσον τὰς ἀψευδεῖς σου ἐπαγγελίας, συγκαταρίθμησόν με μετὰ τῶν ἁγίων καὶ ἐκλεκτῶν ἀμνάδων σου, Σάῤῥας τῆς Ἀβρααμιαίας, Ῥεβέκκας, Ῥαχὴλ, Λίας, Σωσάννης, τῆς ἁγίας κατὰ σάρκα σου μητρὸς Μαρίας, Μάρθης, Μαρίας, Ἄννης, Ἐλισαβὲθ, Θέκλης, καὶ δός μοι μετ' αὐτῶν διαναπαύεσθαι εἰς τοὺς ἀκηράτους αἰῶνας. Καὶ ἦλθεν αὐτῇ φωνὴ ἐξ οὐρανοῦ λέγουσα· Δεῦρο, θύγατερ, ὁ στέφανός σοι ἡτοίμασθαι, ὁ θρόνος σοι ηὐτρέπισται, οἱ ἄγγελοι ἀνυμνοῦσιν τὴν σὴν εἴσοδον τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ταύτης δὲ τῆς φωνῆς ἐνεχθείσης, προσῆλθεν εἷς τῶν δημίων, καὶ ἔκρουσεν αὐτὴν τῇ σπάθῃ, καὶ οὕτως ἀπέτεμεν τὴν ἁγίαν αὐτῆς κεφαλήν· καὶ ἀντὶ αἵματος γάλα ἔρευσεν ἐκ τοῦ σώματος αὐτῆς· καὶ οὕτως ἔλαβον τὸ σῶμα αὐτῆς φίλοι πιστοὶ εὐλαβεῖς ἄνδρες, καὶ συνεκόμισαν αὐτὴν, πυρὸς καὶ ξίφους καταφρονήσασαν καὶ παντοίων βασάνων. Ἐτελειώθη ἡ πάνσεμνος καὶ ἁγία Μάρτυς, βασιλεύοντος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν. F

ANNOTATA

A D

ANNOTATA.

a Λουσώριαν Ludicrum spectaculum, *verto: vocem Latinam esse nemo non videt: ita Epiphanius in Anchorato* λουσόριον πλοῖον *dixit*, Lusoriam navim.

b Ἀρινάρχαι *rectius* ἀριμάρχαι *scriberentur, ab* Arena, *quo nomine accipiendo partem pro toto intelligitur totum* Amphitheatrum, *cui illi Præfecti.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

ZETULO, PRIMO, NONNO, EURESO, JULIO,

IN PAMPHILIA REGIONE ASIÆ.

Ex antiquioribus Martyrologiis.

XXVIII MAII.

Auspicantur hunc diem antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa ab hisce Sanctis, et Corbeiense quidem Parisiis excusum, hoc modo: v Kalendas Junii. Pamphilia Zetuli, Primi, Nonni, Euresi, Julii, *Hæc ibi, quæ, sed* B *ultimo omisso, ita referuntur in MS. Blumiano*: Pamphilia Zetoli, Primi, Nonni, Curesi. *In codice Lucensi ista leguntur:* Pamphilia Zotoli, Primi, Nonnæ, Curesi. *Deinde sequuntur in hisce tribus apographis Martyres Afri, qui in unam cum hisce turmam conjecti, et omissa* Pamphilia, *notissima Asiæ regione, omnes Africæ tribuuntur in MS. Epternacensi his verbis:* v Kalendas Junii. In Africa natalis Getuli, Nonni, Primi, Aurosi (*et hi* Pamphiliæ *supra assignantur*) Proti, Mari, Miniæ, Feliciani. *De quibus mox agemus. Hujus exemplo MSS. Rhinoviense et Richenoviense ista tradunt; In* Africa Cetuli, *seu* Catuli, Aurosi, Proti: *et omni palæstra omissa, nomina* Zetuli, *seu* Zotoli, et Primoli *loco* Primi, *leguntur in MSS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbei. Adscribuntur autem* Pamphiliæ, Zetulus, *aliis* Getulus, Cetulus, Zetolus, Zotolus, Catulus; *tum* Primus, *etiam* Primolus *dictus; dein* Nonnus; *aliis* Nunnus et Nonna: *postea* Euresus, *aliis* Aurosus et Curesus. *Ultimo, ex codice solo Corbeiensi, additur* Julius. E

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

PORTINO, SEU PROTO, ARMINIA, SEU MARIMINIA, ET SECUNDINO.

Ex iisdem antiquioribus Martyrologiis.

XXVIII MAII.

In jam memorato codice Corbeiensi Parisiis excuso post dictos Martyres Pamphilios, ista sequuntur: In Africa Portuni, Ariminiæ, Secundini. *Verum ultimo omisso ista habentur in apographis Lucensi et Blumiano:* In Africa Portini, Arminiæ. *Quia vero præcedentes Martyres Pamphilios in unam cum hisce turmam conjectos diximus in MS. Epternacensi, de hisce ista nomina ibi reperiuntur,* Proti *loco* Portini *tum* Mari, Miniæ *aut unico potius verbo* Mariminiæ, *pro* Ariminiæ *aut* Arminiæ, *et additur* Feliciani. *Sed sic videtur* Felicis *loco positus, atque ad Martyres Sardos, in dicto MS. omisso, referendus.*

C F

DE SANCTIS MARTYRIBUS SARDIS

ÆMILIO, FELICE, PRIAMO, LUCIANO, ITEM FORTUNATO, JUCUNDIANO, LUCIO.

COMMENTARIUS CRITICUS.

Quam temere cum his confusi eorumdem aut similium nominorum Episcopi Sardi: deque variis alterutrorum ecclesiis in Sardinia, et inventione corporum æque incerta.

XXVIII MAII.

Antiquorum omnium sententia Martyres,

Horum Martyrum notitia ex antiquis Martyrologiis certius hauritur, quam ex recentioribus Sardiniæ Scriptoribus: ac primo Usuardus, Ado, Notkerus, auctor Martyrologii sub nomine Bedæ editi, Bellinus, et alii eos secuti ista habent: In Sardinia Sanctorum Emilii, Felicis, Priami, Luciani: *quos* Martyres *fuisse indicat hodiernum Martyrologium Romanum, addens,* eos pro Christo certantes fuisse coronatos. *Nomen* Passionis, *id est* Martyrii, *præponit Notkerus; et inter Martyres in antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis recensentur, atque in Blumiano quidem his verbis:* In Sardinia Emili, Felicis, Priani, Luciani. *Quæ eadem sunt in codice Lucensi, sed* Piriani *scribitur, pro quo melius in MSS. Romanis Cardinalis Barberini, et Vallicellano Congregationis Oratorii, aliisque supra indicatis, ponitur* Priami. *Hoc omisso, in MS. Corbeiensi Parisiis excuso socii alii sic adjunguntur:* In Sardinia Emili, Felicis, Fortunati, Luciani, Jocundiani, Lucii. *In MS. Epternacensi videtur per incuriam scriptoris*

A *ploris inductus hiatus, et solum refertur nomen* Feliciani ; *forsan ex vocibus* Felicis et Luciani *contractum. Legitur etiam* Felicii *in primario MS. Usuardi, quod Parisiis in monasterio S. Germani adservatur. His ita concordantibus, miramur apud Maurolycum legi :* In Sardinia Sanctorum Æmilii, Priami, Luciani, et Felicis feminæ. *Maurolycum sequuntur Felicius, Arturus in Gynecæo sacro, et Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, qui addit,* Calari, ut antiqua habet traditio, martyrio affectos, et eorum sepulcrum miraculis claruisse. *Atque illi hactenus de Martyribus agunt, quomodo etiam* SS. Æmilium, Priamum, Lucianum, et Felicem *asserunt* Martyres *fuisse, Dimas Serpi lib. 1, Chronici Sanctorum Sardiniæ cap. 16, Franciscus de Vico par. 3 Historiæ Sardiniæ cap. 2, Jacobus Pinto lib. 3 de Christo Crucifixo tit. 4 loco 12 num. 21, aliique, et* coronatos *volunt* sub Hadriano Imperatore. *Nihilominus Fara, lib. 1 de Rebus Sardois apud præcitatum Maurolycum in Annotatione, hos non Martyres, sed Confessores facit : ait enim* sanctitate excelluisse, et v Kalendas Junii miraculis claros migrasse in cœlum ; ac primum, non Æmilium, sed Æmilianum appellari.

B — *An passi sub Nerone ?*

2 *Dionysius Bonfant lib. 1 de Triumphis Sanctorum regni Sardiniæ cap. 6 et seqq. quatuor primos facit* Protomartyres, *sub Nerone passos : et in probationem adducit primum Episcopum Cabillonensem, qui in Topographia Sanctorum sub verbo* Caralis *(imo* Calaris*) ista habet :* Hic Primus, Felix, Æmilius, et Lucianus Martyres. *Verum quia Primus iste sub nomine Sardiniæ nullum Martyrem notavit, videtur pro ipsa insula nominasse primariam insulæ urbem. Hinc tamen non sequitur,* Æmilium *sive* Æmilianum *fuisse* Archiepiscopum Calariensem ; *nec admittenda quæ de illo et Sociis ibidem narrantur. Ipsum Bonfant lector adeat, si quis narrationibus ejusmodi novellis nec solida auctoritate fundatis delectatur : nobis satis est indicasse, quid veteres, licet exteri scriptores annotarint : nam quod Neronis persecutionem attinet, hanc ad Sardos penetrasse, difficulter potero persuaderi.*

An hujus S. Æmiliani sint ecclesiæ variæ,

3 *Paulo majori consideratione dignum est, quod prædictus Bonfant suum de* S. Æmiliano *discursum hoc modo finiat :* Erat olim apud nos oppidum, nomen Æmiliano vel Æmilio habens, cujus hodieque ruinæ conspiciuntur in territorio Sardianæ, sic dictum propter ecclesiam, quam illi indigenæ ut Patrono suo ædificarant, cujus ecclesiæ solo prostratæ rudera dignoscere adhuc poterit curiosus scrutator. In oppido autem Samassi invenitur ejusdem appel-
C lationis alia ecclesia, quam aliqui S. Augustini nunc appellant, quia juxta fundatus olim fuit Augustinianorum conventus : estque ea ecclesia vetustissima. Rursum in oppido Narugus est alia perquam vetusta ; et in oppido Baulla similis aliquando stetit, nunc autem destructa est. Ilboni quoque, in Oleastrensi territorio, una etiam esse sciretur, nisi errore vulgi crederetur esse S. Geminiani Martyris, cujus ibi festum agitur. Omnes porro antiquæ dictarum ecclesiarum tabulæ repræsentabant, hodieque repræsentant Episcopum Sanctum. Ne autem objiciat aliquis eas esse S. Geminiani, non Æmiliani, adeat oppidum Somugueri, invenietque ibi unam ecclesiam S. Æmiliani et alteram S. Geminiani, velut diversorum Sanctorum ; unamque haberi S. Æmiliani Episcopi, alteram S. Geminiani Martyris, et desinet dubitare. *Hæc ille.*

an vero Episcopi Confessoris ?

4 *Ego vero dubitare non desino, vehementerque suspicor tabulas illas pictas, tam quæ* S. Æmilianum, *quam quæ* S. Geminianum *repræsentant, æque omnes Sanctorum ejus nominis in Sardinia Episcoporum esse, sed Confessorum, quorum cum dies festi aboliti essent a memoria Christianorum, absque ullo Christianismi cultu inter Saracenos degentium, isti qui* S. Geminiani *memoriam servabant, recurrerint ad Romanum Martyrologium, ibique invenerint ad* xvi *Septembris unum, cum S. Lucia passum Romæ, quod satis ipsis fuerit, ut ejus tamquam Martyris cultum assumerent. Nemo autem mirabitur potuisse horum, ex solis ecclesiarum superstitibus nominibus cognitorum, festos dies abire ex memoria ; si consideret idem accidisse* S. Lucifero, *primario totius insulæ Sancto. Nec minus forte, quam a* S. Geminiano *qualicumque distinguendus est* S. Æmilianus, *ab hoc quoque distinguendus erit* S. Æmilius, *cujus* ecclesiam sex milliaribus Calari distantem superesse, *ait Bonfant* in oppido dicto Sextu-campestre : ubi multa *testatur* fieri miracula per unum eorum lapidum, quibus Sanctum istum fuisse lapidatum vetus traditio habet. Priami *quoque (quem Squirrus ait vulgo* Santu Pilumu *dici)* extare varias per insulam ecclesias *lego apud Bonfant,* ac nominatim in Sarralus, quæ sub altari habet tres cryptas : et earum una stillat aquam, ad multas curationes salutarem. *Sed et* S. Luciano plures *dicuntur* ecclesiæ consecratæ, specialiter in partibus Orestani. *De quibus universim dixero, verosimilius esse, quod Sancti quorum illæ sunt, etiam in earum aliqua corpore vel toto vel partito quieverint, quoad per Saracenorum tyrannidem licuit.* E

D — AUCTORE D. P.

sunt etiam ecclesiæ SS. Æmilii, Priami, Luciani.

Corpora inventa anno 1620, *non videntur esse Martyrum,*

5 *Quod ad prædictorum Martyrum Reliquias attinet, quas prope Calarim reperisse se credunt Sardi anno* MDCXX, *sciendum ex Sanctuario Seraphini Squirri lib. 2 cap. 41, quod die* XVIII *Januarii, anno jam dicto in Sabbato, juxta ecclesiam S. Saturnini transiens currus, deficiente sub una rotarum solo, hæserit in aluto, elevaritque frustum lapidis musivo opere laborati, cum aliquibus litteris : qua de re monitus Archiepiscopalis Vicarius accurrit ; remotaque terra inventa est tribuna presbyterii, et consequenter integra ecclesia subterranea, cum multis sacellis, sic compositis, ut singulæ complecterentur capellulas plures. In hoc Presbyterio inventum primo loco est epitaphium, marmori nigro insculptum et musivi operis limbo circumdatum, cujusdam pueri* Lelli, *relatum a nobis in Appendice ad Acta S. Luciferi* XX *Maji num.* 131, *quod vel solum sufficere debuisset judiciis non præoccupatis, ut crederent ibi quiescentium corpora non esse Martyrum, sed in pace ecclesiæ ac verosimiliter post Saracenorum tempora illic collocata fuisse pleraque.*

nedum relato hoc die Priami,

6 *Quia tamen porro scrutantibus per plures consequentes dies, certoque persuasis omnia esse corpora Sanctorum Martyrum,* XIV Martii occurrit sepulcrum lateritium formosum, limbo rubro circumductum, intra quem inveniebatur clausum frustum marmoris, unius palmi in quadrum, *dicens* B. M. PRIAMVS. QVI. BIXIT. ANN. PL. M. XXX. REQVIEBIT. IN. PACE. V. KAL. JVNII. *fortuitus hic diei nominisque ejusdem concursus visus est sufficere, ad firmiter statuendum, ibi latere corpus ejus, quem Martyrologia antiqua, sicut vidimus martyrium in Sardinia tulisse dicunt, licet in ipso epitaphio nullum martyrii indicium, sed prorsus alia omnia appareant. Hinc autem facto principio, creditum fuit sepulcrum antea repertum die* x *Martii, cui suppositus laterculus utrimque mutilus solum repræsentabat characteres, ex tribus lineis productioribus residuos,* F

B. M. LVCI
IS. PL. M. L. A.
POS IT.

Luciani,

indicare corpus S. Luciani, *una cum* S. Priamo *passi. Neque infirmandæ huic credulitati suffecit, quod sepultura illa aperta, præter unius hominis grande corpus continebat aliud minus cum interposito laterculo, sub nota anchoræ desuper sculptæ dicente, quod* M. Antonius Apelles exitum fecit Venustæ conlibertæ suæ, *quæ* vixit annis XI, *inter navigandum scilicet mortua, et jacta ad exscensionem anchora in Sardinia sepulta, sicut ista et similia hominum fortassis gentilium epitaphia*

A *taphio legenda esse indicavimus in præcitata Appendice num.* 133.

Æmiliani et Felicis. 7 *Parum autem fuerat ex epitaphii confracti reliquiis elicuisse nomen, ab eo forte cui positum fuerat valde diversum ; nisi etiam ex sola vicinia consequens esse vellet Bonfant cap.* 7, *proximo prioribus duobus sepulcro, ex cujus epitaphio nihil amplius supererat quam hæc verba,* QUIESCIT IN PACE, *continet corpus* S. Æmiliani, *utpote cum* Luciano *et* Priamo *passi. Simili modo idem Bonfant cap.* 9 *aliud ibidem inventum corpus, cum titulo tam corrupto ut paucæ litteræ et sensus earum nullus appareat, credidit esse* Felicis, *et quidem (juxta mentem Galesinii)* feminæ. *Sed longe consultius Calaritanus Archiepiscopus D. Franciscus de Esquivel censuit, tam hoc quod* Felicis, *quam alterum quod* Luciani *esse prætendebatur, absque nomine retinendum, jungendumque corporibus aliis, absque nominis indicio repertis. Idem autem longo consultissime fecisset, si nec eos, quorum nomina extabant, permisisset ut Sanctos celebrari, transferrique, sub altaribus vel in sacrario collocandos, velut certo probatos Martyres, nisi expensa accuratius causa, et expectato Ecclesiæ Romanæ, quæ desuper fuerat consulta, responso. Quanta autem cum lætitia ipsiusque Archiepiscopi et Viceregis D. Alfonsi de Eril interventu, fuerit celebrata Translatio prætensorum* SS. Luciani et Priami x *et* XIII *Martii, satis est legi posse apud Bonfant.* D

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

EPEGATO, EUSTASIO, VICTIA, CASTULO, EPECATO, ANIA, OCTUBRO, URORIA, VIPPIA, HILO, HOMINIO, MARCILIO, CILLONIA, MAXIMA, FILOMINO, AVETTIA, COMMINIO, MARCIANO, FLUMINIO, MARCIANA, CASTULA, ET ALIIS VI SEU IX.

G. H. B E

Ex Hieronymiano Martyrologio.

XXVIII MAJI.

Memoria in Fastis S. Hieronymi.

Hanc *illustrium Romanorum Heroum classem quarto loco proponunt antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa, et in vetustissimo Epternacensi istis verbis :* Romæ Vepegani, Eustasi, Victiæ, Castulæ et Pigati, Aniæ, Octobri, Uroriæ, Vimpiali, Homini, Marcelli, Cilloniæ, Maximæ, Filomoni, Avettiæ, Cummini, Marcianis, Flumini, Marcianiæ, Castulæ, cum aliis VI. *In aliis apographis aliqui cum nonnulla varietate indicantur : ac loco* Vepegani, *legitur in Blumiano et Lucensi* Epegati, *et in Corbeiensi Parisiis excuso* Epeccati : *et deinde quinto loco repetitur,* item Epecati : *quod nomen ibidem duo alia MSS. habent, ubi minus perfecte videtur Epternacense habere* et Pegati. *Dein loco* Aniæ *in Lucensi est* Anceæ, *in Blumiano* Amæ, *et nomen illud in Corbeiensi desideratur. Pro* Octobri *in reliquis est* Octubri, *et pro* Uroriæ *in Lucensi* Usoriæ. *At* Vimpiali *varie mutatur : in Corbeiensi est* Vippiapili,

C *quod bifariam divisum in Lucensi, est* Vippiæ Hili ; *in Blumiano,* Viappiæ Hili. *Postea loco* Marcelli, *in aliis scribitur* Marcili : *et pro* Cilloniæ, *in Lucensi* Colloniæ, *et in Corbeiensi* Ciconiæ ; *in quo etiam* Maximi *legitur, aliis* Maximæ. *At nomen* Filomini *Lucensi et Blumiano est* Sylomini. Avettiæ *etiam* Avittiæ *et* Avitiæ *scribitur : uti* Commini. Comini, *et* Commieni : *et pro* Marcianæ, *in Corbeiensi est* Marciani. *Loco etiam* Marcianæ *invenitur nomen* Marciniæ, Marciani, Mariani *scriptum. Demum* anonymi VI, *aliis sunt* VII *aut* IX. *Hactenus ex apographis Martyrologii Hieronymiani.*

et aliis. 2 *In codice Vaticano numero* 5949 *signato, et in MSS. Casinensi et Altempsiano ista habentur;* Romæ SS. Epegati, *sive* Epagati, Eustasii, Castuli. *In MSS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbæi etiam tria nomina signantur his verbis :* Romæ Epegathi, *sive* Epicadi, Marciani, Castuli. *Ita cum quinque hisce MSS. refertur* XXVII *Maji* S. Castulus Martyr Romæ *in MSS. Trevirensi S. Martini, et Atrebatensi Ecclesiæ Cathedralis ; hinc quia bis memoratur inter hos Martyres* Castula, *non præposita solita particula* item, *et* Castulum *et* Castulam *proponimus in titulo. MS. Richenoviense sive Augiæ-divitis ista habet:* Romæ, Grigali, Catulæ, Martialis, *pro quibus supra indicatur,* Epegati, Castulæ *et* Marcianæ *seu* Marciani. *ut in aliis etiam legitur.*

3 *Locus martyrii in apographis Corbeiensi, Lucensi et Blumiano assignatur* via Numentana milliario XIII. F *In MSS. Casinensi et Altempsiano etiam via* Numentana milliario XIV, *et non indicato numero milliarium in MS. Vaticano. Ita supra* XXV *Maji* S. Urbanus Papa *dicitur sepultus* via Numentana milliario VIII, *et* S. Restitutus, Martyr *est sepultus* milliario decimo sexto, *ut ejus Acta habent danda* XXIX *Maji.* Locus sepulturæ.

DE SS. CRESCENTE, PAULO ET DIOSCORIDE,

G. H.

MARTYRIBUS ROMANIS.

Ex Græcorum Synaxariis MSS.

XXVIII MAJI.

Horum *Martyrum illustre elogium præbet antiquum Menologium Græcum Basilii Porphyrogennetæ Imperatoris, ad nunc* XXVIII *Maji hoc tenore :* Οἱ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυρες Κρίσκης, Παῦλος, καὶ Διοσκορίδης ἐν Ῥώμῃ τῇ πόλει διατρίβοντες, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν πολλοὺς τῶν ἀπίστων τῷ Χριστῷ προσαγαγόντες καὶ φωτίζοντες καθ' ἑκάστην ἡμέραν, διεγνώσθησαν τῷ τῆς Ῥώμης Ἐπάρχῳ· καὶ κρατηθέντες, ἀπεκλείσθησαν εἰς φυλακὴν, παραγγελίαν λαβόντες μηδένα διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ. Ὡς δὲ οὐδὲ ἐν τῇ φυλακῇ ἐπαύσαντο τοῦ διδάσκειν τοὺς συνδεσμίους, ἐξ ὧν πολλοὶ ἐπίστευσαν, ἐκβληθέντες τῆς φυλακῆς, ἐτύφθησαν σφοδρῶς

A σφοδρῶς, καταναγκαζόμενοι ἀρνήσασθαι μὲν ἐπὶ πάντων τὸν Χριστὸν, ἀπελθεῖν δὲ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διὸς, καὶ θῦσαι τοῖς ἐν αὐτῷ εἰδώλοις. Καὶ μὴ πεισθεντες, ἀλλὰ μᾶλλον μεγάλῃ τῇ φωνῇ τὸν Χριστὸν τοῖς πᾶσι κηρύττοντες, εις κάμινον μεγάλην πυρὸς ἐμβληθέντες, καὶ ἐν αὐτῇ καθάπερ οἱ ἅγιοι τρεῖς παῖδες δοξολογοῦντες, ἐτελειώθησαν. *Nunc interpretationem Latinam accipe.*

Elogium ex Menologio Basilii Imp.

2 Sancti Martyres Christi Crescens, Paulus, et Dioscorides, in urbe Roma commorantes, ac sua doctrina multos ex infidelibus ad Christum adducentes, per singulos dies illuminantes, innotuere Urbis Præfecto; ab eoque comprehensi sunt et in carcerem detrusi, mandatumque acceperunt in Christi nomine neminem amplius erudiendi. Verum ne in carcere quidem, eos qui simul cum illis vincti erant edocere cessarunt : ex quibus proinde multi Christi fidem amplexi sunt. Postea hi tres e carcere educti, crudeliter cæsi fuerunt; jussique primo omnium Christum abnegare, tum templum Jovis ingredi, ac idolis quæ inibi erat sacrificare. Verum cum assensum negarent, quin voce magna potius Christum omnibus prædicarent; in magnam ardentis ignis fornacem injecti, sicut olim sancti tres Pueri, Deum glorificantes, martyrium consummarunt. B *Hæc in dicto pervetusto Menologio Basilii Imperatoris.*

iud ex MS Synaxario.

3 *At ne quis* Romam novam *seu* Constantinopolim *velit interpretari, quod Romanis fuerint ut tales incogniti; juvat addere alterum testimonium ex pervetusto MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod sæpius diximus spectare ad Collegium Parisiense Societatis Jesu, in quo ad hunc etiam* XXVIII *Maji ista leguntur:* Οὗτοι ἐν τῇ πρεσβυτέρᾳ ῥώμῃ διατρίβοντες, πολλοὺς τῷ Χριστῷ προσάγοντες καὶ βαπτίζοντες, τῇ ἑαυτῇ διδασκαλίᾳ, διεγνώσθησαν τῷ τῆς Ῥώμης Ἐπάρχῳ· καὶ συλληφθέντες κατεῖχε τούτους τὸ δεσμοτήριον. Πολλοῖς δὲ τῶν D δεσμοτῶν, καὶ ἐν τῇ φυλακῇ, τῇ πρὸς Χριστὸν πίστει προσαγάγοντες, ἐξαχθέντες ἐτύφθησαν σφοδρῶς. Ἔπειτα εἰς κάμινον πυρὸς ἐμβληθέντες, ἐτελειώθησαν. Hi in antiqua Roma commorantes, multos ad Christum convertebant, et baptizabant. Quare propter hanc suam doctrinam innotuere Urbis Præfecto : a quo comprehensi, et in carcerem fuerunt conjecti, in quo multos, in eadem custodia vinctos, ad fidem Christi adduxerunt. Educti vero, crudelissime cæsi sunt, ac deinde in fornacem igne accensam projecti : martyrium consummarunt. *Hæc ibi. Quia autem prædicti Sancti ibidem dicuntur alios* illuminasse *et* baptizasse, *videntur* Presbyteri *fuisse. Aliquod eorumdem Martyrum, sed contractius Elogium habetur in Synaxario Divionensi, una cum prævio Disticho, quo tribus in Babylonia Pueris, quorum supra meminit Synaxarii Basiliani collector, sic comparantur,*

AUCTORE G. H.

Ἐν τῇ καμίνῳ Μιζὰκ Διοσκορίδης,
Σιδρὰκ δὲ Παῦλος, Ἀβδεναγὼ δὲ Κρίσκης.
Fornace in ipsa Dioscorides Misac,
Paulusque Sidrac, Crescens Abdenago fuit.

Mentio an Menologio Sirleti?

E 4 *In Menologio Sirleti, nimium negligenter, ut diximus, collecto, solum ista leguntur :* Eodem die certamen sanctorum Martyrum Crescentis, Dioscoridis, Pauli et Helladii. *Baronius autem ex dicto Menologio, quod in Notis allegat, eadem eisdem verbis transtulit ad Martyrologium Romanum. At* S. Helladius Episcopus et Martyr *celebratur pridie in Menæis Græcis, de eoque integrum Officium recitatur, et ipsum Martyrii elogium inde translatum habetur in novo Anthologio, auctoritate Clementis VIII ab Antonio Arcadio typis Vaticanis vulgato; seorsim vero hoc die refertur in jam citato Basilii Imperatoris Menologio, et Typico S. Sabbæ, uti infra dicetur ad Vitam S. Nicetæ Episcopi Chalcedonensis.*

DE SS. NATALIO ET SARONA,

MARTYRIBUS ROMANIS.

D. P.

Ex Græcorum Synaxariis MSS.

XXVIII MAJI.

C Jam *laudatum MS. Synaxarium Ecclesiæ Constantinopolitanæ, et cum illo MSS. Menæa Mediolanensia bibliothecæ Ambrosianæ, atque Taurinensia Ducis Sabaudiæ, hos Martyres paucis indicant ad hunc* XXVIII *Maji.* Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἄθλησις τῶν ἁγίων Ναταλίου καὶ Σαρωνᾶ Ῥωμαίων. Eadem die certamen Sanctorum Natalii et Saronæ Romanorum. *In MS. Divionensi, reperto apud Petrum Franciscum Chiffletium, de iisdem ad diem* XXX *Maji sic ista legitur.* Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ἅγιος Ναταλιος ξίφει τελειοῦται. Eadem die S. Natalius ense cæsus vitam finit, *et illud Distichon additur cum allusione ad titulum* Martyris, *significantis* Testem, *hoc modo :*

Χόρου γενέσθαι Μαρτύρων διὰ ξίφους
Τὸν Ναταλιον μαρτύρουσιν οἱ βίβλοι.
Gladio interemptum, Testium insertum choro,
Natalium, plures rite testantur libri.

F *Quales hi libri fuerint non est integrum divinare : optare autem licet ut alicunde prodeant, et notitiam prædictorum Martyrum venerationemque nobis reddant certiorem. Interim dubium manet* Veterine *an* Novæ Romæ, *sive* Italiæ *an* Thraciæ, *quæ posteris* Romania *dicta, adscribantur hi Martyres, quorum a solis Græcis habetur notitia; adeoque, an ex antiquioribus iis sint, quos Gentilium Judicum furor sustulit; an forte ad* VIII *seculum et tempora Iconomachorum pertineant : sed hoc si esset, credimus expressiorem mentionem faciendam fuisse Imaginum defensarum, etiam in tam brevi versu.*

DE

DE SANCTO CARAUNO,

MARTYRE IN DIOECESI CARNOTENSI.

G. H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus ætate, vitæ et miraculorum Actis, ecclesiastico cultu.

SEC. V.

Inter antiquiores viros Apostolicos, qui fidem Christianam Galliarum populis tradiderunt, passim censentur SS. Potentianus, Savinianus et Altinus *apud Senones passi* XXXI *Decembris : de quorum martyrii tempore nonnulla attingit Franciscus Bosquetus, libro primo Historiarum Ecclesiæ Gallicanæ cap.*

Tempus martyrii,

22. Carnutum *porro sive* Carnotum, *urbs Galliæ antiquæ et hodiernæ Belsiæ caput, cujus Episcopi olim suberant Archiepiscopis Senonensibus, a dictis viris Apostolicis gloriantur se aliquo fidei Christianæ radio illustratos fuisse, ac deinde pleniorem lucem hausisse e prædicatione et conversatione* S. Carauni, *in hac diœcesi martyrio coronati hoc* XXVIII *Maji : ad quem diem* B *ista leguntur apud Usuardum :* Eodem die S. Carauni Martyris, qui apud Carnotum civitatem capite amputato martyrium sumpsit. *Eadem fere leguntur apud Bellinum, Maurolycum, Felicium, Galesinium et alios, cum hodierno Martyrologio Romano. Sed bene notandum, quod licet Acta, de quibus mox agemus, videantur Sanctum cum antiquissimis fidei in Gallia præconibus componere, id tamen nullatenus faciant verosimile. Nec enim fidei causa a tyrannis gentilibus, sed pecuniarum cupiditate a viarum grassatoribus occisum Sanctum dicunt : et de eo loquuntur, quasi qui in plena Ecclesiæ pace, vendito patrimonio vitam solitariam concupiscens, peregre profectus sit, et per iter populis prædicaverit : quod totum potuit factum fuisse, cum Galliarum partem Italiæ viciniorem Burgundiones, remotiorem Franci, utrique adhuc Gentiles tenebant. Quare a summo antiquitatis gradu, in quo compilator Actorum collocavit* S. Caraunum, *deducimus illum usque post alios Martyres ; quia credimus ejus passionem, non diu præcessisse conversionem Gentis Francorum, nec ante quintum seculum ipsum vixisse.*

Acta vitæ ex MSS.

2 *Illa autem, quæ damus, vitæ et martyrii Acta, solo fortassis initio, ad fidem majoris antiquitatis faciendam* C *licentius interpolata, habemus ex pluribus codicibus MSS. hactenus non excusa; scilicet ex illustri Legendario nostro, ex codice MS. Aroasiensis monasterii Canonicorum Regularium in Artesia, ex antiquis tabulariis Abbatiæ S. Carauni prope Carnotum etiam Canonicorum Regularium, quæ nobis submisit Parisiis* D. Boulart, *ibidem ad S. Genovefam Canonicus Regularis, postmodum Ordinis Generalis : item ex MS. codice monasterii Corneolensis, nobis a Petro Francisco Chifletio donata. Alia ipsi descripsimus apud Cistercienses, ex codice tertio de Vitis Sanctorum : alia denique Parisiis reperimus, apud Virum Clarissimum Franciscum* du Chesne, *in veteri codice, qui olim fuerat S. Vincentii Metensis : ex hoc vero damus Prologum, qui passim in aliis deerat. Eadem Acta, sed contracta, descripsimus ex codice* 863 *Reginæ Sueciæ, et duplici codice Ultrajectino, scilicet Ecclesiæ S. Salvatoris et monasterii Carthusianorum. Extant præterea excusa compendia apud Vincentium Bellovacensem lib.* 10 *Speculi Historialis cap.* 24, *et Petrum de Natalibus lib.*

item Miracula,

5 *Catalogi cap.* 60. *At Miracula, quæ post mortem contigerunt, descripsimus Parisiis ex MS. Legendario Carmelitarum Discalceatorum, et una cum Actis accepimus ex antiquis tabulariis Abbatiæ* S. Carauni *: eademque extant, sed contracta, in memorato codice Reginæ Sueciæ. Auctor omnium unus idemque est, qui videtur vixisse eodem quo Usuardus seculo nono, cum sub Hilduino Abbate S. Dionysii invalesceret opinio, S. Dionysium Areopagitam a S. Clemente directum fuisse in Gallias, et primum Parisiorum factum Episcopum; quod ad ejus Vitam diligentius erit discutiendum.*

Cultus in Breviario Carnotensi.

3 *Habemus Breviarium Carnotense, jussu Leonorii Destampes Episcopi Carnotensis anno* MDCXXXIII *excusum, in quo festum* S. Carauni *Martyris ponitur hoc* XXVIII *Maji sub ritu semiduplici, et tres Lectiones in secundo Nocturno recitantur propriæ ex Vita desumptæ.* E *Iterum dictum Breviarium jussu Ferdinandi de Neufville, Episcopi Carnotensis, anno* MDCLXI *recusum est, et festum* S. Carauni *cœptum celebrari sub ritu duplici; ubi Lectiones sunt immutatæ hoc, quem subjungimus, tenore.*

Ex eo Vitæ Compendium.

4 Caraunus, patria Romanus, genere Patricius fuit. Adolescens liberalibus disciplinis magna cum ingenii laude operam dedit. Mox juvenis ad Christi fidem conversus, et baptizatus est. A parentibus, ut uxorem duceret, adduci numquam potuit : sed post eorum mortem, facultatibus, quas ab eis amplissimas acceperat, in pauperes ac præcipue Christianos erogatis, Diaconatus ordinem suscepit, in quo reliquum vitæ tempus summa humilitate se continuit. Christianæ fidei propagandæ zelo Roma discedens, navem conscendit : ac post sedatam Crucis signo tempestatem, conversisque novitate miraculi et baptizatis qui in eadem navi erant, ad insulam quamdam Tyrrheni maris delatus, brevi totam Jesu Christo conciliavit. Hinc perlustrata pene omni ora Ligustici maris, Massyliam, deinde Lugdunum venit : ubi doctrina ac miraculis quamplurimos ad Christianam religionem adduxit. Postremo Carnutum accedens, atque ibidem a Christianis, quos antea Potentianus et Altinus baptizaverant, exceptus, eos verbo et exemplo in fide confirmavit ; et magnum eorum qui nondum crediderant numerum ad Christum convertit, ideo Carnutensium Apostolus merito appellatus. F Cum autem Lutetiam Parisiorum cum suis discipulis proficisceretur, ecce e silvæ latebris erumpit sicariorum manus : quibus ipse constanter et intrepide obviam procedens, dum sui interim in fugam dilapsi saluti propriæ consulerent, singulari exemplo fraternæ caritatis, cervices impio ferro præcidendas obtulit, anno Christi circiter nonagesimo octavo, quinto Kalendas Junii, Domitiano Imperante, sexto ab urbe Carnuto lapide, ubi etiamnum ecclesia visitur, rei memoriæ consecrata. Ejus corpus a discipulis, cœlesti voce admonitis, eo in loco non longe ab eadem urbe conditum est, in quo se velle sepeliri sanctus Martyr adhuc vivens eos præmonuerat, et in quo postea ecclesia ejus nomine dedicata est.

Ecclesia et monasterium.

5 *Est hæc S. Carauni ecclesia, juxta urbis mœnia ob suam antiquitatem vulgo* S. Caraunii veteris, *Gallice* S. Cheron ancien *dicta, quæ solum cedit celeberrimæ Deiparæ Virginis apud Carnotenses ecclesiæ, fundata, ut infra dicetur, seculo Christi sexto, et commissa Clero sub quodam Abbate Apro dicto, et postmodum a Chlothario II Rege dotata, ac tandem anno* MCXXXVII

Peregrinatio ad S. Caraunum seculo 9.

A MCXXXVII *tradita Canonicis Regularibus, qui eamdem hactenus administrant : horum autem Abbati subest ecclesia* S. Carauni ad publicam plateam, *vulgo* S. Cheron du chemin, *ubi fuerat occisus. Veteri Macloviensis Ecclesiæ apud Armoricos Breviario præfixum Kalendarium ad hunc diem notat nomen* S. Canni Martyris, *quem vix dubitaverim* S. Caraunum *esse. Infra autem hoc ipso die dantur Acta S. Germani Episcopi Parisiensis : et sub finem lib.* 2 *miraculorum num.* 3, *hæc referuntur :* Puer duodennis, de matris vulva renibus contractus et genibus proruperat, et ab ineunte ætate officio loquendi privatus adoleverat. Qui ad B. Caronis Martyris sepulcrum, quod juxta oppidum situm est Carnotenum, deportatus ; interventu S. Caronis pedes ejus, contractione genuum perseverante, a posterioribus solummodo sunt disjuncti ; *dein ope S. Germani plene fuit sanatus, ut ea ibi indicantur. Est autem* S. Caro, *alii* Caraunus *vulgo* S. Cheron, *uti supra diximus. Contigit dictum miraculum circa annum* DCCCXLVII. *Unde colligimus usitatam tunc fuisse peregrinationem ad* S. Caraunum, *nec dubitamus, quin ob miracula frequenter fieri solita.*

B

ACTA VITÆ ET MARTYRII

Ex VII *codicibus MSS.*

PROLOGUS.

Vitæ Sanctorum ad incitamentum virtutis scriptæ.

Si Gentilium poetarum rumorum inflata opinio, schematum decore sua studuit figmenta pompare, ac nonnulla suis codicibus sophismata frivoli ovaminis ludo tradere, et magistrante ritu, litterarum prodente memoria, in flagitiorum monumenta renovare : quamobrem nos Catholicæ fidei cultores, ubere sanctæ matris Ecclesiæ educati, tenacitate atque torpore muti silentii, clarissima Sanctorum trophæa oblivioni trademus? cum illis successit tartarea damnatio, nobis autem perennis gaudii divina opitulatione debetur felix remuneratio? Unde immensas divinæ pietati referentes odas, quæ mirabiliter ac indesinenter suos *a* decussat Sanctos prodigiis, ab ipso Deo, qui est scientiæ fons et origo, in quo manet Divinitatis plenitudo, vires loquendi petentes, cooperante Spiritus sancti gratia, parum de miraculis, cum cunctipotens Dominus pro amore et honore Martyris sui Carauni dignatus est operari, vel qualiter Domino tribuente ad præclarum pervenit martyrium, glorioso nitimur stylo enucleare, et C insignitati codicis commendare. Intercessione enim ipsius Sancti autumamus mercari nos perpetuæ felicitatis municipia, si quæ mirabilia gessit, fideli narratione promamus miracula. Revocemus ergo ad memoriam sanctissimi Carauni prodigia, ut interventione ejus sedula imitantes sua vestigia, ad ea quæ sibi Dominus contulit pervenire valeamus promissa. Quapropter lectorem rogo, ut, si faceta urbanitas non suppeditat, quæ sunt narranda minime vilescant : quia potius consistit in fide regnum Dei, quam in eloquentia.

ANNOTATA.

a Decussare, *est quasi in decuplum multiplicare : ita* decussis, *decem asses significat, et* decussare *est ad decussis formam redigere ; et solet numerus decimus per litteram X denotari, quæ si per medium secatur, bis quincuncem seu numerum quintum designat : hinc etiam* decussare *in medium dividere significat.*

VITA

Beatissimus igitur Caraunus, Romano territorio oriundus, patre illustri et honorato extitit procrea- D tus ; siquidem per officialis gradus inter Primates promeruit residere in Senatu. Cum jam itaque in adolescentiæ coalesceret viriditate, cuidam peritissimo Grammatico traditus fuit ad discenda liberalium artium studia. Tanta denique spiritualis gratiæ in eo collata est copia, ut non solum scientiæ trivium, verum etiam quadrivium, pleniter fortiterque in corde ejus construeret domicilium. Ita namque secularis disciplinæ pullulavit magnitudine, ut multorum florentissima superaret ingenia. Tandem namque clementius omnipotens Deus suæ potestatis fabricam aspexit, et fatuum mortalis prudentiæ ingenium cœlesti sale condivit. Quodam siquidem tempore contigit ut epistolam *a* B. Pauli Apostoli legeret, ubi ait ; Sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum. Qui confestim hujus divini verbi jaculo perculsus, tacita conscientia hæc replicabat verba : Incassum laborasti, Caraune, in mundiali scientia. Hujus igitur fidei fervore accensus, ad quemdam percurrens sanctum Virum, pro Dei amore in montis speleo residentem, accessit ; quoniam avidissime desiderabat corde jucundo munera divinæ E legis percipere. Denique parvo tempore commoratus cum ipso, spirituali dogmate luculentissime est eruditus, et in fide Christi plenissime fundatus: jam etenim adeptus fuerat sacri Baptismatis lavacrum.

EX MS. instructus seculari disciplina,

ex lectione epistolæ S. Pauli conversus, *a*

eruditur a viro Sancto :

3 Hortantibus interea piis parentum affatibus famulorumque turba, ut cujusdam Senatoris filiam adscisceret sibi in conjugium ; ipse Dei famulum, Angelicæ castitatis vigore circumseptus, tamquam serpentina contagia, eorum sprevit consilia. Et cum iret Imperatoris ad aulam, Senatorum alloquiis suadebatur, ut affectum parentum implere non denegaret. At ipse, Spiritus sancti gratia repletus, castitatis flore comptus, hoc reddebat eis eulogium : Qui matrimonium jungit, bene facit : et qui non jungit, melius facit. Et cum diversi sapientes Dei virum adirent, ut eorum assensibus annueret, armis divinis cunctos superabat omnino : omnibus namque ejus prudentia mirabilis habebatur. Quin etiam patre et matre defunctis, *b* Ecclesiæ se tradidit servitio : et qui per sentes secularis scientiæ deviaverat, in florigeram herbam evangelicæ doctrinæ revolvit vestigia : fertur, siquidem habuisse conscensum usque in sextum gradum. Illo prorsus in tempore pene videbatur undique superstitio multiplicari Gentilium, nisi quod *c* B. Clemens, Petri Apostoli successor, quosdam ex discipulis in Gal- F liam, direxit *d*, Photinum Lugduno, Dionysium Parisio, cum quo sanctus Caraunus diutissime fuerat eruditus. Ad ejus namque exemplum atque doctrinam non modica confluxerat discipulorum turba : ineffabilis enim sanctitas, ac innumeræ virtutes longe lateque percrebuerant de eo : sed ne orationis prolixitas legentibus pariat tædium, pauca de multis narrare incipiamus

spernit nuptias :

parentibus defunctis fit Ecclesiasticus ; *b*

c

d condiscipulus S. Dionysii.

4 Quodam igitur tempore sanctus Dei famulus Caraunus quemdam juvenem conspexit in publico residere, cui cæcitas obruerat lumina, et muta lues clauserat loquelæ spiramina. Pro cujus ingenti ærumna discipuli virum Dei efflagitant, ut voci et oculis clausis integræ sospitatis concederet auxilium. Qui compulsus horum precibus, tradidit super ipsum Crucis signaculum. O mira Dei potentia! facies extincta honoratur pristina lucerna, et oris solvuntur vincula, ac distinguendæ vocis munera. Hac itaque salute consecuta, ille benedicens Dominum famulumque suum Caraunum, sanus rediit ad propria. Operæ pretium est illud inserere, quid miraculi per eum Dominus gessit. Tunc siquidem temporis in Romanis urbibus hæc consuetudo habebatur

sanat cæcum et mutum signo Crucis,

A tur, ut festis diebus concurrerent currus in ambitu ; et aurigæ, cujus equi præpedirent cursum, victoriæ minime sit deputatio. Cumque quidam auriga currentibus equis veheretur curru, ex eo lapsum incurrit : et destitutus solatio omni, collisis membris, velut mortuus in terram cecidit, ut nec manum movere, nec cervicem posset quoquomodo reflectere : sola enim vox deprecationis remanserat in lingua : qui delatus in lectulo ad sanctum Virum, poscebat ablatæ salutis remedium. Vir ergo sanctus, his votis commotus, misericordiam Domini invocans, in unius horæ spatio omni fugato dolore, perfectæ saluti eum restituit. Nec illud prætereundum est silentio. Cum quadam die idem Dei famulus ab ecclesia rediret ad hospitium, vidit quemdam hominem sedere in trivio, cui jam multo tempore erat spes videndi subtracta. Qui extemplo pietate commotus, nostri Salvatoris exemplo spuit in oculos ejus. Tali quippe medicamine Christi sub nomine propelluntur cæcitatis tenebræ, et obfuscata facies perfecto reparatur lumine.

e lapsu collisa membra fusis precibus,

alium cæcum sputo.

5 Hujusmodi namque miraculis coruscabat Dei famulus, quia nullatenus volebat in tenebris peccatorum consistere, sed avida mente semper amavit solem sequi justitiæ. Magna siquidem inerat illi B intentio venumdare omnia, nihilque sibi reservare ex his quæ habere poterat, sed semper solatia pauperibus et ecclesiis tribuere : per hanc enim distributionem in cœlo suum collocabat thesaurum; montem perfectæ virtutis ascendens, Domino invitante, qui ait ; Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus ; et veni, sequere me. Prædicetur divina virtus, ut laudibus crescat Dei famulus. Cognoverunt igitur discipuli quod sibi haberet iter dispositum, quod omni modo moliebatur eis fore cognitum. Cumque hæc fama eundi ad notitiam ultorum pervenisset, virorum ac mulierum turba confluebat ad eum, et prorumpens in lacrymas, aiebat anxia ; Aut commorare inter nos, Pater optime, aut socios mortis non admitte. At ille attonitus, baculo percutiens humum, animo desiderabat eremum. Nam in conticinio noctis, cum super cunctos altus irruerat sopor, solus fugit ab illo loco. Cumque graderetur super maris littore, navim reperit oneriferam. e Ascendente autem sancto Viro in eam, ecce ab Occidentali plaga grando prodiit dira : navis autem undarum procellis jactabatur, ita ut omnes qui aderant, vicinæ mortis clamarent adesse pericula. Statimque vir Dei oculos in cœlum intendens, cum signacula Crucis exhiberet C contra ventorum rabiem, magna tranquillitas facta est subito, ut ethnici, qui aderant, clamarent ore consono ; Qualis est hic, cujus famulatui obedit tempestas maris? Vere enim illi obtemperabat elementum insensibile, quia voluntatem omnium Creatoris exequebatur in omnibus præceptis. Hoc namque miraculum fuit salutis indicium, quoniam accipientes ab ipso fidei signaculum, confitentur se deinceps credere Christum.

Sua vendit et dat pauperibus,

nocte fugit : e

tempestatem sedat:

6 Exinde navali evectione pervenerunt, ad quamdam insulam, ubi templum Veneris habebatur : in quo cum spurcissimo ritu cum multitudine populi annua festivitas celebraretur, ecce Sacerdotis filia, graviter a dæmonio arrepta, ejulare atque clamare cœpit per compita, advenisse famulum Christi Caraunum, et ejus se debere properare occursui. Et cum esset Sacerdotis templi filia, omnes secuti sunt eam : et cum ante præsentiam viri Dei accederet, dæmoniaca multitudo clamitabat per os puellæ; Cur, serve Dei, antiquis et veteranis sedibus venisti avellere nos ? Hujus quippe terræ populus, Christi credulitatem non habet. Sed tantum hoc deprecamur, ut dum ab his sedibus expuleris nos, non in abyssum tuo imperio præcipites. Confestim itaque vir D Dei, videns puellam vexari crudeliter, sub Trinitatis nomine eam liberavit omni exploso dæmone. Videntes igitur cuncti, qui præstigiis dæmoniacæ insultationis detenti aderant, festinanter ad Dei famulum convolabant, postulantes ut ab ipso acciperent Christi signaculum. Beatus ergo Caraunus aperit eis lucem veritatis, demonstrans viam perpetuæ felicitatis : instructosque fide Catholica, pene per triduum cunctos renasci fecit lavacro baptismatis : et postposita omni superstitione diabolica, armati credulitate egregia, sine mora destruxerunt diaboli simulacrum, et in honore Christi erexerunt ecclesiæ titulum. Præterea per diversas maris insulas quicumque dæmoniaca vexatione conturbabantur, amentius clamabant, advenisse famulum Christi Caraunum, et residere in quadam maris insula; eumque debere adiri cum festinatione summa. Et quicumque accesserunt, reparata sospitate virtute divina, meritisque B. Carauni tetris spiritibus fugatis, alacriter redierunt ad propria sani. Cumque pro his signis ab omni populo nimio affectu veneraretur, humanæ adulationis funditus parvipendit honorem, timens ne ventus humani favoris subriperet, quod humilitatis sinceritas in cœlo collocabat. E

ab energumena proditur.

eam liberat,

et multos convertit :

denuo varios energumenos liberat :

7 Igitur paucis in comitatu Fratribus assumptis, omnibusque relictis, peregrinari voluit ; non immemor illius dicti ad Abraham ; Exi de terra tua, et de cognatione tua, et vade in terram, quam monstravero tibi ; vel illius Dominicæ intonantis sententiæ, Qui non reliquerit omnia quæ habet, ut tollat crucem suam, et sequatur me, non potest esse perfectus. Prospero tandem cursu Massiliam depulsus est, mari egrediens. Commoratus denique ibi parum, plures revocavit a cultura idolorum et in fide Christi consolidavit eos admodum. Exinde Lugdunensis provinciæ partes illustraturus accessit. Ubi, ut dictum est, tanta prospexit populum amentia detineri, ut relicto Christianitatis nomine, quod absurdum est dicere, renati fonte baptismatis, idola surda et muta, quæ et intellectualibus naturis et sensibus carent, sed sunt opera manuum hominum, adorarent. Cernens itaque vir Dei, hujus idololatriæ casso cultui inservire populum, fidei calore accensus, prædicare cœpit, ut se ab hoc nefando ritu removere, et Deum vivum, qui regnat in cœlis, colere deberent. Sanctitas enim ejus immensa, et fides perfecta, caritasque copiosa, quæ negligenter videbat fieri, non poterat reticere, quia civitas supra montem posita non potest abscondi : et arrepta F securi saxum immanissimum, quod stultitia hominum colebatur pro Deo, propria manu comminuit. Nec quisquam ei contradicere ausus fuit, quia sanctitate præclarus, sermone egregius, maximis virtutibus, quas per illum Dominus faciebat, fulgidus, omni populo terræ illius honorandus erat atque timendus. Tantus namque terror eos invaserat, ut omnes mirantes ejus constantiam, venerarentur ut Dei Angelum, timerent velut Dominum. Ordo igitur lectionis manifestare exposcit, quod per eum Dominus inibi dignatus est operari.

Gen 12, 1

appellit Massiliam :

in agro Lugdunensi,

evertit fanum idolorum.

8 Quædam denique mulier illic aderat, quæ morbo subcutaneo tumescebat per viscera. Quam beatus Dei famulus conspiciens, dixit ad eam : Vis fieri in proximo sana? At illa respondit ; O vir Dei, cunctam habeo expensam substantiam in medicis, pro desiderio recuperandæ sanitatis, nec ab ullo potui sentire quidpiam salutis. Ad hæc Dei famulus ait Caraunus ; Si promiseris te idolis abrenuntiare, in quibus diabolica servitus exercetur, et animæ seductæ pereunt ; pro certo scias, quod pietate divina poteris adipisci sanitatis medelam. Illa autem fide

hydropicam conversam,

A fide non modica asserit universis obedire præceptis, quæcumque vir Dei imperaverit. *tactu sanat,* Mox siquidem dextera S. Carauni tangente, cunctæ infirmitatis tabes recessit, et reparata sanitas in toto corpore lætatur : tali quippe antidoto exultat corpus in sospitate, et anima in Christi credulitate. Non solum autem illa exultavit in hoc munere, sed et plures inibi curati a dæmonibus magnificaverunt Dominum, famulumque suum Caraunum, cujus meritis tanta coruscabant miracula. Videntes itaque qui aderant tam gloriosa fulgere prodigia per famulum Dei Caraunum, omnes certatim simulacra diruerunt funditus, et baptizati qui dæmoniaca fuerant fraude decepti, pristinam fidem renovaverunt, et Pagani cum gaudio exultationis omnes salutare lavacrum perceperunt. Interea quis explicet verbis miracula, quibus Dominus per famulum suum Caraunum pul- *et multos baptizat :* chre dignatus est comere mundum? Antea enim deficiet copia verborum, quam signa tangent littus miraculorum. Præterea dum paucis ibidem diebus commoratus fuisset, ita eum Dominus, ut dictum est, gratia sua condierat, ut omnes eum quasi Angelum Dei venerarentur ; prædicatione enim ejus revocati erant a cultura idolorum, et fulgebant in B illis sermone et opere insignia Christianitatis officia.

9 Disposito siquidem itinere sanctus vir Dei Caraunus universa loca perlustrabat, et divino comi- *ubique prædicans,* tante auxilio multa signa et virtutes fulgebant per eum ; ita ut superbam Gallicanæ scientiæ pompam, prædicationis ejus eloquium spirituali imbre molliret : et qui diabolicæ superstitionis tenebantur cultu captivi, simulacris quæ colebant renuntiantes, alter alterum præcedere conabantur ; ut sancti ac beatissimi Carauni manus impositione, accepta baptismatis unda, ab omni peccatorum nævo mundarentur, et patriæ cœlesti ipsos repræsentaret, orabant. Beatus igitur Caraunus, talentum sibi commissum multiplicare cupiens, eos in fide Christi pleniter instruxit, et adjuvante Christi gratia *Carnutum venit,* plenius roboravit. Exinde a parte Lugdunensis provinciæ beatissimus Caraunus, velut sol jubaribus, ita micans multis virtutibus, ad Carnotanam urbem illustraturus accessit. Ubi parvum numerum Christianorum reperit, et infinitum agmen Gentilium diabolico errore detentum. Tunc denique a paucis Christianis in urbe vir Dei receptus est. Producamus igitur in lucem, factam in quodam homine ibi non parvam virtutem.

10 Cum beatissimus Christi famulus graderetur C per compita, vidit hominem in lecto jacentem, para- *paralyticum sanat.* lysis languore afflictum, cujus vita sine usu corporis erat : et cum vir Dei cognovisset quod sanctæ Ecclesiæ consortium esset adeptus, accessit ad thorum ejus. Quo confestim faciente super ipsum Crucis signaculum, soluta nervorum vincula ad perfectam salutem consolidantur, et compage membrorum pristinas vires recipiente, quasi sopitus a somno languidus, perfectissime sanus, alacer surrexit de lectulo. Istud namque miraculum fuit salutis indicium, quia quantos revocaverit a cultura idolorum, non valemus comprehendere numerum. Itaque ne oratio in longum protelata infirmis auditoribus generet fastidium, vertamus articulum, ut sancta dictatio caute casta martyrii ejus tangat officia.

11 Factum est autem post tanta beneficia Dei, *Iturus Parisios,* quibus honorare atque ornare dignatus est mundum, per famulum suum Caraunum, ipse vir Dei beatissimus, a suis commonitus, ut citius Parisium pergeret rogabatur. Quibus Sanctus ait ; Possumus quidem, Fratres, possumus : sed me in hac urbe commorari diutius oportet. Non longo autem inibi tempore demoratus, sicut illi deprecabantur, properare cœpit. Eminus quippe mons consistit ab urbe D jucundus, ab orientali climate ; ubi dum ei hora ves- EX MS cendi grata contigisset, Fratribus in refectione discumbentibus, S. Caraunus genua limo fixus, nescio quid Dominum deprecabatur. Fratribus namque a cibo consurgentibus, oculis lacrymarum fonte perlitis, adspiciens in cœlum, corpore Sanctus erigitur. Tunc Fratres intuens famulus Dei ait ; Oro vos beatissimi, præcordiali amore carissimi, ut si me Deus *sibi sepulturam ibi designat :* in hac regione dignatur recipere, hunc merear habere locum sepulturæ. Hæc quidem Fratres audientes, ad pedes Sancti prostrati cum ejulatu deflentes, rigabant lacrymis genas, et ex imis arcana producebant suspiria, talia verba respondentes ; Cur nos, inquiunt, beatissime Pater, dum altiora desideras, in captivitate desolatos relinquere vis? At beatissimus Caraunus, infremens corpore, lacrymatus et ipse, Nolite, inquit, Fratres mei, nolite flere : non ideo ut ita agendum sit dixi ; sed futurum est, ut iste locus multorum corporibus Sanctorum illustretur.

12 Et oratione dicta, cœperunt dispositum sibi carpere iter. Siquidem ab urbe lapidum f sexto mil- f liario occurrerunt filii Belial, armati subito, putan- E tes Sanctum plurimam ferre pecuniam, aciem injicientes : statimque omnibus suis fugientibus per la- *a barbaris deprehensus,* tebras, et per opaca silvarum loca persequentibus inimicis, solus S. Caraunus, remansit intrepidus. Sed beatissimus vir Dei Caraunus, malens mori, quam suos perire Fratres, voce altiori clamare cœpit ; Nolite homines, nolite persequi innocentes : pecunia, quam quæritis, en habetur mecum. At illi hoc audientes, omnes ad Sanctum reversi, rogabant ut proderet. Tunc vir Dei non amplius quam unum solidum, quem sibi pro viatico reservaverat, eis ostendit. Reliqua autem omnia quæ habuerat, præter hæc, pauperibus erogaverat. Nolebat enim aggravare animam pecuniali pondere, dicente Domino ; Non sacculus, non pera vobis portanda est ; et, Nolite cogitare de crastino. Tunc infelicissimi illi, putantes se illusos fuisse a sene, evaginato gladio cervice ultro dedita caput S. Carauni amputaverunt. Gau- *capite amputato obit,* dens itaque vir Dei suscepit martyrium, sicut insuperabilis miles pro triumpho desiderat præmium. Spoliantes vero corpus ejus, nihil amplius pecuniæ inventum est, nisi quod ab ipso fuerat præsentatum.

13 Denique transacto diei tempore obscurantibus F tenebris, in ipso crepusculo noctis, qui per opaca *et sepelitur.* fruteta fugientes latebant, audiunt quasi humanam vocem tertio proclamantem ; Confortamini, Fratres, confortamini, et nolite metuere : sed revertimini ad locum vobis ostensum, et ibi corpusculum meum requirite. At illi, qui per opaca nemora latebant trementes, vocem quidem sanctissimi cognoscentes, maturius concurrentes, venerunt ad locum, ubi seipsum sepeliendum rogaverat : et invenerunt corpus ejus in loco, ubi prius genua flexerat, quasi in oratione prostratum jacere, dextro gestans brachio caput g. Hic beatissimus Caraunus, fidei Dominicæ g veridicus assertor, et gentilium animarum divina prædicatione laudabilissimus lucrator, dæmonum ab obsessis corporibus potentissimus expulsor, ægrorumque decumbentium totius sanitatis saluberrimus reparator, roseo tali martyrio consummatus, in populis coronandus, Martyrum choreis sociandus, Sanctis omnibus aggregandus, occurrentibus Angelorum atque Archangelorum cœtibus, reportans nobilem de hoste antiquo triumphum, ovans victor evolavit ad cœlum, recipiens stemma perpetuum. Quo lamento, quibus miraculis in die illa gestum est ; quæ agmina Paganorum, quæ caterva Christianorum ob gestæ rei miraculum conjunxissent;

A sent; verbis non est facile explicari. Ibi a Christianis corpus ejus sepultum est, ubi prius ab eo fuerat designatum.

EX MS.

claret miraculis.

14 Quantas virtutes Dominus et Redemptor noster in die illa in honore famuli sui ostendere dignatus est, quis potuit enarrare? Ubi cæcis visus refunditur, mutorum lingua solvitur, surdis auditus panditur, claudis sana ambulatio datur, pluribus obsessis a dæmonibus liberatio conceditur; vel si qui tertianæ, vel quartanæ typo febris, seu reliquis languoribus variis vexantur, indepta pristina sanitate lætantur, incolumes domum revertuntur; Domini nomen benedicentes Sanctorum in splendoribus, cui est par splendor, æqualis majestas, socialis celsitudo, in arcibus æthereis, cum Patre et Spiritu sancto, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Non videtur a Saussayo recte ex his verbis colligi,* prodi in Ecclesiæ hujus monumentis, hunc Pauli Apostoli factum Romæ discipulum.

b *Hinc supra in Breviarii Lectionibus dicitur* Diaconus ordinatus.

B c *Post S. Petri mortem sedisse Linum annis* 2, *mensibus* 3 *non integris, ac tum successisse* S. Clementem *in tractatu nostro de Pontificibus Romanis ostendimus. An vero a S. Clemente, aut potius a Sixto II, S. Dionysius et alii missi sint, consule Bosquetum lib.* 1 *Historiarum Ecclesiæ Gallicanæ a cap.* 24 *usque ad finem libri.*

d S. Photinus, *Episcopus Lugdunensis et Martyr, obiit anno* 17 *Antonini Veri, id est Christi* 177, *uti Eusebius lib.* 5 *hist. Eccl. cap.* 1 *scribit, et* 2 *Junii die ejus Natali indicabitur. Quam hæc procul distant a Pontificatu Clementis Papæ, quem hic suscepit an.* 67!

e *Saussayus nihil de mari aut insula, nihil de Massilia aut Lugduno habet, sed ex proprio sensu socium facit S. Dionysii, et ab eo Carnutum destinatum.*

f *Ubi nunc est ecclesia et parochia* S. Cerauni, *vulgo* S. Cheron du chemin.

g *Hinc Saussayus deducit* : Decisum caput Pugil Christi colligens, eum in locum detulit, ubi tumulum eligens quievit. *Fabula ista inde nata creditur, quod Sancti, capite amputato coronati, solerent in statuis proponi, cum capite ante pectus prælato.*

MIRACULA

C

Ex III Codicibus MSS.

Honor loco ejus sepulturæ habitus,

Divini muneris subsidio, Fratres dilectissimi, tanti viri, scilicet egregii Carauni, parva quidem cymba transnavigavimus enorme pelagus miraculorum, quæ dum viveret gessit luculentissime, quæ et ædificationem mentis et maximum fidei robur contulerunt, et plenæ sanctitatis normam splendide edocuerunt. Proferenda est igitur aurea lux miraculorum, quæ post gloriosissimum ejus transitum instar splendidissimi solis refulsit in mundo, et Carnotanam urbem vastæ exultationis exhilaravit gaudio. Interea, quemadmodum Dei famulus Caraunus prophetiæ spiritu plenus prædixerat, ita actum est, ut nullus Christianus aut Religiosus in illo inveniretur loco, qui non, ubi ipsius Sancti quiescebant membra, visis tot signis, desideraret habere sepulcrum, unde et Mons-sanctus digne extat, vocitatus. At ubi gens barbara Francorum, divinitus inspirata, letiferum infidelitatis derelinquens morbum, Christianitatis adepta est nomen, et (sicut dici solet) repentinus calor longum vicit teporem; utque fortis erat manu, postquam cognovit viam veritatis, ita vehementer Deum colere cœpit; et Romana tepeditate

sub Francis Christianis restitutus cultus,

calcata, robur Francorum ex fide convaluit. Videns itaque illustris quidam vir a Sechranus celebre S. Carauni nomen fore, et quod locus sepulturæ ejus nequaquam haberetur venerationi, divino fervore succensus, basilicam desuper fieri ordinavit. Vir namque Apostolicus, vocabulo b Pabolus, refulgens præclara sanctitate, eo tempore Episcopus, Abbatem simul et pulchram Cleronomiæ seriem, quæ sepulturæ deberet deservire, ibidem instituit. D a b

16 Gaudium ergo miraculi depromatur in auribus fidelis populi, quod dignatus est Dominus ostendere pro amore famuli sui Carauni. Quadam vice dum venerabilis Aper Abbas cum Fratribus orationis gratia in oratorium ex more fuisset ingressus, solito cursu consummato, Fratribus reliquis discedentibus, senior in basilica clausis ostiis remansit solus. Et quoniam aliud sepulcrum juxta sancta membra consistebat, unde quale esset beatissimi Carauni habebatur incognitum; flebili angebatur mœstitia. Pro desiderio siquidem hunc præclarum reperiendi thesaurum, corpore humo prostratus, sidera mente trancendens, Deum, cui omnia occulta sunt aperta, solus deprecabatur, ut ejus de pectore ambiguum tolleret, et certæ rei notitiam de corpore sancti viri demonstraret. Perseverans itaque in hac orationis constantia, paululumque genua reflectens, expansis manibus, et oculis in cœlum intentis, prospicit in promptu sibi adstare virum, capite cano, forma decora, vultu angelico, et dicentem ei: Quid mœrore, Frater, consumeris? Abbas inquit: O egregie Pater, ob beatissimi Carauni sepulturam, quia qualis ex iis geminis sit ignoramus. At ille baculo, quem tenere videbatur, tumulum designans, ait: En membra hic sancta quiescunt. Confestim autem illa pulcherrima visio, cum his lætitiæ dictis, abscessit ab ejus oculis. Tum quidem Pater ingenti stupore magnoque repletus gaudio, denuo se cineribus sacratissimi busti obvolvit, agens Deo gratias cum lacrymis, eo quod sui compos voti meruit exaudiri, in revelatione hujus corporis eximii.

Abbas de sepultura dubius

E

facta apparitione redditur certus.

17 Interea summa cum festinatione prælibato Præsuli, scilicet Pabolo, gestæ rei miraculum pandit. Quo audito Pontifex, quasi e somno evigilans, elegantissimum dedit responsum: Si ita habetur, Frater, ut asseris, oportet nos triduanum indicere jejunium sanctæ ac individuæ Trinitatis majestatem implorantes, ut ejus suffragio, qui tam mira dignatus est ostendere, possimus sancta membra, quæ indecenter jacent, in honorabiliorem perferre locum. Tertio itaque jejunio cum pernoctatione peracto, omnis cleri simul et populi conventu facto, corpus sanctissimi viri Carauni coram cornu altaris mirifice cum immenso sepelierunt tripudio. Tanta denique in die illa a corpore sancti Viri emanavit fragrantia, et locus ille inæstimabili suavitate odoris respersus est, ut universali genere odoriferi unguinis crederes totam ædem illam fuisse delibutam, ut omnes qui aderant glorificarent Altitonantem ob tantæ amœnitatis respersionem. Patet namque in hoc mirabili facto, quod ipse Vir sanctus, dum superstite frueretur vita, decantans cum Apostolo, Christi bonus odor sumus Deo, habebat sui pectoris templum virtutum aromatibus delinitum, orationumque copia respersum, ac sanctissimi cœlibatus liliis circumseptum, a cujus corpore tanti odoris effluxerat suavitas. Illud vero vas ligneum, in quo Sancti corpus fuerat humatum, ferreis clavis erat adstrictum: quod non æstus impedimentum, non pluvialis alluvio madefecit per tantorum spatia annorum, sed quasi [lignum] Setim imputribile crederes permanere: unde, usque hodie a multis credentibus lignum et ferrum conservatur ex fide. Multi nempe qui variis infirmantur languoribus, vel si qui typo

F

Corpus elevatur,

sarcophago priori incorrupto,

A typo diabolicæ insultationis agitantur, si ex his super se habuerint, extemplo sanitatis alacritatem recipiunt.

18 Huic siquidem paginæ est necessarium inserere laudem miraculi, quod temporibus sæpe dicti *ob calicem ablatum,* constat Episcopi actum: timore enim, et amore compungimur in observanda reverentia sancti Viri, cum hæc fulgida resonaverint dicta prodigii. Accidit namque, cum quædam parochia vas ad libandum Sacrificium minime haberet, præfatus Pontifex de basilica Carauni unum tribuit calicem parochiæ indigenti, pollicitans ut meliorem in eo restitueret loco. Interea dum nescio qua conditione prædictum reddendi munus intercessit dilatio, sæva statim in eum permovetur divinæ ultionis ira, et rapiuntur *punitus Episcopus,* ab eo salutis organa; et ita febricitantis intromittuntur ægritudinis tormenta, ut exusta corporis medulla vix moveret vel labia. Quadam igitur nocte quispiam e civibus, Dei timore circumdatus, et in sancta religione pleniter fundatus, vidit visione præclara adstantem Angelum et dicentem: Vade, frater, et dic Pabolo Episcopo, ut munus S. Carauni, quod indigne abstulit, celeriter restituat, tuncque
B reparabitur in eo pristinæ sanitatis hilaritas. At ille *et per alium ter ab Angelo edoctum,* ludificante somno putans esse vanum tantæ revelationis mysterium, nemini dicere voluit. Secundo itaque, ei sicut et prius apparens, ait: Cur non innotuisti Pontifici tuo quod tibi fuerat imperatum? Tunc ille mature consurgens, ad sancti viri concurrens sepulcrum, talia prostratus verba toto nisu postulabat, dicens: Immensæ pietatis tuæ, Domine, multitudinem deprecor, ut meritis S. Carauni, si ex te ista processit visio, eadem tertio appareat, et omne dubietatis vulnus procul a me repellat. Denique transacto diei lumine, jam tenebrosæ noctis horridum chaos ingruerat, in stratu solito tradidit sese sopori placido: et ecce Angelus qui ei apparuerat, *monitus, restituto calice sanatur.* jam venit velut frendens: et ignaviam increpans, ait: Cur divinis non obtemperasti monitis, et infidelis Pontifici tuo non illico nuntiasti, quod tibi fuerat imperatum? duplicis te noveris esse reum negligentiæ coram Domino. Exinde evigilans statim a somno, citius ad Pontificis properat occursum, quæ sibi divinitus fuerant ostensa exponens per ordinem cuncta. Legati itaque ad parochiam diriguntur cursu præpeti, et dum ad præfatum refertur locum calicis decus, regreditur ad Præsulem pulchræ salutis desirabile munus. Calice enim basilicæ reddito, Pontifex alacer tripudianti sanitate surrexit a lectulo.

C 19 Prosequamur miraculorum seriem, et adjiciantur inter hæc hagiographa cœlestis misericordiæ gaudia, meritis S. Carauni in quodam homine facta. Vir profecto venerabilis, Sacerdotii infula comptus, nomine *c* Leodegisilus, cum ad evocationem gloriosissimi Regis *d* Chlotharii (cujus adolescens filius gravi tædio infirmitatis dicebatur detineri ita vehementer astrictus, ut nihil aliud autumaretur, nisi ut paratis exequiis mortis obscuritas, vitæ fugaret lumina) proficisceretur; cum *e* socio adolescente *Filius Chlotarii Regis,* [ivit] ad venerandum S. Martini archisterium, ut suffragrante ejus intercessione sanitatis medelam divina ei conferret pietas. Dumque Carnotanam urbem præfatus vir properans præteriret, collegis paulum vel vehiculis reficiendi spatium tribuit; ipse D *EX MS.* vero, continua frugalitate fatigato corpore, dedit se sopori; et, ceu vigilans, vidit virum, vultu Angelico adstantem, et iter sibi percunctantem. Ille autem, *apparentibus SS. Martino et Carauno,* ut res agebatur, ei omnia enarravit. Tunc vir Dei ad illum; Bene, inquit, Frater, quia vadis: sed jam eum Dominus per famulum quidem suum, Dominum Martinum et me servum suum, visitare dignatus est. Et cum ipse Leodegisilus Presbyter personam vel nomen ejus inquireret, civem Romanum, *sanatur.* nomine Caraunum, et urbe Carnotana se passum fuisse, respondit. Et cum Stirpiniaco, juxta evocationem memorati Principis, sæpe fatus vir venerabilis Leodegisilus Presbyter præsentatus fuisset, puerum qui languerat, juxta verbum hominis Dei quod prædixerat, invenit sanitatis gaudio repletum atque renovatum.

20 Quin etiam, quot mirabilia, fugatis doloribus *Alia miracula,* cunctis, super imbecillitates decumbentium frequentissime S. Carauni apparent suffragio, perlongum est evolvere; quia plus clarent fidelium oculis, quam possint comprehendi litterarum memoriis. Quapropter E contumaciæ jaculo percussis, qui potiorem habent affectum detrahendi quam imitandi, felicem arripuimus calicem et sancto processimus silentio. Accipiamus igitur, Fratres, et consideremus tanti Patroni clementiam; et ejus præsidia sub orationum frequentia dignaque reverentia imploremus; ut universa vitia aversemur, singularum virtutum colamus ornamenta; fidei, spei et charitatis innodemur per vincula, cunctorum quoque hostium liberemur incursibus, totiusque sanctitatis decoremur floribus: quatenus in æthereis aulis animis exultantibus Cœlicolarum applicemur cœtibus, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria, cum Patre et Flamine sancto, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Sechranus, *aliis* Sechrannus, Secrannus, Serranus, *civis Carnutensis.*

b Pabolus, *aliis MSS.* Papolus, *interfuit Concilio Parisiensi* 4 *an.* 573, *in quo ejus causa suscepta est adversus Promotum, qui in castro Dunensi Episcopus fuerat constitutus. Idem subscripsit Concilio Matisconensi* 2 *anno* 585.

c *Post dictum* Pappolum *secuti Episcopi* Mainulfus, F Theobaldus, *et dein* Leodegisilus, *aliis* Ledegisilus *et* Lansegisilus, *cujus Successor* Bertegisilus, *si tamen diversus, interfuit Concilio Remensi anno* 624 *aut initio sequentis.*

d *Hic est Chlotharius II, mortuus an.* 628, *de quo ad tumulum S. Carauni legitur inscriptio talis.* Chlotharius Rex Francorum dotavit hanc ecclesiam: *et additur nomen* Lenterici secretarii *et* Lancegisili Episcopi. *Consule Rolliardum in Historia Carnotensi fol.* 163.

e *MS.* Cum ipso adolescente: *sed errorem hic esse aliquem ex antecedentibus et consequentibus apparet: quem verbo uno immutato putavimus corrigendum.*

DE PLURIMIS SANCTIS MONACHIS,

G. H.

MARTYRIBUS THECUE IN PALÆSTINA.

Ex hodierno Romano et Joannis Cassiani Collatione VI.

CIRCA CCCCX.

Tabulæ hodierni Martyrologii Romani celebrant *Monachorum Martyrum memoriam hoc* XXVIII *Maji his* verbis: Thecue in Palæstina sanctorum Monachorum Martyrum, qui tempore Theodosii Junioris a Saracenis occisi sunt: quorum sacras Reliquias accolæ colligentes, summa veneratione illas habuerunt. *Baronius, cui commissa fuerat Martyrologii recognitio, et amplificatio permissa, ex iis quos tunc meliores potuit habere auctoribus; in Annotationibus post factis editisque, non explicat, utrum eos alicubi Sanctorum fastis adscriptos repererit, quod alias non indiligenter notat; unde colligimus ipsum data sibi* B *potestate eo etiam usum, ut quos Sanctorum cultu dignatos olim nosset, nec tamen sciret quo die anni, hunc iis ipse legeret arbitratu suo. Hoc tamen nescio cur dissimulans, et quasi de alterius opere agens, nec præcise sciens unde accepti sint, adscribit in Notis,* videri illos esse, de quibus agit Joannes Cassianus in Collatione sexta de nece Sanctorum cap. I et sequentibus: *Verba Cassiani hæc sunt.*

Memoria in Fastis,

2 In Palæstinæ partibus juxta Thecue vicum, qui Amos Prophetam meruit procreare, solitudo vastissima est, usque Arabiam ac mare mortuum amplissima extensione porrecta. In hac summæ vitæ ac sanctimoniæ Monachi diutissime commorantes, repente sunt a discurrentibus Saracenorum latrunculis interempti. Quorum corpora licet sciremus tam a Pontificibus regionis illius, quam ab universa plebe Arabum tanta veneratione prærepta, et inter Reliquias Martyrum condita; ut innumeri populi e duobus oppidis concurrentes, gravissimum sibi certamen indixerint, et usque ad gladiorum conflictum pro sancta rapina sit eorum progressa contentio, dum pia inter se devotione decertant, quinam justius eorum sepulcra ac reliquias possiderent; aliis scilicet de vicinia commorationis ipsorum, aliis de originis propinquitate gloriantibus; nos tamen vel nostra, C vel quorumdam non mediocriter ex hac parte scandalizantium Fratrum offensione permoti, inquirentesque cur tanti meriti ac tantarum virtutum viri ita sint a latrunculis interfecti, tantumque Dominus passus fuerit erga suos famulos facinus perpetrari, ut viros cunctis mirabiles in manus traderet impiorum: mœsti ad S. Theodorum, singularem in conversatione actuali, perreximus virum..... Cui cum de prædictorum virorum nece querimoniam fudissemus, admirantes tantam Dei patientiam, quod viros scilicet illius meriti taliter interimi permisisset, ut qui alios quoque suæ sanctitatis pondere de hujusmodi liberare tentatione debuerint, ne seipsos quidem præripuerint de manibus impiorum; aut cur Deus admitti in servos suos tantum facinus concessisset; E Beatus Theodorus respondit: Hæc quæstio illorum solet animas permovere, qui parum fidei vel scientiæ possidentes, merita Sanctorum vel præmia, quæ non in præsenti redduntur, sed seposita sunt in futurum, arbitrantur in hujus temporalis vitæ brevitate restitui. *Hæc aliaque Cassianus, quæ apud ipsum legi possunt.*

ex Cassiano,

2 *Idem aliis quoque locis agit de disciplina veterum per Palæstinam et reliquum Orientem Monachorum, videlicet lib.* 3 *Instit. cap.* 3 *et lib.* 4, *cap.* 19, 20 *et* 21: *quæ videntur etiam illis in Thecuæ deserto Monachis, hoc loco laudatis, applicari posse. Utinam autem Cassianus duorum saltem illorum oppidorum, quæ sibi corporum sacrorum Reliquias vindicarunt, nomina indicasset; facilius fortassis reddere possemus rationem, cur in monasteriis Palæstinæ, quorum usibus S. Sabas aliique Typicon ecclesiasticorum officiorum ordinarunt, nulla istorum Martyrum inveniatur memoria. Interim licebit suspicari, distractis (ut dictum est) corporibus, et desolata deinceps manente quam sancti isti Monachi sibi construxerant Laura (nulla enim illius postea mentio in Vita S. Euthymii et aliorum, in quibus Desertum Thecue nominatur aliquoties) neminem fuisse qui martyrii curaret historiam scribere, beneficio cujus omnibus Terræ-sanctæ monasteriis mansissent venerabiles; qui paulatim in oblivionem venerunt, invalescente Saracenorum in cunctis oppidis Palæstinæ dominatu, et Sanctorum in iis celebrium evanescente cultu.* F

et alibi eorum disciplinam exponente.

DE SANCTO RIGOMERO,

G. H.

EPISCOPO MELDENSI IN GALLIA.

Ex Breviario, Saussayo, et aliis.

SEC. V.

Breviarium Meldense, auctoritate Dominici Seguier Episcopi Meldensis ac ejusdem Ecclesiæ Capituli consensu anno* MDCXL *excusum, proponit ad diem hunc* XXVIII *Maji celebrandum festum* S. Rigomeris Episcopi Meldensis, *sub ritu semiduplici, ac Lectiones præscribit de Communi Confessoris Pontificis, cum hac Oratione propria.* Propitiare quæsumus, Domine, nobis famulis tuis, per S. Rigomeri, Confessoris tui atque Pontificis, cujus Reliquiæ in Meldensi requiescunt Ecclesia, merita gloriosa, ut ejus pia intercessione ab omnibus semper protegamur adversis. *Saussayus hoc de eo concinnavit elogium:* Eodem die Meldis S. Rigomeri, itidem Episcopi et Confessoris, pietate, clementia, et misericordia prælucentis, qui post Principium illam Ecclesiam regens, Episcopatu ad Dei voluntatem egregie administrato, sancto fine quievit. *Hæc ibi. Celebratur ejusdem memoria in MS. Florario Sanctorum, itemque in Martyrologio Coloniæ et Lubecæ anno* MCCCCXC *impresso, atque in Additionibus Greveni ad Usuardum anno* MDXV *et* MDXXI *excusis, his ubique verbis:* Civitate Meldis B. Rigomeri, Episcopi et Confessoris. *Fuit olim in eadem diœcesi* Abbatiola S. Rigomeri, Episcopi et Confessoris, *et recensetur inter Ecclesias, quas anno* MIV *Canonicis suis attribuit S. Gilbertus Episcopus Meldensis, cujus Acta dedimus* XIII *Februarii. Fuit quoque* S. Rigomerus *decimus illius urbis Episcopus, et floruit seculo Christi quinto*

cultus sacer 28 Maji.

Reliquiæ.

Abbatiola:

A *quinto. Cetera in obscuro manserunt, quia neque Vita, neque Miracula ejus videntur aliquando scripto tradita fuisse. Refert D. Claudius Castellanus, in extimo suburbii Meldensis termino, etiam hodie reperiri sub nomine* S. Rigomeri *ecclesiam, vulgo* Saint Rogomer *dictam : quæ utrum reliqua sit ex Abbatiola supra memorata incompertum nobis est.*

DE SANCTO THEODULO,

URBIS CONSTANTINOPOLITANÆ EX-PRÆFECTO,

D. P.

MONACHO STYLITA EDESSÆ IN SYRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De vitæ Actis, cultus die, et qualitate ac tempore Præfecturæ gestæ.

CIRCA AN. CCCCL

Vita unde accepta,

Nobile illud Orientalis Ecclesiæ monumentum, continens Sanctorum ad Antiochenum fere Patriarchatum spectantium Vitas, cujus in Laurentiana Florentiæ Bibliotheca partem reperimus, B pro ultimis quatuordecim Maji diebus servituram, uti plenius dictum XVIII hujus ad Vitam S. Syræ: inter alias etiam nobis exhibuit,* βίον καὶ πολιτείαν Θεοδούλου, Ὑπάρχου Κωνσταντινουπόλεως, γενομένου μοναχοῦ καὶ στυλίτου. Vitam et conversationem Theoduli, Constantinopolis Præfecti, facti Monachi et Stylitæ. *Est hæc eodem quo ceteræ ejusdem codicis stylo luculenter explicata, ab Auctore, non coævo quidem; sed qui non omisit annorum numeros aliasque notabiles circumstantias, ab aliis ejusdem Vitæ abbreviatoribus prætermissas. Hanc ergo Latine redditam damus; quia licet ipsum* Theodulum, *neque in titulo* Sanctum *vocet auctor, neque in decursu historiæ; tamen sub finem indicat, ad monumentum ejus, magno Episcoporum et Hegumenorum concursu prope* Edessam *sepulti, frequentes fieri in suum usque tempus curationes; proinde non dubitamus, quin ut Sanctus fuerit in publica regionis illius veneratione.*

cum notitia cultus,

2 *Ita certe crediderunt Constantinopolitanorum Synaxariorum conditores posteriores, in MSS. Mediolanensi bibliothecæ S. Ambrosii et Claromontano Collegii Societatis Jesu Parisiis, aliisque unde accepta Menæa Venetiis excusa. Qui cum exemplum istius Vitæ accepissent ex Oriente, nec scirent cuinam diei adscribendus esset* Theodulus; *dederunt ei titulum* Sancti Patris nostri, *et elegerunt diem* III Decembris, *quo recurre*C *bat anniversaria memoria* S. Theoduli Cyprii, *pro Christo stultum se simulantis. Sed quem Acta non indicant, et isti ignorarunt diem, exprimit in titulo prædictus Codex,* Μαΐῳ κη', Mense Majo XXVIII *Vitam adscribens, cui hac in parte fidem dandam putamus. Etenim Menæorum ac Synaxariorum elogia, multo recentius, et ex ipsa quam damus Historia fuisse sacris libris inscripta, vel ex ipso patet barbarioris linguæ stylo, dum (ut alia omittam)* σαράκοντα *pro* τεσσαράκοντα *scribitur,* σαρακοστὸς *pro* τεσσαρακοστὸς. *Lubet tamen post prædictam Vitam, etiam Epitomen dare ex prædicto MS. Claromontano acceptam.*

et diei 28 Maji, pro quo alibi assumptus 3 Decemb.,

3 *Menæa excusa, nulla præmissa alterius* Theoduli *mentione, de solo hoc nostro agunt, ejusque elogio tale præmittunt distichon :*

Ἐπαρχίαν γῆς οὐρανῶν ἐπαρχίας
Ὁ Θεόδουλος ἀντέδωκεν ἐμφρόνως.
Quam bene terreni Theodulus culmen honoris,
Perpetuo sapiens mutat honore poli!

E *in Menæis ac Synaxariis.*

Alludit auctor distichi ad titulum Ἐπάρχου Præfecti. *Fuit autem* Theodulus, *uti jam dictum,* Præfectus Urbis Constantinopolitanæ; *itaque habet Vita et Elogium Synaxarii Claromontani. In Menæis vero dicitur,* Πατρίκιος καὶ Ἔπαρχος τῶν Πραιτωρίων. *Diversi omnino fuerunt Constantinopoli,* Præfectus urbis et Præfectus Prætorii, *æque ac Romæ : et ad alterutrum officium indifferens est titulus, qui ei datur in Menæis,* τοῦ ἀπὸ Ἐπάρχων, ex Præfectis.

Dignitas Præfecturæ ab eo gestæ in seculo,

4 *Sed si Præfectus Prætorio* Theodulus *fuisset, imperante Theodosio magno; fieri vix posset ut ejus nomen non inveniretur in Codice Theodosiano, ubi nullo non anno Theodosii inveniuntur plures leges, ad hujusmodi Præfectos directæ, unde eorumdem series integra haberi potest; non item Præfectorum urbis, ad quos multo pauciores leges extant, et pro annis* CCCLXXXVII *et quatuor sequentibus omnino nullæ : ut si horum annorum rescripta ad Urbis Præfectos data extarent, credi possit* Theoduli *nomen in his inveniendum fuisse. Atque hinc porro ætas illius quadamtenus definiri potest : agebat enim annum vitæ, quando abdicata Præfectura et conjuge sepulta columnam suam ascendit,* F *quadragesimum secundum, natus proinde post annum* CCCXL ; *et in eadem columna vixit annis* XLVIII, *adeoque nonagenarius obiit, post annum* CCCCXXX.

ætas vitæ,

5 *Utilis porro est hujus Vitæ lectio, non tantum propter exemplum contempti seculi a viro tantæ dignitatis ; sed etiam propter adjunctam de* Cornelio Citharœdo Damasceno *narrationem, qui unico heroicæ caritatis actu, parem* Theodulo *sanctitatis et gloriæ gradum promeruit, quare hanc potissimum partem ex Vita* Theoduli *describendam et populo proponendam judicarunt Synaxariorum prædictorum collectores.*

ejusque legendæ utilitas.

VITA

VITA

Ex MS. Medicæo Bibliothecæ Laurentianæ Florentiæ Plut. IX, *Cod.* XIV.

Interprete Daniele Cardono Societatis Jesu.

CAPUT I.

Præfectura generose abdicata, nequidquam obnitente uxore.

Theodulus Præfectus urbis CP.

Magno Theodosio res Imperii curante, Theodulus quidam extitit, cui ab optimo Imperatore commissa erat Constantinopolinæ urbis Præfectura. Hic, cum subeundæ aliquando mortis memoria ob mentis oculos ei nullo non tempore versaretur, magna cum solicitudine et in perpetuo Dei timore vitam traducebat, summa fide et religione traditæ sibi Præfecturæ munus ac dignitatem sustinens, et plurimas eleemosynas occulte faciens. Noverat quippe quam varia quamque impedita sit vitæ humanæ ratio : B inconstantiam divitiarum, principatuum vanitatem, et, quam falso nomine gloriam homines appellant, caducorum foliorum instar huc illuc ferri ac referri, et in terram ad extremum prosterni. Sed illud præcipue versabat animo, quam gravis homini et molesta mors tandem accideret. Nec id quidem immerito, cum qui hodie vivit ac viget homo, postera sæpe luce in vivis non sit, nec apud nos unquam deinceps versetur. Considerabat rerum omnium humanarum instabilitatem et conversiones, et ægre inde ipsi erat. Cum vero rapinas quotidianas et violentiam, avaritiamque inter mortales grassantem attentius secum cogitaret; tum præcipue mentis oculo in divinam longanimitatem et benignitatem altius defixo, non sine lacrymis sic ratiocinabatur : Omnis quidem virtus hominem qui in ea se exercet probatum Deo acceptumque efficit, quemadmodum cum agricolæ laborum impensorum jactique seminis messis quædam jucunda et expectata exhibetur : alia tamen est altera præstantior, omnium vero præstantissima tolerantia. Ipsa videlicet operis cujusque boni rationem haud inanem continet, virtutesque ceteras nec inertia flaccescere permitit, neque negligentia corruere, sed nec in eam quæ ad mortem deducit viam patitur quemquam per desperationem trahi; atque ut breviter quod res est dicam; Patientia virtutum omnium sedes ac thronus, gaudium quoque earumdem et firmamentum est constituta; sustinens igitur sustinebo Dominum, et ipse faciet mecum bonitatem.

assidua mortis meditatione :

ad severiorem vitæ rationem incitatus,

C

mundi vanitatem uxori ob oculos ponit,

2 Post aliquod inde temporis intervallum, vocata ad se uxore sua Procla, ita eam est allocutus : Hæc, o domina ac uxor mea, divini Pauli scimus esse documenta, ut cogitemus tempus esse breve, et quod reliquum est, ut qui habent uxores, tamquam non habentes sint, et qui gaudent, tamquam non gaudentes, et qui emunt, tamquam non possidentes, et qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur; præterit enim figura hujus mundi. Sed et Psalmista David similia nobis testatus est in Psalmis suis, ita pronuntians : Dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni; si autem in potentatibus, octoginta anni : si tamen regnum quis cœlorum consequatur : alias enim etiam octoginta anni, in misera hac et calamitosa vita traducti, rationem habent diei hesternæ, quæ præteriit. Sed quæ tandem vitæ hujus dicenda est utilitas, aut quid ex ea in rem nostram fructus potest colligi, nisi quod sapientissimus quidam orator nos docuit : Vanitas va-

¹ Cor. 7, 29

Ps. 89. 10

Eccl. 1, 2

Ἐν ταῖς ἡμέραις Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου βασιλέως ἦν τις, Θεόδουλος ὀνόματι, τὴν Ἐπαρχότητα τῆς πόλεως ἐμπεπιστευμενος ὑπὸ τοῦ γαληνοτάτου Βασιλέως. Οὗτος διαπαντὸς πρὸ ὀφθαλμῶν εἶχεν τὸν θάνατον, ὅθεν ἐν πολλῇ ἀγονίᾳ καὶ φόβῳ Θεοῦ διῆγεν, καὶ ἐν εὐσεβείᾳ ἐδιοίκει τὴν ἐμπεπιστευμένην αὐτῷ ἀρχὴν τῆς Ἐπαρχότητος, ποιῶν ἐλεημοσύνας πολλὰς κατὰ τὸ λεληθός. Ἑώρα γὰρ τὰ ἐν τῷ βίῳ κυλίσματα καὶ σκελίσματα. Ἑώρα τὸν ἄστατον πλοῦτον, καὶ τὴν ἄλογον δυναστείαν, καὶ τὴν E δόξαν τὴν ψευδώνυμον, ὡς φύλλα τὰ μάτην ὧδε κἀκεῖσε φερόμενα καὶ περιφερόμενα, καὶ εἶθ᾽ οὕτως εἰς γῆν ἀποπίπτοντα. Ἑώρα πῶς, δεινὸν μὲν καὶ ἀνθρώπου θάνατος. Πῶς γὰρ οὐ; τοῦ σήμερον ὄντος, καὶ αὔριον οὐκ ἐσομένου, οὐδὲ πρὸς ἡμᾶς ἀναλύοντος. Ἐθεώρει τὰ γινόμενα ἄστατα καὶ ἀλληλοκατάλληλα, καὶ ἠγωνία. Ἐθεώρει τὰς ἁρπαγὰς, καὶ τὰς ἐπηρείας, καὶ πλεονεξίας τὰς ἐφεκάστης γινομένας, καὶ ἐνατενίζων τὸ ὄμμα τῆς διανοίας πρὸς τὸν μακρόθυμον καὶ φιλάνθρωπον Θεὸν, μετὰ δακρύων ἔλεγεν· Πᾶσα μὲν ἀρετὴ δοκιμὸν τὸν ἀθλητὴν ἀπεργάζεται, καὶ λαμπρὸν τῷ γεωργῷ τὸ θέρος ὁρᾶσθαι καὶ προσδοκᾶσθαι δίδωσιν. Πλὴν ἀρετὴ ἀρετῆς δοκιμωτέρα καθέστηκεν. Ἡ ὑπομονὴ δὲ πασῶν τῶν ἀρετῶν ἐστιν ἐντιμωτέρα, αὐτὴ γὰρ ἑκάστης ἀγαθῆς πράξεως συνέχει τὴν ὑπόστασιν, καὶ οὐδὲ ῥαθυμίᾳ ταύτας φθαρῆναι συγχωρεῖ, οὐδὲ ὀλιγωρίᾳ πεσεῖν. Οὐ μὴν ἐξ ἀπογνώσεως εἰς ἑτέραν ὁδὸν τραπῆναι τὴν εἰς θάνατον ἄγουσαν· καὶ συντόμως εἰπεῖν· Ὁ θρόνος τῶν ἀρετῶν ἡ ὑπομονὴ, καὶ ἡ χαρὰ, καὶ ἡ βακτηρία καθέστηκεν. Ὅθεν ὑπομένων ὑπομενῶ τὸν κύριον, καὶ αὐτὸς ποιεῖ χρηστότητα.

2 Εἶτα ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν προσκαλεσάμενος ὁ αὐτὸς Θεόδουλος Πρόκλαν την ἑαυτοῦ γυναῖκα, ἔφη πρὸς αὐτήν. Κυρία μου, δεδιδάγμεθα ἐκ τοῦ θεσπεσίου Παύλου, ὡς ὅτι ὁ καιρὸς συνεσταλμένος· ἐπὶ τὸ λοιπὸν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν, καὶ οἱ χαίροντες ὡς μὴ χαίροντες, καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες, καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ ὡς μὴ καταχρώμενοι· F παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ψαλμῳδὸς Δαβὶδ διεμμαρθυρήσατο ἡμᾶς, ἐν στιχοῖς ψαλμῶν οὕτως βοῶν· Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἑβδομήκοντα ἔτη, ἐὰν δὲ ἐν δυναστείαις, ὀγδοήκοντα ἔτη· Καὶ μὴν καὶ βασιλείαν οὐρανῶν κληρονομῆσαι· ὀγδοήκοντα γὰρ ἔτη πρὸς ἐκεῖνον τὸν ἀτελεύτητον αἰῶνα ὡς ἡμέρα ἡ χθὲς ἡ παρελθοῦσα λογισθήσεται. Τί δὲ ἔστι τὸ κέρδος τοῦ βίου τούτου, ἢ τί τὰ ἐξ αὐτοῦ πoριζόμενα, δεδιδάγμεθα παρά τινος ἀνδρὸς πανσόφου ῥήτορος, ὅτι ματαιότης ματαιοτήτων τὰ πάντα ματαιότης. Οὐδὲν οὖν, Κυρία μου, εισενηνόχαμεν εἰς τὸν κόσμον, ἀλλ᾽ οὐδὲν ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα. Ποῦ γάρ εἰσιν οἱ πρὸ ἡμῶν ἅπαντες; Οὐ προτελευτήκασι, καὶ εἰς γῆν βληθέντες διεφθάρησαν; Τί δὲ ὁ βίος οὗτος; Οὐ καπνὸς, καὶ σπόδος, καὶ ἀράχνη, καὶ φαντασία καὶ ὄναρ;

3 Δεῦρο οὖν ἀνάσχου μου τῆς καλῆς συμβουλίας, ὦ Κυρία μου, καὶ ἐξευμενοισώμεθα τὸν Θεόν. Βραχὺς γὰρ ἡμῖν ὁ τοῦ βίου τούτου καιρός. Νήψεως δὲ οὐ τῆς τυχούσης ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ πολλῆς καὶ ὑπερβαλλούσης δεόμεθα, ἵνα μὴ τῶν τεταγμένων ἡμῖν εἰς ἐργασίαν καιρὸν ἀκαίρως παραδεύσωμεν, μηδὲ φορτίον καθεαυτὸν σωρεύσωμεν, ὃ βαστάζειν μὲν βαρὺ, κατέχειν δὲ ἐλεεινὸν, νωτοφορεῖν δὲ τρισάθλιον, ὃ τὸ πῦρ τῆς γεέννης ὀσφρανθὲν ἕλκει πρὸς ἑαυτὸ, καὶ ὁ σκώληξ ὁ τιμωρῶν ἐπιπηδᾷ τῷ κομίσαντι, ἐσθίει

A ἐσθίει δὲ δι' ἑαυτοῦ, καὶ δαπανᾷ, καὶ σπαράττει τὸν φέροντα. Μέχρι οὖν τίνος, Κυρία μου, ἡμεῖς πρὸς τὰς ἀνοήτους τιμὰς καὶ δόξας ἐφελκόμεθα; τί ἡμᾶς ὀνήσει ὁ ἄκαιρος πλοῦτος, ὁ ψεύστης καὶ δραπέτης; Καὶ γὰρ ὁ Δαβὶδ ἐφεκάστης μελῳδεῖ λέγων, Πλὴν μάτην ταράσσεται πᾶς ἄνθρωπος, θησαυρίζει γὰρ καὶ οὐ γινώσκει τίνι συνάξει αὐτά. Ἀνάσχου οὖν μοι, ὦ Κυρία μου, καὶ διαπωλήσαντες ἅπαντα τὰ ὑπάρχοντα ἡμῖν, διανείμωμεν αὐτὰ τοῖς χρείαν ἔχουσιν, καὶ εἶθ' οὕτως ἀποταξώμεθα τῷ βίῳ τούτῳ τῷ ματαίῳ, καὶ ἀλοκότῳ, καὶ ἐξουδενωμένῳ, ὅπως μεθιστάμενοι τούτου ἐκεῖσε κληρονομήσωμεν τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν. Οὐδὲν γὰρ ἐπίμενον, πάντα δὲ πρόσκαιρα, καὶ παρεπίδημα.

4 Ἡ δὲ τοῦτον ἀκούσασα καὶ περίδακρυς γενομένη, ἔφη πρὸς αὐτόν· Κύριέ μου, οὕτως με μεμίσηκας, ὅτι ἀποστασίαν ἐξ ἐμοῦ ἤδη μελετᾷς; Τί τὸ γεγονὸς, οὐκ οἶδα· ἐν τίνι δέ σου παρήκουσα, ἀγνοῶ. Τί δέ; Οὐκ ἀβαρῆ ἐμαυτὴν διεφύλαξα πρός σε μέχρι τοῦ δεῦρο; Οὔπω ἔτη εἰσὶ δύο, ἀφ' οὗ συνήφθην σοι, καὶ ἤδη κατωλιγώρησας τῆς ἐμῆς συνοικήσεως; Οἴμοι τῇ ὀρφανῇ καὶ ἀθλίᾳ! Τάχα δὲ καὶ χήραν ἐμαυτὴν ἐξαίφνης ὁρῶ. Οἴμοι! τῇ μηδὲ πρὸς παραμυθίαν ἐσχηκυίᾳ τέκνον, ἵνα κἂν κατοπτριζομένη τούτου τὸν χαρακτῆρα, ἐφεκάστης
B ὥρας ὁρῶ τὸν οὕτως ἄφνω ἀπολακτίσαντά μου. Ἐβούλου, Κύριέ μου, ταύτην τὴν μερίδα ἐπιλέξασθαι. Τί με ἀθλίαν καὶ ὀρφανὴν λαβὼν ἐταπείνωσας. Ποίᾳ δὲ ψυχῇ καὶ προθυμίᾳ τὸν μονήρη βίον ὑπαλλάξω, παρθενίαν μὴ κεκτημένη; Οὕτως προέθου τῷ Θεῷ συνοικεῖν μοι; Οὐκ ἐνθυμῇ φόβον Θεοῦ καὶ κρίσιν, καταλιμπάνων με ξένην καὶ ὀρφανὴν, ἀτεκνόντε καὶ ἄνανδρον; Οὐκ ἤκουσας Παύλου λέγοντος, Δέδεσαι γυναικὶ, μὴ ζήτει λύσιν; ὁμοίως δὲ, Μὴ ἀποστερῆτε ἀλλήλων, εἰ μή τι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάζητε τῇ προσευχῇ, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἦτε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς. Καὶ πάλιν αὐτὸς ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ γράφων πρὸς Κορινθίους ἔλεγεν, Τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλω, οὐκ ἐγὼ, ἀλλ' ὁ Κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι, ὁμοίως δὲ καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. Καὶ ἄλλα τε πάμπολλα ὁμιλήσασα πρὸς αὐτὸν, καὶ πολλῶν δακρύων ἐξ ἀμφοτέρων φερομένων, διετέλεσαν τὴν ἅπασαν ἡμέραν νήστεις. Ὀψίας δὲ γενομένης ὑπανεχώρισεν Πρώκλα ἐν ἰδιάζοντι κοιτῶνι, τὴν ἅπασαν νύκτα δακρύουσα τὴν ἀποστέρησιν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς.

5 Πρωίας δὲ γενομένης ἀναστὰς ὁ Θεόδουλος προσῆλθεν, τῆς τάξεως αὐτὸν δεξαμένης κατὰ τὸ ἔθος, καὶ συνήθους ἀνελθὼν ἠσπάσετο τὸν Βασιλέα (ἠγαπᾶτο γὰρ λίαν ὑπ' αὐτοῦ, οἷα δὴ ὡς τὰ χρηστὰ καὶ θεοπρεπῆ εἰσηγούμενος τῇ αὐτοῦ ἡμερότητι) καὶ προσελθὼν αἰτεῖ λι-
C παρῶς τὴν αὐτοῦ γαληνότητα ἀνεθῆναι τοῦτον τῆς φροντίδος τῆς αὐτῆς ἐπαρχότητος, καὶ διαδοχῆς τυχεῖν, ἀσθένειαν σώματος προβαλλόμενος. Καὶ δὴ πειθαρχήσας τούτῳ ὁ αὐτὸς ἀήττητος Βασιλεὺς, τοῦτον παῦσαι τῆς ἀρχῆς, ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ προεχειρήσατο. Γνόντες δὲ οἱ ἀπὸ τῆς πόλεως τὴν Θεοδούλου διαδοχὴν, συνέδραμον ἅπαντες, καὶ καταλαβόντες τὰ πρὸ τοῦ παλατίου ἐβόων ὁμαθυμαδὸν λέγοντες. Βασιλεῦ φιλόχριστε, τὰς φωνὰς τῶν δούλων σου μὴ παρίδῃς, τὰ Θεοδούλου ἔργα νίκας ἐπάγει τῇ βασιλείᾳ σου, τὰ δίκαια τούτου τὴν σὴν βασιλείαν φυλάττει, ἡ ἁγνότης τούτου πᾶσαν ἀδικίαν ἀπελαύνει. Βασιλεῦ ἀήττητε, τολμῶμεν κράζειν· Θεόδουλον μὴ διαδέξῃ.

6 Καὶ ἄλλας δὲ πλείστας φωνὰς ἐπαφέντες, σιγῆς γενομένης ὁ Βασιλεὺς ἐκφωνήσας ἔφη· Καὶ πρὸ τῆς ὑμετέρας ἐκβοήσεώς τε καὶ μαρτυρίας, ἐπιστάμεθα τὰ τοῦ ἡμετέρου ἀνθρώπου, λέγω δὴ τὰ κατὰ τὸν Θεόδουλον, καὶ ὅτι τὰ ἡμέτερα φρονήσας τε καὶ πράξας ἐπαίνετος καθεύτηκεν παρὰ τῇ ἡμετέρᾳ γαληνότητι. Ἡ βασιλεία γὰρ ἡμῶν τὴν ἅπασαν πικρίαν εἰς γλυκύτητα μεταφέρει· τοὺς γὰρ ἀνημέρους καὶ ἄλλως πως διακειμένους μεταριθμίζουσα, ἐπὶ τὸ δέον καθίστησιν· πρὸς γὰρ τὸ ἡμέτερον νεῦμα ἀρέσκειν ἐπείγονται, τοῖς ἔργοις ὁμολογοῦντες τὴν δουλείαν. Γνωστὸν οὖν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν, ὡς οὐ θελήσει ἡμετέρᾳ τοῦτον ἐπαύσομεν τοῦ θρόνου τῆς Ἐπαρχότητος,

nitatum et omnia vanitas. Nihil igitur, Domina, in D hunc mundum intulimus, sed nec auferre quidquam nobiscum poterimus. Quo nunc, putas, loco versantur quotquot ante nos vixerunt homines? Nonne omnes vivendi finem fecerunt, et in sepulcra illati, tandem abierunt in cinerem? Ipsa vero vita nostra quid est? nonne fumus et pulvis et tela aranei, et vana imaginatio et somnium?

Ex MS. Florent.

3 Meis igitur consiliis aures præbe, ac Deum nobis reddamus propitium. Modicum enim nobis spatium vivendi superest: vigilandum enim et sobrie admodum agendum nobis est, ne concessum nobis tempus ad ea quæ recte sunt præscripta opere exequendum, sine fructu sinamus effluere; neve illud in nos miseriarum pondus ultro trahamus, quod tollere sit gravissimum, sustinere miserum, portare calamitosissimum, quodque graveolens ille ignis gehennæ secum trahit, et quod qui fert a verme mordente continuo invaditur, qui quem invasit, eumdem comedere, consumere, et perdere nequaquam cessat. Quousque ergo, Domina mea, a falsis honorum ac gloriæ imaginibus seduci nos patiemur? Quid boni ab intempestivis et fugacibus, ac minime E veris divitiis expectamus? singulis illud diebus sanctus nobis David inclamat: Verumtamen vane conturbatur omnis homo. Thesaurizat enim, et ignorat cui congregabit ea. Me igitur audi; divitias nostras omnes pretio divenditas in egenos distribuamus, atque ita fallaci huic atque inani et contemptibili instituto vivendi nuntium remittamus; ut cum ex vita hac erit abeundum, regno cœlorum potiri nobis non negetur. Nihil enim stabile in mundo isto reperias, sed temporaria cuncta et citissime transeuntia.

eique consilium suum probare conatur:

Ps. 38 12
Ps. 38, 7

4 His omnibus illa auditis, ac fusis ubertim lacrymis, ita maritum compellat: Itane, Domine mi, uxorem tuam odio cœpisti habere, ut ab ea jam nunc divortium meditari volueris? Quid hoc obsecro rei est? Nescio equidem quam ob causam displicere tibi tantopere potuerim. Quid enim? nonne in hoc usque tempus cum omni erga te modestia me ipsam gessi? Vix duo jam anni sunt elapsi ex quo tempore sancta tecum matrimonii lege conjuncta sum, et ecce adeo cito mei te convictus tædium capit. Hei mihi viduæ ac miseræ, quæ meo me conjuge derepente orbatam video! Hei mihi, quæ nec ullam hactenus, ad aliquod saltem doloris levamen, prolem suscepi, ut vel imaginem ejus intuens omnibus diei horis illum habeam præ oculis, qui me sic repente deseruit. Tute F ipse, Domine mi, hanc ut partem eligerem auctor fuisti. Quid me infelicem viliori nunc conditione esse fecisti? Qua enim mente, quave audacia, post amissam virginitatem, transibo ad vitam religiosam? Siccine coram Deo proposuisti mecum vivere? neque eum timens judicium recogitas, qui me peregrinam, orbam, sine prole, sine marito dimittis? Numquamne illam Apostoli vocem percepisti: Alligatus es uxori, noli quærere solutionem: et alibi: Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: et iterum revertimini in id ipsum, ne tentet vos satanas? ac rursum in ea ipsa ad Corinthios epistola sic loquitur: Iis autem qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere.... Et vir uxorem non dimittat. Hæc et multa alia cum ad maritum dixisset, non sine multis utrimque lacrymis, toto eo die cibi potusque expers mansit. Sub noctem deinde in suum se conclave sola recipiens, in diem usque posterum multis cum lacrymis viri sui mentem consiliumque deflevit.

cui illa frustra se opponit.

1. Cor. 7, 5, et 27

Ibidem 10 et 1

5 Ut primum illuxit confestim e lecto se proripiens Theodulus, ex muneris quod obtinebat præscripto, Imperatorem salutaturus de more abiit (Theodulum hic quippe amabat tenerrime quem scilicet

Theodulo munus abdicante

EX MS. FLORENT.

A scilicet nihil non imperatoria dignum mansuetudine ac bonitate noverat suadere ac agere) ab eoque impetrare contendit, ut cum bona ejus venia Præfecturæ curam deponere, et successorem accipere posset, infirmitatem corporis causatus. Qua ratione persuasus inflexibilis alias Imperator, ut quietem ei ab officio concederet, alium Præfectum, in locum ejus substituit. Sed didita abdicationis hujus per urbem fama, ingens civium factus est ad Palatium concursus, ita Imperatorem unanimiter compellantium : Christi amantissime Imperator, civium ac servorum tuorum voces votaque ne rejicias. Eximia Theoduli integritas Deum regno tuo propitium et te victorem præstat : Theoduli virtus Imperium tuum stabile facit esse ac firmum : hujus innocentia omnem a nobis injustitiam submovet. Has igitur, invicte Imperator, ad te voces audemus emittere : Theodulum Præfectura abire ne patiaris.

queritur populus.

6 Multa alia cum adjicerent, facto deinde silentio, Theodosius multitudinem ita est allocutus : Ante etiam, o cives, quam præclarum hoc de Theodulo voce unanimi testimonium ferretis, viri virtus atque integritas nobis erat perspecta, et quo modo earum quæ mihi præsertim in amore sunt virtutum sectator egregius semper extiterit, ac meritam inde a nobis laudem consecutus sit. Nostra sane imperium B gubernandi ratio amaritudine nulla permisceri, sed suavitate potius clementiaque abundare amat. Feociores quippe et eos qui moribus apparent non omnino probatis ad meliora reducens, in id quod rectum justumque est suaviter inclinat, atque ita ad nutus omnes nostros observandos, suamque subjectionem ipsis demonstrandam operibus facile impelluntur. Hoc ergo vobis qui adestis universis notum sit, quod Theodulum hunc, non sponte et voluntate nostra, Præfectura sinamus abire, sed ipsiusmet precibus et flagitationi clementer annuamus. Etenim sic nos imperio præsumus, ut pietatem ac religionem omnis in illud redundantis boni fontem putemus et radicem, justasque omnes subditorum nostrorum petitiones frustra esse minime patiamur. Quondam nobis, ex quo Reges constituimur, ita et non aliter persuasum semper fuit, æquis subditorum postulationibus benigne annuendum et gratificandum esse. Majorem scilicet gloriam in humanitate bonitateque, quam in ipsa Imperatoria dignitate constitutam esse arbitramur: nec aliud nobis e regno fit reliquum, cum ipsum tandem deserendum sit. Quando igitur moriendi necessitate omnes premimur, hoc agamus, ut pulchre ac religiose et absque vituperio temporarium hoc imperium administremus, quo illud in recta Domini nostri Jesu fide solidum firmumque teneamus, nosque ipsi Christo nequaquam displiceamus. Hunc igitur, quemadmodum dixi, Præfecturæ onere ad tempus aliquod, ob invaletudinem, visum est liberare ; qua confirmata antiquæ rursum dignitati mandato nostro restituendus est, si tamen adhuc superstites tum simus : Imperatoris igitur vestri nutibus obsequentes, pacifice domos vestras repetite. His auditis, ad sua se unusquisque civium retulit, magna cum laude de imperio Theodosii sentiens et loquens.

quem Imperator benigne placat.

D ἀλλὰ τῇ ἀξιώσει αὐτοῦ ἐπενεύσαμεν. Ἡ γὰρ ἡμετέρα βασιλεία, ἐξ ἀρχῆς πηγὴν καὶ ῥίζαν τὴν εὐσέβιαν κεκτημένη, πᾶσιν οἶδεν τοῖς ὑπηκόοις τὰς αἰτήσεις ἀπονέμειν· ὅτι γὰρ οὕτως δοξάζομεν, καὶ οὐκ ἄλλως, ὡς ὅτι Βασιλεῖς κατεστάθημεν, ἐφ᾽ ᾧ τὰς δικαίας αἰτήσεις ἑκάστῳ προσιόντι διδόναι τε καὶ χαρίζεσθαι. Σεμνυνόμεθα γὰρ ἐπὶ τὴν φιλανθρωπίαν μᾶλλον ἢ ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ· οὐ γὰρ ἔχει τι λεῖπον αὐτῇ, ἵνα τὸ πλέον ἁρπάσῃ. Θνῆτοι οὖν ὄντες, σεμνῶς καὶ φιλοθέως καὶ ἀκαταγνώστως κατὰ τὴν πρόσχαιρον ἡμῶν βασιλείαν διεξέλθωμεν, ὅπως εὐαρεστήσαντες τῷ Χριστῷ, ταύτην βεβαίαν ἐν τῇ πίστει τοῦ Κυρίου ἡμῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὀρθὴν τηρήσωμεν, ἄσειστον καὶ ἀκλυδώνιστον. Πρὸς μικρὸν οὖν ἐπαύσαμεν τοῦτον νοσιλευόμενον, καθάπερ ἔφη· ἔπειτα τοῦτον τῷ θρόνῳ ὑγιασθέντα κελεύσει ἡμετέρᾳ ἐγκαταστήσωμεν, εἴ γε καὶ περιεσώμεθα. Ἀναχωρήσατε οὖν ἐν εἰρήνῃ, τῷ νεύματι τῆς ἡμετέρας βασιλείας ἐξακολουθοῦντες. Τούτων ἀκούσαντες ἅπαντες οἱ ἀπὸ τῆς πόλεως, ἕκαστος ἀνεχώρησεν ἐπὶ τὸ ἴδιον ἔργον, εὐφημῶν τὴν ἀληθῶς φιλάνθρωπον βασιλείαν. E

CAPUT II

Superatis denuo uxoris blanditiis, ac ea tandem ipsa mortua, vitam in columna ducit.

Theodulum denuo uxor aggreditur,

Procla interim de re tota multorum sermonibus facta certior, sibique plane persuadens, eum in finem C a religiosissimo Principe maritum suum petiisse ac impetrasse abdicationem magistratus, ut vitæ solitariæ totum sese traderet, magno dolore affecta fuit. Cum igitur is ad prandium ut solebat secederet, ad illius se pedes Procla abjecit, ac multis cum lacrymis ita maritum allocuta est : Hei mihi miseræ, Domine mi, quæ procul dubio a viduitate haud longe me abesse conspicor. Video enim, video in eo quod cœpisti consilio te perstare, quæ res ad doloris vitæque extremum me deducit. Inexplicabilem quippe animi mœrorem, et vitæ solitariæ a te amplectendæ propositum, hæc adeo subita Præfecturæ tuæ renuntiatio mihi certum reddidit; nunc vero quid tandem actura sim nescio. Cumque deinde dies in vesperum inclinaret, sic eum denuo compellare est aggressa : Domine, inquit, ne quæso pecces aliquo modo contra famulam tuam : peregrina quippe et ab omnibus destituta, nescio quo me vertam : loquere obsecro et exhilara vultum meum : deficio enim præ mœrore, atque conturbor neminem habens auxiliatorem. Quis mihi malum hoc imprecando intulit? quis me oculus subito fascinavit? Heu quanta in mala repente incidi? Cur non in utero materno haustum infeliciter vitæ spiritum emisi? cur edita in lucem, eadem non e vestigio fui privata? cur non ab utero in sepul-

Γενομένων δὲ τούτων καὶ λεχθέντων ἀνηγγέλθη μὲν τῇ Πρόκλῃ τὸ κατὰ μέρος τῶν γεγενημένων, καὶ πιστωθεῖσα ὅτι τούτου χάριν τὴν διαδοχὴν ᾐτήσατο παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου Βασιλέως, ἐφ᾽ ᾧ τὸν μονήρη βίον ἀσπάσασθαι, F ἐν ἀδημονίᾳ πολλῇ ὑπῆρχεν. Ἀναχωρήσαντος οὖν τούτου κατὰ τὸ εἰωθὸς πρὸς ἄριστον, δραμοῦσα Πρόκλα προσέπεσε τοῖς ποσὶν αὐτοῦ, δακρύουσα καὶ λέγουσα· Οἴμοι, Κύριέ μου, ὅτι ἐπ᾽ ἀληθείας ὁρῶ ἐμαυτὴν χηρεύουσαν· βλέπω γάρ σε παρασκευαζόμενον ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐναγώνιος ὑπάρχω. Λύπην γάρ μοι ἄφατον καὶ πίστωσιν ἀναχωρήσεως προσεξένησεν ἡ διαδοχὴ τῆς σῆς ἐπαρχότητος, καὶ τί ποιῆσαι οὐκ οἶδα. Εἶτα ἑσπέρας καταλαβούσης προσελθοῦσα πάλιν εἶπεν πρὸς αὐτόν· Κύριέ μου, μηδαμῶς ἔχε a κιλίδα τὴν οἵαν οὖν κατὰ τῆς δούλης σου· ξένη γὰρ οὖσα καὶ ἀπερίστατος ποῦ περιστραφῆναι οὐκ οἶδα. Λάλησον δή μοι λόγον καὶ ἱλάρυνόν μου τὸ πρόσωπον, ὅτι ἐξέλιπον ἀπὸ λύπης· ταράσσομαί γὰρ μηδένα εἰς βοήθειαν κεκτημένη. Ἆρα δέ τις κατηράσατό με τὴν κατάραν ταύτην; ὢ ποῖος ὀφθαλμὸς ἐβάσκανέν με ἐξαίφνης! ὢ ποίῳ κακῷ περιέπεσα! Διά τί μὴ ἐκ κοιλίας μητρός μου ἐτελεύτησα, ἐκ γαστρὸς δὲ ἐξελθοῦσα οὐκ ἀπολόμην; Ἵνα τί μαστοὺς ἐθήλασα μητρός μου, καὶ οὐκ εὐθὺς εἰς μνῆμα κατήντησα; Ἵνα τί δίδοται τοῖς ἐν πικρίᾳ φῶς, ζωὴ δὲ τοῖς ἐν ὀδύνοις ψυχαῖς, οἳ ἱμείρονται τοῦ θανάτου, καὶ οὐκ ἐπιτυγχάνουσιν ἀνορύσσοντες ὥσπερ θησαυρούς, περιχαρεῖς δὲ γίνονται ἐὰν κατατύχωσιν τούτου; θάνατος γὰρ ἀνδρὶ ἀνάπαυσις, καθὰ

A ὁ δίκαιος ἐκεῖνος Ἰὼβ διεξελθὼν ἐδίδαξεν. Ὅρα μὴ ζητηθῇ παρά σου ἡ ψυχή μου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τῇ φοβερᾷ καὶ φρικτῇ. Ὅρα μὴ καταπροσέλθω σου ὡς παραιτίαν σου πλημμελήσασα· ἡ γὰρ νεότης ματαιότητα κατεργάζεται.

8 Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐδάκρυσεν, καὶ περιδραξαμένη τῶν ποδῶν αὐτοῦ, γοερᾶς φωνῆς ἐπαφίει λέγουσα. Οἰκτείρησόν με τὴν ἀπερίστατον δούλην σου, σπλαγχνίσθητι εἰς τὴν μόνωσίν μου, καὶ εἰς τὴν ὀρφανίαν μου, σπλαγχνίσθητι εἰς τὴν ξενιτείαν μου· μὴ συγχωρήσῃς με, κύριέ μου, εἰπεῖν, καὶ εἰς τὴν χηρείαν μου. Καὶ ταῦτα λέγουσα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, ἐχαύνωσεν αὐτὸν τῆς προθέσεως, καὶ προσθεῖσα ἔλεγεν· Κύριέ μου, περὶ μὲν τῶν χρημάτων, καὶ κτημάτων καὶ ἀργυρίου, καὶ κοσμίων, καὶ ἄλλων λοιπῶν, οὐκ ἐναντιοῦμαι τῇ καλῇ σου προθέσει, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ καὶ χαίρω καὶ ἀγαλλιῶ καὶ συγκοινωσῶ σοι. Διαπωλήσας δίδου ὡς βούλει (δεδιδάγμεθα γὰρ ὡς ὅτι ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἁγίοις Εὐαγγελίοις ἐξεφώνησε λέγων, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ ποιῶν ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων ἀδελφῶν μου, καὶ μοι ἐποίησεν) Ἐν μηδενὶ οὖν ἀποστῇς τῆς καλῆς σου καὶ ἐνθέου προθέσεως, δέσποτα· ἀλλὰ πάντα λαβὼν διαπώλησον ὡς προέθου· μόνον μὴ ἀποστῇς τῆς ἐμῆς συνοικήσεως, ἵνα μὴ πειρα-
B σθεῖσα ἀπόλωμαι· πολλαὶ γὰρ αἱ μεθοδεῖαι καὶ ἀπάται παρὰ τῷ μισοκάλῳ τῷ διαβόλῳ· ἀλλὰ διαμείνωμεν ὡς ἀδελφοὶ ἐν ἁγνείᾳ, δηλονότι ἐν μηδενὶ πλησιάζοντες ἀλλήλοις τῇ τοῦ βίου συναφείᾳ. Καὶ ταῦτα λέγουσα ἀπεκόσμησεν ἑαυτήν, μηδὲν τὸ σύνολον ἑαυτῇ ἐάσασα, ἔλεγεν δὲ καὶ τοῦτο. Δέσποτα οὐχ ἱκανῶ οὐ δὲ ἀντέχω ἐν μοναστηρίῳ διάγειν· εἴθισμαι γὰρ λουτροῦ καὶ τρυφεροῖς ἐνδύμασιν, ὡς οὐκ ἀγνοεῖς. Νηστεῦσαι δέ, ἢ ἀγρυπνῆσαι, ἢ χαμοκοιτῆσαι ὅλως οὐ δύναμαι· οὐ γὰρ ἀνήχθην οὕτως. Οἶδεν δὲ ὁ μόνος ἀκοίμητος ὀφθαλμός, ὅτι ἡ μὲν ψυχή μου πρόθυμός ἐστι, καὶ θέλει, τὸ δὲ σῶμά μου ἀσθενὲς ὑπάρχει καὶ βεβλακευμένον. Πλὴν δὲ ἤθητι, δέσποτα, τοῦ εὐσπλάγχνου Θεοῦ, ἵνα τὸ ἀγαθὸν καὶ τέλειον καὶ εὐάρεστον ποιήσῃ μετὰ τῆς ταπεινῆς καὶ ἀθλίας μου ψυχῆς (Ἦν γὰρ αὐτή, ὡς ἀληθῶς, μεγάλου γένους καὶ ἐνδόξου) καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἀπῆλθεν ἐν ἰδιάζοντι κοιτῶνι κατὰ μόνας.

9 Ἀναστὰς δὲ καὶ ὁ Θεόδουλος, ἀνεχώρησεν ἐν τῇ ἰδίᾳ κοίτῃ, μηδενὸς γευσάμενος τὸ σύνολον. Καὶ ὑπνώσας ὁρᾷ κατ᾽ αὐτὴν τὴν νύκτα ἐν ἐκστάσει ἄνδρα τινὰ ὡραῖον τῷ εἴδει, ἱστάμενον πρὸ προσώπου αὐτοῦ. Ἦσαν δὲ ὀπίσω αὐτοῦ πυριναὶ στρατιαί, μηδὲ ὅλως τολμῶσαι ἀτενίσαι εἰς τὴν δόξαν τῆς αὐτοῦ ὡραιότητος· (εἶχεν γὰρ πάντα θεῖα καὶ ἄφραστα) ὃς ἔφη πρὸς τὸν Θεόδουλον· Θεόδουλε τὴν μερίδα ἣν ἐξελέξω, καὶ τὴν ὁδὸν ἣν ᾑρετήσω, καλὴν οὖσαν καὶ εὐάρεστον, ταύτην σπεῦσον βαδίσαι. Μηδὲν οὖν μελλήσας, ἆρον τὸν σταυρόν σου, καὶ ἀκολού-
C θει μοι. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Θεόδουλος εἶπεν· Κύριε, υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, δόξα σοι· σοὶ γὰρ πρέπει δόξα, ὅτι σὺ μόνος πάντα βάθη ἐρευνᾷς, καὶ καθὼς ὀψηλαφῶν ἡ εὑρίσκει, οὕτως καὶ σὺ χαρίζῃ. Σὺ εἶ Θεὸς μόνος καὶ οὐκ ἔστιν πάρεξ σου, ποιῶν θαυμάσια μεγάλα μόνος. Σὺ εἶ ὁ τὰ ἀπελπισμένα εὐέλπιστα ποιῶν· αὐτὸς γὰρ ἔφης ἐν γραφαῖς σου, Ἐγγίσατέ μοι καὶ ἐγγιῶ ὑμῖν. Σὺ οὖν συνέργησόν μοι ἐθέλοντι τὴν ὁδόν σου δραμεῖν, ἣν ᾑρετησάμην ἔκπαλαι. Φανερῶν μοι τί δεῖ ποιῆσαι τῇ τεθλιμμένῃ Πρόκλῃ.

10 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σωτὴρ ἔφη πρὸς αὐτόν· Ἐρευνητής εἰμι τῶν διανοιῶν, καὶ ψηλαφητὴς τῶν καρδιῶν, ἐμβατεύω δὲ καὶ τοὺς νεφροὺς τῶν ἁπάντων (πάντα γάρ μοι γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα) προαιρέσεις ἀποδεχόμενος· Προσωποληψία γὰρ οὐκ ἔστιν οἵα δήποτε παρ᾽ ἐμοί· Πρόκλαν οὖν εὐαρεστήσασάν μοι πρὸς ἐμαυτὸν λαμβάνω. Σὺ οὖν ὃ προέθου, τοῦτο ποίει· τὰ γὰρ κατ᾽ αὐτὴν ἐμοὶ μελήσει. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἄφαντος ἐγένετο. Τῇ οὖν ἑξῆς ἡμέρᾳ πυρετῷ ἀφάτῳ συσχεθεῖσα Πρόκλα, τῇ ἑσπέρᾳ τὴν ψυχὴν παρέδωκεν τοῖς ἁγίοις Ἀγγέλοις, πρότερον διαθεμένη τὴν πᾶσαν αὐτῆς προῖκα διὰ Θεοδούλου τοῦ αὐτῆς συμβίου διαδοθῆναι πτωχοῖς καὶ ἐνδεέσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πᾶσιν οἷς ἂν νομίσοι ὁ αὐτὸς Θεόδουλος, πάμπολλα ὁμιλήσασα αὐτῷ κατανύξεως ἐχόμενα. Ἦν δὲ ἡ ὁλκὴ τῆς

crum delata sum? cur sortem adeo miseram subitu- D
ræ datum est vivendi spatium? Quare data est lux *EX MS. FLORENT.*
et vita his qui in amaritudine animæ sunt? qui expectant mortem, et non venit, quasi effodientes thesaurum : mortem quippe homini dari in requiem justus olim Job affirmavit. *Job. 3, 20* Cave porro ne in horrenda judicii die anima mea requiratur a te : cave ne exurgam adversum te, ea tibi imputans quæ, forte juvenili abrepta impetu actura sum.

8 His dictis in uberes prorupit lacrymas, ac mariti sui pedes complexu stringens, tristi eum rursus oratione compellavit : *ac moveri visum acrius urget:* Famulæ tuæ, omni ope auxilioque destitutæ aliqua tandem miseratio te capiat, miserere solitudinis, miserere orbitatis, ne dicam Domine mi, viduitatis meæ. Hæc et his similia multa cum diceret, viri sui mentem aliquantulum emollire visa, cœptum sermonem sic prosecuta est : Domine mi, non pecuniarum aut possessionum, non auri aut argenti, non ornamentorum aut alterius cujusvis rei gratia pulchrum animi tui propositum conor evertere : absit ; quin etiam lætor, et exulto, et in pulcherrimi consilii partem venire cupio. Cuncta sane quæ jam enumeravi, si ita visum est, divende, et cuicumque vo- E
lueris elargire : sic enim in sacrosanctis Evangeliis Dominus testatur : *Matth. 25 40* Amen dico vobis, Quamdiu fecistis uni ex fratribus meis minimis, mihi fecistis. Nulla igitur ratione ab eo quod præclare adeo et pie facere decrevisti, Domine mi, velim desistas ; sed cuncta, ut cogitasti, divende ; unum oro, ut ne a convictu meo te separes, ne in tentationes incidens misere peream. Multæ profecto boni omnis osori cacodæmoni sunt viæ, multæ decipiendi artes. Una, si placet, fratris instar ac sororis, absque ulteriore ullo matrimonii usu, perpetua deinceps in castitate vitam agamus. Atque hæc ut dixit, omni se repente ornatu exuit, nihil sibi relinquens ; deinde subjunxit : Domine mi, solitariam in monasterio vitam traducere non valeo ; balneis quippe et mollioribus vestimentis, ut ipse non ignoras, assuevi. Jejunia quoque et vigilias et humicubationes omnino nequeo tolerare : non enim sic educata sum. Novit autem ille, qui numquam non nobis invigilat, divinæ providentiæ oculus, quod animus quidem meus promptus sit ac velit, sed caro admodum infirma et debilis. Quod superest, Domine mi, Deum misericordiarum Patrem obsecra, ut quod bonum, quod perfectum, quod placitum ipsi est, de me misera et infelici statuat. F
Et sane ita se res habebat : genere erat Procla nobili atque illustri : quæ ut sermoni finem fecit, in diversum se conclave solam abdidit.

9 Surgens autem etiam Theodulus secessit in cubile proprium, nihil omnino degustans. Ipsa autem nocte dormienti et extra se veluti abrepto, viri cujusdam non invenusti species fuit ablata, quem fulgentissimæ quædam cœlestium geniorum phalanges subsequebantur, *sed ille per visum animatus.* minime tamen audentium in viri, quem dicebam, præeuntis pulchritudinem obtutum figere ; divinum enim nescio quid et quod sermo nullus explicet vir ille præ se ferebat, cujus hæc ad Theodulum fuit oratio : Quam, Theodule, partem elegisti, quamque tibi viam designasti ineundam, cum laudanda prorsus et mihi omnino probata sit, nihil cunctatus ingredere. Impedimento quovis superato tolle crucem tuam, et sequere me. Cui Theodulus : Domine, Fili Dei vivi, tibi laus sit, tibi gloria. Hæc enim te prorsus decet, quoniam tu solus profunda omnia scrutaris, et delicta inventa velut connivendo remittis ! Tu es Deus solus, et non est præter te, qui mirabilia magna facis solus. Tu ea quæ extra omnem spem mortalibus videntur collocata, sperare eos facis : ipse enim in Scripturis tuis ita pronuntias, Appropinquate mihi, et ego appropinquabo *Jac. 4, 8*

EX MS. FLORENT.

A pinquabo vobis. Tu igitur auxilio mihi nunc adsis, volenti viam tuam currere, quam a multo jam tempore elegi. Declara, oro, quid nimium afflicta Procla faciendum sit.

et uxore (ut sibi erat revelatum) mortua,

10 Tum Salvator noster ita ad Theodulum : Cognitor ego sum mentium humanarum et scrutator cordium : renes cunctorum hominum ego pervado, nam omnia mihi nuda sunt et aperta, qui animorum suscipio proposita, citra ullam unquam acceptionem personarum. Nunc igitur conjugem tuam Proclam, oculis meis placitam, ad me recipio : tu vero quod dudum decrevisti, opere ipso exequere : ipsa mihi curæ erit. Quibus dictis videri desiit. At Procla eodem qui noctem illam excepit die insolita febre exæstuans, sub vesperam in Angelorum manus animam suam tradidit, postquam in hoc consenserat, ut universa sua dos per maritum Theodulum in pauperes et egenos, aut in eos quos ipse statuisset, distribuerentur ; multa adjiciens quæ salutarem cordis ejus compunctionem haud parum declarabant. Dotis autem summa erat quadringentarum quinquaginta librarum aurearum. Postquam magno splendore sumptuque defunctæ conjugi parentavit Theodulus, eam in loco admodum honori-

abdicatis omnibus,

B fico sepeliri jussit, omnia quæ ad funeris exequias spectare poterant accurate et pro dignitate adimplens. Exactis inde qui declarando mœrori soliti erant impendi diebus, bona sua omnia pretio divendita, pauperibus atque egenis, neque his tantum, sed monasteriis etiam et oratoriis elargitus est : famulos insuper suos omnes postquam libertate et certa pecuniæ summa donatos a se dimisit, in remotiorem Orientis regionem ipse est profectus. Urbi igitur Edessenæ proprior factus, ibidem extructam alte columnam reperit, sibique pecunia comparavit; et dimisso priori proposito quo decreverat inclusus degere, aliam divinitus inditam mentem est amplexus, ut conscensa columna omnem suam vitam in illa exigeret. Ergo sanctissimo illius urbis Episcopo consulto, fausta ejus apprecatione munitus, columnam ascendit, et Christi Domini servitio totum sese tradidit.

columnam prope Edessam ascendit :

in eaque magna abstinentia

11 Duorum et quadraginta annorum erat Christi famulus, quando in columnam ascendit : summis autem divinam misericordiam bonitatemque laudibus celebrabant, quicumque virum, deliciis omnibus innutritum, et a tantæ dignitatis gradu sponte sua recedentem, ad severum adeo vivendi genus se transferre, et ad certamen cum diabolo fortiter subeundum arma sibi comparare intuebantur. Quotidianum illi cibum unica panis uncia et cruda olera præbebant, potum exiguus aquæ haustus; quæ tamen ante solis occasum minime admittebat; subministrabantur autem ei a quodam Dei famulo, qui sponte illud Theodulo servitii præstandum susceperat. Ipsum vero quicumque corporis infirmitate aliqua tenebantur, aut ab immundis agitabantur spiritibus, auxilii causa accedebant, sive terræ illius incolæ ii essent, sive peregrini : et curati omnes remeabant ad propria, magnopere admirantes gratiam, quam famulo suo Christus Dominus concesserat. Cum

et gratia curationum clarescit

C hac ratione triginta omnino annos in columna exegisset, nullo amplius cibo vesci voluit : sed die quavis Dominica sanctissimum Christi Domini corpus sumebat et sanguinem, et aquæ frigidæ haustum.

προικὸς αὐτῆς χρυσίου λιτρῶν τετρακοσίων πεντήκοντα. D Ταύτην οὖν κηδεύσας ἐντίμως καὶ ὑπερλάμπρως, κατέθηκεν ἐν τόπῳ ἐπισήμῳ, τὰ ἀκόλουθα δεόντως ἐκτελέσας τῆς αὐτῆς ἐκκομιδῆς. Μετὰ οὖν τὰς νενομισμένας ἡμέρας τοῦ πένθους, πάντα διαπωλήσας ὁ αὐτὸς Θεόδουλος, διέδωκεν πτωχοῖς καὶ ἐνδεέσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς μοναστηρίοις καὶ εὐκτηρίοις, καὶ ἐλευθερώσας καὶ c λεγατεύσας τοὺς αὐτοῦ πέντας οἰκέτας, τὴν ὁρμὴν ἐποιήσατο ἐπὶ τὴν ἀνατολικὴν χώραν. Καὶ ἀπελθὼν πλησίον Ἐδέσσης τῆς πόλεως, καὶ εὑρὼν κίονα παμμεγέθη, τοῦτον ὠνήσατο. Καὶ τὴν προτέραν ὁρμὴν κοιμίσας τοῦ ἐθέλειν αὐτὸν ἀπόκλειστον γενέσθαι, ἄλλον ἔρωτα θεῖον ἐπεσπάσατο τοῦ ἐν τῷ κίονι ἀνελθεῖν, καὶ ἐν αὐτῷ διατελέσαι τὸν ἅπαντα χρόνον τῆς αὐτοῦ ζωῆς. Καὶ δὴ προσελθὼν τῷ ἁγιωτάτῳ Ἐπισκόπῳ τῆς αὐτῆς πόλεως, καὶ εὐλογηθεὶς ὑπ᾽ αὐτοῦ, ἀνῆλθεν ἐν τῷ κίονι, παραθέμενος ἑαυτὸν τῷ δεσπότῃ Χριστῷ.

11 Ἦν δὲ ἐτῶν τεσσαράκοντα δύο, ὅτι τῷ κίονι ἐπέβη ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος. Ἐδόξαζον δὲ ἅπαντες τὸν Θεὸν τὸν εὔσπλαγχνον καὶ φιλάνθρωπον, ὁρῶντες τὸν τοιοῦτον ἄνδρα τρυφερὸν καὶ ἐξ ἀξίας τοιαύτης, εἰς ποίαν σκληρουχίαν, καὶ εἰς πάλην τοῦ διαβόλου ἑαυτὸν καθοπλήσαντα. Ἦν δὲ ἡ ἑστίασις αὐτοῦ καθ᾽ ἡμέραν οὐγκία ἄρτου, καὶ λαχανὰ ὠμὰ, καὶ μίκρον ποτήριον ὕδατος, καὶ ταῦτα μετὰ δύσιν ἡλίου, ἅτινα ἐπεδίδου αὐτῷ θεοφιλής E τις, ὅστις προέθετο ἐξυπηρετεῖσθαι αὐτῷ. Ἤρχοντο δὲ πρὸς αὐτὸν πάντες οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ ἐν πνεύμασιν ἀκαθάρτοις ἐξεταζόμενοι, ξένοι τε καὶ αὐτόχθονες, καὶ τεθεραπευμένοι ἀνεχώρουν εἰς τὰ ἴδια, θαυμάζοντες τὴν δοθεῖσαν χάριν τῷ ἀνδρὶ ἐκ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ. Πληρωθέντος δὲ αὐτῷ τριάκοντα ἔτους χρόνου ἐν τῷ κίονι, οὐκ ἔτι ἠνέσχετο τροφῆς μεταλαβεῖν τὸ σύνολον· ἀλλὰ κατὰ Κυριακὴν, καὶ μόνην μετελάμβανεν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ δεσπότου Χριστοῦ, καὶ ποτήριον ὕδατος.

ANNOTATA.

a Κιλίδα ἔχειν *non nisi per conjecturam explicare mihi licet*, peccatum habere, *sive* scandalum pati : *conjectura autem hæc confirmatur infra, per formatum hinc verbum* κιλιδόομαι pecco, labor.

b *Similiter* ὀψηλαφῶν, *aut forte melius* ὀψιλαβῶν *videtur reddi posse* connivens : *ut qui sub vesperam dubia luce conspicit aliquid, et vidisse dissimulat.* F

c Λεγατεύειν *a Latina voce* legatum, *frequens in Jure Græco vox.*

CAPUT III.

Cornelio mimo comparatus, post initum cum eo colloquium, sancte moritur.

Annos in columna egit Theodulus quadraginta octo, menses septem, cœlestem in terris vitam degens, ac inspiratarum divinitus Scripturarum studio animum suum pascens simul ac recreans, plurimas quoque diaboli insidias et machinationes illusionesque irritas faciens. Cum autem quodam tempore suas in cœlum manus Dei famulus sustulisset, hoc modo precatus est . Domine Deus omnipotens, Filii tui unigeniti ac Domini nostri Jesu Christi Pater venerande, qui a mundi constitutione absconditum mysterium, Filii, inquam, tui impassibilis passionem, postremis hisce temporibus manifestum omnibus esse voluisti : ipsumque nobis salvatorem, ductorem, et animarum nostrarum misisti redemptorem, qui pro mundi vita in holocaustum incontaminatum tibi seipsum obtulit : illud, obsecro, aperire mihi ne graveris, si vel parum quidpiam gratiæ a sancto et glorioso tuo nomine sperare possim, quicum tandem mortalium regni tui possessionem aliquando aditurus sum. Finita precatione, talis ad hominis sancti aures vox est allapsa : Confortare et

Anno conversionis suæ 48,

Ἐποίησεν δὲ ἐν τῷ αὐτῷ κιονι ἔτη μη', καὶ μῆνας ζ', βίον ἀγγελικὸν ζῶν, εὐαρεστῶν καὶ ἐντρυφῶν τῇ τῶν θεοπνεύστων γραφῶν μελέτῃ, πολλὰς δὲ προσβολὰς καὶ μεθοδείας καὶ φαντασίας κατεργήσας τοῦ διαβόλου. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐκτείνας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος, ἤρξατο λέγειν οὕτως· Κύριε ὁ Θεὸς παντοκράτωρ, ὁ τοῦ μονογενοῦς σου παιδὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν πατὴρ, ὁ τὸ ἀποκεκρυμμένον μυστήριον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, τοῦ πάθους τοῦ υἱοῦ σου τὴν ἀπάθειαν, ἐπ᾽ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἀποκαλύψας, καὶ ἐξαποστείλας ἡμῖν αὐτὸν σωτῆρα καὶ φωστῆρα καὶ λυτρωτὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὅστις καὶ ἑαυτον προσήνεγκεν ἄσπιλον ὁλοκαύτωμα ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, καταξίωσον ἐμφανίσαι μοι, εἴγε εὐηρέστησα τῷ ἁγίῳ σου καὶ ἐνδόξῳ ὀνόματι, σὺν τινι μέλλω κληρονομεῖν τὴν σὴν βασιλείαν ; Καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐγένετο πρὸς αὐτὸν λέγουσα· Ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου, εὐηρέστησας γάρ με. Δεῖ δέ σε κληρονομῆσαι τὴν βασιλείαν μου μετὰ Κορνηλίου a τοῦ πανδούρου, τοῦ ἀπὸ Δαμασκοῦ τῆς πόλεως. Τοῦτο δὲ ἐῤῥέθη αὐτῷ, ἵνα ἔπαρσις αὐτῷ μὴ γένηται, καὶ ὑψωθεὶς παγιδευθῇ ὑπὸ τοῦ διαβόλου,

A 13 Τούτων ἀκούσας Θεόδουλος καὶ δακρύσας ἔφη· Οἴμοι τῷ ἀθλίῳ καὶ ἀπεγνωσμένῳ! μετὰ πανδούρου, Δέσποτα, ὁ σὸς δοῦλος κληρονομεῖ; μετὰ πανδούρου, Δέσποτα, ὁ ἐν τοσούτοις ἔτεσι κοπιάσας καὶ μοχθήσας; Ὢ τέλος ἐνύβριστον καὶ ἐξουθενημένον! ὢ πῶς ὤφθην ἄχρηστος ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασίν μου! Ἐν τίνι ἄρα πλημμελήσας παρήκουσα ἐντολήν σου; Μὴ ἄρα ἐν ἀγνοίᾳ b ἐκιλιδώθην; σὺ μόνος γινώσκεις τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια. Τίς οὖν ἡ ἄτιμος αὐτὴ συγκαταρίθμησις μετὰ πανδούρου, Δέσποτα; ἐν τῷ κίονι ἐστηλώμενος, μετὰ τοῦ ἀπὸ σκηνῆς; ὁ ἐν νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις, μετὰ αὐλητοῦ δαιμόνων; ὁ ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις ἄυπνος διατελῶν, ὁ πάντα δεύτερα θέμενος, καὶ νεκρώσας ἑαυτὸν τῷ κόσμῳ μετὰ πανδούρου κληρονομεῖ; Τί ἐννοῆσαι ἀπορῶ· τί δὲ εἴπω περί σου, Ἐπιζητητὰ τῶν ἁμαρτωλῶν ὤν; Ἡ θλίψις προσκαλεῖ σε πρὸς εὐσπλαγχνίαν. Ὢ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὡς ἐξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! Θεὸς ἀληθινὸς καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ κρίσις· Ἆρα δὲ ἔν τισι τὰ ἔργα τὰ κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν ἄνδρα ὑπάρχει, ὅτι σὺν αὐτῷ κληρονομήσω. Πλὴν ἐπίσταμαι τὰ κατὰ τὴν ἀγαθότητά σου, Δέσποτα· οἶδά σου, Κύριε τὴν ἄφατον εὐσπλαγχνίαν· οἶδά σου τὴν στοργὴν καὶ τὴν ἀγάπην περὶ τοὺς ἁμαρτωλούς, πῶς ἐνανθρωπῆσαι καταδέξω διὰ τὸν ἄνθρωπον, πῶς ταφῆναι ἠνέσχου, ἵνα τὸ πεπλανημένον πρόβατον ἐλευθερώσῃς. Οὐ B διέλαθέν με τὰ κατὰ τὸν Ζακχαῖον ἐκεῖνον, πῶς ἰδὼν αὐτὸν ἐν τῷ συκομοραίᾳ φωνήσας ἔφης πρὸς αὐτόν, καίπερ μηδὲν ἀκούσας ἐξ αὐτοῦ· Ζακχαῖε σπεύσας κατάβηθι, σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι· Ὁμοίως δὲ καὶ τελώνην εὑρὼν Εὐαγγελιστὴν πεποίηκας, ἀλλὰκαὶ διώκτην Ἀπόστολον ἀπέδειξας, πόρνην δὲ παρθένου σεμνοτέραν ἐποίησας. Καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; λῃστὴν παραδείσου πολίτην ἀνέδειξας διὰ μίαν καὶ μόνην φωνήν, ἥτις ἦν αὐτή, Μνήσθητί μου, Κύριε ὅτ᾽ ἂν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Ἐγὼ δὲ μετὰ πανδούρου τὸν κλῆρον ἔλαχον, Δέσποτα, ὁ ἡγησάμενος πάντα σκύβαλα εἶναι ἵνα σοι δουλεύσω. Ταύτην οὖν ἔχων τὴν μέριμναν διὰ παντὸς ἐναγώνιος ὑπῆρχεν ἐν τῷ κίονι.

14 Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ὀχληθεὶς ὑπὸ τῆς ἐνθυμήσεως ταύτης ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος, βουλεύεται τοῦ κίονος κατελθεῖν, καὶ καταλαβεῖν τὰ πρὸς τὸν συγκληρονόμον αὐτοῦ Κορνήλιον τὸν προειρημένον. Καὶ δὴ κατελθὼν μετὰ δακρύων πολλῶν καὶ στεναγμῶν τὴν πορείαν ἐποιήσατο ἐν τῇ τοῦτον τὸν ἀοίδιμον θρεψαμένῃ πόλει. Καὶ καταλαβὼν δι᾽ ὀλίγων ἡμερῶν τὴν αὐτὴν πόλιν, εἰσῆλθεν περὶ ὥραν ἐννάτην ἡμερινήν. Καὶ προσευξάμενος συνήθως τῷ Κυρίῳ, συναντήσας τινὶ τῆς αὐτῆς πόλεως, ἐπηρώτησεν αὐτὸν ἕνεκεν τοῦ ἐπιζητομένου πάρ᾽ αὐτοῦ πανδούρου. Ὁ δὲ ἔφη πρὸς αὐτόν· Ἱπποδρομεῖόν ἐστι, Πάτερ, κἀκεῖσε διάγει. Καὶ ἀκούσας ἐστέναξεν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος, καὶ παρακαλέσας τὸν ἄνδρα τὸν πολίτην σὺν αὐτῷ μεῖναι πρὸς ἔνδειξιν τοῦ τοιούτου ἀνδρός· ὁ δὲ αἰδεσθεὶς τὸ ἀγγελικὸν αὐτοῦ πρόσωπόν τε καὶ σχῆμα διέμεινεν. Εἶτα, ἡλίου λοιπὸν δύναντος, καὶ τοῦ ἱπποδρομείου παυθέντος, ἰδοὺ αὐτὸς πάνδουρος παριει κατέχων τῇ μὲν μιᾷ χειρὶ ὄργανον, τῇ δὲ ἄλλῃ ἑταιρίδα γυμνοκέφαλον κοσμοφοροῦσαν ἀτάκτως καὶ ἀσέμνως, ἥτις περιεῤῥάπιζεν αὐτὸν καὶ περιετρίχισεν μετὰ ἀπρεποῦς γέλωτος· ὃν δακτυλοδεικτήσας ὁ πολίτης ὑπέδειξεν τοῦτον. Καὶ ἰδὼν αὐτὸν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος εἰς οὐρανὸν ἐνητένισεν, καὶ δακρύσας ἔφη· Ἀνεξίκακε Κύριε, δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς σου. Ὄντως γάρ σου τὰ κρίματα ἄβυσσος πολλή. Καὶ μετακαλεσάμενος τοῦτον διὰ τοῦ πολίτου, καὶ αὐτοῦ ἐλθόντος, λαβόμενος αὐτοῦ τῆς χειρός, ἔφη πρὸς αὐτόν. Δυσωπῶ σε, ἀγαπητέ, πρὸς βραχύ με ἀνάμεινον.

15 Ἀπολύσας οὖν τὸν πολίτην ἐν εἰρήνῃ, ὑπερηύξατο αὐτοῦ, τὸν δὲ Κορνήλιον λαβὼν ἐν ἰδιάζοντι τόπῳ, προσέπεσεν αὐτῷ, μετὰ δακρύων δυσωπῶν αὐτὸν εἰπεῖν, ἐν τίσιν ἐστὶν τὰ κατὰ τὴν αὐτοῦ πολιτείαν. Ὁ δὲ περιεβλέπετο αὐτὸν ἄνω καὶ κάτω, καὶ ἀποκριθεὶς ἔφη πρὸς αὐτόν· Ὕπαγε, Κύρι Ἀββᾶ, μὴ παῖζέ με τὸν ἁμαρτωλόν, οὐ γάρ εἰμι τοῦ προσχήματός σου. Τί εἴπω σοι, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ; οὐκ ἐθεάσω με πόθεν ἦλθον, καὶ μετὰ τίνος, καὶ τί βαστάζω; τί ἐρωτᾷς με, τὸν ἐφ᾽ ἑκάστης συγκλούμενον πόρναις καὶ μίμοις; Καὶ γὰρ ἔτυχον κληρωθῆναι τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, σχολάζειν δὲ διὰ παντὸς ἱπποδρομίαιστε καὶ ἀτόποις θέαις διὰ τὴν ἐφήμερον τροφήν. Αὐτὸς δὲ ἐπιπολὺ δακρύων, ἐνορκοῖ αὐτὸν λέγων· Ὁρκίζω σε κατὰ τῆς μεγάλης δόξης τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ

esto robustus summopere enim mihi placuisti; D quamobrem una cum Cornelio, citharœdo illo Damasceno, regni cœlestis participem fieri te oportet. Hæc eum in modum Theodulo manifestata fuerunt, ut ne elatio animi illum caperet, neve nimia de se opinione tumefactus in diaboli laqueos incaututs incideret.

EX MS. FLORENT. *intelligit se in gloria parem fore Cornelio mimo.*

13 At Theodulus ista audiens; Me miserum, inquit, non sine lacrymis, et a Deo rejectum! ergone cum citharœdo famulus tuus, Domine, hereditatem capiet, tot pro te laboribus ac sudoribus exhaustus? o vilem atque indignum conatuum meorum exitum! o quam inutiliter in vitæ hujus professione me gessi! In quo tamen legem tuam, Domine, prævaricatus sum? Numquid forte ex ignorantia aliquid deliqui? Tibi soli cognita sunt ea quæ aliis abscondita et ignota. Quæ, precor, turpis ista est comparatio, qua mimus cum stylita, degens in pingui culina cum jejuniis atque vigiliis exhausto, dæmonum præcentor cum homine dies noctesque psalmis et hymnis canendis intento confertur? Qui humana omnia loco nonnisi secundo habet, et mundo se crucifixum exhibet, cum nescio quo citharœdo hæreditatem cernet? Quid hac de re cogitem nescio. Quid de te dicam, qui peccatorum omnium cognitor es in- E timus? Angustiæ nostræ ad misericordiam certe te provocant. O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et quam investigabiles viæ ejus! vere ipse est Deus, et omnes viæ ejus judicium. In quo igitur tantopere sita sunt bona hominis istius opera, ut in cernenda hereditate cœlesti eodem quo ego loco habendus sit? Novi equidem, novi tuam, o Deus, bonitatem: Tuam Domine, inexplicabilem misericordiam, caritatem, et erga humanum genus peccatis oppressum benevolentiam non ignoro. Notum est qua ratione hominis causa suscipere hominem dignatus fueris, et sustinueris sepeliri, ut fraude dæmonis deceptam misere oviculam in integrum restitueres. Non me latet quo modo, cum Zacchæum istum in sycomorum tui videndi causa ascendisse conspisceres, ultro eum verbis hisce benigne compellaveris: Zachæe, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. In Publicanum quoque cum incidisses, Evangelistam mox esse jussisti. Quin etiam e persecutore fecisti Apostolum, et meretricem omni virgine clariorem reddidisti. Etquid plura afferam? cum Latronem ob solam et unicam hanc in cruce emissam voculam: Domine memento mei cum veneris in regnum tuum; inter Paradisi incolas scripseris. Ego vero, qui, ut melius tibi servirem, omnia arbitratus sum ut stercora, eamdem cum citharœdo fortunam sortitus sum. Non ista equidem spe tot in columna annos et certamina exhausi. F

Hunc Dei judicia reveritus,

14 Hac aliquando cogitatione haud sane mediocriter turbatus Dei famulus, e columna descendere, et quæ ad memoratum jam Cornelium, coheredem suum, potissimum spectabant cognoscere statuit. Multis igitur cum lacrymis et suspiriis, descendens ad eam in qua vir ille venerandus morabatur civitatem, profectionem suscipit: et Damascum intra paucos dies circa nonam matutinam ingressus, post consuetas eo tempore preces ad Deum fusas, ex obvio quopiam illius loci habitatore sciscitatur, de eo quem quærebat citharœdo. Ille autem; Hippodromum, inquit, o Pater, urbs hæc continet haud ita spatiosum, atque in eo Cornelius de quo quæris habitat. Ad quem sermonem Dei famulus alte suspirans, hominem ut secum tantisper manere, et propius, quem quærebat, indicare vellet oravit: quod alter, angelicum viri sancti vultum habitumque reveritus, negare minime potuit. Sub occasum autem solis cum omnia in Hippodromo jam essent quietiora, prodit ecce citharœdus, manu altera instrumentum musicum, altera meretricem trahens, ornatu impudenti lascive comptam, et nudum velo caput efferentem; quæ cum immoderato risu vestes hominis et capillos petulanter lacerabat, turbatque. Hunc igitur Theodulo indicavit civis. At ille sublatis in cælum oculis, et lacrymis ubertim profusis

Damascum proficiscitur,

A fusis: Deus, inquit, patiens et longaminis, debita reddatur misericordiæ tuæ laus et gloria. Vere judicia tua abyssus multa. Tum civis opera vocatum ad se, et propius accedentem citharœdum manu prehendens, Oro te, aiebat, atque obtestor, carissime, mecum tantisper hic ut subsistas.

EX MS. FLORENT. et Cornelium cognoscit,

15 Dimissum deinde a se civem fausta pacis et bonorum omnium apprecatione prosecutus, in secretiorem locum Cornelium abducit: ibique ad ejus se pedes non sine lacrymis abjiciens, exquirit solicite, quibus tandem in rebus vitæ ejus ratio modusque consisteret. Ille, ubi hominem sanctum oculis totum perlustrasset; Apage, inquit, Domine Abba, ne me, oro, peccatorem ludibrio habe; non enim idem quod tu institutum vivendi ego sequor. Quibus tandem verbis te alloquar, homo sancte? Non vidisti, quo ex loco, et qua comite progressus sim, et quid instrumenti manu præferam? Quid ista ex me quæris, qui scortis quotidie et mimis assuevi? mihi enim sorte obtigit participare diabolo et operibus ejus, et Circensibus quotidie vacare atque obscœnis spectaculis, victus diurni causa. At Theodulus; Adjuro te, inquiebat lacrymans, per eam qua Deus omnium Dominus, vivos judicaturus et mortuos, conspicuus est gloriam, hoc mihi ut aperias, quid unquam toto vitæ tuæ tempore boni a te præstitum esse memi-
B neris. Nihil, oro, clam me atque occultum habeas. Cui respondens Cornelius: Nullius equidem boni operis a me unquam peracti conscius mihi sum, o Pater, nisi hujus solius, quod mihi quidem peccatori bonum videtur. Tum narrationem facti exorsus atque ad Theoduli pedes abjectus; Da veniam, ait, o Pater, quia pudor est enarrare turpia et infanda mea facinora. Eloquere, fili mi, respondit Theodulus, et Dominus Jesu Christus tibi pariter mihique peccatorum veniam benigne, spero, concedet.

cum eoque colloquium instituit

Peccatorem se fatetur Cornelius;

16 Tum Cornelius; Audi igitur sis, mi Pater. Cum publicum quodam tempore pervigilium celebraretur, et absoluto divino illo jucundoque spectaculo, domum me referrem; in feminam incidi supra quam dici potest formosam. Huic ego ut propior adstiti, blandis eam verbis ad flagitium mecum perpetrandum cœpi allicere. Quam consentientem complexu vix exceperam, cum subito, nec absque lacrymis et lamentis, e meis sese illa manibus eripit. Cui ego; Quid, inquam, tibi, mulier, sinistri accidit? num quidpiam tibi violentiæ est allatum? At illa vehementius etiam lamentabatur. Ejus igitur miseratio me cum cepisset, Adjuro te, inquam, per Deum altissimum, ut, quid hoc rei sit, aut quamobrem ita indesinenter lacrymeris, mihi manifestes.

et id solum in se bonum fuisse

17 Ad quæ aliquando tandem ægre illa respon-
C dens (ingens quippe et inexplicabilis quidam dolor miseram occupaverat) Ego, dixit, Domine mi, nobilibus parentibus in lucem edita, viro cuidam clarissimo in conjugem concessa fui, ad quem et copiosam sane dotem attuli, ab annis enim duodecim parentibus orbata fueram. Vir autem qui me duxerat, intempestiva negotiatione, universam quam attuleram dotem, varia ratione dissipavit. Adhæc cum fœneratoribus non paucis rem habens, multa ipse nomina sensim contraxit. Unde autem subita illa rerum domesticarum angustia et necessitas advenerit, ad instructionemne an probationem nostram, non facile dixero. Mutuos inde a fœneratoribus nummos accipit quadringentos: quos cum refundere non valeret, accusationem illi adversus eum instituere sunt aggressi. Eumdem mox accusatum civitatis primores publico carceri incluserunt, in quo octavum jam mensem maceratur fame. At ego, cum adiissem aliquot, a munificentia æstimatos, nil nisi vacuos verborum sonos ab eis retuli: quos et, propter illos qui forte aderant, vanæ nescio cujus gloriæ captandæ causa, dabant. Quid igitur agerem prorsus nesciebam. Hoc demum excogitavi, fateor, et perfeci. Noctu frequenter consurgens manum ad excipiendam stipem exerui; manum, inquam, eleemosynis elargiendis paulo ante assuetam, vultu interim oræ nimia verecundia velato. Cum ille quoque

quod nobili mulieri, pro sustentando captivo viro suo,

ad mendicitatem adactæ,

D νεκροὺς, εἰπεῖν μοι τί ἀγαθὸν σύνοιδας ἑαυτῷ c διαπραττόμενον, ἐν μηδενὶ μηδέν με ἀποκρύπτων. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Κορνήλιος εἶπεν· Οὕτως, Πάτερ, οὐ σύνοιδα ἐμαυτῷ ἀγαθόν τι τὸ σύνολον πεποιηκὼς, τοῦτο καὶ μόνον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ τῷ ἁμαρτωλῷ. Καὶ ἀρξάμενος τοῦ λέγειν προσέπεσεν τοῖς ποσὶ Θεοδούλου λέγων· Συγχώρησόν μοι, Πάτερ, αἰδοῦμαι γὰρ εἰπεῖν ἐπί σου τὰ αἰσχρά μου καὶ ἀπεγνωσμένα ἔργα. Καὶ θαρσοποιήσας αὐτὸν ἔφη· Λέγε, τέκνον μου, ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς συγχωρήσει καί σοι καὶ ἐμοὶ τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν.

16 Ὁ δὲ ἔφη· Ἄκουσον, Πάτερ. Ἐν μιᾷ τῶν ἑσπερῶν πάνδημος παννυχὶς ἐπετελεῖτο, καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς αὐτῆς ἐνθέου καὶ ἀσμένου θέας, ἐν τῷ ἀναχωρεῖν με ἐν τῷ ἐμῷ οἴκῳ, ὁρῶ γυναῖκα ἱσταμένην, εὔοπτον ὑπὲρ φύσιν, καὶ προσεγγίσας αὐτῇ ἐλάλουν αὐτῇ κολακευτικὰ ῥήματα, ἐφ' ᾧ με ταύτην ταπεινῶσαι. Καὶ δὴ συνθεμένης αὐτῆς εἰς τοῦτο, ἐν τῷ ἐλθεῖν με περιπτύξασθαι αὐτὴν, ἄφνω ἤρξατο ὀδύρεσθαι καὶ δακρύειν καὶ ἀναχαιτίζειν ἑαυτὴν ἐξ ἐμοῦ. Πρὸς ἣν ἔφην· Γύναι, τί τὸ γεγονός σοι; μή τις βίαν τὴν οἵαν οὖν ἐπήγαγέ σοι. Ἡ δὲ ἐπὶ πλέον ἔκλαιεν πικρῶς. Καὶ ψυχοπονήσας ἐπ' αὐτὴν, ἔφην· Ἐνορκῶ σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου ἐκφάναι μοι τὸ κατὰ σὲ πρᾶγμα, καὶ τίνος χάριν ἀνενδότως δακρύεις.

17 Καὶ μόλις ποτὲ ἀποκριθεῖσα ἔφη (ἐνικᾶτο γὰρ ἐκ τοῦ πολλοῦ καὶ ἀφάτου χλαυθμοῦ) Ἐγὼ, δέσποτα, ἐπισήμων γονέων γέγονα θυγάτηρ· ἐξεδόθην δὲ αἰδεσίμῳ τινὶ πρὸς γάμον, πολλὰ ἐν προικὶ τούτῳ ἐπιδώσασα, ἐξορφα-
E νέσθην δὲ ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα. Ὁ δὲ ἀγαγόμενός με ἀνὴρ, ἄλλην ἄλλως ὑστερήσας, ἅπαντα τὰ προσαχθέντα αὐτῷ παρ' ἐμοῦ ἐν προικὶ διαφόρως ἐξανήλωσεν· πρὸς τούτοις δὲ καὶ δανεισταῖς οὐκ ὀλίγοις προσομιλήσας κατάχρεος γέγονεν. Οὐκ οἶδα δὲ εἰπεῖν πόθεν ἄφνω ἐπῆλθεν ἡ τοιαύτη στένωσις καὶ ἀνάγκη· εἴ τε γὰρ πρὸς παιδίαν, εἴ τε πρὸς δοκιμασίαν, ἀγνοῶ τοῦτο λέγειν· Μεθοδεύεται δὲ ἐκ τῶν αὐτοῦ δανειστῶν νομίσματα τετρακόσια, καὶ μὴ εὐπορῶν τούτου τὴν ἀπόδοσιν ποιήσασθαι τούτοις, ἐν αἰτιάσει πεποιήκασι τοῦτον. καὶ συσχόντες αὐτὸν οἱ τῆς ἀρχοντικῆς τάξεως, ἐν τῇ δημοσίᾳ εἱρκτῇ συνέκλεισαν· καὶ ἔστιν ἐκεῖσε ἀπὸ μηνῶν ὀκτὼ δαμαζόμενος ἀπὸ πείνης. Καὶ διαφόρως προσελθοῦσά τισι καλοποιοῖς, οὐδὲν ἐκαρπησάμην ἐξ αὐτῶν, εἰ μήτι γε ῥήματα καὶ μόνον, καὶ ταῦτα διὰ τοὺς παρατυγχάνοντας κενοδοξίας χάριν, καὶ τί ποιῆσαι οὐκ εἶδον. Προεθέμην δὲ καὶ τοῦτο, ὃ καὶ πεποίηκα, ὁμολογῶ· διανισταμένη νύκτωρ ἐφήπλουν τὴν χεῖρά μου, τὴν διαφόρως εὐποιΐας πλείστας ποιήσασαν, ἀποκρύπτουσα μέντοι αἰδουμένη τὸ ἀτιμασθέν μου πρόσωπον. Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἄξιόν τι πορίσασθαι ἐδυνήθην· ὅθεν ἐβουλευσάμην ἐξ ἀνάγκης πολλῆς τὴν κακὴν βουλὴν ταύτην, τὸ πορνεῦσαι καὶ ἀποθρέψαι τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἵνα μὴ λιμοκτονηθεὶς τέλει τοῦ βίου χρήσηται. Ἡγησάμην οὖν ἀσεβῆσαι εἰς τὸν ἄνδρα μου· καὶ γὰρ οὐδὲ χεῖρας εὐτονούσας πρὸς ἐργασίαν ἐκεκτήμην, οἷα δὴ τῆς θλίψεως καταπεσεῖν ταύτας παρασκευαζούσης. Οἶδεν δὲ ὁ ἐταστὴς τῶν καρδιῶν, καὶ ἐρευνητὴς τῶν νεφρῶν Χριστὸς, ὡς οὐδέπου ἐμολύνθη τὸ ἄθλιόν μου σῶμα μετὰ τὸν ἐμὸν ἄνδρα. F

18 Τούτων ἀκούσας ἐγὼ κατενύγην, καὶ ἐσπλαγχνίσθην, νικηθεὶς δὲ ἐδάκρυσα, καὶ ἔφην πρὸς αὐτήν· Γύναι δυσωπῶ σε, μεῖνόν με πρὸς μικρόν. Καὶ ἀπελθὼν δρομαίως ἐν τῷ ἐμῷ οἴκῳ, ἤγαγον, ἅπερ ἔτυχον ἔχειν τότε, νομίσματα διακόσια τριάκοντα· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ζυγὴν d χειροψέλλων νομισμάτων ἑβδομήκοντα, καὶ ἄλλα τέ τινα γυναικεῖά μου κόσμια νομισμάτων ὀγδοήκοντα, ἅπερ ἔτυχον ἔχειν ἀπὸ γονέων, καὶ ἀπὸ κληρονομίας τῆς γενομένης μου συμβίου· καὶ συμψηφισάμενος, καὶ εὑρὼν λείπειν μοι εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν ἐπιζητουμένων νομισμάτων τετρακοσίων ἕτερα νομίσματα εἴκοσι, βαστάξας τὸ φελώνιόν e μου καὶ τὸ βυσσρωτὸν f τῶν ἐπισήμων καὶ ἀτόπων θεαμάτων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ τὸν τράχηλόν μου φυλακτὰ ἐπάρας, πάντα ἀγαγὼν ἐν g σαβανίῳ, δέδωκα αὐτῇ λέγων· Γύναι, ὄντως οὐκ οἶδα τίς εἶ, ἀλλ' οὔτε θέλω μαθεῖν· λαβοῦσα πορεύου ἐν εἰρήνῃ, εὐχομένη ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· καὶ δεδωκὼς αὐτῇ πάντα, ἀπέλυσε αὐτὴν ἐν εἰρήνῃ. Τοῦτό ἐστιν ὃ νομίζω καλὸν πεποιηκέναι, ὅπερ οὐδενὶ ἀφηγησάμην, ὡς ἐπὶ Κυρίου, εἰ μὴ ἀνάγκη τῇ σῇ ἁγιοσύνῃ. Ταῦτα ἀκούσας Θεόδουλος, ἔρριψεν ἑαυτὸν πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ κλαίων καὶ λέγων· Μνημόνευέ μου, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ὅταν καταλάβῃς ἐκείνας τὰς ἐνδόξους καὶ αἰωνίους σκηνάς. Μνημόνευσόν μου τοῦ ἁμαρτωλοῦ, παρακαλῶ σε· ὄντως γὰρ ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ· καὶ συνταξάμενος τῷ ἀνδρὶ, ἀπέλυσεν

A λυσεν τοῦτον, εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ τούτου ἀγαθῇ καὶ ἐπωφελεῖ συντυχίᾳ.

19 Ἀπολύσας οὖν αὐτὸν ὁ Θεόδουλος, τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι καὶ ἐπινεύσει ἀνῆλθεν ἐν τῷ κίονι, δοξάζων ἐπὶ πᾶσι τὸν εὔσπλαγχνον καὶ φιλάνθρωπον Θεόν, καὶ τὸν ἐξ ἔθους κανόνα φυλάττων. Διατελέσαντος δὲ αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ κίονι ἕτερον πενταετῆ χρόνον, ἄφνω φωνὴ γέγονεν πρὸς αὐτὸν λέγουσα· Θεόδουλε, δεῦρο, λοιπὸν ἀναπαύου, ἡτοίμασται γάρ σοι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐκδέχεταί σε ὁ χόρος τῶν ἀγγέλων, καὶ δικαίων, καὶ προφητῶν, καὶ ἁγίων· οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ Κορνήλιος ὁ ἀπὸ πανδούρων· ἦν γὰρ πρὸ αὐτοῦ τελευτήσας ἐνιαυτὸν ἕνα. Καὶ ἐκτείνας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς οὐρανὸν ἔφη· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου· καὶ παραχρῆμα παρέδωκεν τὴν ψυχὴν τοῖς ἁγίοις Ἀγγέλοις. Συναχθέντες δὲ πάντες οἱ κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην Ἐπίσκοποί τε καὶ Ἡγούμενοι, μοναχοί τε καὶ λαϊκοί, καὶ τὰ πρέποντα ἐπὶ τούτῳ ποιήσαντες, ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ κατέθηκαν τὸ ἅγιον αὐτοῦ λείψανον. Πολλαὶ δὲ ἰάσεις γίνονται ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ μέχρις τῆς δεῦρο. Οὕτως οὖν τὸν δρόμον τελέσας, καὶ τὴν πίστιν τηρήσας, ἐθαυμάσθη ὑπὸ Ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, συγχορεύει δὲ ταῖς ἄνω δυνάμεσιν, τὰς ὑπὲρ ἡμῶν δεήσεις ἀπαύστως προσφέρων τῷ Σωτῆρι Χριστῷ. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ ἀχράντῳ Πατρὶ καὶ τῷ προσκυνητῷ καὶ B ζωοποιῷ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

conatus in vanum recidisset; ad hoc consilii dura me D rerum necessitas adegit, turpe fateor et peccaminosum: fornicari statui, meque alienare a marito, ne ille enectus fame ad vitæ tandem extremum perduceretur: peccare, inquam, in maritum constitui, cum nulli opificio aptæ mihi sint manus, quemadmodum ipsa sæpe afflictio eas ad hoc aptas tandem efficit. Novit enimvero qui corda mentesque hominum scrutatur Christus, quod impollutum hactenus marito uni corpus meum servaverim.

Ex MS. Florent. *seque prostituere volenti,*

18 His ego auditis, dolore pariter et commiseratione affici, et victus animo lacrymas cœpi fundere. Tum ita eam compello: Magna me tui, mulier, habet miseratio, præstolare me hic tantisper. Mox curriculo domum me meam confero, et, qui mihi tum forte erant ad manum, ducentos et triginta nummos mecum affero; par quoque armillarum, nummis septuaginta æstimatum, et alia nonnulla mundi muliebris instrumenta, octoginta omnino nummorum: quæ omnia a parentibus et ex meæ quondam conjugis hereditate acceperam. Cuncta hæc in unum computans, et viginti insuper nummos, ad eam qua mulieri opus erat summam conficiendam, deesse comperiens, attuli togam meam theatralem et ex bysso virgulata chlamydem, ad noxiorum ac E turpium spectaculorum usus comparatam, aliaque nonnulla, et ipsas quas circa collum gestabam bullas: et simul omnia involvens linteolo, dedi ei dicens; Nescio equidem, mulier, quæ aut unde sis, sed nec scire magnopere cupio: hæc interim omnia tibi habe, ac vade in pace, Deumque pro me peccatore precibus tuis exora. Tum cunctis quæ attuleram donatam, in pace permisi abire. Hoc unicum recte a me factum arbitror quamdiu vixi, quod nulli unquam mortalium, Deo teste, nisi sanctitati tuæ, quando ita necesse fuit, enarravi. Hisce intellectis Theodulus ad pedes hominis cum gemitu se abjecit, ac; Mei, inquit, homo Dei, memorem te præsta cum in gloriosa illa ac æterna tabernacula fueris receptus; mei, inquam, peccatoris, memoriam, oro, ne deponas; novit enim revera Dominus qui sunt ejus. Atque ita valedicens dimisit eum, gratias supremo Numini immortales referens pro pulcherrimo et utilissimo occursu.

aliquando succurrerit, *omnia quæ habebat elargitus.*

19 Dimisso Cornelio, ad suam columnam, non sine peculiari Dei ipsius auxilio imperioque, Theodulus se retulit; super omnia misericordem et benignum Deum laudibus extollens, et regulam consuetam observans. Quinquennio deinde supra columnam exacto, vox ad eum ex improviso facta est dicens: Veni, Theodule, ac deinceps quiesce: tibi jam paratum est regnum cœlorum, magna te Angelorum, Justorum, Prophetarum, et Sanctorum multitudo expectat: expectat et Cornelius citharœdus: hic enim uno ante anno supremum jam diem clauserat. Sublatis ergo in cœlum manibus, insignis Dei servus; Domine, inquit, Jesu Christe, in manus tuas commendo spiritum meum. Quo dicto, suam repente animam per sanctos Angelos Creatori sistendam tradidit. Post quæ in unum convenientes universi tractus illius Episcopi et Hegumeni, monachi quoque et laici, justa persolverunt defuncto, atque in eo ipso loco sacrum ejus condiderunt corpus; ad quod suam non pauci in hanc usque diem sanitatem recuperant. Hoc igitur modo cursum suum consummans et fidem servans, apud Angelos et homines admirabilis, supernis potestatibus aggregatus fuit Theodulus, suas pro nobis preces absque requie ad Christum Salvatorem fundens, cui honor sit et imperium, una cum Patre immortali et adorando vivificatrice que Spiritu, in secula seculorum. Amen.

Quam heroicam caritatem miratus Theodulus *post quinquennium sancte moritur.*

ANNOTATA.

a *Synaxarium Claromontanum* Κορνηλίου τοῦ μίμου τοῦ λεγομένου Πανδούρου, *quod satis placet, et gratiæ divinæ potentiam, etiam in tali vitæ conditione, magis* C *exaggerat.*

b Κιλιδόομαι *fortasse dicitur, quod purior Græcia diceret* Κυλινδέομαι volutor: *lapsus certe aliquis aut peccaminosa inquinatio tali verbo indicatur.*

c *Ecgraphum nostrum* διαπράζεμον, *voce forsitan barbarioris usus.*

d Ζυγὴ *pro* Ζυγὸς *alibi necdum legi, neque* χειρόψελλον: *ex diminutivo tamen* ψέλλιον Armilla, *apparet ea compositione significari ornamentum, non quali supra cubitum nuda brachia adstringebant mulieres, quod proprie* armilla *est: sed quali infra cubitum utebantur, ad manuum juncturas, quibus tamen non aliud quam* F *idem* armillæ *nomen apud Latinos est.*

e Φελώνιον *etiam scribit Chrysostomus, togam Sacerdotalem sive casulam intelligens in libello de re divina, quæ aliis passim* φαινόλιον.

f βυσαρωτὸν, *melius forte* βυσσαρωτὸν. Byssinum. *varii coloris lineis seu virgis* exaratum *quodammodo: sic Virgilius de Gallis ait.* Virgatis lucent sagulis.

g Σαβάνιον *diminutivum a* Σαβανὸν, involucrum lineum.

EPITOME VITÆ

Ex MS. Synaxario Græco Collegii Claromontani S. J.

Interprete eodem P. Daniele Cardono.

Hic regnante Theodosio Magno, Imperatore piissimo, patricia dignitate conspicuus fuit. Vir erat omni virtute ornatissimus; cujus mansuetudinem, et erga Deum pietatem, puram denique et inculpatam vivendi rationem cum observasset Imperator, ad Præfecturæ Constantinopolitanæ munus obeundum adhibere hominem voluit. Ipse autem, perspectis, quæ potentiorum auctoritate potissimum committebantur, rapinis, et immodicis eorumdem in acquirendo studiis, quaque ratione immensa quædam perversitas genus istud mortalium quasi depasceret; non sustinens amplius inter eos versari,

Οὗτος ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς Βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ μεγάλου Βασιλέως, Πατρίκιος ἀνὴρ, πάσῃ ἀρετῇ καὶ συνέσει κεκοσμημένος· οὗ τινος τὸ πρᾶον, καὶ τὸν ἔνθεον ζῆλον, καὶ τὸ καθαρὸν τοῦ βίου, καὶ ἀνεπίληπτον βλέπων ὁ Βασιλεὺς, εἰς τὴν τῆς ἐπαρχότητος ἀρχὴν προεστήσατο αὐτόν. Ἐπεὶ οὖν ἐσκόπει καὶ μάλιστα παρὰ τῶν δυναστευόντων γινομένας ἁρπαγὰς καὶ πλεονεξίας, καὶ πᾶσαν ἐπιβοσκομένην κακίαν ἐν τοῖς τοιούτοις, μὴ στέγων ὁρᾶν αὐτοὺς, ἀπεβάλλετο τὴν ἀρχήν· πολλὰ καὶ τοῦ Βασιλέως αὐτὸν ἱκετεύσαντος καὶ τῆς γυναικὸς μὴ ἀνεχομένης· οὔπω γὰρ διῆλθον χρόνοι δύο, ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας συνεζεύχθησαν.

Ex Ms. Florent.

Abdicata urbis CP. Præfectura

A Præfectura ultro ac sponte cedere constituit, quamvis et Imperator multis eum precibus retinere conaretur, et ipsa hominis conjux in id consilii minime videretur ventura. Duo videlicet nondum anni abierant, ex quo tempore matrimonii vinculo fuerant conjuncti.

et mortua conjuge, omnia in pauperes distribuit:

2 At ubi e vita hac repente uxor Theoduli migravit, ipse continuo conjugis obitu relicta sibi bona universa, quingentas omnino et quinquaginta libras complexa, in viduas et orphanos distribuit, non exigua etiam eorum parte monasteriis, gerocomiis, et pauperum peregrinorum hospitiis concessa: suam deinde ipsius omnem substantiam, quæ immensa propemodum erat, non dissimili ratione laudabiliter expendit. Tum regia Urbe abiens ad Edessenam pervenit civitatem, juxta quam in columnam ascendens, cum annum ætatis quadragesimum ageret et secundum, monasticam vivendi rationem arripuit, ad cujus instituti asperitatem atque molestiam perferendam corpus ipse suum durabat. Triginta solidis in columna annis exactis, et multis divinitus prærogativis dignus habitus, non jam crassiore ullo vescebatur cibo, sed Dominicis solum diebus sanctissimum Domini corpus et sanguinem, ac modicum quiddam e sanctificatis sumebat cibis.

summa cum abstinentia vivit.

3 Atque hoc modo septem menses supra quadraginta [duos] annos explevit. B Variis postmodum iisque permolestis cogitationibus commotus animo, ita Deum est precatus; Domine, inquiebat, hominum amator ardentissime, si sancto et glorioso nomini tuo placere merui, hoc, oro, famulo tuo indicare mihi ne graveris, cui eorum, qui in hac vita pro nomine tuo molesta agunt et patiuntur, assimilandus sim. Atque ecce divina quædam vox continuo est audita dicens; Confortare, et esto robustus, dilecte Theodule; quippe qui Cornelio mimo, quem Citharœdum homines cognominant, quique in urbe moratur Damascena, in regno cœlorum non es habendus inferior. Hoc accepto responso senex, animo linquens vehementer obstupuit. Tum e columna descendens, ad ipsum tandem Cornelium pervenit; cujus se ad pedes abjiciens, magnopere scire contendit, ecquod tandem vitæ genus ille sectaretur. Theoduli precibus is coactus demum ita respondit; Ego, Pater, a primis vitæ meæ annis mimos inter et agyrtas semper educatus, ab illis prima vivendi principia accepi. Quodam deinde vespere, cum scelera et peccata mea universa, et instituendum aliquando judicium supremum cogitare cœpissem; male a me acta detestatus, veniam eorum petii, ac meliorem vivendi rationem, quantum in me fuit, arripui, eleemosynas multas in egenos distribuens.

Post annos 42 intelligit se Cornelio mimo parem esse:

hunc ergo requisitum interrogans de sua vita,

4 Cum autem magis etiam urgeret Senex, et obtestaretur, ut nequid indictum præteriret, Cornelius, Quod secutum deinceps fuerat, Audi sis, respondit, C Domine mi. Mulier nescio quæ, illustri genere orta, nec dignitate minus quam præcipua quadam pulcritudine conspicua, viro cuipiam in uxorem obtigit; qui cum intemperanter nimis et prodige vitam ageret, non uxoris modo suasque omnes facultates, sed multa etiam alia a fœneratoribus mutuo accepta consumpsit. Qua de causa in carcerem conjectus, multo istic tempore, non sine ingenti mulieris quam dixi sensu, detentus fuit. Hæc autem ut maritum suum cum fame luctantem conspexit, nullum ejus causa periculum recusavit. Pecunias itaque mendicato colligere instituit; animo, non secus acsi in bilance posita fuisset, fluctuans, ob metum qui ipsi erat, ne propter insignem suam pulchritudinem ad flagitium a quopiam deposceretur.

audit summe egenti mulieri,

5 In hanc ego mulierem forte cum incidissem, ad spectaculi insolentiam prorsus obstupui, quod et manus illa ad emendicandam stipem extenderet, et retrorsum vultum adverteret. Postquam autem calamitatis tantæ causam ex ipsa didici, non parum fui animo commotus: ac lacrymans; Quantum, inquam, mulier, est a marito tuo contractum æris alieni? Quadringentorum, respondit illa, nummorum, Domine mi. Tunc ego, facultates meas diligenter perscrutatus, nummos penes me triginta supra ducentos esse comperi, qui ad tantum debitum persolvendum minime sufficiebant. Bonis ergo nonnullis mobilibus et ornamentis divenditis, summam pecuniæ aliam confeci nummorum septuaginta. Cumque adhuc multa deesse conspicerem, vestes quas habebam pretiosiores et quod collo gestabam monile in sarcinam unam conjiciens, cuncta in calamitosæ mulieris manus tradidi, ac dixi: Hæc omnia tibi habe, mulier, ac vade in pace, maritumque tuum e carcere libera; Deum quoque ex toto corde pro me precare, ut in supremi judicii die mei misereatur. Ista audiens Theodulus ac summopere admirans, divinæ bonitati gratias persolvit. Tum conscensa rursum columna, non longo tempore in vivis fuit, sed spe bona plenus paulo post suum Deo spiritum in pace tradidit.

sua omnia esse largitum.

2 Ἐπεὶ οὖν ἡ γυνὴ αὐτοῦ συντόμως μετέστη τοῦ βίου, D αὐτὸς λαβὼν πᾶσαν τὴν περιουσίαν αὐτῆς, ὑπάρχουσαν λιτρῶν πεντακοσίων πεντήκοντα, χήραις καὶ ὀρφανοῖς διέδωκε, καὶ μοναστηρίοις καὶ γηροκομίοις καὶ ξενῶσι τὰ πλεῖστα παρέσχετο· ὡς αὐτῶς καὶ τὴν ἰδίαν ὕπαρξιν καλῶς διέθηκεν, ἄπειρον οὖσαν· καὶ τῆς βασιλίδος ἀπάρας, τὴν Ἔδεσαν καταλαβὼν, καὶ ἐπί τινος κίονος ἀναβὰς, ἔτος ἄγων τῆς ἡλικίας σαρακοστὸν δεύτερον, τὸν μοναστὴν ὑπῆλθε βίον, τῇ σκληραγωγίᾳ καὶ τῇ τοῦ ἀσκητικοῦ βίου τραχύτητι κατατρύχων τὸ σῶμα. Τριάκοντα δὲ χρόνοις ἐν τῷ κίονι πληρώσας, καὶ θείων χαρισμάτων καταξιωθεὶς, οὐκέτι μετελάμβανε τροφῆς παχυτέρας, ἀλλ' ἢ μόνον κατὰ κυριακὴν τοῦ τιμίου σώματος τοῦ Κυρίου καὶ αἵματος καὶ μικρόν τι τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς.

3 Καὶ οὕτως διετέλεσεν ὁ ἀδάμας ἑπτά που μῆνας ἐπὶ σαράκοντα [καὶ δύο] ἔτεσι. Μετὰ ταῦτα ὠχλήθη, ὡς ἔλεγεν, ὑπὸ λογισμῶν· καὶ παρεκάλη τὸν Θεὸν, Δέσποτα φιλάνθρωπε, φάσκων, εἴγε τῷ ἁγίῳ καὶ ἐνδόξῳ σου ὀνόματι εὐηρέστησα, ἐμφάνισόν μοι τῷ δούλῳ σου, τίνι τῶν ἐν τῷ βίῳ κακοπαθησάντων δία τὸ σὸν ὄνομα παρεξητάσθην. Καὶ θεία φωνὴ πρὸς αὐτὸν, Ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου, λέγουσα, ἠγαπημένε Θεόδουλε, ἴσος γάρ εἶ ἐν τῇ βασιλείᾳ μου μετὰ Κορνηλίου τοῦ μίμου, τοῦ λεγομένου Πανδούρου, τοῦ ἀπὸ Δαμασκοῦ τῆς πόλεως. Ταῦτα ἀκούσας ὁ γέρων, ἐξέστη, ἀθυμίᾳ παραλυθείς· καὶ κατελθὼν τοῦ E κίονος, τὸν Κορνήλιον κατέλαβε, καὶ τοῖς ποσὶν κυλινδούμενος ἐζήτει μαθεῖν τὴν αὐτοῦ πολιτείαν. Ὁ δὲ ἀναγκαζόμενος ἐξεῖπεν, Ἐγὼ, φησὶ, Πάτερ, ἐκ νηπίου μίμοις καὶ ἀγύρταις συναναστραφεὶς, πάντα τὸν χρόνον ἐκεῖθεν ἐννοῶν τὰ τῆς ζωῆς μου ἐφόδια, καὶ ὀψέποτε εἰς ἔννοιαν ἐλθὼν τῶν πολλῶν μου κακῶν καὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, πάντων τῶν κακῶν ἀπεσχόμην, καὶ τοῦ καθαροῦ βίου κατὰ τὸ δυνατὸν ἐπιμελοῦμαι, τῆς ἐλεημοσύνης φροντίζων, ὡς δὲ ἐνέκειτο.

4 Καὶ πάλιν ὁ γέρων παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ ἐνορκῶν εἰπεῖν καὶ τὰ ἑξῆς· Ἄκουσόν μου, δέσποτα καὶ κύριε, ἔφη· γυνή τις περιφανὴς καὶ δόξῃ κοσμουμένη καὶ κάλλει περιαστραπτομένη, ἀνδρί τινι πρὸς γάμον ἐξεδόθη· ὃς ἀκολάστου καὶ δαπανηρᾶς τυχὼν προαιρέσεως, οὐ μόνον τῆς γυναικὸς τὴν περιουσίαν κατηνάλουσε, καὶ τὴν ἰδίαν· ἀλλὰ καὶ ἕτερα προσδανεισάμενος, κατέφαγε· διὸ καὶ τῇ εἱρκτῇ ἐνεκλείσθη πολὺν χρόνον, ἀπαμύθητον τῇ γυναικὶ συμφορῶν ἐπενεγκών· Ἡ τις βλέπουσα τὸν ἐλεεινὸν ἐκεῖνον λιμαγχονούμενον, καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν ἀπελέγετο, ὅμεν ἤρξατο προσαιτεῖν, ὡς ἐπὶ τρυτάνης σαλεύουσα τὴν ψυχὴν, καὶ φοβουμένη τὸν τῆς πορνείας ὄλισθρον, διὰ τὸ εἶναι εὐπρόσωπον.

5 Ταύτῃ περιτυχὼν ἐγὼ, διηπόρουν πρὸς τὸ ξένον τοῦ θαύματος, ὅτι τὰς μὲν χεῖρας ἥπλου πρὸς τὸ λαβεῖν, τὸ δὲ πρόσωπον εἶχεν ὀπισθοφανῶς. Μαθὼν δὲ τὴν αἰτίαν, ἠλέησα τὴν ψυχὴν, καὶ δακρύων εἶπον, Πόσον τὸ χρέος, γῦναι. Ἡ δὲ τετρακόσια νομίσματα, δέσποτα. Ἐγὼ δὲ F ἀκριβολογήσας ἑαυτὸν, εὗρον παρ' ἐμαυτῷ νομίσματα διακόσια τριάκοντα· καὶ μὴ ἀρκοῦντα πρὸς τὸ ποσὸν, διαπωλήσας τοίνυν κινητά τινα εἴδη καὶ κόσμια, συνήγαγον ἕτερα νομίσματα ἑβδομήκοντα· καὶ πάλιν εἶδον ἐλλείποντα, ἐκβαλὼν τῶν ἐνδυμάτων τὰ κάλλιστα, καὶ τὸν περιτραχήλιον ὁρμίσκον, καὶ σινδόνι περιειλήσας, δέδωκα εἰς τὰς χεῖρας τῆς γυναικὸς, εἰπών· Λάβε ταῦτα, γῦναι, καὶ ἄπελθε ἐν εἰρήνῃ, καὶ τὸν σὸν ἄνδρα τῆς φυλακῆς ἐλευθέρωσον, δυσωποῦσα ἐξ ὅλης τῆς καρδίας τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν ἐλεῆσαί με ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Ταῦτα ἀκούσας Θεόδουλος, καὶ θαυμάσας, τῷ Θεῷ εὐχαρίστησε· καὶ πάλιν ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ κίονος, καὶ μικρὸν ἐπιβιώσας χρόνον, μετὰ χρηστῆς ἐλπίδος ἐν εἰρήνῃ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τῷ Θεῷ παρέθετο.

DE

DE SANCTO MANVÆO

EPISCOPO BAIOCENSI IN NORMANNIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus ætate, cultu, Actis.

CIRC. AN. CCCCLXXX

Primi Episcopi Bajocenses:

Bajocæ *seu* Bajocum, *urbs Nortmanniæ inferioris Episcopalis, colit hoc* XXVIII *Maji* S. Manvæum, *quintum Ecclesiæ suæ Antistitem, S. Lupi successorem. De hoc et aliis tribus Episcopis primis late egimus die* XVIII *hujus mensis Maji, ad Vitam S. Regnoberti secundi Episcopi: diximusque hunc post S. Exuperium sedisse seculo Christi quarto, et circa annum* CCCC *ex hac mortali vita ad æternam et immortalem migrasse; ac deinde seculo Christi quinto floruisse SS. Rufinianum et Lupum, et hunc vivendo pervenisse ad annum circiter* CCCCLXV. *Sub hoc S. Lupo* B *floruit* S. Manvæus, *tunc Eremita et trium Monachorum Prior, virtutibus et miraculis clarus, duorum mortuorum creditus resuscitator. De his ergo temporibus intelligenda prima Vitæ ejus periodus, ubi dicitur fuisse temporibus Marciani Imperatoris et Merovæi Francorum Regis, qui ambo in sua dignitate floruerunt ab anno* CCCCL *usque ad* CCCCLVII, *nec pervenerunt ad annum* CCCCLX, *qui tamen in dictis Actis adjungitur. At postea circa annum* CCCCLXV. *S. Lupo* XXV *Octobris defuncto, subrogatus est* S. Manvæus; *quamdiu autem præfuerit, nescitur. Proximus illi successor S. Contestius, ad* XIX *Januarii est relatus, in cujus Actis in Appendice pag.* 1137 *editis, nullus etiam temporis character indicatur. Subrogati dein fuerunt Patricius et S. Vigor, cujus Acta, illustranda ad Kalendas Novembris, referuntur ad tempora Childeberti Regis Francorum; sub quo Rege Leucadius Episcopus Bajocensis subscripsit Concilio Aurelianensi* III *anno* DXXXVII *et Aurelianensi* IV *anno* DXLI. *Quibus omnibus consideratis, arbitramur obitum* S. Manvæi *circa annum* CCCCLXXX *statui posse.*

horum quintus Manvæus sub S. Lupo floruit:

successit circa an. 465:

mortuus circa annum 480,

variarum Ecclesiarum Patronus.

2 *Colitur is Officio Ecclesiastico, non solum in urbe et diœcesi Bajocensi, sed etiam in vicinæ diœcesis Constantiensis variis ecclesiis, quarum Patronus habetur. Tales sunt, in decanatu Pirensi parochiæ de* Marchepieux, C *et* Vandrumesnil, *et alibi* Goufreville: *in quibus et aliis ecclesiis utriusque diœcesis magna in veneratione esse* S. Manvæum *testatus est Dominus Thomas le Goaix, Presbyter et Rector Ecclesiæ prædictæ S. Manvæi de Marchepieux, misso chirographo* VIII *die Augusti anno* MDCLII, *una cum Actis Sancti, ex veteri chartario fideliter extractis, prout ea in novem Lectiones distributa solebant in Officio Ecclesiastico recitari hoc* XXVIII *Maji, quo die et Dominica proxime sequenti, imo et per totum annum, plurimos propter febres nec sine solatio accurrere notum est. Ea omnia a dicto Presbytero accepta, transmisit nobis Cadomo Jacobus de Machaut Societatis nostræ Sacerdos, cujus expertam deinde Parisiis beneficentiam grata memoria libenter recolimus. Acta autem illa aliquot seculis post obitum* S. Manvæi *fuisse composita, notant anni Imperatoris supra indicati, et libri Decretales in iis nominati. Stylus ubique fere concisus et discontinuus, qualis esse solet Responsoriorum et Antiphonarum, dubitare me facit, an non extiterit olim plenior aliqua Vita, quæ primum quidem pro Lectionibus usurpabatur, deinde versiculatim distracta fuerit pro toto Officio, et sub musicis Notis seorsim descripta in Antiphonario Bajocensis Ecclesiæ; ac denique, amissa primigenia prolixiori Legenda, ea quæ habebantur in Antiphonario recollecta sint in formam breviorum Lectionum, quales accepimus, addita ad singulos numeros clausula consueta,* Tu autem, Domine, miserere nobis. *Quidquid de hoc sit, habemus aliud multo brevius compendium descriptum ex MS. codice cœnobii Rubeæ-vallis Canonicorum Regularium in silva-Sonnia prope Bruxellas, quod satis est indicasse, sicut etiam quod in nova Bibliotheca Manuscriptorum Lubbæi tom.* I *pag.* 779 *eadem Acta ab eodem D. Thomas le Goaix ad eumdem P. Jacobum Machaut transmissa, delibentur verbotenus usque ad locum a nobis * signatum; ac denique quod valde placuit Claudio* E *Roberto, in Episcopis Bajocensibus, ista ex eisdem Actis extracta sententia:* Fuit bonnus in juventute, melior in medio, optimus in fine. *Sammarthani pro sacra ejus veneratione allegant Breviarium Bajocense. Saussayus in Martyrologio Gallicano ad hunc* XXVIII *Maji aliquod ejus elogium, potissimum de mortuo ad vitam resuscitato, profert, et* Manucum *appellat.*

Acta MS.

eorum compendium.

VITA

Ex antiquo chartario ecclesiæ Bajocensis.

Sanctus in adolescentia,

In urbe Bajocensi, annum circiter quadringentesimum sexagesimum, temporibus Marciani Imperatoris et Merovæi Francorum Regis, fuit quidam vir venerabilis, nomine Manvæus: ex nobilissima stirpe procreatus et genitus. Ipse vero Manvæus Confessor Domini, gratia Dei repletus est cunctis gentibus; suis quoque devotus parentibus, et ubique illis subjectus dictis et factis, et supplex in omnibus. Dei vero famulus, cum summa dilectione ab infantia verum Deum diligebat, die ac nocte jejuniis et orationibus ex toto corde et mente et corpore Jesu Christo soli serviebat. Cunctis itaque rebus mundanis et terrenis divitiis, deliciis et lasciviis calcatis et spretis, ad Deum totaliter tendens, et ad cœlestia F regna cogitans, Catholicæ fidei, pie, juste, et honeste vivendo, se totum tradidit.

litteris et scientiis imbuitur,

2 Cum beatissimi Manvæi Confessoris clarissimi parentes cernerent et perciperent modum ejus simplicem, et maximam prudentiam sensus ejus, et vivum ingenium, gavisi sunt (erat enim ætate puer B. Manvæus, sed ipse erat doctissimus, et senex apud Deum in sensu et in opere) cito miserunt eum ad studium, et illum tradiderunt peritis doctoribus ad eum instruendum. Ipse vero Manvæus, divina gratia plenus, doctores timebat, et libenter eos audiebat:* et voluntate Dei Patris omnia de facili retinebat: Manvæus Pastor bonus, Præsul sanctisssimus Deum timebat: sanctam vero Trinitatem in corde suo semper adorabat. Omnibus pius, dulcis, et humilis erat. Infirmos visitabat, pauperes ac debiles de bonis propriis saturabat, et omnia opera misericordiæ adimplere satagebat.

misericors erga alios:

excellit in virtute et doctrina.

3 Sanctissimus Præsul Manvæus, dignus Deo Confessor et benignus, tendens ad Dei gloriam, pervenit ad magnam clarimoniam, et ad divinam scientiam. Plenus erat virtutibus cunctis, bonis moribus atque divinis laudibus. Cum summa diligentia bonæ spei et sanctæ fidei indicia omnibus demonstrabat

EX ANT. BREVIAR.

A demonstrabat et salutis æternæ beneficia similiter omnibus exhibebat, tantum diligenter B. Manvæus scholas exercuit, et in divinis voluminibus libenter studuit, quod magister in duabus scientiis, mediante Dei gratia, certissimus et expertus fuit. His autem factis et completis, clarissimus Confessor Domini et Præsul dignus Manvæus, amabilis in omnibus, placens, prudens, humilis et devotus: doctores suos et omnes eruditores in omnibus scientiis, in legibus et in decretalibus superavit, et cuilibet illorum de rebus præteritis inter se et illos, et de servitiis bene et pacifice præmium solvit.

4 Expectante B. Manvæo supernorum civium consortia, et pervenire ad Beatorum regna cœlestia, mente sua bona et firma adamavit optimum locum et sibi proprium, et ibi paravit hospitium et eremum ad Dei servitium faciendum, ad velle suum sibi congruum et honestum, ut ibi in Dei servitio die noctuque Deo serviat, et vitam in Christo finiat. *eremitorium extruit,* Ædificiis omnibus ex voluntate propria et præcepto B. Manvæi factis et completis, deinde Pastor bonus et sapiens, desideravit habere tres socios in Dei servitio, et habuit, et hæc omnia ex propriis bonis præparavit. *et socios assumit* B His quoque peractis eremum suum in Prioratum commutavit, et ipse B. Manvæus in principio Eremita, vocavit seipsum Priorem trium Monachorum. *Prior factus:* Ipse autem nobilissimus Monachus Deo paratus, socios suos secundum Deum diligebat, et in Dei servitio confortabat, et in multis exemplis bonis illos docuit, et rectam viam salutis æternæ et veritatis benignitatem demonstravit.

5 Prudentissimo Confessore dignissimoque Pontifice B. Manvæo vigilante, et orante in Dei servitio devotissime, et sociis suis in orationibus ex bono corde et humili deprecantibus Deum, ecce unus ex sociis B. Manvæi, infirmitate mala et pessima, voluntate Dei Patris, tum graviter compressus, tum cito extinctus est, beato Manvæo et aliis sociis stupentibus et mirantibus. *horum unum subito mortuum, oratione resuscitat:* Sapientissimus atque sanctissimus Monachus Manvæus surgens ab oratione, sociis dixit: Estote fortes in fide, et pugnate cum antiquo serpente, et pro nostro socio orate, et ego pro eo Patrem rogabo. Beatus Manvæus, genibus flexis et manibus super terram porrectis in crucem, fusis lacrymis dixit: Domine Deus Pater omnipotens, qui mundum sanguine tuo redemisti, et me peccatorem ad imaginem tuam formasti, et Lazarum resuscitasti, et Mariæ Magdalenæ peccata dimisisti; C jube ut resurgat peccator iste, ut te verum Deum vivens noscat et adoret, et de omnibus peccatis atque delictis suis vere pœniteat et confiteatur. Cumque socii respondissent, Amen; surrexit Monachus sanus a morte, B. Manvæus gaudens ab oratione.

6 Beatus Manvæus, Pastor sanctissimus, procurator omnium rerum Fratrum suorum et custos, per mundum procurando pergens, erat omnibus valde necessarius. *diversis locis prædicat:* Erat ubique pius, sapiens et modestus. Consolator erat miserorum, miserator pauperum et desolatorum; bona documenta peccatoribus exhibebat, et deviantibus atque errantibus viam veritatis D et fidem Jesu Christi fideliter declarabat. Cum beatus Manvæus per patrias iter perageret, obviam habuit quemdam defunctum, jacentem in feretro, cum turba plurima populorum, qui deferebant eum. Beatus Manvæus jussit ad terram poni corpus defuncti; cunctisque audientibus dixit: Domine Deus, qui es omnium rerum cognitor et creator, et qui omnia noscis antequam fiant; exaudi preces servorum tuorum, et jube animam iterum introire in corpus istius defuncti, ut videntes et credentes salvi fiant. *mortuum resuscitat,* Cum dixissent, qui aderant præsentes, Amen, surgit defunctus a feretro, et B. Manvæus gratias reddebat Deo.

7 Gesta Patrum veterum B. Manvæus in corde suo semper reducens ad memoriam, omnia bona quæ habebat pauperibus erogabat, et in angustiis et tribulationibus suis confortabat. Tantam gratiam atque sanctitatem B. Manvæo Dominus dederat, quod quocumque genere febrium homo detentus esset, sive aliqua alia infirmitate sui corporis, et beatissimi Confessoris Manvæi minimam particulam vestimentorum tangeret; *curat morbos tactu vestis,* cito febris vel alia infirmitas hominem meritis sancti Manvæi derelinquebat: E et homo ille qui ante infirmus fuerat, gaudens et hilaris, Domino Jesu Christo et sanctissimo Manvæo gratias agens, cum sanitate corporis remeabat.

8 In illo tempore erat quædam mulier, languens infirmitate gravi et morbida. Cura medicorum, et physicorum medicina, et sensus et unguenta eorum, non poterant eam a morbo curare. Audivit illa mulier quod S. Manvæus per villam transibat; clamavit, Manvæe, serve Dei, miserere mei, sana me a languore. Sanctus ergo Manvæus, vocem mulieris audiens, accessit ad eam, et dixit: Mulier, confide in Dominum Jesum Christum: qui tibi dedit hanc infirmitatem, det tibi corporis et animæ sanitatem. *et benedictione* Deinde tetigit B. Manvæus mulierem et benedixit. Tum cito mulier surrexit, et sana cum gaudio perrexit.

9 Cum esset B. Manvæus plenus gratia Dei, fama ejus per patriam diffusa est: omnes eum laudabant, et de sanctitate ejus loquebantur. *Eligitur in Episcopum:* In illis diebus, insimul congregatis Canonicis, Presbyteris et omnibus Clericis in matre Ecclesia Bajocensi, ad eligendum Pastorem, dignum ad sedem Episcopatus observandam, omnes pariter B. Manvæum elegerunt. B. Manvæus Episcopus electus est, et ad officium sacratus est. F Fuit Manvæus bonus in juventute, melior in medio, optimus in fine. Cum accederet B. Manvæus Præsul ad finem, quadraginta et septem diebus ab omni cibo et potu abstinuit, nihil sumens nisi verum Jesu Christi sacrificium. His dictis et completis, dignus Episcopus percipiens et videns suum obitum celeriter accedere, Fratribus coram eo convocatis, dixit: Deum timete, fraternitatem diligite, humilitatem et caritatem observate; *pie moritur.* repleat vos omni bonitate. His dictis felix Confessor expiravit, quinto Kalendas Junii.

DE

D. P.

DE SANCTO SENATORE

EPISCOPO MEDIOLANENSI IN INSUBRIA.

CAPUT I.

Acta, elogia, cultus et ætas Sancti.

AN. CCCCLXXX

Cultus sacer.

S*anctorum cultu venerandum esse* S. Senatorem *testantur ad hunc* XXVIII, *Tabulæ Martyrologii Romani, Galesinius in suo Martyrologio, Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, et potissimum antiqua Missalia Ecclesiæ Mediolanensis, qualia habemus anno* MDXXII *et* MDLX *excusa, uti et Breviaria anni* MDXXXIX, *et quæ postmodum edita sunt jussu S. Caroli Cardinalis Archiepiscopi, pro consuetudine sui ævi,* Archiepiscopos *appellantis decessores omnes suos, adeoque et hunc* Senatorem. *Nos eo Titulo abstinemus: quia primum videtur Mediolani cœptus usurpari, post extinctum a Carolo Magno Longobardorum Regnum,* B *et redditum auctumque Mediolanensi Ecclesiæ splendorem pristinum, ac Primatum super omnes Insubriæ Episcopos. Quin etiam tunc Catalogorum Episcopalium Conditores, ut vidimus, usque ad Anselmum, anno* DCCCLXXXIII *ordinatum, perrexerunt uti simplici Titulo* Episcopi; *postea vero Catalogos continuaverunt alii absque Titulo illo, vel ampliori, sola scribentes nomina hoc modo,* Anselmus sedit annos *etc. Porro in prædictis Missalibus et Breviariis festum solenne præscribitur, et more Ambrosiano tertia Lectio exhibet breve Vitæ compendium his verbis:* Senator Mediolanensis, vir præstanti ingenio, rerum divinarum scientia, eloquentia et Christianæ pietatis virtutibus excultus, Prophetarum res involutas et latentes interpretando explicavit. In Archiepiscopatus autem munere vigilantissimus, nihil non egit, ut et verbo et exemplo Ecclesiæ commissæ prodesset. Qua sancte administrata, meritis cumulatus obdormivit in Domino, quarto Kalendas Junii. Ejus corpus sepultum est in ecclesia S. Euphemiæ Martyris. *Hæc ibi, at* quinto Kalendas Junii, *coli traditur in Kalendario ejusdem Breviarii, et alii habent cum dicto* quinto Kalendas Junii decessisse.

Vitæ compendium e Breviario antiquo,

2 *Jejuna nimis videbatur Lectio illa: quare Ambrosianæ Bibliothecæ Custodi Petro Paulo Bosca,* C *nunc Modoetiensi Archipresbytero, demandata est cura alterius amplioris conficiendæ, quam his verbis conceptam impressamque ad me misit:* Senator, Mediolanensis, fuit præstanti ingenio, rerum divinarum scientia et eloquentia adeo excultus, ut Prophetarum res involutas et latentes interpretando explicuerit. Cum adhuc esset hujus Ecclesiæ Presbyter, ob virtutum atque eruditionis famam, nomine Sancti Leonis Magni, legationem obiit ad Theodosium Secundum Imperatorem; cujus muneris collegas habuit beatum Abundium Episcopum Comensem, Asterium, et Basilium. Horum opera et studio coactum est Concilium Constantinopoli; idemque Abundius una cum Senatore interfuit Provinciali Synodo, quam S. Eusebius indixerat Mediolani. Mortuo autem beato Benigno, creatus Archiepiscopus, eo in munere vigilantissimus, nihil non egit, ut et verbo et exemplo Ecclesiæ commissæ prodesset. Qua sancte administrata, meritis cumulatus, obdormivit in Domino, ab Anastasio secundo Pontifice maximo Cœlitum numero ascriptus, et S. Ennodio Ticinensi Episcopo commendatus. Ejus Corpus honorifice custoditur in Æde sanctæ Martyris Euphemiæ, quam ille prope paternam domum ædificandam curaverat, legata etiam pecuniæ summa in pauperes quotannis eroganda; Beatam vero Euphemiam præcipua religione coluerat, propter memoriam Concilii Chalcedonensis, ab eadem ingenti miraculo approbati. *Adduntur in Margine foliculi, seorsim impressi atque ad me missi, Auctores ex quibus desumpta sunt singula: sed recentioris notæ multi. Manu etiam expunctum hic erat, quod initio legebatur* Sanctus, Nobili familia natus: *id enim antiquitus ignoratum melius omitti videbatur. Qua cautela prudentius etiam usi fuissent, qui tabulam Archiepiscoporum Ecclesiæ Mediolanensis, ex decreto Concilii* IV *Provincialis sub S. Carolo habiti concinnarunt, et de S. Senatore pleraque* E *haud satis probanda sic scripserunt:* XXIV S. Senator Vilanius, Mediolanensis Presbyter (cujus in Epistola, ad Leonem Pontificem missa, Eusebius Archiepiscopus meminit) Nonis Decembris die festo S. Ambrosii Archiepiscopatus gubernationem suscepit. Vir præstanti ingenio, divinarum litterarum scientia, eloquentia, et Episcopalis caritatis virtutibus egregie excultus, in Prophetis interpretandis diligentissimus, mirifica erga pauperes liberalitate usus, ad Ecclesiæ Mediolanensis gubernacula sedit annos quatuor, Gelasio Pontifice. Obiit sancte in Domino III Kalendas Junii, sepultus in basilica S. Euphemiæ. *Hæc ibi. At festum S. Ambrosii non celebratur* Nonis Decembris, *sed* VII Idus Decembris, *et dein obiisse dicitur* III Kalendas, *ut supra* V Kalendas, *cum sit scribendum* IV Kalendas Junii.

aliud ex recentiori,

prudentius quam in tabula Archiepiscoporum digestum.

3 *Habitum fuit anno* CCCCLII *Mediolanense Concilium ab Eusebio Episcopo aliisque, quo professi sunt se doctrinam de Verbi Incarnatione a S. Leone Papa ad Flavianum scriptam integre recepisse, et in hac Epistola Synodica ista leguntur:* Recensens Epistolam Beatitudinis vestræ in Sacerdotum Domini concilio, quam sanctus frater et Coepiscopus noster Abundantius et Compresbyter meus Senator detulerant, agnitoque, eorum relatione, sicut scripta vestra significaverant, rerum gestarum ordine; continuo F requisita est recitataque Epistola, quam, fidei assertione plene digestam, ad Orientem dudum Sanctitas vestra transmiserat. *Vides, quæ hic de* Senatore Presbytero *indicantur, ad* S. Senatorem *deinde Episcopum supra referri? Fuisse autem Senatorem a S. Leone cum aliis Legatis missum anno* CCCCL, Valentiniano VII et Avieno Coss. *scripsit ipsemet S. Leo in Epistola 33 ad Theodosium Imp. his verbis:* Ut salubribus curis velocior pleniorque, auxiliante Domino, per vestræ clementiæ fidem præstetur affectus; ad pietatem vestram Fratres et Coepiscopos meos Abundium et Asterium, sed et Basilium et Senatorem Presbyteros, quorum mihi devotio est probata, direxi: per quos quæ nostræ forma sit fidei, manifestatis instructionibus, quas misimus, possitis dignanter agnoscere. *Hæc Leo. Amplius aliquid a* Senatore *gestum esse in Oriente, non habeo unde definiam. Chalcedonensi Concilio, quod sequenti mox anno* CCCCLI *celebratum fuit, nescio an velint interfuisse, qui D. Euphemiæ erectum postea ab eo templum volunt,* quia tumulum ejus Chalcedone religiose frequentarit. *Existimo potius reversum a Legatione Constantinopolitana ad Leonem Papam, apud eum mansisse durante Concilio, ac postea ab eo litteras præmemoratas detulisse*

Præconium S. Eusebii Mediolanensis,

et S. Leonis Papæ de S. Senatore.

AUCTORE D. P.

A *detulisse Mediolanum. Interim* Eusebio *Episcopo mortuo successit* S. Gerontius, *de quo egimus* v *Maji; Gerontio* Benignus, *huic* Senator.

qui sedit a 477 ad 480

4 *Quo tempore sederit* S. Senator, *non possumus certiori via assequi, quam ex ætate immediati decessoris S. Benigni, quem obiisse anno* CCCCLXXVII *aut circiter, satis clare demonstravi in brevi deductione Chronologiæ Episcopalis Antistitum Mediolanensium : secundum quem calculum* Senator, *cum suo quod ei solum datur triennio, pertineret ad annum* CCCCLXXX. *Erraverunt igitur qui* Gelasio Pontifice *præfuisse* Senatorem *opinati sunt : cum is Ecclesiæ cœperit præsidere anno* CCCCXCII, Senatore *jam mortuo. Nec minus a vero deviavit Ughellus, quando in Archiepiscopis Mediolanensibus censuit Simplicium Papam contulisse* Senatori *infulas Mediolanenses; obierat enim Simplicius Papa anno* CCCCLXXXIII. *Addit Ughellus, quod* miraculis clarus ab Anastasio II Pontifice meruit in Album Sanctorum referri anno CCCCXCVII, *qui fuisset Anastasii istius primus. Sed licet hoc etiam in Lectionem novam Bosca retulerit, allegata auctoritate Ughelli et Joannis de Deo in libro de successoribus S. Barnabæi, Romæ edito tempore Pii V; nemo tamen nobis absque idoneo teste probaverit, hoc sibi muneris* B *Romanos Pontifices iis seculis assumpsisse extra Romam suæque ordinationi subjectos diœceses suburbicarias.*

non sub Gelasio,

neque sub Simplicio Papa.

An in æde S. Euphemiæ annuam eleemosynam fundarit?

5 *Ait Ripamontius lib. 7, quod* in Basilica Euphemiana sepulcrum ipse sibi legit Senator, *neque de hoc dubitaverim. Addit deinde idem Ripamontius,* et pecuniæ summam legavit, ex qua pauperibus quotannis fieret benigne; manetque hodie liberalitas et institutum, arbitra societate quæ Divi Senatoris appellatur. Duodecim pauperes, ab innocentia et præcipuo squallore delecti, donantur singulis vestimentis; antiquæque sordes eorum, repentinis munditiis ac subito nitore mutantur. *Laudabile institutum, sed quod veriorem laudem a pietate quam ab antiquitate mereatur, apud homines in piarum donationum originibus versatos. Habuerunt sane etiam prima Christianæ religionis secula, statas in pauperum commoda largitiones : sed earum aliquam in hunc usque diem perseverare, post tot publicæ privatæque rei conversiones, nemo sapienter crediderit. Itaque quid in eo genere* Senator *fecerit ignorare malim, quam divinantibus credere de re antiqua sine teste antiquo. Neque per hoc quidquam detraxisse credam honori ipsius Sancti, quando ejus augendi causa apparet institutam esse largitionem, verosimiliter recentiorem ipsa per quam ad-* C *ministratur Societate; huic vero non multorum seculorum ætatem concesserim.*

Ennodius Epigrammate eum laudavit,

6 *Ennodius Episcopus Ticinensis hoc illum exornavit elogio.*

Qui vincit trabeas, solium, cinctumque Gabinum,
Consulibus præstans, ecce, Senator adest.
Ingenium velox, sermonis cura rotundi,
Virtutum pretium, forma pudicitiæ.
Abdita librorum mysteria clausa Prophetæ
Qui dedit in lucem, schemate quo voluit.
Orbis ad extremi missus secreta, verendis
Curavit studiis, quod fuerat lacerum.
Tunc Oriens victum peregrino lumine fassus,
Hæsit ad aspectum lampadis alterius.

et ad eumdem Epistolam scripsit,

7 *Inter ejusdem Ennodii Epistolas, prima libri* 3 *inscribitur,* Senatori Episcopo. *Mediolanensem hic intelligi posse negat Ennodii illustrator Sirmundus, quia Ennodius anno dumtaxat* DXI *factus Episcopus sit. Sed quo argumento persuasit sibi Sirmundus, eam non nisi ab Episcopo scriptam? Jus, de quo imminuto ea queritur, mancipium unum spectat, quod* Senator, *licet ipsum juris sui esse diceret, reddendum tamen deprecanti Ennodio gratiose promiserat, nec reverso de Ravenna redditum adhuc erat : Ennodius ergo.* Ecce iterum me, *inquit,* ad conscientiam vestram refero; D ecce, quod filium decet, exhibeo, ut per sublimem et magnificum virum, Dominum Victorem, ad humilitatem conferam, quidquid mihi poterat legum secularium auctoritate præstari. *Nihil deinde vel in priori vel in posteriori parte Epistolæ illius video, quod sit supra conditionem juvenis Clerici, et nulladum auctoritate pollentis, qui contra Episcopum nolit judicio seculari contendere; qualis tempore* S. Senatoris *adhuc erat Ennodius, de uxoris consensu recenter ad Ordinem sacrum traductus Mediolani.*

adhuc juvenis.

CAPUT II.

Quibus argumentis Illustrissima Septaliorum familia sibi arroget S. Senatorem.

Vita Italica cum laude familiæ Septaliæ,

Vitam S. Senatoris, *corrasis undecumque argumentis, dilatavit vulgavitque Italice anno* MDCL *Placidus Puccinelli, et Carolo Septalæ Mediolanensi Archipresbytero dedicavit. Hujus nos deinde nepotem ex fratre Episcopum Derthonensem vidimus, ejusque ac fratris Canonici insignem humanitatem experti sumus anno* MDCLXII, *et eo lubentius ad illius Vitæ calcem legimus* E *deducta decora Septaliæ familiæ, prout exhibita fuerunt publico Latino instrumento anno* MDCXXXIII, *cum idem Carolus adoptari peteret in collegium DD. Doctorum Comitum et Equitum Mediolanensium, quod instrumentum seu potius Processum etiam accepimus. Multa ibi sane post annum millesimum illustrium personarum nomina referuntur, ad eam, ut creditur familiam spectantia : sed malam meo judicio gratiam ab eadem commeruit* Raphael Fagnanus, in suis MSS. voluminibus familiarum nobilium Mediolani, lib. sig. S. multis auctoritatibus, lapidibus, ac monumentis probare conatus, hanc familiam ab Albinis Posthumis Romanis fluxisse; imo gradatim a Clodio Albino, qui Septimii socius in Imperio fuit, cujus adhuc extent numismata, hujusmodi litteris consignata SEPTAL. CAES. et quod, sicuti per septem gradus ad apicem illius dignitatis pervenit, sic posteris septem alas pro gentilitio stemmate erexit. *Septaliis quos dixi fratribus istæc ægri capitis somnia non probari persuasus, candide fateor mihi videri ab oppido* Septala *nomen familiæ, non autem oppido a familia datum. Nec placent mihi genealogiæ interminatæ, quibus ad gratiam comminiscendis nonnulli operose insudant; uti etiam fecit Ericius Puteanus, cum occasione* Satalorum, *quæ urbs Armeniæ Minoris est, et septem fratrum Martyrum ibi sub Maximiano passorum* XXIV *Ju-* F *nii, comminiscitur traductam inde Mediolanum ab eodem Maximiano familiam, nomen sibi et septem alas in scuto sanguineo retinuisse.*

non indigæ splendoris a fictitia antiquitate adjecti.

Nova inventio corporis cum titulo suspecto,

9 *Ferdinandus Ughellus, ubi supra, elogium* S. Senatoris *concludit his verbis :* cujus Reliquiæ nuper repertæ fuerunt sub altari, cum hac pervetusta brevique inscriptione. Sub hoc altari requievit corpus S. Senatoris Septaræ, Archiepiscopi, Patroni nostri. *Esset hæc inscriptio corporis, non præsentis, sed absentis index : neque intra ejus arcam conclusa, sed altari insculpta inveniri debuisset. Pervetustam videri fecerit situs, si talis visa fuit : esse certe perantiqua haud potuit, vel a seculo, non dico* V, *sed nec a* X *aut* XI *scripta; quando in publicis ejusmodi scripturis nullis inveniuntur cognomina nominibus addita, multo minus ad nomina Episcoporum. Quod autem hic* Septara *scribitur, alias,* Sertara, Setara, *et* Settara *quoque scriptum invenitur, in chartis seculi* XII *aliisque posterioribus usque ad finem seculi* XV; *quamvis interim dicantur non defuisse qui etiam* Septala *scripserint, et sic scribendo occasionem posteris dederint* Septem alas *assumendi pro tessera gentilitia, quæ hodieque apud eos servatur, instituto non admodum veteri, ut passim notum*

A *notum est, optimeque demonstravit noster Franciscus Claudius Menestrier in opusculo de Origine Armoriarum, uti ejusmodi tesseras Franci appellant, quorum institutionem pervetustam esse non facile probaveris. Denique non tantum exiguæ vetustatis, sed fictionis etiam suspecta mihi redditur inscriptio; dum considero Puccinellum, qui haud dubie post Ughellum scripsit (licet hic magnum suum librum recognoscendum Censori Romano, iste libellum Mediolani tradiderit imprimendum, eodem uterque anno) dum, inquam, considero Puccinellum, longe lateque corradentem scriptiunculæ istius suæ materiam, alibi quidem tam accuratum inventorum translatorumque corporum Sanctorum texere indicem, nullam vero hujus inventionis aut hic aut ibi facere mentionem; ac ne inscriptionis quidem eo loco, ubi operose contendit, non* Villanæ, *sed* Septaliæ *familiæ adscribi Sanctum debere. Causam potuisset vel solius istius inscriptionis testimonio evincere, si legitimum fuisset habitum, vel apud Septalios notum. Itaque prædictus Petrus Paulus Bosca, ea de re quærenti mihi non dubitavit respondere;* Somniasse oportet Ughellum, quando scripsit repertum fuisse corpus S. Senatoris. *Idem testari poterit marmoreus Titulus, a prælaudato Carolo Septala positus, in æde S. Euphemiæ, anno* MDCLIV ad retinendam memoriam, *non inventi ibi corporis, sed primæ a Sancto fundationis. Et hæc fortassis prima est cura templo isti ornando impensa a Septalis, postquam illud anno* MCLXII, *una cum reliqua civitate evertit Fridericus Barbarossa, eadem ruina involvens corpus* S. Senatoris; *si tamen illud a nemine raptum in illa horribili rerum confusione est, alioque traductum. Quis porro reædificandæ illius ecclesiæ consilium deinde cœperit, necdum expressum reperi.*

Mediolonensibus ignota,

ipsisque Septaliis.

B

10 *Velim porro ut Illustrissimi, quotquot etiam nunc supersunt,* Septalii *mihi ignoscant, si non obstante sententia Archiepiscopali, lata* XV *Maji anno* MDCLXXVI, super discussione et resolutione dubii, an S. Senator fuerit de eorumdem agnatione et familia, *contra quam definitum est, audeam dicere,* Non liquet. *Instrumenta enim in probationem adducta pro anno* DLII, DCCXIV *et* DCCCCXXXIV *ejusmodi sunt, ut iis, tanquam sinceris et originariis, fides a nobis adhiberi nequeat. Sunt enim omnia tria (ut de charactere nihil dicam, qui non exhibetur, et intra decursum quatuor seculorum valde debet fuisse mutatus) stylo et formulis tam similia inter se omnia, ut eodem saltem ævo esse composita atque dictata, plus quam manifestum videri debeat illa inter se comparanti, siquam habeat veterum ejusmodi Chartarum tractandarum notitiam; qualem habuisse Judices deputatos, non fit nobis ex eorum sententia manifestum. Quod ne ego judicio meo credi velim, ecce primum illorum Instrumentorum.* † Anno Dominicæ Incarnationis quingentesimo quinquagesimo secundo, tertio Kalendas Julii, Indictione quinta decima. Tibi Khastritiano Khustodi Ecclesiæ Sanctæ Eufemiæ, quæ est extructa in præsenti civitate, in qua sancti Senatoris de ista civitate Archiepiscopi, et germani bonæ memoriæ Landfranci genitoris mei, feliciter corpus quiescit. Ego in Dei nomine Senator, Donator istius ecclesiæ, dono et trado tibi Khustodi jam antedicto, ad partem istæ ecclesiæ habendum, omnia bona quomodolibet mihi pertinentia, et quæ habere visus sum in loco et fundo de Ozzano, quæ fuerunt bonæ memoriæ avii mei Senatoris, jam ante dicti donatoris, cum omnibus eorum juribus et pertinentiis in integrum. Et per istam Cartam in ista die, in te, jam ntedictum Khustodem, ad partem jam ante dictæ ecclesiæ habendum confirmo; ita ut nullo tempore a me, jam ante dicto donatore, revocari possit: et ut sint jam ante dicta bona ut supra donata, et maneant in jure jam antedictæ ecclesiæ: et facias exinde tu Khustos jam ante dictus, nomine jam ante dictæ ecclesiæ, quidquid volueris sine alicujus contradictione. Quia sic decrevit bona et ultima voluntas mea, in remedium animæ meæ et animarum jam antedictorum defunctorum meorum, ac bonæ memoriæ Manfredi jam antedicti avii genitoris mei. Actum ista civitate.

Instrumenta propter quæ familiæ Septaliæ adjudicatus est S. Senator,

C

licet ordiantur ab anno 552

D

AUCTORE D. P.

Signum † isti donatoris, qui istam cartam, ut supra, fieri rogavit.

Beltraminus, Judex et Missus Imperialis, interfui, laudavi, et subscripsi.

Signa † † † † Naboris, Joannis, Ambrosii, et Fidelis, Testium.

Subscriptum cum signo tabellionatus (quod hic et in principio, utrobique ad marginem, notatum cernebatur)

David, Notarius Imperialis, hanc cartam scripsi et dedi.

11 *Animum quæso adverte, lector. Annorum ab Incarnatione Dominica numerandorum inventor primus, omnium eruditorum consensu, Dionysius fuit cognomento Exiguus, Abbas Romanus, ipso eo tempore, quo scripta Charta ista fuisset. Idem inventum istud suum in publicarum tabularum usum nec induxit nec induxisse potuit; sed per Monachos paulatim propagatum illud fuit, sic ut inter Historicos primus Beda seculo* VIII *eo usus fuisse sciatur; seculo autem eodem Longobardi Reges (dedignati scilicet Romanorum Consulum nomina, vel Imperatorum Græcorum annos) eum videntur in tabulas publicas induxisse.* Landfranci, Manfredi, Bertramini *nomina manifeste a Longobardis sunt.* Archiepiscopos *Mediolani nominavit nemo, ante ætatem Caroli Magni:* Judex et Missus Imperialis, *titulus est posterioris etiam ævi.* Notarii Imperiales *subscribentes, et quidem cum* signo tabellionatus in principio et margine *addito, non nisi diu post reperiuntur. Si quis observet hæc pauca (nam cetera volens prætereo) deinde totius Instrumenti stylum et formulas, an dubitare poterit quin Charta ista; si non sit conficta ex toto, saltem transcribendo corrupta fuerit? Ego profecto id factum credo: et quidem occasione* S. Senatoris, *in originali Charta primo loco nominati. Cum enim visus hic esset idoneus, qui transformaretur in patruum ipsius Donatoris, primo pro anno* MCLII, *qui cum Indictione* XV *concurrens potuit originaliter scriptus fuisse, quæsitus est annus aliquis* LII, *cum eadem Indictione conveniens, et minus remotus a* sancti Senatoris *ætate; inventusque est proximus* DLII: *deinde ubi antea legebatur ecclesia S. Eufemiæ,* in qua sancti Senatoris de ista civitate Archiepiscopi, et Senatoris germani bonæ memoriæ Landfranci genitoris mei feliciter corpus requiescit, *extrito alterius* Senatoris, *vel alio quod interponebatur patrui nomine, compositæ visæ sunt voces* Archiepiscopi et germani; *et habitum fuit, quod intendebatur, absque alia ulteriori violentia. Nec enim velim dubitare, quin eodem modo hic dicatur* Avius, *idem qui Latine communiter* Avus, *sicut hujus uxor a nepotibus vocatur* Avia. *Apparent ergo in hac charta, præter* Senatorem *filium Manfredi, et avum Donatoris, a quo venisse dicitur fundus qui donatur; ejusdem Donatoris patruus, etiam* Senator *dictus, vel alio quovis nomine hic extrito, et ponendo ante vocem* germani.

multas habent notas posterioris ævi,

E

videnturque inchoanda ab an. 1152

F

12 *Jam porro aliæ duæ Chartæ non habent difficultatem aliam, quam ut nota anni, simili qua prior fraude corrupta, in iis corrigatur eadem qua prior ratione. Ergo in secunda charta, quæ incipit,* Dominicæ Incarnationis DCCXIIV (*Ita expresse notatum lego, nescio quo consilio*) Idibus Maji, Indictione XII; *substitue an.* MCCXXIV, *cum* XII *Indictione concurrentem; et habebis intervallum annorum* LXXII, *intra quos* Senator, *Auctor supradictæ donationis, genuerit* Lanfrancum, *Landfrancus* Andream, qui dicebatur de Settera; *Andreas* Manfredum et Albericum germanos

et pro anno 713 substituendus 1224,

A manos, *venditores fundi Berixiani, de quo fit Charta.* AUCTORE D. P. *Atque in hoc nihil abnorme, nihil non congruum apparet; cum contra is, qui* S. Senatorem *voluit patruum prædicti Donatoris facere, adeoque germanos ultimo nominatos illius in quarto gradu nepotes, tria fere secula impleat non pluribus quam quinque generationibus. Siquidem* S. Senator, *anno* CCCCL *Legatus Apostolicus atque Presbyter, haud diu potuit nasci post annum* CCCCXIII, *a quo transitus fieret ad* DCCXIII: *qui ipse ut haberetur, nec tamen mutaretur indictio* XII, *ex numero* XXIV, *omnibus obvio factus est inusitatum quid, scriptumque* XIIV, *nisi librarium hoc sphalma est, legendumque sit* XII; *pro* XXIIII. *Denique charta tertia, facta in favorem ecclesiæ Protomartyris Theclæ et Pelagiæ Virginum, quæ incipit,* In Christi nomine, Amen. Anno a nativitate ejus CMXXXIV, quinto Kal. Maji, Indictione VII, *ubi Auctor donationis per eam factæ* de fundo Brisii *sic loquitur;* Ego in Dei nomine Manfredus, qui dicor Sattara, habitans in burgo Setteræ, filius bonæ mem. Alberici, qui modo Longobardorum legem vivere videor: *hæc, inquam Charta in qua Manfredus donator nominat avum* Landfrancum, *proavum* Senatorem, *tritavum* Manfredum; *commode intelligitur, si inusitata iterum* B *transpositione et omissione corruptus numerus redintegretur, legaturque annus* MCCXXXIV, *cum* VII *indictione concurrens. Tunc autem liceret* Senatori, *primæ donationis auctori, alterum filium dare* Manfredum, *a quo descenderint* Landfrancus, Senator, Manfredus, *Auctor secundæ donationis, communem cum Manfredo et Alberico venditoribus germanis proavum habens. Tunc etiam, quod potissimum est, omnium trium chartarum ætas concludetur intra annum* MCLII *et* MCCXXXIV, *id est intra minus quam seculi unius spatium, quod faciendum esse suadet styli fere ubique ejusdem similitudo, sicut consideranti patebit.*

atque pro 934 annus 1234.

13 *Nec ideo tamen nihil potioris juris in* S. Senatorem *Septaliis erit, præ alia quavis familia; cum* Senatoris *nomen, adeo in ista frequens, suadere possit, intercessisse illi peculiarem aliquem vel sanguinis vel devotionis nexum cum Sancto Episcopo, cujus causa et* Senator *patruus Donatoris sepeliri voluerit in S. Euphemiæ, et eidem ecclesiæ facta prædicta donatio sit. Quod autem ultimus Donator Manfredus dicat se* lege Longobardorum vivere, *ad distinctionem aliorum qui plures Mediolani Lege Romana vivebant; sciendum, eam Legem a Rothari Rege Longobardorum anno* DCCVII *conditam, cum Longobardorum regno non fuisse* C *abrogatam, sed stabilitam potius ab Imperatoribus Occidentis, pauca quædam adjicientibus, videlicet a Carolo Magno, Ludovico Pio, et Lothario; Pippino, et Widone Italiæ Regibus; Ottone, Henrico, atque Conrado rursum Imperatoribus atque Germaniæ et Italiæ Regibus, uti in Capitularibus docet eruditissimus Baluzius, et ex eo æque doctissimus Cangius in Glossario. Vixit autem eorum ultimus usque ad annum* MXXXIX, *et sic apud Ughellum Tom. 4 col.* 215 *invenitur pro anno* MCLVIII Petrus Vicecomes de civitate Mediolani, filius Eliprandi Vicecomitis, professus vivere lege Longobardorum: *quod cum non profiteantur illi* D *Septaliorum majores, qui primam secundamque Chartam scribi rogarunt; et Manfredus in eadem professione addat particulam* Modo; *videri posset fuisse ille, inter primos suæ familiæ, qui dimissa Lege Romana, seu Jure communi et antiquiori, vivere elegerunt jure recentiori Longobardorum.*

Credi possunt Septalii,

seculo 13 primum transgressi in legem Longobardicam,

14 *Ceterum sive Septalii originem primam ab antiquis ante Longobardos Mediolanensis urbis incolis, sive ab ipsis Longobardis traxerint, verosimile existimo, eos inter eversæ urbis restauratores fuisse, ac specialiter reparasse ecclesiam S. Euphemiæ, in eaque sepulcrum* S Senatoris; *atque in hac pietate potius fundari jus quod sibi in Sanctum arrogant, quam in carnali cognatione, inter Romani Imperii ruinas non facile reperibili. Quidquid autem sit de rei hactenus latentis veritate, merito in sua prætensione prælati Villanis sunt, qui nec a longe accedere potuerunt ad eam verosimilitudinem, quam* Septalii *pro se attulerunt, non obstante jam indicata Chartarum veterum corruptela: probant enim illæ etiam sic aliquid. Certius tamen magnam familiæ ejusdem claritatem, atque apud Mediolanenses potentiam, istis de quibus agimus seculis* XII *ac* XIII, *probat (ut de historicis taceam)* E *inscriptio antiqua ad pontem Portæ Romanæ, octavo post Fredericianam ruinam anno extructæ, primum inter Consules locum obtinente* Passaguado de Setara, *quæ inscriptio talis etiamnum ibi legitur.* ✝ Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo septuagesimo primo, mense Martii, hoc opus turrium et portarum habuit initium. Consules Reipublicæ, qui tunc erant et hoc opus fieri fecerunt, fuerunt Passaguadus de Setara, Ardericus de la Turre, Pinamonte de Vimercato, Obertus de Orto, Malconventus Cotta, Arnaldus de Mariola, Adosadus Butraffus, Malagallia de Alliate, Malfiliocius de Ermenulfis, Rogerius Marcellinus: et ipsimet opus de la Clusa fieri fecerunt. *Et hi decem repræsentari etiam videntur in rudi ibidem celatura, ubi credi potest prædictus* Passaguadus *cum vexillo ducere agmen redeuntium in patriam; quem honoris causa sequi dixerim Pontificios Legatos, Longobardici contra Fridericum fœderis, et restaurandi Mediolani Auctores; tum reliquos novem Consules; exinde Cremonensium ac Brixiensium legatos, quibus supra scripta carmina videntur potissimam partem auxilii, ad reparandas ruinas præstiti, gratanter attribuere: qui vero ultimo loco digredi bene cornuti explosique notantur, utique non sunt alii quam Imperatoris ministri, quos iste agro Mediola-* F *nensi regendo præfecerat: cujus etiam Imperatoris contemptum spirat illius perquam ridicula imago, supra relatam inscriptionem posita, nudo capite, grandi mystace, arcto palliolo, actiori veste, cruribus turpiter decussatis expressa, super cornua nescio qualis capitis inter tibias locati: qua effigie omissa, placet æri insculptam exhibere pompam redeuntium Mediolanensium, sicut ad nos missum ectypon illam refert, saltem in ea parte quæ secunda est, et quatuor supra scriptis versibus ipsa se explicat.*

aliquod speciale jus habere in S. Senatorem,

cum urbs restaurabatur, primarii inter Mediolanenses,

ut probat monumentum urbis restaurat e anno 1171.

Altera

✠ Sanctus Ambrosius. Ariani. ✠ Ambrosius celebs Judeis abstulit Edes.

Ut Mediolano lapso, dui forte resurgit, Supposuere (manus). Factum declarat amicos.
Dans Deus, aut uiduans, reddens, esto benedictus. Psallimus ecce tibi (patria) Deus, urbe recepta.

Altera pars, non aliud refert quam S. Ambrosium, B *Arianos, atque Judæos urbe pellentem; quod hic potius expressum voluisse sculptores, quam turbam civicæ multitudinis cum suppellectili ac liberis in patriam redeuntis, agmen claudento Episcopo, non crederetur, nisi hoc credere juberent suprascripta nomina* S. Ambrosius, Ariani, *et versus de* Judæis. *Quomodo autem isthæc S. Ambrosio conveniant, ad ejus Acta poterit examinari die* VII *Decembris: hic solum servire* D *volui Septaliæ familiæ, et tractatui de S. Senatore adjungere curiosum istud antiquitatis minime vulgaris parergon, ad ejusdem familiæ gloriam magnopere faciens.*

DE SANCTO JUSTO

EPISCOPO URGELLENSI IN HISPANIA.

SYLLOGE HISTORICA.

G. H.

De ejus cultu et rebus gestis.

POST AN. DXLVI.

Urgellus *sive* Orgellus, *urbs Hispaniæ citerioris in Catalania, ad montium Pyrenæorum radices et Secorim fluvium, in Comitatu Ceretaniæ, titulo gaudet Episcopali sub Archiepiscopo Tarraconensi. Hujus Sedis Episcopus, et quantum ex Catalogis Episcopalibus colligimus, primus fuit* S. Justus, *ad hunc* XXVIII *Maji relatus in Tabulis Martyrologii Romani his verbis:* Urgellæ, in Hispania Taraconensi, S. Justi Episcopi. *Baronius in Notis ait, id* constare ex tabulis ejus Ecclesiæ, et in Floribus C Sanctorum Natalem ejus hac die celebrari. *Auctores hi sunt, Alphonsus Villegas, de Sanctis Extravagantibus Hispanis sub finem; Joannes Marietta, lib. 5 de Sanctis Hispaniæ cap.* II; *Antonius Vincentius Domeneccus, de Sanctis Catalaniæ ad hunc diem, et alii plures. Addit Baronius,* agi de eodem a S. Isidoro de Viris illustribus cap. 21, et ex eodem ab Honorio et aliis. *Iste cap. 20 hæc scripserat.* Justinianus de Hispania Ecclesiæ Valentinæ, ex quatuor fratribus et Episcopis eadem matre progenitis unus, scripsit librum Responsionum. etc. *Dein dicto cap.* 21 *ista subjungit*: Justus Urgelitanæ Ecclesiæ Hispaniarum, et frater prædicti Justiniani, edidit libellum expositionis in Cantica Canticorum, totum valde breviter atque aperte per allegoriarum sensum discutiens. Hujus quoque fratres Nebridius et Elpidius quædam scripsisse feruntur: e quibus quia incogniti sumus, magis reticenda fatemur. *Hæc S. Isidorus, ex quo eadem Honorius lib.* 3 *cap.* 25, *Trithemius, Possevinus, Bellarminus, aliique.* Commentariolus ejus, sive Mystica expositio in Canticum Canticorum Salomonis, *a Menrado Molhero restitutus et in lucem productus est Hagenoæ anno* MDXXIX, *deinde Basileæ anno* MDLI *inter Ortodoxographa, postea in Bibliothecis veterum Patrum continuo recusus. Suggerit tertio idem Baronius,* S. Justum interfuisse Concilio Toletano II, ut ejus Acta indicant. *Huic ille subscripsit his verbis.* Justus, in Christi nomine Ecclesiæ Catholicæ Urgelitanæ Episcopus, hanc constitutionem Consacerdotum meorum, in Toletana urbe habitam, cum post aliquantum temporis advenissem, salva auctoritate priscorum canonum, relegi, probavi, et subscripsi. *Qua fere formula subscripsit frater ejus* Nebridius, Ecclesiæ Egarensis Episcopus; *de quo ejusque Sede egimus* IV *Februarii. Dicitur in principio* Synodus habita in civitate Toletana, apud Montanum Episcopum, sub die XVI Kalendas Junias, anno V regni Amalarici Æra DLXV, F *id est anno Christi* DXXVII. Habita *postea est* Synodus Ilerdensis Æra DLXXXIV, *id est anno Christi* DXLVI, cui Justus interfuit et subscripsit, *scilicet* Urgelitanus, *uti indicat Garcias Loaisa, in suis ad dictam Synodum Notis. Atque hæc sunt* tempora Justiniani Imperatoris, *quibus eum claruisse etiam observarat Baronius; imo et* Theudæ Principis Gothorum, *sub quo floruisse indicavit Isidorus. Quamdiu postea vixerit, non constat. Successor ejus in Episcopatu nominatur* Simplicius, *qui Concilio Toletano subscripsit Æra* DCXXVII, *sive anno Christi* DLXXXIX, *Tamayus Salazar, in Martyrologio Hispanico ad hunc* XXVIII *Maji, asserit in ejus sarcophago hanc inscriptionem olim spectatam.*

S. Justus, scripsit in Cantica Canticorum, subscripsit Concil o Toletano an. 527 et Ilerdensi an. 546

Urgellæ Justus justo nunc clauditur antro:
Corpus humo datum, spiritus astra tenet.

affictum ei epitaphium,

Sed ista Tamayi Epitaphia omnia, novellæ fictionis apud sapientiores Hispanos pridem convicta, nullam apud nos deinceps fidem obtinent, cum pœniteat eorum aliquando rationem habuisse. Masinus in Bononia perlustrata, ad hunc diem ait, aliquas S. Justi Episcopi Reliquias asservari in Basilica S. Stephani. *Sed quo*

an Reliquæ Bononiæ?

AUCTORE G. H.

A *quo, quæso, fundamento, illas, forsitan Romæ allatas, supposuit esse Hispani Episcopi, ut earum mentionem faceret ad hunc diem? Vere fateri cogimur, plerosque eorum qui de Sanctis scribunt, subinde res etiam disparatissimas combinare; hac solum fiducia, quod in nullius præjudicium cessura temeritas, nullum habitura quoque credatur reprehensorem : quasi non satis justa reprehendendi causa sit, aliquid de quocumque Sancto sine fundamento asseruisse. Conjecturas in rebus obscuris non damno, imo multum ad rem facere puto; sed conjecturas volo proferri ut conjecturas, non autem ut certo* D *compertas veritates, quæ nulla egeant probatione, propter sui evidentiam aut monumentorum unde accepta sunt certitudinem. Hinc fit, ut in hoc nostro opere, quanto progredimur longius, tanto magis suspenso gradiamur pede, experientia præteritorum metientes et metuentes secutura quæ restant; et omnino persuasi, in auditione testium primam historico quæstionem esse debere, quæ solet esse in judiciis forensibus,* de causa scientiæ.

DE SANCTO JUSTO

G. H.

LAICO VICENSI IN HISPANIA.

Ex Vincentio Domenecco.

XXVIII MAJI.

Vicus, *vulgo* Vich, *antiquis* Ausa et Ausona, *urbs Episcopalis in Catalania cum magna veneratione adservat* corpus S. Justi. *Ejus festum celebrari hoc* XXVIII *Maji, cum Officio* B *Ecclesiastico et Missa, in cujus Collecta sive Oratione nomen ejus exprimatur, tradit Antonius Vincentius Domeneccus, in Historia generali Sanctorum Cataloniæ, et ex eo Ferrarius in Catalogo generali, et Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico. Acta ejus aliqua edidit dictus Domeneccus Hispanice, Tamayus de Salazar ea sic Latine reddidit.*

Cultus sacer.

2 Justus, ut antiqua traditio est, natione Catalanus, ex Ausonensi urbe, quam hodie Vicum appellant, oriundus, in laicali conversatione procedens, communia, prout alii cives, negotia sine offensione tractabat. Sed illa et alia mundi diffugiens, ipsius illecebras strenua pietate calcavit : ita ut protinus spiritualium opum thesauros colligens, divitem virtutum coacervaret annonam. Hoc enim fretus præsidio sic vitam texuit, ut ad maximæ opinionis accederet acumen, et in Sanctorum Catalogo describi meruerit. Plura postquam S. Justus pro Dei servitio facinora fecisset, et vitæ recte peractæ terminum cito adventurum agnosceret, Deo sic disponente ad mortem compositus, spiritum reddidit Creatori. Verum Justi sanctitatem haud occludere voluit Bonitas divina; sed illam mundo manifestare constituens, plurima miracula ejus intercedentibus meritis operata est. Verum, ob prædecessorum negligentiam, valde C pauca in notitia permanserunt : ex quibus in antiquo Breviario hujus Episcopatus tria magni ponderis miracula continentur, quæ in quodam Hymno de hoc Sancto ita narrantur. Paries altus ac fortis aliquando supra Servi Dei sepulcrum ruit : cujus fabricam, vi tanti ictus dirutam omnino, credentes fideles; ruderaque continuo abstrahentes; tumulum E integrum absque ulla læsione Dei providentia repererunt. Lampas in altari S. Justi ardebat, supra quam paries cecidit, et lampas integra a populo admirante tantum miraculum, et gratias Deo agente, inventa est. Sacra S. Justi ossa in sarcophago strepitu aliquo moveri audiverunt primo aliqui juvenes, dein ab his moniti Domini Sacerdotes hujus Ecclesiæ eamdem commotionem audiverunt.

Vita in statu laici perfecta,

quædam miracula a morte patrata,

3 *Hactenus ex Domenecco Tamayus : sed cum Domeneccus profiteatur de hoc Sancto* Justo *nihil haberi præter antiquum Breviarium Vicense, ex quo excepta sint prædicta miracula; bene consuluisset nostræ et suæ fidei Tamayus, si Hymnum istum curavisset quærendum. Curavit fortasse (sic enim scribit in Notis ad hunc diem)* Hymnus a Domenecco relatus nondum ad manus meas pervenit, nisi sit quidam qui in margine codicis mei, manu exaratus invenitur, licet citra prosodiæ regulas compactus. *Ipsum deinde Hymnum profert, sed quem si legas, judicabis, rudis quidem, quod præfatur Tamayus, sed tamen recentis esse fabricæ. Hoc autem ille voluit dissimulare, et istiusmodi quisquiliis ab ipsomet verosimiliter compositis, sed aut alieno nomine aut nullo editis, Martyrologium suum suffarsit. Id nos usu diuturniori compertum habentes, didicimus suspecta habere omnia quæ ille laudat, ut in suis Manuscriptis reperta, donec de iis aliunde* F *nobis certius constiterit. Restat ergo ut ex ipso Vicensi Breviario veteri prædictum Hymnum nobis mittat aliquis, una cum Lectione de vita, si qua ibi est, prout innuere Domeneccus videtur.*

Hymnus pro antiquo suppositus.

DE SANCTO GERMANO

EPISCOPO PARISIENSI IN GALLIA.

G. H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ 1. De ejus ætate; Vita a coævo scripta; Professione, an Benedictina?

ANNO DLXXVI.

Lutetia Parisiorum, *quæ et* Parisius *indeclinabiliter dicitur, urbs amplissima et locupletissima, regni Franciæ caput et Sedes-Regia, inter præcipuos suos tutelares Sanctos veneretur* Dionysium *Martyrem Apostolum suum, et* Germanum *Episcopum. Qua de causa Auctor Vitæ S. Droctovei Abbatis, ad diem* x *Martii editæ, hoc Epiphomate num.* 6 *utitur :* Felix plaude Lutetia, quæ dum nites Dionysii Macarii gloria, hac etiam Beatissimi Germani ditaris pretiosissima gemma. *Colitur* S. Dionysius IX *Octobris, at* S. Germanus *hoc* XXVIII *Maji. Natus est hic in territorio Augustodunensi, circa annum* CCCCXCVI; *Sacerdos consecratus, circa annum* DXXX, *et Abbas ad S. Symphorianum constitutus, circa annum* DXL. *Qui dein fama virtutum et miraculorum clarus, sub Childeberto Rege Parisiorum assumptus est ad Episcopatum*

Tempus Vitæ et mortis:

A *Episcopatum Parisiensem circa annum* DLV; *in eaque dignitate plenus dierum et meritorum, virtute etiam miraculorum clarus, fere octogenarius mortuus est, quinto Kalendas Junii, anno primo Childeberti junioris, et decimo quinto Chilperici Regum Francorum, Christi* DLXXVI : *sepultus in ecclesia S. Vincentii in suburbio Parisiensi, nunc ab eo* S. Germani *dicta : et quidem in Capella S. Symphoriani Martyris Augustodunensis, quam ipse ad honorem ejus prope porticum dictæ Ecclesiæ construxerat. Ea Capella etiamnum extat, appellata Capella Apparitorum justitiæ, ubi ad dexterum latus altaris etiamnum pendet hæc inscriptio :* Hic fuit primo tumulatus S. Germanus.

Sepultura :

2 *Vitam ejus compositam fuisse a* Fortunato Presbytero, *testatur S. Gregorius Episcopus Turonensis, lib.* 5 *Historiæ Francorum cap.* 8. *Hic est ille* Venantius Fortunatus, *scriptis poematis ævo suo celebratissimus. ex Italia in Germaniam indeque in Galliam advectus circa annum* DLXV, *uti in ejus Vita demonstrat Browerus noster, ubi post contractam cum Gregorio amicitiam, B. Radegundi adhærens, Pictavis sibi domicilium fixit, ejusdem ecclesiæ factus Presbyter; in* B *eoque gradu perseverasse videtur, quamdiu S. Radegundis vixit, sub annum* DXC *defuncta; fortassis nec ante obitum Gregorii factus Episcopus Pictaviensis, adeoque post Placidum laudatum a Gregorio lib.* 4 *cap.* 32 *miraculorum S. Martini, licet Sammarthani ordinem inverterint; nec ante annum* DXCIV; *cui tamen non multis annis superfuit; sub finem seculi* VI *mortuus etiam ipse. Erant ei, propter sanctæ Reginæ negotia, per Galliam et Germaniam peregrinationes crebræ; quarum occasione in* S. Germani *Parisiensis notitiam veniens, cœpit ei carissimus esse, eum vicissim diligens ut Patrem. Ostendit id in poemate* de itinere suo, cum ad Germaniam ei proficiscendum erat, et a Radegunde retineretur, *dum ait,*

Hinc retinet Mater, me vocat inde Pater.

Talis cum esset Fortunatus, *scripsit Carmine epico S. Martini Turonensis Vitam, prius fortassis quam Presbyter fieret; tum prosa Vitas Sanctorum Episcoporum Hilarii Pictaviensis, Albini et Maurilii Andegavensium, Medardi Noviomensis, Remigii Remensis, Marcelli et Germani Parisiensium, ac denique ipsius S. Radegundis; quas omnes Vitas ei adscribit Vossius in opere de Historicis Latinis, et nos suo tempore aut dedimus aut dabimus. Earumdem Vitarum generaliter in Epitaphio meminit Paulus Diaconus; ubi* Fortunatum *ut* Sanctum *laudans et invocans, inter alia signanter* C *appendit, quod*

Hujus ab ore sacro Sanctorum gesta priorum
Discimus, hæc monstrant carpere lucis iter.

Vita et compendia.

3 *Damus ergo ab Auctore tam laudato scriptam* S. Germani *Vitam ex pervetustis codicibus MSS. Trevirensi monasterii S. Maximini, Terasciano monasterii Bonifontis, et alio illustri Legendario nostro, prout eam contulimus cum editionibus Laurentii Surii, et Lucæ Acherii* 1 *seculo Benedictino. Extant plurima ejusdem Vitæ compendia, ex quibus aliquod habemus ex vetustissimo MS. Bertiniano, collatum cum alio MS. ecclesiæ S. Audomari. Alia edita sunt apud Petrum de Natalibus lib.* 5 *Catalogi cap.* 59, *et in historia Sanctorum Coloniæ anno* MCCCCLXXXIII *excusa et deinde post annos duos Lovanii recusa : item in antiquis Breviariis ecclesiarum Parisiensis, Augustodunensis, et aliarum, etiam Antuerpiensis : quæ omnia omittimus, contenti relatione dicti Fortunati, asserentis infra num.* 25, se in cubiculo præsente, mulieri cæcæ, ætate octoginta annorum, fuisse visum restitutum; *item num.* 37 se præsente, pessulum basilicæ SS. Gervasii et Protasii, facto Crucis signaculo, fuisse reseratum. *At pro Appendice, adjungimus ex Gregorio Turonensi et Aimoino aliqua miracula, ad sepulcrum S.* Germani *patrata cum Epitaphio a Chilperico Rege appenso; tum ex Fortunato quædam excerpta ex* X *carmine libri secundi.* D

Appendix ex variis

4 *Cultum illi sacrum non diu post mortem exhibitum innuunt verba Fortunati, dum eum* Sanctum *et* Sanctissimum *appellat; uti etiam* Sanctum *et* Beatum Fortunatum; Sancti manus, Sancti vestigia, Sancti fimbriam : *imo num.* 34 Vigilias in honorem Sancti celebratas *asserit : quod confirmat Gregorius Turon. dum* B. Germanum requiescere in corpore; et virtute Sancti gressus paralyticorum, et cæcorum visus restitui, *tradit. Sacra quoque ejus memoria adjuncta est quatuor Martyrologii Hieronymiani apographis, etiam antiquissimo Epternacensi, cum his ubique verbis ad hunc* XXVIII *Maji :* Civitate Parisius depositio S. Germani Episcopi. *Quæ eadem in genuino Martyrologio Bedæ leguntur, quibus addit Florus :* Qui tantæ virtutis fuit, ut (sicut in gestis ejus legitur) causas infirmitatum hoc esset sancto viro curare, quod et tangere. *Leguntur dicta verba num.* 45. *Usuardus ista tradit :* Parisius civitate, transitus S. Germani Episcopi et Confessoris : qui beatus ejusdem urbis Episcopus, quantæ sanctitatis quantique meriti fuerit, quibus etiam claruerit miraculis, Fortunatus Episcopus veraci stylo digessit. *Hisce similia passim habent Ado, Notkerus, Beltinus, et alii recentiores cum hodierno Martyrologio Romano, et plerisque fastis MSS.* E *Apud Rabanum memoratur pridie, seu* XXVII *Maji. Ejusdem Sancti antiquam venerationem corroborant plurimæ illi dicatæ ecclesiæ, ex quibus in Belgio sunt Ecclesia parochialis Montibus Hannoniæ, et collegiata in oppido Brabantiæ Tenensi. Sed præ reliquis est Ecclesia S. Vincentii Martyris, nunc Regalis Ecclesia S. Germanus de Pratis dicta, cum vetustissima et splendidissima Abbatia illi adjuncta, in Suburbio* S. Germani *dicto, quod sua magnitudine plurimas urbes superat, et nunc urbis Parisiensis illustris portio censetur. Nolumus cultum anniversarium variarum Ecclesiarum annumerare, cum is latissime dispersus sit : taceri tamen non debet, quod hactenus in urbe et diœcesi Antuerpiensi festum celebretur officio Ecclesiastico novem Lectionum, et ita in pluribus Ecclesiis Belgii. De monasterio in honorem* S. Germani *prope Suburbium Cenomanense constructo a S. Berthramno ejus urbis Episcopo, ubi hodie est Ecclesia Parochialis, agetur* VI *Junii die festo dicti Berthramni.*

Antiquus cultus,

die natali 28 Maji.

Ecclesiæ illi dicatæ.

5 *Alterum festum celebratur* VIII *Kalendas Augusti, sive* XXV *mensis Julii, cum hoc apud Usuardum brevi encomio :* Civitate Parisius, Translatio S. Germani, Episcopi et Confessoris. *Quæ eadem leguntur in vetusto MS. Romano Cardinalis Barberini et aliis pluri-* F *mis; item apud Adonem, Maurolycum, Galesinium, et alios. Historiam hujus Translationis conscripsit Monachus quidam monasterii* S. Germani, *eam se ex ore Caroli Magni Imperatoris, qui puer septennis adfuerat, scripsisse asserens. Huic subnectimus Historiam miraculorum duplicisque ablationis et relationis, ab Aimoino Monacho, teste in plurimis oculato, descriptam duobus libris. Utrumque festum et ad* XXVIII *Maji et ad* XXV *Julii Martyrologiis monasticis inscripserunt Wion, Dorganius, Menardus, Bucelinus, quasi inter Benedictinos vixisset* S. Germanus : *quem Fortunatus scribit num.* 3, a S. Nectario, Episcopo Augustodunensi, Abbatem merito dignum ad S. Symphorianum adscitum, *quod factum circa annum* DXL, *in locum scilicet præcedentium Abbatum, qui ibidem floruerunt, prius fortasse quam S. Benedictus nasceretur.* Germani *autem ibidem Abbatis discipulus fuit S. Droctoveus, postmodum Parisiis Abbas monasterii, ab ipsomet S. Germano postea dicti, cujus Vitam dedimus* X *Martii ex MS. Parisiensi dicti monasterii; unde repetere juvat nonnulla,* Germanum *ut Abbatem spectantia.*

Translationis festum 25 Julii ejusque Historia.

Cultus apud Benedictinos.

6 Ea tempestate urbs Ædua, *ea est Augustodunum*, speciali nitebat decore, redimita viro sanctita- tis

AUCTORE G. H.

A tis præcipuæ, Germano scilicet, pollentis nobilitatis stemmate, qui, velut cedrus in Libano et quasi cypressus in monte Sion, infima spernendo, cœlestia amplectendo, tendebat ad alta virtutum augmenta. Cumque folia ejus, verba semper veritate virentia, cunctis ferrent medelam; et fructus ejus, opera videlicet, satietati forent famc periclitantibus; non modica insonuit auribus Nectarii, prædictæ civitatis Antistitis, tanti viri excellentia. Est in eadem urbe Christi testis Symphoriani monasterium insigne... Horum itaque Fratrum a Pontifice jam dicto Germanus præficitur Pastor, sacraturque Abbas nomine dignus et merito. Sanctitatis igitur præconio venerandus Pater oves sibi commissas monebat sagaciter, corrigebat prudenter, tolerabat patienter, et ad pascua vitæ æternæ invitabat alacriter. Qui inter reliquos, quos hortatu simul et exemplo Christi mancipavit tirocinio, beatissimum Droctoveum insignire studuit schemate monastico, atque ascivit discipulatui suo. Quem pie, ut vere piissimus, aluit, et juxta normam sanctorum Patrum, Antonii scilicet et Basilii, (nam Sceptriger hujus Ordinis, Beatus scilicet Benedictus necdum his erat in partibus notus) vivens instituit, tradensque sibi jura obedientiæ, inculcans lenitatem patientiæ; replicans munditiam continentiæ, hortans sectari iter justitiæ, edocens amplecti virtutem prudentiæ, jubens insigniri stabilimento constantiæ, suadens moderari placore temperantiæ, inter omnia etiam monebat viam humilitatis tenere : quæ omnia aure sedula percipiebat vir sanctissimus Droctoveus..... Præceptoris sui existens imitator sedulus. *Hæc ibi num. 4 et 5.*

Fuerat a S. Nectario Abbas ordinatus,

B

priusquam in Francia notus esset S. Benedictus.

7 *Dein vero, post quam descripta esset occasio ædificati a Childeberto Rege templi et monasterii S. Vincentii, nunc S. Germani, ista num.* 10 *adduntur :* Hunc itaque locum Princeps Serenissimus Childebertus beatissimo Germano, Parisiacæ urbis Antistiti, delegavit; supplicans enixe sanctissimum Præsulem, gregem monastici ordinis ibidem institui. *Narrato dein obitu Regis Childeberti, et occursu ad ejus exequias, ista num.* 11 *et sequentibus subjunguntur :* Cernens igitur B. Germanus tantam multitudinem populi, satius duxit sub eadem die ecclesiam dedicare commissam sibi. Cumque prius patefecisset cunctis hujus causam negotii, dumque exultantibus animis universos conspiceret annuere suæ benignissimæ voluntati, adminiculantibus sibi sanctis Præsulibus, videlicet Nicetio Lugdunensi Archipræsule, et Prætexto Cabilonensi Antistite, Eufronio Nivernensi Episcopo, Felice Aurelianensi, Domitiano Carnotino, Victorio Cenomannico, anno Incarnationis Verbi DLIX, in honorem vivificæ Crucis almique Vincentii Levitæ et Martyris prædictam ecclesiam consecravit cum principali ara, ubi ipsius Vincentii Stolam recondidit. Aram vero ad Aquilonem, in veneratione SS. Ferreoli et Ferrutionis; porro illam ad Meridiem, sub Titulo S. Juliani Brivatensis, nec non illam ad Occidentem, in honore SS. Gervasii et Protasii et Celsi pueri Sanctique Georgii Martyris consecravit. Ad Meridianam quoque plagam ædificatum fuerat quoddam oratorium, in honore S. Symphoriani Martyris, ubi idem Dei sacer Germanus postmodum sepeliri se mandavit... Beatus igitur Germanus locum sibi delegatum a præfato Rege insigni studuit ordinare dispositione. Instituens enim ibi gregem Monachorum, Deo jugiter famulantium, Patrem eis instituit ex discipulis suis unum, Beatum scilicet Droctoveum. *Hæc omnia sunt excerpta ex Actis S. Droctovei, ad* X *Martii editis, cum pluribus Annotatis quæ Lector ibidem reperiet. Ex dictis autem liquet laudandos quidem esse Benedictinos, quod inter Patronos suos assumpserint* S. Germanum, *quia nunc*

Idem Episcopus Monachis apud Parisios institutis

ecclesiam dedicat

C

et S. Droctroveum Ab. ordinat.

D *possident monasterium ab ejus nomine dictum, licet ipse cum esset Abbas secundum regulam SS. Antonii et Basilii suos Monachos instituerit; sed eodem jure posse inter Patronos Ordinis accipi S. Dionysium Episcopum et Martyrem, cujus similiter prope Parisios est monasterium orbi notissimum, licet illuc sub Ludovico Pio Imperatore post longam tergiversationem, vix demum introducta sit Regula S. Benedicti. Prædia quatuor, a* S. Germano *donata dicto monasterio, referuntur a Mabilione ad Historiam Translationis.*

8 *Quo honore corpus ejusdem* S. Germani *affecerit S. Eligius, narrat in hujus Vita S. Audoenus, lib.* 1 *cap.* 32, *his verbis :* Hic idem vir beatus, inter cetera bonorum operum insignia, multa Sanctorum auro argentoque et gemmis fabricavit sepulcra, id est, Germani Parisiensis Episcopi, Severini Abbatis Agaunensis, *etc. De hoc Abbate egimus* XI *Februarii. Fuit autem* Ecclesia S. Germani de Pratis *restaurata et quasi innovata ab* Hugone III Abbate, *et ab* Alexandro Papa III consecrata. Quo peracto, Dominus Hubaudus Hostiensis Episcopus, et tres Episcopi, pariter altare matutinale, in honore sanctissimi Confessoris Germani, consecraverunt; *uti late explicatur in charta Hugonis Abbatis apud Jacobum Breulium pag.* 340 *: qui pag.* 305 *probat, sepulturam parentis* S. Germani *in eadem ecclesia fuisse, adductis hisce versibus Abbonis Monachi, discipuli Aimoini :*

Germani sepulturam ornat S. Eligius.

Ecclesiam consecrat Alexander Papa 3:

E

Illustrem sobolis sanctæ servat genitorem
Dextera, læva sacram prolis retinet genitricem,
Est Eleutherius pater, est Eusebia mater.

ibidem sepulti ejus parentes.

Dies autem depositionis Eleutherii *incidit in Kalendas Novembris,* Eusebiæ *in* V *Kalendas Januarii.*

§ II. De discipulis S. Germani variisque gestis in Vita præteritis.

E*x discipulis* S. Germani *unum fuisse S. Droctoveum, supra diximus. Illi alterum* S. Briocum, *Episcopum in Britannia Armorica, adjungunt hujus Acta, ex Officio proprio Ecclesiæ S. Brioci ad Kalendas Maji a nobis edita : in quibus dicitur a parentibus oblatus* S. Germano, *necdum annum ætatis decimum assecutus, atque ab eo litterarum et virtutum studiis eruditus, ac postea, cum ageret annos obeundo Sacerdotio maturos, ab eodem in Sacerdotem consecratus. Tertius S. Germani discipulus habetur* S. Iltutus, *in aliquibus Actis S. Sampsonis Episcopi ad* XXVIII *Julii dandis, et apud Saussayum in elogio S. Gildæ Sapientis, ad* XXIX *Januarii excuso et rejecto* § III. *Fuerunt Iltuti discipuli, SS. Sampson, Gildas, et Paulus Leonensis in Britannia Armorica Episcopus, cujus Acta illustravimus ad diem* XI *Martii : sed omnes aut seniores fuerunt* S. Germano, *aut saltem ætatis ejusdem, eisque multo senior S. Iltutus, cujus Acta erunt producenda ad diem* VI *Novembris. Minori etiam cum fundamento* S. Paulus, *Episcopus Virdunensis, dicitur fuisse* frater S. Germani, *licet id in nonnullis Actis et Breviario Virdunensi in Responsorio legatur, uti* VIII *Februarii, ad ejus Vitam deductum est; ubi is potius ex Gallia Belgica statuitur oriundus, et usque ad annum dumtaxat* DCXLIX *vixisse. Dedimus ad diem* XVI *Maji Acta S. Domnoli Episcopi Cenomanensis, qui, ut num.* 3 *legitur,* socia caritate ac mutua benevolentia conjunctus fuit Germano, sanctissimo Parisiorum Antistiti : quem et creberrime invisere consuevit, et ab illo itidem non raro visitatus est. Cumque se invicem divinis inflammarent adhortationibus, subjectis populis tam verbis quam exemplis haud vulgariter profuere... Extruxit autem Domnolus monasterium in honorem SS. Vincentii et Laurentii : ipsi autem consecrationi voluit adesse memoratum Germanum Episcopum, ut amborum solenni dedicatione ad majorem populus devotionem incitaretur. *Præterea ipsius testamento, post Domnolum*

S. Germanus habuit Discipulum S. Briocum

non S Iltutum

F

nec frater ejus fuit S. Paulus Ep. Virdunensis.

Germanus familiaris S. Domnolo

hujus Testamento subscribit :

A *Domnolum primus*, subscripsit Germanus Episcopus, rogante Clero. *Sedit autem S. Domnolus, juxta nostram sententiam, ab anno* DLIX *ad* DLXXXI.

adest Translationi corporis S. Albini,

10 *Floruit eodem seculo sexto S. Albinus, Episcopus Andegavensis, mortuus circa annum* DXLIX, *cujus Acta etiam a Fortunato scripta illustravimus ad Kalendas Martii. In iis de corporis ejus translatione ista scribuntur :* Igitur cum S. Germanus, Episcopus Parisiorum, vel comprovinciales, ac Pontifex successor ejus, et populus, vellent membra S. Albini in nova basilica devote transponere ; et propter cellulæ angustiam, in qua conditus fuerat, non daretur sacri corporis extrahendi licentia ; cunctis hæsitantibus et incertis quid agerent, curis popularibus se virtus beatissimi viri mediatrix interserit. Nam expectantibus omnibus et nihil deliberantibus, repente nutu divino, discisso pariete cellulæ qui erat ad pedes, a parte orientali tres lapides decidunt ; scilicet dato signo, per qualem locum juberet se educi posse. Interea facto aditu, dum concentu psallentium sanctum sepulcrum progreditur, palam tres paralytici redditi sunt sanitati, et duo cæci pariter illuminati. *Successisse S. Albino passim creditur Eutropius, Eutropio* B *vero Domitianus, qui una cum* S. Germano *subscripsit Concilio Parisiensi* III, *pro variis diversarum Ecclesiarum utilitatibus celebrato circa annum* DLVI *aut sequentem, unde colligimus eum aliquamdiu ante cum Eutropio elevasse et transtulisse corpus S. Albini. Interfuerunt etiam Concilio Turonensi* II, *anno Chariberti Regis* VI, *ergo anno Christi* DLXVI, *sub die* XV *Kalendas Decembris, prædicti Episcopi, S. Germanus Parisiensis, Domitianus Andegavensis, et S. Domnolus Cenomanensis. Habitum postea anno* DLXXIII *est Concilium Parisiense* IV, *in quo Pappoli Episcopi Carnotensis suscepta causa est adversus Promotum, qui in castro Dunensi Episcopus fuerat constitutus. Ibi autem Constitutioni Synodi ad Ægidium Episcopum Remensem, qui Promotum consecrarat, subscribunt Episcopi tres et triginta, atque inter illos post sex Metropolitanos primus* subscribit Germanus peccator, etsi indignus, in Christi nomine Episcopus Ecclesiæ Parisiacæ. *Ex quibus omnibus confirmatur Chronotaxis initio proposita, cum intra annum* DLV *et* DLXXXVI *cuncta claudantur.*

subscribit Conciliis Parisiensi 3

Turonensi 2

Parisiensi 4.

Ante annum 555 factus Episcopus,

11 *Quo præcise anno Episcopus factus sit* S. Germanus, *non liquet. Carolus le Cointe, Tom.* 1 *Annalium, censet non potuisse id fieri ante annum* DLV, *neque etiam multo serius. De hoc ei libenter assentior,* C *propter Concilium Parisiense* III ; *cui, sicut diximus, sequenti aut altero post eum anno subscripsit. Prius non videtur efficaciter probari ex eo, quod Concilium Parisiense* II, *a quo Saffaracus Episcopus judicatus et exauctoratus fuit, putet ipse in annum* DLI *debere conferri; quo enim teste affirmatur suffectum illi* Eusebium *Sedem Parisinam quatuor annis ante* Germanum *tenuisse? Atqui Childebertus, in Tetrarchia filiorum Chlodovæi Magni dictus Rex Parisiorum, qui dicitur elegisse* Germanum, *secundum omnes obiit anno* DLVIII ; *cum eo tamen multa egit Sanctus, quæ non videntur omnia commode claudi triennio posse. Quare videat lector an non malit Germani Ordinationem uno alterove anno anticipare. Primum tamen quod actum reperio, sed tale ut aliquot annorum usum familiarem præsupponere videatur, est insigne miraculum, ad annum (nisi fallor)* DLVI *spectans, et sequentis anni Januario nobili donatione remuneratum, quod in ipsiusmet Regis Childeberti persona Germanus Episcopus perpetravit, cujus Rex testis existit in diplomate, quod Brolius lib.* 1 *Antiquit. Parisiensium pag.* 44 *recitat, hoc tenore.*

12 Maximum nobis generare præmium ad æternæ retributionis beatitudinem confidimus, si ad loca Sanctorum opportuna beneficia concedimus. Igitur Apostolicus vir Pater et Domnus noster Germanus, Parisiacæ urbis Episcopus, nobis innotuit prædicatione sua, quia dum in seculo hoc habitamus, semper de futuro cogitare debemus : et admonuit nos, ut sanctarum Ecclesiarum memoriam haberemus, et semper bonis illarum potiora adderemus, ut in augmentum nobis proficeret, monens etiam eleemosynarum largitionem non omittere, ut consuetudo erat illius. Accidit autem ut quodam tempore Domnus Pontifex invenisset nos in pago Milidunense, in villa Cellas nominata, gravi ægritudine correptum : unde multorum medicorum adhibita est corpori meo cura ; sed nullatenus aliquod vestigium sanitatis immittere potuerunt. Demum ipse Domnus Sacerdos, tota nocte vigilans in oratione stetit ; et crastina, manuum suarum sanctarum impositione, tetigit corpus graviter infirmatum : et continuo sumpsi sanitatis donum, quod a nullo percipere potui medicorum. Ideo nos, pro tam magna justitia, quam Dominus per manus Sacerdotis, pro stabilitate regni nostri et æterna retributione ministravit ; donamus ad sanctam Matrem nostram Ecclesiam Parisiacam, ubi ipse Domnus Germanus præesse videtur, hoc est ipsam villam Cellas nominatam, ubi sanitatem recuperavimus, sitam in pago Milidunense, super alveum Sequanæ, ubi Yona illam ingreditur, cum Basilica, appendiciis, territoriis, mancipiis, vineis, silvis, pratis, cultis et incultis, omnia et ex omnibus, totum et ad integrum, quidquid ad ipsam villam aspicit et fiscus noster continet, cum omni integritate, a die præsenti, ad memoratam casam Dei, sive ad Domnum Sacerdotem, donamus et confirmamus. D E

Childebertum R. ab incurabili morbo sanat Cellis,

et donatur ipsa illa villa,

13 *Pergit deinde Rex*, propter arbores oliviferas ad luminaria facienda, *quosdam alios fundos et jura in Provincia, iisdem contribuere ;* et manu sua *auctoritatem ipsam, id est, diploma seu chartam authenticam, firmat et roborat, prout apud Brolium legi integre potest; qui ecgraphum ejus imprimi fecit, sicut descriptum reperit in parvo Ecclesiæ istius Pastorali, exarato ab annis circiter quadringentis, tamquam* Actum in anno XVII regni, mense Januario. *Esset hic, secundum Henschenium, annus* DXXVI *Christi ; secundum le Cointe,* DXXVIII ; *adeoque enormi intervallo distans a vero initio Pontificatus* S. Germani. *Quapropter, cum merito dubitaretur, an ex originali omnibus ignoto, recte esset in Pastorali illo transcriptus numerus, qualis reperiebatur, vel gratis ibi confictus ; consequens erat ut res tota eruditis viris redderetur de falsitate suspecta ; quamquam possessio bonorum, priori parte donationis expressorum, ab immemorabili tempore extra controversiam habeatur etiamnunc. Hinc factum est, ut Illustriss. ac Reverendiss.* D. Franciscus de Harlay, *Archiepiscopus Parisiensis, Dux atque Par Franciæ, non fuerit ausus eo niti, ad asserendum prænarratum miraculum in lectionibus novi Breviarii, quod anno* MDCLXXIX *faciebat imprimi, proprio suo nonnullorumque eruditorum ad id lectorum studio adeo feliciter reformatum, tam in Lectionibus quam in ceteris partibus aliis, ut pro exemplo esse possit Ecclesiis quibuscumque, vetera sua Breviaria hactenus retinentibus, eaque antiquo semper ritu servato reformare satagentibus, deligendo quam aptissimos cuique festo Scripturarum atque Homiliarum flores, et ab Historiis resecando non solum quidquid nunc passim habetur falsum, sed etiam dubium quomodocumque ; ut sunt in* Dionysio Parisiensium Apostolo *Titulus Areopagitæ, missio in Gallias primo seculo, atque rescissi capitis deportatio inter manus, aliaque de aliis Sanctis similia, hactenus in Breviariis etiam Romanis tolerata. Talium autem reformatione adeo nihil offensam fuisse sacram Rituum Congregationem scio ex litteris Castellani, bonam eo in opere partem habentis, ut Breviarii istius novi exemplum* F

aliisque bonis,

non anno 17 Regis istius,

propter quem defectum in ecgrapho observatum omissa res in Breviario,

AUCTORE G. H.

A *exemplum, ab* Eminentissimo Cardinali Cybo *exhibitum suæ* Sanctitati, *et ab eruditissimo quoque diligenter Romæ examinatum, vehementer placuisse rescriptum sit, nisi quod mirum videretur non nemini, quod Titulus Sancti alicubi addatur* Clementi Alexandrino. *Sed et huic objectioni mox factum est satis, auctoritate Usuardi ad* IV *Decembris, ipsum sic nominantis : quo viso nulla secuta est replica, sed admiratio de Baronio, quod scriptorem ecclesiasticum insignem, tot seculis in Martyrologio habitum, expungi fecerit.*

sed anno ejusdem 47

14 *Ceterum quandocumque iterum recudetur Breviarium prædictum, in paucis postea agnitis defectibus suppletum correctumve, non ita reticebitur in Lectionibus de* S. Germano, *istud tam insigne talique auctoritate testatum miraculum, licet a Fortunato Vitæ scriptore præteritum. Vix enim, ut idem Canonicus me docuit, erat impressio absoluta et exempla per omnium fere Parisiensium Clericorum manus distributa, cum veteres Ecclesiæ Parisinæ chartæ, quæ ex constanti, sed falsa traditione, credebantur ab Anglis ablatæ ac deportatæ Londinum, repertæ fuerunt in capsa, eatenus vacua reputata; atque inter illas diploma istud; judicio P. Mabilionis, non quidem primum, sed tamen authen-* B *ticum, et ipsius Childeberti tempore scriptum, uti moris erat geminare ejusmodi instrumentorum exempla, unde et Duplicata nominabantur. Est illud descriptum in membrana mox complicata, ipsaque in plica reperitur fissura vetusta inter numerales litteras* X *et* VII, *ita sitas, ut appareat intercessisse justum unius litteræ spatium. Ea littera non potuit fuisse* X *vel* C : *quia harum litterarum per medium dissectarum extremitates oporteret in utroque fissuræ labro apparere, sed necessario debuit fuisse littera* l *(sic enim tunc scribebatur non* L) *hac autem restituta fiet an.* xlvii Childeberti *idemque Christianæ æræ* DLVI, *in sententia Henschenii, vel hinc non modicum robur sumentis contra Chronologiam Cointii, anno Christi* DXI *Chlodovei mortem filiorumque successiones adscribentis; et tamen* Childebertum *an.* DLVIII *mortuum statuentis die* XXIII *Decembris, id est,* XI *mensibus in ejus sententia post factam donationem.*

quomode originaliter scriptum fuisse demonstratur:

15 *Mortuo Childeberto fuerunt* Germano *cum variis Regibus, ac nominatim cum* Chariberto, *Childeberti nepote ex fratre et successore Clothario, difficultates nonnullæ. Nam cum is* relicta Ingoberga uxore Merofledem accepisset, et post hæc Marcovefam Merofledis sororem conjugio copulasset, a S. Germano Episcopo excommunicatus uterque est. Sed cum eam Rex relinquere nollet, percussa judicio Dei C obiit : nec multo post et ipse Rex post eam decessit Charibertus. *Quæ a Gregorio Turonensi describuntur lib. 4 Historiæ Francorum cap.* 26. *Post ejus obitum plurima fuerunt concitata bella civilia inter tres Reges fratres ejus, in quibus etiam emicuit virtus* S. Germani, *ut pacem inter illos conciliaret : cujus rei testimonium præbet ejus epistola ad Brunichildem Reginam, ut Sigebertum maritum Regem Austrasiorum averteret a consilio belli, quod fratri suo Chilperico Regi inferebat. Epistolæ hujus exordium est hujusmodi :* Quia caritas congaudet veritati, et omnia sustinet, et numquam excidit; propterea ex contribulato corde, et ex intima animi dilectione, audemus vobis suggerere. Quia eo tempore, quando minor erat numerus populi Christiani, et cum Dei auxilio licebat residere quietum, cum Apostolis dicebant; Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Nunc e contrario, tam funestos et luctuosos ante oculos habentes dies, flentes dicimus; Ecce dies tribulationis et perditionis nostræ adveniunt. *Et ita consequenter, quæ ad pacem et caritatem mutuam spectant pluribus inculcat, atque sub finem sic perorat :* Legimus per Hester Reginam populo fuisse concessam salutem : in hac parte et vestram ostendite prudentiam, et fidei vestræ salubritatem atque perfectionem, ut et Dominum Regem a Dei revocetis offensa, et populum D a parte sua vivere liceat quietum, donec Judex æternus consuetam discernat justitiam. Quia evidentissime omnibus patet, qui caritatem fraternam postponit, despicit consortium, non acquiescit veritati, omnes Prophetæ contra ipsum loquuntur, omnes Apostoli ipsum detestantur, et Deus omnipotens ipse quod constituit judicabit. *Hæc S. Germanus. Interim* Sigibertus Rex, obtentis civitatibus illis quæ circa Parisius sunt positæ, misit qui fratrem suum obsiderent, ipse illuc properare desiderans. Cui S. Germanus Episcopus dixit : Si abieris, et fratrem tuum interficere nolueris, vivus et victor redibis. Sin autem aliud cogitaveris, morieris. Sic enim Dominus per Salomonem dixit : Foveam quam fratri tuo parabis in eam corrues. Quod ille peccatis facientibus audire neglexit. Veniente autem illo ad villam, cui nomen Victoriacum, collectus est ad eum omnis exercitus, impositumque super clypeo, sibi Regem statuunt. Tunc duo pueri, cum cultris validis veneno infectis, maleficati a Fredegunde Regina, cum aliam causam suggerere simularent, E utraque ei latera feriunt. At ille vociferans atque corruens, non post multo spatio emisit spiritum. *Ita jam dictis verbis rem describit Gregorius Turonensis lib. 4 cap.* 46. *Baldericus Episcopus in Chronico Cameracensi, eadem aliis verbis narrans, addit, quod Childericus* tunc temporis Tornaco morabatur, *et quod Sigebertus* apud Lambras, villam sanctæ Dei genitricis sepultus est.

pacem conatur conciliare inter Reges,

2 Cor. 6, 2

Esth. 8 scribendo ad Brunichildem.

Sigiberto Regi mortem prædicit,

16 *Inter Reliquias sacras Ecclesiæ S. Germani de Pratis asservantur* brachium S. Gregorii Martyris, et pes Innocentis. Quæ pignora, *inquit Aimoinus lib. 3 cap.* 9. S. Germanus a Justiniano Imperatore suscepit, cum ad sancta loca Hierosolymam pergens, indeque rediens, præfatum Principem adiisset. *Verum quia in antiquis monumentis nullum est vestigium peregrinationis in Orientem susceptæ, huic relationi fides haberi firma non potest. An autem a Justiniano transmissa illa fuerint huic Episcopo, in silentio antiquorum nescimus pronuntiare.*

An brachium S. Gregorii acceperit a Justiniano Imperat. ?

excommunicat Charibertum Regem, ejusque pellicem :

VITA

Auctore Venantio Fortunato, Presbytero coævo, postea Episcopo Pictaviensi.

Ex variis MSS. et editionibus Surii atque Acherii. F

CAPUT I.

Ortus, studia, Sacerdotium, Abbatis munus, miracula.

Beatus *a* Germanus *b* Parisiorum Pontifex, territorii Augustudunensis indigena, patre Eleutherio, matre quoque Eusebia, honestis honoratisque parentibus procreatus est. Cujus genitrix, pro eo quod hunc post alterum intra breve spatium concepisset in utero, pudore mota muliebri, cupiebat ante partum infantem extinguere : et accepta potione ut abortivum projiceret, dum nocere non posset, incubabat in ventrem, ut pondere præfocaret, quem venena lædere non valebant. Certabat mater cum parvulo, renitebatur infans ab utero : erat ergo pugna inter mulierem et viscera. Lædebatur matrona, nec nocebatur infanti : obluctabatur sarcina, ne genitrix fieret parricida. Id actum est, ut servatus incolumis, ipse illæsus procederet, et matrem redderet innocentem. Erat hinc futura prænoscere, ante illum fecisse virtutem, quam nasci contigerit. *c* Per incrementa denique virtutum ad meliora quotidie provectus

a b Germanus in utero matris divinitus servatur :

c

A provectus, litterarum studiis a dulcissimis parentibus est traditus, ut deinceps in Dei laudibus haberetur dignus. Deinde cum *d* Avallone castro, cum Stratidio propinquo, puer scholis excurreret; mater *e* parentis, ut ejus hereditatem acquireret, de adolescentis fallitura nece nequiter tractavit. Quæ temperatam potionem in ampullula condidit, vinum quoque in altera, præcipiens puellæ, ut venientibus ambobus, illi porrigeret de vino, et isti de maleficio. Sed ignorans ministra ampullam pariter mutat et pocula: vinum S. Germano, venenum dat Stratidio: et dum insonti præparatur interitus, auctor cadit in laqueum. Quo mater ejus cognito puellam increpat cum fletu, extinxisse se filium. Cui Stratidio sollicite impenso studio, facto de ipsis maleficiis *f* vario, etsi mors vitam non abstulit, tamen signum mortis infixit.

d *item a veneno sibi parato:* *e*

f

2 Hinc ad parentem suum Sanctum Scopilionem Lausiam *g* se conferens, moribus honestis alitus et institutus est. Qui cum fere mille passus longe a vico consisterent, jugiter ad Matutinos currebant, ducti fidei calore, per tempestatem, per hiemem. Qui intra terni lustri spatium a B. Agrippino *h* Diaconus

g *pie educatus fit Diaconus, tum Presbyter et Abbas:* *h*

B instuitur, et sequente triennio Presbyter ordinatur: dehinc a Pontifice Nectario Abba ad *i* S. Symphorianum merito dignus adsciscitur. Quanta vero inibi abstinentia vixerit, quantis quoque vigiliis continuando duraverit, quibus eleemosynis profusus extiterit, illa res una testis est. Cum jam rebus reliquis pauperibus erogatis nec panis ipse resideret, quatenus Fratres reficerentur: qua de re insurgentibus adversum se Monachis, retrudens se in cellula, amare flevit et doluit. Inter hæc ipso orante quædam Anna matrona, duorum sagmariorum *k* cum pane dirigit onera: sequenti etiam die cum annona destinavit plena carpenti vehicula, ita ut exinde Monachi cum saturarentur cibo, terrerentur miraculo. *l* [Cujus bonis operibus inflammatus Episcopus, sanctum Virum, neque adhuc ista recusantem, quem etiam prædicabant, dæmonia, in custodiam trusit. Cui fateor nutu Divino aperiebatur ergastulum, sed non hinc egrediebatur, nisi supplex et Episcopalis daretur præceptio]. His itaque celeber intentus officiis, non desiit prædicandis manifestari miraculis. Igitur quadam vice dum cibum fessus acciperet, ingrediente Amando Monacho in fœnile cum lumine, carbone decidente flamma fœnum corripuit, et arida nutrimenta vorax ignis adlambit. Concurrentibus

i *benevolus in pauperes miraculo ditatur,*

k

l

incendium restinguit:

C reliquis, nec tamen succurrentibus, tardius ipse prosiliens, rapta de foco cucuma *m* ascendens supra fabricam, concinens Alleluia, fundens paululum aquæ in Crucis imaginem restinxit incendia: ac de manu Sancti imbre sedata est ignis unda, quam vix extinguerent flumina. Quod tamen postero die, cujus insidiis actum est, hostis ipse confessus est.

m

3 Chariulfus *n* quidam Francus, villæ ejusdem, Basilicæ res obstinatus invaserat. Quem cum vir Dei ad reddendum aliquatenus commoneret, nec tamen proficeret, ad orationem se convertit, nec fides vindictam distulit. Statim ex vicino ferus ursus exiliens tres illius equos interfecit; nec sic a duritia resipiscit. Sequenti vero nocte duplicavit ultor perniciem: nam sex ejus jumenta interemit, nec sic quoque pœna suffecit. Tertia idem nocte novem vehicula prosternit, triplicato cadavere: sic labor crescebat in cladem. Dehinc ad beatum virum tardius dirigit puerum, ægrum reformat invasum, calamitas a domo ejus compescitur. Id actum est, ut bestia castigante homo sensum acciperet, et daret non intelligenti bellua rationem. Dehinc B. Agricola *o* Cabillonensis Episcopus, habens cubicularium, graviter vi febrium fessum, qui destinato animo totus pendebat in transitu; dirigit ad sanctum virum intercedendi suffragium. Tunc perceptis apicibus, Basilicæ sub porticu ad S. Symphoriani sepulcrum progreditur. Interea vir justus orationi incubuit, terram corpore premens et sidera mente transcendens; et quasi ante se habens præsentiam Domini, pro voto supplicis obsecrator accedit. *p* Nam mox vicinus Redemptoris auribus exauditur, et adhuc isto recubante in pulvere, ægrotum medicina perfudit: ac Justo jacente in pavimento, languidus surgit de lectulo, ante currente medela, quam peroret qui supplicat: ita ut portitori redeunti obviam puer occurreret, cui parabantur exsequiæ: ut non esset ambiguum eadem hora languidum saluti fuisse redditum, qua vir beatissimus fusus orasse comperitur.

n *ablata raptore castigato recipit*

o *Febricitantem sanat.*

D *A. FORTUNATO PR. EX MSS*

p

4 Nec illud omitti convenit, quod ad domum Ebronis pro fide Justi collatum est. Cujus ingrediente domum Anna matrona proclamat, rem mirabilem se videre. Inquisita a conjuge, quid esset quod inspiceret, ait: Ecce B. Germanus cornuta facie mihi videtur incedere: quod pene vix valeo aut intueri lumine, aut sermone conferre sanctum virum, novo more cornibus radiantem. Consternataque mirabatur mulier, hominem nostro tempore

Cornuta facie apparet.

E in figura Moysi potuisse conspicere. Credendum est tamen, quod et iste post colloquium Domini potuit a muliere cornu exaltatus agnosci; cujus causæ pavore Ebro eodem die juxta Sanctum sedere nullatenus præsumpsit, duplici pro merito, mœrore pariter et terrore. Contigit ut pro villis Augustudunensis Ecclesiæ *q* Theodberto Regi Cabillone occurreret. Memor S. Symphoriani in ingressu Palatii, ita Spiritu Dei redundante locutus est, ut ante Rex annueret, quam verba petitor explicaret. Cui et ore prophetico finem dixit de transitu. *r* Quod paucis interim diebus dum Remis remeavit, in ipso itinere Rex extrema sorte defecit, quasi sancti Viri sermo dictus fuisset ab Angelo.

q *Theodoberto mortem prædicit.* *r*

5 Et quoniam Beatissimo erat familiare, in Basilica S. Symphoriani soli vigilias ducere, euntem eum Monachus Silvester prosequitur. Et ingressi pariter ad sancti Martyris tumulum, circa noctis medium ab altari tumultum frequentantem rumores accipiunt, tamquam si ad rapinam collecta curreret multitudo. Credens enim vir Dei versari latronum incursum, imperat Monacho ante sepulcrum psallere: ipse vero accedit ad altare. Dehinc illa turba ad Monachum qui psallebat alacriter properat: quo

In ecclesia solus vigilias ducit:

F mactato graviter, et in terram projecto ac semivivo relicto, veloces effugiunt. Qui vix voce flebili cladem suam replicans, a dæmonibus se cæsum gravi congressu confessus est.

6 Accidit ut Sabarici famulus, Æsarius nomine, ad virum, de quo loquimur, injuriam passus confugeret, supplicans ut quolibet pretio, eum de insolentis domini servitio liberaret. Quod indignatus Sabaricus, pro Æsario et conjuge vel unico ejus filio, octoginta solidos pretii nomen petiit, quominus famulos servili ditione laxaret. Tamen hoc non dubitavit misericordia Justi vel perquirere vel donare. Quo pretio persoluto, contigit ut ante Basilicam sæpedictus Sabaricus præteriret, nec tamen orationi quoque occurreret. Qui domum suam ingrediens, statim vexatus affligitur, ligatur, et catenis revinctus ad Sanctum perducitur. Neque sic a pio viro misericordia tollitur, sed statim missa prece, ejus obtinente fide, purgatur. Tunc adjecit Sabaricus adhuc viginti aureos ad pretium quod acceperat, et de centum solidis Crux ad sepulcrum B. Symphoriani ab ipso suspensa est: quæ usque hodie res est in testimonio. Qua occasione filii vel filiæ ita sancte conversati sunt, ut per monasteria nunc regant agmina Monachorum. Quæ causa modo mirabili profuit

servum a molestia,

herum a vexatione liberat:

A fuit patri vel germini, ut parvum genitoris flagitium, posteris transiret in luctum.

A. FORTUNATO PR. EX MS.

s moribundam sanat.

7 In pago *s* Alisiense res gesta est. Conjux illustris viri Vulfarii, Destasia nomine, vitalis spei destituta solatiis, linguæ carens officiis, per biduum jam muta spiritu deficiente decumbens, apparatis exsequiis jam palpitabat exanimis. Cui eulogiis per Presbyterum suum directis, et violenter adapertis præmortuæ dentibus in ore transjectis; mox ut fauces semivivæ liquor benedictionis introiit, statim incipit præmortua vitæ statibus anhelare, oculi nece præclusi lumen diei requirere ita omnimodis, ut post funereum pallorem facies in ruborem transiret, donec cunctis stupentibus vivificata consurgeret, et circumstantes auctorem muneris gratiam prædicarent. Quæ singulis annis tributum vitæ solvit pro pretio.

ANNOTATA.

a *In aliquibus MSS. additur* igitur, *quasi deesset Prologus.*

B b *MS. Bonifontis*, Parisiacensium.

c *Hæc ad finem numeri sunt ex MS. Bonifontis : desunt passim in aliis.*

d Avallo *sive* Aballo, *vulgo* Avalon, *oppidum ad fluvium Cussinum inter Augustodunum et Autissiodorum; unde Archidiaconatus Aballonensis sub Augustodunensi Episcopatu.*

e *Idem MS. Bonif.* mater ejusdem Statidii; *in aliis*, propinqui. *Sed utraque vox* parens et propinquus *Fortunato et aliis synonyma est.*

f Varius, *videtur intelligi posse* leprosus.

g Lausea, *vulgo* Lazy, *oppidulum versus Ligerim, aliis forsan* Lucey, *unde Archidiaconatus in eodem Episcopatu : eo se contulit* ad parentem suum, *id est, consanguineum, seu propinquum*, sanctum Scopilionem, *id est virum sanctum, nomino* Scobilionem, *aliis* Scubilionem.

h S. Agrippinus Episcopus Æduorum *subcripsit Conciliis Aurelianensi* 2 *et* 3 *anno* 531 *et* 536. *At quamdiu ante fuerit Episcopus non constat. Ejus memoriam et cultum exhibuimus et Kalendas Januarii.*

i S. Nectarius, Episcopus Ecclesiæ Augustodunensis, *subscripsit Concilio Aurelianensi anno* 547, *quem arbitramur diu ante Episcopum fuisse. Colitur* 13 *Septembris.*

j S. Symphorianus, Martyr Augustoduni sub Au-
C reliano, *colitur* 22 *Augusti. Est modo in urbe Prioratus S. Symphoriani, Ordinis Conventualis S. Augustini. Fuitque ibidem Abbas S. Placidus Presbyter, de quo* 7 *Maji egimus.*

k Sagmarius, Saumarius, *equus clitellarius.*

l *Sequentia rejicit Mabilio in Notas, quod in aliquibus MSS. non reperisset. Verum quia in omnibus MSS. nostris eadem reperiuntur, uti et apud Surium, nos ea in textu relinquimus.*

m Cucuma, *id est*, Lebes, *sic dicta a ventris latitudine.*

n Clariulfus, *aliis* Warnulfus, *et* Kariulfus.

o S. Agricola *vixit in Episcopatu Cabillonensi ab anno* 532 *usque ad annum* 580, *uti ad Vitam ejus ostendimus* 17 *Martii.*

p *MS. Bonifon.* Nec mora : ab auribus summi Dei exauditur.

q Theodebertus *Austrasiorum regnavit ab anno* 533 *ad an.* 548.

r *Videtur tunc languore ex longo morbo adhuc detentus fuisse, quem Gregorius Turon. lib.* 3 *Hist. Franc. cap.* 36 *scribit* Diutissime ægrotasse.

s Alise, *antiquis* Alexia, *etiam Julio Cæsari nota, nunc vicus, a quo* Alexiensis jurisdictio, *vulgo* Bailliage de l'Auxois; *cujus primaria urbs* Semurium *ad Armentionem fluvium, prope quam est* Alise.

D

CAPUT II.

Illustria miracula tunc facta.

Episcopum se fore prævidet :

Ceterum revelationum suarum quis scrutator introeat, cui, ante quatuor annorum curricula, ipsa Episcopatus sui causa non est abscondita? Itaque positus in sopore, inspicit a quodam sene claves sibi portæ Parisiacæ porrigi. Interrogans quid hoc fieret, accepit responsum, ut salvas eas faceret. Quod post, civitatis ejus Episcopo *a* decedente, dum præcellentissimo Regi *b* Childeberto occurreret, in ejus electione effectum illa vox promeruit. Ordinatusque *c* Pontifex qualis quantusque se gesserit, hoc expedire lingua mortalis non sufficit : quoniam supra hominem fuit omne quod edidit. Denique adeptus gradum curæ Pastoralis, de reliquo Monachus persistebat. Hinc se frequentibus exercebat vigiliis, inde continuatis macerabat inediis : pernoctabat algida senectus per hiemem, sustinens dupliciter frigus ætatis et temporis, quod nec tolerare possint petulenti juvenes; seipsum pene obliviscens pro victoria corporis, tamquam si simul accessissent dignitas et necessitas. Quæ vero eleemosynæ, tam de rebus ecclesiæ, quam populi oblatione, vel regio munere, per manus Sancti factæ sunt, solus ille qui omnia scit, novit et numerat.

a

b

c

id factus, Monachi vitam retinet :

E

accipit copiosam pecuniam in pauperes distribuendam.

9 Denique quadam vice, præcellentissimus Childebertus Rex, cum ei direxisset sex millia solidorum pauperibus eroganda, expendens tria millia revertitur ad Palatium : interrogatus a Rege, si adhuc resideret quod egenis tribueret, respondit medietatem resedisse, nec invenisse inopes, quibus totum expenderet. Cui Rex, inquit, Domine, dona quod restitit : nam Christo largiente quod donetur non deficiet. Incidens aurata missoria, argentea vasa comminuens, quidquid primum habuit dans Sacerdoti, ne perderet. Erat ergo spectanda contentio inter Sacerdotem et Principem : faciebant apud se de misericordia pugnam, et de pietate certamen, thesauros ut spargerent, et de suis talentis egeni ditescerent; festini ad futura lucra, ut bracteum semen sererent, et post messores accederent aurolentam per segetem; ut Sacerdos locupletaretur Regalibus thesauris, et in Regem floreret gratia Sacerdotis, qui suum solum hoc credidit, quod nudus aut egenus accepit.

F

d sanat ungues palmæ infixos,

10 Sed revertamur ad ordinem. Quidam in *d* Exona vico de fiscalibus famulis, Gildomeris nomine, cum die Dominico quiddam operatus sit, ita contrahitur digitis, ut unguium acumen partem transiret in alteram. Qui Parisius sancto Viro occurrit in oratorio : et oratione data, manuque peruncta oleo, ungues de palma retractæ sunt : digitis redditur organum, et in antiquo officio nervorum tela retexitur : quem Clericum post effectum, ut integrum salvum faceret, peste liberavit et crimine. Rursus quædam mulier, nomine Favonia, in urbe Parisiaca, per novem dies percipiens nihil præter pulticulam, ore aperto inhians, sancto Viro oblata est : quæ velut ferro opposito nulla lege poterat jungere dentes aut labia. Quam in Oratorio sacro perungens oleo, palpato undique capite, sine tarditate saluti restituit. Accidit ut puella quædam, de Domo-Medardi *e*, Meglidunensis familiæ, filans die Dominico, contracta manu damnaretur supplicio : qua contacta oleo virtus infudit remedium. Hinc stupentes digiti vigorem pristinum rescipiscunt, oblitum artis officium reducti articuli meditantur, manus ramosa distenditur, et purgata vitio dextera saluti reducitur.

dentes et labia distenta,

et manum contractam :

e

11 Recte creditur inserendum illud quoque miraculum

A culum. Bobolinus quidam de vico Noviomo, vehementer inimici pervasus insidiis, ad hominem Dei vinculis nexus adducitur, rebelli spiritu rotatus excutitur, nec lassatur. Qui exorante sancto Viro, quasi de longo itinere ad se suamque mentem septimo die revertitur : sic dupliciter liberatus, dum fugit umbra de sensibus, catena cadit de manibus, et sanus redditur et solutus. Hoc autem memoriæ jure perpetuo est tradendum. Quidam ex Nantharici familia, separatis ab invicem maxillarum juncturis, ore operto ad sanctum Virum perducitur : quem signo Crucis impresso sanitati redditum, vetuit ne acciperet vini potum aut carnis edulium. Qui præcepto postposito ad normam sui languoris statim reductus est : sed ne prævaricantis negligentia Justo subtraheret gloriam, in Spedoteno *f* villa rursus ei oblatus est. Cujus loca maxillarum sancto perungens oleo, ac beatis manibus mentum adstringens et labia, Christi nomine invocato, concussa sanctis digitis ad se junctura revertitur, et suæ fidei merito salvus domum reducitur.

liberat energumenum :

reducit maxillas distortas,

f

12 Item faber, Ligerius nomine, turbulenti dæmonis arreptus insania, ita bestiali feritate proruperat, ut catenis collo manibusque revinctus, vix ad B beati viri traheretur præsentiam : inde miserabilior, ut qui sustinebat ab hoste violentiam : ipsi adderetur altera pœna per vincula. Quem tamen Sacerdos apud se imperat detineri : et sicut septimo die Deus quievit ab opere, ita et opera Dei transacta heb lomada eripitur a dæmone : sicque in propria redire securus meruit, liberatus ab hoste. Waddo vir illuster, consiliis Regis particeps, typum dupliciter incurrens febris et frigoris, expurgandus sancti Viri præsentatur obtutibus. Interea hora solita febre concussus gravissima, ut refrigeraretur vel aquam instanter expostulat : qua sibi denegata in sancti Pontificis insolescit injuriam. Vir tamen Dei contentus ut obtineret victoriam, oratione explicata, potum ei donans in calida, hominem revocavit salutem ad pristinam, et imminens periculum tali curavit antidoto, febrem curans per calidam.

liberat dæmoniacum,

curat febres,

13 Nec illud est prætereundum similis causæ miraculum. Reginæ *g* Chrodosintæ minister, Ulfus nomine, typo vexabatur gravissime. Poscens suffragia medelæ perrexit ad Pontificem : quem vir Dei constanter ducit ad baptisterium : sed exorante Sancto cœpit affligi gravius, in proximo liberandus. Postulat ardens et æstuans aquæ modicum, sed negatur : qui fellis amaritudine suscitatus acerrime, C balteum suum ad Sancti vestigia projecit clamans : Tu me Domine interficis, cum sanare debueras ; sed hoc tibi notum sit, quia per te morior : vita mea a te erit requirenda a Rege vel a parentibus. Interea dum præ calore per Baptisterii pavimentum volutatur, orante beato viro in soporem convertitur; et aliquantulum post somnum excitatus, ab ipso in omnem incolumitatem languidus reformatur. Inquisitus a Pontifice cur tantum locutus sit ad injuriam Sacerdotis, respondit, solum ei gratias referens, et nihil se de suis verbis recordari confessus est.

g
negata aqua,

14 Præcellentissimus Childebertus Rex cum equum, necessarium ad sellam, beati viri donasset vehiculo; rogat ipse qui dederat, ut eum sibi retineret, nec cuiquam tribueret. Interim beatus vir postulante captivo equum donat in pretio, quoniam apud Pontificem plus fuit, quam illa Regis, vox pauperis. Jubet igitur ut quindecim eum venumdaret solidis : quem pauper ipse cum duceret, negotiator occurrit, emitque prædictum equum duodecim aureis. Quo empto negotiator adducit ad stabulum : sed quoniam minus dederat quam vir Dei præceperat, equus sub nocte moritur, ne Sancti verbum iret incassum. Unde sequenti die sellarem de stabulo D junctis bubus retraxit emptor mortuum : qui versa vice capistro, non capite, sed pedibus alligatus, educitur.

donatum a Rege equum largitur pauperi.

A. FORTUNATO PR. EX MSS.

15 Est operæ pretium illud memoriæ tradere, qualiter Sacerdos Christi solitus erat de ipsis quoque Regibus triumphare. Igitur cum glorioso Chlodchario Regi occurrisset ex solito, nec tamen de sancto viro stante ante Palatium ei fuerit nuntiatum, mora facta ante vestibulum, non repræsentatus inde domum revertitur. Sequens nox in oratorio vigiliis ducitur, Rex dolore atque febris infestinatione torquetur. Vix primo diluculo ad domum ecclesiæ a Proceribus concursatur : pœna Regis exponitur, ut sua visitatione Regii doloris vim mitiget Optimates deprecantur. Mox apud pietatem injuriæ causa postponitur : qui ante nec nuntiabatur, intrat honoratus et exoratus Palatium. Rex vix adsurgit de lectulo, cæsum se divino flagello conqueritur : adlambit Sancti palliolum, vestem Sacerdotis deducit per loca doloris : culpam confessus criminis, mox dolor omnis fugatur : idque actum est, ut cujus incurrerat de contemptu periculum, sentiret tactu remedium.

Sanat Chlotharium R. eo contempto ægrum,

16 In pago Parisiaco Vico-Novo res gesta est. E Quidam in eodem loco impetu lupi rabidi laceratus, et extra sensum effectus, beato Sacerdoti miseranter oblatus est. Hic ad illa suæ artis recurrens suffragia, mox brachio olei benedicti liquore circumlito, et sacris eo digitis medicabiliter attrectato ; pestis illa, quæ viscera dolore grassante pervaserat, loca fugit obsessa ; et jam putredine resoluta, vigore pristino restituto, sine cunctatione velut experrecto de sopore dolor recessit, mens rediit. Item de vico *h* Mantola Waldulfi cujusdem ancilla, anno et novem mensibus gravi cæcitate percussa, per soporem admonita ut fimbriam Sancti si tangeret, mox visum reciperet ; die quadam Sacerdoti occurrit ; sed multa nocte circumdata, ita constrictis luminibus, ut unde oleum benedictum injiceret, luminis aditum non præstaret. Tamen perunctis palpebris desuper et locis reliquis capitis, oratione data, pane et sale signato, mulieri præcepit ad mansionem se condere. Ipse a primo somno in oratorio pervigil, circa medium noctis mulier clamat hospitem, se lacrymare profuse. Tum accenso lumine, ab oculorum compage cernit manare sanguinem. Quæ cum eodem cruore ad Sanctum rediit, sed ipse cum aqua palpebras fovens et abluens, orationibus additis, oculus unus apertus est : deinde altero peruncto, mulier domum revertitur. Dehinc eadem sub nocte nimium F fuso sanguine, appropinquante die, Sacerdoti se obtulit : qui cum de Regis occursu domum reverteretur, ingressus in oratorium statim mulieri alter oculus aperitur, et præstante Domino gemello se videre lumine gratulatur.

et a lupo rabido vulneratum,

h
cæcam illuminat,

17 Magnofledis puella, cum talibus decepta illuderetur insidiis, ut quoties ad ecclesiam voluisset accedere, gressum facere non valeret ; Servo Dei in villa Savara *i* præsentata est. Confestim ut Sancti manus super caput puellæ titubantis imponitur, tali investigatione occultus hospes detegitur, et se diu latuisse multo gemitu confitetur, nec in Beati præsentia clamat proprio se posse celare præstigio : ergo ita se proditum et egressurum gravi ardore conqueritur. Interim non cessante Sacerdote manu Crucis signum depingere, spectantibus omnibus in muscæ similitudinem prorumpens, cum sanguine de naribus mulieris inimicus egressus est. Quam sanitati restitutam, Monachali veste mutatam, Dei servitio traditam, bis triumphare fecit, hoste victo et seculo. Quid illud quod sine mora curavit debilem dexteram? Cum ad festivitatem S. Martini Turonis accessisset, egresso de monasterio offert se mulier barbara

energumenam liberat,

i

curat manum contractam.

A FORTUNATO PR. EX MSS.

A barbara, manu nervis contracta, postulans medicinam. Quam sub casula receptam, suo sputo illitam, velut sparsum farinæ collectum commacerat. Hinc resudante dextera digitos tendit et replicat, torporem veteratum ad vivacitatem resuscitat; et priusquam veniret ad B. Martini januam, digitis suis extensam reddidit incolumem dexteram: quam mox sentiens esse directam, mulierem a se repulit, ingressus Basilicam. Deinde egrediente de prædicta Basilica cum se ad mansionem servus Dei reciperet; offert se manca, altera palma digitis affixa, quæ prius tacta de saliva, dehinc oleo peruncta, pristinæ sanitati de præsenti est reddita: nam causas infirmitatis hoc erat sancto viro curare, quod tangere.

ANNOTATA.

a *Quis decessor fuerit controvertitur. In Aimoini editione Hanoviensi, lib.* 2 *cap.* 18, *citatis hujus Vitæ verbis additur*, Eusebio nomine, *sed hoc deest apud Andream du Chesne Tomo* 3 *Scriptorum Historiæ*
B *Francorum. Meminit alicujus* Eusebii Episcopi *Gregorius Turon. lib.* 10 *cap.* 36, *sed hic Regnemondo S. Germani successori subrogatus fuit circa annum* 595. *Verum S. Clodoaldus, filius Regis Chlodomeris, ab Episcopo Parisiensi* Eusebio *Sacerdos consecratus, videtur exigere alium seniorem* Eusebium, *quod* 7 *Septembris poterit in hujus Vita accuratius discuti.*

b Childebertus, *Chlodovei filius, in tetrarchia factus Rex Parisiorum, vixit usque ad annum* 558.

c *Quia Concilio* 3 *Parisiensi interfuit anno* 556 *aut sequenti celebrato, hinc assequimur initium Episcopatus.*

d Exona *vulgo* Essone, *prope* Corbolium *satis notum ad Sequanam* 7 *leucis distat Parisiis, Mabilioni*, de Medardi Meglidunensis familia: *sed monuit Castellanus,* 7 *ab urbe Leucis ad Matronam esse villam* Dammart, *quæ hic potius significetur, nec id obstare minus mulier fuerit familia Melodunensis.*

e Melodunensis, *est autem* Melodunum *vulgo* Melun *oppidum ad Sequanam supra Corbolium.*

f *Aliis* Spedenoto, *vulgo* Espone, *in Equilina sive Yvelina regione,* 10 *leucis infra Parisios.*

g Chlodosinta, *Gregorio Turon. lib.* 4 *cap.* 3 Clotsinda, *filia Regis Chlotharii, nupta postea Alboino Longobardorum Regi, hinc per prolepsim* Regina *appel-*
C *latur.*

h Mantola *vulgo* Maule, 10 *leucis ab urbe; non autem vicinum ibidem oppidum* Mante, *aliis* Medunta, *in Vexino Francico ad Sequanam.*

i Savara *vulgo* Seve, *olim* Sevre, 2 *leucis infra Parisios, prope* Mendon *castellum, unde etiam una ex largioribus civitatis plateis nomen habet.*

CAPUT III.

Pluribus varie ægrotantibus collata sanitas a B. Germano.

Energumenos liberat,

Erat sane mirabile, quoties famulus Dei ad Augustudunum voluisset accedere, mox ad S. Symphorianum dæmones nuntiabant; et occurrentes per *a* Murvinum, fletu gemituque clamabant; Vir sancte, si de locis cultis nos inconsideranter repellis, vel habitare concede silvarum per solitudinem, ut liceat miseris per deserta securos errare: ante tuos oculos nec corpora nos celant, nec nemora. Qui deflentes et Sancti non tolerantes præsentiam, admota ejus dextera de obsessis corporibus passim vertebantur in fugam, et de salute populi projecta dæmonia lamentabantur.

19 Producatur in medium nobile illud miraculum. Cum regrederetur Pontifex de S. Symphoriano, D
Castello Avallone iter agens, ingreditur, ubi reorum multitudo tenebatur ergastulo. Hinc a Nicasio Comite invitatus ad prandium, vir Dei cœpit de misericordia habere colloquium: ut datis fidejussoribus laxarentur de vinculo, et partem culpæ cederet pietatis intuitu. Quod ille facere distulit obstinato spiritu; unde antequam perpranderet, se de mensa Sanctus proripuit, et carceri subterraneo superjectus diutius oravit cum fletu, ut divino conferretur auxilio, quod a temporali judice non esset obtentum. Sic cursus ille lacrymarum per aera surgit in cœlum, et gemitus pervenit ad votum: itaque deputatur Angelus ad effectum. Dehinc vir venerabilis spem promittens, inclusos hortatur: nec perdit sermo quod loquitur; fides gestis impletur. Eo discedente mox catenarum bacæ franguntur, vinctæ januæ reserantur, dies in carcerem reducitur, damnati de tenebris in lucem procedunt, nec diutius pœna tenuit quos torqueret. Sic erepti, Parisius occurrunt Pontifici, qui periclitabantur inclusi: sed ut culpabilibus aliquid plus conferret, a Rege quidquid fisco pro his debebatur obtinuit. Dehinc ad E
sanctum virum Nicasius cum vellet occurrere, et jam præsentatus, mox gravissimo casu in terram prostratus est; et pene omnibus salutis destitutus solatiis, ipso Sancto intercedente, homini desperato virtus et sensus regressus est. Mox balteum quo cingebatur et spatam pro munere B. Germano contradidit: quod ipse Comes dato pretio post redemit. Id actum est, ut quod prius incarceratis concedere distulit, hic duplicato fœnore debitor compensaret, et aucta dote damna sarsiret, prius pro eis differens, post et se ipsum redimens. Ante non illis pius, modo et de se trepidus, didicit casu proprio ærumnis succurrere alienis.

et carceri inclusos: et obstantem captivis punitum sanat:

20 Prorsus illud stuporis retexatur in pagina. Eunte sancto Viro ad beati Martyris Symphoriani occursum, dum de vico *b* Cervedone in Murvino progreditur, habitatores loci occurrentes suggerunt, ut segetem Panitiæ mulieris viduæ, nihil habentis residui, quæ ab ursis vastabatur, visitare præciperet, et sancto suo adventu repelleretur incursio. Qui concitus ministris irridentibus ad locum perducitur, et oratione data desuper fecit signaculum. Hinc instinctu divino in parentales bestias feralis ira succenditur, odium nascitur in affectu, in pace pugna committitur. Furore bestiæ bis armantur, F
statim præfocatur unus ursus ab altero; et ipse qui restiterat dum vellet foras egredi, sepis palo transfoditur. Sic utrique vastatores uno momento pereuntur, et ipsi sibi confestim arma mortis effecti sunt. Post ipsi redeunti mulier pelles ursorum obtulit ex studio, et quasi victori suo repræsentat spolium; quod tamen omnino ipse recusavit accipere: et qui prius riserant, pœnitere ceperunt videntes miraculum.

ursos segetem vastantes interficit: *b*

21 Et quoniam de Dei dono non debet esse fastidium, illud etiam breviter ducimus explicandum. Beretrudis quædam mulier, Munsunthi matrona, dum tempore Letaniarum præcæcatis oculis non posset ire cum populo, audiens chorum psallentium, cum lacrymis Domni Germani implorat auxilium. Tertia sequenti nocte per soporem visus est ei Vir beatissimus adstare prope lectulum, et quasi cæcis oculis fecisse signaculum. Evigilans mulier marito narrat quæ gesta sunt. Mox stillante sanguine dies oculis redditur, et diuturnum post nubilum lumina sereno radio micuerunt. Clarescente quoque die ad Missam cum populo progreditur mulier in processu, ita ut sancti Viri sic visa per somnium esset imago remedium.

cæcam illuminat,

22 Adest nec minus laudabile reddita vita infantulæ.

A *mortuam resuscitat :* tulæ. Cum in Turonico illustris viri Pienti matrona depositæ filiæ lamentaret extrema, et obseratis oculis nec anhelitu mobili respiraret infantula, ad sancti Viri præsentiam tota committit præsidia. Qui per Missum invitatus, quantum valet ad conclamatæ puellæ cadaver properat. Exceptus multis fletibus, deplorante familia, appropinquat subsellio, quo jam rigebat infantula. Cœlo vim facit questibus. Fere transacto inter hæc unius horæ spatio, mobili singultu flatus puellæ reducitur, viscerum vitalis calor per membra diffunditur, dehinc paulatim animata potum poposcit, ut biberet. Tunc a beato Viro pane signato vel calice degustato, infantulæ revocatæ de funere totum vertitur in salutem : quæ post in monasterio B. Radegundis felicioris vitæ terminum consummavit.

c Dominica violata punitum sanat :

23 Quidam Clericus de juxta monasterium B. Silvestri in *c* Ternodorensi, cum die Dominica, ut loquimur ex consuetudine, caligas circinasset, debilitatem manuum vel pedum incurrit. Sed de B. Silvestro gressus recepit officium, per soporem admonitus occurrit S. Germano, poscens salutis compendium : a quo interrogatus, causam culpæ confessus B est. Tum imperat Clerico ut clamaret per populum, ne quis temere die operaretur Dominico. Quo quinto die transacto, superfuso oleo debilis palma dirigitur, et ad propria eundi cum libertate dimittitur. In pago *d* Amoniense quod gestum est replicetur. *e* Rotegiaco, villa Parisiacæ Ecclesiæ, septem ei viri debacchantes oblati sunt. Quibus curatis, unus qui graviore vexabatur spiritu, cum exire cogeretur, homini Dei professus est, expulso se de illo loco gravem lamentationem Parisiacis facere. Tunc fugata pestis, de sancti viri Germani transitu famam fudit per populos, et Pastoris pro obitu gregem movit in fletum : qui tamen energumenus etsi seminavit mendacium, expulsus non defendit obsessum.

d e 7 energumenos liberat:

sanat paralyticum unum,

24 Et quia Justi opera crescere cogebant miracula, item in prædicto loco offertur ei paralyticus, membris dissolutus, carpento subvectus, gressu destitutus et actu : quo sanctificati olei liquore perfuso, cum cutis summa tetigisset, vigor medullas introiit. Dehinc redivivæ manus ad usum mobilem redeunt : thorax pectoris vitali appulsu fit fortior, genuum columnaris imbecillitas roboratur, plantæ solidatis basibus subriguntur. Inter hæc tota membrorum fabrica reparatur : qui sanitate recepta, redeunte sancto viro occurrit in itinere præparato C exenio, gratias Christo referens de reddito corpusculo. Nec hoc prætereundum est, qualiter simili merito claruit virtus in altero. Igitur Emmegisilus de vico *f* Bucciaco, quidam puer admodum parvulus, membris paralyticus, in sella Parisius ad sanctum Virum manibus bajulantium delatus est; nec dextera vigens mobili, nec planta surgens stabili, nec lingua sonans volubili, totius debilitatis marcore captivus, quodammodo sine naturæ ordine in rerum natura præfusus. Quem Sanctus continuatim per triduum sacro liniens oleo, sanitati restituens uno sub momento, voce. manu, vestigio; cunctos stupor amplectitur, clamor in cœlum educitur, omnem artem medicorum sanctum superasse Germanum.

f et alterum :

curat manum contractam.

25 Item de eodem vico Bucciaco quædam occurrit Parisius, ita manu contracta, ut unguium acumen palmam foraret in intimam. Qui tantum oris sui ducta saliva pollice, nervorum distentionem, manus reformat imaginem. Retinet ejus laureas et pagus Bituricus. Igitur Pastor bonus cum de vico *g* Novigento ad Vicum-Novum visitandi gregis cura solita pervenisset; offert se quædam vetula, annorum bis quaterna gerens in cæcitate curricula : cujus super oculos signum nostræ redemptionis Sacerdos

g

D imponens, imperat ut sequens iret qua Pontifex pergeret. Altera quoque die, cum prædicta occurreret ei ex improviso, sanguinem manantem de lumine largo fonte salutem suam oculi lacrymabant : quæ inter reliquos adstante sancto Viro conspicitur. Qui tollens se de consessu, mulierem utpote cæcam trahit in diversorium, quo sibi erat cubiculum. Cujus lumina aqua tepida suis manibus abluens, diem refudit in oculis, Quæ mox lucem inspicit, sancti Viri digitos insatiata gaudio suis immersit faucibus, pariterque ministris compunctione deflentibus, videre se hominem, qui cæcis pro pecunia in domo lumina dispensaret. Sed hæc in cubiculo præsente me gesta sunt.

A. FORTUNATO PR. EX MS.

illuminat cæcam octogenariam,

sanat plurimos ægros,

26 Cum ad possessionem Ecclesiæ, quæ dicitur Inethe, Sacerdos accederet; quidam ei fit obvius, conquerens de quadam villa se solum incolumem esse, universos vero accolas gravi tædio laborare. Cujus eulogiis ad infirmos portatis, statim ab ægrotis languor omnis fugatus est, et primo gustu eulogiarum morbus cum pane consumptus est. Sic fuit ab illa turba cum esca sanitas manducata. Item cum Parisius ad *h* Basilicam beatæ Crucis vir Dei procederet; mulier parvulum in albis, ultimo flatu E palpitantem et jam migraturum, ante sanctum exposuit, dicens : Pie pater, si velles ad lamentantem respicere, mater flebilis non orbarer; neque hinc discedere malles plenam gemitu, vacuatam de fructu : et nisi festines succurrere, vides infelicem extorquente morte rapi natum ab ubere. Aut filium restitue, aut pariter cum ipso funeraturam me obtine. Indulge Pastor miseræ, quam suus dolor facit audacem. Qua flebiliter poscente, mox ut Beati dextera supra exspirantem signum Crucis impressit, quasi vigil de sopore lac matris expetiit, qui jam frigebat in funere. Ita momento temporis filius de mortis fauce, mater tollitur de mœrore. Hinc circumstans populus stupore concutitur, fragor in partes attollitur, gratias Creatori referentes de præmio, tempore Sacerdotis præcipuo, a quo morbis jugiter et mortibus imperetur.

h et infantem moribundum,

i item paralyticam.

27 Deinde accedente in *i* Bradeia, vico pagi Parisiaci, Missa celebrata, ei in sacrario cathedra deportata offertur paralytica, universorum membrorum damnata gerens officia, nullum vigorem retinens plantæ vel dexteræ. Mox habens in eo fiduciam, qui dona sibi larga præstabat, eam ut vitalis olei benedictione superlinivit, statim morbus excluditur, salubris vigor illabitur; recreatisque F visceribus melius renascitur saluti, quam germini; plus acquirens ex munere quam sumpsisset origine. Ita ut suis postea manibus tunicam Sancto faceret, quasi acquisitæ tributaria medicinæ. Traditur memoriæ quod juvat in laude. Itaque Audegisilus, Major domus Regiæ, cum quartano typo graviter ageretur, occurrit beato Viro, fidens de beneficio. Homo Dei in sua cella deputat, et cum uno Diacono residere jubet inclusum. Tum anxius et jejunans minister quid faceret excogitat trepidus, unde curaretur infirmus. Idcirco febricitantem virum, Dei servi *k* rachena undique obvolutum, componit ejus in lectulo. Eadem quoque die, tactu vestis nobilis, quasi impetu fluminis, ita quartanæ febris ignis omnis extinctus est. Et redeunte de prandio, reserato cubiculo, sanus surrexit e lectulo; exultante ministro pro sanitatis præmio, tunc sibi resoluto jejunio. Sic tactu Beati vestis salutem operatus est absens.

et quartana vexatum.

k

ANNOTATA.

a Murvinum, le Morvant, *tractus Burgundiam a Nivernis dirimens.*

A. FORTUNATO PR. EX MS.

A b Cervedo, Cervoa, *vicus prope Corbiniacum, vulgo* S. Leonard Corbygny.

c Ternodorensis tractus *in Burgundia, vulgo* Tonnerre *extenditur usque ad Reomaense monasterium, a cujus primo Abbate S. Joanne vulgo appellatur* Monster- S. Jean. *Hujus vitam dedimus* 28 *Januarii, et S. Silvestri* 2 *Abbatis* 15 *Aprilis : in Vita dicti Joannis num.* 17 *lib.* 1 *aliquis* Nicasius *nominatur, cui* Avellensis oppidi regendæ Reip. fuerat cura commissa. *Sed is fuit multo senior* Nicasio Comite *supra relato num.* 30.

d Mosny *in Bria.*

e *Etiam hic locus Burgundia esse videtur Castellano, adeoque diversus a* Rongy, *sesqui-leuca dumtaxat Parisiis, nec tamen creditur esse* Rosoy, *antiquis* Rosetum.

f Boissy *prope Parisios, quod Castellanus æstimat rectius scribi posse* Busciacum.

g Novigentum, *Silvæ Vincenensi,* Vicenne, *proximum : a quo non longe distat* Villa-nova S. Georgii, *quo ex pago Biturico venerat cæca. Ita Mabilio : Castellanus monet vulgo* Neuvy *dici.*

h *In Vita S. Droctovei* 10 *Martii illustrata, num.* 9 *dicitur* crux aurea *a Rege Childeberto delata ad* B *ecclesiam S. Vincentii a se constructam, nunc S. Germani in suburbio Parisiensi, quæ hic intelligitur, et dicitur Aimoino lib.* 3 *cap,* 2. Ecclesia sanctæ Crucis sanctique Vincentii.

Bradeia, *vulgo* Brie Comte Robert, *in provincia Bria : sed dubitat Castellanus an non potius legi debeat* Bundeias, *ut sit* Bondis *duabus ab urbe leucis, antiquitus* Vungejæ.

k Rachona, rachena, rachina, *opertorium lecti, Papiæ* strata lectorum, *et ita sumitur in Vita S. Joannis Eleemosynarii* 13 *Januarii num.* 52. *Consule ibi Annotata. litt.* c.

CAPUT IV.

Sanitas aliis ægris diversimode collata a S. Germano.

Exequamur itineris accepti viaticum. Itaque cum Pictavis vir Dei ad beatum Confessorem proficisceretur Hilarium *a*, quædam Baudofeifa, de Senecorbiaco *b* villa, inter duos vix advecta, ei repræsentata est, quæ erat muta, clauda vel manca. Lingua rigebat immobilis, anhelitu palpitante pars erat tota de funere, ut videntibus oculis reliquum esset cadaveris. Super quam misericorditer ut signum sacræ Crucis expressit, confestim omnis vigor per membra diffunditur, venarum fluxuosi rivuli suscitantur, nervorum imbecillis stupor excutitur, naturalibus motibus ad vitalem usum tota fabrica renovatur : mox linguæ plectrum resolvitur, digitorum glomi tenduntur, pedum bases solidantur, totamque viscerum molem hoc fuit apud Sanctum vivificare, quod tangere. Quæ convalescente medela, tertia die, ad civitatem, Sancto gratias referens, suis occurrit vestigiis.

a b Sanat mutam et claudam, C

29 Operæ pretium creditur etiam illud inserere curationis præconium. Pago Vindocinensi Vir beatus dum præteriret, in *c* Ransidonem manendi gratia declinavit; ubi tantum robur benedictionis invaluit, ut stipulam lectuli in quo Vir sanctus requievit, quisquis fideliter abstulit, donum medelæ portaverit, et de semine paleæ frugem meteret medicinæ. Reddat hic testimonium nobilis facti urbs Nammetum, quo vir Dei accedens, religioso admodum exceptus obsequio, occurrit ei Tecla, Damiani matrona, hominis prompti negotiis, supplicans ut virum suum aut ipse Pastor, aut missi sui requirerent. Quo quia ipsi fuit accessus difficilis, cum Chrismariis suis Diaconum direxit. Qui percurrens ad hominem, ut sibi jussum fuerat infirmi viscera tangit. Altera die exoratus ipse Sacerdos accedit ad debilem, qui duplici sub tortore, hinc pressus valetudine, inde podagræ vulnere, cruciabatur homo miserandus procaciter. Tum Sacerdos Altissimi infirmum oleo benedicto perunxit : eo momento debilis, statim manibus directis, longinquo de languore gressu solidato prosilivit. Sed ut duplicaretur in una domo mysterium, et quæ præcessit in patre medela, perveniret ad prolem ; habentes filiam offerunt ei, nomine Mariam, cæcam, surdam, et mutam. Exponunt vivum cadaver ante Sancti vestigia, dicentes : Bone Pastor, adhuc quod huic languidæ medicinæ restat impende : nam tibi credimus reservatum, unde teneres præconium, ut restituta familia acquirat a Sacerdote quod amisit de germine. Tunc pietas insignis advocatur in lacrymas : mox ad militiæ suæ belliger arma convertitur et ad obtinendam victoriam preces offert fortis orator. Tunc Vir beatus surgens ab oratione, oleo benedicto loca perungens capitis, in Trinitatis nomine trino depulso languore, statim patefactis aurium oculorumque meatibus plaudentibus universis muta loquax effecta est. Quo facto negotiatores civitatis Namneticæ, quisque sui remedium, pecuniam, ut potuit, sancto Viro, dispensandam pauperibus, devote vel obtulit vel direxit.

c varios morbos stipula lectuli, podagricum oleo sacro, D *cæcam, surdam, mutam,* E

30 Leudegisilus vir illuster, juxta quod ipse professus est, cum aliquis ex familia suæ domus incurreret typum cujuscumque febris, aut aliquid frigoris ; lavans illas litteras quas in subscriptione manus Sancti depinxerat, quamplures suos hac medela saluti restituit. Breviter his perstrictis prosequamur ex reliquis. Chusinus quidam, incongrue dum die Dominico equo curam impenderet, missa manu in vulnere digitus ejus intumuit. Hinc grassante fervore tota pars brachii relaxatur putredine. Qui per Belsam *d* Sancto itinerante, ut ad domum suam diverteret precibus fusis obtinuit. Mox ejus brachium vir Dei aqua calida confovit : insuper oleo benedicto perungens, superpositis caulis foliis mirificus medicus alligavit. Sic quidquid inerat ulceris, pretiosa cura restinxit : post ipse gratias referens sancto Viro occurrit, tali curatus malagmate. Item servus Ecclesiæ, Libanius nomine, die Dominico sepem inconsulte dum clauderet, manus ei contractæ sunt ultione præsenti : qui ad sanctum Virum Parisius morbo castigante percurrit : quem olei benedicti liquore perfusum, ac mysterii potius unguento respersum, addita oratione incolumitati restituit.

febricitantes, d brachium inflatum, manum contractam: F

31 Per singulorum compendia currant rerum miracula. Namque Andulfus, Ecclesiæ Parisiacæ Clericus, dum *e* die Resurrectionis in vineola sua nuces ab arbore excuteret, pro eo quod operatus est in die illuminationis, cæcitate percussus est, et vultu tenebroso perstitit anni spatio. Dehinc Pontifici oblatus, et sancto unguine perfusus, diei rursus redditur, et Sacerdotis serenum purgavit Clerici nubilum : sic quidquid minister amisit, medicabilis Præsul obtinuit. Et quia crescunt genera miraculorum per tempora ; cum Regi præsentandus Vir beatus occurreret villa Roteiaco, Clericus ei nequitiæ spiritu vexatus adducitur. Unde expulso adversario videntibus circumstantibus, velut avis parvula de capite energumeni, umbra fugata egreditur. Quam dum reliqui per domum volitantem insequerentur, ipse Sanctus suis eam contrivit vestigiis : et cum pede comprimeretur, conversa est repente fallax in sanguinem ; geminato præconio, ut nec calcaretur, et sui casus indicio multifarius artifex fieret sanguis, reus sanguinum. Producat pagus Oximensis *f* inter nostra quod suum est, ne teneatur in obscuro posteritati

e illuminat cæcum, energumenum liberat, f

A *cæcam curat, g* posteritati res luminis. Siquidem Vir sanctissimus ad villam *g* Tasiliacum cum declinasset itinere, offertur ei mulier cui duplex morbus erat, inde vetustas, hinc cæcitas. Salutem deprecari verbis trementibus incepit : qua supplicatione motus senis mulieris et debilis, oratione præcedente, oleo superfuso, lucernæ oculorum reddunt luminis radios, et datis specularibus tenebræ fugerunt. Qua illuminata Deo reddentes gloriam, per quem Christus operatur, adstantes S. Germani præconati sunt merita.

et hydropicum, 32 Dinumerandi sunt morbi, ut prædicetur fons medici. Daningus Ardulfi filius, ita capite, oculis, et totis hydropis morbo tensus erat visceribus, ut in utris similitudinem quasi totus venter esset, penetratisque vitalibus velut virum perduceret infecta cutis intrinsecus. Qui a medicis desperatus, ad Beati confugit extrema sorte remedium. Quem mox vestibus exutum, et sacris manibus perunctum, hydropis inclusus liquor liquore consumitur, et aqua infusione olei desiccatur. Sic modo admirabili nec humor foris egressus est, nec intus languor retentus est, arte prædicabili humorem ex humore siccati. Item cum B *item cæcum, h* ad Basilicam beatissimorum Gervasii *h* et Protasii vigilaturus accederet, quidam cæcus institit misericordiam postulans. Cui vir Dei præcepit, inter altare et Sanctorum Reliquias ut jaceret. Quo peracto, primo diluculo mox super oculos signum Crucis intulit, lux effulsit : et totus labor medici curam, virtute sanctæ Crucis, impendit.

et pro sui contemptu immobilem, 33 Mulier de Oximense, petens redemptionem a sancto Viro, [nescio] qua sorte, nihil accipere meruit. Dehinc Britannum Presbyterum, pro infirmitate Rectoris patriæ suæ, benedictionem prædicti et Reliquias expetiit : qui iter suum egrediens, mansionem in villa, qua prædicta mulier habitabat, obtinuit. Quam maritus allocutus est, ut sicut alii, et ipsa ad Reliquias domni Germani occurreret : quæ despexit, pro eo quod ei sanctus Vir redemptionem non dederat. Sed statim in loco quo stetit, velut fixa stipite, gressum movere non potuit : manibusque contractis, ad Reliquias Sancti, manu mariti portata est. Inter hæc dicti pœnitens, miserante pio viro saluti reducta est, confitens ejus despectu *rursus febrim,* sibi repentinum accessisse periculum. Et quoniam suo merito semina salutis per quæque loca dispersa sunt ; contigit ut venerabilis Flameris Abba de *h* Cainone *h* Turonico, manu B. Germani subscriptam C accepisset epistolam : qui cum suum Monachum per duos annos febribus decubantem ad lectulum visitaret, requirit infirmus unde venisset pagina. Respondit Abba, a Domno Germano sibi fuisse directam. Quam petiit sibi porrigi : qui de subscriptione ejus lingua detergens litteram, salus descendit in viscera, et atramenti pictura cuncta vicit unguenta. Unde approbatum est, languido recuperato, ut dicamus communiter, de Sancti subscriptione sibi salutem liuxisse.

i 34 Dehinc cum ad *i* Cainonam Castellum acce- *manum contractam, k* deret, quidam se ei ingerit, manu contracta debilis, pro eo quod die Dominico aliquid operatus sit : quem præcepit in villa *k* Cariaco post se festinum occurrere. Quo accedente, dum digitos ejus sacro perungeret oleo, subito sicca palma revirescit : ex altera, adstricta cutis ossibus, intercurrente humore relaxavit articulos : juncturæ pene disjunctæ retenduntur in digitos ; ariditas diuturna suffusa reflorescit in vena, statimque vulnere clausa dextera inter manus medici sana redditur et distensa. Accidit ut *mulierem ægram,* sanctus Vir, remeans de Nannetico, domum Nunnichi illustris illustraret vestigio. De cujus veste matrona rapto fideliter filo, recondit in oratorio : quæ valetudinem incurrens, Vigiliis in honore *l* Sancti solenniter celebratis ac Missa *l* revocata de præsenti curata est. Ita Beatissimus non solum D *A. FORTUNATO, PR EX MS.* manu sanavit quod tetigit, sed nominatus curas sparsit.

et moribundum : 35 Attila vir illuster, ac Regalis aulæ domesticus, corruens in balneo, læso graviter brachio, computruerat ipsa tota manus ab humero. Qui medico adhibito dum curam vellet impendere, rupta vena viscerum, pene omnis in momento vitæ sanguis effusus est. Nuntiatur Pontifici, hominem esse in funere : pietatis impulsu occurrit senior, quem lacrymis conclamantium sine ulla spe oculis clausis oppressum, invenit expositum. Cujux vix adaperit fauces cum cultelli manubrio, oratione prius data intulit ei in ore paululum aquæ frigidæ, semel, secundo, vel tertio. Interim expectans quis esset rei exitus, adsedit circa lectulum. Transacta fere hora redivivo singultu exanimatus concutitur, ac molli motu anhelitus revocatus educitur. Faucium meatus relaxatis visceribus spiritu intercurrente reducitur; paulatim convalescens, visa de morte revertitur ; dehinc quasi de sopore expergefactus, interrogat, ad caput ejus quis fuit. Adesse Domnum Germanum a circumstantibus dicitur : postulat manum Sancti E sibi dignanter porrigi, ita incipiens alloqui : Domne, tu me revocasti longo euntem itinere. Statimque obtulit sacculum plenum pecunia et baltheum ampli ponderis, quos pauperibus erogaret mercedem vitæ vel gratiæ. Pergens Augustudunum Vir sanctus, Rotagiaco dum pervenit, comperit ab Abbone quosdam retrusos in carcere. Igitur pro absolvendis supplex Tribuno suggerit, sed ille durus non annuit. Hinc ipse cauto consilio dum dicit se campum cir- *captivos liberat.* cumire, currit devotus ad carcerem. Itaque ad exorandum provolutus sternitur, ibique tempore nocturno catenæ discussæ sunt, validus tormenti rigor ad fragmenta redigitur, sera gravis illiditur, postis cardine vellitur, feralis carcer recluditur, damnati ad vitales auras quasi redeunt de sepulcro. Ita fit ut ei Rotagiaco matutino tempore ingressi occurrerent : et qui Sancto non præstitit, pro absolutis reis, Tribunus, reus effectus est.

ANNOTATA.

a *Vitam* S. Hilarii *illustravimus ad diem* 13 *Januarii.*

b *Vulgo* Secorby. c *Vulgo* Raussé.

d Belsa, la Bausse. e *Id est die Dominica.* F

f *Nomen habet hic pagus a veteri* Oxyma, *vulgo* Hyesmes.

g Tasiliacum, *vulgo* Taillac.

h *Vulgo* S. Gervais, *una ex præcipuis Urbis Parisinæ Parochiis, cujus propylæo nullum elegantius opus nec in tota quidem Italia vidisse se notat Castellanus; assurgit autem triplici columnarum ordine, Dorico, Ionico, et Corinthio.*

i *Vulgo* Chinon *en* Touraine, *supra Ligerim fluvium, alii perperam de* Canone.

k Charroy *in tractu Vastinensi,* Cariacum, *vulgo* Cheré.

l *Ita MS. S. Maximini et alia apud Mabilionem : at vox* revocata *deest in aliis MSS. et apud Surium. De ea phrasi pluribus agit Mabilio, arbitrans significari diem festum recurrentem, ipsi dicatum.*

CAPUT V.

Episcopi ordinati, gloria virtutum et miraculorum, felix obitus.

Igitur cunctorum saluti semper instans solicitus, cum Bituricas accessisset pro ordinatione *a* Felicis *a* Episcopi ; prædicante Sacerdote, Sigericus quidam Judæus,

A. FORTUNATO PR. EX MS.

Bituricis consecrat Felicem Episcopum.

A Judæus, fidei Sacramento percepto, conversus est, habens in Judaismo Mammonam nomine conjugem. Quæ cum de conversione nec mentionem reciperet, et per missos Beati admonita refugeret, facta ab eo vigilia Doctor ipse profectus est. Quæ cum beatum Virum nec visu vellet intendere, cantato Cursu Tertiæ, manum suam Pontifex ad mulieris frontem dignanter admovit, pietatis ex opere. Statim a circumstantibus de mulieris naribus scintillante igne fumus egredi visus est, ut cunctis clarefieret, ejecto insidiatore, mulierem usque tunc illum saluti suæ repugnasse per obsidem. Tunc exonerata inimici fasce, respirans confessa est, numquam se prius faciem beati Viri potuisse conspicere. Qua petente ac precante, effici Christiana cum propria domo promeruit; et quasi capite subdito, exemplo ejus multi Judæorum conversi sunt.

Judæi uxorem obstinatam convertit,

37 Decet hic illud inseri, qualiter peregrinula sit revocata lux oculi. Itaque pergens Augustudunum pro ordinatione *b* Syagrii Episcopi, huc inter reliquos cives Florentinus illuster pio consensu delatus est, habens nævum in oculo, speciositati derogans aliquantulum, ne florens haberetur in vultu. Interea

b Syagrium Æduensem ordinat:

B dum laudes acclamantur Episcopo, a quodam ignorante ex improviso percutitur eodem in oculo; evulsusque de loco, cœpit supra maxillam dubio pendere cum visu. Qui cursu præpropero ad B. Germanum cum clamore prosequitur, multa ipse concrepitans, ut loqui solet calamitas. Tunc S. Germani manu lumen in locum reducitur, et ab eo ad B. Symphorianum dirigitur: qui pro ipso tam diu vigiliis institit, donec amissus oculus, purgata pristina macula, addito beneficio integrior redditur; et melius redit post vulnera, quam quod natus fuerat per naturam. Qui *c* Florentinus deinceps Matascone ordinatus est Episcopus. Quanta vero fuerit virtus ejus signaculi, adest inter reliqua res ista testimonii, quæ producitur in sequenti. Cum de Basilica S. Martini *d* ad villam sanctæ Ecclesiæ Severiaco recurreret, adjungit in itinere quemdam Amantium juvenem, quem deprehendit a Judæis duci nexum in ferreis. Requiritur quid fecerit. Puer respondit veraciter, ob hoc duci in vinculis, quia se recusaret legibus subdi Judaicis. Tunc dissimulabant cum clave Judæi vincula ferri reserare. Facto a sancto Viro desuper Crucis signaculo, mox ferri sera revellitur, atque puer illæsus abire jubetur.

sanat oculum evulsum,

c

d signo Crucis seram revellit,

C 38 Itidem cum Parisius ad Basilicam SS. Gervasii et Protasii orandi causa procederet, januis obseratis ingressus illi negatus est. Tunc requisitis clavibus, nec ipsis aperientibus, sic reseravit pessulum, facto Crucis signaculo. Stupor animos invasit præsenti miraculo, aperiri de virtute, quod clave duce non potuit. Hæc quoque veneranda præsente me gesta sunt. Et quia beato viro nullum obstitit metallum, cum ligna, saxa, ferramenta ante ipsum soluta sunt; accidit una dierum Parisius, orationem cum daret ad ostium carceris, sequenti nocte trusis apparet lumen in carcere; visus est eis admonere quod foderent, ut foris procederent. Qui dicentes ad invicem Dominum Germanum se vidisse, et signa singuli referunt; inventa costa de pecude, fodientes amovent lapidem, et prædicto amico Dei occurrunt ad ecclesiam matutino tempore, cum rediret ad requiem. Sic multis causa salutis fuit imago Pontificis, et ad vicem B. Petri dedit nostri Sacerdotis ipsa figura remedia.

et pessulum reserat.

Parisiis captivos liberat,

39 Dehinc illis ereptis, Tribunus civitatis sævire cœpit in milites, deputans eorum fuisse negligentiam, quod viro sanctissimo deputatur ad gloriam. Conversa in custodes iracundia Judicis, qui solebant adservare tradidit servandos in carcere, et ablatis clavibus Judex fit custos custodibus. Interim Vir beatus Tribunum vocat ad prandium; ac dum D pariter sederent in eodem convivio ad mensam sancti viri, occurrunt et ipsi, qui fuerant missi pro reis in compede. Claves habens in manibus cum Tribunus de ereptis vix crederet quod videret, agnoscens se sic custodisse similiter sicut et milites carcerem, data vicissim venia, culpa transit in gratiam. Inferatur Aurelianis nobile viri præconium: qua de civitate Vir sanctus progrediens, damnatorum voces exaudivit in carcere, quo certe subterraneum habebatur ergastulum. Quo super ascendens, et prostratus accubans, orationem dedit amicus Christi cum lacrymis. Prorsus obtentu oraculi in sequenti nocte carcere patefacto, ad Basilicam sancti Aniani confugiunt: et ita beatus Pontifex, quamvis prætereundo, post se reliquit suffragium. Non fastidium sit audire, quod Christus præstat fidelibus, dum miraculorum simul virtus crescit et numerus. Itaque Sanctissimo occurrit quidam Parisius, cujus quasi pugnus extuberaverat oculus, ut etiam dictus vergeret in ruina post vulnera. Quo rogante vir Dei, de saliva oris sui oculum illiniens, medelam lumini revocavit et gratiam. Moverta quædam Parisius, pustulam habens in brachio, cruciata doloribus, E occurrens beato Viro, pari medicamine tactu salivæ curata est.

et custodes ideo conjectos in carcerem:

item Aurelianis

saliva sua quasdam sanat:

40 Sed si exequamur miraculorum singula, quæ suis gestis præsenti floruerunt in vita; hæc sine fine sunt, cœpta nec erit modus in pagina: quia quocumque Pontificis se convertit præsentia, nulla morborum generibus defuit medicina: et quanta se obtulerunt languentium vulnera, salutis fudit tot semina. Nam quæ prima Pontificis exsequamur vel ultima, cum per salivam oris sui multa curata fuerint ulcera, purgata sint energumena? Ante quem quamvis occulte venisset hostis nequitia, statim se manifestavit fraudulenta fallacia: ac de conspectu sancti Viri, quia celari non poterant, nec tolerabant præsentiam, terribili ululatu sua gemebant incendia, passim per loca volitantia exponebant et crimina, suspensi per aera: frequenter nec interrogati confitebantur et nomina, cum sæpe suo impulsu currebant ad sanctum Virum cruciandi dæmonia. Cujus minister quo loco Sancti tenebat baculum, illic energumenus pendebat religatus aereo vinculo, et quasi clavis affixo tenebatur vestigio. Et quia sancto Viro sæpe inimici tendebantur insidiæ, F ut aut equus lapsum incurreret, vel ramus arboris tangeret, aut aqua vallis vel glacies periculum generaret; mox qui, aut quanti, aut qualiter, totum energumeni factum omne confitebantur et numerum. Cum vero pedem efferret de domo vel ecclesia, videres strages dæmonum, ante tanti Pontificis ac triumphatoris obtutum. Cadebant circa Sancti catervatim vestigia diversis modis effusa, Hæc muta, illa clamantia; illa fixa, hæc lubrica; et velut ad Judicem dum gesta referrent propria, non effugiebant tormenta. Sed ad Sancti præconium quanta est hæc laudatio, cum ineffabiliter multa et stupenda ab eo fierent sub momento?

infinita patrat miracula,

etiam circa energumenos.

41 Ceterum eleemosynis quantum fuerit prodigus, explicari non poterit, nec si totius populi vox in uno se glutinet: quia frequenter contentus una casula vel tunica, quidquid erat residui nudum pauperem vestiebat, ut inops calefieret largitore algente. Quanta etiam fuerit redemptionis effusio, nullatenus explicabitur vel loco vel numero. Unde sunt contiguæ gentes in testimonium, Hispanus, Scotus, Britto, Wasco, Saxo, Burgundio, cum ad nomen Beati concurrerent, undique liberandi jugo servitii. Cum vero aliquatenus nihil esset præ manibus, tristis sedens et anxius, severior in vultu, austerus erat alloquio. Tunc si fortassis ab aliquo invitaretur

Excellit compassione erga miseros,

A invitaretur ad prandium, compellebat convivas aut ministros proprios, ut conferrent pariter unde vel unum captivum servitio liberarent, et sic aliquantulum Sacerdotis respiraret animus ex mœrore. Quod si Dominus aliquid per manus Sancti dispensandum alicunde dirigeret, mox in spiritu prævidens solitus erat dicere : Gratias agamus Divinæ clementiæ, nam unde fiat redemptio appropinquavit. Continuo sine ambiguitate præsens probatur effectus : quod dum accepisset in manibus, resoluta ruga frontis vultus florebat senior, gressu pergebat alacrier, lingua fluebat jucundior; ut crederes hominem pro redimendis aliis se ipsum servitutis vinculo liberandum.

eloquens in concionibus,

42 Quis vero digne repetat, quanta virtus verborum ab ore rotabatur, cum prædicaret in populum? ut omni litteraturæ nasceretur stupor, et fieret in commune generalis compunctio; atque ex ore dicentis crederes, ut verba formarentur ab Angelo, dum plusquam homo loqueretur translatus in mentis excessu, cum abrasis maculis sinceritate dogmatis pectora plebis cogeret Divinis effragare pigmen-B tis. Qui equitans in itinere, semper de Deo aliquid aut verbo contuiit aut cantavit; e Cursum nudo capite dicens, etsi nix aut imber urgeret. Cum vero venit ad mensam, confestim recitans affuit minister divina colloquia, ut inter cibi fercula, animi pastus alimento, plus saturaretur conviva. Nullum tempus interpolabat, quo non aut aliis prodesset, aut non ipse proficeret. Quantam vero vigiliarum curam semper impenderet, quis enarret? aut toleratos algores ardore fidei prædicet? cum frequenter in lectulo, antequam reliquos de sopore commoneret assurgere, quinquaginta Psalmos vel amplius, indefessus in templo sui pectoris Domino decantaret. Sed quis illud felix furtum vel auditu senserit, vel visu deprehenderit? cum ipse de lectulo frequenter sine caligis, ne sentiretur ab aliquo, perrexit in oratorium, nullum sibi cupiens testem in illud furtum præter Christum occurrere : qui celebrata vigilia remeans ad lectulum, quasi nihil egerit, tunc primum reliquos excitaret.

assiduitate orationis

et psalmodiæ,

43 Quanta vero ad psallendum fuit constantia, dum velut ferri rigore induta caro subsisteret, cum saxa frigus decrustaret, et aquas in crustam verteret? Qui cum suis visceribus dimicaret et vinceret, pene seipsum obliviscens, ut domestico tormento C superato corpore, de se triumphum, in pace factus Martyr, acquireret : ut se mutantibus Clericis, sine vicissitudine ipse decantandi modulamina non finiret. Tum pene hoc incredibiliter dicitur, quod scitur : quia tertia hora ingrediens in ecclesiam, non est egressus ulterius psallentium ab ordine, donec clarescente die, decantatus solenniter Cursus universus consummaretur ex canone. Cum vero domum regrederetur, fatigatus ætate vel frigore, aut illata diversorum inquietabat suggestio, aut ab ipso requirebatur ubi præberet suffragium : ut etiam ad requiem reclinanti vel paululum, de querelis occurrentium afflictorum vel pauperum, crux pararetur in lectulo; postponens suas injurias, ne suggerentem premeret illata necessitas. Paratus pro misericordia, semper currens pro venia; Pater et Pastor populi, ad se alienas causas transferens et querelas, aut pro parte mitigabat dolores, corde compatiens; aut quantum posset ex toto curabat, [opere] subveniens.

ac pastorali solicitudine.

Obitum prænoscit,

44 In tantum quoque sacris amplificatus provectibus, etiam diem beati sui transitus ita prædixit ut subditnus. Ante aliquos dies vocans ad se Notarium suum, imperat in cubiculum supra lectum suum scribere hoc tantummodo, Quinto Kalendas Junias. Sed nescientibus omnibus quid hoc esset; post manifestavit ejus sanctus discessus de seculo : D nam neque hoc Dominus familiari animæ abscondere pertulit. Denique eadem die, post peractum prælium, beatus migravit ad Christum. His et consimilibus studiis occupatus, ac semper intentus fere octogenarius per orbem mirandis actibus, adsciscendus Martyribus, Apostolis aggregandus, glorificandus meritis, coronandus in populis, ereptus corporeo vinculo, immaculato spiritu beatus fidei dotibus perpetualiter victurus, victor evolavit ad cœlos, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est gloria, honor et potestas in secula seculorum. Amen.

A. FORTUNATO PR. EX MS. sancte moritur.

ANNOTATA.

a Felix, Episcopus Bituricensis, *subscripsit Concilio Parisiensi 4 anno* 573. *In Patriarchio Bituricensi cap.* 25 *appellatur* Sanctus, *et traditur* obiisse Kalendis Januarii *anno* 575. Beatus Confessor *vocatur a Gregorio Turon. de Gloria Confessorum cap.* 102. *Ubi tradit corpus incorruptum fuisse.*

b S. Syagrius, Episcopus Augustodunensis, *subscripsit Lugdunensi anno* 567, *dicto Parisiensi* 4 *et aliis. Creditur creatus anno* 560, *quod die ejus natali* 27 *Augusti erit examinandum.* E

c *Videtur* Florentinus *post Eusebium sedisse, post annum* 583 *ordinatus.*

d *MSS. Bonif. et Antverp.* ad quamdam villam Severiacum olim, *vulgo* Sivray.

e Cursum *et* decursum *divini Officii, per singulas horas recitandum appellari, sæpius monuimus.*

APPENDIX I

De miraculis in sepultura, deque Epitaphio S. Germani.

Ex Gregorio Turonensi et Aimoino.

Eo anno (*Christi* DLXXVI) et B. Germanus Parisiorum Episcopus transiit. In cujus exequiis multis virtutibus, quas in corpore gesserat, hoc miraculum confirmationem fecit. Nam carcerariis acclamantibus, corpus in platea aggravatum est, solatisque eis, rursus sine labore levatur. Ipsi quoque, qui soluti fuerant, in obsequium funeris usque ad basilicam, in qua sepultus est, liberi pervenerunt. Ad sepulcrum autem ejus multas virtutes, Domino tribuente, credentes experiuntur; ita ut quisque, si justa petierit, velociter exoptata reportet. Si quis tamen strenuas virtutes illius, quas in corpore fecit, solicite vult inquirere, librum Vitæ illius, qui a Fortunato Presbytero compositus est, legens cuncta reperiet. F

Greg. lib. 5 Hist. cap. 8

Captivi liberantur,

miracula plurima fiunt.

46 Ingrediente autem Chilperico Rege in urbem Parisiacam, postridie quam Rex ingressus est civitatem, paralyticus, qui in porticu basilicæ S. Vincentii, in qua B. Germanus requiescit in corpore, residebat, dirigitur. Mane autem facto, exspectante populo, gratias beato Antistiti referebat. Nam sæpe ibi et gressus paralyticorum, et cæcorum visus virtute Sancti restituuntur : et raro advenit ejus solennitas, quin ibi ejus virtus ostendatur.

Idem de Gloria Confess. cap. 90

Paralyticus sanatur.

47 Cum Regi nuntiatum foret, paralyticum ibi esse sanatum, magna cum devotione illuc adveniens, et tanto gavisus miraculo, ejus Epitaphium his disthichis rhithmice composuit.

Aimoinus lib. 3 c. 16

Ecclesiæ speculum, patriæ vigor, ara reorum
Et Pater et Medicus, Pastor amorque gregis,
Germanus virtute, fide, corde, ore beatus,
Carne tenet tumulum, mentis honore polum.
Vir cui dura nihil nocuerunt fata sepulcri :
Vivit enim, nam mors, quem tulit ipsa, timet.

Epitaphium sub nomine Chilperici Regis.

Crevit

EX MABILLONE

A Crevit adhuc potius Justus post funera : nam qu
Fictile vas fuerat, gemma superba micat.
Hujus opem ac meritum mutis data verba lo-[quuntur,
Redditus et cæcis prædicat ore dies.
Nunc vir Apostolicus rapiens de carne trophæum,
Jure triumphali considet arce poli.

APPENDIX II

Selecta ex poemate XI *libri* II *per Fortunatum.*

Celsa Parisiaci Cleri reverentia, pollens
Ecclesiæ genius, gloria munus, honor;
Carmine Davidico divina poemata pangens,
Cursibus assiduis dulce revolvit opus.
Inde Sacerdotes, Leviticus hinc micat ordo;
Illos canities, hos stola pulchra tegit.
Illis pallor inest, rubor his in vultibus errat;
Et candent rutilis lilia mixta rosis.
Illi jam senio, sed et hi bene vestibus albent
Ut placet summo picta corona Deo.
B In medio Germanus adest Antistes honore,
Qui regit hinc juvenes, subrigit inde senes.
Levitæ præeunt, sequitur gravis ordo canentum,
Hos gradiendo movet, hos moderando trahit.
Ipse tamen sensim incedit, velut alter Aaron;
Non de veste nitens, sed pietate placens.
Non lapides, coccus, cidarim, aurum, purpura, [byssus,
Exornant humeros; sed micat alma fides.
Iste satis melior, veteri quam Lege Sacerdos :
Hic quia vera colit, quod prius umbra fuit.
Magna, futura putans; præsentia, cuncta refel-[lens;
Antea carne carens, quam caro fine ruens;
Solicitus quemquam ne devoret ira luporum.
Colligit ad caulas pastor opimus oves.
Assiduis monitis ad pascua falsa vocatus
Grex, vocem agnoscens, currit, amore sequax.
Miles ad arma celer, signum mox tinnit in aures,
Erigit excusso membra sopora toro.
Advolat ante alios, mysteria sacra requirens
Undique quisque suo templa petenda loco :
Flagranti studio populum domus irrigat omnem,
Certatimque monet quis prior ire valet.
C Pervigiles noctes ad prima crepuscula jungens,
Construit Angelicos turba verenda choros.
Pontificis monitis Clerus, plebs psallit, et infans;
Unde labore brevi fruge replendus erit.
Sub duce Germano felix exercitus hic est :
Moses tende manus, et tua castra juva.

HISTORIA TRANSLATIONIS

Auctore Monacho S. Germani de Pratis.

CAPUT I.

Elevatio corporis, auctoritate Caroli Magni asserta.

Operæ pretium reor nequaquam silentio præterire, qualiter beatissimus Germanus venerabilem corporis sui Transpositionem præeuntibus voluit signis ostendere. Etenim cum *a* ducentis circiter vel eo amplius annis, in porticu *b* ecclesiæ B. Vincentii Levitæ et Martyris, jam quidem basilica facta, sanctum ejus corpus jacuisset humatum; anno *c* vicesimo tertio, quo Carolus Pippini senioris filius regni Francorum tenebat Monarchiam, venerabilis vir *d* Lantfredus, præfati monasterii Pater, divini spiritus incitamento succensus, qualiter tanto Patrono condigno deberet

Sub Lantfredo Abbate

D augeri veneratio, ut videlicet ejus sanctissima membra infra majoris ecclesiæ aulam transferri debuissent, tacita cœpit mente tractare, atque devoto non destitit corde rimari. Sed quoniam piis semper conatibus impedimenta hujus se mundi objiciunt, ejusdem negotii dilato tempore, a suprascripto Principe legationis causa in Aquitaniam mittitur. Interea Carolus moritur : idem vero Abbas ab *e* Hunoldo, ipsius Aquitaniæ Patricio, quasi explorator tribus semis annis invitus detinetur. Sed tandem substituto in regno Pippino Minore, firmataque inter regna pace, Lantfredus absolvitur : qui reversus, annis fere duodecim in restauratione monasterii, quod eo absente dissipatum fuerat, occupatur. *e*

et Pippino Rege

2 Sed licet his et aliis causis præpeditus, tamen ne devotionis pristinæ posset oblivisci, recentibus et admirandis B. Germani rursus cœpit miraculis admoneri. Siquidem anno *f* sequenti, ex quo Apostolicæ Sedis Pontifex Stephanus ingressus Gallias, excellentissimi Pippini, quem idem unxit in Regem, contra gentem Longobardorum, Romanam Sedem crudeliter opprimentem, expetivit auxilium : cuidam feminæ hujuscemodi ostensa est visio. Putabat enim se quasi causa orationis noctis tempore ad ecclesiam Beati perrexisse Vincentii. Ubi dum veniens E clausas ecclesiæ januas reperisset, ante fores orationi procumbens, audivit psallentium multitudinem infra eamdem ecclesiam resonantem, atque omnem humanæ jucunditatis cantilenam modulationis suavitate superantem. Cumque tanti miraculi auditu attonita, quid hoc esset, cuperet agnoscere; subito quasi cujusdam præclari adspectus pueri ministerio, conspicit ecclesiæ sibi januas aperiri, tantique splendoris luce eamdem repleri, quæ etiam diei vinceret claritatem. Quam cum ingressa fuisset, præcedente se puero; respicit in partem sinistram, e regione sepulcri beati Confessoris Germani : et ecce multitudo virorum, Angelicis vestibus indutorum; inter quos etiam præfulgidi adspectus conspicit virum, nivea senectutem canicie præferentem, cui quasi recognito ait : Sanctissime Domine Germane, multum, inquiens, jam temporis est, quo hæc quæ video servus tuus Lantfredus fieri desiderabat. Et ille : Scio, inquit : nam hodie viginti anni sunt, ex quo ego illi, ut hinc me transferre deberet, ostendi. Tu autem vade et dic ei, quoniam voluntatis ejus devotio omnimodis mihi placet, at vero exequendi operis tarditas valde per omnia displicet : et si me hinc vel tandem transferre deliberat, retro B. Stephani altare F me ponat. Quam visionem mulier dum Abbati et Fratribus retulisset, duobus indiciis veram fuisse probarunt : sive quia numerum annorum sola Abbatis retinebat memoria, sive quia omni Congregationi, quod in altari quoque sanctæ Crucis B. Stephani reliquiæ essent, adhuc manebat incognitum, quas tamen postmodum sagax inquisitio prodidit. *f*

in visione cuidam feminæ facta,

locum in quem transferatur suum corpus S. Germanus designat,

3 Tunc sæpe dictus Abbas gloriosissimum Regem Pippinum adiit, et tam ea quæ sibi præcedenti tempore ab ipso Sancto fuerant ostensa, quam etiam illa quæ nuper ipsi feminæ fuerant revelata, fideli studuit narratione suggerere. Audiens autem hæc gloriosissimus et Dei cultor Rex Pippinus, gaudio gavisus est magno : convocatisque universis regni sui Præsulibus, eis mysterium sibi revelatum innotuit; qualiterque tantum perficere negotium debuisset, solerti ab eis indagine perquisivit atque tractavit. Deinde quomodo illud expleverit, licet ipse non viderim, tamen multis qui viderunt narrantibus agnovi. Ex quibus omnibus unum mihi in hoc opere excellentissimum auctorem ponere placuit, Dominum videlicet Carolum gloriosissimum Imperatorem, qui tunc puer *g* septennis operi pii Genitoris interfuit, et ea quæ ibi vidit admiranda memoria retinebat, nec n n *g*

et

A *sicut coram se septenni factum palam narravit Carolus Magnus, h*

et admiranda facundia diligentissime fatebatur. Cujus utique verbis majorem ut decuit fidem adhibui, quam si ea quæ dicebantur ipse vidissem *h*. [Unde tot fere tam Episcoporum quam Abbatum, sive etiam reliquorum totius regni Nobilium hæc eadem audientes, hactenus testes existunt, quot pene magnitudo ejusdem ecclesiæ, ubi hæc stans loquebatur, capere poterat.] Aiebat namque (ut verbis ipsius eloquar) ad omnem circumstantium multitudinem : Videtis, o populi, condignum decorem hujus ecclesiæ. Reminiscor certe illius temporis, quo nihil horum ornamentorum, auri scilicet et argenti, excepta hac cruce, hic fabricatum erat. Dominus itaque Germanus in illa adhuc crypta quiescebat : et parum quidem illud, quod ibi habebatur, pro magno computabatur. At ubi ipso Sancto demonstrante, Genitori meo placuit, ut hunc in hac Orientali parte hujus basilicæ tumulare condigne satageret; libet mihi narrare, vidisse me ibi talia miracula, qualia postea nec vidi, nec anteriori tempore de aliquo Sanctorum facta relegi.

4 Adveniente namque bonæ memoriæ Genitore B meo, una cum Proceribus regni sui, adest optata dies : aperitur terra, levatur cum omni facilitate ipsum sanctum Corpus, cum suo sepulcro diligenter clauso ; atque pariete ecclesiæ perforato, intra aulam hujus basilicæ, Occidentali in parte, cunctis exultantibus reponitur : ibique reliquum diei et sequentis noctis Officium digne celebrantes, crastinum præstolati sunt diem. Nec mora, adest primo mane divæ memoriæ Genitor meus, ego quoque germanusque meus pedissequi ipsius, cunctique proceres ipsius regni, cupientes cœptum opus ad finem honestum usque perducere. Vectes autem præparati sunt longissimi, quibus superpositum deberet sanctum Corpus a multis efferri ; non propter ponderis gravedinem, quod jam experti erant a paucis posse portari; sed propter Religiosum obsequium, quo gaudebat se unusquisque vel aliis portantibus vectes contingere posse *i*. Tum autem Religiose accedens ipse Genitor meus, et Primates electi ab ipso, apprehenderunt sepulcrum, volentes perficere opus inchoatum : sed ita multorum manibus levare nitentium perstitit immotum, acsi radicitus terris teneretur affixum. Et cum ab his diu diversis machinis labor fuisset sine effectu expensus, cœpit ipse Genitor meus omnesque Optimates illius contristari, seque metipsos vehementer reprehendere, quare eum de C loco, quem sibi vivens ad pausandum elegerat, in quo tot annorum curriculis jacuerat, levare præsumpserint : vocanturque Episcopi, et interrogati dixerunt : Scit, o gloriosissime Rex, Serenitas vestra, beatissimum Germanum Episcopum esse : ideoque nobis rectum videtur, et hoc ipsum Sanctum delectari putamus, ut ab Episcopis sanctum ejus Corpus transferatur. Omnibus autem hoc consilium collaudantibus, et multa prece hoc ab eis fieri deposcentibus : remotis ceteris, accedunt Episcopi, conanturque a terra levare eum : sed nihilominus ipsos vectes apprehendentes, aliquamdiu frustra laborantes, impossibilitatem suam omnibus patefecerunt, sepulcro immoto manente. Cunctis autem impossibilitatem ipsum levandi expertis, rursum consuluntur Episcopi, dixeruntque ; Certum est nobis, o piissime Rex, B. Germanum se hinc ad designatum locum transferri velle : tamen quia nec Celsitudo vestra, nec humilitas nostra id perficere potuit ; opinamur, quod ipse Sanctus servientes sibi in hoc monasterio Fratres de bajulatione sui corporis honorare velit, quo eos semper rectius et amabilius in sanctitate ipsi servire delectet. Assensi sunt omnes, jussique accesserunt ipsi Monachi ad Sancti tumulum, volentes, eum a terra levare : sed nulla arte id facere valentes, diu multumque inaniter laborando D fatigati, impossibilitatem suam et opere et voce fatentes cesserunt.

asserens vidisse se, quod levatum sepulcrum,

i

mansit immobile, non solum Regi,

sed etiam Episcopis,

et Monachis :

EX MABILIONE

5 Piissimo autem Genitore meo flente, cunctisque Optimatibus ipsius vehementer contristatis, exstitit quidam qui diceret : Si dignetur clementissimus Dominus noster Rex audire verbum ex ore tantilli servi sui, causas hujus impossibilitatis puto me veraciter narraturum. Est in hoc pago Parisiaco villa vestra, vocabulo Palatiolum, et in circuitu ipsius sunt villæ istius monasterii constitutæ : ipsi autem Fiscalini vestri, ob fortitudinem Celsitudinis vestræ, valde sunt insolentes et temerarii, et multa mala contra hunc locum perpetrant; videlicet homines et pecora cædendo, et occidendo ; vineas et messes, prata et silvas devastando, atque in aliis modis familiam hujus ecclesiæ persequendo et affligendo ; ideoque spero, quod hanc a larga munificentia vestra hic beatissimus, his impossibilitatibus, exposcat Antistes. Quo audito, piæ recordationis Genitor meus, stupore attonitus magno, ait : Vere justa est in hac parte tribulatio nostra, et pia extat Beatissimi Germani circa nos admonitio : quia dum nos valde fuimus intenti hoc opus ocius consummare, non E avaritia nobis, sed oblivio hunc mœrorem, quem perpessi sumus, noscitur induxisse. Et ponens vadium suum super sanctum tumulum, Accipe, inquit, o beatissime Germane, villam nostram Palatiolum cum omnibus appendiciis suis, tibi familiæque tuæ hactenus inimicam, amodo autem et deinceps perpetualiter profuturam ; tantum ut sacri Corporis tui portitor dignus existam. Simulque cum hac voce, mittentes tam ipse quam Optimates ab ipso electi manus ad feretrum, tanta cum celeritate ac facilitate levarunt, ac si nihil in se ponderis haberet. Viso autem tanto miraculo, tam Episcopi quam reliqui Clerici, quam magna poterant voce, Te Deum laudamus, te Dominum confitemur, præcedentes sanctum feretrum, jubilare cœperunt. Sed quis digne referre queat lætitiam atque alacritatem totius populi ? quomodo unusquisque gaudendo certabat humeros sub feretro sancto ponere ? Multi autem quibus hæc facultas minime dabatur, magnum sibi lucrum ducebant, vel extremam partem vectium manu contingere posse : alii vero, quibus et hoc minime suppeditabat, vel vestes portantium se contingere posse gaudebant.

6 Ventum erat ad fossam in Orientali parte hujus ecclesiæ, quæ præparata tantum onus exspectabat suscipere : et ecce altera nascitur difficultas. F Nam vectes super quos Sanctum fuerat delatum corpus, ob longitudinem sui et brevitatem cryptæ, ipsum sarcophagum fossæ coaptari prohibebant. Juvat ergo paullulum subsistere, donec quid facto opus sit plenius possit videri. Consenserunt omnes, ut vectes a superiori parte inciderentur; quatenus ipse sarcophagus fossæ coaptari possit. Sed his obstitit Genitor meus, dicens . Vereor ne dum secundum vestram sententiam vectes reciduntur, sanctum sepulcrum his superpositum in aliquo, quod absit, lædatur. Tutius ergo consilium exinde quærere oportet. Et illo hæc dicente, nullo hominum tangente, sed cunctis in verbo Regis suspensis, repente motus est sarcophagus de vectibus illis, et celeri lapsu cunctis stupentibus, et præ timore ora tenentibus, depositus in fossam sibi præparatam. In ipsa autem motione tantus ordor miræ et inexpertæ suavitatis de ipso sepulcro evaporavit, totamque hanc ecclesiam replevit, ut omnes inibi consistentes, quasi in ecstasi a dulcedine illa conversi, per dimidiam fere horam, nec aliquid sibi colloqui, nec se invicem respicere possent. Tum demum quasi de sopore evigilantes, ut data est copia fandi, intra se mutua

donec Rex, ad reparandas injurias a suis ministris illatas monasterio

tradit villam Palatiolum S. Germano:

delatumque ad paratam sibi fossam,

miraculose in eam per se descendit.

EX MABILIONE

A mutua cœperunt allocutione admirando conquirere, quid sibi actum esset : respicientesque ad fossam, ipsum sepulcrum, quod minutatim fractum esse timebant, vident sanum et integrum, tam ordinate et decenter compositum, ut nulli esset dubium, hoc ministerio Angelorum fuisse peractum. Cunctis vero stupentibus, ego, utpote pueriliter ludens, casu ipsam fossam insilii, ubi mox primum dentem de ore meo mutavi.

ANNOTATA.

a *Imo solum annis centum circiter et sexaginta, ab anno scilicet* 576. *usque ad annum* 736. *Verum apud Continuatorem Aimoini, lib.* 4 *cap.* 62. *dicti* 200 *anni referuntur ad annum* 755, *et sic essent anni* 178 *ab obitu S. Germani.*

b Childebertus Rex, accepta ab Episcopo Cæsaraugustano Stola, id est Tunica S. Vincentii, *destitit ab obsidione urbis ; ac reversus Parisios construxit hanc Basilicam, et in ea deposuit dictam Stolam ; uti ex relatione S. Germani scribit Aimoinus, et latius deduximus* 22 *Januarii post Vitam S. Vincentii* § 1.

B c *Scilicet ab anno* 714, *quo* Pipinus *Herstallius mortuus est* 16 *Decembris, numerantur anni Caroli Martelli, et sic annus* 736 *censetur annus* 23 *: quem Aimoinus numerat annum monarchiæ* 19, *scilicet a prælio Vinciacensi.*

d Landfredus *Abbas fuit ab anno* 740 *aut citius, usque ad annum* 775, *quo mortuus traditur* 12 *Februarii.*

e Hunoldus *sive* Hunaldus, *Eudonis Ducis filius, contra quem Carlomannus et Pipinus Majores domus duxerunt exercitum anno* 742, *ac tunc videtur facta pax hic memorata, et Lantfredus Abbas absolutus.*

f *Ergo anno* 755, *nam præcedenti* Stephanus *Papa unxit Pipinum Regem, ejusque filios Carolum Magnum et Carlomannum.*

g Carolus Magnus *dicitur natus anno* 747, *forsan sub finem anni, aut ante Pascha sequentis anni, et sic* septennis *erat.*

h *Hæc uncis inclusa habentur, ut interpolata.*

i *Continuator Aimoini ait,* ostensa in transpositione corporis divinitus miracula : *quæ hic explicantur.*

k *Ibidem additur,* id est arrham, *et ista subjiciuntur* :Hujus donationis etiamnum fidem facit lapis anterior altaris S. Germani quod est retro majus C altare, Crucem alte sculptam, cum tali in circuitu scriptura, habens. Hic pausante S. Germano, in die translationis dedit ei Rex Pipinus fiscum Palatiolum cum appendiciis suis omnibus. Sed post decursum fere ducentorum annorum, solito vigore Regum decedente, per cupiditatem quorumdam Principum; hæc villa fuit ablata. *At ipsa Crux cum dicta scriptura, antiquis characteribus ibidem sculpta extat, uti apud Brolium lib.* 2. *Antiquitatum Parisiensium pag.* 337. *Ea crux, nescitur quo modo, nunc deperdita sit.*

l *Reliqua desunt apud Surium.*

CAPUT II.

Illustria miracula tunc facta.

Miserrime contractus,

Hactenus digesta, serenissimo Cæsare Domno Carolo narrante, comperimus ; nunc ad sequentia competenti disputatione vertatur articulus. Siquidem eodem ipso anno, quo sacrum ipsius venerabilis Pontificis corpus ordine supra memorato fuit translatum, quidam juvenis Italicæ regionis adeo fuerat membrorum officio destitutus, ut ei calcanea natibus quasi clavis inhærerent affixa ; manus quoque retro D mamillas hinc inde costis quasi quodam glutino necterentur ; oculis vero et auribus, ipsique linguæ, annis circiter tribus, propria negarentur officia. Qui a piis parentibus, dum pro recuperanda sanitate per multorum Sanctorum circumcirca veheretur ecclesias, nec quidquam pristinæ a quoquam mereretur recipere sanitatis ; aliquando tandem in somnis admonetur, ut Galliam veniens, B. Germanum Parisiorum Antistitem sanandus inquireret. Qui certus de visione, adjutorio fidelium impositus sitarcio, comitante sibi puero, equo vehente Parisius pervenit ; atque in monasterio *a* B. Petri Apostoli hospitio receptus, causam sui adventus Clericis ejusdem monasterii exposuit. In crastinum vero bajulatus ejusdem pueri officio, ad ecclesiam supradicti Antistitis perlatus est : in qua cum tota die jacuisset, vespere est receptus hospitio. Nocte vero sequenti, quidam Clericus senex eidem bajulo per visum apparuit, dicens : Quare hunc debilem hesterno vespere ab ecclesia detulisti ? Surge itaque et revoca eum in ecclesiam, quoniam propter ignorantiam tuam peperci tibi. Qui statim diluculo consurgens (erat enim sabbatum) ab hospitii domo præfatum ad ecclesiam debilem revexit : eumque ad E caput B. Germani extra cancellos collocans, usque ad vesperum custodivit jacentem. Cumque post synaxim vespertinam fores ecclesiæ juxta morem essent claudendæ ; Custos ecclesiæ cunctos ut ad hospitia sua redirent admonuit : quem flebili voce idem exorans debilis, ait : Oro te, beatissime Pater, ne me hac nocte hinc abire præcipias : quia per S. Germanum sanitatis mihi est recuperatio repromissa : qua etiam fiducia fretus, patria simul parentibusque relictis, nequaquam de pollicitatione dubius, sed tanti Confessoris virtute securus, huc sanandus adveni. Permissu itaque Custodis, nocte eadem, id est Dominica, intra aulam ecclesiæ, juxta parietem sepulcri S. Germani, licentiam est assecutus jacendi. Noctis vero tempore, priusquam Fratres ad vigilias surgerent, magnis cœpit clamoribus perstrepere, ita ut vocibus ejus quiescentes excitarentur Fratres : et ecce repente cohærentia cœperunt membra resolvi ; atque decurrente cruore, paulatim crura et manus, diutino glutino coarctata, in pristinum vigorem resolvi. Factumque est, ut surgentibus Clericis, et juxta morem diei Dominici Matutinorum officia consummantibus, is qui vespere æger manibus venerat delatus alienis, mane facto propriis jam sanus incederet vestigiis , et ita in eo F est plenitudo restaurata salutis, ut uno eodemque tempore et oculi visum, et aures auditum, et lingua locutionem, et manus ejusdem operandi pristinum recepissent officium.

a prævia visione,

sanatur :

8 Nec multo post veniens præcellentissimus Rex Pipinus, atque tanti miraculi novitate gavisus, oratione peracta eumdem qui fuerat redditus sanitati, suis exorat obtutibus præsentari. Quem cum diutius fuisset intuitus, cœpit sciscitari ab eo, quid faciendi, vel quo commorandi voluntatem haberet. Is vero recuperatoris sui immemor, et pristinæ mendicitatis amator, postulat sibi a Rege auxilium tribui, quatenus illuc unde venerat potuisset reverti. At vero piissimus Rex ei statim clementi animo duo argentea vasa pariterque equum dari præcipiens, præsago spiritu infit : Ego quidem voluntati tuæ libentissime faveo ; te autem hinc discedere velle, videtur mihi nec debere, nec proficere posse. Quam ejus sententiam, Divinitatis spiritu prolatam, sequentis mox signi attestatio declaravit. Nam interpositis non multis diebus, sicut perversa mente conceperat, comitatus duobus Monachis, usque ad quamdam possessionem præfati monasterii, cui *b* Acmantum vocabulum est, pertinaci obstinatione devenit :

a Pippino Rege muneratus:

b

A devenit : ubi eadem nocte utrisque Monachis qui eum deducebant, ne eum amplius ducere præsumerent, indissimilis apparuit visio. Quam cum facto mane eidem retulissent, et ipse in sua obstinatione persisteret, sequenti nocte intolerabilium dolorum vexatione percussus est. Qui obstinata mente, dum in sua deliberatione perduraret, et toties correptus a perverso itinere pedem retrahere nollet; ne vias possit tenere nequitiæ, recidiva est orbitate cæcatus.

propter ingratitudinem cæcitate percutitur.

Impotens recipit vires:

9 Quidam etiam ex provincia Andegavorum dum per annos fere duodecim, manuum ac pedum sed et oculorum fuisset privatus officio, Turonorum civitem adveniens, in ecclesia B. Martini meritis ipsius Confessoris lumen oculorum recepit. Nocte autem sequenti cum se sopori dedisset, in somnis admonetur, ut Parisius veniens, meritis B. Germani totius corporis sanitatem acquirere deberet. Qui certus de visione, Parisius adveniens, atque in ecclesia ipsius supradicti Confessoris pernoctans, universæ debilitatis molestia liberatus est; ita ut et manus pristinum operandi recepissent officium, et pedes diu contracti recte ambulandi sortirentur effectum. In B quo miraculo, dum idem languidus a B. Martino solum oculorum recepit salutem, quid aliud claruit, nisi quia et potuisset eum idem venerabilis Confessor totius corporis restituere sanitati, et noluisset? ut videlicet patenter ostenderet, hunc beatissimum virum Germanum Antistitem, imparem sibi in cœlis nequaquam existere meritis, quem in curando languido suæ virtutis socium in terris non est passus habere dissimilem.

contractus qui ante eum illuc venerat,

10 Sed et quidam Bituricensis territorii adolescens, qui erat a renibus usque deorsum omnium immobilis rigiditate membrorum, ita ut manibus innitens, universum post se corpus trahendo, instar vermium per terram reperet; quique etiam illum, quem supra memoravimus, a beatissimis Confessoribus Christi Martino et Germano nobiliter fuisse curatum, multis jam diebus veniendo præcesserat: anno eodem, quo ejusdem eximii Confessoris sæpe dicti Germani sanctissimum corpus fuerat transmutandum, præcedente transitus ejus sacratissima solennitate, stans in basilica ejusdem, vidensque eum qui post se venerat, tam celeriter a beatissimo Viro fuisse sanatum; conversus ad sepulcrum beatissimi Confessoris, querelosis lacrymis cœpit insistere dicens: O Vir sanctissime, Christi Confessor Germane, quam ob culpam meam, vel ob quod peccatum, C me, tot diebus tuæ misericordiæ exspectantem auxilium, sanare noluisti? et ecce huic, nullam in exspectando moram sustinenti, potentiam tuam, qua plurimum apud Dominum te valere cognoscimus, demonstrans, repentinam extemplo salutem contulisti. Eadem nocte dum se sopori dedisset, apparuit ei per visionem vir Dei dicens: Proxima veniente vespera sabbati, pervigilem in ecclesia transigere noctem memento. Quod si intra ecclesiam jacendi tibi licentia denegatur; nihilominus, in porticu ejusdem, sanitatis tuæ adventum præstolari curato. Fecit ergo ut sibi fuerat imperatum; et veniente nocte Dominica, nihil de promissione dubitans, avidus salutis, in porticu ecclesiæ jacuit. Cumque jam vicina esset hora vigiliarum, paullatim cœpit, appropinquante salute, somno gravari. Cum ecce apertis subito oculis, vidit tres quasi canes teterrimos contra se stantes: confestimque excitans puerum, quem secum habebat; Surge, ait, et hos extra porticum ejice canes. Qui concite surgens, lustrato atrio atque porticibus, quæsivit quidem canes; sed phantasmatis indicia non valuit reperire. Cumque reversus paululum quievisset, surgentibus ad vigilias Monachis et divinis Officiis insistentibus, eidem debili sopore detento vir Domini Germanus, manu D baculum ferens, apparuit; quo ejus membra debilia sensim contingens, ut sanus surgeret clementer imperavit. Denique statim eidem debili est cum eadem voce torpentium membrorum pristinus redditus usus: ita ut peractis Laudibus matutinis, exiens venerabilis vir Lantfredus Abbas cum Fratribus, in propriis gressibus sanum erectumque cerneret, quem præcedente vespera contractum per terramque repentem vermium more vidisset.

se non audiri questus,

apparente sibi Sancto sanatur.

EX MABILLONE

11 His breviter prælibatis, plurimisque a reverendissimis viris auditu cognitis prætermissis, ad ea quæ coram positi ipsi vidimus, vertamus articulum. In pago Hisbanio, villa c Leudico, Withbaldus quidam nomine Chorepiscopus, fuit ita gravi paralysi percussus, ut a renibus et deorsum tota membra, pedetenus mortua, pendere vivo viderentur in reliquo corpore. Qui semivivus taliter degens curriculum annorum bis octo in corpore, aliorum manibus, in quodam artificio sedili ex corio, propriorum explebat pedum officium. Itaque, sicut diximus, aliorum manibus devectus, cupiens proprii corporis recuperare salutem, multorum circumibat loca Sanctorum: tandemque aliquando pervenit ad sepulcrum E sanctissimi Confessoris Germani, ubi per triduum eum reliquorum manibus laborioso artificio vidimus deportari. Expletaque ibi temporali devotione, similiter gratia orationis sepulcrum adiit beatissimi Confessoris Martini: ubi expleta devotione orandi, iter arripuit ad propria revertendi. Qui cum aliorum, sicut supra taxatum est, manibus super equum componeretur; sensit guttam sanguinis, cum quodam calore, a renibus pedetenus per unam descendere coxam: quod statim, gaudio repletus, sodalibus suis enarrare curavit. Sed in ipsa debilitate perseverans, spemque diu prolongatæ salutis quodammodo degustans, ad sepulcrum beati Confessoris repedavit Germani.

c Withbaldi Chorepiscopi paralysis curata,

12 Factum est autem, appropinquante eo monasterium sæpedicti Antistitis, imminente jam hora vespertina (erat enim sabbatum) ut diceret puero regenti equum suum: Accelera velociter, ne moram feceris, ut vespertina synaxi ad monasterium beatissimi Germani pervenire queamus. In hac subito voce, vox signi monasterii, vespertino Officio invitantis, auribus ejus insonuit: et in ipso sonitu largissima unda sanguinis a renibus ejus profluens, per coxas et tibias ad pedes usque descendit, cum tanta scilicet velocitate, ut statim pedes ejus, tanto ante tempore immobiles, ex artificiosis sedilibus, quibus F collocati tenebantur, summa velocitate exilirent. Unde ipso Episcopo celsa voce, Deo gratias, repetente; socii omnes in admirationem conversi, monasterium usque gratulabundi perveniunt: quod cum fuisset ingressus, qui aliorum manibus ante horam equo superpositus collocatusque fuerat, pristino recuperato vigore basibusque membrorum mirifice firmatis, proprio adnisu de equo descendens, super proprios lætabundus pedes stetit. More itaque solito occurrentibus sibi Fratribus omnibus, allocutus est dicens: Viri fratres, gratias agamus omnipotenti Deo, quia per merita B. Germani, opitulante divina gratia, modo facio quod me facturum jam nullus in orbe credebat: nam qui per sedecim annos semivivus alienis sum manibus vectus, nunc propriis me lætor vadere plantis. Ut autem ventum est ad sepulcrum supradicti Pontificis, quis narrare queat quanti in gratiarum actionibus, tam ab ipso Episcopo, quamque a sodalibus ipsius, imbres effusi sunt lacrymarum? Sub omnique mira celeritate in integram restitutus sanitatem, remeans ad patriam, omne reliquum vitæ spatium in eadem quam acceperat sanitate duravit.

teste Auctore.

EX MABILLONE. *Muto et surdo a nativitate,* *ideoque ejectus a nutricio,* *aurium et linguæ usu accepto,* *fit etiam Clericus:*

A 13 In pago quoque *d* Tarnense fuit quædam paupercula enixa infantem: quem cum non haberet unde nutrire posset, per nocturna silentia ante ecclesiæ fores projecit. Mane autem facto adeuntes populi eamdem ecclesiam, invenerunt vagientem puerum ante fores ecclesiæ projectum. Tum quidam ex ipsis misericordia motus, eumdem puerum cum consilio et hortatu ceterorum ad nutriendum accepit, eo videlicet tenore, ut si ipse puer ipso nutriente adviveret, ipse nutritor eum in suum servitium diebus vitæ suæ retineret. Quem cum ad domum suam portasset, enutrivit annis circiter septem. Qui cum jam ad hoc pervenisset, ut secundum tempus loqui vel quæ sibi dicebantur intelligere debuisset; ita repertus est surdus et mutus, ut nullo indicio vel significatione aliquid posse loqui vel intelligere demonstrare potuisset. Unde nutricius ejus valde contristatus, spem omnem quam de servitio ejus frustra conceperat sibi videns ablatam, nihil de retributione divina cogitans, ipsum a se suaque domo semimortuum repulit et eliminavit. Tunc quidam pauperculus, cui tota facultas unus asellus erat, quem
B de civitate in civitatem onustum ducens, quidquid in una villa emebat, carius vendere satagebat in altera: inveniens supradictum puerum expositum et jam pene fame affectum: cum didicisset quæ circa ipsum gesta fuissent, partim causa misericordiæ, partim autem spe servitii secum eum assumens abduxit. Sicque factum est, ut exinde et deinceps sicut proprium servulum ipsum pasceret et vestiret; onera vero in scapulis ipsius jam fessi alleviaret aselli.

14 Appropinquante autem die sacratissimæ depositionis beati Pontificis, contigit ut idem mercator de urbe Aurilianense, tam cum suo asello quam cum ipso adolescente, sale onustis Parisius adveniret. Ubi negotiatione peracta, dum ad propria remearet, ipse, divino quodam instinctu, magistro relicto, basilicam beati Confessoris Germani expetiit. Ubi cum inter reliquum vulgus totam pervigilem duceret noctem, Fratribus Matutinorum solennia ex more celebrantibus, ipse magnis primum dentium stridoribus fremere cœpit: quem cum circumstantes admirando intuerentur, cœpit sudare et pallescere, ac dentibus magis magisque stridere. Facta autem mora in hac anxietate, cum multo dolore ac labore lingua, quæ diuturna religatione muta manebat, cum impetu sanguinis ad loquendum resolvitur; aures-
C que, quas natura in lucem surdas effuderat, ad audiendum laxantur. Mox igitur tam loquendi quam audiendi receptis officiis, cœpit clamores et voces confusas emittere: tantum enim bruta quædam et incondita personabat: sed quid ipsæ voces exprimerent, nec ipse, nec alius intelligere valebat. Deductus itaque ad sepulcrum beatissimi Antistis, ibi tam loquendi quam audiendi perfecte possibilitatem accepit: sed quid diceret, vel quid alii sibi dicerent, penitus ignorabat. Erat enim hoc valde mirabile, ut cum ipse nullius linguæ posset intelligere verbum, quidquid in quacumque lingua loqui audiret, poterat continuo ipsis similiter exprimere verbis. Unde factum est, ut tam auditu quam locutione in brevi, non solum ipsam rusticam linguam perfecte loqueretur, sed etiam litteras in ipsa ecclesia Clericus effectus discere cœpit.

15 Facta est autem magna dubitatio, tam de terra nativitatis ejus, quam etiam utrum baptizatus fuisset, an non; quarum rerum nec ipse quidquam poterat audiendo cognoscere; verum nec alter aderat, qui ipsum cognoscendo posset perhibere testimonium. Cumque jam deliberatum esset, ut quia nulla super his indicia reperirentur, baptizari debuisset; ecce homo ille, qui eum, sicut supra retulimus, more aselli: tot annis circumduxerat, ipsum D
monasterium adiens, hunc intra ecclesiam reperit. Qui cum mutuo se vidissent, unus admirari cœpit, alter timere: hic, quod videbat suum quondam (ut ita loquar) asellum humanas et litteratas emittere voces: ille, quod videbat dominum suum, ut fugitivus et nuper elapsus, se prosequentem. Sed tandem dominus ejus, cognitis quæ circa ipsum per merita Pontificis gesta erant, benedicens Deum, glorificans beatissimum Germanum, lætior est effectus de ejus salute, quam fuisset antea de oneris sui evectione. Adeo autem lætus effectus est, ut et de terra nativitatis ejus, et de rudimentis infantiæ ejus, sed et de sacramento Baptismatis ipsius, et omnibus quæ supra de ipso retulimus, ipse nobis cum jurejurando eo tenore ut dicta sunt affirmaverit: et quem ante semivivum invitus perdiderat et æstimabat mortuum, nunc lætus voluntarie reliquit, omnibus membris et corporis sensibus sanum.

et a priori Domino emancipatur:

sanantur paralyticus,

16 Sed et in ipsa nocte, qua hic surdus et mutus propria membrorum beato Viro obtinente recepit officia, aliud miraculum Dominus dignatus est declarare in ipsa ecclesia. Quidam enim rusticus fuit, E
nomine Bertlaicus, de pago Biturico, qui germanum suum, in pago *e* Adartense commanentem, gratia visitationis curavit adire. Ubi cum aliquot demoraretur diebus, ita paralysis ægritudine est percussus, ut a renibus et deorsum nullum membrorum ejus proprium valeret adimplere officium. Hac autem dissolutione quinquennio detentus, manuum exsecutione pedum officia [supplens], reptando potius quam ambulando, totius Galliæ studuit sæpius peragere provincias; victus scilicet supplementum ab hominibus arte medicationis acquirens, templa vero Sanctorum pro corporis salute rependo frequentans. Adveniente autem die sacratissimæ depositionis beati Confessoris Germani, contigit hunc inter reliquum vulgus ejusdem adire basilicam. Ubi dum ipsam noctem pervigilem duceret, facta hora Monachi Vigilias in honore beatissimi Pontificis more solito celebrare cœperunt. Rite autem nocturnali completo Officio, cum Evangelium juxta morem legi inchoaretur, ipsa paralytici dissoluta membra, pristino recepto vigore, ad propriam cœperunt solidari compagem: et ubi antea per terram more vermium manibus nitebatur incumbens, super propria genua elevatis suis tentavit vadere plantis: deinde ad beatissimi Viri perductus sepulcrum, ibi plenissime F
omnium membrorum se lætatur recepisse salutem. Mox autem in prædicto monasterio omnibus diebus vitæ suæ pollicitus est beato se serviturum Germano.

contracta,

17 Item in regione Wasconia, in civitate Wltrona *f*, fuit quædam femina nomine Leutfreda, ab ipsa nativitate tam manibus quam etiam brachiis ita contracta, ut membra, tantum corpori mortua inhærentia, nullo naturali fungerentur officio. Quæ cum tanta debilitate ad perfectam perveniens ætatem, nocte quadam sopore detenta, divina admonitione est jussa, ut ad sepulcrum B. Germani Parisiaci Antistitis sananda veniret. Quæ de visione credula, propria tellure relicta, Parisius quam celeriter potuit, beati Viri venit ad aulam: in qua paucis diebus festivitatem beati præstolans Viri, ipsa nocte sacræ Pontificis depositionis, dum nocturnam melodiam Monachi celebrarent, ipsa, beati Pontificis obtinentibus meritis, ab omni est infirmitate tam brachiorum quam manuum restituta saluti. Sicque factum est ut dum pro salute hujus populi grates Domino laudesque beato referrent Germano; cæcus quidam, nomine Rantfredus, de villa Vedrarias *g*, e regione residens, primum lacrymas cœpit vehementer effundere; deinde oculi, diuturna cæcitate

cæcus,

A tate perculsi, post multam effusionem lacrymarum, sanguinem emanare cœperunt. Cumque ipsas lacrymas jam sanguine mixtas a facie manu tergendo siccaret, subito adaperti oculi lumen ablatum paullatim recipere cœperunt.

18 Sed et in hujus illuminatione populis stupore detentis, ecce in parte altera prædictæ basilicæ, homo quidam, nomine Lantbertus, de villa Palatiolo, *paralyticus,* paralysis ægritudine detentus, qui ita tam renes quam coxas, sive etiam tibias vel ipsos pedes, a paralysis infirmitate dissolutos habebat, ut nullum ex eis naturali conditione suum movendo posset adimplere officium; auditis autem miraculis, quæ in superius nominatis divina contulerat gratia, cum, ut consueverat, baculorum sustentatione progredi vellet, subito ab ipsis renibus usque ad pedes largo influente impetu sanguinis, membra longinqua dissolutione tabefacta, paulatim pristina cœperunt recuperare officia. Quod cum ecclesiæ custodes cognovissent, tam ipsam feminam quam ipsum cæcum, sive etiam istum paralyticum, omnes ad sepulcrum sanctissimi deduxerunt Confessoris: ubi usque auroram jacentes, plenissime tam contracta manuum B ac brachiorum, quam cæcus lumen oculorum, sive etiam iste paralyticus pristinam omnium membrorum recipere meruerunt salutem: et qui aliorum officiis adjuti vespere ecclesiam debiles fuerant ingressi, mane facto, propriorum membrorum vegetatione recepta, ad propria incolumes sunt regressi.

19 Quantum enim properamus volentes finem *aristarum aculeis excæcatus,* attingere, tanto semper nobis se objiciunt virtutum insignia. Sed si cuncta meis tentavero percurrere scriptis, charta diesque mihi nec mora deficient. Igitur in pago Laumense, in villa quæ dicitur Covinio *h*, fuit quidam rusticus, nomine Ernoardus, qui dum tempore messis super plaustrum suum stans, manipulos ab aliis sibi oblatos in eodem plaustro ex more componeret; quidam manipulum incaute in faciem ipsius jaciens, oculi, terebrati aristarum aculeis, naturale amiserunt videndi officium. Qui cum tanto fuisset munere cassus, in hac cæcitate perstitit annis circiter decem: et dum multa Sanctorum loca circumiret, ut lumen adeptum a Domino recipere mereretur: tandem Turonis ad basilicam beatissimi Martini pervenit. Ubi similiter dum misericordiam Domini exoraret, apparuit ei in visione *et triplici mandato* quædam Deo sacrata dicens: O homo, si lumen C oculorum pristinum recipere cupis, Parisius perge: ibi tibi Dominus meritis B. Germani lumen recuperabit ademptum. Qui, utpote jam desperatus, nequaquam visioni fidem accommodans, ad propria ut venerat mendicando reversus est. Nocte autem quadam dum in Choe *i* castro quiesceret, apparuit ei quidam Clericus, venerandam senectutem canicie præferens, dixitque illi: Vade Parisius ad Domnum Germanum, et ibi te Dominus adjuvabit. Qui cum nec huic secundæ visioni fidem accommodasset, sequenti nocte idem Clericus cambottam *k* manu gestans, cujus superior pars usque ad medium aurea videbatur, et inferior ferrea, eidem cæco apparens ipsum de cambotta leniter percussit, dicens: Cur non ambulasti ad S. Germanum, sicut præcepi? Surge itaque nunc, et ocius ad sepulcrum illius festinare memento, quia ibi oculorum tuorum recipies sanitatem.

20 Mane autem facto, cum Clericis ecclesiæ hanc *tandem obediens,* uniformem trinam diceret visionem, quidam ex eis irridentes dicebant, quod jam nullo modo fieri possit, ut ipse lumen cœli videret: alii vero, quibus erat mens sanior, eum exhortari cœperunt, ut juxta imperatum sibi, cum spe recipiendæ salutis, citius ad basilicam Domni procuraret ire Germani. Quorum D consilio roboratus, proprio solo relicto, tandem aliquando beatissimi pervenit ad aulam: in qua Fratribus vespertinam synaxim celebrantibus, ipse bina manibus luminaria tenens accensa, retro cancellos sanitatis suæ præstolabatur adventum. Finita autem vespertina synaxi, cum Fratres se orationi prostrassent: ille, utpote cæcus, quid ageretur ignarus, aliis orantibus stabat erectus: et subito quasi ambo pedes ei uno fuissent ictu resecati, cum magna vociferatione in terram corruit; ibique præ dolore nimio tantos emisit ab ore clamores, ut nimietas vociferationis orationes interrumperet Fratrum. Quibus rite finitis, cum a custodibus interrogaretur, cur tales voces emitteret; alia postponens, interrogat, quo issent columbæ, unde ipsam basilicam repletam vidisset. Cunctisque negantibus inibi tunc nullam omnino fuisse columbam, ait: Ego, cum inscius quid ageretur, utpote cæcus, starem; divino ictu percussus ad terram corrui: mox autem multo dolore correptus, duas columbas maxillis meis insidere sensi; quæ cum unguibus suis oculos meos sulcando rimarent, repente meritis Beatissimi Germani lumen amissum recepi, sursumque respiciens *visum recipit.* E omnem hanc ecclesiam albis conspexi repletam columbis: quæ quando vel qualiter hinc abierint, quamve partem petierint, mente confusus, et nimio splendore gavisus, scire nequivi. Qui lumine oculorum plene recepto, unde nuper cæcus manibus fuerat alienis attractus, ad propria est incolumis, B. Germano medente, reversus.

EX MABILIONE

ANNOTATA.

a *Mabilio asserit, nunc dici* monasterium S. Genovefæ. *Infra lib.* 2 *Miraculorum num.* 13 *appellatur* monasterium S. Petri, nec non S. Gonovefæ Virginis.

b Acmantum, Esmant, *vicus hactenus juris monasterii S. Germani, prope confluentiam Icaunæ in Sequanam, ad monasteriolum oppidum, vulgo dictum* Montereaus.

c Leudicum. *Lipsio* Leodicum, *aliis* Leodium, *et subinde* Legia, *urbs Belgii ad Mosam notissima, cum lata Episcopi jurisdictione etiam in temporalibus. Sed de hoc* Withbaldo *Chorepiscopo alibi nihil legimus, Chorepiscopi autem ea ætate quoad auctoritatem erant, quales qui nunc dicuntur Decani rurales; seu potius Archidiaconi: nam in plures* Archidiaconatus *diœcesis Leodiensis dividitur.*

F

d *In Vita S. Walberti Abbatis*, Tarnensis *pro* Ternanensis *legitur* 2 *Maji num.* 7.

e Pagus Adartensis *sive* Adartesis, *unde incolæ* Adartesii *et* Artesii *dicti sunt; estque etiam provincia Belgica Comitatus Titulo celebris, et metropolis ejus* Atrebatum, *uti latius deduximus* 6 *Februarii ad Vitam S. Vedasti Episcopi.*

f Wltrona, *melius forte* Ulerona, *vulgo* Oleron: *neque enim alia in Vasconia est civitas, quæ huc adduci possit.*

g Villa *seu* Vicus Vedrariæ, *vulgo* Verrieres, *in agro Parisino et juris cœnobii S. Germani.*

h Cobinium in pago Laumense, *memoratur in diplomate Caroli Calvi, dato pro monasterio S. Germani.*

i Couhé, *oppidum in superiori Pictavia prope Andegaviam.*

k Cambotta *sæpe recurrit, pro scipione seu pedo viatorio vel pastorali.*

CAPUT

A

CAPUT III.

Alia miracula recentiori manu descripta. Malevoli puniti.

Eripitur unus aquis,

Præterea de angustiis ad se clamantibus, idem venerabilis Præsul quam sit proximus, licet paucis, quibusdam tamen hic cogimur manifestare miraculis. Nam necesse est talibus nos, id est divinis admonitionibus, ad Dominum Sanctosque ejus timendum rogandumque semper accendi. Vir quidam ex nostris nobilis et potens genere, nomine Adevertus, cum esset aliquando in Saxonia, contigit ut illic solus quoddam sibique ignotum vadum pertransire deberet. Sed ut ventum erat jam utcumque ad alterius partem alvei, ecce tres illi subito Saxones obvii adsunt parati, quatenus illum prius etiam quam ad littus exiret perimerent. Quem simul impellentes hastis, etsi illi vitam, lorica, immo protegente Christo, minime tulerunt; eum tamen ipso agili pulsu ad ejusdem fluminis fundum pene usque depresserunt : erat enim aqua et terminus ripæ ibi profundior. Unde in hac ipsa propulsione undis adhuc B coopertus, beatissimum sibi adesse Germanum invocans, non solum surrexit, sed (quod est mirabilius) pariter cum suo equo et armis universis ita ab ipsius aquæ altitudine festinato producitur, ut quando vel quomodo exoptatum tenuerit solum, fere nescius idem stupuerit : animo solum advertit divina se clementia hujus beati viri meritis fuisse sublatum. Referebat etiam, ita se eodem in loco, adversus eos qui se convenerant, decertasse; quatenus sic numquam, nisi cœlesti ejusdemque Sancti auxilio adjutus, potuerit.

alius igni.

22 Estque hic adnotare, qualiter olim quidam prædones, ipsius Sancti quemdam hominem comprehendentes, in ignem projecerint : qui dum fideli ac pura cordis intentione exclamasset, dicens : Libera, o beatissime Germane, tuum innocenter damnatum servulum; protinus flammæ vis a sui ardore sic evanuit, ut nec ipsius quidem vestimenta, vapore hinc inde revulso, tanti ignis adustione flagrarent. Sed qui intrinsecus pervicaciæ flammis succensi ardebant, non eis semel hoc egisse sufficiens fuit : ideoque rursus atque iterum id ipsum agentes, nihil aliud quam antiquum stupendumque nobis miraculum ad mentem reduxerunt. Nam is qui periclitari cogebatur incendio, divina ac ejusdem Sancti pro- C tectione vallatus, in modum (ut sic attestetur) trium puerorum, Chaldæorum quondam immanitate damnatorum, tandem liber exivit.

Invasores bonorum S. Germani puniuntur, Manualdus,

23 Manualdus vero quidam Comes, dum in ejusdem Beati villam, quæ nunc usque Kalaus nuncupatur, intrasset; cœperunt hanc sui vastare comites, incolasque ipsius gravibus atque inhumanis tormentis afficere. Ad quem cum venissent, injusta se pati clamantes, et quoad eos mitius ageret supplices exorantes; non solum audire noluit, sed eos indignans respuit, pejora hinc illis futura promittens. Qui cum ejecti sicque comminati ab eo exissent; verterunt se statim, ut est pauperum usus, ad Dei Sanctique Germani implorandum auxilium : quorum nec fides votis fraudatur. Porro a quo torquebantur, idem Manualdus ita totus paralysi displosus efficitur, quatenus illi sermo atque pedum mox omnis negaretur incessus. Unde illum, causa recuperandi quam non meruit incolumitatem, ad ejusdem Sancti sacra limina post nequidquam deportatum conspeximus. Nihil igitur sanitatis vel injuriarum remedii usque adeo recepit, donec in modico absumptus vita deficeret. Simili nempe modo Rumaldus, *a* Madriacensis Comes, in villa quæ

Rumaldus, a

dicitur Sicca-vallis percussus obiisse dignoscitur. D Hic autem cum quibusdam Sancti hominibus perperam vim inferre minime timuisset, atque in se reclamantibus aurem pietatis inflectere nollet, ultio eum divina mox præterire nequivit. Itaque dum ad audiendam Missam procedere vellet, siquidem ea die venerabilis ejusdem instabat Pontificis solennitas: illico cœlesti attactus flagello, veluti succisis cruribus concidit, atque eodem in loco moriens exspiravit. Infelix ! qui dum adviveret, saltem vel in momento prævidere distulit, quas forte ad pœnas mortuus ivit : impletumque in eo est illud Scripturæ verissimum, quia qui avertit aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.

Prov. 28, 9.

Emminus,

24 Deinde Emminus, Aquitaniorum quidam Nobilium, cum eodem in regno, ipsius viri Dei fiscum, vocabulo *b* Vernoilum, temere invasisset; vidit eumdem quadam nocte ad se ita dicentem : Quid ergo has turres usurpare voluisti? et rursus : Nisi, inquit, eas dimiseris, cognosce quia in proximo debitum inde experieris perpetratæ jam culpæ flagellum. Quam visionis ac pietatis gratiam bis ita sibi ostensam, ut idem post deplorabat, nihili habens; tertio cum apparuisset vir Dei, eum in ventrem ex E ea quam manu gestabat ferula percussit, ac deinde disparens abiit. Percussus vero statim nimia intestinorum vexatione corripitur. Itaque vocata atque sibi ejusdem loci reconciliata familia, cunctis præsentibus pollicitans dejerare cœpit, numquam se ad eumdem locum ultra venturum, nisi forte indeclinabilis causæ necessitas urgeret, tantum ut a præsenti angustia illius pietate eripi mereretur. Quibus precibus 'achujusmodi sponsionibus vir mitissimus flexus, quod petebat indulsit. Nam illico pax sanitatis viscera intrat dolentia, atque qui vexabatur homo, interius exteriusque curatur. Eamdem denique villam Georgius, et ipse Comes, olim cum deprædari cœpisset, quidam plebium adeuntes ecclesiam, mox signa sonare cœperunt : siquidem ejusdem Sancti digna illic a populis habebatur veneratio : quos ille amens, utpote superatus ira, corripiens, flagris percuti fecit. Sed ut Domini Sanctorumque ejus pietas, quam semper se digne invocantibus præsto sit, evidenti demonstraretur indicio, cœlestis hunc protinus vindicta subsequitur. Enimvero ex ea jam quam ibidem exercuerat ingurgitatus rapina, dum ad secessi locum urgente quidem causa vix pervenisset : statim, ut erat (quod absque dubio claret fatendum) fide et gratia Dei inanis, more Arii cuncta viscerum mole effusa, ventre vacuus resedit; F habuitque merito judicium sine misericordia, qui aliis dum potuit misereri noluit.

et Georgius Comites;

25 In *c* Corboilo, quodam vico Parisiacensi, hoc notum ac terribile constitit miraculum : nam et eamdem villam quondam Beati fuisse Germani, ad huc rarus qui nesciat. Ubi aliqui ex colonis ibidem degentis familiæ, severi cujusdam super se Judicis crudelitate vexati, ad ecclesiam illic ejusdem Sancti honore dicatam, tali coacti pressura confugiunt, ibique vulgo exspoliatum *d* verberantes altare, ita gementes crebrius ac ipsa repetita voce clamabant : Quare, o Domine Germane, sic nostri tuorum oblitus es famulorum? surge, precamur, et libera nos. Quibus vocibus excitata confestim, quæ nescit somnum, sancta et pervigil pietas; statim revera Judex ille, quo residebat ita insanire cœpit quatenus nulli dubium esset, quin maligno ageretur ab hoste. Tenetur simulque ligatus adstringitur, atque eam ad basilicam vi attractus perducitur. Deinde vero non modicam coram ibi positis suæ amentiæ vexationem perpessus, tandem precibus ac votis pro se Sancto oblatis sensum recepit. Neque ulla hinc eum cogebat necessitas invitari a quoquam, quemadmodum sponderet,

c Judex etiam Corboliensis.

d

A sponderet, nil tale se deinceps acturum. Erat denique in eadem ecclesia, ubi idem sanctus Sacerdos vivens dormierat, ita adhuc viride jacens fœnum, quatenus sane illis desecatum esse videretur diebus: non enim fuerat qui hactenus illud inde efferre præsumeret.

Azylum S. Germani violaturus punitur.

26 Hæc quoque persimilis causæ despectu virtus inseritur. Cum etenim quosdam e vicino civitatis carcere, more sæpius solito, sacer illius festivitatis dies excepisset; accidit ut unus eorum, aliis aliam in partem evadentibus, monasterium hujus Sancti ad se liberandum eligeret; ubi consuetudo talis (quemadmodum antiqua relatio ac moderni temporis, frequens adhuc habet exhibitio) ut nemo sit qui quemquam illuc fugientem, postquam videlicet vel prima ejusdem Pontificis attigerit limina, non solum tenere, sed nec etiam persequi audeat. Quo quidam tunc gestiens pervenire, equum adscendit, postque fugientem velociter cucurrit. Quem dum ille jam jamque proximantem cerneret, atque insequentis se carnificis vultum recognosceret; magnis incipit vocibus beatissimi Germani inplorare auxilium. Cui qui sequebatur, sic infelix eum affatus respondisse B perhibetur: Serum est, ait, quod Sanctus succurrat Germanus: neque enim idem cum sit justus, nos aliquid injuste pati velle debet. Post quam vocem confestim equo in terram prolabente cecidit, coxamque sibi pene in frusta comminuens fregit: eoque inibi tantisper quiescente, atque (ut sic verbo ludatur) nascentis herbæ modum mirante; is qui cœperat aufugit, nec non ad aulam sui liberatoris condigne gratias agens securus pervenit e.

ANNOTATA.

a Madriacensis *pagus est in hodiernæ Normanniæ diœcesi Ebroicensi, ubi* monasterium Crucis S. Leufredi, *secundo ab urbe lapide, olim etiam* Madriacense monasterium *dictum. Colitur S. Leufredus* 21 *Junii: et ad ejus monasterium pertinet vicus* S. Germani *dictus, prope* Nidalfam, *inquit Mabilio, vulgo* Neaufle.

b Vernolium, *vulgo* Verneuil, *in confiniis Normanniæ et Perchensis Comitatus: nisi hic indicetur alius locus nobis ignotus.*

c *Est* Corbolium *vetus, supra Parisios ad Sequanam, cujus Ecclesia S. Germano sacra est.*

d *Mabilio in Præfat. ad Sec.* 2 *Bened. num.* 48 *explicat, quomodo solerent antiqui* Sanctos *ipsos, quibus* C *injuria fiebat, in eorum bonis vel hominibus*, non tam oratione quam violentia cogere *ad reparandam vel amoliendam injuriam, nudando altaria, extinguendo luminaria, lipsanothecas humi ponendo, ecclesiarum januas obstruendo, quandoque et percutiendo sepulcra: ad exempla vero ibi collecta, etiam hic nova adjungit, et nos adjungere possemus ex opere nostro multo plura, sed nominatim ex Appendice ad Miracula S. Walarici* 1 *Aprilis; ubi cum pro repetitione Fulcheriensis prædii, Leuconaenses Monachi corpus sui Sancti illuc inferrent, legitur Thesaurarius ecclesiæ*, erecto post Sanctum baculo, *dixisse*: Cave tibi, cave, Walerice, nisi hodie suum in hac villa ostenderis Dominium, huic verberandus baculo subjacebis; *quæ ut per excessum simplicitatis atque fiduciæ in Sanctum dicta excusari tunc utcumque potuerint, postea tamen Concilium Lugdunense anno* 1274 *censuit esse prohibenda, tamquam* detestabilem abusum horrendæ indevotionis.

e Alia complura miracula breviter notata hic omisimus, *inquit Mabilio: quorum tamen exemplum ab eo submissum placet addere, quia in divinis beneficiis commemorandis putamus non metuendam prolixitatem: sed cavendum potius, ne ingrato tegantur silentio, quæ ad posterorum memoriam descripserunt majores, quamvis sub simplici brevitate.*

D

CAPUT IV.

Alia plura miracula breviter recensita.

Hinc vero censuimus, ex multitudine quæ adhuc restant miraculorum, quædam, non ut superius, sed breviore multo serie percurrere: ita prorsus ut nec silenter omnia præterisse, nec etiam nimietate verborum exorsa fastidium legentibus induxisse culpemur. Erunt siquidem licet compendio brevitatis minima, tamen admiratione seu rerum magnitudine, ut cetera, præcipua.

28 Girbertus igitur, a plurimis annis claudus existens, ad ejusdem Sancti sepulcrum aliorum delatus manibus venit: ubi dum tempus suæ salutis opperiens moras innecteret, eam quam fideliter quæsivit salutem, ipso opitulante Præsule, adipisci promeruit; atque in domum suam sospes reverti. *Sanantur, claudus,* Bertoldus etenim, simili item prolixo dierum spatio mutus effectus, pristinos loquelæ modulos se eodem in loco recuperavisse plaudebat. *mutus,* Teutberga quoque, vocis organo carens, sese ad salutifera Sancti limina duci rogavit: cui quod indubitate fides poposcit, solito nostri Antistitis pia miseratio contulit. *muta,* E Deinde Fredelindis mulier quædam, manus habens aridas, nihil de salute ambigens venit: hæc post paululum, tanti Confessoris digna suffragiis, similiter sana recessit. *manca,* Agemberto etiam, qui se illuc surdum advenisse coram positis omnibus certissime fatebatur, aurium diu negati, quam citissime reclusi, patuere meatus. *surdus,* Igitur Guntramnus, illuc mutus accedens, quod per annos nescierat, statim amissum linguæ recepit officium. *mutus,* Denique Theodaldus cæcus adducitur: sed quoniam fiducialiter, omni remota dubietate, Sancti se meritis delegavit, oculorum est mox lumen adeptus. *cæcus,*

29 Justina siquidem, male a dæmonio annis vexata quatuordecim, nexa manibus, ad Sanctum, de quo loquimur, miseranda pertrahitur. *energumena,* Ubi non multis diebus expletis, ab hoste, ejus salutiferis precibus liberata, sanari promeruit. Bertoinus itaque claudus, dum propinquorum advectus manibus accessisset, quamvis sero, propriis tamen se lætabatur inde vadere plantis. *claudus,* Extitit et quædam femina, a nativitate (ut ipsius aiebant parentes) cæca, nomine Ada: sed ei quod naturæ luminum denegaverat ortus, beatissimi Sacerdotis celere profudit suffragium. *cæcæ duæ,* F Sirberga quoque, similiter a nativitate cæca, nec non et muta decumbens continuo (ut verissime fertur) ibidem appropinquans sanatur. Eusebius quidam, auditu pariter atque loquela damnatus, gemino se eodem in loco virtutum munere dignum fuisse gaudebat. *surdus et mutus,* Atoinus vero a nativitate oculorum visu ac aurium erat officio multatus: qui ibidem incolumis factus eo recessit hilaris, quo pristinæ jam calamitatis immemor se gratulabatur adjutum. *cæcus et surdus,* Bildois quoque, similiter a nativitate cæca degens ac muta, nec minus se illuc fiducialiter contulit: nam mox salute donata, propria sospes revisere meruit. *cæca et muta*

30 Rainulfus, ut ejus aiebant parentes, annis novem a maligno vexatus spiritu, mortis jam proximabat occursum: cumque ad Sancti sepulcrum fuisset adductus, nec mora antiquæ reformatur sospitati. *energumenus.* Sed et Gisleberga crurum seu pedum vicinis (ut sic dixerim) destituta suffragiis, nihilominus curata compos voti recessit. *gressu carens,* Etenim Bernelinus, furvam oculorum noctem valde perpessus, obtulit se, non sine alterius dumtaxat ducatu, piis sancti Confessoris illuminandus meritis: quibus misericorditer auxiliatus, vicino mox lumine gaudet. *cæcus,* Adriana namque, quæ erat ex multi temporis cursu clauda persistens, illuc se deferri rogavit, quo remorata *clauda,*

A rata paulisper, omnem indepta salutem orans exivit. *EX MABILLONE.* *surdus et mutus,* Siquidem Audomarus, etiam a nativitate (ut ipse post fatebatur) auditus ac sermonis usu damnatus, de his omnibus, statim ut venit, valens posse recepit. *surda et debilis,* Enimvero Gisberga, pari modo, ab ipso scilicet nativitatis exordio, surda ac pedibus debilis jacens, quam celerem inibi sortita est sanitatem. *energumenus,* Adrianus siquidem, per annos duodeviginti a dæmonio possessus adveniens, extemplo curatur. Ecce quid suo conferebat Germano, qui olim hominem eosdem annos in sui infirmitate habentem potenter curavit.

31 *surda et muta,* Igitur Altberga surda accessit et muta, quæ sanitatis quam subito potita remediis, mirum in modum gaudens recessit. *paralyticus,* Gisleveus, qui a multo tempore nervorum fugato vigore aridos habens gressus humi jacebat, sanus factus illico surgens, domum ovanter abibat. *surda et muta,* Otberga denique aurium et linguæ graviter amissa dolebat officia: sed ubi ad ejusdem Sancti pium processit auxilium, protinus quid quæsierit certis declaratur indiciis: nam jucundabatur mulier se ibidem optatam excepisse *cæca,* B medelam. Daimberga quoque, a nativitate nihilominus palpitans cæca, repentino, illuc sese conferens, circumdata lumine vidit. *energumenus,* Advehitur itaque Adalelmus, graviter a maligno spiritu per plures annos vexatus: hisque Sancti meritis curato languore, adversis ereptus, lætus ad suos hospes repedavit. *surdus et mutus,* Similiter Guntbertus, a nativitate tam auditus quam vocis sensibus alienus, his redditis officiis, sanitatis est medicina donatus. *muta.* Elboara, æque a nativitatis tempore muta reperta, parentum sese ad Sancti sepulcrum intulit cura; ibique nodis damnatæ linguæ solutis, ad domum suam loquens regreditur. *cæcus,* Hitgaudus quidam, a puero cæcus persistens, cœli lumen, illuc adductus, repente videre promeruit. *muta,* Nartelindis autem, nimia omnis dumtaxat sermonis tenacitate multata, ad locum quo Sancti veneratur tumba progreditur; et statim reclusis labiis, multiloquax facta revertitur.

32 *cæca et debilis, claudæ duæ,* Reberta quædam, cæcitatem et gressuum debilitatem incurrens, celeri se cursu ad quærendam Sancti medelam deferri præcepit: cujus mox uberrimo precum dono perfusa, reddita sibi ipsa quoque mirabatur officia. Ergo Witana, æquabiliter cæca et clauda effecta, simili curationis dono fulcitur: percepto itaque sanitatis munere, hilaris ad sese remeans ibat. *contractus,* Erfredus, plane crurum sive pedum C contractione ceu vinculis præpeditus, alacer jam sua ipse legens itinera, ad propria remeavit. *surda et muta,* Bertinga, cui et aures auditum, et tenax linguæ taciturnitas nativum locutionis denegaverat modum; his potita noviter donis, gratulans stupebat concessa. *cæca,* Ansa, simili eventu a nativitate dumtaxat cæcitatis tenebris abvoluta, dum ad Sancti tumulum venit, lucis fulgorem, quem numquam senserat, se ibidem lætabatur indeptam. *claudi duo,* Porro Benedictus, quam plures per annos pede irremediabiliter claudicans, ad sancti Viri præsidium se humili satis prece deportari poscebat. Quod cum actum fuisset, accidit ut cum his qui se devexerant, inde ad domum suam propriis remearet vestigiis. Natalis, sane æquali mensura claudus procumbens, sanus ut venit effectus est, numquam enim se plus valuisse gaudebat.

33 *energumena,* Quædam vero mulier, Marsa nomine, a maligno spiritu graviter molestata, atque insuper amens effecta veniens, hujus extemplo Pontificis *cæca,* prædicabili dono curatur. Nec non Helectrudis, cæcitatis ac pedum debilitata valetudine, ejus simili, id est pia miseratione, inventa est digna. *clauda,* Guntildis, similiter ex multo tempore clauda persistens, petiit se ad Sancti tumulum ferri: ubi dum venit, protinus sanitate gavisa recessit. *contractus* Guandalbertus etiam multam gressuum tarditatem, utpote contractus incurrens, venit ad Sancti sepulcrum; D ibique salutifere medicatus, exultans unde venerat regreditur. *cæca et clauda,* Arcanrada denique, oculorum nec minus genuum privata solatiis; antiqua ei, mox ut accessit, pedum virtus reducitur: nam et videns recessit, Sancto sibi procurante remedia. *paralytica,* Insuper Adalgundis, renum stupefacta ariditate, ægra perdurans amicos rogat, quatenus ad sanctum bajularetur locum; quæ postquam ejus (ut sic dicatur) venialia tetigit limina, ita nervorum rigor mirandum laxatur, ut non solum adstantes, verum etiam ipsi ejus bajulatores, attoniti terrerentur. *contracta,* Farlindis vero, quam hujusmodi gressuum, videlicet nervorum contractio, pedibus debilem fecerat; inopina sese eodem in loco mirabatur salute præventam.

34 *cæcus,* Gildegaudus nempe, qui ex longo degebat tempore cæcus, alieno se illuc deferens ducatu, gavisus est subito se diu negatæ lucis recuperavisse salutem. *amens,* Adalgidis dum atroci spiritu vexata pernimiam pateretur amentiam, mox inibi adducta curatur, atque jucundans sospes revertitur. E *paralytica,* Herasia quam totius corporis imbecillitas satis reddiderat miseram, ad ejusdem Sancti convolans præsidium venit, statimque eo salutis modo quo et ceteri obumbrata, quæ renibus acceleraverat curvis, eis jam ad propria remeabat erectis. *muta,* Sed et Gertina quædam, mulier muta, nec non et surda, dum illuc venit, Sancti pia miseratione donatur: nam paucis postquam accessit diebus decursis, plenam in omnibus receptam sanitatem inde secum revexit. *moribundus,* Fuit denique quidam Christianus et fide et nomine, ita desperabiliter languore percussus, quatenus nihil jam de eo nisi mors suspicari posset. Hic vero mirabilius quam fuisset infirmus, sanatur. Porro qui ex multo ac per multum temporis languens jacuerat, extemplo curatus surrexit, atque incolumis ad domum propriam ivit. Præterea Bertgaudus, quem totius pœne corporis nervorum contractio pigræ satis mancipaverat debilitati, ab hujusmodi morbo ipsius pii Pontificis intercessione sanari promeruit. Jusserat quippe illuc se manibus deportari vicinis, haud dubium quin ad beatissimi Germani sepulcrum. *contractus.* Ubi dum orans, humi prostratus jaceret, sensit paulatim, antiqua vetustate damnata officia in pristinum usum reverti. Nec mora, surrexit sanus, atque ob sui incolumitatem Deo gratias ac clementissimo referebat Antistiti, cernentibus hoc qui aderant, atque mirantibus universis. F Hæc et alia non minus narratione digna Christus per eumdem Sanctissimum et Apostolicum virum Germanum, post videlicet sui corporis translationem, operari dignatus est qui cum Deo Patre et sancto Spiritu vivit et regnat ac nominatur Omnipotens, per innumera secula seculorum.

HISTORIA MIRACULORUM

Et translationum ob irruptiones Normannicas.

Auctore Aimoino Monacho Pratensi seculo IX.

PRÆFATIO.

Studiosis in Christo piisque lectoribus salus et pax perennis ab Jesu, omnium dominatore dominantium. Quoniam non saturatur oculus visu, nec auris auditu, siquidem pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia; hunc libellum miraculorum Domni nostri Germani, elucentibus promicantem insignibus, per aliquorum manus minime dubito revolvendum. Hæc priscorum temporibus Danorum, Ragenarii scilicet ejusque sociorum, meritis ipsius sancti Pontificis

A Pontificis superno favore mundo concessa, ad aures usque serenissimi Regis Karoli digna passim relatione pervulgata fluxerunt. Quibus ille gavisus, veluti eorum pretiositate se regnante munificentior redderetur orbis; mandavit ea solerti diligentia notari, atque ecclesiastico jure catholicis paginis aggregari. Tunc namque memorati sancti Præsulis Cœnobio præerat Domnus et Abbas vir venerabilis Ebroinus, Pictavensis Ecclesiæ Sedis Episcopus. Hic regali censura injunctum sibi negotium quomodo perficeretur incumbens, duobus hoc delegavit agendum ejusdem nostræ Congregationis Fratribus, maturitate pariter ac scientia provectis: qui pro sui quisque sensus ubertate seorsum scribentes, ediderunt exinde singuli singula opuscula. Quod utrumque a præfato Domno Antistite Ebroino aliisque recitantibus approbari [non] placuit, sed alterum alteri utcumque præferri. Idcirco mansit amborum inusitatus labor usque ad tempus Domni Gozlini, ejusdem loci præcipui Patris. Quod cum sibi jam aliquorum quidem post tempus annorum ita compertum fuisset; præcepit mihi, non ut sapientiori, sed ut manuali potius Fratri, quatenus unum e duobus coadunarem B corpusculum; tantum ut si qua prorsus invenirem superflua, reciderem; quæve minus compta, florentioris styli venustate, nihil extra veritatem faciens, polirem. Quod ego fateor, non viribus, nisi cœlitus datis, aut ingenio tumens, arripui; sed magis obedientia; tanto Primati debita fidens, suscepi: merebarque mihi noxam criminis, si jubentis Domini jussa prosequi negligerem.

Miracula jussu Caroli Calvi sub Ebroino conscripta,

sub Gozlino expolita.

LIBER I.

Irruptio Normannica anni DCCCXLVI.

PROLOGUS.

Sicut laude dignos credimus eos, qui gesta vel miracula Sanctorum, quæ divina virtus per eos operari dignatur, ad ædificationem Fidelium scribere satagunt; ita absque dubio scimus culpari illos, qui præ desidia ac torpore mentis ea litteris tradere ad profectum negligunt futurorum. Nam veluti a somno quotidie ad amorem Dei studiumque bene vivendi excitantur plurimi, legentes in libris facta sanctorum Patrum, eorumque acsi præsentia facta cernentes miracula. Proinde unusquisque talenti donum habens timeat, ne forte audiat quod ille malus servus, qui C acceptam pecuniam ac male humo defossam, ad dominum sine usuræ lucris reportare non formidavit. Hoc non solum sponte agendum, verum etiam et cum injungitur, summopere injungentis est imperio parendum. Plura quidem ac stupenda dignaque relatu omnipotens Deus, per eumdem beatum Antistitem, præteritis nostrisque dignatus est patrare temporibus, quæ ob inertiam silentio sunt pressa, atque per incuriam scriptorum omissa: nunc vero ea quæ noviter cunctarum rerum Conditori gratia ejusdem sanctissimi viri placuit operari, auxiliante Domino et ipsius Sancti juvantibus meritis jubente Domno Rege Ebroino Antistiti ejusque Monesterii Rectori, licet incompto atque inerudito, veraci tamen ac fideli sermone, læti conamur perstringere: et ut veraciter sunt gesta, atque etiam in populo Nortmannorum jam vulgata, tam præsentibus quam futuris legenda relinquere.

Ad bene vivendum excitant Acta Sanctorum

et S. Germani, hic veraciter edita.

HISTORICA RELATIO.

Anno Incarnationis Domini Jesu-Christi octingentesimo quadragesimo *a* sexto, Regis autem præcellentissimi Karoli sexto; cum Regnum Francorum, post obitum Domni Hludowici Imperatoris, varias divisum esset in partes, et peccata populi crescerent, sanguisque sanguinem tangeret; Deo permittente, flagitiis quidem exigentibus actum est nostris, ut exteræ nationes e propriis egrederentur sedibus, videlicet gens Danorum, qui vulgo Nortmanni, id est Septemtrionales homines appellantur; et superbo tumentique corde, cum valido navium apparatu, Christianorum fines intrarent. Qui huc illucque furentes, atque cum magna superbia cuncta gyrantes, cœperunt *b* vastando [percurrere] diversas insulas maris; donec nemine sibi resistente, fluvium Sequanæ ingressi, Rotomaco sorte incredibili applicarent. Cumque in eadem civitate aliquantisper demorantes, regionis Principes (quod absque ingenti contritione cordis effari nequivimus) ad bellandum pigros timidosque adverterent; exeuntes a navibus, longe lateque diffusi, cœperunt utriusque sexus multitudinem trucidare, captivare; villas, monasteria, ecclesiasque depopulando cremare; totamque suæ libidinis immensitatem, cum omni crudelitate, in E populum Dei debacchando, exercere: quousque ad locum, qui vocatur *c* Karoli-venna, ventis velisque suæ malignitati justo Dei judicio secundantibus, ultra spem securi navigando venirent. Tunc gloriosus Princeps Rex Karolus, quia propter subitaneum eorum ascensum ex toto non poterat, convocata aliqua sui exercitus parte, venit primum ad monasterium macarii Dionysii, ut ejus orationibus fultus, securius contra Dei suosque pergeret inimicos. Deinde ut erat, uti adolescens, animo armisque strenuus, ad supradictum locum pugnaturus accessit; paratus non solum dimicare, sed etiam pro Fide, proque defensione sanctæ Dei Ecclesiæ laudabiliter mori. Cujus adversarii cognoscentes adventum, deverterunt ad alteram prædicti fluminis ripam, ubi quædam parva tantum pars populi erat: quibus confestim in fugam versis, in *d* insula quadam ejusdem fluvii, ad opprobrium Christianorum, plus minus undecim captivos sudibus suspenderunt, multosque alios per domos et arbores confixerunt, atque nonnullos per villas camposque miserabili insecutione trucidantes peremerunt: ipsoque sacratissimo Paschalis festivitatis sabbato Parisius pervenientes, vacuam penitus ipsam urbem quondam populosam: et omnia in circuitu illius monasteria a suis habitatoribus deserta repererunt. Timor siquidem et metus universos invaserat, utputa merito iniquitatis F divino enudatos auxilio, atque ideo mundanæ defensionis destitutos solatio. Quis, rogo, non doleret, antequam bellum committeretur, fugatum exercitum? antequam jaceretur sagitta, confossum? ante scuti collisionem, ignominiose subactum? Universorum namque ordo penitus in Ecclesia confusus, atque a bonitatis studio permutatus, hoc, ipsa privatione boni, usque ad exitii fomitem, digna satis ultione promeruerat. At pius Pater, justus delinquentium semper corrector, correctorumque clemens susceptor, non hoc intulit, ut nos ob innumera delictorum nostrorum pondera crudelis damnaret, sed ut per immensam suæ largitatis benignitatem afflictos emendaret. Tunc, pro dolor! sacratissimum B. Germani corpus, de suo effossum sepulcro, in possessionem quamdam ejusdem ecclesiæ, quæ *e* Cumbis dicitur, delatum est. Sed quæ facundia quive sermo exponere potest, qualis dum hæc agerentur, quantusque in eadem ecclesia exstitit luctus? Senes itaque ac juvenes, pueri flebant et infantes, utpote nemo sese a lacrymis temperare valens. Similiter et aliorum corpora Sanctorum in eodem pago degentium extumulata, atque per diversa sunt loca deportata

D *AUCT. AIMOINO Anno 846 Nortmannis, capto Rotomago,* *a*

b late omnia vastantibus

c

d et Parisios accedentibus,

effoditur corpus S. Germani Cumbas deferendum. *e*

AUCT. AIMOINO.

A portata, exceptis dumtaxat membris Macarii Dionysii sociorumque ejus Martyrum : quæ licet a suis fuerint abstracta sepulcris, propter tamen Regis præsentiam, non sunt tunc ad alia loca transire compulsa. Statuerat quippe Rex, populo videlicet a se labente, ut jam dicti sancti Martyris monasterium defenderet, eo quod divæ memoriæ genitor illius eum, cum esset parvulus, eidem Sancto speciali traditione commendasset.

cereo cælitus reaccenso,

2 Hoc interea juxta narrationis ordinem inseratur, quod dum sanctum ejus moveretur corpus, cunctipotens Dominus dignatus est ostendere. Nam dum in effossione ipsius, et quomodo portari deberet unanimes intenti essemus, cereis pro reverentia accensis; casu accidit ut unus, quem puer incaute tenebat, e manibus ipsius labens rueret, totoque privatus extingueretur lumine. Quem cum a solo idem puer cum omni velocitate levasset, lumen amissum ab altero mutuare cupiens, meritis tanti Patroni actum est, ut statim in manibus ejus cereus illuminaretur extinctus. Quod quidem mirum, nec ab re tamen ducimus, si ibidem ignis divinus resplenduit, ubi, quamvis lugubre, filius venerabatur B lucis. Unde qui aderant universi gratias Deo referentes, atque præclara Pontificis merita collaudantes, cœperunt magis magisque in psalmodiis Deique laudibus esse devoti, quousque opus, licet triste, consummaretur honeste.

et luce cælitus visa supra Reliquias.

3 Num visio illa quæ aliquibus ipsius monasterii Fratribus eadem nocte, qua beatissimum ejus corpus effossum est, antequam aurora subsequentis appareret diei, ostensa est, ut non dicatur omitti debet? Cum ergo ad fluvium Sequanæ sua quæque ad naves ferentes, prima ipsius noctis vigilia quidam perrexissent Fratres, indeque ad monasterium jam remearent; apparuit eis secumque etiam comitantibus famulis tam immensus claritatis splendor, super eam ecclesiæ partem, qua ejusdem sanctissimi Viri corpus positum erat, ut claritati æquaretur diei, eademque ecclesia veluti igne supposito videretur cremari. Qui cum intra se nimium mirarentur, et eorum corda hujuscemodi consideratione stupefacta hærerent, visio paulatim deficiens disparuit. Pervenientesque ad monasterium sciscitati sunt, si aliquis Fratrum ea hora cum lumine super ipsam fuisset ecclesiam. Nemine tamen qui fuerit reperto, cognoverunt visionem Angelicam, divina virtute meritis Sancti patratam; qui sua migratura ossa piosque cineres, talis sibi claritatis concessa gratia, C invisere curavisset.

Hæc ablatio fuerat biennio ante prædicta,

4 Illud quoque insigne miraculum, quod ante biennium quo hæc acciderunt, cuidam monacho ipsius monasterii, ætate moribusque grandævo, ostensum est, minime oportet silere: cujus exempla actusque eximii si sequantur, plurimum prodesse poterunt ad salutem. Vidit idem, quadam nocte positus in sopore, B. Germanum quasi suo egredientem de sepulcro, expeditum atque ad iter agendum præparatum. Qui veluti sciens eumdem esse beatissimum Dei famulum, interrogavit humili voce, quo tali processu abire disposuerit. At ille, migraturum se ex eodem loco respondit. Quem rursus animo quidem timenti interrogans ait: Domine, et si tu abieris, nos tantilli tui servuli quid postea faciemus? Cui, quasi tristi vultu et cum magno mœrore, ut eidem Fratri videbatur, ait: Et vos ex isto migrabitis loco: attamen vere cognoscetis, quoniam et ego revertar, vosque miseratione divina simul cum tempore disposito remeabitis. Quam visionem verissimam fuisse, ea quæ consequenti fine sunt completa declararunt.

et rursus paulo ante quam fieret.

5 Nec illud, quod cuidam in eadem ecclesia reveante Christo patefactum est, silentio præterire debemus: quoniam dum prædicamus talia, excitantur D audientium corda, ad melliflua Sanctorum deposcenda suffragia. Quidam vero religiosus ejusdem monasterii Frater, cum alii Completorio peracto festinarent ad requiem, quo fessa post diei laborem corpora lectulis reclinarent; sese ille ante sepulcrum B. Germani peculiaris orationis causa projecit. Cumque diu cœlorum ac totius mundi Dominum pro suis exorans delictis, opem B. Germani ceterorumque Sanctorum intento corde Fidelibus cunctis deposceret (jam enim frequens Paganorum rumor ad nostras certissime percrebuerat aures) ante quindecim fere dies adventus illorum, hæc mirabilis sibi ostensa est visio. Nam ab oratione qui jacuerat surgens, apertis vidit oculis, ut olim totum mundum Pater Benedictus, sepulcrum beatissimi Germani veluti patefactum, ipsumque sanctissimum corpus indisruptis vestibus indutum, atque ministerio ut fuerat divino in ipso sarcophago ordinate compositum; quemadmodum ipse post paululum omnesque qui simul adfuimus, dolendum! inspeximus. Sic Dominus suo dilecto sanctusque Germanus ostendere voluit, quod in brevi peccatis facientibus nostris erat implendum: nec visio prius quam visionis E sequentia omnibus panditur.

Oratorium S. Germani frustra nituntur incendere Nortmanni: f

6 In memorato denique Karoli-vennæ loco, ipsi Normannorum populi, se victores seque superiores esse conspicientes, dum adhuc morarentur; exeuntes a navibus *f*, Cellam nostram, quæ contra vel secus eumdem locum posita est, cursu propero festinantes intraverunt: unde miraculum, quod illic tunc factum comperimus, optimum si narretur putamus. Namque in eadem Cella ecclesiis Apostoli Petri almique Germani ignem terque quaterque supponere nitentes, cum defecissent; eas incendere amborum meritis non valentes, claustra ejusdem Cellæ tandem egressi, horreum quod ibi erat juxta positum cremaverunt: ex quo tantus flammarum globus, aeris alta petens, adscendit, ut quasdam arbores, ultra etiam jam dictam Cellam virentes, incenderet, ipsas vero ecclesias intactas et integras ut erant relinqueret. Cum insuper ventus Australis validissime flaret, totumque fere incendium eamdem in partem projiceret; illico Septemtrionalis e regione spirans intumuit; atque in alterius partis latus Australem mira conversione reflectens, omnem vim pariter retorsit. Ita mirabilis Deus, qui famulos suos secum fulgentes in cœlis semper [glorificat,] mira communi pietatis gratia operatur in terris. F

Parisios veniunt et monasterium destruunt:

7 Cum igitur Sabbato Paschali, diffusa navium classis Parisius, ut supra relatum est, pervenisset; in crastinum, cum suos jam sol lucifluos emitteret radios, propria totum illustrans lampade mundum, e navibus prorumpentes, ipsam civitatem, ut præmisimus, vicinaque suburbana absque habitatoribus repeterunt; ingressique monasterium beatissimi Germani, Dei fanum residuumque ecclesiæ, quod securitatis damno remanserat apparatum, contaminare, pollutisque manibus cœperunt destruere. Sed quia Domino miserante nec ibi virtus defuit ejusdem sanctissimi Patris, minime debent reticeri, quæ tunc illic totius mundi Creator, ad laudem sui nominis, gratia ipsius Pontificis, ostendere dignatus est miracula. Quæ, quia nemo nostrum interfuit, penitus ignorabamus: postea tamen a fidelibus missis *g* Hluduwici Bajuvariorum Regis, Kobbone videlicet aliisque, quos ad Principem Normannorum *h* Horich nomine legationis causa direxerat, ea cognovimus: qui nobis illa fideliter narraverunt, quemadmodum ipsi (ut testati sunt) coram Horich præsentes ex parte viderunt; atque ex parte ab ipsis, qui tunc in ipsa ecclesia, quando hæc gesta sunt, simul aderant Christianis audierunt. Nam cum trabes

g h

A *eorum tres ecclesiæ lapsu pereunt:* bes ecclesiæ miserrimus ille populus, quia erant abiegnæ, et idcirco habiles navigio, incidere tentavissent: tres ex maligno eorum numero, ante altaris crepidinem B. Stephani, invalidi totius virtutis robore ruentes ceciderunt; atque confracti incredulas Deoque odibiles animas, aliis timore perculsis, exhalantes, perpetuas descenderunt ad umbras, ubi edax vermis eorum non morietur, et nimius eorum ignis non extinguetur A trabibus ita cessatum est.

8 Cumque illud Dei templum, totumque simul depopularetur monasterium, accidit ut unus eorum *alterius manus exarescit:* etiam apud eos nefandissimus, ad Confessionem Domni Germani strictum gladium polluta gestans manu (mira quidem dicentur) deveniret; columnamque marmoream, quæ ibidem orantibus ad dexteram sita erat, tredecies totiusque corporis adnisu, veluti capulans hostem, percuteret. Cui continuo ita manus dexteræ, qua columnam ipsam inciderat, virilitas evanuit, ut post illum diem (quemadmodum idem Kobbo vidit, qui et eas incisiones nobis ignorantibus præsens ostendit) usque ad infelicem ejus ex hac vita discessum, semper immobilis aridaque et ut fuerat extensa permaneret: manubrium vero ferri B ita manu compaginatum inhæserat, ut numquam ab ea aliquo ingenio vel arte nisi cum cutis parte avelli potuerit. Qui tamdiu nimia vexatione compatientis corporis cruciatus est, donec miserrimam finiret vitam, plenus indignationis et iræ, manibus dæmoniorum devectus ad tartareas sedes cocyti fœtidumque lacum averni.

9 Operæ pretium fore credimus, si et illud magnum narretur miraculum. Igitur dum ipsum sanctissimum oratorium a crudelissima impie violaretur *alii cæcitate et dysenteria puniti,* turba; tanta subito nebulæ est densitate repletum, ejusdemque obscœni violatores ita divini judicii cæcitate perculsi, quatenus illud metu ac tremore nimio pavefacti linquere cupientes, vix ostia vel fores per quas intraverant invenire valerent. Sicque in oberrando diutius fatigati, tandem erumpentes quantocius effugerunt, tali ab illo die tantoque pervasi terrore, quo non ausi ulterius essent quacumque fœditate ipsam contaminare ecclesiam. Insuper et ita dysenteriæ morbo exinde (ut est vulgatum) sunt afflicti, ut dum quotidie morerentur, nullus ex tanta multitudine se putaret evadere.

hanc etiam in digressu 10 Interea simulato languore, legationis causa dirigunt ad præcellentissimum Regem Karolum, ut eos cum pace fideles suscipiens, ad propriam dato C Regni tributo redire permitteret patriam. His ita placitis, Rege quidem nolente, Principibus tamen quibusdam (ut fatebatur) muneribus læsis, Ragenarius Dux eorum, cunctique Principes ad Regem, qui tunc in monasterio macarii Dionysii residebat, adducuntur: per deos, perque ea quibus maxime se protegi ac salvari putabant testantes numina vel arma, quatenus nequaquam ulterius vel fines sui regni, nisi fortasse auxiliatores, intrarent aut contingerent. Qui ita dimissi atque pro sui evasione quam minime speraverant gavisi, pariter quo venerant accepta auri argentique imposita summa læti rediee*secum ferunt et pereunt.* runt: sed revertentes, morbo quo in prædicta ecclesia perculsi fuerant quotidie deficientes cruciabantur, cruciatique nequissimas miserabiliter animas exspirabant, nemine quos secum habebant Christianorum hujusmodi plagam sentiente. In quibus omnibus Dei est consideranda potentia, ejusque pietas amplectenda, qui tam misericorditer salvat innocuos, tamque terribiliter Sanctos suos mirificando punit profanos.

11 Quid in eadem ecclesia, postquam major pars *Strepitus in ecclesia nocturnus cessat relato corpore,* Fratrum ab exulatu reversa fuit, gestum est, silentio premere non debemus: necdum enim sacratissima beati viri ossa ad proprium fuerant reportata

sepulcrum. Una namque noctium, custodibus ejus- D *AUCT. AIMOINO* dem ecclesiæ dormientibus, antequam Fratres ad referendas Deo laudes more solito excitarentur; auditur ab eisdem coram altari S. Stephani strepitus dæmoniorum ingens, veluti hominum multitudo ad aliquid putaretur discurrens. Qui confestim surgentes, et cum lumine totam ecclesiam circumeuntes, cum neminem reperissent; intellexerunt fraudem fallaciamque dæmonum fuisse; qui nimirum dolebant se expelli a sanctis sedibus templi, in quod, dum a perfidis permissum fuerat pollui, haud dubium quin aliquantulum juxta illud, Et pilosi saltabunt ibi, intrandi licitum habuerint. Isa. 13, 21 Postquam autem sacri ejus cineres relati, atque suo loco Christo favente sunt restituti; nihil tale in eadem basilica, ipsius sanctitate promerente, auditum est.

12 Siquidem Ragenarius Dux, auctorque totius *Regressus ad Regem suum Dux Normannus,* memorati mali, ante profanum Horich Nortmannorum Principem cum ingenti superbia veniens, ostendit ei quod secum hinc asportaverat aurum argentumque multum: dixitque quod opinatissimam Parisius civitatem captam haberet; quodque mansionem Germani senis, quæ in eadem terra decen- E tissima haberetur, intrasset; insuper et quod omne Karoli Regnum sibi ratione tributi subjugatum haberet. Horich autem dum talia non crederet, jussit jam dictus Ragenarius partem incisæ trabis monasterii Domni Germani, seramque portæ Parisiacæ urbis, ante eum in testimonium adduci. Præterea retulit ei quam bonam quamque fertilem, uti omnibus repletam copiis, invenisset terram: populum vero eam incolentem, ad dimicandum pavidum ac trementem: referebatque dicens, quod majorem ibi mortui quam viventes haberent virtutem, nullumque invenerit sibi resistentem, præter Germanum *solum sibi Germanum restitisse fassus,* senem mortuum. Hæc cum diceret, tremens illico ac pavens corruit in terram, atque terrifica cœpit voce clamare, Germanum coram adsistere, eumque se baculo quem manu gestabat graviter flagellare. Quod videntes, Horich scilicet universique sibi adsistentes, ipseque Kobbo Hluduwici Regis illuc directus Legatus, ex hoc quod acciderat stupore nimio permoti, admirati sunt. Idem vero Ragenarius, sic humiliatus ac repente contritus, aliorum manibus cito sublatus recessit: qui maximis per triduum tormentis ignominiose afflictus, præcepit tandem unam auream suæ similitudinis statuam fieri, atque per eumdem Kobbonem Germano seni deferri; spondens se, si evaderet, Christianum deinceps futurum, Deumque Christianorum indubitanter crediturum: sed quia non erat ex ovibus Christi, idcirco F quod petebat obtinere non meruit. Ita prorsus in- *miserrime obit,* flatus, quemadmodum nobis idem Kobbo manifestum fecit, ac totus turgidus exstitit, ut nec auditus, nec visus, nec odoratus, vel gustus in ejus corpore discerni potuerit. Sicque diffusis ad postremum visceribus medius crepuit, vitamque miserrimus mane finivit: statua vero sacris oblationibus indigna, a quibus delegata fuerat retenta, veluti immundissima a mundissimo cordium inspectore refutata remansit.

13 Sed adhuc qualiter qui residui fuerant ex hac *ejus socios contagionis metu occidi Rex jubet,* defecerint vita, prosequendo narremus. Ab eo sane die, quo monasterium almi Præsulis Germani ingressi sunt, donec pœnaliter cuncti interirent, ita, ut diximus, turgenti sunt (Kobbone teste) viscerum inflatione perculsi, quatenus omnis eorum cœtus etiam in patria quotidie moriens periret, præter quos Horich postea jussit occidi. Timens etenim ipse ejusque Optimates et populus pariter universus hujuscemodi morte pessima damnari, præcepit omnes qui residui erant, exceptis paucis fuga lapsis, quos nec mortis credimus evasisse exitium, decol-

 lari:

A lari : eorumque capita, veluti satisfaciens morbo, Christiano qui captivus illic erat populo tradi. Nam ita clades ingrassata Deo permittente sæviebat in plures, ut pene quicumque morbidum tangeret, extemplo eodem attactus morbo et ipse deficeret. Insuper jussit cunctos captivos, qui Christianitatis vocabulo censerentur, in regno suo perquiri; eosque cum libertate et honore, absque alicujus contradictione, in suam patriam reverti : qui etiam hæc et alia, ultra quam sint inserta, dicebant. Nos tamen ea quæ a videntibus percepimus, solummodo ponere disposuimus, magnum satis habentes, quod victoriam, quam populi multitudo, communi obstante crimine, ex inimicis habere non potuit; B. Germanus, inclitus meritis, gloriosus miraculis, apud Deum tali donatus triumpho, obtinere promeruit.

Auct. Aimoino et Christianos dimitti.

14 Quia vero duce Christo hucusque, signorum dulcedinem sequentes, processimus; nunc ordinem, quo ipsius beatissimi corpus relatum sit, dicere aggrediamur; his præmissis, quæ in villa Cumbis accedentibus infirmis, ejus patrociniis donata cognovimus : quæ quo magis narrantur, eo amplius juvat a piæ narrationis tramite non discedere. Igitur cum B quidam puer, Dagenus nomine, ex familia ejusdem monasterii, surdus et mutus, omniumque membrorum officio destitutus, ad præfatam villam auxilio parentum deportatus fuisset; ita est subito meritis ipsius gloriosi Pontificis pristinæ redditus sanitati, ut et loqueretur pariter et audiret : et qui paralyticus manibus devectus venerat alienis, ovans ac lætabundus, tribus in se miris ostensis, propriis jam cœpit ire vestigiis. Namque a terra post paululum incolumis surgens, cum magna cordis alacritate illis qui aderant aiebat : Ecce, ecce, adest B. Germanus, per quem me totum, Deo gratias, agnosco curatum.

Puer totus impotens sanatus,

15 Nec illud omitti debet, quod Christus ad laudem et gloriam famuli sui largiri dignatus est, quod etiam audientibus proficere credimus. Fuerunt itaque in eadem villa duæ puellæ, longo tempore sic febribus valde vexatæ, ut vix jam pedibus incedere valerent, quibus nec ulla medicinæ ars eatenus potuerat subvenire. Quæ cum fiducia magna ad eamdem ecclesiam, in qua sanctissima ejus membra posita erant, pergentes, petierunt a custodibus, ut saltem sub tanti Pontificis venerabile corpus eis transitus præberetur. At illi fidem illarum plenam considerantes, permiserunt eas sicut humili petebant C prece transire. Nec fides præmium distulit. Ita sane, ipsius sancti corporis transito feretro, ab eadem infirmitate mox curatæ sunt, ut nullam exinde molestiam per idem tempus ulterius paterentur. Ergo mirabilis Deus in Sanctis suis, qui non solum eos in præsenti gratiarum donis mirificat, verum et post mortem tantis beneficiorum muneribus, eorum meritis languentibus præstitis, miraculorum glorificat signis.

puellæ duæ febre liberatæ.

16 Post hæc vero cum ejus sacratissimum corpus a supradicta villa Cumbis ad monasterium reportaretur; quod tunc in via actum est manifestare placet in populis. Tanti denique Præsulis beatissima membra Monachis cum laudibus et hymnis ad proprium referentibus locum; contigit ut cereus qui præferebatur ardens, validissimo flante vento, etiam in laterna in qua positus erat, extingueretur. Dumque cum equo ad villam quis, propter ignem qui rursus debuisset accendi, ire voluisset; cœlitus effulsit, ut omnibus qui aderant, tamquam extinctus non fuisset, in eadem laterna rutilans appareret. Unde ad hujus rei testimonium in eodem loco a fidelibus Crux lignea ponitur : ut quod ibi tunc gestum est, quodque priusquam ad monasterium perveniretur geminatum miraculum, a transeuntibus futurisque non ignoretur generationibus.

Relatum corpus, post cereum cœlitus reaccensum,

17 Ventum est autem, non paucis sanatis infirmis, cum magnificentia et honoris obsequio ad Teodasium *i* ejusdem Sancti villam : unde sequenti die, comitantibus rursum virtutum prodigiis, gratanter egressi, venerunt psallentes rectoque itinere gradientes usque ad fluvium, qui vulgo dicitur *k* Biber. Quo transmisso, venerabilis Præsul et Abbas ipsius monasterii Domnus *l* Ebroinus obviam venit, multique utriusque sexus, diversi gradus et ordinis cum crucibus et cereis, reliquoque sanctissimo apparatu cum eo; plebs quoque civitatis villarumque circumquaque non modica, cum omni alacritate ac devotione cordis universi currentes. Nam Clerici magna cum voce Deum laudantes, singultu interdum quatiente psallebant : populi autem nunc præ immenso gaudio lacrymas fundentes, nunc vero præ cordis jubilo exultantes, innumeras Deo gratias referebant. Nec uberior mœstitiæ fletus in transmigratione, quam lætitiæ extitit in reversione. Præfatus itaque Antistes, aliique ad hoc delecti Sacerdotes nobilesque viri, sacratissimum ejus corpus propriis humeris vicissim gestantes, reliquis omnibus ante et post feretrum cum laudibus et hymnis tripudiantibus, bajulantiumque vestes attingere festinantibus, ad propriam deportaverunt ecclesiam Cumque ad primam monasterii portam pervenissent cœperunt hymnum Te Deum laudamus, te Dominum confitemur, cœlo resonante ante ipsum decantare, ponentes eum super altare S. Stephani in eadem ecclesia principali. Ubi tamdiu mansit, donec translationis ejus festus dies, quæ octavo Kalendas Augustas celebratur, adveniret. Tunc accedens memoratus Abbas Domnus Ebroinus Episcopus, tulit illum, et collocavit in suo sarcophago, cum metu et nimia diligentia, benedicentibus universis qui aderant ac laudantibus Deum.

D *i* *k* *l* *magna pietate excipitur.* E

18 Denique postquam ejus sacratissimum corpus in suo est collocatum sepulcro, illam visionem silendo præterire non debemus, quæ cuidam Fratri nostro in eodem cœnobio quadam nocte revelata est. Videbantur enim illi in sopore posito omnes Fratres ipsius monasterii, stantes in choro, vestibus induti solennibus, loquentes ad invicem quasi de his quæ acciderant malis : respicientesque contra Orientalem ejusdem ecclesiæ partem, viderunt beatissimum Germanum, veluti in habitu militari ante altare S. Stephani galeatum atque mirifice loricatum stantem, et uti ex campo certaminis armigeratum fessumque venientem : adspiciensque cunctos, interrogavit usitato gentis nomine, ubi essent vel quo abissent Nortmanni, ipsius templi violatores, patriæ dissipatores, qui sua aliorumque Sanctorum membra effodi compulissent. Cui humili satis (ut decebat) responso dixerunt, quia recessissent. Tunc venerabilis Pater, Bene, inquit, et, Deo gratias, respondit. Deinde in sedili quod ante memoratum altare paratum erat, ut eidem videtur Fratri, residens, vocavit eos, jussitque ut sese ad deponendum ea quæ portabat arma militaria juvarent : interea quod adspiciebatur defecit. Nos vero tali habitu talique visione præfiguratum animadvertimus, quod jam veraciter factum esse cognoscimus, ultionem dumtaxat a sancto viro ex inimicis cœlitus reportatam : cujus interrogatio eorum perditionis declaratio fuit. In armorum quoque deponendorum adjuvatione colligimus, quod eum, immo nosmetipsos bene vivendo adjuvare debeamus, ne talia nobis aut illi pro nobis ultra proveniant.

Postea visus est S. Germanus arma deponere. F

19 Nunc igitur paulisper considerare libet, quam metuenda sint omnipotentis Dei judicia ; quanta sit longanimitas atque justitia piissimi Creatoris nostri, vere terribilis in consiliis suis, patiens et æquissimus in universis operibus suis : qui si iratus servis suis

Epilogus.

A suis negligentibus fuerit, cito illis pœnitentibus placatus reconciliabitur ; atque visibilibus sive invisibilibus prostratis hostibus, pacem contritis corde cum victoria dabit. Sic de populo Israelitico sæpe legimus, sic nostris temporibus frequenter audivimus, sicque in nobis ipsis ejus pietatis gratia experti sumus. Ipse est enim Deus repellens et destruens, irascens et miserans, commotorumque contritiones sanans. Attendendum etiam, beatissimus Germanus quantum sit glorificandus, quantumque venerandus, qui sic misericorditer juvat ad se cum fiducia confugientes, sicque terribiliter justis (quod est fatendum) meritis percutit adversantes. Et quia longum ac difficile est per singula ejus virtutes retexere, maxime cum et antequam nasceretur ita dilectus gratusque Deo, ut Joannes in utero matris exultans, inventus sit, cui virtus miraculi famulatrix extiterit ; placet in ejus laude hoc in loco paucis ludere versibus, sitque prioris libelli finis.

Hic est Germanus, voluit quem mater in alvo
Perdere, præsumptis haustibus atriferis.
Sed quia vitali fuerat respersus olivo,
Non potuit sanctum commaculare malum.
B Nam fuit egregia genitus de stirpe parentum :
Qui quondam terris, nunc super astra nitet.
Optat enim, fragili si quis dum carne manebat
Nosse fuit qualis, hic sua gesta legat.
Et cœlos postquam conscendit, quanta per ipsum
Gesserit Omnipotens, promere lingua nequit.
Linquitur hoc illi bibulas qui solus arenas,
Ac pelagi guttas dinumerare valet :
Hortor enim cunctos, maculat quos actio vitæ,
Hujus opem precibus poscere sæpe piis :
Debilis ad cujus venit si turba sepulcrum,
Inde meaus rediit sana, favente Deo,

Cui nunc et semper gratias agamus, qui nos meritis hujus fidelissimi sui Præsulis de tot tantisque malis eripuit, quippe nobis quotidie innumerabilium donorum beneficia ejus suffragiis præstat, faciens magna et mirabilia sine numero : cui sit honor et potestas, decus et imperium, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Sextus erat* Caroli Calvi *annus, saltem usque ad* 20 *Junii. Licet totus potuerit sic appellari.*

b *Hæc ita in Chronico Malleacensi narrantur :* Concremata est ab eis Hero insula, et monasterium C Deas, Burdegala, Santonis, Engolisma, Lemovicas, Parisius, Turonis, Noviomagum, Aurelianis, Pictavis, et innumera monasteria et castella destructa.

c Caroli-venna, *vulgo* Chalevanne, *ad Sequanam versus palatium* S. Germani in Ledia, *Gallice* en Laye. *Legi potest apud Mabilionem, post hos miraculorum libros, diploma donationis monasterio S. Germani ejusque Abbati Hirmino factæ a Ludovico Pio, anno ejus* III, *de* Piscaria, quam olim proavus ejus Karolus, *scilicet Martellus*, in pago Pinciacensi, in villa quæ vocatur Rioilus, in fluvio videlicet Sequanæ, fieri jussit, *sub ea scilicet cautela*, ut omni tempore sit salva undique omnibus obstaculis aqua, nec fiant unquam ulla opera huic vennæ nocitura, nec ante vel retro ; quia cujuscumque potestatis sunt littora, tamen est regalis aqua.

d *Videtur indicari insula S. Dionysii, vulgo*, Isle S. Denis.

e Combæ, Combes, *Vicus in pago Briegio, sexto milliari a Lutetia Parisiorum.*

f Cella *etiamnum de jure monasterii S. Germani* la Celle.

g *Hic est* Ludovicus, *Caroli Calvi frater, senior dictus et Rex Germaniæ, mortuus anno* 876.

h Horich *sive* Horicus, *unus ex* 5 *filiis Godefridi* D *Regis Daniæ anno* 810 *mortui, ac tandem monarcha* AUCT. ALMOINO *Daniæ : de quo et aliis Daniæ Regibus et Ducibus egimus* 3 *Februarii ad Vitam S. Anscharii* §. 8.

i Theodosius, *vulgo* Thiais, *Vicus altero milliari supra Parisios, haud procul a Sequana, hactenus cœnobio Pratensi subjectus ; in diplomate Caroli Calvi* Theodoxius.

k Biber *juxta monasterium S. Victoris in Sequanam labitur.*

l *Mortuo anno* 842 *Ailduino Abbate S. Dionysii et S. Germani, Carolus Calvus regimen Abbatiæ S. Germani dedit* Ebroino *Episcopo Pictaviensi. Ita Continuator Aimoini lib.* 5 *cap.* 19, *qui dein cap.* 21 *asserit* Ebroinum *anno* 858 *defunctum esse. Fuisse autem summum Capellanum Caroli Regis notavit Sirmondus, ad Capitulare* 3 *Caroli Calvi, in Verno palatio præsidente Ebroino habitum.*

LIBER II.

Miracula in irruptione Normannica anni DCCCLVII.

E

PROLOGUS.

Quia prioris libelli metas, optatum propinquantes portum, Christo sermonis vela regente, attigimus ; acceptum ducimus ea modo miraculorum subnectere signa, quæ postea Dominus per ejusdem Pontificis merita gloriosa dignatus est pandere. Illa quoque quæ rursus in ipsius Sancti nostraque peregrinatione sunt facta, non incongrue addenda censerentur, nisi forte pudoris esse viderentur. Scilicet qui castigationis divinæ posthabitis eruditionibus, tempus emendationis necnon et fructum correctionis parvipendentes, ad hoc iterum prolapsi sumus, ut longiorem demum exulationem dignissima expulsione pateremur. Sed absit ut vel nostra tacendo inaccusata pallietur iniquitas ; aut cœlestis, qua sanaremur, nobis clementer adhibita, quo non præconetur, reticeatur benignitas ; vel etiam tanti Pontificis humanæ saluti largita virtutum gratia, immemorata transiliatur.

HISTORICA RELATIO.

Sancti vero corpus dum evectum, atque ordine supra digesto suo est in loco restitutum, accessit ex F *a* pago Oximensi quædam paupercula mulier, nomine Hirmintrudis. Hæc per novem annorum curricula contractionis calamitate oppressa, de loco ad locum; nisi aliorum manibus delata, nequaquam incedere valebat. Cumque eam Dominus per gloriosum Antistitem Germanum curare voluisset coram se assistere, deferentes sibi panem et lac, signum futuræ sanitatis, hortantesque ut comederet : molestia namque infirmitatis fatigata obdormierat. Cumque comedisset ex his quæ attulerant, dixerunt illi : Surge, et quomodocumque potes, Parisius ad sepulcrum B. Germani ire festina, cujus munere noscas te ex propria corporis debilitate curandam. Quæ longo ægritudinis vinculo de sua desperata salute, putavit se vano somni phantasmate deludi : idipsum et parentes, quibus hæc retulerat, dicebant. Sed alia iterum nocte prædictæ virgines eidem apparentes, cum quadam indignatione, blando quidem sermone eam allocutæ, dixerunt : Gaude, in proximo est enim ut cureris. Et quare, quo tibi præcepimus, non isti ? Vade igitur, saltem nunc, nec moram feceris. Porro expergefacta mulier, auxilio tandem fratris asello levatur : sicque ante tumulum tanti Patroni delata exponitur

Mulier contracta sanatur.

a

A exponitur. Permissa itaque est in atrio ejusdem ecclesiæ ipsa nocte requiescere. Sed priusquam mediæ noctis spatium transmitteretur, evigilans, quasi quodam medicamine delibuta, per seipsam aggreditur ecclesiam, Fratribus jam ex more vigiliarum solennia celebrantibus. Interea membra sibi male cohærentia cœperunt resolvi, atque in antiquum mox officium reverti: quæ pro anxietate cordis corporisque relaxatione magnas instituit voces emittere, ut omnes qui aderamus audivimus: factoque mane, illi Domino B. Germani precibus miserante, propriis concessum est ambulare vestigiis: sicque per iter quo venerat rediens, omnibus bonum sibi largitum narrabat.

AUCT. AIMOINO

Item homo contractus, b

2 Nec illud præterire debemus quod simili modo factum contigit miraculum. Nam inter ceteros ex diverso properantes, venit quidam juvenis ex *b* pago Bajocasino vocabulo Hildemodus, qui ita renibus contractus tribus continuo extiterat annis, ut eo ipso dolore genuum ac tibiarum seu pedum privaretur officio: isque multa venerabilium Sanctorum circumiens loca, quo pristinam illorum suffragiis recuperaret sospitatem, a nullo prorsus destinatus
B est sanari. Supradicta autem sanctissimi Pontificis imminente celebritate, a quodam venerabili viro per soporem est admonitus, ut monasterium ejusdem sanandus adiret. Qui nihil de visione dubitans, eo die qui eamdem præcedit solennitatem, nono Kalendas Augustas, cum ascellaribus venit ante sancti Patris sepulcrum, jaciens se pronum in terram. Cumque diutius pro sui recuperatione Deum beatissimumque Præsulem intentissime exoraret; subito cœpit, coram oculis omnium illic adstantium, membra prolixa ægritudine torpentia, gemens extendere. Nec mora: statim namque surrexit benedicens Deum, sanctumque glorificans Germanum: et non solum ipse, verum et qui præsentes eramus, omnisque frequentia populi qui convenerat, pariter benediximus Domino, qui talia meritis sui Confessoris dignabatur concedere.

et puer, insuper mutus.

3 Illud quoque, quod divina bonitas eodem vespere ad famam nominis tanti viri ostendere voluit, reticeri non debet quin inter cetera narretur miraculorum insignia. Fuit quidam puer (ut putabatur) duodennis, de pago Aurelianensi et familia beati Patris Benedicti, qui de matris vulva in lucem renibus contractus ac genibus proruperat; nec aliter se ullo modo movere potuerat, nisi manibus nitens semivalidum promoveret corpusculum: insuper
C et ita ab ineunte ætate officio loquendi privatus adoleverat, ut more ipsius lingua potius strepitum, quam verborum exprimeret sensum. Qui cum ad B. *c* Caronis Martyris sepulcrum, quod juxta oppidum situm est Karnotinum, a quolibet gratia pietatis deportatus fuisset; interventu ipsius sancti Caronis, pedes ejus, contractione genuum perseverante, a posterioribus solummodo sunt disjuncti. Inde vero ad patrocinia almi Patroni nostri quandoque perductus, obtentu misericordiæ permissus est ad sancti Pontificis Confessionem manere. Cumque jaceret, Fratribus jam in ecclesia vespere psallentibus, cœperunt mox nervi atque nodi a nativitate contracti corporis resolvi, necnon et ad usum ambulandi divina miseratione per beati viri suffragium aptari: qui cum fide venienti impetrare potuit, quod natura vitiata negaverat.

c

Cæcus lumen recipit.

4 Non debent esse (quod longe a Fidelibus sit) oneri, quæ Christus suis sanctis amicis dignatur largiri: nam qui gesta virtutesque eorum, qui jam cum Domino in cœlesti regnant Hierusalem, audire renuit, ipse procul dubio sibi testis existit, quia nondum ad illorum perfecte suspirat consortium: contra vero qui recolit, legit vel audit; ille utique, licet in terris adhuc positus, concivem illorum se evidenter D esse demonstrat in excelsis. Igitur ex quadam possessione ipsius beati Viri, quæ in *d* pago Pinciacensi sita *e* Prunidus dicitur, fuit quidam homo nomine Adoardus, ita oculorum privatus lumine, ut illi continua nox esset, nec quidquam lucis haurire posset. Hic ad sancti Pontificis festivitatem manibus, utpote cæcus, aliorum deductus, ad sacra Missarum solennia inter reliquos qui convenerant devotus adstabat: et ecce subito, antequam Evangelium legi inchoaretur, cœpit ab ejus oculis magnus quasi lacrymarum fluxus mirum in modum manare. Cumque diu hoc ageretur, et ipse rivulorum fontem de suis maxillis crebra manus adhibitione extergeret; superno mox respectus intuitu, incipit paululum splendoris inspicere. Deinde gratias agens toto devotionis affectu, solo prostratus obnixe precabatur, ut sibi jam partim reseratum lumen plenius redderetur. Nec ejus sunt preces apud altissimum cordis inspectorem sanctumque frustratæ virum: statim namque exauditus, pristinum recepit visum: Missarumque peracta solennitate, venit jam clarevidens ante polyandrum beatissimi Confessoris, glorificans Deum, qui sibi ejus precibus, per tot annorum curricula ademptam luminis reddiderit dignitatem. E

d
e

Normannorum altera insectatione

5 Ut igitur castigantis nos inæstimabilis divinæ bonitatis miseratio evidentius prædicetur, illa quæ rursus in ejusdem Sancti ac nostra peregrinatione (ut meminimus) facta sunt miracula, persequamur, etsi non sermone verborum copia phalerato, virtutum tamen speciositate colendo. Non post multos denique *f* annos, iteratis sæpius malis, suscitavit nobis Deus sævissimam earumdem gentium persecutionem, qua nos merito affligeret; afflictosque, ut pietatis Pater, ad emendationem compelleret. Nam quemadmodum prospera a recto tramite per mentis elationem aliquando deviant, ita et adversa per contriti cordis humilitatem ad nostri nos custodiam revocant: sola enim vexatio intellectum dabit auditui. Hujus itaque persecutionis orto flagello, Sanctorum circumquaque jacentium corpora, non solum a sepulcris instaurato dolore effossa, verum etiam et ad proprias possessiones sunt hac illacque devecta. Cumque paratum fuisset quo sanctissimi corpus Germani ad superius dictam villam Cumbis iterum ferri deberet, illud nos, quod tunc ibidem gestum est miraculum, dicere juvat. Quidam autem nostrum, nomine Adalarius, Monachus et Sacerdos, F sic per tempus continua renum fatigatione debilis factus extiterat, quod nullo modo per se vel ad modicum, nisi uno et præsertim duobus sustentatus baculis, incedere valeret. Quibus adductus venit ad ecclesiam inter reliquos gemens: accedensque ad sancti Præsulis corpus, jam ad efferendum feretro aptatum, studuit unus nec tardior quidem esse portantium. Et hoc, divino suffragante auxilio precibus Sancti sublevatus, relicto, immo (ut ipse post aiebat) oblito baculorum officio, vicissim peregit, usque dum ad præfatam Cumbis villam, vinculo infirmitatis solutus, pertingeret. Quo in loco, beati corporis gleba super altare venerandum exposita, ipse gratias agens, ad omne quidquid voluit sanus evasit.

f

et sacri corporis delatione

debilis sanatur.

6 Deinde contigit, post aliquod evolutum temporis spatium, ut illuc quispiam dæmonio plenus adduceretur, quem quatuor ferme viri tenere vix possent. Maligna quippe vigebat virtute, eratque ex ipsius Sancti familiæ colonis, atque de villa supra memorata Prunido. Advenit ergo manibus violentorum impulsus, tergiversatione reluctante hostis, Justi præsentiam nimium formidantis. Itaque multas illi adjurationes juxta consuetudinem exorcismi quidam nostri fecerunt, dantes insuper et haustum aquæ

Dæmoniacus liberatus,

A aquæ benedictæ. Sed ut in eo potius Apostolici viri meritum præfulgens panderetur, universis ab eo tandem quiescentibus, accessit ultima ejusdem exorabilis medicina : qua depulsa callidi pervasoris morbida fœditate, omnis in eo incolumitas, sensus vigore restituto, informatur. Iniquissimo siquidem habitatore projecto, liber exivit captivus ab angue : remansitque non solum quatuor, sed uno minus homine valens.

Contracta curata.

7 Adducitur et quædam femina, utramque manum gestans aridam. Hæc olim, pro qualibet sibi adhæsibili infirmitate, ad S. Mariæ basilicam, quæ ibi prope sita est, annuale votum, juxta suæ paupertatis modulum, ex dimidii denarii quantitate constituerat : sed adveniente Dominicæ Resurrectionis die, emit inde, blanda diei subripiente occasione, edulium carnis, atque comedit : parvipendens melius non vovere, quam post votum vota non reddere. Statimque ut sole clauso, gratia soporis, cubilis sui secreta petivit ; ita manibus voti violatricibus ea in nocte contrahitur, quemadmodum, emortuo in eis operandi officio, palmarum intima ungues producti penetrare viderentur. Quæ mane facto veniens, dum ante altare in quo sanctum quie-
B scebat corpus statuta fuisset ; sic post modicum, emendato delicto, ut fuerat prius, sana regreditur ; nec gloriosa Domina gloriosum dedignata est Germanum consortem seu reparatorem sui habere miraculi.

Cæco lux reddita,

8 Ut autem taceamus de reliquis, ea tempestate per eumdem Sanctum in eodem loco patratis miraculis ; dicatur nunc illud de quodam cæco, mirabiliter curato : qui dum alieni gressus solatio fuisset attractus, suam illic per dies exorando præstolabatur salutem. Nam et solitus erat, alia nescio quadam intercurrente infirmitate, multas crebrius quam subitas cum gemitu doloris effundere voces : unde aliquando quasi importunus, et qui ecclesiæ silentiis esset inquietus, a quibusdam correptus, nimis mœrens aliorsum ire disponens recessit ; destinavitque
g animo, ut ad quamdam ecclesiam in villa *g* Rueilo, in ipsius Sancti honore dicatam, quia prope erat, diverteret ; ibique, dum tempus sui veniret miserendi, maneret. Quod cum prævio se ducente fecisset, antequam ejusdem basilicæ januam intraret, lumen oculorum recepit : moxque tanta cœlitus sibi data visitatione jucundus, ad eumdem Sanctum videns laudesque vociferans, Cumbis revertitur. Fuit
C itaque gaudium Fratribus universisque inibi conversantibus, atque per omnes circumquaque non modica admirationis lætitia. Hi ergo a quibus exasperatus recesserat, pœnitentes aiebant, se et alios tali facto commonitos, ad pauperum debiliumque importunitates patientes esse debere.

hysterica curata.

9 Hinc Helagiam, generosi sanguinis feminam, inter reliquos illuc venisse sanandam, simulque sa-
h natam redisse videamus. Hæc ita suffocationis *h* molestia per prolixi temporis cursum elanguerat, ut saltem divinis aliquando interesse cupiens officiis, dum solius tantum legeretur Evangelii lectio, durare pedibus stando [non] valeret. Neque hanc Dominus piis Sancti carere voluit beneficiis : quæ diebus plurimis alieno portatu subvecta, eam in qua ipsius erat corpus frequentans ecclesiam, cum cereis necnon et aliis oblationibus, piissimum ex animo venerabatur Patronum. Cumque terminus, quo ejus devotionis labor remunerari deberet, divinitus jam præfixus incumberet ; statim cœlesti perfusa medicamine, tanta corporis valentia ante ejusdem Sancti præsentiam donatur, quatenus Deo ipsique beatissimo gratias agens, reparata salute, exultans rediret.

10 Dignum ducimus, quod in sequentibus rythmo continetur recolendum, interserere miraculum.

D Nortmanni vero apud eumdem locum qui dicitur Oscellus *i*, in quadam Sequanæ insula residentes, Parisius sæpe, dum prorsus placebat, navali excursu veniebant. Redimebantur ergo omnia in circuitu vicina monasteria, ne illorum sævitia impositis ignibus cremarentur : studebantque prætera vicibus æquis, quatenus aliquos nobilium gratia pecuniæ capere possent ; unde (veluti ex mitissimi viri Domni *k* Hludowici Abbatis redemptione) non modicum et incomparabile acquirebant lucri negotium. Et quotiescumque tale quid agere disposuissent, dissimulabant se multis diebus ante nullatenus quoquam ire, ne cui illorum furtivus innotesceret adventus. Proinde decreverant muta silentique consideratione Parisius, sive ad nostrum aliquando percurrere locum, omnesque ibidem sub malefida securitate commorantes insperate decipere : restiterant siquidem in eodem monasterio qui ipsum custodirent Fratres fere viginti. Quibus matutinale, orto jam crepusculo, Paschalis sacrosanctæ festivitatis Officium celebrantibus, adsunt Nortmanni, qui Parasceves die equis ascensis iter arripuerant veniendi. Quos quidam nostrorum equites paulisper prævenientes, eorum eis, quamvis sero, malignum nuntiaverunt adventum. Illis autem non credentibus,
E sed magis laudibus divinis insistentibus, Pagani sine mora insequentes venerunt, cunctosque ut erant in ecclesia circumcinxere psallentes. Tunc, quod magnum fuit declinandi subsidium, clausis in eorum oculis ecclesiæ portis, omnes sese in quæque latibula vel puteos immergentes absconderunt ; quo non ex omnibus, nisi unum [plus] æquo fidentem, tanti Præsulis suffragantibus meritis, interficerent. Itaque fugientes ante conspectum ipsorum ibant ; nec aliter, inquam verissime, nisi ut quidam illorum ante enudatos etiam gladios, cum esset dies, illæsi transierint. Quibus ita angelica administratione salvatis, interfectis prænuntiis atque aliis in circuitu et in medio monasterii ex familia plurimis, omnia veluti spurcissimi invasores [contaminantes], quæque in ecclesia vel extra invenerant diripientes ; cum proventus exultatione, cellario *l* Fratrum igne supposito, reversi sunt. Tunc universi de qualibuscumque quibus se abdiderant egressi latebris, concurrente etiam hinc inde populo civitatis, subverterunt tantum Spiritus sancti gratia ignis ardorem, jam, ad cuncta consumenda, spatia altiora petentem. Neque, quod postea nostris iterato contigit delictis, locus tunc penitus crematus disperiit.
F

11 Ceterum ut sit memoria Justi cum laudibus, ad ea quæ in *m* Novigento, villa nostra super Maternam fluvium sita, dum ibi moraretur, dumque inde reverteretur facta didicimus, sed non ad cuncta, vertamus sermonem : nam si eamus per singula, exuberans erit modus in pagina. Contigerat ergo terrore Paganorum, ultra Parisius jam et castelli *n* Milidonis terminos excurrentium, sanctissimum corpus ab Acmanto, quo nuper delatum abierat, illuc transferri. Homo igitur ex eadem villa ita infirmus per annos, ut vix incedere posset, totoque corpore nulla sibi subveniente medicina debilitatus adveniens : candelam secum detulit, munus fidei, pretium sanitatis. Sed antequam illam accendere conatus quod cœperat peregisset, quæsitum, videntibus qui aderant universis, e cœlo respectus donum percepit. Ergo si regni cœlorum inæstimabilis magnitudo cujuslibet quantitate pretii emi potest, multo magis vera fide sanitas corporis : tantum enim Christianus accipit, quantum credit. Confestim siquidem oblato munere sanatur, atque domus suæ limina gaudens revisit.

12 Erat ibidem sane concursus infirmorum, hinc inde confluentium, plurimus : quorum causas ut sic breviter

AUC. AIMOINO. Nortmanni cœnobium S. Germani diripiunt, i

k

Monachis mirabiliter servatis,

cæsis famulis nonnullis.

l

m *Delato corpore Novigentum, infirmus oblata candela sanatur:* n

A breviter colligam, cæci gaudebant videntes, claudi ambulantes, curati diversi febricitantes, atque plurimi variis corporum contagiis liberati gratias agebant lætantes : singulisque largiebatur remedii gratia, prout digni inveniebantur medicantis clementia; ita quoque dumtaxat, ut qui vespere debilis adveniret, mane facto sæpissime incolumis exiret. Inter quos puerulus de pago Stampensi *o* insanus defertur: habebat enim contractione nervorum membra damnata. Qui a matre deportatus, deprecatur ipsa obnixe, ut se cum puero ea nocte in eadem basilica, in qua sancti Præsulis corpus venerabatur, remanere liceret. Deinde hora ejusdem noctis adveniente (ut putabatur) jam media, puer matre nesciente solus assurgens, per eamdem ecclesiam, pedum cohæsione utcumque soluta, ambulare tentabat. Evigilat mulier, gaudetque de nati visa salute : sicque ipsa atque sequenti nocte eodem in loco transacta, totus post biduum sospes effectus, genitrice jucunda recessit.

Auct. Aimoino plurimi a suis morbis liberantur.

o

13 In eadem denique Novigento villa, quæ et quanta fuerint (ut paullo supra retulimus) sanitatum charismata, ejus bonitatis munere advenientibus exhibita, sine crimine fatemur nos ignorare : quam B vero fuerint innumera, ille qui dedit cooperator piissimus, solus novit Jesus : ideo ad id quod ardet animus transeuntes, ejus reversionem mente hilari exponere festinemus. Fratres igitur, qui illic aderant sanctissima ejus corporis membra custodientes, una cum ipso loci ruinas saltem invisere festinanter egressi; Nortmannis jam amico pacis fœdere Regno eductis, iter reversionis læti suscipiunt : fuitque eis in revertendo navalis congruus apparatus. Unde Maternæ fluvium pariterque Sequanam enavigantes, venerunt citra Biberis ac Sequanæ confluentia portum facientes : eductumque sacratissimum corpus a navi, excepimus illud multi utriusque sexus et ordinis ibidem congregati, ut miraretur vix Clericos ad eum tollendum accedere posse. Nam ex sui quondam Episcopii domo Canonici primi, uti Pontifici assistentes, exceptionis peregere ministerium, hujus Antiphonæ congruam jubilantes melodiam : O quam venerandus es, egregie Germane Confessor, qui terrena contempsisti, et cœli januam exultans petisti; modo victor fulges in virtute cœlesti : ideoque supplices te exoramus, ut intercedas pro nobis ad Dominum Deum nostrum. Factaque geniculatione, ac Oratione dominica, et Missa pro universis solenniter dicta, ex monasterio S. Petri *p* nec non et B. Ge- C novefæ Virginis religiose accedentes Clerici, eumdem sequentes ordinem, cœperunt, sancto humeris suscepto corpore, hanc psallere Antiphonam, dicentes : Iste est Germanus Pontifex maximus, qui per supernam gratiam divina dans miracula, promissa sumens munera, vivit perenni gloria. Deinde nos, uti decebat servulos, corruentes, salutationis novum habentes Hymnum, verenter adfuimus : surgentesque a solo, quo dignissima ejus reverentia prostrati jacueramus, post Orationem et Collectam, jam cuidam contractæ feminæ ac cæcis duobus collato sanitatis beneficio, quo unaquæque videlicet exceptio proprio decoraretur miraculo, ita concrepantes intulimus.

In relatione corporis,

p

sanantur contracta et 2 cæci :

14 Ave Præsul benedicte, ave nunc piissime,
O Germane venerande, Pater et eximie,
Plebis temet cum fideli comitantis agmine,
Veni jam, veni benigne, redi Pastor optime.
Oves proprias require, ac paci restitue,
Nec tristari ultra sine de sublato pignore.
Deplorabat te cessisse Dominum Lutetia,
Se plangebat et lugebat caruisse gloria,
Quam applaudet recepisse jam tua præsentia.
Heu ! quam flebant et gemebant servi tui Monachi,
Et caterva populorum cuncta nimis propria, D
Cum fuisses exul loco a tuo, Sanctissime
Quis illorum sermo valet planctus fari cordium,
Atque simul expedire fletus amarissimos,
Quod Sacerdos pietatis pulsus esset impie.
Qui si cessit feritati Paganorum rigidæ,
Nec non loco, vel ultrici flammæ; tamen adfuit
Votis dignis famulorum, præsens in periculis.
Unde juvat nos adire illud dictu nobile,
Quod stupendum et mirandum inferat miraculum,
Pro quo dignæ Confessori referantur gratiæ.
Itaque dum illuscescit Paschæ dies splendida,
Dumque laudes celebrarent matutinas Monachi;
Circumdantes se Paganos miro ludunt ordine.
Nam ut cunctos gloriantur se cepisse miseri,
Utque gyro mox vallarunt omnes fere proximo;
Te precante liberantur prope capti servuli.
Dumque nullus sese putat habere superstitem,
Gladiatam evasisset qui Danorum aciem;
Omnes se de locis mergunt abditis incolumes.
Cerneres tunc lacrymantes, non loquentes invicem,
Dum de necis quasi fauce se viderent surgere :
Vota solum cordis dabant tacita dignissime, E
Unus tantum præpeditur cæcæ mortis obice,
Atque telo perforatur hostis velocissime,
Ne tanto summus careret Pontifex libamine.
Salva, clemens, hinc precamur, salva, Præsul agie,
Omnem Clerum te colentem cum devoto populo,
In præsenti mereamur uti prece commoda :
Hincque celsi paradisi regnum nobis obtine,
Quo simul tecum psallamus Patri laudes Domino
Atque toti Trinitati, consonantes Angelis,
Sanctus, Sanctus, Sanctus Deus, Deus exercituum,
Cœli tuæ pleni manent atque terra gloria,
Osanna qui benedictus in excelsis veneras.
Gloria sit Deo Patri atque laus altissimo,
Honor, virtus et potestas Jesu Christo Domino,
Dignitas et unus apex sit quoque Paraclito. Amen.

Hymnus in laudem Sancti decantatus.

15 Quo ad finem usque ita completo, fuimus jam, licet ex adverso, proximi partim adustæ necnon et permultum dissipatæ civitati : cujus demolita facies nos omnes in dolorem adducens, competenter exegit psallere : Adspice, Domine, quia facta est desolata civitas plena divitiis, sedet in tristitia domina gentium, non est qui consoletur eam, nisi tu Deus noster. Multi namque canentes, plures vero cernebantur plorantes : sicque processimus in *q* pratum F usque, quod sub ipso est monasterio. Eramus vero mœrentes, quod posteaquam propriam intraveramus tellurem, nullas ut antea ostensas virtutes [audiremus]. Sed ecce subito ex tanta populi multitudine, unus procurrens accessit : habebat enim causa pœnitentiæ ferri circulum in brachio, ut solet fieri, arctissime obvolutum : jamque tempus increverat, ex quo illi, casu propriam occidenti matrem, hujusmodi pœna accesserat. Qui vociferans et tanti viri pietatem sibi adjutricem expostulans, ut manum ad feretrum, quo Sancti sacrum bajulabatur corpus, pallium saltem desuper contingere cupiens, protendit; illico ferrum de brachio exiliens mirandum crepuit, ita ut in aera sursum evolans videretur a multis. Quæ res nos universos hilariores efficiens, nonnullos etiam in lacrymas præ gaudio movit : sed et caro, armillæ hujusmodi asperitate in profundum exesa, quod gestum erat pretiosum pandebat miraculum.

Corpore ad pratum prope monasterium delato,

q

homo ob interfectam matrem ferro religatus solvitur.

16 Advenerat et quædam mulier, adjumentis fidei comitata, quæ a cunabulis ita nuncupata, dicebatur Electa. Hæc prorsus (ut nobis, quasi eadem adhuc infirmitate dolens, aiebat) ita per decem annorum curricula manus dexteræ ariditate contabuerat, quod nullo modo vel ad os eam porrigendi posse habuerit. Accedens itaque cœpit magnæ humilitatis precibus supplicare, quemadmodum sibimet tantum sub

Alia miracula.

A sub ejusdem sancti corporis feretro, ut eramus in ambulando, transitus concederetur. At ubi vix intromissa (erat enim compressio populi multa) transisset, sic illius aridæ manus debilitas extemplo curatur, quatenus omni recepto vigore, solitum propriæ actionis exerceret officium. Hanc namque vidimus incolumem, et Meroldum qui venerat cæcus, necnon et Aldegundem videntes.

Restitutum corpus anno 863. 17 Pervenimus ergo psallentes, nimia lassitudine ac solis ardore fatigati, hora quasi sexta ad monasterii januam. Annus autem circuli resurgentis Christi *r* octingentesimus sexagesimus tertius; dies vero mensis quarto-decimo Kalendas computabatur Augustas. Tunc hymno Te Deum laudamus incœpto, intravimus ecclesiam, deponentes idem sacrosanctum corpus super ipsum, in quo prius jacuerat, sepulcrum. Deinde concinentes Antiphonam, Laudem dicite Deo nostro omnes Sancti ejus, et qui timetis eum pusilli et magni, quoniam regnabit Dominus. Deus noster omnipotens; gaudeamus, et exultemus, et demus gloriam ei; facta oratione, ac pro omni qui convenerat cœtu peracta Missarum celebritate, intulimus illud in S. Symphoriani cryptam *s*, ubi B primum migrans quieverat, atque post ejusdem sancti Martyris altare in præparato sibi tumulo venerandum posuimus. Unde evolutis temporum spatiis, atque monasterio jam ex parte reædificato, adveniens gloriosus semperque pius Rex Karolus, ejusque regni consors Richildis Regina, simulque pater et pastor noster domnus *t* Gauzlinus Abbas, et Ingelvinus *u* Episcopus, aliique Præsules sive Regni sui Principes, retulerunt eadem sanctissima membra cum laudibus et hymnis ad proprii locum sepulcri. Ubi auxiliante Deo et Domino nostro Jesu Christo, socia Spiritus sancti gratia, multi usque hodie venientes, ejusdem sancti Pontificis meritis sanantur infirmi, ad gloriam et laudem sanctæ et individuæ Trinitatis, in secula seculorum. Amen. *x*

ANNOTATA.

a Oximensis *pagus in Normannia et diœcesi Sagiensi, uti sæpius monuimus.*

b Bajocassinus pagus *in eadem Normannia, vulgo* le Bessin, *ad Oceanum Britannicum, cujus urbs Episcopalis est* Bajocum.

c *Hic est* S. Caraunus, *vulgo* S. Cheron, *cujus Acta Martyrii supra hoc die dedimus.*

d Pinciacum *vulgo* Poissy, *cujus pagus late extendebatur.*

C e Prunidus, *vulgo* Prunay, *haud procul a Pinciaco.*

f *Anno* 857 *ut Gesta Normannorum ante Rollonem habent.*

g *Mabilio, neque de* Rioilo, *supra nominati Pinciacensis pagi vico, eo quod ecclesia ibi dicata sit S. Petro; neque de Senonicæ diœcesis vico, vulgo* Rugau *vult locum hunc intelligi, eo quod ecclesia istic S. Juliani sit.*

h *Muliebrem morbum intelligi, quam* suffocationem matricis *Physici appellant, credibile fit ex affectionibus hystericarum mulierum propriis, quales hic describuntur.*

i *In libello Caroli Calvi contra Wenilonem nominatur*; Insula loci qui Oscellus dicitur.

k Ludovicus *Abbas S. Dionysii, ut in dictis Gestis legitur.*

l *Continuator Aimoini lib.* 5 *cap.* 23, Eadem tempestate, *inquit*, secunda irruptione Normanni Parisios venerunt, et B. Germani monasterium depopulati sunt, cellarioque Fratrum igne immisso, cum præda undecumque acquisita redierunt.

m Novigentum *illud, quod plura istius nominis sint oppida, appellatur* Nogent l'Arthaud, 8 *leucas supra Meldas in Ortum situm.*

n Castellum Milidonis, *nunc* Melodunum *dicitur ad Sequanam supra Corbolium, et* 10 *leucis Parisiis* D *dissitum. De* Acmanto *supra actum est.* AUG. AIMOINO.

o Stampe *oppidum inter Parisios et Aurelianos, vulgo* Estampes.

p S. Genovefæ *Acta dedimus* 3 *Januarii, ubi de hac* 2 *incursione Normannorum. Conditum id monasterium* sub honore SS. Petri et Pauli, *postea* S. Petri et S. Genovefæ *dictum.*

q *Hinc monasterium* S. Germani de Prato *seu* de Pratis *a posteris dictum.*

r *Indicatur annus more Gallico inchoandus a Paschate.*

s *Notat Mabilio* sacellum S. Symphoriani *hactenus extare in atrio ecclesiæ, adeoque hinc explicandum Auctorem Translationis num.* 1 *dicentem, Sancti corpus humatum fuisse* in porticu ecclesiæ S. Vincentii.

t Gauzlinus *sive* Goslinus, *postea Episcopus Parisiensis, fuit Abbas S. Germani ab anno* 850, *sive anno regni Caroli* 10, *ut ex diplomate apud Mabilionem constat.*

u Ingelwinus *Episcopus Parisiensis successit Æneæ, saltem post annum* 868, *ut ex istius diplomate constat apud Sammarthanos.*

x *Addit Mabilio præter supra allegatum diploma de Karoli venna, etiam Præceptum Karoli Calvi de partitione prædiorum, in usus Monachorum monasterii S. Germani, ad petitionem Goslini Abbatis.* E

APPENDIX

De aliis translationibus et miraculis S. Germani.

Ex seculo III Benedictino R. P. Mabilionis.

Anno 886 translato in urbem a Nortmannis obsessam corpore,

Cum *Lutetia Parisiorum iterato a Nortmannis impeteretur anno* DCCCLXXXVI, *tunc cives S. Germani Patroni sui Auxilium implorare, ad ejus tumulum confluere, ex quo sacrum ejus corpus refossum in urbem delatum est. Id cecinit Abbo, nostri cœnobii Monachus, in libro* 1 *de obsidione Parisiaca.*

Tunc trepidant cives, cunctique vocant celebran- [dum
Germanum: Miserere tuis, Germane, misellis.
Concurrunt matres, pariter juvenesque puellæ
Ad Sancti tumulum, suffragia poscere grata,
Hic jacuit suimet jugiter venerabile corpus,
Nobiliusque monasterium cunctis fuit illud:
Hinc propriis fuerat famulis gestatus in urbem.

F *Nempe in Ecclesiam* S. Germani Veteris *appellatam. In qua Sancti brachium, in hospitii mercedem, relictum est. Tunc*

Efficitur bostar Germani Antistitis aula,
Completur tauris, suculis, simisque capellis.

puniuntur eorum feminæ duæ, vi aquam ferentes e puteo sancti,

19 *Idem auctor in libro* 2 *miracula recitat duo, facta adversus duas feminas Nortmannicas, quæ aquam e puteo S. Germani in usus suos hauserant. Is puteus hactenus visitur in ecclesia Germanensi, febricitantibus quondam frequentatus, quibus ejus aquæ, benedictione signatæ, sæpius medicamento fuere. Situs est in absida orientali, eo fere in loco, quo S. Germani corpus a Lautfredo Abbate depositum est. Quæ omnia intelliguntur ex subjectis Abbonis versibus libri* 2.

Cujus adaccubitat puteus vestigia, cujus
Qui potabit aquas, extemplo, febre laborans,
Auxilio Sancti fidens capiet medicinam.
His panem cupiens quædam componere, jussit
Vi sibi * Scotta Danum deferri. Namque Sacerdos *an Gotta?
Templa * tuens, puteum vendebat ægris pretio *ægris [amplo.
Depositus flammæ panis, mox ipse figuram
Sanguinis accepit rubeam. Post altera forte
Scitur; vi conans latices hausisse cruorem.

EX MABILIONE. Anno 888 soluta obsidione

A 20 *Gozlino Parisiorum Episcopo tempore obsidionis e medio sublato, simulque Henrico Duce, quem Carolus Crassus auxilio miserat; Nortmannis strenue restiterunt Ebbolus Gozlini nepos, Germanensis Abbas, et Odo Comes, eosque ad solvendam obsidionem compulerunt. Id factum anno* DCCCLXXXVIII, *quo S. Germani Reliquiæ ex urbe in pristinum locum reductæ, et in pretiosam thecam reconditæ, insculptis in ea sequentibus versiculis :*

refertur corpus ad monasterium intra novam arcam,

Hic positum Sancti multis venerabile corpus
Germani, loculo nunc custoditur in isto.
Audeat ornatus aliquis hinc tollere nullus,
Perpetua metuit qui non nisi morte perire,
Inferni cæcas audet adire tenebras.
Subventus causa, Christo tribuente salutem,
Ferri quo possit, fuerit quocumque ferendum;
Hunc in honore tuo loculum, Germane, rogavit
Ebbolus Abba pius fieri, donisque replevit.
Hic etiam, Henrice Pater tua dona refulgent.
Ode Comes vernat, multi quoque Christicolarum.

Fuit is Odo seu Eudo Comes, postea Rex dictus, filius Rotberti Andegavorum Comitis, viri Saxonici generis, in bello Nortmannico extincti. Quis fuerit Henricus iste, an Dux, qui a Carolo ad ferendum Parisiis opem B *missus est, non constat.*

an. 1408 refectam.

21 *Guillelmus cognomento Episcopi, Abbas piissimus, cujus corpus incorruptum hactenus in tumulo persistere diximus, anno* MCCCCVIII *eamdem thecam elegantiori opere refici curavit. Ad hoc viginti sex marcæ aureæ, quibus constat thecæ pars superior, e veteri capsa desumptæ, additæ argenti deaurati marcæ ducentæ quinquaginta ad compingendo latera : fundus, industrie cælatus; argento præterea conflatus est. Guillelmus vero, ne Ebboli primarii opificis (quæ viri modestia erat) memoriam obscurare videretur, prædictos versus in thecam restituit, quatuor hisce additis :*

Annis milleno quadringentis quoque nono,
Hoc opus impletum, fulgente decore repletum,
Cœpta sequens alias Guillelmus Præsulis Abbas
Ad decus Ecclesiæ vestiit ipse pie.

Superest etiamnunc egregium illud opificium, uti et tabulæ majoris altaris argentea, utrumque Guillelmi pietatis monumentum. Reliquum est ut miraculum quoddam, anno MLXI *factum, referamus ex codicibus MSS. in Vigilia Translationis S. Germani quondam legi solitum.*

An. 1061, Philippus Rex

22 Miraculis, quæ Dominus Deus, pro meritis beatissimi Germani Parisiensis Antistitis, hucusque copiosa operari non desinit, adjiciendum censemus C illud, quod contigit Philippi Magni Francorum Regis successivis temporibus. Is siquidem Philippus, Henrici Regis filius, dignitatem regalis Principatus patre sepulto suscepit annis adhuc in puerilibus. Prædictus itaque Rex, adulatorum consiliis, utpote juvenis, nimis credulus, Basilicam S. Germani, quæ D prope Parisius est, satis irreverenter ingressus est : quatenus de thesauris ecclesiæ, quos ibi Childebertus Rex ad decorem domus Dei multos congregaverat, cupiditatibus et voluptatibus suis satisfaceret. Igitur præcepit Crucem auream, quæ post altare B. Vincentii Martyris locata erat, deponi, ut aurum et lapides pretiosos inde asportaret, suisque satellitibus asportata distribueret. Est enim ipsa Crux operis ac ponderis incomparabilis, gemmis exquisitissimis venustata, utpote quam dicunt de Hispaniis allatam, et in præfatam ecclesiam ex regalibus munificentiis illatam : cujus pretiosissimi donarii laudem ipsa res adhuc testatur; et dum superstes erit, ipsum opus mirificum, et auri pondus immensum testabitur. Imperante et præsente Rege deposita est, cui supererat, Crux de columna; et super tapetum unum in ecclesiæ pavimento collocata. Aderant artifices, cum suo apparatu, ex Regis edicto, deletioni crucis instantes : nec minus intererant Ecclesiæ illius Monachi condolentes, S. Vincentium et beatissimum Germanum præcipue invocantes. Monachorum alii capsulas, in quibus Sanctorum continebantur pignora, humi deposuerunt, et voce E flebili et corde suspirioso Dei misericordiam everberabant.

prohibetur diffringere Crucem auream S. Germano oblatam,

23 Huic tam execrando spectaculo aderat Stephanus, urbis prædictæ Præfectus, homo multum irreverens et infrunitus, cujus instinctu nefario rem totam aggressus erat Rex Philippus. Præsumptuosis autem conatibus, Deo gratias, confestim obstitit benignissimus Deus. Sicut enim relatum est, his qui adstabant videntibus, quædam nebula Sancta sanctorum ecclesiæ illius obnubilare visa est : Rex autem a proposito suo continuo destitit, et pavore quodam perterritus ab his temerariis ausibus de cetero se cohibuit. Ut etiam divinæ vindictæ non anceps, immo evidens daretur experimentum, Stephanus Præpositus oculorum acie statim privatus est : et quousque vixit, tali condigna redargutione multatus est. Compulsus est igitur miser in seipso recognoscere, quia consiliator adulativus, pro terreni Regis amore, consilium suum in cœlestem Regem non debuerat arroganter erigere. Lamentum itaque Monachorum versum est in gaudium : Crux quoque cum omni reverentia in statu pristino sublimata, et plebs Parisiensis ex hac Domini visione lætificata. Miraculum siquidem istud celebre habitum est, et inter multos solenniter divulgatum est. Nos autem posteris nostris id scriptum transmittimus, ad laudem et F gloriam Dei, et ad recensendam memoriam Patroni nostri beatissimi Germani, cujus precibus et meritis incessanter adjuvemur. Amen.

consilii auctore punito cæcitate.

D.P.

DE SS. NICEPHORO EPISCOPO ET MAXIMILIANO DIACONO, HUMAGI ET PETINÆ IN ISTRIA.

COMMENTARIUS CRITICUS.

De Actis S. Gerontii Ficoclensis et S. Nicephori Antiocheni, huic alterique Nicephoro fabulose aptatis.

XXVIII MAJI.

Petina, *vulgo* Pedina, *antiquis* Pitinum *seu* Pucinum, *urbs Istriæ Episcopalis sub Patriarchatu Aquileiensi et Dominio gentis Austriacæ, ab Adriatici maris littore versus Septemtrionem* XXX *milliaribus dissita est. Hanc Ferdinandus Ughellus, tomo* 5. *Italiæ sacræ, vetustissimæ esse institutionis ait, utpote a tempore Constantini Magni latent tamen nomina Episcoporum, usque ad* Ursianum, *qui (ut idem Ughellus ait) Romano Concilio sub Agathone Papa subscripsit anno* DCLXXX. *Ursiniano subjungitur* S. Nicephorus, Confessor et Episcopus hujus Sedis, cujus corpus quiescit in oppido Omagi mari-timo

Cultus probatur,

A timo, XXX M. P. Petina distante; at vero brachium habetur Petinæ. Quo tempore vixerit actaque ejus ignorantur. *Ita Ughellus columna* 451 *et sequenti. Ferrarius in Catalogo generali hoc* XXVIII *Maji*, ex Tabulis Ecclesiæ Humagensis et Petinensis *refert ista :* Humagi in Istria Sanctorum Confessorum Nicephori Episcopi et Maximiliani Diaconi Petenensium. *Citatur Vita ex tabulis et monumentis utriusque Ecclesiæ a Nicolao Manzolo Juris Consulto Justinopolitano Venetiis editi, utique in eo opusculo quod Descriptio Istriæ intitulatur, et aliorum quoque ejus regionis Sanctorum Vitas Italice collectas continet. Ipsum accepimus beneficio Joannis Ludovici Schonlebii Archidiaconi Carnioliæ inferioris, rursum tamen, composito hoc Commentariolo, ex oculis nescio quo modo evanuit. Ferrarius in Appendice ad Catalogum Sanctorum Italiæ pagina* 816 *aliquam inde historiam extraxit cum tali Annotatione :* Etsi historia hæc merito alicui suspecta videri poterit, quod nullam temporis mentionem faciens inverisimilia quædam narrare videatur, illam tamen paucis referre libuit; gratum me facturum ratus, si, ubi accurate scripta desunt, qualiacumque haberi potuerunt referantur.

Acta omittuntur:

B *Nos lectore curioso ad Manzolum et Ferrarium amandato, malumus cum Ughello, qui annis quadraginta serius scripsit, dicere*, Acta ejus, *scilicet vera*, ignorari.

2 *Etenim certum nobis est, fabulosam* S. Gerontii Ficoclensis *Vitam, de qua egimus* IX *Maji, aptatam esse* S. Nicephoro *huic; et quidem in eo præcipue quod absurdissimum illa habet, nec sine erubescentia aliqua attigimus, num.* 8 *nostri de illo Sancto Commentarii, de duabus neptibus, senem sanctum ut olim Sunamitis Davidem foventibus, miraculisque probata facti tam extravagantis innocentia; cum scilicet ad jubentis imperium silvestres anseres, e medio volatu decidentes in terram, tamquam oves agi se permiserunt; et Sancti pallium radius solis, instar perticæ, excepit. Solum ad Aquileiensem Patriarcham delata accusatio* Nicephori *dicitur, cum Gerontius legatur Romano Pontifici accusatus : et pro miraculo cervarum fœtarum, sitientibus in via præbentium ubera, quod adscribitur Gerontio ; de Nicephoro narratur, quod Aquileiam tendens*, apud Piquentum, oppidum pervetus Istriæ, signo Crucis et oratione fontem excitavit populo, maxima aquarum penuria laboranti, et opem ab eo quem virum sanctum noverant imploranti : qui fons adhuc manet multis molendinis inserviens, sacello ibidem suo

quia sumpta ex Actis S. Gerontii Ficoclensis,

addita traditione de duobus fontibus,

C nomini a Piquentinis extructo. Quod et apud Covedum haud procul a Tergestinis finibus effecit : ubi hospitatus, cum ursus mulum, quo sanctus Episcopus vehebatur, devorasset, illum jussit ad se a duabus virginibus suis neptibus adduci; quibus jubentibus ut ad Episcopum veniret, paruit illico; et sibi ab Episcopo imperata faciens, sarcinulas a mulo portari solitas sibi impositas portavit, Episcopum sequens..... Cum autem Sanctus Petinam rediret, apud Humagum, una cum Maximiliano Diacono, ægrotans brevi vita excessit uterque, quorum corpora Humagi adhuc asservantur : agiturque dies festus ibi et Petinæ, ubi S. Nicephori manus habetur, V Kal. Junii. *Ita ille ex ea Vita, quam (ut dixi) apparet sumptam esse ex Vita S. Gerontii, additis propriis nonnullis de* S. Nicephoro *traditionibus, quarum monumentum sint prædicti duo fontes, certissimi testes popularis traditionis de sanctitate ejus, cui illi adscribuntur. Est autem* Piquentum, *in tabulis* Pinguentum, *distatque Petina in Boream* p. m. XV, *et terrestri longioris circuitus itinere Aquileiam petenti transeundum fuit, uti et* Fines Tergestini, *juxta quos requirendum* Covedum *tabulæ non exprimunt. Ast quomodocumque Aquileiam iverit aliquando Sanctus, mari videtur rediisse, cum obiit* Humagi *maritimo oppido, nihil plus Aquileia distanti quam Petini.* D

et morte apud Humagum:

AUCTORE D. P.

3 *Quod autem Humagenses aut Pertinenses, destituti veris propriisque Actis hujus sui Patroni, permiserint sibi imponi Gerontiana illa, accepta Ficoclis, in opposito Adriatici littore sitis, minus mirabitur; qui viderit Ferrarium ad* XXX *Decembris pag.* 812 *agere* de S. Nicephoro Martyre Patrono Petinensi, *tamquam diverso*, ex monumentis Ecclesiæ Petinensis et Historia Manzoli *prænominati, adducta simili epitome eorum quæ* IX *Februarii dedimus de Nicephoro et Sapritio, quorum hic condonare offensam alteri nolens, martyrii quoque palmam abjectam e manibus alteri suscipiendam reliquit. Proponuntur autem ista a Ferrario sub hac dumtaxat varietate, quod quæ* Antiochiæ *gesta sunt, sub iisdem Imperatoribus Valeriano et Gallieno, transferantur* Sablonicum, *nulli veterum notam urbem. Addunt deinde Petinenses, quod* Corpus a Christianis honorifice sepultum, postea Constantinus Magnus navi imponens, cum luminibus et Clericis comitantibus, ibi basilicam quæ Cathedralis esset ædificari jussit, ubi corpus Martyris, nave E sua sponte impellentibus ventis delata, conquievisset. Quæ cum ad Liburniæ et Istriæ littora appulsa esset, Petinamque, tunc Pentapolim dictam, adverso flumine sacra pignora deportasset: ibi Ecclesia Episcopo donata extructa fuit, in qua S. Nicephori corpus adhæc usque tempora asservatur et colitur. Is enim non illius urbis tantum, sed et totius diœcesis Tutelaris est et Patronus. *Ita claudit suam epitomen Ferrarius, in Annotatione subjuncta similiter agnoscens*, nonnulla emendatione egere *oblata sibi Acta ; ipsisque Petinensibus probandam relinquens*, tantam sui Episcopatus vetustatem, cum de re nihil apud graves auctores *legatur. Paulo ante, id est pag.* 811, *egerat idem Ferrarius de eodem Sancto, excusans* Acta nondum vidisse : *sed ibi addit, quod idem qui Petinæ, etiam* in Aquilejensi, Ecclesia et tota illius diœcesi celebratur, et in ejusdem Ecclesiæ tabulis adnotatur, XXX Decembris *honorari solitus.*

sicut Acta S. Nicephori M. Antiocheni,

aptata sunt alteri Petinenensium Patrono,

4 *Duos* Nicephoros *a Petinensibus coli, et quidem ambos ut Patronos, alterum Episcopum hoc* XXVIII *Maji, alterum Martyrem in fine anni, si debemus credere ; poterimus etiam per conjecturam opinari,* F *eorum alterum (incertum quo tempore vel quomodo) passum fuisse Martyrium* Sabionæ, *in Comitatu Tirolensi, Rhœtiæ urbe, olim Episcopali sub Patriarcha Aquileiensi prope Brixinam, quæ ei in Titulo successit; cujus deinde corpus vel flumine Æsoco in Athesim profluente mersum, atque ab hoc in Adriaticum mare deportatum, ad Istriæ littora delatum fuerit; vel potius, cessante persecutione, navi devectum sit ; sed Actis deficientibus aptata ei fuisse Acta Nicephori Antiocheni. Quidquid sit, apparet satis hoc exemplo, Istrios parum habuisse explorata, quæ de suis Sanctis nimium leviter credenda assumpserunt : de quibus proinde nihil haberemus dicendum, nisi, quam sunt incerta omnia reliqua, tam contra certus esset cultus, uti jam ostendimus. Exspectamus tamen pro* IX *Januarii, vel* XXX *Decembris, ut aliquis certiores nos inde faciat, Sanctorum ejusdem nominis Patronorum duorum corpora diversa revera haberi colique : merito enim formidamus, ne hic aliquid lateat confusionis. Optamus etiam de corpore* S. Maximiliani *aliquid distinctius edoceri, si fieri id possit.*

fortassis Sabiona advecto.

DE SANCTO NICETA

G. H.

EPISCOPO CHALCEDONENSI IN BITHYNIA.

SYLLOGE HISTORICA.

De ejus cultu apud Græcos, Actorum defectu, et Sedis tempore per conjecturam.

XXVIII Maji.

Chalcedon, *urbs antiquæ Bithyniæ, ex adverso Byzantii seu Constantinopolis in ora Bosphori interfluentis, celebris cultu S. Euphemiæ Virginis et Martyris, celebrior evasit Concilio quarto Œcumenico ibidem habito; in quo, quantum ad honorem, Metropolis habita fuit; licet alioqui Episcopi manserint subditi Metropolitæ Nicomediensi. Inter hos unicum dumtaxat Sanctis annumeratum hactenus reperimus* Nicetam, *de quo hic agimus : et cujus* Certamen *etiam recolitur ex MS. Arabo-Ægyptio Martyrologio apud Maronitas, utpote Græcorum in hoc ritum* B *secutos. Extat Venetiis anno* MDCIII *recusum Typicon, secundum Ordinem et consuetudinem sacratæ apud Hierosolymitanos Lauræ S. Sabbæ, observatum in reliquis ibidem monasteriis et aliis quocumque loco Ecclesiis Dei. In hoc Typico ad singulos dies unus, aut subinde duo Sancti proponuntur, et in nonnullis indicantur propria quædam; dum autem talia non suggeruntur, patet assumenda quæ de Communi Sanctorum habentur. In eo autem Typico ad hunc* XXVIII *Maji ista leguntur :* Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νικήτα, Ἐπισκόπου χαλκηδόνος. καὶ τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἑλλαδίου. Sancti Patris nostri Nicetæ Episcopi Chalcedonis, et sancti Hiero-Martyris Helladii. *Hæc eadem leguntur in Horologio Græco Venetiis sub annum* MDCVII *excuso, et aliis Menologiis :* S. Helladii, *memoria etiam celebratur in nonnullorum fastis hoc die; sed cum Menæis et Anthologio novo aliisque, retulimus illum ad diem præcedentem* XXVII *Maji.*

Memoria in Typico S. Sabæ

et apud Genebrardum

2 *Gilbertus Genebrardus, Theologus Parisiensis, et Hebraicarum litterarum Professor Regius, suis scriptis orbi notissimus, ante Psalmos Davidicos a se illustratos præposuit* quatuor Kalendaria, Hebræorum, Syrorum, Græcorum, et Romanum : Ut, *inquit,* contra Novatores, in Divorum festis celebrandis concordiam Ecclesiarum liceat conspicere. *Præfatur autem quod* Kalendarium Græcorum totius anni, quod Me- C nologium vocant, contineat memorias Sanctorum, quos Græci quotannis, diebus anniversariis celebrant. *Illud autem Menologium interpretatus est dictus Genebrardus, in quo, ad hunc* VIII *Maji, ista solum verba leguntur :* Nicetas Episcopus Chalcedonensis. *Joannes Molanus, in suo Auctario ad Usuardum, ad Sanctos a se appositos litteras adjungit, ut indicetur lectori unde illos desumpserit : ubi* littera G significat commemorationes Sanctorum totius anni, prout eæ cum eorumdem Sanctorum deprecationibus habentur in Menologio Græco. *Inde ergo Molanus ad hunc diem ista habet :* Die vigesima octava sancti Patris Nicetæ, et sancti Hieromartyris Helladii. *In his omnibus primum auctoritatis gradum obtinet Typicon S. Sabæ; quamvis id quod nunc sub eo habemus nomine sæpius auctum fuerit, sicut Breviarium et Missale Mediolanense, dicitur usurpari* secundum consuetudinem *aut* juxta morem S. Ambrosii ; *et sicut* E *Breviarium antiquum Toletanum, vulgo* S. Isidori seu Mosarabe *appellatur, etiam postquam illud jussu Francisci Ximenes Archiepiscopi auctum et excusum est. Ista etiam mutatione et interpolatione non obstante, probatur, quod saltem quando scripti sunt Codices, unde accepta est impressio Typici, ejusmodi cultus invaluerit et obtinuerit in Palæstina, atque adeo ante aliquammulta secula.*

atque Molanum.

3 *Quæri tamen haud immerito poterit, quomodo* S. Nicetæ *mentio non habeatur in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, et aliis Menæis inde desumptis, cum tam vicina illi fuerit urbs Chalcedonensis. Videtur autem responderi posse, quod forsitan* S. Nicetas, *suscepta peregrinatione ad loca Sancta, ibi in aliquo monasterio privatus vixerit, ac diem suum sancte obierit, et miraculis patratis coli publice cœperit, Chalcedonensibus interim nihil de eo requirendo solicitis; quippe qui ipso discedente, vel etiam suo se gradu abdicante, alium elegerint, nec porro curaverint de eo quidquam discere : præsertim cum nulla ejus Vita scripta extaret, quæ nomen illius celebre faceret extra Terram sanctam; sicut in simili casu accidisset* S. Joanni Silentiario, *ex Episcopo Coloniensi in Armenia Lauræ S. Sabæ Monacho, nisi Vitam Cyrillus scripsisset quam illustravimus* XIII *Maji. Ceterum ex illo ipso defectu Vitæ, ducimus suspicionem, quod non* F *admodum antiquus hic Sanctus fuerit; sed forsitan Iconomachorum tempore, pertæsus turbatissimi suæ Ecclesiæ status, in Palæstinam se contulerit; quando istic quoque collabebatur res Christiana, invalescentibus magis magisque Saracenis, et civitates ac loca omnia munita in Oriente tenentibus : et sic liceret illum referre ad seculum* VIII *vel* IX.

Fortassis in Terra sancta obiit,

sec. 8 vel 9.

DE S. WILLELMO DUCE

D. P.

POSTEA MONACHO GELLONENSI IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Vitæ et miraculorum Actis, cultu diebus variis, et Reliquiis ejusdem Sancti.

CIRCA DCCCXII.

Gellonense monasterium S. Willelmo.

Gellonense monasterium, *in Vita Ludovici Pii minus recte* Galunæ *vocitatum, Septimaniam sive Occitaniam, aut barbaro (ut jam loquimur) hujus ævi vocabulo Langedociam pertinet; situm inter excelsa montium juga, in* valle Gellonis *ad Araurarim fluvium; medio fere itinere inter urbes Episcopales Montem-pessulanum et Lutevam Fundatorem illud agnoscit* S. Willelmum Ducem, *sive*

A *sive ut ipsius ævo potius vocabant* Comitem, *et postea ibidem* Monachum, *a quo modo* monasterium S. Willelmi de deserto *solet appellari. Acta ejus ex MS. istius Cœnobii, a Fr. Georgio Grandroguamio Infirmario transcripta, submisit nobis anno* MDCXLVI *Tolosa R. P. Petrus Possinus, ex tunc studiorum nostrorum fautor et adjutor strenuus, sed utriusque nonnulla desunt. Eadem Acta, sed absque miraculis, habemus scripta in insigni codice nostro mensis Maji, item in codicibus MSS. Trevirensi monasterii S. Maximini, Claremarescano diœcesis Audomaropolitanæ, ac Dunensi jam Brugis constituto, utroque Ordinis Cisterciensis: in cujus archimonasterio ipsa quoque reperimus, sed non descripsimus. Habemus eadem, sed contracta, ex codice MS. Rubeæ-vallis prope Bruxellas, cum Titulo* Comitis Hannoniæ, *per nescio quem errorem ipsi affictо a Collectore Gillemanno. Item in MS. Bodecensi diœcesis Paderbornensis, æque ac illud Ordinis Canonicorum Regularium, et MS. Ultrajectino ecclesiæ S. Salvatoris. Denique contulimus ipsa cum editione Augustana anni* MDCXI, *et Parisiensi anni* MDCLXXVII. *Priorem editionem curavit Carolus Stengelius, subjungens ei Vitam S. Willelmi Hirsaugiensis,* B IV *Nonas Julii beato fine perfuncti: posteriorem inseruerunt Actis Sanctorum Ordinis Benedictini, hujusque seculi quarti parti primæ, diligentissimi Acherius et Mabilio.*

Vita ex variis MSS.

et editis libris,

2 *At* quis fuerit scriptor, *inquit Mabilio,* Vitæ S. Willelmi, quove tempore vixerit, certo definire non possum. Auctorem sane gravem, quisquis tandem ille sit, constat fuisse, et libellum hunc cudisse ante seculum XI; imo, ut verisimile est, haud longe post Willelmi obitum, cujus res gestas, quasi testis oculatus, commemorat. *Hæc Mabilio. Verum nisi multum aberramus, unum eumdemque censemus auctorem Vitæ et miraculorum, quæ hactenus inedita infra damus; in quibus narratur* S. Fulcranni Episcopi Lutevensis adventus ad tumulum S. Willelmi, *et ipse appellatur* Sanctus, *atque* gratia curationum et virtute miraculorum opinatissimus, *uti latius* XIII *Februarii, deduximus ad ipsius S. Fulcranni Vitam, ubi diximus eum circa annum* MVI *ex hac vita migrasse; proinde non videtur hæc Vita cum miraculis potuisse scribi, nisi saltem seculo* XI *jam aliquo usque fluente. Non dubitamus interim, quin plures antea* S. Willelmi *gesta descripserint, quorum narrationibus hic Auctor usus sit. Harum una potest censeri caput* VI *Vitæ S.* C *Benedicti Abbatis Anianæ et Indæ, a nobis ad* XII *Februarii prolatæ: cui* S. Willelmus *in charta infra relata subjecit suum monasterium, et illud compendium ideo ante alia Acta proferimus, quod Auctor Ardo discipulus S. Benedicti potuerit etiam* S. Willelmum *certius cognovisse. Aliud compendium, sed ex hisce Actis contractum, habuit Ordericus Vitalis in sua historia Ecclesiastica, ad annum usque* MCXLI *deducta, lib.* 6 *ad annum* MLXVI, *ubi;* Quia de S. Guillelmo, *inquit,* nobis incidit mentio, libet vitam ejus breviter hic inserere. Novi quod ipsa raro invenitur in hac provincia, et nonnullis placebit de tali viro relatio veridica. Hanc enim Antonius Guentoniensis Monachus nuper detulit, et nobis eam videre desiderantibus ostendit. Vulgo canitur a joculatoribus de illo cantilena, sed jure præferenda est relatio authentica: quæ a religiosis doctoribus solerter est edita, et a studiosis lectoribus reverenter lecta est in communi Fratrum audientia. Verum quia portitor festinabat abire, et brumale gelu me prohibebat scribere; sinceram abbreviationem, sicut tabellis tradidi compendiose, sic nunc satagam membranæ summatim commendare, et audacis Marchisi famam propalare. *Hæc Ordericus, apud quem subjectum Vitæ compendium videri potest. Jocularia autem ab illo indicata, vulgo* Romancias, *profert Catellus et*

ab auctore gravi

XI seculo scripta:

compendia in Vita S. Benedicti Anianensis

et apud Ordericum Vitalem,

et alios.

D *explodit ut fabulosa lib.* 5 *historiæ Comitum Tolosanorum cap.* 6. *Aliud compendium edidit Petrus de Natalibus lib.* 5 *cap.* 61. *Aliud MS. Colonia submissum fuit. Aliud Arnoldus Rayssius in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii Joannis Molani: quod (sed Hagiologio Molani citato) recudit, nonnullis erroribus emendatis, Joannes Plantavitius de la Pause Episcopus Lodovensis in Chronologia Præsulum Lodovensium pag.* 25, *vir eruditissimus, a cujus calamo habemus Thesaurum Synonymicum Hebraico-Chaldaico-Rabinicum, item Florilegium Rabinicum-Biblicum. Demum et aliud compendium sive Epitomen habetur in Viola Sanctorum, Hagenoæ anno* MDVIII *excusa.*

AUCTORE G. H.

3 *Plura de viri Sancti miraculis, deque corporis ejus statu ac veneratione præsenti discere cupientes, iterum recurrimus ad prælaudatum Possinum, Roma in istas partes opportune regressum. Hic primum quidem, ex vetusto Gellonensis monasterii MS. libellum quemdam miraculorum impetravit; deinde recentis inventionis translationisque historiam, ibidem conscriptam Gallica lingua, ad nos misit. Et hanc quidem Latine redditum in fine ponimus; istum vero, ex codice duobus foliis evulsis lacero, imperfectum haberi cum doleremus;* E *opportune affertur Benedictini seculi* IV *pars altera, in eaque* libellus de miraculis S. Willelmi, Ducis ac Monachi Gellonensis, Auctore Monacho Gellonensi Anonymo, ex MS. Eixiensi; *vulgo* Eyssez *dicitur, diœcesis Aginnensis, non longe ab Oldo fluvio monasterium, leucis circiter quinquaginta distans Gellone. Hujus MS. stylus, aliquanto cultior Gellonensi, ostendit ipsum esse posterius: quare originaria simplicitate servata qua licet, ex isto solum supplebimus defectus et lacunas primigenii operis.*

Libellus miraculorum ex duplici MS.

4 *Ad inventionem quod attinet, ea omnino præter spem accidit. Cum enim sub annum* MDLXVIII *extremam ruinam monasterio suo sacrisque omnibus formidarent Monachi Gellonenses, volentes sui Fundatoris corpus in tutum subducere, in marmoreo ejus tumulo paucos duntaxat cineres ex priori elevatione reliquos repererunt, collegeruntque: quos post annos circiter septuaginta sub altari reposuerunt: cujus rei testis supra laudatus Plantavitius, in dicta Chronologia Præsulum Lodovensium pag.* 28 *ista habet:* Cineres S. Willelmi, dum nuperrime monasterium illud in visitatione nostra diœcesana ex officio lustraremus, in urna marmorea inclusos, et a septuaginta vel circiter annis, ne in sacrilegas hæreticorum manus inciderent, e monumento ejus, quod pone majus altare F miræ structuræ adhuc hodie visitur, eductos, sub unius altaris marmorea tabula fragrantissimum odorem spirantes, comperimus; et universo populo, conspiciendos simul atque debito cultu venerandos, exhibuimus. In cujus rei memoriam testimoniales litteras, manu nostra firmatas sigilloque nostro obfirmatas, et pyxide ferrea inclusas, Procuratore nostro fiscale hoc ita requirente, dicto monasterio concessimus; sacrasque Reliquias in eodem loco reposuimus, una cum dictis litteris testimonialibus; usquequo religiosissimi Congregationis S. Mauri Monachi, brevi in illud monasterium inducendi, illas in argentea capsa recondere valeant: quod ad majorem Dei et tam mirabilis Sancti gloriam piorumque consolationem speramus. *Hæc Plantavitius Episcopus Lodovensis, qui præfuit dictæ Ecclesiæ ab anno* MDCXXV, *tunc in ecclesia S. Ludovici domus Professæ Societatis Jesu Parisiis inauguratus, usque ad annum* MDCLXI, *quo* XXVIII *Maji in festo Pentecostes vita est functus. Præter cineres nihilominus habebatur* in scrinio argenteo deaurato, radius brachii deauratus miræ magnitudinis, *reservatus utique ex priori ad locum Monachis ignotum Translatione, ut scribit Mabilio, in Appendice ad Vitam: qui etiam ejusdem Translationis memoriam, ut factæ* anno MCXXXVIII,

et historia Inventionis ex Gallico,

post solos cineres olim repertos et recens translatos

III

A III Nonas Martii, *reperemt in Martyrologio Gellonensi.*

AUCTORE G. H.

Verum cum anno MDCLXXIX *mense Septembri, incumberetur altari principi ad absidem removendo, inventus est qui in desperatis jam habebatur thesaurus, modo infra explicando.*

Altare ei erectum,

5 *Cultus antiquus* S. Willelmi *colligitur ex altari, in honorem ejus ad dexterum latus majoris aræ collocato, et ex tabula e pario lapide eximio exarata, ubi et sepulcrum ejusdem Sancti pone dictum altare cum egregiis iconibus constitutum, et sacrâ ejus memoria ita celebratur in vetusto Martyrologio Gellonensi :* V Kalendas Junii, apud Gallonem in territorio Lutevensi depositio B. Guilelmi, Monachi et Confessoris, quondam clarissimi Consulis Palatini. *Imo ejus festum duplici ritu celebratur in diœcesi Lutevensi et Biterrensi : et in Martyrologio Brivatensi ejus* depositio *memoratur : uti etiam in MS. Florario, et apud Grevenum, Maurolycum, Galesinium, Canisium ; et in fastis monasticis Wionis, Dorganii, Menardi, Bucelini. Ast* Idibus Augusti *apud Gellonenses legitur,* Dedicatio altaris sanctissimi Guillhelmi de Gellonensi monasterio, quæ facta est ab Amato sanctæ Romanæ Ecclesiæ Legato, anno MLXXVI a Domini nativitate.

memoria in Fastis 28 Maji,

23 Augusti,

B

5 Februarii,

At pridie Nonas Februarii celebratur aliqua Translatio corporis S. Guillelmi Confessoris Christi : *quæ forsan censeri debet prima corporis elevatio, ex humili sepulcro in marmoream tumbam. Porro cum Garsendis nobilis femina, anno* MXXIX, *monasterio Gellonensi ecclesiam S. Petri de Salve obtulisset,* Gausfredus Abbas, sumpto secum vexillo Crucis et S. Guillelmi gleba, cum conventu fidelium Monachorum, Clericorum, Militum, Laicorum... locum adivit, ut sit cella monasterii Gallonensis in perpetuum, *quemadmodum exponitur apud Mabilionem. Pridie etiam seu potius* III *Nonas Martii signatur supra indicata* Translatio corporis sanctissimi Confessoris Christi, anno MCXXXVIII, per manus Domni Ugonis Albiensis Episcopi, et Raimundi Abbatis Gellonensis, et Raimundi Nantensis Abbatis, temporibus Innocentii Papæ secundi, regnante Ludovico Rege *Septimo seu Juniore.*

5 Martii.

6 *Sub hoc Pontifice et Rege floruit Ordericus Vitalis, qui libro 6 supra indicato ista in commendationem loci scribit :* Venerabile cœnobium illic usque in hodiernum diem perseverat, et ingens Monachorum exercitus Domino Deo Sabaoth cum ingenti tripudio militat, atque meritis S. Guillelmi ex illustri Milite religiosi Monachi, turba infirmantium convalescens exultat in Christo Jesu, qui omnes sibi adhærentes glorificat. *Erat jam ab anno circiter nonagesimo supra millesimum dicta Abbatia, decreto Urbani Papæ II, ditioni Anianensium subducta ; et deinde litteris Callisti II et Alexandri III, Romanæ Sedi immediate subjecta : et ipsa Episcopalem jurisdictionem exercet in totam vallem Gellonensem, atque oppidum monasterio adjunctum, nec non in duas ibidem ecclesias parochiales S. Bartholomæi et S. Laurentii : imo eidem subsunt Eremitæ, in præruptis montium jugis simul degentes, quibus a Benedicto Papa data facultas ædiculæ construendæ per litteras, anno* MCCCXXXVI *Idibus Septembris Avenione signatas.*

Virtus in ægris sanandis.

C

VITÆ COMPENDIUM

Ex Vita S. Benedicti Anianensis, Scripta ab Ardone discipulo,

et edita ad diem XII *Februarii.*

Guillelmus Comes, qui in aula Imperatoris præ cunctis clarior erat, tanto dilectionis affectu B. Benedicto deinceps adhæsit, ut seculi dignitatibus despectis, hunc ducem viæ salutaris eligeret, qua pertingere posset ad Christum : acceptaque tandem convertendi licentia, magnis cum muneribus auri argentique, ac pretiosarum vestium speciebus, subsequitur venerabilem virum. Nec moram inde ponendi comam fieri passus est, quin potius die Natalis Apostolorum Petri et Pauli, auro textis depositis vestibus, Christicolarum induit habitum, sese Cœlicolarum adscisci numero quantocius congaudens. Vallis vero a beati viri Benedicti monasterio ferme quatuor distat millibus, cui nomen est Gellonis : in qua construere præfatus Comes, in dignitate adhuc seculi positus, cellam jusserat : illic se vitæ suæ tempore Christo tradidit serviturum. Et quoniam nobilibus natalibus ortus, nobiliorem se fieri Christi amplectendo pauperiem studuit ; et summum, quem genuino perceperat, pro Christo abjecit honorem ; ratum puto, si de piis conversationis ejus actibus pro nescientibus pandam. Etenim in cellam præfatam venerabilis Pater Benedictus suos jam posuerat Monachos : quorum exemplo imbutus, infra paucos dies, eos a quibus edoctus est, virtutibus antecelluit. Adjuvantibus quoque eum filiis, quos suis Comitatibus præfecerat, Comitibusque vicinis, ad perfectam fabricam monasterii, quam cœperat, cito deduxit. Qui locus ita secretus est, ut solitudinem non desideret habitator : cingitur denique nubiferis undique montibus, neque cuiquam illic accessus est, nisi quem ultroneus orandi causa deduxit animus : tanta vero amœnitate est perfusus, ut si Deo servire decreverit, aliorum non desideret loca : siquidem adsunt vineæ, quas præfatus vir plantare præcepit, hortorum quoque copia, variis stipata diversarum generibus arborum. Possessiones acquisivit plurimas : petenti siquidem eo Serenissimus Rex Ludovicus spatioso hoc dilatavit termino, de fiscis suis ad laborandum concedens loca : vestes sacras perplurimas dedit, calices argenteos aureosque et offertoria præparavit, libros secum perplures attulit, altaria auro argentoque vestivit. In hanc nempe ingressus cellam totum se dedicavit Christo, nihil mundanæ pompæ relinquens vestigii. Tantæ autem deinceps humilitatis fuit, ut rarus aut nullus ex Monachis ita flecti posset, dum obviare contingeret, ut ab eo humilitate non vinceretur. Vidimus sæpe eum cædentem asinum suum, flasconem vini in stratorio deferre, eumque super insedentem, calicem in terga humeris vehentem, nostri monasterii Fratribus tempore messis ad refocillandum sitim eorum occurrere. In vigiliis quoque ita pervigil erat, ut vinceret cunctos. In pistrino, nisi occupatio aliqua præpediret aut ægritudo tardaret, propriis operabatur manibus. Coquinam vice sua complebat ; in habitu summæ humilitatis assumpserat formam ; jejunii amator exstitit, orationibus instans, compunctioni continuus : vixque corpus Christi poterat percipere, priusquam lacrymarum ejus in terram decurrerent guttæ. Lectuli quoque duritiem avide expetebat ; sed propter ejus invaletudinem Benedictus Pater culcitram, eo nolente licet, substerni fecit. Aiunt nonnulli, quia se sæpe pro Christi amore flagellis cædi, nullo alio præter eum qui aderat conscio, jussit. Mediis fere noctibus, glacialibus profusus rigoribus, uno perraro tectus tegmine, sæpe in oratorio, quod in honorem sancti Michaelis construxerat, soli Deo notus, vacans orationibus stabat. His aliisque virtutum fructibus intra exiguos stipatus annos, imminere sibi diem mortis cognoscens, cunctis monasteriis in regno Domini Caroli pene sitis per scripturam notum fieri jussit, se ab hoc jam seculo migrasse : sicque deinceps copias virtutum reportans, Christo vocante migravit e mundo.

D

Conversus a B. Benedicto Abb. Anianæ.

ex Comite Monachus Gellonensis,

E

omni virtute excellit,

F

sui præsertim despectu,

et pie obit.

VITA

VITA

Auctore gravi, seculo Christi XI scripta.

Ex variis MSS. et duplici editione.

PROLOGUS.

Auctor Spiritum sanctum invocans,

Ad summam Dei gloriam et laudem, de B. Willelmi vita laudabili sancta conversione atque conversatione tractaturi, sancti Spiritus gratiam, qui etiam in rebus minimis implorandus est, invocamus: ut qui eum in contemptu seculi, in sui ipsius abnegatione prævenit et secutus est; ipse nos quoque in hac retractatione prævenire dignetur ac subsequi, et efficiat idoneos tantæ historiæ relatores. Nihil enim dignum dicitur sine eo, neque etiam ipse sine se invocatur, cujus nimirum dona sunt, si quis mereatur Omnipotentis opera denuntiare, et ipsum in Sanctis suis magnificare Deum, et primum quidem hunc Dei dilectum, exemplar nobis et speculum proponamus, et formam in eo Apostolicam et vitam in B terris Angelicam veneremur; atque, in quantum possibile est, boni æmulatores idipsum imitamur. Cum enim magnum sit et valde bonum, Sanctorum merita prædicare et extollere virtutes; ipsas utique virtutes ambire, atque imitando acquirere revera optimum est et præcellens. Utrumque tamen et cœlitus datur, et divinitus inspiratur: illiusque administratio est gratis, qui gratiarum distributor dat ex eis quibus vult, et dividit singulis prout vult.

excusat omitti bellica Willelmi facta.

3 Nunc igitur quæ ad communem ædificationem pertinent, quæque devotis auditorum animis prodesse ad imitationem possunt, de vita et meritis tanti Ducis tamque gloriosi Principis, aggrediamur: cetera quæ mundi fuerunt, gesta videlicet fortia, ad terrenam dignitatem atque ad secularem militiam pertinentia, quamvis inclita ac relatu digna in memoria æterna, nos tamen silentio præterire decrevimus, gestis tantum spiritualibus ex parte recitandis calamum applicantes. Quæ enim regna et quæ provinciæ, quæ gentes, quæ urbes, Willelmi Ducis potentiam non loquuntur, virtutem animi, corporis vires, gloriosos belli studio et frequentia triumphos? Qui chori juvenum, qui conventus populorum, præcipue militum ac nobilium virorum, quæ vigiliæ C Sanctorum, dulce non resonant, et modulatis vocibus decantant, qualis et quantus fuerit, quamque victoriose barbaros domuit et expugnavit; quanta ab eis pertulit, quanta intulit; ac demum de cunctis regnis Francorum finibus crebro victos et refugas perturbavit et expulit? Hæc enim omnia et multiplex vitæ ejus *a* historia cum adhuc ubique pene terrarum notissima habeantur, nec modo ad hanc descriptionem pertinere necessario videantur: jam nunc ad ea quæ religio beati Viri et sanctitas expostulat, manus laborare, incipiat et calamus; de ortu ejus et generis nobilitate, quod de magnis sanctisque Viris plerumque requiritur, breviter prænotando.

ANNOTATIO D. P.

a *Catellus in Memoriis historicis Occitaniæ, lib.* 4 *pag.* 549, *veterum antiquissimi idiomatis ægreque intelligibilis Romanciam MS. ubi contineantur Acta* Guilielmi Curti-naris (*hoc enim cognominentum sibi assumpsisse ibidem dicitur, in memoriam duelli contra æmulum Cursoldum depugnati, quo nasus ei delibatus fuit et extrema sui parte mutilatus. Ingens autem ita esse volumen, in plures distinctum libros, quorum uni titulus sit* Carrucatio Nemausensis; *propter captam Nemausum, per stratagema carrucarum doliis milite* D *fartis onustarum: cujus libri principium dedimus in Addendis ad Chronologiam Patriarcharum Hierosolymitanorum sub fine. Plura fragmenta deinde profert idem Catellus, ubi de gestis illius ex professo agere incipit, pag.* 567, *in quibus ipse* Guilliemus *natus dicitur* Narbonæ, *patrem habuisse* Aimericum Seniorem, *cognomine* Barbatum, *matrem* Ermengardim, sororem Bonifacii Regis Papiensis *id est Longobardiæ; fratres* Bernardum de Breban, Guarinum d'Auseaume, Guibertum d'Audernas, et Aimericum; *Sorores* Blancam, *Ludovico Pio nuptam: tunc Gualteri Tolosani matrem, aliasque duas innominatas; uxorem,* Orablam, *Arausionensis Principis filiam, bello captam, quam in baptismo fecerit appellari* Guiboram. *Ceterum cum ex Francorum historiis constet* Desiderium, *ultimum Longobardorum Regem* Aytulfo *successisse; et Ludovico Pio uxores fuisse, primam* Ermengardim, *secundam* Juditham; *appareat nihil fidei historicæ subesse Romanciæ isti: sicut nec subesse potest expeditioni illi, quam idem* Guilielmus *jam Monachus, resumptis tantisper armis, suscepisset ad liberandos obsidione Parisios, quo adveniens Saracenorum Ducem* E *Isorem, Conimbricæ Regem, singulari certamine superaverit. Quapropter nobis operæ pretium non est visum, Codicem illum MS. requirere; de Francica tamen veteri lingua fortassis non male mereretur, qui ejusmodi poemata proferret in lucem, usitatioris nunc linguæ paraphrasi e latere adjecta.*

EX MSS.

CAPUT I.

Vita Sancti in seculo, militia contra Saracenos, monasterii fundatio, Sororum oblatio.

Stirpe prænobilis et recte educatus,

Inclitæ *a* laudis ac perennis memoriæ Pippini Regis tempore, natus est B. Willelmus de præclara Francorum progenie, ex patre videlicet nobili magnoque *b* Consule, *c* Theoderico nomine, cujus mater æque generosa et nobilissima Comitissa dicta est *d* Aldana: ambo quidem de summis Franciæ Principibus, Consules ex Consulibus, vita quoque et moribus placentes Deo et hominibus. Cum ergo essent tales, et veræ divinitatis religiosi cultores, puerum a Deo susceptum cum omni diligentia nutriunt, eumque disciplinis liberalibus tradunt, et specialiter informari et erudiri faciunt. Eruditum vero litteris divinis ac diversis Philosophorum doctrinis, parentes ejus, ut F erat moris fieri de Principum filiis, nihilo minus instruunt fortioribus studiis atque exercitiis militiæ secularis.

in aula Caroli honoratur,

velut unus ex præcipuis Regis ministris,

4 Deinde cum cum jam Pippinus Rex ex hac luce *e* migrasset, et filius ejus Carolus, qui dictus est Magnus et gloriosus, in throno regni resedisset: inclitus adolescens commendatus est ei a parentibus, ut Regi semper adstaret; et in palatio, ut par erat, militaret. Cumque in aula Regia irreprehensibiliter et laudabiliter se haberet, et Regi esset acceptus, et exercitui placeret; nullius tamen movebatur invidia, necquisquam adversus eum movebatur injuria. Siquidem Willelmi nomen jam celebre habebatur, et de sibi a Deo data fortitudine, de corporis ejus perpulchra magnitudine, de magnanimitate, deque morum ejus bene per cuncta composita qualitate, fama inclita ubique loquebatur. Igitur Willelmus commendatus a patre, stat ante Regis conspectum, suscipit nomen Consulis et Consulatum, in rebus bellicis primæ cohortis sortitur principatum. Regiis principaliter adhibetur consiliis, tractat strenue cum Rege de regni negotiis, do militia et armis; fit Pater patriæ, reipublicæ defensor; pro pace vigilat, in bellis laborat; fovet cives, hostes expugnat; cunctis in arcto positis, in angustiis constitutis

Ex MSS.

A stitutis compatienter subvenit, et pro quibus res exigit apud Regem intervenit. Regis vero hæc erat intentio et cura præcipua, Christi gloriam quærere, et super omnes gentes Christiani nominis elevare triumphum: quod et fecit Deo cooperante in omnibus, et Willelmo cum aliis Ducibus consilio et virtute opem sibi ferentibus. Sic enim eorum muniebatur studiis et honestis consiliis, et præcipue Willelmi innitebatur brachiis, ac si thronus aureus, qui columnis fulcitur argenteis. Willelmus Regi aderat a dextris et a sinistris, ipse quidem in prosperis pariter et in adversis.

adversus Saracenos Dux constitutus in Aquitania,

5 In diebus illis Saraceni pariter conglobati magnum valde et inopinabilem producunt exercitum: montes Pyrenæos transeunt, et una omnes conspiratione ad has partes Aquitaniæ, Provinciæ ac Septimaniæ properant, confinia scilicet Christianorum. Regnum irrumpunt Caroli, dant *f* infinitas de Christianis strages; victores existunt, spolia diripiunt, captosque ducunt strictis funibus captivos, præoccupant totam longe lateque terram, quasi jure perpetuo possidendam. Nuntiatur hoc Christianissimo Regi, neque enim complacet illi. Audito hoc nuntio, ipsum Christi nomen fidelis invocat, moxque suæ virtutis Principes et Consiliarios more regio convocat, et quid facto ad talia opus sit eos consulit, et ipse inde cum eis attente et solicite tractat. Omnes per Dei providentiam in unam concordant sententiam, ut scilicet Comes Willelmus, armis inclitus, bello victoriosus, militiæ Gallicanæ studiis gloriosus, ad hoc opus eligatur, et ipse cum suis legionibus contra barbaros concite dirigatur. Adjudicatur etiam conclamante exercitu, ut totius Aquitaniæ, quoniam dignus est, investiatur Ducatu *g*, et de Consule sublimetur in Ducem. Non differt Carolus consilii effectum, statimque Willelmum manu tenet ac promovet. Ergo Willelmus Comitis et Ducis gloria sublimatus, fit inter Principes primus, ipse secundus a Rege, suscipit legationem, nec laborem recusat, mittitur contra barbaros.

6 Itaque Willelmus Dux salutatus a Carolo, et ipse pio Domino benignum vale faciens, procedit, fortem et electum producit exercitum; itaque Septimaniam ingressus, transito quoque *h* Rhodano, ad urbem concitus Arausicam agmina disponit et castra (quam illi Hispani cum suo Theobaldo jampridem occupaverant) ipsam facile ac brevi cæsis atque fugatis eripit invasoribus, licet postea et in ea et pro ea multos et longos ab hostibus labores pertulerit, semperque prævaluerit decertando. Erepta autem urbe, placet omnibus ut sibi eam detineat, faciatque *i* primam suæ proprietatis sedem: unde et civitas illa ad tanti Ducis gloriam, famosissima multumque celebris magnique nominis, per totum hodieque mundum commemoratur. Quid vero post hæc egerit, quot et quanta cum barbaris transmarinis et Agarenis vicinis commiserit prælia; quomodo in gladio suo cum auxilio divino populum Dei salvavit, et Christianum dilatavit imperium; ut superius est dictum, nec scripto hoc indiget, nec præsentis est propositi, excepto hoc quod dici succincte potest. Quoniam licet multo tempore multaque pertinacia valde diuque decertatum sit, tamen tandem virtute Altissimi cum virtute belli ita Saracenos perdomuit et perturbavit tyrannos, perscrutans eos et conterens et ad interitum perducens, ut deinceps non auderent, nec *k* licentiam haberent ad has partes quas invaserant redire, nec eis ereptam ultra repetere terram. Ceterum autem magnitudo gestorum ejus et præliorum copia, interdum varii Ducis eventus et durissimi labores, semper vero gloriosi triumphi, si quis calamo attentare audeat, præmaximo proprioque indigeret volumine.

Arausica urbe recepta eos sæpe vincit:

D *vacat operibus pietatis,*

7 Igitur Willelmo Duce operam dante Deoque cooperante, tandem a tanta persecutione terra quievit, et pax est populo Dei sanctoque Imperio restituta. Resurgunt ecclesiæ, vel novæ ædificantur. Ipse quoque triumphator ac signifer Christi, Dux inquam gloriosus, pace et quiete ab inimicis indepta, et ipse bonis omnibus pacificus, cœpit jam licentius inhærere Deo, utpote bellorum curis et tumultibus liberior; et, ut olim corde conceperat, cultibus divinis totus inhiare. Non resolvebatur ignavia, nec indulgebat quieti in delectatione carnis, ut solent plurimi plurimum perpessi laboris: sed tanto fortior, quanto liberior, piis vacabat studiis et operibus bonis. Primo quidem de statu reipublicæ et de communi omnium utilitate nocte dieque tractabat. *justitiæ,* Secundo ut sacræ leges salubriter constitutæ ratæ forent et illibatæ; lites universorum et diversa negotia æquissimis dirimens et discernens judiciis; pauperum specialiter, pupilli et viduæ judex ipse propitius. Tertio vero terræ principes ac dominos temperabat, ne subditos e jure violenter opprimerent: universos autem, quantum in se erat, pacis et gratiæ vinculis adstringebat. E Præterea de cœnobiis sacrisque locis atque ordinibus, communem vitam professis, tantam susceperat curam, quantam vix solet quilibet paterfamilias de domo propria sive familia regenda suscipere. Cumque generaliter monasteriis omnibus largus et munificus haberetur, *religionis,* illa tamen quadam speciali prærogativa tuebatur et favebat, quæ dominus suus Carolus olim nova construxerat, aut destructa renovarat, dona devotus inferens, prædia concedens, necessaria etiam administrans stipendia. *et caritatis.* Christi vero Sacerdotes, acsi Apostolicos viros, tanta dignos habebat reverentia, ut primus eis assurgens et primus eis supplicans, illorum se committeret precibus angelicis, et eorum manibus atque sacris altaribus suas quotidie offerret oblationes. Porro de peculiaribus elemosynis, quas ejus dextera furabatur sinistræ, et in pauperum sinibus abscondebat, laudem dicere non est necesse: quas ille melius novit et laude sua approbat, qui eas super numerum multas et in abscondito vidit, et solus dinumeravit, et ipse eas in personis suscepit egenorum.

Cœnobio condendo locum quærit:

8 Inter hæc omnia virtutum studia et veræ sanctitatis Deo placita holocausta, vir tamen Domini et servus Jesu Christi quasi nihil ageret suspirabat, F nec videbatur sibi adhuc Deo aliquid obtulisse acceptum. Visum est autem ei, inspirante gratia Dei, ut novum novo opere Regi omnipotenti debeat ædificare monasterium, in tali scilicet loco, ubi nullum ante fuerit oratorium; in quo divinum fiat semper servitium, perpes oblatio, juge sacrificium. Procedit igitur explorare et quærere, in quo locorum debeat ædificare monasterium, jacere fundamenta, opus accelerare. Incidit ergo ei voluntas ad excelsa montana Lutevensis territorii procedere, circumire et quærere, si forte queat in illa vasta solitudine locum juxta cor suum, quem ad Dei omnipotentis gloriam construat, reperire. Denique ingreditur, Deo ut credimus comitante, Angeloque sancto duce viam præparante, loca deserti devia, alpes arduas, celsa promontoria, arcta nimirum via et scopulosa, aspera per totum, plurimum laboriosa. Abbreviat cito gratia divina viæ asperitatem, et adimplens cari sui desiderium terminat anxietatem.

aptumque in valle Gellonis reperiens,

9 Nam convallis ipsius angustias ingresso, et ad interiorem eremum paulo longius progresso, subito occurrit inter ipsas montium crepidines parva quædam et inculta planities, aeriis undique jugis et rupibus constipata, nemorosis circumquaque arboribus obumbrata, rivolo *l* viventis aquæ per medium defluente

A defluente, et in fluvium Arauris quo clauditur illa vallis haud procul ingrediente. Requiritur nomen loci, et invenitur quoniam Vallis-Gellonis antiquitus diceretur : et ideo fortassis, ut quidam interpretantur, quod in ipsa solitudine deserti, inter immensos scopulos et colles horribiles, quasi agellus vel parvus ager remansisse videretur. Videns igitur Dei amicus loci qualitatem, et ad monasterium construendum quamdam opportunitatem, cognoscit se manifeste a Domino exauditum, et iter suum a Domino expeditum. Unde referens gratias Conditori, omnisque dilationis impatiens, dat manum operi, instat et invigilat sancto gratoque labori. Accitis quoque magistris quos secum educebat, virisque sapientibus quos in suo comitatu habebat, quamprimum condecens metitur oratorium, metitur etiam totius claustri spatium, domum refectionis atque dormitorium, domum etiam infirmorum et cellam novitiorum, proaulam hospitum, xenodochium pauperum, junctum clibano pistrinum, de latere molendinum. His ita depositis et congrue atque regulariter designatis, ipse Dux ad opus rediit, operarios ponit, artifices præponit; qui quibus insistant operibus, quæve exerceant studia, diligenter et opportune disponit. Et sic quidem incipiens a capite, sicut dicitur, A sanctuario meo incipite, exorsus est a sanctuario : in quo nimirum primos ipse lapides mittens, in nomine Salvatoris, id est Jesu Christi, qui est vere Salvator mundi, initiat fundamentum, erigit parietes, sustollit tectum, consummat opus perfectum, marmore pretioso perficiens pavimentum. Sancta Regina cœlorum et Princeps Archangelorum, Petrus Pastor ovium et Paulus Doctor gentium, cum Joanne Theologo et Andrea Apostolo, cum omni duodeno Apostolorum numero, præmissa Salvatoris *m* principali memoria, quem decet ante omnia omnis honor et gloria, placuit sancto Principi, ut specialiter colantur in eadem ecclesia : fecitque et ipsis ibidem propria et veneranda altaria.

ipsum ædificat cum ecclesia : — B — Ezec. 9, 6. — *m*

10 Igitur perfecto opere templi et quibusdam officinis, festinat servus Domini conducere servos Dei de cœnobiis vicinis *n*, de locis regularibus atque religiosis, viros pudicos, sanctæ conversationis. Quibus etiam solenniter *o* Abbate dato temploque sanctificato, solennem quoque ecclesiæ et altari fecit donationem, protestans in muneribus suam erga Deum animi intentionem. Prædia namque cum scripto largitur ingentia, familiam multam nimis loco semper et Fratribus servituram, auri quoque plurimum et argenti, mirabiles multasque gazas multiplicis ornamenti, greges etiam non parvi numeri sexusque promiscui, pecoris et armenti. Ut autem hæc sua donatio, sanctaque ipsius per omnia et justa constitutio indissolubilem haberet stabilitatem, et omnimodis in seculis æternis possideret firmitatem; primo scriptis propriis *p* adstipulat, deinde præceptorum regalium vigore corroborat.

n *Monachos eo inducit et dotat :* *o* — C — *p*

11 Erant beato Willelmo duæ sorores virgines, tanti generis linea satis superque nobiles, quarum altera dicebatur Albana, altera vero Bertana; ambæ omni elegantia ac venustate præeminentes, morum quoque et vitæ lampadibus effulgentes; ambæ de numero prudentium, cum fatuis virginibus nihil habentes. Hæ simul uno consilio, pari voto, eodem desiderio, dominum suum et fratrem aggrediuntur, ejus genibus cum lacrymis provolutæ verbis eum hujusmodi alloquuntur : Audi, domine noster et frater, nostram petitionem, et adimple deposcimus nostram devotionem, et ad tuæ oblationis cumulum magnamque perfectionem, nos ipsas offer Domino in oblationem : si in oculis tuis invenimus gratiam, tu ipse offer Deo nostram pudicitiam, nosque facias illi vivam et veram hostiam, pro cujus dulci amore omnem abominamur carnis concupiscentiam. Habemus enim votum, Deo auxiliante teque nobis annuente, in loco isto dum vivimus persistere, sub habitu sanctæ religionis, militare Christo sub titulo sanctæ professionis, et hic exspectare diem nostræ vocationis. Igitur frater pius cum magno gaudio sorores offert in conspectu divinæ majestatis, in spiritu humilitatis, sacrificium Deo in odorem suavitatis, ferentes in lampadibus oleum jcuunditatis cum splendore incorruptæ virginitatis. Ipsæ vero perseverant in monasterio *q* flagrantes amore divino, sanctoque desiderio custodientes votum, tenentes propositum, numquam mente redeuntes ad seculum, nec respicientes ad Sodomæ periculum.

Sorores duas offert Deo. — D — EX MSS. — *q*

12 His ita Dei nutu gloriose peractis, Pater Willelmus, Sororibus et fratribus vale faciens, plurimumque confortans, magnumque eis Dei promittens auxilium, ad propria revertitur. Nam propria adhuc habere videbatur, licet mens ejus et propositum ad id potissimum intenderet, quatenus quandoque Deo propitio, abnegato omni proprio, etiam et semetipso, nihil in hoc mundo præter Deum possideret. Recessit itaque iterum ad propria. Et nimirum in domo ejus erant divitiæ et gloria, rerum omnium copia, prolis gratia, uxoris pudica et fidelis amicitia. Non ventilabant, ut olim, aliqui eum hostes, neque solicitabant Agarenorum gentes : quoniam Deo propitio terra in conspectu ejus quieverat, et ipse ab omni impetu tutus et quietus erat. Inter hæc autem omnia amor Dei tantus erat in eo, ut omnem amorem seculi prorsus tolleret ab eo : et quidquid in hoc mundo quasi dulce arrideret, comparatum dulcedini divinæ dilectionis pro absynthio haberet : unus enim amor Altissimi omnes resecabat ab eo affectus hujus mundi, et unius gehennæ timor cuncta in corde illius carnis oblectamenta frangebat. Tum vero fortia facta sororum et virilem earum constantiam reducens ad memoriam, quamque subito præcesserant eum ad cœlestem militiam; gaudebat quidem pro eis, verumtamen erubescebat, utpote qui in seculi militia semper primas tenuerit acies, et numquam novissimus apparuit; nunc vero feminæ et audaciam ejus præripuerant et palmam. Cum autem inter cetera illius solitudinis, in qua paulo ante monasterium construxerat, sedulo recordaretur, atque servorum Dei quos ibidem dimiserat sancta studia vitamque cœlibem ad mentem reduceret, semperque in mente haberet ad hujusmodi æmulationem; quidquid ei erat in hoc mundo præcipuum vilescebat; et ipsemet sibi displicens, eo quod cum religiosis Fratribus non remanserat, animo tabescebat. His et hujusmodi cogitationibus vir Dei et contristabatur, et confortabatur; satiabatur suspiriis, et lacrymis pascebatur.

Reversus ad propria, — E — *monachorum sortem cogitat.* — F

ANNOTATA.

a *Antiqua Vita Dunensis ita incipit :* In diebus laudabilis ac pii Regis Pepini natus est B. Guilelmus etc. *prout hic habentur.*

b *Nomen* Consulis *pro* Comite *usurpari, a mediæ ætatis scriptoribus sæpius monuimus, præsertim ad Vitam B. Caroli Boni Flandriæ Comitis* 2 *Martii.*

c *Quis hic* magnus Comes Theodericus *seu* Theudericus *fuerit, non satis constat. Oculos conjiciunt aliqui in Anales Eginhardi, seu potius Monachi Laurishamensis, in quibus ad annum* 783 *dicitur*, Saxonibus, ex consilio Widekindi ad bellum Francis inferendum paratis, obviavisse Theodoricus Comes, propinquus Regis, cum iis copiis, quas audita Saxonum defectione raptim in Ripuaria congregare potuit. *Addunt aliqui, eum* fratrem patruelem fuisse Caroli

A Caroli Regis, *quasi esset* filius Childebrandi et frater junior Nibelungi. *Quod aliis ulterius discutiendum relinquimus.*

d Aldana *in Tabulis Genealogicis Labbeanis habetur* filia Caroli Martelli et Rotrudis, *quod in quodam Martyrologio apud Antonium Dominicum de Ansberti familia rediviva referatur* Andana, soror Heltrudis et Landradæ, *quæ fuerunt filiæ dicti Caroli Martelli. Alia ab* Aldana *est* Dodana, *uxor Bernardi, cujus liber ad Wilhelmum filium, sed S. Willelmo juniorem, extat apud Mabilionem seculo Benedictino* 4, *a pagina* 750.

e Pippino 24 *Septembris anni* 768 *successit* Carolus Magnus, *cujus Acta illustravimus ad diem* 28 *Januarii quo colitur.*

f Prælium factum est inter Saracenos et Francos in Gothia, in quo Saraceni superiores extiterunt. *Ita Annales Fuldenses ad an.* 793. *Quo anno apud Eginhardum sive Laurishamensem, dicuntur* Saraceni Septimaniam ingressi; prælioque cum illius limitis custodibus atque Comitibus conserto, multis Francorum interfectis, victores ad suos regressi.
B *In eadem scilicet* Septimania et Gothia *seu* Langedocia

g *Ordericus Vitalis loco supra indicato,* A Carolo, *inquit,* Dux Aquitaniæ constituitur, eique Legatio contra Theodebaldum et Hispanos atque Agarenos injungitur. *Sed quod* investituram *attinet, decepit auctorem sui temporis usus, nec enim tunc adhuc cœperant provinciæ in feudum tradi, transmittendæ ad posteros.*

h Rhodanus *etiamnum limes est Septimaniæ sive Occitaniæ et Provinciæ, in hac est* Arausio, *una leuca a Rhodano distans.*

i *Honoratus Buchæus, lib.* 8 *Historiæ Provinciæ sect.* 5 *agens de Principatu Arausionensi, primum constituit* Guilielmum *hunc et cognominat* Courtinez, *quod etiam confirmat Catellus lib.* 1 *Historiæ Comitum Tolosanorum cap.* 6 : *ubi eum statuit etiam fuisse* Comitem Tolosanum, *scilicet quia* submoto Gorsono, Guilielmum pro eo subrogatum fuisse *legitur in Vita Ludovici Pii ad annum* 789 : *sed quidquid de cognomento a brevitate nasi sumpto sit, cujus certiora optarem videre documenta, nemo hoc debet ad familiam aliquam trahere, quia ejusmodi cognomenta, a plebe indita, nec usurpabant viri nobiles ut sua, nec transmittebant ad posteros.*

k *Stengelius cum MS. S. Maximini* fiduciam.

C l *Rivulus* Odorubio, *per monasterii hortum in Araurim defluit.*

m *In Necrologia Gellonensi memoratur* pridie Kalendas Octobris, In arcisterio Gellonensi dedicatio basilicæ S. Salvatoris.

n *Potissimum ex monasterio Aniana, quod* ferme quatuor distabat millibus passuum, *cui præerat* B. Benedictus, *quem ibi* suos posuisse Monachos *supra dictum ab Ardone.*

o *Infra in diplomate Ludovici Pii, tunc regis Aquitaniæ, dato anno* 808, *dicitur* Juliofredus Rector et Abbas præesse, *et infra num.* 21 *ab ipso præpositus. Sed, in charta secunda S. Willelmi infra danda, dicitur* Benedictus Abba rogare, *anno* 804.

p *Hæc scripta infra referenda, fuerunt data anno* 804, *die* 19 *Decembris.*

q *Nunc est ecclesia parochialis S. Bartholomæo dicata, viginti passibus a monasterio Gellonensi dissita. Harum sororum tumulum, quatuor columnis marmoreis, erectum esse in sacello B. Mariæ, easque Sanctas reputari, non tamen publico honorari cultu, indicat Mabilio. Et dicti monasterii Sanctimoniales solebant appellari* Monachæ S. Guilielmi, *quæ inconsulto Abbate non poterant admitti.*

D

CAPUT II.

Cum bona Regis gratia et vale amicis dicto, monasticum habitum assumit Willelmus.

Interea causa extitit, ut ipse Carolo valde necessarius Franciam accitus expeteret, et post multum temporis natale solum patriique Consulatus, immo sui, hereditatem reviseret. Susceptus a Rege mirabili gaudio omnique dilectionis affectu, laus quoque meritorum ejus acclamata est non minima : ipse vero donis ingentibus est, ut par erat, honorificatus. Obtentu Regis aliquamdiu commoratus est in Francia, cum eo procedens pariterque convivans, potens in palatio et imperio Princeps, et in tanta apud eum gratia, sicut filius apud patrem. Franci omnes exultabant super eum, et nobilis cognatio necnon et familia naturalis debita præcipue tripudiabant lætitia. Ipse vero omnibus dilectionis vicem reddens, nec tantumdem solummodo, sed duplo omnes diligebat, dicente Domino ; Diliges proximum tuum sicut teipsum. Tamen pro hac tanta dilectione, proque tantis affectibus, non poterat amor Dei ingens et in re modum excedens, in corde ejus tepescere : sed tanto ardentius, quanto secretius succendebatur, et in cordis penetralibus flammis crescentibus æstuabat.

Caroli in aulam honorifice receptus,

Mat. 5, 43

E

14 Namque inter delicias Domini scilicet Caroli, inter oblectamenta seculi, interque blandimenta carnalium amicorum, nocte dieque tractabat, cura præmaxima et corde pervigili, quatenus relicta hac omni pompa nobili et gloria transitoria hujus mundi, quæ præterit ut flos fœni vel similitudo fumi, pauper et modicus Christum pauperem sequeretur ; et eo ductore eodemque largitore gloriam quæ non finitur, et divitias æternas in cœlo consequeretur, et Regis immortalis Patrisque invisibilis miles esse mereretur. Verumtamen in hoc ejus animus fluctuabat, et quadam dubitatione suspendebatur, utrum Domino suo Carolo inconsulto, cui tantopere in amicitiis adstringebatur, id fieri oporteret. Ergo visum est ei optimum, et dignum duxit, ut cum gratia et consensu Domini tam dilectissimi ac Regis tam Christianissimi, de illius ad Christi se transferret militiam : ne forte, nisi hoc fieret, reus haberetur Domino et potestati, sed neque alicujus offensionis argui posset vel delicti : alioquin occulte et absque arbitris, sola Divinitate conscia, longe ante effugere cogitarat. Accedit ergo solita familiaritate ad Regem : et eum opportune inveniens, datis primitus magnis et saluberrimis pro quibus advenerat consiliis, subsequenter de semetipso incipiens, ita prosequitur : Mi Domine, mi pater Carole, quem Rex cœlestis populo suo dedit Regem, cujus me esse militem et principem ipse aliquantisper voluit ; tu ipse nosti, teque per tuam gratiam testem adhibeo, quam verax fidelis, quamque unanimis tibi semper extiterim, quantus erga te mihi fuerit dilectionis affectus ; ut te vita gratiorem, teque super salutem omnemque jucunditatem pro luce mihi haberem. Nosti etiam, quid ego miles tuus pro te egerim, quanta pertulerim, quoties te in mortem et in mortis pericula sim secutus ; semper paratus et promptus pro te animam meam ponere, et tuam (quantum in me fuit) servare et protegere. Si surrexit adversum te prælium, lateris ipse et capitis custos fui : si castrorum impetus, vel gladius ex adverso armatus ; me opposui, atque inter te et arma memet murum constitui : numquam subterfugi, numquam te deserui. Nunc ergo obsecro, Domine mi patienter me audi, nec dure accipias verba tui militis, immo dilecti tui : et ne te diutius protraham, ecce coram Deo meam tibi

seculi fugam meditatur.

Caroli licentiam petit.

F

A tibi ostendo conscientiam. Postulo licentiam, ut ad illius æterni Regis novus miles me transferam militiam: habeo enim votum, magno quidem longoque desiderio, ut abrenuntiatis omnibus meque ipso abnegato eam serviturus Deo, in illo scilicet monasterio, quod jam pridem tuæ caritatis causa construxi in eremo.

et ab eo lacrymante impetrat:

15 His verbis inopinatis clemens Carolus auditis, paulisper diriguit, et vultus ejus concidit; atque graviter suspirans, nec a lacrymis temperans, paucis amico respondit: Mi Domine Willelme, quam durum est quod loqueris! quam amarum quod suggeris! gladio me appetis, telo percutis, dum talia prosequeris. Vulnerasti cor meum pro hac petitione, affligis vehementer animam meam pro tua discessione: verumtamen quia justa est petitio, et tam religiosa quam est rationabilis hæc tua postulatio, non habeo quid dicam, neque fas est ut contradicam. Si Regum quemlibet mortalium, me relicto, adire voluisses; si hominem Imperatorem, qui magis tibi complacuisset, nostræ dilectioni prætulisses; hoc utique ad injuriam meam nullatenus possem ferre, sed adversus illum Regem commoverem B orbem terræ: si fecisses pro honore vel dignitate majore, aut forte pro divitiis quibus potenter affluis, cuncta utique mea libens tibi obtulissem, et ad placitum dedissem. Nunc vero quia nihil est horum, sed desideras effici miles Regis Angelorum, præsentia contemnens spe futurorum bonorum; en ita tibi faciam, velim nolim consentiam, non revellam propositum, neque votum præpediam: ita dumtaxat, ut morem mihi geras, et unum mihi *a* concedas, quatenus sine meis donis nequaquam a me recedas. In hoc enim me consolatum et animæquiorem habebis, si de regalibus thesauris me donante optima quæque tuleris, in signum et recordationem nostræ dilectionis ac perpetui fœderis, unde saltem honores locum, quem ad inhabitandum tantopere diligis. Hæc ait, et in lacrymis prorumpens, super collum amici ruit; et, ut fieri super mortuo solet, diu et amarissime flevit.

16 Willelmus quoque Domini sui lacrymas non ferens, et ideo amplius lugens, seque gravius affligens, postquam ipse nimium fletum emisit, et dilectissimi Regis angelicam faciem regiasque vestes tantis fletibus infudit; tandem Domini mœrorem vehementer prohibens, seque ipsum magna virtute animi confortans et continens, ita respondit: Non C decet, Rex clementissime, vestram Regiam Celsitudinem, nec mihi fideli vestro, nec cuilibet unquam tantum condescendere, ut oculi vestri, pleni gratia omnique pulchritudine, gemmis venustiores, beryllis splendidiores, lacrymis perfundantur vel lugere videantur. O utinam ipsas lacrymas vestri siderei vultus non ipse vidissem! utinam heri sive nudiustertius rei hujus præscius esse potuissem! fateor peccatum meum, priusquam id pertulissem, majestate vestra inconsulta et insalutata diffugere maluissem. Nunc autem, mi Domine, in Christi nomine, quod expedit et vobis multum convenit, causam meam inspicite: et neque vultu tristi, neque mente lugubri, sed cum jucunditate et gaudio spirituali a vobis me dimittite, et ad communem Dominum Regemque omnium cursum meum dirigite. Quod autem gratia vestra de thesauris vestris dona mihi placita dignatur offerre, vox quidem facitis vestro Regio et Imperiali more; at vero si ego meis omnibus pro Christo abrenuntio, quomodo vestra tollo, vel aliquid ab aliquo qualiter accipio? sufficit enim rerum mearum copia, auri quoque et argenti satis ingens pecunia. Tamen si multum vobis placet aliquid mihi dare, et per me omnipotenti Deo aliquid præsentare; sunt vobis dona religiosa, sunt munera

dona oblata recusat admittere,

pretiosa, quod vestrum est dare sine reprehensione D et meum suscipere absque offensione: dico enim de glorioso ligno Domini, quod me præsente olim vobis missum est ab Hierosolymis. Quo audito Carolus primo quidem accepit dure; deinde ad se rediens, et tanti amici devictus amore; Felicem me, inquit, pro hac petitione! et hoc erit factum cum Dei benedictione. Denique cum Rex ipse venerabilis primo Imperii sui anno Romæ moraretur, et Imperialem ad primam gloriam restauraret dignitatem; Patriarcha *b* Hierosolymitanus desiderans eum honorare, multumque placere ei, miserat illi ab Hierosolymis per *c* Zachariam, magni propositi magnique testimonii Sacerdotem, perque duos *d* Monachos Hierosolymitanos magnæ religionis nec parvæ auctoritatise, illud Dominicæ Crucis venerabile cunctisque mortalibus adorandum phylacterium, gemmarum splendoribus et auro purissimo, quantum potuit humana devotio, decentissime perornatum, magnisque postea et crebris exploratum atque probatum virtutibus: ut nulli sit dubium, quem ipsum vere de eo ipso fuerit nostræ redemptionis ligno. Hoc donum, Rege dignum, misit Carolo ab Hierosolymis venerabilis Patriarcha: quod Dei cultor ille mirabilis Imperator, super omne quod offerri vel præsentari poterat, gratum habuit et acceptum. Suscepit enim Rex munus E sacrosanctum, sibi quidem præsentatum, sed Willelmo a Deo promissum et cœlitus destinatum.

EX MSS.

Lignum Crucis Hierosolymis transmissum ab eo petit:

17 Igitur Rege jubente mittitur sine mora: defertur illud lignum mirabile cum sanctificata ac venerabili ara, necnon et ipsius aræ pretiosus cultus et plurima ornamenta, Sanctorum etiam pignora gloriosa, quæ Carolus propria manu dat amico in hæc verba: Suscipe nunc, dilectissime, hæc Domini tui dona; contra malignos spiritus et contra adversa omnia, præclara atque fortissima arma; suscipe Regis tui munera, novissima malitiæ tuæ præmia. Hæc tibi semper erunt nostræ dilectionis vera et certissima signa, frequens recordatio, memoria sempiterna. Haud enim dubium, quia quoties cumque hæc sancta vel oculis aspexeris, vel manibus tenueris, Domini tui Caroli oblivisci non poteris.

et obtinet cum donariis sacris.

18 Interea jam cœpit audiri et murmur crebrescere, quoniam Willelmus accepta licentia a Rege mundum vellet relinquere, et mutato schemate monasterium vel eremum expetere. Tum subito tota domus regia consurgit, omnis pariter civitas ruit. Adest repente non parva Procerum frequentia, in- F trat cum violentia omnis illa nobilium Francorum militia, fortiter ei adstricta in magna amicitia. Accurrit, mente perdita et vehementer attonita, illa sua specialis et naturalis familia, omnes ejulantes et vocibus incompositis coram Rege conclamantes: Quid, Willelme Domine, quid est quod putas facere? ut quid vis recedere, Regem relinquere, regnum evertere, universos nos perdere? Quo enim vis abire? Si vis ad Deum ire, ubique locorum potes eum invenire. Ideo, princeps egregie, te decet considerare, ac pro salute multorum sententiam retractare. At vero Dei fidelis, cujus jam mens tota conversabatur in cœlis, responsum non dabat eis: sed tamquam mons immobilis et turris fortitudinis, nec movebatur verbis, nec flectebatur lacrymis. Cui etsi inerant viscera pietatis virtusque magna debitæ compassionis; tamen stabat fortissimus, immoto vultu penitus et inflexis oculis. Cumque invictum teneret vultum, tamen tandem propter lacrymas et gemitum elevans oculos, cœlos respexit, et respondens omnibus breviter dixit: Si mihi o cari mei, fidem possetis dare et obsidibus firmare, ut semper in hac vita possem vobiscum manere, feliciter vivere, numquam mortem videre; potero

Amicis consanguineisque repugnantibus,

hic in proposito manet immotus:

EX MSS.

A potero utcumque, quamvis non bene, vobis acquiescere: si vero id non potestis, sinite me, quæso, si amici mei estis, si, inquam, hostes non estis; sinite ad vitam ire, lucem sequi, viam tenere, veritatem quærere, veraciter invenire. Hodie fortassis vel modico tempore possem vobiscum manere: sed constat, ut vos scitis, quia mortis necessitas et conditio naturæ tollit nobis permanere.

et discedit.

19 Hæc dicens B. Willelmus, et cunctis vale faciens, seque propere ab omnibus ac fortiter excutiens, exit de civitate, bajulans crucem in ænigmate, crucem vero Jesu Christi in veritate; Rege Carolo dilecto suo Domino diutius illum cum lacrymis deducente, Francorum exercitu cum dolore et gemitu cunctaque multitudine eum longius, quousque oportuit, prosequente.

Brivate arma sua offert S. Juliano.

20 Igitur Dei amicus tandem expeditus, tantisque diruptis hujus mundi vinculis, ecclesiis honoratis, multis eleemosynis pauperibus erogatis, servis etiam non paucis libertate donatis, Franciam egreditur, Arvernum ingreditur. Cumque ad insignem vicum, qui vulgo *e* Brivate dicitur, devenisset; ibique spatio itineris opportuno officiosissime, ut par erat, susceptus fuisset hospitio; pergit oratum ad venerabile templum sancti Martyris *f* Juliani; ubi devote B prostratus multumque lacrymatus, puram celebrat orationem: oblatisque digne sancto altari muneribus, etiam de suis armis bellicis perfecit oblationem. Offert itaque ante Martyris tumulum galeam decentissimam et spectabilem clypeum: foris vero extra templum præsentarat ad ostium pharetram et arcum, ingens telum, versatilem gladium: ex quibus clypeus in templo hodieque conservatur, qui et ipse de Willelmo, quis et cujusmodi fuerit, satis testificatur. Jam vero armis omnibus oblatis et cum muneribus Domino consecratis, denuo flectit genu, terque quaterque pavimento prosternitur, et sanctum Dei Martyrem in oratione cum lacrymis alloquitur: Novi, sancte Juliane, novi et certum habeo, quam miles, quam armis strenuus fueris in seculo, numquam victus, numquam derelictus a Deo: ideoque coram altari tuo arma hæc derelinquo, quæ Deo omnipotenti dimitto, tibique ea committo: insuper vero animam meam tibi instanter commendo, et istam, qua nunc ad Deum vado, ut tu serves mea malo, custodias a delicto, salves ab hoste maligno.

Gellonense monasterium petit:

21 His ita rite peractis B. Willelmus, modo Dei gratia peregrinus et hujus mundi incola, suburbium illud egressus, cœptum iter accelerat, C Aquitaniam intrat; et avertens oculos ab illa Ducatus sui terra, partesque illas jam videre dedignans, cursum dirigit, gaudensque properat ad monasterium illud, quod ipse paulo ante in eremo construxerat: illud anhelat, ibi salvari sperat, illuc Domino ducente pervenire desiderat. Tandem provinciam Lutevensem, et optato pervenit ductu Angelico ad convallem Gellonensem. Videns autem loci amœnitatem gratamque pulchritudinem, illamque suam bene recognoscens dilectam solitudinem, gratias referens Omnipotentem adorat, qui viam suam direxerat et bene prosperarat: salutat monasterium, Spiritum sanctum implorat. Adveni, inquit, cœlitus sancte Spiritus, gratia et pietate solita semper hunc locum visita, tu salva, tu ædifica, et ad tuam magnam gloriam habitationem istam et habitantes in ea benedic et sanctifica. Hic me, o Sancte sanctorum, suscipiat tua propitiatio; hic mihi peccatorum tribuatur remissio, hic detur mihi requies et in pace dormitio, et in novissimo die beata quam credo carnis resurrectio, ut cum Sanctis et Electis occurram Judici meo, et in æterna gloria semper gaudeam cum eo. Inter hæc verba orationis, laudis et confessionis, et totius ad Deum devotionis, Vir sanctus appropinquat monasterio, nudis pedibus, indutus D ad carnem non molli neque leni cilicio. Auditur de eo, venitur obviam longe procul in bivio; fit illi, quamvis resistenti et vehementer contradicenti, festiva atque religiosa, velit nolit, processio. Susceptus a Fratribus quos ipse olim ibidem constituerat, Abbate prævio quem eis præposuerat, cum summa reverentia, cum gaudio magno communique lætitia, ducitur ad orationem: deferens mundis manibus et mundo corde auro pretiosiorem gemmisque splendidiorem salutiferæ *g* Crucis perpulchram oblationem, lignum vitæ, sæculi redemptionem. Nec minus quoque et aram deitate plenam, mira virtute præclaram, cujus superius fecimus mentionem, ipse in ulnis detulit ad hanc processionem. Oblatis muneribus tam sanctis tamque pretiosis, aliique decoris valde ac præcellentibus donis, calicibus scilicet aureis et argenteis cum suis offertoriis, libris etiam valde bonis multumque necessariis, Sanctorum quoque Reliquiis *h* incomparabiliter pretiosis, nec minus et vestibus sericis cum stolis auro textis et palliis transmarinis: positisque omnibus reverenter super altare sancti Salvatoris, ipse solo prosternitur, extensisque manibus mundo sic crucifigitur. Preces quas circiter duabus horis ad E cœlum fundit, dulcesque lacrymas quibus terram irrigat vel pavimentum infundit, credimus quod Deus audiit et propitius exaudiit: nam virtus orationis ac flamma compunctionis adscendebat e terris in conspectu Conditoris, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ et thuris, et sicut sacrificium vespertinum in gratiam suavissimi odoris.

g ecclesiæ donaria confert:

h

in Monachum suscipitur,

22 Completa vero oratione, factaque cunctis altaribus sua cuique digna veneratione (ingentia namque munera in singulis Deo obtulit, et ea deauratis et decenter gemmatis ornamentis operuit) itur in auditorium *i*, et osculatis Fratribus, lectaque ex more lectione, factoque pro tempore brevi sermone de animæ ædificatione, mox vir Dei subinfert et indicat manifeste, cur ipse venerit vel qua intentione. Volo, inquit, vos scire, Domini mei, amodo Patres in Christo et Fratres mei, quoniam ad hoc hodie huc adveni, ut abnegatis et abrenuntiatis omnibus quæ sunt mundi hujus, adjungi merear, si placet, vestræ societati per gratiam omnipotentis Dei, secundum Regulam B. Benedicti. Ideoque si placet sanctitati vestræ, et si judicatis me dignum æternæ vitæ, preces meas exaudite, et cognoscentes desiderium meum perficite, et differre nolite. Hæc eo dicente, omnes qui aderant stupore detinebantur; et hanc vere divinam dispensationem altius considerantes, quanto F mirabantur, tanto et lætabantur: et adjudicantes petitionem ejus fieri debere, omnia rite præparant, et ipsi præparantur.

anno 806.

23 Igitur anno ab Incarnatione Domini octingentesimo sexto, Imperii vero Caroli quinto, die Natalis Apostolorum Petri et Pauli, Willelmus Comes, auro textis depositis vestibus, per Dei gratiam solenniter benedicitur, totus ille in eo sacer ordo perficitur, coma nobili, barba venerabili *l* deposita et Deo consecrata, veste Apostolica instar Crucis induitur; extendensque manus suas et ducendus quo non velit, ab alio præcingitur: cumque abnegat esse suus, Benedicte Pater, tuus; immo tuus totus, sancte Deus, efficitur.

Quam subito in alium virum mutatus,

24 His ita digestis, ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, Willelmus Dei famulus, et modo adnumeratus et adsignatus Jesu Christi discipulis, subito immutatus, veraciter alteratus, cœpit novus miles haberi, et alter a se ipso modis omnibus videri. Neque enim erat ipse, in quo, quod olim fuerat, jam ipsum non erat esse: sic denique novus homo veterem exuerat, ut nec signa remansissent ejus

A ejus qui olim fuerat. Qui enim solebat paulo ante in palatiis degere, auro radiantibus ac depictis *m* sinopide; cœnacula perornata, triclinia constrata cum gloria possidere; præcelsa propugnacula vel summas arces tenere: hic modo abjectus in domo Domini elegerat habitare, et in angulo claustri ultimus et cunctis vilior diligebat latitare. Ipse quoque qui etiam paulo ante noverat leges dare, populum informare, indoctos docere, doctos magis promovere; quique servis innumeris et familiæ multæ nimis dignus fuerat præesse, et meruerat prodesse, et tamquam Rex circumstante exercitu stare medius, paterfamilias esse; hic modo docebatur sine indignatione, in omni patientia, sine murmuratione, a quibuslibet personis, a pueris etiam et ætatis junioris. Docebatur, nec confundebatur; corripiebatur, sed non irascebatur; interdum cæsus et injuriis læsus, neque resistebat, neque comminabatur. Gaudebat plane esse in subjectione, et delectabatur in omni abjectione, volens esse subditus propter Deum omni humanæ creaturæ, paratus cunctis servire, obsequi et obedire, proficiens quotidie in sanctitate et religione et in omni B sanctæ Regulæ observatione, sicut aurum in camino mirabili coctione.

monasterium perficit filiis juvantibus,

25 Nunc ergo necessarium videtur et ad rem pertinere, aliqua de multis quæ ipse postea in monasterio fecerit referre. Nondum enim monasterium ad perfectum ex toto perduxerat: sed postea in habitu sanctæ Religionis, adjuvantibus eum filiis suis, Bernardo *n* scilicet et Gaucelino, quos Comitatibus præfecerat suis, Comitibusque vicinis, perfecit sicut cœperat. Difficilis ergo ad jam dictum monasterium pro asperitate montium ingressus erat: sed ipse Dei servus, jam Monachus, argumentose incisa rupe, cum malleis et securibus et diversis ferramentorum generibus, junctisque firmiter et diligenter ferro et plumbo lapidibus, jactatoque fundamento secus flumen Arauris, viam altius sustulit, quantum potuit direxit, et monti conjunxit. Item pro ejus amore et petente eo, *o* Ludovicus Caroli filius, Rex Aquitaniæ, cum omni bonitate de fisci sui jure dedit monasterio cum præcepto suo, annuli sui auctoritate firmato. Fecit quoque B. Willelmus circa monasterium vineta et oliveta plantari, hortos plurimos constitui; ipsam vallem, destructis arboribus infructuosis, fructiferis pomeriis melius complantari. Hujusmodi vero opera, quæ erant loco valde necessaria, non solum per alios faciebat, sed etiam in ipsis laboribus, pro Dei amore C ac vera humilitate et religione, semetipsum exercebat.

ipse manibus laborans.

ANNOTATA.

a *Apud Mabilionem solum erat*, ut modo mihi et unum concedas.

b Fortunatus, *Græco fortasse nomine* Macarius, *quem in prima legatione ad Carolum Magnum*, per Diaconum eidem Reliquias ligni Passionis transmisisse, *legitur in MSS. expositis in nostro tractatu de Patriarchis Hierosolymitanis, edito ante Tomum* 3 *hujus mensis Maji, num.* 9.

c *Zacharias Presbyter de Palatio a Carolo Imp. missus fuerat Hierosolymam.*

d *Horum* alter erat de monte Oliveti, alter de Bethleem · qui benedictionis causa claves sepulcri Domini ac loci Calvariæ, clavem etiam civitatis cum vexillo detulerunt, Eos autem Rex benigne suscipiens, aliquot dies secum detinuit, et mense Aprilis remuneratos absolvit *anno* 801. *Ita dictum MS. Eadem fere habentur sed brevius in Annalibus Eginhardi sive Laurishamensibus, et paucis mutatis apud Monachum Ecolismensem in Vita Caroli Magni: et hæc secunda Legatio in hisce Actis, non satis est a priore distincta.* D EX MSS.

e Brivas *seu* Brivate *nunc est oppidum amplum Arverniæ ad Elaverem fluvium: et observat Mabilio, ibi olim memoriam* Willelmi *celebratam:* Certe Cunebertus, *inquit*, ejusdem Ecclesiæ Præpositus, in litteris primariis cellæ Cantogilensis, eam ideo a se constructam dicit, ut sit hæc oblatio pro nostra congregatione, tam vivorum quam etiam mortuorum, tum etiam pro anima Willelmi Ducis atque nepotum ejus Willelmi et Alffredi. *Quo in loco existimat defigurari* S. Willelmum, *cujus nepos fuit Willelmus Bernardi filius.*

f *Colitur* S. Julianus, *Brivatensis Martyr sub Diocletiano,* 28 *Augusti: cujus agonem et miracula descripsit Gregorius Turonensis lib.* 2 *de Gloria Martyrum cap.* 29.

g *Ea pars Crucis, argento deaurato inclusa, etiamnum in Gellonensi monasterio honoratur.*

h Reliquiæ *arcæ permistim inclusæ sunt anno* 1568, *quando per Calvinistarum incursionem dissipatam fuisse suppellectilem indicant Mabilio et Plantavitius supra relatus.* E

i Auditorii *nomine, non* Locutorii *(ut vulgo appellant) sed* Capituli *locum hic intelligi. Mabilio censet.*

l In hac Willelmi benedictione quædam veniunt observanda. Primo, eum in ipso tirocinii monastici initio vestes religiosas accepisse, quod post annuam dumtaxat probationem faciendum præscribit sanctus Benedictus in Regulæ cap. 58, idque servandum statuunt Patres Synodi Aquisgranensis cap. 34. Deinde Willelmo barbam, nedum cæsariem, detonsam fuisse, quod in Monachorum susceptione fieri solitum docet nos vetus Cæremoniale monasterii Anianensis. Præterea, barbam ejus et capillos Deo consecratos fuisse. Huc spectat Aurelianus Episcopus in Regulæ cap. 4. Si quis laicus tonsurandus est, de capillis illius in Confessionem mittatur, quæ ei in testimonio sit. Id etiam a Paganis actitatum docet Plutarchus. Lege Notas Goaris in Euchologion Græcorum pag. 377 et Angeli de Nuce in Chronici Casinensis lib. 1. cap. 46. Postremo vestem illam Apostolicam, quæ instar Crucis facta dicitur, esse Scapulare, ut probat Menardus noster in Concordia Regularum caput 62. de Willelmi Scapulari infra num. 29. *Hactenus Mabilio.*

m Sinoplis *seu* Sinoplum *color viridis, in tesseris armariis nominatissimus, nomen traxit a* Sinope *urbe Paphlagoniæ, medio ævo* Sinopoli *dicta, unde affertur, et quidem duplicis generis. De hoc colore vide nostrum Claudium Franciscum Menestrier in Origine Armoriarum pag.* 338. F

n Uterque in litteris dotationis monasterii inferius relatis nominatur Bernardus et Gotcelmus, male aliis Guillelmus, unde occasio nata est distinguendi Guillelmum a Gotcelmo, seu (ut alii mendose scribunt) Gotcelino, quasi hi duo fuerint Willelmi filii. Bernardus iste, paternæ dignitatis heres, cæsus anno DCCCXLIV, præter Willelmum, filium habuit cognominem, a quo utroque distinguendus est alius Bernardus, itidem Tolosæ Comes post Raymundum patrem, is cujus Placitum pro monasterio Casarione seu S. Tiberii alias referemus. *Hæc idem Mabilio.*

o *Ipsum Ludovici Regis diploma infra damus.*

CAPUT III.

Humillima ministeria a Sancto exercita: pius obitus.

Præterea crebro veniens coram Abbate et Fratribus

A tribus, eorum humiliter provolvebatur genibus, petens et persuadens magnis obsecrationibus, ut concedatur ei et consentiatur pro misericordia Dei amplius adhuc abjici, amplius humiliari, vilissimum fieri, et contemptui haberi : nulli ultra foret in memoria illa quam reliquerat dignitas et gloria ; nemini Willelmi nomen esset in reverentia ; sed in illa Congregatione sanctissima haberetur purgamentum cunctorum, omniumque peripsema. Item postulat magna precum instantia, ut si qua sunt in monasterio officia, quæ aliis quibusdam habeantur indigna, vel quasi inhonesta seu indecentia, sint forte levia sive difficilia ; hæc sibi in Christi nomine injungantur providenda, et bono animo bonaque conscientia pro viribus adimplenda. Hinc ad Fratres se convertens, eisque secreto vel in confessione loquens, deprecabatur eos dicens, ut omnes atque singuli pro servo illo utantur, et quasi uni ex mercenariis ita ei imperare, et sua quisque opera injungere minime revereantur. Vult esse ut jumentum, et tamquam pullus asini portare Fratrum onera in illa domo Domini, juxta illud Psalmistæ, in persona animæ sanctæ ad obedientiam promptæ ; B Ut jumentum factus sum apud te ; et, Deduxisti me in tua voluntate. Re enim vera visus est sæpissime pro summa humilitate asellum humilem vilemque sedere messis tempore, et flascones vini Fratribus ad reficiendum deferre. O quam mirabilis Deus! qualis mutatio dexteræ illius! o qualis de quali effectus est hic servus ejus B. Willelmus! quantum mutatus, quantum humiliatus! Qui enim quondam decentissime utebatur equis mirabilibus, electis et exquisitis de multis mundi partibus ; cujus etiam servi numerosi et servi servorum ejus equis ibant et curribus pretiosis et pluribus ; hic modo non erubescebat vili asello gestari cum suis flasconibus! Neque vero his contentus, si quis Fratrum in officio vili et quasi contemptibili detineretur, in quo etiam quasi locus injuriæ vel contumeliæ videretur ; hujus nimirum Frater Willelmus mox aderat vicarius, sublevator oneris, humilis operarius, et omnibus indiscrete unus hebdomadarius.

Ex MSS. Humilitati studet ardentius.

Ps. 72, 23 et 24.

27 Sortitur interea ad suam ipsius petitionem servitium coquinæ et administrationem, novum quippe quotidie renascentemque laborem : quem tamen multo majori amplectitur gaudio, propter Dei omnipotentis amorem, quam si olim, dum adhuc mundo viveret, sibi contigisset Regni gloriam obtinere vel Imperii honorem. Ecce enim Dominus C Willelmus, de Consule cocus, de Duce magno inquilinus efficitur, ligna collo deferens, amphoras aquæ bajulans, ignem excutiens et ipse succendens : quique olim vixerat in deliciis præclaris inter discos et pateras mensæ Imperialis, quamplurimos habens coquinæ ministros ; ipse modo cocus humilis et servitor fidelis, manibus propriis paropsides abluit, olera colligit, pulmenta condit, legumina infundit ; et ipsa refectionis hora, nulla interveniente mora cuncta laute præparata, munda et purificata, manibus mundis et mundo corde, Fratribus anteponit, recumbentibus ministrat ; ipse vero non recumbit, immo jejunia continuans lares fovet et custodit. Porro mensa peracta et lectione finita, servus servorum Dei cum omni diligentia vasa cuncta recognoscit ad se pertinentia, quæ iterum lota itemque dinumerata eidem operi et labori consignat sub custodia.

Coquinæ officia exsequitur,

28 Præterea portanti hæc omnia, quasi nihil gravato vel parum onerato parumque humiliato, cura injungitur pistrini, officium molendini. Additur opus operi, augetur onus oneri, labor accrescit labori. Adhuc quoque operarius ille Dei onus aliud postulat, et conceditur ei ; cura scilicet

pistrinum et molendinum curat.

præparandi clibani et calefaciendi, coquendos imponendi panes, coctosque extrahendi : quod tamen genus operis ante numquam attigerat, neque in hoc seculo in hujusmodi arte se unquam exercuerat. Igitur Willelmus pistor et clibani calefactor, servitor ipse coquinæ et pulmentorum ministrator, tanta vigilantia tantaque providentia administrabat omnia, ut jure in nulla argui posset obedientia. O quam imitator ministri illius cœlestis, qui assumpta servi forma in specie nostræ mortalitatis venit, non ministrari, sed ministrare, et dare animam suam pro multis, dicens discipulis suis : Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis. D

Joa. 13, 15

29 Igitur quadam die viro Dei, intento orationi et sanctæ meditationi, res insolita contigit ei, sive per invidiam diaboli, qui bonis omnibus numquam cessat adversari ; seu per dispensationem omnipotentis Dei, qui merita servi sui et virtutem obedientiæ volebat palam fieri, jamque in lucem haberi. Nam panibus ad coquendum ex more præparatis, sed lignis ad clibanum calefaciendum minus præsto ; cum jam hora officii sui tardare, hora vero refectionis Fratrum videretur propinquare ac fortiter festinare ; Willelmus servus Domini, timens de negligentia argui, de inobedentia accusari et graviter judicari ; concitus accurrit, atrium circuit, huc illucque discurrit, sarmenta congerit, stipulam colligit, et quidquid manus invenit : sicque quocumque modo, quibusque potest fomentis, caminum fortiter ac velociter calefacit. Quo repente bene conflato et ad opus calefacto, cum jam necessario fornax evaporandus, prunisque flamma vernantibus esset evacuandus, chalybe repurgandus, cineribus extergendus ; item contigit cuncta usui huic armamenta minus adesse, nullumque penitus hujusmodi instrumentum ad id operis explendum illic reperiri posse. Cumque jam servum Dei tempus vehementer urgeret, cura argueret, hora Fratres reficiendi paulo minus præteriret, nil consilii, auxilii nihil ab homine inveniret ; quid faceret? De cœlo citius requirit consilium, et ad divinum recurrit auxilium : nihilque cunctatus, invocato Christi nomine, factusque tutissimus sanctæ Crucis munimine, fornacis intrat incendium, flammas extinguit, exuperat incendium, vaporem mitigat, rogum reddit innocuum : sicque propriis manibus extra factis carbonibus, et scapulari illæso expositis cineribus, lares aptat et temperat intromittendis panibus ; ipse quidem in corpore neque ullam sentiens læsionem, neque etiam in vestimento aliquam qualemcumque sustinens adustionem. Ille namque, ut credimus, qui in camino Babylonis cum tribus pueris quartus apparuit ; huic quoque servo suo, in camino paupertatis et veræ humilitatis, Dei filius adfuit, qui flammas domuit, incendium prohibuit, ideoque nec flamma eum nocuit, nec in illum odor ignis prævaluit, juxta illud quod olim Dominus per Prophetam dixit : Puer meus noli timere, dum transieris per ignem, flamma te non nocebit, et odor ignis in te non erit. Unde et de clibano tam illæsus modis omnibus exivit, tamque indemnis, quam valens corpore quamque veste incorrupta in eum intravit. Sicque panibus diligenter coctis et optime præparatis, cophinos plenos deferens, venerabili Abbati et Fratribus ministravit. Nec dubium id divina ideo gestum providentia, ut luce clarius fieret, revelante per ignem Spiritus sancti gratia, quanta apud eum esset servi Willelmi fides ignea, simplex obedientia, ardens humilitas : neve Fratribus esset ultra in graviori culpa labor improbus et jugis injuria, quam idem vir Dei et veracius hostia, diu sustinuerat eorum negligentia, mira innocentia, multaque patientia : idem ideo, ne gemma

Clibanum ardentem intrat et purgat, E

illæsis etiam vestibus. F

Esa. 43, 2.

A gemma illa splendida tantaque lucerna arderet in abscomso vel in angulo sola; sed potius de sub modio abstracta et altius elevata, cunctisque manifestata, luceret in Ecclesia.

ab operibus servilibus absolutus, contemplationi vacat,

30 Ex tunc ergo vir inclitus, Deo volente cognitus, seque nolente proditus, summa veneratione in illa sancta congregatione est habitus: et reclamans, a prædictis est officiis suspensus et omnino prohibitus. Igitur ab omni opere servili præcipitur abstinere, et conceditur ei pro libitu se habere, seque in Dei opere ad suum desiderium exercere, orationi et sanctæ meditationi vacare, Deo mente inhærere. Deputatur ei cella ad ipsius voluntatem, quæ omnem seculi despiciat vanitatem: de qua etiam cœlum videre, et ad siderei queat throni suspirare claritatem. Itaque exercitatus diutius in activa, incipit requiescere in vita speculativa: et post Marthæ servitium frequensque ministerium, delectatur cum Maria in perenni theoria. Dum autem vi mentis et spiritualibus oculis cœlestia contemplatur, quidquid est terrenum, seu vile, seu pretiosum, acsi abominationes Ægypti respicere dedignatur; carnis quoque naturam anima præeminente transB cendens, angelicam quantum possibile est puritatem æmulatur. Unde et tamquam modo incipiens, et quasi novus operarius et recens ad opus Dei veniens, atque cum Apostolo quæ retro sunt obliviscens, et in his quæ sunt ante se extendens, majori iterum se adjudicat districtioni, novæ pœnitentiæ ac novæ afflictioni, jugibus lacrymis, geminæ compunctioni. Cumque in eo ante per multam abstinentiam omnis titillatio omnisque fuerit voluptas emortua, caro contrita, sopita carnis vitia; modo tamen tanta iterum jejuniorum austeritate carnem mortificat, tantaque pertinacia, ut jure queat conqueri Agar, quæ est ancilla, de dominæ suæ, quia nimium opprimitur, Saræ violentia. Ac vero rerum Pater, qui et naturæ imperat, et ipsa obtemperat; sic eum corroborat, sicque amore reficit ac verbo vitæ satiat, ut neque famem sentiat, nec viribus deficiat. In virtute quoque orationis ac divinæ lectionis sanctus idem contemplator tantopere delectatur, quanto nullis officiis aut curis præoccupatur, adeo quidem ut non tam frequens quam continuus in hoc semper studio habeatur.

Phil. 3, 13 *cum novo fervore spiritus*

Eucharistiam reverenter sumit.

31 Abstinens itaque a cunctis corporis et carnis oblectamentis, et modo non custodito temperans ab C alimentis, animam ipse reficit epulis mensæ cœlestis, et impinguare non cessat vivificis Sacramentis. Sacris altaribus hanc servat reverentiam, priusquam sumpturus eat Christi Eucharistiam, etiamsi sit hiems aquas glacie perstringens, nix quoque fortis et ingens; tamen aquis perfunditur, vi algoris decoquitur: cuique munda sunt omnia, ipsa qua abluitur, mundior unda redditur. Neque vero tantum hoc faciebat, quando divina Mysteria sumpturus erat; sed etiam aliis multis vicibus et indiscretis noctibus tali lavacro totum corpus infundebat. Qui post multam longamque refrigerationem de aquis egrediens, B. Michaelis *a* oratorium introibat, ibique uno perraro tectus tegmine pervigil in oratione manebat, utroque genu flexo et nudo marmori affixo, pectus crebro percutiens, suspiria emittens, et multis lacrymis ora infundens. Habebat quoque in consuetudine coram sacris altaribus centies in die et centies in nocte genua sua flectere: et non solum pro suis, sed etiam pro peccatis omnium misericordiam Domini implorare. Præterea recolens Agni occisionem, illas injurias, illam accusationem, alapas, sputa, flagella, omnemque derisionem, a Fratre familiari et amico singulari facit se in conclavi pro Christo exspoliari, pro illo adjudicari, se judice condemnari; sicque cædi virgis et acriter flagellari: inde mundior electro vitroque purior, sacro propinquat altari. Ergo semper cum lacrymis, sacris adstat Mysteriis; et cum lactucis amaris, reficitur epulis Hostiæ salutaris. Hoc pane cœlesti pascitur ad salutem, hoc potu spirituali vitam capit et virtutem: anima nutritur ad immortalitatem, carnis fragilitas non sentit debilitatem. D EX MSS.

Passionem Christi meditatur,

Spiritu prophetico obitus diem prænoscit.

32 Porro inter hæc egregia sanctaque exercitia, inter virtutum dona et sanctitatis studia, B. Willelmus spiritu prophetiæ donatur, ac divinis oraculis plurimum vita ejus declaratur. Requiescit super eum spiritus Domini, et præsentia Dei futura suggerit, et quæ ventura sunt denuntiat ei. Unde et sanctissimi obitus sui diem in spiritu longe ante præscivit, quem accedente tempore non solum Abbati et Fratribus imminere prædixit, verum etiam locis vicinis et monasteriis circumquaque positis vel procul constitutis scripto significavit, etiam et dilectissimo suo Domino Regi *b* Carolo nuntium delegavit; insuper vero, et quod signum fieret, quando ejus anima de corpore exiret, manifestissime indicavit. Igitur B. Willelmus, plenus sanctitate, gratia et veritate, consummatus obedientia ac vera humilitate, gaudens expectat diem vocationis suæ: quo instante jam jamque præsente, iterum prædicit ipse E horam suam advenisse. Mittit pro Abbate, Fratres postulat adesse; quibus præsto factis, multum vero pro ejus exitu iratis superque contristatis, ipse dulcibus ac potentibus verbis persuadens, eis omnem prohibet mœrorem, flectum mitigat, compescit dolorem: non esse quidem lugendos, qui per Christi fidem et confessionem ad beatam pertinent resurrectionem. Inde commonens eos de vera religione, de fraterna pace puraque dilectione, postulat se muniri divinis Sacramentis, illa scilicet, qua vivunt animæ, Christi Communione. Sicque Fratribus valedicens, et eis obitum suum committens; ipse quoque illos locumque dilectum commendans Deo, et in manu relinquens; attollit oculos manusque in oratione, et spiritus jam liber et ad migrandum paratus, totus elevatur in Dei contemplatione: sicque deposito carnis onere atque terrena mole, petit cœlestia cum exultatione, deducentibus Angelis alacri et canora processione, dulci organo, suavi modulatione. Migravit igitur B. Willelmus ab hac luce feliciter *c* quinto Kalendas Junii, procedit gloriosus ad curiam Regis æterni, ut semper adsistat ante thronum Domini in conspectu Agni, ante faciem Filii Dei.

Viatico sumpto moritur,

F

Campanis cœlitus pulsatis.

33 Ipsa autem hora sanctissimi ejus transitus, factus est repente per omnes circumquaque provincias, per omnes majores ac minores ecclesias, magnus valde et insolitus clangor signorum, et campanarum sonitus, longa pulsatio, mirabilis tinnitus, nullis hominibus funes trahentibus vel signa commoventibus, nisi sola virtute divina quæ supervenit cœlitus. Unde datur intelligi, quia amor et gratia omnipotentis Dei volebat revelare insolitis miraculis merita dilecti sui, ad laudem et gloriam nominis sui, qui vivit et regnat per omnia secula seculorum, Amen.

ANNOTATA.

a *Oratorium illud a Calvinistis seculo præcedenti destructum fuisse asserit Mabilio.*

b *Hinc certum est eum ante* Carolum Magnum *e Vita hac decessisse.*

c *Ergo saltem ante annum* 814, *quo Carolus Imp. mortuus est* 28 *Januarii, et annus circiter* 812 *a Mabilione assignatus non displicet: atque ita recte dicitur annos septem in monachatu egisse Willelmus.*

APPENDIX

A

APPENDIX.

Chartæ donationum monasterio factorum.

Charta ipsius Willelmi,

In nomine Domini. Ego Willelmus, gratia Dei Comes, recognoscens fragilitatis meæ casus humanæ, idcirco facinora mea minuenda, vel de parentibus meis qui defuncti sunt, id est genitore meo Theuderico et genitrice mea Aldana, et fratribus meis Theudoino et Adalelmo, et sororibus meis Albana et Bertana, et filiabus meis et filiis Parnardo, Witchario, Gotcelmo, Helimbruch *a*; et uxoribus meis Cunegunde et Guitburge, et nepote meo Bertranno, pro nobis omnibus superius nominatis, dono ad monasterium quod dicitur Gellonis, situm in pago Ludovense juxta fluvium Araou, constitutum in honore Domini et Salvatoris nostri Jesu-Christi, et sanctæ Mariæ semper Virginis, et sancti Michaelis Archangeli, seu Apostolorum gloriosorum Petri et Pauli, necnon et sancti Andreæ omniumque Apostolorum, quod ego præfatus Comes Willelmus construere in causa Domini et Senioris mei Caroli jussi, B et ex doctrina venerabilis Patris Benedicti Monachos et Abbatem posui, ut Domino Deo jugiter ibi deserviant, donatumque in perpetuum esse volo: hoc est res meas quæ sunt in pago jam dicto Ludovense; in primis videlicet fiscum Litenis, cum ecclesiis sancti Joannis et *b* sancti Genesii sub omni integritate, cum villis et villaribus vineis et campis, cultis et incultis arboribus fructiferis et infructiferis pascuis, pratis, molendinis, piscatoriis, aquis et aquarum decursibus, quantumcumque ad ipsum fiscum et ad colonicas ipsius aspicit vel aspicere jure videtur; omnia dono, trado ad proprium perhabendum omni tempore. Habet vero has collaterationes et infrontationes ab Oriente, et sicut currit flumen Araou; a meridie, sicut torrens Lacatis divergit in ipso flumine; ab Occidente infrontat in ipso Aviso, qui discurrit per concava montium in Bodena antiqua, quæ est in supercilio montis; ab Aquilone usque in termino monasterii. Similiter in Marcomitis villa, dono quantumcumque Deodatus Presbyter ibidem dato pretio comparavit, vel quantum ibidem a me possessum est. Similiter dono villam Saturatis cum ipsa ecclesia *c* sancti Saturnini cum omni integritate, cum casis, casaliciis, campis, vineis, pratis, silvis, *d* garicis, hortis, molendinis, aquis, aquarum C decursibus, quantumcumque ibidem visus sum habere vel possidere, culta et inculta, ad ipsam casam Dei dono ad habendum. Simimiliter dono in Canneto villa, quantumcumque ibi visus sum habere vel possidere. In pago quoque Magdalonense in villa Soregia, quantumcumque ibidem visus sum habere vel possidere. In pago vero Albiense dono villam Nivitiacum seu Wiciacum, cum omni integritate sua vel cum omnibus adjacentiis suis. Similiter dono in pago Rutenico in villa Bracejalo mansos duos cum vineis et terris, cultis et incultis, quantum ad ipsos mansos aspicit et aspicere videtur. Ista omnia supra nominata ego Willelmus jam dictus Comes, pro me et pro prædictis personis, dono et trado atque transfundo ad jam dictum monasterium Gellonis, et altariis ibi Deo consecratis, et Monachis et Abbatibus tam præsentibus quam futuris, pro æterna remuneratione, ut Deum omnipotentem per omnia habere possimus propitium, et ut iidem Monachi, [Deum] laudantes ibidem assidue habeant unde possint vivere. Si quis vero (quod futurum esse non credo) vel ego ipse, aut aliquis de heredibus meis, seu quælibet persona contra hanc donationem meam, quam ego prompto animo vel plenissima voluntate facio, venire, interrumpere, aut aliquid disrumpere tentaverit, non liceat facere. Quod si præsumpserit, D Dei omnipotentiam exoro, ut ipsa ultionem sumat in eo: quia notum sit omnibus hominibus, hunc honorem a me possessum, tam ex originali parte quam etiam ex acquisitione, absque querimonia ullius personæ. Facta est hæc donatio XIX Kal. Januarii fer. I, anno XXXIV regnante Domno nostro Charolo Rege Francorum et Longobardorum ac Patricio Romanorum, et anno quarto Christo propitio Imperii ejus.

facta an. 804.

c de multis sui juris fundis,

Signum Wilhelmi,	Signum Fulcoaldi,
Signum Barnardi,	Signum Rangavi,
Signum Gotcelmi,	Signum Nictardi,
Signum Domni, Theuderici,	Signum Mauringi,
	Signum Sibaldi,
Signum Jamardi;	Signum Guiraldi.

In nomine Domini ego Gallaris rogitus *e* scripsi.

Annus IV *Imperii convenit cum anno Christi* DCCCIV, *quando annus Regni Francici* XXXVII, *Longobardici* XXXI *numerabatur, et dies* XIV *Decembris cadebat in Sabbatum. Multa ergo hic concurrunt, quæ Chartam jubent habere suspectam: majorem autem causam suspectandi reperiet quisquis eam conferet cum sequenti,* E *stylo longe barbariori, qualis in Aquitanicis plerisque Cartis notatur, descripta, eodem anno eodemque fere die, et expressissimam faciente mentionem subjectionis ad monasterium Anianæ, indispensabiliter Gellonense monasterium ex sui fundatoris voluntate adstringentis* (*cujus nec minimum quidem vestigium, ac ne mentio quidem Benedicti Abbatis, in priori Charta apparet*) *vehementerque cogetur dubitare, utrum rudior pleniorque, non sit ipsamet sola et originalis Wilhelmi charta: quam Monachi Gellonenses, an.* MLXXXX *per Urbanum II exempti a jurisdictione Anianensium, magis eleganter, sed minus integre rescribendam curaverint, ita abolere cupientes omnem veteris subjectionis memoriam: sed frustra: cum duplicata illius, sive exemplar alterum* (*nam ab isto duplicandarum chartarum instituto natum est nomen* Diplomatum) *alibi servaretur, ac verosimiliter in monasterio Anianæ, licet forsitan minus solenne et subsignationibus destitutum. Nescio utrum animum huc adverterit Mabilio, cogitaveritque quam non sit verosimile, eodem loco ac fere die, et* (*quod consequens videretur*) *eadem manu, eodem saltem rogante, scriptas esse de eadem donatione duas tam diversi styli chartas, et in re tam notabili tantique momenti discrepantes. Cum autem pro sua religiosissima ac candidissima ingenuitate fassus ille fuerit, haud quaquam abs ratione motum a me scrupulum hunc esse, non miretur de plurium si-* F *milium chartarum sinceritate formidare nos, quibus deprehendimus Benedictinæ Regulæ mentionem importune injectam, pro iis monasteriis, quæ utrum a prima sui institutione eam receperint, rationabiliter dubitamus. Sed placeat altera illam, et ut nobis videtur magis sinceram magisque integram chartam legere, sicut eam nobis idem Mabilio offert.*

ad obliterandam subjectionem Gellonensis monasterii

Ego in Dei nomine Wilhelmus, recogitans fragilitatis meæ casus humanum, idcirco facinora mea minuanda, vel de parentes meos qui defuncti sunt, id est genitore meo Teuderico et genitrice mea Aldane, et fratres meos Teodoino et Theodorico et Adalelmo, et sorores meas Abane et Bertane, et filios meos et filias Witcario et Hildehelmo et Helinbruch; uxores meas Witburg et Cunegunde, pro nos omnibus superius nominatos, dono ad sacrosanctæ basilicæ, quæ est constructa in honore sancto Salvatore et sanctæ Mariæ semper Virginis, seu sancti Petri et sancti Pauli, et sancti Andreæ et sancti Michaelis vel omnium Apostolorum, in illa cella Gellonis, quem ego superius nominatus Wilelmus per consilio Domni Abbatis Benedicti, seu cum suo adjutorio, ædificavi, quem ipse Domnus Benedictus Abba regere videtur; donatumque in perpetuum esse

qua illud Anianensi subjecit Petri Fundator suus

A esse volo, hoc est res meas quæ sunt in pago Lutwense. id est Litenis villa, *f* etc. Ista omnia superius nominata pro nos supra dictos ad ipsa casa Dei vel ad suos Rectores dono, trado, atque transfundo ab hodierno die ad ipsa casa Dei, dummodo si ipsa cella subjecta est ad Aniana monasterio, sicut hodie esse videtur, ipsa casa Dei vel sui Rectores habeant, teneant atque possideant. Nam si aliquis homo propter malam cupiditatem aut iniquum ingenium ipsa cella separaverit de Aniana monasterio, tunc ipsas res superius nominatas volemus eas esse donatas pro nos omnibus superius nominatos ad Aniana monasterio, ad ipsas casas Dei sanctæ Mariæ et sancti Salvatoris. Nam dum ipsa cella subjecta est ad Aniana monasterio, sicut superius diximus, precamus ut ipse Abbas de Aniana benigniter atque misericorditer regat ipsa cella Gellonis seu Fratres ibidem morantes : et quod ibidem minus habuerit de stipendia, in ista parvitate quod ego in ipsa cella donavi, ille propter Deum aliunde adjuvet et suveniat, sicut decet Abbatem suos benivolo animo regere : nam non adminuet de ipsa parvitate ad ipsos Fratres, dummodo B ipsa cella subjecta fuerit ad Aniana monasterio, sicut superius diximus. Si quis vero (quod futurum esse non credo) si ego ipse aut aliquis de heredibus meis; vel quislibet persona, qui contra hanc donationem meam, quam ego prumpto animo vel plenissima voluntate fieri rogavi, venire aut agere tentaverit, si ille sine peccato est, forsitan potest nostra totorum peccata, portare. Nam si ille jam peccavit, puto se gravare sua, et nostra sustinere velit. et pro utriusque rationem reddere : quia nos Deo juvante per istam donationem speramus aliquid de nostra minuari peccata. Et insuper non valeat vindicare quod repetit, sed inferat ad fisco auri libra 1 : et hæc donatio mea firma permaneat omni tempore. Facta donatione XVIII Kl. Januarii, anno XXXIV * regnante Domno nostro Karolo Rege Francorum et Langobardorum ac Patricio Romanorum, et anno IV Christo propitio Imperio ejus.

* *imo* XXXVII

Porro collatis inter se quas præmisimus chartis, consideret Lector, utrum sequentem illius confirmatoriam velit admittere, ut minime suspectabilem, in eo quod nullam faciat Anianensium mentionem.

Diploma Ludovici Regis,

In nomine Domini nostri Jesu Christi, Ludovicus divina ordinante providentia Rex serenissimus Aquitaniæ. C Quoniam cogitandum nobis est, qualiter æterni Regis amorem obsistente peccatorum pondere amittere non possimus, locis insistentibus divinis cultibus placuit largiri propter regnum æternum Salvatoris nostri, ejusque inibi sibi famulantibus beneficia opportuna ; quatenus ab illo remunerati, gaudio sine fine mereamur perfrui. Ideo notum esse volumus omnibus Fidelibus, præsentibus et futuris, quod petente Domno Guillelmo monacho, qui in ausa genitoris nostri Karoli Augusti Comes exstitit clarissimus, sed pro Dei amore meliorem exercens vitam studuit esse pauper recusando sublimia ; ob irrevocabilem vero suæ dilectionis circa nos fidelitatem, petitioni ejus præbentes assensum; placuit nobis, tam pro mercedis nostræ augmento, quam pro amore ejus, ad monasterium, quod dicitur Gelloni, situm in pago Lutovense juxta fluvium Araur, subtus castrum Virduni, sacratum in honore Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi. et sanctæ Mariæ sanctique Michaelis, ac sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, et sancti Andreæ omniumque Apostolorum, constructum a jam dicto Comite Guillelmo in causa nostri genitoris, ubi Juliofredus Rector et Abbas præesse videtur, aliquid ex rebus tradere nostris, id est fiscum quemdam nostrum in pago Bitterense qui dicitur Miliacus, cum villa et ecclesia sancti Parargorii *g*, et Miliciano villa at-

donationes a Willelmo aliisque monasterio factas augentis,

g

D que Campaniano, cum omnibus appendiciis et adjacentiis suis sub omni integritate, sicut a Misso nostro Comite Gotcelmo, per cruces in lapidibus sculptas, seu decursus aquarum in terminationibus traditum et assignatum est, a genitore nostro et a nobis possessum. Et in pago jam dicto Ludovense locum qui dicitur Gastrias, vulgare autem Castra-pastura, ad pecora eorum alenda, cum ecclesia sancti Martini cum terminis et adjacentiis suis, cum omni integritate ad diversos usus eorum. Et in eodem pago villam quæ dicitur Magarantiatis cum ecclesia sancti Felicis, cum omnibus appendiciis et adjacentiis suis. Honorem vero illum quem Domnus Guillelmus seu alii fideles per instrumenta chartarum præfato monasterio tradiderunt, in quibuscumque locis sit, quæque etiam deinceps in jure ipsius sancti loci per nos aut per alios voluerit divina pietas augeri, totum nos pro æterna remuneratione prædicto monasterio concedimus, ut perpetuis temporibus in alimonia pauperum et stipendia monachorum ibidem Deo famulantium proficiat in augmentum. Hæc omnia præscripta cum ecclesiis, villis, villaribus, domibus, E ædificiis, campis, terris, vineis, olivetis, silvis. garricis, pratis, pascuis, molendinis, aquis aquarumque decursibus, perviis exitibus et regressibus, cultis et incultis, cum omnibus adjacentiis earum, totum et integrum prædicto monasterio Gellonensi per hanc donationis auctoritatam perpetualiter concedimus ad habendum : ita videlicet ut quidquid ab hodierno die et tempore de prædictis rebus facere vel ordinare, vel etiam disponere habitatores hujus loci voluerint, libero in omnibus perfruantur arbitrio faciendi.

EX MSS.

et confirmantis.

Godolenus Notarius ad vicem Guigonis recognovit.

Datum hoc præceptum V Kl. Januarii, Indictione X, anno *h* XXVII Domini Ludovici regni, Tolosæ publice : Karoli vero Imperii *i* VIII. Et ut hæc auctoritas nostris futurisque temporibus Domino protegente valeat inconcussa manere, manu propria subscripsimus, et annuli nostri impressione signari jussimus, in Dei nomine feliciter. Amen. *h* *i*

Signum Domini Ludovici clementissimi Regis *k*. *k*

ANNOTATA.

F

a Heribertus, Bernardi frater, lumine oculorum mulctatus anno 830 ; *et* Gerberga, filia quondam Willelmi Comitis, tamquam venefica anno 834 aquis præfocata, *referuntur in Vita Ludovici Pii et censentur ab hoc S. Willelmo prognati ; uti etiam* Berta, nupta Pippino, Caroli Magni filio et Aquitaniæ Regi, *quod aliis accuratius discutiendum relinquimus.*

b S. Genesius, *Martyr Arelatensis, colitur* 25 *Augusti.*

c *Hic est* S. Saturninus, *Episcopus Tolosæ, coronatus* 29 *Novembris.*

d Garricæ, *Francis* Garriges, *sunt terræ incultæ, forte a Teutonico* Gare *filix unde* Garich *filicosus, filicibus obsitus juxta illud Virgilii :*

Neglectis urenda filix innascitur agris.

e Rogire *pro* rogare *dixit mediæ ætatis stylus Notarialis, unde et instrumentum a Notariis scriptum ab Italis hodieque appellatur* Rogito : *sed vehementer dubito utrum hæc formula Notarialis tam sit antiqua quam prætenditur.*

f *Superfluum, credo, Mabilio censuit, iterum annumerare fundos singulos in superiori charta nitidius expressos : si tamen fecisset, Lectorem, jam scrupulo prædicto tactum, certiorem fecisset, non alios nec plures quam prima donatio continebat priori, sicut diximus, reformatæ*

A *reformatæ chartæ fuisse inscriptos, quod in tali casu satis familiare fuisse Monachis, chartularia sua transcribentibus, alibi observavimus.*

EX MSS.

g *Est quidam Martyr* Paragorius, *in Corsica passus, et colitur Naulii in Liguria* 7 *Septembris; Est et* Paregorius *Martyr Pataræ in Lycia: cujus Acta ex MS. Græco dedimus* 18 *Februarii.*

h *Anno* 782 *Pippinus et Ludovicus,* duo filii *Caroli Magni,* Romæ ab Hadriano Papa in Reges uncti sunt, Pippinus in Italiam, Ludovicus in Aquitaniam *uti habent Annales Francorum.*

i *Vereor ne verba hæc* Karoli vero Imperii VIII *addita transcribenda sint: quia puto non ita neglectim in diplomatis filii appellandum fuisse patrem, et quidem adhuc viventem.*

k *Extat in tabulario Gellonensi confirmatio istius præcepti a Ludovico VII Francorum Rege cum aliqua accessione facta, cujus hæc clausula:* Actum publice Silviniaci, præsente in eadem villa Domino Papa Alexandro, anno incarnati Verbi MCLXII, regni nostri XXVI, adstantibus in Palatio nostro quorum apposita sunt nomina et signa.

Signum Blesensium Comitis Theobaldi Dapiferi B nostri.

Signum Guidonis Buticularii.

Signum Matthæi Camerarii.

Data per manus Hugonis Cancellarii et Episcopi Suessionensis.

HISTORIA MIRACULORUM

Ex MSS. Gellonensis monasterii, et editione Mabilionis.

Post sanctissimum igitur B. Willelmi transitum, placuit gratiæ divinæ super Gellonense monasterium manifestius ostendere sui amoris respectum, tam propter ipsius dilecti sui meritum, quam evidentissime propter illud Lignum sanctissimum Dominicum, quod idem vir Dei, Carolo donante, illuc detulerat secum, cœpit enim illud Christi vexillum et admirabile signum, omni virtute et deitate plenum, in eodem loco miraculis coruscare, locum irradiare, ægros multos sanare, afflictos liberare, dæmones vero fortiter et potenter effugare. ex quibus aliqua dignum duximus, ad sanctæ Crucis gloriam, breviter retractare, scribere utcumque, magnifice prædicare *a*. C

a

CAPUT I.

Miracula Crucis a S. Willelmo allatæ, dæmones effugati.

S. Crucis Ligno fugatur dæmon navigantibus infestus;

Est namque non longe ab eodem monasterio fluvius, vocabulo Auraris *b* dictus, magno impetu de montibus descendens, ubi navis, cum qua monasterium expetentes flumenque transire volentes necessario transvehi oportebat. Hunc itaque fluvium dæmon Deo permittente possidebat, multos ibidem demergens demersosque perdens, modo singulos, modo plures aquis imprimens et absorbens: sæpe enim ipsam navem, rebus perditis, hominibus suffocatis, repente submergebat. Homines autem loci illius, hoc scandalum non ferentes, S. Guillelmum expetunt, et specialiter postulant ligni Dominici singulare præsidium, per quod sciunt diabolum esse victum. Orant cum lacrymis, fortes in fide; fit petitio populi, ut Lignum deferatur. Defertur ad amnem, bajulante illud Abbate dicti monasterii, cum choris psallentium Monachorum et Cleri. Conveniunt multi venerabiles viri, virtutem Domini contra fraudes diaboli videre cupientes. Mox namque ut Lignum in littore apparuit, phantasma diabolicum, D vim sanctæ Crucis non sustinens, relicto flumine, sicut fumus evanuit; nec ibidem ulterius draco ille visus, nec inventus fuit.

ipsum furati duo Monachi, c

2 Monachi cujusdam monasterii de Francia, zelo ducti et avaritia, propter dona et oblationes quæ fiebant in monasterio *c* Gellonensi, ob reverentiam et devotionem illius pretiosissimi Ligni; consilium inierunt, ut, si aliter non possent, furto raperent, et ad suum monasterium tranferrent; sic quæstus multiplicis oblationis ad eos consequenter pervenirent. Eliguntur igitur duo de pluribus, non Monachi, sed dæmoniaci; non Fratres, sed fures; atque ad Gellonense monasterium diriguntur, dolis armati, compositi mendaciis multis. Juxta templi vestibulum cujusdam subintrant hospitium, peregrinos se dicunt, ægritudinem simulant, causa recuperandæ salutis ac veniæ. Ad lignum Dominicum beatumque Willelmum se venisse mentiuntur; tamdiu se velle in illo loco manere, et in ecclesia ante sanctum altare excubare, quousque misericordiam promereantur, virtutem quoque Crucis per B. Willelmi meritum in se ipsis experiantur. Itaque Prior monasterii et Fratres, verbis illorum nimium creduli, circa E eos exhibent humanitatem; concedunt claustrum et ecclesiam frequentare; vigilare ad eorum voluntatem. Illi vero e contra, iniqua cogitatione edocti, ecclesiam frequentant die, simulantes orationem sine devotione: nocte vero vigilantes precemque multiplicantes sine compunctione, locum illum in quo Dominicum lignum custodiebatur, observant; notatoque loco ad artes diabolicas se committunt: præparant instrumenta ad invadendum sanctum thesaurum. Sicque una nocte, vigilias consuetas simulantes, cum cereis non paucis, ecclesiam sancti Wilellmi intrant; venerabili altari Dei, timore postposito, appropinquant: arcam in qua thesaurum existimant, irreverenter invadunt; et arte pessima absque clavibus reserata, atque sine sonitu aperta, cum thesauro sanctissimo, nulle sentiente, templum subito egrediuntur, et fugere cupiunt: sed Dei virtute nullatenus effugere queunt. Nam de terminis monasterii nulla unquam parte, nulloque conamine exire possunt, circumeuntes ut ebrii, et in sua eadem vestigia redeuntes.

auferre nequeunt extra terminos monasterii;

idque sub nive miraculo allapsa abscondunt:

3 Jam vero incipiente aurora diei, cum pervenissent ad locum, qui dicitur Ad Crucem; cognoscunt se per virtutem gloriosæ Crucis ligni Dominici fixos immobilesque teneri, et ab apparitoribus B. Willelmi nihilominus comprehendi, et ad suspen- F dium trahi: videntes etiam sua vestigia impressa nivi, quæ nocte illa miraculose per limum per Dei providentiam ceciderat, nec locum habent fugiendi, nec consilium evadendi. Perterriti atque desperati, et mirabiliter coacti, lignum Dominicum, quod furati fuerant, de pera extrahunt, soloque depositum sub condensa nive altius abscondunt; moxque virtutem Ligni, quam per vindictam incesserant, per Dei clementiam sentiunt et recognoscunt. Nam, gressu repente recuperato, vires resumunt. Deo permittente liberi recedunt. Interea venit hora, quando vigiles oratores B. Willelmi, expleta matutinali Missa, illo benedicto Ligno populis more solito a Sacerdote peterent benedictionem [dari]. Cumque Sacerdos cum ministris ad venerabilem thecam processisset, ut inde ipsum Lignum afferrent, et seris reseratis apertisque illud non invenissent; quantus et qualis clamor, quantusque dolor populum ac Monachos subito invasit, cogitari quidem potest, sed exprimi sufficienter non potest. Quæsitis igitur illis Monachis peregrinis et minime inventis, curritur post eos, investigatione nivis cœlitus emissæ, vestigia fugientium declarantis et clarius designantis

A tis. Nam cum pervenissent ad locum, in quo fures turbati et subnervati subsisterant, et Lignum reliquerant; vident sub nive quasi columnam fumi suaviter vaporantis consurgere atque conscendere in sublime. Accedunt omnes pariter ad columnam; Lignum, quod quærunt, sub nive inveniunt cum magno gaudio: pro Abbate mittunt, et inde ipsum reverenter tollunt, atque ad monasterium B. Willelmi portare non differunt, cum hymnis et canticis et gloria inenarrabili; ad honorem et gloriam nominis Christi, et laudem B. Willelmi, et devotionem populi Christiani. *d*

ubi columna fumi indicante reperitur.

d

4 Quidam Deodatus, homo Italicus, pervasus a dæmone, per multum temporis horrendum debacchabatur, et a suo pervasore sine cessatione crudeliter vexabatur: traditus quippe sathanæ in interitum carnis et animæ, nullam omnino habebat requiem; sed in tormentis, quibus arreptitii atque dæmoniaci torquentur, noctem omnem continuabat et diem; ut nulli dubium foret, quin illas quæ in inferno debentur pœnas ac dæmonum iras jam apud superos sustineret. Dabat clamores subito vocibus incompositis, horisque omnibus et momentis tormentorum ipse suorum præco erat et testis: cui B parentes ejus debita pietate nimium compatientes, eique remedium de cœlo, quod de terra non poterant, expetere cupientes; per multa illum Sanctorum loca, perque multas provincias deduxerunt, ubi nimirum sacras vigilias frequentantes, preces suas pro eo cum lacrymis obtulerunt, sed exaudiri ut velint nusquam promeruerunt; nec miseri curationem, quæ ei alias per clementiam divinam debebatur, a Sanctis obtinuerunt. Cumque jam paulominus desperarent, tantoque viarum atque laboris tædio deficientes cessare amodo, nec frustra deinceps vagari deliberarent; audiunt, disponente Deo, de B. Willelmi meritis et virtutibus, quantumque sit miserorum efficax exauditor et effugator spirituum immundorum. Unde resumentes spei fideique constantiam, et confirmantes in misero illo caritatem et gratiam, diligentius requirunt iter ad Gellonense territorium, et ad B. Willelmi, de quo audierant, monasterium. Venientes autem ad locum templumque ingressi, accedunt supplices ad altare sancti Salvatoris; suumque captivum præsentant ante corpus sanctissimi Confessoris, cum suo dæmone et cum suis loris, non sine lacrymis ac vocibus luctuosis. Causa doloris a nullo interrogatur, C quia patet omnibus ex eo qui debacchatur.

Eneryumenus Italus,

post varios Sanctos frustra imploratos

Gellonem adductus;

5 Accedit Abbas cum omni Congregatione, factaque ab omnibus communi oratione, adjurant cum potentibus exorcismis Christique nominis invocatione, ut cesset jam a miseri illius vexatione, et exeat ab illo sine dilatione. Ille vero coactus respondere: Expectate, inquit, paulisper, et nolite festinare: stare meum vel exire non est ita in vestra auctoritate, sed magis in alius, quem vos forte non cernitis, virtute ac potestate; nunquid enim non videtis Monachum Willelmum, contra me vehementer iratum, et coram Deo prostratum, quomodo me confundit et premit, et exire compellit? Cujus quippe violentiam quia ferre non valeo, velim nolim egrediar; et ecce jam nunc exeo. Vos vero ne curetis me deinceps adjurare; neque multum propter me amplius laborare. Servi vero Domini, non acquiescentes ei, ad auxilium miseri terroremque dæmonum, deferunt lignum Domini, ut sanctæ Crucis virtute et gloria apparente, et B. Willelmo precibus insistente, miser citius salvaretur dæmonio fugiente. Quod dæmon videns et invidens, ac vehementer indignans, cœpit fremere, rugire, et cum multo ululatu clamare, dicens: O Monachi perversi! o superstitiosi, et in cunctis superflui! Numquid Monachus

dæmone fatente se per Beatum pelli,

nec Crucem adferenda expectaturum,

Willelmus, sicut cœperam vobis dicere, precum D suarum ac meritorum virtute non poterat me ipse solus expellere, nisi insuper vos modo deferatis contra me lignum terribile, vexillum formidabile; quod dæmonum nullus pro Crucifixi nomine audet videre, nec prævalet sustinere? O nunc, quoniam ex omni parte patior violentiam, et saltem loquendi et rationem reddendi non habeo licentiam, haud dubum quod modo recedam, Lignum non præstolabor: Willelmum Monachum qui me compellit, fugiam: dimittam hereditatem meam, perdam possessionem meam: verum etiam dico vobis, quod recedens damnum vobis inferam, et injuriam sustinens injuriam faciam.

EX MSS.

6 His dictis conticuit, et statim invisibiliter ab homine illo, quem diu possederat diuque vexaverat, exiens; per fenestram vitream, satis decoram satisque speciosam, prorumpit, eamque in momento totam comminuit; nec minus quam *e* et scillam argenteam, ad templi laquearia suspensam, eodem impetu eodemque momento, concussit et elisit: quam B. Willelmus illuc secum detulerat, et cum multis aliis præclaris donariis ad laudem Dei obtulerat, quæ per singulas horas opus Dei prima denuntiabat, et vocis suæ clarisonæ melodia aures audientium ac mentes demulcendo excitabat. Hoc E damnum hostis ille, sicut prædixerat, ecclesiæ intulit: quod quidem ecclesia non doluit, sed gratissimum habuit, quia per hoc ipsum ipse sibi testis extitit et testimonium nobis æternum reliquit, quoniam ad preces B. Willelmi et ante præsentiam gloriosissimi Ligni latro ille stare non potuit; sed relicto vase quod diu polluerat, prædaque perdita quam male possederat, gemens ad inferos atque confusus abscessit. Homo vero ille liber a dæmone in pavimentum ruens obdormivit; somnoque refectus et expergefactus, ac mente et corpore sanissimus apparens, super pedes suos stetit: et quas novit ac potuit gratias Deo reddidit, totusque pro eo chorus ac conventus Ecclesiæ laudes Divinitati diutius insonuit. Postea vero, sumpto cibo ac stomacho confortato, Abbati quoque et Fratribus vale facto, ad partes Italiæ rediit; terramque suæ nativitatis, gaudium suis facturus, repetiit; et quid ipse in seipso de B. Willelmo sanctoque ligno Christi expertus sit, nec silere potuit nec siluit. Sicque factum est, ut qui adductus venerat et tractus manibus alienis, plenus dæmone vinctusque catenis; ipse F modo phantasmate liber, vinculisque solutus, sana mente recederet; ductoresque suos, dux ipse agminis et dux itineris, ad propria reduceret.

signumque egressus sui dante,

e

liberatus revertitur.

7 A Finibus-terræ *f* (provincia scilicet quæ sic dicitur, eo quod magno mari Oceano terminata et clausa, quod numquam ibi quolibet modo pertransitur, finem terra facere videtur) quædam dæmoniaca ad Gellonense monasterium est adducta, nomine Benedicta; sic quidem erat dicta, verumtamen in re non ita, quandoquidem ab Spiritu sancto derelicta, ac spiritui nequam ad puniendum tradita, omni benedictione divina et gratia erat indigna. Hæc itaque misera, dæmone plena et miserabiliter furiosa, ab amicis carnalibus de terra tam longinqua ad B. Willelmi clementiam longa et laboriosa peregrinatione est perducta; et in ejus ecclesiam, ipso scilicet multum invito et prorsus ingrato dæmone, introducta. Cumque cœpisset ex more arripi ac vehementer furere, mira dicere, stupenda quoque facere; cœperunt nihilominus plurimi convenire, cupidi et furiosam videre, et qui in ea loquebatur verba dæmonis audire. Adest ergo vulgi non parva frequentia, tota villa concurrit, completur ecclesia. Illis forte diebus S. Fulcrannus *g* Lutevensis Episcopus illuc advenerat, qui et ipse gratia cura-

f

Energumena ex Galecia,

g

 tionum

A tionum et virtute miraculorum opinatissimus erat. Hic nimirum ipsa hora, qua prædicta illa ingressa est ecclesiam, coram ligno Domini prope tumulum B. Willelmi solo prostratus jacebat, cœlum (ut credimus) precibus pulsans ac sidera mente transcendens. Audito autem tumultu, causaque cito cognita; ille Dei servus, pietate motus atque misericordia, nequaquam surgit a terra, sed oratione qua totus inhiabat paulisper intermissa; orare specialiter ac proprie incipit pro illa misera, pro illa dæmoniosa. Accito præterea Geraldo *h* Patre monasterii totaque pariter Congregatione, postulat eos socios sibi fieri in oratione. Est itaque diu oratum communi omnium devotione: at vero non sunt exauditi in hac petitione; quia neque illa est energumena curata, neque furor dæmonis conquievit eorum intercessione: quin imo diabolus ille, quasi ad servorum illorum Dei injuriam, aggressus est prædictam illam solito amplius vexare, diversis torquere modis, discerpere, conquassare, in terram elidere; item datis saltibus tollere sublimem, et de alto præcipitare, cum stridore dentium atque horrisono clamore; in tantum ut sanctus Pontifex, præ nimia B pietate et compassione, non posset illam mortem illius peccatricis jam videre ac tolerare: unde et præcepit eam foras ejici de templo, forisque insanire; dicens, *i* illam fore melius extra ecclesiam concuti, vitamque finire, quam ante sanctum altare; eo quod S. Willelmus nollet eam adjuvare, nec a dæmone liberare.

ex MSS. præsente S. Fulcranno Ep. exorcizata

nec adjuta,

tandem tamen liberatur.

8 At vero venerabilis Abbas Geraldus, humiliter contradicens, cœpit sancto Episcopo persuadere dicens: Nolite, Pater, nolite quæso turbari: jam enim multos vidimus miserabiliter torqueri, et ad mortem laniari, postea vero per misericordiam Dei et per meritum B. Willelmi citius sanari. Non ergo expellatur, sed magis appropinquet ad tumulum amici Dei, et Deus miserebitur ei. His dictis Abbas venerabilis, sedato animo Pontificis, festinat, adjuvantibus sociis, dæmoniacam adducere ad sepulcrum sanctissimi Confessoris. Tum diabolus, intelligens se jam teneri et trahi, tanto pondere gressum feminæ fixit ac pressit, ut quasi truncus in radice immobilis permaneret. Abbas perditam illam tenebat et trahebat; dæmon eam retinebat, et retrahens atterebat; ille ad ereptionem, iste ad perditionem. Denique quamvis multum renitens, multumque se trahens, cum tandem ante B. Willelmum perductus C fuisset, non solum subito obmutuit, verum etiam nimium dissipato mulieris corpore stare nequivit. Porro ipsa post biduum sana et incolumis, gaudentibus qui secum venerant amicis, B. Fulchranni Pontificis pedes tenuit, et ab illo benedici devote postulavit. Pontifex annuit, illa votum vovit: sicque cum benedictione Pontificali benedicta, ad Fines-terræ, unde venerat, remeavit. Si dicebatur Benedicta, Benedicta nominari promeruit.

Alia sic absoluta

9 Alia quoque furiosa, Gitburgis nomine, de valle quæ *k* Solhas dicitur (quæ quidem vallis Guillonensi Monasterio, ubi corpus B. Willelmi quiescit, vicina habetur) per manus amicorum ad B. Willelmi sepulcrum adducta fuit: cujus dementia multas et varias in ecclesia voces cepit; Canes denique imitabatur latratu, leones fremitu, ursos rugitu, cunctis stridore dentium horrorem incutiebat. Quod Monachi B. Willelmi videntes, magno pietatis affectu ad ipsum se convertunt; communi prece deprecantes, ut illi energumenæ subveniat, atque pro illa misera apud Deum preces fundat. Quid plura? B. Willelmus pro illa intercedit, et illa statim B. Willelmi precibus et meritis plene ac perfecte sanata fuit. Porro illa Dei virtute cognita, atque tam mentis quam corporis salute adepta, postulat citius absolvi a copula maritali, et ancillam fieri in domo D B. Willelmi, ad honorem Dei et sub habitu sanctimoniali. Quod et factum est; et illa quamdiu vixit, humiliter in ecclesia servivit, atque ab omni maligno spiritu secura permansit.

Ibidem fit Sanctimonialis.

ANNOTATA.

a *Hactenus ecgraphum a Grandeguamio transcriptum, cujus folium unum, nobis deperditum, suppletur porro ex Mabilione usque ad num. 4.*

b *Antiquis* Arauraris, *vulgo* l'Eraut, *dexteram ripam monasterio advertit, et infra Agatham Mediterraneo illabitur, pluribus rivis auctus.*

c *MS. Eixiense,* Guillonense, *veteri scilicet nomine ad nomen* Guillelmi *paulatim detorto.*

d *Hic nobis resumitur MS. Gellonensis ecgraphum posterius, cujus scriptor videtur priora miracula Crucis prætermisisse, tamquam ad Sanctum minus proprie spectantia: ipsum autem cum editione Mabilionis conferentes, deprehendimus Eixiense MS. multis locis esse contractius.*

e Skilla *campana minor est. MS. Eixien.* Campa- E nam *habet, et paucis lineis rem totam absolvit, solum dicens quod eam B. Willelmus attulerat.*

f *Idem MS.* A finibus terræ Provinciæ, *sed Provincia Gallæciæ videtur intelligi, cujus extremum promontorium* Finis-Terræ *nuncupatur, unde hæc dæmoniaca adducta fuerit.*

g *Acta* S. Fulcranni *illustravimus ad diem* 13 *Februarii: mortuus is est circa annum* 1006. *MS. Eixien.* Fulcrandus.

h *Plantavitius in Appendice pag.* 7, *ex eoque Sammarthani, quorumdam Abbatum Gellonensium nomina exhibent, quibus addi deberet hic* Geraldus.

i *Hic evulsis foliis destituit nos Codex Gellonensis, et defectum supplet Eixiensis.*

k Sallas *in tabulis, leucis circiter* 4 *Gellone in Occasum tendit.*

CAPUT II.

Puer Rhodano mersus et liberatus. Injuriosi in Sanctum, ejusque homines et res, puniti.

Vir quidam debilis et Miles illustris cum uxore et filiis et sociis non paucis, veniebat ad tumulum B. Willelmi, obtentu devotionis et causa orationis; qui F usque Rhodanum venientes, navim ingrediuntur, et dato naulo pertransire moliuntur. Laborantibus vero omnibus in transeundo, et intentis singulis in remigando, casu contigit ut alter de filiis ejusdem Militis de prora caderet, ita ut nullus videret nemoque cognosceret. Amne transmisso, cum jam exire littusque tenere cœpissent, puer requiritur, sed minime reperitur: nec dubium quin in flumen ceciderit; et, quia nusquam comparebat, quod absorptus perierit. Oritur luctus, dolor et tumultus, fit planctus sine discretione, ploratur pro mortuo sine consolatione. Cunctis autem amare flentibus, et resonante littore tam luctuosis vocibus; sola mater pueri stabat nec flebat, sed magna constantia animi et se confortans et alios, ita dicebat: Non est mortuus filius meus, nec potest sentire vel credere animus meus; sed, ubicumque sit, cum illo est Deus et B. Willelmus: quem enim semper et nocte et die non cessavi eidem B. Willelmo commendare, et nunc ad hoc veniebam eumque adducebam, ut possem illum sancto Patri præsentare ante suum tumulum, et ante suum altare, et pro illo mea munera meque ipsam offerre et dare; scio et credo quod ille potest illum salvare, nec potest mors occupare

Puer in Rhodanum lapsus

Sanctoque commendatus,

A cupare, nec amnis eum necare. Hæc dicente matre, subito videtur procul puer ille, de aquis egressus, secus littus deambulare, redire ad alios, et jam appropinquare. Virtus Dei cognoscitur, B. Willelmus ab omnibus clamatur, fides matris collaudatur, mœror et luctus in gaudium convertitur. Idem puer interrogatus, quid sibi visum fuerit, quomodo in tanto periculo se habuerit, vel qualiter hanc mortem (quæ manifeste eum invasit) incolumis evaserit; respondit: Sciatis vere, B. Willelmum Monachum, quando cecidi, adfuisse; et dum traherer a flumine, dexteram mihi dedisse; et manu sinistra ori meo ac naribus apposita, aquas ne me læderent prohibuisse. *vivus redditur suis.* Puero recepto et gaudio duplicato, pater et mater et qui cum eis erant, iter quod cœperant exultantes accelerant, perveniunt ad monasterium, cum magna alacritate accedunt ante B. Willelmi præsentiam, cum summa humilitate Deo gratias agentes, suas lacrymas et sua gaudia pro filio referentes, et B. Willelmi merita sicut veri præcones denuntiantes *a*.

11 Cum multa sint et præclara in B. Willelmo per Dei gratiam Sanctorum dona virtutum, cumque B manifestum sit non minimam contra malignos spiritus habere eum potestatem; hoc quidem jucundum videtur dignumque relatu, quod ipsi interdum dæmones, volentes illi quasi placere ac servire in gratiam, de inimicis ejus rerumque suarum pervasoribus ultores se faciunt et exactores: unde breviter hæc pagina [aliquid] memorandum suscepit. Vir quidam nobilis ac præcellentis gentis, nomine *b* Rennaudus, volens thesaurizare in cœlis, et cupiens B. Willelmum specialem sibi facere Patronum, dederat ei quoddam prædium, ad commune stipendium Fratrum in Gellonensi monasterio Deo famulantium; ingens scilicet ac competens territorium, Malabucceria nuncupatum, cum omni familia, quæ ad eamdem pertinere videbatur possessionem. Hoc ergo prædium post aliquantum temporis quidam *c* Abolenus....... de ordine Militari, nimium tumidus præ *Impius raptor possessionum monasterii,* potentia seculari, nimiumque vicinus huic possessioni, cœpit inquietare, opprimere atque depopulari, ac suæ violenter subjugare ditioni, nec Deum timens, nec hominem curans, neque reverentiam exhibens meritis B. Willelmi: omnibus enim modis hominibus illius territorii erat intolerabilis, rapinis insolitis et exactionibus indebitis, commessationibus importunis, violentiis multis, occisionibus C injustis. At miseri illi, qui hæc patiebantur, quisque sine remedio a tyranno opprimebantur, cum jam vivere nequirent, mortem sibi imprecabantur. Placuit itaque Clementiæ divinæ, huic morti finem dare, B. Willelmi merita glorificare, ejusque familiam clamantem ad se quotidie, ab illo tyranno quasi altero Pharaone recipere et salvare. Unde factum *ipso in scelere* est, ut malefactor ille, quadam Dominica die surgeret valde mane, et ascenso equo ad prædictum pergeret vicum, facturus violentiam et rapinam ex more solito: sed divina dispositione nemine invento, neque viro neque muliere, quem posset interrogare (omnes enim ad ecclesiam iverant Catholica religione divinum ministerium audire) ira nimia succensus nimioque furore, cœpit præ indignatione quasi totus ardere, et igne apposito cœpit villam succendere atque cremare, portas domorum frangere, cuncta exterminare,

12 At vero divina ultio non longe abfuit: nam *a diabolo obsessus,* statim eadem hora malignus spiritus illum vexavit; sensum perdidit, intellectum amisit: equus quo advenerat ad domum propriam reportare eum nequivit, sed ad ecclesiam B. Mauritii *d* (ubi convenerant homines illi et multi alii causa divini officii audiendi) illum dementem perduxit, ibique de cella in terram turpiter deposuit, et vehementer elisit. D Ille autem non suo sensu, sed diabolico impulsu EX MSS. *in ecclesia furit,* ecclesiam ingressus, cœpit coram omnibus mirabiliter furere, carnem suam mordere, manus suas et lacertos rodere et laniare; alios quoque dentibus ac si canis appetere et morsibus lacerare, totamque ecclesiam commovere ac turbare. Cognoverunt omnes divinum judicium, intelligunt B. Willelmi patrocinium et defensionis auxilium: corripiunt *et vincitur catenis:* furiosum, alligant correptum, et ita vinctum tenent intra oratorium, donec rite perficitur sacrum mysterium. O quam justus es, Domine! quam justum et verum et sanctum judicium tuum! Qui homines S. Willelmi ligare consueverat, modo ligatus tenetur: qui ejus possessionem disperdere venerat, modo sensu perdito et ipse totus a satana possidetur: quique in tam sancta die Dominica ecclesiæ se subtraxerat, tunc in ecclesia catenatus debacchatu, auditque attonitus et insensatis auribus quod in eo celebratur. Accedunt interim amici, parentes, milites sui et propinqui; agnoscunt et ipsi judicium Dei causamque delicti, videlicet invasionem et oppressionem hominum et rerum B. Willelmi. Ergo vinctum manibus et astrictum loris perducunt eum ad *promissaque restitutione sanatur.* tumulum beatissimi Confessoris: præsentatoque eo ante altare Domini Salvatoris, prosternuntur in terram omnes cum lacrymis, postulantes veniam pro E delictis illius miseri peccatoris: promittunt etiam cum maximis juramentis, affirmant cum obsidibus in manu Abbatis tum in loco præsidentis, quidquid ille commiserat contra B. Willelmum et suos, se emendaturos, et reddituros ablata, et de omnibus satisfacturos. Factum est igitur, mox ut ipse Abbas sponsionem suscepit, Miles illico mentem sanam et sensum integrum cum salute suscepit: dæmon, qui ad ultionem faciendam non jussus accessit, facta ultione jussus recessit: et vir ille qui salvatus est, quamdiu supervixit, in fidelitate et servitio S. Willelmi permansit.

13 Per id fere temporis alius quidam ex ordine militiæ secularis, dictus Theutrannus de Salsis, graviter opprimebat et devastabat quoddam prædium *Alius ex bove rapto comesturus,* B. Willelmi, multa ingerens mala frequentibus detrimentis. Erat vero vir ille secundum seculi pompam Miles strenuus et illustris: sed tamen illam suam militiam major malitia turpisque avaritia ignobilem reddebat et infamem: rerum quippe prodigus suarum, et alieni cupidus totusque inani deditus jactantiæ, non nisi prædis vivere poterat et F rapinis. Igitur fiscum Regium, Castra-pastura dictum, male sibi vicinum nimisque contiguum, quod olim Rex Ludovicus Gellonensi monasterio contulerat, cuique immunitatem et tuitionem sub regali præcepto magnaque auctoritate firmaverat; Miles ille ad omnem confusionem et exterminium deducebat, comedebat, bibebat, rodebat, et medullitus absorbebat. Homines fessi illius invocabant Deum, et tyrannus non curabat: clamabant S. Guillelmum, ille parvi pendebat. Infelices autem illi tristes et irati, et quasi jam desperati, eo quod S. Willelmus eos non exaudiret, murmurabant, dicentes: Quoniam ipse dormiret, qui solitam non faceret vindictam, nec citius subveniret. *buccella gutturi inhærente castigatur,* Verumtamen B. Willelmus, tamquam excitatus a somno, subito fecit vindictam et ex improviso. Cum enim quadam die Theutrannus ille ad vicum illum perrexisset, et ingenti præda ex consuetudine facta, boves inde plurimos abduxisset, cumque domum ac si victor cum triumpho rediisset; unum de bobus illis jubet statim jugulari, sibique et suis prandium magnum parari: convivioque parato, primus discubuit et primus cœpit epulari. Et ecce judicium Dei, et virtus et meritum B. Willelmi: namque prima buccella, quam

A quam de illa præda et de illa rapina in os suum carnifex ille immisit, ita faucibus adhæsit, et hiatum gutturi interclusit, ut neque per os transire, neque de ore posset exire, neque illam rejicere nec valeret deglutire. Fit stupor in convivio, surgunt omnes de prandio, lugentes pro Domino, mirantes pro miraculo : medici adducuntur, medicinæ apponuntur, sed frustra fiunt omnia, quia nihil operantur : stant ei ex omni parte, sed nec manu, nec arte, neque ullo carmine, neque medicamine possunt ei prodesse.

EX MSS.

14 Tandem virtus divina recognoscitur, et manifeste ab omnibus conclamatur, quia S. Willelmus in ore suo operatur : nihil ei posse valere, nisi ille propitius et citius misereatur. Igitur amici et parentes, famuli et clientes, moram non sustinentes, et de Dei misericordia et B. Willelmi pietate confidentes, in morte laborantem equo utcumque imponunt ; et eum ad tumulum B. Willelmi adducentes, ejus veniam postulant et indulgentiam quærunt : spondent omnes coram Deo, et elevatis in cœlum manibus jurant et firmant pro eo, quod si sanctus Dei dignetur ei parcere, et ab hac præsenti morte saltem hac vice eum eripere ; ipse, in quantum poterit quantumque facultas ei erit, emendaret illi quidquid in eum deliquit ad arbitrium Abbatis, reddens quod male abstulit, restituens quod rapuit. Qui vero
B adductus fuerat, quia per se rogare vel perorare nihil poterat (nam buccella illa, quam de rapto assumpserat, et glutinata gutturi et quasi viscata adhærebat) id quod per alios promittebatur, quia lingua nequibat, manu annuebat, et signum faciens Monachum se velle fieri innuebat. Stabat interea ut reus, in afflictione et in omni mentis et corporis contritione, coram Deo Salvatore et sancto ac glorioso Confessore, ante venerabilem Crucem et sacrosanctum altare, flexis genibus, nudis pedibus, virgas suas manu tenens, non sine e forcipibus. Quis loquetur potentias Domini, quis auditum faciet meritum B. Willelmi ? In eadem hora, in qua hæc promissio firmatur, buccella ex ore labitur, et qui jam moriebatur jam vivit et liberatur. Manifestumque fuit, quia qui eum percussit, ipse et ei indulsit ; qui vulneravit, ipse etiam sanavit. Igitur Theutrannus ille, cognita Dei virtute, et per B. Willelmum ereptus a morte, receptaque salute, cum summa devotione seque suaque tradidit pro emendatione.

et promissa restitutione liberatur a morte.

e

ANNOTATA.

C a *Hic desinit textus Codicis prædicti apud Mabilionem, sed extremo huic illius miraculo ; præmittuntur mutato ordine ea quæ in Gellonensi sequuntur de Abolevo et Theutranno.*

b *Deest nomen MS. Eixiensi.*

c *Et hoc in Gellonensi extritum inde suppletur.*

d *Vicus* S. Mauritii *vix duabus leucis Boream versus abest Gellone, et huic adjacens in tabulis* Madieres (*forte* Mabuires *scribendum*) *posset* Mala-Bucceria *credi.*

e *Ad crines scilicet ex voto rescindendos.*

HYMNUS

Ex MS. Bodecensi erutus a Joanne Gamans S. J.

Nunc nunc mirifica luce coruscat,
Cinctus luminibus sede polorum,
Willelmus gratulans, cernere Christum
Ambit, secla qui cuncta gubernat.
Cui nunc pro meritis janua cœli
Magnis jam patuit. Clamat herilis
Ex alto tuba militis ; Intra.
Ut sunt astriferis sedibus ampla, D
Sic terris merita ; dante superno
Willelmi precibus judice Christo.
Ad cujus tumulum sospite turba
Diutinus ægris languor abit nunc.
Quapropter, Socii, cordeque oreque
Promamus Domino voce sonora
Odas innumeras, tempus in omne ;
Cui sit hymnus, honor, gloria perpes. Amen.

ORATIO. Unde nunc pia subjungimus oramina, et petimus eum sexcenta comptum per serta, hostis populatum castra, gloria muneratum æterna, cujus hodie annua commemoratio nobis est festiva, ut imploret ora pro nobis divina : et sicut suorum comitum ad Regem mortalem intercessor erat antea, sic Christum Regem, Dominum, immortalem cunctipotentem deprecetur nostra laxare crimina. Hinc igitur poscimus te, Christe, quem fideliter expectamus, venturum in gloria Patris et sanctorum Angelorum, ut expertes suppliciorum facias nos æternorum, intercedentibus dilecti tui Willelmi meritis, qui sine defectione temporum, cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas, per omnia secula seculorum. E
Amen.

HISTORIA

Elevati translatique corporis.

ex relatione Gallica MS.

Collocatus fuerat S. Guilielmus, uno alterove fortassis post mortem et primam sepulturam seculo, in marmorea tumba affabre laborata (quæ etiamnum monstratur) post majus altare in ecclesia monasterii : unde quando et a quo elevatum sit corpus, legere est in plumbea lamina, postmodum simul cum ipsis sanctis Reliquiis inventa, et his verbis insculpta. Anno ab Incarnatione Domini MCXXXVIII, tertio Kalendas Martii, feria secunda, levatum est corpus beatissimi Confessoris Christi Guilhelmi, et reconditum III Nonas ejusdem mensis, per manus Domni Ugonis Albiensis Episcopi, et Raimundi Gellonensis Abbatis, et Raimundi Nantensis Abbatis, temporibus Innocentii Papæ II, et Arnaldi Archiepiscopi Narbonensis, et Petri Lutevensis Episcopi, Francorum Rege Ludovico. Hactenus Lamina, Ludovicum VII, S. Ludovici proavum, nobis signans ; et annum, ex stylo Francorum veteri, eum notans, quem nunc F
MCXXXIX numeraremus, quando littera Dominicalis A componebat cum Feria II hebdomadæ, diem XXVII Februarii.

Sacra ossa an. 1139, 27 Febr. translata,

2 Reposuerunt autem prænominati Antistites sacrum istud pignus, una cum ipsa lamina, intra capsam plumbeam, alia lignea exterius convestitam, eamque abdentes sub terra, desuper construi fecerunt et consecraverunt parvum altare, ad cornu Epistolæ altaris majoris, in honorem ipsius S. Guilielmi : cujus tabula tota est ex Lydio (ut vocant Latini) ceu nigro marmore, quali ad aurum explorandum utimur, unde et nomen vulgo traxit, sustentantibus ipsam utrimque candidi marmoris eleganter celatis tabulis duabus : quæ nunc in frontem altaris majoris translatæ similiter eamdem tabulam nigram huc transpositam sustinere videntur. His autem tunc ita compositis, ut sacri corporis indicium nullum appareret supra terram ; altare quidem istud minus S. Guilhelmi nomen retinuit, sed reconditum sub eo thesaurum oblivio ex hominum memoria tam longe removit, ut ejus nihil superesse crederetur, præter modicum illud quod continebatur marmorea urnula, sub altariolo prædicto composita (intra quam congesti

et abdita sub altariolo proprio

cum jam e memoria excessissent

A congesti fuerant cineres et minutiora ossa, (tempore prænotatæ elevationis) et præter os unum brachii dexteri, quod Humerum appellant, quodque argenteo brachio affabre facto inclusum usque hodie monstratur; miraculose ut sic dicam servatum a diabolica rabie Calvinistarum, qui avorum nostrorum memoria sacra omnia per Aquitaniam contaminarunt ac dissiparunt. Hæc enim etiam vera esse S. Guilielmi ossa constitit experti unius medici duorumque chirurgorum testimonio, qui anno MDCLXXX mense Majo declararunt, in novam capsam translata esse omnia reperti sancti corporis ossa, præter humerum jam dictum. Modus autem felicis istius inventionis hic fuit.

missus illuc an. 1679 Prior et ex voto sanatus,

3 Cum R.P.D. Gabriel le Comte, ex Capituli Generalis delectu missus esset Prior et Officialis hujus Abbatiæ, quæ Apostolicæ Sedis immediate subjecta, in omnem circa vallem jurisdictionem pene Episcopalem obtinet; exiguo post suum adventum tempore periculosa correptus fuit infirmitate, usque ad desperationem medicorum. Huc se reductum ipsemet sentiens, sancto Patrono ac Fundatori monasterii nostri Guilielmo votum nuncupavit, quod si intercessione illius plenam recuperaret sanitatem, omni B solicitudinis studio satageret honorem ejus promovere, præsertim in reparanda et exornanda ecclesia, ejusmodi curæ perquam indiga. Nec mora levari morbus cœpit et periculo ereptum judicavit medicus, subitam mutationem admirans, quam suæ artis præcepta vix intra longius spatium promittebant: paucis autem transactis diebus sanus omnino apparuit.

in demolitione ipsius altarioli,

4 Ergo intentus complendo quo se obstrinxerat voto, instanter petiit a Superioribus et obtinuit facultatem, definiendi necessaria quæque ad restaurationem ecclesiæ ac monasterii: inter quæ præ multis opportuna visa est translatio majoris altaris, quod longius a pariete amotum erat, eoque obscuram reddebat ecclesiam, et Presbyterium minus idoneum ad solennia majorum festivitatum officia. Hoc consilio sumpto, velut imprimis utili, non solum ipsum altare majus destruendum fuit, sed etiam minusculum illud, de quo supra diximus, eidem collaterale; ut ex duobus unum conficeretur, quod parieti ecclesiæ propius adhæreret. Instabant operi tali fabri, cum die v Septembris anni MDCLXXIX, sub minori illo altari deprehenderunt lapidem veluti sepulcralem, tres ac dimidium palmos longum, impositum capsæ C plumbeæ, quam alia lignea capsa circumdabat; et hanc pene jam consumpserat caries, sed ne fatisceret continebant lamellæ quædam ferreæ, liliorum floribus impressis ornatæ.

feliciter invenit 5 Septembris,

exemptaque ex consumptis jam fere capsis,

5 Ad rei inexpectatæ nuntium accurrit Prior cum Conventu universo, Vicariisque SS. Bartholomæi et Laurentii ab hoc monasterio dependentibus, aliisque principalioribus loci ipsius personis, quorum omnium chirographo signatum fuit Processus verbalis instrumentum desuper rogatum. Cumque necessarium judicaretur extrahere e ruderibus capsas illas, earumque fundum, non solum qua parte ligneum, sed etiam qua plumbeum ac ferreum erat jam fere in cinerem redactum, abjunctumque a lateribus subsideret; remansit intra parvum istud sepulcrum magnus numerus ossium, cum lamella plumbea quadrata, cujus unumquodque latus tres palmi quadrantes implere videbatur, antiquis characteribus exarata et antiquitatis monumentum insigne, fidem faciens translationis factæ anno MCXXVIII. Hac perlecta, cum jam constaret omnibus, istud esse corpus S. Guilielmi; prædictus R. P. Prior, magna cum reverentia, collegit sacra ossa omnia, eaque reposuit intra novam capsam ligneam; materia quidem simplicem, exterius tamen interiusque circumvestitam serico panno, cum eo articulo temporis pretiosius nihil haberetur ad manum. Ea capsa continuo delata est ad gazophylacium ecclesiæ, duabus munitum clavibus, ubi tota supellex argentea et aliæ plures sacræ Reliquiæ asservantur: interque alia, particula veræ Crucis a Carolo Magno donata S. Guilielmo, cum ei ac mundo valediceret; et indusium unum, quod fuisse B. Mariæ Virginis vetus traditio memorat. D

EX MS GALLICO componit intra aliam novam,

6 Hoc autem dignum imprimis consideratione visum est, quod sacra illa ossa, post annos plus quam nongentos suavem spirarent odorem; nec quidquam violata essent ab aquis proximi torrentis, qui sæpe hæc loca inundans, etiam illuc debuit penetrasse; cum medici dicant, mortuorum ossa intra stagnantem aquam cito fraccessere et computrescere. Placuit insuper divinæ majestati Sanctum suum E miraculis honorare, ad eorum preces qui ipsius suffragia quotidie implorant, suis malis quærentes remedium; ex quibus pauca referre sat fuerit.

prorsus integra et suave olentia,

7 Mulier quædam hujus loci, febribus remittentibus die conflictata, post sacri Corporis inventionem duci se ad ecclesiam fecit; ipsoque in accessu paroxysmi febrilis collocari intra fossam, unde erutæ Reliquiæ fuerant; atque inde plene sanata exivit. Similiter curata fuit alia, fistulam patiens, quam lacrymantem appellant, quæque magnos ipsi pariebat dolores. Honestus etiam civis ejusdem loci, cui male affecta pridem genua gradiendi consistendique negabant facultatem, non sine cruciatu; mox ut illa ibidem flexit, expeditum se sensit, omnique imbecillitate ac dolore liberum. Alii autem plurimi adveniunt quotidie, et impetratarum gratiarum memoriam relinquunt; vel sanitatem postulantes bibunt aquam, cui admixtum est nonnihil pulveris e sepulcro sumpti, qui eisdem donatur, sequente ut plurimum optatæ sanitatis effectu, ad laudem Dei et gloriam nostri sancti Fundatoris.

non sine miraculis subsecutis

8 Porro ad diem XX Maji anno MDCLXXX, prædictus R. P. Prior et Officialis, decorem domus Dei eodem quo cœperat zelo procurans; postquam fabricandam curasset capsam elegantius elaboratam, in qua sculptoris ars nullum prætermiserat ornatum, F et cœruleo colori interlitum aurum gratum oculis præbebat spectaculum, eamdemque nihilominus serico convestisset interius; in ipsam transtulit ossa sacra, usque dum argenteam capsam comparasset thesauro tanto asservando. Et huic translationi interfuerunt, præter Conventum Monachorum, D. Gaspar Ranchin, Vicarius D. Episcopi Montis-pessulani; D. Fulcrandus Audeberti, Canonicus et Promotor ejusdem Domini Episcopi; D. Joannes Audeberti, ejus frater ac civis Montis-pessulani; aliæque spectabiles personæ complures, subscripti Processui verbali super istis confecto. *Hactenus relatio, R. P. Petro Possino Tolosam missa anno* MDCLXXXII *die* XIII *Februarii: cui utinam cito liceat adjungere novæ Translationis historiam, quando prædicta argentea capsa confecta fuerit, in quam curandum tunc totis viribus Prior incumbebat.*

ac rursum anno 1680, 20 Maji in capsam ornatiorem,

donec alia fiat argentea tota.

G. H.

DE SANCTO PODIO

EPISCOPO FLORENTINO IN HETRURIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

De gestis ejus in Pontificatu, ex Variis.

AN. MII.

Cultus sacer

Tabulæ Martyrologii Romani propositum in Titulo Sanctum, ad hunc* XXVIII *Maji celebrant his verbis* : Florentiæ, S. Podii Episcopi et Confessoris. *At Martyrologio Florentino MSS. quæ reperimus in illustri Bibliotheca Medicæa, et apud Carolum Strozzium Senatorem, aliudque ibidem Florentiæ anno* MCCCCLXXXVI *per Franciscum de Bonaccursiis editum, ista habent primo loco :* Florentiæ depositio S. Podii, ejusdem civitatis Episcopi, qui vita et miraculis * gloriosus quievit. Sepultus est in Cathedrali Ecclesia præfatæ urbis, juxta corpus B. Zenobii, in arca marmorea. *Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiæ, sub annum* 1613 *Mediolani excuso, hoc ei Elogium concinnavit.*

* *al.* insignis.

B

Elogium ex Ferrario, * *erat vitiose* 990

2 Podius, Uberti Ducis, sive ut alii scribunt, Marchionis Hetruriæ filius, Colmelæ anno salutis * 930 Ugone Arelatensi Rege nascitur. Is in liberalibus disciplinis instructus, ac postea in divinis litteris eruditus, factus Canonicus, collegio Canonicorum Abbatiam S. Andreæ, pro communi illorum victu, largitus est. Sichelmo autem Episcopo Florentino defuncto, in demortui locum ob ejus vitæ et morum integritatem sufficitur ; ac Ecclesiam Florentinam, quam bonorum applicatione, castellis etiam aliquot adjunctis, maxime auxit, insigni prudentia et pietate annos duodecim administravit. Cetera illius Acta desiderantur. Corpus in majore basilica adservatur, Ejus vero natalis quinto Kalendas Junii, qua die ex hac vita migravit, ab Ecclesia Florentina celebratur. *Hæc Ferrarius, citato* Vincentio Borghinio, libro de Ecclesia et Episcopis Florentinis, *quem addit* accuratissimum auctorem fuisse.

aliud ex Ughello.

C

3 *Ferdinandus Ughellus, in Præfatione ad Episcopos Florentinos, asserit se* seriem Præsulum partim ex Vincentio Borghino eleganti sane scriptore eruisse, partim ex aliis scriptis monumentisque, quanta maxima potuit diligentia, concinnasse, *et dein addit :* XVI Episcopus S. Podius, Sichelmum excepit anno DCCCCLXXXIX, qui cultum divinum mirabiliter provexisse narratur, nec fortunarum accessionem neglexit. Multis enim suæ jurisdictionis Castellis circumdedit muros, plenusque bonis operibus evolavit ad cœlum, anno millesimo secundo, die XXVIII mensis Maji : quo ipso die ejus festum solenniter agitant Florentini, ejusdemque memoria in Martyrologio Romano fuit relata ; Corpus autem in catacumba S. Zenobii. Cum Florentiæ deflagrasset archivium, præclara etiam Podii gesta perierunt. Illud autem constat, quod Podio superstite, plures ejus sanctitatis, quæ late pervagata erat, suavissimo odore perfusi, ingentia bona in S. Joannis Canonicos pertulere. *Ac primo exponit Ughellus liberale* Mariæ Teutonis uxoris *donum, factum* anno DCCCCXC, Indictione III, pro Ecclesia S. Joannis Baptistæ, sita infra Florentinam civitatem, ubi Dominus Podo Episcopus præesse videtur. *Deinde adduntur variæ donationes, factæ* S. Podio, *aut* superstite, *aut* incentore et suadente, *quæ ibi legi possunt. Partem adferre placet unius diplomatis, quod integrum exhibet Puccinellus in Chronica Abbatiæ Florentinæ pag.* 209, *eo quod* S. Podii *hoc in genere industriam apte declaret. Disponit illo is de Abbatiola S. Andreæ, ab Hugone Hetruriæ Marchione sibi donata, sub hoc exordio.*

4 In nomine Domini Dei æterni. Podio, Divina largiente clementia sanctæ Florentinæ Ecclesiæ immeritus Episcopus, omnibus fidelibus Ecclesiarum in Domino continuam salutem. Minime latere arbitramur prudentes, quibus nota est lectio aut authenticorum librorum veteris Testamenti *etc. ubi postquam retulit, quomodo Judæi a Cyro Rege Persarum capti, liberati, et Hierosolymam remissi sunt, addit :* Quadam die invitatus accessi ad ferculum Domini Hugonis, Ducis nobilissimi, epulaturus cum eo. Cumque inter prandendum et loquendum multa de divinis historiis deducerentur in medium, contigit ut de repente sermonibus nostris interveniret lectio librorum Paralipomenon. Et cum ventum esset ubi legitur, quod prædictus Tyrannus recordatus est Domini cœli, et quod causa illius timoris cunctos captivitate detentos libertate donaret ; tunc prænominatus Dux et Marchio, quo audacior nullus, ab intimo pectore, divino tactus spiritu, suspiria longa trahens, inter cetera adjecit ; Si Gentilis, non agnoscens veritatem quæ Christus est, cum tanta dulcedine Deum cœli nominavit, atque pro ejus reverentia longa pœnitudine alligatos, diutius oneratos dimisit ad propria ; quid nobis faciendum est, qui relicto Gentilitatis cultu, ab ipsis cunabulis de Incarnatione nostri Redemptoris et nostra liberatione per ejus mortem audivimus? Statim ergo inutilis speculator, qui præsens aderam, cui hæc quæ subjecta sunt animo insidebant, humiliter respondi : O carissime, exemplum illud sume in opere, quod laudasti de devotione. Habebat quidem tunc temporis jam dictus Dux Abbatiolam unam infra mœnia Florentinæ civitatis, dono meorum antecessorum libellario nomine, in honorem S. Andreæ Apostoli constructam ; quam mox supplici meo rogatu et precibus, atque multiplici hortatu suæ consortis Dominæ Judithæ semper benedictæ, mihi refutavit, et meæ Ecclesiæ usui et utilitati tradidit: eo videlicet ordine, ut eam necessitatibus Canonicorum meorum præsentium et futurorum, pro remedio animarum utriusque, Ducis videlicet et ejus conjugis, et pro salute mea meorumque successorum, tribuerem. Quod me facturum illico bono animo sum pollicitus.

E

Invitatus ab Hugone Duce

vidensque eum divinitus motum

petit et impetrat Abbatiolam S. Andreæ:

F

5 Quapropter dictam Abbatiolam, in honorem B. Andreæ fundatam infra Florentinam urbem, statim cum suis pertinentiis in Canonica Florentinæ Ecclesiæ dono et largior : quatenus ipsi Canonici, tum qui nunc sunt, tum qui in ea ordinati fuerint in futuris temporibus, ex fructibus ipsius terræ, redditu vel censu, quotidianam habeant refectionem : neque volo, ut aliquis de ipsis Canonicis habeat potestatem, de ipsis rebus libellarios facere, aut aliquid donare, aut ex his, quæ Dominus exinde dederit, audeat inter alios dividere ; et si quid horum fecerint, donationem vel divisionem eorum jubeo irritam fieri : sed censeo, statuo, et confirmo, quod unus vel duo Clerici, quos ego elegero, habeant potestatem de omnibus illis rebus esum carnium et piscium comparandi, et infra claustra Canonicæ

disponit in quotidianam refectionem Canonicorum

ut carnes et pisces emantur,

A nonicæ eis ad convescendum tribuendi, qualiter unanimiter comedentes et bibentes, gratias et laudes referant; et pro incolumitate Domini Ducis Hugonis et suæ conjugis et utriusque prolis, et nostra nostrorumque successorum, Dominum exorent. Post decessum vero illorum Clericorum, quos ego ad illud ministerium ordinavero, habeant ipsi Canonici potestatem, ordinare aliquem ex sua Congregatione timentem Deum, et qui ex jam dicto ministerio eis fideliter deserviat: in quo non sit zelotypia, neque fraus, neque dolositas. Et si inter se ita discordes fuerint, ut quæ jussi, vel ordinavi, adimplere noluerint; tunc successores nostri, timorem Domini præ oculis habentes, ita eam ordinent, ut meam voluntatem in omnibus impleant, et oculos divinæ Majestatis non offendant. Si quis autem hanc nostram ordinationem et testamenti firmitatem temerarius violator, sive Imperator, sive Rex, Dux, Marchio, Archiepiscopus vel Episcopus, aut quælibet alia persona magna vel parva, Clericorum vel laicorum, infringere voluerit aut tentaverit; cum necatoribus egentium aut cum Juda traditore hereditatem infernalem recipiat, et maledictionem æternæ male-
B dictionis acquirat: conservator autem, beatorum spirituum consortium sine fine possideat.

et ad id aliquis ordinetur a Canonicis,

aut Episcopo.

Podio, sanctæ Florentinæ Ecclesiæ inutilis Episcopus, in hoc ordinatione et testamenti finitione subscripsi, et ad scribendum alios curavi.

Hugo Marchio etc. Leo Judex, Petrus Judex, Monopertus Judex, Sigefredus Judex D. Imperatoris, subscripsimus.

6 *Scipio Ammiratus, primo libro Historiæ Florentinæ, plurimum laudat et* S. Podium *Episcopum et* Hugonem *Marchionem, quem præfuisse statuit ab anno circiter* DCCCCLXXV *ad annum* MVI, *quo ait eum Pistorii* XXI *Decembris e vita decessisse. Nos ad prædicta addimus Elogium, quod Florentiæ descripsimus ex Collectione Veterum Officiorum MSS. apud Carolum Strozzium Senatorem reperta. Verum cum ibi dicitur* S. Zenobio *Episcopo, ante quingentos circiter annos defuncto, successisse* Podius; *intelligi id deberet de successione mediata in eamdem Sedem Florentinam. Ipsum autem hujusmodi est.*

Elogium ex lectionibus MSS.

7 Cum in aliorum Sanctorum festis, Fratres dilectissimi, nos exultare deceat; intus et foris summa uti lætitia debemus, cum memoria D. Podii a nobis recolitur: huic enim diei maxima gaudia impendenda sunt, quo ille in æterna se tabernacula re-
C cepit. Nam Podius in Defensoris nostri Zenobii Episcopi demortui locum successit: qui quanta integritate, quanta modestia, quanta denique laude Episcopi personam gesserit, dies me, si velim narrare, deficiat. Quam ob rem pauca de multis æquis auribus accipite. Sanctus hic vir, Gumello oppido oriundus, patria parentibusque relictis ac divitiis quam plurimis, Ticinum se contulit, liberalibus facultatibus operam navaturus. Quibus cum diutius incubuisset, adeo profecit, ut facile quamvis facultatem profiteretur. Docebat itaque ea modestia litteras, ut discipuli omnes non modo liberales disciplinas ab eo, verum etiam bonos mores vitamque perfectam didicisse non negarent. Quibus de causis Florentini ipsum post Zenobium Pastorem eligunt. Qui dum vixit, quot a cœlesti itinere devios in veri Christiani viam reduxerit, non est quod dicam: in eum enim omnes, tamquam in divinum exemplar, oculos intendebant. Non tacebo denique illud, virum hunc plurima edidisse miracula; soloque verbo a Deo, quod suis meritis consecutus fuerat, diversorum morborum liberationem impetrasse. Prætereundum præterea non est, octo illum oppida ædificasse, eorumque Florentinam Ecclesiam heredem fuisse. Decessit autem V Kalendas Junii; sepultusque est in ecclesia hac, prope altare D. Zenobii, D
marmorea urna. Non dubitemus igitur, Fratres, post hujus vitæ pericula exhausta, tantum virum in Domino ultimam clausisse diem, divinoque frui conspectu, quo et nos, eo duce, cum de hac vita migrandum erit, perducamur.

Docet litteras:

AUCTORE G. H.

patrat miracula.

8 *Erat hoc Elogium distinctum in* IX *brevissimas Lectiones. Locus nativitatis hic* oppidum Gumellum *appellatur, quod supra apud Ferrarium* Colmela *dicitur: apud quem cum etiam de* Hugone Arelatensi Rege *legeremus, dubitavimus aliquando, num forte illud esset* Colmartium, *castrum in Saniciensi Provinciæ Episcopatu, cujus loci situm describit Honoratus Bouchæus Tomo primo Chorographiæ Provinciæ pag.* 279. *Verum infra* natione Longobardus *appellatur: et quia dictus* Hugo, *ab anno* DCCCCXXVI *Italiam Rex gubernavit, dictum* Gumellum *seu* Colmelam *arbitramur potius in Hetruria, nec procul a Florentia requirendum: maxime si* S. Podio *Ducem seu Marchionem Hetruriæ patrem habuerit, qui anno* DCCCCXX *erat* Guido, *et huic frater* Lambertus *successit, pro quo forsan apud Ferrarium legitur* Ubertus. *Sed hæc curiosis antiquitatum Hetruscarum scrutatoribus definienda relinquimus: solum addimus, si stirpe Longobardica natus* B. Podus, *seu* Podius *est, potiori jure credendum esse, quod nomen quoque sortitus fuerit originis Longobardicæ, mollius loquentibus Teutonibus scribendum et pronuntiandum* Bodo; *sicut iidem Longobardi in compositis* Aripertum, Lampertum *etc. dicunt ubi alii* Aribertum, Lambertum *pronuntiant ac scribunt. Sic autem* Nuntium *seu* Famulum *vox illa significat, recurritque etiam in compositis, ut sunt* Elbodo, Walbodo, Radbodus *aliique. Est autem Hetruscis frequentissimum, prima nominis, præsertim compositi, parte abjecta, ut sæpe notavimus, solas usurpare posteriores syllabas; et sic etiam nomen illud, si Romanæ originis esse constaret,* a S. Calepodii *nomine relictum videri posset.* E

Quæ ejus patria.

quis pater?

9 *Joannes Aretinus Archipresbyter, qui scripsit Vitam S. Zenobii apud Surium relatam, statuit aliquanto serius, quam supra diximus vixisse* S. Podium; *et non Sichelmo, sed Joanni subrogatum arbitratus, ista scribit.* B. Podus, natione Longobardus, omni sanctitate præditus, in Episcopatu successit; et plura oppida ejusdem diœcesis muris cinxit, sicut patet in tabula marmorea: moriturque duodecimo sui Præsulatus anno, et in catacumba Zenobii juxta alios in capsa Zenobii sepelitur. *At in Translatione corporis S. Zenobii anno* MCCCCXXXIX *facta, quam ex dicto Joanne Aretino edidimus ad diem* XXV *Maii, ista sub finem habentur.* Assumunt capsulam corporis S. Zenobii Pontifices sacri.... et in nova catacumba magno cum honore locaverunt. Quo in loco, post paucos admodum dies, marmoream capsam, cum Reliquiis integris B. Podi, prænominati jam Episcopi Florentini, soli Canonici cum Præposito et Presbyteris aliquibus, paucisque civibus et me præsente, transtulerunt. *Hæc ibi, quæ Clemens Mazza libro* 3 *Vitæ S. Zenobii cap.* 9 *etiam refert, additque huic* translationi *etiam* adfuisse multas devotas matronas. *Annos deinde* MDLXXXIV, XVII *Octobris, Alexander Cardinalis de Medicis Archiepiscopus Florentinus, instigante quodam Joanne Fabri, Fabricæ Ministro et vestium Sacrarum Custode, visitavit præcipuas suæ Cathedralis Reliquias; et inspiciens arcam, ad latus sinistrum altaris S. Zenobii positam, intra eam quidem invenit omnia unius corporis ossa, quod Episcopi esse monstrabant, præter vetustissimi operis pectoralem Crucem, reliquiæ Chirothecarum atque Planetæ; sed nullum uspiam nomen reperiebatur; unde accidit, ut ipsum requirens Archiepiscopus, et manu sua perscrutans ossa sacra, haud parum ea conturbarit: multi tamen dicebant esse ossa* S. Podii, *eoque*

corpus juxta S. Zenobium sepultum,

F

anno 1439 *translatum,*

et 1584 *recognitum.*

A *eoque allegabant prædictam S. Zenobii Vitam. Hinc dubitari possit, an Vitæ ejusdem auctor Aretinus, aliunde quam ex sola traditione potuerit dicere, ipsum esse corpus* S. Podii; *in quo nihilominus sequacem habuit Cosmum Minerbetti, Archidiaconum Florentinum, anno* MDCXV *Reliquias Metropolitanæ describentem; ac ceteros postea omnes, idem argumentum tractantes.* D

sed sine nomine.

D. P.

DE B. GUILIELMO EREMITA,

IN COMENSI INSUBRIÆ DIOECESI.

SYLLOGE HISTORICA.

De ejus vitæ actis et cultu, ex Chronica Ballarini, Martyrologio Comensi, et Visitatione Episcopali.

SEC. XI.

Comensis apud Insubres civitatis Chronica compendio atque Italico sermone explicuit, et anno MDCXIX *edidit, Franciscus Ballarinus, Civis Comensis, Legum Doctor, Protonotarius Apostolicus, et Archipresbyter Locarnensis. Hic Parte* 3 B *cap.* I *agens de hominibus in Comensi diœcesi sanctitate illustribus, pag.* 181 *habet* de B. Guilielmo, Equite et Eremita, *atque hæc de eo colligit:* B. Guilielmus, ex Principatu Arausicano in Gallia oriundus, militiam sub Imperatore Henrico Quarto exercuit, et in equestrem Ordinem ab eodem meruit sua virtute cooptari: verum cum Imperator a Gregorio Papa VII excommunicatus esset, dimissa militia seculum deseruit, seque recepit in vallem S. Jacobi dictam, districtus Clavennensis: ubi assumpto habitu eremitico, cum sibi tugurium ædificasset, vitam sanctissime instituit, divinis laudibus sanctisque contemplationibus occupatam. Postquam autem, plurium annorum decurso spatio, peregrinationis suæ terminum attigit beata morte consummatus, raræque sanctitatis opinionem post se relinquens; maximo cum honore sepultus fuit in quadam parva, ecclesia, circa annum MLXX die XXVIII Maji. Deinde sanctum ejus corpus translatum fuit ab Episcopo Comensi Beltrano de Brossano, ad ecclesiam sub ejus nomine dedicatam, in eadem valle juxta Lirim fluvium: ibidemque depicta fuit ejus imago tamquam Militis, omnibus armis instructi et equo insidentis, cucullamque eremiticam superinduti: et in magna veneratione sanctum habetur ab anno corpus MCCCXCI, quo facta Translatio illa est, secunda Dominica Maii tunc concurrente cum die VIII ejusdem C mensis. Ejus porro seculi anno X, jussu Philippi Archinti Comensis Episcopi, apertum monumentum ejus fuit a Joanne Petro Paravicino Archipresbytero Clavennensi; inventæque in eo Reliquiæ sanctæ sunt intra capsulam, cum scripturis authenticis, certum de veritate tam sancti corporis testimonium reddentibus. Illa vero ecclesia denuo amplificata fuit, et pretiosus ille thesaurus a veteri sepultura translatus ad majus altare, perquam sumptuose fabricatum, ab eodem qui supra Archipresbytero, ex ejusdem Episcopi mandato.

Dimissa militia sanctus Eremita,

et sancte mortuus,

transfertur an. 1391,

iterumque hoc seculo.

2 *Hactenus Ballarinus, cujus verba in breviorem epitomen contraxit auctor Novicomensis Martyrologii D. Primus Aloysius de Tattis, Presbyter Congregationis Somaschæ idemque Annalium Novicomensium conditor, in quorum Decade* 2 *lib.* 3 *sub annum* MLXXVII *de eo agit, et nonnisi aliquammultis annis post eum credit Sanctum obiisse: deinde rogatus per litteras negavit invenire se quod ultra adderet, nisi operose demonstrandum sit quod habet in Annotatis, quam multis hic* Guilielmus *differat a* Willelmo, *ex Duce Aquitaniæ Monacho Gellonensi: cujus hoc quoque die Acta dedimus. Mihi autem verosimile est, quod cresbrescentibus ad tumulum defuncti miraculis, cum verus mortis dies ignoraretur, neque alter fortasse satis distingueretur ab altero; tempore Beltrami Episcopi, electus dies fuerit idem, quo* Guilielmum Monachum et Confessorem *in aliquo forsitan Gallicano Martyrologio invenerant Presbyteri, qui tunc Episcopo Comensi a consiliis erant, rerum sacrarum periti magis quam historiarum, ea ætate pene obliteratarum. Fuit* E *etiam qui opinaretur (quantum quidem ex Ballarino intelligere possumus) hunc fuisse ultimum Aquitaniæ Ducem, a S. Bernardo ad veri Pontificis obedientiam reductum, de cujus flagitiis et pænitentia prodigiosæ illæ fabulæ sunt confictæ, quas Henschenius noster excussit discussitque* X *Februarii, agens de* Magno Guilielmo, *Ordinis Guilielmitarum Patrono ac Fundatore habito in diœcesi Senensi, cui iidem tituli eædemque omnes fabulæ fuerant applicatæ, quas ex pluribus Guilielmis, in unam personam conflatis, potuerat ignorantia præsidens coagmentare. Hinc illi versus, advenæ nostro Comensi perperam aptati.*

Ei colendo lectus hic dies quo Gellonensis colitur:

quin et cum ultimo Aquitaniæ Duce,

Hic Guilielmus erat Dux et Crucis impius hostis:
Bernardo victas sed dedit ille manus.
Ante vorax, milesque ferox, nunc mitior agno:
Nec Mars, nec Mors sub casside, Vita latet.

ceterum sicut Magnus Guilielmus, in Stabulo-Rhodis sepultus, quiescit, sic ille Dux Aquitaniæ ultimus, qualitercumque conversus a S. Bernardo, et mox ad nihilo leviora scelera relapsus, tandem (ut pie credimus) pœnitens obiit et tumulatus fuit apud S. Jacobum Compostellæ in Gallicia: quod ipsum si ad aliquam Insubrum notitiam pervenit, vallem S. Jacobi *apud se esse scientium, et in eo aliquem ex Gallia* Guilielmum, *facile* F *potuerunt utrumque confudisse: sed non confuderunt prudentiores, quos Ballarinus secutus est.*

confusus a non nemine videtur.

3 *Porro Henrici IV excommunicatio in annum Gregorii Papæ IV Christi* MLXXVI *incidit, quapropter vel corrigendus Ballarinus est, asserens ea de causa digressum ab aula Henrici* Guilielmum, *eremiticam vitam ducendam accessisse; vel mutandus annus mortis, constanti (ut fertur) traditione acceptus. Ut autem hic teneatur, facile in historia Henriciana invenietur alia nec levior causa, quæ secessum suaserit multo citius, videlicet Schisma Rege introductum anno* MLXI, *cum is ex sententia Basileensis conciliabuli contra Alexandrum Papam II fecisset Cadolaum, Parmensem Episcopum, Cancellarium suum, in Antipapam ordinari. Tunc ergo secularem militiam deserens* Guilielmus, *spiritualem exorsus fuerit, et sic annis novem solitarius vixerit, defunctus hac mortali vita anno Domini* MLXX: *quod tamen nolim asseverare, satisque habeo ejus mortem ad hoc* XI *seculum referre.*

Causa secessus ab aula.

4 *Suggerit etiam Auctor Martyrologii addendos iis qui de* B. Guilielmo *scripserunt Comenses Episcopos, prænominatum scilicet* Philippum Archintum, *ab anno* MDXCV *ad* MDCXXI *ea Sede potitum; et* Lazarum Caraffinum

Corpus ab Episcopis visitatum,

A finum, *ordinatum anno* MDCXXVI *et anno* MDCLX *adhuc viventem:* Hunc in Catalogo Sanctorum ac Beatorum, quorum corpora in civitate et diœcesi requiescunt; illum in Tabella rerum memorabilium Ecclesiæ Novocomensis. *His ibi lectis, rogavi per litteras Martyrologii præfati Auctorem ut si qua Episcoporum prænominatorum Acta reperirentur, visitatarum ab iis Reliquiarum S.* Guilielmi *memoriam continentia, ea ne gravaretur communicare. Ille vero, ipsa quidem non inveniri respondit, sed novissimæ visitationis hanc transmisit relationem, prout illam ex Regesto Episcopali tradidit, cui demandata ipsa fuerat, R. D. Joannes Simon Franzonus Episcopalis Secretarius, Hieronymo Pizzala Notario Episcopali attestante, cum originalibus Actis omnino concordare transsumptum, hoc tenore.*

ac novissime anno 1682,

5 Anno MDCLXXXII, die Jovis XXIV Septembris, regressus maturo mane a rigido Campidolcini cœlo Illustriss. et Reverendiss. D. Episcopus Comensis Carolus Cicerus, cum suis DD. Visitatoribus et familia, non minus salebroso itinere quam brevi equitatu, ad Ecclesiam S. Gulielmi, secus viam et ultra pontem vallis ab equo desiliens, sanctum Gulielmi Corpus ibi conditum brevioribus precibus est veneratus: deinde equum conscendens ad Parochialem S. Jacobi propinquam, a populo et Ecclesiasticis expectatus accessit, relicto ibidem D. Joanne Simone Franzono, Præposito S. Benedicti, Visitatore Generali, qui visitando reperit, ut infra, Sanctum Gulielmi corpus (brachio uno excepto, quod asservatur in ecclesia S. Jacobi) in diversis ossibus, conditis in arcula lignea inaurata, apparentibus ex ejusdem fenestella anteriori vitro tecta, et decenter interius et exterius ornata, duplici opposita clave in parte superiori, quæ custoditur a Ministrale, id est Judice, Vallis pro tempore existente: item in nonnullis fragmentis, et pulvere, ad quem redacta sunt nonnulla ossa, et in nonnullis pannis laceris, pulvere eodem conspersis, asservatis in alia arcula lignea, sub duplici clave quæ etiam asservatur a suprad. Ministrali. Prima arcula in parte posteriori est inscripta his verbis: DIVO GULIELMO CONFESSORI, LAZARUS CARAFFINUS EPISCOPUS COMENSIS DE ANNO MDCXXVIII. Et quidem per D. Episcopum Caraffinum approbatæ fuerunt præfatæ Reliquiæ, et in illa arca, dono ab eodem data huic Ecclesiæ, repositæ, et clavium distributio de ejusdem mandato facta.

B *inventumque intra arculas duas,*

uni majori inclusas,

6 Ambæ supradictæ arcæ servantur in arca majori lignea, intus serico rubro vestita et exterius depicta: sed cum ratione humiditatis, vel temporis longitudinis evanuerit fere pictura, cum duplici inscriptione hinc inde apposita in parte superiori acuminata, operæ pretium erit eamdem renovare picturam et inscriptiones. Hæc arca major clauditur triplici clave, quarum duæ custodiuntur apud præfatum Ministralem, tertia vero major apud Ven. Parochum S. Jacobi. Porro eadem arca servatur sub ara majoris altaris, quatuor columellis marmoreis undequaque suffulta; clatris circumquaque ferreis, propinquis ac solidissimi intextis, et sese invicem intersecantibus clausa; in cujus parte laterali ad cornu Evangelii clatrum itidem ferreum, ad modum valvæ, tribus clavibus munitum, quarum duæ custodiuntur a duplici Syndico Ecclesiarum S. Jacobi et S. Gulielmi, superimposito alio ferro innexo annulo in pavimento marmoreo altaris, quod superducitur, et clauditur transversum super eodem clatro, et munitur triplici alia clave, quarum duæ servantur apud Ministralem, et alia apud Syndicos.

C

sub majori altari.

D AUCTORE D. P.

7 Exponitur hujusmodi arca publicæ fidelium venerationi semel in singulis trienniis, die festo ejusdem Sancti currente, cum custodia militum armatorum a Valle deputatorum, pro tempore quo extat exposita, XXVIII Maji, confluentibus ex antiquissima consuetudine processionibus cum Cruce et populis totius Vallis, sicuti et frequentissima ex finitimis locis gente, devotionis causa ad hujus sacri pignoris venerationem, nullatenus a tanto tempore diminutam, hoc est ab anno MLXX; quo (prout constanti traditione compertum est) in crypta, prope et contigua choro Ecclesiæ, ad cornu Evangelii sepultus traditur dictus S. Gulielmus. De cujus tamen apotheosi nullum extare dicitur monumentum: sed habitam fuisse, et conservatam ex constante populorum acclamatione, qui ab illis temporibus usque ad hæc voti causa ad Sanctum recursum habuerunt, non sine frequentissimarum gratiarum et miraculorum impetratione. Altare est insulatum, et justæ mensuræ marmoribus albis constructum: ad quod ascenditur triplici gradu, situm in capella chori testudinati, opere cæmentitio eleborati et depicti hinc inde, et in facie intra cornicem: in cujus imagine, seu pictura in tela impressa, ad levam ingressus, exprimente exequias servo Dei factas, leguntur hæc verba. S. GULIELMO FU SEPOLTO CON SUMMO HONORE IN QUESTO LUOGO CIRCA L'ANNO MLXX. Chorus est septus claustro ferreo affabre elaborato. E regione altaris perpetuo ardet lampas oleo olivarum. Ejus curam habet custos, stipendiatus in scutis octo circiter monetæ Regionis, provenientibus ex fructibus silvæ de jure Ecclesiæ, quæ eidem ad usufruendum relinquitur.

Triennlis singulis concursus est magnus.

E

Sancti altare et pictura.

8 *His notatis pergit Visitator observare quosdam defectus in eadem ecclesia, cura Episcopali supplendos: quibus omissis, ex Parocho S. Jacobi, D. Jacobo Maculino, die* XI *Februarii anni* MDCLXXXIII *ad similia quæsita nostra fere eadem respondente, insuper addo.* Fluvius Liris, ecclesiam dividens ab expansa ante eam area satis capaci, ponte lapideo ibidem transitur; in superliminari majoris portæ sculpta leguntur hæc verba, D. GULIELMO EREMITÆ; supra limen vero minoris ad latus portulæ, sic notatur: TEMPLUM MDCXIII EXTRUCTUM. Supra eamdem quoque majorem portam pictus exprimitur Sanctus in equo, vexillum equestre manu tenens; supra minorem vero, idem cernitur, veluti sub rupe cava pœnitentiam agens in habitu eremitico. Patet ecclesia tota in longum pedes geometricos XCIV, lata pedes XXX; in choro autem ad latus Evangelii sacellum est cum rudi altariolo (in quo tamen Missa non celebratur) et parvo sepulcro excavato, ubi dicitur Sanctus primum sepultus fuisse; et unde devote accepta terra contra varios morbos, præsertim febres, utilis esse multiplici experientia comprobatur.

Aliæ item imagines:

F

DE BEATO LANFRANCO

G. H.

ARCHIEPISCOPO CANTUARIENSI IN ANGLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Vita a Milone et Eadmero scripta, utraque hic danda; et de aliis qui de Lanfranco egerunt Auctoribus, ejusque cultu.

ANNO MLXXXIX

Cardinalis Baronius, cum ad annum Christi millesimum septuagesimum numero 16, de ordinatione B. Landfranci in Archiepiscopum Cantuariensem egisset, appellat eum celebre hujus seculi in Ecclesia Catholica lumen, supra tantum candelabrum erectum, ut qui scientia egregie polleret et sanctitate vitæ. *Specimen scientiæ apparet in elucubratione operum ab eo scriptorum, quæ omnia prout reperiri potuerunt, una cum Vita et copiosis ad eum Notis, evulgavit Parisiis anno* MDCXLVIII *Lucas* B *Acherius Benedictinus Congregationis S. Mauri, eique Tomo quarto Spicilegii adjunxit Sermonem seu Sententias octo, quas a Religiosis diligenter observari optabat. Alia ejus opera hactenus desiderantur, ut sunt Commentarius in Psalmos, Historia Ecclesiastica, et Vita Guillelmi Conquestoris Regis.*

Libri ab eo editi.

2 *De sanctitate ejus ac rebus gestis scripsit inter alios Milo Crispinus, Cantor Becci, quem Vitas Abbatum Beccensium proxime S. Anselmum subsequentium, composuisse probat Lucas Acherius ex indiculo MS. codicis, cujus hæc asserit esse verba :* Vitam S. Herluini edidit Gilbertus Crispinus Monachus Beccensis, et Abbas Westmonasterii, Vitam S. Anselmi edidit Edmerus Monachus Cantuariensis, Vitam aliorum, scilicet Lanfranci, Willelmi, Bosonis, Theobaldi, Letardi conscripsit Milo Crispinus, Cantor Becci. *Hinc constat Milonem diu vixisse : nam intra num. 54 de energumeno scribens ait, se* B. Anselmo Archipræsule narrante hoc audivisse. *Mortuus est autem S. Anselmus anno* MCIX, *die* XXI *Aprilis, quo ejus Vitam edidimus : quadraginta vero annis serius decessit e Vita Letardus Abbas sextus Beccensis, scilicet anno* MCXLIX, *uti legitur in Chronico Beccensi, una cum operibus B. Lanfranci excuso. Quæ tamen de Theobaldo et Letardo habentur non sunt nisi parva compendia,* C *auctoris jam scribendo fessi ætatem referentia, qui potuit diu ante scripsisse Vitam* B. Lanfranci, *ac dein Wilhelmi et Bosonis, tertii quartique Abbatis. Post dicta compendia agitur de nobili Crispinorum genere, ex quo prognati tam Milo quam Gilbertus, scriptor Vitæ S. Herluini Abbatis et fundatoris monasterii Beccensis; unde Milo fatetur in Prologo se varia in hanc narrationem transtulisse quæ Acherius edendo Vitam S. Herluini omisit, quod extarent in Vita* B. Lafranci. *Nos hanc Vitam ex editione Acheriana, more nostro illustratam, primo loco damus, quod in ea res gestæ ab ipsa nativitate ad obitum usque referantur. Huic subjicimus alteram Vitam, in qua Archiepiscopalia acta exponantur ab Eadmero sive Edmero Monacho Cantuariensi, qui infra num. 18 testatur se adfuisse* Lanfranco, *cum illi mors Guilielmi Regis anno* MLXXXVII *indicaretur. Hæc autem excerpimus ex Historia Novorum, ab eo anno* MCXXII *conscripta, atque a Seldeno typis Londinensibus anno* MDCXXIII *vulgata. Plura de auctore indicavimus in nostro Commentario prævio ad Vitam S. Anselmi.*

Vita scripta a Milone Crispino,

alia ab Eadmero.

3 *Utroque senior est Osbernus, qui cum* B. Lanfranco *in Ecclesia Cantuariensi vixit. Hic in Vita S. Dunstani quam hactenus ineditam ex MSS. dedimus* XIX *Maji, capite 3 libri 2, refert Translationem corporis S. Dunstani a* B. Lanfranco *factam, et addit varia beneficia eidem* Lanfranco *præstita, interque alia moribundo collatam sanitatem: cujus etiam jussu Osbernus idem aliqua S. Dunstani miracula pro concione ad populum dixit : quæ cum ibidem videri possint, hic omittimus. Ejusdem* Lanfranci *eximiam scientiam et sanctitatem vitæ, quasi uno ore testantur quoquot res Anglicanas conscripserunt : quorum primus censeri potest Auctor Chronologiæ Saxonicæ, antiquo sermone Saxonico et Latino excusæ cum Historia Bedæ Cantabrigiæ anno* MDCXLIV : *producitur enim ea Chronologia usque ad* B. Lanfranci *Archiepiscopatum, annectiturque solum Latine Vita ejusdem* Lanfranci, *per annos Episcopatus digesta, quo autem tempore sic scripta sit non liquet. Florentius Wigorniensis Monachus, dictam Chronologiam sæpe describit, et deducit ad annum* MCXVII, *biennio post mortuus. Proximi sequuntur Simeon Dunelmensis Monachus, qui descripsit Gesta Regum Anglorum ad annum* MCXXX *deducta; et Wilhelmus Malbmesburiensis, qui pluribus Acta* Lanfranci *declarat, tum in Willelmo I Rege, tum potissimum lib. 1 de Gestis Regum Anglorum, ubi multa, eisdem verbis profert, quibus Milo eadem descripsit : floruit autem is circa annum* MCL. *Floruerunt circa annum* MCC *alii quinque, videlicet Gervasius Dorobernensis Monachus, qui in libro de combustione et reparatione Ecclesiæ Dorobernensis agit de sepulturæ* Lanfranci *inventione, et ossium ejus repositione ad altare S. Martini. Idem Vitam ejus satis prolixam habet in Actis Pontificum Cantuariensium, Rogerius Hovedenus, qui Simeonem Dunelmensem describit; Radulfus de Diceto, Londini ad S. Paulum Decanus, in Chronicis sive Imaginibus historiarum ; Auctor Chronici, sub Joannis Bromtonis Abbatis Jornalensis nomine editi, et ad annum* MCXCIX *deducti; ac denique Guilielmi Neubrigensis cap. 1 et 2 libri primi.*

De eo agunt Osbernus, aliique seculo 12, E *et circa finem ejus ac postea,*

4 *Alii dein seculi: Mathæus Parisiensis, Monachus in Anglia ad S. Albanum, mortuus anno* MCCLIX; *Mathæus Westmonasteriensis in Floribus Historiarum, qui scripsit circa annum* MCCCXXX; *Ranulphus Cestrensis in Chronico nostro MS. ad annum* MCCCXXXIV *deducto, quod descripsit Henricus de Knychton Canonicus Leicestrensis: Petrus deinde de Natalibus Catalogum Sanctorum absolvit anno* MCCCLXXXI, *et lib. 6 cap. 47 compendium Vitæ* Lanfranci *habet. Joannes Capgravius, floruit circa annum* MCCCCL, *et inter Vitas Sanctorum Angliæ, Scotiæ, et Hiberniæ etiam Vitam* Lanfranci *vulgavit. Auctor Chronici Beccensis, deducti ad annum* MCCCCLXVIII. *Joannes Trithemius de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti anno* MDV *scripti, qui de* Lanfranco *agit lib. 2 cap. 99, lib. 3 cap. 325 et lib. 4 cap. 119. Eodem seculo* XVI *floruit Nicolaus Harpsfeldius, qui in sua Historia Anglicana Ecclesiastica Vitam* Lanfranci *habet undecimo seculo cap. 12 et 24. Tum denique hoc nostro ævo ejusdem Acta digesserunt Edovardus Maihew, in Trophæis Congregationis Anglicanæ Ordinis S. Benedicti, ad diem* XXVIII *Maji, et Michael Alfordus Tomo 4 Annalium Ecclesiæ Anglicanæ. Tot tantisque scriptoribus Landfrancum impensissime laudantibus, nescio an audiendus sit Willelmus* F

Petrus de Natalibus,

Capgravius,

Thorn

Contraria Lanfranco Augustiniensium scripta quomodo accipienda,

A *Thorn, in Chronica Augustiniensis apud Cantuariam monasterii, ejusdem* Landfranci *cum Augustiniensibus gesta invidiosissime sugillans cap. 7 et 8. Omnibus tamen utrimque expensis, nonnihil ad historiam conducere res ea videtur, neque* Lanfranci *famæ detractura quidquam apud prudentem lectorem, discrete judicaturum inter optimam Archiepiscopi intentionem, conciliandis et quadamtenus subjiciendis sibi Augustiniensibus paci ecclesiasticæ consultum volentis; et Monachorum Anglorum, se regnumque Normannicæ ditioni cessisse dolentium, amaram passionem. Iste enim Augustiniensis Chronographus, non tam ex suo sensu talia scripsisse debet censeri, cum vixerit florueritque exeunte seculo* XIV, *quam ex eorum commentariis, qui sui quique temporis gesta in monasterio S. Augustini mandaverunt litteris, tam infensi novis ex Normannia Regibus Episcopisque, quam veteris libertatis memoria turgentes, et hujus quantulamcumque imminutionem indignissime ferentes.*

factus Archiepiscopus an. 1050,

5 *Interim tam ex hoc Auctore, quam ex prælaudatis omnibus scriptoribus constat,* B. Lanfrancum *esse denominatum Archiepiscopum Cantuariensem anno* MLXX *in festo Assumptionis Deiparæ Virginis Mariæ, et dein consecratum in festo Decollationis S. Joannis Baptistæ* XXIX *Augusti Dominica, cyclo Solis* XV, *littera* B *Dominicali C. Præterea constat eumdem migrasse ad Dominum anno* MLXXXIX, *mense Majo; de die solum est dissensio. Milo Crispinus, in ejus Vita num.* 59 *habet, eum* anno Archiepiscopatus decimo nono, v Kalendas Junii, diem clausisse extremum. *Is est dies* XXVIII *Maji. Eodem modo Gervasius Dorobernensis Monachus, in Vita ejus ait,* diem clausisse extremum v Kalendas Junii, feria secunda post Octavas Pentecostes, prima hora diei: *quæ optime conveniunt: fuit enim anno* MLXXXIX *cyclo Lunæ* VII, *Solis* VI, *littera Dominicali G, Pascha celebratum ipsis Kalendis Aprilis, et festum Pentecostes* XX *Maji, et feria secunda post Octavam Pentecostes seu festum Sanctissimæ Trinitatis fuit hoc* XXVIII *Maji. In Chronico similiter Joannis Bromtonis dicitur* Lanfrancus Dorobernensis Archiepiscopus, Doctor Monachorum luculentissimus, obiisse quinto Kalendas Junii. *Horum exemplo* natalem B. Lanfranci *celebrant supra citati Capgravius et Edoardus Maihew ad diem* XXVIII *Maji, quod et nos statuimus facere. Si qui tamen malint referre ad diem* XXIV, *cum iis contentiosum funem non trahimus. Nam Wigorniensis, Dunelmensis, et Hovedenus scribunt Sanctum* IX Kalendas Junii feria v obiisse. *Sed nostro judicio videntur rem melius examinasse supra* C *citati Milo Crispinus, et Gervasius Dorobernensis. In Chronologiæ Saxonicæ Appendice, dicitur* in Sede Pontificali sedisse annis decem et octo, mensibus novem, diebus duobus: *et sic haberetur dies* XXXI *Maji, nisi quis malit legere* minus diebus duobus, *et tunc posset haberi dies* XXVIII *Mensis. At Westmonasteriensis retulit* obiisse IX Kalend. Aprilis, *qui est dies* XXIV *Martii, atque ad eum memoria* Landfranci *inscripta est Martyrologio Anglicano Wilsoni. Quantum autem retro abit Westmonasteriensis, tantum procurrit Petrus de Natalibus, dum scribit, Sanctum* quievisse quinto Nonas Julii, *et secuti sunt Petrum Hermannus Greven, Maurolycus, Canisius, Ghinius, Wion, Menardus, Dorganius, Bucelinus, Ferrarius, Saussajus; sed auctoritas Petri de Natalibus in pluribus vacillat, utpote qui nimia celeritate intra biennium suum Catalogum absolvit, ideoque non satis ad singula potuit conferre debitam diligentiam.*

mortuus est an. 1089,

28 Maji, ut multi,

alii alios dies assignant.

Sanctus a multis appellatus,

6 Sancti *Titulus* Landfranco *tribuitur a Capgravio, inter alios* CLX, *quorum Vitas habet, quique omnes passim tales habentur; idemque fit a Petro de Natalibus, Trithemio, et aliis jam citatis Martyrologis. Aliquis ejus cultus innuitur in citata Appendice Chronologiæ Saxonicæ his verbis:* De cujus actibus, ædificiis, eleemosynis; scriptura, quæ in ejus Anniversario legitur, ex parte commemorat. *Videtur autem ejusmodi anniversaria memoria observata apud Monachos dictæ Ecclesiæ. Corporis quoque et ossium duplex translatio, et depositio ad altare S. Martini, innuunt etiam communem de eo sanctitatis æstimationem. Ast de eo lectum fuisse Ecclesiasticum Officium, hactenus non potuimus assequi. Curiose etiam inquisivimus, num Cadomi, ubi Abbas fuit, ejus memoria celebretur; et responsum accepimus,* videri quamdam statuam, quam dicunt esse illius, et nonnullos in baptismo accipere nomen Lanfranci, idque ab antiquo fieri, et hoc argumentum videri, quod sanctitatis ejus fama vetusta sit; *sed in* Officio Ecclesiastico nullam ejus fieri mentionem. *Hinc nos solo Titulo* Beati *utendum esse credidimus.* D

AUCTORE G. H.

sed absque Officio Ecclesiastico.

VITA

Auctore Milone Crispino, Cantore Beccensi.

Ex pervetusto codice MS. Beccensis Monasterii. E

PROLOGUS.

Quoniam a pluribus quæritur vita Venerabilis Lanfranci, Dorobernensis Archipræsulis, nec invenitur; volui de eo aliquid scribere, pro tenuitate ingenii mei; ne omnino tanti viri memoria silentio deleatur. Opus siquidem, ut mihi videtur, hactenus intermissum; rarus quippe de eo aliquid scripsisse reperitur. Propter quod in Vita beati Patris nostri Herluini, venerabilis West-monasterii Abbas Gislebertus, quasi ex occasione, inseruit quantum ad historiam pertinere visum fuit: quæ exinde mutuans, et in hanc narrationem transferens, adjeci quælibet invenire potui, sive quæ a venerabilibus ac veracibus viris audivi. Hoc autem ideo facere studui, ut (quantum in me fuit) non lateret, qui aliis proponendus ad imitandum foret; sed notus omnibus fieret, ad honorem Dei et utilitatem legentium: atque ut noverint, qui scire volunt, quis vel unde fuerit, quam vivendi institutionem habuerit, quomodo ad religionem, ac deinde ad Abbatiam, et postea ad Archiepiscopatum venerit, seu qualiter de hac luce migraverit. Et de his quidem non omnia, quæ dicenda forent, audire potui. Nec quisquam mihi succensere debet, quod imperitus sermone et scientia aggredi materiam tam dignam ausus fuerim: quia F potius duxi quoquo modo dicerem, quam nullus. Quod si cui rusticitas styli et incultus sermo displicuerit, precor ne mutando verba, tollat rei gestæ sententiam, nisi forte aliquid inesse repererit falsitatis.

Unde hanc Vitam collegerit Auctor.

CAPUT I.

Ortus, studia, vita monastica, officium Prioris.

Fuit quidam vir magnus, Italia ortus, quem *a* Latinitas, in antiquum scientiæ statum ab eo restituta, tota supremum debito cum amore et honore agnoscit Magistrum, nomine Lanfrancus: ipsa quoque in liberalibus studiis magistra gentium Græcia, discipulos illius libenter audiebat et admirabatur. Hic Papia civitate oriundus fuit, *b* Parentes illius, ejusdem urbis cives, magni et honorabiles habebantur inter suos concives. Nam, ut fertur, Pater ejus de *c* ordine illorum, qui jura et leges civitatis asservabant, fuit.

a

Papiæ natus, b

c

3 Lanfrancus in primæva ætate patre orbatus, cum ei in honorem et dignitatem succedere deberet, relicta

litterarum studiis incumbit,

PER MIL. CRISPIN.

A relicta civitate, amore discendi, ad studia litterarum *d* perrexit. Ubi plurimo tempore demoratus, omni scientia seculari perfecte imbutus rediit. Deinde patria egressus, et Alpes transgresus, in Gallias venit tempore *e* Henrici Regis Francorum, et gloriosi Ducis Normannorum *f* Guillelmi, qui Angliam sibi armis subegit. Et pertransiens Franciam, quam plures magni nominis scholares secum habens, in Normanniam pervenit; et in *g* Abrincatensi civitate demoratus, per aliquod tempus docuit. Considerans vero scientissimus vir, quod captare mortalium auram, vanitas est; et quia ad non esse tendunt omnia, præter eum qui fecit universa, qui semper est, et qui ei intendunt; ad obtinendum ejus amorem, animum convertit et studium. Quod igitur in litteris perfectius invenit salutis consilium et placendi Deo, arripere statuit : ut relictis omnibus, abdicato etiam sui ipsius jure, illum sequeretur, qui dixit : Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. Et quia quanto magnus fuerat, tanto optabat fieri humilior; locum adire nolebat ubi litterati eum honori ac reverentiæ haberent.

In Abrincensi civitate docet. — Mat. 16, 24.

B 4 Interea cum ire vellet Rotomagum, iter agebat, inclinata jam die, per silvam ultra fluvium *h* Rislam, et incidit in latrones; qui cuncta quæ habebat tollentes *i* ligatis a tergo manibus, et caputio cappæ ante oculos admoto, abduxerunt illum de via, et inter condensa saltus fruteta dimiserunt. Talibus angustiis comprehensus, nescius quid ageret, suum infortunium lamentabatur. Tandem nocturno silentio in se reversus, voluit Domino laudes debitas persolvere, et non potuit : quia ad hoc antea non vacaverat. Et conversus ad Dominum : Domine Deus, ait, tantum tempus in discendo expendi, et corpus et animum in studiis litterarum attrivi; et adhuc quomodo te debeam orare, atque laudis officia tibi persolvere non didici. Libera me de hac tribulatione; et ego, te auxiliante, sic vitam meam corrigere et instituere curabo; ut tibi servire valeam et sciam. Surgente aurora, in ipso crepusculo audivit viatores iter carpentes; et cœpit vociferando ab eis auxilium petere. Illi audientes primo expavere; dehinc vocem hominis advertentes, ad sonum vocis perrexere; et quis esset, quid haberet, indicavit. Tunc eum solventes reduxerunt ad viam. Rogavit sane ut vilius et pauperius cœnobium, quod in regione nossent, sibi demonstrarent. Responderunt; C *k* Vilius et abjectius monasterium nullum scimus, quam istud quod in proximo ædificat quidam homo Dei : et ostendentes viam, discesserunt.

Rotomagum petit, et incidit in latrones — *post vota et preces,* — *liberatus,*

5 At ille gressum illuc vertens, *k* Beccum adiit; quo nullum usquam tunc pauperius æstimabatur vel abjectius cœnobium. Forte tunc Abbas extruendæ fornaci occupatus, ipsemet operabatur manibus suis : et accedens ad eum dixit : Deus te salvum faciat. Et Abbas; Deus te benedicat, inquit : Es Lombardus? At ille; Sum. At Abbas; Quid vis? Monachus, ait, fieri volo. Tunc Abbas præcepit cuidam Monacho, nomine Rogerio, qui in parte opus suum faciebat, ut illi ostenderet librum Regulæ; qua perlecta respondit, omnia Deo se juvante libenter servaturum. Hæc audiens Abbas, et sciens quis esset et unde, concessit ei quod petebat. At ille per os furni procidens in faciem, osculatus est pedes ejus. Lanfrancus humilitatem animi sermonisque gravitatem in Abbate plurimum veneratus et amans, *l* Monachus ibi efficitur.

Beccum adit: — *Monachus efficitur:*

6 Quo facto venerabilis Pater Herluinus gaudio repletus est non modico, quia credebat a Deo preces suas esse exauditas. Nam quia sumptuum procurandorum necessitas illum extra claustrum demorari cogebat, nec erat qui præsideret introrsus et religionem asservaret; multoties Deum cum exorasset, divina miseratio sibi accommodavit auxilium, sufficiens ad omnia quæ agenda forent suffragium. Videres ergo inter eos pium certamen : Abbas, ex grandævo laico nuper in Clerum promotus, verebatur sibi subditam tanti Doctoris celsitudinem : ille, nullam pro eminenti scientia gerens insolentiam, humillime ad omnia parebat, attendebat, admirabatur et prædicabat, quam ipsi in intelligendis Scripturis gratiam Deus concesserat, et dicebat : Quando attendo laicum istum, nescio, quid dicam, nisi quia Spiritus ubi vult spirat. Abbas erga illum debita veneratione, ille erga eum omnimoda contendebat submissione, forma gregi uterque vivendi facti. Unus activæ, alter contemplativæ; Abbas humilis, patientiæ summæ, in cura corporis continentissimus, nullam secularis pompæ curam gerens, legum patriæ scientissimus, præsidium erat suis contra iniquos exactores, ad tractanda causarum secularium negotia, et disponenda exteriora peritissimus, in extruendis vel procurandis necessariis nec prudentior, nec efficacior, salva religione, esse poterat.

ab Abbate Herluino æstimatus, — D — *et ipse Spiritum Dei in illo agnoscit:* Joan. 3, 8.

7 At Doctor ille maximus in claustro omnem operam impendebat quieti et silentio, cordis sui novalia verbi sacri excolens assidua lectione; irrigans ea dulci, quam sæpe obtinebat, lacrymarum compunctione. Nec oblitus quod Deo in nocturna captione promiserat, postquam factus est Monachus, in discendis officiis diurnis et nocturnis curam maximam impendere voluit, ut sciret Deo laudis sacrificium persolvere, sicut noverat. *m* Sic per tres annos vixit solitarius, gaudens quod nesciebatur; præter paucos, quibus aliquando loquebatur, omnibus ignotus. Rumor ut hoc factum prodidit, longe lateque protulit; et fama viri præclarissima Beccum et Abbatem Herluinum brevi per orbem terrarum extulit. Clerici accurrunt, Ducum filii, nominatissimi scholarum, magistri Latinitatis, laici potentes, et nobiles viri multi, pro ipsius amore multa eidem ecclesiæ contulerunt *n*. Hic ergo Lanfrancus, qui pro Deo se abdicaverat sibi, omni vilitate et extremitate contentus, omni obedientia se submittere curabat majori; denique, ut fertur, lectionem non volebat legere in ecclesia, nisi prius eam Cantor audisset. Quadam die dum ad mensam legeret, dixit quiddam inter legendum sicut dicere debuit, quod non placuit præsidenti, et aliter dicere jussit : velut si ille dixisset; docere, media producta, ut est; et iste eadem media correpta emendasset docere, quod non est : non enim Prior ille litteratus erat. At vir sapiens, sciens magis obedientiam Christo deberi quam Donato, dimisit quod bene pronuntiaverat, et dixit quod non recte dicere jubebatur. Nam producere brevem, vel longam corripere syllabam, non capitale noverat crimen : verum jubenti ex parte Dei non parere, culpam non levem esse sciebat.

E *in regulari observantia eminet:* — *post triennium innotescit:* — *obedit etiam perperam corrigenti:* — F

8 Quidam secularis dedit Beccensi Ecclesiæ terram, ad quam missus est Lanfancus, ut eam servaret et instauraret. Una dierum dum de monasterio ad locum illum regrederetur, detulit catum in panno involutum, post se ad sellam ligatum. Dum iter faceret, quidam adjunxit se illi : cumque simul pergerent, socius viator audivit vocem cati, et cœpit mirari et circumspicere ubi esset catus, cujus audiebat vocem. Tandem advertit Magistrum Lanfrancum, illum post se ligatum ferre, et ait illi : Domine quid portas? Respondit, mures et rati valde nobis sunt infesti, et idcirco nunc affero catum, ad comprimendum furorem illorum. Ecce ad quantam humilitatem tantus vir pro Deo sese submittere curavit : et quia multum se humiliavit, Deus illum exaltare in præsenti non distulit.

catum portat ad villam dissitam,

9 Verum Fratres, qui jam adunati erant in ipso loco

A loco, non multum litterati, nec admodum religione instructi habebantur. Cernens Lanfrancus Fratrum inertiam, morum pravitatem, ordinis transgressionem; contuens aliquos etiam sibi invidere, qui sibi metuebant eum præficiendum fore: ignorabat quid ageret, quo se tranferret. Tædebat eum conversationis inhonestæ, inhiabat ardenter ad o solitariæ dulcedinem vitæ. Simulata igitur stomachi infirmitate, Fulcrannum hortulanum rogavit, ut ei quotidie afferret radices quorumdam carduorum, quas sibi asserebat afferre solutionis remedium. Hoc autem faciebat, ut corpus suum assuefaceret tali edulio, quali vivere disponebat in eremo. Cum ergo jam animum et corpus præpararet ad fugam nocturnæ elapsionis, Domno Herluino Abbati, nihil de hac re suspicanti, dum in lecto quiesceret, egregiæ indolis Hugo puer, qui nuperrime obierat, in veste candida apparuit, filius Baldrici de Sawarvilla, nepos ejusdem Abbatis: cujus adspectu in nullo turbatus, amabiliter sic eum Abbas affatur; Quid est fili? Quomodo te habes? Et puer alacriter; Ego me, ait, bone Pater, bene habeo: quia per Dei misericordiam et tuam intercessionem, liberatus sum ab B omni tormento. Sed Deus misit me ad te, ut dicam tibi, quia si tibi non prospexeris, Magistrum Lanfrancum ad proximum non habebis. Abbas admiratus, Quomodo, inquit, fili? Puer ad hæc: Quia solitariam vitam desiderat, et de monasterio egredi deliberat, quoniam mores Fratrum et vita sibi non placent: vide ergo quid facias; quia tibi non expedit, ut te deserat. His dictis puer disparuit. Abbas attonitus in his quæ audierat, reliquum noctis in vigiliis et orationibus insomne peregit. Summo autem mane, mox ut hora loquendi se dedit, Lanfrancum ascivit, secum singulariter sedere fecit; cor Abbatis intimo dolore concutitur, vox intra fauces premitur, lacrymæ erumpentes dolorem cordis aperiunt. Lanfrancus hoc videns in terram prosternitur; Cur Abbas sic ploret, aperiri sibi suppliciter precatur. Tandem Abbas in hæc verba prorumpit: Heu mihi, cui tale damnum minatur Deus! Væ mihi, qui meum consilium perdidi, meum adjutorium amisi. Multoties per magnos gemitus Deum rogavi, uberrimis lacrymis divinæ supplicavi misericordiæ, ut talem mihi virum præstaret, cujus consilio et auxilio locum istum emendarem, et quæ Deo essent placita Monachorum usibus instaurarem: et quando, Frater Lanfrance, huc te Deus adduxit, preces huC militatis meæ exauditas credidi. Ego in te onus meum transferre cogitabam: ego te totius oneris mei sarcinam supportare sperabam. Nunc autem, nescio qua de causa, hinc discedere, me relicto, satagis, et ad deserta pergere cupis.

ob invidiam, aliorum,

fugam meditatur:

quam B. Herluino a Monacho defuncto detectam,

ex ipso cognoscens,

10 Lanfrancus, intelligens voluntatem suam detectam, et propositum cordis sui, quod occultum putabat, evidenter propalatum; Abbatis pedibus illico advolvitur, et qualiter sibi innotuissent talia, humiliter sciscitatur. Tunc ei Abbas blanda voce visionem aperuit, et quid sibi divinitus per puerum revelatum sit, sicut superius reteximus, per ordinem explicavit. Lanfrancus mirabilius dictu obstupefactus, et Dei gratiam in Abbate vehementer admiratus, humi prostratus, per confessionem Patri protinus quidquid in voluntate habuerat, corde compunctus, exposuit: pœnitentiaque accepta, et absolutione impetrata, spopondit se nunquam ab ipso discessurum, ejusque præceptis per omnia obtemperaturum. Abbas ingentes omnipotenti Deo gratias referens, quamcitius potuit Lanfrancum Priorem constituit: et quidquid ditioni monasterii subjacebat, interius et exterius ipsius curæ commisit: quos ita unanimes tribuit esse divina protectio, ut nulla unquam inter eos orta fuerit dissensionis occasio.

statuit in cœnobio pe[r]m[a]nere,

et Prior instituitur:

Hanc visionem Lanfrancus nec volens propalare, D nec omnino occultare, indicavit illam cuidam Monacho nomine p Willelmo, quem ipse a puero nutrierat et docuerat, plurimumque amabat; præcipiens, ne cui diceret, quamdiu ipse in corpore viveret. Quod ille servavit usque ad ultimam senectutem: post mortem vero Lanfranci, cum jam nulla prohibitione urgeretur, scripsit rem sicut audierat; et Abbati ac Monachis Becci scriptam, prout supra digessimus, direxit. Fuit idem Willelmus Abbas q Cormeliensis cœnobii.

PER MIL. CRISPIN.

ANNOTATA.

a *Omnia hæc eisdem verbis referuntur apud Gemmeticensem, lib.* 6 *Historiæ Normannorum pag.* 262 *et Guitmundus, Episcopus Aversanus, coævus, lib. de corpore et sanguine Christi circa initium ait.* Per D. Lanfrancum, virum æque doctissimum, liberales artes Deus recalescere atque optime reviviscere fecit.

b Pater ipsius Hambaldus, mater Roza vocabatur. *Ita Gervasius Cantuariensis.*

c *Robertus de Monte in Accessionibus ad Sigeberti* E *Chronicon ad annum* 1041 Lanfrancus de Senatorum Papiæ nobili genere natus, in septem liberalibus artibus mirabiliter eruditus.

d *Idem Robertus ad annum* 1032. Lanfrancus Papiensis et Garnerius Socius ejus, repertis apud Bononiam legibus Romani Justiniani Imperatoris, operam dederunt eas legere et aliis exponere.

e Henricus I *regnavit ab anno* 1031 *ad annum* 1060.

f Guilielmus *successit Roberto II patri anno* 1035 *in Bithynia extincto: et postea anno* 1066 *Angliam subegit.*

g Abrincæ *urbs Episcopalis Normanniæ inferioris, versus Britanniam Armoricam.*

h Risla *seu* Ritta *fluvius, haud procul ab Oceano, in Sequanæ sinistram ripam devolvitur.*

i *Ad annum* 1041 *hæc latius in Chronico Beccensi describuntur, ac dicitur* Lanfrancus nudus ad arborem ligatus, et Scholaris, quicum solus iter agebat, ad aliam non longe ab eo. Tunc ut votum serviendi Deo ex corde et ore promisit, quasi uno momento soluta sunt omnia vincula, quibus ligatus erat: et liber effectus, Deo gratias agens, ad suum Clericum accessit, et eum solvit. *At magis his Actis conformia* F *sunt, quæ habent Gervasius et Capgravius.*

k *Gemmeticensis eadem hic relatis verbis habet.*

l *Anno* 1042, *ut refertur in dicto Chronico Beccensi, ubi dicitur reliqua* in vita ipsius posse inveniri, *item apud Robertum de Monte ad eumdem annum.*

m *Hæc eadem iterum apud Gemmeticensem leguntur.*

n *Additur apud Gemmeticensem:* Dicatur illico Beccensis locus ornamentis, possessionibus, personis nobilibus et honestis.

o *De hoc solitariæ vitæ desiderio etiam agit Gervasius.*

p *Huic Willelmo eum scripsisse Epistolam* 48 *Acherius censet.*

q Cormelia *Deiparæ dicata est in Lexoviensi Normanniæ diœcesi. Consule Sammarthanos, apud quos mentio est hujus Abbatis.*

CAPUT II.

Acta cum Guilielmo Duce et Berengario hæretico. Beccense monasterium instauratum. Abbatia Cadomensis Lanfranco collata.

Ad administranda quoque totius patriæ negotia, summus ab ipso Normannorum Duce Willelmo consiliarius

Factus Ducis Consiliarius

A Consiliarius assumitur. Cujus gratia nimiam perturbationem, quæ repente irruit, insperato Deus sereno lætificavit. Quorumdam enim accusationibus delatorum Dux in eum vehementer amaricatus, mandat ut monasterio exturbetur, patria discedat Lanfrancus. Nec motus animi sui hac vindicta sedare valens, mandavit juris monasterii villam, quæ Parcus dicitur, flammis excidi. Paretur tam efferæ jussioni. Eo discedente, qui omne gaudium Fratribus erat et consolatio, dolor altus remanet. Quia melior non habebatur, tripes equus, quarto pede inutili, illi tribuitur et unus famulus. Instant itaque Fratres orationi, juxta illud Jeremiæ, Præstolantes cum silentio salutare Domini. Protinus qua ille discedebat, Duci obvius venienti appropinquans, equo per singulos passus caput ad terram submittente, Dominum salutat : innocentiæ quidem conscius, si locus dicendi daretur, non diffidebat causæ. Dux primo vultum avertit, sed divina agente clementia, mox miserando respexit, et nutu benevolentiæ aditum loquendi concedit. Tunc Lanfrancus decenti joco ait : Tuo jussu provincia tua discedo pedes, hoc inutili occupatus quadrupede : vel ut jussioni tuæ parere queam, da mihi equum meliorem. Cui B Dux subridendo ; Quis, inquit, ab offenso judice, infecto illati criminis negotio, munera exposcit? Tandem disertissimus orator petiit audientiam, et Deo sibi opem subministrante causam exorsus, brevi ad optatum finem peroravit. In amplissimam gratiam illico receptus, accipit promissum, quod nulla deinceps accusatione subiret purgandi præjudicium. Gratissimi mox succedunt amplexus et oscula : multo etiam cum augmento restituenda promittuntur, quæ Dux nuperrime devastari jusserat. Alacerrime quidam præcurrens nuntiat Fratribus illum redire. Commutantur lacrymæ, personat non semel, sed per totum diem ubique corde et ore a cunctis pium, Te Deum laudamus. Abbas inopinatæ rei fidem adhibere non poterat, propter feritatem, quam in Domino sciebat, donec desideratus advenit. Accumulatur gaudium, quia incensorum fit integra restitutio ; terrarum quoque, eidem ecclesiæ concessarum, ab eodem Domino obtinetur confirmatio.

ab eodem injuste alienato ablegatur,

Thr. 3, 26

sed a mox placato recipitur in gratiam.

12 Hujus tam improvidæ jussionis causam aiunt; quod idem Lanfrancus contradicebat nuptiis filiæ Comitis Flandriæ, quam ipse sibi Dux copulaverat in matrimonio, quia proxima carnis *a* consanguinitate jungebatur : unde auctoritate Romani Papæ, tota Neustria fuerat ab officio Christianitatis sus- C pensa et interdicta. Quapropter Lanfrancus iterum Romanum Papam adiit : jam enim antea Romam petierat causa cujusdam Clerici nomine *b* Berengarii, qui de Sacramento Altaris aliter dogmatizabat, quam Ecclesia tenet : dicebat enim, panem et vinum, post Consecrationem, Sacramentum tantum, non autem esse verum Christi Corpus et Sanguinem. Iste Clericus Lanfranco, quasi familiari suo, litteras *c* miserat, errore ipso respersas : eas qui legerunt, Lanfrancum talia sentire opinati sunt, et socium erroris diffamaverunt. At tum forte Lanfrancus ad Urbem profectus erat, Pontificante tunc Sedem B. Petri Leone *d* Octavo. Amici qui infamiam sibi conflatam audierunt, litteras ipsas post eum miserunt Romam ; ibique suspicionem de Lanfranco quibusdam pepererunt. Papa Berengarium ad diem vocavit. Verum ille timens venire, distulit ; sed responsales pro se duos Clericos misit : qui ante Papam venientes, et in causa deficientes, reprobati et capti sunt. Lanfrancus jussus surrexit, pravi rumoris a se maculam abstersit : fidem suam exposuit, expositam plus sacris auctoritatibus, quam argumentis probavit. Quod dixit et probavit, omnibus placuit, nulli displicuit.

a Berengarii causa, Romam adit :

b

c

d

crimen sibi impositum diluit coram Pontifice :

13 Hæc eadem in Synodo *e* Vercellensi retacta D sunt, et sententia Berengarii audita et reprobata : fides vero Ecclesiæ, quam Lanfrancus tenebat et astruebat, exposita et concordi omnium assensu confirmata est. Quæ sententia non effugit hujus Leonis Papæ successorem *f* Victorem. Denique in Concilio *g* Turonensi, cui ipsius Victoris interfuere atque præfuere Legati, data est ipsi Berengario optio defendendi partem suam : quam cum defendendam suscipere non auderet confessus est coram omnibus communem Ecclesiæ fidem, et juravit ab illa hora se ita crediturum, sicut Ecclesia tenet. Quod juramentum transgressus, nihilominus primum dogma in populo spargere non omisit. Quod cum audisset *h* Nicolaus Secundus, vocavit eum. Qui Romam veniens et causæ suæ diffidens, et patrocinio eorum, quos sibi impensis beneficiis conciliaverat, parum confidens ; cum non auderet suam defensare sententiam : postulavit Nicolaum Secundum ejusque Consilium, quatenus fidem, quam illum tenere volebat, verbis sibi exponeret, scripto firmaret. Itaque jubente Papa, fides verbis exposita et scripta, et omnium assensu confirmata, tradita est Berengario ad legendum. Accepit, legit, et eam se tenere E juravit, manuque propria subscripsit. Quo facto gavisus est Papa et multi alii de ejus reversione et conversione, qui antea dolebant de ejus aversione. Hujus sacramenti sacrilegus transgressor contra præfatam Synodum, contra Catholicam veritatem, omniumque Ecclesiasticorum Doctorum fidem, scriptum postea condidit : cui Lanfrancus respondens, sub nomine Epistolæ libellum elegantem composuit, Catholica veritate subnixum, et sanctorum Patrum indique auctoritatibus corroboratum ; in quo inveniuntur ista quæ diximus.

e

f

g post acta in Turonensi Concilio contra Berengarium,

h

scriptis ejus respondet.

14 His enim gestis Lanfrancus interfuit ; qui causa hujus litis Romam venerat, et ut ageret pro Duce Normannorum et uxore ejus apud Apostolicum ; pro qua re, sicut diximus, illuc perrexerat. Igitur locutus cum Papa Nicolao, ostendit, quia ejus sententia illos tantum gravabat, qui eos nec conjunxerant, nec separare poterant : nam Dux puellam, quam acceperat, nullo pacto dimittere vellet. Hoc audiens et verum esse advertens Summus Pontifex, dispensatione habita, conjugium concessit : eo tamen modo, quatenus Dux et uxor ejus, duo monasteria construerent, in quibus singulas congregationes virorum ac mulierum coadunarent ; qui ibi sub norma sanctæ religionis die noctuque Deo de- F servirent, et pro salute eorum supplicarent. Paruit Dux Apostolicæ dispensationi, et ædificaverunt duo monasteria, in prædio quod antiquitas *i* Cadomum nuncupabat. Dux unum Monachorum, in nomine *k* S. Stephani Proto-martyris ; et uxor ejus alterum Sanctimonialium, in nomine et honore sanctæ Trinitatis : quibus tantum de rebus et reditibus suis contulerunt, quantum sufficeret ibidem habitantibus et ad victum et vestitum.

Impetrat dispensari cum Duce consanguinea juncto.

k

15 Per idem tempus crescente Beccensi congregatione, in eo loco *l* contigit illud dictum a Domino per Isaiam Prophetam ; Angustus mihi est locus ; fac spatium ut inhabitem. Spatiositas enim domorum parva, multitudinem adunatam Fratrum jam capere non valebat : sed situs loci incolumitati degentium contrarius existebat. Itaque venerabilis Lanfrancus sanctum Patrem Herluinum, de majoris monasterii ædificatione compellare cœpit. Tanti operis solam commotionem ille extimuit, ætatis jam deficientis viribus plurimum diffidens. Confortari, adhortari, ac sæpe id ipsum ingerere, qui cœperat non ommittebat ; locum aquosum non esse aptum habitationi Monachorum. Abbate nullatenus acquiescente, fertur dixisse Lanfrancus quibusdam nobilibus

l

Is. 49, 20

Ob loci angustias, et situm insalubrem

suadet alibi monasterium construi,

A bus viris, cum quibus loquebatur : Domnus Abbas consumit tempus et laborem suum in hoc aquoso loco, nec vult mihi credere, ut desinat ab isto opere, et incipiat aliud opus in saniori loco : Deus omnipotens det illi tale impedimentum, quatenus me audiat, atque in tam incompetenti loco operam suam expendere desistat. Nec multo post Presbyterii pars dextera corruit, in qua oratorium erat et altare S. Benedicti. Anxiato super hoc et multum conturbato Abbati, suus in omni sua desolatione consolator accessit, obsecrans ut vel nunc acquiescens majora inchoaret ædificia. Tandem victus, spem in Deo certissimam gerens, et plurimum in consiliarii sui ope confidens, cujus opera sibi bona omnia proveniebant; in salubriori multum et convenientiori loco nova inchoavit monasterium et officinas, opus pergrande; quod non res propriæ, quæ adhuc erant permodicæ, sed fides in Deum firma et spes certa, universa conferendo accumulavit. Lanfrancus quoque licentia Abbatis sui iterum scholam tenuit, et ea quæ a scholasticis accipiebat Abbati conferebat, Abbas operariis dabat.

ac tandem impetrat.

B 16 Post triennii completionem, sola necdum completa basilica, venerabilis Lanfrancus cœpti operis institutor, tam Ducis Normanniæ quam Primatum supplicatione, cœnobio Cadomensi, quod Dux hortatu Papæ Nicolai ædificaverat, *m* Abbas præficitur. Qui de monasterio Becci ad hoc opus exiens, unum duxit secum, qui nuper habitum susceperat, sed professionem nondum fecerat, nomine Radulphum; qui postea in eo loco fecit professionem, et procedente tempore, ejusdem Ecclesiæ Cadomensis Prior extitit; ad ultimum Abbas de Bello obiit. In adventu Lanfranci mox ad ipsum locum venire ad conversionem cœperunt nobiles viri et optimi Clerici, inter quos fuit egregius et venerabilis Willelmus, *n* Rabodi filius, qui post Lanfrancum Cadomensi Ecclesiæ præfuit, et postea Rothomagensis Archiepiscopus extitit. Iste Willelmus cum habitum religionis Cadomi suscepisset, missus est Beccum, ut ordinem ibi addisceret : quia novella plantatio ipsius loci nondum poterat alios perfecte instruere. Iste vir, generosis natalibus ortus, simplex, bonis moribus ornatus, religiosus, cum aliquantum temporis ibi Prior claustralis, post Abbas trangesisset; inde assumptus, consecratus est *o* Archiepiscopus Rothomagensis : in quo loco per longum tempus vixit, et in bona senectute diem ultimum clausit. In C illo Cadomensi cœnobio tempore Lanfranci, et eorum qui seculum relinquentes monasticam vitam sub eo arripuerunt; cœpit religio magna, quæ perdurat usque hodie.

Factus Abbas Cadomensis, m

n inter multos novitios excipit Willelmum dein Archiepiscopum Rotomagensem : o

17 Interea Dux Normannorum Willelmus, hereditarium sibi regnum *p* Angliæ pervadens, ad quæ voluit jura disposuit : deinde ad meliorandum Ecclesiæ statum, animum intendit. Igitur Alexandri universalis Ecclesiæ Summi Pontificis, viri vita et scientia excellentissimi, consulto et rogatu; omnium quoque Anglici et Normannici imperii Magnatum libentissimo assensu, Rex Willelmus, quod potissimum solumque acceptabat consilium, Doctorem supra memoratum, Lanfrancum scilicet, ad hoc elegit negotium suscipiendum.

d a Guillhelmo Conquestore in Angliam vocatur.

ANNOTATA.

A *Guilielmus Pictaviensis de Gestis Guilielmi apud Duchesnium pag.* 194 Lanfrancum, *inquit Dux Guilelmus*, intima familiaritate colebat, ut patrem venerans, verens ut præceptorem, diligens ut germanum aut prolem. Illi consulta animæ suæ, illi speculam quamdam, unde Ordinibus Ecclesiasticis per omnem Normanniam prospiceretur, commisit, *etc.*

a *Si Genealogos consulas, haud facile invenies, quomodo* Mathilda *et* Willelmus *propinquo aliquo consanguinitatis gradu sese attigerint. Primus Labbæus noster modum videtur suggerere in Tabulis Genealogicis Regiæ Domus Francicæ Tab.* 5 *pag.* 500 *ex Monacho Gemmeticensi lib.* 5 *cap.* 13, *ubi agens de filiabus* Richardi II *Normannorum Ducis, tres numerat,* quarum una Adelis Rainaldo Burgundionum Comiti nupsit, altera Balduino Flandrensi, tertia jam adulta obiit virgo; *tum addit,* multum nos ille sibi obligasset, si nomen secundæ prodidisset, indicassetque utrum ex eo conjugio proles extiterit. *Hoc ultimum nobis præsens locus indicare videtur, fuit enim* Wilhelmus Nothus *filius Roberti et nepos Richardi II Ducum : Mathilda autem filia Balduini V, neptis Balduini IV, debuit fuisse ejus consanguinea in tertio gradu, si pater ejus Balduinus Insulensis, non ex Luciliburgensi Ogiva vel Cunigunde, sola hactenus nota uxore Balduini IV vulgo Barbati; sed ex Normanna procreatus fuit. Idemque de fratribus ac Sororibus ejus dicendum videbitur : nisi Luciliburgensis non fuerit prima, sed secunda uxor Barbati, ex qua istorum nonnulli processerint. Vide autem dicenda* XXX *Maji, in Prologomenis de S. Ferdinando num.* 34 *et seqq. atque mirare, quod tali præexistente exemplo* Nicolai II, Innocentius III *adeo durus fuerit in urgendo Alfonsi Legionensis et Berengariæ Castellanæ, simili in gradu conjunctorum, divortio; maxime cum causa dispensandi longe hæc gravior, quam illi fuerit. Intellige etiam, ex ratione tollendi Interdicti, quam* Landfrancus *attulit et* Nicolaus *probavit, quare posteriores Pontifices eo remedio rarius usi sint et nunc utantur rarissime, ad Regum Principumque correctionem.*

D PER MIL. CRISPIN.

E

b *De* Berengario *sæpius egimus, et nuper* 25 *Maji, in Vita* 2 *S. Gregorii Papæ VII, qui eum tandem an.* 1079 *ad veram creditur adduxisse pœnitentiam, quam in monastico habitu humiliter continuavit usque ad annum* 1088 *vel ultra, sub regula S. Benedicti, in quadam insula Ligeris infra Turonas, ubi antea Scholasticus fuerat in ecclesia S. Martini.*

c *Has litteras edidit Acherius in suis notis pag.* 22 *littera* pp.

d *Est hic* S. Leo *passim* Nonus, *dictus, etiam sub propriis Bullis ac Brevibus :* Octavum *tamen hic Auctor dicit, ex aliquorum sensu, Leonem, qui anno* 964 *Pontificatum gessit, ex verorum Pontificum numero expungentium. Verum, sicut ostendet Collega meus Papebrochius, in sua Chronologia Pontificia, sive* Leo *iste, prius Antipapa, post obitum Joannis XII cedente Benedicto V et consentiente in eum Clero Romano verus Papa fuerit, sive non; non fuit integrum successoribus, occupatum ab eo* Octavi *numerum, et in tot publicis Actis notatum, usurpare : sicut nec in simili casu usurpavit quisquam succedens sub nomine, sub quo præcesserat alius nullius vel dubiæ auctoritatis, cui ut vero Pontifici obeditum Romæ erat. Porro* Leonis IX *illustria Acta dedimus* 19 *Aprilis. Hic in Concilio Romæ an.* 1050 *damnavit Berengarium.*

F

e *Lanfrancus, in libro de Corpore et Sanguine Christi cap.* 4, *asserit, celebratam Synodum mense Septembri, præsidente Pontifice, ubi et ipse remansit, at Berengarius vocatus non venit.*

f *Hic est* Victor II, *ante Gebehardus Episcopus Eystadii, Papa creatus anno* 1055, *mortuus an.* 1057.

g *Habita ea Synodus anno* 1055 *: et iisdem verbis hic relatis describit ibi acta Lanfrancus dicto cap.* 4,

h Nicolaus II *sedit ab anno* 1059 *ad* 1061. *De eo agit Lanfrancus cap.* 5.

i Cadomum, *jam urbs celebris et caput inferioris Normanniæ cum Academia.*

k *Sunt hæc monasteria a Calvinistis diruta. Chartas fundationis et privilegiorum, et nomina Abbatum et Abbatissarum utriusque loci edidit in Notis pag.* 31 *Acherius*

A *Acherius. Nunc autem intelligimus iterum esse celebre monasterium S. Stephani.*

l *Hæc fere omnia his verbis referuntur apud Gemmeticensem.*

m *Anno* 1063, *ut indicat Robertus de Monte.*

n Rabodus, *seu* Ratbodus de Ria, *fuit anno* 1704 *factus Sagiensis Episcopus, cum jam filius esset Abbas.*

o Guilielmus I *creatus Archiepiscopus anno* 1079, *mortuus anno* 1110.

p *Anno* 1066, *occupata a Guilielmo, Conquæstore hinc dicto, Anglia fuit, ex testamento S. Eduardi Regis, cujus erat cognatus; expulso, qui regnum invaserat, Haroldo Dano.*

CAPUT III.

Rotomagensi Archiepiscopatu recusato, Cantuariensem admittere cogitur Lanfrancus.

Libet nunc quasi ab alio exordio seriem nostræ narrationis dirigere, et quædam omissa inserere, et sic cuncta de eodem Lanfranco, prout poterimus B prosequi. Hic igitur homo, religione et sapientia omni ævo memorabilis, nobili ortus parentela, ab annis puerilibus eruditus est in scholis liberalium artium et legum secularium, ad suæ morem patriæ. Adolescens orator veteranos adversantes in actionibus causarum frequenter revicit, torrente facundiæ accurate dicendo. In ipsa ætate sententias depromere sapuit, quas gratanter Jurisperiti aut Judices vel Prætores civitatis acceptabant. Meminit horum Papia. At cum in exilio philosopharetur, accendit animum ejus divinus ignis, et illuxit cordi ejus amor veræ sapientiæ: animadvertebat enim, quod mundi hujus prosperitas et gloria, vanitas est. Repentino itaque animi motu se abnegans, mundoque renuntians, sumpsit Becci habitum religionis, et regulariter vivere cœpit.

Jurisperitus et orator,

19 Studiosus fuit idem cœnobita verbi gladio perimere sectas, si quas advertisset Catholicam lædere fidem. Idem quoque optimus plenitudine caritatis, resuscitare satagebat, per fidei rectitudinem, in hæresi mortuos. Sapientes et religiosi Pontifices Metropolitani, nec non et Abbates, tremuerunt sapientiam Lanfranci, atque religiositatem et auctoritatem, et ejus correctioni se subdi gavisi sunt. Ipsum quoque Ecclesiæ plures Pontificem vel Ab- C batem sibi, incredibili desiderio, petierunt. Roma, caput orbis, solicitavit eum epistolis, precatu conata eum retinere et vi: quippe cognoverat eum peritissimum honesta quælibet et eorum contraria secernere, diligentissimum cuique sua retribuere perpendiculo rationabilitatis, promptissimum ardua duraque suscipere ac perpeti causa veri boni: cognoverat etiam hanc ejus vitam, quæ merito dicatur quædam directissima atque tutissima ad perennis vitæ portum via. Ille vero nimis altum sibi duxit aliis præesse, infimam extremitatem corde et affectu non deserens. Gloriosus Dux Normannorum Willelmus, hunc præcordiali colebat familiaritate: quapropter cœnobio Cadomensi illum præfecit invitum.

fervens pro fide Catholica,

prudentia præditus singulari,

20 Ea tempestate civitas Rothomaga viduata est sancto ac venerabili Archipræsule *a* Maurilio. Tunc *b* Clerus omnis et populus congregati, volebant substituendum eligere Lanfrancum: verum toto conamine ille tale onus devitabat subire, humiliter magis cupiens subesse quam præesse: nam Abbatiam Cadomensem, quam invitus susceperat, libenter dimisisset, si extra animæ læsionem gravem facere valuisset. Quod Rex advertens, providit subrogare *c* Joannem, quam Abricatensium constituerat Pontificem: sed ut hoc canonice fieret, licentiam petendi gratia Romam direxit eumdem Abbatem Cadomensem Lanfrancum: qui onus hujusce legationis alacriter perferens, sicut Ecclesiis cupiebat esse consultum, a Papa *d* Alexandro impetravit; sacrum quoque Pallium, cum licentia hujus promotionis, deportavit: unde et ipsi toti Neustriæ gaudium fuit. D

a *b* *Rothomagensem Archiepiscopatum recusat.*

c *Quarto Romam abit:*

d

21 Post hæc venerunt ad Regem in Angliam tres legati simul, *e* Ermenfredus Sedunorum Episcopus, et duo Clerici *f* Cardinales, missi ad petitionem ipsius a Papa Alexandro, qui eum in Pascha, coronam Regni capiti ejus imponentes, in Regem Anglicum confirmaverunt. Congregata est ergo Synodus magna *g* Windresoris; in qua, præsidente Rege, ab ipsis Legatis dejecti sunt quidam Episcopi indigni Episcopatu, propter vitam criminosam et inscitiam curæ Pastoralis. Inter quos deposuerunt *h* Stigandum, cum anathemate reprobatum, multis criminibus coinquinatum; qui cum duobus Episcopiis infanda ambitione Cantuariensem Archiepiscopatum invaserat. Substitutis itaque in locum dejectorum idoneis Rectoribus, remansit vacua Dorobernensis Cathedra, in qua pretiosus Christi Confessor Augustinus omnibus præfuit Britanniæ Episcopis. Cogi- E tanti vero Regi de hac re, et Proceres regni consulenti; convenientissimo fine in Lanfranco quievit: quatenus uberrimum luminare, in hac arce elatum, nebulas undique pravitatum et caligines dilueret, saluberrimo fulgore cuncta honestans: quapropter misit prædictos legatos in Normanniam, ad hoc opus perficiendum. Cum igitur Sedunensis Episcopus invitaret eum ad regimen Pontificale, denuntians in Concilio Episcoporum et Abbatum Normanniæ petitionem Regis, simulque voluntatem suam et reliquorum Sedis Apostolicæ Legatorum, et quasi præceptorum, super hac Prælatione; sancta ira, sanctaque tristitia sic perturbatum fuisse compererunt, ut omnino contradicturum putarent, inducias ad deliberandum petentem. Perspectum namque vel indubitatum tenebat, simul ire non posse negotium Archipræsulis, et otium Monachi: ad hoc, sui provectum solito despiciebat, atque extimebat onerosissimum gubernaculum. Precatur Regina cum filio, jubet Abbas Herluinus licet invitus, cui tamquam Christo obedire solitus erat: hortantur etiam studiose ad hoc collecti Majores: nam hanc urgentem undique violentiam dictaverat mandatum Regis, scientis obstinationem dilectissimi sibi Patris, cum F ad altiora invitaretur. Non abnuit ille præcipiti sententia, ut omne factum ac dictum ejus discretionis norma dirigebat: obedientiam offendere cavet, simul et tantos qui rogant, favent, hortantur. Mœstus ergo trans mare excusatum se vadit, sperans jucunditatem in reversione: non enim æstimare potuit vir singularis, forma perfectæ humilitatis, invitum se ad Archiepiscopatum trahi. Ceterum divinæ dispositioni quo consilio resisti poterit? Rex cum gaudio atque cum digna reverentia recepit Christianæ religionis adjutorem; devicit reluctantem excusationem, pulchre pugnans humilitate et majestate. Advocantur hilari festivoque jussu Cantuariensis Ecclesiæ Primores, et multa dignitas regni Ecclesiastica et Secularis.

e *f* *g* *h* *post Stigandum depositum,*

invitatus ad Archiepiscopatum Cantuariensem,

excusare se nititur offerenti eum Regi:

22 Hunc igitur Rex intima semper coluit familiaritate; tum pro eminenti secularium ac divinarum litterarum peritia, tum pro monachici ordinis singulari observantia; impendens ei reverentiam et gloriam; venerans ut patrem, verens ut præceptorem, diligens ut filium vel fratrem. Illi consulta animæ suæ, illi speculam quamdam, unde Ordinibus Ecclesiasticis regula vivendi per omnem Normanniam et Angliam prospiceretur, commisit. Si quis vero admirans quærit cur tantus vir, tantopere

A topere voluit declinare officium Episcopale, vel quare Abbas invitus hoc ei præcipiebat. Primum de Abbate noverit, quod nequaquam invidendo ejus promotioni hoc faciebat, quippe cum ejus et honorem et exaltationem præ ceteris affectaret. Præcipiebat ergo illi, quia voluntati Dei et sanctæ Ecclesiæ electioni eum vocanti, contradicere non audebat. Invitus autem jubebat, quoniam ægerrime ferebat tanti ac dulcissimi amici carere consortio, qui cœnobium Becci nuperrime inceptum, situ et paupertate horrendum elegit, quod prudentia illius vigilantissimaque cura locupletavit, et in statum provexit pulcherrimi ordinis, dum regeret Collegium Fratrum severa ac miti disciplina, sanctum etiam Abbatem humili et utili consilio. Etenim cum ingloriam propriæ tantum mortificationi operam dare Lanfrancus desideraret; cum adhuc Becci esset, deprehendit eum atque publicavit cogitationum inspector Deus, ut lucerna sese colligens in vallem diffunderetur per excelsa. Effulsit eo magistro, obedientiæ coactu, philosophicarum ac divinarum litterarum bibliotheca, nodos quæstionum in utrisque B solvere potentissima. Fidem scriptis merear nullam, nisi quæ scribo Europæ latitudo asserat: neque sileri puto de eisdem in Africa vel Asia. Ipse vero Lanfrancus idcirco Pontificale onus subterfugere gestiebat; quia sapientia plenus prævidebat, quod otium monachilis ordinis, inter occupationum Episcopalium frequentissimos tumultus, nequaquam ex integro haberi potest. Terreat exemplum istud damnatos cum Simone Mago, zelo Principis Apostolorum: hinc intelligant perditissimi amentiam suam. Muneribus emunt ineptissimi, quod secundum Deum oblatum tremit talis: pecunias offerunt, majores promittunt, nunc per se, nunc per amicos, quibus dignitatum culmina, si ad hujusmodi honorem pervenire poterint, repromittunt.

sed ab Herluino Abbate coactus.

qui latere malens Becci effulserat per doctrinam,

23 Victus igitur Lanfrancus Cadomensis Abbas, tam Dei voluntate quam circa se intelligebat, quam etiam Apostolica auctoritate, et Domni Herluini præceptione, et Optimatum Normanniæ assensu: ita multiplici ratione in Angliam traducitur, et quæ Insularum transmarinarum primatum obtinet, Cantuariensis Ecclesiæ suscepit *i* Præsulatum. Qui tanto honore sublimatus, multarum amplitudine terrarum ditatus, auro argentoque locupletatus; non C immemor divini illius mandati, Honora Patrem et Matrem; omnimodis benignus et liberalis extitit circa patrem suum spiritualem Herluinum Abbatem, et matrem Ecclesiam Beccensem: cujus ad eas partes transmigratio, paucos ante dies quam inde allegatio veniret, venerabili Herluino Abbati, per visum ostensa est hoc modo. Videbat quod in virgulto suo arborem malum habebat, cujus ramorum spatiositas multa erat, et magna fructuum ubertas, pomorum quoque species delectabilis et sapor optimus. Hanc Rex prædictus ab Abbate poscebat, volens eam ad quoddam suum virgultum transferre, reluctante Abbate, et quod ea sola sustentaretur opponente: sed, quia dominus erat, evicit, et arborem asportavit: verum radices penitus avelli non potuerunt; ex quibus pullulantes virgulæ, confestim in arbores magnas excreverunt. Post parvum denique sub eo visu intervallum, memoratus Rex, de arboris ipsius nimia fructificatione coram illo gaudebat; et ille se ex ea lætissimas habere propagines adgaudendo respondebat: invitabatur a Rege, ut ipsum translatæ arboris incrementum iret videre, sed nescio quæ causa impediebat ne iret. Hæc omnia sicut visio digessit, rerum eventus explicuit, præterquam quod vere ivit, et quod audierat vidit. Virgultum Abbatis erat Beccensis Ecclesia, cujus arbor maxima, ille Doctor, non solum

tandem onus admittit, et fit Archiepiscopus,

i

uti fuerat Herluino Abbati præmonstratum, Exod. 20, 13,

sub specie arboris a Rege petitæ et translatæ.

eam, verum alias omnes per patriam suo exemplo et doctrina sustentabat Ecclesias. Qui ob Religionis sacræ institutionem tradendam Anglis, a prædicto Rege per Abbatem suum, cui soli tamquam Deo parebat, ad transmarina migrare postulatus; multum invitus salva obedientia, atque ab invito Abbate jussus, paruit. D

PER MIL. CRISPIN.

24 Unde scribens Papæ Alexandro, post salutationem ait: Cum de Beccensi Congregatione in qua habitum Religionis assumpsi, a Principe Normannorum Willelmo abstractus, Cadomensi præessem cœnobio, imparque existerem paucorum regimini Monachorum; incertum habeo quo judicio omnipotentis Dei, factus sum, te jubente, speculator multorum numeroque carentium populorum. Quod cum præfatus Princeps, jam Rex Anglorum factus, multis variisque modis laboraret efficere, cassatis tamen laboribus suis a me nullo modo potuit impetrare: quoad usque Legati tui, Hermenfredus videlicet Sedunensis Episcopus atque Hubertus S. R. E. Cardinalis in Normanniam venerunt, atque in eorum præsentia, ut Cantuariensem Ecclesiam regendam susciperem, ex Apostolicæ Sedis auctoritate præceperunt. Adversus hos imbecillitas mearum virium morumque indignitas prolata in medium nihil profuit, excusatio incognitæ linguæ gentiumque barbararum nullum apud eos locum invenire prævaluit. Quid plura? Assensum præbui, veni, suscepi: in quo tot molestias, tot tædia, tantumque ab omni fere bono defectum sustineo; tot aliorum in diversis personis perturbationes, tribulationes, damna, obdurationes, cupiditates, spurcitias, tantumque sanctæ Ecclesiæ casum incessanter audio, video, sentio; ut tædeat me vitæ meæ, doleamque plurimum me usque ad hæc tempora pervenisse. Mala siquidem sunt quæ in præsenti cernuntur, multum vero deteriora ex istorum consideratione in futuro conjiciuntur. Et ne diu Celsitudinem vestram, multis magnisque negotiis occupatam, prolixæ orationis ambitu protraham; rogo quatenus, propter Deum et animam vestram, sicut vestra cui contradici fas non fuit auctoritate alligastis, sic quoque, abrupto per eamdem auctoritatem hujus necessitatis vinculo, absolvatis; vitamque cœnobialem, quam præ omnibus rebus diligo, repetendi licentiam concedatis. Nec in hujus rei sperni petitione debeo, quam tam pie, tam necessarie, tam F justis ex causis, concedi mihi, a vobis deposco. Meminisse siquidem debetis, nec tradi oblivione oportet, quam benigne vestros consanguineos aliosque a Roma scripta deferentes, in præfatis adhuc cœnobiis constitutus, sæpe recepi; quam studiose eos, pro captu meo ingeniique ipsorum, tam in sacris quam in secularibus litteris erudivi; ut taceam multa alia, in quibus vobis vestrisque antecessoribus, pro rerum ac temporum qualitate, non numquam servivi. Nec hoc jactando aut improperando, teste conscientia, dico; nec quasi favorem gratiæ vestræ, probatis obedientiæ meæ obsequiis, solito majorem captare requiram; hoc tantum studeo, harumque litterarum is solum meus finis est, ut congruam rationem justamque causam possim ostendere, quia id quod peto a vestra munificentia, Christo aspirante, valeam obtinere. Quod si fortasse, considerata aliorum utilitate, secus agendum mihique id denegandum esse decernitis; valde vobis cavendum atque timendum est; ne, unde vos mercedem apud Deum habere existimatis, inde (quod a vestris actibus semper procul sit) peccati periculum incurratis. Nullus enim est a me aut per me in hac terra animarum profectus; aut si ullus existit, tam parvus est, ut detrimentis meis comparari non possit. His verbis averti potest quam invitus Pastoralem

Ille Alexandro Papæ scribendo

E

instanter petit ab Episcopatu absolvi

prætextu exigui apud Anglos fructus.

PER MIL CRISPIN.

A ralem curam susceperat; et quam libenter eam dimisisset, si concedere Papa voluisset: nam timebat suum defectum, nec adhuc ad votum cernebat in sibi commissis profectum.

ANNOTATA.

a Maurilius *mortuus est* 9 *Augusti anni* 1067.

b *Hac Ordericus Vitalis lib.* 4 *Historiæ Ecclesiasticæ*, *relatus inter Normannicos scriptores Duchesnii pag.* 507.

c Joannes *Abricensem Ecclesiam rexerat annos* 7 *menses* 3.

d Alexander II *Sedit ab anno* 1061 *ad an.* 1073.

e Sedunum, *vulgo* Sitten, *urbs Valesiæ primaria et Episcopalis, haud procul a Rhodani fluvii fontibus. Ibi* Ermenfredus *Episcopus erat anno* 1059, *et ejus mentio fit in donatione Ecclesiæ Leodiensi facta anno anno* 1071.

f Joannes et Petrus Presbyteri *appellantur a Wigorniensi, Dunelmensi et aliis.*

g *Synodus apud* Windesoram *habita est* in crastino B Pentecostes, *inquit Hovedenus.*

h Stigandus *ex Elmhamensi Episcopo Wintoniensis factus an.* 1047, *occupaverat sedem Cantuariensem anno* 1052, *mortuus sub finem anni* 1070. *Ejus crimina varii enumerant.*

i *Ordericus Vitalis l.* 4 *ubi supra pag.* 520. Anno 1070 Lanfrancus Cadomensium primus Abbas, Anglis divinitus institutor datus est, et honestissima electione ac fideli consecratione Cantuariensis Ecclesiæ IV Kalendas Setembris inthronizatus est.

CAPUT IV.

Ecclesia Beccensis consecrata, Cantuariensis restaurata, jura vindicata.

Egregie in Ecclesia Cantuariensi fructificans,

Verum ejus inibi quantus postea extiterit fructus, latissime attestatur innovatus usquequaque institutionis Ecclesiasticæ status; et Cœnobialis ordo, qui omnino ad laicalem prolapsus fuerat dissolutionem, ad probatissimorum reformatus disciplinam monasteriorum. Clerici sub Canonicali coercentur regula: Populus, rituum barbarorum interdicta vanitate, ad rectam credendi atque vivendi formam eruditur. Hanc fructuum Deo suavissimorum fra- C grantiam, cujus ex odore domus Dei per orbem impleta est, quam et ipse Abbas absens jucundissime senserat; postea præsens, quanto vicinius, tanto jucundius sensit, profectus ad eum in Angliam. Cumque ad Archiepiscopum pervenisset, quæ tunc inter eos submittendi sese ad invicem pia contentio? Summus Antistes, et in Ecclesiis transmarinis vices Apostolicas gerens, submittebat se suo quondam Abbati, ut alius quivis Monachus; secundus ubique ab eo ad Missarum solennia residendo; et manum illius, cum aliquid ab eo accipiebat, nisi raptim ille retraxisset, osculando. Illi sedes eminentior, ac imperandi jus omne tribuebatur: donabat famulorum delinquentium reatus, ac cetera in domo pro velle faciebat. Domini nomen alius, ille auctoritatem gerebat. Quanto curia sua frequentior, quanto utriusque ordinis personarum totius regni excellentium conventus fiebat numerosior; tanto majori coram omnibus illum Archiepiscopus præferebat obsequio. Multum mirabantur universi, maxime Angli, Archiepiscopum Cantuariensem sic submitti ulli mortalium. Abbas vero, quam debebat dignitati tantæ, submissionem conabatur exolvere, sed nullatenus permittebatur. Ecce quid in hac vita servientibus sibi opulentissima Dei manus retribuit. Qui pauperiem Christi assumens, olim contemptui

Herluinum Ab. honorifice excipit,

et cum admiranda submissione:

ab universis et derisui habebatur; habet nunc qui D morem sibi gerat, Primatem totius regni Angliæ Pontificem, cum omnibus sibi commissis. Eamdem benignitatis Dei vicem et ille acceperat; qui abnegans semetipsum, sibi, qui olim pro Deo libertatem sui tradiderat, videt nunc ad vestigia sua advolvi, ut non dicam, Consulares multos, immo et maximum totum sibi accline Regnum.

ejusdem apud Beccum insignes discipuli:

26 De radicibus illius magnæ arboris, quæ in horto suo remanserant, ut per somnium suum viderat, vidit postea prædicandus vir Herluinus pullulantes quasdam virgulas, in arbores magnas excrevisse; multos videlicet ad magna bonorum operum incrementa, per illius institutionem accessisse. Arbor fructibus opima fuit Venerabilis Anselmus, Ecclesiæ *a* Augustensis Clericus, qui Lanfrancum ad monachatum subsecutus, post eum Prior, post Abbatem Herluinum Abbas Becci, dein Archiepiscopus Cantuariensis post eumdem Lanfrancum fuit: de quo cuncta majora fuerunt, quam nostra oratione referri queant. Arbores fructuum bonorum jucunditate delectabiles fuerunt, Abbas Westmonasteriensis, *b* Gilbertus Crispinus; Abbas Cormeliensis, E *c* Willelmus; *d* Henricus, Ecclesiæ Cantuariensis Decanus; *e* Hernostus, Roffensis Ecclesiæ Episcopus; et qui ei ad idem officium successit ibidem, vir morum sanctitate admodum reverendus, Gundulfus. Hi juvante Dei gratia in Beccensi Ecclesia, a Magistro Lanfranco edocti, et a sancto Patre Herluino in sancta religione instructi; in Ecclesiis aliis postea honorabiles Patres sunt instituti.

a quibus in novam transgressis ecclesiam.

27 Nova necdum sacrata erat ecclesia Becci, quam Herluinus ab ipso, cujus eam consilio inchoavit, et auxilio consummavit, expectabat consecrari, instanter hoc a Deo exposcens: cujus petitioni, qui ad cetera sibi benignus extiterat Deus, optatum concessit effectum, adimplens per omnia super hac re illius desiderium. Interea, paratis omnibus quæ necessaria erant usibus habitantium, post refectionem, Vigilia omnium Sanctorum, Fratres relinquentes veterem habitationem, ordinata Processione, canentes Responsorium, O Beata Trinitas, *f* venerunt in novam ecclesiam, intrantes novas ædes, deinceps eas habitaturi; ibique festivitatem Omnium Sanctorum, cum gaudio et alacritate omnium, celebraverunt. In crastinum, dum Missa cantaretur, sanctus Pater collectam multitudinem pauperum in novas officinas jussit induci, et abundantissime cibo et potu refici. Quarto deinde anno *g* dedicata est ecclesia, cum magna gloria, et a quo Pater desiderabat. Nam pro F quibusdam negotiis, tam secularibus, quam ecclesiasticis gentium transmarinarum, sæpe memoratus Pontifex summus Lanfrancus ad Curiam eminentissimi Regis Anglorum Willelmi, in Normannia tunc commorantis, veniens, primo accessit ad ipsum monasterium; et qua non potuit majori decentia, a Fratribus est susceptus; ipse vero qua non potuit majori humilitate, cum eis se habuit; juxta quod scriptum est: Quanto magnus es, humilia te in omnibus. Est autem Beccense monasterium inter duos montes situm, super rivum qui Beccus dicitur, a quo et nomem *h* accepit. Cum ergo venisset ad descensum montis, qui ipsi cœnobio eminet, fertur annulum de digito extraxisse; nec postea quamdiu Becci moratus est, nisi ad Missarum solennia, resumpsisse. Ad Abbatis jam senio incurvati osculum accedens, tam magnus Antistes, ad pedes ejus advolvi conatus est: verum illo e contra id ipsum conante, longo utique luctamine, dum alter alterum sustentat, neuter explevit quod satagebat. Post multos diuque optatos amplexus, cum Fratribus in claustro sedit Archiepiscopus, ut quivis alius ipsorum; juvenes, senes, atque infantes, unumquemque singillatim

Lanfrancus exceptus,

Eccl. 3, 20

reverenterque habitus,

A singillatim compellans, et juxta uniuscujusque qualitatem debita confortatione adhortans. Quis enarrare sufficienter queat, quantam humilitatem et benignitatem omnibus cendescendendo exhibeat? Ad mensam dextrorsum et sinistrorsum Fratres cum Archiepiscopo sedere, ac communi calice et scutella una cum eo coguntur sumere cibum. Nec sola ædificatione solatia Fratribus impendit, sed tanto hospite, digna hospitium locavit munificentia, ut ex reliquiis, festive geminari potuerint octavæ. In ecclesia cathedram Episcopalem sibi præparari noluit, sed in sedem Prioris intravit; dicens se adhuc Priorem esse, et nondum dimisisse Prioratum.

et omnibus comiter usus,

28 Compellatus ab universis de consecratione ejusdem ecclesiæ, paratus eorum morem gerere voluntati, ad Curiam profecturus inducias petiit, donec inde sciret voluntatem Regis. Deinde Fratrum votis commendatus, ad Regem pervenit, locutus cum eo, unde rogatus discesserat, diem Dedicationis accepit, et confestim remisit non solum qui diceret, verum et unde fieret. Igitur decimo Kalendas Novembris, anno ab Incarnatione Domini MLXXVII sanctæ omni Ecclesiæ venerandus, gentium transmarinarum Primas et Pontifex summus Lanfrancus
B advenit, consecrando consummaturus ecclesiam, quam inspirante Deo inchoavit; et in cujus fundamentis extruendis lapidem secundum ipse manu sua imposuit. Convenerunt universi Normanniæ Episcopi, Abbates, et alii quique religiosi viri affuerunt, et Proceres regni. Rex et Regina aliis intenti non affuerunt; sed largitatis suæ beneficia miserunt. Agitur Dedicatio lætissima solennitate, et solenni omnium alacritate: alacritati hominum aer ipse purissimus diesque lucidissimus arridebat. Languor qui per octo ante dies Patrem ipsum monasterii tenuerat, tunc eum dimisit, et Deo miserante ad diem plenissime convaluit. Finitur majori quam cœpta fuerat jucunditate solennitas.

eorumdem rogatu

ecclesiam consecrat an. 1077.

29 Tertio die seculis memorandus jam sæpe fatus Cantuariorum Archiepiscopus, ab universis Fratribus eundi missionem poposcit. Quis tantum tantæ inter eos benignitatis virum recedentem siccis oculis aspicere potuit? Omnes erupere in lacrymas: parvuli non valebant consolari. Consulto maturavit discessum, quatenus a fletu se continerent vel post ejus discessum. Venerabilis Herluinus, eum supra omnes mortales amans, et ab eo amatus, per duo
C milliaria discedentem prosecutus est amicum, ad suos visus numquam in hac vita ulterius rediturum. Nam ante diei ipsius Dedicationis annuam revolutionem *i* diem clausit extremum. Quæ cordis amaritudo! quis fletus in ipso ultimo vale, et ultimo ab invicem discessu!

indeque digreditur cum fletu omnium,

i

30 His præoccupando ita præmissis, ad ordinem nunc revertamur. Post translationem in Angliam, Lanfrancus, non oblitus propter quod venerat, totam intentionem suam ad mores hominum corrigendos, et componendum Ecclesiæ statum convertit. Et prius ipsam regni Matrem Ecclesiam Dorobernensem renovare studuit: et quia ante aliquot annos, igne combusta fuerat, a fundamentis illam reædificare studuit, grande opus et spatiosum. Officinas quoque, usibus Monachorum necessarias, ædificavit: et quod mirum admodum sit, de Cadomo, ubi Abbas extitit, velivolis navibus per mare transvehi faciebat quadros lapides ad ædificandum. Domos quoque ad habitandum sibi construxit prope ecclesiam: quæ omnia ædificia muro magno et alto cinxit. Dispositis sufficienter quæ ad regularem victum et vestitum sunt necessaria, ecclesiam ipsam pretiosis atque multis ditavit ornamentis. Dignitates vero Cantuariensis Ecclesiæ, quæ vetustate vel negligentia deciderant sive imminutæ fuerant, renovando reformavit. Terras multas, quæ ablatæ fuerant, in jus Ecclesiæ revocavit, et viginti quinque maneria Ecclesiæ restituit. Xenodochia vel Ptochotrophia duo extra civitatem ædificavit, unum ad Aquilonem, alterum ad Occasum, cum omnibus necessariis: quibus de suo annuos reditus, quantum satis visum est, delegavit. In maneriis suis instituit præbendas dandas pauperibus per annum, In pluribus ipsorum maneriis construxit lapideas domos sibi ad habitandum.

Ecclesiam Cantuariensem et officinas ædificat,

aliaque restaurat.

D *PER MIL. CRISPIN.*

31 Odo Bajocensis Episcopus, frater Willelmi Regis, erat Comes Cantiæ eo tempore, quo Lanfrancus ad Archiepiscopatum venit. Hic multis gravaminibus atterebat homines illius provinciæ, et simul homines Dorobernensis Ecclesiæ: cui Lanfrancus in faciem restitit, et coram omnibus testimonio antiquorum Anglorum, qui periti erant legum patriæ, *k* deratiocinatus est libertatem terræ suæ, et liberavit homines suos a malis consuetudinibus, quas Odo volebat illis imponere. Adhuc plures supersunt, qui et locum placiti, et nomen loci norunt, et modum finemque litis, quo contentio terminata est, referunt. Quid de Clericis villarum suarum Cicestrensi Episcopo scripsit, subter annecti dignum duximus. *l* Lanfrancus Dei gratia Archiepiscopus dilectissimo Fratri Stigando, Cicestrensi Episcopo, salutem. Clerici villarum nostrarum, qui in vestra diœcesi existunt, quæsti nobis sunt, quod vestri Archidiaconi repertis occasionibus pecunias ab eis requirunt, et a quibusdam jam acceperunt. Meminisse debet Fraternitas vestra, quia contra morem antecessorum nostrorum atque vestrorum vobis concessimus, eisque imperavimus, quatenus ad vestras Synodos irent, et ea quæ ad Christianæ religionis notitiam prodesse possunt, sine interpellatione vel discussione aliqua, a vobis audirent; si quæ vero in ipsis culpæ invenirentur, suspensa interim vindicta, ad nostrum examen servarentur et nobis vel in miserendo vel in ulciscendo, sicut semper consuetudo fuit, obnoxii tenerentur. Mandamus itaque vobis, ut male accepta sine dilatione reddi jubeatis, et ministris vestris, ne ulterius id præsumant, servandæ caritatis studio prohibeatis. Nos vero Presbyteris nostris, extra Cantiam constitutis, omnino præcipimus, ne ad vestram vel aliam Episcopi Synodum amplius eant, nec vobis vel aliquibus ministris vestris pro qualibet culpa amplius respondeant: nos enim cum ad villas nostras veniemus, quales ipsi vel in moribus vel in sui ordinis scientia sint, pastorali auctoritate vestigare debemus. Chrisma tamen a vobis accipiant, et ea quæ antiquitus instituta sunt in Chrismatis acceptione persolvant. Sicut namque ea quæ antiquitus usque ad nostra tempora antecessores nostri habuerunt, solerti vigilantia cupimus illibata servare; ita aliis debita aliqua (quod absit) usurpatione noluerunt denegare.

libertatem suorum defendit contra Odonem fratrem Regis,

k

E

l

et contra Episcopum Cicestrensem,

F

32 Euntem illum ad Archiepiscopatum multi secuti sunt, e quibus plures retinuit, quos honoribus et terris ditavit, sicut posteri eorum testantur, manentes usque ad præsens. Sed ut retro redeam, primo adventu ejus in Angliam, auctoritate summi Pontificis Alexandri et gloriosi Regis Willelmi convocavit Episcopos et Principes terræ, Clerum et Populum, ad renovanda decreta et instituta sanctorum Patrum de Synodis celebrandis, et de consuetudinibus ecclesiasticis. In hoc conventu ostensum est contra Thomam Electum, qui hoc contradicebat, quod Eboracensis Archiepiscopus debet esse Cantuariensi subditus Antistiti: quod quomodo actum sit, plenius qui voluerit scire, ex his quæ subjecta sunt, nosse peterit *m*. Anno ab Incarnatione Domini MLXX, intravit Anglicam terram Lanfrancus Cadomensis cœnobii Abbas, monentibus atque præcipientibus

sicut suum Primatum contra Archiep. Eboracensem,

m

A tibus Willelmo glorioso Anglorum Rege, et felicis memoriæ Alexandro totius sanctæ Ecclesiæ summo Pontifice. Is post paucos sui introitus dies Dorobernensem Ecclesiam regendam suscepit : consecratus est autem IV Kalendas Septembris, in Sede metropoli a Suffraganeis ipsius Sedis, Willelmo, Londoniensi Episcopo; Walchelino *n*, Wentano; Remigio *o*, Dorcensi sive Lincolniensi; Siwardo, Rofensi; Herfasto *p*, Helmeanensi sive Thesfordensi; Stigando, Selengensi; Hermanno *q*, Siraburnensi; Gisone, *r* Wellensi. Ceteri qui absentes fuerunt, causas suæ absentiæ, tam legatis quam litteris, ostenderunt.

PER MIL. CRISPIN.

n o n p q r s

33 Ipso anno Thomas Eboracensis Ecclesiæ electus Antistes, Cantuarberiam ex prisca consuetudine ab eo sacrandus advenit : a quo cum Lanfrancus scriptam de obedientia sua, cum adjectione jurisjurandi, professionem, custodito antecessorum more, exposceret; respondit Thomas, numquam se id facturum, nisi prius scriptas de hac re auctoritates legeret, nisi testes hujus antiquitatis assertores cerneret, postremo nisi congruas super hac re rationes audiret, quibus id juste et rationabiliter sine suæ B Ecclesiæ præjudicio facere deberet. Hoc autem ignorantia magis, quam spiritus elati pertinacia agebat, novus enim homo et Anglicæ consuetudinis penitus expers, verbis adulatorum plus æquo et bono fidem exhibebat. Lanfrancus tamen in præsentia paucorum Episcoporum, qui ad eum pro hac consecratione venerant, quod postulavit, ostendit. At ille aspernatus omnia, non sacratus abscessit. Quod Rex audiens graviter accepit, existimans Lanfrancum injusta petere, et scientia litterarum magis quam ratione et veritate confidere; quamvis nec ipsi Thomæ deesset scripturarum peritia, multo ingenio, multo studio comparata. Paucorum dierum spatio evoluto, Lanfrancus ad Curiam venit, a Rege audientiam postulavit, redditis rationibus ejus animum mitigavit, transmarinis qui adrant suæ parti justitiam adesse suasit et persuasit : Angli enim qui rem noverant, assertionibus ejus per omnia constantissime testimonium perhibebant. Itaque regio edicto communique omnium decreto statutum est ad præsens, debere Thomam ad matrem totius regni Ecclesiam redire, professionem scribere, scriptam legere, lectam inter examinandum, in præsentia Episcoporum more ecclesiastico, Lanfranco porrigere : in qua præceptis quidem ejus, in omnibus quæ ad C Christianæ religionis cultum pertinent, se obtemperaturum absolute nulla interposita conditione promitteret; successoribus vero ejus non ita, nisi prius vel coram vel in Episcopali Concilio, competens ei ratio redderetur, qua antecessores suos Dorobernensis ecclesiæ Primatibus id fecisse et facere debuisse, evidentissime ostenderetur. Igitur rediit, quæ jussa sunt implevit, sacratus abscessit. Non post multos dies Lanfrancus ab universis regni Anglici Episcopis, qui diversis temporibus, diversis in locis, ab aliis Archiepiscopis vel a Papa tempore Stigandi sacrati sunt, professionem petiit et accepit.

initio aditæ Sedis vindicaverat,

Rege mandante ut is sibi obedientiam profiteretur.]

ANNOTATA.

a *Est hæc* Augusta Prætoria, *metropolis Salussiorum vulgo* Aoste, *Ducatus caput sub hodierno Pedemontio, uti ad Vitam S. Anselmi explicuimus.*

b Gilbertus, *scriptor Vitæ B. Erluini, ut in Prologo dicitur.*

c *De hoc* Willelmo *supra actum num.* 10.

d *Huic* Henrico *inscripsit S. Anselmus epist.* 54 *libri* 1, *et epist.* 44 *libri* 2.

e *Hunc petit Lanfrancus epistola* 48 *constitui Patorem. De ea autem et successore infra agitur num.* 53.

f *Anno* 1073 *id factum indicatur in Chronico Beccensi.* D

g *Anno* 1077, *ut infra dicitur.*

h *Nempe in veteri lingua Francica, quæ et Teutonica fuit,* Beke *significat* rivum.

i *Anno* 1078, *die* 26 *Augusti, in Dominica, littera Dominicali* G. *cyclo Solis* 22.

k Deratiocinari, *est hic rem litigatam evincere seu recuperare. Videri possunt aliæ explicationes apud Spelmannum in Archæologo, Acherium in Notis, et Cangium in Glossario.*

l *Editio Acheriana, epistolarum contextus omittere solita, lectore ad ipsum Librum earum remisso, nescio quo errore, nos hic remittit ad Epist.* 40 : *sed citanda erat Epist.* 27, *quam uti et alias infra citandas ad longum describimus, sicut fecerat Milo.*

m *Sequentia omnia, usque ad numerum* 40, *habentur eisdem verbis apud Malmesburiensem, lib.* 1 *de Gestis Anglorum Pontificum, ubi præfatur* Lanfrancum scripto suo melius insinuasse, quod de Ordinatione sua et de controversia inter se et Eboracensem Thomam commota et sedata ita scripsit.

n Wenta Belgarum *Ptolomæo, est* Wintonia, *hinc* Wentanus Episcopus *idem est qui* Wintoniensis. *Erat autem* Walkelinus *hoc eodem anno* 1070, *in festo SS. Trinitatis ab Hermanno Episcopo Sedunensi Legato Apostolico consecratus.* E

o Doria *seu* Dorcinia *nunc vicus in Oxoniæ Comitatu, ab ea* 9 *milliaribus versus Austrum sita, aliquibus* Dorcestria *etiam dicta, sed longe diversa a* Dorcestria *apud Saxones Occidentales, ubi est caput Comitatus. Inde hic relatus* Remigius *Sedem transtulit Lincolniam.*

p *Herfasto Episcopo scripsit Lanfrancus epistolas* 19, 21 *et* 22. *Hic teste Malmesburiensi* Episcopatum de Helmstad transtulit ad Thetfordam *nec diu postea Herebertus transtulit Norwicum. Sunt ex Norfolciæ urbes.*

q *Malsmesburiensis*, Selesiensi, *vulgo* Selsey, *ex quo loco* Cicestriam *transtulit Sedem hic indicatus* Stigandus. *Sunt ea loca in Sussexia, sive in Saxonia Australi.*

r *Idem Malmesburiensis*, Schereburnensi, *inde Sedes ab hoc Hermanno* Serisberiam *alias* Sarisburiam, *est translata. Est autem locus apud Westsexiam in Comitatu Viltoniæ.*

s Wella *proxima Bathoniæ in Comitatu Somersetensi. Hinc posteri* Barthonienses *Episcopi sæpius appellati.* F

CAPUT V.

Decisio controversiæ de primatu Cantuariensis Ecclesiæ supra Eboracensem.

Sequenti anno cum præfato Archiepiscopo Romam ivit, et honorifice a Sede Apostolica susceptus est : siquidem venienti Papa assurrexisse dicitur, tum pro sua magna religione et eminenti scientia, tum quia, dum esset in Normannia, venientes Romanæ Ecclesiæ ministros honorifice suscipiebat, et quosdam Papæ consanguineos studiose docuerat. Fertur etiam Papa dixisse : Non ideo assurrexi ei, quia Archiepiscopus Cantuariæ est; sed quia Becci ad scholam ejus fui, et ad pedes ejus cum aliis auditor consedi. Itaque duo Pallia illi dedit, unum quod de altari Romano more accepit; alterum vero in indicium videlicet sui amoris, cum quo Missam celebrare solebat, Alexander ei Papa sua manu porrexit. In cujus præsentia Thomas calumniam movit de primatu Dorobernensis Ecclesiæ; et de subjectione trium Episcoporum, Dorcensis sive Lincolniensis, Wigornensis, et Licifeldensis quæ nunc est Cestrensis;

Romæ benevole a Papa susceptus,

A sis; dicens, Cantuariensem Ecclesiam atque Eboracensem, parem ad se invicem honorem habere, nec alteram alteri, secundum B. Gregorii constitutionem, debere ullatenus subjacere; excepto quod alterutrius Archiepiscopum, priorem et digniorem oporteat esse eo, quem constiterit fuisse posterius ordinatum: prædictos vero tres Episcopos, suæ Sedi suisque antecessoribus ab antiquis temporibus extitisse subjectos. Lanfrancus hoc audiens, etsi moleste tulit, modesta tamen discretione verba illius veritate penitus carere respondit: asseverans Gregorianam illam constitutionem, non de Cantuariensi et Eboracensi esse promulgatam. De qua re et de tribus Episcopis, multis hinc inde verbis prolatis, decrevit Alexander Papa, oportere hanc causam in Anglica terra audiri, et illic totius regni Episcoporum et Abbatum testimonio et judicio definiri.

et controversiam ab Eboracensi motam in Anglia jussus terminare,

35 Lanfrancus, quamvis alligatum illum suo tempore facta ab eo professione teneret; maluit tamen pro successoribus suis laborare, quam eis in-
E posterum indiscussam hanc tantam calumniam discutiendam reservare. Uterque igitur in Paschali solennitate ad Regem venit: ibique prolatis in medium partium rationibus, sententiam de negotio regalis Curia dedit. Jussum tunc est fieri scriptum, totius causæ continens finem. Lanfrancus Alexandro Papæ Epistolam direxit, in qua ei totius negotii gestionem breviter et veraciter enarravit. Utraque scripta subter annexa sunt, præmissa professione, quam Thomas Lanfranco, coram Rege et ejus Curia, manu in manum porrexit. Decet Christianum quemque Christianis legibus subjacere, nec his, quæ a sanctis Patribus salubriter instituta sunt, quibuslibet rationibus contraire: hinc namque iræ, dissentiones, invidiæ, contentiones, ceteraque procedunt, quæ amatores suos in pœnas æternas demergunt: et quanto quisque altioris est ordinis, tanto impensius divinis debet obtemperare præceptis. Propterea Ego Thomas, ordinatus jam Eboracensis Ecclesiæ Metropolitanus Antistes, auditis cognitisque rationibus, absolutam Tibi, Lanfrance Dorobernensis Archiepiscope, tuisque successoribus, de canonica obedientia professionem facio: et quidquid a te vel ab eis juste et canonice injunctum mihi fuerit, servaturum me esse promitto. De hac autem antea cum a te ordinandus essem dubius fui; ideoque tibi quidem sine conditione, successoribus vero
B tuis, conditionaliter obtemperaturum me esse promisi. Decretum Curiæ hujusmodi fuit.

causam obtinet,

cui ille de scripto obedientiam profitetur,

36 Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi MLXXII, Pontificatus autem Domini Alexandri Papæ undecimo, regni vero Willelmi gloriosi Regis Anglorum et Ducis Normannorum sexto, ex præcepto ejusdem Alexandri Papæ, annuente eodem Rege, in præsentia ipsius et Episcoporum atque Abbatum, ventilata est causa de Primatu, quem Lanfrancus Dorobernensis Archiepiscopus super Eboracensem Ecclesiam jure suæ Ecclesiæ proclamabat: et de ordinationibus quorumdam Episcoporum, de quibus, ad quem specialiter pertinerent, certum minime constabat. Et tandem aliquando diversis diversarum scripturarum auctoritatibus probatum atque ostensum est, quod Eboracensis Ecclesia Cantuariensi debeat subjacere; ejusque Archiepiscopi, ut Primatis totius Britanniæ, dispositionibus, in his quæ ad Christianam religionem pertinent, in omnibus obedire. Subjectionem vero Dunelmensis, hoc est *a* Lindisfarnensis Episcopi, atque omnium regionum, a terminis Licifeldensis Episcopii, et Humbræ magni fluvii, usque ad extremos Scotiæ fines, et quidquid ex hac parte prædicti fluminis ad Parochiam Eboracensis Ecclesiæ jure competit,

juxta decretum Concilii,

D Cantuariensis Metropolitanus Eboracensi Archiepiscopo ejusque successoribus in perpetuum obtinere concessit: ita ut si Cantuariensis Archiepiscopus Concilium cogere voluerit, ubicumque visum fuerit, Eboracensis Archiepiscopus sui præsentiam, cum omnibus sibi subjectis Episcopis, ad nutum ejus exhibeat, et ejus canonicis dispositionibus obediens existat. Quod autem Eboracensis Archiepiscopus, professionem facere debeat Cantuariensi Archiepiscopo, etiam cum sacramento, Lanfrancus Dorobernensis Archiepiscopus ex antiqua antecessorum consuetudine ostendit. Sed ob amorem Regis, Thomæ Eboracensi Archiepiscopo sacramentum relaxavit: scriptamque tantum professionem recepit, non præjudicans successoribus suis, qui sacramentum cum professione a successoribus Thomæ exigere voluerint. Si Archiepiscopus Cantuariensis vitam finierit, Eboracensis Archiepiscopus Dorobernam veniet; et eum qui electus fuerit, cum ceteris præfatæ Ecclesiæ Episcopis, ut Primatem proprium jure consecrabit. Quod si Archiepiscopus Eboracensis obierit, is qui ei successurus eligitur, accepto a Rege Archiepiscopatus dono, Cantuariam vel ubi Cantuariensi visum fuerit, accedet; et ab ipso ordinationem canonico more suscipiet. E

PER MIL. CRISPIN.

Lanfranco juramentum remittente:

37 Huic constitutioni consenserunt præfatus Rex, et Archiepiscopi Lanfrancus Cantuariensis et Thomas Eboracensis, et Hubertus sanctæ Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus et præfati Alexandri Papæ Legatus, et ceteri qui interfuerunt Episcopi et Abbates. Hæc ut gesta sunt Lanfrancus Alexandro notificavit per subscriptam Epistolam. Domino, totius Christianæ Religionis summo speculatori, Alexandro Papæ Lanfrancus. Meminisse debet humiliter excellens excellenterque humilis Beatitudo vestra, quia quo tempore apud vos fuimus, Eboracensis Ecclesiæ Antistes adversum me palam murmuravit, clam detraxit, in præsentia Celsitudinis vestræ calumniam suscitavit, dicens, me injuste velle agere, eo quod super se suamque Ecclesiam jure nostræ Ecclesiæ primatum niterer obtinere: de quorumdam quoque subjectione Episcoporum, quos Ecclesiæ suæ conatus est aggregare, antiquam sua querela non est veritus consuetudinem temerare: quibus de rebus vos, sicut sanctum prudentemque Pastorem decuit et oportuit, per scriptum sententiam promulgastis quatenus Conventus Anglicæ terræ Episcoporum, Abbatum, ceterarumque religiosi ordinis personarum, utriusque partis rationes audiret, discuteret, definiret. Factumque est ita. F Convenerunt enim ad Regalem Curiam apud Wentanam civitatem in Paschali solennitate, Episcopi, Abbates, ceterique ex sacro ac laicali ordine, quos fide et actione morumque probitate par fuerat convenisse. Imprimis adjurati sunt a nobis ex vestra auctoritate per Sanctam obedientiam; deinde Regia potestas per semetipsam contestata est eos, per fidem et sacramentum quibus sibi colligati erant, quatenus hanc causam intentissime audirent, auditam ad certum rectumque finem sine partium favore perducerent. Utrumque omnes concorditer susceperunt: sese ita facturos sub præfata obligatione spoponderunt.

qui Romam scribit,

quomodo jussus in Anglia causam agere,

sedente apud Wentoniam Regis Curia,

38 Allata est igitur Ecclesiastica gentis Anglorum Historia, quam Eboracensis Ecclesiæ Presbyter et Anglorum Doctor Beda composuit: lectæ sententiæ, quibus pace omnium demonstratum est, a tempore B. Augustini, primi Dorobernensis Episcopi, usque ad ipsius Bedæ ultimam senectutem, quod fere centum et quadraginta annorum spatio terminatur, Antecessores meos super Eboracensem Ecclesiam, totamque insulam quam Britanniam vocant, nec non et Hiberniam *b* Primatum gessisse, curam

illam probaverit ex Bedæ Hist. Anglorum

A curam Pastoralem omnibus impendisse, in ipsa Eboracensi urbe persæpe locisque finitimis (ubi eis visum fuit) Episcopales Ordinationes atque Concilia celebrasse, Eboracenses Antistites ad ipsa Concilia vocasse, et cum res poposcisset de suis eos actibus rationem reddere compulisse : Episcopos quoque, quorum subjectionem in quæstionem adduxerat, infra illud centum et quadraginta annorum spatium, per Dorobernenses Archiepiscopos fuisse sacratos, ad Concilia vocatos, quosdam quoque exigentibus culpis ab eis cum Romanæ Sedis auctoritate depositos ; multaque in hunc modum, quæ Epistolaris modestia per singula explicare non potest : diversa ad legendum Concilia porrecta, quæ diversis temporibus, diversis de causis a meis sunt Antecessoribus celebrata : quæ tametsi non eamdem suæ institutionis habuere materiam, eamdem tamen de Primatu et subjectionibus Episcoporum tenuere sententiam : recitatæ eorumdem, de quibus quæstio versabatur, Episcoporum ante Prædecessores meos factæ electiones, et per eos ordinationes, qui Dorobernensi Ecclesiæ de sua obedientia scriptas reliquerunt professiones : urbs namque, quæ Cantwerbia nominatur, antiquis temporibus ab ipsius terræ incolis Dorobernia vocabatur.

ex Actis Synodalibus,

ex professionibus Episcopalibus,

B

39 Accesserunt omnium testimonia, qui omnia quæ scripta sonuerant se suis quisque temporibus vidisse et audivisse constantissime firmaverunt : nec defuerunt gesta, quibus reseratum est, cum Anglia per Regulos esset divisa, Nordanumbrorum Regem *c*, ubi sita est civitas Eboraca, accepto pretio cuidam Simoniaco Episcopatum vendidisse ; pro qua culpa a Dorobernensi Archiepiscopo ad Concilium vocatum fuisse, nolentemque venire pro sua inobedientia excommunicationis sententiam pertulisse : cujus communionis atque consortii omnis illarum partium Ecclesiæ tamdiu abstinuit, quoadusque Concilio seipsum exhibuit, culpam dixit, quod male gestum est correxit, de reliquo emendaturum se fore spopondit : quæ res non mediocre tulit indicium. Antecessores meos super ipsam terram illamque Ecclesiam habuisse primatum. Ultimum quasi robur totiusque causæ firmamentum, prolata sunt Antecessorum vestrorum Gregorii, Bonifacii, Honorii, Vitaliani, Sergii, item Gregorii, item ultimi Leonis privilegia atque scripta ; quæ Dorobernensis Ecclesiæ Præsulibus Anglorumque Regibus, aliis atque aliis temporibus, variis de causis sunt data aut transmissa : reliqua enim reliquarum tam authentica quam eorum exemplaria, in ea combustione atque abolitione, quam ecclesia nostra ante quadriennium perpessa est, penitus sunt absumpta.

ex cujusdam Simoniaci Eboracensis excommunicatione, c

et ex rescriptis Pontificum Rom.

C

40 His atque aliis, quæ particulatim breviterque explicari non possunt, ex parte nostræ Ecclesiæ primatus recitatis ; contra tantam tantarum auctoritatum evidentiam, paucissimas contradictiones opposuit ; Epistolam illam præcipue ferens in medium, qua B. Gregorius Londoniensem atque Eboracensem Ecclesiam pares esse, nec alteram alteri subjacere instituit. Quam scripturam cum in rem nihil facere concordi sententia cuncti protinus definissent, pro eo quod nec ego Londoniensis Episcopus essem, nec de Londoniensi Ecclesia esset quæstio instituta ; vertit se ad alia egena atque infirma argumenta, quæ post paucam moram Christo revelante paucis sunt objectionibus abolita. Quem cum Rex dulci paternaque reprehensione argueret, quod contra tantam argumentorum copiam tam inops rationum venire præsumpsisset ; respondit se antea ignorasse, Dorobernensem Ecclesiam tot tantisque auctoritatibus tamque perspicuis rationibus esse munitam. Versus itaque ad preces est : rogavit enim Regem, ut me rogaret, quatenus omnem mentis rancorem adversus eum pro hac causa conceptum omitterem, pacem diligerem, concordiam facerem, aliqua quæ mei essent juris studio ei caritatis concederem. Cui petitioni ego libenter et cum gratiarum actione consensum præbui ; quia miserante Deo, non ego, sed ille, priscæ consuetudinis violator, causa erat illius scandali. Facta est igitur communi omnium adstipulatione de hac re quædam scriptura, cujus exemplaria per principales Anglorum Ecclesias distributa, ut futuris semper temporibus testimonium ferant, ad quem finem causa ista fuerit perducta. Cujus exemplar vobis quoque, quibus sanctam totius mundi Ecclesiam constat esse commissam, transmittendum curavi : ut ex hoc atque aliis quæ transmissa sunt perspicue cognoscatis, ex more Antecessorum, quid mihi Christique Ecclesiæ, quam regendam suscepi, concedere debeatis : quod peto honeste et sine dilatione, per indultum Sedis Apostolicæ, privilegium fieri, quatenus ex hoc quoque quantum me diligatis, evidenter possit ostendi.

narrat deinde, quomodo adversarii argumenta refutarit,

et cedenti pacem concesserit,

D

petit autem Acta confirmari a Pontifice :

41 De eadem re scripsit quoque Lanfrancus Hildebrando, Romanæ Ecclesiæ Archidiacono, ita : E
Domino S. R. E. Archidiano Hildebrando *d* Lanfrancus suus, sanctis principiis sanctum conjungere finem. Explicare litteris mens mea non potest, quanta dilectione vestræ sinceritati connectitur, quantaque dulcedine gratiarum vestrarum, quas mihi tam præsenti quam absenti benignitas vestra semper exhibuit, indesinenter reminiscitur. Propterea si donante Deo in quibuslibet rerum generibus aliquid boni facio, salutem vestram tam temporalem quam tempore carentem tradere oblivioni non valeo ; et hoc oro omnipotentem Deum, quatenus vitam vestram, ad honorem et firmamentum sanctæ Ecclesiæ suæ, prolixam in hoc seculo faciat, incontaminatam ab omni peccati contagione custodiat, et in futuro centuplicatis operibus vestris vitam vobis permanentem copiosus remunerator retribuat. Porro calumnia, quam Eboracensis Ecclesiæ Antistes adversum me movit, de primatu et subjectione quorumdam Episcoporum, secundum præceptum Apostolicæ Sedis audita et determinata est : cujus negotii gestionem, breviter ex ordine scriptam, Domino nostro Papæ transmisi : quam volo et rogo a vobis competenti diligentia legi, quatenus caritas vestra certissimum teneat, quid mihi Ecclesiæque meæ Sedes Apostolica concedere, et concedendo confirmare per privilegium debeat.

d

idem commendat Card. Hildebrando,

F

42 Ad hæc Hildebrandus respondit Lanfranco: Verba Legatorum vestrorum gratanter accepimus : sed quod voluntati vestræ, in mittendo, absenti personæ vestræ privilegio, ut illi petebant, rite non potuimus satisfacere, valde doluimus. Neque id ægre ferat vestra prudentia : quoniam si alicui Archiepiscoporum vestris temporibus absenti hoc concessum fuisse vidissemus, profecto religioni vestræ promptissima caritate honorem hunc, absque vestra fatigatione impenderemus. Unde necessarium nobis videtur, vos Apostolorum limina visitare *e* quatenus de hoc et ceteris una vobiscum efficacius quod oportuerit consulere valeamus atque statuere. De cetero si legatos nostros ad vos venire contigerit, solita caritate recipite ; et quæ vobis in aure dixerint, prout carissimum sanctæ Romanæ Ecclesiæ filium et religiosum decet Sacerdotem, procurare studete.

qui excusat id ipso præsente fieri debere

e

ANNOTATA.

a *De* Lindisfarnensi *Sede ejusque translatione actum est ad Vitam S. Cuthberti* 20 *Martii.*

b *Miror quo modo ex Beda probatum fuerit, etiam super*

A super Hiberniam se extendisse Primatum Cantuariensem, cum suum illa insula proprium Primatem habuerit, Archiepiscopum Ardmacanum.

c Duravit Nordanhumbrorum regnum usque ad annum circiter 875 ex nostri Alfordi supputatione: utinam æque facile esset designare Episcopum, contra quem, et annum, quo ista acta sunt!

d Hic est ille Hildebrandus paulo post factus Papa sub nomine Gregorii VII, cujus Acta hoc ipso tomo die 25 illustravimus.

e Id fecisse Lanfrancum vix dubitem, licet nusquam legatur, eodem fortassis anno vel proxime sequenti.

CAPUT VI.

Reliqua Lanfranci acta, obitus, translatio.

An. 1075. Concilio Londonensi,

Anno ab Incarnatione Domini MLXXV, regnante glorioso Rege Willelmo Anglorum, anno regni ejus nono, congregatum est Londoniæ in ecclesia B. Pauli Apostoli Concilium totius Angliæ regionis, B Episcoporum, Abbatum, nec non et multarum religiosi ordinis personarum; jubente atque eidem Concilio præsidente Lanfranco, sanctæ Dorobernensis ecclesiæ Archipræsule, totiusque Britanniæ Primate; consedentibus secum viris Venerabilibus, Thoma Eboracensi Archiepiscopo, Willelmo Londinensi Episcopo, Goisfrido *b* Constantiensi (qui cum transmarinus esset Episcopus, in Anglia multas possessiones habens, cum ceteris in Concilio residebat) Walchelino Vintoniensi, Hermano Siraburnensi, Wilfstano *c* Virecestrensi, Walterio Herefordensi, Gisone Vellensi id est Batensi, Remigio Dorchacensi sive Lincolniensi, Herfasto Helmeanensi seu Norwincensi, Stigando Selengensi, Osberno Exoniensi, Petro Licifeldensi. Rofensis ecclesia per id tempus Pastore carebat. Lindisfarnensis, qui et Dulmensis Episcopus, canonicam habens excusationem, Concilio interesse non poterat. Et quia multis retro annis in Anglico regno usus Conciliorum obsoleverat, renovata sunt nonnulla, quæ antiquis etiam noscuntur Canonibus definita.

b consedentibus 12 Episcopis,

c

d multa utiliter decernit Lanfrancus,

44 Ex Concilio igitur Toletano quarto *d*, Millevitano, atque Bracharensi statutum est, ut singuli secundum ordinationis suæ tempora sedeant, præter eos qui antiqua consuetudine, sive Ecclesiarum suarum privilegiis digniores Sedes habent. De qua re C interrogati sunt senes et ætate provecti, quid vel ipsi vidissent, vel a majoribus atque antiquioribus veraciter atque probabiliter accepissent. Super quo responso petitæ sunt induciæ, ac concessæ usque in crastinum. Crastina autem die concorditer perhibuere, quod Eboracensis Archiepiscopus ad dexteram Dorobernensis sedere debeat, Londoniensis ad sinistram, Wentanus juxta Eboracensem; si vero Eboracensis desit, Londoniensis ad dexteram, Wentanus ad sinistram.

de Sessione Episcoporum,

45 Ex Regula B. Benedicti, ex Dialogo Gregorii, et antiqua regularium locorum consuetudine; ut Monachi ordinem debitum teneant; infantes præcipue et juvenes, in omnibus locis deputatis sibi magistris, custodiam habeant; nocte luminaria ferant generaliter omnes, nisi a Prælatis concessa proprietate careant. Si quis vero aliquid proprii sine præfata licentia habere in morte fuerit deprehensus, nec ante mortem id reddiderit, cum pœnitentia et dolore peccatum suum confessus; nec signa pulsentur pro eo, nec salutaris pro ejus absolutione Hostia immoletur, nec in cœmeterio sepeliatur.

statutis monasticis,

46 Ex Decretis summorum Pontificum, Damasi videlicet, et Leonis, nec non ex Conciliis Sardicensi atque Laodicensi, in quibus prohibetur Episcopales Sedes in villis existere; concessum est regia D munificentia et Synodi auctoritate, præfatis tribus Episcopis, de villis ad civitates transire, Hermanno de Siraburna ad Selesberiam, Stigando de Selengeo ad Cicestrum, Petro de Licifelde ad Cestrum. De quibusdam qui in villis seu vicis adhuc degebant dilatum est usque ad Regis audientiam, qui in transmarinis terris tunc temporis bellum gerebat.

sedibus Episcopalibus transferendis,

PER MIL CRISPIN

47 Ex multis Romanorum Præsulum decretis, diversisque sacrorum Canonum auctoritatibus; ne quis alienum Clericum, vel Monachum sine commendatitiis litteris retineat vel ordinet. Ad comprimendam quorumdam indiscretorum insolentiam, ex communi decreto sancitum est, ne quis in Concilio loquatur, præter licentiam a Metropolitano sumptam, exceptis Episcopis et Abbatibus.

externis non ordinandis, silentio in Synodis,

48 Ex Decretis Gregorii Majoris *e* nec non et Minoris; ut nullus de propria cognatione, vel uxoris defunctæ, seu quam cognatus habuit, uxorem accipiat; quoad usque parentela ex alterutra parte ad septimum gradum perveniat: ut nullus sacros Ordines seu officium Ecclesiasticum, quod ad curam animarum pertineat, emat vel vendat: hoc enim E scelus a Petro Apostolo in Simone Mago primitus damnatum est, postea a sanctis Patribus vetitum et excommunicatum. Ne ossa mortuorum animalium, quasi pro vitanda animalium peste, alicubi suspendantur. Ne sortes, vel haruspicia, seu divinationes, vel aliqua hujusmodi opera diabolica, ab aliquo exerceantur: hæc enim omnia sacri Canones prohibuerunt, et eos qui talia exercent data sententia excommunicaverunt.

e impedimentis matrimonii,

sortilegiis,

49 Ex Conciliis Eliberitano et Toletano undecimo; ut nullus Episcopus vel Abbas, seu quilibet de Clero, hominem occidendum, vel membris truncandum judicet; vel judicantibus suæ auctoritatis favorem accommodet.

et judicio reorum.

Ego Lanfrancus, Dorobernensis Archiepiscopus, subscripsi.

Ego Thomas, Eboracensis Archiepiscopus, subscripsi.

Subscripserunt et alii Episcopi et Abbates, qui interfuerunt.

50 Post hæc Thomas Eboracensis humiliter rogavit per Epistolam *f* Lanfrancum, ut mitteret sibi duos Episcopos, Dorchacestrensem et Wigornensem, ad sacrandum quemdam Clericum, quem Paulus Comes Orcadum Insularum illi miserat, ad ordinandum illis partibus Episcopum; affirmans, F nullam imposterum se horum Episcoporum hac de causa quæsiturum subjectionem. Cujus petitioni Lanfrancus annuens; scripsit *g* Episcopis Wlstano Wigornensi et Petro Cestrensi, ut Thomæ, sicut petebat, occurrerent, ad prædicti Clerici consecrationem, ad diem quem ipse nominaret.

f Mittit qui consecret Episcopum Orcadum:

g

51 In suburbio civitatis Cantuariæ est quædam Ecclesia S. Martini, in qua, ut fertur, priscis temporibus fuit Sedes Episcopalis; et, ut aiunt, Episcopum habuit, antequam ad illas partes transiret Lanfrancus. Sed quia auctoritate Canonum constat præceptum, ne in una civitate duo Pontifices simul habeantur; statuit Lanfrancus, ne ulterius ipsi loco ordinaretur Episcopus.

vetat in ecclesia privata haberi Episcopum,

52 In quadam festivitate, de tribus magnis, quibus Rex coronatus solebat tenere Curiam; die festivitatis, cum Rex diademate et indumentis regalibus ornatus sederet ad mensam, et Lanfrancus juxta eum: quidam scurra, videns Regem auro et gemmis radiantem, exclamavit in aula, magna adulationis voce, et dixit: Ecce Deum video, ecce Deum video. Lanfrancus conversus ad Regem, ait: Nolite talia pati imponi vobis: non sunt hæc hominis, sed Dei: jubete illum acriter verberari, ne audeat unquam

insolentem scurram coercet:

A unquam talia iterare : quod Rex justa verbum illius fieri jussit. Noverat vir prudentissimus, quod tertius Herodes ideo ab Angelo percussus interiit; quia adulatorum verba, quæ quasi Deo sibi acclamabant, non respuit, sed suscepit.

PER MIL. CRISPIN.

instaurat Ecclesiam Rofensem,

53 Ecclesiam Rofensem ipse instauravit, et in ea Episcopum ordinavit Beccensem Monachum, nomine Hernostum. In hujus consecratione, inventus est Evangelii versus : Cito proferte stolam primam, etc. Quod cum audisset Lanfrancus, prædixit eum cito moriturum, et sic contigit. Namque ei in Episcopatu, nondum anno completo, decedenti successit *h* Gondulfus, et ipse Monachus Beccensis, vir Deo amabilis et religiosus, qui perseveravit usque ad tempora S. Anselmi et Regis Henrici. Abbatiam quoque S. Albani restituit in pristinum statum; in qua posuit Abbatem Paulum Cadomensem Monachum, qui ibi ordinem et ecclesiastici Officii usum instituit, sicut cernere est usque hodie.

h

et Abbatiam S. Albani,

cohibet energumenum,

54 Quadam die dum Missam celebraret, et ventum esset ad horam, qua Corpus Domini manibus accepit; Diaconus, qui ad Missam sibi ministrabat, B pervasus a dæmone, arripuit Archiepiscopum manibus per scapulas. Venerabilis Antistes, in nullo turbatus, reflexa manu dextera per capillos eum tenuit, et ante pedes suos adduxit. Percelebrata Missa, in domum infirmorum jussit illum perduci; ubi per aliquot dies in eadem insania permansit. Non autem multum illum vexabat possessum, nisi quia in amentia tenebat : ridebat vero præsentes, cum cachinno respondens ad ea quæ dicebantur. Videbant autem quemdam tumorem per membra dissilientem: et si quis voluisset manum superimponere, statim in alium locum exiliebat. Contigit autem venerabilem prædictum Gondulfum Præsulem Rofensium adesse; qui cum voluisset manum super tumorem illum imponere, desiliit aliorsum : et ait Episcopus : Revera salit sicut catus. Respondit dæmon : Non ut catus, sed ut catulus. Dicebat autem de quibusdam ejusdem loci Fratribus quædam nefanda. Tunc nominaverunt quemdam, dicentes : quoniam de illo non haberet quid diceret. At ille cœpit affirmare, quia numquam ille, quem dixerant, auderet in præsentiam suam venire. Quod cum Frater audisset, timuit ne forte aliquid sibi perperam gestum improperaret. Tunc sapientes Fratres dederunt consilium, ut cum Archiepiscopo loquens, puram Confessionem faceret, revelans illi totam vitam suam : et sic C fiducialiter, cum absolutione et benedictione ejus, iret ad dæmoniacum. Nec mora : fecit quod sibi consulebatur, et mox ingressus stetit ante eum. Tunc qui aderant dicebant dæmonioso : Ecce adest cui minitabaris : dic, si quid de eo nosti. At ille in eum torvo respectans oculo, ait cachinnans; Proh! malo omine, quomodo es nunc rebullitus et candidatus? Quis te sic rebullivit et dealbavit? Et cum ab aliis urgeretur, ut diceret quod antea se dicturum minitabatur, nihil plus dixit. Unde datur intelligi, quia virtus Confessionis et Absolutionis aufert diabolo aut memoriam peccati, de quo pura Confessio facta fuerit; aut certe potestatem hominem accusandi. Unde B. Augustinus, Si, inquit, fueris tu ipsius accusator, et Dominus liberator; quid erit ille nisi calumniator? Post aliquot dies, Deo miserante et magno Præsule Lanfranco cum Fratrum sanctæ Sedis orationibus adjuvante, liberatus est ab illa peste, et pristinæ restitutus est sanitati. Hoc B. Anselmo Archipræsule referente, cum aliis pluribus audivi.

accusare occulta peccata solitum,

absolutione reo impensa.

k

Absentis Regis agit vices,

55 *k* Quando gloriosus Rex Willelmus morabatur in Normannia : Lanfrancus erat princeps et custos Angliæ, subjectis sibi omnibus Principibus, et juvantibus in his quæ ad defensionem et dispositionem vel pacem pertinebant regni, secundum leges D patriæ. Lectioni erat assiduus, et ante Episcopatum, et in Episcopatu, quantum poterat. Et quia Scripturæ scriptorum vitio erant nimium corruptæ; omnes tam veteris quam novi Testamenti libros, nec non etiam scripta sanctorum Patrum, secundum orthodoxam fidem studuit corrigere. Et etiam multa de his, quibus utimur nocte et die in servitio Ecclesiæ, ad unguem emendavit : et hoc non tantum per se, sed etiam per discipulos suos fecit. Qua de causa, ut in principio jam dictum est, merito illum Latinitas cum honore et amore veneratur Magistrum. Hujus commendationis claritate omnis Occidui orbis Ecclesia, tam Gallicana quam Anglica, gaudet se illuminatam.

Sacros codices corrigit:

56 Ita fuit liberalis, ut diceretur, nullum tam largum de Italia Longobardum *l* egressum fuisse. Erat ea tempestate transmarina regio plena et abundans omnibus bonis, quæ Deus ad utilitatem hominum creavit: ipse quoque Archiepiscopus, ditatus multis possessionibus, locuples erat: verum quanti penderet ista, in hoc apparebat, quod quantum poterat paupertatem retinebat in vilitate habitus, parsimoniam tenens inter multimodas delicias. Multa quoque E et magna offerebantur sibi dona, quæ ille hilariter rogantibus se vel indigentibus tribuebat. Pauperibus quoque erat ita dapsilis, ut quingentas libras quotannis in eleemosynam erogasse dicatur. Et merito : nam in consecratione ejus repertum est, super caput ejus Evangelicum dictum : Date eleemosynam; et ecce omnia munda sunt vobis : *m* quod ipse tota devotione facere studuit. Consanguineis Monachorum suorum indigentibus, quam benigne, quam sufficienter beneficia impendebat. Vere poterat dicere : Ab adolescentia crevit mecum miseratio.

l

Abunde eleemosynas erogat,

Luc. 11, 41

m

Job. 31, 19

57 Interea contigit sanctum Abbatem Becci Anselmum, qui B Herluino successerat, transire in Angliam; tum pro utilitatibus Ecclesiæ suæ, tum ut cum Archiepiscopo loqueretur : cujus alloquium et consilium multum amabat. Et perveniens ad illum, cum magno amore et debito honore susceptus est. Cumque simul loquerentur, et ad invicem de diversis plura conferrent; intimavit Abbati Antistes Cantuariensis, quasi conquerendo, quod homines illius patriæ colerent quosdam Sanctos, quos ille non affectaret, et maxime, ait, quemdam Elfegum *n* hujus Sedis Archi- F præsulem; quem non solum inter Sanctos, sed et inter Martyres numerare contendunt; cum constet illum non pro fide Christi, sed quia ab inimicis, a quibus captus tenebatur, se redimere noluerit, interemptum fuisse. Ad hæc Anselmus hujusmodi reddidit rationem : Certum est, inquit, quia is qui ne leviter peccando Deum offendat, mori non dubitat; multo magis mori non dubitaret, priusquam aliquo gravi peccato Deum exacerbaret. Et revera gravius est Christum negare, quam aliquem, pro sua redemptione, homines suos ablatione ipsorum pecuniæ ad modicum gravare; sed quod minus est Elfegus facere noluit; multo igitur minus Christum negaret, si vesana plebs eum ad hoc mortem intentando constringeret : unde datur intelligi, quanta vis justitiæ pectus ejus possederit, quando vitam suam maluit dare, quam spreta caritate proximos suos scandalizare. Nec immerito, ut reor, inter Martyres computatur; qui pro justitia mortem sponte suscepisse prædicatur. Nam et B. Joannes Baptista, quem tota Dei Ecclesia præcipuum Martyrem credit et veneratur; non quia Christum negare, sed quia pro defensione legis divinæ veritatem noluit tacere, ad votum saltatricis capite plexus est. Et quid distat pro justitia mori, vel mori pro veritate? Constat, testante sacro eloquio, quia veritas

S. Anselmum benigne excipit:

n

ab eoque instruitur de cultu S. Elfegi,

quique probatur dicendus Martyr,

Joan. 14, 6

1. Cor. 1,

A ritas et justitia Christus est. Ipse enim dicit : Ego sum veritas, Et Apostolus : Christus factus est nobis a Deo sapientia et justitia. Qui ergo pro veritate et justitia moritur, pro Christo moritur; qui autem pro Christo moritur, Ecclesia teste, Martyr habetur. Beatus vero Elfegus, æque pro justitia, ut S. Joannes pro veritate, passus est. Cur ergo plus de unius, quam de alterius vero sanctoque martyrio quisque ambigat ; cum par causa in mortis perpessione utrumque detineat ? Audiens hoc Lanfrancus, gratanter rationem approbans accepit, collaudans viri sapientiam, et perspicacem ingenii subtilitatem firma veritate subnixam : et deinceps B. Elfegum, ut vere magnum et Martyrem gloriosum, devote veneratus est.

Joan. 14, 6 Cor. 1

ipsum vero prædicit sibi successurum.

58 Interea relatum est ipsi Lanfranco, quod præmemoratus Abbas Anselmus, una nocte post Matutinas veniens ad lectum suum, invenit in eo annulum aureum ; et prius cruce Christi signans, ne forte illusio dæmonum esset, accepit illum vere B annulum, et ostendit omnibus, per quorum manus res monasterii transibant ; et nullus fassus est se illum perdidisse : deinde venditus est annulus, et in usum Fratrum expensus. Quod cum audisset Archiepiscopus, referenti sibi respondit : Certissime scias, illum post me futurum Archiepiscopum. Sicut prædixit, ita evenisse scimus.

Clarus omni genere virtutum,

59 Hæc de tanto viro perpauca inculto sermone, dicta sint. Verum et ea quæ diximus de illo, vera credimus, et plura his per gratiam Dei illum egisse, non dubitamus. Nam a tempore suæ conversionis, toto animo operam dedit religioni ; et semper ad meliora tendens de virtute in virtutem proficere studuit. Quis digne potest enarrare ejus sapientiæ claritatem, ingenii subtilitatem, cordis benignitatem, industriæ probitatem, animi puritatem ? Fuit enim alacritate jucundus, humilitate submissus, in eleemosynis largus, fide Catholicus, Christianæ religionis reparator, pauperum sustentator, pupillorum protector, viduarum consolator. His aliis aliisque virtutibus ornatus, fidem recte vivendo servavit, cursum bene moriendo terminavit : non enim potest male mori, qui bene vixerit : nec putanda est mala mors, teste B. Augustino, quam bona vita præcesserit. Nam appropinquante termino vitæ suæ, decidit in ægritudinem : qua indies ingravescente, anno Archiepiscopatus XIX, V Kalendas Junii, diem clausit extremum, regnante Willelmo filio Willelmi C Regis. Dolor omnibus incomparabilis et luctus inconsolabilis fuit. Sepultus est in Ecclesia Christi, quam ipse ædificavit.

moritur V Kalendas Junii:

60 Et quia ipsa Ecclesia parvum caput habere videbatur, B. Anselmus successor ejus, ante decessum suum, augmentare studuit Ecclesiæ ejusdem caput. Quod ab eo inchoatum, et post mortem ejus per plures annos ædificatum, tandem perfectum, magnum opus et pulchrum, a Willelmo, qui post Rodulfum Anselmi successorem, Archiepiscopus extitit, cum magna gloria, et omnium rerum abundantia dedicatum *o* est : sicut Clerus et populus regni testantur, qui affuerunt. Itaque cum immineret dies ipsius Dedicationis, sicut mos est, omnia corpora de ecclesia elata fuerunt. Tunc quidam Frater, sive curiositate, seu, quod magis credibile est, pro Reliquiis habendam, de casula gloriosi Lanfranci abscidit particulam, de qua miri odoris suavitas effragrabat : et ostendit aliis, qui et ipsi senserunt odoris fragrantiam. Qua de re intelligi datur, quod anima illius in magna suavitate requiescit, cujus corporis indumenta tanto odore redolent. Quæ nimirum gratia illis maxime conceditur, qui dum viverent in corpore, munditiam cordis, et carnis incorruptionem, usque ad finem vitæ servare studuerunt. *p* Æternæ beatitudinis quietem animæ illius D pius Christus Dominus noster donare dignetur, qui est benedictus in æternum. Amen.

o

in translatione corporis casula ejus suavem odorem emittit.

PER MIL. CRISPIN. *d*

ANNOTATA.

a *Hæc iterum, sed magis contracte, leguntur apud Malmesburiensem usque ad num.* 50, *sicut in nova Conciliorum editione Labbæi nostri videre est: ubi alios duos ejusdem Concilii textus invenies, unum cum omnibus subscriptionibus tam supranominatorum Episcoporum quam Archidiaconi Cantuariensis et Abbatum viginti unius, alterum ex MS. Cantabrigiensi.*

b Goisfrido *inscripsit Lanfrancus epistolam* 32: *est autem Episcopatus Constantiensis in Normannia.*

c S. Wulstani *Acta varia dedimus* 19 *Januarii, fuit is* Wigorniensis Episcopus, *quod autem* Virecestrensis *a numeroso saltu* Wire *dicatur, ibidem exposuimus.*

d *Capitula, unde desumpta sint singula, accurate notavit in margine Acherius.* E

e *Scilicet* Gregorii Magni *et* Gregorii Secundi, Minoris *dicti respectu alterius.*

f *Est ea* XI *inter Epistolas Lanfranci.*

g *Et hæc est epistola* XII.

h Gondulphus *consecratus est* 21 *Martii anno* 1077, *Hujus Vitæ partem ex MS. edidit Seldenus in suis Notis ad Eadmerum.*

i Paulus *in Abbatem promotus* 28 *Junii anno* 1077. *consanguineus Lanfranci. Ejus Vitam descripsit Matthæus Parisiensis inter Vitas* XXIII *Abbatum S. Albani, estque hæc Vita* 14. *Cæterum hoc numero relata, eisdem verbis referuntur apud Robertum de Monte, ad annum* 1089.

k *Relata hoc et sequenti numero similiter habentur apud eumdem Robertum ad dictum annum.*

l *Malmesburiensis,* Avaritiam, familiare Longobardis vitium, ex sua persona propulsans et decutiens.

m *Idem.* Quo ille accepto ab acclamantibus, hilari vultu ad Dominum direxit : Certemus ergo mutua vicissitudine, tu dando, ego dispertiendo. Respondit cœlestis pietas prædicabilis viri voto : affluebantque sibi tanta, quæ quantumlibet ambitum possent explere et vincere.

n *Hæc latius ad Vitam* S. Elphegi, *exposuimus* 19 *Aprilis.*

o *Dedicatio hæc contigit anno* 1130, 4 *Nonas Maji.* F

p *Alia translatio facta est anno* 1180, *de qua Gervasius de Combustione et reparatione Dorobernensis Ecclesiæ, inter* X *scriptores antiquos historiæ Anglicanæ, columna* 1302 *ista habet :* Lanfrancus levatus est de sarcophago suo in tabula plumbea : in qua jacuerat a die primæ sepulturæ suæ intactus usque in illum diem, annis scilicet LXIX. Qua de causa etiam ossa ejus, multa putredine consumpta, fere omnia in pulverem redacta sunt. Ossa tamen majora cum reliquo pulvere collecta, in capsa plumbea ad altare S. Martini deposita sunt.

ALIA VITA

Auctore Eadmero, Monacho Cantuariensi.

CAPUT I.

Lanfranci in Episcopatu largitas erga ecclesias, monachos, pauperes et in recuperandis Ecclesiæ Cantuariensis juribus felicitas.

Rex factus Willelmus, in nativitate Domini unctus est apud Westmonasterium a beatæ memoriæ

PER EADMERUM. Rege ex Normannis instituente Episcopos et Abbates,

A Ealredo Archiepiscopo Eboracensi, et nonnullis Episcopis Angliæ. Quam consecrationem licet ipse Rex et omnes alii optime nossent debere specialiter fieri, et proprie a Pontifice Cantuariensi; tamen quia multa mala et horrenda crimina prædicabantur de Stigando, qui eo tempore ibi Pontifex erat, noluit eam ab ipso suscipere, ne maledictionem videretur induere pro benedictione. Usus ergo atque leges, quas patres sui et ipse in Normannia habere solebant, in Anglia servare volens, de hujusmodi personis Episcopos, Abbates, et alios Principes per totam terram instituit, de quibus indignum judicaretur, si per omnia suis legibus, postposita omni alia consideratione, non obedirent; et si ullus eorum, pro quavis terreni honoris potentia, caput contra eum levare auderet; scientibus cunctis unde, qui, ad quid assumpti fuerint.

et novas leges etiam ecclesiasticis præscribente.

2 Cuncta ergo, divina simul et humana, ejus nutum expectabant: quæ ut paucis animadvertantur, quædam de eis quæ nova per Angliam servari constituit, ponam; æstimans illa scitu esse necessaria, ad cognitionem eorum, quorum causa maxime istud B scribendi onus suscepimus. Non ergo pati volebat quemquam, in omni dominatione sua constitutum, Romanæ urbis Pontificem, pro Apostolico, nisi se jubente recipere; aut ejus litteras, si primitus sibi ostensæ non fuissent, ullo pacto suscipere. Primatem quoque regni sui, Archiepiscopum dico Cantuariensem seu Dorobernensem, si coacto generali Episcoporum Concilio præsideret, non sinebat quidquam statuere aut prohibere, nisi quæ suæ voluntati accommoda, et a se primo essent ordinata. Nulli nihilominus Episcoporum suorum concessum iri permittebat, ut aliquem de Baronibus suis seu Ministris, sive incesto, sive adulterio, sive aliquo capitali crimine denotatum, publice, nisi ejus præcepto, implacitaret aut excommunicaret, aut ulla ecclesiastici rigoris pœna constringeret. Quæ autem in secularibus promulgaverit, ea litterarum memoriæ tradere supersedemus, quoniam et ea nihil nostri officii scribere refert, et ex divinis, quæ juxta quod delibavimus ordinavit, qualitas illorum, ut reor, adverti poterit. Ut ita cœptum peragamus iter, de his satis dictum.

B. Lanfrancus sacratur Archiepiscopus 29 Augusti

3 In hujus Regni anno quinto Lanfrancus, Cadomensis Cœnobii Abbas, vir strenuus, et in divinis atque humanis rebus excellenti scientia præditus, Angliam ex præcepto Domini Papæ Alexandri et prædicti Regis advenit, et pauco post tempore Ar- C chiepiscopatum Cantuariensem regendum suscepit. Sacratus est autem in ipsa metropoli Sede, quarto Kl. Septembris, a cunctis ferme Episcopis Angliæ. Hic Romam pro debito sibi Pallio iens, Thomam Archiepiscopum Eboracensem, quem ipse, facta sibi de subjectione sua Canonica professione, Cantuariæ consecraverat, et Remigium Lincolniensem Episcopum comites itineris habuit. Qui Romam simul pervenientes, urbane suscepti sunt, honore singulis congruo. Post quæ, statuto die Pater Lanfrancus Apostolicæ Sedis Pontifici Alexandro præsentatur; cui quod Romanam scientibus consuetudinem forte mirum videatur, ipse Papa ad se intranti assurgens, eum ut gressum figeret, dulciter hortatus est. Ac deinde subdens, Honorem, inquit, exhibuimus, non quem Archiepiscopatui tuo, sed quem magistro, cujus studio sumus in illis, quæ scimus, imbuti, debuimus. Hinc quod ad te pertinet, ob reverentiam B. Petri te exequi par est. Residente igitur illo, Lanfrancus progressus humiliat se ad pedes ejus, sed mox ab eo erigitur ad osculum ejus: consident et læte inter eos agitur dies ille.

qui Romæ benigne a Papa exceptus,

4 Sequenti luce, cum jam diversa negotia in medium ducerentur, calumniatus est coram Papa memoratum Thomam cum præfato Remigio, quod D neuter illorum *a* jure fuerit promotus ad Pontificatum. Primus, ea scilicet re, quod sacri Canones filios Presbyterorum, quos Religionis ordo non ornat, a sacrorum Ordinum promotione removeant. Sequens vero pro eo quod, facta conventione, Ordinem illum a Willielmo, post Rege facto emerit, officio videlicet quo ei, in excidium Angliæ properanti, multifaria contentione ac multiplicibus impensis deservierat. Ad hæc illi nullam, qua excusari possent, probabilem causam habentes, redditis baculis et annulis cum cura Pontificali, ad petendam misericordiam conversi sunt. Quorum precibus sese Lanfrancus medium injiciens, sicut erat vir pietate ac sapientia pollens, eos multarum rerum scientia fultos, novo Regi in novis regni dispositionibus pernecessarios, multis præstare oratoria facultate ostendit. Quibus auditis, Pontifex summus conversus ad eum: Tu videris, inquit: Pater es patriæ illius, ac per hoc industria tua consideret quid expediat. Virgæ pastorales quas reddiderunt, ecce hic E sunt, accipe illas atque dispensa, prout utilius Christianitati regionis illius agnoscere poteris. At ille, susceptis eis, illico in præsentia Papæ revestivit præfatos viros, quemque sua. Dein Lanfrancus, Stola summi Pontificatus a Papa suscepta, in iter reversus, Angliam cum sociis alacer advectus est; et a Cantuaritis debita reverentia receptus, Primas totius Britanniæ confirmatus est. Post hæc, evoluto brevi temporis spatio, fama nominis ejus et magnitudo prudentiæ ejus quaque insonuit, eumque apud hominum mentes clarum fecit atque spectabilem.

Episcopis non rite promotis a

Papa indulgente,

reddit baculum et annulum.

cultum sacrum promovet:

5 Is inter alios, immo præ aliis, erat memorato Regi Willelmo acceptus; et Dei rebus in cunctis, non mediocri cura, intentus. Quapropter magnam semper operam dabat, et Regem Deo devotum efficere, et religionem morum bonorum, in cunctis ordinibus hominum, per totum regnum renovare. Nec privatus est desiderio suo; multum enim illius instantia atque doctrina per totam terram illam religio aucta est, et ubique nova monasteriorum ædificia, sicut hodie apparet, constructa. Quorum ædificiorum constructoribus ipse primus exemplum præbens, ecclesiam Christi Cantuariensem, cum omnibus officinis, quæ infra murum ipsius curiæ sunt, cum ipso muro ædificavit. Qua vero prudentia, et quo paternitatis officio Monachos, in eadem ecclesia consistentes, a seculari vita, in qua illos invenit plus æquo versari, erexerit, omnique F sanctæ conversationis tramite imbuerit, ac, multiplicato illorum numero, qua eos dum vixit benignitate confoverit, cui unquam ad plenum declarare possibile erit? Quos, ut interim alia taceam, quia sine penuria et solicitudine Dei servitio semper intendere desiderabat; apud Regem sua sagacitate et industria egit, quatenus fere omnes terras, quas Normanni de jure ipsius ecclesiæ, cum primo terram cepissent, invaserant, et etiam quasdam alias, quæ ante illorum introitum propter diversos casus perditæ fuerant, ipsi ecclesiæ redderet. Verum de his ac innumeris aliis bonis, quibus insudando vitam suam consummavit, licet mihi quidem scribere opus non sit, propter quod et opera ejus ita parent, ut ipsa se evidentius scripto demonstrent, et ipsemet *b* de rebus ecclesiasticis, quæ suo tempore gesta sunt, veracissimo et compendioso calamo scripserit; tamen pro dulcedine memoriæ ejus, quæ prælibavimus paucis explicare gratum duximus.

Monachos reformat et protegit:

b

6 Hic ergo Lanfrancus, cum Cantuariam primo venisset, et ecclesiam Salvatoris quam regere susceperat, incendio atque ruinis pene nihili factam invenisset, mente consternatus est. Sed cum magnitudo mali illum cogeret desperare, rediit in se; animique

ecclesiam et monasterium restaurat et ornat.

A mique fortitudine fretus, sua commoditate posthabita, domos ad opus Monachorum necessarias, citato opere consummavit. Quibus ubi per plures annos usi sunt, adaucto eorum conventu, parvæ admodum visæ sunt. Destructis itaque illis, alias, decore ac magnitudine prioribus multum præstantes, ædificavit. Ædificavit et curiam sibi; ecclesiam præterea, quam spatio septem annorum a fundamentis ferme totam perfectam reddidit; in cappis, casulis, dalmaticis, tunicis auro magnifice insignitis, palliis, et aliis ornamentis multis ac pretiosis nobiliter decoravit. Erga Fratres autem ipsius ecclesiæ quam bonus, quam pius, quam beneficus extiterit, inde aliquantulum colligi potest, quod nec ex parentibus aut fratribus eorum sustinere poterat penuria ulla quemquam affligi. Et quod magis forte mireris, in usum acceperat non expectare ut subvenire rogaretur; sed misericordiæ visceribus plenus, modo huic, modo illi ultro offerebat, quod egenti cognato per plurimum temporis auxilio esse valeret. In quo tamen semper ducebatur præcipua discretione, considerato videlicet penes se merito ac necessitate cujusque.

beneficus etiam erga monachorum consanguineos,

B 7 Ad hæc, quidam ipsius cœnobii Frater singulis annis triginta solidos denariorum, ad opus matris suæ, ab ipso Patre solebat accipere. Huic quadam vice solidi quinque de illis (nam divisæ per temporum vices conferebantur) ex præcepto ejus dati sunt; quos ipse in panno ligatos, matri loquens, in manum, sicut putabat, clanculo dedit. At ipsa, alias mente intenta, quid filius faceret non advertit; et ita, nummis decidentibus, divisi ab invicem sunt mater et filius. Post hæc mandavit mulier filio suo, scire volens, quid de nummis actum fuerit, quos sibi se daturum spoponderat. Admiratus ille, fecit eam venire ad se: et audiens rei eventum tristis effectus est, non tantum pro damno quod matri contigerat, sed ne hoc Archiepiscopus sciens, ob incuriam suam irritatus, eum aliquatenus gratia sua privaret. Inter hæc pius Pater, pro more claustrum introiens, sedit, ac Fratrem a materno colloquio redeuntem, mœstum intuens, remotis aliis, causam mœstitiæ ejus secrete perquirit; audit, et benignissimo vultu, sicut jugiter erat circa afflictos, ita respondit: Et inde, fili mi carissime, contristaris? Denarios illos Deus alii prædestinavit et contulit, qui eis plus matre tua fortassis indiguit. Tace; et, ne cuiquam inde loquaris, diligenter attende. Ac ne quod actum est animum tuum vel modicum gravet, C solidos septem pro illis quinque ad utilitatem matris tuæ tibi hodie dari præcipiam: sed, ut dixi, inde id nemo sciat. Ipsum quippe usum in dando habebat, ut danda hilariter daret, et nulli vel datum vel dantis personam cuivis revelare concederet.

subinde plus quam sperabatur præstans,

sed sciri nolens:

8 Et hæc quidem de ipsius Matris Ecclesiæ monachis dicta sint. Ceterum quis unquam pauper clamavit ad eum et despectus est? Quis peregrinorum de quocunque ordine hominum petiit opem ejus, et eam assecutus non est? Quæ Congregatio Monachorum seu Clericorum ad ipsum aliquando misit, subsidium petens, et copiam largitatis ejus ultra quam sperabatur experta non est? Testis horum quæ dicimus Italia, Gallia, Britannia est, quæ usque hodie mortem Lanfranci miserando suspirio plangit. Quid referam de Abbatia S. Albani, quam intus et extra ad nihilum fere devolutam, ipse, ut suam, instituto ei bonæ memoriæ Paulo Abbate, a fundamentis reædificavit, et intus magna religione, foris multarum rerum donatione auxit, honestavit, ditavit. In Episcopatu Roffensi non multo plures quam quatuor Canonicos, et ipsos ærumnosam vitam agentes, sub Siwordo Episcopo reperit; qui Episcopus ubi cum Ernesto, quem ei successorem Lanfrancus statuerat, præsenti vitæ sublatus est, Monachus piæ recordationis, Gundulfus nomine, ab D eodem ibi subrogatus Episcopus est. Per hunc vetustam ecclesiam Episcopatus cum fabrica adjacente subvertit, et nova quæque extruxit: Clericos qui illic, sicut diximus, vitam agebant, aut in eodem loco ad religionis culmen erexit; aut, datis aliis rebus, de quibus abundantius solito victum et vestitum haberent, in alia loca mutavit. Sedem etenim Episcopalem monachici Ordinis cultu instituit, ac delegatis terris et aliis quæ sustentationi illic servientium Deo competebant, divitem de paupere, sublimem de humili, sicut in præsenti habetur effecit *c*.

omnibus egentibus largus,

ditat Abbatiam S. Albani,

PER EADMERUM. et Ecclesiam Roffensem:

c

9 Sed quod de pauperibus foras muros civitatis Cantuariæ fecit, prætermittendum mihi in hoc opere fore non arbitror. Extra Aquilonalem denique portam urbis illius, lapideam domum decentem et amplam construxit, et ei pro diversis necessitudinibus hominum et commoditatibus habitacula plura cum spatiosa curte adjecit. Hoc palatium in duo divisit; viros videlicet variis infirmitatum qualitatibus pressos uni; parti vero alteri feminas se male habentes E instituens. Ordinavit etiam eis de suo vestitum et victum quotidianum; ministros quoque atque custodes, qui modis omnibus observarent, ne aliquid eis deesset, neque viris ad feminas, vel feminis ad viros accedendi facultas ulla adesset. Ex altera vero parte viæ ecclesiam in honorem B. Gregorii Papæ composuit, in qua Canonicos posuit, qui regulariter viverent, et præfatis infirmis quæ saluti animarum suarum congruerent cum sepultura ministrarent: quibus etiam, in terris, in decimis, et in aliis redditibus tanta largitus est, ut ad sustentationem eorum sufficientia esse viderentur. Remotius vero ab Occidentali porta civitatis quam a Boreali, ligneas domos in devexo montis latere fabricans, eas ad opus leprosorum delegavit, viris in istis, quemadmodum in aliis, a feminarum societate sejunctis. His nihilominus pro qualitate sui morbi omnia, quibus egerent, de suis ministrari constituit: institutis ad hoc peragendum talibus viris, de quorum solertia, benignitate, ac patientia, ut sibi quidem videbatur, nemini foret ambigendum. Super hæc, in villis ad Pontificatum pertinentibus domos multas atque honestas, partim de lapide, partim de ligno, sibi et successoribus suis ædificavit.

construit duplex nosocomium,

et leprosorium.

10 Pro dignitate autem Ecclesiæ Cantuariensis, quam quidam de Episcopis, sed maxime Thomas Archiepiscopus Eboracensis, ut novus Angliæ civis, nimium conatus est ad exaltationem suæ Ecclesiæ F humiliare; quantos labores perpessus sit, et quemadmodum ipsum Thomam ad mensuram Antecessorum suorum humiliaverit, supervacaneum est atque independens hic aliquid scribere. Ipse etenim inde, veritate plena et totius regni assensu confirmata, sub testimonio Regii sigilli *d* scripta reliquit. Qui eo quidem magis in istis laboravit, quod antiqua ipsius ecclesiæ privilegia, in ea conflagratione, quæ eamdem ecclesiam tertio ante sui introitus annum consumpsit, pene omnia perierant. Alias quoque consuetudines, quas priscis temporibus Ecclesiæ Cantuariensi, ut liberrima in cunctis existeret, reges Angliæ sua munificentia contulerunt, et stabiles in perpetuum manere sacratissima sanctione constituerunt, quorumdam imprudentia perditas, sua prudentia recuperavit.

Archiepiscopum Eboracensem sibi subjicit:

d

et suæ Ecclesiæ jura tuetur:

11 Odo siquidem Episcopus Bajocensis, ut de aliis taceam, frater prædicti Regis Willelmi et Cantiæ Comes, priusquam Lanfrancus Angliam intrasset, magnus et præpotens per totum regnum habebatur. Hic dominatione qua immensum sustollebatur, non modo terras, sed et libertatem nominatæ Ecclesiæ, nullo ei resistente, multipliciter invaserat,

A rat, oppresserat, tenebat. Quæ, ubi Lanfrancus, ut erant, didicit, apud Regem de illis egit, sicut oportere sciebat. Unde præcepit Rex, quatenus adunatis Primoribus et probis viris, non solum de Comitatu Cantiæ sed et de aliis Comitatibus Angliæ, querelæ Lanfranci in medium ducerentur, examinarentur, determinarentur. Disposito itaque apud Pinnedene Principum *e* Conventu, Goffridus Episcopus Constantiensis, vir ea tempestate prædives in Anglia, vice Regis Lanfranco justitiam de suis querelis strenuissime facere jussus, fecit. Lanfrancus enim valida ratione subnixus, ex communi omnium astipulatione et judicio, ibi cuncta recuperavit, quæ ostensa sunt antiquitus ad jura Ecclesiæ Christi Cantuariensis pertinuisse, tam in terris quam in diversis consuetudinibus.

PER EADMERUM

e

12 Item alio tempore idem Odo, permittente Rege, placitum instituit contra sæpefatam Ecclesiam, et tutorem ejus Patrem Lanfrancum, et illuc omnes, quos peritiores legum et usuum Anglici Regni noverat gnaros, adduxit. Cum igitur ad eventilationem causarum ventum esset, omnes qui tuen-

iterumque abjudicata

B dis Ecclesiæ causis undequaque convenerant, in primo congressu ita convicti sunt, ut in quo eas tuerentur simul amitterent: ipse namque Lanfrancus non intererat: talibus enim, nisi necessitas summa urgeret, ei interesse moris non erat. Ipsi ergo in camera lectioni divinæ occupato, quid gestum fuerit, nuntiatur. At ille, nil corde perterritus dicta adversariorum non recte processisse asseruit, et ideo cuncta in crastinum induciari præcepit. Sequenti nocte adest in visu Antistiti B. *f* Dunstanus, monens ne illum multitudo conturbet; sed de præsentia sui securus, placitum mane ipsemet hilaris intret; quod et fecit. Suas itaque causas quodam exordio, quasi a rebus quæ tractatæ fuerant vel tractandæ penitus alieno, cunctis stupentibus orsus, ita processit, ut quæ super eum pridie dicta fuerunt, sic devinceret et inania esse monstraret, ut donec vitæ præsenti superfuit, nullus exurgeret qui inde contra eum os aperiret. De his ita.

f a S. Dunstano confortatus recuperat.

ANNOTATA.

a *Malmesburiensis in Actis S. Lanfranci ait*, ambos baculis et annulis exspoliatos, quod primus esset filius Presbyteri, secundus pro auxiliis Willielmo venienti in Angliam præstitis factus esset Episco-
C pus, divinum munus bellicosis laboribus nundinatus.

b *Hanc historiam adhuc cum tineis uspiam rixari, dolet Acherius.*

c *Auctor Vitæ hujus Gundulfi addit:* Ex quinque tantum Clericis, qui ibi inventi sunt, ad Religionis habitum confluentes, associatis multis aliis, ad sexagenarium et amplius numerum, in brevi sub doctrina Patris Gundulfi succrevere Monachi.

d *Hæc continentur in Epistola ejus ad Alexandrum Papam, relata in Vita per Milonem Cap. 5, itemque a Baronio ad an.* 1072.

e *Omnia in hoc Conventu peracta ex MS. Roffensi produxit Seldenus ad hunc Eadmeri locum, quem lector consulat.*

f *Hæc latius exponuntur ab Osberno lib.* 2 *Vitæ* Dunstani *num.* 17.

CAPUT II.

Stabilitas Monachorum procurata. Jura ecclesiastica propugnata. Successio in regno Willelmi secundi.

Super hæc suis quoque et eisdem ferme, diebus omnes circiter, qui ex Clericali ordine per Regem Willielmum in Anglia constituti Pontifices erant, Monachos, qui in nonnullis Episcopatibus Angliæ ab antiquo vitam agebant, inde eliminare moliti sunt; et Regem ipsum in hoc sibi consentaneum effecerunt; in quo tam certi effectu potituros extiterant, ut Walchelinus Episcopus adunatos pene quadraginta Clericos, Canonicorum more tonsura ac veste redimitos haberet, quos ejectis Monachis, Wentanæ Ecclesiæ, cui præsidebat, mox intromitteret. Sola mora hæc peragendi, nondum requisita ab Archiepiscopo Lanfranco licentia fuit: ut autem eam dicto quoque citius impetraret, nulla menti ejus dubitatio inerat. Sed aliter ac sibi mens sua spoponderat, exitus rei provenit. Nam ubi quid Episcopus moliretur, insonuit auribus ejus, illico facinus exhorruit; nec se dum viveret, ut effectum quoquo modo talis voluntatis obtineret, consensurum asseruit. Ita ergo et Clerici, qui succedere Monachis fuerant per Walchelinum collecti, in sua dimissi sunt; et Monachi, qui cedere Clericorum præjudicio quodam damnati erant, gratia Dei et instantia boni Lanfranci, pristinæ conversationis in sua Ecclesia compotes effecti sunt. E

D *Impedit ne Episcopi Clericos substituant Monachis:*

14 Nec ista pro sedandis quorumdam animositatibus, quas ad dejectionem Monachorum conceperant, sufficere poterant. Namque pari voto, simili conamine, uno consensu, concordi animo, Pontifices, quos Religionis ordo non sibi astrinxerat, eniti cœperunt, quatenus saltem de Primatu Cantuariensi Monachos eradicarent, intendentes se hoc facto facillime alios aliunde exclusuros. De illis etenim, potioribus, sicut eis videbatur, rationibus ad id agendum fulciebantur; partim ob sublimitatem primatis Sedis, quæ dispositioni et correctioni Ecclesiarum per suas personas quaque per Angliam invigilare habet; partim ob alias multiplices causas, quarum executio, juxta quod ipsi contingebant magis Clericorum quam Monachorum officium spectat. Deductus est in sententiam istam Rex et alii Principes regni, Lanfranco ut sui moris erat totis viribus obtinente, et omnium molimini ac invidiæ viriliter resistente. Ne tamen post obitum suum fieret, quod se superstite sciebat per auxilium, Dei nequaquam perficiendum; nesciens mortis suæ diem vel horam, egit sagacitate et industria qua pollebat, ut, auctoritate Romanæ et Apostolicæ Sedis, Monachorum habitatio in eadem ecclesia confirmaretur, et inconvulsa F dum seculum duraret in perpetuum stabiliretur. Quod privilegio tali summus Apostolicæ Sedis Antistes Alexander ita scripto suo roboravit *a*.

idque ne vel post obitum suum Cantuariæ fiat,

15 Alexander Episcopus, Servus Servorum Dei; Reverendissimo Fratri in Christo Lanfranco, Venerabili Cantuariorum Archiepiscopo, Salutem et Apostolicam benedictionem. Accepimus a quibusdam, venientibus de vestris partibus ad limina Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, quod quidam Clerici, associato sibi terrenæ potestatis laicorum videlicet auxilio, diabolico spiritu repleti, moliuntur de ecclesia Sancti Salvatoris in Dorobernia, quæ est Metropolis totius Britanniæ, Monachos expellere et Clericos inibi statuere. Cui nefario operi molitionis suæ hoc adjicere conantur, ut in omni Sede Episcopali ordo Monachorum extirpetur, quasi in eis non vigeat auctoritas Religionis. Qua de re zelo Dei compulsi, scrutinium de privilegiis Ecclesiarum fieri præcepimus, et venit ad manus statutum Prædecessoris nostri beatæ memoriæ Gregorii Majoris, de Ecclesiis Angliæ, quomodo scilicet præcepit Augustino, gentis vestræ Apostolo, ut ejusdem ordinis viros, cujus et ipse noscitur esse, poneret in præfata Sede Metropolitana. Cujus præceptioni, inter alia, hæc subnexa sunt *b*. Quia tua, inquit, Fraternitas,

a cavet impetrato ab Alexandro Papa privilegio,

in quo stat S. Gregorii Magni

b

A nitas, monasterii regulis erudita, in Ecclesia Anglorum, quæ nuper auctore Deo ad fidem perducta est, hanc debet conversationem instituere, quæ in initio nascentis Ecclesiæ fuit Patribus nostris, in quibus nullus eorum ex his quæ possidebant aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia; quam communionis regulam ordini Monachorum permaxime congruere, nemo est qui dubitat: hinc habetur Epistola Bonifacii c, qui quartus a B. Gregorio Ecclesiæ Romanæ, cui (auctore Deo) præsidemus, præfuit, quam Athelberto Regi Anglorum et Laurentio Archiepiscopo Prædecessori vestro misit, in qua quibusdam præmissis hujusmodi censura anathematis usus est: Gloriose, inquit, fili, quod ab Apostolica sede per Coepiscopum nostrum Mellitum postulatis libenti animo concedimus, id est, ut vestra Benignitas in monasterio, Dorobernensi civitate constituto, quod sanctus Doctor vester Augustinus, beatæ memoriæ Gregorii discipulus, Sancti Salvatoris nomini consecravit (cui ad præsens præesse dignoscitur dilectissimus Frater noster Laurentius) licenter per omnia, Monachorum regulariter viventium habitationem statuat; Apostolica auctoritate decernentes, ut ipsi vestræ salutis Prædicatores Monachi Monachorum gregem sibi associent, et eorum vitam sanctitatum moribus exornent. Quæ nostra decreta si quis successorum nostrorum, Regum, sive Episcoporum, Clericorum sive Laicorum irrita facere tentaverit, a Principe Apostolorum Petro, et a cunctis successoribus suis anathematis vinculo subjaceat; quoadusque quod temerario ausu peregit, Deo placita satisfactione pœniteat, et hujus inquietudinis vestræ emendationem promittat. Unde quia ratione dictante, quieti Ecclesiarum utile esse perspeximus, præsens decretum supranominatorum Patrum confirmamus, et vice Apostolorum sub eodem anathemate eos constringimus quicumque huic obviare contenderint.

c et Bonifacii IV ea de re allegantur

B

et confirmantur.

16 Quam vero secura libertate et libera securitate, quæque ad jura Ecclesiæ Cantuariensis pertinentia potiri sæpe fatus Pater Lanfrancus intenderit, et ex his quæ paucis designavimus, et ex Epistola quam ecce subscribemus, cuivis scire volenti patere satis erit; quam Epistolam, de causis ecclesiasticis scriptam, ea re maxime placuit aliis omissis præsenti operi commiscere; quatenus hi qui scientiæ talium negotiorum omnino expertes sunt, ex consuetudinibus aliarum Ecclesiarum animadvertant, qua dignitate ipsam Ecclesiam inter alias constet eminere. Epistola igitur ista est. Lanfrancus, gratia Dei Archiepiscopus, dilectissimo Fratri Stigando Cicestrensi Episcopo, salutem. Clerici villarum nostrarum, qui in vestra diœcesi existunt, questi nobis sunt, quod vestri Archidiaconi, repertis occasionibus, pecunias ab eis exquirunt, et a quibusdam jam acceperunt d etc.

Ecclesiæ suæ jura tuetur,

C

d

17 Ad hæc qua sagacitate (hoc enim paulo ante memoratum paucis replicare abs re non esse putamus) qua, inquam, sagacitate memorabilis Pater Lanfrancus apud Regem Willelmum egerit, ut, per inspirationem gratiæ Dei, ad hoc, eo imminente, perduceretur, ut quamplures terras, nominatæ Ecclesiæ Cantuariensi diversis causis ac violentiis hominum ablatas, pro redemptione animæ suæ restitueret, et referre longum æstimavi et non necessarium. Earumdem enim terrarum et numerus et nomina eidem Ecclesiæ notissima sunt; et redditus illarum, ex quibus hi qui sub Domino ipsi loco deserviunt sustentantur, pro æterna Regis salute, oculis justi judicis die noctuque consideranda, ab eisdem ipsis præsentantur. Quid itaque de aliis ipsius Ecclesiæ terris, quæ in eadem qua olim ablatæ sunt direptionis injuria permanent, successoribus tanti provisoris servorum Dei faciendum sit, fructus quem iste ex his quæ restituit consecutus est docebit eos, juxta quod sui curam habebunt: re etenim vera, et illas restituisset, si ultra quam vixit aliquanto tempore supervixisset: in hoc quippe illum gnara Principis Lanfranci prudentia duxerat, et præfixo termino id se facturum spoponderat. Verum dum sponsionis suæ effectu potiri non meruit; quanto studio quis dum potest bonis insistere debeat, exemplo suo præmonuit. Hæc et hujusmodi, quæ gloriosus Pater Lanfrancus magnifice operatus est, si quisquam uti sunt, describere volet, copiosa materia est, et ad opus grande sufficiens: ego autem quia probabili et firma ratione, sicut cœpi, in alia ducor; tantum adhuc de eo breviter dico, ipsum revera magnum et insuperabilem Ecclesiæ Christi defensorem, et pium totius Angliæ Principem, ac in quantum sibi licuit bonum Pastorem, cunctis in ea consistentibus, dum vixit, fuisse.

et terras ablatas ei restitui facit:

D

PER EADMERUM.

18 Per idem tempus erat quidam Abbas Becci, nomine Anselmus e, vir equidem bonus et scientia litterarum magnifice pollens, qui contemplativæ vitæ totus intendebat. Hic toti Normanniæ atque Franciæ, pro suæ excellentis sanctitatis merito notus, carus et acceptus, magnæ famæ quoque in Anglia habebatur, ac Regi præfato nec non Lanfranco Archiepiscopo sanctissima familiaritate copulabatur... Hunc itaque et Lanfrancum, videlicet viros, divina simul et humana prudentia fultos, Rex præ se magni semper habebat, et eos in omnibus, quæ sibi, quantum officii eorum referebat, agenda erant, dulciori præ ceteris studio audiebat. Unde et consilio eorum ab animi sui severitate in quosdam plurimum et sæpe descendebat; et quatenus in sua dominatione ad observantiam religionis monasteria surgerent, studiose operam dabat. Quæ religio ne nata deficeret, procurabat Ecclesiarum pacem undique tueri; et eis quæ in usum servientium Deo proficerent, in terris, in decimis, in aliis redditibus, ex suo largiri..· Hic ergo Willelmus Rex, in Ermentrudis villa, quæ est contra Rotomagum, in altera fluminis parte f mortuus est... Quantus autem mœror Lanfrancum ex morte ejus perculerit, quis dicere possit? quando nos, qui circa illum nuntiata morte illius eramus, statim eum præ cordis angustia mori timeremus.

e cum S. Anselmo

E

utiliter Regi consulit,

et ob hujus mortem valde dolet;

f

19 Defuncto itaque Rege Willelmo, successit ei, in regnum Willelmus filius ejus: qui cum regni fastigia fratri suo Roberto g præripere gestiret, et Lanfrancum, sine cujus assensu in regnum adsciscî nullatenus poterat, sibi in hoc ad expletionem desiderii sui non omnino consentaneum inveniret; verens ne dilatio suæ Consecrationis inferret ei dispendium cupiti honoris, cœpit tam per se, quam per omnes quos poterat, fide sacramentoque Lanfranco promittere justitiam, æquitatem, et misericordiam se per totum regnum, si Rex foret, in omni negotio servaturum; pacem, libertatem, securitatem Ecclesiarum contra omnes defensurum, nec non præceptis atque consiliis ejus per omnia et in omnibus obtemperaturum h. Sed cum posthac in regno fuisset confirmatus, postposita pollicitatione sua, in contraria dilapsus est. Super quo cum a Lanfranco modeste redargueretur, et ei sponsio fidei non servatæ opponeretur, furore succensus; Quis, ait, est, qui cuncta quæ promittit implere possit? Ex hoc igitur non rectis oculis super Pontificem intendere valebat, licet a nonnullis, ad quæ illum voluntas sua trahebat, ipsius respectu, eo superstite temperavit. Erat enim Lanfrancus idem, vir divinæ simul et humanæ legis peritissimus, atque ad nutum illius, totius regni spectabat intuitus. Qui cum de hac vita translatus fuisset, quam gravis calamitas ex obitu illius Ecclesias

non talem deinde expertus successorem,

g

F

h

quem ob non præstita promissa redargui:

factum ipso mortuo deteriorem.

A sias Angliæ devastaverit, multa prætermittendo paucis ostendere placuit. Confestim enim Rex foras expressit, quod in suo pectore, illo vivente confotum habuit. Nam mox ipsam totius Angliæ, Scotiæ, et Hiberniæ, nec non adjacentium insularum matrem, Ecclesiam scilicet Cantuariensem, invasit, cuncta quæ illius juris erant, intus et extra per clientes suos describi præcepit; taxatoque victu Monachorum inibi Deo servientium, reliqua sub censu atque in suum Dominium redigi curavit. Fecit ergo Ecclesiam Christi venalem, jus in ea dominandi præ ceteris illi tribuens, qui ad detrimentum ejus, in dando pretium, alium superabat *i*.

ANNOTATA.

a *Est hæc in nova editione Conciliorum Labbæi, inter* Alexandri *Epistolas, Ep.* 39.

b *Eadem Epistola* Gregorii *quæ est lib.* 12 *Ep.* 31 *producitur in ejus Vita a Joanne Diacono lib.* 2 *num.* 34.

c *Sedit* Bonifacius IV *ab anno* 608 *ad* 615, *cujus hic citatam Epistolam lege in præcitata editione Labbæi Tom.* 5 *col.* 1619, *ubi vide et aliam insignem ejus*
B *Epistolam adversus nonnullos* stulti dogmatis, *qui* magis zelo amaritudinis quam dilectionis inflammati, *asserunt* Monachos Sacerdotali officio indignos, neque pœnitentiam aut christianitatem seu absolutionem largiri posse per Sacerdotalis officii adjunctam gratiam. *Quæ omnia hoc seculo legi operæ pretium est, quo similis cacozelia magis quam unquam fervet.*

d *Est hæc Epistola inter editas etiam posita in Vita per Milonem num.* 31.

e *Sequentia ad Vitam* S. Anselmi *Tomo* 2 *Aprilis a pagina* 893 *edidimus, ex quibus pauca quæ ad B. Lanfrancum spectant hic damus.*

f Willelmus *mortuus est anno* 1087 *: villa autem in qua obiit hodie* Sotteville *nominatur.*

g *Erat* Robertus *Willelmi Conquestoris primogenitus, sed ignavus et patri aliquando rebellis, quare Normanniæ Ducatum ei reliquisse contentus ille, ut jure naturæ debitum; Angliam a se conquisitam minori natu reliquit, velut quæ suæ dispositionis esset.*

h *Ordericus Vitalis initio lib.* 8 Guilielmus, *inquit,* Rufus Epistolam patris sui Lanfranco Archiepiscopo detulit : qua perlecta idem Præsul cum eodem juvene Lundoniam properavit, ipsumque festivita-
C tem S. Michaelis in veteri basilica S. Petri Apostoli, quæ West-monasterium dicitur, Regem consecravit. Hic patrem suum in quibusdam imitari studuit... sed erga Deum et ecclesiæ frequentationem cultumque frigidus extitit.

i *Similia plura apud Eadmerum leguntur, tam in historia quam in Vita S. Anselmi libro* 2 *cap.* 1 *et seqq.*

ANTILANFRANCUS

Willielmi Thorn, Monachi Augustinensis,

Sua seipsum maledicentia refutantis.

Regno ad Normannos translato

Regnum a gente in gentem transfertur, propter injustitias, et injurias, et contumelias, et diversos dolos, *inquit per Ecclesiasticum cap.* x *Spiritus sanctus. Id quam sæpe experta sit Britannia, norunt omnes qui gentis historias legerunt; et Imperium insulæ a Romanis ad Anglo-Saxones, ab his ad Danos, rursumque ab Anglis ad Normannos translatum sciunt. Quoties tamen id factum est, semper cum summo eorum sensu factum est, qui alienæ gentis dominatui subjici pro servitute habebant. Hinc illa acerbitas animorum, in Historicorum etiam Religiosorum scriptis quandoque elucens, vel post plura secula. Exemplum habemus in Willielmo Thorn, Augustinensis monasterii Cantuariæ Chronologo. Postquam enim glorianter narrasset cap.* 6 § 9, *quomodo Willielmus Dux Normanniæ, Conquestor ex re dictus, victo Haroldo Dano (qui et ipse post mortem S. Eduardi Anglorum Regum ultimi ad regnum aspirabat) Londini coronatus, transgressusque in Cantiam, ab ejus Provinciæ populo universo armato circumfusus, inductus fuerit ad ei confirmandam libertatem patriasque leges et consuetudines, quibus sola Cantia deinceps est fruita; idque agentibus Stigando Cantuariensi Archiepiscopo et Egelsino Augustinensi Abbate, qui* eligentes citius mori in bello quam videre mala gentis suæ, et sanctorum Machabæorum animati exemplis, facti erant duces exercitus: *postquam, inquam, hæc fuse nec minus glorianter narrasset, sequenti deinde* § 10, *quam potest invidiosissime sugillat consilium novi Regis, in Episcopatibus Abbatiisque ad Normannos transferendis. Nec Regem solum tyrannidis accusat, sed ab eo constitutum Cantuariensem Archiepiscopum* Lanfrancum *nihilo clementius habet : in quo, si verum fateri voluisset, debebat laudare zelum restaurandæ ecclesiasticæ disciplinæ, non minus inter Monachos quam Clericos Anglos collapsæ, idque ut quam posset suavissimis modis apud Augustinenses obtinere etiam satagentis.*

D *exosos eos habent Augustinenses,*

Regem tyrannidis accusantes,

E

2 *Initium querelarum fuit, quod anno* MLXVII Egelsinus *Abbas,* perpendens se odium incurrisse Regis propter libertates Cantiæ *ab eo servatas,* et plus suæ saluti quam gregis sibi commissi consulens, exhaustis pretiosis quibuscumque sui monasterii thesauris, in Daciam navibus aufugit, nec usquam comparuit ; sicque grex Dominicus, fugiente pastore, luporum voracitati exponitur, et vinea Domini electa undique a vulpeculis demolitur. Anno autem Domini MLXX Wyntoniæ celebratum fuit Concilium Ecclesiæ Anglicanæ, in quo Rege ordinante Stigandus Archiepiscopus ignominiose degradatus, vinculis perpetuis mancipatur, et Lanfrancus incontinenti subrogatur. *His præmissis, absque ulla mentione culparum Stigandi propter invasam contra Canones Archiepiscopalem Sedem a Romano Pontifice excommunicati, et meritorum Lanfranci omnibus notorum, unde potuerat debueratque sumi excusatio imo approbatio facti, ab universis Angliæ Episcopis et Abbatibus in Nationali ista Synodo laudati; exorditur Chronographus cap.* 7 *Prælaturam Scotlandi Abbatis hoc modo.* Anno Domini quo supra, *scilicet* MLXX, comperto quod Egelsinus sic in Daciam fugerat, suamque Ecclesiam, absque licentia Regis petita aut obtenta, dereliquerat; prædictus Rex monasterium S. Augustini, cum omnibus internis et externis appendiciis, confiscavit ; et eidem monasterio quemdam Monachum, nomine Scotlandum, natione Normannum, in Abbatem præfecit, Monachis Augustinensibus tum propter Regis tyrannicam potentiam, tum propter sui monasterii ex omni parte depressionem multiplicem, licet non sine mentis amaritudine, ad tempus hoc tolerantibus.

impositos sibi ab eo Archiepiscopum,

et Abbatem,

F

3 *Non erat sane quod Augustinenses pœniteret novi, licet externi, Abbatis : nam hinc usque ad* § 8 *aliud non agit Chronographus, quam sigillatim describere gesta Scotlandi memoria digna, quibus monasterii jura atque possessiones et recuperare ablatas, et noviter acquisitis ampliare nitebatur : quin et ecclesiam longe quam antea fuerat majorem augustioremque a fundamentis exstruere, sicut abunde explicatum est* XXVI *Maji in libris de Translatione S. Augustini aliorumque, idcirco facta. Quin autem in iis omnibus bonis monasterio curandis magnam partem habuerit Archiepiscopus* Lanfrancus, *nemo prudens dubitaverit, propter summam utriusque inter se amicitiam et consiliorum communionem. Nihil tamen istud profuit ad Monacho-*

licet optime de temporali statu monasterii meritos.

rum

A *rum Anglorum animos Normanno Archiepiscopo et Abbati sic devinciendos, ut mutato reipublicæ statu, etiam in re sua privata mutari ab illis quidpiam possent tolerare patienter, quanticumque boni intuitu id ab illis fieret; quin pessimam in partem exceperunt omnia, et utrumque gravissime sunt calumniati, facti etiam judices cogitationum iniquarum, circa ipsam mentis intentionem, soli Deo notam. Audiamus Chronographum* § 8. ut in scriptis reperit, *explicantem, quomodo* Jurisdictio ordinaria tempore Scotlandi perdita *fuerit*.

tamen propter nonnihil restricta,

4 Quoniam, *inquit*, teste mundi Philosopho, nullus mortalium ita felicitate beatur, quin ex aliqua sui parte miseriis relinquatur subjectus: prædictus venerabilis Abbas Scotlandus, licet possessiones et jura temporalia monasterii sibi commissi undique potenter defenderet, utpote amicus Regis et Principum terræ; jura tamen spiritualia et libertates, in detrimentum hujus Ecclesiæ, minus provide procuravit, ut ex dicendis plenius elucebit. A tempore enim Beati Papæ Gregorii ac sancti Patris Augustini, id est a sexcentesimo Dominicæ Incarnationis anno usque ad millesimum octogesimum, hæc illius B summæ Matris Ecclesiarum specialis filia, et spiritualis alumna Regni Anglorum, cœnobiali dignitate et monachili religione primaria, gratia omnipotentis Dei, qui libertate vult filios suos frui, et non ut fiant cum servis tributarii; ac sanctione sancti Patris Gregorii ceterorumque Romanorum Pontificum nec non B. Augustini, omnique ecclesiastica pace, honore, ac libertate usa est.... Anno autem MLXX Lanfrancus, Archiepiscopaii Pallio in Cantuaria potitus, hanc Ecclesiam Apostolicam persequi incepit, et dominium quod super eam juste habere non potuit ut aliquo modo obtineret, per se et suos complices machinari non destitit.

quædam ejus antiqua privilegia,

Archiepiscopum vafræ cupiditatis,

5 Hic ergo, postquam aliquot annis dignitate Archiepiscopali functus est, Abbatem Scotlandum, quasi in magnæ amicitiæ familiaritatem, sibi in dolo associavit, ut sub umbra hujus mutuæ dilectionis, quod sæpius optabat celerius adipisceretur. Erant autem quasi compatriotæ et vicini, et cum dicto Duce Willielmo, paulo ante in Regnum promoto, de transmarinis partibus subsecuti, et ideo sibi invicem gratiores et fideliores amici. Hoc ergo mutui amoris vinculo Archipræsul roboratus, per se aliasque honestas personas sæpius appetiit Abbatem, ut ad sermonem suum tantummodo audiendum, C et ut Synodus sua speciosior appareret, Sacerdotes suos sibi præstaret. Quod cum Abbas sæpius negaret, ac contra jus Apostolicum ac usum suæ Ecclesiæ Apostolicæ se nullo modo facere posse diceret; tandem eidem monasterio non præcavens, tantæ calliditatis minus providus, quin tam familiarem sibi amicum offendere timens, omnes Sacerdotes suos ad synodum Archiepiscopi, Monachis suis contradicentibus, ire coegit, non de re aliqua placitaturos, sed tantum ad audiendum sermonem Archiepiscopi pro utilitate sua propria, absque omni malo ingenio et causa perversa. Iterum iterumque Archiepiscopus Abbatem aggreditur, quatenus Presbyteros suos ad utilitatem animarum suarum ad Synodum transmittat: quod cum frequenter rogasset, et Abbas præ timore vel amore non negaret, Archiepiscopus consuetudinarie, et quasi essent sub juris et ditionis suæ honore ac dignitate, ad Synodum et Capitulum suum omnes Presbyteros Parochianosque eorum venire compulit: sicque monasterio S. Augustini dignitatem et honorem cautelose subtraxit, quem ab exordio nascentis in Anglia Ecclesiæ, libere, pacifice, et sine omni injuriatore semper obtinuerat....

Abbatem turpis collusionis accusat,

qui suos Presbyteros ad Synodum illius invitari, tum et vocari passus est,

6 Anno Domini MLXXXV obiit Willielmus Rex Anglorum, Conquestor nuncupatus. .. Anno sequenti Lanfrancus, instigatione Monachorum suorum, prædictis malis non contentus interdixit Monachis istius Ecclesiæ, ne signa sua in ulla hora Canonica pulsarent, nisi prius in Episcopio pulsaretur: non attendens, Ubi Spiritus Dei, ibi libertas. Inde ergo iræ, rixæ, murmurationes, deordinationes sæpissime in domo Dei fiebant, quia, cum injuria Romanæ Ecclesiæ facta, servitium Dei frequenter tarde, et indecenter, et irregulariter lacrymosis suspiriis exercebant. De tanta ergo ignominia tamque nefanda irreverentia, Domino Apostolico ac Romanæ Ecclesiæ, cujus est illa propria et specialis capella, irrogata, flebilibus vocibus præcordialibusque gemitibus Monachi Abbatem suum adeunt, exorant et arguunt, ut celerius Domino Papæ hoc tantum facinus ac suum maximum dedecus annuntiet. Quos ille despiciens, et contra Deum, sanctæque Romanæ Ecclesiæ dignitatem, ac sanctionem supradictorum Patrum satis annotatam Archiepiscopo favens; Monachos distringere, ac ne de curia vel de claustro aliquo modo exirent, omnino arctare præcepit. Suspicabatur nimirum et timebat, ne ipsi aliquo modo Domino Papæ damnum et dedecus sibi illatum insinuarent, Archipræsulisque arrogantiam ac ipsius Abbatis turpem consensionem manifestarent....

D *et libero campanarum usu cessit,*

E

7 Anno Domini MLXXXVII, tertio Nonas Septembris, obiit Scotlandus: quo defuncto Lanfrancus Archiepiscopus, videns tempus ratum et opportunum, quo Augustinensem Ecclesiam suæ subderet ditioni, unum de Monachis suis nitebatur illi monasterio præficere in Abbatem: unde et Regem Willielmum filium Willielmi Conquestoris adiit, et ut sibi donationem Abbatiæ prædictæ daret instanter petiit: sed non obtinuit; eo quod Monachi Augustinenses exhibuerunt Regi privilegia sua, scilicet Augustini Archiepiscopi, Ethelberti Regis, Bonifacii Papæ IV, Agathonis et Adeodati summorum Pontificum, ex quibus liquide Regi apparebat, quod electio Abbatis ejusdem loci, tam de jure communi quam de privilegio speciali, ad eosdem pertinebat. Unde Lanfrancus, prospiciens votum suum ex parte Regis fore frustratum, nova doli excogitans machinamenta, Simonis magi usus est impudenti prudentia; et ut Monachi Augustinenses unum de Monachis suis et suæ fraudis complicibus in Abbatem hujus loci eligerent, non tam precibus præviis, quam pretiis pecuniarum promissis, instantissime postulavit; pacemque simulans in dolo, se amicum Augustinensis monasterii futurum præstantissimum, si vota ejus F complerentur, spopondit. Sed Augustinenses Monachi, prudenter animadvertentes anguem latentem in herba, timentes ne eis venenum aspidum et insanabile, in aureo poculo sub dulci Sirenarum voce, propinaretur; ex præteritis Lanfranci gestis futurorum eventus certissimos metuentes; pecuniam ejus sic oblatam in offerentis perditionem velut anathema spreverunt: sed et Monachum quemdam ex hujus gremio, moribus et litteratura insignem, ac Regi juniori amantissimum, nomine Wydonem, Christo prævio elegerunt. Lanfrancus Archiepiscopus, spe concepta ex omni parte frustratus, non tam dolore cordis intrinsecus affectus, quam iracundiæ furia contra Monachos S. Augustini invectus, prædictum Wydonem Electum, secundum privilegiorum suorum tenorem, benedicere aliquamdiu recusavit: sed Regis Willielmi victus instantia, prædictum Electum ad altare majus sui monasterii benedixit, die S. Thomæ Apostoli, et anno sequenti obiit.

Illum item, quia Abbate mortuo,

conatus est ex suis Monachis aliquem inducere,

nec nisi cunctanter consecravit Electum ab aliis.

8 *Hactenus Augustinensis Monachus Willielmus Thorn, seculo quidem* XVI *exeunte scribens, sed suorum Fratrum induens sensum, qui tunc vivebant et talia scribebant, quæ si sola extarent de* Lanfranco, *quis eum non crederet hominem ambitiosissimum cupidissimumque*

In quo modestiæ modum omnem excedentes,

A que fuisse; et animum ex dolo ac fraudibus consutum atque iracundiæ furiis agitatum in Archiepiscopatu administrando habuisse: quodque consequens videri posset, malam vitam infelici morte conclusisse, meritum ut ejus memoria habeatur in maledictione perpetua, sicut nec verbum omnino ullum de tam multis ejus laudibus, quas alii celebrant, habet hic auctor. Sed bene! quod aliter de eo Deus, aliter non solum Normanni, sed et Angli ceteri, aliter posteritas omnis judicaverit. Licuit Monachis pro privilegiis suis ac libertatibus etiam contra Archiepiscopum stare, nec ob eos qui forte obrepserant abusus debebant usus suos dimittere, nisi Apostolica Sede jubente, cui immediate subjiciebantur : sed non debebat tam nigris coloribus depingi vir alioqui sanctissimus, et in eo quod ipsis doluit, bono zelo actus; fortassis etiam optima ratione meliorique jure nixus, de quo non est promptum judicari ex sola adversæ partis relatione, tanto magis suspecta, quanto patentiora præfert signa odii vehementis, neque permittentis Monachos illos, qui sibi adversarium existimabant Lanfrancum, pacifice quidquam vel cogitare de eo vel scribere : quorum interim causa etiam inde gravatur, quod potuerit injusta videri viro, in aliis suis omnibus actionibus Sancto. Idem obventurum sibi sperare possunt, quotquot subinde pro justitia aut veritate continget incurrere odium communitatis alicujus, etiam religiosæ, eaque de causa scriptis libellisve famosis apud vulgus traduci; modo ipsos aliorum non præoccupatorum tueatur universalis approbatio, ceteris eorumdem factis dictisque testimonium præbens æquitatis et veracitatis; quod testimonium tanto gravius semper erit, quanto notius fuerit, istos, qui adversari ejusmodi immodestis murmuratoribus videntur, majori suo commodo potuisse et voluisse favere iisdem, si licere credidissent. D

suæ præjudicant causæ, Lanfranci famæ detrahunt nihil.

DE S. UBALDESCA VIRGINE,

ORDINIS S. JOANNIS HIEROSOLYMITANI,

PISIS IN HETRURIA. E

D. P.

B

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus cultu, deque originario Vitæ textu amisso, sed ex Italica versione utcumque restaurato.

ANNO MCCVI

Ordinis hujus Sanctæ duæ,

Sacram, *et, aucto per Urbanum VIII appellationis titulo,* Eminentissimam Religionem Equitum Hospitalariorum S. Joannis Hierosolymitani, *quos ab indepta sub annum* MDXXX *Melitæ insulæ possessione* Melitenses *dicimus, multi egregii Heroes militaribus facinoribus et insignibus triumphis illustrarunt in Oriente in Occidente vero suam Religionem rara quadam sanctitate exornarunt, non solum viri aliquot suo tempore commemorandi; sed etiam ex infirmiori sexu nonnullæ ejusdem professionis Sanctimoniales, quales in Italia duas invenio, cultas absolute ut* Sanctas, *scilicet* Ubaldescam *atque* Tuscanam : *hanc Veronæ in Æmilia Viduam, de qua agendum erit* XIV *Julii; istam Virginem Pisis in Hetruria, ubi æque ac Melitæ, Officio sub ritu Duplicis agendo, colitur hæc* XXVIII *Maji; qua, et quidem in Dominicam Trinitatis* C *seu octavam Pentecostes incidente, illa obiit, anno* MCCVI, *cum cyclo Solis* XI *Lunæ* X *litt. Domin. A Pascha celebratum fuisset* II *Aprilis: licet Pisani, novem mensibus prævenientes anni communis exordium, annum eum numererit* MCCVII.

ex his Tuscana Veronæ 14 Julii,

2 *Meminit* S. Ubaldescæ *Philippus Ferrarius in utroque Catalogo, tam Sanctorum Italiæ, cum prolixiori elogio; quam eorum qui in Romano Martyrologio non sunt, sub hac formula ,* Pisis in Tuscia S. Ubaldescæ Virginis. *Ferrarium secutus est in sacro Gynecæo Arturus a monasterio : sed si attentius illum legisset, et notasset* humilibus parentibus in agro Pisano ortam dici, *et de ingressu in monasterium obtinendo dubitasse,* cum sibi dotem non esse diceret; *adeoque aliunde potius laudandam eam sibi proposuisset, quam* a spretis mundi deliciis et gloria. *Allegat utrobique Ferrarius* Vitam MS. quæ apud Moniales S. Joannis servatur : *et omnino illius exemplar vidisse atque habuisse crediderim; habuit enim, et omissis plerisque miraculis, Italice evulgavit, cum solo titulo* Beatæ , *inter Vitas Sanctorum ac Beatorum Tusciæ, Silvanus Razzius; ex quo eamdem cogimur Latinam iterum facere, quandoquidem veterem originariumque contextum nulla hactenus amicorum diligentia potuit reperire.*

Ubaldesca Pisis colitur 28 Maji,

3 *Quæsivit illam perquam solicite Eques Ceffinius, quando nobis curavit Vitam B. Claræ de Gambacorta, illustratam* XVII *Aprilis; et Vitam B. Bonæ, similiter Pisanæ, dandam* XXIX *hujus Maji : sed frustra quæsivit. Quæsivit deinde, sed pari successu, Reverendissimus Tortus, Archiepiscopi Pisani Provicarius et Monialium S. Joannis Rector. Denique Doctor Pagnius, publicus Medicinæ Professor, apud quem, Pisanorum Res scribere molientem, antiqua quotquot potuerunt inveniri monumenta esse dicebantur collecta : qui de illa Vita interrogatus, exhibuit quidem vetustum codicem, in quo BB. Bonæ ac Gherardescæ Pisanarum Vitæ legebantur, sed negavit de* B. Ubaldesca *verbum apud se ullum esse, præterquam in libris Razzii, Ferrarii et Bosii : hic vero in Historiis sui Ordinis meminit ejusdem prolixe ex Razzio, sicut et Bosii epitomator Franciscus Truglinus. Itaque omni ea diligentia aliud nihil profectum est, quam ut nobis innotesceret* B. Gherardesca, *nec nomine quidem antea cognita, de qua post Vitam B. Bonæ agemus. Pergimus nihilominus optare , ut* B. Ubaldescæ *originalis Vita aliunde in lucem prodeat, locum habitura in primi Semestris Supplemento, post absolutum Junium componendo.* F

Vita, amisso originali Latino, datur ex Italico Razzii,

4 *De cultu ejus primum cum festo Trinitatis mobili, deinde Pontificia auctoritate ad hanc* XXVIII *Maji adstricto, nihil opus est multa præfari : patebit ea res ad finem Vitæ ex Razzio Bosioque; nec non qua ratione corporis sancti ossa, ab Hospitali S. Joannis ad ecclesiam S. Sepulcri translata fuerint, dempto (quod istic mansit) Capite; et quomodo una cum parte Reliquiarum præcedenti seculo propagata* Ubaldescæ *veneratio sit; aucta etiam hoc ipso seculo, per ecclesiam Rectoralem, sub illius invocatione in novæ urbis Melitæ conspectu ædificatam, a Magno Magistro Ordinis Paula. Patria Sanctæ fuit castellum* Calcinariæ, *sinistram Arni fluminis ripam aspiciens , medio inter Pisas et S. Miniati oppidum itinere, pari fere utrimque* XXIV *milliarium intervallo. Aliud nihil est quod doceri prævie lectorem conveniat : quare ad Vitam, qualem suggerit Razzius*

cum probatione cultus etiam Melitæ,

A *Razzius, nullius ulterioris lucis egentem, transeamus.*

VITA

Ex Italico Silvani Razzii.

Nata Calcinariæ genere rustico, sed pio,

Nata est Ubaldesca Calcinariæ, castello diœcesis et territorii Pisani, ex humilibus parentibus atque simplicibus, sed bonis Deumque timentibus, circa annum salutis nostræ MCXXXVI : qui licet agricultura vitam tolerarent, nihil tamen prætermiserunt quo suæ huic dilectissimæ filiolæ Christianam instillarent virtutem, tanto propensius, quanto ipsa magis velut a natura eodem ferri videbatur, quippe in cujus actionibus omnibus sincera humilitas, et prompta relucebat obedientia. Ad has virtutes accedebat etiam summa verborum parcitas, egregium sane, tum in omnibus hominibus, tum maxime in virginibus adolescentulis, bonitatis atque prudentiæ indicium. Quidquid ab impositis per parentes domus ministeriis superabat ei temporis, id totum orationi recitandisque Coronis impendebat. Deum rogans ut B vitam suam dirigeret in viam salutis : quin etiam laborando manibus domi forisque orabat, ut poterat, si non voce, saltem mente in Deum elevata. Corpus quoque suum, innocens licet atque purissimum, macerabat jejuniis vigiliisque. Caritatem erga pauperes sic exercebat, ut a domus limine neminem pateretur solatio abscedere : quamvis enim agricolæ essent parentes ejus nec copiosi, proprius tamen ipsorum erat quem colebant fundus, et nonnihil suppeditabat unde possent etiam necessitatem tolerantibus tribuere aliquid.

a pueritia virtute excellit :

quindennis ab angelo jubetur monialis fieri,

2 Quia autem, sicut dixi, in viam salutis dirigi petebat a Deo, is qui justa petentium preces exaudire consuevit, etiam puellulæ huic oranti benignam aurem præbuit, ejusque desiderium hoc qui sequitur modo implevit. Cum annum ætatis decimum quintum ageret, domesticis omnibus in agro occupatis, sola ipsa remanserat circa furnum, panes inibi coquendos immittens; et ecce Angelus Domini apparuit ei, dixitque : Audi, Ubaldesca, quoniam semper postulasti a Deo, ut monstraret tibi viam per quam salvari possis; adsum, ejus nomine mandans, ut sine mora Pisas te conferas, ingrediarisque Hospitale S. Joannis, et cum Matribus ibi degentibus vivas in pœnitentia, et Dei pauperumque ejus servitio. Cui illa : Equidem libentissime id fecero : C sed illæ indotatam me suscipere recusabunt, nec possunt parentes mei requisitam dotem exhibere. Sed Angelus, Nihil istud te solicitet, inquit, Matres enim istæ non tam dotem spectant quam virtutem. Sed ego, reponit illa, si etiam hac destituor, quomodo admitti potero? Et Angelus : Supplebit quod deficit Spiritus sanctus, a quo illustrata tantis impleberis gratiis, quantas Pisanarum mulierum nulla est consecuta, ipsaque civitas meritis tuis liberabitur a periculis maximis.

etiam sine dote recipienda.

Cum eam parentes sui hospitali dedissent,

3 His dictis abiit Angelus : Ubaldesca vero, dimissis in furno panibus, ad campum cucurrit, ubi pater materque erant; et quæ sibi dixerat Angelus ordine enarravit, instans supplicansque, ut ipso illo die ad Hospitale duceretur. Venientes ergo in civitatem, postquam essent ab omnibus, qui in vico Gonellæ dicto morabantur, hilariter salutati; repererunt Abbatissam cum Sanctimonialibus circiter quadraginta, expectantem ad portam Hospitalis, ad illam recipiendam, de cujus adventu etiam ipsæ fuerant ab Angelo per noctem præmonitæ. Hinc inducta in ecclesiam est, consuetisque cum ceremoniis habitu Religionis induta; gaudentibus omnibus, quod tale munus divinitus accepissent; parentibus autem, ubi vestitam viderunt, discedentibus, duD biisque inter lætitiam ac mœrorem, quod absque ea regrederentur quem amabant tenerrime. Erant igitur pro tam inopinato eventu quasi extra se rapti, nec nisi sequenti die recordati sunt panum, quos furno imponendos filiæ commendarant. Tum vero illuc accedentes, ubi solos cineres reperturos se credebant, aut induratas in carbonem crustas; extraxerunt panes tam congrue coctos, ut nihil a longiori in furno mora passi viderentur, sed justo dumtaxat spatio illic mansisse : quare in urbem recurrentes, ex iisdem panibus tulerunt ad Sorores, omnia quæ evenerant cum gratiarum actione enarrantes.

EX ITAL. RAZZII. panes in furno relictos inveniunt integros.

4 Verum quantum ad hæc audita exultabant Abbatissa et Sanctimoniales omnes, tantum illa humiliabat se, fugitans jactantiæ, et nihil solicitius cogitans quam quomodo magis sese demitteret. Elucebat tamen præcipue singularis ejus caritas, tum erga sorores omnes, tum erga infirmas, quibus ne vel minimum quid deesset omni solicitudine atque industria et promptitudine satagebat. Aliis autem affabilis et mansueta, in seipsam erat severa et rigida, cilicium gestando ad carnem, modicumque dor- E miendo, non in lecto sed super fasces sarmentorum, quos corpori fesso substernebat. De jejuniis et abstinentia ejus quid dicam? Solo enim pane et frigidæ potu contenta vivebat, idque secundo dumtaxat aut tertio die sumptis; unde tota emaciata, non nisi ossibus cute indutis constare videbatur; vultu tamen semper læto et hilari, utpote quæ spiritu jugiter intenta in Deum, videbatur cum Sponso suo Christo ejusque Matre et Sanctorum choris, cœlestis paradisi deliciis perfrui.

Vitam religiose ac severe instituens,

5 Inter hæc ad maturiorem progressa ætatem, cum animadverteret monasterium magna premi penuria, petiit facultatem ab Abbatissa et Sororibus egrediendi per urbem, et eleemosynas corrogandi, quibus et ipsarum et potissimum infirmarum subveniretur necessitatibus : quod et fecit cum fructu, non solum monasterii, propter eleemosynas; sed etiam civitatis totius, propter exemplum virtutis. Ita multos egit annos, cum Deus, illustriorem eam facere volens atque exercere patientiam, disposuit ut ei transeunti per pontem Spinæ (sic dictum a Dominicæ coronæ Spina una, ibidem religiosissime asservata) ex domo quæ ibi fabricabatur, in caput venit lapis, ipsumque gravissimo vulnere perculit. Volebant Sorores medelam ei quam diligentissime fieri : sed recusavit Ubaldesca, quin potius ad Je- F sum suum conversa exoravit illum, ut exinde reliquo omni vitæ suæ tempore dolorem sustinens, perpetuam humanæ conditionis memoriam secum ferret : et voti sui compos effecta, plagam istam secum intulit in sepulcrum, semper marcidam et purulentam, scatentemque vermibus; tanta, non dico cum patientia, sed lætitia, quanta non solent mulieres seculares circumspectare se ornatas gemmis atque monilibus.

eleemosynas per urbem quærit:

graviter læsa curari recusat :

6 Porro annorum septuaginta spatio, quibus Ubaldesca in hoc seculo vixit, multa per eam Deus miracula est operatus, ex quibus brevitatis studio pauca dumtaxat hic referam. Feria quadam sexta Majoris hebdomadæ, cum devotæ mulieres nonnullæ venirent a capella S. Martini in Chiazica, inciderunt in B. Ubaldescam, tunc forte occupatam haurienda de puteo aqua; eamque rogarunt, ut sibi potum præberet. Cumque illa porrigeret ipsis situlam aqua plenam, rogarunt eædem, scientes quam esset efficax ipsius oratio, ut eam imposito Crucis signo benediceret. Fecit Ubaldesca quod rogabatur : et ecce bibentibus illis, non aqua, sed optimum vinum gustabatur; nec tamen animadvertentes id miraculo fieri, Ah, inquiebant, quid agis, Soror Ubaldescha

aquam in vinum vertit,

EX ITAL. RAZZII.

Ubaldesca? aquam a te petivimus, et tu in die sanctæ Parasceves vinum porrigis, contra quam ferat nostrum abstinentiæ propositum? Vix ea vel similia dixerant, quando cognoverunt quod contigerat, ipsaque laudare ac prædicare cœperunt: quæ humanæ laudis fugientissima, tacere eas compulit, adjuravitque, ne quoad viveret alicui homini rem manifestarent.

et an. 70 ægra,

7 Haud diu post in morbum extremum prolapsam visitavit Pater quidam, F. Doctus de Oculis nuncupatus, ordinem S. Joannis Hierosolymitam professus, qui in capella sancti Sepulcri curam gerebat animarum, ac forte etiam prædictarum Sororum, vir probatæ sanctitatis: qui ea visa, ut cui multum afficiebatur, dixit Sanctimonialibus, Brevi privabimini vestra Sorore Ubaldesca: verumtamen rogo vos, ut sive die sive nocte mori eam contingat, præsentem me adesse faciatis. Hæc verba in spiritu audiens illa; Pater, inquit, non poteris adesse tempori. Itaque accidit: nam cum ipsam aliquando visitasset, extremis jam a se munitam Sacramentis, ac discessisset; oculos Ubaldesca in mortem clausit, et vivere in terris desiit, anno MCCVII, die XXVIII Maji, tunc in festum sanctissimæ Trinitatis cadente. Vidit Abbatissa, viderunt Sorores, defunctæ animam deduci in cœlum, ab Angelorum circumplaudentium multitudine, atque cantantium hæc verba, Veni sponsa Christi, accipe coronam, quam tibi paravit Deus ab origine mundi. Mox autem, atque per urbem didita fuit hujus mortis fama, concursum est undique ad venerandum corpus, quod habitaculum fuerat animæ tam sanctæ; quam ipsam non dubitabant cœlesti fruentem gloria, patronam habere se apud Deum, tum propria quisque persuasus experientia, tum asseveratione Sororum, oculis suis conspecta referentium in ejus egressu.

mortis suæ modum prænoscit.

Ab Angelis in cœlum duci visa,

septima post die etiam Confessario gloriosa ostenditur.

8 Postquam vero factum est satis devotioni omnium, videre et contingere cupientium, curata per quam honorifice sepultura fuit: sicut et merita sua exigebant, et disposuerat Mater Abbatissa, cum prædicto Sacerdote Docto. Hic vero quam devote viventi adstiterat, tam constanter adhæsit sepulcro mortuæ, per integros septem dies non recedens ab eo, nisi quantum corporalis refectionis sumendæ exigebat necessitas: sperabat enim manifestandam sibi signo aliquo illius gloriam; sicut et factum est septimo die mane, quando vidit Beatam inter duos ignitos currus cœlum invehi, stipantibus Angelis et Deum in Sanctis suis gloriosum laudantibus. Excitavit gloriosa istæc visio pium illum Sacerdotem, utique jam certum de ejus beatitudine, ut corpus elevandum de terra et honoratiori tumulo locandum curaret: quod cum vulgatum per urbem esset, ad hunc actum concurrit magna populi multitudo, atque cum aliis etiam viginti duo infirmi, diuturnis morbis conflictati, qui omnes eo die sanati sunt, per fidem in ejus meritis collocatam.

Transfertur semel,

iterumque corpus,

9 Sed neque in hoc novo sepulcro diu quieverunt Reliquiæ sanctæ: cum enim Fr. Bartolus de Palmeriis de Cascina, Prior ecclesiæ sancti Sepulcri Pisæ, ejusdem Ordinis S. Joannis Hierosolymitani, esset a Magistro Ordinis, cum sua non modica confusione, loco motus; B. Ubaldescæ humiliter se commendans, vovit, quod si reponeretur in suam dignitatem, festum ejus curaret annue celebrandum in die sanctissimæ Trinitatis: sequenti autem nocte apparuit ei Beata, dixitque, Vade et dispone quidquid ad festum meum pertinet, adero enim tibi auxiliatrix. Neque vana promissio: mox enim receptus a Magistro in gratiam, Prioratum quoque suum recuperavit; exindeque cœpit illius festum solennissime celebrare quotannis, sicuti usque nunc celebratur in honore sanctissimæ Trinitatis et B. Ubaldescæ. Neque eo contentus, fecit etiam sacrum corpus levari de sepulcro, et ossa componi intra pulchram capsam: relictoque penes Matres S. Joannini Beatæ capite (sicut æquum erat) posuit ipsam supra altare, in sua sancti Sepulcri ecclesia; ubi exinde servatur et reverenter visitatur ab omnibus, propter multas, quæ meritis ejus obtinentur gratias, quarum unam satis sit hic narrasse, ceteris compendii causa prætermissis.

et festum instituitur:

clarescens miraculis manum læsam sanat.

10 Monetarius quidam, civitati Pisanæ operam elocans in cudenda ad publicos usus pecunia, dum una dierum suo intendit labori, vehementi mallei exerrantis ictu, minutulum quemdam nummum tam profunde adegit in manum suam, infra nervum et carnem, ut educere ipsum inde nulla posset industria. Cum ergo diu noctuque spatium vacuum a cruciatu non haberet, convulsiones etiam spasmosque frequenter patiens; omnibus tam Florentiæ, quo se remedii causa etiam contulerat, quam Pisæ frustra tentatis; recordatus est B. Ubaldescæ, cujus intercessione tam multi adjuti essent. Ergo ante sepulcrum genu flexus, magno cum affectu eidem se commendavit: quo facto persanatum subito se sensit, nummulo illo foras ultro prodeunte, manumque liberam ad priores usus relinquente. Unde perlata quaquaversum tam desparatæ curationis notitia, magis magisque accensa est populorum etiam vicinorum devotio, erga hanc sanctam Dei famulam; felices se æstimantibus, qui aliquid Reliquiarum ejus possent obtinere. *Hactenus Razzius.*

Ejus imagines,

11 *Jacobus Bosius, in Historia Ordinis, Italice tribus Tomis descripta ac Romæ edita anno* 1594, *eadem brevius perstringit; rursumque in libello Imaginum inde extracto; ubi gemino iconismo Sanctam repræsentat ex antiquis modernisque picturis. Modernæ illam exhibent plane ut nunc vestiuntur Monachæ, cum scapulari scilicet et lineo ad collum cooperiendum subgulari; pallio vero tam alte ad pectus collecto, ut nulla pars zonæ videri possit, quam alias etiam scapulare operit. Antiquiores habitum ipsiusque Crucis Ordini propriæ formam longe simpliciorem referunt: quam nunc est, proinde videtur operæ pretium, utramque imaginem hic repræsentare.*

Notat porro Bosius, Situlam eam in imagine commemorari

A *memorari, qua hausta aqua fuisse in vinum conversa memoratur num.* 6, *quamque etiam hodie servantes Monachæ S. Joannis, plenam ejusdem putei aqua mittere solent ex caritate ad febricitantes, felici sæpe successu. Palmam in vetustiori pictura putat idem Bosius significare meritum patientiæ, in extremo morbo exercitæ. Addit, quod* unus puteorum, unde aquam haurire Sancta solebat, apud Monachas prædictas, est; alius, ad sancti Sepulcri; quodque ex hoc soleat populus in die ejus festo devote bibere. *Item quod* cubicula, habitatione Sanctæ olim addicta, hodiedum servantur integra, sed Monacharum usibus deputata, præter cubicellum unum, in formam sacelli redactum. *Denique, quod* circum parietes monasterii, reperiantur plures Cruculæ desculptæ, ad quas Sancta suas consueverat obire stationes egressu prohibita: quodque easdem exosculantes testentur, odoris suavissimi aliquid inde sibi afflari.

aliaque monumenta reverenter habita,

12 *De sanctorum ossium translatione Melitam agit etiam Razzius: sed accuratiorem rei gestæ seriem lectori placeat ex Bosio audire, part.* 1 *lib.* 7 *sub finem sic loquente:* B Utroque in loco, *scilicet in Hospitali S. Joannis et ecclesia Sepulcrina*, multa Deus operatur miracula per intercessionem hujus suæ Beatæ, quibus motus Illustrissimus Cardinalis et Magnus Magister Ordinis Fr. Hugo de Loubenx Verdala. pro singulari sua erga B. Ubaldescam devotione, matura deliberatione præmissa, temporibus nostris mandavit Equiti Fr. Julio Zanchini de Castiglionchio, Nobili Florentino, Locum-tenenti Prioris Pisani, ut præhabita licentia Magni Ducis Francisci, aperiret prædictam capsam, exemptam inde partem, quæ posset ad primam Ordinis totius ecclesiam, intra insulam Melitensem transferri. Fecit ille quod jussus fuerat, coram Domino Vicario Archiepiscopali et Commissario civitatis Joanne Baptista Giamfigliazzi Senatore Florentino; sumptamque inde partem Magistro misit: qui illam ad ecclesiam Conventualem S. Joannis Baptistæ deportandam curavit, impetrato prius a Sixto Papa V Brevi, sub data anni MDLXXXVI die XX Novembris, quo is mandat, ut post translationem prædictæ Reliquiæ in novam Melitensem civitatem, quotannis celebretur festum XXVIII Maji in honorem B. Ubaldescæ, eodem ritu et officio, id est Duplici, quo celebrari solet in Metropolitana ecclesia civitatis Pisanæ; largiens plenariam Indulgentiam, perpetuis futuris temporibus duraturam; pro cunctis Christi fidelibus, qui in die Translationis prædictæ, factæ anno MDLXXXVI die XXVIII Maji in ecclesia S. Joannis Melitæ sacram istam Reliquiam visitabunt. D

Reliquiarum pars Melitæ translata

cum festo et indulgentia 28 Maji,

13 P. Frater Antonius de Paula, Vasco, anno MDCXXIII electus Magnus Magister Ordinis (quo in gradu vixit usque ad annum MDCXXXVI) de suo nomine Casale fabricavit, in fundo ad feudum Marsanum pertinente, anno MDCXXVI; cujus domus et horti omnes pendunt censum ecclesiæ Rectorali S. Ubaldescæ, ab eodem Magno Magistro erectæ, per Bullam Apostolicam de Jure patronatus ipsi Magisterio adnexi, pro uno Capellano ejusdem Religionis, et obligatione curandi ibidem Missam omni die festivo, nec non in solennitate ipsius Sanctæ, quæ celebratur XXVIII Maji cum Vesperis, et viginti scutorum, annue Magistro ipsi pendendorum, sicut plenius continetur in Bulla, data Romæ ultimo die Julii anni MDCXXIX. Continet autem prædictum Casale Paula ædes circiter quinquaginta, animas vero inquilinorum centum et sexaginta. *Ita Commendator Joannes Franciscus de Abela Vicecancellarius, in descriptione Insulæ Melitæ ibidem impressa anno* MDCXLVII *pag.* 94 *et* 296, *cum Topographia totius insulæ*, Casal Paula *notante ad latus meridionale novæ urbis, versus mediterranea, intervallo vix unius milliaris Italici, sicut illud etiam exhibet Orbis Maritimus Jansonii.* E

an. 1626 ibidem erecta ecclesia.

DE B. PETRO SOLITARIO

APUD COLLEM VALLIS-ELSÆ IN HETRURIA.

D P.

Sylloge Historica ex Waddingo et aliis.

SEC. XIII.

C **T**ertii Ordinis, *a Sancto Patriarcha Francisco instituti sub annum* MCCXXI, *Professores primi fuerunt, BB. Luchesius et Bona-donna conjuges ex Podio-Bonizii in Etruria, nobili olim Vallis-Elsæ oppido, nunc in planitiem traducto; de quibus egimus ad* XXVIII *Aprilis, anniversaria ipsius B. Luchesii die.* Præter hos pios conjuges, *inquit ad annum prædictum num.* 16 *Lucas Waddingus*, ad novum Sodalitium vir Sanctus assumpsit, Petrum de Colle, Brunum quemdam, ac Martolensem alium, quampluresque vicinorum oppidorum et Vallis-Elsæ incolas viros pios, ad quorum preces et instantiam hoc vel sequenti anno præscripsit Regulam, postea aliquantum auctet ammutatam per Nicolaum IV summum Pontificem ejusdem Confirmatorem. *Hæc ibi Waddingus: ad annum deinde* MXLII *num.* 20, *post narratam mortem prædicti* B. Luchesii *(qui quo anno obierit ignorare se fatetur Waddingus, obiit autem* MCCLX, *uti nobis ex Vita antiquiori innotuit) propter sanctitatis similitudinem, quia locum aptiorem non inveniebat, subjungit mortem præmemorati* Petri, *allegato in margine sui Mariani Chronico; cujus originaria verba, ab illius dignissimo successore Francisco Haroldo perquam benevole communicata, exhibere malui: sunt autem lib.* 2 *cap* 12 *fol.* 209 *col.* 4 *ad finem, hujusmodi.*

Inter primos Tertiarios, anno 1221 aggregatos,

numeratur B. Petrus.

2 Milliario secundo ab isto Castro Bodii-Bonitii, F in Castro quod dicitur Collis, claruit quidam alius sanctus Frater, nomine Petrus, vir paupertate dives, rigidus et austerus sibi supra modum, tam in cibo et potu quam in vestibus; plenus Dei gratia, et hominibus carus. Hic cum ad optatum pervenisset finem, et anima illius ad cœli gaudia perenniter victura transvolasset, omnes campanæ præfati Castri, nullo mortalium pulsante, per seipsas solenniter sonuerunt. Quo miraculo plebs universa excitata, mox accurrit ad locum, et de sepultura viri Dei Petri illico contendere cœpit: nam aliqui in Plebe Castri, aliqui in Parochia de Plano, alii in Abbatia, et aliqui in Conventu humari volebant. Et cum sic ad invicem plurimum verbis contenderent; ecce statim divinum ostendit consilium ubi sepeliri deberet. Etenim tantam misit Deus papilionum multitudinem, ad modum apium simul constipatam, quod mirum certe erat visu, moxque ad corpus Sancti congregantur: deinde processionaliter versus Plebem Castri, omnibus videntibus volatum suum dirigunt; et præfatam ingredientes ecclesiam, eas plebs universa, Clerus, et omnes Religiosi cum corpore B. Petri secuti sunt. Ubi honorificæ traditus sepulturæ; gloria miraculorum claruit: cujus festum

qui miraculo sonantium ultro campanarum agnitus,

præeunte papilionum examine sepultus;

A festum solenniter in die sanctæ Trinitatis in Castro præfato celebratur. *Hactenus Auctor, qui licet anno* MDXXIII *primum obierit, videtur tamen circa annum* MCCCCLXXXVI, *in quo desinit, finem scribendi fecisse.*

3 *Waddingus, solum* Castrum Podii-Bonitii *initio nominans, ac deinde dicens* campanas dicti castri *sonuisse, et ad* Plebem Castri, *utique jam dicti, corpus delatum fuisse, persuaserat nobis primam Beato sepulturam datam fuisse in* Podio-Bonitii, *quo deinde sub annum* MCCCLXVIII *funditus destructo a Florentinis,* Collem *translatum corpus fuerit: sed ex Mariani verbis apparet, eumdum locum, qui* Petro *cognomen, ac verosimiliter etiam vitam dedit, eidem dedisse et sepulcrum. Erat autem* Collis *eo tempore satis munitus et populosus; in cujus ecclesia tunc adhuc parochiali, jam inde ab anno* MCCII *colebatur* S. Albertus *ibidem* Presbyter, a *nobis* XVII *Augusti commemorandus. Fortuna autem loci variis vicinorum casibus sic excrevit, ut Clemens VIII, Ferdinandi primi Magni Ducis Hetruriæ precibus inclinatus, dignum habuerit quem Titulo Episcopali ornaret anno* MDXCII, *Antistite instituto indigena Usimbardo: qui diœcesim, ex Florentino, Senensi, Fæsulano, et Volaterrano Episcopatibus divulsam, pulcherrime composuit, ecclesiamque Cathedralem Collegio duodecim Canonicorum, tribusque Dignitatibus, Archipresbyteratu, Decanatu, et Archidiaconatu insignitam habuit, quorum quod fuerit initium non reperio, sed video* S. Albertum *a scriptoribus* Archipresbyterum *dici, verosimiliter per anticipationem Tituli diu postea inducti. Unitum etiam Episcopali doti fuit monasterium* S. Salvatoris in Spongia; *quam credo fuisse Abbatium veteri Podio-Bonitii vicinam, ad quam* B. Petrum *deferendum suadebant alii; sicuti* Parochia de Plano, *ab aliis ad eumdum finem proposita, ipsa est, in qua hodiernum Podium-Bonitii consistit, Collensi novo Episcopatui una cum aliis locis subjunctum. Conventus (pro cujus ecclesia certabant aliqui) non alius quam Franciscanus intelligendus, passibus quingentis remotus a Podio-Bonitii unde nomen habet.*

in Castro-Collis,

nunc Episcopali civitate,

B

4 *Quæ ibi hodie est Cathedralis ecclesia, et antea fuerat Collegiata, anno* MDCXXI *ampliata ac restaurata fuit, auspiciis secundi Collensis Episcopi, Cosmi Gherardescii: eaque occasione inventum tunc fuisse corpus* S. Alberti *præmemorati, scribit Ughellus, tacet de* B. Petro. *Nec mirum. Prius enim quam illa ecclesia cum Canonicorum Capitulo fundaretur, alia antiquior et Parochialis, S. Jacobo consecrata, primatum tenuisse probatur ex eo, quod cum corpore* B. Petri, *istic sub quodam altari posito, inventum fuerit caput* S. Alberti, *tamquam post translationem corporis in loco primæ sepulturæ relictum, sicut me per litteras docuit R. P. Fr. Antonius Tagnocchi de Terrinca Ordinis S. Francisci; addens, quod in eadem S. Jacobi ecclesia adhuc inveniatur vetus Beati pictura, diademate coronati, cum præcipuis circumcirca gestis; quodque ibidem viderit anno* MDCLXXV *tunicam sancti Viri, funiculum et sandalia Franciscana, quæ diebus solennioribus in altari exponuntur. In ipsa quoque Cathedrali ecclesia, usque ad annum ampliationis præfatæ, habebatur proprium* B. Petri *altare; unde adhuc superest pictura, vetus etiam ipsa, ex vetustiori quæ est in S. Jacobi verosimiliter expressa: et aliæ duæ ejusdem Beati imagines.*

delatus est ad ecclesiam parochialem S. Jacobi.

C

ubi ejus etiam aliæ Reliquiæ,

5 *His indiciis provocatus, nec sperans Vitam* B. Petri *ab aliquo ex professo tractatam posse inveniri; cogitavi defectum ejus, vel saltem miraculorum præcipuorum post mortem, supplendum quadamtenus exhibitione veteris illius picturæ. Itaque Senas scripsi ad nostros, petiique aliquem requiri per quem curaretur delineandum ectypon æri incidendum. Inventus est autem Adm. R. D. Franciscus Maria Maximi, Capellania perpetua S. Francisci in Metropolitana Senensi donatus ab Archiepiscopo D. Leonardo Marsilio, et a Senatu honoratus publica Humanitatis lectione in patria Academia. Hic origine Senensis, natus tamen in Colle Vallis-Elsæ, occasione quæsturæ quam suus pater istic pro Magno Duce exercere ad triennium jussus erat; cum alias nostrorum rogatu pro Sanctis aliquoties laborasset, hac tamen occasione primum innotuit mihi quis esset; dum scilicet petito beneficio, addenda Epistola fuit, excusans, ex pervetusta et jam pene evanida pictura, hoc solum, quod vides, exsculpi potuisse ab oculo quamtumvis acuto. Eorum enim octogonorum quibus circumcirca ambitur hæc imago sic penitus evanuerunt colores, ut nihil distingui amplius possit: solum supra quadrum in triangulo conspicitur satis clare, ipsius (quantum conjectura assequor)* Petri *conversio, per miraculum inclinantis se ad ipsum Crucifixi vel etiam alloquentis, sicut olim S. Joanni Gualberto accidit. Castrum autem, quod in recessu spectatur, ipsa videtur esse* B. Petri *patria, ad quam ingressus sit per pontem, qua Reverendus ille Presbyter rivum notari censet, cujus beneficio ibidem prope vertuntur molæ papyrariæ, unde toti Hetruriæ de charta prospicitur; diadema autem circum caput vel non amplius ibi spectatur, vel a delineante neglectum fuit, sane præter votum nostrum.*

ac vetus imago,

6 *In ipsa porro imagine, Eremitæ seu Tertiarii, Benedictinum potius quam Franciscanum habitum intuens; recordatus sum* B. Torelli, *cujus Vitam dedi* XVI *Martii, quique idoneum proposito suo habitum a Puppiensi Vallumbrosani instituti Abbate indutus, sub ejus obedientia quadamtenus vixit, vel nulli vel isti Ordini adscribendus. Cur autem non idem judicetur de hoc* B. Petro, *quod scilicet non alio verosimiliter jure tractus ad Franciscanos sit, quam quod, apud illos de peccatis confiteri et sacramenta fuerit solitus usurpare?* Sandalia *certe sola non sufficiunt, ut S. Francisci Regulam qualemcumque amplexus dicatur aliquis, multo minus cum reliquus habitus aliorsum vergit, sicut hic videmus*

A *videmus. Nunc vero ex jam dictis haud irrationabiliter quis conjiciat, unde extiterit ambigua illa pro corpore disceptatio, cum singulis justi essent tituli, ad illud sibi vendicandum, victoria tamen penes Collenses remanente. Apud hos (sicut nobis scribit prælaudatus P. Terrinca)* tam in Collensi civitate quam per totam diœcesim celebrabatur festum B. Petri sub ritu duplici die XXVIII Maji, usque ad decretum sacræ Congregationis sub Urbano VIII emanatum : in cujus rei signum etiam hodie in Kalendario diœcesano tali die legitur : Hodie currit memoria B. Petri Galgalini Collensis. *Nempe recentioris instituti hæc erant, nec immemorabilis temporis præscriptione munita, ideoque ex prædicto Decreto omittenda fuerunt. Auctor transferendi a Dominica Trinitatis mobili, cujus meminit Waddingus, ad diem talem cultus, fuisse potuit vel primus vel secundus Collensis Episcopus, invento forsitan tali die aut solenniter translato corpore. Hunc ergo prudentius nobis retinemus, quam cum Martyrologii Franciscani auctore Arturo, nulla causa prælucente, eum differremus ad* XXI *Augusti.*

AUCTORE D. P.

et memoria 28 Maji,

7 *Interim nonnullos, haud satis æquanimiter ferentes, hanc Arturi præsumptionem sæpius a me notari (quasi id fiat cum aliqua sugillatione Ordinis, qui tamen, ut aiunt ejus Martyrologio non utitur, nisi ut privatæ auctoritatis libro) monitos amanter velim, adeo* B *multos esse qui illud Martyrologium accipiant, velut generaliter receptum in Ordine, non tantum extraneos, sed etiam domesticos, ut publico ipsiusmet Ordinis bono intersit, sciri quam temere Auctor processerit, in Titulo Sancti ac Beati, et die cultus seu memoriæ, prout sibi placuit, adscribendo. Etenim cavendum omnino est, ne, sicut Jacobillus et alii, decipiantur porro plures; non dubitantes Beatorum Titulo insignire quotquot ille refert, licet id eis nunc non competat per Urbani VIII decreta : ne etiam id quod Mechliniæ factum cernimus sine scrupulo (in iis quæ circum claustrum depictæ pendent tabulis, totum Arturi Martyrologium per menses ac dies expressum habentibus) transeat in exemplum ; atque ita paulatim quod jure non potest, præscriptione* D *obtineat liber iste ; et sic denique contingat, ut injuriam facere Ordini putetur apud simpliciores, quisquis eum non receperit cum ea veneratione, quo exciperetur testimonium totius Religionis, attestantis quosnam illa habeat pro Sanctis aut Beatis, publice cultis et colendis.*

temere in Martyrologio Franc. relata ad 21 Augusti,

quod sciri convenit, ne illi plus æquo deferatur,

8 *Talibus incommodis et nascentibus hinc querelis sane justis mederi non potes nostrum, quod optant nonnulli, silentium ; sed novum componendum esset Hagiologium, in quo, post maturam discussionem de singulis, factam in ipsis quibus adscribuntur locis, publice Sancti ac Beati (sicut Bollandus optavit) secernantur ab aliis, cum simplici sanctitatis opinione mortuis ; quos olim fortassis licuit* Beatos *vocare, nunc autem post decreta Urbaniana non licet, sed sufficeret compellare Titulo* Bonæ *aut* venerabilis memoriæ, *exemplo Cardosi in Hagiologio Lusitano, Saussayi in Martyrologio Gallicano, aliorumque. Ex tali vero diligentia (ad quam propensos esse nonnullos scio, si id sibi ab Ordine committatur) iste etiam extabit fructus, quod multorum veri dies cultus vel obitus sint efferendi in communem lucem ; diem autem certum nullum habentibus, certum autem et publicum toto anno cultum, Ministri generalis decreto dies certus poterit determinari, quo commemorentur in hu-* E *jusmodi Hagiologio. Erit ad hoc conficiendum non inutilis etiam labor Arturi, viri sane operosi, in quo diligentiam citandorum accurate auctorum desideret nemo, sed delectum merito omnes requirant ; et ad hunc conferre conamur aliquid, non vero detractum quidpiam Sanctissimo Ordini, cui gratulamur plures obtigisse viros, publico Sanctitatis encomio suis respective locis claros, quam ullius hactenus solertia potuit enumerare omnes. Prælaudatus Pater Antonius de Terrinca, satis operis se habere putavit si in sua Tusciæ provincia id conaretur præstare : tantumdem fiat in Provinciis singulis, et, quod nunc impossibile fortassis creditur, apparebit esse facile.*

et ut aliquis tandem defectum discriminis necessarii suppleat.

D.P.

DE B. HERCULANO A PLEGALI

ORDINIS MINORUM DE OBSERVANTIA

APUD CASTRUM-NOVUM CARFANIANI IN TUSCIA.

C

ANNO MCCCLI,

Plegali natus,

B*eato huic viro ortum et cognomentum dedit* Plegale, *Perusini territorii oppidum ; illud ipsum credo, quod in Joannis Antonii Magini tabulis, a Joanne Blavio innovatis,* Piegao *scribitur, ad initia Nestoris fluvii, haud procul a confiniis Tusciæ : ad cœlum autem ex hac mortali vita emigravit, qua Mutinensis Ducis jura trans Apenninum sese in Tusciam effundunt. Ibi Dominium amplum est quod Serchius fluvius, antiquis Auzer dictus, totum irrigat, una cum multis quibus identidem augetur rivulis, diciturque* Vallis Grafiniana *vulgo* Carfagnana : *nomen fortassis accipiens a veteri, quod olim ibi fuerit,* Grafiniano castro ; *pro quo deinde surrexerit id quod dicitur* Castellum-novum Carfagnanæ, *tota valle præcipuum oppidum, in confinio Lucensis territorii. Hinc tam exiguo intervallo distat* Castellum-plebis, *ut in ejus districtu fundatus a* B. Herculano *Observantium conventus,* cœnobium Castri-novi Carfaniani *vocetur a Luca Waddingo ad annum* MCCCCLI, *quo ille istic obiit. Necdum tunc perfectus erat Conventus : contigit ergo (sicut narrat Gonzaga in Conv.* 18 *Prov. Tusciæ) defuncti* corpus, per quinquennium integrum, ob operis imperfectionem, aquarum stillicidiis patuisse : *quod tamen* incorruptum omnino atque imputre inventum est : quamobrem inde exhumatum, ad majus F sacellum translatum extitit. *Ita Gonzaga, ante annos fere centum. Waddingus ad an.* 1451 *quo obiit num.* 45 ; Completa tandem ecclesia *inquit,* primo translatus est, integer et sanus, ad sacelli majoris parietem ; deinde in cineres resolutus, ad altare præcipuum, ubi adhuc reverenter asservatur. *Novissimus autem et hodiernus scriptor, Antonius Tagnocchi de Terrinca, cujus Theatrum Hetrusco-Minoriticum tandem in lucem prodiit, in suis ad me MSS. ait, præter* sacellum seu oratorium, in ejus honorem ibi erectum, *haberi ibidem etiam* Societatem laicorum secularium sub titulo B. Herculani, quæ festum illius agit Dominica in Albis. *His positis satis constat de publico cultu : qui quoniam cum Paschali cyclo mobilis est, vel qua dies mortis nusquam notatus invenitur, licere sibi putavit Arturus a monasterio, in Martyrologio Franciscano. diem sibi bene visum determinare; et determinavit hunc* XXVIII *Maji* ; *quo eum retinemus, quia id in præsentiarum satius videtur. Etenim illius Martyrologii usu quadamtenus jam recepto per Ordinem, nec certo ullo argumento apparente quo verus obitus dies definiri aliquando valeat, verosimile est illum posthac retinendum a scriptoribus qui* B. Herculanum *volent*

mortuus in Castro-novo,

colitur Dominica in Albis,

hoc die in scribitur Martyrologio Franciscano.

A *Ex MS. Mariani.* *valent die fixo commemorare, sicut fecit Jacobillus in Vitis Sanctorum ac Beatorum Umbriæ.*

2 Suscepto, *inquit Waddingus ad an.* 1451 *num.* 43, Minorum instituto, B. Alberto Sartianensi adhæsit. *Transierat hic a Conventualibus ad Observantes anno* MCCCCXV, *et magna virtutis zelique æstimatione florebat, teste Waddingo, sub annum* MCCCCXXX; *quando Martinus Papa V, Conventueles et Observantes conciliaturus, generalem Ordinis reformationem instituerat in Capitulo Generali Assisii. In hoc quomodo is se habuerit, dicetur ad* XV *Augusti, quo obiit anno* MCCCCL, *quoque nobis veniet commemorandus, ut* Beatus. *De* Herculano, *ejusdem cum illo propositi socio, dicit Auctor Vitæ qualiscumque Silvanus Razzius, Tom.* 1 *de Vitis Sanctorum ac Beatorum Hetruriæ pag.* 648, *quod* videns dictam reformationem non procedere, eo quod Fratres novæ familiæ non consequerentur in illa reformatione intentum suum, vivendi secundum puram observantiam suæ Regulæ, sicut antea solebant; *cito cogitare cæpit quomodo se expediret ab illo quem Pontifex adstrinxerat nexu. Ad hoc subsidio magno eidem fuit ingens sub idem tempus acquisitus civium Lucensium favor, et sanctitatis minimæ vulgaris opinio miraculis confirmata. Waddingus*

Socius B Alberti Sartianensis,

strictiorem observantiam sectatur.

B *rem narrat, an.* 1451 *num.* 43. *Ego a Waddingi successore Haroldo nactus quæ de* Herculano *scripsit, ante ducentos annos, Marianus Florentinus, lib.* 5 *Chronicæ suæ cap.* 24 *propria ejus verba dare malo, sicut in autographo leguntur fol.* 162 *col.* 4.

VITA

Ex MS. Chronica Mariani Florentini.

Frater Herculanus de Piagale, quod Castrum est ad tria milliaria apud Castrum-plebis provinciæ Thusciæ, ipso anno in loco Castri-novi Carphagnanæ in Domino feliciter obdormivit: vir utique sanctus, zelator præcipuus regularis observantiæ, et miraculis luminosus, atque prædicator singularis et devotissimus: qui suo tempore de passione Domini super omnes alios miro modo ferventissime prædicabat. Unde semel, in die sancto Veneris, Aquilæ prædicans, ad tantum planctum populum excitavit, ut voces emitterent ad astra. Cum vero tota fere prædicatione ita amare et cordialiter flevissent, quædam nobilis Domina, Maria Cantelama vocata, alta voce dixit; Non amplius, Fr. Herculane, non amplius. Ille vero e contra respondit, Imo amplius, Domina Maria, imo amplius: ploremus omnes, ploremus. Istoque modo omnium voces adeo convaluerunt, ut numquam in ipsa civitate similis planctus auditus fuerit. Et non tantum ista die verum sæpe in suis prædicationibus, aliqua de Passione Domini immiscens, seu prædicationem terminans, ad magnum planctum populum commovebat.

De Passione prædicans miros animorum motus ciet.

C

4 Cum Florentini, ad obsidendum civitatem Lucanam, exercitum suum misissent, anno Domini MCCCCXXX vel circa; et tribus annis, maximo cum utriusque populi damno, bellum protractum fuisset; tandem Florentini civitatem vallo circumdederunt, et in maxima inedia Lucenses posuerunt: quo tempore in Quadragesima majori Fr. Herculanus Lucensibus prædicabat. Qui dum semel, pro pace et custodia civitatis, in capella S. Martini, coram populo ferventissime orasset; audivit populus Dominum Jesum Christum cum ipso loquentem, et dicentem quod nondum vellet populus tradere civitatem in manibus suorum inimicorum. Unde postmodum Fr. Herculanus, quotidie et confidenter prædicans, Lucenses confortabat, ne formidarent; sed quod intrepidi permanerent: quia adhuc pro eis erat eorum Deus, contra inimicos defensurus. Cives etiam inter se dissidentes volebant aliqui Florentinis se tradere: at Fr. Herculanus, quod nullatenus hoc facerent, propter scelera et virginum deflorationes consecuturas, asserebat. Cives qui Florentinos vocabant, horrea claudentes, maxima inedia consecuta est in civitate; adeo quod ex fame aliqui de populo perierunt. Famulus autem Domini prædicans, populum ad pœnitentiam faciendam et jejunia solvenda excitabat: quodamque mane in fervore spiritus, ad illos qui frumentum clauserant se vertens, dixit: Frumentum exhibete, illudque venumdate; et ego vobis polliceor, quod hoc Paschate vestri inimici vobis multum granum deferent, multique agni et hœdi in platea venumdabuntur: et ita factum est. Nam quidam civis Florentinus, Lucensium inediæ compatiens, quadam nocte Majoris hebdomadæ mille quingenta modia seu staria frumenti, et agnos et hœdos multos, clam intromisit in civitatem. Quod videns populus, exhilaratus præ gaudio, immensas gratias Deo referebat: qui orationibus et exhortationibus servi sui Fr. Herculani, a manibus inimicorum civitatem suam intactam, sicut eis promiserat, custodierat. Nam habita provisione supradicta, Florentini cum Lucensibus pacem reformarunt.

Lucensibus triennio obsessis

D *et fame pressis suadet ne urbem dedant,*

prædicitque annonam in Paschate adfuturam:

E

5 Referebant socii Viri Dei, quod dum erant in tanta penuria, ille exhortabatur socios suos, ut panem, qui a Communitate ad mensuram quotidie eis largiebatur, famelico populo cederent: et ipse distributor esse volens, cum pulpitum ascendebat, pauperibus famelicis dispensabat: unde duobus et aliquando tribus diebus ipsi absque comestione panis fuerunt. Quapropter Lucenses tunc tantam devotionem erga familiam Regularis Observantiæ conceperunt, quod cum Fratres in Lucensi agro loca non haberent, Bullas a summo Pontifice Eugenio obtinuerunt, ut duo loca in eorum comitatu Fr. Herculanus recipere valeret: qui unum recepit apud civitatem Lucanam, in loco qui Pezzuolo dicitur, ad milliare prope S. Cerbonem *a*, et alium S. Francisci apud *b* Bargam, insuper alium locum a fudamentis apud Castrum novum erexit. Qui cum ab accolis de Castro-novo situm pro loci fundatione obtinere non posset, vadens homo Dei Fr. Herculanus ad terram quæ Plebs dicitur, duo milliaria a Castro-novo distans, populo prædicavit; et ut quemdam situm vel locum pro se et suis sociis construere posset, postulavit; ex parte Dei promittens, si situm concederent, numquam Deus contagiosa peste suam invaderet terram, nisi ab extra delata. Homines vero de Plebe, in famulum Dei magnam fidem habentes, ubi ipse situm elegit, condonarunt. Igitur obtento situ, ipsemet Fr. Herculanus, Fratre Jacobo de Papia adjuvante, humilem locum de lignis et humo, non absque parvo labore, construxit: et carente eo aqua, in ipsa constructione, magnam aquarum venam juxta locum orationis gratia impetravit. Insuper juxta promissionem, hominibus de Plebe factam, numquam Deus hucusque in hodiernam diem terram ipsam morbo flagellavit! quamvis terras per gyrum sæpe pestilentia percusserit.

ipse interim cum suis sæpe carens pane,

a

b

conventus edificat,

F

6 Cum odor sanctitatis famuli Christi undique per regionem illam diffunderetur, nonnulli a suis salutiferis prædicatoribus excitati mundum relinquentes, habitum sanctæ Religionis ab ipso receperunt: e quibus aliqui sanctitate et miraculis fulserunt, ut fuerunt Fr. Michael, Fr. Franciscus, Fr. Matthæus, et Fr. Gaspar, omnes de Barga; nec non Fr. Jacobus de Papia. Hic Fr. Herculanus, cum beato Patre Fr. Alberto de Sartiano ad civitatem sanctam Hierusalem *c* perrexit, et illa sacra loca pro habitatione nostræ familiæ in possessionem recepit. Postea ad Tusciam reversus, sanctitate et miraculis plurimis fulsit: atque tanta austeritate

adsciscit socios,

c

vitæ

A vitæ vitam suam transegit, quod omnino incredibilis est. Verum cum apud Deum nulla impossibilia sint, uti firmiter confitemur; cur de austeritate vitæ Fr. Herculani dubitamus? cum non tantum viros sed mulieres interdum legimus, humanum cursum in abstinentia et aliis arduis operibus transcendisse. Pius II Pontifex maximus de S. Catharina de Senis, in Bulla suæ Canonizationis, recitat, ipsam longo tempore vixisse absque aliquo humano cibo præter Sacramentum, ita dicens: Summa hujus Virginis abstinentia fuit, et mirabilis vitæ austeritas. Nam cum vini et carnium usum prorsus abjecisset, nec pulmentariis ullis uteretur; ad extremum deducta est, ut nec legumina comederet, nec pane vesceretur, nisi cœlesti, quem verus Christianus in Sacramento sumit Altaris. Hæc ille. Si hanc gratiam femineo sexui Deus concessit, quis non crediderit, eamdem Fr. Herculano concessisse? qui ut vanam gloriam fugeret, non semper de Sacramento Altaris contentus, elegit et sumpsit omni die Dominico refectionem panis et aquæ cum herbis crudis, et interdum ut leguminibus vesceretur.

fere absque cibo vitam agit,

præterquam in Dominica

7 Unica quoque tunicula cum cilicio aspero,
B grossa et repetiata, semper usus fuit. Flagellis sæpe corpusculum affligens, et crebris vigiliis orsns, et peccata populi lugens, insomnis fere tota nocte vivebat. Qui tandem vita consummatus, in supradicto loco S. Francisci apud Castrum-novum Carfagnanæ feliciter *d* obdormivit in Domino. Et quia nondum expleta erat ecclesia, juxta fundamenta seu parietes refectorii ipsum tradiderunt sepulturæ: ubi annis circiter quinque sub pluvialibus aquis, de tecto cadentibus, humatus stetit. Et tamen integrum corpus ejus inventum est: quod inde elevatum supra quemdam pedem testudinis capellæ condiderunt: ubi eo resoluto finaliter, ossa ipsius sub altari condiderunt, ad laudem Domini nostri Jesu Christi.

Corpus sub pluvia incorruptum

d

transfertur ad altare.

ANNOTATA.

a *De hoc ita Waddingus ad annum* 1439 *num.* 14, Milliari secundo ab urbe Lucensi distabat monasterium S. Cerbonii, reditibus et inhabitantium numero valde imminutum.... Translatis paucissimis quæ supererant Monialibus coaptata est domus usui Fratrum Minorum Observantium, in gratiam Fr. Herculani, insignis ecclesiastæ. Eam admisit anno MCCCCXL Fr. Joannes, cognomento Excalceatus, Vi-
C carius Observantium Provinciæ Hetruriæ, accedente facultate Eugenii IV, quam etiam hoc anno confirmavit, additis quibusdam terræ portionibus VI Idus Julii.

b *Est* Barga, *Lucensis olim, nunc Florentini districtus oppidum, sicut dixi* 30 *Aprilis ad vitam B. Michaelis hinc cognominati, et a* B. Herculano *ad Ordinem adducti; idem proximæ Carfanianæ regiunculæ fortassis accensebatur tunc temporis. De hoc autem et Castro-novano Conventu (non autem de tertio Cerboniano prope Lucam, serius recepto ab Observantibus) intelligi potest, quod asserit Razzius, Vicario Observantium per Italiam Generali creato S. Bernardino Senensi subjecisse suos Herculanum, eique et Provinciali ejus Vicario per Tusciam humiliter paruisse, habitatione apud Castrum-novaus accepta. Etenim S. Bernardinus Generalis factus fuit anno* 1438 *nec nisi ad annum* 1442 *in eo munere fuit; Cerbonianus autem locus non est (sicut jam diximus) acceptatus ab Ordine nisi anno* 1440, *quando* Herculanus *obibat Orientem.* D

EX MS MARIANI

c *Ex Annalibus habetur, quod* Albertus *anno* 1439 *factus Commissarius Apostolicus, perrexerit Hierosolymas, deinde in Ægyptum, iturus porro ad Indos et Æthiopes, ad quos eum Pontifex ablegarat. Hac autem occasione parum abfuit quin jussu Soldani, suspectam eam legationem habentis, occisus fuerit, comprehensis haud dubie eodem periculo sociis: sed discussum illud a Christianis est, revocatumque mandatum, quin etiam humaniter habito libertas omnis per Ægyptum Syriamque concessa, non autem adeundi Æthiopiam Indiamque.* Nihilominus dum ad ultimos fines licuit proficisci, suo periculo terminos transilivit, Pontificis mandata facturus. Infirmitate autem correptus, socios ad utriusque gentis Principes misit, eoque laboravit fructu peregrinas inter nationes, ut Catholicos in fide firmarit. Schismaticos ad Ecclesiæ gremium revocarit, ingentemque Jacobinorum nationem, Florentiam, durante adhuc Concilio, per ipsorum duxerit Commissarios. *Quibus omnibus in rebus, præsertim in Æthiopica expeditione, magnam partem debuit habuisse* Herculanus. *Verum quod hunc ait Gonzaga* in receptione Terræ-sanctæ plurimos exantlasse labores *correctione eget; neque enim pridem amissa Terra-sancta postea unquam recuperata fuit: sed, cum Hierosolymis æque ac per reliquam Syriam multi habitarent Copti, illuc ex Ægypto transfusi, Urbem quoque sanctam ingressus est, ostensurus iis unionis litteras, ad eorum gentem et Patriarcham directas, priusquam ad hunc descenderet in Ægyptum, sicut narrat Waddingus ad an.* 1439 *num.* 39. E

d *In Martyrologio Franciscano Arturi, verum ac meritum ejus elogium his verbis concipitur:* In Hetruria B. Herculani a Piegala, Confessoris, Concionatoris eximii: qui vitæ austeritate et incredibili abstinentia præfulgens, miraculorum etiam gloria est a Domino coronatus. F

COROL

COROLLARIUM

AD DIEM XXVIII MAJI.

Commoditas quædam Typographi nunc exigit, ut Græco-Latina Acta prolixiora imprimenda non veniant in fine ejus ad quem pertinent Tomi, importunam moram injectura prælis, tunc maxime solitis properare. Cum ergo ad finem XXVIII *diei, atque adeo Tomi* VI *Majalis, stare conspiceretur* S. Andreas Salus; *placuit ejus prolixissimam Vitam utraque lingua imprimendam dare extra ordinem, prius quam serio cœpisset procedere opus; idque sub peculiari paginarum numero, per** notando, et distinguendo ab aliis sexti Tomi paginis, in ordine ad Indices conficiendos. Tanto autem* Sanctus *hic congruentius datur, sejunctus ab aliis præsentis diei sanctis; quanto, minus vero probari potest legitimus ejus verusque cultus in Constantinopolitana Ecclesia. Quippe qui multo prius obiit, quam infelix Sergius seculo* XI *ineunte Photianum schisma resuscitaret, ideoque non nisi in unico eoque recentiori Synaxario repertus fuit hactenus; in nulla autem sacrarum ædium festum habet peculiare, quia in nulla earum requievit unquam corpus, incertum quo divinitus deportatum. Quod si iste, qui ab Auctore coævo et familiari singulis pene Vitæ paginis* Sanctus *appellatur, non sine cautela adjungitur hujus diei Sanctis; multo minus iis admisceri potuit* Venerabilis Maria Bagnesia; *quæ si aliquando sua in urbe* Beatæ *titulum absolute possedit, abrogavit eum* Urbanus VIII, *nihil eo in genere ratum manere volens, nisi quod vel per expressam Apostolicæ Sedis licentiam, vel per immemorabilis prærogativam temporis dici posset comprobatum: neutrum autem obtinet in* Bagnesiam, *non integris quinquaginta annis ante decretum mortua. Interim nec iste exolescentis inter Græcos sanctitatis fœtus, vel ideo spectabilior quia postremus, erat subtrahendus notitiæ Latinorum: nec poterat ab hoc opere aliena videri ea, cujus æternæ inter Sanctos felicitati testimonium tam luculentum dedit* S. Maria Magdalena de Pazzis, *quam clare illud in ejus Vitis hoc ipso Tomo editis legitimus. Testimonium profecto, allaturum haud dubie pondus ingens ad causam, quandocumque canonicum de sanctitate* Mariæ *judicium instituetur; sicuti simile aliud ejusdem* Sanctæ *plurimum scitur contulisse ad Beatificationem nostri* B. Aloysii Gonzagæ. *Indulgendum etiam aliquid fuit honori Florentinorum Sanctorum, mirabiliter concurrentium in hunc Tomum (quem Magno Hetruriæ Duci nuncupandum ipse eorum concursus suasit) ut ab eorum consortio non abesset, quæ si uno seculo citius floruisset, absque controversia* Beatorum *honores diceretur legitime accepisse, delatos a Populo et Antistite, ad ejus venerationem eo usque progressis, quantum progredi salvo Sedis Apostolicæ respectu potuerunt, ut infra videbimus.*

DE S. ANDREA SALO

CONSTANTINOPOLI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS CONR. JANNINGI S. J.

De ejus familiaribus, Epiphanio postea Patriarcha, et Nicephoro scriptore Actorum, horumque stylo, et ætate ac cultu Sancti.

CIRCA X SEC. MED.

Andreas appellatus Salus:

Sapientiæ profecto stultitiæ actorem in scenam producimus S. Andream, cui ab ea quam egit persona, vivendique inter homines ratione, adhæsit cognomentum Salus seu Stultus. Theatrum habuit amplissimum Constantinopolim universam, spectaculum factus Deo, Angelis et hominibus, sed alio atque alio modo: Deo quidem et Angelis sapientissimi, hominibus vero stolidissimi personam sustinere visus. Neque tamen omnibus hominibus ita visus est: fuere unus et alter præcipue, quibus institutum ipsius innotuerat; videlicet ille ipse, qui Vitam conscripsit Nicephorus, Ecclesiæ S. Sophiæ Presbyter; et nobilis juvenis Epiphanius, postea mutato nomine Monachus, et ex Monacho Patriarcha Constantinopolitanus; uterque Andreæ arcto necessitudinis vinculo conjunctus. Et Nicephorus quidem auctor fuit Andreæ istiusmodi vitæ rationem amplectendi, ejusque in omnibus consiliarius et moderator; qui proinde arcanorum conscius, nil mirum est, quod tam mirabiles ejus visiones et extases rescire potuerit ac litteris mandare. Epiphanius vero, adolescens præclarus imprimis, notitiam Andreæ divinitus assecutus, primo statim congressu ex ipso didicit, Cathedram sibi Constantinopolitanam manere; in eaque sententia deinde a morituro propediem confirmatus est: qui et totum eidem animæ suæ statum detegens, in dubiis consiliarium, in periculis adjutorem habuit. Colloquia, inter utrumque habita, occurrunt frequenter admodum; aliaque eximiæ virtutis exempla, ad Epiphanium præcipue spectantia, leguntur tam multa, ut, si adscriptus Sanctis foret, et certo constaret quo nomine dictus Patriarcha fuerit, non modica illius Vita inde colligi posset.

B

familiaris Nicephoro vitæ scriptori,

et Epiphanio postea Patriarchæ:

non tamen sub nomine Epiphanii,

2 Verum quando is assumptus ad Patriarchatum fuerit, difficile est divinare: eo quod Monachus uti dictum est, factus, dimisso Epiphanii nomine assumpserit aliud, juxta Sancti prædictionem; quale autem assumpserit nusquam hic exprimatur. Videamus tamen, num qua via possimus eo pertingere, ipsum quo Andreas vixit tempus indagando. Dicitur hic a Theognosto quodam, Orientalis militiæ Duce, in servitutem emptus servus, Imperium moderante Christi amantissimo Imperatore Leone, et additur τοῦ Μεγάλου, ut prima fronte videri possit ejus nominis primus, appellatus passim a scriptoribus Magnus, qui regnavit ab anno CCCCLVII ad LXXIV: annis autem XLIII post Leonis istius obitum factus est Patriarcha, S. Epiphanius, XXV Augusti recolendus, et Sedem tenuit annis XVI. Itaque hæc non male convenire judicans scriptor alterius, cum quo Vitam contulimus, Codicis, inter alia quæ abbreviando omisit, etiam de mutatione nominis tacuit. Sed prætërquam quod Vitæ auctor Nicephorus eo utatur stylo, qui longe posteriorem ætatem sapiat; dicitur Andreas num. 15 illusisse mundo, quemadmodum ille olim admirabilis Symeon, utique et ipse propter Christum stulti sapiens imitator, qui colitur I Julii: hic autem stultitiam simulare cœpit imperante Mauritio, annis ut minimum quinquaginta post Epiphanii Patriarchæ mortem.

C

post imperium Leonis M. sec. 5,

3 Quærendus ergo nobis est alius Leo, idemque Amantissimus Christi, atque ob res præclare gestas Magnus cognominari dignus. Talis autem istius nominis nullus fuit ante eum, quem alii Sapientem, alii Philosophum appellare solent, Basilii Macedonis filium. Nam Leo Isauricus, ejusque nepos Copronymi filius Leo, Chazarus a materno genere dictus, ac denique Leo Armenus, Iconomachi omnes, non merentur hic commemorari. Regnavit autem Leo Philosophus ab anno DCCCLXXXVI ad DCCCCXI. Demus igitur natum Andream sub annum DCCCLXXX, emptum in servitutem fuisse anno circiter DCCCXCVIII, cœpisse stultitiam simulare anno fere DCCCCX, amicitiam autem inivisse cum Epiphanio annos necdum viginti nato sub annum DCCCCXXX; obierit ipse, sextum supra sexagesimum ætatis annum agens, anno Christi circiter DCCCCXLVI, Sedem Constantinopolitanam tenente Theophylacto, Romani Imperatoris filio; cui sub annum DCCCCLXII vita functo, successerit hic noster Epiphanius, novo, quem cum habitu assumpserat nomine, dictus Polyeuctus: de quo Cedreni Epitome sic habet: Extincto Theophylacto..... sufficitur Polyeuctus monachus, Contantinopoli natus, longoque tempore monastica vita cum laude functus. Hæc omnia nostro ante monachatum Epiphanio quadrant; uti etiam quod idem Polyeuctus variis occasionibus Imperatorum indignationem incurrerit, pro publico bono vel legibus ecclesiasticis decertans; quod etiam convenit jam dicto antea Epiphanio, quem S. Andreas prænuntiavit num. 241 non solum Patriarcham, sed et Confessorem pro Christi nomine futurum. Nec obstat quod Polyeuctum Cedrenus dicat fuisse a parentibus castratum, noster vero Epiphanius legatur graves carnis tentationes passus: ab his enim liberos non esse Eunuchos (quorum etiam inter Principum filios ab olim Constantinopoli nimis quam multi fuerunt) docere nos poterit S. Joannes Chrysostomus Hom. 63 in Matthæum asserens, eos qui castrati non sunt haud ita ingentibus concupiscentiæ fluctibus jactari, quam qui aut a natura eunuchus est, aut ab hominibus eam injuriam passus. Sedit autem Polyeuctus, inter multas quas fortiter sustinuit procellas, Romanæ Ecclesiæ firmiter inhærens, æque ac sui eodem seculo decessores successoresque, usque ad annum ad Incarnatione Domini DCCCCLXXX et ultra.

sed post tempora Leonis Sap. sec. 10.

(cujus medio Andreas obiit)

E

sub nomine Polyeucti,

F

4 Porro completam fuisse Sancti de futuro ejus Patriarchatu prophetiam, quando scribebatur Vita, videtur indicare Auctor, sic finiens. Conscripsi mirabilem hanc et celebri fama vulgandam Vitam religiosissimi sanctissimique Patris Andreæ, ea in præsentem commentarium referens, quæ partim oculis meis vidi, partim didici ex Epiphanio, facto hic deinde reverendissimo Archiepiscopo, secundum ipsius Sancti prædictionem. At cujus ætatis tunc fuerit Auctor, quem jam inde a principio simulandæ stultitiæ Andreas habuit arbitrum conscientiæ suæ, atque adeo haud multo minorem quadragenario reperit? Fuisset is profecto jam fere centenarius, quando is de quo agitur Patriarcha, quocumque appelles nomine, sedem conscendit. Quomodocumque enim chronologiam ordines, manebit, quod Nicephorus scriptor (qui Sacerdos erat, quando Andreas adhuc juvenis Stultum agere cœpit; eidemque defuncto post annos ætatis LXVI supervixit) admodum

si tamen usque ad impletam de hac promotione prophetiam Sancti,

vixit illius Vitæ auctor.

A *admodum grandævus esse debuerit, qui* Epiphanium *moriente* Andrea *non valde annosum, post plures in monasterio annos traductos, factum viderit Patriarcham. Quapropter vereor ne, ut alia quædam, sic etiam locus iste, qui videtur meminisse prophetiæ impletæ, sit interpolatus. Ut autem hoc verear, facit primo; quod nulla ratione sit verosimile, dilatam fuisse tam mirabilis vitæ scriptionem annis tam multis, et non potius exaratam esse recenti adhuc utriusque tam* Nicephori *quam* Epiphanii *memoria. Secundo quod vix credibile sit, adeo jejunam mentionem faciendam fuisse suscepti ab* Epiphanio *ex Sancti prædictione Monachatus, ac deinde Patriarchatus; et illud quod is tunc gessit nomen silentio prætereundum, si prius quam ista fierent Vita non fuisset conscripta. Quoniam autem utrumque MS. in eamdem consentit phrasim, dicendum esset, quod in ipso originali primo facta interpolatio sit, cum Vita illa esset in lucem efferenda diu post mortem Auctoris.*

Sin minus (ut verosimile est)

5 *Hoc tamen posito minus certum manet, quod dictus in illa Vita* Epiphanius, *fuerit in ordine Patriarcharum nuncupatus* Polyeuctus, *potius quam* Antonius; *qui post Polyeuctum et Basilium (monachum* B *quidem et ipsum, sed Scamandria in Asia minori oriundum) ex Constantinopolitano Studii monasterio assumptus, circa annum* DCCCCLXXX; *deinde post sextum sui Patriarchatus annum, suo se munere abdicarit, Sclero Barda, Duce exercitus, insurgente contra Imperatores Basilium et Constantinum, et paulo post obiit. Tali vero casu solum opus esset, sub extremos* Leonis Sapientis *annos emptum* Andream, *cœpisse stultitiam simulare circa annum* DCCCCXX, *obiisse vero circa* DCCCCLVI; *cum* Nicephorus *quidem jam esset septuagenarius aut eo major;* Epiphanius *vero tunc necdum tricenarius, annis postea ut minimum* XX *in monasterio vixerit antequam fieret Patriarcha; in quo, si ipse* Polyeuctus *esset, solum vixisse potuisset annis* XII *vel* XIV.

potuit ea in Antonio Studita completa fuisse.

6 *Ceterum ex tempore hoc vel illo, quo diximus obiisse Sanctum, facile est rationem reddere, cur in Græcorum Menæis ac Synaxariis, adeo ille ignotus sit, ut in unico dumtaxat, eoque recentiori Divionensi, hactenus repertus fuerit a Magistris meis Henschenio et Papebrochio. Etenim quæcumque illi viderunt in membranis exarata, antiquiora fere sunt, aut saltem ex antiquioribus descripta nec ullos habent illius ævi Sanctos: si tamen, præter hunc occultum mundo, insignes aliquos Sanctos* C *habuit Græcia, Photiano schismate diu abjuncta ab unione Catholica, et tunc quidem ad illam regressa pro tempore, non tamen ad pristinum Religionis fervorem; unde eam denuo in idem schisma relabi contigit, multo quam ante deterius, auctore Sergio, sub annum millesimum facto Patriarcha, ex genere impiissimi Photii. Illud autem in charta linea scriptum Synaxarium, quod Chiffletianum sæpe nominamus, ad hanc* XXVIII *Maji sic habet:* Ὁ ἅγιος Ἀνδρέας, ὁ διὰ Χριστὸν Σαλὸς ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται. S. Andreas, qui propter Christum stultus fuit, in pace vitam finit. *Tum more fere suo hoc subjicit distichon:*

Memoria solum in uno recentiori Synaxario reperta,

Παύλου τὸ ῥῆμα καὶ μεταστὰς Ἀνδρέας,
Ἡμεῖς διὰ Χριστόν γε μωροὶ κραυγάζει,
Quod Paulus olim cecinit; hinc sanctus migrans,
Nos stulti amore Christi, et Andreas canit.

7 *Prædictæ porro obscuritatis apud posteros potest etiam alia duplex causa assignari: tum quod ipso vivente paucissimis, uti dictum est, ejus agendi modus et occulta sanctitas innotuerit, a plerisque pro stulto et dæmoniaco habiti: tum quod post mortem, ablato divinitus corpore, nullæ ejus Reliquiæ superfuerint. Ex priore factum est, ut nemini, præterquam familiaribus suis, in æstimatione esset; adeoque soli* Nicephoro, *Spirituali ejus Patri, curæ fuerit ejus annotare gesta quæ noverat, cum infinita eum laterent, nec raro talia,* D *ut in admirationem raperent spectatores; sed quod ab homine dæmoniaco proficisci putabantur, dæmonis potius quam divinæ adscribebantur virtuti. Ex posteriore patet, nullum sacrosanctis ejus Reliquiis deferri cultum ac venerationem, nulla, ad eas patrari miracula, nec admodum diu earum memoriam in animis hominum residere potuisse: si quidem quæ procul a conspectu nostro, etiam plerumque procul ab animo remota sunt. Relictus quidem post raptum corporis sancti divinus odor, primum pauperculæ cuidam mulieri, tum aliis plurimis eo accurrentibus, testimonium præbebat eatenus ignoratæ hominis sanctitati. Vitam tamen, licet statim a morte scriptam, crediderim de industria suppressam fuisse, et ab* Epiphanio *asservatam, quoadusque hic factus Patriarcha prædictionem Sancti de se factam implevit. Tum vero, mortuo verosimiliter jam pridem Auctore, data in lucem sit; Patriarcha ipso affirmante, vera sibique certo cognita fuisse, quæcumque* Nicephorus *scripserat: itaque initium aliquod datum cultui, per nominis inscriptionem in Synaxariis quibusdam; quod tamen plerosque Synaxariorum transcriptores fugerit.*

quare manserit tam obscura?

AUCTORE C. J.

et ipsa Vita cur serius edita?

8 *Ad Vitam ipsam quod attinet, duplex illius nacti sumus exemplar, quorum alterum descriptum nobis e* E *Bibliotheca Vaticana sub nota numeri* **1574**, *cum hoc titulo,* Βίος καὶ πολετεία τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου τοῦ Σαλοῦ, τοῦ εἰς τὸ Βυζάντιον τῆς θεοφυλάκτου πόλεως ποιήσαντος ἑαυτὸν παραπαίοντα. Vita et conversatio B. Andreæ Sali, qui Byzantii, urbe divino præsidio tuta, seipse stultum simulavit. *Alterum e Bibliotheca Eminentissimi Cardinalis Mazarini commodavit nobis, tantisper cum MS. nostro conferendum et alterum ex altero corrigendum supplendumque, R. P. Jacobus Quetif, sub hoc titulo* Βίος καὶ πολιτεία τοῦ μακαρίου Ἀνδρέα, τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ, συγγραφεὶς παρὰ Νικεφόρου, Ἱερέως τῆς τοῦ Θεοῦ ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας. Vita et conversatio B. Andreæ, qui propter Christum stultus fuit, conscripta a Nicephoro, magnæ sanctissimæque Dei Ecclesiæ Sacerdote. *Extat eadem Vita MS. in bibliotheca Viennensi, ut legere est in Bibliotheca Gesneri aucta, impressa Tuguri anno* MDLXXXIII, *his verbis:* Nicephorus, de vita Andreæ, liber vetus in quarto MS. bib. Imp. Viennæ.

Ejus exemplum duplex, ex Vaticana

et Mazariniana bibliothecis.

9 *Ego, Patribus Henschenio et Papebrochio ad tempus aliquod datus adjutor, quemadmodum Vitam* S. Symeonis *Stylitæ in monte Mirabili ejusque matris* F *S. Marthæ primus latinitati donavi; ita et hanc* S. Andreæ *Latinam feci: sed non eadem cum facilitate. Illa enim* Symeonis *Vita Græca, uti liquida usitatisque passim vocibus et constructionibus conscripta erat seculo* VI *exeunte, ita suaviter ad exitum deducta versio est. Hæc vero* Andreæ, *deficiente jam fere cum majestate Imperii etiam linguæ cultura, et barbaris ut moribus sic vocabulis turmatim Constantinopolim se inferentibus, seculo decimo exarata (ea præsertim quæ e Bibliotheca Vaticana descripta est) non modo peregrinis et a veterum Græcorum usu remotis vocibus quam plurimis scatet; verum etiam per socordiam, vel librarii nostri, vel illius qui Vaticanum exemplar curavit, frequentissimis obsita est scriptionis mendis, iisque sæpe tam absonis, ut sensum difficulter possem conjectando assequi, unde interpretari cupienti non levis sane molestia et mora diutina injecta est. Ut autem eo tempore multum a veteri Græcismo defecerat Romana, quam vocabant, id est Constantinopolitani populi lingua; ita et Grammaticæ ratio valde apparet alterata in MS. Vaticano, in quo constanter legere est,* Λευσχήμων *et* Λευσχημονέω *pro* Λευχείμων *et* Λευχειμονέω, Δαιμονιοῦντα *pro* Δαιμονῶντα, Ἀκροούμενος *pro* Ἀκρωώμενος *contrahendo* αο *in* ου, *quod et alias sæpe; cum deberent vocales istæ contrahi in* ω. *Simili modo in tertia persona temporis imperfecti* εε *contrahitur fere semper in* η *pro*

Stylus perquam difficilis interpreti,

vitio barbarioris seculi,

et propria cacographia Codicis Vaticani,

Auctore C. J.

pro ει; *v. g.* Ἐποίη Ἀπήγη, Ἡδολέσχη, Ἀπευχαρίστη, *pro* Ἐποίει, Ἀπήγει, Ἡδολέσχει, Ἀπευχαρίστει : *sic et* εο *subinde contrahitur ibidem in* η *pro* ου; *uti* Ἠγνόην *pro* Ἠγνόουν. *Frequentissime vero secunda persona præsentis passivi vel medii terminatur in* εσαι *loco* ῃ; *qualia hæc* ἀναγκάζεσαι, ἀντιτάσσεσαι *et alia, pro* ἀναγκάζῃ, ἀντιτάσσῃ. *Non minus frequenter* ω *in* ο *vertitur, dum constanter legitur* Γονίω *et* Ἐνοτίζομαι *pro* Γωνία *et* Ἐνωτίζομαι, *Similiter* Ἐμπέκτης, Ἐξέσιος, Ἐσθηθήριον, *pro* Ἐμπαίκτης, Ἐξαίσιος, Αἰσθητήριον, *et alia ejusmodi mutato* αι *in* ε. *Similes passim aliarum litterarum mutationes, additiones, transpositiones videre erat.*

cui medendæ servivit Codex Mazarinus,

10 *Horum pleraque ne perpetuo fere offendiculo essent Lectori, ad communis grammaticæ Græcæque orthographiæ formam reduxi, raro alias usitata in hoc opere licentia. Neque hoc tantum, sed facta utriusque MS. ad invicem collatione, multa in MS. Vaticano obscura ex Mazariniano illustravi, nec paucos in illo omissorum verborum animadversos defectus ex eodem supplevi. Quiquid tamen ex secundo illo contextu sumpsi, vel ad integrandum sensum, vel ad reddendam clariorem periodum, his notis* [ ] *inclusum a contextu Vaticano Græco distinxi, et ejus genuina verba retuli ad Annotationes; æque ac illa quæ subinde exemi contextui, nullis aliis substitutis, quod in Mazariniano deessent, in Vaticano autem nihil magnopere viderentur conferre ad historiam, sed potius eam obscurare. Econtrario, quoties in Latino contextu hæc signa videbis* [ ] *scito iis inclusa verba Græce haberi in solo Vaticano: in Mazarino deesse. Est autem Mazarinianus contextus (quantum dijudicare possum) recentior quidem, sed a manu haud paulo observantiore Grammaticæ veteris, et quæ prolixitatis tædio integras periodos quandoque omisit, phrasim autem sæpe mutavit eodem servato sensu : estque scriptus liber anno Christi* MCCLXXX : *sic enim ad calcem notatum invenitur :* Ἐπληρώθη ὁ παρὼν βίος μηνὶ Μαρτίῳ ιδ' ἔτει ϛ ψ ρ δ. Completa est præsens Vita mense Martio, die XIV, anno 6794, *nempe mundi: qui æræ Christianæ vulgaris anno* 1286 *respondet. Completa autem seu ad finem deducta dicitur descriptio, non compositio prima : hanc enim seculo* X *absolutam esse, supra ostensum est.*

scriptus an. 1286.

Vita miranda potius quam imitanda.

11 *Ceterum lecturos hanc Vitam, quamvis jucundam atque utilem, monitos velim, ut ne tam imitandi institutum viri hujus, quam Deum, vere mirabilem in Sanctis suis, laudandi causa id faciant. Certe* Andreas *ipse famulum quemdam Epiphanii, aut potius parentis ejus, qui multa divinitus de viro sancto ejusque instituto cognoverat, deterruit ab imitatione sui; significans istiusmodi vitam, non nisi peculiari Dei instinctu amplectendam esse. Quamvis autem id verum sit; poterunt tamen peculiares quædam virtutes cuique imitandæ decerpi, ac præcipue humilitas atque contemptus sui : cetera fere cum Episcopo Montis-Pessulani admirare potius, quam imitare : de quo Episcopo in eadem epistola prædictus Combefis sic loquitur :* Illustriss. ac Reverendiss. Montis-Pessulani Episcopus, vir singularis cum pietate eruditionis ac scriptis notus, Franciscus Boschetus, et ipse cum aliis Sanctorum Vitis affectus, tanto vitæ Andreæ prodigia resque adeo singulares, cum ejus ei copiam fecissem, vehementius admiratus est. *Lege, et similia senties.*

VITA

Auctore Nicephoro, Sancti Directore et Confessario,

Ex MSS. Vaticano et Mazariniano.

Interprete Conrado Janningo Societatis Jesu.

PROLOGUS.

Cum Syllabo titulorum in solo MS. Vaticano repertorum.

Narraturo mihi vitam viri, multa virtute conspicui, adeste quæso, Carissimi, et arrectis auribus narrationem excipite; talis enim est, ut melleam quamdam fragrantiam et suavitatem voluptatis admodum mirabilem adspiret. Quamobrem oro atque obsecro vos, o Filii, ut sedulo auscultantes tantæ voluptatis ac gaudii participes fiatis; quo et ego quoque ipse majori cum alacritate narrationem aggrediar, proponamque vobis præclara viri in vita spirituali facinora. [Habet itaque hunc in modum se principium orationis, de viro mirabili instituendæ.]

Βίου τινὸς ἐναρέτου ἀνδρὸς, ὦ φίλτατοι, μέλλοντός μου διηγήσασθαι, συντείνατε ἑαυτοὺς παρακαλῶ εἰς τὴν ἀκρόασιν. Ἔστι γὰρ τὸ πρᾶγμα, μελίρρυτον εὐωδίαν ἀποστάζον καὶ γλυκύτητα ἡδονῆς πολυθαύμαστον. Ὅθεν, ὦ τέκνα, ἑτοιμασθῆτε μεγαλοψύχως πρὸς τὴν τοιαύτην ἀπόλαυσίν τε καὶ γεγήθησιν δυσωπῶ, ἵνα πλειόνως καὶ αὐτὸς ἔγωγε ἐξαναστῶ πρὸς τὴν ἐγχείρησιν τοῦ πράγματος, καὶ παρατιθῶ ὑμῖν τὰ πνευματικὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀριστεύματα. Ἔχει δὲ οὕτω πῶς ὁ λόγος τὴν διήγησιν τῆς ἐνάρξεως τοῦ θαυμασίου ἀνδρός.

Deest vox γεγήθησις *MS. Mazariniano: hic autem deinde num.* 82 *denuo recurrit. Quid illa facias? Si tollas reduplicationem, explicari possit* gaudium *a verbo* γηθέω, *lætor, gaudeo,*

Hactenus Prologus in Vatic. qui ex Mazariniano ideo hic etiam exprimitur, ut styli utriusque diversitatem notans peritus Lector, possit judicium formare de reliquo contextu.

Βίον θεάρεστον καὶ πολιτείαν ἄμεμπτον ἀνδρὸς ἐναρέτου, ὦ φίλτατοί μοι, βουλόμενος ὑμῖν διηγήσασθαι, νοῦν συντείνατε εὐήκοον παρακαλῶ πρὸς τὴν τούτου ἀκρόασιν. Ἔστι γὰρ μελίρρυτον εὐωδίαν ἀποστάζον πνευματικῆς ἡδονῆς. Ὅθεν ἑτοιμάσθητε μεγαλοψύχως πρὸς τὴν τούτου ἀπόλαυσιν· κἀγὼ αὐτὸς ἐπὶ πλεῖον βιασθῶ πρὸς τὴν τοιαύτην ἐγχείρησιν, καὶ παραθῶ ὑμῖν τὰ πνευματικὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀριστεύματα.

Ne

A

Ne quid porro ex antiquitate depereat, placet huic brevi Prologo subtexere eos titulos, quibus MS. Vaticanum distinguitur, indicato numero Paragraphi, ad cujus initium illi notantur.

D

A NICEP. CO.EVO EX MSS.

B

E

CAPUT I.

C

Andreæ servitus et docilitas. Occasio vitæ sanctioris. Visio.

F

Imperium moderante amantissimo Christi Imperatore Leone *a* Magno, erat Constantinopoli vir quidam, Theognostus nomine, Protospatharii *b* dignitate a pio Imperatore honoratus, qui deinde in Oriente *c* copiis præesse jussus est. Quamvis autem plurima viro famulorum turba esset; alios nihilominus atque alios quotidie sibi pretio comparabat; quos inter is quoque numerabatur, cujus modo gesta tenuitati nostræ illustranda veniunt. Erat is natione Scytha; præstabat omnibus, quos Dominus coemerat, docilitate ac ingenio; excellebat dignitate corporis tam eximia, ut Domino suo placeret admodum, eique in oculis ei esset, atque ad usus necessarios minister adhiberetur. Posita igitur mora omni, mox traditur sacrarum litterarum scientia imbuendus: etiam tum idiomatis Græci ignarus. At vero ut singulari pollebat ingenii perspicacitate, quascumque propositas a magistro rerum sacrarum disciplinas pervasit subito ac penetravit. Didicit quoque usitatum istic loci idioma, Græcum aio, ad stuporem magistri, tantam in discendo celeritatem admirantis. Hinc primus inter Notarios evasit: translatus quippe e studiorum palæstra ad Notarii *d* munus,

Andreas servitutem servit, Domino suo carus,

a quo litteris imbuitur,

et fit Notarius.

Ἀνήρ τις ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπὶ τῆς βασιλείας Λεόντος τοῦ φιλοχρίστου Βασιλέως τοῦ Μεγάλου. Ὄνομα αὐτῷ Θεόγνωστος. Οὗτος ἦν τετιμημένος τῇ τοῦ Πρωτοσπαθαρίου ἀξίᾳ παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς Βασιλέως· ὅς γε καὶ στρατηλάτης ἔσχατον ἐγένετο ἐν τοῖς Ἀνατολικοῖς μέρεσιν. Οὗτος ὁ ἀνὴρ πολλοὺς μὲν καὶ ἄλλους οἰκέτας ἐκέκτητο· ὠνήσατο δὲ καὶ ἑτέρους, ἐξ ὧν εἷς ὑπῆρχεν οὗτος, ὁ νυνὶ εὐφημίζεσθαι παρὰ τῆς ἡμετέρας εὐτελείας ἐπειγόμενος. Ἦν δὲ τῷ γένει Σκύθης. Ὁ πηνίκα οὖν αὐτὸν ὠνήσατο ὁ Κύριος αὐτοῦ σὺν τοῖς λοιποῖς, ὑπὲρ πάντας οὗτος παιδιώτερος ἐχρημάτιζεν. Ἦν δὲ καὶ περιδέξιος τῇ σωματικῇ ὁράσει σφόδρα, ὥστε ἀρεστῆναι ἐν αὐτῷ πάνυ τὸν Κύριον αὐτοῦ, καὶ εἰς ὄψιν αὐτοῦ εἶναι αὐτὸν, καὶ εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας ἐξυπηρετεῖν αὐτῷ. Παραχρῆμα οὖν μὴ μελλήσας, δίδωσιν αὐτὸν παιδεύεσθαι τὰ ἱερὰ γράμματα, [οὔπο Ἑλληνιστὶ ὁμιλεῖν εἰδότα.] Νηφάλεος δὲ ὢν τῇ διανοίᾳ ἑαυτοῦ ὁ παῖς, ἐν τάχει ἐξέμαθεν ἅπαντα τὰ παρατιθέμενα αὐτῷ παρὰ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ θεῖα μαθήματα. Ἔμαθεν δὲ καὶ τὴν αὐτόθεν γλῶσσαν, λέγω δὴ τὴν Ἑλλάδα, ὥστε ξενίζεσθαι αὐτοῦ τὸν διδάσκαλον τὴν ταχείαν τῆς μαθήσεως ἐπιστήμην. Καὶ ὅτι καὶ Νοτάριος πρώτιστος ἐγένετο· λοιπὸν γὰρ ἐκεῖθεν ἀρθείς, φημὶ τοῦ διδασκαλίου αὐτοῦ, ἦν εἰς Νοτάριον

A Νοτάριον χρησιμεύων τῷ Κυρίῳ αὐτοῦ. Διηκόνει οὖν ποίῳ τρόπῳ ἔκτοτε ὁ παῖς τῷ δεσπότῃ αὐτοῦ μετὰ πάσης ἐπιμελείας καὶ σπουδῆς, ὥστε ἀγαπηθῆναι αὐτὸν παρὰ τοῦ δεσπότου αὐτοῦ, καὶ τῆς δεσποίνης αὐτοῦ, ὁμοίως καὶ παρὰ πάντων τῶν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου αὐτοῦ ἀναστρεφομένων.

Πλείονας δὲ φιλοτιμίας ἐδίδου αὐτῷ ὁ Θεόγνωστος ὡς εὐνοϊκῶς τὰ περὶ αὐτοῦ διακείμενος, καὶ τὰ ἀποφορέματα αὐτοῦ παρεῖχεν αὐτῷ, ὥστε τοὺς βλέποντας αὐτὸν λέγειν, ὅτι ὁ οἰκέτης ὑπὲρ τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην σεμνοτέροις χρᾶται τοῖς χιτῶσιν ἑαυτοῦ. Ἐσύχναζε δὲ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς ἀληθῶς εἰπεῖν, ἀκόρεστος, καὶ ἠγάπα τοῦ ἀναγινώσκειν τὰ τῶν Ἁγίων μαρτύρια· μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς βίους τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν τοσοῦτον, ὥστε καίεσθαι τὴν καρδίαν αὐτοῦ εἰς τὴν τούτων φαιδρὰν ἀγάπην τε καὶ ἐπιπόθησιν, ἐξ ἀνάγκης καὶ εἰς μίμησιν αὐτῶν διεγείρεσθαι. Ἀφ' ἑαυτοῦ γὰρ βαλὼν ἑαυτῷ ἀρχὴν τῆς ἀγαθῆς πολιτείας, τοιῷδε τρόπῳ τῷ Θεῷ δουλεύειν ἀπήρξατο. Ἐν μιᾷ γὰρ νυκτὶ ἀναστὰς τῆς κλίνης αὐτοῦ, κατὰ μίμησιν τῶν Ἁγίων, ἐν τῷ μεσονυκτίῳ προσεύξασθαι, φθονήσας ὁ δόλιος δαίμων τὴν καλὴν τοῦ νέου ἀρχήν, προσελθὼν ἤρξατο προσκρούειν δεινοτάτῳ πατάγῳ τὰς προσούσας θύρας τῷ οἰκήματι, ἐν ᾧ αὐτὸς κατέμενεν. Σπασθεὶς οὖν

B τῷ φόβῳ ὁ νέος, ἐάσας τὴν εὐχήν, καὶ ταχέως τῇ κλίνῃ

g ἐπιβάς, τοῖς g αἰγιομάλοις αὐτοῦ κατεκρύπτετο· ὁ δὲ σατανᾶς τοῦτο ἰδὼν ἐχάρη, ὁ μηδέποτε χάριν ἰδὼν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ· καὶ φησιν, ὡς πρός τινα ὁμοιότροπον

h αὐτοῦ· Ἴδε ὁ τὰ h σέλη ἐσθίων καὶ αὐτὸς ἤδη καθ' ἡμῶν ἀνδρεύεται! Καὶ τοῦτο εἰπών, ἀνεχώρησεν.

Ἀπὸ τοῦ φόβου δὲ ὕπνῳ βαθυτάτῳ συσχεθεὶς ὁ Μακά-

i ριος, ὁρᾷ καὶ ἰδοὺ ὅτι ὢν θεάτρῳ, καὶ ἦν ἐν τῷ ἑνὶ μέρει τοῦ θεάτρου πλῆθος Αἰθιόπων πολλῶν, συναγωγή τις i ἀφόρητος, καὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ πλῆθος λευχημονούντων καὶ ἑτέρων ἀνδρῶν ἱεροπρεπεστάτων. Εἶχον δὲ τὰ ἑκάτερα μέρη συζήτησίν τινα πρὸς ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους περὶ δρόμου καὶ πάλης· οἱ γὰρ Αἰθίοπες μαῦρόν τινα μέγιστον κεκτημένοι, ἐζήτουν τῇ συναγωγῇ τῶν λευχημόνων, Ὁποῖός ἐστιν ὁ μέλλων τρέχειν καὶ παλαίειν μετὰ τοῦ μαύρου ἐκείνου· οὐδεὶς γὰρ αὐτῷ αντέστη ἔλεγον πώποτε, καὶ τάχα μετὰ πολλῶν αὐτοῦ προσπαλαίσαντος ἀπ' αἰῶνος ὡς ἔφασκον· ἦν γὰρ χιλίαρχος τῆς πολλῆς ἐκείνης λεγεῶνος τοῦ σατανᾶ. Ἐν ὅσῳ οὖν ἐκεῖνοι ταῦτα ἐκαυχῶντο, καὶ αὐτοῦ ἑστῶτος καὶ ἀκροωμένου, καὶ τῶν λευχημόνων ἐπαπορούντων, εἷς τις νεανίας ἐκ τῶν ἄνωθεν καταβὰς πάνυ ὡραῖος, κατεῖχεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τρεῖς στεφάνους· ὧν ὁ μὲν εἷς πάνυ ἐξηθισμένος, χρυσίῳ καθαρῷ καὶ βασιλικῷ ἐχρημάτιζεν· ὁ δὲ ἕτερος, ὥσπερ ἀστέρας τοὺς ἀτιμήτους λίθους τε καὶ μαργαρίτας κύκλω-

C θεν καὶ ἑκατέρωθεν περιεῖχεν ἀστράπτοντας· ὁ δὲ τρίτος ἦν μεγεθέστερος ὑπὲρ τοὺς δύο, ἀπὸ πάσης ἀνθήσεως ῥόδων, καὶ κρίνων, καὶ φυτῶν, καὶ βοτανῶν τοῦ παραδείσου τοῦ Θεοῦ συμπεπλεγμένος, ὥστε εἶναι αὐτὸν καὶ ἀμαράντινον, καὶ τοσαύτην ἔχειν εὐοσμίαν, οἵαν νοῦς ἀνθρώπου παραστῆσαι οὐ δύναται.

Ἰδὼν οὖν ταῦτα ὁ Ἀνδρέας ἠνιᾶτο καὶ ἐγλίχετο, πῶς, ἢ ποίῳ τρόπῳ δυνήσεται κἂν ἕνα λαβῆν ἀπὸ τῶν στεφάνων ἐκείνων. Καὶ προσελθὼν λέγει τῷ εὐειδεῖ νεωτέρῳ ἐκείνῳ· [Οὕτως ἔχοις τὸν Χριστόν,] εἰπέ μοι, πιπράσκεις ταῦτα; τάχα γὰρ οὐκ ἀπορῶ αὐτὰ ἀγοράσαι· ἀλλ' εἰ μικρὸν συμπαθὴς μοι, πορευθεὶς μηνύω τῷ Κυρίῳ μου, καὶ αὐτὸς δίδωσίν σοι ὅσον βούλῃ χρυσίον, καὶ λαμβάνει αὐτά. Ἔφη αὐτῷ ὁ νεανίας μειδιῶν τῷ προσώπῳ· Πίστευσόν μοι, ἀγαπητέ, ὅτι τοῦ κόσμου τὸ χρυσίον εἴ μοι ἐνέγκῃς ἓν τῶν ἀνθέων τρόπῳ τοιούτῳ οὐ παρέχω οὔτε σοι, οὔτε τινὶ ἑτέρῳ, ἀλλ' οὖν οὔτε τῷ νομιζομένῳ Κυρίῳ σου. Οὐ γάρ εἰσι ταῦτα τοῦ ματαίου κόσμου τούτου, ὡς ὑπενόησας· ἀλλὰ ταῦτά εἰσιν θησαυροὶ ἐπουράνιοι, καὶ στέμματα τοῦ Χριστοῦ, οἷσπερ καταστέφονται οἱ τοὺς μαύρους ἐκείνους πατάσσοντες. Ἐὰν θέλῃς μὴ μόνον τὸν ἕνα, ἀλλὰ καὶ τοὺς τρεῖς λαβεῖν, προσελθὼν πάλαισον τὸν Αἰθίοπα ἐκεῖνον τὸν ἠσβουλομένον, καὶ ἐὰν ἡττήσῃς αὐτόν, οὐ μόνον τούτους ἀλλὰ καὶ ἑτέρους ὅσους ἂν βουληθῇς καὶ μάλα εὐειδεστέρους κομίσῃ παρ' ἐμοί.

operam Domino suo non inutilem præstitit: cui D exinde omni qua poterat cura ac sedulitate serviens, conciliavit sibi animum amoremque illius, uti et Dominæ, ac omnium domesticorum.

Domini benevolentiam experitur:

3 At vero plura etiam benevolentiæ signa ipsi exhibuit Theognostus, peculiarem ejus curam benevole gerendo, eique largiendo, proprias quas deponebat vestes; ut subinde qui conspicabantur Andream, dicerent, elegantius famulum amiciri quam Dominum. Frequentabat ecclesiam quoque, ut vere dicam, insatiabili cum desiderio ac assiduitate: delectabatur mirum in modum lectione certaminum, quæ sancti Martyres subierunt, ac præcipue Vitarum, quas viri Deum semper in oculis atque animo gerentes vixerunt; adeo ut toto corde inflammaretur, viso illorum ardenti amore ac desiderio; et necessario excitaretur ad imitandum. Statuens enim per se ipse sanctius vitæ institutum aggredi, tali modo famulatum Deo præstare exorsus est. Proripuerat se aliquando, Sanctos imitatus, e lecto nocte intempesta, ac orationi vacabat; cum fraudulentus dæmon, livido intuitus oculo tam præclara adolescentis exordia, accessit propius; cœpitque obtensas domui, in qua morabatur, fores fragore vehementissimo pulsare: unde juvenis, metu perterritus, relicta oratione, confestim in cubile se recepit, ac stragulis involutum abdidit. Quo viso, satanas, cujus numquam oculos quod rectum est recte afficit, summopere gavisus, dicit cuidam ejusdem secum farinæ: Ecce ille etiam, qui fabis vescitur, quam præclare adversum nos rem gerit! Cumque hæc dixisset, inde abiit.

legendo gesta Sanctorum accenditur:

noctu orationi vacans terretur a dæmone.

E

ab eodem per visum ad pugnam deposcitur,

4 Beatus vero Andreas, remittente se metu, somno altissimo correptus, deprehendit se per visionem in theatro, cujus in altera parte plurimorum Æthiopum numerosa turba, in altera multitudo virorum, candidis indutorum vestibus, ac decore et sanctimonia conspicuorum. Quæstionem de cursu et lucta movebant inter se utrobique Æthiopes, quos inter Maurus quidam versabatur mole corporis insigni: sciscitabantur e candidatorum turba, quisnam congredi cum illo seu cursu seu lucta auderet: nullus quippe unquam, dicebant, ipsi resistendo par fuit, tametsi cum pluribus a multo jam tempore congressus: erat enim Chiliarcha numerosæ istius satanicæ legionis. Inter has illorum jactationes, quas in medio consistens audiebat Andreas, turba candidatorum animis pendente; descendit e loco superiore juvenis admodum formosus, tres manu coronas tenens: quarum una, nimium quantum F radiabat auro purissimo et præstantissimo; altera, circumquaque per ambitum distinguebatur gemmis inæstimabilibus ac margaritis, non aliter quam stellis cœli rutilantibus; tertia demum, prioribus duabus amplior, ex omni florum genere, rosis, liliis surculis, herbisque variis paradisi cœlestis plexa, immarcessibilis erat, tantamque diffundebat odoris suavitatem, quantam sibi mens hominis imaginari difficile potest.

et ab Angelo tres coronas deferente,

earum unam petens animatur,

5 Conspicatus hæc Andreas discruciabatur animo, ardebatque scire, quo pacto vel unam istarum coronarum nancisci posset. Et propius accedens ad illum formæ eximiæ juvenem: Ita, inquit, propitius tibi Christus sit; dic age, utrum hæc venalia proponas; illico namque emere non dubitarem: verum si vel tantilla mei te tangat miseratio, abiens quæso indicabo Domino meo, persoluturo tibi quantum exegeris pretii, ut illa auferat. Placido ad hæc vultu subridens ille, Credas mihi velim, ait, carissime, si quidquid in mundo divitiarum est comportaris obtuleris que, non tibi, non alteri cuivis, non tuo, quem memoras, Domino vel unum ex hisce flosculis addixero: neque enim vani

A vani hujusce mundi isthæc ornamenta sunt, ut suspicaris; verum thesauri cœlestes et coronæ Christi, quibus coronantur illi qui Mauros istos profligant. Si vero, non unam solummodo, sed omnes tres reportare desideras; veni et accingere pugnæ, cum Æthiope isthoc nigra fuligine asperso committendæ: quod si superior fueris, non his modo tribus, sed quotquot volueris, et quidem longe speciosioribus, a me donaberis. Cum hæc audisset Andreas, posita in verbis illius fiducia: Crede mihi, inquit, exequar quæcumque dixisti: solummodo id rogo, ut insidias et machinamenta Æthiopis me edoceas. Adhæc juvenis: Tune igitur hæc ignoras? audi. Neutiquam generosi sunt Æthiopes; sunt autem meticulosi, sunt imbelles; sunt viribus destituti. Neque te terreat ingens ipsius, quæ apparet statura; tam debilis quippe et fragilis est, quam caules et olera. His aliisque dictis, tironem suum quasi ungens et animans formosus ille juvenis, apprehendit ipsum; et quodammodo colluctans, docuit, quo pacto Æthiopi resistendum esset: ac tandem dixit ei in aurem: Cum te sublatum [in gyrum] egerit (ita enim fore, mihi certum est) cave consterneris, sed conflige cum ipso in signo sanctæ Crucis, et videbis gloriam Dei. B

atque instruitur ad victoriam,

6 Tunc igitur B. Andreas in medium processit, cum Æthiope pugnæ aleam subiturus; exclamavitque voce magna: Prodi tandem, prodi teterrime, abjecte, commodorum nostrorum invide: age sis, nos duo simul in arenam descendamus. Postquam talia percepisset Æthiops; cuncta flatu dejiciens ac horrendum fremens, celerrime et ipse in medium procurrit, arreptumque Andream [in gyrum] vertit ad longum tempus; ita ut plauderent præ gaudio Æthiopes; candidati vero præ dolore ingemiscerent: videbatur namque tam valide a Mauro allidi solo, ut oculi ejus excuterentur. At vero dum Andreas in gyrum agitur, muniens sese sacrosancta Cruce, tanto impulsu dæmonem in terram dat, ut capite ad petram alliso dejectus statim disparuerit. Cum ecce candidatorum ingens plausus, et suavissimæ exultantium voces insonuere, ac B. Andream supinis manibus suis in sublime extulerunt; exosculatique ad unum omnes, unguentis quibusdam spiritualibus ipsum inunxerunt. Tum vero dissipatis subito, quotquot aderant, non sine confusione Mauris, ipsi quoque evanuerunt. Juvenis porro iste, dignitate eximius, immarcessibiles coronas Andreæ dono dedit; quas portans multa perfundebatur voluptate, quia fragrantia inde absistebat singularis. Denique amplexatus ipsum; Macte animo, inquit, ex hac hora nobis eris et amicus et frater suavissimus: decerta igitur generose nudatus omnibus, atque adeo fac stultus fias propter me: et multorum bonorum dominus in die regni mei considebis.

quam a dæmone. et coronas ab Angelo reportat.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀνδρέας ἐπὶ τῷ λόγῳ ἐθάρσησεν, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· Πίστευσόν μοι ποιῶ τὰ λεγόμενα· Μόνον δίδαξόν με τὰ μηχανήματα αὐτοῦ. Ἔφη ὁ νεανίας· Τί οὖν; οὐκ ἐπίστασαι ταῦτα; οὐχὶ γὰρ οἱ Αἰθίοπες θρασεῖς εἰσιν καὶ δειλοί, καὶ σεσαθρωμένοι καὶ ἀνίσχυροι, [Καὶ μή σε θροήσῃ τὸ τῆς ὁράσεως αὐτοῦ μέγεθος· ὡς γὰρ λάχανον, οὕτως ὑπάρχει σαθρὸς καὶ ἀνίσχυρος.] Ταῦτα οὖν εἰπὼν καὶ ἄλλα τινὰ πλείονα πρὸς ἀλειφὴν τοῦ νέου, κρατήσας αὐτον ὁ εὐειδὴς ἐκεῖνος νεανίας, ὡς δῆθεν παλαίων μετ᾽ αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτὸν τό, πῶς ἀντιστῇ τῷ Αἰθίοπι. Καὶ ἐπὶ τέλους λέγει αὐτῷ εις τὸ οὖς αὐτοῦ· Ἡνίκα σε ἄρῃ εἰς γύρον, ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο, σὺ μὴ θροηθῇς, ἀλλὰ m [συνπλάκηθι αὐτῷ σταυροειδῶς], καὶ ὄψῃ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. D A. NICEP. COÆVO EX MSS. m

Ἐξῆλθεν οὖν Μακάριος τότε πρὸς τὴν πάλην εἰς τὸ μέσον ἔναντι τοῦ Αἰθίοπος, καὶ λέγει μεγάλῃ τῇ φωνῇ· Δεῦρο λοιπὸν ἠσβουλομένε, ταπεινὲ, ἀνωφέλητε, ἵνα ἅμα οἱ δύο παλαίσωμεν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Αἰθίοψ, τὸ τάχος ἔδραμεν, ἀποφυσῶν καὶ μεγάλα φρυαττόμενος, καὶ ἁρπάζει τὸν Ἀνδρέαν γύροις ἐπὶ ἀφορήτους ὥρας, ὥστε κροτεῖν τοὺς Αἰθίοπας χαρὰν, καὶ στυγνάζειν τοὺς λευσχήμονας· ἐδόκουν γὰρ ὅτι δίδωσιν αὐτὸν ὁ μαῦρος εις τὴν γῆν, ὥστε ἐξωθεῖν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. Γυροβολούμενος δὲ ὁ Ἀνδρέας, καὶ n [συμπλάκες αὐτῷ σταυροειδῶς, πατάσσει αὐτον εις τὴν γῆν,] καὶ ὁ τοιοῦτος δαίμων ἔτυχεν αὐτοῦ τὸ κράνιον εις πέτραν, καὶ κατενεχθεὶς παραυτὰ διεφάνησε. Κρότος δὲ μέγας τῶν λευσχημόνων, καὶ χαρὰ γλυκυτάτη τότε ἐγένετο, καὶ ἥρπασαν τὸν Μακάριον ἐφ᾽ ὑψηλοῦ ταῖς παλάμαις αὐτῶν ὑπτίαις, καὶ κατεφίλουν αὐτὸν ἅπαντες, χρίοντες μύροις πνευματικοῖς. Τότε οὖν τῶν μαύρων ἐκείνων πάντων σκορπισθέντων, μετὰ μεγάλης αἰσχύνης ἀνεχώρησαν· καὶ ἐδωρήσατο αὐτῷ ὁ εὐειδὴς ἐκεῖνος νεανίας τοὺς ἀχράντους στεφάνους, καὶ ἐτέρπετο μεγάλως φορῶν αὐτούς, ὅτι εὐωδία ἀφόρητος ἀπ᾽ αὐτῶν ἐξεφέρετο. Τέλος ἀσπασάμενος αὐτὸν, λέγει· Ὕπαγε καλῶς, ἀπὸ τῆς ἄρτι ἔσῃ ἡμέτερος καὶ φίλος καὶ ἀδελφός, γλυκύτατος. Τρέχε οὖν τὸν καλὸν ἀγῶνα γυμνός, καὶ γενοῦ σαλὸς δι᾽ ἐμέ, o καὶ πολλῶν ἀγαθῶν δεσπότης καθίσεις ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς βασιλείας μου· E n o

C

ANNOTATA.

F

a *Jam dixi* Leonem Philosophum *intelligi, qui vel* Magnus *etiam seculo* 9 *dictus sit, vel interpolante textum librario hic pro illo suppositus, ut inveniretur aliquis Epiphanii Patriarchatu anterior.* b *Erat ea dignitas magni nominis apud Græcos, eoque præditi* illustres *et* gloriosi *appellabantur. Protospatarius porro, primus seu Princeps est spathariorum, id est, custodum corporis Imperatoris, ut loquitur Cedrenus : a* spatha, *quod fere spatiosus atque amplus gladius interpretatum legitur.* c Oriens *respectu Constantinopolis fere intelligitur* Asia minor, *vulgo* Natolia, *per apocopen initialis litteræ A nuncupata.* d Notariorum, *inquit Meursius in Gloss. hic* duo erant genera : hi ipsam artem factitabant ; illi profitebantur et adolescentes docebant. . . . . Eorum vero, qui artem factitabant, tria rursus erant genera : hi palatio inserviebant, isti militiæ, illi ecclesiæ. *Plura de his varii, quos vide in Glossario du Cange. Hic noster, si non fuerit* παιδοδιδάσκαλος *Theognosto, convenientius dicetur fuisse secundi generis, seu inserviisse militiæ ; et sic non inutilem operam præstitisse Domino, utpote copiis in Oriente præfecto.* e Ἀποφορέματα vestes *expono : idque suadent tum mox sequentia de elegantioribus famuli quam Domini vestimentis ; tum etiam clarissime, quæ hoc loco habet MS. aliud* ἄμφιον, σχῆμα. f *Delevimus hoc loco sequentia, utpote parum clara, et in altero MS. desiderata.* καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν πᾶσαν τὴν χρείαν ἀνελλιπῶς ἔχειν. g Αἰγιομάλλοις *Eadem quoque vox in MS. Mazarin. est. Videtur ab* αἲξ capra *et* μαλλὴ *vel* μαλλίον, *quod Græcobarbare pro* lana *et* crinibus *usurpatur, compositum : et* 20 *Jan. in Vita S. Euthymii num,* 139, Μαλλός lana *invenitur dicta. Atque hinc intelligi possit* stragulum *aut* vestis e lana caprina. *Verum ne de istiusmodi lana contentio sit, vocem magis universalem reponere malui.* h Ὁ τὰ σέλη ἐσθίων. *Eadem recurrunt num.* 78, *sed nihilo clarior sensus eruitur. Cibi genus innui manifestum est : at cujus difficilis conjectura est, uti et alias sæpe erit. Ego,* qui fabis vescitur, *interpretor, non quod sic putem explicari recte, sed ne nihil ponendo morer Lectorem. Credibile tamen est, viliores quosdam cibos e leguminibus herbisve designari ; qualibus initio ad subigendam gulam vesci solebant illi, qui ad serviendum Deo adjiciebant animum : quorum vestigiis insistentem Andream dæmon hic irridere videatur. Si autem velis* τὸ σέλος cupedias *significare ; exprobrantis id fuerit quasi dicentis : Ecce hic etiam, qui delicatis e mensa Domini sui cibis farcitur, nobiscum congredi*

A NICEP. COÆVO EX MSS.

A *congredi non veretur.* i Ἀφόρητος intolerabilis *quidem vertitur ; verum hanc vocem non semper in propria* D *significatione sumi, sed etiam pro* multus, ingens, singularis, *tum hoc loco, tum clarius etiam mox num.* 6 *constat, ubi ἐπὶ ἀφορήτας ὥρας et εὐωδία ἀφόρητος dicitur : pro quorum prima Maz. habet expresse ἐπὶ πολλὴν ὥραν.* k *Ita Maz. aliquanto clarius quam habebat nostrum,* Ὄντως σὺ οὕτως ἔχεις Χριστόν. l Ἠσβουλομένον, *quod modo dixi, hic quoque intelligi debet, eamdem ob causam relinqui a nobis hanc vocem, ut in MS. nostro hic et seq. num. constanter habetur. Cum alioqui recta scribendi ratio postularet* ἠσβολημένον; *ab* ἀσβολάω fuligine inficio, polluo, *quod recte convenit nigro Mauro.* m *Quod hujus loco ponebatur in MS. Vatic.* κόνδυασον αὐτὸν, *et infra* δίδωσιν κόνδυν, *peregrinum prorsus olet. Multo clarius est in Mazariniano, quod hic utrobique supposui.* n *Pro his legebantur* σπαραχθεὶς, δίδωσιν τὸν δαίμονα κόνδυν. o *Magis mihi placet quod in Mazar. legitur,* καὶ πολλῶν ἀγαθῶν μέτοχόν σε ποιήσω ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, et multorum te bonorum participem faciam in regno cœlorum.

CAPUT II.

Stultitiam simulans vincitur, revelationibus illustratur, oppugnatur a dæmoniis et liberatur ad serviendum Deo vocatur.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Μακάριος, ἀπὸ τοῦ βαθυτάτου ὕπνου ἐκείνου ἔξυπνος ἐγένετο, καὶ ἦν θαυμάζων τὸ γεγονὸς αὐτῷ τῆς εὐωδίας θέαμα· ἐμύριζεν γὰρ τὴν ὄψιν a αὐτοῦ εὐωδία τις φρικτὴ, ἀόρατός τε καὶ ἀκατανόητος. Ἔρχεται οὖν πρός με πρωΐας τὸν ἀνάξιον, καὶ θαῤῥεῖ μοι τὸ πρᾶγμα ὡς ἦν. Καὶ ἐξέστην ἔγω γε τοῦ Μακαρίου τὴν ἔκστασιν [b ἀκούσας, μάλιστα δὲ καὶ τὴν ὄψιν αὐτοῦ B ὁρῶν αἴγλην ἐκπέμπουσαν καὶ εὐωδίαν θεϊκὴν, φρικτὴν καὶ ἀσύγκριτον]· Ἐσκεψάμεθα οὖν οἱ ἀμφότεροι τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐκρίναμεν c [τοῦ σχηματίσαι ἑαυτὸν εἰς τάξιν δαιμονῶντος καὶ μαινομένου] διὰ τὸν εἰπόντα αὐτῷ, ὅτι γενοῦ σαλὸς δι' ἐμὲ, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν δεσπότης καθίσεις ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς βασιλείας μου. Ἄλλως γὰρ διαδρᾶσαι τοῦ σωματικοῦ δεσπότου οὐκ ἠδύνατο· διότι δυσκόλως τις τὸν ἑαυτοῦ [d οἰκέτην ζῶν ἀπολύσῃ] ἐλεύθερον, καὶ μάλιστα εἰς ἐργασίαν θεϊκὴν, τοῦ διαβόλου ταῦτα ἀπὸ τοῦ φθόνου κωλύοντος.

Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ, ὥρας οὔσης μεσονυκτίου, ἀναστὰς προσηύξατο· καὶ μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτὸν τὴν εὐχὴν αὐτοῦ, λαβὼν μάχαιραν, ἐπορεύθη εἰς τὸ φρέαρ τὸ πλησίον τοῦ κοιτῶνος τοῦ Κυρίου αὐτοῦ. Καὶ ἐκδυσάμενος ἅπερ ἐφόρει ἱμάτια, ἤρξατο λεπτοκοπᾷν ταῦτα τῇ προσούσῃ αὐτῷ μαχαίρᾳ, καὶ ὥσπερ σεληνιαζόμενος, ῥήματά τινα τοῦ φυρμοῦ προεβάλλετο λέγειν, ὃν τρόπον οἱ σεληνιαζόμενοι πράττουσιν. e Ἐξύπνου δὲ γενομένου τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, ἤκουεν τὰς αὐτοῦ ὁμιλίας, καὶ ἐξενίζετο τὸ τί ἂν εἴη ταῦτα, καὶ μάλιστα ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ· Ὑπέλαβεν οὖν, Δηλονότι πνεῦμα πονηρόν ἐστιν τοῦ φρέατος, καὶ αὐτομολεῖ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ παρακροῦσαί τινα τὸν πρόχειρα εὑρίσκεσθαι, βουλόμενον· Ἡσύχαζεν οὖν τῷ τοιούτῳ τρόπῳ μέχρι πρωΐας, καὶ τῇ αὐγῇ ἀπῆλθεν ὁ μάγειρος αὐτοῦ τοῦ γεμῆσαι C ὕδωρ, καὶ θεασάμενος τὸ γεγονὸς τῷ Ἀνδρέᾳ ἐξέστη. Ἐάσας οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτοῦ, ἀνήγγειλεν ταῦτα τῷ Κυρίῳ αὐτοῦ ἔτι ψάλλοντι τὰ ἑωθινά. Ἐξέστη οὖν ὁ Κύριος αὐτοῦ ἀκούσας ταῦτα, καὶ ὅτι ὁ Ἀνδρέας φησὶν παρατραπεὶς, ἐν τῷ στομίῳ τοῦ φρέατος κάθηται. Κατῆλθεν οὖν εὐθέως ἐκεῖνος αὐτὸς τοῦ ἰδεῖν αὐτὸν, καὶ πᾶς ὁ οἶκος αὐτοῦ ἅμα αὐτῷ συνεπέστη αὐτῷ. Καὶ οἱ πλείονες ἐθρήνουν ἐπ' αὐτῷ, εἰκάζοντες ὅτι ἐπ' ἀληθείας οὕτως ἀπὸ δαιμόνων παρεκρούσθη· ὁ δὲ Κύριος αὐτοῦ πάνυ λυπηθεὶς ἐπὶ τὸ συμβεβηκὸς αὐτῷ, καὶ μήθ' ἓν εἰς τοῦτο ἰσχύων αὐτῷ ὠφελῆσαι, εἰς τὸν σεβάσμιον ναὸν τῆς ἁγίας μάρτυρος Ἀναστασίας f, εἰς τὰ δὴ Μακέλλου φημὶ, ἐκεῖσε αὐτὸν ἀπενεχθῆναι προσέταξεν, καὶ ἐν τῇ ἁλύσει τῆς Ἁγίας βληθῆναι δεδήλωκεν, δοὺς ἀργύρια τῷ Παραμονίτῃ g τῆς Ἁγίας ἐκκλησίας πρὸς περισσοτέραν ἐπιμέλειαν αὐτοῦ.

Δι' ὅλης οὖν τῆς ἡμέρας ὁ Μακάριος τὰ νόθα αὐτοῦ, ὡς δῆθεν παραφρονῶν, ῥήματα ὡμίλει· Τῇ δὲ νυκτὶ ἐθρήνει καὶ προσηύχετο παρακαλῶν τῇ Μάρτυρι τοῦ Χριστοῦ ὀφθῆναι αὐτῷ, καὶ παραμυθήσασθαι αὐτὸν, [h εἰ ἀρεστόν ἐστι Θεῷ τὸ ἐγχείρημα, ὃ ἤρξατο]. Μικρὸν οὖν αὐτοῦ τοῦ θρήνους καὶ τῆς εὐχῆς παυσαμένου, ἰδοὺ ὀφθαλμοφανῶς πέντε γυναῖκες τοῖς ἐκεῖσε ἐπέστησαν, καὶ εἷς τις γέρων, δόξῃ πολλῇ κλειζόμενος, ἔμπροσθεν αὐτοῦ ὡραίοις ποσὶν περιπατῶν περιώδευεν. Περιήρχοντο δὲ, καὶ τοὺς

Omnia cum Auctore confert Andreas,

Cum hæc insonuissent auribus B. Andreæ, [e somno profundissimo experrectus est; ac] mirabatur secum, [quod oblatum senserat, plenum fragrantiæ spectaculum : delibuta quippe erat facies illius suavitate quadam odoris, sacra, invisibili, et quam assequi mens ulla, hominis nequit.] Venit igitur bene mane ad me indignum, et confidenter E quod acciderat exponit. Obstupui ego, tali audita extasi ; idque vel maxime, cum faciem illius rutilare pulchro lumine viderem, et fragrantiam sentirem, divinam prorsus et singularem. Tum ambo rem maturius expendentes, judicavimus e re fore, si ipse in ordinem dæmoniacorum atque insanientium se transferret illius causa, qui dixerat, Fac stultus fias propter me, et multorum bonorum dominus in die regni mei considebis. Neque enim aliter effugere potuit, cui quoad corpus serviebat, Dominum : propterea quod difficillime subducere se possit quispiam heri sui potestati, præsertim si pietatis operibus se addicere meditatur, diabolo istiusmodi consilium præ invidia interturbante.

et stultum agere incipit,

8 Sequenti porro nocte, jam intempesta, consurgens e strato, precationi se dedit; qua persoluta, accepit gladium et abiit ad puteum, qui proxime a Domini sui cubiculo aberat : ubi exutus suis vestibus, minutatim cœpit illas concidere gladio, quem comportarat; ac jacere in medium voces quasdam absonas absurdasque, ad eum prorsus modum quo lunatici consuevere. [Quas cum experrectus Dominus ejus percepisset, miratus est quid sibi illæ vellent, præsertim tali hora ac tempore : et suspicatus tandem, malum ipsius putei genium esse, qui tali F hora discurreret circumventurus quem primum occupasset, quieti se reddidit ad usque diluculum : quo illuscente] exiit coquus aquæ hauriendæ gratia, conspicatusque cum stupore, quod acciderat Andreæ; relicta hydria, Domino suo, etiam tum matutinas preces persolventi, cuncta renuntiaturus, accedit. Obstupuit ille similiter audito coquo; Andream, a statu mentis dejectum, considere ad os putei, referente; descenditque confestim, comitante familia tota, rem inspecturus. Et illorum quidem pars major lugebant plurimum Andreæ causa, rati, ita vere miserum in modum a dæmonibus affectum esse : Dominus vero ipse, admodum tristis ob famuli sui casum infelicem, nullo penes se suosque reperto mali remedio, jussit ipsum in venerandum sanctæ Martyris Anastasiæ templum, quod est in Macelæ tractu, deportari, Sanctæque catenis vinciri; data ecclesiæ Custodi pecunia, quo accuratior ipsius cura gereretur.

noctu vociferando et vestes concidendo:

quod mæstus intelligens Dominus,

jubet eum includi in templo S. Anastasiæ:

9 Toto itaque die B. Andreas, peregrina quædam verba in medium jaciens, videlicet uti stolidus, perstrepebat; noctu vero lacrymis precibusque vacans, inclamabat sanctam Christi Martyrem Anastasiam, ut conspicuam sese offerens, ipsum consolaretur,

quæ cum aliis apparens,

A consolaretur, significando an gratum Deo esset, quod occeperat vitæ institutum. Cumque moram lamentis precibusque aliquantam interponeret, ecce adstiterunt conspicuæ mulieres quinque, et senex unus; qui multa gloria insignis, ac pedibus admodum formosis obambulabat in conspectu Andreæ. Porro circumeuntes singulos, qui istic detinebantur, infirmos visitabant; cumque obiissent omnes, ad Andream quoque deveniunt, constititque propius senex, et post ipsum comites ejus sanctæ mulieres. Post hæc intuitus ipsum senex oculo irretorto, leniter arridebat, videbaturque animo quiddam volvere utilitatis non modicæ. Conversus itaque ad matronam ceteris splendidiorem, facete admodum; Domina, inquit, Anastasia, non huic medicaris tandem aliquando? Cui illa: Domine Magister, jam adfuit ipsi præsentior medicus, non indigenti post hac rei cujusvis: is enim qui dixit; Fac stultus fias propter me, et multorum bonorum dominus in die regni mei considebis: idem tam præsto ipsi futurus est, ut altero deinceps medico non sit opus: novit namque artem quam didicit, eamque non dimittet quoad spiritum duxerit: fiet autem Deo nostro vas

opem divinam et non defuturam affirmat.

B electum, sanctificatum, dilectumque in Spiritu. Excepit senex: Noveram ego quoque isthæc, Domina mea; sed ex magno erga hunc * affectu istum sermonem intuli.

10 Talia inter se vidente Andrea locuti, pacemque ei impertiti, ad interiora templi precationis causa se intulere: nec deprehensus est illorum aliquis aut egredi aut ingredi amplius, quoad illucesceret, lignumque pulsaret ecclesiæ Custos. Miratus itaque B. Andreas, in spiritu laudavit Deum, et gratias egit magnæ Martyri Anastasiæ, quod tam celeriter ad preces suas adfuisset. Consedit porro die illo toto vinculis constrictus, nihil quidquam cibi gustans; solummodo peregrinas simulatasque voces suas effutiens. At vero recurrentibus, ut solent, tenebris, cum vigilans, circiter noctis medium, consuetas iterum Andreas preces atque vota Deo ac beatæ Martyri, in penetrali cordis sui, clam offerret; aggreditur illum repente diabolus, dæmoniis pluribus stipatus, manum armatus ascia: dæmonum autem illorum alii machæris, alii fustibus, quidam gladiis et rhomphæis, reliqui funibus instructi, omnes draconi seu diabolo isti militabant qui Chiliarcha erat, et ad quem frequentissimi confluxerant

Oppugnatur a dæmonibus,

C in perniciem B. Andreæ. Cum hisce itaque comitibus suis, sublato eminus ingenti fremitu, infestissimus ille, senem Æthiopem (ita namque apparebat) indutus, magno cum impetu in Sanctum irruit, percussurus ascia, quam manu tenebat.

11 Verum beato juvene manus cum multis lacrymis ad Dominum extollente, atque illud duntaxat precato; Sancte Joannes Theologe, opitulare mihi; ilico e sublimi insonuit tonitru, et voces quædam veluti a turba emissæ. Atque ecce adest senex, magnitudine corporis et oculorum conspicuus, calvitio exiguo, facie supra solem rutilante, stipatus multitudine ingenti; quibus et dixit cum iracundia: Obfirmate portas, et nemo ullus evasurus est manus nostras. Illi vero, cum numero præstarent aliis, æque repente jussa capessiverunt. Atque hoc modo conclusis comprehensisque Mauris omnibus, illorum unus socio suo in aurem secreto insusurrat: Væ nobis, quia Joannes ille, ut vehemens imprimis est, gravissima nobis tormenta infliget. Et venerabilis ille senex, cum ipso jubente socii e collo B. Andreæ tulissent catenam eique dedissent, procedens ad extimam portam constitit, ac dixit iisdem comitibus suis: Singulos Mauros afferte huc. Allatorumque primum jussit extendi solo, et arreptam propriis manibus Beati catenam triplicavit,

quos invocatus S. Joannes Evangelista,

verberibus castigat;

ἐκεῖσε ἀσθενεῖς ἐπεσκέπτοντο ἕνα καθ᾽ ἕνα· καὶ διαβάντες τοὺς λοιποὺς, ἔρχονται καὶ ἐπ᾽ αὐτὸν, καὶ ἐν πρώτοις ἔστη ὁ γηραιὸς, καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ αἱ ἁγίαι ἐκεῖναι γυναῖκες. Εἶτα θεωρῶν αὐτὸν ὁ γέρων ἐκεῖνος ἀνενδότῳ ὄμματι, γλυκύ τι ὑπεμειδία πρὸς αὐτὸν, τί ἀγαθὸν πάντως ἐν ἑαυτῷ στοχαζόμενος. Λέγει οὖν καὶ τῇ λαμπροτέρᾳ γυναικὶ ὥσπερ χαριεντιζόμενος· Κυρία Ἀναστασία οὐκ ἰατρεύεις τί ποτε; Λέγει ἐκείνη αὐτῷ, Κύρι, ὁ Μαγίστωρ ἄλλος ἤρτυσεν, καὶ οὐκέτι δέεταί τινος· ὁ γὰρ εἰπὼν αὐτῷ ταῦτα, Ὅτι γενοῦ σαλὸς δι᾽ ἐμὲ, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν δεσπότης καθίσῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, ἐκεῖνος αὐτὸν ἰάτρευσεν, καὶ λοιπὸν ἰατροῦ χρείας οὐ δέεται. Εἴδει γὰρ τὴν τέχνην, ἣν ἔμαθεν, οὐκ ἐάσει αὐτὴν μέχρι τῆς ἐσχάτης αὐτοῦ αναπνοῆς, ἀλλὰ γεννήσεται τῷ Θεῷ ἡμῶν σκεῦος ἐκλεκτὸν, ἅγιον, καὶ ἠγαπημένον ἐν πνεύματι. Ἔφη ὁ γέρων· Εἴδειν κἀγὼ Κυρία μου, ταῦτα, ἀλλὰ μετριοπαθῶν * πρὸς τοῦτο τὸν λόγον λελάληκα. D

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

Ταῦτα εἰρηκότες, βλέποντος τοῦ Ἀνδρέα, καὶ δόντες αὐτῷ τὴν εἰρήνην, ἔνδον τοῦ ναοῦ εἰσῆλθον χάριν τοῦ προσεύξασθαι· οὐκέτι δὲ τὸ λοιπὸν τὸ οἱονεὶ ἀπ᾽ αὐτῶν ἢ ἐξελθόντα ἢ εἰσελθόντα καθεωράκει μέχρις ἂν ὁ ὄρθρος ἐπέστη, καὶ τὸ ξύλον ἔκρουσεν ὁ Προσμονάριος. Ξενισθεὶς οὖν ὁ Μακάριος τῷ πνεύματι ἐδόξασε τὸν Θεὸν, καὶ τῇ μεγαλομάρτυρι ἀπηυχαρίστησεν, τῇ ταχυνάσῃ ἐπὶ τὴν δέησιν αὐτοῦ. Καθεσθεὶς οὖν ἐν ὅλῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐν τοῖς δεσμοῖς, οὐδενὸς ἐγεύσατο, ἀλλὰ τὰ νόθα αὐτοῦ ῥήματα ἐπεφθέγγετο. Καὶ δὴ τῆς νυκτὸς πάλιν κατὰ τὸ σύνηθες καταλαβούσης, καὶ ἀγρυπνοῦντος αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὸ μεσονύκτιον πάλιν κατὰ τὸ σύνηθες δεήσεις καὶ ἱκεσίας λανθανόντως, ἐν τῷ κρυπτῷ ταμείῳ τῆς καρδίας αὐτοῦ, τῷ Θεῷ καὶ τῇ μάρτυρι προσφέροντος, ἄφνω ἔρχεται πρὸς αὐτὸν ὁ διάβολος μετὰ πλήθους δαιμόνων, κατέχων ἀξίνην ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ· κἀκεῖνοι δὲ, ἤγουν οἱ δαίμονες, οἱ μὲν μαχαίρας, οἱ δὲ ῥόπαλα, ἄλλοι σπάθας καὶ ῥομφαίας, ἕτεροι δὲ καὶ σχοινία· χιλίαρχος γὰρ ἦν ὁ δράκων ἐκεῖνος, διὰ τοῦτο πολλὰ δαιμόνια ἐληλύθει πρὸς αὐτὸν, τοῦ ἀνελεῖν τὸν Μακάριον. Βρύξας οὖν μακρόθεν ὁ λυσσόγερος, τοιούτῳ γὰρ σχήματι ἐφαίνετο, ὥσπερ γέρων Αἰθίοψ, ὥρμησεν κατὰ τοῦ Ἁγίου τοῦ πατάξαι αὐτὸν τῇ ἀξίνῃ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ συνδαίμονες αὐτοῦ μετ᾽ αὐτοῦ. E

Καὶ τοῦ Μακαρίου τὰς χεῖρας πρὸς Κύριον μετὰ δακρύων πολλῶν ἀναπετάσαντος, καὶ τοῦτο μόνον εἰρηκότος, Ἅγιε Ἰωάννη Θεολόγε, βοήθει μου, εὐθέως βροντὴ γέγονεν ἀφ᾽ ὕψους, καὶ ἦχός τις, ὡς ἀπὸ ὄχλου· καὶ ἰδοὺ τις γέρων μέγας, μεγαλόφθαλμος, ὡς i ἀναφάλα μικρὸν, i
ἔχων τὸ πρόσωπον λαμπρὸν ὑπὲρ τὸν ἥλιον, καὶ πλῆθος πολὺ μετ᾽ αὐτοῦ, λέγει τοῖς σὺν αὐτῷ μετὰ θυμοῦ. Ἀσφαλήσατε τὰς πύλας, καὶ μηδεὶς ἐξηλήσει τῶν χειρῶν ἡμῶν. Οἱ δὲ πλείους ἐκείνων ὄντες, τοῦτο διὰ τοῦ τάχους ἐποίησαν. Ὡς οὖν συνελήφθησαν ἅπαντες, λέγει εἷς μαῦρος τῷ ἑταίρῳ αὐτοῦ ἐν μυστηρίῳ· Οὐαὶ k ἡμῖν, ὅτι Ἰωάννης k
πικρός ἐστιν, καὶ δεινῶς ἔχει ἡμᾶς βασανίσαι. Κελεύει οὖν ὁ τίμιος γέρων ἐκεῖνος τοῖς σὺν αὐτῷ, καὶ ἐκβάλλουσιν τὴν ἅλυσιν τοῦ αὐχένος τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου· ἣν καὶ λαβὼν καὶ πορευθεὶς πλησίον τῆς ἔξω πύλης, ἔστη καὶ λέγει τοῖς σὺν αὐτῷ· Ἕνα καθ᾽ ἕνα μοι φέρετε. Ἤνεγκαν οὖν τὸν πρῶτον. Καὶ λέγει, Ἁπλώσατε αὐτὸν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ λαβὼν αὐτὸς ἰδίαις χερσὶν τὴν τοῦ Μακαρίου ἅλυσιν, ἐτρίπλωσεν αὐτὴν, καὶ οὕτως δέδωκεν αὐτῷ ὡσεὶ ἑκατὸν μάστιγας· ἔλεγεν δὲ ὥσπερ ἄνθρωπος, τὸ ἐλέησον, ἐλέησον, ἐλέησον. Μετὰ τοῦτο πάλιν ἥπλωσεν ἕτερον, καὶ ἔλαβεν καὶ αὐτὸς τὰ αὐτά. Ἀκούων οὖν ὁ μακάριος Ἀνδρέας τὸ ἐλέησον, θέλων κἂν μὴ θέλων τῷ γελοίῳ συνείχετο· ἐφαίνετο μὲν τῷ Δικαίῳ, ὅτι ὥσπερ ἄνθρωποι, οἱ Αἰθίοπες συνεσχέθησαν, καὶ τύπτονται, καὶ ταῦτα αἰσθητῶς· ἀλλ᾽ ὁ Θεὸς ἐπ᾽ ἀληθείας τούτους ἔτυψεν τοιούτῳ δαρμῷ l, ἐπ᾽ ἀληθείας οὐκ ἡ φύσις αὐτῶν κατοδυνᾶται ἡ ἀσώματος. Ἥπλωσαν οὖν καὶ τὸν τρίτον, καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ ὑπέμεινεν· πρὸς ὅσον οὖν ἐνορδίνως ἔτυπτον αὐτοὺς, ἕτεροι ἀνεφώνουν τοῖς δαρεῖσιν καὶ ἀπολυομένοις, ἔλεγον ἑνὶ καθενὶ, Ὕπαγε, δίδαξον ταῦτα τῷ πατρί σου τῷ σατανᾷ, εἰ ἀρέσκεται. F l

A. MCRP. COÆVO EX MSS.

A "Οτε οὖν πάντας ὑπεξῆλθον, οἱ μὲν λευχείμονες ἐκεῖνοι ἀφανεῖς τῶν ἐκεῖ ἐγένοντο, ὁ δὲ ὡραῖος ἐκεῖνος γέρων ἔρχεται πρὸς τὸν Μακάριον, καὶ τὴν μὲν ἅλυσιν τὸ αὐτὸ πάλιν ἐφόρεσεν, λέγει δὲ ὡς χαριεντιζόμενος· Βλέπεις πῶς ἐτάχυνα εἰς τὸ βοηθῆσαί σοι; ἵνα γὰρ εἰδέναι ἔχεις ὅτι καὶ πάνυ μοι μέλει περί σου· ἐμοὶ γὰρ ὥρισεν κελεύσας ὁ Δεσπότης, ἵνα σου τῆς σωτηρίας, πρὸς τὰ ὄντα πρόσφορα καὶ εὐθειώτατα μεριμνῶν ἑκάστοτε, ἐπιβραβεύσω σοι. Ὑπόμεινον οὖν, ἵνα δόκιμος εἰς πάντα γενήσῃ· οὐ μακρὰν γὰρ καὶ ἀπολυθήσῃ τοῦ Κυρίου σου τῷ ἰδίῳ θελήματι, πορεύεσθαι ὅπου δ᾽ ἂν τοῖς ὀφθαλμοῖς σού ἐστιν εὐάρεστον. Λέγει οὖν ὁ Ἀνδρέας· Κύριέ μου, τίς γὰρ εἶ σὺ, ὅτι ἀγνοῶ; Ὁ δέ φησιν· Ἐγώ εἰμι ὁ ἀναπεσὼν ἐν τῷ ἀχράντῳ καὶ ζωοποιῷ στήθει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ὥσπερ εἰς ἀστραπὴν μεταποιηθεὶς, ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἐπορεύετο. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας ἐθαύμαζεν τοῦ Θεοῦ τὴν ἀνεκδιήγητον ἀγαθότητα, καὶ ἐδόξαζεν αὐτὸν μεγάλως, ὅτι οὕτως ἐν παντὶ ῥήματι καὶ πράγματι βοηθὸς αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ἐκ τῶν ἐπανισαμένων αὐτῷ ζοφερῶν πνευμάτων ἐν τάχει ἐλυτρώσατο, καὶ ἔλεγεν λανθανόντως· Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, μεγάλη σού ἐστιν καὶ ἀνείκαστος ἡ δύναμις, ὑπὲρ φύσιν εἰσὶν δεδοξασμένα τὰ σπλάγχνα σου, καθ᾽ ὅτι ἐμὲ τὸν ταπεινὸν ἐλεεῖς, καὶ ὅτι μέλει σοι περὶ ἐμοῦ· ξένον τοῦτο ἡγοῦμαι

B καὶ πολυθαύμαστον· φύλαξόν με οὖν Κύριε ἔτι καὶ ἔτι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου, καὶ ἀξίωσόν με εὑρεῖν χάριν παρά σοι, ὦ ὕψιστε, πολυδύναμε, φοβερὲ, καὶ ἀκατάληπτε.

Ταῦτα αὐτοῦ προσευχομένου, ἐπέστη ἡ νὺξ, καὶ μικρὸν αὐτοῦ τι ὑπνώσαντος, βλέπει ἐν ὁράματι, ὅτι ἦν εἰς παλάτια βασιλικὰ, καὶ κέκληκεν αὐτὸν ὁ Βασιλεὺς τῶν παλατίων ἐκείνων, καὶ ἐν ὅσῳ παρέστη αὐτῷ, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Βασιλεὺς ἐκεῖνος· Θέλεις μοι δουλεῦσαι ὁλοψύχως, καὶ ποιήσω σε ἕνα τῶν ἐνδόξων τοῦ παλατίου μου; Ἔφη ὁ Ἀνδρέας· Καὶ τίς ἐκεῖνος, ὁ τὸ ἀγαθὸν παραιτούμενος; ἐγὼ δὲ πάνυ τούτου τοῦ πράγματος ὀρέγομαι. Ἔφη ὁ Βασιλεύς· Οὐκοῦν εἰ ὀρέγει, δέξαι τῆς δουλείας τῆς ἐμῆς τὴν αἴσθησιν. Καὶ σὺν τῷ λόγῳ δίδωσιν αὐτῷ τι ὡσεὶ χίονα· καὶ λαβὼν, ἐψωμίσατο τοῦτο· ἦν δὲ γλυκὺ οἷον νοῦς ἀνθρώπου ἀπεικάσαι οὐ δύναται. Ὀλίγον δὲ ἦν, καὶ φαγὼν αὐτὸ, ἤδη ηὔχετο ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ δοθῆναι αὐτῷ ἀπ᾽ αὐτοῦ καὶ ἕτερον· ἔλεγε γὰρ, ὅτι ἐν τῷ ἐσθίειν με αὐτὸ, ἐδόκουν ὅτι εἰς μύρον θεϊκὸν τῇ ἡδονῇ μετατρέπεται. Πάλιν οὖν

m δίδωσιν αὐτῷ ὁ Βασιλεὺς ἐκεῖνος ὀλίγον τι ὡς εἶδος m κυδωνιάτου, καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν, Λάβε καὶ φάγε. Καὶ λαβὼν ἔφαγεν· ἦν δὲ δριμὺ καὶ πικρὸν σπόδρα ὑπὲρ τὴν ἄψινθον, καὶ ὥσπερ ἀποδυσπέτημα τοῦτο ἐπῆλθεν τῆς ἄλλης ἡδυτάτης ἐπιθυμίας τε καὶ γεύσεως. Ἰδὼν οὖν αὐτὸν

n ὁ Βασιλεὺς οὕτως σιανθέντα n, λέγει πρὸς αὐτόν· Ὅρα

C πῶς οὐχ ὑποφέρεις τὴν πικρίαν τοῦ γεύματος; Καὶ γὰρ τῆς τελείας μου ὑπηρεσίας τὴν αἴσθησίν σοι κατανοήσασθαι δέδωκα· αὕτη γὰρ ἡ στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδός ἐστιν,

o ἡ ἀπάγουσα o εἰς τὴν ζωήν.

Ἔφη ὁ Μακάριος· Πικρόν ἐστι τὸ πρᾶγμα τοῦτο, Δέσποτα, καὶ τίς ταῦτα ἐσθίων δουλεύσει σοι; Ἔφη ὁ Βασιλεύς· Τὸ πικρὸν ἔγνως, καὶ τὸ γλυκὺ οὐκ ἔγνως; οὐκ ἔδωκά σοι πρῶτον τὸ γλυκὺ, καὶ τότε τὸ πικρόν; Ἔφη ἐκεῖνος· Ναὶ, Δέσποτα, ἀλλ᾽ ἐν τῷ πικρῷ μόνῳ εἴρηκας τῷ οἰκέτῃ σου ὑπάρχειν τῆς τεθλιμμένης ὁδοῦ τὸ εἰκόνισμα. Λέγει ὁ Βασιλεὺς, Οὐχὶ, ἀλλ᾽ ἐν τῷ γλυκὺ καὶ ἐν τῷ πικρῷ μεσολαβεῖται ἡ ὁδός· ἐν τῷ πικρῷ μὲν τῶν ἀγώνων καὶ τῶν πόνων σοι τῶν δι᾽ ἐμὲ ὑποδέδεικται ἡ αἴσθησις· ἐν τῷ ἡδεῖ δὲ καὶ γλυκεῖ, ἡ ἐκ τῆς ἀγαθότητός μου δρόσος καὶ ἀνάψυξις ἐγγινομένη τοῖς πειραζομένοις δι᾽ ἐμέ· οὐκ ἔστιν οὖν τὸ πικρὸν μονόλογον, οὔτε τὸ γλυκὺ μονότροπον, ἀλλὰ ποτὲ μὲν τοῦτο, ποτὲ δὲ ἐκεῖνο, ἕτερον τῷ ἑτέρῳ διαδεχόμενον· εἰ οὖν βούλει, σύνθου μοι, ἵνα ἐπίσταμαι. Ἔφη ὁ Ἀνδρέας· Ψώμισόν μοι πάλιν τὰ αὐτὰ, καὶ βλέπω, καὶ λέγω σοι. Ὁ δὲ πάλιν τὸ πικρὸν αὐτῷ ἐπιδέδωκεν, καὶ τότε τὸ γλυκύ. Σιανθεὶς οὖν μειζόνως πάλιν τῷ πικρῷ γεύματι, ἔφη· Οὐ δύναμαί σοι ταῦτα ἐσθίων δουλεύειν, πικρὸν γὰρ τὸ πρᾶγμα ὑπάρχει καὶ βαρύ. Ὁ δὲ Βασιλεὺς μειδιάσας ἐκβάλλει ἐκ τοῦ κόλπου αὐτοῦ τι εἶδος ἕτερον, ὃ ἦν τῇ θέᾳ πύρινον, καὶ τῇ φύσει

sicque misero quasi centum verbera impegit; [exclamanti instar hominis: Miserere, miserere. His peractis alterum extendi mandavit, qui et eodem prorsus modo exceptus est. Interea B. Andreas, audito illorum lamentabili, Miserere; vellet nollet, risu correptus est: videbantur autem ipsi dicti Æthiopes, more hominum constricti, sensibilem in modum flagra subire: sed revera Deus verbera ista infligebat; cum natura illorum, quæ corporis expers est, vere non cruciaretur. Extensus deinde tertius quoque est, cui eadem omnia incubuere: sicque ordine ad omnes processum est.] Cum vero ita lanati dimitterentur, acclamantes candidi Senis socii, dicebant singulis: Age age, enarra isthæc, si placet, satanæ patri tuo. D

12 Posteaquam cuncti abivissent Mauri, Candidati quidem illi similiter evanuerunt ex oculis; formosus vero senex propius B. Andream adit, circumpositaque rursum catena, blande et facete dicit: Cernis, quam præsentes tibi suppetias tulerim? ut scias quantæ mihi curæ sint res tuæ: constitutus namque sum, jubente Domino, ut ad utilia sanctioraque consilia te animem, et crebro propositis præmiis excitem. Sustine igitur, ut in omnibus probatus inveniaris; non multum enim temporis intercedet, cum Dominus te tuus ultro missum faciet, abiturum quocumque animo collabitum tuo fuerit. Excipit Andreas: Domine mi, ecquis tu, quoniam non novi te? Et ille: Is ego sum, qui super immaculatum et vivificum Domini nostri Jesu Christi pectus quievi. Quibus dictis, quasi transformatus in fulgur, abiit e conspectu. Et miratus Andreas ineffabilem Dei bonitatem, glorificavit ipsum maximopere, quod ita in omni verbo ac opere adjutor sibi factus, tam subito ex instantium atrorum dæmonum potestate eripuisset sese, dixitque submissa voce: Domine Jesu Christe, magna et incomparabilis est potentia tua: super omnem naturam glorificata est misericordia tua, quia mei humilis misertus es, et curam geris: id ego rem novam et multa admiratione dignam existimo. Custodi me igitur porro amplius et amplius, Domine, in veritate tua; et dignum me fac, qui inveniam gratiam coram te, o Altissime, o potentissime, o terribilis, o incomprehensibilis.

et Andream animat, prædicens brevi liberum fore:

E

qui Deo Gratias persolvit.

13 Talia precato Andrea, ingruit nox: cumque aliquantum somni caperet, deprehendit se per visionem in regali palatio; vocatusque a Rege, palatii domino, præsto advolat. Cui Rex: Visne servire mihi ex toto corde? si annuas; adsciscam te in numerum Procerum palatii mei. Et Andreas: Ecquis autem fortunam bonam repudiet? ego enimvero id desidero plurimum. Ait Rex: Experire igitur, qualis famulatus meus sit: simulque tradit quidpiam non absimile nivis. Acceptum ille in os immisit sensitque tantam dulcedinem, quantam mens humana imaginari sibi nulla potest. Erat autem perexigua portio, quam comedens, orabat in corde suo, aliud atque aliud sibi ut concederetur: dicebat quippe, inter manducandum visum se sibi fuisse in divinum quoddam unguentum præ dulcedinis suavitate transformatum. Rursum porrigit illi Rex pauxillum quid, Cydoniati formam referens: dixitque, Accipe et manduca: et ille acceptum manducavit, sensitque absinthio longe acrius esse acerbiusque gustatu, quod uti amarissima potio succedebat priori suavissimo ac desideratissimo sapori. Rex itaque animadvertens sic commotum, rursum infit: Vide, quam non sustineas amaritudinem hanc gustare? Etenim his in rebus perfecti famulatus mei notitiam te assequi feci; hæc namque angusta et tribulis obsita via est, quæ ducit ad vitam.

F

Per aliam visionem vocatur ad servitium divinum,

cujus in suavi cibo delectationem,

deinde in amaro tædium præsentiens,

deterretur:

14 Ad hæc infert Beatus: Acerbissimum hoc genus

A genus cibi est, Domine mi; quis illud manducans, servierit tibi? Rex autem; Sensisti amaritudinem, inquit; et dulcedinem non sensisti? nonne hanc prius, deinde illam gustandam dedi? Dedisti Domine, reponit ille; verum in amaritudine sola famulo tuo dixisti imaginem proponi viæ, tribulis spinisque obsitæ. Tum Rex; Non ita se habet, sed media inter utrumque via est, partim dulcedine, partim amaritie aspersa: in eo, quod gustatu amarum fuit, certaminum ac laborum, mea causa subeundorum, propositum tibi specimen est; in altero vero, quod jucunde ac suaviter palatum affecit, adumbratur unctio ac refrigeratio bonitatis meæ, parata illis qui mea causa tentationes patiuntur. Non igitur amaritudo sola, non sola dulcedo hic invenitur; sed modo hæc, modo illa, altera alteri succedente, occurrit. Si vis itaque famulari mihi, fac sciam. Respondit Andreas: Insere ori meo rursus eadem; et considerabo, et dicam tibi quid acturus sim. Et præbente rursum illo primum quidem quod ægre, deinde vero quod suaviter manducantem afficiebat; nauseam etiam graviorem pertulit quam prius, gustata amaritie, et dixit: Nequeo famulari tibi, si talibus vescendum sit: id enim nimis durum acer-

at mox vice versa primo amarum dein dulce manducans,

B bumque est. Tum Rex subridens, protulit e sinu suo aliud cibi genus; si consideres speciem, triticeum; si naturam, fragrantissimum; si colorem florigerum; et dixit illi: Cape et manduca, ut obliviscaris omnium, quæ oculis auribusque sensisti. Accepit ille et comedit: mentisque compos præ suavitatis gaudiique inusitati sensu per plures horas non fuit, mersus quodammodo immenso fragrantiæ, gloriæ, voluptatisque admirabilis pelago. Cum vero sibi redditus esset, accidit ad pedes magni istius Regis, atque ita precatus est: Miserere mei, Domine benigne; et nolli repellere me ex momento hoc a famulatu tuo: quoniam vere nunc cognoscens, longe jucundissimam esse viam quam famuli tui

totum se illius servitio addicit.

σφόδρα εὐωδέστατον, καὶ ἀνθεοφόρου τῷ χρώματι, καὶ D λέγει αὐτῷ, Λάβε καὶ φάγε, ἵνα ἐπιλάθῃ πάντα ὅσα εἶδες καὶ ἤκουσας. Ὁ δὲ λαβὼν ἔφαγεν, καὶ ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἀπὸ τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ἀπείρου χαρᾶς ὥσπερ ἐν ἑαυτῷ οὐκ ἐχρημάτιζεν, ἀλλ' ἦν ὥσπερ εἰς πολλήν τινα εὐωδίαν καὶ δόξαν καὶ τερπνότητα. Εἰς ἑαυτὸν οὖν γεγονὼς, πίπτει εἰς τοὺς πόδας τοῦ μεγάλου Βασιλέως ἐκείνου, καὶ παρεκάλει αὐτὸν, λέγων· Ἐλέησόν με, Δέσποτά μου ἀγαθὲ, καὶ μὴ ἀποβάλῃς με τῆς δουλείας σου ἀπὸ τοῦ νῦν, ὅτι ἔγνων ὡς ἀληθῶν πάνυ γλυκύτατον εἶναι τὴν ὁδὸν τῆς ὑπηρεσίας σου, καὶ πλὴν αὐτῆς οὐχ ὑποκύψω τὸν αὐχένα μού τινι. Λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος· Εἰς τοῦτο τὸ φαιδρὸν γεῦμα ἐξεπλάγης; πίστευσον ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῖς προσοῦσίν μοι, τοῦτό ἐστι τὸ πάντων εὐτελέστερον· ἀλλ' ἐὰν με ἀναπαύσῃς, πάντα τὰ ἐμὰ, σά εἰσιν, καὶ ποιήσω σε συγκληρονόμον τῆς βασιλείας μου. Ταῦτα εἰρηκὼς αὐτῷ ὁ Βασιλεὺς ἀπέλυσεν. Ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ Μακάριος, συνετήρει πάντα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐξεπλήσσετο τί ἂν εἴη ταῦτα.

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

Μετὰ οὖν τὸ διαρκέσαι αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ τῆς Μάρτυρος ὡσεὶ χρόνου τετραμηνιαίου, θεασάμενοι οἱ τῆς ἐκκλησίας ὅτι οὐκ ἰᾶται, ἀλλὰ χείρονα τρέπεται, δῆλα τὰ κατ' αὐτὸν τῷ Κυρίῳ αὐτοῦ πεποιήκασιν· Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Θεόγνωστος, ἀπογραψάμενος αὐτὸν, ὡς ἤδη ἔξηχον καὶ δαιμονῶντα, ἐκέλευσεν ἅμα λυθῆναι αὐτὸν ἀπὸ E τῶν δεσμῶν, καὶ ἀφεθῆναι πορεύεσθαι. Τρέχων δὲ ἔκτοτε ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς πόλεως, ἦν παίζων κατὰ τὸν πάλαι Συμεὼν ἐκεῖνον τὸν θαυμαστόν. Ἑσπέρας δὲ γενομένης, ἔρχεται πρός με τὸν ἀνάξιον, ἐμοῦ μόνου ἔνδον τοῦ οἰκήματος καθεύδοντος, καὶ μειδιάσας ἤρξατο δάκρυσιν τὸ τίμιον αὐτοῦ πρόσωπον καταῤῥαίνειν· προσπλακέντες δὲ ἐπὶ πολλὴν ὥραν, καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ἐκαθευδήσαμεν. Ἐπηρώτουν οὖν αὐτὸν τὰ περὶ αὐτοῦ, πῶς τὰς τοσαύτας ἡμέρας ἐν δεσμοῖς ὢν, ἀπελύθη· ὁ δὲ διηγήσατό μοι πάντα μετὰ πάσης ἐπιεικείας καὶ πρᾳότητος· ἐμοὶ γὰρ μόνῳ, Ἀδελφοί μου καὶ φίλοι πιστώτατοι, ὁμίλει ὀρθῶς καὶ ἀδόλως, τοῖς δὲ λοιποῖς φρενήρει διαθέσει, ἢ οὐδ' ὅλως προσομίλει τινί.

terunt, non recedam inde, nec collum meum alterius cujusvis domini jugo subdam. Et Rex iterum: Itane ad modice dulcedinis gustum obstupuisti? crede affirmanti, illarum, quæ penes me sunt, voluptatum illa omnium longe minima est. Quod si dictis meis acquiescis, quæcumque possideo ego tua sunt, et faciam te regni mei cohæredem. Atque hæc locutus abiit Rex. Beatus vero Andreas e somno experrectus, conservabat omnia in corde suo, et mirabatur, quid tandem isthæc sibi vellent.

15 Jamque transacto trimestri, a quo in ecclesia S. Anastasiæ perduraverat, mirati ecclesiæ Curatores, nihilo lenius, imo deterius etiam se Andream habere, totius rei Dominum ejus commonefecerunt. Qui illis auditis, famulum suum in numerum insanarum ac dæmoniacorum jam referens, jussit vinculis eximi ac dimitti, abiturum quo vellet. Ex illo autem tempore discurrens per urbis vicos ac plateas mundum illusit, seniorem illum Simeonem p mirabilem probe æmulatus. Cum vero deinde advesperasceret, ad me venit, C homuncionem indignum, solum domi meæ decumbentem, cœpitque ridere et faciem suam venerandam lacrymis humectare: et mutuo amplexu in longum tempus innexi, salutavimus inter nos, et cubitum concessimus. Percunctanti vero mihi de rerum ipsius statu, quomodo e vinculis, quibus tamdiu detentus fuerat, evasisset; enarravit omnia summa cum modestia et mansuetudine: mecum namque solo, Fratres et amici mei fidelissimi, sincere ac sine fuco agebat; cum aliis vero aut agebat ut motæ perturbatæque mentis homo, aut non agebat omnino.

Manumittitur a domino, sanitatem illius desperante, p

ANNOTATA.

a *Erat constructio hæc admodum mirabilis, solis casibus rectis cum verbo junctis: quare quod ponebatur* ἡ ὄψις αὐτοῦ. *mutavi* τὴν ὄψιν αὐτοῦ, *aliquanto clariorem faciens sensum.* b *Illa ex Maz. hic interjecta, videntur in nostro MS. paulo ante aliquibus mutatis, relata: quia tamen hæc illi belle respondent, interserenda duxi.*
c *MS. Vatic. habebat* μὴ αὐτῷ παραδειγματίσαι· τέως δὲ ἐκεῖνον ἑαυτὸν εἰς τάξιν δαιμονίοντος μεταστῆσαι.
d *Vitiosissime legebat Vaticanum,* δεσπότην ἐξαποστέλλῃ, *pro* οἰκέτην. e *Quæ hic aliquot versibus continuis de Domino dicuntur, desunt alteri MS.* f *Idem pluribus explicat MS. Mazar.* ὃν (ναὸν) ἐδείματο ὁ εὐσεβὴς Λέων ὁ Μακέλλης. *Fuit autem Constantinopoli duplex ecclesia S. Anastasiæ: quarum altera ad Pelargum, varias vicissitudines passa, innuitur* Novatianorum *fuisse a Socrate lib. 7 cap. 39. Altera, primum in formam oratorii non magni accommodata a S. Gregorio Nazianzeno, deinde a variis aucta et instaurata est; in quam et Reliquias S. Anastasiæ postea Sirmio translatas esse, testatur Nicephorus Callisti lib.* 14 *cap.* 10. *Estque hæc* Anastasia, *quam* φαρμακολυτρίαν, Veneficiorum solutricem *appellant, unde etiam maniaci eidem curandi sistuntur et energumeni, sicut hinc discimus: agemus de ea 25 Decembris. Prædictus Nicephorus, uti et Menæa templum illud in Porticibus Domini collocant; cum hic* εἰς τὰ Μακέλους, *uti habebat MS. pro* Μακέλου, in Macelæ tractu *fuisse dicatur. Sed non reperio tractum ipsius nominis apud du Cange: habet tamen lib. 4 cap. 7 num 3. ex Codino ei Originibus CP. ineditis sequentia:* Admirandum templum sanctæ Resurrectionis (*idem illud est cum S. Anastasiæ de quo agimus*) in Mauriani tractu ædificavit propriis sumptibus S. Martianus. Addunt

Origines

λ. NICEP. COÆVO EX MSS.

A Origines CP. ineditæ : Ex divitiis Asparis, qui a Leone interfectus fuerat, *unde et* factum *dicit Baronius, sub* D *finem anni* 470, *ut Leo ipse* Maceles, nempe Interfector, fuerit cognominatus. *Papias quoque vocem* Macelare *interpretatur* Occidere, *verosimiliter eadem ratione, qua locus cædendorum animalium dicitur* Macellum, *et sic etiam hic scribitur per duplex* λ. g Παραμονίτης, *alias* παραμονάριος *et* προσμονάριος *uti paulo inferius;* Mansionarium *Latini appellant : estque Æditnus seu Custos et conservator ecclesiæ; Reliquiarum, clavium etc. Omnium notio innuit, non procul a templo, sed conjunctum ei domicilium seu mansionem fuisse, uti etiam convenit.* h *Nescio quid hoc loco sibi velit quod in nostro erat MS.* ὥς γε πῶς. i *MS. Mazarinianum vero* ἀναφαλος Recalvaster : *sic in Chronico Alexandrino Justinianus describitur* Ἀναφαλᾶς, *quæ omnia eodem recidunt, sed puriori lingua* Ἀναφάλαντος *dicitur.* k *Pro isto* ἡμῖν *ex Maz. huc translato habebat nostrum* τὴν ὥραν ταύτην καὶ ᾧ ἡμεῖς ἐπλανήσθημεν. l Δαρμὸς, *uti et* παραδαρμὸς ictus inflictus, verbera, supplicium; *a* δέρω verbere, cædo : *voces in historia Byzantina frequentes.* m *Ita ex Meursii Glossario corrigo licet MS. nostrum* κυδομάτου, *Mazar.* κυδωνάτου *habeat : significatur autem confectio ex malis Cydoneis, gustu insuavibus, nisi saccaro condiantur.* n Σιανθέντα, *ita constanter, etiam num. seq. et in MS. Maz. legitur. Vox eadem occurrit in Prato Spirituali cap.* 205, *et ab Interprete vertitur* commotus, *deduciturque a* σιάνειν contrahere. o *Amplificaverat hæc Noster longiore phrasi, sed me judice, hoc loco minus congrua, videlicet hac,* τοὺς βουλομένους ἐπὶ τὰς πύλας τῆς βασιλείας μου : *abunde sufficit* εἰς τὴν ζωήν. *quod habet Mazar.* p *Non illum qui in monte Mirabili vitam transegit, atque vulgo* Mirabilis Simeon *audit; cujus Acta, sane mirabilia, protulimus ad* 24 *hujusce mensis : sed alterum quemdam oportet intelligere* Simeonem, *qui similiter propter Christum stultitiam simulans, mirabili modo mundum illusit, Martyrologio Rom. ad* I *Julii adscriptus.*

CAPUT III.

B *Pro illusoribus suis orat : secreta et futura enuntiat : in lupanari a scortis ad libidinem frustra solicitatur : abstinentia et raptibus in oratione excellit.* E

Πρωΐας δὲ γενομένης, ἀσπασάμενός με, ἐξήει ἐπὶ τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν· ἐνεδέδυτο δὲ μικρὸν περιβόλαιον. Καὶ δὴ γεγονότος αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀρτοπολίοις, θεασάμενοι αὐτόν τινες νεωτερισταὶ οὕτως παραφρονοῦντα, λαβόμενοι
a αὐτὸν, εἰσίεσαν ἐν a φουσκαρίῳ, καὶ καθεσθέντες οἶνον
b πριάμενοι ἔπινον, παίοντες τὸν αὐχένα αὐτοῦ· [b καὶ τὰ ῥήματα αὐτοῦ ὡς παράφρονος λογιζόμενοι] ἀπολῦσαι οὐκ ἠνέσχοντο, μὴ δὲ παρεχόμενοι ὧν εἰς ἐσθίασιν ἐδεβρώκασιν. Ὁ δὲ Δίκαιος ὁρῶν αὐτοὺς ἀπροαιρέτους, διελογίσατο τί αὐτοὺς ἐργάσηται· εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν θεὶς τὸ ποτήριον ἐπὶ τῆς τραπέζης μεστὸν οἴνου καλλίστου, ἁρπάσας αὐτῷ ἔπιε, καὶ τὸ ποτήριον ἐν τῇ κορυφῇ αὐτοῦ συντρίψας, ἔλαβεν φυγὰς ἔξω. Δραμόντες δὲ, ἐκράτησαν αὐτὸν, καὶ σύραντες εἰσίεσαν ἐν τῷ φουσκαρίῳ, τύπτοντες αὐτὸν, καὶ πάλιν καθεσθέντες ἔπινον, μηδὲν τῷ Δικαίῳ διδόντες· ἀλλὰ μᾶλλον κόσσους κατὰ τοῦ αὐχένος μιμολογούμενοι ἔτυπτον. Ὅτε οὖν ἀπλείστως οἱ μωροὶ ἐκεῖνοι ἔπαιξαν, ἑσπέρας καταλαβούσης, ἠβουλήθησαν τοῦ ἐξελθεῖν τοῦ φουσκαρίου καὶ ἐᾶσαι αὐτόν· ἔφη αὐτοῖς ὁ Μακάριος· Μωροὶ, μωροὶ, τί ἔχω ποιῆσαι, ὅτι μέλλει ἡ βίγλα c συναντᾷν μοι, καὶ μάστιγας ἔχω λαβεῖν; Τοῦτο δὲ περὶ
c ἐκείνων ἔλεγεν· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν, ἀλλ' ἐάσαντες αὐ-
C τὸν, ἀνεχώρησαν· ᾔδει γὰρ ὁ Δίκαιος ὃ ἤμελλεν αὐτοῖς συμβαίνειν.

d Καὶ δὴ βουλευσάμενοι, ἀπέρχονται εἰς τὰ μιμαρία d τῶν ἀσέμνων γυναίων, τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς καταχράναντες μέχρι δευτέρας φυλακῆς τῆς νυκτός· ὁ δὲ Μακάριος ἐκεῖθεν ἐξελθὼν, ἔρριψεν ἑαυτὸν ἐν μιᾷ γωνίᾳ ὡς εἷς τῶν πενήτων· Μετὰ δὲ ταῦτα ἐξιόντες, ἐβάδιζον πρὸς τὰς ἑαυτῶν οἰκίας, καὶ συναντᾷ αὐτοῖς τὸ Κέρκετον, καὶ συλλαβόμενοι αὐτοὺς ἔδησαν· καὶ ἐλθόντες ὅπου ἦν ὁ Μακάριος κείμενος, καὶ ἀποδύσαντες αὐτοὺς, ἐμαστίγωσαν σφόδρα. Ὁ δὲ Μακάριος θεασάμενος αὐτοὺς οὕτως πάσχοντας, ἐλυπήθη μεγάλως καὶ συνεσχέθη τοῖς δάκρυσιν, καὶ τὸν Θεὸν ἱκέτευεν ὑπὲρ αὐτῶν, τοῦ μὴ ἐγκλεισθῆναι αὐτοὺς εἰς φυλακήν· παρακλήσει δὲ συγγενῶν καὶ δι' εὐχῆς τοῦ Μακαρίου ἀπολυθέντες, ἀπίεσαν εἰς τοὺς
e οἴκους αὐτῶν. Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν λέγει· Καταργηθῇ e ὁ σατανᾶς, ἀδελφοὶ, πῶς ταῦτα ὁ δαιμονῶν ἡμῖν ἐκεῖνος προσεφθέγξατο συμβαίνειν εἰς αὐτὸν, ἅπερ εἰς ἡμᾶς ἐτελέσθησαν! Λέγει ὁ ἕτερος· Οὐκ οἶδας, ὅτι ὃ βούλεται ὁ δαίμων ποιῆσαί τινί τι πονηρὸν, γινώσκει αὐτό; τάχα γὰρ ὑπὲρ ἃ ἐπράξαμεν μετ' αὐτοῦ, ὁ δαίμων αὐτοῦ ἐποίησεν ἡμῖν ταῦτα. Ἔφη ὁ ἕτερος· Οὐχὶ, ἀλλ' ὡς εἰκάζω, ὑπὲρ ὃ ἐτύπτομεν αὐτὸν ἀνελεημόνως, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἀνταπέδωκεν ἡμῖν. Λέγει ὁ ἕτερος· Ναὶ, ἔξηγε, μέλει τῷ Θεῷ περὶ σαλοῦ· ἐκεῖνος γὰρ δαίμονα αὐτῷ δέδωκεν,

Postera die illucescente, impertitus mihi salutem Andreas exiit, brevi pallio amictus, ad lucrum spirituale faciendum. Cumque venisset in locum ubi panes prostant, conspicati ita delirantem insolentes aliquot novarumque rerum studiosi adolescentes, comprehensum trahunt secum in cauponam, considentesque allato vino ventrem suum. Andreæ vero cervicem verberibus onerabant; ac verba illius, tamquam stulti, percipientes, missum facere ipsum noluerunt; nihil interea quidquam epularum, quas ipsi avide vorabant, porrigentes. Animadvertens autem vir Sanctus, nihil minus ipsos velle quam sibi aliquid elargiri, meditabatur animo, quid faceret helluonibus ingratis : cumque unus aliquis posuisset forte scyphum in mensa generosissimo plenum vino; arreptum exhausit Andreas, et communito in caput illius scypho, fugam capessivit. Verum illi curriculo fugientem assecuti, retraxerunt adduxeruntque in cauponam, multis verberibus pulsatum : et considentes, ut prius, biberunt, nulla re cum Sancto communicata; imo etiam crebros ictus ac verbera dorso ipsius infligebant cum sannis et illusionibus. Ubi igitur sanniones illi, irrisionibus saturari nescii, Andream illusissent; ingruente vespera, voluerunt se subducere e caupona, relicto illo. Qui vociferans; Sanniones, Sanniones, ait, quid faciam, quia *a* Circuitores mihi occursuri sunt, ac male mulctaturi? Atque hæc dicta de suis ipsius illusoribus volebat Sanctus intelligi; gnarus quid ipsis eventurum esset : illi vero non intelligentes, relicto eo, abiverunt.

Illuditur et vapulat Andreas ab adolescentibus,

F

queis eventura prædicit, a

17 Etenim consilio inito concesserunt ad turpium muliercularum prostibula, et animas suas pulcherrimus adusque vigiliam noctis secundam polluerunt : beatus vero Andreas inde similiter digressus, abjecit se, instar mendici, in angulum plateæ quempiam. Post hæc prodeuntes illi tendunt quisque domos suas, atque incidunt in urbis Circuitores; a quibus comprehensi ligatique venerunt tandem ad locum, ubi Andreas jacebat; et exutis vestibus, virgis flagrisque insigniter excepti sunt. Spectator hujusce actionis vir sanctus, indoluit vehementer, et a lacrymis se non temperavit; oravitque Deum, ut ne in carcerem compingerentur : tandemque et intercessione propinquorum, et precibus S. Andreæ missione impetrata, ad ædes suas reversi sunt. Dicit autem unus eorum : Male pereat dæmonium, sodales

et male mulctatos liberat,

A les, quomodo quæ prædixit nobis dæmoniacus ille eventura sibi, in nobis completa sunt! Excipit alter: An putas, si quod malum inferre cuipiam parat dæmon, id innotescere dæmoniaco? Fortassis quod tam inique tractavimus hominem, ita vicissim a dæmone tractati nos sumus. Subjicit tertius: Nequaquam; verum, ut ego suspicor, quia tam duriter atque immisericorditer verberibus in ipsum sæviimus, ista nobis retribuit æquus Dominus. Cui denique alter: Ut insanis! Deo nempe cura est de stulto. Ab ipso traditus est malo dæmoni torquendus: a nobis animi ac lusus causa pugnis pulsatus est: quid tum! At vero si sanctus esset, persuaderes mihi forte, peccatum, quod in ipsum commisimus, tale nobis a Deo accessisse supplicium: nunc autem, quoniam mente captus est, nullam ipsius curam gerit Deus.

ambigentes cur id sibi evenerit.

18 Hæc illis et alia, quæ insolens juventus effutire consuevit, inter se loquentibus; surrexit bene mane Andreas, institutoque ut solebat cursu, mediis in turbis versatus, solidum istum diem nusquam sedendo, nihil manducando exegit. Ingruente autem vespera percursabat porticus civitatis, notabatque locum ubi sua canes latibula habebant; eoque con- B cedens, expulso illorum uno aliquo, procumbebat, ac veluti in frondibus virgultisque somno se dabat, et quidem nudus rerumque omnium indigus, non exiguæ storeæ, non sacculi, non parvi cujusdam straguli dominus; solummodo coopertus, de quo diximus, breviusculo pallio, quod plerumque gestabat. Postero die illucescente, rursum surgens e strato illo, ita sese allocutus est; Eccum, nullius numeri et stolide Andrea, velut canis cum canibus pernoctasti; age, rursus manum operi admoveamus; quoniam appropinquat mors: ne quis te seducat; quoniam nemo est qui opem tibi ferat in illa hora: omnis quippe homo laborum suorum fructus carpet, cum excedet e corpore suo: de cetero igitur curre alacriter, pro nihilo reputatus a seculi hujusce hominibus expelli, ut a cœlesti Rege laudem atque gloriam reportes.

Cum canibus cubans;

ad porro pergendum se hortatur.

19 Atque hæc dicens, conabatur B. Andreas; ut Apostolus Paulus loquitur, oblivisci quæ retro sunt; ad ea vero, quæ sunt priora, extendere seipsum. Homines vero, ipsum intuentes, dicebant, alii quidem; Ab adolescentia dæmoniacus est: et commiseratione ejus tangebantur: alii vero; Apage, nullus hic stulto locus; et scapulas ipsius alapis onera- C bant, conspuentesque execrabantur hominem, patienter ferentem omnia, etiam fame ac siti laborantem, adustumque frigore ac æstu. Interea ex intimo cordis penetrali sic promebat orationes, ut murmur labiorum ejus longe personaret: et quemadmodum olla, vehementer bulliens, densos vapores eructat; ita ex pectore Andreæ Spiritus sanctis halitus erumpebat; adeo ut intuentes eum dicerent: Coarctatur cor ipsius a malo dæmone, hinc isti vapores. Sed plurimum fallebantur; non enim inde, sed a continua ac divina oratione excitabantur. Quare ut olim mutationem linguarum ebrietati tribuebant homines nullius experientiæ, ita hic quoque ratiocinabantur.

Phil. 3. 13,

Alii alia de ipso opinantur

20 Cum die quodam Andreas prope lupanar, seu turpium muliercularum receptaculum, ludum suum luderet; earum una quæpiam ipsum intuita, apprehenso vili quod gestabat palliolo, intro ipsum attraxit. Ille autem, vere adamas et verus satanæ derisor, secutus trahentem in diversorium introiit; accurrente mox reliqua meretricum turba, et circulo inclusum interrogante risus causa, Qui id passus esset. Cumque vir beatus, leniter subridens, nihil responsi daret; colaphis ipsum verberabant, ac adigere conabantur virum continentem ad exe-

Ab impuris mulierculis in lupanar tractatus,

D καὶ ἡμεῖς αὐτὸν παιγνίως ἐτύψαμεν· οὐδὲν θαυμαστόν· εἰ γὰρ ἦν ἅγιος, ἔπειθες ἄν με, ὅτι ἡ ἁμαρτία, ἣν ἐποιήσαμεν εἰς αὐτὸν, ἀνταπέδωκεν ἡμῖν ὁ Θεός· ἐπειδὴ δὲ ἔξηχός ἐστιν, τοῦτο οὐ μέλει τῷ Θεῷ.

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

Ταῦτα αὐτῶν ὁμιλούντων καὶ ἄλλα τινὰ, ἃ ἀσύνηθές εἰσιν τοῦ ὁμιλεῖν τὴν νεότητα· ὁ δὲ Μακάριος ἀναστὰς πρωῒ πάλιν τὸν δρόμον ἤνυε, μέσον τοῦ θορύβου ἀσχολούμενος, καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν μηδαμοῦ καθεζόμενος, νήστης αὐτὴν ὑπεξήρχετο. Ἑσπέρας δὲ γενομένης, ἦν πεζεύων τοὺς ἐμβόλους τῆς πόλεως, ἐπετήρει δὲ τόπον ποῦ ἄρα οἱ κύνες τὰς κοίτας ἔχουσιν, κἀκεῖ πορευόμενος ἕνα ἐκδιώκων ἐξ αὐτῶν ἀνέκειτο, ὡς ἐπὶ στιβάδος ἀναπαυόμενος, γυμνὸς, ἄπορος, μὴ δὲ ψιαθίον ἔχων, μή τε κώλυκον, ἢ κόμμα μικρόν τι f σαγίου, ἀλλὰ τοῦτο μόνον τὸ προρηθὲν g μαλοτίσκον, ᾧ ἐφόρει. Πρωῒ δὲ πάλιν ἀνιστάμενος, πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα ἔλεγεν· Ἰδοὺ ταπεινὲ ἔξηχε Ἀνδρέα, ὡσεὶ κύων μετὰ κυνῶν διετέλεσας ὕπνον· ἄγωμεν, πάλιν κάμωμεν, ὅτι ἐγγίζει ὁ θάνατος· μηδεὶς γὰρ πλανήσει σε, ὅτι ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ βοηθῆσαι τίς ἔχει σοι; πᾶς γὰρ ἄνθρωπος τοὺς πόνους τῶν καρπῶν αὐτοῦ φάγεται εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐκδημίας τοῦ σώματος αὐτοῦ· λοιπὸν οὖν δράμε μετὰ κόπου, ἐξουθενούμενος παρὰ τῶν ἀνθρώπων τούτων ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔπαινον καὶ δόξαν κομισώμεθα παρὰ τοῦ ἐπουρανίου Βασιλέως.

f
g

E Ταῦτα λέγων, ἔσπευδεν ὁ Μακάριος κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον τὸν λέγοντα, τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτείνεσθαι, τοῖς δὲ ὄπισθεν ἐπιλανθάνεσθαι. Οἱ δὲ ἄνθρωποι θεωροῦντες αὐτὸν, ἔλεγον· Ἐκ νέας δαιμονιάρης. Ἄλλοι ἔλεγον· Οὗτος ὁ τόπος παρὰ σαλὸν οὐκ ἔστιν. Καὶ οἱ μὲν συνεπάθουν αὐτῷ, οἱ δὲ κόσσους κατ' αὐχένας ἐδίδωσαν αὐτῷ, καὶ τῷ σιάλῳ πτύοντες ἐβδελλύττοντο. Ὑπέμεινεν δὲ ταῦτα, πεινῶν, διψῶν, ῥιγῶν, καὶ καυσούμενος· εὐχὴν δὲ τοσαύτην ἀνελάβετο ἐν τῷ κρυπτῷ ταμείῳ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ὥστε ὁ ψυθυρισμὸς τῶν χειλέων αὐτοῦ μακρόθεν ἀπήχει· καθάπερ λέβης βρασμῷ ἀπείρῳ ἀτμὸν δασύτερον προβάλλεται, οὕτως ἀπὸ τῶν ἔνδον αὐτοῦ ὁ ἀτμὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐξεπορεύετο, ὥστε οἱ στοχαζόμενοι αὐτὸν ἔλεγον· Ἀγανακτοῦσα ἡ καρδία αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ πνεύματος, τὸν ἀτμὸν ποιεῖ. Οὐκ ἦν δὲ οὕτως εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ εὐχὴ ἦν ακατάπαυστος καὶ θεάρεστος ἡ ταῦτα δεικνύουσα. Ὅθεν οἱ ἀνάπειροι ὥσπερ πάλαι τὴν ἐναλλαγὴν τῶν γλωσσῶν μέθην ἐφαντάσθησαν εἶναι, οὕτω καὶ ταῦτα διελογίζοντο.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν πλησίον τῶν μιμαρίων, ἤτοι τῶν πορνικῶν καταγωγίων, ὡς ἐν παρόδῳ παίζοντος, μία τις τῶν πορνῶν αὐτὸν θεασαμένη, δραξαμένη τοῦ εὐτελοῦς αὐτοῦ μαλοτίσκου, ὃ περιεβέβλητο, ἔσυρεν αὐτὸν ἔνδον. F Ὁ δὲ ὄντως ἀδάμας καὶ ἀληθὴς ἐμπαίκτης τοῦ σατανᾶ, ἠκολούθησεν αὐτῇ. Εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ ἐν τῷ καταγωγίῳ, ἐπισυνάγονται αὐτῷ καὶ αἱ λοιπαὶ πόρναι, καὶ γελοιωδῶς ἠρώτουν αὐτὸν, πῶς τοῦτο ἔπαθεν. Ὁ δὲ δίκαιος μειδιῶν, οὐδὲν ἀπεκρίνατο· κοσσύζουσαι δὲ αὐτὸν καὶ βιάζουσαι πρὸς τὸ ἔμμυσον ἔργον τῆς πορνείας, καὶ τὰ κρυπτὰ αὐτοῦ μέλη καταμαλάσσουσαι, ἕτεραι δὲ καταφιλοῦσαι, ἐδοκίμασαν πρὸς ἀναίδειαν τὸν σώφρονα· αἱ δὲ ἔλεγον, Πόρνευσον, σαλὲ, καὶ κόρεσον τῆς ψυχῆς σου τὸ ἐπιθύμημα. Θαῦμα γὰρ, Ἀδελφοὶ, φοβερὸν τὸ ἐπ' αὐτὸν τότε γενόμενον· ἐν τοσούτοις γὰρ γαλισμοῖς οἷς ἐποίησαν ἐπ' αὐτὸν, οὐδαμῶς κινῆσαι ἢ ὀρέξαι αὐτὸν ἴσχυσαν πρὸς τὸ δυσῶδες πάθος. Ὅθεν μεταβαλλόμεναι, τὰ τοιαῦτα ἔλεγον· Οὗτος νεκρός ἐστιν, ἢ ξύλον ἀναίσθητον, ἢ λίθος ἀκίνητος. Λέγει δὲ μία ἐξ αὐτῶν· Θαυμάζω τὴν αναισθησίαν ὑμῶν, οτι ταῦτα λέγετε· σαλὸς γὰρ καὶ δαιμονιάρης, πεινῶν, διψῶν, ῥιγῶν, μὴ ἔχων ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίναι, αὐτὸς ἐπιθυμεῖ ταῦτα; ἄφετε αὐτὸν πορεύεσθαι τὴν ἐξηχίαν αὐτοῦ.

Ἑώρα δὲ ὁ Δίκαιος τὸν τῆς πορνείας δαίμονα ἑστότα μέσον τῶν ἑταιρίδων· ἦν δὲ τῇ εἰδέᾳ Αἰθίοψ χειλὰς, ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχας μὴ ἔχον, εἰ μὴ κόπρον μετὰ τέφρας μεμιγμένον, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἦν ὡς ἀλώπεκος, καὶ οἰκτρὸν κόμμα ῥάκους ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ ἐπέκειτο, ἀποφορὰ δὲ καὶ δυσωδία ἐξήρχετο τρίλογος, σηπώδης, βορβορώδης, καὶ ὡς πτύελον h ἀφρῶδες, ὥστε ἐκ τῆς δυσω- h

crandum

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A δίας αὐτοῦ τῆς πικρᾶς ἀηδίζεσθαι τὸν Μακάριον, καὶ συνεχῶς πτύειν, καὶ τῷ περιβλέμματι ἀποφράττειν τὴν ὄσφρησιν αὐτοῦ. Θεωρῶν δὲ αὐτὸν ὁ δαίμων τῆς ἀσωτίας ἀηδιζόμενον, φωνὴν ἀφίησιν τοιάνδε· Ἐμὲ οἱ ἄνθρωποι ὥσπερ μέλι γλυκὺ ἔχουσιν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ οὗτος ὁ τὸν κόσμον ἐμπαίζων μυσαττόμενος ἐμπτύει μοι· οὐκοῦν, σὺ περὶ ἀγαθοῦ σε αὐτὸν σαλον ἐποίησας, ἀλλὰ ἢ πάντως ἀποδρᾶσαί σε τῆς σωματικῆς δουλείας. Ὁ δὲ Μακάριος αἰσθητῶς αὐτὸν ἔβλεπεν· αἱ δὲ πόρναι τῆς μὲν φωνῆς ἤκουον, οὐδένα δὲ ἔβλεπον. Κατεγέλα δὲ ὁ Μακάριος τῆς ἀσχημοσύνης, καὶ τῆς δυσωδίας αὐτοῦ, ὥστε λέγειν τὰς μιμάδας· Ἴδε πῶς συμμειδιᾷ τῷ δαίμονι αὐτοῦ.

Μία δὲ ἐξ αὐτῶν ἔφη· Καλόν ἐστι τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ, δεῦτε ἄρωμεν αὐτὸ, καὶ πιπράσωμεν· τοῦτο γὰρ ἔχωμεν ποιεῖν σήμερον. Παραχρῆμα δὲ ἀναστᾶσαι ἀπέδυσαν αὐτὸν, καὶ ἱστῶσι γυμνόν· τὸν δὲ χιτῶνα πιπράσασαι εἰς μιλιαρίσιον ἓν, ἐνείμαντο δὲ ἀνὰ δύο λεπτῶν. Λέγει ἡ πρώτη ταῖς ἑτέραις· Μὴ ἀπολύσωμεν αὐτὸν γυμνὸν, ἀλλὰ κἂν ψιάθιον πεπαλαιωμένον χαρισώμεθα αὐτῷ. Ἤνεγκαν οὖν ψίαθον, καὶ σχίσασαι αὐτὸν μέσον, περιέβαλον αὐτόν· καὶ οὕτως τοῦ καταγωγίου ἐξεβλήθη. Ἐλθὼν οὖν εἰς τὴν πλατεῖαν ἐφόρει αὐτὸ καὶ ἔτρεχεν παίζων. Οἱ δὲ ὁρῶντες αὐτὸν ἔλεγον· Καλὸν σάγιστρον φορεῖ
B ὁ ὦμός σου, ἔξηχε. Ὁ δὲ ἔλεγεν· Ναὶ, σαλοὶ, καλὸν
l σαγὴν φορῶ, l πατρίκιον γὰρ ὁ Δεσπότης με ἐποίησεν. Τινὲς δὲ φιλόχριστοι παρεῖχον αὐτῷ κατὰ προαίρεσιν λεπτὰ, οὐ ζητῶν ταῦτα αὐτὸς, ἀλλ᾽ ὁ Χριστὸς ἐμερίμνα αὐτῷ· ὅσα δέ τινες ἐδίδουν αὐτῷ, ἐδέχετο· δι᾽ ὅλης δὲ τῆς ἡμέρας εἴκοσι λεπτὰ καὶ τριάκοντα καὶ πλείονα ἐκράτει. Ἀπετήρει δὲ τόπον κρυπτὸν, ἐν ᾧ γίνεται συναγωγὴ πενήτων, καὶ ἀπήρχετο ἐκεῖ, ἐν τῇ χειρὶ κατέχων τὰ φολερὰ, ὡς δῆθεν παίζων, πρὸς τὸ μὴ γνωσθῆναι τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ. Καθεζόμενος δὲ μέσον τῶν πενήτων, τοῖς ὀβολοῖς ἐπαιγνίαζεν· ὅτε δὲ εἶχέν τις τῶν πτωχῶν τοῦ ἁρπάσαι, ἐδίδου αὐτῷ κόσσον· οἱ δὲ λοιποὶ πένητες διεκδικοῦντες τὸν συμπένητα, τοῖς ῥάβδοις αὐτὸν τύπτοντες ὑπεισέβαινον· αἰτίαν δὲ φυγῆς χρώμενος, πάντα τὰ φολερὰ ἐσκόρπιζεν, καὶ λοιπὸν ἕκαστος εἰς ἴδιον κέρδος ἥρπαζεν καὶ ἐκέκτητο.

Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἦν παίζων ὁ Ὅσιος ἐν τῷ ἀντιφόρῳ· συνέβη δὲ αὐτὸν εἰσελθεῖν τῶν καθαροποτίων, ἔνθα ἐσμυρνισμένον οἶνον ἔπινον. Εἰσελθὼν δὲ ἄνθρωπος τοῦ πιεῖν, ἰδὼν αὐτὸν ὁ Ὅσιος, ἀπεσκόπει εἰς αὐτόν· ἰδὼν δὲ ὁ ἄνθρωπος ὀξέως εἰς αὐτὸν ἀτενίζοντα, βλοσυρῷ τῷ ὄμματι ἀπιδὼν λέγει· Τί μοι ἀτενίζεις, σαλέ; ὕπαγε ἔξω. Ἔφη ὁ Ὅσιος· Κνιπὸς δαίμων ὡς μικρὸν
C πιθήκιον ἐπὶ τὸν ὦμόν σου κάθηται τὸν δεξιὸν, καὶ ὥσπερ
p p ἄρκον τῷ κυρκόμῳ ἔχει σε δεδεσμένον, ἄθλιε· δός μοι ὀβολόν. Ὁ δὲ μανεὶς λέγει· Οὐχ ὑπάρχει μοι. Ἔφη ὁ Ὅσιος· Ναὶ, πάρετε τῇ ψυχῇ, ἑπτὰ φόλλεις ἀπὸ τῆς οἰκίας ἔφερες, τὴν μίαν ἠγόρασας λάχανα, τὴν δὲ ἑτέραν θέρμια, καὶ τὰς πέντε φέρεις ἐν τῷ κόλπῳ σου, καὶ βιάζουσί σε οἱ δαίμονες τοῦ πιεῖν αὐτάς. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, δρομαίως ἐξῆλθεν. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐπὶ τῷ ῥήματι ξενισθεὶς, ὅτι ἀληθές ἐστιν τοῖς σύνεγγυς καθημένοις καὶ πίνουσιν διεσάφησεν· Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ φουσκάριος, λέγει πρὸς αὐτούς· Ὡς ὁρῶ, καὶ ὑμεῖς ἐξηχότεροι αὐτοῦ τυγχάνετε· οὐ γὰρ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ λαλῶν, ἀλλ᾽ ὁ συμπεριφερόμενος αὐτῷ δαίμων· [τί οὖν ξενίζεσθε; ἢ οὐκ ᾔδει ὁ δαίμων] τίς πορνεύει, ἢ τίς κλέπτει, ἢ τίς ἐστιν κνιπὸς, ἢ τίς πόσας φόλεις ἐκ τῶν ἔνδον βαστάζει; ἐπεὶ ἀκολουθεῖ ὁ σατανὰς ὄπισθεν τοῦ ἀνθρώπου, δηλονότι καθοπτεύει τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, καὶ τὰς εἰσόδους, καὶ τὰς ἐξόδους· καὶ εἰ μὲν ᾖ φίλος αὐτοῦ, πάντα σοι ἀναγγελεῖ, ὡς καὶ τὰ τῶν ἀλλοτρίων. Ταῦτα τοῦ φουσκαρίου φήσαντος, ἔπεισεν αὐτοὺς οὕτως ἔχειν.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν διερχόμενος ὁ Μακάριος ἐν τοῖς ἀρτοπολίοις, συναργᾷ τρισὶ νεανίσκοις ξανθοκόμοις, ὡραίοις καὶ ψυχῇ καὶ σώματι· εἶχον γὰρ ἀγαθὴν ἐργασίαν οἱ μείρακες, τοῦ πρεσβυτέρου ὁδηγοῦντος αὐτοὺς εἰς πᾶσαν τὴν τοῦ Θεοῦ εὐαρέστησιν· ὡς δὲ συνήντησαν τῷ Ὁσίῳ, ἔγνω ὁ πρῶτος τῶν σεμνῶν παίδων ἐκείνων τὰ

crandum libidinis scelus committendum, aliis quæ tegi convenit membra ipsius leniter demulcentibus, aliis oscula figentibus, aliis; Scortare, inquientibus, stulte et exple libidinem tuam. Ingens profecto miraculum tunc contigit, Fratres; quippe in tanta mollitie, qua virum aggrediebantur, nequaquam aut movere ipsum, aut concupiscentiam injicere turpis flagitii potuerunt. Hinc et ipsæ mulieres mutatæ, dictitabant: Hic certe aut mortuus est, aut lignum sensu destitutum, aut saxum immobile. Sed una e numero; Admiror, inquit, ego stuporem vestrum, cum sic loquimini: quid enim? mente captus, insessusque a dæmone, fame ac siti pene enectus, frigore rigidus, quique ubi caput reponat quieturus non habet, talia concupiscat? dimittite hominem ut insaniat insaniam suam. D

ad libidinem frustra tentatur:

21 Interea Beatus conspiciebat stantem in medio meretricum impudicitiæ genium, specie Æthiopem, grandibus labiis * conspicuum, cui caput depile opertumque stercore cineribus mixto, oculi vero persimiles vulpi: pendebat ex humero sordidum panni laceri fragmen, absistebatque exhalatio ac fœtor triplex, quasi ex sanie cœnoque et sputis spumantibus, isque adeo gravis, ut ferro illum nequiens Andreas necessum haberet perpetuo excreare, atque nares lacerna sibi obturare. Quem cum notaret dictus genius tantopere aversari sese, istiusmodi emittit vocem: Me me homines pro melle dulcissimo hauriunt ac sinu suo condunt; et hic mundi illusor me despuit ac detestatur: tu vero non tam quod bonum est ut consequaris, quam ut corporis servitutem omnino subterfugeres, stultum induisti. Et Andreas quidem hæc loquentem videbat sensibiliter, non videbant vero scorta, præter vocem nil percipientia: cumque ille derideret impudicum ac graveolentem dæmonem; dicebant iste: Ecce quam blando risu dæmonem suum excipiat. E

cernit impudicitiæ dæmonem horrende fœtentem,

22 Tunc una mulierculanum; Non contemnendus, ait, hic amictus ejus est; venite, ablatum vendamus; id nobis agendum est hodie. Atque illico consurgentes, exutum vestibus, nudum destituunt; quas venum portantes unum abstulere miliarisium *i*, *i* indeque distributæ sunt singulis *k* oboli duo. Deinde præcipua omnium dicit ceteris: Ne dimittamus ipsum nudum, sed vel tegeticulam saltem vetustate attritam ei demus. Quam ubi attulerunt, mediam scindentes injecerunt illi: atque ita domo expulerunt. Prodiit igitur Andreas in publicum cum illo gestamine, ludensque ludum suum percursabat plateas: ac dicentibus sibi spectatoribus; Perpulchrum sane stragulum portas humeris tuis, stulte; respondebat: Imo vero, stulti, perpulchrum porto; Patricium namque me ferit Dominus. Nonnulli etiam e Christi fidelibus benevole porrigebant nihil petenti obolos, Christo ejus curam gerente; et quantumcumque aliqui darent, admittebat sic ut toto illo die viginti, imo triginta et amplius obolos auferret. Noverat autem locum secretiorem, ubi pauperes conveniebant, contulitque se eo, nummos manu tenens, veluti ludibundus, ne videlicet suus agendi modus innotesceret; ac medius inter mendicos considens illis ludebat; quod si quis inde vi rapere tentasset aliquid, hunc verberibus male mulctabat. Cumque socii sui injuriam reliqui statim mendici vindicaturi concurrerent, ac fustes in Andream expedirent; hic fugæ se committens cunctos obolos suos dispergebat, unde quilibet in rem suam rapiebat aliquid ac retinebat. F

Vestibus suis spoliatur a scortis, *k*

et seminudus ejicitur domo

Mira ejus in stipe eroganda ars.

23 Quodam die cum in Antiforo *m* partes suas ageret, ingressus forte est œnopolium *n*, ubi vinum *o* myrrhatum bibebatur. Cumque ingrederetur alius quoque bibendi causa; fixis in eum oculis attentius considerabat hominem Andreas. Quo animadverso intendens

Hominis cujusdam avaritiam *m* *n* *o*

A intendens ille similiter in Andream, torvo aspectu dicit, Quid me tam fixo contemplaris obtutu, stulte? apage hinc foras. Cui Sanctus : Humerum tuum, inquit, dexterum insidet avarus dæmon, simiam referens non magnam, vinctumque te tenet, infelix, uti ursum millo : da mihi obolum. Reponit ille, ad insaniam tenax; Nullus mihi superat. Et Sanctus : Imo etiam, stulte et oblite tui; nummos septem extulisti domo, quorum unum impendisti oleribus, altero calida tibi comparasti, quinque reliquos habes in sinu tuo, adiguntque te dæmones ut illos in vinum absumas. Quibus dictis celeriter se inde proripuit : et obstupefactus homo ille tali sermone, ita rem se habere palam enarravit assidentibus sibi compotatoribus. Audiens hæc caupo; Quantum video, inquit, et vos insano isto nihilo saniores estis : non enim ille, sed quod circumfert dæmonium loquitur. Quid igitur admiramini? an dæmon ignoret, quis fornicetur, quis adulteretur, quis furetur, quis avaritia laboret, quot quis nummos domo efferat? cum nequam ille sequatur pone hominem, et observet opera ejus, ingressum et egressum? quod si amicus ejus es, omnia tibi revelabit, etiam aliorum gesta. Atque hac oratione persuasit audientibus B caupo, ita se rem habere.

et quantum penes eum pecuniæ sit enuntiat.

24 Transiens quodam die Andreas per forum, ubi panes veneunt, obvios habuit tres adolescentes, capillis flavis insignes, tam anima quam corpore decoros : bonis quippe operibus assueverant sub instituto unius, qui erat provectioris ætatis, ad omne Dei beneplacitum alios informantis. Ubi vero hi inter se occurrerunt, cognovit præcipuus ille, aliorum institutor, quæ circa B. Andream agebantur, dixitque sociis : Credite mihi, dilectissimi, suspicor stultum isthunc, Dei famulum esse. Et alter; Quæso, inquit, concedamus aliquo sessuri cum ipso. Tum primus; si libet, quam mox id effectum dedero : conversusque ad Sanctum; Frater, ait, si me amas, adesto huc et conside nobiscum, quia ego te diligo, et hi sodales mei tenentur desiderio tui. Intuitus invitantem Andreas, risit; ac nominatim ipsum compellans, Tu, inquit, Epiphanius es, amicus meus. Quo dicto amplexatus juvenem, id quod futurum erat prævidens, significavit fore, ut urbis, quæ inter alias uti regina eminet, Episcopus crearetur. Et tenentes alter alterius manum accesserunt ad alios duos adolescentes, narravitque Epiphanius, quomodo ipsum suo nomine compellasset : quo audito illi, ardentiore inflammati desiderio hominis, C majorem in ipso fiduciam collocarunt. Ingredientes itaque œnopolium, coemptis pane, vino ac piscibus, convivium pararunt : cumque fidem eorum cognosceret Andreas, ingenti perfusus gaudio, leni oris susurro fusis ad Deum precibus, profectum in virtute juvenum ei commendavit; deinde cibos appositos sumpsit, ac eis etiam porrexit propriis manibus.

Adolescens probus sanctitatem Andreæ cognoscit,

cui et Andreas prædicit Episcopum CP. fore

25 Vera loquor et fide digna, dilectissimi; toto die non manducabat Andreas medium q paxamatium; idque faciebat, pauxillum aliquid ex appositis decerpendo, plerisque in mensa relictis. Cum quis ei vinum porrigebat, bibere non dubitabat : si nullus præberet, non bibebat unquam. Non raro binis ternisve diebus, nonnunquam hebdomada tota omni cibo abstinebat : cumque satanas plurimorum animis, ut ne quid erogarent illi amplius, obstinationem induxisset, ac ipse omnem petendi curam abjiceret; nihil quidquam ad sustentationem accipiebat. Hinc sæpissime siti æstuans, et quid consilii caperet ignorans, reperto forte in platea luto aqua pluvia subacto, curvabat genua; ac ternum Crucis signum inflando formans, inde bibebat, ad spectatorum illac transeuntium indignationem, aliis quidem fustibus eum aggredientibus, aliis vero non sine comminatione dicentibus; Non decet, stulte, ita sordes haurire. Ille autem non respondens ulli verbo, confestim se inde proripiebat. Atque hæc carissimi, victitandi vivendique ratio, sane arcana, viro sancto fuit.

Viri in abstinentia singulari, q

aqua lutosa sitim restinguit;

26 Accumbente igitur Andrea, quemadmodum supra meminimus, in œnopolio cum venerabilibus illis adolescentibus mensæ; forte auribus meis prætereuntis illac, hominum infimi, allapsa vox ejus est; et declinans tantisper a via, contuli me ad vestibulum, clam, quid ageretur, speculaturus. Igitur cum adolescentes salutato Andrea viam suam prosequerentur, accidit etiam cauponem, qui Christianus erat, cujusdam rei causa officina egredi, et Andream intus manere solum : qui huc atque illuc circumspiciens, ubi neminem

inter orandum a terra elevatur.

D περὶ τοῦ Μακαρίου, καὶ λέγει τοῖς ἑτέροις· Πιστεύσατέ μοι, ἀγαπητοί, ὑπονοῶ τὸν σαλὸν ἐκεῖνον δοῦλον τοῦ Θεοῦ ὑπάρχειν. Ἔφη ὁ ἕτερος· Παρακαλῶ σοι ἔν τινι τόπῳ μετ' αὐτοῦ συγκαθῆσαι ἡμᾶς. Λέγει ὁ πρῶτος· Εἰ θέλεις, τοῦτο ἐν τάχει ποιῶ. Καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀδελφὲ, ἀγαπᾷς με, δεῦρο, συγκάθησον μεθ' ἡμῶν, ὅτι ἐγὼ ἀγαπῶ σε, καὶ οἱ μετ' ἐμοῦ λίαν ποθοῦσίν σε. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν, ἐμειδίασεν, καὶ λέγει αὐτῷ ἐξ ὀνόματος· Σὺ εἶ Ἐπιφάνιος ὁ φίλος μου, καὶ σὺν τῷ λόγῳ ἠσπάσατο αὐτὸν, προβλεπτικῷ ὄμματι τὸ μέλλον προσημάνας γίνεσθαι ἐπ' αὐτον· τῆς γὰρ βασιλίδος τῶν πόλεων Ἐπίσκοπον γεγονέναι. Χειροκρατοῦντες δὲ ἀμφότεροι χεῖρα πρὸς χεῖρα, ἦλθον πρὸς τοὺς δύο παῖδας, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς ὁ Ἐπιφάνιος, πῶς ἐξ ὀνόματος ἐκάλεσεν αὐτόν. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτα, πλείονα τὸν πόθον καὶ τὴν πίστιν εἰς αὐτον ἀνατέθεικαν. Εἰσελθόντες οὖν ἐν ἑνὶ τῶν καθαροποτίων, ὠνήσαντο ἄρτον καὶ οἶνον καὶ ἰχθὺν, καὶ παρέθηκαν εἰς ἐσθίασιν. Ἰδὼν δὲ ὁ Ὅσιος τὴν πίστιν αὐτῶν, ἐχάρη χαρὰν μεγάλην, καὶ ἡν ὑποψιθυρίζων τῷ στόματι δι' εὐχῆς πρὸς τὸν Θεὸν τὴν προσαγωγὴν αὐτῶν ἀναθείς· εἶθ' οὕτως τῶν προτεθημένων μετέσχεν, δοὺς καὶ τοῖς νέοις οἰκείαις χερσίν.

A. NICEP COÆVO. EX MSS

Ἀληθινὸν τὸ ῥῆμα, ἀγαπητοί, καὶ πιστὸν, ὅτι τὸ ἥμισυ τοῦ παξαματίου ἤσθιεν ὅλην τὴν ἡμέραν, ὅπερ καὶ τοῦτο E πεποίηκεν βραχύ τι μετασχὼν ἐξ αὐτῶν, ἐάσας τὰ πλείονα ἐν τῇ τραπέζῃ· οἴνου δὲ ἡνίκα τις ἐδίδου αὐτῷ, πιεῖν οὐκ ἐφείδετο, ἀφ' ἑαυτοῦ γὰρ οὐκ ἔπινεν πώποτε, ἐὰν μή τις αὐτὸν τούτῳ ἐπότισεν. Δι' ὅλης δὲ τῆς ἑβδομάδος πολλάκις, ἢ διὰ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν, τινος οὐκ ἐγεύετο· ἐπειδὴ ὁ σατανᾶς τοὺς πλείονας ἐσκλήρυνε τοῦ μηκέτι παρέχειν τ αὐτῷ, αὐτὸς δὲ οὐκ ᾔτει, καὶ οὐδὲν ἐκομίζετο. Πολλάκις γὰρ ὑπὸ δίψης ἐφλέγετο, καὶ μὴ ἔχων τί εἰσπράξασθαι, εὑρίσκων πηλὸν, ὑδατόστατον ἐπὶ τῆς λεωφόρου ὡς ἀπὸ ὑετοῦ γεγονότα, κλίνων τὸ γόνυ, ἐνέφυσα αὐτῷ σταυροειδῶς τρίς, καὶ οὕτως αὐτὸ ἔπινεν, ὥστε θεωροῦντας τοὺς παροδίτας ἀγανακτεῖν ἐπ' αὐτῳ, καὶ τοὺς μὲν δαίρειν αὐτὸν, τοὺς δὲ μετὰ ἀπειλῆς λέγειν αὐτῷ· Οὕτως οὐ πρέπει, σαλὲ, τῶν * καλανίσκων ἀπογεύεσθαι. Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίνατό τινι λόγον, ἀλλ' εὐθέως τῶν ἐκεῖ ἀνεχώρει. Αὕτη, ἀγαπητοί, τοῦ Μακαρίου ἡ δίαιτα καὶ ἡ ἀπόκρυφος πολιτεία.

Ὡς οὖν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται, ὅτι ἐν τῷ καθαροποτίῳ μετὰ τῶν τιμίων ἐκείνων παίδων καθεζόμενος ἤσθιεν, ἔτυχεν ἐμοὶ τῷ ἐλαχίστῳ διερχομένῳ τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκοῦσαι· ἐξενεύσα δὲ, καὶ στὰς ἐν τῷ προθύρῳ ἐν κρυφῇ κατώπτευον τί πράττει. Ἐν δὲ τῷ ἀσπάσασθαι αὐτὸν τοὺς νέους καὶ ἀπελθεῖν τὴν ὁδὸν αὐτῶν, ἔτυχεν καὶ τὸν φουσκάριον, Χριστιανὸν ὄντα, ἕνεκά τινος ἐξελθεῖν τοῦ ἐργαστηρίου, αὐτὸν δὲ μόνον μεῖναι ἔνδον. Βλέπει δὲ ὁ Ὅσιος ὧδε κἀκεῖσε, καὶ ὡς τινα οὐχ ἑώρακεν, F ἐκτείνει εἰς ὕψος τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ποιῶν δέησιν ὑπὲρ τῶν τριῶν παίδων ἐκείνων, καί, ὡς ἐπὶ Θεοῦ τοῦ ἀπολλοντος τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος, ἤρθη ἀπὸ γῆς εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἐκρέματο· ὡς φρικτὰ ἐμοὶ καὶ παράδοξα τῷ ἀσώτῳ ἐφάνη, φρίκη γάρ με κατέσχεν, βλέποντι ταῦτα, καὶ ἐξέστη μου ἡ διάνοια. Εὐθέως οὖν καταστὰς εἰς ἐναυτὸν ἐξῆλθεν ἔξω, μετὰ τοῦ πλήθους ἐργαζόμενος τὰ συνήθη· τοῦτο δὴ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ ἔκδηλον ποιήσομαι.

A neminem deprehendit, extensis in cœlum manibus precari pro tribus memoratis adolescentibus cœpit, et D (testis mihi Deus est, qui perdit loquentes mendacia) levatus e terra in aerem sublimis pependit, non sine admiratione ac horrore meo hominis impuri, talia videntis. Sed statim restitutus sibi exivit, in turbis more suo fabulam acturus. Atque illud nunc aperiam Caritati vestræ.

A. NICEP. Æ ÆVO XX MSS.

ANNOTATA.

a Φουσκάριον, *pro* Caupona *seu loco ipso, ubi potus venalis proponitur, sumi hic debet; nam* φουσκάριος *infra semel atque iterum occurret pro Caupone ipso. Est autem* φοῦσκα, *Suetonio* Pusca, *proprie* potus ex vino et aqua mixtus, ad refocillandum : *de qua voce multa erudite Cangius in Glossario.* b *Obscurius hic MS. nostrum :* ὥσπερ δὲ μετέωρον τὰ παράφρονα αὐτοῦ ῥήματα κεκτήμενοι c *Gr.* βίγλα, *quod* excubias, circuitores *seu* circitores, *qui noctu obire civitatem consueverunt, significare ex num. seq. confirmatur; ubi dicitur iisdem juvenibus occurrisse* τὸ κέρκετον, *quod Græco barbare idem sonat.* d Μιμάρια prostibula, lupanaria *significare tum hoc loco, tum num.* 20, 21, *et* 22 *palam fit. Ac num.* 20 *quidem simul innotescit,* καταγώγιον *et* μιμάριον *pro eodem sumi : et illius quidem derivatio a* καταγωγὴ diversorium *obscura non est, est vero hujus. Innotescit porro* μιμὰς, *de quo num.* 21, meretricem *notare, sicut hanc vocem etiam usurpat Theophanes. Nec difficile erit ex his colligere, quam notionem habeat* μιμαρίσιον, *quod est num.* 22; *cum ab eodem derivetur principio, et quidem per diminutionem.* e *MS. Maz.* καταργηθεὶν, *quod æque ac* καταργηθῇ *a* καταργέομαι *est, et hoc inter alia etiam* tollor, aboleor, *significat apud Scapulam.* f Σαγίον *crediderim diminui a* σάγος Sagum, *sumique pro tegmine vel stragulo quovis; assentiente mihi Phænone in Cynosophio cap.* 48 μετὰ σαγίου σκεπάσας, ἄχρις οὗ ἱδρώσει Stragulo texit, donec sudaret : *hinc vero infra num.* 22 *diminutive ducitur* Σάγιστρον. g Μαλοτίσκον *Quid si diminutivum esse vocis* μηλωτὴ *voluerit auctor, librariorum socordia vocalibus mutatis ita scribentium, pro* μηλωτίσκον*? Sed jam vidimus quod* μαλὸς lanam *significet. Ut ut est, et hic et num.*
B 20, *pro pallio, aut pelle, aut stragulo, quo se tegebat Sanctus, accipiendum constat. MS. Maz. hic scribit* μαλωτάριον *ab eodem primitivo, et quidem propius.* h Πτύον *quidem scriptum erat, sed hoc significat* ventilabrum, *quo frumentum aceribus purgatur : ideoque substitui vicinum* πτύελον *: fortassis autem dicitur etiam* πτῦον, *sicut* πτῦσις *et* πτῦσμα. E i Miliarisium. *Lubet hic e Scholiaste Basilicorum adscribere locum, nummulos istos, quorum hic mentio fit, insigniter illustraturum. Eclog.* 23 *sic ait* : Nosse oportet, Ceratium unum Follibus valere duodecim sive Miliarisio dimidio. Valent itaque Ceratia duodecim Nomismate medio : nam integrum Nomisma continet Miliarisia duodecim sive Ceratia 24. *Colligo igitur, ex nominatis istic monetæ speciebus, minimi valoris esse Follem; Folles autem* 12 *constituere Ceratium; Ceratia vero bina seu Folles* 24 *efficere Miliarisium unum.* k Minutum, *Gr.* λεπτὸν, *quod Lucæ* 21 *exponitur* æs minutum, *est infra ex mente Auctoris nostri ejusdem cum Folle et Obolo valoris, quamquam aliquibus dimidia tantum parte valeat. Erat autem ferrea et minutissima apud Græcos moneta, teste Hesychio sic loquente :* Quemadmodum (*dii isti*) etiamnum Bysantii sunt in λεπτῷ nomismate, quo Bysantini ferreo et vilissimo utuntur. *Nunc quod ad illustrationem textus nostri attinet, patescit* 1, *vilissimum istum Andreæ amictum fuisse, tantillo venditum;* 2 *Miliarisio uno contineri* λεπτὰ *seu* Minuta 24; 3 *fuisse in prostibulo illo scorta* 12. *Porro quæ Græce hic* Λεπτὰ, *mox* φολεροὰ, *et etiam* oboli *dicuntur.* l *Ita Mazarinianum, in MS. Vaticano est,* πατέρα κύων *Vitiose. Quid si* Πατέρα κυνῶν *legatur,* Patrem-canum? *Esset hoc Sancti, aliquid ridiculæ dignitatis sibi ex humilitate adscribentis, cui talis conveniat purpura.* m *Alterumne alteri oppositum Forum ita appellatum fuit, an aliud vult?* Φόρος *certe recentioribus* forum *significat.* n *Gr.* καθαροπότιον *: quod, si etymologiam spectes, designabit locum ubi merum potatur :* œnopolium *vertere malui, quia notius.* o *Quamquam myrrha perquam amara sit, non continuo existimare oportet vinum quoque myrrhatum amaritudinem sapuisse : imo contrarium plane docet Plinius Natur. hist. lib.* 14 *cap.* 13 : Lautissima, *inquit,* apud priscos vina erant myrrhæ odore condita : *quo ex auctoribus dein probato, subjungit :* Quibus apparet, non inter vina modo myrrhinum, sed inter dulcia quoque nominatum. *Luculente etiam disserit in nostram sententiam hac super re Baronius ad annum* 34 *num.* 95, *ubi non modo non amarum fuisse vinum myrrhatum sed suave, pretiosum, et præservasse ab ebrietate*
C *pluribus ostendit. Ipsum adi.* p Ἄρκτος *pro* Ἄρκος *usurpant paulo etiam vetustiores, recentiores fere semper : quod autem hic* Κόρκομον *dicitur* Capistrum, *Hesychio, Achmeti, Zachariæ Papæ, in versione Dialogorum S. Gregorii,* Κούρκουμον *scribitur.* F q *Aliis* paximatium, paxamidium, *et* paxamas; *de quo Suidas.* Bis coctus panis, qui apud Romanos, *nempe Bysantinos, ut vult Lipsius* dicitur paxamas. *Plura de hac voce congessit Rosweidus in Onomastico ad Vitas Patrum. Arduam vero abstinentiam fuisse, illam Andreæ, medio quotidie, non plus, paxamatio vescentis, patebit ex Ruffini lib.* 3 *num.* 31, *ubi singularum Prioris abstinentiam insinuans,* Tantum unum, *inquit,* paximatium et quinque olivas in cibo accipiebat *quotidie, ut reor. Hic autem noster dimidio contentus erat : imo, uti mox subditur, biduum triduumve et hebdomadam aliquando totam jejunus transigebat.*

CAPUT IV.

Sæviente gravi tempestate, diutinam ecstasin patitur, in cœlum raptus et varia conspicatus.

Χειμῶνος δὲ σφοδροτάτου γεγονότος, καὶ κρύους δριμυτάτου τὸν ἀέρα πιέζοντος, πᾶσα φύσις σωμάτων ἀπὸ τῆς βίας ἐπήγνυτο· τὰ καταγώγια πάντα μεστὰ χιόνος ὑπῆρχεν, διὰ τὸ πνέειν σφόδρα τὸν βοῤῥᾶν διαστρέφοντα τοὺς κεράμους [καὶ αὐτῶν τῶν χαμαιγείων, μὴ ὅτι γε] τῶν ὑψηλῶν καὶ μετεώρων δομημάτων. Πάντες δὲ οἱ πένητες, τὸ οὐαὶ θρηνοῦντες, ὀλοφυρόμενοι καὶ στένοντες ἐβόων, καὶ τῇ ἐνδείᾳ καὶ τῇ βίᾳ τοῦ κρύους τηκόμενοι τῷ θανάτῳ παρεπέμποντο· ἕτεροι δὲ ὑπὸ τῆς χιόνος καταχωννύμενοι, τὰ ὅμοια ἔπασχον· πίθοι διεῤῥάγησαν, δένδρα ἀπὸ ῥιζῶν ἀνεσπάσθησαν, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ διεφθάρησαν τῇ ἐνδείᾳ τῆς τροφῆς. Ἦν δέ μοι λύπη μεγάλη διὰ τὸν

Tempestas aliquando sævissima invaluerat, acerrimo frigore tanta cum violentia aerem constringente, ut omne animalium genus obrigesceret. Opplebantur cuncta domicilia nivibus, quia valide sæviens Boreas, tegulas, ex humillimis etiam, non modo e sublimibus domibus, everterat. Ubique pauperes, miserandum in modum lamentantes gementesque, triste Væ! ingeminabant; ac præ inedia et frigoris asperitate contabescentes, ad mortis discrimen ultimum adducebantur : alii, mole nivis obruti, similiter vitam finiebant; rumpebantur dolia; evellebantur radicitus arbores; volucres cœli interibant defectu

Tempestate gravi multis pereuntibus.

A defectu alimenti. Ego vero excruciabar animo vehementer, famuli Dei Andreæ causa, veste omni ac domicilio destituti; non enim tunicam, non breve palliolum, non stoream, non vestem cilicinam, quæ indueret; non tuguriolum, quo se reciperet, habebat. Versabar igitur in luctu ac mœrore magno, anxie cogitans, quid factum ipso esset, aut qua in urbis parte lateret; suspicabar etiam subinde, jam vitam omnino cum morte commutasse. Tenuerat violenta hæc tempestas dies plures, cum elapsis septimanis duabus, cessantibus tandem ponentibusque ventis, progressa multum vespera ad me intrat præclarus hic divinusque pugil. Obstupui, hominem intuitus; et ilico surgens, cum osculo sancto et amplexu ipsum salutavi. Posteaquam vero multum temporis mutuo amori dedimus, dicit mihi ille: Consideamus, dilecte mi, cessent lacrymæ, est quod tibi narrem. Ubi consedimus, blando vultu resumens; Jubeto, ait, mensam parari, ut exhilaremur: jussique ego ita fieri.

servatus Andreas, venit ad Auctorem incolumis:

28 Porro dum jussa sedulus exequitur puer, ita rursus mihi Sanctus: Domine mi, Frater vere suavissime, quamobrem tantopere te afflixisti mea
B causa; ratus me quoque præ frigore obriguisse, quemadmodum cunctis fratribus meis pauperibus evenit? Utrum ignoras, custodire Dominum diligentes se, et prope abesse a contritis corde, et salvos facere humiles spiritu? Utrum ignoras, illum dixisse misero mihi; Si toto corde dilexeris me, experieris dona mea, et multiplicem consolationem, quæ obveniet tibi tribuente me? Quæso itaque, dilecte mi, ne te istiusmodi posthac cura ulla mei angat: sperantibus quippe ex toto animo viribusque in Deo multiplex manet gaudium, tam in præsenti seculo quam in futuro. Talibus auditis subiit animum cogitatio, grande quid ac admirabile evenisse viro, tempestate illa sæviente; ac propterea talem in modum loqui. Cœpi ergo blandis verbis, admiscendoque oscula, quasi viam sternere; ac ingenue percunctari; Domine mi, quo pacto tempus illud tempestuosum transegisti? per Deum cœli ac terræ Dominum, noli celare me miracula, quæ operatus est in te Deus.

eumdem angi sua causa vetat,

et cupientem scire, qui servatus esset,

29 Respondit vir beatus: Dilecte mihi in Domino, ubi versatus fuisset stultus atque amens nisi in stultitia et illusionibus suis, quemadmodum consuevit semper? Verumtamen, mi Frater, inflammor amore tui, teneorque desiderio vehementi aperiendi tibi, quæ petiisti: sed adjuro te per Deum, qui cum unigenito filio suo Domino nostro Jesu Christo, cumque sancto et vivifico Spiritu suo, universa condidit verbo unico, ut ne, quamdiu hac ego fruar vita, reveles ulli omnino quæ dicturus sum; [et ex singulari amore, quo in te feror, fidenter aperiam.] Cumque ego sancte jurejurando me obstrinxissem, habiturum secreta, quæ revelaret, Dei opera: aperto rursus venerando ore sic loqui perrexit. Quanta cum frigoris, nivis, ventorumque violentia incubuerit tempestas, non te fugit, carissime; pendente me animi, ac quid consilii caperem ignaro; cum veste, calceis, tecto destitutus, ubi caput reclinarem, non haberem. Ad pauperes igitur mei similes abivi, salutem quæsiturus; sed tantum abfuit, ut admitterer, ut fustibus quoque, non secus atque canem, me abigerent, adjectisque execrationibus dicerent: Abi hinc, canis, in malam rem. Cum igitur, ubi servarer, non reperirem, omni tandem vivendi diutius spe sublata; Benedictus, inquiebam, Dominus Deus, cujus amore si mortem oppeto, nihil novi. Verum Deus non est injustus, qui frigori quoque huic terminum ponet, ac patientiam largietur mihi.

narrat quomodo,

sæviente tempestate, nihil opis ab hominibus,

30 Concessi tandem ad quemdam porticus angulum, inventoque inde non procul catello, me illi

D δοῦλον τοῦ Θεοῦ, διότι γυμνὸς ἦν τῷ σώματι παντελῶς καὶ ἀνέστιος, οὐ χιτῶνα ἔχων, οὐ μαλοτίσκον, οὐ ψιαθίον, οὐ κιλίκιον, οὐ καλύβην· καὶ ὑπῆρχον ἐν θλίψει καὶ ὀδύνῃ μεγάλῃ, τί ἄρα εἰς αὐτὸν γέγονεν, ἢ ἐν ποίῳ τόπῳ ὑπάρχει τῆς πόλεως· εἴκαζον γὰρ ὅτι ἐκ παντὸς τετελεύτηκεν. Ἐκράτησεν οὖν ἡ βία τοῦ χειμῶνος ἐπὶ ἡμέρας πολλάς· μετὰ δὲ ἑβδομάδας δύο, τοῦ μεγίστου ἀνέμου παυσαμένου καὶ λωφήσαντος, ἑσπέρας οὔσης βαθείας, ἔρχεται πρός με ὁ ἀοίδιμος οὗτος καὶ τοῦ Θεοῦ θεράπων. Ἐγὼ δὲ ἰδὼν αὐτὸν ἐξέστην τῷ πνεύματι· ἀναστὰς οὖν περιεπλάκην αὐτῷ, ἀσπασάμενος τῷ ἁγίῳ φιλήματι. Ὡς δὲ ἐπὶ πολλὰς ὥρας τῇ ἀγάπῃ ἐνεκείμεθα, ἔφη μοι· Ἄφες καθεσθῶμεν, ἀγαπητέ μου, παυσάμενος τῶν δακρύων, καὶ ἔχω σοί τι διηγήσασθαι. Καθεσθέντες δὲ, λέγει χαριεντιζόμενος· Θὲς τράπεζαν, ὅπως εὐφρανθῶμεν. Ἐγὼ δὲ τὸ ῥῆμα ἀκούσας, προσέταξα τοῦτο γενέσθαι.

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

Ἀσχολουμένου δὲ τοῦ παιδὸς περὶ τῆς διαταγῆς, λέγει μοι ὁ Δίκαιος· Ὄντως, κύρι ἀδελφέ μου γλυκύτατε, διατί οὕτως ἐπ᾽ ἐμοὶ ἠγωνίας, νομίσας ἀπὸ τοῦ κρύους τεθνᾶναί με, ὡς ἅπαντας τοὺς ἀδελφούς μου καὶ συμπένητας; Οὐκ εἴδης ὅτι φυλάσσει Κύριος τοὺς ἀγαπόντας αὐτόν; καὶ ὅτι ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τῇ καρδίᾳ, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώζει; Οὐκ εἴδης ὅτι ὁ εἰπὼν τῇ ἐμῇ ἐλεεινότητι, Ὅτι ἐὰν ὁλοψύχως ἀγαπήσῃς με, γνώσει τὰς δωρεάς μου, καὶ τὴν πολλὴν παραμυθίαν E τὴν ἐξ ἐμοῦ σοι γινομένην; Μὴ οὖν, φίλε μου, ἀπὸ τοῦ νῦν τι τοιοῦτον περὶ ἐμοῦ ὑπολάμβανε τὸ σύνολον· μεγάλη γὰρ χαρὰ τοῖς ὁλοψύχως καὶ ὁλοτρόπως εἰς Θεὸν ἐλπίζουσιν, καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ταῦτα ἐμοῦ ἀκούσαντος, ὑπέλαβον ἐν τῇ διανοίᾳ τι θαυματούργημα γεγονέναι εἰς αὐτὸν εἰς τὴν τοιαύτην ἀνάγκην, καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ταῦτα μοι εἴρηκεν. Ἠρξάμην δὲ γλυκυτάτοις λόγοις ὁμαλίζειν καταφιλῶν καὶ γνησίως ἐπερωτᾷν, λέγω πρὸς αὐτόν. Σὺ Κύριέ μου, πῶς διῆγες ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀνάγκης; τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, μὴ ἀποκρύψῃς με τὰ παράδοξα τὰ εἰς σε γεγονότα ἐκ Θεοῦ.

Ὁ δὲ Μακάριος λέγει· Φίλε μου ἐν Κυρίῳ, ποῦ εἶχεν σαλὸς καὶ ἔξηχος διατρίβειν, ἢ μὴ ἐν τῇ ἐξηχίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἐμπαιζοσύναις αὐτοῦ, καθὼς καὶ πάντοτε; Πλὴν, Ἀδελφέ μου, φλέγει με ἡ ἀγάπη σου, καὶ πολὺ πόθος ἕλκει με τοῦ ἐξομολογήσασθαί σοι· ὁρκῶ σοι δὲ τὸν Θεὸν τὸν ποιήσαντα ἑνὶ λόγῳ τὰ πάντα σὺν τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ υἱῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, μέχρις ἂν εἰμι ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ, ἃ μέλλω λέγειν σοι μὴ ἀναγγείλῃς τινὶ τὸ σύνολον a, ὃ δι᾽ ἀγάπῃ διαπύρῳ πρός σε ἀνακείμενος θαῤῥήσω σοι. Ὥρκωσα δὲ αὐτὸν ἐγὼ φρικωδεστάτοις ὅρκοις τοῦ φυλάττειν αὐτοῦ τὰ θεῖα παραγγέλματα Τότε ἀνοίF ξας τὸ τίμιον αὐτοῦ στόμα, ἔφη μοι· Ὡς οἶδας, ἀγαπητὲ, τὴν σφοδροτάτην ἀνάγκην τοῦ κρύους, καὶ τῆς χιόνος, καὶ τοῦ μεγίστου ἀνέμου, πάνυ ἠπόρουν, μὴ ἔχων τί διαπράξασθαι· γυμνοῦ μου ὄντος, ἀσκεπάστου καὶ ἀνυποδέτου, μή τε κάλυμμα ἔχων, ἢ ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίναι· ἀπηρχόμην οὖν πρὸς τοὺς ὁμοίους μου πένητας σωθῆναι, καὶ οὐκ ἐδέχοντό με, ἀλλ᾽ ὡς κύνα ῥάβδοις με ἐξεδίωκον βδελλυσσόμενοι καὶ λέγοντες· Αἶρε ἐντεῦθεν κύων καὶ ὑποχώρει. Μὴ εὑρίσκων δέ που σωθῆναι b [λοιπὸν περιῃρεῖτό μοι πᾶσα ζωῆς ἐλπίς. Ἔλεγον δέ· Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεός, πάντως εἰ διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἀποθάνω, ξένον οὐδέν. Ἀλλ᾽] ὁ Θεὸς οὐκ ἔστιν ἄδικος, ὃς ποιήσει σὺν τῷ κρυμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, ὑπομονὴν παρασχών μοι.

Πορευθεὶς οὖν ἐν μιᾷ γωνίᾳ τοῦ ἐμβόλου, καὶ εὑρὼν κυνάριον, πλησίον αὐτοῦ ἐμαυτὸν ἀνέκλινα, προσδοκῶν θέρμης τινὸς ἀπολαῦσαι ἐξ αὐτοῦ· ἐκεῖνο δὲ ἰδών με πλησίον αὐτοῦ, ἀναστὰς ὑπεχώρει. Λέγω οὖν ἐμαυτῷ· Ταλαίπωρε, ὁρᾷς πόσον εἶ ἁμαρτωλὸς, ὅτι καὶ οἱ κύνες δραπετεύουσιν, καὶ οὔτε κἂν ὡς ὅμοιον αὐτῶν κύνα σε δέχονται; οἱ ἄνθρωποι ὡς πονηρὸν δαίμονα ἀποστρέφονται, οἱ κύνες μυσάττονται, οἱ συμπένητες ἐλαύνουσιν· λοιπόν τι ἔχεις εἰσπράξασθαι; ἀποθνήσκεις, ἄσωτε, ἀποθνήσκεις, ὧδε γὰρ σωτηρία σοι οὐκ ἔστιν. Ὡς δὲ ταῦτα ἐν ὀδύνῃ ἔλεγον, ἦλθέ μοι κατάνυξις, καὶ σφιγγόμενος ὑπὸ τοῦ κρύ-

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A ους καὶ τοῦ μεγίστου τρόμου ἐκείνου ἔκλαιον, τοῖς νοεροῖς μόνον εἰς Θεὸν ἀποσκοπῶν ὄμμασι· ψυχρανθέντων δὲ πάντων μου τῶν μελῶν, ἐνόμιζον παραυτίκα ἐκπνέειν με. Αἴφνης οὖν ᾐσθόμην θέρμης τινός, καὶ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς μου, ὁρῶ νεανίαν τινὰ ὡραῖον σφόδρα, ἀστράπτον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, κατεῖχε δὲ ἐν τῇ χειρὶ κλάδον χρυσοῦν, πεπλεγμένον ῥόδοις καὶ κρίνοις ἐνδρόσοις, οὐχ ὡς τὰ τοῦ κόσμου τούτου, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ, ποικίλα τινὰ ἑτερόφυα καὶ ἑτερόθεα. Ὡς οὖν τὸν ὡραῖον ἐκεῖνον κλάδον ἐκράτει βλέψας με, λέγει μοι· Ἀνδρέα, ποῦ ἦσθα; Λέγω αὐτῷ, Ἐν σκοτεινοῖς καὶ σκιᾷ θανάτου· c Ὁ δὲ λέγει μοι· Πῶς; καὶ δίδωσίν μοι σὺν τῷ λόγῳ c μετὰ τοῦ ἀνθεοφόρου κλάδου ἐκείνου εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ λέγει μοι· Λαβέτω ζωὴν ἀκυρίευτον τὸ σῶμά σου. Παραχρῆμα δὲ ἡ εὐωδία τῶν ἀνθέων ἐκείνων εἰς τὴν καρδίαν μου εἰσελήλυθεν, καὶ ὥσπερ ἀστραπῆς εἶδος τὴν ζωήν μοι ἐνέθηκεν. Καὶ μετὰ ταῦτα ἀκούω φωνῆς τάδε λεγούσης· Ἀπαγάγετε αὐτὸν εἰς παραμυθίαν ἕως ἑβδομαδῶν δύο, καὶ πάλιν ὑποστραφήσεται· ἔτι γὰρ αὐτὸν θέλω ἀγωνίζεσθαι. Καὶ σὺν τῷ λόγῳ ἤρθην εἰς βαθὺ καὶ ἥδύτατον ὕπνον, καὶ τί μοι γέγονεν οὐκ εἴδειν. Ὥσπερ γὰρ δι᾽ ὅλης νυκτὸς ἡδέως ὑπνώσας, οὕτως ταῖς δυσὶν ἑβδομάδαις ὑπῆρχον, ἔνθα ἡ τοῦ Θεοῦ βούλησις ἐκέ-
B λευσεν.

Βλέπων δὲ ἐμαυτὸν εἰς Παράδεισον τερπνὸν καὶ θαυμαστὸν λίαν, ἐξέστην τῷ πνεύματι· διελογισάμην δὲ τί ἄρα τοῦτό ἐστιν, εἴδειν ὅτι ἡ κατοίκησίς μου ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπάρχει, τί δὲ ἐνταῦθα ποιῶ οὐκ ἐπίσταμαι. Θαυμάζοντος δέ μου μεγάλως τὸ πρᾶγμα, πῶς ἄρα τοῦτο γέγονεν εἰς ἐμέ, ἀπορίᾳ ληφθεὶς εἶπον· Ἴδε πῶς εἰμε μετὰ ἀληθείας ἔξηχος, ἀγαθὸν γάρ μοι ἐγένετο παρὰ Θεῷ, καὶ ὤφειλον δοξάζειν αὐτὸν καὶ εὐχαριστεῖν· νυνὶ δὲ καθεζόμενος πολυπραγμονῶ τὸ ἐξαίσιον τοῦτο τεράστειον, καὶ κατανοῶ ἐμαυτὸν ὥσπερ ἄσαρκον· οὐ γὰρ ἐνόμιζον σάρκα φορεῖν. Χιτὼν δέ μοι προσῆν ἀστραπούφαντος ὡς χιονοειδής, διάλιθος· σφόδρα δὲ ἐτερπόμην ἐπὶ τῷ κάλλει αὐτοῦ· τὰ δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς μου κατενόουν, κἂν ἦν ἐκ παντοίων ἀνθέων πεπλεγμένος μοι στέφανος· ἀλλὰ καὶ ὑποδήματα ἐπὶ τῶν ποδῶν μου ἐμοὶ ἐνομίζετο· ζώνην δὲ ἤμην διεζωσμένος ὡς κόκκινον, φοβερόβαφον τὸ χρῶμα ἔχουσαν. Ἔστιλβε δὲ ὁ ἀὴρ τοῦ Παραδείσου ἐκείνου ἀῤῥήτου φωτὸς ἰδέᾳ, ὑποροδίζων ἀνθήμασι ποικίλοις, ἀκτινοβολοῦσι τοῖς χρώμασιν· εὐωδία δὲ ποικίλη, διηνεκῶς παραλλασσομένη, ξενοπρεπῶς τοῖς αἰσθητηρίοις καὶ τῇ ὀσφρήσει μου ὑπήντα καθηδύνουσα.
d d [Πίστευσόν μοι, φρίττω καὶ νοῦν καὶ διάνοιαν, ταῦτα
C λέγων σοι]. Ὥσπερ δὲ Βασιλεὺς κεκτημένος διάθεσιν, οὕτως ἤμην διακινῶν ἐν τῷ κήπῳ ἐκείνῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐτερπόμην μεγάλως ἐν ἑαυτῷ, στοχαζόμενος τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον.

Φυτὰ δὲ ἐκεῖ πολλὰ, ἃ ὁ Θεὸς ἐξανέτειλεν, οὐχ ὡς τὰ τοῦ κόσμου τούτου, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ ἀειθαλῆ καὶ ἑτεροφυῆ, εὐώδη, δασέα, μελισταγῆ, ὑψίκομα, τερπνὰ, κεκυφότα τοῖς κλάδοις, καὶ κυμαινόμενα ἄλληλα πρὸς ἄλ-
e ληλα, e [θέαν ἔχοντα ὡς τὸ κρύον τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἡδονὴν αἴσθησιν ὑπερβαίνουσαν. Ἧς ἡδονῆς καὶ ἀγαλλιάσεως δροσισμοῦ μακάριοι οἱ μετέχοντες, θέας τε καὶ εὐφροσύνης τὴν ψυχὴν ἐμπιπλάμενοι]. Ξένον δὲ τοῦτο, ὅτι τοῖς μὲν ἦν ἑτέρα ἡ θέα, τοῖς δὲ παραφέρουσα ἡ εὐπρέπεια, καὶ τοῖς μὲν ἄνθη δεδώρηται ἀκατάπαυστα καὶ ἀμάραντα, τοῖς δὲ φύλλοις καὶ καρπῷ ποικίλῳ προσέταξε καλλωπίζεσθαι, τοῖς δὲ ἦν ἄνθος, καὶ φύλλα, καὶ τέρψις, καὶ θέα ξένη, καὶ καρπὸς τίμιος, περίβλεπτος καὶ ἀνείκαστος. Θαῦμα δὲ ἐν τοῖς τοιούτοις μέγιστον, πετεινὰ γὰρ ἐπ᾽ αὐτοῖς καὶ στρουθία καὶ τέττιγες, καὶ ἕτερα κατ᾽ ὄνομα ὡραῖα, χρυσόπτερα καὶ χιονόπτερα, ποικίλα κατὰ ἓν φύλλον καθεζόμενα, ηὔλουν τε καὶ ἐκελάδουν, καὶ ἐτερποφώνουν, ὥστε τὸν κελαδισμὸν τῆς φωνῆς αὐτῶν τῆς ὡραίας καὶ ἐνηδόνου, ὥς γε νομίζω, ἀκούειν εἰς ὕψος ἕως ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ· τὰ δὲ στρουθία ἐκεῖνα οἰώμην τοῦ στοχάζεσθαι, καὶ ἥρπαζε τὸν νοῦν μου ὡς εἰς ἔκστασιν ἡ θεωρία τῆς ποικιλίας αὐτῶν ἡ παράδοξος· ὥσπερ γὰρ ῥόδα, ἢ κρίνα, ἢ ἕτερόν τι οὐκ ἔχω εἰπεῖν,

admovi, spe percipiendi quidpiam caloris : at ille D me jam prope absentem intuitus, surrexit ac fugam capessivit. Quamobrem ad me conversus sic aio : Viden', miser, quantus sis peccator? ipsi etiam canes societatem tuam refugiunt, nec te, tametsi sui similem, in suum recipiunt numerum. Homines te non secus atque cacodæmona aversantur, abominantur canes, exterminant pauperes : quid tandem agas? moreris, insane, moreris; nulla namque hic salutis tibi spes affulget. Quibus cum mœrore prolatis, tanta me invasit angustia, tanta constrinxit frigoris acerbitas, tantus occupavit tremor, ut lacrymis non temperarem; mentisque tantummodo aciem ad Deum levans, rigentibus membris omnibus, existimarem spiritum jam jam me redditurum. Cum subito incalescere cœpi, apertisque oculis intueor adolescentem perquam decorum, cujus facies non cedebat solis splendori : præferebat manus ramum aureum, rosis liliisque roscidis, non quales hic mundus profert (minime vero) sed alterius plane tum naturæ tum formæ, circumplexum. Tenens itaque speciosissimum illum ramum, et intuitus me; Quo, inquit, in loco es, Andrea? Respondeo ego : In tenebris et umbra mortis. Rursus ille : Qui sic? simulque florigero ramo faciem meam percutit, his E verbis additis : Vitam recipiat insuperabile posthac corpus tuum. Et repente fragrantia istorum florum ad cor meum penetravit, ac per modum fulguris vitam mihi restituit. Post hæc audio vocem ita loquentis : Abducite illum in locum refrigerii, dum transeant hebdomades duæ, iisdem elapsis unde venit rediturum; volo namque ut certando amplius se mihi probet. Vix desierat audiri vox ista, cum alto eoque suavissimo somno correptus sum, nec quid deinceps me factum sit, satis scio. Illo enim, quo Deo placitum fuit loco, transegi septimanas duas, non aliter quam si noctem integram suaviter dormivissem.

brutisque nactus, jamque pene mortuus, recreatus sit visione; et in ecstasin raptus,

31 Deprehendens autem me ipse jucundo mirabilique in horto, obstupui spiritu; et cogitavi mecum, quid id rei foret; Novi, inquiens, domicilium mihi meum Constantinopoli esse; hic autem quid agam, plane nescio. Cum vero admirarer vehementer, quo pacto id mihi evenisset, pendens animi, hunc in modum locutus sum : Næ ego revera mente captus sum; Deus enim bene mihi consuluit, eique propterea me gratias agere laudesque, par foret : interim hic segnis sedeo, tota mente inusitato hoc F rerum prodigio intentus, et me non aliter quam carnis expertem considero : non enim putabam carne me vestitum. Porro induebar tunicam fulgentem niveam, gemmisque obsitam, pulchritudine sua oculos animumque meum mirum in modum oblectantem; hinc ornatum capitis mei considerabam, quod erat sertum ex floribus omnis generis plexum sed et pedes mei mihi contegi calceis videbantur : cingebarque zona coloris intensi, velut purpurei. Coruscabat aer illius horti inexplicabili luce, suaviter perfusus diversis floribus, solares radios colore imitantibus : varius autem odor, qui identidem permutabatur, olfactus mei organum insolita quadam jucunditate afficiebar. Crede mihi, exhorresco tota mente animoque, cum hæc refero. Quemadmodum igitur cum Rege aliquo, cui quidquid desiderat in promptu est, ita mecum in divino isto horto agebatur, maximam capiente voluptatem ex consideratione rerum, virtute plusquam humana istic provenientium.

delatus ad paradisum cælestem; ubi varie oblectatus sit,

32 Abundabat enim locus pluribus, quas Deus enasci fecerat, plantis; non qualibus, hic mundus gaudet; (absit, absit) sed erant alterius omnino naturæ. Vernabant perpetuo; odorem exhalabant gratissimum; stillabant liquore melleo; erant densitate

plantarum mirabilium aspectu,

A te frondium, proceritate cacuminum, venusto quodam ramorum flexu conspicuæ; nutabant aliæ versus alias cum mira intuentium voluptate; denique speciem habebant, firmamento cœli non absimilem; tantamque afferebant delectationem, quanta sensibus capi non potest. Beati, qui voluptate illa et jucunditate perfruuntur, beata illa visione et lætitia saturi! Illud vero admirandum imprimis, quod quædam aliis atque aliis modis se conspicienda offerrent, quædam vero non uno delectarent ornatus genere. Aliis siquidem florere tantum perpetuo, floribus numquam languescentibus aut marcescentibus datum est; aliæ foliis fructibusque diversi generis exornari jussæ sunt; aliis denique erant simul et flores, et folia, et amœnitas sua, et species peregrina, et fructus pretiosi, conspicui, nullisque aliis comparandi. Nec illud stupendum minus, quod in memoratis arboribus volucres, passeres, cicadæ, aliæque nominatim aves diversæ, multa venustate insignes, aliæ fulgorem auri, aliæ candorem nivis
avium colore et cantu, referentibus alis decoræ, singulis foliis insidebant canentes modulantesque tanta cum suavitate, ut putem, pulcherrimum ac amœnissimum illarum concentum, sublime elatum, cœlum adusque supre-
B mum penetrasse. Cumque ego propius considerare volucres avebam, abalienavit animum meum a sensibus, raptum in exstasim, admirabilis tantæ varietatis illorum aspectus. Quemadmodum enim dictum est, rosas, lilia, aliaque florum genera, quæ, enarrare non possum, multiformia fuisse, ita volucrum quoque illarum pulchritudo admirabilis plane ac singularis erat.

33 Rursum igitur conversus ad primam aviculam, venustatem ejus admiratus sum: collectisque in unum sensibus, ad aliam, multa coloris gratia et elegantia insignem, considerandam me contuli, et deprehendi rursus aliud atque aliud eximiæ venustatis, quod me mirum in modum recreabat. Cantus denique eorum sine intermissione continuatus suavissime resonabat. Verum quis explicet insolitam atque admirabilem pulchritudinem illarum rerum, quæ istic loci visebantur? Plantæ illæ formosæ, ordine
grato fluminis lapsu, vite circumdati, quæque suo consitæ, oppositas inter se dextereque instructas acies referebant. O felicem manum, cujus hæc opera plantata sunt! Ubi vero in horti interiora penetravi, arbitratus sum non amplius in tenebris hujusce mundi me versari: si enim quæ hic sunt
C cum bonis regionis istius compares, tenebræ videbuntur. Post hæc in planitiem descendenti mihi aperit se fluvius ingens, hortum medium permeans, et plantis omnibus, leni tractu alluendo radices, humorem suspiciens. Advolabant eo speciosæ, quas dixi, perpetuoque cantu gaudentes, volucres: circum explicabat se vitis, referentibus fulgorem auri foliis, palmitibus vero luminis instar rutilantibus
Joan. 15, 1 Eph. 2. 20 decora, quam ego primo Lapidi assimilabam, propter illum qui dixit: Ego sum vitis vera, et summus angularis lapis. Explicabat se porro vitis illa per universum hortum, maximis pulcherrimisque racemis onerata; et palmitum suorum complexu plantas reliquas in modum coronæ ambiens, decori eis erat.

34 Horum comtemplatione detentus, perfundebar gaudio singulari, ex gaudio in admirationem ex ad-
jucundo ventorum afflatu, miratione in ecstasim transferebar. Cumque starem multo tempore non satis mei compos, percipio venti sonum, ex parte orientali aspirantis; qui in arbores impingens leniter eas crispabat, et inexplicabilem odoris fragrantiam emittere faciebat,: ego autem mirifice captus et obstupefactus rei novitate, putabam odorem illum ex thymiamate, quod Angeli in conspectu Dei incendunt, adesse. Ventus ille desierat, cum a parte mundi occidua alterius venti sonum inaudio, prorsus investigabilem jucunde admodum me afficientem: videbanturque mihi, qui inde absistebant vapores, nive candidiores esse. Jam vero concinnitas arborum earumque admirabilis fragrantia, omnia omnino, quæ terra hæc nostra producit, aromata longe superabat: ea autem eminus adventantibus aspirabatur tam placide, suaviter ac delectabiliter, ut me priorum omnium, tum pretio tum novitate mirabilium, per quæ transiens voluptate perfundebar singulari, oblivio caperet. Quando autem inflammata sua lætitiæ cantica modulabantur ac dulci voce personabant aviculæ, præ stupore non eram apud me: utrum tamen aviculæ, an Angeli fuerint, Deus novit. Deinde alius rursum aliunde ventus ex septemtrione aderat, isque satis vehemens, specie igneus, cujus radii erant quemadmodum iris occidente sole consuevit: qui summa cum lenitate hortum perflans, herbas plantasque illas

εἶδος ἀνθέων πολυποικίλων, οὕτως ἦν τὰ κάλλη τῶν D
στρουθίων ἐκείνων, ὡς παράδοξα καὶ μετέωρα. *A. NICEP. COÆVO EX MSS.*

Πάλιν οὖν τοῦ πρώτου στρουθίου τὴν ὡραιότητα ἐκθαμβούμενος τῇ διανοίᾳ, καὶ τὸν λογισμὸν εἰς ἓν συνάγων, ἐστοχαζόμην ἄλλης δόξης καὶ θέας τὴν βαφὴν καὶ τὴν χροιὰν κεκτημένον. Πάλιν οὖν ἑώρων ἕτερόν τι καὶ ἐξαίρετον, ὅπερ ἦν ἐμοὶ θυμηδία μεγίστη· ἡ μελῳδία αὐτῶν ἡ ακατάπαυστος καὶ ἐνήδονος· καὶ τίς διηγήσηται τὰ ξένα καὶ φρικτὰ κάλλη τῶν ὡρομένων ἐκεῖσε; Πάντα δὲ τὰ ὡραῖα ἐκεῖνα φυτὰ ἐνορθίνως ἵσταντο ὡς παράταξις πρὸς παράταξιν. Ὢ μακαρία ἡ χεῖρ, ἡ ταῦτα φυτεύσασα! Πάλιν οὖν ἐπὶ τὰ ἔνδον τοῦ Παραδείσου χωροῦντός μου (ἐνόμιζον γὰρ ὅτι οὐκέτι ἴδω τὸ σκότος τοῦ κόσμου τούτου, πρὸς γὰρ τὰ ἐκεῖ σκότος μοι τὰ ἐνταῦθα) ὡς δὲ ἐπορευόμην ἐν πλατυσμῷ βλέπω, καὶ ἰδοὺ ποταμὸς μέγας μέσον τοῦ Παραδείσου διώδευε, καὶ ἐπότιζε πάντα τὰ φυτὰ ἐκεῖνα, ἐν γαληνότητι ταῖς ῥίζαις αὐτῶν προσκλυζόμενος· ἐπ᾽ αὐτῷ δὲ τὰ ὡραῖα στρουθία ἐκεῖνα τὰ ακατάπαυστα κελαδοῦντα κατήρχωντο. Ἄμπελος δὲ ἦν κύκλῳ τοῦ ποταμοῦ ἐφαπλουμένη, χρυσέφυεσι μὲν τοῖς φύλλοις, εὐπρεπὴς δὲ εἰς τὰ κλήματα, ἃ λύχνῳ τινὶ ἐοικότα τῷ πρώτῳ λίθῳ εἴκαζον, διὰ τὸν εἰρηκότα· Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, f καὶ ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος καὶ ἀκρότομος. Ἐφήπλωτο δὲ ἐν ὅλῳ τῷ παραδείσῳ βρίθουσα μεγίστοις βότρυσιν εὐπρεπεστάτοις, ὥστε φημὶ στεφάνων δίκη κατακοσμεῖσθαι τῇ περιπλοκῇ τῶν κλημάτων τὰ ἐκεῖσε φυτά. f E

Ταῦτα θεασάμενος, ἐτέρπετο ἡ καρδία μου, ἐκ φρίκης εἰς θαῦμα, καὶ ἐκ θαύματος εἰς ἔκστασιν τὴν ψυχὴν μεταφερόμενος· ἐπὶ πολλὴν δὲ ὥραν ἑστὼς ἐννεὸς, g [ἀκούω ἤχου τινὸς ἐξ ἀνατολῶν ἀνέμου πνεύσαντος καὶ τοῖς δένδροις ἐπιπεσόντος, κυμαίνεσθαι ταῦτα ἐποίει, ἀποπέμποντα πνόην ἐνωδίας ἄῤῥητον· ἐν οἷς ἡδέως ἔχων καὶ ἐκπληττόμενος, ἐνόμιζον ἀπὸ τοῦ θυμιάματος τοῦ Θεοῦ ταύτην εἶναι τὴν εὐωδίαν, ὅπερ] ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ θυμιῶσιν Ἄγγελοι. Παυσαμένου οὖν τοῦ ἀνέμου ἐκείνου, ἀκούω ἀπὸ δυσμῶν ἑτέρου τινὸς πνεύματος ἦχον, ἀνεξιχνίαστον τὴν ἡδύτητα ἐμποιοῦν μοι, ἧς ἡ ἐπίπνοια ἐν τῷ ἀτμίζειν ὡς χιόνος ὅρασις ἐχρημάτιζεν. Ἦν δὲ τῶν ἐκεῖσε δένδρων ἡ εὐπρέπεια ἐμπεπλησμένη εὐωδίας θαυμαστῆς ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα τῶν ἐπιγείων, πόῤῥωθεν ταύτην ἐκπέμποντα τὴν ὄσφρησιν, ὡς φοβερὸν, καταθύμιον, ἐνιστάμενον, ὥστε ἐπιλάθεσθαί με ἐκεῖνα τὰ τίμια θαυμάσια, ἅπερ ὄπισθεν διοδεύσας ἀπήλαυσα μελίῤῥυτά τινα πέλοντα. Τὰ δὲ στρουθία ἐκεῖνα ἐν τῷ ᾄδειν αὐτὰ καὶ κελαδεῖν καὶ στροθίζειν τὰ διάπυρα ᾄσματα τῆς ἀγαλλιάσεως, ἐξιστάμην τῇ διανοίᾳ μου· εἴτε στρουθία, εἴτε Ἄγγελοι ὑπῆρχον, Κύριος ἐπίσταται. Ἀναδίδοται πάλιν ἀπὸ βοῤῥᾶ ἕτερος ἄνεμος ὑπερφυέστατος, πυῤῥακὴς F τῷ εἴδει, ὡς ἅτε ἶρις ἡλίου δύναντος αἱ ἀκτῖνες πεφύκασι· πνεύσαντος δὲ τούτου ἐν ἀπείρῳ γαληνότητι, γαληνομόρφως ἐκυμαίνετο τὰ λαμπρότατα ἐκεῖνα φυτὰ, ἔπνεε δὲ ταράσσων τὴν ἐν τοῖς ῥόδοις εὐοσμίαν· ὥστε ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἔννουν με γενόμενον τῷ φιλτάτῳ γλυκασμῷ τε καὶ ἔρωτι κατατέρπεσθαι, φοβερᾷ τε χαρᾷ συνεχόμενος ὑπῆρχον ἐκ τῆς ἡδυτάτης εὐωδίας ἐκείνης τοῦ πνεύματος. g

A illas rutilantes placide motitabat, et suavissimum e rosis odorem agitatione eliciebat: adeo ut ego, a D sensibus fere alienus, longo tempore gratissima ejus dulcedine mirifice delectatus, gaudioque vehementi, præ jucunditate fragrantiæ e vento illo provenientis, correptus sim.

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

ANNOTATA.

a *Nota præpositionem* διὰ *cum dandi casu, præter morem antiquorum.*

b *MS. nostrum* ἀπορήσας τὴν ζωὴν ἀπεγραψάμην· Εὐλογητὸς δὲ Κύριος πάντως διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, εἰ καὶ ἀποθάνω, ἀποθάνω, καὶ τί ἐμοί.

c *MS. nostrum hic præpositionem* μετὰ *cum accusat, jungebat, minus recte.*

d *Idem solummodo hæc habebat:* φρίττων οὖν καὶ διάνοιαν, *admodum vitiose.*

e *Ibidem legitur,* ἡδονὴν καὶ θέαν ὡς τὸ κρύον τοῦ οὐρανοῦ, ᾧ τοῖς μάκαρσιν κέχρηται, ἥσπερ ἡδονῆς καὶ ἀγαλλιάσεως δροσισμῷ θέας καὶ εὐφροσύνης τὴν ψυχὴν μετατρέποντα. *Quid hinc recte exponas?*

f *Desunt hæc in MS. Mazar. neque vero multum ad rem faciunt.*

g *Pauca hic et obscura habet MS. Vatican.* ἡδέως ἔχων τοῦ ἀνέμου ἐκείνου τὴν ἐπίπνοιαν τῆς εὐωδίας, ὥστε νομίζειν με ἀπὸ τοῦ θυμιάματος, ὥσπερ.

CAPUT V.

Ejusdem ectasis et visorum continuata narratio.

Ἐν φρίκει καὶ δέει ἐξεστηκὼς τὸ παράδοξον τοῦ πράγματος, πῶς ἐπ᾽ ἐμοὶ τὸ τοιοῦτον ἀγαθὸν συμβέβηκεν διενοούμην· ὑπεστάλη δὲ τὸ πνεῦμα τὸ τρίτον ἐκεῖνο, καὶ σιγὴ μεγίστη παρευθὺς ἐγένετο. B Ὁδεύσας οὖν ὀλίγον τοῦ περάσαι με τὸν ποταμὸν ἐκεῖνον, ὡς πρὸς τὸ πλάτος ἐχώρουν τοῦ κήπου τοῦ Θεοῦ, ἀναθεωρῶν τὸ ἄφραστον πλάτος ἐκεῖνο τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, τὸ πολυπλασίως τεθησαυρισμένον ἐκεῖσε. Οὐ γὰρ ἔχω πῶς αὐτὰ τὰ πλούτη τοῦ Δεσπότου, ἀνθρωπίνῳ στόματι διηγήσασθαι, ἃ σοι διηγήσομαι, φίλε καὶ ἀγαπητὲ ἐν Κυρίῳ. Ὡς οὖν εἴρηκα πρὸς τὸ πλάτος χωρεῖν με τοῦ κήπου ἐκείνου, καὶ ἀναθεωρεῖν με τὰ τῶν Ἁγίων Ἅγια, ἰδοὺ πάλιν ὡς ἀπὸ τοῦ Ἀρκτόου μέρους πνεῦμα ἔπνευσεν, εὐωδεστάτην ἔχον ἡδύτητα, ὡς τὰ ῥόδα καὶ τὰ κρίνα, χρῶμα δὲ ἔχον πορφυροῦν ὡσεὶ ἴον εἰκαστέον· ἐκυμαίνετο δὲ τὰ φυτὰ ἐκεῖνα, ὑπὲρ μύρον καὶ μόσχον τὴν εὐωδίαν ἐκπέμποντα, ἥ τις ἔδυ εἰς τὴν καρδίαν μου· ὀφθαλμοὺς δὲ οἵους τε ἐκεκτημένην τῷ τότε, εἴτε σωματικοὺς, εἴτε πνευματικοὺς, ὁ Δεσπότης ἐπίσταται· ἐμοὶ δὲ παρεφαίνετο ὅτι μετὰ σώματος ἐκεῖ παρέδρευον. Ἔπειτα ἐν τῷ μὴ εἶναι βάρος ἐν τῷ σώματί μου, ἢ ἐπιθυμίαν τοῦ ἰδέσθαι τι, ἢ ἕτερον τὸ πρὸς ἦθος λαμβάνειν τὸ τῇδε σκήνωμα, ἀνατρέπει με ὁ λογισμὸς ὡς ἐκ τοῦ σώματος τοῖς ἐκεῖ προσπεφυκέναι, εἰ μὴ γὰρ ὁ καρδιογνώστης καὶ Θεὸς ἐπίσταται. Ὡς οὖν τὰ πλήθη τῶν φυτῶν ἐκείνων τῇ ἐπιπνοίᾳ τοῦ τετάρτου ἀνέμου παραδόξως ἐκυμαίνετο, καὶ ἀπήχει, καὶ μέλος τερπνὸν προεβάλλοντο, πάλιν με ἡ εὐοσμία κατέπληττεν, καὶ ἡ ἡδύτης διὰ τῆς ὀσφρήσεώς μου εἰσπίπτουσα ἐξίστασθαί C με ἐποίει· ἱστήμην οὖν ἐννεὸς ἐν ἀπορρήτῳ αἴγλῃ ἔχων τὸν νοῦν εἰσδυόμενον.

Ταῦτα τοίνυν ὁρῶν, εὐφραινόμην μεγάλως, καὶ ἠλάλαζεν ἡ καρδία μου, καὶ ἠγαλλιᾶτο τὸ πνεῦμά μου. Ἡσυχάσαντος δὲ καὶ τοῦ τετάρτου πνεύματος, θαῦμα φοβερὸν καὶ παράδοξον ἑώρων a· [ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ χρόνον ἐκεῖ μου διατρίβοντος, νὺξ οὐδαμῶς κατεφάνη μοι, ἀλλ᾽ ἦν ἀδιάδοχον φῶς, καὶ χαρὰ καὶ ζωὴ, λαμπρότης καὶ πολλὴ ἀγαλλίασις,] ἅ τινα ἔβλεπον ἐκεῖσε. Μετὰ ταῦτα ἔκστασίς μοι ἐπέπεσε, καὶ ἐννεοῦ μου γεγονότος, ᾤμην ἑστάναι τῇ θεωρίᾳ ἐπάνω τοῦ στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ, καί τις b χλαινηφόρος νεανίας προῆγέν μου, οὗ τὸ πρόσωπον ὡς ἥλιος ἔλαμπεν· ἐνόμιζον δὲ τοῦτον εἶναι τὸν τύψαντά μου τὸ πρόσωπον τῷ ἀνθεοφόρῳ κλάδῳ ἐκείνῳ, ἡνίκα ἀπὸ τοῦ ψύχους ἐτελεύτουν· καὶ αὐτὸς ἐκέλευσεν τοὺς ὑπηρέτας αὐτοῦ τοῦ μετᾶραι με. Ὡς οὖν οὗτός μου προῆγε, βλέπω, καὶ ἰδοὺ σταυρὸς μέγας, φοβερὸς καὶ ὡραῖος τῇ θέᾳ καθάπερ τόξον [ὅταν ἡ ἐν τῆς νεφέλῃ] ἐχρημάτιζεν, καὶ τέσσαρα καταπετάσματα κύκλῳ αὐτοῦ νεφέλῃ φωτεινῇ ἐοικότα, τὰ μὲν δύο πυῤῥακῆ ὡς ἀστραπῆς εἶδος ἀστράπτοντα, τὰ δὲ ἄλλα λευκὰ ὡς χιών· κύκλῳ δὲ αὐτοῦ εἱστήκεισαν μελῳδισταὶ, ὡραῖοι, εὐμεγέθεις, καὶ λευκοὶ ὡς φῶς χρηματίζοντες, πυρσαυγεστάτοις ἀκτῖσιν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπαστράπτοντες. Ὡς οὖν οὗτοι μέλος τι ἡδὺ ἕνεκεν τοῦ σταυρωθέντος ὑπέψαλλον,

Interea dum, sacro cum horrore novitatem rei admirans, considero, quo pacto tanta mihi felicitas evenisset; posuit is quoque tertius ventus, et summa repente tranquillitas extitit. Paulum igitur progressus, ut fluvium transirem, ubi ad planitiem E late diffusam divini istius horti perveni; amplitudinem ejus inexplicabilem, quam qui potest omnia Deus multiplici amœnitate ditaverat consideravi. Et sane cupienti mihi divitias Domini enarrare caritati vestræ, in mentem non venit, quo id pacto humana lingua executioni mandem. Deveniente me igitur, uti dictum est, ad planam aream illam, et sancta sanctorum contemplante, ecce alius rursum ventus e plaga boreali aspiravit cum jucundissima fragrantia, qualem rosæ liliaque solent spargere, ac purpureo colore, qualis solet inesse violis. Hinc plantæ rursum crispari cœptæ, odorem exhalarunt, unguento muscoque præstantiorem, qui ad intima mea viscera penetrabat. Qualium autem oculorum beneficio isthæc assecutus sum, corporaliumque an vero spiritualium, Deus scit: mihi certe ipse videbar corporaliter istic versari. At postea cum in corpore meo non sensi pondus solitum, aut concupiscentiam videndi quidpiam, aut aliud quod solet in præsenti vita tabernaculum nostrum deprimere, alia mihi cogitatio in mentem venit, scilicet extra corpus me deliciis illis fruitum fuisse: quod an ita sit, novit Deus, qui perspicit interiora cordis. Cum igitur frequentes illæ plantæ allapsu quarti venti modo F mirabili motarentur, sonumque ederent ac melos jucundissimum promerent; iterum odoris præstantia singularis me perculit, suavitasque mirabilis per olfactus mei organa illapsa animo stuporem induxit. Stabam itaque a sensibus alienus, intus autem arcana quadam luce perfusus.

Narrat ut rursum afflante vento odorifero recreatus,

36 Hisce fruitus lætitia replebar magna, gestiebam animo, et exultabam spiritu. Cessante autem et quarto vento, prodigium maximum et admirabile observavi: toto enim quo istic versatus sum tempore, nulla incubuit nox; sed perpetua luxit sine vicissitudine dies; eratque quidquid videbam, gaudium et vita et splendor et exultatio plurima. Post hæc a sensibus in ecstasim abreptus, visus mihi sum supra firmamentum cœli consistere; putavique juvenem, delicata indutum penula, ac facie instar solis radiantem (quem ego quidem non alium opinabar esse, quam qui faciem meam ramo florigero percussit, quando præ frigore deficiebam) ducatum mihi præstare, et præcipere famulis suis, ut me alio transferrent. Ducatum igitur præstante mihi illo, ecce occurrit magnitudinis immensæ Crux, instar iridis in nubibus apparentis, aspectu formosa, quatuor velis nubem lucidam referentibus circum obtensa

alitusque elatus, Crucem invenerit miram:

A tensa : quorum bina ignei coloris non secus ac fulgur coruscabant, alia bina nivi nihil candore cedebant. Crucem cingebant musici formosi, statura proceri, splendidi quasi lux, fulgentissimos radios ex oculis evibrantes; promebantque concentum suavissimum in gratiam Crucifixi. Cumque penulatus dux meus illac transiret, exhibita reverentia salutavit Crucem, mihique idem ut facerem nutu indicavit : fecique ita, secutus exemplum ducis : et continuo mellea quadam dulcedine impleri me sensi, talique odorum fragrantia recreari, qualem neque in ipso fragrantissimo horto olfeceram. Deinde oculos deflectens, deprehendi infra nos quasi maris abyssum, cœpique totis artubus contremiscere, ac vereri ne forte illuc præceps ruerem. Quamobrem inclamans ducem meum, dixi : Domine mi ductor, ecce veluti supra nubes ambulo, et metu correptus sum gravi : vereor sane, tametsi leniter incedam, ne me portare non possint illæ, et casu præcipiti hinc in aquas subjectas ferar.

quam veneratur suavi odore fit perfusus.

37 Ad hæc tale mihi responsum dedit dux meus: Ne quid timeas, quin altius adhuc nobis ascendendum est : simulque porrexit mihi manum, et supra alterum cœlum sublati sumus, cujus species erat nivea ; et conspexi hic quoque Cruces binas, illi, B quam in cœlo inferiori veneratus fueram, persimiles: cingebantur etiam, uti prior illa, sacra suaviter modulantium corona : et aer istic in modum ignis splendebat, quique illum incolebant locum formosi genii, quiete summa perfruebantur. Venerati sumus itaque et hasce Cruces, uti priorem, singulari cum desiderio ac amore : quæ vero absistebat inde fragrantia, plane divina erat, et explicari verbis nequit; unde longe majori voluptate ac delectatione, quam ex altera Cruce, perfundebar. Prospexi alio, et vidi universa inflammari ab igne : et incessit me tremor, opem ducis mei denuo implorantem ; qui porrecta ut ante manu : Adhuc alius, inquit, enitendum est. Et continuo inde sublati, supra tertium nos cœlum deprehendimus. Cœlum hoc non eo, quo quod nobis hic apparet, modo se habet ; sed firmum solidumque est, ac planum habet late expansum, lamina putares aurea insterni. Reperimus hic iterum, primo statim in vestibulo, Cruces ternas, lumen quale fulgur solet spargentes, omnibus, quas ante vidimus, tum magnitudine tum specie augustiores. Et dux quidem meus in medium ignem se ausus inferre, adoravit Cruces : quod cum ego non valerem, eminus adoravi transivique. C

Item ut sublatus ad alterum cœlum sit, ubi Cruces binæ,

deinde ad tertium, ubi Cruces tres :

38 Postquam multum processissemus, perventum est ad velum alterum, more fulminis late per aera diffusi suspensum : quo evecti ingressique, reperimus ibi ingentem cœlestium geniorum cœtum, laudantium et glorificantium Deum. Transivimus etiam porro ; et aperuit se rursus aliud velum, ex bysso et purpura inexplicabilis venustatis. Hinc devenimus ad locum gloriæ plenissimum, ubi velum mirabile, quasi electrinum, quam fulgentissimum ac nitidissimum ; quod reducens manus ignea, introitum nobis præparabat. Ibi videre erat multitudinem innumerabilem juvenum, quos dignitas corporis, color igneus, faciei splendor solari præstans, plurimum commendabat : stabant autem in loco admodum sublimi, concinno ordine, ætatis incorporeæ vigore, insigne sceptrum manibus præferentes ; hinc et inde legiones, quarum computari non poterat numerus. Tunc me allocutus dux meus ; Ecce, inquit, remoto hoc velamine, spectabis Filium hominis, sedentem ad dexteram Patris : quare procidens adorabis ipsum; totaque mente ad ipsum conversus, excipies arrectis auribus, quæ dicturus tibi est. Talibus a ductore meo præceptis instructus, intendi oculorum aciem in istud decorum velamen,

tandem aliis locis transitis,

ad solium Christi pervenerit :

D ὁ ὁδηγῶν με χλαινηφόρος διερχόμενος τὸν σταυρὸν, κατησπάσατο, ἔνευσεν δὲ κἀμοὶ τοῦτο ποιῆσαι· καὶ δὴ ἀκολουθῶν αὐτῷ, ἠσπασάμην αὐτόν· ὡς οὖν ἠσπασάμην τὸ πυρσύριζον ἐκεῖνο τίμιον ξύλον, πνεῦμά τι μέλιτος ἀνάπλεων γέγονα, καὶ εὐωδίας πλησθεὶς, οἵαν οὐ δὲ ἐν τῷ Παραδείσῳ ὠσφράνθην. Ἀναβλέψας δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου ἑώρων, καὶ ἰδοὺ ὑποκάτω ἡμῶν ὡσεὶ ἄβυσσος θαλάσσης, καὶ τρόμος ἐπελάβετό μου, καὶ ἐφοβήθην μή ποτ᾽ ἐκεῖ ὀλισθήσομαι· ἐκέκραξα οὖν πρὸς τὸν ὁδηγοῦντά με, καὶ εἶπον, Κύριέ μου ὁδηγέ μου, ἰδοὺ ὡς ἐπὶ νεφέλης πορεύομαι, καὶ δειλίᾳ συνεσχέθην, πτοούμενος τὴν ἐντεῦθεν ἔκπτωσιν, κοῦφος πορευόμενος, μή ποτε οὐ βαστάσει με, καὶ ὑποσκελλισθήσομαι εἰς τὰ ὑποκάτω ἡμῶν ὕδατα.

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

Ὁ δὲ λέγει μοι· Μὴ φοβοῦ, ἔτι ἀνωτέρω ὀφείλομεν ἀνελθεῖν ὑπεράνω. Καὶ δίδωσίν μοι χεῖρα, καὶ εὑρέθημεν ἐπάνω τοῦ δευτέρου στερεώματος, τὸ δὲ εἶδος αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιὼν ὑπῆρχεν. Θεωρῶ οὖν κἀκεῖ δύο σταυροὺς ὡς ὁμοίους τῷ ὑποκάτω, καὶ ἦν ἐπ᾽ αὐτοῖς ἡ φρικτὴ ἐκείνη ἀκολουθία; οἷα καὶ ἐν τῷ κατωτέρῳ σταυρῷ ἐχρημάτιζεν· ἦν δὲ ἀὴρ τῶν ἐκεῖ πυρινὸς, καὶ ἀνάπαυσις μεγάλη τοῖς ἐκεῖ εὐμόρφοις νεανίσκοις. Ἠσπασάμεθα οὖν κἀκείνους τοὺς τιμίους σταυροὺς ἔρωτι καὶ πόθῳ θεϊκῷ, καθὼς καὶ τὸ πρότερον· ἦν δὲ ἡ εὐωδία αὐτῶν, ὡς εὐωδία Θεοῦ ἀνερμήνευτος ὑπὲρ τὴν κατωτέρω θυμηδίαν καὶ τερπνότητα. Ὁρῶ οὖν καὶ ἰδοὺ πῦρ φλέγον τὰ ἐκεῖσε E ἅπαντα· καὶ τρόμῳ συσχεθεὶς, πάλιν τὸν ὁδηγὸν ἐκάλουν εἰς βοήθειαν· ὁ δὲ δούς μοι χεῖρα, λέγει μοι· Ἔτι ἀνωτέρω πορευθῆναι ὀφείλομεν. Καὶ ἅμα τῷ λόγῳ ἤρθημεν τῶν ἐκεῖ, καὶ εὑρέθημεν ἐπάνω τοῦ τρίτου οὐρανοῦ. Οὗτος δὲ ὁ τρίτος οὐρανὸς, οὐχ ὡς ὁ φαινόμενος ἡμῖν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ περίεστιν, ἀλλ᾽ ἀντὶ παγίου στερεώματος, τὴν δὲ δέῤῥην ἐφαπλουμένην ὡς χρυσοῦν πέταλον κέκτηται. Εὕρομεν οὖν πάλιν ἐν τοῖς προθύροις σταυροὺς τρεῖς, ὡς ἀστραπὴν αὐγάζοντας, μεγίστους καὶ φοβεροὺς λίαν ὑπὲρ τοὺς δύο, καὶ ὑπὲρ τὸν ἕνα· καὶ ὁ μὲν ὁδηγῶν με ἐθάρσησεν, καὶ εἰσῆλθεν ἐν μέσῳ τοῦ πυρὸς, καὶ προσεκύνησεν αὐτούς· ἐγὼ δὲ, μηδὲν τοιοῦτον ἰσχύσας, μήκοθεν προσκυνήσας διῆλθον.

Ὡς οὖν ἱκανὸν ἐπεζεύσαμεν, ἐφθάσαμεν εἰς τὸ δεύτερον καταπέτασμα, ὡς ἀστραπήν τινα ἐν τῷ ἀέρι ἐφαπλουμένην· ἤρθημεν οὖν καὶ διέβημεν, καὶ ἔνδον τοῦ καταπετάσματος πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου αἰνούντων καὶ δοξολογούντων τὸν Θεόν· διέβημεν δὲ καὶ τὰ ἐκεῖ, καὶ ἰδοὺ πάλιν ἕτερον καταπέτασμα διὰ βύσσου καὶ πορφύρας ἀπόῤῥητον· καὶ κατηντήσαμεν ἐπὶ ἐνδοξοτάτῳ τόπῳ, καὶ ἦν ἐκεῖσε φοβερὸν καταπέτασμα ὡς ἤλεκτρος, ὑπέρλαμπρον, καὶ σφόδρα καθαρώτατον, ὅπερ αναποδίσασα χεὶρ πυρινὸς, διελθεῖν ἡμᾶς δι᾽ αὐτῆς παρεσκεύασεν. Ἦν δὲ ἔνδον αὐτοῦ πλῆθος ἀναριθμήτων νεωτέρων, ὡραίων, πυ- F ρινῶν, τὰς ὄψεις τηλαυγεῖς ὑπὲρ τὸν ἥλιον· εἱστήκεισαν οὖν τάξει τινὶ καὶ κοσμιότητι ἐπὶ φοβεροῦ ὕψους τοῖς αὔλαις ἡλικίαις μετέωροι, σκῆπτρα φοβερὰ ἐν ταῖς χερσὶ κατέχοντες· λεγεῶνες ἐντεῦθεν, καὶ λεγεῶνες ἐκεῖθεν ἕτεραι, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός. Λέγει μοι ὁ ὁδηγῶν με, Ἰδοὺ, τούτου τοῦ καταπετάσματος ἐπαιρουμένου, θεάσει τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθεζόμενον· πεσὼν οὖν προσκύνησον αὐτὸν, τὴν δὲ ἅπασαν θεωρίαν τῆς διανοίας σου πρὸς αὐτὸν ἀνάτεινον, καὶ ἄκουσον τί σοι λαληθήσεται παρ᾽ αὐτοῦ. Ὡς οὖν ταῦτα ὁ ὁδηγῶν με ὑπετίθετο, βλέψας εἰς τὴν εὐπρέπειαν τοῦ καταπετάσματος ὁρῶ, καὶ ἰδοὺ περιστερὰ παμμεγεθὴς, ἄνωθεν καταπτᾶσα ἐπὶ τῷ καταπετάσματι· ἦν δὲ ἡ κεφαλὴ αὐτῆς καθάπερ χρυσίον, τὸ στῆθος πορφυροῦν, αἱ πτέρυγες τηλαυγεῖς ὡσεὶ φλὸξ, οἱ πόδες ἀληθινοὶ, ἐκ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς ὡς ἀκτῖνες φωτὸς ἐξεπορεύοντο· ἐμοῦ δὲ στοχαζομένου τὴν ταύτης εὐπρέπειαν, εὐθέως ἀναστᾶσα ᾤχετο εἰς ὕψος.

Ἀρθέντος δὲ τοῦ καταπετάσματος, ἀναβλέψας εις τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ὕψος τὸ καταπλῆττον πᾶσαν ἔννοιαν, ἴδον θρόνον φοβερὸν καὶ ἐπηρμένον, ὑπὸ τοῦ ἀέρος κρεμάμενον μηδενὸς αὐτὸ κατέχοντος· φλὸξ δὲ ἐξεπορεύετο ἐξ αὐτοῦ, οὐχ ὡς τοῦ πυρὸς, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τῆς χιόνος ὑπεραιρομένη τῇ λευκότητι· ἐκάθητο δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐκείνου ὁ

Κύριος

A NICEP. COÆVO EX MSS.

A Κύριός μου Ἰησοῦς Χριστὸς, πορφύραν καὶ βύσσον ἐνδεδυμένος· ἅπαξ διὰ τὴν ἐμὴν εὐτέλειαν συνεσταλμένης αὐτοῦ τῆς λαμπρότητος, ἐθεασάμην αὐτοῦ τὴν θεάνθρωπον εὐπρέπειάν τε καὶ ὡραιότητα, ὃν τρόπον τὸν ἥλιόν τις βλέπει, ἡνίκα ἐξ Ἀνατολῶν ταῖς ἀκτῖσιν αὐτοῦ φαιδρῶς ἐπιφαίνεται· μετὰ δὲ ταῦτα οὐκέτι ἠδυνήθην αὐτὸν καθαρῶς θεάσασθαι. Ἀρθέντος οὖν τοῦ καταπετάσματος, πεσὼν ἐπὶ τοῦ θαυμαστοῦ ἀέρος, προσεκύνησα αὐτὸν τρίς· ἐπειρώμην δὲ ἑστάναι καὶ βλέπειν αὐτοῦ τὴν ὡραιότητα, ἀλλὰ καθάπερ προεῖπον, φρίκῃ ἀφάτῳ καὶ δέει ἀνεικάστῳ ἀπὸ τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ φωτὸς, τρόμῳ καὶ χαρᾷ συνεχόμενος, οὐκέτι ἠδυνήθη ἀποσκοπῆσαί τι, ἢ ἐντρανίσαι τῇ πυροφεγγεῖ αἴγλῃ τῆς ἀπειροδυνάμου θεότητος αὐτοῦ. Ἐλήλυθεν δὲ φωνὴ ἐκ τοῦ φωτὸς πρός με, κεκτημένη μέγιστον ἦχον, ὥστε συντρίβεσθαι τὸν θαυμαστὸν ἐκεῖνον ἀέρα ἀπ᾽ αὐτῆς· ἡ δὲ φωνὴ αὐτοῦ ἦν μελισταγὴς, πραεῖά τε καὶ ἡδύλαλος· ἢ καὶ λελάληκε τρία ῥήματα θεῖα, καὶ συνιεὶς ἔγνων, καὶ ἡδύνθην τῇ ψυχῇ ὡς οὐκ ἄλλοτέ ποτε. Ἔπειτα μετ᾽ ὀλίγον εἴρηκέν μοι ἕτερα ῥήματα τρία, καὶ ταῦτα ἡδυτάτως προσδεξαμένου μου, ἐπλήσθη χαρᾶς θεϊκῆς ἡ καρδία μου. Μετὰ τοῦτο τρισσεύσας εἴρηκέ μοι ἕτερα φρικτὰ ῥήματα τρία, καὶ ἐξαίφνης φωνὴν μεγάλην δοξολογίας ἀνέπεμψαν αὐτῷ τὰ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων θεῖα στρατεύματα· c [ἔγνων γὰρ τοῦτο στοχασάμενος, ὡς δι᾽
B ἐμὲ ταῦτα, καὶ διὰ τὴν πρός με τοσαύτην οἰκονομίαν τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, τὸ μέλος ἐκεῖνο τὸ νοερὸν καὶ ἐξαίσιον ἐκεκράγεισαν, καίπερ ἀκατάπαυστον ἀεὶ τὴν δοξολογίαν προσφέροντα.]

c

Ταῦτα τὰ ἄρρητα καὶ θεῖα ῥήματα ἀκούσαντός μου, εὐθέως οἵῳ τρόπῳ ἀνῆλθον, τοιούτῳ καὶ κατῆλθον, εὐθυφορούμενος· καὶ ἤμην πάλιν ὅλως ἐν ἐμαυτῷ ἑστηκὼς ἐπὶ τοῦ τόπου, οὗ ἡρπάγην τὸ πρότερον. Μεγάλως οὖν τὰ συμβάντα μοι λογιζόμενος, ποῦ ἤμην καὶ ποῦ εὑρέθην· ἐξισταμένου μου δὲ τὸ πῶς ἀπείην εἰς τὸ πλάτος τοῦ θείου κήπου ἐκείνου, ἀναθεωρῶν τὰ ὑπάρχοντα ἐκεῖ, διελογιζόμην καὶ ἔλεγον· Ἆρα ἐστὶν καὶ ἕτερος ὧδε, ἢ ἐγὼ μόνος ὑπάρχω; Ὡς οὖν ἐνόουν ταῦτα, βλέπω καὶ ἰδοὺ πεδιὰς μέσον, καὶ ἐν τῇ πεδιάδι μέσον φυτὰ οὐχ ὑπῆρχον, ἀλλ᾽ ἦν ὅλον τὸ πεδίον ὡραῖον σφόδρα, χλοηφορίζον ἴα καὶ κρίνα καὶ ῥόδα, καὶ ἄνθη ποικίλα ἐν αὐτῷ ἐξήνθη ἐν ἀπείρῳ πυκνότητι· πηγαὶ δὲ ἦν ἐπ᾽ αὐτῷ, καὶ αὗται μικρὸν πρὸς μικρὸν βρύουσαι γάλα καὶ μέλι, ἐκχυόμενα εἰς ὕψος ὡς μίαν πήχην, καὶ εὐωδία μεγίστη ἐξήρχετο ἀπ᾽ αὐτῶν καὶ γλυκύτης, ἵνα τί εἴπω ἢ τίνι προσαρμόσω τὸ μέλι καὶ τὸ γάλα ἐκεῖνο, οὐκ ἐπίσταμαι. Ὡς οὖν ἴδον τὴν τερπνότητα ἐκείνου τοῦ τόπου, καὶ τὴν χλόην τῆς ἀναπαύσεως, ἠπόρουν ἐξιστάμενος τὰ τοῦ Κυρίου θαυμάσια, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μεθιστάμενος. Θεωρῶ οὖν τινα ἄνδρα ἀπαστράπτοντα, ἐνδεδυμένον ἔξαλλα ὥσ-
C περ νεφέλη φωτεινῇ, κρατοῦντα σταυρόν· καὶ πλησίον μου γενόμενος, λέγει μοι· Ἡ σταύρωσις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετά σου, πλὴν μακάριοι οἱ σαλοὶ, ὅτι πολλοί εἰσιν ἐν φρονήσει· καὶ γὰρ ὁ Θεός σε κατέταξεν ἐνθάδε, ἀλλ᾽ ὕπαγε τέως εἰς τὰ τοῦ κόσμου πειρατήρια, καὶ εἰς τὰ κέντρα, ὅπου οἱ τρίβολοι, καὶ αἴχιδναι, καὶ οἱ ὄφεις, καὶ οἱ δράκοντες. Πλὴν καὶ τοῦτό σοι λέγω ξένον θαῦμα· οὐδεὶς γὰρ παρὼν ἐνταῦθα ἐπεδήμησεν, εἰ μὴ ὁ πλεῖον πάντων κοπιάσας ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, καὶ σὺ αὐτὸς, ὁ τοῦ κέρατος τῆς ἄκρας ταπεινοφροσύνης δραξάμενος· ἀλλ᾽ εὗρες πόθεν τοῦτο διὰ τὴν ἄπειρον πτωχίαν, διὰ τὸ, Αἶρε ἐντεῦθεν κύων, διὰ τὴν ταπείνωσιν, καὶ ὅτι γυμνὸς, νέος, σαλὸς, εἰς τὸ στάδιον τοῦ κοσμοκράτορος εἰσελθὼν, αὐτὸν ἐκεῖνον μονομαχήσας διέστρεψας ἄνωθεν κάτω, εἰς αἰσχύνην τὸν θρόνον αὐτοῦ καταῤῥαξάμενος.

Ἴδες οὖν τὰ ὧδε φρικτὰ, κατενόησας τὴν ἀληθινὴν τρυφὴν καὶ ἀνταπόδωσιν τῶν δικαίων, ἔγνως τοῦ Χριστοῦ τὸν Παράδεισον, ἴδες πῶς οὗτος περίεστιν. Οἶδα γὰρ ὅτι ἴδες, καὶ ἔφριξες. Ἆρα πῶς σοι ὁ μάταιος κόσμος πρὸς ταῦτα λογίζεται; τί λέγεις; θεωρεῖς δόξαν; ναί· ὁρᾷς εὐπρέπειαν; ναί. Ἴδε ταπεινὲ ποίας χαρᾶς οἱ ἁμαρτωλοὶ ἑαυτοὺς ἑκουσίως ἀποστεροῦσι. Τίς αὐτοῖς ταῦτα τὰ ἀγαθὰ ὑπέδειξεν; Ταῦτα μοι ὁμιλῶν [ἐκεῖνος ὁ λαμπροφόρος ἀνὴρ] ἐγήθη ὁρῶν με, καὶ ηὐφραίνετο. Ἔφη

et vidi columbam admodum grandem superne ad D velum devolantem. Erat huic capitis color aureus, pectoris purpureus, alarum lucidus ut flammæ, pedum genuinus ac naturalis, procedebantque ex oculis radii luminis : cum autem decoram ejus formam contemplarer attentius, subito sublimis abiit.

39 Sublato ergo velamine, suspexi in immensam illam altitudinem, cuilibet spectanti formidabilem ; vidique thronum eximium ac sublimem, nemine sustinente suspensum in aere : a quo absistebat flamma, non qualis ab igne solet, sed quæ nivem longe præstabat candore. Sedebat in throno Dominus meus Jesus Christus, purpura byssoque indutus: qui cum exiguitatis in imbecillitatis meæ causa eximium splendorem suum semel contraxisset, intuitus sum divinæ humanitatis illius decus ac dignitatem eximiam ; quemadmodum intueri quispiam solem consuevit, radios et primo ortu jucundissime spargentem : neque deinceps mihi licuit claro ipsius aspectu frui. Sublato itaque velo, procidens in mirabilem illum aera, ter Dominum adoravi ; tentavique persistere loco, ac intueri denuo dignitatem ejus : verum, ut supra memini, præ inexplicabili horrore ac metu incomparabili, quem lux illa, thronum ambiens immensa, incutiebat, tremore ego pariter et gaudio correptus, non potui quidquam intueri ultra oculosque intendere in igneum potentissimæ illius Divinitatis fulgorem. Vox deinde ex lumine tanto cum sonitu emissa. ut mirabilis illa regio aeris trepidaret, ad aures meas allapsa est : erat nihilominus suaviloquens, mitis, et melle dulcior ; protulitque tria verba divina, quæ et cognovi bellissime, et delectatus sum spiritu magis quam unquam alias. Non multo post alia similiter tria verba emissa sunt : quæ suavissime in animum meum illabentia, lætitia illum plusquam humana repleverunt. Interjecto tempore exiguo, personuerunt rursum alia tria verba : et continuo magna voce laudes cecinerunt Deo venerandi illi sanctorum Angelorum exercitus : qui quamvis numquam se temperent a laudibus Deo offerendis ; cognovi tamen, re considerata, exquisitum illum gratumque concentum, propter me et singularem Domini Jesu Christi erga me providentiam, modulatos esse.

cujus gloriam contemplatus,

E

ac ter a se adorati

verba meritus audire ;

40 Auditis hisce inexplicabilibus verbis, confestim eodem quo ascenderam modo, etiam descendi ; meque, mihi omni ex parte redditum, illo loco, unde sublatus ante fueram, stare deprehendi ; agitantem animo, quæ evenerunt mihi ; ubi nunc essem, et ubi modo fuissem. Cumque mirarer plurimum, quo pacto ad planitiem divini istius horti rediissem, contemplatus quæ istic erant universa, cogitavi quæsivique ex me ipse, utrum alius quoque hominum hoc in loco, an ego solus versarer. Vidi interea locum campestrem in medio, plantis nullis consitum ; nihilominus pervenustum, graminosum, violis, liliis, rosis, aliisque floribus numero infinitis refertum : nec fontium illi deerat amœnitas, modicis intervallis scaturientium lacte ac melle, et exsilientium ad altitudinem cubiti unius ; tanta inde fragrantia odoris ac dulcedine egrediente, ut quid mel illud et lac fuisse dicam aut cui comparem, plane nesciam. Consideranti hujusce loci voluptatem viroremque aptum quieti, nec non stupenti mirabilia Dei opera, et ab alia ad aliam pulchritudinem animum transferenti mihi, obtulit se videndum vir quidam, fulgido circumdatus amictu, rutilans ut nubes lucida, Crucem gestans : qui cum propius ad me accessisset, Crucifixus, inquit, Dominus noster Jesus Christus tecum sit. Beati stulti propter Christum, quoniam præcipua quadam sapientia excellunt. Etenim Deus quidem hic te constituit : verumtamen revertere ad mundum, ubi tribuli, echidnæ, serpentes et dracones

ad inferius cœlum reductus sit,

F

fruitusque alloquio Angeli, docentis

A nes sunt; tentationes et stimulos passurus. Sed et hoc insolitum miraculum edicere tibi debeo, neminem unquam hominem hic versatum fuisse, nisi illum *d* qui plus ceteris laboravit in Evangelio; et te, qui ad altissimum perfectionis apicem enisus es, pervenistique propter summam paupertatem tuam; propter illud, ingestum tibi a mendicis : Abi hinc, canis, in malam rem; propter humilitatem tuam; denique propterea quod nudus, adolescens, stultus in arenam descenderis cum principe mundi congressurus; eumque singulari prælio superatum e summo deorsum dederis, throno ejus cum confusione multa confracto.

d

cur meruerit ita in cælos admitti:

41 Contigit igitur tibi hic spectare mirabilia loci hujus, cognoscere veras delicias atque remunerationem justorum, lustrare paradisum Christi, hunc ipsum præsentem intueri. Constat enim mihi, te vidisse ac miratum esse. Nunc igitur quid ad hæc stultus dicit mundus? Quid ais? Vides gloriam? Imo vero. Contemplaris decorem? Etiam. Videsis itaque, abjecte homuncio, quantis se sua sponte gaudiis privent peccatores. At quis hæc eis bona monstravit unquam? Talia dicens meque intuens vir

οὖν μοι πάλιν τάδε· Τί, ὅτι ἡ τιμία καὶ ὑπέρλαμπρος τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων Βασίλισσα οὐ περίεστιν; ἐν γὰρ τῷ ματαίῳ κόσμῳ περίεστιν εἰς ἀντίληψιν καὶ βοήθειαν, d ἀκούσασα τῶν ἀποδεχομένων τὸν μονογενῆ Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ· ἥρμοζεν οὖν μοι τοῦ ὑποδεῖξαί σοι τὸ οἰκητήριον τὸ ὑπέρλαμπρον, καὶ ἀνέκφραστον, ἀλλ' οὐκ ἄγει φίλε καιρὸς· μεταναστεῦσαι γὰρ ὀφείλεις ἐκεῖσε, ὅθεν ἐλήλυθας, ὁ Δεσπότης ἐκέλευσεν. Ταῦτά μοι ὁμιλοῦντος ὥσπερ εἰς ὕπνον ἡδὺν ἐτράπην, καὶ καθάπερ νύκτα ὁλόκληρον ὑπνώσας, ἀπὸ ἑσπέρας ἤδη ἕως πρωῒ, ἐνθάδε εὑρέθην ὡς ὁρᾷς. Νῦν οὖν, φίλε μου ἠγαπημένε, ὑπὸ Κυρίου εὐφράνθητι, καὶ ἀγωνιζόμεθα, σπουδάζοντες σωθῆναι καὶ εὑρεθῆναι ἐκεῖ εἰς κατάσχεσιν αἰωνίων. Ταῦτα πάντα πρός με τοῦ Μακαρίου διηγησαμένου, εἰς ἔκστασιν φρενῶν ἦγεν τὴν ψυχήν μου, ὡς δὲ ταῦτα μοι ἔλεγεν, ἦν ἰδεῖν θαῦμα φοβερὸν καὶ παράδοξον· καθάπερ γὰρ ἄνθη κρίνων καὶ ῥόδων εὐωδιάζοντα κύκλῳ ἡμῶν, [οὕτως ἀτμίς τις ἀνεδίδοτο]· ὥς γε νομίζω, πάρεισιν ἅγιοι Ἄγγελοι, ἐπὶ τῇ θεϊκῇ ὁμιλίᾳ ἀοράτως θυμιώντων. Πολλὰ οὖν καθικέτευον αὐτόν, ἓν ῥῆμα ἐκ τῶν λαληθέντων αὐτῷ παρὰ Κυρίου Ἰησοῦ ἀπαγγεῖλαί μοι, καὶ οὐκ ἔπεισα αὐτόν, μελήσει τῷ Θεῷ καὶ τῇ μακαρίᾳ αὐτοῦ ψυχῇ, τὸ, ποίῳ τρόπῳ, ἢ διὰ ποίαν αἰτίαν οὐκ εἴδειν. D

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

d

B ille fulgentissimus, gestiebat lætitia non vulgari, et cœptam orationem sic prosecutus est : Quid quod veneranda cunctisque cœlitibus splendidior Regina cœli non adest? versatur namque modo in miserabili mundo, opitulandi causa mortalibus, exauditis illorum precibus, qui receperunt unigenitum Filium et Verbum Dei. Quare non incongruum mihi videtur, si habitationem illius, fulgentiorem quam ut verbis explicari possit, tibi commonstrem : verum non patitur tempus, dilectissime; migrandum namque eo tibi est, unde advenisti : ita Dominus præcepit. Talia illo dicente, quasi somno suavi correptus ego, cum noctem integram, ut putabam, a vespertino ad matutinum usque tempus, dormiendo transegissem; hic tandem me, uti vides, deprehendi. Quamobrem, amice, Deo dilecte, lætari te modo velim, et sedulo conari mecum, ut salutem consecuti, requiem illic æternam reperiamus. Ad talia Sancti verba, mea mihi mens in ecstasim rapta est, vidique spectaculum insolitum atque admirabile : nam uti circum nos fragrantia singularis liliorum et rosarum diffundebatur, ita et vapores quidam surgebant : aderantque, ut ego quidem existimo, sancti Angeli, qui colloquentibus nobis invisibiliter thymiama incendebant. Multis dein Sanctum rogavi supplex, ut vel unicum verbum, quod ex Domino Jesu inaudierat, mecum participaret. Sed nihil persuadere potui; quomodo autem vel qua ex causa, equidem nescio, et Deo atque beatæ illius menti curandum relinquo. E

et qnomodo denique ad se redierit.

ANNOTATA.

a *MS. Vaticanum* ὅτι νὺξ ἐπὶ τοσοῦτον ὑπάρχοντος, οὐδαμῶς κατεφάνη μοι, ἀλλὰ ἦν μοι χαρὰ καὶ ζωή.

b Χλαινηφόρος Penulatus, *a* χλαίνη penula, *forsitan autem a* χλαίνη *dicitur Latinum* læna, *abjecta priori littera.*

c *Nihil hic sensus formari poterat ex MS. Vaticano, sic habente :* ἐγὼ δὲ τοῦτο στοχασάμενος διὰ τὸ παρευθὺς κεκραγέναι αὐτὰ μέλος νοερὸν καὶ ἐξαίσιον.

d S Paulum *intelligit*, raptum *scilicet* in tertium cœlum, *dicentemque de seipso* 1 *Cor.* 15 Abundantius omnibus laboravi. *Utrumque MS. legebat* ἤκουσας, *in adjuntisque nonnihil variabat. Utrobique sensus intellectu difficilis. Malui clariorem facere, reponendo* ἀκούσασα, *ut cum præcedenti* Βασίλισσα *concordaret.*

F

C

CAPUT VI.

Dæmonis sub specie humana calumnias illudit; absentia cognoscit. Epiphanii cum Philosophis de SS. Trinitate sapiens disputatio.

Ab auctore digressus, ludum suum pergit ludere.

Hac igitur ratione in bonis Domini per totam noctem spiritualiter lætantibus nobis, ubi primum illucesceret, egressus Andreas et in porticibus oberrans, consuetum jam sibi vivendi modum in agone Domini exercuit; aut potius dixerim, pravos spiritus ludibrio habuit illusitque. Ex illo etiam tempore insomnes duxit quotquot recurrebant noctes, continentem Deo laudem concinendo : de die vero in mediis turbis exercitabatur, aut potius in mediis ignibus probabatur, neutiquam illis afflatus. Simulabat autem se inter turbas ebrium : trudebat alios et ab iis vicissim trudebatur, eratque omnibus obviam factis impedimento. Hinc aliorum in se manus experiebatur, aliorum calces : hi caput ejus baculis comminuebant, isti prehensis capillis ipsum trahebant, ac onerabant verberibus : erant qui in terram datum, constrictis fune pedibus, per plateas raptarent, nullo timore Dei a scelere repressi; nulla,

Οὕτως οὖν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ Κυρίου δι' ὅλης τῆς νυκτὸς πνευματικῶς εὐφρανθέντες, πρωΐας πάλιν ἐξῆλθεν ὁ Μακάριος, καὶ ἐν τοῖς ἐμβόλοις παροδεύων, τὰ συνήθη ἔπραττεν ἀγωνιζόμενος, μᾶλλον δὲ τῶν πονηρῶν πνευμάτων καταπαίζων, καὶ κατασοφιζόμενος αὐτῶν. Ἔκτοτε οὖν ἄϋπνος διετέλει πάσας τὰς νύκτας, τὴν ἀκατάπαυστον δοξολογίαν προσφέρων Θεῷ· δι' ὅλης δὲ τῆς ἡμέρας ἦν ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου ἀσχολούμενος, μᾶλλον δὲ μέσον τοῦ πυρὸς δοκιμαζόμενος, καὶ μὴ χωνευόμενος· ἐποίει τε ἑαυτὸν μέσον τοῦ ὄχλου ὡς τὸν μεθύοντα, ὠθῶν καὶ ἀντωθούμενος, μᾶλλον δὲ ἐμπόδιον τοῖς παρερχομένοις γενόμενος· παρά τινων μὲν τυπτόμενος, παρ' ἑτέρων δὲ λακτιζόμενος· οἱ μὲν ῥάβδῳ τὴν κάραν συνέτριβον, ἄλλοι δὲ ἐκ τριχῶν σύροντες, κατὰ τοῦ αὐχένος ἔτυπτον, ἕτεροι δὲ πρὸς τὴν γῆν ἀπέῤῥιπτον, καὶ σχοινίῳ τοὺς πόδας δεσμοῦντες [ἐπὶ τὴν λεωφόρον ἔσυρον], μήτε Θεὸν φοβούμενοι, μήτε ὡς Χριστιανοὶ πρὸς τὸ ὁμόφυλον συμπάθειαν ἔχοντες, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ἑορτασίμοις ἡμέραις. Ὁ δὲ

Ὅσιος

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

Ὅσιος ταῦτα πάντα ὑπέμεινεν διὰ τὴν ἀποκειμένην τοῖς δικαίοις ἐλπίδα.

Ὁ δὲ πονηρὸς διάβολος, τῷ φθόνῳ πριόμενος, μηδὲν ἰσχύων τι δρᾶσαι, μεταβαλὼν ἑαυτὸν εἰς γραΐδα πεπαλαιομένην, ἐκαθέζετο ἐν τῇ ὁδῷ θρηνοῦσα, καὶ κοπτομένη, καὶ λέγουσα· Οἴ μοι τὴν γεγηρακυῖαν, οἴ μοι τὴν πτωχὴν καὶ πεπαλαιομένην! ὅσα δεινά μοι ὁ a παρατετραμμένος εἰργάσατο! Ὅσα χαλεπά μοι ὁ πάρετος ἐνεδείξατο! ποῖος δαίμων πονηρὸς κατ᾽ ἐμοῦ αὐτὸν παρώτρυνε! δεινά γάρ μοι πολλὰ πεποίηκεν, καὶ ἄνεσις τῇ ζωῇ μου οὐκ ἔστιν. Τί ἄρα γε εἰσπράξομαι ἡ ξένη, ἡ πτωχή, ἡ χήρα, ἡ παραπονημένη, ἐπεὶ ὁ παρατετραμμένος με ᾐχμαλώτευσεν; Τινὲς δὲ βλέποντες τὰς πολιὰς αὐτῆς κατατίλλουσαν μετὰ δακρύων καὶ μεγίστων οἰμωγῶν βοώσης ἐπυνθάνοντο, συμπάθειαν δεικνῦντες παρ᾽ αὐτῆς, δι᾽ ἣν αἰτίαν καθεζομένη ὀλοφύρεται. Ἡ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἀπεκρίνατο· Ἐλεήσατέ με, ἄνδρες, οἰκήτορες τῆσδε τῆς πόλεως, ἐγὼ ξένη εἰμὶ τῶν ἐντεῦθεν, δίκης δὲ προσούσης μοι ἀπάρασα τῶν οἰκείων, ἐνταῦθα παρεγενόμην, καὶ ὡς ἔθος μετὰ τῶν ἐπιφερομένων μοι ἐν τῷ θεάτρῳ περιπατοῦσα ηὐλίσθην ἐπλήκευσα. Ἑσπέρας δὲ ἤδη βαθίας οὔσης, δαιμονῶν τις καὶ παρατετραμμένος διαβαίνων, μέρος τι ἀπὸ τῶν ἐμοὶ διαφερόντων συλήσας, φυγὰς ᾤχετο· πάλιν οὖν τῇ ἑξῆς νυκτὶ παραγενόμενος, ἕτερον μέρος ἀφελών μου, ἀπέδρα· τρισσεύσας δὲ καὶ κατασχεθεὶς ὑπ᾽ ἐμοῦ, ἐάσας τὴν τῶν κλεμμάτων ἐπάχθειαν, σύρας με ἔνθεν κἀκεῖθεν, τὰς πολιάς μου κατέτιλλεν, καὶ τὰ ἔγκατά μου λακτήσας b, [δυσυποίστους μοι ὀδύνας ἐποίησε] ἐν οἷς καὶ τοὺς παλαιούς μου ὀδόντας τῷ γρόνθῳ ἐκριζώσας κατέκλασεν. Τί οὖν ποιήσω, πολῖται, εἴπατέ μοι· ποῦ δὲ εὕρω αὐτόν, κἂν τὰ ἐμὰ ἀποσπάσω ἀπ᾽ αὐτοῦ;

Ταῦτα τῆς γραΐδος μετὰ δακρύων λεγούσης, οἱ μὲν περὶ δαιμονῶντος ἀκούοντες καὶ παρατετραμμένου, ταχέως τῶν ἐκεῖ ὑπεχώρουν· οἱ δὲ ἔλεγον, Δὸς ἡμῖν τι, καὶ δεῦρο μεθ᾽ ἡμῶν, καὶ ὑποδείξομέν σοι αὐτόν. Πάντων δὲ ἀνερωτούντων αὐτὴν [περὶ τοῦ πράγματος], καὶ αὐτῆς ἀπολογουμένης, ἦν ὁ Μακάριος ἐκεῖσε πλησίον, τὸν κατὰ Θεὸν σκοπὸν αὐτοῦ διανύων· ἔγνω τοῦ παμπονήρου δαίμονος τὸν τρόπον, καὶ εὐθέως ἀποστὰς τοῦ τόπου, δρομαίως τοῖς ἐκεῖ παρεγένετο, καὶ εὗρεν καθεζομένην μόνην τὴν [δοκοῦσαν εἶναι] γραῦν, οἱ γὰρ ἐπερωτῶντες αὐτὴν, ἀνακεχωρηκότες ἦσαν. Ὁ δὲ Δίκαιος, ὡς ἐν παρόδῳ βλοσυρῷ τῷ ὄμματι ἀπιδὼν εἰς αὐτήν, ἔφη· Θρήνησον, οἴμωξον, λύσσα ἐβδελυγμένη, ἐσκοτισμένη κοπρία γραῦ, κεκυφυῖα ἀπὸ πλήθους τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος πλημμελημάτων σου, χρῆσαι ταῖς μαγγανίαις σου, c ψυχοανασπάστρια, καὶ ταῖς φαρμακίαις σου, ἀπηλλοτριωμένη τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν Ἁγίων. Καὶ ταῦτα εἰπόντος, ἀπιδὼν εἰς τὴν γῆν δράσσεται πηλοῦ, καὶ ποιήσας ὡς λίθον, προσέρριψεν τῇ ἀναιδῇ αὐτῆς ὄψει, ἐμφυσήσας τε εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς σταυροειδῶς, παρευθὺς ἀπέβαλεν τοῦ ἀνθρωπίνου σχήματος τὴν θέαν. Ὄφις δὲ παμμεγέθης γεναμένη, ἔν τινι οἰκήματι γυναικὸς εἰσῆλθεν συρομένη· βλέψας δὲ ἡ γυνὴ τὸ θηρίον, τρόμῳ συσχεθεῖσα, ἔξω τοῦ οἰκήματος ἔφυγεν, φωνήσασα τοὺς γείτονας τοῦ ἀνελεῖν τὸν ὄφιν· ἱκανοὶ δὲ εἰσεπήδησαν, καὶ ἀνιχνεύσαντες τὸ οἴκημα, οὐδὲν εὑρεῖν ἠδυνήθησαν· ὁ γὰρ παμπόνηρος δαίμων ἐκεῖνος ἀπὸ τοῦ σχήματος τοῦ ὄφεως ἀλλοιωθεὶς εἰς τὴν ἰδίαν φύσιν ᾤχετο.

Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας πάλιν τὴν πορείαν ἐποιεῖτο, ἐν δὲ τῷ ὑποστρέφειν αὐτὸν μετρίοις παιγνίοις χρώμενος, συναντᾷ τῷ καλλινίστῳ νεανίᾳ ἐκείνῳ τῷ Ἐπιφανίῳ, περὶ οὗ ἀνωτέρῳ ἡ διήγησις γέγονεν· ἦν δὲ ὁ παῖς τεταραγμένος ἐξ ἐπηρείας τοῦ διαβόλου· ὃν καὶ ἀσπάμενος ὁ Ὅσιός, φησι· Μὴ φοβοῦ. Χειροκρατοῦντες δὲ ἐβάδιζον, ζητοῦντες τόπον ἥσυχον τοῦ καθεσθῆναι. Ὁδευόντων δὲ αὐτῶν, ἔφη ὁ Δίκαιος τῷ Ἐπιφανίῳ· Ἰδοὺ τὸ διεφθαρμένον δαιμόνιον, ὅταν θέλῃ ποιεῖ αὐτὸν γραῦν, καὶ ὅταν θέλῃ ποιεῖ αὐτὸν Ἀγαρηνόν, σχῆμα ἔχων ἐνδεδυμένος μέλαν ἱμάτιον, καὶ συναντᾷ τῷ φιλτάτῳ μου τέκνῳ, ἐπιπλήσσων καὶ ἀπειλούμενος αὐτῷ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἐπιφάνιος ἐξέστη· πρὸ μικροῦ γὰρ ἦν ὁ πονηρὸς διάβολος, ὁ ἀεὶ πολεμῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἐν σχήματι Ἰσμαηλίτου ἐμπόρου d [συναντήσας αὐτῷ καὶ τὰ ἔσχατα

quæ Christianum decet, erga proximum commiseratione tacti; idque vel maxime diebus festis. Sanctus vero hæc omnia tolerabat summa cum patientia, propter spem justis propositam.

43 Hinc malus dæmon, invidia majore flagrans, cum aliud non valeret, in vetulam annosam se transformavit; considensque propter viam, plangebat, lamentabatur, ingeminabat identidem; Hei mihi, ad hoc usque senium vivendo progressæ! hei mihi, mendicæ ac inveteratæ! quanta mihi damna vesanus ille dedit! quam gravia mihi mala intulit! quam acriter ipsum contra me exstimulavit cacodæmon! crebro namque mihi gravis, respirandi otium nullum concedit. Quid agam peregrina, inops, vidua, ærumnosa; quoniam me vesanus ille captivam tenet? Quidam vero mulierem, cum ploratu ac lamentatione valida canos sibi evellentem, intuentes, scitabantur, non sine aliqua miserationis commonstratione, quamobrem adeo indulgeret lamentis. Quibus illa: Misereminimei, viri boni, urbis hujusce incolæ; ego hic advena et peregrina sum, quæ, cum mihi lis intentaretur, relicta patria domoque huc adveni; et cum reculis, quas attuleram, uti moris est, in theatro obambulans, ibidem pernoctata sum. Jamque vespera multum progressa erat, cum dæmoniacus aliquis et mente captus transiit, ac rerum mearum parte surrepta, confestim in fugam se dedit. Similiter nocte sequenti accessit, parteque altera sublata, illico se proripuit. Tertio denique idem tentans, ubi a me comprehensus esset, relicta tantisper præda, huc et illuc me infelicem raptavit, canos evulsit; ventrem calce impetens, intolerabiles mihi dolores intulit; dentes, ætate labefactatos, impacto pugno penitus excussit fregitque. Nunc igitur, boni cives, indicate mihi, quid facto opus sit: ubi locorum scelus illud reperiam, saltem quæ furto mihi abstulit repetitura?

Dæmon, anum simulans, lamentatur,

et furti Andream arguens,

44 Talia flebiliter lamentata anu, alii quidem, cum audissent, dæmoniaci pariter ac vesani mentionem factam esse, recesserunt inde continuo: alii vero; Da, inquiebant, nobis aliquid, nosque comitare, commonstraturos tibi quem quæris hominem. Cum vero multis multa interrogantibus operose purgaret sese anus, accidit in proximo versari Andream, negotiis suis Dei causa susceptis intentum. Hic cognita nequissimi dæmonis versutia, consurgens e vestigio illuc accessit, reperitque forma tenus anum sedentem solam, sciscitatoribus illis jam digressis omnibus: ac torvo in ipsam vultu, quasi per transennam, intuitus; Luge sane, inquit, et ingemisce rabiosa, execrabilis, tenebricosa, putida anus, pondere delictorum tuorum jam pridem commissorum incurva. Utere imposturis tuis, animarum turbatrix; utere maleficiis, procul a Deo Sanctisque abalienata. Vix illa fuerat locutus, cum oculos humi deflectens, prehendit lutum: compactumque in modum lapidis jacit in faciem inverecundam vetulæ; in eamque insufflans in formam Crucis, mox corporis humani speciem dissipavit, transformati in anguem inusitatæ magnitudinis, moxque in domum cujusdam mulieris sese inferentis. Mulier vero anguem conspicata, præ tremore se extra domum fuga proripit, implorans opem vicinorum, serpentis e medio tollendi causa: qui cum frequentes convenissent, ingressi domum, nihil minus quam serpentem reperire potuerunt. Nequissimus namque dæmon, exuta colubri specie, suamque in naturam mutatus, inde abiverat.

civium opem implorat:

quam accedens Andreas increpat,

et Crucis signo humana forma exutam

evanescere facit.

45 Interim Andreas via currebat incepta: cumque reverteretur, illusionibus suis operam dans, obviam venit pulcherrimo illi adolescenti Epiphanio, de quo supra mentio incidit, consternato ob violentam dæmonis impressionem. Illum amplexatus Andreas,

Absens cognoscit quæ eveniunt Epiphanio:

A Andreas, Noli timere inquit : et prehensa manu, deduxit ad locum a turbis remotum, ut una considerent. Inter eundum vero ait illi : Ecce nequissimus dæmon, modo in Anum, modo in Agarenum, prout libuerit, se transfigurat; indutusque amictum nigrum, occurrit filio meo dilectissimo, eumque percellit ac minis territat. Audiens Epiphanius sermonem illum, obstupuit : nam paulo ante nequam diabolus, numquam non infensus humano generi, assumpta Ismaelitæ mercatoris forma, obtulerat sese juveni, et extrema quæque intentaverat. Quia enim videbat præclaram adolescentis conversationem, omnibus, quæ objiciebantur, carnis illecebris et concupiscentiis viriliter resistentis; cum tamen duodevigesimum ætatis annum, quo tempore juventus æstuare et lascivire præsertim consuevit, nondum attigisset; contra ipsum tam religiose viventem multum fremebat. Erat enim revera adolescens aspectu formosus, moribus verecundus, generosus, blandus, mansuetus, in conversatione melleus, toto vultu hilaritatem præferens, denique in sacris litteris apprime versatus. Rapiebantur etiam in admirationem ii, qui sapientiæ studio seipsos B rerumque cognitioni totos addixerunt, perspecta Epiphanii scientia, auditisque sapientibus responsis de theologia, de vocibus anagogicis, de quæstionibus proverbialibus, de fidei dogmatibus, de incomprehensibili, de meditatione mortis, de humilitate perfecta : respondebat vero ad interrogata eorum summa cum modestia et humilitate. De hoc autem adolescente paucis agendum mihi modo est; deinde terriculamenta, quæ satanas ei minatus est, descripturo.

hujus præclara adolescentia, indoles, scientia.

46 Quodam die cum parentibus accumbebat mensæ Epiphanius, aderantque eodem vocati, Philosophi aliquot, parentibus illius perquam familiares; haud ignari, quanta Epiphanius sapientia et disputandi copia præstaret : quamobrem avebant imprimis disserere cum ipso, sed inhibebantur, quod probe novissent, quantopere ad disputandum præcipites ipse detestaretur, eosque aversans nullo dignaretur responso. Unus igitur illorum ad socios conversus; Quomodo, inquit, gignens Pater, et Filius genitus ejusdem naturæ et substantiæ sunt, idemque et intelligunt et volunt? Eo, ait alter, modo, quo mens et intellectus idem sunt; qui mutua conjunctione consentiunt, ut corporis membra omnia recte gubernentur. Tum Philosophus : Quæstionem homine C grandævo dignam assumpsisti, eamque disertis verbis explicatam; verumtamen, quomodo medius inter illos est Spiritus? Respondit alter, Nimirum, uti cognitio intellectus, et apprehensio phantasiæ in unum concurrere sciunt, ut inspirent voluntatem. Quo laudato; Manifesta, inquit Philosophus, propositarum quæstionum ista solutio est. Attamen, Domine Epiphani, dicito nobis tu quoque; quales tibi istæ sententiæ videantur : age, mellifiue, profer in medium, quod verum putas. Respondet Epiphanius : Mea causa iste sermo institutus est : videmini namque experiri velle, quid ego canis vilissimus sciam. Nihilominus loquatur servus vester verbis paucis. Reponunt illi : Id ipsum nobis gratum, carissime, profer quædam ad instructionem nostram ex fonte sapientiæ tuæ. Tunc Epiphanius : Pater, ait, ac Filius, quoad illuminationem, judicium, voluntatem et essentiam unum sunt; quemadmodum bini oculi quoad eadem. Ad hæc unus e Philosophis : Quo pacto horum medius est Spiritus? Cui Epiphanius : Quo res, quæ consideranda venit, in ambobus oculis per visionem. His auditis mirati sunt universi, uno etiam exclamante : S. Athanasii nobis ille sententiam explicavit.

Philosophis, de Trinitate disserentibus,

mysterium explicat Epiphanius tam humiliter

quam docte et clare,

47 Rursum Epiphanius : Quoniam ita placitum vobis, corporali etiam modo explicabo. Quemad-

ἀπειλησάμενος· ὁρῶν γὰρ τὴν ἐνάρετον τοῦ παιδὸς πολιτείαν καὶ τὴν κατὰ δύναμιν πάλην τὴν ἐν ταῖς τῆς σαρκὸς [ἐπιθυμίαις οὔπω διανύοντος αὐτοῦ ὀκτωκαιδεκαετῆ χρόνον, ἐν ᾧ μᾶλλον βράζει νεότης, οὕτω θεαρέστως ἀναστρεφομένου, ἔβρυξε κατ᾽ αὐτοῦ. Ἦν γὰρ ὁ παῖς, ὡς ἀληθῶς,] ὡραῖος τῷ εἴδει, γλυκὺς τὴν αἰδῶ, εὐφυὴς καὶ προσηνής, καὶ πραΰτατος, μελίρρυτος τῇ ὁμιλίᾳ, μειδιῶσαν ἔχων τὴν ὅρασιν, e [καὶ πολὺς ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς]. Ἐξίσταντο γὰρ πάντες οἱ ἐν σοφίᾳ καὶ γνώσει διάγοντες, ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ f περί τε θεολογίας, καὶ ἀναγωγικῶν ῥημάτων, καὶ παροιμιακῶν ζητημάτων, περί τε δογμάτων καὶ περὶ ἀκαταλήπτου, περί τε μελέτης θανάτου καὶ ἄκρας ταπεινώσεως. Ὁ δὲ γενομενος ἐννεὸς πρὸς τὰς ἐπερωτήσεις αὐτῶν ταπεινοφρόνος ἀπεκρίνατο. Ἐρῶν δὲ περὶ αὐτοῦ ἕνα λόγον, καὶ εἶθ᾽ οὕτως τὴν ἀπειλὴν, ἣν ὁ σατανὰς ἀπείλησεν, ἀπογράψομαι. D e f

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

Μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐν τῇ τραπέζῃ τῶν γονέων αὐτοῦ καθεζόμενος g, ἦσαν καί τινες τῶν φιλοσόφων ἐκεῖσε κεκλημένοι, φίλοι ὑπάρχοντες τῶν γονέων αὐτοῦ, καὶ γινώσκοντες τὸν Ἐπιφάνιον περιφανῆ τε εἶναι ἐν σοφίᾳ καὶ ταῖς συζητήσεσιν. Ἐγλίχοντο δὲ συνᾶραι λόγον μετ᾽ αὐτοῦ h, [ἀλλὰ συνεστέλλοντο, εἰδότες ὡς] τοὺς προπετεῖς ἐβδελλύσσετο καὶ ἀπεστρέφετο, μὴ ἀπαξιῶν ἀποκρίσεως. Λέγει οὖν εἷς ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἑταίρους· Πηλίκος ὁ γεννήτωρ E Πατὴρ καὶ ὁ γεννητὸς Υἱός, ἄρα ὁμοφυεῖς καὶ κατ᾽ ἄμφω ὁμοούσιοι πεφύκασι ἔν τε κελεύσμασιν καὶ νεύμασιν; Ἔφη ὁ ἕτερος· Ὃν τρόπον τὸ νοερὸν τῇ διανοίᾳ, ἑκάτερα κοινωνίᾳ συνδιακελευόμενα, τῆς τῶν μελῶν διοικήσεως ἕνεκα. Ἔφη ὁ φιλόσοφος· Γέροντος ἐρώτημα καὶ ἀπήχημα, ἅ τε δὴ καὶ ὁ λόγος τρανός, μέσον δὲ αὐτῶν πῶς τὸ Πνεῦμα; Ἔφη αὐτῷ· Καθὼς ἡ γνῶσις τοῦ νοὸς καὶ τῆς διανοίας ὅρασις συστυχὴν ἴσασιν εἰς ἓν, ἐὰν ἐπέπνοιαν. Ὁ δὲ ἐπαινέσας αὐτὸν, ἀντέφησε· Σαφὴς ἡ ἐπίλυσις τῶν ζητημάτων. Ὅμως Κῦρι Ἐπιφάνιε, λέξον ἡμῖν καὶ αὐτός, πηλίκα σοι τὰ τῇδε ἐφάνησαν φθέγματα, καὶ μελίρρυτε φθέγξοιτο ἡ γλῶσσά σου τὸ ἐπαληθές. Ἔφη ὁ Ἐπιφάνιος· Ἕνεκεν ἐμοῦ ἡ ῥῆσις παρατηρεῖ, i πεῖραν γὰρ, [ὡς ἔοικε,] κυναρίου εὐτελεστάτου λαβεῖν ὑπειλήφατε· πλὴν ἂν καὶ ὁ οἰκέτης ὑμῶν ἓν σεμνολόγημα. Οἱ δὲ εἶπον· Ταυτὸ καὶ ἡμῖν ἐράσμιον, φίλτατε, φράσον τινὰ ἡμῖν νεμηθῆναι ἀπὸ τῆς πηγῆς τῆς σοφίας σου. Ἐπιφάνιος λέγει· Ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ἓν φωτί, καὶ νεύσει, καὶ θελήμασι, καὶ οὐσίᾳ· ὥσπερ ἑκάτεροι ὀφθαλμοὶ τοῖς νεύσεσι, καὶ φωτίσμασι, καὶ θελήμασιν. Εἷς ἐκ τούτων ἔφη· Πῶς μεταξὺ αὐτῶν τὸ Πνεῦμα; Ἐπιφάνιος εἶπεν· Καθάπερ ἓν τὸ κατανοητέον ἐπ᾽ ἀμφοτέροις δι᾽ ὁράσεως· Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦτο, ἐξέστησαν, εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἔφη· F Ἀθανασίου τοῦ ἐν Ἁγίοις ἠνόιξατο ἡμῖν τὸ ῥῆμα. g h i

Ἐπιφάνιος λέγει· Πλὴν εἰ ἀρεστὸν ὑμῖν, σαρκικῶς φήσω· ὥσπερ ὀδόντες, χείλη καὶ γλῶσσα, ἐν τῷ ὁμιλεῖν, ἀλλήλοις ληπτὰ καὶ σύνδεσμα περὶ τὴν φωνήν· οὕτω καὶ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, νοῦς ὁ Πατήρ, λόγος ὁ Υἱός, τὸ δὲ Πνεῦμα ἀεὶ ἐν ἑκατέροις ἐπιθέουσα ἔννοιά τε καὶ διαυγία καὶ θεωρία, τὸ ἐπ᾽ ἄκρον τοῦ πληρώματος καὶ λεπτότατον. Εἴπωμεν δὲ καὶ ἑτέρως. Ἥλιος μὲν ὁ Πατήρ, ἀκτὶς ὁ Υἱός, αἴγλη τηλαυγὴς τὸ παράκλητον Πνεῦμα· βλέψατε τρισυπόστατον μίαν οὐσίαν ἐπὶ τῷ στοιχείῳ, καὶ θαυμάσατε· εἰκὼν Πατρὸς ἥλιος, ἀκτὶς ἡλίου Υἱός, θέρμη τῆς ἀκτῖνος τὸ πανάγιον Πνεῦμα· καὶ ὁ μὲν ἥλιος οὐδέπω καταλείπει τὸν οὐρανόν, ὡς υἱὸν δὲ τὰς ἀκτῖνας τοῖς ἐπὶ γῆς ἀποστέλλει, θέρμην ταῖς ἀκτῖσι τὸ πανάγιον Πνεῦμα εὐεργετεῖν καὶ θάλπειν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος· Τοιούτῳ τρόπῳ καὶ ὁ Πατήρ, παντοκράτωρ πεφυκώς, ἐπὶ γῆς οὐ κατῆλθεν, ἀπέσταλεν δὲ τὸ ἀπαύγασμα, καὶ τὴν ἐν τῷ ἀπαυγάσματι θέρμην τοῦ παρακλήτου πνεύματος, καὶ σέσωκεν τὴν τετραπέρατον. Ἄγε δή μοι ἐν τῷ μέσῳ καὶ αὐτὸν τὸν ἄρτον, ὃν καθ᾽ ἡμέραν ἐσθίομεν, ἀπὸ γὰρ σίτου, καὶ ὕδατος, καὶ πυρὸς τὴν ταυτότητα κέκτηται, εἷς καὶ αὐτὸς ἐκ τριῶν ὑποστάσεων γνωριζόμενος· τοιούτῳ τρόπῳ ὑποληπτέον περὶ τῆς τρισυποστάτου ἑνιαίας θεότητος. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ φιλόσοφοι, καὶ ἀντοφθαλμῆσαι τῷ μήρακι μὴ ἰσχύοντες,

καταπλαγέντες

A. NICEP. COÆVOEX MSS.

A καταπλαγέντες τὴν αὐτοῦ σοφίαν καὶ σύνεσιν, οὐκέτι περί τινος συζήτησιν ἐποιήσαντο, τὴν παρ' αὐτοῦ δεδειότες ἀντεπερώτησιν, μὴ κατασχυνθῶσι καθάπερ τινὰ σοφιστὴν ἐνώπιον δήμου κατήσχυνεν, φήσας πρὸς αὐτόν· Θρύλαιον k πτερῶδες ἤρηται διὰ θέσιν, ἢ οὐκ ἤρηται. Τοῦδε γὰρ ὁ πολυμαθὴς [ἐκεῖνος, εὐήκος γενόμενος, γελοῖον πάντων ἀπεδείκνυτο· τῶν γὰρ Ἀρείου λυκοκέρκων μυστῶν εἷς ἐχρημάτιζεν. Ἀναστάντες οὖν σιωπῇ τῆς τραπέζης, πρὸς τὰ οἰκεῖα ἐχώρουν.

modum dentes, labia et lingua, cum loquimur, inter D se conjuncta sunt, ut vox formetur: ita et cum Patre et Filio et sancto Spiritu comparatum est. Mens Pater, verbum Filius, Spiritus vero utrisque communis cogitatio, intellectio et contemplatio, ipsius plenitudinis summum ac subtilissimum. Sed aliud quoque proferamus: sol Patrem notat, radius Filium, fulgor lucidus consolatorem Spiritum. Considerate hic trium Personarum essentiam unam in principio suo, et admiramini. Imago Patris sol est, radius solis Filius, calor radii Spiritus sanctus: et sol quidem numquam desert cœlum; radios vero suos, tamquam filios, incolentibus terram demittit; calore suo, humanum genus recreaturos foturosque. Similiter etiam Pater, qui omnipotens est, non descendit in terram, misit autem splendorem suum, in eoque calorem Spiritus consolatoris, et salvos fecit quatuor fines orbis terræ. Age porro, proferte in medium illum ipsum panem, quo quotidie vescimur; nonne ex frumento, ex aqua, et igne, substantiis tribus diversis, unus idemque panis cognoscitur in talem formam coaluisse? Neque aliter opinandum est de unius Deitatis triplicitate Personarum. Postquam talia audissent Philosophi, nihil quidquam reperientes quod adolescentis prudentibus effatis opponerent, admirati sunt vehementer præclaram illius sapientiam atque eruditionem, nullam ausi deinceps movere quæstionem præ timore, ne forte ipse vicissim quidpiam solvendum proponeret, unde confunderentur; quemadmodum nuper sophistam quempiam spectante populo insigniter confuderat, sic percunctatus: Trulla fitne ex proposito ansata, an non? Quæ verba cum sciolus iste audiret, omnium risui est expositus: erat namque ex Arianorum sacerdotibus unus. Quare Philosophi, tacite relicta mensa surgentes, domum se suam quisque contulerunt.

per varias similitudines,

Ad stuporem Philosophorum.

B E

ANNOTATA.

a Παρατετραμμένος, *id est* vesanus, mente captus, stultus, *uti deinde manifestius innotescit: sic dicimus* inverso cerebro *esse qui stulti sunt.*

b *Solummodo habebat MS. Vatic.* ἐξέβλακεν.

c *Neque* Ψυχοανασπάστρια, *neque quod Mazar. legit* ψυχουπατήτρια *legere memini: videtur tamen utrumque ad originem certam revocari posse; alterum ad* ἀνασπάζω perturbo; *alterum ad* ἀπατάω decipio, seduco: *sic ut illud significet* aliquam quæ turbat animas; *hoc est,* quæ seducit.

d *MS. Vatic. multo obscurius et minus recte, sic, legit:* ἐπιφερόμενος, καὶ ἦν οὐ μικρῶς αὐτὸν ἀπειλούμενος, ὁρῶν τὴν ενάρετον αὐτοῦ πολιτείαν, ὡς αὐτῷ ἀντιστάμενον ἐν ταῖς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαις τὸ κατὰ δύναμιν ἀγωνιζόμενος· οὔπω δικνύων ὀκτὼ καὶ δεκαετῆ χρόνον τῆς ὁρωμένης ἡλικίας θεοπρεπῶς καὶ θεαρέστως ἀναστρεφόμενος. ἦν δὲ ὁ παῖς.

e *MS. Vatic. prolixius hæc:* ὁμιλούντων δὲ αὐτῶν τῶν θείων λόγων ὡς κηρίον μέλιτος αἰσθόμενοι, οἱ τῶν ῥημάτων αὐτοῦ ἀκούοντες. Qui autem de divinis rebus loquebantur cum eo, tamquam degustato mellis favo delectabantur, audiendo verba illius.

f *Isthæc* Πολλάκις γὰρ συνήρουν .ὅρους φοφίας μετ' αὐτῶν *in MS. Mazar. desiderata, cum admodum obscura et vix intelligibilia sint, e nostro quoque textu exemi.*

g Ἦσαν καί, *pro quo habebatur in MS. Vat.* πρὸς ἦθος ἐκέκτητο, ἵνα εἰσί

h *MS. Vat. vitiose:* καὶ ἐδεδοίκει, κατ' οτι

CAPUT VII.

Epiphanius, Andreæ familiaris, obvium habet dæmonem, et tentatur: cui ab Andrea hujus artes aperiuntur, et remedia suggeruntur.

C Ὡς δὲ εἴρηται ἔμπροσθεν ὅτι χεῖρα πρὸς χεῖρα κρατῶν τὸν ἅγιον Ἀνδρέαν ὁ Ἐπιφάνιος, ζητοῦντες εὔκαιρον τόπον τοῦ ὁμιλῆσαι, οἱ συναντῶντες τῷ Ἐπιφανίῳ δικαζόμενοι ἔλεγον· Οὐκ ἐλεεῖς τὴν σεαυτοῦ νεότητα; μὴ τοίνυν, γλυκύτατε νεανία, τῷ δαιμονιαρίῳ τούτῳ καὶ σαλῷ συμπαρεδρεύων καὶ συνοδοιπορῶν αὐτῷ, μή ποτε ὁ πονηρὸς αὐτοῦ δαίμων ζηλώσει σου τὸ κάλλος, τὴν ὡραιότητα, καὶ ἔρωτά σοι θέμενος παρακρούσει σου· ἱκαναὶ γάρ εισιν αἱ προφάσεις τοῦ δεινοῦ πολεμήτορος. Ὁ δὲ θεοφιλὴς νεανίας ἀνταπεκρίνατο αὐτοῖς· Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸν ὄλεθρον τοῦτον ἐπ' αὐτόν, προσφιλής μοι ὑπῆρχε λίαν, καὶ ἡ ἀγάπη, ἣν πρὸς ἀλλήλου ειχομεν, ἀσύγκριτος ἦν· νῦν οὖν ὑπὲρ ὅσον ἔπαθεν, εὐχάριστόν ἐστιν μὴ προσέχειν με τοῦτον καὶ ἐλεᾶν· γέγραπται γὰρ ἐπὶ συνδέσμῳ φιλίας, Μείζονα ταύτης αγάπην οὐδεὶς ἔχει, ινα τις θῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. Ταῦτα ἀνταπεκρίνατο τοῖς τὰ τοιαῦτα λέγουσιν· παραγγελίαν γὰρ εἶχεν ἐν νόμῳ ἀπὸ τοῦ δικαίου ανδρος, ἐκτὸς τοῖς νεανίσκοις τοῖς αγαπῶσιν αὐτόν, μὴ απογυμνῶσαι τὴν πολιτείαν αὐτοῦ τινι.

Εὑρῶντες τόπον, ἐκαθέστησαν, καὶ διηγήσατο ὁ Ἐπιφάνιος, ὅπως αὐτῷ συνήντησεν ἐν τῇ ὁδῷ ὁ σατανᾶς, ὡς γέρων πεπολιωμένος, Ἀγαρηνοῦ ἐμπόρου σχῆμα ἔχων, τους ὀφθαλμοὺς ἠγιωμένος κατὰ τὸν τοῦ βοὸς τύπον, περιβεβλημένος ἱμάτιον μέλαν, ἐν ὀστρακίνοις ὑποδήμασιν τῇ χροιᾷ. Μεταξὺ οὖν τῶν διοδευόντων συναντήσας ἔφη

Ambulantibus itaque, junctis inter se manibus, F quemadmodum supra mentionem facere memini, S. Andrea et Epiphanio, quærentibusque opportunum conferendi inter se locum; qui obviam fiebant, arguebant Epiphanium, dicentes: Nullane juventutis miseratio te tuæ capit, adolescens suavissime? Noli, quæso, cum homine illo, tum a dæmone insesso, tum a statu mentis dejecto, aut consuetudinem aut societatem inire: ne forte nequam illius dæmonium, pulchritudinis dignitatisque tuæ invidum, amoris simulati specie circumveniat supplantetque te: plurimæ enim sunt gravissimi illius adversarii machinationes. Quibus ita Epiphanius respondit: Fratres Patresque, priusquam iste occuparetur a cacodæmone; perquam mihi familiaris extitit; caritasque, qua inter nos diligebamus, tanta fuit, ut nihil supra: nunc igitur cum in calamitatem hanc incidit; num æquum putatis, nullam me misero operam navare, misericordiam exhibere nullam? Scriptum est enim de amicorum conjunctione: Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Atque hæc responsio erat Epiphanii, qua suam cum Andrea familiaritatem incusantibus, se purgabat. Præceptum namque viri Sancti pro lege sibi inviolabili reputabat, scilicet ut nec qui ejus vivendi institutum, præterquam adolescentibus nonnullis

Epiphanius arguentibus se, quod Andreæ adhæreat,

sapienter respondet.

Joan. 15, 13

A nonnullis, eumdem amantibus, manifestaret.

Narrat Andreæ occurrisse sibi dæmonem,

49 Invento tandem loco opportuno, consederunt; cœpitque Epiphanius de occursu dæmonis, in via sibi facto, narrationem instituere. Simulabat, inquiens, aspersum canicie senem, præferebat habitum mercatoris Agareni, oculos habebat torvos ac
a feroces, quales fere *a* taurorum esse solent : induebatur vestimentum nigrum, et calceos purpurei coloris. Is ambulanti mihi obviam factus ; Nonne tu, inquit, filius Joannis, quem homines aiunt pro
et graviter interminatum: nihilo habere diabolum? Hypocritam agis ratione mei : tendam ego tibi casses, et lacu effosso illaqueabo te, tuamque tibi ollam condiam, quod consiliis meis obnitaris. Talia blaterante malo dæmone, et minas injuriasque ingerente, pene exanimatus sum ; admirans unde is mihi occurrerit, quocum nihil unquam sermonis contuli ; aut quis ille intentator litis, ille terrificus, ille minitator fuerit, cum nec viderim ante nec cognoverim unquam, plane me fugit. Atque illa cogitanti mihi animique pendenti, tremor et consternatio incessit intolerabilis : donec huc accedens, obviam sanctitati tuæ
B factus sum, cuncta mihi, ut evenerunt, narranti.
cui Andreas artes dæmonis aperit, Tum orsus Andreas : Agarenus, inquit, dilectissime, quem memoras, centum dæmoniorum cohorti præest ; industrius admodum ac strenuus, ut homines, in stadio amoris Dei alacriter progredientes, expugnet ; eorumque animas leniter demulcendo, ad pravas cupiditates ad titillationes carnis, ad lasciviam denique adducat. Quapropter, fili carissime, te obsecro, rerum tuarum ut satagas, operamque des, ne te lateant machinationes inimici. Circumspectus itaque et vigil et sobrius esto in omnibus, quoniam tenellus, et delicatulus, et suavissimus es : ideoque furore agitur adversum te superbus hostis, quia te sacratum Deo dicatumque voluisti, oblata ipsi pretiosissima corporis tui margarita. Invidet porro idem maledictus hostis tuum tibi ingenium, mansuetudinem, sapientiam erroribus non aspersam, et castimoniam : furiisque agitatus in tuam incumbit perniciem, propterea quod ex toto corde Deum diligis, ejusque Sanctos honoras, qui Dei et vitæ æternæ ac interminabilis beatitudinis causa sanguinem suum profuderunt.

contraque eas remedia suggerit, tanto cum ardore, 50 Disce igitur quam diligenter perscrutanda sit ei, qui in timore Dei et veritate ambulat, malevolentia pessimi dæmonis. Subige jejuniis corpus, et carnem lascivientem doma : indue humilitatem
C pro vestimento ; prolixis gaude precibus ; sensus corporis omnes puros et incontaminatos custodi : id enim studiosissime agit inimicus sceleratissimus, ut anima tua fœde conspurcata, incontinentiæ peccato subjectum te in terribilis gehennæ ignem quantocius præcipitet. Qui enim peccatum committit, servus est peccati : et quemadmodum duo sunt operum genera, sic et duo eorum principia ; justitiæ quidem, supremus cœli terræque Dominus ; iniquitatis vero, diabolus. Tu itaque, fili mi, fac in justitia Christi Domini ardenter et studiose te exerceas ; et proteget te vicissim Dominus, et conservabit Altissimus ; circumdabit te auxilio suo, et mandabit Angelis suis de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. Macte igitur virtute esto, timor
ut Epiphanio lachrymæ excuterentur : omnis a corde exulet, ac invoca Dominum. Isthæc Andreæ monita cum exciperet auribus illustris adolescens, profluxere oculis uberes lachrymarum imbres, unionum instar venerandam ejus faciem irrigantes : corripiebat namque ipsum ecstasis, excipientem animo pulcherrimam illam Andreæ adhortationem, suavissimaque et ad Deum ducentia documenta. Quæcumque vero Sanctus cum adolescente locutus est, in loco a turbis remoto assidenti sibi, insusurrando in aurem locutus est. Ubi autem,

μοι· Οὐχὶ σὺ ὁ υἱὸς Ἰωάννου, περὶ οὗ φασιν οἱ ἄνθρω- D
ποι, καταπεπατηκέναι σε τὸν διάβολον; ὑποκριτὰ ἔχεις *A. NICEP. COÆVO EX MSS*
πρός με, ἐγώ σε πλέξω ἀμφίβληστρον, καὶ λάκκον ὀρύξας συμποδίσω σε, ἐγώ σοι ἀρτύσω b κύθραν, ἐναντία ἐμοὶ διαπραττομένῳ. Ταῦτα τοῦ πονηροῦ φλυαροῦντος, b
ἐγὼ πρὸς τὰς αὐτοῦ ἀπειλὰς, καὶ τὰς ὕβρεις ἐξιστάμην· Πόθεν ἄρα μοι συνήντησεν, μή ποτε συνάραντός μου λόγον μετ᾽ αὐτοῦ· τίς δὲ καὶ ὑπάρχει οὐκ ἐπίσταμαι, ὁ δίκας μοι εἰσπραττόμενος, ἐκφοβῶν με καὶ ἀπειλούμενος, ὁ ἐμοὶ ἀγνώριστος καὶ ἀθέατος. Ταῦτα διαλογιζομένου μου καὶ ἀπορουμένου, κλόνος με περιέσχεν, καὶ τάραχος ἀφόρητος· καὶ ὡς ἐνθάδε περιερχόμενος συνήντησα τῇ σῇ ἁγιωσύνῃ, τὸ πᾶν μοι ἀψευδῶς ἡ σὴ μακαριότης ἀπεγύμνωσεν. Ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Ὅσιος· Ὁ Ἀγαρηνὸς ἐκεῖνος, φίλτατέ μοι, ἑκατόνταρχος δαιμόνων χρηματίζει, ἔστιν δὲ c δραξὴς εἰς c
τὸ πολεμεῖν τοὺς ἀγωνιζομένους πρὸς Θεὸν, καὶ ὠθεῖν πρὸς ἀσελγίας τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, θέλγων αὐτὰς εἰς ἐπιθυμίας αἰσχρὰς καὶ γαργαλισμούς. Σὲ οὖν, τέκνον ἀγαπητὸν, παρακαλῶ, πρόσεχε σεαυτὸν, καὶ μὴ ἀγνόει αὐτοῦ τὰ μηχανήματα· Ὅρα δὲ, ἐγρηγορόθητι καὶ νῆφε ἐν πᾶσιν, ἐπειδὴ ἁπαλὸς καὶ τρυφερὸς εἶ, καὶ λίαν ἡδύτατος· καὶ ἕνεκεν τούτου μέμηνεν κατά σου ὁ ὑπερήφανος, ἀνθ᾽ ὧν τῷ Θεῷ σεαυτὸν ἀνέθηκας, προσαρμώσας αὐτοῦ τὸ μαργαρῶδες τοῦ σοῦ σώματος· καὶ φθονήσας σου τὴν E
σύνεσιν, τὴν πρᾳότητα, τὴν καθαρωτάτην σοφίαν, τὴν ἁγνείαν, καὶ διαπρίεται μεμηνὼς κατά σου ὁ κατάρατος, δι᾽ ὃν ἐξ ὅλης καρδίας σου ἀγαπᾷς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς Ἁγίους, τοὺς δι᾽ αὐτὸν τὸ αἷμα ἐκχέοντας, διὰ ζωὴν τὴν αἰώνιον καὶ τὴν ἄπειρον μακαριότητα.

Ὅρα πῶς ἀκριβολογεῖ τὴν τοῦ πονηροῦ κακόνοιαν μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ ἀληθείας πορευόμενος· ὑποπίαζέ σου τὸ σῶμα νηστείαις, καὶ τὰ τῆς σαρκὸς σκιρτήματα· περιβαλοῦ τὴν ταπεινοφροσύνην ὡς ἱμάτιον· ἐν ταῖς εὐχαῖς φαιδρύνου εὐφραινόμενος· φύλασσε πάσας τὰς αἰσθήσεις τοῦ σώματός σου καθαρὰς καὶ ἀρυπώτους· ἐπιθυμεῖ γὰρ ὁ παμπόνηρος μολύναι τὴν καρδίαν σου, καὶ δοῦλον τῆς ἀκαθαρσίας ἀπεργάσασθαι, τῇ φοβερᾷ γεέννῃ τοῦ πυρὸς καταδικάσαι σπεύδων· ὁ γὰρ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστιν τῆς ἁμαρτίας· ἑκατέρας δὲ τῆς ἐργασίας δύο εἰσὶν οἱ ἐξάρχοντες, τῆς μὲν δικαιοσύνης ὁ Κύριος, τῆς δὲ ἁμαρτίας ὁ διάβολος. Σὺ οὖν, τέκνον φίλτατον, τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ γενοῦ τῆς δικαιοσύνης προσφιλὴς ἐργάτης, καὶ φυλάξει σε Κύριος, καὶ τηρήσει σε ὁ ὕψιστος, καὶ ἡ βοήθεια αὐτοῦ ἔσται κύκλῳ σου, καὶ τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περί σου, τοῦ διαφυλάξαι σε ἐν πάσῃ ὁδῷ σου· Θάρσει οὖν καὶ μὴ φοβοῦ, μὴ δὲ δειλιάτω σου ἡ καρδία, αὐτὸν ἐπικαλούμενος. Ταῦτα ἀκούων ὁ σεμνὸς νεανίας, ὡς μαργαρώδεις ὄμβρους ἐκ τῶν ὀμμάτων αὐτοῦ δάκρυα ἐστάλαξε, βρέχων τὴν τιμίαν αὐτοῦ ὄψιν· ἔκστασις γὰρ περιεῖχεν αὐτὸν, ἐνωτιζόμενον τὸ λαμπρότατον F
ἐκεῖνο διάγγελμα, καὶ τὴν μελίρρυτον διδασκαλίαν καὶ θεοπάροχον. Πάντα δὲ ὅσα ἐλάλησεν αὐτῷ ὁ Δίκαιος, πρὸς τὸ οὖς ψιθυρίζων, ἐν ἀποκρύφῳ τόπῳ καθεζόμενος, λελάληκεν. Ὡς οὖν τὰ δέοντα ὡμίλησαν, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ἐν ἁγίῳ φιλήματι, ἀνεχώρησαν· καὶ ὁ μὲν Δίκαιος εἰς τὸ ἐμπαίζειν τὸν κόσμον τὸν μάταιον καὶ τὸν διάβολον ᾤχετο· ὁ δὲ Ἐπιφάνιος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀπίει.

Βούλομαι τοιγαροῦν καὶ ἕτερον μέγιστον τεράστιον τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ διηγήσασθαι, ὅπερ εἰς τὸν θεοφιλῆ Ἐπιφάνιον γέγονεν· μαρτυροῦντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ παρ᾽ αὐτοῦ εὐεργετούμενον, καὶ εἰς τοὐμφανὲς παραστῆσαι τὰ εἰς αὐτὸν πραχθέντα. Οὗτος τοίνυν ὁ θεοφιλὴς νεανίας d [ἐν ἐγκρατείᾳ καὶ προσευχῇ διανύων τὸν d
βίον αὐτοῦ] ἔχων πρὸς ἦθος τὴν πρώτην ἑβδομάδα τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς ἄσιτος καὶ ἄποτος διαμένειν, καὶ μετὰ ταῦτα μεταλαμβάνων τῶν ἀχράντων τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, καὶ εἶθ᾽ οὕτως ἄρτου καὶ ὕδατος καί τινων ὀσπρέων τὴν ἀνάκτησιν ἐποιεῖτο τοῦ σώματος. Ἐν μιᾷ τοίνυν Τεσσαρακοστῇ μετὰ νηστείας ἐπιτελέσαντος] τὴν προρηθεῖσαν ἑβδομάδα, πρὸ τοῦ φθάσαι τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας, ἔνδον τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ, αὐτὸς ἐκεῖνος ἔψιεν ὄσπρεον τὸ λεγόμενον Ὀροφάσουλον, μὴ ἐῶν τινα ἐκεῖσε θέρμης χάριν, διὰ τὴν ψύξιν τὴν τότε ὑπάρχουσαν, εἰσελθεῖν.

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A θεῖν. Ὁ δὲ καθεζόμενος τῆς θέρμης ἐπερείδετο, τοῦτο ἑψῶν ἐν μικρῷ κυθριδίῳ· καὶ δὴ τοῦ ξύλου κρούσαντος ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῆς ἐννάτης, ἀναστὰς ἐπορεύθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἐντειλάμενός τινι περὶ τῆς ἐπιμελείας τοῦ ἑψήματος· Ὡς οὖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἱστήκει, ὁ πάντοτε λογισμοῖς ἀθεμίτοις πολεμῶν τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων ὁ ἐπικατάρατος δαίμων, ἐνέσκηψε τῷ νέῳ λογισμοῖς ἀποστασίας, προφάσει τῆς τοῦ ἑψήματος ἐπιμελείας, τοῦ ἐξῶσαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸ τῆς ἀπολύσεως· ἄρχεται δὲ ὑποφέρειν κατὰ διάνοιαν τάδε· Ἰδοὺ δι' ὅλης τῆς ἑβδομάδος ἐταλαιπωρήθης, βρώματος καὶ πόσεως ὑστερούμενος, χαμεύνης, ξηροκοιτῶν, ἀπὸ πάντων απαραμύθητος, καὶ ταῦτα βίᾳ ἐξυπηρετήσας, ὥστε ἀποψυγῆναι τῷ καύσωνι τῷ ἀπὸ δίψης ἐπιγεγονότι σοι· ὅτε οὖν ὤφειλες τὴν εὐτελῆ σου τροφὴν ἐπιμελήσασθαι τοῦ μετασχεῖν, ταύτην παρεάσας ἀνεχώρησας, τινὶ περὶ αὐτῆς μὴ ἐντειλάμενος. Ἔξελθε οὖν καὶ θέασαι, μή πως καύσων πεποίηκεν δυσωδίαν ἐπισπασάμενον· οὐ γὰρ μὴ ἀποδράσῃ ἡ ἐκκλησία ἀπὸ τῶν ὧδε, μέχρις ἂν ἀποπληρώσῃς τὰ ἐξ ἔθους σοι.

e Ταῦτα τοῦ ἀλαζῶνος e. [ὡς εὐλογοφανῆ δῆθεν ὑποτιθεμένου] καὶ ἄλλα τινὰ δραστικώτερα, ὁ θεοφιλὴς νεανίας οὐκ ἠγνόησε τὰ τοῦ πονηροῦ μηχανήματα, πρὸς δὲ τὴν
B τούτου ὑποβολὴν ἀπεκρίνατο· Ἔστιν Θεός, ᾧ τινι τὰ περὶ τῆς ἐμῆς τροφῆς μεριμνήσει, καὶ γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ τρέφων πᾶσαν πνοήν, καὶ ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου. Ταῦτα κατὰ νοῦν καὶ διάνοιαν τῷ μιαρῷ συμμεριστῇ ἀντειπών, καὶ κατασφραγισάμενος, ἵστατο μέχρις τῆς ἀπολύσεως. Ἐπανελθὼν οὖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, εὗρε πάντας ξενιζομένους ἐπὶ τῇ ἡδυτάτῃ εὐοσμίᾳ τῇ ἐκεῖσε οὔσῃ, ἠπόρουν τε ἅπαντες περὶ αὐτῆς, μὴ ἐπιστάμενοι τὸ πόθεν ἀναδίδοται, καὶ καθὰ περὶ παραδόξου τινὸς πράγματος τῷ Ἐπιφανίῳ ἔλεγον· Δεῦρο, φίλτατε ἡμῶν δέσποτα, καὶ ὀσφράνθητι εὐωδίας ἀσυγκρίτου, πόθεν ἐκφερομένης, τινὸς μὴ ἐπισταμένου. Ὡς οὖν πλησιέστερον ἐγένετο ὁ Ἐπιφάνιος, ὠσφράνθη καὶ αὐτὸς τῆς ἡδυτάτης ἐκείνης εὐωδίας, καὶ κατεπλάγη τῷ θαύματι· εἰσελθόντος
f δὲ ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, ἔνθα ἦν f ἡ ἄβουλα πεπληρωμένη ἀνθράκων, καὶ ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς, ὁρᾷ νεανίαν εὐειδῆ, μήκει θαυμαστόν, εὐπρεπείᾳ περιστοιχειούμενον, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ αὐγάζον ὑπὲρ ἥλιον, ἠμφιεσμένον
g στολὴν θεοπρεπῆ, ἀπὸ μὲν g τοῦ τένοντος μέχρι τοῦ στήθους αὐτοῦ, λευκὴν χρυσίῳ ἀναμεμιγμένην, ἀπὸ δὲ τοῦ στήθους ἕως τῆς ὀσφύος καὶ μέχρι τῶν γονάτων ὡς βο-
h τάνης χλοερᾶς καὶ h κίτρου ἀπαστράπτουσαν· ξανθόκομος τὴν κεφαλὴν ἔχων τὰς τρίχας ὡς εἶδος χρυσίου. Θαμβηθεὶς οὖν ὁ νέως ἐπὶ τὸ ὁρώμενον, βλέπει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μεταφέρον· καὶ ποτὲ μὲν ὑπῆρχεν ὡς χιών,
C ποτὲ δὲ ὡς πῦρ ἀπαστράπτον· εἶχεν δὲ ἀποκεκαλυμμένον τὸν βραχίονα αὐτοῦ τὸν δεξιόν, ἐν τῷ κατέχειν αὐτὸν τὴν λαβὴν καὶ τῷ κυθριδίῳ ἐπερείδεσθαι· ἵστατο δὲ ἐν τῇ ἀβούλῃ ἀσχολούμενος.

Ἐν τῷ οὖν ἐννεὸν ἑστάναι τὸν Ἐπιφάνιον, καὶ τὴν θέαν αὐτοῦ ἐκθαμβεῖσθαι, ὁ ἡδὺς ἐκεῖνος μάγειρος, γευσάμενος τοῦ ζωμοῦ ὡσανεὶ πεῖραν λαβεῖν πειρώμενος τοῦ ἑψήμα-
i τος, ἐκβαλὼν ἐκ τοῦ κόλπου αὐτοῦ i ἐγχείριον μικρόν, καὶ ἄρας τοῖς τρισὶ δακτύλοις αὐτοῦ ἄρτυμά [τι ἀπ' ἐκείνου], σταυροειδῶς τῷ κυθριδίῳ ἐνέβαλεν, καὶ τῷ παλλίῳ τὸν ἀποκεκαλυμμένον βραχίονα αὐτοῦ κατεκάλυψεν· ἐντρανίσας τε τῷ Ἐπιφανίῳ μειδιῶν τῷ προσώπῳ, κτησάμενος πτέρυγας πυῤῥακεῖς, ἄρας ἑαυτὸν ἀπὸ γῆς, εἰς οὐρανοὺς ᾤχετο. Ἰλιγγιάσας δὲ τοῖς ὁρωμένοις ὁ νέος καὶ καταπλαγείς, ἐξέστη τῷ πνεύματι, καὶ στραφεὶς κατὰ Ἀνατολὰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ πετάσας πρὸς Κύριον, καὶ δάκρυσι συνεχόμενος ἔλεγεν· Οἴ μοι Κύριέ μου, τίς εἰμι ἐγὼ ὁ κύων ὁ συντετριμμένος, ὅτι ἐξαπέστειλας τὸν φίλτατόν σου Ἄγγελον τοῦ ἐξυπηρετῆσαί μοι; Εὐχαριστῶ τῇ σῇ φιλανθρωπίᾳ, Κύριε, καὶ τὸ μέγεθος τῆς εὐσπλαγχνίας σου ἐκθειάζω, καθ' ὅτι κἀμὲ ἐπ' ἀνακρίσει κέκτησαι, καὶ ἐν τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει περιφέρεις, καὶ εἰς ἑνὸς τόπον τῶν ἀγαπώντων σε ἔχεις κἀμέ· εὐχαριστῶ σοι τῷ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ, κηδεμόνι καὶ προνοητῇ τῆς σωτηρίας μου·

quæ e re erant, contulissent, salutantes inter se in D osculo sancto, se quisque alio receperunt: Andreas quidem, ad illudendum more suo vanitatem mundi diabolumque; Epiphanius vero, in domum suam.

51 Sed et aliud summopere admirandum prodigium lubido est enarrare vobis, Fratres carissimi; in Epiphanio nostro, ardenti Deum amore prosequente, patratum; approbante Domino nostro Jesu Christo præclara ipsius opera, eaque publicam in lucem producente. Carus itaque Deo Epiphanius, ex beneplacito illius temperans erat, habebatque in more positum traducere primam sanctæ Quadragesimæ hebdomadam, cibi potusque expertem; dein suscipere immaculata Christi mysteria, tum denique pane, aqua et leguminibus nonnullis corpusculum recreare. Quadam vero Quadragesima, cum primam, quam diximus, septimanam jejunus transegisset, præveniens sacrosancti Missæ sacrificii tempus, paravit ipse intra cubiculi sui parietes edulium e leguminibus, Orophasulum vulgo appellatum, caloris causa non permittens quemquam, propter frigus quod tum temporis invalescebat, eo intrare. Assidens igitur foco, edulium suum coquere in lebete exiguo nitebatur; cum dato signo ad Nonam, propere surgens ad ecclesiam se contulit, nulli cura obsonii demandata. Ubi eo perventum est, maledictus dæmon, qui indecentibus ubique cogitatis hominum animos oppugnare non cessat, infestare juvenem cœpit variis de abitu e templo cogitationibus, prætexens pulmenti curam habendam esse; non alio fine, quam ut ipsum, finitis nondum precibus, ab ecclesia eliceret: cogitationes autem injectæ, erant hujusmodi: Ecce per septimanam solidam miserandum in modum te affligens, cibo potuque abstinuisti, prostratus humi, duro solo decumbens, omni solatio destitutus; in iisque tam violenter perdurasti, ut prope abfueris a morte præ ardore nimio, a siti excitato: cum vero curæ tibi esse deberet pauxillum alimenti parare et sumere, illo ipso relicto, abivisti incurius nulli cuiquam mandato curandi obsonii imposito: vade igitur, et inspice, num forte, adustum calore nimio, gravi domum nidore compleat; periculum enim nullum est, ne coactus hic fidelium cœtus dilabatur, priusquam omnia tu, quæ consuesti, orationum pensa persolveris.

qui consuetudinis suæ in jejunando tenax,

inter orandum tentatur a dæmone, E

injectis de cibo cogitationibus:

52 Hæc atque alia, etiam efficaciora, utque videbantur æqua, suggerente superbo dæmone; machinationes ejus perspicue cognoscens Epiphanius, hunc in modum insidianti respondit: Deo curæ erit edulium meum, nutrienti quidquid vivit: ipse protector vitæ meæ. Talia impuro hosti, precantis animum in diversa trahere conato, mente objiciens; et Crucis signo se muniens, ad finem usque Officii istic perstitit. Tum ad se remeans, invenit cunctos in admirationem raptos ob suavissimam odoris fragrantiam, qua domus perfundebatur: auditque pendentes animis atque ignorantes, unde tandem suavitas illa aspiraret, tamquam de re inusitata interpellare sese, dicentes: Huc adsis, here noster dilecte, incomparabilem hanc fragrantiam olface, quæ unde prodeat rescire nullus potest. Cumque accessisset Epiphanius, sensit et ipse suavitatem odoris mirabilem, et rei novitate perculsus est. Ingressus vero cubiculum, ubi foculus erat carbonibus plenus, et circumspectans, conspicit juvenem dignitatis eximiæ, proceritatis admirandæ, prorsus decenter compositum: coruscabat facies ejus clarius sole: et amiciebatur stola, quæ ipsam non dedeceret majestatem divinam, a collo quidem pectore tenus candida, auro intertexta; hinc vero per lumbos adusque genua, instar herbæ, viridis et citrini coloris nitente: caput rutilabat flavente coma, capillis aurum fulgore suo imitantibus. Timore perculsus

sed constanter precibus absolutis, F

recreatur mira fragrantia,

et Angeli pulcherrimi aspectu,

A culsus ad hoc spectaculum Epiphanius, cernit faciem juvenis transformari diversimode, modo instar nivis candidam, modo instar ignis fulgurantem. Nudum protendebat brachium dextrum, quo prehensa ansa lebetem sustinebat, non otiosus foculo adstans.

edulium coquentis:

53 Inter hæc ergo obstupefacto, ut dixi, Epiphanio, et in pulchrum illud spectaculum non sine horrore quodam intento; gratiosus ille coquus, obsonio degustato, illius quasi experimentum capturus; protulit e sinu suo vasculum quoddam, tribusque inde digitis aliquid condimenti excipiens, formato Crucis signo, in ollam injecit, nudumque brachium intra pallium abdidit: ac tum denique in Epiphanium ridente vultu intuitus, explicatis, quas habebat, rutilis alis elevans se a terra, sublimis in cœlos abiit. Ex qua visione caligans oculis Epiphanius, et stupefactus spiritu, conversus ad Orientem, protensis ad Dominum manibus lacrymisque genas rigantibus; Hei mihi, exclamat, Domine Deus meus, quis ego sum, canis contritus, quod Angelum tibi dilectum miseris famulaturum mihi? Gratias ago benignitati tuæ, Domine, et magnitudinem misericordiæ tuæ religiose veneror, quod mei quoque in judiciis tuis B reminisci, quod in potentiæ tuæ divinæ tutelam suscipere, quod aliquo inter amantes te loco numerare dignatus es. Gratias tibi ago, qui cuncta recte moderaris, et ad salutem meam vitamque æternam disponis.

quod, actis Deo gratiis, degustans, mirabiliter immutatur.

54 Hoc modo gratiis contrito corde persolutis, abiit exploraturus, quale sibi, qui apparuerat Angelus, edulium parasset; reperitque talem inde odoris fragrantiam absistere, ut quod ei assimilari possit, terra hæc contineat nihil. Quam rem miratus, in hasce gratiarum actiones iterum prorupit: Gloria tibi, glorificate Domine, quem in Trinitate laudamus et adoramus; quoniam mea vilissimi adolescentis opera, vere indignissima, aliquo loco habes: meamque insufficientiam singularibus prærogativis prævenire, et participem mellitæ bonitatis tuæ reddere non dedignaris. Quid retribuam tibi, Domine mi? Debitas tibi, omnipotenti Deo, gratias persolvo, et amantissimo misericordiarum Patri gloriam tribuo, neutiquam cessaturus a momento hoc, cunctis diebus quoad vita superfuerit. Ita precatus, accipiens pauxillum obsonii, degustavit: et infinita dulcedine delibutus, tam subito in divinam affectionem conversos deprehendit sensus suos, ut C cum stupore miraretur adeo repentinam mutationem et suavissimam animæ suæ alterationem: insuper et flagrare cœpit ardentiore in Deum Sanctosque omnes caritate, et promptioribus animis in via mandatorum Domini ambulare.

Idem conspicatus Andream nudum,

55 Die quodam ad sacram ædem precandi causa abierat more suo, finitoque Officio regressus domum, sedebat pro foribus parentum suorum, adstante ipso etiam patre: cumque B. Andreas illac via publica iter haberet, artes suas exercens, nudus, rerum omnium indigus, pannosa solum et vili veste circa lumbos tectus; vidit eum Epiphanius, motusque commiseratione magna, cupiebat ipsum introducere in domum suam. Ubi vero modus occurreret nullus, quo id homini publice noto beneficium propter præsentiam patris præstaret;

orat patrem suum ut in domum introducatur,

nescio quid causæ prætexens, ita hunc alloquitur: Domine mi ac pater, hominem illum conspicis, nudo corpore plateas oberrantem? Suspicor ego, insaniam ipsi ab humani generis hoste injectam esse. Nunc autem, Domine mi ac pater dilectissime, ita filii tui dilectissimi Epiphanii mortem immaturam, ita passerculi tui mœrentem vultum numquam aspicias; introducamus illum in domum nostram, et propter munificentiam Domini Dei nostri, honore ac divitiis ex bonitatis suæ thesauro te cumulantis, liceat mihi instruere illi mensam et fundere

A. NICEP. COÆVO. EX MSS.

D Ταῦτα μετὰ συντετριμμένης καρδίας προσανθομολογούμενος, ἀπίει θεάσασθαι ὁποῖον αὐτῷ ὁ φανεὶς κατεσκεύασε τὸ ἕψημα· εὗρεν δὲ τοῦτο τοιαύτην ἔχον εὐωδίαν, οἵαν τις ἀριθμῆσαι, ἢ ἀπεικάσαι τῶν ἐπὶ γῆς οὐ δύναται. Θαυμάσας δὲ τὸ πρᾶγμα, καὶ μεγάλως εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ, ἐφθέγγετο· Δόξα σοι, δεδοξασμένε Κύριε, ὁ ἐν Τριάδι ὑμνούμενος καὶ προσκυνούμενος, ὅτι τὰ τῆς ἐμῆς εὐτελοῦς νεότητος ἀτυχέστατα ἔργα εἰς μέτρον ἔχεις, καὶ ταῖς ἀνεικάστοις εὐεργεσίαις σου τὴν ἐμὴν ἀνικανότητα παραμυθεῖς, καὶ κατηξίωσάς με τοῦ μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ μέλιτος τῆς σῆς ἀγαθότητος. [Τί οὖν ἀνταποδώσω σοι τῷ Κυρίῳ μου;] Εὐχαριστῶ σοι τῷ παντοκράτορι, καὶ δοξολογῶ σοι τῷ φιλοικτείρμονι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, καὶ οὐ μὴ ἀποστῶ ἀπὸ τοῦ νῦν μέχρι τῆς ἐμῆς ἀποβιώσεως. Ταῦτα αὐτοῦ προσευξαμένου, καὶ λαβὼν ἀπὸ τοῦ ὀσπρίου ἐκείνου μετέσχεν, καὶ ἀπείρῳ ἡδύτητι συσχεθείς, μετετράπη εὐθέως πάντα τὰ αἰσθητήρια αὐτοῦ εἰς διάθεσιν ἔνθεον, ὥστε ἐκπλήττεσθαι τὴν ἀθρόαν μεταβολὴν, καὶ τὴν φιλτάτην ἐναλλαγὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· ἐπὶ πλεῖον δὲ διὰ τὸ τεράστιον αὐτοῦ ἀνήφθη εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἀγάπην καὶ πάντων τῶν Ἁγίων, καὶ ἦν εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Δεσπότου διὰ παντὸς πορευόμενος προθυμώτερον.

E Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἀναστὰς, πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ᾤχετο τοῦ προσευχὴν ποιῆσαι, ὡς πρὸς σύνηθες ἔχων· καὶ δὴ τῆς ἀκολουθίας τελειωθείσης, ἔνδον ἐληλυθὼς ἐκαθέζετο πρὸ τοῦ πυλῶνος τῶν γεννητόρων, παρατυχόντος ἐκεῖσε καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐν παρόδῳ τῆς δημοσίας ὁδοῦ παράγων ἦν καὶ ὁ μακάριος Ἀνδρέας, τὰ νόθα αὐτοῦ ἔργα εἰσραττόμενος, γυμνὸς, ἄπορος, εὐτελεῖ ῥακίσκῳ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ κεκαλυμμένος. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος, καὶ οἰκτιρμοῖς κινηθεὶς φιλανθρώποις, ἠβουλήθη εἰσάξαι αὐτὸν ἔνδον τοῦ οἴκου αὐτοῦ· καὶ μὴ ἔχων πῶς εἰς τὸ φανερὸν ποιῆσαι γνώριμον τοῦτον διὰ τὸ ἐκεῖσε ὄντα τὸν πατέρα αὐτοῦ, σχηματισάμενος λέγει τῷ πατρὶ αὐτοῦ· Κύριέ μου πάτερ, βλέπεις τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον πῶς περιέρχεται γεγυμνωμένος τῷ σώματι; ὡς εἰκάζω, ὅτι καὶ παρατετραμμένον εἶναι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἐναντίου. Ἀλλὰ Κύριέ μου καὶ φίλτατε πάτερ, μὴ θεάσῃ τοῦ γλυκυτάτου σου τέκνου Ἐπιφανίου τὸν θάνατον, μὴ ἴδῃς τι λυπηρὸν ἐπὶ τὸ στρουθίον σου, εἰσαγάγωμεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον, καὶ διὰ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ σε τιμήσαντος, καὶ πεπλουτηκότος Δεσπότου ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἡμῖν ἐδωρήσατο Κύριος, παραθῶ αὐτῷ τράπεζαν, καὶ ποτίω αὐτὸν οἶνον, εἰς μισθὸν ἡμετέρων ψυχῶν· καὶ εἰς μισθὸν ἡμετέρων ψυχῶν· ἔχομεν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

F Ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ ἔνθους γενόμενος, εὐμενεῖ αἰδῷ καὶ γλυκυτάτῳ βλέμματι ἀπιδὼν, καταφιλήσας αὐτοῦ τὰ γλυκύτατα ὄμματα, ἔφη· Μύρον τῆς ἐμῆς ψυχῆς καὶ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως ἐρωτᾷν μὴ ὀφείλῃς, ἄπελθε καὶ ὡς κελεύεις ποίησον, τὰ γὰρ ἐμὰ, σά εἰσιν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ναὶ πάτερ μου παμφίλτατε, ἀλλά τινα ἔχω ἐρωτῆσαι· γέγραπται γὰρ k, Υἱὸς πατρὶ δίκαια λέγων, θανάτῳ θανατώσεται, καὶ πατρὸς παρατυχόντος τινὶ πράγματι, πᾶσα υἱοῦ πρόβλησις ῥαγήσεται. Ταῦτα ἀκούσας ὁ πατὴρ αὐτοῦ, εὐφραίνεται ἐπὶ τῇ συνέσει, καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. Ὁ δὲ σεμνὸς Ἐπιφάνιος ταχινοῖς ποσὶ καταδιώξας τὸν Ὅσιον, πέφθακεν αὐτὸν ἔνδον τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ ἦλθε χειροκρατῶν, καὶ πρὸς τὰ ἴδια προτρεπόμενος· καὶ δὴ τῷ πυλῶνι ἐγγισάντων, καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐκεῖσε μὴ εὑρεθέντος, ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἐν τῷ πυλῶνι οὐκ εἰσῆλθεν, ἔξωθεν δὲ καθήσας· οἱ οὖν γειτνιῶντες τῷ Ἐπιφανίῳ καὶ οἱ παροδῖται, βλέποντες ἄνθρωπον γεγυμνωμένον, καὶ παρατετραμμένον, συνηθροίζοντο πρὸς αὐτὸν, καὶ οἱ μὲν στεναγμοῖς ᾤμωζον, τῷ διαβόλῳ καὶ τῷ σατανᾷ καταρώμενοι, ὅτι τηλικοῦτον ἄνδρα πορθήσας l κατῄσχυνεν· οἱ δὲ ὀβολοὺς αὐτῷ ἐδίδουν, οἱ δὲ οἶνον. Αὐτὸς δὲ τῷ ἰδίῳ ἔθει κρατούμενος, παρ' οὐδενός τι ἐκομίζετο, πάντας ἀποκρουόμενος, πρὸ τοῦ πυλῶνος καθεζόμενος χαμαί.

A. NIC. P. COÆVO. EX MSS. *et excrat. filii indole mirifice gaudentem.* *k*

A fundere vinum, ut mercedem animabus nostris recipiamus : illum namque solum in regno cœlorum inventuri sumus. D

56 Ad hæc verba, pater divino quodam numine afflatus, benigno blandissimoque oculo filium intuitus, et faciem ejus suavissimam deosculatus; Unguentum, inquit, animæ, et lumen oculorum meorum, fili, illa super re meam exquirere voluntatem nil opus erat : vade, et quod animo collibitum tuo est, fac : mea quippe omnia, tua sunt. Cui Epiphanius : Omnino, pater dilectissime, ita opus fuit ; quædam enim petenda mihi sunt : nam scriptum est : Filius, *k* qui patri leges præscribit, morte morietur ; et patre alicui rei intento, omne consilium filii dissipabitur. Quibus auditis, exultavit gaudio pater, propter sapientiam et prudentes responsiones filii sui : qui propere accelerato gradu Andream insequens, domum usque progressum tandem assecutus est ; prehensaque manu ejus, domum suam illum reduxit. Cumque simul eo pervenissent, non invento illic patre Epiphanii, intrare ostium recusavit Andreas, forisque consedit : quem vicini viatoresque conspicati, nudatum vestibus et insanientem, confluxere magno numero ; aliis ingemiscentibus et incusantibus satanam, quod tali modo hominem rebus omnibus spoliatum confunderet ; aliis elargientibus obolum, aliis vinum propinantibus. At ille instituti sui tenax, a nemine quidpiam recipiebat ; sed cunctos a se repellens, pro foribus ædium considebat humi.

ANNOTATA.

a *Ecgraphum nostrum habebat,* κατὰ τὸν τοῦ βοὸς τόπον. *Notus est ex Codino,* Locus bovis *nuncupatus, ubi* fornax ædificata erat capacissima, præferens caput bovis. *Sed quid hoc ad oculos? Ergo pro* τόπον, *scripsi* τύπον, *ut sensus sit,* ad modum bovis.

B b *MS. Vatic.* ἀρτίω : *Maz.* ἀρτύω; *malui* ἀρτύσω (*id est* condiam, *unde et* ἄρτυμα condimentum) *ut cum præcedentibus concordaret,* κύθραν *autem pro* χύθραν ollam *usurpari hic, manifestum fiet ex Num.* 51, *ubi diminutive dicitur* κυθρίδιον. *Est ergo locutio proverbialis, qua quis diceret,* offam tibi interam, *vel quid simile, id est* pœnas mihi dabis, *vel,* rependam tibi vicem.

c Δραξὴς, *num* δραστὴς, *idem sonans quod* δραστὴρ, strenuus, expeditus? *ita sane videtur. MS. Maz. legit* ταχὺς celer. *Recte.*

d *MS. Vatic minus clare :* κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ ἐγκρατεύετο.

e *MS. Vatic. solummodo :* ἐπικλύζοντος.

f Ἄρουλα *MS. Maz.* ἄρουλλα. Foculum *interpretor. Ita disco ex Scholiaste Aristophanis ad Acharnens.* Ἐσχάραν, τὴν νῦν καλουμένην ἄρουλαν Focum, quem nunc arulam nuncupant.

g *MS. Mazar.* τένοντος, torquis, *significat autem* τένων colli tendones *seu* nervos solidissimos, *sine quorum opera cervicis vertebræ collum nequirent sustinere : sed et* τέναξ collum *invenitur in Actis S. Theodori Ducis, unde* τενάντιον, torques, *apud Nicetam.* E

h Κήτρου. *MS. Maz.* κίτρου *quod malim. Latine* citrus.

i *MS. Maz.* τρούλλιον, *a Latino* trulla, *diversa vasorum genera significante.*

k *Ita consonat utrumque MS. Ubi vero id legerit auctor, ipse viderit : non putem in sacris Litteris.*

l *MS. Vatic. peregrinam hic habebat vocem* παρενέφυρεν.

CAPUT VIII.

Arcana cordium Andreæ revelata coram Epiphanio ejusque famulis, et uni horum indicata illius sanctitas.

Ἔρχεταί τις νεανίσκος, τῇ φύσει εὐνοῦχος, μεγιστάνου τινος τυγχάνων Κουβικουλάριος· ἦν δὲ τὸ πρόσωπον αὐ- C τοῦ ὡς τὸ ῥόδον, καὶ λευκὸς τῷ σώματι ὡς χιὼν, εὐειδὴς, ἐπίξανθος, βλακείαν οὐ τὴν τυχοῦσαν κεκτημένος, μόσχου μήκοθεν ἀπόζων, μαλακοὺς περιβεβλημένος χιτῶνας· διὰ δὲ τὸ εἶναι τὸν Ἐπιφάνιον συμμήλικα αὐτοῦ καὶ γειτνιάζειν, μεταξὺ ἀλλήλων ἦν ἀγάπη πολλή. Κατεῖχεν οὖν ὁ Εὐνοῦχος ἐκεῖνος φοίνικας καθάπερ ἰσχάδας ὡς τριάκοντα· θεασάμενος οὖν τὸν Ὅσιον γεγυμνωμένον τῷ σώματι, καὶ τῷ δέει βληθεὶς, τὸ πρᾶγμα ἐξενίζετο, καὶ ἐπηρώτα τὸν Ἐπιφάνιον λέγων· Φίλτατέ μου καὶ πεποθημένε Ἐπιφάνιε τίς ἄρα οὗτός ἐστιν; τίνος χάριν παράγει γυμνὸς, κρύους ἀφορήτου καὶ χειμῶνος ὑπάρχοντος, καὶ ὥσπερ οἱ ἐν θαλάσσῃ κινδυνεύοντες, οὕτως καθέστηκεν; Ἐπιφάνιος εἶπεν· Γλυκύτατέ μου ἀδελφὲ, τί σοι ἔχω εἰπεῖν ὑπὲρ τοῦ φαινομένου, οὐκ ἐπίσταμαι· ἐπειδὴ ᾐχμαλώτευται ἡ διάνοια αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πνεύματος, καὶ περιάγει παρατραπεὶς ταῖς φρεσὶν ὥσπερ πασχικῶς πεφυρμένος· πάντες δὲ οἱ τοιοῦτοι διαρρήσουσιν τὰς ἑαυτῶν χιτῶνας, καὶ ἀναισθητοῦντες τρέχουσιν. Λελάληκεν δὲ τοῦτο, μὴ βουλόμενος ἐκκαλύψαι τὴν ἀρετὴν τοῦ Ὁσίου. Ταῦτα ἀκούσας ἐκεῖνος ἡσύχαζεν, καὶ ὥσπερ πένητα οἰκτείρας ἃς κατεῖχεν φοίνικας ἐδίδου τῷ Μακαρίῳ λέγων· Δέξαι τέως ταῦτα, ἐπειδὴ ἐνταῦθα οὐδὲν ἕτερον ἔχομεν. Ὁ δὲ Ὅσιος νοεροὺς ὀφθαλμοὺς κεκτημένος, ἔγνω τὰ ἔργα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ βλοσυρῷ τῷ ὄμματι ἀπιδὼν εἰς αὐτὸν ἔφη· Δῶρον κωλοφωνίας οἱ σαλοὶ οὐκ ἐσθίουσιν. Ἀγνοήσας οὖν ἐκεῖνος τὸ λεχθὲν αὐτῷ, ἔφη· Παρατετραμμένε ἐπ' ἀλη-

Interea adest adolescens quidam, natura eunuchus, Magnatis alicujus Cubicularius. Vultus ei rubebat colore roseo, candebat corpus niveo, erat species decora, capilli flavi, mollities non vulgaris ; multum eminus quoque muscum olebat, mollibus indutus vestimentis. Quia vero par erat Epiphanio ætate, et domicilio vicinus, mutuo inter sese amore prosequebantur. Habebat porro Eunuchus ille penes se dactylos, instar ficuum aridarum, circiter triginta numero : et oculis in Sanctum vestitu destitutum conversis, horrore perculsus et insolentis rei novitatem miratus, percunctabatur Epiphanium hoc modo : Dilectissime desideratissimeque Epiphani, quid isthoc tandem est hominis? quamobrem nudus procedit, frigore præsertim intolerabili et tempestate sævientibus? nullum inter ipsum et periclitantes in mari discrimen intercedit. Cui Epiphanius : Jucundissime frater, quid tibi super his, quæ oculis patent, dicam, equidem ignoro : exagitante mentem illius spiritu, eamque a sede sua dejiciente, vagatur non aliter quam insessus a dæmone : homines autem istiusmodi lacerare vestimenta sua, et absque pudore aut verecundia cursitare solent. Ita Epiphanius, ut ne virtutem viri sancti in lucem proferret : quibus acquievit Eunuchus : misertusque Andreæ, uti pauperis, porrexit quos habebat dactylos, his additis verbis : Cum aliud mihi modo in promptu non sit, accipe hæc. At Sanctus, mentis F

Eunuchi, Epiphanio amici donum respuit,

A tis oculis interiora cordis illius pervadens, torvoque in hominem vultu intuitus: Ficos, inquit, non comedunt insani. Cujus dicti energiam *a* non assecutus alter; Revera, inquit, insanus es, qui cum dactylos vides, videre te ficos arbitraris.

a

ipsumque sodomiticæ cum hero consuetudinis arguit.

58 Tum B. Andreas: Versipellis, apage hinc ad conclave domini tui, cum ipso sceleri Sodomitico operam daturus; et alios etiam tibi dactylos suppeditabit. O te miserum! qui ad fulgentissimam cœlestis regni lucem cæcutis; qui crudelissima gehennæ tormenta non cogitas; qui Angeli te, utpote Christianum, comitantis reverentia non compesceris. Quid metuendum tibi est, sceleste, cum in angulos latebrasque te abdis, illa commissurus flagitia, quæ etiam canes, quæ serpentes et angues, quæ ipsimet porci patrare exhorrescunt? Quo isthæc præceptore didicisti? Væ adolescentiæ tuæ, quam satanas misere vulneribus concisam in terribile inferni barathrum, vehementissimo cum impetu ac violentia, præcipitem dedit. Quamobrem consule rebus tuis, nec porro perge; ne forte divinitus superveniente igne consumptus, in juventutis flore auferaris; sicque hic igneo turbine, istic vero violenta inferni flamma misere comburaris. Audita B hac salutari admonitione, totus inhorruit Eunuchus, et, excandescente in modum ignis facie, maximopere confusus est. Quare ad ipsum Epiphanius: Quid tibi, Domine et amice fidelis, evenit rei? cur mutata facies tua inflammatur ut ignis? Nonne ita prædixi tibi, quod si quid assecutus sit mente captus insessusque a dæmone, id in medium proferat? Nunc igitur, carissime in Domino, si cujuspiam illorum, quæ ipse locutus est, conscius tibi sis; vade, et ad frugem redi meliorem, nec ad ea, quæ vere tibi objecta sunt, erubesce: juvenis quippe es, molliter educatus; diabolus contra infestus, nos circumveniens ad peccandum inducit, non aliam ob causam, quam ut ex nostra gehennæ ignibus ustulatorum societate qualemqualem ipse consolationem nanciscatur. Quibus auditis, abiit Eunuchus.

Eo post salutare monitum digresso,

59 Venerandus autem juvenis Epiphanius allevatum Andræam in conclave suum introduxit: ubi instructam reperientes mensam, discubuerunt; et Salvatoris nostri liberalibus donis delectati sunt: quorum ubi esu refecerant vires, his dictis aggreditur B. Andream Epiphanius: Quamobrem, Domine et amicorum maxime, tam acribus incessisti dictis Eunuchum illum mihi intimum? Cui Sanctus; Vel ideo, inquit, quod intimus tibi est ac plurimum dilectus, scelera ipsi sua ob oculos ponere visum est: quod si minus tibi fuisset amicus, istiusmodi vox nulla prorsus elicita ex ore meo fuisset: neque enim illum mihi proposui scopum, ut arguam et castigem peccatores; sed ut ipse ea, quæ recta ad perfectionem ducit, decurram via. Tum Epiphanius: Id equidem novi, famule Dei, ait. Verum hic adolescens, servus est, cogiturque a domino suo: quid faciat? Reponit Sanctus: Nec me latet, servum esse illum; ne id putes: verum servus frugi ad obsequia ususque necessarios tantum præsto esse debet domino suo, qui se emit; non itidem ad opera diabolica et nequitias, nedum ad abominandum atque execrabile, quod dixi, flagitium. Quis enim homo non putet, sceleris illius fœditatem sibi aversandam esse, quod ipsa jumenta, ratione destituta, numquam admiserint? Rursum Epiphanius: Si dominus ipsum suus adesse jusserit, sive ad obsequium corporale, sive peccaminosum, seu spirituale præstandum; nec tamen illi morem gesserit, ut servum decet; ignorare non potes, quot misero illi maneant perferendæ injuriæ, intentandæ minæ, sentienda verbera, alia innumera subeunda. Hoc quidem, inquit Sanctus, martyrium est quod testificatur Christus Jesus, di-

Epiphanius ipsum Sancto excusat,

velut domini potius ea culpa sit:

sed Andreas excusationem refellit.

θείας, φοίνικας βλέπων, κωλοφωνίας δοκεῖ σοι ταῦτα D εἶναι.

A. NICEP. COEVO EX MSS.

Λέγει αὐτῷ ὁ Μακάριος· Δοῦλε, ἄπελθε ἐν τῷ κοιτῶνι τοῦ κυρίου σου, καὶ ἐργάζου μετ' αὐτοῦ τὴν ἀσθένειαν τῶν Σοδομιτῶν, καὶ ἐπιδώσει σοι καὶ ἑτέρας φοίνικας· ταλαίπωρε, ὁ μὴ βλέπων τὰς ἀκτῖνας τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας, ὁ μὴ ἰδὼν τῆς γεέννης τὴν ἀγριότητα τὴν δρυμυτάτην, οὔτε κἂν τὸν Ἄγγελον αἰσχύνῃ τὸν καθάπερ Χριστιανῷ ἀκολουθοῦντά σοι· τί σοι δέει γενέσθαι, ἀκάθαρτε, ἐν ταῖς γωνίαις παρεδρεύων τὰ μὴ δέοντα ἐργαζόμενος, ἅπερ οὐδὲ οἱ κύνες, ἅπερ τὰ ἑρπετὰ καὶ ὄφεις, ἅπερ οὐδὲ οἱ χοῖροι πράττειν οὐκ ἴσασιν· πόθεν κατάρατε μεμαθηκὼς ταῦτα κατεργάζεν; Οὐαὶ τῇ σῇ νεότητι, ἣν ὁ σατανᾶς κατατρώσας εἰς φοβερὸν πυθμένα ᾅδου σφοδροτάτῃ τινὶ καὶ ἀπείρῳ ἰταμότητι κατεκρέμνησεν. Ὅρα καὶ μὴ πορρωτέρῳ πρόβαινε b, [μή ποτε δικαίως θεϊλάτῳ πυρὶ καταναλωθεὶς πρόωρον ἀφαρπάζων σου τὴν νεότητα, καὶ ἐνταῦθα μὲν τοιούτῳ πρηστῆρι], ἐκεῖθεν δὲ γεέννης πυρὶ λυγρῶς ὁλοκαυτώσει σε. Ταῦτα ἀκούσας ἐκεῖνος ἔφριξεν, ὡς πῦρ γεγονὼς πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ᾐσχύνθη μεγάλως. Λέγει οὖν Ἐπιφάνιος πρὸς αὐτόν· Τί σοι ἐγένετο, κύριέ μου γνήσιε φίλε; τίνος χάριν διετράπης, ὡς πῦρ γεγονὼς τὸ πρόσωπόν σου; Οὐκοῦν εἴρηκά σοι ταῦτα; ἐπειδὴ εἴτι φθάσει, λαλεῖ ὁ παρατετραμμένος καὶ πεφυρμένος; Πλὴν ἀγαπητέ μου ἐν Κυρίῳ, E εἴπερ συνοῖδάς τι ἀπὸ τῶν ἤδη ὑπ' αὐτοῦ ῥηθέντων, πορευθεὶς ὕπαγε, καὶ σεαυτὸν εἰς διόρθωσιν ἄγε, καὶ μὴ ἀνδιάζου ἐπὶ τοῖς λόγοις· νέος γὰρ εἶ καὶ τρυφερός, καὶ ὁ σατανᾶς, ἀγαπητέ μου, χαλεπός ἐστιν καὶ ἀποπλανᾷ ἡμᾶς πράττειν τὴν ἁμαρτίαν, δι' οὐδ' ἕτερον, εἰ μὴ ἵνα κέκτηται ἡμᾶς εἰς παραμυθίαν ἑαυτοῦ, ἐν φλογὶ γεέννης κατακαιομένους αὐτῷ. Ταῦτα ἀκούσας ἐκεῖνος, ἀνεχώρησεν.

b

Ὁ δὲ τίμιος Ἐπιφάνιος διεγείρας τὸν Ὅσιον, ἐπορεύθησαν ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, καὶ εὑρόντες τράπεζαν, καθεσθέντες ηὐφράνθησαν ἐπὶ ταῖς δωρεαῖς τοῦ Σωτῆρος· καὶ μετὰ τὸ μεταλαβεῖν αὐτούς, λέγει Ἐπιφάνιος πρὸς τὸν Μακάριον· Τίνι τρόπῳ, κύρι ὁ μέγας, οὕτως ἀποτόμοις ἐχρήσω ἐλεγμοῖς τῷ προσφιλεῖ μοι χρηματίζοντι; Ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Ἐπειδὴ προσφιλής σοι καθέστηκεν καὶ ἀγαπητός, τούτου χάριν ἐποίησα πρὸς αὐτὸν τὸν κατάλογον· ἐπεὶ οὐκ ἦν φίλος σου τὸ οἱονοῦν ῥῆμα ἐξ ἐμοῦ οὐκ ἠκόει τὸ σύνολον· οὐ γὰρ ἐμοὶ σκοπὸς ὥς τε ἐλέγχειν καὶ ἐπιτιμᾶν τοῖς ἁμαρτωλοῖς, ἀλλὰ τρέχειν με τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τῇ ἀμείνῳ ἀπάγουσαν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Οἶδα, δοῦλε τοῦ Θεοῦ κἀγώ, ἀλλ' οὗτος ὁ νεανίας οἰκέτης ἐστίν, καὶ βιαζόμενος ὑπὸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ· τί ἕξει ποιῆσαι; Λέγει ὁ Ὅσιος· Οἶδα ὅτι οἰκέτης F ὑπάρχει, οὐκ ἀγνοῶ τοῦτο, πλὴν εἰς τὰς σωματικὰς χρείας ὀφείλει ἐξυπηρετεῖν ὁ οἰκέτης τὸν ὠνησάμενον, οὐχὶ εἰς τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, καὶ εἰς τὰς πράξεις τῆς ἀτιμίας, μάλιστα εἰς τὸ ἐπικατάρατον τοῦτο καὶ βδελλυρὸν ἀτόπημα, ὅπερ οὐδὲ τὰ ἀναίσθητα κτήνη τοῦτο πράττειν οὐκ ἴσασιν· ἄνθρωπος γάρ τίς ἐστιν, ὃς οὐκ αἴσθηται, τῆς κόπρου ταύτης τὴν δυσσωδίαν ἀποδιδράσκειν; Ἐπιφάνιος λέγει· Ἐὰν ὁ κύριος αὐτοῦ προσκαλέσηται αὐτόν, εἴτε εἰς σωματικὴν δουλείαν, εἴτε εἰς ἐφάμαρτον, εἴτε εἰς πνευματικήν, ἐὰν μὴ ὑπακούσῃ ὡς δοῦλος, πάντως οἶδας πόσα πάσχει, ὑβριζόμενος, τυπτόμενος, ἀπειλούμενος, καὶ τὰ λοιπὰ κακὰ ἐκδεχόμενος. Ἔφη ὁ Ὅσιος· Τοῦτό ἐστιν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ μαρτύριον, ὅπερ αἰνιττόμενος ἔλεγεν· Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἐὰν τοίνυν οἰκέται τοῖς δεσπόταις εἰς τὴν τῶν σοδόμων μυσαρὰν καὶ βδελλυκτὴν ἐπιθυμίαν οὐχ ὑποκύπτουσιν, οὗτοί εἰσιν μακάριοι καὶ τρισμακάριοι, ὅτι διὰ τῶν βασάνων ὧν λέγεις, σὺν τοῖς μάρτυσι λογισθήσονται.

Ταῦτα αὐτῶν ὁμιλούντων εἷς τῶν οἰκετῶν Ἐπιφανίου, ὁ ἀφωρισμένος εἰς τὸ ὀψώνιον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, [πνευματικοῖς ὄμμασιν] ἐπιγνοὺς τὴν τοῦ Ὁσίου ἐργασίαν (πῶς δὲ ταῦτα ἐπέγνω Θεῷ μόνῳ γνωστόν) καθίσας πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, δάκρυσι καθικέτευε τὸν Ὅσιον, ὅπως παρακαλέσῃ τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ γενέσθαι αὐτὸν

τοιαύτης

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A τοιαύτης ἐργασίας. Ἔγνω δὲ τῷ πνεύματι ὁ Δίκαιος τίεισιν ὅπερ ὁ παῖς ἐξελιπάρει κομίσασθαι, καὶ βουλόμενος κατ᾽ ἰδίαν ὁμιλῆσαι αὐτῷ, τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετέστρεψεν καὶ τὴν ὁμιλίαν τοῦ παιδὸς εἰς τὴν τῶν Σύρων C διάλεκτον, καὶ καθεζόμενος ὁ Ὅσιος, ὁμιλεῖ αὐτῷ Συριστὶ ὅσα ἐβούλετο. Ὁ δὲ παῖς ἔλεγεν, Ἐὰν οὐκ ἠδυνόμην, οὐκ ἂν παρεκάλουν σοι τοιοῦτος γενέσθαι ὁποῖος εἶ καὶ αὐτός. Ὁ δὲ Ὅσιος λέγει πρὸς αὐτόν· Οὐ δύνασαι ὑποφέρειν τοὺς ἱδρῶτας καὶ τὰ σκάμματα τῆς ἀρετῆς ταύτης, ἐπειδὴ βιαστή ἐστιν ἡ ὁδὸς, καὶ ἀπείρου πόνου καὶ μόχθου· μένε οὖν μᾶλλον καθὰ εἶ ἐν εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι, διδασκόμενος ὑπὸ τοῦ κυρίου σου Ἐπιφανίου τὰ κρείττονά σοι καὶ σωτηρίας ἐχόμενα, φεύγων πορνείαν, μνησικακίαν, καὶ τῶν λοιπῶν παθῶν τὸν κατάλογον· καὶ τί σοι χρεία ἀνάγκαις τοιαύταις σεαυτὸν καθυποβάλλειν; Ὁ δὲ παῖς εἶπεν αὐτῷ· Εἰ οὖν βούλει τῆς ἐμῆς ἐλεεινότητος ὑπακοῦσαι, λέξαι μοι ὅτι οὐ δύνασαι τοῦτο ποιῆσαι. Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Ὅσιος ἡσύχαζεν.

Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος βλέπων τὴν ἀθρόαν μεταβολὴν τῆς γλώττης τοῦ παιδὸς, ὅτι ἃ μὴ μεμάθηκεν ἀπεφθέγγετο, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ταῦτα συνέβαλεν καὶ λέγει· Βαβαὶ τοῦ θαύματος, πόσα οἱ Ἅγιοι δύνανται! Ὁ δὲ Μακάριος ἐδεήθη τοῦ Κυρίου περὶ τοῦ παιδὸς, χάριν τῆς ἐκείνου αἰτήσεως, τί ἄρα δέει γενέσθαι· καὶ ἦλθεν φωνὴ αὐτῷ B λέγουσα· Οὐκ ἔστιν τοῦτο συμφέρον, ἄπαγε τοῦ ἐγχειρήματος· Δεῖξον αὐτῷ πρᾶγμα ὁποῖόν ἐστιν, μὴ ὡς ἀδυνάτου σου, τοιαῦτα καταψηφίσεται. Ὁ οὖν Μακάριος ἔφησε τῷ Ἀγγέλῳ τῷ ἐφεστῶτι· Πλῆσον τὸ ποτήριον τῆς θυμηδίας, ἀφ᾽ ἧς ἡ χάρις τοῦ κατ᾽ ἐμὲ χαρίσματος ἐπήνθησεν. Ἐποίησέν τε ὁ Ἄγγελος Κυρίου· καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Πότισεις ἐκεῖνον τὸν ἐπὶ τῶν ποδῶν μου καθήμενον. Ὁ δὲ εὐθέως ἀοράτως ἐπότισεν αὐτὸν, καὶ ἤρξατο ὁ παῖς παραπλήσια σχήματα πράττειν ἐοικότα τῷ θεοφόρῳ πατρί, ὅστις ὁρῶν αὐτὸν ἐμειδία εὐφραινόμενος· Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ὁρῶν τὸ γεγονὸς ἐταράχθη, φοβηθεὶς μή ποτε ἐπαναδράμῃ πᾶσα ἀγανάκτησις τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ λέγει πρὸς τὸν Μακάριον· Δέομαί σου, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, μὴ ποιήσῃς τοῦτο τὸ πρᾶγμα ἐπὶ τῷ οἰκέτῃ τοῦ πατρός μου, μή ποτε καὶ αὐτὸς ἐξουδενωθείσῃ, καὶ ὁ Θεὸς ἀντὶ ἀγαθοῦ βλασφημηθήσεται, καὶ ἐμὲ μεμισημένον καὶ ἐπάρατον δείξῃς τῷ γεννήτορι, καὶ οὐκ ἔξω τοῦ ἐντεῦθεν εἰσαγάγεσθαί σε. Παρακαλῶ οὖν καὶ δέομαι μὴ κενὴν ἀποπέμψῃς τὴν δέησίν μου, μέμνησο μιᾶς ἡμέρας ἀγάπην ἐμοῦ τοῦ οἰκέτου σου.

Ὁ δὲ Μακάριος μὴ θέλων τὸν Ἐπιφάνιον κενὸν ἀποπέμψαι, ὑπήκουσεν αὐτοῦ τῆς δεήσεως, καὶ προσέταξεν πάλιν τῷ Ἀγγέλῳ τοῦ ἆραι ἀπ᾽ αὐτοῦ τὸ καταχθὲν αὐτῷ C δώρημα· καὶ πάλιν ἦλθεν ὁ παῖς εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν, καθὼς πρώην ἐχρημάτιζεν. Ἐν λύπῃ δὲ μεγίστῃ γενόμενος ὁ οἰκέτης, παρεκάλει τὸν Ὅσιον δοθῆναι αὐτῷ πάλιν τὸ δῶρον ἐκεῖνο. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεφθέγξατο· Λελάληκάς μοι, οὐ δύνασθαί με τοιοῦτον ἐπιδείξασθαι ἔν σοι· θέασαι τοίνυν καὶ ἴδε ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου καὶ μείζονα, εἰ βούλομαι, ἔν σοι ἐπιδείκνυμι· πλὴν ὁ κύριός σου Ἐπιφάνιος κώλυμά σοι καθέστηκεν, παρὰ γνώμην γὰρ τοῦ κυρίου σου οἱ θεῖοι κανόνες πράττειν οὐκ ἐπιτρέπονται. Εἷς δὲ τῶν συνδούλων τοῦ παιδὸς, προστάξει τοῦ δεσπότου αὐτοῦ, κέκληκεν αὐτὸν εἰς διακονίαν· Ἑσπέρας δὲ ἤδη γενομένης, ἐβιάσατο ὁ Ἐπιφάνιος τὸν Ὅσιον τοῦ μεῖναι ἐκεῖσε, καὶ ὃς ὑπέκουσε. Περὶ δὲ τρίτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς εὐκαιρησάντων πάντων τῶν οἰκετῶν, συνήχθησαν κατ᾽ ἔθος πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον, ἀγάπῃ δὲ διαπύρῳ κρατούμενοι πρὸς αὐτόν, ἦν γὰρ τοῖς πᾶσιν αἰδέσιμος καὶ ἐράσμιος· ἱσταμένων οὖν αὐτῶν χερσὶν ἐσφιγμέναις, προσέταξεν αὐτοὺς καθεσθῆναι.

Ὡς οὖν ἐκαθέσθησαν κύκλῳ αὐτοῦ, ὁ μακάριος Ἀνδρέας τῷ νοερῷ τῆς διανοίας ὄμματι ἑώρα ἑνὸς ἑκάστου τὰ ἔργα, καὶ ποίῳ σφάλματι ἕκαστος αὐτῶν προκατείληπτο· καὶ θέλων αὐτοὺς ὠφελῆσαι, τροπευσάμενος ὁμιλίαν ἤρξατο λέγειν, παραβολήν τινα ἐρευγόμενος. Αὐτοὶ δὲ ἐνωτιζόμενοι τοῦ Ὁσίου τὰ ῥήματα καὶ αἰσχυνόμενοι, ὡσεὶ φλόγα τῇ αἰδοῖ μετεφέροντο, οἱ δὲ φρίκῃ συνεσφίγγοντο, ἄλλοι ἰλιγγίουν καὶ ἐτρόματτον, ἕτεροι αἰσχυνόμενοι ἀνεχώρουν·

cens : Beati , qui persecutionem patiuntur propter D justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Si Matth. 5, 10. qui itaque servi dominis suis, ad scelus abominabile sodomiticæ immanitatis solicitantibus, non succumbant ; ii vere beati et beatissimi sunt, quia per supplicia, quæ memorabas modo, id consequentur, ut sanctis Martyribus annumerentur.

60 Dum talibus inter se colloquiis vacant, quidam e domesticis Epiphanii, paternæ mensæ cibisque parandis inserviens, ubi conspicatus Sanctum, ejusque (sed quomodo, solus Deus noverit) assecutus est mentis oculis vivendi rationem : procidit ad pedes illius, multis cum lacrymis supplicans, pro se ut intercederet apud Deum, impetraretque ut sibi quoque istiusmodi institutum sectari liceret. Sanctus autem, quid alter supplicibus obtinere precibus niteretur cognoscens, cupiensque seorsim cum solo colloqui, mutavit sancti Spiritus virtute vernaculam servi linguam in Syriacam; locutusque Syriace cum illo est, quæcumque vellet. Cum vero Andream compellans famulus, non se precari, diceret, ut in societatem vitæ illius admitteretur, si pares sibi vires non essent : negavit Andreas, posse ipsum sudores, laboresque, ad tam sublime virtutis culmen enitentibus subeundos, superare : quoniam via, inquiebat, præ- E rupta et acclivis, laboriosa et difficilis admodum est. Quare auctor tibi sum, ut in præsenti statu constanter pietati religionique operam des, et a Domino tuo Epiphanio diligenter discas, quæ ad virtutem salutemque tuam maxime conducunt : fornicationem fuge, injuriarum obliviscere, alias affectiones universas tempera : quæ enim talibus te subjiciendi necessitas urget? Ad hæc famulus, Si vis, inquit, miserrimæ meæ vilitati obsequi ; dic , quod non potes id effectum dare. Quibus auditis obticuit Andreas.

Epiphanii famulus, Andreæ scopum intelligens,

petit ut eum possit sequi;

61 Interea vero Epiphanius, animadvertens, subita linguæ mutatione famulum suum, quæ numquam didicerat, in medium proloqui, impensius rem animo perpendit exclamavitque, Papæ! quantum miraculum ! quid Sancti non efficiant? Beato autem Andrea Dominum precibus pro famulo, qui eas enixe flagitarat, interrogante ; quid tandem illo futurum esset ; allapsa vox est, ita inquiens : Neutiquam illud expedit, apage cum isthoc consilio : ostende ipsi quanta res sit : impares ei vires esse ad talia aggrediendum. Andreas igitur ait Angelo adstanti sibi : Imple calicem hunc liquidæ voluptatis F mero, cujus olim gustu divinæ gratiæ donis cumulatus sum. Parentique mox Angelo. Da, inquit, illi ad pedes meos prostrato potandum. Quod factum continuo est modo invisibili ; cœpitque famulus similes plane gestus exprimere deiferi patris Andreæ, qui illum conspiciens non se temperavit a risu. At Epiphanius rei novitate turbatus, veritusque, ne patri hinc suo commoveretur bilis, talibus Sanctum precibus adorsus est : Amabo te, famule Dei, ne tali modo patris mei famulum affici patiaris; ne forte et tu ipse malum tibi accersas, et Deus pro bonis blasphemias recipiat, et me patri meo odiosum atque execrandum reddas, neque audebo deinceps te huc introducere. Oro igitur atque obsecro, ut irritas ne velis esse preces meas, memor amoris et beneficii a me servo tuo tibi aliquando præstiti.

ut autem sciat hoc impetrari posse,

eidem assimilatur ad tempus;

62 Andreas hasce preces in ventum abire non ferens, Epiphanio morem gessit ; præcepitque rursum Angelo, ut quod famulo allatum erat donum, protinus tolleret : et restitutus est ei pristinus oris corporisque habitus. Quamobrem non levi mœrore affectus, ad preces iterum confugit, Sanctumque ablatum donum repoposcit. Cui Sanctus : Dixisti modo mihi, non posse me rem tantam in te perficere :

sed ad preces Epiphanii vitæ communi redditur.

A cere: nunc igitur vide, quod pro libitu meo in nomine Domini majora etiam in te possim: verum herus tuus Epiphanius porro perficiendæ rei obicem interposuit, nefas enim ducunt sacri canones, contra domini tui voluntatem quidquam agere. Ceterum alius e famulorum turba, ab Epiphanii patre ad id missus, hunc ad ministerium suum accivit.

Apud hunc pernoctans Sanctus,

Jamque die in noctem vergente, compulit Epiphanius Andream, pernoctare secum: et hic compellenti morem gessit. Ecce autem sub tertiam noctis vigiliam famuli omnes, servitiis suis præstitis otium nacti, ad Epiphanium, qui cunctis in amore ac veneratione erat, ex more conveniunt, stantesque conjunctis manibus, considere jussi sunt.

cuique famulorum sua peccata relevat,

63 Considentibus itaque illis et Epiphanium corona cingentibus, vidit Andreas perspicaci mentis oculo, quid quisque operatus esset, quos errores delictave commisisset: cumque omnibus recte consultum vellet, exordio dicendi facto, parabolam quamdam in medium protulit. Illi vero ejus verba sensumque, assequentes, pudore suffusi sunt, non secus quam si flamma ignis abstitisset a facie eorum; alii rigebant horrore, a sensibus fere abibant alii B ac trepidabant, nonnulli præ verecundia se subducebant: simplex enim et incompta viri sancti oratio universa eorum peccata præcise redarguebat, pandebatque quo modo et fine commissa essent. Qua in re illud imprimis mirandum venit, quod cuilibet suum in sua lingua manifestaret peccatum, pensitantibus dicentibusque apud se: Isthunc mea homo ille causa sermonen instituit.

et videntes ob ea dæmones.

64 Illis autem non minus timore quam tremore consternatis, dum minutim eorum delicta recensebat Sanctus; scelestissimus dæmon, animadvertens Epiphanii famulos edoceri peccata sua dedocerique, cum aliis ejusdem farinæ sociis suis ad vestibulum domus accessit, considensque elatum sustulit risum. Quo cognito, pari risu respondit Sanctus. Quod Epiphanius, quique aderant ipsi, videntes, rem insolitam arbitrabantur, et quæ risus causa esset discere imprimis cupiebant; non enim perceperant malorum spirituum cachinnos, utpote tali visione non dignati. Qui desiderio illorum cognito, dixit a dexteris adstanti sibi Angelo, ut tolleret inde aliquod impedimentum: et continuo adapertæ sunt aures cordium illorum, perceperuntque quælibet dæmoniorum dicta et risus. Tum ad Epipha-C nium conversi famuli, sciscitabantur; quænam essent mulieres istæ, quæ foris adstabant, libidinosæ, intemperantes, in risum effusæ? Quibus hæc Epiphanius: Dæmones sunt, qui nos coram in os derident, quia animas nostras peccando commaculavimus.

Illis inter recedendum de hoc disceptantibus,

Quo audito, se suaque opera incusantes surrexere, et venerabili Epiphanio honore exhibito, ad sua se cubilia quisque contulere. Inter eundum vero alter alterum sic compellebant: Vidistin' rem admirabilem, quomodo mendicus ille omnia mihi mea adversus Deum aperuit commissa? Cui alius: Imo vero, frater; sed et mea non celavit. Et illis rursum tertius: Credite, inquit, mihi fratres, etiam occultissima quæque cordis mei in lucem protulit. Denique alii aiebant, Sanctum esse; negabant alii, haruspicinæ et conjecturæ e signis cœlestibus petitæ illam peccatorum declarationem attribuentes, quamquam alii diabolicis operationibus mallent.

et sopitis, ipse ad fimetum se recipit

65 Posteaquam soluti somno jacebant domestici omnes, proripuit se more suo Epiphanius e lecto, posituque humi stragulo, somno illic se dedit. Andreas vero, qui interea in Epiphanii lecto somnum simulabat, ubi sopori illum succubuisse animadvertit, relicto strato, descendit in curtem; invento-

D ἡ γὰρ ἁπλῆ τοῦ Δικαίου ὁμιλία, πάντων τὰ ἁμαρτήματα ἀποτόμως ἤλεγχεν, ποίῳ τρόπῳ καὶ πῶς ταῦτα ἐξειργάσαντο· Καὶ δὴ τοῦτο θαυμαστότερον, ὅτι ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἑκάστῳ αὐτῶν ἤλεγχεν τὸ ἁμάρτημα· ἔλεγον δὲ ὑπολαμβάνοντες· Δι' ἐμὲ ταῦτα ὁμιλεῖ οὗτος ὁ ἄνθρωπος.

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

Φόβῳ δὲ βαλλομένων καὶ τρόμῳ ἐν τῷ αὐτὸν ἐκφαυλίζειν τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν, ὁρῶν ὁ παμμίαρος δαίμων τοὺς οἰκέτας Ἐπιφανίου ἐλεγχομένους τὰ παραπτώματα αὐτῶν, συνεγείρει μετ' αὐτοῦ καὶ ἄλλους ἀπὸ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, καὶ ἐν τῷ προαυλίῳ καθεζόμενοι ἐγελοίαζον· γνοὺς δὲ τοῦτο ὁ Μακάριος ἐμειδία, ἀκούων ταῦτα. Ὁ οὖν Ἐπιφάνιος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἐνωτιζόμενοι τὸ τοῦ Δικαίου γέλοιον, ξένον τοῦτο ἡγοῦντο, καὶ δι' ἣν αἰτίαν τοῦτο εἰσπράττει μαθεῖν ἐβούλοντο· οὐ γὰρ ἤκουον ἐκεῖνοι τῶν πονηρῶν πνευμάτων τὸ γέλοιον, οὐκ ὄντες τῆς τοιαύτης διαβλέψεως ἄξιοι. Συνιεὶς δὲ τοῦτο ὁ Δίκαιος d [λέγει τῷ τοῖς δεξιοῖς αὐτοῦ ἐφεστῶτι Ἀγγέλῳ·] Ἆρον τὸ τῆδε κάλυμμα· καὶ ἅμα τῷ ῥήματι ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἀκοαὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, καὶ ἤκουον τὰ παρὰ τῶν δαιμόνων λεγόμενά τε καὶ γελοιαζόμενα· Ἐπηρώτων δὲ τὸν Ἐπιφάνιον οἱ αὐτοῦ, λέγοντες· Κύριε, τίνες εἰσὶν αἱ ἄσωται αὐταὶ γυναῖκες, αἱ ἔξω ἑστῶσαι, καὶ τῷ γελοίῳ κοπτώμεναι, καὶ ταῖς ἀναιδείαις ἐπιφερόμεναι; Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Ὅτι ἁμαρτωλῶν ἡμῶν ὄντων, γελῶσιν εἰς τὰ πρόσωπα ἡμῶν οἱ δαίμονες. E Ταῦτα ἀκούσαντες, ἑαυτοῖς κατεμέμφοντο, καὶ εὐθὺς ἐξαναστάντες, καὶ τῷ τιμίῳ Ἐπιφανίῳ προσκυνήσαντες, ἐπορεύθησαν ἕκαστος ἐπὶ ταῖς κοίταις αὐτῶν. Ἀναχωρούντων δὲ αὐτῶν, ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον ἔλεγον· Ἐθεάσω πρᾶγμα παράδοξον, πῶς μοι ὁ πένης οὗτος λελάληκεν τὰ ἐμὰ πλημμελήματα; Λέγει ἕτερος· Ναὶ ἀδελφέ, καὶ τὰ ἐμὰ πάντα διηγήσατο· Ἀπεκρίθη δὲ καὶ ἕτερος· Πιστεύσατέ μοι, ἀδελφοί, καὶ ἐμοὶ τὰ τῆς καρδίας μου κρυπτὰ ἀπεκάλυψεν. Καὶ οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι Ἅγιός ἐστιν· οἱ δὲ ἔλεγον, Οὐχί, ἀλλὰ μάντης ἐστί, καὶ ἀπὸ τοῦ τῶν ζῳδίων e στοχασμοῦ ἀναγγέλλει ἡμῖν τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν. Ἄλλοι ἔλεγον· Ἀπὸ δαιμονικῆς ἐνεργείας ταῦτα ἡμῖν ἀπεκάλυψεν.

Ὑπνωσάντων οὖν πάντων τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, τότε ὁ Ἐπιφάνιος, ὡς ἐξ ἔθους αὐτῷ ἦν, καταλιμπάνων τὴν κλίνην αὐτοῦ, f τάπητα τιθεὶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, τοῦ ὕπνου μετελάμβανεν. Ὁ δὲ Ὅσιος σχηματισάμενος ἐν τῇ κλίνῃ τοῦ Ἐπιφανίου τοῦ ὑπνῶσαι, ὅτε δὲ ὕπνωσεν ὁ Ἐπιφάνιος, καταλιπὼν τὴν στρωμνὴν Ἐπιφανίου, καὶ κατελθὼν ἐν τῇ ὕλῃ, εὗρεν κοπρώδη τόπον, κἀκεῖσε διέμεινεν τῆς νυκτὸς τὸ ὑπόλοιπον. Πρωΐας δὲ γενομένης προπεμπόμενος ὑπὸ Ἐπιφανίου, ἐξῆλθεν εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα αὐτοῦ. Τότε προσκαλεσάμενος ὁ Ἐπιφάνιος τὸν παῖδα, ὃν λελάληκεν ὁ Ἅγιος τῇ Σύρᾳ διαλέκτῳ, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτοῦ, Ποίῳ τρόπῳ τὰ μυστήρια ἐκεῖνα ἔν σοι διεπράχθησαν. Ὁ δὲ φίλτατος ὢν ἀεὶ εἰς αὐτόν, ἅπαντα τὰ εἰς F αὐτὸν γεγονότα ἀνελλειπῶς διηγήσατο.

Ὅτε ἦλθεν, κύριέ μου, ὁ Ὅσιος ἐν τῷ κοιτῶνί σου, ἐγενόμην εὐθέως ἐννεός, καὶ ἑώρων τὸ πρόσωπον τοῦ Ἁγίου ἐκείνου ὡς τὸν ἥλιον ἀπαστράπτον· ἐξισταμένου μου δέ, ἐνωτίζομαι φωνῆς πόθεν οὐκ οἶδα, λεγούσης μοι· Πρόσχες καὶ ἴδε, ἡλίκον αὐτὸν ἡ διὰ τὸν Κύριον g σαλία πεποίηκεν. Ἑώρουν οὖν καὶ ἰδοὺ ἀπὸ τῆς ἀκτῖνος τῆς οὔσης ἐπὶ τὸν Δίκαιον, μικρά τις ἀκτὶς μερικῶς χωρισθεῖσα προσεπέλαμψε τῇ ὄψει μου· καὶ εὐθέως ἠρξάμην ποιεῖν τὰ σχήματα αὐτοῦ ὅσην προθεσμίαν ἐτεθέασο· ἔπειτα ἀφείλασιν ταῦτα ἐξ ἐμοῦ, καὶ ὑπῆρχον καθὰ καὶ πρώην εἰς τὰ τοῦ κόσμου ὑπερειδόμενος ἤθεσιν. Ἰδοὺ Κύριέ μου ἀπὸ τοῦ νῦν αὐτὸς γενοῦ προνοητὴς τῆς σωτηρίας μου, ὁδηγῶν με ἐν τρίβῳ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν. Ταῦτα ἐνωτισθεὶς ὁ θαυμάσιος Ἐπιφάνιος καὶ ἰλλιγγιάσας, ἐξέστη τῷ πνεύματι, καὶ περιπλακεὶς αὐτῷ δάκρυσιν, ἠσπάσατο τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὡς θεατὰς γενέσθαι τῶν τοιούτων μυστηρίων, καὶ ἔλεγεν· Ὁ παντοκράτωρ Κύριος, ὁ δείξας τὰ θαυμαστὰ μυστήρια ταῦτα, δυνατός ἐστιν σώσασθαι καὶ τὴν καλήν σου ψυχήν, ἠγαπημένε ἀδελφέ μου· κἀγὼ ἀπὸ τὴν σήμερον ὡς φίλῳ μου γνησίῳ καὶ συναίμονι πνευματικῷ οὕτω τὰ περί σου διαθήσομαι. Ἠγάπα τοίνυν ἔκτοτε τὸν παῖδα ὁ Ἐπιφάνιος, συνεργὸς αὐτῷ h[γενόμενος εἴς τε τὰ ψυχικὰ καὶ σωματικά].

d

e

f

g

h

que

A. NICEP. COÆVO EX MSS. Epiphanius ex priore famulo discit quid ipsi coram sancto acciderit : ideoque deinceps carissimum habet.

A que sterquilinio, quod reliquum erat noctis in eo exegit ; illucescente autem die, dimissus ab Epiphanio, ad spirituale suum certamen exivit. Tum Epiphanius, accersito ad se famulo, quem pridie Sanctus lingua Syriaca fuerat allocutus, inquirebat, quo pacto mysteria illa in ipso peracta essent. Qui, ut erat Epiphanio imprimis carus, nihil quidquam eorum, quæ sibi evenerant, ipsum celavit, sic narrationem exordiens : D

66 Simul atque in conclave tuum inferius ille pedem intulit, mi Domine, me stupor invasit, conspicantem illius faciem solaribus radiis fulgidam : voxque, nescio unde, auribus meis insonuit, dicens : Adverte animum et vide, quantum stultitia, quam Domini causa simulat, ipsum extulerit. Intendens igitur animum oculosque, vidi, ex multis qui Sanctum ambiebant radiis, parvum aliquem seorsim egredi, et vultum meum illuminare : cœpique statim imitari gestus modumque agendi ipsius, quamdiu radius ille mihi visus est : quo tandem sublato, ad priorem rerum mundi hujus consuetudinem reductus sum. Ecce autem, Domine mi, ex momento hoc salutis meæ adjutor eris et dux, qui currentem in via mandatorum Dei dirigas. Talia inaudiens Epiphanius, admirabilis adolescens, sensibus pene et spiritu deficientibus præ stupore, famulum manantibus ubertim lacrymis amplexus, et oculos talium arcanorum testes spectatoresque exosculatus est, dicens : Dominus omnipotens, qui mirabilia hæc tibi mysteria revelare dignatus est ; potest itidem, Frater dilectissime, animam tibi tuam salvare : ego autem ab hodierna die res tuas, non secus ac amici fidelis et spirituali consanguinitate me contingentis, cordi habebo. Stetitque sua dictis fides : Epiphanius siquidem famulum illum omni deinceps tempore prosecutus est amore singulari, eique in omnibus præsto fuit, tum quæ ad animæ, tum quæ ad corporis necessitatem spectarent.

ANNOTATA.

a *Nota est, neque hic fusius explicanda, licet satis ad rem pertinens, ambiguitas significationis, in voce* B *Latina* Ficus *uti et in Græca* σύκη. *Eamdem esse in in voce* κολοφωνία *sive (ut hic argute scribitur)* κωλοφονία, *non habeo auctores quibus probem : sed quoniam ficus albas nigrasque novimus, vix dubito quin similis apud Græcos differentia fuerit, et sic* Κολοφωνία, *dicantur eæ, quæ colorem habent Colophoniæ resinæ seu picis, citharœdis notæ. Dixi autem commutatas vocales, ad ipsum quod arguitur vitium, et ficos seu mariscas illud consequentes exprimendum, scienti quod* κῶλος podex, φόνιος letifer, mortalis *sit.*

b *MS. Vatic.* μήποτε δικαίως σε τῷ θείῳ χρήσητε θειλάτῳ τινὶ ποινῇ ἐξέλκουσα τῇ σῇ νεότητα καὶ ἔνθεν μὲν πριοτίρσιν.

c *Mirum quod non potius in* Scythicam, *quæ Sancto materna erat. Sed et* Syriacam *didicisse ille aliqua occasione potuit, ut erat perquam docilis : et mox dicitur dono linguarum præditus, ut sua quemque lingua alloqui posset.*

E d *MS. Vatic.* τοῖς δεξιοῖς αὐτοῦ, ἔφη μετά τινος ἐξουσίας Stanti sibi a dextris, inquit, cum quadam auctoritate.

e Στοχασμοῦ *ex MS. Mazar. est : habebat Vatic.* συνθέσεως : *non male.*

f *MS. Vat. erat* ἐπεύχιον, *significatque id quod substernitur alicui ad orandum, et in Euchologio Goar. pag.* 832 *invenies,* τάπητα ἤγουν ἐπεύχιον, *etiam pro stragulo sacræ mensæ usurpari.*

g *Vatic.* ὅτι διὰ τὸν Κύριον ποεῖ ἃ πεποίηκεν, quod propter Dominum facit, quæ fecit.

h *Idem minus congrue :* ἐν πᾶσι τοῖς τῷ κτίστῃ εὐαρεστοῦσιν γενόμενος, καὶ ταῖς σωματικαῖς χρείαις.

CAPUT IX.

Post accepta verbera in fimeto obdormiscens, sub pertranseunte curru illæsus manet Sanctus ; noctu autem deprehensus in ecclesia ultro reserata orare, miraculo efficit, ne revelari id possit.

Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας, μετὰ τὸ αναχωρῆσαι τὸν οἶκον C Ἐπιφανίου, ἠγωνίζετο ἐν τοῖς ἀποκρύφοις τόποις καὶ ῥύμαις τῆς πόλεως, ὅπου οὐδεὶς αὐτὸν ἐγίνωσκεν, αφορήτῳ παγετῷ ψυχούμενος, καὶ τῷ κρύει πηγνύμενος, νηστείαις ταλαιπωρούμενος, ὑπὸ πάντων μισούμενος, ὥστε καὶ οἱ παῖδες τῆς πόλεως, τύπτοντες, σύροντες, καὶ ῥαπίζοντες σφοδρῶς, καὶ τῷ αὐχένι αὐτοῦ σχοινίον βάλλοντες, ἧλκον δημοσίως, μέλαν ἐξ ἀνθράκων ποιοῦντες, καὶ το πρόσωπον αὐτοῦ χριόντες. Οὕτως κακουχούμενος μεταναστας ἐν τοῖς ἀρτοπωλείοις ἐγένετο, πρὸς τὸ ἀνακτήσασθαι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκ τῆς ἄγαν νηστείας ταπεινωθέν. Ἐκεῖσε τοίνυν ὑπάρχοντος, τινὲς τῶν φιλοχρίστων ἐδίδοσαν αὐτῷ ὀβολοὺς, ὁρῶντες αὐτὸν καταπεπονημένον, καὶ ὡς ἱκανὸν χρόνον μὴ θεασάμενοι, ἔλεγον αὐτῷ· Ποῦ ὑπῆρχες ἕως τοῦ νῦν, ἔξηχε; ποῦ διῆγες τὰς τοσαύτας ἡμέρας; Ὁ δὲ Ὅσιος ἀπεκρίνατο· Ἔξηχοι, οὐκ οἴδατε ὅτι μωροῖς συμφυρόμενος, μωροῖς ὡς μωρὸς διεπάλαιον; καὶ αὐτοὶ ἔξηχοι μόνοι χρηματίζετε. Οἱ δὲ τῷ γελοίῳ ἐπαιρόμενοι οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα· μωροὺς γὰρ ἐκάλει τοὺς ὀλεθρίους δαίμονας, μεθ' ὧν τὴν πάλην ἑκάστοτε ἐποιεῖτο, διὰ την τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἀγωνιζόμενος. Καὶ οἱ μὲν ἐδίδοσαν αὐτῷ ὀβολὸν, οἱ δὲ καὶ δύο· οἱ μὲν ἄρτον, οἱ δὲ τύρον, ἄλλοι δὲ ἰχθὺν, οἱ δὲ θέρμια, καὶ ὀπώρας, ἐξ ὧν ἐπίπρασκεν ἕκαστος· εἰσερχόμενος δὲ ἐν καθαροποτίῳ, τοῖς ὁμοίοις πένησιν διένειμε ταῦτα. Καὶ πολλάκις τινὲς τῶν ἐλεημόνων, ἐλεῶντες καὶ οἰκτείροντες παρεῖχον αὐτῷ

Multa dira passus in urbis angulo

Postquam Andreas, relictis Epiphanii ædibus, luci solique se reddidit ; palæstram sibi deligens ignobiliora urbis loca vicosque, ubi nulli mortalium innotuerat ; patiebatur frigus intolerabile, rigebat gelu, deficiebat inedia jejuniisque : tanto autem erat omnibus odio, ut pueri quoque ipsum verberandi raptandique modum non ponerent : F cædebant colaphis, injecto in collum fune per vias publicas trahebant ; atramentum ex carbonibus facientes, eoque vultum ipsius denigrantes. Ita habitus, inde transiit ad artopolium, seu forum ubi panes veneunt, vires corporis, præ nimia jejunii assiduitate exhausti, aliquantulum reparaturus. Eo loco quidam Christi fideles, videntes ipsum ærumnis fatiscentem, obolo impertiebantur ; quodque longo tempore sibi conspectus non fuisset, interrogabant ; Ubi terrarum latuisti in hunc usque diem, stulte? ubi elapsum tempus transegisti? Quibus Andreas : O vos insani, num ignoratis, stullorum me turbis immixtum, cum stultis stultum dimicasse? vos ipsi, video, soli insani estis. Hinc illi, non assecuti dictorum sensum, in effusum prorupere risum : nomine stultorum quippe veniebant Andreæ nequissimi dæmones, quibuscum congrediebatur quotidie, pro regni cœlestis præmio decertans. Interea tamen largiebantur viro, alii unum obolum, duos alii ; hi panem,

cum insanis depugnasse se ait :

A panem, illi caseum, nonnulli piscem; nec deerant qui calida, quique poma porrigerent, prout quisque hæc aut illa venalia habebant: quibus ille onustus, digrediens in œnopolium, pauperibus aliis distribuebat universa. Fiebat non raro, quosdam, in miseros magis clementes, Andreæ misertos, vestem illi aliquam gestandam dare: verum illam alii quidam mendici harpagones, utpote fures impudentes, noctu clam accedentes, auferebant; ipsoque nudo relicto, ut natus erat, fugiebant. Illi autem erant, qui a vulgo civium, Sacerdotis *a* summi filii, indigitari consueverunt.

datis sibi vestibus spoliatur.

a

Fustibus crudeliter cæsus,

68 Alio rursus die, cum post œnopolium exonerandæ alvi causa secedens, in transeuntium conspectu, pudoris et verecundiæ quasi oblitus, sederet; nonnemo rem ad cauponem detulit: qui foras prodiens, vidensque quod nuntiatum erat, arrepto fuste tamdiu verberibus in Sanctum sæviit, quoad vires ipsum deficerent sævientem. Sed et alius, insigniter impudens moribusque admodum agrestis, illac forte transiens; ubi vidit Sanctum verberibus exceptum, impulsus a dæmone, eumdem pastorali pedo, quod manu gestabat, collectis viribus pulsabat tanto cum impetu, ut eminus verbera B exaudirentur. Andreas vero oculos in verberantem intendens, amaros præ dolore gemitus ducebat; surgensque propius accessit homini, et ad genua procidens, amplexu constringebat pedes lingebatque lingua, durum pectus precibus mollire conatus. Quod conspicati nonnulli; Ecce, inquiebant, dæmoniacum illum, mente læsum; quomodo advolutus sævientis in se pedibus, tanquam canis præbenti sibi quidpiam, blandiatur insensibilis ad verbera. Nempe dæmon in visceribus ejus furit. Andreas autem, gravibus afflictus vulneribus, astantium oculis se subduxit; inventoque sterquilinio, brevissimo illic somno indulsit. Viatores autem illac iter habentes, conspecto supra fimum viro sancto, ex imo corde ingemiscentes, dicebant, Ignis et sulphur capiti illius, quæ isthæc operata est in te; nam fama erat, a muliere quapiam ope dæmonis illum ad insaniam fuisse adactum: quamvis alii in epilepsiam originem mali referendam sustinerent. At Deus, qui arcana cordium perspicit, et alta a longe cognoscit, et cogitationes hominum considerat; non ignorabat, quæ famulus suus, et cur operaretur.

super fimetum obdormiscit:

et a transeunte desuper curru

69 Jacente igitur Andrea in spurco sordidoque, ut dictum est, loco, contigit plaustrum illac transire; cujus agitator, multo vino madens, tragœdorum more ferebatur, ignarus dormientis in platea An- C dreæ: qui agitatorum boum ungulis calcatus, raptatarumque rotarum impetum medio ventre excipiens, transeuntis super se currus pondere pressus fuit. Hoc qui eadem iter habebant conspicati, cum indignatione increpuerunt aurigam, nonnulli etiam ad verbera progressi, dicebant: Nihil sentias tu ipse licet; at saltem qua currus transeat prospiciendum tibi fuit. At ille, vino plurimo obrutus, vix id responsi dabat; Quis hominem in media coegit via quietem sibi dare et habitationis locum deligere? Cui rursum illi: Utinam in te transferat Deus passionem illius et spiritum, unde ad res tam insolitas et a ratione alienas impellitur! Sanctus interim, quæ gratia Christi fuit, mansit illæsus. Quamobrem mirantes aliqui dicebant; De insano isthoc quid sentiemus loquemurve? Dubium sane est, utrum a Deo, an a malis spiritibus, a quibus ad perniciem usque exagitatur, fuerit conservatus. Alii existimabant, incolam hominis tetrum dæmona, quod perdite desideraret eum porro incolere, confestim plaustri pondus alleviasse, hincque sine læsione transivisse. Alii vero id negantes, attribuere Deo malebant, qui calamitatis Andreæ misertus, ipsum protexisset. At-

illæsus mirabiliter servatur.

τοῦ φορέσαι ἱμάτιον· καί τινες δὲ πένητες ἅρπαγες, ὡς D οἷα λησταὶ ἀναιδεῖς χρηματίζοντες, νυκτὸς αὐτῷ ἐπεμβαίνοντες, ἀφέντες αὐτὸν [ὡς ἐγεννέθη] γύμνον, ἔφυγον. Οὗτοι δέ εἰσιν οὕσπερ οἱ τῆς πόλεως εἰώθασιν καλεῖν, Τὰ τοῦ Ἀρχιερέως παιδία.

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

Πάλιν μιᾷ τῶν ἡμερῶν τὴν σωματικὴν χρείαν ὄπισθεν καθαροποτίου ποιούμενος ἐνώπιον τῶν διερχομένων, θεασάμενός τις αὐτὸν οὕτως ἀδεῶς καὶ ἀνερυθριάστως καθήμενον, ἀνήγγειλε τῷ καθαροπότῃ· ὁ δὲ ἐξελθών, καὶ ἰδὼν τὸν Ὅσιον οὕτως, σπασάμενος ῥάβδον, τοσοῦτον ἔτυψεν αὐτὸν, ἕως ὅτε ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ ἠλάττωσεν. Διερχόμενος δὲ καὶ ἕτερος ἀναιδὴς, ἀπηγριωμένον ἔχων ἦθος, χειριζόμενος βόσκεον ῥάβδον, καὶ ὡς ἐθεάσατο τὸν Ὅσιον τυπτόμενον, τρωθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου, δίδωσιν αὐτῷ μεθ᾽ ἧς ἐκράτει ῥάβδου, ὡς ἠδύνατο, ὥστε ἀκουσθῆναι τὸν κτύπον πόῤῥωθεν. Ἀπιδὼν δὲ ὁ Ὅσιος πρὸς τὸν τύψαντα, πικρῶς ἀνεστέναξεν τῷ πόνῳ· ἀναστὰς δὲ ἐπορεύθη πλησίον, καὶ πεσὼν κατησπάζετο τοὺς πόδας αὐτοῦ, διαλείχων τῇ γλώττῃ, καὶ προσευχόμενος. Τινὲς δὲ ὁρῶντες αὐτὸν ἔλεγον· Θεάσασθέ φησιν, πῶς ὁ δαιμονιῶν οὗτος καὶ παρατετραμμένος, καθάπερ κύων κατ᾽ αὐτοῦ σαλεύντι οὕτω τοὺς πόδας τοῦ τύψαντος αὐτὸν κατασπάζεται ἀναισθήτως, καθότι ὁ δαίμων αὐτοῦ ἔνδον ἐπιμαίνεται. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας τὰς ἀνυποίστους δεχόμενος πληγὰς E τῶν ἐκεῖ ὑπανεχώρησεν, καὶ εὑρὼν κοπρώδη τόπον ἐκεῖσε ἐκάθευδεν, ὕπνου βραχυτάτου ἐφαπτόμενος. Οἱ νῦν ἐκεῖ διερχόμενοι, ὁρῶντες αὐτὸν ἐπὶ τῆς κοπρίας ἡσυχάζοντα, ἐκ βάθους στενάζοντες ἔλεγον· Πῦρ καὶ θεῖον ἐπὶ τὴν κορυφὴν τῆς εἰς σε ταῦτα ἐργασαμένης· ἔφασκον γὰρ, ὅτι ἀπὸ γυναικὸς περιεργασίᾳ σατανικῇ ἐπαρέτραπτο. Οἱ δὲ, Ἀπὸ ἐπιλήψεως συνέβη αὐτῷ τοῦτο τὸ πάθος. Θεὸς δὲ ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης, ὁ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γινώσκων, καὶ τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐφορῶν, εἴδη τοῦ δούλου αὐτοῦ τὴν ἐργασίαν, καὶ οἷς τρόποις ἔπραττεν ταῦτα.

Κειμένου οὖν τοῦ Ὁσίου καθὰ προείρηται ἐν τῷ κοπρώδει τόπῳ, συνέβη ἅμαξαν διέρχεσθαι ἐκεῖσε· ὁ δὲ βοηλάτης, πλείονι οἴνῳ συμπεφυρμένος, τραγῳδῶν ἐπορεύετο, οὐ μέντοι συνείδει τὰ κατὰ τὸν Ἅγιον. Παριόντες τοίνυν οἱ βόες, κατεπάτησαν τὸν Ὅσιον, ἑλκόμενοι δὲ κα οἱ τροχοὶ μέσον τῆς κοιλίας αὐτοῦ b διῆλθον. Θεασάμενοι δὲ οἱ τὴν ὁδὸν πορευόμενοι, κατεκραύγασαν b τοῦ βοηλάτου θυμούμενοι, καί τινες τύψαντες αὐτὸν σφοδρῶς ἔλεγον· Ἔστω ὅτι οὐκ αἰσθάνῃ, κἂν οὐκ ἔβλεπες πόθεν πορεύεται ἡ ἅμαξα; Ὁ δὲ τῷ πολλῷ οἴνῳ κεκαρωμένος, μόλις ἀπεκρίνατο· Τίς ἠνάγκαζεν αὐτὸν μέσον τῆς ὁδοῦ καθεσθῆναι, καὶ τὰς σκηνώσεις ποιῆσαι; Οἱ δὲ πρὸς αὐτόν· Δώη σοι ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ φρόνησιν καὶ τὸ πνεῦμα, ὅπερ αὐτὸν εἰς τηλικαύτην ἀπίει ἀναισθησίαν ἤλασεν. Ὁ δὲ Δίκαιος χάριτι τοῦ Χριστοῦ διέμεινεν ἀβλαβής. Καί τινες θαυμάζοντες, ἔλεγον· Τί εἴπωμεν, ἢ τί φθεγξώμεθα περὶ τοῦ πεφυρμένου τούτου; ἐπαποροῦ- F μεν, ἄρα ὑπὸ Θεοῦ ἐσκεπάσθη οὗτος, ἢ ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ἐν οἷς κατατριβόμενος ὤλυται. Οἱ δὲ ἔλεγον· Εἰκάζομεν, ὅτι ὁ συμπεριφερόμενος αὐτῷ δαίμων, ἐπιποθῶν τοῦ συνεῖναι αὐτῷ, ὀξέως τῆς ἁμάξης τὸ βάρος ἐκούφησε, καὶ ἀβλαβὴς διέμεινεν. Ἄλλοι δὲ ἔλεγον· Οὒ, ἀλλ᾽ ὁ Θεὸς ἐλεήμων ὑπάρχων, οἰκτειρήσας τὴν αὐτοῦ ἀτυχίαν, ἐσκέπασεν αὐτόν. Ταῦτα δὲ πάντα ἑκουσίως ἔπραττεν ὁ Μακάριος, μιμήσας τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ἕτερον δὲ πρᾶγμα ὁ Δίκαιος ἔπραττεν, τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἐνδυναμοῦντος αὐτόν. Ἐν γὰρ ταῖς τοῦ θέρους ἡμέραις, ἡνίκα ὁ ἀφόρητος καύσων τοῦ ἡλίου ὑπῆρχεν, ὁ καὶ τὴν γῆν ὡς κάμινον ἐργαζόμενος· τότε ὁ Μακάριος σχηματιζόμενος ἐποίει αὐτὸν ὡς μεθύοντα, ἀφικόμενος ἐν τῷ καυσώδῃ τόπῳ, ἐκεῖσε ὑπέμενεν τὸν φλογερὸν καύσωνα, ἄδρωτος καὶ ἄποτος μέσον τῆς ὁδοῦ ἀνακείμενος. Οἱ οὖν διερχόμενοι συμποδιζόμενοι εἰς αὐτὸν, ἐκ διαβολικῆς ἐργασίας θυμούμενοι, οἱ μὲν ῥάβδοις ἔτυπτον, οἱ δὲ λακτίζοντες διέβαινον, ἕτεροι δὲ βλασφημοῦντες καὶ τοῖς ποσὶ καταπατοῦντες, ἄλλοι δὲ τοὺς πόδας αὐτοῦ λαβόμενοι εἰς τὸ κάταντες ἔσυρον. Ἡνίκα δὲ ἡ νὺξ κατέλαβεν, ἀνιστά-

μενος

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A μενος ἐκεῖθεν, ἤρχετο ἐν τοῖς προθύροις τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ δι' ὅλης νυκτὸς ὑπῆρχεν ἀσχολούμενος ἐν προσευχαῖς καὶ δεήσεσιν.

Ἐν μιᾷ οὖν περιόδῳ τῆς αὐτοῦ ἐργασίας, συνέβη τί ἐπιτελεσθῆναι εἰς τὸν τοῦ Κυρίου θεράποντα. Κατὰ γὰρ τὸ εἰωθὸς πορευομένου αὐτοῦ ἐν ἀωρίᾳ, πρὸς τὸ μὴ γνωσθῆναί τινι τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, ἐν τοῖς προθύροις τῶν ἐκκλησιῶν χάριν εὐχῆς, συνέβη παραγενέσθαι αὐτόν, καὶ ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τῆς πανυμνήτου Θεοτόκου, τῷ ὄντι ἐν τῷ εὐωνύμῳ ἐμβόλῳ τοῦ φόρου Κωνσταντίνου. Ἔτυχεν δέ τινα παῖδα δι' ἐπιταγῆς τοῦ κυρίου αὐτοῦ ἐν τῇ λεωφόρῳ ἐπ' ἀποκρίσει διέρχεσθαι. Τοῦ οὖν Ὁσίου διερχομένου πρὸς τὸν εὐκτήριον οἶκον τοῦ προσεύξασθαι, ἐπεφθάκει αὐτὸν ὁ παῖς ὀξυτέροις βαδίζων ποσίν· ὁ δὲ Ὅσιος ἠγνόει τὸν βαδίζοντα ὄπισθεν. Ὡς δὲ πλησίον τῶν προθύρων ἐγένετο τοῦ ναοῦ, τοῦ Θεοῦ θέλοντος δειχθῆναι ὁποῖός ἐστιν, ἐκτείνας ὁ Ὅσιος τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα, καὶ σφραγίσας τὰς πύλας τῷ σημείῳ τοῦ τιμίου σταυροῦ, εὐθέως αὐτοματὶ ἠνεῴχθησαν· εἰσελθὼν δὲ ἔνδον, ἀδεῶς τὴν προσευχὴν ἐποίει, μὴ ἐπιστάμενος ὅτι ὄπισθεν ὑπό τινος καθοπτεύεται. Ὁ οὖν παῖς, ὃς ὄπισθεν ἠκολούθει, εἶδ' αὐτόν, καὶ ἐγίνωσκεν ἕνα τῶν παρατετραμμένων ὑπάρχειν, καὶ θεασάμενος τὰς πύλας ἀνεῳχθείσας, ἔφριξεν ἰλλιγγιάσας, καὶ τρόμῳ συσχεθεὶς ἐλογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέB γων· Ἴδε ποῖον δοῦλον τοῦ Θεοῦ, οἱ κατὰ ἀλήθειαν παρατετραμμένοι πάρετον ὀνομάζουσιν! ὁποῖος Ἅγιος καθέστηκεν, καὶ ἠγνοοῦμεν ἡμεῖς! ὢ πόσους κρυπτοὺς δούλους ἔχει ὁ Θεός, καὶ οὐδεὶς ὁ συνιῶν ἢ γινώσκων τὰ κατ' αὐτούς!

Ὡς δὲ ταῦτα διελογίζετο, ἑστὼς πρὸ τῶν πυλῶν, πορευθεὶς ἐγγύτερον, ἐσκόπευεν τί ἔνδον ἐργάζεται, καὶ βλέπει αὐτὸν πρὸ τοῦ ἄμβωνος ἐπὶ τὸν ἀέρα κρεμάμενον καὶ προσευχόμενον· κύκλῳ δὲ αὐτοῦ φλὸξ πυρὸς ἐξεπορεύετο, ἐξ αὐτοῦ δὲ ἐξήρχετο εὐωδία ἀσύγκριτος, μέχρι γε τῶν πυλῶν τοῦ ναοῦ, ὅπου γε ὁ παῖς θεωρίας ἕνεκα ἵστατο. Καταπλαγεὶς οὖν ὁ παῖς ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τούτῳ θαύματι, ἐκεῖθεν ἀνακεχώρηκεν τὴν πρόσταξιν ἐκτελέσαι τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ὅσιος τὴν προσευχὴν πληρώσας ἐξίει· ἐν δὲ τῷ ἐξιέναι αὐτόν, ἠσφαλίσατο αὖθις τὰς πύλας τῷ σημείῳ τοῦ τιμίου σταυροῦ. Ὡς δὲ ἐξίει τῆς ἐκκλησίας, ἐπέγνω τοῦ παρατηρησαμένου αὐτὸν παιδός, καὶ ἤσχαλλε λυπηθεὶς ἐπὶ τούτῳ· ἐπέγνω γὰρ τῷ πνεύματι ὅτι οἰκέτης τῶν πραχθέντων θεατὴς γέγονεν, καὶ παρετήρει τὴν τούτου ἐπιστροφήν, ἵνα παραγγείλῃ αὐτῷ, τοῦ μή τινι τὰ κατ' αὐτὸν δῆλα ποιήσει. Ἀνθυποστρέψαντος δὲ τοῦ παιδός, συνήντησεν αὐτῷ ὁ Δίκαιος καὶ λέγει αὐτῷ· Φύλαξον, τέκνον, τοῦ ἀναγγεῖλαί τινι τὰ ὁραθέντα σοι ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, καὶ ἔσται σοι ἔλεος παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ· εἰ δὲ καὶ ῥῆμα ἐν δοκιμάσεις ἀπὸ τῶν θεαθέντων
C σοι ἀπαγγεῖλαί τινι, ἐντελοῦμαι πνεύματι ἀκαθάρτῳ,
d καὶ d αὔθωρον θρίαμβόν σε τῇ πόλει καταστήσει· ὅμως, μὰ τὸν Ἰησοῦν, ὁ φυλάσσων σε Ἄγγελος οὐκ ἐάσει σε φθέγξασθαι· ἐντελοῦμαι γὰρ αὐτῷ περὶ τούτου, καὶ ἀφρόντιστος ἔσομαι.

Ὁ δὲ μὴ βλέπων τὸν ὁμιλοῦντα αὐτῷ τίς ἐστιν, φόβῳ συσχεθεὶς ἔφη· Οὐχί, Κύριε. Πορευόμενος δὲ ἐξίστατο ἐν ἑαυτῷ λέγων· Βλέπε θαύματι πλέον θαῦμα· [οὐ γὰρ διέλαθεν αὐτὸν ἃ εἶδον·] ἰδοὺ ποταπὸς ἅγιός ἐστιν, καὶ ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν οἱ παραπεφυρμένοι ἐπ' ἀληθείας. Βαβαὶ τοῦ μυστηρίου! πόσους κρυπτοὺς δούλους ἔχει ὁ Θεός, καὶ ἀγαθῆς πολιτείας καὶ συνειδήσεως! καὶ ἅπερ ἐν τοῖς τῶν Ἁγίων βίοις ἠκούομεν, ταῦτα οἰκείοις ὀφθαλμοῖς ἑωράκαμεν. Πορευθεὶς οὖν πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ, [ἐβουλεύσατο καθ' ἑαυτὸν τοῦ ἀναγγεῖλαι] πάντα τὰ ὁραθέντα αὐτῷ, ὅπως κἀκεῖνος μεταλάβῃ τοῦ θαύματος. Καὶ ἐν τῷ μέλλειν διᾶραι τὸ στόμα αὐτοῦ, ὡράθη αὐτῷ νεανίας τις ἑστὼς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, ἀστραπῆς εἶδος ἔχων, καὶ ἐκφοβήσας αὐτόν, εἶπεν· Παῦσον, ταπεινέ, μὴ ληφθῇς πονηρῷ πνεύματι, καὶ δαιμόνων γενήσῃ παίγνιον. Ἰδὼν οὖν τὸν ὁραθέντα, ἐννεὸς ἐγένετο, καὶ τρόμος ἐπελάβετο αὐτόν. Βουλόμενος οὖν ἀνακράξαι ἀπὸ τοῦ φόβου, ὁ πυρινὸς ἐκεῖνος τῇ δεξιᾷ παλάμῃ τὸ στόμα αὐτοῦ ἐναπέφραξε, λέγων· Παῦσον. Καὶ εὐθέως σὺν τῷ λόγῳ ἀφαν-

que hæc omnia faciebat Sanctus animo lubenti, odio D prosequens mundum et ea quæ in mundo sunt, ut potiretur aliquando regni cœlestis.

70 Aliud quoque memoratu dignum, benignissimo Domino nostro vires sufficiente, operatus est. Illud æstatis tempus agebatur, quo æstus solis intolerabilis terram quodammodo ut clibanum succendit; cum Beatus ebrium se simulavit, ebriorum exprimendo gestus gressusque imitando; procedensque in locum maxime apricum, procubuit media via, nullo cibi potusve admisso solatio; et æstuantem illic solem diu toleravit. Prætereuntes vero, quod offendiculo sibi esset, a diabolo ad iracundiam instigati, pars baculis cædebant jacentem, pars impacto in ipsum calce transibant; alii blasphemantes conculcabant pedibus, nonnulli per pedes tractum in præceps rapiebant: unde ingruente nocte resurgens, conferebat se ad ecclesiarum vestibula; vacabatque, quanta nox esset, orationi.

æstivo calori urendum se exponit,

et a prætereuntibus illudendum.

71 Cum sic aliquando circumiens suis vacaret exercitiis, contigit miraculum quoddam perfici in famulo Dei. Vestibula namque ecclesiarum, intempestæ noctis tempore, quo minus opera sua hominibus innotescerent, more suo visitabat orationis causa; cum forte ad ædem quoque gloriosissimæ E Dei genitricis, c e sinistra fori Constantiniani parte sitam, delatus est: acciditque sub idem tempus famulum quemdam, a domino suo respondi cujuspiam petendi causa missum, illac transire. Hic igitur, ut contentiore incedebat gradu, conferentem se precandi ergo ad memoratum oratorium Andream assecutus est, ipso id non observante. Cum igitur ventum est propius ad templi vestibulum, volente Deo commonstrare, quantus famulus suus esset, ad signum venerandæ Crucis, quod Sanctus extensa manu dextera formabat, continuo valvæ sua sponte patuerunt: qui ingressus, orationi secure vacabat, nullius magis nescius, quam quod ab aliquo pone secuto deprehensus esset. Deprehensor autem ille probe noverat Andream, sciebatque e numero insanorum esse unum: cui quando portas adaperiri conspicatus est, inhorruit; totisque artubus contremiscens, ita secum pensitabat: Ecce qualem quantumque Dei famulum ii, qui vere insani sunt, vesanum appellitant! qualis ille sanctus est, et nos ignoravimus! o quot Deo eximiæ sanctitatis cultores occulti sunt, quorum nulla nobis gesta aut indicia innotescunt!

c Noctu in vestibulis ecclesiarum orare solitus

deprehenditur valvis ultro apertis ingressus,

72 Ubi talia, consistens pro foribus, volvisset animo; accessit propius, speculaturus, quid rerum intus ageret: viditque ante ambonem in aere pendulum orare, flamma ignis circum emicante; et sentiebatur egredi ab ipso singularis odorum fragrantia, quæ ad portam usque pertingebat ecclesiæ, ubi famulus spectandi causa stabat: qui tam insolito miraculo obstupefactus, inde pedem retulit, mandata domini sui executurus. Sanctus vero, completa oratione templum egrediens, facto Crucis signo valvas iterum obseravit: egressus autem cognovit spiritu, a famulo se observatum esse, omnium quæ gesta erant spectatore facto: quamobrem et doluit admodum et ingemuit: præstolatusque est dum reverteretur, præcepturus moniturusque, ut ne cui res suas manifestaret. Tandem igitur viam relegenti, processit obviam Sanctus, hisque eum verbis compellavit: Cave sis, fili, quæ tibi hic videre contigit, cuiquam reveles; et miserebitur tui Dominus: si vero contra faxis, verbo vel unico indicato, præcipiam immundo spiritui, ut in triumphum te toti urbi spectabilem ducat. Sed et Angelus tui custos, Dominum Jesum testor, neutiquam patietur mentionem te facere hujusce rei, præcepto, quod ipsi ego imponam, obsecutus: sicque mihi cura libero hac super re licebit esse.

et suspensus in aere luminoso: F

quod intelligens celari jubet:

73

A 73 Famulus autem isthæc quidem audiens, nullum vero qui loqueretur videns, summopere territus, Domine, inquiebat, neutiquam revelabo. Transiens autem stupore plenus, ita secum loquitur : Ecce autem grandius priore miraculum ; non enim latent ipsum quæ ego vidi : ecce quantus ille Sanctus ; et nos, vere insensati, id ignoramus ! Papæ ! quantum mysterium ! quot occulti Deo servi sunt ! quam perfectæ conversationis, quam puræ conscientiæ ! Vere, quæ e Sanctorum vitis sæpe audivimus, eadem ipsa nunc oculis nostris usurpavimus. Atque ita abiit : abiens vero decernebat enarrare omnia domino suo, quæ per noctem illam conspexerat, quo et ipse miraculorum istorum certior fieret. Jamque os aperturus erat ad loquendum, cum se coram videndum obtulit quidam juvenis, fulguris in modum rutilans : ingentemque homini terrorem incutiens ; Siste, inquiebat infelix, ne a malo spiritu correptus, dæmoniis ludibrio fias. Quo conspecto, vox sensusque deficere, et tremor invadere servum : cumque tandem metus clamorem ei expressurus videretur, fulgidus ille juvenis manu dextera os obturavit dicens : Conticesce ; simulque disparuit. Famulus autem ostensis hisce inhorrescens, anxio fluctuabat animo, visumque prius miraculum quotidie in memoriam revocabat ; non nisi invitus admodum et præter voluntatem suam, sibi uni scientiam prodigiorum Andreæ reservans.

sed nihilominus loqui volenti,

os per Angelum suum obstruit.

τος ἐγένετο. Φρίξας οὖν ὁ νέος εἰς τὰ ὁραθέντα αὐτῷ ἀπορῶν ἰλιγγία, καὶ τῷ θαύματι ἑκάστοτε ἐπ᾽ ἀναμνήσει ἐκέκτητο· ἄκων γὰρ καὶ μὴ βουλόμενος διετήρει τὸ στόμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἀναγγέλλειν τινὶ τὰ [d] τοῦ Δικαίου τεράστια. D

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

ANNOTATA.

a *Notat Cangius in Glossario, ad vocem* kalendæ, *petulantiam laicorum quorumdam Græcorum, qui (sicut in Latina versione Synodi* 6 *cap.* 16 *legitur)* per quædam indusia et vestimenta Sacerdotalia videbantur
B gradum quasi Sacerdotalem sumere, proprium etiam sibi Patriarcham adscribentes, et quibusque divinis illudentes : *et tales scurræ fortassis hic intelliguntur.*

b *Ita MS. Mazar. pro quo Vatic. hæc omnia habebat:* λωδήσαντες, σπασθέντες δὲ διέβαλον ἐπάνω αὐτοῦ.

c *Est hæc apud Cangium, lib.* 4 *Constantinopolis Christianæ cap.* 2, *inter ædes, quas enumerat quinquaginta Deiparæ sacras, vigesima secunda ; quam docet a Basilio Macedone vel extructam primum vel* E
restauratam fuisse, et a nonnullis simpliciter Εὐκτήριον φόρου *appellari.*

d *Ita etiam idem Mazar. pro* αὐθήαρον, *uti legebat Vaticanum.*

CAPUT X.

Immaniter cæditur : occulta peccata aperit : pœnam secuturam prædicit : cum diabolo varie congreditur.

A scurris ad ficus edendas instigatus.

Aliquando tempore autumnali, (cum fructus maturi, uti usus passim obtinet, exponuntur ab eorum propolis ; et selectiores quidem in vasis vitreis, quo distrahantur facilius) prostabat in taberna quadam vas ejusmodi, selectis ficubus plenum, altum dormiente tabernario, capite in genua reclinato. Aderat ibidem vir Sanctus, aderant et scurræ quidam otiosi; quorum unus trudendo Andream propius ad poma admovit, ficuumque congerie digito monstrata ; Esto, inquit, stulte, ac ventrem imple ; copia tibi fortassis imposterum nulla erit. Ille autem, dicto audiens, ut prope adstabat, manducare cœpit quam
C potuit avidissime : quod scurræ isti videntes, signis indicium faciebant ac hortabantur, ut porro pergeret seposito timore. Jamque exhaustum prope vas erat, cum evigilans propola intemperanter vorantem conspicit : prosiliensque e sede sua, rapto ex pluribus, qui ad manum erant, fuste uno, tam diu cecidit hominem, quam per vires licebat : sicque tru sum, verberatum, calcibus impetitum procul inde abegit.

fustibus male mulctatur;

75 Ecce autem idem ille famulus, qui suspensum in aere Sanctum aliaque ejus miracula coram viderat, obviam fit : statimque ruens in amplexum, manus et os deosculatus est : conspicatus vero totum corpus ejus flagris lividum, interrogavit, a quonam adeo inclementer exceptus esset. Cui Sanctus : Comparavit illa mihi, o filii, illex *a* hæc voracissima, voluptate ficuum inescata et delusa misere : quod si paucularum ego ficuum voluptate fruitus, tam gravia fustium verbera perpeti necessum habuerim ; qualem, putas, pœnam irrogabit Deus iis, qui operibus summæ nequitiæ indulgentes, nulla pœnitendi cura tanguntur? Tum alio vertens sermonem ; Itane, inquit, oblitus eras servare præcepta mea ? nisi enim ignea coruscantis juvenis manus os tibi obstruendo edicere prohibuisset, jam numerum dæmoniacorum ipse adauxisses. Quibus auditis totus inhorruit, propter Sancti prædictionem,

et ex hac pœna sua futuram peccatorum colligit.

a

Ἐν μιᾷ τοίνυν τῶν ἡμερῶν, τρύγης χρηματιζούσης (ἔθος ἐστὶν τοῖς τὰς ὀπώρας πιπράσκουσι τὰς καλλίστας ἐν ὑελίνοις σκεῦσι τιθέναι καὶ πωλεῖν) ἐν ἑνὶ τῶν ἐργαστηρίων προὔκειτο ἄγγος ὑέλινον, σύκων ἐπιλεκτῶν ὑπάρχον ανάπλεον. Ὁ οὖν Δίκαιος ἦν διατρίβων ἐκεῖσε, τινῶν δὲ γελοιαστῶν ἐκεῖσε ἑστώτων. Τοῦ οὖν πιπράσκοντος ὑπνώσαντος ὑπὸ τῶν γονάτων αὐτοῦ, εἷς τῶν παρεστώτων γελοιαστῶν ὠθήσας τὸν Ὅσιον πλησίον τῶν ὀπωρῶν ἀπήνεγκεν, δακτυλοδεικτήσας αὐτῷ τὴν τῶν σύκων a παλάθην, a
καὶ λέγει αὐτῷ· Φάγε ἔξηχε, καὶ ἔμπλησον τὴν ψυχήν σου, μή πως εἰς τὸν ἐπιόντα χρόνον οὐ γεύσονται. Ὁ δὲ ὑπακούσας, καθεσθεὶς πλησίον, ἤρξατο ἐσθίειν ὡς ἠδύνατο· βλέποντες δὲ αὐτὸν ἀναιδῶς ἐσθίοντα, διένευον F
αὐτῷ ἀφόβως ἐμπλήσκεσθαι. Ἐλαττωθέντος δὲ τοῦ ἄγγους διύπνισεν ὁ πιπράσκων, καὶ ὡς ἴδεν αὐτὸν ἀναιδῶς ἐσθίοντα, ἀναπηδήσας ἐκ τοῦ καθεσθῆναι καὶ ῥάβδου τινὸς τῶν παρισταμένων δραξάμενος, ἐπὶ τοσοῦτον αὐτὸν ἔτυψεν, ἕως οὐκ ἦν ἰσχὺς ἐν ἑαυτῷ· οὕτως οὖν ὠθῶν, τύπτων, λακτίζων, πόρρω ἀπεδίωξεν.

Συναντᾷ οὖν αὐτῷ ὁ παῖς, ὁ ἰδὼν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἀέρος κρεμάμενον, ὁ καὶ βλέψας αὐτοῦ τὰ θαυμάσια, καὶ περιλαβὼν αὐτόν, κατεφίλει αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον. Θεασάμενος δὲ αὐτοῦ ἅπαν τὸ σῶμα μεμελανωμένον ἐπυνθάνετο, τίς ἄρα τὸ τοιοῦτον αὐτῷ κατηργάσατο· Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Ταῦτά μοι προσειξένησεν, ὦ τέκνον, ὁ παμλαίμαργος ἀγωγὸς οὗτος ἡδονῇ σύκων δελεασθεὶς ὁ ταλαίπωρος· εἰ τοίνυν ἐμὲ δι᾽ εὐτελῶν σύκων ἡδονὴν τηλικαύταις ῥάβδοις ἐχρήσαντο, τίνα ἐνδείξηται ὁ Θεὸς τοῖς ἐν ταῖς ἐσχάταις πράξεσιν ἡδυνομένοις, καὶ μὴ ἐπιδεικνυμένοις μετάνοιαν; Εἶτα λέγει ὁ Ὅσιος πρὸς τὸν παῖδα· Οὕτως ἐπιλαθόμενος, ἐτήρησας τὰς ἐπαγγελίας μου; ἐὰν μὴ ἡ πυρινὸς χεὶρ τοῦ πυρφόρου νεανίου, τὸ σὸν στόμα ἐναποφράξασα, ἐκώλυσέ σε, ἔμελλες ἄρα εἷς τῶν δαιμονιζομένων χρηματίζειν. Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, ἔφριξεν ἐπὶ τὴν πρόρρησιν τοῦ Δικαίου, ἀναμνησθεὶς τοῦ φρικωδεστάτου τέρατος. Ὅμως χειροκρατοῦντες ἐπὶ τὰ πρόσω παρεπορεύοντο.

Ὁ δὲ κατάρατος δαίμων, ἰδὼν τὸν Δίκαιον φιληκοθέντα τὸν παῖδα, καὶ δι᾽ ὧν δέδειχεν αὐτῷ τὰ προρηθέντα

A NICEP. CODICE EX MSS.

A θαυμάσια ὁ Δίκαιος φθόνῳ συσχεθεὶς, συμπαραλαμβάνει μετ᾽ αὐτοῦ καὶ τὸν παμβέβηλον σατᾶν, καὶ συναντῶσι τὸν Δίκαιον μετὰ τοῦ παιδὸς ὁδεύοντα ἔν τινι ἐμβόλῳ σκοτεινῷ, καὶ ἐξαφθεὶς μεγίστῳ θυμῷ, ἔφη· Μέμηνας, κόσμῳ ἐμπαῖκτα δόλιε, τοὺς ὑπευθύνους μοι τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπ᾽ ἐμοῦ ἀφαρπάζων; οὐκ ἤρκει σοι Ἐπιφανίου ὁ οἶκος, καὶ τῶν λοιπῶν, οὕσπερ ὑπευθύνους μοι ὄντας τῇ ἁμαρτίᾳ ἐκάθηρας, καὶ τῷ Θεῷ σου προσήγαγες, ἀλλὰ βούλει καὶ τοῦτον ἆραι ἀπ᾽ ἐμοῦ, καὶ καθᾶραι διὰ μετανοίας; καὶ εὐθέως ἤρξατο ἐξαγγέλλειν τοῦ παιδὸς τὰ ἁμαρτήματα. Ὁ δὲ Ὅσιος ἐμβριμώμενος, λέγει πρὸς αὐτόν· Ταῦτα πάντα οἰχέσθωσαν τῆς ἐμῆς σὺν Θεῷ ἐπιμελείας, καὶ τί δέει σοι πρὸς ταῦτα, παμμίαρε; ἐγὼ ὑπὲρ τῶν τούτου πλημμελημάτων τίνω τὰς δίκας· ἐγὼ τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπὲρ τούτου, καί σοι αὐτὸς ἐν τῷ τέως οὐκ ἕξεις μερίδα ἐπὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ὅσιος, ἐμμανὴς γενόμενος ὁ διάβολος καὶ σατᾶν ὁ παμβέβηλος,
b b [ἐπέβαλον χεῖρας τῷ παιδὶ, ἐκσπάσαι τοῦτον τοῦ Ὁσίου σπεύδοντες]. Ὁ δὲ Ὅσιος μεγάλως θυμωθεὶς, ἄρας λίθον ἐκ τοῦ ἐδάφους, κατὰ τῶν πονηρῶν ἐκείνων ἔβαλεν· καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα, χοίρων δίκην ἐπὶ τοῦ ἀέρος θρηνοῦντες ἠφαντώθησαν.

Ὁ δὲ Μακάριος ἔρχεται μετὰ τοῦ παιδὸς ἔν τινι κα-
B θαροποτίῳ, καὶ ὠνησάμενος ὁ παῖς ἄρτον καὶ οἶνον καθεσθέντες ἤσθιον. Παραγίνεται δέ τις νεανίας c [ἄρτι ἐπαν-
c θοῦντα τὸν ἴουλον ἔχων] μεθ᾽ ἑτέρου νεανίου ὁμοίου, καὶ καθεσθέντες πλησίον τοῦ θεοφόρου ἀνδρὸς τοῖς ὁμοίοις ἐχρήσαντο. Ὁ δὲ Ὅσιος ἐπιγνοὺς τὰ αὐτῶν πλημμελήματα, ἀπεσκόπει εἰς αὐτοὺς, καὶ βουλόμενος εἰς ὑπόμνησιν τῶν ἡμαρτημένων αὐτοὺς ἀγαγεῖν, ἤρξατο τοῖς παιγνίοις κεχρῆσθαι. Πάντες οὖν οἱ ἐκεῖσε καθεζόμενοι, βλέποντες τὴν τούτου προσποίητον παροινίαν, τῷ γελοίῳ ηὐφραίνοντο· ἐκτείνας δὲ τὴν χεῖρα ὁ Ὅσιος, τὸ ἐξ ἑνὸς αὐτῶν κρατούμενον παξιμάτιον τοῦ ἐσθίειν ἥρπαζε. Ὁ δὲ ἀγανακτήσας, ἔφη τῷ Δικαίῳ· Οὐ καθεύδεις σιωπῶν, δαιμονιάριε καὶ παρατετραμμένε, ἀλλὰ ἀναιδῶς τὰ ἀλλότρια ἁρπάζεις. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Κατὰ ἀλήθειαν, ἔξηχε, οὐχ ἡσυχάζεις ἠρεμῶν, ἀλλά γε τοῦ Συμεὼν τὰ πράγματα σεσύληκας· καὶ ἐχόμενος τοῦ ῥήματος, δίδωσιν αὐτῷ ῥάπισμα ὡς ἦν δυνάμει πολλῇ, ὥστε ἡμιώριον ἠχεῖν τὴν ἀκοὴν αὐτοῦ. Συνεὶς δὲ ὁ κλὼψ τὸ ἴδιον πταῖσμα, οὐκ ἐτόλμησέν τι ἀποκριθῆναι ἢ ἀνταμύνασθαι αὐτῷ· ἐξενίζετο δὲ τὸ πρᾶγμα ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ λέγων· Πόθεν οὗτος ἐπίσταται ταῦτα; Δίδωσιν οὖν καὶ τῷ ἑτέρῳ, καί φησιν· Καὶ σὺ, ἔξηχε, κλεψιμαῖα ἐσθίων οὐκ αἰδαῖ; Ὁ δὲ φοβηθεὶς, ἠρνήσατο μὴ οὕτως εἶναι. Ὁ δὲ Μακάριος λέγει· Πίστευσον ἐὰν προσθήσῃς ἔτι τοῦ κλέψαι, ἐξετασθήσῃ τῷ δαίμονι· καὶ ἐπιστραφεὶς, λέγει
C ὡς πρός τινα· Εἰ ἔτι ἅπαξ προσθήσῃ τοῦ κλέψαι, χρῆσαι αὐτὸν εἰς ἐξέτασιν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀνεχώρησεν.

Ὁδεύοντος δὲ τοῦ Μακαρίου μετὰ τοῦ παιδὸς, συνήντησεν αὐτῷ ὁ διάβολος μετὰ ὄχλου πολλοῦ δαιμόνων, καὶ ἐθορύβει μεγάλως τὸν Ὅσιον, ὑπέρ γε τοῦ παιδὸς, καὶ ὧν ἤλεγξεν κλεπτῶν τὰ παραπτώματα. Ὁ δὲ Ὅσιος ἰδὼν τὸν δαίμονα θορυβούμενον, ἐμβριμησάμενος λέγει· Καὶ
d πάλιν τὴν ὀργήν σου d ἤκας ἐπᾶραι κατὰ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, δόλιε; μὰ τὸν Ἰησοῦν! κακή σου ὥρα
e ἐγένετο· αἶρε ἐντεῦθεν, ταλαίπωρε e, οὐθὲν ἡμῖν ἀπαρτὶ ὑπολέλειπται ἀπὸ τῆς σῆς ματαιότητος. Ταῦτα τοῦ Δικαίου εἰπόντος, ἀνταπεκρίθη αὐτῷ ὁ διάβολος· Ἀδικεῖς με Ἀνδρέα, μὰ τὸν ἀσάλευτον θρόνον, καὶ τὴν τούτου εὐπρέπειαν! πάντα κατὰ τυραννίδα τελεῖς, ἅπερ πράττων καθέστηκας· διατί γὰρ φανερεῖς τοῖς πολλοῖς τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ βλέποντες ταῦτα ἔρχονται εἰς κατάνυξιν καὶ μετάνοιαν· ὕπαγε ἀπ᾽ ἐμοῦ, ἀναχώρησον, φύλαττε δὲ ἐκ τῶν δι᾽ ἁμαρτίας φαυλότητα ὑποκειμένων μοι, καὶ μὴ παραίνει αὐτοῖς τῆς ἐμοὶ φιλτάτης ἀνομίας ἀποδιδράσκειν· οὐκ οἶδας ὅτι ἔχουσιν Μωσέα, καὶ τοὺς Προφήτας; τούτων ἀκουσάτωσαν· οὐκ οἶδας ὅτι ἔχουσι τὰ Εὐαγγέλια, τὸν Παῦλον, τοὺς βίους τῶν Ἁγίων ἀναγράπτους; καὶ αὐτῶν ἀκουσάτωσαν· οὐκ ἀρκοῦσιν οὗτοι πρὸς νουθεσίαν, ἀλλὰ καὶ σύ μοι παρεμβέβληκας; τί δὲ ἐμοὶ καί σοι παρατετραμμένε καὶ κοσμοεμπαῖκτα; Ἀπό-

prodigium illud maximopere stupendum in memoriam revocans. Nihilominus junctis inter se manibus porro ire perrexerunt. D

Obvius ei dæmon de illatis sibi damnis expostulat ;

76 At vero sceleratus dæmon, visa Andreæ benignitate ac amore erga famulum ; quodque illi jam alias, quæ diximus, miracula exhibuisset, incitatus invidia; assumpto secum impurissimo satana, obviam procedit Andreæ, cum eodem famulo in porticu quadam perquam obscura incedenti ; itaque incensus maxima ; Anne, inquit, insanis, illusor mundi fraudulente, qui subjectos mihi per peccata, extorques e manibus meis ? Non sufficiebat, Epiphanii atque aliorum familias, itidem potestati meæ per peccatum subditas, sceleribus purgasse; nisi et hunc eripias mihi, et per pœnitentiam emundes? simulque famuli peccata enumerare instituit. Verum Sanctus, torva minacique fronte in adversarium intendens ; Hæc omnia, inquit, meæ divinæque prudentiæ committantur; quid tua illorum refert, scelestissime ? Ergo pro delictis hujusce pœnas luo : ego animam meam pro ipso oppignero, nullaque tibi pars cedet animæ illius. Quibus Andreæ dictis diabolus, et qui comitabatur impurissimus satanas, in furorem acti, injiciebant manus in famulum, eo consilio ut ipsum violenter Sancto extorquerent. Quamobrem magna ille commotus iracundia, sublatum humo saxum in nequam dæmonia jecit. Ecce autem spectaculum lepidum ! Dæmones, porcorum more per aerem grunnientes, ab oculis evanuere.

et peccatorem eripere ipsi conatus, E

turpiter fugatur.

77 Venit post hæc Andreas, comitante famulo, in œnopolium : cumque hic panem ac vinum emisset, considerentque simul et manducarent : ingressi eodem sunt adolescentes bini, quibus nuper prima barbæ lanugo excreverat, et prope a divino Andrea assidentes, similiter cibo reficiebant corpora. Ille vero, cognitis utriusque peccatis, in ipsos intuitus, cupiensque obliviosos in illorum cognitionem deducere, consueta sibi ludificatione uti instituit : unde quotquot aderant, solertiam fictamque debacchationem conspicati, in risum continuo soluti sunt universi. Etenim Sanctus extensa manu alterius paximatium, quod jamjam ori ingerendum tenebat, rapuit. Quare indignatus ille ; Neutiquam dormis, insane energumene, inquit, etsi taces : sed aliena impudenter rapis. Cui ita occurrit Sanctus : Revera, stulte, tu non dormis cum solitarius es, sed Simeoni suffuraris quæ sua sunt. Vix dicta hæc protulerat, cum colaphum eidem vi tanta infringit, ut inde per mediam horam ipsi aures tinnirent. Ille autem, objecti furti sibi conscius, nec vindictam sumere nec responsum dare ausus fuit ; solummodo miratus secum, unde hæc innotuissent Andreæ. Deinde ad alterum conversus, itidem inflicto ei colapho ; Et tu, inquit, insane, quæ abstulisti furto, liguriendo consumere non vereris? At ille perterritus, factum negavit. Cui Sanctus : Credito, inquit, si deinceps furtum commiseris, extorquendus dæmonio traderis : et conversus, acsi quempiam alloqueretur, Si adhuc semel, ait, ad aliena manum extenderit, rape illum in quæstionem. Quibus dictis abivit.

Duorum occulta aperit et castigat : F

quare iratus dæmon cum ferociter aggreditur,

78 Incedentibus itaque pariter Andrea et famulo, objicit se iterum in via diabolus, multa dæmonum caterva comitatus : et magno cum tumultu in Sanctum irruit, tum quod famulum ad meliorem frugem adduxisset, tum quod dictos fures suorum scelerum coarguisset. Quem ubi Andreas tanto cum strepitu se inferentem conspexit, minitabundus sic illum aggreditur : Iterumne tuam in timentes Dominum effundere paras bilem, fraudulente ? Jesum testor, inauspicato ades : facesce hinc, infelix. Talibus illius dictis ita respondit diabolus : Injuriam mihi facis, Andrea, per inconcussum thronum ejusque decorem et majestatem ! in rebus omnibus,

sed contemnitur :

rursum insultat,

A omnibus, quas agis, tyrannidem exerces. Nam cru opera tam multis sua manifestas, quibus cognitis ad compunctionem et pœnitentiam adducuntur? Apage, procul a me abscede; imprimis vero caveto, ne, qui per scelerum suorum nequitiam obstricti mihi sunt, hortatione tua ab iniquitate, qua nihil mihi carius est, declinent. An nescis, quod Moysen habeant et Prophetas? illos audiant. An nescis, quod Evangelia, Paulum, Vitasque Sanctorum conscriptas habeant? hisce auscultent. Nonne illi ad vitam honestius agendam sufficiunt hortatores, nisi et tu te interponas? Quid mihi tecum rei est, irrisor mundi stolidissime? proripe te e conspectu meo, comestor fabarum: ni feceris, uti quondam Jobum, ita te modo ad pœnas deposcam.

sed et rursum spernitur.

79 Respondit insultanti B. Andreas: O nimis maledicte, quantis flammis ustulatur modo cor tuum! qua quæso ratione effectum dabis, ut ego ab instituto desistam? quomodo tu mihi pœnas accerses a Deo? Pudeat te nugacitatis tuæ, nequissime: quo enim modo aut prætextu rem istiusmodi adversum me exequeris? Non ratione auri, quod non possideo: non argenti, quod mihi nullum sup-
B petit. An causa prædiorum? an famulorum? an quia mollibus induor? Age, si quid illorum penes me repereris, ne te ulla rerum mearum capiat misericordia: everte domuum substructiones: fac, si possis, ut blasphemus Deo fiam. Numquid mutanda crebro vestimenta mihi sunt, quæ invidiam tibi moveant? numquid splendidi calcei? numquid domicilium aliud quam plerisque pauperibus? Quænam illa, cedo, quibus me paras aggredi, impure, profane, mendax, canis nefande? Attende sis et vide num sordidum hoc lacerumque panni frustum, quo tegor, tibi arrideat: ecce lubens concedo. Neque vero citius hæc loqui desiit, quam pauperculum exutum palliolum in adversarii os impudens objecerit; sicque nudus inde abivit. Famulus vero, Andreæ comes, quod factum erat intuitus, sublato ipse pallio sese induit: quem et Sanctus mox amplexus, et multis ut a nocivis abstineret hortatus, domum dimisit. Ipse vero in mediis turbis consueto sibi modo agere pergens, cum progressu in rebus spiritualibus arduisque singulari, pessimas versuti dæmonis artes illudebat; crebrisque jejuniis et vigiliis se macerans, quotidianoque per urbem cursu, fatigatione, sudore se exhauriens, injurias, sputa, verbera patiens, in instituta palæstra perseverabat.

Prohibente Andrea, denuo furatus

80 Interim ille juvenis, quem obtestatus fuerat Andreas, ut ne furto deinceps sese adstringeret, salutarium oblitus monitorum, ad ingenium redierat et consuetudinem furandi; quin imo in deteriora quotidie prolabebatur. Quare animadvertens Andreas, nihil agi longanimitate, delatus spiritu, adstitit in domicilio hominis illius; malorumque uni angelorum imperavit, ut pertinaciter adhærentem consuetudini pravæ invadens excruciaret; peccataque ejus omnia, suis ipsius verbis enuntiata, universo mundo perspicua et manifesta redderet.

a dæmone occupatur,

Vix insidebatur a malo genio, cum repente colaphi, ab Andrea inflicti, memoria ipsi recurrit comperienti, ut ille prædixerat, evenire omnia. Hinc animi anxius, confugit ad sacrum sanctissimæ Dei parentis oratorium, quod, quia ibidem sacrosancta illius effigies unguento, velut oleo, manat, Myrelæum cognominatur. Ubi igitur ad imaginem thaumaturgam venit;

et confugiens ad imaginem B. Virginis,

manantibus ubertim lacrymis contriti cordis indicibus, afflictorum omnium Auxiliatricem, singulariter tamen propitiam iis qui cum ferventiore ac indubitata fide accurrunt, cœpit obsecrare; et oleo, quod divino munere istic affluebat, totum corpus inungens, per-

στηθι ἀπ᾽ ἐμοῦ, ὁ τὰ σέλη ἐσθίων· εἰ δὲ μή, ὡς τὸν Ἰώϐ σε ἐξαιτήσομαι. D

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Μακάριος λέγει· Ὦ ἐπικατάρατε, οἵοις πρηστῆρσι τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τιτρώσκεται ἡ καρδία σου! τίς δὲ ὁ τρόπος, δι᾽ οὗ δυνήσῃ με ἀποστῆσαι τῆς προθέσεως, καί με παρὰ Κυρίου ἐξαιτήσασθαι; Φεῦ τῆς σῆς ληρωδείας, παγκάκιστε, διὰ ποίαν πρόφασιν τὴν πρᾶξιν ταύτην ἐπ᾽ ἐμοὶ βούλει ποιῆσαι; μὴ γὰρ διὰ τὸ χρυσίον, ὅπερ οὐ κέκτημαι· μὴ γὰρ διὰ τὸ ἀργύριον, ὅπερ οὐχ ὑπάρχει μοι· διὰ τὰ προάστεια; διὰ τοὺς οἰκέτας; διότι εἰμὶ εἷς τῶν μαλακὰ ἠμφιεσμένων; [Εἰ ταῦτα ἐν ἐμοί,] μὴ ἐλεήσῃς τί τῆς ἐμῆς ὑποστάσεως, τῆς οἰκίας τὰ οἰκοδομήματα κατάστρεψον, ποίησαί μοι βλασφημῆσαι πρὸς Κύριον· μὴ τὰ ἀλλασσόμενά μοι σκεπάσματα ἐπὶ φθόνῳ σοι καθέστηκεν; μὴ τὰ στίλβοντα ὑποδήματα; μὴ ἡ καλύϐη, ἣν κέκτημαι ὡς πάντες οἱ πένητες; τίνα εἰσὶν ἃ ἔχεις κατ᾽ ἐμοῦ ἐργάσασθαι, βέϐηλε, μάταιε, καὶ ψευδή, κύων μιαρέ; πρόσχες καὶ θέασαι μὴ τὸ ἐρρυπωμένον καὶ διερρωγός σοι τοῦτο ῥακίον ὃ περιβέϐλημαι· ἰδοὺ δίδωμί σοι καὶ αὐτό· σαὶ σὺν τῷ λόγῳ ἀποδυσάμενος τὸ πενιχρὸν ἐκεῖνο χιτώνιον, εἰς τὴν ἀπρόσωπον αὐτοῦ ὄψιν ἔρριψεν, καὶ γυμνὸς ἀπεχώρησεν. Ὁ δὲ παῖς θεασάμενος τοῦτο αὐτὸν ἐργασάμενον, ἦρεν καὶ ἐνέδυσεν ἑαυτόν. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας ἀσπασάμενος τὸν παῖδα, καὶ πολλὰ παρεγγυήσας τῶν βλαβερῶν ἀπέχεσθαι, ἀπέλυσεν οἴκαδε· E αὐτὸς δὲ μέσον τοῦ θορύϐου ἐσχόλαζεν, ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἔργοις τε καὶ καμάτοις προκόπτων τε καὶ ὑπεραιρόμενος [τῶν τοῦ πονηροῦ τεχνασμάτων,] νηστεύων, ἀγρυπνῶν, κοπούμενος ἀπὸ τοῦ καθ᾽ ἡμέραν πόνου καὶ δρόμου καὶ ἱδρῶτος, ὑβριζόμενος, τυπτόμενος, ἐμπτυόμενος ἐν τοῖς τοιούτοις ἀγῶσι διημερεύων.

Ὁ δὲ νεανίας ἐκεῖνος, ὃν παρήγγειλεν ὁ Δίκαιος τοῦ μηκέτι κλέπτειν, ἐπιλαθόμενος τῶν ῥημάτων τοῦ Ἁγίου, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐπορεύετο ἤθεσιν, καὶ μᾶλλον ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐλήλακει. Βλέψας δὲ ὁ Δίκαιος ὡς οὐδὲν ὀφελεῖ ἐπ᾽ αὐτῷ ἡ μακροθυμία, ἐπιστὰς ἐκεῖσε τῷ πνεύματι, ὅπου ἐποίει τὴν οἴκησιν, ἐκέλευσεν ἑνὶ τῶν πονηρῶν ἀγγέλων ἐξετάσαι αὐτόν, καὶ διὰ τῶν ἰδίων ῥημάτων πάσας τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ θρίαμϐον τοῖς ἅπασι καταστῆσαι. Ὡς οὖν συνελήφθη τῷ πονηρῷ πνεύματι, συνῆκεν εὐθέως τῇ ἐπαναμνήσει τοῦ κόσσου τοῦ ἀπὸ τοῦ Δικαίου, καὶ ὅπως ὡς αὐτῷ προειρήκει, ἐγένετο. Ἐν ἀδημονίᾳ οὖν ἐγένετο, καὶ καταφεύγει πρὸς εὐκτήριον οἶκον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τὸν ἐπονομαζόμενον Μυρέλαιον f, διὰ τὸ τὸν τίμιον αὐτῆς χαρακτῆρα βλύζειν τὸ μύρον ὡς ἔλαιον· ὡς δὲ ἐκεῖσε κατέφυγεν εἰς τὴν ἐπίσκεψιν ἐκείνην τὴν θαυματουργόν, ἤρξατο δάκρυσιν εὐκατανύκτοις ἐκλιπαρεῖν τὴν βοηθὸν πάντων τῶν θλιϐομένων γενομένην, καὶ μᾶλλον τοῖς πρὸς F αὐτὴν θερμοτέρῳ καὶ ἀδιστάκτῳ πίστει προστρέχουσιν· λαϐόμενος τοῦ θεοπαρόχου ἐλαίου, καὶ ἀλειψάμενος ἅπαν τὸ σῶμα, ἵστατο τὴν δέησιν ποιούμενος πρὸς τὴν προστασίαν τοῦ ἡμετέρου γένους·

Εὐχομένου δὲ αὐτοῦ, ἔκστασις ἐπέπεσεν αὐτῷ, καὶ θεωρεῖ γυναῖκα ἑστῶσαν πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, βύσσον καὶ πορφύρας ἠμφιεσμένην· ἀπηύγαζεν δὲ τὸ πρόσωπον αὐτῆς καθάπερ ἥλιος· ἰταμῷ δὲ θυμῷ καὶ λοξῷ τῷ βλέμματι ἐπαπιδοῦσα τῷ δαίμονι, ἔφη· Μένεις ἀκμὴν ῥᾳδιουργὲ καὶ μεμελανωμένε; ἔξελθε ἐκ τοῦ πλάσματος τοῦ υἱοῦ μου h [κατάρατε, ἐπεὶ πρός με πέφευγεν.] Ὁ δὲ διὰ τῶν ὀργάνων τοῦ νέου ἀπεκρίνατο· h Ὁ διὰ τὸν σὸν υἱὸν τὰ παίγνια ἀπαναλαϐόμενος Ἀνδρέας, αὐτός μοι τὴν τούτου ἐξέτασιν ἐνεχείρησεν. Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεφθέγξατο· Ἔξελθε, καὶ μὴ φλυάρει, ἐπεὶ [i κἀκεῖνός σοι τὴν ἀπόφασιν ἀπέστειλε] ἀπενέγκαι ποιήσομαι πρὸς τὸν λόγον τοῦτον. i Πτήξας οὖν ὁ δαίμων, ἐξῆλθεν· αὐτῆς δὲ τῆς φανείσης ἔνδον τοῦ βήματος εἰσδυσάσης, εἰς ἑαυτὸν ὁ νέος ἐγένετο εὐθέως, καὶ ἐπέγνω ὅτι ἀπηλλάγη τοῦ πονηροῦ πνεύματος. Καὶ τὸν μὲν φιλάνθρωπον Κύριον ἐδόξασεν, μεγάλως δὲ τῇ παναγίᾳ Θεοτόκῳ ἐπευχαριστήσας, δέδωκεν ὅρκῳ μηκέτι κλέψαι, ἤτε πορνεῦσαι, μή τε τοῖς μωροῖς καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσιν τὸ λοιπὸν συνδυάσαι, ἢ συναναφύρεσθαι. Ταῦτα ἐνώπιον τοῦ σεπτοῦ χαρακτῆρος τῆς Θεοτόκου συνθέμενος, καὶ

ταῖς

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A ταῖς πρεσβείαις τῆς ἐγγυησαμένης αὐτὸν πεποιθὼς, εἰς ἄκρον ἀρετῆς ἤλασεν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι πάντας τὴν ἀθρόαν μεταβολὴν τῆς πολιτείας αὐτοῦ. Ὁπότε δὲ εἶχεν ἐν τῇ πλατείᾳ πορευόμενος, καὶ συνήντησεν τὸν Μακάριον παίζοντα, ἀπὸ τῆς δημοσίας ἐξέκλινεν, εἰς τὴν ῥύμην ἀχθησόμενος, καὶ λέγων· Μὰ τὸν Κύριον Ἰησοῦν, δριμὺς Δίκαιος! καὶ ἀπηυχαρίστει ἑκάστοτε, ὡς αἰτίῳ γεγονότι τῆς σωτηρίας αὐτοῦ.

rexit benignam generis nostri Patronam precibus D interpellare.

81 Inter orandum vero raptus in esctasin, spectavit mulierem, pro sacri Presbyterii g foribus consistentem, bysso et purpura vestitam, splendore faciei solis radios offuscantem : quæ vultu severo et oculis obliquis in dæmonem intuita, dicebat : Moraris etiamnum, vaferrime ac sordidissime? Exi ocius e creatura filii mei, impurissime, quoniam ad me confugit Cui diabolus, organo juvenis usus, ita respondit : Ille, qui filii tui causa mundum ludere aggressus est, Andreas, hominem istum mihi excruciandum commisit. At illa : Exi, præcisis nugis omnibus ; quoniam et ipse sententiæ meæ subscribens te hinc amandat. Quibus dæmon terræfactus, inde abiit : ac muliere, quæ apparuerat, se intra Bema recipiente, rediit adolescens ad se, cognovitque nequam spiritum corpore suo excessisse. Quapropter gloria benignissimo Domino tributa, gratiisque sanctissimæ Dei genitrici persolutis, jurejurando se obstrinxit fore, ut nunquam jurto quid auferret, ut abstineret libidinis peccato, ut cum impiis et peccatoribus deinceps commercium haberet nullum. Isthæc coram venerabili Deiparæ imagine sancte pollicitus, ejusdemque precibus pro ipso intercedentis confisus, ad tam sublimem subito virtutis apicem evasit, ut repentinam adeo vitæ mutationem omnes cum stupore admirarentur. Idem ille, si quando obambulans plateam in S. Andream more suo ludentem incideret, e publica via in angiportum declinabat, cum gemitu ac mœrore dicens ; Domine Jesu Christe, verissime admodum justus hic est ; et frequentissime immortales ei gratias, quasi principio et causæ salutis suæ, agebat.

se videndam præbentis, g

liberatur ac vitam corrigit.

ANNOTATA.

B

a *Intellige,* gula. *Cum enim hæc diceret, videtur aut gulam aut guttur suum monstrasse: quia de alio esse sermo non potest.*

b *Pro illis paucis, hoc signo [ ] inclusis, plura habet MS. Vatic. turbam majorem dæmonum istic apparentium indicantia : quæ cum obscura sint, et ad rem non multum pertineant, huc rejicere malui. Sunt autem hæc :* τάραγοι πέλοντες, δεινοὶ καὶ ἐπόλετροι, τῶν ἐν τῇ μεγίστῃ ταύτῃ καὶ βασιλίδι πόλει παμπονήρως ἐνεδρεύοντες καὶ πολεμοῦντες τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, ἐπὶ τὸ πράττειν ταύτης αἰσχύνης ἔργα, ὤθουν καὶ αντωθοῦντες ἐκραταιοῦντο τοῦ ἀποσπάσασθαι τὸν παῖδα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Ὁσίου.

c *MS. Vatic. sic legit* ἐπανθοῦσαν τὴν οὐλὴν τῆς γενιάδος κεκτημένος.

d *Isthæc e MS. Maz. correcta, sic legebantur in Vatic.* ἥκας ἐπάρατε; τί τοίνυν ὧδε γέγονος μάταιε καὶ δόλιε; πάλιν κατὰ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον ἥκας;

e *Adjicit MS. Vatic isthæc :* οὐθὲν ἡμῖν ἁπαντὶ ὑπολέλειπται ἀπὸ τῆς σῆς ματαιότητος.

f *De* Myrelæo, *sed monasterio, multa habet Constantinopolis Christiana viri eruditissimi, D. du Cange lib. 4. Præter istud constat ex Codino, uti ibidem etiam notatur, alium fuisse ejusdem nominis locum. Codini verba hæc sunt* Εἰς τὰ δύο Μυρέλαια μύρα ἔρρεε, καὶ ἰάματα πολλὰ ἐγίνετο ὑπὸ τῆς Θεοτόκου· καὶ διὰ τοῦτο ἐκλήθησαν. In duobus Myrelæis unguenta fluebant, fiebantque sanationes multæ ; unde et nomen eis inditum. *Paulo accuratius hic noster originem nominis indicat, quod nempe unguentum profluens, oleo simile esset, sique ex utraque voce* μύρον *et* ἔλαιον *componit* Μυρέλαιον.

g *Græce quidem non* Πρεσβυτερίου *sed* θυσιαστηρίου θύραι *dicuntur sed : cum primo obvia hujus vocis significatio sit* Altare, *idque hic intelligi nequeat ; alteram substitui quadamtenus synonymam Constat enim ex auctoribus, et ex paulo post hic dicendis,* θυσιαστήριον *non raro idem esse quod* βῆμα, *hoc autem ita interpretari solent auctores Latini, frequentique in usu est Anastasio Bibl. Ordini Romano aliisque. Ut autem capiatur facilius, quæ pars templi* βῆμα *seu* θυσιαστήριον *sit, putem reflecti oculos ad Choros nostrates posse, a reliquo templo parietibus cancellisque separatos, quo nulli olim laicorum etiam apud Latinos patebat aditus.*

h *MS. Vatic.* ἐφ' ἣν ἐμαῖς ἀγκάλαις προσπέφηκεν.

i *MS. Vatic.* κἀκείνῳ σοι τὴν ἀπόφασιν ἀπενέγκας ποιήσομαι πρὸς τὸν λόγον τοῦτον.

E

C F

CAPUT XI.

Mortui damnatio cognita, et prædictus Epiphanio Patriarchatus.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐπὶ τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα μολοῦντος αὐτοῦ, συνήντησεν ἐξόδιον μήκοθεν πορευόμενον· ἦν δὲ μεγιστάνου τινος τῶν πάνυ εὐπόρων, πλῆθος δὲ ἀναρίθμητον περιείη αὐτῷ, βοή τε τῶν ψαλλόντων μεγίστη ἠκούετο, πλήθη δὲ κηρῶν καὶ θυμιαμάτων, θρῆνός τε καὶ κοπετὸς τῶν συγγενῶν ἐξήρχετο. Θεασάμενος τε ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων τὸ ἐξόδιον [συνεπόμενα,
a ἔστη,] a καὶ ἐννεος γενόμενος ἐπὶ πολλὴν ὥραν βλέπει·
b καὶ ἰδοὺ ἔμπροσθεν τῶν b μανουαλίων πλῆθος Αἰθιόπων δαιμόνων ἐπορεύετο, σφοδρότερον τῶν ψαλλόντων κράζοντες τὸ, οὐαί· πάντα δὲ τὰ ἐκεῖ θυμιάματα ὡσεὶ κόπρος ἐδυσώδουν, καὶ ὥσπερ ἀσκοὺς ἐν ταῖς χερσὶν κατέ-
c χοντες ἀφοῦραν καὶ σποδὸν ἔῤῥαινον· c ἐσπῶντο δὲ τῷ γελοίῳ αναιδῶς, ὃν τρόπον ἄσεμναι γυναῖκες, πόρναι καὶ ὀδιάτροπαι· καὶ ποτὲ μὲν ὡς κύνες ἐδάβιζον, ποτὲ δὲ ὡς χοῖροι ἐγρύλλιζον, καὶ ἦν αὐτοῖς τὸ ἐξόδιον εὐφροσύνη τις καὶ γεγήθησις· καὶ οἱ μὲν τῆς κλίνης ἐπορεύοντο κύκλῳ, βόρβορον καὶ καλανῶδες ὕδωρ τῷ προσώπῳ τοῦ τεθνεῶτος περιεπέταντο, ἐξήρχετο δὲ πολλὴ δυσωδία ἐκ τῆς κλίνης

Aliquando ad palæstram spiritualem egressus, fit obviam funeri, eminus venienti, Primatis cujusdam admodum opulenti ; multitudine innumerabili comitante, perstrepentibus elata voce cantoribus, lucentibus magno numero cereis, cœlum obnubilante plurimi incensi fumo, gemitu planctuque propinquorum late personante. Videns igitur Dei famulus, quæ procedentem exequiarum pompam comitabanur, substitit : raptusque extra se per longum tempus, conspicit ante candelabra ingentem procedere atrorum dæmonum catervam, qui multo contentiori voce quam cantores usi, lamentabile Væ ingeminabant. Omnis qui incendebatur suffitus, stercora redolebat ; et tamquam ex utribus quos manibus tenebant, fuliginem ac cineres spargebant ; effundebanturque in risum intemperantem, more turpium mulierculårum et meretricum profligatæ inverecundiæ : et modo quidem latrabant ut canes, modo ut porci grunniebant ; voluptatemque ex funebri hac pompa

Occurrenti sibi funeri

videt Andrea insultare dæmones,

A pompa capiebant ac gestiendo indicabant singularem. Alii quoque circum feretrum cursitantes, lutulentam et sentina fœtentiorem aquam in demortui vultum effuse immittebant : ex ipso demum feretro eique imposito peccatoris cadavere tanta prodibat graveolentia, quanta cum exhauritur sentina consuevit. Nonnulli in faciem ejus caninas pelles aliasque ejusmodi odoris gravissimi sordes projiciebant : quidam denique sequebantur pone turpiter tripudiantes, et ingenti strepitu manibus pedibusque, nec non risu tumultuque intemperanti excitato, psallentibus officiebant, dicentes : Ne quis vestrum lucem aspiciat, stolidi Christiani, qui canem illum Psalmis prosequimini, ejusque animæ Sanctorum requiem precamini ; quin etiam famulum Dei illum nuncupatis, qui mera iniquitas est.

illud combusturos:

83 Terribili illa visione a beato viro conspecta, ecce tibi malorum dæmonum princeps adest, vultu tam efferato ac terribili, ut horrorem incuteret intuenti. Ferebat manibus ignem, sulphur, picem ; contendebatque velociter ad infelicis illius monumentum, cadaver, postquam sepulturæ traditum esset, in cineres redacturus. Cum vero transiisset B funus, ecce tibi juvenis illud pone sequebatur, pulchritudine insignis, dejecto humi vultu mœstus, planctuque magno præ calamitatis alicujus dolorisque sensu misere plangens. Accessit ad hunc propius Andreas, et ratus aliquem esse e familiaribus defuncti (utpote quem latebat divini operis istud esse) protensa manu detinet lugentem : sed et eum consolaturus, inquit : Per Deum, cœli terræque Dominum, adjuro te ; dic age, quamobrem tantopere cum lacrymis gemituque lamenteris ? non enim memini unquam me videre, tantum excitari luctum alicujus defuncti ergo : indica mihi, quæso te, mœstitiæ causam. Cui Angelus : Ille, cujus, hic funus efferri vidisti, quod potestati dæmonum traditus sit, dolendi lamentandique mihi causa est : sic enim illum deploro, quasi perdidissem. Rursum Andreas : Narra carissime (jam enim novi quis sis) quænam deliquerit homo ille. Respondet Angelus : Quoniam Andreas tu es, a Deo electus mihique non ignotus, cui liceat hæc addiscere, aures arrige et ausculta : pars quippe doloris mei levata est, cum primum pulchritudinem speciosissimæ animæ tuæ mundissimam, fulgentem, aureo colore rutilantem conspexi.

atque ex dolente Angelo defuncti

84 Homo igitur ille, Religiossime Andrea, quam C fuit magnus auctoritate apud Imperatorem, tam fuit semper flagitiosæ atque intractabilis vitæ. Fuit enim scortator et mœchus, jactator superbus, masculorum concubitu infamis, tenax et immisericors, avarus, mendax, injuriam vindex, osor aliorum, susceptor munerum, et perjurus : affligebat servos suos fame, siti, flagris, nuditate ; dimittebat illos brumali tempore vestimento pariter et calceis destitutos ; plures fustibus male mulctatos e medio sustulit, cumque aridis brutorum ossibus contumulavit. Tanta autem ferebatur insania in execrabilem ignibusque castigatum masculorum concubitum, ut puerorum atque eunuchorum odiosa Deo cupidine succensus, trecentas facile animas abominabili turpique illo scelere commacularit. Tandem, dilecte Deo Andrea, matura ætate veniente, venit et mors ; invenitque hominem, quam implicatum multis gravibusque sceleribus, tam parum pœnitentem. Quanta vero cum ignominia, ut meruit, sceleratum fœdumque cadaver elatum sit, ipse vidisti : jamque id ipsum flammis tradendum aufertur. Quapropter ego quoquo ipse, quodque dæmoniorum ludibrium et detestandum omnis fœtoris receptaculum factus sit infelix ille, mirum quanto dolore excrucier.

gravia in quibus oblerat peccata intelligit;

85 Ita disserente sancto Angelo, excipiens An-

D καὶ τοῦ σώματος ἐκείνου τοῦ ἐφαμάρτου, ὃν τρόπον οἱ ἐξαντλοῦντες κάλανον· καὶ οἱ μὲν κύνεαν μετὰ ἄλλων εἰδῶν δυσωδεστάτων ἐναπερρίπτον εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· ἕτεροι δὲ ἠκολούθουν ὄπισθεν ἀσέμνως ὀρχούμενοι, κρότον καὶ ψόφον ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσὶν ἀπετέλουν, γελῶντες καὶ χυδιάζοντες ἀσώτως τοῖς ψάλλουσι καὶ φάσκοντες· Μὴ ἴδοι φῶς εἷς ἐξ ὑμῶν, μάταιοι Χριστιανοί, ψάλλοντες τὸν κύνα, Μετὰ τῶν Ἁγίων ἀνάπαυσον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀλλά γε καὶ δοῦλον Κυρίου τοῦτον ὀνομάζοντες, τὸν πάσης ἀλογίας ἀνάμεστον.

A NICEPHORO ÆVO EX MSS.

Τοῦτο τὸ φοβερὸν ὅραμα τοῦ Δικαίου βλέποντος, καὶ ἰδοὺ ἄρχων τῶν πονηρῶν δαιμόνων απηγριωμένους ἔχων τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ τρόμον ἐξ ἀηδίας τῷ θεωροῦντι ἐμποιῶν· κατεῖχεν δὲ πῦρ εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ μετὰ θεάφου καὶ πίσσης, καὶ ἔσπευδεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον τοῦ δυστήνου νεκροῦ, d ὥστε πυρίκαυστον αὐτὸν ἀπεργάσασθαι μετὰ τὴν ταφήν. Μετὰ οὐκ τὸ παρελθεῖν τὸ ἐξόδιον, ἰδοὺ ὄπισθεν ἠκολούθει νεανίας τις ὡραῖος, κατηφής, ἐκόπτετο δὲ κοπετῷ μεγάλῳ, ἀδημονίᾳ καὶ λύπῃ τινὶ συνεχομένος. παράγοντος δὲ τοῦ Δικαίου, πλησίον ἐγένετο. Νομίσας δὲ ὅτι ἐστὶν ἀπὸ τῶν ἰδίων τοῦ τεθνεῶτος, καὶ τούτου χάριν ὀλοφύρεται, ὥσπερ ἐπιλαθόμενος τῆς κατὰ Θεὸν ἐργασίας, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, καὶ κατασχὼν τὸν θρηνωδοῦντα νεανίαν παρακλήσει, ἔφη πρὸς αὐτόν· Τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ὁρκίζω σε τί σοι ἡ αἰτία, E δι' ἣν τοσαῦτα δάκρυα προβάλῃ ὀλοφυρόμενος; οὐ δὲ γὰρ πώποτε θέαμαι τηλικοῦτον θρῆνον ἐπὶ νεκρῷ· σαφήνισόν μοι παρακαλῶ, διά τι οὕτω θρηνεῖς. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἄγγελος· Ἡ αἰτία τοῦ θρήνους μου αὕτη ἐστίν, ἐπεὶ κεκληρονόμηκεν αὐτὸν ὁ διάβολος οὗ τινος τὸ ἐξόδιον ἑωρακώς· αὐτός ἐστιν ἡ αἰτία τῆς θλίψεώς μου, καὶ τοῦ ὀλοφυρμοῦ, ὡς ἅτε ἀπωλέσας αὐτὸν οὕτως ἐποδύρομαι. Ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Ἀνάγγειλον δή μοι, φίλτατε, ἔγνων γὰρ τίς εἶ, τι ἄρα ἦσαν αὐτοῦ τὰ παραπτώματα; Λεγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἄγγελος· Ἐπειδὴ αὐτὸς εἶ Ἀνδρέας ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτός, καὶ αὐτὸς συνῆκα, καὶ ἐπειδὴ ἔξεστίν σοι μαθεῖν, πρόσχες καὶ ἄκουσον· νυνὶ γάρ σου τὸ κάλλος τῆς ὡραιομόρφου ψυχῆς καθαρὸν καὶ στίλβον καὶ ὥσπερ χρυσίον θεασάμενος, ὀλίγον ἀνέθην τῆς λύπης μου.

Οὗτος οὖν, ὦ σεβασμιώτατε, μεγιστάνος ὑπῆρχεν τοῦ Βασιλέως, ἦν δὲ ἐφάμαρτος ἄνθρωπος, καὶ χαλεπὸς λίαν ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτοῦ· ὑπῆρχεν οὖν πόρνος καὶ μοιχός, ἀλαζὼν καὶ ὑπερήφανος, ἀρσενοκοίτης, φειδωλὸς, ἄσπλαγχνος, φιλάργυρος, ψεύστης, μνησίκακος, μισάνθρωπος, δωρολήπτης, ἐπίορκος, τοὺς οἰκέτας αὐτοῦ κατάρχων τῇ ποίνῃ, καὶ τῇ δίψῃ, καὶ ταῖς μάστιξιν, καὶ τῇ γυμνότητι αχίτωνας καὶ ἀνυποδήτους ἐπαφίων ταῖς τοῦ χειμῶνος ἡμέραις, ἱκανούς τε καὶ τοῖς ῥοπάλοις ἀνεῖλεν, καὶ τοῖς σπονδύλοις τῶν ἀλόγων συνέχωσεν· τοιοῦτος δὲ εἰς F τὴν μυσαρὰν καὶ πυρίκαυστον ἀρσενοκοιλίαν, ὥστε τῶν παίδων καὶ τῶν εὐνούχων ἀσελγῆ καὶ θεομίσητον ἐπιθυμίαν, ὡς μιᾶναι αὐτῶν ὡσεὶ τριακοσίας ψυχὰς τὸν ἀριθμὸν αἱμοδόρῳ ἐπιμιξίᾳ τῆς βδελλυρᾶς ταύτης καὶ αἰσχρᾶς ἁμαρτίας· λοιπὸν, φιλούμενε ὑπὸ Κυρίου, ἔφθασεν εἰς αὐτὸν ὁ θερισμὸς, καὶ παραγενάμενος ὁ θάνατος εὗρεν αὐτὸν ἀμετανόητον, ἐν ἀφάτοις ἁμαρτημάτων πλήθεσι συνεχόμενον· τὸ δὲ βέβηλον καὶ μιαρὸν αὐτοῦ σῶμα αὐτὸς κατεώρακας ὁποίας ἀτιμίας ὑπέστη, ὡς ἦν ἄξιον· καὶ νῦν ἀπάγεται κατακαῆναι. Ἕνεκεν δὲ τούτου, ὦ ἁγία καὶ θεοφιλὴς ψυχή, καὶ αὐτὸς ἐγὼ ἀσχάλλων ἀλοιοῦμαι, διοτι γέγονεν δαιμόνων παίγνιον, καὶ δυσωδίας μυσαρὸν καταγώγιον.

Ταῦτα τοῦ θειοτάτου Ἀγγέλου λέγοντος, ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Ἱκετεύω σε, φίλτατε, δέξασθαι ἀγαθὴν παραμυθίαν, e [καὶ μὴ οὕτω πενθεῖν, ἐπεὶ οὗτος βίου τὸ πέρας ἐδέξατο]. Αὐτὸς δὲ, πυρίμορφε, μέγιστε, θυμηδίας ἀνάπλεε, ἐν ὀνόματι Κυρίου σαβαὼθ Θεοῦ παντοκράτορος, ἔσῃ ἐν ἀγαθοῖς κραταιούμενος ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἐν τῇ τοιαύτῃ οὖν ὁμιλίᾳ ἀπ' αὐτοῦ ἐγένετο ὁ Ἄγγελος ἀόρατος· οἱ δὲ τὴν ὁδὸν πορευόμενοι, ἐν ᾗ μετὰ τοῦ Ἀγγέλου ὡμίλει ὁ Δίκαιος, βλέποντες μόνον ἑστῶτα καὶ φθεγγόμενον, τὸν γὰρ Ἄγγελον οὐκ ἑώρουν ὡς ἀνάξιοι,

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A ξιοι, πρὸς ἑαυτοὺς ἐφθέγγοντο· Θεάσασθαι τὸν πάρετον, πῶς ἀσχολεῖ τῷ τοίχῳ προσομιλῶν ἀναισθήτως. Ὠθήσαντες οὖν αὐτὸν καὶ ἀποδιώκοντες ἔλεγον· Τίνα εἰσὶν παρατετραμμένε, ἃ παρεστῶς τῷ τοίχῳ προσομιλεῖς; Ὁ δὲ Μακάριος τούτων τῶν ῥημάτων ἀκούσας παρ᾽ αὐτοῖς φληναφουμένων, μωκησάμενος, καὶ σιωπῇ προσμειδιάσας τὴν ἄγνοιαν τούτων, ἐκεῖθεν ἀνεχώρησεν, πορευθεὶς ἐν ἀποκρύφῳ ἐμβόλῳ τῆς πόλεως, κἀκεῖσε ἡσύχαζεν· καὶ ἐπιμνησθεὶς τοῦ ἐλεεινοῦ ἐκείνου, οὗ τινος τὸ ἐξόδιον ἐθεάσατο, ἔκλαυσεν πικρῶς, f [ὥστε ἐκ πολλῶν δακρύων
f ὀγκωθῆναι αὐτοῦ τὰ ὄμματα], εἶτα καὶ δέησιν ὑπὲρ αὐτοῦ προσήγαγε Κυρίῳ τῷ Θεῷ τήνδε·

Ὁ Θεός, ὁ ἀπερίγραπτος καὶ φοβερός· ὁ Πατὴρ δημιουργὸς καὶ Κύριος· ὁ τελετὴς τῶν απεράντων αἰώνων καὶ ἐφευρετὴς τῆς σοφίας καὶ ἐπιστήμης, ἀσύγκριτον γέννημα, ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς δόξης τῆς ἁγιοσύνης, ὁ ὁλοφυὴς καὶ συμφυὴς καὶ ὁμότιμος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ φιλτάτῳ σου καὶ παντοκράτορι Πνεύματι, ὁ ἐκ νοῦ τοῦ μεγάλου τὸ κατ᾽ ἀρχὰς γεννηθείς, ἀεὶ πέλων ἐν ταῖς τοῦδε τοῦ φύσαντος κόλποις, ῥῦσαι ἐκείνου τοῦ τάλανος τὸ πανάθλιον σῶμα ἀπὸ τοῦ παραδειγματισθῆναι ἐν τῇ πίσσῃ καὶ τῇ θεάφῳ, κάμφθητι τὰ σπλάγχνα τὰ ἅγια πρὸς τὴν τοῦ εὐτελοῦς οἰκέτου σου δέησιν· ἐφ᾽ ἣν γὰρ ἡ παμβέβηλος αὐ-
B τοῦ ψυχὴ οὐκ ἔκτηται, συνέκλεισεν γὰρ ὁ θάνατος τὰ κατ᾽ αὐτόν. Ἱκετεύω δεόμενος καὶ ἀντιβολῶ, κἂν τὸ σκήνωμα αὐτοῦ διατηρηθείη ἀπὸ τῆς τοιαύτης αἰσχύνης, ὅπως μὴ ὁλοτελῶς εὐφρανθήσεται ἐπ᾽ αὐτὸν ὁ βύθιος δράκων ὁ
g κατάρατος, καταπιὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σὺν τῷ σώματι. g Ταῦτα τοῦ Δικαίου προσευξαμένου, θεία τις ἔλλαμψις γέγονεν πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐν ἐκστάσει γενόμενος, ἰδοὺ Ἄγγελος Κυρίου κατέβη ὡσεὶ τάχος ἀστραπῆς, κρατῶν ῥάβδον πυρινὴν ἐν τῇ χειρί αὐτοῦ, καὶ ἐκδιώκων τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα τὰ ὄντα ἐκεῖσε, καὶ ἠφάνισεν αὐτά, καὶ ἐπαύθη τοῦ κατακαίεσθαι τὸ σῶμα τῇ πίσσῃ καὶ τῇ θεάφῳ. Ταῦτα θεασάμενος ὁ Δίκαιος, εὐχαρίστησεν τῷ ταχύναντι εἰς τὴν δέησιν αὐτοῦ. Ἐν ἑαυτῷ δὲ γενόμενος ἀπὸ τῆς θεωρίας, ἑσπέρας ἤδη οὔσης, κατασφραγισάμενος τῷ σημείῳ τοῦ τιμίου σταυροῦ, ἀνεχώρησεν τῶν ἐκεῖσε, καὶ περιείη διὰ πάσης τῆς νυκτὸς προσευχόμενος.

Ὡς δὲ ὄρθρος ἐγένετο, ἐπορεύθη ἐν τῷ ναῷ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἐν ᾧ πρὸς ἦθος εἶχεν τοῦ προσεύχεσθαι ὁ θεῖος Ἐπιφάνιος. Ἐν τούτοις τοῖς προπύλοις τοῦ τεμένους γενόμενος ὁ Ὅσιος, διανοιχθέντες οἱ ἔνδον ὀφθαλμοὶ Ἐπιφανίου, καὶ ἐπιστραφείς, βλέπει τὸν δίκαιον ἄνδρα ποτὲ μὲν ὡς φλόγα πυρὸς φαινόμενον, ποτὲ δὲ ὡσεὶ χιόνα, τὸ δὲ πρόσωπον ῥοδινόπυρον ἔχοντα· καὶ ἦν ἐκστασις τῷ φιλτάτῳ παιδὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὁράσει. Ὡς δὲ
C οὐδένα τεθέακεν, πίπτει εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ λέγων· Εὐλόγησον, πάτερ ἅγιε, τὸ πνευματικόν σου τέκνον. Ὁ δὲ Μακάριος θεασάμενος τὸν Ἐπιφάνιον ἐν ἀπορρήτῳ ταπεινώσει, ἔπεσεν αὐτὸς εἰς τοὺς πόδας Ἐπιφανίου λέγων· Εὖξε ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ αὐτός, ὦ δέσποτα, καὶ εὐλό-
h γησόν με μᾶλλον σύ, ἐπειδὴ τοῦτό σοι ἁρμόδιον· h Τεθέαμαι γάρ σοι πρὸ ταύτης τῆς ὥρας χαριέντως τὸ πρόσωπον ἔχοντα, ὡς ἵστατο ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ, καὶ στολὴν ἱεραρχίας, καὶ τὸ ὠμοφόριον οὐρανόθεν κομιζόμενον ἐκ χειρὸς Κυρίου παντοκράτορος· ἐθεασάμην δύο φωστῆρας ὡραίους καὶ εὐμεγέθεις ἐν εὐπρεπείᾳ, καὶ αὐτοὶ λαβόμενοι τῆς στολῆς ταύτης, ἐκόσμουν ἐνδύσαντες τὴν σὴν ὡραιότητα· μειδιῶντες δὲ τῷ προσώπῳ, καὶ χαριεντιζόμενοι, πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον· Μὰ τὸν δεσπότην Χριστόν, εὐπρεπῆ αὐτὸν ἐποίησεν τοῦτο τὸ ὠμοφόριον! ἡ
i γὰρ σύνεσις αὐτοῦ καὶ μελίρρυτος i [γλῶσσα τελείως αὐτὸν σεσοφίκασι]. Καὶ ὁ μὲν εἷς, τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τὸ σὸν μέτωπον ποιήσας, καὶ ἀσπασάμενός σου, ἀνεχώρησεν· ὁ δὲ ἕτερος πάντα σου τὰ μέλη σφραγίσας, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς σου ἀσπασάμενος, ᾤχετο. Ταῦτα, γλυκύτατε Ἐπιφάνιε, εἴς σε διεπράχθησαν, καὶ αὐτὸς οὐχ ἑώρακας· καὶ πέπεισμαι ὅτι ἐμπιστεύσει σοι ἐνθάδε τοὺς οἴακας τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, καὶ ποιμανεῖς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν περιεποιήσατο ἰδίῳ αἵματι· καὶ ἕνεκεν τούτου, εὐλόγησον δὴ καὶ αὐτὸς ἐμέ, καὶ εὖξαι ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ σου Ἀνδρέου.

dreas; Amabo te, inquit, dilectissime, spem bonam D
concipe, et consolationem aliquam admitte, neque tantopere dolori, istius defuncti causa, indulge: tu enim, Seraphice et liquida voluptate plenissime Spiritus, in nomine Domini Sabaoth omnipotentis Dei, in bonis cœlestibus confirmatus eris deinceps in sempiternum. Talia loquente illo, disparuit Angelus. Qui vero illac, Angelo Sanctoque colloquentibus, transibant, et hunc solum videbant loquentem (illum enim cernere indigni erant) ita ad se versi loquebantur: Ecce delirum caput, quomodo ad parietem nihil sentientem verba faciendo stulte occupetur. Et trudentes abigentesque ipsum; Quænam illa, inquiebant, stolide, de quibus cum pariete sermonem instituis? Ad quæ verba nugaciter effutita B. Andreas tacite subridens, irridensque eorum ignorantiam, inde discessit: et secretam urbis porticum adiens, quieti se dedit. Verum miserabilis istius, cujus modo pompam funebrem spectarat, recordatus, flevit amare, tantam lacrymarum copiam profundens, ut oculi multum intumescerent: talique demum prece Divinam bonitatem pro mortuo interpellare aggressus est:

mirantibus aliis quicum sic loqueretur.

et infelici compatiens

86 Deus, qui nullis circumscriptus terminis terribilisque es: Pater, mundi opifex idemque E
Dominus: tuque perfector seculorum infinitorum et sapientiæ omnis ac scientiæ inventor, progenies incomparabilis, et gloriæ a sanctitate promanantis decus maximun, qui ejusdem omnino naturæ es cum Patre dilectissimoque et omnipotente Spiritu; pari cum utroque gloria ac veneratione colendus; qui jam inde a principio e sumni Patris mente genitus, gignentis in sinu æternum permanes; eripe miserrimum infelicis illius corpus e picis sulphurisque tormento; moveantur sanctissima viscera tua ad preces inutilis servi tui: quia immundæ demortui animæ nihil reliquum est, cum quæ illius fuere omnia, vindicaverit sibi mors. Supplex igitur oro atque obsecro, ut corpus illius ab ignominia tali conservatum velis, quo infernalis et impurus draco non omni saltem ex parte perfectam capiat voluptatem, quod animam simul cum corpore deglutierit. Ita precatus Andreas, luce cœlitus allapsa circumfusus est; raptusque in ecstasim, conspexit Angelum Domini fulguris instar descendere, ac virga, quam manu tenebat, ignea expellere impuros inde spiritus: qui subito ex oculis evanuerunt, cessaruntque corpus pice ac sulphure in cineres F
redigere. Talia cum vidisset Beatus, gratias ei persolvit, qui tam faciles precanti aures præbuisset; redditusque sibi post visionem, jam vespera tenebris involvente omnia, communivit se sacrosancto Crucis signo: et abiens inde, obambulavit urbem tota nocte, numquam orationem intermittens.

exterminium corporis deprecatur,

seque exauditum lætatur.

87 Ubi vero illuxit, contulit se mane ad ecclesiam sanctissimæ Dei Genitricis, in qua solitus erat preces fundere divinus Epiphanius: cumque in vestibulum intulisset pedem, aperti sunt huic interiores animæ oculi, convertenti se illico et conspicanti virum Sanctum, modo lucidæ instar flammæ coruscantem, modo instar nivis candidum, vultu vero colore roseo rubicundum. Ex quo spectaculo stupor non mediocris invasit carissimum adolescentem: qui cum circumlatis oculis arbitrum deprehendisset nullum, accidit ad pedes Andreæ, Pater sancte, inquiens, benedictione imperti filium tuum spiritualem. Andreas vero, conspecta Epiphanii demissione animi tam singulari, similiter et se ad illius pedes demisit, hisce additis verbis: Tu quoque, domine mi, precare pro me, tu me tua potius benedictione communi; quoniam id tibi convenit. Vidi quippe te paulo ante, cum in ecclesia Dei consistebas,

Totus lucidus Epiphanio visus,

A *narrat quomodo Patriarchaliter indui eum conspexerit,*

sistebas, insigni spectabilem vultu, vidique Patriarchatus stolam et humerale: e manibus omnipotentis Domini cœlitus allatum: vidi præterea duos genios, eximia venustate ac decore conspicuos, qui accepta stola te induentes, pulchritudinem tuam non paulo magis commendabilem fecerunt; ac vultu subridenti facete admodum inter se loquentes; Per Dominum, inquiebant, Jesum; egregium illi decus addidit humerale isthoc! scientia namque et eloquentia Domini melliflua perfecte ipsum erudivit. Et alter quidem signo Crucis fronti tuæ impresso, amplexuque dato discessit: alter vero partes corporis tui omnes simili modo signavit, atque osculo ori impresso etiam abivit. Isthæc, suavissime Epiphani, circa te, nihil quidem illorum videntem, peracta sunt: et dubitare non potui, quin hic tibi Deus ecclesiæ suæ gubernacula commissurus sit, ut populum, quem sanguine suo sibi acquisivit, regas ac gubernes. Quamobrem imperti tu me benedictione, et ora pro me dilecto tibi Andrea.

et ut futurum Patriarcham

monitis salutaribus instruit.

88 His dictis, amplexati inter se cum osculo sancto, in occulto narthecis loco consederunt: cœpitque B. Andreas Epiphanium monere multa quoad ecclesiasticum statum hoc modo: Non me fugit, B suavissime dilectissimeque adolescens, quam decorum putes, viam mandatorum Domini recto tramite decurrere; toto conatu incumbens laboransque, ut beatam immortalitatem attingas aliquando. Quapropter obsecro te, hortationem nostram attentis auribus ut excipias. Uberioribus manent oculi tui lacrymis, quo munditiem in animam, corpus, conscientiam inducas majorem; et in justitia exercenda suavissime, atque in eleemosyna eroganda benignissime occuperis. Sumat incrementum mansuetudo tua, ut cor mundum creetur in te, utque sanctus sis et expers sceleris, quemadmodum vas præcipit electionis Paulus: ita sane fiat, o lumen, o gaudium, o decor, dulcedo, et exultatio mea. Capesce in hac vita statum perfectiorem, sectare majorem morum gravitatem, bonitati tuæ cumulum adde, eluceat prudentia tua mirabilior, oratio continuetur prolixior, caritas simulare nesciat, temperantia splendidius ornetur. His accedat commiseratio erga afflictos; amor in egenos, Monachos, Deum, virtutem; accedat silentium, tolerantia, patientia in adversis; sint tibi viscera misericordiæ, ne judices alios, ne convitieris: compara tibi, quas iracundiæ, vanæ gloriæ, insolentiæ superbiæque oppositas nosti virtutes; ut coram omnibus Sanctis cœtuque Spirituum innumerabili, donorum omnium Dator conspicuum te faciat ac illustrem. Quantocius virtutum omnis generis exercitia aggredere, quo Deus majori te affectu amoreque complexus, exaltatum majori etiam honore ac gloria prosequatur. Ad eminentiorem dignitatem, statum, et perfectionem te excita, ut summi Sacerdotii gradu, quo per gratiam Dei conscendendum tibi est, reperiaris dignus, et nulla ex parte confundaris. Hæc si servaveris secretaque habueris, Dominus tibi nusquam defuturus est.

D *A. NICEP. COÆVO EX MSS.*

Ταῦτα εἰρηκότος τοῦ θεοφόρου ἀνδρός, ἀσπασάμενοι ἀλλήλοις τῷ ἁγίῳ φιλήματι, ἐν ἀποκρύφῳ τόπῳ τοῦ νάρθηκος ἐκαθέσθησαν· καὶ ἤρξατο ὁ Μακάριος παραινεῖν τὸν Ἐπιφάνιον περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, λέγων· Ἐπίσταμαι, ὦ γλυκύτατε καὶ φίλτατε φίλε, καθ' ὅτι εὐπρεπῶς εἶ καὶ εὐθὴς ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου, ἐπασχολούμενος καὶ ἀγωνιζόμενος τοῦ σώζεσθαι· πλὴν ἱκετεύω ἵνα δέχῃ καὶ τὴν ἡμετέραν παραίνεσιν, καὶ ἐνωτίσῃ τὰ ῥήματά μου. Πρόσθες περισσότερα δάκρυα πρὸς καθαρισμὸν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς καρδίας σου, ἵνα γένῃ ἐν δικαιοσύνῃ ἡδύτατος, ἐν ἐλεημοσύνῃ φιλάγαθος. Πρόσθες ἐπὶ τῇ πραότητι, ἵνα γένῃ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, ἵνα χρηματίσῃς Ὅσιος καὶ ἄκακος, καθὼς τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς ἐντέλλεται, ὦ τὸ ἐμὸν φῶς, ἡ ἐμὴ χαρά, ἡ ἐμὴ εὐπρέπεια καὶ ἡδύτης, καὶ ἀγαλλίασις· Πρόσθες ἐν τῷ βίῳ σου κατάστασιν πλείονα, σεμνότητα, ἀγαθότητα, θαυμαστοτέραν σύνεσιν, προσευχὴν ἀδιάλειπτον, ἀγάπην ἀνυπόκριτον, σωφροσύνης κοσμιότητα. Γενοῦ συμπαθής, φιλόπτωχος, φιλομόναχος, φιλόθεος, καὶ φιλάρετος. Κατόρθωσον σιγήν, καρτερίαν, ὑπομονὴν ἐν θλίψει, τὴν εὐσπλαγχνίαν, τὸ μὴ κρίνειν, τὸ μὴ λοιδορεῖν· κτῆσαι τὸ ἀόργητον, τὸ ἀκενόδοξον, τὸ ἄτυφον, τὸ ἀνυπερήφανον, ἵνα μεγαλύνῃ σε ὁ μεγαλόδωρος, ἐνώπιον πάντων τῶν Ἁγίων καὶ τῶν ἀπείρων ἐκείνων δυνάμεων. Ὀξυτέρως ἐπίβηθι τῇ πρακτικῇ τῶν E ἀρετῶν ἐργασίᾳ, ἵνα ὁ Θεὸς πλειοτέρως σε ἐπιποθήσας, ὑψώσῃ, καὶ τιμήσῃ, καὶ δοξάσῃ σε. Ἀπάγαγε σαυτὸν εἰς περισσοτέραν τιμὴν καὶ κατάστασιν, καὶ ἀκρίβειαν, ὅπως ἄξιος εὑρεθῇς τῆς ἀρχιερωσύνης, ἧς μέλλεις ἐπιβαίνειν Θεοῦ χάριτι, μηδαμόθεν καταισχυνόμενος. Φύλαττε οὖν ταῦτα, μηδενὶ ἀναγγέλλων, καὶ ἔσται ὁ Κύριος μετά σου.

ANNOTATA.

C a *Desunt hæc MS. Mazar.*

b Μανουαλίων, Candelabrorum, *expono, nixus illo Pentecostarii loco, ubi dicitur,* Προπορευομένου ἑνὸς τῶν κληρικῶν μετὰ λαμπάδων καὶ μανουαλίων ἔμπροσθεν τοῦ Ἱερέως. *Quod sic explico:* Præcedente Sacerdotem uno Clericorum cum candelis et candelabris.

c *Quæ hic amplius habet MS. Vatic. quamquam ad rem facere possint, cum tamen obscuriora sint, malui extra textum hic apponere: nempe hæc;* εἷς καθεὶς ἐξερχόμενοι τοῦ χοροῦ μετ' ὀρχήσεως.

d *MS. Vatic. hæc præterea habet,* θρίαμβον καταστῆσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ.

e *Sic illa legit MS. Vatic.* ἐφ' ἣν τὸ πονηρὸν πέρας F ἐδέξατο, καθὰ οὖν ἔσπευσεν.

f *MS. Vatic. pluribus sic:* ὥστε ἀπὸ τῆς πλημμύρας τῶν δακρύων ὀγκωθέντων αὐτοῦ τῶν ὀμμάτων κρέας ὑφαιμῶν ὡς δῆθεν παραφαίνεσθαι.

g *Omitto hic illa:* καὶ λυπηθήσεται τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, *in MS. nostro posita.*

h *Rursum hic ista MS. Vatic.* ὡς ἐμοὶ τεθέαται, ἐγένετο χάριτι τοῦ δοξασομένου ἐν τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπ αὐτόν.

i *MS. Vatic. paulo obscurius,* γνῶσις γεγράμμικαν αὐτόν, ὁρμήσαντες αὐτοῦ τὴν ψυχήν.

CAPUT XII.

Dæmones ab ecclesia pellit Andreas, hujus magnam perfectionem et destinatam in cælo gloriam per visum docetur Epiphanius.

sacræ lectioni intentus.

Ubi finem sermonis fecit Andreas, surgentes, in ecclesiæ interiora sese receperunt; cumque lectioni sacræ factum jam exordium esset, Epiphanius scamnum quoddam sessurus occupavit; beatus vero Andreas, non secus quam unus pauperum, vili panno involutus, nuda se extendebat humo. Quem sic se-

Ὡς οὖν ταῦτα εἰρήκει ὁ Δίκαιος, ἀναστάντες εἰσῆλθον ἔνδον τῆς ἐκκλησίας· καὶ δὴ τῆς ἀναγνώσεως προτεθείσης ὁ μὲν Ἐπιφάνιος ἐν ἑνὶ τῶν σκαμνῶν ἐκαθέσθη, ὁ δὲ Μακάριος ὡς εἷς τῶν πενήτων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἔχων τὸ σῶμα ῥάκει εὐτελεῖ ἐνειλιμμένον. Ὡς οὖν χαμαὶ ἐκαθέσθη, βλέποντες αὐτὸν οἱ ἐκεῖσε, πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον·

Τί

A. NICEP. CO.EVO EX MSS.

A Τί ἄρα γέγονεν τῷ δαιμονώδη τούτῳ, ὅτι ἐνταῦθα εἰσελήλυθεν; Καί τινες ἔλεγον· Ἴσως ἀνέθη βραχὺ ἀπὸ τοῦ ἐπηρεάζοντος αὐτὸν πονηροτάτου πνεύματος. Ἄλλοι ἔλεγον· Παροδὸς αὐτοῦ ἐγεγόνει, καὶ ὡς ἅτε εἰς οἰκίαν σκοπήσας εἰσελήλυθεν· ἐπεὶ ποῦ ᾔδει αὐτὸς ὅτι ἐκκλησία ἐστὶ, δώῃ Κύριος τῷ ταῦτα αὐτῷ ἐργασαμένῳ.

Ἐθεώρει δὲ ὁ Δίκαιος τὸν τῆς ἀκηδίας δαίμονα ἐνεδρεύοντα, καὶ πειρώμενον μηχαναῖς τίνα ἐξώσῃ τῆς ἐκκλησίας, ὑποβάλλων αὐτοὺς φροντίσιν καὶ δουλείαις πρὸ τῆς ἀπολύσεως, λέγων· Ἔξελθε καὶ ποίησον τὸ ἔργον σου, ὅτ' ἂν γὰρ δουλεία σοι πρόκειται, ἁμαρτία οὐκ ἔστιν σοι. Ταῦτα ὑποβάλλων ὁ ἐμποδιστὴς τῆς δικαιοσύνης διάβολος, ἱκανοὺς πρὸ τῆς ἀπολύσεως ἐποίει ἐξιέναι τῆς θείας συνάξεως· καίτοι Κύριος βοᾷ, Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ἡμῶν τί φάγετε, ἤ τι περιβάλεσθε, ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ ἑξῆς. Ἔβλεπε δὲ καὶ τὸν τῆς χασμωδίας δαίμονα καὶ τοῦ νυσταγμοῦ ἐκεῖ παρεδρεύοντα· ἐπορεύετο δὲ σὺν αὐτῷ καὶ ἕτερον πνεῦμα ἐξυπηρετὸν τῷ
a χαλεπῷ ἐκείνῳ δαίμονι, πεφορτωμένον ῥυπώδη a πανία ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ, καὶ τοὺς καθεζομένους ἐν τῇ ἀναγνώσει, καὶ ἀκροωμένους τῶν θείων λογίων κρούοντα μετ' αὐτῶν καὶ ὑπνώττειν παρασκευάζοντα. Ὁρῶν δὲ ὁ Δίκαιος τὸ μηχανικὸν τοῦ παμπονήρου δαίμονος, ἐμμανὴς κατ'
B αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ἐν ἑαυτῷ ἔλεγεν· Παμπόνηρε καὶ ὀλέθριε δαίμων, πῶς τῇ σκοτομήνῃ τῆς ματαιότητος κεχρημένος, ἀλλοτρίους ἡμᾶς καθιστᾷς τῆς ἀκροάσεως τῶν θείων λογίων, καταβαπτίζων τῷ ὕπνῳ τῆς ῥαθυμίας; ἀλλὰ Κύριε Ἰησοῦ τῶν δυνάμεων, ἔκχεε ἐπ' αὐτοὺς τὴν ὀργήν σου, καὶ καταλάβετε τούτους. Καὶ ταῦτα εἰπόντος, ὡς εἶδος ἀστραπῆς ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου ἐν φλογὶ πυρὸς καιομένου, καὶ κατέκαυσε τούτους· οἱ δὲ τῷ ὕπνῳ κατασχεθέντες ἀπὸ τῆς αὐτῶν ἐνεργίας, εὐθέως ἀνένηψαν ἀκροώμενοι τῆς ἀναγνώσεως.

Ὅτε δὲ ὁ ἑωθινὸς ὕμνος κατέπαυσεν, ἀσπασάμενος ὁ Ἐπιφάνιος τὸν Ὅσιον, εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀνεχώρησεν· μεμνημένος δὲ τὴν νουθεσίαν τοῦ Δικαίου, διὰ πάσης ἡμέρας τὸ θαῦμα κατεπλήττετο, καὶ κατὰ μόνας ἡσύχαζεν ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, καὶ στεναγμοὺς βαθυτάτους ἐγκαρδίας κεχρημένος ἔλεγεν· Βαβαί! ἡλίκον φωστῆρα ἡ βασιλεύουσα κέκτηται, καὶ οὐκ αἰσθάνεται! ἐπ' ἀληθείας γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος περὶ τῶν τοῖς γηΐνοις ἐπτοημένων, Ὅτι βλέποντες βλέψητε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε· Καὶ γὰρ ὅσα ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ διατρίβοντος ἐπὶ τῆς γῆς γεγόνασι σημεῖα καὶ τέρατα, παραπλήσια καὶ ἐπὶ τῷ θεράποντι αὐτοῦ ὁρῶμεν ἐπιτελούμενα. Τῇ νυκτὶ οὖν ἐκείνῃ ἱκέτευεν ὁ Ἐπιφάνιος τὸν Θεὸν φανερῶσαι αὐτῷ τὰ περὶ τοῦ Δι-
b καίου, ὁποίαν αὐτοῦ λογίζεται τὴν ἀρετὴν ὁ Κύριος b, καὶ
C οἷός ἐστιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ δὴ ὀλίγον ὑπνώσας, βλέπει καθ' ὕπνον τινὰ πεδιάδα, ἔχουσαν φυτὰ ἀνεξιχνίαστα· τὰ μὲν ξηρὰ πέλοντα, τὰ δὲ κεκαυμένα ὑπάρχοντα, τινὰ δὲ αὐτῶν ἀντὶ καρπῶν ἀκάνθα ἔφερον, τὰ δὲ εὔκαρπα γλυκὺν καρπὸν φέροντα, τὰ δὲ πικρὸν καὶ δυσσώδη· καὶ τὰ μὲν φύλλοις μόνον ἐκόμων, τὰ δὲ σαπρὰ φύλλα ἔφερον. Ἦν δὲ μεταξὺ αὐτῶν φυτὸν ὡραῖον, εὔκαρπον, ὑψηλὸν λίαν, καὶ ἡδὺν εἰς τὸ βλέπεσθαι· οἱ δὲ κλάδοι αὐτοῦ ποικίλοι λίαν, οἵαν γὰρ ὀπώραν τις ἐπεζήτει ἐξ αὐτοῦ λαβεῖν, ἐφεύρισκεν ἀδιάλειπτον καὶ ἡδύτατον λίαν. Τοιγαροῦν τῷ φυτῷ ἐκείνῳ γλιχόμενος, ἐπερείδετο ὁ πάνσεπτος νεανίας, ἔφριττεν καὶ ἰλιγγία, τὸ τί ἂν εἴη στοχαζόμενος. Ἐγγύσας οὖν πλησίον αὐτοῦ, ὁρᾷ χελιδόνα σεμνοτάτην καθεζομένην ἐν τοῖς κλάδοις τοῦ φυτοῦ· οὐ
c μέντοι c πλήρης χελιδών· ἀπὸ γὰρ κεφαλῆς μέχρι τοῦ στήθους χελιδόνος εἶδος ἐκέκλητο, ἐπὶ δὲ τὰ πρόσω ἀηδόνος θέαν εἶχεν· ξένον τὸ θαῦμα! ποτὲ μὲν ὡς χελιδὼν ἐμελέτα λυρίζουσα, ποτὲ δὲ ὡς ἀηδὼν φθεγγομένη παράδοξα.

Ὡς δὲ ἡ θαυμασιωτάτη ἐκείνη χελιδὼν μεταξὺ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου φυτοῦ ἐκαθέζετο, μελῳδοῦσα ἡδυφώνως, [παρεῖσιν] πετεινὰ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὑπὲρ τοὺς ἀστέρας πλέον τα ἐκεῖσε ἁπτόμενα, καὶ ταῖς ἰδίαις φθογγαῖς ἐπιτέρποντα. Ἐξεπλήσσετο δὲ ὁ Ἐπιφάνιος ἐπὶ τὸ ὡραῖον φυτον, και επι τοῦ εὐπρεπεστάτου στρουθίου τὸν ἄπαυστον κελαδισμὸν, ὥστε ἀπὸ τῆς χαρᾶς τῆς ἀνεκλαλήτου δα-

dentem conspicati, qui aderant; dicebant intra se: D
Ecquid acciderit dæmoniaco huic, quod templum ingressus sit? Et alii; Fortassis, vacationem aliquam nactus est a vexatione spiritus pessimi. Nonnulli etiam; Cum hac forte transiret, arbitratus ædem profanam esse, huc se intulerit: quoniam vero ecclesia esset, quod et ipse cognovit, concesserit illi Dominus, ut tali se istic modo gereret.

90 Sanctus itaque Andreas, in templo, uti dictum est, sedens, conspicuum habuit acediæ dæmonem, insidiis machinisque tentantem variis, ut quem expelleret e templo, sacro nondum persoluto Officio: quem in finem varias variis curas atque occupationes suggerebat; Vade, inquiens, et ad opus tuum te accinge: cum enim necessario illud faciendum sit, nulli tibi vitio vertetur. Et vero his aliisque suggestionibus pietatis inimicus et perturbator diabolus plurimos inducebat, ut relicto, priusquam finiretur, sacro cœtu, egrederentur: esto inclamet Dominus; Ne soliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis aut quid induamini; sed quærite primum regnum Dei; et quæ sequuntur. Spectabat ibidem oscitantiæ ac somnolentiæ dæmonem, nihilo segnius insidias struentem: quem et alius comitabatur spiritus, minister suus, sordidos humeris pannos gestans: quibus illos, qui sacræ lectioni intererant, et auribus arrectis oracula divina excipiebant, percutientes, inducere in somnum conabantur. Quæ pessimi dæmonis machinamenta conspicatus Andreas, indignatusque et zelo divino correptus, ita secum ipse loqui instituit: Malignissime ac perniciose spiritus, quomodo vanitatis tuæ tenebris latitans, animos nostros ab auditione sermonis divini avertis, eosdem alto desidiæ sopore demergens! Verum tu Jesu, virtutum Domine, effunde super dæmones hosce iracundiam tuam, et populum tuum protege. Quibus dictis, quædam fulguris species, in flamma comburentis ignis, ab altari prosiliens, cacodæmonas incendio suo involvit: qui vero illorum opera sopiti sedebant, continuo experrecti, ad sacram lectionem animum appulerunt.

acediæ et somnolentiæ dæmones,

Matth. 6,

multis graves, E

ab ecclesia pellit.

91 Finitis precibus hymnisque matutinis, postquam salvere jussisset virum sanctum, domum se suam recepit Epiphanius: et recurrente identidem monitorum Andreæ memoria, quotidie miraculum illud obstupescebat; noctu vero in cubili suo quiescens, eductis ex imo corde suspiriis; Papæ! inquiebat, quam illustre sidus hæc habet regia civitas, et ignoratur! Verissime enim dixit Dominus de illis, qui res terrenas attoniti admirantur, Quia videntes videbitis, et non cognoscetis. Etenim quæcumque Christus, cum versaretur in terris, fecit signa et prodigia, eadem fere in famulo quoque ejus completa videmus. Nocte igitur illa non cessavit Epiphanius supplicare Deo, statum omnem sibi rerum ad Andream spectantium ut aperiret; quanti nempe faceret Dominus virtutem illius, et quo loco in regni cœlestis gloria foret. Et leviter indormiscens, conspicit quemdam campum, fruticibus investigabilis naturæ obsitum; quorum alii aridi, adusti alii, nonnulli pro fructibus ferebant spinas; frugiferorum quidam sapidis fructibus, quidam insipidis et male olentibus onerabantur; illis virentes solum frondes decori, dedecori istis marcescentes erant. Inter ceteros frutices eminebat arbor una, valde speciosa, frugifera, procera, visu jucunda: e cujus ramis, admodum diversis, quod cuivis arridebat maxime pomorum genus legere erat, saporis suavissimi, aliis post lecta illa non deficientibus. Inflammatus itaque desiderio istius arboris venerabilis adolescens Epiphanius,

Epiphanio, Sancti statum cognoscere petenti,

F

Matt. 13. 14

in somnis ostenditur omnifera arbor,

A Epiphanius, contendere eo conabatur, cum horrore ac trepidatione quadam perpendens, quid isthoc rei foret. Cumque abesset propius, cernit hirundinem insignem, ramis illius insidentem, nec tamen omni ex parte hirundinem: a capite quippe ad usque pectus hirundinis, reliquo deinde corpore lusciniæ speciem præferebat. Inusitatum vero miraculum! aliquando instar hirundinis trinsabat, aliquando philomelæ cantum mirabiliter æmulabatur.

et suavissima avis,

92 Sedente igitur hirundine illa admirabili, frondibus arboris admirabilis tecta, et suavi modulatione omnia circum complente, advolant eodem aliæ quoque volucres e cœlo delapsæ, stellis numero frequentiores; quæ et suo pariter concentu voluptatem afferebant liquidiorem. Considerans interim Epiphanius in arbore pulchritudinem, in avicula cantum perpetuum; tanta captus est admiratione, ut præ inexplicabili gaudio manantibus ubertim lacrymis vultus irrigaretur. Dum vero ita miratur arborem et aviculam, accedit eo vir grandævus, gravis, amictum candidum indutus: qui oculos in Epiphanium reflectens; Heus, inquit,
B adoloscens, quis huc te introduxit, me non jubente? Et ille: Benignas, venerande Pater, servo tuo aures præbe; incedens via, quæ prorsum ducebat, huc tandem evasi; et tum arboris pulcherrimæ, contra nos stantis, cujus decus ex concinnitate ramorum et fructuum diversitate perspicue relucet, consideratione; tum suavissimo aviculæ cantu, quem tu quoque ipse percipis, detentus fui. Verum da veniam misero mihi: et scrutaturus vestimenta mea accedo, siqua forte suspicio tibi suborta sit, me huc advenientem fructus tuos surripuisse. Cui senex: Ecce, ingratum caput; quam audacter neget illa, quæ mihi probe nota sunt! Nonne ego te vidi avulsos inde fructus manducare, et quidem ad satietatem usque? Tum Epiphanius cœpit detestari et jurejurando affirmare, ne micam quidem illorum se tetigisse. Et rursum senex: Desine mentiri, adolescens, inquit; non enim, quod poma carpseris ederisque, te reprehendo: quin magis etiam lætor, quod videam esse, qui inde manducet, ut et ipse lætitia affluat. Comitare me igitur, est aliud longe mirabilius quod tibi ostendam.

quibus demirandis intentus.

a superveniente sene

dicitur ex arbore comedis se,

93 Secutus itaque ducem hunc Epiphanius præeuntem, vidit in dextera ejus sacrosanctum Evangelium, in sinistra vero volumen chartæ:
C cumque aliquot obiissent plateas, devenerunt ad septum quoddam repletum luce, in quo et palatia, ex lumine solari excitata, nullius non voluptatis genere affluentia, visebantur: eoque, neminem poscentes veniam, introiverunt. Hic Epiphanius, tremore pariter ac horrore commotus, obstupuit propter pulchritudinem et majestatem sedentium istic Regum: ingressique sunt in unum istorum conclavium, ubi tanta relucebat elegantia, quantam assequi cogitatione non licet; et multa spectabantur arcana, nusquam alibi visa. Inter alia elevati pendebant throni admirabiles, ignem circumquaque ejaculantes; illorum vero unum, in summam altitudinem elatum, occupabat Rex quidam tam admirandus, ut dici non possit: coruscabat uti sol, globus igneus procedebat ex facie illius, qui multa gloria sua, splendore, atque claritate ipsum æthera illuminabat: circum thronum adstabant millia millium et decem millia millium ordinum et exercituum Cherubinorum, Seraphinorum, et Virtutum; qui, ut sic loquar, uti montes confertissimi, multum in sublime elati, apparebant. Huc igitur ingressi ceciderunt in terram et adorarunt: Epiphanius vero, præ timore ac tremore pronus

et ad ipsius Christi thronum deductus,

κρύων σταλαγμοῖς καταβρέχειν τὸ πρόσωπον. Ὡς δὲ ἵστατο, ἐντρανίζων ὁ παῖς τῷ φυτῷ καὶ τῷ στρουθίῳ, παραγίνεται πρὸς αὐτὸν πρεσβύτης τις ἐν εὐπρεπείᾳ λευκοῖς ἀμφίοις ἐστολισμένος· θεασάμενος δὲ τὸν Ἐπιφάνιον, εἶπεν· Σοὶ λέγω νεανία, τίς σε παρέστησεν ἐνθάδε ἄνευ τῆς ἐμῆς κελεύσεως; Ὁ δὲ λέγει πρὸς αὐτόν· Ἀνεκτῶς ἄκουσον τοῦ σου οἰκέτου, ὦ τίμιε πάτερ· παροδεύων γὰρ τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω ἀνάγουσαν, ἐν ὅσῳ τοῖς ὧδε ἀπήντησα, καὶ ἐθεασάμην τὸ ὡραῖον τοῦτο φυτόν, τὸ κατέναντι ἡμῶν ἱστάμενον, οὗ τὸ εὐπρεπὲς ταῖς ἁρμονίαις τῶν κλάδων καὶ τῇ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ ποικιλίᾳ εὐόπτως ἐνοπτριζόμενον, καὶ ἥνπερ καὶ αὐτὸς ἐνωτίζῃ ἡδυτάτην τοῦ d στρουθίου φωνήν. Ἀλλὰ συγχώρησόν μοι τῷ ἐλεεινῷ, καὶ δεῦρο ψηλάφησόν με, εἰ ἄρα τινὰ ὑπόληψιν ἔχεις, καθ᾽ ὅτι σεσύληκα τοῦ καρποῦ αὐτοῦ. Ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ πρεσβύτης· Βλέψον τὸν ἀχάριστον πῶς e [ἀπαρνεῖται, ἃ ἀκριβῶς ἐπίσταμαι! Οὐκ ἐγὼ σε ἴδον, ὅτι ἦρες ἐκ τοῦ καρπου, καὶ ἔφαγες; ἀλλὰ καὶ εἰς κόρον τούτου ἀπήλαυσας; Ὁ δὲ καταναθεματίζων, ὤμνυε διϊσχυριζόμενος, μήτε ἕως ψηγήματος ἅψασθαι αὐτοῦ. Εἶτα ἔφησαν ὁ πρεσβύτης· Παῦσον τοῦ ψεύδεσθαι, νεανία, οὐ γὰρ ἐγκαλῶ σοι περὶ τούτου, δι᾽ ὧν ἦρες καὶ ἔφαγες. καὶ γὰρ κἀγὼ ἐν εὐφροσύνῃ εἰμί, ἀφορῶν ἵνα τις φάγῃ ἀπ᾽ αὐτοῦ, καὶ εὐφρανθήσεται· δεῦρο οὖν μετ᾽ ἐμοῦ, καὶ ἔχω σοί τι καινότερον δεῖξαι. E

A. NICEP. COÆVO EX MSS. D

Ἀπήει τοίνυν ὁ Ἐπιφάνιος ὄπισθεν· βλέπων δὲ αὐτὸν ἔμπροσθεν βηματίζοντα, καὶ εὐαγγέλιον τῇ χειρὶ αὐτοῦ κατέχοντα τῇ δεξιᾷ, καὶ τόμον χάρτου ἐν τῇ εὐωνύμῳ αὐτοῦ. Ὡς οὖν διώδευον ἐν περιβόλοις τισί, καταλαμβάνουσι περίαυλον πλήρη φωτός, ἐν ᾧ δὴ καὶ παλάτια ἐξ αὔρας ἡλιακῆς ᾠκοδομημένα, πάσης θυμηδίας ἀνάπλεα πέλοντα, καὶ ἀνερωτήτως εἰσῆλθοσαν ἐν αὐτοῖς. Θάμβῳ δὲ καὶ φρίκῃ βαλλόμενος ὁ Ἐπιφάνιος, κατεπλήττετο ἐπὶ τῷ κάλλει καὶ τῇ εὐπρεπείᾳ τῶν Ἀνακτόρων· καὶ εἰσεληλύθασιν ἐν ἑνὶ τῶν παραδόξων θαλάμων· ξένα τε μυστήρια ἐν αὐτοῖς ἐχρημάτιζεν καὶ ἀκατανόητα κάλλη. Ὑπῆρχον δὲ ἐκεῖ θρόνοι φοβεροὶ πῦρ ἀπαστράπτοντες· ἐκαθέζετο δὲ ἐν τῷ ἑνὶ αὐτῷ εἰς ἄρρητον ὕψος φοβερός τις Βασιλεὺς καὶ ἀπόρρητος, ἀπαστράπτων ὡς ἥλιος, σφαῖρα δὲ πυρὸς ἐκ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐξεπορεύετο, καὶ ἀπὸ πολλῆς δόξης καὶ λαμπρότητος, καὶ αἴγλης, καὶ αὐτὸν τὸν αἰθέρα καταλάμπεσθαι· κύκλῳ δὲ αὐτοῦ παρειστήκεισαν μυρίαι μυριάδες καὶ χιλίαι χιλιάδες ταγμάτων καὶ στρατευμάτων Χερουβίμ τε καὶ Σεραφίμ, καὶ αἱ Δυνάμεις, ἵν᾽ οὕτως εἴπω, καθάπερ τινὰ δάση ὀρέων εἰς ὕψος λίαν ἐγηγερμένα. Ὡς οὖν ἔνδον ὑπεληλύθασιν, f [πέσοντες εἰς γῆν προσεκύνησαν· φόβῳ δὲ καὶ τρόμῳ βαλλόμενος ὁ Ἐπιφάνιος πρηνὴς ἔκειτο, μὴ δυνάμενος αὐτοφθαλμεῖν τοῖς θεάμασιν· ὃν καὶ ἐξαναστήσας ὁ γηραιός, ἐπὶ πόδας ἵστησιν ἔντρομον, θαῤῥεῖν αὐτὸν διακελευσάμενος. Πρὸς ὃν ἔφη ὁ Βασιλεὺς ἐκεῖνος·] Οὗτός ἐστιν ὁ παῖς, ὃς σαφέστερον ἡμῖν παρεκάλεσεν ἀποκαλυφθῆναι αὐτῷ περὶ τοῦ ἀοιδίμου καὶ προσφιλοῦς ἡμῶν Ἀνδρέου; Καὶ ὁ πρεσβύτης, g [ἀποκριθεὶς εἶπεν· Οὗτός ἐστι ὦ Δέσποτα.] F

Ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Βασιλεύς· Ἰδοὺ πᾶν τὸ φυτόν, ὃ τεθέαται, ἐν ᾧ παντὸς εἴδους καρπὸς ἐπιφέρεται, ἡ εἰκὼν τοῦ σώματος τοῦ θεράποντός μου κεχρημάτικεν· καὶ γὰρ οὕτως h [ἐμὲ ἡδύνει ἡ τοῖς πολλοῖς ἀγνοουμένη Ἀνδρέου διαγωγή], καθάπερ αὐτῷ εἰς ἡδύτητα κατεφάνη τοῦ φυτοῦ τὸ ὡραΐσμα· τὸ δὲ στρουθίον, ὃ ἑώρακεν ὡς χελιδόνα καὶ ἀηδόνα, ἡ ψυχὴ τούτου τοῦ παιδός μου καθέστηκεν, καὶ τοῦ ἀγαπητοῦ μου τὸ πνεῦμα τὸ εὔθετον, ὅπερ ταῖς ἀκαταπαύστοις δοξολογίαις χρώμενον τὰ ἐμοὶ πρέποντα ᾄσματα ἐπανατίθησιν, ὥστε πάντα τῶν ἀσωμάτων Ἀγγέλων μου θεῖα στρατεύματα ἐπ᾽ αὐτῷ ἀνάκεισθαί τε καὶ ἐπαναπαύεσθαι. Λελάληκεν δὲ οὗτος, ὅτι οὐκ ἔφαγεν ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ, μᾶλλον μὲν οὖν ὑπερ περισσοῦ ἐνεπλήσθη ἐξ αὐτοῦ, ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας προσέσχεν αὐτῷ. Ἐπεὶ δὲ ᾐτήσατο ἀκριβέστερον γνῶναι, ὁποῖός ἐστιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἆρον αὐτὸν καὶ ἄπαγε ἐν τῇ λαμπρότητι τῶν Ἁγίων, καὶ δεῖξον i αὐτῷ ἅπαντα. Ἦρεν οὖν αὐτὸν ὁ γέρων ἐκεῖνος, καὶ ἀποφέρει εἰς θάλαμον,

d e f g h i

A NICEP. COÆVO EX MSS.

A μου, ὡς ἀστραπὴν χρηματίζοντα· καὶ ἰδοὺ ὡς ἐν εἰκόνι ὁ ἀοίδιμος Ἀνδρέας ἐξῆλθεν τῶν ἐκεῖ, σύμμορφον δόξαν κεκτημένος τοῦ βασιλικοῦ καὶ φρικτοῦ ὁμοιώματος, ὑπέρλαμπρον ἔχων τὸ πρόσωπον ὡς ὁ ἥλιος, αἱ χεῖρες αὐτοῦ ὡς εἶδος ἠλέκτρου, οἱ πόδες αὐτοῦ ἀστραπομόρφοις ὑποδήμασιν διαχρύσοις λώροις ἀναδεδεμένοι, τὰ ἱμάτια ποικίλα, ὡς ἀπὸ ἡλιακῆς ἀκτῖνος, ἢ ὡς ἀπὸ ἀστραπομόρφου ἀστραπῆς κατασκευασμένα. k Ἦν δὲ ὑποκάτω πάντων τῇ θέᾳ ὡς χιὼν τῇ λευκότητι, ὥσπερ ἄνθος ἁρπάζον τὸν ὀφθαλμὸν εἰς ἡδύτητα· τὸ δὲ ἀπ' αὐτοῦ ὡς οἴνου, οὐ μέντοι ὡσεὶ πορφύραν ἀλλ' ἀπαγλαΐζον τῷ χρώματι· τὸ δὲ τρίτον ἐπάνω τι ὡς εἶδος χλαίνης ὡραιωτάτης, καὶ δόξα Κυρίου ἐξ αὐτῆς ἐξεφέρετο, καὶ ἦν στέφανος ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ, καὶ λίθοι καὶ μαργαρῖται ὡς ἀστέρες οὐράνιοι, σταυρὸς δὲ ὁ τοῦ στέμματος τοῦ βασιλικοῦ ἐπάνω τοῦ μετώπου αὐτοῦ· κατεῖχεν δὲ σκῆπτρον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τῇ εὐωνύμῳ, καὶ γέγραπτο ἀληθινὰ γράμματα, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος· καὶ σταυρὸς ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ.

Ὅτε οὖν εἶδεν ὁ Ἐπιφάνιος, ἐξενίζετο ἐπὶ τοῖς θαυμασίοις τοῖς δειχθεῖσιν αὐτῷ. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ γηρεὸς ἐκεῖνος, ταῦτα ὑποδείξας· Τί θαυμάζεις ὄναρ ἰδών, ὅταν δὲ B ἴδῃς τὸ ἀληθές, τί ποιήσεις; ἰδοὺ οὖν ἐν ἀληθείᾳ δέδεικταί σοι ἡ λαμπρότης τῶν δούλων Κυρίου, καὶ ὡς ᾔτησας, τὸ καταθύμιόν σου πεπλήρωκεν· σκεῦσον οὖν καὶ αὐτὸς ὅπως μὴ στερηθῇς τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῦτο εἰρηκὼς ὁ πρεσβύτης, ἔξυπνος γέγονεν ὁ Ἐπιφάνιος· l ἦν δὲ ἡ ἐκκλησία τὸν κανόνα μεσάσασα. Ἐν ἑαυτῷ δὲ ταῦτα ἀναμνησάμενος, εἰς φρίκην φοβερὰν μετηνέχθη, καὶ ἀποθαυμάζων τὴν ὅρασιν, ἔλεγεν· Ὦ τάλας ἐγώ! ὅτι ἄνθρωπος ἐν ἁμαρτίαις τεθραμμένος, καὶ λυγρῶς ταῖς ἀκαθαρσίαις ἀντλούμενος, τὸν παντοκράτορα Κύριον Ἰησοῦν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἠξιώθην θεάσασθαι, ἅτε δὴ καὶ τὴν ὡραιότητα τοῦ θεράποντος αὐτοῦ. Ταῦτα εἰρηκώς, ἀναστὰς ἐπορεύθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὸν κανόνα τελέσαι· πρωΐας δὲ γενομένης, ἀπὸ πρώτης ὥρας μέχρι τρίτης, ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ μετὰ δακρύων πολλῶν προσευξάμενος, ἀπευχαρίστησεν τῷ Θεῷ, τῷ ἀποκαλύψαντι αὐτῷ τὰ ἄδηλα καὶ κρύφια τῆς ἀπορρήτου σοφίας αὐτοῦ· καὶ ἀναστὰς πρὸς τὴν μετριότητα παρεγένετο πρός με, τὰ προῤῥηθέντα μοι ἅπαντα ἀναγγέλλων ἐν ἀφάτῳ δέει καὶ ταπεινότητι. Καὶ καταπλαγεὶς εὐθέως ἀνέκραξα· Τίς μέγας ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν; σὺ εἶ ὁ Θεὸς ὁ ποιῶν θαυμάσια.

jacens, oculos suos ad contemplandam visionem D levare non sustinebat : donec tandem ipsum senex erigens, pedibus suis adhuc trepidum consistere, et bono animo esse jussit : ad quem et conversus Rex ille ; Hiccine, ait, iste adolescens, qui precibus supplex institit, ut revelaretur sibi, quo in statu sint res celeberrimi nostrique amicissimi Andreæ? Cui senex : Ipse est, Domine.

94 Tam iterum Rex : Ecce, tota arbor, quam vidit, omnis generis fructum proferens, imago est corporis famuli mei. Etenim tam me delectat ignotum plerisque institutum Andreæ, quam suaviter sibi juvenis ille affici visus est, conspecta arboris venustate. Avicula vero, quam partim hirundinem, partim lusciniam referre vidit; ejusdem famuli mei dilectissimi animam ac spiritum repræsentat eximium, quo sine intermissione glorificans me, dignos meo nomine hymnos concinit, adeo ut cuncti Angelorum meorum divini exercitus ad ipsum advolent et requiescant. Hic vero dixit non manducasse se ex fructu illo, cum tamen abunde illo repletus sit, ex quo tempore Andream cœpit audire. Quoniam vero summa contentione oravit, ut sibi revelaretur, quantus sit Andreas in E regno cœlorum ; age, sublatum hinc deduc in Sanctorum gloriam ; et duc per omnia, quæcumque illic sunt lustraturum. Sublatum igitur Epiphanium senex adducit in conclave, fulguris in modum lucens. Ecce autem prodit inde, velut in imagine, celebris Andreas, gloria relucens, illi simillima qua Rex ipse coruscabat ; rutilabat caput, uti sol ; manus, electri speciem præferebant ; pedes, induebantur calceos, nihilo minorem claritatem quam fulgur emittentes, corrigiis inauratis constrictos ; vestimenta, quæ multifaria erant, dixisses e radiis solaribus aut vibrationibus fulminis consarcinata. Inferior vestimenti totius pars apparebat nive candidior, afficiebatque suavissime oculos, ut amœni flosculi solent : ei proxima, quasi vino tincta, non quidem purpureo, sed fulgenti decora erat colore, tertia pars, quæ et suprema, speciem habebat togæ venustissimæ, unde gloria Domini proveniebat : comam illius adornabat corona, gemmis margaritisque quasi stellis cœli distincta; frontem insigniebat crux coronæ regiæ; sinistra manus sceptrum, his vocibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus inscriptum; dextera vero crucem tenebat.

intelligit in arbore corpus, in ave animam sancti significari:

illiusque effigiem summa in gloria contuetur ;

95 Tam mirabilia conspicatus ostenta Epiphanius, præ admiratione vix fuit apud se. Cui senex, visorum exhibitor; Quid, inquit, somnium admiraris? Quid ergo facies, ubi rem ipsam conspexeris? Ecce igitur jam vere exhibitus tibi est splendor et gloria famulorum Domini ; et expletum est, uti petiisti, desiderium C tuum : quapropter satage tu quoque, ut ne excidas spe regni cœlorum consequendi. Et his a sene commemoratis experrectus est Epiphanius; eodem tempore quo ecclesiæ conventus ad Canonis medium jam F pervenerat. Et recolens animo universa, quæ viderat, non sine horrore ac admiratione, in hæc verba prorupit : O me miserum! qui in peccatis enutritus et e sordibus eductus, merui conspicuum oculis habere Dominum Jesum omnipotentem, quemadmodum et pulchritudinem famuli ejus gloriosi. Quibus dictis, surrexit abiitque in ecclesiam, Canonem absoluturus; et adveniente die, ab hora prima ad usque tertiam, in conclavi suo multis cum lacrymis orationi vacans, gratias persolvit Deo, quod ipsi incerta et occulta sapientiæ suæ manifestasset. Tum surgens ad mediocritatem meam accessit, renuntiavitque summo cum timore ac humilitate, omnia quæ jam narravi. Quare perculsus ego, exclamavi subito : Quis magnus est uti Deus noster! tu facis mirabilia Deus!

ac monetur eodem conniti etiam ipse :

qui experrectus narrat visa Auctori.

ANNOTATA.

a Πανίον *diminutivum a Latino* Pannus, *vox passim in recentioribus obvia. MS. Mazar.* ῥάκη *legit.*

b *MS. Vatic. hic etiam illa habebat :* καὶ ὁποῖαν αὐτοῦ κέκτηται ἐν τῷδε τῷ αἰῶνι.

c *In MS. Mazar. clarius aliquanto sic :* τὸ σχῆμα ὅλον χελιδόνος ἔφερεν.

d Στρουθίου, *ita correxi congruenter adjunctis et præcedentibus, pro* σταυρωθέντος, *uti habebat MS. nostrum : in Maz. hæc desiderantur.*

e *MS. Vatic.* ἃ μὴ εἰδὼς ἀποφθέγγεται ἀρνούμενος.

f *MS. Vatic. minus concinne :* φόβος καὶ τρόμος ἔλαβεν τὸν Ἐπιφάνιον· πέσοντες οὖν, προσεκύνησαν, εὐλαβούμενοι τῷ Βασιλεῖ ἐκείνῳ, ἐπὶ ἱκανῇ ὥρᾳ κείμενοι, Ἐξαναστάντες οὖν, ἔφεσεν ὁ Βασιλεὺς τῷ σεβασμίῳ ἐκείνῳ πρεσβύτῃ.

g *MS. Vatic.* δέει κεχρημένος, ἀπελογήσατο, ἐκέλευσεν ὁ Δεσπότης μου, οὗτός ἐστιν.

h *MS. Vatic.* ἐμοὶ προκηνάκειται, *nec verbum amplius.*

i *Præter alia quæ hinc inde mutata sunt, inserebantur hoc loco pro istis* αὐτῷ ἅπαντα, *quæ sequuntur :* ὁμοιόσχημον εἰκόνα κατὰ τὴν τάξιν τῶν Ἁγίων, ὅτι οὔπω ἐκεῖνα ἐγένοντο.

A k *Hinc usque ad num. 95, uti alias sæpe in descriptionibus, maxime ubi quædam obscuriora occurrunt, in MS. Maz. desiderantur.*

l *Hic item, quæ de Canone in Ecclesiastico duobus locis, quæ de tempore, quæ de congressu Epiphanii cum Scriptore Vitæ dicuntur, non inveniuntur in MS. Mazar.* D

A. NICEP. COÆVO EX MSS

CAPUT XIII.

Propheticus Andreæ spiritus in futuris occultisque rebus: pestis depulsa, peccata correpta.

In fossam lutulentam detrusus a dæmone,

Beatus interim Andreas, cum pro sua consuetudine solitis sese laboribus exercens, a tempore vespertino in multam noctem urbem obiret solus, delatus forte est ad oratorium quoddam, Sanctis Apostolorum Principibus Petro atque Paulo consecratum, quod natu grandiores incolæ a S. Constantino Imperatore exædificatum memorant. Illac itaque, tenebricosa sine luna nocte, nebulis stellas cœli obnubilantibus, iter habenti Andreæ occurrit via media puteus, sive ut receptaculum foret aquarum, sive alia de causa, quam Deus noverit, effossus; in quem satanas, Æthiopis specie apparens,
B transeuntem prope virum sanctum, permittente benignissimo Deo, trudendo præcipitavit. Hic, luto pene obrutus uliginoso, confestim exclamavit: O qui quatuor orbis partes salutari doctrina vestra illuminastis, Apostoli, vos luminaria mea lucidissima, suppetias ferte vilissimo servulo vestro, eripite me ex puteo hoc profundissimo. Cum illico emicans ex oratorio Crux, in aere suspendi visa est, emittens fulgorem ut ignis immensum versus Sanctum in puteo; quam ut conspexit exclamavit denuo: Signetur super me, lumen vultus tui, Domine. Et continuo apparuerunt viri duo pulchritudinis eximiæ per aerem delati, unus ab una, alter ab altera parte Crucis, in aere pendentis et late omnia illuminantis: illorum vero alter dextera Sancti prehensa, alter sinistra, e lutoso puteo illum eduxerunt, in rectaque via restituerunt, genuum tenus cœno immersum; et statim ex oculis evanuerunt.

indeque a SS. Petro et Paulo eductus,

videt Crucem eo loco fulgentem,

97 Crux vero mirabilis, in aere sublimis Sanctum præcedens, nusquam eum destituit; sed viam illuminavit tamdiu, quoad ille porticum aliquam subiret. Hic vero conversus ad Crucem, ut observaret quo deinde perrectura esset; vidit quasi alis inauratis per medium civitatis in altum efferri, qua ascendebat via, radios igneos per aerem spargentem. Erepta autem e conspectu Cruce, consistens in
C media porticu Andreas, reflectebat oculos in viam illam: viditque oratorium Principum Apostolorum divino nutu converti in templum, Crucis figuram exhibens, fastigiis quinque decorum, tantæ capacitatis ac pulchritudinis, ut imitari nullus possit: vidit quoque Dominum in throno templi medio considentem, circum adstantibus cum metu ac tremore Cherubinis, Seraphinis, totoque militiæ cœlestis exercitu: et extensis eo manibus exclamavit; Memento mei, Domine, in regno tuo: eademque hora ecstasi abreptus, multa de templo illo vaticinatus est his verbis: Futuris temporibus excitabit illud pius ac religiosus Imperator *a*, ea qua oculis meis oblatum est forma, firmitate, magnitudine, venustateque visendum, tale omnino, quale modo conspexi.

ubi ipsis Basilicam s'ruendam prophetat.

a

98 Sub illud tempus cum in hac Regina urbium grassari cœpisset mortalitas magna, spectabatur passim Andreas in plateis, in vicis, in porticibus humi stratus, luctum ingentem cum lamentis excitans: precabatur interea et obsecrabat benignissimum Dominum, ut peccata nobis nostra condonare, ut clementer tolerare defectus, ut misereri, ut sistere grassantem immaniter pe-

Pestilentiæ tempore,

Ὁ δὲ Μακάριος ἀφ' ἑσπέρας, ὡς ἦθος εἶχεν τοῦ ἀγωνίζεσθαι ἐν τοῖς ξηροῖς, μόνου περιπατοῦντος ταῖς νυκτεριναῖς περιόδοις, συνέβη αὐτὸν πορευθῆναι πλησίον εὐκτηρίου τινὸς τῶν Ἁγίων καὶ κορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, ὅπερ ἔφασκον οἱ παλαιοὶ τῆς πόλεως, τὸν ἐν ἁγίοις Κωνσταντῖνον τὸν Βασιλέα οἰκοδομῆσαι. Παράγοντι οὖν ἐκεῖσε, ἀσελήνου οὔσης τῆς νυκτὸς, καὶ τῶν νεφελῶν ἀποκρυψάντων τοὺς ἐν τῷ στερεώματι ἀστέρας, ἔτυχεν εἶναι κατὰ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ βόθρον τινὰ ὀρύγματος, εἴτε διὰ νομὴν ὑδάτων, εἴτε δι' ἄλλον τινὰ τρόπον ἀνώρυξαν, ὁ Κύριος ἐπίσταται. Ὡς οὖν πλησίον ὁ Μακάριος διώδευεν, παραχωρήσαντος τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ὡς αἰθίοψ τις παραφανεὶς, συμποδίσαι αὐτὸν εἰς τὸν βόθρον παρενέπειρεν. Ἐκεῖσε τοίνυν τῷ ὑλώδει πηλῷ συγχωσθεὶς, παρευθὺς ἐξεβόησεν· Οἱ τὴν τετραπέρατον φωταγωγήσαντες πυριναῖς διδαχαῖς Ἀπόστολοι, φωστῆρές μου φαινότατοι, βοηθήσατε τῷ εὐτελεῖ οἰκέτῃ, ῥυόμενοί με ἐκ τοῦ βυθοτάτου ὀρύγματος. Καὶ εὐθέως ἐφάνη σταυρὸς ἀπὸ τοῦ εὐκτηρίου ἐπὶ τοῦ ἀέρος κρεμάμενος, καὶ ἦν ὥσπερ πῦρ φλέγον μαρμαρυγὰς λαμπηδόνων ἐπὶ τοῦ λάκκου ἐκπέμπων πρὸς τὸν Μακάριον. Ὅνπερ θεασάμενος ἐβόησε· Σημειωθήτω ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου Κύριε. Παραχρῆμα δὲ ἐφάνησαν δύο ἄνδρες ὡραῖοι σφόδρα ἐπὶ τοῦ αἰθέρος φερόμενοι, εἷς ἐντεῦθεν, καὶ εἷς ἐντεῦθεν ἐγένοντο τοῦ φωτοφόρου ἐκείνου σταυροῦ, ἐπὶ τοῦ ἀέρος ἑστῶτος καὶ φωτίζοντος· ὁ μὲν εἷς τῆς δεξιᾶς χειρὸς κρατήσας, ὁ δὲ ἕτερος τῆς εὐωνύμου, ἀπὸ τοῦ πηλοῦ καὶ τοῦ βόθρου ἀνήγαγον, καὶ ἐπὶ τῆς εὐθείας ὁδοῦ παρέστησαν· ἦν γὰρ κεχωσμένος ἕως τῶν γονάτων· καὶ εὐθέως ἄφαντοι ἐγένοντο. E

Ὁ b δὲ θαυμάσιος ἐκεῖνος σταυρὸς προάγων ἔμπροσθεν τοῦ Ὁσίου ἐπὶ τοῦ ἀέρος προπορευόμενος οὐ διέλιπεν, φωτίζων αὐτοῦ τὴν πάροδον ἕως οὗ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ἔμβολον· ἐπιστραφεὶς οὖν ἰδεῖν ἐκεῖνον τὸν θεῖον σταυρὸν ποῦ μετὰ ταῦτα ἀπελεύσεται, ἴδεν, καὶ ἰδοὺ καθάπερ πτέρυξιν διαχρύσοις εἰς ὕψος ἤρθη κατὰ τὸ μέσον τῆς πόλεως, καὶ τῇ ἀνόδῳ αὐτοῦ πυροειδεῖς ἀκτῖνας διὰ τοῦ ἀέρος ἀπέστειλεν. Καὶ ὅτε ὁ σταυρὸς ἀφανὴς ἐγένετο, σταθεὶς ἐν μέσῳ τοῦ ἐμβόλου ὁ Ὅσιος κατὰ τὴν ὁδὸν ἐκείνην ἴδεν, καὶ ἰδοὺ τὸ εὐκτήριον ἐκεῖνο τῶν Κορυφαίων Ἀποστόλων νεύσει Θεοῦ μετασκευασθὲν, πεντακόρυφος ναὸς σταυροειδῶς ἐγεγόνει, καὶ περικαλλὴς τῷ μεγέθει καὶ τῷ εἴδει ἀμίμητος. Ἴδεν οὖν τὸν Κύριον ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ ἐπὶ θρόνου καθήμενον, καὶ Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ κύκλῳ αὐτοῦ σὺν πάσῃ τῇ στρατιᾷ τῶν οὐρανίων δυνάμεων φόβῳ καὶ τρόμῳ παριστάμενα. Ὁ δὲ Ὅσιος ἐκτείνας τὰς χεῖρας πρὸς αὐτὸν, ἐβόησεν· Μνήσθητί μου, Κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ἐν ἐκστάσει γενόμενος, προεῖπεν περὶ τοῦ ναοῦ· Καιρῷ φησιν προβαίνοντι ἀναστήσει αὐτὸν εὐσεβὴς Βασιλεὺς, καθ' ὃν τρόπον ἐθεασάμην αὐτὸν, εὐσθενῆ καὶ περικαλλῆ τῷ μεγέθει, οἷον δὴ καὶ σχήματι ἐθεασάμην αὐτόν. F

Τῷ δὲ καιρῷ τούτῳ γέγονεν θανατικὸν πολὺ ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων· καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν Μακάριον μέσον τῆς πλατείας, καὶ ἐν ῥύμαις καὶ τοῖς ἐμβόλοις καθεζόμενον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καὶ θρῆνον μετὰ ὀδυρμοῦ μέγαν ποιούμενον· καθικέτευε γὰρ τὸν φιλάνθρωπον Κύριον τοῦ φείσασθαι τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας, καὶ πρᾴως ἐνέγκαι, σπλαγχνισθῆναι, καὶ παῦσαι τὸ δεινὸν θανατικόν. Οἱ οὖν διοδεύοντες, βλέποντες αὐτὸν οὕτω πράττοντα, ἔλεγον· Τὰ τῶν λήρων ἤθη ποιεῖ φλυαφῶν, θεάσασθε πῶς θρηνῶν ἀποδύρεται τὴν ἑαυτοῦ μάμμην τεθνηκυῖαν ἄρτιον. Ἄλλοι ἔλεγον·

Ἐπὶ

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A Ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ ὡς παρατετραμμένος ὀδύρεται, ἐστὶ γὰρ καὶ ἀπὸ δαιμόνων ἐξάξαι, ὀχετοὺς δακρύων, καθὼς φησιν ἡ γραφή. Ἀλλ' εἴθε ἵνα τις Χριστιανῶν ἔσχε τοιαῦτα δάκρυα, καὶ κατεπόντιζεν τῶν ἑαυτοῦ πλημμελημάτων τὴν ἄβυσσον. Ἄλλοι ἔλεγον· Τίς οἶδεν εἰ ἄρα εἰς νῆψιν γενόμενος, τὴν ἑαυτοῦ ἀποδύρεται τύχην; Ταῦτα λέγοντες, ἀπ' αὐτοῦ ἀνεχώρουν. Ὁ δὲ δοῦλος τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐπαύσατο μετὰ δακρύων ποιεῖσθαι τὴν αἴτησιν, μέχρις ἂν [ὁ Κύριος τῆς δεήσεως αὐτοῦ ἐπακούσας·] τὴν d θραῦσιν ἔπαισεν.

d

[Συμβὰν δὲ καὶ ἀλλὸ θαυμάσιον εἰς φιλανθρωπίαν τὸν Κύριον ἔκλινεν.] Ἴδε γὰρ ἑαυτὸν ἐν μιᾷ ὡς ἐν ἐκστάσει γενόμενον, ὅτι εὑρέθη πρὸς τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ Δανιὴλ ἐν τῷ Ἀνάπλῳ. Καὶ γὰρ ἦν καὶ αὐτὸς τῷ τηνικαῦτα αἴθριος, ἑστὼς ἐπὶ τοῦ στύλου ἠγωνίζετο, ἄπειρα θαύματα εἰς δόξαν Κυρίου ἐργαζόμενος· ἐν οἷς καὶ Λέων ὁ εὐσεβὴς Βασιλεὺς σὺν τῇ Αὐγούστῃ ἀπίεσαν συχνῶς πρὸς αὐτὸν εὐχῆς χάριν. Ὡς οὖν ἐκεῖσε τῇ θεωρίᾳ ὁ Δίκαιος γέγονεν, βλέπων αὐτὸν ὁ Ὅσιος Δανιὴλ, ὡς ἅτε χαριεντιζόμενος ἔλεγεν· Δεῦρο ὁ καλὸς δρομεὺς, καὶ σεμνὸς σταδιάρχης, ὁ ἐν μέσῳ θορύβου ἀστράπτων ὑπὲρ τὸν ἥλιον, δεηθῶμεν ἀμφότεροι τοῦ Κυρίου, καθ' ὅτι οἰκτείρμων ἐστὶ καὶ μακρόθυμος, καὶ πολυέλεος, ὅπως ῥύσηται τὴν βασιλίδα ταύτην τῶν πόλεων ἀπὸ τοῦ ὀλοθρεύοντος· Εἶδεν

B οὖν καθ' ὅτι ἐδεήθησαν τοῦ Κυρίου, καὶ εὐθέους κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐπιβάλλεται τινος αἱ χεῖρες πλήρεις αἵματος μεμελανωμέναι ἀπέσταζον ὀλέθριον. Κατεσθίων οὖν αὐτὸν τὸ πῦρ ἐκεῖνο ἔβη διὰ τοῦ ἀέρος, καὶ βιάζων ἐξεδίωκεν ἐκ τῆς βασιλευούσης πόλεως, καὶ τῶν ὁρίων αὐτῆς, καὶ παραυτίκα ἐπαύθη ὁ ὀλέθριος.

f

Μεθ' ἡμέρας οὖν τινας ἐτελεύτησε θυγάτηρ τινὸς Πριμικηρίου f, [σεμνῶς διεξελθοῦσα τὸν ἑαυτῆς βίον· ὁρκίσασα τὸν αὐτῆς πατέρα ἐν τῷ εὐκτηρίῳ, τῷ ὄντι ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ, ἐκεῖσε αὐτὴν τάψαι. Ὃ καὶ ἐποίησε.] Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἦν τις λωποδύτης συλῶν τὰ ἐντάφια τῶν τεθνεώτων· ἱστάμενος δὲ παρετήρει τοὺς ἀποιχομένους, ποῦ μέλλουσιν θάψαι· καὶ μετὰ τὸ ἀναχωρῆσαι ἅπαντας, ἀνορύττων ἦρεν τὰ τούτων ἐνδύματα. Ὡς οὖν καὶ τῆς κόρης ταύτης τὸ ἐξόδιον ἐθεάσατο ἐν ποίῳ τόπῳ κατετέθη τῆς τεθνεώσης τὸ λείψανον, ἠβουλήθη καὶ ἐπ' αὐτῷ τὰ ὅμοια καθεισπράξασθαι. Ἔτυχεν δὲ διαβαίνειν ἐκεῖσε τὸν Μακάριον, τὰ διὰ Χριστὸν ἔθη αὐτὸν ποιοῦντα· καὶ ὡ ἅτε βλέπων τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς, ἔγνω τῷ πνεύματι τὸν μοχθηρὸν ἐκείνου τοῦ δολίου σκοπὸν, καὶ βουλόμενος ἀναστῆλαι τὴν τούτου ἐγχείρησιν (ἑώρα γὰρ οἷος ὄλεθρος μέλλει αὐτῷ συναντῆσαι) καὶ βλοσυρὸς ἀπιδὼν εἰς τὴν αὐτοῦ ὄψιν, ἔφη πρὸς αὐτόν· Τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, σοὶ τῷ ἐσθίοντι τὰ ἀμφία τῶν ἐν μνημείοις κατατιθεμένων, οὐκ ἔτι ἴδῃς τὸν ἥλιον, οὐκέτι

C θεάσῃ ἡμέραν, οὐκέτι θεάσῃ μορφὴν ἀνθρώπου· κλεισθήσονται γὰρ οἱ πυλῶνες τοῦ οἴκου σου, καὶ οὐκέτι διανοιγήσονται, καὶ σκοτιάσει ἡ ἡμέρα, καὶ οὐ μὴ διαφαύσῃ εἰς τὸν αἰῶνα.

Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας, οὐ συνῆκεν τὰ παρὰ τοῦ Δικαίου ῥηθέντα, καὶ μηδὲν μελλήσας ἐπορεύετο. Ὁ δὲ Ὅσιος ἀπιδὼν πρὸς αὐτὸν, ἀπεφθέγξατο· Ἄπιθι κλέψαι, μάταιε, μὰ τὸν Ἰησοῦν οὐ μὴ θεάσῃ τὸν ἥλιον. Ὁ δὲ συνεὶς τελείως τὰ ῥηθέντα αὐτῷ, διεχλεύασεν τὸν Ὅσιον, εἰπών· Ναὶ, παρατετραμμένε, ἄδηλα φήσοι, καὶ τοῦ φυρμοῦ τῶν δαιμόνων ἐφάμιλλα, ἐγὼ ἐκεῖ ἀπέρχομαι, καὶ βλέψω εἰ ἐνεργήσει σου τὰ ῥήματα. Ὁ δὲ Ὅσιος μετριοπαθῶν, διέβη τὸν τόπον. Ἑσπέρας δὲ ἤδη γενομένης, ἄδειαν εὑρὼν ὁ ἀτυχέστατος, ἀπελθὼν καὶ ἀποκυλίσας τὸν λίθον τοῦ μνήματος, εἰσίει ἐν αὐτῷ· καὶ πρῶτον μὲν ἦρεν τὸ σάβανον, καὶ τὸ g μαφόριον κάλλιστα ὄντα· ὅτε οὖν ταῦτα ἦρεν, ἐβουλεύσατο ἀναχωρῆσαι· ὁ δὲ μισάνθρωπος δαίμων ὑπέβαλλεν αὐτὸν ἆραι καὶ τὴν ὀθόνην, καὶ γυμνὸν τὸ σῶμα καταλιπεῖν· ὃ καὶ πεποίηκεν. Ὅτε οὖν ταύτην ἦρεν, νεύσει Θεοῦ, ὡς ἀπόρρητόν ἐστιν τὸ διήγημα! τὴν δεξιὰν αὐτῆς χεῖρα κουφίσασα, δίδωσιν αὐτῷ ῥάπισμα, καὶ παραυτὰ ἐτυφλώθησαν αὐτοῦ οἱ ὀφθαλμοί· συνέσχεν δὲ αὐτὸν τρόμος φοβερὸς καὶ φόβος ἀσύγκριτος, ὥστε ἀπὸ

g

stem dignaretur. Quem talia agentem cum observarent illac prætereuntes, alii quidem; Videte, inquiebant, quomodo ille deliria sua delirans, lamentetur aviam suam pridem defunctam. Alii vero; Peccata sua, ut dæmoniacus et insanus, luget; nam et a dæmoniis effici, ut lacrymarum rivos quispiam profundat, *c* sacræ paginæ testantur : verum utinam Christianus quilibet istiusmodi lacrymarum flumen produceret, quo infinita sua crimina demergeret. Alii denique; Quis noverit, aiebant, utrum mentis sanitati redditus fortunam suam non lamentetur? Quibus temere prolatis, quisque inde recedebant : famulo Dei modum nullum faciente lacrymas precesque fundendi, quoad exauditus a Domino, voti compos fieret ac plaga cessaret.

c

multum in publico luget;

99 Contigit vero aliud quoque miraculum, quo Dominum ad misericordiam flexit Sanctus. Abreptus quippe aliquando per ecstasim a corporis sensibus, delatum sese deprehendit ad famulum Dei Danielem *e* in Anaplo. Steterat is ibi aliquando super columnam sublimis in aere, et crebra admodum ad gloriam Dei patrans miracula; quem et Imperator pius Leo cum Augusta adibat frequenter, preces illius pro se flagitandi causa. Illuc igitur per visionem delatum Andream aspiciens Daniel, visus est ei blando vultu dicere: Huc adsis, cursor et pugil egregie, qui in medio mundi hujus tumultu splendidior ipso sole refulges, supplices una deprecemur Dominum, quoniam misericors, longanimis, et multæ miserationis est, ut reginam hanc urbium pernicioso quo pessumit malo, liberatam velit. Cum suas igitur Domino preces obtulissent, visus est continuo descendere ignis e cœlo; inque caput Æthiopis, cujus multo sanguine imbutæ manus perniciem urbi afferebant, per aerem deferri; quo ambustus, et violenter ex regia civitate ejusque finibus exterminatus Æthiops est, statimque pestis grassari desiit.

et cum S. Daniele Stylita

e

E

precando illam pellit.

100 Post dies aliquot obire contigit Primicerii cujusdam filiam, virginitate ac totius vitæ innocentia in paucis insignem : quæ patrem suum jurejurando interposito adstrinxerat, ut in sacello, in vinea ipsius sito, se terræ mandaret : quod et factum est. Grassabatur vero per id temporis fur quidam, mortuis sua, queis involvebantur, lintea surripere assuetus; qui postquam observatis sedulo libitinariis, quo funus condidissent loco didicisset; reversis omnibus domum amoliebatur terram, et mortuaria vestimenta auferebat. Is igitur hujusce quoque puellæ cadaver ubi terræ mandatum esset speculatus, pari modo et illud spoliare induxerat animum : cum forte illac transire contigit B. Andream, solita opera sua Christi causa actitantem. Qui oculos mentis interiores intendens in hominem fraudulentum, cognovit nefarium ejus consilium; quod ut impense cupiebat mutatum (videbat enim quanta misero calamitas impenderet) torvo in illum intuitus vultu, ita loqui cœpit : Hæc dicit Spiritus sanctus tibi, qui vestes mortuis et terræ mandatis detractas abliguris; non amplius aspectu solis, non diei, non formæ humanæ fruiturus es : claudentur enim portæ domus tuæ, deinceps non aperiendæ; tenebris involvetur dies, et non illuminabitur in æternum.

Obviam factus sepulcrorum effossori,

F

minatur, si pergat, solem non visurum:

101 Audiit quidem ille hæc Sancti effata, sed non intelligens, sine cunctatione digressus est. Quem oculis prosequens Andreas; Abi, inquit, abi, furare, sceleste. Jesum Christum testor, non amplius visurum te solem. Quæ tandem, quid sibi vellent, ille capiens, vaticinanti Sancto isthæc cum ludibrio ingessit : Næ tu, energumene, obscura loqueris; qualia dæmoniaci effutire consueverunt : ego vero illuc abeo, periculum facturus, num quod dictis

quod ille contemnens.

A dictis tuis pondus insit. Posteaquam vero Sanctus, modice dolens, iter suum porro prosecutus esset; infelicissimus ille, jam ingruente vespera, tuta omnia circumspiciens, ad monumentum accessit, revolutoque lapide introivit. Ac primo quidem sabanum et maphorium, vestes pulcherrimas, abstulit; quibuscum abire paranti aliud consilium suggessit cacodæmon, acerrimus humani generis hostis; videlicet interulam quoque ut tolleret, nudato cadavere relicto: quemadmodum et re ipsa facere aggressus est. Verum nefario in conatu, volente Deo, defuncta puella (quam inexplicabilis hæc res est!) sublata in altum dextera insignem violatori colaphum impegit: quo statim oculorum usu destitutus est, correptusque metu ac tremore tam vehementi, ut maxillæ, ut dentes, ut genua inter se colliderentur.

puellæ cadaver ad nudum expolians,

102 Adhæc et os suum aperiens defuncta, talibus illum dictis incessit: Miser ac miserande, esto sane, nec Deum nec Angelos ejus reformides: at saltem, cum ipse homo sis, quo pacto reveritus non es femellæ corpus, vestibus suis spoliatum intueri? Num explere avaritiam tuam non potuissent quæ primum B surripueras, si hujus vilis interulæ gratiam corpori meo fecisses? Sed quoniam immisericordem et inhumanum et crudelem te mihi exhibuisti, qui me omnibus sanctis Virginibus, in secundo Domini nostri adventu, risui ludibrioque *h* exponere tentasti; omnem ego tibi deinceps furandi facultatem adimam; ut cognoscas, Christum verum esse ac viventem Deum; judicium et remunerationem instare; diligentes Deum, ubi ex hac vita excesserint, aliam ordiri multo lætiorem. Isthæc locuta, levavit se puella, receptamque interulam, nec non sabanum et maphorium induit, et Deum his verbis laudare instituit: Quoniam tu, Domine, singulariter in spe habitare fecisti me: et reclinata, in pace in idipsum dormivit.

ab eadem exurgente corripitur,

h

103 Interea fur infelix, ægre tandem reperto exitu e vinea, ubi monumentum erat, in viam publicam evasit; palpansque parietes, ad urbis portas denique devenit. Percunctantibus autem cæcitatis causam, et quomodo id illi evenisset scire cupientibus, tunc quidem sese purgabat multis in defensionem adductis; deinde vero facti pœnitens, quod res erat, palam omnibus enarravit. Cum igitur ex illo tempore quotidianum sibi mendicando victum compararet; accidit non raro, considentem alicubi, ream agere gulam suam et sic affari: Male pereas, in- C satiabilis gula, quoniam tua et ventris deliciis implendi causa in hanc cæcitatis incidi calamitatem. Alias autem? Si quis inquiebat, ventris sui fartor, furto se addixerit, parem meæ palmam expectet. Hinc multi sub id tempus similis farinæ homines, severam illius punitionem edocti, satanæ nuntium remiserunt, tam moribus quam operibus veros sese Christianos profitentes. Ille autem, qui pœnam subierat, memor vaticinii Andreæ, quomodo scilicet quæ propter flagitia sua sibi eventura erant, prænuntiasset, ingenti admiratione ac stupore completus fuit.

et cæcus ad urbem redit,

pluribus in exemplum.

104 Die quodam sanctæ Quadragesimæ, ad medium jam progressæ, ludebat more suo Sanctus in fori planitie, modo saltui, modo cursui operam impendens: cumque ad portam Curiæ majorem pervenisset, speculabatur istic existentes loripedes. Quem transeuntium quispiam tam fixo obtutu, intentum cernens, gravi ictu percussit, hac addita increpatione; Quid hic contemplabundus consistis, stulte? Cui Sanctus. Ut idolorum opera contempler, hic consisto, stulte: etenim tu quoque loripedes inter versans, et serpens et genus viperarum mihi visus est: nam et cardines animæ tuæ, et pedes tui spiritus inversi divaricatique sunt; atque ecce prope abes ab orco, ut te indies isthæc operantem absorbeat, immaniter hiante. Ad quem sermonem

Occulta peccata arguit Andreas,

τοῦ γενομένου αὐτῷ κλόνου τὰς σιαγόνας αὐτοῦ σὺν τοῖς D ὀδοῦσι συντρίβεσθαι, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ γόνατα.

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

Ἀνοίξασα δὲ ἡ νεκρὰ κόρη τὸ στόμα αὐτῆς, τάδε πρὸς αὐτὸν ἀπεφθέγξατο· Ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε, ἔστω, οὐκ ἐφοβήθης τὸν Θεὸν, οὔτε τοὺς Ἀγγέλους αὐτοῦ, κἂν ὡς εἷς τῶν ἀνθρώπων ἀπηδέσθης τοῦ θεάσασθαι θηλείας σῶμα γεγυμνωμένον; οὐ ἠρκέσθης ἅπερ πρότερον ἔλαβες, κἂν τὴν εὐτελῆ ὀθόνην οὐ ἐχαρίσω τῷ σώματι; ἀλλ' ἐπεὶ ἀνελεὴς καὶ ἀπάνθρωπος καὶ ὠμὸς κατ' ἐμὲ ἀπεφάνθης, καὶ ἐβουλεύθης γέλοιόν με ὀφθῆναι ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐλεύσει πάσαις ταῖς ἁγίαις παρθένοις· ἰδοὺ ἐγώ σοι δείξω μηκέτι κλέπτειν· ἔπειτα ἵνα γινώσκεις Θεὸν ζῶντα καὶ ἀληθινὸν εἶναι τὸν Χριστὸν, καὶ ὅτι κρίσις ἐστὶν, καὶ ἀνταπόδωσις, καὶ μετὰ θάνατον ζῶσιν καὶ εὐφραίνονται οἱ ἀγαπῶντες τὸν Θεόν. Ταῦτα εἰποῦσα ἡ κόρη, ἀνέστη, καὶ λαβοῦσα τὴν ὀθόνην ἐνεδύσατο, ὁμοίως καὶ τὸ σάβανον καὶ τὸ μαφόριον ἐνειλίσατο εἰποῦσα· Ὅτι σὺ Κύριε καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι κατῴκισάς με· καὶ ἀναπεσοῦσα ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐκοιμήθη.

Ὁ δὲ μάταιος ἐκεῖνος μόλις εὑρὼν δυνηθεὶς τροχῶν τῶν ἀμπελώνων, ἐξῆλθεν· καὶ πλησίον οὔσης τῆς δημοσίας ὁδοῦ, ψηλαφῶν τοῖχον πρὸς τοῖχον ἐν τῇ πόρτῃ ἐγένετο· καὶ τοῖς μανθάνουσι τὴν αἰτίαν τῆς τυφλώσεως αὐτοῦ, τὸ πῶς αὐτῷ ἐπῆλθεν τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ἄλλους E ἀπελογεῖτο τότε· ἔσχατον δὲ κατανυγεὶς, τὸ πᾶν τῆς ἀληθείας διηγήσατο. Ἀπὸ τότε οὖν ἐπήτει καὶ οὕτως τὴν καθημερινὴν τροφὴν ἐπορίζετο· πολλάκις δὲ καθεζόμενος πρὸς τὴν γούλαν αὐτοῦ δικαζόμενος ἔλεγεν· Κατάθεμά σε, ἀκόρεστε λαιμὲ, ὅτι διά σε καὶ τὴν τῆς γαστρός μου ἀπόλαυσιν ταύτην τὴν τύφλωσιν ἔχω. Καὶ πάλιν ἔλεγεν· Εἴ τίς ἐστιν γαστρὸς τρυφητὴς καὶ κλέπτης, οὕτως καὶ πομπεύει. Πολλοὶ οὖν τοιοῦτοι τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀπετάξαντο τῷ σατανᾷ πληροφορηθέντες τῷ πράγματι, καὶ γεγόνασι χρηστοὶ καὶ τοῖς ἤθεσι καὶ τοῖς πράγμασι. Μεμνημένος δὲ καὶ τοῖς τοῦ Ὁσίου προρρήσεσιν, ὅπως προεῖπεν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ ἀποθαυμάζων ἐξεπλήσσετο.

Μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν μεσούσης τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, ἦν ὁ Ὅσιος παίζων ἐν τῷ τοῦ φόρου πλακώματι, ὡς ἔθος εἶχεν, ποτὲ μὲν σάσειν, ποτὲ δὲ τρέχειν· καὶ γενόμενος κατέναντι τῆς μεγάλης πύλης τοῦ i Σινάτου, κατεσκόπει τοὺς ἐκεῖσε ὄντας k λουρόποδας. Εἷς δέ τις τῶν διερχομένων ἰδὼν τὸν Ὅσιον τούτοις ἐνατενίζοντα, δίδωσιν αὐτῷ κατὰ τοῦ αὐχένος, λέγων· Τί αὐτὸ, σαλὲ, ἵστασαι βλέπων; Ὁ δὲ Μακάριος ἔφη πρὸς αὐτόν· Ἔξηχε τῷ νοὶ, τῶν εἰδώλων τοῖς αἰσθητοῖς ἐντρανίζων ἕστηκα· καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς συνὼν τοῖς λωρίποις πέφηνας καὶ ὄφις καὶ γέννημα ἐχιδνῶν· οἱ γὰρ ἄξονες τῆς ψυχῆς σου, καὶ οἱ πόδες τοῦ πνεύματος διεστραμμένοι εἰσίν, καὶ ἰδοὺ F ἐγγίζει πρὸς τὸν χαίνοντα ᾅδην τοῦ καταπιεῖν σε, τάδε εἰσπράττοντα καθεκάστην ἡμέραν. Ὡς δὲ ἤκουσεν ταῦτα ὁ ἄνθρωπος, φρίκῃ συσχεθεὶς ἐν αὐτῷ διελογίζετο λέγων· Ἆρα ἀπὸ Θεοῦ ταῦτα οἶδεν, ἢ ἀπὸ δαιμόνων; ἀλλ' αὐτὸς πόθεν ἐπίσταται ἄνθρωπος ἔξηχος;

i

k

Ὁ δὲ Ὅσιος μεταβὰς τῆς πύλης, ἔρχεται ἐπὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ καθέζονται αἱ λεγόμεναι l πάτριαι, πιπράσκουσαι τὸν πολυτελῆ κόσμον ἐκεῖνον· καὶ στὰς ἐκεῖσε ἔκραξεν· Βαβαὶ ἄχυρα καὶ κονιορτό! Ἤκουον δὲ αὐτοῦ οἱ ἐκεῖσε, καὶ ἀγνοοῦντες ἐγέλων· οἱ δὲ ἐκωμῴδουν, ἕτεροι δὲ ἐκόσυζον αὐτοῦ τὸν τένοντα. Ὡς οὖν εἱστήκει ὁ Δίκαιος, καὶ ἅπαν τὸ τοῦ φόρου ἐσκόπευεν, τὶς γέρων διερχόμενος λέγει πρὸς αὐτόν· Εἰς τί ἀποβλέπων, σαλὲ, κράζεις ἄχυρα; ἐπεὶ γὰρ ἄχυρα πωλεῖς, πορεύου ἐν τῷ m Ἀνεμοδουλείῳ. Ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Ὅσιος· Ὕπαγον καὶ σκόπησον, ποῖος τόπος σε ὑποδέξεται. Ἔφη προς αὐτὸν νεώτερός τις· Τὸν Θεὸν τί ὁρᾷς; Ὁ δὲ λέγει· Ὄνειρον θεωρῶ, τέκνον. Σκιὰ γὰρ καὶ καπνὸς καὶ ὄναρ περίεστιν ὁ μάταιος βίος οὗτος, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς εἶπεν, Ὄναρ βλέπω· δίκην ἀχύρου καὶ σκυβάλων τὴν ἐν τῷ φόρῳ ἅπασαν περιουσίαν, τὴν ἀποκειμένην τοῖς ἅπασιν.

l

m

A NICEP. COÆVO EX MSS.

et publicam in foro vanitatem.

A homo ille non leviter terrefactus, intra se tacite dicebat: Deone isthæc, an dæmonio revelante cognoscit? certe viro insanienti unde talis notitia? D

105 Transiens deinde Sanctus portam Senatoriam, ad eum devenit locum, ubi mulieres, quæ vulgo Patriæ appellantur, considentes, merces suas ad mundum muliebrem spectantes vænum exponunt; cœpitque altum exclamare: Papæ! quantum palearum ac cineris! Quæ cum audirentur ab omnibus, quid autem vellent, non caperetur; sublatus illico risus est, aliis ipsum ludibrio habentibus, plagis onerantibus aliis. Perstitit nihilominus in foro Andreas; cuncta quæ istic gerebantur curiose considerans; cum qui illac forte iter instituebat senex: Quorsum, inquit, circumspiciens omnia, vociferaris paleas, insane? si enim paleæ tibi venales sint, vade ad Anemodolium. Respondit Sanctus: Abi sis tu, et quis te locus excepturus sit, animo recole. Tum e junioribus quoque nonnemo Andreæ: Per Deum, ait, quid spectas? Cui Andreas: Somnium specto, fili. Nec injuria, umbra quippe et fumus et somnium est vita hæc vana: ideoque id ille responsi dedit, Somnium specto. Velut paleas et stercora nempe reputabat illa, quæ tanta copia in foro prostant et unicuique in votis sunt.

ANNOTATA.

NOT. 11*** APP. TOM. VII MAJI

a *Constantinopolis Christiana Cangii, l. 4 c. 5, inter Apostolεῖa num.* 26 *recenset quidam ecclesiam* SS. Petri et Pauli in Palatio Hormisdæ, *Justiniani domo, antequam Imperium obtineret ab eodem extructam, juxta Palatium majus ipsius Constantini, inter Hippodromum et Propontidem: sed ea structura ætatem Andreæ quatuor fere seculis præcessit: Oratorium vero, de quo hic agitur attribuebatur Constantino Magno.* B *Intelligenda est ergo aliqua, obscurioris apud Scriptores nominis, Cangioque ignoti situs ædicula, ac perquam vetusta: quæ (si Andreæ ætatem recte ordinavimus) futuris adhuc temporibus debeat in prædictam ab illo amplitudinem converti, cum Turcis Constantinopoli pulsis, ea ad Christianos Imperatores redierit; quod cito futurum Cæsarei contra Mahometanos progressus sperare faciunt.*

b *Hinc usque ad medium hunc num. ubi* σταθεὶς ἐν μέσῳ. *Et rursum ab illis* κατὰ τὴν ὥραν *usque ad num.* 98 *absunt omnia a MS. Mazar.*

c *Nullum Scripturæ locum novi qui huc referri possit.*

d *Hæc duo vicina loca, manifesta librarii socordia prætermissa, supplentur ex Mazar.*

e S. Daniel Stylita *colitur* 11 *Decembris, ex cujus Vita prolixe descripta, quam Lipomannus et Surius Latinam dederunt, constat, eum tempore Leonis Magni et Anatolii Patriarchæ venisse ex Mesopotamia, victurum in columna, quomodo viderat vivere juxta Antiochiam Simeonem illum, cujus Acta illustravimus* 24 *Maji. Hinc Theophanes ad annum Leonis* 8, *qui est Christi* 465. His temporibus Daniel Stylita, vir plane mirandus, columnam in Anaplo positam conscendit: *distinctius autem Menæa,* Ex divina revelatione con- C tulit se ad partes Thraciæ juxta Byzantium in Anaplo. *Stetit autem ibi usque ad tempora Euphemii Patriarchæ; atque adeo usque ad annum* 490 *et ultra. Sed longe hæc absunt ab ea quam definivimus Andreæ ætate. Proinde, sicut hic* in visione *raptus in Anaplum fuit, ita non potuit Danielem, istic sepultum a quatuor fere seculis, nisi in spiritu loquentem audivisse. Græcum ergo contextum (eatenus obscurum, quatenus* τῷ τηνικαῦτα *Præsens ut plurimum tempus significat, ab eoque non recedit Præteritum quod vocant imperfectum; ut videatur dici quod* tunc temporis stabat in columna *Daniel, cum ad eum raptus Andreas est) flexi ad Præteritum plusquam perfectum, et verti,* aliquando ibi steterat in columna, *quem sensum etiam vox* τηνικαῦτα *recipit; reliqua autem sic retexui, ut istic ubi corpus jacebat S. Danielis, ibi is apparens Andreæ, locutus ipsi seu loqui visus intelligatur. His positis nihil miraberis quod, in Vita Danielis, tanto prius scripta quam Andreas nasceretur, nulla fiat mentio pestilentiæ,* E *ab urbe Constantinopolitana ejus simul et Andreæ precibus depulsæ. Est autem* Anaplus, *suburbium Constantinopolitanum ad* 4. p. m. *versus os Ponti.*

f *MS. Vatic. sic legit:* Ἦν δὲ ἡ κόρη παρθενεύουσα, σεμνῶς διάγουσα τὸν ἑαυτῆς βίον· κατέκρινεν δὲ τὸν πατέρα αὐτῆς, πρὸ τοῦ ἄστεως κτήματος αὐτῆς ὑπάρχοντος, ἐν τῷ εὐκτηρίῳ, τῷ ὄντι ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ ἐκεῖσε, αὐτὴν ἐνταφιασθῆναι. Ὡς δὲ ἐτελεύτησεν, ἄραντες ἀπήεσαν εἰς ὃν κατέκρινεν τόπον.

g *MS. Maz.* ὠμοφόριον humerale: *est autem* Maforium, *muliebre pallium.*

h *Quantum scilicet erat in ipso fure: neque enim tam stolidus erat scriptor, ut putaret vestem eam in extremo judicii die usui futuram defunctæ.*

i *Alias* Σενάτον *dicitur,* Curiam *Latine appellaremus, in quam convenit Senatus: duo autem* Senata *CP. erexit Constantinus, de quibus Cangius lib.* 2 *cap.* 9.

k *Mazar.* Λωρόποδας: *videntur non homines indicari, sed statuæ, quales, Caryatidum instar et loco columnarum aliquid fulcientium, ad portas effinguntur, varia deformitate subinde spectabiles, aut, ut hic, cruribus decussatis.*

l *An forte sicut a masculino* ποιητὴς Poeta, *femininum* ποιήτρια; *sic a* πράτης venditor, πράτρια, *et Euphoniæ causa* πάτρια? *Consultus de hac voce Cangius* F *censet legendum* πάστριαι *vel* παστρικαί: *quod sane placet:* Πάστρα *enim* concinnitas *et* cultus, παστρεύειν *polire exornare,* παστρικὸς mundus, *politus: ut illis a mercibus suis, appellatio fuerit.*

m Ἀνεμοδουλεῖον *in Mazar.* Ἀνεμοδουρίον, *aliis* Ἀνεμοδούλιον, *explicatur a Cangio in CP. Christiana, lib.* 2 *sect.* 16, *num.* 13, Quadrilaterum æneum sublime. cui insistebant duodecim ventorum statuæ: *de quo ipsum vide pluribus disserentem, deque adjuncto lupanari, ad quod forte hic mittitur Sanctus ab illusore.*

CAPUT XIV.

Revelatur Andreæ status monachi, probi alias, sed avari: hic autem ab eo monitus sese corrigit.

Μετὰ ταῦτα ἀπάρας ἐκεῖθεν, ἔρχεται δρομαίως ἐν τῷ Σταυρίῳ, καὶ εὑρίσκει μοναχόν τινα, ὡς ἐπὶ εὐλαβείᾳ διαφημιζόμενον, μεθ' ἑτέρου τινός, ὡς δῆθεν περὶ ὠφελείας ψυχῆς λόγον κινοῦντα· ἐπ' ἀληθείας δὲ ἐν τῇ βιώσει αὐτοῦ εὐλαβὴς ὑπῆρχεν καὶ εὐσεβής, πάντα ἐργαζόμενος τὰ τοῖς μοναχοῖς εὐάρμοστα· ἐπὶ τούτοις δὲ ἔσφαλεν, ὧν

Posteaquam sese inde proripuit Andreas, celeri cursu in Staurium *a* deveniens, reperit monachum quemdam, religiosæ pietatis fama celeberrimum, qui cum altero quodam de animæ profectu colloquium miscebat: et sane religio pietasque eximia relucebat in omni ejus vita, nihil eorum, quæ monachis

a Monacho avaro occurrens.

A nachis facienda incumbunt, unquam prætermittentis; interea tamen avaritia ac tenacitate turpiter delinquebat. Huic igitur nonnulli cives, peccatis suis per exomologesin expiatis, magnam sæpe vim auri deferebant ratione confessionis, distribuendam ab ipso pauperibus in salutem animarum suarum. At ille, auri cupiditate captus, nulli quidquam erogans, in corbonam recondebat universa: tantoque furebat amore divitiarum, ut conspicatus cumulum illis addi quotidie, exultaret tripudiaretque præ gaudio; quasi non Christo Domino, sed seculo vitam duceret. Beatus itaque Andreas illac præteriens, ut erat occulta perspiciendi facultate præditus, deprehendit draconem terribilem, collo monachi circumvolutum: cujus tria erigebantur capita, cauda ad pedes usque dependente: capita porro erant hujusmodi; alterum avaritiæ, alterum insaniæ, tertium immisericordiæ. Quibus conspectis, admirabundus Andreas, propius ad hominem contendit, draconis compositionem et formam considerans. At ille Andream e pauperum turba esse unum, et stipis auferendæ causa expectare, ratus; Deus, inquiebat, miserebitur tui, bone vir. Et paululum retrocedens B Andreas, circum ipsum in aere obscuris exaratam characteribus hanc sententiam legit: Avaritiæ dæmon, omnium malorum radix.

videt ejus collo implexum draconem,

ac duos genios, bonum et malum,

107 Post hæc alio reflectens oculos, videt pone monachum duos in speciem eunuchos, acriter inter se illius causa contendentes, quorum alter corpore oculisque niger, alter vero eximii candoris sicut cœlestis crystallus. Niger autem sic orsus; Mihi, inquiebat, primas in ipsum vendico, quia meo ex nutu et voluntate cuncta peragit; immisericors enim et avarus cum Deo partem non habet. Cui alter: Non ita; sed mihi potius primæ debent cedere; quia jejuniis, precibus, probitati, mansuetudini, humilitati, silentio addictus imprimis est. Cum talibus ultro citroque prolatis, nullus contendendi modus, pax nulla esset; hæc tandem pro se adduxit eunuchus niger: Agedum audiamus quid de his Judex: num is dicit; Venite avari, tenaces, immisericordes, aliorum voluntati non parentes? an misericordes, mites, miserantes calamitatem aliorum, et his similes ad se invitat? Ad hæc Angelus: Age audiamus quid pronuntiet Dominus: Super quem respiciam, nisi super humilem, et quietum, et trementem sermones meos? Et alibi: Beati pauperes spiritu, beati mites, beati mundo corde, et alia his similia. Tum niger: C O spectaculum! tremit ille scilicet ad hæc verba; Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et rursus: Estote misericordes, sicut et pater vester cœlestis misericors est. Et alibi: Misericordiam volo et non sacrificium. Atque illud: Frange esurienti panem tuum. Et alia plura divini Numinis mandata, quæ, quod adversentur mihi, proferre non sustineo et inter abominationes repono. Quo igitur pacto primitias operum illius tibi vindicas? Respondit Angelus lucis: Difficilis hodie nos inter lis orta est; neque acquiescam ego, quoad Judicis veram super illa decisionem obtinuerimus.

disceptantes uter in eo primas haberet;

appellatumque arbitrum Christum,

108 Auditis hisce, indignatus est niger eunuchus dixitque candido: Quoniam a benignitate orditur benignus hominum amator Deus, et in benignitatem desinit; hinc astute satis ipsum appellas, a quo probe novi ablaturum te, cum damno meo, quod expetis: quapropter hanc ego conditionem non accepto. Cui Angelus Domini cum stomacho ita occurrit; Dolose machinator fraudis: qui legem constituit filiis hominum, quo jubentur recta ferre judicia, nil miserantes fortunam pauperis, nil respicientes personam divitis; ille idem, sapientiæ justitiæque terminus, tua sceleratissimi causa a

φειδωλὸς καὶ φιλάργυρος. Τινὲς δὲ τῶν τῆς πόλεως ἐξαγορεύοντες τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, παρεῖχον αὐτῷ ἱκανὴν χρυσίου ποσότητα, τοῦ διανέμειν αὐτὸν χάριν τῆς ἐξαγορεύσεως τοῖς πένησιν ὑπὲρ σωτηρίας τῆς ψυχῆς αὐτῶν. Ὁ δὲ ἡττηθεὶς τῷ πάθει τῆς φιλαργυρίας, οὐδενὶ ἐξ αὐτῶν τι παρεῖχεν, ἀλλὰ πάντα εἰς τὸν κορβονᾶν ἐταμιεύετο· καὶ ὡς ἅτε τῷ βίῳ ζῶν, οὐ τῷ Χριστῷ, οὕτω τῇ φιλαργυρίᾳ μαινόμενος, βλέπων ἑαυτὸν πληθυνόμενον, ἠγάλλετο. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας ἐκεῖσε διερχόμενος, τῷ διορατικῷ χαρίσματι κοσμούμενος, ἐθεάσατο δράκοντα φοβερὸν εἰλιμμένον περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, τρεῖς ἔχοντα κεφαλὰς, οὗ ἡ οὐρὰ ἐκρέματο μέχρι τῶν ποδῶν αὐτοῦ, αἱ δὲ κεφαλαὶ ὑπῆρχον, μία μὲν τῆς φιλαργυρίας, ἡ δὲ ἑτέρα τῆς μανίας, καὶ ἡ τρίτη τῆς ἀσπλαγχνίας. Ὡς οὖν ταῦτα ἑώρα ὁ Ὅσιος ξενιζόμενος, πλησίον τοῦ μοναχοῦ ἐγγίσας, κατενόει τὰ συνθήματα τοῦ δράκοντος, καὶ τὰ τούτου μορφώματα· δοκῶν δὲ ἐκεῖνος ὅτι εἷς τῶν πενήτων ὑπάρχει, καὶ ἕνεκέν τι λαβεῖν παρ' αὐτοῦ ἐκδεχόμενος, λέγει αὐτῷ· Ὁ Θεὸς ἐλεήσει σε. Ὁ δὲ Μακάριος ὀλίγον μακρυνθεὶς ἀπ' αὐτοῦ, ἴδεν γραφὴν κύκλῳ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀέρος γεγραμμένην σκοτεινοῖς γράμμασιν· Δράκων, φησὶν, τῆς φιλαργυρίας, ἡ ῥίζα πασῶν τῶν ανομιῶν. D

A NICEP. COÆVO EX MSS.

Ἀπιδὼν δὲ ὄπισθεν αὐτοῦ, βλέπει δύο τινὰς τῇ φύσει εὐνούχους δι' αὐτὸν δικαζομένους· ἦν δὲ ὁ μὲν εἷς μέλας, ἐσκοτισμένους ἔχων τοὺς ὀφθαλμούς· ὁ δὲ ἕτερος ἦν λευκὸς, ὡς τὸ κρύον τοῦ οὐρανοῦ. Ἔλεγεν δὲ ὁ μέλας, ἐμά εἰσι τὰ προτέλεια αὐτοῦ, ὅτι τὸ ἐμὸν θέλημα εἰσπράττεται· ἀνελεήμων γὰρ καὶ φιλάργυρος, μετὰ Θεοῦ μερίδα οὐ κέκτηται b· Πάλιν ὁ ἕτερος ἔλεγεν· Οὐχί, ἀλλὰ ἐμά εἰσιν αὐτοῦ τὰ προτέλεια, ἐπεὶ καὶ νηστεύει, καὶ εὔχεται, καὶ ἔστιν ἄκακος, πρᾶος, ταπεινὸς, καὶ ἡσύχιος. Ἐδικάζοντο οὖν οἱ δύο, καὶ οὐκ ἦν εἰρήνη μεταξὺ τῶν ἀμφοτέρων. Ἔφη ἔσχατον ὁ μέλας τάδε· Τί λέγει ὁ κριτής; δεῦτε, τίνες οἱ φιλάργυροι, οἱ κνιποί, οἱ ἄσπλαγχνοι, οἱ ἀπροαίρετοι; ἢ τοὺς ἐλεήμονας προσκαλεῖται καὶ τοὺς συμπαθεῖς, καὶ τοὺς οἰκτείρμονας, καὶ τοὺς τούτων ὁμοίους; Ἔφη ὁ Ἄγγελος· Καὶ τί λέγει ὁ Κύριος; Ἐπί τινα ἴδω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ ἥσυχον, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; καὶ, Ὅτι μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, μακάριοι οἱ πραεῖς, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια. Ἔφη ὁ μέλας· Θέαμα! τρέμει οὗτος ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ, Ὅτι Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. Καὶ πάλιν· Γίνεσθε οἰκτείρμονες, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτείρμων ἐστί. Καὶ πάλιν· Ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν. Καί· Διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου. Καὶ ἄλλα πλείονα παραγγέλματα τοῦ Θεοῦ, ἃ οὐ φέρω λέγειν βδελύγματά μου ὑπάρχοντα, ὅτι ἐναντία μού εἰσιν· πῶς οὖν τὰ προτέλεια σὺ ἐπέχειν βούλει; Ἀποκριθεὶς οὖν ὁ τοῦ φωτὸς ἐκεῖνος ὑπηρέτης, ἔφη· Δίκη μεγάλη σήμερον μεταξὺ ἡμῶν, καὶ οὐχ ἀφίσταμαι μέχρις ἂν τὸν κριτὴν τῆς ἀληθείας ἐρωτήσωμεν. E b F

Ταῦτα ἀκούσας ὁ μέλας, ἐδυσχέραινεν, καί φησι πρὸς τὸν λευχήμονα· Ἐπειδὴ ἀπὸ φιλανθρωπίας ἄρχεται ὁ φιλάνθρωπος, καὶ λήγει εἰς ἀγαθότητα, τῆς αἰτίας ἕνεκεν πανούργως πρὸς τὸν Θεὸν κατέφυγες, καὶ οἶδα ὅτι κατ' ἐμοῦ ἔχεις ἐξενέγκαι τὴν ἀπόφασιν· c [διὸ καὶ ἀπαναίνομαι τὸν τοιοῦτον σκοπόν.] Ὁ δὲ Ἄγγελος Κυρίου ἔφη πρὸς αὐτόν· Δόλιε καὶ ἀπατεὼν, ὁ νομοθετῶν τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων κρίνειν δίκαια, καὶ μὴ ἐλεεῖν πτωχὸν ἐν κρίσει, καὶ μὴ λαμβάνειν πρόσωπον δυνάστου, αὐτὸς ὢν ὅρος σοφίας καὶ δικαιοσύνης, ἕνεκεν σοῦ τοῦ μιαρωτάτου ἀρτίως ἔχει παραστῆσαι ἐν κρίσει; Δεῦρο τοίνυν ἅμα ἐμοὶ, καὶ διὰ κρίματος Θεοῦ ἢ πεῖσον, ἢ πείσθητι ταχέως. d Τούτοις τοῖς ῥήμασιν θαῤῥήσας ὁ μέλας, ἐπένευσεν, παρὰ Κυρίου τὸ κρίμα αὐτοῖς ἔσεσθαι. Καὶ στραφέντων κατὰ Ἀνατολὰς, ἠρώτησεν τὸν Κύριον ὁ λαμπρὸς νεανίας ἐκεῖνος περὶ τῆς ὑποθέσεως· ὁ γὰρ μέλας εἰ καὶ σὺν αὐτῷ ἐπίδεν κατὰ ἀνατολὰς, ἀλλ' εὐθέως ἀπέστρεψεν τὸ βδελλυρὸν αὐτοῦ πρόσωπον ἐπὶ δυσμάς. Ὡς οὖν ἠρώτησεν ὁ Ἄγγελος Κυρίου, εὐθέως φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα· Ἐγὼ ἐνετειλάμην τοῖς Ἀποστόλοις μου, λέγων· c d

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A λέγων· Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον, καὶ ὧν τινων ἀφίετε τὰς ἁμαρτίας, ἀφεθήσεται αὐτοῖς. Ἐπεὶ οὐκ εἴρηκα τοῖς φίλοις μου λέγων, Λάβετε χρυσίον ἀντὶ Πνεύματος ἁγίου, καὶ τότε συγχωρήσατε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα· οὐκοῦν οὐκ ἔστιν σοι μερὶς ἐν αὐτῷ· ἐπεὶ τῶν ἐλεημόνων ἐστὶν ἡ ἀνάπαυσις καὶ οἰκητήριον ἡ ἐμὴ βασιλεία. Ταύτης τῆς φωνῆς γεγονυίας, περιεχώρησεν ὁ Ἄγγελος Κυρίου τῷ ἐζοφωμένῳ ἐκείνῳ πνεύματι τὰ προτέλεια, καὶ αὐτὸς προσκυνήσας τῷ Κυρίῳ, μήκοθεν τοῦ μοναχοῦ ἐπορεύετο.

Τοῦτο θεασάμενος ὁ Μακάριος, ἐξέστη τῷ πνεύματι καὶ ἰλιγγίασεν, ὅτι ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος ἀπογραφῆς τὸν τοῦ φωτὸς Ἄγγελον ἔπεισεν, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀπεφθέγγετο· Ὢ τῆς τοῦ μιαροῦ κακοβουλίας! τοῖς ἡμετέροις ὅπλοις βαλλόμεθα· καὶ γὰρ οὗτος ὁ λυμεὼν καὶ λῃστὴς καὶ γραφεὺς ἔμπειρός ἐστιν. Τοῦτο εἰπὼν, προέλαβεν ἔν τινι ῥυμίδι, δι' ἧς ἤμελλεν ὁ μοναχὸς διέρχεσθαι, καὶ καθεσθεὶς ἐκεῖσε αὐτὸν ἐξεδέχετο. Ὅτε οὖν ἐθεάσατο αὐτὸν μονώτατον διερχόμενον, ἐχάρη· τοῦτο γὰρ προσηύξατο· καὶ ἀναστὰς, ἤρξατο ὡς εἰς συνάντησιν αὐτοῦ πορεύεσθαι. Ἔγνω οὖν ὁ διάβολος, ὃς εἰλήφει τοῦ μοναχοῦ τὰ προτέλεια, καθότι ἐπὶ τῇ διορθώσει αὐτοῦ ἀφήκετο ὁ Δίκαιος, καὶ θροηθεὶς ἤρξατο κράζειν· Πάλιν, Ἀνδρέα,
e κατ' ἐμοῦ ἥκεις; ἆρά γε ἐγὼ ἐξενιζόμην e [ὁρῶν σε αὐ-
B τῷ ἐντρανίζοντα;] ἄδηλός μοι ἑστὼς, παρηκρόου τῆς δίκης μου, ἢ πάντως τι δεινόν μοι βουλόμενος ἐργάσασθαι· ἄπιθι ἀπὸ τῶν ὧδε, καὶ μὴ τυραννίσῃς ἀδίκως ἐνταῦθα· τί γάρ σοι καὶ τῷ ἀββᾷ τούτῳ; οὐ γὰρ προσφιλής σοί ἐστιν, ἀλλ' οὐδὲ μέχρι τῆς ἄρτι ὥρας αὐτὸν ἐθεάσω, συγγενής σου οὐκ ἔστιν, διδασκαλίας καὶ οὐ δέεται· ἄπιθι τοίνυν ἀπὸ τῶν ἐνθάδε, καὶ μὴ ἀδικῶν με καθέστηκας. Ταῦτα τοῦ ἀλαζόνος φλυαροῦντος, ὁ Μακάριος ἐσιώπα, μηδὲν ἀποκρινόμενος. Ὡς δὲ πλησίον αὐτοῦ ὁ μοναχὸς ἐγένετο, ἐκτελέσας εὐχὴν ὁ Ὅσιος μετὰ δακρύων, καὶ περιβλεψάμενος ὧδε κἀκεῖσε, καί τινα μὴ ὁρῶν, κατέσχεν τὸν μοναχὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ ἔφη πρὸς αὐτόν.

Δέομαί σου, ἀνεκτὸς ἄκουσόν μου τοῦ οἰκέτου σου, καὶ ἐλέῳ [προθέσει σου δέξαι τὰ εὐτελῆ μου ῥήματα· ἐπειδὴ θλίψις μοι διὰ σὲ μεγάλη καθέστηκεν, καὶ οὐχ ὑποφέρω ἀπὸ τῆς ὀδύνης. Τίνος χάριν, φίλος ὢν τοῦ Θεοῦ, [ἀπέδρασας τοῦτον διὰ τὰ χρήματα], καὶ ἐχρημάτισας ὑπηρέτης τοῦ διαβόλου; ποίῳ δὲ τρόπῳ, πτέρυγας ἔχων ὡς τὰ Σεραφίμ, τῷ σατανᾷ ταύτας ῥιζοτομήσας, συνεχώρησας; πῶς, ἀστραπόμορφος ὢν, γέγονας σκοτεινόμορφος; οἴ μοι! ὅτι ὀφθαλμοὺς ἔχων ὡς τὰ πολύομματα, ἐτυφλώθης ὑπὸ τοῦ δράκοντος, καὶ ὡς ἥλιος ὑπάρχων ἔδυς ὡς νύκτα κακέσπερος! τίνος χάριν ἀδελφὲ τὴν σὴν ψυχὴν
C ἐθανάτωσας; διατί ἐκτήσω φίλον τὸν τῆς φιλαργυρίας
f δράκοντα; f ἆρα οὐ συνιεῖς ποῖος ὀφείλει εἶναι ὁ μονα-
g χός; Τί σοι θέλεις τὸ χρυσίον, ἀδελφὲ, τίνος χάριν g αὐτὸ ἐσώρευσας; ποίῳ τρόπῳ αὐτὸ ἐκτήσω, καὶ σεαυτῷ ἐπορίσω ἀπώλειαν; τί θέλεις τὸ χρυσίον, ὅπερ μετὰ θάνατόν σου, καὶ οἷς οὐ θέλεις ἢ καὶ ἐχθροῖς σου τούτοις, κληρονόμους ποιήσῃς; Εἰπέ μοι παρακαλῶ, μὴ ἀπὸ κόπου σοῦ ἐστι, καὶ φυλάττεις τοῦ συντυφῆναί σοι; μὴ τῇ δικέλλῃ σκάψας, τοῦτο ἐσώρευσας, ἵνα θρέψῃς τὰ τέκνα σου; μὴ ἐργασίας ποιησάμενος τοῦτο ἐδέξω εἰς μίσθωμα; Ἄλλοι πεινῶσι, καὶ διψῶσι, καὶ ῥιγῶσι τελευτῶντες, καὶ αὐτὸς βλέπων τὴν τοῦ χρυσίου ποσότητα εὐφραίνει; Ταῦτά εἰσιν τὰ ἴχνη τῆς μετανοίας; ταῦτα περιέστιν ἡ τάξις τῶν μοναζόντων; καὶ ἡ ἀκτημοσύνη, καὶ ἡ τοῦ ματαίου βίου ἀναχώρησις; οὕτω ἐμιμήσω τὸν Κύριον; οὕτω ἠρνήσω τὸν κόσμον; οὕτω ἑαυτὸν ἐσταύρωσας τῷ κόσμῳ καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις; οὕτως ἀπηλλοτριωμένος ἐγενήθης τοῖς ἀδελφοῖς σου καὶ πᾶσι τοῖς ματαίοις καὶ ἀχυρώδεσι πράγμασι τοῦ βίου; οὐκ ἤκουσας τοῦ Κυρίου λέγοντος, μὴ κτήσασθε χρυσὸν ἢ ἄργυρον, μὴ πήραν, μὴ ῥάβδον, μὴ δύο χιτῶνας ἔχειν;

Ἐκπλήττομαι ποίῳ τρόπῳ τὰς πραγματείας ταύτας λήθῃ παραδέδωκας· ἰδοὺ σήμερον ἢ αὔριον τέλει τοῦ βίου χρησόμεθα, καὶ ἃ ἡτοίμασας, τίνι ἔσονται; Οὐ βλέπεις τὸν διάβολον ποῦ ἵσταται, κατέχων σου τῆς ψυχῆς τὰ προτέλεια; καὶ ὁ φυλάσσων σε Ἄγγελος μακρό-

judicii rectitudine modo deflectat? Adesdum igitur D
huc unamecum: et in judicio divino, aut persuadendo causam obtine, aut victus confestim cede. Quibus dictis confirmatus niger, annuit, ad Dominum, tamquam judicii arbitrum, causam deferri: simulque ambobus ad Orientalem plagam conversis, cœpit fulgidus ille juvenis, seu Angelus, Dominum proposita super re solicitare (niger enim, tametsi prius una cum Angelo respiceret Orientem, averterat statim abominabilem vultum suum ad Occidentem) et confestim insonuit de cœlo vox hæc: Ego Apostolis meis ita præcepi; Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittentur eis: iisdem vero amicis meis non sic præcepi; Accipite aurum pro sancto Spiritu, et tunc dimittite hominibus peccata sua: nihil igitur tibi juris in monachum illum est. Illis quippe solis, qui miserentur aliorum, requies et habitatio parata est in regno meo. Ubi hæc vox insonare desiit, desiit et Angelus Domini contendere cum nigro spiritu, primasque in monachum ei cessit; et exhibita cum adoratione reverentia Domino, procul ab eo abiit.

pro malo litem decidere:

109 Intererat huic spectaculo Andreas, cum animi sui stupore ingenti, quod malus ille dæmon adversus Angelum lucis causam obtinuisset; seseque E
ita alloquebatur: O scelerati dæmonis perversitatem! armis ab ipso nostris expugnamur; ipse enim generis nostri pernicies, ipse latro, et vafer scriba est. Hæc locutus, prævertit ad angiportum, qua monacho transeundum erat, considensque præstolatus est: ubi vero solum sine arbitris venientem conspexit, uti optaverat, præ gaudio vix se continuit; et consurgens, in occursum ejus tendere cœpit. Verum diabolus, qui in monachum modo primas acquisierat, cognoscens occurrere virum sanctum, ut aberrantem in rectam viam reduceret, ita cœpit consternatus exclamare: Iterum, Andrea, adversum me prodis? an non merito indignor, cum te hominem hunc attentius contemplantem cerno? Suspectus mihi es, ne sententiam pro me latam inter vertas, aut omnino aliquid mihi grave moliaris. Abscede quantocius hinc: quid enim tibi cum isthoc monacho? non amicus tibi, non oculis tuis visus est in hunc usque diem, nullo te sanguine contingit, nulla indiget instructione: quamobrem abscede hinc, et injurius mihi cave sis. Effutiente talia superbo ostentatore, conticuit Andreas, nullo ipsum responso dignatus: adveniente autem propius mo- F
nacho, orationem ad Deum fudit cum lacrymis, atque huc illuc circumspectans ac neminem deprehendens, arripuit monachi dexteram et sic loqui exorsus est.

quare accedens eum Andreas,

nequidquam absterrente dæmonen

110 Quæso te, benignas mihi servo tuo aures præbe; animoque propitio verba mea, tametsi ponderis exigui sint, excipe: quia ingens tua me causa dolore occupavit, et præ animi ægritudine non me capio. Cur tandem, amicus Deo cum esses, turpiter transfugiens, amore auri, cacodæmonis te servitio mancipasti? Quomodo, cum instar Seraphim alis te in sublime sustolleres, eas quodammodo excisas radicitus dono satanæ dedisti? Quo pacto, fulgure lucidus cum niteres, tenebrosa orci caligine te involvisti? Hei mihi! quod cum plenus oculorum esses, ut cœlestes illi in Scriptura spiritus, a nefando dracone excæcatus sis! quodque cum solem æmulareris tuo fulgore, in malignam obscuræ noctis lucem desieris! Cur animæ tuæ mortem intulisti? cur amicum tibi avaritiæ spiritum adoptasti? Nonne scis, qualis debeat esse monachus? Quid tibi, mi Frater, cum auro? cur aliud adeo accumulasti? cur illud comparasti tibi et interitum accercisti? Quid tibi cum oro, quod ubi e vivis excedes, aut quibus minime volueris, aut inimicis etiam

reprehendit eum, quod contra status sui officium

A etiam hereditate possidendum relicturus es? Dic mihi, amabo te, numquid illud, labore tuo comparatum, asservas, ut tecum sepulturæ mandetur? Numquid ligonibus e terra illud eruisti, quo liberos tuos alas? Numquid operam tuam alicui forte locans, illam inde mercedem abstulisti? Alii fame, siti, frigore extinguuntur; et tu pecuniam tuam considerando lætitia exultas? Hæccine indicia pœnitentiæ? hæc monachorum regula? hæc paupertas? hæc fuga secularis vitæ? Itane Christum Dominum imitaris? ita renuntias seculo? ita mundo crucifixus es et concupiscentiis ejus? ita abduxisti animum a fratribus cunctisque vanis seculi hujus rebus, nihilo pluris quam palea æstimandis? floccifaciens verba Domini dicentis: Nolite possidere aurum, neque argentum, neque peram, neque baculum, neque duas tunicas.

auro accumulando intendat;

Matt. 10. 10

111 Attonitus hæreo, qui isthæc divina præcepta oblivioni tradideris. Ecce hodiernus crastinusve dies nobis supremus illucescet; et quæ parasti, cujus erunt? Nonne vides diabolum, qui nimium quam propinquus tibi adstans, animam sibi tuam obtinuit; Angelo, cui cura te custodiendi demandata est, B eminus cum summi doloris testificatione respectante? Ecce draco, nefarius avaritiæ incentor, collo tuo, quamvis ignores, circumvolutus, molliter in te quiescit: ecce (ut rebus tuis consulam, loquor humilis servus tuus) cum hac transirem, audivi vocem Domini Dei, reprobantis te ac dicentis: Misericordes regnum meum consequentur; illum autem et illi similes odit anima mea. Quapropter, audi me, obsecro; et indigentibus, viduis, orphanis, peregrinis, non habentibus ubi caput reclinent, distribue divitias tuas, et elabora ut amicus Dei, æque ac per alias virtutes, etiam per religiosam paupertatem, evadas: in eo namque professio monastica consistit, ut nihil omnino proprii possideatur in hac vita. Neque continuo timendum est, ne aut panis aut quid aliud, quo indigent famuli Dei, te deficiat. Cum enim infideles, scortatores, adulteros ingratos, omnesque turpitudini et peccatis addictos, benignissimi aspergat rore suo nutriatque Dominus; quanto potiori jure fideliter sibi servientes donis suis replebit? Cave sis igitur dictis meis aures occludas; jam enim a principio id mea spectat oratio, ut a possessione divitiarum te deterreat; quoniam, si me minus audieris, testor Jesum Chri-C stum Regem nostrum (viden' diabolum?) illum ego adversum te immittam.

suadetque ut omnia pauperibus largiatur.

112 Hic tandem apertis animi oculis, vidit monachus diabolum, Æthiopis forma, nigrum, torvumque, eminus tamen; quod propiorem Andreæ congressum non ferret, consistentem; exclamavitque; Ipsum video, quem dicis; age, famule Dei, quid congruenter saluti animæ meæ faciendum sit, expone. Tum ille rursum excipiens; Credas velim, inquit, si non audieris me; dæmonem hunc, ut te exagitet, me immissurum, quo, cum vultus tui confusione, enormitas sceleris non modo in hac urbe regia innotescat, verum ad extremas quoque orbis plagas deferatur. Vide igitur, ne, quæ mandavi, obliviscaris, sed executioni diligenter manda. His iterum auditis, inhorruit monachus et mente excidit: constituitque firmiter opere præstare, quæcumque Sanctus oratione sua imperaverat. Vix ita constituerat ille, cum Andreas spiritum, nihilo minus violentum quam fulgur, ab Oriente advolantem cernit, qui ambusto dracone, totas ejus vires infregit; quod ille non ferens, transformatus in corvum, ex oculis evanuit: vidensque niger dæmon alterius ambustionem, ipse similiter se inde subduxit: et continuo restitutus est Angelo Dei in monachum principatus. Cui etiam Sanctus jam abiturienti præcepit, ut ne

Ille, viso qui sibi imminebat dæmone,

proponit emendationem:

θεν ἵστατο ὀλοφυρόμενος. Ἰδοὺ δὴ, ὦ φίλε μου, ὁ πονηρὸς δράκων ὁ τῆς φιλαργυρίας τῷ σῷ τραχήλῳ ἐνείλικται, κἂν οὐχ ὁρᾷς, καὶ μεγάλην ἔχει ἔν σοι τὴν ἀνάπαυσιν· ἰδοὺ δὴ ἵνα συντελῶν εἴπω σοι, ὁ ταπεινὸς οἰκέτης σου παράγων, ἤκουσα τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἀθετούσης σε, καὶ τάδε λεγούσης· Τῶν ἐλεημόνων ἐστὶν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, ἐπειδὴ καὶ τοῦτον καὶ τοὺς τοιούτους ἡ ψυχή μου μεμίσηκεν· ἀλλὰ παρακαλῶ, ἄκουσόν μου, καὶ σκόρπισον τὰ χρήματά σου τοῖς ἠναγκασμένοις χήραις, ὀρφανοῖς, καὶ ξένοις, τοῖς μὴ ἔχουσι ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίναι, καὶ ἀγωνίζου φίλος Θεοῦ γενέσθαι, ὡς διὰ πάντων καὶ διὰ τῆς ἀκτημοσύνης· τοῦτο γάρ ἐστιν τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος, τοῦ μηδὲν ἔχειν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ τὸ σύνολον. Μὴ φοβοῦ δὲ ὅτι λείψει σοι ἄρτος ἤ τι τοῖς εἰς χρείαν Κυρίῳ δουλεύουσιν· ἄπιστοι γὰρ παρ' αὐτοῦ θρεψίζονται, καὶ πόρνοι, καὶ μοιχοὶ, καὶ ἀχάριστοι, καὶ πάντες τοιαῦτα ἐχθρωδῶς διακείμενοι διὰ τῆς ἁμαρτίας, πόσῳ μᾶλλον οἱ δουλεύοντες αὐτῷ τῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν ἐμπλησθήσονται; Ὅρα, καὶ μὴ παρακούσῃς μου τῶν ῥημάτων· ἐγὼ γὰρ ἐν πρώτοις παρεκάλεσά σε, ἵνα μηκέτι ἀφορμὴν κέκτησαι· ἐπεὶ ἐὰν παρακούσῃς μου, μὰ τὸν Ἰησοῦν, μὰ τὸν βασιλέα Χριστὸν, ὁρᾷς τὸν διάβολον; ἴδε ἐκεῖνον κατά σου ἀποστελῶ. D

A. NICEP. CŒNO EX MSS.

Τοῦ δὲ μοναχοῦ διανοιγέντων τῶν ἔνδον ὀφθαλμῶν, ἴδε τὸν διάβολον αἰθίοπα, μαῦρον, βλοσυρὸν, μήκοθεν ἱστάμενον φόβῳ τοῦ Ἁγίου, καὶ λέγει πρὸς τὸν Μακάριον· Θεωρῶ αὐτὸν, λέγε δοῦλε τοῦ Θεοῦ τὰ εἰς σωτηρίαν ψυχῆς ἁρμόζοντα. Ἔφη πάλιν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος· Πίστευσον, ἐὰν παρακούσῃς μου, τοῦτον κατά σου ἀποστελῶ ἐκταράξαι σε, ἵνα ἡ αἰσχύνη τοῦ προσώπου σου ἀκουσθῇ, οὐ μόνον ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ τετραπέρατα τῆς οἰκουμένης· ὅρα οὖν μὴ ἐπιλάθῃ, ἀλλὰ ποίησον καθὼς σοι ἐνετειλάμην. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μοναχὸς ἔφριξεν, καὶ ἐξέστη τῷ πνεύματι· τοὺς δὲ ἐξελθόντας λόγους ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Μακαρίου συνέθετο, ποιῆσαι ὅσα ἐνετείλατο αὐτῷ. Ὡς δὲ συνέθετο ὁρᾷ ὁ Δίκαιος ὅτι ἦλθεν ἐξ Ἀνατολῶν πνεῦμα κραταιὸν ὡς ἀστραπὴ, καὶ ἥψατο τοῦ δράκοντος, δαπανῶσα αὐτοῦ τὴν ἰσχύν· ὁ δὲ μὴ φέρων, μετασχηματισθεὶς εἰς κόρακα, ἄφαντος ἐγένετο τῶν ἐκεῖ· ἰδὼν δὲ ὁ ἕτερος μαῦρος τοῦ ἑτέρου τὴν καῦσιν, καὶ αὐτὸς ἀφανὴς ἐγένετο· εὐθέως δὲ ἀπεκατεστάθη τῷ Ἀγγέλῳ τοῦ Θεοῦ τὰ προτέλεια τῆς συστάσεως τοῦ ἀνδρός· Αὐτοῦ δὲ μέλλοντος ἀναχωρεῖν ἐξ αὐτοῦ, παρήγγειλεν αὐτῷ ὁ Ὅσιος λέγων· Ὅρα, μηδενὶ ποιήσῃς κατάδηλα τὰ περὶ ἐμοῦ ἤ τί σοι λελάληκα· καὶ εἰ ταῦτα φυλάξεις, πίστευσον ὅτι κἀγὼ, εἰ καὶ ἁμαρτωλὸς καὶ ἐλεεινὸς ὑπάρχω, μέμνησθαί σου ἔχω ἐν ταῖς δεήσεσίν μου ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ὅπως ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εὐοδώσει τὴν ὁδόν σου εἰς ἀγαθόν. E F

Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας, συνέθετο ταῦτα φυλάσσειν ἐπιμελῶς, καὶ ἀσπασάμενος τὸν Δίκαιον, ἀνεχώρησεν, καὶ ἅπαν τὸ χρυσίον, ὃ ἐκέκτητο, θαυμαστῶς διένειμε τοῖς πενομένοις. Μετὰ ταῦτα πλείονος δόξης κατηξιώθη παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ πολλοὶ χρυσίον προσέφερον αὐτῷ νέμειν τοῖς πένησιν· ἐξ αὐτῶν δύο νομίσματα κρατῶν εἰς ἰδίαν χρείαν, τὰ λοιπὰ τοῖς δεομένοις ἐσκόρπιζεν διὰ τῶν χειρῶν τῶν προσφερόντων, μεμνημένος τοῦ Μακαρίου τῶν παραινέσεων· Τί μοι τὸ ὄφελος ἀλλοτρίων ἀκανθῶν οἰκονόμον γίνεσθαι; ᾧ γὰρ οὐ χρήζω λαμβάνω, καὶ τοῖς πένησι ταῦτα παρέχω· ἀλλὰ καὶ οἴησίς μοι ἐπέρχεται, ἐμὸν εἶναι τὸν μισθὸν καὶ οὐχ ἕτερον, ὅθεν καὶ τοῖς προσάγουσιν ἔπρεπεν ἰδιοχείρως ταῦτα νέμειν. Οὕτως καλῶς καὶ εὐσεβῶς, καθὸ πρέπον μοναχοῖς πολιτεύεσθαι, πολιτευομένου αὐτοῦ, φαίνεται αὐτῷ καθ' ὕπνους ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, μειδιῶν τῷ προσώπῳ, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ δένδρον φαιδρὸν ἐν πεδιάδι τινὶ ἀνθεοφόρον, πλῆρες γλυκυτάτων καρπῶν καὶ ἔφη· Πολλάς μοι χάριτας ὀφείλεις, Κῦρι ὁ μέγας, ὅτι πεποίηκα τὴν ψυχήν σου ἀνθεοφόρον φυτόν. σπούδασον οὖν τὰ ἄνθη ταῦτα εἰς καρπὸν γλυκύτατον μετατραπῆναι ὡς δύνασαι· τὸ γὰρ φυτὸν, ὃ ὁρᾷς ἐν τερπνότητι, ἡ τῆς ψυχῆς σου ὑπάρχει κατάστασις, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἴδες με, καὶ τὸ χρυσίον διένειμας. Ἔξυπνος δὲ γενόμενος, ἐπὶ πλεῖον ἐστηρίχθη, ἐπὶ τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν

A σίαν προκόπτων, καὶ τὴν εὐχαριστίαν καθεκάστην προσέφερε τῷ Θεῷ καὶ τῷ θεράποντι αὐτοῦ.

cui rerum dictorumve suorum revelaret aliquid; D et, Si, mandata mea, inquiebat, servaveris, certus esto, me quoque, tametsi misellus peccator sim, inter precandum memorem fore tui die noctuque, ut Dominus Jesus Christus curriculum vitæ tuæ fortunet.

quam reipsa præstat,

113 Monachus auditis talibus: accurate omnia servare decrevit; ac salute viro sancto dicta recedens, quidquid corraserat auri, mirabiliter mutatus, distribuit in egenos: hinc et cumulatioribus continuo beneficiis a Deo auctus est, pluribus pecuniam suam, pauperum usibus impendendam, ad ipsum deferentibus; ex qua non nisi duos nummulos propriæ necessitati retinens, jubebat reliqua omnia per manus offerentium in pauperes erogari, numquam non memor monitorum B. Andreæ. Quid enim, inquiebat, mihi profuerit aliorum spinas tractare ac divitiarum fieri dispensatorem? Illa namque, quorum usus mihi nullus est, accipio et in egentes dispertior: sed et hoc incidit cogitare, mihi, utpote distributori mercedem, non autem aliis distribuenda conferentibus manere: unde et consultius fuerit hos ipsos sua suis manibus erogare. Ita recte ac pie, nec secus quam religiosum decet viventi, adest per quietem visibili ridentique specie famulus Dei Andreas, indicans quodam in campo arborem perpulchram, floridam, fructibus onustam sapidissimis, et dicit: Multas equidem, magne Pater, gratias mihi debes, quod animam tuam arborem florigeram effeci; fac igitur pro viribus operam des, ut hi flores in suavissimos fructus, quod potes, convertantur. Hæc enim, quam cum voluptate spectas arbor, animæ tuæ statum, ab illo tempore, quo me primum vidisti et pecuniam erogasti, magis magisque florentem repræsentat. Experrectus hinc Monachus, plurimum confirmatus in bene cœptis, quotidie in spiritu proficiebat, gratiasque persolvebat Deo ejusque famulo.

et ad perseverantiam instruitur ab Andrea.

ANNOTATA.

a Staurium *videtur fuisse locus seu forum, in cujus* B *medio erecta stabat ad venerationem Crux lapidea æneave, ut hic Antuerpiæ ad Meram et Falcontinas spatiosiori loco. Cangius lib.* 2 *cap.* 16 *num.* 65 *agens de Philadelphio, Urbis CP. tractu, describit Crucem ibidem a Constantino M. erectam, aliasque alibi duas: sed necdum locum reperi, qui ab ipsa Cruce nomen ibidem habuerit.*

b *MS. Vatic. hic*: ἀλλὰ γὰρ ὡς δευτέρα εἰδωλολατρεία σεμνυνόμενος ἐμοὶ ὑπέχει καὶ ἐμοὶ δουλεύει, καὶ ὀφείλουσιν εἶναι καὶ τὰ προτέλεια ἐμά.

c *Ibidem*, καὶ ἀπονέμωμαι τῷ τοιούτῳ σκοπῷ, μὴ ἀρεσκόμενος.

d *Idem adjicit*, ἐπεὶ οὐ δυνατὸν οἴσῃς ἅμα ἐμοὶ ὡς ἐπί τινι.

e *MS. Vatic.* καθότε πρὸ τῆς γενομισμένης ὥρας ἄδηλός σοι ἑστώς, παρακρόου τῆς δίκης μου, ἢ πάντως τι δεινόν μοι βουλόμενος ἐργάσασθαι. E

f *Inserebantur ibidem hæc*: διὰ ποίων ἔργων ἐκτείνω τοῦτο ἀνάπαυσιν; ἆρά γε ἐπίστασαι τίνων εἰκὼν τὸ σχῆμά σου πρόσεστιν:

g *Ita posui pro illo* ἀποστυβάσας αὐτῷ ἐσώρισας, *uti MS. Vatic. et illo* ἀποστιβάσας αὐτὸ ἐστόρησας, *uti Maz. legebant Neutrum satis capio. Tum vero quæ deinde sequuntur ad finem usque orationis hujus, imo et sub finem Capitis, pene omnia per amplificationem extensa in MS. Vaticano, in Mazariniano paucis omnino perstringuntur.*

h *Insertum hic erat* μήπως κατέχῃς ἀλλότρια πταίσματα, καὶ ἄγχει ταπεινούμενος.

CAPUT XV.

Duo sodales Epiphanii, alter ob hypocrisim castigatus ab Andrea, alter ob animum libidinosum ab ipso Epiphanio correptus.

Νεανίας τις προσεκολλήθη τῷ Ἐπιφανίῳ, οὗ πρώην ἐμνήσθημεν, ἀκούων τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ἐνουθέτει αὐτὸν ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν, ὡς καὶ ἄλλους C πολλούς, βουλόμενος αὐτὸν στηρίξαι εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ· ἐκεῖνος δὲ οὐ διὰ τὸ ζηλῶσαι τοῦ τιμίου παιδὸς ἐκείνου τὴν ἀρετὴν τούτῳ προσεκολλήθη, ἀλλὰ τοῦ τῶν ἀνθρώπων ἕνεκεν ἐπαίνου, ἵνα λέγουσιν καὶ περὶ αὐτοῦ, ἅπερ διὰ Ἐπιφανίου ὁρῶντες ἐγκωμιάζοντες ἔλεγον. Τί δὲ ἔλεγον; ἐρῶ. Πολλάκις διερχομένου αὐτοῦ ἐπὶ μέσεως ἀκούοντες ἅπαντες τὰς αὐτοῦ ἀρετάς, δακτυλοδεικτοῦντες ἔλεγον· Ἴδε ποία νεότης ὡραία καὶ κατάτερπνος, μέσον τοῦ πυρὸς διερχομένη, καὶ μὴ καιομένη, μὴ δὲ βλαπτομένη τῶν ἡδονῶν τοῖς ὑπεκκαύμασιν· φασὶν γὰρ ἅπαντες δι' αὐτόν, καθ' ὅτι γὰρ γυναικὶ οὐχ ὡμίλησέν ποτε, ἀλλ' ἁγνὸς καὶ ἄμεμπτος τὸν βίον αὐτοῦ διεπορεύετο, νηστείαις, ἀγρυπνίαις, προσευχαῖς, καὶ δεήσεσιν σχολάζων, καὶ ἀρεταῖς ἁπάσαις καθαίρων ἑαυτόν, καὶ ἀποσμήχων ἀπὸ πάσης ὑλικῆς μοχθηρίας. Ταῦτα τῶν ἀνθρώπων λεγόντων, τούτων ἕνεκεν τοῦ προρηθέντος νεανίσκου τὸν παρὰ ἀνθρώπων ἔπαινον θηρᾶσαι γλιχόμενος, προσεκολλήθη τῷ Ἐπιφανίῳ.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν, ὀρθρίσαντος τοῦ Ἐπιφανίου εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ δοξολογίαν, συνηγέρθη αὐτῷ καὶ ὁ ῥηθεὶς νεανίας, καὶ σὺν αὐτῷ ἵστατο ψάλλων· νεύσει δὲ Θεοῦ ἔρχεται ἐκεῖσε ὁ μακάριος Ἀνδρέας ὡς εἷς τῶν παρατετραμμένων. Ἑωρακὼς δὲ αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος, διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως μὴ γνωσθῆναι τοῦ Ὁσίου τὴν ἐργασίαν, οὐδὲν [illegible]ν πρὸς αὐτὸν ἐπεδείξατο, ἀλλὰ

Simulato probitatis studio, adhærens Epiphanio socius,

Adhærebat familiariter Epiphanio, cujus jam pridem meminimus, adolescens quidam, fama virtutum ejus excitatus: quem ille, uti multos alios, sacrarum litterarum scientia imbutum, in salutari timore Dei F confirmare nitebatur: quamvis ille non se adjunxisset Epiphanio, ut virtutum evaderet æmulator, sed ut inanem hominum captaret laudem, dicturorum de se, qualia de Epiphanio solebant, encomia. Qui autem de Epiphanio hominum sermones? Audi explicabo. Transeunte illo per mediam sæpe urbem, quotquot famam virtutum ejus acceperant, indice in ipsum intento monstrantes: Ecce, inquiebant, quam præclare illi traducitur adolescentia, deliciis mundi moveri nescia, in mediis ignibus illæsa, voluptatum illecebris non corrupta. Atque etiam communi omnium ore de ipso dicebatur: Commercium cum femina numquam habuit, sed castam atque inculpatam vitam perpetuo transegit; jejuniis, vigiliis, precibusque vacando; omni virtutum genere animam exornando; corpus a quavis nequitia corporali abstinendo. Talibus itaque hominum encomiis captus, quem dixi, adolescens, quod paria sibi ardenter concupisceret, in Epiphanii familiaritatem sese insinuaverat.

et cum eodem mane orans.

115 Accidit ergo aliquando, Epiphanium diluculo se proripere e strato, ut laudes Deo persolveret: proripuitque se etiam adolescens prædictus, et una precibus matutinis vacabat: cum, Deo ita disponente,

A nente, eodem quoque advenit B. Andreas, energumenum agens. Quem ubi conspexit Epiphanius, ob frequentiam populi veritus, ne ipsius agendi modus cuipiam innotesceret, nullum sensibile indicium fecit, sed solo spiritu advenientem salutavit. Ingressus autem Andreas, Epiphanio se adjunxit; stetitque longo tempore, verbum proferens nullum, obtutu dumtaxat, eoque torvo ac severo, in comitem illius defixo; cui et colaphum, quanta potuit violentia, impingens; Recede, inquit, ab isthoc adolescente, utpote indignus societatis illius; quod enim abusus sis laudum divinarum hymnis, Dominus te pro reprobo habet. At ille, ob inflictum colaphum in furorem versus, irruit in virum sanctum, manus capillis injecturus: sed curriculo interveniens Epiphanius, facinus præpedivit; acribusque adolescentem verbis increpans:

a superveniente Andrea colapho cæditur:

116 Itane, inquit, mentis inops ac verissime stultis annumerande, in divino hoc cœtu tale facinus audere præsumas? Itane legis; Noli malum pro malo reddere? Itane loquitur Dominus; Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi et alteram? Age, confundatur impudens et B maledictus dæmon, qui tibi talia suggerit. Qualiter, quæso, loquentur quotquot hic adsunt? Nonne scandalo ipsis erimus? Nonne arguit nos Dominus, cum ait: Væ homini per quem scandalum venit. Si mea igitur frui cupis familiaritate, talibus te esse moribus per me non licet: verum danda opera est, ut a contentione, ab iracundia, ab invidia quam alienissimus sis, ut pro malo non coneris malum retribuere cuiquam. Quin etiam fac pauper spiritu fias et corde contritus; defle peccata tua; mansuetudinem et quietem ubique ama, nullis vitiorum pravis nocivisque affectionibus motus; præsta benignitate ac misericordia; contende ut scientia pariter et egregiis moribus, nec non spirituali erga virtutem affectu excellas; mollitiem ac animi elationem superbiamque fuge, supra alios ne sapias; parcus nimium avarusque noli esse; fornicationes, adulteria, insanum masculorum amorem, gulam, quæque hominem in vitiorum omnium voraginem præcipitat, ebrietatem devita: propterea enim venit ira Dei super filios diffidentiæ. Hæc omnia, si me tibi familiarem cupis, sedulo cavenda sunt. Quapropter quod e re tua est, moneo; tibi ut consulas, nec fornicationibus aut cupiditatum titillationibus, adolescentiam tuam commacules; nullo C namque alio ex peccato tantam satanas voluptatem capit, quantam ex hoc et hujus similibus. Ecce in primo ætatis flore versaris, o amice, et periculosum tibi adversus quatuor dracones, peccatorum incentores, certamen paratum est; quibus si superior evadere expetis, ferocitas illa ingenii tui tibi refrænanda, et robur indomitæ juventutis conterendum est; nec non vestigiis Salvatoris nostri cum humilitate insistendum: ut pro te ipse decertans, spiritu libidinis bellique amante profligato, tibi victoriam reportet. Dominus quippe superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Pet. 3. 9. Mat. 5. 39. ideoque excandescens, redarguitur ab Epiphanio Luc. 18. 7.

117 Talia monente illustri Epiphanio, induratum est a malo dæmone cor adolescentis, usque adeo ut ægerrime hortantem tulerit, prostratusque quodammodo et mœstus abierit, ita loquens: Quando igitur licet, mundi me deliciis dabo; deinde ubi visum fuerit, illi nuntium remissurus. Neque deinceps in animum induxit convenire Epiphanium, ut in spiritu erudiretur: sed totum se voluptatibus addicens, nullumque scortandi ac adulterandi modum faciens, pulcherrimam animam suam miserabiliter conspurcavit. Verumtamen aliquanto post in tentationes et calamitates gravissimas incidit, quibus ad incitas redactus, quotidie panem suum mendicare necessum

a quo recedens ille

πνεύματι αὐτὸν ἠσπάσατο. Ὡς οὖν ἔνδον ἐγένετο, ἐλθὼν D πλησίον αὐτοῦ, ἔστη ἐπὶ πολλὴν ὥραν σιωπῶν· ἀπιδὼν δὲ εἰς τὴν ὄψιν τοῦ νεανίσκου ἐκείνου βλοσυρῷ τῷ ὄμματι, δίδωσιν αὐτῷ κόσσον, ὡς ἠδύνατο, καί φησιν πρὸς αὐτόν· Ἀπόστηθι τοῦ παιδὸς, οὐ γὰρ εἶ ἄξιος, ἑστάναι πλησίον αὐτοῦ, διότι κακῶς κέχρηται τῇ ψαλμῳδίᾳ, ἐξουθενημένον σε κεκτημένος ὁ Κύριος; Ὡς οὖν ἐρράπισεν αὐτὸν ὁ Δίκαιος, ἐκεῖνος εὐθέως ἐμμανὴς ἐγένετο, καὶ ὥρμησεν τοῦ δράξασθαι αὐτὸν ἀπὸ τῶν τριχῶν· δραμὼν δὲ ὁ Ἐπιφάνιος, ἐκώλυσεν αὐτὸν τοῦ ἐγχειρήματος, ὀνειδιστικῶς ἐπιπλήξας αὐτὸν καὶ λέγων·

A NICEP CO.EVO EX MSS.

Οὕτως ἔξηχε ἐπ' ἀληθείας, μεταξὺ τοῦ θείου χοροῦ ἱστάμενος, τοιαῦτα ἐπεχείρησας διαπράξασθαι; Οὕτως ἀναγινώσκεις, ὅτι κακὸν ἀντὶ κακοῦ μὴ ἀνταποδώσῃς; Οὕτω λέγει Κύριος, Ἐάν τίς σε ῥαπίσῃ εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην; Αἰσχυνθήτω ὁ κατάρατος δαίμων, ὁ ταῦτα ὑποβάλλων. Τί λέγειν ἔχουσιν οἱ ἐνθάδε παρόντες; οὐχὶ σκάνδαλον ὀφθῶμεν αὐτοῖς; Οὐχὶ ὁ Κύριος κατηγορεῖ ἡμῶν λέγων· Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον γίνεται. Εἰ οὖν βούλει μετ' ἐμοῦ συνδιάζειν, ἐγὼ τοιοῦτόν σε εἶναι οὐ βούλομαι· ἐὰν γὰρ ὀφείλῃς εἶναι σὺν ἐμοί, μακρὰν σεαυτὸν ποίησον ἔριδος, ὀργῆς, φθόνου, καὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ μὴ σπεύδῃς ἀποδοῦναί τινι· ἀλλὰ μᾶλλον γίνου πτωχὸς τῷ πνεύματι, E καὶ συντετριμμένος τῇ καρδίᾳ, πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων τὰ σεαυτοῦ πλημμελήματα, πρᾷος καὶ φιλήσυχος κατεσταμένος πάντοθεν, καὶ μὴ κλεπτόμενος ὑπὸ τῶν βλαβερῶν καὶ πονηρῶν κινημάτων τῆς ἁμαρτίας, ἐν οἰκτειρμοῖς διαπρέπων καὶ χρηστότησιν, καὶ καλλωπισμένος τῇ γνώμῃ καὶ τῷ ἔθει, καὶ ταῖς σεμναῖς τῆς πνευματικῆς ἀρετῆς διαθέσεσιν· φεύγων βλακείαν, οἴησιν, ὑπερηφάνειαν, ὑψηλοφροσύνην· ἀπεχόμενος φειδωλείας, κνηπίας, πορνείας, μοιχίας, ἀνδρομανίας, μαλακίας, γαστριμαργίας, καὶ τῆς βεβυθισμένης μέθης· διὰ ταῦτα γὰρ ἐπέρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας

a. Εἰ τοίνυν βούλει συνεῖναί μοι, ταῦτα πάντα φύλαττε. a Διότι τὸ παριστάμενον λέγω σοι, πρόσεχε σεαυτῷ, ἵνα μὴ μολύνῃς σου τὴν νεότητα πορνείαις καὶ τοῖς γαργαλισμοῖς τῆς ἀσωτίας, b [ἐν οὐδεμίᾳ γὰρ ἄλλῃ τοσοῦτον b χαίρει ὁ σατανᾶς ἁμαρτίᾳ, ὅσον ἐν ταύτῃ, καὶ ταῖς ὁμοίαις αὐτῆς.] Ἰδοὺ τοίνυν νέος εἶ, φίλε, καὶ μέγας σοι ἀγὼν καθέστηκεν πρὸς τοὺς τέσσαρας δράκοντας τῆς ἁμαρτίας· καὶ εἰ βούλει ὀξέως τούτων περιγενέσθαι, σύντριψον τὸν βραχίονα τοῦ χαλεποῦ σου φρονήματος καὶ τῆς φιλυπαυχένου νεότητος, καὶ ταπεινώθητι ὑποκάτω τῶν τοῦ Σωτῆρος ἰχνῶν· ὅπως αὐτὸς ἀνταγωνισάμενος ὑπέρ σου, νικήσει τὸν φιλόσαρκον καὶ φιλοπόλεμον δαίμονα, καί σοὶ τὴν νίκην ἐπιγράψηται. Κύριος γὰρ ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. F

Ταῦτα τοῦ φωστῆρος Ἐπιφανίου τῷ νεωτέρῳ ἐκείνῳ νουθετοῦντος, ὑπὸ τοῦ πονηροῦ σκληρωθείσης αὐτοῦ τῆς καρδίας, βαρέως τὰ ῥήματα ἤνεγκεν, καὶ ὀκλάσας πρὸς τὰ λεγόμενα, λυπηθεὶς, ἀνεχώρησεν εἰπών· Ὁπηνίκα ὀφείλω, ἀπολαύσω τὸν κόσμον, τότε αὐτοῦ ἀπόσχομαι. Οὐκέτι οὖν προσέθετο συνελθεῖν τῷ Ἐπιφανίῳ εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα, ἀλλ' ἐμφιλοχωρῶν ταῖς ἡδυπαθείαις, πορνείαις καὶ μοιχείαις, τῆς ἐλεεινῆς αὐτοῦ ψυχῆς τὸ κάλλος κατεμίανεν. Μετὰ ταῦτα περιέπεσεν πειρασμοῖς καὶ θλίψεσιν σφοδροτάταις, ὥστε καὶ εἰς μεγίστην πενίαν ἐλθεῖν, καὶ τὸν ἄρτον ζητεῖν καθημέραν. Ἐλυπήθη οὖν ἐπὶ τούτῳ ὁ Ἐπιφάνιος, καὶ παρεκάλει τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ ποιῆσαι μετ' αὐτοῦ ἔλεος. Ὁ δὲ Ὅσιος ἔφη· Οὐχί τέκνον, ἀλλὰ συμπάθησον αὐτοῦ μᾶλλον τῇ ψυχῇ, κάμνοντος τοῦ σώματος· ἔασον τοίνυν αὐτὸν οὕτως· ἁρμόδιον γὰρ τοῦτο αὐτῷ περίεστιν. Ἐλεύσεται δὲ καιρὸς, ὁπηνίκα ὁ Κύριος θεασάμενος τῆς ταλαιπωρίας τὴν ταπείνωσιν, μετέπειτα ἐπὶ τὴν προτέραν αὐτοῦ κατάστασιν ἀνακαλέσηται αὐτόν. Ἐπιφάνιος ἔφη· Παρακαλῶ σε, δοῦλε Κυρίου, γνώρισόν μοι διὰ ποίαν αἰτίαν οὕτως ὀξέως τοῖς πειρασμοῖς παρεδόθη. Ὁ δὲ εἶπεν· Οὐκ ὠργίσθη αὐτῷ ὁ Κύριος δι' οὐδὲν ἕτερον, εἰ μὴ ὅτι ἦν ἐπίορκος, καὶ ψεύστης, καὶ θρασὺς, καὶ ὑπερήφανος, καὶ τάχα γὰρ καὶ ἄλλα χείρονα διεπράξατο σωματικὰ πλημμελήματα·

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A μαται· ἀλλ' οὖν οὐ τοσοῦτον διὰ ταῦτα, ὅσον δι' ἐκεῖνα. Οὕτως γάρ ἐστιν, ἐὰν γὰρ μὴ βράσῃ ἡ κύθρα ὑψομένη ἰσχυρῶς, ἡδύτητα βρῶσις οὐκ ἔχει· οὕτως καὶ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ταπεινοὶ ἐὰν μὴ ἑψηθῶμεν διὰ πολλῶν θλίψεων καὶ πειρασμῶν, οὐ μὴ εἰσέλθομεν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Εἰ οὕτως ἐστὶν τὸ συμφέρον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ σωτηρίας, οὐκέτι περὶ αὐτοῦ φθέγξομαι, μόνον ἴδω αὐτὸν ἐν ὑπομονῇ ἀνδρειούμενον, καὶ εἰς ἀγαθὰς ἐλπίδας καὶ ἐπαύλεις παρὰ Κυρίου βαδίζοντα.

Ἕτερος δέ τις νεανίας, ὀνόματι Ἰωάννης, ἐχρημάτιζε προσφιλὴς Ἐπιφανίῳ, καθότι καὶ τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἀμφότεροι τὰ μαθήματα ἐπαιδεύθησαν· ἠγάπα οὖν τὸν Ἐπιφάνιον ὡς συμφοιτητὴν, τὴν δὲ ἀρετὴν αὐτοῦ οὐκ ἐμιμεῖτο τὸ σύνολον. Μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν, συγκαθεζομένων τῶν ἀμφοτέρων παίδων ἐν τῷ δημοσίῳ, καὶ τὰ ῥήματα ὁμιλούντων, γυνή τις μιμὰς διερχομένη ἐν τοῖς ἐκεῖ, ὡς τοὺς ἀμφοτέρους παῖδας ἐθεάσατο, ἤρξατο ἡ ἀκάθαρτος σχήματα πράττειν, ἑξῆς καὶ κινήματα καὶ βλαβεύματα, πειρωμένη ἡ γάγγραινα κἂν ἕνα συλῆσαι εἰς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς. Ὡς δὲ ταῦτα διεπράττετο, ἀπέστρεψεν τὴν ὄψιν αὐτοῦ ἰδὼν Ἐπιφάνιος ὑπομειδιάσας, καὶ φησιν· Βλέπε τὴν ἀλώπεκα τὴν ἀναίσχυντον, B πῶς ὑποκυνεύεται ὄρνην πειρωμένη λαβεῖν, φημὶ νεωτέρου τινὸς ψυχὴν τοῦ θηρεῦσαι. Ὁ δὲ Ἰωάννης, ὡς ὢν ἐξωλέστατος, κατεσκόπει κρυφίως, ὡς ὑπολανθάνων τῷ Ἐπιφανίῳ. Πορευθεὶς δὲ ὁ Ἐπιφάνιος, ἐλυπεῖτο ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· ἐπ' ἀληθείας γὰρ ἄσωτος ὤν, ἐμαίνετο εἰς τὰ σκωληκόβρωτα πάχη τῶν γυναικῶν ὁ ταλαίπωρος. Ἐνεβριμήσατο οὖν ὁ Ἐπιφάνιος τῇ γυναικὶ ἐκείνῃ, καὶ εὐθέως ἀνεχώρησεν. Ἔφη δὲ Ἰωάννης πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον· Ἐπιτιμήσεται αὐτὴν ὁ Θεὸς, ὅτι ἐσάλευσεν ἡ τάλαινα τὴν καρδίαν μου. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Μακάριόν ἐστιν ἵνα ἐσάλευσεν καὶ μὴ ἥρπασεν· ὁ ἐμβλέψας γὰρ γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Νῦν οὖν ὡς οὐκ ἐπιθυμεῖς, πῶς ἐντρανίζεις ἡδέως τῇ πόρνῃ; διὰ τοῦτο εἶπον, Ὅτι μακάριόν ἐστιν, ἵνα σε παρεσάλευσεν καὶ μὴ ἥρπασεν.

Ἔφη Ἰωάννης πρὸς αὐτόν· Καὶ μὴ ὁ διάβολος τὴν γυναῖκα ἐποίησεν; πάντως ὁ Θεὸς, κἀκεῖνος ὥρισεν τοιαῦτα γενέσθαι· ἐὰν δὲ οὐκ ἤθελεν ταῦτα γενέσθαι, ἵνα τί αὐτὴν εἰς τὸν κόσμον παρήγαγεν; αἴτιός ἐστιν ὁ Θεὸς τοῦ τοιούτου πράγματος. Ἐπιφάνιος λέγει· Μὴ ἀπαρασκέπτως τι φθέγγου, ἀδελφὲ, στοχάζομαι γὰρ ὅτι οὐκ οἶδας τί φθέγγεσαι· εἰπὲ δέ μοι πρὸς τοῦτο· εἰσήγαγεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, καὶ εἰς τὸν βίον τὸν ἡμέτερον μάχαιραν, διὰ ποίαν αἰτίαν; πάντως, ἵνα τέμνωμέν τι τῶν προσδεομένων τῆς τομῆς αὐτῆς, οὐχ ἵνα C σφάξωμεν ἀλλήλους. Ἐποίησεν ὁ Θεὸς σχοινίον, οὐχ ἵνα πνίγωμεν ἑαυτοὺς, ἀλλ' ἵνα ἐν αὐτῷ στηριζώμεθα. Καὶ ἵνα τὰ πολλὰ παρεάσω, καὶ τοῦ ζητουμένου ἐπιμνησθῶ· ἐποίησεν ὁ Θεὸς καὶ τὴν γυναῖκα, ἵνα αὔξῃ ὁ κόσμος, καὶ ἵνα πᾶς ἄνθρωπος ὁ βουλόμενος ἔχειν γυναῖκα, ἔχῃ αὐτὴν μετὰ συνειδήσεως Θεοῦ, μετὰ βουλῆς αὐτοῦ· τουτέστι κατὰ τὸν νόμον, τὸν πρὸ τούτου ἐκδοθέντα ὑπ' αὐτοῦ [καὶ ἐν τοῖς θείοις Εὐαγγελίοις, παραγγελλόμενον, Ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν]· ἵνα σκέψῃ ἐν τῇ νεότητί σου, καὶ ἴδῃς εἰ ἄρα δύνῃ παρθενεύειν χάριτι Κυρίου· εἰ δὲ οὐ δύνῃ, ἵνα εὑρήσῃς γύναιον σεμνὸν, ἀγαθὸν, καὶ ἐνάρετον, καὶ βουλῇ τῶν γονέων ἵνα ἄρῃς αὐτήν. Καὶ λοιπὸν οὔτε ἐκείνη, οὔτε σὺ ἕξητε ἐξουσίαν τοῦ ἑτέρωθεν ῥέμβευσθαι, καὶ ὀφείλετε εἶναι ὥσπερ ζεῦγος τρυγόνων, ἢ σεμνὰ καὶ τερπνὰ ἀδέλφια. Εἴ τις οὖν φυλάξει οὕτως τὴν μονογαμίαν, ὥσπερ εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι ἐν τῇ ἀναστάσει ἐπιγνώσονται οὗτοι ἀλλήλους ἐν χάριτι, οὐ μέντοι πάλαι ὥσπερ ἐζεύχθησαν, ἀλλ' ἔσονται ὡς ἄγγελοι Θεοῦ. Διὰ τοῦτο, ὁ Ἐπιφάνιος εἶπεν, ἡ φυνὴ κατὰ τὸν νόμον Κυρίου ζεύγνυται ἀνδρὶ, καὶ συνάπτεται χάριν παιδοποιΐας, οὐχὶ δὲ χάριν δαιμονολαγνείας. [e] Ὅσοι οὖν πορνεύουσιν, ἢ μοιχεύουσιν, ἢ τὴν Σοδομικὴν ἐργασίαν ἐργάζονται, [c] [οὗτοι γνώσονται ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου τί αὐτοῖς ἡτοίμασται·] ἐπεὶ ἀρτίως παίζουσιν ὥσπερ τετυφλωμένα κτήνη καὶ ἀναίσθητα. Οἷον γὰρ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο πῦρ,

D habuit. Hinc mœstus turbatusque Epiphanius, famulum Dei Andream adit oratque, ut miselli adolescentis misereatur. Cui sanctus : Absit, fili mi; sed animæ illius capiat te potius miseratio quam corporis : ita porro se habeat, uti modo; id namque expedit : veniet autem tempus, quo miseriam illius et humilitatem respiciente Domino, in pristinum statum restituetur. Tum Epiphanius : Obsecro te, inquit, famule Dei, ut exponas mihi; quamobrem adolescens ille tam subito dæmonum tentationi traditus sit. Nulla, reponit Andreas, alia de causa succensuit illi Dominus, nisi quod perjurus, mendax, præsidens, ac tumidus esset; quamvis et alia forte, etiam graviora, in se scelera admiserit : sed non tantam propter hæc, quantam propter illa indignationem incurrit. Ita enim se res habet : nisi olla igni imposita multum ferbuerit, nihil suavitatis habebit cibus, qui continetur : ita et nobiscum agitur misellis abjectisque peccatoribus; nisi multis calamitatibus pressi ac tentationibus exercitati fuerimus, aditus non patebit in regnum cœlorum. Tum Epiphanius : Si ita conducit ad salutem animæ illius, verbum non adjiciam deprecandi causa : modo videam, generose sustinentem E adversa, ad spem bonis propositam, et aulam Domini cœlestem pervenire.

In vitia et inde in mendicitatem labitur,

post pœnitentiam restituendus priori statui.

118 Alius quoque adolescens, cui nomen Joannes, familiariter utebatur Epiphanio, cumque ut condiscipulum, quod simul sacrarum litterarum studio vacassent, amabat : sed amabat tantum, non etiam æmulabatur virtutem. Contigit aliquando, considentibus utroque in loco publico et colloquentibus, meretricem illac iter habere : quæ ubi adolescentes conspexit, primum gesticulari impura, deinde corpus modis indecoris movere; eo sua dirigens conamina, ut alterum saltem illorum in sui concupiscentiam pertraheret perniciosa. Interea faciem suam averterat Epiphanius, socioque subridens dicebat : Ecce vulpeculam inverecundam, quam blande aviculam tentet intercipere; juvenis, inquam, alicujus animam prædari. At vero Joannes, ut erat perditissimus, furtivo in illam obtutu conversus erat, clam ut putabat Epiphanio : qui perniciem animæ illius, revera libidinosi, et insano erga feminas amore succensi, uberibus prosequebatur lacrymis; et minaciter in meretricem insurgens e vestigio se subduxit. Cui Joannes : Castigabit illam Deus, inquit, quod animum meum suis illecebris F commovit misera. Et Epiphanius : Salva res est, inquit, si commovit tantum, non etiam rapuit; nam et qui viderit mulierem ad concupiscendum, jam mœchatus est eam in corde suo. Nunc igitur, si non concupiscis, cur oculos tam blande in scortum intendis? Ac propterea dixi; Salva res est, si commovit tantum, non etiam rapuit.

Alius, lascive intuens meretricem,

dolentique idcirco Epiphanio

119 Excipiens rursus sermonem Joannes : Etenim, ait; numquid diabolus feminam effinxit? Minime vero, sed Deus, qui et constituit talia fieri : si enim fieri noluisset, cur ipsam produxisset in mundum? Deus igitur istiusmodi operum causa dicendus est. Noli, mi Frater, subsumit Epiphanius, de Deo quidquam temere proloqui : reor hæc tibi minus animadvertenti excidisse. Responde, quæso mihi ad hæc : Quam ob causam introduci voluit Deus cultros in mundum hunc; Utique ut illis scindamus, quæ ad usum nostrum scindi debent : non vero ut alteri necem inferamus. Funes quoque fecit Deus, non sane ut nos ipsi strangulemus; sec ut iis manu prehensis gressum firmemus. Atque ut plurima silentio præteriens, ad quæstionem propositam demum revertar; condidit quoque feminam Deus, ut accrescat humanum genus et multiplicetur; ut vir omnis, qui animum ad conjugium

excusans sese,

docetur feminam conjugii, non libidinis causa creatam esse,

A gium appulit, feminam sibi conjungat ex consensu ac voluntate divina, id est congruenter convenienterque legi, quam Deus jam pridem tulit, inque sacris Evangeliis posteritati reliquit, dicens ; Erunt duo in carne una : ut consideres in juventute tua et circumspicias, an virginitatem colere illibatam possis per gratiam Dei ; si vero non possis, pudicam, bonam, virtuti deditam virginem quæras, quam e consensu parentum uxorem tibi ducas. Denique nec illi, nec tibi fas erit ab altero separari ; sed vivere debetis, uti par turturum, aut casti jucundique fratres. Quod si qui conjugium ita ex præcepto Domini servaverint, in resurrectione mortuorum cognoscent invicem in gratia, non quidem uti pridem conjugati, sed erunt sicut Angeli Dei. Ac propterea dicebat Epiphanius ; Viro conjungi atque adhærere debere mulierem, congruenter convenienterque legi divinæ, liberos procreandi, non immodicæ ac diabolicæ libidinis causa. Quicumque igitur scortantur, adulterantur, aut Sodomitico sceleri indulgent ; cognoscent aliquando, cum mors supervenerit, quid sibi paratum sit, quia modo hanc vitam, uti occæcata sensuque B destituta jumenta, ludendo transigunt. Qualis enim futurus est, terribilis iste ignis? quis dentium stridor? quis ploratus, nulla umquam consolatione leniendus? quales tenebræ istæ exteriores? quales Angeli isti tortores, torribus armati, peccatoresque mei similes, in ignem illum inextinguibilem præcipitandos, cædentes? Nunc igitur et tu, si nequeas castimoniam servare, ex divinæ legis præscripto matrimonium ini : ut pro ratione status hic caste vivens, in seculo futuro amplam a munifica Dei manu mercedem consequaris.

Matt. 19, 5

et quam graviter punienda impudicitia sit.

120 Adhæc Joannes : Beatum, inquit, os et labia tua, Domine Epiphani, qui talia loqueris : verum ne putes, omnes tanta instructos a Deo sapientia, tali donatos sanctitate, tam certo ad salutem præ electos, quemadmodum te. Opto enim ego similis esse tui ; sed fieri nequeo : cupio jejuniis macerare corpus, et totis diebus ac noctibus orationem continuare ; sed nequeo ; cupio eleemosynas erogare pauperibus ; sed facultas non est, auro, argento, rebusque aliis deficientibus. Si in potestate mea foret, nollem succensere cuipiam, aut detrahere aut noxam inferre ; nunc vero vel invitus cogor, tum a depravata natura, tum a dæmone, tum a pessima consuetudine, talia patrare.

Rursus infirmitatem suam prætexens,

C 121 Hisce ita rursum occurrit Epiphanius : Næ tu, inquiens, speciose admodum illa nosti prætexere. Dixeras, te meæ similem sectari vitam percupere, sed non posse. Age igitur modo : quid eximium et inimitabile, uti dicis, in me deprehendis? Num quiete extra turbas agere non potes, uti ego? num sacram volvere Scripturam, templa frequentare Sanctorum, omnes amore prosequi, corpus castigare jejuniis non potes? At illa inter necessaria ad salutem non reponit Dominus ; nihil requirens aliud, quam ut ne gulæ ac ebrietati immoderatæ serviatur : neque enim manducare aut bibere, sed ventrem cibo potuque ad ebrietatem farcire aut aliter peccare vetat. Dixeras, te precibus vacare volentem non posse. At, quæso, cur non possis, adolescens cum sis et integris viribus? Istius modi defensionem si attuleris pro te in extremo judicii die ; muliercula una aut anicula, virtutis studiosa, quamvis viribus destituta, convincet te ac condemnabit. Dicetur namque tibi : Ecce illam, nullarum virium afflictæque valetudinis feminam, ecce quomodo conatu toto in palæstra virtutis decertarit : et tu, cum robusta juventute præstes, ausis adferre talia? Ecce quomodo illa, propter amorem Dei, noctes diebus conjunxerit orationi vacans : et tu adolescens, parem aniculæ pietatis gradum attingere nequivisti? Utque supersedeam pluribus, hoc unum tibi modo inculcatum velim : videlicet ut probe intelligas, nihil quidquam in hoc mundo esse, quod tum temporis profuturum sit, nullum prætextum aut excusationem, defensionem nullam ; cum liberum in nobis arbitrium insit. Quod si me sincere amas audiasque ; fuge fornicationem, luxuriam, ebrietatem : cave qualibet diei hora in publicum procedas, flagitiosarum feminarum pulchritudinem per fenestras contemplaturus ; labora salvare animam tuam, et misericordia gratiaque Domini potiri in judicii die : nihil quippe nobis, uti jam monui, solatio istic aut subsidio erit, præterquam sola benigni Domini misericordia, et bona quæ fecerimus opera.

refellitur exemplo imbecilliorum quam sit ipse.

salubriterque instructus dimittitur.

ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὁ κλαυθμὸς ὁ ἀπαράκλητος, τὸ D σκότος τὸ ἐξώτερον, οἱ δήμιοι ἐκεῖνοι ἄγγελοι, οἱ τὰς πυρίνους ῥάβδους κατέχοντες, καὶ τύπτοντες τοὺς ἐμοὶ ὁμοίους ἁμαρτωλοὺς, τοὺς μέλλοντας εις τὸ πῦρ ἐκεῖνο τὸ ἄσβεστον ἐμβιβάζεσθαι; νῦν οὖν καὶ σὺ, εἰ οὐ δύνῃ καρτερεῖν ἐν ἁγνείᾳ, χρῆσον κατὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ὅπως καὶ ἐνταῦθα σεμνῶς βιώσῃς, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι πολλῆς ἀπολαύσῃς τῆς τοῦ Θεοῦ ἀντιλήψεως.

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

Λέγει Ἰωάννης· Μακάριόν ἐστιν τὸ στόμα σου καὶ τὰ χείλη σου, κύρι Ἐπιφάνιε, ὅτι ταῦτα φθέγγεσαι· πλὴν μὴ νομίσῃς ὅτι πάντας ὁ Θεὸς οὕτως ἐσόφισεν, καὶ ἡγίασεν, καὶ ἐξελέξατο ὥσπερ σε· προαιροῦμαι γὰρ εἶναι ὡς σὺ, ἀλλ᾽ οὐ δύναμαι γενέσθαι· ἤθελον νηστεύειν, καὶ δι᾽ ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς προσεύχεσθαι, ἀλλ᾽ οὐ δύναμαι· ἤθελον διδόναι τοῖς πτωχοῖς, ἀλλ᾽ οὐκ ἔχω χρυσίον, ἢ αργύριον οὔτε τι ἕτερον εἰς πλησμονὴν ἀποκείμενον· εἰ ἦν τὸ κατ᾽ ἐμὲ, οὐκ ἐβουλόμην τινὶ ὀργίζεσθαι, ἤ τινα καταλαβεῖν, ἤ τι τῶν βλαβερῶν ποιεῖν· νῦν δὲ καὶ ἄκων ἀναγκάζομαι, τὰ μὲν ὑπὸ τῆς φύσεως, τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ δαίμονος, ἄλλα δὲ ὑπὸ κακῆς συνηθείας πράττειν.

Λέγει πρὸς αὐτὸν Ἐπιφάνιος· Προφάσεις ταῦτα· εἶπας οὖν ὅτι ἤθελον εἶναι ὥσπερ καὶ σὺ, ἀλλ᾽ οὐ δύναμαι. Καὶ νῦν τί ἄρα ἐν ἐμοὶ στοχάζῃ ὡς ἔφησας; Μὴ οὐ δύνῃ ἡσυχάζειν ὡς ἐγώ; μὴ οὐ δύνῃ τὰς θείας γραφὰς ἀναγινώσκειν; μὴ οὐ δύνῃ σχολάζειν τοῖς ναοῖς τῶν Ἁγίων; μὴ οὐκ ἰσχύεις ἔχειν ἀγάπην μετὰ πάντων; Οὐ δύνασαι νηστεύειν; E Καὶ μὴ ὁ Κύριος ἐπ᾽ ἀνάγκαις τοῦτο ἔχει, οὐδὲν ἕτερον ἐπιζητεῖ, εἰ μὴ τοῦ μὴ γαστριμαργίζεσθαι, καὶ τοῦ μὴ μεθύσκεσθαι. Μὴ εἶπεν, Μὴ φάγῃς, μὴ πίῃς· ἀλλ᾽ εἶπεν, Μὴ γαστριμαργεῖν, μὴ μεθύειν καὶ ποιεῖν τὴν ἁμαρτίαν. Εἴρηκας, ὅτι θέλω προσεύχεσθαι καὶ οὐ δύναμαι· διατί οὐ δύνῃ, νεώτερος ὢν, καὶ ῥῶσιν ἔχων σώματος; Εἰ ταύτην τὴν ἀπολογίαν δώσῃς ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἓν γυναικάριον, γραΐδιον, ἐνάρετον, ἀδύνατον, ἔχει ἐκβάλαι, καὶ καταδικάσαι σε· ἐροῦσι γὰρ πρός σε· Ἰ ἔασαι τὴν ἀδύνατον καὶ ταλαίπωρον τῷ σκηνώματι πῶς ὁλοψύχως ἠγωνίσατο· καὶ σὺ νέος ὢν τολμᾷς φθέγξασθαι τοιαῦτα; Πῶς διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ προσευχαῖς καὶ δεήσεσιν ἐσχόλαζεν; καὶ σὺ νέος ὢν, οὐδὲ κἂν ἴσην τῆς γραΐδος ἐπεδείξω εὐλάβειαν; Καὶ ἵνα παρεάσω τὰ πολλὰ, ἓν μόνον σοι λέγω· γίνωσκε ὅτι οὐδὲν ἡμᾶς ὠφελήσει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, οὐ πρόφασις, οὐκ ἀπολογία, ὄντος ἐν ἡμῖν το αὐτεξουσίου. Καὶ εἰ ὅλως ἀγαπᾷς με, καὶ ἐμοὶ πείθῃ, φεῦγε ταπεινὲ τὴν πορνείαν, καὶ τὴν βλακείαν, καὶ τὴν μέθην, καὶ τὸ, ἑκάστῃ ὥρᾳ ἐπιμέσεως προσέρχεσθαι, καὶ βλέπειν τὰς θυρίδας τοῦ καθοπτεῦσαι κάλλος μοχθηρόν· καὶ ἀγώνισαι σωθῆναι, καὶ εὑρεῖν ἔλεος καὶ χάριν παρὰ Κυρίου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· οὐδὲν γὰρ ἡμῖν ὠφελήσει, ὡς προείρηκα, εἰ μὴ μόνη ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ ἔργα ἡμῶν. F

ANNOTATA.

a *MS. Vatic.* τὰ τοιαῦτα πράσσοντας.

b *Hæc ita legebantur in MS. Vatic. depravata :* ὡς οὐδὲν χαίρει ὁ σάτανας ἁμαρτίαν, ὅσον ταύτῃ καὶ ταῖς ὁμοίας αὐτῆς.

c *MS. Vatic.* ὄψονται ὁ γὰρ θάνατος ὅταν ἔλθῃ ἐπ' αὐτοῖς γνώσονται.

CAPUT XVI.

Præfati juvenis damnatio ab Andrea præostensa Epiphanio, moxque secuta.

Ὡς δὲ ταῦτα ὡμίλει ὁ Ἐπιφάνιος τῷ Ἰωάννῃ, αἰφνηδίως εὑρέθη ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἐκεῖσε διερχόμενος· καὶ ὡς ἐθεάσατο αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος, αναστὰς ταχέως, καὶ ἀφεὶς τὸν Ἰωάννην, απίει πρὸς τὸν Μακάριον· καὶ γενόμενος ἐν ἀποκρύφῳ τόπῳ, ἤρξαντό τινα θεόπνευστα ῥήματα ὁμιλεῖν τῶν γραφῶν. Ὑπολαβὼν δὲ ὁ Μακάριος πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον ἔφη· Οἶμαι, ὦ φίλτατέ μου καὶ μελλίῤῥυτε, οἵους λόγους καὶ μυρίπνοα ῥήματα τῷ νέῳ ἐκείνῳ τῷ σύν σοι πρὸ τῆς ὥρας καθεσθέντι, εις μάτην κεκαίνωκας. Λέγει Ἐπιφάνιος· Εις μάτην; κατά τινα τρόπον; Ἔφη ὁ Ὅσιος· Οὐκ εἰσακούσεταί σου εἰς τὸν
B αἰῶνα, ἐπεὶ σφόδρα ἐστὶν ἐξωλέστατος· ἐγὼ γὰρ ημην πρὸς ὑμᾶς τῷ πνεύματι, ὁπηνίκα πρὸς ἑαυτοὺς διεσκέπτεσθε. Πρόσεχε δὲ, τίνα εἰσὶν ἅπερ συμβήσεται αὐτῷ, οὐ μετὰ πολὺν χρόνον ἀπὸ τῆς προκειμένης ὥρας, δι' ὧν ἐστιν πόρνος καὶ μοιχὸς καὶ ἀρσενοκοίτης τὸ βδελυρώτατον. Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἔμελλεν ὁ Κύριος ἐξολοθρεῦσαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς, δι' ὧν θλίβῃ αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ταῖς ἀσωτίαις αὐτοῦ πορευόμενος. Ἠιτήσατο δὲ τὸν Κύριον ὁ Ἄγγελος, ὁ φυλάσσων αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, δοθῆναι αὐτῷ ορον μετανοίας καν ἕνα καιρὸν, καὶ ἐπήκουσε Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἀγγέλου, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐνιαυτὸς ἡμερῶν, καθάπερ ᾐτήσατο ὁ Ἄγγελος. Ἐνετείλατο δὲ ὁ Δίκαιος κριτὴς, τῷ τῆς λύμης ὀλοθρεύοντι ἀγρίῳ Ἀγγέλῳ. Ἐὰν ἔνδοθεν τῆς ὁρισθείσης περιοπῆς μεταγνῷ, εὖ αν ἔχοι· εἰ δὲ μήγε, χρῆσαι αὐτῷ τῇ ἰδίᾳ τῆς σήψεως ἀνάγκῃ, ἥ τις καὶ διαλύσει τὰς ἁρμονίας αὐτοῦ, καὶ καταῤῥεῦσαι ποιήσει τὰς σάρκας αὐτοῦ, καὶ οὕτως τὴν ἐλεεινὴν αὐτοῦ ψυχὴν εις τὸν ᾅδην παραπέμψει. Ἀλλ' οὗτος εις ανοήτους φληναφίας καὶ αὐτον τὸν καιρὸν κατεδαπάνησεν, καὶ οὐδὲν ὠφελήσας τὴν ὀργὴν ἐπεσπάσατο. Καὶ οὐαὶ τῷ φιλοπόρνῳ, τῷ ἐλεεινῷ καὶ βεβήλῳ καὶ ταλαιπώρῳ· ἱκανὰ γὰρ μεταμεληθήσεται ἐν σκοτεινοῖς καὶ σκιᾷ θανάτου καθεζόμενος, καὶ τῶν λόγων σου τῶν θεοπνεύστων μεμνημένος.

C Λέγει πρὸς αὐτὸν Ἐπιφάνιος· Κύριέ μου, εἰ κελεύεις, ἀναγγελῶ αὐτῷ ταῦτα, ἅπερ μοι λελάληκας, ἴσως εισελεύσεται εἰς την καρδίαν αὐτοῦ φόβος Κυρίου, καὶ μεταμεληθεὶς ἀποστρέψῃ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς. Ἔφη ὁ Μακάριος· Εἰ ταῦτα ἐρεῖς αὐτῷ, γελάσεται· ὅλως γὰρ ἐστιν πεπωρωμένος τοῦ τῆς πορνείας δαίμονος· ἀλλ' οὐ δὲ ὁ Κύριος τὰ τοιαῦτα λέγει τινὶ τοῦ ἐπιστρέφειν, οὐκ ἔστιν γὰρ τοῦτο συμφέρον αὐτῷ· εἰ γὰρ ἦν συμφέρον, ὁ Θεὸς αν τοῖς ἅπασιν τὴν ὥραν τοῦ θανάτου καὶ τὴν ἡμέραν δι' Ἀγγέλων ἐμήνυεν. Σὺ δὲ αγαπητὸν τέκνον μου αγωνίζου, εἰ τὸ δύνασαι, ἵνα ὅτ' αν ἔλθῃ ὁ Κύριος μεταστῆσαι ἡμᾶς ἐκ τῶν ὧδε, κληρονομήσωμεν τὰ αγαθὰ, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδεν, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ανέβη.

Πληρωθέντος δὲ τοῦ ορου τοῦ δοθέντος παρὰ Κυρίου τῷ Ἰωάννῃ, λόγῳ μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς αὐτοῦ, εἶδεν ἐν ὁράματι ο Ἐπιφάνιος τοῦ δοῦλον τοῦ Θεοῦ, ὅτι παρέλαβεν αὐτον καὶ ηγαγεν εις δυσβάτους τόπους, δυσειδεῖς καὶ λίαν ζοφώδεις, καὶ κατεῖχεν λαμπάδα, καὶ δι' αὐτῆς ἐφώτισε τον σκοτεινον ἐκεῖνον· εἴκαζεν δὲ οτι ὑποκάτω τῆς γῆς ἦν ταῦτα τὰ φαινόμενα. Ἑώρουν οὖν ἐκεῖ φυλακὰς, καὶ κλεῖθρα, καὶ δεσμωτήρια αειδῆ καὶ ζοφερὰ, καὶ ἐν αὐτοῖς μύες πολλοὶ καὶ αἴλουροι, καὶ ἀλώπεκες ἐναπέκλειστο. Ἐν δὲ ταῖς ἑτέροις, ὄφεις, καὶ ὄνοι, καὶ ἔχιδναι, καὶ ασπίδες, καὶ κορῶναι, καὶ κόρακες, καὶ πετεινὰ ἄλλα ἀκά-

Ita inter se colloquentibus Epiphanio et Joanne, subito illac præterivit B. Andreas; quem ut vidit Epiphanius, dimisso Joanne, statim convenit : ac secedentes simul in locum a turbis remotum, cœperunt sermones de sacra Scriptura divinitus inspiratos miscere; sic primum compellante Epiphanium Andrea : Assequi me puto, dilectissime suavissimeque adolescens, qualem modo orationem, quam suavia ad juvenem, lateri tuo assidentem, verba feceris; sed in vanum. Quid, ait Epiphanius, in vanum? quamobrem? Quia, respondet Sanctus; insigniter lascivus est, non te audiet in æternum : ego namque vobis colloquentibus in spiritu adfui. Accipe vero, quæ misero isti obventura sunt non multo post : propterea quod scortator, adulter, masculorum concubitor sit nefandissimus. Paucis abhinc diebus sublaturus illum ac disperditurus erat a terra Dominus, quod perstans in turpitudine sua contristaret Spiritum sanctum : cum Angelus, cui cura animæ illius servandæ demandata est, intercedens pro ipso apud Dominum, spatium pœnitendi annum saltem unicum petiit obtinuitque; exaudiente Domino et concedente, ut ex voto Angeli annus unus adolescenti daretur. Præcepit quoque idem Dominus, judex justus, parato in perniciem nostram malo genio, ut si ante præscripti temporis decursum ad pœnitentiam adjiceret animum, salvus esset; sin autem, ut sibi illum vindicaret perniciei destinatum, ut membrorum compaginem dissolveret, carnem putræfactam diffluere faceret, sicque animam miserabilem ad orcum deduceret. Sed illud quoque tempus nugis inutilibus impendit perdiditque infelix, ac nihil omnino ad animæ suæ salutem proficiens, iram in caput suum divinam provocavit. Væ homini luxurioso, miserabili, impuro, miserando; quam crebro, cum in tenebris et umbra mortis sedebit, pœnitentia nequidquam ducetur, numquam non memor admonitionum tuarum divinitus inspiratarum!

Superveniens Andreas,

E *frustra fuisse admonitionem indicat;*

et effluxisse datum juveni pœnitentiæ tempus,

F

123 Tum vero Epiphanius : Domine mi, ait; si ita jubes, renuntiabo homini isti hæc dicta tua : quis scit an timor Domini occupaturus sit cor illius, pœnitentiam acturi et declinaturi a via in qua graditur pessima? Ad hæc B. Andreas : Si talia ei renuntiaveris, ridebit te : totus quippe induruit per libidinis dæmonem. Verum neque Dominus ipse talia renuntiat cuipiam, ut se convertat; neque vero expedit : si enim expediret, cunctis hominibus aperiret per Angelos diem ac horam mortis suæ. Tu vero, fili dilectissime, quantum potes, contende, ut cum venerit Dominus, hinc nos alio translaturus, bonorum illorum, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis adscenderunt, hereditatem adeamus.

quod tamen ei vetat indicari:

124 Expiraverat jam tempus a Domino concessum Joanni, quo pœniteret atque ad frugem rediret meliorem : cum per visionem B. Andreas Dei famulus apparuit Epiphanio, apprehensumque manu deduxit ad loca admodum profunda, visu horrida, densisque tenebris perfusa; quas lumine manu prælato

ipse vero Epiphanium in visione ducit ad infernum,

A prælato discutiebat. Videbantur autem hæc Epiphanio intra terræ sinum geri : ubi et custodiæ, et claustra, et carceres deformes ac tenebrosi visebantur, quorum alii muribus, æluris, vulpeculis scatebant ; in aliis serpentes, asini, echidnæ, aspides, cornices, corvi, et ceteræ volucres immundæ ac fœtidæ, nec non feræ canes, aliæque plurimæ animantes stabulabantur tanto numero, ut stellas cœli æquarent. His visis, ventum est tandem ad humile fœtensque tugurium, ubi nihil quidquam videre erat præter hominum canumque excrementa. Tum Epiphanius Andreæ : Amabo te, cur huc venimus ? Idne laboribus nostris obtinuimus, ut huc delati tam inamœna et miserabilia oculis nostris usurparemus ? Et B. Andreas : Nequaquam, fili mi, sed ut coram inspiceres locum, quem familiaris tibi Joannes sceleribus sibi suis paravit : quæ autem vides stercora, sunt nefanda illius crimina laboresque inutiles. Sed et scripturam istam respice. Respicienti autem oblata est tabula tenebrosa, medio in aere, cum hac inscriptione : Commoratio sempiterna et gravis pœna Joannis, filii Celeustioni; ita enim pater illius nuncupabatur.

eique ostendit locum misero destinatum

B 125 Exclamavit adhæc Epiphanius : Hei misero mihi peccatori ! ne quis, oro, vel pessime de me meritus, huc deveniat mansurus. Verum quid hæc sibi volunt excrementa ? Et respondens Andreas : Ecce, inquit, illi tam viri quam feminæ, qui paria cum Joanne patrant scelera, hic sentinam et stercora congerunt, ut cum e vivis excesserint, animas suas, catenis constrictas, sordibus illis exsatient, post resurrectionem corporum toti in ignem infernalem conjiciendi. Tum rursus interroganti Epiphanio de muribus, de canibus, de feris, de asinis, de mulis, de serpentibus, quos isto jam ante viderant loco degere ; respondet Andreas ; esse injustorum, luxuriosorum, aliter peccantium animas. Ad hæc rursus exclamanti Epiphanio : Heu me, Domine, tam abjectas formas indutæ sint nobilissimæ hominum animæ ! Rursus occurrit Andreas : Minime vero, inquiens, dilectissime fili, sed nostra causa Deus tali sub schemate spectandas proposuit, ut per cujusque speciem commonstraret, cui similes fiant, qui in hoc mundo versantur, per quamlibet turpem actionem. Aliæ siquidem homicidarum, adulterorum aliæ : illæ scortatorum, istæ sodomitarum, reliquæ furum, euclionum, hæreticorum, vanæ C gloriæ studiosorum, et si qui propter alia scelera damnantur, sunt animæ : suntque illorum omnes, qui comparati sunt jumentis insipientibus et similes facti sunt illis. Et hæc est ratio, cur Dominus talibus sub speciebus nobis illas obtulerit videndas, simul ostendens quo easdem ipse loco habeat.

et animas damnatorum,

brutorum indutas speciem,

126 Habet vero homicidas, loco scorpionum ; idolorum cultores, inter ambiguæ speciei hybridas; adulteros, inter mente captos ; magos veneficosque, inter serpentes ; bestiarum incursores et masculorum concubitores, inter mures canesque putidos in sterquilinium abjectos reponit : scortatores porcis, fures lupis, fraudulentos vulpibus, avaros felibus, iracundos feris, injuriarum memores echidnis, mendaces anguibus, helluones brutis animantibus, ebriosos dæmoniacis, hæreticos stercori, lenones asinis assimilat. Stupri arbitros et conciliatores, qui vivos in mulieres, et has in illos, commixtionis causa, juramentis et mendaciis impellentes, ipsos delubra quædam diaboli omnisque fœditatis receptacula efficiunt, non secus quam venturum Antichristum considerat. Jam vero qui facile convitiantur, cornices ; qui detrahunt alienæ famæ, corvos ; qui gesta proximorum temere judicant, canes rabidos, humanis carnibus sese implentes ; qui tragœdorum more se jactant, ranas ; qui citha-

pro ratione vitiorum,

quibus dum viverent se inquinarrant

θαρτα καὶ δυσώδη, καὶ θηρία, καὶ κύνες, καὶ ἄλλα D πλείονα ἐφαίνεντο ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ. Ὅτε οὖν πάντα ἐθεάσαντο, ἔσχατον ἦλθεν ἔν τινι δυσώδει οἰκίσκῳ, ἐν ᾧ οὐδὲν ἦ, ει μὴ κοπρία ἀνθρώπων καὶ κυνῶν. Ἔφη Ἐπιφάνιος τῷ Μακαρίῳ· Δέομαί σου, τί ὧδε ἤλθομεν; εἰς τοῦτο ἦν ὁ αγὼν ἡμῶν, ἵνα ὧδε γενόμενοι τὰ ἐλεεινὰ ταῦτα ἴδωμεν; Λέγει ὁ Μακάριος· Οὐχί, τέκνον, αλλ' ἵνα ἴδῃς τὸν τόκον, ὃν ὁ φιλος σου ὁ Ἰωάννης ἑαυτῷ ἐπεκτήσατο· τὰ δὲ κόπρια, ἃ ὁρᾷς, εἰσὶν αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ, καὶ ὁ κόπος, καὶ ὁ κάματος· αλλὰ βλέψων τοὶς ὧδε, τί εἰσιν τὰ γεγραμμένα. Βλέπει οὖν ὁ Ἐπιφάνιος, καὶ ἰδοὺ πίναξ σκοτώδης ἐπὶ τοῦ αέρος, καὶ ἐν αὐτῷ ἦν γεγραμμένον· Μονὴ αἰωνία, καὶ τιμωρία βίαιος Ἰωάννου υἱοῦ Κελευστιόνου, τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ πατρὶ αὐτοῦ.

A. NICEP COÆVO EX MSS.

Ἔφη Ἐπιφάνιος· Οὐαί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, ἐνταῦθα μὴ δὲ οἱ ἐχθροδῶς πρός με διακείμενοι. Τί δέ εἰσιν ταῦτα τὰ κόπρια; Ὁ Μακάριος ἔφη· Ἰδοὺ οὖν καὶ οἱ τούτῳ ὁμοίως ἐργαζόμενοι εἴτε ἄνδρες, εἴτε γυναῖκες οὗτοι ὧδε στοιβάζουσιν κάλανον καὶ κόπρον, ἵνα οταν τελευτήσωσιν χορτασθήσονται τούτων αἱ ψυχαὶ δεδεμέναι ἁλύσεσιν, μετὰ δὲ τὴν ἐξανάστασιν τῶν σωμάτων, τότε πυρὶ ὁλοκλήρως παραδοθήσονται. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ἠρώτησε τὸν Μακάριον περὶ τῶν προθεαθέντων μυῶν, καὶ κυνῶν, καὶ κνωδάλων, καὶ ὄνων καὶ ἡμιόνων, καὶ ἑρπετῶν τῶν ἐκεῖσε E ἠσφαλισμένων. Λέγει ὁ Δίκαιος· Ταῦτα πάντα εἰσὶν τῶν ἀνόμων καὶ ἁμαρτωλῶν καὶ ἀσώτων αἱ ψυχαί· Ἐπιφάνιος εἶπεν· Οἴμοι, Κύριέ μου, καὶ τοιαύτας ἰδέας αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων πεφήνασιν! Ἔφη ὁ Ὅσιος· Οὐχί, τέκνον μου φίλτατον, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς ὁ Θεὸς οὕτω αὐτὰς θεαθῆναι παρεσκεύασε, δείξας, ὅτι ἑκάστη αφομοιοῦνται ἐν τῷ κόσμῳ τῇ πολιτείᾳ καὶ ταῖς αἰσχίστοις πράξεσιν· αἱ μὲν γάρ εἰσι φονέων, αἱ δὲ μοιχῶν, αἱ δὲ πορνῶν, αἱ δὲ σοδομιτῶν, αἱ δὲ κλεπτῶν καὶ φιλαργύρων, καὶ αἱρετικῶν, καὶ κενοδόξων, καὶ τῶν τοῖς πολοίποις πλημμελήμασιν καταδεδικασμένων. Αὗταί εισιν αἱ ψυχαί, αἳ παρεσυνεβλήθησαν τοῖς κτήνεσι τοῖς ανοήτοις, καὶ ὡμοιώθησαν αὐτοῖς· διὰ τοῦτο γὰρ ὁ Κύριος τοιαύτῃ ὁράσει θεαθῆναι αὐτοὺς παρεσκεύασεν, καὶ ὅπως ἡγεῖται αὐτούς.

Τοὺς γὰρ φονεῖς ἡγεῖται ὡς σκορπίους, τοὺς εἰδωλολάτρας ὡς κίβδηλα, τοὺς μοιχοὺς ὥσπερ τοὺς τὸν νοῦν ἀπολέσαντας, τοὺς μάγους καὶ τοὺς φαρμάκους ὡς τοὺς ὄφεις, τοὺς κτηνοβάτας καὶ ἀρσενοκοίτας ὡς τὸν μῦν καὶ ὡς τὸν σκωληκόβρωτον κύνα τὸν ἐπὶ τῆς κόπρου ἐρριμμένον, τοὺς πόρνους ὡς τοὺς χοίρους, τοὺς κλέπτας ὡς τοὺς λύκους, τοὺς δολεροὺς ὡς τὰς αλώπεκας, τοὺς φιλαργύρους ὡς τοὺς αἰλούρους, τοὺς ὀργίλους ὡς τὰ θηρία, τοὺς μνησικάκους ὡς ἐχίδνας, τοὺς ψεύστας ὡς τὸν ὄφιν, τοὺς λαιμάργους ὡς τὰ ἄλογα, F τοὺς μεθύοντας ὡς τοὺς δαιμονῶντας, τοὺς αἱρετικοὺς ὡς τὴν κόπρον, τοὺς πορνοκαπήλους ὡς ὄνους, τοὺς προξενιτὰς τῆς πορνείας, οἵ τινες ὅρκοις καὶ ψεύσμασιν ἄνδρας εἰς γυναῖκας καὶ γυναῖκας εἰς ἄνδρας ἐπιμιξίᾳ βοθρίζουσι, καὶ κατεργάζονται αὐτοὺς ναὸν τοῦ διαβόλου, καὶ τῆς κοπρίας καταγώγια, ἡγεῖται ὡς τὸν ἐρχόμενον Ἀντίχριστον· τοὺς λοιδόρους ὡς κορώνην, τοὺς καταλάλους ὡς κόρακας, τοὺς κρίνοντας τὰ αλλότρια πταίσματα ἀναισθήτως ὡς μεμηνότα κυνάρια καὶ τὰς ἀνθρωπίνας σάρκας ἐσθίοντα, τοὺς τραγῳδοῦντας ὡς βατράχους· τοὺς κιθαρῳδοὺς ὡς τοῦ διαβόλου ὄργανα, τὰς ὀρχουμένας γυναῖκας ὡς τοὺς ἐρωδίους, τὰς πόρνας ὡς τὰς αἶγας· καὶ τὰ παιδάρια ὡς τοῖς παιγνίοις, καὶ τοῖς γελοίοις, καὶ ταῖς μιμολογίαις, καὶ τῇ μέθῃ, καὶ τῇ παιδοφθορίᾳ, συγκυλινδούμενα, ἡγεῖται ὡς ακάθαρτα ἑρπετὰ τῆς γῆς, καὶ ὡς τὰ κνώδαλα, καὶ ὡς τὰ τῶν ἐχιδνῶν γεννήματα.

Ὡς δὲ ταῦτα ὡμίλει ὁ Ὅσιος τῷ Ἐπιφανίῳ, εὐθέως ἔξυπνος ἐγένετο ὁ Ἐπιφάνιος, ἐκπληττόμενος τοῖς δειχθεῖσιν αὐτῷ· Πρωΐας δὲ γενομένης· φάσις ἦλθε πρὸς αὐτούς, Ὅτι Ἰωάννης ὁ φίλος σου τῷ τῆς λύμνης κατεσχέθη νοσήματι, καὶ οὐκ ἀπέρχει τοῦ αὐτὸν ἐπισκέψασθαι; Ὁ δὲ ἀκούσας, συνδακρὺς γενόμενος, ἔφη· Ἀβάλαι τῇ ἐμῇ ἀνικανότητι! ἴδε καὶ τὰ ὁραθέντα μοι. Ἀπάρας οὖν ἐπορεύθη εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ ἀσθενοῦντος, καὶ ὡς αὐτὸν

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A τὸν τῇ λυμικῇ νόσῳ τεθέακε ὀλλύμενον, ἔφη· Βαβαὶ τοῦ φρικωδεστάτου θαύματος, ἴδε τοῦ μακαριωτάτου Ἀνδρέου τὴν πρόῤῥησιν. Θεασάμενος δὲ αὐτὸν ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ βάθους στενάξαι, ἔφη· Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, ἅγιε τοῦ Θεοῦ, οπως φείσεταί μου ὁ Θεὸς, καὶ συμπαθήσῃ μοι πρὸς τὸ παρὸν, καὶ μὴ χρήσομαι τέλει τοῦ τῆδε βίου· στοχάζομαι γὰρ ταύτης τῆς κλίνης μὴ ἀνίστασθαι. Ὁ δὲ σεμνὸς Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ὁ Κύριος, ἀδελφέ, τὸ δέον ποιήσει, αὐτὸς γὰρ γινώσκει τὰ συμφέροντα· ἐπεὶ αὐτὸς τί σε ὠφελῆσαι οὐκ ἔχω· Ἱκέτευσον οὖν τὸν Θεὸν, καὶ αὐτὸς τὰ δόξαντα τῇ αὐτοῦ ποιήσει ἀγαθότητι. Ἡμέρα δὲ καὶ ἡμέρα διελύθη ὁ ταλαίπωρος· καὶ ἔρευσαν αἱ σάρκες αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν ὡς ὕδωρ, καὶ ἠφανίσθη ἡ ὄψις αὐτοῦ ἅπασα· διεφθάρη δὲ καὶ ἐβδελύχθη τὰς ἁρμονίας ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε φοβηθῆναι πάντας τοὺς ὁρῶντας αὐτὸν, καὶ ἀναβοᾷν τὸ Κύριε ἐλέησον. Οὕτω τὸν βίον αὐτοῦ κατέστρεψεν πολυωδύνως ὁ ταλαίπωρος, καὶ διεσκορπίσθη τὰ οστᾶ αὐτοῦ παρὰ τὸν ᾅδην.

Μετὰ οὖν ἡμέρας τινὰς συναντᾷ ὁ θεσπέσιος Ἀνδρέας τῷ Ἐπιφανίῳ κατὰ τὴν πλατεῖαν τῆς λεωφορου, καὶ τὰ ὁραθέντα αὐτοῦ ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς ἀναμνήσας αὐτὸν, εις φρίκην καὶ τρόμον ἐνέβαλεν λέγων· Οἶδας, τέκνον, τῇ προτέρᾳ νυκτὶ ποῦ οἱ ἀμφότεροι ἐπορεύθημεν ἐν τοῖς B ζοφεροῖς ταμείοις τοῦ ᾅδου; κατενοήσας τὰ ἐκεῖ κλεῖθρα καὶ φυλακὰς τὰς ἐν τοῖς καταχθονίοις; οἶδας τοῦ φίλου σου τὴν καχέσπερον καὶ ζοφερὰν κατάπαυσιν; ἀνέγνως τον χαλεπὸν ἐκεῖνον πίνακα, καὶ ἅπερ ἐν αὐτῷ γέγραπτο; κατενοήσας τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος ἁμαρτωλῶν τὰ πνεύματα, ὅπως εν σκοτεινοῖς καὶ σκιᾷ τοῦ θανάτου καθεύδουσιν; Ἀφαιρεῖται ἡμᾶς τῶν ἐκεῖσε Κύριος ὁ Θεός. Ὁ δὲ θαυμάσιος Ἐπιφάνιος εν τῷ ακηκοέναι αὐτὸν ταῦτα παρὰ τοῦ Δικαίου, ἰλλιγγιάσας ἔφριξε, καὶ φησι πρὸς αὐτόν· Τεθέαμαι, τίμιε πάτερ, καὶ θεασάμενος τρόμῳ συνεσχέθην· δεήθητι οὖν ὑπὲρ τοῦ τέκνου σου, τοῦ μὴ κατακριθῆναί με ἐν τοῖς ἐκεῖσε· δέος γὰρ ἐγεγόνει ἐπ᾽ ἐμὲ, καὶ ἐκάλυψέ με σκότος, καὶ φοβοῦμαι μή ποτε ὁ τοῦ σκότους ἄρχων κατασπάσῃ με, ταῖς τῶν πλημμελημάτων ἡδυπαθείαις κρατούμενον. Ἔφη ὁ Μακάριος· Καὶ ἐμοὶ οὕτως ἐστιν ἐρασμιον τοῦ φοβηθῆναί σε· διὰ τοῦτο ἑκάστοτε παραινῶ σε τοῦ ἀγωνίζεσθαι, ινα κληρονόμος γενήσῃ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας· διὰ τοῦτο παρακαλῶ καὶ ἱκετεύω, τέκνον εὐλογημένον, σπούδαζον ἑκάστοτε τρέχειν τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς ἐγκρατείας, οπως ὁρῶσά σε ἡ ψυχή μου ἐν τοῖς πνευματικοῖς προκόπτοντα, ἀγαλλιάσεται σὺν τῷ πνεύματι· Ὡς δὲ ταῦτα ὡμίλουν, τινῶν τῷ τόπῳ προσεγγιζόντων, σκέπων τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν ὁ Δίκαιος, προ τοῦ ἐκείνους πλησιάσαι, ἀσπασάμενος τὸν Ἐπιφάνιον, ανεχώρησεν.

ris vacantes, organa diaboli ; quæ choreis indulgent D mulieres, herodios ; quæ libidini se dant, capras referre putandi sunt. Denique adolescentes, qui lusibus, risui, scurrilitati, temulentiæ, corruptioni puerorum se totos addicunt, in numero immundorum terræ serpentium, silvestrium ferarum, et geniminum viperinorum collocantur.

127 Ubi talia loquentem sibi Andream audivit Epiphanius, subito experrectus est, rerum sibi ostensarum novitatem cum stupore admirans. Affulgente vero posteræ diei luce, fama advolat, sic Epiphanium increpans : Joannes, intimus tuus, pernicioso correptus morbo, periclitatur vita, et nondum abis ipsum invisurus? Quo audito, cum lacrymis : Heu me impotentem ! exclamat. Hæc scilicet mihi modo visa portendebant. Et abiens ad visitandum infirmum, reperit illum exitiali morbo ad desperationem laborare, dixitque : Papæ ! quam horrendum illud prodigium ! ecce beatissimi Andreæ completum vaticinium. Ut venientem conspexit Joannes, ut ex imo corde ingemuit, dicens : Ora pro me, Sancte, cui famularis Deum, ut mihi parcens miseransque modo, non incidat vitæ meæ filum : puto enim ex hoc lectulo non surrecturum me amplius. Cui Epiphanius : Dominus, mi Frater, aget quod agendum est ; ipse quid e re tua sit, E optime novit : quia nihil mihi suppetit, quo te juvem. Quare ad Deum supplex confuge, facturum quæcumque bonitati suæ visa sunt expedire. Sed indies miselli hominis membra nervique dissolvi, caro in modum aquæ per terram diffluere, fugere totius faciei decor, tota denique corporis compages soluta contabescere, atque adeo horrenda videri, ut quotquot spectarent hominem, exhorrescerent illico exclamarentque, Domine miserere. Atque ita in summis animi corporisque doloribus vitam terminavit infelix, et dissipata sunt ossa ejus secus infernum

Experrectus ille vocatur ad ægrum,

qui paulo post infeliciter moritur.

128 Post dies aliquot Epiphanio in publica platea factus obviam Andreas, ei cuncta quæ per visionem oblata ei fuerant in memoriam revocat, non sine horrore quodam, ac stupore, sic inquiens : Nostine, fili, quomodo superiore nocte per caliginosas inferni plagas ambulaverimus uterque? Memorne es, qualia in subterraneo illo specu claustra carceresque sint? recordaris, quam caliginosa et tenebrosa sedes amicum tuum Joannem maneat? legistine feralis istius tabulæ inscriptionem? oculisne observantur adhuc animæ, pridem ob peccata damnatæ, quomodo in tenebris et C umbra mortis sedeant? Procul ab eorum societate remotos vivere nos jubeat Dominus Deus noster. Admirabilis adolescens Epiphanius, dum sic loquentem Andream audit, totis pene artubus tremore concussus : F Vidi, ait, venerande Pater, et videndo inhorrui : quapropter intercede pro filio tuo, ut ne ad illorum consortium pœnasque condemnetur : irruit namque timor super me, et tenebræ operuerunt me, et vereor ne princeps tenebrarum, illecebris peccatorum expugnatum, eo me detrahat. Ad hæc Beatus : Delectat me tuus iste timor ; quare quotidie te adhortor, ut strenue decertes, quo minus regni cœlestis hereditate excidas : quin etiam oro atque obsecro te, benedicte fili, alacriter decurre pulcherrimum continentiæ stadium, ut ego quoque, profectum tuum spiritualem videns, in spiritu exultem. Ubi talia collocuti essent, quibusdam forte eminus eo appropinquantibus, Andreas, occultandæ virtutis suæ studio priusquam propius adventarent, salvere jusso Epiphanio inde se subduxit.

Andreas quidquid contig rat sciens,

Dei timorem amico inculcat.

CAPUT XVII.

Mulieri, a mago deceptæ et diabolicis illusionibus subjectæ, succurrit Epiphanius.

Γυνή τις ἐν τῷ Νεωρίῳ οἰκοῦσα, εὐλαβὴς καὶ φοβουμένη τὸν Κύριον, ἐκέκτητο ἄνδρα χαλεπὸν καὶ φιλήδονον σφόδρα, διασκορπίζων πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ, ἐν τοῖς πορνοκαπηλίοις ἀσχολούμενος ὁ παλαίπωρος. Ἡ δὲ γυνὴ οὖσα εὐλαβεστάτη ἐλυπεῖτο λίαν, ἐπαποροῦσα τὸ τί δέοι γενέσθαι καὶ καταργῆσαι τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς τὸν πονηρότατον σκοπόν. Ὡς δὲ ταῦτα εἶχεν ἐν διανοίᾳ, ανίχνευε μαθεῖν περὶ ανδρὸς τοῦ τηνικαύτην δύναμιν κεκ-

Mulier quædam ad Portum *a* habitans, admodum religiosa, et timore Domini eximia, virum nacta erat dyscolum atque insigniter voluptarium, qui quidquid erat rei familiaris dilapidabat in lupanaribus infelix. Uxor itaque, ut erat piissima, mœrens lugensque pendebat animi, quid facto foret opus, ut a pessimo vitæ instituto ad saniora consilia adduceret maritum : ac talia sæpe animo versans, statuit tandem

a Mulier, viro decoctori et adultero conjuncta ;

A tandem quærere hac super re virum quempiam, qui eam sibi effectam dare posset; qualem opportune statim suggerit mulier alia, videlicet Bigrinum quemdam, pollicentem omnia se mulieris vota expleturum. Quamobrem illico consurgens, hominem adivit, reperitque frequentem in domo ejus turbam, consulendi causa præstolantium. Hi cum votorum compotes ad se quique rediissent; tandem et hæc propius congreditur, ac sede prope virum occupata, cœpit ei doloris sui causam aperire, sic orsa : Tradidit sese maritus meus flagitiosæ vitæ, fallaciis atque illudentibus deliciis, et ex alio in aliud lupanar se transferens, rei familiaris meæ dispendium fecit non leve; nunc vero deperit infamem nescio quam puellam, quam nullo non die conveniens, collatis quæ nobis reliqua sunt bonis locupletat. Nunc igitur cum innotuerit mihi, virum esse te ex iis unum, qui magna coram Deo virtute polleas, et plurimos periculis suis eripueris; ideo et ego ad te venio, ut si quo modo possis, auxilieris mihi, relaturus mercedem, quam reliquæ facultates meæ permittent.

et ad magum velut Sanctum adducta,

130 Abrumpente hic sermonem muliere; Quæcumque vis ac desideras, inquit alter, per me auferes. B Quod si ita vis, concupiscentiam in illo omnem sic extinguam, ut mulieris cujusvis concubitum deinceps appetiturus non sit. Si vis, mandabo, ut hinc eum mors tollat. Si vis, tradam eum spiritui nequam cruciandum, et efficietur vagus ac dæmoniacus. Considera igitur, et quod probatum tibi maxime fuerit, mihi significa. Respondet mulier : Aliud nihil in votis mihi est, mi Domine, quam ut conjux meus, a prava aliarum consuetudine aversus, in me solam omnem amorem suum transferat. Cui alter : Ut petiisti, effectum dabo : inter sedendum autem enuntiavit illi, quidquid a teneris annis fecerat, obstupescenti ad audita, trementi, et verbum non proferenti; tum ita pergit : Vade domum tuam et para mihi ellychnium, et oleum, et lampadem, et zonam, et ignem; quarto post die namque veniam, quæ desideras tibi præstiturus. Et vero adfuit die quarto : acceptoque oleo, nescio quid immurmurans atque invocans, in lampadem illud infudit; sursumque attracto ellychnio acceptam lampadem accendit, et collocavit eodem duo mulieris imagines c servabantur loco : deinde accepit quoque zonam, et nefariæ artis suæ arcana quædam verba proferens, in eaque nodos C quatuor innectens, mulieri tradidit dicens : Intra vestes corpori tuo illam adstringe, et mihi tremissem d porrige pauperibus distribuendum pro salute animæ tuæ. Porrexitque illa, pollicitans daturam se plura, si quod optabat consequeretur. Ecce autem maritus ejus odiisse ac detestari cœpit, quæ prius cupide operabatur; solamque uxorem suam amore prosequens, in curanda re familiari totus versabatur.

sicut hic promiserat,

ita ipso agente

c

d

viri amorem recuperat :

131 Verum diebus non amplius sex elapsis, objicitur mulieri per quietem talis visio. Putabat, soli sibi in planicie quadam consistenti accedere senem Æthiopem; qui per modum ludentis in amplexum ruere ac deosculari cœpit : Opportune, inquiens, in te incidi, Domina mea; veni, amica mea, dormiamus simul ambo, quoniam nuper conjugati sumus : magno tui ego tenebar desiderio, modumque exquirebam quo te adducerem ad me. Nunc igitur, pulcherrima vitæ meæ socia, cubemus hic simul, quo et me tu fruaris, et ego venustatis tuæ admiratione gustuque exsatier. Talibus blandientem sibi loquentemque ad gratiam Æthiopem, execrari mulier, quamvis trepida et metu correpta; fugam circumspicere, dolore vehementi affici, abitum perquidquid sacrum est imperare infami, ita inquiens : Facesse : hinc ocius; meus enim mihi conjux est, numquam

sed dæmonum amplexibus dormiens tenetur;

D A NICEP. COÆVO EX MSS.

τημένου· ὑποβάλλει οὖν αὐτῇ γυνή τίς, Βιγρῖνον ἄνδρα τινά, ὃς ἔφασκεν, δύνασθαι ποιεῖν πάντα αὐτῆς, τὰ καταθύμια. Ἀναστᾶσα οὖν εὐθέως ἐπορεύθη πρὸς αὐτόν· εὗρεν δὲ ἐκεῖ πλῆθος ἱκανόν. Ὡς δὲ πάντων ἐποίει τὰ καταθύμια καὶ ἀνεχώρουν, ἐπὶ τέλους ἦλθεν καὶ αὐτή, καὶ ὡς ἐκαθέσθησαν, ἤρξατο ἡ γυνὴ τὸ κατόδυνον αὐτῆς ὁμιλεῖν αὐτῷ· ὡς οτι ὁ ανηρ μου ἐξέδοτο ἑαυτὸν ταῖς τοῦ μοχθηροῦ βίου ἀπάταις, καὶ ἐκ καταγωγίου εις καταγώγιον τῶν μιμάδων ἀφικόμενος πᾶσαν τὴν περιουσίαν μου κατηνάλευσε· νυνὶ δὲ ἄσεμνόν τινα κόρην ἐπελαύετο, καὶ καθεκάστην πρὸς αὐτὴν εἰσπορεύεται, ἀποφέρων πᾶσαν μου τὴν οὐσίαν. Νῦν οὖν ἤκουσταί μοι τὰ κατά σε, οτι εἷς ἢ τῶν εὐαρέτων τῷ Κυρίῳ; καθότι πολλοὺς τῶν κινδύνων ἐξήρπασας, καὶ ἐν τούτῳ παρεγενόμην πρός σε· εἴ τι δύνασαι, βοήθησόν μοι, καὶ παρέξω σοι οπερ μοι κατὰ δύναμιν πρόσεστιν.

Ταῦτα εἰπούσα, ἔφη ἐκεῖνος πρὸς αὐτήν· Πάντα ὅσα θέλεις καὶ φιλεῖς, παρ' ἐμοὶ λήψῃ· ἐὰν γὰρ κελεύῃς, μαρανῶ τὴν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν πρὸς τὸ μὴ χρᾶσθαι γυναικὸς συνουσίαν· εἰ δὲ βούλει ἐπιτρέψω, καὶ παραλήψεται αὐτὸν θάνατος· ἐὰν δὲ θέλῃς, παραδίδωμι αὐτὸν πνεύματι πονηρείας, καὶ ἔσται περιάγων καὶ δαιμονιζόμενος· σκέψαι οὖν, καὶ τὰ δοκοῦντά σοι δῆλα ποίησον. Ἔφη πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή· Οὐδὲν ἕτερον βούλομαι, Κύριέ E μου, ἢ τοῦ καταργηθῆναι ἀπὸ τῶν τοιούτων τὸν ἐμὸν σύζυγον, καὶ ἐμὲ μόνην ἀγαπᾶν καὶ φιλεῖν. Ὁ δὲ εἶπεν· Καθὰ ᾐτήσω, ποιήσω σοι. Ὡς δὲ ἐκαθέζοντο ἐξεῖπεν αὐτῇ ὅσα αν ἔπραξεν ἐκ νεαρας ἡλικίας, ἐξέστη δὲ ἡ γυνὴ ἀκούουσα, καὶ θαμβουμένη ἥσυχος ἐκάθητο. Ἐκεῖνος δέ λέγει πρὸς αὐτήν· Ἀναστᾶσα πορεύθητι εἰς τὸν οἶκον σου, καὶ ἑτοίμασόν μοι κανδήλαν καὶ ἔλαιον, καὶ απτρότουβον, καὶ ζώνην, καὶ πῦρ· καὶ τῇ τετράδι ἐκεῖσε παραγενόμενος, τὸ b ποθούμενόν σοι ποιήσομαι. Ὁ δὲ παραγενόμενος τῇ τετράδι, ἔλαβεν τὸ ἔλαιον, ὑποψιθυρίζων δὲ καὶ ἐπικαλούμενος ἐν τῇ κανδήλῃ ἔβαλεν· καὶ απάρας τὸ c απτρότουβον, ἧψεν αὐτήν, καὶ τέθηκεν αὐτὴν οπου ὑπῆρχον αἱ εἰκόνες τῆς γυναικός· εἶτα λαβὼν καὶ τὴν ζώνην, καί τινα ῥήματα τῆς αὐτοῦ κακουργίας ὑποψιθυρίσας, καὶ δήσας τέσσαρας κόμβους, δέδωκεν αὐτῇ ειπών· Περίζωσαι αὐτὴν ἐν τοῖς ὑποκάτω ἱματίοις· δὸς δέ μοι ἓν τριμήσιον τοῦ διανεῖμαι τοῖς πένησιν ὑπὲρ ψυχικῆς σου σωτηρίας. Ἡ δὲ δέδωκεν αὐτῷ, ὑποσχομένη δοῦναι καὶ ἕτερα ἐὰν εἰς πέρας γένηται ὃ θέλει. Ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς ἐμίσησεν καὶ ἀπέσχετο ὅσα διεπράττετο, καὶ μόνην τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἠγάπα, καὶ ἠγωνίζετο εις τὰ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. b c

Μετὰ οὖν ἓξ ἡμέρας θεωρεῖ ἡ γυνὴ κατὰ τοὺς ὕπνους αὐτῆς ἑστάναι αὐτὴν ἐν πεδιάδι μόνην, καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὴν Αἰθίοψ γέρων, καὶ ἤρξατο ὡς ὑποπαιγνιάζων πε- F ριπλέκεσθαί καὶ καταφιλεῖν αὐτήν, καὶ λέγειν· Καλῶς σε εὗρον, Κυρία μου, δεῦρο φιλία μου κοιμηθῶμεν ὁμοῦ οἱ δύο, καθ' οτι νεωστὶ συνεζεύχθημεν· πολλά σου ἐγὼ ἐπεθύμουν, καὶ πρόφασιν ἐζήτουν ὅπως πρὸς ἐμαυτὸν συναγάγω σε· νῦν οὖν δεῦρο, ὡραία μου σύμβιε, κοιμηθῶμεν οἱ ἀμφότεροι, ὅπως καὶ σὺ ἐμοῦ ἀπολαύσῃς, κἀγὼ τοῦ κάλλους σου κορεσθήσομαι. Ὡς δὲ ταῦτα ἐκεῖνος ἐφθέγγετο αὐτῇ, εἰς τρόμον ἐμπεσοῦσα ἡ γυνή, ἤρξατο ἀναθεματίζειν αὐτὸν καὶ φεύγειν, καὶ ἀνιᾶσθαι, καὶ ἐξορκίζειν αὐτὸν τοῦ ἀποστῆναι ἐξ αὐτῆς, λέγουσα· Ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ, καθότι ἄνδρα κέκτημαι ἴδιον, καὶ ἑτέρῳ οὐ συνάπτομαι. Οὕτως δὲ ἡ γυνὴ βιαζομένη κατ' ὄναρ καὶ πολεμουμένη, ἔξυπνος ἐγένετο· καὶ ὡς ἀπὸ κόπου ῥυσθεῖσα, μόλις εἰς ἑαυτὴν ἐπανῆλθεν. Διελογίζετο δὲ τὰ ὁραθέντα αὐτῇ, τὸ τί ἂν εἴη ταῦτα, καὶ πόθεν ὁ διάβολος εὗρεν τοσαύτην παῤῥησίαν κατ' ἐμοῦ· ἔγνω γὰρ ὅτι ὁ αἰθίοψ ἐκεῖνος δαίμων ἦν πονηρός.

Ὡς οὖν ταῦτα διελογίζετο, πάλιν εἰς ὕπνον ἐτράπη, καὶ ἰδοὺ κύων μέγας, μέλας, καὶ ἄχρωμος, περιπλεκόμενος αὐτῇ στόμα πρὸς στόμα κατεφίλει αὐτὴν ὥσπερ ἄνθρωπος. Σύντρομος δὲ γενομένη ἀφυπνίσθη, καὶ ἐν φόβῳ καθ' ἑαυτὴν ἔλεγεν· Οἴμοι τῇ ταλαίνῃ καὶ ἁμαρτωλῷ, ὅτι ἔρωτα τέθηκε κατ' ἐμοῦ ὁ πονηρός, καὶ οὐδ' ὅλως μοι ἀπαλλάσσεται· τί ποιήσω οὐκ οἶδα, πόθεν μοι συνέβη

οὐκ

A. NICEP. [illegible] EX MSS.

A οὐκ ἐπίσταμαι. Πάλιν οὖν ἑτέρᾳ νυκτὶ ὁρᾷ ἑαυτὴν ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ ἱπποδρομίου ἑστῶσαν καὶ ἀσπαζομένην τὰ ἐκεῖσε ἰνδάλματα, νυττομένη ὑπὸ πορνικῆς ἐπιθυμίας τοῦ συγγενέσθαι αὐτοῖς· πάλιν δὲ ὁρᾷ κύνα ἅρπαντα αὐτὴν καὶ φεύγοντα· καὶ πάλιν ὁρᾷ ἑαυτὴν ἐσθίουσαν βάτραχον, ποτὲ δὲ ὄφιν, ἢ ἑρπετὰ, καὶ τὰ τούτων χείρονα· Τούτοις ἡ ἐλεεινὴ ἐβασανίζετο, ἀγαθὸν ὕπνον μὴ ὑπνώσασά ποτε. Στενοχωρηθεῖσα οὖν καὶ μὴ ἔχουσα τί εἰσπράξασθαι, ἤρξατο προσευχαῖς καὶ νηστείαις σχολάζειν καὶ τὸν Θεὸν ἐξιλεοῦσθαι, πόθεν αὐτῇ συμβέβηκεν ταῦτα, καὶ τί δέῃ ποιῆσαι, καὶ ἀπαλλαγῆναι τῶν τοιούτων ἀτοπημάτων.

Ὡς δὲ οὕτως ἐσχόλαζεν, ὁρᾷ κατ' ὄναρ ὅτι ἵσταντο αἱ εἰκόνες αὐτῆς ἐπὶ δυσμὰς, καὶ αὐτὴ ὁμοίως, καὶ οὕτως προσευχομένη ὥσπερ τὶς πασχικὴ νομιζομένη καὶ παρεστος. Ὡς δὲ οὕτως ἠδολέσχη, ἔρχεταί τις νεώτερος πρὸς αὐτὴν καὶ λέγει· Ἐπειδὴ ἐθεράπευσάς με νηστεύουσα, ἰδοὺ ἐγὼ παρεγενόμην τὴν αἰτίαν διδάσκων σε, δι' ἣν ταῦτα συμβέβηκεν· καὶ σὺν τῷ λόγῳ δείκνυσιν αὐτῇ τὰς εἰκόνας, καὶ φησιν· Ἴδε τί σοι ἐποίησεν ὁ μάγος ἐκεῖνος ὁ κατάρατος. Ἡ δὲ προσέσχεν καὶ ὁρᾷ, καὶ ἦσαν κεχρισμέναι ἀνθρωπίνῳ κόπρῳ ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, καὶ δυσωδίαν ἀνείκαστον φέρουσαι. Ὡς οὖν ταῦτα ἐθεάσατο ἡ γυνὴ, ἐξέστη, καὶ στραφεῖσα, λέγει πρὸς τὸν νεώτερον· Δέομαί σου, τίς ταῦτα ἐτόλμησε ποιῆσαι, ἀνάγγειλόν μοι. Ὁ δὲ εἶπεν·
B Βιγρῖνος ὁ φάρμακος καὶ μάγος καὶ τοῦ Θεοῦ ἀλλότριος, σου παρασχούσης αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν· νῦν οὖν οὐκ ἔστιν ἐν ταῖς εἰκόσι σου εἰ μὴ χρῶμα, καὶ ξύλον, καὶ κόπρος, καὶ δαιμόνων φαντάσματα· ἡ γὰρ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐξ αὐτῶν ἀνεχώρησεν, μὴ φέρουσα τὴν τῶν δαιμόνων δυσωδίαν καὶ μείωσιν. Ὡς δὲ ταῦτα ἔλεγεν, ὁρᾷ τὴν κανδήλαν γέμουσαν οὔρου κυναίου, καὶ ἐν τῷ ἀπτροτούδῳ ἐγγεγραμμένον τοῦ Ἀντιχρίστου τὸ ὄνομα· ὑπεράνω δὲ ἐν τῷ αἔρι ἐγγέγραπτο, Θυσία δαιμόνων.

Τούτων τῇ γυναικὶ φανερουμένων, ὁ νεώτερος ἐκεῖνος ἀφανὴς, καὶ αὐτὴ ἔξυπνος ἐγένετο. Διανοηθεῖσα οὖν τὰ ὁραθέντα αὐτῇ ἐν τῷ ὕπνῳ, ἐξέστη καὶ ἔφριξεν, καὶ ἑαυτὴν ἐμέμφετο λέγουσα· Οἴμοι τῇ ἁμαρτωλῷ, τί ἄρα πέπονθα! δοκοῦσα γὰρ εἰς ποιμένα ὑπάγειν, e [λύκῳ ἡ
e ἀθλία ἐνέτυχον·] δοκοῦσα σωτηρίαν εὑρίσκειν, εἰς χάος τῆς ἀπωλείας ἐμπέπτωκα· Τούτοις οὕτως ἀποκλαιομένη ἡ γυνὴ, ἐβουλεύετο τί δέῃ γενέσθαι, ἔχειν τὰς εἰκόνας, ἢ μὴ ἔχειν; ἢ τί αὐτὰς εἰσπράξηται, ἐπεὶ μιαμέναι ἐτύγχανον; Ἀποροῦσα δὲ περὶ τούτου, ἀνέρχεται ἐν τῷ λογισμῷ αὐτῆς τοῦ θαῤῥῆσαι τῷ Ἐπιφανίῳ τὸ γεγονός· καταμένουσα δὲ ἦν πλησίον τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· ἐπίστατο δὲ καὶ τὸν παῖδα ἐνάρετον ὄντα. Ἀποτηρήσασα δὲ τακτὴν ὥραν, κατερχομένου αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ἀπήντησεν αὐτῷ πρὸ τοῦ πυλῶνος, καὶ πίπτει εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἀπαγγέλ-
C λουσα αὐτῷ ἅπαντα τὰ γεγονότα. Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μέγα στενάξας, καὶ δακρύσας, ἔφη· Κατάθεμά σοι, διάβολε, ὅτι οὐ παύει ἐπιβουλεύων τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Εἶτα βουλευσάμενος καθ' ἑαυτὸν περὶ τούτου, εἶπεν τῇ γυναικί· Ὕπαγε καὶ τὴν ζώνην ἐκείνην πυρὶ κατάκαυσον, τὴν δὲ κανδήλαν καὶ τὸν ἀπτρότουβον σύντριψον, καὶ τὰς εἰκόνας ἔνεγκέ μοι· καὶ εἴτι κελεύει ὁ Θεὸς, οἶδα ὅτι ἐπ' ἐμοὶ γενήσονται αἱ τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἀπειλαὶ καὶ φαντασίαι· ἀλλ' ἔχω τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν βοηθὸν, καὶ τὴν τιμίαν εὐχὴν καὶ ἀντίληψιν τοῦ φωστῆρος μου, οὐ φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι αὐτὸς πάντοτε μετ' ἐμοῦ ἐστιν.

Ἡ δὲ γυνὴ ὅσα διετάξατο αὐτῇ ὁ Ἐπιφάνιος ἐποίησεν, καὶ τὰς εἰκόνας δέδωκεν αὐτῷ· τῇ δὲ νυκτὶ ἐκείνῃ ὁρᾷ κατ' ὄναρ ἡ γυνὴ, ὅτι ἦλθεν Αἰθίοψ γυμνὸς πρὸς τὴν θύραν αὐτῆς κατακεκαυμένος, μὴ τολμῶν ἔνδοθεν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἱστάμενος ἔξω καὶ ὀλοφυρόμενος. Ἕτερος δὲ Αἰθίοψ ἐρχόμενος ἐκεῖσε ὡς εἶδεν αὐτὸν κεκαυμένον, ἠρώτησεν αὐτὸν, Ποῦ αἱ καύστραι αὗται ἐν σοὶ ἐγεννήθησαν. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐπιφάνιος ὁ πονηρὸς διεσάφησε τὴν τάλαιναν τοῦ καῦσαι με δεινῶς, καὶ οὐχ ὑποφέρω τὰ ἄλγη· τέσσαρσι γὰρ κόμβοις ἤμην δεδεμένος εἰς τὴν ζώνην δι' ἐξορκισμοῦ τοῦ κύστου ἡμῶν· καυθείσης δὲ αὐτῆς ἀπελύθην διαδρὰς τῶν ἐκεῖθεν. Τίνα δὲ κατεργάσομαι τῷ Ἐπιφανίῳ; ἐπειδὴ

solitæ alieno cuilibet viro operam dare. Atque hoc D modo per somnium vim sibi intentatam repellens, experrecta; et magno veluti labore perfuncta, vix sibi reddita tandem est : cœpitque animo volvere, quid isthæc sibi ostenta vellent; ac unde diabolo, quem sub Æthiopis specie latere jam cognoverat, tantum in se liceret.

et variis exinde illusionibus obnoxia,

132 Tali occupata consideratione, rursus in somnum incidit, viditque inusitatæ magnitudinis canem, colore nigrum, summa cum impudentia sese amplexum, conjunctoque inter se ore instar hominis exosculantem. Spectaculo terrefacta, excusso somno, ita secum loqui incipit : Me miseram et peccatricem! cujus amore nequam spiritus exarsit, quamque infestare non desinit impurus! Quid consilii capiam, ignoro : qua de causa istiusmodi mihi spectra offerantur, rescire equidem non possum. Rursum alia nocte conspicit se ipsa in theatro hippodromi, amplexantem positas istic statuas stimulari a libidinosa concupiscentia, ut cum illis rem haberet : alias sese a cane celeriter fugiente auferri contemplata est : non raro videbatur sibi ranis, serpentibus, viperis, et his deterioribus vesci animantibus. Talibus itaque spectris excruciata misere, oculisque suis somnum rarissime videns, variis premebatur ærumnis; cum- E que inter homines nihil reperiret opis, ad orationem et jejunium se convertens, suppliciter Deum percunctata est, quid causæ demum foret miseriarum suarum, quidque facto opus esset ut affectionibus tam inordinatis liberaretur.

sacras imagines conspurcatas videt :

133 Talibus operam dabat, cum in somnis videt imagines suas ad Occidentem conversas, uti et seipsam, nec aliter quam deliram menteque captam orationi insistere : supervenitque adolescens quidam, hunc ipsam in modum alloquens : Propterea quod jejuniis demeruisti me, ecce adsum, postulatam toties causam, cur talia tibi evenerint, explicaturus, simulque icones commonstrans; Vide sis, ait, quid maledictus iste magus tibi contulerit. Et intendens illuc oculos mulier, videt humano stercore turpiter illitas, idque a summo vertice ad plantam pedum, ac sentit incomparabilem inde fœtorem absistere. Obstupiut animo ad tale spectaculum, et conversa ad juvenem : Oro te, inquit, ut edicas mihi, quis talia committere ausus sit. Et ille : Bigrinus iste veneficus et magus, a veri Dei cultu alienissimus, te facultatem id agendi faciente : nunc igitur icones tuæ præter colorem, lignum, stercus, dæmonumque illusiones, nihil sunt : gratia namque et virtus divina, qua præditæ erant, F inde excessit, ferre nequiens graveolentem dæmonum fœtorem et injuriosam iconum tractationem. Dixerat hæc adolescens, cum cernit lampadem lotio canino plenam esse, et lampadi nomen Antichristi; supra vero in aere, Sacrificium dæmoniorum, inscriptum.

ex Angelo vero discens quod magus id fecerit,

134 Postquam hæc mulieri ostensa forent, evanuit adolescens, ipsa vero expergefacta est : consideransque singula sibi per quietem oblata, stupore ac pavore incessente, in has querelas erupit : Hei mihi peccatrici! quæ quantaque modo passa sum! Putabam enim ad pastorem confugere me, et ecce in lupum incidi infelix; putabam rectam me salutis viam tenere, et in abyssum perditionis præcipitata jaceo. Taliter lamentata mulier, consultare instituit, quid agendum foret; an retentura imagines, an non retentura; tum quid iis, utpote pollutis, factura esset. Ancipiti ergo dubitantique hac super re, venit in mentem, quidquid acciderat fidenter aperire Epiphanio, non procul inde in domo paterna commoranti, quem præclara instructum virtute non ignorabat. Quare constitutam observans horam, qua e sanctissima Sophiæ divinæ ecclesia consueverat

rem totam aperit Epiphanio:

A consueverat redire, obviam procedens, ante ipsas templi valvas ad pedes ei accidit, atque universa, uti facta erant, manifestavit. Quibus auditis, altum ingemiscens lacrymasque ubertim profundens : Maledictus sis, exclamabat, nequam diabole, qui non cessas filios hominum insidiis impetere. Deinde consilio secum inito, ad mulierem ; Vade, inquit, ac zonam illam flammis trade ; ellychnium vero et lampadem contere ; et imagines ad me affer ; et, siquidem permittat Deus, scio quod in me pessimi dæmones minas et spectra sua conversuri sint : verum auxiliante mihi Domino nostro Jesu Christo, et oratione ac divina virtute Illuminatoris *f* mei protegente, non timebo mala, quoniam ipse mecum est ubique.

qui veneficii signa comburi jubet,

αὐτὸς με ἠδίκησεν, καὶ ταῦτά μοι προεξένησεν, ἀποχωρίσας με τῆς συμβίου μου· βλέπε, Ἐπιφάνιε, κατά σου ἔχω ἐκχέαι τὴν ἁλμυρὰν μανίαν τῆς g φιάλεώς μου, καὶ μετὰ σου τὴν μάχην ποιήσομαι. Ἡ δὲ γυνὴ, πρωίας γενομένης, τὰ ὁραθέντα αὐτῇ ἅπαντα ἀνήγγειλεν τῷ Ἐπιφανίῳ· ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐμειδίασεν, καί φησιν· Ναί, ναί, ἀπελθεῖν ἔχει εἰς τὸν ἀμπελῶνα Κυρίου τοῦ κλέψαι σταφυλὴν, ἀλλ' ὡς ὑπάρχη ὁ δραγάτης χωρικὸς, τί ἔχει γενέσθαι; ἐν τῷ τίτλῳ ἀπάντως αὐτὸν ἀσφαλίσεται αὐτόν· ἐπίσταμαι γὰρ καὶ τοῦ φυλάσσοντός με τὴν δύναμιν. D

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

135 Executa mulier quæcumque jusserat Epiphanius, traditis etiam ipsi imaginibus, visionem habuit nocte postera per quietem, in qua Æthiops nudus veniebat ad ostium domus, totus ambustus, pedemque intro inferre non ausus, foris consistebat multum lamentans. Adveniebat vero et alter Æthiops, qui priorem conspicatus, percunctabatur ; quomodo stigmata ista omni ex parte adustus gereret. Cui ille ; Epiphanius, inquit, adolescens pessimus, docuit miseram quæ domum hanc incolit mulierem modum, quo me gravissimo incendio torqueret ; sumque modo doloribus impar : quatuor enim nodis zonæ ejus muliebri innexus eram, diris a mysta nostro execrationibus adjuratus, qui cum igne dissoluti essent, præceps inde fugi. At vero quid faciam Epiphanio, qui hanc mihi inferre injuriam et calamitatem ausus, a conjuge me mea separavit? Ecce, Epiphani, adversum te imposterum amarum imi pectoris mei furorem effundam, adversum te bellum implacabile suscipiam. Illuscescente die postera, statim hæc visa renuntiavit Epiphanio mulier ; qui illam blando ac ridenti vultu excipiens ; Abeat sane, inquit, abeat : in vineam Domini uvas furaturus : sed quandoquidem fugitivus *h* iste illius villicus est, quid fiet? Omnino vel tituli causa ipsam custodiet : novi quippe quanta sit illius, qui me conservat, potentia.

dæmonis sibi malum minantis

iram nihil veritus.

ANNOTATA.

a *Cangius lib.* 1 *Constantinop. Christ. cap.* 17. Portus *seu* Navalia *quatuor numerat, quorum præcipui* Vetus *ac* Novus. *De Veteri ego hic agi censeo.*

b Ἀπτρότουδον *hoc ipso capite tertio scribitur : quamquam et* ὀπτρότουδον *et* αὐτότρουδον *semel reperiatur. MS. Mazar. constanter habet* ἀπρότουδον. *Goar in Euchologio fol.* 428 *in Officio Sacri Olei, tum* ἄπτριον, *quam* τοῦδιν, ellychnium *vertit, quare ex utroque compositam vocem idem significare censeo, Idonee autem ab* ἅπτω *accendo dicitur* ἄπτριον, *a* Tubo *autem lampadis, cui inseritur ut promineat,* Τοῦδις. *Cangius quoque suggerit, idem significantes voces hoc modo sæpe a Græcis jungi.*

c *Has imagines infra patebit fuisse eorum Sanctorum, quos mulier specialiter Patronos colebat : atque ad hunc locum illustrandum præclare faciunt, quæ ante tomum* 1 *Maji post Ephemerides Græco moscas deducta leguntur, de Diptychis Triptychisque, qualia unusquisque fidelium apud Græcos habuisse videtur ad privatæ devotionis familiare exercitium.*

d Τριμίσιον *Theophani et Leoni Grammatico, quod Latinis* Tremissis, *tertia pars Aurei, cujus inventorem Alexandrum Severum facit Lampridius. Vide Dissertationem Cangii post Glossarium de inferioris ævi numismatibus num.* 86 *pag.* 57.

e *MS. Vat.* εἰς βόθρον ἠνέχθην ἡ τάλαινα.

f *Videtur* Andream *intelligere, potius quam Angelum suum custodem : nomine autem ex composito abstinere.*

g Φιάλεως *recurrit num.* 157. *MS. Mazar.* φιάλης phialæ, populi : *hic autem pro ira accipitur : quemadmodum sæpe in Apocalypsi cap.* 15 *et deinceps nominantur* septem Phialæ iræ Dei.

h Fugitivus *intellegitur ipse* Andreas, *qui mox infra eadem verba repetit, tamquam de se dicta ab Epiphanio.*

CAPUT XVIII.

Quæ circa mulierem et Epiphanium acta ab Andrea sciuntur et apte explicantur : alia quædam ejus obscura, sed sapientia responsa.

Nocte quadam, ita permittente Domino, assumpsit diabolus plurimam secum dæmonum rutilantium ab igne turmam, ac repente intempesta noctis hora adest Epiphanio dormienti : qui, aperiente ei aures Domino, percepit statim tumultuantem advenientium catervam ; nihil tamen in se timoris motionisve persensit, utpote firma in Deum fiducia suffultus. Inceperunt itaque ignei, quos dixi, dæmones lascivas Epiphanio cogitationes injicere, et carni inhonestas libidinis faces admovere : quæ quanta cum patientia perferebat pudicissimus adolescens, tanta cum fiducia divinam opem præstolabatur. Apparebant autem ferocium belluarum formis dæmones ; quidam in feras transformati terrorem incutere nitebantur, quidam assumpta draconis, lupi, scorpionis specie, magno cum impetu irruebant, quasi devoraturi ; utque summatim dicam, nihil non agebant, quo perturbarent adolescentem. Qui con-

Nocturnus dæmonis tentationes

Καὶ τῇ νυκτὶ, παραχωροῦντος τοῦ Κυρίου, παραλαμβάνει ὁ διάβολος μετ' αὐτοῦ πλῆθος τῶν φλεγομένων πυρρῶν δαιμόνων, καὶ ἐπιπίπτει τῷ Ἐπιφανίῳ καθεύδοντι ὥρᾳ μεσονυκτίου· διήνοιξεν δὲ ὁ Θεὸς τὰς ἀκοὰς τοῦ παιδὸς, καὶ ἤκουσε τῆς ὀχλαγωγίας αὐτῶν, καὶ οὐδ' ὅλως παρεσαλεύθη, στερεὸς γὰρ ἦν τῇ εἰς Θεὸν πεποιθήσει. Ἤρξαντο οὖν οἱ πύρακες δαίμονες εἰς αἰσχρὰς ἐννοίας καὶ τῆς σαρκὸς πύρωσιν καταφλέγειν αὐτόν. Ὁ δὲ σεμνότατος ἦν ὑπομένων, καὶ τὸν Θεὸν προσδεχόμενος. Ἐθεωροῦντο οὖν οἱ ἀλιτήριοι, οἱ μὲν ὡς θηρία μετασχηματισθέντες ἐφόβουν αὐτόν· ἄλλοι δὲ ὡς δράκοντες, καὶ λύκοι, καὶ σκορπιοὶ ὥρμουν ἐπὶ τὸ καταφαγεῖν αὐτόν· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅσοι δυνάμει ἐκέχρηντο ἐξεφόβουν αὐτόν. Ἰδὼν δὲ τὴν ἀναίδειαν αὐτῶν, ἔφη· Ἐπειδὴ ὁρῶ ὑμᾶς ὅτι ματαιοκοπούμενοι θλίβετέ με, ἰδοὺ ἁρπάζω τὸ ξίφος, ὅπερ μοι ὁ Κύριος ἐδωρήσατο, καὶ κινοῦμαι καθ' ὑμῶν· καὶ σὺν τῷ λόγῳ αἴρει τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν μετὰ δακρύων, καὶ ἤρξατο τὸν ἔννατον ψαλμόν· καὶ ὅτε ἦλθεν εἰς

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A εἰς τὸ, Ἐπετίμησας ἔθνεσιν, καὶ ἀπώλετο ὁ ἀσεβὴς, τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξήλειψας· καὶ, Τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς τέλος· καὶ, Ἀπώλετο τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ μετ' ἤχου· γίνεται ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος, καὶ ἰδοὺ a σαγίτα ὡς ἀστραπὴ, καὶ διεσκόρπισεν ἅπαντας κράζοντας τὸ οὐαί. Καὶ οὕτως ἀπαλλαγεὶς αὐτῶν Ἐπιφάνιος, ἐδόξασε τὸν Θεὸν, εἰς ὃν κατέφυγεν, καὶ οὐ κατῃσχύνθη.

Πρωΐας δὲ γενομένης, ἐπορεύετο ὁ Ἐπιφάνιος πρὸς τὸ ἀναζητῆσαι τὸν μακάριον Ἀνδρέαν, καὶ συναντᾷ αὐτῷ ἐκείνῳ τὸ γύναιον καί φησιν· Νῦν οἶδα ἀληθῶς, ὅτι διά σου τοὺς ἐχθρούς μου πάντας ὁ Θεὸς ἐθανάτωσεν· καὶ ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὰ ὁραθέντα αὐτῇ διὰ τῆς νυκτός. Καὶ λέγει αὐτῇ ὁ Ἐπιφάνιος· Ἡ πίστις σου ἡ ἀγαθὴ ταῦτα πάντα σοι ἐποιήσατο· ἐπεὶ ἡμεῖς ἄνθρωποι ἁμαρτωλοί ἐσμεν, δεόμενοι τοῦ ἐλέους Κυρίου. Τοῦτο εἰρηκὼς ἀνεχώρησεν, καὶ συναντᾷ τὸν μακάριον Ἀνδρέαν ἔμπροσθεν τῶν Χαλκοπρατείων b παίζοντα καὶ σάσοντα c. Καὶ ὡς ἐθεάσατο τὸν Ἐπιφάνιον, ἦλθε πρὸς αὐτὸν μειδιῶν τῷ προσώπῳ καὶ εὐφραινόμενος. Ἐγγὺς δὲ γενόμενος, εἶπεν· Εἶδες τὸν δραγάτην πῶς φυλάσσει τὸν ἀμπελῶνα Κυρίου, καὶ πῶς ἐκδιώκει τὰς κορώνας καὶ τοὺς κόρακας; Λέγει ὁ Ἐπιφάνιος· ἐθαμβήθην, πάτερ, λίαν· ἀλλ' οἶδας πυρρῶν δαιμόνων τὸν καύσωνα, καὶ ὅσα δεινά μοι τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ σὺν τοῖς λοιποῖς ἐνεδείξαντο; Ὁ Μακάριος ἔφη· Τὰ πλείω τούτων ὁ Κύριος ἠλάττωσεν· καίτοι B εἰ μὴ ταῦτα συνέβη γενέσθαι, πῶς ἂν ἡ γυνὴ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῆς ἀπηλλάσσετο; πῶς ἂν αἱ κορῶναι καὶ τὰ πετεινὰ ἀπενεκρώθησαν; πῶς ἂν ὁ Αἰθίοψ ἐκεῖνος ἀπεστρεβλοῦτο; καὶ ἵνα γινώσκῃς ποῖόν ἐστιν τὸ ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζειν.

Ταῦτα εἰρηκότος τοῦ Μακαρίου, λέγει ὁ Ἐπιφάνιος· Δέομαί σου, ἐπεὶ πάντα ἐπίστασαι, ἀνάγγειλόν μοι τί ἦν ἡ ζώνη, καὶ τί ἡ κανδήλα, καὶ οἱ τέσσαρες κόμβοι τῆς ζώνης, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ ἔλαιον, καὶ τὸ ἀπτρότουβον, καὶ διατί διὰ τῶν τοιούτων ὁ μάταιος τοιαῦτα ἐνείργησεν εἰς τὴν γυναῖκα. Ὁ μακάριος εἶπεν· Εἰ θέλεις μαθεῖν, ἄκουσον· καὶ γὰρ ὡς οὐδ' ὅλως σοι ἀπέκρυψά τι, οὐ δὲ νῦν ἀποκρύψω. Ἔθος τῷ διαβόλῳ ἐστὶν, πρῶτον διώκειν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τότε εἰσέρχεται ἀνεμποδίστως ἐν αὐτῷ· οὐχ ὅτι αὐτὸν φοβουμένη ἡ χάρις ἀποδιδράσκει· ἀλλὰ μισουμένη καὶ βδελυσσομένη τὴν δυσωδίαν τῆς ἁμαρτίας· ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τυραννίδα ἀποφέρει εἰς ἁμαρτίαν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀπὸ προαιρέσεως· κολάζει γὰρ καὶ γαργαλίζει· καὶ οὕτως μὴ φέρων d ἐκεῖνος τὴν ὄχλησιν, d ἀπερχόμενος ἁμαρτάνει, καὶ ἔχει εὔλογον ὁ διάβολος ἀπ' αὐτῆς τῆς αἰτίας, ὅτι ἰδιοπροαιρέτως ἁμαρτάνει ὁ ἄνθρωπος· διὰ τοῦτο ἀφίσταται ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἀπ' αὐτοῦ.

C Οὕτως οὖν ἐποίησεν ὁ ἀλλότριος καὶ τὰ περὶ τῆς γυναικός· ἔβλεπε γὰρ ἀεὶ αὐτὴν ἀγαπῶσαν ὁλοψύχως τὸν Θεὸν, καὶ πῶς αὐτὴν καταβαλεῖν οὐ δυνάμενος, διὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς εἰς ταῦτα ἐνέπειρεν, ἰδιοπροαιρέτως ἀπελθοῦσαν εἰς τὸν πλάνον ἐκεῖνον. Αἰτούσης γὰρ αὐτῆς τὸ καταθύμιον γενέσθαι, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῆς ἀποβαλέσθαι, ὅρα τί ποιεῖ πρὸς τὸ ποιῆσαι τὴν ἀπώλειαν τῆς ψυχῆς αὐτῆς, καὶ τοῦ κατοικεῖν ἐν αὐτῇ ὡς ἰδίᾳ προαιρέσει, τῷ λυμεῶνι τὰ ἐπιτήδεια εἰς μαγείαν παράξασα. Εἶπεν γὰρ αὐτῇ ἑτοιμάσαι κανδήλαν, καὶ ἔλαιον, καὶ ἀπτρότουβον, καὶ ζώνην, καὶ πῦρ, ἀφανίσαι βουλόμενος τοῦ τιμίου βαπτίσματος τὴν χάριν ἀπ' αὐτῆς· ἡ μὲν γὰρ κανδήλα, ἀντὶ τῆς ἁγίας κολυμβήθρας ἐξητήθη· τὸ δὲ ὕδωρ, ἀντὶ τοῦ ἁγίου ὕδατος ἐκείνου· τὸ δὲ ἔλαιον, ἀντὶ τοῦ ἁγίου ἐλαίου· τὸ δὲ ἀπτρότουβον καὶ τὸ πῦρ, ἀντὶ τῶν λαμπάδων τῶν ἀναφθέντων· τὴν δὲ ζώνην, ἀντὶ τῆς ζώνης, ἣν ἐν τῷ βαπτίσματι διεζώσθη. Ταῦτα πάντα λαβὼν ἀπ' αὐτῆς ὁ μάταιος ἐν ὑποκρίσει, τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος αὐτὴν ἀπέδυσε· διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν αὐτῇ ὁ Αἰθίοψ, ὅτι ἐμὴ τυγχάνεις γυνὴ, τουτέστιν, ἐμὴ ὑπάρχεις, καὶ οὐχὶ τοῦ Χριστοῦ. Ναὶ μὴν καὶ εἰς τὰς εἰκόνας αὐτῆς ἐνεδείξατο ταῦτα, καὶ ἀπ' αὐτῶν τὴν χάριν ἐδίωξεν, χρίσας λαθραίως κόπρον ξηρὰν καὶ ἐν τῇ κανδήλᾳ βαλών· Καὶ οὕτως τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἀφιέρωσεν, ὡς ἰδίαν προσαγωγὴν εἰς θυσίαν, τῷ ὀλεθρίῳ δράκοντι. Περὶ δὲ τῶν τεσσάρων κόμ-

specta malorum dæmonum insolentia : Quoniam, D inquit, videam vos in vanum laborare, affligite me, per me licet ; ecce enim capio gladium, quem Dominus mihi elargitus est, eumque in vos converto. Simul hæc dixit, simul ad Deum manus cum lacrymis tollens, Psalmum nonum exorsus est ; cumque illuc : Increpasti gentes et periit impius, nomen ejus delesti ; et, Inimici defecerunt frameæ in finem ; et, Periit memoria ejus cum sonitu : cum, inquam, illuc pervenisset ; repente sonitus de cœlo auditus est, demissaque non segnius fulmine sagitta dissipavit universos, familiare suum, Væ, lamentabiliter repetentes. Atque ita machinamentis illorum liberatus Epiphanius, gloriam retribuit Deo, ad quem confugerat, et non est confusus.

cum superasset Epiphanius,

137 Diluculo statim ad B. Andream contendit Epiphanius, hac super re illius sensum exquisiturus : at in mulierem prædictam prius incidit, sic eum appellantem ; Nunc vere scio, contrivisse Dominum per te omnes inimicos meos : simulque aperuit, quæ nocte illa per visionem cognoverat. Cui Epiphanius : Præclara fides tua hæc tibi bona apportavit, nos enim miselli peccatores sumus, divinæ miserationis semper indigi. Nec plura addens, viam suam prosecutus est : moxque obvium E habet B. Andream, ad ærarias officinas more suo ludentem et calcitrantem : qui ut venientem Epiphanium conspexit, leniter ridens gestiensque lætitia, propere accurrit, ac prope adstans ; Vidistine, inquit, fugitivum illum, quomodo custodiat vineam Domini, quomodo cornices atque corvos arceat? Respondet Epiphanius : Contremui vehementer, mi Pater : verum nostine igneorum dæmonum contra me conatum et gravissimas ferarum, serpentium, aliorumque in perniciem meam molitiones? Adhæc Sanctus : Plura his Dominus elisit : etenim nisi isthæc evenissent, quo pacto mulier discrimini, in quo versabatur, erepta? quo pacto cornices ceteræque volucres occisæ? quo pacto Æthiops ille tortus terræque allisus fuisset? denique illa evenerat, ut tu experientia disceres, quanti momenti res sit, alterum alterius calamitates atque onera portare.

mane mulierem liberatam intelligit,

et Andreæ singula innotuisse,

138 Sermonem Andreas finierat, cum ordiens Epiphanius ; Oro te, inquit, quoniam cuncta tibi innotuerunt, dic mihi, quid zona, quid ellychnium, quid nodi in zona quaterni, quid aqua, oleum, lampas sibi velint ; tum etiam, cur tantos propter istiusmodi res adversus mulierem istam tumultus excitarit dæmonium. Cui sic respondit Andreas ; F Si ista penitius penetrare cupis, aures arrige : quemadmodum enim nihil quidquam rerum mearum te celavi unquam, ita neque committam modo ut hæc ignores. Iste diabolo mos est ; ut primum quidem e cordibus hominum divinam expellat gratiam, quo deinde liberius illa ipse occupet : neque tamen fugam inde capessit gratia, quod ullo dæmonis timore expellatur, sed quod odio capitali prosequatur atque abominetur turpitudinem peccati. Neque tamen violenter in peccatum præcipitatur homo, sed sponte sua et annuente voluntate inducitur ; dæmonis quippe blandientis carnemque titillantis tentationem non ferens, scelus admittit : atque ita ex pleno consensu peccantem occupat hominem diabolus, gratia per peccatum effugata.

unde actorum causam ex eo quærens,

139 Et hoc modo cum muliere quoque prædicta egit inimicus dæmon. Animadvertens enim ex toto illam corde amantem colentemque Dei, aliter non posse ad peccandum adduci : specioso mariti sibi amorem conciliandi titulo illam tentare aggressus est, mox sua sponte venefico isti accedentem : a quo dum votis suis satisfieri postulat, projecta fere omni cura animæ ; attende sis, quid fecerit dæmon, ut

discit, dæmonem mulieris consensu abusum,

A ut animæ illius afferret interitum : in eaque, consentiente et necessaria ad veneficium conferente, ultro admissus commoraretur. Jussit enim parari lampadem, oleum, ellychnium, zonam, et ignem; quo sacri baptismi gratia mulierem exueret : lampas quippe, pro sacra baptismali concha; aqua, pro aqua illius sancta ; oleum, pro sacro oleo, ellychnium et ignis, pro cereis accensis ; zona, pro illa qua in baptismate *e* cincta fuerat, deposcebantur. Hisce a muliere, per impiam hypocrisin acceptis, gratiam ex ea baptismalem expulit : eademque de causa dicebat Æthiops, Mea es mulier : id est, juris mei es, non Christi : imo et in imaginibus ejus similia operatus, gratiam ab iis fugavit, clam illas oblinendo arefacto stercore, et in lampadem conjiciendo : atque ita opus suum, uti oblationem in sacrificium offerens, pessimo dæmoni consecravit. Ad quaternos quod attinet zonæ nodos, vinctus iis adstringebatur satanas, nec poterat abire, nisi combusta zona : præceperat enim mulieri magus, illam intra vestes gestandam, quo scilicet ad lumbos circumferret.

e ad expellendam ab ea baptismi gratiam,

140 Post hæc Epiphanius ; Mirabilis, inquit, in B te Deus est, Andrea, qui nihil te ignorare patitur. At vero unde cognoscere magus et enarrare mulieri potuit, quæcumque a teneris annis eatenus gesserat? Cui B. Andreas : An ignoras, spiritus quosdam adesse Christianis, qui ab eorum lateribus non recedentes, quælibet eorum opera cognoscunt? Quando igitur ad magum procedit aliquis, solet hic comitem illius dæmonem percunctari, quid homo iste a pueritia ad illud usque tempus egerit : et dæmon, individuus hominis comes, opera ejus perspecta habens omnia, mago, non aliter quam socio dæmoni aut contubernali suo, totius vitæ seriem pandit. Quemadmodum enim multarum rerum nuntii ad nos a Deo destinantur Angeli boni ; ita et ad magos suos deferunt mali quæcumque norunt. Postquam Epiphanius e viro sancto didicisset vulgo tam ignota, magna defixus admiratione, et benignissimum in genus mortale Dominum laudibus prosecutus, salutato Andrea, ad alium se locum contulit.

et quomodo illius anteacta vita innotuerit mago.

141 Ad finem aliquando vergebat dierum quadraginta jejunium, et urbis Constantinopolitanæ habitatores ramis palmarum sacrisque hymnis Dominum Jesum Christum venerabantur ; cum virum, multa canicie et formæ dignitate insignem, conspicit B. Andreas in sacro divinæ Sophiæ templo; comitante virum turba innumerabili, palmarum ra- C mos et cruces, fulguris in modum coruscantes, tenente, et jucundissimum, suavissimum ac salutare melos promente : horum alii alios modeste ad progrediendum excitabant, donec ad ambonem perventum est : omnes autem pulchritudine faciei conspicui erant quam qui maxime. Senex vero ille, quam tenebat, citharam, tam apte congruenterque psallentium concentui pulsabat, ut auditione illius summopere delectatus Andreas, exultaret præ gaudio diceretque : Memento Domine David et omnis mansuetudinis ejus : ecce audivimus Dominam quæ intercedit apud Dominum, invenimusque et illam et pariter delectabilem Sophiam.

Dominica Palmarum,

videt psallentem David,

142 Talibus ab Andrea prolatis, nonnulli e sapientibus mundi hujus, qui forte aderant, dicebant illi : Quid hoc, stulte? neque isthæc recte nosti? numquid Psalterium, in periodo versus, illud, Dominam intercedentem, uti tu vis, continet? Quid igitur loqueris? Quibus Andreas ; Domus, inquit, et domus, Dei requies. Quo illi audito, sed non intellecto, illudentes ipsum ac ridentes abierunt. Dicebat autem hæc B. Andreas, cum videret illic Davidem cum Prophetis : Ecce, Domine David, de quo ab antiquis generationibus dicebas, Donec

et imitatur.

βων τῆς ζώνης, ἐκεῖ ἦν δεδεμένος ὁ σατανᾶς, καὶ μέχρις ὅτε ἐκάη οὐκ ἠδύνατο ἀναχωρῆσαι· ὥρισε γὰρ αὐτὴν ὑποκάτω φορεῖν αὐτὴν, ἵνα ἔχῃ τὸν σατανᾶν εἰλιμμένον περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτῆς. D

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Θαυμαστός ἐστιν ὁ Θεὸς ἐπί σε, ὅτι οὐδέν σοι ἀπέκρυψεν· Πόθεν δὲ ἐγίνωσκεν ὁ μάγος, καὶ εἶπεν αὐτῇ, ὅσα ἐκ νεότητος ἔπραξεν ; Ὁ Μακάριος εἶπεν· Οὐκ οἶδας ὅτι τῶν Χριστιανῶν ἀχώριστοί εἰσιν οἱ δαίμονες ; διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν γινώσκουσιν ; ὅταν γάρ τις ὑπάγῃ εἰς μάγον, ἐρωτᾷ ὁ μάγος τὸν διάβολον τὸν ἀκολουθοῦντα τῷ ἐληλυθότι λέγων· Εἰπέ μοι, τί ἐποίησεν ἐκ νεότητος μέχρι τῆς δεῦρο. Ὁ δὲ ἀχώριστος αὐτοῦ ὢν καὶ πάντα θεασάμενος, ὡς ἰδίῳ αὐτοῦ συνδαίμονι καὶ συγκοινωνῷ ἅπαντα καταγγέλλει αὐτῷ. Ὥσπερ γὰρ οἱ Ἄγγελοι ἡμῖν τοῦ Θεοῦ πολλὰ ἀπαγγέλλουσιν, οὕτως καὶ τούτοις οἱ δαίμονες ὅσα ἐπίστανται λέγουσιν. Ταῦτα τοῦ Μακαρίου λαλήσαντος, θαυμάσας ὁ Ἐπιφάνιος, καὶ τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν ὑπερδοξάσας, ἀσπασάμενος τὸν Ὅσιον, ἀνεχώρησεν.

Ἐν μιᾷ τοίνυν τῶν ἡμερῶν πληρωθείσης τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, καὶ τοῦ πλήθους τῆς βασιλευούσης πόλεως, βαΐοις καὶ ὕμνοις τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἀνευφημούντων, ἑώρα ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἄνδρα πολιὸν, καὶ πάνυ ὡραῖον ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ Σοφίᾳ, μετὰ πλήθους E παραγεγονότα ἀναριθμήτου, κρατοῦντος βαΐα καὶ σταυρία, ἀστραπῆς διαυγείαν ἐκπέμποντα, καὶ ἐμελῴδουν μέλος τερπνὸν καὶ ἡδὺ καὶ σωτήριον· ἕτερος δὲ τῷ ἑτέρῳ ὑποκελευόμενοι προέβαινον, ὡς ἐπὶ τὸν ἄμβωνα πορευόμενοι, ὡραῖα τὰ πρόσωπα ἔχοντες. Ὁ δὲ πολιὸς ἐκεῖνος κατεῖχεν κινύραν καὶ ἔκρουεν τὰς χορδὰς ὑποφωνῶν τοῖς ψάλλουσιν, ὥστε ἐνηχηθέντα τὸν Μακάριον μεγάλως καὶ τερφθέντα τῇ θεωρίᾳ, σκιρτῆσαι τε καὶ εἰπεῖν· Μνήσθητι Κύριε τοῦ Δαυὶδ, καὶ πάσης τῆς πρᾳότητος αὐτοῦ. Ἰδοὺ ἠκούσαμεν τὴν Κυρίαν, τὴν Κυριοπρεσβεύτρειαν, καὶ εὕρομεν αὐτὴν, καὶ παρόμοιον τὴν Σοφίαν τὴν τερπνήν.

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος, τινὲς τῶν σοφῶν ἐκεῖσε παρόντες, ἔλεγον αὐτῷ· Πῶς, ἔξηχε; ἰδοὺ, οὐδὲ αὐτὰ ὤρθωσας· ἆρα ἔχει τὸ ψαλτήριον ἐν τῇ τοῦ στίχου περιοχῇ τὴν Κυρὰν πρεσβεύουσαν, διά σε σημειωμένην; τί οὖν εἰσιν ἃ λαλεῖς; Ἔφη πρὸς αὐτοὺς ὁ Ὅσιος· Οἶκος καὶ οἶκος Θεοῦ ἀνάπαυσις. Οἱ δὲ τοῦτο ἀκούσαντες ἐξ ἀγνοίας ἐμώκισαν, καὶ γελοιάζοντες ἀνεχώρησαν. Ἔλεγεν δὲ ταῦτα ὁ Μακάριος, θεωρήσας τὸν Δαυὶδ μετὰ τῶν Προφητῶν ἐκεῖσε παραγεγονότα· Ἴδε φησίν, κύρι ὁ Δαυὶδ, ὃν ἐξ ἀρχαίων γενεῶν ἔλεγες, Ἕως οὗ εὕρω τόπον τῷ Κυρίῳ, σκήνωμα τῷ Θεῷ Ἰακὼβ, ἀνάπαυσιν καὶ κατοίκησιν, ἐν πρώτοις τὴν πρεσβεύουσαν ὑπὲρ ἡμῶν τὴν μεγάλην [Δέσποιναν, ἔπειτα ταύτην τὴν μεγάλην] τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν· οἶκος γὰρ ἐκείνη Θεοῦ, καὶ οἶκος αὐτοῦ αὕτη· ὁποῖα δὲ μελῳδεῖ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τὰ νοητὰ κινυρίσματα, ἵνα F ἐμβλέπετε. Τούτων δὲ θεαθέντων καὶ λεχθέντων παρὰ τοῦ Δικαίου, ἀφεὶς εὐθέως τὴν ἐκκλησίαν, ἐξείη ἔξω, καὶ περιείη εἰς τὰς πλατείας, ψάλλων καὶ ὑποψιθυρίζων τοῖς χείλεσιν.

Καὶ συναντᾷ πλουσίῳ τινὶ διερχομένῳ, καὶ λέγει αὐτῷ· Δός μοι τί ποτε. Ὁ δὲ ἔφη· Ἔξηχε οὐκ ἔχω. Ἔφη ὁ Δίκαιος· Καλῶς εἶπεν ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος, ὅτι τρυμαλὶς οὐ χωρεῖ σε. Λέγει ἐκεῖνος· Σαλὲ ἐπ' ἀληθείας, καὶ ἔστιν τρυμαλιᾶς, πάρετε, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν βασιλείαν. Καὶ αὐτός· Παχὺς εἶ καὶ λιπαρὸς, καὶ οἱ πίονες τῆς γῆς δι' αὐτῆς οὐ μὴ εἰσελεύσονται, ὄνος γὰρ λακτίζων ἐπ' εὐθείας διὰ στενῆς ῥύμης οὐκέτι διελεύσεται. Ταῦτα ἀκούσας ὁ φειδωλὸς, ἐγέλασε, καὶ φησιν· Πίστευσον, κἂν ἔξηχος εἶ, καλῶς ἡμᾶς ὕβρισας. Λέγει αὐτῷ ὁ Δίκαιος· Εἰς πλησμονὴν μέν εἰσιν αἱ μέλισσαι· ἀλλ' ἄλλαι μέν εἰσιν εἰς ἴασιν, ἄλλαι δὲ εἰς ἐξίασιν· ὡσαύτως δὲ καὶ μύρμηκες· ἀλλ' ὥσπερ ἡ θάλασσα, καὶ ὁ δράκων, καὶ ὁ ᾅδης ἀκόρεστοι καὶ ἄπλειστοι τυγχάνουσιν, οὕτως καὶ οἱ πλούσιοί εἰσιν. [Οὐ δυνηθεὶς δὲ καρδᾶναι αὐτὸν, ἀποδυσπετήσας ἀνεχώρησε, λέγων πρὸς ἑαυτόν·] f Ὦ τύφλωσις, ψυχῆς καὶ πώρωσις! πῶς ἰσχύσωμεν ἰδεῖν ἡμεῖς οἱ ἀνελεήμονες Κυρίου τὸ πρόσωπον; ὦ τῆς μιαρᾶς προαιρέσεως, καὶ ψυχρᾶς συνειδήσεως! πῶς καθάπερ λίθοι ἄψυ-

f

9* χοι

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A χοι τὰ πρὸς τὸν Θεὸν διακείμεθα, καὶ οὐ φροντίζομεν οἱ ἐλεεινοί, ὅτι ὧδε γινόμεθα, καὶ ἀλλαχοῦ ὑπάγομεν; καὶ ποταπὴν ἀπολογίαν θέλομεν δοῦναι τῷ φοβερῷ ἐκείνῳ καὶ ἀπροσωπολήπτῳ Δικαστῇ; Ἀλλ' ἐπειχθῶμεν καὶ ἡμεῖς, ψυχή μου, πρὸς τὸ προκείμενον, καὶ πάλιν τῷ μύλωνι ἀλήθωμεν· οὐ μακρὰν γὰρ καὶ ἀπίομεν ἐκεῖθεν, ὅπου ἡ ταγὴ ἡ φίλτατος, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ μελίρρυτον· ἄγωμεν ταπεινὸν παραπεφυρμένον ὀνάριον, ὡς τὸν Κύριον ὁ πῶλος· τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν ἑλώμεθα, ἵν' ὅταν τὸ μὲν ἀφίεται, τὸ δὲ παραλαμβάνεται, καταφθῶμεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου ὑπὸ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων.

Ταῦτα εἰρηκώς, ἔβαλεν σάσειν καὶ τρέχειν· οἱ δὲ καθεζόμενοι ἐν ταῖς ἐργασίαις πρὸ τῶν θυρῶν αὐτῶν, καὶ οἱ διοδεύοντες, βλέποντες σάσοντα αὐτόν, ἔλεγον· Δῆσαι τον ὄνον, δῆσαι τον ὄνον. Ὁ δὲ Μακάριος ἔλεγεν· Θάψατε τοὺς ὄνους, θάψατε, ἐπειδὴ τελευτήκασιν. Ἔλεγεν δὲ ὁ Ὅσιος πρὸς αὐτούς· Ὅτιπερ ὁ ἐμὸς ὄνος, κἂν λακτίζει, εὐσεβῶς ζῇ· ὁ δὲ ὑμέτερος ἤδη τέθνηκεν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ σέσηπται, καὶ πρὸς τὸ μὴ g πνέειν τοὺς ἀνθρώπους, ἐπιδέεται ταφῆς.

143 Contigit autem, ut diviti cuidam obviam fieret, cui et dixit: Porrige mihi tandem aliquid stipis. At ille: Nihil mihi superest, stulte. Rursum Andreas: Recte pronuntiavit summus angularis lapis; quod foramen acus te non capit. Et alter, Tu vere stultus; et via, quæ ad cœlum ducit, foramen est. Tum Sanctus: Tu vero crassus et obesus es; pingues autem terræ per dictum foramen non introibunt; asinus namque calcitrans in via plana, per angiportum nequit transire. Cum hæc audisset dives, effuso cum risu: Profecto, inquit, licet insanus sis, probe convitianus es nobis. Porro Sanctus: Apes quidem admodum frequentes sunt, aliæ tamen ingrediuntur, exeunt aliæ, et simili modo cum formicis agitur. Verum uti mare, draco, et infernus insatiabiles atque inexplebiles sunt; ita et divites. Verum cum lucrari eum non posset, indoluit abiitque, ita secum loquens: O cæcitatem ac duritiem cordis! quo pacto nos immites et immisericordes faciem Domini videbimus? O consilium scelestum, o animæ frigus! Quo pacto non aliter quam lapides inanimati prosequimur quæ sancta ac divina sunt? Quomodo non melius rebus nostris consulimus miseri, cum modo hic existentes sciamus nos alio tendere? Quid quæso causabimur coram terribili illo Judice, qui citra respectum personarum sententiam laturus est? Verum accingamur et nos, anima mea, ad
B illa quæ instant, et manum operi admoveamus iterum; non enim multum superest temporis, cum E
illuc abeundum erit, ubi cibus gratissimus et potus melle dulcior invenitur: agatur stolidus corporis nostri asellus, quemadmodum pullus asini, qui Dominum portavit: eligamus operum sanctarum exercitium, ut cum aliud dimittendum, aliud recipiendum erit, conspiciamur a sanctis Angelis in occursum Domini properare.

D *Divitem tenacem ægre salvandum docet:*

144 Finito hoc sermone instituit cursitare et calcitrare: quod qui pro foribus suis opificio intenti sedebant, quique illac transibant, conspicati, clamabant: Liga asinum, liga asinum: et Sanctus similiter clamabat: Sepelite asinos, sepelite, quandoquidem emortui sunt: et ad clamantes conversus; Meus, inquiebat, asinus tametsi calcitret, pie vivit; at vester jam nunc per peccatum mortuus et putrefactus, sepulcro condendus est, ne fœtore suo homines inficiat.

mortuis asinis peccatores comparans.

ANNOTATA.

a *Σαγίτα posui ego, ut congruentius, pro σαγίνη uti MS. Vatic. et σαγήνη uti Maz. legunt: hæc enim est navigii genus.*

b Chalcopratiis *lege Cangium lib.* 2 *cap.* 16 *num.* 22 *et disce Judæorum illas officinas fuisse, haud procul ab ecclesia S. Sophiæ.*

c *Ita lego quod alias per nominativum scribebatur, παίζων καὶ σάσων: ex numero autem* 144 *suspicor σάσειν poni pro* Calcitrare.

d *Omitto hic illa, καὶ φέρειν τῆς ὑπομονῆς γενναίως ὑπομονήν, quæ in MS. Maz. sic leguntur: ἀνυπομόνητος ὤν.*

e *Hujus zonæ mentionem invenio in Euchologio Goar pag.* 37, *ubi dicitur de recens baptizato.* Post dies septem iterum puerum deferunt in ecclesiam ut abluatur, linteisque eum solvit Sacerdos, et zonam discingit.

f *MS. Vatic. hæc latius, sed et obscurius, ita:* Πρὸς ταῦτα ἀφημιάσας μηδὲν δὲ κερδᾶναι ἰσχύσας, ὡς εἷς τῶν παρατετραμμένων ἀναχυδιάσας αὐτὸν ἀνεχώρησεν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν.

g *MS. Mazar.* ὄζειν.

C F

CAPUT XIX.

Epiphanius tentationes carnis superat: et Diaconi impuri horrendum intuitus exitum, ejus peccata ab Andrea audit.

Συνέβη δὲ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐπᾶραι θράσος ὁ διάβολος κατὰ Ἐπιφανίου, καὶ ἐξέκαιεν αὐτὸν ὁ τῆς πορνείας δαίμων χαλεπῶς, μεγίστῃ μανίᾳ προσφερόμενος. Ἠνιᾶτο οὖν ὁ τερπνὸς νεανίας, καὶ ἔσχαλλεν πτούμενος μὴ μιανθῇ ἡ φίλτατος νεότης αὐτοῦ τῷ βορβόρῳ τῆς κοπρώδου δυσωδίας· πολλὰ μὲν καὶ ἐνήστευεν, καὶ ἠγρύπνει, καὶ δάκρυσιν ἐπεκαλεῖτο τὸν Θεόν, μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τὴν τοιαύτην ἀπώλειαν. Καὶ οὐκ ἀπηλλάσσετο αὐτῷ ὁ κατάρατος, καὶ τοῖς πονηροῖς λογισμοῖς διὰ τῆς πυρώσεως τῆς σαρκὸς ὑπαναγκάζων, εἵλκεν οἰκτρῶς a ἐν τῷ τῆς λαγνείας βορβόρῳ, καὶ τὸ τούτου ψυχικὸν κάλλος σβέσαι, ὥστε καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους ἐφάνταζεν αὐτὸν ἀναμίγνυσθαι γύναια δυσώδη, καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ συγγίνεσθαι. Ὁσάκις δὲ ἐφαντάζετο ἀνιστάμενος b, τρεῖς οὐγκίας ἅλατος ἤσθιεν πικραίνων τὴν αἴσθησιν, καὶ δεινῶς ἔφερεν ὑπὸ τῆς ἅλμης· καὶ ἐν τούτῳ κατενόει τοῦ πολέμου ἐλαττούμενος.

Contigit per illud tempus, impudicitiæ dæmonem erigere cornua contra Epiphanium, et magno furore actum, libidinis ei faces subjicere. Quamobrem castissimus adolescens dolore angi, animo consternari, ac metuere, ne forte adolescentia sua fœdissimo sordidi peccati luto contaminaretur: hinc et jejuniis vigiliisque crebro se dabat, divinamque cum lacrymis invocabat opem, ut ne istiusmodi animæ suæ ruinam incurreret. Non tamen continuo minus infestus dæmon institit, ingerendo per carnis stimulos cogitata prava, quibus ipsum conabatur in libidinis cœnum miserabiliter immergere, et præclaram animæ pulchritudinem extinguere; hinc et phantasmata ei varia objiciebat per quietem, videlicet cum mulieribus putidis ipsum rem habere et peccato consentire. At Ephiphanius, quoties talibus imaginibus

Epiphanius, carnis stimulis agitatus,

A nibus inflammabatur ad libidinem, uncias tres salis masticabat, gustus sensum excrucians, et salsedinem ægerrime ferens: cogitabatque interea cum timore, ne forte in isto bello inferior foret.

gustato sale eos reprimit:

146 Tum vero in somnis conspicuum habuit luxuriæ dæmonem, simillimum lutosæ sui, excrementis humanis oblitum, stabat autem, et graviter spirabat; illi vero ex opposito stabat et juvenis candidatus, qui, quod manu tenebat acerbissimum poculum, verberibus adigebat dæmonem ipsum evacuare. Dæmon vero, impos sui præ furore, interrogabat candidatum adolescentem, cur se ad hauriendum scyphum illum adigeret. Cui ita respondit ille: Quoniam tu famulum Domini Epiphanium salsedinis acrimonia coegisti excruciare viscera sua, examinato aqua justitiæ divinæ trutina facto tuo, pœnas pendere meritas te oportet. Tum diabolus: Heu me, pater princepsque satana, quia famulari tibi volui, in hasce calamitates incidi! o vim, o violentiam tuam, Nazarene! quia viscera mea flammis combussisti. Quæ cum dixisset, arreptum poculum violenter exhausit; repletusque furore et incomparabili amaritudine, lamentabundus se inde proripuit. Post hanc visionem evigilans Epi-
B phanius, Dei benignitatem promptumque auxilium admiratus, nequam dæmonem derisit.

eoque ipso dæmonem torquet:

147 Post dies aliquot occurrit Epiphanio B. Andreas in porticu quadam, a sacro Officio rediens; cumque illum vidisset: Ego, inquit, gregis tui ovis sum, salsedinem amo, et sale vescor. Audiit hæc Epiphanius, et audita miratus vehementer: Neque illa, inquit, te latuerunt, magne Domine? Verum quid causæ fuit, quod me ita deseruisti? propemodum commoti fuerunt gressus mei. Ad hæc ita suaviter Sanctus: Etenim quo pacto appareat aut nominetur aliquis generosus miles, nisi et hostibus insidiari, et eosdem propulsare ac vincere, seque demum bello probare noverit? Quo pacto exploratum habebit adversarius, quanta polleas virtute, nisi tecum fuerit congressus? Quo denique pacto mercedem obtinere poteris, si tentationes non sustinueris, nec insidias dæmonum non expertus fueris? Quotquot in mundo vivunt, dum tempus patitur, certant, affliguntur, tentantur; ut si hodierna crastinave luce humanitus quiddam forte acciderit, conclusa secum bona opera exportent, ne nihil inveniant in tremendo judicii die. Quicumque autem mortui, cæci, inuti-
C les, tenebris involuti sunt quoad hominem internum, illi suaviter somnum capiunt, deliciis in cibo potuque fruuntur, sectantur otium; impudicitiæ, gulæ, comœdiis, musicæ operam dant; desideria carnis prompte exequuntur, immemores Dei, judicii, retributionis, regni cœlorum. Hi sunt, qui diabolo adhærentes, ubique voluntati ejus obsequuntur: ille vero id probe cognoscens, vicissim favore suo vano atque inani illos, tamquam amicos famulosque suos, prævenit in hoc mundo. Verum væ, væ! propter calamitatem, quæ miseros illos manet.

quod absentem Andream non late :

ab hoc autem doctus tentationum utilitatem,

148 Tu itaque macte animo, fili; violentia, de qua loqueris, jucunda nobis erit, si patienter sustinuerimus; cum vero ad pravas motiones impelleris paterisque stimulos carnis, si restiteris fortiter inimico ac generose toleraveris insultus, totidem tibi plectuntur coronæ, et mercedi tuæ cumulus accedet immensus. Noli igitur, cum talibus impeteris, oscitari; sed perfer longanimis, ut reposita tibi præmia consequaris aliquando, heres regni cœlestis factus. Serius ocius transit hic mundus, ut somnium expergiscentis; evanescit uti fumus, et cuncta quæ sunt, prætereunt: nos autem una solum re decipimur, cum in tentationibus atque adversis patientiam abjicimus. Audivisti sæpe istud Psalmi. Multæ tribulationes justorum; et ex omni-

ad easque sustinendas animatus,

Ps. 33, 20
Ps. 120, 143

D "Ιδε δὲ κατ᾽ ὄναρ τὸν τῆς πορνείας δαίμονα ὡς ὅμοιον χοίρῳ βεδορδορωμένῳ κεχρισμένον ἀνθρωπίας κόπρου, ἑστῶτα καὶ ἀποπνέοντα· νεανίας δέ τις λευχείμων ἠνάγκαζε πιεῖν· ὁ δὲ οὐδὲ τὸν θυμὸν ἠδύνατο φέρειν. Πρῶτα δὲ ὁ μέλας τὸν λευχείμονα λέγων· Λέξον μοι δι᾽ ἣν αἰτίαν βιάζεις με πιεῖν τὸ ποτήριον; Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔφη· Ἐπειδὴ σὺ ἐποίησας τὸν παῖδα Κυρίου Ἐπιφάνιον ἅλμην δριμύξασθαι τὰ ἐντὸς αὐτοῦ, τῇ δικαιοκρισίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐταζόμενος περὶ τούτου, δίκας νῦν ὀφείλεις εἰσπραχθῆναι. Εἶπεν δὲ ὁ μέλας· Οὐαί μοι, πάτερ καὶ προστάτα, ὅτι θέλων θεραπεῦσαί σε τούτοις τοῖς δεινοῖς περιπέπτωκα! ὢ βία, ὢ βία, ἀπὸ σοῦ Ναζαρηνὲ, καθότι τὰ ἐντός μου διέπρησας! Ταῦτα εἰρηκὼς, δεξάμενος τὸ ποτήριον, βίᾳ ἔπιεν· καὶ πλησθεὶς θυμοῦ καὶ ἀσυγκρίτου πικρίας, ὀδυνόμενος ἀνεχώρησεν. Ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ Ἐπιφάνιος ἀπὸ τῆς ὁράσεως, καὶ θαυμάσας εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, καὶ ταχεῖαν ἀντίληψιν, ἐγέλασε τὸ πρόσωπον τοῦ παμπονήρου δαίμονος.

Μετὰ δέ τινας ἡμέρας συναντᾷ αὐτῷ ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἔν τινι ἐμβόλῳ ἀπὸ τῆς συνάξεως ὑποστρέφων· καὶ θεασάμενος αὐτὸν, ὑπομειδιάσας, ἔφη· Πρόβατόν εἰμι τῆς λογικῆς σου ποίμνης, καὶ ἅλμην ἀγαπῶ καὶ ἐσθίω τὸ ἅλας. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἐπιφάνιος, μεγάλως ἐθαύμασεν ἐπὶ τῷ ῥήματι, καί φησιν· Οὐ δὲ ταῦτά σε ἔλαθεν, κύρι ὁ E
μέγας; ἀλλὰ τί ὅτι οὕτως με κατέλιπας; καὶ c [παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθη τὰ διαβήματά μου]. Ἔφη ὁ Ὅσιος· Καὶ πῶς φανῇ ἢ κληθῇ τις στρατιώτης, ἐὰν μὴ τοῖς πολεμίοις ἐφεδρεύει γενναίως, καὶ συγκρούει, καὶ νικᾷ, καὶ δοκιμάζεται; πῶς δὲ καὶ d [γνώσεται ὁ ἀντικείμενος ποίας ἰσχύος εἶ, ἐὰν μὴ συνάρῃ πόλεμον μετὰ σοῦ] ἐὰν μή σε ἴδῃ συμβάλλοντα; καὶ πῶς λήψῃ μισθὸν, μὴ ὑπομείνας πειρασμὸν, καὶ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ματαίων; πάντες οἱ ζῶντες ἀγωνίζονται ἕως ἐστὶν ὥρα, καὶ ἕως ἐστὶν καιρὸς, θλίβονται, πειράζονται, ἵνα σήμερον ἢ αὔριον τὸν σωματικὸν τοῦτον ἀποθανόντες θάνατον, συγκλείσωσίν τι ἀγαθὸν, ἵνα ἔχωσιν ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· Ὅσοι δέ εἰσιν νεκροὶ, τυφλοὶ, ἀνωφέλητοι, ἐσκοτισμένοι κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον; οὗτοι ἡδέως ὑπνοῦσιν, τρώγοντες, πίνοντες, τὴν ἄνεσιν καταδιώκουσιν, πορνεύουσιν, γαστριμαργοῦσιν, τραγῳδοῦσιν, κιθαρίζουσιν, καὶ τὰ ἐπιθυμήματα τῆς σαρκὸς εὐκόλως εἰσπράττουσιν, Θεοῦ μὴ μεμνημένοι, μὴ δὲ κρίσεως, μὴ δὲ ἀνταποδόσεως, μήτε βασιλείας οὐρανῶν· οὗτοι πάντοτε τῷ διαβόλῳ συνέρχονται εἰς τὰ θελήματα αὐτοῦ· κἀκεῖνος ὁρῶν ματαίαν χαρὰν κατὰ τόνδε τὸν κόσμον παρέχει ὡς ἰδίοις φίλοις καὶ ὑπηρέταις· ἀλλ᾽ οὐαὶ τῇ θλίψει τῇ μενούσῃ αὐτοῖς.

Σὺ οὖν τέκνον αἱ βίαι, ἃς λέγεις, γλυκεῖαι ὑμῖν γενήσονται, ἐὰν ὑπομένωμεν, καὶ ὡς ἀναγκάζεσαι εἰς τὴν κίνησιν καὶ πύρωσιν τῆς σαρκὸς, καὶ τῷ πονηρῷ ἀντιτάσσεσαι, καὶ γενναίως φέρεις, τοσοῦτοί σοι πλέκονται στέφανοι, καὶ ὁ μισθός σου αὔξει· μὴ οὖν ὀλιγώρει, τέκνον, πρὸς ταῦτα, ἀλλὰ καρτέρει, ἵνα ἔχεις μισθὸν, καὶ γένῃ κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· σήμερον, αὔριον ὁ κόσμος· οὗτος παρέρχεται ὡσεὶ ἐνύπνιον ἐξεγειρομένου, ὡς καπνὸς ἀφανίζεται, καὶ πάντα παρέρχονται, καὶ μόνον πλανώμεθα, ὑπομονὴν ἐν τοῖς πειρασμοῖς μὴ δ᾽ ὅλως ἔχοντες· ἀκούεις ὅτι πολλαὶ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων, καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτοὺς ὁ Κύριος· Οὐ συνεχῶς ψάλλεις, Θλίψεις καὶ ὀδύναι εὕρησάν με, καὶ αἱ ἐντολαί [σου μελέτη μού εἰσιν; οὐκ ἴδῃς ὅτε παλαιστὰς ἔθετο ὁ Θεὸς τὰς ἡμέρας ἡμῶν, ἵνα παλαίωμεν μετὰ τῶν δαιμόνων, ἵνα ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ γρηγορῶμεν· Προσευχώμεθα, ἀγωνιζώμεθα πληρῶσαι τοῦ Θεοῦ τὰ προστάγματα· εἰς τοῦτο οὖν τέκνον μου μὴ ἐρυθρία ὅτι πολεμεῖ σε ὁ διάβολος· χαίρου δὲ μᾶλλον καὶ ἀγάλλου, εἰδὼς ὅτι ἐὰν μὴ ἐψιθῶμεν διὰ τῶν πειρασμῶν, Θεῷ ἡδύτατος ἄρτος γενέσθαι οὐ δυνάμεθα· ὑπομονῆς γὰρ ἔχομεν χρείαν [ἵνα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσαντες, κομησώμεθα τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον.] Ταῦτα εἰρηκὼς ὁ Ὅσιος πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον, εὐχαριστήσας τῷ Κυρίῳ καὶ τῷ Ὁσίῳ, εἰς τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἀνεχώρησεν. F

Ὡς δὲ ἔνδον αὐτοῦ ἐγένετο, ἰδού τις νεανίσκος [προσῆλθεν αὐτῷ λέγων· Κύριέ μου Ἐπιφάνιε, ὁ ἀγαπητός σου

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A σου Ῥαφαὴλ ἐν ἀσθενείᾳ περιέπεσεν, καὶ δηλοῖ σοι ὅπως παραγενόμενος ἐπισκέψῃ αὐτόν· σπούδασον οὖν, ὅτι ὡς δοκῶ οὐκέτι θεάσῃ αὐτόν· Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, εὐθέως σύνδακρυς ἐγένετο, καὶ τῷ δηλάτωρι ἐπακολουθήσας, σὺν αὐτῷ ἐπορεύθη· καὶ ἐλθὼν πλησίον αὐτοῦ ἐκαθέσθη, καὶ ἔγνω αὐτὸν πλησιάζειν τὸ τέλος, καὶ τῷ e βέλει τρωθεὶς τῆς ἀγάπης, ἧς πρὸς αὐτὸν ἐκέκτητο, ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐθρήνει αὐτόν, ἐπειδὴ πάνυ ἐφίλει αὐτόν. Ὡς δὲ μικρὸν ἀνέθη τοῦ ὀδυρμοῦ, ἤρξατο ἐκεῖνος κείμενος δεινῶς ἀγωνιᾷν καὶ ὀλοφύρεσθαι, ὥστε φοβηθῆναι οὐ μόνον τὸν Ἐπιφάνιον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ διαφέροντας. Ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος, τί παθὼν, τοῦτο διεταράχθη; Μικρὸν δ' ἔτι ἐν ἑαυτῷ γενόμενος, καὶ θεασάμενος τὸν Ἐπιφάνιον ἔφη· Οἴμοι, γλυκύτατε μου ἀδελφὲ, ὅτι πάνθα τὰ ἔργα τὰ πνευματικὰ καθήρπασαν οἱ δαίμονες· καθὼς γὰρ καταχθονίζομαι τῷ πυρετῷ βαλλόμενος, ἐθεασάμην τοὺς Ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς πονηροὺς δαίμονας, καθ' ὅτι ἐζυγοστάτησαν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα f. καὶ ὑπερηκόντισαν τῶν ἀγαθῶν τὰ φαῦλα· καὶ πέπεισμαι ὅτι οὐ μὴ κατασκηνώσω εἰς τὰς μακαρίας σκηνὰς τῶν δικαίων, ἀλλὰ ἀπελεύσομαι εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον· ἴδον γὰρ ἐγὼ ὅτι λυπηθέντες οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι ἀπ' ἐμοῦ ἀνεχώρησαν, ἐν δὲ τῷ αὐτοὺς ἐξέρχεσθαι, εἷς ἐξ αὐτῶν εἴρηκέ μοι· Οὐαί σοι ταπεινὲ, ὅτι κακῶς ἐχρήσω τῷ βίῳ σου. Ὡς δὲ
B ταῦτα εἴρηκε, ἐμμανὴς γενάμενος κατ' αὐτοῦ ὁ διάβολος, ἐνεποίησεν ἐν τοῖς ἐγκάτοις αὐτοῦ θόρυβον πολὺν καὶ τάραχον· καὶ ἦν κείμενος σωβῶν καὶ σπαραττόμενος, καὶ ἀπρεπῆ τινα ληροδούμενος.

Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος συμπαθήσας ἄγαν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, καθεζόμενος, εὐχὴν μετὰ δακρύων ἐν τῷ κρυπτῷ ταμείῳ ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ προσφερόμενος, ὅπως κἂν τοῦ παραδειγματισθῆναι αὐτῷ μὴ γένηται ἔφοδος· Ὁ δὲ σατανὰς μετὰ τῶν δαιμόνων αὐτοῦ ἐκεῖσε ἐφεδρεύων, συνῆκε τὸν Ἐπιφάνιον προσευχόμενον· θράσος φοβερὸν ὁ κακομήχανος κεκτημένος, διὰ τὸ ἤδη τὸν ἀσθενοῦντα ὑπαίτιον αὐτὸν πεφηνέναι· καὶ ἐβουλεύσατο κατακρημνίσαι τὸν Ἐπιφάνιον ἐν ᾧ ἐκαθέζετο θρόνῳ, ἐν τῷ σύνεγγυς ὄντι καταρράκτῃ τοῦ οἰκήματος· Γνοὺς δὲ τῷ πνεύματι ὁ παῖς, ταχέως ἀναστὰς ἀπρονόητον τὴν βουλὴν αὐτοῦ ἐποίησεν. Ἀποτυχὼν δὲ ὁ παμμίαρος τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἤρξατο πάλιν τοῦ παραδειγματίζειν τὸν ἐλεεινὸν ἐκεῖνον· καὶ εὐθέως κείμενος, ἤρξατο τίλλειν τὸν ἑαυτοῦ πώγωνα, καὶ μετέπειτα ὥσπερ αἰγίδιον φωνάζον, καὶ πάλιν τὴν γλῶσσαν ἔξω ἐκβάλλων ἐσεληνίαζεν ἀσέμνως, καὶ πάλιν ὥσπερ κύων ποιμνίου βαρέως βαΰζων εἰς τοὺς παρεστῶτας, ὥστε φοβηθῆναι φόβον μέγαν πάντας τοὺς ὁρῶντας τὸν ἑαυτοῦ βαΰζοντα δαίμονα. Οἱ δὲ ἐκεῖσε εὑρεθέντες ἠρώτουν τὸν Ἐπιφάνιον, πόθεν εἰς αὐτὸν τοιαύτην ἐξου-
C σίαν ἔλαβεν ὁ διάβολος, ἵνα τοιαῦτα πράττῃ. Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς· Ἀδελφοί μου, ἐγὼ εἰς τοῦτο οὐδὲν ἐπίσταμαι φθέγξασθαι, πλὴν στοχάζομαι, ὅτι μεγάλῳ παραπτώματι ἦν συμπεποδεσμένος, καὶ οὐδ' ὅλως ἀπέστη ἐξ αὐτοῦ μέχρι τῆς δεῦρο, ἢ οὐκ ἐξήγγειλεν, ἢ οὐ μετενόησεν, διὰ τοῦτο τοὺς ἀμετανοήτους κληρονομεῖ ὁ διάβολος· Ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐξετάσει ἐκεῖνος τὸν βίον κατέλυσεν.

Ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ εὑρηκὼς ὁ Ἐπιφάνιος τὸν μακάριον Ἀνδρέαν, διηγήσατο αὐτῷ ἅπαντα, καὶ παρεκάλει μαθεῖν, δι' ἣν αἰτίαν οὗτος ὁ ταπεινὸς καθάπερ κύων ὑλακτῶν τετελεύτηκεν. Ἀπεκρίθη ὁ Ὅσιος πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει· Ἐκεῖνος ὁ φίλος σου μοιχὸς ἦν καὶ μνησίκακος ἄνθρωπος, ἐῶν γὰρ τὴν ἑαυτοῦ σύμβιον, τῇ περαπαινίδι αὐτοῦ ἀδεῶς συνεμίγνυτο· Διάκονός τε χρηματίζων, οὐκ ἔφριττε τὴν φοβερὰν δύναμιν τῆς ἀπροσίτου θεότητος ὁ ταλαίπωρος καὶ εἰδὼς αὐτὸν ἁμαρτωλὸν οὐχ ἡσύχαζεν, ἀλλὰ μοιχεύων, φορῶν τὸ φελώνιον αὐτοῦ ἱερατευεῖ, καταφρονῶν τῶν ζωοποιῶν ἐκείνων καὶ ἀθανάτων μυστηρίων· καὶ εἴκαζεν ὅτι λαθεῖν ἔχει Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν. Ἱερεὺς γὰρ πόρνος, καὶ Διάκονος μοιχός τε καὶ πόρνος, ἐπικατάρατοι ἔσονται Κυρίῳ τῷ Θεῷ· πολὺ γὰρ ὀφείλει καθαρὸς εἶναι ὁ τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ παριστάμενος· Σὺ γὰρ οἶδας τέκνον ὅτι ὁ Θεὸς ῥυπαροὺς ὑπηρέτας οὐ χρήζει· μισεῖ γὰρ γενεὰν μοιχαλλίδα καὶ ἁμαρτωλόν. Εἰκάζουν τινες τῶν ἀνθρώπων, ὅτι μῦθός ἐστιν τὰ τῶν Χρι-

bus eripuit eos Dominus. Nonne psallis identidem: D
Tribulatio et angustiæ invenerunt me, in mandatis tuis meditabar? Nonne scis, luctatores a Deo constitutos nos esse in diebus nostris, ut diu noctuque vigilantes, prælium cum dæmoniis committamus? Oremus igitur certemusque præcepta Domini adimplere; neque erubescendum tibi est, fili mi, quod te impugnat diabolus; sed gaudendum potius et exultandum, utpote probe scienti, non posse nos gratum Deo panem fieri, nisi per tentationem belle subactos atque coctos: patientia enim nobis necessaria est, ut voluntatem Dei perficientes immarcessibilem gloriæ coronam auferamus. Talia ubi Epiphanius a Sancto dicta exceperat, gratiis Deo ipsique persolutis, viam suam relegit.

vocatur ad moribundum amicum:

149 Jamque domum suam ingressus fuerat, cum ecce tibi adolescens aliquis propere accurrens, ita ipsum alloquitur: Domine mi Epiphani, perdilectus tibi Raphael in ægritudinem incidit, jubetque renuntiari tibi, ut se invisas: propera igitur, quia uti mihi persuadeo, superstitem vix reperturus es. Audito nuntio, confestim perfusus lacrymis, comitem se nuntianti adjunxit; domumque amici ingressus, prope lectum consedit. Animadverso autem, proxime ipsum a morte abesse; amoris, quo soda- E
lem suum prosequebatur, jaculo saucius, diu multumque decumbentem lamentatus est, quoniam diligebat multum. Ubi vero paululum se remisit Epiphanii dolor, cœpit æger animam agere atque ejulare tam horrendum in modum, ut ingens domesticos omnes, non modo Epiphanium, terror occuparet. Interrogante autem hoc, cur tantopere turbaretur; respirans aliquantulum atque intuens interrogantem: Heu me! inquit, jucundissime amice; cuncta opera mea bona dæmones diripuerunt. Nam cum febri prostratus jacebam, vidi tum Angelos Dei bonos, tum malos inferni, omnia seu recte seu perperam a me gesta bilance appendere, iniquis operibus subsidentibus et leviorem recte factorum lancem in altum extollentibus. Atque hinc in animum cogor inducere, nullam in sanctis Justorum tabernaculis mihi sedem vacare, abituro in flammas exteriores. Vidi etenim, vidi Angelos sanctos mœsto flebilique vultu hinc recedere, dicente mihi inter recedendum uno: Væ tibi, miser adolescens, quia dato ad vivendum spatio abusus es. Ubi finem dictis suis imposuerat æger; furentis adversum se dæmonis impetum sensit, animam ipsius vehementer turbantis ac consternantis; jacuitque F
deinceps vellicans ac lacerans vultum, et insolentes quosdam sermones effutiens.

quem desperare invenit,

150 Interea Epiphanius, summa commiseratione animæ illius tactus, in secreto cordis conclavi cum lacrymis offerebat preces suas Domino, supplicans pro amico, ut ne incesseretur castigareturque tam immaniter a dæmonio. At vero ubi satanas, cum reliqua dæmonum turba, in omnia sedulo intentus, deprehendit orantem Epiphanium (erat enim mali machinator insolentior audaciorque, quod illi jam nunc adjudicatus videretur æger) consilium iniit præcipitandi pium adolescentem cum sede sua in propinquam domui cataractam. Verum Epiphanius, præcognito machinatoris consilio, confestim surgendo irritum atque inane illud fecit. Dejectus itaque spe sua et intento nequissimus dæmon, rursum se ad ægrum divexandum convertit: qui mox evellere sibi barbam, tum clamore suo vocem caprorum imitari, alias exerta turpiter ex ore lingua lunaticum agere, alias denique instar pastoritii canis tam terribili in adstantes latratu furere, ut magno omnes corriperentur metu, videntes dæmonem per os adolescentis latrare: percunctabantur autem ex Epiphanio, unde tantum liceret diabolo, tam terribilia

et non sine periculo suo

frustra juvare conatur.

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A bilia patranti. Quibus Epiphanius : Nescio equidem, Fratres mei, quid ad hæc responsi dem ; nisi quod existimem, gravis cujusdam sceleris ipsum conscientia teneri, quod in hunc usque diem identidem admissum nec confitendo nec pœnitendo delevit ; ac propterea, uti impœnitentes solent, in dæmonis transiit potestatem. Æger autem tales inter cruciatus ac tormenta vivendi finem fecit.

deinde ex Andrea discit ideo damnatum,

151 Epiphanius aliquanto post obviam factus B. Andreæ, narravit ei seriem totius rei, cupidus ex illo discere, quamobrem infelix iste adolescens latrando in modum canis e vivis abiisset. Cui ita Sanctus : Tuus iste sodalis, mœchus et injuriarum imprimis memor fuit : sua namque conjuge repudiata, cum ancillula sua per summum scelus rem habuit : cumque Diaconi fungeretur munere, non exhorruit tremendam inaccessibilis Deitatis potentiam infelix ; sed peccatis, quibus se immersum penitus non ignorabat, peccata addere non cessans, atque adulteriis crebris se polluens, induto sacro pallio divinum munus obibat, nulla vivificorum atque immortalium mysteriorum reverentia : quin B etiam opinabatur, clam Deo ac Domino nostro sua crimina esse. Sacerdos quippe scortator, et Diaconus adulter atque fornicarius, maledicti erunt Domino Deo : oportet enim vitæ integrum purumque esse, qui sacris altaribus adstant. Nosti quippe, fili, coinquinatos peccati sordibus ministros rejici a Deo, utpote progeniem adulteram et peccatricem odio capitali prosequente. Sunt tamen, qui opinantur sacra Christianorum Evangelia fabularum loco habenda ; unde et morosis cogitationibus intenti, quasi subterraneo ædificio latitarent, posita verecundia ac timore, genio suo indulgent ; ignari profecto, quantus sit quamque ferus et infestus draco, princeps, inquam, mundi hujus, qui mittitur ad unumquemque moribundum, ut discutiat iniqua opera et lite contendat cum sanctis Dei Angelis quoad animas peccatrices ; adducturus utique in medium, ubi et quomodo invenerit animam tenebras studiose sectatam, quo eam suæ vindicet potestati.

quod Diaconi munus adulteriis inquinaverit,

securus gehennæ sibi paratæ.

152 Plurimi igitur cum gaudio scortantur, plurimi donis muneribusque copiam adulterandi sibi comparant, animæ suæ substantiam exhaurientes : et numquam serio recolunt, quale sibi post mortem incendium, quanta tribulatio, quantus dolor, amaritudo, horror, contritio maneant. Denique, propitius esto, Domine. Quis enim illa queat narratione prosequi, ad quorum memoriam Angeli quoque ipsi præ horrore contremiscunt ? Talis quippe ignis illius in comburendo vis est, ut ipsam quoque corporis expertem naturam, Angelicam dico, qua spiritus cœlo deturbati constant, terribiliter et rigide pervadat excrucietque. Porro sodali isti tuo infelici neutiquam sufficiebat uxor sua : sed et ancillæ turpi captus amore, scelus diabolicum admisit, et animæ suæ debita ad mortem usque magis et magis cumulavit. Venit tandem supremus vitæ dies, adfuit draco infernalis, adfuere sancti e cœlo Angeli ; universa hominis acta judicio acri discusserunt ; comperientes vero animam ejus omni ex parte pollutam, putidam, fœtentem, stercore et sulphure oblitam, inde abierunt ; rapiente misellam diabolo, et pro lubitu suo divexante. Sacer- C dos enim studiose admodum invigilare debet, ne peccato commaculatus in ecclesiam ingrediatur : nam F tantum abest ut sic prodesse possit alicui, ut contra peccatum suum adaugeat : ipse enim in causa erit, quo minus istic gratia sancti Spiritus descendat, quique congregati sunt illa privabuntur.

στιανῶν διαγγέλματα· ὅθεν τινὲς καὶ ἀηδίαν φαντάζονται λίθοις βυθοῖς ἀμαυρούμενοι, καὶ ἐντεῦθεν ἀδεῶς ποιοῦσιν τὰ καταθύμια· καὶ οὐκ οἴδασιν ποῖός ἐστιν ὁ δράκων ἄγριος καὶ πικρὸς, ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων φημὶ, ὁ ἀποστελλόμενος εἰς ἑνὸς ἑκάστου θάνατον τοῦ ἐρευνᾷν τὰ πονηρὰ ἔργα, καὶ δίκην λαμβάνειν μετὰ τῶν Ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ περὶ τῶν ἁμαρτησάντων ψυχῶν, ποῦ ἢ πῶς εὕρῃ τὴν ψυχὴν τὴν τὸ σκότος ἀγαπήσασαν, ὅπως κληρονομήσῃ αὐτήν. D

Πολλοὶ οὖν μετὰ χαρᾶς πορνεύουσιν, καὶ μετὰ δώρων καὶ ξενίων μοιχεύουσιν, καὶ κατασήπουσιν τὴν τῆς ψυχῆς οὐσίαν, καὶ οὐκ οἴδασιν ποῖος ἐμπρησμὸς τοῦ θανάτου καὶ θλίψις καὶ ὀδύνη αὐτοὺς περιμένει, καὶ πικρία, καὶ φρίκη, καὶ συντριμμός. Μετὰ δὲ ταῦτα, Κύριε, φεῖσαι. Τίς γὰρ ἐκεῖνα δύναται διηγήσασθαι ἅπερ καὶ οἱ Ἄγγελοι ἐννοοῦντες φρίττουσι καὶ τρέμουσι; Τοιοῦτον γάρ ἐστιν τὸ πῦρ ἐκεῖνο, καθ' ὅτι καὶ αὐτῆς τῆς ἀσωμάτου φύσεως ἅπτεται, φοβερῶς καὶ ἀποτόμως, τῆς ἀγγελικῆς λέγω, ἣ παραπέσῃ, ἐξ ἧς καὶ οἱ δαίμονες. Οὐκ ἤρκει γὰρ αὐτῷ ἡ σύμβιος αὐτοῦ, ἣν εἶχεν ὁ πανάθλιος· ἀλλὰ καὶ τῆς δούλης ἐγλίχετο, τὴν αἰσχύνην τοῦ διαβόλου ἐργαζόμενος, ἀπεστύβασεν τὰ χρέη τῆς ψυχῆς αὐτοῦ μέχρι τέλους. Ἦλθε τὸ τέλος, ἦλθεν ὁ δράκων, E ἦλθον καὶ οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι, ἐψηλάφησαν τὰ κατ' αὐτόν, καὶ εὑρόντες τὴν ἐλεεινὴν αὐτοῦ ψυχὴν μεμιαμμένην καὶ g σήπουσαν καὶ ἀπόζουσαν καὶ ἀλειμμένην κόπρου καὶ τέφρον, καὶ ἀπεστράφησαν, καὶ ἐπεσπάσατο αὐτὴν ὁ διάβολος, καὶ ὡς ἠγάπησεν παρεδειγμάτισεν αὐτόν. Ἱερεὺς γὰρ πολλὴν ἔχειν ἀκρίβειαν ὀφείλει, ὅπως μὴ ἐφάμαρτος εἰσέρχεται· οὐ μόνον οὐδὲν ὀφελεῖ, ἀλλὰ τοὐναντίον καὶ ἁμαρτίας προσθήκην δέχεται· δι' αὐτὸν γὰρ ἐκεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐ κατάρχεται, καὶ ὑστεροῦνται οἱ ἐκεῖ σεσυνηγμένοι τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

ANNOTATA.

a *Inserebatur hic* ἐνσθῆναι.

b *Insertum erat*, βράζων τὴν φύσιν. *Quod autem continuo sequitur* τρεῖς ὀγκίας, *in Mazar. legitur* τρεῖς οὐγγίας.

c *MS. Vatic.* ἰδοὺ βιάσας με ὁ πονηρὸς δαίμων προσήγαγεν.

d *MS. Vatic.* γνώσει, ἐὰν μὴ σε ἴδῃ συμβάλλοντα πόλεμον μετὰ τοῦ διαβόλου.

e *In MS. Vatic. vitiosissime scriptum erat*, δέει κληθείς.

f *Hinc incipiendo magna lacuna est in MS. Mazarin. quæ producitur, usque ad hæc verba numeri* 154 Ἐπισταμαι γάρ.

h *Ita correxi, pro* σεσιπῶσαν, *uti habebatur.*

CAPUT XX.

De anima et de mundi creatione rebusque divinis Epiphanium sublimiter docet Andreas.

Magnatem fornicarium

Cum, quæ jam narrata sunt, edocebat Epiphanium Andreas, erat matutinum Dominicæ diei tempus : transiitque Princeps quidam palatium versus, qui libidinis flamma succensus, cupiditatem suam cum muliere, quam deperibat, expleverat. Tendentem itaque illum ad palatium, jamque non procul a se

Ταῦτα τοῦ Δικαίου λέγοντος μετὰ Ἐπιφανίου, Κυριακὴ ἦν πρωὶ, καί τις Ἄρχων διέβαινεν πρὸς παλάτιον. Οὗτος παρενοχληθεὶς εἰς τὴν τῆς σαρκὸς πύρωσιν, εἰς ἐπιθυμίαν τῆς γυναικὸς, ὅθεν καὶ συνεγένετο μετ' αὐτῆς. Ὡς δὲ προήρχετο εἰς τὸ παλάτιον, καὶ πλησίον τοῦ Δικαίου ἐγένετο, βλέψας εἰς αὐτὸν ὁ Μακάριος, ἔγνω τὰ κατ'

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A κατ' αὐτὸν τῇ ἁγίᾳ Κυριακῇ διαπραξόμενον, καὶ φησιν πρὸς αὐτόν· Ἴδε ὁ ἔξαρχος, ὃς ἐμίανε τὴν ἁγίαν Κυριακήν, καὶ ἀπέρχει μιᾶναι καὶ τὸ παλάτιον. Ἐκεῖνος δὲ ὡς ἤκουσεν, κατεπλάγη μεγάλως, καὶ ὑπομειδιάσας παρῆλθεν. Διηγήσατο δὲ τοῦτο τοῖς φίλοις αὐτοῦ, καὶ οἱ μὲν ἐθαύμαζον, οἱ δὲ ἠπίστουν, οἱ δὲ ἔλεγον ἀπὸ δαιμόνων λέγειν αὐτὸν ταῦτα. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ἐθαύμασεν ἐπὶ τῇ προγνώσει τοῦ δικαίου ἀνδρός. Ὁ δὲ Μακάριος λέγει πρὸς αὐτόν· Ταύτῃ τῇ νυκτὶ εἶδον γυναῖκα βασίλισσαν, φοροῦσαν στέμμα βασιλικὸν μαργαρῶδες καὶ διὰ λίθων, καὶ δικαζομένην τῷ παρελθόντι Ἄρχοντι· Πῶς, φησιν, ἐτόλμησας μιᾶναι τὴν Κυριακὴν ἄθλιε; οὐ κορεῖ δι' ὅλης ἑβδομάδος ἀκορέστως ὑλακτεῖν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν σου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμέραν μου τὴν ἁγίαν ἀπροσκέπτως εἰσπράττεις; Μὰ τὸν νυμφίον μου Χριστόν, εἰ δευτερώσεις, οὐ τριτώσεις! Τοῦτο εἰποῦσα ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ τοῦτο θεασάμενος, τέκνον μου, ὀδυνήθην τὴν καρδίαν μου, καὶ ὠνείδισα αὐτόν, ἴσως σωφρονισθῇ. Εἰ δὲ δευτερώσεις οὐ τριτώσεις, τουτέστιν, ἐξαιτήσομαι δρέπανον κατὰ σοῦ, καὶ θερίσω σε. Ἀφ' ἧς γὰρ ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος, οὐκέτι λοιπὸν ἁμαρτάνει, οὔτε δικαίως πράττει· λυθείσης γὰρ τῆς ψυχῆς τοῦ σώματος, καὶ κατάπαυσιν δεξάμενος.

Ἔφη πρὸς αὐτὸν Ἐπιφάνιος· Δέομαί σου, εἰ εὗρον χάριν ἐναντίον σου, ἀπάγγειλόν μοι τό, ποταπή ἐστιν ἡ B ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπίσταμαι γὰρ αὐτὸς ἔγωγε μικρὸν τὰ περὶ αὐτῆς, ἀλλ' οὐ πληροφοροῦμαι ἐπὶ τοῖς ἐμοῖς στοχασμοῖς, ὅσον ἔχω πληροφορηθῆναι ἐπὶ τοῖς παρὰ σοῦ μοι λεγομένοις θείοις ῥήμασιν. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Τέκνον, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου τὸ πᾶν ἐκείνη περίεστιν, τῆς γὰρ σαρκὸς ταύτης τοῦ σώματος ἡμῶν τοῦ πηλίνου αὕτη ἐστίν, εἴτε ζωή, εἴτε καὶ Θεός, ἵν' οὕτως εἴπω, καὶ ἄλλο τι. Ταύτῃ γὰρ ἔδωκεν ὁ Θεὸς τὴν δύναμιν ζωοποιεῖν αὐτὸ καὶ κυβερνᾷν, καὶ θάλπειν αὐτό, καὶ ἀναψύχειν διὰ τῆς θέρμης· ἄνευ γὰρ ταύτης τὰ σώματα ἡμῶν πηλός, καὶ κόνις, καὶ τέφρα καθέστηκεν.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἐπίσταμαι τὰ τοιαῦτα καὶ αὐτός, ἀλλ' ἐρωτῶ τίς ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία, ποταπὴ δὲ ἡ ταύτης a θεωρία ἀπὸ τοῦ ἐξελθεῖν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ σώματος, a [ποταπόν τε τὸ γνώρισμα τῆς τε δικαίας τῆς τε ἁμαρτωλοῦ.] Ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος. Ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς νοερόν ἐστι πνεῦμα, ἐλαφρόν τε καὶ σοφώτατον σφόδρα, γαληνόν τε καὶ ἡδύ, ἥσυχον καὶ πρᾳότατον, τετορνευμένον εἰς ἀόρατά τινα μέλη, ὑπὲρ διήγησιν ὡραῖα καὶ ἥδιστα, πανευπρεπῆ καὶ καταθύμια λίαν Θεῷ καὶ ταῖς χορείαις τῶν ἁγίων Ἀγγέλων χρηματίζοντα. Κατ' ἀρχὰς δὲ πάντες ἄνθρωποι ὑπὲρ τὸν ἥλιον τρανώτερον ἀπαστράπτουσιν· αὐξανόμενοι δέ, καὶ τῇ ἡλικίᾳ προβαίνοντες, οἵαις αὐταῖς χρησόμεθα. Οὐκ εἰσὶν δὲ πάντων τῶν C ἐν ἀρετῇ βιούντων αἱ ψυχαὶ ἴσαι τῇ λαμπρότητι· ἀλλὰ καθὼς ἕκαστος ἔσπευσεν λαμπρῦναι τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, δι' ἀγώνων θείων καὶ ἐναρέτων. Τέως δέ, καθὼς εἴρηκα, πρὸς ὅ τις ἀγωνίζεται, φαιδρύνεται· καὶ ὅσον ἐγγίζει Θεῷ, ἀπαστράπτεται· ὅσον τις ὑπομένει θλίψεις καὶ πόνους διὰ Κύριον, ἀνάγεται πλησιάζειν Θεῷ, φωτίζεται, λαμπρύνεται, γίνεται τῇ μεθέξει Θεὸς κατὰ χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ὥσπερ δέ ἐστιν ὁ σίδηρος μέλας καὶ ψυχρός, κείμενος δὲ ἔνδον τοῦ πυρὸς καὶ χρονίζων λαμπρύνεται πλεῖον· οὕτως καὶ οἱ ἄνθρωποι. Πῦρ ἐστιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μέλας σίδηρος ἡμεῖς χρηματίζομεν· ὅσον ἐπιμείνομεν τῇ νηστείᾳ, τῇ παννύχῳ στάσει, τῇ προσευχῇ, τῇ δεήσει, τῇ ἐγκρατείᾳ, τοῖς νενομοθετημένοις ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τοσοῦτον φαιδρυνόμεθα, φωτιζόμενοι, λαμπρυνόμενοι. Τὸ αὐτὸ δέ μοι νόει καὶ ἐπὶ τῶν ἐν ἁμαρ-b τίαις ψυχῶν· τὸ κατ' ἀρχὰς οἵαν ὥραν δοθῶσιν, b ἐν τοῖς σκηνώμασι τῶν βασταζομένων βρεφῶν ἐν τῇ γαστρὶ τῶν ἰδίων μητέρων, ἄσπιλοι χρηματίζουσιν· ὅταν δὲ εἰς τὸν βίον ἀπολυθῶσιν, καὶ ἄρξωνται ἁμαρτάνειν, σκοτίζονται· καὶ ὅσον εἰς τὸ βάθος κακῶν εἰσέρχονται ἐν τῷ βορβόρῳ τῆς ἁμαρτίας κυλινδούμενοι, μέλανες ὡσεὶ ἀσβόλη γίνονται. Νοητῶς ταῦτα ὑπολάμβανε, ὦ τέκνον, εἰς νουθεσίαν τῆς ψυχῆς σου, ἀνθ' ὧν εἶ φίλτατόν μου στρουθίον.

Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος παραλαβὼν τὸν Μακάριον, ἔρχεται

distantem intuitus B. Andreas, cognovit quæ ab D ipso die ista patrata essent, dixitque: En hominem insanum, qui sanctam modo Domini diem profanare non veritus, adit palatium, ipsum quoque inquinaturus. Ut hæc audiit Princeps ille, vehementer obstupuit; subridens tamen via sua perrexit. Deinde vero isthæc amicis suis enarrans, aliis admirationem peperit, apud alios fidem non invenit, ab aliis denique id responsi tulit, instinctu dæmonum Andream talia enuntiasse. Porro cum miraretur Epiphanius, unde aut quomodo ista cognovisset vir sanctus; sic loquentem audire meruit: Hac ipsa nocte mulierem conspexi, regio cultu coronaque, margaritis ac gemmis distincta insignem; quæ, quem modo prætereuntem vidimus, Magnatem veluti in jus protrahens: Qua fronte, inquiebat, Dominicam conspurcare ausus es infelix? num hebdomas integra explendæ libidini tuæ insatiabili non sufficit, ut sacram quoque mihi diem temere et inconsiderate violes? Per sponsum meum Christum tibi juro, si iterare id ausus fueris, faxo non adjicias tertium. Atque hæc locuta discessit. Ego autem, qui gestæ rei intereram, fili mi, gravem animo dolorem cepi, eaque modo ingessi homini, si forte resipisceret. Quod vero dicebat. Si interare id ausus fueris, faxo non adjicias tertium; tantumdem est acsi dixisset, E Exposcam contra te falcem, demetamque te. Posteaquam enim vitam cum morte commutavit homo, nihil est quod peccet deinceps, uti nec quod bene operetur: utpote qui ab omni cessat actione, simul atque anima corporis vinculis soluta fuerit.

agnoscit et reprehendit Andreas.

154 Ad hæc; Obsecro te, inquit Epiphanius, edissere, si qua valeam apud te gratia, qualis sit hominis anima: cujus quamvis mihi natura non omnino incognita sit, est tamen cur meis ipse cogitatis atque considerationibus minus acquiescam, certitudinem acquisiturus majorem si accedat pondus verborum tuorum. Cui sic Andras: Talis omnino est hominis anima, fili; ut corporis nostri carnalis et e luto compacti seu vita, sive (ut ita loquar) Deus, seu aliud quidpiam non absimile appellanda sit: illi certe talem Deus contulit virtutem, ut corpori vitam suppeditet, ut illud ratione gubernet, calore ut foveat, fovendo ut recreet atque conservet. Absque anima quippe foret, jam corpora nostra in lutum, in cineres, in sordes relaberentur.

Rogatus explicare qualis sit anima hominis,

155 Resumens Epiphanius; Neque hæc ipsa me fugiunt, inquit; illud autem quærebam; Quæ potissimum animæ substantia sit; qualis beatifica visio ejus, cum excesserit e corpore; quod denique discrimen, unde anima peccatrix, unde justa cognosci possit. Quæstionibus hic sic occurrit Andreas: F Substantia animæ, spiritus est rationabilis, moveri perfacilis, sapientia præditus singulari, quiete et tranquillitate gaudet, blandus et mitis est, et formatus quibusdam veluti e partibus, sub aspectum nostrum non cadentibus, attamen tam pulchris, jucundis, decentibus atque delectabilibus, ut verbis explicare nemo possit, rapientibus etiam in admirationem sui Deum ipsum Angelosque. Omnium autem hominum animæ principio fulgentiores longe sunt ipso sole; procedente vero ætate tales evadunt; quales ipsi operibus nostris fecerimus. Neque enim putandum est, omnium in virtutis stadio decurrentium animas pulchritudine pari nitere; nequaquam: sed prout quisque minori eam majorive studio excoluerit et exercuerit in operibus sanctis, ita et pulchritudinem illam auxerit minueritve. Quantum enim, ut modo dixi, laboravit aliquis, tanto cumulatur gaudio; quantum Deo appropinquat, tanto splendet lumine; quanto denique graviores labores ac tribulationes propter Dominum sustinet, tanto propius a Deo abest, tanto copiosiori lumine illustratur,

respondet, spiritum rationalem esse;

qui dum creatur formosissimus;

A tratur, et fit participatione gratiæ sancti Spiritus quodammodo ipse Deus.

per virtutis exercitium Deiformis evadit,

156 Etenim sicuti ferrum, nigrum frigidumque, si in ignem conjiciatur et aliquamdiu maneat, magis magisque ignescit ac rutilat: ita et cum homine agitur. Ignis, Spiritum sanctum; ferrum nigrum, nos homunciones adumbrat; quantum jejuniis, statione pervigili, oratione, temperantia, legum a Spiritu sancto latarum observantia proficimus; tantum accrescit gaudium, intenditur lumen, augescit gloria nostra. Eodem modo ratiocinari te velim, de animabus peccatorum: illæ namque initio, cum primum infunduntur in corpora materno adhuc utero clausorum infantium, Deus bone, quam venustæ, et ab omni macula remotæ sunt! Cum vero jam in vitam mortalem intraverint cœperintque peccare, subito dissimiles sui tenebricosæ evadunt animæ: cum autem profundius se immergunt ac volutant in cœno peccatorum, tanta inficiuntur nigredine, ut fuligo ad illam candida queat dici. Memori isthæc repone animo, fili, passercule mihi dilectissime, ad salutem tibi profutura.

obscuratur autem per peccata.

B 157 Post hæc Epiphanius, assumpto secum Andrea, ad S. Agathonici *b* concessit, electaque prope Phialam *c* sede, quod illa strepitu populi careret, sic socium alloquitur: Dic age, quodnam primum operum omnium fecit Deus? cupio id ex te, tamquam mellifluo lactifluoque fonte, modo discere. Cujus desiderio satisfacturus Andreas; Deus, inquit, cum Verbo suo sanctoque Spiritu perpetuo fuit; et priusquam aliquid illorum, quæ modo conspiciuntur, existeret; silentio et placida tranquillitate gaudens in id ipsum Altissimus (non enim erat quo cum colloqueretur) producebat sine tempore Verbum Deum, cum sancto Spiritu, ex mente sua atque ore ignifero. At tu quidem, fili mi, probe prudenterque hæc intellige, ut et aliis vicissim prodesse possis. Deinde statuit Altissimus et mundum producere, dixitque: Fiant secula, et continuo facta sunt. Primum itaque suum locutus est Verbum et hoc genitum perfecit opus intentum a Patre. Atque hoc illud Verbum est, quod ante omnia secula citra corruptionem aut immutationem sui Pater progenuit: id quod Generatio Dei Verbi appellatur. Cum igitur genitum esset ex Deo Patre Verbum, constitutum est primum rerum ceterarum principium, quod in se ipso fundans secula numquam terminanda, totum creationis opus ad finem perduxit. Est itaque fundamentum in Verbo, et
C Verbum apud Patrem; quod in fine tandem seculorum salutis nostræ causa ex Maria Virgine humanam assumpsit naturam.

b

c

Deinde explicat æternitatem Verbi divini:

per quod primum creata secula,

158 Rursum Epiphanius. Nunc velim, inquit, rudi saltem modo, edisseras; quæ seculorum substantia sit. Et Andreas: Est, inquit, numquam terminanda extensio; puta, perpetuitas temporum atque annorum infinita. Essentia vero illorum est spiritus unus, multiformis atque admirabilis, per septem signa decurrens; quæ mente intelligere datum est tam Angelis quam hominibus. Et hi quidem principium et facultatem gradiendi nacti sunt, Domino vitam eis tribuente; hortantur vero nos et excitant, ut per illa tendere ac progredi numquam desinamus. Via autem seculorum principium quidem habet, exitum non habitura in æternum. Gradi cœpit illa seculorum via primus generis humani parens, sed hactenus exitum invenire nequivit propter nos: nos quippe cum ipso unum sumus, propter generationem et sanguinis conjunctionem. Ad hoc enim usque tempus septem secula mundi hujus, quæ per annos mensurantur, non sunt evoluta: cum vero expletus eorum cursus fuerit, tum suscitabit Dominus spiritum formidabilem super universam terram,

quorum nullus futurus finis,

εἰς τὸν ἁγίου Ἀγαθόνικου, καὶ πλησίον τῆς αὐτοῦ φιάλεως καθεσθέντες, διὰ τὸ ἡσυχον τοῦ τόπου, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος· Εἰπέ μοι, ποῖον δημιούργημα πρὸ τῶν ἄλλων ὁ Θεὸς ἐποίησεν; ἐπεὶ ποθῶ ακούειν ἀπό σου, ὡς ἀπὸ πηγῆς τῆς βρυούσης μέλι καὶ γάλα. Ἔφη ὁ Ὅσιος· Ὁ μὲν Θεὸς ἀεὶ ἐχρημάτιζεν σὺν τῷ Λόγῳ αὐτοῦ καὶ τῷ Πνεύματι, καὶ τὸ οἱονεὶ πώποτε οὐκ ἐχρημάτιζε τῶν ἀρτίως χρηματιζόντων, ἦν τε ἐν σιγῇ καὶ γαλήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὁ Ὕψιστος· οὐ γὰρ ἦν ἕτερός τις πρὸς ὃν ὁμιλήσει, ἐξαγαγὼν τὸν Λόγον καὶ Θεὸν [σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι αχρονως ἀπὸ] τοῦ νοῦ καὶ πυρφόρου στοματος αὐτοῦ. Συνετῶς, τέκνον ἄκουε, ινα καὶ αὐτος ετέρους ὠφελῆσαι δυνήσῃ. Εἶτα ἐνενόησεν ὁ Ὕψιστος τοῦ συστήσασθαι τὸν κόσμον, καὶ ἐλάλησεν, Γενηθήτωσαν αἰῶνες· καὶ παραχρῆμα παρέστησαν. Πρῶτον εἶπεν τὸν Λόγον, καὶ γεννηθεὶς, τὸ ἔργον ἐτελείωσεν· οὗτος δέ ἐστιν ὁ Λόγος, ὁ πρὸ αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθεὶς αρεύστως· τοῦτο δὲ λέγεται ἡ γέννησις τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ὅταν γεννηθεὶς ἐκ τοῦ Θεου καὶ Πατρὸς πρῶτον ἐτέθη θεμέλιον, καὶ τὸ τηνικαῦτα ἐφ᾽ ἑαυτῷ τοὺς απεράντους αἰῶνας ἑδράσας, ἐτελειούργησεν. Κεῖται οὖν καὶ θεμέλιος ἐν ᾧ, καὶ πρὸς τὸν πατέρα ὁ Λόγος οὗτος, ὁ ἐπ᾽ ἐσχάτων δι᾽ ἡμᾶς ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας γεννομενος ἄνθρωπος. E

D

A NICEP. CO.EVC. EX MSS.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Παχύτερόν μοι λέξον, τίς ἡ τῶν αἰώνων ὑπόστασις. Καὶ ὁ Δίκαιος ἔφη· Τὸ μὴ ἐκλείπειν τοῦ εἶναι αὐτῶν τὴν παρέκτασιν· οἷον τὸ διηνεκὲς τῶν καιρῶν καὶ τῶν χρόνων τὸ ἄπειρον· Ἡ δὲ οὐσία αὐτῶν πνεῦμα ἓν, πολύμορφον καὶ θαυμαστότερον, ἑπτὰ σημείοις σταδιοδρομούμενον, ἐπὶ τούτοις ἔλαβον νοΐ οἵ τε Ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι· καὶ οἱ μὲν τοῦ βαδίζειν τὴν αρχὴν ἔλαβον, ὁ γὰρ Κύριος τὴν ζωὴν αὐτοῖς ἐχαρίσατο, προτρέπουσιν οὖν ἡμας ὡς τε εις ἐκείνους ἀνελλιπῶς βαδιζειν τε καὶ πορεύεσθαι. Ἡ δὲ ὁδος αὐτῶν καὶ πορεία ἀρχὴν κέκτηται, καὶ τέλος οὐ παραδέχεται εἰς τὸν αἰῶνα· ἐξώδισε γὰρ ὁ Πρωτόπλαστος ἀρχὴν τῶν αιωνων τὴν ὁδὸν τούτων, καὶ οὔπω ἠδυνήθη ὑπεξελθεῖν αὐτῷ δι᾽ ἡμᾶς· ἐπειδήπερ ἡμεῖς κἀκεῖνος ἓν ἐσμεν, διὰ τὴν γονὴν καὶ τὸ αἷμα· ἕως νῦν γὰρ οἱ ἑπτὰ αἰῶνες τοῦ κόσμου τούτου, οἱ χρονοις μετρούμενοι, οὐ συνετελέσθησαν· μετὰ δὲ τὸ πλήρωμα αὐτῶν, τότε αρεῖ πνεῦμα φοβερὸν ὁ Θεὸς ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ συναχθήσονται τὰ οστᾶ τῶν ἀνθρώπων, ἕκαστον πρὸς τὴν ἁρμονίαν αὐτοῦ καὶ ἐφαρμόσουσιν καὶ κολληθήσονται· καὶ ἀναβήσεται ἐπ᾽ αὐτὰ νεῦρα καὶ σάρκες, καὶ δοθήσεται ἑκάστῳ τῷ σώματι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἄφθαρτος ἀπολυθεῖσα τῶν σκηνῶν, ἐφ᾽ οἷς νῦν καὶ ἀποκέκλεισται. Καὶ τοτε σαλπίσει ὁ Ἄγγελος φωνῇ καὶ τρομῳ, καὶ αναστήσονται οἱ νεκροὶ ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ. Καὶ καταβήσεται ὁ Κριτὴς, καὶ αποδώσει εκαστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Καὶ τηνικαῦτα λοιπὸν ἀρχὴν δέχεται ὁ ὄγδοος αἰὼν, καὶ καθὼς φησιν ὁ Σολομών· Δὸς μερίδα F
τοῖς ἑπτα καὶ γε τοῖς ὀκτώ, Πλήρωμα δὲ οὗτος ὁ αἰὼν οὐ κέκτηται· ἄξει δὲ τοὺς δικαίους ἐν ασυγκρίτῳ εὐφροσύνῃ, καὶ κολάσει διηνεκῶς τοὺς ἁμαρτωλούς. οἱ γὰρ ἄνθρωποι, ἄφθαρτοι καὶ ἀθάνατοι ἔσονται μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, διηνέκής τε ὁ παράδεισος, καὶ ἡ κόλασις ἀτελεύτητος, καὶ ὁ αἰὼν ἀσυντέλεστος καὶ ἀπέραντος· αἰὼν γὰρ ἑρμηνεύεται ἐκτεινομενος ὢν ἀεὶ εἰς τὰς απεράντους καὶ απαροδεύτους κατοικήσεις, ἄκρον ἡ πλήρωμα μὴ κεκτημένος τὸ σύνολον.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ποῖον ἐστιν δεύτερον δημιούργημα τοῦ Θεοῦ; Ὁ Ὅσιος λέγει· Οἱ αἰῶνες πρῶτον αὐτοῦ κτίσμα πεφήνασιν· ἐπειδὴ γὰρ ἀσώματός ἐστιν ὁ Ὕψιστος, ἐν πρώτοις ἀσώματον, νοερόν τε καὶ ἄϋλον, τὸν περὶ αὐτὸν ἐδημιούργησε κόσμον. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Αἱ τῶν οὐρανίων δυνάμεων στρατηγίαι ἐκ μιᾶς παρήχθησαν εις τὸν κόσμον εἶναι, ἢ ἓν καθ᾽ ἓν, ὡς ἡ κτίσις; Ὁ Ὅσιος εἶπεν· Ἠδύνατο καὶ ἑνὶ λόγῳ πάντας τοὺς ἄνω λεγεῶνας παραστῆσαι τῷ φοβερῷ θρόνῳ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ τῆς ἀστέκτου· ἀλλ᾽ ὥσπερ τοῦ τῇδε κόσμου ὁρώμενα στοιχεῖα ἓν καθ᾽ ἓν ἐδημιουργησεν, οὕτω καὶ τὰς ἄνω στρατηγίας τελεσιουργηθῆναι. Δημιουργήσας δὲ τὸ πολύμορφον πνεῦμα τῶν αἰώνων, ἀπ᾽ αὐτοῦ ἔλαβεν, ὡς ἀπὸ γῆς τὸ σῶμα, καὶ τὰς αχράντους καὶ παναγίας δυνάμεις τῶν οὐρανίων

δυναμεων

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A δυνάμεων ἀποκαταστήσας ἐδημιούργησεν. ἐν πρώτοις τὰ Χερουβίμ, ἔπειτα Σεραφίμ, εἶτα τοὺς Θρόνους, τὰς Κυριότητας, τὰς Ἀρχὰς, τὰς Ἐξουσίας, τὰς Δυνάμεις, τοὺς Ἀγγέλους καὶ Ἀρχαγγέλους, τῶν ἄνω ἀπείρων μυριάδων καὶ χιλιάδων τῶν οὐρανίων δυνάμεων, Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ, Οὐριὴλ καὶ Ῥαφαὴλ, καὶ Σαμαὴλ, οἱ πρωτεύοντες τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων. Οὗτος ὁ Σαμαὴλ ὑπάρχει ὁ σατᾶν, ὁ ῥιφεὶς ἐκ τῶν οὐρανῶν, οὐκ ἐπειδὴ οὐ προσεκύνησε τὸν Ἀδὰμ, καθώς τινες μυθολογοῦντες ὑπειλήφασιν (Καὶ δὴ οὐκ ἦν ἄνθρωπος ἔτι πλασθείς) ἀλλὰ ὅτι ἐνενόησε στῆσαι τὸν θρόνον ἐν νεφέλαις, καὶ ἔσεσθαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ, ὥστε τὴν δόξαν Κυρίου περιεφθόνησεν, καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸν ὁ Θεὸς κατεκρήμνισεν ἄνωθεν κάτω σὺν πάσῃ τῇ στρατιᾷ αὐτοῦ, μεθ' ὧν ταῦτα ἐβουλεύσατο. Τάξεις οὖν μεγάλας ὁ Θεὸς ὑπεστήσατο, μέτρῳ ἀνθρωπίνῳ μὴ ἀριθμουμένας, καθὼς εἶπεν ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους αὐτοῦ· Ὅτι ἠδυνάμην πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας παραστῆσαι Ἀγγέλων. Ὅθεν οὗτοι ἐξέπεσον, ἐκεῖθεν ὁ χορὸς τῶν σωζομένων ἀνάγεται, ὅπως ἀναπληρωθῇ τὸ δέκατον
c τάγμα τῶν Ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. c Δῆλον οὖν ὅτι δευτέρᾳ φορᾷ αἱ ἄνω στρατηγίαι ἐτελεσιουργήθησαν.

d Ἐπιφάνιος εἶπεν· d Τρίτον ὁ Θεὸς τί ἐποίησεν; Ἔφη
B ὁ Ὅσιος· Ἐποίησεν Ἔρεβος καὶ χάος, σκότος καὶ ὕδωρ, πῦρ καὶ ὁμίχλην, καὶ τὰ ἀφεγγῆ χωρία τῶν καταχθονίων. Τότε ὕδωρ οὐκ ἦν ἑστὼς, ἀλλὰ κλυζόμενον καὶ κινούμενον· πνεῦμα γὰρ Θεοῦ ἐπεφέρετο, ὥς φησιν ἡ Γραφὴ, ἐπάνω τοῦ ὕδατος, καὶ εὐθυπόρως ἐπήγαγεν αὐτῷ εὐθέτως, καὶ περιέθαλπε τὸ πνεῦμα τοῦτο. Οὐχὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦν, μὴ γένοιτο, ὥς τινες ὑπειλήφασιν· πνεῦμα δὲ ἦν καὶ αὐτὸ δημιουργηθὲν, ἀφ' οὗ οἱ ἄνεμοι ἐτελεσιουργήθησαν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Πῶς ἐστιν ὁ γεννήτωρ Πατὴρ, καὶ ὁ γεννηθεὶς Υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; Ὁ Ὅσιος εἶπεν· Ἐκ τῆς τοῦ ἀνθρώπου συνθέσεώς ἐστιν τὸ πᾶν κατοπτεῦσαι· νοῦς γὰρ ὁ Πατὴρ, λόγος ὁ Υἱὸς, Πνεῦμα ἐκείνη ἡ εὔπνοια, δι' ἧς τὸν αἰθέρα ἀναπνέομεν· καθάπερ γὰρ νοῦν τις ἴδιον κέκτηται, ὁ δὲ νοῦς λόγον καὶ πνεῦμα, συστοιχοῦσι δὲ εἰς ἕνα σὺν τῷ σώματι ἄνθρωπον· νοερὰ γὰρ ἡ ψυχὴ, καὶ λογικὴ, καὶ πνευματικὴ κεχρηματίζει, ἄλλη τε ἡ τῆς ψυχῆς ὑπόστασις, ἄλλη τε ἡ τοῦ νοὸς, ἑτέρα τε ἡ τοῦ λόγου, ὡς οἶμαι· ἀλλὰ μία τῶν ἑκατέρων ἡ οὐσία, ὡς πρόδηλον, καὶ μία ἡ φύσις, καὶ αὐτὴ καὶ ἐνέργεια, καὶ ἓν αὐτῶν τὸ θέλημα πάρεξ τοῦ σώματος. Καὶ ταῦτα ἐρεύνα καὶ τὰ περὶ τῆς Θεότητος, καὶ εὑρήσεις Πνεῦμα Θεοῦ, νοῦν Πατέρα, καὶ λόγον τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν· διὰ γὰρ τῶν τριῶν τούτων ὑποστάσεων εἷς Θεὸς καὶ ὁρᾶται καὶ κηρύσσεται θεοπρεπῶς.

C Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἆρά γε τὸ θεῖον ἀνθρωπόμορφόν
e ἐστιν; e Ὁ μακάριος ἔφη· Μὴ γένοιτο τέκνον· οὐ γάρ ἐστι, ὡς ἔφης ἀνθρωπόμορφον, οὔτε ὁμοιοῖ τινι κτίσματι· ἀλλ' οὔτε ἑώρακεν αὐτόν τις ὥς ἐστι, ἵνα τὴν αὐτοῦ μορφὴν διηγήσηται. Ὁρᾶται δὲ Θεὸς πολλάκις τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ, σχηματίζων ἑαυτόν, ὡς ἡ δύναμις ἀπαιτεῖ τῶν βουλομένων ἰδεῖν αὐτόν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Πῶς ἐστιν ὁ Χριστὸς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἔν τε θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι κεκτημένος ὑπόστασιν; εἷς δὲ πάλιν Υἱὸς διπλαῖς ταῖς φύσεσι προσαγορεύεται; Ὁ Ὅσιος ἔφη· Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἔφη Ἰωάννης ὁ θεολόγος, σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, οὐκ ἀλλοιωθεὶς τοῦ εἶναι Θεὸς, ἄπαγε· ἀλλ' ὢν Θεὸς οὗτος Λόγος καὶ ἄνθρωπος ἐν ἀληθείᾳ ἐγένετο, βροτείαν ἔχων φύσιν καὶ θέλησιν, μία τε ἦν ἡ τῶν ἑκατέρων ὑπόστασις, δύο τε οὐσίαι, ἕν τε πρόσωπον τῆς θεότητος· ἐπειδὴ ἐκ τοῦ θεϊκοῦ Λόγου ἐπάγει τὸ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ σεβάσμιον πρόσωπον. Εἷς δὲ Υἱὸς ὀνομάζεται, καθότι ἐκ μιᾶς ὑποστάσεως ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ καὶ ἡ θεότης χρηματίζουσιν. Καθάπερ πολλάκις καὶ ἡ ἁπλῆ φύσις τοῦ ὕδατος πεπηγῶσα δύο προσ-
f ηγορίας f [δέχεται]. Καὶ γὰρ ὅτε ἐστὶ ὕδωρ ἰδιάζον, μίαν ἔχει προσηγορίαν· ὅταν δὲ εἰς πάγος κατενεχθῇ, ἐπ' ἀνάγκαις καὶ ἄλλην προσηγορίαν προσλαμβάνει τοῦ καλεῖσθαι πάγος. Λοιπὸν τοιούτῳ τρόπῳ καὶ ὁ Θεὸς Λόγος· ἕως ὅτε οὐκ ἐσαρκώθη, ἤκουε Θεὸς μόνον· μετὰ δὲ

et congregabuntur ossa hominum, in suam quodque D sedem ac ordinem coagmentanda et conjungenda, nec non nervis carnibusque contegenda: tum sua etiam cuique corpori restituetur anima, incorruptibilis postquam manens soluta fuit tabernaculo suo, in quo nunc inclusa detinetur. Tum et Angelus tuba canet cum magno sonitu ac tremore, et resurgent in ictu oculi omnes mortui, et descendet e cœlo Judex redditurus unicuique secundum opera ejus. Tum vero tandem aliquando seculi octavi principium aderit; quemadmodum et Salomon loquitur: Da partem septem, nec non et octo. Hoc porro seculum, numquam complendum, transigetur a justis in gaudio incomparabili, a peccatoribus vero in pœnis indesinentibus. Homines quippe, post resurrectionem mortuorum generalem, mori aut extingui non poterunt; perennabit paradisus cœlestis, inferni tormenta non terminabuntur, seculum ipsum in omnem æternitatem sine modo ac fine extendetur: *αἰών* quippe seu seculum, Græcis explicatur *ἀεὶ ὤν* seu semper existens, utpote quod terminum nescit, quod indesinenter currit, quod ad summum pertingere aut compleri omnino nequit.

sistetur tamen cursus in fine mundi,

Eccl. 11. 2

et in æternitatem bonam malamve mutabitur.

159 Resumens Epihanius: Quodnam alterum, ait, Dei opus? Respondet Andreas: Jam dixi primo loco secula producta esse: quia enim corporis expers est Altissimus, illam imprimis partem mundi, E quæ incorporea, intelligibilis, nullius materiæ admixtione gravata, ipsique vicinior est, moliri cœpit. Et Epiphanio quærente; Virtutumne cœlestium universus exercitus, pariter an divisim, ut reliquis creaturis factum, aliæ aliis succedentes, in mundum introductus esset: ita disseruit B. Andreas: Potuit quidem Deus omnes omnino Angelorum legiones, verbo unico productas, circum tremendum inaccessibilis gloriæ suæ thronum collocare simul: veruntamen, sicuti quæ videmus mundi hujus inferioris elementa atque principia successive molitus est; sic et spirituum Angelicorum, qui cœlos incolunt, alios aliis successisse, dicendum videtur. Condito autem illo, quem diximus, spiritu multiformi seculorum, desumpsit inde (quemadmodum corpora formavit e terra) quo purissimos sanctissimosque cœlestium virtutum genios faceret; ac primo quidem loco Cherubinos, deinde Seraphinos, postea Thronos, tum Dominationes, Principatus, Potestates, Virtutes, Angelos, Archangelosque. Illorum vero numero infinitorum spirituum primas tenent Michael, Gabriel, Raphael, nec non Samael, qui mox e cœlis dejectus, Satanas factus est; non quia adorare Adamum renuit, uti quidam fabulatores suspicati F sunt: necdum enim formatus erat homo: sed quod induxerit in animum collocare in nubibus thronum suum, volueritque similis esse Altissimo, gloriam ei suam invidens; hinc Deus illum, cum toto ejusdem consilii exercitu, e summo in imum præcipitem dedit. Constituit igitur Deus ordines Angelorum permagnos, quorum humano computandi modo numerus inveniri non potest; quemadmodum unigenitus Dei filius Passionis suæ tempore B. Petro dixit, posse se plusquam duodecim legiones Angelorum exhibere. Nunc vero unde spiritus illi superbi exciderunt, eo homines, qui salvantur, numerosi ascendunt; ut decimus Angelorum Chorus suppleatur. Manifestum itaque est, secundo loco productos esse spiritus cœlestes.

Conditis autem seculis docet,

creatos esse novem choros Angelorum,

160 Quærenti iterum Epiphanio: Quid porro Deus condidisset loco tertio; Erebum, respondit Andreas, et chaos, tenebras et aquam, ignem et nebulas et cæcam inferorum regionem. Tunc aqua non stabat immota, sed fluctuabat et agitabatur: Spiritus quippe Domini, ut loquitur Scriptura, ferebatur super aquas, rectoque procedens tramite illas undique

et postea quæ sub cœlo sunt

A undique fovebat. Neque tamen putes, illum, de quo hic agimus, Spiritum fuisse sanctum, uti quorumdam fert sententia; sed et ipsum creatum ab eodem artifice, a quo venti producti sunt. Denuo interroganti Epiphanio, Quo pacto Pater, genitor; et Filius, genitus; et Spiritus, sanctus esset: Id, inquit Andreas, ex compositione hominis bellissime datur intelligi. Mens siquidem nostra Patrem, ratio Filium, spirandi attrahendique aerem facultas Spiritum adumbrat: quemadmodum enim sua cuique mens, menti vero sua ratio et spiritualitas inest, ita unum cum corpore constituunt hominem. Anima quippe intellectualis, rationalis, et spiritualis est: et alia quidem animæ, alia mentis, alia rationis hypostasis, uti puto: at vero substantia, natura, operandi vis, atque voluntas, in iis una eademque deprehenditur extra corpus. Atque hæc ipsa cum divinis velim sedulo compares, reperturus utique spiritum pro Spiritu Dei sancto, mentem vero pro Patre, rationem pro Filio ejus unigenito esse: per tres enim hypostases hasce unus et cognoscitur et prædicatur, ut par est, Deus.

Adumbrat trium Personarum in una Deitate substantiam.

161 Dictis hisce Andreæ ita subjicit Epiphanius: An itaque Deus humanam habet formam? Cui Andreas. Nequaquam, fili mi; non enim humanam, quam ais, speciem, nec similitudinem creaturæ cujusvis habet: imo neque vidit illum quispiam, B sicuti est, ut qualiter se habeat ejus forma, narrare possit: sed quando electis suis apparet, quod fit creberrime; assumpta forma alia, accommodat sese imbecillitati desiderantium aspectum suum. Quomodo autem, interrogat Epiphanius, Christus simul Deus est et homo, in Deitate vero et humanitate quomodo subsistentiam habet? Quomodo itidem unus dumtaxat cum sit Filius, naturam habere duplicem asseritur? Quæ ita solvit S. Andreas: Verbum divinum, uti loquitur S. Joannes Theologus, caro factum est et habitavit in nobis, non amissa Deitate, nullo modo; sed illa retenta idem Verbum vere homo factum est, mortali assumpta et natura et voluntate: utriusque autem una erat subsistentia, substantiæ binæ, una Deitatis persona: quoniam ex Verbo divino provenit veneranda persona humanitatis illius: nuncupatur autem Filius unus, propterea quod in una subsistentia humanitas divinitasque consistant. Sic non raro fluida aquæ natura, in glaciem durata, duplicem accipit nomenclatu-ram; nam cum aqua simpliciter est, unico dumtaxat appellatur nomine; cum vero ipsam gelu conglaciat necesse omnino est et aliam proferre nomenclationem, et glaciem vocare. Eodem plane modo se Deus Verbum habet; quamdiu incarnatum non fuit, audivit solummodo Deus: postquam vero incarnatum fuit, et Deus Verbum et Filius hominis appellari cœpit: unus filius ex duabus naturis. F

et in una Christi Persona naturarum dualitatem.

Joan. 1. 14

τὸ σαρκωθῆναι, καὶ Θεὸς ὁ Λόγος, καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου D ὀνομαζόμενος· g [εἷς Υἱὸς ἐκ δυο φύσεων].

A. NICEP. COÆVO. EX MSS.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ὁ οὐρανὸς ὁ ὁρώμενος ἐπάνω αὐτοῦ τί ἔχει ἐπιστεγάζων; Ὁ Ὅσιος εἶπεν· Ὥσπερ ὑποκάτω τὰ νέφη τοῦτον καλύπτουσιν, οὕτω καὶ ἐπάνω τῇ φορᾷ g τῶν ὑδάτων ἐστέγασται. Λέγει γὰρ ὁ Δαυίδ· Ὁ στεγάζων εν ὕδασι τὰ ὑπερῷα αὐτοῦ. h Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἆρα h πόσοι οὐρανοὶ δοκοῦσιν εἶναι· εἰς κατὰ τὸν Μωϋσῆν, ἢ καὶ ἄλλοι; Ὁ Ὅσιος εἶπεν· Ὁ μὲν Μωϋσῆς τοῖς ἐν σκιᾷ καὶ τῷ λύχνῳ προσηλωμένοις Ἰουδαίοις ταῦτα ἔλεγεν, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν φαινόμενον καὶ τὴν γῆν, ἕνα οὐρανὸν σημαίνων. Ὁ δὲ μακάριος Παῦλος, καὶ αὐτὸς νομοθέτης ὢν τῆς νέας χάριτος, ἐκέκραγε λέγων· Ὁ Θεὸς οἶδεν ἁρπαγέντα τον τοιοῦτον ἄνθρωπον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. Ἐκεῖνος λέγει ἕνα τον οὐρανὸν τὸν ὁρώμενον· ὁ δὲ Ἀπόστολος καὶ τὸν ὁρώμενον καὶ τοὺς μὴ βλεπομένους. χρὴ οὖν πιστεύειν τῷ νέῳ νομοθέτῃ· τὰ γὰρ τῆς νέας χάριτος πληροφορίας ἀνάμεστα καὶ πάσης ἀληθείας καὶ σεμνότητος.

Ἐπιφάνιος ἔφη· Ἐν τῷ οὐρανῷ εἰσι τὰ νοερὰ θεῖα στρατεύματα, καὶ ἐπάνω τούτων ὁ Θεὸς ἐστιν· ὑπεράνω δὲ τοῦ Θεοῦ τί ἐστίν; ἀπάγγειλόν μοι παρακαλῶ. Ὁ Ὅσιος λέγει· Μὰ τὸν Ἰησοῦν ὑψηλὰ καὶ ἄνορμα λέγεις ἐρωτῶν! πλὴν ἐρῶ σοι καὶ αὐτο. Ἐπάνω παντων τῶν νοερῶν δυνάμεών ἐστιν ὁ Θεὸς, καὶ ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ κάθηται ὁ Χριστος ἐπὶ θρόνου φοβεροῦ, ὡς ἀστραπῆ χρηματίζοντος· αποφορὰ δὲ φοβερὰ φοβεροῦ φωτος απ᾽ αὐτοῦ E ἐκπορεύεται διαστρέφων τὰ οὐράνια τάγματα. Ὑπεράνω δὲ τοῦ Θεοῦ ἐστιν ἀὴρ ὥσπερ ἤλεκτρος, λευκὸς ὡσεὶ χιὼν, καὶ αὐτὸς ὑπάγει εις ὕψος απλήρωτον, καὶ ἐπ᾽ αὐτῷ ἡ θεότης, καὶ πάλιν ὑπάγει εἰς ὕψος φοβερον καὶ αχανὲς πέλαγος ὁ αὴρ ἐκεῖνος, καὶ ἐν αὐτῷ ἡ θεοτης. Λοιπον, τέκνον, πλήρωμα οὐκ ἔστιν τοῦ ὕψους ἐκείνου, καν ἔνθεν ἴδῃς ἢ ἐκεῖθεν το αὐτό· ἄκραν γαρ ποτε οὐχ εὑρίσῃς τοῦ αέρος καὶ τῆς αοράτου θεοτητος· ἄβυσσος γὰρ ἄβυσσον ἐπικαλεῖται i τὴν τῆς θεότητος φοβερὰν οὐσίαν τε καὶ αστραπην καὶ ἐπαπόρρητον θεοτητα. Ἐπιφάνιος λέγει· Πόθεν ταῦτα ἐπ᾽ εὐθύτητι οὕτως γινώσκεις καὶ λέγεις, ὡς πάντοτε αὐτὰ ἐπιστάμενος; Ὁ Ὅσιος απεκρίθη· Ὧι τινι ὁ Θεὸς τοὺς k νοεροὺς αὐτοῦ ὀφθαλμοὺς αποκαλύψει καὶ φωτίσει, πολλὰ βλέπει καὶ ὁρᾷ, ἅπερ καὶ βλέπων ἐξίσταται.

C 162 Dic porro, ait Epiphanius, Cœlum istud, quod oculis intuemur nostris, quid tandem habet, quo superne tegatur? Et S. Andreas: Quemadmodum partem cœli inferiorem sæpe conspectui nostro eripiunt nubes; ita et pars ejus superior multa aquarum vi obtecta est; testante Propheta David, Qui tegis aquis superiora ejus. Epiphanius rursum: Quot cœlos, esse putas, unumne cum Moyse, an et plures? Ad quæ Sanctus: Moyses quidem Judæis, in ignorantiæ caligine versantibus minimamque ad lucem cæcutientibus, isthæc cecinit; In principio creavit Deus Cœlum visibile et terram, cœlum unum significans. Beatus vero Paulus, qui et ipse in lege nova gratiæ Legislator fuit, elata voce ita exclamavit: Deus novit hominem ejusmodi raptum usque ad tertium cœlum. Ille de cœlo uno, quod oculis patet, loquitur; Apostolus autem, et illud et alios insuper cœlos, qui non videntur, asserit esse. Par itaque est, fidem habeamus recentiori potius Legislatori: cum certitudine, veritate, auctoritate majori subnixa sint, quæ lege nova comprehenduntur.

Supra cœlum visibile aquas esse ait: Ps. 103. 3

163 Hic Epiphanius: In cœlo, inquit, sunt rationabilium spirituum exercitus, quos super Deus ipse eminet: id capio. Verum supra Deum quid tandem reperitur? id, amabo te, nunc declara. Et Andreas: Per Jesum, ait, sublimes tu quidem et portentosas ponis quæstiones! Verumtamen et illas tibi explicatas dabo. Sublimiori cunctis virtutibus intelligentia præditis loco residet Deus, cujus ad dexteram Christus Dominus admirabilem thronum, instar fulguris rutilantem, occupat: ex ipso autem tam vehementes procedunt luminis radii, ut cœlestes spirituum ordines perstringantur. Supra Deum copiosus aer, electrum specie sua, candore nivem referens, in sublime extenditur; sed illo sublimior Deus: et rursus in altitudinem immensam et latitudinem, pelago vastissimo parem, aer ille diffunditur; sed et hic ubique Deus. Ceterum, fili mi, quamcumque in partem altitudinis istius conjeceris oculos, nullum usquam aeris terminum assequeris, uti nec ipsius Divinitatis. Abyssus enim abyssum invocat, videlicet admirabilis essentiæ ac fulgoris Deitatem, nulla oratione explicandam. Talia loquentem miratus Epiphanius: Unde tibi, inquit, rerum istarum tam prompta notitia et explicatio, quasi semper in iis cognoscendis versatus esses? Reponit vir Sanctus: Cum oculos mentis interiores aperuerit atque illuminaverit cuipiam Deus; plurima ille et videt et cognoscit, et cognoscendo obstupescit.

supraque has Angelos, et supra hos Christum; supra omnia vero infinite diffusam Deitatem.

ANNOTATA.

A. NICEPHORO EX MSS.

D

ANNOTATA.

a *MS. Vatic.* ᾽ποτοπή γε ἡ ἁμαρτωλῆς καὶ ἡ ἔνι τῆς δικαίας ψυχῆς γνώρισμα.

b S. Agathonici *ecclesia, Palatio vicina, eidem denique circa annum* 580 *inclusa fuit a Tiberio Imperatore, de qua porro videri potest Cangius lib.* 4 *cap.* 6 *n.* 5.

c *Quotannis semel, in die Epiphaniorum, Græci aquam benedictam conficiunt, in magno ad id præparato vase, instar fontis baptismalis; quod vas hic* φιάλις, *in Euchologio vero Goar pag.* 449 φιάλα *nuncupatur.*

d *Quamquam locus hic satis intelligi possit; lubet tamen ex MS. Mazar. eumdem paulo variantem adferre, ut eligas, qui magis placet; habet autem sic:* Δῆλον οὖν ὅτι δεύτερον ποίημα αἱ ἀνθρώπων στρατηγίαι εἰσίν.

e *Tota hæc quæstio cum responsione sua desideratur in MS. Mazar.*

f *Addit MS. Vatic.* ἢ λογισθήσεται.

g *Ibidem legitur:* πλουτοῦσα ὡς ἡ ἔνδειξις.

h *Pluribus hæc dictum MS. sed obscurius:* εἷς υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ τὸ μοναδικὸν ταῖς ἐπ᾽ ἀλλήλοις οὐσίαις ἐν ἐνυπόστατον

i *Ibidem additur:* Ἀπόκρισιν δὲ πάλιν διὰ τὴν ἐπίβασιν διδούς.

k *MS. Vatic. interjicit* οὐδούλη: *non capio.*

CAPUT XXI.

Varias Scripturas naturæque phænomena explicat Epiphanio Andreas.

Ἐπιφάνιος λέγει· Τίνα λύσιν ἔχει τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον· Εὔχεσθε ἵνα μὴ ἡ φυγὴ ὑμῶν γένηται χειμῶ-
B νος, μὴ δὲ σαββάτῳ; Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Ἐπειδὴ εἶδη ὁ μέγας ὀφθαλμὸς ὁ προειδὼν τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα ὡς προγνώστης, ὅτι μέλλει Ἱερουσαλὴμ παραδίδωσθαι εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων εἰς ἄπειρον ἐξάλειψιν διὰ τὴν απιστίαν αὐτῶν, προείρηκεν αὐτοῖς ταῦτα· ὅτι ἐὰν γένηται ἡ φυγὴ αὐτῶν ἐν σαββάτῳ κατὰ τὸ ἔθος αὐτῶν ἐν τοῖς σάββασιν ἐπὶ κράββαττον κείμενοι, καὶ αναστῆναι πῶς μὴ ἔχοντες και φυγεῖν, ἄρδην ἐμπεσοῦνται εις χεῖρας τῶν ἐχθρῶν· ἐν τῷ δὲ χειμῶνι οἶμαι, διὰ τὸ κρύος καὶ διὰ τὸ ἄβατον τῶν ὀρέων, ὅτι εἰ καὶ φύγωσι, ποῦ ἔχουσι κρυβῆναι, βίας οὔσης πολλῆς τοῦ χειμῶνος ἐν τοῖς ὄρεσιν; Τὸ δὲ αληθὲς ἠνοίξατο, καθὼς αὐτοῖς προφητεύσας απεφήνατο· εἶπεν γάρ, ὅτι λίθος ἐπὶ λίθον ἐνθάδε οὐχ εὑρεθήσεται, καὶ ἐγένετο οὕτως. Μετά τινας γὰρ καιροὺς ἐλθὼν ἀπὸ Ῥώμης a [Οὐεσπασιανὸς καὶ Τίτος ὁ τούτου υἱὸς], κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου πάντα αὐτοῖς τὰ δεινὰ ἐπετέλεσεν, ὅσα αὐτοῖς ὁ δημιουργὸς προεκηρύξατο.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί εἶπεν ὁ Προφήτης, Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα, καὶ νὺξ νυκτὶ αναγγέλλει γνῶσιν; Ὁ Μακάριος ἔφη· Ἔγγισον τῷ Ἰορδάνῃ καὶ εὑρίσεις τὸ ζητούμενον· b [Ἡμέρα γὰρ ὁ Πατὴρ μαρτυρῶν τῷ Υἱῷ] καθὼς φῶς ὁ Υἱὸς ὁ βαπτιζόμενος· ῥῆμα τὸ ἐν μέσῳ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καθότι ἐν εἴδει περιστερᾶς ἐκεῖσε ἐκατέβη. Παῦλος γὰρ ὁ Ἀπόστολος λέγει περὶ τοῦ Πνεύματος, Καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστιν ῥῆμα Θεοῦ. Νὺξ δὲ ὁ Πρόδρομος πρὸς τὴν θεότητα συγκρινόμενος, νὺξ δὲ
C καὶ οἱ Ἰουδαῖοι· Γνῶσις δὲ, ἡ ἀναγγελλομένη παρὰ Ἰωάννου τοῖς Ἰουδαίοις, πίστις.

Ἐπιφάνιος λέγει· Ἆρα τὸ ὕδωρ, τὸ ἐκ τῶν νεφελῶν c βρογχηστημόνως ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατερχόμενον ἀποῤῥέει, εἴπερ ἄλλοθεν ἐν ταῖς νεφέλαις ανάγεται; Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Τὸ τόξον μου τίθημί, φησιν ὁ Θεός, ἐν ταῖς νεφέλαις. Τοῦτο οὖν τὸ τόξον προστάξει Θεοῦ συνάγει ὕδατα θαλάσσης ὡς εἰς ασκόν, καὶ τίθησιν ἐν τοῖς λαγόσι τῶν νεφελῶν, καὶ ὅτε νεύσει ὁ Θεὸς ὑετὸν δοθῆναι τῇ γῇ, ἀναδίδοται πνεύματος ἦχος σφοδρὸς ἐκ τῆς γαστρὸς τοῦ τόξου, καὶ τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο θρυλλόν ἐστι καὶ ταρακτικόν. d Ὅτε οὖν τοῦτο προσέλθῃ, καὶ παγιώσῃ τὰ νέφη, καὶ διυγράνῃ αὐτὰ, τότε πάλιν ἀναδίδοται ἕτερον πνεῦμα ὑδατόῤῥυτον, βρύχον καὶ αὐτὸ βροντῶν, καὶ ἐμπίπλησι τὰς νεφέλας τοῦ ὕδατος· ὥσπερ γὰρ σπόγγον πληροῦν αὐτάς. Καὶ μετὰ τοῦτο ἀνοίγεται ἕτερος θησαυρὸς ἐκ τῶν τὸ ὕδωρ κατεχόντων, καὶ προσέρχεται τὸ πνεῦμα τὸ ἐξ αὐτοῦ μετὰ βροντῆς, ὁδὸν ποιοῦν τῷ ἐρχομένῳ ὕδατι ἐπὶ τὰς νεφέλας. Οὕτως οὖν ὁσάκις ἀνοίγεται θησαυρὸς ὑδατόῤῥυτος, καὶ βρονταὶ ἀκούονται· βροντὴ γὰρ προπορεύεται τοῦ ὕδατος· πολλάκις δὲ καὶ δίχα βροντῆς βρέχει. Οὐκ αὐτὰ δὲ ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα ἀφ᾽ ἑαυτῶν νάουσιν, ἀλλ᾽ ὁ Δεσπότης Θεὸς τοὺς Ἀγγέλους αὐτοῦ διευθύνοντας κατεστήσατο, καθὼς καὶ ἐπὶ πάντα τὰ στοιχεῖα τοῦ οὐρανοῦ.

Hinc ad alia deflectens Epiphanius: Qui, ait, istud explicandum est, quod dixit Dominus: Orate, ut non fiat fuga vestra in hieme vel sabbato? Quoniam, inquit Andreas, perspicacissimus Dei oculus, qui tam sub aspectum cadentia, dudum ante cognoscit ac prospicit; illud quoque providebat, fore ut Hierusalem traderetur in manus Romanorum, ob incredulitatem suam funditus evertenda; hinc istud vaticinium protulit. Nam si fuga in sabbatum aut hiemem incidisset; more suo jacentes per sabbatum in grabatis Judæi, unde nec surgere ipsis nec fugam capessere fas est, hostium manus neutiquam evadere potuissent: ne autem in hiemem fuga incidat, putem, orare jubet, quod frigore tunc omnia rigeant et montes invii sint: quod si etiam fugerint, nullum ubi lateant recessum inventuri sint, prohibente id hieme, in montibus inclementer sæviente. Exitus autem prædictionem Christi veram fuisse cumulate satis comprobavit: quod enim dixerat, Lapidem super lapidem istic non reperiendum, ita patuit eventu: annis siquidem post aliquot, adveniens Roma Vespasianus cum filio Tito, universa, quæ vaticinatus erat Dominus, mala super eos induxit.

Explicat locu de fuga Judæis prædicta a Christo, Matt 24, 20

E

165 Aliud iterum Epiphanius: Quid sibi vult illud Prophetæ; Dies diei eructat verbum, et nox nocti annuntiat scientiam? Respondet Andreas: Adi Jordanem, reperturus utique quæsiti tui solutionem. Dies enim Pater est, testimonium perhibens Filio; quemadmodum et Filius baptizatus, lux est: Verbum, quod ibi inter utrumque mediat, Spiritus sanctus, qui in specie columbæ illuc descendit; quique ab Apostolo Paulo appellatur: Gladius spiritus, quod est verbum Dei. Noctis porro nomine venit Prodromus, nox utique, si cum Divinitate comparetur; nox item et Judæi. Scientia denique, annuntiata Judæis a Joanne, fidem designat.

Psal 18, 3 *eodemque indicato Joanni Baptistæ.*

Ephe. 6, 17

166 Tum Epiphanius: Num illa, quam e nubibus depluere aquam videmus, e cœlo descendens huc allabitur, an aliunde in nubibus coacta? Quæ in hunc modum solvit Andreas: Pono arcum meum in nube, dicit Dominus. Hic arcus, ita statuente Deo, cogit aquam maris veluti in utrem, reconditque in sinus et receptacula nubium; cumque ex nutu Dei pluvia terris immittenda est, ingentem sonum emittit spiritus ex arcu medio, violentus turbulentusque. Quando igitur prodiit ille, nubesque coegit ac madefecit: tunc rursum alius prodit spiritus, aqua pene diffluens, qui et ipse tonitru excitat; et nubes, non aliter quam spongiam, aqua replet. Post hæc aliud panditur aquarum receptaculum,

Quæ causa pluviæ,

Gen. 9, 13

et tonitrui

A culum, proditque spiritus cum tonitru, viam faciens venientibus ad nubes aquis. Quoties autem aperitur hoc receptaculum, toties subsequitur pluvia et tonitru auditur : illud enim pluviam præcedit; quamvis tamen non negaverim, sæpe terram irrigari pluvia, illo non prægresso. Neque vero, elementa ista per se ipsa pluunt; sed Dominus Deus constituit Angelos suos, qui uti cetera omnia cœli signa, sic et isthæc dirigunt atque gubernant.

Cur S. Joannes Evangelista dictus filius tonitrui:

167 Porro sciscitandi Epiphanio; Cur Christus Dominus S. Joannem Theologum cognominaverit Tonitrui filium : Quia, respondet Andreas, ut mea quidem fert sententia, ex inexhausto fonte Domini, qui arcanum et ineffabile tonitruum est, arcana Evangelii sui verba hausit. Ipse enim, æque ac Apostolus Paulus, in cœlos raptus est; Apostoli namque, animati divinæ Majestatis cœli sunt, per quos Evangelium intonuit auribus omnium creaturarum. Dominus certe Tonitruum, Theologus autem Tonitrui filius merito appellantur; siquidem nemo aliquis repertus sit, qui altius illo intonuerit; nemo, qui filii Dei nomen propter gratiam eminentiorem
B meruerit justius. Adde quod sanctus quoque Spiritus tonitruum sit; cujus per gratiam filius Joannes. Sed et illud accedat, dixisse Dominum e cruce pendulum sanctissimæ matri suæ, Mulier ecce filius tuus. Nec omittendum, quod Dominus post suam a mortuis resurrectionem, conscensis cœlis ad dexteram patris collocatus, cum tonitru et sono vehementi sanctum Spiritum in specie linguarum ignearum miserit super Apostolos. Caput autem Evangelistarum reliquorum Joannes est, qui et Equus albus, et Filius tonitrui appellatur.

unde et quid sint fulmina:

168 Fulgura deinde unde promicent, et quæ illorum substantia, cum quæreret Epiphanius; ita respondit B. Andreas : Siphones attrahunt tum marinam, tum fluviatilem, tum palustrem aquam; repletique ascendunt ad capacissima receptacula se ipsos illic evacuaturi : posteaquam vero impleverunt omnia, discedunt alio, ibique constanter permanent. Postea fulgur, quod receptaculis istis quodammodo præest et securitatem præstat, complectens in se omnem aquam, consumit quidquid illi forte ex mari salsuginis sordiumve permixtum est. Tum Angelus Domini descendens, sacrosantæ Crucis ostendit lignum, et dulcedinem in aquas illas inducit. Denique fulgur, quod dixi præcedens tonitrua, desinit in conflictum nubium, illasque ex-
C purgat et præparat; et sicubi forte rariores reperit, in statum suum illas componit : creberrime vero etiam egreditur in aera, terrasque lumine suo ac splendore illustrat : non raro etiam, ubi accesserit vehementior impetus, fulmen ipsum ad terram pertingit, et quidquid obviam nactum fuerit, violentia ignis sui adustum, penitus consumit : vis enim illius comburendi multo acrior est quam ignis nostratis, fortassis et inextinguibilis inferni. Nunc vero quod Deus istiusmodi fulmen, cum aquæ penuria laboratur, inducit; non ex meo cerebro promanat, fili mi; sed ex Prophetæ sensu dicentis : Fulgura in pluviam fecit Deus : et alterius, qui ait : Fulminibus aquas dirigit, et tonitribus pluvias nubibusque imbres spargit. Ceterum substantia fulminis ex igne cœlesti constat : quemadmodum enim radios suos sol habet, quibus splendescit; ita fulgur ignis æterni, qui super firmamentum existit, splendor est. Denique velim cogites, ignem illum cœlestem, quem Elias precibus suis super ligna parata, super holocaustum, super Sacerdotes confusionis, et delatores Jesabel cœlitus accersit : istiusmodi enim ignis fulgor, materialis et vere existens, fulmen esse consuevit.

Ps. 34. 4

D Ἐπιφάνιος λέγει· Ὑπὲρ τί ὠνόμασεν ὁ Χριστὸς τὸν Θεολόγον βροντῆς υἱόν; Ὁ Ὅσιος εἶπεν· Οἶμαι διὰ τὸ ἀρύσασθαι αὐτὸν τὰ ἀπόρρητα ῥήματα τοῦ Εὐαγγελίου ἐκ τῆς ἀθανάτου πηγῆς· Κύριος γάρ ἐστιν ἡ ἀπόρρητος βροντή. Αὐτὸς γὰρ ἀνέβη τῷ πνεύματι εις τοὺς οὐρανοὺς, ὡς ὁ Ἀπόστολος. Νοητοὶ γὰρ Κυρίου οὐρανοὶ οἱ Ἀπόστολοι, καὶ ἐβρόντησεν δι᾽ αὐτῶν τὸ Εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. Κύριος γάρ ἐστιν ἡ βροντὴ, Υἱὸς δὲ βροντῆς ὁ Θεολόγος· φοβερώτερα γὰρ αὐτοῦ ἄλλος βροντῆσαι οὐκ ἴσχυσεν· Υἱὸς Θεοῦ κατ᾽ ἐξαιρετωτέραν χάριν, ἄλλος τις οὐκ ἔστιν. Βροντή ἐστι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, οὗ υἱὸς κατὰ χάριν ὁ Ἰωάννης. Καὶ τῇ ἁγίᾳ Θεοτόκῳ ὁ Κύριος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἔλεγεν κρεμάμενος· Γύναι ἴδε ὁ υἱός σου· Καὶ ἀνέβη πάλιν εις οὐρανοὺς ὁ Κύριος μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ, ἐξανάστασιν, καὶ ἐκάθησεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, καὶ τότε ἐβρόντησεν ἐν ἤχῳ σφοδρῷ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐξαποστείλας αὐτὸ ἐν εἴδει πυρινῶν γλωσσῶν ἐπὶ τοὺς Ἀποστόλους. Κεφάλαιον δέ ἐστιν τῶν Εὐαγγελιστῶν ὁ Θεολόγος, καὶ λευκὸς ἵππος ὀνομάζεται, καὶ υἱὸς βροντῆς.

A NICEP COÆVO EX MSS.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Πόθεν ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται; καὶ τίς ἡ ταύτης οὐσία; Ὁ Ὅσιος εἶπεν· Οἱ σίφωνες ἀνάγουσι καὶ θαλάσσης, καὶ ποταμῶν, καὶ λιμνῶν ὕδατα, καὶ γεμίζοντες ἑαυτοὺς ἀνέρχονται, καὶ κενοῦσιν ἑαυτοὺς εἰς
E τὰς τῶν θησαυρῶν ἀβύσσους· καὶ ὅταν γεμίσωσι πάντας, διίστανται εἰς τὰς συστάσεις αὐτῶν, διαμένουσι πάγιοι. Ἔπειτα ἡ ἀστραπὴ ἀσφάλειά ἐστι τῶν θησαυρῶν ἐκείνων, καὶ συνέχει ἐν ἑαυτῇ ὅλον τὸ ὕδωρ, καὶ κατεσθίει αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ἅλμην καὶ τὸν ῥύπον, εἰ ἄρα ἐστὶν ἀπὸ θαλάσσης· καὶ κατέρχεται Ἄγγελος Κυρίου, καὶ ἐμφαίνει τὸ ξύλον τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ καταγλυκαίνει τὰ ὕδατα ἐκεῖνα· καὶ λοιπὸν ἡ ἀστραπὴ ἐκείνη προπορεύεται τῆς βροντῆς, τελοῦσα εἰς ὁρμὴν τῶν ἐν νεφέλαις ἀγωγῶν, καὶ προκαθαίρει καὶ προετοιμάζει· καὶ εἰ λάχῃ ἀραίωμα νεφελῶν, συντίθησιν εἰς εὐθύτητα. Πλειστάκις δὲ καὶ ἔρχεται εἰς τὸν ἀέρα, ἐπὶ τῆς γῆς αὐγάζουσα καὶ φέγγουσα· πολλάκις δὲ εἰ ἔστιν πλούσιος ἡ ὁρμὴ αὐτῆς, φαίνουσα φθάνει καὶ μέχρι τῆς γῆς ἀστράπτουσα, καὶ πᾶν ὅ, τι ἐπιλάβηται δαπανᾷ καὶ ἐμπιπρᾷ. Καύσεως γὰρ δύναμιν ἔχει εν ἑαυτῇ ὑπερτέραν τοῦ ἐπιγείου πυρός· ἴσως φημὶ καὶ τῆς ἀσβέστου κολάσεως. Ὅτι δὲ ὁ Θεὸς καὶ ταύτην τὴν ἀστραπὴν διὰ χρείαν βροχῆς παρήγαγεν, οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος, τέκνον, ἀλλὰ τοῦ Προφήτου· Ἀστραπὰς γὰρ, φησιν, ὁ Θεὸς εἰς ὑετὸν ἐποίησεν. Καὶ ἕτερος Προφήτης λέγει· Ταῖς ἀστραπαῖς ὁ κατευθύνων τὰ ὕδατα, καὶ ταῖς ἐπιβροντήσεσιν ὁ κατασπείρων εἰς βρόχους, καὶ ταῖς νεφέλαις τὸ ὄμβρισμα. Ἔστιν δὲ τῆς ἀστραπῆς οὐσία ἐκ τοῦ οὐρανίου πυρός. Ὥσπερ δὲ ὁ ἥλιος ἔχει τὰς ἀκτῖνας ἀπαύγασμα αὐτοῦ, οὕτως καὶ ἡ ἀστραπὴ ἀπαύγασμά ἐστιν τοῦ αἰωνίου πυρὸς, ἤτοι τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος χρηματίζοντος. Οὐράνιον δὲ πῦρ ἐκεῖνό μοι
F νόει, ὅπερ Ἡλίας προσευχῇ κατήγαγεν ἐπὶ τὰς σχίδακας καὶ τὸ ὁλοκαύτωμα, καὶ τοὺς ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης, καὶ τοὺς μηνυτὰς τῆς Ἰεζάβελ· τούτου τοῦ πυρὸς ἀπαύγασμα πέφυκεν ἡ ἀστραπὴ, ἔνυλόν τε καὶ ἐνυπόστατον.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἆρα ἀληθεύουσιν οἱ λέγοντες, Ὅτι ὁ Προφήτης Ἡλίας ἐστὶν, ὁ τῷ ἅρματι βροντῶν καὶ ἀστράπτων ἐν ταῖς νεφέλαις; καὶ ὅτι δράκοντα διώκει; Ὁ Ἅγιος λέγει· Μὴ γένοιτο, τέκνον μου· ἐσχάτης γὰρ ἀνοίας τοῦτό ἐστιν καὶ ἀκοῇ παραδέξασθαι, ἄνθρωποι γὰρ φρενοβλαβῶς ἐξ οἰκείας διανοίας ταῦτα συνεγράψαντο· ὥσπερ καὶ τοῦτο, ὅτι τὰ στρουθία ὁ Χριστὸς ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων ἐκ πηλοῦ διαπλάττων, εἰς τὸν ἀέρα ἀπέρριπτεν, ἐμφυσῶν καὶ ἐπέταντο· καὶ πάλιν ὁ χιὼν ἄλευρος ἐχρημάτιζεν. Ὥσπερ δὲ ταῦτά ἐστιν ψεῦδος, οὕτως καὶ αὐτὰ ψεῦδος καθεστήκασιν, ὅποσα οἱ αἱρετικοὶ νοθεύσαντες ἐδογμάτισαν ἀλλόκοτα· e [καὶ χρὴ ταῦτα πάντα Χριστιανὸν μὴ παραδέχεσθαι]. Ἡλίας οὖν εἰς οὐρανοὺς οὐκ ἀνέβη, μὴ γένοιτο, οὔτε ἐπὶ ἅρματος καθέζεται· χάριν δὲ ἔχει ἐπὶ τὸν ὑετὸν τοῦ παρακαλεῖν τὸν Θεὸν, ὅπως ἐν καιρῷ ἀνύδρῳ δίδωσι τῇ γῇ ὑετόν. Ἐπεὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ· Οὗτος δὲ ζῇ

e

ἐν

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A ἐν σαρκὶ καὶ ἔστιν ἐπὶ γῆς, κἂν οὐδείς ἐστιν ὁ γνωρίζων αὐτόν. Ζῇ δὲ Ἐνὼχ, καὶ ἐν μέσῳ πολλῶν ἀναστρέφεται, καὶ οὐδείς ἐστιν ὁ γινώσκων αὐτόν. Ζῇ δὲ καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης καὶ ἔστιν εἰς τὸν κόσμον, ὥσπερ μαργαρίτης ἐν μέσῳ βορβόρου ἀφεθεὶς, τοῦ εἶναι ἐν σαρκὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀντιπρόσωπος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐξιλάσκεσθαι ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ ἀποστρέφειν τὴν δικαίαν ὀργὴν αὐτοῦ τὴν καθ' ἡμῶν, ὁπηνίκα πληθυνθῇ τὰ ἡμῶν πλημμελήματα τοῦ ἀπαλεῖψαι ἡμᾶς διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. Πολλοὶ οὖν τῶν δικαίων ἐθεάσαντο αὐτόν, ἀλλ' οὐκ ἐφανέρωσαν αὐτὸν διὰ τὸ ἄπιστον καὶ περίεργον τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας. Ὅθεν οἱ τρεῖς οὗτοι ζῶσιν μέχρι τῆς συντελείας, καὶ τότε μετὰ τοῦ Ἀντιχρίστου παλαίσαντες, νικήσουσιν αὐτὸν, καὶ οὕτως τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀναδήσονται παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ταῦτα μὲν οὕτως. Περὶ δὲ τοῦ καίειν δράκοντα ἡ ἀστραπὴ, οὐκ ἀμφιβάλλω, ἀληθὲς γάρ ἐστιν· ἀλλ' οὐχ ὁ ἅγιος Ἠλίας ἀστράπτων ἐστίν, ἀλλ' ὁ Ἄγγελος Κυρίου, ὁ εἰς τοῦτο τεταγμένος. Δράκων δὲ ἐκεῖθεν γίνεται· θεωρεῖ ὁ δαίμων τοὺς ὄφεις, καὶ f [εἰς οἷον ἀρέσθῃ], ὅπου
f
ἐστιν, εἰσέρχεται, καὶ γίνεται σύμφυτος αὐτοῦ καὶ συνανάτροφος καὶ συγκακοῦργος· καὶ προβαίνοντος τοῦ καιροῦ, ἀπεργάζεται ὁ δαίμων τὸν ὄφιν φαντασμὸν μέγαν καὶ φοβερὸν καὶ θρασὺν, καὶ κακὸν σφόδρα, καὶ οὐ χωρίζεται αὐτῷ τὸ σύνολον, ἀλλὰ μένει ἐν αὐτῷ βλάπτων μεγάλως.
B Ἐντεῦθεν ὁ ὄφις γίνεται δράκων, θηρίον πικρὸν καὶ ἐξολέστατον· g [καὶ ἔστι μὲν καὶ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸ κακὸν,
g
ἀλλ' ἐνδύεται καὶ τὸν διάβολον, καὶ γίνεται διπλοῦν τὸ κακὸν κατὰ τὸν λέγοντα· Εὗρεν ὁ σατανᾶς τὸν διάβολον. Ὅταν οὖν διανοηθῇ ὁ διάβολος, ὁ ἐν τῷ ὄφει, ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ φωλεοῦ αὐτοῦ τοῦ βλάψαι, ἢ ἀπολέσαι ἀνθρώπους, θεωρεῖ ὁ Θεὸς ἄνωθεν, καὶ μὴ θέλων γενέσθαι κακὸν, νεύει τῷ Ἀγγέλῳ τῆς ἀστραπῆς, καὶ εὐθέως ἄρχεται κατὰ τοῦ δράκοντος βροντᾷν, καὶ ἀποστέλλει τὸν σίφωνα τῆς ἀστραπῆς, καὶ κατακαίει αὐτόν. Ὁ δὲ διάβολος, ὁ ἐν τῷ ὄφει ὑπερασπιζόμενος αὐτὸν, αἴρει αὐτὸν ἐν τῷ ἀέρι, καὶ φεύγει ἀπὸ τοῦ φοβεροῦ φόβου καὶ τρόμου τῆς ἀστραπῆς. Φεύγων δὲ, ἀγωνίζεται εἰς ἄνθρωπον ἀποκρεμασθῆναι, ὅπως ὁ Θεὸς φειδόμενος τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθῇ κἀκεῖνος· ἀλλ' εἰδὼς, ὁ τὰ ἀπόρρητα ἐπιστάμενος Θεὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ματαίου, ἔδωκεν σημεῖον τῷ Ἀγγέλῳ τῆς ἀστραπῆς φήσας· Ἆρον φίλον σὺν ἐχθρῷ· τουτέστιν, ὅτι κἂν εἰς ἅγιον προσφύγῃ, καῦσον αὐτὸν σὺν αὐτῷ, καὶ ἐγὼ τὸν δοῦλόν μου πλείονος παραμυθίας ἀξιώσομαι. Λοιπὸν ὅπου καταλάβῃ αὐτὸν, κἂν ἐπὶ δένδρου, κἂν ἐπὶ κάμπου, κἂν ἐν οἰκίᾳ, κἂν ἐν πλοίῳ, κἂν ἐν ἀνθρώπῳ προσφεύγει, ἐκεῖ αὐτὸν πατάσσει καὶ τεφρόνει καὶ τὴν φύσιν αὐτοῦ διαφθείρει· τὸν δὲ σατανᾶν δεσμοῖς ἀλύτοις ὑποβάλλων, τῇ ἀστραπῇ κατακαίει μέχρι τῆς συντελείας τῆς πληρεστάτης
C ἀνταποδώσεως.

Ἐπιφάνιος λέγει· Ὁ χιὼν ὁ φερόμενος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, πόθεν λευκαίνεται, ἢ πόθεν πήσσεται εἰς χιόνα μεταπεμπόμενος; Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Πρόδηλόν ἐστιν, ὅτι ἔτι τοῦ ὕδατος ἐν ταῖς νεφέλαις χρηματίζοντος, ἐξέρχεται ἐκ τοῦ στερεώματος τὸ πνεῦμα λευκὸν ὡσεὶ ἔριον προστάξει Θεοῦ, καὶ αὐτὸ ἐπιπίπτει ταῖς νεφέλαις τοῦ ὕδατος ἀναμέστοις χρηματιζούσαις, καὶ λευκαίνει τὸ ὕδωρ ἄγαν, ὃν τρόπον καὶ τὸν h κηρὸν ἡ δρόσος. Κατερχόμενον δὲ τὸ
h
ὕδωρ διὰ τοῦ ἀέρος, οὐχ οἷον δὲ ἐπὶ τῆς γῆς φθάνει λεπτότατον, τοιοῦτον ἐκ τοῦ ὕψους ἐκείνου τοῦ φοβεροῦ ἐκ τοῦ ἀέρος κατέρχεται, ἀλλὰ μεγεθέστερον· κατερχόμενον δὲ εἰς πολλὰ τμήματα, μερίζεται διαχεόμενον. Ὅρα δὲ Θεοῦ φρικτὴν δύναμιν, πῶς ὅταν δόξῃ αὐτῷ, ποιεῖ τὴν βροχὴν ὥσπερ κόκκον στρογγυλοειδῆ] ἐπὶ τῆς γῆς κατέρχεσθαι, ὃ χάλαζαν καλεῖν εἰώθαμεν. Ὅτε δὲ δόξῃ αὐτῷ, ποιεῖ αὐτὴν φύσιν ἁπαλὴν χιόνα ὥσπερ ἔριον, καὶ οὕτως αὐτὸ καταφέρει ἐπὶ τῆς γῆς. Πάλιν κελεύει, καὶ μετατρέπεται τὸ ὕδωρ εἰς πάγος, καὶ πάλιν τὸ πάγος εἰς ὕδωρ. Θαυμαστὸς γάρ ἐστιν εἰς ταῦτα ὁ Κύριος.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί ἑρμηνεύει, Ὅτι ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου, οἴνου ἀκράτου πλῆρες κεράσματος, καὶ ἔκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο, πλὴν ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκενώ-

169 Facta mentione Eliæ: Num, inquit Epiphanius, vera narrant, qui Eliam in nubibus dicunt curru suo tonitrua et fulmina excitare, et prosequi draconem? Nequaquam, fili mi, reponit Andreas: quin imo extremæ dementiæ est istiusmodi narratiunculis aures præbere: homines namque mente capti talia cerebri sui deliria conscripserunt. Quale et illud, quod fabulantur nonnulli, Christum Dominum, inspectante Judæorum turba, e luto finxisse aviculas, easque, postquam vita inspirata esset, in earem projectas avolasse: atque istud; Nivem pro farina habitam fuisse. Quemadmodum hæc autem splendide mentita, sic et ista a veritate alienissima sunt, et ab hæreticis prodigiose adulterata atque conficta: adeoque Christiano cuilibet neutiquam admittenda. Absit igitur, aut in cœlos invectum, aut in curru etiamnum sedere Eliam, dicamus: id verius, isthac apud Deum gaudere prærogativa, ut tempore siccitatis terram aridam pluvia impertiatur. Nemo quippe in cœlum ascendit, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo. Elias vero, indutus carnem, vivit in terra: et nemo est, qui ipsum cognoscit. Vivit et Enoch, et multorum versatur in medio, quamquam omnibus ignotus. Vivit denique etiam Joannes Evangelista in mundo, sicut margarita in medio luto, sic ut non appareat, latitans; ut in carne ante faciem Jesu Christi deprecetur pro peccatis nostris, justamque ejus adversus nos iracundiam avertat, quando delictorum nostrorum completo numero deleturus nos in terram veniet. Multi quidem Sanctorum intueri illum meruerunt, sed aliis propter infirmitatis humanæ incredulitatem curiositatemque non manifestarunt. Atque hi tres ad consummationem seculi vivendo pertingent, quando prælium cum Antichristo committentes, victoria potituri, ac gloriosa martyrii corona a Christo Domino donandi sunt.

D *quæ aliqui fabulantur ab Elia mitti.*

hunc autem ait cum Enoch et Joan. Evangelista adhuc vivere.

E

170 Atque illa quidem ita se habent, uti hactenus diximus: quoad draconem vero, quod fulmine ictus dare pœnas cogatur, nullus dubito; est enim veritati consonum: attamen non Elia moderante et jaculante fulmina, sed Angelo Domini ad hoc designato. Audi vero draconis originem. Conspectis dæmon serpentibus, quemcumque vult ingreditur, cum illoque unius quodammodo naturæ fit, cum illo enutritur, cum illo malitiam suam communicat: procedente autem tempore, spectrum inde format immensum, terribile, audax, atque vaferrimum, a quo nec ad latum unguem discedens constans incola, late vastitatem ac damnum circumfert. Hinc tandem serpens ille fit draco, fera immitis et maxime perniciosa, quæ quidem ex insita sibi natura satis noxia, per inhabitantem dæmonem duplo malitiosior fit, ex mente illius, qui dicit: Reperit satanas diabolum. Quando igitur visum est dæmoni, serpentem incolenti, prodire e latebris suis, hominibus nocendi ac interitum inferendi causa; id speculatus desuper Deus, non patiens ad exitum perduci nefaria machinatoris consilia, Angelo fulmini præfecto, ea statim divino nutu indicat: is autem continuo contra draconem ciere tonitrua, emittere fulminis siphonem, et omni ex parte flammis ipsum infestare. Tum vero diabolus, serpentis incola, imminentem calamitatem propulsaturus, in sublime se tollit; ac per aerem fugiens, terribile ac violentum fulgur declinat: inter fugiendum vero, id studiose agit, ut alicubi ex homine suspensus maneat, quo, parcere cupiente Deo homini, ipsi quoque parcatur. Verum qui occultissima quæque perspicit Deus, cognito nefandissimi spiritus consilio, dat signo Angelo prædicto, dicens: Tolle et amicum pariter et inimicum. Id est, quandoquidem

Serpentem assumens diabolus,

F *quomodo draconem faciat,*

hunc autem per Angelum suum fulminet Deus.

A quandoquidem apud hominem justum sibi asylum quæsierit nequissimus, utrumque crema: famulum ego meum dein consolatione dignabor copiosiore. Denique ubicumque deprehenderit draconem Angelus, seu in arbore, sive in campo, in domo, in navigio, in homine; istic ipsum percutit, in cineres redigit, et naturam penitus disperdit: satanam vero, catenis solvi nesciis constrictum, ad extremum usque judicii diem igne fulmineo torquebit.

quæ origo nivis et grandinis.

171 Interloquens iterum Epiphanius: Nix, ait, quam subinde e cœlo delabi conspicimus, unde albescit, aut unde concrescit in floccos? Respondet Andreas: In comperto est, aqua in nubibus residente, jussu Dei e firmamento prodire spiritum, laneum candorem præ se ferentem, eumque in nubes aqua refertas delapsum, albedinem suam cum illa communicare: eo fere modo, quo ros ceram dealbat. Jam vero aqua illa per aerem delabens, non tenuis et minutæ guttulæ, qualis post suum ex immensa cœli altitudine descensum in terra conspicitur; sed copiosa conjunctaque massa est; quæ inter cadendum multas in particulas divisa, tandem ad nos pervenit. B Considera hic autem admirandam Dei potentiam; quomodo, cum ipsi libuerit, faciat, pluviam in rotunda densata grana, quæ grandinem appellare consuevimus, decidere: quomodo, cum ipsi libuerit, eamdem pluviam formet in mollem nivem, quam lanæ similem descendere in terram conspicimus: quomodo denique, cum libuerit, jubeat aquam transire in glaciem, et hanc iterum in aquam. Mirabilis namque in his omnibus est Dominus.

Ps. 74, 9.
Quid calix in manu Domini plenus mixto,

172 Et Epiphanius, mox aliam subjiciens quæstionem; Quomodo, inquit, interpretandum putas, quod dicit Propheta: Quia calix in manu Domini vini meri plenus misto. Et inclinavit ex hoc in hoc: verumtamen fæx ejus non est exinanita; bibent omnes peccatores terræ? Solutionem vero ita statim subdit Andeas: Dominus noster dixit; Si quis sitit, veniat ad me, et bibat. Calix, igitur est Jesus Christus, verus Deus et homo. Calix, humanitatem illius; virum merum, simplex Deitatis Verbum adumbrat. Nam sicut vinum non tenetur nisi in vase; sic absque carne non posset Dei sapientia invisibilis cum hominibus visibiliter conversari. In manu itaque Patris est Filius hominis; ipso dicente: Pater in C manus tuas commendo spiritum meum. Quod autem dicitur, Calix plenus mixto, intellige totam Deitatem, quæ suave mixtum est, quod exhilarat corda hominum in Deum credentium: plena namque meræ ac simplicis Deitatis humanitas ejus est.

Joan. 7. 37.

inclinatus ex hoc in hoc?

173 Quod deinde subjungitur: Inclinavit ex hoc in hoc; ita sonat: Venit per incarnationem ad gentem Judaicam, ut sic latentem intus meram Divinitatem, per quam patrabat signa ac prodigia, coram ipsis notam faceret. At illi, invidia stimulati, arti magicæ hæc attribuenda, dicebant. Postea cum animadverteret Pater, in infidelitate illos persistere, nolentes ullo modo fidem adhibere unigenito Filio suo, imo et mortem ei machinatos esse; quem manu tenebat calicem, gratiam inquam suam, a gente Judaica ablatam, transtulit ad Romanos. Verum tamen fæx, sive extremum iræ illius, non est exinanita. Evangelium quidem suum, uti et Apostolos et Spiritum sanctum a Judæis ad Gentes, illa accipere paratas, deferri voluit; omnemque gratiam et inspiratarum divinitus Scripturarum intelligentiam in nos effudit; verumtamen fæx ejus non est exinanita. Quemadmodum enim fæx quæ in cado est non exhauritur, sic legale verbum inutile ipsis et inefficax manet. Fæx quippe spes est Judæorum; nam in præsentia quoque per orbem universum dispersi, ex fæce illa errorem hauriunt crassissimum, quo adventum Antichristi anxii expectant.

Ps. 72. 23.
Quis ut jumentum apud Deum?

174 Quis autem, quærit porro Epiphanius, istius loci genuinus sensus est: Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum? Personæ Christi, ait S. Andreas, istic loci mentionem facit Propheta: quia nempe ille, qui sempiternus cum Patre Deus divinumque Verbum est, humanam induit naturam: homo siquidem, jumentum Dei, ratione præditum, appellatur. Cum igitur Filius Dei perfectus homo factus sit, ita quodammodo Patrem alloquitur: Tametsi extremis hisce temporibus homo factus sum coram te, nihilominus ratione Divinitatis semper tecum sum. Iterum Epiphanius: Qui explicas, inquit, istam Domini sententiam? Orantes autem nolite multum loqui, sed uti docti estis, ita orate. Multiloquium est,

reponit

θη, πίονται πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς. Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Ὁ Κύριος ἡμῶν εἴρηκεν· Ὁ διψῶν ἐρχέσθω πρός με, καὶ πινέτω· i [Ποτήριον οὖν ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς Θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος. Ποτήριον, ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ· οἶνος ἄκρατος, ὁ Λόγος τῆς θεότητος ἄδολος·] Ἀνεὺ γὰρ αγγείου ὁ οἶνος οὐ κατέχεται, οὕτως καὶ ἀνεὺ σαρκὸς ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία ἀνθρώποις προσομιλῆσαι k ὁρατῶς οὐκ ἠνέσχετο. Ἐν χειρὶ οὖν Πατρὸς ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ εἶπεν· Πάτερ εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου. Τὸ δὲ, Πλῆρες κεράσματος, ὅλη ἡ Θεότης, τὸ γλυκὺ κέρασμα, τὸ εὐφραῖνον τὰς καρδίας ἡμῶν τῶν πιστευόντων εἰς αὐτόν· πλήρης γὰρ Θεότητος ἀκράτου ἤγουν ἀδόλου ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ.

D

A NICEP COÆVO EX MSS.

i

k

Τὸ δὲ, Ἔκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο, ἦλθε σαρκωθεὶς εἰς το ἔθνος τῶν Ἰουδαίων, ἵνα διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ γνωρίσῃ τὴν ἔνδον ἄκρατον Θεότητα, l [δι' ἧς ἐποίησε σημεῖα καὶ τέρατα ἔμπροσθεν αὐτῶν· ἐκεῖνοι δὲ φθόνῳ βαλλόμενοι, ἔλεγον· Ἐκ μαγείας ποιεῖ αὐτά·] Εἶτα ἰδὼν ὁ Πατὴρ ὅτι ἀπιστοῦσι τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ, καὶ ὅτι ἐθανάτωσαν αὐτόν· αὐτὸς ὁ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ ποτήριον κρατῶν, ἤγουν τὴν χάριν αὐτοῦ, ἐκ τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων ἦρεν, καὶ Ῥωμαίοις παρέδωκεν. Πλὴν ὁ τρυγίας, [ἤγουν δὸ ἔσχατον τῆς ὀργῆς] αὐτοῦ οὐκ ἐξεκενώθη. Ἔκλινε τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῦ ἐκ τῶν Ἰουδαίων εἰς τὰ θεοφόρητα ἔθνη, ὁμοίως τοὺς Ἀποστόλους καὶ τὸ πανάγιον Πνεῦμα· καὶ ἅπασαν τὴν χάριν καὶ γνῶσιν τῶν θεοπνεύστων γραφῶν ἐκένωσεν εις ἡμᾶς. Πλὴν ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκενώθη· ὥσπερ ἡ τρυγία τοῦ οἴνου ἐν πίθῳ οὐκ ἐκκενοῦται, οὕτως τὸ γράμμα τὸ νομικὸν ανενέργητόν ἐστιν καὶ ἀνωφέλητον. Τρυγία γὰρ ἡ ἐλπὶς τῶν Ἰουδαίων ἐστίν· ἔτι γὰρ πάσῃ τῇ γῇ σκορπισθέντες, πίνουσιν ἐν τῇ τρυγίᾳ τὴν πλάνην, προσδοκῶντες τὸν Ἀντίχριστον.

l

E

Ἐπιφάνιος λέγει· Εἰπέ μοι παρακαλῶ, ποταπὴν ἑρμηνείαν βεβαίαν ἔχει καὶ τοῦτο, Κτηνώδης ἐγενήθην παρά σοι, κἀγὼ διὰ παντὸς μετά σου; Ὁ Μακάριος εἶπεν· Ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ λέγει ὁ Προφήτης, διὰ τὸ γενέσθαι ἄνθρωπον τὸν σὺν Πατρὶ ὄντα αἴδιον Λόγον καὶ Θεόν· ἄνθρωπος γὰρ ὀνομάζεται κτῆνος Θεοῦ λογικόν. Ἐπεὶ οὖν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγένετο ἄνθρωπος τέλειος, λέγει πρὸς τὸν Πατέρα, Εἰ καὶ ἄνθρωπός φησιν ἐγενήθην παρά σοι ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων, ἀλλὰ τῇ θεότητί εἰμὶ διαπαντὸς μετά σου. Ἐπιφάνιος εἶπεν; Τίνα ἑρμηνείαν ἔχει τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου; Μὴ βαττολογήσητε ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν, ἀλλ' ὡς ἐδιδάχθητε, οὕτως προσεύχεσθε. Ὁ Μακάριος λέγει· Βαττολογία ἐστὶν ὅταν τίς ἑστὼς ἐν τῇ προσευχῇ οὐ λέγει, Κύριε ἥμαρτον, συγχώρησόν μοι, καὶ ἐλέησόν με, καὶ τὰ τούτοις ομοια· ἀλλ' ἀντὶ τούτων λέγει τῷ Θεῷ, Κύριε μερίμνησόν μοι φαγεῖν καὶ πιεῖν καὶ πλουτεῖν, ἵνα χαίρωμαι εἰς τόνδε τὸν κόσμον, σωματικῶς ἀπολαύων τῆς σαρκικῆς ἡδονῆς. Τοῦτό ἐστι βαττολογία, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Ὁ δὲ Θεὸς οὐκ ἀγαπᾷ οὕτως ἡμᾶς προσεύχεσθαι· ἀλλὰ ζητεῖν πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προσεθήσεται ἡμῖν.

F

A NICEP. COÆVO EX MSS.

A reponit Andreas, cum quis ad orandum paratus, non dicit : Domine, peccavi; dimitte delicta mea, et miserere mei; atque alia his similia : sed contra sic Deum alloquitur : Domine, curam gere mei, ut cibo, potu, divitiis abundem, ut vitam in hoc mundo læte transigam, in carnis voluptatibus affluam. Ista et istorum similia multiloquium sunt. Deus sane non isto nos modo instituere orationem vult, sed primum quæri regnum Dei et justitiam ejus : et hæc omnia adjicientur nobis. D

Matth. 6. 7 et quid sit multum loqui orando

ANNOTATA.

a *MS. Vatic. per turpissimam socordiam, vocem, an exerrationem? habebat* Ἀντίοχος *Recius MS. Mazar.*

b *Idem.* Εἰ μὲν γὰρ καθὼς φῶς ὁ Πατὴρ ἡμέρα.

c *Ita MS. Mazar. pro quo Vatic.* βροχῆς τί μόνος.

d Καὶ ὅσον ἔνδον διατρήσει τὰ νέφη ποιοῦν ἑτοιμασίαν τοῦ ὕδατος, καὶ διαχέει τοῦτο εἰς τὸ πλάτος τῆς νεφέλης, τῆς δεδομένης φημὶ τὴν τρῆσιν ἐκείνην· διότι βρύσει τὰ νέφη εἰς ἑτοιμασίαν τοῦ ὑποδέξασθαι τὰ ὕδατα *Cum hæc obscuriora desiderentur in MS. Mazar, etiam ex textu nostro exempta huc transferre malui.*

e *MS. Vatic.* ἵνα ἐπίστασαι, καὶ χρὴ πᾶς Χριστιανὸς τῶν τοιούτων ἀποστρέφεσθαι.

f *Ibidem,* ὅπου ἐστίν.

g *Ibidem,* οὐκ ἐν τῷ ὑπάρχειν αὐτῷ κακόν.

h *Ita mutavi, licet MS. Vatic.* καιρὸν, *Maz.* σκληρῶν *habeat.*

i *Prolixius hic MS. Vatic.* Νοητὸν γάρ ἐστι τὸ νόημα· ποτήριόν ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Κύριος ὁ τέλειος ἄνθρωπος, οἶνος ἄκρατος ὁ Λόγος τῆς θεότητος διπλοῦς γὰρ ἦν ὁ Λόγος τῆς θεότητος, καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος καὶ Κύριος Ἰησοῦς· ποτήριον ἦν ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ, οἶνος ἄκρατος ἄδολος ἡ θεότης αὐτοῦ.

k *MS. sensu contrario habet* ἀοράτως.

l *Iterum MS. Vatic.* ἐκεῖνοι ἠπίστησαν ἐποίησε σημεῖα καὶ τέρατα ἔμπροσθεν αὐτῶν· ἐκεῖνοι ὑπέλαβον ἐκ μαγείας αὐτὸν ταῦτα πεποιηκέναι.

CAPUT XXII.

Ceteræ quæstiones ab Epiphanio propositæ, et ab Andrea apte solutæ.

B

Ἐπιφάνιος λέγει· Τί περισσὸν κέκτηνται οἱ δαίμονες ἐν τῇ φύσει αὐτῶν ὑπὲρ τοὺς Ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ; Ὁ Ὅσιος λέγει· Τοιαύτη καὶ τοῖς δαίμοσιν ὑπάρχει· ἓν δὲ μόνον χωρίζει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὅτι οἱ Ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ εἰσιν ἄσπιλοι καὶ καθαροί, οἱ δὲ δαίμονες ἄχριοι, μαῦροι, ζοφώδεις, ἁμαρτωλοί, καὶ ἐπικατάρατοι· οἱ Ἄγγελοι ἀστράπτουσιν, οἱ δαίμονες ζοφώζουσιν· ἐκεῖνοι φῶς, οὗτοι σκότος· εἴ τι δὲ διαφέρει ἁμαρτωλὸς δικαίου, τοῦτο διαφέρει καὶ δαίμων Ἀγγέλου. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Αἱ ψυχαὶ τῶν Ἁγίων ποῦ εἰσιν ἀρτίως; Ἔφη ὁ Ἅγιος· Αἱ ψυχαὶ τῶν Ἁγίων ἐν τῷ Παραδείσῳ εἰσίν, καὶ βλέπουσιν ἃ μέλλουσιν ἀγαθὰ κληρονομεῖν μετὰ τὴν φρικτὴν ἐκείνην τῶν σωμάτων ἐξανάστασιν. Ἐὰν γὰρ δὴ ἐγερθῇ τὰ τίμια αὐτῶν σώματα, αἱ ψυχαὶ μόναι ἀπολαῦσαι οὐ δύνανται τῶν ἐκεῖ ἡτοιμασμένων αὐτοῖς ἀγαθῶν.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί ἑρμηνείαν ἔχει, Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ; Ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ ῥήσει ἀπώλετο Ἄρειος, κτίσμα εἶναι ὑπολαβὼν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἅγιος ἔφη· Ἡ ἀνθρωπότης τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦτο λέγει, τῇ σοφίᾳ τοῦ Σολομῶντος· a [Κύριον
a
καὶ Θεὸν αὕτη καλεῖ τὸν προάναρχον Πατέρα] Κύριος γάρ, φησιν, ἔκτισέ με εἰς ἄνθρωπον ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων, ἀρχὴν ὁδῶν τῆς νέας χάριτος καὶ νομοθέτην.
C Καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Χριστὸς, ἀρχὴ σωτηρίας ὑπάρχει, ἀρχὴ ἐλεημοσύνης, ἀρχὴ ἀγάπης, ἀρχὴ σημείων τῶν ἐν τῇ νέᾳ χάριτι, ἀρχή τε διδαγμάτων, νομοθετημάτων, πραότητος καὶ εἰρήνης. Αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἀρχὴ ἐγκρατείας, καὶ πάσης ἀρετῆς καὶ σεμνότητος· b πᾶσα γὰρ ἀρετή, ὅση εἰσάγει εἰς τὸν Παρά-
b
δεισον τοὺς ἀνθρώπους, ὁδὸς ὀνομάζεται παρὰ τῆς θείας γραφῆς· πάσης ὁδοῦ νοητῆς ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα πέφυκεν ὥσπερ κεφαλή, καὶ τῆς ἀλλαχοῦ Ἐκκλησίας ἑτοιμάζεται, ἐπειδὴ αὐτὸς ἐν πρώτοις πᾶσαν ὁδὸν ἔτεμεν τὴν ἀπάγουσαν εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὸν Παράδεισον, ὡς νομοθέτης ἡδὺς καὶ πανωραῖος. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ, Ὁ Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ.

Τὸ δὲ, Πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με, πρόσεχε· Ἐνθάδε τὴν ἄχρονον γέννησιν ὑποσημαίνειν ἠνοίξατο, καὶ ὅτι πρὸ πάντων αἰώνων ἐκτίσθη. Ἔχει δὲ θεμέλιον τοῦ Πατρὸς τὸν Λόγον· πρῶτον μὲν ὅτι ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ ὁ μονογενὴς καὶ Λόγος υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐτέθη θεμέλιος, καὶ τότε αἰὼν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ ἐκτίσθη. Πρόδηλον ἦν, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ τοὺς αἰῶνας συνέχει· εἰ μὴ γὰρ αὐτὸς ἐτέθη θεμέλιος, οὐδαμοῦ εἶχον σύστασιν τὰ κτίσματα πάντα. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, Ὅτι ἐν αὐτῷ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα ἐκτίσθη, καὶ δι' αὐτοῦ.

E

Epiphanio rursum interroganti; Plusne aliquid, ad naturam quod attinet, habeant dæmones, quam Angeli beati; hunc in modum respondit B. Andreas. Eadem quæ Angelis, dæmonibus quoque est natura; hoc solo dumtaxat discrimine intercedente; quod Angeli, incontaminati purissimique; dæmones vero, luridi, atri, tenebricosi, peccatis sordidi ac maledicti sint : quod Angeli multo lumine coruscent, dæmones autem tenebris circumfundantur : quod illi ipsum lumen, hi ipsæ tenebræ videantur. Quantum denique inter hominem justum et peccatorem tantum angelum et dæmonem interest. Porro autem percunctanti Epiphanio, Ubinam Sanctorum animæ modo sint, respondit Andreas; In Paradiso esse, contemplantes bona illa, quæ post terribilem illam corporum resurrectionem hereditario jure possessuræ sunt : si enim non excitentur veneranda illorum corpora, animæ solæ non poterunt præparatis istic gaudiis integre frui,

In quo ab Angelis differant dæmones,

176 Epiphanius post hæc : Quæ notio subest, inquit, illi Salomonis effato : Dominus condidit me initium viarum suarum in opera sua? Certe hic periit Arius; sustinens Filium Dei creaturam esse. Andreas respondit : Humana Filii Dei natura ita loquitur per os sapientissimi Salomonis; Dominum ac Deum vocans Patrem, qui ante initium rerum extitit. Dicit namque : Dominus condidit me hominem, in extremis temporibus, principium viarum novæ gratiæ, et legislatorem. Christus enim per se principium est salutis, principium misericordiæ, principium caritatis, principium signorum novæ legis, principium doctrinarum, præceptorum, mansuetudinis et pacis. Ipse Dominus, vere Deus et homo existens, principium est continentiæ, virtutis omnis, et honestatis. Nam quælibet virtus, quæ homines ad Paradisum cœlestem adducit, via appellatur a sacra Scriptura : et Christus, quoad humanam naturam, omnis viæ, quæ per virtutem teritur, veluti caput est et summa; futurus etiam, quæ alibi est, caput Ecclesiæ : propterea quod ipse imprimis viam omnem, quæ ad vitam ducit æternam, secuit paravitque, uti suavissimus ac pulcherrimus legislator. Atque illa quidem quoad effatum; Dominus condidit me initium viarum suarum.

Prov. 8, 22 Quis dicatur initium viarum Domini,

F

177 Nunc vero illud, quod in eadem Scriptura mox subjicitur; Ante secula fundavit me; attentis auribus

A auribus excipe. Æternam et ante secula fuisse generationem, istic significatur; cujus fundamentum Patris æterni Verbum est; primum quidem quia genitus est ex Patre suo Filius unigenitus Verbum divinum: eoque posito fundamento, impositum deinde seculum est. Manifestum est igitur, Verbum divinum omnia omnino secula complecti. Quod si ipsum rationem fundamenti non haberet: jam nec haberent creaturæ universæ, ubi consisterent. Dicit quippe Apostolus Paulus: In ipso et per ipsum creata sunt omnia. Ubi quod dicitur, In ipso, Verbum esse fundamentum, indicat: illud autem, Per ipsum, commonstrat quod, cum Verbum Patris sit, ex ipso Patre citra corruptionem exiverit, rerumque omnium creationem perfecerit; adeo ut ipsum sit et fundamentum et conditor universorum: cum ipsum tam quæ videntur, quam quæ non videntur, sustentet omnia. Hinc dicitur: Ante secula fundavit me. Et Apostolus; Unusquisque autem videat, ait, quomodo superædificet: fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, Jesus Christus.

ante secula fundatus?

Rom. 11, 36

1 Cor. 3. 10

178 Moxque Epiphanius: Quomodo autem per locum prædictum subversus est Arius? Et Andreas: Miser ille, cum audisset, Dominus condidit me; B non animadvertens, de humana filii Dei natura id intelligendum esse, Deitati applicare voluit. Atque ego quidem mihi persuadeo, hominem diabolico furore correptum, in hanc dementiam incidisse, quia duplicem in Christo naturam, humanam scilicet ac divinam, admittere recusans; unam simplicemque dumtaxat statuendam per gravem illusionem docuit, referendo Deitatem in ordinem creaturarum.

et Arii circa eum error.

179 Et Epiphanius; Quid sibi vult illud: Deus in nomine tuo salvum me fac, et in virtute tua judicabis me? Andreas ait: Judicium hic generale, quod omnibus impendet hominibus, intelligas licet: nisi malis mecum dicere, precationem illam Ecclesiæ esse, ad Deum altissimum clamantis per os Prophetæ; Viden', o Deus, quam anceps mihi cum diabolo, me oppressam tyrannide male mulctaturo, cumque idolis ejus certamen sit? Tu vero age, carnem indutus humanam huc adsis: dulcissimum Jesu Christi nomen, in quo fidem et fiduciam omnem reponam, assume. In nomine tuo salva me; quidquid in carne obiturus es, adimple ocius; pro me mortem obi, a mortuis resurge, ascende in cœlos, ad dexteram Patris confide, unde et Spiritu paracleto per C Apostolos tuos me imperti: ita tandem prælium nostrum dirimes, idola dejicies, aras comminues, turpia et profana sacrificia impedies; subdes mihi gentes quæ sub cœlo sunt, et in virtute tua judicabis me: judicio tuo mihi bona tribues, ut in judicio tuo cognoscam te, ut servem salutaria mandata tua, et exequar omnes voluntates.

Explicatur v. 3. Ps. 53,

de nomine Jesu,

180 Nomen itaque, est Jesus Christus; Virtus vero, Spiritus sanctus. Sic appellat igitur Patrem æternum Ecclesia, dicens; O Deus, in Christo Jesu, salvum me fac et in sancto Spiritu tuo largire mihi discretionem. Discretio namque commonstrat homini omnem viam bonam, nec patitur ipsum a recto viæ tramite aberrare. Illa principem inter ceteras virtutes locum obtinet; utpote ex qua caritas, ex caritate vero misericordia nascitur. Illa denique omne opus bonum producit, ac imprimis quidem benignitatem erga alios, tum aversionem ac detestationem scelerum, humilitatem quoque suos exaltantem, pacem denique et mansuetudinem. Illa ipsa discretio, Spiritus sancti quasi mens est: quæ cum semel in animo hominis recepta, istic sibi sedem delegit, suavissime afficit facultates illius spirituales. Quid porro est discretio illa? attende sis. Ex-

et gratia Discretionis.

D Τὸ μὲν Ἐν αὐτῷ, λέγει αὐτὸν θεμέλιον· τὸ δὲ, Δι' αὐτοῦ, σημαίνει ὅτι ὁ Λόγος ὢν τοῦ Πατρὸς, ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς ἐξήρχετο ἀρεύστως, καὶ τῶν κτισμάτων τὴν ποίησιν εἰργάζετο· ὥστε αὐτὸς ἦν καὶ θεμέλιος, καὶ κτίζων ἐπὶ ἑαυτοῦ τὰ σύμπαντα, αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ σύστασις τῶν ὁρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων· διὰ τοῦτό φησιν, Πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με· καὶ ὁ Ἀπόστολός φησιν· Ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομῇ, θεμέλιον γὰρ παρὰ τὸν κείμενον, ἕτερον κτισθῆναι οὐ δύναται, ὅς ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστός.

A NICEP. CO EVO EX MSS.

Ἐπιφάνιος λέγει· Πῶς καὶ ἐν τούτῳ Ἄρειος κατεστράφη; Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Ἀκούων ὁ ἄθλιος τὸ, Ὁ Κύριος ἔκτισέ με, οὐκ ἐνόησεν ὅτι περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ λέγει, ἀλλ' ἐνόησεν ὅτι περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ τοῦτο ἐλέχθη· καὶ οἶμαι συναπαχθεὶς τῇ φρενοβλαβίᾳ τῶν δαιμόνων, εἰς ἄνοιαν ἐξέπεσεν· οὐ γὰρ ἐφρόνει τὸν Χριστὸν διπλοῦν εἶναι, Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, ἀλλὰ μοναπλοῦν τοῦτον στοιχειώσας καὶ δεινὰ φαντασθεὶς, εἰς κτίσμα καὶ ποίημα τὸ θεῖον κατήγαγεν.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί λέγει, Ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με, καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρινεῖς με; Ὁ μακάριος ἔφη· Ἡ κρίσις αὕτη καθολική ἐστιν πάσης ἀνθρωπότητος, μᾶλλον δὲ τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχει πρὸς τὸν Θεὸν ἡ παράκλησις· βοᾷ γὰρ αὕτη διὰ στόματος τοῦ Προφήτου πρὸς τὸν Ὕψιστον, λέγουσα· Ὁ Θεὸς, δίκην E ἔχων μετὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν εἰδώλων αὐτοῦ, καταπονεῖ γὰρ τυραννῶν με τῇ πονηρίᾳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐλθὲ σαρκωθεὶς, ὀνομάσθητι Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ πιστεύσω· ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶζόν με, πλήρωσόν σου πᾶσαν οἰκονομίαν, θανατώθητι δι' ἐμὲ, ἐγέρθητι, ἀναλήφθητι, κάθησον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, πέμψον μοι τὸν Παράκλητον διὰ τῶν Ἀποστόλων σου, καὶ λύσεις τὴν δίκην μου, καταβαλεῖς τὰ εἴδωλα, συντρίψεις τοὺς βωμοὺς, κωλύσεις τὰς αἰσχρὰς θυσίας, ἀποδώσεις μοι τὰ ἔθνη τὰ ὑπουράνια, καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρινεῖς με, διακρινεῖς μοι ἀγαθὰ ἐν τῇ διακρίσει γινώσκειν σε, καὶ τὰς ἐντολάς σου τηρεῖν, καὶ φυλάσσειν μὲ τά σου c ζωηρὰ προστάγματα. C

Ὄνομα οὖν, Ἰησοῦς ὁ Χριστός· δύναμις, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ζητεῖ οὖν Ἐκκλησία πρὸς τὸν Πατέρα, λέγουσα, Ὁ Θεὸς, ἐν τῷ Χριστῷ Ἰησοῦ σῶσόν με, καὶ τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ διάκρισόν μοι δώρησαι. Ἡ γὰρ διάκρισις δεικνύει τῷ ἀνθρώπῳ πᾶσαν ὁδὸν ἀγαθὴν, καὶ οὐκ ἐᾷ αὐτὸν ἐν ὁδῷ ὑποσκελλίζεσθαι· πρωτεύει γὰρ πάντων τῶν ἀρετῶν αὕτη· ἐκ ταύτης γὰρ γεννᾶται ἡ ἀγάπη, ἐκ δὲ τῆς ἀγάπης ἡ ἐλεημοσύνη, ὥστε ἡ διάκρισις φυτεύει πᾶσαν ἀγαθοεργείαν, προχέουσα πρῶτον καρπὸν τὴν εὐποιίαν, ἔπειτα τὴν ἀκακίαν, καὶ τὴν ὑψωποιὸν ταπείνωσιν, τὴν εἰρήνην, τὴν πρᾳότητα. Ἡ διάκρισίς γὰρ νοῦς ἐστὶν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὅταν χωρεθῇ εἰς διάνοιαν ἀνθρώπου τοῦ μένειν, ἡδυτέρως αὐτοῦ ποιεῖ τοῖς αἰσθητηρίοις τοῖς νοητοῖς διακεῖσθαι. Τί δὲ ἐστὶν διάκρισις; [ἄκουσον, Διάκρισίς ἐστιν] ἡ ἅπαν νόημα ζυγοστατοῦσα, καὶ ὅσον F ὑγιὲς εὕρῃ, δίδωσιν κατέχειν τὴν διάνοιαν καὶ ποιεῖν· ὅσον δὲ σαθρὸν, ἐκτρέπει τῆς διανοίας καὶ σφενδόνος δίκην μακρὰν ἀποῤῥίπτει.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί λέγει ὁ ἅγιος Παῦλος, ὅτι πᾶσα ἁμαρτία ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει; Ἔφη ὁ Ὅσιος· Πᾶσα ἄλλη ἁμαρτία ψυχική ἐστιν, ἡ δὲ πορνεία σωματική ἐστιν· ἐκ γὰρ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδὰμ ᾠκοδομήθη ἡ γυνὴ, ὥστε οἱ δύο ἓν σῶμά εἰσιν. Πᾶσα οὖν ἁμαρτία ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν, τουτέστιν, οὐ τῷ σώματι πράττει, ἀλλὰ τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ νοῒ, καὶ τῷ πνεύματι, ὡς προέφην. Καὶ γὰρ ἐκ στόματος τὴν ἡδονὴν καρποῦται ὁ ψεύστης, ἢ ὁ ἐπίορκος, ἢ ὁ κατάλαλος, ἢ ὁ ἑτέραν τινὰ ἀνομίαν ἐργαζόμενος· μόνον δὲ ὁ πορνεύων τῷ ἰδίῳ σώματι συντελεῖ τὴν ἁμαρτίαν. Ὥσπερ ὁ χοῖρος ὅταν κυλισθῇ ἐν βορβόρῳ οὐ τὰ ἔνδον αὐτοῦ μολύνει, ἀλλὰ τὴν ἔξω αὐτοῦ πᾶσαν δορὰν σιχαντὴν καὶ βρομώδη ἀπεργάζεται, οὕτως καὶ ὁ πορνεύων, κοίταις καὶ ἀσελγίαις ἑαυτὸν ἀναμιγνύων σιχαντὸν αὐτοῦ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ἀπεργαζόμενος, οὗτος πορεύεται γέλοιον τοῖς ἀοράτοις δαίμοσιν ἀναφαινόμενος. Λοιπὸν εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει, μιαίνων αὐτό·

A NICEP. COÆVO EX MSS.

A αὐτοῦ· οὐκ αὐτὸ δὲ μόνον, ἀλλά γε καὶ τὸ τῆς γυναικὸς εἰς ὃ περιπλέκεται. Ἀνὴρ γυναῖκα ἔχων, καὶ γυνὴ νόμιμον ἄνδρα ἔχουσα, οὐκ ἔχουσι τὰ ἑαυτῶν σώματα ἴδια· τοῦ ἀνδρὸς γὰρ τὸ σῶμα ἐστὶν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ τῆς γυναικός ἐστιν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ὥστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ἐὰν οὖν ἡ γυνὴ πορνεύσῃ, εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρὸς ἁμαρτάνει· ἐὰν δὲ ὁ ἀνὴρ ἁμαρτήσῃ, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα τῆς γυναικὸς ἁμαρτάνει· οὕτως οὖν εἰς τὰ ἑαυτῶν σώματα ἁμαρτάνουσι ὁπηνίκα οὐχ ἑαυτῶν ἐρῶνται, ἀλλὰ τῶν ἀλλοτρίων, ὡς ἀμφότεροι τὴν ἰδίαν κοίτην μιαίνοντες. Διὰ τοῦτο γὰρ πᾶσα ἁμαρτία ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν, ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει, ὥσπερ χοῖρος ἐν κόπρῳ κυλινδούμενος, καὶ γίνεται αὐτοῦ τὸ σῶμα σιχαντόν, καὶ ὀζομένη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, ὥσπερ δαίμονος· καὶ πᾶσα μὲν ἁμαρτία δεινῶς τὴν ψυχὴν ζοφώδη, ἡ δὲ πορνεία δυσώδες καὶ αἰσχρὸν τὸ σῶμα ἀπεργάζεται.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τίνα λέγει τὸ Εὐαγγέλιον Μαμωνᾶν; Ὁ Ἅγιος εἶπεν. Μαμωνᾶς ἐστιν, ὁ ὢν τελώνης, καὶ ἅρπαξ, καὶ πλεονέκτης, ὁ κατεσθίων τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν ἀδίκως, κατὰ δυναστείαν τούτοις ἐπεμβαίνων· καὶ Μαμωνᾶς λέγεται ὁ τῆς πλεονεξίας δαίμων, ὁ εἰς τὸ πάθος τοῦτο ὠθεῖ. Ὁ Ἐπιφάνιος λέγει· Τί λέγει τὸ εἰρη-

B μένον· Οἱ υἱοί σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλῳ τῆς τραπέζης σου. Ὁ Μακάριος εἶπεν. Βλέψον, ἀγαπητέ μου, εἰς τὰ ἅγια θυσιαστήρια ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς φρικτῆς λειτουργίας, καὶ θέασαι κύκλῳ τῆς τραπέζης τοὺς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ μετὰ λαμπάδων ἑστῶτας, ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν ἐν ἀμπελῶνι· τοὺς νεοφωτίστους λέγω ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἱερουργίας, ὥσπερ ὡραῖα φυτὰ μεταφυτευθέντα ἀπὸ σκότους εἰς φῶς· Τούτους γὰρ ἔχων ὁ Προφήτης κατὰ νοῦν, ταῦτα εἴρηκεν.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τίνα ἑρμηνείαν ἔχει τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡσαΐου εἰρημένον· Οἱ δὲ νεκροὶ ζωὴν οὐ μὴ ἴδωσιν, οὐδὲ ἰατροὶ οὐ μὴ ἀναστήσουσιν; Ἰσχυρῶς γὰρ ἡμῖν πείθουσιν αἱρετικῶν παῖδες, λέγοντες· Μὴ εἶναι ἀνάστασιν νεκρῶν. Ὁ Μακάριος λέγει· Ὁ Δίος καὶ Ἀπόλλων, καὶ ὁ Ἑρμῆς, καὶ ὁ Κρόνος, ἡ Ἥρα καὶ ἡ Ἄρτεμις, καὶ πᾶς ὁ κατάλογος τῶν εἰδώλων, νεκροὶ ὀνομάζονταί καὶ τυφλοί· τούτους γὰρ νεκροὺς ἀποκαλεῖ ὁ Προφήτης· λίθοι γὰρ καὶ χρυσὸς καὶ ἄργυρος οὔτε ἔζησαν, οὔτε ζήσονται τὸ σύνολον, ἄψυχα γὰρ ταῦτα καὶ νεκρὰ πεφύκασιν· διὸ καὶ οἱ Ἕλληνες ὡς ἰατροῖς οὖσιν τὸ δοκεῖν πλανώμενοι, τούτοις προσήρχοντο, θυσίας αὐτοῖς σπένδοντες. Αὐτῶν οὖν βλέπων ὁ Προφήτης τὸ ἄψυχόν φημι καὶ ἀναίσθητον τῶν εἰδώλων, ὡς ἰατροῖς προσεπέλαζον τὰ πλανώμενα ἔθνη, οὕτω πως περὶ αὐτῶν τροπωσάμενος ἔφη ὁ Προφήτης· Οἱ δὲ νεκροὶ ζωὴν οὐ μὴ ἴδωσιν, τουτέστιν, οἱ Θεοὶ τῶν Ἑλλήνων, οἱ λίθινοι καὶ ξύλινοι, ἀργυροῖ καὶ χρυ-

C σοῖ, καὶ ὀστράκινοι καὶ χαλκοί, ὕλη νεκρὰ ὄντες· οὔτε

d ἰατροί, οἱ αὐτῶν d ζῴδονες, ὑπὸ Χριστοῦ συντριβέντες, οὐκέτι ἀναστήσονται.

Ἐπιφάνιος λέγει· Τί ἑρμηνεύει, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας; Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Ὁ λίθος οὗτος ὁ Χριστός ἐστιν· ἀπεδοκιμάσθη δὲ ὑπὸ γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐγένετο κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἐθνῶν, ἥ τις λέγεταί Γωνία· Γωνία δὲ λέγεταί, ὅτι οὐ τὸ πᾶν τοῦ κόσμου εἰς τὸν Χριστὸν πεπίστευκεν, ἀλλὰ μόλις τὰ ἐπίσημα γωνίᾳ ἀπεικασμένα τῶν Ἑλλήνων ἐθνῶν, οἵ τινές ἐσμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τί ἑρμηνεύει, Ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρας τῷ Δαυΐδ, ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου. Ὁ Μακάριος λέγει· Κέρας μὲν ὁ Θεὸς ἐξανέτειλε τῷ Δαυΐδ· πρόδηλον ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου τὸν Χριστόν· Λύχνον δὲ ἡτοίμασεν ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτειρμῶν τῷ Χριστῷ καὶ υἱῷ αὐτοῦ, τὸν μακάριον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Τίνα λύσιν ἔχει, Ἡ μαρτυρία Κυρίου πιστή, σοφίζουσα νήπια; Ὁ Ἅγιος ἔφη· Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐστιν τὸ μαρτυροῦν περὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ· αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρός μου τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναταί λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό, ἐκεῖνος μαρτυρή-

pendit æqua lance cogitatum omne: quodque salubre comperit, et residere in animo et executioni mandari permittit: quod vero noxium putidumque est, expellit ex animo, et tamquam funda jactum procul excutit. D

181 Epiphanius autem interrogare pergens; Quid, inquit, S. Paulus assertum vult per illud: Omne peccatum extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat? Et respondens Andreas: Omne, aliud peccatum, ait, in anima versatur, excepta forcinatione, quæ ad corpus attinet: ex latere enim Adami formata est mulier, ut duo unum corpus forent. Omne igitur peccatum extra corpus est: seu, uti jam memini, non corpore, sed anima, sed mente, sed spiritu committitur. Etenim et mendax, et perjurus, et famæ alienæ qui detrahit, aut aliud quidpiam patrat sceleris, ex verbis suis aliquam capit voluptatem: solus fornicator corpore suo peccatum perficit. Quemadmodum autem sus, quæ volutatur in cœno, non coinquinat interius carnem suam, sed exterius duntaxat pellem sordibus ac fœtore inficit: ita et fornicator, qui in cubilibus atque impudicitiis perpetuo versatur, corpus pariter et animam fœde commaculat: sicque dæmoniis invisibilibus ludibrium ac risus fit. Ceterum quando in corpus suum peccat; non suum tantummodo corpus, sed mulieris etiam quacum peccat; turpiter conspurcat. Viro, qui uxorem; et mulieri, quæ maritum habent, proprium corpus non est: viri quippe corpus arbitrio uxoris subest; et similiter mulieris corpus in potestate mariti est, ut non amplius duo sint, sed una caro. Si mulier itaque fornicatur, in corpus mariti peccat: si vero maritus, peccat in corpus suum, quod est uxor: sic et alter in alterius peccant corpora, quando non se ipsos, sed alienos adamant, utpote qui ambo maritalem thorum turpi flagitio dehonestant. Hac igitur de causa, omne peccatum extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat; ac sordescit corpus ejus, instar suis in stercore volutati, et anima instar dæmonis fœtere incipit: cumque cetera peccata tenebris quibusdam involvunt animam, fornicatio insuper turpe fœtidumque efficit corpus.

1 Cor. 6, 18

Fornicator quare in corpus suum peccet,

potius quam aliter delinquens.

E

182 Epiphanio, post hæc interroganti, Quis in Evangelio dicatur, per Mamona. Respondet Andreas; Eo nomine venire publicanos, rapaces, avaros, eosque omnes, qui viduarum ac orphanorum facultates injuste auferunt et absumunt, iisque sibi dignitates atque imperia comparant. Venit etiam eodem nomine dæmon avaritiæ, qui sordida divitiarum cupiditate homines inflammat. Rursum quærenti Epiphanio, qui esset intelligendum istud Psalmistæ oraculum; Filii tui sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ tuæ: rursum tale responsum dedit B. Andreas: Flecte oculos, carissime, cum sacrosanctum Missæ sacrificium peragitur, ad sacrum altare; et respice in circuitu mensæ filios Dei, lampadibus instructos, uti novellas olivarum in vinea consistentes; eos, inquam, qui recenter per sacrum baptisma tempore sacrificii divini, instar plantarum pulcherrimarum, translati fuerunt a tenebris ad lucem. Illi enim sunt, quos animo versabat Propheta, cum oraculum istud protulit.

Quis dicatur Mamona?

F

Ps. 127. 3

Qui Novellæ olivarum,

182 Iterum quærit Epiphanius: Quid tandem illud est, quod Isaias pronuntiavit; Mortui autem vitam non videbunt, neque medici suscitabuntur? Vehementer enim conantur persuadere nobis hæreticorum sectatores, non fore mortuorum resurrectionem. Atque iterum respondit quærenti B. Andreas: Jupiter, Apollo, Mercurius, Saturnus, Juno, Diana, ceteraque falsorum deorum turba, mortui cæcique, uti sunt, sic et appellantur a Propheta: lapides

qui mortui non risurt, et medici non resuscitandi?

Isaiæ 26

A lapides quippe et aurum et argentum neque vixerunt unquam neque victura sunt omnino; cum et inanimata et vita prorsus destituta sint. Hinc et Gentiles, quibus dii isti medicorum loco erant, turpiter decepti sunt, cum illos veneraturi et sacrificiis honoraturi accesserunt. Ad hosce igitur vita sensuque carentes deos seu idola, quos deceptæ ac delusæ Gentes cum veneratione adibant, respiciens Propheta, ita pronuntiavit: Mortui autem, id est, dii Gentium, lapidei, lignei, argentei, aurei, testacei, atque æneï, cum materia spiritus expers sint, vitam non videbunt: nec medici, dii scilicet iidem, quos ut vitæ datores colunt, a Christo contriti, ullo unquam tempore resuscitabuntur.

Ps. 117. 23 Quis lapis angularis,

184 Porro cum diceret Epiphanius istum mihi locum interpretare; Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli; illam dedit interpretationem B. Andreas: Lapis iste Christus est, qui reprobatus a Scribis et Senioribus populi Judaici, factus fuit caput Ecclesiæ Gentium, quæ Angulus appellatur, propterea quod non universus, qua patet, orbis; sed vix notabilis, si cum tota Gentilitate comparetur, pars, quæ ex nobis B Christianis constituitur, in Christum crediderit. Tum istius quoque loci Psalmorum, Ibi suscitabo cornu David, paravi lucernam Christo meo, explicationem flagitante Epiphanio; hanc subjunxit B. Andreas: Cornu quidem suscitavit Deus Davidi, nempe, ut perspicuum est, Christum ex beatissima Virgine: Lucernam vero paravit Pater misericordiarum Christo filio suo, videlicet beatum Prodromum Joannem.

cornu, et lucerna?

Ps. 131. 17

σει περὶ ἐμοῦ, δηλονότι ἡ μαρτυρία Κυρίου τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιόν ἐστιν. Τὸ αὐτὸ ἐνόησε καὶ τὸ ἐν Ἰορδάνῃ μυστήριον· ἐκεῖ γὰρ ὁ Παράκλητος τὸν Υἱὸν ἐμαρτύρησεν, ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ Θαβορίῳ. Ἐπεὶ οὖν μαρτυρία Κυρίου τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὀνομάζεται, ἔξεστι νοῆσαι Νήπια τοὺς Ἀποστόλους, οἱ τινες πρὸ τοῦ δέξασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, νήπιοι ταῖς φρεσὶν ἐτύγχανον, διὰ τὸ ἀτελεῖς τούτους ὑπάρχειν. Ὅτε οὖν ἐν τῷ ὑπερῴῳ μετὰ τὴν σωτήριον ἀνάληψιν, ἐκαθέζοντο οἱ Ἀπόστολοι, καὶ κατελθὼν ὁ Παράκλητος, τοὺς πρώην ἀγραμμάτους καὶ ἁλιεῖς ὑπάρχοντας, σοφωτέρους ῥητόρων καὶ ἁπάντων τῶν ἐν φρονήσει θαυμαζομένων ἀπέδειξεν, οὐδὲν παρ' αὐτῶν εἰς ἀντιμισθίαν δεξάμενος, ἢ πίστιν εἰλικρινεστάτην καὶ πόθον. Δύναται δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ νήπια ἐκεῖνα ἀναφέρεσθαι, ἅπερ μετὰ βαΐων ὑπαντοῦντα, τὸν Κύριον εὐφήμουν καὶ ἐδόξαζον· καὶ γὰρ οἱ σοφοὶ καὶ οἱ γραμματεῖς οὐ συνῆκαν ποιῆσαι τοῦτο τῶν ἐλαχιστοτάτων νηπίων, ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος σοφισθέντων. D

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

Ταῦτα τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου μετὰ Ἐπιφανίου ὁμιλήσαντος, ἑσπέρας ἤδη βαθείας οὔσης, ἀφ' ἑαυτῶν ἀνεχώρησαν. Καὶ ὁ μὲν Ἐπιφάνιος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐπορεύθη, φρίττων καὶ ξενιζόμενος τὴν σοφίαν καὶ τὴν σύνεσιν τὴν ἐξελθοῦσαν ἐκ τῶν χειλέων τοῦ Μακαρίου· ἔλεγε γὰρ ὅτι ἐπ' ἀληθείας οὐδεὶς δύναται ταῦτα οὕτως ἐν εὐθύτητι E λαλεῖν, εἰ μὴ ἦ ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας πάλιν κατὰ τὸ σύνηθες ἐν τοῖς τῆς νυκτὸς ἀγῶσιν ἐπασχολεῖτο, τὰ ἐξ ἔθους ἐργαζόμενος.

Ps. 18. 8. Quid testimonium, dans sapientiam parvulis? Joan. 15. 26. et 14. 17.

185 Denique rogat Epiphanius istius solutionem sententiæ; Testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis: illamque in hunc modum dedit Andreas. Spiritus sanctus de Domino Jesu Christo testimonium perhibet, ita asseverante ipso Domino discipulis suis; Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, ille testimonium perhibebit de me. Unde perspicue patet, quod dixi, testimonium Domini Spiritum sanctum esse. Idem bellissime indicat, quod in Jordane peractum est mysterium: istic enim, uti et in monte Thaboræo, idem sanctus Spiritus testimonium de Filio dixit. Quoniam itaque testimonium Domini vocatur Spiritus sanctus, licebit parvulorum nomine Apostolos intelligere: qui prius quam sancti Spiritus gratia corroborati essent, mente ac virtute parvuli erant, utpote admodum imperfecti. At vero cum post gloriosum Domini ascensum in cœnaculo considerent Apostoli; descendens paraclitus Spiritus reddidit homines, pridem illitteratos ad piscatores, omnibus rhetoricæ atque aliarum artium scientia quam excellentissimis longe sapientiores, nulla pro dato munere mercede recepta, præter sincerissimam fidem atque gloriæ divinæ desiderium. Potest quoque dicta sententia referri ad parvulos istos, qui ramis palmarum instructi occurrentes Domino, multis illum præconiis laudarunt atque extulerunt; nec enim sapientibus populi ac scribis illud agendi facultas fuit, quod isti nullius æstimationis parvuli, a Spiritu sancto edocti, gloriose operati sunt.

Finito colloquio abit admirabundus Epiphanius.

187 Tam prolixo in multam noctem detenti colloquio Andreas atque Epiphanius, tandem alter ab altero discesserunt: et Epiphanius quidem domum se suam contulit, admirans cum stupore animi sapientiam atque intelligentiam, quæ processerat ex ore beati viri, atque ita reputabat secum ac loquebatur, Fieri C nullo modo posse, ut quis tam dextere ac congruenter veræ fidei, tam abstrusa in medium proferat, nisi præsenti ope Dei adjutus. Beatus vero Andreas consuetum sibi morem obtinens, exercitationibus, F quas tempore nocturno obire solebat, sese accinxit.

ANNOTATA.

a *Hæc ita reddit MS. Vatic.* Κύριον δὲ καλεῖ τὸν προάναρχον Πατέρα καὶ Θεὸν φημὶ δι' ἑαυτοῦ καὶ μάλα.

b *Hinc usque ad ultimum versum hujus numeri* καὶ τοῦτο μὲν, *desiderantur in MS. Mazar.*

c Σωκρὰ salutaria *verti, quamvis vocem hanc alibi nusquam invenerim: nec enim aptiorem sensum dare ei potui: deest tamen in Mazar.*

d *Similiter* Σώδονες, Vitæ datores, *dici conjecto.*

CAPUT XXIII.

Impurissimi peccatoris mors infelix præmonstrata Andreæ; et hujus eximia erga inimicos caritas piæ mulieri manifestata.

Videt Andreas peccatorem, dæmonibus traditum, a b

Beatissimus itaque Andreas, ludens aliquando more hominis non satis sui compotis, in ambulatione porticus publicæ, quæ appellatur *a* Mauriani; atque inde deflectens, forte devenit ad Portam lapideam. Agebatur autem dies, quo magnus Chrysti martyr Thyrsus *b* consummaverat certamen martyrii. Illo igitur die ad Portam, uti dictum est, lapideam ac-

Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν τοῦ Μακαριωτάτου παίζοντος ἐν τῷ περιπάτῳ τοῦ δημοσίου ἐμβόλου τοῦ λεγομένου Μαυριανοῦ, ἔτυχεν τοῦ γενέσθαι αὐτὸν ἐπὶ τὴν λιθίνην πόρταν, ἐκνεύσαντα τῆς δημοσίας. Ἦν δὲ ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν τοῦ μεγάλου μάρτυρος Θύρσου, ἡ διὰ Κύριον ἐπετελεῖτο ἄθλησις. Ὡς οὖν εἴρηται, πλησίον τῆς λιθίνης πόρτας γενέσθαι αὐτὸν, ὁρᾷ, καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός τίς ἐκ τοῦ

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A μαρτυρίου τοῦ Ἁγίου ὑποστρέφων, ἀπίει εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἦν δὲ ὅλος μέλας καὶ ζοφώδης· πλῆθός τε δαιμόνων ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ ὄπισθεν πορευομένων, καὶ κατεγέλων τραγῳδίαν τινὰ περὶ αὐτοῦ· ὀρχούμενοι δὲ ἔλεγον· Οὗτος τέως ἡμῶν ἐστίν. Οἱ δὲ λοιποὶ ἀνταποκρινόμενοι πρὸς τὴν κατάληξιν, ἔλεγον· Ἰδοὺ κερδάνομεν αὐτὸν ὁμόσωμον καὶ ὁμότροπον, καὶ οὐκ ἔστιν ἀντίρρησις περὶ αὐτοῦ οὐδενός, ὅλως γὰρ ἡμῶν ἐστίν. Ταῦτα μὲν ἔλεγον περὶ αὐτοῦ, καὶ ἄλλα πολλά, ἃ οὐκ ἐξὸν γράφειν, καὶ εἷλκον τὸν ἐλεεινὸν εὐφραινόμενοι· γνώσαντες γὰρ ἦσαν τῇ αὔριον ἐκδημεῖν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ διὰ τοῦτο ηὐφραίνοντο εἰς τὴν ἀπώλειαν αὐτοῦ.

Ὁ δὲ μακάριος ἑστὼς, ὡς εἶδεν ταῦτα, ἐν λύπῃ ἐγένετο, ἴδῃ γὰρ ὅτι ἅπαξ κερδάνωσιν αὐτὸν, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς νέας ἡλικίας πορνοκάπηλος ἦν, αἱμομιξίαις καὶ ἀσελγίαις σχολάζων· τὸ δὲ πάντων χεῖρον, ὅτι καὶ εἰς τὴν βδελυρὰν τῶν Σοδομιτῶν αἵρεσιν ὁ ἄθλιος ἐπεμαίνετο, ἀλλὰ μήτε ἐκκλησίαν γνωρίζων, εἴτε κοινωνίαν, εἴτε εὐχὴν πώποτε δεξάμενος, ἀλλ᾽ οὔτε τι τῶν πνευματικῶν ἐπίστατο, ἀλλὰ πάντα σαρκικά, πάντα δαιμονικά· πάντα γὰρ τὰ αὐτοῦ ἄσωτα, καὶ δεινὰ, καὶ σατανικὰ ἐχρημάτιζεν, πάντα τὸν βίον αὐτοῦ μετὰ πορνῶν, καὶ μεθυόντων, καὶ κιθαρῳδῶν ἀνήλισκεν τούτους τερπόμενος. Ὡς B δὲ ἐπορεύετο ὁ ἐλεεινὸς ἐπὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἠκολούθησεν ὁ Δίκαιος ὄπισθεν, θέλων ἰδεῖν ποῦ μένει· καὶ ὡς ἔμαθεν, τῇ ἐπαύριον ἦλθεν ἐν τῇ οἰκίᾳ, πόρρωθεν ἑστὼς, βουλόμενος ἰδεῖν τὰ συμβάντα αὐτῷ. Εὗρεν δὲ αὐτὸν ἐν τῇ παγίδι τοῦ θανάτου ζωγρηθέντα καὶ κείμενον, καί τινα ἄσχημα ἔθη εἰσπράττοντα. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ πλεῖστοι τῶν ἰδίων, χάριν ἐπισκέψεως ἐληλυθότες, καὶ ἕτεροι πολλοὶ ἱστάμενοι, ἐθρήνουν αὐτόν. Ἐπεὶ δέ τινα δεινὰ ἐκεκράγει καὶ αἰσχρά, οὐκ αὐτὸς, ἀλλ᾽ ὁ κερδήσας αὐτὸν διάβολος. Ἐθεώρει δὲ ὁ Δίκαιος τὸν σατανᾶν ὥσπερ μῦς, ποτὲ δὲ ὡς ὄφις, ἢ ὡς ἔχιδνα ἐκχέειν, καὶ ἐξίει ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. καὶ κράζων διὰ τῶν ὀργάνων τοῦ ἐλεεινοῦ, ποτὲ μὲν ὡς κάττα, ποτὲ δὲ ὡς κύων, ἢ ὡς χοῖρος. Ἀπίει δὲ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ ἀφεδρῶνι αὐτοῦ, τῆς κόπρου αὐτοῦ ἀπογευόμενος· ἀπὸ γὰρ τοῦ πολλοῦ κλόνου ἠρίμονεν ἐν τῇ τοῦ θανάτου προσεγγίζων τομῇ. Οὕτως οὖν ὁ ταλαίπωρος παραδειγματιζόμενος, καὶ αἰσχύνη τοῖς πᾶσι φανείς, πικρὸν τὸ τέλος ἀπηνέγκατο· καὶ γὰρ οὔτε ἐξέκλινεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ πώποτε, ἀλλ᾽ ὀρθοβατοῦσα πρὸς τὸν πυθμένα τοῦ ᾅδου παρεγένετο, ἐν τῷ αἰωνίῳ σκότει ἐκεῖσε δεσμευθεῖσα ὀξύτατα.

Ταφέντος οὖν τοῦ σώματος αὐτοῦ, καί τινων παραγενομένων πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ χάριν παραμυθίας, καθεζόμενοι ἐκίνουν λόγον περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ, ὁποῖος ἦν C χαλεπός· καὶ οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ὅπου γυναῖκα ἐθεάσατο, εἴτε ἄγαμον, εἴτε παλλακίδα, εἴτε ὕπανδρον, εὐθέως οὐ διέδρα ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, μέχρις ἂν τοῦ διαβόλου τὴν ἐπιθυμίαν εἰργάσατο· ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι φλυαρός ἦν, καὶ γλωσσώδης, καὶ μοιχὸς σφόδρα. Ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ διηγήσατο περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἀφ᾽ οὗ συνεζεύχθη αὐτῷ οὐδέποτε ἐκκλησίαν ἐγνώριζεν, οὔτε προσηύξατο, οὔτε σταυρὸν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐποίησεν, οὔτε ἐκοινώνησεν, ἀλλ᾽ ἀεὶ διανυκτερεύων εἰς τὰ πορνεῖα· εἰ δὲ ἐνθάδε ἐγένετο, ἢ ἅπαξ τι ἐλάλησα, τὴν ῥάβδον ἐκ τοῦ ἀτυχεστάτου μου σώματος οὐδόλως κατέφερεν, ἀλλὰ πάντα δεινά μοι κατηργάζετο. Ἐν οἷς τῇ πρὸ χθὲς κατανυγέντος αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ κλίνῃ μου γεγονότος πρός με, ἡμερωθείσης τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ὡς ἐκαθεύδομεν, ἠρξάμην νουθετεῖν αὐτόν. Κἀκεῖνος ἔφη μοι, Καὶ τί θέλεις ποιήσω; εἰπέ μοι. Λέγω αὐτῷ· Θέλω ἵνα τῇ αὔριον ἀπέλθωμεν εἰς τὸν ἅγιον Θύρσον, καθ᾽ ὅτι ἐστὶν ἡ μνήμη αὐτοῦ, καὶ ἵνα μείνωμεν ἐκεῖσε τῇ ἁγίᾳ λειτουργίᾳ, ὅπως κοινωνήσαντες τῶν ζωοποιῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, καὶ φωτισθέντες ἁγιασθῶμεν ταπεινέ, καὶ γένῃ Χριστιανὸς, κἂν μίαν ἡμέραν· καὶ ἴσως Κύριος ὁ Θεὸς ἐμβαλεῖ εἰς σὲ τὸν φόβον αὐτοῦ, καὶ σπουδάσῃς ἀπαλλαγῆναι τῶν προημαρτημένων σου, ἐπικτίσῃς δὲ καὶ ἔργα δικαιοσύνης, καὶ οὕτως δυνησώμεθα εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωήν. Ὁ δὲ συνέθετό μοι οὕτω ποιῆσαι.

Πρωΐας δὲ γενομένης, ἐπορεύθημεν ἐν τῷ πανσέπτῳ

cedens Andreas, conspicit hominem quemdam, e D memorati Martyris templo egredientem, domum sese conferre, omni ex parte nigrum ac tenebricosum : ingens hominem turba dæmonum præcedebat, sequebatur ingens ; eaque deridendo et saltitando non lætam sane tragœdiam agens exclamabat : Hic nostræ modo potestati subditus est. Quibus alii statim succinentes respondebant : Ecce illum, moribus ac fœditate nobis simillimum, lucrifecimus : nec est qui nobiscum de ulla ipsius parte contendere ausit : totus quippe, quantus quantus est, noster est. Atque hæc quidem, præter alia plurima, quæ hic describere nihil attinet, jactabant dæmones, raptabantque misellum hominem exultabundi, quia noverant luce postera e corpore migraturum : sicque interitus hujus, illorum gaudium fuit.

188 Stans itaque Andreas et contemplatus triste spectaculum, magnam animo mœstitiam concepit : notabat enim, jam pridem potestati dæmonum traditum fuisse, quod jam inde a juvenili ætate in lupanari versans, fornicationibus atque incestuosis libidinibus finem nullum imposuisset ; quodque detestandum magis, in nefandam Sodomitarum hæresim ac rabiem furore tam insano ferebatur miser, ut neque ecclesiam nec sacros cœtus precationis E causa unquam adiret, nec ullam rerum spiritualium, carnalium vero et diabolicarum omnium maximam haberet notitiam : omnia enim, quæ actitabat, libidinem, nequitiam, peccatum olebant ; totam vitam cum scortis, cum temulentis, cum citharœdis, quorum consuetudine delectabatur, consumens. Abeuntem igitur miserum hunc domum suam pone secutus est Andreas, observaturus quo in loco domicilium suum haberet : quod ubi didicisset, rediit eodem sequenti die ; atque eminus consistens, quid obventurum esset contemplabatur. Reperit autem imprimis ipsum, laqueo jam mortis constrictum, turpia quædam quibus assueverat exprimentem : reperit et frequentem tam propinquorum, qui visendi causa confluxerant, quam aliorum turbam, omnes moribundum lamentis et planctibus prosequentes : reperit denique et satanam, qui per ægroti organa terribilem atque absurdum clamorem ciebat ; quique modo muris, modo anguis, modo viperæ specie per os exibat ; ac multum vociferans, nunc felis, nunc canis, nunc porci vocem æmulabatur. Nonnumquam manum suam in secretas corporis partes immittens, extracta inde stercora ore degustabat : jam enim præ vehementia F concussionis tantæ conticuerat, angustiis vicinæ mortis oppressus. Atque hoc modo miser ille, præsentibus omnibus exemplum confusionis propositus, acerbo tandem fine vitam terminavit, anima nusquam ad diverticula deflectente, sed recta properante ad barathrum inferni, ubi in sempiternis tenebris et vinculis indissolubilibus perennatura erat.

propter enormem libidinem :

et sequenti die eum reperit

pessime morientem.

189 Sepulto dein cadavere, convenerunt frequentes ad uxorem demortui, consolandi causa ; cumque incideret sermo de perditis illius vita moribusque, aliis quidem dictitantibus tam effusæ ipsum petulantiæ fuisse, ut si quam forte mulierem, sive innuptam, seu prostitutam, seu matrimonio junctam conspicatus esset, non effugeret manus hominis libidinosi, quoad intemperantiam suam diabolicam explesset ; aliis vero, nugatorem, loquacem, et adulterum insignem fuisse contendentibus ; tandem uxor ipsa narrare instituit, quomodo a matrimonii sui primordio numquam pedem in ecclesiam intulisset, numquam orationem fudisset, numquam frontem Cruce signasset, communicasset numquam : quomodo denique apud scorta pernoctare consuevisset : siquando autem inde revertentem ego, inquiebat, vel verbulo interpellarem,

Hinc mœstis amicis

A interpellarem, confestim expedito in caput meum infelix baculo, verberibus sævire non desinens, quidquid poterat molestiæ ac doloris inferebat. Cum interim sera actorum pœnitentia illum subiisset nudius tertius, venissetque ad me cubitum, jamque una dormituri decumberemus; solito mansuetiorem nacta, variis cœpi monitionibus urgere : tum interroganti, quid sibi faciendum mandarem ; respondi, Ut luce crastina concedamus una ad S. Thyrsi, cujus memoria solennis agitur ; ut istic sacrosancto Missæ sacrificio intersimus ; ut salutifera Christi mysteria communicemus ; et gratia divina illustrati sanctius reliquam vitam transigamus ; ut denique tandem aliquando vel unico die Christianum agas : fortassis benignus Dominus salutarem sui timorem animo tuo immissurus est, quo stimulatus, vitæ præteritæ delicta expiare, insuper et justitiæ opera exercere studeas ; ut sic, ambo ad vitam ingredi æternam mereamur. Hæc ille mea monita se opere completurum recepit.

narrat uxor turpem ejus vitam,

et quomodo persuasus saltem semel ire ad S. Thyrsum,

190 Ut ergo illuxit, sancti Martyris Thyrsi templum adivimus, ingressique, ego mox orare institui, B ille omnia irridere ; non inclinatione capitis, quasi oraturus, sanctum Martyrem dignari : non munire frontem sacrosancto Crucis signo ; non imaginem Sancti salutare ; sed remissis consistere manibus, atque irridere, uti dictum est, alios, preces suas Deo offerentes. At ego, finita precatione mea, ad ipsum conversa ; Quid hic adstas, inquam, infelix, non aliter quam brutum animal? cur saltem dominicæ Crucis signum fronti tuæ non imprimis? Quid ita vanus ac profanus Judæorum te more in loco sacro geris? Si minus Deum times, homines saltem reverere; accede igitur, et, ut te monui, adora. Tum ille, Ostende, ait, quid adorem. Et ostendi ego venerandam sancti Martyris iconem, dicens, Hanc adora. Quibus ille auditis, execratus imaginem; Quæ, inquit, in illa virtus inest, quæ ipsa cum vita sensuque destituta sit, nihilo saniores vos turpiter decipit? Quid enim profuerit ipsi istud ; Tibi dico, paries, Adjuva me? Atque his dictis, consternatus animo confestim e templo se cursim recepit.

illucque irreverenter ingressus,

et contra imaginem blasphemans,

191 Ego vero, propter illam in sanctum Martyrem blasphemiam exterrita, precibus ipsum placare institui, supplicans, ut parcitum insaniæ mariti vellet, et meritas pro blasphemia pœnas irrogare supersederet. Cum subito abrepta mente ad imaginem Martyris, sic mecum loquentem audivi : C Ego quidem commiseratione viri tui tangor : sed qui ipsi vehementer succensuit Deus, tantum scelus non sinet impunitum : cras enim radicitus excidi jussit hominem impium, ut ne memoria quidem ejus superet in terris, tandemque in flamma inextinguibili cognoscat, veris Dei amicis ac martyribus veram manere gloriam in cœlis. Post hæc finito Sacrificio divino, domum regressa inveni maritum, febribus acerrimis correptum, in lecto; uti vos quoque eum vidistis. Talia narrante viri uxore, tremor invasit omnes, qui aderant, dicentes : Vere Deus non irridetur, cujus infallibiles sunt justificationes et judicia, reddituri unicuique secundum opera ejus. Atque isthæc, dilectissimi, non tantum ex beato S. Andreæ ore, sed ex ipsa quoque hominis defuncti conjuge coram mihi audita vobis enarravi, ut inde fructum aliquem capientes, in timore Dei vivere pergatis; ut fornicationem, adulterium, temulentiam ubivis locorum semper fugiatis, ut diu noctuque auxilium imploretis divinum, denique ut sanctos Martyres eorumque venerandas Reliquias et Imagines non despiciatis.

ne quidquam ipsa deprecante pœnam,

febri letali correptus fuerit.

192 Obambulabat aliquando Andreas in foro publico propter columnam, quam beatæ memoriæ Constantinus, Imperator sanctissimus, sublimem

Pia mulier conspicatur sanctum instar columnæ igneæ;

D ναῷ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θύρσου, καὶ ὡς εἰσήλθομεν ἔνδον, ἐμοῦ προσευχομένης, ἵστατο μωκίζων, καὶ οὔτε τὴν κεφαλὴν ἔκλινεν εἰς τὸ γόνυ τοῦ προσκυνῆσαι τῷ ἁγίῳ Μάρτυρι, ἀλλ᾽ οὔτε τὴν σφραγίδα τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ ἐν τῷ προσώπῳ ἐποίησεν, ἢ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου ἀσπάσασθαι, ἀλλ᾽ ἵστατο κεχαλασμένας ἔχων τὰς χεῖρας, καὶ μωκίζων τοὺς προσευχομένους Θεῷ. Ὡς δὲ ἐτέλεσα τὴν εὐχὴν, στραφεῖσα λέγω πρὸς αὐτόν· Τί ἵστασαι ὥσπερ ζωδίον ἄψυχον, ταλαίπωρε, καὶ οὐ ποιεῖς κἂν τὴν σφραγίδα τοῦ δεσπότου Θεοῦ ἐν τῷ προσώπῳ σου, ἀλλὰ παντελῶς ἐματαιώθης ἐλεεινὲ, καὶ ἵστατο ὥσπερ Ἰουδαῖος; οὐ φοβεῖ σὺ τὸν Θεὸν, κἂν τοὺς ἀνθρώπους αἰσχύνθητι, καὶ πορευθεὶς πρόσευξαι ὡς εἶπόν σοι. Λέγει ἐκεῖνος· Τίνι προσεύξομαι, δεῖξόν μοι. Ἐγὼ δὲ ἔδειξα αὐτῷ τοῦ ἁγίου Μάρτυρος τὴν τιμίαν εἰκόνα, φήσασα, ἐνθάδε πρόσευξαι. Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσεν, ἐβδελύξατο τὴν εἰκόνα, καί φησιν· Καὶ τίς ἡ ταύτης δύναμις περίεστιν, ἀψύχῳ οὖσα καὶ ἀναισθήτῳ, ματαία πλάνη τῶν ἀναισθήτων; τί γὰρ ὠφελεῖ αὕτη. Σοὶ λέγω, τοῖχε, βοήθησόν μοι; Τοῦτο εἰρηκὼς ὁ πανάθλιος καὶ θροηθεὶς, δρομέως τῆς ἐκκλησίας ἐξῄει.

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

Ἐγὼ δὲ φοβηθεῖσα τὴν εἰς τὸν Ἅγιον βλασφημίαν, ἠρξάμην παρακαλεῖν τὸν Ἅγιον φείσασθαι τοῦ μιαρωτάτου τὴν ἀναισθησίαν, καὶ μὴ ἀποδοῦναι αὐτῷ τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ· καὶ αἴφνης ἁρπαγέντος τοῦ νοός μου ὡς πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Μάρτυρος, ἀκούω λεγούσης πρός με· Ἐγὼ E μὲν συμπαθῶ, ἀλλ᾽ ὁ Θεὸς ὠργίσθη αὐτῷ, καὶ οὐκ ἀνέχεται. αὔριον γὰρ ἐκέλευσεν ῥιζοτομηθῆναι αὐτὸν, ἵνα ἐξολοθρευθῇ ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ, καὶ γνώσεται ἐν τῷ ἀσβέστῳ πυρὶ, ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ δόξα τῶν τοῦ Θεοῦ γνησίων φίλων τε καὶ μαρτύρων. Μετὰ δὲ τὴν τῆς θείας λειτουργίας ἀπόλυσιν ἔνδον γενομένης μου, εὗρον αὐτὸν λαύρῳ πυρετῷ συνεχόμενον, καὶ ἐν τῇ κλίνῃ κείμενον ὡς ἑωράκατε. Τοῦτο τῆς γυναικὸς αὐτοῦ εἰρηκυίας, τρόμος ἔλαβε πάντας τοὺς ἐκεῖσε εὑρεθέντας, καὶ ἔλεγον· Ὄντως Θεὸς οὐ μυκτιρίζεται· καὶ γὰρ ἀδιάψευστά εἰσιν αὐτοῦ τὰ δικαιώματά, καὶ τὰ κρίματα, καὶ αὐτὸς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ταῦτα μὲν, ἀγαπητοὶ, οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ μακαρίου ἐκείνου στόματος τοῦ Δικαίου ἤκουσα, ἀλλὰ δὲ ἀπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ ταλαιπώρου ἐκείνου. Καὶ γὰρ ὠφελείας χάριν, καὶ τοῦ ἕνεκεν τοῦ φοβεῖσθαι τὸν Κύριον, καὶ φεύγειν ἀεὶ τὴν πορνείαν, καὶ τὴν μοιχείαν, καὶ τὴν μέθην, καὶ ζητεῖν ἐν νυκτί τε καὶ ἡμέρᾳ τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου βοήθειαν, καὶ μὴ καταφρονεῖν τῶν ἁγίων Μαρτύρων, καὶ τῶν τιμίων λειψάνων αὐτῶν, καὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων.

Ποτὲ δὲ περιπατοῦντος τοῦ Ὁσίου ἐν τῷ δημοσίῳ φόρῳ πλησίον τοῦ κίονος, ὃν ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ μνήμῃ Κωνσταντῖνος ὁ ἐν ἁγίοις Βασιλεὺς ἔστησεν, ἐν ᾧ φασι F καὶ τοὺς τιμίους ἥλους, τοὺς ἐν τῷ ζωοποιῷ Χριστοῦ σώματι ἐμπαρέντας, ἐν τῷ ἐπάνω τούτου ἱσταμένῳ ἀνδριάντι ἐφαιδρύνατο, πρὸς δόξαν μὲν Θεοῦ, σκέπην τε καὶ φυλακτήριον τῆς βασιλευούσης πόλεως. Καὶ ἰδοὺ γυνή τίς, τιμίῳ πνεύματι Θεοῦ φαιδρυνομένη, ἐν ἐκστάσει γεναμένη, διανοιγέντων τῶν ψυχικῶν αὐτῆς ὀμμάτων, ὁρᾷ τὸν Μακάριον περιπατοῦντα μέσον τοῦ πλήθους, ὡς στύλον πυρὸς ἐξαστράπτοντα, καὶ ὡς βολίδας πυρὸς εἰς τὸν αέρα ἐπαφιέντα καὶ αὐγάζοντα. Τινὲς δὲ μωροὶ ἐδίδωσαν αὐτῷ κόσσους, ἄλλοι δὲ κατὰ τοῦ αὐχένος ἔτυπτον· καὶ πολλοὶ βλέποντες αὐτὸν ἀηδιζόμενοι, ἔλεγον· Κύριε, μὴ δὲ ἐχθρὸν ἐὰν ἔχωμεν, ἵνα οὕτως αὐτῷ συμβέβηκεν. Τινὲς δὲ ζοφώδεις καὶ μέλανες δαίμονες ἐπακροώμενοι, ὄπισθεν περιπατοῦντες, ἔλεγον· Ναὶ ὁ Θεὸς εἰσακούσεται τῆς εὐχῆς ὑμῶν, καὶ μὴ ἐγείρῃ εἰς τὸν αἰῶνα ἄλλον τοιοῦτον ἐπὶ τῆς γῆς· οὐδεὶς γὰρ κατέκαυσεν ἡμῶν τὰς καρδίας, ὡς ἀκαμάτης οὗτος· μὴ βουλόμενος γὰρ κάμνειν τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, μωρὸν ἑαυτὸν προφασισάμενος, παίζει τὸν κόσμον.

Ταῦτα μὲν οὕτως ἔλεγον· ἑώρα δὲ ἡ γυνὴ τοὺς τύπτοντας τὸν Δίκαιον, ὅτι ἐσημειοῦντο οἱ ζοφώδεις ἐκεῖνοι, καὶ ἔλεγον· Κἂν τοῦτο τὸ κρίμα ἔχωμεν εἰς παραμυθίαν, ὅτι ἀδίκως αὐτὸν οὗτοι τύπτοντες ἔχουσιν ἁμαρτίαν· πάντως γὰρ ἀπὸ τῆς τοσαύτης προφάσεως καταδικάζομεν αὐτοὺς

ἐν

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

θ

A ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου αὐτῶν, ὅτι ἐκλεκτὸν τοῦ Θεοῦ ἔτυπτον ἀδίκως, καὶ οὐκ ἔστιν σωτηρία ἐν τούτοις. Ἀκούων δὲ ταῦτα ὁ Μακάριος πνεύματι θείῳ, e [ἑνὶ λόγῳ τὰς πανουργίας αὐτῶν ἔλυεν] καὶ ἐδικάζετο αὐτοῖς λέγων· Οὐκ ἔστιν ὑμῖν σημειοῦσθαι ταῦτα, ἐγὼ γὰρ παρεκάλεσα τῷ φοβερῷ Δεσπότῃ μου, μὴ ἡγεῖσθαι αὐτοῖς εἰς ἁμαρτίαν τούτου ἕνεκα ὑπὲρ ὅσον με τύπτουσιν, καὶ ἡ ἄγνοια τόπον αὐτοῖς ἀπολογίας δίδωσιν.

Ὡς οὖν ταῦτα ἤκουσεν ἡ γυνὴ ὁμιλοῦντα μετὰ τοῖς σκοτεινοῖς ἐκείνοις, ὁρᾷ εἰς ὕψος, καὶ ἰδοὺ ὥσπερ πύλη ἀνεωγῶσα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐξ αὐτῆς ἐξιὼν πλῆθος χελιδόνων τερπνῶν, μέσον δὲ αὐτῶν περιστερὰ ὡς χιών, μεγάλη σφόδρα, καὶ κατίει ἅμα ταῖς χελιδόσιν ἐπὶ τὸν Μακάριον, κάρφος ἐλαίας χρυσίου στίλβον βαστάζουσα ἐν τῷ στόματι αὐτῆς, καὶ ἀνθρωπίνως διαλεγομένη τῷ Μακαρίῳ καὶ λέγουσα· Δέξαι τοῦτο τὸ κάρφος, ὅτι ὁ παντοκράτωρ Πατὴρ καὶ Κύριος σαβαὼθ σοι ἐκ τοῦ Παραδείσου ἀπέστειλε γνώρισμα, διὰ τὸ εἶναί σε οἰκτείρμονα καὶ φιλάνθρωπον, ὃν τρόπον οἰκτείρμων καὶ ἐλεήμων ἐκεῖνος καθέστηκεν· ἰδοὺ γὰρ δοξάσει σε ὁ Κύριος ἔτι καὶ ἔτι, καὶ ὑψωθήσεται τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ ἐπί σοι, ἀνθ' ὧν σὺ ἔκρινας τοῦ μὴ ἔχειν ἁμαρτίαν τοὺς καθεκάστην σε τύπτοντας. Ταῦτα εἰρηκυῖα ἐκαθέσθη ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἦν ὅλη περιηργυρωμένη, καὶ τὰ μετά-
B φρενα αὐτῆς ἐν χλορότητι χρυσίου· οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ὡς μαργαρῖται τίμιοι· οἱ δὲ πόδες αὐτῆς ὑπῆρχον βαφῇ βασιλικῇ βεβαμμένοι, καὶ σταυρὸν ἀπὸ ἀνθέων ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς· καὶ ἦν κύκλῳ αὐτῆς πολὺς τῶν χελιδόνων κελαδισμός.

Ταῦτα ὁρῶσα ἡ γυνὴ ἐκείνη ἡ θεοσεβής, ἐξεπλήσσετο σφόδρα· ἐν ἑαυτῇ δὲ γεναμένη ἀπὸ τῆς θέας ἐκείνης, οὐκέτι ἠδυνήθη εἰπεῖν τινι, μόνον δὲ καθ' ἑαυτὴν ἔλεγε·
f f Βαβαί, τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος, οἵους φωστῆρας ἔχει ἐπὶ γῆς, καὶ οὐδεὶς αὐτοὺς ἐπίσταται! Πολλάκις οὖν ἠβουλήθη τὰ ὁρασθέντα αὐτῇ τισι διηγήσασθαι, καὶ παραχρῆμά τις δύναμις ἐκώλυεν αὐτήν, εἰς τρόμον ἄγουσα, καὶ λοιπὸν ἑκοῦσα καὶ ἄκουσα τὸ θαῦμα ἀπέκρυβεν. Ὅθεν ἐν μιᾷ συναντᾷ αὐτῇ ὁ Δίκαιος καὶ λέγει αὐτῇ· Φύλαττέ μου τὸ μυστήριον ἐν τῷ τέως, Βαρβάρα, τοῦτο γὰρ ὄνομα αὐτῇ, καὶ μηδενὶ αὐτὸ ἐξείπῃς, ἕως οὗ διελεύσομαι ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ. Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπεν· Κακῶς οὐ θέλω, εἰ δὲ καὶ θελήσω τινὶ διηγήσασθαι, οὐ δύναμαι, τίμιε φωστὴρ καὶ ἐκλεκτὲ Κυρίου πανθαύμαστε· κωλύομαι γὰρ ἀοράτῳ δυνάμει, καὶ εἰσέρχεται τρόμος εἰς τὰ ὀστᾶ μου, καὶ ἐν ἐμοὶ ἡ ἰσχύς μου ταράττεται.

erexit, impositamque columnæ statuam *d* venerandis clavis, quibus vivificum Christi corpus pertusum fuit, dicitur exornavisse, ad gloriam Dei defensionemque et conversationem regiæ civitatis. D *d*
Ecce autem mulier quædam, a spiritu divino in ecstasim rapta, apertis animæ oculis conspicit virum beatum per medias deambulare turbas, non aliter quam columnam igne coruscantem, et jacula ignita per aerem late emittentem. At insani quidam caput collumque ejus colaphis egregie onerabant; quod alii, tristes et indignantes, conspicati; Domine, inquiebant, non, si quem inimicum habemus, tam indignis cum ipso agatur modis. *interim dum se percutientes,* Quæ verba dæmones, qui pone ambulabant tenebrosi nigrique, audientes; Ita sane, inquiebant, exaudiet preces vestras Deus, non suscitaturus alterum huic similem super terram in æternum: nemo unquam fuit, qni tanto adussit dolore corda nostra, quanto hic otiosus; qui domini sui se servituti subducens, stultum simulando, mundum illudit.

193 Atque hæc illi quidem. Mulier vero in illos, qui cædebant Andream, intuita, animadvertebat simul, istud eorum scelus a tenebricosis illis annotari, dicentibus: Saltem isthoc solari nos potest judicium, quoniam contra jus fasque in illum verberibus sæviunt, sævientes vero non levi se scelere obstringunt: ex hoc enim capite accusandi omnino a nobis sunt in hora mortis, quod injuste Electum Dei percusserunt; nec est quod salutem sperent. E *ideoque puniendos,* Audiens autem hæc divinitus Andreas, verbo unico omnem eorum fraudulentiam elusit, atque ita cum ipsis expostulavit: Non est vestrum isthoc cædentium me factum annotare; ego enim rogavi Dominum meum admirabilem, ut ne statuat illis peccatum quod me verberant; et ignorantia eorum, in quem sæviant non cognoscentium, locum veniæ reliquit. *apud Deum excusat:*

94 Hos viri sancti ad tenebricosa dæmonia institutos sermones cum percepisset prædicta mulier, sublatis in altum oculis, cernit portam cœli adaperiri, turbamque illac pulcherrimarum hirundinum effundi, quarum medium tenebat locum permagna et nive candidior columba: quæ cum hirundinibus ad B. Andream delabens, olivæ ramum, aureis insignem floribus, portabat ore; et alloquens ipsum more hominum; Accipe, dicebat, hunc oleæ ramum, quem tibi omnipotens Pater et Dominus Sabaoth specimen paradisi sui mittit, non alia de causa, quam quod misericors et be- *audit etiam a cœlesti columba*
C nignus sis, quemadmodum et ipse est: ecce igitur magis magisque indies te glorificabit Dominus, et exaltabitur nomen ejus sanctum in te, quia judicasti, nulli illos peccato obnoxios esse, qui verberando quotidie de te pessime merentur. *propterea eum laudari:* His dictis Andreæ capiti insedit columba, tota colore argenteo nitida, excepto dorso, quod auri fulgore coruscabat: oculi vero ut gemmæ pretiosæ rutilabant; pedes colore purpureo tincti erant; caput cruce florea insigniebatur: in circuitu denique hirundines modulabantur concentu vario.

195 Hic enimvero obstupuit vehementer devota illa mulier, tamdemque a spectaculo sibi reddita, nihil eorum quæ viderat potuit enarrare aliis, secumque ita solummodo loquebatur: Deus immortalis? quot bonitas tua in terris luminaria, homines, inquam, sanctitate conspicuos, habet; quamvis passim ignoti lateant! *prohibetur tamen rem cuiquam enarrare,* Et conata sæpius visa sua communicare cum aliis, exponere nequivit, virtute quadam occulta prohibente, et trepidationem injiciente: unde deinceps, volens nolens, rem admiratione dignissimam involvere silentio compulsa fuit. Cum autem illi vir sanctus obviam factus esset aliquando: Cave sis, ait, o Barbara, (id enim mulieri nomen erat) ne cui quæ vidisti mysteria reveles, donec pervenero in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei. Cui vicissim Barbara: Malo meo edocta secretum servo, vir venerande, Deo electe, et supra modum admirabilis: quod si etiam lubido sit revelandi, facultas non adest: *quoad is vixerit.* prohibeor enim vi quadam invisibili, tremore quodam intima ossa mea subeunte, viribusque corporis deficientibus.

ANNOTATA.

a *MS. Vatic.* Τὰ Μαριανοῦ: *male: scribendum erat* Μαυριανοῦ: *agit autem de hoc Urbis Tractu seu Palatio Cangius lib.* 2 *cap.* 16 *de Dominibus insignibus num.* 52.

b S. Thyrsus M. *colitur* 14 *vel* 24 *Decemb. a Græcis, a Latinis vero* 28 *Januarii, quando de eo egimus: ejus autem* Martyrium *Menæa collocant* in Helenianis, *quas ædes, vico toti nomen dantes, in foro Theodosii sitas fuisse docet Cangius lib.* 2 *cap.* 5 *num.* 5.

c *Vatic. MS. interponit hic:* τῷ δικαίῳ αὐτοῦ καὶ νοερῷ ὄμματι

A ὄμματι φαινόμενος : *quæ in MS. Maz. desiderantur : ubi tamen mox ingens hiatus occurrit post has voces,* καὶ ὄπισθεν πορευομένον *usque ad medium num.* 181 *et hæc verba :* ἐν οἷς τῇ προχθὲς κατανουγέντος αὐτοῦ.

d *Cangius, lib.* 1 *cap.* 24 *agens de majori ad Palatium foro, quod ab Augusta matre Augustæum voluit Constantinus appellari, meminit erectæ ibidem* columnæ Porphyreticæ, *ea desuper impositæ statuæ ipsius Helenæ : cui crediderim inclusos Clavos Dominicos fuisse, saltem ex vulgi traditione, quoad statua illa stetit.* D

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

e *MS. Vatic.* ἔλυεν αὐτῶν τὰ σημείωματα δυνάμει Θεοῦ κραταιᾷ φερόμενος.

f *Ibidem sic legitur :* καὶ ἐκπληττομένη ἔλεγε.

CAPUT XXIV.

Epiphanius a tentatione carnis liberatus : visa Deipara protegens populum : impuri hominis hypocrisis retecta.

Graviter ad libidinem tentatus Epiphanius,

Dum talibus aliisque prodigiis admirabilis Andreæ virtus magis indies splendescit, grave bellum Epiphanio motum fuit ab intemperanti libidine. Maledictus namque satanas, invidiæ stimulis actus, quemdam e dæmonibus suis centurionem adversus adolescentem immittit, ut immodica ejus animum tristitia lædat memoriamque e terris auferat. Hujus igitur expertus impetum Epiphanius, mœstitia et animi amaritudine conficiebatur ; cumque nihil B contra validas inimici aggressiones et terriculamenta haberet præsidii, reperit tandem, postquam diu quæsisset, B. Andream ; quem et, aperto prius animæ totius statu, opem flagitat ; videlicet ut acerba dæmonis tyrannide liberatus, non succumberet tentationi ; neve despiceret se precantem, et gravissimos diaboli insultus sustinentem.

atque ad Andream confugiens

197 Andreas autem, vere beatus, vere suavis et misericors, Epiphanium, non secus quam proprium filium miseratus, ita alloquitur : Carissime fili, propterea quod animo elati fuimus, erupit contra nos draco infernalis, ut cognita exiguitate nostra, confiteamur, nullas esse vires nostras, si cum nequissimo satana depugnandum sit ; sed omnia admirabili Deo nostro accepta referri debere : sive enim vincamus hostem, seu resistamus viriliter, seu orationibus, jejuniis, aliisve piis operibus vacemus, omnia benignissimi Dei nostri munus sunt. Joan. 15. 5 Ipse enim dicit : Quoniam sine me nihil potestis facere ; Is. 64, 6 et omnis justitia hominis, ut pannus menstruatæ coram Domino est. Nunc igitur, fili mi, *ab eo mittitur ad S. Acacium* præcipio tibi, et obedientia tua effectum dabit ; ut luce crastina ad sacram S. Acacii Martyris ædem in Heptascalo pergas ; quo et ego in spiritu veniam ; supplicabimusque ambo cum lacrymis sancto Martyri, ut quod a me petis beneficium, ipse tibi ab C optimo nostrique amantissimo Domino consequatur. Constat vero mihi, magnum hunc Martyrem repulsam non ferre a Domino, quia generoso certamine pretiosum sanguinem suum amore illius profundere prompto animo non dubitavit : et evenient nobis, quæ desideramus ; et optatam quietem recuperabimus. Quando autem ad Sanctum perveneris, noli multum verbis orare ; sed spiritu contrito et corde humiliato, cum lacrymis, productisque ex imo pectore suspiriis, et verbis* afflictionem animi testantibus, instanter supplicabis ; et statim, scio, videbis gloriam Dei. Sic igitur faciendum tibi est, fili mi ; et evenient quæ prædixi omnia.

198 His auditis, adjicit se Epiphanius ad venerandos Andreæ pedes, et salutatum in osculo sancto *quem exorans,* abiens reliquit. Postera autem die illucescente, contulit se ad S. Joannis *c* Baptistæ, ibique sacrificio interfuit divino : tempore vero pomeridiano sub horam septimam abiit ad S. Acacii ; reperiensque obseratas fores, tantisper consedit in *d* Narthece, orans cum lacrymis afflictionis indicibus sanctissimum Martyrem, ut ne votis eum suis frustratum, redire domum pateretur. Dato autem ad hymnos vespertinos signo, apertisque templi valvis,

Τούτοις τοῖς τεραστίοις τοῦ θαυμασίου Ἀνδρέου διαπρέποντος, συνέβη Ἐπιφανίῳ πόλεμος χαλεπὸς τῆς πορνείας· φθονήσας γὰρ αὐτῷ ὁ ἐπικατάρατος σατανᾶς, ἑκατόνταρχον δαίμονα ἀπέστειλεν αὐτῷ, ὅπως τῇ λύπῃ ἀφανίσῃ, καὶ ἐξάρῃ ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ. Ὁ οὖν Ἐπιφάνιος ἄγαν διδαχθεὶς, ἀηδῶς εἶχεν, πικρῶς συνεχόμενος, καὶ τι δρᾶσαι μὴ ἔχων, διὰ τὸ λίαν ἐπελθεῖν αὐτῷ καὶ συνταράσσειν, ἀναζητήσας, εὗρεν τὸν μακάριον Ἀνδρέαν· καὶ ἅπαντα αὐτῷ ἀναθέμενος, παρεκάλει απαλλαγῆναι τῆς πικρᾶς τυραννίδος τοῦ διαβόλου, καὶ μὴ E παντελῶς παροραθῆναι τοῦ μὴ εἰσελθῆναι εις πειρασμον· δεινῶς γὰρ ἔλεγεν πάσχειν ἀπὸ τῆς τοῦ δαίμονος προσβολῆς.

Ὁ δὲ Μακάριος, ὄντως ἐν αληθείᾳ ἡδύς τε καὶ συμπαθέστατος, οικτείρας αὐτὸν, ὡς ἅτε γνήσιον τέκνον, λέγει πρὸς αὐτόν· Τέκνον γλυκύτατον, ἔπαρσις ἡμῖν ἐγένετο, καὶ διὰ τοῦτο ἀπελύθη καθ' ἡμῶν ὁ δράκων, οπως γνωσόμεθα τὴν ἑαυτῶν εὐτέλειαν· καὶ οτι οὐδέν ἐστιν ἡ ἰσχύς ἡμῶν πρὸς τὴν πονηρίαν τοῦ σατανᾶ, ἀλλὰ τὸ πᾶν τοῦ φοβεροῦ Θεοῦ ἐστὶν, εἴτε νίκη, ειτε ἀνδρεία, εἴτε προσευχὴ, εἴτε νηστεία, εἴτε ἕτερον εὑρεθῇ ἐν ἡμῖν, πάντα δωρεαὶ πεφύκασι a [τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν· αὐτὸς γὰρ εἶπεν· Ὅτι ἄνευ ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν· καὶ ὅτι πᾶσα δικαιοσύνη ανθρώπου ὡς ῥάκος αποκαθημένης ἐνώπιον Κυρίου]. Νῦν οὖν τέκνον μου, ἐγὼ διατάττομαί σοι, καὶ ἡ ὑπακοή σου ἔργον ἀνύσει· αὔριον γὰρ πορευθῶμεν ἐν νῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἀκακίου ἐν τῷ Ἑπτασκάλῳ, ἐκεῖσε γὰρ ἐλεύσομαι κἀγὼ πνεύματι πρὸς αὐτὸν, καὶ λοιπὸν ἀμφότεροι δεηθησώμεθα μετὰ πικρῶν δακρύων, ὅπως συντύχῃ περὶ τούτου τῷ φιλανθρώπῳ καὶ ἀγαθῷ Δεσπότῃ· καὶ οἶδα ὅτι οὐκ αποτύχει ὁ Μεγαλομάρτυς πρὸς τὸν Κύριον, διὰ τὴν γενναίαν ἄθλησιν καὶ διὰ τὸ τίμιον αἷμα, ὃ ὑπὲρ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ προθύμως ἐξέχεε, καὶ γίνεται ἡτῶν τὸ καταθύμιον παρ' αὐτοῦ, καὶ αναπαυόμεθα. Ὅταν δὲ γένῃ πρὸς αὐτὸν, μὴ χρήσῃ τινὶ F βαττολογίᾳ, αλλὰ πνεύματι συντετριμμένῳ καὶ τεταπεινωμένῃ καρδίᾳ, καὶ δάκρυσι, καὶ βαθέοις στεναγμοῖς καὶ λόγοις θλιβεροῖς αὐτὸν ἐξιλέωσαι· καὶ εὖ οἶδα οτι εὐθέως ὄψῃ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ναὶ τέκνον μου, οὕτως ποιήσεις, καὶ ἔσται σοι ὃν τρόπον εἴρηκα ἡ ἔκβασις.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἐπιφάνιος, πεσὼν εἰς τοὺς τιμίους αὐτοῦ πόδας, καὶ ασπασάμενος αὐτὸν τῷ ἁγίῳ φιλήματι, ἀνεχώρησεν. Πρωίας δὲ γενομένης, ἐπορεύθη ὁ Ἐπιφάνιος ἐν τῷ ναῷ τοῦ τιμίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, κἀκεῖσε τὴν λειτουργίαν ἐσχόλασεν· περὶ δὲ τὸ δειλινὸν απήει ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀκακίου· ἦν δὲ ὥρα ἑβδόμη, καὶ αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ ὑπῆρχον ἐσφαλισμέναι, ἐν δὲ τῷ νάρθηκι προσεδρεύων, δάκρυσι θλιβεροῖς ἠντιβόλει τὸν Μάρτυρα μὴ κενὸν ἀποστραφῆναι. Τοῦ δὲ ξύλου κρούσαντος τοῦ ἑσπερινοῦ ὕμνου, καὶ τοῦ ναοῦ ἀνεωχθέντος, πρῶτος εἰσήει αὐτὸς στένων καὶ ὀδυρόμενος, καὶ τῇ δεήσει συγκιρνῶν τὰ δάκρυα. Ὡς δὲ ἤγγισε τῇ θήκῃ τοῦ Μάρτυρος, τοιαῦτα πρὸς αὐτὸν τῷ πνεύματι ἀπεφθέγγετο· Φωστὴρ ἅγιε, ἀγαπητὲ τοῦ Κυρίου, ἡγιασμένε, μεμυρισμένε, μάρτυς Κυρίου πανθαύμαστε, ἐλέησόν με τὸν ἀσθενῆ καὶ ταλαίπωρον, κακῶς ἔχοντα ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν πταισμάτων, δράγματος σατᾶν διαβόλου· θεράπευσον τὰ ἕλκη, ἀπόσμηξον τὰ τραύματα, ἴασαι τοὺς μώλωπας, καὶ τῶν πόνων τὰ στίγματα· ἴδε τὸν κύνα, θέασαι τὸν ὄφιν, πρόσ-

χες

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A χες τῷ λύκῳ, τῷ λέοντι τῷ κατ' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ φρυαττομένῳ, e [καὶ εἰς βυθὸν ἀσωτίας κατασπᾶσαί με σπεύδοντι]. Μὴ βραδύνῃς ὁ γλυκὺς, μὴ ἀναβάλῃς ὁ ἡδὺς, μὴ παραβλέψῃς μου τὰ αἰσχρότατα δάκρυα ὁ μελίῤῥυτος, ἀπ' ἐμοῦ ἀπέλασον τῇ φοβερᾷ τῆς βρεσβείας σου δρεπάνῃ· δύνασαι γὰρ, οἷα θαυμαστὸς στρατιώτης τοῦ Ἰησοῦ, τοῖς αἰτοῦσιν παρέχειν τὰ καταθύμια.

Ταῦτα εἰρηκὼς ὁ Ἐπιφάνιος μετὰ δακρύων πρὸς τὸν τῆς ἀληθείας Μάρτυρα, εὐθέως ὁρᾷ ὡς εἶδος ἀστραπῆς ἐξελθοῦσαν ἀπὸ τῆς θήκης τοῦ Ἁγίου, καὶ αὐτὸν περικυκλώσασαν· ἦν δὲ τὸ εἶδος λίαν θερμώτατον, ἡ γὰρ θέρμη τοῦ ἀθλοφόρου ἡ πρὸς εὐεργεσίαν ἐπιφοιτήσασα. Ὁρᾷ οὖν πάλιν καὶ ἰδοὺ ἐκ τῆς θήκης ἐξῄει εὐωδία, ὥσπερ κρίνων καὶ ῥόδων, καὶ ὡς μύρου πολυτίμου παραπλήσια, καὶ φωνὴ γέγονεν αὐτῷ λέγουσα· Ἤκουσα τῆς δεήσεώς σου· καὶ γὰρ καὶ πρό σου ὁ διὰ Κύριον παίζων διά σοῦ μοι ἐνέτυχεν· ἄπηθι οὖν, κἀγὼ περὶ τούτου τῷ Δεσποτῇ καὶ Θεῷ δεηθήσομαι· ἅψομαι γὰρ τῶν τιμίων ἰχνῶν αὐτοῦ, καὶ ἴδω εἰ παραβλέψηταί μου τὴν δέησιν. Καὶ εὐθέως ἀπέστη ἡ φωνή. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος θαυμάσας τὴν τοῦ Ἁγίου ἐνέργειαν, ἱκέτευεν αὖθις αὐτὸν τοῦ ἐπιτυχῆναι τὴν δέησιν. Θέλω γὰρ, Μεγαλομάρτυς τοῦ Χριστοῦ ἠγαπημένε, ἵνα τὸ πᾶν μέχρι μεσονυκτίου κατεργάσῃ τῷ δούλῳ σου, καὶ εἰδῶ σου τὸ γλυκύτατον πρόσωπον, κἂν B ἐν ὁράσει τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἀντίληψιν κομίζων μοι. Ταῦτα εἰρηκὼς καὶ ἀσπασάμενος τὴν θήκην τοῦ Μάρτυρος ἀνεχώρησεν.

Ὡς δὲ εἰσῄει ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, ἐτέλεσεν τὴν ἐννάτην ὥραν τῆς νυκτὸς, καὶ μικρὸν ἀφυπνώσαντος, ὁρᾷ εὐθέως ὄχλον τινὰ ἐπιστάντα αὐτῷ ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ λευκοφόρους, καὶ ἕτεροι ἀληθινὰ f φοροῦντες, μέσον δὲ αὐτῶν ὁ μάρτυς Ἀκάκιος, ὥσπερ μαργαρίτης ἀστράπτων, νέου φαιδρότητα ἔχοντα ἡλίκων, καὶ τὴν μὲν γενειάδα ἀρτίως καταστέφουσαν τὸν τίμιον πώγωνα, καὶ φησιν πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον· Ἤκουσα τῆς φωνῆς σου, καὶ εἶπον τῷ Δεσπότῃ περὶ οὗ ἐδεήθης μοι, καὶ εἴρηκέν μοι ποιῆσαι μετά σου ὅσα ἂν βούλομαι· καὶ δι' ἐμοῦ ὁ Κύριος βοήθειαν παρέχει σοι, καὶ πτήξει ὁ θλίβων σε δράκων. Ὁ δέ φησιν· Ναὶ Κύριέ μου. Καὶ εὐθέως ὁρᾷ σκεῦος χρυσοῦν προσενεχθὲν αὐτῷ, ἔχον εἰκόνας [τέσσαρας, μίαν μὲν] τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, ἄλλην τῆς Θεοτόκου, ἑκατέρωθεν δὲ Χερουβὶμ καὶ Σεραφίμ· ἔνδον ἐν τῷ σκεύει εἶδός τι ὡς πυῤῥακίζον g εὐῶδες σφόδρα. Καὶ ὥσπερ ἐν ἁγιάσματι τοῦτο μίξας καὶ κλάσας, δέδωκε τῷ Ἐπιφανίῳ εἰρηκὼς αὐτῷ· Εἰρήνη σοι, καὶ ἀνεχώρησε σὺν πάσῃ τῇ συνοδίᾳ αὐτοῦ. Σπασθεὶς οὖν, ἔξυπνος ἐγένετο, καὶ κατανοήσας τὰ ὁραθέντα αὐτῷ, εὗρε τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς μέλι γλυκὺ, καὶ C ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ πρὸς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ, ἀπευχαρίστει τῷ Θεῷ τῷ οἰκτείρμονι καὶ τῷ ἁγίῳ Μάρτυρι.

Οὕτως h δὲ ἀπαλλαγεὶς τοῦ πονηροῦ ἐκείνου πολέμου, τῇ ἐπαύριον ἀναστὰς, αἴρει μεθ' ἑαυτοῦ ἕνα τῶν παίδων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθη ἐν τῷ σεβασμίῳ οἴκῳ τοῦ Μάρτυρος, καὶ δὴ ὡς εἰσῄει ἔνδον μετὰ ἐξομολογήσεως καὶ χύσεως δακρύων, αὖθις δὲ θεωρεῖ ὀφθαλμοφανῶς τὸν τοῦ Χριστοῦ ἀθλοφόρον, ἠμφιεσμένον χλαίναν ἀληθινὴν καὶ καθυπαντῶντα, καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ προσαγόμενα δεχόμενον μετὰ πολλῆς χαρᾶς καὶ προθυμίας λέγοντα αὐτῷ· Πάλιν ἐπεθύμουν σὲ βλέπειν ὧδε ἐρχόμενον, ὦ Ἐπιφάνιε, καθότι γλυκὺς ὁ πόθος τῶν θεοφόβων ὑμῖν τοῖς φίλοις Χριστοῦ ἄγαν καταφαίνεται· οὐ τοσοῦτον γὰρ τερπόμεθα προσευχῇ καὶ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ τῆς ὑμῶν διαθέσεως, ὅσον ἡ ἄγαν προαίρεσις. Διὸ θέλω ἵνα ἐπισυχνάζων ἐνθάδε ἔρχῃ, τῆς ἐμῆς μεμνημένος φιλίας· ἔσομαί σοι γὰρ βοηθὸς, καὶ συμπορεύσομαί σοι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου ἐν πνεύματι, καὶ ἔσῃ ἐμὸς, ὅτι ἐγὼ πεφίληκά σε, καὶ ἐθέμην σε εἶναι ἴδιον ἐμοὶ πεφιλημένον· ὅθεν καὶ τὸ ὄνομά σου ἰδιοχείρως ἔγραψα ἐνθάδε ἐξ ἀριστερῶν ὑποκάτω τοῦ ἄμβωνος· ὁ γὰρ Κύριος παρέθετό σε ἐμοὶ τοῦ ἐπιμελεῖσθαί σοι. Ἧκε οὖν συχνοτέρως, ὅπως ἀγαπῶμεν ἀλλ' ἐπ' ἄλληλα.

Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουεν ὁρῶν ὁ Ἐπιφάνιος, ἵστατο ἐννεὸς, τρανῷ τῷ βλέμματι βλέπων τὸν Μάρτυρα. Καί τις τῶν

primus ipse intravit, gemens ploransque et lacrymas precibus commiscens. Ubi vero propius ad D arcam sancti Martyris accessit, sic ipsum alloqui exorsus est : Sanctum Dei luminare, vir Domino dilectissime, sanctitatis fragrantissimo unguento delibute, Martyr plurimum admirande, miserere mei, hominis infirmi sane ac miseri, qui propter delictorum suorum multitudinem male habet, et dæmoni rapina cessit : medicare ulcera, emunda vulnera, cura plagas, et verberum cicatrices. Aspice canem istum, intuere serpentem, attende sis lupum et leonem illum, contra me miserum frementem, festinantemque ut in profundum libidinis me demergat : ne differas auxilium tuum, dulcissime ; ne me rejicias, suavissime : ne lacrymas meas amarissimas asperneris, mellifluе ; repelle a me terribili intercessionis tuæ falce omnes inimicos meos ; potes enim, admirabilis Christi miles, petentibus cuncta quæ desiderant a Deo impetrare.

et auxilium postulans,

199 Hanc ubi fudisset cum lacrymis orationem Epiphanius, Acacii pro veritate martyrio coronati opem implorans ; conspicit repente ex ipsa Sancti lipsanotheca speciem promicare fulguris seque circumdare : fulguri autem calor inerat summus, quasi E beneficentiæ quæ mox secutura erat prænuntius. Rursum eodem reflectit oculos, sentitque inde egredi fragrantiam liliorum ac rosarum et pretiosissimi unguenti : et insonuit auribus vox ; Audivi, inquiens, orationem tuam ; sed et prius, quam tu me appellares, supplicavit mihi pro te vir ille, qui Dei causa stultum induit. Vade igitur, et ego rem tibi tuam a Domino Deo exorabo : preces enim meas, ad pedes ejus venerandos accidentis, fieri non potest ut rejiciat. Sicque vox illa audiri desiit : et Epiphanius singularem Sancti Martyris apud Deum potentiam admiratus, supplicabat ei denuo, ut votorum suorum compos fieret, dicens : Magne Martyr et multum Christo dilecte, rogo te, ut pollicitationes tuas ante noctis medium solvas mihi famulo tuo, et dulcissimam faciem tuam videndam exhibeas, mihi saltem per visionem suppetias ferens. Atque hæc precatus, et sacram Martyris capsam veneratus, e templo discessit.

ipsum sibi addici audit :

200 Ubi vero post hæc domum regressus, in cubili se composuisset ; et Nona persoluta, leniter indormisceret ; conspexit illico adstare lecto suo turbam geminam ; aliam candidi, aliam flavi coloris vestes indutam : quorum medium S. Acacius obtinebat locum, instar unionis fulgentissimi ; juvenili admodum florentique ætate conspicuus, quamquam genæ jam barba decora vestirentur. Et conversus ad Epiphanium ; Audivi, aiebat, vocem tuam, et exposui Domino qualis esset postulatio tua : isque copiam mihi fecit præstandi quæcumque voluero beneficia tibi. Auxilium itaque Domini per me præsto tibi erit, et contremiscet ad memoriam tui draco ille infernalis, qui te hactenus consternavit. Cui Epiphanius : Ita, quæso, Domine, ita fiat. Moxque videt, vas aureum ad se deferri, quatuor imaginibus insignitum, una quidem Christum Dominum, altera ejus Matrem, aliis vero utrimque Cherubinum ac Seraphinum referentibus. In ipso vase nescio quid rufi coloris videbatur, odorem sane admirandum exhalans : quod S. Acacius comminuens et commiscens sanctificavit, deditque Epiphanio, et dixit : Pax tibi : et statim cum omni fragrantia sua evanuit. Hinc excitatus e somno Epiphanius, cum perpenderet animo ostenta, comperit os suum mellea dulcedine infectum ; et sublatis in cœlum manibus, gratias misericordi Deo et sancto Martyri persolvit.

deinde Sanctum in visione conspicit ;

et a tentatione per eum liberatus,

201 Hoc modo gravissima hostis pessimi tentatione liberatus, bene mane et lecto se proripiens, comitante

denuo ab illo visitatur.

A comitante uno e paternis famulis, ad augustam sancti Martyris ædem abiit: quam in confessione laudis ubertim lacrymans ingressus, rursum conspicit oculari intuitu eumdem Christi Martyrem, circumdatum flavi coloris chlamyde: qui in occursum properans Epiphanii, et quæcumque is attulerat munera benigne acceptans, multo cum gaudio et animi alacritate in hæc verba prorupit: Impense cupiebam rursum te huc ingredientem videre, o Epiphani; quoniam desideria timentium Deum perquam jucunda accidunt nobis Christi amicis; neque enim tanta nobis voluptas ex oratione et cordis animique vestri explicatione, quanta ex ardenti desiderio et recta intentione promanat. Quamobrem volo, ut amicitiæ meæ numquam immemor, hoc templum studiose frequentes: et ero adjutor tibi; et comitabor te in spiritu, quocumque ieris, omnibus diebus vitæ tuæ; meus quippe eris tu semper, quia ego amavi te, et in numerum intimorum meorum te adscivi: hinc et nomen tuum hic ad sinistram sub ambone manu propria descripsi: Dominus enim curam mihi tui demandavit. Adesdum frequenter huc, ut deinceps porro amore dignum te præstes.

cum magno suo solatio,

B 202 Tali audito sermone, adstabat Epiphanius, quodammodo perculsus, fixo in sanctum Martyrem obtutu intuens: quem considerans quispiam e ministris ecclesiæ, ante ambonem perstare immotum, in eumdemque locum irretortis oculis aspicere; emotæ mentis hominem se videre arbitrabatur, dicebatque non sine doloris sensu: Ecce quam formosus juvenis, quam immature a mentis sede dejectus est! Postquam vero e conspectu eripuit sese beatus Martyr, cœpit Epiphanius obire templum, preces ad bonitatem divinam fundere non cessans: tum divino Sacrificio celebrato divinisque Mysteriis perceptis, multo repletus gaudio recessit inde, repente oblatum sancti Martyris aspectum et præsens subsidium admirans. Sic igitur hostis pessimi machinationibus liberatus, intercedente efficaci mediatore B. Andrea (is enim Epiphanium familiariter commendaverat sancto Martyri) primum gratias persolvit Deo, tum S. Acacio, denique fideli Salvatoris famulo Andreæ: et continuavit ex illo tempore crebro invisere venerandum Martyris templum, desiderio affectuque magno intercessionem illius continenter et implorans et obtinens.

Andreas in Blachernis i

203 Matutinis aliquando finitis hymnis, ad sacram *i* capsam in Blachernis, contulit sese illuc B. Andreas, per viam more suo ludens; aderat vero C ibidem etiam Epiphanius, uno dumtaxat famulo suo comitatus; et e consuetudine sua persistebat illic, prout alacritas animi vires suppeditabat, modo ad mediam noctem, modo ad sequentis diei diluculum. Jamque hora noctis quarta labebatur, cum perspicue intuetur oculis suis Andreas matronam, staturæ admodum proceræ, femineo in habitu a regia porta adventare, multo circumstrepente comitatu; quos inter venerabilis Prodromus et Tonitrui filius, utrimque latus stipantes, manum tenebant: Sanctorum albis indutorum vestibus alii viam præibant, alii hymnos et cantica spiritualia modulantes subsequebantur. Cum autem pervenisset hæc pompa usque ad ambonem, abiens ad Epiphanium Andreas; Viden', inquiebat, mundi Dominam et Reginam? Qui et repondebat: Video, Pater mi spiritualis.

vibet Deiparam,

204 Tum vero utroque vidente inclinavit poplites suos Domina, et prolixam sane orationem pertexuit, manantibus ubertim lacrymis per divinas et incontaminatas illius genas: oratione autem hac finita ad sacrosanctum accessit altare, pro populo, qui circum adstabat, preces denuo fusura. Quibus rursus finitis, pulcherrimum pulcherrimi capitis

capitis sui velum explicare supra populum

A NICEP. COÆVO EX MSS.

D τῆς ἐκκλησίας ὁρῶν αὐτὸν ὀξέως ἐναποσκοποῦντα πρὸ τοῦ ἄμβωνος, ἔδοξεν ἔξηχον βλέπειν, καὶ ἐλυπεῖτο λέγων, Ἴδε ποία νεότης τοῦ ὡραίου, καὶ παρατρέπεται! Ὅτε οὖν ὁ Μάρτυς ἀπέστη, αὐτὸς δὲ περιῄει κύκλῳ τοῦ ναοῦ προσευχόμενος, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος δεόμενος Λειτουργηθεὶς οὖν ἐκεῖσε, καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ δωρεῶν απολαύσας, μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἀνεχώρησεν, θαυμάζων τὴν ταχεῖαν σχέσιν καὶ ἀντίληψιν τοῦ Μάρτυρος. Οὕτως οὖν ἀπαλλαγεὶς τοῦ πονηροῦ ἐκείνου Πολέμου, διὰ τῶν πρεσβειῶν τοῦ καλοῦ μεσίτου τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου (καὶ γὰρ αὐτὸς ἦν αὐτῷ οἰκειωσάμενος παραθέσαι τῷ Μάρτυρι) πρῶτον ηὐχαρίστει Θεῷ, ἔπειτα τῷ ἁγίῳ Ἀκακίῳ, καὶ οὕτως τῷ τοῦ Σωτῆρος θεράποντι Ἀνδρέᾳ. Ἔκτοτε οὖν ἐσύχναζεν ὁ Ἐπιφάνιος τῷ σεβασμίῳ τεμένει τοῦ Μάρτυρος, σχέσει καὶ πόθῳ πολλῷ ἀπολαύων διηνεκῶς τῶν τιμίων αὐτοῦ πρεσβειῶν.

Ἀύπνου δοξολογίας ποτὲ ἐπιτελουμένης ἐν τῇ ἁγίᾳ σορῷ τῇ οὔσῃ ἐν Βλαχέρναις, ἀπῄει ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἐκεῖσε τὰ ἐξ ἔθους ποιῶν· παρῆν δὲ καὶ Ἐπιφάνιος, καὶ εἷς τῶν παίδων αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ· καὶ ἔχων ἦθος, ἵστατο, ὡς ἡ προθυμία τόνον ἐδίδου, ποτὲ μὲν μέχρι μεσονυκτίου, ποτὲ δὲ ἕως πρωΐ. Τετάρτης οὖν ὥρας ἤδη οὔσης τῆς νυκτὸς, ὁρᾷ ὁ μακάριος Ἀνδρέας ὀφθαλμοφανῶς μεγεθεστάτην σφόδρα, παραγενομένην ἐν γυναικείῳ τῷ σχήματι ἀπὸ τῶν βασιλικῶν πυλῶν μετὰ φοβεροῦ ὀφικίου, E ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ τίμιος Πρόδρομος, καὶ ὁ τῆς βροντῆς Υἱὸς, ἑκατέρωθεν χειροκρατοῦντες αὐτῆς, καὶ Ἅγιοι πολλοὶ λευκοφόροι προεπορεύοντο αὐτῆς· οἱ δὲ ἐπηκολούθουν μετὰ ὑμνῳδίας καὶ ᾀσμάτων πνευματικῶν. Ὡς οὖν ἦλθεν πλησίον τοῦ ἄμβωνος, ἀπίει ὁ Ὅσιος πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον λέγων· Ὁρᾷς τὴν Κυρίαν καὶ δέσποιναν τοῦ κόσμου; Ὁ δέ φησιν· Ναί, πάτερ μου πνευματικέ.

Καὶ τούτων ὁρώντων, κλίνασα τὰ γόνατα αὐτῆς, ἐπὶ πολλὴν ὥραν προσηύχετο, δάκρυσι ῥαίνουσα τὸ θεοειδὲς αὐτῆς καὶ ἄχραντον πρόσωπον. Μετὰ δὲ τὸ προσεύξασθαι, προσῆν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, δεομένη ἐκεῖσε ὑπὲρ τοῦ περιεστῶτος λαοῦ. Ὅτε οὖν απηύξατο τὸ μαφόριον αὐτῆς, ὅπερ ἐπὶ τῆς παναχράντου αὐτῆς κορυφῆς ἔφερεν, ὡς εἶδος ἀστραπῆς ὑπάρχον, καὶ ἀποτυλίξασα ἐξ αὐτῆς τῇ ὡραίᾳ σεμνότητι ταῖς παναχράντοις χερσὶν αὐτῆς λαβοῦσα, μέγα καὶ φοβερὸν ὑπάρχον, ἐπάνω παντὸς τοῦ ἐκεῖσε ἑστῶτος λαοῦ διεπέτασεν· ὅπερ ἐπὶ ἱκανὰς ὥρας ἑώρων οἱ θαυμάσιοι ὑπεράνω τοῦ λαοῦ ἐκτεταμένον καὶ αὐγάζον δόξαν Κυρίου ὡς ἤλεκτρον. Μέχρις οὖν ἦν ἐκεῖ ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος, ἐβλέπετο κἀκεῖνο· μετὰ δὲ τὸ αναχωρῆσαι αὐτὴν, οὐκέτι τεθέατο· πάντως γὰρ ἦρεν αὐτὸ μεθ' ἑαυτῆς, τὴν δὲ χάριν ἀφῆκεν τοῖς οὖσιν ἐκεῖ. Ταῦτα μὲν αὐτὸς εἶδεν καὶ ἑώρακεν μεσιτείαις τοῦ θεοφόρου Πατρός· αὐτὸς γὰρ παῤῥησίαν ἔχων, τῆς αὐτοῦ θεωρίας ἐχαρίζετο μεσιτεύων αὐτῷ, καὶ πανταχοῦ αὐτοῦ προϊστάμενος, δόξαν F εὐκλεῆ αὐτῷ ἀναπετίθετο.

Ἄλλοτε δὲ πάλιν τοῦ Μακαρίου ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ παίζοντος κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ, καί τινα ἄθεσμα ὡς δῆθεν εισπράττοντος, οἱ λαοὶ βλέποντες, οἱ μὲν ἐθλίβοντο, οἱ δὲ μισαττομενοι ἀνεθεμάτιζον, καὶ κατηρῶντο αὐτῷ ὡς πικρὸν δαίμονα ἔχοντα. Εἷς δέ τις τῶν Μεγάλων διερχόμενος, ἰδὼν αὐτὸν, ἐβδελλύξατο αὐτὸν καὶ ἐνέπτυσεν. Ὁ δὲ θεράπων τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ πολλὴν ὥραν προσέχων αὐτὸν, καὶ κατανοήσας τὰ αὐτοῦ, λέγει πρὸς αὐτόν· Δόλιε, μοιχὲ, ἐκκλησιεμπεῖκτα, ὁ αφορμὴ τῆς ἐκκλησίας, τῷ σατανᾷ ὀρθρίζεις απὸ μεσονυκτίου ἐγειρόμενος· οὐκ ἰδοὺ ἔφθασεν ἡ ῥόγα k σου, ἵνα λήψῃ καθὰ ἔπραξας, λαθεῖν νομίζων τῷ φοβερῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἐτάζοντος. Ταῦτα ἐκεῖνος ἀκούσας, πτερνίσας τὸν ἵππον, ἀνεχώρησεν· καὶ γὰρ Χαρτουλάριος τῶν πλοίμων ἐχρημάτιζεν, ἀπὸ Ἀμάστρων ὡρμώμενος. Μεθ' ἡμέρας οὖν τινας νόσῳ δεινοτάτῃ συσχεθεὶς, κατὰ μικρὸν ἤρξατο n ταλαιπωρεῖσθαι· ἀπῄεσαν οὖν ἀπὸ ἐκκλησίας εἰς ἐκκλησίαν, καὶ ἀπὸ ἰατροῦ εἰς ἰατρὸν, καὶ οὐκ ἦν τὸ ζητούμενον.

Νυκτὸς δὲ οὔσης, βλέπει ὁ Ὅσιος πλησίον τοῦ οἴκου αὐτοῦ Ἄγγελον Κυρίου, ὡς ἀπὸ δυσμῶν παραγενόμενον διὰ τοῦ αέρος, ὃς ἦν πυρινὸς, ἀγρίους ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἡ ἰδέα τοῦ προσώπου αὐτοῦ ὡς πῦρ, καθὰ ἐν

δρυμῷ

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A θρυμῷ φλέγον καὶ βρύχον τοῦ ἐξαλεῖψαι, κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ῥάβδον πυρινὸν, καὶ ἤρχετο ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ ἐλεεινοῦ ἐκείνου ἀπειλούμενος ἠκριζοῦν καὶ τὰ θεμέλια. Ὅτε οὖν ἐπὶ τὸν ἀσθενοῦντα ἐγένετο, ἀκούει φωνῆς ὥσπερ ἐξ ὕψους λεγούσης· Δέρε τὸν ἐμπαίκτην, τὸν σοδομίτην, τὸν μοιχὸν, τὸν πόρνον, τὸν ἀσεβῆ καὶ ἀλάστορα· ἕως οὗ τύπτῃς αὐτὸν, οὕτως λέγε, Πορνεύεις; Ἀπήρξατο οὖν τύπτειν αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτῷ· Πορνεύεις, μοιχεύεις, ὀρθρίζεις τῷ διαβόλῳ; Καὶ τὴν μὲν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεσθαι, τὸν δὲ ταύτην εἰσπράττοντα μὴ φαίνεσθαι. Βιαζόμενος δὲ ὁ ἐλεεινὸς, θέλων καὶ μὴ θέλων ὡμολόγει λέγων· Οὐ πορνεύω εἰς τὸν αἰῶνα, μόνον ἐλέησόν με. Οὕτως ἐπὶ τρία νυχθήμερα ἐβασανίζετο, λέγων τὸ, Οὐ πορνεύω, καὶ οὕτως την ἐλεεινὴν αὐτοῦ ψυχὴν ἀναπέρριψεν εἰς τὴν αἰώνιον κολασιν.

Ταῦτα, ὦ φίλοι, γεγράφηκα, μεμαθηκὼς παρὰ τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου, πρὸς ὠφέλειαν καὶ φόβον τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ὅπως κρυπτῷ μὲν περιπατοῦμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, οὐδὲν γὰρ λανθάνει Θεῷ καὶ τοὺς Ἁγίους αὐτοῦ. Ἐρωτήσαντος γάρ μου τὸν Δίκαιον, ποίῳ τρόπῳ ἐποίει τὴν ἁμαρτίαν, εἶπέν μοι· Ὅτι εἶχε δύο εὐνούχους, οἷς ἐχρᾶτο τῇ ἁμαρτίᾳ· αὐτοὶ γὰρ πορευόμενοι ὧδε κακεῖσε, ἀγάμους, πόρνας, ὑπάνδρας, ἀσέμνας o γυναῖκας, μοι-
B χαλίδας τε καὶ πορνευομένας ἀλόγιστα· λοιπὸν ἐμμέριμνος ἐν τούτοις ὑπάρχων πρὸ τοῦ ἀλεκτοροφωνῆσαι ἀνίστατο τοῦ ὑπάγειν ὅπου ἐτύγχανον οἱ τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ ἑτοιμασταί. Πολλάκις γὰρ ἠρώτα αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ποῦ ἀπέρχεται τὴν ὥραν ταύτην· Ὁ δὲ ἔλεγεν, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Πορευόμενος οὖν, πρῶτον ἐποίει τὸ ἔργον τοῦ διαβόλου, καὶ οὕτως παρεγένετο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τὸν βρῶμον ἀποζῶν μεμιασμμένος. Πολλοὶ οὖν ὁρῶντες αὐτὸν ἀνιστάμενον, ταχέως ἔλεγον· Ἴδε ὁ ἅγιος ἄνθρωπος· ἐκεῖνος δὲ ἦν κρυπτὸς διάβολος, καὶ ὁ Θεὸς πάνυ βδελλύσσεται τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. Ταῦτα, ὦ φίλοι, καθὼς προεῖπον τοῦ φωστῆρος ἐμοὶ διηγησαμένου, κἀγὼ ὑμῖν ὡς ἀγαπητοῖς μου διεθέμην διηγησάμενος.

sui velum, quod fulgur splendore anteibat, detra- D ctum sibi decenti cum gravitate explicuit ; extensumque longe lateque nitidissimis manibus tenens, supra omnem populi istic congregati cœtum expandit : idque ita expansum, gloria Domini instar electri undique effulgente, conspexerunt viri admirabiles Epiphanius et Andreas ; conspexerunt autem longo satis tempore, videlicet quamdiu istic sanctissima Dei Genitrix adfuit : post cujus discessum, velum quoque videri desiit, simul cum ipsa sublatum, relicta præsentibus omnibus gratia singulari. Atque hac dignatus est visione Epiphanius, intervenientibus divini Patris Andreæ precibus : hic enim ea apud Superos pollebat gratia atque fiducia, ut et ipsum per intercessionem suam suarum visionum participem faceret, cujus ubique erat in auxilium promptus, et gloriam inclitam plurimum amplificabat.

205 Alias cum vir beatus hominis parum sani partes, ut solitus erat, in Hippodromo ageret, et aliqua minus decora committeret ; præsentium alii excruciabantur animo, alii indignabantur atque execrabantur hominem, et maledictis incessebant, veluti a pessimo dæmone insessum. Transiit forte E etiam unus aliquis et Magnatibus, qui Andream intuitus, convitiis impetere, conspuere, et execrari cœpit, Quem Christi famulus diutino tempore attente aspiciens, et interiora considerans, ita alloquitur : Fraudulente, adulter, ecclesiæ profane illusor ; qui prætextu illam frequentandi, jam inde a media nocte experrectus, satanæ vigilas ; nonne vides ? Verum attende sis, paratam mercedem tibi tuam esse, quam prout laborasti accipies, miserere deceptus opinione tua, sperantis posse opera tua perspicaces Judicis oculos latere. Hæc ille audiens, subditis equo calcaribus, e vestigio se inde proripuit : erat autem Chartularius *l* navigationis, Amastris *m* oriundus. Non multi effluxerunt dies cum hic ipse in gravissimum incidens morbum, brevi tempore febri exustus ad extrema redactus est : itumque statim fuit ab ecclesia in ecclesiam, a medico ad medicum ; nec tamen uspiam, quod quærebatur, inventum est remedium.

Impurum hypocritam idem agnoscit,

mox interiturum,

l m

206 Jam nox ingruerat, cum S. Andreas, non procul a domo prædicti viri, conspicit Angelum Domini ab Occidente per aera advolare : erat autem Angelus undique inflammatus, et torvo oculorum obtutu ac facie referens ignem, qualis vel silvam incendere, et cum crepitu in cineres posset redigere. Gestabat vero manu virgam ardentem, sicque ad miseri hominis deveniens domicilium, fundamenta ejus minabatur subruere funditus. Postquam autem ad infirmum ipsum perventum esset, audita hæc vox est, quasi cœlitus allapsa : Excoria derisorem istum, sodomitam, adulterum, scortatorem, religionis populique perniciem : quamdiu autem ipsum percusseris, dic identidem ; Fornicaris etiamnum ? Et statim arreptis flagris cœpit percutere Angelus, identidem istud ingerens : Etiamne fornicaris ? etiamne adulteras ? F
C etiamne in gratiam satanæ antelucanus es ? Et hæc vox quidem percipiebatur, qui vero emittebat vocem, nusquam comparebat. Hinc vi et verberibus adactus infelix, vel invitus confitens exclamabat : Absit, absit, non admisero deinceps in æternum tale scelus : tu modo mei miserere. Atque ita tribus continuis diebus totidemque noctibus vapulando excruciatus, idem illud, non amplius se scortaturum, ingeminabat ; miseram interea animam efflans, pœnis torquendam sempiternis.

ab Angelo suo flagellari ;

207 Atque hæc sunt, Dilectissimi, quæ a B. Andrea edoctus, ad emolumentum et salutarem timorem animabus vestris ingerendum, litteris mandavi ; ut, cum nihil abscondi possit ab oculis Dei Sanctorumque ejus, solicite et caute in hoc mundo ambulemus. Cum enim e sancto viro quæsiissem, quo pacto alter iste infelix peccasset ; respondit mihi, habuisse eunuchos duos, quorum opera ad peccandum utebatur ; illi enim discurrentes hinc et inde, innuptas, nuptas, meretrices, et impudicas quaslibet mulierculas, adulteras et nefande incestas conquirebant. Tum ipse, nihil præter impudicitias istiusmodi somnians, ante gallicinium sese e lecto subducens, eo advolabat, ubi paratam sibi perniciem suam sciebat eunuchos asservare. Non raro autem sic e lecto abeuntem percunctanti uxori, quo tenderet horis tam intempestivis, respondebat ; In ecclesiam. At at, primum sacrificabat diabolo per libidinis scelus ; et tunc tandem ad templum se conferebat, tetrum ex pollutione fœtorem exhalans. Istic autem non raro adstantem intuiti ; Ecce, inquiebant, hominem sanctum : cum potius, Ecce occultum dæmonem, dictum oportuisset. Deus quippe istiusmodi facientes mirum quantum oderit atque execretur. Hæc igitur, o dilectissimi, ex viri sancti ore, ut modo dixi, excepta, vobiscum carissimis meis participare volui.

et hypocrisim ejus Auctori explicat.

ANNOTATA.

a *MS. Vatic.* καὶ ἡ προθυμία ἡμῶν.

b *Colitur* S. Acacius 7 *Maji a Græcis, a Latinis* 8 *Maji : de cujus in ista ecclesia corpore vide quæ ad hunc diem diximus, et Cangium lib.* 4 *cap.* 6 *num.* 2. Heptascalon *vero, alias voce corrupta* Paschalon, *erat in* x *Urbis Regione, juxta Navale, uti habes lib.* 1 *cap.* 17 *num.* 2.

c *Quatuordecim omnino ecclesias CP. S. Joannis Baptistæ*

A *Baptistæ Cangius enumerat lib. 4 cap. 4, ut difficile sit divinare, quænam earum hic designetur.*

d Narthex, *atrium ecclesiæ præliminare, de quo eruditum Commentarium scripsit Leo Allatius. De* Narthece *etiam agit Cangius lib.* 3 *cap.* 18.

e *MS. Vatic* ἐξαλίφειν ἅπαν τῇ βίᾳ τῆς φύσεως εἰς παράφυσιν ἐκτρέποντι.

f Ἀληθινὸς, verus *quidem ac* genuinus *passim redditur ; inter colores tamen, ut hic accipitur, videtur idem esse quod* flavus. *Certe apud Dioscoridem. l.* 1. c. 161 *de Cydoneis seu Cotoneis agentem,* ἀληθινὰ μῆλα *specialia quædam ejus generis poma dicuntur, non aliunde (ut arbitror) quam ab intensa plenaque flavedine, tamquam magis genuino eorum colore, quod hinc ad talis coloris vestes traduci per metaphoram potuit.*

g Πυῤῥακίζον *per conjecturam verto* Rufum, *cum ea vox alibi necdum inventa sit.* D

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

h *Hinc incipiendo tota sequens narratio desideratur in MS. Mazar. usque ad num.* 203.

i *Ea capsa condebatur* sacra Vestis Deiparæ, *et festum agitur 2 Julii.*

k Ῥόγα, rogatio, stipendium, *de qua voce multa Meursius in Glossario ; origo haud dubie Latina est.*

l *De* Chartulariis *multa idem habet, et tria eorum distinguit genera : hic autem designatur aliquis vectigalium Præfectus.*

m Amastræ, *urbs Paphlagoniæ.*

n *MS. Vatic.* τιγανίζεσθαι.

o *Idem,* ἀσεβειτρίας : *quod ab* ἀσεβὴς impius *derivatur.*

CAPUT XXV.

De initio dolorum, Antichristi adventum prægressuro ; et variis Regibus, ultimo isto seculo Constantinopoli futuris. a

B Cum otium aliquando nacti essent Andreas et Epiphanius, hic illum in domum suam introduxit, ut liberius agerent saltem per septimanam unam. Cumque sederent soli, scistitatus est Beatum Epiphanius, dicens : Dic mihi, amabo te ; qualem hic mundus exitum sortietur, et quando ? quod est principium dolorum ? et quomodo cognoscent homines, illos prope esse in januis ? quæ signa imminentem mundi ruinam prænuntiabunt ? denique, quo transibit hæc urbs, nova quædam Hierusalem ? quid existentibus in ea sacris ædibus, quid venerandis imaginibus, quid Sanctorum Reliquiis, quid libris futurum est ? Oro te atque obsecro, ut illa explices : scio enim de te tuique similibus dixisse Deum ; Vobis datum est nosce mysteria regni cœlorum ; quanto igitur magis mundi hujus inferioris ?

Andreas de Urbis CP. fine interrogatus,

Matt. 13. 11

209 Cui morem gerens Andreas, sic infit : De hac quidem urbe nostra sic habe, quod usque ad seculi consummationem, nulla ipsi formidabilis unquam futura sit natio ; nullus quippe hostis ipsam in laqueos suos unquam pertrahet, nullus intercipiet ; nullus certe : sanctissimæ enim Dei Parenti illa donata et commissa est, nec erit qui illam eripiat e manibus ejus, a qua et munera et divitias copiosas consecuturi sumus. Tentabunt quidem Gentes urbem muro valloque circumdare, sed confringent cornua sua, et cum confusione recedere cogentur. C Nunc de principio dolorum, deque mundi et omnium rerum interitu loquentem audi. Postremis temporibus suscitabit Deus Regem e paupertate, et ambulabit in multa justitia ; omnem coercebit hostem, et locupletabit pauperes ; et fluent tempora qualia sub Noe fuerunt, non quidem quoad maleficia et iniquitates, sed quoad otium et animi relaxationem. Homines quippe Rege isto imperante divitiis affluent, in altissima pace securi manducantes et bibentes, nubentes et nuptui tradentes, citra belli metum viventes, citra solicitudinem res terrenas possidentes : cumque nihil minus quam bellum metuendum fuerit, gladios suos convertent in falces, et jacula in contos, et lanceas in instrumenta rustica, quibus terra colitur.

negat eam unquam a Gentilibus capiendam,

postremis autem temporibus ait surrecturum Regem,

in summa pace

210 Post hæc convertet Rex faciem suam ad Orientem, humiliaturus filios c Agar : succensebit namque illis Dominus ira vehementi propter blasphemias et fructus quos proferent, acerbiores Sodomitarum et Gomorrhæorum ; et stimulis quibusdam suscitabit Regem Romanorum, penitus excisurum gentem impiam, et filios eorum aboliturum igni ; ipsi vero traditi in manus ejus, violentissimis flammis absumentur. Illyrico autem restituto Imperio

c exterminaturum Mahometanos,

Ποτὲ εὐκαιρήσαντος Ἐπιφανίου καὶ τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου, ἔλαβεν αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ποιῆσαι ἐν ἀνέσει κἂν τὴν μίαν ταύτην ἑβδομάδα. Καὶ δὴ καθεζομένων αὐτῶν καταμόνας, ἤρξατο ἐρωτᾷν ὁ Ἐπιφάνιος τὸν Μακάριον λέγων· Εἰπέ μοι παρακαλῶ, πῶς τὸ τέλος τοῦ κόσμου τούτου ; καὶ πότε, καὶ τί εἰσιν ἀρχαὶ ὠδίνων ; καὶ πῶς γνώσονται οἱ ἄνθρωποι ἐγγὺς εἶναι ἐπὶ θύραις ; ἀπὸ ποίων δὲ σημείων ἀπόδειξις τῆς συντελείας ἔσται ; καὶ ποῦ παρελεύσεται ἡ πόλις αὕτη ἡ νέα Ἱερουσαλὴμ, καὶ οἱ ἐνθάδε ὄντες ναοὶ ἅγιοι τί γενήσονται, καὶ αἱ τίμιαι εἰκόνες, καὶ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων, καὶ αἱ βίβλοι ; Ἀνάγγειλόν μοι παρακαλῶ· οἶδα γὰρ ὅτι περὶ σοῦ καὶ τῶν ὁμοίων σου εἶπεν ὁ Θεὸς, Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, πόσῳ μᾶλλον δὲ τὰ τοῦ κόσμου ; E

a

Ὁ Μακάριος εἶπεν· Περὶ τῆς πόλεως ἡμῶν γίνωσκε, ὅτι μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος τὸ οἱονοῦν ἔθνος οὐδαμῶς φοβηθήσεται, οὐ γὰρ μὴ παγιδεύσει αὐτήν τις, ἢ παραλήψεται, μὴ γένοιτο· κεχάρισται γὰρ αὐτὴν τῇ Θεοτόκῳ, καὶ οὐδεὶς ἁρπάσει αὐτὴν ἀπὸ τῶν τιμίων χειρῶν αὐτῆς. Ἔθνη γὰρ πολλὰ δώσουσιν τὰ τείχη αὐτῆς, καὶ τὰ κέρατα αὐτῶν συντρίψωσιν ἐν αἰσχύνῃ αναχωροῦντα, δόματα δὲ καὶ πλοῦτον πολὺν παρ' αὐτῆς κομιζόμεθα. Ἄκουσον δὲ περὶ αρχῆς ὠδίνων, καὶ περὶ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου καὶ τῶν λοιπῶν. Ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς Βασιλέα ἀπὸ πενίας, καὶ πορεύσεται ἐν δικαιοσύνῃ πολλῇ, καὶ πάντα πόλεμον παύσει, καὶ τοὺς πένητας πλουτίσει, καὶ ἔσται ὡς ἐπὶ F τῶ Νῶε τὰ ἔτη· οὐ μέντοι κατὰ τὰς ἐκείνων πονηρίας, ἀλλὰ κατὰ τῆς ἀνέσεως οὕτως παρεικάσαι. Ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ πλούσιοι σφόδρα, καὶ ἐν εἰρήνῃ ἀπείρῳ, τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐκγαμίζοντες, καὶ ἐν αφοβίᾳ πολέμου πορευόμενοι, καὶ ἀμερίμνως τοῖς γηίνοις ἐπανακείμενοι, καὶ ἐν τῷ μὴ εἶναι πόλεμον συγκόψουσι τὰς σπάθας αὐτῶν εἰς δρέπανα, b [καὶ τὰ βέλη εἰς κόντους, καὶ τὰς ζιβύνας] εἰς ἐργαλεῖα γεηπονικὰ, δι' ὧν τὴν γῆν ἐργάζονται.

b

Καὶ μετὰ ταῦτα δώσει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ Ἀνατολὰς, καὶ ταπεινώσει τοὺς υἱοὺς Ἀγάρ· ὀργισθήσεται γὰρ ὁ Κύριος διὰ τὴν βλασφημίαν αὐτῶν, καὶ διὰ τὸ εἶναι τὸν καρπὸν αὐτῶν χολὴν Σοδόμων, καὶ πικρίας Γομόῤῥων· καὶ διὰ τοῦτο νύξας ἐγερεῖ τὸν Βασιλέα Ῥωμαίων ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἐξολοθρεύσει αὐτοὺς, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν πυρὶ αναλώσει· καὶ αὐτοὶ οἱ παραδεδομένοι εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἐμπρησμῷ βιαιοτάτῳ παραδοθήσονται· και αποκατασταθήσεται πάλιν τὸ Ἰλλυρικὸν τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων· κομίσει δὲ καὶ ἡ Αἴγυπτος τὰ d πάκτα αὐτῆς. Καὶ θήσει τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιὰν ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ἡμερώσει τὰ ξανθὰ γένη, καὶ ταπεινώσει τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ ἔσται τριάκοντα δύο ἔτη· τῷ δωδεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας

d

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A αὐτοῦ χρυσὸν καὶ δόματα οὐ λήψεται, ἀλλ' ἀναστήσει ναοὺς ἁγίους, καὶ ἀνοικοδομήσει συντετριμμένα θυσιαστήρια, καὶ δίκη οὐκέτι ἔσται, οὐ δὲ ὁ ἀδικῶν, οὔτε ὁ ἀδικούμενος· φόβον γὰρ ποιήσει τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων σωφρονεῖν, καὶ τοὺς παρανομοῦντας τῶν μεγιστάνων ταπεινώσει, καὶ θανάτῳ παραδώσει.

Ἐν τοῖς καιροῖς γὰρ ἐκείνοις πᾶς χρυσὸς, ὅς ἐστὶν ἐν οἱωδήποτε τόπῳ κρυπτόμενος, νεύσει Θεοῦ ἀποκαλυφθήσεται τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ [καὶ πτύῳ αὐτὸν σκορπίσει πάσῃ τῇ πολιτείᾳ αὐτοῦ] καὶ πλουτήσουσιν πάντες οἱ μεγιστάνες αὐτοῦ, καὶ ἔσονται ὡς βασιλεῖς, καὶ οἱ πένητες ἔσονται ὡς οἱ ἄρχοντες. Καὶ ἔσται αὐτῷ ζῆλος μέγας, καὶ τοὺς Ἰουδαίους καταδιώξει, καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἰσμαηλίτης οὐχ εὑρεθήσεται· καὶ αὐτὸς φοβήσει μεγάλως τὴν πόλιν, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ λυρίζων, ἢ κιθαρίζων, ἢ ὁ τραγῳδῶν, ἤ τις αἰσχρὸν πρᾶγμα ἐργαζόμενος· πάντας γὰρ τοὺς τοιούτους μισήσει, καὶ ἐξολοθρεύσει ἐκ πόλεως Κυρίου, καὶ ἔσται πολλὴ χαρὰ τότε καὶ ἀγαλλίασις, καὶ ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀνατελεῖ πλούσια, καὶ ἔσται ὃν τρόπον ἦσαν ἐπὶ τοῦ Νῶε ἐν ἀμεριμνίᾳ εὐφραινόμενοι μέχρις οὗ ἦλθεν ὁ κατακλυσμός.

Παρελθόντος δὲ τοῦ σκήπτρου ἐκείνου, ἀναστήσονται B ἀρχαὶ ὠδίνων. Τότε ἀναστήσεται ὁ υἱὸς τῆς ἀνομίας, καὶ βασιλεύσει ἐν τῇ πόλει ἔτη τρία ἥμισυ, καὶ ποιήσει ἀνομίαν γενέσθαι, οἷα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου, οὐ δὲ μὴ γενήσεται· καθεσθεὶς γὰρ δογματίσει τοιαῦτα, ὅπως μίγνυται πατὴρ θυγατρὶ, καὶ υἱὸς μητρὶ, καὶ ἀδελφὸς ἀδελφῇ· εἰ δὲ μὴ, ὁ ἀνταίρων θανάτῳ ἀποθανέτω. Καὶ ὁ τοιοῦτος σὺν τῷ Προδρόμῳ Ἰωάννῃ e καταστηθήσεται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. Τότε ζεύξει μοναχοὺς ταῖς μοναστρίαις, καὶ ἱερεῖς ὁμοίως, καὶ γενήσεται ἡ ἀνομία τῆς μίξεως, χεῖρον φόνου· καὶ αὐτοὺς πορνεύσει μητέρα καὶ θυγατέρα. Καὶ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ διὰ τὴν κατάρατον ἀκολασίαν, λύσιν λαβόντες οἱ μωροὶ, ἀσώτως ταῖς ἑαυτῶν ἀδελφαῖς ἐπιχρεμετίσουσιν.

Καὶ ἀναβήσεται ἡ σαπρία καὶ ὁ βρῶμος ὡς βδέλυγμα ἐνώπιον Κυρίου, καὶ πικρῶς ὀργισθήσεται Κύριος ὁ Θεὸς, καὶ τῷ θυμῷ μεγάλῳ ἐπιβλέψει ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ ἐντελεῖται τῇ βροντῇ αὐτοῦ ἄνωθεν καὶ ταῖς ἀστραπαῖς, καὶ ἄρξονται ἀκρατῶς φρίκῃ πολλῇ καταφέρεσθαι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πολλαὶ πόλεις πυρίκαυστοι γενήσονται, καὶ ἄνθρωποι ἐκ τοῦ πατάγου τῶν φοβερῶν ἐκείνων βροντῶν θροϊσμῷ μεγάλῳ παραλυθήσονται, καὶ κακῶς ἀποθάνωσιν, καὶ πολλοὶ ἀστραπόκαυστοι γενήσονται. Οὐαὶ δὲ τότε τῇ γῇ ἀπὸ τῆς ἀπειλῆς τοῦ Παντοκράτορος, καὶ τῆς ἀπείρου ὀργῆς τε καὶ θυμοῦ αὐτοῦ, τοῦ ἤδη ἐπερχομένου εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Παταχθήσεται γὰρ τοῦτο τὸ σκῆπτρον τῆς ἀνομίας, καὶ ἐν τῷ ἀσβέστῳ C πυρὶ ληφθήσεται. Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων μακάριοι οἱ κατοικοῦντες ἐν Ῥώμῃ, ἢ ἐν Ῥίζᾳ, ἢ ἐν Ἀρμενοπέτρᾳ, ἢ ἐν Στροβύλῳ, ἢ ἐν Καριοπόλει· ἐν ταύταις ταῖς πόλεσιν, καὶ τόποις ἀναπαύσονται. Τὰ γὰρ ἄλλα πάντα πόλεμοι καὶ ταραχαὶ καὶ θόρυβοι πολλοὶ γενήσονται, κατὰ τὸν εἰπόντα· Ὅτι μελλήσεται ἀκούειν πολέμους, καὶ ἀκοὰς πολέμων, καὶ τὰ ἑξῆς.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἐγερθήσεται Βασιλεία ἑτέρα ἐπὶ τὴν πόλιν ταύτην, καὶ αὐτὸς βλοσυρὸς ὄνος καὶ ἔξαρνος Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀναγνώσας τῶν Ἑλλήνων γραφὰς μετατραπήσεται εἰς Ἑλληνισμὸν, k καὶ ποιήσει πόλεμον μετὰ τῶν Ἁγίων· [καὶ κατὰ τὸ γεγραμμένον,] Ἀπὸ τοῦ σατανᾶ ὁ διάβολος. Μετὰ γὰρ ὀλίγας ἡμέρας τοῦ κρατῆσαι αὐτὸν, πάντα τὰ ἱερὰ σκεύη l πυρίκαυστα] ποιήσει, καὶ τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρὸν φούρκαν ὀνομάσει, καὶ ποιήσει τὸ ἱερατεῖον εἰς πτῶσιν, [καὶ κατακοπὴν λαοῦ τῆς m μέσεως ποιήσει κατὰ τὰς δημοσίας n στράτας.] Καὶ τότε προδώσουσιν φίλοι φίλους εἰς θάνατον, καὶ ἀδελφοὶ ἀδελφοὺς, καὶ γείτονες γείτονας, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ τέκνον πατέρα· καὶ πολλοὶ ζήλῳ Κυρίου ὁμολογήσουσιν, ὧν τὸ τέλος μακάριον· οὗτοι γὰρ σὺν Χριστῷ βασιλεύσουσιν. [Τότε οἱ ἐν ταῖς νήσοις, καὶ οἱ ἐν ταῖς κοιλάσι ταῖς o πρὸς Θράκην τε καὶ ταῖς κάτω, ἄκοντες αὐτοὺς πεσοῦνται εἰς ἐρήμωσιν, σπήλαια δαιμόνων γενόμενοι, καὶ κροτάλων p καὶ ἐμμέτρου βαττολογία.] Ἔσονται

Romano, et Ægypto apportante tributa sua; ponet D Rex idem super mare dexteram suam, et nationes flavas mansuefaciet, et inimicos sub manibus suis humiliabit: et durabit imperium illius annos triginta duos. Duodecimo autem anno regni census et munera nulla accipiet, sed excitabit sacras ædes, et *et collapsa* altaria confracta restaurabit; *sacra restauraturum.* nullus tunc tribunalium usus erit, cum qui inferat aut patiatur injuriam nemo futurus sit: filios quippe hominum timore sui injecto ad meliora quævis impellet, et Magnates, qui contra jus fasque agunt omnia, humiliatos adjudicabit morti.

211 Iisdem porro temporibus, Rege illo imperante, quidquid modo auri quovis in loco abscon- *cum summa gloria et* ditum latet, divino nutu eruetur: et tamquam ven- *justitia,* tilabro dispargetur per omnes ejus subditos; unde et cumulabuntur divitiis Magnates ejus, ipsis Regibus quasi nihilo inferiores futuri; et qui præ inopia tantum non peribant, ad Principum gloriam atque opulentiam elevabuntur. Zelus ejusdem Regis ardentissimus erit, quo Judæos ubique gentium persequetur, et in tota hac urbe nullus Ismaelita E invenietur: eamdem quoque tanto sui timore implebit, ut nemo, qui lyræ, citharæ, comediæve, aut alteri cuivis rei minus decoræ operam det, reperiendus sit: quotquot enim talibus addicti sunt, odio prosequetur capitali et ejiciet ex urbe Domini. Tunc vero gaudium ubique et exultatio videbitur, tum copia rerum omnium maxima tam a terra quam mari exorietur, tunc denique referentur tempora Noetica, quando vivebant sine cura et lætabantur cuncti, donec superveniret diluvium.

212 Cum transierit sceptrum regni istius, in ja- *post hunc* nuis erit principium dolorum. Tunc enim filius ini- *alium nequam.* quitatis suscitabitur, qui dominaturus est in civitate hac annos tres cum dimidio; tantamque introducet vivendi licentiam, quanta ab exordio mundi audita non fuit nec audietur deinceps: talia quippe doctrinæ suæ placita pronuntiabit: Pater filiæ, filius matri, frater sorori commiscentor; si quis recusaverit morte punitor. At is cum Prodromo Joanne collo- *qui publice* cabitur in die judicii. Rex iste Monachos nec non *luxuriæ frœna* et Sacerdotes cum consecratis Deo Virginibus *laxabit,* conjugabit, et commixtio fiet abominanda magis quam homicidium: neque vero ipsemet a matre sua atque filia se abstinebit. Eodem tempore effrænis intemperantiæ libidinisque causa, vinculis suis et metu soluti, amentes ac stulti proprias sorores suas F invadere non formidabunt.

213 Verumenimvero corruptio illa et peccatorum fœtor, uti abominatio, ascendet in conspectu Do- *divina ultione* mini, maxima succendendi iracundia, et universam *subsequente* terram magno cum furore lustraturi, daturique in mandatis tonitruo suo ac fulmini, ut terribili cum strepitu in terram delata, tremore magno repleant universa. Hinc vero mox urbes plurimæ absumentur igni, et homines præ nimio terribilium tonitruorum fragore exanimati, totis artubus dissolventur et male peribunt: nec pauci eorum tacti fulmine vitæ exitum sortientur. Væ terræ tunc temporis a minaci vultu, ab ira implacabili et furore Omnipotentis, universum orbem terrarum pessumdari! conterendum quippe tunc est sceptrum iniquitatis, et igni non extinguendo tradendum. Beati autem illi qui in diebus illis morabuntur vel Romæ, vel *f* Rizæ, vel *g* Armenopetræ, vel *h* Strobyli, vel *i* Cariopoli, quibus in urbibus locisque tranquillitas summa *f g h i* erit: reliqua vero omnia bellis, tumultibus, turbis variis concutientur, e sententia illius qui dicit: Audietis bella et opiniones bellorum; et quæ *Marc. 13, 7* sequuntur.

214 His transactis excitabitur regnum aliud in civitate hac, cujus Rex asinus erit bardus, qui nuntio

regnaturum deinde stolidum iconomachum,

A tio Jesu Christo cum negatione remisso, perlectis Gentilium scriptis ad Gentilismum adjiciet animum, bellumque Sanctis movebit: et uti scriptum est, erit ex satana diabolus. Paucis siquidem elapsis imperii diebus, omnia sacra vasa igne jubebit comburi, venerandam et vivificam Crucem appellabit furcam, atque sacrarium funditus destruet, et concidet dimidiam partem populi in publicis plateis: tum vero etiam amici amicos, vicini vicinos, germani fratres germanos suos, pater filium, et contra filius parentem morte perimendos tradent. Nec tamen deerunt quam plurimi etiam, qui zelo Domini succensi, ipsum libere confessuri sunt; et hi ipso exitu beatissimi erunt, utpote cum Christo in sempiternum regnaturi. Tunc qui in insulis sunt, quique in speluncis juxta et infra Thraciam, compungentes seipsos incident in desolationem, facti spelæa dæmonum et in sibilum serpentium atque reptilium. Iisdem quoque temporibus fragores in cœlo audientur terribiles, quassabitur terra vehementer, multæ civitates ruinis tristibus involventur: exurget enim gens contra gentem, et reges adversus reges: compungetur vehementer omnis terra, et filii hominum

B præ tribulatione atque anxietate contabescent. Tunc videbitur in cœlo ignis quasi fulmineus, qui incubabit omni terræ seperficiei, late vastitatem minitans: videbuntur etiam multi conflictus volucrum et noxiorum serpentium; et scatebit terra bestiis insectisque, mordentibus homines adorantes delicta sua. Atque hæc omnia principium dolorum sunt.

ac rursum pium Æthiopem, q

215 Hujus iterum impii Regis finito imperio, aderit a primo cornu *q* Æthiops, quem annos duodecim aiunt Imperii gubernacula moderaturum. Hic uti probus erit, sic et regnabit in pace; Sanctorum delubra pridem collapsa rursum eriget; atque ut eximius virtutum cultor, in amoribus erit omni populo. Expandetur etiam gratia dilectionis Dei super ipsum, et gaudium atque exultatio erit in universo terrarum orbe. Sed et hoc Imperium terminabitur; succedente mox altero ex Arabia, per annum, ut aiunt, unum. Et eo regnante colligentur in unum, Dei invisibilis nutu, veneranda vivifici Ligni fragmenta, dabunturque Imperatori. Ipse vero Rex progressus Hierosolymas, ad locum ubi steterunt pedes Jesu Christi veri Dei nostri, tradet propriis manibus suis, Domino Deo nostro regium diadema; imponensque illud venerando sacrosanctæ Crucis ligno, animam ei suam offeret consecrabitque.

et aque pium Arabem:

C

post quos regnaturi sunt adolescentes tres

216 Post hæc exurgent in hac urbe adolescentes terni, impudentes, fatui, perniciosi, dies centum et quinquaginta sceptrum imperii pacifice tenturi. Quibus elapsis, diabolico instinctu invicem sibi irati, grave bellum inter se gerent. Et primus quidem Thessalonicam profectus, ita ipsam alloquetur: Thessalonica, tu subiges hostes tuos, quia gloria Sanctorum es, et sanctimonia te replevit Altissimus. Tum viros illius, qui septimum *t* excedunt ætatis annum, nec non Sacerdotes et Monachos in arma coget, educet in campum currus bellicos, parabit classem permagnam, et iter Romam versus arripiet; stansque pro portis ejus; Lætare, inquiet, potentissima Roma; gladius tuus acutus, et jacula tua crebra sunt; clara es imprimis tu, tenebis fidem tuam, et non labasces: beati enim sunt, qui te inhabitant. Tum et gentes *u* flavas armabit, et naves instruet; et medio inter lucem ac tenebras tempore ingredietur, sociosque suos excipiet.

t

et primus adjuncta sibi Macedonia, Italia, Gallia,

u

secundus Syria et Egypto.

217 Alter adolescens, suscipiet expeditionem in Mesopotamiam et ambitus insularum, Sacerdotesque et Monachos capere arma jubebit, contra alios gravi furore commotus. Atque elatus veniet ad umbilicum *y* terræ (alii vero dicunt adversus Alexan-

y

δὲ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ κτύποι ἐν τῷ οὐρανῷ φοβερώτατοι, καὶ σεισμοὶ μεγάλοι, καὶ συμπτώματα πόλεων μεγάλων· ἀναστήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεῖς ἐπὶ βασιλεῖς, καὶ ἔσται συντριμμὸς φοβερὸς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ θλίψις, καὶ στενοχωρία ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Τότε φανήσεται πῦρ ἀπ' οὐρανοῦ ὡσεὶ ἀστραπῆς τάχος ἀπειλοῦν, ἐπισκιάζον πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. [καὶ πετεινῶν συνοχαὶ πολλαί, καὶ ὄφεων πονηρῶν. Τότε πλησθήσεται ἡ γῆ δακνόντων τοὺς ἀνθρώπους τοὺς σεβομένους τοῖς παραπτώμασιν.] Πάντα γὰρ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων καθεστήκασιν. D

A NICEP. COÆVO: EX MSS.

Τελευτήσαντος δὲ τούτου τοῦ ἀθέου σκήπτρου, τότε ἔρχεται ὁ Αἰθιοπίας ἀπὸ τοῦ πρώτου κερατος, ὃν φασιν ἔτη δώδεκα κατέχειν τῆς βασιλείας τοὺς οἴακας. Οὗτος ἀγαθὸς καὶ βασιλεύσει ἐν εἰρήνῃ, καὶ Ἁγίων οἴκους οἰκοδομήσει τοὺς πρὸ αὐτοῦ συμπτωθέντας, καὶ ὡς ἀγαθὸς ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ· καὶ ἐφαπλωθήσεται ἡ ἀγάπη Κυρίου ἐπ' αὐτὸν καὶ ἔσται χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ. Παρελεύσεται δὲ καὶ αὐτὸ τὸ σκῆπτρον. Ἐλεύσεται γὰρ σκῆπτρον ἕτερον τὸ ἀπὸ Ἀραβίας [ὥς φασι χρόνον. Καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἑνωθήσεται τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ ξύλου τὰ ἅγια τμήματα, εἰς ἔμπνευσιν τοῦ ἀοράτου Θεοῦ, καὶ δοθήσεται τῷ Βασιλεῖ] καὶ αὐτὸς γενόμενος ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἔστησαν οἱ πόδες Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, οἰκείαις χερσί, τὸ τῆς βασιλείας διάδημα Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐπιθεὶς ἐπὶ τὸ τίμιον ξύλον, ἅμα δὲ καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. E

Καὶ τότε ἀναστήσονται ἐν τῇ πόλει ταύτῃ νεώτεροι τρεῖς, ἀναιδεῖς, μωροί, καὶ ἀνωφέλητοι, καὶ κρατήσουσιν ἐν εἰρήνῃ ἡμέρας ἑκατὸν πεντήκοντα· καὶ μετὰ ταῦτα ἐπεισαγωγῇ διαβόλου, ὀργισθέντες ἑαυτοὺς, δώσουσιν ἀλλήλους πόλεμον καθ' ἑαυτοὺς ἰσχυρόν. Καὶ ἐπάρας ὁ πρῶτος πορεύσεται εἰς Θεσσαλονίκην, λέγων αὐτῇ· Θεσσαλονίκη, σὺ νικήσεις τοὺς ἐχθροὺς σου· καύχημα γὰρ Ἁγίων σὺ εἶ, καὶ ἡγίασέν σε ὁ Ὕψιστος. Καὶ τότε σρατεύσει τοὺς λαοὺς αὐτῆς ἀπὸ ἑπταετοῦς καὶ ἐπάνω, καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς μονάζοντας· φορέσει ἅρματα πολεμικὰ, καὶ ποιήσει πλοῖα μεγάλα, καὶ ἐλεύσεται ἐν Ῥώμῃ, καὶ στὰς πρὸ τῆς πύλης αὐτῆς, ἐρεῖ αὐτῇ· Χαίροις Ῥώμη τρίρυμε, ἡ μάχαιρά σου ὀξεῖα, τὰ βέλη σου πυκνὰ, ἔντιμος εἶ σὺ, κρατήσεις τὴν πίστιν σου, καὶ μὴ ἐκπέσῃ ἐκ σου· μακάριοι γὰρ οἱ κατοικοῦντες ἐν σοί. Τότε στρατεύσει τὰ ξανθὰ γένη, καὶ ποιήσει ναῦς, καὶ εἰσελεύσεται ἀναμέσον δήλου καὶ ἀδήλου, καὶ ἐκδέξεται τοὺς ἑταίρους αὐτοῦ. Ὁ δὲ δεύτερος μεῖραξ ἐκστρατεύσει καὶ αὐτὸς τὴν Μεσοποταμίαν, τὰς κυκλάδας x τῶν νήσων, καὶ στρατεύσει τοὺς ἱερεῖς, καὶ τοὺς μονάζοντας, μανείᾳ δεινῇ κατὰ τῶν ἄλλων κινούμενος. Καὶ ἐπάρας ἐλεύσεται κατὰ τὸν ὀμφαλὸν τῆς κτίσεως· τινὲς δέ φασιν ἐπὶ Ἀλεξάνδρειαν· κἀκεῖσε ἐκδέξεται τοὺς ἑταίρους αὐτοῦ, μεθ' ὧν ὀφείλει μάχεσθαι. Καὶ ὁ τρίτος ἐξελεύσεται, καὶ στρατοπεδεύσει Φρυγίαν, Καρύαν, Γαλατίαν, καὶ τὴν Ἀσίαν, Ἀρμενίαν καὶ Ἀραβίαν, καὶ εἰσελεύσεται ἐν Συλαίῳ· Τὸ δὲ λεγόμενον Σύλαιον κληθήσεται, καὶ οὐ συλληφθήσεται, οὐδὲ παραλειφθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα aa. Καὶ ἐλεύσεται καὶ αὐτὸς ἐν λαῷ ἀσυνθέτῳ, τουτέστιν μὴ ὄντος ὑποκάτω αὐτοῦ, ἢ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ.

x

aa

F

Μετὰ οὖν τὸ συναχθῆναι αὐτοὺς κατέναντι ἀλλήλων, τότε κροτήσουσι πόλεμον μέγαν καὶ φοβερὸν καθ' ἑαυτοὺς, καὶ συγκόψουσιν ἀλλήλους μέληδον, ὥσπερ ἐν μακέλλῳ τὰ πρόβατα· καὶ ἀποκτανθήσονται οἱ τρεῖς βασιλεῖς, καὶ γενομένης κοπῆς χυθήσεται αἷμα Ῥωμαίων ὡς ἀφόρητος βροχὴ, καὶ ἐξ αὐτῶν οὐ καταλειφθήσεται οὐδείς. Τότε συγκερασθήσεται ἡ θάλασσα ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ ἐκ τοῦ αἵματος αὐτῶν σταδίους δώδεκα. Καὶ λοιπὸν πᾶσα γυνὴ χήρα, ὥστε ἑπτὰ γυναῖκες ζητήσουσιν ἕνα ἄνδρα ἔχειν, καὶ οὐχ εὑρήσουσιν, μέχρις ἂν ἀπὸ ἀλλοδαπῆς χώρας ἀκούσαντες ἥξουσιν. Καὶ οἱ νεανίσκοι οἱ καταλειφθέντες ἀνήλικοι ἀνδρυνθήσονται, καὶ ἔσονται ὡς χοῖροι ἀπὸ πολλῆς ἀσωτίας μὴ αἰσθανόμενοι. Τότε μακάριοι καὶ τρισμακάριοι οἱ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες, ὅτι τὰ δημοσίως κακὰ γινόμενα οὐ θεάσονται, ἀλλ' ἔσονται ἰδίως ἐπὶ θύραις ἐκδεχόμενοι τὸ μέγα ἔλεος· οἱ γλυκύτατοι

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A γλυκύτατοι ἄρνες, οἱ μέλλοντες θύεσθαι διὰ Χριστὸν ὑπὸ τοῦ πονηροῦ δαίμονος τοῦ Ἀντιχρίστου.

Τότε δὲ διὰ τὸ μὴ εἶναι ἄνδρα ἐπίσημον, ἀλλὰ ἅπαντας τῆς ἀπωλείας, ἀναστήσεται γύναιον αἰσχρὸν Μόνδιον ἐκ τοῦ Πόντου, καὶ βασιλεύσει ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, καὶ αὐτὴ βακχεύτρια, τοῦ διαβόλου θυγάτηρ, μάγισσα καὶ ἀῤῥενοθηλυμανής. Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύτης ἔσονται ἀλληλοεπιβουλίαι καὶ σπαγμοὶ κατὰ ῥύμην καὶ κατὰ οἰκίαν, καὶ σφάξουσιν υἱὸς πατέρα, καὶ πατὴρ υἱὸν, καὶ μήτηρ θυγατέρα, καὶ θυγάτηρ μητέρα, καὶ ἀδελφὸς ἀδελφὸν, καὶ φίλος φίλον· καὶ ἔσται κακία πολλὴ καὶ μῖσος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἔσονται ἀσελγίαι καὶ ἀσωτίαι, καὶ αἱμομεξίαι, καὶ κιθάραι καὶ ὀρχήσεις, καὶ τραγῳδίαι σατανικαὶ, καὶ χλευασμοὶ καὶ παίγνια, ἅπερ ἄνθρωπος οὔτε εἶδεν, οὔτε ἰδεῖν δύνησεται ἕως τοῦ καιροῦ ἐκείνου.

Καὶ γὰρ ἡ Βασιλὶς ἐκείνη ἀκάθαρτος, θεὰν ἑαυτὴν πρατοῦσα, καὶ Θεῷ μαχομένη καὶ προαιρουμένη μετ' αὐτοῦ παλαίσασθαι· καὶ γὰρ τότε κόπρῳ μιανεῖ τὰ ἅγια θυσιαστήρια, καὶ τῆς αἰσχύνης αὐτῆς ἅπαντι μιάσματι μιανεῖ πάντα τὸν λαὸν, καὶ στρέψει τὸ πρόσωπον αὐτῆς κακὰ, καὶ ἁρπάσει πᾶν σκεῦος ἐκ τοῦ ναοῦ, καὶ συναθροίσει τὰς τιμίας μορφώσεις τῶν Ἁγίων, καὶ τοὺς τιμίους σταυροὺς, καὶ τὰ ἅγια Εὐαγγέλια, καὶ ἅπαντα Ἀπόστολον, καὶ
B ἅπαν ἔγγραφον βιβλίον, καὶ ποιήσει σωρὸν μεγάλην, καὶ βαλοῦσα πῦρ κατατεφρώσει πάντα, καὶ τὰς ἐκκλησίας καταστρέψει, καὶ ζητήσει λείψανα Ἁγίων τοῦ ἀπαλεῖψαι καὶ οὐχ εὑρήσει, ὁ γὰρ Θεὸς ἀοράτῳ δυνάμει μετάγει αὐτὰ ἀπὸ τῆσδε τῆς πόλεως. Τότε ἡ τάλαινα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας κατασρέψει τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ τὸ πᾶν τοῦ ναοῦ διαθρύψασα στήσεται κατὰ Ἀνατολὰς φρυαττομένη, καὶ ἐρεῖ πρὸς τὸν Ὕψιστον λέγουσα· Μὴ κατώκνησα, ὦ λεγόμενε Θεὲ, ἀπαλεῖψαί σου τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῆς γῆς· ἰδού σοι τί ἔκαμον, καὶ οὐκ ἠδυνήθης κἂν τριχός μου ἅψασθαι, καὶ ἰδοὺ ἔκδεξαι μικρὸν, καὶ χαλῶν τὸ στερέωμα, καὶ ἀνέρχομαι πρὸς σε, καὶ θεάσομαι τίς ὁ δυνατώτερος, καὶ ὄψομαι τίς ὁ ἰσχυρότερος ἐν θεοῖς. Καὶ ταῦτα λαλήσει ἡ γάγγραινα, ἡ καὶ πλείω· καὶ δράσει εἰς ὕψος ἐμπτύουσα, καὶ λίθους πέμπουσα, ἕως λέγειν αὐτῆς τὰ δεινότερα.

Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ κλινεῖ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ τὸ τόξον αὐτοῦ καὶ τὸν ἄκρατον θυμὸν αὐτοῦ, καὶ φοβερᾷ δυνάμει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ἐκτενεῖ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πόλιν ταύτην, καὶ δράξεταί αὐτῆς ἐν ἰσχύϊ, καὶ τῷ δρεπάνῳ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ὑποτεμεῖ τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῆς πόλεως, καὶ ἐρεῖ τοῖς ὕδασιν, τοῖς ἀπ' αἰῶνος βαστάζουσιν αὐτὴν, τοῦ καταπιεῖν αὐτήν· ἅπερ φοβερῶς ὑπακούσαντα τάχει σφοδρῷ κατήχῳ φοβερωτάτῳ ἀναβρύσουσιν αὐτὴν, καὶ τὸ ὑποκάτω αὐτῆς ἀνασπάσει ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἀρεῖ αὐτὴν εἰς ὕψος ὡς μύλον γυροβολούμενον, ὥστε τοὺς ἐν μέσῳ τῆς πόλεως ἐν φρίκῃ πολλῇ βοᾷν τὸ, Οὐαί· καὶ πάλιν ταχέως κατενεχθείσης αὐτῆς κάτωθεν, καὶ τὰ αναβρύσαντα ὕδατα σφοδρῶς κατακλύσαντα, καὶ κατακαλύψαντα τῷ φοβερῷ καὶ ἀχανεῖ πελάγει τῆς ἀβύσσου παραπέμψαντα. Οὕτως οὖν, τέκνον μοῦ, Ἐπιφάνιε, ἡ πόλις ἡμῶν συντελεσθήσεται, καὶ ἅπερ σοι εἴρηκα ὄπισθεν τί μέλλουσιν τῷ κόσμῳ δεινὰ συμβαίνειν, ἐκεῖνά εἰσὶν, ἅπερ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἴρηκεν ἀρχὴν εἶναι ὠδύνων.

driam) ibique expectabit socios suos, quibuscum belli aleam tentaturus est. Tertius denique adolescens, debellata Phrygia, Carya, Galatia, Asia, Armenia, et Arabia, Sylæum z infestis armis petet; et hoc quidem postulabitur ad deditionem, sed non capietur in æternum. Atque hinc etiam ipse iter ingredietur versus populum incompositum ; id est, qui neque ipsi, neque sociis ipsius subjectus est.

z tertius tota Asia Minori,

218 Conscriptis itaque suis exercitibus coibunt adversus invicem, bellum internecinum gesturi, concisurique alter alterum membratim ; quemadmodum, autem oves in macello mactari solent, ita tres illi Reges peribunt : e cæde vero Romanorum tam copiosus fluet sanguis, ut pluisse videri potuerit, ne uno quidem illorum pugnæ superfuturo. Tunc quo pugna commissa loco, ex admixto sanguine decolor fiet mare ad stadia duodecim. Deinde vero septem mulieres, cunctis nempe ad viduitatem redactis, virum sibi unum quærentes, non invenient, quoad aliunde hac fama evocati, illuc accesserint. Qui autem admodum juvenes atque imbelles matribus relicti fuerint, ad maturiorem perducti ætatem, voluptatibus quasi sues fœde immersi, nullum humani sensus vestigium retinebunt. O beatos E ac beatissimos illos, qui tunc temporis in montibus et speluncis famulatui divino consecrati latebunt ! quia publicæ calamitatis spectatores non facti, intra claustra sua seorsim misericordiam Domini magnam præstolabuntur : illi nempe suavissimi agni, qui a nequissimo dæmone Antichristo Christi causa mactandi sunt.

pugnaturi ad internecionem mutuam;

219 Tum vero, nullo amplius viro illustri superstite, sed omnibus internecione deletis, efferet sese e Ponto muliercula turpis, Mondium dicta, quæ imperium in civitate hac occupatura est . filia illa erit diaboli furiosa, magicis artibus addicta, et virorum feminarumque amoribus efflictim æstuans. Regnante illa, mutuis invicem insidiis impetent ; patrabuntur cædes in vicis et domibus ; pater filio, et filius patri ; mater filiæ, et hæc illi ; frater fratri, amicus amico necem molientur : nullus erit malitiæ, nullus odii modus in civitate hac. Intra ecclesiarum parietes, intemperantiæ, libidines , incesta grassabuntur ; citharæ, tripudia, tragœdiæ diabolicæ, cavillationes, et nugæ scurriles: qualia nec vidit nec visurus est ante tempus illud quispiam, late perstrepent.

et surrectura dein Regina ex Ponto impiissima

220 Regina quippe illa impurissima, pro dea se ipsam reputans, Deum lacessere, atque adeo impetere bello, et ad pugnam provocare, non dubitabit. Illa sordibus asperget sacra altaria, illa populum omnem turpitudine sua et sceleribus inficiet ; avertens faciem suam pessima, spoliabit templa vasis omnibus ; conquiret undique venerandas Sanctorum imagines, sacrosanctas Cruces, sacra Evangelia, omnes Apostolorum effigies, scriptos denique libros universos; ea vero in unum congesta cumulum, subjecto igne, in cineres et favillas rediget ; ecclesias quoque ipsas evertet : indagabit etiam Sanctorum Reliquias, similiter perdendas, sed non reperiet, transferente illas Deo virtute invisibili ex hac urbe. Subruet deinde sacram magnæ ædis sanctæ Sophiæ mensam, temploque ipso everso, convertet sese ad Orientem, multum fremens, et Altissimum sic compellans : Nihil morata sum, o quisquis es qui Deus diceris, delere memoriam tuam a facie terræ ; ecce quam injuria et iniqua tibi fuerim, et nequivisti vel pilum capitis mei lædere : morare etiamnum paulisper, reserabo firmamentum et cœlos conscendam, expertura, uter nostrum potentior altero fortiorque sit Deus. Talibus atque aliis ubi insultaverit putida illa mulier, sputa lapidesque in cœlum mittet insana, quoad in graviores etiam blasphemias erumpat.

et impurissima; F

qua Deum blasphemante ut contra se invalidum,

221 Illo autem tempore intendet Dominus Deus omnipotens arcum suum, et exacuet vehementer iram suam, et cum terribili potentia fortitudinis suæ extendet dexteram suam super urbem hanc ; et apprehendet eam in fortitudine, et falce potentiæ suæ succidet fundamenta ejus ; et imperabit aquis, ut quam perpetuo sustinuerunt, tunc temporis penitus demergant atque absorbeant. Aquæ autem dicto audientes, citissimo mox cursu sonituque maximo erumpent, convulsisque e terra fundamentis, sublatam in altum urbem instar molæ in orbem gyrabunt, adeo ut qui mediam incolunt, vehementi metu correpti tristissimum

Urbs C. P. ad aquis absorbebitur,

clamorem

A clamorem emissuri sint : delatam vero mox deorsum ad locum suum urbem invadentes aquæ vehementi cum impetu demergent, et receptam in terribili atque immensa pelagi abysso occultabunt. Atque iste tandem, fili mi Epiphani, exitus urbis nostræ futurus est : quæ vero modo narravi eventura mundo, principium dolorum sunt, quod Dominus Jesus Christus dixit. D

A SCRIP. COÆVO EX MSS.

ANNOTATA.

a *Prius quam ad sequentia Capita progrediare, Lector, neve ex antegressis remaneat scrupulus ; hic te meminisse opto illius Parergi, quod ad diem 25 Maji legisti inter utramque Vitam S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis, de Sanctorum extaticorum dictis factisque, non facile ad historicarum quæstionum decisionem trahendis, propter fallacitatem præhabitarum specierum, juxta quas sæpe loquuntur aguntur que etiam in extasi positi. Si enim propter ejusmodi species illis potest erroris aliquid etiam tunc obrepere ; quanto magis dictis* Andreæ *hujus, licet intelligentiæ ac prophetiæ spiritu donati, ex eoque plurima sæpe mirabiliter prolocuti, non tamen semper et in omnibus ? Etenim notitiæ divinitus impertitæ, adeoque certissimæ, relinquunt post se, æque ac aliæ naturales et incertæ, memorativas (ut vocant) species ; quæ deinde permixtæ aliis varieque combinatæ, notitias novas pureque naturales nec semper veras causant,* B *cum adhæsione tamen intellectus subinde tam firma, ut quod a proprio spiritu est, a divino esse existimetur. Quod experientia cognitum habentes Sancti, et quomodo etiam satanas iis ingerere se possit in Angelum lucis transformatus, semper soliciti sunt (uti in S. Maria Magdalena de Pazzis nominatim vidimus) ne in suis extasibus raptibusve illusioni alicui, non solum naturali atque innoxiæ, sed etiam diabolicæ et cum periculo conjunctæ, subjaceant. Et tale quid omnino dicendum est huic, sancto licet, Andreæ obvenisse ; quando ex opinione, receptissima Constantinopoli, inter religiosiores personas, maximamque fiduciam in Deipara repositam habentes, tam asseveranter asserit num.* 209, *urbem quidem a Gentilibus obsidendam, numquam tamen intercipiendam. Fallax nempe apparuit hujusmodi persuasio anno* 1453, *quando Urbs, aliquoties antea frustra obsessa a Turcis, tandem in eorum venit potestatem, quibus in hodiernum diem adhuc servit. Quæ ergo deinceps sequuntur, de futuris extremo seculo Regibus, uti volet, sic lector accipiat : ego tamen existimo ea non proferri a Sancto ut sibi soli privatim nota, sed aliunde cognita : quia num.* 215, *de Æthiope agens, qui annis duodecim regnaturus sit, addit :* ὡς φασιν, ut aiunt, *et eadem phrasi deinde sæpius utitur. Quare, licet aliquando dubitaverim, an non præstaret talia omittere ;* C *tandem tamen judicavi ad fidelitatem, quam hoc opere profitemur, spectare, si totum exhiberem, quo Lectori magis integrum sit judicare de re universa. Sic etiam, modo animum adverterit quis ad singula, facile etiam in prægressis notaverit aliqua, rigidioribus Theologis vix aut ne vix quidem probanda : ut cum num.* 157 *de Seculorum creatione sic discurrit, ac si essent substantia aliqua spiritualis, omni alia creatura prior ; cumque num.* 170 *de draconibus agens, qui sint serpentes a diabolis assumpti deque eorum fulminatoribus Angelis, ea dicit quæ eruditorum aures difficulter cum patientia suscipient ; aliaque nonnulla. Taceo quod de S. Joanne Evangelista num.* 169 *pro certo affirmat, eum non mortuum, sed translatum adhuc vivere, et cum Elia atque Enoch appariturum tempore Antichristi, sicut iterum infra num.* 227 *inculcat. Hæc enim sententia, magnis utrimque rationibus et auctoritatibus ventilatur, uti videre est apud Joannem de la Haye, in Prolegomenis ad Apocalypsim quæst.* 18. *et Georgius Trapezuntius, circa an.* 1450 *florens Romæ, ex Græcorum sui ævi receptiori sensu, integrum pro affirmativa parte tractatum composuit. Denique eruditissimus Florentinius, Exerc.* 3 *super Indiculo Apostolorum, ante suum vetustissimum Martyrologium, quod passim Hieronymianum appellamus.* De Joannis Apostoli assumptione *ex professo agens, ostendit, neque novam, neque solis Græcis Patribus adscribendam esse opinionem, quam plures etiam Latini iique perantiqui tenuerint. Nolim tamen ejus opinionis veritatem tueri, nedum ipsam divinitus revelatam Andreæ credere ; sed negativam, communiter prælatam, cum communi teneo ut probabiliorem.*

b *Ita corrigendum putavi pro eo, quod habebat MS. Vatic.* καὶ τὰ βέλη καὶ τοὺς κόντους εἰς ζυβίνας καί. *et MS. Mazar.* καὶ τὰ βέλη αὐτῶν εἰς συβίνας καί.

c *Hoc nomine non solum* Saracenos (*qui proprie ex Arabibus, posteris Ismael, procreati, dicuntur* filii Agar) *sed omnes* Mahometanos, *præsertim* Turcas *intelligo; licet hi videantur e Scythia originem trahere :* Mahomed *enim, cujus legem profitentur,* Agarenus *fuit. Quæ autem hic dicuntur de* Romanorum Rege, *Agarenos exterminaturo, videntur ex parte compleri in* E Leopoldo Augusto : *cui omnes boni optant, ut recuperata ipsa etiam Constantinopoli, atque Europa tota a sordibus Mahometicis repurgata, Ægyptum quoque et Asiam, hactenus a Turcis insessam, sibi faciat tributariam. Certe, secundum Oracula illa, quæ sub Leonis Magni nomine excusa habentur, Constantinopolitanum Turcorum Imperium, quod in* Mahomete *Primo cœpit, finem speratur habiturum in* Quarto *hujus nominis.*

d Πάκτα, *non tantum ex Latinæ originis proprietate dicuntur* fœdera, *sed etiam* tributa *ex fœdere debita, unde apud Meursium in Glossario,* Πακτιῶται, Tributarii.

e *In utroque MS. est* κατασταγήσεται.

f Riza *nulla usquam est : suspicor ego legendum* Pisa; *qua urbs est ad mare Hetruscum, præcipui tunc nominis et potentiæ : conveniunt quidem MSS. in litteram* Ῥῶ, *sed in hanc facile potuit degenerare affinis littera* Π, *quando pes ultimus litteræ (ut sæpe solet) solum dimidius pingitur, hoc modo* Π.

g Armenopetra *nusquam nunc nominata invenitur, nec facile divinare quo locus his nominatus spectet. Quid si legatur* ἡ ἐν Ἀριμίνῳ πέρα *aut* Arimini trans mare, *quod ultimum vocabulum respiciat jam dictas tres Italiæ urbes.* F

h *Fortasse* Strongylus, *insula una Æoliarum, Siciliæ subjecta, vulgo* Stombyli.

i *Quæ in MS. Mazariano* Καριόπολις *est, in Vaticano* Καρυλώπολις *scribitur : priorem autem, licet recentiorem lectionem prætuli, quia revera* Cariopolis *in Caria Asiæ minoris regione invenitur, Turcis hodie* Clarioboli *dicta. Quod si supradicta* Strobylus, *respectu Constantinopoleos cis mare inveniretur in Dalmatia vel Istria; vix dubitarem* Carnopolim *seu* Carnorum-urbem *legere, et intelligere* Julium Carnicum, *vel aliam præcipuam in Carnis seu Foro-julii civitatem ; ut sensus sit, securos fore qui Italiam aut Italiæ conterminas ad Adriaticum seu Veneticum mare regiones incolent.*

k *MS. Vatic. hanc constructionem simpliciter sic legebat :* Καὶ ποιήσει πόλεμον μετὰ τῶν Ἁγίων ἀπὸ τὸν σατανᾶν ὁ διάβολος. *Corrigerem* ἀπὸ τοῦ σατανᾶ *nisi utrobique aliter legeretur. Sed nescio, quod dicit MS. Maz. ubi illud scriptum sit.*

l *MS. Vatic. solum :* ἥλους πυρικαύστους.

m Μέσις *recentioribus Græcis* medietas *est. Cangius suggerit legendum* λαοῦ ἡμίσεως.

n *Malacus in Hist. Patriarch. apud Meursium in Glossario,* στράτας *sæpius appellat* Plateas : *quem auctorem*

A NICEP. COÆVO EX MSS.

A *auctorem eo allego libentius, ut indicem impressum haberi in Turco-Græcia Crusii: sunt enim qui, visis lucubrationibus P. Papebrochii de Hierosolymitanis Patriarchis, similem cupiant de aliis quoque Orientalis Ecclesiæ Patriarchalibus. Est alioquin vox illa recentioribus usitatissima.*

o *Hæc vitiosius scripta præsumpsi per conjecturam corrigere; sic enim legebatur in MS. Vatic.* ἐν ταῖς κοιλάδες τὴν πρὸς Θράκην καὶ τὴν κάτω *accusativum autem absolutum pro genitivo, in* ἄκοντας αὐτοὺς, *fateor hic primum a me legi, si tamen sincera lectio est*

p Κνώδαλα *quid sint, non intelligerem, nisi conjungerentur* ἑρπετὰ: βαττολογία *autem, quæ propria est hominum stultiloquorum, hic transfertur ad insectorum istiusmodi voces, seu potius stridores, significandos. Desunt interim hæc, et quidquid hoc Capite [ ] inclusi includamque MS. Mazar.*

q *Quod istud* primum cornu? *An primum Nili ostium? Discam libenter.*

r *Hinc apparet hæc omnia, non ut revelata a Sancto referri sed ut lecta vel auditu aliunde.*

s *MS. Vatic. minus clare;* Οἰκείαις χερσὶν αὐτοῦ παραθήσει ἐπὶ τὸ τίμιον ξύλον, καὶ τὸ ταῖς βασιλείας B διάδημα παραδώσει Κυρίῳ τῷ Θεῷ σὺν τῶν ἑκατέρων καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

t *Quid si legatur,* Decimum septimum?

u Gentes flavæ *intelliguntur imprimis Galli, tum Britanni, Germani, et quidquid trans Alpes versus* D *Septemtrionem est nationum, de quibus vide nostrum Ludovicum de la Cerda aliosque; commentantes super hunc Versum Virgilii, Gallos describentis Æn. 8.*

Aurea Cæsaries ollis, et lactea colla.

x *Ita MS. Mazar.* Κυκλάδες *in Vaticano* Κοιλάδες τῶν νήσων, cavernæ insularum. *Puto autem, quod* κυκλάδες *aptius appellative accipiantur, et reddantur* ambitus insularum, *quam ut proprie sumatur nomen pro sic dictis Archipelago insulis: et etiam infra num.* 226 *utcumque MS. habet* Κυκλάδας τῶν νήσων.

y Umbilicum terræ *Sophocles in Œdipo creditur nominare oraculi Delphici locum in monte Parnasso; quod is sit totius Græciæ medius, ut videre est apud Commentatores. Strabo autem lib.* 9 *fabulam quoque narrat, ibidem in lapideo umbilico expressam, et a Pindaro decantatam, qua veteres significatum voluerunt, locum istum* in medio totius terrarum orbis jacere.

z Zyllæus *Pamphiliæ urbs, apud Constantinum Porphyrogennetam in Novellis.*

aa Καὶ ταῦτα εἰρηκὼς *habebat hic MS. Vatic. adeo ut videantur post* συλληφθήσεται, *excidisse verba aliqua,* E *referenda ad ipsum Regem, qui in recessu dixerit, nec in æternum capiendam urbem. Et mox quod hic ponit* ἀσυνθέτῳ, *in MS. Maz. scribitur dempta littera privativa* συνθέτῳ.

CAPUT XXVI.

De Judæis et Antichristo, ejusque tyrannide ac mundi fine.

Εἶτα μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς πόλεως τὸ τηνικαῦτα τὰ τῆς βασιλείας συνίσταται· τινές φασιν, ὅτι μετὰ τὸ πλήρωμα τῆς τῶν ἐθνῶν βασιλείας, μελλήσεται ὁ Θεὸς τὰ θεοσκηπτρα Ἰσραὴλ ἀναστῆσαι πρὸς τὸ βασιλεῦσαι τὸ λοιπὸν, πρὸς αναπλήρωσιν τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος, φέροντες εἰς μαρτυρίαν τὸ ὑπὸ Ἡσαΐου εἰρημένον· Καὶ ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις φησὶν, ἀρεῖ Κύριος ὁ Θεὸς σημεῖον ἐν τῇ συμπληρώσει τῶν ἐθνῶν, ἐπὶ πάντα τὰ πρόβατα Ἰούδα, τὰ διεσκορπισμένα ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ συνάξει τοὺς ἀπωσμένους Ἰσραὴλ τῇ ἁγίᾳ πόλει Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἔσται τῷ Ἰσραὴλ, ὡς τῇ ἡμέρᾳ, ᾗ ἐξῆλθεν ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Καὶ μὲν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ μακαρίου, Ἀποστόλου εἰρημένον, Ὅταν τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν ἥξει, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται. Καὶ οὗτοι μὲν οὕτω λέγουσιν καὶ ἰσοφωνοῦσιν. Ἱππόλυτος δὲ ὁ μακάριος ἔφησεν, ὅτι ἐν C τῇ ἐπιδημίᾳ τοῦ Ἀντιχρίστου· πρῶτοι Ἰουδαῖοι πλανηθήσονται· καὶ ὁ Χριστὸς ἐπιμαρτυρούμενος αὐτῷ, πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἔλεγεν· Ὅτι ἐγὼ ἦλθον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με· ἄλλος ἐλεύσεται ἐν τῷ ἰδίῳ ὀνόματι, κἀκεῖνον λήψεσθε, ὅτι ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε.

Ὅτι μὲν οὖν συνάξει αὐτοὺς ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὰ αὐτῶν αὐτοῖς ανταποδώσει [.....] ὅπως τοῦ διασκορπισμοῦ [εἶπον τὴν ἀπώλειαν, εἰ τοῦτο πάλαι ἐποίησεν, ἀποκαταστατήσας τὰ ἡμῶν, πάλαι ἂν ἐπιστεύσαμεν τῷ Χριστῷ, τὴν ἀφορμὴν τοῦ φόνου ἐξώσαντες, τοῦ ἕνεκεν προτιμηθῆναι τὰ ἔθνη ὑπὲρ ἡμᾶς. Τοῦτο οὐκ ἐποίησεν· νῦν δὲ συναχθέντες καὶ τὰ αὐτῶν ἀπολαβόντες ἐν τῇ αὐτῇ ἀπιστίᾳ μείναντες, πῶς σωθήσονται, εὐθέως τοῦ Ἀντιχρίστου ἐρχομένου ἐν μέσῳ αὐτῶν; ᾧ καὶ πιστεύειν μέλλουσιν, κατὰ τὴν φοβερὰν φωνὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· Θεὸς γὰρ οὐ ψεύδεται, ὁ μονογενὴς, ὁ εἰπών· Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια· Τέως καὶ ἐν τῷ συνάξαι αὐτοὺς, ἐν πρώτοις τῆς ἀπολογίας ταύτης αὐτοὺς ἀποστερήσει· καὶ γὰρ ὁ Παῦλος σωθῆναι αὐτοὺς εἴρηκεν, οὐκ ἐκ τῆς αἰωνίου κολάσεως, d [ἀλλὰ τῆς ἀπὸ τόπου εἰς τόπον περιπλανήσεως,] καὶ τοῦ ὀνειδισμοῦ τῶν ἐθνῶν, καὶ τῆς ἀφάτου αἰσχύνης, ὅτι ἐν τοσαύτῃ ἀνάγκῃ, καὶ ἐν τοσούτῳ χλευασμῷ e [νῦν ὄντες, καὶ ὑπὸ τῶν ἐθνῶν κωμῳδούμενοι, κα

Post interitum deinde urbis novum imperium constituetur. Sunt qui asseverent, quod finito Gentium regno, excitaturus sit Deus divinum Israelis imperium, regnaturi deinceps usque ad finem seculi septimi: utque fidem dictis suis astruant proferunt, Isaiæ testimonium dicentis: *a* In novissimis diebus levabit Dominus Deus signum in consummationem Gentium super omnes oves Juda, quæ in gentibus dispersæ sunt, et congregabit perditos Israel in sancta civitate Hierusalem, et erit Israel sicut dies, quando egressus est ex terra Ægypti. Tum illud quoque Apostoli allegant: Quando plenitudo gentium veniet, tunc omnis Israel salvus erit. Ita quidem illi non incongruenter loquuntur. Beatus vero Hippolytus scriptum reliquit, per adventum Antichristi primos in errorem inducendos esse Judæos; quocum et Christi testimonium consentit, in hunc modum Judæos appellantis: Ego veni in nomine Patris mei, et non accipitis me: alius veniet in nomine suo, et illum accipietis; quia in peccatis vestris moriemini.

Andreas, confutatis iis qui restaurandum tum regnum Israelis putant, *a* Isa 11, 12 Rom. 11, 26 Or. de Ch. et Antic. F Joa. 5. 43

223 Quando videlicet congregabit ipsos in civitate Hierusalem et digna meritis mercede remunerabitur. [Videntes enim ab illo restauratam suæ dispersionis perniciem] in dispersione ac interitu suo dicturi sunt: Si isthoc pridem fecisset Christus, nostraque restituisset nobis; jam pridem credidissemus in illum, nec ei necem intulissemus, causa ex eo sumpta quod nobis anteponebatur gentes. Illud autem Dominus non fecit: quo pacto igitur nunc congregati, res suas sibi habentes et in infidelitate persistentes, salvabuntur? quandoquidem in Antichristum mox adfuturum credituri sunt, ut memorata Filii Dei sententia terribilis testatur: Filius quippe Dei unigenitus non mentitur, utpote qui dicit: Ego sum veritas. Quando autem coegerit ipsos in unum, istius excusationis copiam eis neutiquam relinquet. Etenim cum Paulus dixit, salvos eos esse, non voluit innuere ab æternis cruciatibus salvandos

(cum Judæi econtra adhæsuri sint Antichristo *b* Joa. 14, 16

A salvandos *c*: sed fore ut non oberrent vagi e loco in locum, ut non sint opprobrio gentibus, et earum confusione inexplicabili liberentur: quia cum modo, in tali necessitate et ludibrio existentes, a gentibus illudantur, iisque cogantur servire servitutem; jugo hoc liberabuntur, quando congregati in sua urbe fuerint, quamvis cruciatibus sempiternis, uti dictum est, non liberandi: quibus enim persuadere nequivit afflictio, ut vivifico et unigenito Dei Filio crederent, quo illis pacto id persuadebit gratia, quæ esse putatur? et cetera.

c qui recollectos reducet ad propria)

224 Hic tandem iterum Epiphanius: Missa nunc, quæso, facinla, Pater dilectissime, inquit; ac illud potius me edoce, quod aiunt nonnulli, magnam Sanctamque Dei Sophiam una cum hac urbe aquis hauriendam non esse; sed fore ut invisibili virtute pendula maneat in medio aere. Quæstioni sic respondit B. Andreas: Quid loqueris, fili mi? tota civitate aquarum voragine absorpta, sancta Sophia qui maneat? quid illa opus erit? Neque enim Deus noster is est, qui templa manufacta inhabitat. Non tamen omnino a veritate abhorret sermo tuus: columna quippe in foro posita, quod infixos sibi sacrosanctos clavos habeat, superfutura est: ipsa sola integra et sine noxa persistet; ut appulsas huc naves suas, injectis in illam funibus, revincientes firmantesque nautæ, defleant et planctu prosequantur Babylonem hanc, dicentes: Væ nobis, quia civitas nostra magna mari hausta est, quam olim frequentare et ubi feliciter negotiari consuevimus. Tenebit autem luctus et squallor ejus dies quadraginta, quibus elapsis transferetur Imperium Romam, Sylæum, et Thessalonicam: quibus etiam haud ita procul a fine distantibus, in pejus omnia et ruinam et extremam calamitatem tendent.

refutat etiam asserentes ecclesiam S. Sophiæ

B *communi cum eximendam.*

225 Nam tempore illo veniente, revellet Dominus Deus portas, *f* quibus Indiam inclusit Alexander Macedo; et egredientur inde Regna septuaginta duo cum populis suis, sordidissimis et omni spurcitie et fœtore execrabilissimis: qui per omnem, quæ sub cœlo est, plagam dispersi, carnes vorabunt humanas, et quidem adhuc palpantes viventesque; potabunt sanguinem; canes, mures, ranas, et quidquid ubique est sordium cum voluptate absument. Væ terris omnibus, ad quas isti pervenerint! Ne quæso, Domine Deus, ne sit in diebus illis Christianus quispiam, si fieri possit: sed fieri non posse, probe novi. Dies certe tenebris involventur, quasi plangentes obscuro aere scelera, quæ ab execrandis gentibus istis committentur: sol vertetur in sanguinem, ad aspectum enormium, quæ certatim in terris patrabuntur, scelerum: luna et astra omnia obscurabuntur: adeo ut homines vescantur luto terræ, et altaria in sterquilinium convertantur. Tum fugiant ad ambitus insularum habitatores Asiæ; eo namque non transibunt gentes illæ, sexcentos et sexaginta dies perpetuo in luctu versaturæ.

Ait autem effractis Alexandri portis f

irrupturas in Imperium spurcissimas gentes;

C

226 Post hæc proveniet e tribu Dan satanas ille Antichristus, non quidem virtute sua naturam indutus humanam, nullo modo; sed a Domino Deo formatus in vas tetrum ac sordidum; ut compleantur in eo quæ per Prophetas prædicta sunt: et exsolvetur vinculis, queis eum Christus Dominus adstrinxit apud inferos, cum eo descendit; et ingredietur in corpus *g*, quod ei præparatum est: sicque primum factus homo, tum ad ætatem virilem et regni solium progressus, tandem incipiet erroneam suam invehere doctrinam, quemadmodum de illo Joannes Theologus testatur: et concitabit bellum contra ambitus insularum; Insulæ autem sunt, teste Isaia, Gentium Ecclesiæ. Porro Elia, et Enoch, et tonitrui *h* Filio prodeuntibus et promulgantibus secundum Domini Jesu adventum, post refutatos

ac denique nasciturum Antichristum,

g

h

D τούτοις δουλεύοντες, σωθήσονται τοῦ τῆς δουλείας ζυγοῦ, συναχθέντες εἰς τὰ ἴδια,] οὐ μέντοι ὡς προεῖπον τῆς αἰωνίου κολάσεως· οὓς γὰρ ἡ θλίψις οὐκ ἔπεισε πιστεῦσαι τῷ ζωοποιῷ καὶ μονογενεῖ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, πῶς πείσει αὐτοὺς ἡ νομιζωμένη χάρις; Καὶ τὰ ἑξῆς.

A. NICEP. CODENO EX MSS.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἄφες ταῦτα, πάτερ μου φίλτατε, τοῦτό μοι ἀνάγγειλον, ὅτι τινές φασιν, μὴ συμποντίζεσθαι τῇ πόλει τὴν μεγάλην τοῦ Θεοῦ ἁγίαν Σοφίαν, ἀλλὰ ἀοράτῳ δυνάμει κρεμασθῆναι αὐτὴν ἐπὶ τοῦ ἀέρος. Ὁ Δίκαιος ἔφη· Τί λέγεις, τέκνον; Πάσης τῆς πόλεως βυθιζομένης, αὕτη πῶς μενεῖ; τίς γὰρ ὁ ταύτης δεόμενος; μὴ γὰρ Θεὸς ὁ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικῶν. Οὐ μέντοι πάντως ψευδὴς ὁ λόγος, μενεῖ δὲ μόνος ὁ ἐν τῷ φόρῳ στύλος, καθότι κέκτηται τοὺς τιμίους ἥλους· αὐτὸς γὰρ μόνος μενεῖ καὶ σωθήσεται· ὥστε παραγενάμενα τὰ πλοῖα, καὶ ἐν τούτῳ τοὺς σχοίνους αὐτῶν ἀποδήσαντες, κλαύσωσιν, καὶ θρηνήσωσιν τὴν Βαβυλῶνα ταύτην, λέγοντες· Οὐαὶ ἡμῖν, ὅτι ἡ πόλις ἡμῶν ἡ μεγάλη βεβύθισται, ἐν ᾗ εἰσιόντες τὰς πραγματείας ἐποιοῦμεν καλῶς ἐν ταύτῃ. Ἔσται δὲ τὸ πένθος αὐτῆς ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ ἀπὸ πόνου τῶν ἡμερῶν ἐκείνων δοθήσεται τὸ βασίλειον τῇ Ῥώμῃ, καὶ τῷ Συλαίῳ, καὶ τῇ Θεσσαλονίκῃ, καὶ τούτων ἤδη πρὸς τὸ τέλος ἐγγισάντων, καὶ λοιπὸν ἄτονα τὰ πράγματα γενήσονται καὶ δεινότερα καὶ ὀλεθριώτερα.

E Τὸ γὰρ ἔτος ἐκεῖνο, ἀποφράξει Κύριος ὁ Θεὸς τὰς πύλας τὰς ἐν Ἰνδίᾳ, ἃς ἔκλεισεν Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων, καὶ ἐξελεύσονται βασιλεῖαι ἑβδομήκοντα δύο ἅμα τοῦ λαοῦ αὐτῶν, τὰ λεγόμενα ῥυπαρὰ ἔθνη, τὰ βδελυρώτατα πάσης συχασίας καὶ δυσωδίας, καὶ διασκορπισθήσονται ἐν πάσῃ τῇ γῇ τῇ ὑπ' οὐρανόν, σάρκας ἀνθρώπων ζώσας ἐσθίοντες, καὶ τὸ αἷμα πίνοντες, κύνας, καὶ μύας, καὶ βατράχους δαπανῶντες, καὶ πᾶσαν ῥυπαρὰν τοῦ κόσμου ἐν ἡδονῇ. Καὶ οὐαὶ τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ, ἐν ᾗ οὗτοι πορεύσονται· τὰς γὰρ ἡμέρας ἐκείνας μὴ ἔστω Χριστιανός, Κύριε, εἰ δυνατόν· ἀλλ' οἶδα ὅτι ἔσονται. Τότε αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι σκοτισθήσονται, δίκην θρηνοῦσαι τῷ ἀέρι διὰ τὸ μῖσος, ὅπερ τὰ βδελυρὰ ἔθνη ἐκεῖσα ἐργάσονται· ὁ ἥλιος ὡς αἷμα γενήσεται, βλέπων τὰ βδελύγματα ἐπὶ τῆς γῆς ἁμιλλώμενα· ἡ σελήνη καὶ πάντα τὰ στοιχεῖα σκοτισθήσονται· φάγονται γὰρ καὶ τὸν χοῦν τῆς γῆς, τὰ θυσιαστήρια κύθρους οἴκου ἐργάσονται. Τότε οἱ κατοικοῦντες Ἀσίαν φευγέτωσαν εἰς τὰς κυκλάδας τῶν νήσων· οὐ γὰρ πορεύσονται ἐν αὐταῖς οἱ λαοί, ἀλλ' ἔσονται πενθοῦντες ἡμέρας ἑξακοσίας ἑξήκοντα.

Τότε ἐγερθήσεται ὁ σατανᾶς ὁ Ἀντίχριστος ἐκ φυλῆς τοῦ Δάν, οὐ μέντοι ἰδίᾳ δυνάμει ἄνθρωπος γενόμενος, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ πλάσει αὐτὸν Κύριος ὁ Θεὸς σκεῦος αἰσχρὸν καὶ ῥυπαρόν· ὅπως πληρωθῇ ἐν αὐτῷ τὰ τῶν Προφητῶν· καὶ ἀπολυθήσεται ἐκ τῶν τοῦ ᾅδου δεσμῶν, ἐν οἷς αὐτὸν ὁ δεσπότης Χριστὸς ἐκεῖσε γενόμενος ἔδησεν, καὶ εἰσελεύσεται εἰς τὸ σκεῦος τὸ πλασθὲν αὐτῷ. Καὶ γεννηθέντος αὐτοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀνδρυνθέντος, καὶ βασιλεύσαντος, τότε ἄρξηται ἐπιδεικνύειν τὴν πλάνην αὐτοῦ, καθά φησιν περὶ αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, ὃς καὶ ἐγερεῖ πόλεμον ἐπὶ τὰς κυκλάδας τῶν νήσων· νῆσοι δέ, φησὶν Ἡσαΐας, αἱ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαι εἰσίν. Ἠλιοῦ δὲ καὶ Ἐνώχ, καὶ τοῦ Υἱοῦ τῆς βροντῆς ἐξελθόντων καὶ προκηρυξάντων τὴν αὐτοῦ ἀποπλάνησιν, τήν τε τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ δευτέραν ἔλευσιν, πικρῶς δὲ ταπεινώσει τοὺς τότε Χριστιανοὺς μέχρι τῆς ἐσχάτης αὐτῶν ἀναπνοῆς, θλίβων καὶ ὀλέκων αὐτοὺς ὁ μάταιος ἄγαν.

F

Τότε εἴ τις οὐ πλανηθῇ, μέγας καὶ φοβερὸς φίλος Χριστοῦ ἀποφανθείη· μακάριοι γὰρ πάντες οἱ Ἅγιοι, ἀλλά γε πλείω οἱ ἐπὶ τοῦ Ἀντιχρίστου μαρτυρήσαντες, ἢ οἱ μέλλοντες μαρτυρεῖν, μακάριοι καὶ τρισμακάριοι· μεγίστη γὰρ δόξα αὐτοὺς διαδέξηται εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας. Πρῶτον ἀποκτενεῖ τὸν Ἠλίαν, εἶτα τὸν Ἐνώχ, μετέπειτα τὸν τῆς βροντῆς Υἱόν, καὶ τότε τοὺς μὴ πιστεύοντας εἰς αὐτὸν θανάτῳ πικρῷ παραδώσει· Τότε ἔσται μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ πόλεμος φοβερός, ἐπὰν γνώσῃ πρὸ τέλους [μανίαν δεινὴν ἔχειν, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀντιπράξεται ἀστράπτων, καὶ βροντῶν, καὶ κτύπους ποιῶν, ὥστε τῷ ἤχῳ τῆς βοῆς τὴν ὑπ' οὐρανὸν

δονῆσαι

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A βουλῆσαι καὶ περιηγεῖσθαι φοβερῶς. Καὶ τίς τότε οὐ θαμβηθήσεται καὶ πτήξει, τέκνον γλυκύτατον; Μακάριοι τότε οἵ τινες οὐ σκανδαλισθήσονται ἐν τῷ Δεσπότῃ ἡμῶν Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν. Μακάριοι τότε οἵ τινες οὐκ ἀποσχοινίσουσιν τὸν γεννηθέντα ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας. Μακάριοι οἵ τινες διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἀποθανοῦσιν, καὶ ἐλέγξουσιν κατὰ πρόσωπον τὸν δράκοντα καὶ τὴν αὐτοῦ ἀποπλάνησιν. Μακάριοι ὅσοι κατὰ τοῦ δράκοντος ἀνδρισθήσονται, καὶ γενναίως τὰ δεινὰ αὐτοῦ ἐλέγξουσιν· οἱ φωστῆρες οἱ ὡραῖοι, οἱ φίλτατοι μαργαρῖται, αἱ γλυκεῖαι καρδίαι, καὶ τερπναὶ καὶ μελίρρυτοι, καὶ ὅσοι εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον Τριάδα τὴν ζωοποιόν, πιστεύσωσιν.

Ταῦτα τοῦ Μακαρίου καθεζομένου καὶ λέγοντος, Ἐπιφανίου δὲ ἀκούοντος τὰ μέλλοντα γενέσθαι κατὰ τὴν οἰκουμένην, ἐθρήνει ἐκ βαθέων στεναγμῶν, καθὼς πολλάκις εἴρηται, ἄγαν συμπαθὴς ἐχρημάτιζεν. Εἶτα λέγει πρὸς τὸν Ὅσιον· Δέομαί σου, εἰπέ μοι, πῶς μέλλει ἀπὸ τῆς γῆς ἀπαλειφθῆναι ἡ ἀνθρωπότης, καὶ οὕτω γενέσθαι ἡ ἀνάστασις; Ἔφη ὁ Ὅσιος· Τοὺς μὲν τὰ μυσαρὰ ἔθνη ἔχουσιν ἀναλῶσαι, τοὺς δὲ ἐν τοῖς πυκνοτάτοις τόποις καὶ πολέμοις θανατώσουσιν, τοὺς δὲ ὑπολοίπους πιστοὺς ὁ Ἀντίχριστος ἐν Κυρίῳ ἀναλώσει· ὅσοι δὲ τῷ Ἀντι-
B χρίστῳ πιστεύσωσιν, ἀποστελεῖ Κύριος ὁ Θεὸς θηρία πετόμενα, κατὰ τὸν Ἰεζεκιήλ, ἔχοντα ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν βούκεντρα ἰοῦ μεμεστωμένα· καὶ ὅσοι οὐκ ἕξουσιν τὸ σημεῖον τῆς γραφίδος τοῦ Χριστοῦ σῶον καὶ ἀκέραιον ἐν τοῖς μετώποις αὐτῶν, ὑπὸ τῶν θηρίων κεντούμενοι καὶ ἰῷ χαλεπαινόμενοι, θανάτῳ πικρῷ τελευτήσουσιν. Τότε εἴ τις τῶν Ἁγίων λαθὼν τῷ Ἀντιχρίστῳ, εὑρεθήσεται ἐν ἐρημίαις· καὶ ἅπαντας ὁ Κύριος πνεύματι δυνάμεως αὐτοῦ ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει Σιὼν ἀθροίσει· οὗτοί εἰσιν οἱ γραφέντες εἰς ζωήν.

Τοῦ Ἀντιχρίστου δὲ ἤδη παταχθέντος, καὶ σὺν τοῖς δαίμοσιν αὐτοῦ συλληφθέντος, καὶ ὑπὸ πυρινῶν Ἀγγέλων δεσμευθέντος καὶ φυλασσομένου, τῷ κριτηρίῳ παρίστασθαι καὶ ἀπαιτεῖσθαι δίκας περὶ τῶν ψυχῶν, ὧν ἀπώλεσεν. Τότε οὖν ἡ σάλπιγξ ἠχήσει, καὶ οἱ νεκροὶ ἀναστήσονται ἄφθαρτοι· ἔπειτα οἱ ζῶντες, καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος, εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου οἱ περιλειφθέντες, ἀλλαγέντες ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ἀπὸ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγήσονται ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα. Ὅταν οὖν ἴδῃ τις τὰ βδελυρὰ ἔθνη εἰς τὸν κόσμον ἐληλυθότα, τέκνον, τότε γινωσκέτω ὅτι ἐπὶ θύραις πάντα, καὶ μετὰ μικρὸν ὁ Κριτὴς ἐπελεύσεται. Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Μακάριος τῇ νυκτὶ
C ἐκείνῃ τῷ Ἐπιφανίῳ, ἀγρυπνούντων αὐτῶν καὶ τῆς ἐμῆς ταπεινώτητος. Τοῦ δὲ ξύλου τῆς Ἐκκλησίας κρούσαντος, ἐπορεύθη ὁ Ἐπιφάνιος ἐκεῖσε· ὁ δὲ Μακάριος ἐν τῷ οἴκῳ καθ' ἑαυτὸν προσηύχετο.

Antichristi errores; humiliabit hic vehementer D
Christianos, et ad extremum usque spiritum persequetur, affligendo disperdendoque miserum in dodum.

227 Si quis tum temporis in errorem non inducatur, magna certe ac singulari apud Deum gratia valuerit : quamvis enim beati appellandi sint Sancti omnes ; longe tamen illi beatiores, qui temporibus Antichristi veritatem fidei suo sanguine testificaturi sunt : beatores, inquam, illi et beatissimi, utpote quos gloria maxima per interminabilem æternitatem manet. Et primum quidem necem inferet Eliæ, deinde Enocho, tum tonitrui Filio *i*, denique nolentibus in se credere omnibus. Tum inter ipsum et Dominum nostrum Jesum Christum erit bellum terribile ; et quoniam denique palam fiet ipsum immani furore rapi, cœloque se opponere, fulmina eliciendo, ciendo tonitrua, tantumque fragorem faciendo, ut quotquot incolunt terrarum orbem universum perculsurus terribiliter et exanimaturus sit. Ecquis tum temporis non contremiscet, quis non pavebit, fili mi? Beati, qui tunc in Domino nostro Jesu Christo, vero Deo, non scandalizabuntur : beati qui non separabuntur a sanctæ Virginis Mariæ filio : beati, qui amoris ipsius causa mortem obibunt, draconem ipsum infernalem et errores ejus in faciem arguere nihil veriti : beati denique omnes, E
qui contra eumdem viriliter depugnabunt, ejusque immanitatem generose reprehendent : illi nempe luminaria quædam terræ, illi pugiles decori, illi uniones pretiosi, illi suaves, jucundæ, ac melle dulciores animæ : uti et omnes qui in Patrem et Filium et sanctum Spiritum, sanctam et consubstantialem Trinitatem, quæ vitam tribuit omnibus, credituri sunt.

et in Christianos sæviturum :

i

228 Sedebat B. Andreas cum isthæc loqueretur : Epiphanius vero audiens, quæ eventura erant universo mundo, plorabat ac graviter ingemiscebat, uti sæpius dictum est, multa commiseratione tactus. Deinde sic Andream affatur : Edissere quæso mihi, amabo te, quo pacto universum genus humanum e terris tollendum, atque ita deinde resurrecturum sit. Cui Sanctus : Alios quidem nefandæ, quos dixi, gentes conficient ; alios in obscuris locis et bellis necabunt ; ceteros Christi fideles mactabit Antichristus : in hujus vero asseclas et sectatores immittet Dominus animalia volantia, de quibus Ezechiel, habentia in caudis suis boum stimulos *k* veneno infectos : a quibus, quot- F
quot salutare et verum Christi signum in frontibus suis non habuerint, puncti venenoque infecti, acerbissima nece peribunt. Quod si qui etiam Sanctorum, Antichristo præteriti, in solitudinibus inventi fuerint : illi omnes divini Spiritus virtute in sanctam civitatem Sion congregabuntur : et hi sunt, qui in beatam immortalitatem transcribentur.

tum explicat quomodo residui homines sint morituri,

k

229 Antichristus vero jam percussus, cumque dæmoniis suis comprehensus, et ab igneis Angelis in vincula custodiamque raptus, ad Judicis divini tribunal protrahetur, et animarum, quas in perniciem impulit, rationem postulabitur. Tunc et tuba clanget, et mortui resurgent incorrupti : deinde illi, qui vivunt, ut loquitur D. Paulus, quique in adventum Domini relicti sunt, in ictu oculi a corruptione in incorruptionem mutati, simul rapientur cum illis in nubibus obviam Christo in aera. Cum quis ergo viderit, fili mi, execrandas gentes illas irrupisse in mundum ; sciat is, prope esse in januis, quæ dixi, omnia ; et brevi Judicem adfuturum. Atque hi fuere sermones, quos ad Epiphanium habuit Andreas nocte illa, tum ipsis, tum mihi quoque sine somno transacta ; donec datum signum ad ecclesiam convocaret : quo Epiphanius quidem sese contulit ; Andreas vero domi seorsim orationi se dedit.

et percusso Antichristo

futura resurrectio mortuorum.

ANNOTATA.

a *Apud Isaiam cap.* 11 *v.* 12 *hæc solum habentur :* et levabit signum in nationes, et congregabit perditos Israel, et dispersos Juda colliget : *deinde v.* 16 *subditur :* et erit ipsi Israel, sicut dies quando egressus est de terra Ægypti.

b *In utroque MS. mutilus sensus, his vel similibus verbis integrandus erat : magis autem mutilus est in Vatic. ubi solum legitur,* ὅπως τοῦ διασκορπισμοῦ τὴν ἐπαπωλίαν τὰ ἡμῶν ἡμῖν εἰ ἀπεκατέστησας.

c *Imo de salute non temporali, sed æterna (eadem scilicet ipsa, ad quam prius intraverit plenitudo Gentium) agere Paulum, manifestum videtur ex toto contextu, qui talis est :* Nolo vos ignorare, fratres, mysterium hoc : quia cæcitas ex parte contigit in Israel,

A Israel, donec plenitudo Gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fieret, sicut scriptum est; Veniet ex Sion qui eripiat et avertat impietatem a Jacob: *et paulo post:* sicut aliquando et vos non credidistis in Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis, propter incredulitatem eorum: ita et isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, ut et ipsi misericordiam consequantur, *utique similem ei quam nos priores consecuti fuimus. Et hic est communis sensus Patrum ac Theologorum, licet aliqui ab illa gratia tribum Dan excipiant, quia in Apocalypsi sola non numeratur. Non tamen propterea Christi dictum evertitur: bene enim potest utrumque consistere, ut Judæi universi, primum quidem Antichristo, tamquam vero suo Messiæ, adhæreant ob causam prænotatam; postea vero, ad prædicationem Eliæ et Enoch, vel etiam ad horrendas plagas, quas Antichristi sectatoribus comminatur Apocalypsis, convertantur ad pœnitentiam vel omnes vel plerique.*

d Idem *ἀλλὰ τῆς τῶν τοσούτων ἐτῶν περιπλανήσεως τῆς ἐπαλλοτρίας.*

e Idem ἔθνη ὑπὸ ἐθνῶν κομωδούμενοι χρηματίζοντες, σωθήσονται τῆς δουλείας καὶ τοῦ ζυγοῦ, οὓς συναχθέντες
B εἰς τὰ ἴδια.

f *Angustiæ Caucasi montis hæc sunt,* Demir-capi, *id est* Portæ ferreæ, *a Turcis dictæ, propter naturam loci munitissimi.*

g *Hæc doctrina de Sathana incarnando, ut fiat Antichristus homo-dæmon, conjunctis in unius personæ hypostasi naturis duabus, sicut confitemur de Christo; peregrina haud dubie Theologis accidet, purum hominem futurum Antichristum existimantibus: magis tamen absonum a communi sensu videtur esse, quod Hippolytus Martyr in Orat. de Christo et Antichristo sic habet:* D
Cum Salvator mundi genus humanum salvare decrevisset, ex immaculata Virgine Maria natus est: ad eumdem modum etiam diabolus, ex impura muliere, prodibit super terram: sed falso nascetur. Quia diabolus, licet carnem assumat, hoc opinione tantum: qui enim carnem ferret, quam ipse non condidit? Hinc opinor, dilecti, carnis suæ substantiam phantasticam assumet organi vice. Propterea edetur ex virgine, veluti spurius, qui quidem tunc reliquis apparebit caro. Nam virginem peperisse solam Sanctissimam novimus, quæ carnigerum vere genuit Salvatorem: hostis autem nequaquam, sed quemadmodum non aperiet vulvam, ita nec carnem veram assumet, aut circumcidetur vere, ut circumcisus est Christus. *Ex quibus sequeretur, verum hominem non futurum Antichristum, qui tamen Paulo dicitur,* Homo peccati. *Minus igitur hæc sententia Scripturis convenit, quam illa quæ dæmonem vere incarnandum diceret, et hunc futurum Antichristum.*

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

h *Idem Hippolitus,* Prior *inquit* adventus *Christi* præcursorem habuit Joannem Baptistam; posterior autem, quo venturus est in gloria Enoch, Eliam et Joannem Theologum exhibebit. E

i *Hoc si fiat, implebitur ad litteram, quod non solum* Jacobo *sed etiam* Joanni *communiter prædixit Christus, Calicem ejus bibituros, id est martyrium passuros. Nam quod ferventis olei dolio immissus* Joannes *est Martyrem cum vere non fecit, qui illæsus exivit; licet propter promptam voluntatem, Martyrii laureolam forte promeritus tunc fuerit.*

k *Nihil hujusmodi in Ezechiele invenio.*

CAPUT XXVII.

Occasione cœlestis fragrantiæ, sub sacra lectione perceptæ narratur historia Theodori, ab Angelis inter tormenta confortati.

Aliquid ex Basilio legentem Epiphanium,

Illucescente postera die, eodem convenientes denuo sedentesque, de rebus ad scriptum pertinentibus conferre cœperunt; cumque forte istic ad manum esset magni Basilii volumen quodpiam, hortatus est Epiphanium Andreas, ut illud acciperet legeretque. Erat autem oratio protreptica, homilia videlicet de baptismo, quæ sic orditur, *a* Sapiens quidem Salomon. Legente igitur Epi-
C phanio, suavi cum delectatione auscultabat vir sanctus, vultu ad risum et lætitiam composito: Epiphanius vero, lacrymis librum irrigans, continenter ex imo pectore suspiria ducebat. Cui Sanctus: Quorsum istæ lacrymæ, fili mi? quin potius tu te hilarem præbes, ex mente B. Pauli, dicentis,
Phil. 4. 4. Gaudete in Domino semper. Et sane qui quæ sunt Spiritus agunt, illos gaudio et lætitia exultare convenit: illi contra dejecto in terram tristique incedant vultu, qui voluntatem exequuntur diaboli quoniam lux divina venit in mundum, et dilexerunt homines tenebras magis quam lucem. Tum Epiphanius; Atqui hæc ipsa causa est, cur ego, qui peccator sum, perperam a me gesta lamenter; cum, quo me purgem, nihil supersit. Dicit namque mihi sanctus hic Basilius; Aliquando in Dei familiaritatem admitteris, aliquando te uti nostrum cognoscemus. Quam ego cum exprobrationem audiam, quomodo a lacrymis temperem, Domine mi magne, quo minus difficilem adeo mei defensionem defleam? Cui Sanctus? Oratio illa fili mi, quod ignorare videris, in illos invehitur, qui sacra baptismatis unda abluti nondum sunt. Et Epiphanius: Enimvero, Pater venerande, id novi probe; verumtamen oratio illa, similis est, isti qua ænigmatice

et præ compunctione flentem,

Πρωίας δὲ γενομένης, πάλιν [ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθόντες καὶ] καθεσθέντες ὡμίλουν τὰ τοῦ πνεύματος· καὶ δὴ βίβλου ἐκεῖσε κειμένης τοῦ μεγάλου Βασιλείου, προετρέψατο ὁ Ὅσιος τῷ Ἐπιφανίῳ τοῦ λαβεῖν καὶ αναγινώσκειν· ἦν δὲ ὁ λόγος προτρεπτικὸς, ὁμιλία εἰς τὸ βάπτισμα, Ὁ μὲν σοφὸς Σολωμών. Τούτου δὲ αναγινωσκομένου, ἡδέως ἠκροᾶτο ὁ Μακάριος, μειδιῶν τῷ προσώπῳ καὶ εὐφραινόμενος· ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ἔχεε δάκρυα τῇ βίβλῳ, καὶ στεναγμοὺς ἐκ βαθέων ἀνέπεμπεν. Ἔφη δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Τέκνον μου, τί δακρύεις; εὐφραίνου δὲ μᾶλλον κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον τὸν λέγοντα· Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε· καὶ οσοι τὰ τοῦ Πνεύματος πράττουσι, χρὴ αὐτοὺς σκιρτᾷν καὶ εὐφραίνεσθαι· ὅσοι δὲ πάλιν ποιοῦσι τοῦ διαβόλου τὰ θελήματα, σκυθρωπαζέτωσαν, καθότι τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ ἐλήλυθεν εις τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκοτος ἢ τὸ φῶς. Ἔφη Ἐπιφάνιος· Οὐκ οὖν κἀγὼ ἁμαρτωλὸς, καὶ θρηνῶ μου τὰς πράξεις τὰς πονηρὰς, πῶς απολογίζομαι; λέγει γάρ μοι ὁ Ἅγιος οὗτος· Πότε φησὶν οἰκειωθήσῃ τῷ Θεῷ, καὶ πότε σε γνωρίσομεν ὡς ἡμέτερον. Ταῦτα ἀκούων τὰ ὀνείδη, μὴ θρηνήσω τὴν δεινὴν ἀπολογίαν μου; πῶς ἀνέχοιτο, Κύρι ὁ μέγας; Ἔφη ὁ Ὅσιος· Οὗτος ὁ λόγος, τέκνον μου, μὴ γὰρ οἶδας, τοῖς ἔτι αμυήτοις οὖσι τοῦ θείου βαπτίσ-
F
ματος ὀνειδίζων ἔλεγεν. Ἐπιφάνιος λέγει· Ναὶ τίμιε πάτερ, κἀγὼ οἶδα· πλὴν ὁ λόγος οὗτος, ὃν φασιν οἱ τῶν ἀγροίκων αἰνιγματωδεῖς, οτι σοι ὢν νύμφη ὁμιλῶ, ἵνα καὶ αὐτὴ ἡ πενθερὰ ἐνοτίζει.

Ταῦτα τοῦ Ἐπιφανίου λαλήσαντος, ὑπομειδιάσας ὁ Μακάριος, ἐπέστρεψεν αὐτὸν πάλιν τοῦ ἀναγινώσκειν. Ἀναγινώσκοντος δὲ αὐτοῦ, αἴφνης διεδόθη ταῖς φρεσὶν αὐτῶν εὐωδία τις ὡς τιμίων ἀρωμάτων, ὥστε φρίττειν τὸν Ἐπιφάνιον ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν καὶ ξενίζεσθαι. Ἑώρα δὲ ὁ Μακάριος τὸν τὴν εὐωδίαν κομίζοντα ἀεννάως. Ὅτε δὲ

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A δὲ τὸν λόγον κατέπαυσεν, εὐθέως καὶ ἡ εὐωδία ἀπέστη. Θαυμάσας δὲ ὁ Ἐπιφάνιος πῶς τῇ καταπαύσει τοῦ λόγου καὶ ἡ μυρίπνοος εὐωδία ἀπέστη, ἠρώτησε τὸν Δίκαιον λέγων· Δέομαί σου, κύρι ὁ μέγας, τίς ἦν ἡ εὐωδία ἡ πρὸ τῆς ὥρας ἡμῖν γενομένη ὁπηνίκα τὸν λόγον διεξερχόμην; Ἔφη ὁ Μακάριος· Ὡς γλυκεῖα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου! νοητὸν δὲ χρὴ γινώσκειν τὸ στόματι καὶ τὸ λάρυγγι, περὶ τοῦ ψυχικοῦ λάρυγγος καὶ στόματος εἴρηκεν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· Ἄφες ταῦτα, καὶ εἰπέ μοι εἰ ἔχεις τι ἀπὸ θεωρίας· οἶδα γὰρ κἀγὼ διὰ τῶν τιμίων σου δεήσεων ταῦτα. Ὁ Μακάριος ἔφη· Τί σοι θέλω εἰπεῖν, φίλτατέ μου; Ἄγγελοι γὰρ Κυρίου ἦσαν ἱκανοὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἀνεγίνωσκες· εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν, δοξάζων τὰ ῥήματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καθότι εὐφρασία ἐστὶν ἡδύνουσα, ἐθυμίαζεν θεοπρεπῶς ἀγαλλόμενος.

Ἐπιφάνιος εἶπεν· Καὶ ποῦ οἱ τοῦ Σωτῆρος Ἄγγελοι, τότε θυμίαμα, καὶ τὸ θυμιαστήριον, τούς τε ἄνθρακας εὑρίσκουσιν, ἄϋλοι ὄντες, καὶ ὑλικοῖς μὴ συγχρώμενοι; Ὁ δὲ Μακάριος ἀτενίσας εἰς αὐτόν, καὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ἀνατείνας, λέγει· Θαυμαστὰ ὡμίλησας, ἄνθρωπε. Τίς γάρ σοι εἶπεν, ὅτι αἰσθητὰ θυμιατήρια οἱ Ἄγγελοι κέκτηνται, ἢ κόσμικα θυμιάματα ἔχουσιν, ἢ τὸν τοῦ κόσμου ἄνθρακα ἐπιδέονται· οἱ γὰρ πνευ-

B ματικοὶ πνευματικά, καὶ οἱ ἔνυλοι ἔνυλα κέκτηνται. Ἄγγελοι δὲ ἡνίκα θυμιᾶσαι βούλονται, οὐδὲν ἄλλο θυμιῶσιν ἔμπροσθεν τοῦ Ὑψίστου, ἢ τὸν θρόνον ἐκεῖνον τὸν πάντα νοῦν ὑπερβαίνοντα, φημὶ τὴν εὐωδίαν, τὴν ἡδύτατον ἐκείνην τὴν ἐξερχομένην ἐκ τῆς φοβερᾶς καὶ ἀπροσίτου θεότητος. Ὡς γὰρ παρίστανται τῷ φοβερῷ θρόνῳ τοῦ

b Παντοκράτορος, δέχονται τῆς ἐκεῖθεν ἐκπεμπούσης ἀστραπῆς τὴν εὐοσμίαν, καὶ ἀδιαλείπτως ἔκτοτε μυρίζουσιν ἀπορρήτῳ εὐωδίᾳ τῆς θεότητος. b Ὅταν οὖν ὀφείλωσιν, βούλονται ὅπως μετάσχῃ τῆς ἡδύτητος αὐτῆς, καὶ αὐτοὶ οἱ ἱστάμενοι ἔμπροσθεν αὐτοῦ, τύπτουσιν αὐτοῦ τὸ πρόσωπον τῇ εὐοσμίᾳ τῇ θεϊκῇ ὅσῳ μέτρῳ βούλονται· καὶ λοιπὸν ὀσφραινόμενος ἐκεῖνος ἐπαπορεῖ τῇ ἡδυτάτῃ γλυκύτητι εὐφραινόμενος. Εὐωδιάζουσι δὲ καὶ ἄλλῳ πῶς ἐκ τῶν ἀνθέων τοῦ Παραδείσου κομιζόμενοι, καὶ ἀοράτῳ παραστάσει τὴν ὄσφρησιν τοῦ ἀνθρώπου ἐμπιπλῶσιν. Κατὰ γὰρ τρεῖς τρόπους ἔχουσιν ἐξουσίαν θυμιᾷν οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι τοῖς ἐχομένοις αὐτοῖς φιλίᾳ καὶ σεμνότητι. Ἐν πρώτοις ὅταν τὰς ἱερὰς βίβλους ἀναγινώσκουσιν· περικυκλοῦσιν γὰρ ἐκεῖνοι τότε ἀοράτως, ἀκοῦσαι θέλοντες τὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος θεοτερπνὰ ῥήματα. Πάλιν ἡνίκα τις προσεύχεται, καὶ ὁμιλεῖ τῷ Θεῷ· καὶ ὅτε κόπῳ, ἢ πόνῳ, ἢ μάστιγι καρτερεῖ τις διὰ Θεόν· τότε γὰρ αἴτιον ἔχωσιν ἀλείφειν τε καὶ εὐωδιάζειν, καὶ προθυμοποιεῖν τὸν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνιζόμενον.

C Γέγραπται γὰρ ὅτι ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου ἀπιόντος πρὸς τοὺς Πέρσας, ἔδοξεν αὐτὸν καταβῆναι πρὸς τὸν πύθιον δαίμονα, τὸν ἐν τῇ Δάφνῃ, ὅπως ἀποκαλύψῃ αὐτὸν περὶ οὗ ἠπείγη πολέμου, κἄν τε νικήσῃ, κἄν τε ἡττηθῇ. Θυσιάσαντος οὖν τῷ πυθίῳ ξοάνῳ, ἐνεφάνησεν αὐτῷ ἐκείνῳ, μὴ δύνασθαι ἐνεργεῖν κατὰ τὰς ἡμέρας, διὰ τὸ ἐκεῖσε κεῖσθαι τὸν ἅγιον καὶ ἀοίδιμον Βαβύλᾳ μετὰ τῶν τριῶν νηπίων, τὰ καρτερικώτατα καὶ θεάρεστα λείψανα. Τότε ὁ δυσσεβὴς παραβάτης ἐκέλευσεν τοῖς Ἀντιοχεῦσιν αὐτοῦ ἀτρόμως καὶ ἀφόβως μετακομίσαι αὐτὰ τῶν ἐκεῖσε, καὶ ὅπου δ' ἂν βούλωνται καταθέσθαι αὐτά, ἄνεσιν παραποιούμενος τῷ ὀφθέντι αὐτῷ πονηροτάτῳ πνεύματι. Ὅτε οὖν τὸ πλῆθος τῆς πόλεως ἐξῆλθον μετὰ κηρῶν καὶ ὕμνων καὶ λιτανίας, ἦραν τὴν σωρὸν τῶν Ἁγίων, καὶ ἐπορεύοντο ψάλλοντες· Αἰσχυνθήτωσαν πάντες οἱ προσκυνοῦντες τοῖς γλυπτοῖς, οἱ ἐγκαυχώμενοι ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν. Ὁ οὖν θεομίσητος Βασιλεὺς ἀκούσας ταῦτα, ὀργισθείς, ἐκέλευσε τῷ Ἐπάρχῳ τῆς πόλεως κρατῆσαι πάντας τοὺς τῇ λιτῇ παρακολουθοῦντας.

Καταδραμὼν οὖν ὁ Ἔπαρχος τῆς λεωφόρου, ἐκράτησεν ἱκανούς, καὶ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἐνέκλεισεν· ἐν οἷς καὶ παῖδά τινα τῶν πρώτων τῆς πόλεως, ὡσεὶ ἐτῶν πεντεκαίδεκα, ὡραῖον τῷ κάλλει καὶ ἀμώμητον σφόδρα, ὀνόματι Θεόδωρον· ὃν καὶ προσήνεγκαν τῷ Ἡγεμόνι λέγον-

dicunt rustici : Tibi loquor, o sponsa ; ut ipsa quoque socrus audiat. D

231 Isthæc reponentem Epiphanium subridens Andreas hortatus est, ut denuo legeret. Quo obtemperante, allapsa est suavissima odorum fragrantia, quasi pretiosorum aromatum, ad animam usque penetrans, adeo ut perculsus Epiphanius ad longum tempus præ stupore vix esset apud se : vidente interea B. Andrea illum, qui memoratam fragrantiam incessanter spargebat. Ubi autem legere desiit ; desiit et fragrantia sentiri. Quod miratus admodum Epiphanius, interrogavit S. Andream dicens : Oro te atque obsecro, magne Domine, quæ illa, quam modo prælegente me percepimus, fragrantia ? Cui vir sanctus : Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo ! Hic vero non tam de corporali, quam de spirituali ore atque faucibus sermonem fieri intelligendum est. Post hæc dienti rursus Epiphanio : Missa fac ista, et si quid visionis oblatum tibi sit, edissere ; illorum quippe notitiam per preces tuas assecutus sum ; respondit Andreas : Quid edisseram, carissime ? Quamdiu legisti, frequentes hic adfuere Angeli ; quorum unus, sancti Spiritus verba, quia suavitas et lætitia sunt, honorare volens, adolebat hilari cum vultu suffitum Deo dignum. E

facit Andreas cœlesti odore recreari,

docetque eum ab Angelis procedere;

232 At at, inferente Epiphanio, unde Angeli suffitum sibi, unde thuribulum, unde carbones comparant; quandoquidem ipsis immaterialibus nulla cum rebus materiatis conjunctio sit? Tunc intuens in eum vir beatus, et manum extendens ; Miranda, inquit, in medium affers, mi homo. Verum quis tibi, Angelos perceptibilia sensibus thuribula, quis mundi hujus suffitum, aut carbones adhibere dixit? Qui spiritu solo constant, spiritualia ; qui ex materia compacti, materiata tractant. Angeli vero cum incensum oblaturi sunt Altissimo, aliud non suffiunt, quam thronum illum, omnem intelligendi vim superantem ; illam, aio, suavissimam fragrantiam, quæ ex tremenda et inaccessibili Deitate procedit. Nam adstantes terribili Omnipotentis throno, excipiunt, quæ inde multo cum fulgore absistit, odorum fragrantiam, humano sermone inexplicabilem, eamque jugiter suffiunt. Quando igitur volunt, suavissimum Deitatis illius odorem cum aliquo participare, consistentes ante ipsum, quantum volunt odoris in faciem ejus effundunt ; quem ille continuo percipiens olfactu, dubius hæret unde tanta fragrantia affletur. Alias quoque iidem Angeli allatos e Paradiso flores invisibili modo hominis admovent naribus, easque suavi odore complent. Triplici namque ratione possunt sancti Angeli illos, quibuscum sibi familiaritas et morum conjunctio intercedit, odore perfundere. Et primum quidem id præstant, cum librorum sacrorum lectioni opera datur : circumstant quippe tum, quamvis aciem nostram fugiant, audire cupidi jucundissima sancti Spiritus verba. Rursum id præstant, cum quis orationi vacans cum Deo colloquitur : denique cum laboriosis operibus propter eumdem se discruciat, cumque in corpus suum flagellis animadvertit : tunc enim præclaro pugili suo præsto sunt, eumque variis modis deliniunt, recreant, animantque. F

qui licet spirituales sint,

norunt tamen etiam corpora oblectare;

233 Proditum quippe est memoriæ, Julianum Apostatam, Persis bellum inferre meditantem, ad Pythium dæmonem, qui in Daphne responsa consulentibus dabat, descendere voluisse ; ut ex illo de belli quod suscipiebat eventu disceret, superiorne an inferior futurus esset. Cum itaque simulacro Apollinis thus adoleret, ostensum est a dæmone, frustra se responsa posci per illud tempus, propterea quod sacræ istic loci Reliquiæ sancti ac celebris Babylæ, triumque puerorum fortiter passorum conderentur

uti factum Antiochiæ,

A conderentur. Tunc impius Apostata, liberiorem pessimo dæmoni, qui se videndum obtulerat, locum facturus, præcepit Antiochenis, ut nihil trepidantes metuentesve, Reliquias inde ablatas libere, quocumque collibitum esset, transportarent reponerentque. Egressi itaque civitatem frequentes admodum cives cum cereis, hymnis et litaniis, sustulerunt Sanctorum arcas, et revertentes canebant, Confundantur omnes, qui adorant sculptilia, qui gloriantur in simulacris suis. Sed et alia quædam haud levia addebant, nihil formidantes. Quibus perlatis ad aures Imperatoris, divinum nomen odio acerbo prosequentis; exarsit iracundia, jussitque urbis Præfectum capere universos, qui interfuerant supplicationi.

ubi post translatas reliquias S. Babylæ,

234 Præfectus itaque ad forum contendens publicum, comprehensos quam plurimos carceri mancipavit: quos inter numerabatur præcipuæ nobilitatis puer annorum circiter quindecim, Theodorus nomine, forma insigni et vita omnino inculpata. Hunc cum lictores, magna voce exclamantes, Christianum esse et Christi famulum se appellare, ad Præfectum adduxissent: multis hic suadere conatus

Theodorus fidem professus tortusque

B est, ut a veritate descisceret; sed nihil persuasit. Jussit itaque constantem in fide puerum in ligno extendi, lacerari, et verberibus multis cædi; cumque sic pendulus multa pertulisset, sub vesperam deponi et in carcerem conjici. Latuerat istic aliquanto tempore venerabilis puer cum aliis captivis, quando nuntiata scelestissimi Imperatoris in bello cæsi morte, omnes e carcere dimissi et in libertatem restituti sunt c. Veniente domum suam Theodoro nostro, mox advolant sodales, amici, consanguinei, parentes; deosculantur vulnera, percunctantur. Quid dolorum sensisti, Domine Theodore, cum sacræ in eculeo suspensi carnes tuæ ungulis laniabantur? Sed renuit ille quæ gesta erant enarrare; donec multis instanter rogatus, vix tandem ita proloqui cœpit,

ac postea dimissus,
c

235 Principio cum e ligno suspensum durius tractare ac laniare ungulis incipiebant, permoleste equidem dolores tuli, meque ipse sic alloquens solabar: Sustine fortiter, o Theodore, tuæ nil immemor vilitatis, et tormentorum acerbitatem animo generoso perfer: quoniam absque his foret, ignis te maneret sempiternus. Hæc dixeram, cum se mihi quatuor e in conspectum dant eunuchi, venusta specie, vultu ardentes ut rosæ, candentes vestibus ut nix. Eorum unus pelvim quamdam præferebat

narravit sociis adstitisse sibi Angelos,
e

C candidam, tanto perstringentem oculos fulgore, ut eam intuentes in admirationem et stuporem raperentur. Alter pyxidem portabat, deauratam refertamque divino unguento, non dissimili illius quod e rosis distillat. Duo reliqui gestabant manibus supinis nivea lintea, in plicas quatuor composita.

236 Posteaquam illi sic in conspectum venerant, dixit unus tenenti splendidam, quam memoravi, pelvim; Affer illam huc: cumque allata esset; dixit et alteri, deauratam portanti pyxidem; Unguentum tuum huc effunde: quod ubi similiter effusum fuit, instar fulminis cujusdam oculos meos invadens, viscera membraque omnia penetravit; tanta comitante unguenti fragrantia, ut omnium dolorum et cruciatuum sensus extingueretur. Tum alius, quod in manibus habebat linteum in pelvi madefaciens, capiti meo imposuit, longoque satis tempore reliquit: unde jucundissima perfusus voluptate, omnium, ut modo dixi, cruciatuum oblitus fui. Rursus autem isthoc suum auferente linteum et faciem meam denudante, præsto erat alius ut suum injiceret; sicque alternantes continuabant, quoad carnifices verberandi modum facerent, meque e ligno deponerent. Quod ubi factum est, recedentes continuo Angeli, tam liquida me voluptate privatum, perquam tristem reliquerunt, optantemque etiam amplius sic cruciari. Deum quippe testor, tam admirabile id fuisse quod contigit, ut assequi mens humana cogitando non possit. Solummodo principium et aspectus tormentorum aliquid timoris incutiunt; progressu

a quibus mire recreatus.

optaverit amplius cruciari.

D τες μεγάλῃ τῇ φωνῇ Χριστιανὸν ἑαυτὸν ὀνομάζοντα, καὶ δοῦλον Χριστοῦ εἶναι. Τοῦτον πολλὰ παραινέσας ὁ Ἔπαρχος ἀποστῆναι τῆς ἀληθείας, οὐκ ἔπεισεν. Ὡς δὲ ἀπειθοῦντα ἑώρα, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου ἀναρτηθῆναι, καὶ ξέεσθαι καὶ αἰκίζεσθαι· πολλὰ οὖν δεινὰ ὑπομείνας ἐπὶ τοῦ ξύλου κρεμάμενος, πρὸς ἑσπέραν δὲ κατενεχθεὶς ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἐβλήθη εἰς φυλακήν. Ποιήσας οὖν ἡμέρας μετὰ πάντων τῶν τότε κατασχεθέντων ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, καὶ τοῦ παρανόμου ἐκείνου Βασιλέως ἐν τῷ πολέμῳ ἀναιρεθέντος, ἀπελύθη μετὰ πάντων τῶν ἐν δεσμοῖς καθειρχθέντων, καὶ ὁ σεβάσμιος οὗτος παῖς. Ὡς οὖν εἰς τὰ οἰκεῖα ἐγένετο, ἠρώτων αὐτὸν οἵ τε φίλοι, καὶ οἱ συγγενεῖς, καὶ οἱ ὁμήλικοι αὐτοῦ μετὰ τῶν γονέων, καταφιλοῦντες τὰ τραύματα αὐτοῦ καὶ λέγοντες αὐτῷ. Τί ᾐσθάνου, κύρι Θεόδωρε, ἡνίκα ἐν τῷ ξύλῳ ἐκρέμασο, καὶ τὰς ἁγίας ταύτας σάρκας τοῖς ὄνυξι διεσπαράττου; Ὁ δὲ ἀνένευσε τοῦ διηγήσασθαι· πολλά τε παρακληθεὶς, μόλις αὐτοῖς τὰ τοιοῦτα διηγήσατο λέγων·

A. NIC.BP. COÆVO EX MSS.

Ἐγὼ ὅτε ἐν τῷ ξύλῳ ἀνηρτήθην καὶ [τῶν σαρκῶν μου οἱ ὄνυχες] ἀπήρξαντο ἅπτεσθαι, τὸ καταρχὰς βιαίως ἔφερον, καὶ ἐμαυτὸν παραμυθούμενος ἔλεγον· Ταπεινὲ Θεόδωρε, φέρε γενναίως, καὶ ὑπόμεινον τὴν πικρίαν ταύτην, ὅτι d ἄνευ αὐτῆς τὸ αἰώνιον πῦρ μέλλει σε καταλαβεῖν. d
E Ὡς δὲ ταῦτα ἔλεγον, θεωρῶ καὶ ἰδοὺ τέσσαρες εὐνοῦχοι ὡραῖοι, τὰ πρόσωπα ἔχοντες ὡς ῥόδον, καὶ αἱ στολαὶ αὐτῶν λευκαὶ ὡς χιών· καὶ ὁ μὲν εἷς ἐκράτει ὡς λεκάνης εἶδος, ἥ τις ἦν λευκὴ καὶ λαμπροτάτη καὶ καταπλήττουσα τῇ θεωρίᾳ, ὄψιν ἀνθρώπου, καὶ εἰς ἔκστασιν φέρουσα. Ὁ δὲ ἕτερος ἐκράτει βησίριον f διάχρυσον, μύρου θεϊκοῦ μεμεστωμένον ὡς ῥοδοστάγματος. Οἱ δὲ ἄλλοι δύο ὀθόνας λευκὰς ὡς χιὼν, δεδιπλωμένας εἰς τέσσαρα, ἐκράτουν ἐν ταῖς ὑπτίαις χερσὶν αὐτῶν. f

Ὡς δὲ ἐπ' ὄψεσί μου ἐγένοντο, λέγει εἷς τῷ τὴν φαιδρὰν ἐκείνην λεκάνην κατέχοντι, Φέρε ἐνταῦθα· καὶ ὡς ἤνεγκε, λέγει τῷ κατέχοντι τὸ βησίριον τὸ διάχρυσον, Βάλε ἐνταῦθα. Ὡς οὖν ἔβαλεν, ἐξήρχετο τὸ μύρον ἐκεῖνο, ὡς εἶδος ἀστραπῆς ἐρχόμενον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ διὰ τῶν ἐνδοσθίων μου εἰς πάντα μου τὰ μέλη σκορπιζόμενον, ὥστε ἡ εὐωδία τοῦ μύρου ἐκείνου ἐνίκα, καὶ περιεγένετο τῶν φοβερῶν ἐκείνων πόνων τῶν ἐκ τῶν αἰκισμῶν προσαγομένων μοι. Εἷς οὖν τὸ παννίον ἐκεῖνο, ὃ κατεῖχε, βρέχων ἐν τῇ λεκάνῃ, ἐπετίθει τῇ ὄψει μου, καὶ ἐκράτει ἐπὶ πολλὴν ὥραν, ὥστε ἐκ τῆς ἡδονῆς ἐκείνης τῆς ἡδυτάτης, καθὼς προεῖπον, ἐπιλανθάνεσθαι τῶν πόνων μου. Πάλιν οὖν τούτου αἴροντος τὸ παννίον ἐκεῖνο ἐκ τῆς ὄψεώς μου· ἄλλος εἱστήκει ἕτοιμος τοῦ ἐπιθεῖναι· καὶ F
οὕτω διήρκεσαν ποιοῦντες, μέχρις οὗ οἱ τύπτοντές με ἐπαύσαντο, καὶ ἀπὸ τοῦ ξύλου κατήγαγον· καὶ εὐθέως ὡς τοῦτο ἐγένετο, ἀπέστησαν οἱ Ἄγγελοι ἀπ' ἐμοῦ, καὶ στερηθεὶς ἀπὸ τῆς ἡδονῆς ἐκείνης τῆς ἡδυτάτης πάνυ ἐλυπήθην· ἤθελον γὰρ ἔτι βασανίζεσθαι. Πληροφορεῖ γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ὅτι τοιοῦτόν ἐστι τὸ πρᾶγμα, οἷον νοῦς ἀνθρώπου ἀπεικάσαι οὐ δύναται. Μόνον ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ θέα g [τῶν βασάνων ἔχει τὸν φόβον·] ἡ δὲ προσβολὴ, δυναμουμένη τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, τῶν προσαγομένων ἀλγηδόνων οὐκ αἰσθάνεται. g

Ταῦτα, Ἐπιφάνιέ μου, οὕτως ἐτελέσθησαν· διηγησάμην σοι δὲ ταῦτα, ἵνα γνῷς πῶς θυμιῶσιν τοὺς ἀγωνιζομένους διὰ Κύριον ἅγιοι Ἄγγελοι. Τοῦτο τὸ παράδοξον ἀκούσας ἐκεῖνος, ἔφριττε πάλιν, καθ' ὃ Ἄβυσσος ἄβυσσον, καὶ χάος χάος, καὶ ἐπέκεινα· πολλάκις γὰρ κατῆλθεν ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διαλογιζόμενος, περὶ τοῦ Δικαίου ἔλεγεν· Ἴδε ῥήματα θεῖα ἀνθρώπου νομιζομένου σαλοῦ, καὶ οἱ ἐπ' ἀληθείας σαλοὶ, οἱ θεωροῦντες αὐτὸν, ὥσπερ κύνα σεσηπότα ἀποβδελύσσονται. Βαβαί! ἄλλος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τοιοῦτος φρόνιμος οὐχ εὑρεθήσεται φωστὴρ, ἢ τηλικοῦτος Ἅγιος.

A gressu vero tam uberi gratia Dei roboramur, ut nihil omnino dolorum persentiscatur. D

A. NICEP. COÆVO EX MSS. mirante tantam Andreæ sapientiam Epiphanio. h

237 Atque hæc ita, mi Epiphani, uti peracta sunt, narrare tibi volui, ut intelligas, quomodo sancti Angeli pro Christo certantibus cum suffitu gratisque odoribus præsto sint. Insolitam adeo narrationem ut audit Epiphanius, sacro quodam horrore iterum perculsus est, secundum istud, Abyssus abyssum, et chaos chaos *h*, et quæ sequuntur. Sæpe enim ad animum suum cogitationes revocans, ita secum de viro sancto disserebat: Ecce verba divina hominis, qui passim e stolidorum numero habetur unus; at illi vere stolidi, qui quoties ipsum vident, non minus quam olidum canem execrantur. Profecto alius in civitate hac tantæ prudentiæ, tantæ gloriæ, tantæ sanctimoniæ reperietur nemo.

ANNOTATA.

a *Est hæc inter varias Basilii Conciones, apud Cornarium, Concio* 13.

b Ὅταν οὖν *etc. hinc usque ad illa* κατὰ γὰρ τρεῖς *desiderantur in MS. Mazar. suntque fere obscuriora, uti et pleraque sequentia: ac imprimis istud* ὀφείλωσιν, *quid sibi vult?*

c *Hactenus fere Socrates lib.* 3 *cap.* 19, *Sozomenus lib.* 5 *cap.* 19 *et* 20, *Theodoretus lib.* 3 *cap.* 10 *et* 11, *et Nicephorus Callistus lib.* 10 *cap.* 28: *omnes vero dicunt, ipsummet Julianum suasu Præfecti dimitti omnes vinctos jussisse, ne eorum constantia majus probrum sibi conciliaret. Quid ni tamen* Theodorus, B *tamquam aliis nocentior, retentus in carcere fuerit? Certe scriptores illi solam habent historiæ epitomen, quæ hic prolixius multo describitur. Colitur autem* Theodorus *a Græcis* 24 *Novembris, cum elogio ex prædictis auctoribus sumpto, quod sic concluditur:* His peractis, impius quidem Julianus funesta morte vitam apud Persas finivit. Sanctus vero Theodorus in Domino requiescens gavisus est.

d Ἄνευ *reposui, pro* μέσον

e *Prædicti auctores solum unius meminerunt, qui sudorem abstergeret; et animum, quamdiu torquebatur, confortans exhilararet.*

f *Ita Vatic. at Mazar.* βικίον: *neutrum antiqui usus vocabulum est, uti nec* βήσα, *nec* βησίον (*unde* βησίριον) *idem recentioribus significantia. Antiquioribus, Xenophonti, Athenæo, et aliis* βῖκος (*unde* βικίον) *est vas vel urna ansata seu etiam doliolum.*

g *MS. Vatic.* τὸ δόκιμον ἔχει τὸ πρᾶγμα.

h *Videtur alludi ad illud Psalmi* 41. *v.* 8. Abyssus abyssum invocat *etc. quod posset explicari; Abyssus humanæ ignorantiæ invocat abyssum divinæ scientiæ; nisi id malis ad Epiphanii compunctionem revocare, ut Abyssus peccati dicatur invocare abyssum misericordiæ; estque hæc una ex octo explicationibus, quas huic loco aptat noster Thomas le Blanc in Analysi Psalmorum. Aliæ, magis fortassis litterales, minus huc faciunt. In MS. Maz. verba hæc, ut obscuriora, omittuntur: certe sensui servire volens, pro* κάτω subtus, *quod erat in MS.* καθ' ὃ *ponendum putavi.* E

CAPUT XXVIII.

Extremum Andreæ cum Epiphanio et Auctore colloquium: discessus, obitus, sanctitas cælesti odore indicata.

Ταῦτα τοῦ Ἐπιφανίου διαλογιζομένου, ἐγένετο συνφθᾶσαι τὸν καιρὸν τῆς θείας λειτουργίας, καὶ ἀναστὰς, ἐπορεύθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ἔθος γὰρ ἦν αὐτῷ πάντοτε ἐν ταῖς συνάξεσι τῆς ἁγίας ἐκκλησίας πόθῳ πολλῷ σχολάζειν, καὶ μεταχειρίζεσθαι τὰς ἱερὰς βίβλους πρὸς ὠφέλειαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Ὅτε οὖν ὑπέστρεψεν, τεθείσης τῆς τραπέζης, τῶν δωρεῶν Κυρίου ἀπήλαυσαν ἀμφότεροι· παρήμην γὰρ κἀγὼ ὁ τάλας ἐκεῖσε, μέσον Ἁγίων Ὑψίστου, ὡς κύων ἀσχολούμενος, καὶ τῶν πνευματικῶν αὐτῶν ὁμιλιῶν ἀπολαύων. Καὶ γὰρ ἐκ Πνεύματος ἁγίου γλώσσας C ἀλλογενῶν ἡρμήνευεν οἵαν τις ἤθελεν, οὔτε τῶν ἀποῤῥήτων τῆς γραφῆς τι ἐλάνθανεν· ἦν γὰρ αὐτὴν ἄκρως πεπαιδευμένος, ἦν δὲ καὶ ἁγνος, καὶ εὔγλωττος γλώσσῃ, καὶ γνῶσιν ἔχων ἀσυνείκαστον, ὥστε τὰ εἴκοσι τέσσαρα στοιχεῖα τῶν γραμμάτων, οὕτως τὰ νοερά τε καὶ αἰσθητὰ, ἀπὸ φοβερᾶς θεωρίας Πνεύματος ἁγίου ἐγίνωσκεν. Ἀλλ' ὅτι μόνῳ ἐμοί τε καὶ Ἐπιφανίῳ ὡμίλει, ἡνίκα πρός με ἐγένετο, ἢ πάλαι πρὸς τοῦτον ἐπεδήμησεν· ἑτέρῳ δέ τινι οὔτε κἂν ψιλὸν λόγον περὶ γραφῆς.

Εἶτα [καθεζομένων ἡμῶν καὶ ἐσθιόντων, ἔφη ὁ Ἐπιφάνιος τῷ Ὁσίῳ· Πατήρ μου, τί ἑρμηνεύει ἄρτος; Ὁ Δίκαιος ἔφη· Τὸ δέκατον καὶ τὸ διακοσιοστὸν ὁ σοφὸς ὑποκλέψας, ὤφειλε καλέσαι αὐτὸν ἄριστον, καὶ ἐκάλεσεν ἄρτον. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος μειδιάσας ἐπὶ τούτῳ, πάλιν περὶ ἀκαταλήπτου θεότητος φόβῳ πολλῷ ὡμίλουν διαλεγόμενοι ἀμφότεροι· ὅτι πνεῦμά ἐστιν ἡ θεότης, ὑπὲρ πάντα αὐτοῦ τὰ ποιητὰ πνεύματα ἀποκρυφότερόν τε καὶ ἀδηλότερον καὶ ἀθέατον, γλυκὺ σφόδρα καὶ ἀκόρεστον τῇ ἡδονῇ, λεπτότατον, ὑπεράπειρον καὶ φρικτὸν, πολλὰ μὲν νοούμενον ἐπεὶ ἡ οὐσία αὐτοῦ ἀπερίγραπτος, ὅσον ἐστὶν καὶ θεωρεῖν οὐ δύναται, διὰ τὸ τὸν νοῦν μὴ χωρεῖν τὸν ἀνθρώπινον. Ὅταν οὖν ἀνοίξῃ καὶ ὀφθήσεται, ᾧ βούλεται, χέεται τὸ μέλι τῆς ἀστραπῆς ἐν καρδίᾳ γλυκύτερον, καὶ ἁρπάζει φοβερὸς, καὶ οὐχ ἵσταται· μᾶλλα δὲ γαληνὸν

Talia secum volvente Epiphanio, sacræ Liturgiæ tempus adest: quare surgens in ecclesiam abiit. Consuetudo namque ipsi jam pridem invaluerat, ut sacris in templo cœtibus magno cum fervore semper interesset, sacrosque ad animæ suæ emolumentum libros manibus tereret. Ubi postea revertit e templo, apposita mensa est, divinisque una cum Andrea donis sese recreavit. Aderam et ego quoque ipse, miserrimus omnium, inter sanctos Dei famulos uti canis versans, divinisque eorum colloquiis me recreans. Etenim F qualemcumque explicandam aliquis obtulisset peregrinam linguam, sancti Spiritus instinctu expedite interpretabatur, nec minus erat versatus in obscurissimis quibusque locis sacræ Scripturæ exponendis; utpote perfectissimam illius intelligentiam nactus. Erat præterea insignis castimonia, erat facundus lingua, erat præditus scientia tam singulari, ut viginti quatuor litterarum elementa, tam quæ sub intellectum, quam quæ sub sensum cadunt, mirabili Spiritus sancti illustratione penitus pervaderet. Verumtamen scientiam illam mecum solummodo et cum Epiphanio, quando alterutrum convenisset, communicare solebat: apud alium vero quemlibet de sacra Scriptura ne verbum quidem.

Linguarum et intelligentiæ donis præditus Andreas,

præsente, ut supra, Auctore,

239 Postea, accumbentibus nobis vescentibusque, interrogans Andream Epiphanius; Mi pater, inquit, quomodo interpretandus est ἄρτος seu *panis*? Cui Andreas: Subtractis, et quæ decem et quæ ducenta valent *a* elementis, appellavit sapiens ἄρτον seu *panem*, quod ἄριστον seu *optimum* appellare debuerat. Excepit responsum Epiphanius suavi cum risu: tum ad sublimiorem de incomprehensibili Deo sermonem, sacro quodam cum horrore, se converterunt

post dictum etymon vocis a

A runt ambo; aientes, Deum esse spiritum, omnibus quas condidit rebus spiritualibus longe excellentiorem, longe magis arcanum, longe a cognitione et oculis nostris remotiorem; esse spiritum apprime suavem, infinite jucundum, simplicissimum, nullis comprehensum terminis, majestate verendum; esse spiritum, de quo multa quidem mente concipimus, quia vero essentia ejus terminis circumscribi non potest, quantus sit, intelligere nequimus, humana mente ad tam abstrusa capienda se non extendente. Quando autem se ipse cui vult exhibuerit videndum, effundit in cor ejus melleam quamdam splendoris sui dulcedinem, et rapit eum ad se vehementius, moræ impatiens. Esse denique spiritum valde tranquillum, benevolum, verbis inexplicabilem, quique nulla omnino cum re comparari potest.

explicat Epiphanio incomprehensibilitatem divinam;

240 Ita fere quod supra firmamentum cœli est, aer inquam, adeo extenditur in sublime, ut cogitatione assequi non liceat: nam quantum cogitatione ascenderis, tanto minus reperitur; abyssus quippe illud est. An putas fortassis te posse abyssi summum mente attingere? quid igitur ultra concipis existere? utique, credo, immensam extensionem et B vastissimum pelagus, quod oculis circumspici et terminis comprehendi nullis omnino potest. Dimitte autem isthæc, et vide infra terram: *b* aqua ibi sub aqua est, vorago sub voragine, chaos sub chao alteraque vorago, sub inferno abyssus, sub abysso erebus, sub erebo aer obscurus et neutiquam perspicuus; rursum vero subtus illa abyssus abyssorum. Sæpius enim illuc in contemplatione descendi, ut viderem finem ejus quæ sub terra est profunditatis, et non reperi: deinde etiam inferius perrexi, nec tamen reperi. Postmodum intellectualiter me præcipitavi, et instar fulguris celerrimi transivi per caliginosam abyssorum abyssum, ingressusque sum chaos abyssale, pelagus immensum et visu impermeabile: cumque mihi non occurreret aut nebula instar muri, aut aliud crassioris corporis ulteriorem conspectum prohibens, ægre tamen mentis oculos per imaginaria isthæc solique contemplationi accessa circumferebam. Ascendens vero inde perrexi versus Orientem, et per virtutem Domini Sabaoth acutissime perspexi, et vidi superficiem terræ ibidem fundatæ: et rursus latitudinem Orientis pertransii, et inveni fluvium cui incumbens cœlum insistit, et terræ faciem intra se claudit. Et ecce ab inde supra cœlum ac terram, secundum Orientem, C multæ erant aquæ, lucidæ, candidæ, atque ineffabiles. Rursum vero evectus sursum, ægre emergere potui ex aquarum illarum rapacitate.

comparando illam immensam quæ supra firmamentum

b

ac infra terram est,

aeris et aquæ extensioni.

241 Deinde sic perrexit Epiphanium Andreas alloqui: Ecce fili mi dilectissime, supremus hic mihi tecum congressus et colloquium est; non enim deinceps me visurus es, aut vivum aut mortuum nisi forte in spiritu. Nunc igitur quæ eventura tibi deinde sunt, manifeste edisseram omnia; ut numquam te mei meorumque verborum oblivio capiat. Patre tuo vita functo, monasticum indueris habitum: susceptoque in statu laudabiliter vivens, uberibus misericordiæ et gratiarum donis ab unigenito Dei Filio cumulaberis, cum propagatione famæ de te admodum præclaræ. Quando autem [cum habitu mutaveris nomen tuum] *c*, et sancta hæc Ecclesia Episcopo suo viduata fuerit; te excitabit Dominus luminare, ducem et pastorem expertissimum errantium animarum. Dices quoque pro Christi nomine testimonium præclarus *d* Confessor, et sors tua cum Sanctis futura est. Tu vero, fili, vide sis, ut numquam animo tuo elabatur timor Domini, ex toto corde tuo dilige illum, et crebro multis cum lacrymis precare. Quotiescumque sacrificaturus adstabis coram Domino, multa cum reverentia et humilitate,

Denique, post prædictum Epiphanio Monachatum

c

et Patriarchatum.

d

D ἐστι καὶ εὐμενὲς, καὶ ἀπόῤῥητον, τινὶ μὴ παρεικαζόμενον τὸ σύνολον.

A NICEP. COÆVO EX MSS.

Οὕτως οὖν τὸ ἐπάνω τοῦ στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ, τουτέστιν ὁ ἀὴρ, ὑπάγει εἰς ὕψος, ὅσον τις νοῆσαι οὐ δύναται· ὅσον γὰρ ἀναβῇς τῇ θεωρίᾳ, τοσοῦτον κάτω εὑρίσκεται, ἄβυσσος γάρ ἐστι τὸ πρᾶγμα· ἴσως γὰρ ὅτι εὑρίσκεις ἀβύσσου ἄκραν; καὶ πάλιν τὴν ἄνω, τί ἄρα ὑπολαμβάνεις ὑπάρχειν; πάντως, ὅτι ἔκταμα φοβερὸν, ἔπειτα πέλαγος ἀχανὲς καὶ ἀπερίβλεπτον καὶ ἀπεριόριστον. Καὶ ἀφίης τὰ ἐκεῖ, καὶ βλέψον ὑποκάτω τοῦ χάσματος χάος, ὑποκάτω τοῦ χάους ἕτερον χάσμα, ὑποκάτω τοῦ ᾅδου ἄβυσσος, ὑποκάτω τῆς ἀβύσσου ἔρεβος, ὁ ἀὴρ σκοτεινὸς καὶ ἀπερίβλεπτος, πάλιν κάτω ἄβυσσος ἀβύσσων, καὶ χάους χάος ἐπέκεινα. Πολλάκις γὰρ κατῆλθον ἐκεῖ τῇ θεωρίᾳ, ὅπως θεάσωμαι τέλος τοῦ ὑποκάτω τῆς γῆς κρημνοῦ, καὶ οὐχ εὗρον· ἔπειτα κατωτέρω κατῆλθον καὶ οὐχ εὗρον· ἔπειτα ἔῤῥιψα ἐμαυτὸν τῷ νοερῷ, καὶ ἄπειμι ὡς τάχος ἀστραπῆς διὰ ζοφερᾶς ἀβύσσου τῶν ἀβύσσων, καὶ εἰσδὺς εἰς χάος ἀβύσσου, πέλαγος ἀχανές τε καὶ ἀπερίβλεπτον· καὶ ἐν τῷ μὴ συναντῆσαί μοι ἢ τεῖχος νεφέλης, ἢ πλήρωμα τὸ οἱονοῦν, μόλις ἐμαυτῷ τῶν ἐκεῖ νοερῶν τε καὶ θεωρητικῶν τοῦ πνεύματος ὄμμα ἀνήνεγκα· καὶ ἐν τῷ ἀναβῆναί με τῶν ἐκεῖ, ἐπορεύθην κατὰ ἀνατολὰς, καὶ ἐπέβλεψα δυνάμει Κυρίου σαβαὼθ καὶ ὀξέα E σφόδρα, καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ τὸ ἐπ' ἄκρον τῆς γῆς ἐν αὐτῷ· καὶ πάλιν ἦλθον τὸ πλάτος τῆς ἀνατολῆς, καὶ εὗρον ποταμὸν, ἐν ᾧ ὁ οὐρανὸς ἐπικείμενος ἵστατο, καὶ ἀποκλείει τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ἔνδοθεν· καὶ εἶδον καὶ ἰδοὺ τὴν ἄνω ἐκεῖθεν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς κατὰ ἀνατολὰς πολλὰ ὕδατα, φωτεινὰ καὶ λευκὰ καὶ ἀπόῤῥητα· πάλιν δέδωκα τὴν ἄνω, καὶ μόλις ἠδυνήθην ὑπεξελθεῖν τὴν ὁλκὴν τοῦ ὕδατος.

Εἶτα λέγει αὐτῷ ὁ Ἅγιος· Ἰδοὺ, τέκνον μου γλυκύτατον, αὕτη μου ἡ ἐσχάτη ὁμιλία πρὸς σε, οὐκέτι γὰρ ὄψει με οὐδὲ θεάσει με ζῶντα ἢ τεθνεῶτα, εἰ μὴ τῷ πνεύματι. Ἐρῶ δέ σοι καθαρῶς πάντα τὰ ἐπ' ἐσχάτων ἀποβησόμενα εἰς σε, ἵνα μου μέμνησαι διὰ παντὸς, καὶ τὰ ῥήματά μου ἔχεις διηνεκῶς. Μέλλεις γὰρ, τοῦ πατρός σου ἀποβιώσαντος, ἐνδύσασθαι τὸ μοναχικὸν σχῆμα, καὶ διαπρέψαι καλῶς ἐν ἐλέει καὶ χάριτι τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξελεύσεται φήμη περί σου, [ἀλλαγέντος καὶ τοῦ ὀνόματός σου ἐν τῷ σχήματι.] Τῆς δὲ ἁγίας ταύτης χηρευσάσης Ἐκκλησίας, σὲ ἐγερεῖ Κύριος φωστῆρα καὶ ὁδηγὸν καὶ ποιμένα τῶν πεπλανημένων ψυχῶν ἐμπειρότατον. Μέλλεις καὶ εἰς ὁμολογίαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ ἔρχεσθαι, καὶ σὺν τοῖς Ἁγίοις γενήσεται ὁ κλῆρός σου. Σὺ δὲ, τέκνον, ἔχε τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἀγάπα αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ προσεύχου αὐτῷ συχνῶς μετὰ πολλῶν δακρύων· F μέμνησο δέ μου πάντοτε ἐν ταῖς ἱεραῖς σου ἀναφοραῖς, ἡνίκα λειτουργῶν τῷ Κυρίῳ παρίστασαι πολλῇ τῇ αἰδῷ καὶ καταστάσει τῆς ταπεινοφροσύνης· καὶ ἰδοὺ γὰρ Κύριος ὁ Θεὸς ὑπεράνω ὑπερασπίσει σου, ὑπὲρ πάσης καταστάσεως προμυθούμενος. Ἰδοὺ ἡ ὑπερευλογημένη καὶ δεδοξασμένη Θεογεννήτειρα, αὕτη κυβέρνησις καὶ ἀντίληψίς σοι γενήσεται. Δεῦρο οὖν τέκνον, καὶ κλίνωμεν γονυ οἱ ἀμφότεροι Κυρίῳ τῷ Θεῷ, καὶ τὸ τελευταῖον προσευξώμεθα. Καὶ κλινάντων γόνυ, ἤρξατο προσεύχεσθαι ὁ Ὅσιος οὕτως·

Ὁ Πατὴρ, ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, Τριὰς ἡ ζωοποιὸς καὶ ὁμοούσιος καὶ σύνθρονος καὶ ἀμέριστος, παρακαλοῦμέν σε οἱ πένητες, καὶ ξένοι, καὶ πτωχοὶ, καὶ γυμνοὶ, καὶ μὴ ἔχοντες τὴν κεφαλὴν ποῦ κλῖναι· ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου κλίνομεν τὸ γόνυ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, καὶ τῆς καρδίας καὶ τοῦ πνεύματος, καὶ δεόμεθά σου καὶ παρακαλοῦμεν, καὶ ἱκετεύομέν σε, ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς τὸ φοβερὸν ὄνομα σαβαὼθ, ἀγαθὲ καὶ ἅγιε Δέσποτα, πλαστουργὲ ποιητὰ παντοκράτωρ, κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ εὐμενῶς πρόσδεξαι τὴν ἱκετηρίαν ἡμῶν τῶν ταπεινῶν ἔντευξιν καὶ δέησιν, καὶ καταξίωσον ἡμᾶς ἁγιασθῆναι ἐν τῇ δυνάμει σου καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου, οἰκτείρμων καὶ ἐλεήμων, μακρόθυμε καὶ πολυέλεε Κύριε. Ἐλθὲ Πατὴρ, Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἐλθὲ ἡ φοβερὰ ἀστραπὴ τῆς θεότητος·

A. NICEP. COÆVO EX MSS.

A θεότητος· ἐλθὲ τὸ κράτος τὸ φοβερόν· ἐλθὲ τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, συμπαθῶν τὰ παραπτώματα ἡμῶν, ἅπερ ἡμάρτομεν ἐν λόγῳ ἢ ἔργῳ, ἢ ἐν ἐνθυμήσει, ἢ ἐν διανοίᾳ. Δεῦρο δὴ, πάριδε, ἄνες, ἄφες ἀγαθὲ, εὔσπλαγχνε, ἐλεήμων, πολυέλεε· καὶ μὴ καταισχύνῃς ἡμᾶς, μὴ δὲ ἀποῤῥίψῃς ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, ὁ ἡδονῇ καὶ φίλτρῳ ἔρωτος γλυκυτάτου καμπτόμενος, ἐπὶ ταῖς ἐντεύξεσι τῶν ἀγαπώντων σε. Παρακαλῶ σε, Δέσποτα, τὸ τέκνον μου τοῦτο τὸ ὄπισθεν τῆς ἐμῆς ἀνικανότητος τὸ γόνυ κλίναν, φώτισον αὐτοῦ τὰ ὄμματα τῇ ἀστραπῇ τῆς σῆς θειότητος· ἁγίασον αὐτοῦ τὰ νοερὰ αἰσθητήρια τῷ ἁγίῳ σου Πνεύματι· φαίδρυνον αὐτοῦ τοὺς τῆς ψυχῆς διαλογισμοὺς τῇ ἀφάτῳ εὐωδίᾳ τῆς ἀειζώου σου χάριτος· ἔμπνευσον αὐτῷ πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα ἰσχύος, πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα ἀγάπης καὶ εἰρήνης, πνεῦμα πραότητος, πνεῦμα δακρύων ῥοητικὸν, ἵνα εὐοδούμενος καὶ κυβερνώμενος παρὰ τῆς ἀῤῥήτου σου δεξιᾶς, ποιήσῃ πάντα τὰ εὐάρεστά σου ἐν τῇ δυνάμει σου σωζόμενος.

Ταῦτα εὐξάμενος ὁ Ὅσιος, ἀναστὰς, καὶ κατασπασάμενος αὐτοῦ τὰ ὄμματα, καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ τὸ στῆθος, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ εἰρήνην ἄγειν αὐτὸν ἐντειλάμενος ἔνδον τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ, οὕτω πικρῶς θρηνοῦντα ἀφεὶς, ἀνεχώρησε. Καταλαβὼν δὲ ἐν τοῖς περιπάτοις τόποις τοῖς ὑποκάτω οὖσιν ἐμβόλοις, καὶ διὰ πάσης νυκτὸς B προσευχόμενος ὑπὲρ τῶν ἐν κινδύνοις καὶ θλίψεσι, καὶ ἀνάγκαις, καὶ ἐν αἰχμαλωσίαις, καὶ ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου, οὕτως ἐπὶ γῆς ἀνακλιθεὶς, καὶ ὁρῶν ἅπαντας τοὺς Ἁγίους ὥσπερ φίλους πρὸς αὐτὸν παραγενομένους, μειδιῶν τῷ προσώπῳ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα.

Ἐν οἷς γύναιον πενιχρὸν τῶν ἐκεῖσε, ἐπὶ καλύβης τὴν κατοίκησιν ἔχον, τὴν πολυτελῆ τοῦ μύρου εὐωδίαν καὶ θυμιαμάτων ἐκείνων, τῶν ἡδυπνόων καὶ ἀσυγκρίτων, καὶ πάντα νοῦν ὑπερβαινόντων κατοσφρανθεῖσα, σπουδῇ ἀναστᾶσα, καὶ φῶτα αἰτησαμένη, καὶ ἐξακολουθήσασα τὴν εὐωδίαν τῷ τόπῳ ἐπέστη· εὗρε δὲ τὸν Μακάριον τέλει τοῦ βίου χρησάμενον, καὶ τὴν θεϊκὴν ἐκείνην εὐωδίαν πολλῷ μεῖζον ἀναδιδομένην, καὶ μύρων ἔκβλυσιν παραδόξως ἐκ τοῦ λειψάνου ἐξερχομένην ποταμηδόν. Ἔδραμεν οὖν καὶ τισὶ τὸ θαῦμα ἀπήγγειλε σὺν ὅρκῳ, μάρτυρα τὸν Θεὸν προσκαλουμένη. Καὶ δὴ πολλῶν συνδεδραμηκότων, ὡς δὲ πλησίον ἐγένοντο, οὐκέτι τινὰ ἑωράκασιν, εἰ μὴ ὑπὸ τῆς εὐοσμίας τοῦ μύρου καὶ τῶν θυμιαμάτων, κατεπλήττοντο λίαν, οὐδαμῶς εὑρεῖν δυνηθέντες τοῦ Ἁγίου τὸ λείψανον. Μετέθηκε γὰρ αὐτὸ ὁ Κύριος, κρίμασιν ἰδίοις οἷς ἐκεῖνος ἐπίσταται, ὁ καὶ τὰ ἀπόκρυφα αὐτοῦ κατορθώματα ἐπιστάμενος.

C Ἐτελειώθη δὲ ὁ κρυπτὸς ἥλιος καὶ οὐρανομήκης στῦλος πυρὸς, ὁ μακάριος Ἀνδρέας, ὁ διὰ Κύριον πένης καὶ ξένος καὶ καταπεφρονημένος, καὶ ὑπὸ πάντων ἐξουθενημένος, μηνὶ Μαΐῳ εἰκάδι ὀγδόῃ, ἑξηκοστῷ ἕκτῳ ἔτει τὸν ἀγῶνα κρυπτῶς διηγωνισμένος, Θεῷ δὲ διεγνωσμένος, ὡς καλῶς ἀγωνισάμενος. Ἐγὼ δὲ Νικηφόρος, ἐλέει τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ ὑπάρχων κατηριθμημένος ἐν τοῖς ἱερεῦσι ταύτης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων τῆς ἐπωνύμου Θεοῦ Σοφίας, συνεγραψάμην τὸν θαυμαστὸν τοῦτον βίον καὶ πολυθρύλλητον τοῦ σεβασμίου Πατρὸς τοῦ ἐν Ἁγίοις Ἀνδρέου, ἃ καὶ οἰκείοις ὀφθαλμοῖς ἑώρακα, καὶ παρὰ τοῦ Ἐπιφανίου τοῦ ἀοιδίμου, τοῦ γεγονότος ἐνθάδε Ἀρχιερέως μεμάθηκα καὶ τῷδε τῷ συγγράμματι συνέταξα, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ μετὰ τῷ Πατρὶ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

memento semper mihi in Sanctis oblationibus tuis: D et Dominus Deus, quocumque in statu fueris, te propugnabit. Ecce, quæ supra modum benedicta et glorificata est, sancta Dei Genitrix te tuaque gubernabit rectissime ac defendet. Huc ades, fili; flectamus simul genua nostra Domino Deo, supremam orationem simul fusuri; illisque flexis, ita oratum est a viro sancto :

242 Pater, Fili, et Spiritus sancte, Trinitas vivifica, in substantia eadem, in gloria æqualis, in partibus individua; nos pauperes, peregrini, mendici ac nudi, qui ubi caput reponamus non habemus, imploramus opem tuam, inclinantes propter nomen tuum tam animæ quam corporis, tam cordis quam spiritus nostri genua, et oramus atque obsecramus nec non et supplicamus tibi, o Deus, Deus, cujus terribile nomen, Sabaoth; optime, et sanctissime Domine, effector et creator omnipotens, ut aurem tuam nobis inclinans, benigne suscipias humilium famulorum tuorum supplicem orationem, utque in virtute ac nomine tuo nos sanctos efficere digneris, misericors et miserator, longanimis et multæ miserationis Deus. Adsis nobis Pater, Fili, et Spiritus sancte, adsis E splendor infinitæ claritatis Deus, adsit potentia tua mirabilis, atque in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti quæcumque vel opere, vel verbo, vel concupiscentia, vel cogitatione admisimus delicta misericorditer nobis dimitte : dimitte, inquam, condona, et oblitera, piissime Domine, cujus misericordiæ et miserationes multæ sunt : ne confundas nos, neve projicias a facie tua, qui voluptate et illicio quodam amoris suavissimi, converteris ad orationem diligentium te. Obsecro te, Domine, ut oculos, hujus pone me flectentis genua, filii mei, divinæ claritatis tuæ splendore illumines ; ut omnes facultates spiritu tuo sanctifices; ut mentis cogitationes inenarrabili semper vigentis gratiæ tuæ fragrantia conditas exhilares; ut inspires illi spiritum sapientiæ, spiritum fortitudinis, spiritum intelligentiæ, spiritum dilectionis et pacis, spiritum mansuetudinis, spiritum denique salutares lacrymas elicientem; quo recta incedens via, dirigente infallibili dextera tua gubernetur; et quælibet ex voluntate tua placitoque operans, in virtute tua vitam consequatur æternam.

communes pro se et illo preces fundit,

delictorum veniam

et sancti Spiritus dona postulans ;

243 Ita precatus Andreas, surrexit : tum osculatus Epiphanii oculos, vultum, pectus et manus, F hortatusque, ut in suo se conclavi pacifice contineret, acerbe dolentem ac lamentantem relinquens discessit. Perveniens hinc ad ambulationes, quæ sub porticibus sunt, totam noctem pro periclitantibus, pro afflictis, pro necessitate aliqua pressis, pro carcere detentis, pro omnibus denique mundi incolis orando transegit. Atque ita evocatus e terris, videns universum Sanctorum agmen, veluti familiarem suum invisentium, hilari ridentique vultu spiritum emisit.

ac vale dicto,

clam omnibus moritur.

244 Interea paupercula quædam mulier, quæ ibidem in tuguriolo quopiam morabatur, copiosam unguenti fragantiam ac thymiamatis suaviter olentis, cum nullo altero comparandi, et captum omnem hominum supergredientis, odorem percipiens, prosiliit subito; petitoque lumine, secuta odorem, ad locum unde promanabat devenit : reperitque istic B. Andream vita functum, et deprehendit divinum istum odorem magis magisque fragrantem aspirare, et unguentorum scaturiginem instar fluminis mirabiliter e Reliquiis egredi. Qua de causa ad alios quosdam festive accurrens, quod acciderat miraculum, Deo ipso in testem vocato, jurata narravit. Hinc excitati plures, ad locum designatum concurrerunt : quo appropinquantes, nullum omnino viderunt hominem, sed solam unguenti et incensi fragrantiam perceperunt, mirantes vehementer, nullas uspiam viri sancti Reliquias deprehendi : transtulerat enim illas Dominus alio ex judicio suo divino, quod illum non latet, qui arcana quælibet illius facinora habet perspecta.

Ad cadaver indicio emanantis fragrantiæ tracta paupercula,

adducit alios qui sublato corpore solum odorem sentiunt,

245 Beatus itaque Andreas, sol iste absconditus, et columna ad cœlum usque pertingens, qui et pauper et peregrinus et stultus et omnium peripsema factus fuerat propter Dominum, vitam hanc duodetrigesima die Maji conclusit; sexto et sexagesimo ætatis suæ anno, occulte suum agonem consummans

die 28 Maji.

Auctoris epilogus. *A. Nicep coævo ex MSS.*

A consummans et Deo soli cognitus. Ego autem Nicephorus, per misericordiam omnipotentis Dei, in numerum Presbyterorum magnæ Ecclesiæ, quæ in hac urbium Regina Dei Sophia cognominatur, adscitus; mirabilem hancce et celebris famæ futuram religiosissimi sanctissimique Patris Andreæ Vitam conscripsi, ea in commentarium præsentem referens, quæ partim oculis meis ipse vidi, partim didici ex Epiphanio, facto hic deinde reverendissimo Archiepiscopo secundum prædictionem ipsius Sancti: cujus precibus mereamur consequi misericordiam in die judicii, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre sanctoque Spiritu gloria, nunc et semper et in secula seculorum. Amen. D

ANNOTATA.

a *Græcorum numerales litteræ sic procedant, ut* ι, 10; σ, 200 *valeant; quibus subtractis ex* ἄριστος, *manet* ἄρτος.

b *Videntur Græci, quorum disciplinis imbutus Andreas ante conversionem fuerat, tunc adhuc ignorasse mundi ubique habitabilis rotunditatem; sed eum, sicut ætate Augustini concipiebant antiqui, imaginatos sibi esse instar eversæ navis aquæ innatantis, ac subtus quidem immensitatem abyssi, desuper vero aerem similiter immensum; ex lateribus etiam aquas, unde cælum emergat, concepisse: et secundum has species, animo alte impressas, agi Sanctum etiam in contemplationibus suis sinebat Deus: quia, veræ illæ an falsæ essent, nil faciebat ad fructum spiritualem inde percipiendum, ut jam alibi monui.* B

c *Perquam incommode hæc verba absunt a MS. Maz. eximunt enim lectorem solicitudine, alias necessaria, quærendi inter Patriarchas CP.* Epiphanium *aliquem; qui solum unicum inventus est hactenus, isque ad seculum 6 spectans, adeoque minime hic idoneus nobis: diximus autem videri assumpsisse, cum monachus fieret, atque in Patriarchatu retinuisse, nomen* Antonii *vel* Polyeucti.

d *Magis hoc* Polyeucto *convenire etiam initio diximus.*

SUPPLEMENTUM.

Pag. 1 * *in Comm. prævio lin. ult. sic lege — postea Monachus,* ἀλλαγέντος καὶ τοῦ ὀνόματος ἐν σχήματι, *ut dicitur num.* 241, mutato cum veste nomine, *et ex Monacho Patriarcha Contantinopolitanus.*

Similiter pag. 27 * *omissas, per typothetæ incuriam, Annotationes duas supplebis hoc modo.*

i *Insertum hic erat* ὡ ἐοικὼς ἀλέλετο. *Non capio. Habebat autem post duas has voculas MS. Mazar.* ὡς ἔοικε. *Recte, ideoque hoc ipsum huc transtuli.*

k *Quod hic* Τρούλλιον, *infra in Mazar. scribitur* τρούλλιον, *in Vaticano* Ἐγχείριον; *utique vas manuale et rotundum, quale est* Trulla, *quæ propter aptatas ei ansas* πτερῶδες, *quasi* alata, *fieri dicitur. Non tamen satis capio quid hic elenchi lateat adversus Arianos.* E

DE VEN. MARIA BAGNESIA

VIRGINE TERTII ORDINIS S. DOMINICI,

FLORENTIÆ IN HETRURIA.

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De Corporis incorrupti cultu inchoato; deque Vita bis terve a Confessariis et familiaribus Italice scripta.

C *AN. MDLXXVII.*

In ecclesia S. Mariæ Angelorum

Virgilius Ceparius, *nostræ Societatis Sacerdos et Florentini aliquando Collegii Rector, ac* S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis *Confessarius, in hujus Vita, quam pro majori parte Latine redditam secundo loco dedi ad diem* XXV *Maji, num.* 27 *et seqq. accurate describit originem monasterii, quod nunc in Cestelli loco positum, ante tempora Urbani VIII stabat in suburbio S. Frigidiani, unde nomen habebat, sicut et ecclesia vetus PP. Carmelitarum, in qua primæ Virgines habitum sumpserunt anno* MCCCCL. *Scipio Admiratus Hist. Flor. lib.* 29 *fundationem monasterii ad annum* MDXIV *differt, eamque Cardinali Soderino adscribit: ædificiis is forsitan locum auxit, reditibusque dotavit. Hic ut, Ordinis Carmelitani regimini subtractus, potestati Ordinarii subjiceretur, anno* MDXX *Leo X statuit, absque ulla religiosæ Disciplinæ jactura. Cum enim Secularis Sacerdos, loci Rector, fortasse primus ex Clero aut secundus, anno post substractionem* XXXI *e vivis excessisset; coacta fuit Societas nostra, recens tunc Florentiam inducta, regimen spirituale suscipere Sanctimonialium istarum, quarum ecclesias ad suas functiones isto in principio utebatur. Licet autem in triennio dumtaxat duraverit, ad talem tamen tantamque disciplinæ perfectionem sub ejusmodi magisterio profecit Conventus iste, perseverantibus præsertim Patribus, non solum nostræ Societatis, sed etiam Prædicatoribus S. Dominici, extraordinariam ei curam ad Confessiones Concionesque impendere; ut* Venerabilis Maria Bagnesia, *qua de agere instituimus, odore tam eximiæ sanctitatis allecta, istic tumulari elegerit impetraveritque, licet ipsa Regulam tertii Ordinis professa inter manus Patrum Prædicatorum; qui defunctæ corpus suis illuc humeris intulerunt anno* MDLXXVII. *Fuit autem ipsum ibidem sub altari majori humatum, intra specialem arcam lateritio obtectam opere, sicuti ex num. ult. Vitæ constat; non quidem ut religiose colendum, sic enim fuisset intra ipsum altare locatum; sed (ut ego quidem existimo) ex commoditate quam offerebat fornix aliquis, sub altari infra ecclesiæ pavimentum antea ductus, et usui ejusmodi idoneus judicatus, intuitu specialis devotionis, quam vivens erga sanctissimum Missæ sacrificium habuerat, ipsum quotidie coram se fieri in proprio cubiculo curans.* F

primo collocata sub altari,

2 *Verum, sive id nimium visum Superioribus fuerit, seu alia quæcumque causa suaserit ipsam inde auferre, fortassis in communi reliquarum Religiosarum cœmeterio humandam; consilium hoc in majorem ejusdem gloriam vertit Deus: fecit enim ut ea occasione totum corpus, quod annis aliquot sepultum jam erat, inveniretur in sua arca integrum atque formosum. Quapropter petierunt Sanctimoniales prædictæ, et facile impetrarunt, ad suum spirituale solatium, ut sibi liceret illud*

deinde translata ad locum Capituli,

A *illud transferre intra monasterium suum, ad locum Capitularem, in quo ipsum speciali devotione venerarentur. Erat tunc Florentiæ Archiepiscopus Alexander Medices, a Pistoriensi Ecclesia ad Metropolitiam Cathedram translatus anno* MDLXXIV : *qui nono post anno Cardinalis factus, tandem etiam Universali Ecclesiæ præfectus est, sub nomine Leonis XI, anno* MDCV, *paucorum dumtaxat dierum Pontifex. Hujus indulto factum esse translationem prædictam, sicut credere debemus; ita supponere possumus, ab eodem approbatum honorem, quem piæ Monachæ, non solum ut nunc sigillatim, sed olim etiam communiter sacro isti deposito deferebant. Eas inter in honorando Bagnesiæ tumulo eminebat sanctissima Virgo*, Soror Maria Magdalena de Pazzis ; *idque adeo notum Sororibus ceteris erat ; ut cum ipsa anno* MDLXXXIV, *votis religiosis nuncupatis, rapta per dies quadraginta in spiritu, sic debilitata relinqueretur, ut naturali nulla ratione videretur posse in vivis retineri* ; pia quædam Conversa, considerans quam devota esset Soror Maria Magdalena erga Venerabilem Matrem Sororem Mariam Bagnesiam, cujus corpus in Capitulo monasterii reverenter servabatur, eidem votum pro ipsa fecerit :

B et ecce Magdalena, ipso die quo votum fiebat infirma quam quæ maxime, sequenti die miraculose sana, ad stuporem non minus quam consolationem universarum, surrexit de lecto, ab omni morbo libera : deinde XI Julii, *id est quinto post finem raptus quadragenarii die*, vidit animam prædictæ Matris Bagnesiæ in sublimi gloria collocatam, *ut scribit præfatus Ceparius, extraordinarius monasterii Confessarius in Vita ejusdem, nunc in Canonem Sanctorum relatæ, num.* 49. *Modum et formam istius Visionis aliarumque similium, attestantium certitudini cælestis gloriæ, et quidem valde sublimis, a Bagnesia jam obtentæ, infra in Supplemento post Vitam dabuntur ; hic noto, solitas ejus temporis Sanctimoniales*, Beatam Matrem, *appellare, et Feriam III hebdomadæ eidem peculiari devotione impendere, quia tali die eademque* XXVIII *Maji e vivis abiit.*

AUCTORE D. P.

et a S. Maria Magd. de Pazzis aliisque devote culta,

ac sæpius conspecta in gloria,

3 *Quantum porro in eo monasterio crescebat æstimatio viventis Magdalenæ, et ejus quo agebatur spiritus ; tantum etiam accessisse videtur ad devotionem, quo defunctam* Mariam *prosequebantur Sanctimoniales ; unde factum est, ut ligneæ, in qua corpus jacebat, capsæ honorificentius habendæ, arcam lapideam elegantem excavandam decernerent ; cui etiamnum inscripta leguntur hæc verba :* Hic jacet corpus Venerabilis Sororis Mariæ de Bagnesis, tertii Ordinis S. Dominici, vitæ honestate et morum probitate integerrimæ : quæ vixit annos LXIII, obiit V Kalendas Junii MDLXXVII, Moniales S. Mariæ Angelorum posuerunt anno MDLXXXXI. *Atque intra hoc sepulcrum etiamnum videre est præfatum corpus, nec uno quidem dente minutum, in habitu albo Dominicani Ordinis, ac chlamyde nigra ex serico, cum velamentis capitis habitui congruis. Non tamen in eodem S. Frigidiani Burgo, in quo olim. Cum enim Franciscus Cardinalis Barberinus, ut alibi dictum, anno* MDCXXVII *Romam a Legatione Hispanica revertens, sorores suas ibidem duas visitatum venisset, locoque minus salubri ac nimis angusto collocatas animadvertisset ; effecit ut communis omnium patruus Urbanus VIII commodiorem laxioremque ipsi habitationem curaret, facta cum Monachis Cisterciensibus, in platea quæ Pictorum dicitur manentibus, commutatione. Ad hunc autem locum priusquam Sanctimoniales transferrentur, die* VIII *Decembris anni* MDCXXVIII, *placuit transferri ossa defunctarum omnium Matrum, id enim ut liceret cautum erat per pacta conventa, et fieri probaverat D. Alexander Martius Medices Florentinus Archiepiscopus. Hujusmodi autem* translatio facta est, *ut habet Relatio nobis Italice missa*, die II Decembris, secreto

an. 1591 transfertur in arcam lapideam,

corpore usque nunc incorrupto.

atque noctu. Stantibus enim recentibus Urbani VIII decretis, prohibentibus honorem civili majorem haberi memoriæ recentius defunctorum, publico judicio Ecclesiæ necdum beatificatorum ; visum est nihil publice faciendum circa corpus Venerabilis Mariæ; neque quidquam ei præ ceteris datum fuit, præter honorem specialis arcæ, in qua jam pridem composita steterat; quæque tribus firmata clavibus et sigillata, transvecta pariter cum aliarum exuviis est, ipsis clavibus penes Matrem Priorissam manentibus. Et tunc quidem ipsa arca, æque ac ceterarum ossa, deposita fuit in loco subterraneo, communi omnium posthac sepulturæ fabricandæ destinato; sed aliquando post tempore, elevata denuo arca eadem est, collocataque in Capitulo novi Monasterii, sub altari, quod a Sanctissimo Rosario nomen habet, ubi etiamnum teneretur, *sicut ante migrationem tenebatur.* D

4 *Ceterum nisi Monasterio S. Mariæ sæpe nominato ea felicitas obtigisset, ut anno sexto post illatum illuc* Bagnesiæ *defunctæ corpus, ipsum ingrederetur* Pazzia, *maximis cælestium favorum prodigiis, tota mox urbe celebranda ; atque ideo ab alieni Ordinis hospita, ad domesticam Sanctitatem traducta fuissent Sanctimonialium studia, apud Pontificem prono animo excipienda; existimo non indiligenter agendum fuisse pro ejusdem* Bagnesiæ *Beatificatione. Nunc, cum id factum non sit, et piæ illæ Virgines, potiori respectu pro* Magdalena *satagentes, contentæ fuerint privato cultu* Bagnesiæ *deferendo, absit ut, cum Arturo a monasterio in Gynecæo sacro, propria auctoritate*, Beatæ *titulum ordinemque ei tribuam, in opere ex Urbanianis Constitutionibus digerendo, si quod aliud. Quando tamen adhunc* XXVIII *Maji facienda notabilis quædam Appendix fuit, propter* Andream Salum, *in suis quidem Actis absolute nuncupatum* Sanctum, *sed cujus in Constantinopolitana Ecclesia cultus publicus nobis non satis certo probatur; cur non liceat, ex Latinarum Ecclesiarum una, jungere eidem Appendici hanc Virginem; cujus veram in cælis beatitudinem, tam insignibus tantæ Sanctæ testimoniis, credibilem hominibus facere voluit Deus? Tali ergo licentia verecunde cauteque præsumpta, de ipsa* Veneranda Maria Bagnesia *tractandum decrevi extra ordinem Sanctorum ac Beatorum, qualis ipsa, haud dubie nunc etiam diceretur, si annis centum citius obiisset, et eumdem, quem mox a morte, consecuta est apud Sanctimoniales cultum, tanto citius obtinuisset, ut is immemorialis temporis prærogativa fultus, eximi potuisset ab Urbaniani Decreti rigore. Nam* B. Veronica de Binasco, *cujus Vitam dedimus* XIII *Januarii, non ampliorem quam hæc cultum, sed a tempore immemorabili obtinebat in suo Mediolanensi S. Marthæ cænobio; idque sufficere creditum est, ut ejus Beatitudo extra controversiam haberetur, ac tandem etiam Augustinianorum Eremitarum Ordini universo publicus ejusdem cultus per Officium et Missam concederetur, tamquam Beatæ incontestabili sui Ordinis.*

Hujus memoria, majori Mariæ Magd. Pazziæ claritate obscurata E

absque titulo Beatæ refertur ad Appendicem

propter solum defectum cultus ab immemorabili. F

5 *Dabo autem primo Vitam, quam statim a morte Mariæ Italice scripsit* D. Augustinus Campi, *ægræ Virginis per ultimos annos viginti duos domesticus Presbyter atque Confessarius; idem ipse, quem S. Mariæ Angelorum Monachæ in suum mox Rectorem elegerunt; quique, ut talis, venientem ad monasterium* Pazziam *excepit, et sacro habitu induit, rexitque totis tredecim annis, anno* MDXCI *vita functus; ut videatur ipsum Deus* Bagnesiæ *primo instruendum in vita spirituali tradidisse, quem* Pazziæ *in eadem regendæ præparabat magistrum. Originale MS. ipso in monasterio asservatum, transcribi mihi fecit Reverendissima ejus Priorissa, Sor. Francisca Teresia de Corde-Mariæ. Eadem etiam curante prius acceperam exemplar Vitæ alterius, quam anno eodem, sed quarto post Virginis obitum mense, conscripserat alter ejusdem et prior Confessarius,*

Datur vita a D. Augustino scripta,

et supplementum ex altera æque Confessarii ejus;

A *Confessarius, ex Ordine S. Dominici,* Vener. Fr. Alexander Capoccius; *vir etiam ipse sanctitatis eximiæ, et Monialibus S. Mariæ Angelorum filiali affectu æstimatus ut Pater; cujus etiam vita diversimode habetur typis Italicis excusa, inter Vitas Ordinis Prædicatorum. Hujus de* Maria Bagnesia *scriptiuncula, cum habeatur typis excusa apud utrumque Raizzium, Silvanum et Seraphinum, scribentes de Sanctis ac Beatis Ordinis Prædicatorii atque Hetruriæ, ipseque Alexander lectorem suum remittat ad priorem Domini Augustini; satis habui ex posteriori accipere Supplementum earum rerum, quæ in priori non continebantur.*

cum Epistola Zachariæ Foresti itidem familiaris,

6 *Sequitur Epistola quam ad præfatum D. Augustinum Campi, ut hic sua manu testatur, conscripsit alius* Mariæ *familiaris Cosmi I et filii ejus Francisci, Magnorum Hetruriæ successive Ducum, obsequio mancipatus,* D. Zacharias Foresti. *Scripsit hic autem decennio circiter a morte Virginis, plura ac pulchra aliis prætermissa explicans, quæ sibimet cum* Maria *contigerant. Hujus Epistolæ indicium mihi fecit Illustriss. Senator Alexander de Circulis, ad Acta gentilis suæ* S. *Humilianæ* XIX *laudatus, addens, pro altero Supplemento faciendo, ex libris revelationum S. Mariæ*

ac Revelationibus S. M. Magd. de Pazzis.

B *Magdalenæ Pazziæ eas quæ* Bagnesiam *spectant, sua manu transsumptas; simulque significans, etiam Carmelitam aliquem de eodem argumento scripsisse quidpiam, quod needum contigerat sibi videri, quare nec indicare de eo quidpiam posset.*

VITA

Ex Italico MS. D. Augustini Campi de Pontremoli infirmæ Virginis per annos XXII *Presbyteri domestici.*

PROLOGUS.

Placuit benignitati et caritati Domini Dei ac Salvatoris nostri, magnifici in omnibus operibus suis, novam stellam splendoris clarissimi manifestare in civitate Florentina; volenti in eadem, ad exemplum tantæ lucis, resuscitare et innovare pulcherrimam suæ similitudinis imaginem. Quod si ea incognita antehac mundo fuit, non tamen Angelos sanctosque Cœlites latuit: siquidem eisdem pridem revelaverat Deus grandia et mirabilia illa, quæ volebat facere per suam dilectam filiam Sororem
C Mariam.

DIVISIO CAPITUM.

Vitam hanc more nostro distributurus in capita longiora, ideoque pauciora, divisionis originariæ titulos, quibus Latini numeri in margine respondebunt, hic attexo.

A

A. AUGUS. CAMPI EX MS. IT.

CAPUT I.

Infantia, pueritia, adolescentia, et morbus Mariæ, eique cum damno applicata remedia.

CAP. I

a Nobiliter nata

Nata est Maria ex Carolo Rinerii Bagnesii *a* et D. Alexandra ejus conjuge, filia D. Bartholomæi Orlandini, nobili utrimque familia, die XXIV Augusti, S. Bartholomæo Apostolo sacra, in vesperum deducta, scilicet hora post solis occasum tertia ac semis, anno MDXIV. Sequenti die ad baptismum delatæ infantulæ, positum fuit convenientissimum Mariæ nomen, velut præsagium devotissimi ejus affectus, quo per omnem deinceps vitam prosecutura esset Deiparam Virginem; quare etiam divinitus præordinatum fuisse videtur, ut traderetur parvula educanda ad *b* Imprunetam, locum Mariano cultu tantopere celebratum. Volens etiam Deus, super omnia benedictus, aptiorem illam facere participandæ copiosius bonitatis suæ, atque ad statum majoris perfectionis disponere; providit ut a prima ætate, assuescens modico victui, gustandis deliciis amoris sui praepararetur. Permisit enim ut traderetur nutrici, non solum pauperrimæ, sed ipso etiam lacte (quod tamen parentes ejus clam habebat) destitutæ: unde factum ut tantum non fame moreretur; forsitan omnino moritura, nisi vicini, compassione moti, aliquando ovum mulieri dedissent, quo vice lactis alumnam sustentaret. Hinc factum, ut cum primum cœpit liberas a fasciis manus habere, eisdem studiose colligeret micas quaslibet humi sparsas, orique imponeret. Hoc ergo primum divinæ erga parvulam providentiæ mysterium notetur, quod tanta in parcitate educari eam voluerit; idque Imprunetæ, ubi tam pulchrum et nobile sanctissimæ Virginis templum est.

b

et Maria vocata,

B

parcissime alitur a nutrice destituta lacte;

2 Dicere ergo solebat; Ad S. Mariam Imprunetæ primum cœpi gustare alimentum corporis mei: sed oportet ut in S. Maria Virgine, matre dulcissimi Sponsi mei, fundamentum jaciam vitæ spiritualis, id est in perfectione admirabilium ejus virtutum, aut harum saltem alicujus: et carissimus ejus Filius Sponsusque meus gratiam mihi dabit, ut imitari eam quadamtenus valeam. Ut autem melius hoc consequerer, voluit hinc inde sepire vitam meam, ne a dexteris aut sinistris declinem; neve exerrare ab ea possim conclusit me in hoc lecto, in quo ipso jacentem progredi voluit. Sepivit etiam viam meam a dexteris atque sinistris, ne malæ bestiæ, dæmones scilicet infernales, semper abditi intra condensas iniquitatum suarum silvas, attentarent impedire progressum meum, et iter quo tendere debeo ad magnum illud Sponsi mei cœlestis palatium, quemadmodum dici audivi, quando mihi ministrabatur extrema Unctio. Hæc illa, septimum omnino inuncta, præter vicem ultimam quando obiit. Talia autem identidem meditando ac ruminando, seipsam reputabat indignam quæ Maria nuncuparetur; dicebatque, Si Maria, Stella maris interpretatur, verum est sane, quod Sanctissima Virgo est stella clarissima ac lucidissima mundo, qui est eritque semper instar vasti oceani: sed quomodo sic ego dicar, quæ propter peccata mea assimilari debeo carboni extincto? Quod si ipsum reddi debeat, Domina, nequaquam hoc mihi competit, quæ numquam eam virtutem habui, qua possem mihimet ipsi dominari. Verum si, Mare amarum, dixeris significare Mariæ nomen, hoc me fuisse fateor; mare scilicet amarissimum peccatorum, quæ animam meam amaritudine et dolore impleverunt: quid enim ex peccatis aliud quam amaritudo et confusio nasceretur? Ita vel ex proprii nominis consideratione noverat sese humiliare, atque utilitatem non minimam capere.

in loco Imprunetæ D. V. sacro;

C

unde illi amor erga Deiparam singularis

D

III

Parvula mire gratiosa,

4 Divina benignitas erga hanc suam sponsam filiolamque dilectam adeo liberalis fuit, ut non solum ei dederit animam plenam gratia ac virtute, in quibus ejus decor consistit; sed etiam pulcherrimam corporis optime conformati speciem. Oculi ejus, instar stellarum clarissimi et quasi Angelici, faciebant ut personæ quævis, aspectu ejus delectatæ, certarent ipsam excipere brachiis, aut saltem coram se habere. Itaque cum in monasterio Faventino (quod hodie S. Salvii dicitur) soror ejus quædam Monacha esset, sæpe parvulam sibi mitti postulabat a matre, seque felicem credebat quoties illam penes se tenere poterat. Didicerat autem, ut erat ingenio præcoci, et memoria tenebat quasdam Domini Jesu laudes; cumque ei dicerent, Cane Marietta (sic enim nuncupabatur) et verecundanti vultum obtegerent velo, dicentes, Cane, quia nemo te videbit; illa mox perquam gratiose ac tono vere Angelico incipiebat cantare, omnesque lætitia ac solatio perfundere. Solebat porro eadem ipsius soror, ad aliarum Monacharum oblectationem, interrogare ac dicere, Marietta, quem tu sponsum desideras? et parvula suavissime respondebat, voce etiamnum balbutiente, Jesum volo, Jesus debet esse Sponsus meus *c*. Ita a prima ætatula hæc ei mens, hoc propositum stetit, ut Jesum concupisceret, quia ipsam sibi Jesus volebat; et qui lætam atque hilarem videre desiderabant, solum opus habebant ei loqui de Jesu, in quem cor totum jam tunc fixum habebat, tam serio affirmans pulcherrimum eum esse, acsi eum oculis corporeis vidisset: si vero afflictam vellet quis conspicere, haud alio opus erat quam dicere, quod Jesum habitura non esset.

Jesum solum sponsum velle profitetur:

E

c

5 Quandocumque de illo instituí sermonem contingebat ab aliquo, vel concionatores (ut fieri solet) compositis ad elegantiam verbis docebant, qua ratione esset amandus; tanto efferebatur jubilo, ut quasi seipsam non caperet tenella ejus anima. Cum ergo die quadam esset in ædibus Dominæ Vaggiæ, Bartholomæo Bartolini nuptæ, quæ erat soror matris ejus, diceretque illa se mane sequenti ituram ad concionem: Eia, inquit, Matertera mea, etiam me istuc ducito. Ipsaque respondente; Sit ita sane, cras te appellabo; dubitans parvula serione id diceretur, Imo, imo, inquit, vocabis me? Attamen parum secura totam fere noctem insomnem duxit; ut autem existimavit appropinquare horam, cœpit, nemine id advertente, paulatim vestire se. Matertera vero uti promiserat vocante, exiliens illico ipsi se stitit, et bonum diem materteræ apprecata; Eccum me, inquit. Admirantique quomodo tam cito vestita esset, Quia, inquit, debeo ad concionem ire. Ipsis porro domo egredientibus cecidit copiosissima pluvia, quapropter matertera dubitans an posset parvula commode ad ecclesiam pervenire, volebat ut comitum aliquis eam in ulnas exciperet, præsertim in transitu majorum canalium: sed ipsa antecedens tam prompte vestigia figebat per eminentiores ad transeuntium commodum *d* lapides, ut omnibus admirationi esset ac veluti columba pervolaret. Videor mihi audivisse, primam hanc fuisse quam unquam audiverit prædicationem; quodque mox ut in suggestu sacrum oratorem conspexit, fixos in eum semel obtutus dimovit numquam, ac si videret audiretque proprium suum Sponsum, intus procul dubio ad cor loquentem.

magno desiderio movetur ad conciones audiendas:

F

d

IV

familiam pro matre ægra regit:

6 Primæ juventutis ejus tempore, quia mater ejus debili valetudine erat, et sorores natu majores foras elocatæ, accidit ut præcipue in ipsam incumberet, domus totius regimen: in quo tam prudenter tamque

A tamque discrete agebat illa, ac si maturæ ætatis mulier fuisset; cunctaque in familia, haud parum numerosa, disponebat ex ordine; ipsa ubique præsens, et velut avicula ad omnia advolans ministeria. Ita tamen agebat ut inter occupationes tam multiplices numquam intermitteret exercitia sua spiritualia devotasque orationes, quibus ex speciali dono Dei deditissima, in iisdem ad mortem usque perseveravit. Existimabat enim, quemadmodum sæpe audiebatur dicere, quod anima, absque oratione et meditatione sancta, esset veluti piscis extra aquam: ideoque omnes adhortabatur stimulabatque ad frequentis orationis studium, atque ad solitudinem captandam extra occasiones divagationum multorumque in quotidiana conversatione defectuum; quæ res quanti momenti sint, non omnes æque apprehendunt. Crescens autem ætate et corpore puella, ad staturam pervenit mediocrem, gracilem tamen, eo quod cibo modicissimo uteretur; vultu nihilominus læto semper ac ridenti, et hilaritatem in omnibus diligens. Quod si aliquando tristem videret quempiam; Eia. inquiebat, esto hilaris. Neganti autem, se posse, dicebat; Vin'bonam te medicinam doceam, ut hilaris esse B queas? Esto bonus ac probus, ita lætitiam durabilem habebis, ac Jesum videbis, qui est verum gaudium cordis humani; teque non solum lætari, sed etiam faciet jubilare.

orationi dedita,

et semper hilaris,

7 Omnipotentis Dei infinita bonitas, cujus sapientiæ non est numerus, et qui suaviter disponit omnia; sua illa paterna benignitate, non solum providebat sanctificationi hujus suæ dilectæ columbulæ caræque sponsæ, ut perficeret eam suoque impleret amore; sed etiam manifestis monstrabat indiciis, quod toti istic familiæ vellet gratiam auxiliumque porrigere, qua etiam ipsa ad sanctitatem non vulgarem pertingeret. Et quia opum terrenarum affluentia, malo sui usu, sæpe elongat homines a suo Creatore; permisit ut variis affecta incommodis atque infortuniis, multum affligeretur ac tribularetur. Imprimis autem D. Alexandra mater familias, post multos labores ærumnasque toleratas lecto affixa, tantumque infirmata est crescente morbo, ut syncopen denique pateretur: a qua, curante filia, matremque amantissime confortante, sed magis suis precibus adjuvante, revocata ad sensus, omnia Ecclesiæ Sacramenta recepit; itaque (ut præsumere licet) in cœlum evolavit. Exhinc duplicatum onus Mariæ C fuit: cumque jam esset annorum septemdecim; vocatam in partem interrogavit pater Carolus, utrum Religiosa fieri mallet, an manere in seculo *e*. Ad hanc tam inexpectatam interrogationem illa, ut erat timida, sic inhorruit, ut totus ipsi sanguis congelascere videretur, nec posset patri vel unicum verbum respondere; quemadmodum postea retulit Confessario suo, Reverendo Magistro Raphaeli, Rectori S. Romæi *f*. Hic deinde patrem accedens, monuit, ne ita aperte loqueretur isti filiæ suæ, quæ posset exinde gravem noxam contrahere; quemadmodum reapse accidit. Nam perturbatio illa adeo magnam infirmitatem ipsi attulit, ut totis *g* quadraginta quinque annis numquam restitui pristinæ sanitati potuerit, plena semper doloribus et cruciatibus, sicut infra dicetur. Atque hæc præcipue causa impedivit, ne posset vitam in monasterio religiosam amplecti.

etiam inter angustias rei familiaris,

et mortua matre.

e Invitata ad nuptias a patre

f

g ægritudinem incurrit:

8 Ingravescente porro ægritudine, coacta demum fuit lecto decumbere, a capite ad pedes plena tormentis, ac sancto Jobo assimilata. Permisit autem Deus, ut variis modis prætextu curationis cruciaretur; non intelligentibus ejus domesticis secreta Dei circa ipsam consilia, et quid in ista sua dilecta sponsa ejus immensa bonitas operari intenderet. Etenim Carolus pater, ad aliorum persuasionem, quædam ipsi remedia applicari sivit, perquam nociva; et in cameram illius induxit personas, quarum vel aspectus horrori ac dolori infirmæ erat; atque inter alios pharmacopœum quemdam sibi propositum: nam eo tempore quilibet agebat medicum, ac nullo in contrarium decreto tunc existente. Hic, visa infirma, edixit ipsam septemplici quartana laborare, præscripsitque mixturam quamdam coquendam cum pullo septenni; indeque confectam instar sirupi potionem bibendam dedit: qua usque ad mortem confecta misella, extremo Oleo inungenda fuit. Jamque ut mortua lugebatur; cum illa, paulatim ad se regressa, dixit patri suo aliisque præsentibus, ne sic plangerent. Vitam enim, aiebat, tanto tempore, et tamdiu inter mortales degam, ut multas ærumnas ac tribulationes visura sim: quemadmodum in veritate contigit: supervixit enim quadraginta, quinque annis et præmori sibi majorem suorum partem vidit.

cui curandæ advocatus frustra pharmacopœus,

D A. AUG. S. CAMPI EX MS. IT.

pene ad mortem deducit;

9 Quia porro volebat eam Deus probare, tamquam in fornace aurum: rursus alium cruciatum ei parari permisit, persuaso patre ut ad decumbentem induceret mulierem quamdam peregrinam, quam loquela sua indicabat ex Romaniola vel Lombardia esse, quamque magnæ dicebant esse experientiæ. Hæc accedens ad lectum: Bono animo, inquit esto, E filiola; et fidem habe, quia sanare te volo. Ipsa vero intus in puro suo corde dicebat, Ego in Deo volo fidem habere, ipsique animitus se commendabat, timens ne quid cum ejus offensa circa se ageretur. Mulier autem ista præcepit grande quoddam emplastrum confici, ex sale et furfure aliaque multiplici mixtura, in lebete cocta, atque supra lodicem extensa, cui misellam involvi totam jubebat. Nihil illi poterat accidere gravius, quam ut eum in finem nudari se pateretur: voluntati tamen patris sui omniumque præsentium clamoribus, id fieri jubentibus, humiliter cessit; quamvis certo persuasa, non modo nulli id sibi adjumento, sed potius grandi nocumento futurum. Sane, cum ita jacuisset aliquamdiu, apparuit semimortua totaque excoriata; ac, nisi Dominus providisset, actum de vita ejus erat. Tum vero pater, delusum se videns, accersiri demque medicos jussit, si forte mederi filiæ possent. Qui, ea sic conspecta, dixerunt: Ecce quanto periculo exposueritis miseram puellam istam; eductaque ex illo emplastro, sine pelle, ut sic loquar; adeo ut videatur posse dici, quod voluerit eam F Deus assimilari S. Bartholomæo, cui cutis detracta fuit, ideoque illam nasci fecerit in sancta ipsius festivitate: quare, cum ad sensus suos rediisset, dixit: Numquid videtis me quasi in torculari fuisse? Deoque benedicens in omnibus, gratiarum ei reddebat actiones.

uti et mulier peregrina,

quæ fere excoriatam dimisit.

ANNOTATA.

a *Fr. Alexander ait,* plures eis filios quam filias fuisse: *hæ tamen ut minimum septem fuere: nam præter* Mariam *ipsam, et quæ morienti ministravit* D. Camillam, *dicitur num.* 12 *Maria habuisse quatuor sorores in diversis monasteriis, et num.* 14 *nominatur* D. Lucretia, *paternæ domui propinquas ædes habens*

b Impruneta, *inquit Scipio Admiratus Hist. Flor. lib.* 8 *ad an.* 1331, *parochia* ad VI p. m. *versus meridiem,* distans a civitate, amplitudine sua et Beneficii antiquitate celebris, sed celebrior imagine Deiparæ Virginis, perquam miraculosa: *qui Auctor deinceps plures meminit ejusdem Imaginis, cum publica processione illatæ in urbem, nec unquam sine præsenti auxilio in necessitatibus publicis, pestis, imbrium, bellorum etc.*

c *Alexander addit:* Cum autem ostenderent ei P. Procuratorem suum, virum Religiosum *Ordinis Vallis-umbrosæ,* et dicerent, Vis istum sponsum? incipiebat

A. AUGUS. CAMPI EX MS. IT.

A incipiebat lacrymari, et clamare, Non, Non; nolo alium sponsum quam Jesum: eratque tam simplex, ut crederet Patrem Confessarium esse sponsum Monacharum, nihil sciens de mundi malitia.

d Passatorios lapides *vulgus appellat, Florentinæ civitati proprios, cujus omnes plateæ grandibus et quadratis saxis sic sternuntur, ut devexiores in medio alveum faciant, excipiendis pluvialibus aquis: quæ ne impediant transitum ab uno ad alterum plateæ latus, eminent ad certa intervalla ejusmodi lapides, transversim positi.*

e *Alexander ait,* Consilium patris fuisse, ut ipsam nuptui traderet.

f *De* S. Romæo, *ut* Beato, *egit Henschenius noster ad* 25 *Januarii, non ausus ei titulum* Sancti *dare; sed daturus haud dubie, si notitiam habuisset hujus Ecclesiæ; vel hinc tamen manis dubitaturus, an non fuerit multo antiquior seculo* 13, *quo primum in Europam transiit Ordo Carmelitanus, cui aliqui eum adscribunt, sed absque ullo congruæ vetustatis testimonio.*

g *Cum obierit* Maria *anno* 1577, *oportet hæc acta esse sub annum* 1532, *atque adeo ipsam tunc fuisse*
B *annorum* 18, *quippe natam anno* 1514.

CAPUT II.

Suscipit Maria habitum tertii Ordinis, Auctorem in Sacellanum Domesticum recipit, misericors, humilis, et mire obediens.

VII *Sic lecto decumbens,* Hunc in modum cum lecto affixa jaceret misella, inter tot cruciatus atque dolores suos, nullum habebat solatium gaudiumque extra Deum, nec ullius alterius rei tenebatur desiderio. Itaque in cubiculo ejus altariolum stabat, instructum devotis imaginibus nonnullis, ita ut oratorium vel ecclesiola potius videretur locus *a*. Crescebat interim magis ac magis morbus, crescentibus pariter cruciatibus: quare, cum iterum cerneretur in propinquæ mortis discrimen adducta, formidans pater ne de vita excederet, prius quam monacha fieret, quod ei semper sciebat in votis fuisse, *oblatum sibi habitum 3 Ordinis* in hunc modum locutus ei est: Novi, filia, cujusmodi tuum semper fuerit desiderium status Religiosi: quando igitur adeo infirma es, ut monasterium ingredi nequaquam valeas; vide an velis ut hic ipso in lecto faciam te indui habitu S. Cathari-
C næ Senensis, quem scio tibi semper carum fuisse. Audiit lætissima filia istiusmodi verba, et omnino cupere se respondit mortem, in sacro illo habitu obeundam; nec aliud in votis habere, quam ut posset offerre dilectissimo suo sponso Jesu holocaustum absolutum sui ipsius: Quod desiderium si unquam habui, inquit, nunc etiam ardentius ipsum sentio per Dei gratiam. Nihil cunctatus Pater emit et confici jussit habitum Ordinis; filiaque annuente accersivit R. P. Fr. Vectorium Ordinis S. Dominici ad *devotissime suscipit,* S. Mariam Novellam: qui sacram Communionem ipsi impertitus, benedixit Habitum: eamque induens, pulcherrimum sermonem instituit, et huic sanctæ desponsationi accommodatum; declarans non esse mentis suæ obligare eam tali actu ad recitationem Officii, non permittentibus id continuis ejus doloribus, præsertim capitis intensissimis, quibus continuo affligebatur.

11 Finito deinde anno, fecit ut potuit, Professionem in manus prædicti Patris, non intendens per *et quasi tria vota nuncupat·* eamdem [illegible] ringere sub noxa *b* peccati alicujus. Cum au[illegible] Pater explicaret eidem substantiam tri[illegible]m votorum, quæ nuncupare Religiosi solent; ipsa, quæ nullam habebat infelicis hujus mundi notitiam, quæsivit ex eo quid esset vo- D tum castitatis. Et respondit Pater, verbis istis aliud non significari, quam nolle sponsum alium habere quam Jesum. Tum subridens illa, Si aliud id non est, inquit, utique hanc voluntatem habui semper, nec unquam virum mortalem desideravi: solum illos amavi et reverita sum, velut Dei creaturas: *tum receptis divinitus viribus,* multo autem magis Sacerdotes, tamquam ejus ministros: et ita etiam nunc omnes amo et revereor. Atque hinc cognoscere licet ingentem animæ illius puritatem, verumque amorem quo complectebatur suum cœlestem Sponsum. Huic autem placuit dilectæ suæ in illa desponsatione talem gratiam facere, ut quæ antea tota velut contracta jacebat in lecto, resumpserit subito tantum virium, quantum sufficiebat, ut non solum de lecto egredi, sed etiam foras prodire posset versus Annuntiatam aliasque ecclesias, sicut pridem desideraverat. Verum intelligens *pedes visit ecclesiam Annuntiatæ* foris tantum peccatorum committi, animo anxia aliquamdiu hæsit; quoad usque prædictum desiderium prævaluit, ipsamque foras ad Annuntiatam *c* expulit. Egrediente autem illa de domo, implebantur plateæ, populo concurrente ad videndam illam, ac si alter alteri rem indicasset.

E 12 Adveniens porro ad Annuntiatam, ibique *et monasteria varia.* videns tantam pauperum turbam; commoveri sensit omnia viscera sua, compatiens tam multiplici infelicitati, pro innata sibi erga creaturas universas caritate. Ingressa denique in ecclesiam, per longam satis moram temporis ibidem hæsit, plena jubilo atque lætitia, seipsam offerens Deo atque beatissimæ Virgini cœlorum Reginæ. Videns deinde quales vires sibi contulisset Dominus, sumptis animis et quasi de adfuturo sibi auxilio secura, progressa est etiam ad visitandas quatuor Sorores suas, in diversis cœnobiis monachas, videlicet ad S. Salvii, S. Apolloniæ, S. Ursulæ, et S. Claræ; quin etiam accessit ad S. Jacobi de Ripolis, ubi monacham fecerat quamdam suam alumnam. Hinc transivit ad S. Mariæ novellæ cœnobium, quod totum ei monstratum fuit, deducentibus ipsam D. Camilla sorore sua cum famulabus nonnullisque Patribus, quo inter P. Vectorius et P. Fr. Alexander Capoccius fuerunt: cum quibus per hortum tunc amœnissimum transiens, alteri nulli rei applicuit animum, quam miscendis cum P. Fr. Alexandro sermonibus circa res divinas. F *d*. Denique adiit loca SS. Juliani et Catherinæ Senensis, eo quod essent Ordinis S. Dominici: atque ea ultima ipsius fuit in hac mortali vita deambulatio *e*.

VIII 13 Non multos postea egit dies, quin iterum lecto *Iterum lecto affixa* affigeretur; gravissimis affecta tormentis, quorum præcipua erant dolor capitis continuus, frequentissima febris, calculi arenanumque cruciatus, pleuritis, et totis artibus diffusum malum, asthma insuper tam vehemens, ut numquam auderet remanere absque lumine diu noctuve: tantumque aggravabatur subinde, ut fuerit aliquoties opus extremæ Unctionis sacramentum ei ministrare. Sparsa autem per urbem fama quod sic infirmaretur, cœperunt plures *frequenti visentium concursu fatigatur.* ad eam visendam concurrere, tanto numero, ut Rev. Magister Raphael cum P. Alexandro, ad consulendum quieti miseræ infirmæ, coacti fuerint prohibitionem interponere, ne quis omnino ad illam nisi de sua licentia permitteretur introire. Morabar ego in burgo *f* Mugelli, quando relatum mihi est de prædicta Reverenda Matre; et consilium sumpsi, illius visitandæ causa proficisci Florentiam. Cumque lectulo ejus assisterem, ubi aderat etiam R. P. Fr. *Accedens etiam ipse Auctor* Alexander, dixit ei lenta ac submissa voce: Hic est ille Pater, quem providit Deus adjutorem animæ meæ usque ad mortem, quemadmodum reapse eidem adstiti usque ad felicissimum transitum suum.

Regressus

A g. Regressus deinde in Burgum prænominatum, licentiam abinde recedendi petii, ac veni habitatum Florentiam; statimque bonam istam Matrem visitavi: quæ, ut erat plenissima caritatis, libenti animo me excepit; non tamen participem me fecit secreti, quod P. Alexandro revelaverat, fortassis præ sua grandi humilitate.

ejus obsequiis se addicit: h

14 Eodem tempore ex Burgo prædicto venit Florentiam Petrus Villanius, et simul cum D. Goro Sacellano S. Mariæ *h* de Flore, deliberavit de me introducendo in aliquam ex primariis familiis civitatis. Cumque in ipsa S. Mariæ ecclesia essem, meum super eo negotio consensum requisiverunt: ego vero, licet divini circa me consilii prorsus ignarus, subito tamen negavi me velle. Alia nempe de causa fecerat me Deus venire Florentiam, scilicet ut auxilio essem huic suæ dilectæ; quæ caritate erga me mota, sciensque nullum mihi certum hospitium esse, curavit mihi, a D. Lucretia sorore sua, tunc forte in urbem regressa, dari claves domus ipsius in vicinia, unde quotidie accedebam ad audiendam infirmæ Confessionem, sæpeque ministrandam Eucharistiam, de consensu supradictorum RR. PP. Magistri Raphaelis et Fr. Alexandri: neque multo post transivi, *i* B et habitationem meam sumpsi in ipsamet ejus domo, et ibi mansi usque ad beatum ipsius obitum.

IX *quæ ad opera misericordiæ effusa*

15 Pectus dilectæ istius animæ sancta ardebat caritate erga Deum et proximum: et quoniam per signa exteriora cognoscitur affectus interioris propensionis, satagebat quantum poterat, nec ullam cujusquam noverat tribulationem aut afflictionem, cui non curabat subvenire; ipsimet sibi necessaria subtrahens, quin et sanguinem proprium libenter impensura: cumque aliud non posset, rogabat eleemosynas, pro dotandis ad monasterium vel conjugium puellis, vel egentibus vestiendis. Hoc autem in opere caritatis, aliquo eorum utebatur, de quorum prompta ad sibi obsequendum voluntate securior erat; atque ut plurimum mihi mandabat coemere quæ necessaria videbantur, seque impendebat ac superimpendebat totam in auxilium aliorum. Igitur pro sua benignissima indole redunabatur ab omnibus, etiam irrationabilibus animabilibus, et quemadmodum sæpe vidimus, ipsæmet feles monstrabant signa compassionis in suis malis. Unde contingebat aliquando, ut cum, domesticis in aulam domus aliove digressis, sola esset relicta inter gravissimos cruciatus, ipsæ apud eam remanerent, cibi potusque C immemores; et videntes quod nullus ad juvandam ipsam adveniret, ibant et requirebant aliquam ex familiaribus mulieribus, et mordicus per vestes inferiores apprehensam trahebant, quoad intelligeret infirmæ opus esse re quapiam, sibique ad ejus cubiculum eundum; ubi quandoque reperiebatur tam ægra, ut continuo videretur expiratura. Alias vero eædem bestiæ deferebant ipsi carnes aliosve cibos *k*, volente ostendere Domino, quod omnia subjecit sub pedibus ejus, qui omnia ipsius amori posthabet, quodque obediens imperio suæ sanctissimæ voluntatis, obedientes sibi habeat creaturas universas. Ita de tigribus, ursis, leonibus, aliisque ferocissimis animalibus legimus, quod in Sanctorum Sanctarumque variarum obsequium mansuetas se velut agnos exhibuerunt, adeo nihil eis noxiæ, ut creaturarum quoque rationabilium caritatem ministerii promptitudine superarent. Atque hinc intelligi potest, quantum benedicta ista anima diligeret Creatorem suum.

obsequentes etiam sibi feles habet:

nihil nisi ex obedientia agit,

16 Equidem pro eo quo in domo ejus mansi tempore, testari possum coram Deo et hominibus, quod præ magna sua humilitate nihil unquam volebat præter sanctam obedientiam: semperque dicebat mihi, Pater, si placet tibi, vellem hanc vel istam caritatem exercere. Quamquam autem ego D solebam respondere, Fac quidquid tibi inspiraverit Deus, istæ enim eleemosynæ, cum pura intentione fient, semper bene impendentur; tamen si obveniret præsens aliqua necessitas, me forsan absente, mox ut redieram dicebat mihi, Pater hanc vel istam caritatem feci; quod licet tibi probari sciam, ipsum tamen dico, quia volo omnia facere per sanctam obedientiam: quidquid enim Dominus nobis contulit, cum suis pauperibus commune esse voluit dicens, Quod uni ex minimis meis fecistis mihi fecistis. O Animam benedictam, de qua veraciter dici potest, quod jam inde a ventre matris tuæ sociata fueris virtute caritatis ac misericordiæ, eaque tecum semper crevit; quæ vitam totumque sanguinem libenter erogasses, mente recolens istud Redemptoris, alteque penetrans, Quia melius est dare quam accipere. Ideo dicebat, Adeo liberalis Jesus fuit in donando, ut non solum homini largitus sit res omnes creatas, sed præ omnibus seipsum expendit in munus et eleemosynam: poteratne vero aliquid amplius aut pretiosius? O si hæc veritas de liberalitate divina, perfecte intelligeretur a mundo! non nisi caritas, amabilitas atque dulcedo inter creaturas inveniretur: nemo auderet, imo nec cogitaret proximo nocere vel in re minima: et hoc cor ipsius E eviscerabat.

A. MAGUS. CAMPI EX MS. IT.

X *ac ne corpus quidem in latus commovet,*

17 Erat hæc bona Mater, semper, ut ita dicam, in actu sanctæ humilitatis et obedientiæ, et mens ejus diu noctuque meditabatur exemplum harum præstantissimarum duarum virtutum, mundo relictum a sanctissimo Salvatore. Et quia de ipso scriptum reperitur, Erat subditus illis; sanctus vero Paulus ait, Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem; conabatur, quantum sibi possibile erat, ad ejus imitationem se exhibere obedientem, absque contradictione vel minima. Specimen unum, inter multa alia, hoc sit. Cum vice quadam, variis afflicta symptomatis maximisque doloribus, nec locum nec modum inveniret permanendi in lecto propter excessum cruciatuum; miserunt domestici ejus et venire rogaverunt R. D. Raphaelem, Rectorem S. Romæi Confessarium ejus. Hic adveniens salutavit eam, cum eademque locutus, post aliquantam cohortationem ipsi impensam, discedens dixit: Soror Maria, audi, quiesce, dataque benedictione abivit. Ipsa vero supra ipsum in quo tunc jacebat latus ita se firmavit, in nullam sese partem commovens a vespera usque in mane, ut facile ap- F pareret, quantum in ipsam posset obedientiæ virtus: quippe quæ ante mandatum istud, æque ac alias sæpe, numquam potuerat conquiescere. Quod animadvertentes domestici, accersito iterum mane D. Raphaele, rogaverunt ut ei licentiam daret pro arbitrio se commovendi ac revolvendi: quemadmodum mox incepit facere, ostendens quod solius obedientiæ sanctæ beneficio vincere potuerit omnes illius noctis inquietudines; et consequenter multas sibi coronas acquisiverit. O sancta virtus, quam speciosi sunt fructus tui! vere beatus quiscumque te possidet.

quiescere a Confessario jussa

ANNOTATA.

a *Alexander addit, quod* obtinuit facultatem, ut istic cum bona gratia Superiorum dici sibi Missa posset, eaque ad mortem est usa, *ut etiam ex subsequentibus patet. Idem Alexander cap.* I *addit quod* solita *fuerit*, in die Natalis Domini, præsepium super altari, componere, et pro diversitate solennitatum in variis figuris vel reliquiis ipsum ornare.

b *Ergo istiusmodi* Professio *non complectebatur votum absolutum, ne quidem simplex, sed solum habebat vim firmi propositi, externo actu ad Dei honorem indicati.*

c

A. AUGUS. CAMPI EX MS. IT.

A c Annuntiatæ *ecclesia, Florentiæ celeberrima, a Patribus Servitis tenetur, eisque originem suam debet; de qua, et miraculosa ibi imagine, vide Gianium in Annalibus sui Ordinis.*

d *Ipse Alexander cap.* 6 *hæc describens, ait, tempus fuisse* fructuum, *quorum tamen* sibi oblatorum gustare nihil voluit, sed solum petiit aliquantulum cicerbitæ, quæ tunc forte inventa non est. *Est autem* Cicerbita, *herba ex Lactucarum genere : Latini Græco nomine* Sonchum *vocant.*

e *Ne die uno omnia hæc loca putem adita, facit Alexander, dicens quod* per aliquot menses *sic foras ire perrexit; et quidem* tam facili gradiens passu, ac si summis dumtaxat plantis incederet.

f *Idem ait, fuisse* D. Augustinum *tunc* Rectorem Parochiæ Burgi S. Laurentii. *et hunc ipsum casum narrat.* Mugellum *Topographica Hetruriæ tabula nusquam ostendit : sed Ferrarius in Lexico Topographico docet regiunculam esse inter Apenninum et Arnum quam Seva rigat, et trans hunc notat tabula* Burgum S. Laurentii, 14. p. m. *Florentia ad Septemtrionem. Villanius in Hist. Florent. sæpe* Mugelli *meminit.*

g *Idque* per annos circiter viginti duos, *inquit,*
B *Alexander cap.* 7, *atque adeo res hæc contigit an.* 1555.

h *Cathedralem ecclesiam, antea* S. Reparatæ *dictam, anno* 1411 *hoc nomine appellatam esse ex decreto publico, docet Scipio Admiratus lib.* 17.

i Absque hoc Dei servo, *inquit Alexander*, non potuisset ita frequenter usurpare Sacramenta : non enim ei præbebantur a Fratribus plusquam semel in hebdomade, saltem ordinarie. Quamquam enim Generalis Magister Ordinis Stephanus Ususmaris (*creatus anno* 1553 *Romæ*) dederit mihi licentiam, ut Sor. Mariæ ad ejus beneplacitum ministrarem Sacramenta; tamen quia Conventus noster ejusque domus longo distabant intervallo, et aliis ex causis pluribus, difficulter id fiebat... Quoties tamen ægram visitabam, semper ipsa mihi confitebatur; confessa autem, decussatis ante pectus brachiis, veniam a me humiliter postulabat.

k *Idem narrat, quod* die quadam, cum domestici mensæ accumberent, in aula satis remota ab infirmæ camera; felis, nemine observante, abstulit grandem caseum, et portavit ad Sor. Mariam; quæ ipsum requirentes inclamans, eum illis exhibuit.

CAPUT III.

C *Patientia Mariæ etiam externis vexationibus probata, mira ad afflictos consolandos gratia.*

Mirum non est, si Dominus hanc dilectam suam
XI transire voluit per ignem et aquam, affligendo ipsam in anima et corpore, ut deduceret ipsam in refrigerium, plecteretque ipsi coronas immarcescibiles in æterna gloria. Quod si dæmonis propositum fuit illam prosternere, voluntas Dei erat eamdem purgare tamquam aurum in fornace : atque in suo lumine faciebat ipsam et cognoscere et superare quascumque tentationes. Fecit igitur dæmon quantum potuit ut debellaret Christi sponsam, suscitavitque murmur et famam in populo, quod in ædibus Sororis Mariæ Bagnesiæ fierent synagogæ et conventicula; quamvis ipsa a talibus prorsus alienissima semper fuit, omnemque a se conversationem mundanam excluderet; quemadmodum ego, tam familiariter ipsa usus, certissimo possum affirmare. Eo autem progressa est dicacitas malignantium, ut etiam extra civitatem ejusmodi rumor vagaretur. Cum ergo Aretii esset R. P. Fr. Hieronymus Bartolini, taliaque audiret dici; ipse, qui illi optime afficiebatur, ea sola causa Florentiam venit, ut certius exploraret D
omnia; et, numquid veritatis sermonibus istiusmodi subesset, quam cautissime indagaret : quapropter, ad suum S. Marci Conventum hospitio sumpto, curavit quam crebrius posset diversis occasionibus et horis ad ipsam ingredi diebus aliquot continuis, largo temporis spatio apud ipsam commorans. Istis autem transactis, cum nihil videret alicui suspicioni fundandæ idoneum; statuit ipsimet indicare, quod, pro suo ergo eam singulari affectu, Florentiam accurrerit, et quia ejus animæ cupiebat bene. Et scias, inquit, Soror mea, quod ego de te audivi tam multa prorsus ingrata et insulsa dici, ut quietem capere nullam potuerim, quoad ipse coram agnovissem falsa esse quæcumque mihi relata de te, Deoque hac de causa gratias ago. Illa vero, consueta sua cum humilitate et comitate, gratias vicissim ipsi egit, quod sui respectu tantum sumpserit incommodi; seque commendans sanctis ejus orationibus, oravit, ut pergeret animæ suæ curam gerere. Quod ille promittens, et sancta sua benedictione communiens ægram, adhortabatur porro pergere in casto Dei timore, neque dubitaret quin dæmon confusus E
aliquando recederet.

Patitur suscitatas a dæmone obtrectationes,

quarum falsitas detegitur.

19 Hic tamen sibi non defuit, quin alio quoque modo ipsam tribularet, mediante famula quadam, annos viginti quatuor domi ejus commorata : quæ erga miseram ægrotam perquam ferociter agens, absque ulla ejus reverentia et compassione, multam ei patientiæ materiam subministravit. Si enim quandoque poterat levare se aliquantulum, pedibusque incedere per domum, imperabat ipsi tamquam famulæ suæ, vel ut mancipio. Ut autem ad ejus mentem Sor. Maria exequeretur mandata, divinandum fere erat misellæ, ita aspero erat morosoque ingenio. Res autem eo processit, ut etiam ipsi foras egredienti comportaret ligna et aquam hauriret, aliaque ministeria præpararet, ne domum redux jurgaretur acerbius. Accidit quin etiam vice una, ut corruens misella cum plena hydria pedem sibi distorqueret, unde longo tempore male habuit. Quod si tantis gravabatur doloribus ut omnino surgere de lecto nequiret, et illa regrediens nihil eorum quæ imperaverat factum inveniret; sus deque vertere velle omnia videbatur, ita universam domum implebat clamoribus, et suæ rabiei spumam eructans instar aspidis aut basilisci, horrorem incutiebat audientibus convitia ejus et maledicta. His si reponere quidpiam audebat misera, vel lenire F
furorem ejus verbis quantivis dulcibus; magis illa exasperabatur, nec audire omnino loquentem volebat adeo ut nihil aliud remedii esse videnti, opus esset sinere illam quæ vellet dicere; positisque in crucem ante pectus manibus, hoc solum ex ore ejus audiretur, Rogo per Dei amorem ut mihi ignoscas *a*.

Sustinet ancillam proterve imperare solitam,

etiam agræ ac decumbenti.

20 Simili cum humilitate et mansuetudine erga omnes secum agentes utebatur, ad eorum corda emollienda pacandaque. Id die quadam experta est mulier, cameram ejus ingressa, cui plurima contulerat beneficia. Cum enim hæc tota æstuaret iracundia, contra aliam a qua se læsam existimabat; ipsamque cohortaretur bona Mater offensam remittere, pro Dei amore, tam libenter nostra nobis delicta remittentis; respondit illa; Ain'tu, ut ego ipsi condonem injuriam? velim equidem, si possim cor ejus viventis devorare. Quia autem illa, rogata non sic loqui, sentire se reprehensam videbatur, magisque excandescere; necessarium credidit ægra de lecto surgere, in quo semper vestita jacebat; atque ad pedes ejus media in camera provoluta, de genibus veniam postulare. Quamvis enim nihil ei dixisset nisi dulce ac salutare, volebat tamen hac sui humiliatione verborumque lenitate frangere duritiam

a

Aliam alteri implacabiliter iratam,

humiliter placat.

A duritiam iracundi animi, et reparare injuriam Deo factam, quam solam gravissime sentiebat. Experientia autem docuit, quod similibus casibus obvenientibus, tantum ex iis doloris et pœnæ soleret haurire, ut dirissima plerumque symptomata consequerentur; tremente non solum lecto ejus, sed cubiculo toto; ipsæque nolæ, ad lectuli tigna appensæ, ex vehementiori illo motu, sonum reddere audirentur. Cum vero homines tante duritiei appellebant ad ipsam, consueverat dicere: O Domine mi, quomodo fieri potest ut tantopere offendi te videam, neque cor mihi crepet? potius obsecro Jesu mi, ut mori me facias quam istuc cogar sustinere: quod si ego impedire possim, bene collocatam putarem etiam ipsam vitam; atque ista dicens disperire et præ zelo consumi videbatur.

Dei offensas gravissime sentit.

XII 21 Solebat insuper Dominus dilectam hanc suam certis temporibus specialibus visitare, immittendo eidem novos cruciatus: atque ordinario, qualibet sexta feria, per hebdomadam sanctam atque Paschalem totam, in festo suæ admirabilis Ascensionis, atque in festivitatibus Deiparæ Virginis, aliorumque nonnullorum Sanctorum, specialium Patronorum suorum. Quamquam, autem iisdem temporibus quoad B corpus magis afflicta cernebatur, interius nihilominus corroborabatur; cum dilectus suus illius animæ impertiretur delicias paradisi, corpori vero eamdem præberet escam, qua satiabatur ipse in hac mortali vita degens. Quoties ergo solito pejus habere ipsam videbant domestici sui, consueverant dicere, id mirum non esse, quia tale esset tempus, vel talis aut talis appropinquabat solennitas. Ipsa nihilominus, ut erat prudens, discreta et humilis, omni modo satagebat abscondere Dei gratias et dona sibi collata; adeo ut qui ipsam penitus non cognosceret, numquam ad ea animum advertisset. Hinc persona quædam, ipsi valde familiaris, dixit: Qui Sororem Mariam ex vultu dijudicaret mulierem ceteris similem putaret: nos autem, qui eam intimius novimus et cum ipsa versamur quotidie, facile intelligimus omne ejus studium ad interna rapi, solumque eo tendere ut Deo placeat quam maxime, nulloque alio respectu duci in actionibus suis.

Majoribus festis magis cruciatur

gratias sibi collatas occultat;

22 Rogata subinde salutare monitum aliquod dare, si aderam ego, Patrem, inquiebat, interroga: importunius vero instantibus respondebat; Confitere C frequenter, et cura ut Confessarium invenias prudentem ac bonum, qui te doceat orationem instituere dicatque tibi, ut erga Deiparam devote te habeas, dicendo, Maria mater gratiæ: tempus æstimes, neque illud vel occasiones bene agendi de manibus elabi sinas: quam minimum potes converseris cum hominibus, multa enim conversatio evagari facit animam. Nam si ipsa in solitudine difficile est mentem Deo unire, quomodo id fiet inter tumultus strepitusque mundanos? Proinde noli esse solicitus ut mundus te cognoscat: beatus enim erit, qui nihil curabit mundanarum rerum; qui autem hoc posset observare, o quantam pacem quietemque obtineret.

rogata, aliis salubriter consulit.

23 Porro qui non est in aliqua scientia exercitatus, XIII qui poterit alios eam docere? Cum ergo bona Mater nostra, in schola divini Magistri erudita, perfectamque edocta patientiam, eamdem tamdiu exercuerit; quid mirum si facile eam quoscumque discere volentes doceret? Quoties ergo afflictum aliquem solari volebat, exhortabatur eum omnia Deo committere; semperque oculum mentis intendere in eum, qui numquam desereret sperantes in se suæque bonitati fidentes, ac pro amore suo patienter aliquid sustinentes. Et hæc dicens ita accendebat cor audientis, ut facile appareret per ipsam loqui Jesum, oculis ejus Angelicum in modum rutilantibus potius quam humanum. Postea, inquiebat, cognoscetis, D quam bene feceris totum te resignando in Deum: qui cum sit clementissimus pater tuus, teque amore prosequatur infinito, quomodo tui rationem non habeeret? Interea, qui vultum loquentis intuebatur, non poterat non particeps esse lætitiæ, qua tanta puritas redundabat interius. Scio ego, et a quadam seculari persona audivi sæpius locisque diversis, quod vel solo aspectu illius, ad omnem honestatem modestiam ac puritatem incitari se sentiret; tantumque exinde roboris auxiliique spiritualis perciperet, ut non putaret parem se esse reddendis Deo pro tali beneficio gratiis *b*.

mœstos efficaciter solatur,

A AUGUS. CAMPI EX MS. IT.

24 Si quando, pleuriticis aggravata cruciatibus, plus solito laborabat in formanda voce eique supervenisset urgens quædam exercendæ erga proximum caritatis occasio; videbatur subito restitui sibi; certaque cum gratia ac modestia incipiebat sic loqui, ac si nihil mali pateretur. Atque in hujusmodi sancto colloquio effervescens toto inflammabatur facie: in qua cum lacteo candore certans rosarum purpura, faciebat eam videri quasi annorum viginti puellam; ita ut omnes mirarentur, vehementerque ædificarentur, videntes gratiam isti benedictæ animæ divinitus infusam. Considerare hæc solitus Medicus ejus E D. Franciscus Rugerii de Aretio, dicebat sæpius; Quoties cum aliis medicis convenio, eisque narro infirmitates adhuc Matris Mariæ, gravissima ejus symptomata, morborumque genera, ac modicum cibum: et inter ea ipsam non consumi dico, sed tam diuturnas infirmitates adhuc loqui ut plena sanitate fruentem, obstupescunt illi scilicet; Ast, inquit, non ego, tanto tempore cum ea versatus: dico enim absolute, id esse opus dexteræ Excelsi; et quod Deus ipsam nutriens sustentansque, robur eidem largiatur.

b etiam cum præ morbis fere loquela careret

25 Idem Creator, qui hominem ex anima et corpore coagmentavit, utrique sic providit alimentum XIV suum, ut, propter utriusque intrinsecam unionem, aliquando contingat alteram partem ex alterius nutritione participare, conservarique et sustentari; quemadmodum apparuit in S. Maria Magdalena, S. Catharina Senensi, aliisque sexus utriusque Sanctis, secundum æternæ suæ sapientiæ beneplacitum. Accidit ergo etiam huic bonæ Matri, ut cum Medicus inter alia multa eidem præscripsisset sirupos quosdam, valde mane sumendos; illaque, jam diu solita revomere quidquid cibi sumebat, pro- F pterea non auderet communicare prius quam istos sumeret, itaque per triduum sacro isto Epulo abstinuisset, cœperit adeo debilitari, ut videretur appropinquare morti. Hoc cum observasset Medicus; Non sic, inquit, volo ut agas, Soror Maria: sed sirupos illos sumes quam tardissime poteris, etiam usque in meridiem dilatos; quando vel tunc adeo modicum comedis, ut dici possis semper esse jejuna. Nos vero idipsum experti, sæpius manifeste comperimus, quod Deus ipsam potius cœlesti illo Pane quam alio cibo quocumque sustentaret.

Eucharistia sumpta magis quam cibo sustentatur.

26 Voluit quoque Dominus eamdem semper occupatam habere pio aliquo exercitio, exteriori vel XV interiori, præter ordinariæ patientiæ tenorem inter tot mala doloresque. Contigit itaque die quadam, ut ad ipsam visitandam accedens Joannes de Prato, notus ac familiaris suus, deduceret secum hominem afflictissimum multisque vexatum tentationibus, cujus ipsamet facies meram spirabat amaritudinem animi. Cumque illi, salutata Maria, sessum se composuissent supra lectulum, lecto ejus adstantem; animadvertens Soror Maria paupereculi istius afflictionem, cœpit cum solita sibi humilitate atque prudentia pauca verba profari; quæ ille audiens, Vellem, inquit, solus cum sola loqui verba quatuor. Tum

Accedens ad eam desperabundus quidam,

A Tum assurgens Joannes abiit in aulam domus, et D. Camilla soror Mariæ, in camera remanens, ad partem se recepit, sublatis secum forficulis, quibus inter suendum utebatur. Quod ille intuens; Recte, inquit fecisti eas auferens: quis enim novit, an iis ipse me occisurus non fuerim, aliud grande malum patraturus; usque adeo scilicet totum occupaverat tentatio, qua pulsabatur. Sedente ergo illo supra lectulum, ipsa in suo stratu recubans, seque (ut postea retulit) pene solam circumspiciens, facto Crucis signo recolligere sese studuit, eo quod formidaret insolitum aliquid incongruumque audire. Quamquam enim per Dei gratiam habebat simplicitatem columbæ, satis tamen prudentiæ sapientiæque tenebat ad cognoscendas fugiendasque diabolicas insidias: quia nulla curiositate movebatur, ut aliquid ad se non pertinens sciret audiretque: dicere solita, Quod nescit quis, de eo non cogitat. Clausi inquit, ut potui, externos internosque sensus, et fecit me respondere Deus quæ nesciebam nec intelligebam. Pauper autem iste cœpit sibi restitui, et veluti a gravi somno experrectus præ jubilo interiori ridere. Hoc animadvertens in cameram redux

B Joannes, Rides? inquit: at ille, Rideo enimvero, et grandem ridendi causam habeo. Hujusmodi vero casus acciderunt plures: et oportuisset lapideum esse cor, quod ad dulcissimos sermones Mariæ non emollesceret: et tamen non potest verbis explicari ei qui pati non didicerit, quam continenter illa gemeret sub torculari tribulationum, pauperiei, et aliorum incommodorum. Hortabatur omnes ad contemptum mundi, utque se Deo traderent; et hoc tanta cum energia verborum, ut appareret per eam loqui Spiritum sanctum, qui in ejus facie oculisque eam accendebat flammam, qua posset corda se audientium accendere. Intelligebat nempe penitus, quam caro steterint Deo animæ hominum; ideoque tanti faciebat tantumque laborabat pro earum salute, ut exprimi id nulla oratione queat.

A AUGUS. CAMPI EX MS. IT. placideque auditus,

mentis recipit serenitatem

ANNOTATA.

a *Alexander addit: quod* huic famulæ, a familia emigranti prædixit Maria, quidquid ipsi eventurum erat; prout, inquit, vidimus et audivimus paulo post conjugatam, ac deinde mortuam, haud multum lætitiæ in mundo expertam.

b *Idem ait*: Fr. Hieronymus de Porenta Con-

C versus noster, prima vice qua illuc a me deductus est, asserit mihi maximo suo cum solatio et absque fastidio ullo mansisse. Imo idem Frater aliique semel ipsi locuti, desiderabant sæpe revisere illam iterumque ejus alloquio perfrui.

CAPUT IV.

Prudentia, castitas, sobrietas, et discretio Mariæ; item frequentis Confessionis usus.

XVI *Visitata a Magni Ducis uxore Joanna,*

Sæpius solebat dicere; Jesu mi, da gratiam ut me servem alienam ab omni creatura, neque curem aut quæram cognosci ab aliquo: tu solus mihi sufficis, tu me cures, te si habuero nihil mihi deerit. Cum autem primo anno venisset Florentiam Serenissima Principissa Joanna *a*, et in die Parasceves post prandium ipsam visitans, mediam circiter horam illi esset collocuta; negari quidem non potest quin ipsam libenter viderit, complacens sibi in bona illius et honorata gratia; sed considerans, quod si eadem continuaret visitationem suam cum tanto virorum ac mulierum comitatu, causare ipsi posset aliquam distractionem; quamvis illam fuerit multa cum amoris demonstratione allocuta, nihilominus D dixit; Jesu mi, da mihi hanc gratiam, ut ipsi numquam veniat desiderium huc revertendi. Obtinuit autem piæ orationis effectum; quamvis sæpe redierit timor, ac singulariter vice quadam, cum præcurrens lancearius unus nuntiavit Principissam venire; sed superveniente quodam impedimento non est reversa, et ipsa tenuit quam desideraverat quietem et pacem.

impetrat ne sæpius ea redeat.

28 Anno MDLXVIII die V Junii tam copiosus imber decidit, ut vehementer metueretur exundatio fluminis: nam adhuc in memoria hominum versabatur, quod anno MDLVII factum erat in Vigilia sanctæ Crucis, quando diluvium ingens toti Florentinæ civitati attulit damnum inæstimabile. Ipsa ergo, ardenti caritate impulsa, preces supplicationesque continuabat, cum lacrymis dicens; O Jesu mi, ne quæso respicias peccata nostra: quod si omnino decretum est nobis istiusmodi plagam immittere, sit ea saltem ad correctionem, ut animæ, incomparabili pretio sanguinis tui redemptæ, non pereant: hoc enim unice et super omnia desiderabat. et in cunctis occasionibus demonstrabat viscera plena caritatis versus Deum et proximum.

Inundationem formidatam precando avertit.

E

29 Inter alios Medicos unus fuit, natione (ut puto) Francus, qui ipsam visens: et mala, quæ patiebatur gravissima considerans, dixit, O misella multum pateris: nam præter ægritudines alias, nervorum spasmo et asthmate laboras; magnoque ac præsenti Dei auxilio tibi opus est, ut ea valeas tolerare; et ipsam qua potuit ad patientiam animavit. Quod autem asthma attinet, ejus causa non poterat manere absque lumine: si vero contingebat noctu lucernam extingui, oportebat confestim eam reaccendi; videbatur enim mox expiratura. Toto ægritudinis tempore plurimum passa est per pharmaca et remedia, ex mandato Medici adhibita, puta plurium generum balnea, oleagina, vinacea, aliaque similia, nata movere compassionem intuentium *b*. *b*
Cumque subinde ipsi diceretur; Viden', misella, quantis in tormentis sis? compatior equidem tibi, etc: respondebat illa; Nam quid vultis ut faciam? Oportet obedire, et habere patientiam cum Dei auxilio, in cujus sanctissimum beneplacitum totam me resigno. Subinde vero dicebat; O Jesu mi, releva me aliquantulum per tuam misericordiam, si placet, et per merita sanctissimæ Matris vestræ atque omnium Sanctorum paradisi; non autem propter merita mea, quæ nulla bona habere me scio, sed mala dumtaxat. Quod si necdum satis dolorum patior, amplius adde: F sed auge patientiam, ut ne te offendam. Et in his tantæ admirationi erat omnibus simul atque ædificationi, ut Medicus diceret: Quando habeo visitandos ægros qui dies numerant, dico illis, Recogitate infirmam Sororem Mariam Bagnesiam, tot jam annis atque inter tot dolores affixam lecto, et servantem nihilominus patientiam suam, proponens ipsam omnibus in exemplum.

XVIII Multiplices simul morbos tolerat,

tota in Dei beneplacitum resignata.

30 Solebat hæc anima sancta, castæ virginitatis amore accensa, sæpe dicere: O Jesu mi! quantum tibi complacuisti in odore hujus sanctæ virginitatis; qui ut majorem decorem ei adderes, ipsamque redderes magis gratiosam, eamdem tibi elegisti, virginalem statum assumens, et ex virgine nascens, simulque omnis perfectionis complementum cum eo titulo suscipiens. Ea propter, Jesu mi, non possum tibi satis dignas laudes, nec congruas reddere gratiarum actiones, quod mihi inspiraveris ut talem statum amplecterer: concede mihi ut eumdem conservem: quod si possem efficere, ut universæ creaturæ cognoscerent eminentiam perfectionis ejus, sicut ego per gratiam tuam cognosco et intelligo, quanto studio eumdem requirerent eligerentque! Hæc

XIX Castitatem maximi facit,

A *et alios ad ejus amorem provocat.* Hæc autem tanto cum affectu pronuntiabat, ut ipso in vultu ejus resplendere videretur sancta virginitas : neque tantum appropinquando eidem, fragrantia odoris sui; sed intuendo etiam ipsius purissimos ac rutilantissimos oculos, agnosceres ipsam puritatem, sedem sibi in illis domiciliumque fixisse. Omnes enim provocabat ad amorem puritatis; nec defuit qui diceret, quod quisquis vel eam aspiciebat, vel propius ipsi accedebat, sentiebat accendi in se desiderium virtutis istius, quam illa tanti se facere demonstrabat, et æternæ bonitati acceptam esse decebat c.

XX *Cibo parcissimo et quasi nullo utitur,* 31 Dici etiam potest, quod tota venerandæ hujus ac bonæ Matris vita, jugis fuerit Quadragesima: nec unquam potuisses vere dicere, Prandit aut cœnavit Soror Maria. Res quantulacumque ei sufficiebat; neque cibi ejus quantitas eo pertingebat, ut vel uni aviculæ nutriendæ quodammodo censeri posset satis fore. Duæ buccellæ panis, et una alterave adhuc viridis uva, cum modicissimo potu, tota ejus refectio erant : subinde etiam bono temporis spatio aliud non masticabat quam quatuor cappares, acinos, aut pomi grana, necdum matura, quæ ipsi præparabantur, ut saltem aliquid manducare videretur. B Cum autem ipsi diceretur, Oportet omnino, Soror Maria, ut tantillum comedas; gratiose respondebat; Videtis, ut minutiæ quælibet mihi sufficiant. Etenim *in eoque multum se mortificat,* affixa lecto et parum admodum dormiens, digerere nequirem si plusculum comederem, mihique nocerem. Verosimile est tamen quod etiam in hoc mortificare se studeret ; cum enim solam esse se crederet, sæpe audiebatur seipsam sic alloquens; O gulosula, gulosula; tu quidem hoc vel illud cuperes habere, sed non habebis : itaque contingebat, ut quando Soror ejus ipsi vellet aliquid diligentius conditum apparare; semper id, sic permittente Deo, vel adustum vel semicrudum inveniretur; adeo ut, sicut illa dicebat, cogeretur vel invita mortificare se ; quando autem accidebat quidpiam bene conditum inferri, subeunte mox nausea illud recusabat. Voluit quidem Deus, ut in modico illo cibo variaret sæpe; semper tamen quidquid id erat, exigui nutrimenti ac pretii censebatur ; puta acetosæ herbulæ, cappares, olivæ, ac similes reculæ, quæ subinde *discrete tamen.* ipsi sapere videbantur, alias autem nec visui quidem tolerabiles esse d. Quandoque ei dicebatur, Si vestro essem loco, conarer et experirer comedere quidlibet, ut me sustentarem; manduca quidquid potes; C respondebat illa, Nolo tentare Deum, mihique ipsi ultro nocere : si porro aliquid mihi sinistri eveniat, saltem carebo remorsu conscientiæ, quasi causam ipsa dederim. Vultisne ut experimenti causa mihimet noceam? quid autem si tunc deficeret me patientia? Vos videretis quomodo mala vestra feratis; mihi siquid sinistri accidat, auxilio erit Deus; sed nolo ipsa illud mihi accersere, ne peccem. Itaque licet mortificationem amaret, adjungebat tamen mortificationi prudentiam, ne Deum offenderet, volens se quantum posset, divino beneplacito conformare.

XXI *Solatur mœstos,* 32 Dulcis adeo atque benigna, quin etiam ex natura tam hilaris erat, ut vultu semper in risum composito appareret, nec ferre posset si quis melancolicus conspiceretur aut conturbatus ; dicebatque, Veni huc ad me : quid est tibi? noli sic esse. Trado te Jesu, qui est vera lætitia, venietque in cor tuum, teque faciet jubilare. Cogita tantisper Paradisum, si velis abigere mœrorem omnem : nec dubita, quin tædia laboresque et ærumnæ quæcumque finem sint accepturæ. An putas quod semper mansura sim in hoc lecto? Nequaquam. Si enim hic patimur, habebimus præmium in cœlo multiplicatum, et nulla ætate finiendum. Quapropter committe teipsum Deo, absque ambiguitate, absque formidine. Atque hæc dicebat tanta cum efficacia, ut corda audientium penetraret, et omnes confortaret ac solaretur. D A. AUGUS. CAMPI EX MS. IT.

XXII *Frequentius confiteri solita,* 33 Sacramentalem Confessionem iterabat quotidie, et aliquando pluries prout sibi crebebat expedire, et facultas a Domino ad id præbebatur : si autem subinde, causa alicujus caritatis vel alio respectu, non posset eam facere, etiam dies continuos aliquot absque illa transigebat, tempori se adaptans; bonum vero accipiens de manu Domini, cum offerebatur occasio, ad quod per Dei gratiam semper prompta inveniebatur et voluntaria. Dum ergo videbat opportunitatem temporis et Confessarii, recurrebat mox intra se; et interiorem animæ statum circumspiciens, semper mentis oculum in hoc fixum habebat, ut Confessionis faciendæ causa nulli quidquam crearet incommodi, puta cum aliquid in camera sua faciendum erat, vel eo quantocius inferendum; promptior ipsa tolerare incommodum, quam cuiquam facere. Subinde autem dicebat : Præstolemur nonnihil, cum scilicet videbatur ei, quod expectabat aliquis vel pulsabat ad ostium. *non tamen scrupulose ad id importuna,* Quod si res ipsam non attinebat, neque ab ea responsum expectabatur, intendebat animum Confessioni parandæ : sin autem responsum exigeret caritas vel utilitas aliqua proximi, nihil illud cunctabatur reddere cuicumque petenti. E Nec enim in hoc erat ullo modo scrupulosa; sed occasiones omnes apprehendebat oblatas, secundum Domini sui sanctissimum beneplacitum. Dicebat enim; Bonum est Confessio, et istud etiam bonum quoddam est; una caritas non corrumpit alteram ; expectabo in vesperam, vel usque dum commoditatem confitendi Deus dederit : quin et cœptam Confessionem interrumpebat facile, cum res id postulabat.

humillime de levissimis quibusque nævis se accusat. 34 Faciens deinde Confessionem, si ego, id de quo se accusabat considerans, interloquerer ac dicerem : Scio quomodo te habeas, tu per Dei gratiam nullam in eo culpam sustines ; respondebat illa; O si talis essem, qualis deberem, non sic ageretur! Ego opus habeo misericordiam a Deo postulare meæque exiguæ caritati imputare culpam, quia pro ista persona non oravi sicuti debebam. Tum prosequebatur usque ad finem humilem ac devotam formulam Confessionis suæ, dicebatque mihi, Tu, qui mihi adstas et vides fere omni hora diei, si quando in aliquo deliquisse me notaveris, dicito id mihi per Dei amorem ; concludebat autem his vel similibus verbis; In istis aliisque rebus si quomodo offendi Deum, vel animam meam, aut proximum F meum, dico culpam meam ; quodque ea ipsa quæ confiteor peccata, non confitear cum eo dolore pœnitentis animi quo debuissem, propter exiguum amorem quem fero Jesu meo. Expleta sic Confessione, præparabat se ad audiendam Missam; tum eamdem audiebat cum maxima devotione ardentique suscipiendæ Communionis desiderio ; quam suscipiebat, uti dictum est, quotidie mane.

ANNOTATA.

a Joanna, *Ferdinandi Austriaci Imperatoris filia, Francisco Magno Duci nupta an.* 1565.

b *Alexander cap.* 10 *ait :* Interrogabat illa sæpius, Debeone huic meo corpori tot medicinas adhibere? Cui respondebam, debere: quia Deus medicinas ordinavit ad nostras necessitates.

c *Idem cap.* 9 Contigit aliquando, *inquit*, ut persona quædam conditionis non vulgaris, vultum ipsius dum in ecstasi esset pulcherrimum, manu contingeret : quod postea intelligens acerbissime tulit; alioqui in iis quæ miseram carnem attinent tam innocens,

A innocens, quam duorum vel trium annorum infantula.

A. AUGUS. CAMPI EX MS. IT.

d *Ibidem præmittitur;* quod plurium ciborum, etiam extra domum in platea existentium, odore cruciabatur : itaque accidisse, cum quidam aforis cucumerem manducarent : inde enim graviter cruciatam fuisse.

CAPUT V.

Tentationes toleratæ, ecstases occultatæ, mala aversa a proximis.

Ad longas infirmitates doloresque gravissimos, et
XXIII symptomata quæ continuo patiebatur, accedebant variæ tentationes a dæmone; ita ut diceret : Videte, quomodo diabolus, in ipso urgentissimorum cruciatuum æstu, maxime et supra modum me tentet; persuadere mihi volens, nullum esse malum meum sed meram fictionem, quodque faciam sicut hypocritæ, fingentes unum pro altero : atque hac ratione multo magis affligor, quam ipsa infirmitate : etenim video me revera ægrotare. Quando autem ipsi dicebam, Tu non deberes illi credere; respon-

Tentatur a dæmone, quasi morbi sui imaginarii sint,

B debat : Scio quod non debeam illi credere; sed putas quod hoc me non affligat? Medico autem dicebat, Credin', me revera habere male? et ipse respondebat; Enimvero, credo; et tu credas mihi, quod vere et valde male habeas; cum autem ejusmodi cogitatio mentem tuam pulsabit, scito tunc vel maxime ægram te esse. Sed iste noster adversarius diabolus, ut affligat te, vellet tibi contrarium persuadere. Ego quoque sæpius ipsam interrogabam, dicens; Et nunc quomodo habere te sentis? an bene? Et illa, Nequaquam, Pater : grave enim malum sentio, idemque etiam judicat medicus. Cum autem in majoribus suis doloribus esset, eamque vellemus solari, dicebamus illi : Nunc profecto male habes; et illa, Scio quod male habeam, et benedico Deum, et semper volo benedicere : quando autem cessat illa tentatio supervenit mihi alia, et numquam non aliquod os rodendum objicitur : sæpius autem mihi dæmum dicit, quod insidear ab aliquo maligno spiritu : et licet id non credam, vexat tamen me : et quando te rogabam, ut me in hac vel illa parte signares, quamquam istic revera pœnam aut dolorem sentiebam, tamen id rogabam propterea. Det mihi Deus gratiam, ut non possidear a dæmone in

aut ipsa energumena :

C anima, et hoc mihi satis est.

36 Quodam retro tempore, aliis etiam dæmon persuaserat, Sororem Mariam a spiritu nequam insideri. Quapropter R. D. Raphael, tunc ejus Confessarius, volens rem certius explorare, et illorum errorem confutare; rem contulit cum adm. Rev. Patre N. Gubernatore Sanctimonialium, a Crucula nominatarum, rogans ut secum ipsam dignaretur visere : quod is libenter annuens, assumpsit occulto Reliquias aliquas : dicebat enim, Si energumena est Soror Maria, statim Spiritus sentiet quid feram, seque manifestabit. Pariter ergo ingressi sunt in cameram decumbentis, et prædictus Rev. Pater eamdem salutans, non parum temporis impendit miscendis cum ea sermonibus spiritualibus; data autem benedictione digrediens, atque ad D. Raphaelem se convertens; Utinam, inquit, multæ sic energumenæ essent! mihi enim videtur Angelus e paradiso esse : atque ita remansit tentator confusus.

quod et aliis erronee persuadetur.

37 Nihilominus semper aliquid novæ crucis experiebatur, facta modo cæca, modo surda, modo in alio quopiam suorum sensuum afflicta, prout placebat suo amantissimo et dilectissimo Sponso *a*; dicebatque, Orate Deum ut mihi conferat donum patien-

De se ipsa humillime sentit.

a

tiæ : graviora enim mereor propter peccata mea. D Scio tamen quod dulcis Jesus meus non velit me confundere. Numquid non ita est, Jesu mi? Noli me derelinquere, obsecro, Domine. Nos autem, videntes ipsam in tantis angustiis, dicebamus ei aliquando, O Soror Maria, quam multa mala pateris? Sed illa magno cum spiritus fervore respondebat : Quæ ego facio, mala sunt; non quæ facit Jesus, verum ac summum bonum : nam quod oculis nostris videtur malum, quando ipsum Jesus facit semper est bonum : cumque ipsum agere sinimus, novit intentum a se bonum inde educere. Orate eum, ut det mihi gratiam, ut permittam ipsum semper de me facere suam sanctam voluntatem, nec impediam vel corrumpam opus ejus; et quamquam ipsum damnum possim mihi imputare, hoc idem tamen mihi bonum est, nisi quatenus est a me. Atque hæc tam humilis sui cognitio, animo ejus perquam profunde infixa hærebat; cum ipsa se miserrimam esse agnosceret, et quidquid haberet boni sibi venire a manu Dei. cui semper agebat gratias et benedicebat.

38 Non solum autem timebat offendere Deum, sed XXIV etiam ne aliæ quæcumque creaturæ ipsum offenderent. Quare, quotiescumque videbat vel audiebat aliquem defectum alterius, satagebat eum suis sanctis orationibus reparare, et quandoque dicebat, E Qui fieri potest, ut homines tam inconsiderate vivant, et absque timore Dei? Cum vero volebat inducere aliquem et exhortari, ad vitam ex Dei timore agendam; ne occasionem daret malo graviori; ipsam se proponebat in exemplum, atque dicebat : Vide quam vellem semper habere Dei timorem præ oculis; qui enim eum sic habet, cavet peccare. Equidem fateor me illum non habere, aut si habeam, non habeo nisi superficietenus : qui autem non timet Deum, obliviscitur illius : et qui obliviscitur ejus, vide quomodo cum eo agatur. Atque hoc dicens, ostendebat quamdam sententiam S. Augustini, quam sibi fecerat litteris majoribus scribi, ad latus cujusdam Mortis, sibi curatæ a P. Fr. Alexandro. Erat autem hæc sententia, Percutitur peccator propter peccatum suum, ut moriens obliviscatur sui ipsius, qui vivens oblitus fuit Dei. Ideoque subjungebat, Si ego obliviscar Dei dum vivo, considera quid mihi mortuæ futurum sit. Atque hac dexteritate et prudentia conabatur inducere homines ad vivendum cum sancto isto Dei timore, quamvis præ sua grandi hu- F militate diceret, etiam se illo carere.

Deum timens, aliis eumdem timorem inculcat,

39 Volens autem Dominus eumdem timorem magis magisque in ea perficere, permittebat aliquando ipsum tanta cum vehementia sensus interni irruere in ejus mentem, ut se omni bono indignam reputaret; adeoque volentes eam nonnihil confortare, dicebamus aliquando; Nisi tu recordareris Dei, non te ea causa tantopere affligeres. Verum quidem est talem te non esse qualis deberes; non tamen ideo debes despondere animum, sed confidere in ejus misericordia et gratia. Ipsa vero respondebat : Volo semper in ipsum sperare, meque committere ipsius dulci misericordiæ; licet intelligam me promereri infernos mille. Doleo quod non amem eum, sicut deberem et sicut possem; eo quod infinite bonus cum sit, infinitum amorem mereatur. Ast nemo est qui huc possit pertingere, solus ipse infinitatem amoris possidet : et, si ego aliquando grandi illo timore percellar, videor non aliter posse affici, considerando istam infinitatem. Attamen, ecce me : fiat sanctissima voluntas sua : totam me in ejus manus resigno.

in ipsum tamen fiduciam collocat.

40 Cum grandis quædam inimicitia exorta esset XXV inter duos juvenes notos suos, ambos studiosos; eoque res perducta, instigante dæmone infernali, discordiarum satore, ut unus alteri necem machinaretur; contigit

Duorum juvenum odio internecino commota,

A contigit eorum unum studii causa proficisci Pisas. Hoc alter intelligens, etiam ipse in viam se dedit cum amico quodam, ea intentione ut inimicum occideret. Verum placuit Deo ut ipsi consilium istud pessimum non succederet; sed expectabat ad pœnitentiam eum, qui nihilominus perseverabat in ista obdurata mente. Periculo autem ad consanguineorum utrimque notitiam perlato, quamvis multi operam interponerent suam ad ipsos reconciliandos, nemo tamen proficere quidquam in negotio potuit; volente Deo manifestare, quod non sit fiducia reponenda in humana potentia aut sapientia, sibique ad intentum consequendum sufficere misellam unam ægram. Hæc enim intelligens grande juvenum istorum discrimen, ut erat plena compassionis, vehementer indoluit; eoque vehementius, quod utrumque a teneris cognovisset. Itaque magno cum fervore ad orationem se convertit, Deum obsecrans, ut odium atque discordiam illam converteret in amorem et caritatem. Placuit vero divinæ Majestati exaudire preces suæ dilectæ; et illorum unum usque adeo emollivit, ut omnino decerneret reconciliari cum inimico; ad quod obtinendum nullius mediatione visus sibi est certius uti posse, quam Matris Sororis Mariæ, cujus nimiam bonitatem et caritatem compertam habebat.

post fusas ad Deum preces,

B

41 Venit igitur ad illam, et salutatæ aperuit intentionem suam; narrans quomodo sibi Deus tetigerit cor, ipsamque volebat mediatricem hujus boni operis; nec enim in hunc modum diutius vivere se posse. Itaque, magno cum gaudio jubiloque, mihi tum forte præsenti mandavit, ut alterum ipsius nomine ad se accerserem, non indicando quid eum vellet. Ivi ego, nec nihil difficultatis reperi, propterea quod ipsum invenirem in consortio plurium adolescentium: Deo nihilominus adjuvante, perduxi hominem quo volebam. Ipse vero ingressus in cameram, et conspiciens ibi quem suum maximum credebat inimicum (nec enim adhuc vocem et inspirationem divinam audierat) nonnihil indignationis rancorisque erga eum monstravit. Tandem tamen Spiritus sanctus, per os bonæ Matris, tam efficaciter peroravit, ut ambo instar agnorum sint mansuefacti. Quamvis enim difficiliorem se præberet alter, emolliebat tamen illum paulatim, ostendendo ei periculum grande corporis et animæ cui implicabatur. Atque ita demum in mutuum amplexum euntes, tamquam amantissimi fratres, vicissim sibi condonaverunt injuriam: omnique sublata discordia, ipso in loco, ad majus robur reconciliationi dandum, instrumentum factæ pacis scribi voluerunt signaveruntque, tradito unicuique ipsorum exemplo: et ambo læti hilaresque, sumpta recedendi licentia, pariter egressi sunt: pro quo tam insperato successu gratias referendæ Deo sunt, dignato exaudire preces hujus suæ dilectæ.

ab eorum uno convenitur ultro,

et accersitum alterum ipsa reconciliat.

C

42 Volens bona Mater vitare omnes insidias diaboli seque servare in sancta humilitate, conabatur omni modo abscondere gratias illustrationesque interiores divinitus sibi impertitas, maxime cum videret quanta esset curiositas hominum. Inter alia evenit, ut ad ipsam visitandam ex improviso veniret quædam Comitissa de Balneo, cum magno utriusque sexus comitatu: quæ statim atque ingressa in cameram est, interrogavit num videret, et videndi facultate uteretur. Cui illa, quasi non intellexisset, nihil respondit, et paucissimis usa verbis ipsam dimisit. Quia autem consueverat, post diutius toleratos dolores ac tribulationes, linqui animo et syncopen pati; eodem utebatur medio ad occultandas ecstases suas. Verumtamen efficere non poterat, ne illi jugiter assistentes notaremus, quid inter unum et alterum ejus statum interesset. Quando enim non patiebatur deliquium, semper se convertebat in dexterum latus versus murum; et facies ejus rubicunda tota inflammabatur instar Seraphini: quando autem decidebat in syncopen, non poterat tanta cautela uti, quin modo in unum, modo in aliud latus se volutaret, vultuque pallescens semimortua appareret. Veniens autem medicus, et audiens quod esset in deliquio, respondebat; Præstolemur tantisper donec redeat ad se. Cum vero notabat aliud quam deliquium esse, ut erat ingenio hilari, solebat dicere: Qualis hæc infirma est? videtur mihi juvencula annorum quindecim; pinguicula, rubicunda, et vernans instar rosæ. Ipsa autem dicente, Vides quomodo me habeam; respondebat ille: Scio quia male habes, tam dando quam servando. Denique in actionibus ejus omnibus elucebat maxima prudentia, quemadmodum famulos suos Dominus voluit inveniri prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbas, quæ verba sæpe in ore illius versabantur. In eo statu, ut servaret sese quantum poterat, intendebat exercitio sanctæ orationis, præsertim mentalis: tantumque ei assueverat, ut omni pene hora ac momento inveniretur spiritu in Deum elevato. Quandoque vero, cum superveniens interrogarem dicendo, Heus! Ecquid agis? gratiose respondebat, Audio te, et bene mihi est: nec quidquam turbabatur.

XXVI

Studiose occultat immissas sibi ecstases,

D

A. AUGUS. CAMPI EX MS. IT.

quas tamen domestici a deliquiis discernebant facile.

E

43 Intelligens aliquando duos juvenes Florentinos in carcere teneri, capitis damnatos; ad sanctas orationes se convertit, orando Deum, ut animabus eorum præstaret auxilium; quin et corpora, si placeret, eximeret periculo; tantumque inflammata est ejus caritas, ut dicere inceperit: Domine mi, quid vetat quo minus e lecto hoc egrediar, accedamque Magnum Ducem? Quare non vado, et advoluta ejus pedibus gratiam hanc peto, ut mihi caput abscindi faciat, quæ tandem ad nihilum utilis sum; ipsos autem sinat vivere, qui sunt juvenes, atque idonei ad multum boni præstandum, maxime cum jam debeant didicisse vitam vere Christianam ducere. Neque sola ista vice, sed multis etiam aliis venit in cogitationes istiusmodi; adeo ut audeam dicere, miraculo pene factum esse, quod non exierit de lecto cucurreritque ad Palatium. Talibus autem in occasionibus dicebat: Quid mihi curandum est hoc corpusculum? O Deus meus! vellem non offendereris, quia id non mereris: et scio quod velles, ut creaturæ tuæ invicem se non læderent: quapropter oro, defende teipsum, auferendo voluntatem malefaciendi a cunctis hominibus. Cur non omnes, Domine, delectamur faciendo bene? aut quid prodest creaturis si invicem sibi noceant? Volo currere per plateas et instar vesanæ clamare, Quid agitis; quid hoc est rei, quod malitis male quam bene agere? Quamquam autem id nequibat corporaliter facere sic impedita; non poterat tamen retineri cor et voluntas ejus: quo minus mente discurrens per plateas cœlestis Hierusalem, clamaret in sanctis orationibus, et misericordiam peteret a sanctissima Trinitate, pro tot miseris animabus. Subinde etiam audiebatur dicere: Volunt esse Christiani absque Christo, et spirituales absque spiritu: quod fieri non potest. Sancta ergo caritas tenebat illam jugiter intentam orationi ferventi, tanto securius, quanto certius noverat in ea se nullatenus posse impediri.

XXVII

Duobus ad mortem damnatis compatiens,

F

heroicæ caritatis actus exercet.

ANNOTATA.

a Sæpe mihi dicebat, *inquit Alexand. cap.* 9, Pater, habeo canem, qui me intus corrodit. O quot canes dilaniant viscera mea! Sentio plures novaculas in corpore meo. Dicam autem vere et coram Deo, quia multum confundebar, hæc audiens, dicebamque

A bamque intra meipsum : Quid de te erit, quando hæc virguncula, expers peccati, sic cruciatur?

A. AUGUS. CAMPI EX MS. IT.

CAPUT VI.

Extremi morbi, actus, et obitus Mariæ.

XXVIII Diu ante mortem dixerat, Considerate, quod dies mihi annus sit, donec claudantur mihi partes supernæ et inferiores *a* : nec enim alia morte moritura sum. Et hoc etiam reapse completum vidimus. Qui autem ad singula ejus verba diligenter animum advertisset, intellexisset quod Deus identidem eidem demonstrabat, non solum venturorum sibi malorum symptomata; sed etiam alia multa, quæ variis occasionibus ipsi aut aliis erant ventura. Verum Deo id permittente, ut plurimum nemo ei attendebat. Cum vero dicenti, Videbitis hoc vel illud malum mihi accessurum, respondebat aliquis, Plus quam satis malorum tibi est, ut alia non debeas exspectare : dicebat : Eia, videte num ita futurum non sit : semperque eveniebat ut prædixerat. Eo autem miseriarum pervenit, propter continua novaque accidentia, ut quasi nihil jam amplius posset comedere, unde plus solito deficiebat : quia modicissimum istud quod introsumebat, maximam ei pariebat afflictionem et pœnam, ita ut omnibus ipsam videntibus commiserationem moveret. Quando autem se disponebat ad sumendum quidpiam, vel de cibo loquebatur; videbatur quasi ad mortem duci, dicens, Ecce iterum, ecce tormentum meum : totam tamen se remittebat in Dei voluntatem, per quam solummodo sibi relicta erat facultas sumendi pauxillum vini albi, nam rubelli nec odorem quidem poterat ferre.

a Mortis suæ modum prædicit,

novos et graviores cruciatus sustinet, B

45 Nec fere unquam res ei sapiebant ut erant; quemadmodum apparebat in vino, cujus cum pauxillum libasset, bonumque judicasset; paulo post ipsum sibi videbatur alium omnino gustum præbere, dicebatque; Hoc vero a meipsa, non a vino est; idque ferebat maxima cum patientia, cuicumque se casui accommodans, etiamsi acidum ipsi porrigebatur. Plus enim quam semel accidit, ut qui hausturus vinum iverat, commutaret inadvertenter flasconem. Sentiens autem acidum esse, dicebat; Fortassis ex alio vasculo prompseris, jubebatque gustari ab aliis, ut cognosceret, utrum in suo palato vitium illud esset : itaque veritas intelligebatur. Cum vero tale quid accidebat, immensum ei causabat cruciatum, et satis diuturnum; adeo ut aliquando dissoluta tota, non posset vel ad momentum quiescere : et in maximis illis doloribus dicebat, O Jesu mi! Jesu mi! adjuva me, miserere mei, quamvis indignæ et immerentis. O Virgo Sanctissima, præsta mihi sanctum auxilium tuum; itaque se commendans invocabat omnes Sanctos Angelos Hominesque paradisi. Sed quamquam amantissimus Sponsus suus permittebat ipsam sic affligi et cruciari in corpore, tantam tamen infundebat animæ ejus dulcedinem, ut etiam exterius appareret lætitia in vultu ejus quasi Angelico, propter perfectissimam cum voluntate divina conformitatem.

gustu fere semper depravato utitur, C

XXIX 46 Et fuerat quidem omnis vita hujus sanctæ ac beatæ Matris, continua una crux ac passio : magis tamen sub extremum voluit eam Dominus sibi crucifixo uniri ac conformari. Itaque die IV Maji anno MDLXXVII ingravata usque eo mala sunt, ut die ac nocte nullam partem capere quietis posset. Die autem IX, sicut prædixerat, clausæ sunt ei partes corporis inferiores, mansitque ad XVI usque diem quod urinam reddere nullam posset *b*; ipsa vero die XVI, quæ fuit festum Ascensionis *c* Dominicæ, modicum lotii fecit, idque ei duravit usque ad Dominicam sequentem. Ipsa vero, quæ maximo cum desiderio D optabat ut placeret Domino associare ipsam suo in cœlum triumpho, dicebat; O Domine, ergone abeundum mihi est retro? equidem venissem libenter. Postea ad eamdem indispositionem regressa, ab ipsa Dominica die usque ad tertiam feriam Pentecostalem, perstitit, ita ut rursus urinare nequiret, conclusis penitus lumbis atque lateribus; unde assurgentes sursum vapores fecerunt ei gulam sic intumescere, ut glutire nihil posset absque summa difficultate. In die tamen S. Zenobii, quæ fuit Vigilia *d* Pentecostes, cum mane ei dixissem Missam et Eucharistiam præbuissem; allati sunt panicelli quidam benedicti; unde acceptam micam unam cum vino albo sumpsit, neque postea aliquid amplius degustavit, quia magis magisque inflabatur ei gula : quod tamen non impedivit, quo minus et sequenti die, et etiam feria secunda, per Dei gratiam communicaret. Ast feria tertia, licet ei Missam dixerim, Communionem tamen dare non potui : cum sic constrictum ei esset guttur, ut vix modicum stillati, in pennula sibi admotum, sugendo attrahere valeret.

denique urinæ suppressione incurabili

b

c

et gutturis tumore constricta,

d

extremum communicat:

47 Videntes ergo bonam Matrem multum deficere et malum aggravari, ivimus ad Rev. Dominum E Parochum *e* S. Romæi, petituri licentiam ad ministrandam ei extremam Unctionem; quam adeptus, et inveniens apud illam P. Fr. Alexandrum, rogavi eum ut ipse hoc officium præstare vellet, quemadmodum fecit *f* legens postea Commendationes animæ, Passionem Domini, aliasque devotas orationes. Præparaverat autem ipsa se maxima cum devotione ad suscipiendum istud sanctum Sacramentum : post quod eramus ibi Sacerdotes quinque, et omnes ei legimus Passionem : sub qua ipsa, interius occupata, oculos sæpe tollebat in cœlum, et suspirando dicebat; O Jesu mi! o Jesu mi! atque in iterando crebrius mellifluo isto nomine, affectuoso gestu movebat caput. Eodem tempore, cum natus esset Magno Duci filius *g* Franciscus, magnus per totam civitatem erat fragor strepitusque tormentorum muralium, tympanorum, tubarum, et campanarum, præcipue ex palatio : quæ licet alias maximam ipsi creare solebant molestiam, eo quod aures ei tota nocte inde tinnirent; tunc tamen nihil visa est curare, nulli alteri rei intendens animum, quam ut mentem amantissimo Sponso suo junctam teneret, pararetque ad transitum mox faciendum cum eodem, in F æternum fruendo : solum audiebantur nonnulli gemitus, ex imo cordis procedentes, qui etiam petras disrumpere potuissent.

XXX *et sacro Oleo uncta,*

e

f

g *inter magnas molestias*

48 Tunc videre erat inter angustias illas summas, quas ei constrictio gutturis afferebat, vultum nihilominus tam hilarem *h*, ac si vidisset apertum cœlum, lætantesque ibidem Angelos sanctos, in exspectatione beatæ illius animæ, ad nuptias Agni deducendæ. Cumque vix amplius jam posset formare verba, intelligebatur tamen cum motu capitis sursum erecti nominare S. Catharinam et S. Cæciliam, tum alia multa quasi dicere, quæ capere nullo modo poteramus. Perseveravit porro cum illo vultu subridenti oculisque festive hilaribus : et quia semper devotissima fuerat erga Deiparam Virginem : nomen ejus, quod habuerat jugiter in corde, identidem ore ruminabat. Unde cum aliquis præsentium Sacerdotum dixisset, Maria, mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege et hora mortis suscipe; ostendit vultu oculisque, singulariter id sibi gratum accidisse; et dixit, O! velut gratias Deo agens, quod ea verba illi pronuntianda suggessisset. Etenim præteritis temporibus, in suo sermone frequenter solebat suadere hominibus, ut essent erga beatam Virginem singulariter devoti, experta ipsa ejusdem

h *ac diros cruciatus, invocat Sanctos atque Deiparam.*

A ejusdem devotionis maximos ac plane miraculosos effectus: ideoque ad eamdem consueverat recurrere, ut dubium nullum esse possit, quin in hoc ultimo suo transitu ipsam devotissime invocarit.

XXXI *Dominica Passione contra dæmones se munit,*

49 Præ sua profunda humilitate, si quando referebat eorum aliquid, quæ sibi Dominus revelaverat, solebat occultare eam gratiam sub nomine somniorum: sed qui familiarius cum illa agebant, et dictis animum applicabant, notabant etiam suum singula veraciter sortiri eventum. Dixit ergo aliquando beata hæc Mater, Somniabam me transire pontem strictissimum, supra ingens præcipitium; dumque transirem accedere dæmones infernales, ad me deturbandam in istud immane chaos: quoties autem illi me conabantur impellere, dicebam, Passio Domini nostri Jesu Christi; iisque verbis, veluti exarmati et debilitati, in fugam pellebantur. Et vero adversus omnem tentationem consueverat sacris istis verbis uti, semper eorum virtute victrix inimicorum suorum. Alias dicebat, Somniabam me videre intestina mea, quæ mihi apparebant quasi absque macula: quod postea verum deprehensum est. Licet enim annis amplius quam quinque et quadraginta lecto decubuisset, conservata est semper tam
B integra ac munda, ac si gossypio involuta jacuisset: et contra opinionem multorum dicentium, necessario factum ut Soror Maria interius tota esset consumpta, nullius unquam corruptionis indicium in ea apparuit, ipsique appropinquantibus videbatur aperiri armarium bene olentium aromatum: quo sane declarabatur, malum ejus minime ordinarium esse ac naturale; sub cujus veluti torculari compressam habere Domino complacuerat.

XXXII *parata ab eis quidlibet tolerare*

50 Noverat se creatam a Deo, et cor suum non posse nisi in suo Creatore requiescere: ideoque dicebat, Quando veniam Domine mi, Pater mi sancte, ad laudandum te, ac benedicendum una cum Sanctis atque Beatis, quemadmodum desidero? Si tamen placeat tibi, ut aliquantulum adhuc demorer in hac peregrinatione, tua sum, fiat de me sanctissimum beneplacitum tuum: sufficit mihi, si me tibi conjunctam serves. Tribuler, affligar, crucier ego: tu mihi sis Salvator, quia me tibi committo, expectans donec placeat vocare me, eoque deducere ubi plene satiabitur omne desiderium meum.

XXXIII *Dicta coram ea Missa,*

51 Tota porro nocte ac die secundæ feriæ Pentecostalis perseveravit in illa maxima angustia constricti gutturis, itemque sequenti nocte: primo
C autem mane coram ipsa Missam celebravi: non tamen communicare sacramentaliter valuit, quamquam videretur totam se eo præparavisse; unde pro sua singulari devotione credenda est communicasse spiritualiter. Interim a S. Maria Novella reversus est cum socio P. Fr. Alexander: qui lecta ei Passione cum nonnullis orationibus, post aliquantam temporis moram, eidem benedicens ait: Nos redimus ad S. Mariam Novellam, dicturi Missam ac mox iterum adfuturi; itaque abiit, et Missam (ut nobis postea retulit) pro illa dixit. Interim ipsa commendabat se Deo: cumque ego applicuissem ori ejus

lectaque Passione,

pennulam stillato tinctam, observavi quod nullam faceret resistentiam, qualem solebat, propter arctitudinem gutturis, mota manu significando, quod non posset id pati. Tunc ego deposita pennulla pulsum arteriæ exploravi; cumque inveniens debilissimum, sic ut vix ullus perciperetur, dixi; Heu me! deficit pulsus: abit jam illa. Sumens deinde cereum benedictum, signavi ipsam: idemque ceteri omnes fecerunt. Tunc illa nonnihil caput levans aperuit oculos, faciemque ostendit tam hilarem, ut appareret festive excipere ac resalutare devotos suos e cœlo Patronos. Neque facile quisquam, qui non viderit, æstimare possit, quantam in illo actu devotionem

sublatis hilariter oculis expirat.

lætitiamque excitaret in corde omnium sibi adstan- D
tium: qui quasi sentire videbantur impleri cameram Angelis festivisque spectaculis, repræsentantibus tripudium et gaudium paradisi. Atque in hac lætitia, quæ decorem speciosæ illius faciei geminabat, tradidit spiritum suo sanctissimo Creatori; et, quemadmodum credere possumus, comitantibus Angelis atque Sanctis, ingressa est palatium vitæ æternæ.

A. AUGUS CAMPI. EX MS. IT.

ANNOTATA.

a *Alexander cap.* 12, *idem sibi et aliis dictum ait his verbis:* Claudentur portæ inferiores, et sic moriar.

b *Nam, ut ait idem,* hoc quidem alias sæpe acciderat; sed adhibitis medicamentorum remediis, fuerat repulsa mors, manente licet cruciatu.

c *Nam anno* 1577, *litt. Domin.* F, *Pascha celebratum fuit 7 Aprilis.*

d *Scilicet* 25 *Maji, quando Acta* S. Zenobii *illustravimus.*

e *Ejus verosimiliter successorem, nec forte primum, qui ab an.* 1532 *eam ecclesiam regebat, sæpe supra nominatus, D. Raphael.* E

f *Idem ipse testatur cap.* 11, *his verbis:* Sacrum Oleum octies recepit, semper extreme infirma; et ultima quidem vice ego ipsi illud administravi. *Et cap.* 12, Eramus in hoc actu Sacerdotes tres, et ipsa porrigebat membra inungenda, inæstimabili cum affectu et sancta devotione.

g Franciscus *hic videtur fuisse Joannæ Austriacæ, an* 1578 *mortuæ, proles ultima, nata post* Philippum Cosmum: *qui ante patrem obiit ann.* 1582; *postque Eleonoram et Mariam, hanc Galliæ Regi Henrico IV, istam Vincentio Duci Mantuæ nuptas. Ignoratur a Rittershusio, in libro Genealogiarum Principalium, unde infantem obiisse colligas.*

h *Alexander.* Tota, *inquit,* erat tumefacta, tam in corpore quam in vultu, qui multum amiserat prioris illius pulchritudinis, præter colorem, semper candidum: sedebat autem erecta in lecto, præ gravissimis cruciatibus movens caput et humeros.

CAPUT VII.

Concursus popularis ad corpus et exequias; sepultura in ecclesia S. Mariæ Angelorum. F

Interim P. Fr. Alexander actu occupabatur in peragendo Missæ sacrificio ad S. Mariæ novellæ: et, quemadmodum sibi ait ab ea prædictum fuisse, a non erat præsens in transitu ipsius; affirmavit autem, quod ad ipsum altare certo quodam signo cognoverit Mariam abiisse ad vitam alteram. Mox ergo ut Missam finivit, redivit cum socio, et domum regressus remansit in aula, donec defuncta indueretur sancto Habitu: quo facto, posita fuit supra lectulum: nobisque in cameram regressis dixit D. Camilla, soror ejus: Equidem nolo quemquam consanguineorum invitare: scio enim intentionem illius, quæ voluisset, si fieri potuisset, omnibus omnino ignorantibus deferri ad sepulturam b: quod etiam nobis omnibus notum erat, quia pluries id dixerat, inter alia semel sic locuta: Attendite vobis, quia me mortua tantopere domus implebitur, ut valde sitis laboraturi. Cogitabamus ergo quomodo possemus evitare tumultum; et decernebamus non collocare corpus in parte domus inferiori ad terram, sed in aula: dumque super hoc aliquantum deliberatur, dixit P. Fr. Alexander: Componamus ipsam hic in camera sua, in qua tot annis permansit, tot gratias

Reversus ad mortuam Fr. Alexander, a

in ipsa ejus camera corpus curari facit, b

A gratias ac dona divinitus accepit, toties etiam ipsummet Deum.

A. AUGUS. CAMPI EX VS. IT. XXXIV

c *ad quod frequentissimus populus confluit,*

53 Dictum, factum. Elatus est de camera lectus capsæque omnes, ac supra mensam tapete coopertam positum est corpus *c* in Habitu Ordinis, cum corona in capite ex floribus auro sericoque contextis, et cum pulcherrimo ac devotissimo Crucifixo, recentique lilio in manu; quatuor item candelabra ænea, cum cereis albis benedictis a Papa, quos ad eum finem ipsa servaverat; dicens mihi paucis ante obitum hebdomadis; Cum mortua fuero, accipies cereos, quos nosti me in hoc reservasse. Hæc dum agimus, videbantur Sancti Angelique circuivisse civitatem, invitando populos ad visitandam et honorandam istam Jesu dilectam. Subito enim accurrit hominum incredibilis multitudo; et beatum quisque se reputabat, cui contingeret ipsam videre, tangere, auferre de floribus supra corpus sparsis: audiebanturque in recessu dicentes unus alteri, Numquam equidem vidi speciosiorem defunctam; tanta gratia apparet in vultu, ut ridere videatur *d*. Toto autem die usque in vesperam duravit confluxus iste: vesperi vero clausum est ostium ad plateam: multi nihilominus tota nocte adveniebant pulsantes, infimisque precibus admitti postulantes: quibus ab intus respondebatur, Habetote patientiam usque mane, tunc consolabimini, itaque dimittebantur.

miraturque speciem eximiam defunctæ.

d

B

XXXV *Post nocturnas ad illud vigilias*

54 Totam porro noctem manserunt ibidem Sacerdotes duo sibi noti, magno cum devotione et gaudio animi; neque enim cadaveris istius præsentia, ut passim solent alia, horrorem ullum incutiebat: nullus etiam mortualis odor fastidium provocabat, sed potius confortari se omnes sentiebant, quidam etiam testabantur suavissimam fragrantiam se percipere. Nullum igitur tædium dabat pervigilare istic. Die autem facto, cœperunt iterum pulsari fores: sic ut necesse fuerit eas aperire, et satisfacere devotioni populari, magis quam antea affluenti. Sed quia præcedenti die curatum fuerat, ut ad horam duodecimam aut paulo serius invitarentur Religiosi funus elaturi, non potuit ei quantum volebant indulgeri: id enim agebatur, ut, acceleratis quantum fieri posset exequiis, minor esset concursus. Verum quis possit Dei voluntati resistere? Invitati erant ad funus deducendum Reverendi Patres utriusque conventus, S. Mariæ Novellæ et S. Marci; Sodales Conceptionis, quibus a multis retro annis adscripta fuerat; Presbyteri S. Romæi, et Confraternitas S. Sebastiani, cujus fuerat vivens devotissima, solita nominare suum S. Sebastianum: quia ante complures annos P. Fr. Alexander donaverat ipsi pulchram Reliquiam istius gloriosissimi Martyris, quam magno in pretio devotioneque habebat, ideoque ad ejusdem exequias concurrere etiam voluit Confraternitas prædicta.

C *exequiis mane ducendis accurritur:*

XXXVI *Cadaver a Patribus Dominicanis effertur,*

e f g

55 Ordinaverat autem Rev. P. Prior S. Mariæ Novellæ, Fr. Thimotheus Riccius, octo Patres qui quaterni per vices feretrum portarent, usque ad S. Mariam Angelorum *e*, in qua ecclesia ipsa mandaverat suum corpus *f* sepeliri. Inter illos vero fuit quidam Chrysostomus *g* de Perusio: qui, sicut postea Priori fassus est, graviter interius conturbatus dicebat intra se; Istud erat Conversorum officium, nobis nequaquam imponendum; vicit tamen tentationem motivo obedientiæ, seque in ea re superavit; tanta inter portandum consolatione affectus, quantam in vita sensisse non meminerat. Addebat autem, Nisi me obediendo vicissem, Pater, credo quod usque ad mortem me pœnituisset, neque vellem pro re ulla creata commutare gaudium quo affectus sui. Hoc autem retulit Rever. P. Fr. Alexander *h*, ad honorem et gloriam Dei suæque dilectæ filiæ.

h

56 Stabat positum corpus ad portam domus quæ in plateam ducit, et propter compressionem *i* populi multi, non sine labore sublatum in humeros est a supradictis Patribus. Itum est autem per forum granarium; factoque ante Palatium transitu, per viam Vacherecciam ventum ad Pontem-veterem, atque inde ad monasterium S. Mariæ Angelorum, ubi sibi vivens Maria sepulturam elegerat. Videbatur autem, quacumque ibatur, non duci funus, sed processio solennissima; tanta erat tamque frequens turba devotissime *k* comitantium; multique ex secularibus instantissime orando dicebant Patribus, Etiam nobis, per Dei amorem, indulgete ut tantillum portemus vobiscum. Illi autem respondebant: Ad nos istud spectat, nos portare debemus: beatum vero se reputabat, qui propius accedere poterat. Quin etiam inventus est unus, qui sæpius conatus feretrum attingere, numquam potuit ad ipsum penetrare: cumque tandem ventum esset ad portam ecclesiæ monasterii prænominati, coacti sunt Fratres præ multitudine supra ipsum limen collocare cadaver; ubi idem ille homo tanta cum fide et devotione supra benedictum istud corpus se jactavit, ut videretur impossibile ipsum inde avellere *l*. Denique per Dei gratiam delatum est funus usque ad mediam ecclesiam, cœpitque cantari Missa a Sacerdotibus qui in ecclesia manserant. Interim vero magis magisque augebatur populi confluentis numerus: quapropter ad custodiam corporis constituti sunt Sacerdos unus, et quidam juvenis secularis. Metus sane erat ne pars aliqua revelleretur, vel aliud quodpiam incommodum inveniret, ut solet in simili occasione accidere: quia in parte beatitudinis collocabatur mortuam contingere vel saltem videre, aut participare de floribus ipsam operientibus; quos etiam flores, ut devotioni petentium fieret satis, sæpius novos inspargere oportuit: corollarum autem precatoriarum, quæ fuerunt eidem admotæ, numerus erat quasi infinitus, semperque videbatur augeri devotio.

D XXXVII *ad ædem S. Mariæ Angelorum*

i k l E

cohibita ægre affluente turba.

57 Sub meridiem, cupientes Monachæ etiam ipsæ Matrem suam videre, curarunt, quamvis cum grandi labore, claudendam ecclesiæ portam majorem, eamque quæ ducit in locutorium: ubi tanta multitudo convenerat, constipata usque in ipsam plateam, ut vel solus tantæ devotionis reverentiæque aspectus solatium adferret spirituale. Eram ego tunc adhuc domi: sed visum est Deo, vehementi inspiratione me impellere, ut irem ad monasterium: ubi inveniens turbam populi tam copiosam, volensque satisfacere devotioni postulantium admitti, jussi ecclesiæ claves ad me ferri, portamque aperiri. Tum vero certare quilibet de primo ingressu, et suæ obsequi pietati; alii coronas admovendo ac flores, alii ipsum corpus sanctum tangendo; nec poterant satiari. Ita in Sanctis suis gloriosus apparet Deus, qui sit per omnia secula benedictus.

XXXVIII *quæ sub meridiem exclusa,*

F *ab Auctore denuo intromittitur.*

58 Die sequenti, qui fuit feria quinta post Pentecosten, cum aliud Officium decantatum, pluresque Missæ quam prius factæ fuissent; venit post prandium P. Fr. Alexander, qui mihi dixerat ut se expectarem ad monasterium; jubensque mihi dari clavem, ingressus cum ipso intra ecclesiam sum: ubi in medio positam reperimus capsam, quam Monachæ curaverant faciendam, atque in ea corpus, præparataque foramina per quæ transmissi clavi operculum capsæ affigerent. Tum Pater Fr. Alexander cum socio *m* Stolam sumpsit (prout etiam ego feci) et prolatis quibusdam libris, secundum ritum sui Ordinis, cœpit recitare Psalmos Orationesque nonnullas more suo, quibus ego et socius respondebamus. Interea in cadaver respiciens, vidi aliquantum

XXXIX *Deinde in specialem capsam translatum corpus,*

m

A aliquantum sanguinis ex naribus prodiisse, idque indicavi P. Fr. Alexandro: qui monuit, ut sumpta fasciola alba ipsam mundarem: idem accidisse S. Bernardino *n* multaque exinde secuta miracula. Finitis denique orationibus et ceremoniis aliis, posui intra manus defunctæ Crucifixum æneum, et sudario cerato obtexi vultum atque manus, totumque corpus conspersi floribus, ac postea clavis confixi capsam. Hoc facto, dixit mihi P. Fr. Alexander, Modo nos ad Conventum redibimus, tu vero hic morare, donec cæmentarius faber opus suum absolverit: quod ille cœpit, egressis illis, ex lateribus componere sub altari *o* majori, claudens intus capam cum corpore; itaque licentia accepta recessit. Monachæ autem me rogarunt, ut sibi darem præfatam fasciolam: quam singulari cum fide suscipientes, circumtulerunt ad quas lam suas ægrotas; quarum una Curatrix valetudinarii seu Infirmaria, Soror Ludovica Morelli dicta, quæ longo tempore langueerat, magno dolore stomachi afflicta, per Dei gratiam liberata mox fuit: qua de re laus sit Deo, beatæque Virgini, et omnibus Sanctis Paradisi. Amen.

sanguinem stillat per nares, n

et sub altari sepelitur. o

B

ANNOTATA.

a *Ita ille cap.* 12, Priusquam moreretur, dixit mihi, loquens de morte, cujus ante se tenebat effigiem in lecto; Pater, commendo me tibi, quando moriar. Deinde voce demissiori ac lenta addidit; Non enim præsens aderis.

b Dixerat mihi, *inquit Alexander*, quando me sepelietis, ponite corpus meum in sacco vel sporta, meque hinc auferte sub pallio, atque projicite in aliquem puteum: ego vero respondebam, Imo, imo, ne dubites.

c *Idem addit*, positum fuisse corpus, non ut solent aliorum cadavera, sed ante altare, quod ornatum erat acsi Pascha fuisset.

d *Idem inquit*, Erant, membra defunctæ ad pristinam reducta formam, nec apparebant tumefacta; sed neque obrigescebant, verum flexibilia remanebant.

e *Ea tunc erat*, in Burgo, *sive Suburbio*, S. Frigidiani, *ut dicitur in titulo cap.* 37.

f *Addit Alexander quod* Licentiam sua manu scripserat R. P. Prior Fr. Thimotheus Riccius, subscripserant autem D. Augustinus, et alius quidam C Presbyter, et ego Fr. Alexander, et Fr. Zenobius Leonis. *Et* ego *inquit* cum Fr. Zenobio sequebar feretrum usque ad dictam ecclesiam.

g Diaconus et Prædicator, *inquit idem Alexander*.

h *Hoc idem etiam ipse in scripta a se Vita affirmat, sibi ab eodem Chrysostomo dictum.*

i *Idem ait*, Exclusurus irruentem turbam, posui me ad ostium, quanta vi poteram illud clausum tenens: sed populo absque ullo respectu, præ magnitudine fidei et devotionis fervore, contineri non valente, irritum dimisi conatum.

k *Idem comparat eam multitudinem, imo* numerosiorem *fuisse ait* quam solet quotannis confluere ad sanctissimam festivitatem gloriosi S. Zenobii, secundum quorumdam calculum.

l *Item ait* Ut videretur cæcus ille esse, qui currebat ad Jesum cum ab eo vocabatur.

m *Prænominato scilicet*, Fr. Zenobio, *item Sacerdote, ut Alexander ait.*

n *Dedi ad* 20 *Maji tres antiquas vitas* S. Bernardini, *et simul ampla ex aliis duabus Vitis Analecta, sed nusquam hoc legi; itaque certiorem testem libenter audiam, dum vereor ne Fr. Alexandrum sua hic memoria fefellerit. Res alioqui non caret exemplis, estque in nostro S. Francisco Xaverio, etiam post plures a morte menses, testatissima. Ecce autem dum hæc scribo, in publicis novellis anni præsentis* 1686, 20 *Aprilis fertur Neapoli nuntiari ultima Martii, quod ibi* cœptæ sunt sumi informationes de vita R. P. Josephi de Comitibus ex Bugnoso, Dominicani; qui obiit 22 Martii cum magna sanctitatis opinione: cui horis 24 post mortem aperta vena, sanguinem tanta vehementia erumpentem prompsit, ac si vivus fuisset: idque post alias 24 horas iteratum est, eodem omnino successu eademque copia. D

o *Sub terra tamen (ut existimo) quamquam nec hoc postea probatum fuerit.*

SUPPLEMENTUM I.

Ex Vita per Fr. Alexandrum Capoccium, Ord. Prædicatorum, Mariæ confessarium, Italice scripta.

Omnibus fidelibus, in Christo Jesu militantibus per orbem universum. Fr. Alexander Petri, dictus Cappoccius, Ordinis Prædicatorum minimissimus, salutem et pacem. Considerans quanta sit patientiæ virtus, et qualiter ea coronetur remunereturque a Deo (quod etiam potest diffuse comprobari atque intelligi, tum Sanctorum plurium exemplo, tum Scripturarum testimonio) intendo ipsam in hac sacra Virgine, splendidissimæ lucis ac solis clarissimi instar fulgentem, exhibere; utpote quæ singulari sua tolerantia meruit, tamquam alter Job haberi. Hinc ergo sumatur imitationis occasio: et ego ad laudem et gloriam Jesu Christi Redemptoris nostri scribam, quæ vidi in ipsa, vel ex ejus proprio ore audivi, de vita et moribus ejus sanctis; orans sanctam illam animam, ut deprecetur pro mea pauperrima anima, et pro omnibus devotis famulis ac famulabus Jesu Christi, ipsum Sponsum suum. Amen. E

In exemplum patientiæ proposita Virgo

invocatur ab Auctore,

60 *Post hunc Prologum dividitur Vita in sequentia capita.* I de sua infantia et pueritia. II de fide. III de spe. IV de caritate. V de orationibus et extasibus. VI de prudentia. VII de justitia. VIII de fortitudine. IX de temperantia. X de septem donis Spiritus sancti. XI de veneratione qua prosequebatur Sanctos. XII de sua morte. *Nos, iis omissis quæ initium ac finem vitæ spectant, suntque in priori Vita aut prolixius narrata, aut eidem in Annotatis addita, sola ea excerpemus, quæ necdum dedimus, eodem ordine quo habentur in Italico MS. atque apud Silvanum et Seraphinum Raizzios, de Sanctis ac Beatis vel Hetruriæ vel Ordinis Prædicatorum.* F

unde dantur excerpta quædam, alibi non reperta.

61 In lectulo collocata, aliam nisi in Deo consolationem non habebat: propterea erectum est ejus in camera altare, ornatum quibusdam simplicissimis figuris: adeo ut eadem camera non videretur esse infirmæ cubile, sed devotissimum oratorium vel ecclesiola. Ibique ministrabantur ei Sacramenta: obtinuerat enim facultatem, ut usque ad diem mortis suæ posset ibi celebrari Missa, cum bona venia Superiorum. Cœpit ergo ibi confiteri atque communicare frequentius; et quamvis multi obmurmurarent, numquam propterea ei ereptum fuit auxilium divinorum Sacramentorum. Et ultimis quidem viginti annis, communicabat ter, quater, aut sexies per hebdomadem: eratque in susceptione ipsorum Sacramentorum devotissima et diligentissima, ante et post sumptam Eucharistiam permanens bono temporis spatio in oratione mentali, quod sane magnæ fidei signum est. Cum autem mane quodam, volens ei Communionem præbere, sermonem quemdam præmitterem ac dicerem, ad salutem nostram non sufficere fidem solam, sed requiri etiam opera; suspirans ipsa, ex imo cordis ejusmodi emisit gemitum, qui semper meæ inhærebit memoriæ: sæpe autem

In camera, ad formam oratorii composita,

devotissime confitetur et communicat.

EX VITA A. ALEX. CAPPOCH.

A autem mihi repetebat hæc verba, Requiruntur opera. Atque hinc æstimare possumus ejus fidem, quam viva ac minime mortua fuerit. Quando vero ipsam absolvebam a peccatis suis, sane levissimis, sumebat ipsa funiculum, cui inducta erant grana sua precatoria, manuque tenebat ad lucrandam Indulgentiam delictorum suorum.

ejus devotio singularis erga quosdam Sanctos,

62 Magnum etiam firmæ fidei argumentum in ea fuit, devotio erga Sanctos, quibus singulari cum reverentia afficiebatur. Accidit autem die quodam, ut maximis pressa cruciatibus, inter ceteros quos pientissime ad suum auxilium vocabat, nominatim etiam appellaret S. Pantaleonem; admirantibus vel circumstantibus omnibus, qui numquam nomen istud ex ejus ore audiverant; sed nec ipsa sciente, quis iste esset. Re deinde examinata compertum fuit, ipsum fuisse diem * S. Pantaleonis, et hunc ab antiquo habitum Advocatum familiæ Bagnesiæ, atque ut talem in eorum ecclesia pictum haberi; id quod nec ipsa nec quisquam adstantium noverat; unde intelligitur instinctui supernaturali et illuminationi Dei, honori Sanctorum suorum consulentis, adscribendum illud fuisse. Solebat etiam in maximis doloribus suis, quando visitabatur a Sacerdotibus, rogare ut supra se orationem aliquam recitarent, et petebat fieri signum sanctæ Crucis. Pluries autem, cum loqui non posset aut oculos aperire; ad initium ipsius orationis vel signi, movebat se et loquebatur, velut sana, et apertis oculis tota alia apparebat; cum magna admiratione intuentium, ac mea imprimis, qui sæpissime istud vidi.

*XXVII Julii.

B

reverentia erga Sacerdotes;

63 Potest etiam quiscumque Lector fidem ejus intelligere, ex orationibus ejus sanctissimasque humilitate. Nam quando Pater suus Spiritualis Mag. Rector Raphael, vir grandævus prudensque et singulari bonitate ornatus, ipsam visitabat manumque porrigebat, ipsa semper apprehendebat digitum indicem; eumque fortissime stringens, non facile dimittebat. Id ego conspiciens, cum aliquando interrogassem cur sic faceret; respondit; Digitus ille Jesum tangit: alium digitum istius sancti viri nullum contingebat. Fuit igitur magna fides ejus, tam interior quam exterior: et in omni actione sua sese introrsum convertebat. Ita, cum capellam suam ornaret luminibus floribusque, dicebat: Hi flores chartacei referunt hypocritas, qui semper eodem modo se habent, solumque exteriorem decorem præferunt; cum veri flores odorem de se reddant atque siccentur. Atqui talem oportet ut credam me ipsam, quandoquidem non muter. Atque hoc dictum sit, ut appareat quam facile omnia traheret in sensum spiritualem, utpote multo fidei lumine ornata. Amen.

undecumque se humiliantis solertia;

C

III

prudentia adversus diabolicas tentationes,

64 Tentata a dæmone, obarmabat sese spe firma in Deum, atque dicebat; Nihili ipsum facio; utpote vilissimum, nec aliud quam modicum stercoris abominabilis. Et considerabat illum esse Regem superbiæ, viresque sumebat ex vigore spei, itaque magnus iste draco frustra furebat. Accidit ergo ut die quodam cultellum manu teneret ad nescio quid faciendum: et inimicus tentando ipsi suggereret, Cultellum istum immerge in pectus tuum, et occide teipsam, aut vero quacumque alia ratione vitam tibi abrumpe, id quod frequentius iterabat; ast ipsa, rejecto cultello, ad orationem se convertit. Hinc suasum ei fuit, ut ne nimium solitaria manere vellet, sed frequentiori aliorum conversatione atque alloquio uteretur. Resumebat autem certamen suum ferocissimus lupus, suggerendo quod sua esset, propter vanam gloriam; quo ipsam consternabat, commemorantem exempla lecta vel audita eorum quos vana gloria inferno addixit: sed ipsa spem omnem suam in Jesu Christo locatam tenebat. Contigit ut quadam vice, gravissime infirma atque ad extremum deducta, crederetur mori; quando in illa tam tremenda agonia vidit corporeis oculis suis crudelem belluam, rabido cani infernali similem; qui saliens supra lectum ad illius pedes se collocavit, et terribilibus atque sanguineis oculis ipsam intuebatur: ipsa vero nil loquebatur, sed intra seipsam collecta orabat Dominum, ut animam suam de manu canis liberaret. Verum subintrante Sacerdote, ad extremam Unctionem ministrandam, cœptisque orationibus unctiones ordiente, subito aufugit qui apparebat canis, nequiens sustinere virtutem Sacramentorum: et ipsa sensui restituta, cœpit tam corpore quam anima habere melius. D

65 Rogavi ipsam aliquando ut, in spiritu comitari me vellet sub noctem feriæ VI in hebdomada majori, quando prædicaturus eram de Passione Domini in S. Frigidiani ecclesia: sensi autem in ipsa illius expositione, singulari prorsus modo adjutum me. Amen. * Afficiebatur autem meditandis mysteriis ejusdem Passionis; inter quæ, elevata sursum mente, sæpe videbatur in spiritu rapta. Per multos quoque menses duravit, quod, cum de Deo divinisque rebus instituebatur sermo, subito in pedes erecta super lecto staret, diuque sic permaneret, acsi fuisset marmorea statua. Tum vero transformabatur in eam pulchritudinem, quæ non humana sed Angelica videbatur, formando varios gestus corpore, manibus, ac potissimum vultu. Equidem sæpe ipsam reperi, in modum petræ rigidam et extensam totam, vultuque tam afflicto, ut vera Crucifixi imago videretur. Quadam die, nepotum ejus unus, nomine Carolus, liram manu tenens, dixit; Cantabo triumphos et laudes Jesu; ipsoque facto incepit pulsare liram suam. Ad hoc melos illa in pedes se erexit, velocitate tanta ac si columba subvolasset, diuque sic rapta stetit. Rediens deinde ad sensus suos, pari celeritate in lecto se reposuit; totamque se cooperiens, etiam vultum ac faciem texit; utpote quæ optavisset neminem conscium habere raptuum atque ecstaseon suarum.

IV

crebra meditatio Passionis Dominicæ;

E

modus ecstaseon ejus,

66 Mane quodam, cum ei, si recte memini, Communionem dedissem, aderat quidam Mag. Reginaldus Nerli Mantuanus, vir expertissimus rerum spiritualium; qui illam a recepta Eucharistia raptam intuens in tanta pulchritudine, plenus stupore mihi dixit: Grandis profecto ea res est, atque omnino a Deo. Quandoque conspiciebatur tota elevata supra lectum, ego vero extensam vidi cum manibus ante pectus; et unus dumtaxat cubitus, quantum notari poterat, in strato quiescebat: unde multi, illusionem aliquam formidantes, haud bona ei fecerunt officia. Inter alios medicus quidam arreptum ejus digitum imprudenter distorsit: qui deinde post ecstasim in suam reducendus compagem fuit, religandusque, ne in perpetuum eo manca remaneret. Sæpius interrogata, quid in istis raptibus ipsa sentiret, paucissima reponebat verba: quin potius multis cum lacrymis rogabat ut pro se oraretur, quatenus Dominus auferret omnem exteriorem apparentiam; magnoque cum mœrore dicebat: Hei mihi, ego mihi ipsi posui in caput diadema. Tantus autem erat ejus planctus, quod qui ipsam non nosset, credidisset grande aliquod peccatum commisisse. Ipsa tamen vice quadam mihi dixit, videri sibi in istis ecstasibus, quasi tota anima sua liqueretur in lacrymas; credo, ex abundantia unctionis internæ, sed nolebat illa eam per signa exteriora apparere: quod etiam obtinuit: nam post tempus aliquod cessarunt istæc omnia.

in quibus supra lectulum elevata invenitur,

F

vel inde humilior.

67 Porro ad orationem sic assidua, multas a Deo gratias impetrabat; cumque ego aliquando gravi mœrore laborarem, commendavi me ipsi, et ea orante

Oratio efficax,

A orante expertus sum efficaciam precum ejus, mireque confortatus sum, ad sustinendum quidquid placuisset Deo mihi pro bono meo imponere. Erat ergo virgo addictissima orationi, præsertim mentali. Amen.* Prudentia vero ejus talis erat, ut circa

VI personam suam omne scandalum caveret, loqueretur parum, et solitaria esse gauderet. Dextere etiam dirigebat omnia domus suæ negotia, et quidquid accideret provide disponebat. Puta quando frater suus Reinerius obiit in Sicilia, oportuitque litigare cum Civitate, ac bonam pecuniæ summam pendere; sæpius audivi quod illa diceret, talis aut talis res sic eveniet, et oportet providere ac loqui isti vel illi, vel tali ex causa accedere ad Magistratum; omniaque prævidebat, sic ut nec iota unum verborum ejus in vacuum caderet, quod non perfectissime impleretur. Dotata enim erat intellectu acuto, et memoria tam felici, ut res quantumcumque minimas præ oculis haberet: videbaturque in iis quæ debebant evenire, præterita, præsentia ac futura æqualiter intueri. Amen.

prudentia singularis.

68 *Omitto Capita reliqua, in quibus nihil superest non ante scriptum a D. Augustino, aut jam exceptum et in Annotata relatum: Caput autem* 12 *sic finitur:*

Epilogus Fr. Alexandri

B Quia præfatus D. Augustinus copiose atque veraciter scripsit vitam nonnullaque miracula hujus Beatæ, nolui in ipsis rescribendis laborare: sed hæc rudi stylo exaravi, quemadmodum videre unusquisque potest, tantum ut patientiæ ejus darem aliquod testimonium, suæque virginitatis, quæ fuerunt singulares ipsius prærogativæ duæ. Atque id totum cedat ad laudem Dei, datoris omnis boni, qui voluit ditare monasterium vestrum Reliquia tam sancta. Ipse vobis largiatur gratiam imitandi eamdem, vosque conservet in spiritu devotionis: quando autem legetis quatuor hasce lineas, orate pro me misero peccatore, ut denique omnes insimul inveniamur in sancto cœlorum regno, collaudantes Deum *, cui est honor in secula seculorum. Amen. *Atque hæc ab asterisco * scribuntur in Italico alias originali, Latine, uti et sequentia:* Ego Fr. Alexander quondam Petri de Capocchis scripsi propria manu, XVIII kalendas Septembris 1577, in conventu nostro S. Mariæ Novellæ de Florentia. *Tum rursus Italice sequebatur hujusmodi epistola, inscripta* Venerandæ Matri Priorissæ et Monachabus S. Mariæ Angelorum.

C 69 Vobis, Matres venerandæ, mitto brevem hanc narrationem de Sorore Maria, nunc Matre, et Sorore, atque (ut credo) Advocata vestra, et Procuratrice apud Deum. Excusatum me habebitis, quod non adhibuerim omnem diligentiam: sum enim occupatissimus, nec possum scribere, jamque fini meo appropinquo, et necesse habeo recogitare peccata mea. Potestis legere Vitam scriptam a vestro Patre Augustino: hæc autem solum vobis testimonio erit, quod ipsam cognoverim, quodque de ea nihil aliud quam omne bonum testari possim: vos autem imitamini sanctos ejus mores, et perseverate in vita communi ac regulari, numquam permittentes ut illa non sit perpetua in vestro monasterio. Nolite discedere ab observantia Regulæ, quia hæc est scala vos deductura ad vitam æternam. Estote prudentes in eligendis Confessariis et Directoribus animarum vestrarum: requirite autem diligenter personas, non solum doctas et probas, sed etiam expertas in regimine cœnobitico. Vivite in simplicitate, numquam curando familiaritatem aut amicitiam qualemcumque: sed potius estote solitariæ, et a mundo universo abjunctæ. Frequentate sanctam orationem. Vivite in simplicitate et spiritu, educantes novitias ac juniores vestras in sancta obedientia. Nutrite illas cum discretione quoad corpus et animam. Jesus

et Epistola ad Monachas S. M. Angelorum,

remittens ad Vitam priorem,

cum exhortatione ad religiose vivendum.

Christus, Sponsus vester, semper vos conservet. D Recordamini mei miseri peccatoris, qui aliud non requiro, quam ut in Paradiso fruamur vero isto angelico inæstimabilique amore, Jesu Christo et Maria, sua dulcissima matre.

EX VITA A. ALEX. CAPPOCH.

Vester Servus et Mancipium.
Frater Alexander in Christo Jesu.

70 Sciendum quod noster Reverendus Pater Fr. Alexander, Prior S. Mariæ Novellæ, qui manu sua scripsit præsentem Vitam nostræ beatæ Matris Sororis Mariæ, postquam aliquamdiu infirmus jacuisset, mane in die S. Reparatæ Virginis et Martyris VIII Octobris MDLXXXI, quæ fuit Dominica; cum denuo communicasset sub horam XII, tandem intra horam XIV ac XV magno cum spiritu transiit ad veram vitam: cujus etiam nobis gratiam faciat Deus. Amen. *Anno deinde* MDLXXXIII, *prodiit Florentiæ typis edita insignis Vita, hominis (ut apparet) miraculorum gratia et prophetico Spiritu donati, qui observantiæ Regularis in conventu S. Mariæ Novellæ constituendæ auctor, sub finem vitæ electus etiam Prior fuit. Vitam illam scripsit Franciscus Marchi, quam videre solum nobis licuit hactenus; habemus autem elegantem Epitomen* E *insertam Diario sacro Dominicano, quod Neapoli nuper edidit Fr. Dominicus Maria Marchesius: ubi licet nulla fiat mentio Venerandæ hujus Virginis, in genere tamen dicitur Fr. Alexander varias Confraternitates Monacharumque Cœnobia magno cum spiritu rexisse, in quibus Monasterium S. Mariæ Angelorum eatenus censeri dumtaxat potest, quatenus extraordinarii Confessarii munere in eo functus est, sicut postea noster P. Virgilius Ceparius, aliique ex Societate Jesu fecerunt. Est alioqui ipsum Monasterium Carmelitani Ordinis: quod nescio an intellexerit satis prælaudatus Marchesius, quando de Sanctimonialibus Angelorum loquens, quibus ultimum sermonem fecit* Frater Alexander *in die S. Mariæ Magdalenæ, ait,* nostræ Monachæ Angelorum.

Mors ejusdem auctoris,

cujus etiam Vita scripta habetur.

71 *Eædem Monachæ habent, mihique communicarunt Italicam* Epistolam, *de hoc eodem argumento; cui Ordinarius ipsarum Confessarius ejusmodi titulum præfixit sua manu,* Vita beatæ Matris Sororis Mariæ Bagnesiæ, scripta a D. Hieremia Foresti, directa ad me Presbyterum Augustinum Campi de Pontremoli. *Quam* Epistolam, *mutato leviter titulo, Latinam hic accipe; mecumque considera, quam solidam ac sapidam* F *pietatem, ex familiariori conversatione cum* Maria, *hauserit homo secularis, et conjugatus, atque ministeriis aulicis implicatus, qualis Hieremias iste fuit: tota enim scriptio nescio quid tenerioris devotionis spirat, quam aliorum duorum, licet in spiritu valde provectorum.*

EPISTOLA

D. Hieremiæ Forestii, Virgini familiaris, ad ejus Confessarium D. Augustinum Campi.

Ex MS. Monasterii S. Mariæ Angelorum.

EXORDIUM.

Tibi, Pater in Christo dulci Jesu reverende, ego Jeremias Forestii, servus inutilis et peccator, pacem et gaudium desidero sempiternum.

1 Post felicissimum transitum, quem fecit per Dei gratiam, quando huic placuit, benedicta illa anima, beata ac reverenda Mater nostra, Soror Maria Bagnesia; quam confidimus a dulcissimo

Jussus scribere quæ noverat,

 Sponso

A. HIEREM. FORES I

A Sponso suo Christo Jesu receptam in gloria, inter feliciores ac beatiores animas Paradisi, tamquam Virginem et Martyrem, propter longam illam atque continuam patientiam quam ipsa exercuit toto cursu vitæ suæ, ornatæ et locupletatæ virtutibus ac honoribus cœlestibus; non possem me continere, quin ad laudem, honorem et gloriam Dei, atque ad solatium eorum qui præsentem epistolam sunt lecturi, divina aspirante gratia ac meliori quo sciam modo; scribam aliqua de vita sua; a te, Pater carissime, rogatus et quodammodo coactus in virtute sanctæ obedientiæ, ejusque devotionis ac reverentiæ, quam erga ipsam semper habui.

pluribus beneficiis obligatus defunctæ,

2 Quapropter, velut obligatus, licet indignus, servus tam venerabilis Matris, quia plurimis annis gratiam et facultatem habui conversandi familiariter in domo ejus, ubi habitabat cum domesticis suis et propinquis; quia sæpius etiam, præsente Te et D. Camilla sorore ejus, cum ipsamet collocutus sum de variis rebus spiritualibus, puta de beatitudine cœlesti, fallaciis mundi, miseria humana, brevi vita mortalium: quandoque etiam de nostra ingratitudine, et infinita bonitate, benignitate, ac patientia B Dei, in dissimulandis et tolerandis nostris culpis atque defectibus; alias vero de amarissima Passione, deque viscerali et infinito amore sui dulcissimi semperque amabilissimi Sponsi Jesu Christi; idque totum ad meam instructionem, et ad salutem alterius alicujus peccatoris ibidem præsentis; ne ipsi tibique ingratus sim, pro tot bonis monitis et auxiliis spiritualibus; atque ut ex parte ostendam quam vivaciter impresserim memoriæ meæ, tum ipsa, tum alias quascumque gratias particulares, quas placuit divinæ bonitati ejusque Sanctissimæ Matri impertiri mihi, mediantibus sanctis orationibus istius tantopore dilectæ Virginis ac novæ Martyris; ut, inquam obediam et satisfaciam adeo justo et sancto desiderio vestro; licet in hoc aliisque rebus omnibus me cognoscam debilissimum instrumentum et insufficiens; utpote nihil aliud quam pugillus cineris aut pulveris aridi; tamen cum Dei auxilio, et virtute meritorum suorum, tuarumque sanctarum orationum, spero quod scriptione hac mea solari Te aliquantulum possim; vim mihi faciendo ut brevis sim, quantum possibile erit; et narrando simpliciter atque veraciter ea quæ mihi occurrerunt, dum ipsam cognovi, morientem mundo ac sibi ipsi; quæ inter tot pœnas læta et felix, serviendo dulcissimo Jesu suo, vixit semper patiens, crucemque suam C portans libenter atque hilariter.

proponit simpliciter ea exponere;

seque ut ad id inutilem humilians,

3 Verum quid dico, aut quid promitto? quando bonus ille Propheta et magnus Dei servus, cujus nomen indignus fero, in ventre matris sanctificatus, Deo sibi aliquid imperanti respondit; *A a a, Domine, nescio loqui, quia puer ego sum*, tantopere sese humiliando. O beatum eum qui humilis est! eo quod se cognoscat esse in Dei conspectu puerum, id est, ad nihil utilem. Adeo autem grata est benignissimo Domino hæc virtus sanctæ humilitatis, ut ei respondeat, Placet quod tu te noveris, teque humilies, sciens quod ex te ipso neque noveris neque possis boni quidquam facere: sed ego, fili mi, dabo tibi gratiam ad operandum omne bonum quod desiderabo; ideoque, *Ad omnia quæ mittam te ibis, et quæcumque mandavero tibi loqueris.* Timebam itaque et formidabam, ne temerarium esset extendere manum ad scribendum de luce deque virtute, quandoquidem *in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea.* O Pater clementissime et Deus mi, tu qui nosti et potes, quidquid vis et quidquid tibi placet; quique es lux vera, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum; rogo te, per unigenitum tuum Jesum Christum, cum omni mihi possibili humilitate et reverentia, et ex totis visceribus cordis D mei, ut non respiciens vilitatem atque indignitatem meam, gratiam mihi velis præstare, atque a mente mea expellere omnes tenebras ignorantiæ, in me ex peccatis natæ; ac paupertatem meam magnam taliter locupletare copiosis tui sancti amoris divitiis, eoque modo illuminare, ut intelligere possim quid mihi dicendum atque scribendum sit, et sicut æquum est ad laudem et gloriam sanctissimi Nominis tui, de nova sponsa tui sanctissimi Unigeniti Sorore Maria; cui tantum gratiæ virtutisque, quantum tibi placuit, concessisti. Purga igitur obsecro et renova hunc veterem hominem, deinde gratiam ac virtutem dona mihi, Domine, ut possim in hasce chartas fideliter referre, quidquid scio de hac dilecta et benedicta filia tua, ad laudem ejus, atque ad honorem et gloriam sanctissimi Nominis tui, pro consolatione fidelium tuorum, sic incipiendo:

juvari divinitus petit.

PARS I.

De fama Mariæ ad auctorem perlata, et hujus primo cum ea congressu. E

Anno 1555 Romæ degens Auctor,

Anno Domini MDLV vel paulo ante, cum Romæ essem Cancellarius generalis unius atque alterius Custodiæ felicis recordationis S. D. N. Julii Papæ III, ab hominibus devotis ac fide dignis intellexi, quod Prati atque Florentiæ inveniebantur duæ sanctæ mulieres Ordinis S. Dominici, quarum una nuncupatur Sor. Catharina de Ricciis *a*, vivitque etiam nunc; altera Sor. Maria, ex nobili et antiqua familia Bagnesiorum (cui hæc magna gratia obvenit, ut sit sub speciali protectione S. Frigidiani Lucensis Episcopi, filii *b* Regis Ultoniæ in partibus Hiberniæ; ambæ virtutis eximiæ et vitæ valde exemplaris. Dicebatur etiam mihi quod præfata Mater Sor. Maria, occasione cujusdam haud satis notæ infirmitatis, lecto decumberet plurimos jam annos, exercita peregrinis accidentibus, et quasi intolerabilibus cruciatibus: tolerando dolores capitis; ut sic dicam, continuos; modo autem dolores gutturis et oculorum, modo dentium, aurium, stomachi et membrorum omnium; nunc lateribus, nunc renibus patiens, arenas, calculos, catarrhos; in tibiis, in pedibus; ferendo etiam vel tussim vel angustias pectoris, oppilationem suppressionemque urinæ; sæpius vero febrim, aut aliud incommodum valde malum, præter alia fastidia continuamque passionem, interius affligentem plus quam F credi posset; et præter afflictiones quas tolerebat, occasione proximorum, et præcipue intuitu honoris divini. Adeo ut miraculosa omnino res videretur, quod tamdiu remanebat in vivis, evomens intra breve spatium temporis modicum quod ad sui sustentationem sumebat, quodque ei dabatur a domesticis, et ipsa cum maxima difficultate trajiciebat in stomachum: imo iis ipsis qui illam gubernabant æstimabatur res prodigiosa, et quodammodo impossibilis vita ejus, quam sciebant adeo parce nutriri. Sæpius autem audivi dici, quod veluti miraculose vivebat ex virtute sanctissimi Sacramenti, quod omni fere die mane solebat sumere, de manu ejusdem Sacerdotis, qui sibi Missam dicebat.

a

b

audit de multis Mariæ morbis,

perpetua fere inedia,

incredibili patientia,

5 In ista autem infirmitate, quemadmodum postea oculis meis propriis observavi, semper se benedicta Mater monstrabat hilarem, atque tam fortem ac si nullum omnino malum pateretur, et continuo vixisset inter rosas et lilia, in summa pace atque lætitia. Hæc audita mihi sæpius consolationem attulerunt simul et admirationem, consideranti providentiam Dei et curam particularem circa illam; insuper patientiam virgunculæ infirmæ, lecto decumbentis per annos

A annos ut minimum quadraginta c quinque, ac tanta cum promptitudine et constantia ferentis crucem suam. Verum non carebat illa sui dulcis Jesu societate, id magna domesticæ rei difficultate, bene contenta et resignata inter sanctissima brachia amantissimi sui Sponsi Jesu Christi; conformansque se semper in ejus voluntate, a quo confortabatur et instruebatur, in omnibus ad ejus salutem conducentibus; sive per ipsum immediate, sive per famulos ejus; ut intelligeret gratias quas impertiebatur confidenti in se. Itaque ipsa omnia recipiens a clementi manu Dei, sequentis bonis indignam reputans, ut peccatricem et ingratam accusabat: quippe quæ sibi videbatur nihil mali sentire, neque reddere Deo quem debebat fructum et continuam actionem gratiarum; unde suspirabat ad Dominum, eique benedicens petebat illum veniam delictorum suorum.

c resignatione, humilitate

6 Ego vero talia intelligens, sui ardentissimo accensus desiderio cognoscendi illam, atque in aliquo ministrandi, per secreta quædam privatæ meæ medicinæ auxilia, quorum efficaciam feliciter expertus in aliis eram. Contigit porro, ex Dei beneplacito, ut regressus d Florentiam cum omni B familia mea, stabilirem me in obsequio (sicut nostri) Celsitudinum e suarum Serenissimarum, ubi magna cum diligentia requisivi personam aliquam, ipsi amicam et familiarem, quæ posset ac vellet mihi dare majorem distinctioremque notitiam sanctæ istius Dei famulæ. Denique incidi, non exigua mea delectatione et solatio, in quosdam Dei famulos; a quibus plene instructus fui circa omnia quæ scire cupiebam, de infirmitate et sancta vita novæ istius Martyris et benedictæ Virginis. Multa etiam didici ex proprio ejus medico D. Francisco Rugerio Aretino, et ex P. Fr. Alexandro Capocchio, illius intimo, Ordinis Prædicatorum Observantium, homine sanctæ vitæ: nec non ex Joanne Nicolozzio Pratensi, viro perquam spirituali. Sperans autem, eorum aliquo mediante, impetrare gratiam videndi ipsam, et in antiquo (ut dixi) serviendi; denique apud me statui prædictum Joannem, utpote notæ caritatis hominem, orare, ut aliquando me vellet ad ipsam ducere (sicut postea fecit) in proprium ejus conclave, ubi sancta infirma tam diu tamque fideliter, deservierat suo sanctissimo Sponso, in vera humilitate atque patientia.

Deinde Florentiam migrans, d e Mariæ videndæ cupidus ad ipsam introducitur;

7 Illuc prima vice ingressus, totus quasi contremui præ reverentia atque devotione; cum propter C quosdam Dei servos istic repertos, tum etiam propter altare devotissimum ibidem extructum, ornatumque imaginibus Sanctorum et aliorum Reliquiis locuples, supra quod tempore suo Missa celebrabatur: tota alioqui camera ejus instructa erat a sancta paupertate, et vera Christiana simplicitate. Subito autem me sensi impleri mille suavissimis odoribus ac pretiosis aromatis; tantaque efferebar lætitia et jubilo tam grandi, ut omnis alterius rei oblitus, libentur mihi elegissem hujusmodi habitaculum in perpetuum, ubi viverem atque versarer inter tot Sanctos: videbar enim esse velut in sanctuario quodam seu oratorio devotissimo, ac domo sanctarum orationum, ubi Deus commorabatur. Tum, facta debita altari reverentia, cum frontem signo hominis vere Christiani et aqua benedicta signassem, in pace Domini salutavi Virgunculam sanctam, a qua vicissim benigne atque modeste resalutatus sum. Deinde pro hac prima vice reductus in partem, malui silentio uti, quam multa loqui: censui enim magis decere eo loci moderatum timorem, quam audacem præsumptionem. Interim observavi, quantum potuit ingenii mei debilitas consequi, omnia quæ prius a diversis audiveram de sanctitate ejus deque sorore etc. Et videns cum quanta humilitate ipsa omnibus obediebat, etiam minimæ D ancillulæ, quantoque cum robore tolerabat infirmitatem suam, quam etiam dulciter ageret cum omni hominum genere, licet paucis nec nisi domesticis fere concessum erat ipsam videre et alloqui, quæ hominum consortio minime delectabatur; hærebam attonitus totus ac spirituali plenus solatio, clare in ea agnoscendo gratiam sui Sponsi, qua in majoribus necessitatibus suis confortabatur roborabaturque.

et magna cum devotione, tacitus observat omnia:

A. HIEREM. FORESTI.

8 Quanto gravior atque molestior erat morbus, tanto magis monstrabat virtutem et constantiam suam; quamvis ipsa ad Deum suspirans, dolere videbatur, quia non credebat se talem in patiendo, qualem ipsa se optabat; ignosci sibi postulans ingratitudinem suam et negligentiam; atque dicens, quod non serviebat suæ divinæ majestati sicut debebat: neque ei reddebat congruas laudes ac gratias, quas tanto Domino tenebatur referre, unde quotidie suscipiebat nova dona novaque auxilia; interius ab illo visitata, cum dulcedine amoris, exterius vero diversimode recreata, cum majori lucro novorum beneficiorum, meritorumque et perfectionum. Quapropter, agnoscens totum suum esse fluere a Deo, per infinitam ejus bonitatem, agebat gratias pro omnibus quæ recipiebat a gratiosissima benignissimaque manu ejus; item pro cunctis pœnis atque cruciatibus suis, omnique auxilio; tacendo autem reverenter, aut loquendo discrete, semper Deo benedicebat gratiasque agebat. Vehementer etiam fui ædificatus ex hac sancta Virgine, audiens quanta cum gratia et prudentia loquebatur et respondebat; quantaque cum verecundia et discretione ab iis quibus jure poterat imperare, exigebat necessaria sibi obsequia; compatiendo infirmitatibus alienis, molesteque ferendo si vel minimum quid pateretur alius sua causa.

multumque ædificatur, visa ejus humilitate, discretione, E

9 Multum porro amabatur ab omnibus, propter singularem suam mansuetudinem et magnam benignitatem; quia etiam ipsis volucribus (quas adeo diligebat, ut videre patientes quidpiam nequiret, nedum morientes) aliisque domesticis animalibus blandiretur atque compateretur. Videbantur autem aviculæ illæ vice versa eidem compati, cum esset in suis pœnis atque doloribus, cantantes ad eam recreandam, alias vero, ne gravius oppressæ crearent molestiam, conticescendo. Inter alia vero quidam cattus suus, videns benedictam hanc Matrem, præ cruciatuum intensione, pluribus diebus nihil omnino manducare, voluit etiam ipse jejunando socius illi esse: nec prius ab ea recessit, quam rediisse ei aliqualem cibi appetentiam sensit: tum vero aviculam unam cœpit, ipsique attulit, et majolando quasi dicebat; Ex nunc cibum cape, quia sic placet Deo. Aliæ quoque feles apportabant subinde ei cibaria diversa: id quod ex ipsamet intellexi, per quamdam comitatem hoc narrante; fecitque ut recordarer multorum Dei servorum, quibus per aves aut animalia alia prospectum in suis necessitatibus fuit.

amabilitate, F *etiam erga irrationalia,*

10 Simili modo considerabam longam ejus infirmitatem continuosque dolores, et diligentem caritatem Sororis atque Patris spiritualis circa ministerium illius: mirabarque tam hunc quam istam, ætate grandes et virium modicos, debili corpore, sed promptitudine summa, servientes illi: mansique adeo bene ædificatus, tam ex ipsis quam ex omnibus familiæ istius domesticis; ut quidquid de illis audiveram parum esse censerem ad ea quæ propriis oculis hauriebam. Judicabam enim longe majorem ibi perfectionem esse, quam hactenus sciveram aut potueram intelligere: videbarque interius audire vocem dicentis mihi, Ecce in patientia diuturna Jobum, in contemplatione Magdalenam, Martham in ministerio sororis, et in Patre spirituali

Sororisque et Confessarii promptitudine:

A. HIEREM. FORESTI. atque discedit cupidus redeundi.

A tuali fidelem custodiam *f* Maximini. Omnes hæ considerationes et delectationes oblatæ mihi fuerunt in prima visitatione, quam exhibui sanctæ isti Jesu famulæ : a qua petita licentia, eo quod jam serior hora esset, recessi ; magis quam antea cupidus revertendi, ad iterum videndam illam ; meque in omne tempus, cum meis domesticis omnibus, promptissimum offerendi ad quodlibet ejus mandatum : pacem autem ei apprecans, optabam ex intimo cordis affectu recipi inter cariores ejus ministros et amicos, ubicumque mei usus aliquis esse posset.

ANNOTATA.

a *Obiit autem* Vener. Catharina de Ricciis *anno* 1589, 2 *Febr. quando de ea inter Prætermissos egimus. Vita pluries scripta habetur, quæ licet privatim invocetur a multis, non sine fructu : necdum tamen (quod sciam) publicam ullam venerationem habet, aut a quoquam vocatur* Beata, *præterquam in Anno Sancto Ordinis Prædicatorum Dominici de Herre, idque ad* 19 *Octobr. Neutro die (quod mirum) ejus meminit Arturus in Gynecæo sacro.*

b *Colitur* S. Frigidianus 18 *Martii et potissimum*
B 18 *Novembr. quando genus ejus ex Hibernia repetitum ad fabulas relegabimus, cum tota fere ejus vulgata Legenda ; et antiquioribus dumtaxat Actis, tale nihil habentibus, inhærebimus.*

c *Quod infra num.* 11 *dicit ipsa, non multum tunc major quadragenaria, id est anno circiter* 1557, *se decennium decubuisse ; debet intelligi de postremo decubitu anni* 1547, *post inducias morbi in Habitus assumptione acceptas.*

d *Sequitur ex dictis regressum hunc contigisse anno circiter* 1556.

e *Scilicet* Cosmi I, *Ducis creati anno* 1537, *Magni autem Ducis titulum adepti* 1569 ; *et* Eleonoræ de Toledo, Petri *Neapolitani Proregis filiæ : hæc enim primum obiit anno* 1562. *Infra autem num.* 25 *gloriatur Auctor, eodem in gradu (quem tamen non explicat.) mansisse sub successore* Francisco *annis* 18 ; *unde intelligitur hæc esse scripta an.* 1587.

f S. Maximinus, *ex vulgari ac valde suspecta Legenda S. Marthæ, creditur totam hujus familiam baptizasse, ac fuisse unus ex* 72 *discipulis, qui postea cum Sanctis sororibus ac Lazaro scaphæ inermi a Judæis impositus, in Galliam appulerit, factus ibi Episcopus Aquensis : quæ omnia examinanda nobis erant* 8 *Junii.*

C

PARS II.

Spirituales fructus ex colloquiis Mariæ a Jeremia relati.

Ipsam de sua infirmitate interrogans,

Transactis exinde diebus aliquot, cum eodem Joanne, regressus ad visitandam prædictam infirmam ; vix consuetum ejus cubiculum intraveram, quin me subito sensi plenum spirituali lætitia, et ardentissimo desiderio ipsi serviendi. Sumpto igitur animo, cum ipsam omnesque præsentes reverenter (ut decebat) salutassem ; interrogavi, maxima cum teneritudine et compassione, benedictam Matrem de sua infirmitate, atque de tempore quo sic decubuerat Illa vero, benigno atque hilari vultu, mihi respondit : Jam inde a pueritia, cœpi portare crucem meam ; jamque decem anni sunt, quod lecto affigor : quod tempus ex una quidem parte longissimum mihi videtur, eo quod videam interea nihil boni fecisse me ; nimiumque differri finem hujus periculosissimi exilii mei ; ex altera vero parte contentissima vivo, et patior quantum et quamdiu placuerit Deo, modo illi serviam ; eo quod cognoscam,

intelligit decennio decubuisse

mortalem hanc vitam non esse nisi modicam umbram ; quæ cito transit, et quasi somnium aut inanis vapor subito evanescit. Sic locutæ obtuli ego porro, prompta ac bona voluntate, modicum istud quod poteram, et grandibus ejus meritis longe inferius, atque infirmitati ejus nequaquam par. Verum illa, quæ libenti animo patiens, nihil sibi videbatur pati, propter magnum amorem quo carissimum suum Sponsum Christum Jesu complectebatur ; plena ejus gratia, noluit denique quidquam aliud a me postulare, quam ut sui memor essem in orationibus quas Deo faciebam. Ut autem postea ex Joanne intellexi, voluit nosse professionem meam atque conditionem familiæ. D

eique obsequium offert :

sæpius deinde rediens,

12 Ex hinc sæpius rediens ad eam visitandam, semper excipiebar dulcissimis colloquiis et efficacibus exemplis, quibus animabat me atque excitabat ad sanctarum virtutum exercitia, Dei famulatum, mei ipsius odium, mundique contemptum ; item ad fugiendas peccatorum occasiones, et exercenda opera caritatis, hortando me ad frequentandam ecclesias et orationes, lucrandum indulgentias, orandum pro inimicis meis, obliviscendum injuriarum mihi factarum, ac benefaciendum eis a quibus aliquid mali tulissem ; denique ad quolibet sanctum exercitium E
et opus Christianæ professionis ; retrahendo me a nimia conversatione cum mundanis, atque monendo ut viverem in timore Dei, a quo peterem gratiam ipsum cognoscendi, et robur ad eumdem amandum quam perfectissime, dolendumque de omni ejus offensa, atque ad renovandum vitam vera pœnitentia mediante : quapropter suadebat mihi, frequenter usurpare Sacramenta, per quæ recipitur virtus et gratia ad bene vivendum et bene moriendum.

multum ex ejus monitis proficit :

videt ejus faciem pulcherrime splendentem,

13 Ad hujusmodi monita cum attentissimus adstarem, utpote salutis meæ cupidus, lacrymantibus ac reverentibus oculis aspiciebam identidem in faciem ejus, quæ una inter alias vice apparuit mihi tam gratiosa et clara, coloreque violaceo tam accenso resplendens ; sicut medio vere apparere solet candidum lilium, junctum purpureæ rosæ ; vel sicut crystallus lucida, sole splendente percussa. Quare regressus domum, toto illo vespere atque alias sæpe, non poteram loqui de re ulla alia, quam de ista sancta Virgine ; idemque foris agebam, quoties incideram in personam timentem Deum et virtutis amantem. Neque satiari poteram cogitando de illa, quia videbar mihi conspexisse formosissi- F
mam et honestissimam annorum duodecim et Angelici aspectus Virgunculam ; non autem mulierem, ætatis tam provectæ totque annis infirmæ, cum esset annorum tunc circiter quadraginta. Notabam etiam esse eam simplicem et prudentissimam in verbis, in operibus justam, in mandatis discretam, patientem in afflictionibus et in morbis robustam, fortissimam in vincendis infirmitatibus ac tentationibus, humillimam ad obediendum, amatricem bonorum operum, largam dispensatricem eorum quæ habebat in pauperes, misericordem consolatricem afflictorum ac tribulatorum ; cœlestem in desideriis, modestam et benignam in responsis, promptissimam ad succurrendum, pauperrimam quoad temporalia bona, diligentem in servitio sui dulcissimi Jesu, ferventem in oratione, et in divino amore ardentem. Quapropter cum in ea, velut in lucidissimo speculo, multa virtus magnaque perfectio appareret ; facile erat unicuique ipsam aspicienti videre clarissime defectus suos proprios ; quemadmodum ego sæpe meas imperfectiones notabam ; habens in ea exemplum, occasionem, atque materiam sufficientem ad omnem virtutem et disciplinam.

et singulas ejusdem virtutes considerat,

Pulsatus aliqua tentatione recurrit ad illum,

14 Non equidem ignoro, Pater reverende, quod hisce de rebus ad te scribere, qui ei tot annis servivisti

A vivisti ac familiaris fuisti, tantumdem sit atque aquam exiguo cum vase ferre in mare; et quod quantumcumque hisce foliis inscripsero, minimam partem retulero earum rerum quæ potuerant de ipsa cum veritate scribi: cum tamen dicitur verum, sive parum sive multum, semper placet gratumque est iis, quibus bonus est interior gustus, lumenque ad res divinas intuendas idoneum. Non prætermittam tamen quin tibi dicam, quod subinde inveniens meipsum acediæ ac melancholiæ spiritu teneri plenumque displicentiæ, ibam ad beatam Matrem consolationis causa visitandam, magna spe ductus inveniendæ apud eam quietis opisque. Mox autem atque cameram ejus ingrediebar, notabat illa laborem meum, quantumcumque id dissimulare nitebatur, ne meam mihi pœnam augeret. Verum, ut erat misericors et nata ad juvandum, statim cogitabat de remedio mihi faciendo, his aut similibus verbis me alloquens; Bene veneris; multum certe distulisti venire, ego autem te expectabam magno cum desiderio, ut emergeres ex tædio illo tuo molestissimisque cogitationibus, quibus premitur cor tuum. Sane dicebam hodie nostris illis, Non diu esse
B poterit quin veniat noster Zacharias: vixque hoc dixeram, cum audiens pulsari ad portam, Ipse est, inquam, Zacharias.

et multipliciter relevatur,

15 Tum incipiens mecum loqui de passionibus atque fastidiis meis, ac si fuisset in medio cordis mei, omniaque arcana mea introspexisset; videns nullum me posse formare verbum aut signum lætitiæ; ut me liberaret ab ejusmodi angustia tantaque mœstitia, mutabat sermonem, et incipiebat loqui de Deo deque vanitate hujus miserrimi mundi. Erat autem talis sermocinatio ejus, ut brevi tempore me sentirem omnino alleviatum ac serenatum, dispulso quovis mentis nubilo: itaque liber a qualicumque perturbatione et molestia, redibam lætus et hilaris, sentiens me interius vehementer corroboratum, atque hoc solum dolens quod ei jugiter adesse non possem, et in tam bona ac sancta conversatione vivere ac mori: talisque et tanta erat mea erga ipsam devotio et dilectio, tamquam erga amicam tanti Sponsi, ut libenter vitam meam pro ejus obsequio posuissem. Quantumcumque vero magnum erat periculum in quo versabar, adeo grande tamen erat gaudium et solatium quod ipsa loquente percipiebam, ut omnium aliarum rerum ac pene
C etiam mei oblito, non luberet cogitare de cibo capiendo vel alio quocumque negotio meo. Denique tanta exibat de ejus monitis et colloquiis virtus, ut procul a me fugeret omnis melancholia, omnis mundana cogitatio, omnis carnalis tentatio; et subinde fierem inimicus mihi ipsi ac veluti mortuus. Alias, sanctis ejus exemplis et exhortationibus motus, voluissem pauperibus Jesu Christi distribuere quidquid possidebam; nihilque curans manere nudus, videbar audire vocem interius mihi dicentem; Si velis evadere magnus, et esse in cœlis beatus; cura humilis sis in terris, sanctamque paupertatem amplectere. Alias impellebar ad mendicandum per civitatem, et prædicandum vilitatem meam, et abjectam conditionem seu potius superbiam meam, stultamque præsumptionem, et omnes defectus, ad majorem mei ipsius confusionem, majusque vilipendium.

atque ad virtutem stimulatur,

omnia bona sua ejus precibus tribuit,

16 Equidem existimo, quod quidquid erat in me boni sanctique desiderii venerit mihi a misericordia Altissimi, mediantibus precibus istius sanctæ Virgunculæ; certo persuasus, quod illa me sumpserit sub suam protectionem, quodque ipsa intercedente bis evaserim a gravissima et quasi incurabili infirmitate, cui humanitus nullum remedium erat, ad stuporem medicorum aliorumque me videntium; cum alius fere sermo per civitatem non audiretur, D quam de me velut a morte redivivo et de sepulcris resuscitato. Quicumque autem aliquo pollebat judicio, indubitanter credebat, me salvatum fuisse, non medicorum opera aut virtute medicinarum; sed, quod per continuas deprecationes bonæ alicujus personæ ac Dei famulæ hujusmodi gratiam obtinuissem; quemadmodum in veritate confiteor etiam me credere. Cum enim extremo in periculo versarer, morbo oppressus; videbatur mihi spiritus meus deduci ad conspicienda æterna supplicia, ibique intueri Magnates aliquos faciebus velatis; et quod maligni spiritus, formas induti humanas, omnimodis fraudibus totum mundum implicabant; ac denique numerum quasi infinitum mortalium, parum sibi attentorum, præcipitabant in barathrum infernale.

A. HIEREM. FORESTI.

et recuperatam ex morbo letali sanitatem.

post insignem visionem ægro oblatam.

17 Hinc egressus, videbam offerri mihi felicissimum quemdam montem, totum plenum purissimis smaragdis, topaziis, adamantibus, atque zaphiris; ubi magna cum lætitia intuebar alatos aliquos velut Seraphinos; audiebamque vocem dicentem mihi: Iste est locus sanctus ac domicilium puritatis. Elevans deinde oculos in sublime, apparuit illis subito beatissima Mater Jesu Christi, comitata infinito nu- E mero castissimarum Virginum, omnino splendentium, inter quas erant Sanctimoniales nonnullæ, candidissimum indutæ habitum ac similem beatæ Matris Sororis Mariæ, quæ omnes velocissime transibant, subsilientes ac redeuntes ad gloriosam Paradisi felicitatem. Ibi denuo se mihi monstrabat Regina cœli, mater sanctissimi Redemptoris, filium in gremio stantem tenens, totaque cœlestibus splendoribus circumdata atque Angelicis choris, vultu autem hilari ac gratia pleno, sedens in majestate cum innumerabili turba Sanctorum. Quæ eadem sanctissima Mater prius, in eodem morbo, inter alias vices apparuerat mihi, vultu mœsto atque compassionem præferente, cum filio mortuo inter brachia. Ista autem mihi apparuerunt in urgentissima necessitate atque discrimine vitæ, non propter bona quæ fecerim aliqua, sed solum propter bonitatem et misericordiam infinitam Dei, per orationes Mariæ Virginis, atque per intercessionem hujus sanctæ ac devotæ suæ famulæ, quæ Deum quotidie pro mea salute deprecabatur.

F

PARS III.

Miranda quædem circa ipsam et per ipsam facta.

Injuriarum tolerantia

Multa possem scribere de vita ejus doloribus exercita, et de diuturna patientia quam ad extremum usque diem tenuit; atque in particulari quomodo tulerit se vilipendi, male tractari, et injuriis affici; quandoque etiam ab ipsismet domus suæ ancillulis, quibus vehementer compatiebatur, et semper bonum pro malo referebat. Possem etiam narrare miraculum patratum in vasculo vini albi, quod ipsi servabant Reverendæ Matres monasterii Angelorum, vulgo dictæ Monachinæ; et vere Monachinæ seu Monachulæ, quia pauperes spiritu, sed multa pace ac gratia Dei divites. Vinum illud sic corruptum erat, ut neque colorem vini amplius, neque saporem haberet, sed aliud non videretur quam putrida quædam fæculentia. Illæ vero in oratione positæ, ne quid causa defectus istius pateretur incommodi veneranda Mater nostra, impetrarunt a Deo, ut vinum bonitati suæ pristinæ, imo etiam meliori quam antea statui redderetur, tale insuper quod bibentibus ex eo infirmis nonnullis donaret sanitatem. In qua oratione Monachæ prædictæ adhibuerunt

servatum ei vinum, sed corruptum, miraculo restituitur.

A. HIEREM. FORESTI.

A buerunt etiam Reliquias nonnullas R. P. Fratris Hieronymi Savonarolæ Ferrariensis : et in hoc datur intelligi, quomodo Sancti alios Sanctos juvent adhuc in via existentes.

Auctoris uxor sæpe adjuta,

19 Verum quia hæc aliaque miranda multa, tibi, Pater carissime, nota sunt ac manifesta, non suscipiam illa nunc referenda, dimittens ea melius quam ego scientibus : sed narrabo, quod D. Constantia Ugolini Perusina, uxor mea, aliquando visitans sanctam istam Virgunculam, semper ab ea redierit bene ædificata atque contenta : et bonis ejus consiliis monitisque inducta, statuerit sanctissima Sacramenta frequentare, mundumque contemnere, dando se mortificationi, et multa cum patientia tolerando quascumque tribulationes. Quadam autem vice, cum prædictæ Matri revelasset fastidia quædam secretius animo obversantia, iisdemque remedium postulasset, cito agnovit quantum id sibi profuerit. Imprimis autem commemorat, quod cum illi commendasset suum quemdam germanum fratrem, Octavianum de Ugolinis Perusinum, Militem honoratum, propter quoddam ejus discrimen, obtinuerit quidquid volebat. Audi ergo.

B *commendat ei fratrem,*

20 Juvenis iste, levir meus, recedens a quadam serici apotheca, ambulansque per forum civitatis, haud procul a palatio Gubernatoris Perusini, invasus ex improviso fuit a quatuor viris bene loricatis, et altero etiam Perusino : missaque ad gladium manu ut se defenderet, cum se omnibus simul imparem judicaret, recta ivit in suum inimicum : eique impacta ut fors ferebat cuspide guttur transfixit, ita ut in vestigio corruerit mortuus. Eodemque momento auditus est balistæ pulverariæ sonus : quo excitatus Gubernator cum aliquot ipsius Palatii inquilinis, audiensque rumorem vulgi atque satellitii, et suspicans aliquam in populo seditionem (maxime propter explosum sclopum, et quia res facta erat in area ante palatium) omni alia consideratione postposita, emisit totam familiam suam ; quin etiam ipse descendit ad principem portam Palatii, cum aliquot Nobilibus domesticis suis, totus iratus vehementissimeque commotus : mandavitque satellitii publici Præfecto, ut vel comprehenderet reum, statimque morti traderet ; vel si comprehendere vivum non posset, modo quocumque trucidaret. Miser ergo juvenis, videns non esse sibi relictum ullum fugiendi locum, intravit in domum quamdam, a satellitio sese defendens ut poterat. Satellites autem, desperantes eum sic capi posse, conscenso domus tecto, intro se miserunt, undique illum impugnaturi. Tum vero animadvertens longe ægrius salvari se posse, unum jam oppositum tam multis ; elegit sese tradere cuidam ex Prioribus civitatis, ibidem præsentibus. Itaque ductus in palatium, arcteque religatus, confestim in secretum carcerem retrusus est, ut Gubernatoris mandatum executioni daretur quam primum, instigante quodam thesauri ministro valde gratioso, et animatissimo ad vindicandum consanguineum occisum.

ob cædem in sui defensione factam,

C *captum*

et addictum morti,

21 Interea actum est cum Gubernatore, narratum factum, ipse instanter rogatus a multis primariæ dignitatis Nobilibus, ut mature causam examinare et cognoscere dignaretur. Mitigata nonnihil iracundia, annuit Gubernator, ut diebus aliquot suspenderetur decretæ mortis executio, eo potissimum respectu, quod satisfactum volebat Nobilibus illis, quorum fidei se captivus tradiderat Octavianus, atque in custodiam iverat : ita tamen ut fixus in proposito maneret Gubernator capitale supplicium exigendi. Hoc cum esset intellectum, scriptum est Romam atque Florentiam, pro impetrandis intercessionibus plurium Principum virorum : quibus aliud profectum non est, quam ut in vivis servaretur menses aliquot, ad infringendos conatus adversæ partis, quæ festinabat vitam simul et honorem auferre reo. Audito casu, ego et uxor mea statim accessimus ad visitandam communem nostram Matrem, remque ut acta erat ei narrandam, cum tanto quantum imaginari ipse tibi potes mœrore ac sensu. Cum ergo intellexisset illa, quo in periculo versaretur levir meus ; compassione mota, promisit pro eodem orare, et aliorum orationes postulare quotidie. Tam dulcibus verbis, utcumque consolati, petiimus recedendi licentiam ; et post hebdomades aliquot intelleximus adhuc in vivis haberi captivum, sed adeo male habitum ut recognosci amplius vix posset : quodque decretum haberet, potius suis sese manibus interficere, quam mactandum præbere publicæ justitiæ ministris, tantum ubique exosis abominatisque. D

ac pessime habitum ;

22 Tum vero rediimus ad Matrem Sor. Mariam, et quo res loco erat narramus : ipsa vero uxori meæ respondit : Confide Deo, Soror mea, atque omne desiderium vestrum permitte ipsius arbitrio, quia totus benignus et misericors est : sperate autem quod ipse liberabit eum, et servabit de manibus inimicorum suorum. Pauci deinde prætererunt dies, cum nobis ad se redeuntibus dixit, fausta annuntians : Captivus vester cito, cito, dimittetur ex carcere, et liberabitur : tantum bono animo estote. Post quindecim circiter dies scriptum Roma et Perusio est, a D. Petro-Gentili fratre, et D. Porcia sorore uxoris meæ, prædictum Octavianum absolutum ab homicidio esse : sed ad nonnullam partis offensæ satisfactionem, relegatum pro tempore aliquo a civitate : itaque fuit emissus e carcere, atque vivit etiam hodie, per Dei indulgentiam meritaque et preces Matris Sororis Mariæ, quibus mediantibus credimus istam gratiam a Domino obtinuisse, cui pro isto et alio omni beneficio sit laus et gratiarum actio.

quem illa dimittendum promittit,

E *secuto intra 15 dies effectu.*

23 Accidit alias ut Julius filiolus meus, audiens in platea magnum strepitum puerorum, domo excurreret, visurus quid rei ageretur, incurrit autem in ferocissimam bestiam, juvencam scilicet effuse currentem, quaque jam alia damna per viam patraverat, dum clamoribus et concursatione insectantium agitaretur. Ab hac per cornua apprehensus puer, qui locum effugii nullum invenerat, jactatus in altum fuit ad sex ulnas circiter, vestibusque laceris projectus in terram, nihil tamen læsus in corpore. Spectabat hæc ad fenestram D. Constantia mater ; cumque alium filium non haberemus, sicut nec modo habemus, clamans et commendans illum Deo Virginique sanctissimæ, ut mortua concidit. Quia autem paucis diebus ante commendaverat puerum Matri Sorori Mariæ, placet credere, quod bonitas divina, intuitu protectionis ac precum illius benedictæ, salvum puerum et mali omnis immunem servaverit.

Auctoris filius arreptus a juvenca furente,

F *illæsus servatur.*

24 Alias cum quædam Matrona Volaterrana, consanguinea mea, esset in comitatu uxoris meæ, atque antea audivisset mira nonnulla de sancta ista muliere, imprimis autem de diutina ejus infirmitate, multaque patientia ; ipsa, quæ tenebatur peregrino quodam et ignoto morbo, mota fuit magno desiderio eundi ac visitandi prædictam infirmam, sperans invenire remedium aliquod malo suo, aut saltem videre signum quodpiam sanctitatis ejus. Hoc, quantum recordor, fine, nec ullo forsan intuitu alio stimulata, quamvis non ignoraret quantum bonæ Matri displiceret visitari, non solum a Magnatibus, sed etiam a qualibuscumque personis mundanis ; freta tamen societate ejus quæ secum erat uxoris meæ, quamque noverat ipsi amicam et familiarem esse, fiduciam sumpsit accedendi. Cum ergo

Visitantis se matronæ interiorem statum

A ergo ad illam esset ingressa, et occasionem loquendi dedisset, scivit sancta mulier adeo bene explicare, ac veluti in parabola partem vitæ ipsius secretiorumque cogitationum, et earum quibus dudum pulsabatur tentationum, quamvis numquam antea sibi visæ; acsi conscientiam ejus totam perspectissimam haberet, et ab annis centum eam novisset. Postea sermonem instituit de rebus ad Deum spiritumque pertinentibus: unde illa tota attonita et compuncta fuit; et, si ex ejus monitis sanctisque consiliis scivisset proficere, res ejus meliorem multo exitum ac saluti ipsius conducibiliorem habuissent.

distincte explicat Maria.

25 Possem etiam aliquid de me ipso addere: sed ne fastidium alicui creem, solum dicam, quod cum benedicta ista et sancta Mater me suscepisset in suam protectionem, existimem omne bonum desiderium, quo unquam motus fui ad faciendum bonum aut malum fugiendum, et quidquid Christianæ virtutis unquam Deo inspirante exercui, obvenisse mihi ipsa mediante, quæ mihi impetravit a Deo multas gratias, quas numquam merueram; gratias, inquam, non temporales aut hujus mundi, sed pertinentes ad salutem animæ, ipsiusque Dei honorem et gloriam. Agnosco similiter ipsius intercessioni

Illi accepta multa Auctor referens,

B me acceptum referre, quod remanserim in eodem gradu atque conditione apud Serenissimum Magnum Ducem Franciscum per octodecim annos, licet interim renovata fuerit Curia tota, et ex albo palatinorum ministrorum sublati omnes illi, qui servierant seniori magno Duci, quem Deus Dominus noster habeat in æterna cœli felicitate. Ad hanc vero cum ipsa cara Mater nostra Soror Maria post longum laboriosumque exilium pervenerit, confido scribere de vita ejus; cumque ipsius caritas jam sit in gloriam ubi vita est sine morte, gaudium sine mœrore, et amor undequaque perfectus; concludo, quod quæ me tantopere adjuvit in terris, magis id sit factura in cœlis; ubi ipsam esse habeo certissimum, idque per Dei gratiam et bonorum operum ac sanctæ vitæ merita, pro quibus semper benedicatur Deus.

plus in futurum sperat ab ea,

26 Unum mihi dicendum superest, quod cum ab ordinario ejus medico intellexissem gravitatem ultimi ejus morbi, quia arti jam nullatenus obediebat natura, omnesque ejus vires exhaustæ erant annis atque morbis, sic ut pauci solum dies vitæ superesse ei crederentur; videns nullas ei amplius medicinas prodesse, nequidem extraordinariam il-

de cujus salute ante obitum

C lam quam ex parte Serenissimæ Celsitudinis suæ ipsemet attuleram, censui actum de illa esse, neque aliud restare quam continuas pro ejus felicissimo transitu orationes faciendas. Id cum per triduum facere perseverassem, dum illa appropinquabat morti infirmi corporis, quidam ejus devotus et amicus meus ac bene notus, ante sanctissimum Sacramentum constitutus, atque pro ea ante et post Communionem orans, audivit quasi vocem interius sibi dicentem, Fili et peccator, pro te ipso ora, quia tu es pauper et miserabilis; ipsa vero est felicissima et beata in cœlo: quamvis eo puncto temporis necdum erat anima ejus soluta a corpore. Volens deinde idem per istos tres dies ad orandum pro ipsa se componere, non inveniebat verba; sed solum sentiebat admirabile gaudium cogitando de illa, acsi plenissima sanitate frueretur, aut potius acsi vidisset illam, inter Angelos Animasque beatas, coram summo Deo collocatam in multa gloria; quam divinæ suæ majestati placuit ipsi retribuere, pro puritate corporis et nitore animæ, longoque martyrio cum tanta patientia in omnibus membris tolerato; sicuti non omisit, etiam in hac vita, dare ei omnem virtutem auxiliumque necessarium ejus saluti usque in finem.

internam vocem amicus suus audivit:

D 27 Hujus exemplo et ego, et quicumque alius salutis obtinendæ cupidus, facillime possumus discere, quomodo tolerandum malum bonumque faciendum sit ex amore Jesu Christi, ad quem omnes obligamur; quomodo etiam debeamus ipsum timere, ipsi obedire, ipsum perfecte amare semperque laudare. Ab eodem posco veniam, omnis culpæ atque imperfectionis meæ, ac perturbati ordinis, quem tenui loquens ac scribens pauca hæc: doleo autem non potuisse me exprimere perfectius, quemadmodum desiderassem, quæ scivi et memoriter tenui, de dilecta ista ejus sponsa, Matre nostra carissima. Et tu, Pater reverende, excusa ignorantiam meam apud altissimum et clementissimum Deum: ut bonum ac verum quod scribere me fecit (nec enim per ejus gratiam aliam habui intentionem, quam ut secundum veritatem proce derem) vertat ad honorem et gloriam suæ divinæ Majestatis, ad consolationem amicorum suorum, laudes ejus auditurorum in Virguncula ista, dilecta filia et cara sponsa sua, quæ modo est in cœlo in gloria illa sempiterna; cujus rogo participem ipsa me faciat apud æternum suum Sponsum, Regem excelsum ac summum Monarcham, qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen. E

a Hier. Foresti seque commendat ipsius precibus,

et ejus ad quem scribit.

SUPPLEMENTUM II

Ex Revelationibus S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis.

Qua fide et certitudine conscripti sint libri, de rebus a Sancta prætitulata dictis factisque, cum rapta in ecstasin divinitus ageretur loqueretur que, ad Prooemium primæ ejus Vitæ et alibi est declaratum. Ibidem num. 19 *narratur, quomodo* Venerabili Matri Bagnesiæ devotissima, merita est sæpe eamdem videre in Paradiso, ac nominatim XI Julii anni MDLXXXIV, *qui fuit post obitum* Mariæ *octavus.* Vidit autem eam pulcherrimo modo, quem obedientiæ imperio adstricta, his verbis exposuit: Vidi in paradiso pulcherrimum thronum lucis incomprehensibilis, in quo sedebat Beata Mater Soror Maria Bagnesia, tota resplendens et plena singularis majestatis; et intellexi thronum istum esse ipsius virginitatem et puritatem, quæ præcipuo ipsi ornamento erat. Vidi etiam quod prædictus thronus ornabatur monilibus pretiosis: atque hæc erant omnes eæ animæ, quas ad Deo serviendum induxerat, quæ circumcirca ad F modum throni ipsam stipantes, maximam ei pulchritudinem conciliabant. *Ita Puccinus num.* 19; *qui, cum hæc ipsius B. Magdalenæ verbis describere se testatur, simul etiam indicat, Sanctimoniales istas, ante Urbani Bullam, sine scrupulo appellasse Matrem Sororem Bagnesiam cum titulo* Beatæ, *licet earum posteræ illo nunc abstineant.*

S. Maria Magdalena de Pazzis in ecstasi,

videt M. Bagnesiam in ornatissimo throno

29 *Eadem a Puccino conscripta Vita, sed a successore Riconesio, post Beatificationem Magdalenæ, anno* MDCXXVI *reformata, et in multis contracta, in nonnullis aucta, narrat distinctius occasionem, qua hujusmodi visio Magdalenæ obtigit. Tum scilicet, cum juxta votum ab alia pro sua convalescentia factum, feria quadam* VI, *eademque quadragesima die post editam* XXVII *Maji religiosam Professionem, id est, die* VII *Julii (erat enim annus* MDLXXXIV *habens litteras Dominicales* A G) *ipsa Magdalena votum illud per se compleret, visitans sepulcrum* Mariæ. *Ex eadem etiam narratione apparet, quamlibet* III *Feriam Sanctimonialibus in honore fuisse, quia tali feria* Maria *obierit: tali enim feria tertium jejunare promittebat pia illa Soror, si Magdalena convalesceret. Et hæc quidem factum pro se votum, de visitando ter sepulcro, implere cœpit sequenti*

an. 1584 11 Julii.

post votum ad eam pro se factum;

A *quenti Sabbato, id est,* VIII *Julii : jussa autem ad aliquot dies se continere in infirmaria, iterum eo rediit die* XI, *et istam habuit visionem, quæ refertur etiam in MSS. excerptis, ad nos missis, cum hoc adjuncto :*

A DIUR. FORESTI. et quidem ornatam animabus aliis sicut monilibus,

Inter Monilia prædicta, thronum Mariæ circum ornantia, vidit specialis fulgoris adamantem pulcherrimum (quem intellexit esse animam, ab ipsa Matre ad Religiosum statum provectam) hic autem erat admodum candidus, propter ejus puritatem ; et sicut ipse adamas fortis est, sic fuerat illa fortis ac patiens, in sustinenda infirmitate admodum molesta. Vidit præterea ipsam Matrem Mariam offerre Jesu omnes Monachas monasterii S. Mariæ Angelorum, alias quidem instar florum, alias instar fructuum, pro ratione meritorum cujuslibet earum : ita finita est visio.

ac rursum 14, non Junii sed Julii,

30 *Hactenus missum nobis MS. in quo dum notatur dies* XIII *Julii, oportet ut vel in Zyfra* 13, *pro* 11, *transcribenda fuerit erratum, vel eadem visio bis oblata ipsi Sanctæ sit; semel simpliciter, uti narratur a Puccino; et iterum cum adjunctis quæ habet MS. ecgraphum : cui ne nimium, quoad numeros ac visionum ordinem tribuam facit, quod ibidem præmittantur visiones aliæ duæ, quasi* XIV Junii *et* V Julii, *in simili* B *sepulcri visitatione oblatæ, et quidem post recuperatam miraculo sanitatem : quod consistere non potest cum prædicto numero quadraginta dierum, inter professionem et sanitatem recuperatam. Quare mutare placet visionum ordinem, sic ut prima facta sit* XI *vel* XIII Julii; *altera, die* XIV *ejusdem* Julii, *non autem* Junii; *tertia, die* XV, *non* V, *dicti mensis.* Cum *ergo, juxta correctionem istam,* die XIV Julii, sancta Mater Magdalena, insimul cum aliis duabus Matribus, processisset ad visitandum corpus prædictæ Matris Sororis Mariæ, eique gratias ageret pro sanitate, per ipsam venerabilem Matrem miraculose recuperata, mediante voto pro ipsa facto, interimque in extasim raperetur; vidit ipsam in Paradiso stantem ad dextram Jesu, mediam inter ipsummet Jesum et Sanctissimam Virginem ; vidit autem indutam argenteo panno subtili atque candido, quem pannum ornabat fimbria ex auro et fulvo serico ; auro, propter caritatem ; fulvo serico, propter patientiam. In manu habebat palmam sicut Martyres : eratque pulcherrima simul et ornatissima.

stantem inter Mariam ac Jesum,

hujusque dona dispertientem, varia variis.

31 Similiter vidit Jesum, e sanctissimis manibus suis educentem multas gemmas atque monilia, quibus implebat manum prædictæ Sororis Mariæ Ba- C gnesiæ, pro arbitrio dispensandis. Gemmæ porro istæ erant colorum quatuor, albi scilicet, rubri, violacei, atque fulvi; albi propter caritatem, rubri propter amorem Dei, violacei propter humilitatem, fulvi propter patientiam : quas gemmas cum dispensaret, vidit Soror Maria Magdalena, quod multas earum dabat Sanctimonialibus hujus monasterii, præsertim ex albis rubeisque; ipsi vero sanctæ Matri dabat quidem ex omnibus, plures tamen ex prædictis albis rubeisque. Patri vero Confessario monasterii etiam ex omnibus, sed plures ex rubeis, violaceis, et fulvis : vidit etiam quod easdem dabat personis secularibus, sed plerasque violaceas et fulvas. Postea conspexit prædictam Matrem elevari in curru igneo, adinstar Patris nostri Eliæ; et intellexit, currum istum significare Caritatem, exercitam in operibus spiritualis et corporalis misericordiæ : quatuor autem ejus rotas, esse quatuor Virtutes Cardinales, Justitiam Fortitudinem, Temperantiam, atque Prudentiam, quas ipsa in vita exercuerat : redditisque Domino multis gratiis, ad suos sensus reversa ab extasi est.

Item locatam altius S. Catharina Senensi,

33 XV Julii, accedens sancta Mater ad visitandum corpus Matris Sororis Mariæ Bagnesiæ, denuo fuit alienata a sensibus, viditque præfatam Matrem Sororem Mariam stare in Paradiso ad latus S. Ca- D tharinæ Senensis, sed loco multum superiori ; intellexitque ex Jesu, quod, licet Soror Maria non scripsit sermones, nec libros composuit, neque tam multas animas visibiliter direxit, sicuti S. Catharina Senensis; nihil tamen minus in abscondito fecerit, exhortationum atque orationum suarum virtute, movendo corda hominum : idemque præstiterit suo exemplo, præsertim in diuturna illa infirmitate, tot annis hilariter tolerata : itaque suppleverit id in quo S. Catharina ipsam superaverat operando exterius : eo quod multo pluribus annis quam illa vixerit in tantis doloribus, interimque plurimum boni fecerit, Jesumque amaverit. Similiter vidit, quod Jesus dedit ei velut aquæductum, sive fontem quemdam, per quem nobis eadem mediante communicabat multa dona et gratias; nec solum nobis in hoc monasterio commorantibus, sed etiam aliis multis creaturis : faciensque consuetas suas petitiones, finem imposuit huic raptui.

ob diuturnioris morbi patientiam,

34 Nocte præcedente diem XII Februarii, anni MDLXXXIV *secundum Florentinos, nobis vero anno* MDLXXXV *jam inchoato,* in oratione posita illa, subito rapta fuit in contemplationem extaticam, et oculis mentis suæ vidit animam Matris Sor. Mariæ Bagnesiæ; in cœlo autem, in medio pectore Verbi incarnati, instar pretiosissimi lapidis; quo Verbum sic delectabatur, sicut oblectatur sponsus speciosissimo quopiam sui ornatus monili. Et intellexit, quod Verbum lapidem illum inestimabilem non solum gestabat medio in pectore, ut sibi in eo complaceret; sed etiam ut ab omnibus conspiceretur, essetque loco speculi omnibus intuentibus, ad cognoscendas ejus virtutes; puta puritatem, humilitatem, caritatem, patientiam, modestiam, benignitatem, et dulcedinem amoris, quo Deum creaturasque ejus prosequebatur; itaque suaviter cogerentur ad ipsam in re quapiam imitandam, et præbendam oblectationem aliquam Deo, sicuti ipsa præbebat continuo.

et an. 1585 12 Feb. E

in pectore Verbi pro monili locatam,

35 Contemplanti autem beatam istam animam datum est intelligere, quod pro singulari dilectione, qua Deus hanc suam domum complectitur, id est monasterium S. Mariæ Angelorum, posuerit supra ipsam duo Luminaria magna, videlicet sanctissimam Matrem suam et Matrem Sor. Mariam, quemadmodum in Genesi legitur, quod creans mundum Deus, posuerit in eo duo luminaria, *Luminare majus ut præesset diei, et Luminare minus ut præesset nocti.* F Sanctissima Virgo est luminare Solis, quia est specialis mater hujus sui monasterii, sub cujus vexillo militamus; unde super ipsum spargit radios suos instar solis; atque in die gratiæ, id est, in tempore præsenti, illuminat animas, in suo hoc habitaculo collectas, ut secure ambulent per viam Dei ; faciens illas cognoscere insidias adversarii, et scandala omnia quæ inimici fraudulenti volunt objicere ipsarum oculis ad eas præcipitandas ; ipsa vero omnia manifestat filiabus suis, insuperque auxilium porrigit ad ea amolienda : nec non affectu materno calefacit steriles terras seu corda harum dilectarum filiarum suarum per ignem divini amoris; atque ita, præstante ipsa, incipiunt germinare flores desideriorum sanctorum, et fructus bonorum operum, atque sanctarum virtutum. Sublimiori autem longe modo eadem sanctissima Mater operatur in iis filiabus, quæ bona voluntate pollent, seque in horas singulas magis magisque disponunt; eo quod in talibus, non solum spiritualiter operetur prædictos effectus, sed etiam ceteros omnes atque etiam majores quam sol operatur in terra materiali.

ipsamque esse monasterio,

cui Deipara est luminare majus,

36 Luminare minus est Mater Sor. Maria Bagnesia, supra sanctissimæ Deiparæ domum posita instar

pro luminari minori divinitus concessam:

A star Lunæ. Sicut enim hæc, sole radios subtrahente, lumen suum terris commodat; ita beata istæc anima, siquando Mater Dei, utique Luminare majus, imperfectionibus et negligentiis per caras filias suas commissis offensa, retrahit ab eis sui splendoris radios, easque relinquit caligine tenebrosa obvolutas; pleno compassionis affectu occurrit in ejusmodi noctis obscuritate, animasque defectibus exterioribus sic obtenebratas illustrat, auxilia efficacia porrigens ad imperfectiones suas agnoscendum; incitansque illas ad veram pœnitentiam, supplicibus suis orationibus cogit (ut ita loquar) Dei Matrem, ad condonandum culpas commissas, ingratis quidem, sed jam pœnitentibus filiabus. Addebatque ipsa Sancta, O si filiæ Mariæ possint intelligere, quantum subsidii sibi veniat ab isto Luminari minori, tempore quo in tenebris defectuum versantur! quantum eo amplius uterentur quam nunc utuntur! Neque solum auxilio ipsis est in cœlo, apud Deum atque Sanctissimam Virginem; sed etiam in singularibus suarum virtutum exemplis, quæ reliquit in terra, utilissima est animis Deo sacratis; si tamen iis uti voluerint, operando ex virtute ad imitationem illius.

B *imperfectiores vero Religiosas instar nubium,*

37 Denuo autem considerans duo illa cœlestia Luminaria, continuo lumen infundentia animabus Deo mancipatis; intellexit, illas quæ imperfectius intra religiosa claustra vivunt, ipsis sese opponere instar nubium: quæ licet facere nequeant, quo minus sol atque luna dent lumen suum; ipsum tamen retundunt, atque intercipiunt radios eorum, ita ut nequeant consuetos suos effectus operari in creaturis. Animæ enim illæ, quæ in sacro loco vivunt imperfectius, non solum impediunt operationes, quas in ipsis producerent Luminaria nostra; sed etiam in aliis animabus omnibus obstaculum ponunt. Multaque cum admiratione dixit: Defectus, etiam per fragilitatem commissi, sunt Luminaribus nubes. Sed postmodum confortata fuit ad conspiciendum, quomodo divinus Spiritus, flans super ejusmodi animas, omnes illas defectuum nubes dispellat; itaque Luminaria ipsa admirabiliter incipiant exercere operationes suas, easque ad perfectum adducere. Videbat etiam animas quasdam densissimarum instar nubium, quæ neque per lucem secundi Luminaris, neque per insufflationem divini Spiritus dissolvebantur; et sine dubio impedirent prædictos effectus, nisi Spiri-

illarum benignos radios refringere:

C tus sancti vehementior ventus magno cum impetu eas in partem et angulum aliquem propelleret; itaque essent illæ quidem, non tamen impedirent quidquam, quominus Dei Mater et Anima benedicta superius nominata, vires suas exererent supra Congregationem totam. Istas autem nebulas dicebat esse animas, quæ nolunt de medio tollere impedimenta, ut in ipsis possit Dei gratia operari, ideoque in suis imperfectionibus perseverant.

item Mariam ipsis esse matrem, Bagnesiam nutricem,

38 Intellexit etiam, magna sua cum voluptate, quomodo Virgo sanctissima omnes illas filias, quæ eligunt se Deo consecrare in sua hac domo, assumat ipsa cum amore ineffabili, et adoptatas parturiat in spiritu ante Verbum; post parturitionem vero tradat benedictæ isti Animæ, Matris Sororis Mariæ, quæ instar amantissimæ nutricis illas educat. Post hæc ad sensus suos rediit plena gaudio, propter protectionem divinam huic suæ Congregationi paratam, mediante beatissima Virgine, simul cum hac venerabili Matre. Deo gratias. *His omnibus visionibus S. Mariæ Magdalenæ, pertinentibus ad primum a religiosa ejus Professione annum, subjungatur alia, quæ uno post illam anno ei oblata intelligitur; cum scilicet divinitus monita fuit de instante sibi quinquennali tentatione, quam ipsa Lacum Leonum vocavit: est tamen in excerptis ad me missis primo loco posita: et sic con-*

ac denique ante Pentecosten,

firmor in prænotata opinione, quod scilicet ex mihi sint transcriptæ, non observato temporis ordine. Est autem visio ista hujusmodi, inter Pascha et Pentecosten anni MDLXXXV *ipsi oblata, mense verosimiliter Majo.* D

videt eamdem vestibus de latere Jesu sumptis, induere Religiosas,

39 Dum prædicta sancta Mater, Maria Magdalena de Pazzis, manebat in spiritu rapta, vidit Matrem Sororem Mariam Bagnesiam, habentem in manu multas vestes albas: quas intellexit notare puritatem, quasque prædicta Mater desiderabat valde dare animabus, ipsam puritatem concupiscentibus et recipere idoneis. Sed quia non omnes, eamdem cupientes, etiam idoneæ erant recipere; accipiebat ipsa Mater præfatas vestes, et imponebat lateri Jesu; ubi dimittentes eum puritatis gradum, quem illæ non erant aptæ recipere; imbuebantur colore virtutis ejus, qua eædem magis indigebant; id est, alicui fiebat vestis humilitatis, alteri patientiæ, alteri caritatis, alteri humilitatis, atque ita de ceteris; aliquibus vero, licet non multis, eadem vestis in latere Jesu fiebat purior candidiorque. Ibat autem veneranda Mater, et animas istas induebat istis vestimentis; accipiebatque aliquarum etiam cor, ac perquam diligenter ablutum ipsis reponebat. Videbat etiam quod nonnulla istorum cordium aperiebat, ut possent recipere sanguinem Jesu: verum hoc solum faciebat eis quæ istud rogaverant, optantes ut cor suum purificatum, fieret vas idoneum recipiendo sanguini Jesu Christi. Intellexit præterea Sancta hæc, quod Jesus tantum sibi complacebat in ista sua famula, quia virgo et adeo pura erat; quodque sua, divina majestas, libentius dispenset dona sua, per illos qui habent in se istam virginitatem ac puritatem, quam per alios Sanctos; et ideo conspiciebat, quod per illam Jesus dispertiebatur dona ista animabus, pro quibus veneranda Mater oraverat.

E *ipsiusque sanguinem infundere earum cordibus.*

intelligit eamdem sibi cum aliis à datam patronam,

40 Postea de se ipsa intellexit, quomodo voluntas Dei erat ut intraret in Lacum leonum: addens, ne timeret, quia Verbum ipso in lacu obumbraturum ei erat; et Virgo Sanctissima, S. Augustinus, S. Angelus Martyr, S. Catharina Senensis, et dicta Mater Sor. Maria erga ipsam exerciturі officium Abacuc erga Danielem, deferendo cibum ad refectionem ejus: quodque eidem Sancti cibos illos educturi essent ex Divinitate et Humanitate Verbi: et Virgo quidem sanctissima ex ore ejus sumptura escam puritatis, contra tentationem huic virtuti contrariam; S. Augustinus, distillatum suæ Divinitatis, videlicet Sapientiam, qua reficeretur atque confortaretur contra omnes simul tentationes; S. Angelus, de manu dextera, justitiam atque patientiam; S. Catharina, ex latere Verbi, amorem et contemptum; Mater vero Sor. Maria, humilitatem et caritatem, ex manu Verbi sinistra: his autem alimentis per Sanctos præfatos refecta atque confortata, illæsa evaderet omnes tentationes, sicut Daniel evasit dentes leonum. Intellexit etiam, quod sicut Jesus, in principio suarum omnium actionum, dum inter nos homines mortalis viveret, secundum humanitatem videlicet, fuit humiliatus, sed in fine glorificatus; sic et ipsa, in principio operationum suarum, debebat prosterni atque allidi ad terram; quodque ipsæ operationes, quibus vel ab una sola persona contradiceretur, deberent primum vilipendi et conculcari; sed neque glorificandæ forent. De omnibus autem sit gloria Deo. *Hactenus excerpta, non immediate ex ipsis Revelationum libris; quod maluissem; sed ex quadam inde sumpta collectione, post mortem Magdalenæ; aut etiam post ejus Beatificationem vel Canonizationem, prout satis indicat titulus* Sanctæ, *in libr sipsa vivente scrip tis non inveniendus.*

F

pro quinquennali tentatione mox inchoanda.

INDEX HISTORICUS

IN TOMUM VI MAJI.

A

B.

C

† Catharinæ

D

† Flaviæ

G

I

J

K

L

N

O

P

R

S

Saturninus

T

U

V

W

Wilhelmus

INDEX TOPOGRAPHICUS

IN TOMUM VI MAJI.

C

C

D

E

ECCLESIÆ

Gellonis-

Mentuniacum,

MONASTERIA.

S.

N

O

P

Philadelphia,

INDEX ONOMASTICUS

IN TOMUM VI MAJI.

I

J

L

M

N

O

P

Q

R

S

 Synanticus,

ONOMASTICON GRÆCUM

Στράτα,

INDEX MORALIS

IN TOMUM VI MAJI

B

C

Capitulum

S.

D

E

F

Fortitudo

J

L

N

O

Pœnitentiæ

V

Z

MONTE ALBANO EXCUDEBAT VICTOR BERTUOT, DD. EPISCOPI TYPOGRAPHUS. MDCCCLXVI.

FALVEY MEMORIAL LIBRARY
VILLANOVA UNIVERSITY

DATE DUE

BX4655.A2 VILLANOVA UNIVERSITY
v.019
3 9346 00067349 3

FOR REFERENCE

NOT TO BE TAKEN FROM THIS ROOM
CAT. NO. 1935 LIBRARY BUREAU